

VNIVERSA
Philofophia
 A R.P. PETRO HVRTADO
DE MENDOZA
VALMASEDANO
 E SOCIETATE IESV
 apud fidei Quaestores Censore, &
 in Salmanticensi Academia sanctae
 Theologiae Professore, in vnum
 corpus redacta.

NOVA EDITIO.

*Quisq[ue] anterioribus scriptis satis parte au-
 ctior, & ab ipso auctore in recedens, no-
 uisq[ue] indicibus & alijs ornamentis ex-
 cellit, ut nouum opus merito dicitur: licent.*

Ad excellentissimum IOAN. HURTADVM
 DE MENDOZA Regis Hispaniarum
 & Mendacorum familie Francigenae,
 Ducem Infantatus, &c.

LVGDVNI,

MDCLXII. PROST. HAZ.

MDCLXII.

VNIVERSA
Philosophia
 A R. P. PETRO HVRTADO
DE MENDOZA
 VALMASEDANO
 E SOCIETATE IESV
 apud fidei Quaestores Censore, &
 in Salmanticensi Academia sanctae
 Theologiae Professore, in vnum
 corpus redacta.

NOVA EDITIO,
Quinque anterioribus lectis ferè arte au-
thor, & ab ipso auctore sua recollecta, no-
usque mactibus & aliis omnibus ec-
culla, ut novum opus merito dicitur, hinc est.
 Ad excellentissimum IOAN. HUBERADVM
 DE MENDOZA Regis Hispaniarum
 & Mendogrum famulæ Principem,
 Ducem Infantatus, &c.
LVGDVNI,

PET. LUDOVICI PROST. H. E.
 REVDIS PRO. H. E.

SENTENTIA FLORENTISSIMORVM
Complutensium.

IN Dei nomine Amen. Per hoc publicum instrumentum cunctis pateat euidenter, & sit notum, quòd in Oppido Complutensi Toleranæ Diæccsis, Anno Domini millesimo sexcentesimo decimoquarto, die verò quinta mensis Aprilis, florentissima Complutensis Academia, in Claustro congregata, in quo pariter conuenerunt dominus Rector & Doctores dictæ Vniuersitatis, & ferè omnes Magistri facultatis Artium: videlicet Dominus Magister Don Baltasar Martinez de Contreras, Rector dictæ Vniuersitatis Complutensis, Doctor Andreas Perez, Doctor Bartholomæus Dominguez, Doctor Sossa, Doctor Franciscus Perez, Doctor Morales Nicua, Doctor Mansilla, Doctor Ludouicus Bonilla, Doctor Didacus Ximenez, Doctor Franciscus Perez, Doctor Didacus Martinez, Doctor Frater Laurentius Gutierrez, Doctor Melchior de Bolibar, Doctor Didacus Fernandez, Doctor Antonius Martinez, Doctor Franciscus Perez de Ouedo, Doctor Victoria, Doctor Don Ioannes de Pereda, Doctor Franciscus Iuste, Doctor Tineus, Doctor Zurbanos: omnes Doctores in Sacra Theologia dictæ Vniuersitatis, congregati & conuocati per diem ante per Bedellum schedulam rei tractandæ deferentem de more vsus Academiæ; dixerunt & decreuerunt; quòd Commentarius huius in vniuersam Aristotelis Logicam, in octo libros Physicorum, in libros de Cælo & Mundo, de Generatione & Corruptione, necnon in libros de Anima, & Metaphysica, doctissimi Patris Petri Hurtado de Mendoza, Societatis Iesu, magno studio elaboratos, & à supremo Senatu Regio huic almæ Academiæ Complutensi commissos sedulo & accuratè perlegerunt. In quibus vnanimiter, nemine prorsus discrepante, censuerunt nihil contineri Sacræ doctrinæ, ac bonis moribus quoquo modo aduersum: sed in eis vim ingenij, maximamque diligentiam, ac fœlix studium, & breuitatem simul cum claritate, & omnium difficultatum, quæ agitari solent, enodatione mirificè elucere. Quare dixerunt & decreuerunt opus esse dignum vt typis mandetur, & in publicam studiorum vtilitatem in lucem prodeat. Et de commissione dicti Claustri, dictus dominus Rector & Doctores, Don Ioan. de Pereda, Doctor Melchior Fernandez Bolibar, Doctor Mansilla, Doctor Frater Laurentius Gutierrez, Doctor Ludouicus de Arellano, Doctor Tineus subscripserunt instrumentum. Datum die, mense & anno, vt supra.

Magister Baltasar Martinez de Contreras, Rector.

Doctor dominus Ioannes à Pereda & Gutierrez.

Doctor Salas Mansilla.

Doctor Franciscus Arellano.

D. Melchior Fernandez de Bolibar.

Magister Frater Laurentius Gutierrez.

Doctor Ioannes de Tineo.

Ludouicus de la Serna Notarius & Secretarius.

APPROBATIO.

IOANNES CLAVDIUS DE VILLE, in sacra Theologia Magister, in S. Pauli Lugdunensis Canonicus, & in hac diocesi, à Domino Dionysio Simone de Marquemont, Illustrissimo & Reverendissimo Archiepiscopo Lugdunensi, *Philosophiam R. P. PETRI HVRTADO DE MENDOÇA tertia ferè parte auctam*; vidisse: omniàque Catholicæ, Apostolicæ & Romanæ Ecclesiæ Sanctorumque Patrum sacrodoctrinæ conformia inuenisse. Lugduni apud sanctum Paulum, nonas Decembr. 1622.

DE VILLE.

Summa Priuilegij Regis Christianissim.

LVDOVICI XIII. Galliæ & Nauarræ Regis auctoritate sancitum est, atque patentibus literis auctum, ne quis in Regno aliisque locis ditioni uæ subiectis, intra proximos annos decem, à die impressionis primæ inchoandos ac numerandos excudat, excudendum, vendendumque quouis modo, & ratione curet librum, qui inscribitur: *Disputationes à Summulis ad Metaphysicam, auctore PETRO HVRTADO DE MENDOÇA, Valmaselano, è Societate IESV, Censore apud Fidei quæsitores, & in Salamanticensi Academia olim publico Theologia Professore*: præter LVDOVICVM PROST, hæredem ROVILLE, Bibliopolam Lugdunensem, aut alios quibus ipse concesserit. Prohibitum insuper eadem auctoritate Regia omnibus suis subditis eundem librum extra Regni sui limites imprimendum curare, vel quempiam, ubicumque fuerit, ad id agendum impellere, ac instigare, sine consensu dicti LVDOVICI PROST. Idque omne sub confiscatione librorum, aliisque pœnis originali diplomate contra delinquentes expressis. Datum Lugduni die 16. Decembris 1622.

De mandato Regis

Signatum

PERROCHEL.

EXCELLENTIS.^{mo} DON IOANNI
HVRTADO

DE MENDOZA,

REGIÆ MENDOZIDVM

FAMILIÆ PRINCIPI, DVCI INFANTATVS,

Marchioni Sanctillana, & Zeneti; Comiti Regalis Mançanaren-

rensis, & Saldanna; Clauigero inaurato: Philippo III. & IV.

maximo Maiori domus: Quarto item maximo equorum Praefecto:

utrique vero à consilio status, ac belli, Zalameensi Commendatario;

denique toties Marchioni, Comiti, ac Domino, vt sine longo censu describi non possit.

RE C T A suis gressibus it hic liber, EXCELLENTISSIME PRINCEPS, quò ego fratresque mei non semel auctis. Ad te; generis Principem ac Dominum: nos accepturi, non petituri beneficia: hic pro iisdem recognitis acturus gratias. Grata equidem illa vltro diffluentia inter digitos, à te oblata; exposita à nobis. Das non panem lapidosum, morsibus frangentem dentes misero comedenti; qualem iaciunt frequenter Principes: quorum cubile difficilius est expugnatum quàm murus, verba homini ingenuo duriora ferre à glande; vultus hostili seuerior: mauult miles annum pugnare cum integro exercitu ad arcem quàm diem vnum cum vno illorum Ianitore: inde enim gloriosus abit vulneribus inflictis, & exceptis à forti milite: hinc inglorius, pudore suffusus ab homine vili, superbo ab Heri magnitudine. Ac hominis humeris impari molestia tam nos leuat tua facilitas & beneuolentia in tuos; (inquam) in omnes: (omnes enim tuos facit) vt cum ad tuos accurreremus pedes, exosculaturi manum ob munera, & honores, quibus nos Rex auererat flagitante status consilio, cui præes antiquitatis iure, à nobis veniam petieris, quod oblitus non miseris è vestigio familiarem cum bono nuncio, cur autem oblitus? *pro gaudio*, inquis. O bonitatem Principe dignam! & à qua Principes quàm maximè alieni! Quos enim illi propriæ humanitatis oblitus præ superbia se simulant oblitos; tu tam charè foues, vt propriæ celsitudinis posita me-

moria, reuocaris in dubium, magis ne tibi nos deuinxis errati-
 venia postulata quã impetratis à Rege muneribus? Bandam tuam
 Maurico sanguine rubentem catena cingit argentea Regum im-
 perio, ob abruptam ferream illam, quam rex Barbarus totius Hi-
 spaniæ iugo minabatur; quam iniicis tuorum ceruicibus, ornandis,
 non atterendis: Iouis in morem catenatis beneficiis imperitatis po-
 tius quàm maiestate. Hanc imitata tua, genere, rebus gestis, magni-
 tudine. Generis author dignoscitur primus Lupus Biscainorũ Ca-
 pitaneus generalis, maritus Infantissæ Scotæ, Scotorum Regis filii:
 naturalis illi genti libertatis assertor cõtra Adelphonsum Legionẽ-
 sem, iniuria indicentem tributa quibus non dicebat ius, as appen-
 dit ille ex cuspidum ferro, quibus infante Ordonio cum Paterno
 exercito fugato meritis, vt non imperium militare, sed integrum
 in Biscaiam Dominium deferretur Libero Fortunio Zuria. Dedit-
 que vobis patronymicum L O P E Z cognomentum, Biscainæ verò
 parmæ duos Lupos, fortitudinis nominisque monumentum.

*Atasi Infanra-
 densi Ducum.
 Primus Lupus
 Imperator Cam-
 abrice militie.*

*Secundus Zuria,
 primus Canta-
 ber.*

*Tertius Enecus
 Lopez, secundus
 Cantaber.
 Quartus Don
 Enecus Lopez,
 tertius Cantaber.*

*Quintus Don
 Lopez Inniguez,
 quartus Canta-
 ber.
 Sextus Don
 Sancius Lopez,
 quintus Canta-
 ber.*

*Septimus Don
 Enecus Sanchez,
 primus Lody
 Dominus.*

A Lupo Fortunius Lopez (ab albedine) Zuria, primus Cantabrię
 dominus; quem historici ab auo Rege Scotiæ, Infantem appellant.

Zuria dedit Enecum (Ignatium) Fortunium Lopez secundum
 Biscaiæ Dominum.

Enecum parentem insecutus Don-Enecus Lopez, tertius Canta-
 briæ Dominus: præclare nobilitatus coniugio cum Donna Eluira
 Vermudez, nepti inclyti illius, & immortalis in Hispanorũ memo-
 ria, Laini Calui, alterius Castellæ Iudicis: à quo dominio auctus in
 septẽ veteris Castellę Merindades. Quam tanti fecit Enecus, vt pro
 Biscainis Lupis gestare cæperit in parmis Bandam rubram aureo
 circumcinctã filo in campo viridi: qualis hodie conspicitur Cardin-
 niæ in Cidico sepulchro: non quod à Cido mutuã eam acceperint
 Mendocini; sed quod Cidus & Eluira ab vtriusq; auo Caluo Laino.

Maiorum auxit gloriã Don-Lupus Inniguez, qui in insigni præ-
 lio de Hozinas suppetias iuit Comiti Castellæ Fredinando Gonza-
 lez cum imperio in Catabros suos, in veteres Castellanos, omnesq;
 Montanos. Successit Don-Sancius Lopez, quintus Cantabriæ do-
 minus; qui dum in Mauros exercitum duceret, & subortæ seditioni
 componendæ nauaret operam, sagitta traiectus, luctum attulit
 Hispaniæ; vobis item exilium è Cantabro dominio iam auito.

Ex desiderato Sancio superstites legitimi duo filij; natu maior
 Don-Enecus Sanchez (apud alios Lupus Sanchez:) minor verò na-
 tu Garcias Sanchez (apud alios Enecus Diaz,) primus Orozci Do-
 minus, maior futurus erat sextus Cantabriæ dominus nisi illegiti-
 mus Don-Enecus Lopez Ezquerra, patruus Eneci & Garfię, eis per
 tyrannidem occupasset Dominium, subrogatis Lodio & Orozco
 pro hæreditate paterna: iniuria non infueta Regibus, Iugurthæ
 Nummidæ, &c.

Lodium

Lodium spectauit hæreditario iure ad Lupum Sanchez. Hic
 fuit maximus Maior domus Regi Don-Sancio magno (quem Im-
 peratorem appellant.)

*Octauus Lupus
 Sanchez, secun-
 dus Lody Do-
 minus.*

Nulli maiorum magnitudine cedens Don-Enecus Lopez: qui
 primus Augustum MENDOZA cognomentum vsurpat, à Caltro
 forti in Alabensi Prouincia, huic ab Imperatore Adelphonso Ca-
 stellano creditæ Burgi Soria & Nagera.

*Nonus Enecus
 Lopez, tertius
 Lodianus, &
 primus appella-
 tus MENDOZA.*

Huic filius Lupus Inniguez de Mendoza Lody quartus Domi-
 nus: cui in honoris feudo tradita Calagurria.

*Decimus Don
 Lupus Inni-
 guez, quartus
 Lodianus.*

Enecus Lopez de Mendoza, quintus Lodianus: cuius in Regum
 priuilegiis hæc est syngrapha: *Enecus Lupi Dominus Soria.*

*Vndecimus Ene-
 cus Lopez, de
 Mendoza, quin-
 tus Lodianus.*

Lupus Inniguez de Mendoza, Sextus Lody Dominus: cuius
 hanc subscriptionem reperio. *Lupus Eneci Calagurritanus, Domi-
 nus septem Merindarum*.*

*Duodecimus
 Lupus Inni-
 guez, de Men-
 doza, sextus Lo-
 dianus.*

Lupus ditionem partitus, Lodium adscripsit Lupo Lopez de
 Mendoza natu maiori: minori autem natu Gonçalo Lopez de Men-
 doza dedit domum Mendocidum. A Lupo orti multi Hispaniæ
 militia Martes, Principes clarissimi; quorum virili propagine ex-
 tinctã, retractus est principatus ad alios Mendozas. Gonzalus ergo
 secum auexit Mendocinos lares.

** F. Luifius de
 Ariz de magni-
 tudine Auila,
 p. 4.*

*Decimus tertius
 Gonçalez Lopez,
 primus Mendo-
 za Dominus.*

A quo genitus Lupus Gonçalez de Mendoza, secundus familiae
 Princeps; Author dissidiorum cum Don-Eneco de Gueuara, Do-
 mino Onnatensi. A Gueuaris superatis in prælio reuulsæ feruntur
 à nonnullis vestræ argenteæ panellæ in campo rubro, vestris affi-
 xæ parmis, victoriæ triumphique trophea.

*Decimus quar-
 tus Lupus Gon-
 çalez, de Men-
 doza, secundus
 Dominus.*

Don-Diegus Lopez de Mendoza, tertius familiae Princeps.
 Quam nobilitauit coniugio cum Elehonora Hurtado, Domina
 Mendibili, amplæque ditionis: Filia Fredinandi Hurtado: cui
 procerum castellæ inuidencia eripuit è manibus legitimorum iura
 in Castellæ Regno. Regina etenim Vrraca vidua, coniugio despon-
 so cum Comite Don-Gomez de Cam-de Espina futuri matrimo-
 nij maturauit fructum, parto Fredinando Hurtado: quem cum vel-
 let legitimitate donare matrimonio sequente, interdicta fuit Opti-
 matum iniuria, atque tumultu. Hinc verius conuicio gestari soli-
 tas panellas quas Mendibilium tenet. Vt enim Mendozis Re-
 gium cognomentum *Hurtado* adiunctum est ab hoc coniugio, sic
 & stemmata videntur esse coniuncta.

*Decimus quin-
 tus Don-Diegus
 Lopez de Men-
 doza, tertius
 Dominus.*

Hinc natus Diegus Hurtado de Mendoza: ab hoc Ioannes Hur-
 tado de Mendoza, Domini Mendibilis. Ioannes duxit Donnã
 Mariam de Mendoza, consobrinam; Principem tunc Mendoz-
 idum. Quem susceperat Lupus Diaz de Mendoza ex Donna Ma-
 ria de Salçedo, filia Didaci Lopez de Salçedo. Didaco autem pa-
 rens Don-Lupus Diaz de Haro, vndecimus Cantabriæ Dominus.

*Decimus sextus
 Diegus Hurta-
 do de Mendoza.*

*Decimus septi-
 mus Diegus
 Ioãns Hurtado
 de Mendoza.*

*Decimus octa-
 uus Diegus
 Hurtado de
 Mendoza.*

Ex Ioanne Hurtado de Mendoza & Maria de Mendoza ortus

† 3 Don

Don-Diegus Hurtado de Mendoza, post quem Don-Ioannes Hurtado de Mendoza. Diegus iure primogenituræ elegit maternam Mendocidum hæreditatem opulentiorē: Ioannes autem retinuit Mendibilium Hurtadense. Ab hoc origo clarissimorum Almaçanensium cum controuersia de primatu in Mendocides.

*Decimus nonus
Gonzalez-Ibanez
de Mendoza.*

Ex Diego natus Gonzalez-Ibanez de Médoza: qui ducta Donna Ioanna de Orozco, Domina Hitæ & Buitragi coniunxit dominia quæ Ezquerra fuerat partitus Eneco & Garfiæ, fratribus ex quinto Cantabriæ Domino.

*Vigésimus Petrus
Gonzalez de Mendoza.
Vigésimus primus
Don-Diegus Hurtado de
Mendoza.*

Hinc susceptus Petrus Gonzalez de Mendoza, ad procerum exemplū: Regis Ioannis primi maximus Maior domus. Hic Mendozum filium dedit D. Diegum Hurtado de Mendoza, Admirantum Castellæ. Item & Don-Enecum de Mendoza, originem Comitum Pliégij. Don-Ioannem item de Mendoza, Dominum Baraxarum & Alamedæ. Insuper & Donnâ Ioannam de Mendoza, quam matrimonio iunxit Don-Aldefonso Henriquez primo inter illos Regios Principes Admiranto. Diegus primam duxit vxorem Donnâ Mariam de Castella (ab aliis Henriciam) filiâ Henrici II. quæ illi peperit Adelphonfam de Mendoza, Dominam Cogolludij, datam matrimonio Don Friderico de Castella, Arsonæ Duci. Secundam Diegus duxit vxorem Eleonoram de la Vega; genere & magnitudine nulli Principum imparē. E cuius parmis acceptum à Mendozis sacrum Angelicæ salutationis initium; cui loco cessere pannellæ. Banda verò quæ integra per diametrum ducebatur, fracta aut bipartita (à nostris *infrange*) ducitur elegantia causa, vt *Aue Maria* pulchrius inscribatur stemmati. Hoc exemplo à plerisque Mendozis partita ducitur Banda, pannellis circuminfecta.

*Vigésimus secundus
Enecus Lopez primus
Marchio.*

Diego successit Don-Enecus Lopez de Mendoza, Regiarum virtutum exemplar. Henricus quartus se censuit non esse soluendo præmia Eneco debita. Quem creauit Marchionem S. Iulianæ (vulgo Sanctillanæ) & Comitem Regalis Mançanarensis. Nullus Marchionatus tam antiquus ab vlllo procerum retinetur in Hispania. Ab hoc procreati Diegus Hurtado primus Dux Infantadensis: Petrus Gonzalez de Mendoza, magnus Hispaniæ Cardinalis, Archiepiscopus Toletanus: Enecus Lopez de Mendoza proauus tuus: Legatus in Concilio Mantuano, primus Tendilæ Comes, & Marchio Monde-Iarenis: cuius facinorum memoriam tempus haud quaquâ absumet. Item & Don-Laurentius Suarez de Mendoza Comes Corunnæ, & Vicecomes Torrigæ, Don-Petrus Hurtado de Mendoza, Adelantatus Laçorlæ. Et Ioannes Hurtado de Mendoza fortunis & ditioe potens.

*Vigésimus tertius
D. Diegus primus Dux.*

Virtutes atque fortunæ Parentis ornauerunt Filium Don-Diegum Hurtado de Mendoza, primum Ducem Infantatus, creatum

ab

ab Isabella & Fredinando Catholicis, cui quantum debeant Castellæ Reges, mox ostendo.

Enecum Lopez de Mendoza reliquit Diegus, secundum Ducem Infantadensem; primum autem Saldannæ Comitem.

Hunc sequitur Diegus Hurtado de Mendoza Tertius Infantatus Dux: donatus inter primos aureo vellere à Carolo V. Romanorum Imperatore: primo autem eius nominis Castellæ Rege.

Eodem aureo vellere nobilitatus ab eodem imperatore Enecus Lopez de Mendoza Diegi filius, quartus Infantadensis.

Ab Eneco accepimus Diegum Hurtado de Mendoza, à Diego Enecum Lopez de Mendoza, ornatum aureo vellere, sextum Infantadensem Ducem supparem Regibus.

Tandem hæc omnia donauit Deus excellentissimæ Donnæ Annæ Hurtado de Mendoza, septimæ Ducissæ: inclytæ Heroinæ: cuius femineis virtutibus tenebras Matronis Romanis offundenti: cuius coniugio prudentissimus & magnanimus Dux eius parens nullum te digniorem inuenit.

In hac Principum nomenclatura, virili (vt aiunt) propagine, nec Momus dispiciat næuum. Hispani bipartimur Principes, nobiles à sanguine; & à Palatio originali.

Hi Principe indicato familiæ, Palatij conditore, sistunt, nec eius parentem ostentant, ob humilitatem obscuram, non Christianam: illi nullibi Palatinam originem monstrant sed viros semper illustres. Nobilitatem à sanguine Mendocini dumtaxat atque Manriciani in Hispania probarunt; cæteri ab originali Palatio. Inter quos illud interesse video quod inter Pallada & reliquum Deorum vulgus: è quibus alij terra geniti, ij ex aqua; ex aëre illi; alij (infandum) ex adulteris, incestuosisque Parentibus. Pallas? ex solo Iouis cerebro. Iuppiter? ex Saturno Deo, cui nulli agniti parentes, sed diuinitas dumtaxat. In tuorum censu maiorum gradum facimus à te ad Don Zuriam, primum Cantabriæ dominum, quem non immerito caput nobilitatis appellem. Nostris Biscainis inuident nobilitatem vniuersi mortales: inter quos illi soli immunitate à tributis & vectigalibus, & nato cum ipsis dominio nobilitati, qui vel solo Biscaino nomine nobiles familias illustant. Horum caput Zuria. Hic autem quem parentem agnoscit? Lupum, eiusdem Imperatorem Biscaiæ. Hic quis qualisue fuerit, coniiciendum reliquit ex munere, connubio, & gente. Munus, Imperatorium cum Regia potestate; non hæreditaria sed data suffragiis: * Connubium cum Infantisa filia legitima Scotorum Regis, gens inter cæteras nobilissima: cuius nobilitatis ius, in orbis imperatrice Hispania educente copias à conciliis vrbani, & oppidanis delectas, primam semper aciem tenet ab omni æuo: tam portendenter Bellatrix, vt sola in orbe tunc agnito fuerit indocta Romana iuga: & quæ

* Garinai lib. 1. cap. 15.

† 4 Cæsarem

EPISTOLA DEDICATORIA.

Cæsarem Augustum melancholia & quartana febris confectum impulit deserere castra, quibus eam quasi reti cinxerat, quæque castellana & legionensia iura nunquam audiuerat; non modo se Lupo subiecit, sed in eius bellicæ virtutis nominisque memoriam Lupos gestat in parma: & (quod vix poterat desiderari; nec dum sperari) Zuria, Lupi filio, detulit dominium cum iure successione. Lupiorum de Haro gloriam orbem impleuit, & præter Mendocinos cæteros clarissimos Hispaniæ Primates obscuravit, non secus ac sol præfens minora sidera; tandem Ioannes primus Castellæ Rex à Matre Tharasia de Lara & Haro Henrici secundi coniuge Bizcaia Domina nobilitates auxit & Regnum, adiuncta Biscaia. At illi ex spurio, ac Tyranno Ezquerra originem à Lupo traxere: ab eodem vos legitimam, verumque ius in Cantabricum Dominium. Hinc genus vestrum contentis prædicent lateribus qui vos amant: mustitantes & arrosis vnguibus ruminant qui invident. Hoc genus. Res gestæ: iniuriam vobis irrogat qui in breuem chartam contrahat quæ vix capiuntur infinitis voluminibus, Latinis, Hispanis, Italis, ac Gallicis; quæ tertio quoque verbo Mendocorum personant factis egregiis. Lupus de Legionensibus & Castellanis armis de orbe triumphatricibus, aperto Marte triumphavit; quando è lanceis appendit quinque maravedinos quos Legionensis viritum exegit, & cum exercitu misit fratrem Ordonium à Lupo fugatum. Fortunius Lupius Zuria & quatuor Cantabriæ Domini, Atavi tui cum Castellæ primùm comitibus; deinde cum eiusdem & Legionis Regibus tam constanter gessere negotium Christianum, ut secundum Deum, eorum virtuti & armis Ecclesia debeat Hispaniam Mauris ereptam; quam gloriam emittis caro desiderato Sancio Lupio quinto Cantabro; cuius filius natus maximus, Lupus Sanchez vester proavus ob imbecillam ætatem Cantabria priuatus à Don Eneco Lupio Ezquerra illegitimo Sancij Lupi fratre. Quam iniuriam acceptam, satis posterè depulere maiori in bello gloria ac ditioe ampliori quàm ipsis Harenfes ademere. Petrus Gonzalez de Mendoza Imperator exercitus, cum militem longis fessum itineribus, curandum curaret, inuitus præsentis Regis imperio signa contulit cum Lusitanis ante refectum militem, cum verò Regi equus esset interemptus, ex suo desiliens Petrus in eum Regem imposuit è pugna subducendum: in qua ipse, ne Rex periret, occubuit. Enecus Mendoza à cuius nepti Primatum in Mendocinos tenes, impetu facto in Giennensis Regis catenatos Camelos, catenis præruptis, concisisque Camelis Rege fugato, profligata Maurorum infinitudine, locustarum in morem operiente terram, Hispaniam metu & seruitute Maurica soluit; in facinoris autem memoriam antiquam Bandam catena cinxit argentea: quæ in nepotum parmis perennat. Enecus

Lupius

EPISTOLA DEDICATORIA.

Lupius magnus Sanctillanæ Marchio; milles cum exercitu Barbaros captos reuexit in triumphum. Diegus Hurtado primus Infantatus Dux Henrico quarto extremè pœnè elaboranti occurrit cum septingentis equitibus catafractis, & innumero delectu è Montanis euocato. Petrus item de Médoza primus Comes Montis acuti suppetias iuit eidem Regi cum ducentis catafractis & pedite innumero. Enecus item de Mendoza primus Tendillanus consilio & milite seruauit Regem ab insidiis & perduellione Don Petri Gironis Magistri militiæ Calatrauensis aliorumque Procerum de more in Regem rebellantium. Reges autem Catholicos Isabellam & Ferdinandum Regno donauit Hurtadus, pecunia, armis, milite Mendocino, propriisque pugnis: quibus repugnauit Castellæ rebellibus, Ioannam subrogatam Henrico filiam, desponsam Lusitano ad Regnum euocantibus. Quod quidem Diego Hurtado, Petro Gonzalez de Mendoza, eorumque fratribus atque gentilibus se debere Reges ipsi apertè confessi: in quos non exiguam partem partiti, Diegum Infantatus crearunt primùm Ducem: secundus autem Dux Enecus Lopez superatis Mauris, & Genile flumine cepit Loram, Moclinum, Sagram, & Baños. Primus Tendillæ Comes Enecus Lopez de Mendoza, tuæ familiæ Princeps, seruato Henrico quarto à Rebellium insidiis, cum imperio in Granatenses Mauros profectus Regnum illis ereptum reddidit Christo & Regi, pari prudentiæ virtute, consignatis enim cartis pro argento sustinuit importunam Alhamensem à Mauris obsidionem. Cum autem Alhamæ muri de repente corruissent multa nocte, prudens Imperator ante primum manè depictum linteum murum Maurico obiecit aspectui, quo delusi hostes non ausi impetum facere: interim Enecus suorum suisque manibus refecit muros. Ab hoc perennauit ad vos Granatensis Capitaneatus generalis, & Alambrae custodia. At quæ vobis parauerant bellicæ maiorum virtutes (dolendum) heri vobis eripuerè (spero breui restituenda) aliquorum artes aulicæ. Excellentissimus tuus Parens Marchio Monde-Iarenfis quinque apprehedit imperatorios bacillos. Eius germanus Don Ioannes Hurtado de Mendoza vita est functus Hispaniensium Biremium fungens imperio. Don Franciscus Hurtado de Mendoza magnus Aragoniæ Admirantus tuus frater Belgico præfuit equitatu, exercitibus non semel: cui virtute & prudentia militari vix hac ætate vllum comparo; nec pietate, in viro bellatore: cui nunc Episcopo Siguntino creato diem dixit mors. Præcesserat Don Diegus Hurtado de Mendoza Archiepiscopus Hispalensis, Patriarcha Alexandrinus, & Ecclesiæ Cardinalis. Tu, ô Princeps clarissime, iuuentam armis exercitam, in qua Siculi Maris imperium erat, iam tibi decretum, dedisti signum bellicarum

EPISTOLA DEDICATORIA.

licarum virtutum cum sanguine haustarum. Ad aliud autem illustrius imperium vocauit te Numen : ad coniugium cum inelyta Ducissa. Tam naturalis est vestris bellica fortitudo , vt Petrus Gonzalez de Mendoza magnus Hispaniæ Cardinalis & Archiepiscopus Toletanus , non potuerit soli seruire Mineruæ sed & Bellonæ in Granatenses Mauros Imperator ; & in Proceres Castellanos in Catholicam Isabellam rebelles , quos ferro & consilio domuit. O gentem natam non ad militum lanceas , aut gladios quibus immortalitatem adepti præstantissimi viri : sed ad imperia terrestria atque marina. Quam Deus Hispaniæ prouidit à Mauris & rebellibus vindicandæ ; seruandisque Regibus custodum alitum in morem ; quos vt Deus ante creauit , hominem seruaturus , quàm hominem ipsum : non aliter & Mendozas prius præpotentes & bellatores effecit , Reges seruaturus , quàm Reges ipsos in Castella creauit. Impar est hoc argumentum huic intertorem. Duas vestrorum facinorum subiicio coniecturas. Alteram antiquam à Lupo Sancio : qui Ezquerranam tyrannidem tanta per tulit constantia , vt ad recuperandum Cantabricum Dominium nec mouerit linguam ; sed manus ad maiora promerenda. Ratus se non ad hæreditaria Dominia , sed hæreditariam Virtutem qua Dominia comparantur , natam cum ipso , nec se in Castella inertiorem futurum Atauo Lupo in Cantabria , ampliorémque ac potentiorém condidit in Castella gētem , quàm in Cantabria Lupus. Alteram recentiorém : Don Diegus Hurtado de Mendoza secundus Marchio Santillanæ & primus Dux Infantatus tam sibi obstrinxerat Henricum Regem ; vt Rex se arbitraretur illiberalem nisi Guadalaxaram Marchioni donaret. Eam recusauit Marchio , contestatus se nolle Regibus esse parem ; sed inferiorem ; triumphauerat hic Princeps de tyrannis apud Montanos ; & aliis Regis hostibus. Hic triumphauit de innata Principum acquirendi Dominia cupidine : & ampliori dignus honore despecto præmio quàm merito , factus est Principibus exemplum , ne Reges deprædentur & Regna discerpant. Nec enim vassallum decet suis Regibus esse parem , nec expedit vno in Regno Regum competitores. Magnitudo tuæ familiæ primum dignoscitur ex Principatu Mendozino : de quo contendunt interdum clarissimi & excellentissimi Marchiones Almazani Comites Montis acuti. De Mendozidum primogenitura haud magna decertarent occasione. De Hurtadensium non admodum parua , iam recensui in tuorum Auorum nomenclatura Diegum Lupium de Mendoza duxisse Eleonoram Hurtado , Dominam Mendibilij : è quibus ortus est Diegus Hurtado de Mendoza : qui primus hæc cognomina coniunxit. Ex huius filio Ioanne Hurtado de Mendoza

&

EPISTOLA DEDICATORIA.

& Maria de Mendoza Mendozidum Principe suscepti Diegus Hurtado de Mendoza natu maior : minor verò Ioannes Hurtado de Mendoza. Diegus elegit hæreditatem maternam , in qua erat Mendocidum Principatus : Ioannes autem sortitus Mendibilium , Hurtadensium caput. Ab hoc Ioanne Almazadenses orti nullo iure gaudent in Mendozios ; quia illorum Dominia cum primogenitura ad Infantadenses deuenere , ortos à Diego illo nati maximo. In Hurtadenses autem maiori cum specie concertant. Tenent illi antiquiores Hurtadensium lares , domum , lateres , & lapides. At vos agitis iure primogenituræ ; Diegus enim maior erat Ioanne. Hinc litem dirimant ipsi , an homines primogenituram ducant ex lateribus atque lapidibus , an ex hominibus primogenitis ? Hunc principatum commendant tam multæ ac tantæ Procerum familiæ ; Equitum item inauratorum multitudo , qualis vix cernitur in reliqua Hispaniensium nobilitate. Primi vos deinde Marchiones Cenetenses , Mondegarenfes , Almazanenses , Canetenses , Monteclarenfes , in Hozofani : Comites Tendillani , Montacutani , Corunnenses , Riuadauienses , Pliogani , Castrenses , Horgacienses , Lodofani. Misto autem cognomento Duces Pastranenses , Francabilani , Comites Salinenses & alij quos nec vulgus ignorat. Familiæ autem perillustres vix censerit poterunt ; fateor à me vix posse in memoriam reuocari quæ Guadalagaræ sunt vicinæ , in Castella Boetica , Aragonia , & Lusitania : in mea Cantabria sunt permultæ , quæ vassallis non paucis iura dicunt ; Corçanenses , Martudani , mei Salcedani , Translabiniani mei , vno verbo vniuersi ferè Montani & Cantabri nobiles , quorum familiæ tanta multitudine vassallorum nobilitatæ , vt sola tua censeat supra octoginta mille. Nullus quidem Rex tam amplo vassallo dominatur : nec multi potentes Reges illi possunt æquari : tibi parent in Asturibus Sanctillanæ , aliisque ditionibus nobiliores & antiquiores Equitum inauratorum domus Palatinæ quàm multorum quos Reges primoribus accensendos voluerunt. Tu, *Excellentissime Princeps* , non es natus Mendozarum Princeps , natus tamen in illos Principatu dignus : virili propagine à primo Lupo per Comites Tendillæ & Marchiones Mondegarenfes : qui virtute verè Regia & insita animi magnitudine effecisti , vt te vnum inter tot clarissimos fratres , inter tantos Henricianos ex Sorore filios , inter tam præpotentes Principes Mendocinos , te nati minimum , virtute nullo inferiorem elegerit prudentissimus Söcer ad virilem Infantadensium Sobolem propagandam. Cui quibus virtutibus affulgeas non prædicent duorum Regum inauratæ clauis : neque eorundem duæ maximæ in Oeconomos præfecturæ : neque maxima Regionum equorum

Comites Horgacienses sunt Domini Fontecha & sancte Crucis Campociani. Lodofani Comites sunt Domini Alorani è primis & primoribus Mendozianis.

EPISTOLA DEDICATORIA.

equorum administratio : (nec enim Palatia Regum se, te absente, sentiunt ornata) neque prædicent duo consilia status & belli, quibus primus ades : prædicemus qui te nouimus : tuarum enim laudum præconia se facilius oculis quàm linguæ præbent. Vale, Salmanticæ Kalendis Nouembris. Anno Christiano 1623.

***

Puente Hurtado de Mendoza.

I N D E X
DISPUTATIONVM,
SECTIONVM, ET
SUBSECTIONVM, QUÆ IN
PRIMO TOMO DE SVMMVLIS
& Logica continentur.

Numerus paginam indicat.

Disputationes de Summulis. Pagina 1.
Institutiones de arguendi ratione. ibid.

DISPUTATIO I.

De terminis propositionum, & eorum
unione.

- Secl. 1. V I D sit subiectum, prædicatum & unio. Pag. 2
2. Terminum definitio. 3
3. De termino vocali, mentali & scripto. 5
4. De terminis significatiuis, & non significatiuis. 6
5. Diuisiones termini mentalis. 7
6. De termino vniuersali, particulari, confuso, & determinato, superiori & inferiori. 7
7. De transcendentibus & non transcendentibus. 10
8. De termino vniuoco, æquiuoco, & analogo. ibid.
9. De termino absoluto & connotatiuo. 11
10. De cathegorematico & syncathegorematico. 12
11. Terminus concretus, complexus, & incomplexus, copulatiuus & non copulatiuus. 13
12. De termino negatiuo & non negatiuo, contrario & contradictorio. 14
13. De termino primæ & secundæ intentionis, pertinente & impertinente. ibid.

DISPUTATIO II.

De proprietatibus terminorum.

- Secl. 1. De suppositione. 15
2. Suppositio formalis & materialis. 17
3. Suppositio simplex & personalis. ibid.
4. Suppositio communis & singularis. 18
5. Suppositio distributina, copulata, determinata, naturalis, accidentalis. 19
6. De ascensu atque descensu. 20
7. De ampliacione, restrictione, alienatione, diminutione. 22
8. De appellatione. 23

Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

DISPUTATIO III.

De Oratione, eius partibus & diuisione.

- Secl. 1. De Nomine. 23
2. De Verbo. 25
3. De Oratione. 26

DISPUTATIO IV.

De propositione.

- Secl. 1. Propositionem definitio. 27
2. De materia, qualitate, & quantitate propositionis. ibid.
3. Propositio cathegorica, hypothetica, complexa & incomplexa. ibid.
4. De æquipollentia simplicium propositionum. 29
5. De conuersione simplicis propositionis. ibidem.
6. De oppositione simplicis propositionis. 30
7. Explicantur præcedens doctrina, & regulæ oppositarum. ibidem.
8. De propositione modali. 32
9. Explicantur ac describuntur propositiones modales. 33
10. Quare omnes propositiones cuiusque figuræ sunt mutuo æquipollentes. ibid.
11. De quantitate & qualitate cuiusque figuræ. 34
12. De oppositione cuiusque figuræ cum aliis. 35
13. De exponibili & exclusiua propositione. 37
14. Difficultates circa hanc doctrinam. ibid.
15. De exceptiuis, & reduplicatiuis. 39

DISPUTATIO V.

De modo sciendi.

- Secl. 1. De definitione. 39
2. De diuisione. 40
3. De argumentatione. ibid.
4. De modo & figura syllogismi. 41
5. Ostensiuæ deductio syllogismorum. 42
6. Deductio syllogismorum ad impossibile. 43
7. De consequentia. 44
Aliquæ voces explicatæ. ibid.

†† DISPV

DISPUTATIO I.

De obiecto Logica.

Sectio 1. De obiecto & subiecto in commune. 46
 2. Logica adaequata materia. 47
 3. Vtrum voces sint Logica obiectum. 48
Subsect. 1. Voces non sunt obiectum adaequatum Logica. ibid.
 2. Nec inadaequate ad Logicum spectare voces. 49
Sectio 4. Vtrum ens rationis sit Logica obiectum. 51
Subsect. 1. Qui ens rationis constituent Logice obiectum. 52
 2. Confutatio primi argumenti ab autoritate petiti. 53
 3. Argumenta pro sententia Soti & aliorum Thomistarum. 54
 4. Obiectum Logica est ens reale. 56
Sectio 5. Vtrum modus sciendi formalis, an autem obiectiuus sit Logica obiectum. 57
Subsect. 1. Explicantur hi modi sciendi. 58
 2. Quæstio dirempta. 59
Sectio 6. Quid sit in modo sciendi formali id quod Logicus immediatè considerat. 60
 7. Vtrum modus sciendi formalis tractetur per attributionem ad obiectiuum. 62
 8. De adaequato obiecto attributionis dialectica. 63
Subsect. 1. Prima sententia. ibid.
 2. Neque argumentatio, neque modus sciendi ut sic, sunt obiectum adaequatum attributionis. 64
 3. Definitio, diuisio, & argumentatio non sunt adaequatum Logice obiectum. 65
 4. Sola demonstratio est adaequatum attributionis obiectum. 67
Sectio 9. Cetera de obiecto Logica. 70

DISPUTATIO II.

Qua ratione Logica attingat summum obiectum.

Sect. 1. De Logica utente & docente, an utraque sit scientia. 71
 2. Vtrum Logica sit scientia practica, an speculatiua? 72
 3. Vtrum Logica concurrat efficienter ad actus aliarum scientiarum? 74
 4. Vtilitas, vnitas, & finis dialectica. 75

DISPUTATIO III.

De prædicabilibus in commune.

Sect. 1. De vniuersalibus quædam præmitto. 76
 2. Vtrum prædicabilitas sit de essentia vniuersalis? 77
 3. Quomodo vniuersalia prædicentur. 78

DISPUTATIO IV.

De genere.

Sect. 1. Genus definitio. 80
 2. Vtrum materiale generis sit commune omnibus inferioribus. ibid.
 3. Qua ratione genus sit pars speciei. 82
 4. Qua ratione genus sit totum comparatione speciei. 83

5. Vtrum genus immediatè de indiuiduis prædicetur. 83

DISPUTATIO V.

De specie & indiuiduo.

Sectio 1. De specie subiectibili. 86
 2. Speciei prædicabilis definitio. 88
 3. Vtrum species prædicabilis requirat plura indiuidua. 89
Subsect. 1. Sententia Thomistarum. ibid.
 2. Diruntur eius sententiæ fundamenta. 89
 3. Opposita sententia. 90
Sectio 4. Vtrum genus in vna specie, & hæc in vno indiuiduo reperiri possit. 92
 5. De indiuiduo primæ intentionis. 93
 6. De indiuiduo secundæ intentionis. ibid.
 7. Vtrum detur ratio communis indiuiduis. 94
 8. De indiuiduo vago & eius prædicabilitate. 96
 9. Prædicatio indiuidui vagi. 97

DISPUTATIO VI.

De differentia, proprio & accidente.

Sect. 1. Differentiæ essentiam præpono. 98
 2. Vtrum differentia sit vniuersalis comparatione speciei quam constituit, & vtrum sint de conceptu generis. 99
 3. Vtrum genus & differentia subalterna sint de conceptu formali differentiæ vltimæ. 100
 4. Vtrum differentia infima specie differat à subalterna. 102
 5. De proprio. ibid.
 6. De accidente. 103

DISPUTATIO VII.

De his que sunt quinque prædicabilibus communia.

Sect. 1. Vtrum prædicabile sit genus ad quinque prædicabilia. 104
 2. De numero prædicabilium. 106

DISPUTATIO VIII.

De signo.

Sect. 1. Quid sit signum. 106
 2. In quo consistat ratio signi. 107
 3. Vtrum voces significant immediatè, an conceptus. 109
 4. De nomine, verbo, & propositione. 110

DISPUTATIO IX.

De vniuocis, æquinocis, analogis, & denominatiuis.

Sectio 1. De vniuocis & æquinocis. 111
 2. De denominatiuis. ibid.
 3. De ratione analoga omnibus analogatis non intrinseca. 112
 4. Vtrum denitur analoga propria. 112
Subsect. 1. Proponitur sententia Scoti. 113
 2. Expenditur sententia negans conceptum entis omnibus analogatis. ibid.
 Expen

3. Expenditur sententia negans abstrahi conceptum entis. 115
 4. Analogia non consistit in dependentia vnus analogi ab alio. 117
 5. Analogia consistit in transcendentia. 119
 6. Ad argumenta responderetur. 120
 7. Nonnullæ opinioniones. 122
 8. Vtrum substantiæ & accidenti, Deo & creaturis conueniat aliqua ratio vniuocè communis. 123

DISPUTATIO X.

De modo sciendi.

Sectio 1. Quid sit modus sciendi, & quatuorplex. 124
 2. De definitione. ibid.
 3. Vtrum definitio sit modus sciendi. 126
 4. Leges definitionis. 127
 5. De diuisione. 128
 6. Vtrum diuisio differat à definitione. ibid.
 7. Leges diuisionis. 129
 8. In qua fiat diuisio. 130
 9. De argumentatione in commune. 131
 10. Syllogismi definitio. ibid.
 11. Materia & forma syllogismi. 132
 12. Vtrum syllogismus sit vtraque præmissarum sola conclusio? an verò vtrumque? 134
 13. Triplex syllogismorum figura. 135
 14. Modi cuiuscumque figura. ibid.
 15. Quatuor modi primæ figuræ directè & vtiliter concludentes, & cæteri directi inutiliter. 136
 16. Probatut à priori vis syllogistica directè concludens in prima figura. 138
 17. Quinque modi indirectè concludentes in prima figura. 141

18. De secunda figura. 142
 19. De tertia figura. 143
 20. Vtrum sit quarta figura. 144
 21. Præmonitio ad deductionem ostensiuam syllogismorum. ibid.
 22. Deductio ostensiuæ syllogismi imperfecti ad perfectum. 145
 23. Deductio syllogismorum ad impossibile. 146
 24. De aliis syllogismis. 147
 25. De consequentia. 148

DISPUTATIO XI.

De Demonstratione.

Sectio 1. De præcognitis. 149
 2. De veritate præmissarum. ibidem.
 3. De euidencia & certitudine præmissarum. 152
 4. De propositione per se nota. 154
 5. Vtrum demonstratio constet propositionibus immediatis. 155
 6. Vtrum præmissæ demonstrationis possint esse de contingentibus singularibus & corruptibilibus. 156
 7. Vtrum demonstratio constet principiis propriis; prædicato de omni, vniuersali, & secundum quod ipsum. ibid.
 8. De modis per se. 158
 9. Vtrum distinguantur obiectum præmissarum & conclusionis. 159
 10. Vtrum præmissæ sint causa conclusionis. ibidem.
 11. Vtrum præmissæ necessitent ad conclusionem. 160
Sect. vlt. Demonstrationem & scientiam diffinitio & diuio. 160

INDEX DISPUTATIONVM, SECTIONVM, ET SUBSECTIONVM, QUÆ DISSERVNTVR in secundo Tomo de substantia corporea in communi & particulari.

PROOEMIUM. Pagina 163.

DISPUTATIO I.

De principijs rerum naturalium.

Sect. 1. PRINCIPIVM, initium, causa. 164
 2. Definientur principia rei naturalis. 165
 3. De oppositione & numero principiorum. 167

DISPUTATIO II.

De materia prima.

Sectio 1. Quædam de materia prima præmitto. 167
 2. Ratio potentia quo pacto materia conueniat. 168
 3. De appetitu materiae ad formas. 170
 4. Vtrum materia immediatè suscipiat formam substantialem. 172
Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

5. Vtrum materia omnium corruptibilium sit, vel esse possit diuersæ speciei. 172
 6. Vtrum materia prima habeat propriam existentiam. 173
 7. De substantia materiae, & compositi materialis. 177
Subsect. 1. Pars affirmatiua. ibid.
 2. De substantia compositi. 180
Sectio 8. Vtrum materia prima verè pendeat à forma. 182
 9. Vtrum materia prima possit existere sine forma. 183
 10. Vtrum materia suas passiones efficiat. 185

DISPUTATIO III.

De Priuatione.

Sectio 1. De natura & cognitione priuationis. 185
 2. Priuatio quando, & quam habeat rationem principij. 187

DISPUTATIO IV.

De forma substantiali.

- Secl. 1. Num & quid sit forma substantialis. 188
- 2. De forma quardam expeditio. 189
- 3. Vtrum in materia sint quardam forme substantiales. 190

DISPUTATIO V.

De unione materia & forma.

- Seclio 1. Quid sit unio? & an ab utroque extremo distincta? 192
- Subsect. 1. Unio est ab utroque extremo distincta, ibidem.
- 2. In recentes nonnullos Philosophos. 194
- Seclio 2. Vtrum unio sit distincta ab actione qua producitur forma. 197
- 3. Explicatur unionis distinctio à causalitate materiae. 198
- 4. Unionis essentia. 199
- 5. Subiectum unionis. 200
- 6. Vtrum ratione distinguantur informatio & materializatio? 202
- Subsect. 1. Pars affirmatiua. ibid.
- 2. Qui differant subiectum & terminus extrinsecus. 203
- 3. De informatione. 205
- Seclio 7. Vtrum in composito sint duae uniones substantiales. ibid.
- Subsect. 1. Aduersariorum argumenta atque responsa. ibid.
- 2. Propria sententia. 207
- 3. Animaduersio. 209

DISPUTATIO VI.

De Composito.

- Seclio 1. Sitne compositum ab utraque parte distinctum. 210
- 2. Vtrum compositum habeat aliquid prater materiam, formam & unionem. 213
- 3. Vtrum unio sit de essentia compositi, & causalitas respectu totius? 214
- 4. Possitne compositum creatione produci? 215
- 5. Vtrum in uiuentibus maneat idem compositum post & ante accretionem & diminutionem. 217
- 6. De subiecto accidentium materialium. ibid.
- Subsect. 1. Vtrum quantitas recipiatur in totum compositum. ibid.
- 2. Vtrum qualitates recipiantur in quantitate. 220

DISPUTATIO VII.

De Natura.

- Secl. 1. Naturae significatio & essentia. 221
- 2. Vtrum materia prima sit proprie natura? 222
- 3. Quae ratio principij motus sit de essentia naturae. 223

DISPUTATIO VIII.

De Causis in commune.

- Secl. 1. Causam definitio. 224

- 2. In quo consistat essentialis causa conceptus. 226

- Subsect. 1. Docti cuiusdam opinio. 226
- 2. Impugnatur haec opinio. 227
- 3. Argumenta soluta. 229
- Seclio 3. Vtrum causa sit in ordine ad effectum in communi, an in particulari? 230
- Subsect. 1. Potentiae intentionales non tendunt in unum, sed in plura obiecta. 230
- 2. Intellectus non habet obiectum unum. 231
- 3. De unitate & pluralitate termini potentiae physicae. 232
- 4. Potentia physica aequè pender à termino in singulari ac in communi. 233
- 5. Clarior explicatio doctrinae. 234
- Seclio 4. Vtrum definitio causa conueniat causae remota? 236
- 5. Quo pacto existentia requiratur ad causam. 238
- 6. De prioritate causarum. 239
- 7. Enucleatur doctrina de proprietate, & simultate naturae. 241
- 8. Sitne mutua causarum dependentia. 244
- 9. Causarum diuisio. 246
- 10. Vtrum cum una causa adaequata possit concurrere alia causa in eodem genere? 248

DISPUTATIO IX.

De causa efficiente creata.

- Seclio 1. Causam efficientem definitio. 249
- 2. Vtrum causa creata verè aliquid efficiat? 250
- 3. Vtrum substantia creata sit immediatè actiua? 251
- Subsect. 1. Examen Thomisticae sententiae. ibid.
- 2. Conclusiones. ibid.
- Seclio 4. Quomodo suppleatur defectus causarum particularium. 254
- 5. Quid sit causa adaequata, & vtrum talis sit substantia creata in productione aliorum? 255
- Subsect. 1. Explicatur adaequata causa. ibid.
- 2. Corollaria nonnulla. 256
- 3. Attributio formalitatum explicata. ibid.
- Seclio 6. De propinquitate causae & effectus. 257
- Subsect. 1. Prima conclusio. ibid.
- 2. Conclusio secunda. 258
- 3. Diluuntur obiecta. 259
- 4. Tertia conclusio. 260
- Seclio 7. De sphaera actiuitatis. 260
- 8. Distinctio agentis à passio. 261
- 9. Dissimilitudo agentis à passio. 262
- 10. De resistantia passio. 263
- 11. De reactione. 264
- 12. Causa efficiens creata diuiditur. 265
- 13. Vtrum instrumentum ad sui productionem possit assumi. 267
- 14. De potentia obedientiali. 269
- Subsect. 1. Ostenditur in animo rationali potentia obedientialis actiua, atque passiu. 269
- 2. Ostenditur potentia obedientialis aliis in rebus. 271
- 3. Quid sit formaliter potentia obedientialis. 274

DISPUTATIO X.

De causa prima.

- Secl. 1. Vtrum & quid sit causa prima. 276
- Seclio 2.

DISPUTATIO XIV.

De Loco.

- Secl. 1. Quid sit locus extrinsecus. 321
- 2. Quid sit ubicatio & spatium imaginarium. ibid.
- 3. Deus & creatura sunt in spatiis imaginariis. 323
- 4. Quibus distinctae ubicationes conueniant. 324
- 5. Vtrum idem corpus possit esse duobus in locis circumscriptiue. 327
- 6. De Vacuo & centro. 331

DISPUTATIO XV.

De continuo permanente & successiuo.

- Seclio 1. Actualis continui compositio monstratur. 332
- 2. Sintne in continuo indiuisibilia realia. 333
- 3. Vtrum indiuisibile distinguatur ab unione. 336
- 4. Explicatio, & infinitudo punctorum, ac partium proportionalium. 337
- 5. Vtrum continuum componatur ex solis indiuisibilibus. 339
- Subsect. 1. Sententiae affirmatiuae argumenta proponuntur atque dissoluantur. 339
- 2. Aristotelis sententia praefertur. 342
- 3. Secundum argumentum de penetratione punctorum. ibid.
- 4. Expenditur doctrina de virtuali punctorum extensione. 343
- 5. Alia responsa. 345
- 6. Nonnulla mathematica argumenta. 346
- 7. Quarum argumentum ex velocitate motus. 348
- Seclio 6. Temporis explicatio deducitur. 349
- 7. Velocitas, tarditas, & duratio motus. 350
- 8. De inceptioe & desitione rerum. ibid.

DISPUTATIO XVI.

Vtrum creatura permanens potuerit esse ab aeterno.

- Secl. 1. Pars affirmatiua. ibid.
- 2. Responderur argumentis opposita sententiae. 353

DISPUTATIO XVII.

Vtrum mundus sit aeternus secundum partes permanentes.

- Secl. 1. Mundus potuit non esse aeternus. 354
- 2. Omnis creatura producta fuit in tempore. 355

DISPUTATIO XVIII.

Vtrum ens successiuum potuerit esse ab aeterno.

- Secl. 1. Vtrum generationes potuerint esse ab aeterno. 356
- 2. Nullus motus successiuus potuit esse ab aeterno. 359
- 3. Satisfit argumentis. 361

- Seclio 2. Vtrum causa prima influat immediatè in omnes creaturas. 277
- Subsect. 1. Sententiae communis examen. ibid.
- 2. Quid de quaestione. 279
- 3. De concursu Dei ad actum peccati. 280
- Seclio 3. Vtrum causa prima & secunda eadem actione concurrant. 281
- 4. Vtrum causa prima determinet indiuiduationem effectuum. 283

DISPUTATIO XI.

De Motu, Actione, & Passione.

- Seclio 1. Definitio motus. 287
- 2. Vtrum motus distinguatur ab agente, subiecto, & termino. ibid.
- Subsect. 1. Pars affirmans. ibid.
- 2. In opinionem de connotatis. 288
- Seclio 3. Vtrum actio & passio sint de conceptu essentiali motus. 289
- 4. Vtrum actio realiter differat à passione. 290
- 5. De termino à quo motus. 291
- 6. De termino ad quem motus. 292
- 7. De subiecto motus. 293
- 8. Unde sumatur essentia motus. 295
- 9. De motu quardam expediuntur. 296
- 10. De motu instantaneo & successiuo. ibid.

DISPUTATIO XII.

De Creatione.

- Seclio 1. Creatio non est relatio. 297
- 2. Creationem non distingui ab agente & termino per illam productum, qui & quibus affirmant. 298
- Subsect. 1. Primum argumentum. 299
- 2. Argumenta caetera. ibid.
- Seclio 3. Quid sit Creatio. 300
- Subsect. 1. Creatio non est voluntas Dei. ibid.
- 2. Duo impugnata responsa. 302
- 3. Argumenta caetera. 303
- 4. Angelorum & animi rationalis creatio non est modus distinctus à termino. 304
- 5. Creatio termini, natura sua educibilis è subiecto, est distincta à termino. 305
- 6. Creatio non est aggregatio Dei & termini. 306
- 7. Creatio est modus distinctus realiter ab agente & termino educibili natura sua. 307
- Seclio 4. Vtrum creatio habeat subiectum. 308
- 5. Quae res possint naturaliter & diuinitus creari. 309
- 6. Vtrum diuinitus generari possit res quae naturaliter est terminus creationis. 310
- 7. Vtrum creatura possit creare. 311

DISPUTATIO XIII.

De Infinito.

- Secl. 1. A Deo cognoscuntur infinita indiuidua infinitarum specierum, nullum tamen infinitum simpliciter in essentia. 312
- 2. Argumentorum solutione ostenditur non repugnare infinitum in actu. 315
- 3. Idem probatur aliunde. 318

Philosophia Petr. Hurri. de Mendoza.

INDEX DISPUTATIONVM, SECTIONVM,
ET SUBSECTIONVM, DE SUBSTANTIA
in corruptibili, siue de Cœlo.

PROOEMIUM. Pagina 362.

DISPUTATIO I.

De natura & essentia Cœli.

- Seçtio 1. **Q**UOD TRIVM Cœlum sit simplex an compositum corpus. 362
2. Vtrum Cœlum secundum se totum vel aliquam partem differat specie à sublunariibus. 364
3. Vtrum omnes Cœli & Astra differant specie. 365
4. Vtrum Cœlum sit animatum. 366
5. Vtrum Cœli sint corruptibiles. ibidem.

DISPUTATIO II.

De Cœlorum proprietatibus.

- Seçtio 1. Cœlorum & Astrorum numerus. 367
2. Cœlorum figura, magnitudo & Astrorum numerus. 370
3. Vtrum Cœlum simul moueatur ab ortu in occasum, & ab occasu in ortum. 371

4. De motu Cœli difficultates nonnullæ. 373
5. De Cœlorum luce. 374
6. Cœlorum influxus in hæc inferiora. 375

DISPUTATIO III.

De Cœlorum & mundi productione siue de opere sex dierum.

- Seçtio 1. Vtrum mundus productus fuerit simultor, an verò sex diebus naturalibus. 376
2. Opus primæ diei. 378
3. Opus secundæ diei. Quid sit Firmamentum, & vtrum aqua elementaris sit supra cœlum sydereum. 380
4. Vtrum ignis sit lunæ vicinus. 382
5. Opus tertie diei. 383
- Subseçtio 1. Elementorum situs, figura, grauitas & leuitas. 383
2. Vtrum terra trepidet motu aliarum rerum. 384
3. Cætera tertie diei. 386
- Seçtio 6. Opera cæterorum dierum. 387
7. Vtrum Cœli sint corruptendi. 388

INDEX DISPUTATIONVM, SECTIONVM,
ET SUBSECTIONVM DE SUBSTANTIA
corporea generabili & corruptibili, siue de
generatione & corruptione.

DISPUTATIO I.

De generatione substantiali.

- Seçtio 1. **D**EFINITIO generationis substantialis. 389
2. Explicatur generatio viuientium. 390
3. Vtrum anomala generationes sint vniocè generationes cum analogis. 391
4. Vtrum generatio sit conuersio. 392
5. Vtrum in generatione maneat accidentia corrupti. 393
6. Vtrum generatio sit ab alteratione distincta. 397
7. Nonnulla expediuntur. 398
8. De corruptione. 398
9. Quo pacto se habeat generatio vnius & corruptio alterius. 400
10. Quo pacto sit necessaria rerum sublunarium corruptio. 401
- Subseçtio 1. Quid sufficiat veres aliqua sit absolute corruptibilis. 401
2. Homo est natura sua mortalis. 401
3. Nonnulla impugnata de morte hominis ab intrinseco principio. 402
4. Causa necis humanæ. 404
5. An sit mors naturalis absque morbo. 407

DISPUTATIO II.

De causis & ordine generationis.

- Seçtio 1. Vtrum accidentia sint causa disponens ad generationem. 408
- Subseçtio 1. Ostenditur prioritas accidentiũ in communi. 408
2. Ostenditur prioritas accidentiũ in particulari. 409
3. Impugnata mutua causalitas inter accidentia & formam. 411
- Seçtio 2. Vtrum accidentia quæ sunt in passo concurrant actiue ad generationem? an verò quæ sunt in agente? 412
3. De principio actiue vnionis humanæ. 414
4. De semine virili. 417
5. Vtrum foemina semen emittant. 416
- Subseçtio 1. Concluditur pars affirmatiua. ibidem.
2. Opinio negatiua proposita ac impugnata. 417
3. Difficultas ex mysterio Incarnationis. 419
- Seçtio 6. De concursu viri & foeminae ad proles formationem. 420
7. Quæ partes efformentur prius. 423
8. Vtrum homo fiat ex embryone. 426
9. Formatio foetus atque gestatio. 427

DISP

DISPUTATIO III.

De augmentatione.

- Seçtio 1. Quid sit augmentatio substantialis. 428
2. De termino & conditionibus augmentationis. 429
3. Vtrum augmentatio fiat tota simul, an successiue. 429
- Subseçtio 1. Impugnati qui docent augmentationem esse motum continuum. 429
2. Vera sententia. 433
- Seçtio 4. De potèria nutritiua & generatiua. 436
5. De nutritione. 436
6. De accretione & decretionem. 437

DISPUTATIO IV.

De raro & Densò.

- Seçtio 1. Quid sit rarum & densum. 437
2. Vtrum raritas sit motus ad nouam quantitatem. 437
3. Impugnatur corpuscula: & extensio punctorum. 439
4. Raritas sit noua qualitate. 441
5. De radice rarefactionis. 443

DISPUTATIO V.

De alteratione & eius termino.

- Seçtio 1. Per intensionem nulla qualitas remissa corrumpitur. 444

2. Intensio non fit per nouam existentiam aut vnionem precedentis qualitatis. 445
3. Nec per maiorem radicationem. 447
4. Additione noui gradus sit intensio. 449
5. Explicatur B. Thomas. 451
6. Vtrum gradus sint similes. 453
- Subseçtio 1. Pars affirmantis argumenta dissoluntur. 453
- Seçtio 2. Pars affirmatiua. 457
- Subseçtio 1. Primum argumentum. 457
2. Secundum argumentum. 459
3. Cætera argumenta. 461
4. Nonnullæ difficultates. 461
5. De compositione intensionis. 462
- Seçtio 7. De terminis qualitatis. 464

DISPUTATIO VI.

De Elementis eorumque mixtione.

- Seçtio 1. Quid & quot sint elementa. 463
2. Vtrum Elementa maneat formaliter in mixto. 464
3. Vtrum & quid sint quatuor primæ qualitates. 466
4. Qualitatum per singula elementa partitio. 467
5. Vtrum Elementa singula potiantur binis qualitatibus summis. 469
6. Vtrum qualitates symbolice elementorum inter se, & à qualitatibus mixti differant specie. 470
7. Aliquæ difficultates expediuntur. 472

INDEX DISPUTATIONVM, SECTIONVM,
ET SUBSECTIONVM DE SUBSTANTIA
corporea animata.

PROOEMIUM. fol. 473

DISPUTATIO I.

De essentia & informatione Anima.

- Seçtio 1. **Q**UOD NIMVS definitur. 474
2. Vtrum sit proprium viuientium corpus habere organicum? 476
3. Vtrum omnis animus sit actus informans? 476
4. Vtrum anima vegetatiua, sensitua, & rationalis, realiter distinguantur? 477
5. Vtrum animus rationalis vt rationalis corpus informet? 478
6. Quas partes animus actuet? 479
7. Vtrum animus producatur antequam corpus informet. 481

DISPUTATIO II.

De compositione viuientium.

- Seçtio 1. Vtrum animus rationalis sit spiritualis & simplex. 482
- Subseçtio 1. Primum argumentum. 482
2. Secundum argumentum. 483
- Seçtio 2. Vtrum anima rationalis componatur ex potentia passiuæ & actiue. 484
3. Vtrum omnis res spiritualis sit indiuisibilis. 485

- Subseçtio 1. Aliquorum sententia de spiritualitate rerum. 485
2. Eius sententia fundamenta. 486
3. Impugnatur ea sententia. 486
4. Quid sit corpus & spiritus. 487
5. Quid sit rem esse corpoream & spiritalem. 490
6. Diluuntur obiecta. 491
- Seçtio 4. Vtrum omnes animæ materiales componantur ex partibus integrantibus. 492
5. Vtrum partes viuientium sint substantialiter similes. 495
- Subseçtio 1. Nonnulla argumenta pro prima sententia. 495
2. Alia argumenta. 495
3. Conclusio. 496
4. Alia responsa diluuntur. 498
5. Secundum argumentum. 500
- Seçtio 6. Vtrum partes heterogeneæ sint diuersarum specierum. 500
7. Partes ab similes esse diuersarum specierum probatur à priori. 501
- Subseçtio 1. Discrimen similitudinis ab æquitate. 501
2. Quid sit similitudo & dissimilitudo. 502
3. Dux res possunt esse reciprocae similes atque dissimiles. 503
4. Non possunt duo indiuidua eiusdem speciei. 504

- cici esse inaequalia substantialiter. 504
- 5. Partes animorum sunt diuersarum specierum. 506
- 6. Recentiorum obiecla. 506
- 7. Quid sit specie & genere differre. 507
- Secl. 8. Vtrum in vnione animi rationalis sit inaequalitas. 507

DISPUTATIO III.

Quid sit viuens.

- Seclio 1. Vtrum vegetabile sit viuens. 508
- Subsecl. 1. Partis negantis primū argumentum. 508
- 2. Secundū partis eiusdem argumentū. 510
- 3. Tertium argumentum Thomistarūque responsum. 510
- 4. Aliorum doctrina. 512
- 5. Respondetur argumento ab ignis augmentatione petito. 514
- 6. Respondetur argumento facto à naturali emanatione passionum ab essentia. 515
- 7. Alia duo responsa. 516
- 8. Dirimitur tota quaestio. 516
- Seclio 2. Quae sint viuentia in actu primo. 517

DISPUTATIO IV.

De potentiis animae.

- Secl. 1. Qui negent concursum actuum animi in actu intellectus. 518
- 2. Anima immediatè concurrat ad actus. 520
- 3. Vtrum anima immediatè efficiat, & recipiat actus materiales vitales. 522
- 4. Vtrum potentiae vitales realiter distinguantur ab animo. 524
- 5. De specificatiuis potentiis. 526

DISPUTATIO V.

De intellectu & eius obiecto.

- Seclio 1. De intellectu agente. fol. 527
- 2. De intellectu possibili. 528
- 3. De obiecto adaequato intellectus. 529
- 4. De specificatione intellectus. 530
- 5. De specificatione intellectuum. 531
- 6. Intellectus quae prius & perfectius cognoscat obiecla. 532
- 7. Vtrum intellectus simul possit cognoscere plura vr plura vnico actu. 534
- 8. De memoria. 534
- 9. Ad lectorem. 535

DISPUTATIO VI.

De intellectione in communi.

- Seclio 1. Vtrum intellectio in sola qualitate consistat. 535
- Subsecl. 1. Quid de quaestione. 536
- 2. Primum argumentum. 536
- 3. Alia duo absurda. 538
- 4. Aliorum responsum. 539
- 5. Quid tandem respondeant alij. 540
- 6. Argumenta caetera pro conclusione. 541
- Seclio 2. Aliorum sententias & argumenta impugno. 542
- Subsecl. 1. Opinio constituens actum vitalem in sola actione & passione absque termino. 542

- 2. Qui & quare constituant intellectiōnem in sola qualitate distincta realiter ab actione. 543
- 3. De vitalitate vnionis. 545
- Seclio 3. Vtrum actus vitalis possit produci sine concursu potentiae vitalis. 546
- Subsecl. 1. Nonnulla praetermitto. 546
- 2. Conclusio. 546
- 3. De effectu formali intellectiōnis à Deo producta. 548
- Seclio 4. Vtrum actus vitalis possit diuinitus in alieno subiecto constitui. 549
- Subsecl. 1. Nonnullorum argumenta contra primam conclusionem. 550
- 2. Argumenta similia veri. 551
- 3. Secunda conclusio. 552
- Seclio 5. De specie expressa & verbo mentis. 553
- 6. Vtrum sit intellectio creata sine verbo. 554
- 7. Impugnatae rationes aduersantium. 556
- 8. Verbum est de conceptu formali intellectiōnis creatae. 557

DISPUTATIO VII.

De triplici intellectus operatione.

- Secl. 1. De simplici apprehensione. 559
- 2. De iudicio. 559
- 3. Quid sit discursus. 561
- 4. Necessitas assentiendi conclusioni ex praemissis. 562
- 5. Vtrum ad assensum conclusionis requiratur cognitio reflexa de bonitate illius. 564
- 6. Vtrum haec cognitio reflexa aliquid appingat obiecto. 565
- 7. Vtrum conclusio possit esse sine praemissis. 565
- 8. Vtrum praemissae efficiant conclusionem. 566
- 9. Duae difficultates. 567

DISPUTATIO VIII.

De euidencia & certitudine.

- Secl. 1. Vtrum euidencia distinguatur ab actu intellectus. 567
- 2. Vtrum idem actus eiusdem obiecli possit esse clarus, & obscurus. 568
- 3. De euidencia morali, physica, & metaphysica, & vtrum illis possit subesse falsum. 569
- 4. Variar certitudinis affectiones. 570
- 5. Vtrum certitudo distinguatur ab actu. 572
- 6. Vtrum vnus actus sit certior, & euidencior alio. 572

DISPUTATIO IX.

De veritate & falsitate intellectus.

- Secl. 1. Vtrum veritas sit formaliter in actu intellectus. 573
- 2. Vtrum in simplici apprehensione sit veritas. 574
- 3. Vtrum veritas distinguatur ab actu vero. 574
- Subsecl. 1. Duar sententiae impugnatae. ibid.
- 2. Tertia opinio de connotatis. 575
- 3. Quarta opinio de extrinseca denominatione. 576
- 4. Con

- 4. Conclusiones. 578
- 5. Responderur obieclis. 579
- Secl. 4. Vtrum idem actus possit mutari de vero in falsum. 580
- 5. Verū mutato obiecto mutetur actus. 584
- 6. De veritate propositionis de futuro. 584
- Subsecl. 1. Quid sit rem absolute esse futuram. 584
- 2. Impugnata Aristotelis opinio. 587
- 3. Impugnata futurorum coexistentia in aeternitate. 589
- 4. Eadem veritas aliunde probata. 592
- 5. Nonnulla praemittuntur de futuris conditionatis. 593
- 6. Propositiones verae. 594
- 7. Soluitur argumentum de libertate. 595

DISPUTATIO X.

De diuisione & opposit. actuum intellectus.

- Secl. 1. Vtrum simplex apprehensio & iudicium possint esse simul. 596
- 2. Quid sint, & vtrum opponantur actus abstractius & intuitiuus. 596
- 3. De cognitione quidditatiua & comprehensiuua. 599
- 4. Nonnullae difficultates expediuntur. 601
- 5. Vtrum fides possit esse simul cum scientia. 603
- 6. Quid sit Opinio, Fides, Dubium, Formido, & Suspicio. 605

DISPUTATIO XI.

De actu practico & speculatiuo.

- Secl. 1. Quid sit in actu procedere modo compositiuo & resolutiuo. 605
- 2. Vtrum scientia practica sit circa opus liberum. 606
- 3. Concluditur quid sit actus practicus. 607
- 4. Vtrum idem actus possit esse practicus & speculatiuus. 608
- 5. De causalitate actus practici in obiectum. 609

DISPUTATIO XII.

De speciebus impressis.

- Seclio 1. Sitne aliqua species impressa. 610
- 2. Quorum obiectorum sint vel esse possint species impressae. 612
- 3. Possunt dari species impressa Dei. 612
- Subsecl. 1. Rationes communes pro Thomistica sententia. 613
- 2. Expenduntur argumenta cuiusdam. 613
- 3. Argumenta similia vero. 616
- Seclio 4. Quid sit species, & quomodo concurrat ad actum. 617
- 5. Specierum indiuisibilitas. 619
- 6. Nonnullae difficultates expediuntur. 620

DISPUTATIO XIII.

De obiecto voluntatis siue de causa finali.

- Secl. 1. Quid sit adiectū adaequatū voluntatis. 621
- 2. Quid & quomplex sit finis. 622
- 3. Quid sit operari proprie propter finē. 623
- 4. Quae & quos effectus operentur propter finem. 623
- 5. Vtrum causa finalis sit realis & quae eius causalitas. 625

- 6. Vtrum finis moueat secundū esse reale. 626
- 7. Vtrum duo fines adaequati possint simul concurrere ad eundem effectum. 627

DISPUTATIO XIV.

De actibus voluntatis, & de eorum ab intellectu dependentia.

- Secl. 1. Varij voluntatis actus. 629
- 2. Oppositio actuum voluntatis. 630
- 3. Vtrum distinguantur intentio finis & electio mediatorum. 631
- 4. Vtrum voluntas necessariò pendeat ab intellectu. 632
- 5. Vtrum actus voluntatis dependeat à cognitione efficienter. 634
- 6. Vtrum ex varietate cognitionum deprehendatur affectuum varietas. 635
- 7. Quae cognitiones ad quos effectus requirantur. 636
- 8. Vtrum voluntas moueatur per imperium intellectus. 637
- 9. Vtrum voluntatis defectum antecedit in intellectu defectus. 638

DISPUTATIO XV.

De libertate voluntatis.

- Secl. 1. Quid sit potentia libera. 640
- 2. Quibus agentibus sit libertas. 641
- 3. Quid sit libertas in actu primo. 642
- 4. Vtrum actio sit libera quo exercetur instanti. 642
- 5. Libertas in actu secundo constituitur in actione volendi, non verò in iudicio indifferenti, modo, aut relatione. 644
- 6. Vtrum libertas sit extrinseca denominationi actui libero, an verò essentialis. 646
- Subsecl. 1. Opinio eam esse extrinsecam denominationem. 646
- 2. Opinio libertatem esse de essentia actus liberi praefertur. 649
- 3. Obiectiones aliae. 651
- Secl. 7. Vtrum possit esse pura omisso, & vtrum liberè. 653
- Subsecl. 1. Possibilis est omisso pura. 653
- 2. Aduersariorum argumenta diluta. 655
- 3. Pura omisso potest esse libera. 657
- Secl. 8. Diuisio libertatis in speciem & exercitiū. 659
- 9. Subdiuisa libertas in physicam & moralem. 662
- 10. Quae cognitio relinquat voluntatem indifferentem aut determinatam. 662

DISPUTATIO XVI.

De habitibus potentiae vitalis.

- Secl. 1. Quid sit habitus. 663
- 2. Intellectus non est capax habituum. 664
- 3. Voluntas est capax habituum. 665
- 4. De extensione & simplicitate habitus. 666
- Subsecl. 1. Augmentum habitus est quid reale. 666
- 2. Hoc augmentum non est modus. 667
- 3. Tot sunt habitus quot actus. 668
- Secl. 5. De productione & corruptione habitus. 669
- 6. De causis habituum. 671
- 7. Vtrum habitus efficienter concurrat ad actum. 661
- 8. Collatio & discrimen habituum naturalium & supernaturalium. 672

DIPVTATIO XVII.

De potentiis sensitiuis.

- 1. Vtrum aliquis sensus percipere possit obiecta spiritalia. 675
- 2. De visu & visibili. 676
- 3. De auditu & audibili. 678
- 4. De olfactu & odore. 679
- 5. De gustu & tactu. 680
- 6. Monstratur sensus internus. 680. & 681
- 7. Vtrum sensus communis distinguatur à phantasia. 681
- 8. Vtrum aestimatiua cognoscat obiecta insensata sitque distincta à sensu cōmuni. 682

- 9. Vtrum sensus cōmunis sit in cerebro. 683
- 10. De sensitiuo appetitu, irascibili, & concupiscibili. 684
- 11. Vtrū sint alij appetitus præter internū. 685
- 12. Vtrum sit in corde appetitus internus. 685

DISPVTATIO VIII.

De Anima separata.

- 1. Humani animi immortalitas. 686
- 2. Animus natura immortalis. 688
- 3. Vtrum separatio sit animo violenta. 689
- 4. De cognitione animæ separata. 690

INDEX DISPVTATIONVM, SECTIONVM,

ET SUBSECTIONVM, QUÆ IN TERTIO

Tomo de ente transnaturali, siue à materia

abstracto differuntur.

DISPVTATIO I.

Proœmium.

- 1. De obiecto & subiecto in commune. 693
- Subsect. 1. De obiecto formali. 693
- 2. De obiecto materiali. 696
- 3. De obiecto proprio, & attributionis. 697
- 4. De obiecto adæquato & partiali. 698
- 2. De obiecto Metaphysicæ proprio seu communissimo. 700
- Subsect. 1. Metaphysica considerat ens reale atque rationis. 700
- 2. Difficultates contra secundam conclusionem de ente rationis. 701
- 3. Noui cuiusdam argumenta. 702
- 4. Cætera Metaphysicæ obiecta. 703
- 3. Vtrum substantia completa vt sic sit Metaphysicæ obiectum adæquatum attributionis. 705
- Subsect. 1. Pars affirmans. 706
- 2. Opposita argumenta. 707
- 4. Deus est adæquatū obiectum Metaphysicæ. 708
- 5. Vtrum Metaphysica cognoscat & præscribat cæterarum facultatum obiecta. 710
- 6. Vtrum scientiæ diuidantur per abstractionem à materia. 712
- Subsect. 1. Quotuplex abstractio à materia assignetur communiter. 712
- 2. Scientiarum partitio communis per abstractionem à materia. 712
- 3. Impugnata nonnulla de abstractione à materia. 713
- 4. De abstractione formali. 714
- 5. Responderetur argumentis. 716
- 6. Enucleatur abstractio à materia. 718
- 7. Abstractiones nihil intersunt scientiarum distinctionis. 719
- 7. Scientiarum vnitas. 721
- Subsect. 1. Examinata aliquorum sententia. 721
- 2. Scientiarum vnitas explicata. 722
- 8. De subalternatione scientiarum. 725
- 9. De Methaphysica quædam expediuntur. 728

DISPVTATIO II.

De ente in communi.

- 1. Quid sit conceptus entis. 729

- 2. Vtrum vnus conceptus formalis terminetur ad ens. 730
- 3. Vtrum ens vt sic habeat conceptum obiectiuè vnum. 732
- Subsect. 1. Partem affirmantem sequor. ibid.
- 2. Oppositam sententiam impugno. 734
- 4. Vtrum ens transcendat omnes differentias & de eisdem prædiceretur. 737
- 5. Quo differant res & modus, & vtrum transcendantur ab ente. 737
- 6. Quæ sint modus. 740

DISPVTATIO III.

De entis attributis in commune.

- 1. Vtrum ens in commune habeat attributa. 742
- 2. Vtrum ens sit de conceptu attributorum, & quor hæc sint. 743
- 3. Nonnulla proponuntur principia. 744

DISPVTATIO IV.

De vnitæ reali.

- 1. In quo consistat ratio formalis vnius. 745
- Subsect. 1. Expenduntur duæ sententiæ. ibid.
- 2. Quid de quæstione sentiendum. 747
- 3. Recentium argumenta. 750
- 2. Aliquot corollaria. 751
- 3. Vnum per se & per accidens. 753
- 4. Nonnullæ difficultates expediuntur. 754
- 5. Vnde sumatur vnitas indiuidualis. 756

DISPVTATIO V.

De vnitæ vniuersali.

- 1. Vtrum omne ens reale sit vniuersale. 758
- 2. Scotica vniuersalitas impugnatur. 759
- 3. Gradus superiores ab inferioribus non distinguuntur ex natura rei. 761
- 4. Alia de singularitate & vniuersalitate. 763
- 5. Vtrum naturæ sint per se singulares. 763
- 6. Opinio Petri Fonseca. 765
- 7. Vniuersalitas formaliter in intellectu actu consistit, non in specie impressa, aut in ente rationis. 767
- 8. Per quem actum fiat vniuersale. 771
- 9. Vtrum

Sectionum & Subsectionum.

- 9. Vtrum detur natura secundū se, quæ nec sit formaliter singularis nec vniuersalis. 772
- 10. Vtrum actus vniuersalis obiectum sit vna ratio communis obiectiua abstracta ab inferioribus? an verò plura singularia similia? 774
- Subsect. 1. Duæ Realiū Nominaliūque sententiæ. 774
- 2. Nominaliū sententia, sententia est S.Th. 776
- 3. S. Thomæ Nominaliumque sententia præferatur. 778
- 4. Primum argumentum. ibidem
- 5. Secundum argumentum. 780
- 6. Tertium argumentum. ibidem.
- 7. Realium argumenta proponuntur atque dissoluntur. 782
- 1. Obiectum actus vniuersalis nihil est factum. 784
- 2. De vniuersalibus quædam expediuntur. 786

DISPVTATIO VI.

De distinctione.

- 1. Quid sit distinctio. 786
- 2. De distinctione reali & modali. 788
- Subsect. 1. Quid sit distinctio realis. ibidem.
- 2. Vtrum contentientia prædicatorum contradicentium arguat realem distinctionem. 789
- 3. Prima impugnatio eius sententiæ. ibidem.
- 4. Secunda impugnatio eiusdem sententiæ. 790
- 5. Tertia impugnatio. 791
- 6. Vtrum opinio de connotatis arguat realem distinctionem. 792
- 7. Impugnatur ea doctrina. 792
- 3. Distinctio ex natura rei. 793
- 4. De distinctione rationis. 796
- Subsect. 1. In quo sita sit formaliter distinctio rationis. 797
- 2. Sententia Nominalium. 799
- 3. Nominalium opinio est S. Thomæ. 800
- 4. Hæc opinio probatur primò. 802
- 5. Secundum argumentum. 803
- 6. Argumenta cætera. 804
- 7. Testimonia S. Basilij & Anselmi. 805
- 8. Responderetur argumento ex Trinitate. 805
- 9. Argumenta cætera. 810
- 5. Quæ requirantur ad distinctionem rationis ratiocinatæ, item & ratiocinantis. 810
- 6. Vtrum per actus intuitiuos contingat distinctio rationis. 812
- Subsect. 1. Quid absolutè de quæstione. 812
- 2. Quid in sententia de formalitatibus. 812
- 3. Probatum efficacius eadem doctrina. 814
- 4. Vtrum actui comprehensiuo respondeant diuersæ formalitates. 815

DISPVTATIO VII.

De Vero & Bono.

- 1. Quid sit Verum. 817
- 2. De Falso. 821
- 3. Quotupliciter sumatur Bonum. 822
- 4. Quo pacto Bonū distinguatur ab ente. 823
- 5. Boni diuisio. 825
- 6. De Malo. 826

DISPVTATIO VIII.

De essentia & existentia.

- 1. Quid sit creaturas esse possibiles. 827

- 2. Vtrum res in potètia sit simpliciter ens. 829
- 3. In creatura existente omnia prædicata realia sunt ens simpliciter ex non ente simpliciter. 833
- 4. Vtrum essentia & existentia distinguantur in rebus creatis. 833
- Subsect. 1. Pars negatiua monstratur à priori. 833
- 2. Idem probatur argumentorū solutione. 835
- 3. De distinctione rationis essentia ab existentia. 838
- 4. Nouum cuiusdam argumentum. 838
- 5. Difficultates nonnullæ. 839

DISPVTATIO IX.

De Prædicamentis.

- 1. Quid sint prædicamenta. 841
- 2. Prædicamentorū numerus & distinctio. ib.
- 3. Quæ & qua ratione in prædicamento collocata. 843
- 4. Vtrū Deus ponatur in prædicamento. 845

DISPVTATIO X.

De substantia in communi.

- 10. Quæ sit immediatior & aptior diuisio entis. 847
- 2. Quid & quæ sint substantia. 848
- 3. Nulla actio est substantia. 850
- 4. Substantiæ conceptus penitus explanatur. 851

DISPVTATIO XI.

De Natura & supposito.

- 1. Quid significant hæc nomina natura, hypothesis, suppositum, & persona. 853
- 2. Quid sit suppositum. 853
- 3. Vtrum suppositum distinguatur à natura. 854
- 4. Appendix de distinctione suppositi Angelici à natura. 858
- 5. Vtrum substantia sit res an modus naturæ. 858. & 859
- 6. Suppositi formalis effectus. 861
- Subsect. 1. Effectus formalis suppositi non est redere naturam independentem à priori ab alio. 861
- 2. Substantia non dat naturam independentiam à subiecto à posteriori. 862
- 3. Effectus formalis suppositi non tollit indifferentiam naturæ ad alia supposita. 863
- 4. Effectus formalis suppositi. 864
- 1. Vtrum natura cum substantia naturali possit aliam habere. 865
- 8. Vtrum suppositum creatum possit alienam terminare naturam. 867
- 9. Aliqua difficultates expediuntur. 868

DISPVTATIO XII.

De intelligentia creata.

- 1. Errores Aristotelis de Deo & Angelis. 871
- 2. Vtrum & quid sint Angeli. 872
- 3. Vtrum Angeli intra eandem speciem possint esse multi. 874
- 4. De Angelorum intellectu, & speciebus impressis. 876
- 5. De voluntate Angelorum. 877
- 6. Quid sit Angelus in loco. 880

DISPUTATIO XIII.

De Quantitate.

Secl. 1. Quid sit accidens.	883
2. Vtrum quantitas sit substantia vel accidens.	883
3. Aristotelica definitio quantitatis.	885
4. Formalis quantitatis effectus.	886
5. Aliquæ difficultates expeditæ.	889
6. Variæ quantitatis species.	890

DISPUTATIO XIV.

De Qualitate.

Secl. 1. Definitio & diuisio qualitatis.	892
2. Aristotelica diuisio qualitatis.	ibid.
3. De contrarietate qualitarum.	894
4. Quæ res sint intensiõis capaces.	896

DISPUTATIO XV.

De Relatione.

Secl. 1. Vocum explicatio.	897
2. Vtrum relatio distinguatur à fundamento & termino.	897
3. Sententiæ explicatio & argumentorum solutio.	902
4. Quid sit ratio in & ad.	905
5. De fundamento relationis.	906
6. De termino relationis.	907
7. Vtrum relatio terminetur ad relationem, an ad absolutum.	908
8. Relatio transcendentalis, & prædicamentalis.	911
9. Appendix de relatione transcendentali Dei ad creaturas.	912
10. Diuisio relationis.	915
Subsecl. 1. Relatio rationis, secundum dici, & transcendentalis.	916
2. Aristotelica diuisio relatiuorum.	917
3. Scotica diuisio relationis in aduenientem intrinsecus & extrinsecus.	920
Secl. 11. Vtrum sit conceptus relationis in communi.	921

DISPUTATIO XVI.

De actione & passione.

Secl. 1. Quid sint actio & passio.	923
2. De subiecto actionis.	924
3. Vtrum omnis actio habeat terminum.	924
Subsecl. 1. Impugnata prædicamentalis actio sine termino.	924
2. Actus vitales habent actiones ab eis distinctas.	925
Secl. 4. Distinctio actionis à passione.	926
5. Aliquæ difficultates expeditæ.	928

DISPUTATIO XVII.

De duratione.

Secl. 1. Quid sit duratio.	929
2. Duratio non distinguitur ab existentia vt res absoluta.	931
3. Vtrum existentia distinguatur modaliter à duratione, vt est intrinseca: aut duratio sit ea ex parte successiua.	931
Subsecl. 1. Primum affirmantium argumentum, ibid.	
2. Responderetur ad argumentum.	932
3. Argumenta cætera.	933
4. Duratio non distinguitur ab existentia.	934
5. Aliæ probationes.	935
6. Argumentum à priori.	936
Secl. 4. Vtrum duratio includat successionem.	937
Subsecl. 1. Non includit successionem intrinsecam.	
2. Duratio non dicit connotationem.	938
3. Duratio creata includit successionem extrinsecam.	939
Secl. 5. Aeternitas, Æuum, Tempus.	940

DISPUTATIO XVIII.

De cæteris prædicamentis.

DISPUTATIO XIX.

De ente rationis.

Secl. 1. Vtrum denominationes extrinsecæ sint ens rationis.	942
Subsecl. 1. Sententiæ affirmantis fundamenta conuelluntur.	942
2. Impugnatur hæc sententia.	944
Secl. 2. Vtrum ens rationis sit aliquid deriuatum ex denominatione extrinseca reali.	945
Subsecl. 1. Sententia prima.	ibidem.
2. Proponitur sententia, deriuari ens rationis ex omni denominatione extrinseca.	946
3. Impugnatio primæ eius sententiæ.	948
4. Impugnatio secundæ.	949
5. Duo argumenta soluntur.	950
6. Impugnatio tertiæ eiusdem sententiæ.	ibid.
Secl. 3. Quid sit ens rationis.	952
4. Nonnulla corolloria.	953
5. De causis entis rationis, & diuisione.	954
6. Vtrum Deus cognoscat ens rationis.	955

DISPUTATIO XX.

De Deo Optimo Maximo.

Secl. 1. Esse Deum, vnum, simplicem, immensum, æternum, causam cæterorum quæ infra eum.	957
2. Quis sit conceptus quidditatus Dei.	961

F I N I S.

DISPUTA

DISPUTATIONES DE SUMMVLIS.

AVTHORE PETRO HVRTADO DE MENDOÇA, VALMASEDANO, E SOCIETATE IESV: Censore apud Fidei Quasitores, & in Salmaticensi Academia Theologiæ professore.

INSTITVTIO TYRONIS DE arguendi ratione.

§. 1.

MMVLA est parua summa siue compendium, aut epilogus, ad quem breuiter deducuntur, quæ alibi fullius sunt proposita. Accipitur à Dialceticis pro indiculo breui rerum, quas necessario prænoscit, qui intelligentia, & ratione capeffere vult superiores facultates. Quapropter Philosophi, Medici, Theologi, non possunt pedem in eas facultates inferre, nisi Summularum imbuti præceptis. Vulgus Iurisperitorum eam facultatem spernit, ratum sola memoria teneri prudentiam iuris: culti autem consulti iuris hæc facultate insalutata nolunt aggredi suam, quæ mirum in modum Summularum ornatu disciplina. Etenim nõ possunt argumenta concinnari ab imperito argumentationis. Nec enim potest aliquid concludi, neque aliquis victoria potiri, neque in gymnasio lucere, nisi animi conceptiones aliquo argumentandi genere eleganter explanet: eius autem facultatis ignari sæpe cum decore ridentur, & irridentur ab auditoribus mediocriter doctis, quod indicent, se argumentationem nec de voce cognoscere. Scopus harum disputationum est, tyrones docere arguendi rationem, vt omnium facultatum studiosis faciem ad ipsas præferamus: quid autem ab vnoquoque præstandum sit, breuiter expono.

§. 2.

Ac primum Scholastica dissertatio initur inter res: primus conclusiones propugnandas suscipit: qui frequenter vocatur *Sustentans*: ipse enim primus sustinet omnium impetus, & sustentat propositiones quas in papyro gestat scriptas. Hic cum primum auditores confedere, modesto vultu, oculis depressis, assurgens quæstionem his verbis orditur: *Quæstio hodierna die disputanda, Illustrissime, & nobilissime Rector, Præses sapientissime, doctissimi Magistri atque Doctores, concio literis, ac nobilitate conspicua, est. Vtrum.* Deinde sedens quæstionem disputat in vtramque partem breui, clarè, & eleganter: eamque dirimit vna, aut pluribus conclusionibus, eaq; probat: abstinet autem à respondendo

ad argumenta: finitis autem probationibus ait: *Argumenta autem proposita soluentur disputationis decursu. Quidquid autem dixi, siquid dicturus subyicio censuræ Romanæ Ecclesiæ, necnon & vestræ.* Paululumque assurgens caput detegit, residens iterum se regit, & argumentum intentus expectat.

§. 3.

Secundus in disputatione est *Arguens*: qui post silentiũ Sustentantis surgit, oculis & voce demissa, caputque aperiens, argumentũ orditur hac ratione. *Facta mihi dicendi facultate ab Illustrissimo & nobilissimo Rectore, Præside sapientissimo, doctissimis grauissimisq; Magistris ac Doctores, concione literis & nobilitate præclara: duo argumenta proponam, nobilis ac ingeniose Sustentans, aduersus factas acutis tuas conclusiones. Primum aduersus, &c. Secundum aduersus, &c.* Propositis autem duobus argumentis ait: *His & alijs longe difficultioribus, pro tui dexteritate ingenij facile respondebis. nunc autem ad primum.*

§. 4.

Tunc is qui responderet assurgens, & caput detegens ait: *Aduersus meam conclusionem, in qua defendo, &c. Argumentatur sic nobilis & ingeniosus condiscipulus.* Tunc sedens, & aperto capite integrum repetit argumentum: quo repetito, & (vt aiunt) resumpro, reuertitur ad primam propositionem: quam, si concedit, pergit ad secundam, donec veniat ad aliquam propositionem quam negat, eaque negata sistit, & silens dat locum Arguenti, vt eam probet.

§. 5.

Animum aduerte, argumenta proponi aut entymemate, aut Syllogismo. Enthymema duas continet propositiones: quarum secunda deducitur ex prima: cum hac voce *ergo*, aut *igitur*. Exempli gratia, *omnis homo currit, ergo Petrus currit*: prima propositio vocatur *antecedens*, secunda verò vocatur *consequens*, & *consequencia*. Syllogismus constatur ex tribus propositionibus, quarum tertia sequitur ex duabus cum eadem voce *ergo*, aut *igitur*. Prima propositio vocatur *maior*, secunda vocatur *minor*: tertia verò vocatur *consequens*, & *consequencia*. Alio modo argumentari non licet.

§. 6.

Cum igitur Sustentans repetito argumento reuertitur ad primam propositionem, illam secundò repetit & solam, eaque repetita dicit, *concedo maiorem*,

A rem,

rem, aut antecedens: deinde repetit solam minorem, eaq; repetita ait, *nego minorem*: si autem argumentatio fuit enthymema, dicit, *nego consequentiam*. Negatam autem propositionem probare tenetur Arguens, & proponere novam argumentationem: in qua inferat pro conclusione propositionem negatam ab Arguente: exempli gratia hanc propositionem *Petrus currit* negavit Sustainens: hanc sic debet Arguens probare, *Omnis homo currit: Petrus est homo: ergo Petrus currit*. Qua ratione persequi tenetur argumentum, voce mediocriter elata, actione, & vultu modesto, sine contentione, vociferatione, aut pedum strepitu, semper autē perquam vrbane Præsidi morem gerens, eumque audiens volentem argumentum dirigere, aut rationem reddere eorum, quæ à Sustainente dicuntur: nec verò sit prolixus, aut importunus: certus melius esse paucos Syllogismos efficaces modestè proponi, quam centum scopas (vt aiunt) dissolutas aut arenam sine calce.

§. 7. Animaduertat, sinistrum initium dari disputationi hoc modo: *Logica non est practica: ergo tua conclusio est falsa*. Quæstio enim est *utrum Logica sit practica*: Sustainens dicit, *Logica est practica*: Arguens debet aliam propositionem in antecedenti ponere, vt inde inferat in conclusione propositionem contradicentem Sustainenti: exempli gratia: *Nulla scientia speculativa est practica: sed Logica est scientia speculativa: ergo Logica non est practica*: si autem immediatè dicit, *Logica non est practica: ergo falsa est tua conclusio*: incipit (vt aiunt) à petitione principij.

§. 8. Sustainens autem tenetur formæ argumenti ita adstringi, vt extra illà nec verbum faciat, nisi fortè breuissimum ad extricandos terminos, ne ambigua & implicata disputatio texatur. Tres voces illi permittuntur: scilicet *concedo, nego, distingo*: cum distinguit, tenetur bipartitè respondere: id est responsum habere duas partes: quarum altera negetur, altera concedatur, aut permittatur. Quando concedit maiorem, ne dicat *concedo propositionem*: id enim dicitur à Rhetoribus, sed dicat, *concedo maiorem, aut maiorem propositionem*: deinde pergat ad minorem, & ne dicat *nego assumptionem*, vt Rhetores dicunt: consequentiam autem ne Rhetoricè vocet *complexionem*. Cum autem aliqua propositio est falsa aut dubia, & ex illa non bene sequitur consequentia, non est opus illam negare, sed dicere *transseat maior*: tunc enim eundem est ad conclusionem, neque diuertendum ad probationem aliarum propositionum non facientium Sustainenti instituto.

§. 9. Nonnulli disputationum ignari accipiunt pro iniuria, si illis dicatur *transseat maior*: nescio sanè quo iure: cum enim ita transire permittitur, per inde est ac *maior propositio est falsa, sed eam nunc gratis admitto, quia ex ea non sequitur consequentia*: in quo nulla inferitur iniuria: alioquin possent etiam offendi cum dicunt: *nego maiorem*: quia possent dicere illos à propugnatore, mendacij accusari. Quia verò apud multos hæc ignoratio percrebuit, poterit Sustainens dicere, *omitto maiorem*.

§. 10. Cum autem ita propositionem omittit, nunquam est redeundum ad eandem negandam: quia de illius veritate aut falsitate non agitur: sed omittitur vt concessa ad examinandam bonitatem consequentia. Cum autem distinguitur tertia propositio non est dicturus *distinguo consequentiam*: sed *distinguo consequens*: quoties autem omittit illam ne dicat *transseat consequentia*, aut *omitto consequentiam*: sed *transseat*, aut *omitto consequens*: cum autem eam concedit aut negat, ne dicat *concedo*, aut

nego consequens, sed *concedo*, aut *nego consequentiam*. Modestia item eget, & vrbanitate, ne argumentum fastidiat, aut dicat illud esse inane, aut reperi: id enim spectat ad disceptatorem, siue præsidem controuersie. Qui est tertius in disputatione: ad quem spectat Arguens cum Sustainente componere, & moderari, neque permittere multos colloquentes, ne gymnasium vertatur in forum; neque item permittit circumfusos auditores nutuo multare, sed viriliter conari, vt omnes attendant, dirimèntque controuersiam dans locum Sustainenti vt luceat: ipsèque addet quæ ad Sustainentis munus non spectant.

§. 11.

Veteres Dialectici perperam hunc tractatum *Summulas* vocarunt: nam in eis tradendis tam fusè laxèque vagantur, vt nihil viderentur acturi nisi in Summularum carceres omnem Philosophiam naturalem, atque diuinam detrudere: quamobrem non tam Summam quam immensam efficiunt rerum congeriem. Antiqui Parisienses se totos immergere in sophismata comminiscenda, ac diluenda, rati se quid diuinum afferre, si quas nugas fallaces afferrent. Petrus Hispanus moderatior extitit in Summularum doctrina, quam tam breui, ac dilucidè tradidit, vt merito ab omnibus Summularum Princeps habeatur. Dominicus Soto, vir pietate, & doctrina clarus, Summulis Perri Hispani affulsit commentariis in eius libro; sed admodum fusis. Sotum circumcidit Villapandus stylo breui, claro, & eleganti. Villapandum superat noster Cardinalis Toletus breuitate, & claritate: qui antiquum illud & immane chaos Summularum ex Scholis ablegarunt; captæque est Philosophia breui ac dilucidè doceri, fugatis vocum tenebris & horrore. P. Petrus Fonseca suis institutionibus lucem attulit Lusitania: tandem Collegium Conimbricense in sua Logica nuperrime euulgata, omnium felicissimè & apertissimè his de rebus disputauit. Equidem breuissimè perstringam quæ decent Tyronum ingenia ad alias facultates capessendas, longam omnium & ad amissum disputationem in sua loca reijciens: tum vt vnicuique facultati morem geram; tum ne terreantur auditores, arbitrati in clarissima Philosophia luce tenebras omnibus offundi.

DISPV TATIO I.

De terminis propositionum, & eorum vnione.

RISTOTELES primo Physicorum, cap. 1. ait exordiam disputationem rerum compositarum ab earum partibus & elementis: Cum autem omnis argumentatio (quæ materia est Summularum) ex partibus constet, hæc primum occurrunt disputanda. Argumentatio verò propositionibus constat, propositio subiecto, prædicato, & vtriusque vnione: subiectum autem, & prædicatum *termini* consueuerunt appellari.

SECTIO I.

Quid sint subiectum, prædicatum, & vnio?

IN vnaquaque propositione vocali, aut scripta reperiuntur tres voces, siue dictiones, quibus tres actus in intellectu respondent. In hac propositione.

§. 1.

SECTIO II.

Terminum definitio.

TERMINUS significatum habet sine termino, significat enim limitem, vltimum, & extremum cuiusque rei, extra quem nihil est eiusdem rei, intra quem clauditur tota res, vt *Cades, & Irum* dicuntur Hispania termini, quia inter illas tota intericitur Hispania. Logici terminum vsurpant pro dictione quacumque, voce, vel scripto, quibus vltimur in propositionibus. Sic dicuntur esse nonnullæ propositiones per se notæ, quibus necessario assentimur ex sola terminorum explicatione, id est, ex notitia vocum: item homines hallucinantes, quos argumento deludimus, dicuntur necire terminos, immo nostri Hispani homines aulicos, & vrbanos, qui rem aliquam dicunt eleganter, vocant homines vtentes bono termino. *Dizelo con buenos terminos*.

§. 5.

Soto, 1. part. Summularum, cap. 5. Lect. vnica, notab. 1. docet ex Boëtio, quamcumque partem categoricæ propositionis esse terminum: cui subscripsit Villapandus, lib. 1. Summularum, cap. 1. alij terminum sumunt pro solo prædicato, & subiecto: moti Aristotele id adtribuente. Quæstio tamen non tam de re quam de voce. Constat enim tam vnionem, quam prædicatum, & subiectum esse partes enuntiationis. Vtra vero sit dicenda terminus, vtra non? parum refert. Sotus accedit Grammaticæ significationi: ceteri Aristotelicæ, & Philosophicæ, nam vnio vniuersim dicitur extremorum coniunctio, extrema autem sunt termini rei, cuius sunt extrema: immo eo præcisè quod est vnio, est medium, quo neantur extrema: medium enim dicit ordinem ad extrema. In hac significatione terminum capio cum Patribus Conimbricensibus, lib. 1. Prior. cap. 1. quæst. 7. art. 3. quia terminus est a terminando, vt indiuisibilia terminare dicuntur quantitate, cuius sunt extrema. Confirmat: tota propositio non est terminus apud Dialecticos, & tamen in significatione Sotica esset terminus, quia tota est dictio significatiua, & à Grammaticis vocatur dictio: ergo terminus apud Dialecticos non sonat *dictionem*.

§. 6.

Terminum definiunt aliqui. *Vox significatiua ad placitum, ex qua simplex conficitur propositio*: sed haud bene, tum quia non conuenit omni definitio, quia sunt propositiones simplices mentales, & scriptæ, quæ habent terminos, qui non sunt voces: ergo non conuenit omni definitio. Dices per similitudinem illi conuenire. Contra, quia tota vna species non habet omnimodam similitudinem cum alia, quia singulæ habent oppositas differentias: male autem res vniuersim capta definiuntur per vniam speciem. Si enim diceres, *Animal est vniuersim sensibile, rationale*, inepte id diceres: quia genus diffinit per speciem sub illo contentam, quod est vitium: quia diffinitio debet conuenire omnibus inferioribus contentis sub re definita: vt diffinitio animalis debet conuenire homini & leoni: sed hæc definitio termini est communis, & non continet omni termino contento sub termino in commune: ergo est mala. Tum impugnat, quia multa propositiones constant aliquo termino non significatiuo ad placitum, ergo est mala. Probo antecedens, quia hæc est propositio, *bhyri non est vox significatiua ad placitum*, & tamen ly *bhyri* est terminus, & non significat ad placitum, ergo.

§. 7.

Dices *bhyri* supponi ibi materialiter. Contra, propositiones fiunt ex terminis supponentibus

§. 8.

§. 2.

Subiectum est, *de quo aliquid dicimus, vel prædicamus*, vt in hac propositione, *Petrus est albus*: *Petrus, est* subiectum, quia de illo dicitur, & prædicatur esse albus. Prædicatum autem est illa res, quæ de alio dicitur, vel prædicatur: vt *albus* in ea propositione prædicatur, & dicitur de Petro. Subiectum ita dicitur à *subyicio*, id est, iacitur sub aliud. Nam vt in rebus physicis, Petrus est subiectum, quod est sub accidentibus, accidentia autem sunt in Petro, ita logice subiectum est quod subest prædicatiui, quæ in illo ponit prædicatum: hoc autem ita dicitur, quia est res prædicata. Vnio autem ita dicitur, quia vnit, vel coniungit subiectum cum prædicato. Significat enim, idem esse subiectum & prædicatum, quod est, ea vnire: in propositione, autem negatiua non vnit, sed abiungit prædicatum à subiecto, & negat ea esse idem: vt *Petrus non est lapsus*.

§. 3.

Prædicatum, & subiectum aliud est, *vt quod, aliud verò, vt quo*. Quod est res ipsa, vel obiectum quod subicitur, vel prædicatur. Quo est ipsa vox, aut scriptura, aut conceptus, quo vnium dicimus de alio; exempli gratia, *Petrus est homo*, id, quod ego dico, & affirmo de Petro, est homo ipse, qui realiter est in Petro, & est prædicatum *Quod* siue materia, quæ prædicatur: At illa vox *homo* est instrumentum quo dico Petrum esse hominem; estque prædicatum *quo*, id est ratio, qua prædico hominem. In quo sensu aiunt Nominales vniam vocem prædicari de alio, non vt *quod*, quia id esset falsum, quia *Petrus est homo* esset falsum, si significaret vocem *Petrus* esse vocem *homo*, sed prædicatur vt *quo*. Id est in ratione signi accepti pro re significata. Perinde enim est vocem *homo* prædicari quo de voce *Petrus*, ac dicere vocem *homo* esse signum eiusdem rei cuius signum est vox *Petrus*. Ratio est, quia signum sumitur pro re significata, & sic vicem gerit non sui, sed rei à se significatæ, v. g. vider quis effigies duas Pompeij, & dicit *hic est Pompeius*, & idem Pompeius, siue idem homo est hic ac ille, non quod illa effigies sint eadem, aut sint Pompeius, sed quia sumuntur pro prototypo, cuius sunt effigies. Si autem videat statuam Cæsaris, & eam conferat cum statua Pompeij, dicit, *hic non est Pompeius*: id est non repræsentat Pompeium. Hunc esse Nominalium sensum alibi ostendam ex Okamo: in quo loquuntur omnes dialectici cum de propositionibus præcepta tradunt, illum autem in Nominales perperam calculantur.

§. 4.

Collige ex §. 1. parum referre, subiectum, aut vnionem esse primam vocem propositionis, vel secundam, non enim est subiectum, quia est prima; aut vnio, quia est in medio: sed subiectum est, quia de eo aliquid dicitur: Vnio autem, quia coniungit, & dicit esse idem prædicatum cum subiecto: nam in hac propositione *Petrus est albus* idem est subiectum, prædicatum, & vnio, ac in hac est *Petrus albus aut albus Petrus est*.

materialiter pro se ipsis, ut hæc, *nomen est vox nennus generis*: *nomen* supponit pro se, ergo etiam *blyiri* supponens pro se componit propositionem. Cætera vitia eius definitionis mox impugnabo, cum impugnabo Soticam. Dices secundo vocem *blyiri* supponi pro termino mentali illi respondentem. Bene, ergo propterea componit propositionem vocalem, quia subrogatur pro mentali (ut patebit disp. 2. sectione 1.) ergo ut aliquod signum sit terminus propositionis, non est opus ut significet ad placitum, sed sufficit si possit supponi pro termino mentali: quod quidem commune est voci significatiuæ ad placitum cum non significatiua.

§. 9. Sorus 1. part. cap. 5. lect. unica, notab. 2. sic definit terminum: *signum propositionis categoricæ constitutum*. Aduerte propositionem categoricam esse simplicem, ut *Petrus est albus*: alias autem esse propositiones compositas ex vna integra propositione, & aliis terminis, & vnione, quas vulgo vocant *hypotheticas*: ut *Petrus est albus est propositio*: ubi *ly Petrus est albus* est subiectum: *propositio* est prædicatum: secundum, est est vnio. His positis impugno primò Sorum; quia eius definitio est curta: non enim conuenit partibus propositionis hypotheticæ, quæ verè sunt termini, ergo. Non conuenire probò, quia ait Sorus esse constitutum *propositionis categoricæ*; sed hoc non est constitutum hypotheticæ, quia, cum sint propositiones distinctæ, habent distincta constitutiva. ergo non conuenit constitutio hypotheticæ propositionis.

§. 10. Hoc autem esse vitium probò: quia partes propositionis hypotheticæ conueniunt vnioçè in ratione constituendi propositionem cum partibus categoricæ, ergo debuerunt eadem definitione communi contineri. Probò antecedens, quia propositio hypotheticæ, & categoricæ conueniunt vnioçè in ratione propositionis, ergo & earum partes conueniunt vnioçè in ratione partis propositionis ut sic. Consequentia patet: quia composita non possunt conuenire, nisi eorum partes conueniant: antecedens probò, tum quia vtraque est affirmatiua, aut negatiua, & vtraque est verum, vel falsum significans: tum quia propositiones mentales altera hypotheticæ, & altera categoricæ conueniunt vnioçè in ratione iudicij, similiter & propositiones vocales inter se, similiter & scripturæ inter se.

§. 11. Secundò argumentor, quia in hypothetica reperitur subiectum, prædicatum & vnio: ergo hæc debuerunt comprehendi communi definitione subiecti, prædicati, & vnionis. Probò consequentiam, quia omnia, quæ conueniunt in vna ratione communi participant eius definitionem, ut homo & leo definitionem animalis, quia conueniunt in ratione communi animalis. Deinde explanare oportet proprias cuiusque speciei differentias.

§. 12. Dices primò ex Soto supra, propositionem nulloquam ab antiquis appellari terminum. Dices secundo subiectum propositionis hypotheticæ esse integram vniam propositionem, ergo non est terminus: probò consequentiam, quia terminus est pars propositionis, propositio autem est totum, totum autem distinguitur à parte, ergo & terminus distinguitur à propositione: alioquin terminos confundemus. Non vrgent. Ad primum respondeo ab Aristotele 1. Priorum, definiti terminum esse subiectum & prædicatum, vnde cum tota vna propositio sit subiectum in alia, erit illius terminus iuxta Aristotelem, sicque definitur terminus in communi, abstrahendo ab hypothetica & categorica à Toletò lib. 1. c. 10. & Villalpando lib. 1. cap. 1.

Ad secundum nego consequentiam: ad probationem distinguo maiorem: terminus est pars propositionis, cuius est terminus, & ab illa distinguitur, concedo maiorem; terminus est pars propositionis, cuius non est terminus, & ab ea distinguitur, nego maiorem. Similiter distinguo minorem: pars distinguitur à toto, cuius est pars, concedo minorem: distinguitur à toto, cuius non est pars, sed potius totum est, & ordinatur ut pars ad aliud totum, nego minorem.

Explicò hæc propositio *Petrus est albus* est quoddam totum & distinguitur à singulis suis partibus, quæ respectu sui non est pars sui, nec est terminus nec subiectum: at tota illa propositio est pars, & subiectum huius propositionis hypotheticæ. *Petrus est albus est propositio*: ecce tota vna propositio est pars alterius, & subiectum illius. Vnde constat terminum distingui semper à tota propositione, cuius est terminus, & illam propositionem non esse terminum sui: quod nota non est confundere, sed illustrare naturam termini. ratio huius est, quia intellectus est reflexiuus, & de tota vna propositione potest aliquid affirmare, & illam facere subiectum in alia. Vnde euidenter argumentum retorquero contra Sorum. Vna propositio categorica est pars & subiectum constitutum hypotheticæ, sicut *homo* est subiectum, & pars constitutiva categoricæ, & de tota categorica aliquid dicitur in hypothetica, sicut in categorica aliquid dicitur de homine, ergo conueniunt in ratione termini. Deinde hæc definitio Soti conuenit vnioni, quam §. 6. dixi non esse terminum logicum.

Villalpandus lib. & cap. 1. terminum ait esse *signum ponibile in propositione*, quæ definitio quadrat in terminum propositionis etiam hypotheticæ: sed duobus vitiis inficitur. Primo, quia conuenit vnioni, quam §. 6. ostendi non esse terminum. Deinde conuenit multis rebus, quæ nec sunt termini, nec partes propositionis, v. g. *Ego*, & *Petrus amamus Deum*; *Deus* ponitur in hac propositione ut signum, & non est terminus, quia nec est subiectum, quia de eo nihil prædicatur; nec est prædicatum, quia hoc debet esse idem cum subiecto; nec est vnio, ut patet, ergo non est pars propositionis; at terminus debet esse propositionis pars, ut ex omnibus constat, ergo. Probò minorem: quia omnis terminus est extremum alicuius rei, vel saltem in illa includitur.

Secundum vitium est, eam non conuenire omni termino, quia non conuenit termino non significatiuo ad placitum, ex quo feri propositiones ostendi §. 7. ergo. Probò antecedens, quia vox non significatiua non est signum, quia de essentia signi est significatio. Dices, eam esse significatiuam naturaliter. Contra, ista significatio est communis omnibus effectibus, qui significant suas causas: nec ratione illius significatus ponitur in propositione: ab hoc secundo defectu non difficile liberabitur hæc definitio per hoc responsum.

Est ergo terminus *extremum propositionis*, scilicet subiectum, vel prædicatum, ita Toletus lib. 1. c. 10. Fonseca lib. 1. cap. 8. & lib. 6. cap. 9. & Aristoteles 1. priorum, ut aperte fatentur etiam aduersarij, *extremum* est genus, quo conueniunt subiectum, & prædicatum cum punctis, & indiuisibilibus terminatiuis, quæ sunt extrema linearum, aut corporis, & cum quocumque extremo aliarum rerum. *Propositionis* est differentia ab iisdem: quia puncta, non sunt extrema propositionis.

Dices propositionem vocalem, & scriptam esse quantitatiuam, cuius extrema sunt puncta; ergo. Respondeo puncta esse extrema moruum, quibus fit

fit propositio, non tamen ut est formaliter signum, aut propositio, quia puncta non constituuntur ad significandum. Itaque sumitur propositio formaliter in ratione propositionis, non materialiter, siue pro materia, quæ sumitur ad propositionem, & sicut ad cognoscendam propositionem formaliter non est opus formare conceptum de quantitate, quid sit, & qualis: ita nec ad formandum conceptum de terminis propositionis formaliter est opus meminisse punctorum: sed tantum subiecti, & prædicati.

§. 19. Rectè in definitione poni *extremum* patet, quia omnis terminus est id, intra quod continetur tota res, & inter quem, & alium ponitur medium talis rei; sed inter subiectum & prædicatum continetur tota propositio, & est medium propositionis, quia vnio est medium, quo extrema fiunt vnium, ergo rectè ponitur *extremum*, quæ voce subiectum, & prædicatum disparantur ab vnione; quæ non tam est extremum, quàm medium extremorum. Item *ly propositionis* complectitur omnes propositiones categoricas, hypotheticas, mentales, vocales, & scriptas.

§. 20. Quando dicitur *extremum*, nõ intelligitur actualiter existere, vel eius carentia; ut cum dicitur *homo est animal*, non intelligitur actualiter existere animal, nec carere existentia; sed de conceptu hominis secundum se esse animal, sic de conceptu termini esse *extremum*: si est terminus actualiter existens, est etiam *extremum* actualiter existens; si est terminus in potentia, est etiam *extremum* in potentia; at verò terminus abstrahit ab actuali, & potentiali; sicut abstrahit homo, sic etiam abstrahit *extremum*, & animal.

SECTIO III.

De termino vocali, scripto, & mentali.

§. 21. Explicata ratione termini in communi, eam oportet diuidere, ut terminos in specie calcemus, ac primum terminus ut sic diuiditur in mentalem, vocalem, & scriptam. Terminus mentalis, est *extremum propositionis mentalis*: id est, quæ in mente, & intellectu formatur. Sorus 1. parte, introductionis, cap. 6. lectione 1. notabili 2. ait terminum mentalem extendi ad notitias sensitivas etiam brutorum: sed non bene; tum quia mens longè abest à brutis; tum quia præter intellectum nulla potentia cognoscitiua propositiones efformat; ergo neque habet terminos, ex quibus componitur propositio, licet enim cognitio belluina sit formale signum obiecti, est tamen propositio-nibus ineptum, sicut lapis. Terminus scriptus est *extremum propositionis scripte*: terminus autem vocalis est *extremum propositionis vocalis*: sic enim possunt termini diuidi pro varietate propositionum, quas constituunt, vnde reiicio Toletum definitionem termini vocalis significatiui, lib. 1. cap. 11. *Terminus*, inquit, *vocalis significatiuus est vox significatiua ad placitum, ex qua simplex conficitur propositio*. nam vnio est vox significatiua ad placitum, ex qua simplex efficitur propositio, quam §. 6. & 19. ostendi non esse terminum. Item non conuenit terminis propositionis vocalis hypotheticæ, de quibus egi, §. 9. 10. & 11.

§. 22. Obserua primò, terminos, & propositiones formaliter, & propriè esse in solo intellectu, in voce autem, & scripto non reperiri propriè, sed impropriè, analogicè, & per extrinsecam denominationem, nam propositio est *iudicium aliquid affirmans*,

vel negans, siue est *iudicium verè, vel falsò significans*: affirmare autem, vel negare; verè vel falsò loqui, si propriè sumantur, in sola mente reperitur, cuius signum est, has voces, quæ modo affirmant, potuisse pro solo hominum libito esse negatiuas: nam hæc oratio, *Petrus est homo*, potuit significare Petrum non esse hominem; si autem duo conueniant in accipiendis vocibus in contraria significatione, quæ eis communiter vimur, eadem omnino voces significant illis affirmatiuè, cæteris verò negatiuè; ergo voces in se non habent affirmare potius, quàm negare, quia tam affirmatio, quàm negatio potuit illis adimi. ergo sunt propositiones per solam extrinsecam denominationem.

Ratio à priori, quia voces, & scriptura sunt signa rerum, ut mente apprehenduntur, quibus significamus tam res, quàm cõcipimus, quàm actus, quibus eas concipimus: & præcisè sunt propositiones, quatenus sunt signa, & loquutio instrumentalis nostrorum conceptuum, & per illos loquimur præcisè, quia per illas ut per instrumenta facimus alios venire in cognitionem rerum: hæc autem omnia sunt ad libitum nostrum; ergo ex sola nostra voluntate sunt propositiones. Immo non magis sunt propositiones, quàm homo pictus est homo, qui est homo per extrinsecam denominationem veri hominis, quem refert: sic voces sunt propositiones significatiuæ tantum, quia sunt signa propositionum mentalium; immo magis est homo, homo pictus, quàm propositio vocalis est propositio: quia hæc pro solo hominum libito repræsentat propositiones, homo autem pictus hominem repræsentat, qui non potest significare equum, nec in repræsentando pendet ab hominum libito.

Hinc obserua secundò; istam diuisionem termini sic sumptam esse impropiam. Nam ratio diuisa debet esse communis saltem per analogiam intrinsecam; ut ens est commune substantiæ & accidenti: sed terminus ut sic non est communis nec per analogiam intrinsecam mentali & vocali: ergo non potest in illos diuidi. Maior est certissima, quia partes diuidentes continentur sub diuiso, illudque intrinsecè participant, alioquin in illo non conueniunt. Minor probatur, quia propositio ut sic non reperitur propriè in vocali, aut scripta ut probaui §. 22. ergo nec terminus. Consequentia patet: quia terminus proprius propositionis non reperitur nisi in propositione propria. Confirmatur, homo non bene diuiditur in pictum, & verum: quia non conueniunt in ratione hominis: ergo nec terminus in vocalem, scriptam, & mentalem: sed terminus debet diuidi per varios terminos mentales: at crassa Minerua, sic diuiditur terminus claritatis ergo propter tyrones: deinde ut præcepta tradantur per terminos vocales, & scriptos, quia quod de illis dicitur, per attributionem quadrat in mentales, quorum loco subrogantur, ut signum poni consuevit pro re significata, & quia voces, & scripturæ sunt signa terminorum mentalium, ea ratione terminus per illas diuiditur.

Tertiò obserua, potuisse etiam diuidi terminum per varia genera signorum, quibus loquimur, ut enim loquimur scripto, & voce: sic etiam nucu, gestu, aliisque motibus; qui tam sunt propositiones, quàm scriptæ, & vocales: sed quia hæc sunt perfectiora signa, vltiora, & doctrinæ magis consentanea, de illis oportet, & non de aliis disputari, & præcepta de vno conueniunt cæteris.

SECTIO IV.

De terminis significatiuis, & non significatiuis.

- §.27. **O**Mni termino conuenit significare, aliquibus autem & non significare, quod qua ratione contingat explano.
- §.28. Signum est, quod aliquid representat potentia cognoscenti, id est, quod facit, ut aliquid cognoscatur, nam representare potentia, facere præfens, & facere, ut potentia cognoscat, sunt synonyma.
- §.29. Aliud signum est formale, aliud instrumentale: formale est id, quo solo, & sine alio potentia redditur cognoscens: Siue, est ratio formalis cognoscendi, sicut albedo est ratio albi. Hoc signum est cognitio, quæ est formalis representatio obiecti, signum expressum, siue species expressa illius, unde per illam nobis representatur obiectum, quin sit necessarium aliud signum, quod est esse signum formale: id est, per suam solam entitatem reddit potentiam cognoscentem: unde patet omnes terminos mentales esse significatiuos, quia omnes sunt species expressa, & imago sui obiecti, per quam est præfens potentia cognoscenti.
- §.30. Signum instrumentale est, *Instrumentum mouens potentiam cognoscentem ad cognitionem obiecti*, instrumentum enim est principium actiuum, per quod aliquid efficitur: at omnia signa instrumentalia efficiunt cognitionem de rebus, quas significant: ergo sunt instrumentum mouens potentiam cognoscentem. Quod differt à formali, quod hoc se solo, nihil à se distinctum faciendo, suum representat obiectum: illud autem non se solo representat, sed faciendo aliquid à se distinctum, nempe cognitionem, quæ est signum formale.
- §.31. Signum instrumentale est duplex: alterum quod sine cognitione sui facit nos venire in cognitionem alius rei, ut species impressa, quam color eiaculatur in oculos, & per illos in intellectum, est instrumentum faciens oculos, & intellectum venire in cognitionem albedinis, & tamen necesse non est cognosci speciem impressam, quæ vocatur *virtualis representatio obiecti*, quia ipsa per se illud non representat, quia id soli conuenit cognitioni, sed quia est virtus in sua actiuitate, & potentia actiua continens representationem formalem: hoc signum pertinet ad animaliticum non ad logicum.
- §.32. Signum alterum instrumentale est, *Quod per cognitionem sui mouet intellectum ad cognitionem rei significatæ per illud*. In omnibus conuenit cum altero instrumentali, nisi quod hoc eget præuia cognitione sui ad excitandam cognitionem obiecti, secus illud. Huius exemplum sit fumus ignem representans, prius tamen cognitum.
- §.33. Obiectis, hanc definitionem conuenire aliis à definito: causa enim prius cognita ducit in cognitionem sui effectus, & tamen causa non est signum sui effectus, ergo. Nego, hoc vitium in definitione committi. Dicitur enim *ducit in cognitionem rei significatæ per illud*, causa verò licet prius cognita ducat in cognitionem sui effectus, tamen effectus non significatur per causam. Nam esse signum, seu imaginem rei, dicit talem rem ex natura sua, seu ex hominum libito imponi ad aliud representandum: causa autem non est ex natura sua ad representandum effectum. Nam Cæsar non representat suam imaginem, licet ex cognitione Cælaris veniamus in cognitionem de imagine illius: at imago Cæ-

laris Cæsaem representat, quia facta est ad eum representandum. Sic ego sum imago mei parentis, & ille non est imago mei, quia ego factus sum ad similitudinem illius. ita creaturæ dicuntur imagines Dei: Deus autem creaturarum imago nequaquam. Imo Filius Dei dicitur imago Patris, quia productus est ad exprimendum Patrem, Pater autem æternus non dicitur imago Filij, sic demonstrationes per effecta vocantur *demonstrationes à signo*.

Signum, quod per cognitionem sui facit nos venire in cognitionem rei per illud significatæ; aliud est purè intellectuale, quia per solum intellectum percipitur: aliud est sensibile, quia sensu externo percipitur. Quod egregiè definitum est à Beato Augustino: *Signum est, quod præter speciem, quam ingerit sensibus, facit nos in alterius rei cognitionem venire*. Ly *speciem* sumi potest vel pro specie impressa, quam obiectum sensibile traicit in sensus: vel melius proensione ipsa, quæ rectè Augustinus vocat *speciem*, quia cum sit cognitio in sensu producta, est species expressa, & formalis imago obiecti. Præter hanc cognitionem, aliam causat signum, nempe cognitionem de re significatæ, fumus exempli gratia, aut vestigium animalis, mouet sensum ad cognitionem sui. Ex quaensione excitatur intellectus, & cognoscit fumum, & vestigium: quibus cognitio mouetur per fumum cognitionem ad cognitionem ignis, & per cognitionem vestigij ad cognitionem animalis: itaque duæ cognitiones oriuntur ex hoc signo, altera circa signum ipsum, altera circa signatum.

Hoc signum bipartitur in significatiuum ad placitum, & significatiuum purè naturaliter, & non ad placitum. Significatiuum purè naturaliter non ducit in cognitionem alterius rei, nisi suarum causarum id quæ ex natura sua ubique terrarum, & gentium. Sic omnis vox, & scriptura, est signum naturale scribentis, & vocem emittentis. De his signis parum curat logicus, quia ex illis rarè conficiuntur propositiones, demonstrationes autem rarissime, imo non est opus ut de illis agat, sed de his qui vires gerunt mentalium propositionum, & ex istis, non significatiui significant naturaliter propositiones mentales versantes circa illos quarum vires ipsi gerunt: ut in hac *bhyri non significat ad placitum*, ly *bhyri* supponitur pro conceptu mentis terminato ad vocem ipsam *bhyri*.

Signum significatiuum ad placitum est: *Quod præter cognitionem sui facit nos venire in cognitionem alius rei ex hominum instituto*. Exempli gratia, hæc vox *equus* causat tres cognitiones: duas ex natura sui in quocumque intellectu siue in Græcia, siue in Latio, tertiam verò solum ex voluntate, & institutione Latinorum in intellectu sciente Latinum. Naturales sunt cognitio de ipsa voce, & cognitio de homine eam proferente. Tertia verò est cognitio de *equo* per illam significato apud Latinos: de his signis tam scriptis, quam vocalibus disputat Summulista: non quod ad eum pertinet, quod instrumentis vox efformetur, ut agit Petrus Hispanus, sed ut iam accipitur loco propositionis internæ, alioqui etiam Summulista esset Magister Iudi, ac doceret, quo calamo esset scribendum: quæ igitur ratione liberuit, scribe, aut loquere.

Summulista tantum vult vltimare signa externa loco actuum intellectus, quibus percipiuntur res eiusmodi.

SECTIO

§.34.

§.35.

SECTIO V.

Diuisiones termini mentalis.

- §.37. **T**erminus mentalis primò diuiditur in vltimatum, & non vltimatum. Vltimatus est, qui pertingit rationem vltimam obiecti. Dupliciter vltimatè obiectum potest attingi. Primò cognitione clara, & quidditatiua, penetrando propriam, & singularem differentiam obiecti, ut cum quis concipit Petrum, secundum quod Petrus est. Nam rationes communes non sunt vltimæ, sed quia communes sunt posteriores consideratione nostra, vocantur *vltimæ*, in quo sensu cognitio de homine in communi est non vltimata, quia non attingit vltimos hominis differentias, qui sunt Petrus, & Paulus. Hic sensus est valde metaphysicus, alienus à Summulista. Secundò est terminus vltimatus comparatus signo, quo mouetur intellectus; nam quando aliquis audit clangorem tubæ, & illum cognoscit, simulque penetrat tunc receptui, aut pugnae cani, format conceptum vltimarum signi, quia per illud concipit rem significatam per illud.
- §.38. Non vltimatus opponitur vltimato: primò, quando non attingitur vltima rei differentia: secundò, & proprius nostro muneri, quando concepto signo non scitur quid illud significet, v.g. tyro ignarus bellicorum signorum audit tympanum; nec scit cui canatur, non format vltimatum conceptum signi, quia non peruenit ad vltimum, & finem signi, quæ est res significatæ. Cuius signum est eiusmodi homines esse inquietos, & rogare, donec doceantur rem significatam per signum.
- §.39. Aduerte, posse quem formare vltimatum conceptum de signo secundum se, & non vltimatum de re significatæ, ut cum Græcus audit Latinum, scit illud esse sonum significatiuum ad placitum, & penetrat quidditatem, asperitatem, aut lenitatem vocis: at nescit quid significet: rem potest rem significatam vltimatè scire, ut si Latinum illud significet vrbem in qua natus est Græcus, hic bene rem; & signum nouit, sed id est ea scire materialiter, id est, scit bene materias illas: non verò formaliter in ratione signi, & signati. Unde rectè quis potest ignorare naturam physicam signi, & rei signatæ, & formare conceptum vltimarum de illis in ratione signi, & signati, vt vox *equus*, non cognoscitur à muliere siue qualitas: an actio? nec utrum equus sit species iumentis, & tamen scit ea voce equum significari. Quod est vltimatè cognoscere signum in ratione signi, quia cognoscitur rem illam, quidquid illa sit, significari ea voce, siue sit actio siue qualitas; & qui hoc non cognoscit, non format conceptum vltimatum rei, quantumuis & signum, & rem perfectè cognoscat.
- §.40. Secundò diuide terminum mentalem in reflexum, & directum. Directus est, qui terminatur ad rem distinctam ab actu eiusdem potentia, ut actus *lapis*, *leo*, id est, qui representat lapidem, & leonem; sic vocatur, quia quasi via recta tendit potentia per illum in obiectum. Reflexus est, *cognitio de aliqua cognitione eiusdem potentia*: v.g. ego cognosco lapidem, hæc prima cognitio est directæ. Deinde per aliam cognitionem cognosco me cognouisse lapidem, & disquiro, utrum deceptus fuerim in cognitione lapidis nec ne: hæc secunda cognitio vocatur *reflexa*: quia per illam, potentia se reflectit, reflectit, ac reuertitur supra se.
- §.41. Rogas, utrum cognitio, qua intellectus se cognoscit, sit reflexa? Respondeo non esse: quia hæc

vox tantum imponitur ad significandam cognitionem de alia cognitione eiusdem potentia, non verò ad cognitionem de potentia ipsa cognoscente. Vocibus autem vtitur ut nummis ad reipublicæ libitum. Secundò, quia nullus dicit visum esse reflexiuum sui, at se in speculo videt: ergo cognoscere potentiam non est reflexio. Inde omnes cognitiones de aliis rebus distinctis à cognitione eiusdem potentia sunt directæ. Intellectus, & voluntas tantum sunt reflexiua, in quibus reflexionibus abire possunt sine fine.

Dices primò, scripturas, & voces etiam esse reflexas. Respondeo eam reflexionem illis non conuenire propriè, sed per denominationem à reflexione intellectus, & voluntatis, vltimatis signis pro libito, & vna voce prolata possunt proferre secundam ad significandum priorem. Sicut intellectus, & voluntas per actus secundos possunt amare priores, & sicut cognitio representans cognitionem in communi, representat confusè se ipsam: ita hæc vox, *vox humana*, se ipsam significat confusè, sicut & cæteras voces: quia intellectus ea vtitur ad significandas omnes.

Obiectis secundò, imaginationem esse reflexiuam, sæpe enim meminimus nos habuisse insomnia. Respondeo nos posse imaginationem meminisse res, quæ per somnum in imaginationem incidere, quia memoria conuenit potentia materiali: reflexa autem memoria supra actus somnandi, soli conuenit intellectui, in quo relinquuntur species non solum de obiecto, sed de ipso actu somnandi. Aduerte voces non esse reflexas eo precisè, quod significant actus intellectus vt *cognitio*, *species*, *genus*, *discursus*, &c. Sed opus est significant actus intellectus terminatos ad alios eiusdem intellectus.

SECTIO VI.

De termino vniuersali, particulari, confuso, & determinato, superiori, & inferiori.

Card. Tolet. lib. 1. cap. 12. terminum communem seu vniuersalem ait esse: *Cuius significatio non prohibet illum à multis participari vniuocè*. Non placet: quia *ens*, *sanus*, & omnia analogæ, & æquiuoca sunt nomina communia, vt patet infra ex eorundem definitione, & non participant vniuocè à suis inferioribus, ergo curta est illa definitio.

Dices ibi definiti nomen commune vniuersale, vniuersalia autem sunt vniuoca. Contra, nomen commune latius est, quàm vniuersale in ista tua significatione: quia commune est genus ad æquiuoca, analogæ, & vniuoca: ergo non bene diffinitur nomen commune per definitionem nominis vniuersalis propriè sumpti; sicut non bene diffinitur animal, hominis definitione. Est ergo nomen commune, siue vniuersale, quod significat plura, siue pluribus est commune tota eius significatio, & de illis omnibus prædicabilis: hæc definitio est propriè termini Logicè vniuersalis. Exempli gratia, *homo*, *leo*, non solum conueniunt Petro, & huic leoni, sed singulis hominibus, & leonibus, & earum significatus est de illis prædicabilis, nam tota significatio illarum reperitur in quouis homine, & leone.

Hinc colliges Petrum, & Pompelonam non esse terminos communes, quia nulli ex illis seorsim conuenit tota significatio rei; nec de illis seorsim sumpris est prædicabilis, sed de omnibus illis vniuis, aut collectim sumpris. Nam anima Petri non

est Petrus, nec item corpus Petri est Petrus: Platea Castris est Pompelona, nec militum stationes sunt Pompelona, quod Summulista dicunt, conuenire pluribus diuisiue.

§.47. Rogas primò vtrum hæc vox Petrus, vel Paulus, sit communis? Est, quia tota eius significatio conuenit pluribus, & de illis est prædicabilis, nam de Petro est verum, eum esse Petrum, vel Paulum, similiter & de Paulo, quia disiunctiua, vel, denotat termini confusionem, ostendam autem, disp. 5. sect. 8. Logicæ hanc esse propositionem vniuersalem. Petrus est aliquis homo.

§.48. Rogas secundo, vtrum hæc vox, Petrus, & Paulus, sit vniuersalis? Non: quia licet significet plura, illa tamen significat copulata, & quasi vnum binarium effecta, vnde tota significatio eius vocis non conuenit soli Petro, nec soli Paulo, nec de illis solis est prædicabilis, sed de vtroque simul, sicut Pompelona tota significatio, nec conuenit soli stationi militari, aut soli plateæ Castris, sed toti vrbis simul.

§.49. Rogas tertio, vtrum hæc vox omnis homo sit vniuersalis? Nam videtur non esse, quia tota eius significatio non conuenit singulis hominibus. Nullus enim est omnis homo, sicut Petrus, & Paulus. Respondeo esse vniuersalem vocem: quia significatio vocis in se considerata tota conuenit singulis hominibus. Item afficitur termino vniuersali distributio omnis, qui conuenit omnibus hominibus distributiue, huiusmodi autem termini distributiui, vt omnis, non possunt præponi, nisi termino communi, qui per talem distributionem non amittit, sed retinet totam suam vniuersalitatem. Et propositiones constantes illis distributionibus vocamus vniuersales, vt omnis homo currit, quod conuenit omnibus hominibus collectiue sumptis: nam & Petrus currit, & Paulus currit, immo illa distributio est signum vniuersalitatis, ratione cuius potest de omnibus prædicari; nam omnis homo currit, si est vera, debet de singulis hominibus prædicari propter signum illud distributiuum, quo differt ab hac voce exercitus, significante plura, quibus non conuenit significatio exercitus: sicut significatio hominis conuenit singulis contentis sub illa voce. Quod verò non conueniat singulis eos esse omnem hominem, nihil refert, quia ad vniuersalitatem vocis non requiritur, vt signa distributiua conueniant singulis inferioribus, sed sufficit si conueniat illis tota significatio nominis distributi.

§.50. Rogas quartò, vtrum hæc vox hic homo sit vniuersalis? Respondeo vocem homo ibi esse vniuersalem materialiter, id est, esse ex se communem pluribus, sicut rationes vniuersales reperiuntur quidem in inferioribus materialiter, & contractæ, siue restrictæ à sua vniuersalitate, vt homo componitur ex genere, & differentia: sed genus in ea compositione non est abstractum, sed contractum à sua vniuersalitate ad vnam speciem, tamen in ea vocatur genus: ita, hoc animal, continet vocem vniuersalem contractam quidem. Simpliciter autem sicut animal rationale, nõ est genus, ita nec hæc vox hic homo est vniuersalis, sed tam particularis, quàm hæc Petrus: quia vtraque significat rem singularem in singulari, nec eius significationem totalem participant alia præter Petrum. Aduerte discrimen inter hic homo, & omnis homo, nam homo restringitur à sua vniuersalitate per hanc vocem hic, & efficitur singularis: at per terminum distributiuum, nec efficitur singularis, nec amittit suam vniuersalitatem.

§.51. Rogas quinto an hæc vox canis, vt est æquiuoca

fit communis, & vniuersalis? consulto §.45. in definitione termini communis dixi eam esse propriam voci vniuersali Logicæ: quia Logica considerat terminos significantes illa prædicabilia. His positis, Respondeo distinctione, vox æquiuoca vt æquiuoca non est vniuersalis, nec communis Logicæ: quia vt æquiuoca non habet vnam significationem prædicabilem de omnibus sub se contentis, sed habet plura significata omnino diuersa, & nullum de alio prædicabile, quod est contra Logicam vniuersalitatem. Canis enim & significat animal terreste, & sidus coeli, & piscem, non vt conueniunt in ratione substantiæ, sicut significantur hac voce corpus, nec vt partes vnius compositi, sicut Pompelona significat Castrum, stationes, vicos, & plateas vt partes vnius vrbis, sed ea significat vt sunt omnino dissimilia.

At verò hæc vox canis, est vniuersalis in latiori, & minus propria significatione, qua significamus rem vnam esse communem pluribus, id est, non conuenire vni soli simplici, sicut Deus, nec compositæ per se, vt Petrus, nec compositæ per accidens vt homo niger, nec aggregatæ per accidens, vt Pompelona, quæ voces conueniunt vni rei singulari, & soli: sed conuenire pluribus in quârum plura sunt, vt sol est vniuersalis in causando: quia est causa plurium effectuum, sic illa vox est vniuersalis in repræsentando plura, vt plura: in quo conuenit cum voce homo, differt autem, quia totum significatum hominis est prædicabile de pluribus, qui sunt homo, quia conueniunt in ratione hominis, non verò totum significatum per vocem canis: quia sidus non est prædicabile de animali cane.

Aduerte vocem æquiuoçâ posse significare plura, quorum neutrum sit commune, sed omnia singularia: vt Rolanus significat canem eiusdem nominis, & fabulosum illum militem Gallum, vox autem communis Logicæ significat obiectum aliquod commune, & non singulare. Analoga verò, vt ridens, sunt communia, & prædicabilia, nam homo est ridens, propriè; item pratum est ridens, non tamen propriè, sed per tropum.

Terminus singularis est, qui significat vnam rem in singulari: vt Deus, Petrus, res singularis potest esse simplex vt Deus, angelus, vel potest esse composita est diuersis partibus, vt homo, Pompelona, hic exercitus, quæ composita, licet includunt plures res, tamen omnes illæ significantur (vt barbarè aiunt) per modum vnius, id est, vt partes è quibus vnum singulare compositum coalescit, quo differt terminus singularis à communi: quia communis significat plura, sed non per modum partis vnius compositi, vt homo non significat Petrum vt partem alicuius rei: at terminus singularis potest significare plura, sed tamen vt componunt vnum, quod compositum directè significatur, vt includit omnes partes, quarum nulli conuenit tota significatio: vt nullus homo est exercitus; neque equus est est exercitus.

Dices, Petrus est nomen singulare, sed significat multos Petros, quia Petrus de multis prædicatur, & habet numerum pluralem, ergo. Nego minorem, quia Petrus determinatè significat hunc hominem, cui repugnat esse plures. Nec res significata per Petrum est prædicabilis de multis; vox tamen ipsa, non vt significat hunc hominem, sed quatenus potest multis imponi, est vniuersalis, & habet pluralem numerum; & sic sunt multi Petri, id est, multi, quibus imponitur hæc vox Petrus: at significando hunc Petrum non habet pluralem. Aliqua nomina singularia,

singularia, vt Burgi, Arbena, habent pluralem, sed tantum in grammatica declinatione; nam Burgi vna tantum vrbis est.

§.56. Rogas vtrum Sol sit terminus singularis? videtur enim nõ esse, quia vnum tantum est sol. Respondeo, esse terminum communem, quia Sol secundum se consideratus abstrahit ab hoc, & illo sole, sicut homo à Petro, & Paulo. Ad rationem responderetur, vnum tantum esse solem existentem: sed Sol non significat solem, vt existens actu, sed secundum se, cui nõ repugnat existere in pluribus indiuiduis. Confirmatur. Si Deus nunc produceret alium solem, de illo prædicarem totam significationem solis, sicut de homine eras nascituro nunc prædicamus rationem hominis: nam hæc prædicatio non pender ab actuali existentia rerum.

§.57. Rogas secundo, vtrum Deus sit terminus singularis. Est: quia Deus significat veram Deitatem, verumque Deum, qui vnicus est, licet sint persona tres, tunc autem terminus est singularis, quando illius significatio repugnat multiplicari in plura indiuidua. Obiicies primò multos fuisse Deos gentibus. Respondeo, ab illis ignoratam fuisse propriam vocem Dei, nec enim apprehendebant veram Deitatem. Deus autem in illorum significatione erat terminus communis, quia apud illos significabat excellentiam heroicam in aliquo genere: at apud nos significat vnam rem à qua dependent omnia, quæ præter illam habent esse, estque principium & finis cæterarum rerum.

§.58. Obiicies secundo, Psalm. 8. Ego dixi, dii estis vos, & filij excelsi omnes, quo testimonio oppuluit Christus ora Phariseorum.

Respondeo, ibi sumi Deum non propriè, sed per participationem; id est, vos estis iudices habentes potestatem: non verò quod verè essent Di. Quæ phrasia adsonat Hispanæ, trae vn Rey en el & erpo, quæ significamus erectum spiritum alicuius, quasi armatum non regia authoritate, sed Rege ipso.

§.59. Huic diuisioni termini in communem, & singularem affinis est alia, in cõsuetum & determinatum. Determinatus est, qui adstringitur ad significandam vnam rem in particulari, quæ possit in digito monstrari, vt Petrus, hic homo, Deus. Dicitur determinatus, quia nõ vagatur per alia significata, sed sistit in vno. Hic terminus nihil differt à singulari: nam Petrus terminus singularis est, id est, significans vnam tantum rem. Dixit enim Aristoteles, singulare est, quod exponitur vnum numero; quod autem exponitur vnum numero, determinatum est.

§.60. Aduerte contra Sorum, 1. part. introductionis, c. 9. lect. 2. hunc terminum, hic homo, non esse determinatum confusè, sed singularem, vt est Petrus; nec esse terminos particulares confusos, est enim implicatio; quia particulare est singulare determinatum, confusum autem est indeterminatum.

§.61. Terminus confusus est, qui non significat vnam rem determinatam, sed vagatur per multas; ita vt omnes significet confusè, & nullam determinatè, quod explicatur per particulam disiunctiuam, vel. exempli gratia, si quis dicat, in hoc gymnasio est aliquis homo, ex vi huius termini confusi, aliquis homo, non potest affirmari in particulari, Petrus esse in hoc gymnasio: quia aliquis homo non significat solum Petrum; & de omnibus hominibus disiunctiue potest affirmari hoc modo: in hoc gymnasio est aliquis homo: ergo est vel Petrus, vel Paulus, &c. hic modus significandi est vniuersalis, & sic terminus confusus, aliquis homo, exempli gratia, est terminus vniuersalis. Ostendam enim disput. 5. Logicæ, sectione 8. prædicationem indiuidui vagi esse vniuersalem:

item disputatione 5. met. sect. 10. ostendam hanc propositionem Petrus est homo, esse idem cum hac Petrus est aliquis homo; quia, dixit Aristoteles, idem est homo, vnus homo, & aliquis homo. Aduerte ad formas arguendi, & oppositiones propositionum, terminos confusos, & propositiones ex illis constantes particulares dici, & non vniuersales. Sed ibi particulare sumitur improprie pro indiuiduo vago. Nam proprie idem est singulare ac particulare, sed est quæstio de nomine.

Terminus communis, est etiam terminus superior: particularis verò seu singularis communiter solet esse inferior, immo omnis terminus singularis, & confusus sunt inferior. Superior est vnus tota significatio est prædicabilis de aliis, siue (quod Summulista aiunt) qui sub se continet alia, v.g. Homo, est terminus superior Petro, & Paulo, quia Petrus, & Paulus continentur sub nomine, qui de illis est prædicabilis.

Dices hanc esse definitionem termini communis, & vniuersalis logicè traditam §.45. Quid inde? immo necesse est esse eandem Termini enim significant sua obiecta: at rationes vniuersales logicè esse prædicabiles, quia vniuersale est vnum in multis, & de multis, patebit disput. 3. Logicæ, sect. 1. & disput. 5. met. nec possunt etiam ratione distingui terminus communis logicè, & superior. Nam superior totus reperitur in inferioribus, & communis in particularibus. Verum est, clariùs, & expressius in hac definitione contineri respectum termini communis ad sua inferiora quàm in prima. Item terminus communis, vt complectitur æqui-uocos, non est formaliter superior, quia non habet vnum significatum prædicabile de pluribus. Canis enim non continet vnam rationem communem pisci & fideri.

Terminus inferior est, qui sub alio continetur, siue, cuius significatum est subiectum partiale termini superioris. Hoc patet, qui terminus superior prædicatur de pluribus inferioribus, ergo plura inferiora sunt subiectum illius, quia vt patet ex §.1. subiectum est de quo aliquid prædicatur. Dixi partiale, quia nullum inferius est totum subiectum, nã præter illud sunt etiam alia inferiora, quæ etiam sunt subiectum, nam si Petrus est subiectum hominis, etiam Paulus est eiusdem subiectum. Aduerte non esse singularem aut determinatum omnem terminum inferiorem, nam homo est terminus inferior viuente, quia sub illo continetur, & tamen homo est terminus vniuersalis. Verum est, terminum inferiorem, vt est inferior, non esse vniuersalem, nec communem. Ostendam enim, disputatione 5. Logicæ, sect. 1. speciem subiicibilem, vt subiicibilem, non esse vniuersalem; at terminus inferior materialiter potest esse vniuersalis, quia ipse sub se continet alios.

Rogas primò, vtrum rationale sit terminus communis respectu hominis, quia de illo prædicatur, similiter de Petro, & Paulo? Respondeo non esse: ostendam enim disput. 6. Logicæ, differentiam non esse vniuersalem comparatione speciei quàm constituit. Ad rationem responderetur rationale prædicari de homine, vt partem logicam de toto Logico conuertibiliter (vt aiunt), & sic non continet hominem sub se: de Petro autem, & Paulo prædicari non conuertibiliter, sed vt illos continet sub se.

Rogas secundo, vtrum Deus sit terminus inferior? Est, quia de eo prædicatur ens, & substantia. Rogas tertio vtrum hoc corpus, & hac anima, sint termini inferiores ad Petrum, quia illorum significatum continetur in significato Petri? Non sunt, quia significatum

significatum termini communis sola ratione debet distingui à significato termini inferioris, & sic est predicabile de illo. Petrus autè realiter distinguitur à suo corpore, nec de illo prædicatur. Vno verbo, superior est prædicabilis de inferiori, vt vniuersale de contento sub se: terminus autem inferior est subiicibilis in adæquatè vt contentum sub illo. vide §. 2. vbi ex Nominalibus ostendi terminos prædicari, vt quo. Cum ergo obiectum commune sit prædicabile vt quod, terminus illud significans erit prædicabilis vt quo, & cum obiectum inferior sit subiicibile vt quod, terminus illud significans erit subiicibilis vt quo.

SECTIO VII.

De transcendentibus, & non transcendentibus.

§. 67. **I**nter terminos vniuersales vniuersalissimus est terminus transcendens, quem propterea prius expedit expediri. Terminus transcendens est, qui per omnia genera rerum vagatur, siue, qui imbibitur in omni conceptu reali: reperiri huiusmodi terminos transcendentis, & conceptus ostendam disp. 9. Logicae, sect. 4. & disput. 1. met. & toto eius decursu. nam omnis differentia entis est ens, & vnum, &c. Termini transcendentis clauduntur hac distinctione *Reuban*: cuius singuli characteres significant singulos terminos transcendentis, qui sunt sex. *Res*: quæ significat ratam, & firmam cuiusque rei essentiam. *Ens* quod significat aptitudinem, quam res habent vt sint. *Vnum* significans vnitatem cuiusque rei, per quam in se est indiuisa, & est vna, & non plures. *Bonum* significans cuiusque rei perfectionem, propter quam est amatu digna. *Aliquid* significans distinctionem vnus rei ab alia, id est, aliud quid. *Verum* significans rei entitatem, vt fundat veram cognitionem sui. Hi sunt termini transcendentis: transcendent enim, permeant, ac penetrant omnes differentias entis realis, de quibus latè dissero à disput. 1. met. Igitur hac voce *Reuban* significantur sex nomina: *Res, ens, vnum, bonum, aliquid, verum.*

§. 68. Terminus transcendens alius simpliciter, & absolute transcendens, qui omnia penetrat genera rerum, vt sunt sex explicati: alius autem transcendens secundum quid, siue in vno genere, vt *substantia* transcendit omnia genera substantiarum, non tamen omne genus entis, quia accidens non est substantia: terminus enim transcendens, quia est superior, prædicatur de omnibus, quæ transcendit. Item accidens transcendit nouem prædicamenta, non tamen transcendit substantiam, quia substantia non est accidens. Item *substantia, spiritus, infinitum, &c.* alia transcendent omnia prædicata Dei. Hi autem termini sunt simpliciter non transcendentis, transcendentis verò secundum quid. Terminus non transcendens est, qui non penetrat omnes conceptus entis, nec simpliciter vt *substantia*, nec in vno genere, vt *Petrus*.

SECTIO VIII.

De termino vniuoco, æquiuoco, & analogo.

§. 69. **R**epertes plures res inter se similes in aliqua ratione; alias omnino dissimiles; alias nec similes omnino, nec omnino dissimiles, sed in parte similes, in parte verò dissimiles. Quæ sunt omnino similes, solent vocari *vna*, quia non diuidi-

mus vnã ab alia per intellectum, sed potius omnes facimus vnã. Vnde effluxit adagium *inter similia vt similia non est distinguere*, quia inter illarum differentias non satis distinguit intellectus, sic homines habentes similes annuos redditus dicimus eos habere eodẽ redditus: Hispani *vna mensura rema*. Quæ vero sunt dissimilia omnino, nullam fundant vnitatem in ea ratione, sed diuersitatem. Immo non habent vnã rationem, sed plures, & sic non fundant vnitatem. Quæ verò mixtam habent similitudinem, & dissimilitudinem, nec omnimodam habent diuersitatem, nec vnitatem, aut similitudinem.

Igitur terminus vniuocus est, qui significat plura, quæ sunt idem in ratione per illam significatam. Hæc definitio colligitur ex Aristotelis definitione vniuocorum, quorum nomen est commune, & secundum nomen ratio substantia est eadem. ergo illud nomen, quod sic ea significat, est vniuocum. Confirmatur: res similes, vt omnino similes, possunt vno nomine significari, ergo illud est vniuocum, quia vna ratione tendit in omnia: huiusmodi termini sunt, *Homo, leo*, & omnes voces spectantes ad quinque prædicabilia.

Terminus æquiuocus est, qui significat plura omnino diuersa in ratione significata per nomen: quia æquiuoca sunt quorum nomen est commune, & secundum nomen ratio substantia diuersa. Exempli gratia. *Canis* non significat vnum conceptum, in quo cõueniant animal, piscis, & sydus. Hi termini sunt æquiuoci, vel casu, quia forte fortuna, eadem vox fuit imposita diuersis rebus, vt *Rolanus* militi, & cani; vel consilio, vt cum quis eandem vocem, quæ imposita est vni rei, imponit & alij: idque dupliciter, primò ad significandam in re secunda aliquam proprietatem, in qua conuenit cum prima, vt si quis strenuũ militem appellet *Cidum* ob similitudinem, quam habet cum *Roderico Cido* in bellorum administratione: huiusmodi autem nomina non sunt æquiuoca, sed analogia proportionis, vt cum *Christus* dicitur *leo* aut *uino*: nec enim significant res omnino diuersas, sed aliquo modo similes. Secundo quando non imponitur vox vni propter similitudinem alterius, sed vel memorie vel amoris, aut honoris ergo, cum *Principis seruus* se vocat *Guzmanum*, aut *Mendoçam*, propter Dominum cui seruit, quæ voces sunt æquiuocæ, quia in significatione illorum nominum non conueniunt significata: seruus enim, qui non trahit originem à *Guzmanorum*, vel *Mendoçarum* capite, non conuenit cum *Guzmanis* in nobilitate, vt significatur per illud nomen.

Terminus analogus est, qui significat plura nec omnino eadem, nec omnino diuersa in ratione significata per illum. Sic enim analogia definiuntur. Exempli gratia, *ens* est analogum substantiæ, & accidenti, quod in illis partim est idem & in parte diuersum, quod difficillimum est explicatu, vt patet, disput. 9. logicae, sect. 4. Analogia sunt alia propria, id est, quando ratio analogia reperitur propriè in singulis analogatis, vt *ens* reperitur propriè in substantia, & accidente, Deo, & creatura: alia impropria, quando ratio analogia reperitur propriè in vno analogato, in aliis verò impropriè, & per comparationem ad proprium: exempli gratia, *Risus* est analogus risui hominis, & prati, sed risus propriè reperitur in solo homine, in prato verò per tropum ad hominem. In his analogis verum est commune adagium. *Analogum per se sumptum stat pro famosi significatione*, id est pro significato proprio. Si enim quis dicat, *risus dolore miscbitur*: non

non loquitur de viriditate, & flacciditate foliorum, sed de risu & dolore humano: at in analogis propriis non est verum illud adagium, *ens enim per se sumptum non stat pro solo Deo*. De materia huius sectionis adiutationem 9. logicae: & 2. met. vtum autem in mente sit æquiuocatio vide disp. 5. de anima, sectione 6.

§. 73. **A**duerte res, quæ sub vno nomine sunt æquiuocæ, sub alio esse posse vniuocas. Exempli gratia. *Canis* terrestris & marinus sunt æquiuoci sub conceptu & voce *Canis*: vniuoci autem sub conceptu animalis, quia *Canis* nullam significat rationem vtique communem, quam tamen significat animal. Item vox, quæ comparatione plurium est æquiuoca, potest esse vniuoca respectu aliorum, vt *Canis* est vox æquiuoca comparata pisci, & animali terrestris, at vniuoca est comparatione *Canium* terrestrium, quia significat rationem *Canis* terrestris, ita & comparata *Canibus* marinis. Idem contingit analogis.

SECTIO IX.

De termino absoluto, & connotatiuo.

§. 74. **T**erminus absolutus definitur à P. Toletò, lib. 1. cap. 13. & *Fonseca*, lib. 5. cap. 24. qui significat rem per se stantem, vt *albedo, homo*. verum hæc definitio est propria termini abstracti, vt mox probò. Deinde *homo* est terminus absolutus, & non significat humanitatem per se stantem; sed vt existentem in supposito, & cum illo constituentem hominem (cum homo prædicatur de Deo.) ergo terminus absolutus non est, qui significat rem per se stantem.

§. 75. **D**ices humanitatem esse per se, quia subsistit. Contra: Etiam rationalitas per se est, & subsistit, quia est substantia, & tamè hac voce *rationalis* significat vt adiacens animali, ergo recte stat rem subsistere, & significari termino quasi adiacente. Confirmatur, *Humanus* est terminus connotatiuus, & non absolutus, & significare potest rem per se subsistentem, nempe hominem, persona enim humana significat hominem: Item vbicatio est terminus absolutus, & significat rem adiacentem alteri. Ratio est, quia non tam attenditur res significata, quam modus significandi.

§. 76. **M.** Sorus, 1. part. introductionis, cap. 10. lection. 1. Sic definit terminum absolutum, qui præter suum materiale nihil aliud adiacere, vel non adiacere significat. Contra. Si *ly materiale* significat rem, seu materiam, quam significat terminus, ergo etiam *albus* est terminus absolutus, quia præter suam materiam, seu rem, seu subiectum nihil aliud adiacere significat. Si autem materia propriè intelligitur pro vero subiecto: hi termini *Deus, Angelus*, sunt absoluti, & nullum significant subiectum, ergo non est de ratione termini absoluti significare suam materiam: & nihil præter illam.

§. 77. **D**ices illis verbis intelligi à Soro, termino absoluto non significari rem alteri adiacentem. Bene, ergo est definitio Toleti verbis obscurioribus, & eodem modo impugnatur, quo illam, §. 74. Villalpandus, lib. 1. cap. 5. ait: Terminus absolutus est, qui ab altero non sumit denominationem, vt *homo*. Primum hæc definitio non est quidditatiua, quia non explicat conceptum positium termini absoluti, sed negationem quamdam. Deinde *homo* est terminus absolutus, & accipit denominationem ab alio, nempe ab humanitate, à qua denominatur *homo*, maxime cum dicitur *Deus est homo*.

Itaque hæc definitio solis conuenit terminis abstractis.

Dices ex Villalpando *hominem*, & *humanitatem* plus differre, quam *album, & albedinem*: quia hæc solo differunt casu. Contra, *album, & albedo* non differunt solo casu, sed tamquam accidens & substantia; Immo plus differunt, quam *homo* & *humanitas*, quia *album* includit subiectum quod sine cõtrouersia distinguitur realiter ab *albedine*, quod dubium est de homine & *humanitate*. vt ergo *album* est ab *albedine*, ita *homo* ab *humanitate*.

Est ergo terminus absolutus, qui se solo est perfecte significatiuus. Hoc probò: Primò quia *ly absolutus* est in ordine ad absolutam significationem, & constitutionem propositionis, sed omnis & solus terminus se solo perfecte significans, significat absolute, & independenter ab aliis terminis vt patet §. 81. Item simpliciter se solo est subiectum, & prædicatum, ergo terminus absolutus est, qui se solo perfecte significat. Secundo probatur ex termino connotatiuo, qui illi opponitur, qui se solo non significat perfecte, sed semper respicit alium terminum, cum quo perficit significationem, vt *albus* se solo imperfectè significat, nisi addatur *leo, homo, aur lapis*. Siquis enim audiat *in gymnasio est albus*, non percipit an sit *homo, leo*, aut *lapis*: sed inquietus est, donec sciat quis sit *albus* ille: at si audiat *in gymnasio est lapis*, perfecte concipit obiectum, ergo terminus connotatiuus est, qui non significat perfecte; absolutus autem, qui significat perfecte; at vero quid refert ad terminum absolutum, significare per modum per se stantis, vel adiacentis, cum hoc spectet ad terminos abstractos, & concretos: explicatur à phisicis, vbi res independentes ab aliis vocantur *absolutæ*, quæ se solis, sine iis, à quibus sunt absolutæ, possunt existere; quæ verò ab aliis dependent, dicunt ad illas relationem, nec possunt sine illis esse; quod est illas in suo conceptu connotare; vt visio connotat colorem, sine quo nequit esse.

Vnde colligo omnia nomina substantiua esse terminos absolutos, quod nullus negat; nec negare potest; tum quia omnia significant perfecte se solis, quin aliis terminis adiungantur, siue sint abstracta, siue concreta. Vt *homo, humanitas, Petrus, albedo*: tum inductione, nullum enim est substantiuum, quum sit terminus absolutus. Rogas vtum *album* substantiue sumptum pro composito ex subiecto, & albedine sit terminus absolutus? Respondeo esse, vt vox compositum substantiue sumpta. Significat enim perfecte compositionem duarum rerum, quin illi alius adiungatur terminus.

Sorus supra terminum connotatiuum ait esse, qui præter suum materiale aliud adiacere, vel non adiacere significat. Contra. *Dominus, compositum, & albedo* substantiue sumptum non sunt termini connotatiui, sed absoluti, & præter suum materiale significant aliud adiacere, quia significant dominium adiacens Domino, & in illo existens, item subiectum, & albedinem, ergo. Dominium enim concretè significatum est forma, qua *Petrus* dicitur *Dominus*: item *homo* est absolutus, & significat humanitatem, quasi in subiecto, vel subsistentiam in eo existentem. Denique vt impugnaui Soricam definitionem termini absoluti, ita impugno definitionem termini connotatiui: quia oppositorum eadem est ratio.

Toletus, & *Fonseca* supra aiunt, terminum connotatiuum esse: Quia significat rem, vt alteri adiacentem; vt *albus, niger*, est eadem definitio Soti, & eadem impugnata ratione.

Villalpandus

- §. 83. Villalpandus supra ait terminum connotatiuum esse: *Qui ab alio sumit nomen, à quo differt solo casu.* Contra, *albus* est connotatiuum, & differt ab albedine plusquam casu: quia realiter differt, tanquam totum à parte, ergo. Secundo, *homo* non est connotatiuus, & accipit denominationem ab humanitate, ergo. De definitione denominatiuorum agerur disp. 9. logica sect. 2.
- §. 84. Aduerte, quid sit connotare: est enim cum vna re aliam notare, vt cognitio connotat obiectum, idest, notat obiectum, & non potest cognosci perfecte, nisi etiam cognoscatur obiectum, quo modo omnia relatiua se connotant, vt *pater filium, materia formam*: item est connotatio rei, cum qua facit vnum. Vt *album* dicit subiectum simul notans albedinem sibi intrinsecam, cum qua facit album: similiter *homo* dicit humanitatem notantem suppositum, cum quo constituit hominem.
- §. 85. Est ergo terminus connotatiuus: *Qui notat alium terminum cum quo perfecte significat, & sine quo non significat perfecte.* Probatur primò: quia non est connotatiuus in significatione præcisè, & obiectiue, quia in illa etiam homo est connotatiuus: quia humanitas notat etiam suppositum, cum quo constituit hominem, ergo est connotatiuus, quia notat alium terminum, cum quo perfecte significat, quem modum connotandi non habet *homo*, quia licet humanitas connotet suppositum, at non eget alio termino, nec illum connotat ad perfectissimam significationem. Secundo probatur: quia hic agitur de terminis significatiuis ad componendum propositionem, è quibus nonnulli sunt absoluti, idest, in sua perfecta significatione non pendentes ab aliis terminis, vt *homo*, res autè independentes vocamus absolutas in ratione, in qua sunt independentes, alij autem termini sunt dependentes ab aliis ad perfecte significandum, vt *albus*: & quia sine illis non possunt perfecte significare, nec propositionem componere: idè illos connotant ad significandum. Res enim ab alia pendens eam connotat. Confirmatur, connotatiuus opponitur absoluto, sed absolutus est independens ab alio in sua significatione, ergo connotatiuus est dependens in sua significatione. Quæ sententia aperte colligitur ex ipsa nominum etymologia.
- §. 86. Vnde infero, omnia nomina adiectiua esse terminos connotatiuos, nam adiectiuum connotat substantiuum, cui adicitur, sine quo non significat perfecte, ergo est connotatiuus. Probo antecedens: quia adiectiuum adicitur substantiuo ad significandam aliquam eius proprietatem, sed proprietatem non bene cognoscitur, nisi connotando rem cuius est proprietatem, ergo. Confirmatur, quia *albus*, exempli gratia, non bene explicat, an sit *albus leo*, an *homo albus*, vt ostendi §. 67. Item omnes termini, quos Summulistæ vocant connotatiuos, sunt nomina adiectiua, & idè ab illis communiter definiuntur: quia significant rem adiacentem, quia sunt termini adiecti, siue adiectiui; absoluti autem dicuntur per se subsistentes, quia sunt substantiui, idest, significantes rei substantiam, vt *homo*, substantiam animalis rationalis, & *albedo* substantiam coloris disgregantis visum, vt dixit Nebrissenis, lib. 3. cap. 5. sic communis definitio defendi potest: dum hac ratione explicetur.
- §. 87. Secundo colligo, nullum terminum esse connotatiuum, nisi sit adiectiuus: quia omne nomen, aut est substantiuum, & sic est terminus absolutus; aut est adiectiuum, sic autè est terminus connotatiuus: aliud autem nomen non est. Sed ait P. Fonseca, lib. 1. cap. 24. hæc nomina *Dominus, Pater*, & similia,

esse connotatiua, & non adiectiua, ergo connotatiuum non conuertitur cum adiectiuo, nec substantiuum cum absoluto. Verum P. Fonseca non probat antecedentem propositionem, nec potest: quia est falsa, nam illi termini tam absoluti sunt, quam *materia, forma, relatio, cognitio*. In discrimen assignet, & sicut hæc *Poëta, Pictor, Figulus, &c.* Et tamen materia connotat formam, forma materiam, relatio fundamentum & terminum, cognitio obiectum, Poëta carmina, &c. Immo *homo* connotat suppositum. Sunt quidem connotatiua illa nomina etiam à me adducta, sed est illud genus connotationis obiectiue, & aliarum rerum, sine quibus res connotantes non possunt perfecte cognosci, vt omnia relatiua etiam transcendentalia. Sic *Dominus* notat dominium, non tamen connotat alios terminos, à quibus pendeant in sua significatione. Recognosce §. 67.

SECTIO X.

De categorematico, & syncategorematico.

Terriò infero, omnia nomina adiectiua esse terminos syncategorematicos: substantiua autem esse terminos categorematicos. Hac secunda pars illationis facile conceditur ab his, qui solos terminos distributiuos putant esse syncategoremata, & probatur: quia categorematicus est perfectè significatiuus, vel prædicabilis, quia categoria significat prædicationem, sed omnia nomina substantiua perfecte significant, & sunt prædicabilia, ergo sunt termini categorematici. Sed aduersus primam partem illationis denso agmine imperiù faciunt Summulistæ, quibus commune est terminos syncategorematicos esse *omnis, nullus, aliquis*: quia se solis non significant, & egent coniunctione cum aliis, vt *omnis homo*. Verum illarum confirmo primo ex nominum etymologia: nam syncategorematicus, (teste Calepino) est *consignificatiuus*, idest, significans cum alio, sed omnis terminus adiectiuus est consignificatiuus, quia significat simul cum substantiuo, ergo omnis adiectiuus est syncategorematicus. Secundo, quia terminus adiectiuus, tam imperfectè significat se solo quam syncategoremata *omnis, nullus*, vt enim audita hac voce *nullus*, non formatur perfectus sensus, nisi addatur *homo*, ita audita voce *albus*. Quamobrem rectè auctores artis regiar, lib. 3. aiunt, nomen substantiuum esse: *quod se solo in oratione significat: adiectiuum autem, quod se solo in oratione stare non potest.*

Dices categorematicos significare rem alicuius categoriæ, seu prædicamenti, non verò syncategorematicos. Contra primò, quia *chymera* est terminus categorematicus, & non significat rem alicuius categoriæ, similiter *Deus*. Secundo: quia *omnis, nullus*, non essent syncategoremata, quæ significant prædicationem alicuius categoriæ, cum qua faciat prædicamentum.

Sed audiamus Sorum 1. part. introductionis, cap. 8. notab. 1. asserentem, terminum categorematicum esse, qui significat aliquid vel aliqua; syncategorematicum, qui significat solum aliquoaliter, à qua definitione parum differt Toletana, lib. 1. cap. 12. Contra, *nullus* ex eorum sententia est terminus syncategorematicus, & aliqua significat, ergo. Probo minorem, quia significat nullitatem in subiecto, sicut *cæcus* cæcitate. Deinde *sapiens* in eorum sententia est categorematicus terminus, & significat aliquoaliter, ergo: probo minorem in hac propositione

§. 88.

§. 89.

§. 90.

Sectio XI. Concretus, abstractus, complexus, &c.

- propositione hoc factum est sapiens, vbi sapiens non significat sapientiam existentem in facto, sed modum, quo factum fuit, & sonat, hoc factum fuit sapienter. Item *nullus, omnis*, quamuis sunt syncategoremata, nõ significant aliquoaliter. Non enim significant modum rei. Si autem aliquoaliter sumatur pro secundo quid, certè *omnis, & nullus* tam sunt absolute significariui, quam *albus*: maxime *omnis*, qui non modo significat aliqua, sed etiam omnia.
- §. 91. Villalpandus, lib. 1. 2. part. cap. 3. ait terminum categorematicum esse: qui potest esse integrum prædicatum in propositione vt homo: syncategorematicum verò, qui simul cum alio est prædicatum in propositione. Verosimilior definitio, quia syncategorema est comprædicatio. Sed non placet, tum quia soli termini cõplexi essent syncategorematici, quia cõprædicarum habet duas partes prædicari significatas duobus terminis, v.g. *Petrus est homo iustus: homo iustus* esset categorema, quia includit duo comprædicata. Secundo, quia *nullus, aliquis, omnis*, sunt syncategoremata, & possunt esse integrum prædicatum. Exempli gratia: *Homo confusè cognitus est aliquis, carentia omnis rei est nullus, aut nullum, Deus, & creatura sunt omnia.*
- §. 92. Est ergo terminus syncategorematicus nomen adiectiuum, categorematicus autem substantiuum. Dices, categorematicus est categorematicus, & est adiectiuum: ergo. Distinguo maiorem, est categorematicus syllabis, & sono, item & significatione, qua significat omnes terminos categorematicos, concedo maiorem; est categorematicus in modo significandi, & re ipsa, nego maiorem. Sicut *substantiuum* significat terminum substantiuum, cum ipsum sit nomen adiectiuum. Ne tamè lacessamus Summulistarum animos, dic duo esse genera syncategorematarum: aliud proprium, quod conuenit termino distributiuo, vt *omnis*, & numeralia, vt *duo*. Aliud non tam proprium (id est, minus receptum) comprehendens omnes etiam terminos adiectiuos. Cum autem omnia hæc sint syncategoremata, nomen omnibus commune sibi retineant prima, vt *omnis* cognitio est apprehensio obiecti, & tamen illud nomen vsurpatur pro simplici apprehensione.
- §. 93. Cardinalis Toletus, lib. 1. cap. 13. ait terminum concretum esse, qui ab alio accipit denominationem, abstractum verò, qui eam dat, vt *homo* nominatur ab humanitate. Vnde *humanitas* est abstractus, *homo* verò concretus. Huic definitioni adsonat P. Fonseca, lib. 1. cap. 23. Concretum esse: *Qui habet modum significandi compositum & abstractum verò, qui non compositum, sed simplicem habet significatum.* Et quidem bene. Nam *concernere* est aliud simul cernere ad ineundam compositionem, vt *album*, dicit subiectum concernens albedinem in se ipso, *homo* humanitatem in supposito. Abstractum autem significat separari vnum ab alio, ita *albedo* significat qualitatem, quin eam significet in subiecto, quod est in significandi modo abstracti à subiecto. Hinc communiter Summulistæ dicunt, nomine abstracto rem significari quasi per se stantem, concreto autem vt existentem in alio, id est, in composito.
- §. 94. Concreta, & abstracta possunt primò considerari cum sola diuersitate vocum abstracta, & con-

creta, sine vlla diuersitate reali, vel rationis in rebus ipsis significatis, quæ voces, & termini possunt dici abstracti, & concreti. Grammaticè tantum: quia habent voces abstractas, & concretas more Grammatico, vt *ens, & entitas*, quæ nullo modo differunt. Nam est ens entitas, & entitas ens formalissimè sine vlla distinctione inter vtrumque.

Secundo modo possunt considerari cum identitate reali inter abstractum, & concretum, & cum distinctione rationis: v.g. *Deus, & Deitas*, sunt à parte rei idem, differunt tamen nostro modo concipiendi, quia *Deus* dicit suppositum, quod ratione distinguitur à Deitate, hæc autem sunt concreta logica: quia eorum compositio non est à parte rei, sed in nostro intellectu.

Terriò considerari possunt cum reali distinctione inter abstractum, & concretum, vt *album, albedo*. Illud enim ratione subiecti realiter distinguitur ab hac, quæ possunt vocari concreta physice, quia eorum cõpositio realiter existit in ipsis. Hæc concreta alia substantiua, vt *homo*, quæ non sunt connotatiua: alia adiectiua, quæ sunt connotatiua, vt *albus*: ex adiectiuis alia purè denominatiua, vt *humanus*, de quibus agam, d. 9. logica sect. 2. alia essentialia, vt sunt propria differentia, vt *rationalis*. Alia accidentaria logicè, & prædicabiliter, vt *risibile*: alia accidentaria physice, vt *albus, &c.*

Sottus 1. p. introductionis, c. 12. lect. 1. terminum complexum ait esse: *Qui habet duas partes significantes iuxta significationem totius*, hæc definitio quadrat quidem in terminum complexum, sed est obscura: quid enim est significare iuxta significationem totius, nisi dicere quamuis partem termini complexi esse per se significatiuam, & retinere totam suam significationem, ac si nõ esset in cõposito?

Villalpandus, lib. 1. 2. part. cap. 4. ait terminum complexum esse *plures dictiones congruè se habentes*: non displicet, nisi quod ait, eam etiam conuenire orationi, quo defectu non caret Sotica definitio. Verum est orationem, & integram vnam propositionem esse posse terminum alterius, & tunc eam fore terminum complexum, verum oratio differt à termino complexo, quod hic abstractabit à verbo, secus illa, vt dicam disput. 3. sect. 3.

Toletus, lib. 1. cap. 12. optime ait terminum complexum esse, cuius partes per se sunt significatiua, quæ definitio ponit terminum complexum esse compositum, si quidem habet partes: *ly, per se*, denotat eas partes per se solas, quin vna pendeat ab alia, habere integram significationem distinctam ab alia: vt *homo iustus*, vtraque pars in composito retinet significationem, quam antea: complexus enim est, quia complectitur duos terminos cum suis significationibus. Item aduerte, debere vnum terminum constari ex duobus, ad quod necesse est aliquo modo vniantur, alioquin nõ erit vnus complexus, sed duo incomplexi disparati. Item debent significare diuersa, vel re ipsa, vel in modo concipiendi: re ipsa vt *homo iustus*, ratione nostra, vt *Deus sapiens*: si verò termini significant eandem rem eodem modo conceptam, non est complexio, sed synonyma, vt *Marcus Tullius*, nisi forte in his nominibus sit significatio diuersa: vt *Claudius Caligula*, quia *Claudius* est dictus ob suorum memoriam, *Caligula* vero, quia caligis vtebatur.

Itaque licet significant eundem hominem, non tamen eodem modo conceptum, quod sufficit ad complexionem termini. Item potest nomen esse compositum ex duabus dictionibus integris, & tamen non erit complexum, nisi vtraque dicitio retineat suam significationem, vt *Pedemontanus* est

§. 95.

§. 96.

§. 97.

§. 98.

§. 99.

§. 100.

terminus incomplexus, & includit *Pede*, & *Montanum*, quibus ibi non significantur *pes*, & *Montanus homo*, sed incolens radices motum Alpium. Terminus incomplexus est: *Vnus terminus carens compositione duorum, per se significantium*. Vnde *Proconsul* est terminus incomplexus: quia licet *Pro*, & *Consul* retinent ibi integras suas significationes: tamen *Pro* non est terminus, sed præpositio, quæ sicut coniunctio, interiectio, & alia syncategoremata, in propositione nec subiiciuntur, nec prædicantur, nisi cum reflexè de illis aliquid significatur: vt *pro est præpositio*, quæ suppositio est materialis: in *Proconsule* autem non supponitur nisi formaliter. *Respublica* autem est terminus complexus: quia tam *Res* quàm *publica*, est terminus, & retinet uterque integram significationem. Adde definitioni, terminum complexum esse: *Vnum terminum conflatum ex duobus retinentibus integras significationes sine verbo*; nam si verbo constant, erunt oratio, vt patet disput. 3. sect. 3.

§. 101. Terminus copulatiuus est: *Terminus simplex significans vnã rem constantem ex pluribus inter se per accidens copulatis sine vera vnione*, vt *multitudo*, *aceruus*, *Respublica*, *ciuitas*, *exercitus*, &c. Dixi esse terminum simplicem, ad excludendos terminos complexos, qui possunt dici termini copulati, & compositi ex duobus, vt *homo*, & *equus currunt*: vbi subiectum significat plura, & *Respublica* est terminus copulatiuus, & complexus, non ergo excludo omnes terminos complexos, Dixi item *vnã rem constantem ex pluribus copulatis*, ad excludendos terminos communes significantes plura indiuidua, vt sunt vnus in ratione communi: nam re ipsa nec omnes homines ex parte ipsorum sunt vnus homo, nec *homo vt sic*, est vna ratio simpliciter, quia tota eius vnitas non est in obiecto, sed in intellectu, at terminus copulatiuus significat vnitatem ex parte rei se tenentem, & plura, quæ intelligantur ex se componere vnus, vt *Respublica*, componitur ex diuersis personarum statibus: *homo* autem in communi non habet ex parte sui compositionem ex Petro, & Paulo.

§. 102. Dixi per *accidens copulati*, ad expungendos terminos concretos, & abstractos significantes composita per se, & quæ verè sunt vna res, vt *humanitas*, significat materiam, & formam vnitas per se, & non per accidens. Et *homo* significat humanitatem, & suppositum per se vnita. Tandem addidi *sine vera vnione*, ad excludendos terminos connotatiuos significantes subiectum vnitus accidenti.

§. 103. Dices *vestitus* & *armatus*, non sunt termini copulatiui, & significant plura sine vnione, ergo. Nego minorem: quia non significant plura in recto, sed in recto significant hominẽ, & in obliquo vestem, & non per modum vnus resultantis ex veste, & homine. Dices accipiatur *vestitum* substantiuè, vt significat compositum ex homine, & veste. Respondet tunc, fore terminum copulatiuum: quia in recto significat plura aggregata sine vnione, vt *Aceruus*. Terminus non copulatiuus est, qui non significat plura aggregata, vt *homo*, *Deus*, *sapiens*.

SECTIO XII.

De termino negatiuo, & non negatiuo: contrariio, & contradictorio.

§. 104. Terminus negatiuus bifariam vsurpatur. Primo pro *significante negationem*. Secundo pro *termino actualiter negante*. Primus est, qui significat obiectum negatiuum, scilicet negationem rei phy-

ca, vt *nihil*, *cacitas*, *tenebra*, quia *nihil* est carentia entis, *cacitas* carentia visus, & *tenebra* carentia lucis. Hi termini diuiduntur in abstractos, & concretos. Abstracti significant negationem ipsam præcisam à subiecto, vt *cacitas*, quemadmodum & termini positiui. Item concreti significant in recto subiectum, & in obliquo connotant carentiam, qua afficitur, vt *cacum*.

Hi termini diuiduntur in purè negatiuos, & priuatiuos. Negatiui significant carentiam formam in subiecto incapaci illius, vt *non gratus*, significat in lapide carentiam gratiæ, cuius est incapax, at in homine significat carentiam gratiæ; cuius est incapax. Sic lapis non potest dici *cacum*: quia hæc vox significat subiectum aptum visui. Dicitur tamen *non videns*: quia hæc vox quadrat etiam in subiecta vsui inepta.

Secundo modo terminus negatiuus sumitur, non quia significat cõceptum negatiuum, sed quia eo negatur propria significatio nominis, & non excluditur alia, exempli gratia, *non homo* significat negationem hominis, quem significat *homo*, & non excludit aliam significationem, vt *lapis est non homo*, habet hunc sensum, *lapis non est homo, sed aliud, quod non sit homo*. Item *in hoc gymnasio est non homo*, habet hunc sensum, *in gymnasio non est homo, sed aliud, quod non sit homo*. Hi termini vocantur *infirmantes*: quia negando significatum nominis, extendunt nomen ipsum ad omnia sine termino, & sine: vt cum dico *hic est non homo*, extenditur *non homo* ad *Deum*, *Angelos*, *animalia*, & *negationes ipsius*: quia *Deus* est non homo, & *Angelus* est non homo, & *cacitas* est non homo. Aduerte hanc significationem ad propositiones contradictorias.

Terminum contrarium potes itidem bipartiri in terminum contrarium logicè, & contrarium physicè. Contrarius logicè est, qui facit propositiones contrarias, vt sunt syncategoremata *omnis*, *nullus*. Nam hæc propositiones, *Omnis homo currit*, *nullus homo currit*, sunt contrariæ propter eas voces *omnis*, *nullus*. Contraria physicè sunt, quorum significata sunt formæ physicæ contrariæ, se mutuo à subiecto depellentes. Vt *calor frigus*, *albor nigror*. Quæ contrarietas melius significatur in concreto, vt *album nigrum*, quia qualitates opponuntur in ordine ad subiectum. Nam in statu abstractionis non opponuntur. Dicuntur tamen contrariæ, quia ex natura sua connotant subiectum.

Terminus contradictorius in tot membra difsecatur. Contradictorius logicè, qui fundat duas propositiones contradicentes inuicem. Vt *omnis homo currit*, *aliquis homo non currit*. Contradictorius physicè est qui significat duas res immediatè oppositas, siue qui significat formam, & eius carentiam, vt *visus cacitas*. Nam *cacitas* significat carentiam visus, siue non esse visus.

SECTIO XIII.

De termino primæ, & secundæ intentionis: pertinente, & impertinente.

Intentio sumi potest pro fine, siue scopo sibi ab aliquo proposito. Prima intentio erit finis, quem sibi natura proponit. Secunda intentio erit quod secundario intendit. Siue prima intentio, quia est radix, & origo secundæ. Communiter dialectici videntur his vocibus. Nomina ergo primæ intentionis sunt *qua significant res*, vt *sunt independentes ab operatione intellectus*, vt *homo*, *lapis*, significant essentias re ipsa conuenientes homini, & lapidi, quæ essentia

§. 105.

§. 106.

§. 107.

§. 108.

§. 109.

essentiæ sunt primæ hominis intentiones: quia circa illas primo natura versatur. Terminus secundæ intentionis est, qui significat res, vt afficiuntur aliqua extrinseca denominatione ab intellectu operatione. V. g. *Species*, *genus*, *differentia*, *subiectum*, *prædicatum*, &c. Nam cum dicitur *homo esse species*, & *animal genus*, & *rationalis differentia* & *Petrus subiectum*, & *homo prædicatum*, significatur obiectum *homo*, aut *animal*, vt cognoscitur confusè, & constituit speciem, aut *Petrus*, vt constituit propositionem, quod non habet à parte rei sed ab actu intellectus.

§. 110. Rogas utrū hæc nomina *intellectio*, *discursus*, &c. sint primæ intentionis vel secundæ? Respondeo illa nomina esse primæ intentionis, quia significant essentias actuum intellectus, secundum quod sunt à parte rei independentes à denominatione ab alio actu intellectus reflexo, versante circa actus significatos per illa nomina. Si tamen actus referantur ad sua obiecta, vt illa denominant cognita, comparatione illorum sunt secundæ intentionis.

§. 111. Tandè termini alij pertinentes, alij impertinentes. Pertinentes vocantur *pertinentes sequela*, aut *repugnantia*. Quia vnus pertinet ad negandum alium, quod est pertinere repugnantia, quia vnus repugnat alteri, vt *est homo*, *ergo non est irrationale*, quia irrationale repugnat homini. Pertinentes sequela vocantur *quando ex vno sequitur consequentia ad alium*, vt *est homo: ergo est animal*, hæc pertinentia potest esse mutua: vt *est risibile: ergo est homo*. *Est homo, ergo est risibile*. Vel potest esse non mutua vt *ex animali non sequitur homo*. Impertinentes vocantur *disparati*, quia nec consequentia sequitur, nec repugnat: vt *ex homine nec potest inferri nec negari motus*.

DISPUTATIO II.

De proprietatibus terminorum.

Explicatis terminis, eorum proprietates erunt expurgendæ.

SECTIO I.

De suppositione.

§. 1. Suppositio est *positio vnus rei loco alius*. Est enim subrogatio, substitutio aut affectio, quæ res subrogatur, substituitur, aut sufficitur pro alia, in hac significatione sumitur in præsentia: quia est quedam termini affectio. Ac primo in limine obferua significationem à suppositione differre: nam omnis effectus significat suam causam, & pro illa non supponitur. Cum enim vides fumum, & ex eo concipis ignem; fumus tibi fuit signum ignis: at pro quo supponitur fumus? Item cognitio est naturalis obiecti representatio; cum ipsa pro nullo supponatur. Nam ea est representatiua obiecti ex se; ad quod pro nullo alio subrogatur. Ratio à priori, quia ratio signi solum est ducere potentiam in notitiam rei significatæ; supponi autem est constitui ad faciendum pro alio, quod erat ab ipso faciendum.

§. 2. Aduerte ex P. Fonseca lib. 8. cap. 2. terminum malè dici *supponere* pro alio, sed dici debere *supponi*, quia terminus ponitur pro alia re, homo autem illum supponit: Sotus verò melior Summulista, quàm Latinus 2. part. introductionis, cap. 1. lectione, r. notab. 1. ait retinendam veterem consuetudinem. Sed si mala, cur retinenda quia vetus? eam

esse malam patet à bona Grammatica, quia *suppono*, est verbum actiuum, & non neutrum.

Villalpandus, lib. 1. 3. part. cap. 1. ait terminum supponere, esse *terminum existere in propositione*, & esse rem, quæ significat tempore significato per copulam. Exempli gratia. In hac propositione *Adam fuit*, *Adam* supponit, quia est tempore enuntiato per propositionem: Item in hac *Adam est*, non supponit *Adam*, quia non est *Adamus* tempore significato. Villalpandus nondum exiit omnino offusillarum nugas, qui multas de suppositione effuderunt; rati, suppositionem esse terminum verificabilem in propositione. Inde ortum traxit inter illos commune adagium in *propositionibus falsis, eas esse de subiecto non supponente*, id est, de termino non verificabili, & de obiecto non existente, vt enuntiat in propositione. Verum hæc definitio merito rejicitur, & exilabatur à Soto, Toletò, atque Fonseca. Nam supponi est poni pro alio, ergo omnis terminus in quacumque propositione supponitur, aut supponit. Probo consequentiam, quia terminus in quacumque propositione ponitur loco rei significatæ, vel loco cõceptuum mentalium. Nam in hac propositione, *Petrus est lapis* hæc vox *Petrus* non ponitur loco sui, sed loco ipsius Petri vt existentis in propositione mentali, vt in hac *Petrus est homo*, non ponitur pro se, sed pro Petro, qui est homo, ergo in vtraque propositione ponitur loco alterius, & supponitur. Obiectum autem existere, aut non existere, non refert. Adagium ortum traxit ex nugacibus sophistis, quia nullum est subiectum propositionis non suppositum, vel supponens: obiectum autem significatum per terminos non supponitur nec supponit, sed potius loco illius supponitur terminus. Poterit autè dici *propositio de subiecto non supponente*, quando aliquis argumentatur ex aliqua propositione tanquam concessa, cum non sit: vt si quis dicat, *supponamus Petrum esse honestum, tunc sic, sed omnis homo honestus est dignus laude, ergo Petrus est dignus laude*. Si iste progreditur in argumento quin à respondente admittatur suppositum, potest dici eum loqui de subiecto non supponente.

Sotus 2. part. introductionis c. lect. & notabili 1. ait: *suppositio est acceptio termini pro aliquo respiciente illi secundum eandem acceptionem*. Melior definitio, quàm Villalpandi, sed non sine vitio. Nam *acceptio* est idem quod *significatio ad placitum*; sed suppositionem non esse significationem ostendi, §. 1. ergo. Maior patet, quia voces accipimus, & imponimus, ad significandum, ac pioinde est *acceptio* ac *impositio*. Deinde ait *esse acceptionem*, si *ly acceptio* significat significationem, habet hunc sensum: *suppositio significat eandem rem, quæ significatur per illam, quia esse acceptionem est significare, & respondere significationi est significari*, & sic nugax erit definitio: si autem *ly acceptio* significat non significationem, sed substitutionem termini pro suo obiecto, habet hunc sensum, *suppositio est substitutio pro re, pro qua substituitur*, quia suppositio est substitutio pro re, & rem illi respondere secundum eandem suppositionem est rem esse pro qua substituitur; sic autem recideret Sotus in angustias eandem. In alio sensu arbitror esse Sotum, vt *ly acceptio* sit idem, quod *substitutio*, & respondere secundum eandem acceptionem, sit idem, quod respondere eidem termino vt significante rem, id est, *suppositio est substitutio termini pro re per illum significata*: sic est clara definitio, Sotica verò minus clara, sic autem & suam patitur difficultatem. Nam ibidem fatetur Sotus, & verè, terminos non significatiuos ad placitum, habere suppositionem: item esse suppositionem materialem; tuc autem termino

§. 3.

§. 4.

non significatio nihil responder secundum eius acceptionem; quia nihil significat, nec termino materialiter supposito aliquid respondet secundum suam significationem, quia responsio perit extremum, quod responder termino supposito, ergo. Nihil respondere patet in hac propositione, *Petrus est vox significatio ad placitum*, in qua *Petrus* supponitur pro se, & non responder illi suum significatum. Hoc ultimo argumento impugnatur definitio Fonseca lib. 8. cap. 20. asserentis, *suppositio est acceptio nominis pro re quam significat*. Nam voces non significantur non accipiuntur pro re, quam significant, quia nihil significant, nec suppositione materiali nomen accipitur pro re quam significat. Adverte ly *acceptio*, sumi à Fonseca pro *substitutione*, ut ex eodem patet.

§. 5. Toletus lib. 2. cap. 1. *suppositio est* (inquit) *res termini pro se, vel pro suo significato*. Communior est hæc definitio, & similior vero: complectitur enim suppositionem & materialem, & formalem: quæ vix possunt alia ratione vna definitione teneri. item est ex mente Aristot. 1. elenchorum asserentis, ideo nos. uti terminis pro rebus, quia res nobiscum ducere non possumus. Verum hæc ab Aristotele pingui Minerva videntur admitti. Non enim erat difficile Aristoteli secum ducere equum, quo vehebatur, & vestem, qua tegebatur, & infinita alia, & tamen de illis sic præsentibus non posse disputare sine terminis vocalibus, aut scriptis: ergo necessitas vrendi vocibus non oritur ex impotentia nobiscum res trahendi, sed aliunde, ergo voces non supponuntur pro rebus, quas significant: sed pro aliis, sine quibus differere non possumus, & tamen eas non possumus in disputationem producere. Probo consequentiam, quia suppositio vocum est necessaria ad disputandum: non quia res, quas significant, sint absentes, quia per illas nec præsentibus nec absentes disputamus: sed de illis, quia de mea veste ego disputo, quam in disputatione habeo, & tamen non illa, sed vocibus disputo: ergo aliunde oritur necessitas accedendi voces in disputationem; nempe, ut vocibus ipsis disputemus de rebus præsentibus physicè, vel absentibus. Pro quo ergo necessario utimur vocibus, nisi pro re necessaria disputandum, quam non producimus in medium?

§. 6. Quod ut pateat adverte, totâ nostram disputationem esse formaliter in intellectu: quia disputare, affirmare, negare, definire, diuidere, & ratiocinari sunt actus intellectus potentia. Angeli, quia possunt manifestare sua sensa sine externis signis, non egent voce, scriptura aut alio motu: quia Michael sola sua voluntate potest ostendere Gabrielis, quid ipse in sua mente habeat. Immo vnus Angelus clarè videt intellectionem alterius; nos autem, dum animus carceratur in corpore, non possumus aperire quid de rebus sentiamus, nisi per externa signa, per quæ loquimur. Id est pandimus animos. Hæc signa sunt multiplicia: accensis enim ignibus loquitur miles, hostem aduentare, communiter autem utimur scriptura, & vocibus, cum hominibus natis: quia igitur mutuo disputare, & confabulari non possumus immediatè per actus intellectus, utimur externis signis, quibus differimus, & loquimur. Hæc signa habent duo, & significare rem, ut hæc vox *homo* significat hominem, & constitui in propositionibus, & per illas aliquid affirmari, aut negari, in quo substituuntur pro conceptibus. Itaque dispartio vocalis est vicaria dispartio mentalis: quia hæc per illam ostenditur, & vocalis sufficitur pro mentali, quod non esset opus, si

more intelligeretur videremus actus intellectus. Vnde melius dixisset Aristoteles, nos uti vocibus, quia terminos mentales non possumus in mediam disputationem proferre, & hinc oriri vocum necessitatem, non verò, quod non possumus res nobiscum trahere.

Vnde concludo, suppositionem esse *substitutionem signi sensibilis loco conceptus mentalis ad constituendam propositionem circa significatum termini mentalis*. Esse ad constituendam propositionem patet ex Summulistis asserentibus terminum significare extra propositionem, supponi autem vel supponere intra propositionem: eam esse substitutionem patet, tum ex etymologia, tum ex Aristotele asserente nos vocibus uti pro rebus. Tertio: quia per voces, & scripta differimus eas substituendo vel pro rebus, vel pro conceptibus mentis. Esse loco conceptus mentalis patet ex §. 6. Nam vocibus in propositione utimur, ut per illas affirmemus vel negemus iis, cum quibus loquimur, sed affirmare, aut negare non est in vocibus formaliter, ergo substituire (ita ut dicam) est loco affirmationis, & actus mentalis, non verò loco reitum. minor probata est disput. 1. §. 14. quia affirmare est actus iudicii formaliter existens in intellectu, tunc sic, ergo voces in affirmatione substituuntur loco affirmationis mentalis: quia voces sunt affirmationes instrumentales per denominationem ab affirmatione formali intellectuali, ergo voces ponimus loco affirmationis mentalis, itaque voces significant res ipsas, & supponuntur pro conceptibus intellectus.

Confirmatur, si ego possem tecum agere immediatè per actus intellectus, ita ut tu videres meas propositiones mentales, & ego tuas, certè videres præcepta, quibus ego te imbuerem, & non esset opus, ut per voces ea ego tibi manifestarem: quia sine vocibus essent manifesta: at verò, quia tu in meo intellectu non vides ea præcepta, ea ratione opus est ut ea tibi ego manifestem per voces. Quæ voces significant tibi *hominem*. v. g. *Esse animal*, quia meum præceptum mentale idem significat. Et illæ voces tecum faciunt, ut percipias *hominem esse animal*, quod faceret præceptum mentale, si illud tibi pateret. Itaque præceptum mentale, & vocale idem habent obiectum, nempe *hominem esse animal*: & vocale te certior de illo facit loco mentalis, & quia per solum mentale ego non possum tecum loqui, substituo loco illius vocale. Itaque tota ratio; & necessitas vrendi vocibus ad placitum significantibus oritur ex impotentia videndi nostras cognitiones de rebus. Quas si possemus in disputationem producere, nec esset opus res ipsas significantes, nec voces eas significantes adducere. Quia per solas cognitiones disputaretur, nec ad suscipienda præcepta egeretur vocibus, quemadmodum præstat ab Angelis mutuo loquentibus per conceptus absque signis externis: ergo tota dispartio vocalis ponitur loco mentalium, ut faciat quod hæc erant effectura, si possent in medium efferi.

§. 9. Dicis, etiam actus mentales supponuntur pro rebus, ergo & vocales. Nego antecedens, quia res nihil erant factura in intellectu, & sic non facit terminus mentalis, quod res erat factura, nec ponitur loco illius. Nam termini mentales sunt ipsæmet cognitiones, quæ cognoscunt res, & obiecta: obiecta autem non debent cognoscere, sed cognosci, & sic actus funguntur suo munere, & cognoscunt, ac prædicant: obiecta autem funguntur suo, cogitantes, ac terminant, & termini vocales supponuntur ad prædicandum loco mentalium, quorum obiecta significant, vel sunt: Item voces subrogantur ad

SECTIO III.

Suppositio simplex, & personalis.

Toletus, lib. 2. cap. 1. & Fonseca, lib. 8. cap. 24. & 25. Aiunt, suppositionem simplicem esse *usum nominis communis pro suo immediato, & formali significato*. Ut hæc vox *homo* sumitur pro ratione hominis ut sic abstracta à Petro, & Paulo, quam rationem immediatè & formaliter significat. Personalem suppositionem aiunt esse *usum nominis pro re, quam significat mediatè, ut homo currit*, non sumitur *homo* pro homine abstracto, sed pro Petro, aut Paulo remotè significatis per vocem *homo*: cui definitioni ita adheret Fonseca, ut in metaphysica acriter inuehatur in Nominales, quod illam videantur negare.

Doctrinam quam subiciam de his duabus suppositionibus optimè tradit Sotus, 2. parte introductionis, cap. 1. lect. 3. notab. 1. & 5. Ac primum contra Toletum, & Fonseca, est hoc argumentum in hac propositione: *Petrus est individuum subijcibile*. Ly *Petrus* supponit simpliciter, & non personaliter, & in hac *Petrus currit* supponit personaliter, & non simpliciter, sed in vtraque habet immediatum significatum idem, & neutra habet significatum remotum: ergo suppositio simplex, & personalis, non bene disparantur per significatum proximum, & remotum: quia sine ea distinctione obiectorum distinguuntur ille suppositiones. Probo minorem: quia *Petrus est individuum subijcibile*, non conuenit Petro secundum suam personam in se consideratam, sed per denominationem secundæ intentionis intellectualis, quia hominem esse speciem ei conuenit non ratione personarum humanarum in se, sed per actum intellectus, ergo sicut *homo est species*, supponitur simpliciter, & non personaliter, ita & *Petrus est individuum*. Confirmatur: omnis suppositio pro prædicabilibus formaliter, est simplex, ergo & pro subijcibilibus: quia versantur in eodem genere logico. Eam autem suppositionem esse simplicem apertè docet Sotus supra, & Toletus, lib. 1. c. 1. *Petrus* autem supponi etiam personaliter, nemini dubium. Petrus autem in vtraque propositione habere significatum idem, patet; quia *Petrus* tantum significat rationem hominis contractam per Petreitatem nec proximè, nec remotè aliud significat, sin illud affigna.

Secundò argumentor in hac propositione: *Homo est species*, & in hac *homo est animal*, *homo* significat idem immediatum obiectum, & in priori supponitur simpliciter, & in posteriori personaliter, ergo. Maior patet: quia *homo est animal*, non solum, quia eius inferiora sunt animal, sed secundum rationem communem hominis abstractum est animal: immo quia illa ratio communis est animal, ideo inferiora sunt animal.

Est ergo suppositio simplex *substitutio termini ad significandum rem, ut subest secundis intentionibus, & ab illis accipit denominationem*. Personalis verò ad significandum rem secundum ea que illi insunt secundum rem independenter à secundis intentionibus. Ita colligitur ex Soto supra sic exponente definitionem communem de primario, & secundario significato. Air enim definitio communis, *suppositionem simplicem esse, qua ponitur terminus pro primario significato, personalem verò pro secundo*. air Sotus: *Pro primario in quantum cognitum est, pro secundo verò, quando sumitur sine tali applicatione*. At in quantum cognitum est, perinde est, ac in quantum subest secundæ intentioni. Probatur primò: quia supponi

ad propositionem, & argumentationem conficiendas, obiecta autem non componunt argumentationem, sed de illis arguimus, vnde argumentatio obiectiua vocatur, id est, obiectum argumentationis, quæ obiecta nihil erant factura in mente, sed actus sunt, quia faciunt, id est, exprimunt, & manifestant obiectum, quod aliis nos manifestamus per voces, quæ ea ratione faciunt, quod actus erant facturi, & pro illis subrogantur.

§. 10. Dixi in diffinitione *signi sensibilis*: quia non solum voces, & scripta, sed quæuis alia signa possunt substitui pro conceptu mentali: frequentiora autem sunt verba, & characteres. Addidi ad *suppositionem*, quia etiam vnio subiecti, & prædicati supponitur pro conceptu illi respondente. Quam obrem male aiunt veteres nonnulli Summulistæ, terminos adiectiuos non supponi, cum verè subrogentur loco mentalium illis respondentium. Nam in hac propositione, *Petrus est albus*, non minus ponitur prædicatum loco mentalis conceptus ad significandum obiectum, quàm ponitur subiectum. Aduerte in quacumque oratione voces supponi pro conceptu, ut in hac *Petre currit*, quæ ponitur loco interioris imperij, sed ego loquor de suppositione respectu propositionis, quæ pertinet ad logicum.

SECTIO II.

Suppositio formalis, & materialis.

§. 11. Primò diuiditur suppositio in materialem, & formalem. Formalem dicunt esse *usum termini pro re, quam significat, ut homo est animal, vox homo sumitur pro vero homine: ita vocatur, quia terminus ibi sumitur formaliter in ratione formali signi pro re, cuius est signum*. Materialem dicunt esse *usum termini pro se ipso, ut blytiri non significat, sumitur enim ibi materialiter, scilicet, pro ipsa materia vocali, & non pro alia re significata*. At iuxta superius dicta suppositio formalis erit *substitutio termini significatiui, loco termini mentalis significatis eadem rem*. Ly *significatiui*, sumitur formaliter ut significet rem: ut *homo currit*, sumitur *homo* ad significandum verum hominem, alioquin erit suppositio materialis: itaque & terminus mentalis, & vocalis significare debent obiectum idem in propositione. Suppositio autem materialis, *substitutio termini sensibilis loco termini mentalis ad ipsum sensibile terminati*. Tunc enim terminus suppositus non ponitur ad significandum obiectum à se distinctum, exempli gratia, mens apprehendit hanc vocem *blytiri* non esse significatiuam, idque affirmat intra se, eamque affirmationem dicit his verbis: *Blytiri non significat*, ibi ponitur *blytiri* loco termini mentalis, & non significat aliquid à se distinctum. Item *nomen est vox*: ly *nomen* supponitur materialiter pro se, quia illud significat terminus mentalis.

§. 12. Dices ibi sumi *nomen* pro omnibus nominibus & *blytiri* pro omni blytiri. Respondeo ad primum, nomen etiam sumi pro se: & ibi non sumi ad significanda alia, nisi confusè. Ad secundum res est clarior: quia hæc vox *blytiri*, non est imposita ad significandas alias, secus hæc vox *nomen* imponitur ad significandas voces declinabiles, & ex parte supponi potest formaliter, & qua parte se significat supponitur materialiter. Hæc suppositio materialis, quandoque est intrinseca, ut cum vox ponitur ad significandam intrinsecam eius perfectionem, ut vox est *sonus*: quandoque extrinseca, quando ei attribuitur extrinseca affectio, ut *amo est verbum*.

pro termino, ut subest secundis intentionibus, & ut est a parte rei, sunt diuersæ suppositiones instituto logico prædicabilium, & prædicamentorum maxime necessaræ, ergo debuerunt à dialecticis tradi, sed nulla alia traditur præter has, ergo. Secundò inductione per omnia prædicabilia, & subijcibilia. Tertio, quia (ut ostendi, §. 14.) multa eiusmodi suppositiones nõ possunt commodè distinguui nisi hac ratione. Quarto ex nominum etymologia: quia personalis sumitur à personâ, secundum quæ in illa sunt: simplex autem à modo tendendi in obiecta, nihil in illis efficiendo, sed ea præcisè considerando.

§. 17. Hinc colligitur cur in suppositione personali vniuersali locum habeat descensus per inferiora sub eadem voce, secus verò in suppositione simplici: nam *homo est animal*, habet hunc descensum, *Petrus est animal*, *Paulus est animal*; hæc verò *homo est species*, non habet hunc descensum *Petrus est species*, *Paulus est species*. ratio à priori: quia in suppositione personali significatur quod conuenit rationi communi à parte rei seu primò intentionaliter. sic autem ea omnia conueniunt inferioribus contentis illa ratione communi, ut omni animali conuenit esse sensibile, quia à parte rei id conuenit animali ut sic: at in suppositione simplici significatur quod conuenit rei secundò intentionaliter ex modo concipiendi, hic autem modus diuersus est circa rationes communes & particulares: quia circa illas est confusus, & circa has clarus: modo autem claro non possunt conuenire proprietates modi confusi. Sic est falsa hæc propositio *Petrus est species*, quia species humana supponitur pro indiuiduis confusè cognitis, Petrus autem pro indiuiduo clarè cognito.

§. 18. Sorus supra aduertit, posse fieri descensum per inferiora retinendo proprietatem, qua cognoscitur ratio communis, ut *homo est species*, habet hunc descensum, *hic homo, in quantum cognitus homo, est species*. Quod est verum, tamen absolute negandum, ut idem Sorus negandum censet, quia cum dicimus *hic homo*, iam est clara cognitio Petri, de quo sic clarè cognito falsum est cum esse speciem. Dicere autem, *hic homo in quantum cognitus homo*, coniungit terminos repugnantes. Nam *hic homo*, dicit claram cognitionem Petri, & in quantum *homo* dicit obscuram eiusdem Petri notitiam.

§. 19. Item aduerte contra Fonsecam ex vno termino simplici rectè inferri alium simplicem in diuerso genere, v.g. *Animal est genus homini, ergo aliquod animal est species*. Ly aliquod animal simpliciter supponitur, non personaliter, quia esse speciem non conuenit alicui animali, nisi ut subest secundæ intentioni. Dixi in diuerso genere: quia ex suppositione simplici generica, & prædicabili inferitur suppositio simplex, specifica, aut indiuidua subijcibilis. Tertio aduerte contra eundem ex hac duplici suppositione non colligi immediatam significatū huius vocis, *homo*, esse vnam rationem obiectiue abstractam ab inferioribus: inferiora autem significari remotè, id enim non colligitur.

§. 20. Rogas verum hæc sit simplex suppositio, *Omnis homo est species*? Non est vera absolute sumpta, licet est simplex, quia ly *omnis* est distributio speciem tribuens singulis in particulari, ut *omnis homo currit*, tribuit cursum singulis hominibus. Si verò dicatur, *omnis homo confusè cognitus est species*, est suppositio simplex, & vera, quia species humana nihil est præter omnes homines confusè cognitos, ly autem *omnis* est copulatiua, ut *omnes Apostoli Dei sunt duodecim*. Tandem aduerte, suppositionem simpli-

cem constitui loco termini reflexi, exempli gratia, ego dico *homo est species*: hæc propositio supponitur pro alia mentali, qua ego idem affirmo. Hæc mentalis propositio est reflexa, quia terminatur ad hominis specieitatem, quæ est actus intellectus, quam specieitatem significat illa vocalis propositio, supponitur autem pro actu reflexo terminato ad specieitatem.

SECTIO IV.

Suppositio communis, & singularis.

§. 21. Suppositio singularis est substitutio termini ad significandam vnam rem singularem in singulari, ut *Petrus, Deus*, quam alij vocant discretam: quia cognitio rei singularis in singulari est discretio sui obiecti à cæteris aliis rebus (ut latè ostendo disp. 5. Metaph.) Vnde terminus subrogatur pro tali cognitione dicitur, *discretè supponi*, id est, supponi pro actu discreto, & claro circa suum obiectum. Itidem arbitror suppositionem particularem esse singularem: quia obiectum singulare, & particulare sunt idem. Nam particularis homo est *Petrus*, est enim pars contenta sub obiecto communi, atque idem est concipere obiectum in particulari, ac in singulari. Quia verò Summulistæ distinguunt signa particularia à singularibus, dic suppositionem singularem, & particularem discretam, seu determinatam esse idem, non tamen particularem confusam.

§. 22. Toletus lib. 2. cap. 2. ait suppositionem communem esse *usum termini pro suis inferioribus*. Non probatur, quia vsus termini communis pro significato comununi abstracto ab inferioribus est etiam suppositio communis, ut *homo est animal*, non solum conuenit inferioribus, sed etiam homini ut sic ab illis abstracto. Quare Villapand. lib. 1. 3. part. c. 1. ait suppositionem communem esse, *qua terminus supponitur comuniter*, id est, pro significato communi. Sorus vero, 2. part. cap. 1. lect. 4. notabili 1. ait esse *usum termini communis comuniter retenti*. Et bene, quia suppositio communis est substitutio pro termino communi, ergo significatur conceptus aliquis communis, ut communis: nam si est contractus ad singularem, iam non est communis, sed singularis, & erit suppositio discreta. Constat: suppositio communis distinguitur à discreta, non aliam ob causam, nisi quia discreta ponitur pro termino singulari, communis verò pro vniuersali. Impugnaui eam Toleti definitionem ad hominem distinguentem significatum immediatum commune à significato remoto singularium, simpliciter autem idem est aliquid conuenire rationi communi, ac omnibus inferioribus confusè notis.

§. 23. Pater Fonseca, lib. 8. cap. 26. inuenit absolutam quandam suppositionem, nempe *acceptiorem nominis pro suo immediato significato, non præciso tantum*, ut in hac propositione *homo est animal*, conuenit prædicatio *homini*, ut sic abstracto à singularibus, item & singulis hominis indiuiduis. Quam suppositionem vocat mixtam ex simplici, & personali: qua enim parte sumitur pro immediato significato, est simplex: personalis verò, qua parte supponitur pro singularibus. Verum ostendi §. 14. eam esse suppositionem personalem: quia supponitur pro termino primæ, & non secundæ intentionis. Fonseca verò coactus est eam mediam suppositionem comminisci, ut tueatur suam definitionem suppositionis simplicis, ut se tueatur contra

contra Nominales negantes duo significata per vocem communem, alterum remotum, alterum commune. Impugnatur præterea: quia *absolute supponi*, nihil est, quam absolute subrogari pro alio; sed tam simplex, quam personalis suppositio absolute subrogatur pro alio, ergo vtraque est suppositio absolute & absoluta. Secundo: quia hæc suppositio absoluta, ut absoluta, est etiam personalis, ergo. Probo antecedens, ut absoluta supponit pro termino communi sumpto à parte rei, ut *homo est animal*, *homo* supponitur secundum prædicata illi conuenientia: sed hæc, ut sunt in obiecto, sunt personalia: quia vni ipsæ singularia cognita actu vniuersali, & confuso, ergo. Tandem non licet nouas inuehere definitiones, sed receptas apud alios recipere, ut in disputationibus ad arguendum principia fixa ponantur.

SECTIO V.

Suppositio distributiua, copulata, determinata, naturalis, accidentalis.

§. 24. HAc in parte intolerabiles sunt Summulistæ tot regulis, diuisionibus, ac definitionibus inutilibus onusti, ut nihil videantur efficere, nisi comminisci tenebrarum machinas ad debellandos tyronum animos, ne audeant in tam terrum chaos pedem inferre: legat qui voluerit Sorum in eis tenebris fugandis satis laborantem. Ego cum Villapando, Toletu, atque Fonseca ab iis nugis duxi abstinendum, ac tradendas frequentiores, & vtilis suppositionis communis species. Suppositio distributiua est, *qua supponitur terminus communis resolubiliter per descensum affectum conuentione, &* aut disunctione, *Nec*: ut *omnis homo est animal* supponitur pro omnibus hominibus, ad quos per legitimam consequentiam fit descensus, vel resolutio, e.g. *ergo Petrus est animal, & Antonius est animal*, hoc volunt Sorus, Toletus, & Villapandus suis definitionibus. Nam si terminus communis afficitur categoremate affirmatiuo *omnis*, retenta tota eius vniuersalitate, certè distribuitur prædicatum per singula inferiora contenta sub prædicato: exempli gratia. *Omnis homo est animal*, ita distribuitur, *ergo Petrus est animal, & Paulus est animal*. Quod ait Fonseca esse, resoluti per varias propositiones, quod non est necessarium; nam per vnam quoque potest resoluti, ut *ergo Petrus, & ceteri indiuidui homines sunt animal*. Item si terminus communis afficitur categoremate negatiuo, *nullus*, retenta eius vniuersalitate, propositio resolutur per disunctionem, *Nec*, ut *nullus homo est lapis*: ita resolutur, *ergo nec Petrus est lapis, nec Paulus, nec ullius indiuiduum homo est lapis*. Hanc suppositionem vocant copulatiuam: quia propositio propositio copulatur in suppositione affirmatiua, quod infra impugnabo. Quia copulatiua est qua supponitur pro termino copulato, vel copulatiuo, nam à terminis, pro quibus voces subrogantur, accipiunt denominationes: non verò à nexu multarum propositionum.

§. 25. Ante definitionem suppositionis copulatae reperere §. 81. disput. 1. vbi definitus est terminus copulatiuus, *qui significat plura acervatim sumpta per modum vnius*, ita suppositio copulatiua est, *subrogatio termini sensibilis loco termini mentalis copulatiui*. Ita esse probatur primò: quia voces, & scripta non supponuntur ratione sui, sed ratione propositionis mentalis, vel si vis, etiam ratione rei significatae, ergo si propositio mentalis constat

termino copulato, etiam vocalis constans simili termino, illique respondens erit copulata: si verò mentalis non sit copulata, ergo nec vocalis illi respondens erit copulata, quia illi respondet in omnibus proprietatibus.

§. 26. Secundo inductione, quia communis suppositio, aut particularis est, qua subrogatur terminus loco rei, aut termini communis, & particularis: vnde hæc propositio, *Pompeona extruxit hanc Pyramidem sancto Ignatio*, erit suppositio copulata, quia *Pompeona* est terminus copulatus. Tamen à Summulistis sumitur in significatione non nihil diuersa, aiunt enim suppositionem copularam esse, *quando sumitur nomen in plurali numero ad significanda plura cum signo vniuersali*, ita Villapandus: Toletus verò, *quando sumitur pro omnibus suis significatis collectiue sumptis*, exempli gratia, *omnes Apostoli Dei sunt duodecim*: ly *omnes Apostoli* sumuntur simul, & propositio non debet resoluti distributiue, hic enim descensus est malus, ergo *Petrus est duodecim*, sed debent in subiecto omnes copulari, ut *Petrus, Andreas, & reliqui Apostoli simul sumpti sunt duodecim*. Si tamen hæc secunda definitio rectè expendatur, non differt à priori, quia Apostoli sumuntur pro Collegio Apostolico, qui est terminus copulatus. Eadem enim hæc est propositio, *tota Pompeona dicitur Pyramidem*, ac *omnes Senatores Pompeonenses dicuntur Pyramidem*. Itaque ille terminus pluralis affectus signo vniuersali sumitur pro aliquo aggregato rerum distinctarum per modum vnius significatarum: vox autem eas ita significans est copulata saltem virtualiter, ut *omnes Apostoli*, significat idem quod *Collegium Apostolorum*: sunt autem nugæ, quærere distinctionem inter *copulatae*, & *copulatiue*, non secus ac si quæreretur inter *sensibile*, & *sensibile, distributè*, & *distributiue*.

§. 27. Suppositio determinata definitur à Villapando supra, *qua supponitur terminus communis vel nullo signo vel particulari affectus*. exempli gratia, *homo currit* vel *aliquis homo currit*. Sed non bene, nam suppositione distributiua supponitur terminus communis nullo signo affectus, ut *homo est animal*. Toletus lib. & cap. 2. ait determinatam esse, *qua supponitur terminus communis pro suis inferioribus disunctione*: ita communiter Summulistæ vtentes hoc exemplo *aliquis homo currit*, id est, vel *Petrus currit*, vel *Paulus, &c.* Sed certè videntur terminis abusi, nam descensus disunctiuis non potest esse determinatus, sed indeterminatus, quia per illum nullum indiuiduum cognoscitur determinatè: nam cum dico *aliquis homo currit*, nullum hominem determino, sed indifferenter noto Petrum, vel Paulum: determino enim & terminum pono cognitioni, cum ea adstringitur ad vnum determinatum obiectum.

§. 28. Confirmatur; vagum opponitur determinato, ut ex terminis patet; sed vagum est indeterminatum, quia vagatur per plura, ad stringatur ad vnum; ergo determinatum adstringitur ad vnum determinatè. Ostendi disp. 1. §. 47. terminum singularem, determinatum, & particularem esse idem. Vnde suppositio determinata est substitutio signi sensibilis loco termini mentalis singularis, quæ est idem cum suppositione discreta, ut *Petrus currit*, *hic homo dormit*. At verò Summulistæ suppositionem vagam vocant determinatam, estque in eorum sententia acceptio termini communis pro inferioribus disunctiue sumptis, ut *aliquis homo currit*.

§. 29. Suppositionem confusam arbitror esse quam illi vocant particularem: ut hæc, *oculus est necessarius ad*

videndum. Nam oculus nō sumitur determinatē pro dextro in particulari, aut pro sinistro in particulari, excludente dextrū, sed vagē & indeterminatē. Nam confusio oritur ex nostro modo concipiendi, qui modus est vagus. Nec video discrimen inter has propositiones, *aliquis oculus requiritur ad videndum, aliquis oculus videt*, cū habeant descensum, & ascensum eundem, quia ibi oculus confusē significatur.

§. 30. Fonseca lib. 8. cap. 3. r. ait descensum propositionis confusā esse disiunctum, exempli gratia, *oculus est necessarius ad videndum*, id est *necessarius est, hic vel ille, non tamen hic est necessarius, vel ille est necessarius*. Determinata verō propositio habet descensum disiunctiuum ut *aliquis homo currit* id est *hic currit, vel ille currit*. Non acquiesco, quia oculus requiritur, potest disiunctiue resolui, nam vel hic oculus est necessarius, vel ille. Ait Fonseca has resolutiones esse falsas, quia nullus oculus est necessarius: distinguo, nullus in particulari excludendo alios, concedo; nullus vage, & disiunctiue non excludendo alios, etiam confusē apprehensos, nego: propositio autem non dicit aliquem particularem in particulari, sed confusē requirit, quod significatur in illis resolutionibus: nam sicut à parte rei non potest videri sine hoc, vel illo oculo, ita hic vel ille est necessarius: quia idem est, oculum esse necessarium, & nō posse sine illo videri. Verum est à parte rei visionem non fieri nisi in oculo particulari, quia à parte rei non datur confusio de quo alibi, & sect. sequenti, à §. 31. Nec verō suppositio discriminatur eo quod à parte rei exercetur; sed ex modo quo terminus mentalis (pro quo supponitur vox) tendit in obiectum: at tam confusē tendit in hoc *aliquis homo currit*, quam in hoc; *aliquis oculus requiritur ad videndum*: quia in vtrumque tendit confusē.

§. 31. Suppositio naturalis est, qua terminus supponitur pro omni suo significato: Ego dicerem, *qua supponitur terminus in materia omnino necessaria*. Nam talis materia dicitur *naturalis*, ut *homo est animal*. quod prædicatum conuenit homini, in quocumque statu consideretur, siue in actuali, siue in potenciali, siue in intellectu, est enim animal vel actuale vel potentiale, vel in intellectu, quæ præpositiones vocantur, *semper in veritate*. Hæc suppositio potest esse discreta ut *Petrus est homo*: vel communis, æquiualeat distributiue, perinde enim est *homo est animal*, ac *omnis homo est animal*: si verō sit in materia remota, siue repugnante, est etiam vniuersalis ut *homo non est lapis*: suppositio accidentalis est, qua supponitur terminus pro differentia temporis importata in propositione, ut *homo currit*, id est *tempore presenti*, accidentalis sumitur hic non pro vero accidente, quia hæc est accidentalis, *Petrus existit*, & nullum accidens significat: & hæc, *Petrus est risibilis*, dicitur significare accidens, & non est accidentalis, sed naturalis. Dicitur autē accidentalis, id est contingens.

§. 32. Hæc potest esse etiā discreta, ut *Petrus currit*, vel communis, ut *homo currit*, quæ si non afficitur categoremate vniuersali, *omnis*, aut *nullus*, æquiualeat particulari, siue vagæ, ut *homo currit*, id est *aliquis homo currit*. Iat hæc de suppositione, qui plura velit, adeat Sorum, atque Fonsæam. hæc enim sunt frequentiora, cætera rara, parum vtilia, & quæ vsu discuntur, ut cum dicitur suppositio distributiua pro *singulis generum*, id est pro omnibus indiuiduis contentis sub aliqua ratione communi, ut *omnis equus currit*, pro omnibus qui indiuiduis itera pro generibus *singulorum*, id est nō pro omnibus indiuiduis cōtēntis sub genere, sed pro aliquo eius, ut *omne animal fuit in arca Noë*, id est aliquod ex singulis generibus, ut vnus equus, & vnus Leo, vel duo.

SECTIO VI.

De ascensu atque descensu.

Ascensus & descensus ab aliis dicuntur *argumentatio*, ab aliis *consequētia*, ab aliis *inductio*. Ascensus est *consequētia à singularibus sufficienter enumeratis ad vniuersale*. ea vox, *sufficienter enumeratis* ponitur loco *constantia* veterum Summulistarum: pro qua constantissimus est Sorus, 2. part. introductionis, cap. 3. lect. 1. notabili. 4. quem rectē omiserunt Toletus, & Villalpandus: Si autem singularia non enumerentur sufficienter, inepta erit consequētia, v. g. si quis Magistro dicat, *omnes Scholasticos studuisse*, & id probaret, quia Petrus studuit, similiter & Paulus, si Franciscum non numerauit, nulla est consequētia, quia potuit non studuisse. Vnde argumentum ab inductione in conceptibus vniuersalibus est valde enerue, nec minimē formale: nam vniuersa singularia sunt impossibilia ab homine numerata. Si quis enim probet omnem ignem calefacere, quia omnes ignes in Hispania calefaciunt, dicit aliquis in Belgio esse aliquos ignes, qui non calefaciunt, quis enim persuaderet Æthiopi esse homines albos: aut Indis Barbatos: oportet ergo recurrere ad rationem aliquam, quæ in singulis vim habeat eandem.

Descensus est *consequētia ab vniuersali ad singularia*, ut *omnis homo currit* habet consequēntias ad singulos, potestque probari, singulos homines currere, quia omnis homo currit. Seruit verificandis propositionibus vniuersalibus, ad quod percurrēda sunt indiuidua singulatim: & ad ostendendam falsitatem earundem, ad quod sufficit descendere ad vnum solum; exempli gratia, si quis dicat *omnem hominem currere*, ad eius falsitatem fat est, si non currat Petrus: *ascensus* vocatur, quia conceptus vniuersalis complectitur omnia singularia, & quia ex vno, & alio enumerato complectitur consequēntia vniuersalis singula, quæ particulatim erant recensita: quod est ascendere; è contra verō *descensus*, quia ab omnibus simul sumptis deflectitur ad singula singulatim.

Ascensum, atque descensum quadripartiuunt Summulistæ, in *copulatum*, & *copulatiuum*; *disiunctum*, & *disiunctiuum*. Copulatiuus est, cum ab vniuersali fit descensus ad singularia, ut *omnis homo currit, ergo Petrus currit, & Paulus currit*: quia, dicunt, vna propositio aliis copulatur. Verum iste descensus est distributiuus, quia prædicatum commune singulis inferioribus distribuimus. Descensum copulatum vocant, quando à superiori descenditur ad inferiora non sigillatim, atque diuisa, sed collecta: ut *omnes Apostoli sunt duodecim*, ita descensu explicatur, ergo *Petrus, Andreas, & alij Apostoli sunt duodecim*, doctrina vera, sed hic descensus est idem ac copulatiuus, ostendi enim non posse sine nugis quæriti discrimen inter copulatē, & copulatiuē. Descensum disiunctiuum vocant, quando ex ratione communi descenditur ad singulares cum disiunctione, vel, ut *homo, vel aliquis homo currit, ergo vel Petrus currit, vel Paulus currit*. Quam doctrinam probō. Disiunctum vocant, quando à ratione communi descenditur ad particularia non sistendo in singulis per se, sed descendendo ad omnia sub disiunctione, ut *equus requiritur ad equitandum*, infert, ergo *vel hic, aut ille, aut aliter requiritur*; nullus enim in particulari requiritur.

Hæc distinctio descensus à disiunctiuo impugnata est §. 30. contra Patrem Fonsæam; impugnaturque contra ceteros Summulistas: quia

§. 33.

§. 34.

§. 35.

§. 36.

quia ista propositio. Aliquo equo equitatur, habet descensum disiunctiuum de Summulistarum sententia, sed etiam habet descensum, quem illi disiunctum vocant, ergo isti descensus non distinguuntur. Probo minorem, in illa sit descensio ad omnes singulares equos recentos sub disiunctione, ita ut in nullo determinatē sistatur, ergo est descensus copulatus. Probo antecedens: quia descensus est consequentia ab vniuersali ad singulare; sed ex illa propositione nulla est consequentia ab vniuersali ad aliquod singulare determinate sistendo in illo, sed ad omnia cum disiunctione vel sit descensus, ad nullum verō in particulari, ergo minor probatur, quia hæc est mala consequētia, *aliquis homo currit, ergo Petrus currit*: sed hæc consequentia est bona, ergo, vel *Paulus, vel aliquis alius currit*, quia descenditur ad omnia indiuidua vagē sumpta, ad nullum verō in singulari.

§. 37. Dices in descensu copulatiuo propositionis veritatem sumi ab vno indiuiduo determinato sistendo in illo, quin opus sit ad alia progredi, ergo *aliquo equo equitatur*, est propositio vera, quia nunc Bucephalo equitatur, at in sensu disiuncto est falsa, quia Bucephalus non requiritur ad equitandum in particulari, quia sine illo equitari potest. Quamobrem hæc propositio, *aliquis equus requiritur ad equitandum*, non est vera in aliquo indiuiduo determinatē, sed vagē; quia in particulari nullus requiritur, requiritur autem vagē. Contra ostendi §. 30 ea propositione non significari aliquē equum in particulari requiri; cumque hoc non significetur, non potest fieri descensus ad particularia in particulari; sed confusē similiter fit in hac, *aliquo equo equitatur*: quia licet à parte rei Phæbo equitetur, at id non infertur, & ea propositione nec eius descensus: est enim mala consequentia, ergo *Phæbo equitatur*; hæc autē est bona, ergo Phæbo aut Brunello equitatur, aut alio equo, ergo idē est descensus in vtraque propositione. Rationem à priori reddidi eo §. 30 quin consequentia in descensu non sumitur à rebus ut sunt: nam à parte rei nullum est indiuiduum vagum, sed omne est determinatum, confusio autem est in intellectu: vnde ex modo concipiendi ponderata est ratio in ascensu & descensu propositionis confusæ.

§. 38. Aduerte, descensus seruire significationem propositionis vniuersalis, ex qua deriuantur, alioquin inepta erit consequentia, v. g. *omnis homo in particulari currit*, habet consequentiam, ergo *Petrus in particulari currit, & Ioannes, & cætera*: similiter hæc propositio, *aliquo equo curritur*, non habet hunc descensum, *aliquo equo in particulari curritur*: habet autem hunc descensum, ergo *vel Brunello in particulari curritur, aut Phæbo in particulari curritur*, quia in ea propositione vniuersali significatur cursus actu existens, qui non potest esse nisi in particulari, & à causa particulari: aliter autem, *aliquis*, non denotat determinationem in ipso cursu, sed confusionem in modo concipiendi, propter quam confusionem non bene penetratur cursus singularis existens, quæ confusio retinetur in descensu significata disiunctionibus vel, aut, & quia consequentia est nota illationis, siue intellectiois deductæ ex antecedenti: ideo in descensu non sistitur in aliquo singulari, sed omnia sub disiunctione percurruntur, quia ex vi antecedentis & modi, quo significatur, non potest intellectus inferre Petrum currere in particulari, tametsi currat re ipsa, quia consequentiæ non tam sistunt in rebus ipsis, quam in modo, quo deducuntur ex cognitione antecedenti. In hac autem propositione, *aliquis equus requiritur ad cursum*,

non significatur confusio ex parte modi concipiendi, sed significatur indeterminatio ex parte obiecti, quia licet ego clarissimē videam omnes equos, & in illo modo concipiendi nulla sit confusio, possum dicere, *aliquis requiritur*, quia facit hunc sensum, *sive equo curri non potest, potest tamen sine hoc, & sine illo*: Vnde nullius in particulari necessitas significatur; ita ut hic adeo sit necessarius, ut sine illo non possit curri, nam in aliis est potentia ad currendum. En quo pacto retenta significatione propositionis vniuersalis descenditur disiunctiue, atque disiunctē ad omnia singularia, nulloque modo differe descensum disiunctum à disiunctiuo, sicut nec est discrimen inter hos descensus, *omnis homo in particulari currit, ergo Petrus in particulari, & cætera*. item, *omnis homo currit, ergo Petrus currit*.

Quia verō Summulistæ descensu disiuncto, & disiunctiuo significant duos illos modos supponendi pro indiuiduo confusē cognito, & pro indiuiduo significato indeterminatē ex parte obiecti, id est, quando in vnoquoque indiuiduo reperitur quidquid necessarium est ad veritatem propositionis: ita ut in vno solo non reperitur, sed in omnibus, propter quod requiritur aliquod ex illis, non tamen hoc, ita ut sine hoc fieri non possit, ut *aliquis oculus requiritur ad videndum*, non tamen requiritur dexter, ut sinistro etiam videri non possit. Ne discendam à communi opinione, sed admitramus duos illos descensus, hoc vnum obseruantes hæc suppositione disiuncta nullum significari indiuiduum vagum, quod ex parte sui sit vagum, sed significari ad currendum esse virtutem in quolibet equo, non verō in solo vno, nam est etiam in pluribus aliis equis, & quia aliis est illa virtus, nullus in singulari est necessarius. Cum autem dicitur, *aliquis equus requiritur ad cursum*, habet hunc sensum, quolibet equo curri potest, nullus autem in particulari requiritur, sed quolibet sufficienter, perinde est ac in omnibus, & singulis esse virtutem ad currendum.

Ex quo sequitur nullum in singulari esse necessarium, quia illo amoto, potest esse alius, quo currat; si autem in vno solo illa esset virtus, ille in particulari requireretur, ut *Deus requiritur ad circueundum*, quia ille solus virtutem habet creatricem, in his autem nulla reperitur confusio, quamuis nomine, *aliquis*, videatur significari; quia eo confusum modum concipiendi frequentius significamus: hæc tamen obserua, quia ex confusæ eorum a notitia multa minus clarē traduntur. Item aduerte in propositione particulari significante actum, consequentiam valere in vno singulari exclusis aliis, e. g. *Aliquis homo currit*, si non currit Petrus, & non ceteris nisi Paulus, bene sequitur, ergo *Paulus currit*, quia ibi significatur res exercita à parte rei, quæ necessario est determinata: at in propositione particulari denotante potentiam, non potest fieri illa exclusio cæterorum, e. g. *Aliquis equus requiritur*, non potest dici: *Bucephalus requiritur, si ceteri non requiruntur*: quia potentia currēdis reperitur in cæteris sicut in Bucephalo, at cursus reperitur in solo Paulo, & ceteri possunt excludi.

Est ergo re ipsa triplex descensus, *distributiuus*, ab vniuersali propositione ad singularia cum coniunctione, & aut disiunctione, nec, quem *copulatiuum* vocant: secundus est *copulatiuus*, seu copulatus, ab vniuersali ad singularia simul sumpta, quem *copulatum* vocant: tertius *disiunctiuus*, vel *disiunctiuus*, ab vniuersali confusa ad singularia etiam confusē. Hunc propter Summulistas bipartitur; aliter vocatur *disiunctiuus*, cum à confusa descenditur ad singularia;

§. 39.

§. 40.

§. 41.

singularia; cuius veritas reperitur in vno singulari determinato vt *aliquis homo currit* reperitur veritas in solo Petro currente: alter quem *disiunctum* vocant, vt *aliquis oculus requiritur ad visum*, cuius veritas in nullo determinato reperitur, sed in omnibus in sensu explicato, §. 38. & quemadmodum descensum *distributum*, vocant *copulatum*, quia descenditur ad singularia in particulari sine coniunctione vnius cum alio, *copulatum* autem vocant quando descenditur non ad vnum, sed ad plura coniuncta; ita *disiunctum* vocant, quando sufficit vnum singulare sine aliis, *disiunctum* verò, quando nullum sufficit, sed omnia confusè. Non sunt plures descensus, quia termini communes, à quibus descenditur, his tribus modis supponuntur.

§. 42. Ascensus totidem sunt, quia à singularibus copulatis, vel disiunctis ascenditur ad propositionem communem, totidem autem modis ab illis ad vniuersale ascenditur, quot ab vniuersali descenditur ad singularia, vt *Petrus, vel Paulus currit*, ergo *aliquis homo currit*. Item *Petrus currit, Paulus, & cetera*, ergo *omnis homo currit*. Hic multæ regulæ traduntur, sed sine commodo, ab illis enim terminis descenditur, aut ascenditur, qui vel distribuuntur, vel copulantur, vel disiunguntur, & non ab aliis, quod ex ipsa propositione cernitur, vt *omnis seruus collegij dormit*, ergo *hic seruus collegij*, & ille & cetera, vt *omnis seruus* fundat descensum, nam ille terminus distribuatur, collegium autem non fundat descensum ibi, vnde male inferretur, ergo *hic seruus huius collegij dormit*, quia nō est seruus collegij, ea propter seruus collegij non distribuitur per illum, sed per singulos seruos totius collegij.

SECTIO VII.

De ampliatione, restrictione, alienatione, diminutione.

§. 43. **D**E ampliatione per amplè disputant Sotus, 2. part. introductionis, cap. 4. atque Fonseca lib. 8. à cap. 36. breuius Toletus, lib. 2. à cap. 8. breuissimè Villalpandus, lib. 1. cap. 4. quem imitandum cupio. Status propositionis dicitur, *cum res accipiuntur pro tempore significato per verbum*, siue sit præteritum, siue præsens, siue futurum, vt *Petrus dormiuit, peccat, iudet*, rationem arbitror esse, quia bene stant pro eo tempore omnia significata per eas voces, somnus enim cum Petro stat tempore præterito: non enim habent vllam oppositionem: item peccatum & Petrus nunc stant, nec, vt vera sit propositio, opus est recurrere ad significationem rerum pro aliis temporibus. Statui opponitur ampliatio, v.g. *quando termini propositionis significant res impossibiles pro tempore significato per verbum*, tunc ampliatio est opus, quia subiectum, & prædicatum non stant pro eodem instanti, vt *iustus peccauit, stantes sedent, & vigilans dormiet*, iustitia cum peccato non potest esse in vno homine: nec sessio cum statione, nec cum vigilia somnus, quam obrem iustus ampliat ad aliud tempus diuersum ab eo, quod significatur per verbum; nam verbum significat, peccatum fuisse in Petro, instanti B. quo non potuit esse iustitia in eodem Petro, vnde opus est, vt iustus non sumatur pro instanti B. sed vel pro instanti A. aut C. reddatque hunc sensum, iustus peccauit, id est, qui instanti A. fuit iustus, peccauit instanti B. Quæ doctrina est admodum necessaria ad fugiendas sophistarum captiones: igitur tunc est ampliatio vtendum, quando prædicatum, & subiectum non possunt simul poni,

subiectum autem explicandum est pro alio instanti, pro quo non significatur prædicatum. Erit ergo ampliatio, *Acceptio termini pro diuerso tempore ab eo quod significatur per verbum propositionis*; Status autem est *acceptio termini pro tempore eodem, quod significatur per verbum propositionis*.

Duo obserua. Alterum, ampliationem soli conuenire subiecto in hac nostra doctrina, quia prædicatum significatur conuenire subiecto eo tempore, quod verbum significat, quod semper habet statum in propositione vera, vt *iustus peccat*, peccatum est tempore præsentis, *iustus* autè, quod est subiectum, ampliat ad tempus præteritum, quo fuit iustus, non verò ad præsens, quo peccando definit esse iustus, ac proinde iustitia tunc non habet statum. Alterum obseruari dignum, in argumento à termino amplo posse captiosè incautos deludi: vt si quis dicat *Petrus erat sedens heri*, sed *Petrus heri stetit*, ergo *Petrus heri sedens stetit*, est enim distinguendum consequens; ergo Petrus heri sedens stetit, quo tempore erat sedens, nego consequentiam, alio tempore transeat consequens, nam illa est argumentatio à sensu diuiso ad compositum.

Summulista in alio sensu accipiunt ampliationem termini, *Extensionem à minori ad maiorem significationem*, vt *Petrus sedet*, dicunt ampliari *Petrum* ad eum, qui fuit, vel modo est: item *homo est animal*, dicunt ly esse ampliari ad omnia tempora præterita, præsentia, futura, possibilia, & imaginaria. Verum non video cur ea vocentur ampliatio, *Petrus enim cucurrit*, quid significat oppositum statui propositionis, nam statui opponitur ampliatio, at *Petrum esse modo vel prius fuisse*, nullam habet oppositionem cum cursu, ratione cuius oppositionis opus sit ampliatione.

Dices *Petrum*, qui cucurrit, posse modo existere. Quid inde? Etiam forte existet cras, nam si quia *Petrus* post hesternū cursum potest nunc existere, non modo ampliabitur *Petrus* ad præteritum, & præsens, sed etiam ad futurum, in quo erit: cuius oppositum docent Summulista, præscribentes ampliationem propositioni de præterito, & præsentis, propositioni verò de futuro præscribunt ampliationem ad præsens, & futurum, cum tamen propositio de futuro ampliari possit ad præteritum, vt *Petrus curret*. Sumitur pro Petro qui heri fuit, nunc est, & postea erit. Item propositio de præterito ampliari poterit etiā ad futurum, vt *Petrus cucurrit* ampliatur ad *Petrum*, qui existit heri, existit nunc & cras existet.

Terminus ergo amplius est, qui significatur pro tempore distincto ab eo, quod verbum significat: terminus autem non amplius est, qui significatur pro eodem tempore, & constituitur propositionis statum. Illa tempora quinque bene recensentur. *Imaginarium* nihil addit supra possibile, nisi extrinsecam denominationem à nostra imaginatione, qua apprehendimus tempus possibile, vt quandam successiuam intercapedinem, capacem temporis realis, vt locus imaginarius apprehenditur, vt quandam capacitatem corporis realis, de quo disp. 14. phyl. & 16. metaphysicæ: vel dic tempus imaginarium esse obiectiuum, quo res in intellectu apprehenditur esse. Propositiones autem illæ, quas Summulista amplias vocant, ad ea quinque tempora, sunt, quas Logici vocant *semperverne veritates*, propter fatalem nexum subiecti cum prædicato, vbi cumque sint aut concipiuntur.

Restrictio est *termini contractio à maiori significatione ad minorem*, vt *omnis doctus est dignus honore*, illud adiectiuum; *doctus*, statuit fines substantiuo *homo*, quod

§. 44.

§. 45.

§. 46.

§. 47.

§. 48.

quod ex sua institutione amplectitur etiam indoctos, quos ab eius significatione adiectiuum excludit. Restrictionem aiunt Summulista opponi ampliationi: forte quia ampla, & restricta opposita videntur esse; propriè autem non opponuntur, quia *omnis homo* non est terminus amplius, quia solum subiectum incompossibile cum prædicato tempore significato per verbum, est terminus amplius. Restrictio autem opponitur vniuersalitati vocis, cui appingitur, quia eā limitat à tota sua significatione ad aliam minus vniuersalem, vel omnino singularem. Restrictio melius diceretur opponi alienationi, quia hæc vocem extrahit à propria significatione ad impropiam, *homo* enim, vt significat pictos, & veros, plus significat, quam cum solos veros significat, oppositum restrictioni contingit, quæ facit terminum pauciora significare, quam sine restrictione.

§. 49. Quoddam genus restrictionis censetur esse alienatio, qua per additam vocem aliquam terminus transfertur à propria in impropiam significationem, vt *duo homines picti vaneunt*, pictura enim hominis inuocem dicitur *homo*, & qui addit *picti*, apponit vocem repugnantem homini vero ac proprio: hanc autem melius diceret quis (speciem extensionis, siue (quam vulgò vocant, ampliationem) melius (inquam) quam speciem restrictionis, vt patet ex fine, §. 48. Diminutio verò est *usus termini cum addita voce, qua non absolute, sed secundum quid significat*, vt *Aethiops est albus secundum dentes*, albus enim absolute significat subiectum albedine delibutum, ly autem, *secundum dentes*, est additum (vt aiunt) diminuens, qui enim solum habet dentes albos, non potest absolute, Hispanè. *A boca llena*, dici albus, sed secundum quid, Hispani, *en cierta manera*. Regulæ iis terminis argumentandi per se sunt clara, vsuque discuntur vel à pueris.

SECTIO VIII.

De appellatione.

§. 50. **D**E appellatione appelladum à veteribus Summulistis, magna discrimina querentibus inter *vidi regē, & regem vidis, amo dulce & dulce amo, Petrus est magnus logicus, & Petrus est logicus magnus*. Pater Fonseca, lib. 8. cap. 41. & 42. optimè de appellatione disserit, vel quia ipsum pudere insinuat, multum esse in his natiis. Appello est vocare, seu nomen imponere; quam ob rem appellatio (quod nostra refert) est *denominatio vnius nominis ab alio*, seu applicatio significati per vnum nomen ad significatum per aliud. Verbi gratia, *homo est species*, significatum ea voce *homo* appellatur, siue vocatur species; & significatum hac voce *species* appellatur, vel appingitur significato hac voce *homo*, vnde (si nominis etymon inspicatur) omne prædicatum appellationem tribuit subiecto, vt *Petrus est doctus*, vel est *homo*.

§. 51. Aliquando secunda intentio prædicatur de ente reali, vt *homo est species*, vbi prædicatum appellat seu denominat *hominem* speciem, non hominem, vt est à parte rei aut distributiue supponentem, sed pro omnibus hominibus cognitis confusè supponentem simpliciter. Aliquando prædicatur aliquid de rebus in recto supponentibus pro supposito, tunc autem prædicatum appellat supposita ipsa, vt *Christus est ab aeterno* Christus enim in recto supponitur pro persona diuina, quæ est æterna. Aliquando prædicatur de ipso supposito aliquid ei in obliquo conueniens, vt *Deus factus est homo*: nam

persona diuina habet vnitam sibi humanitatem, aliquando etiam prædicatur accidens de subiecto ipso materialiter sumpto, quod prædicatum, quia conuenit subiecto, illud appellat, vt *grammaticus est obesus*, quod prædicatum illi non conuenit ratione grammaticæ, sed ratione materialis temperaturæ; Aliquando verò prædicatum non conuenit subiecto ratione sui, sed ratione accidentis significati per nomen, vt *Tullius fuit magnus Orator*, vbi magnitudo illa non fuit Tullio ratione sui, sed ratione oratoris: reddit enim hunc sensum *Tullius habet magnam oratoriam*, igitur illa magnitudo est excellentia oratoris.

Hinc Summulista ansam arripere nugandi. Breuiter autem aio, iudicium appellationum magna ex parte pendere ex idiomatis linguarum. Vniuersim autem hæc æquiuocatio oritur ex coniunctione duorum adiectiuorum, vt *Petrus magnus est musicus*, vel *Petrus est musicus magnus*: quando nomen adiectiuum (quod est causa æquiuocationis, quia potest vel substantiuum, vel aliud adiectiuum appellare) ponitur ex parte subiecti, appellat subiectum ipsum materialiter, & illi applicat suā significationem, non verò ratione alterius adiectiuum, vt *Petrus magnus, est logicus*, id est, *Petrus longus, qui est corpore magno, est logicus*, nam ly *magnus*, ponitur, vt proprietas Petri & distinctio à Petro macro, aut pusillo. Quando verò nomen appellans ponitur ex parte prædicati, tunc appellat aliud prædicatum, subiectumque appellat non ratione sui, sed ratione alterius prædicati, vt *Tullius magnus fuit orator*, quia ponitur ibi vt *comprædicatum* ad significandam excellentiam oratoris Tullianæ. Quando verò non percipitur, vtrum nomen appellas ponatur ex parte subiecti, vel prædicati, tunc prudentia opus est: si enim est sermo ferius de doctrina aut probitate alicuius, nomen appellat supra prædicatum vt *magnus orator Tullius*, vel *magnus Tullius orator*, id est *Tullius excelluit maxime eloquentia*; si autem sermo sit iocosus, aut ironicus, appellat subiectum ipsum, vt si de stolido procero dicas, *iste est Scholasticus magnus*; item si est sermo ad discriminandum vnum ab alio, verbi gratia, vides duos homines, & dicas, *ille magnus est musicus*, ille *parvus est medicus*, tunc *magnus*, & *paruum* non appellant musicam aut medicinam, sed hominum quantitates.

DISPUTATIO III.

De oratione, eius partibus, & diuisione.

SECTIO I.

De nomine.

M N E M orationem constare nomine & verbo, ostendendum, sect. 3. ex Aristotele, lib. 1. de interpretatione, cap. 2. hæc colligitur definitio nominis: *Vox significatiua ex institutione sine tempore, cuius nulla pars significat separata, finita, & rella, qua cum verbo est veram vel falsam effici orationem*. Prælonga definitio tam curtæ rei: quæ tamen omnes ferè dialectici admittunt cum Petro Hispano, lib. 1. sum. cap. 3. & Conimb. in illud caput Aristotelis, nonnullas tamen patitur difficultates. Primam, nomina adiectiua non esse nomina: quia sola cum verbo, est, non efficiunt propositionem veram aut falsam, vt *albus est*: si enim

§. 52.

§. 1.

albus, adiectiuè sumatur sine substantiuo saltem subintellecto, nullum efficit sensum, quam consequentiam videtur admisisse Fonseca, libro 1. capit. 12. est tamen contra vniuersam grammaticorum phalangem diuidentium nomen in substantiuum, & adiectiuum, vt patet ex nostrate Aelio Antonio grammaticæ Doctore celeberrimo, lib. 3. cap. 5. de erorematis nominum, & ex arte recenter excusa iussu Catholici Philippi Regis Hispanorum I I I, libro 3. nec adiectiua sunt in alia specie partium orationis, nisi in specie nominum.

§. 2. Deinde *proconsul* est nomen, cuius vtraque pars est significatiua in ea compositione: *pro* enim retinet integram significationem, quæ est loco seu vice alterius: itidem & *consul*: *proconsul* ergo significat magistratum gerentem vices consulis: & quamuis *pro* amittit ibi vim præpositionis, quia ibi non gaudet auferendi casu, tamen non amittit significationem, magistratus enim illi in prouinciis mittebantur loco consulum, modo Proreges creantur, quos Reges Hispaniæ vocant, *lugar tenientes*, vbi retinetur integra significatio duarum vocum. Respondet P. Rubius eas partes separatas habere proprias significationes, non tamen quas habent in composito. Contra, in composito, habent proprias significationes quasi eterogeteas, ex quibus coalescit tota nominis significatio, quæ non distinguitur à significatione vtriusque partis: intelligimus enim magistratum illum esse loco consulis, quod explicat nomen, *proconsul*, prima enim pars *pro* significat *vicem*, & *consul* *consulem*, siue sit in illo nomine siue extra illud, quod clarius patet in hoc nomine *Respublica*.

§. 3. Nomina, quæ infinita seu infinitantia vocantur, non videntur iure exulare è nominum classe, habent enim suos casus, & significationem, illis nihil in particulari, sed infinita significari, quid refert? nam infinita tam entia, quam non entia possunt vna voce significari: non homo, exempli gratia, significat quod non est homo, sicut hæc voces *distincti ab homine*: sed mittamus has quæstiones de nomine, nam & casus obliqui nomina sunt, & quæ cum vno verbo significant in recto, cum alio significant in obliquo, e.g. *me poenitet peccati*, est idem, ac *ego poenitentiam ago peccati mei*: cum ergo ibi nulla sit diuersitas significationum, sed tantum phrasium, cur casus obliqui excluduntur à nomine? Item *Regnis Regnidis* est nomen tertie inflexionis, & genere femininum, cum nihil ex instituto significet.

§. 4. Est igitur nomen *vox declinata per casus*, vt patet ex Nebrissenfi super arte Regia, & communi vsu grammaticorum, omne nomen declinari per casus patet ex Aristotele eo cap. 2. lib. 1. de interpretatione, definiente nomen per *rectum*, qui est *nominatum*, cæteri vocantur *obliqui*: item omnis vox habens casus est nomen, & nulla vox carens omni casu est nomen, ergo hæc est apta nominis definitio.

§. 5. Dices primò, participia, & gerundia passiuæ esse voces declinatas per casus, cum tamen non sint nomina. Nebrissenfis enim octo assignat orationis partes, in quibus nomina, pronomina, & participia distinguit à nomine, verum (vt patet ex eodem Nebrissenfi, lib. 3. cap. 4. in commentariis) magnum fuit olim dissidium de numero partium orationis, ipse asserit octo, quod auctores artis regiæ aiunt esse admittendum, non alia ratione, nisi quia ita dicitur, lib. autem 3. annotatione 1. varias referunt opinionones, ac sententiam Vartonis, qui duas præter solas admisit, quod ex dialecticis confirmat

Petrus Hispanus, cap. 4. postea addidit sententiam Diogenis Laërtij constituentis quinque, quod ex Platone confirmant, vt doctè obseruauit noster Brocensis, qui in hac celeberrima Academia bonarum artium altrice floruit, quare, *nomen, pronomen, & participium*, sunt vna pars orationis, quia *pronomen*, nihil est, quam nomen vsurpatum pro proprio nomine, *participium* autem à grammaticis dicitur adiectiuum deriuatum à verbo. Et quidem non incongruè erunt tres orationis partes, *nomen, verbum, aduerbium*, cæteræ ad has spectant; sub nomine comprehenduntur, *pronomen, participium, & gerundium passiuum* (quod est participium futuri in *du*:) sub aduerbio continentur *prepositio, coniuunctio, interiectio*, & cætera. Grammatici autem alia diuisione vtuntur claritatis ergo in gratiam puerorum.

Dices secundo participia significare cum tempore, quod est contra rationem nominis. Primùm, id esse falsum rectè ostendunt auctores artis Regiæ, lib. 3. notat. 8. & 9. confirmant enim ex auctoribus optimè latinis, participia omni tempore deferre, quibus adiunguntur omnia tempora *sum, es, fui*. Deinde adde in diffinitione, *vox declinata per casus non significans cum tempore*, quia vltima particula nomina differunt à participiis: quamquam non est necessarium.

Obiicit tertio esse aliqua nomina indeclinabilia, vt *cacohetes*, aliqui grammatici satis incautè admittunt nomina inflexilia per casus, Antonius supra capit. 5. ait declinabile esse discrimen nominis à dictionibus indeclinabilibus, cap. autem 4. dixerat orationis partes declinabiles esse quatuor, *nomen, pronomen, verbum, & participium*: indeclinabiles autem totidem alias, *prepositionem, aduerbium, interiectionem, & coniuunctionem*, quæ doctrina constans est apud grammaticos, nunc autem cur ita oscitantur, vt inter partes indeclinabiles nomen admittant? Ac si philosophus, statuto, *hominem* esse animal rationale, admitteret, aliquod irrationale esse hominè: vocantur ergo indeclinabilia nomina, quia omnes obliqui sunt similes recto, quod probatur ex nominibus neutris quarta inflexionis, quæ in singulari habent integros casus, similiter tamen desinunt omnes, vt *veru, gelu*, quæ si plurali caruissent, vocarentur *indeclinabilia*, immo à Beato Augustino, infra referèdo, vocantur indeclinabilia in singulari. En quæ Augustinus vocat indeclinabilia propter similitudinem casuum, à grammaticis vocantur declinabilia, & quæ hi vocant indeclinabilia, ab Augustino declinantur per similes casus, vt iam probo.

Confirmatur, quia in orationibus vtuntur nomine indeclinabili non secus ac si declinaretur, eique appingimus adiectiua, tribuimusque casus, v.g. *nullum frit est in spica, spica nullum frit habet. ecce frit* (significans nescio quid minus grano) constituitur in diuersis casibus, quæ doctrina expressè traditur ab Augustino tomo 1. lib. de grammatica sub initium, vbi ait hoc nomen, *friti, & nihili* declinari per omnes casus singularis, & pluralis hoc sono nominatiui: *friti* autem inter indeclinabilia censetur à grammaticis, quod ait Augustinus per omnes casus declinari vt in nominatiuo, quæ declinatio *monoptota* vocatur à grammatico, vt docet Antonius, lib. 3. cap. 5. quod grammatici exponunt per vocem indeclinabilem, vt & Beatus Augustinus supra, cum tamen paulo ante eis adscripsisset omnes casus eiusdem terminationis. Immo ibidem aliquanto inferius declinat neutra quarta inflexionis per omnes casus singularis, quæ paulo ante dixerat esse indeclinabilia in singulari. Itaque esse

esse indeclinabile est habere omnes casus similes, & quamuis est contra conceptum nominis, omnibus obliquis carere, non tamen carere aliquo: in linguis autem carentibus obliquis, reperiuntur etiam omnes: quia omnes sunt similiter desinentes, discriminantur autem articulis præpositis, aut adiectiuis, vel aliqua alia nota, vt patet in lingua Hispana. Quod si aliquorum nominum non inuenimus casus rectos, aut plures obliquos, non est quod eos non habeant, sed quia ignoramus, quæ ratione antiqui eis vsi.

§. 9. De recto, & obliquo est quæstio, differantne specie? & quidem Collegium Conimbricense 1. de interpretatione, c. 4. q. 2. art. 3. §. *cauendum tamen est*, rectè mouet, non omnes obliquos inter se specie differre: quia idem est *vescor carnis*, & *vescor carnes*, illi enim nõ signa diuersorum conceptuum, sed solum sunt varij casus ex variis grammaticæ documentis. Vnde etiam colligo, nec rectum ab obliquo differre in ratione signi, sed tantum in grammatica terminatione, quando ex recto, & obliquo idem conceptus efformatur, idem est enim, *mibi cura est huius libri*, ac *mibi cura est hic liber*: scilicet tamè differunt specie, quia deriuantur ex conceptibus specie diuersis, vt in his præpositionibus: *mibi est liber, ego sum libro*.

§. 10. De adiectiuis, & substantiuis rogabit quis differant specie necne? Conimbricenses supra pro vtraque parte graues asserunt auctores, quam in vtraque partem tenent: *mibi* verò magis placet ea specie differre, quod de adiectiuis significantibus formam aliquam realiter à substantiuo distinctam non potest esse dubium: *sapiens* enim adiectum *Petro*, specie differit: quia per illud formo conceptum specie distinctum à solo conceptu *Petri*, nec minus certum videtur, quando adiectiuum significat idem realiter, quod substantiuum, diuerso tamen modo conceptum: quia modus concipiendi est actus intellectus, ergo vbi est diuersus modus concipiendi, est diuersa conceptio; sed pro diuersitate conceptionum sumitur nominum diuersitas in ratione signi, ergo: probatur minor, tum quia prædicationes esse illis terminis sunt formales, & non identicæ, vt *Deus est omnipotens*; tum quia diuersitas nominum sine diuersitate conceptuum est *synonymia*, vt *ensis, gladius*. ratio à priori, quia *Deus*, v.g. concipitur, vens à se, & quasi per se stans. *omnipotentia* verò concipitur connotando creaturas, & quasi existens in Deo.

§. 11. Dubium est in hac voce, & similibus, *album* adiectiuè, & substantiuè sumptum. Respondeo tamen non sumi substantiuè, quia albedo concretè significata sumitur semper, vt afficiens subiectum, vnde semper significatur subiectum in recto, & albedo connotatur in obliquo: si quando autem sumitur substantiuè, licet vox sonet concretum, sensus tamen, & modus concipiendi est abstractus, vt *album ouis*, perinde est ac *albedo existens in oue*, ouum autem album est ouum habens albedinem, tam differunt specie, quia fundant diuersas conceptiones.

SECTIO II.

De verbo.

§. 12. Aristoteles primo de interpretatione, cap. 3. ait *Verbum esse, quod insuper tempus significat, atque semper eorum, quæ de alio dicuntur, est signum*. Ea verba, quod insuper, referuntur ad cap. 2. vbi nomen definitur, est ergo verbum ex Aristotele: *Vox significatiua ad placitum, cuius nulla pars est significatiua*

riua separata, finita, & recta, significans cum tempore, vt signum prædicati. ita ferè Petrus Hispanus, cap. 4. quem Sotus tuetur. Hæc definitio in eadem labitur difficultates, in quas superior nominis descriptio. Nam *satisfacio, circumfideo*, & similia verba habent partes distinctas per se in compositione significantes, ac retinentes in toto significationem, quam extra totum, *facio* enim significat in eo composito, *facere* siue præstare aliquid: *satis* autem ibidem significat quod *satis superque est*. Immo significatio verbi, *satisfacio*, est composita ex significatione verbi, *facio*, & aduerbij, *satis*. Deinde verba infinitantia sunt etiam verba. Præterea, tempora præteritum, & futurum verè sunt verba, è quibus perfecta oratio, & propositio constituitur, propositio autem sine verbo constare non potest, tandem sunt nonnulla verba præsentibus carentia, vt *cepi, odi*, è quibus efficitur affirmatio.

Est ergo verbum, *vox coniugata per tempora*, ita Nebriss. lib. 3. cap. 7. de erothematis verborum, ars Regia, lib. 3. August. tom. 1. lib. de grammatica, *verba* (inquiens) *dicimus hæc, quæ decurrimus cum temporibus, & personis*, vt *clamo, clamas*. Dices hæc grammaticorum in morem potius, quam dialecticè definiti. Respondeo dialecticè proprium non esse querere voces, aut verba, sed mentis argumenta construere; vt verò idem commodius præstetur, eger notitia vocum, quas pro conceptibus subrogat, vocum autem attributa, ac discrimina grammaticis sibi vindicat, cuius legibus in eius prouincia standum necessario. Illi nonnulli irrident quod tam grammaticè egerim de verbo, grammaticorum legum superstitiosus cultor, si hoc crimen est, ipsi sunt ab eo quàm maximè immunes, qui leges grammaticæ nec audisse videntur, eritque mecum videndus August. quod in verbo, & nomine definiendis non ad Aristot. sed ad grammaticos confugerit.

Adde, eandem omnino significationem vnus partis orationis posse, & nomine, & verbo, aut aduerbio dignosci, e.g. *vita turpitudinis* explicatur iam nomine, *vita turpis*, iam verbo, *vivere turpe*, item loci adiunctum explicatur, iam aduerbio, *hic*, iam nomine in *hoc loco, Petrus occidit Ioannem hic*, vel *hoc in loco*; vide autem in Aelio, lib. 3. c. 13. quæ partes orationis pro aliis subrogentur, ratio à priori: quia voces significant ex instituto, & pro conceptu eodem subrogantur voces diuersas, & vnã pro diuersis conceptibus; discrimina autem nominis à verbo, & cæterarum orationis partium pensantur ex varia terminatione, inflexione, aliisque accidentibus, quæ grammaticus expendit.

Aduerte, verbum significare cum tempore, siue ad significare, vel connotare tempus, quod explicatur illa parte definitionis *coniugata per tempora*: verbum indicat suum significatum aliquo tempore exerceri, vt *ego scribo*, significatur scriptura exercita tempore præsentis, vnde verbum non potest non connotare tempus. Multa nomina significant tempus, vt *hora, dies, annus*: multa connotant tempus: quia significant rem, quæ solet contingere certa temporis differentia, vt *cæna*, est enim connotare, *notare simul*, & cum cæna contingat post vesperum, audita ea voce concipiuntur etiam sub vesperum: at non significatur vtrum cœnetur nec ne, sed tantum significatur cœnatio secundum se: cum autem dico *cœnatur*, vel *non cœnatur*, nego aut affirmo cœnam exerceri hoc tempore vesperino, vnde liquet discrimen verbi à cæteris orationis partibus, & quam diuerso modo sumatur verbum à nomine, vt cū dico, *displacet mihi tuum vivere*, non ad significatur tempus, quo alius viuit, sed infinitiuum

C sumitur

sumitur in significatione loco nominum. Cum vero aio, *disco te turpiter vivere*, tunc *vivo* adsignificat tempus. Item verbum consignificat personas. Beatus August. dicto tom. 1. in lib. de dialectica primas, & secundas personas, vocat compositas, vbi dicit eas esse voces complexas, *vt curro, curritis*: quia nos faciunt venire non solum in cognitionem significati per verbum, sed etiam ipsarum personarum, at non satis capio, cur idem neget tertiis, licet enim valde confusè, venit in cognitionem alicuius personæ, nisi forte ob hanc confusionem id dixerit clarissimus Augustinus.

§. 16. Patres Conimbricenses primo Perihermenias, cap. 4. q. 1. art. 4. quaerunt, *utrum verbum infinitetur in propositione?* Nomen aut verbum infinitari, est per præpositam negationem negari formalem significatum nominis aut verbi, & affirmari conceptum aliud ex infinitis non significatis per verbum, aut nomen. e. g. *Nō homo currit*, subiectū infinitatur, & negatur currenti significatus hominis, & tribuitur aliis distinctis ab homine, sed nulli determinatè, nam præter hominem sunt infinita è quibus nulli determinatè tribuitur cursus, quapropter dicitur *vox infinita*, vbi aduerte orationem eo termino constantem non esse negatiuam, sed affirmatiuam: quia negatio non appingitur vnioni, sed extremo: reddit enim hunc sensum, *aliquid currit, quod non est homo*, nec enim cursus negatur homini, attribuitur autem alicui, quod non sit homo, quo currente, potest esse vera ea propositio, quia homine currente potest equus currere, qui est non homo.

§. 17. Queritur ergo utrum verbum infinitetur? Et quidem participia infinitantur, *vt Petrus est non currentis*, quæ propositio est affirmatiua, tribuens Petro aliquid distinctum à cursu: Conimbricenses supra opinantur verbum in propositione infinitari. Primò, quia extra illam infinitatur. Secundò, quia potest ad libitum quis vti verbo infinito, non secus ac nomine. Alij oppositum censent, & quidem si extra propositionem infinitatur, euidenter ostendit Conimbrica suam conclusionem, quia de verbo sic infinitato potest aliquid prædicari, vel ipso potest de alio aliquid affirmari, quia significat aliquid pro temporis differentia aliqua.

§. 18. Verum non placet hæc sententia, quia est contra doctrinam Aristotelis, qui censet verbo finito constare omnem propositionem, ipsique fatentur esse contra veterum consensum: præsto est ratio, quia negatio affixa vnioni, aut copulæ verbi, reddit propositionem negatiuam, *vt Petrus non currit*. En quam ob causam non potest verbum infinitari, quia *ly non* non potest sumi nisi negatiuè. Ad primum. Respondetur negando antecedens, quia negatio afficiens verbum illud negat, & nihil aliud affirmat: *vt ne currat, non currit*. Ad secundum respondetur potuisse homines vti verbis infinitis, vt vtuntur nomine, & participio, sed non voluisse, & quidem rectè. Confunderentur enim propositiones negantes, & infinitantes. Nomina, & participia nullam pariunt confusionem, quia licet afficiantur negatione, dant locum, vt vnio affirmetur, sicque patet, quid negetur, quid verò infinitetur, *vt Petrus est non currentis*: at vero cum verba non dent locum huic distinctioni, sed negatio illi præfixa reddit propositionem negatiuam, esset valde ambiguum discrimen vocis negatæ ab infinitata, *vt Petrus non currit*. Rogas cur ergo Aristotel. exclusit verba infinita? Respondeo id non fecisse Aristotelem expressè, sed eius discipulos; sed Aristoteles quædam addidit nominis definitioni, quod in-

tellige seruatis seruandis, vel id effecit maioris claritatis ergo, vel quia voluit, vel quia fuit oblitus; cumque possent esse infinitæ causæ, quid ego scio, qua sit morus.

SECTIO III.

De Oratione.

Aristoteles primo de interpretatione, cap. 4. ait orationem esse *vocem significatiuam, cuius aliqua pars per se separata sit significatiua, non vt affirmatio, sed vt dictio*. Fonseca lib. 3. cap. 1. rectè ait non esse animo Aristoteli excludere ab oratione vtramque partem esse significatiuam, sed vnam sufficere ad distinguendam orationem à nomine, & verbo. Verum ita non bene discriminatur, quia in hac voce *circumscriptio* si separet *scriptio à circum*, est significatiua vox, vt dictio, cum tamen, *circumscriptio* sit nomen. Petrus Hispanus, cap. 5. ait orationem esse, *cuius partes per se separatae sunt significatiua*, intelligitur autem cum esse vocem compositam, si quidem partes sunt comparatione compositionis. Quam ob rem, Villalpandus lib. 1. cap. 1. ait, *esse orationem plures dictiones congruè se habentes*. Hæc definitio recipitur etiam à Tolero lib. 1. cap. 16. Conimb. cap. 4. lib. 1. de interpretatione, q. 3. art. 1. & Sot. lib. 1. in caput primum Petri Hispani lect. vnica notabili.

Sed difficultate non caret. Primò: quia conuenit termino complexo: *vt homo iustus*. video ab his auctoribus orationem non distingui à termino complexo. Secundò hæc voces, *circumscriptio, circumfessio*, non sunt oratio, & tamen retinent duas partes integre ibidem significantes. Separata enim *fessio à circum* habet eundem significatum, quem coniuncta, similiter & *circumscriptio*.

Vt orationem definiam, præmitto grammaticos notitiam seu orationem quinquepartiti, in duas actiuas, duas passiuas, & quintam verbi impersonalis; nullamque admittunt orationem nisi verbo constantem: immo pro solo verborum discrimine orationes disparantur, dialecticæque ipsi orationem diuidentes in imperfectam, & perfectam, hanc explicat per significationem perfectam verbi, illam per imperfectam. Est igitur oratio *Congruentia nominis cum verbo*, siue *vox significatiua composita ex nomine, & verbo mutuo congruentibus*. Congruentia est ratio, ob quam è duabus vocibus vna resultat. Vt autem voces non congruunt mutuo, non fiet vna oratio, sed erunt duæ dictiones dissolutæ. moueor, tum vt distinguam terminum complexum ab oratione, tum vt explicem voces compositas ex nomine, & verbo, tum tertio, quia in explananda oratione, & eius partibus standum est iudicio grammaticorum. *Traherent enim fabrilis fabri*, in mentis conceptu semper respondet nomen cum verbo, voce tamen aliquando reticetur nomen, *vt amo Deum*, subintelligitur autem *ego*, aliquando reicitur verbum, *vt cum inducitur aliquis loquens, tunc ille*, subintelligitur *dixit*, vel quid simile. Oratio imperfecta constat verbo modo imperfecto significante, *vt si venit*, tunc enim non formatur perfectus conceptus rei, aliquando est perfecta, quia verbum perfectè significat, *vt ego veni*, oratio potest esse sine propositione, vt tu fac, aliquando cum illa, quia est genus, quod diuiditur in orationem non enuntiatuam, & in enuntiatuam, quæ est propositio, de qua agendum.

DISPV

DISPVATIO IV.

De propositione.

SECTIO I.

Propositionem definio.

§. 1.

RISTOTELES 1. perihermenias cap. 4. Petrus Hispanus lib. 1. c. 6. alique Summulistæ propositionem dicunt esse orationem verè vel falsè significatiuam. Bene aduertunt Conimbricenses, quæst. 3. art. 2. meliùs, & profundius propositionem definiunt per affirmationem, & negationem, quam per veritatem, & falsitatem; definitio enim est quidditas rei; veritas autem & falsitas, non est quidditas propositionis, sed affirmatio, & negatio, ex qua oritur veritas, & falsitas (vt patebit disput. 9. de anima sect. 1.) ergo propositio non est definienda per veritatem, & falsitatem, & quidem Aristoteles eo c. totus est in explicanda negatione, & affirmatione propositionis: cum autem propositionem definit eo capit. definitionem, vt clariorem pueris, nihil enucleate sententibus, præmisit. Secundò definitio non est tradenda per distinctionem differentiarum, nisi ad vitandam obscuritatem, sed per conceptum communem, vt animal malè definiretur esse rationale aut irrationale, sed viuens, sensibile, sic nec propositio ita est definienda. Tertio, quia etiam in apprehensione reperitur veritas incomplexa (vt ostendam ea disp. 9.) cum tamen non sit propositio.

§. 2.

Est ergo propositio *actus intellectus indicatiuus*: prima pars est genus, quo conuenit propositio cum simplici apprehensione, à discursu non differt, quia etiam est iudicatiuus; differt autem ab apprehensione, quæ neutram in partem flectitur, sed præcisè silit in representatione obiecti. Iudicium diuiditur in affirmatiuum, & negatiuum, illud affirmat alterum de altero, siue dicit *vnique terminum esse idem*, vt *Petrus est homo*, quod significatur verbo, est: quam ob rem *verbum* dicitur *copula*, siue *vnio extremorum*, quia in mente vnionitur intentionaliter, id est, non diuiduntur, sed mutuo copulantur. Verba autem adiectiuia explicantur per participium, & verbum substantiuum, vt *tu scribis*, id est, *es scribens*. Aliud iudicium est negatiuum, quo alter terminus negatur alicui conuenire, vt *Petrus non est lapis*, quod vocatur *diuisio*, quia negatur vnio verbi, res autem non vnita sunt diuisa, quia ergo mens negat copulam extremorum, ideo termini sunt mente diuisi, è contra autem affirmatio vocatur compositio.

§. 3.

Propositio definita est à me magis animastice, quam Summulisticè, erit autem oratio perfecta subrogata, pro iudicio mentis, vel erit oratio indicatiua, vel erit oratio affirmans aliquid vel negans: vel erit oratio verè vel falsè significans, iam monui disput. 2. voces subrogari pro conceptibus, easque debere comparatione illorum explanari.

SECTIO II.

De materia, qualitate, & quantitate propositionis.

§. 4.

Materia propositionis est obiectum iudicij, quod quia obicitur intellectui, consuevit subiecta appellari materia, (vt patet ex disputatione,

1. logica sect. 1.) vt *Petrus currit, Petrus & eius cursus*, sunt materia, circa quam propositio versatur. Hæc materia est tripartita. Prima dicitur *necessaria*, quando prædicatum non potest non continere subiecto, vt *Petrus est homo*, quia implicat esse Petrum, quin sit homo. Secunda est *remota*, quia prædicatum ita amouetur à subiecto, vt nequeant esse idem, vt *Petrus est lapis*. Tertia *contingens*, quia potest subiectum esse cum prædicato, item & potest esse absque illo, vt *homo currit*, vnio verbi vocatur à nonnullis forma propositionis: verum etiam vnio est materia, quia est obiectum iudicij.

§. 5.

Qualitas propositionis dicitur à nonnullis esse *affirmatio*, & *negatio*: essentia autem dicitur esse *veritas*, vel *falsitas*: quod esse falsum patet, quia qualitas est accidens, sed affirmatio non est accidens propositionis, vt patet. §. 1. ergo non est qualitas. Item accidens non est essentia, sed veritas est quasi accidens propositionis, ergo non est essentia. Alii (vt Conimbricenses, & Fonseca) dicunt affirmationem, & negationem esse qualitatem essentialem propositionis, veritatem verò qualitatem accidentalem: rem capio, & probo: phrasim probare non possum, quia qualitas est accidens, essentia verò non est accidens: coniungere autem *quidditatem & accidentalem*, est coniungere terminos repugnantes; vt si quis diceret *hominem habere rationalitatem irrationalem*, ergo essentia propositionis est affirmare aut negare, qualitas verò est esse veram vel falsam.

§. 6.

Quantitas non reperitur propriè in propositione, sed per tropum. Nam in corpore magnitudo, & paruitas rei pendet ex quantitate, quæ si multum porrigitur, reddit corpus magnum; si verò contrahitur, illud reddit paruum: ita quantitas propositionis est illa, quæ propositio redditur magna siue extensa, atque porrecta ad multa obiecta: vel quæ adstringitur ad pauca, vnde quaerenti quæ est propositio? Respondetur *affirmatiua, aut negatiua*. Quales est? *vera aut falsa*. Quam? *vniuersalis aut singularis*. Quantitas ergo propositionis diuiditur, in *vniuersalem, particularem, confusam, & singularem*, vt *omnis homo currit, aliquis homo currit*; hæc est *confusa*, quam alij vocant *particularem*, *Hæc homo currit*, quantitas pendet ex subiecto, & vt subiectum supponitur, propositio dicitur vniuersalis, vel singularis.

SECTIO III.

Propositio categorica, hypothetica, complexa, & incomplexa.

§. 7.

Nonnullæ propositiones sunt absolutæ, nonnullæ pendunt ab aliquo alio, e. g. *Petrus est homo*, est propositio absoluta, quia eius veritas aut falsitas non pendet aliunde, sed tantum ex absoluta identitate, aut distinctione subiecti & prædicati: quamobrem eiusmodi propositio dicitur *categorica*. Ostendi autem disput. 1. sect. 9. categoriam esse prædicationem, item terminum categorematicum esse perfectè significatiuum se solo, & absolute; vnde infero contra nonnullos Summulistas propositionem categoricam non conuerti cum simplici enuntiatione, nam complexa propositio potest esse categorica, vt *Petrus currit*. Ioannes legit, est propositio absoluta, & se sola perfectè significatiua. Exemplum autem propositionis pendens aliunde sit: *si Petrus uenerit, loquetur*, subiectum cum prædicato necitur non absolute, sed cum dependentia à Petri aduentu: nec potest dici absolute *Petrus locuturum aut non*, nec

propositionem esse absolute veram aut falsam, nisi expectetur aduentus Petri, à quo pendet & locutio, & veritas propositionis.

§. 8. Hæc propositio rectè potest dici *syncategorematica*, quia copula verbi se sola non significat absolute, sed dependenter à conditione. Melius tamen dicitur *Hypothetica*. *Hypothesis* enim Græcè sonat, quod Latine *suppositio*, siue *conditio*: quam ob rem non conuertitur propositio complexa siue constans ex duabus cum hypothetica, quia hæc *Petrus currit*, & *Paulus loquitur*, non est hypothetica, quia nulla hypothesis in illa constituitur, ergo propositio categorica est *propositio absoluta*, quæ absolute indicat de obiecto. Hypothetica autem est *propositio conditionalis*, quæ dependenter ab aliqua hypothesis, aut *suppositione*, indicat de obiecto, quemadmodum promissio absoluta est, quæ non pendet à conditione, vt *dabo tibi centum*, promissio autem conditionata pendet à suppositione, vt *si Navius venerit dabo tibi centum*. Hanc doctrinam vide in Toletus lib. 1. cap. 19. quamuis Petrus Hispanus lib. 1. cap. 15. hypotheticam dicit esse, quæ componitur ex duabus categoricis, sed non bene, vt obseruauit, quia est contra nominis etymologiam apertamque rationem.

§. 9. Propositio conditionalis alia est in materia necessaria, alia in contingenti. In Prima conditionalis non solum est enunciatiua, sed etiam illatiua, cui adiungi potest illationis nota *ergo*, e.g. *si sol oritur, dies est*, vel *si sol oritur, ergo dies est*, quod non solum in propositione hypothetica, sed etiam in absoluta locum habet, vt *sol oritur, & dies est*, vel *sol oritur, ergo dies est*: ratio à priori, quia nota illationis significat consequens necessario sequi ex antecedenti, & quia lucem sequitur necessario dies, ea propter illa propositiones sunt illatiuæ. Quæ doctrina vera est etiam in propositione causali, vt *quia sol oritur, dies est*, vbi *dies est* (quod est consequens) sequitur necessario ex eo quod *sol oritur* (quod est antecedens.) regula autem Summulistarum cum Petro Hispano, lib. 1. cap. 15. de illatione conditionalium veræ sunt in hoc genere propositionum.

§. 10. Aliæ hypotheticæ sunt in materia contingenti, in qua conditio, siue antecedens requiritur ad effectum, vt aliquo modo principium illius, sed ex quo effectus non sequitur necessario, sed contingenter: e.g. *si Petrus venerit, ei dabo centum*: donatio centum pendet ex Petri aduentu; at illum non sequitur necessario. Vbi propositio hypothetica non est illatiua, sed tantum enunciatiua, affirmans euentum. Nam (vt rectè Toletus lib. 1. cap. 19.) istæ propositiones sunt veræ, vel falsæ, necessariae, vel contingentes, quod patet in absolutis, & causalibus, vt *Petrus venit, & dedi illi centum*: quia *Petrus venit, dedi illi centum*, vbi propositiones sunt veræ, & causales, non tamen illatiuæ, quia illatio non contingit propositioni ex conceptu hypothesis, nam & absolute sunt illatiuæ; sed est diuersitas materia: quia verò in materia contingenti ex antecedente non sequitur necessario consequens; sequitur autem necessario in materia necessaria, ideo hypotheticæ necessariae, sunt illatiuæ: secus contingentes: Ad harum autem veritatem sufficit rem esse sicut enunciat; non tamen requiritur, vt positò antecedenti non possit non esse consequens: nam antecedens potest esse cum consequenti, & eius contradictione, vt *si disputaueris, dabo tibi librum*; posita disputatione potest liber dari, & non dari.

§. 11. Aliqui huic opinioni stomachati, eam expræbrant, vt nouam, & Summulistis nunquam audi-

tam: verum præter Cardinalem Tolerum, Sorus celeberrimus Summulista eam vindicat ab hac iniuria textu, 1. Summularum, in c. 16. Petri Hispani lect. 3. notab. 1. vbi ad veritatem conditionalium promissuarum non requirit antecedens necessariò stare cum consequenti, sed tatum requirit, vt consequens sit cum antecedenti, in quo conueniunt cum illatiuius; differunt tamen, quia in illatiuius non potest antecedens esse sine consequenti; audiatur Sorus iis etiam propositionibus veritatem, & Deo euidenter notitiam de illis adscribentem, atque asserentem eas non esse illatiuas. Recognoscent enim hi authores hanc doctrinam, vt propriam, & à Salmanticensi Doctore olim traditam, cum nullum erat certamen de efficacia gratiæ: en verba Soti, *Ad veritatem huius, si viceris in disputatione, dabo tibi librum: requiritur, quod non vincas in disputatione, quin dem tibi librum: vnde non requiritur, quod antecedens, & consequens sint aliquando vera, & in hoc conuenit promissua cum illatiua: nec requiritur, quod sit bona consequentia, quia scilicet antecedens non potest esse verum sine consequenti, & in hoc differt ab illatiua; sed solum quod antecedens non erit verum sine consequenti: itaque non requiritur, quod oppositum consequentis repugnet cum antecedenti, aut constituat copulatiuam impossibilem, sed quod constituat copulatiuam, quæ nunquam erit vera, in quo manifestatur differentia inter promissuam, & illatiuam. Ex quo sequitur primo, quod conditionalis promissua est contingens, v.g. *si tu viceris in disputatione, & ego non non dederim tibi librum, dicta conditionalis est falsa; sed si tunc dederero, illa est vera, sequitur secundo multas esse conditionales promissuas, de quarum veritate nobis non potest constare, sed Deus solus sciit, verè-ne sint, an falsæ? & cætera. Hæc sunt verba Soti, quam doctrinam verbum pro verbo traditam à P. Ludouico Molina, & vniuersis nostræ Societatis Doctoribus omnibus Soto tempore posterioribus exhibent, & explodunt, vt supposititiam, qui eam in suo Doctore singulis momentis oculis lustrant.**

Aliæ propositiones sunt complexæ, vt *Petrus currit, & Ioannes loquitur*, quia constat duabus integris propositionibus, in quibus aliæ sunt copulatiuæ, vt patet in exemplo adducto, quarum veritas pendet à veritate vtriusque; nam si altera pars est falsa, tota propositio redditur falsa, quia est vniuersalis. Aliæ sunt disiunctiæ, vt *Petrus currit vel loquitur*, cuius veritas pendet à veritate alterius partis; non enim requiritur veritas vtriusque, quia est particularis, cuius veritas reperitur in vno obiecto. Si enim Petrus currit, tamen non loquitur, vera erit propositio disiunctiua: immo bene Toletus obseruat ex veteribus dialecticis, lib. 1. capit. 19. disiunctiuam esse falsam, si vtrumque extremum est verum, quia disiunctio vel significat vnum ex suppositione, quod non sit alterum. Quamuis hoc multum pendet ex modo, quo apprehenditur obiectum, illudque volumus explicare. Posset enim quis significare, vt minimum alteram partem esse veram, non exclusiua altera, vt Christus dixit, vbi *duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, & cætera*. Si autem congregentur duo, & tres, nunquid Deus eos non audiet? tunc autem non redditur falsa propositio disiunctiua. Cum autem pro vno supponitur alterum, tunc disiunctiua est falsa; non enim affirmatur vtrumque, sed alterum ex suppositione, quod negetur alterum, vt in simili patet, & præceptis: quando Iudæi iubebantur offerre par turturum aut columbas: iubebantur columbas offerre ex suppositione, quod non offerrent turtures; & turtures ex suppositione, quod non offerrent

offerrent columbas, vtrumque autem non iubebantur. Rogas vtrum hæc sit complexa: *si sol oritur, dies est*; & hæc, *homo currit, est propositio*. Non sunt. Prior enim est hypothetica non coposita ex duabus propositionibus: secunda primam partem habet pro subiecto. Sed cõmuniter complexæ vocantur, quia componuntur ex duabus orationibus, vide Sotum, & Toletum supra contra Fontecam, lib. 3.

SECTIO IV.

De equipollentia simplicium propositionum.

§. 13. **AE**quipollentia est duarum propositionum æquiualeat: fit autem inter propositiones habentes idem subiectum, & prædicatum affecta signo vniuersali vel particulari posita, vel sublata negatione, non, v.g. hæc propositio, *nullus homo currit*, si ei præponas negationem, æquiualeat suæ contradictoria: quia hæc *nonnullus homo currit*, æquiualeat huic, *aliquis homo currit*. Item si huic propositioni *aliquis homo currit*, præponas negationem, & dicas *non aliquis homo currit*, æquiualeat primæ vniuersali *nullus homo currit*. Aduerte propositiones negatiuas fieri æquipollentes posita negatione, v.g. *omnis homo est albus*: si dicas, *omnis homo non est albus*, æquiualeat huic, *nullus homo est albus*. Item si dicas *nullus homo non est albus*, æquiualeat huic, *omnis est albus*. Item inter duas subalternas, si negatio simul præponatur & postponatur, altera æquipollent alteri, v.g. *omnis homo est albus*, si dicas *non omnis homo non est albus*, idem est ac si dicas, *aliquis homo est albus*: si autem dicas, *non aliquis homo non est albus*, æquipollent huic *omnis homo est albus*: ratio, quia paritas negationum affirmat, imparitas verò negat.

§. 14. His vericulis intelliges, *pra contra dic, post contra; pra postque se habet*, id est: negatio præposita contradicit: postposita verò reddit propositionem contrariam, præposita verò & postposita reddit subalternam, exempli gratia:

Non omnis, quidam non, non omnia non, quasi nullus,

Non nullus, quidam: sed nullus non, valet omnis.

Non aliquis, nullus: non quidam non, valet omnis.

Non alter, neuter: neuter non, præstat vtrumque.

Potest etiam fieri æquipollentia per verba, vt *Petrus est doctus*, æquiualeat huic, *Petrus non caret doctrina*, sed priores spectant ad Dialecticum.

SECTIO V.

De conuersione simplicis propositionis.

§. 15. **C**onuersio est vnius propositionis ad aliam necessariam consequentiam ex transmutatione terminorum, id est, mutando subiectum in prædicatum, & prædicatum in subiectum; fitque tripliciter. Primò simpliciter per solam terminorum transmutationem, seruata eadem qualitate, & quantitate: ita conuertuntur vniuersalis negatiua, & particularis affirmatiua, vt *nullus homo est lapis*, ergo *nullus lapis est homo*. item *aliquis homo est albus*, ergo *aliquid album est homo*. ratio à priori, quia termini sic conuersi sunt omnino idem realiter in vtraque propositione, & ab vno termino ad alium realiter eundem valet consequentia, vt si homo aliquis est albus, iam album aliquid est homo, quia homo albus aliquid album est.

§. 16. Secundò fit conuersio per accidens in propositione vniuersali negatiua, & vniuersali affirmatiua, quando extrema mutantur manente qualitate, mutata tamen quantitate, vt *omnis homo est animal*, ergo

aliquid animal est homo. Item *nullus homo est albus*: ergo *aliquid album non est homo*, quia si nullus homo est albus, ergo nullum album est homo, alioquin aliquis homo esset albus: quod si nullum album est homo, ergo aliquid album non est homo. Ratio est, quia negata idem tate hominis cum albo, negatur idem tate albi cum homine: quia est eadem: quod si negatur cum omni albo, eadem negatur cum aliquo, contento quidem sub omni.

Tertiò est per contrapositionem in propositione vniuersali affirmatiua, & particulari negatiua per adiectionem aliquarum negationum, vt *omnis homo est animal*, ergo *omne non animal est non homo*, quia si non est animal, nõ est homo, qui est animal, & non potest esse animal, & non animal. Item conuertitur per hanc, ergo *aliquid animal non est non homo*: quæ æquiualeat huic, *aliquid animal est homo*. Item *aliquis homo non est lapis*, ergo *aliquid non lapis non est homo*. vbi ly, non, sumitur infinitanter, significado aliquid quod nõ sit homo. Itè aduerte in hac tertia conuersione debere addi constantiam, id est, debere poni existentiam rei, verbi gratia, *omnis homo est ens*, si conuertatur per hanc, *ergo omne non ens est non homo*, est falsa: quia non ens, quamuis non sit homo, non tamen est non homo, quia esse non hominem dicit esse aliquid quod non sit homo: at verò non ens, non est aliquid sumendo est & aliquid proprie. In negatiua autem debet habere constantiam in subiecto conuersa, vt si dicas, *Antichristus non est bonus*, si conuertatur per hanc, ergo *aliquid non bonum est non Antichristus*, hæc est falsa, quia modo sunt aliqua non bona, quæ tamen non sunt Antichristus, quod si ly, *Antichristus*, haberet constantiam existendi, esset vera propositio: qui tunc aliquid non bonum, scilicet ipse Antichristus, non esset non Antichristus, id est, esset Antichristus ipse. Attendenda denique est idem tate terminorum propositionis conuersæ, & conuertentis, ad quod opera pretium erit æquipollentiam callere, vnde non poterit conuerti propositio per aliam, quæ habet terminos re ipsa distinctos à suis, quia consequentia non est ab vno ad distinctum, sed ad idem, vt *ab homine ad rationale* est consequentia, non verò *ad non hominem*. Sunt autem hic multæ puerorum trica: attendendus est autem valor negationum.

Tota conuersio clauditur his versibus.

Afferit A, negat E, sunt vniuersaliter amba.

Afferit I, negat O, sunt particulariter amba.

Id est littera A, significat propositionem vniuersalem affirmatiuam, E, vniuersalem negatiuam, I, particularem affirmatiuam, O, particularem negatiuam, accipe igitur duo carmina.

Simpliciter feci, conuertitur Ena per acci.

Asto per contra, sic fit conuerso tota.

Id est simpliciter conuertuntur vniuersalis negatiua, & particularis affirmatiua significatæ hac dictione, *feci*. Per accidens conuertuntur vniuersalis negatiua, & vniuersalis affirmatiua, significatæ hac dictione, *Ena*; per contrapositionem verò vniuersalis affirmatiua, & particularis negatiua, significatæ hac voce, *asto*.

Definitio conuertitur simpliciter cum definito, vt animal rationale cum homine, & hoc animal rationale cum hoc homine. Item propositio de subiecto, & prædicato singulari, vt *Petrus est hoc album*, ergo *hoc album est Petrus*. Rogas, hæc, *Petrus est homo*, quo pacto conuertatur? Nam videtur conuerti per accidens, vt *ergo aliquis homo est Petrus*, vbi mutatur quantitas propositionis. Respondebit aliquis conuerti simpliciter omnem propositionem,

C ; qua

§. 17.

§. 18.

§. 19.

qua vniuersale affirmatur de suo inferiori, quia vniuersale tunc prædicatur confusè: hæc enim, *Petrus est homo*, æquiuale huic, *Petrus est aliquis homo*, quia homo confusè dicitur de Petro: quæ propositio est eiusdem quantitatis cum hac, *Petrus est homo*. Contra, quia hæc propositio, *omnis homo est animal*, conuertitur per accidens sic, *aliquod animal est homo*, ergo similiter propositio argumēti, quia *omnis homo est animal*, æquiuale huic, *est aliquod animal*. Ratio est, quia quæritas propositionis sumitur à subiecto, at huius subiectum, *Petrus est homo*, diuersa quantitate est ab hoc *aliquis homo est Petrus*, quia alterum est singulare, alterum particulare confusum, vnde illa propositio conuertitur per accidens.

SECTIO VI.

De oppositione simplicis propositionis.

§.20. **O**ppositio est repugnantia duarum propositionum in veritate, aut falsitate (id est) sunt duæ propositiones, quibus repugnat, aut falsitas simul, vel veritas simul. Omnis oppositionem propositionum secundum quantitatem, quia verè non opponuntur, sed potius vna est quasi pars alterius, v. g. *omnis homo currit*, *aliquis homo currit*. Prima, quia est vniuersalis, continet sub se secundam, quia est particularis: immò veritas vniuersalium adæquatè constat ex veritate omnium singularium, siue confusè, siue clarè noscantur, dicuntur autem opponi in quantitate, nam iam ostendi propositionem esse vniuersalem, particularem, & cætera, vocari à dialecticis quantitatem propositionis, & quemadmodum in re corporea magnum, & paruum opponuntur, sic metaphorice dicuntur opponi istæ propositiones secundum quantitatem, quia altera est quasi parua, altera quasi magna.

§.21. **O**ppositio versari potest inter duas propositiones vniuersales, alteram affirmatiuam, alteram negatiuam eiusdem prædicati de eodem subiecto, vt *omnis homo currit*, *nullus homo currit*, quam oppositionem Aristoteles, lib. 1. de interpretatione, c. 5. vocat *contrariam*. Alio modo possunt opponi vna propositio vniuersalis, & altera particularis, altera affirmatiua, & altera negatiua eiusdem prædicati de eodem subiecto, quam oppositionem communiter vocant *contradictoriam*. Quam nonnulli definiunt esse *oppositionem duarum propositionum secundum quantitatem, & qualitatem, quarum altera est vniuersalis, altera particularis*. Quæ definitio colligitur ex Petro Hispano, lib. 1. cap. 11. verum hæc diminuta est, neque Aristotelica, Aristoteles enim eo cap. 5. eam sic definiuit: *Affirmationem, & negationem opponi contradictorie quidem, dico, cum vniuersaliter altera significat, altera non vniuersaliter*. Quia definitione comprehendi videtur oppositio inter propositionem vniuersalem, & singularem, quæ ex hac definitione est contradictio, vt *omnis homo currit*, *Petrus non currit*: & probatur, quia si singulare confusè cognitum oppositum propositioni vniuersali, & affectum signo particulari, siue indeterminato, *aliquis*, opponitur contradictorie propositioni vniuersali, cur idem singulare, clarè, & distinctè cognitum, non opponetur eadem ratione? Maximè cum veritas propositionis confusè expendatur re ipsa in vno singulari determinato. Hæc enim propositio, *aliquis homo currit*, veritatem sumit à Petro solo currente, quapropter opponitur contradictorie huic, *nullus homo currit*; ergo similiter hæc, *Petrus currit*, quia veritatem sumit ex eodem capite, contradictorie opponetur eidem vniuersali negatiuæ. Vnde patere

videtur eam definitionem esse illegitimam, standumque esse Aristotelicam.

Verum Aristoteles exemplis adductis eo cap. exclusit à definitione contradictionis oppositionem inter vniuersalem & singularem: præsto est ratio, quia vtrique potest esse falsa, vt *omnis homo currit*, est falsa, Petro non currente; & *Antonius non currit*, est falsa, Antonio currente: simul autem possunt, & Petrus non currit & Antonius currit. Vnde patet non quadrare in hanc oppositionem omnia præcepta contradictionis. Ad aliam rationem. Respondetur, propositionem confusam opponi contradictorie vniuersali, quia vagatur per omnia indiuidua confusè, ad cuius falsitatem non sufficit vnum indiuiduum, vt *aliquis homo non currit*, non est falsa, quod Antonius non currit: vt hæc est, *Antonius non currit*, quia circa illum in singulari versatur, ex modo autem concipiendi claro aut obscuro pender lex contradictoriarum: vnde Petrus obscure, & vagè cognitus non reddit propositionem particularem falsam, vt reddit singularem quando clarè cognoscitur. Hæc autem oppositio reduci potest ad contrariam, quia habent repugnantiam in sola veritate, & non in falsitate: immò ratione illius contrariæ non habent oppositionem in falsitate, vt ostendam sectione sequenti. Ipse Aristotel. cap. 6. addidit duas propositiones singulares oppositas in qualitate circa idem subiectum, & prædicatum, esse contradictorias, vt *Socrates est albus*, *Socrates non est albus*. Vnde definitur oppositio contradictoria esse *repugnantia duarum propositionum secundum qualitatem, quarum altera sit affirmatiua, altera negatiua*. Item *altera vniuersalis, altera particularis, vel vtraque singularis*.

P. Fonseca, & Conimbricens. negant oppositionem subcontrariam (id est) versantem inter duas propositiones particulares vel confusas contentas sub propositionibus contrariis, vt sunt hæc, *aliquis homo currit*, *aliquis homo non currit*, quæ continentur sub his vniuersalibus, *omnis homo currit*, *nullus homo currit*. Mouentur primò: quia Aristoteles non meminit eius oppositionis. Secundò, quia non opponuntur in veritate. Verum communis sententia est, eas esse oppositas, vt cū Petro Hispano supra communiter docent Summulistæ. Probat à priori, tum quia sunt oppositæ secundum qualitatem, falsitas enim, quæ vtrique repugnat, tam pertinet ad proprietatem propositionis, quam veritas: ergo sicut contrariæ sunt oppositæ, quia vtrique veritas repugnat, ita subcontrariæ opponuntur, quia vtrique repugnat falsitas; tum quia nunc ostendam earum falsitatem repugnare, quia illa contineretur duæ propositiones singulares contradictoriae, vnde habent oppositionem contradictoriam, non secus, ac eam habent contrariæ. Ad primum respondeo, Aristotelem fuisse capacem obliuionis, aut ignorantia. Ad secundum respondeo sufficere opponi in altera specie qualitatis.

SECTIO VII.

Explicantur præcedens doctrina, & regula oppositarum.

§.24. **Q**uamuis hæc ita sint accipiendæ, propter diuersas tamen quantitates propositionum diuersimodè dicuntur opponi propter quas diuerso modo repugnant in qualitate. Tamen arbitror omnem huiusmodi oppositionem re ipsa esse contradictoriam, & ratione huius repugnare, vt contrariæ sint simul veræ, subcontrariæ verò simul falsæ,

falsæ, contradictoriae autem nec simul veræ, nec simul falsæ.

§.25. Itaque dico, omnem oppositionem propositionum in qualitate esse formalissimè propter duas propositiones singulares mutuo contradicentes, quæ continerentur in oppositis. Verbi gratia, oppositio contrariarum in veritate est propter duas propositiones singulares contradictorias, quæ sequerentur ex veritate vtriusque contrariæ: idem est de falsitate subcontrariarum: quia verò nec in veritate subcontrariarum, nec in falsitate contrariarum continentur duæ singulares contradicentes, idè contrariæ possunt esse falsæ, & subcontrariæ veræ, ergo adæquata, & vnica ratio oppositionis propositionum est oppositio contradictoria, quod patet in contrariis.

§.26. Nam duæ propositiones contrariæ falsæ esse possunt, quia sub illis continentur multæ propositiones singulares, quarum duæ possunt esse falsæ, quarum falsitas falsam reddit vniuersalem propositionem, v. g. *omnis homo currit*, continet sub se has duas, *Petrus currit*, *Antonius currit*, è quibus Petro currente, si Antonius non currit, hæc est falsa, *Antonius currit*, & consequenter hæc *omnis homo currit*. Hæc autem propositio vniuersalis, *nullus homo currit*, continet sub se has, *Petrus non currit*, *Antonius non currit*, quarum prima est falsa, quia Petrus currit, & consequenter, *nullus homo currit*, est falsa. Vnde patet propositiones vniuersales non esse oppositas in falsitate, quia vtraque potest esse falsa, quia falsitas illarum sumitur ex obiectis, quæ inter se non habent contradictoriam oppositionem, quia *Petrus currit*, & *Antonius non currit*, nullam habent oppositionem, potest enim vtrumque simul esse: opponuntur autem in veritate, quia vtriusque veritas dependeret ab obiectis contradictorie oppositis. Nam si *omnis homo currit*, est vera, ergo *Petrus currit*. Item si, *nullus homo currit*, est vera, ergo *Petrus non currit*, erit etiam vera, quia vniuersali existente vera, omnes eius singulares sunt veræ. Ecce vbi de Petro affirmantur duo contradictoria prædicata, nempe *currit*, & *non currit*. Idemque contingeret singulis indiuiduis, ergo oppositio contrariarum est in quantum sunt affirmatio, & negatio eiusdem obiecto singulari, quæ potest explicari per duas propositiones singulares perfecte contradictorias, vt *Petrus currit*, *Petrus non currit*, ergo adæquata ratio oppositionis contrariarum est contradictio, quæ in veritate vtriusque contineretur. Quia verò in propositione vniuersali multa prædicantur de multis, quæ possunt in vno reperiri, & in alio non sine vlla contradictione ex parte obiecti, idè non vocantur contradictoria, licet pendeat earum falsitas à contradictione obiecti.

§.27. Idem patet in subcontrariis, quæ possunt simul esse veræ, nam sunt propositiones gaudentes descensu distinctiuo, quia sunt confusæ, & indeterminatæ, ad quarum veritatem sufficit in vno solo indiuiduo reperiri, quod per ipsas pronuntiarur, v. g. *aliquis homo currit*, est propositio vera currente solo Petro, licet cæteri non currant, ad cuius falsitatem requiritur, vt nullus omnino currat. Item hæc propositio, *aliquis homo non currit*, est vera Antonio non currente, licet Petrus currat, vt autem hæc sit falsa, requiritur, vt omnes homines currant. Ecce cur possint esse veræ, quia veritas illarum comprobatur in indiuiduis omnino realiter distinctis, quorum altero currente, alterum potest non currere, ac proinde de nullo indiuiduo affirmantur duo prædicata contradictoria.

Vt autem sint falsæ, opus est, vt de vno indiuiduo affirmentur duo prædicata contradictoria, nempe *de eodem Petro currit*, & *non currit*: nam falsitas huius propositionis, *aliquis homo currit*, requirit, vt nullus homo currat, & consequenter, vt *Petrus non currat*, nam si Petrus curreret, esset vera. Item falsitas huius propositionis *aliquis homo non currit*, requirit, vt omnis homo currat, & consequenter, vt *Petrus currat*, ergo iam requiritur ad falsitatem vtriusque, vt *Petrus currat*, & *non currat*, idemque contingit cæteris indiuiduis, ergo oppositio harum propositionum sumitur ex oppositioe contradictoria duarum propositionum singularium mutuo contradicentium, quæ necessariò continerentur in vtriusque falsitate: sicut oppositio contrariarum oritur ex duabus singularibus contradictoriis, quæ continerentur in veritate vtriusque contrariæ. Quia verò parte non opponuntur, est, quia in illa carentia oppositionis non continentur duæ propositiones singulares mutuo contradicentes. Subcontrariæ autem non vocantur contradictoriae, quia versantur circa varia indiuidua, quibus conuenire possunt dissimilia prædicata, ob quæ hæc possunt esse simul veræ.

§.29. Idemque patet in oppositione contradictoria duarum propositionum, quarum altera sit vniuersalis, altera confusa. Nam si vniuersalis esset vera, & particularis falsa, sequeretur de eodem indiuiduo simul proferri duas propositiones singulares mutuo contradicentes, nam si, *omnis homo currit*, est vera, & *aliquis non currit*, est vera: ergo de eodem Petro verè affirmari poterit, *Petrus currit*, *Petrus non currit*, quia ab vniuersali vera descenditur ad singularem veram, *Petrus currit*: demus autem ad veritatem particularis negatiuæ illud indiuiduum non currente esse Petrum, in quo vera est illa propositio (idem itaque est in quouis alio, quia vniuersalis propositio omnia complectitur) iam *Petrus currit*, & *non currit simul*, similiter si vtraque sit falsa, demus enim vniuersalem falsam, quia *Petrus non currit*, si particularis est falsa, sequitur *Petrus currit*, quia omnis homo necessariò currit, ad huius falsitatem *aliquis homo non currit*, vt dixi, §.27. & 28. ergo *Petrus simul curret*, & *non curret*, omnis ergo oppositio propositionum re ipsa est contradictoria: explicatur autem triplici illa distinctione, vt ostendantur diuersæ rationes, quibus quæ oppositio cernitur in propositionibus diuersarum quantitatum.

§.30. Vnde liquido constat cur contrariæ non possint simul esse veræ, & possint esse simul falsæ, subcontrariæ autem possint esse simul veræ, non tamen simul falsæ; contradictoriae autem nec simul veræ, nec simul falsæ, sed altera vera, altera falsa, quia idem affirmari, & negari simul de eodem verè, repugnat, quia sicut Petrus non potest simul currere, & non currere, quia opponuntur immediate, ita non potest vtrumque verè aut affirmari, aut negari. Hæc autem est ratio à priori, & vnicum fundamentum, cui innititur tota doctrina de oppositioe propositionis.

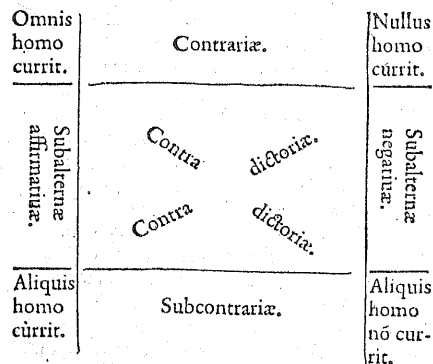
§.31. Vnde expendi debent omnia adiuncta, quibus idem affirmatur, & negatur: nempe omnes terminos propositionum oppositarum debere in vtraque eodem modo supponere pro eadem re, eodem loco, tempore, & aliis circumstantiis, alioquin non erit oppositio, verbi gratia, hæc non opponuntur, *Mater diligit filium*, *Mater non diligit filium*, si in prima supponat pro filio Ioanne, in secunda pro Petro. Item neque hæc, *ego fui in templo*, *ego non fui in templo*, si vel pro diuersis templis, vel pro diuersis temporibus

temporibus intelligatur. Item hæ non opponuntur, ego occidi Petrum, ego non occidi Petrum, si in prima intelligatur, Petrum occisum Romæ, & non occisum Madridij. similiter si in altera intelligatur occisum cultro, & in altera gladio. Item hæ non opponuntur, omne animal fuit in arca Noë, aliquod animal non fuit in arca Noë, quia in prima propositione ly animal supponit pro aliquo indiuiduo vago speciei, quod dicitur pro generibus singularibus, id est, pro aliquo indiuiduo singulorum specierum, vt pro aliquo equo, & leone, & cætera; & in secunda supponit discretè pro indiuiduis determinatis, quod dicitur pro singulis generum, id est, pro singulis hominibus, singulis leonibus, & cætera, id est, omnis species animalis fuit in arca Noë, & Petrus non fuit in arca Noë, in quo nulla cernitur oppositio, quia licet ibi non fuit Petrus, fuit Noë, & in eo species hominis.

§.32. Item aduerte ad veram oppositionem secundum qualitatem opus esse, vt negatio neget copulam propositionis, vt hæ, Petrus currit, Petrus non currit: vbi ly, non, negat ly, currit, alioquin non est oppositio, vt in hac, Petrus currit, non Petrus currit: quæ propositiones non opponuntur, quia vtraque est affirmatiua, sensus enim secundæ est, aliquid, quod non est Petrus, currit: sicut hæ, in secana sunt pisces, in secana sunt non pisces, vbi vtraque est affirmatiua, quia in secana sunt pisces, & sunt lapides, qui non sunt pisces: vt autem sint contradictoria sic ponantur, in secana sunt pisces, in secana non sunt pisces.

§.33. Præterea aduerte propositiones falsificantes esse, quæ se ipsas destruunt, verbi gratia, dicit quis, ego sum miuus, qui non loquor, ego iuro me nunquam iurare, ego semper memior, ecce hæ sunt falsificantes. Prima, quia dicit se non loqui, cum tamen loquatur: secunda, quia dicit se non iurare, & tamen iurat. Tertia, quia dicit se semper mentiri, cum tamen per illam propositionem destruat quod dicit, quia si semper mentitur, ergo & tunc mentitur, quod si tunc mentitur, ergo dicit verum, quia dicit quod est: at si tunc non mentitur, ergo non semper mentitur. Item hæ sunt falsificantes. Deus dabit mihi librum, Deus non dabit mihi librum, posito hoc casu, quod dicat quis Petro, Deus tibi dabit librum, si prima propositio, quam dixeris, fuerit vera, & tunc Petrus dicat, Deus mihi non dabit librum, hæc propositio est falsificans, quia est impossibile, vt promissio impleatur, quia, si Deus dat librum, prima illa propositio non fuit vera; si vero Deus non dat librum, illa propositio fuit vera, & non potest impleri, nec à Deo ita sponderi. Igitur si animaduertas propositiones falsificantes, item & circumstantias subiecti, & prædicati, & negationis, nunquam capieris, facile autem in manus inimici cades, si osciteris. Quod autem dicitur, nulla est melior contradictio, quam toti propositioni negationem præponere: intellige, si negatio non est infinitans, si autem infinitetur, non est contradictio.

At in exclusiuis hæc regula est falsa, vt patebit sectione 13. vbi agetur de oppositione exclusiuarum.

SECTIO VIII.

De propositione modali.

§.34. Mirabile fuit ingenium Petri Hispani, qui Aristotelem superauit in tradenda doctrina de modali propositione lib. 1. Summularum c. 13. quam conabor perspicuè, ac breuiter explanare, omittis Summularum nugis, ac tricis, quibus captiosè deludunt tyronum animos, ac dererent. Sat difficilis redditur hæc disputatio tot vocum multiplicitate, quin data opera tenebræ tenebris offundantur. Neque enim toties Cycicenturres, aut Olympiacæ porticus refractis vocibus recinunt echo, quoties propositio modalis geminatur. Si enim illæ bis septies verba repellant, modi bis refranguntur octies, audientium aures diuerberantes, mentemque turbantes: conabor autem communis doctrinæ rationem reddere, quod arbitror non esse admodum facile.

§.35. Modus latè sumptus est limitatio seu restrictio aliquid orationis, aut vocis, quæ fit per terminos adiectiuos vt omnis homo iustus, vel per terminos substantiuos in obliquo, vt omnis liber Aristoteles, vel per aduerbia, disiunctiones, & cætera, de quibus non agimus in præsentia. Agimus autem de modo adstringente propositionem in vna materia determinata. Diximus materiam esse triplicem, necessariam, remotam, contingentem: cui triplex respondet modus necessarius, impossibilis, contingens, quibus additur, & quartus scilicet possibilis, qui tamen parum differt à contingenti. In præsentia enim disputatione claritatis gratia, vt communi mori morem geramus, de eo reciprocè cum possibili differemus. Dupliciter fit propositio modalis vel per modum aduerbialiter sumptus, vel adiectiuè, vt Deus necessarius est vnus, vel Deum esse vnum, est necessarium, per quem modum adiectiuum tota propositio mutatur, & modus fit prædicatum. Nam Deum esse, est subiectum de quo prædicatur esse necessarium. At vero in hac Deus necessarius est vnus, vnitas prædicatur de Deo, necessitas autem nec subiicitur, nec prædicatur, sed est syncategorema subiecti.

§.36. Modus solet interponi; vt, sedentem possibile est stare: vel solet præponi, vt non est possibile sedentem stare: vel solet postponi, vt stantem sedere est possibile, semper tamen eundem reddit sensum: qui sensus est duplex, & compositus, & diuisus. Compositus est, quando simul pro eodem tempore prædicatum componitur subiecto, vt stantem sedere est impossibile, id est, dum stat; diuisus est, quando prædicatum non pro eodem tempore, sed pro diuerso tribuitur subiecto, vt stantem sedere est possibile, id est, tempore quo non stat, vt de ampliatione dixi disputatione 2. Hic tamen aduerte, aliquos modos esse compositionis

positionis (vt ait Hispanus) qui componunt prædicatum cum subiecto, vt Petrus contingenter disputat, componit contingentiam cum disputatione: alij autem modi significant, qualiter res fiat, vt Petrus doctè disputat, ostendit quo pacto se gesserit in disputatione. Sotus lectione 1. notabili 3. propositionem factam per aduerbium compositionis, vocat modalem diuisam, vt Petrus contingenter disputat, quæ autem fit per verbum, vocat modalem compositam, vt Petrus disputare est contingens.

§.37. Propositiones modales suam habent veritatem, vel falsitatem. Propositio affirmatiua in materia necessaria est vera, & negatiua falsa, vt hominem esse animal est necessarium, hominem esse animal non est necessarium, vno verbo dignoscet veritatem, & falsitatem: si enim affirmant rem sicuri est, sunt veræ, si autem aliter, falsæ. Sunt autem semper falsæ, aut veræ semper, nam veræ sunt in materia naturali, falsæ autem in materia remota, licet enim dictum (id est subiectum) sit in materia contingenti; modus autem (id est prædicatum) est in naturali, aut remota, vt Petrum disputare est contingens, Petrum esse lapidem est possibile. Item hæc propositio, Petrum disputare est contingens est propositio modalis: non est modalis, sed absoluta, quia esse modalem illi conuenit absolute; nec illud prædicatum reflexum est modale, nam ad hoc exigitur prædicatum per copulam principalem esse modum, vt Petrum currere est contingens. Habent etiam quantitatem, vniuersales sunt impossibile, & necesse; particulares vero, contingens, & possibile. Aduerte quantitatem modalium absolute esse pensandam ex quantitate modi, & non ex quantitate dicti. Dictum autem vocamus cæteras partes propositionis à modo distinctas, de quo infra.

SECTIO IX.

Explicantur, ac describuntur propositiones modales.

§.38. Modi communiter sunt quatuor, possibile, contingens, impossibile, necesse: quamuis contingens proprie, est limitatius quam possibile, quia omne necessarium est possibile, & non contingens, in præsentia tamen reciprocè accipitur cum possibili, alioquin non possent omnes propositiones vnus figura equipollerè, & equipollerè enim hæ, hominem esse animal est possibile, est contingens; quod absolute est falsum, quia homini necessaria est animalitas, eaque propter Aristoteles, contingens ab hac disputatione reiecit; id tamen ad eam renocamus claritatis ergo ad commodiorem notitiam figurarum. De singulis modis sunt quaternæ propositiones. Exempli gratia. De possibili (exemplumque esto cæteris aliis) nam possunt affirmari dictum, & modus, vt Petrum currere est possibile. Item potest affirmari dictum, & negari modus, vt Petrum currere non est possibile, è contra verò negari possunt tam dictum quam modus, Petrum non currere non est possibile, vel potest negari dictum, & modus affirmari, vt Petrum non currere est possibile.

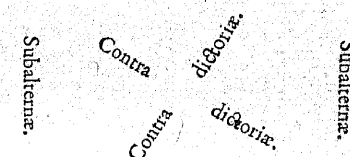
§.39. Hæ quatuor propositiones describuntur ab Hispano in quatuor figuris, aut tabulis, in quarum singulis cernitur oppositio vnus propositionis eum alia aliarum figurarum. Item in singulis tabulis constituantur quatuor propositiones. Prima de possibili, Secunda de contingenti, Tertia de impossibili, Quarta de necesse: omnes istæ quatuor sunt mutuo equipollentes, mutatis, detractis, aut adiectis negationibus.

Vt autem facilius dignoscas, qualis, ac quanta sit propositio modalis, quatuor litteris vrimur in hac materia. A. v. e. i. A. significat propositionem affirmatiuam tam de dicto, quam de modo, vt Petrum currere est possibile. V. significat negatiuam de vtroque, vt Petrum non currere non est possibile. E. affirmatiuam de modo, & negatiuam de dicto, vt Petrum non currere est necesse. I. negatiuam de modo, & affirmatiuam de dicto, vt Petrum currere non est necesse, quod hoc carmine explicuit Hispanus.

E. dictum negat: I. que modum: nihil. A; sed. V. totum.

§.40. Ex his quatuor syllabis, quatuor dictiones conflat Petrus. Amabimus, Edentuli, Illace, Purpurea. Quarum singule habent quatuor propositiones mutuo equipollentes, quæ opponuntur omnibus propositionibus aliarum figurarum, quas breuiter ergo hic describam, eorum rationem sequenti sectione redditurus.

4. figura.	contraria.	3. figura.
Pur- Petrum non currere non est possibile.		Petrum currere non est possibile.
pu- Petrum non currere non est contingens.		Petrum currere non est contingens.
re- Petrum non currere est impossibile.		Petrum currere est impossibile.
a. Petrum currere est necesse.		Petrum currere est necesse.

1. figura. subcontraria. 2. figura.

A- Petrum currere est possibile.		Petrum non currere est possibile.	Ed-
ma- Petrum currere est contingens.		Petrum non currere est contingens.	en-
bi- Petrum currere non est impossibile.		Petrum non currere non est impossibile.	tu-
mus. Petrum non currere non est necesse.		Petrum non currere est necesse.	li-

Figura, si de contingenti secundam, si de impossibili tertiam, quartam si de necesse, ac facillimo negotio diiudicabit, in qua sit figura, ibique dignoscet, quanta sit, qualis, quibulque, & qua ratione opponatur. exempli gratia, hæc propositio, Petrum currere est necesse, est in purpurea, quia est affirmatiua de dicto & modo; hæc autem Petrum non currere est contingens, est in edentuli, quia est negatiua de dicto, & affirmatiua de modo, idemque esto de cæteris, quod difficile est homini obliuiofo, memori id facillimè constat.

SECTIO X.

Quare omnes propositiones cuiusque figura sunt mutuo equipollentes?

§.42. Iam dixi sectione 4. equipollentiam esse duas propositiones æquivalentes, quarum vtraque est de eodem prædicato, & subiecto, eamque contingere addendo, aut detrahendo negationem, vt

omnis homo currit, nullus homo non currit, sunt æquivalentes, quia nullus non, & omnis, sunt idem, duæ enim negationes affirmant. Hinc clarissimè patet, quatuor propositiones modales vnius figuræ esse mutuo æquivalentes. Quis enim non videt, has propositiones significare rem eandem? *Cursus Petri est possibilis, est contingens, non est impossibile, Petrum à cursu cessare non est necessarium*, etenim si cursus est possibilis, & contingens, non est impossibile; quod si impossibile non est, ergo eius carentia non est necessaria: etenim si Petrus necessariò cessaret à cursu, non posset currere, & cursus esset impossibile, quia quando carentia rei est necessaria, talis res est impossibile. e. g. est necessaria carentia hominis irrationalis, ergo homo irrationalis est impossibile, quia si esset possibilis, tolleretur illam carentiam, quæ sic esset contingens, non verò necessaria. Hæc, quæ clarissima sunt, continentur in prima figura *amabimus*, cuius prima, & secunda propositio est, *Petrum currere est possibile, & contingens*; tertia, *Petrum currere non est impossibile*; quarta, *Petrum non currere non est necesse*, quia tertia de *impossibili*, addito, *non*, æquiualeat *possibili*, sunt enim idem, *est non impossibile, & possibile*. Quarta verò, quæ habet duas negationes, nempe negationem cursus, & negationem necessitatis, negat necessitatem cessandi à cursu, qui autem non habet necessitatem cessandi à cursu, vel non currendi, potest currere, ac proinde eius cursus non est impossibile, est possibilis, & contingens.

§.43. Idem patet in his propositionibus, *Petrum non currere est possibile, est contingens, non est impossibile, Petrum currere non est necessarium*: nam si Petrus existere potest, quin currat, ergo Petrum non currere contingens est, ergo non est impossibile, ergo nulla necessitas est currendi, nam si illi esset necessariò currendum, non posset cessare à cursu. Hæc autem quatuor propositiones tam apertè æquivalentes sunt in secunda figura, *edentuli*, cuius prima, & secunda propositio est, *possibile, & contingens est, Petrum non currere* (quod est carere cursu); tertia, *non est impossibile Petrum non currere*; quarta verò, *non est necessarium Petrum currere*.

§.44. Nec difficiliore sunt hæc, *Petrum non currere non est possibile, non est contingens, est impossibile, Petrum currere est necessarium*: est enim vel oculis conspicuum, eum qui necessariò currit, non posse non currere: quia non posse non currere est omnino idem, ac necessitatem habere currendi; quod si non potest non currere, sed necessariò currit, ergo illi non est contingens non currere, ergo est impossibile, quia non contingens, & impossibile, idem sunt. Hæc autem quatuor tam claræ propositiones suo ordine continentur in tertia figura, *purpurea*, cuius prima, & secunda est, *Petrum non currere* (quod est cursu carere) *non est possibile, non contingens*. Tertia, *Petrum non currere est impossibile*. Quarta, *Petrum currere est necessarium*.

§.45. Item hæc sunt per se notæ, *Petrus currere non potest, nec illi potest contingere, est illi impossibile, est illi necessarium cursu carere*: nam si currere non potest, nec contingens est: quod si contingere non potest, ergo impossibile est currere: quod si impossibile est currere, ergo non currere est necessarium: hæc autem doctrina continetur in quarta figura, *illiacæ*, cuius prima, & secunda est, *Petrum currere non est possibile, non contingens*. Tertia, *est impossibile*. Quarta, *Petrum non currere est necessarium*.

§.46. Vbi aduerte duas primas propositiones esse affirmatiuas, aut negatiuas eodem omnino modo.

Tertiam verò esse negatiuam de modo, quando duæ priores sunt affirmatiuæ de eodem modo: quia si in prima affirmantur *possibile, & contingens*, in tertia debet negari *impossibile*, vt eo negato affirmetur *possibilitas*. Quando verò prima, & secunda negant modum, tertia debet illum affirmare, quia si in prima, & secunda negatur *possibilitas*, in tertia illis æquipollente debet affirmari *impossibilitas*, vt ea affirmata negetur *possibilitas*. Quarta verò propositio habet pro dicto contradictorium dictis precedentium, si enim in tribus prioribus dictum est positiuum, seu affirmatiuum, in quarta est priuatiuum, aut negatiuum, exempli gratia, si in prioribus dicitur, *Petrum currere*, in quarta dicitur, *Petrum non currere*: si autem in prioribus dicitur, *non currere*, in quarta dicitur, *Petrum currere*, quia id postulat modus, *necesse*, alioquin non erunt æquivalentes. verbi gratia, in *illiacæ* dicitur, *Petrum disputare non est possibile, non contingens, est impossibile*, si diceretur in quarta *Petrum disputare est necesse* tantum abesset ab æquipollentia, vt redderet sensum oppositum, vnde necessariò dicitur, *non disputare est necesse*, itaque in quauis figura, tres primæ propositiones sunt similes in affirmando, vel negando dicto, quod si in prima affirmatur, affirmatur in secunda, & tertia, in quarta autem negatur. Tandem considera, quibus negationibus, aut quibus affirmationibus reddatur sensus idem, tunc autem æquivalentes propositiones reddes. Hæc video esse molesta, sed non possunt prætermitti, quamuis omitto, quæ possum.

SECTIO XI.

De quantitate, & qualitate cuiusque figuræ.

§.47. Oppositio propositionum modalium parebit, si earum quantitas, & qualitas dignoscantur. Quantitatem propositionis dixi supra esse, eam esse vniuersalem, particularem, aut singularem, in propositionibus absolutis quantitas sumitur ex quantitate multitudinis significatæ per subiectum, vel ex vnitæte, e. g. *omnis homo currit* est vniuersalis, quia subiectum habet descensum distributiuum per omnes homines, *Petrus autem currit*, est singularis, quia subiectum vnam rem significat. *aliquis homo currit* est confusa, vel particularis, quia vagè descendit ad indiuidua sub diuisione. In propositione modalis non spectatur quantitas ex subiecto sine dicto, sed ex modo, nam propositiones de dicto vniuersali sunt particulares, & de dicto singulari sunt vniuersales, vt patebit. Quam ob rem rectè Fonseca monuit lib. 3. cap. 10. harum quantitatem sumi ex verbi vniuersalitate, aut particularitate, nempe ex temporum differentiis: propositio enim modalis, qua verbum significat omnes temporis differentias, erit vniuersalis: quando verò aliquam vagè, erit particularis; qua vnam determinate, erit singularis: erisque iudicium idem de quibuscumque aliis circumstantiis significatis per verbum.

§.48. *Purpurea, & illiacæ*, sunt modi vniuersales, quia sub se continent, & subalternant alios duos modos, *purpurea* subalternat sibi propositiones de *amabimus*; *illiacæ* verò propositiones de *edentuli*, vt patebit. vnde constat *amabimus, & edentuli* esse modos particulares. Quæ sic probantur. In *purpurea* quarta propositio est hæc, *Petrum currere, est necesse*, quæ vniuersalissima est, quia verbum, est, amplectitur omnia tempora, quibus Petrus existit; nam si Petrus est necessariò currens, ergo nunquam potest à cursu

à cursu cessare, quia si posset, non esset illi necessario currendum quod patet ex tertia propositione eiusdem figuræ æquivalente quartæ, e. g. *Petrum non disputare est impossibile*, quæ falsa esset, si aliquando esset possibile Petrum non disputare, quia *impossibile*, est modus negatiuus, qui absolute; & sine limite dictus, est vniuersalis, vt *Petrus non currit*, id est nullibi, nec modo villo currit: quod si aliquando posset Petrus non disputare, ergo non esset absolute impossibile disputare, quia pro ea differentia non esset impossibile, nam quod aliquando est possibile, non est absolute impossibile, quia impossibile dicit carentiam potentiam, & quod semel est possibile, non habet carentiam possibilitatis, sed possibilitatem. Idem patet in prima, & secunda propositione, *Petrum non currere non est possibile, nec contingens*, ergo in nullo tempore Petrus erit potens cessare à cursu, aut in quo illi possit contingere carentia cursus, quod si quando contingere posset, contingens esset, & consequenter falsa esset secunda propositio asserens, eam non esse contingentem.

§.49. In *illiacæ* cernitur eadem vniuersalitas, quia habet modos eadem ratione negatos, & affirmatos, qua *purpurea*: quarta propositio est *Petrum non currere est necesse*: tertia *Petrum currere est impossibile*, ergo in nullo tempore potest currere, quia quod est impossibile, nullo tempore est possibile: prima & secunda aiunt non esse contingens nec possibile, ergo nunquam est contingens, nec possibile, alioquin esset possibile atque contingens. Ex quibus apertè monstratur vniuersalitas vtriusque figuræ, e. g. *Petrum currere non est possibile*, quæ est in *illiacæ*, ergo non est possibile *Petrum currere heri, nec hodie, nec cras, &c.* Item hæc, *Petrum currere est necesse*, quæ est in *purpurea* habet hunc descensum, ergo necesse est *Petrum currere hodie, & cras, & quouis tempore existat*, quæ sunt signa propositionis vniuersalis.

§.50. *Amabimus, & edentuli*, sunt modi particulares, siue confusi, qui non amplectuntur collectiue omnes temporis differentias, sed tantum sub diuisione, nec opus est descendere ad singulas distributiue, sed diuinctiue. Nam ad veritatem earum propositionum sufficit, si quod affirmatur, contingat aliquo tempore, & non omni, e. g. *Petrum currere est possibile*, quæ est prima propositio de *amabimus*, veritatem sumit, si Petrus potest currere hodie, licet non possit currere cras, quia illa propositio tantum affirmat potentiam cursus Petri, sed Petrus potens currere cras, verè habet potentiam currendi, ergo propositio, quæ solum affirmat Petrum posse currere, erit vera, quemadmodum, qui dicit *homo curret* eius propositio est vera currente solo Petro, nec enim ly, *possibile*, sic prolaturum dicitur esse possibilem omni-tempore. Quo manifestè disparatur ab *impossibili*, quia cum is sit modus negatiuus, vniuersaliter negat, & pro quocumque tempore. Vt si quis dicat *Petrus non currit*, est falsum, si currat Romæ, licet non currat Toleti. Vnde patet ceteras tres propositiones de *amabimus*, esse particulares, quia æquivalent primæ; de secunda patet, tertia est hæc *Petrum currere non est impossibile, at non impossibile*, idem est, quod *possibile*, quemadmodum non nullus, idem est, quod *aliquis*; de quarta patet, quia est hæc, *Petrum non currere non est necesse*, id est, Petrus non habet necessitatem cessandi à cursu, quæ æquiualeat huic, *Petrus potest currere*.

Idem iudicium est de propositionibus in *edentuli*, quia habent modos eodem modo affirmatos in prima, & secunda propositione, & negatos in tertia, & quarta, quemadmodum propositiones de *amabimus*, ac proinde seruant eandem quantitatem.

SECTIO XII.

De oppositione cuiusque figuræ cum alijs.

§.51. Vnde constat *purpurea, & illiacæ*, opponi contrariè, quia negari non potest esse eas oppositas in affirmatione, & aliunde sunt vniuersales, ergo sunt contrariæ, maior probatur, quia hæc prima propositio de *purpurea*, *Petrum non currere non est possibile*, habet hunc sensum, *Petrus non potest existere, quin currat*. Item hæc prima propositio de *illiacæ*, *Petrum currere non est possibile*, reddit hunc sensum, *Petrus, quamuis existat, non potest currere*, sed Petrum existere non posse, quin currat, & Petrum non posse existere nisi currendo, apertè opponuntur, quia Petrus existens, & necessariò currens non potest cursu carere, ergo illæ propositiones sunt oppositæ.

§.52. Confirmatur, repugnat vtramque esse veram, ergo opponuntur: consequentiam probavi supra, ostendens omnem repugnantiam propositionum in veritate aut falsitate esse ratione duarum singularium, reciproce contradictorium. Antecedens patet, quia si verum est, Petrus existere posse aliquando, quin currat, ergo non erit verum Petrum existentem necessariò currere, nam si necessario currit, non potest existere nisi currens; quod si non potest existere nisi currens, ergo non potest existere quin currat, ergo si prima propositio in *purpurea*, affirmans Petrum non posse existere quin currat, est vera: prima de *illiacæ*, necessario est falsa, quia affirmat Petrum existentem non posse currere, nam si necessario currit, quo modo est impossibile vt currat? vt si Deus necessario est Deus, quo modo potest non esse Deus? ergo illæ propositiones opponuntur, in veritate.

§.53. Tandem possunt esse simul falsæ, quæ est proprietas contrariarum, nam hæc *Petrum non currere non est possibile*, apertè est falsa, quia Petrus potest existere quin currat. Item hæc *Petrum currere non est possibile*, est æquè falsa, quia Petrus existens potest currere, quia tam cursus, quam carentia illius sunt accidentia separabilia à Petro. Itaque quia in falsitate vtriusque non continentur duæ propositiones singulares mutuo contradicentes, idèd possunt esse falsæ: quia verò continentur in vtriusque veritate, idèd non possunt esse simul veræ, quæ est propositio contrariarum proprietas, vt de absolutis dixi.

§.54. *Purpurea & amabimus* sunt subalternæ, quia *amabimus* est particularis, *purpurea* autem vniuersalis, sub quo modo continetur *amabimus*, nam hæc prima propositio *amabimus*, *Petrum currere est possibile*, continetur sub hac prima de *purpurea*, *Petrum non currere non est possibile*, nam necesse est Petrum currere, quod si Petrus necessariò currit, ergo currere potest, quæ est prima propositio de *amabimus*, eam autem contineri sub *purpurea* patet: quia valet consequentia à *purpurea* ad *amabimus*, affirmatiue, non tamen valet ab *amabimus* ad *purpurea*, nam omne quod necessario currit (quod affirmat *purpurea*) currere potest (quod affirmat *amabimus*) ac non omne quod currere potest, necessario currit, vt patet: qua in parte seruant hi modi proportionem harum absolutarum, *omnis homo currit, aliquis homo currit*,

omnis homo currit, nullus homo non currit, sunt æquivalentes, quia nullus non, & omnis, sunt idem, dicitur enim negationes affirmant. Hinc clarissimè patet, quatuor propositiones modales vnius figuræ esse mutuo æquivalentes. Quis enim non videt, has propositiones significare rem eandem? *Cursum Petri est possibile, est contingens, non est impossibile, Petrum à cursu cessare non est necessarium*, etenim si cursus est possibilis, & contingens, non est impossibile, quia possibile non est impossibile; quod si impossibile non est, ergo eius carentia non est necessaria: etenim si Petrus necessariò cessaret à cursu, non posset currere, & cursus esset impossibilis, quia quando carentia rei est necessaria, talis res est impossibilis. e. g. est necessaria carentia hominis irrationalis, ergo homo irrationalis est impossibilis, quia si esset possibilis, tolleretur illam carentiam, quæ sic esset contingens, non verò necessaria. Hæc, quæ clarissima sunt, continentur in prima figura *amabimus*, cuius prima, & secunda propositio est, *Petrum currere est possibile, & contingens*; tertia, *Petrum currere non est impossibile*; quarta, *Petrum non currere non est necesse*, quia tertia de *impossibili*, addito, non, æquivaleret *possibili*, sunt enim idem, est non impossibile, & possibile. Quarta verò, quæ habet duas negationes, nempe negationem cursus, & negationem necessitatis, negat necessitatem cessandi à cursu, qui autem non habet necessitatem cessandi à cursu, vel non currendi, potest currere, ac proinde eius cursus non est impossibilis, est possibilis, & contingens.

§.43. Idem patet in his propositionibus, *Petrum non currere est possibile, est contingens, non est impossibile, Petrum currere non est necessarium*: nam si Petrus existere potest, quin currat, ergo Petrum non currere contingens est, ergo non est impossibile, ergo nulla necessitas est currendi, nam si illi esset necessariò currendum, non posset cessare à cursu. Hæc autem quatuor propositiones tam apertè æquivalentes sunt in secunda figura, *edentuli*, cuius prima, & secunda propositio est, *possibile, & contingens est, Petrum non currere* (quod est carere cursu); tertia, *non est impossibile Petrum non currere*; quarta vero, *non est necessarium Petrum currere*.

§.44. Nec difficiliore sunt hæc, *Petrum non currere non est possibile, non est contingens, est impossibile, Petrum currere est necessarium*: est enim vel oculis conspicuum, eum qui necessariò currit, non posse non currere: quia non posse non currere est omnino idem, ac necessitatem habere currendi; quod si non potest non currere, sed necessariò currit, ergo illi non est contingens non currere, ergo est impossibile, quia non contingens, & impossibile, idem sunt. Hæc autem quatuor tam claræ propositiones suo ordine continentur in tertia figura, *purpurea*, cuius prima, & secunda est, *Petrum non currere* (quod est cursu carere) *non est possibile, non contingens*. Tertia, *Petrum non currere est impossibile*. Quarta, *Petrum currere est necessarium*.

§.45. Item hæc sunt per se notæ, *Petrus currere non potest, nec illi potest contingere, est illi impossibile, est illi necessarium cursu carere*: nam si currere non potest, nec contingens est: quod si contingere non potest, ergo impossibile est currere: quod si impossibile est currere, ergo non currere est necessarium: hæc autem doctrina continetur in quarta figura, *illiacæ*, cuius prima, & secunda est, *Petrum currere non est possibile, non contingens*. Tertia, *est impossibile*. Quarta, *Petrum non currere est necessarium*.

§.46. Vbi aduerte duas primas propositiones esse affirmatiuas, aut negatiuas eodem omnino modo.

Tertiam verò esse negatiuam de modo, quando duæ priores sunt affirmatiuæ de eodem modo: quia si in prima affirmantur *possibile, & contingens*, in tertia debet negari *impossibile*, vt eo negato affirmetur *possibilitas*. Quando verò prima, & secunda negant modum, tertia debet illum affirmare, quia si in prima, & secunda negatur *possibilitas*, in tertia illis æquipollente debet affirmari *impossibilitas*, vt ea affirmata negetur *possibilitas*. Quarta vero propositio habet pro dicto contradictorium dictis præcedentium, si enim in tribus prioribus dictum est positiuum, seu affirmatiuam, in quarta est priuatiuum, aut negatiuum, exempli gratia, si in prioribus dicitur, *Petrum currere*, in quarta dicitur, *Petrum non currere*: si autem in prioribus dicitur, *non currere*, in quarta dicitur, *Petrum currere*, quia id postulat modus, *necesse*, alioquin non erunt æquivalentes. verbi gratia, in *illiacæ* dicitur, *Petrum currere non est possibile, non contingens, est impossibile*, si diceretur in quarta *Petrum currere est necesse* tantum abesset ab æquipollentia, vt redderet sensum oppositum, vnde necessariò dicitur, *non currere est necesse*, itaque in quavis figura, tres primæ propositiones sunt similes in affirmando, vel negando dicto, quod si in prima affirmatur, affirmatur in secunda, & tertia, in quarta autem negatur. Tandem considera, quibus negationibus, aut quibus affirmationibus reddatur sensus idem, tunc autem æquivalentes propositiones reddes. Hæc video esse molesta, sed non possunt prætermitti, quamuis omitto, quæ possum.

SECTIO XI.

De quantitate, & qualitate cuiusque figuræ.

Propositio propositionum modalium patebit, si earum quantitas, & qualitas dignoscantur. Quantitatem propositionis dixi supra esse, eam esse vniuersalem, particularem, aut singularem, in propositionibus absolutis quantitas sumitur ex quantitate multitudinis significata per subiectum, vel ex vnitatem, e. g. *omnis homo currit* est vniuersalis, quia subiectum habet descensum distributiuum per omnes homines, *Petrus autem currit*, est singularis, quia subiectum vnā rem significat. *aliquis homo currit* est confusa, vel particularis, quia vagè descendit ad indiuidua sub disunctione. In propositione modalis non spectatur quantitas ex subiecto siue dicto, sed ex modo, nam propositiones de dicto vniuersali sunt particulares, & de dicto singulari sunt vniuersales, vt patebit. Quam ob rem rectè Fonseca monuit lib. 3. cap. 10. harum quantitatem sumi ex verbi vniuersalitate, aut particularitate, nempe ex temporum differentiis: propositio enim modalis, qua verbum significat omnes temporis differentias, erit vniuersalis: quando verò aliquam vagè, erit particularis; qua vnā determinate, erit singularis: eritque iudicium idem de quibuscumque aliis circumstantiis significatis per verbum.

Purpurea, & illiacæ, sunt modi vniuersales, quia sub se continent, & subalternant alios duos modos, *purpurea* subalternat sibi propositiones de *amabimus*; *illiacæ* verò propositiones de *edentuli*, vt patebit. vnde constat *amabimus, & edentuli* esse modos particulares. Quæ sic probantur. In *purpurea* quarta propositio est hæc, *Petrum currere, est necesse*, quæ vniuersalissima est, quia verbum, *est*, amplectitur omnia tempora, quibus Petrus existit; nam si Petrus est necessariò currens, ergo nunquam potest à cursu

à cursu cessare, quia si posset, non esset illi necessario currendum quod patet ex tertia propositione eiusdem figuræ æquivalente quartæ, e. g. *Petrum non currere est impossibile*, quæ falsa esset, si aliquando esset possibile Petrum non disputare, quia impossibile, est modus negatiuus, qui absolute; & sine limite dictus, est vniuersalis, vt *Petrus non currit*, id est nullibi, nec modo villo currit: quod si aliquando posset Petrus non disputare, ergo non esset absolute impossibile disputare, quia pro ea differentia non esset impossibile, nam quod aliquando est possibile, non est absolute impossibile, quia impossibilitas dicit carentiam potentiam, & quod semel est possibile, non habet carentiam possibilitatis, sed possibilitatem. Idem patet in prima, & secunda propositione, *Petrum non currere non est possibile, nec contingens*, ergo in nullo tempore Petrus erit potens cessare à cursu, aut in quo illi possit contingere carentia cursus, quod si quando contingere posset, contingens esset, & consequenter falsa esset secunda propositio asserens, eam non esse contingentem.

§.49. In *illiacæ* cernitur eadem vniuersalitas, quia habet modos eadem ratione negatos, & affirmatos, qua *purpurea*: quarta propositio est *Petrum non currere est necesse*: tertia *Petrum currere est impossibile*, ergo in nullo tempore potest currere, quia quod est impossibile, nullo tempore est possibile: prima & secunda autem non esse contingens nec possibile, ergo nunquam est contingens, nec possibile, alioquin esset possibile atque contingens. Ex quibus apertè monstratur vniuersalitas vtriusque figuræ, quia modus vtriusque se porrigit ad omnia tempora, potestque fieri descensus distributiuus ad singula, more propositionis absolute vniuersalis, e. g. *Petrum currere non est possibile*, quæ est in *illiacæ*, ergo non est possibile *Petrum currere heri, nec hodie, nec cras, &c.* Item hæc, *Petrum currere est necesse*, quæ est in *purpurea* habet hunc descensum, ergo necesse est *Petrum currere hodie, & cras, & quouis tempore existat*, quæ sunt signa propositionis vniuersalis.

§.50. *Amabimus, & edentuli*, sunt modi particulares, siue confusi, qui non amplectuntur collectiue omnes temporis differentias, sed tantum sub disunctione, nec opus est descendere ad singulas distributiuè, sed disunctiue. Nam ad veritatem earum propositionum sufficit, si quod affirmatur, contingat aliquo tempore, & non omni, e. g. *Petrum currere est possibile*, quæ est prima propositio de *amabimus*, veritatem sumit, si Petrus potest currere hodie, licet non possit currere cras, quia illa propositio tantum affirmat potentiam cursus Petri, sed Petrus potens currere cras, verè habet potentiam currendi, ergo propositio, quæ solum affirmat Petrum posse currere, erit vera, quemadmodum, qui dicit *homo currit* eius propositio est vera currente solo Petro, nec enim ly, *possibile*, sic prolatum dicit cursum esse possibilem omni-tempore. Quo manifestè disparatur ab *impossibili*, quia cum is sit modus negatiuus, vniuersaliter negat, & pro quocumque tempore. Vt si quis dicat *Petrus non currit*, est falsum, si currat Romæ, licet non currat Toleti. Vnde patet cæteras tres propositiones de *amabimus*, esse particulares, quia æquivalent primæ; de secunda patet; tertia est hæc *Petrum currere non est impossibile, at non impossibile, idem est, quod possibile*, quemadmodum non nullus, idem est, quod aliquis; de quarta patet, quia est hæc, *Petrum non currere non est necesse, id est*, Petrus non habet necessitatem cessandi à cursu, quæ æquivaleret huic, *Petrus potest currere*.

Idem iudicium est de propositionibus in *edentuli*, quia habent modos eodem modo affirmatos in prima, & secunda propositione, & negatos in tertia, & quarta, quemadmodum propositiones de *amabimus*, ac proinde seruant eandem quantitatem.

SECTIO XII.

De oppositione cuiusque figuræ cum alijs.

§.51. Vnde constat *purpurea, & illiacæ*, opponi contrariè, quia negari non potest esse eas oppositas in affirmatione, & aliunde sunt vniuersales, ergo sunt contrariæ, maior probatur, quia hæc prima propositio de *purpurea*, *Petrum non currere non est possibile*, habet hunc sensum, *Petrus non potest existere, quin currat*. Item hæc prima propositio de *illiacæ*, *Petrum currere non est possibile*, reddit hunc sensum, *Petrus, quamuis existat, non potest currere*, sed Petrus existere non posse, quin currat, & Petrum non posse existere nisi currendo, apertè opponuntur, quia Petrus existens, & necessariò currens non potest cursu carere, ergo illæ propositiones sunt oppositæ.

§.52. Confirmatur, repugnat vtramque esse veram, ergo opponuntur: consequentiam probaui supra, ostendens omnem repugnantiam propositionum in veritate aut falsitate esse ratione duarum singularium, reciproce contradicentium. Antecedens patet, quia si verum est, Petrum existere posse aliquando, quin currat, ergo non erit verum Petrum existentem necessariò currere, nam si necessariò currit, non potest existere nisi currens; quod si non potest existere nisi currens, ergo non potest existere quin currat. ergo si prima propositio in *purpurea*, affirmans Petrum non posse existere quin currat, est vera: prima de *illiacæ*, necessariò est falsa, quia affirmat Petrum existentem non posse currere, nam si necessariò currit, quo modo est impossibile vt currat? vt si Deus necessariò est Deus, quo modo potest non esse Deus? ergo illæ propositiones opponuntur, in veritate.

§.53. Tandem possunt esse simul falsæ, quæ est proprietas contrariarum, nam hæc *Petrum non currere non est possibile*, apertè est falsa, quia Petrus potest existere quin currat. Item hæc *Petrum currere non est possibile*, est æquè falsa, quia Petrus existens potest currere, quia tam cursus, quam carentia illius sunt accidentia separabilia à Petro. Itaque quia in falsitate vtriusque non continentur duæ propositiones singulares mutuo contradicentes, idèd possunt esse falsæ: quia verò continentur in vtriusque veritate, idèd non possunt esse simul veræ, quæ est propositio contrariarum proprietas, vt de absolutis dixi.

§.54. *Purpurea & amabimus* sunt subalternæ, quia *amabimus* est particularis, *purpurea* autem vniuersalis, sub quo modo continetur *amabimus*, nam hæc prima propositio *amabimus*, *Petrum currere est possibile*, continetur sub hac prima de *purpurea*, *Petrum non currere non est possibile*, nam necesse est Petrum currere, quod si Petrus necessariò currit, ergo currere potest, quæ est prima propositio de *amabimus*, eam autem contineri sub *purpurea* patet: quia valet consequentia à *purpurea* ad *amabimus*, affirmatiue, non tamen valet ab *amabimus* ad *purpurea*, nam omne quod necessariò currit (quod affirmat *amabimus*) currere potest (quod affirmat *purpurea*) at non omnè quod currere potest, necessariò currit, vt patet: qua in parte seruant hi modi proportionem harum absolutarum, *omnis homo currit, aliquis homo currit*,

currit, itaque posse currere verificatur in vno tempore vagè sumpto, sicut aliquis homo currit, in aliquo individuo: at verò necessariò currere debet omni tempore distributiue verificari, sicut omnis homo currit, in omnibus individuis. Veritas autem pendens ab omni tempore continet in se veritatem pendentem ab vno, immò pendet ab ea sicut veritas huius, omnis homo currit, pendet à veritate huius, aliquis homo currit. veritas autem huius, Petrus potest currere, non pendet ab huius veritate, Petrus necessario currit: sicut nec veritas huius, aliquis homo currit, pendet à veritate huius, omnis homo currit.

§. 55. Idem iudicium est de edentuli, qui modus subalternatur illiace, quia hæc prima propositio illiace, Petrum currere non est possibile continet hanc primam edentuli, & ab ea pendet, Petrum non currere est possibile, quia si non est possibile, vt currat, ergo possibile est vt non currat, vt si non est possibile, vt sim ego lapis, ergo possibile est, vt non sim lapis: expende has propositiones, quæ mutuo comparatæ seruant eandem proportionem, quam inter se purpurea, & amabimus.

§. 56. Hinc ulterius deduco, amabimus, & edentuli, esse propositiones subcontrarias, quia sunt subalternæ duabus contrariis. Item quia sunt particulares, siue confusæ, & possunt esse simul veræ, non tamen simul falsæ. Nam hæc prima de amabimus, Petrum currere est possibile, est quidem vera: similiter, & hæc prima de edentuli, Petrum non currere est possibile, quia in earum veritate non continentur duæ singulares mutuo contradicentes, quia cum cursus Petro sit accidens separabile, potest illud habere, & non habere: eas non posse esse falsas probatur, quia si hæc de amabimus, Petrum currere est possibile, esset falsa, ergo possibile esset Petrum non currere, vt ex terminis patet: ergo hæc propositio de edentuli, Petrum non currere est possibile, non posset esse falsa, quia verè posset Petrus non currere; quod si posset esse falsa, contineretur in vtriusque falsitate duæ singulares contradictoriæ, quia Petrum currere est possibile, ad sui falsitatem requirit, vt cursus sit impossibilis, & hæc, Petrum non currere est possibile, requirit ad sui falsitatem, vt cursus Petri sit necessarius, & vt Petrus semper currat, sed Petrum non posse currere, & necessariò currere sunt contradictoria, quia curreret simul, & non curreret, ergo amabimus & edentuli, non possunt esse simul falsæ, & possunt esse simul veræ, quod proprium est subcontrariarum.

§. 57. Tandem deduco purpurea, & edentuli esse contradictoriè oppositas, similiter illiace, & amabimus, nam vna contraria opponitur contradictoriè subalternatæ alterius contrariæ, vt omnis homo currit, opponitur contradictoriè huic aliquis homo non currit, quia continetur sub hac, nullus homo currit: ratio à priori, quia purpurea est propositio vniuersalis negatiua de modo, edentuli autem est particularis affirmatiua de eodem modo, ergo sunt contradictoria. Patet consequentia ex definitione contradictoriarum (idem de illiace, & amabimus est) nam purpurea negat dictum in tribus propositionibus, illudque affirmat in quarta, & negat modum in duabus, affirmat autem in tertia, & quarta. Edentuli verò in tribus negat etiam dictum, & affirmat modum in duabus, illudque negat in duabus vltimis, e. g. Petrum non currere non est possibile, est prima de purpurea, cui contradicit hæc, Petrum non currere est possibile, quæ est prima de edentuli; possibile autem & non possibile mutuo contradicunt, quod clarius patet in illiace Petrum currere non est possibile, cui con-

tradicit amabimus, Petrum currere est possibile, posse, & non posse contradictoriè opponuntur, nec possunt simul esse veræ, vel simul falsæ, quia duo contradictoria reperirentur à parte rei. Possunt autem opponi contradictoriè, vt singulares, si terminos adstringamus, vt Petrum non currere hic & nunc (vt aiunt) non est possibile, Petrum non currere hic, & nunc est possibile, quia vna temporis differentia in particulari significatur.

Rogas vtum reperiat contradictio in modalibus, præter quam in contradictionem modi? Respondeo negatiue, quia quacumque alia ratione se habeant propositiones, possunt esse aut simul falsæ, vt contrariæ, aut simul veræ, vt subalternæ. Ratio à priori, quia contradictio est in affirmatione, & negatione copulæ, quæ in modalibus est modus ipse, in hac autem propositione modali: Petrum currere est verum, Petrum non currere est verum, reperitur contradictio, quia modus ipse negatur saltem remore: nam dicere, verum esse Petrum non currere, virtualiter dicit, non esse verum Petrum currere, quia in iis modis essentialiter pendet à dicto, nam ab eo quod res est vel non est, propositio dicitur vera vel falsa, vnde ex affirmatione, & negatione dicti sequitur affirmatio, & negatio modi, & veritatis in propositione, quod est ab simile in cæteris modis.

Dicta possunt esse singularia, vel vniuersalia, vel confusa, vt Petrum currere est possibile, Omnem hominem currere, Aliquem hominem currere, possuntque esse descensus in dicto, retento eodem modo in singularibus, e. g. in amabimus, Omnem hominem currere est possibile, hunc habet descensum, ergo Petrum currere est possibile, Paulum, &c. cui contradicit hæc, in illiace, Hominem currere non est possibile, ergo nec Petrum, &c. cui etiam contradicit hæc, in illiace, Aliquem hominem currere non est possibile, licet enim mutetur dictum in illiace, tamen quia hæc propositio in amabimus; Omnem hominem currere est possibile, complectitur hanc, Aliquem hominem currere est possibile, ideo hæc de illiace, Aliquem hominem currere non est possibile, contradicit huic de amabimus, Omnem hominem currere est possibile, quia ex veritate, aut ex falsitate vtriusque, darentur in vno individuo duo prædicata contradictoria. Nam esset possibile, & non possibile vnum hominem currere.

Modales conuertuntur ex parte dicti, non verò ex parte modi, e. g. Petrum currere est possibile, sic conuertitur, aliquid currere esse Petrum est possibile, conuertuntur autem dicta seruatim regulis conuersionis absolutæ propositionis. Modales exclusiue vocantur, quæ sunt per modum aduerbialem, vt Petrus contingenter disputat, licet enim voces sint diuersæ, quia disputatio affirmatur de Petro, & non modus, tamen re ipsa, & modus, & disputatio affirmantur, sicut in compositis, quia Petrum currere, est necesse, affirmatur, & cursus, & necessitas illius, sicut hæc Petrus contingenter disputat, asserit, & contingentiam, & disputationem, tamen improprie affirmantur per aduerbium, vt hæc, Petrus impossibilitèr disputat, de iis agunt Sorus lectione 2. & Toletus, lib. 3. cap. 6. nec opus est ad earum oppositionem, & quantitatem nisi considerare, quomodo aduerbium æquiualeat verbo. Impossibilitèr, & necessariò, sunt modi vniuersales, possibilitèr, & contingenter sunt particulares. Considerenturque eorum æquipollentia, quæ & alia, quia magis molesta sunt, quàm vtilia, omitto. Aristoteles alio modo propositionem efformat, nam primam vocat de necessè, secundam de possibili, tertiam de contingenti. Quartam de impossibili, quem imitatus

Fonseca,

Sectio XIII. De exponibili, & exclusiua propositione.

37

Fonseca, sed res eadem est, vsus autem stat à Petro Hispano.

SECTIO XIII.

De exponibili, & exclusiua propositione.

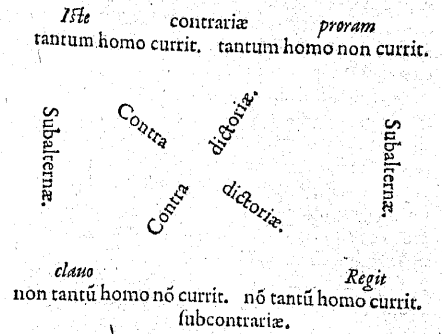
§. 61. Propositio exponibilis est, quæ indiget expositione, quod potest multipliciter euenire, multis enim modis potest aliquis obscure loqui. à Summulistis accipitur pro enunciatione obscura propter aduerbium aliquod, ratione cuius indiget resolutione (vt aiunt) per clariiores propositiones illi æquiuales, & quæ eundem habent sensum: propositio illa obscura vocatur exponibilis, quia est, quæ eget expositione. Illa autem, per quas exponitur, vocantur exponentes: quia per illas declaratur obscura. De exponibilibus agunt Toletus, lib. 3. Fonseca lib. item 3. Sotus autem præfusè in opusculo de exponibilibus.

§. 62. Harum species est propositio exclusiua, quæ afficitur signo aliquo exclusionem significante, e. g. tantum, solum, dumtaxat, &c. E quibus nonnullæ afficiuntur signo à parte prædicati, quæ vocantur de extremo seu prædicato exclusiue. Quando nimirum excluditur aliquod com prædicatum à prædicato propositionis, e. g. Petrus est Summulista tantum, id est, est ignarus aliarum facultatum à summulistica. Ex iis duo sunt genera, alterum excludens numerum, e. g. Apostoli sunt duodecim tantum, id est, sunt in numero duodenario, & non in maiori. Quæ exclusio dicitur, secundum pluralitatem. Alterum genus excludit rem aliquam, vt Petrus est tantum musicus. Quæ dicitur exclusio secundum rem, est magnum discrimen, cum exclusio ponitur à parte prædicati, ac cum ponitur à parte subiecti, e. g. Apostoli sunt tantum duodecim, est vera propositio, hæc autem falsa; tantum Apostoli sunt duodecim, reddit enim hunc sensum, in solo Collegio Apostolorum est numerus duodenarius, quod est falsum, quia etiam Senatus Pompeionensis est in eodem numero, in iis exclusiuis parum est difficultatis.

§. 63. Secundum genus exclusiuarum est, quo exclusio præfixa propositioni totam illam afficit, quæ vocatur exclusio simpliciter, vt tantum homo currit. Hæc sunt quatuor. Prima integrè affirmatiua, quæ & signum exclusionis, & copula verbi affirmantur, vt tantum homo currit. Secunda opposita primæ est, quæ negatur signum præposita vna negatione, vt non tantum homo currit. Tertia, quæ negatur copula, & affirmatur signum, vt tantum homo non currit. Quarta huic opposita est de vtroque negato, vt non tantum homo non currit. Has propositiones ita Summulistæ resoluunt. Primam, per propositionem hypotheticam copulatiuam, cuius prima pars sit particularis affirmatiua de eodem subiecto, amoto etiam signo; secunda verò sit vniuersalis negatiua cum opposito subiecti, e. g. hæc, tantum homo currit, sic exponitur, aliquis homo currit, & nihil præter illum currit. Secundam resoluunt per hypotheticam disiunctiuam, e. g. hæc, non tantum homo currit, sic resoluuntur, nullus homo currit, vel aliquid non homo currit. Tertiam verò resoluunt per hypotheticam copulatiuam, vt primam, e. g. hæc, tantum homo non currit, ita resoluuntur, homo non currit, & omne aliud currit. Quarta verò resoluunt per hypotheticam disiunctiuam hoc modo, non tantum homo non currit, id est, omnis homo currit, vel aliquid non homo currit. Hæc communiter Summulistæ.

§. 64. Inter has propositiones assignant omne genus oppositionis. Ad quas aduerte, vocali, i. significati

enunciationem particularem affirmatiuam, vocali autem, a. vniuersalem affirmatiuam, o. autem particularem negatiuam, e. verò vniuersalem negatiuam: E quibus constanter quatuor dictiones, iste, regit, proram, clauo, in dictione iste ponitur prima propositio, tantum homo currit, in regit ponitur secunda, non tantum homo currit, in proram ponitur tertia, tantum homo non currit, in clauo ponitur quarta, non tantum homo currit. In hoc autem quadrangulo cernes oppositionem.

Iste & Proram dicuntur vniuersales, forte quia illarum exponentes sunt hypotheticæ copulatiuæ, quæ exigunt ad sui veritatem collectionem obiecti, quem admodum propositio vniuersalis. Hæc enim copulatiua, Petrus currit, & Ioannes non loquitur, requirit ad sui veritatem, vt Petrus currat, & Ioannes non loquatur, quorum altero deficiente non est vera propositio. Clauo & Regit, dicuntur particulares, forte quia illorum exponentes sunt disiunctiuæ: vbi autem est disiunctio, est propositio particularis exigens vnam partem obiecti ad sui veritatem: vt ad veritatem huius, Petrus currit, vel Ioannes loquitur, sufficit, si Petrus currat tacente Ioanne.

SECTIO XIV.

Difficultates circa hanc doctrinam.

§. 65. Primum, iste modus resoluendi propositiones non videtur admodum aptus; licet enim in propositionibus de subiecto definito locum haberet ea doctrina, non tamen in subiecto vniuersali. Nam hæc propositio tantum omnis homo currit, est in primo modo, quia est integrè affirmatiua, quem admodum hæc tantum homo currit, & tamen resolui non potest in iste, per primam particularem affirmatiuam: debet enim necessariò resolui per primam vniuersalem affirmatiuam, & per secundam vniuersalem negatiuam, exempli gratia, omnis homo currit, & nihil præter illum currit. Nam propositiones primi modi resoluuntur retento eodem subiecto. Nec item in materia necessaria propositio indefinita resolui potest per particularem: e. g. tantum homo est rationalis, quæ resoluuntur per vniuersalem illi æquiualem, omnis homo est rationalis, & nihil præter illum est rationale. Hæc autem est mala expositio, aliquis homo est rationalis, & nihil præter illum est rationale: quia præter aliquem hominem aliquid est rationale, nempe duo, & omnes homines sunt rationales: sunt enim quo vis termini significetur, est rationale, ergo propositio in iste non resoluuntur semper per primam particularem affirmatiuam.

Deinde propositio secundi modi, tantum omnis homo currit, quæ dicitur contradicere priori, non potest

D

potest resolui in Regit disiunctiue per primam vniuersalem negatiuam, & secundam particularem affirmatiuam. Possent enim esse simul falsa contra leges contradicentium. Demus enim currere solum Petrum, & nihil aliud, tunc esset falsa hac propositio primi modi *tantum omnis homo currit*, quia habet hunc sensum, *omnis homo currit, & nihil prater illum*, quod est falsum, quia Antonius non currit. Item hac *non tantum omnis homo currit* esset falsa, si resolueretur in Regit hoc modo, *nullus homo currit*, vel *aliquid non homo currit*. Nam Petrus currit, & nullus non homo currit. Quod sufficit ad falsitatem huius propositionis, quia nulla pars eius obiecti ponitur, sicut per illam enunciat, quia neque ponitur carentia cursus in omni homine, neque ponitur cursus in rebus distinctis ab homine, ut hac est falsa, *Petrus currit, vel Ioannes non currit*, si neque Petrus currit, neque Ioannes caret cursu, nam ad veritatem disiunctiue requiritur vnam partem obiecti esse, ut ab illa dicitur. Superfedeo a responsionibus huius argumenti, quia facile possunt impugnari, satis esse ducent ostendere falsitatem eius regulam, quo cetera regulae corrumpunt. Hoc autem confirmari potest ex propositione de subiecto singulari, quae non potest illa ratione resolui.

§.67. Secundò, hac resolutio propositionum non tam enucleatè quam arietino more videretur inuecta. Hac enim propositio, *non tantum homo currit*, à Summulistis ita resoluitur, *nullus homo currit, vel aliquid non homo currit*. cū tamen è mamis luxerimus eius resolutionem esse hanc, *homo currit, & aliquid prater hominem currit*. Ratio à priori, quia in hac propositione primi modi *tantum homo currit*, ly *tantum*, negat societatem cursus aliarum rerum cum homine, de quo non negatur, sed affirmatur cursus in ea propositione. At verò hac propositio secundi modi, *non tantum homo currit*, affirmat eam societatem, quia illa negatio, non praefixa signo negatiui affirmat, quod negatur per signum, nam duae negationes affirmant. Signum enim est negatio, & quod per illud solum negatur, affirmatur per illud, & per praepositam illi negationem. Itaque vtraque propositio affirmat cursum de homine, prima autem eum cursum negat de aliis rebus, secunda verò eundem concedit iisdem rebus.

§.68. Confirmatur: quia hoc signum *solus* est exclusiuum sicut *tantum*: etenim propositio, *solus sum ego* aequiualeat huic, *tantum ego sum*. Item hac, *non sum ego solus*, aequiualeat huic, *non tantum ego sum*: sed hac *non solus sum ego*, non negat me esse, nec exponitur disiunctiue per primam negatiuam, & secundam affirmatiuam: sed copulatiue per vtramque affirmatiuam, & affirmat me esse, & alium mecum: ergo hac propositio, *non tantum sum ego*, non negat me esse, sed potius dicit me esse, & alium mecum. Probat minor primò, ex cap. 8. Ioannis num. 16. *solus non sum, sed ego, & qui misit me pater*: vbi Christus hanc propositionem *non sum ego solus*, ita resoluit, copulatiue, *ego sum, & est Pater meus*.

§.69. Secundò probatur: quia si quis diceret, *ego solus natus sum in peccato originali*, teneretur hanc propositionem retractandam, ut minimum per hanc, *non solus ego natus sum in peccato originali*, id est, *ego & alij nati sumus in peccato*, vbi ly, *non solus*, non negat eum hominem natum in peccato, sic enim non purgaret errorem. Ergo negatio praeposita signo exclusiuo non negat copulam de subiecto, sed affirmat praecise, quod negatum fuerat per signum: vtraque autem propositio est affirmatiua in prima praeciante.

Confirmatur hac doctrina. Qui esset hunc errorem: *tantum ego natus sum in peccato originali*, postea illum purgaret per hanc propositionem: *Non tantum ego natus sum in peccato originali*. Quod Summulista negare non possunt opinantes, eas duas propositiones esse contradictorias: error autem per suam contradictoriam corrigitur. In mea autem sententia satis purgari patebit nunc. Igitur hac propositio *non tantum ego natus sum in peccato originali*, est propositio catholica ab Ecclesia definita: quia est purgatio, & correctio propositionis haereticae, ergo eius exponens debet etiam esse catholica, & definita ab Ecclesia: ut ex terminis patet.

Sed hac exponens à Summulistis assignata, *ego non sum natus in peccato, vel alij nati sunt in peccato*, licet sit vera, non tamen est catholica, nec definita ab Ecclesia, ergo per hanc non bene exponitur illa exclusiuam secundi modi. Minor patet: quia illa propositio nusquam reperitur, nec alia, in qua contineatur. At verò per hanc hypotheticam copulatiuam, & integrè affirmatiuam, *ego & alij nati sumus in peccato originali*, satis fit primo errori: ergo hac exponit hanc, *non tantum ego natus sum in peccato*. Consequenter patet: quia error fuerat in exclusione aliorum à peccato originis, quam exclusionem tollit hac vltima propositio. Et cum altero è duobus iis modis exponatur illa propositio secundi modi, ostensumque sit, eam non esse catholicam per exponens disiunctiuam, consequitur, ut exponens copulatiua integrè affirmatiua sit catholica, & illi aequiualeas, eamque exponens.

Hanc autem copulatiuam esse definitam patet ex sessione 5. Concilij Tridentini. asserentis omnes posteros Adami nasci in peccato. Sub qua vniuersali affirmatiua continentur copulatiue omnes singulares affirmatiuae. Exempli gratia: *Ego, & alij nati sumus in peccato*. At non continetur hac, *ego non sum natus in peccato, vel alij nati sunt in peccato*: quia vniuersalis affirmatiua nullam continet singularem negatiuam nec descensum disiunctiuum, sed copulatiuum: ergo hac disiunctiua non potest esse exponens huius catholicae, *non tantum ego natus sum in peccato*: sed illa copulatiua, & affirmatiua erit eius exponens. Quod patet, quia si quis diceret, *Christus non est homo*, ut errorem corrigeret, deberet determinatè dicere, *Christus est homo*: nec satisfaceret, si diceret *Christus non est homo, vel lapis est substantia*, quia quamuis hac est vera, tamen non conceditur determinatè, quod determinatè negaret prior: ergo similiter, qui diceret, *non tantum ego natus sum in peccato*, non satisfaceret, si haberet hunc sensum: *ego non sum natus in peccato, vel alij nati sunt in peccato*, quia non affirmaret determinatè, quod negaret determinatè, & eius propositio posset esse vera, quin ipse natus esset in peccato. Satisfacit autem in mea sententia, quia affirmat, *me, & alios natos in peccato originali*. Ergo hic. modus resoluedi est aptus: nec difficile esset falsitatem ostendere regularum, quas Summulistae de ceteris modis tradunt. Opinati enim sunt, negationem praefixam modo negare totam propositionem, cum non neget nisi negationem ipsius modi. Quos ego hoc vltimo argumento non arguo falsitatis in sua propositione, sed ineptitudinis ad exponendas propositiones exclusiuas.

Exclusiuae autem sic exponuntur, hac prima primi modi, *tantum Petrus currit*, sic *Petrus currit, & prater illum nihil currit*. Hac secunda secundi modi, *non tantum Petrus currit*, sic exponitur, *Petrus currit, & prater illum aliquid currit*. Tertia verò, *tantum homo non currit*, sic *homo non currit, & prater illum*

§.70.

§.71.

§.72.

§.73.

§.74.

§.75.

§.76.

§.1.

illum omnia currunt. Quarta verò *non tantum homo non currit*, sic *homo non currit, & prater illum aliquid etiam non currit*.

His propositionibus contradictoriae sunt assignanda in exponentibus, non verò in ipsis exponibilibus. Verbi gratia. In primo modo *tantum Petrus currit*, non bene contradicitur per hanc *non tantum Petrus currit*, vtraque enim potest esse falsa, si Petrus non currit. Ratio est, quia negatio praeposita non negat totam propositionem, sed tantum signum, ut dixi; contradicitur autem illi per exponentes. Verbi gratia, *Petrus currit, & nihil prater illum currit*, sic contradicitur *non Petrus currit, & nihil prater illum currit*. Neque potest contradici per hanc copulatiuam, *Petrus non currit, & aliquid prater ipsum currit*: quia essent simul falsae duae contradicentes, ex suppositione, quòd nec Petrus, nec aliquid curret. Hac enim est falsa, *Petrus currit, & prater illum nihil currit*. Item & hac copulatiua, *Petrus non currit, & prater illum aliquid currit*. Idem dicendum est de propositionibus in ceteris modis.

tur propterea est modus sciendi. Qui complectitur definitionem, *dimissionem, & argumentationem*: nec alius est sciendi modus in hac acceptione tertia. Item modus sciendi diuiditur in *formalem, & obiectiuum*. *Formalis*, sunt ipsi actus intellectus, quibus definitus, diuidimus, & argumentamur. *Obiectiuus*, sunt res ipsae siue obiecta, quae definiuntur, diuiduntur, & arguuntur. Exempli gratia, dico ego, *est homo rationale*: sunt in meo intellectu actus, quibus id dico, hi vocantur *definitio formalis*: sunt praeterea ex parte obiecti cognitio *animal rationale*, quae vocatur *definitio obiectiua*. Haec obserua, quia multa dicuntur de modo sciendi, quae non conueniunt solis actibus: multa item, quae nec solis obiectis, omnia autem quadrant in modum sciendi: quia nonnulla quadrant in formalem, in obiectiuum autem nonnulla.

SECTIO I.

De definitione.

§.3. Definitio ex Aristotele primo topicorum, cap. 4. est *oratio significans, quod quid est rei*: id est, explicans naturam rei. Oratio non sumitur pro sola vocali, sic enim esset mutila definitio: sumitur autem oratio vniuersim pro actu intellectus, voce, aut scripto significante rei quidditatem, aut naturam. exempli gratia, homo componitur physice ex corpore, & anima: potest definiri, *homo constat ex corpore, & anima*. Componitur item logicè ex animali, & rationali, potestque sic defini, *homo est animal rationale*: vbi *corpus, & anima, animal, & rationale*, sunt natura ostendens hominis quidditatem, non sunt oratio explicans naturam rei, sunt ipsa natura rei explicata per orationem, quae natura rei explicat definitum, propterea est definitio obiectiua: quia in ratione obiecti habet explicate quod homo (quod est definitum) habet confusè, & quasi inuolutè.

§.4. Dicitur definitio, non quod obiecto ponat finem, sed quia ipsa ita adstringitur vni obiecto, ut non vagetur per alia sicut vagatur actus confusus: *animal enim, & rationale*, ita sunt homini propria, ut cognitio clarè de illis soli conueniat homini circa quem finitur ea cognitio. Si autem diceret, *homo est animal bipes*, non definiretur homo: quia habere duos pedes tam conuenit grui quam homini. Quapropter si Deus definiri non potest, non est quod careat sine, sed quia non potest in via quidditatiuè cognosci: sicut neque aliae substantiae separatae. Potest autem definiri imperfectè: quia habet rationem cum creaturis aliquo modo communem, & differentiam sibi propriam.

§.5. Aristoteles 3. met. cap. 3. ait omnia per definitionem cognosci: genus autem esse principium definitionis: vnde dialecticum effluxit adagium, *Definitio constat genere, & differentia*: quia debet representare genus, & differentiam. Genus quidem proximum, in quo conueniant plures species, differentiam verò essentialiam, ut *animal rationale* est hominis definitio: quia *animal* est genus in quo proximè conueniunt *homo, & leus*; *rationale* verò est differentia, qua ab illis *homo* essentialiter differt: si autem differentia sit accidentalis, non erit proprie definitio, sed descriptio. Definitio logica constat genere, & differentia; physica verò non constat, nisi quibus partibus specificis: ut homo corpore, & anima rationali. Corpus autem aliquo modo est commune etiam leoni, non tamen est genus. Definiri

SECTIO XV.

De exceptiuis, & reduplicatiuis.

§.75. Propositio exceptiua est, quae aliquo signo exceptiuo afficitur, ut praeter, nisi. Aduerte terminum exceptum, debere esse superiorem termino excipienti, ut *omne animal praeter hominem est rationis expertis*. Haec propositiones debent exponi per alias aequivalentes, quae clarius explicant propositionem exceptiuam, ut hac, *nullum animal praeter hominem est capax rationis*, sic exponitur, *inter animalia, homo est capax rationis, & non aliud, & sic de reliquis propositionibus*.

§.76. Reduplicatiuae sunt propositiones: *Quae habent aliquod signum, appellans supra aliquem terminum, ut album, in quantum album, disgregat visum*: quae propositiones indicant causam alicuius rei esse rationem formalem, supra quam reduplicant, ut *album in quantum album est disgregatum visus*, id est, *ratio disgregandi est albedo*, de his vocibus fuse ago in explicatione vocum logicae praemissa.

DISPUTATIO V.

De modo sciendi.

§.1. **M**ODVS sciendi variè vsurpatur. Primum, pro quocumque actu sciendi: qui est modus scientificè tendens in rem scitam. Secundo pro facultate logica, quae vocatur *modus sciendi*: quia ipsa docet modum sciendi seruandum in ceteris scientiis: propterea dixit Aristoteles, absurdum esse, querere scientiam simul, & modum sciendi: id est non esse vestigandas simul scientias reales, Philosophiam, Medicinam, &c. simul cum Logica, quia hac ceteris praerit. Tertio, vsurpatur pro certis actibus intellectus, & illorum obiectis: qui vocantur *diffinitio, diuisio, & argumentatio*: quia isti actus explicant sua obiecta, quae per alios fuerant cognita inexplicatè. Exempli gratia, cognoscit aliquis hominem conceptu, qui dicitur *homo*: quo concipitur à perito simul, & imperito, quae cognitio est valde confusa, & per accidentia non satis explicantia hominis naturam: si autem hominem definias esse *animal rationale*, iam illum explicas. Definitio igitur

possunt omnia genera, indiuidua verò non tam bene: recognosce disp. 10. logic. sect. 2.

§. 6. Leges definitionis. Prima, vt definitio, & definitum conuertantur: id est, vt valeat consequentia ab altero ad alterum. Secunda, illam debere conuenire omni definito, & non alijs: quæ secunda regula continetur in prima, exemplum vtriusque, est homo, ergo est animal rationale: est animal rationale, ergo est homo: itaque animal rationale conuenit omnibus hominibus, & non alijs. Tertia regula, definitio est clarior suo definito, propria, non metaphorica: si quis enim vt definiat somnum, dicat, somnus est mortis imago, nihil dixit; quæ phrasès poëtis, & oratoribus sunt aptæ: Dialectico autem nulla est apta præter claram, & breuem: propterea Aristoteles oratorem comparauit manus palmæ; Dialecticum autem pugno: quia hic præse, ille loquitur fusè. Si quis interroget, quæ est hæc definitio? Responde Physica, aut Logica. Si autem interrogeris qualis est hæc definitio? Responde bona, aut mala, & ne dicas veram, aut falsam: quia potest esse vera & mala, quia non conuertitur cum definito, vt homo est animal bipes est mala, & vera; si autem definitio est bona, est necessariorum vera.

SECTIO II.

De diuisione.

§. 7. Secundus modus sciendi est diuisio. Diuisio Physica est abiunctio, & separatio duarum partium: vt cum lignum secatur in duas partes. Per tropum diuisio Logica diuidit quidem actus intellectus diuidens, & quasi in suas partes secans obiectum. Est igitur diuisio Logica: Oratio explicans naturam rei per partes: conuenit cum definitione illis verbis, oratio explicans naturam rei: differt autem illo, per partes: itaque omne obiectum constans partibus, quando per illas clarè cognoscitur, diuiditur per intellectum. Partes autem alie sunt Logicae, vt genus, & differentia: alie verò Physicae: ita diuisio alia est Logica, alia Physica: nempe Physica quæ cognoscit partes Physicas, Logica verò, quæ Logicas. Exempli gratia, homo componitur Logicè ex genere, & differentia, item componitur Physicè ex corpore, & anima rationali: actus intellectus cognoscens hominis partes esse animal rationale, est hominis diuisio Logica; si autem cognoscat eius partes esse corpus, & animam, est diuisio Physica, non quod Physicè diuidat obiectum, sed quia representat eius physicas partes. In quo casu homo, v.g. est diuisum: animal autem rationale, siue corpus, & anima, sunt partes diuidentes. Ratio item communis diuiditur in sua inferiora; vt homo in Petrum, & Paulum; & animal, in hominem, & equum.

§. 8. Diuisionem esse modum sciendi patet: quia homo magis explicatur per conceptum de animali rationali, quam per conceptum de homine, vt dixi. §. 1. & 3. Item animal perfectius cognoscitur in homine, & equo, quam sine illis. Omnem diuisionem distinguere à definitione asserit communiter: id autem ego non assequor: quia definitio hominis attingit in se tam clarè, & explicitè hominis partes, quam diuisio: hæc enim eadem omnino partes cognoscit, quas definitio, & eodem modo. Fateor diuisionem rationis communis in sua inferiora distinguere à definitione eiusdem rationis communis. Exempli gratia, homo diuiditur in Petrum, & Paulum, non tamè definitur per Petrum, & Paulum, sed per animal rationale, quæ de re vberius egi, disp. 10. Log. sect. 6.

Leges diuisionis. Prima, vt diuisum contineat in se omnia extrema diuidentia, alioquin mala est diuisio, & falsa, vt si dicas animal aliud homo, aliud Angelus: debet ergo omnis pars diuidens esse particeps diuisi. Secunda regula, diuisum non est conuertibile cum singulis diuidentibus: quia diuisum continet alias partes supra vnam diuidentem, vt homo continet sub se Petrum, & alios: omnia verò diuidentia simul, æqualia sunt diuiso, homo enim, leo, & cætera animalia sunt æqualia animali, & hoc illis. Tertia lex, vt singula diuidentia distinguantur inter se: exempli gratia, animal, aliud homo, aliud leo: si verò diceres, animal aliud homo, aliud rationale, esset vitiosa: quia homo, & rationale, non sunt distincta animalia, sed idem.

A diuiso ad vnum diuidens est mala consequentia, vt hæc est mala, est animal, ergo est homo: potuit enim esse leo, at verò valet consequentia ab vno diuidente ad diuisum, vt est homo, ergo est animal: quia non potest homo esse quin sit animal. Item est mala consequentia ab vno diuidente ad aliud, vt est homo, ergo est leo: homo enim non catenatur leoni. At verò à diuiso valet consequentia ad vnum diuidens ex punctis alijs, vt est elementum, & non aër, nec terra, nec aqua, ergo est ignis: quia non superest aliud, quod sit elementum. Ex negatione vnius diuidentis non sequitur negatio diuisi, vt non est ignis, ergo non elementum, potuit enim esse terra, quæ est elementum, at verò à negatione omnium diuidentium rectè negatur diuisum: exempli gratia, non est terra, nec aqua, nec aër, nec ignis, ergo non est elementum.

Dices, Bonum diuiditur in honestum, vile, & delectabile, & tamen ab vno diuidente valet consequentia ad aliud, vt est honestum, ergo est delectabile, & vile. Respondeo non valet consequentiam: quia bonum honestum pertinet ad virtutem, quæ non est vilis utilitate pecuniaria, aut alia, quæ pecunia æstimeretur, nec delectabile delectatione corporea, quamuis est vilis, & delectabilis, quod attinet ad spiritum: quæ utilitas, & delectatio non ponitur in diuisione boni, sed tantum ponitur bonum pecuniarium, & delectabile corporeum. Vel dicito, illam non esse popriè diuisionem boni, sed quandam rationem illud explicandi, de quo disp. 13. de Anima.

Diuisio his legibus constituta dicitur bona, destituta verò mala, vt de definitione dixi §. 6. Diuisio alia dicitur quid nominis, alia quid rei. Quid nominis explanat diuersas significationes vocum, ne illarum ambiguitate disputatio confuse taxatur; quid autem rei explicat res ipsas de quibus disputatur, quod fit per omne genus partium, nempe Logicas, Physicas, essentielles, vel integrales.

SECTIO III.

De argumentatione.

Argumentatio est tertius modus sciendi, & scopus præcipuus instituti Dialectici, vt enim Rhetorica perfectum oratorem format, ita & Dialectica disputatorem. Est igitur Argumentatio oratio explicans naturam rei, constans pluribus propositionibus, quarum vltima ex alijs sequi notatur. exempli gratia, Petrus est homo, ergo Petrus est animal, aduerte non esse argumentationem, si desit illa vox ergo, aut igitur.

Argumentatio diuiditur in Syllogismum, entymema, dilema, exemplum, & inductionem. Syllogismus Græcè, Latine dicitur ratiocinatio, siue discursus: quia animus illo ratiocinatur; & ex antecedentibus propositio-

§. 9.

propositionibus currit ad conclusionem, quod est discurre ab vno ad aliud. Hic modus sciendi est perfectissimus omnium, quo concluditur scopus disputationis, sine quo nihil efficitur. Definirur ab Arist. 1. priorum c. 1. his fere verbis: Syllogismus est modus sciendi, in quo quibusdam positis aliud necessario sequitur. Illa verba quibusdam positis significant maiorem, & minorem propositionem; illa autem, aliud sequitur, significant conclusionem, quæ sequitur præmissas: illud autem, necessario, significat conclusionem non posse non sequi præmissas: hæc autem necessitas explicatur his vocibus igitur, ergo: quæ propter, dicuntur illusionis nota: id est, signa necessaria consecutionis. Exempli gratia, omnis homo currit, Petrus est homo: ergo Petrus currit.

§. 10.

§. 15.

Entymema est argumentatio, in qua ex vna sola propositione sequitur conclusio. Differt à syllogismo, quod in hoc ponuntur duæ propositiones antecedentes, in illo autem vna. Entymema vocatur Syllogismus truncatus; quod intellige in voce: quia taceamus alteram præmissam: at vero in mente non sunt entymemata, sed perfecti syllogismi; neque item entymema concludit, nisi compleatur in syllogismum: exempli gratia, omnis homo currit: ergo Petrus currit: illa consequentia non est bona, nisi addamus, Petrus est homo: si enim aliquis neget Petrum esse hominem, nihil concludit.

§. 16.

Dilema est argumentatio bicornis, siue cornuta, in qua duæ partes ponuntur tam efficaciter, vt necessario capiatur respondens, vt si quis proponat duas rationes, quarum altera necessariorum concedenda sit, aut neganda: ex concessione autem, aut negatione necessariorum deprehenditur, vt si quis dicat se non mentiri, & alius ita arguat: Aut iuristi, quo ego præcepi, aut non iuristi: si iuristi, ergo mentiris, dum dicis te non iurisse Ioannem, qui ibi erat: si non iuristi, ergo mentiris, dum dicis te iurisse. Ecce ex concessione, & negatione cuiusvis partis, respondens arguitur mendacij. Hæc argumentatio potest formari in syllogismum, & entymema.

§. 17.

Exemplum est argumentum petium ab aliorum factis: exempli gratia, pueri nunquam student virtuti: ergo virtuti tenentur studere & viri. Hæc argumentatio vtilior est Rhetori suadenti mores, quam Dialectico intellectum vincienti.

§. 18.

Inductio est argumentatio à recensione aliquorum singularium ad colligendam alijs conclusionem. Hæc argumentatio, vt vim habeat, debet attingere omnia singularia: verbi gratia: Terra habet proprium locum, item & aër, similiter & Aqua, & Ignis: ergo omne elementum habet proprium locum: quæ argumentatio est ab omnibus diuidentibus ad diuisum. Si autem non recensentur omnia singularia, infirma est argumentatio: sicut si quis recensitis singulis hominibus Europæ, & concluderet, ergo omnis homo est albus, concluderet quidem male: quia in Ethiopia sunt homines nigri. Vt autem hæc argumentatio sit efficax, est ostendendum non esse discrimen inter singularia recensita, & alia, vt si quis ex ignibus Hispaniæ colligeret omnem ignem in Belgio esse calidum, opus est vt ostendat eandem esse rationem ignis Belgici, & Hispanici.

§. 12.

§. 13.

§. 14.

SECTIO IV. De modo & figura syllogismi.

41

caratur medium. Alij duo termini ponuntur, alter in maiori præmissa, qui vocatur maior extremitas: alter autem ponitur in minori, & vocatur minor extremitas: hi autem duo reperuntur in conclusione. Figura sumitur ex modo, quo in medium subiicitur, aut prædicatur in vtraque præmissa.

Primum enim medium potest in maiori esse subiectum, & in minori prædicatum, quæ vocatur prima figura. Exempli gratia, omnis homo currit, Petrus est homo: ergo Petrus currit: hæc est prima figura. Secunda figura est, in qua medium est prædicatum in vtraque præmissa, exempli gratia, nullus homo est brutum, omnis leo est brutum: ergo nullus leo est homo. Tertia figura est, in qua medium est subiectum vtriusque præmissæ, exempli gratia, nullus homo est lapis, omnis homo est visibilis: ergo nullus visibilis est lapis. Galenus addidit quartam figuram, in qua medium est in maiori prædicatum, & in minori subiectum. Hæc non differt à prima figura, nisi quia præmissæ ponuntur ordine inuerso. Exempli gratia si dicas, omnis homo currit, Petrus est homo: ergo Petrus currit, hic syllogismus est in prima figura; si autem minorem ponas primo loco, & maiorem secundo, efficies quartam figuram, exempli gratia, Petrus est homo, sed omnis homo currit: ergo Petrus currit. Ecce sola transmutatione præmissarum sine adiectione aut detractione verbi efficitur quarta figura: quia verò hæc transmutatio parui est momenti, ideo non distinguitur à prima.

§. 20.

§. 21.

Modus est, quo syllogismi ponuntur affirmatiui, aut negatiui, particulares, aut vniuersales. Isti modi continentur his quatuor carminibus.

Barbara, celarent, dary, serio, baralipton, celantes, dabitis, fapesmo, frise somorum, cesare, camestres, festino, baroco, darapti, felapton, disamis, datisi, bocardo, ferisom.

Præmitto singulos modos constare ternis vocalibus, significantibus quantitatem, & qualitatem propositionis, sunt autem illæ vocales, A. E. I. O. A, significat propositionem vniuersalem affirmatiuam, E, vniuersalem negatiuam, I, particularem affirmatiuam, O, particularem negatiuam. Tres ergo vocales, suo ordine significant tres propositives syllogismi, exempli gratia, Barbara tres vniuersales affirmatiuas, Celarent primam vniuersalem negatiuam, secundam vniuersalem affirmatiuam, tertiam vniuersalem negatiuam. Aduerte Baralipton, & frise somorum constare quatuor vocalibus: at quarta nihil significat, sed solum seruit sono carminis.

Quatuor modi primi carminis sunt primæ figuræ, directè concludentes: quia maior extremitas prædicatur de minori, exempli gratia in Barbara, omnis homo currit: omne rationale est homo: ergo omne rationale currit. Item in celarent. Nullus homo currit: omne rationale est homo: ergo nullum rationale currit. Idem dico de dary, & serio: quorum exempla sunt facilia pueris. Quintus autem modus primi carminis, & quatuor secundi sunt eiusdem primæ figuræ, concludentes indirectè: quia minor extremitas in conclusione prædicatur de maiori, exempli gratia in Baralipton, omnis homo currit: omne rationale est homo: ergo aliquod currens est rationale: hic syllogismus in præmissis nihil differt à Barbara: in conclusione autem differt: quia Barbarica dicit, ergo omne rationale currit. Idem reperies in alijs modis, illa enim ratione celantes differt à celarent, dabitis à dary, fapesmo, & frise somorum à serio, sed cum aliqua mutatione, vt dicam, §. 35.

§. 23.

§. 24.

Ad secundam figuram spectant quatuor primi modi tertij carminis Cesare, camestres, festino, baroco. Exempli gratia in Cesare, nullus homo currit:

SECTIO IV.

De modo, & figura Syllogismi.

§. 19. Syllogismus multipliciter vtitur, in quibus reperuntur tres termini, qui sunt subiectum, & prædicatum. Ex quibus vnus reperitur in vtraque præmissa, & reicitur in conclusione, hic vocatur Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

omne brutum currit: ergo nullum brutum est homo. *Camestres* nihil differt à *Cesare*, nisi in versione præmissarum: exempli gratia, *omne brutum currit: nullus homo currit: ergo nullus homo est brutum*. Festino est tertius modus: *nullus homo currit: aliquis leo currit: ergo aliquis leo non est homo*. Barocho: *omnis homo currit: aliquod animal non currit: ergo aliquod animal non est homo*. Dixi disputatione 10. Logica, §. 3. posse in hac secunda figura concludi indirecte.

§. 25. Tertia figura amplectitur quintum modum carminis tertij, & alios quinque vltimi carminis, *Darapti*, cuius exemplum est, *omnis homo currit: aliquis homo est albus: ergo aliquod album currit*. Felapton, *nullus homo currit: omnis homo est albus: ergo aliquod album non currit*: Exempli cæterorum modorum sunt facillima. Hæ tres figuræ cum his modis concludunt euidenter, ita vt concessa vtraque præmissa, non possit consequentia negari, nisi ab stolido. Primi autem quatuor modi primæ figuræ tam sunt manifesti, vt qui consequentiam neget, sit ab scholis ablegandus: cum autem possimus in quacumque figura multipliciter ratiocinari, sunt in singulis multi modi inutiles: in prima figura sunt duodecim à me recensiti ea disputatione 10. §. 83. In secunda figura toridem inutiles recensui, ibidem §. 113. in tertia autem sunt decem modi inutiles, enumerati ibidem §. 119. quos hic prætereo prolixitatis vitandæ gratia.

§. 26. Animaduertens nihil omnino sequi ex puris negatiuis, neque ex puris particularibus, neque ex quatuor terminis, neque ex duobus, sed ex tribus, ita dispositis, vt in præmissis Syllogismi affirmatiui concedatur esse idem medium cum vtroque extremo: vnde conclusio infert extrema esse idem inter se, propter illud metaphysicum principium, *qua sunt eadem vni tertio, sunt idem inter se*: euidenter quidem in rebus creatis. Cui principio innititur principium logicum, *dici de omni*, id est, quando aliquid dicitur de vna re, dicitur etiam de omni alia re, quæ est idem realiter cum illa. At in syllogismo negatiuo (qualis est, qui habet vnam tantum propositionem affirmatiuam, duas vero negatiuas) debet ostendi in præmissis negatio identitatis vnius extremi cum medio, & identitas alterius extremitatis cum eodem medio: vnde concluditur negatio identitatis extremorum inter se. Propter quod logici dicunt *dici de nullo*, id est, quando negatur aliquid de aliqua re, illud dicitur de nulla re identitatis cum illa. Sunt nonnulli alij syllogismi, e. g. quem vocant *expositorium*, constantem ex puris singularibus, exempli gratia, *hic homo est rex: Antonius est hic homo: ergo Antonius est rex*. hi syllogismi sunt omnium manifestissimi, siue affirmatiui sint, siue negatiui. Poteest etiam fieri syllogismus modalis, & alij qui sunt facillimi, quos disputavi ea disputatione 10. sect. 24.

§. 27. In quarta figura Galeni possunt constitui tot modi, quot in prima, & eadem ratione concludentes, qui possunt vocari,

Barmaba, Galevent, dimari, firemo, Bamaliptom, Calemes, dimatis, sefapo, sefisonorum.

SECTIO V.

Ostensa deductio Syllogismorum.

§. 28. Quatuor modi primæ figuræ sunt prototypus, & exemplar perfectissimæ ratiocinationis, ad quos cæteri modi reuocantur, vt aurum ad lydium lapidem. Moneo tamen illos modos habere initium à quatuor consonantibus, B. C.

D. F. cæteri modi ab eisdem consonantibus iniantur, vt significetur eos reuocari ad illos modos perfectos, quibus sunt similes in illa consonante: exempli gratia, omnes, quibus B. dat initium, ad *Barbara*: ad *celarem*, omnes incipientes à C. & cætera.

§. 29. In nonnullis modis reperitur, m. ad significandum eiusmodi modos conuertendos esse, mutatis præmissis: verbi gratia, vt in conuersione ponatur pro maiori propositione, quæ in syllogismo conuerso erat minor: & maior fiat minor. Reperitur item, S. & P. S. significat propositionem, quæ præcedit S. debere conuerti simpliciter: P. vero significat propositionem præcedentem debere conuerti per accidens. Quid autem sit conuersio simpliciter, & per accidens, iam ostendi disputatione 3.

§. 30. Ad *Barbara* deducuntur *Baraliptom*, *Barocho*, & *Bocardo*: solus *Baraliptom* deducitur ostensiuè, *Bocardo* autem, & *Barocho* per impossibile. *Baraliptom* non differt à *Barbara*, nisi quia conclusio fuit indirecta: deducitur autem ad *Barbara*, non per conuersionem per accidens: hæc enim non potest esse in propositione particulari: sed conuertitur hoc modo, deberet in *Barbara* esse, *omne rationale currit*, dicitur in *Baraliptom*, *aliquod currens est rationale*, quæ fuit conuersio per accidens: vt autem reducatur *Baraliptom* ad *Barbara*, dissoluitur illa conuersio, & sumitur propositio conuersa, ac si non esset conuersa, & dicitur, ergo *omne rationale currit*: sic enim reditur ad conclusionem directam in *Barbara*. Itaque P. in *Baraliptom*, non significat conclusionem conuertendam esse per accidens, sed potius illam iam esse conuersam per accidens ex *Barbara*, in *Baraliptom*.

§. 31. Ad *celarem* conuertitur *celantes*, *Cesare*, *camestres*. Exemplum in *celantes*, conuertendo simpliciter solam conclusionem, nam in cæteris non differunt *celarem*, & *celantes*: exempli gratia, *nullus homo currit: omne rationale est homo: ergo nullum currens est rationale*, si autem dicas, ergo *nullum rationale currit*, erit in *Cesare*: id autem fit per conuersionem simplicem conclusionis *celantica*.

§. 32. *Cesare* conuertitur per solam conuersionem simplicem maioris: exempli gratia, *nullus homo currit: omnis leo currit: ergo nullus leo est homo*: si autem in maiori dicas *nullum currens est homo*, est syllogismus in *celarem*.

§. 33. *Camestres* est difficilior conuersio: quia præmissa sunt transmutanda, item minor, & conclusio sunt conuertendæ simpliciter: exempli gratia, *omnis leo currit, nullus homo currit, ergo nullus homo est leo*: si autem dicas, *nullum currens est homo: omnis leo currit, ergo nullus leo est homo*, efficit *celarem*: at minor *camestrica* est conuersa simpliciter, & facta maior, similiter & conclusio conuersa fuit simpliciter.

§. 34. Ad *Darij* deducuntur *dabitis*, *darapti*, *dissamis*, & *dati*. *Dabitis* sola conuersione simplici conclusionis, cuius exemplum est facile. *Darapti* sola conuersione minoris per accidens, exempli gratia, *omnis homo currit, omnis homo est rationalis: ergo aliquod rationale currit*, est in *darapti*; si autem dicas in minori *aliquod rationale est homo*, efficit syllogismum in *darij* cum eadem maiori, & conclusione. *Dissamis* conuertitur mutatis præmissis, & conuersa maiori simpliciter, similiter & conclusione, exempli gratia: *aliquis homo currit: omnis homo est rationalis: ergo aliquod rationale currit*, est in *dissamis*, dicitur autem, *omnis homo est rationalis, aliquod currens est homo: ergo aliquod currens est rationale*. *Dati* deducitur minori simpliciter conuersa, retentis maiori, & conclusione.

Ad

SECTIO VI. Deductio Syllogismorum ad impossibile.

§. 35. Ad *ferio* deducuntur *fapesmo* conuersa maiori per accidens, & conuersa minori simpliciter, & mutatis præmissis. Exempli gratia, *omnis homo currit: nullus leo est homo, ergo aliquod currens non est leo*, est in *fapesmo*: debet autem conuerti. *Nullus homo est leo, aliquod currens est homo: ergo aliquod currens non est leo*, est in *ferio*. *Frise somorum* conuertitur, mutatis præmissis, & simpliciter conuersis. *Festino* conuersa maiori simpliciter. *Felapton* conuersa minori per accidens. *Ferison*, minori per accidens conuersa.

SECTIO VI.

Deductio Syllogismorum ad impossibile.

§. 36. Alio genere deductionis vsus est Aristoteles, quod vocauit *ad impossibile*: nam quando negatur conclusio legitima, cogitur negans admittere duas propositiones reciprocè contradicentes. Quatuor primi modi primæ figuræ non est opus, vt conuertantur: quia tam euidenter est illorum consequentia, vt à mentis compote negari non possit, & qui semel negat conclusionem in *Barbara*, facilius eam negabit in alio quouis modo.

§. 37. Quatuor dictionibus vtitur in hac deductione: *nesiebatis*, *oriebar*, *letare*, *Romanis*. Quibus continentur quatuor vocales. A significans *Barbara*: quia est syllogismus vniuersalis affirmatiuus. E significans syllogismum vniuersalem negatiuum, *celarent*. I significans *darij*, particularem affirmatiuum, O *ferio* particularem negatiuum.

§. 38. *Nesiebatis* significat quinque modos indirectos primæ figuræ, suo ordine reduci ad syllogismos significatos illis vocalibus, exempli gratia, *Baraliptom* significatum prima, E. reduci ad *celarent*, *celantes* significatum prima I. reduci ad *darij*, & sic alij tres.

§. 39. *Oriebar* continet quatuor vocales, significantes suo ordine quatuor modos secundæ, *Cesare* significatur per O. deduci ad *ferio*: *Camestres*, per I. ad *darij*: *festino* per E. ad *celarent*, *Barocho*, per A. ad *Barbara*.

§. 40. *Letare Romanis* continet sex vocales, significantes eodem ordine sex modos tertiæ figuræ. *Darapti* significatum per primam, E. reduci ad *celarent*. *Felapton* significatum per primam A. reduci ad *Barbara*. *Dissamis* significatum per secundam E. deduci ad *celarent*: & sic tres cæteri modi, respondentes *Romanis*. Itaque considerandus est modus, quem locum teneat in illis carminibus, exempli gratia, *Dati* est quartus modus tertiæ figuræ, cui responderet prima vocalis *Romanis*, sic consideratur reduci ad *ferio*: quia O. significat modum particularem negatiuum, qualis est *ferio*.

§. 41. Igitur *Baraliptom* reducitur ad *celarent*. Nā quando aliquis negat conclusionem legitimam, debet arguens illi proponere propositionem contradictoriam conclusioni negata: quam non potest negare propugnans: quia simul negaret duas contradictorias. Exempli gratia, negat aliquis conclusionem in *Baralipton*, qua dicitur *aliquod currens est homo*, tenetur arguens inferre, *ergo nullum currens est homo*: quæ contradicit huic, *aliquod currens est homo*: retenta igitur contradictoria conclusionis, & posita in maiori, & retenta maiori, quæ posita fuerat in *Baralipton*, & posita in minori inferitur contradictorium minoris concessæ, eam conuertendo per accidens. Exempli gratia, *omnis homo currit, omne risibile est homo: ergo aliquod currens est risibile*, sic conuertitur: *nullum currens est risibile* (quæ est contradicens conclusioni) sed *omnis homo currit* (quæ

erat maior in *Baralipton*) ergo *nullus homo est risibilis*: quæ contradicit huic, *aliquis homo est risibilis*: hæc autem conuertitur per accidens hanc, *omne risibile est homo*, quæ fuerat minor concessa in *Baralipton*. Itaque cogitur admittere minorem, quam concesserat in *Baralipton*, item & conclusionem, illi minori contradicentem in *celarent*.

§. 42. *Celantes* ad *darij*, sumpto contradictorio conclusionis pro minori, & minori pro maiori, inferitur contradictorium maioris conuersæ simpliciter: exempli gratia, *nullus homo currit, omne risibile est homo, ergo nullum currens est risibile*, reducitur autem sic, *omne risibile est homo* (quæ fuerat minor *celantica*) sed *aliquod currens est risibile* (quæ contradicit conclusioni *celantica*) ergo *aliquod currens est homo* (quæ contradicit huic) *nullum currens est homo*, hæc autem conuertitur simpliciter hanc, *nullus homo currit*, quæ fuit maior in *celantes* concessa.

§. 43. *Dabitis* ad *celarent*, sumpto contradictorio conclusionis pro maiori, & maiori pro minori, inferitur contradictio minoris concessæ, & conuersa simpliciter (vt dixi de *Baralipton*).

§. 44. *Fapesmo* ad *Barbara*, sicut *dabitis* ad *celarent*. *Frise somorum*, ad *darij*, sicut *dabitis* ad *celarent*. Aduerte quinque modos indirectos quartæ figuræ eadem ratione conuerti, qua isti, cum solo hoc discrimine, quod detur maiori quartæ figuræ, quod minori primæ: quia solum differunt collocacione præmissarum.

§. 45. Quatuor modi secundæ figuræ sunt facillimi deducti: quia sumunt contradictorium conclusionis pro minori, cum eadem maiori inferunt contradictorium minoris. Hos modos significat *oriebar*. *Cesare* ad *ferio*, exempli gratia, *nullus homo currit, sed omne brutum currit: ergo nullum brutum est homo*, sic conuertitur, *nullus homo currit* (quæ est maior *cesarea*) sed *aliquod brutum est homo* (quæ contradicit conclusioni negata in *cesare*) ergo *aliquod brutum non currit*, (quæ contradicit minori in *celare* concessæ.)

§. 46. *Camestres*, ad *darij*: *festino* ad *celarent*, quorum exempla sunt facilia: *Barocho* ad *Barbara*.

§. 47. Sex modi tertiæ figuræ, significati in *letare Romanis*, reducuntur, sumpto contradictorio conclusionis pro maiori, cum eadem minori: ex quibus inferitur conclusio opposita maiori. Exempli gratia, *darapti* reducitur ad *celarent*, *omne animal currit, omne animal est viuens: ergo aliquod viuens currit*, sic conuertitur *nullum viuens currit*, (quæ contradicit conclusioni *daraptica*) *omne animal est viuens*: (quæ est minor *daraptica*) ergo *nullum animal currit*, quæ conclusio est contraria minori concessæ in *Darapti*. Est autem idem impossibile: quia duæ contrariæ non possunt simul esse veræ. *Felapton* reducitur ad *Barbara*, exempli gratia, *nullus homo currit, sic reducitur, omne animal currit* (quæ contradicit conclusioni) sed *omnis homo est animal* (quæ erat minor *felaptica*) ergo *omnis homo currit* (quæ est contraria maiori *felaptica*.)

§. 48. *Dissamis* ad *celarent*, *datis* ad *ferio*, *bocardo* ad *Barbara*, *ferison* ad *darij*, qui quatuor modi inferunt conclusionem contradictoriam maioris concessæ, exempli gratia in *dissamis*, *aliquis homo currit, omnis homo est albus, ergo aliquod album currit*, sic conuertitur, *nullum album currit, sed omnis homo est albus, ergo nullus homo currit*, quæ contradicit maiori concessæ. Hic autem opus est memoria, & contentione iuuenili.

De consequentia.

- §. 49. **C**onsequentia est bona deductio vnius termini ex alio. Consequentia, alia est formalis, alia materialis. Formalis est, quæ ratione dispositionis præmissarum rectè sequitur, vt patet in omnibus legitimis syllogismis: extra quos nulla est consequentia formalis. Materialis autem est, quando ratione materiæ est consequens verum.
- §. 50. A superiori ad inferius negatiuè valet consequentia, exempli gratia, *non est animal, ergo non est homo*. Ab inferiori autem ad superius valet affirmatiuè, vt *est homo, ergo est animal*. Ex opposito consequentis inferitur oppositum antecedentis, exempli gratia, *Petrus currit, ergo mouetur*, *ly mouetur est consequens, & ly currit est antecedens*: vnde rectè inferitur; *non mouetur, ergo non currit*. Hæc regula nihil differt à priori, *moueri enim est superius, currere autem inferius*. Item conuenit hæc regula cum alia: *ab effectu ad causam valet consequentia affirmatiuè, à causa ad effectum negatiuè: est risus, ergo est homo; non est homo, ergo non est risus*.
- §. 51. Hic solet obijci contra hanc regulam: *est euidenter credibile, ergo est euidenter possibile*: quia quod est euidenter impossibile, est euidenter incredibile. Quæ de re egi disput. de fide. Nunc breuiter dico *credibile non esse antecedens ad possibile*: quia sumuntur ex capitibus diuersis, multa enim impossibilia possumus credere.
- §. 52. Quando aliquid inferitur ex consequenti, inferitur etiam ex antecedenti, exempli gratia, *currit, ergo mouetur*: si ex *mouetur inferas, ergo non quiescit*, illud inferres etiam ex *currit*, quia quod conuenit inferiori conuenit etiam superiori. At non omne quod inferitur ex antecedenti conuenit consequenti, vt si ex *currit inferas, ergo velociter mouetur*, id non inferes ex *mouetur*: quia potest moueri quin velociter.
- §. 53. Ex antecedenti falso aliquando sequitur verum consequens, vt *Petrus est equus, ergo est animal*: ex antecedenti contingenti potest esse consequens necessarium, vt *Petrus sentit, ergo est animal*. At ex vero antecedenti non sequitur consequens falsum.

ALIQVÆ VOCES
EXPLICATÆ.

- §. 1. **M**aterialiter, & formaliter, his vocibus frequenter vtimur, & abutimur. *Materialiter* significat, quando alicui materiæ, siue subiecto realiter conuenit aliquod prædicatum, vt *album est dulce*, nempe materialiter, idest, eadem materia siue res, quæ est alba, est etiam dulcis, & in diuinis paternitas est natura, & iustitia misericordia, identicè siue materialiter.
- §. 2. *Formaliter* significat, quando aliquod prædicatum conuenit subiecto ratione alicuius formæ, vt *album formaliter disgregat visum*, idest, albo conuenit disgregare visum ratione albedinis, quæ vox semper reduplicat formam, & significat, formam esse causam, propter quam conuenit prædicatum subiecto, vt albo disgregare visum propter albedinem, quæ propter multas propositiones identicè, seu materialiter veræ, in sensu formali sunt falsæ, vt *album formaliter est dulce*: quia facit hunc sensum, *albedo est ratio, propter quam subiectum est dulce*.

Hi termini applicantur, & conceptibus realiter distinctis, vt patet ex subiectis exemplis, & conceptibus sola ratione distinctis, vt in diuinis, in quibus intellectus formaliter non est voluntas formaliter. Item in humanis animal formaliter non est rationale formaliter: quia efficit hunc sensum, operatio à qua homo denominatur animal non est operatio à qua denominatur rationale, & proportione seruata, distinctio rationis imitatur distinctio-nem realem, quia sicut dulcor non constituit album, ita neque discursus denominat animal, sed rationale, de quo satis dixi disputatione 6. metaphysicæ, & disputatione tertia logicæ, sectione prima.

Reduplicatiuè, & specificatiuè, siue identicè. Hæc voces recidunt in *materialiter, & formaliter*. Nam *specificatiuè, & identicè* appellat supra solum subiectum, siue materiam, siue entitatem, vel speciem, respondetque *materialiter, reduplicatiuè* autem æquiualeat *formaliter*, quæ voce denotatur prædicatum conuenire subiecto ratione alicuius formæ, vt album reduplicatiuè disgregat visum, non tamen est dulce reduplicatiuè, sed specificatiuè.

In communi, & vt sic significant conceptus communes, vt apprehenduntur conceptu confuso, & communi, vt *homo vt sic est risibilis*, idest rationi communi hominis conuenit risibilitas. Hæc autem est falsa propositio, *homo vt sic est albus*, nam rationi communi hominis non conuenit albedo. *Vt sic* potest etiam reduplicare in sensu formali, & in identico, sed vtitur est in identico, nã rationes communes habent diuersa prædicata communia, quorum aliqua illis conueniunt ratione essentia formaliter, vt *homo vt sic est animal*, alia identicè, vt *homo vt sic est risibilis*. Sumatur ergo *vt sic* pro solo conceptu communi, vt ab inferioribus præciso.

Formaliter, & efficienter, significat *formaliter* prædicatum conueniens subiecto ratione alicuius formæ, aut conceptus, v. g. materia prima formaliter est potentia passiva, idest, per suum conceptum, siue essentiam. Item *hic calor reddit formaliter calidum*, idest per suam entitatem: *efficienter* autem significat, quando res aliqua præstat aliquid efficiendo aliud, verbi gratia, *calor ignis reddit calidam manum efficienter*, idest, efficiendo in manu calorem à se distinctum, calor autem existens in manu illum reddit calidam formaliter, idest per suam entitatem illi unitam. Item ignis formaliter est calefactiuus, & calefactio formaliter est calefactio, idest, per suas entitates, & essentias. Aduerte rationem agendi etiam formaliter denominare terminum actum, nam per suum conceptum formalem illum agit: item agens, immediatum formaliter est agens, vt *quod*, idest, per suam entitatem agit, vt *quod*, hæc autem denominationes reducuntur ad denominationes efficientium.

Virtualiter, formaliter, & eminenter termini sunt ad expressionem causarum, & effectorum. *Formaliter* continetur effectus in causa, quando est in illa propria entitas effectus, vt ignis formaliter est calidus, denique quotiescumque res significata secundum suum esse est in alia, dicitur esse in illa *formaliter*, vt albedo in pariete, à qua denominatur formaliter albus. *Virtualiter* continetur effectus in sua causa, quando non est secundum suum esse in illa, sed ab illa potest produci, vt sol est virtualiter calidus, non formaliter: quia calor secundum suum esse non reperitur in sole, potest tamen à sole produci, quia sol est virtus ad calorem: ob quod dicitur illum continere virtualiter. *Eminenter* significat effectum contineri in virtute cause ipso perfectioris, & æquiuocæ, quæ continet perfectionem effectus, sublati illius imperfectionibus specificis, vt calor continetur eminenter in luce, quæ est qualitas, sicut ille, sed contrario carens, & creaturæ contingitur eminenter in Deo. Nunquam Angelus dicitur continere eminenter hominem: quia est illo perfectior, sed immerito, & vulgari ratione, quia illum non potest producere.

§. 7. *Actu, & potentia*. Res dicitur esse *actu*, quando simpliciter est, quod enim non est actu, non est simpliciter. *Potentia* dicitur res esse, quando non est, sed potest esse, vnde sicut homo, qui nondum est Papa, simpliciter non est Papa, licet possit esse: ita res, quæ sunt in potentia tantum, simpliciter non sunt, sed possunt esse: ita omnis effectus antequam producatur, dicitur esse in potentia causarum, id est, causæ habent potentiam ad illum producendum, de quo disputat. 8. Metaphys.

§. 8. *Absolute siue simpliciter, respectiue, vel comparatiue*: res simpliciter dicitur esse talis, quando in se spectata secundum suum esse habet tale prædicatum, vt dicitur homo simpliciter magnus, vel doctus, quando in se habet sufficientem magnitudinem, aut doctrinam. *Respectiue* autem dicitur, quando in se non habet tale prædicatum; si verò comparatur alteri rei, illud videtur habere, vt homo pusillus dicitur magnus, nano comparatus; & homo procerus dicitur exiguus, giganti collarus, & homo mediocriter peritus dicitur doctus respectiue, id est, ex collatione cum barbaro. Adde *secundum quid*, quod ferè recidit in *respectiue*, vt cum quis scit rectè vnã rem tantum, cæterâque ignorat, hic *absolutè* est idiota, *secundum quid* autem est doctus. Item homo pictus, *secundum quid* est homo, id est, in representando.

§. 9. *Per se, & per accidens*. *Per se* significat, quando subiectum conuenit prædicato ex principiis suæ naturæ, & non accidentario aliquo euentu, vt homo per se est bipes, & vinum per se est necessarium ad ebrietatem, & arma militi. *Per accidens* autem res dicitur esse, cum forte fortuna, & ac-

cidentariè illi conuenit prædicatum, vt homo per accidens est monoculus ex accidentario causarum congressu, & domus fit à musico. In causis autem per accidens est illa, sine qua effectus poterat esse.

Vt quo, & vt quod. *Vt quod* dicitur esse res aliqua, quæ ab aliqua forma, vel conceptu accipit denominationem, vt intellectus est intelligens, vt *quod*, quia ab intellectione accipit illam denominationem. Et materia, & forma vniuntur vt *quod*. *Vt quo* autem dicitur res illa, quæ talem denominationem dat, vt intellectio intelligit vt *quo*, id est, est ratio, quæ intellectus intelligit, & vniò vniuntur, vt *quo*.

Positiuè, & negatiuè. *Positiuè* dicitur res esse talis, quando in illa ponitur aliqua forma, à qua ita denominetur, vt *studiosus* est bonus positiuè, & qui cæteris omnibus antecedit, est positiuè primus. *Negatiuè* autem dicitur res, quando caret forma contrariam denominationem tribuente, vt homo non vitiosus dicitur negatiuè bonus, quia non est malus, & ille, cui nullus præcedit, dicitur negatiuè primus, id est non habet priorem. Sic beata Virgo dicitur peperisse primogenitum, non quod alios postea genuerit, sed quia nullum genuit antequam Christum: & dicitur peperisse antequam conuenerit cum Iosepho, non quod postea conuenerit, sed quod antea non conuenerat.

In recto & in obliquo. Grammatici nominatiuum *rectum* vocant, cæteros casus *obliquos*. Quando igitur nomen concretum significat duos conceptus, quorum alter explicatur in nominatiuo, alter in alio casu cum verbo substantiuo; qui ponitur in nominatiuo, ponitur in recto, alter autem ponitur in obliquo, vt *album* est subiectum cum albedine: quæ doctrina est valde obseruanda ad disquirendas veritates propositionum, præsertim mysterij Trinitatis, quia hinc dependet cur in Trinitate sint tres personæ, & non tres Dij, & cur Christus sit vna persona, & non duæ.

FINIS SVMMVLARVM.

DISPV

DISPUTATIO PRIMA DE OBIECTO LOGICÆ.

OBIECTUM ab obiiendo, est quod potentia obicitur, aut proponitur, ut se circa illud exerceat, ex quo logica, omnisque habitus, potentia, & actus dignoscenda, sicut quævis relatiua ex terminis. Quia verò cuiusvis singularis obiecti notitia ex obiecti in communi cognitione dependet, hæc præmittenda; breuitate tamen tyronibus apta, quos non decet ieiunos dimittere doctrinæ de obiecto in communi; nec propterea sunt farigandi & deterrandi metaphysicis argutiis, quibus tanquam immaturis acerbisque fructibus dentes hebelcunt. Qui autem maluerit totum hoc argumentum de obiecto perlegere, adeat disp. 1. met. sect. 1.

SECTIO I.

De obiecto, & subiecto in commune.

§. 1. Subiecti logicum est de quo aliquid dicitur, & sumitur pro obiecto.

Subiectum (quod ad logicum spectat) est de quo aliquid intellectus enuntiat. Latè acceptum sumitur pro obiecto: obiectum enim, eo quod sit materia scientiæ subiecta, subiectum consuevit appellari, sic indiscriminatum Doctores vsurpant. Si vero propriè sumatur, id ab obiecto tanquam totum à parte distinguitur, est enim obiectum totum quod intellectus attingit. Similiter obiectum latè sumptum nonnulli ex tendunt ad terminos potètiæ physicæ, ut Pater Molina 1. p. q. 25. art. 3. terminum omnipotentiæ Dei obiectum appellat: propriè tamen non transiit limites potètiæ vitalis. Solum enim, quod per quamuis potètiæ cognoscitur, vel amatur, propriè obiecti nomen accepit, ut lux, & color sunt visus obiectum.

§. 2. Obiecti formale est quod primo attingitur, & propter illud cetera.

Aliud formale, materiale aliud. Formale est, quod primo, & per se attingitur à potètia, & propter quod cetera attinguntur obiecta: unde ratio formalis obiectiua appellatur. e. g. ager, qui vult curari, primò, & per se vult sanitatem, & propter sanitatem, vult scissionem venæ, potiones, &c. Ecce hic amantur ab ægroto sanitas, venæ scissio, potiones, &c. Sed quia id, quod primò, & per se amatur, est sanitas, reliqua verò non propter se, sed propter sanitatem amantur, ideo sanitas est obiectum formale illorum actuum, quod in omni fine, mediisque contingit, est enim finis formale voluntatis obiectum. Idem pater in intellectu: in syllogismo, e. g. cognoscuntur præmissa, & conclusio, sed ratione diuersa: præmissa enim per se primò, & propter illas conclusio. Quare medium syllogismi est obiectum formale. Idem cernis in fide supernaturali, cuius ratio formalis obiectiua partialis est diuina reuelatio, quæ per se primò cognoscitur, & propter illam mysterium reuelatum. Tandem vno verbo, obiectum formale est id quod cognitum vel amatum ducit in cognitionem vel amorem alterius. Obiectum verò materiale est id in cuius amorem, aut cognitionem nos

Finis est obiecti formale voluntatis.

Medium in syllogismo est obiectum formale.

Obiecti materiale quod attingitur ratione alterius.

formale ducit, ut in exemplis adductis media sunt materiale voluntatis obiectum, conclusiones scientiæ, fidei verò reuelata mysteria.

Hinc, constat obiectum formale necessariò esse causam, propter quam obiectum materiale amatur, aut cognoscatur. Quod explicatur his terminis, quia & ideo, ut quia amo sanitatem, amo scissionem venæ. Ideo assentior conclusioni, quia sum assensus præmissis. Ideo credo mysterium reuelatum, quia reuelationem credo. At vero obiectum materiale nullam exercet causalitatem obiectiuam in obiectum formale, omnes namque propositiones, quibus talem causalitatem asserimus, falsæ sunt, ut hæc duæ: ideo amo finem, quia amo media. item, quia assentior conclusioni, assentior præmissis.

Hinc vterius infertur, idem obiectum respectu diuersorum esse posse materiale, & formale, quia potest eius amor, aut cognitio ab alterius amore, seu cognitione pendere, & esse causa, propter quam tertium aliud obiectum amatur, aut cognoscatur, e. g. scissio venæ (ut dixi §. 2.) est obiectum materiale respectu actus, quo volumus sanitatem, & est formale respectu voluntatis, qua volumus phlebotomum accerere, nam ideo eum accerco, ut venam scindam. Item prima passio est obiectum materiale in syllogismo, in quo infertur vt conclusio, & est obiectum formale in syllogismo, in quo ponitur, vt præmissa. Ratio à priori, quia in primo casu tale obiectum habet rationem mediij, aut conclusionis, in secundo autem præmissarum, aut finis. Hæc autem obiecta non dicuntur formalia simpliciter, sed formalia secundaria, vel secundum quid, formale enim simpliciter pro formali primario omnes vsurpant.

Quod, sicut est primum in cognitione, & amore, ita est vltimum (vt aiunt) in resolutione, quia cum reddimus causas, quibus circa obiecta mouemur, reddimus semper immediatas, & sic incipiendo ab vltima sistimus in prima, vt si inuerso ordine octo homines numeres, incipies ab octauo, & finies in primo, v. g. si ægrum roges, cur phlebotomum accerfat? Respondet, quia vult emitti sanguinem, & si rogas cur velit sanguinem mittere? Respondet, quia vult sanitatem, vltimò igitur reditur ratio, quæ primò mouet ægrotum.

Vocantur autem obiectum materiale, & formale per analogiam ad formam, & materiam physicas: quia sicut materia prima est indifferens ad hanc vel illam, speciem completam, & determinatur per formam, à qua prouenit distinctio specifica, ita materiale obiectum est indifferens ad hanc vel illam scientiam aut virtutem, determinatur verò per obiectum formale, vt hæc conclusio, Deus est, deducta ex diuina reuelatione ad fidem spectat, ad philosophiam verò si ex euidenti creaturarum cognitione monstratur.

Hæc diuisio in eam recidit, quæ alij diuidunt obiectum in obiectum formale quod & quo: nostrum materiale vocant illi formale quod, & nostrum formale

§. 3. Obiectum formale est causa vt amatur materiale.

§. 4. Idem obiectum diuersis comparatum est formale, & materiale.

Obiecti formale absolute, & secundum quid.

§. 5. Obiecti formale primum in intentione, & vltimum in resolutione.

§. 6. Obiecti formale & materiale vnde dicantur.

§. 7. Obiecti formale quo & quod.

§. 8. Obiectio.

Conclusio semper est obiectum materiale.

Obiecti mediatum vnde dicitur.

§. 9. Obiecti materiale in proximum & remotum.

§. 10. Ratio formalis sub qua: alia obiectiua, alia ex parte potètiæ.

§. 11. Obiecti partialis & totale quid sint.

Obiectum adequatum habitus, & potètiæ est obiectum omnium actuum.

male illi formale quo appellant: sed vltimior est nostra diuisio apud auctores, qui formale obiectum vocant immediatum, materiale verò mediatum. Nam ratio formalis obiectiua, cum per se primò ametur, aut cognoscatur, à nullo dependet: materiale verò obiectum, cum ex alio pendat, non aringitur per se immediatè sed per mediū obiectum prius cognitum vel amatum, vt patet in adductis exemplis. Nam præmissa per se immediatè cognoscuntur, conclusio verò medijs illis.

Dices conclusionem posse cognosci vel eodem actu intellectus, quo præmissa, vel diuerso actu, quando cognoscuntur eodem actu præmissa & conclusio, tunc conclusio cognoscitur mediatè per eundem actum, quo cognoscitur mediū: verò quando cognoscitur distincto actu, tunc non potest esse obiectum mediatum, quia in illo actu nihil mediat. Sed quæstio est de nomine, constat enim de re, per talem actum solum representari conclusionem, constat etiam conclusionem in sui cognitione à præmissis pendere. Tamen in eo casu existimo, conclusionem dicendam esse obiectum mediatum, quia obiectum non dicitur mediatum, eo quod cognoscatur eodem actu, quo formale, sed quia cognoscitur ex cognitione præmissarum, & cum dependentia ab illis: præmissa autem semper sunt mediatum, & conclusio ex illis de ducta ex medio, vel per medium deducitur, quod si per medium, ergo est mediatum. Præterea contra communem sensum cogere dicere, Deum à nobis immediatè cognosci, quia in demonstratione de eius existentia actus conclusionis solum Deum representat. Item discursus semper esset immediatus contra communem sensum, quia discursus distinctum habet actum in conclusione, & in præmissis.

Rursus obiectum materiale diuide in proximum, & remotum. Proximum est quod verè & propriè secundum suam rationem attingitur à potètia, vt mediatum à voluntate, & ab intellectu conclusio. Remotum obiectum dicitur, quod verè, & propriè non attingitur secundum suam rationem, sed dicitur cognitum, quia cognoscitur aliquod eius accidens. dicitur corpus visum, quia videtur color, quo est delibatum. Huiusmodi obiecta propriè non cognoscit, euidenter probatur, quia iis mutatis immutata manet cognitio, à qua cognita denominantur, vt patet in Eucharistia, cuius accidentia eodem modo sentiuntur ante & post consecrationem, cum substantia panis, & vini per consecrationem euanescat.

Deinde ratio formalis sub qua alia est obiectiua de qua egimus, §. 2. alia est formalissima sub qua, vt visibilitas in obiecto visus, & amabilitas in obiecto voluntatis. Quidquid autem sit hæc ratio, distincta ne ab obiectiua & actu potètiæ, an idem cum illis, ad logicum non spectat, cui sufficit scire visum tendere in colorem, sub ratione visibilis, & intellectum sub ratione intelligibilis.

Præterea obiectum aliud partialis aliud totale. Partiale est quod simul cum alio cognoscitur. Totale & adæquatum est totum id, de quo solum agitur in scientia, vel quod amatur à voluntate, v. g. tota hæc propositio, Petrus est homo, est obiectum totale illius actus, subiectum autem est obiectum partialis, item prædicatum est obiectum partialis, similiter & copula. Obiectum adæquatum potètiæ, vel habitus est obiectum omnium actuum illius, & non aliud, vt obiectum visus sunt omnia, quæ per eius omnes actus videntur, & voluntatis omnia, quæ per omnes eius actus amantur. Cum enim obiectum potètiæ, habitus, & actus ita sit idem, vt ne ratione

quidem distinguatur, non potest esse aliud obiectum habitus, nec potètiæ, nisi obiectum omnium actuum; & licet obiectum potètiæ sit vniuersalius obiecto cuiusque actus in particulari, tamen latius parere non potest obiecto omnium actuum simul: sin assigna mihi aliquam rationem obiectiuam formalem, aut materialem, quæ non claudatur in omnium actuum obiecto adæquato: potètia enim non per se, sed per suos actus tendit in obiectum, de quo latè in libris de anima disp. 4. & 5. vbi agitur de vnitare obiecti, & in proximo metaphysicæ sectione 1.

Adæquatum obiectum aliud attributionis, quod est vltimus finis ad quem referuntur omnia quæ in illa scientia tractantur, vt Deus est obiectum adæquatum Theologiæ: aliud est, quod propriè habet rationem obiecti adæquati, & quod verè, & propriè omnibus actibus obicitur, quod inde patet, quia illud est subiectum propriè, & adæquatum, de quo aliquid per omnes actus enuntiat; & illud est adæquatum prædicatum, quod in omnibus actibus prædicatur de alio; & vno adæquata est, quæ in omnibus actibus subiectum prædicato coniungit, sed obiectum adæquatum est idem omnino cum adæquatis subiecto, prædicato, & vnionibus, quia illa omnia menti obiciuntur: ergo obiectum adæquatum habitus est obiectum adæquatum actuum omnium.

Sed obicitur, Deum esse adæquatum Theologiæ obiectum, & ens mobile Philosphiæ, cum tamen non obiciantur propriè omnibus illarum actibus, ergo obiectum adæquatum habitus obicitur non est obiectum adæquatum omnium actuum. Vnico verbo respondeo, illa esse obiecta attributionis, non verò propriè obiectum. Nam si adæquati, & propriè omnibus actibus non obicitur, quæ ratio ne est verè, & propriè obiectum adæquatum? Ratione cuius attributionis habet plusquam sufficientem vnitatem. Hac de re consule proæmium metaphysicæ sect. 1. vbi hæc latius disputantur: hæc hic præstrinxit, ne ipso in limine offendas & offendaris reiectione in alios libros.

SECTIO II.

Logica adæquata materia.

Igitur sumendo obiectum propriè, & in rigore, illud est adæquatum logicæ, quod ipsa per omnes suos actus attingit, scilicet propositio, diuisio, definitio, & argumentatio, earumque partes, proprietates, attributa, causæ, atque contraria. Probatur, quia omnes actus logici ad hæc omnia, & non ad aliud terminantur. Ergo hæc sunt logicæ adæquatum obiectum: consequentia liquet ex §. 11. Antecedens inductione probatur, nam de subiecto, vnione, & prædicato, ex quibus propositio resultat, & de propositionum oppositione, alisque attributis agitur in Summulis, & in libris Perihermeneias: de quinque prædicabilibus, quæ communis in propositione subiciuntur, & prædicantur, agitur in Isogoge Porphyrij: de diuisione, ac definitione certum est eas ad logicum spectare: libri Aristotelis de his duobus modis sciendi perierunt: de syllogismo agitur in prioribus; de syllogismo topico in topicis, de fallaci in Elenchis, in posterioribus verò de demonstratione; reliquæ verò argumentationes ad hæc reducuntur, quia vim non habent, nisi ad syllogismum redactæ. At verò præter hæc nihil est, quod ad logicum spectet, vniuersa enim ratio

§. 12. Obiectum attributionis quid? Obiectum propriè suum commune, est quod obicitur omnibus actibus.

§. 13: Dna obiectio nes.

§. 14. Obiectum adæquatum logicæ.

rationandi ratio, & modus in quavis facultate progrediendi iis rebus continetur: ergo propositio, diuisio, definitio, & argumentatio, atque earum partes, affectiones, & attributa sunt adæquatam logicæ obiectum, siue logicæ adæquata materia.

§.15. Confirmatur, nam (vt lect. 4. patebit) adæquatam logicæ obiectum est dirigere actus intellectus, sed ad hos dirigendos, quod ad illationem, & rectam dispositionem, hæc omnia sunt necessaria, & sufficientia, ergo hæc sunt logicæ adæquata materia. Prima pars minoris ex se patet, quia vnum de alio affirmare, res diuidere, ac definire, earum proprietates demonstrare, aut probabiliter suadere, item fallacias argumentationū dignoscere necessarium esse quis inficietur? At verò hæc sufficere inde probatur, quia nihil assignabitur in vestigatione scientiarum, quod prædictis rebus non continetur.

§.16. Sed obicitur primò, ad obiectum logicæ spectare primam intellectus operationem, quam apprehensionem vocant, quia ex ea sæpe oritur error; sed operatio non est propositio, nec modus sciendi; quia apprehensio nihil affirmat, aut negat. ergo præter propositionem, & modum sciendi aliud est logicæ obiectum. Nego maiorem, prima enim apprehensio non spectat ad logicum villo pacto, sicut nec phantasia, exteriorque sensus ad eum pertinent, licet ex eis oriatur error. Ad probationem responderetur, illi defectui ex dialecticis præceptis occurrere non posse, sed ex philosophicis, nam cognitio rei naturæ, de qua agitur, apprehensio, & externi, interni que sensus corrigendi sunt: & quamuis logicus agat de subiecto, & prædicato, quæ possunt esse apprehensionis obiectum, agit tamen de illis, non vt sunt obiectum apprehensionis, sed vt sunt partes iudicij, nam sicut in apprehensione nulla est propositio, ita nulli sunt termini.

Prima intellectus operatio non pertinet ad logicum.

§.17. Similiter quamuis per apprehensionem cognoscatur definitio rei, vt animal rationale, v.g. tamen definitio non pertinet ad logicum, nisi in quantum affirmatur de definito, vel de ea aliquid affirmatur, vel negatur. Nam definitione vtimur dupliciter, vel interrogati, vt quid est homo? Respondemus animal rationale, vbi subintelligitur hæc propositio, homo est animal rationale. vel vtimur definitione illam tradendo non rogati, vt cum philosophus dicit, homo est animal rationale. at in vtroque casu definitio spectat ad iudicium, & non ad apprehensionem. ergo logicus non agit de definitione, vt est obiectum apprehensionis, sed iudicij.

§.18. Confirmatur, obiectum logicæ est dirigibile logicis præceptis in modum sciendi, sed simplex apprehensio non est ita dirigibilis: ergo non est obiectum logicæ. Maior est clara ex lect. 7. minor patet, quia simplex apprehensio non est pars iudicij (vt patebit disput. 7. de anima lect. 2.) ergo nec obiectum illius, vt est eius obiectum, est dirigibile logicis præceptis. Quando verò S. Thomas opusc. 9. ait, obiectum simplicis apprehensionis ad logicum spectare, intellige materialiter, quia subiectum, & prædicatum propositionis respondent apprehensioni, non verò formaliter, vt est obiectum apprehensionis, quia vt sic nec prædicatur, nec subicitur, quia id fit per iudicium: quod si vis hæc ad logicum pertinere, adhuc cōtinetur in modo sciendi, quia definitionis apprehensio per te est modus sciendi, & est subiectum, & prædicatum, alioquin non video quo pacto ad logicum spectent.

§.19. Obicitur secundò, prædicamenta ad logicum pertinere, nec contineri in modo sciendi, ergo modus sciendi, & propositio non sunt obiectum adæquatam logicæ. Nego maiorem, neque Aristoteles

S. Thomas explicatur.

Prædicamenta non spectant ad logicum. Aristor.

agit in logica de prædicamentis, sed ea logicæ inseruit, vt essent materia, in qua logicus exerceretur, sicut in elementis alphabeti sæpe se exercet Aristoteles, quod ex ipso probatur, qui negat, res secundum se cadere in logicæ considerationem, sed vt subsunt secundis intentionibus; prædicamenta verò agunt de rebus secundum se, ergo ex mente Aristotelis prædicamenta non cadunt in logicæ considerationem. Video ex Aristotele multos occasionem rapuisse ad docendam in logica vniuersam ferè metaphysicam, & bonam partem animasticæ disciplinæ: de quo late agendum disp. 9. metaphysicæ lect. 2.

Obicitur tertio, sequi ex nostra sententia, non minus per se agere logicum de syllogismo fallaci, quam de demonstratio: hoc autem est falsum, ergo. Distinguo maiorem, logicus non agit de syllogismo fallaci per se, id est, propter se tanquam de obiecto attributionis, & sine extrinseco quem intendat: at verò agit de demonstratio tanquam de obiecto attributionis. igitur in hoc sensu nego sequelam, conceditur autem sequela, si ly, per se, intelligatur tanquam de obiecto per sua principia cognito, & de eiusdem passionibus demonstratis: nam eodem modo logica demonstrat proprietates syllogismi fallacis, sicut demonstrat proprietates demonstrationis. Hoc autem nullum est absurdum, sicut non est absurdum, vt in Theologia disputetur de peccatis, & de virtutibus, quia contrarium eadem est disciplina. Confirmatur, quia cognitio syllogismi fallacis est omnino necessaria, nec pertinet ad aliam facultatem, ergo pertinet ad logicam; sed demonstratio quidem vt finis; Elenchus autem, vt contrarius, & oppositus fini.

§.20. Obiectio. De syllogismo fallaci agit logicus per attributionem ad demonstrationem.

SECTIO III.

Vtrum voces sint logica obiectum?

Proposui lect. 2. totam materiam, seu adæquatam obiectum quod logica attingit omnibus actibus. Nunc incipio explanare quid illa materia contineat? an voces? an vero entia rationis? vtrum solos actus intellectus? an obiecta sola? an autem actus & obiecta? Hac autem sectione voces examinandas aggredior: sequentibus cætera.

§.21.

SVBSECTIO I.

Voces non sunt obiectum adæquatam logicæ.

Prima sententia docet modum sciendi vocalem esse adæquatam obiectum logicæ: quæ sententia dat logicæ solas voces. Quam opinionem multi abscribunt Nominalibus: qui propterea huius nominis contraxerunt inuidiam, quod omnia ad nomina vocis que referrent. Qui tamen longè in alio sensu hanc vocem, nomen, acceperunt: nempe pro conceptu mentali siue pro cognitione: quia cum voces subrogentur pro conceptu formali, acceperunt per metonymiam vocem pro conceptu: quos disp. 5. metaph. sæpe defendo contra nonnullos qui nescio an per aniam calumniæ, an per contempitum eorum legendi libros contenti primo syllabarum sonitu multa imponunt Nominalibus: quibus homines doctissimos, qui lucem scholis attulerunt, in popularem inuidiam adduxerunt. Okamus in logica late probat obiectum logicæ esse conceptus mentis: item in primum dist. 2. quæst. 8. conceptum mentis vocem appellat, quemadmodum & B.

§.22. Prima sententia docet logicæ adæquatam obiectum esse voces. Ea falso imponitur Nominalibus.

Okam.

S. Thom. & B. Thomas opusc. 9. q. 1. & initio lib. 1. perihermen. omnia reducit ad voces subrogatas pro conceptibus. quin quinque prædicabilia vocantur à Porphyrio quinque voces. In hoc sensu & non in alio Nominales dixerunt modum sciendi vocalem esse logicæ obiectum: id est, modum sciendi formalem, quem vocalis significat. Poriori iure ea sententia adscribi potuit Aureolo in prologo fol. 66. asserenti, vocem vt expressiuam conceptuum obiectum esse logicæ: eundem tamen habet explicatum, nempe vocem acceptam formaliter pro conceptu quem exprimit.

Aureolus explicatur.

§.23. Refutatur prima opinio.

Ea tamen sententia nunquam potuit inuehi in scholas, nec ratione vlla est probabilis. Etenim multa considerat logicus à vocibus aliena. Cum enim dicitur, primam passionem demonstrari per essentiam, illud obiecto conuenit, non voci. Vox enim prima passio non monstratur per hanc essentiam: quamuis daremus voces ipsas esse id quo demonstratio conficitur. Item cum dicimus demonstrationem generare scientiam, id conuenit obiectiua demonstrationi, & formali: obiectiua enim in ratione obiecti; formalis autem quasi efficienter generat scientiam. Tertio, quia logicus agit de signo formali, quod est actus intellectus: voces autem sunt instrumentale signum. Tandem quia modus sciendi cuiusque directio sunt formaliter actus intellectus: & qui nihil scit de vocibus, aut scripturis, solo rationis lumine potest cognoscere vim syllogisticam, & eius attributa, & vt logicis præceptis: quæ nequaquam pendunt à Græco idiomate, aut Latino. Omnes autem illi actus sunt logici: ergo logicus multa considerat præter voces. Denique hæc conclusio clarius patebit ex §. 28. vbi voces reiciam etiam à partiali logicæ obiecto.

§.24. Obiectio prima. Diluitur prima opinio.

Diluitur secundum.

§.25. Obiectio secunda. Diluitur bifuriam.

§.26. Obiectio tertia.

Argumentabere primò, quia logica dicitur à logos, id est sermo: ergo logica agit de vocibus. Primum respondeo, summum probari voces esse logicæ obiectum partiale, à quo nomen accepit: at non probat eas esse obiectum totale: agit enim de mentali ratiocinatione: vnde dicta est ratiocinatio sua scientia rationalis. Secundo respondeo sermonem non vsurpari nisi pro mentali ratiocinatione: vel pro vocali per metonymiam, qua signum sumitur pro re significata: vt cum dicimus leones victos ab aquilis, id est homines, quorum gentilitia sunt leones, victos ab aquilas gestantibus.

Secundò argumentaberis: quia modus sciendi est ignoti manifestatiuus: sed voces manifestant ignota: ergo voces sunt dialecticæ obiectum. Respondeo primò, etiam modum sciendi formalem esse manifestatiuum ignoti, vt constabit disput. 10. lect. 1. ac propterea alia præter voces logicus contemplatur. Secundò respondeo duas esse manifestationes ignoti: alteram quando vnus actus intellectus aut duo significant clarius aliqua, quæ per alium actum significata sunt obscurius: vt actus de animali rationali clarius representant hominem quam hic actus homo. Atque hæc ratio est perfectus modus sciendi, quem logica contemplatur. Secunda manifestatio est, qua significamus exterius obiecta vt à nobis concipiuntur; vel significamus directè conceptiones ipsas formales: hæc autem manifestatio grammatica est, non logica: grammatici enim muneris est suppeditare voces significatiuas rerum omnium, easque struere vt aptè significant.

Tertium argumentum: quia logicus agit de subiecto, & prædicato. Porphyrius item differuit Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

de quinque vocibus. Respondeo eadem ratione subiectum illud, & prædicatum etiam conuenire mentalibus, nec vocalibus solis: idem dixerim de quinque vocibus Porphyrianis. Deinde voces non sunt propriè subiectum, aut prædicatum, sed tantum instrumentaliter: quorum instrumentorum consideratio grammatica est, & rethorica; non verò dialectica.

SVBSECTIO II.

Nec inadæquatè ad logicum spectare voces.

Alij moderatius egerunt de vocibus: eas constituentes obiectum partiale logicæ non totale. Constituunt enim plures actus terminatos ad syllogismos formales & obiectiuos independentes à vocibus: alios item actus admittunt directè terminatos ad voces. exèpli gratia, hic actus syllogismus vocalis explicat naturam rei: qui, cum logicus sit, directè terminatur ad voces. Quam sententiam paucis docuit P. Fonseca 2. metaph. c. 3. q. 1. lect. 5. Fonsecæ verù, sed querat aliquis, & sequenti: & S. Thomas 1. periherm. lect. 1.

§.27. Secunda sententia asserit voces esse inadæquatè logica obiectum.

Fonsecæ.

§.28. Impugnatur opinio secundum.

P. Suarez.

Opinor tamen nullum actum dialecticæ directè ad voces terminari. Quæ sententia est communis logicorum, qui dum impugnant sententiam quam arbitrantur esse Nominalium, aiunt voces ad solam grammaticam & rethoricam pertinere. P. Suarez disput. 1. metaphys. lect. 4. num. 27. eam docet aperte. Probationi præmitto, voces non vsurpari materialiter pro qualitate soni, sed formaliter vt significant ex instituto: nisi enim in hac significatione non considerantur neque à logico, neque à grammatico, sed ab animalitico agente de auditu obiecto, & facultate locutrici. Item præmitto diuersum esse vocibus, ac de vocibus disputare. Primum præstat in quavis facultate, Intellectus enim instructus vocum significatione, & congruentia explicat, iisdem vocabus obiecta vt ab ipso per singulas facultates fuere concepta. De vocibus autem differere est eas habere pro disputationis obiecto, disquirere earum significatus, genera, inflexiones, syntaxim, & concomitantem.

Aliud est vocibus, aliud de vocibus disputare.

Probatur conclusio primò: quia voces præcisè habent significationem, syntaxim, & ornatum: sed nihil ex his spectat ad logicum: ergo nullus actus logicus eas contemplatur. Maior probatur: quia voces nobis seruiunt ad vitam ciuilem vt per illas significemus obiecta vt à nobis concipiuntur: hic enim est adæquatus illarum vsus, & immediatus finis: quia enim non possumus conceptus nostros pandere nisi per externa signa; vtimur pro libito vocibus, & scriptura ad nos explanandos. Nihil ergo habent voces ad vitam ciuilem præter liberam significationem rerum vt conceptarum. Eaque propter nullus eger suarum vocum vsu, nisi ad agendum cum aliis: quia sine illo scit ipse quid, qualiterque conceperit: recognosce disputat. 2. summularum. à §. 6. Hæc autem significatio vocum directè pertinet ad grammaticum. Etenim à nobis docentur pueri significationem vocum Latinarum. Idque est primum grammatici præceptoris munus: quem, si perfectus est, nullius vocis latet significatio: suntque grammatici plus minùsve docti quo plures pauciorisque sciunt vocum significatus. Anne ad discendas Latinas, aut Græcas significationes adiimus Theologorum, aut Philosophorum gymnasia, & non

§.29. Impugnatio prima.

& non potius grammatica? Ea ratione grammaticus praeficitur iuuenibus examinandis sint-ne apti ad dialecticam, & alias facultates incundas? Structuram autem esse grammaticam; & concinnitatem ad rethoricum spectare quis ambigat? Quid ergo superest logica ad contemplandum in vocibus? Hinc probata manet propositio minor huius argumenti.

§.30. Primum argumentum pro secunda sententia.

Dices primum, logicam contemplari vocalem modum sciendi, qui explicat naturam rei. hic enim actus, definitio vocalis explicat naturam rei, directe spectat ad aliquam facultatem: non ad grammaticam, quia haec non praebet instrumenta vocalia ut explicantia naturam rei: est enim id muneris dialectici. Finge hominem immemorem syllogismi mentalis cognoscere syllogismum vocalem explicantem aliquid: quod explicatum recte cognoscitur ab audiente, tunc exercet hunc actum: hic syllogismus recte explicat hoc obiectum. Hic actus saepe reperitur generat aliquem habitum, non quidem grammaticum, ergo logicum.

§.31. Refellitur.

Primum non video, quid intersit hominem esse memorem aut immemorem syllogismi mentalis. Si enim cum illius obliuione illa cognitio generat habitum dialecticam, generabit eundem cum memoria. Si enim audiens simul cum syllogismo vocali cognouerit mentalem, habebit duo obiecta partialia dialecticam, alterum syllogismum mentalem, alterum vocalem, qui per te est obiectum partiale: quae ratio obiecti non adimitur memoria alius obiecti: nec tamen potest syllogismus vocalis in ratione syllogismi concipi sine memoria formalis, quia ut est subrogatio pro formali dicitur syllogismus vocalis.

§.32.

Quia verò hoc est fundamentum oppositae sententiae, placent illud eruere. Definitio non alio modo explicat naturam rei, quam illam significando ad placitum. Conceptus enim formalis siue mentalis explicat naturam rei eam naturaliter repraesentando siue significando, quia est eius naturale signum: vox autem non explicat obiectum nisi illud significando. Eius autem significatio est à libera hominum institutione, ergo definitio vocalis sola significatione libera explicat naturam rei. Sed omnis libera vocum significatio est formaliter obiectum grammaticam, & non dialecticam: ergo modus ille quo voces explicant naturam rei, est obiectum solius grammaticae. Minor probatur ex §.29. qui enim ignorat significatus Latinarum vocum, grammaticae praecipue traditur imbuendus, à quibus nunquam ascendit nisi satis instructus peritia significationis vocum, qua sit aptus percipiendis dialecticis praecipis, quae dantur idiomate Latino: quod si Graecè esset erudiendus dialectica, Graecam grammaticam esset praedocendus. Signum est ergo cognitionem illam de ratione qua voces sua obiecta significant & manifestant, esse grammaticam, & non dialecticam.

Omnis libera vocum significatio ad grammaticum spectat.

§.33.

Praeter liberam significationem habet syllogismus vocalis vocum ipsarum dispositionem in figura & modo: nam si arguendum est in *Dary*, prima propositio est vniuersalis, aliae verò duae particulae. Haec autem structura etiam pertinet ad grammaticum; cuius munus non solum est cognoscere quid significant voces aliorum, & quo ordine; sed etiam discere illarum usum; ita ut illas possit facere non solum ut significant substantiam obiecti, sed etiam ordine necessario ad exprimentas res ipsas ut à nobis concipiuntur, & eo ordine quo concipiuntur. Doctrina enim apud loquendi & significandi per voces obiecta ut à nobis apprehenduntur

hensa, grammatica est, non dialectica: eo enim tendunt vniuersa praecipua syntaxos.

§.34.

Quae explicantur aperte: Pone hominem ignarum omnino Latini sermonis, aut eo male eruditum recte callere omnia praecipua dialectica: huic nihil deest ad ea explicanda praeter cognitionem vocum Latinarum, & earum significationes: hic cuius facultatis praecipis est destitutus nisi grammaticam: quia hic nullam habet ignorantiam nisi de usu & significatione libera Latini sermonis. Quod si cognita significatione vocum nesciret illas proferre necessaria methodo ad ostendendum syllogismum mentalem, non esset ignarus arguendi, sed loquendi: logica autem docet arguere, loqui grammatica. E quibus aperte concludo syllogismum vocalem nihil habere à grammatica alienum.

§.35.

At obicitur aliquis, grammaticam non posse cognoscere naturam modi sciendi, nec illum significare: ergo necessaria est cognitio dialectica. Respondeo hoc argumento probari Theologiam, Philosophiam, & alias facultates agere de vocibus, quibus sua explanent obiecta: quia grammatica non potest ea callere. Considera, primum auctorem vocum cognouisse quid rei (ut aiunt) significata per vocem: qui autem sunt rerum ignari, non possunt eas significare: usum enim vocum antecedit cognitio rei significata per illas. Vox enim significat obiectum ut apprehensum à loquentibus: qui autem sunt rerum ignari, non bene percipiunt significatum vocis. Intellectus ergo instructus rerum cognitione vocibus vitur ad eas significandas: qui verò tantum cognoscit quid vocis, imperfectè cognoscit obiecta: quae postea caller scientiarum disciplina.

§.36.

Ad argumentum in §.30. facilis est solutio: actus enim ille est purè grammaticus. Ad probationem respondeo ad grammaticum pertinere explicare per voces non solum modum sciendi obiectuum, sed etiam ipsam naturam Dei: Beatus enim eam nobis potest explicare: quia hic modus manifestandi naturam rei nihil est nisi aut praebere voces significantes ad libitum naturam rei; & ostendere vocem respondere conceptui formali: nempe ut prius tempore proferatur vox respondens priori conceptui formali, quam vox respondens secundo.

§.37.

Secundo argumentum: qui contemplatur totum modum sciendi formalem & obiectuum, nihil cogitans de vocali aut alio externo, est perfectè logicus. Ita enim penetrat totam ratiocinationem, ut ea possit vti perfectè, & discernere vtrum bene, an male alij eius praecipis vtantur? Exempli gratia, si Deus per accidens, aut per se infundat alicui habitum de modo sciendi formali, & obiectiuo solum, sine cognitione de vocali: hic tam perfectè est logicus quam Aristoteles: ergo totum negotium dialectici est in modo sciendi formali, & obiectiuo contemplandis, & non in vocali.

§.38.

Respondebit aliquis; logicam perfectam considerare internum modum sciendi haud nudum, sed coniunctum vocali aut scripto: quemadmodum materia poenitentiae sacramenti non sunt nudi voluntatis affectus, sed quasi vestiti signo aliquo sensibili. Ah quale exemplum! Instituit Deus sacramenta sensibilia: cui instituto necesse fuit ut actus confertentis, & recipientis sacramentum poenitentiae sentiri possent: voluntas ergo, qua Sacerdos absoluit poenitentem, sentitur per vocem: dolor autem poenitentis sentitur per confessionem externam

ternam factam voce, scripto, nutu, aut alio muto signo. An ne propterea aliquis argumentabitur nutibus? Scientia omnes dici possent agere de vocibus, quia non contemplantur nudè res ipsas, sed ut explanabiles externo signo. Igitur Dialectica per se nihil curat de sui obiecti sensibilitate magis quam Metaphysica: significatio autem rerum ut concipiuntur, ad grammaticum spectat, aut magistrum ludi puerilis.

§.39. Voces non sunt formalis sed instrumentalis modus sciendi.

Dicit alius, eum qui ignorat vocum significationem, nescire modum sciendi ut sic, qui abstrahit à mentali & vocali. Iam ostendi disput. 2. sumularum sect. 1. voces nec esse formaliter propositionem, nec modum sciendi; sed praecise instrumentaliter: nec esse modi sciendi conceptum obiectiuum abstractum à mentali & vocali. Quia modus sciendi formalis est per suam essentiam ignoti manifestatiuus; vocalis autem praecise per voluntatem liberam imponentis: esse autem signum rei per solam extrinsecam aliorum voluntatem non potest conuenire cum signo per essentiam tali. Adde multo minus hominem significari vocibus quam pictura: sed ab homine picto & vero non abstrahitur ratio obiectiuè communis: ergo neque à modo sciendi vocali & formali. Praeterea qui characteres ignorat, nescit etiam aliam speciem modi sciendi: & qui ignorat voces & characteres Latinos, quamuis Graecos didicerit, ignorat quidem alias species modi sciendi. Etenim multi actus Graecorum terminantur ad modum sciendi Graecum scriptum, atque vocalem: qui actus cum sit de modo sciendi est logicus: ergo est diuersus ab actu logico terminato ad modum sciendi Latini. Haec inde sequi probantur: quia ut scriptura & voces sunt diuersae species modi sciendi, ita & voces diuersorum idiomatum. Tandem, sint haec modus sciendi, non alio modo faciunt scire quam significando ad libitum, ut ostendi à §. 32. Et quemadmodum Theologus non exercet actum theologicum circa Deum pictum, vocalem, aut scriptum: idest, circa picturam, vocem, & scripturam, quibus Deus liberè significatur; ita nec logicus circa voces & characteres explicantes liberè modum sciendi.

§.40. Quomodo logicus agat de modo sciendi vocali, & scripto.

Te vero monitum volo, Logicum si pe agere de modo sciendi vocali, aut scripto, non ut de obiecto: haec enim grammaticam, & rethoricam tantum sunt obiecta: sed quia occultam modi sciendi formalis dispositionem explicamus audienti, atque legenti ea vocem & characterem dispositione, qua significetur aptè non solum obiectum cognitum, sed etiam ordo quo cognitum est, quoque disponitur in intellectu modus sciendi formalis. Quemadmodum medicus in membranis referentibus corpus humanum ostendit ipsius corporis instrumenta: & ostendit quo pacto ex cerebro aut corde ducantur nerui, & aliae partes: non quod medicina spectrum illud membranicum contempleretur: sed quia in illo melius percipiuntur medica praecipua. Membranis autem humanum corpus imitari spectat ad artem fabricicem, quemadmodum & ad picturam illud pingere. Astronomus etiam vitur sphaera lignea ad ostendendos Zodiaci motus: non quod Astronomus hanc contempleretur sphaeram: sed quod in illa referuntur motus sphaerae coelicae: lignae autem consideratio practica ad faciendum, & speculatiua iam facta, spectat ad sculpturam. Ea autem artes supponunt quidem rerum exemplaria & ideas: quibus dirigantur manus: non secus grammatica supponit cognitionem de modo sciendi: per quam dirigitur & ad loquendum de Philosophia Petr. Hurr. de Mendoza.

obiecto Dialectica, & considerat an de illo rectè scimus locuti. In hoc sensu adstruxerunt Nominales esse voces Dialecticae obiectum, & S. Thom. S. Thom. 1. periherm. lect. 2.

SECTIO IV.

Vtrum ens rationis sit Logica obiectum?

Multo obsoletam aliquorum opinionem, somniantium ens rationis in genere & specie esse logicam obiectum. Quam P. Suarez disp. vltima metaph. initio merito dialecticum appellat errorem. Cum enim tota logica incumbat in doctrinam de modo sciendi, quorsum est actura de chymaris, aliisque entibus rationis: an illa necessariae sunt ad rectè ratiocinandum?

§.41. Dialecticus error obiectum logicam ens rationis asserere. Suarez.

Praemitto secundò, ens rationis multipliciter vsurpari: primum pro ente effecto physice ab intellectu, qui est ratio. Quod passim indicatur ab Aristotele praetertim 7. politicorum cap. 14. artes intellectuales vocat artes rationis: non quod sint entia rationis, sed quod sunt in intellectu, qui est ratio. S. Thom. opusc. 47. initio syllogismum vocat actum rationis: opusc. autem 48. in tract. de demonstratione cap. 14. Processus (inquit) scientia est quasi quidam motus rationis. Hoc est ens rationis effectiuè.

§.42. Entis rationis prima acceptio.

Secundo accipitur ens rationis pro actu intellectus, ut obiectum denominante: quod possumus vocare ens rationis denominatiuè. Sic accipitur à S. Thom. in 1. dist. 2. q. 1. art. 2. versu, Et ex hoc patet: ubi docet hoc nomine, ratio, non significari aliquid, quod sit in re extra animam, sed esse in ipsa anima sicut in subiecto: cui responderet res extra animam sicut significatum signo. Docet praeterea, conceptionem intellectualem tripliciter se habere ad rem; vno autem modo, quando nomen non significat similitudinem rei existentis extra animam, sed aliquid quod consequitur ex modo intelligendi rem, quae est extra animam: sicut intentiones generis, & speciei: quae intentiones licet non habent in rebus extra animam immediatum fundamentum, illud tamen habent immediatè in intellectu: id est immediatè sunt in intellectu, quamuis non in obiectis: ens autem rationis, ut distinguitur ab omni ente reali, non habet immediatum fundamentum neque intra, neque extra animam: quia nullibi sunt, sed obiectiuè tantum in intellectu. Ergo S. Thom. inuentiones intellectus generis, & speciei constituit in denominatione extrinseca, ex eo quod res sit intellecta: in hoc sensu accipiendus est in tractatu de natura generis, & in 4. metaph. lect. 5.

§.43. Secunda acceptio.

§.44. Tertia acceptio.

Tertio sumitur ens rationis pro fundamento aliquo ad ens rationis, quod fundamentum consistit in aliqua extrinseca denominatione. Sic dicitur Deus ab aeterno liberè velle per rationis respectum additum ipsius essentiae. Rationis (inquam) fundamentaliter. In quem sensum P. Vazquez tom. 2. in 1. p. disput. 11 §. num. 13. ait se esse locutum, quoties eiusmodi denominationes extrinsecas constituit in respectu rationis: non quidem formaliter, sed fundamentaliter. Quarta significatio omniumque propriissima est, qua significatur ens rationis pro ente ficto, seu chymarico, quod tantum habet esse obiectiuè in intellectu. Quod explicuit S. Thom. in 1. distinct. 2. quaest. 1. art. 3. §. Et ex hoc patet. Haec obserua in disput. 19. metaph. §. 2.

P. Vazquez. Quarta & propriissima.

SUBSECTIO I.

Qui ens rationis constituent logica obiectum.

- §.45. Communis est Thomisticorum opinio, obiectum logicae siue subiectum adaequatum attributionis esse ens rationis, & non reale. Sotus in logica q. 5. proemiali. P. Toletus q. 5. conclus. 4. Mafius sect. 1. q. 13. proem. conclus. 5. P. Antonius Rubius q. 6. concl. 2. & complurimi alij ita sensere cum Durand. in 1. d. 33. q. 1. num. 10. Non tamen satis consentiunt omnes, quid significant hac voce *ens rationis*? conueniunt quidem non esse ens rationis chymaricum, de quo egi §. 44. explanans significationem quartam huius vocis: quorsum enim chymararum molimini studeret logicus? aut quid ratiocinatio, praestantissima inter operationes humanas, pendet à figmentis? hanc autem operationem aut in se, aut in aliquo effectu considerat logicus, vt ratiocinari discamus: non accipiunt igitur ens rationis in ea quarta significatione, quae est omnium maximè propria.
- §.46. P. Toletus ens rationis intelligit extrinsecam denominationem, ortam ab intellectione obiectis intellectis: nempe obiecta esse definita, diuisa, & demonstrata. Quae denominationes extrinsecè quidem sunt obiectis ipsis; intrinsecè autem potentia cognoscenti. Quapropter ait Toletus eas denominationes esse reales, extrinsecas tamen obiectis: & ante primum fundamentum ait inter albedinem & denominationem *cogniti* solum esse discrimen, quod albedo inest intrinsecè subiecto: denominatio autem generis est illi extrinseca. Dicit item has denominationes *entia rationis* appellari id est, *intellectus*. In quo sensu explicat S. Thomam, quoties asserit ens rationis obiectum esse logicae. Itaque P. Toletus eum S. Thomam ens rationis accipit *denominatiuè* in secunda significatione proposita §. 43. Sic autem est absolute ens reale: quia illa denominatio, quae est extrinseca obiecto, non distinguitur ab actu intellectus denominante, quod est ens reale. In quo sensu locutus est Durand. adductus §. 45. vt aperte constat in 1. d. 19. q. 3. num. 7. non enim distinguitur has denominationes ab actu denominante.
- §.47. Sotus indicare videtur, ex actu intellectus oriri aliquid ab ipso distinctum, quod sit secunda intentio, qua res appellentur, & sint *genus syllogismus, &c.* Ait enim à se non agendum de ente rationis *effectiue*, & *subiectiue* in prima significatione proposita §. 42. sic enim ens rationis est absolute ens reale: sermonem tamen sibi esse de rationis ente, vt est conditio in rebus, quae conuenit illis solum ex operatione intellectus: ex qua operatione ait resultare in rebus intentiones secundas. Consentire videtur Mafius, asserens ad hominem apprehensum, vt subest animali, consequi notionem *subiecti*: quae est ens rationis. P. Rubius clariùs videtur admittere hanc rationis entis germinationem ex actu intellectus. §. enim, *Certum est*, distinguit ens rationis directè factum ab intellectu, qui est realis actus ipsius, ab ente rationis non directè factum ab intellectu, sed indirectè & per accidens.
- §.48. Arbitror tamen ab his authoribus non intelligi aliquid oriri à cognitione distinctum ab ipsa, quod quasi medium inter cognitionem & obiectum, hoc denominet *genus* aut *syllogismus*: sed eundem esse eorum sentum ac Toleti: nempe à dialectico considerari denominationes *cogniti, generis, &c.* non quidem vt sunt qualitas, actio & passio, sed praecise vt denominant obiecta cognita. Quod enim aiunt

hanc esse conditionem resultantem ex actibus, non refert: quia effectus formales dicimus frequenter ab ipsis formis oriri: quod intelligi in genere causae formalis; non verò efficientis: vt ex albedine dicitur album resultare: & ex cognitione cognoscens. Accipiunt igitur ens rationis purè *denominatiuè* in secunda significatione §. 43.

Moueor quia Sotus conclus. 2. constituit pro subiecto principali logicae (quod inter entia rationis principaliter intenditur) argumentationem, & ratiocinationem. Quis autem non videat hanc non distingui ab actibus intellectus, quibus argumentamur, & ratiocinamur? Etenim non ratiocinamur per aliquid distinctum ab actibus intellectus, siue illud sit reale, siue rationis: nec ens rationis inde resultans est argumentatio. Intelligit ergo Sotus pro *ente rationis* actus intellectus, non secundum se vt sunt qualitas & actio, sed vt obiectis dant passiuam & extrinsecam denominationem *cogniti, generis, &c.* quam tribuunt per seipos, vt tribuunt denominationem *cognoscentis*.

Mafius se explanat apertius: ait enim hoc ens rationis esse quod conuenit obiecto vt apprehenso per intellectum: nec enim constituit aliquid interiectum inter apprehensionem & obiectum. Item columnam esse dextram, aut sinistram, ait esse ens rationis: quod tamen non est aliquid interiectum inter columnam & hominem, sed est denominatio extrinseca columnae ab hominis dextra. Conclusione 4. ait obiectum formale & adaequatum totius dialecticae esse intellectualem compositionem rerum *id est* (inquit ipse) *ipsamet operatio intellectus est veluti forma, quae consideratur in dialectica*. Hanc autem compositionem, vt à dialectica consideratur, dicit esse ens rationis, quia est quadam forma extrinseca denominans rem definitam, &c. Itaque accipit ens rationis *denominatiuè*, vt accipitur §. 43. non verò ens rationis *effectiue* vt accipitur §. 42. Mafius ergo nihil discrepat à P. Toletio adducto §. 46.

P. Rubius quamuis minus clarè locutus idem tamen sensit quod Mafius. Versu enim, *ex quo etiam*, ait non esse materiam dialecticae operationes intellectus prout sunt reales: id est, vt sunt qualitas & actio: sed vt tribuunt obiectis denominationem *subiecti*, aut *praedicati*: quod vocat ens rationis indirectè & per accidens factum ab intellectu: quid autem hoc sit explicat num. 27. nempe non cognosci directè & per se denominationem passiuam per actum ipsum denominantem: sed eam cognosci per eorum actum reflexum. In fine autem ait operationes intellectus esse cognoscibiles à logica, dum conceptus obiectiui dirigibiles sunt: tunc enim actus ipsi diriguntur; quando conceptus obiectiui per ipsos significati diriguntur. Constituit ergo P. Rubius pro dialecticae obiecto denominationes passiuas actuum intellectus, quae immediatè ab ipsis dantur: in quem sensum adducit Flandriam, & alios Thomistas: neque verò per somnum Rubius cogitauit de alio ente rationis distincto ab actu & obiecto, & interiecto inter vtrumque.

Vix ergo grauem authorem comperies, qui constituat aliquod ens rationis distinctum ab actu intellectus & obiecto cognito: quod ens rationis deriuetur ab actu cognoscente in obiectum, sitque ratio formalis, quae passiuè in genere causae formalis denominat obiectum cognitum. Nullam tamen sententiam sine auctore reperies, quantumuis sine illo futura videatur. Ita haec non caret omnino aliquo, sic explicante ens rationis: quod aperte distinguit ab ipsis extrinsecis dominationibus, in sensu proposita.

proposito. Entia autem rationis orta ex modo sciendi formali constituit logica obiectum: de qua sententia agitur disp. 19. metaph. §. 29.

SUBSECTIO II.

Confutatio primi argumenti ab autoritate petiti.

- §.49. Hæc opinio (si Deo placet) erit expressa Aristotelis, S. Thomae, & Senecae, Aristotelis 4. mer. text. 5. verum nec Aristoteles egit de ente rationis in eo sensu, nec illius vllum vestigium impressit. Praecise enim dixit Sophisticum, Dialecticum, & Philosophum agere de iisdem obiectis. Ex quo textu intulerunt aliqui, logicum agere de omni ente rationis, quia non potest agere de omni ente reali: qui tam male intulerunt quam hinc de obiecto eodem voluit Aristoteles agendum à metaphisico & Dialectico. Vluit ergo Aristoteles philosophum agere de omni ente demonstratiuè per intrinseca rerum principia: Dialecticum verò per extrinseca principia secundarum intentionum, quae sunt intentiones rationis, vt S. Thomas exponit lect. 5. Quod perinde est ac philosophum agere de omni ente secundum se, logicum autem de eodem ente non secundum se, sed vt subest denominationibus extrinsecis, quibus constituuntur intentiones secundae.
- §.50. S. Thomam adducunt eadem lect. 5. Philosophum explicantem his verbis: *Et huiusmodi ens rationis est proprie subiectum logica: huiusmodi autem intentiones intelligibiles entibus natura equiparantur*. Idem ferè reperit inferius. Quibus adonat opusc. 42. c. 4. his verbis: *Ens autem rationis proprie dicitur de illis intentionibus, quas ratio in rebus aduenit: sicut est intentio generis & speciei, quae non inueniuntur in rerum natura, sed sequuntur actiones intellectus & rationis: & eiusmodi ens est subiectum logica*. Expenduntur illa verba, non sunt in rerum natura: denominationes autem extrinsecæ in rerum natura sunt: item illa, *sed sequuntur ad operationes intellectus*: quod expressè fauet huic sententiae: nihil enim sequitur operationem intellectus nisi ab illo distinctum. Respondeo vno verbo cum P. Toletio: D. Thomam locutum de ipsis actibus intellectus, vt extrinsecè denominant obiecta in significatione §. 43. Quod autem dixerit, eas intentiones non esse in rerum natura, id est extra intellectum: in intellectu autem eas non esse vbi negauit? Quod autem dixerit eam intentionem secundam sequi operationibus intellectus, id est sequitur in genere causae formalis vt dixi §. 48. P. enim Toletus qui eas denominationes non distinguit ab actibus, dicit eas ab actibus oriri, & resultare: non est ergo legitima consequentia, S. Thomam dixit *secundas intentiones oriri ab actibus intellectus*: ergo censuit eas ab actibus distingui: infiniti enim dicunt antecedens negata consequentia.
- §.51. Vt autem constet, quam inuitus S. Thomas pro eiusmodi opinionibus adducatur, eiusque doctrina obtenebretur ab interpretibus, liber eius testimonia proferre pro sententia opposita: & ostendere quam verum sit quod ij authores dixerunt de aliis Thomistis: in quorum damnatione ipsi quoque esse videntur: *Quina* (inquunt) *tandem sententia est quorundam Thomistarum, qui sui auctoris & Caietani praefato opusculo mentem ad propriam imaginationem magis trahentes quam sequentes dicunt, &c.* Primum testimonium S. Thomae est in 1. dist. 2. q. 1. art. 4. §. Et ex hoc patet: vbi cum dixisset animal esse genus, ex hoc quod intellectus intelligit animal, ait,

& huiusmodi intentionis licet proximum fundamentum non sit in re, sed in intellectu, &c. Sed ens rationis chymaricum: aut quod isti fingunt ex conceptione generis resultare, non habet immediatum fundamentum in intellectu: quia ei non est intrinsecè: sed conceptio ipsa generica habet in intellectu fundamentum immediatum. Cum autem dixit animal conuenire esse genus ex eo quod intelligitur, loquitur S. Thom. in sensu formali: vt constat ex opusc. 49. prope finem: cum enim egisset de secunda intentione generis, ait: *& similiter abstrahit speciem ab indiuiduis in quantum intelligit naturam speciei, & immediate ante, sic ergo intellectus absque falsitate abstrahit genus à speciebus in quantum intelligit naturam generis*. Itaque ratio formalis generis est conceptio eiusdem generis: alioquin essent falsa hæc verba S. Thomae: enim in quantum reduplicat rationem formalem, vt album in quantum album disgregat visum, reduplicat rationem formalem albedinis.

Secundum testimonium est ex principio ethicorum, vbi S. Thom. est tam aperte à nostra sententia, vt non indigeat nisi oculis: distinguit enim rerum quadruplicem ordinem: primum, quem intellectus considerat & non facit, qui est ordo rerum naturalium: secundum, quem ratio considerando facit in proprio actu, cum ordinat conceptus suos ad inuicem: tertium, quem ratio considerando facit in operationibus voluntatis: quartum, quem ratio considerando facit in exterioribus rebus. Primum ordinem ait pertinere ad considerationem philosophiae naturalis: secundum ad considerationem rationalis philosophiae, id est logicae: *Cuius est* (inquit) *considerare ordinem partium orationis ad inuicem*: tertium spectare ad considerationem moralis philosophiae: quartum autem spectare ad artes mechanicas. Vbi considera quam sint alieni à S. Thom. hi Thomistae, qui reculant dirigibilitatem intellectuum pertinere ad logicam, asserente S. Thom. ordinationem operationum intellectus pertinere ad considerationem rationalis philosophiae.

Constituta autem similitudine philosophiae naturalis, & rationalis, item & artis mechanicae concludit: *Sic ergo moralis philosophia proprium est considerare operationes humanas, secundum quod sunt ordinatae ad inuicem & ad finem*. Quid est *sicut*? nisi sicut philosophia naturalis considerat ordinem rerum naturalium: sicut philosophia rationalis considerat operationes intellectuales vt recto ordine componantur ad finem: sicut artes mechanicae considerant opera externa quae moluntur: sic philosophia moralis contemplantur operationes humanas vt componantur ex praescripto rationis. Ponit ergo S. Thom. pro primo principio à logica considerari operationes intellectuales, vt dirigantur, indeque concludit euidenti similitudine, ad philosophiam moralem pertinere considerationem & compositionem humanorum actuum. An dicit aliquis propriam materiam philosophiae moralis esse ens rationis ex humanis actibus resultans, & non ipsos actus humanos?

Age iam ex initio libri primi posteriorum, & ipse S. Thom. dicat aperte directionem actuum intellectus (siue ipsos vt dirigibiles) obiectum esse logicae, his verbis. *Ratio non solum dirigere potest inferiorum partium actus, sed etiam actus sui directiua est. Hoc enim est proprium intellectus parvis vt in seipsum reflectatur. Nam intellectus intelligit seipsum, & similiter ratio de suo actu ratiocinari potest. Sicut igitur ex hoc quod ratio de actu humano ratiocinatur, adiuuata est ars fabricatoria vel fabrilis, per quas homo facilius & ordinatè huius actus exercere potest: eadem ratio*

ars quadam necessaria est qua sit directiva ipsius actus rationis, per quam scilicet homo in ipso actu rationis ordinat & facilius & sine errore procedat. Et hac est ars logica, id est rationalis scientia. Quae non solum rationalis est ex hoc, quod est secundum rationem, quod est omnibus artibus commune: sed etiam ex hoc quod est circa ipsum actum rationis sicut circa propriam materiam. Et ideo videtur esse ars artium, quia in actum rationis nos dirigit, à quo omnes artes procedunt.

§.59. Hæc tam fusè descripti, ut neminem lateat, multas opiniones in scholas inuictas, tinctas S. Thom. coloribus: quæ tamen apertè matre cum illo pugnant. Eiusque interpretes data opera reticeant testimonia, quæ suo ipsorum sensui refragantur; vellicant autem alia testimonia, quæ illis fauent aequiuocis dumtaxat syllabis. Seneca vero epist. 91. à nobis est: ait enim à Dialectica exigi structuram, & argumentationem; ne pro vero falsa subreant: hæc autem structura non est ens rationis ex actibus deriuatum, sed actus ipsi vel per suam essentiam, vel per aliquod accidens, vel extrinsecam denominationem exerciti ex artis præscripto.

SUBSECTIO III.

Argumenta pro sententia Soti, & aliorum Thomistarum.

§.60. Argumenta pro sententia proposita §.45. diluenda sunt præcipue ex disp. 19. metaph. vbi ostenditur apertè sect. 3. ens rationis nihil esse præter figuratum, atque chymaram. Denominationes autem extrinsecas esse ens reale ibidem probatur sect. 1. Rationem autem formalem, qua obiectum denominatur cognitum, non distingui ab ipsa cognitione ibidem ostendo à §.39. ex quibus facile diluentur omnia argumenta. Quorum solutiones hic breuiter indicabo, lectorem reiciens in eam disput. 19.

§.61. Primum argumentum Soti: omnia quæ tractantur in logica, tractantur sub consideratione entis rationis: ergo ens rationis est obiectum adæquatum logicæ. Probatur antecedens, quia logicus non agit nisi de genere & specie, ut est obiectum definitum atque diuisum: sed hæc omnia sunt entia rationis: ergo. Probatur minor, quia ens rationis est quod conuenit obiecto præcisè ut est sub operatione intellectus: sed esse genus & esse speciem conuenit obiecto ut subest operationi intellectus: ergo esse genus est ens rationis. Quod argumentum mutaturus est Sotus à Durando in primum dist. 33. q. 1. num. 10. Respondeo tamen, negato antecedenti. Ad probationem nego minorem: non enim sunt entia rationis propria, sed denominatione. Ad probationem distinguo maiorem, ens rationis est quod conuenit obiecto per operationem intellectus formaliter, nego maiorem: quod conuenit per operationem intellectus fingentem chymaram aliquam, concedo maiorem. Distinguo item minorem, esse genus conuenit obiecto per operationem intellectus denominatione, concedo minorem: conuenit per operationem fingentem, nego minorem. Distinguo etiam consequens: ergo esse genus est ens rationis proprium (quod est factum) nego consequentiam: est ens rationis denominationem, concedo consequentiam. Recognosce §.44. vbi explicui hæc entia rationis.

§.62. Explico hanc doctrinam: quando obiectum aliquod cognoscitur, illi conuenit hoc prædicatum cognitum, existens obiecti in intellectu. Quod non conuenit obiecto nisi ut subest intellectui: quæ

est huius formalis effectus forma, seu ratio formalis. At verò id conuenit obiecto non per aliquod ens reale: rationis autem tantum est effectiue, subiectiue, & denominatione. Agimus autem in præfenti de ente rationis quod sit extra totam latitudinem entis realis ut sic. Ostendam autem disp. 19. metaph. sect. 3. ens rationis esse quod tantum habet esse obiectiue in intellectu: vbi etiam ostendam id contingere per actum fingentem: quia si haberet aliud esse distinctum ab obiectiue & cognosci, iam non haberet esse obiectiue tantum in intellectu. Propter quod actus efficiens ens rationis est chymæricus: quia ex parte obiecti non responder id quod per ipsum affirmatur. Recognosce eam disp. 19. §.65.66. & 67. Durandus autem non est locurus nisi de rationis ente denominatione: quod dixi consistere in denominatione extrinsecæ cognitionis locis adductis ea disp. 19. §.4.

Obiciet aliquis, animal esse genus non conuenire ipsi animali formaliter ab actu intellectus: sed à quodam ente rationis ex illo deriuato. Obiectum enim esse cognitum non est effectus formalis immediatus cognitionis. Respondeo primum denominationem cogniti formaliter consistere in ipsa cognitione: ut ostendam ea disp. 19. metaph. à §.56. quia per eam rationem per quam homo est cognoscens & videns colorem, per eandem color est præsentatus & visus: ut ostendam ea disp. 19. §.62. vbi tota sect. 2. latissime impugno hæc entia rationis deriuata ex denominationibus extrinsecis. Quam doctrinam tradidit etiam apertè Durandus. Secundo respondeo admissio ente rationis sic deriuato, illud non esse adæquatum logicæ obiectum: cuius scopus sunt actus intellectus generis, speciei & alij, non verò illorum effectus rationis ut ostendam §.119.

§.64. Secundum argumentum Soti: subiectum scientiæ est à quo ipsa sortitur speciem: sed logica sortitur speciem ab ente rationis: ergo ens rationis est logica obiectum. Probatur minor, quia logica dicitur scientia rationis siue rationalis: nec enim dicitur scientia realis. Vidit Sotus ipse inanitatem argumenti: cuius minorem propositionem nego. Ad probationem respondeo logicam diuidi à scientiis realibus, non quod eius obiectum reale non sit: sed quod agit de rebus ipsis non secundum se: sed ut subsunt intentionibus secundis: item de ipsis actibus disputat non secundum se an sint actio, qualitas, &c. sed ut obiectis tribuunt denominationem generis, speciei, &c. Scientia autem rationis vocatur non solum quod sit secundum rationem, sed quod eius obiectum sint ipsi rationis actus, ut ostendi ex S. Thoma §.58. (vbi aduerte quantum ab ipso distent eius discipuli affirmantes logicam dici scientiam rationis quod agat de rationis ente, asserente S. Thoma eam dici scientiam rationis & rationalem quod eius obiectum sint ipsi rationis actus: quos ipsi ab obiecto logicæ ablegant. S. Augustinus tom. 7. lib. 1. contra Cresconium grammaticum cap. 13. Dialecticam docet esse peritiam disputandi, cap. autem 14. docet Dialecticam debuisse Latine dici disputatoriam: disputatoria verò Latine idem est quod Græcè dialogue vel dialectis: disputatoria autem Latine non dicitur ab ente rationis, sed à disputatione, qui est discursus: Dialectica autem & logica idem sunt: logos enim Græcè Latine sonat sermonem, aut sermocinationem. Dicitur ergo Dialectica & logica, quia ratiocinari & disputare docet. Quod autem ait Sotus nulla scientia considerari ens rationis, constare esse falsum

ex

ex disp. 1. metaph. §.51. & à §.4. vbi satis ostendo, ens rationis ut sic ad metaphysicum spectare.

§.65. Tertium argumentum P. Rubij ab autoritate Aristotelis & S. Thom. dilutum est à §.54. Quartum autem eiusdem authoris num. 20. est, quia logicus agit de genere & specie, subiecto & prædicato: sed hæc non sunt entia realia: ergo sunt entia rationis. Probatur minor, quia à parte rei non sunt formaliter genera & species. Respondeo nonnulla genera & species secundum illorum materiale, seu ut logici dicunt substratum, esse ens rationis: exempli gratia, chymæra ut sic est genus ad chymæras specie diuersas. De hoc genere entis rationis non agitur hoc argumento: agitur autem de ratione formali generis & speciei. In quo sensu nego minorem: ratio enim generis & speciei sunt entia realia, extrinsecæ tamen obiectis: sunt enim actus intellectus multifariam cognoscentes obiecta. Ad probationem respondeo non esse vniuersale à parte rei: id est natura vniuersalis non habet in se intrinsecam vniuersalitatem: at verò vniuersalitas extrinsecæ rebus, à parte rei est, nempe in intellectu eam efficiente & recipiente.

§.66. Age tamen: ratio formalis generis, speciei &c. sit ens rationis distinctum ab extrinsecæ denominatione cognitionis: adhuc ens rationis non erit primum logicæ obiectum. Nam in ea sententia genus (idem est de cæteris intentionibus secundis) potest considerari proximè & formaliter, & potest considerari in fundamento proximo. Genus formaliter est ipsum ens rationis distinctum à cognitione generica, quod est proxima & formalis ratio generis. Genus autem fundamentale remorum est ipsum animal quod genus dicitur: quia quamuis in ratione obiecti terminet immediatè cognitionem, & in ratione quasi subiecti recipit genericitatem, quæ per te est ens rationis: at verò ut hæc resulter, opus est cognitione abstrahente animal à suis differentis: ex qua proximè & immediatè deriuatur esse cognitum, ut contendit P. Rubij; vel deriuatur aliud ens rationis, ut volunt alij.

§.67. His constitutis respondeo ad argumentum ex §.65. distincta minori propositione: genus & species formaliter & proximè sunt entia rationis, præterea minor: genus & species remorè & fundamentaliter sunt entia rationis, nego minorem. Ad probationem respondeo, genera & species formaliter & proximè nec sunt à parte rei in rebus, neque in intellectu: genus autem & species fundamentaliter (hoc genere fundamenti) quamuis non sint in rebus, sunt tamen in intellectu. Dialecticus autem non agit de genere, & specie proximè & formaliter, sed fundamentaliter ut constabit ex §.74. & 78.

§.68. Argumentari quintò possumus ex eodem Patre Rubio, quæstione 6. conclusione 2. quia dirigibilitas actuum intellectus debet esse in obiectis ipsis tanquam in subiecto, siue materia: sed in obiecto non potest esse aliquid reale: ergo debet esse dirigibilitas ratio. Probatur minor, quia illa dirigibilitas est ordo subiecti ad prædicatum, præmissarum ad conclusionem: sed in obiectis non potest esse ordo realis, ergo est ratio. Probatur minor quia ordo realis non potest esse nisi inter extrema distincta realiter. Respondeo rem esse directam per intellectum, nihil esse in obiectis ipsis præter extrinsecam denominationem ab actibus dirigentibus. vnde nego maiorem, acceptam de subiecto & materia in hæssionis: concedo autem de subiecto & materia denominationis: omne enim obiectum dicitur subiectum & materia circa quam versatur actus: ut color est subiectum & materia quæ est &

denominatur visa: non tamen propterea visio est in colore sed in solo visu. Sic materia Logica est obiectum dirigibilitatis actuum intellectus, hinc distinguo etiam minorem: non potest in rebus cognitis esse subiectiue ordo realis subiecti, & prædicati, concedo minorem: non potest esse denominatione & extrinsecæ ordo realis, nego minorem: quemadmodum visio denominat colorem visum. Ad probationem respondeo: ordinem realem intrinsecum esse inter extrema realiter distincta: ordo autem realis extrinsecus non petit extrema distincta realiter; nam actus intellectus potest extrinsecè denominare diuersimodè entitatem realiter vnam: sic eadem res est subiectum & prædicatum, definitum & definitio obiectiua: quia hæc omnia sunt obiecto denominatio extrinsecæ: eadem autem res potest complures habere denominationes extrinsecas. Secundo responderi potest ex doctrina §.66. distinguendo ordinem proximum, & remotum. Proximus est ens rationis, de quo non differit Logicus: ut indicauit §.67. Remotus autem est ens reale extrinsecum obiectis, quia est formaliter actus intellectus, eaque propter spectat ad logicum.

§.69. Sextum argumentum, quia Logica diuagatur per omnia prædicamenta: quia agit de eisdem prædicamentis, de quibus metaphysicus: ergo agit de illis sub aliqua ratione in illis reperibili: tunc ultra: sed nulla vna ratio realis illis omnibus conuenit; ergo est ratio rationis. Probo minorem, quia directio actuum intellectus solum spectat ad prædicamentum actionis, aut qualitatis, quia in eo collocantur actus intellectus, qui non possunt per omnia prædicamenta diuagari: ergo aliquid ens rationis eis attribuibile est ratio sub qua Logica agit de omnibus prædicamentis. Confirmatur hæc demonstratio: quia intentiones syllogisticæ spectant ad aliquam scientiam, non ad aliam præter logicam, ergo.

§.70. Respondeo distincta propositione antecedenti: diuagatur logica per omnia prædicamenta secundum se, nego antecedens: per omnia prædicamenta ut subsunt extrinsecis denominationibus, concedo antecedens. Ad minorem propositionem, respondeo nullam rationem realem vnam illis omnibus conuenire intrinsecè: extrinsecè autem illis conuenit. Ad probationem minoris, respondeo actus intellectus intrinsecè pertinere ad solum prædicamentum qualitatis & actionis: extrinsecè autem non solum pertinent ad omnia prædicamenta, sed etiam ad decem & entia rationis: quia ea omnia præsentantur extrinsecè per intellectum. Nec verò opus, est ut ratio formalis sub qua tractantur, spectet intrinsecè ad omnia prædicamenta: sed præcisè requiritur ut conueniat obiectis, qua ratione exiguntur à scientia: logica autem exigit præcisè modum sciendi obiectuum ut accipit denominationem ab actibus intellectus: cum autem hic eam tribuat omni obiecto reali & rationis existens in vno aut duobus prædicamentis tantum non est necesse, ut sit in pluribus. Si autem logicus ageret de omni prædicamento secundum se, non esset argumentum tam abs re, quamuis nec multum è re, physicus enim & metaphysicus differunt de prædicamento substantiæ, qualitatis, actionis, &c. item & de ente rationis secundum se: nec verò sub vna ratione communi omnibus intrinsecè ratio enim sub qua est substantia. Confirmatio tantum probat secundas illas intentiones à logico disputari: illas autem esse ens rationis & non denominationes reales extrinsecas, vnde probat: Mitro

alia argumenta quæ quàm facillimè possunt confutari.

SVBSECTIO IV.

Obiectum Logica est ens reale.

§.71. **E**rgo logica obiectum ens reale, non verò rationis (vt ens rationis est extra latitudinem entis realis vt sic.) Quæ conclusio disertis verbis traditur à Sancto Thoma adducto §.57. & §.8. vbi cõstituit logicæ obiectum actus intellectus, quem admodum constituit obiectum philosophiæ moralis actus voluntatis, & actiones externas obiectum artis mechanicæ: sed mechanicæ & moralis Philosophia considerant eas operationes vt sunt ens reale: ergo Sanctus Thomas reale constituit logicæ obiectum. Eadem opinio est Durandi adducti §.46. constituētis dialecticæ obiectum extrinsecas denominationes quas ipse vocat ens rationis. Consentiant P. Tolerus adductus §.46. Didacus Masius adductus §.50. Pater Fonseca lib.2. metaph. cap.3. & P. Suarez 1. metaph. disp.1. sect.4. n.25. & tom.2. disput.39. initio: disputatione verò §4. initio ait, esse dialecticum errorem opinari ens rationis esse logicæ obiectum: collegium Conimbriense in præmio logicæ. q.5. art.2. & 3. & alij complurimi.

§.72. **P**robatum primum, quia logicæ adæquata materia sunt conceptus generis, speciei, definitionis, argumentationis, &c. Sed hæc omnia sunt denominationes extrinsecæ reales, non distinctæ ab actibus intellectus: ergo obiectum adæquatum dialecticæ est ens reale. Minor probatur ex disp.19. Metaph. sect.1. maxime autem sect.2. à §.56. §. autem 62. totam doctrinam aptari huic sententiæ. quia cognitio & amor per se, sine aliqua forma reali aut rationis, denominat hominē amantē & cognoscentem, vt omnes admittunt: ergo etiam denominant per se obiectum amatum aut cognitum. Consequentia patet; quia amor & cognitio tam immediatè extrinsecè versantur circa obiectum amatum & cognitum quàm immediatè intrinsecè circa cognoscentem & amantem, quia qui immediatè amat, aliquid amat immediatè: ergo aliquis amat immediatè: amor enim ille facit & hominem amantem & obiectum amatum. Has autem denominationes esse reales, inde patet; quod forma denominans est ens reale: cum autem subiectum & forma sint realia, neque aliquid intericiatur inter vtutrumque, non est cur illa denominatio exulet à classe entis realis vt sic: vt constat ex ea disp.19. metaphysicæ §.14.

§.73. **O**biicies cum patre Rubio, actus intellectus considerari posse vt intelligenti communicant denominationem intelligentis: sub qua consideratione non spectant ad logicum, sed ad animasticum; quia secundum illam rationem sunt actus secundum se, & pertinent ad scientiam realem. Considerari item possunt vt tribuunt obiectis denominationem cogniti: sub qua consideratione abripiuntur à logica: sic autem non sunt entia realia, quia denominatio cogniti nihil ponit in rebus. Respondeo primum, intellectiones eodem gaudere conceptu vt denominant cognoscentem, ac vt denominant cognitum: quia per eandē rationem per quam homo est cognoscentis, obiectū est cognitum, ac propterea vtraque denominatio est realis, quia est vtraque à reali forma. Ad probationem, respondeo intellectiōnem ad animasticum pertinere, qui considerat vtutrum sit actio; an passio: qualitas: an verò

vtutrumque? & eiusmodi alia quæ logicus neque attingit. Considerari item possunt vt ex arte sunt, nempe actum de genere coniungendum esse cum actu de differentia ad definiendum: item actum affirmatiuum vniuersalem iungendum actui affirmatiuo particulari ad colligendam conclusionem in *Darij*; hoc spectat ad logicum, neque est de actibus secundum se, sed de illorum dispositione ex arte: quæ dispositio præter essentiam illorum actuum addit denominationē extrinsecam vnius actus ab alio: vel modum aliquem accidentarium: quem admodum architectus agit de lapide, & calce, non secundum se, sed vt misceantur. Denominatio autem cogniti ponit aliquid in rebus: obiecto quidem extrinsecum, intrinsecum autem potentia. Recognosce §.109.

§.74. **S**ecundæ probationi conclusionis præmitto permitendam esse aduersariis distinctionem inter denominationes cognoscentis & cogniti, atque donandum aliquod ens rationis ab intellectiōne distinctum, quo proximè & formaliter constituantur genus, species, & alia intentiones secundæ, vt ea permisi §.66. & 67. His constitutis, probo secundò conclusionem: actus intellectus vt sunt formaliter & actiue definitio, diuisio, & argumentatio sunt logicæ obiectum: sed sub hac consideratione sunt entia realia & non rationis: ergo obiectum logicæ amplectitur entia realia. Minor ab aduersariis datur: quia illi actus sunt de genere qualitatis, & actionis. Maior patet, primum ab exemplo, quia omnes operationes humanæ tam internæ quàm externæ, capaces alicuius præcepti, spectant ad aliquam facultatem per quam dirigantur: vt actiones voluntatis ad philosophiam moralem. Circa quos bipartita est philosophia: animasticus enim considerat de actibus voluntatis an sint actio? an verò qualitas? an solum ex natura rei à cognitione pendeant? an verò essentialiter: an libertas sit illis extrinseca denominatio? an verò intrinseca? Moraliter autem philosophus iis animastico permittit disputat, quod sit rectum dictamen rationis vt ex eius præscripto moueatur. Voluntas expendit vtutrum & in quibus circumstantiis iustitia potius vtendum sit quam misericordia. Architectus item acceptis ex philosopho naturali ligni & lapidis attributis considerat qua ratione mouenda sit manus ad illorum collocationem, quam suis legibus præscribit. ergo eadem ratione præscribet logicus, qua ratione sumus actiue argumentatur.

§.75. **P**rimò obiicies, actus intellectus in ea consideratione tractari quidem ab animastico: non verò à logico. Respondeo id aperte falsitatis euincit: quia argumentatio actiua est ens per accidens constans ex tribus actibus intellectus, artificiosa quidem structura: qua non consideramus vtutrum actus illi sint actio? an qualitas? quæ quæstiones ad animasticum spectant. Artificium autem per accidens, quo argumentatio constatur; pender à præceptis definitionis, & modi sciendi: hæc autem præcepta quæ pars animasticæ disciplinæ tradit: compara enim logicam philosophiæ moralis: quemadmodum hæc considerat regulas motis, & circumstantias, quibus honestè sit actus exercendus: sic logicus considerat regulas artis; quibus actus intellectus sint exercendi ex dictamine artis: & quemadmodum philosophia naturalis non considerat rationem, qua voluntas sit exercenda; ita nec considerat qua ratione intellectus sit exercendus ex arte. Igitur vt præter philosophiam naturalem constituitur moralis, directè contemplans voluntatis actiones honestè exercendas: ita & dialectica

lectica est constituenda vt intellectui præscribat rationem se absque errore exercendi. Quod item patet in architectura, musica, & aliis: qua enim ratione pulsanæ sint fides, & vox inflectenda, musicus docet non verò philosophus naturalis: structuram autem lapidis & ligni solus contemplatur architectus: ergo structuram syllogismi actiui atque formalis: item intellectiōnem coniugationem variam ad rectè concludendum, contemplantur logicus: Philosophus autem naturalis nequaquam.

§.76. **O**biicies secundò cum Patre Rubio directionem actiuam intellectiōnum spectare ad animasticum; passiuam verò rerum, nempe obiectum esse diuisum, definitum &c. quæ est passiuæ directio, spectare ad logicum: contra directionem actiuam commissionem & passiuam obiectorum, non distingui satis ostendi: sed passiuam per te spectat ad logicum, ergo & actiuam. Deinde directionem actiuam spectare ad logicum constat ex §.75. exemplo philosophiæ moralis & architecturæ, quia in actiua definitione considerat animasticus rationem qualitatis, actionis &c. logicus autem considerat an si per genus & differentiam, vtutrum conuertatur cum definito, & habeat secundas intentiones quæ ad animasticum nequaquam spectant. Hæc autem attributa ipsis intellectiōnibus conuenire ostendam sectione sequenti. Tandem cum in obiectis sit passiuæ directio & actiua in actibus, negari nõ potest actiuam per se primò spectare ad logicum: quia ideo volumus rem à nobis esse sciri, vt sit in nobis scientia de tali re. Quod enim volumus, est intellectum perficere dialecticis præceptis ne erret, sine vt sit sciens: quemadmodum philosophus moralis vult, vt voluntas sit perfecta, & amet secundum rationem; consequenter autem vult, vt obiectum sit secundum rationem amatum. Cum igitur directio passiuæ non sit formaliter intellectus perfectior, quemadmodum est actiua, hæc potius spectat ad logicum quàm illa.

§.77. **C**onfirmatur: dialectica est ars docens rationem & methodum rectè disputandi: sed recta disputatio est formaliter & actiue in intellectu, in obiectis autem tantum est passiuè vel per extrinsecam denominationem: ergo non solum disputatio passiuæ, sed etiam actiua spectat ad logicum. Maior præpositio à nullo negari potest. Aristoteles enim 1. rethoricorum ad Theodectem c.1. & 2. perspicue docet munus rethorici & dialectici esse disputare: item 1. perihermias cap.1. ostendi sciri oportere à dialectico quid sit affirmatio, negatio &c. Idem docet 1. priorum cap.1. sanctus August. tomo 7. lib.1. contra Cresconium cap.18. quid enim (inquit) aliud dialectica quàm peritia disputandi? cap. autem 14. sic (inquit) à disputatione dialectica nomen accepit, ita græcè dialecticus multo vltimatus & tolerabilius latinè dicitur disputator. quod si vltimatus foret asse dialectica latinè disputatoria vocaretur. Probat autem minor ex eodem August. ibid. cap.15. qui enim (inquit) disputat, verum discernit à falso: vbi ostendit disputationem esse veri discretionem à falso: sed hæc discretio spectat formaliter ad intellectum, sicut electio ad voluntatem. ergo disputatio pertinet formaliter ad intellectum, disputatio autem intellectualis non est ens rationis sed reale, quemadmodum electio in voluntate. Minor patet, quia illa discretio est assensus præstitus veritati cum dissensu falsitati, quemadmodum electio est relatio vnius mediij alijs. quæ ex 3. obiectiōne erunt liquidiore.

§.78. **O**biicies tertio posse considerari actus intellectus

dici definiētes & diuidentēs; item & ens rationis inde deriuatur quod vocatur definitio, diuisio &c. actus intellectus pertinet ad animasticum, ens autem rationis ad logicum. Respondeo, mirum esse ab August. doceri logicam esse artem disputatoriam; & disputationem esse veri discretionem à falso, quin meminerit somnari huius entis rationis: vt autem eius sententiæ fibras euellamus, admitto illud ens rationis, & argumentum: præcepta dialecticæ sunt immediatè de ipsis actibus diuidentibus definiētibus &c. ergo illi actus sunt obiectum dialecticæ. Probo antecedens, qui hæc præcepta, syllogismus in barbara cõstat tribus propositionibus affirmatiuis: propositio per se nota est quæ cognoscitur ex terminis: dicitur de omni, & dicitur de nullo: hæc inquam præcepta sunt de ipsis actibus: propositio enim per se nota, item propositio affirmatiua, item dicere de omni & de nullo, actus sunt intellectus, hæc autem esse præcepta dialecticæ quis dubitat? syllogistica enim structura ad quam facultatem pertinet præter logicam?

§.79. **C**onfirmatur: ex structura domus etiam deriuatur in hac sententia aliud ens rationis; item ex morali volitionum dispositione deriuatur ens rationis: nec ramen architectus illud contemplantur solum, neque philosophus moralis: contemplantur enim ipsam lapidum dispositionem, & collocationem, ex qua apertè oritur ens rationis: architecturæ enim præcepta sunt de situ & figura domus quæ formaliter sunt operatum industria, quæ ad ens reale & non rationis terminatur. Item Philosophia moralis contemplantur ipsam actuum honestatem: qua ratione exercere oporteat erogationem stipis vt sit honesta: ergo eadem ratione dialecticus contemplantur ipsos actus intellectus, ex quorum dispositione illud ens rationis fingitur deriuari. Immo nec partialiter contemplantur logicus illud ens rationis: licet enim sit effectus sui obiecti primarij, tamen sunt effectus nonnulli, qui nullam sibi vendicant facultatem: architectus enim, & philosophus moralis nihil agunt de isto ente rationis. Quamuis enim omnis effectus possit cognosci per facultatem qua agimus de causa, iste tamen effectus tam mala est genitura, vt à nulla facultate tractetur: quod argumentum est non obscurū, eum recēter esse & obscure natum. Sin roga, obsecro te, aliquem architectum, an de illo aliquid cognouerit, & arbitrabitur se à te illudi.

§.80. **H**ic præterire nolo cuiusdam noni dialectici inconstantiam: qui latè probat, ens rationis non posse esse metaphysicæ obiectum: quia metaphysica non potest se extendere ad obiectum quod sit extra ambitum obiecti intellectus: ens autem rationis est extra ambitum hunc. In quem iaculor argumentum. Logica nullum obiectum attingit vltra ambitum intellectus; quia eadem est ratio logicæ ac metaphysicæ: sed ens rationis est vltra hunc ambitum: ergo non potest ens rationis esse logicæ obiectum. Nihil huic argumento responderi potest, nisi illud esse in metaphysica inefficax. Quod pronam disput. 1. metaphysicæ §.65. Ens reale esse logicæ obiectum constabit apertius sectione sequenti.

SECTIO V.

Vtrum modus sciendi formalis, an autem obiectiuus sit logica obiectum.

§.81. **N**on est quæstio de obiecto tributionis, vtutrum actus intellectus considerentur à logico cum attributis

attributione ad obiecta; an autem hæc per attributionem ad illos: sed utrum qui modi sciendi spectent ad propriam materiam obiectumque logica. Si autem constiterit utrumque ad hoc obiectum pertinere, disquirendum erit utrum pertineant ut obiecta partialia attributionis, an verò alter per attributionem ad alterum: quod disputabitur sectione sequenti.

SVBSECTIO I.

Explicantur hi modi sciendi.

§.82. **I**am dixi §.14. adæquatam logicæ materiam esse propositionem, modumque sciendi: quin complectitur definitionem, diuisionem, & argumentationem: de quibus agendum latè, disputatione 1. hic autem modus sciendi diuiditur in formalem, & obiectiuum. Formalis sunt ipsi actus intellectus, quibus definimus, diuidimus, & argumentamur. Dicuntur modus sciendi formalis: ut quia ipsi actus sunt formæ denominantes extrinsecè modum sciendi obiectiuum. Obiectiuum enim est materia vel subiectum accipiens denominationem cogniti ab actu cognoscente: ut color est diciturque visus à visione: atque in hoc complexu visum color est veluti materia & subiectum, visio autem est forma: tum etiam, quia res est formaliter talis, quando per se ipsam & non per aliud habet conceptum illum, v.g. calor est formaliter & absolute calor, quia se ipso talis est: lux autem non est calor formalis sed virtualis, & absolute non est calor, quia præcisè est calor: quia potest efficere calorem. Sic actus intellectus sunt modus sciendi formalis & formaliter, quia se ipsis sunt modus sciendi: scire enim formaliter est in solo intellectu, item & sciendi ratio; hæc autem est modus sciendi: itaque formaliter & absolute modus sciendi formalis est modus sciendi: obiectiuus autem non modus sciendi secundum quid, id est obiectum modi sciendi.

§.83. **M**odus sciendi formalis considerari potest, vel secundum se non considerata ratione aliqua illud per accidens afficiente, nempe consideratur, an sit actio? an qualitas? utrum ex natura rei vel de potentia absoluta possit à potentia separari? an vitalitas sit de eius conceptu? idque genus questionis alia de attributis singulorum actuum: hæc autem ad animasticum spectant, non ad logicum: quemadmodum spectat ad philosophum contemplatio lapidis secundum se an sit vitalis & alia similia. Potest item considerari modus sciendi non secundum se, sed ut affectus aliquo conceptu per accidens, nempe qua ratione ipsi actus sint collocandi ac distribuendi ad rectam ratiocinationem: nempe ad inferendam conclusionem, an sit utendum actibus affirmatiuis? an negatiuis? an verò utrisque? quemadmodum contemplatur qua ratione sint ligna & lapides collocandi ad rectum ædificium. Hæc autem secunda consideratio modi sciendi non est animastica sed dialectica: quemadmodum & secunda lapidum consideratio non est philosophica sed architectonica. Pertinent autem hæc diuersæ considerationes ad facultates diuersas, quia diuersis nituntur principiis: de quo me videro disputatione 1. metaphysicæ sectione 8. maxime verò §.204. Quod si logicus aliquando vtritur doctrina de actibus intellectus secundum se, exempli gratia, quando disputat quid sit affirmatio & negatio, id præstat, quia logica subalternatur animasticæ, ut dicam ea disputatione 1. metaphy-

sica §.209. Ostendam autem ibidem §.205. scientiam subalternatam non distingui adæquatè à subalternante: quia nonnullos ab ea mutuatur habitus.

Modus sciendi obiectiuus est obiectum modi sciendi formalis: nempe obiectum quod definitur, diuiditur, & argumentatione cõcluditur: homo enim dicitur definitum, animal autè rationale definitio. Sic dicimus definitum & definitionè obiectiuam. Item quãdo diuidimus hominem in Petrum & Paulum, homo est diuisum, Petrus autem & Paulus dicuntur partes diuidentes: idemque dixerim de obiecto quocunque terminante modum sciendi formalem. Dicitur autem modus sciendi, non quod terminet præcisè modum sciendi, sic enim & color dicitur visio obiectiuus, & finis intentio obiectiuus, quod longè abhorret ab vtu communi: sed quia ita terminat modum sciendi formale, ut in se seruare videatur quandam modi sciendi rationem: exempli gratia, obiecta præmissarum fatalem habent cum conclusione nexum, ut hæc ex illis necessario deducatur: item definitio obiectiuus habet nexum necessarium cum definito, estque explicatio illius conceptus: partes item diuidentes clariùs manifestant diuisum.

Hic modus sciendi duplicem etiam habet considerationem: nam & secundum se considerari potest, nempe quid sit homo? quid animal rationale? quid Petrus & Paulus, &c. Hæc consideratio non spectat ad logicum, sed ad eam facultatem, circa cuius obiectum versatur modus sciendi formalis: exempli gratia, ad Philosophiam, quando agitur de aliquo corpore prædicamenti substantiæ: ad metaphysicam autem, quando agitur de substantia separata. Potest item considerari modus sciendi obiectiuus non secundum se siue materialiter, sed formaliter, ut obiectiuus est: id est, ut accipit denominationem modi sciendi obiectiuè, quemadmodum architectus contemplatur lapidem, non quod eius quidditatem aut attributa consideret, id enim spectat ad Philosophum, sed illum considerat, qua ratione cum ligno componi possit in ædificio. Eadem ratione considerat logicus, qua ratione genus componi possit cum differentia ad explanandam speciem: præmissæ obiectiuæ ad exprimendam conclusionem.

Oportet autem explanare quid constituat modum sciendi obiectiuum formaliter; ut inde deducas utrum & qua ratione ad logicum spectet: rem obiectiuè intellectui perinde est ac illam cognosci: modus ergo sciendi obiectiuus formaliter ut obiectiuus idem est ac modus sciendi cognoscibilis. Quod primum probatur à communi definitione entis rationis, nempe quod habet esse obiectiuè tantum in intellectu: quæ communiter explicatur. quod tantum consistit in cognosci: itaque & esse obiectiuè in intellectu idem sunt, quemadmodum sunt idem cognosci tantum, & esse obiectiuè tantum in intellectu: item obiectiuè & esse obiectum idem sunt: sed esse obiectum & esse cognitum sunt idem. ergo obiectiuè & cognosci idem sunt. Confirmatur, quia esse subiectum, prædicatum, medium syllogismi, conclusionem, & alia sunt formaliter modus sciendi: sed esse prædicatum est cognosci per affirmationem ipsius de alio: esse autem subiectum est terminare prædicationem de se ipso. ergo modus sciendi obiectiuus est formaliter esse modum sciendi cognitum.

Tandem, quia esse obiectum aliquid addit supra intrinsecam rei entitatem; hoc autem nihil est intrinsecum, sed aliquid extrinsecum: at nihil est

§.84.

§.85.

§.86.

§.87.

est extrinsecum, à quo possit accipere hanc denominationem obiecti præter actum intellectus, ergo ab actu intellectus habet esse obiectiuum. Itaque esse obiectiuè, est esse cognoscibile, & esse actu obiectum, est esse actu cognitum. Non disputo nunc de intrinseca & essentiali aptitudine, qua vnaquæque res cognosci potest. hæc enim non distinguitur ab eius entitate: estque attributum entis ut sic, de quo agendum disputatione 7. metaphysicæ. Ago autem de denominatione cognoscibilis & cogniti, quam dico esse denominationem extrinsecam à cognitione possibili aut existenti; siue enim prima aptitudo sit essentialis, secunda autem sit accidentalis obiectis, nihil interest instituti presentis: animus enim præcisè mihi est agere de hac secunda denominatione cognoscibilis, per quam animal & rationale ceterique modi sciendi cognoscuntur comparati mutuo, ut vnum obiectum inferri possit aut explicari per aliud: quod illis esse accidentarium ambiger nullus.

§.88. **I**taque modus sciendi obiectiuus est concretum ex obiecto cognito & cognitione: siue ex modo sciendi obiectiuo & formali: quemadmodum visum dicit in recto colorem, & visionem in obliquo: & album dicit in recto subiectum, albedinem autem in obliquo: item ut cognitum & amatum dicunt obiectum in recto, in obliquo autem cognitionem & amorem. In quo concreto modus sciendi obiectiuus habet rationem subiecti; modus autem sciendi formalis rationem formæ.

SVBSECTIO II.

Quæstio dirempta.

§.89. **D**ico primò. Modus sciendi formalis est logicæ obiectum. Hæc conclusio est sancti Thomæ adducti §.57. & §.8. vbi constituit obiectum logicæ actus intellectus, ut actus voluntatis obiectum Philosophiæ moralis: Durandi adducti §.46. Toleti eodem §. Didaei Malij adducti §.50. & aliorum quorum esset longa recensio. Quæ confirmari potest ex sancto Augustino adducto §.67. afferente dialecticæ munus esse docere disputandi rationem: disputatio autem est formaliter actus intellectus: ergo ex sancto Augustino modus sciendi formalis est logicæ obiectum.

§.90. **P**robatur primò, quia logica docet quid sit definitio, diuisio & argumentatio: ea verò doctrina quadrat in definitionem formalem: ergo dialecticæ præcepta sunt de modo sciendi formalis. Probat minor: quia definitio dicitur oratio explicans naturam rei: nomine autem orationis intelligimus & propositionem vocalem, & actum intellectus pro quo illa subrogatur: esse autem orationem non conuenit definitioni obiectiuæ: animal enim rationale non est oratio explicans naturam hominis, sed potius est obiectum orationis eam explicantis. Itaque præceptum hoc in solam quadrat definitionem formalem quin in obiectiuam. Item, cum syllogismus dicitur consistere tribus propositionibus affirmatiuis, receptum est de solo syllogismo formali: cuius obiectum nihil affirmat vel negat, nec est formaliter propositio. Adde illationem in argumentatione significatam hæc voce ergo, nihil esse ex parte obiecti; sed esse actum intellectus connotantem necessitatem illationis ex præmissis. Et quamuis hæc suo etiam more conueniant modo sciendi obiectiuo, conueniunt ta-

men formali tanquam formæ, ob quam conueniunt obiectiuo: animal enim esse genus, & hominem speciem: risibile esse conclusionem, & rationale præmissam; animal esse prædicatum, & hominem subiectum, habent formaliter ab actibus intellectus, quibus conueniunt ut quo esse genus, speciem &c. quemadmodum omnia qua conueniunt albo ut disgregat visum, conueniunt etiam albedini ut rationi disgregandi, itaque in doctrina dialectica non possumus separare modum sciendi obiectiuum à formali, quia hic est ratio illum constituens in ratione obiectiuè.

Pater Rubius conatur obiectum dialecticæ esse res ipsas ut passiuè denominantur disposita per intellectum; non verò ipsos actus disponentes. Quam sententiam impugnaui non semel. Quod ita confirmo: quia dispositio passiuæ non distinguitur ab ipsis actibus disponentibus, vel ita ab illis pendet, ut nisi per illos cognosci non possit: quis enim apprehendet, obiectum esse definitum, quin & cognitio definiens apprehendatur? ut non potest cognosci rem esse amatam quin apprehendatur & amor: quod tam clarum videtur, ut oculos luce præstringat. Adde præcepta definitionis ut sic quadrare in definitionem actiuam siue formalem: actus enim definiens & est modus sciendi, & oratio explicans naturam rei, non minus quam denominatio passiuæ definit: ergo ad logicum spectat: quia omnis modus sciendi spectat ad logicum: præceptaque sunt tam similia ut non possint ad duas facultates pertinere. Quod autem obiicit Pater Rubius, actus intellectus ut formaliter aut actiuè denominant obiecta, spectare ad libros de anima, dirutum est §.83. vbi constitui, qua ratione hi actus spectent ad animasticam, & dialecticam. Quemadmodum actus voluntatis spectat ad eandem animasticam & ad Philosophiam moralem: item & lapis ad Physicum & architectum.

Potest obiici secundò, actus intellectus ad logicum pertinere non quidem in recto atque directè, sed in obliquo & indirectè: quemadmodum animastica de coloribus agit indirectè atque remote, quia agit de visu, cuius obiectum est color. Contra, quia tam immediatè agit logicus de modo sciendi formalis, quam de obiectiuo: etenim cum definitio dicitur oratio explicans naturam rei, hoc præceptum per se conuenit actui definiendi: immo de modo sciendi formalis agit logicus in abstracto & concreto. In abstracto quidem, cum dicitur, definitio est oratio explicans naturam rei: quæ definitio soli conuenit actui definiendi: quemadmodum eidem soli conuenit esse quidditatiuam cognitionem obiecti per genus & differentiam: & visioni conuenit esse externam sensationem coloris. In concreto autem agitur cum dicimus definitionem quidditatiuè prædicari de definito: vbi definitum ponitur in recto; prædicatio autem quidditatiua in obliquo: non quidem indirectè, sed tanquam rationi formali, qua aliquid quidditatiuè prædicamus: hæc autem duplex ratio aliquid tractandi; in aliqua facultate claro est argumento illud esse eius facultatis obiectum per se atque directè: quemadmodum Philosophus agit de agente & actione, de potentia intellectrice & intellectuum. Animasticus autem non agit de colore in abstracto, nec in concreto explicans eius formales effectus, sed præcisè, ut est terminus visionis. Quid autem sit color, ponit animasticus ex alia Philosophiæ parte agente de secundis qualitatibus. Quod si aliquis arbitretur ad libros de ani-

§.91.

§.92.

ma per se spectare colorem, non premit sed iuuat argumento.

§.93. Dico secundò. Modus sciendi obiectiuus vt distinguitur à formali, est etiam dialecticè obiectum. Quæ conclusio est sancti Thomæ opusculo 56. ad medium, his verbis: *Auicenna dicit quod logica est de secundis intentionibus adiunctis primis.* Quæ communiter dialectici sequuntur, asserentes ad logicam pertinere aliarum scientiarum obiecta vt subsunt secundis intentionibus. Probatur apertè, quia multa præcepta dialecticæ non possunt quadrare in solum modum sciendi formalem, ergo quadrant in obiectiuum. Probo antecedens his præceptis: *definitio distinguitur à definitio sola ratione: definitio predicatur quidditatiuè de definitio: vtraque præmissa distinguitur à conclusione solo modo concipiendi: genus predicatur quidditatiuè de specie.* Hæc autem omnia solis conueniunt obiectis, non verò actibus, neque aliqui denominationi passiuæ, aut enti rationis distinctis ab ipsa entitate generis, speciei, &c. Quia actus intellectus de definitione plusquam ratione distinguitur, ab alio actu de definito, de quo non potest quidditatiuè prædicari, quia realiter est ab illo distinctus: præmissæ autem formales distinguuntur etiam realiter à conclusione formali: ergo modus sciendi obiectiuus spectat per se & immediatè ad logicum non minus quàm formalem. Idem argumentum efformo de passiuæ denominatione, & ente rationis: denominatio enim definitionis, aut ens rationis non prædicatur quidditatiuè de denominatione, aut ente rationis definiti.

§.94. Obiicit tamen, de modo sciendi obiectiuo à logico differi remotè, tanquam de subiecto modi sciendi formali: quemadmodum cum agitur de albo, agitur per se de sola albedine, de eius autem subiecto remotè atque per accidens. Contra, præcepta recensita §.93. conueniunt modo sciendi obiectiuo immediatè & rationi ipsius, non verò mediatè & remotè, immo nec ratione modi sciendi formali: quia definitionem obiectiuam non esse distinctam realiter à definito, neque conclusionem à præmissis, habent quidem ex se, quamuis addunt denominationem aliquam extrinsecam à modo sciendi formali. Quod obiicitur de albo & cæteris subiectis Physicis non est à re, quia si agitur de effectibus albedinis, ipsa est eorum causa, subiectum autem est causa remota: quo differt à modo sciendi obiectiuo, qui immediatè subiicitur aut prædicatur, rationeque sui habet identitatem aut distinctionem. Si autem agitur de toto composito accidentali Physico, agitur etiam immediatè de ipso subiecto & forma: qua ratione agitur in logica de modo sciendi obiectiuo, & formali: cum enim dicimus, genus prædicatur: hoc præceptum conuenit generi obiectiuo vt quod: generitati autem vt quo.

§.95. Dico tertio. Logicus non contempletur modum sciendi obiectiuum nisi vt affectum extrinsecam denominationem à modo sciendi formali. Quæ doctrina est sancti Thomæ opusculo 56. ad medium: *Logica (inquit) principaliter est de secundis intentionibus &c. ideo Auicenna dicit, quod logica est de secundis intentionibus adiunctis primis.* A qua nullus dissentiri potest: quia logicus agit de modo sciendi obiectiuo vt est subiectum, prædicatum, definitum, definitum, syllogismus &c. sed hæc omnia conueniunt modo sciendi obiectiuo, vt affectu formali. ergo. Probo minorem, quia à parte rei non est formaliter subiectum, genus, nec species. ergo. Et quamuis definitio habet ex se realem identita-

tem cum definito, tamen esse definitionem & definitum, præmissam & conclusionem, est formaliter à modo sciendi formali: definitio enim obiectiuæ est obiectum clarè cognitum per genus & differentiam: definitum autem est idem obiectum confusè cognitum.

Dico quartò. Neque de modo sciendi formali dialecticus agit nisi comparatione, & cum ordine ad obiectiuum. Nam logicus considerat modum sciendi formalem, vt est affirmatio aut negatio subiecti de prædicato: definitio aut definitum; diuisio & syllogismus: hæc autem omnia sunt comparatione obiecti affirmatio aut negatio, &c. Immo quamuis multa prædicata conueniunt soli modo sciendi formali, semper tamen est vt explicemus quid habeat comparatione obiectiuo: vt cum dicitur definitio, oratio explicans naturam rei. Quando verò dialectici longè disputant de verbo mentis, de veritate aut falsitate, aliisque eiusmodi, id non efficiunt more dialectico; sed animastico: ex qua facultate multa dialecticus mutuatur; non aliter ac architectus à Philosophia.

Dico quintò. Adæquatam obiectum & immediatum logicæ sunt modus sciendi formali & obiectiuus. Quæ doctrina noua non eger probatione: quia obiectum adæquatam immediatum aliquid facultatis est obiectum adæquatam immediatum omnium eius actuum: sed omnium actuum dialecticæ obiectum adæquatam & immediatum sunt modus sciendi formali & obiectiuus. ergo. Probatur minor, quia aliqui actus contemplantur immediatè modum sciendi formalem; aliqui obiectiuum præter quos nihil contempletur dialecticus. ergo omnes actus dialectici sunt de modo sciendi formali & obiectiuo.

Rogas, vtrum entia rationis spectent ad obiectum logicæ? Vt respondeam, pono ens rationis considerari posse vt formam constituentem secundam aliquam intentionem generis, speciei &c. in hac consideratione reieci ens rationis à logicæ obiecto. Considerari item potest ens rationis vt obiectum secundæ intentionis, quod denominari possit genus, species, subiectum, prædicatum, &c. Sic spectat ad logicum vt quodlibet aliud obiectum. Quæ autem ratione conueniat ens rationis cum ente reali in ratione cognoscibilis, ostendam disputatione 4.

SECTIO VI.

Quid sit in modo sciendi formali id quod logicus immediatè considerat.

§.99. Solut à dialecticis disputari quid sit logicum artificium in modo sciendi formali considerata à logico, quod artificium appellari consuevit passiuæ directio actuum. Prima sententia docet hoc artificium esse ens rationis: quia ex duobus actibus intellectus possunt diuersæ conclusiones inferri: vt in prima figura & modo inferitur directè conclusio affirmatiua vniuersalis, indirectè verò particularis. Hoc tamen fundamentum est omnino nullum: quia si agitur de virtute illatiua, non distinguitur ab vtraque præmissa: quia quæ cognoscuntur esse eadem vni tertio, habent vim, vt cognoscantur esse idem inter se. Si autem agitur de illatione actuali, Respondeo illam esse præmissis denominationem extrinsecam, quem-

quemadmodum soli illuminatio & calefactio: Philosophus autem contempletur conceptum agentis in actu secundo, non contempletur ens rationis.

§.100. Deinde curta est hæc sententia: conclusio enim demonstrationis non minus spectat ad logicum quàm præmissa: sed conclusio illata ex præmissis nec est ens rationis, neque illo constituitur in ratione conclusionis: sicut calor sine vilo ente rationis oritur à sole & amor ex cognitione. ergo artificium logicum non est vniuersè ens rationis. Adde definitionem suo etiam artificio gaudere, nec tamen illa ratio entis rationis in ea reperitur. item quia vno actu potest cognosci totus syllogismus obiectiuus: qui tunc seruat leges dialecticæ: nec tamen est indifferens vt inde diuersi inferantur actus. ergo artificium syllogisticum vt sic non constituitur illo genere entis rationis. Tandem, quia nullus dixit (nec potuit) Philosophia moralis obiectum formale esse ens rationis, sed actus voluntatis exercendos ex ratione recta: ergo neque logicæ obiectum erit eiusmodi ens rationis: quia sunt actus exercendi ex arte certa.

§.101. Secunda sententia est, actus intellectus esse obiectum materiale dialecticæ: formale autem & proximum esse modum realem ab illis distinctum. quemadmodum obiectum proximum architecti est lapidum dispositio; lapides autem ipsi sunt obiectum remotum. Mouentur primò, quia dispositio architectica est modus distinctus à lapide & ligno: ergo dispositio logica erit etiam distincta ab actibus dispositis. Nego consequentiam: lapides enim & ligna constitui debent diuersis in locis, ad quos egerit vbiuatione diuersa. quemadmodum ea egent independenter ab edificio: vt enim lapis possit esse in eo loco vbi nunc habet rationem fundamenti in edificio, non est opus vt illi reliquum edificio imponatur: at verò vt sit ibi, indiget semper vbiuatione eum ad illum locum adstringente: ergo ille modus non est distinctus ratione artificij, sed ratione loci. actus autem intellectus sunt semper in eodem loco penetrati, quare ad rationem sui artificij sunt independentes à diuersa loci positione.

§.102. Secundò mouentur, quia possunt actus reperiri sine edificio, ergo ab eo distinguuntur. Nego antecedens: quamuis enim maior propositio possit esse absque minori; & hæc absque illa; & quando sunt separata, non habeant vim syllogisticam, tamen si vtraque simul existat, non possunt separari ab edificio logico, quia vtraque per suam entitatem sine aliquo distincto habent necessariò vim syllogisticam ad conclusionem inferendam. itaque artificium logicum præmissarum sunt ipsæ duæ præmissæ. Vnicuique autem hoc artificium est partim intrinsecum, partim extrinsecum: vt de similitudine & omni ratione prædicamentali ostendam disputatione 15. metaphysicæ sectione 2. & 3.

§.103. Hæc secunda sententia impugnat primò, quia definitio fit ex logica præceptis, nec tamen habet artificium à se distinctum: ergo. Probo minorem, quia præcisè quod actus clarè repræsentent genus & differentiam obiecti, est definitio ex logica præceptis: sed repræsentare genus & differentiam obiecti conuenit actui per suam essentiam sine modo distincto: ergo esse definitionem ex logica præceptis non addit modum distinctum. *Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.*

Huic autem habitui sic definiti nihil intrinsecum appingit logica cognitio, hæc enim contempletur definitionis essentiam. Quod autem ex hac contemplatione fiat definitio, est denominatio extrinsecam, quemadmodum actiones voluntatis exerceri ex præcepto Philosophiæ moralis, nihil addit actibus ipsis.

§.104. Secundò, quia duæ præmissæ in primo modo & figura per suas entitates habent vim ad inferendam necessariò conclusionem: sed artificium syllogisticum nihil est præter duas præmissas inferentes necessariò conclusionem. ergo. Minor patet, quia totum artificium logicum est ad rectè definiendum, diuidendum, & arguendum: quemadmodum artificium architecticum est ad rectum ædificium. Maior probatur: quia tota vis syllogistica nititur huic principio, *dici de omni, dici de nullo*: qui enim affirmat duo extrema creata esse idem alicui tertio, non potest negare eadem esse idem inter se: sed per duas illas præmissas dicuntur extremitates esse idem cum medio: ergo per illas sine aliquo modo distincto habent intellectus necessitatem assentiendi conclusioni, & consequenter totum artificium syllogisticum. idemque comperies in diuisione & quouis alio modo sciendi: nam cognito homine & leone vt partibus subiectiuus animalis, diuidimus animal ipsum: hæc autem sunt per ipforum actum essentiam, ergo ratio diuisionis non constat artificio distincto ab actu diuidente.

§.105. Adde, modum sciendi non rarò constare vno solo actu: qui non potest habere rationem illam artificij: quia se solo habet totam rationem modi sciendi. Et quamuis huic secundæ sententiæ daretur artificium illud distinctum à modo sciendi; adhuc actus intellectus non essent remotum dialecticæ obiectum. Primò, quia architectura non agit remotè de lapidibus: hæc enim propositio, *lapis iaciendus est in fundamentum*, lapidem attingit immediatè. Secundò, quia infinita dialecticæ præcepta cadunt immediatè in ipsos actus, verbi gratia, *definitio est oratio explicans naturam rei: genus predicatur de pluribus.* quamuis enim actus egerent aliquo modo à se distincto, negari non potest eos sua entitate esse & explicationem & rationem prædicandi obiecti. Alia argumenta recognosce disputatione 7. de anima sectione 6. Igitur actus fieri ex logica directione est illis extrinsecam denominatio ab ipsa arte logica.

§.106. Tertia sententia fatetur artificium logicum non distingui à modo sciendi formali, neque illi addere nisi denominationem extrinsecam: asserit tamen dialecticæ munus esse dirigere actus intellectus. Explicat autem hanc directionem exemplo architecturæ, quæ docet componere lapidem cum calce & ligno, cæterisque partes edificij: ita distinguit hæc sententia actum subiecti ab actu prædicati, & vtrique ab vnionis actu, docetque dialecticus componere actum subiecti cum aliis duobus: itaque logicum artificium est aggregatio plurium actuum, quibus componitur aliquis modus sciendi: sicut artificium architecticum est aggregatio plurium rerum, quibus struitur ædificium. Argumentum huius sententiæ est, quia logica non considerat actus intellectus secundum suam essentiam, neque secundum aliquem modum ab ipsis distinctum: ergo secundum hanc rationem entis per accidens.

Hæc sententia rectè explicaret dialecticæ obiectum, *F. C.*

etum, nisi falso niteretur fundamento. Ostendam enim disputatione 7. de anima, sectione 2. iudicium esse vnam simplicem qualitatem; & quamvis nonnulli philosophi illud componant ex tribus actibus, nullus tamen negat illud esse posse vnam simplicem qualitatem. Pone igitur definitionem compositione carentem, illa est verè modus sciendi, quia est ignoti manifestatiua, & oratio explicans naturam rei: sub quo conceptu non spectat ad animaticum, qui nihil curat vtrum actus terminetur ad genus, vtrum ad differentiam: spectat ergo ad logicum. at non sub ista collocatione plurium actuum. ergo hæc non est ratio communis dialecticæ. Adde hanc sententiam veram esse in syllogismo, cum primum apprehenditur totum obiectum: tunc enim realiter distinguuntur tres illius propositiones: si autem admitamus, posse totum syllogismum obiectuum vno actu cognosci, non habet locum hæc sententia. Vt autem dialecticæ defendamus obiectum, non sumus adstringendi vni sententiæ minus communi minisque probabili.

§. 108. Quapropter opinor ipsam substantiam actuum intellectus esse logicæ obiectum; non tamen eam considerando quid sit, quas habeat proprietates, quam dependentiam à causis, &c. sed illam considerando vt præcisè denominat *obiectum genus, differentiam, subiectum, prædicatum, maiorem, minorem, &c.* Multæ ex his prædicationibus addunt aliquid extrinsecum ipsis actibus intellectus, verbè gratia, in syllogismo, propositionem maiorem esse partem syllogismi dicit denominationem intrinsecam consistentem in ipsa entitate maioris, & connotat denominationem extrinsecam ab existentia minoris. Sæpe autem non addit aliquid extrinsecum, sed est sola actus essentia vt representat & denominat obiectum secundò intentionaliter. Exempli gratia, docet dialecticus definire: ad quod necessarii sunt actus de genere & differentia: siue enim hi actus plures sint siue vnus, semper obiectum est cognoscendum per genus & differentiam, alioquin non definitur obiectum: idemque dixerim de quouis alio modo sciendi. Quapropter asserui §. 96. dialecticum non agere de modo sciendi formali, nisi vt denominat obiectum, & comparatione ipsius. Itaque logicum institutum est docere, definire, diuidere, & argumentari, non solum passiuè, vt ex Patre Rubio obici §. 73. sed etiam actiuè, vt sapius ostendi sectione 4. & 5. siue autem definitio, & diuisio consistunt ex pluribus actibus vel vno solo, paruum interest logici instituti: qui enim vno actu cognoscit genus & differentiam obiecti, illud tam bene definit, quam qui duobus: coniungit enim genus & differentiam obiecti, seruâtque rectæ definitionis leges, quas Animaticus non considerat, neque curat qua ratione coniungenda sint obiecta plura ad explicandum aliud.

§. 109. Obiicies: ergo logicus agit de actibus intellectus secundum se. Probo consequentiam, quia esse representationem obiecti est essentiale cognitioni vt sic. Nego consequentiam, quia tota dialectica doctrina habet pro obiecto adequato attributionis demonstrationem: agit igitur de definitione, vt cum illa componat demonstrationem: de diuisione autem, vt per syllogismos certos definiatur obiectum, & eius attributa noscantur: syllogismus autem est trium actuum aggregatio: quos nihil addeat nisi mutuam denominationem extrinsecam vniuersi ab alio iam ostendi, sicque locutus sum

§. 78. ex quibus patet ad argumentum ex §. 106. Itaque Animaticus agit de his actibus cum independentia vnus ab alio, & sine ordine ad ostendendum vnum obiectum ex alio: dialecticus autem è conuerso. Quod rectè explicatur exemplo Philosophiæ & architecturæ. Aduerte tamen non posse dialecticum omnino abstinere ab aliqua cognitione quidditatiua actuum intellectus: qui enim considerat modum sciendi esse manifestationem obiecti, attingit essentiam illorum actuum, quibus ea manifestatio est essentialis, idque in omni sententia: quia hæc est logica prædicatio, *actus circa prædicatum affirmat aliquid de subiecto*: cum tamen ea affirmatio sit de essentia eius actus. Ratio à priori, quia logicus considerat manifestationem vnus obiecti ex alio, quæ manifestatio est essentialis actibus ipsis, quo differt logicus ab architecto: lapis enim est sine transcendentali ordine ad lignum. Quid autem sit propositionem in syllogismo esse maiorem aut minorem, ostendam disputatione 10. sectione 11.

Quod si vrgeas, posse demonstrationem vno simplici actu constare. Respondeo illam etiam esse logicæ obiectum partiale: quia quamuis esse maiorem, minorem, &c. non habeat formaliter, habet tamen eminenter dum terminatur ad syllogismum obiectiuum. hunc enim esse virtualem discussum ostendi disputatione 39. de fide §. 5. item ad concludendum effectum per causam, vel causam per effectum idem præstat ille actus, ac si esset discussus formalis. Quia igitur ille actus attingit obiecta tria cum dependentia tertij à duobus primis, ideo tenetur legibus dialecticæ, sub qua consideratione non attingitur ab animatico. Itaque actus etiam si secundum suam solam quidditatem sine modo distincto manifestant vnum obiectum ex alio, aut sunt ad id viles, spectant ad logicum, qui non considerat actus secundum se etiam in ordine ad obiectum, id est non considerat qualem habeant ab illo dependentiam: id enim physicus contemplatur: sed materialiter considerat illam essentiam, qua ratione vnum obiectum manifestat ex alio, siue id fiat vno, siue pluribus actibus.

SECTIO VII.

Vtrum modus sciendi formalis tractetur per attributionem ad obiectiuum.

Nunc disquirimus quodnam sit logicæ attributionis obiectum. Constat ex dictis, vtrumque modum sciendi esse proprium logicæ obiectum, alterum tanquam formam, denominantem, alterum tanquam subiectum denominatum. Inquirendum nobis est, vter ex istis sit obiectum attributionis, & finis vltimus? In quo potest esse dissensio. Est igitur quæstio an modus sciendi formalis referatur ad obiectiuum tanquam ad finem? an verò è contra obiectiuum ad formalem? Prima sententia est, modum sciendi obiectiuum esse finem vltimum. Probatur primo; quia obiectum est finis actus; ergo modus sciendi obiectiuus est finis formalis: Probatur antecedens, quia actus sunt propter obiecta, & non è contra obiecta propter actus, sed id, propter quod est aliquid, est finis illius, ergo obiectum est finis actus. Probatur maior, quia actus sunt quedam via, & tendentiæ

tendentiæ ad obiectum tanquam ad terminum, terminus autem est finis viæ, & propter quem est via. Ergo actus intellectus sunt propter obiecta. Secundo, quia Deus est vltimus finis hominis, & non visio beata. Nam finis hominis est infinitus, ratione cuius infinitatis nullis creaturis homo potest esse contentus, sed eadem est proportio inter ceteros actus, & sua obiecta. ergo obiecta sunt finis actuum.

§. 112. Secunda sententia affirmat, finem vltimum esse ipsos actus intellectus. Probatur primo in communi, quia in reliquis scientiis, quod intendimus, est nostri intellectus perfectio, sed obiectum ipsum non est perfectio nostri intellectus, sed ipsi actus; ergo finis vltimus aliarum scientiarum non est obiectum, sed ipsi actus, ergo idem erit in logica. Probatur minor, quia obiectum secundum se non perficit intellectum, sed vt cognitum; ergo tota ratio perficiendi consistit in cognitione. ergo tota perfectio est ipsa cognitio. Secundo in particulari, quia logica est ars, ergo habet aliquod opus, ad quod dirigat tanquam ad finem: sed hoc opus non est modus sciendi obiectiuus, sed formalis, ergo modus sciendi formalis est finis extrinsecus logicæ. Probatur minor. Quia modus sciendi obiectiuus non efficitur ab intellectu, sed cognoscitur. Dices, obiectum ipsum denominari dispositum, & factum ab ipsa dispositione modi sciendi formalis. Contra, ergo ipsum obiectum, vt dispositum, est finis. Ergo ipsa dispositio est vltimus finis saltem vt quo. Hæc autem dispositio est modus sciendi formalis. Ergo hic est obiectum extrinsecum saltem vt quo.

§. 113. Huius quæstionis vberior explicatio non spectat ad logicum. Breuiter tamen dico, neque obiectum esse finem actus, neque actum obiecti, sed ex vtroque integrum conflare finem. Alterum vt finem qui, alterum vt finem quo. Ad eum modum quo de obiecto supra dixi. Nec enim solum obiectum intenditur à sciente, neque actus solus, sed vtrumque. Neutrum verò ad aliud ordinari inde patet; nam, quando ex duobus rebus efficitur vnus vltimus finis, vtraque est vltima in suo genere, alioquin non fieret vnus finis ex illis: at ex obiecto, & actu vnum integrum conflare finem, primò probant vtriusque sententiæ rationes.

§. 114. Secundò, quia obiectum per se, præcisè actu, non perficit intellectum. Actus autem non reddit illum scientem, nisi respiciendo ipsum obiectum tanquam terminum; ergo ex actu, & obiecto efficitur vnus vltimus finis, in quo ipse actus habet rationem finis quo, obiectum autem finis qui.

§. 115. Ad primum primæ sententiæ responderetur, actus non esse propter obiecta tanquam propter finem: sed ly propter significare, actum esse representationem obiecti, & ab illo sumere speciem; sicut potentia dicitur esse propter actus, quamvis actus non est finis potentie, sed potius è contra potentia est finis actus. Item via dicitur non proprie, sed analogicè, quia vnit obiectum cum potentia, quæ medio actu in illud dicitur tendere.

§. 116. Ad secundum responderetur, vtrumque esse hominis finem. Deum quidem obiectiuum, & qui; visionem verò finem formalem, & quo. Nam Deus homines beat, vt obiectum beatitudinis, & visio beat, vt beatitudo, & tanquam ratio formalis beatitudinis. Itaque visio cum Deo, & Deus cum visione faciunt hominem beatum, & conflat vnum vltimum finem homines beatem. Ad probationem responderetur, hominis vltimum finem qui & obiectiuum, esse infinitum, cuius infinitudo cum sui

Philosophia Petr. Furr. de Mendoza.

clara visione appetitum satiat humanum. De quibus egi disputationibus de spe.

Ad tertium responderetur, artem realem vt factibilem, versari circa opus inanimè, & non respiciens alios terminos, aut obiecta; logicam verò respicere opus ex sua natura repræsentans obiecta, cum quibus vnum integrum finem constituit.

Ad primum secundæ responderetur, eo ipso, quod quærimus actuum perfectionem, nos etiam quærere eorum actuum obiecta, quia sine obiectis non possumus actus habere. Ad secundum, nihil probat, nisi modum sciendi formalem esse finem quo, siue rationem formalem consequendi finem qui.

SECTIO VIII.

De adequato obiecto attributionis dialecticæ.

Cum constet de adequata materia totius dialecticæ, ea est comparanda vtra eius pars sit finis aliarum, ad quam in esse scibili referantur cetera, quæ dialecticæ contemplatur. In qua controuersia multorum sunt examinanda computandaque sententiæ.

SVBSECTIO I.

Prima sententia.

Prima sententia docet, quatuor esse dialecticæ obiecta attributionis adequata. Primum est propositio vt sic: secundum, argumentatio vt sic: tertium, modus sciendi vt sic: quartum, actus intellectus humani vt sic, abstracti ab apprehensione & iudicio. Huius fundamentum est noua definitio obiecti attributionis: nempe illud esse, in cuius natura, proprietatibus, causis, effectibus, partibus integrantibus, essentialibus, & subiectivis cognoscendis tota insumitur scientia. Itaque consideranda est essentia propositionis, v. g. hæc est obiectum attributionis, quia per se primo consideratur: obiecta autem illi attributa sunt subiectum, prædicatum, vnio, terminus in communi, modus sciendi in communi & in particulari; quia terminus, & vnio sunt partes illam intrinsecè componentes; terminus autem vt sic, siue actus intellectus vt sic, est illius logica pars; modus autem sciendi est eius species, &c.

Cum autem nihil dialecticus tractet quod aliqua ex his rationibus non spectet ad propositionem; hæc est adequatè obiectum dialecticæ. Etenim termini & eorum vnio sunt partes componentes intrinsecè propositionem. Definitio autem & ceteri modi sciendi sunt partes subiectivæ propositionis; nihil denique est quod non sit propositio aut aliquid illius. Cum item modus sciendi in commune includat propositionem, eiusque terminos, propositio est aliquid illius, ac propterea est etiam modus sciendi obiectum cui attribuitur propositio. Item ad argumentationem deducuntur propositio & modus sciendi, quia hic includit propositionem & modum sciendi: quia verò modus sciendi est species intellectus vt sic, & nihil tractatur in logica, quod non sit actus intellectus, hic propterea est adequatum etiam obiectum logicæ attributionis. Dicuntur autem obiecta adequata non quòd vnumquodque ita sit, vt prær illud non sit aliud: sed quòd vnumquodque sibi vendicet attributionem cæterorum.

- §. 122. Hæc sententia nititur definitioni obiecti attributionis neque communi, neque bona. Non communi: quia ut constabit disputatione prima metaphysica à §. 28. obiectum attributionis est finis extrinsecus totius facultatis ad quod in esse scibili cætera referuntur, id est, ut eius perfectior noticia habeatur. Itaque perfecta cognitio obiecti attributionis est finis cognitionum de cæteris obiectis. Vnde primum hanc sententiam impugno: quia istæ cognitiones non possunt esse mutuo finis, quia non est mutua causalitas maxime in eodem genere: cum verò de propositione v. g. vna sit cognitio specie in logica, & alia de termino ut sic, non possunt esse mutuo viles: quia quæ primum comparata est, fuit independens à secunda: ac propterea secunda non potuit esse medium ad primam. Quia verò hæc sententia hanc mutuum attributionem non constituit in causalitate finali, ideo ab hoc argumento superfedens alia percurram.
- §. 123. Definitionem hanc impugno, quia non constituit attributionem obiecti in causalitate finali, quod est contra Aristotelem, sanctum Thomam, & alios, quos recensabo disputatione prima metaphysica §. 29. & 30. quod quidem est per absurdum. Cum enim de eo genere obiecti sit multis ab hinc sæculis disputatum, non est nunc definiendum. Alioquin nisi fixa teneatur definitio communis, non poterimus in obiectum attributionis conuenire.
- §. 124. Secundò argumentor, quia obiectum attributionis sibi non vendicat, ut omnia eius facultatis obiecta sint illius partes, proprietates, causæ aut effectus: ergo neque illa est sufficiens definitio. Probo antecedens, quia ens reale ut sic, aut substantia, aut Deus, sunt adæquatum obiectum attributionis metaphysicæ, cum tamen ens rationis de quo metaphysicus agit, nullius entis realis sit effectus, causa, pars, aut proprietates: ergo potest aliquod obiectum aliis attribui, quin sit eius pars, causa, &c. Huic argumento solum potest responderi, ens rationis ad metaphysicum non spectare, sed ad aliam facultatem distinctam, in quam paradoxam labitur necessario hæc sententia propter singularem definitionem obiecti. Commune autem adagium fert, Contrariorum eandem esse disciplinam; & quidem erunt iam plures partes Philosophiæ, quia hæc de ente rationis ut sic non est logica, ut ostendi; nec est physica, quæ contemplatur substantiam corpoream; nec est metaphysica, nec species mathematicarum est: ergo noua facultas.
- §. 125. Eius item absurda inde patent, quod physicus agit de priuatione, quæ cum nihil sit, nec est pars, neque causa, neque effectus substantiæ corporeæ. Esto tamen aliquo modo aliquid materiæ & generationis. De Bachuuo agit in Philosophia: quod tamen nihil est corporis: ergo vel Bachuuum non spectat ad physicum, vel est obiectum corpori attributum, quin sit eius pars, causa aut effectus. Idem patet in Theologo agente de vera & falsa diuinitate, falsa autem nihil est Dei veri: cum tamen hic sit adæquatum obiectum attributionis Theologiæ. In vnaquaque ergo facultate agit de ente & eius opposito, ut in Theologia de virtutibus & vitiis; de gratia & peccato: quia obiectum attributionis cognoscitur perfectius per comparationem ad suum oppositum.
- §. 126. Tertia, quia in metaphysica essent plura obiecta adæquata quam philosophi cognouerunt.

Etenim essent eius obiectum attributionis ens ut sic, Deus, substantia completa, substantia spiritalis completa, accidens ut sic, accidens spiritale ut sic, accidens spiritale Angelicum. Denique omne ens reale, de quo logicus agit, esset obiectum adæquatum metaphysicæ. Probatum appetè, quia sicut actus intellectus ut sic est genus modo sciendi, & per se tractatur à logico; ita & ens ut sic comparatur metaphysico. Ens autem ut sic comparatur ad substantiam, & accidens ut sic, non aliter ac intellectus comparatur propositioni & modo sciendi, Deus autem tractatur à metaphysico, cætera autem eius facultatis obiecta realia sunt aliquid Dei, Angelus autem & prædicata communia, & accidentia omnia, & Deus ipse, sunt aliquid Angeli. Deus enim illius est causa. Hæc & alia possunt absurdè deduci contra hanc sententiam.

Imò & in ipsa logica sunt alia plura obiecta quatuor signatis hac sententia: subiectum enim propositionis ut sic erit etiam logicæ adæquatum obiectum; quia est species intellectus, & cætera logicæ obiecta sunt aliquid ipsius. Prædicatum enim aliquid est subiecti, vnio autem prædicati & subiecti aliquid subiecti est. Tota autem propositio aliquid subiecti est: tum quia nihil est præter subiectum, prædicatum & vnionem, quæ subiectum sunt & aliquid subiecti. Idem dixerim de modo sciendi; qui cum species sit propositionis, aliquid subiecti est ut est ipsa propositio. Item idem argumentum est de prædicato, idemque de vnione: Prædicatum enim & subiectum aliquid vnionis sunt, quia sunt eius extrema. Idem dixerim de propositione maiori: idem item de minori: & idem de conclusione. Præmissæ enim aliquid conclusionis sunt, quia sunt eius causa: Maior item aliquid est minoris, quia est principium illius ad conclusionem: vixque est aliquid in logica, quod non sit obiectum attributionis. Imò & actus vitalis ut sic abstractus ab intellectu & sensone erit obiectum attributionis logicæ, quia agit de signo naturali ut sic, & de apprehensione obiecti, cuius species sunt apprehensiones & signa intellectualia.

Tandem neque modus sciendi, neque argumentatio erunt obiectum adæquatum logicæ: quia logicus agit de syllogismo fallace; qui nec est modus sciendi, neque argumentatio cum potius sit modus errandi & deficiendi ab argumentatione. Modus enim sciendi est ignoti manifestatiuus: fallax autem argumentatio nõ manifestat obiectum circa quod facit errare: Argumentatio autem est deductio vnus ex alio: quæ autem argumentationis leges non tenet, nihil colligit ex obiecto proposito, ideoque facit errare, quia non colligit cum colligere videatur. Et quemadmodum nihil colligitur, nec fit absolute syllogismus ex quatuor terminis, aut ex duobus, neque ex puris particularibus aut ex puris negatiuis: ita nulla est argumentatio absolute nisi seruet argumentationis leges. Mirro alia quam plura contra hanc sententiam, quæ præsto occurrent studentibus.

SVBSECTIO II.

Neque argumentatio, neque modus sciendi ut sic, sunt obiectum adæquatum attributionis.

Variè opinantur authores de obiecto adæquato attributionis; quos referunt Patres Conimbricenses §. 129.

Conimbricenses quæst. 5. proœmiali artic. 2. Albertus magnus, quem sequuntur Sorus quæst. 5. conclusione 2 alique Thomista senserunt adæquatum obiectum logicæ esse argumentationem: quibus fauisse videtur Augustinus adductus §. 77. appellas dialecticam artem disputatoriam. Masius verò sectione 1. quæst. 12. proœmiali conclus. 7. Pater Rubius quæst. 6. num. 21. & alij eam sententiam impugnant, & constituunt adæquatum obiectum logicæ modum sciendi in comune. Quibus etiam fauisse videtur sanctus Augustinus, compellens disputationem discretionem veri à falso: hæc autem discretio est modus sciendi, quo manifestantur ignota.

§. 130. Hæc sententia bifariam potest intelligi. Primum, ut per argumentationem, & modum sciendi in commune intelligamus non solum conceptum communem argumentationis ut sic, sed etiam omnes eius species, nempe syllogismum, demonstrationem, &c. In quo sensu sublectione 3. examinanda est hæc sententia. Secundò ut per argumentationem in commune intelligamus conceptum argumentationis ut sic, qui sit obiectum attributionis omnium argumentationum in specie, & cæterorum, de quibus logica differit. In quo sensu impugnatur hæc sententia. Primum, quia eadem ratione possemus dicere, enunciationem ut sic esse dialecticæ obiectum; quia omnia de quibus logica differit, aut sunt propositio, aut eius intrinsecæ partes, aut species: non aliter ac per te sunt partes aut species argumentationis: ergo eadem ratione enunciatio erit obiectum dialecticæ, qua per te argumentatio.

§. 131. Quod si obijcias, argumentationem ut sic perfectius explicare finem dialecticæ, quam enunciationem; quia disputare nõ solum est aliquid enuntiare, sed etiam illud argumentatione probare: Respondeo eadem ratione concludi, nec argumentationem esse dialecticæ obiectum, sed potius modum sciendi: quia discretio veritatis (quæ ex sententia Augustini est recta disputatio) modus sciendi est, & non quæuis argumentatio: ergo modus sciendi erit obiectum logicæ.

§. 132. Modum autem sciendi in commune sic impugno: quia eadem ratione possumus dicere argumentationem aut enunciationem esse logicæ obiectum: quemadmodum dixi de enuntiatione contra argumentationem. Quod si obijciatur, modum sciendi esse finem à dialectica intentum: Respondeo dialectico menti esse non solum scire sed etiam rectè argumentari, imò & enunciationes efficere. Item inferendum inde obiectum dialecticæ futurum modum sciendi in specie, ut amplectitur definitionem, diuisionem, & argumentationem: quia argumentatio ut sic manca est, neque verum discernit à falso nisi per modos sciendi in specie.

§. 133. Vtramque autem sententiam à priori impugno: quia cognitio rationis genericæ refertur in esse scibili ad cognitionem de specie: sed argumentatio, & modus sciendi in commune sunt genus: definitio autem, diuisio, & demonstratio sunt species: ergo cognitio de argumentatione & modo sciendi refertur ad cognitionem definitionis, diuisionis, & argumentationis. Probo maiorem, quia conceptus genericus vtilis est ad perfectius cognoscendam speciem: quia cum hæc constet genere, & differentia, non potest cognosci his ignoratis: conceptus autem genericus est independens à conceptu specifico: ergo genericus refertur ad specificum, & non è contra. Probo consequentiam, quia

Philosophia Petr. & Mart. de Mendoza.

conceptus inutilis ad perfectiorem cognitionem alicuius obiecti, non refertur ad illud in esse scibili.

§. 134. Secundò probatur: quia species perfectior est genere: ergo genus refertur ad speciem, & non è contra. Tertio à priori; quia cognitio partis refertur natura sua ad cognitionem totius, non verò cognitio totius ad cognitionem partis: sed genus est pars speciei, hæc autem est totum metaphysicum, idque ex natura sua, ergo. Cui argumento responderi potest, genus esse totum potestarium respectu speciei. Quam solutionem & eius impugnationem recognosce disputatione prima metaphysica, §. 86. 87. & 88. quibus adde eadem solutionem probari enunciationem ut sic esse dialecticæ adæquatum obiectum: quia enunciatio ut sic est genus argumentationi modòque sciendi, & totum potestarium illorum, & per se tractatur in logica: ergo est obiectum adæquatum illius. Probo consequentiam, qua ratione tu probas tuam. Tandem logicus conatur perfectè scire species modi sciendi: ergo ad hunc finem refert omnes cognitiones implicite necessarias, quarum præcipua est cognitio de genere. Ut autem perfectè cognoscat conceptum genericum, non pendet ab specifico. De quo argumento plura dixi disputatione prima metaphysica, §. 89. His probari etiam potest, intellectionem ut sic dirigibilem per logicam esse obiectum adæquatum attributionis.

SVBSECTIO III.

Definitio, diuisio, & argumentatio non sunt adæquatum Logicæ obiectum.

§. 135. Opinantur alij, adæquatum logicæ attributionis obiectum esse modum sciendi qui amplectitur definitionem, diuisionem, & argumentationem. Quæ docuit P. Suarez disput. 1. metaphysica sect. 4. à num. 26. P. Fonseca 2. metaphysica cap. 3. quæst. 1. sectione 5. Patres Conimbricenses q. 5. artic. 3. Masius sect. 1. quæst. 12. proœmiali, conclusione 7. quibus fauere videtur Tolerus quæst. 5. estque sententia comunior apud nostros dialecticos, quam primum probant Conimbricenses, quia in modo sciendi cõperiuntur tres conditiones obiecti adæquati: Primum, quia modus sciendi habet aliquam vnitatem qua definiti possit. Deinde, quia de nulla re agit dialecticus quæ non sit definitio, aut diuisio, aut argumentatio, vel eius pars, ut propositio & terminus, vel ad ipsum referatur ut prædicamentum. Quod argumentum mutuat sunt verbum pro verbo à Patre Fonseca. Respondeo, modum sciendi non esse tam perfectè vnus quam est demonstratio: ex quo capite in illam inclinari debent qui vnitatem exigunt in obiecto attributionis. Deinde cætera quæ tractantur in logica, referuntur quidem ad modum sciendi demonstratiuum; nam ad hunc definitio quoque, ac diuisio referuntur: cum enim dialectica inuenta sit, ad rationis vitia emendanda, nulla ratione id præstat melius quam demonstratio, per quam dialectica differt à cæteris facultatibus.

§. 136. Secundò argumentatur ex parte artis practicæ, cuius materia est opus: sed materia dialecticæ ex communi consensu est instrumentum, quo possimus disertè differere: ergo. Distinguo minorem, si loquamur de obiecto proprio, non solum modus sciendi, sed plura etiam à logico docentur: si autem loquamur de obiecto attributionis, opus dialecticæ

cum est demonstratio, ceteros sciendi modos includens.

§. 137. Tertium ipsorum argumentum, quia omnis differendi forma aperiens ignotum ex notioribus participat rationem subiecti dialecticæ: sed definitio, diuisio, & argumentatio participant rationem aperiendi ignotum ex notioribus: ergo participant rationem subiecti dialecticæ. Probat minor, quia definitio, & diuisio manifestant definitum & diuisum per eius partes: idque independenter mutuo & ab argumentatione. Etenim diuidere possumus obiectum & definire, quin syllogisimum aliquem efformemus. Respondeo, quemlibet modum sciendi participare rationem obiecti proprii logicæ; non tamen obiecti adæquati attributionis: ita tres hi modi sciendi sunt obiectum partiale proprium, non verò attributionis. Et quamuis possint exerceri diuisio, & definitio, quin existant in aliquo syllogismo, sunt tamen viles ad illuminationem cuius utilitatis tractantur à dialectico: in quo est exemplum euidentis ad hominem. Propositio enim distincta à definitione, & diuisione, est obiectum partiale logicæ: exerceri potest independenter ab omni modo sciendi; estque propositio multiplex, categorica, hypothetica, modalis, &c. quæ tamen ex his authoribus refertur ad modum sciendi: vt ad obiectum attributionis: ergo quamuis definitio & diuisio exerceri possint independenter à demonstratione, poterunt ad illam referri.

§. 138. Sed obijciunt definitionem & diuisionem esse modos sciendi expetibiles per se independenter à demonstratione: ergo per se tractantur independenter ab illa. Distinguo tamen antecedens: sunt expetibiles per se tanquam finis vltimus in quo animus conuiescat, nego antecedens: sunt expetibiles per se tanquam partes per se viles ad demonstrationem componendam, concedo antecedens. Quemadmodum corpus & anima expetibilia sunt per se, non tamen vt per se possideantur independenter à composito, sed vt sint in illo. Distinguo item consequens: Per se tractantur à logico id est per propria ipsorum principia, concedo consequentiam: Per se id est sistendo in illis vt in vltimo fine, nego consequentiam. Præter corpus & animam sit nobis exemplo propositio, quæ per se expetibilis est & cognoscibilis; cum tamen ab his authoribus referatur ad modum sciendi: ergo eadem ratione imperfectus modus sciendi poterit ad perfectionem reuocari.

§. 139. Nos tamen vigent: quia pars potest dupliciter ad compositum reuocari: primum per se & ex natura sua: vt corpus & anima ad hominem: secundum per accidens, vt lapis, & lignum ad ædificium. Primi generis pars refertur in esse scibili ex natura sua ad compositum, vt corpus & anima ad hominem; genus, & differentia ad speciem. Secundi generis pars non reuocatur ex natura sua ad compositum, sed tantum per accidens cum de illo composito tractatur: cum enim tractatur de ædificio, agit de ligno & lapide comparatione ad illud: ita cum logicus agit de demonstratione, agit etiam de definitione: tunc autem hæc refertur ad illam: at vero cum agit de definitione secundum se, non propterea refertur in esse scibili ad demonstrationem. hoc argumento arbitrantur neothetici se satis esse vallatos.

§. 140. Nec tamen adueniunt hostem intra vallum. Etenim propositio non refertur per se nec ex natura sua ad modum sciendi aliter ac definitio ad demonstrationem; viderint ipsi qua ratione admittere propositionem referri per accidens ad mo-

dum sciendi. Etenim ipse est totum quoddam artificiosum integrum, atque completum, ex quo definitio, & quouis modus sciendi componi potest per accidens. Et tamen per hos autores exultat propositio ex obiectorum attributionis classe, estque attributa modo sciendi, quin vnquam per se agitur de illa, quin referatur ad aliud: ergo ab aliqua scientia potest non tractari aliqua pars, quæ in sua entitate per accidens respiciat totum, nisi illam in esse scibili per se referendo ad tale compositum. Si autem dicant propositionem per se referri ad modum sciendi, idem dixerim ego de definitione & diuisione demonstrationis comparatis.

Ratio à priori est, quia quod est per accidens obiecto, potest esse per se facultati de illo: quia facultas dicit ordinem essentialem ad rationem accidentariam obiecto: quod patet in arithmetica, quæ essentialiter considerat coniunctionem plurium vnitarum, de quibus diuersi constantur numeri: hæc tamen vnitarum varia coniunctio accidentaria est vnitatibus ipsis. Idem cernitur in architectura, aliisque facultatibus. Sic quamuis definitioni in sua entitate considerat esset accidentaria relatio ad demonstrationem, tamen vt consideratur à dialectico est cum illa relatio: quia artes practicæ habent pro fine opus perfectum, ad quod referunt imperfectiora, de quibus nullo modo agunt nisi cum ordine ad illud. Quod primum confirmo propositionis exemplo: quæ cum in sua entitate per accidens referatur ad diuisionem, tamen nunquam de illa à dialectico tractatur nisi cum ordine ad diuisionem. Item in sententia horum authorum logicus agit de nomine, verbo, subiecto, prædicato, oratione vt sic, oratione imperfecta, aliisque vocibus, quæ nisi per accidens non componunt propositionem modumque sciendi: nec tamen logicus illa considerat per se sine relatione ad modum sciendi: terminum etenim non tractat per se, sed per propositionem quam per accidens componit. Quemadmodum grammaticus, & rhetor de illis agunt, non quidem vt in illis sistant, sed vt aut congruum sermonem struant, aut elegantem. Quod item maximè cernitur in facultate militari: doctrinæ enim equestris obiectum habet per se scitu dignum, nempe equorum vsum: quem tamen per se refert ad rectam compositionem totius exercitus & pugnæ: hastiludia enim, torneamenta, equorum flexus, atque reflexus illos circum agere circis conatur eques ad strenue imbuendum præceptis pugnæ.

Quæ quidem maximè confirmantur, quia in his facultatibus, quibus agimus de ente per accidens non instruantur duæ tractationes de partibus obiecti adæquati. Philosophia agit de ligno, & lapide secundum se; item & animalia de actibus intellectus, & voluntatis: at verò architectura agit de ligno, lapide, calce, & aliis non secundum se, sed vt possunt ædificium componere: ita Logicus de actibus vt componunt modum sciendi, moralis autem vt fiant ex recta ratione: at verò architectura non agit bis de ligno, & lapide; neque de pariete, aut pavimento, aut tecto. Non enim iam agit de pavimento independenter à domo, iam verò de pavimento cum relatione ad illam: sed vna est communique tractatio pavimenti, atque parietis, quamuis per accidens in se referantur ad tectum, & reliquam domum. Quod euidenti argumento est, aut nunquam pavimentum aut parietem referri ad totam domum ex artis natura, aut referri semper. Sed negari non potest aliquando ex artis natura tectum atque parietem

§. 141.

§. 142.

riem referri ad totam domum: referuntur ergo semper. Eadem autem ratione logicus non tractat bis de definitione sed semel: quemadmodum de propositione, nomine, & aliis non tractat bis sed semel: & tamen cum semel de his tractat, nomen attribuitur propositioni, & propositio modo sciendi: ergo eadem ratione definitio attribuitur demonstrationi. Ratio autem à priori est: quia definitio alique partes entium per accidens non habent diuersa prædicata, quando secundum se tractantur, ac quando in toto composito. Quapropter cum aliquando sint illæ partes ad totum compositum referendæ, tunc referuntur cum tractantur secundum se. Ratio à priori est, quia ars vt eas referat ad totum compositum, non eget ex parte illarum nisi aptitudine ad illud: quam aptitudinem per se contemplatur, & expetit, siue illis sit essentialia, siue accidentale: ars enim ex natura sua non gaudet opere incepto, sed perfecto.

§. 143.

Solent item obiicere, à logica consideratum iri definitionem, & diuisionem, tamen nulla sit demonstratio: ergo hæc non est finis cui definitio sit attributa. Respondeo idem esse argumentum in propositione, nomine, & verbo: item in sententia componenti iudicium ex tribus actibus. Quamuis enim impossibilis esset modus sciendi, esset tamen possibilis propositio, subiectum, prædicatum, nomen, & verbum. ergo hæc sunt obiecti attributionis, & iam non solus modus sciendi. Quod si hoc argumento non vrgere adhuc hæc referuntur ad modum sciendi, quid ni definitio ad demonstrationem? Respondeo, si esset impossibilis demonstratio; nec fore possibile nostrum intellectum, qui dicit ad illa essentialia ordinem, dependentem essentialiter ab illius possibilitate. Secundo respondeo: etiam si demonstratio esset impossibilis, & esset possibilis noster intellectus, non esset possibilis hæc logica: quia nec hæc definitio esset possibilis, quia ex natura sua petit esse principium cognitionis de proprietate essentia quam definit: tum etiam quia hæc logica est ex natura sua propter demonstrationem tanquam propter finem vltimum: non quod singuli actus dicant ordinem accidentalem ad demonstrationem illam repræsentando adæquatè; sed quia repræsentant aliquid ipsius actu, vel potentia, & quia ex natura sua habet illam pro fine, quemadmodum habet etiam pro fine potentiam ipsam vitalem.

§. 144.

Exemplo propositionis quo sæpe aduersarios vrgemus, respondent Patres Conimbricenses q. 5. art. 3. Propositio abstracta à modo sciendi non est ignota manifestatiua: ac propterea ableganda est ab obiecto attributionis dialecticæ. Respondeo primum, propositionem adductam in exemplum vt ostendam aduersantium argumenta nullius esse esse momenti: quia & est aliquid scitu dignum, & est per accidens pars modi sciendi, ab eoque independentis, & quæ per se possent considerari, tamen modus sciendi esset impossibilis: infringuntur ergo hoc exemplo omnia argumenta. Secundo respondeo non satis probari ab his authoribus quemcumque modum sciendi esse obiectum attributionis: diuisio enim imperfectè admodum est particeps modi sciendi: & à simili argumento in propositione.

§. 145.

Dico igitur, modum sciendi vt porrigitur ad definitionem, diuisionem, & argumentationem, non esse obiectum adæquatum attributionis dialecticæ. Quæ conclusio satis constare videret ex

responso ad tertium argumentum. Probat, quia propositio non est obiectum attributionis dialecticæ: ergo neque diuisio neque definitio. Probo consequentiam, quia propositio tam est scitu digna quam diuisio: quia plurima præcepta sunt de propositione & vtiliora quam de diuisione: vt constat ex summulis de propositione categorica, hypothetica, & modali: de illius quantitate, qualitate, & oppositione. Item per propositionem certissimum de proprietatibus obiectorum, quæ per se tam sunt scitu digna quam diuisio obiecti: homo enim vt sic diuiditur in Petrum, Paulum, & Antonium: homo item est risibilis: certè tanti astimabit quilibet prudens nosse per propositionem hominis risibilitatem, quanti per diuisionem nosse Antonium. Fateor à me libentius constitutum iri obiectum dialecticæ esse omnem propositionem in specie quam solum modum sciendi.

§. 146.

Secundo argumentor: quia dialectica est ars considerans propositionem & omnes modos sciendi perfectos & imperfectos: ergo eos contemplatur cum relatione imperfectioris ad perfectiorem. Probo consequentiam: quia artes inuentæ sunt ad emendandos hominis defectus & vt totum hominem perficiant: hoc autem præstat non quolibet opere imperfecto, sed perfectissimo. Quamobrem architectura non sistit in hac aut illa parte ædificij, quamuis ex se pulchra, scituque digna, sed ad totam progreditur structuram molendam: quia ars ea inuenta est ad hominum salutem & commodum: quæ perfectè non adipiscimur nisi toto ædificio perfecto: idemque comperies in cæteris artibus. Cum ergo tota perfectio intellectus neque sit propositio, neque definitio, neque diuisio, nec qualibet argumentatio, nulla ex his est obiectum attributionis dialecticæ.

SUBSECTIO IV.

Sola demonstratio est adæquatum attributionis obiectum.

§. 147. Censeo solam demonstrationem vt amplectitur omnes demonstrationum species, esse adæquatum attributionis logicæ obiectum. Quam sententiam perspicue docuit Aristoteles sexcentis in locis, asserens scopum sibi propositum esse demonstrationem. Quod negare non posuerunt aduersarij. Asseruerunt tamen aliqui cum Patre Fonseca peritile libros de definitione, & diuisione: at certè non perierunt libri de interpretatione, de prioristica & analytica resolutione, quos tamen Aristoteles ad demonstrationem direxit. Quæ propter asseruerunt alij Aristotelicæ logicæ attributionis obiectum esse demonstrationem, non verò logicæ secundum se. Aristotelem imitantur Græci, Themistius, Simplicius, Philoponus, & alij ex recentibus non pauci, quibus lucem attulit insignis theologus P. Vasquez 1. parte, disputatione 4. cap. 1.

§. 148. Probat primum, quia definitio refertur natura sua ad demonstrationem: ergo demonstratio est obiectum attributionis. Probo consequentiam, quia definitio est natura pars demonstrationis. Cui argumento responderi solet, definitionem non per se sed per accidens ad demonstrationem referri. Cui respondeo primum definitionem referri à logica per se ad demonstrationem, quamuis definitio secundum se per accidens referatur ad demonstrationem vt ad totum per accidens: vt constat à §. 40.

Quod maximè debet ante oculos obuerfari : quia artes ex natura sua referuntur ad perfectum opus : hæc autem ars est rationalis ratione perficiens : quæ non perficitur adæquate, nisi per demonstrationem.

§. 149. Secundo respondeo, conclusionem non per accidens, sed per se dicere ordinem transcendentalem ad demonstrationem, quia ex natura sua est illatiua conclusionis. Vt enim Angelus ex cognitione essentia deducit cognitionem attributi, ita definitio, quia quidditatiuè repræsentat essentiam, petit inferre cognitionem attributi. Quod si obiciatur, definitionem dicere ordinem ad cognitionem proprietatis, non verò ad demonstrationem, quia hæc constat alia præmissa ad quam definitio ordinem non dicit : Respondeo à nobis in via nullam proprietatem à priori cognosci sine duabus præmissis : Vnde si definitio petit esse principium cognitionis à priori de attributo, petit ex natura sua coniungi cæteris comprincipiis, sine quibus ea cognitio inferri non potest, è quibus est altera præmissa : à qua in actuali existentia est independens definitio, non verò in possibili : quia alioquin non diceret definitio ordinem transcendentalem ad cognitionem de attributo : quia hæc esset impossibilis si impossibilis esset alia præmissa. Quod explico exemplo causa partialis, quæ petit ex natura sua compleri ad effectum alia causa partiali ; sine qua nec effectus potest esse, neque vna causa partialis esset possibilis. exempli gratia, Oculus petit compleri per speciem impressam ad videndum. Vnde concludo, definitionem non per accidens in sua entitate, sed per se & transcendentem referri & ad conclusionem demonstratiuam vt ad effectum, & ad alteram præmissam vt ad partem.

§. 150. Secundo probatur à priori ; quia sola demonstratio est finis vltimus logica per se vltimo expetibilis, ergo sola demonstratio est finis extrinsecus logica. Probatum antecedens primò ex parte ipsius intellectus humani, qui vna demonstratione adæquare, & completè perficitur : quæ demonstratio triplicem operationem intellectus includit, & supponit ; supponit quidem simplicem apprehensionem, quæ omne iudicium præcedit, includit autem iudicium, & assensum principiorum (id est præmissarum) & discursum conclusionum : præter has operationes nullam habet intellectus humanus. Ergo demonstratio est finis vltimus intellectus humani. Probo consequentiã. Nam finis vltimus alicuius potentia est ille, in quo continetur adæquata illius perfectio. Secundo probatur ex parte ipsius obiecti, nam ille est finis vltimus potentia cognoscitiua, per quam exhaurit, & percipit totum obiectum. Sed intellectus humanus exhaurit, & percipit totum obiectum per solam demonstrationem, ergo sola demonstratio est id, quod vltimò expetit intellectus humanus. Maior videtur certa ; quia potentia cognoscitiua appetit naturaliter suam operationem : & quo perfectior est operatio, eò vehementius illam appetit potentia : ergo cum potentia adipiscitur totam perfectionem suæ operationis, in illa sistit, & nihil vltius appetit. Ergo potentia cognoscitiua appetit vt vltimum finem illam operationem, in qua continetur adæquata illius perfectio, & per quam totum exhaurit obiectum. Probatum autem minor, scilicet per demonstrationem totum exhauriri obiectum, & in illa contineri totam perfectionem intellectus, quia per demonstrationem cognoscimus naturam, & essentiam obiecti, item illius proprietates & attributa, item & omnes illius causas, sed intellectus

humanus adæquatè perficitur per cognitionem naturæ, & essentia obiecti, & per cognitionem illius proprietatum, & causarum. Item obiectum exhaurit per huiusmodi cognitionem, quia nihil illius superest cognoscendum ; ergo intellectus humanus adæquatè perficitur per demonstrationem, & per illam totum exhaurit obiectum.

Confirmatur, quia quidditatiua, & propria hominis differentia, & perfectio est, esse cognoscitiuum per discursum, hoc enim sonat rationalitas, sed eam virtutem discurrendi reducit in actum per demonstrationem, ergo demonstratio est propria hominis cognitio, & exercitium illius differentia essentialis, per ordinem ad quod exercitium sumitur differentia essentialis hominis. Tunc sic ; sed quæuis potentia amat tamquam perfectionem sibi vltimò expetibilem illam operationem per ordinem ad quam constituitur essentialiter, vt negat nullus : ergo demonstratio est, quod vltimò humanus appetit intellectus.

§. 151. Iam verò probo, nihil præter demonstrationem esse finem, quem per se primò aut vltimò logica doceat, nam posita quacumque alia cognitione naturali in nostro intellectu, adhuc intellectus nõ quiescit, sed vltius innititur ad demonstrationem habendam, ergo nulla cognitio naturalis, præter demonstrationem, est vltimò appetibilis ab intellectu. Consequentia patet, quia in quo non sistit intellectus, non est vltima perfectio illius, & nisi in vltima perfectione non potest sistere, quia alia habita, adhuc nititur in eam, quæ caret : vt lapis non quiescit nisi in centro, nec voluntas nisi in vltimo suo fine. Antecedens probatur. Primò ex parte ipsius intellectus, quia in definitione, exempli gratia, (nam de reliquis cognitionibus constat apertius) non continetur adæquatè omnis intellectus operatio, sed illi deficit discursus ; sed quando deficit aliqua perfectio, non quiescit potentia, donec illam acquirat, ergo posita definitione non quiescit intellectus. Secundo ex parte ipsius obiecti, quod non exhauritur, nec percipitur adæquatè per definitionem, quæ sola repræsentat essentiam, & non proprietates ; ergo posita definitione adhuc non quiescit intellectus. Confirmatur, quia per definitionem solam non exercet homo vltimam suam differentiam, quæ est rationalitas.

§. 152. Confirmatur secundo, quia finis cæterarum facultatum est tota obiecta adæquatè cognoscere, vt in scientia de homine, finis attributionis est homo cum suis proprietatibus : non enim sistitur in nuda hominis essentia, sed intenditur perfecta, & adæquata illius cognitio, ergo logica habet pro fine demonstrationem. Probatum consequentiã, quia logica est scientia instrumentaria cæterarum facultatum, illis præbens modum sciendi : sed facultas instrumentaria habet pro vltimo fine dare illud instrumentum, quo facultas principalis consequitur suum vltimum finem. Hoc autem instrumentum est demonstratio. Ergo demonstratio est vltimus finis logica. Probatum minor, quia scientia instrumentaria deseruit scientia principali, & illi subiicitur, vt ministra ; sed illi non perfecte subiiceretur, nisi seruando hunc ordinem. Ergo scientia instrumentaria, & principalis habent eundem finem. Quod explico in arte frano-factoria, & equestris, equestris enim habet pro fine vltimo perfecte domare equum ; frano-factoria verò habet pro fine dare instrumenta necessaria ad hunc finem. Vnde non potest sistere in sola effectione clauorum, sed in effectione omnium, quibus indiget equestris ad suum vltimum

timum finem. Ergo similiter logica non potest sistere in sola definitione, sed in demonstratione. Nam finis remotus logica est finis immediatus facultatis, cui instrumenta præbet, vt remotus finis effectricis frænorum est finis equestris : nempe perfectus equorum vsus : ergo finis immediatus logica est instrumentum, quo facultas, cui seruit, finem consequatur ; sed scientia principalis sola demonstratione consequitur suum finem. Ergo debet etiam per se præbere instrumenta quibus scientia de homine totum penetret hominem.

§. 154. Vnde argumentor vltius : quamuis definitio per accidens, & non ex natura sua, referretur ad demonstrationem, adhuc à logica tractaretur per se cum ordine ad illam, quia scientia de obiecto per accidens, per se agunt de eius partibus in ordine ad totum, quod patet primò in ipsa logica agente de subiecto, & prædicato. Item de vniuersalibus, & prædicabilibus, non sistendo in ipsis, sed in ordine ad propositionem, aut modum sciendi, cum tamen subiectum, & prædicatum component propositionem obiectiuam ; item vocalem, & scriptam, non per se, sed per accidens. Secundo in Architectura agente de ligno, & lapide in ordine ad domum. Item in equestri agente de loris, fræno, stapedibus, &c. in ordine ad perfectum instrumentum domans equum. Cum ergo logica sit instrumentaria facultas comparatione aliarum, & hæc acquirantur sola demonstratione, per se agunt in ordine ad illam de definitione. Nec verò alia ratione agit Architectus de ligno, & lapide, nisi quia eius finis est domus. Item finis logica est comparare perfectè cæteras scientias, quod fit sola demonstratione. Vnde de definitione agit tanquam de illius parte. Nec vnquam de definitione ostendit diuersa attributa, sed eadem semper. Ergo signum est de ea agi semper comparanda demonstrationis gratia.

§. 155. Obiiciunt primò, non esse cur potius definitio ad demonstrationem, quam hæc ad illam reducat : Immo verò esse ad hoc vltimum maiorem rationem, quia definitio nobilior est demonstratione. Confirmatur, quia sicut cognitio essentia iuuat ad cognitionem passionis, ita cognitio passionis ad essentia cognitionem : cur ergo altera ad alteram reducat ?

§. 156. Respondetur, definitionem non referri ad conclusionem, tanquam ad finem, sed ad totam demonstrationem, quæ ex omnibus actibus componitur, sicut cognitio formæ referretur ad cognitionem compositi, licet materia prima sit minus perfecta, quam forma. Vnde tota demonstratio perfectior est, quam sola definitio, quia præter hanc continet conclusionem. Sicut compositum Physicum perfectius est, quam sola forma substantialis. Ad confirmationem respondetur, ex vtraque cognitione constari perfectam, & consummatam intellectus perfectionem, & obiecti notitiam, ad quod vtraque referretur, sicut materia & forma ad compositum.

§. 157. Dices, totam demonstrationem nihil esse, præter præmissas & conclusionem : quare si definitio referretur ad demonstrationem, referretur etiam ad conclusionem, quod est contra nos. Respondeo negando consequentiã, quia finis præmissarum est, vt sint simul cum conclusione ; quia id, quod partes intendunt, est totum, vt contingit in Physicis ; forma enim & vnio non referuntur ad materiam tanquam ad finem, licet in composito præter formam & vnionem nihil sit præter materiam : & sicut finis formæ & materia est, vt sint simul

vnitæ, ita est finis præmissarum & conclusionis, vt sint simul, quia sic perficiunt intellectum adæquatè, & exhauriunt obiectum.

Obiiciunt secundo definitionem etiam sine ordine ad demonstrationem esse modum sciendi, quia potest quis solam rei essentiam velle cognoscere ; ergo docetur à logica sine ordine ad demonstrationem. Negatur antecedens, vt patet ex §. 38. Nec potest quis rationabiliter eam solam cognitionem inquirere, quia per eam nec perficitur intellectus adæquatè, neque obiectum percipitur. Immo ad eò pendet definitio à tota demonstratione, vt non esset possibilis definitio, nisi demonstratio esset possibilis, quia definitio est ex sua natura illatiua conclusionis.

Obiiciunt tertio, quia Dei visio potest per se appeti, quin referatur ad amorè Dei, licet hic ex illa sequatur : ergo similiter definitio potest per se appeti, licet eam sequatur demonstratio. Nego consequentiã. Ratio est, quia amor sequitur visionem, tanquam proprietatem, ad modum, quo ex actu materiali sequitur habitus ; essentia autem rei non referretur ad proprietatem tanquam ad finem, sic nec beatitudinis essentia (si modò hæc in sola visione consistit) demonstratio verò non sequitur definitionem vt passio, sed vt totum quoddam, in quo consistit adæquata intellectus perfectio, & obiecti notitia.

Obiiciunt quarto, Syllogismus probabilis est per se expetibilis, ergo. Negatur antecedens : primò, quia est cognitio valde imperfecta, per quam conamur, rem euidenter cognoscere, sicut qui vult ad altum peruenire, per suos quasi gradus ascendit. Secundo, quia ad demonstrationis notitiam referretur cognitio syllogismi topici & Elenchi, sicut ad notitiam liberalitatis referretur cognitio paritatis, & prodigalitatis.

Obiiciunt quinto, syllogismus vt sic esse adæquatum logica obiectum, quia per se ad logicam spectat sola forma syllogistica, quam continet syllogismus, vt sic. Demonstratio autem differt à topico ratione materia, quæ non spectat ad logicum. Elenchus autem non est verè syllogismus, sed apparet. Contra, ostendo latè in proœmio metaphysicæ, sect. 2. rationes communes cognosci in ordine ad suas species. Est autem perfallum, ad logicum non spectare per se demonstrationem, quia præcepta tradit logicus de modo demonstrandi ex veris, immediatis, &c. Item & ostenditur probabiliter arguendi ratio ; quia, licet materia singularis alicuius scientia non spectet ad logicum ; spectat tamen in communi tota demonstrandi ratio, quæ includit materiam in communi : fin, assigna aliam facultatem, quæ doceat demonstrandi regulas : aut quid agatur in topicis, & posterioribus.

Obiiciunt vltimò, Deus non est metaphysicæ obiectum attributionis, sit licet causa cæterorum obiectorum : ergo similiter demonstratio non erit obiectum logica. Transeat antecedens (quod esse falsum ostendam in proœmio metaphysicæ à sect. 2.) Sed nego consequentiã. Ratio est ; quia Deus est causa extrinseca eorum, quæ in metaphysica tractantur, ad quam causam non est necessarium referri cognitionem effectus. Quod si in Theologia referuntur ad Deum, ideo est, quia tota Theologia habet pro fine Deum cognoscere, & amare : metaphysica verò non, nisi contemplari species entis à materia abstracti : at verò demonstratio componitur ex definitione & aliis rebus logicis, tanquam totum adæquatè perficiens intellectum, &

§. 158.

§. 159.

§. 160.

§. 161.

§. 162.

& percipiens obiectum. At cognitionem partium ad cognitionem totius referri necesse est.

§.163. Rogas, utrum moralis philosophia referat sua obiecta ad aliquod vnum? Respondeo ad Deum, finem vltimum, & eius amorem; quia facultates semper referunt obiecta, quæ ordine sunt necessaria, ad finem ipsarum.

SECTIO IX.

Cetera de obiecto logica.

§.164. IN quacumque facultate reperitur habitus principiorum, qui ad rei terminatur essentiam: qui habitus est propriè definitiuus: ab ipso enim definitio, & quidditatiua cognitio dimanat. Item reperitur habitus conclusionum, qui ad rei proprietatem, & passionem terminatur. Obiectum habitus principiorum est obiectum formale, siue ratio formalis obiectiua prius cognita: ea enim ratione dicitur habitus principiorum, quia eius obiectum est principium, & præmissa in syllogismo. Obiectum autem habitus conclusionum, est obiectum materiale, quia pendet in sui cognitione ab obiecto habitus principiorum, sicut conclusionem pendere à præmissis dixi. In logica totidem habitus reperuntur, habitus principiorum, qui fertur in essentiam modi sciendi, & reliquorum, quæ in logica considerantur. Habitus conclusionum terminatur ad earumdem rerum proprietates. Vnde & ex scd. colligo, obiectum formale logica esse essentiam modi sciendi formalis & obiectiui. Obiectum verò materiale eiusdem proprietates, quia essentia prius cognita est medium in demonstratione, & proprietates est conclusio, quæ à medio pendet in sui cognitione.

§.165. Dices. Modus sciendi formalis est forma denominans obiectiuum, ergo solus formalis erit obiectum formale, & obiectiuus erit obiectum materiale. Nego consequentiam, quia duæ res, quarum vna est forma alterius, possunt simul esse obiectum formale, quia vtraque simul, & immediatè cognoscitur. Non enim attenditur, sit ne vna pars forma alterius? sed sit ne vtrumque necessarium ad primam cognitionem, & ad passiones inferendas? sic materia & forma sunt in physica obiectum formale, quia ex vtraque inferitur cognitio passionum. Sic, licet modus sciendi formalis est forma, qua obiectiuus denominatur, tamen quia vterque attingitur per habitus principiorum, & de vtroque attributa monstrantur; idè vterque est obiectum formale, esto formalis sit ratio formalis, qua obiectiuus in ratione obiectiui constituitur. Sicut corpus viuens est obiectum formale animalitæ, licet per animam constituatur formaliter viuens, quia ex vtroque passiones monstrantur.

§.166. Colligitur etiam ex dictis, officium logici esse, dirigere actus intellectus, sicut Medici curare vulnera. Confirmatur, quia datur vna virtus, cuius officium sit dirigere actus voluntatis, quod est prudentiæ munus; sed similiter intellectrices facultates possunt errare in suis actibus, sicut appetitiua, ergo etiam indigent aliqua facultate, quæ illas dirigat. Hæc directio nihil est præter ipsos actus logicos, quibus docentur naturam modi sciendi; ex parte verò obiecti est ipse modus sciendi, quem docentur, qui potest dici directio passiva, quia est obiectum directionis actiua, sicut cum quis dirigit viatorem, obiectum talis directionis est via, per quam est eundem.

Officium logici est dirigere actus intellectus.

Hæc directio dicitur ipsi actus logici, ex parte verò obiecti ipse modus sciendi quem docentur.

Exclusimus ab obiecto, etiam partiali, simplicem apprehensionem, quia non est modus sciendi: non enim dicitur aliquis scire, nisi assensum, aut dissensum præbeat obiecto, vnde apprehensio simplex animalis & rationalis non est formaliter definitio, quia hæc est assensus, sine quo nulla est scientia. Nec ego scio nunc Turcam dormire, quantumuis id apprehendam. Animal quidem, & rationale sunt definitio obiectiua, sed comparata ad iudiciū. Exclusimus etiam entia rationis tanquam formas denominantes. Circa quod aduerte logicum docere naturam modi sciendi, circa quem dupliciter errari potest. Primò, affirmando modum sciendi formalem esse formam inharèntem obiectiui; quod mendacium, & ens rationis pertinet ad libros de anima, quia ad eisdem pertinet, probare modum sciendi formalem esse extrinsecam denominationem in obiecto. Hoc autem logicus non curat. Secundò errari potest assensum definitionem v.g. non constare genere & differentia; hic error & ens rationis corrigi debet à logico, explicando rationem definitionis, quod est agere indirectè & secundariò de ente rationis, materialiter tantum, non verò formaliter; quia agere de illo formaliter, est explicare naturam illius, quomodò fiat, &c. Quod pertinet ad solam Metaphysicam. Alioquin omnes scientia præctica agerent de ente rationis, quia circa illarum obiecta erratur. Ad eas quidem spectat errorum emendatio circa sua obiecta, non tamen docere quid sit ens rationis, vel quo pacto fiat, &c.

§.167. Quare excludatur ab obiecto etiam partiali simplex apprehensio.

Ens etià rationis. Circa modum sciendi dupliciter errari potest. Primò.

Secundò.

§.168. Quomodo præstet logica alijs scientijs.

Dialectica cognitiones sunt reflexæ.

DISPUTATIO II.

Quæ ratione Logica attingat suum obiectum.

VIVS disputationis materiam quam breuissimè perstringam, argumentorum multitudinem, & sententiarum varietatem in libros de anima, & Metaphysicam reiciens: quæ enim dialectici accipiunt, recentiores & tyrones vorant, ac derident, nec pro dignitate tractantur. Ne verò auditores earum rerum omnino ieiuni discendant, summam difficultatum capita percurrentur.

SECTIO

SECTIO I.

De logica vrente, & docente, an vtraque sit scientia?

§.1. DE logica vrente magna vocum contentione inter Doctores, sine magna utilitate, certatur. Primò aliqui volunt logicam docentem esse habitum logicæ, qui docet naturam modi sciendi, vntem verò esse habitum, qui docet talem modum, & efficit. Sed immeritò, quia tantum datur vnus habitus logicæ, qui doceat facere modum sciendi, hic autem habitus non illum efficit in alia materia, sed tantum in sua propria. Nec verò logica practica potest dici vrens, quia scientia semper est docens.

Prima sententia de logica docente & vrente. Reijcitur.

§.2. Secunda sententia. Impugnatur primò.

Secundò.

§.3. Tertia sententia.

Aristote. B.Thom.

§.4. Quarta sententia de logica vrente. P.Vazquez. Probatur hic modus dicendi.

Iuxta hanc quartam sententiam logica docens est vrens circa suum proprium obiectum.

logicum potest alio reflecti, actus autem directus erit propriè logica vrens. At verò iuxta tertiam sententiam logica topica est vrens, quatenus dat regulas in propria sua materia differendi probabiliter.

De logica docente dubium esse non potest, quin sit verè ac propriè scientia, quia habet sua principia, & conclusiones euidentia. Si qui verò è Patribus aliquando dixere, logicam non esse scientiam, sed perniciem, intellige non de logica, quæ docet modum sciendi, sed de Sophistica, qua Ethnici Philosophi abutebantur aduersus Catholicos. Dices. Logica vocatur modus sciendi. Ergo non est scientia. Nego consequentiam, quia modus sciendi formalis est verè & propriè scientia, quia ab illo formaliter denominamur scientes. Dices. Communiter dicitur absurdum esse querere simul scientiam & modum sciendi, sed ille modus sciendi est logica, ergo logica non est scientia. Responderetur nomine modi sciendi intelligi scientiam logicam, & nomine scientiæ intelligi scientias reales, quas inquirere, nisi logica præmissa, est absurdum.

De logica vrente iuxta quartam & tertiam sententiam Philosophandum est. Iuxta tertiam dubium non est, eam esse verè ac propriè scientiam, quia topica demonstratiuè docet qua ratione probabile argumentum efformes: licet enim syllogismus topicus, circa quem illa versatur, non sit scientia, sed opinio ipsa, tamen scientificè docet, eum esse opinatiuum. Item docet argumentum probabile è quo loco communi sit educendum: sicut logicus euidenter ostendit naturam syllogismi fallacis, quia circa vnum errorem potest scientia procedere euidenter; sicut circa ipsam demonstrationem alij discuntur probabiliter, alij euidenter, alij verò falsò & malè ratiocinantur. Ratio à priori est, quia logica est scientia reflexa, quæ habet pro obiecto omnem demonstrationem, & argumentationem. Hæc autem, cum suam habeat naturam & proprietates, potest cognosci aut clarè, aut probabiliter, aut falsò, sicut quoduis aliud obiectum.

Iuxta quartam sententiam distinguendum est, aut enim scientia particularis realis, (qua iuxta hanc sententiam dicitur logica vrens,) est propriè scientia, aut non; si est scientia, logica vrens erit scientia; si verò non fuerit scientia, neque id erit logica vrens. Ratio est, quia actus aliarum scientiarum multi sunt probabiles, multi euidentes, falsi multi, licet rectè per logicam disponantur.

Vnum in dubium retocatur. Vtrum logica vrens, vt vrens, sit scientia, etiam in actibus scientificis? Breuiter responderetur, Actus aliarum scientiarum dupliciter considerari. Primò, vt ipsi representant sua obiecta; sic autem aut sunt demonstrationes, aut species syllogismi. Secundò non vt representant obiecta, sed vt cognoscuntur ab alijs actibus, sic autem nec sunt scientia, neque opinio, sed sunt obiecta actus reflexi. Dico igitur logicam vrentem, vt vrentem, esse scientiam, neque opinionem. Probatur, quia logica vrens, vt vrens, habet rationem obiecti logicæ docentis; sed obiectum, vt obiectum, non est scientia; ergo logica vrens, vt vrens, non est scientia. Probatur minor, quia logica vrens est actus scientiæ realis directus per logicam, sed idem est esse obiectum logicæ docentis, & esse actum directum à logica docente, quia logica docens non dirigit actum, nisi illum cognoscendo; sicut manus Architecti vitur Architectura, dum ab eadem Architectura cognoscitur domus, ergo logica vrens, vt vrens, est obiectum logicæ docentis.

Neque ob hoc dico logicam vrentem esse solam extrinsecam

§.5. Logica docens est verè ac propriè scientia. Obiectio ex Patribus dissoluitur. Alia obiectio. Dissoluitur.

§.6. Iuxta tertiam sententiam logica vrens est propriè scientia.

§.7. Iuxta quartam sententiam si scientia sit propriè scientia, & logica vrens, si verò non fuerit, neque logica vrens.

§.8. Dubium. Respondetur.

Logica vrens vt vrens neque est scientia nec opinio.

§.9.

extrinsecam denominationem à docente, sed vtem constitui formaliter in ratione vtem à docente, sicut modus sciendi obiectiuus constituitur in esse obiectiuo à formali. Ratio est, quia logica vtem est obiectum, quod cognoscitur per docentem. Et hoc existimo doceri à plerisque recentioribus, qui dicunt logicam vtem, & docentem esse idem, id est, pro forma, à qua denominatur vtem sicut modus sciendi formalis & obiectiuus dicunt eandem formam, à qua obiectiuus denominatur. Cur verò ita sit logica appellata potius quam aliæ facultates. Respondeo, quia sic voluerit poeta.

SECTIO II.

Vtrum logica sit scientia practica? an speculatiua?

§. 10. Logicam esse speculatiua docet prima opinio.

Sor. Molina. Suarez. Fundamentum huius opinionis.

Confirmatur.

§. 11. Reijcitur.

Nō repugnat eundem actū esse speculatiua & praxim.

§. 12.

Communis est Thomistarum opinio, Dialecticam simpliciter esse speculatiua & non practica. Probatu primò fundamento Soti relati à Molin. r. p. q. 1. art. 4. disp. 1. §. dubitari tamen potest. & Suar 2. mer disp. 44. lect. 13. num. 20. Quia habitus practicus est, qui respicit praxim, sed logica non respicit praxim. Ergo logica non est practica. Probatu minor, quia logica adquatè versatur circa actus intellectus tanquam circa obiectum, sed actus intellectus non sunt praxis, ergo logica non versatur circa praxim. Probatu minor, quia omnis actus intellectus est speculatio, sed praxis non potest esse speculatio, ergo actus intellectus non potest esse praxis. Confirmatur, quia intellectus extensione fit practicus, (vt fert commune prouerbiu:) sed intellectus non extenditur nisi circa actus aliarum potentiarum: ergo intellectus non fit practicus circa proprios actus, sed circa actus aliarum potentiarum.

Verum hoc fundamentum nullum esse omnino patet. Ad primam enim minorem responderu logicam respicere praxim. Ad secundam minorem responderu actus intellectus posse esse praxim, quia non repugnat eundem actum esse speculatiua & praxim. Ad quod suppone speculationem esse contemplationem, & cognitionem alicuius obiecti: praxim verò esse obiectum cognitum ab actu practico. Vnde sicut non repugnat cognosci actum directum per actum reflexum: ita etiam non repugnat actum speculatiua cognosci per aliu actum practicum. Quare ipse actus speculatiua diuerso modo cognoscit suum obiectum, atque ipse cognoscitur ab actu practico. Nam ipse ita sicut in cognitione sui obiecti, vt nullas det regulas ipsum faciendi, vt qui considerat Angelum, non dat regulas quomodo fiat Angelus. At verò ipse actus, vt cognoscitur à practico, ita cognoscitur, vt doceatur à practico quomodo sit faciendus. Rectè enim potest actus speculatiua cognosci per actum practicum, sicut practicus potest cognosci per speculatiua. Vtrique exemplum subiiciam. Homo quando facit hanc demonstrationem, *omnis homo est animal rationale. Petrus est homo, ergo Petrus est animal rationale.* Hæc demonstratio est speculatio, quia nullas dat regulas faciendi obiectum. Et quando hæc demonstratio cognoscitur à logico, ita cognoscitur, vt logica det regulas illam faciendi. Quia logica docet, ad rectè concludendum debere præmissas disponi in prima figura. Ergo actus speculatiua potest cognosci per alium actum docentem quomodo fieri debeat speculatiua.

Nunc autem probo actum practicum posse co-

gnosci speculatiua v.g. Architectus cognoscit domum practice, quia actus architectura dat regulas domus construenda, Angelus autem qui inuenitur actum illum Architecti, illum considerat speculatiua: quia nullas dat regulas illius actus faciendi. Ergo actus practicus potest cognosci speculatiua.

Vnde colliges, nō opponi praxim & speculationem, quia idem actus potest esse praxis & speculatio. Opponuntur autem speculatio, seu notitia speculatiua, & actus practicus, quia non potest idem actus contemplari idem obiectum simul practice & speculatiua, quia non potest simul dare regulas & non dare illius faciendi. Ex quibus patet ad argumentum.

Ad confirmationem responderu, illud prouerbiu nullius esse probati authoris, cuius autoritate respondere cogamur. Secundo responderu, intellectum extensione fieri practicum, quia non sicut in sola contemplatione, sicut speculatio, sed vterius se extendit ad opus efficiendum.

Ratio à priori nostræ doctrinæ est, quia actus intellectus potest esse obiectum dirigibile per alium actum, vt rectè fiat; ergo potest esse praxis. De antecedenti nullus dubitat, quia sicut intellectus potest errare, ita & dirigi. Consequencia patet, quia praxis est obiectum dirigibile per actum intellectum, vt rectè fiat. Confirmatur, quia actus, qui dirigit alium actum, vt rectè fiat, non sicut in mera eius contemplatione, sicut speculatiua, sed vterius progreditur ad illum rectè efficiendum; ergo actus, qui respicit talem actum, non est speculatiua, sed practicus. Antecedens est certum, quia talis actus docet facultatem obiecti, sicut Architectura facultatem domus. Consequencia verò patet, quia actus speculatiua sicut in sola contemplatione obiecti.

Dicunt aliqui praxim necessariò esse opus externum dirigibile à ratione. Sed contra primò, quia hæc est friuola petitio principij, vt rectè Suarez, supra: id enim impugnamus. Cur enim opus intellectuale non erit praxis, cum sit obiectum dirigibile à ratione? Contra secundò, quia prudentia est habitus practicus, vt est in confesso apud omnes Theologos. Ergo actus intellectus potest esse praxis. Patet consequencia, quia actus intellectus est obiectum à prudentia dirigibile, prudentia enim dicitur hic, & nunc esse studendum. Tunc sic, sed sicut prudentia dirigit actus studendi, vt fiant boni moraliter, similiter logica respicit eisdem actus, vt sint boni artificialiter: ergo sicut actus intellectus sicut praxis respectu prudentiæ, similiter erunt respectu logicæ.

Secundum fundamentum sententiæ Soti est, quia logica considerat naturam & essentiam modi sciendi nullas tradendo regulas illum efficiendi, sed cognita eius natura intellectus redditur facilis ad illum efficiendum, ergo logica non est scientia practica. Antecedens probatur, quia tota logica est circa naturam modi sciendi, & docet quid sit, quas habeat partes, &c. Neque enim docet quomodo sit faciendus syllogismus, in quo differt tum à prudentia, quæ censet hic, & nunc esse hanc virtutem exercendam, aut illam; tum ab Architectura, quæ docet regulas, per quas domus est struenda. Logica verò sicut in sola cognitione formæ syllogisticæ, & cum syllogismus sit in eodem intellectu, quam facillimè fit ab intelligente.

Vnde secundò probatur idem antecedens, quia habitus practicus semper ponitur ad tollendam difficultatem, quæ oritur circa exercitium obiecti iam cognitum, in intellectu autem nulla est difficultas circa

Actus practicus potest cognosci speculatiua.

§. 13.

§. 14. Respondetur ad affirmationem.

§. 15. Ratio à priori propria doctrinæ.

Confirmatur.

§. 16. Obiectio dissoluitur. Suarez.

§. 17. Secundum fundamentum.

Probatu primò.

§. 18.

§. 19. Solu. prima probatur. Cognitione modi sciendi est regula, qua ratione fieri debet.

§. 20. Solu. secunda. Habitus practicus tollit difficultatem, quæ est in cognitione obiecti ad quam inclinatur potentiam.

§. 21. Cognitione practica qua opus efficitur, & regula, secundum quam debet fieri, sunt idem. Probatur primò.

circa exercitium syllogismi iam cognitum. Ergo logica non est scientia practica. Probatu verò prima consequentia, quia, vt habitus sit practicus, non sufficit, vt quoquo modo opus ex illo sequatur, sed necesse est, vt sequatur ex habitu, tanquam à dicente, & præscribente regulas illud efficiendi. Vt hic actus, *Deus est summum bonum*, est speculatiua, licet ex eo sequatur amor circa summum bonum. Hic autem est practicus. *Summum bonum est amandum.* Quia dicitur amorem circa Deum.

Neque hoc fundamentum vrget, negatur enim antecedens. Ad primam probationem respondeo, eandem cognitionem modi sciendi esse regulam, qua ratione fieri debeat. Regula enim nihil est aliud, quam cognitio, quæ dirigit potentiam ad opus, nulla enim ratione potentia dirigitur ab intellectu nisi per cognitionem obiecti. Omnino enim identicæ sunt hæc propositiones. *Syllogismus in barbara constat tribus propositionibus vniuersalibus affirmatiuis, &c. Syllogismus est faciendus in barbara ex tribus propositionibus vniuersalibus affirmatiuis.* Sicut hæc sunt identicæ. *Deus continet summam amabilitatem, &c. Deus est amabilis summè.* Ergo ipsa cognitio modi sciendi est regula ipsius construendi. Discrimen autem prudentiæ non est ad rem. Prudentia enim tantum constituitur ad exercitium cæterarum virtutum, ad quod non indiget speculatiua earū naturas, sed sufficit supponere in intellectu earū notitiam. Logica verò non solum ad exercitium, verum etiam ad constructionem essentia modi sciendi constituitur, ne eius erreret essentia, & fiat topicus, qui debet esse demonstratiua. Architectura autem & logica sunt omnino similes.

Ad secundum responderu, habitum practicum non tollere nouam difficultatem, quæ remaneat, supposita cognitione obiecti, circa eiusdem effectiua, sed eam tollere, quæ potest esse circa obiecti cognitionem, ad quam ipse inclinatur potentiam, & faciliat. Hanc difficultatem logica vincit, quia intellectus institutus habitu logico facilius est circa cognitionem modi sciendi, quam si eo esset destitutus: difficultates verò potentia externa circa subiecti effectiua non vincuntur per habitus intellectus, sed partim ipsa exercitatione repellente membrorum impedimenta, partim ex maiori speciem practicarum perfectione, sunt enim hæc potentia externa necessaria, quæ quantum possunt, & illis imperatur, exercet necessario. Si quid autem non exequuntur, est, quia non possunt. Ad quod nihil iuuat habitus, qui non dat potentia, vt possit, sed vt faciliè possit. Ad illas duas propositiones *Deus est summum bonum, & summum bonum est amandum.* Responderu ex his nostram sententiam probari. Prima enim est speculatiua, quia actus amoris, qui sequitur ex illa, nō cognoscitur ab illa, & ita neque est eius obiectum, nec praxis. Secunda verò propositio est practica, quia respicit talem amorem vt obiectum, qui amor oritur ab ea cognitione tanquam obiectum: ita syllogismus oritur ex cognitione Dialectica tanquam obiectum ex actu illustrante potentiam ad illud efficiendum.

Huius ratio à priori est, quia cognitio practica, qua opus efficitur, & regula, secundum quam debet fieri, sunt idè omnino: ergo dialectica est practica. Probatu minor, quia illa cognitio est regula, ad quam tanquam ad exemplar, vel prototypum comparatur opus, vt de eo iudicetur sit ne rectè effectum an non? sed ad iudicandū de modo sciendi, vtrum sit legitimus? nec ne? referatur ad cognitionem illā dialecticā, ergo illa cognitio de modo sciendi est regula illius faciendi. Nec potest intel-

Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

ligi, qua ratione cognitio sit regula, nec practica, nisi hoc modo, sic enim architectura est regula domus, quia iuxta architecturam iudicatur de domo. Et ideæ diuinae sunt cognitiones practica, quia iuxta illas iudicatur de creaturis, & exercitium virtutum refertur ad prudentiam, quia de eo iuxta prudentiam iudicatur. Quod verò iuxta logicas cognitiones de modo sciendi iudicetur, quis dubitet?

Vnde sumitur argumentum, quia aliqua debet esse regula, iuxta quam iudicemus de modo sciendi, & per quam regulemur in iudicio ferendo, sed hæc est notitia dialectica, sin assigna mihi quæ sit ergo cognitio dialectica est regula de modo sciendi. Probatu maior, quia sæpe circa modum sciendi oritur controuersia: ergo debet esse aliqua regula, iuxta quam lis componatur, neque opus est, vt per modum imperij proponatur, *Hoc est faciendum.* Sed sufficit; vt proponatur eius essentia, & ratio, qua sit, quod est re idem omnino, licet verbis explicetur diuersis. Idem enim est dicere *hæc via iustus est Romam*, ac dicere. *Hæc via te Romam ducet.* Quod est idem in modo sciendi. Tertium fundamentum est, quia logica neque est scientia actiua, neque factiua, ergo neque est practica. Responderu eam esse actiua, quia circa eternas versatur actiones.

Igitur negandum non est logicam esse practica. Immo fatendum, præcipuos eius actus esse practicos, quia cognitio essentia modi sciendi est præcipuus actus dialectica, & ille actus est regula, per quam intellectus dirigitur in modum sciendi efficiendo, & quia practice docet, quado vrendum sit entymate, quando syllogismo, quando definitione, &c. Sicut prudentia docet quando hæc virtus, quando illa sit exercenda.

Verum negandum non est, eam esse simul speculatiua, quia multas habet cognitiones speculatiuas, per quas intellectus non dirigitur in suis actionibus, vt sunt. *Hæc definitio non distinguitur realiter à definito. Genus latius patet suo differentijs.* Quæ cognitiones in sola speculatione consistunt, nam cum actus genericos efformamus, cum definimus, & demonstramus, per alias cognitiones dirigimur. V.g. Quando demonstramus, dirigimur per actus, quibus cognoscimus syllogismū in tali figura tot ac tales habere propositiones, in quibus mediū subiicitur in vna & prædicatur in alia, &c. Qui actus sunt necessarij, & sufficiunt ad arguendum. Item cognitiones, quibus cognoscimus proprietates modi sciendi, sunt actus speculatiui. Quia illæ proprietates ex syllogismo dimanant necessariò, siue à nobis cognoscantur, siue ignorentur, sicut cognitio architecti de domus proprietate est speculatiua, per quam cognoscit domum defendere à frigore, eam esse diurnam, aut facile corrige, quæ cognitio inutilis est ad domum efficiendam, & ea propter speculatiua.

Dices huiusmodi cognitiones referri ad demonstrationem, sicut cognitio partis, aut attributi refertur ad cognitionem totius, aut essentia, ergo sunt practica. Nego consequentiam, quia referuntur ad demonstrationem tanquā ad finem vltimum, & extrinsecum, quod non tollit quin sint speculatiua. Sicut in Theologia multæ cognitiones practica referuntur ad speculatiuas, nam cum vnus habitus refertur ad alium, retinet suum proprium modum tendendi in obiectum, & cum habitus de passione sistat in sola contemplatione, est speculatiua, licet referatur ad practicum. Quæ relatio nunquam immutatur. Quod si per extrinsecam denominationem à principali habitu, eum practicum

§. 22. Secundo.

Tertium fundamentum primæ sententiæ.

Reijcitur.

§. 23. Logica est practica.

§. 24. Est speculatiua.

§. 25. Obiectio.

Dissoluitur.

G voces.

voces, quæstio est de solo nomine; verisique non proprio.

§. 26. *Obiectio secundæ. Reijcitur.*
Dices secundo eas proprietates esse actuum secundum se, & ad animaliticum spectare. Contra, quia ex essentia syllogismi aliqua emanare attributa necesse est, nam quoduis ens, ut ens, habet attributa, quorum notitia speculatiua est. Item genus latere plusquam differentias, logica proprietates est, quia de genere aut differentia nihil animalistica curat.

Obiectio tertiæ. Dissoluitur.
Dices tertio non posse eundem habitum esse simul practicum & speculatiuum, ergo neque logica. Transeat antecedens, quod etiam est falsum, ut patet in habitu fidei. Et nego consequentiam. Quia in logica sunt plures habitus, quorum vni sunt speculatiui, practici alij.

§. 27. *Secundum argumentum contra conclusionem.*
Secundò sic argumentaberis contra conclusionem, quia cognitio proprietatum modi sciendi est speculatiua. Ergo omnes conclusiones Dialecticæ sunt speculatiuæ, quia omnes illæ versantur circa proprietates rei. Ergo & omnia principia sunt speculatiua. Probatum secunda consequentia, quia ex principiis practicis non potest inferri conclusio speculatiua. Ergo logica aut est tantum speculatiua, aut practica.

§. 28. *Eius solutio.*
Nego primam consequentiam, nam multæ conclusiones sunt practicae, quæ non versantur circa proprietates, sed circa ipsam essentiam modi sciendi. Quæ conclusiones ex generalibus principiis deducuntur. Ut in hoc syllogismo, *omnis modus sciendi explicans naturam rei constat ex genere & differentia: definitio est modus sciendi explicans naturam rei.* Ergo definitio constat genere & differentia, quæ conclusio est practica. Item sunt conclusiones practicae omnes à posteriori, quæ versantur circa ipsam naturam modi sciendi. Secunda verò consequentia nihil valet. Nam conclusio speculatiua potest inferri ex vno principio practico & alio speculatiuo. Ut omne exercitium temperantiæ aliquando causat sanitatem, sed ieiunium est exercitium temperantiæ, ergo ieiunium aliquando causat sanitatem. Quæ conclusio est speculatiua, & inferitur ex præmissa minori practica. Item potest inferri conclusio practica ex vno principio speculatiuo, & altero practico. Ut summum bonum est amandum, Deus est summum bonum. Ergo Deus est amandus.

§. 29. Igitur, quia aliquæ cognitiones dialecticæ dirigunt potentiam ad efficiendum obiectum, quod representant, sunt practicae. Proprietatis autem cognitio est speculatiua, quia dirigit potentiam ad opus, quod æquè benè efficitur proprietate ignota, ac cognita. Hæc sententia, quæ docet logicam esse practicam, & speculatiuam, est iam recepta apud recentiores. Quam sequuntur P. Suarez & Vazquez, & videtur esse S. Thomæ, 2. 2. quæst. 47. artic. 2. ad 3. Vbi docet quodcumque opus factibile à ratione esse praxim, & logicam constituit ad efficiendos syllogismos, & illam vocat artem speculatiuam, id est practicam & speculatiuam, quia ars semper est practica. Quando verò S. Augustinus, & alij graues Doctores docent, logicam immedicari sibi perfectionem veritatis, volunt finem extrinsecum logicæ esse indagacionem veritatis iuuando scientias reales. Quid sit actus practicus? quid speculatiuus? Vtrum esse practicum sit de essentia actus, an vero extrinseca denominatio? latè disputatur disput. 11. de anima. Hic hæc sufficiunt, quia sunt logicæ propria. Communia verò non debent esse propria fede diuelli.

P. Suarez.
Vazquez.
S. Thom.

S. August.

SECTIO III.

Vtrum logica concurret efficienter ad actus aliarum scientiarum?

Affirmant ex recentioribus nonnulli. Sed im merito. Primò quia nullus habitus concurret efficienter, nisi ad suos actus proprios, ex quibus generatur, sed actus aliarum scientiarum non sunt proprii logicæ, neque ab illis generatur. Ergo logica non concurret efficienter ad illos: maior videtur ex terminis nota, quia, si non sunt proprii actus logicæ, ergo ab illis non generatur logica. Ergo neque logica illos generat. Patet consequentia, quia logica, & omnis habitus naturalis, nõ generat actus dissimiles illis, à quibus ipsa generatur, sed actus aliarum scientiarum sunt dissimiles actibus logicis, ergo illi non generantur à logica. Probatum minor primi syllogismi, quia actus aliarum scientiarum sunt de rebus secundum se. Ergo actus aliarum scientiarum non sunt actus logici.

Secundò actus aliarum scientiarum sunt obiectum logicæ. Ergo nõ producuntur à logica. Patet consequentia, quia scientia habitualis nõ producit suum obiectum, sed illud considerat per actus, ut patet in Architectura, alijsq; practicis facultatibus. Neque audiendus est qui asserit, eas ad opera externa immediata actione concurrere, id enim sine fundamento (ut alibi dicam) & sine auctoritate asseritur. Doctores enim scientiis non effectiõnem, sed contemplationem adscribunt obiecti, ad quod concurrunt medijs suis actibus: at præter actus proprios tendentes in obiecta habituum quid producunt habitus? Cõfirmatur, habitus per actus tendit in obiectum. Rogo in quod obiectum logica tendat producendo actus aliarum scientiarum? Demum intellectus cum propria specie impressa & habitu Physicæ verbi gratia, est causa adæquata cognitionis Physicæ, ergo non concurret alia cum eis. Hanc cõsequentiã latè probo disput. 9. Phys. sect. 4. Quod verò fiant artificiosè est extrinseca denominatio à logicis actibus, sicut pedes ad numerum referri.

Dices alias scientias practicas non concurrere ad sua obiecta producenda, quia sunt in potentia diuersa, ut Architectura nõ concurret ad domum, secus logicam, quæ est in eadem potentia. Sed contra, quia si ei non conuenit ex communi ratione scientiæ practicae, multò minus illi conuenit ex eo quod sit in eadem potentia. Nam intellectus directus à logica multò facilius exequitur obiectum logicæ, quam potentia externa directæ à scientiis practicis, ergo si hæc potentia sine concursu actiuo scientiæ practicae efficiunt suos actus, etiam intellectus sine concursu logicæ suos efficit.

Tertiò, quia habitus logicæ non tendit immediatè in obiecta, sed medijs actibus, est enim ut potentia, quæ obiectum attingit solum per actus. Ergo habitus logicæ nõ producit suum obiectum. Patet consequentia, quia iam haberet etiam modum tendendi in obiectum immediatè, & non per actus. Cõfirmatur, actus logicæ non producunt actus aliarum scientiarum, actus enim solum producit habitum, & circa obiectum tantum versatur in genere causæ formalis extrinseca, ut in libris de anima longè dicitur. Ergo neque habitus logicæ concurret efficienter. Probatum consequentia, quia actus maiorem, & immediatiorem, immò formalem directionem habent in obiecta, quàm habitus; sed directio actus illi non tribuit actionem,

§. 30. *Logica non concurret efficienter.*

§. 31. *Argumentum pro conclusione.*

§. 32. *Obiectio. Cõsuetur.*

§. 33. *Logica tendit medijs actibus in obiecta.*

nem, ergo neque habitus directio eam tribuit habitui. Ratio autem, ob quam logicus facilius differit, non provenit ex habitus efficientia, sed ex actuum directione. Quando verò sine reflexa cognitione logica quis differit, id præstat per habitus aliarum scientiarum, & naturali lumine rationis, non verò per habitum logicæ. Hoc enim firmum sit, nunquam habitum aliquid circa obiectum præstare, nisi per suos actus.

§. 34. *Facilitas logici in differendo pronuntiat ex habitus directione.*
Ratio, quid sibi velit adagium *principium arte facti est in efficiente artificium?* Respondeo artificium in efficiente, id est in artifice, esse notitiam practicam, quæ est principium dirigens ipsum artificem ad opus, non tamen illud efficiens.

SECTIO IV. *Vtilitas, vnitas, & finis dialecticæ.*

§. 36. *Vtilitas logice.*
Dialecticam admodum esse vilem luce clarius apparet, sancti verò Doctores, cum in dialecticam videntur inuecti, non tam in illam, quàm in sophistas, quia ea abutentur, congerunt conuicia ut clarè constat ex S. August. 1. 7. lib. 1. contra Cresconium cap. 18. vbi Christum Seruatorem, & Apostolos dialecticos nuncupat; & dialecticam artem disputatoriam: disputare autem ait esse verum à falso discernere. Nam, cum homini conaturalis sit veritatis inquisitio, apprimè ei erit vtilis facultas, per quam ei præmuniatur via ad veritatem cõsequendam. Habitus autem dialecticæ nõ est simpliciter necessarius, cum sit natura sua acquiritus. Acquisiti enim habitus non sunt simpliciter necessarii, quia non dant simpliciter, sed facillè posse. Quia totum, quod intellectus potest cum tali habitu, potest sine illo. In quo differit ab habitu supernaturali, qui dat simpliciter posse, atque ideo est simpliciter necessarius. De quo me videro disput. 16. de anima. Vtrum verò semper aliqua cognitio reflexa requiratur ad assensum conclusionum aliarum facultatum? nõ est præsentis instituti, sed animalistici disput. 7. sect. 6. siue enim requiratur, siue non; syllogismi eodem modo concipiuntur logicis præceptis, ergo ea quæstio inutilis est logico, quia huic illud tantum est vile, quod est vile arti syllogisticæ addiscendæ.

§. 37. *Logica scientia vna. specie completa.*
De vnitate logicæ nihil peculiare occurrit, præter difficultates omni habitui communes examinandas in proemio metaph. sect. 7. Dicendum autem est logicam esse scientiam vnã specie completa, quia, si est vna simplex qualitas, est apertum: si verò includit plures habitus partiales, tota illorum collectio vnũ aggregatum scientiæ constituit. Sicut plures domus vnũ vicium, aut opidum, & plures homines vnũ collegium. Scientia enim est nomen collectiuum continens multas scientias partiales.

§. 38. Dices. In logica sunt plures habitus, ergo plures scientiæ, ergo plures logicæ. Distinguo cõsequens. Plures logicæ totales, nego consequentiam. Partiales, concedo. Sicut non sunt plures habitus totales, sed partiales.

§. 39. Dices. Simpliciter dicimus logicam esse plures habitus, & non dicimus simpliciter logicam esse plures scientias, aut plures logicas. Respondeo primò, quæstionem esse de nomine. Secundò rationem reddo, quia communiter nomina hæc, *scientia, logica, physica, &c.* sumuntur pro collectione, nomen autem *habitus* non ita.

Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

Sed inquiris, quomodo vniantur habitus illi? Respondeo, præcisè per collectionem, & aggregationem omnium, qui partiales dicuntur, eo quod versentur circa partem obiecti logicæ; inter quos habitus nulla physica intercedit vnio, sed fit quasi aceruus quidam habituum, sicut ex pluribus domibus resultat aceruus, qui vocatur ciuitas; ita ex pluribus habitibus resultat aceruus, qui vocatur logica.

Dices, sicut ex habitibus conflatur vna scientia logicæ; similiter ex omnibus facultatibus, & ex logica conflabitur vna scientia totalis; atque ita tantum erit vna scientia; sicut ex multis opidis vnũ resultat Regnum. Respondeo reliquas scientias non versari circa directionem intellectus, sicut versantur omnes dialectici habitus, vnde ex obiecto scientiarum, illarum vnitas colligitur: sic dicitur vna physica naturalis, quia eius obiectum est compositum physicum, & omnes habitus, qui versantur circa hoc compositum, eius partes, & affectiones, constituunt vnã physicam; ita omnes habitus, qui versantur circa demonstracionem, &c. constituunt vnã logicam. Potuissent quidem philosophi imponere aliquod nomen, quo significaretur collectio omnium facultatum, sicut impositum est ad significandum verbum collectionem, aggregatum enim ex domibus *urbis* vocatur, aggregatum vrbium *Regnum*, aggregatum ex Regnis *Provincia*, aggregatum ex Prouincijs *Imperium*, aggregatum ex Imperijs *orbis*, at verò aggregatũ ex vtroquo orbe caelesti atque terrestri vocatur *Mundus*. At ad significandam collectionem omnium habituum non est impositum nomen. Vnitas enim scientiæ tantum tribuitur collectioni habituum, qui versantur circa idem obiectum, aut eius attributa sub eadem ratione formali. De simplicitate habituum longus mihi sermo est, disput. 16. de anima. Item de scientiarum vnitate, & diuisione in proemio metaphysicæ, sect. 7. & 9.

Finis intrinsecus habituum logicæ est eius actus. Finis extrinsecus immediatus reliquæ scientiæ, quas considerat per suos actus. Mediatum verò, atque remotus, est veritas. Sic dixit Augustinus logicam sibi vendicare veritatis perfectionem.

DISPUTATIO III.

De predicabilibus in commune.

IRECTIO actuum intellectus magna ex parte ex predicabili cognitione dependet, quia ex illis vnuerse ferè propositiones, demonstrationesque cõstantur, in quorum indagacione Porphyrij rationem, & Dialecticam methodum sequentes ea disputabimus, quæ sunt logici muneris, nec metaphysicum negotium suscipiemus, ne logicis carceribus egredientes alienam metã attingamus, & sicut *si ultra crepidas*. Nouus fortassis videbor, sum, fateor, apud nonnullos Dialecticos semi-Theologos, ac Metaphysicos, non verò apud puros illos antiquos; sed auditorum vtilitatem aliorum dictis præpono. Cùmque ingenuè fateantur cum nostro Suarez, 1. metaph. disp. 6. sect. 8. nu. 4. Vniuersalium longam disputacionem Dialecticorum abusu esse in logicam inuectam, mirum non sit, si eũ abusu emendare conentur. Et ut est in nostratum veteri proverbio. *Almal vfo quebrar le la pierna.* Quod si nulli è recentioribus habeo, quem hac in parte imiter, efficiam

ciam profectò, vt habeant posteri, quem imitentur, vt nonnulli non sine laude fecere. In sect. 1. summam præmittam de vniuersalibus, quæ ad efformandas prædicationes logice sunt necessaria. Deinceps de ipsis prædicabilibus ex instituto disputationem ordiemur.

SECTIO I.

De vniuersalibus quædam præmitto.

§. 2. PRænoscenda est natura vniuersalis, vt inde eius prædicabilitatem (quæ ad logicâ spectat) noscamus. Quia in parte vniuersale est vnum in multis, & de multis. Nam sicut vniuersale in causando est vna causa plurium effectuum, vt sol, & vniuersale in representando est vnum signum plurium signatorum, vt hæc vox homo; ita vniuersale in essendo & prædicando est vnum existens in multis rebus, & de illis prædicabile v.g. animal est in homine, & leone, & de illis omnibus prædicatur.

§. 3. Scotus (vt communiter illi tribuitur) affirmat gradus superiores (quos vniuersales vocamus) distinguuntur ex natura rei ab inferioribus, sicut vniuersale distinguitur ab vnitatis, & actio à termino producto. Itaque animal distinguitur à parte rei à rationali, & homo à Petro. Fundatur Scotus primò, quia animal & rationale habent distinctas definitiones, ergo distinguuntur ex natura rei. Sed hæc consequentia nulla est, quia habere distinctas definitiones, nihil est aliud quàm cognosci distinctis actibus intellectus, quod potest conuenire eidem rei, vt cum ego video colorem ad exiguum lucem, non possum discernere, vtrum sit nigredo, aut albedo. Accedente autem maiori luce cognosco, illum colorem esse albedinem. Ecce eundem colorem cognosco primò cognitione vniuersali, & cõfusa, deinde particulari, & distincta. Sic contingit in definitionibus, vt cognoscens quis hominem & non valens discernere, sit homo: nec necesse tantum discernens eum esse animal, cognoscit explicitè, & clarè rationem animalis eamque definit. Deinde cognoscens illum magis clarè, clarè cognoscit illum esse hominem, & cognoscit rationalitatem, illamque definit. Ecce quo pacto eidem rei conueniant diuersæ definitiones, reliqua fundamenta Scoti, & longam eiusdem Scoti impugnationem habes in disput. 5. metaphysicæ sect. 4. & 6.

§. 4. Constat ergo à parte rei nullum dari vniuersale in essendo, sed ad hoc requiri aliquod opus nostre rationis. Est tamen à parte rei vniuersale fundamentaliter, id est fundamentum ad efficiendum vniuersale. Quod fundamentum est ipsa rerum similitudo. Fit autem sic. Videt quis Petrum conuenire cum Paulo in eo quod vterque est homo, vterque bipes, & discursiuus. Item videt Petrum à Paulo dissidere, vel in colore, voce, figura, &c. statim intellectus concepit vnam rationem hominis, in qua conueniunt Petrus & Paulus, & aliam rationem talis hominis, in qua differunt. Ecce ratio hominis dicitur conceptus communis & vniuersalis, & ratio talis hominis dicitur particularis conceptus, in quo quisque differt ab alio. Item video hominem conuenire cum equo in aliis rebus, quia vterque est animal, vterque ambulat, &c. Itè video inter vtrumque latum esse dissidium. Equus enim nullam habet potentiam rationalem. Ecce cõcipio rationem animalis vt cõmunem Petro & equo, in qua cõueniunt, & concipio irrationalitatem equi, in qua differunt. Fundamentum horum conceptuum

est operationes similes & dissimiles, quæ in illis reperiuntur, tamen ipsa diuersum animal est homo ab equo. Illa ratio animalis est vna in multis, vna (inquam) per similitudinem, vt dicimus Hispanè eos, qui similes habent annuos redditus. Tamen vna misma renta. Quod egregiè S. Augustinus explicuit t. 3. lib. 13. de Trinit. cap. 2. Nam & duos homines simillimos (inquit) cum videmus, vnam faciem dicimus & miramur amborum. Quod testimonium late produco disput. 5. de fide §. 5. Vel est vna per intellectum apprehendentem eas res, ac si esset vna, & illa est prædicabilis de multis, quia de equo & Petro prædicatur animal. Ille conceptus communis, quando concipitur in rebus dissimilibus in essentia, vt in equo & homine, dicitur abstractio generis ab speciebus, & quando concipitur in duobus indiuiduis eiusdem speciei, vt homo in Petro & Paulo, dicitur abstractio speciei ab indiuiduis, quia ita cognoscitur ratio generica, vt non cõscatur clarè, & distinctè species, & ita concipitur species, vt non cõcipiantur clarè indiuidua, & hoc est abstrahere vnũ ab alio, concipere vnũ sine alio. Et quidem abstractio est duplex, alia præcisua, quam vocant præcisionem rationis; alia negatiua, quam vnũ negamus de alio. In hac secunda potest esse mendacium; in prima, non, quia quando ego concipio Petrum esse hominem, nihil mentior, licet non dicam eum esse Petrum. Propterea dicitur abstrahentium non esse mendacium. Quando verò genus concipitur simul cum vna differentia, vt animal cum rationali, tunc dicitur contrahi genus ad speciem, & quando species concipitur simul cum Petreitate v.g. tunc dicitur species contrahi ad indiuidua, quia ille conceptus communis, qui late patebat, limitatur, contrahitur, & coarctatur ad hanc speciem, vel ad hoc indiuiduum.

Reperitur igitur in quouis vniuersali & cognitione confusa, & obiectum cognitum confusè. Est enim vniuersale, compositum quoddam ex materia & forma. Sed quæ est eius forma? Communiter Thomistæ censent esse ens rationis, quod resultat ex illa abstractione. Huic scipioni innixi. Quia vniuersalia sunt entia rationis, sed non sunt entia rationis pro materiali, quia animal & homo sunt entia realia. Ergo sunt entia rationis pro formali. Ergo illorũ forma est ens rationis. Verum ostendi disput. 19. metaphysicæ ens rationis non fieri nisi per actum mendacij. Sed in illa abstractione nullum reperitur mendacium, ergo per illam abstractionem nullũ fit ens rationis. Est ergo forma rei vniuersalis, vt vniuersalis, actus intellectus abstrahens rationem cõmunem ab inferioribus. Quæ autem, & qualis sit illa forma habes in disput. 5. metaphysicæ sect. 7. & 8.

De materiali verò vniuersalis magna est controuersia inter Thomistas & Nominales. Thomistæ dicunt per actus vniuersales ita abstrahi naturam communem à suis inferioribus, vt hæc inferiora non cognoscantur formaliter, & distinguuntur ex parte ipsius obiecti plures formalitates, vt quando cognoscitur animal, dicunt non cognosci formalitatem rationale, & quando cognoscitur homo, nõ cognosci Petreitasem, & intellectum habere hanc vim partiendi obiecta realiter impartibilia. Itaque non solum actus vniuersalis, sed ipsa etiam obiecta distinguuntur per actus vniuersales. Rationes verò inferiores cognosci materialiter, in quantum sunt idem cum vniuersalibus à parte rei. Dicunt etiam, quando prædicatur homo de Petro, prædicari quidem eundem hominem de Paulo, eundem (inquam) nõ realiter, nec quantum ad re prædicatam, sed

Abstrahere est concipere vnum sine alio.

§. 5. Abstractio est duplex, alia præcisua, alia negatiua.

§. 6. Vniuersale est compositum ex materia & forma.

Forma vniuersalis est actus intellectus abstrahens rationem cõmunem ab inferiori.

§. 7. Opinio Thomistarum de materiali vniuersali.

fed eundem ratione, & quantum ad modum prædicandi.

§. 8. Opinio Nominalium.

At verò Nominales hanc sententiã impugnant, censent enim nõ posse ex parte obiecti respondere plures formalitates distinctas. Sed eandem numero formalitatem, quæ diuersa nominatur, non propter diuersitatem obiectorum, sed propter varios concupus, per quos denominatur. Aiunt enim, quando cognoscitur homo, cognosci quidem explicitè aliquam rationem hominis, at verò cognosci formaliter Petreitasem, & omnia alia indiuidua, sed non clarè, & distinctè sed confusè. Ad quod aduerte in hac sententia aliud esse cognoscere rem singularem, aliud illam cognoscere in singulari, id est cõcipere rationes communes, quas censent esse singulares ex parte obiecti essentialiter. Atque ea cognitio talis est, vt ex vi illius non possit discerni vnum ab alio, ideo vocatur ratio communis, quia ille conceptus licet representet rem singularem, est tamen confusus, communis & indifferens, non magis representans hoc singulare, quàm illud, sed omnia confusè; quia, cum omnia singularia in illa ratione representata sint similia, non potest vnum ab alio discerni, quia inter similia, vt similia, non est distinguere; at verò cognoscere rem singularem in singulari, est representare rem singularem, illamque cognoscere vt talem, & discernere ab aliis, vt cum quis cognoscit hominem esse Petrum. Longum vtriusque examen sententiæ habes in Metaphysica disput. 5. sect. 10. quo autem pacto contingat distinctio rationis; habes ibidem disput. 6. sect. 4.

SECTIO II.

Vtrum Prædicabilitas sit de essentia vniuersalis?

§. 9. Quare proprietas non sit de essentia rei. Proprietas dupliciter sumi potest.

PRoprietas non potest esse de essentia rei. Quia essentia est primus conceptus, qui cognoscitur in obiecto, vt in homine corpus & anima: proprietas verò est secundus conceptus, qui dimanar à primo. Proprietas dupliciter sumi potest, primò vt sit res verè & realiter ab essentia distincta, vt calor est proprietas ignis. Secundo modo vt non sit distincta realiter, sed tantum intelligatur ratione nostra distingui, & ab essentia manare, vt attributa diuina non distinguuntur realiter à natura Dei, sed tantum ratione nostra.

§. 10. Prima sententia.

Titulus questionis est in hoc secundo sensu. Qui enim dicunt prædicabilitatem non esse de essentia vniuersalis, sed passionem, non asserunt esse passionem realiter, sed tantum ratione distinctam. Hæc sententia est grauius Aurohorum Alberti, Toleti, Soti, Veracruz, & aliorum. Probatum primò, quia prius ratione est rem esse, quàm esse prædicabilem. Quia rem esse, est obiectum actus, & obiectum prius est quàm actus. Ergo prædicabilitas nõ est de primo conceptu vniuersalis, sed illius passio.

§. 11. Probatum secundum.

Secundò, hæc est vera causalis, quia res est vniuersalis, ideo de pluribus prædicatur, ergo vniuersalitas est principium prædicabilitatis, ergo prædicabilitas non est de essentia vniuersalis, sed potius aliquid ex illo sequitur tamquam ex principio. Tertio. Tota essentia vniuersalis potest intelligi sine prædicabilitate, ergo hæc non est de essentia illius, quia illud non est de essentia alicuius rei, sine quo talis res cõcipi potest: antecedens probatur, quia si repugnaret actus prædicandi, tamen res esset vniuersalis.

Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

Opposita sententia est Scoti in sua logica q. 15. quem alij sequuntur. Huius sententia mihi magis probatur. Primò, quia vniuersale fit per notitiam comparatiuam, vt multi volunt, sic autem prædicabilitas est de illius essentia, quia cognitio comparatiua est reflexa cognitio, quo vniuersale ad sua inferiora comparatur, & apprehenditur illis conuenire. At apprehensa cõuenientia superioris cum inferiori, est iam proximè prædicabilis. Vel fit per notitiam abstractiuam, vt volunt alij, & sic prædicabilitas est de illius essentia, ergo semper prædicabilitas est de essentia vniuersalis. Probatum secunda pars antecedentis: quia, vt res aliqua sit prædicabilis, tantum requiritur, vt cõcipiatur vt conueniens rei, de qua prædicatur: vt enim cõcipimus rem vnam conuenire alteri, vel non conuenire, statim possumus vnam de alia affirmare, vel negare, est enim talis conceptio immediata dispositio ad affirmandum. Sed per notitiam abstractiuam vniuersalis, vniuersale concipitur vt cõueniens suis inferioribus, quia concipitur vnum in multis, ergo illa notitia constituit formaliter rem prædicabilem, ergo prædicabilitas est de essentia vniuersalis.

§. 12. Scotus. Prædicabilitas est de essentia vniuersalis. Probatum.

Confirmatur. De essentia præmissarum est constituitur intellectum potentem ad discursum, quia præmissæ per se ipsas immediatè ad illum determinant intellectum. Sed simili ratione illa notitia abstractiua vniuersalis determinat intellectum ad illud prædicandum, ergo de essentia illius abstractionis est constituitur vniuersale proximè prædicabile, quia idem est ac determinare intellectum ad prædicabilitatem.

§. 13. Confirmatur.

Vt res tota explicetur, aduerte, actus intellectus dupliciter posse considerari. Primò, vt respiciuntur & denominant obiecta, quæ ab illis dicuntur cognita, & vt respiciunt ipsam potentiam, quam denominant cognoscentem. Secundò vt se mutuo respiciunt ipsi actus, vt principium & principiarum, siue vt causa & effectus, sic discursus respicit iudicium, & hoc apprehensionem tanquam conditionem ad se prærequisitam. Vtraque ratio est essentialis actibus. De prima non est dubium, sed secunda patet etiam, quia illi actus essentialiter subordinantur, & vnus refertur ad alium; sicut rerum essentia essentialiter referuntur ad suos effectus, quia illos per se ipsas immediatè respiciunt. Ex his duobus respectibus duæ conserunt denominationes essentielles ipsis actibus. Ex primo resultat denominatio vniuersalis, quia actus respicit obiectum representans communem rationem pluribus. Ex secundo resultat denominatio prædicabilis, quia illemet actus disponit potentiam proximè aptam, vt prædicetur vnum de alio, in quo consistit prædicabilitas, & proxima ratio, & dispositio, vt possit prædicari, cui nihil de est præter ipsam prædicationem. Quia propter S. Thom. dixit, aliam esse rationem vniuersalis, aliam prædicabilis; aliam (inquam) denominatione. Nam vniuersale representat obiecta cõfusè, prædicabile verò connotat iudicium, ad quod disponit. At si actus vniuersalis adæquatè penetraret, vtraque ratio est de primo eius conceptu, vt animal & rationale de homine, & neutra est attributum alterius.

§. 14. Explicatur doctrina.

Secundò probant alij, hanc sententiam, quia vniuersale logicum essentialiter constituitur in ratione talis per prædicabilitatem sicut homo per rationalitatem, ergo est de eius essentia. Probatum antecedens, quia vniuersale metaphysicum abstractum à prædicabili, aut non prædicabili. Sed huius argumento responderi facile potest prædicabilitatem formaliter non esse immediatam vniuersalis

§. 15. Aliorum probatio. Impugnatio.

SECTIO III.

Quomodo vniuersalia predicentur?

logici differentiam, sed predicabilitatem radica- lem. In hoc enim differt metaphysicum à logico, quia ex metaphysico nullo modo sequitur predi- cabilitas, secus ex logico. Vt si quis diceret homi- nem essentialiter à bruto differre, quia homo est radix admirationis, secus brutum. Deinde sine fun- damento inuenitur distinctio inter vniuersale me- taphysicum & logicum, quia omne vniuersale im- essendo fit per actum intellectus, sicut vniuersale logicum, eaque distinctione Scotici solum vti po- tuere.

§. 16. Respondetur prima probationi prioris sententia.

Ad primum ex §. 10. respondetur, Rem prius esse, quam sit predicabilis, quia etiam est prius quam concipiatur vt conueniens pluribus, & sic prius est obiectum, quam actus; at non est prius vniuersalis, quam predicabilis, quia idem actus, per quem efficitur vniuersalis, immediatè determinat intellectus, vt eam possit predicare. Sicut res prius est quam per præmissas concipiatur, sed non est prius concepta per præmissas, quam sit discursibili- lis, quia præmissæ disponunt intellectum ad dis- cursum.

§. 17. Respondetur secunda.

Ad secundum ex §. 11. responderur eam causa- lem esse veram, si intelligatur de vniuersalitate fun- damentali, falsam verò si de formali: nam quia res est vniuersalis fundamentaliter, idè est predica- bilis, quia ratione fundamenti est cognoscibilis, vt conueniens pluribus, per quam cognitionem fit vniuersalis, & predicabilis. Est autem vera hæc causalis; idèo predicatur, quia est vniuersalis for- maliter, quod est idem ac dicere: idèo predicatur quia est predicabilis. Istæ enim duæ rationes con- ueniunt essentialiter actui vniuersali, & neutra se- quitur ex altera: at non est vera causalis illa intel- lecta de vniuersalitate formali, quæ est predica- bilitas.

§. 18. Respondetur tertia.

Ad tertium responderur. Negando antecedens, quia non concipitur tota vniuersalis essentia sine predicabilitate. Sicut neque hominis essentia sine rationalitate. Ad probationem responderur non fore possibile vniuersale, nisi esset possibile predi- cabile, quia sunt idem. Nam formaliter idem est esse vnum in multis per intellectum, & predica- bile de illis. Est igitur predicabilitas essentialis differentia vniuersalis, quia actus, per quem con- cipitur vt conueniens pluribus, essentialiter differt ab aliis actibus, quia de se constituit intellectum proximè potentem ad predicandum vniuersale de pluribus.

§. 19. Obiectioni ex Porphyrio satis.

Dices à Porphyrio dici definitionem generis esse descriptiuam, quia datur per predicabilitatem. Responderur, Porphyrium intelligi non de predi- cabilitate; sed de actuali predicacione, vel latè su- mitur descriptio pro definitione essentiali. Sicut proprietates latè sumitur pro conceptu essentiali, quando logici dicunt predicabilitatem esse pro- prietatem vniuersalis.

§. 20. Res est predi- cabilis & ab actu predi- cabili. Et ab vltima dispositione requisita ante predicacionem secundum se conceptam. Secunda predi- cabilitas est de essentia vniuersalis, non prima.

Aduerte rem bifariam esse predicabilem: primò ab ipso actu predicandi, nõ actuali, sed potenciali, sicut res dicitur visibilis à visione possibili, quæ predicabilitas non est de essentia vniuersalis. Se- cundo modo ab vltima dispositione requisita ante predicacionem secundum se conceptam, sicut res est discursibilis per præmissas, quia hæc vltimò di- sponunt potentiam, vt possit discurre: hoc est de essentia vniuersalis. Quia de essentia simplicis ap- prehensionis est disponere ad iudicium. Atque hic docent aduersarij vniuersale solum fieri per sim- plicem apprehensionem. Nam quando fit per iu- dicium clarior est meâ sententia, quia iudicium est predicatio ipsa vel actualis, vel possibilis.

Termini primæ intentionis significant res se- cundum id, quod illis conuenit à parte rei, seclusa quacunque extrinseca denominatione; ter- mini secundæ intentionis significant res non se- cundum quod illis conuenit ex sua natura intrin- seca, sed tantum secundum quod substant extrin- seca alicui denominationi vitali, vt esse genus, sub- iectum, medium, &c. Vbi significatur ipsa res deno- minata, & denominatio, à qua genus dicitur, &c. Primò de terminis primæ; secundò de terminis se- cundæ intentionis agetur.

§. 21. Termini pri- mæ & secun- dæ intentionis quid signifi- cent.

Dico primò. Hæc sunt veræ predicaciones. Pe- trus est homo, homo est animal. Animal est rationale, ra- tionale est animal, animal est homo. Communis est, nec de ea potest dubitari. Nam illa est vera præ- dicatio affirmatiua, quæ affirmat rem, sicuti est, er- go omnes illæ sunt veræ, nam illa propositio, ani- mal est homo, æquiualeat huic, aliquid animal est homo, quia, quando ratio inferior predicatur de supe- riori, illa propositio æquiualeat propositioni parti- culari, & confusa.

§. 22. Vera propo- sitiones.

Dico secundò. Hæc est falsa. Petrus est humani- tas, homo est animalitas & rationalitas. Probatur aper- tè, quia à parte rei homo non est idem cum hu- manitate, nam præter humanitatem homo inclu- dit suppositum, quod distinguitur realiter ab hu- manitate. Sicut hæc est falsa, homo est animal, quia præter illam includit corpus.

§. 23. Falsa propo- sitiones.

Dico tertio. Hæc est vera, humanitas est anima- litas. Primò, quia à parte rei humanitas est idem cum animalitate. Secundò, quia ratio superior verè predicatur de inferiori. Quis enim neget, albe- dinem esse colorem? Sed similiter animalitas est ratio superior ad humanitatem: ergo verè prædi- catur de illa.

§. 24. Vera propo- sitiones.

Dico quarto. Hæc est vera, humanitas est ratio- nalitas, & hæc, rationalitas est animalitas. Probatur primò, quia à parte rei vna est alia. Ergo propo- sitio, quæ id affirmat, est vera, quia ab eo, quod res est, vel non est, propositio dicitur vera, vel falsa. Secundò, quia hæc est vera, iustitia Dei est miseri- cordia Dei; sed non magis distinguitur animalitas & rationalitas, quam iustitia & misericordia Dei; ergo etiam poterunt inuicem predicari.

§. 25. Vera propo- sitiones.

Sed contra omnes conclusiones arguitur pri- mò, quia pars non predicatur de parte, nec totum de parte, nec de toto pars: ergo omnes illæ pro- positiones sunt falsæ, quia aut sunt totius de parte, vt animal est homo, totum prædico de parte; aut par- tis de toto, vt homo est animal, prædico partem de toto; aut partis de parte vt animal est rationale. Di- stinguo antecedens, quod est verum, quando inter partes est distinctio à parte rei, quia tunc non est res, sicut enuntiat, vt hæc est falsa animal est cor- pus, manus est caput. Est autem falsum antecedens, quando inter totum & partes non est distinctio à parte rei, sed tantum per nostrum intellectum, tunc enim res à parte rei est sicut enuntiat. Ratio à priori est, quia distinctio rationis, & compositio, non est distinctio ex parte obiecti, sed tantum est distinctio ex parte intellectus confusè cognoscentis obiectum, quæ distinctio rationis non tollit obiecti identitatem realem, atque ita nec verita- tem propositionis. Quia ab eo quod res est, vel non est realiter, propositio dicitur vera, vel falsa, non verò ab eo, quod concipitur, vel non concipi- tur;

§. 26. Obiectio con- tra doctrinam superioris tra- ditam.

Respondetur obiectioni.

Distinctio rationis ne- que tollit iden- titatem obie- cti, neque, ve- ritatem pro- positionis.

pitur; ly, autem est, significat realem identitatem prædicati cum subiecto, non verò diuersitatem in modo concipiendi.

§. 27. Obiectioni Se- cunda.

Reijciatur.

Sed contra secundò, quia hæc est falsa, Deus voluntate intelligit, & intellectu amat, cum tamen inter Dei voluntatem & intellectum sola sit dis- tinctio rationis. Ergo similiter hæc erit falsa, hu- manitas est rationalitas. Nego consequentiam. Ra- tio est, quia in priori propositione voluntas & intellectus sumuntur reduplicatiuè (vt aiunt) & in sensu formali, qui sensus non solum includit obiectum, sed etiam nostrum concipiendi mo- dum: at verò cum reduplicacione non possunt predicari ea, quæ distinguuntur ratione, quia non sunt res, sicut enuntiat. Quare voluntas diuina, vt voluntas diuina, non est intellectus diuinus, quia vt à nobis concipitur sub ratione voluntatis, non concipitur sub ratione intelle- ctus, in quo sensu hæc est vera attributum iustitia non est attributum misericordie; quia ly, attributum, etiam reduplicat modum concipiendi. Sic etiam hæc est falsa. Deus iustitia miseretur, misericordia pu- nit, ob eandem rationem, & licet hæc propo- sitiones sint falsæ, istæ tamen sunt veræ. Intellectus diuinus est voluntas diuina, misericordia est iustitia, quia in his significatur obiectum, secundum quod est à parte rei, secluso nostro modo concipiendi, & sensu formali, quem efficit hæc propositio, Deus voluntate amat.

§. 28. Dubio se- cundo.

Sed rogas, in his vltimis propositionibus cur non fiat sensus formalis, & reduplicatiuus? Fiat autem in prioribus: Ratio est, quia vnum attri- butum ab alio distinguitur, & vnus conceptus ab alio, per ordinem ad operationes diuersas. Quotiescumque verò talem conceptum, aut attri- butum referimus ad suas operationes, illum concipimus formaliter, vt dicam disp. 5. Meta- physicæ, sect. 10. At verò, cum talem conceptum, aut attributum non referimus ad suas operatio- nes, tunc non facit sensum reduplicatiuum, & formalem, quapropter hæc propositiones sunt fal- sæ: Homo rationalitate sentit, homo animalitate dis- currit. Ratio est, quia rationalitas non denomi- natur à sensatione, neque animalitas à discursu, sed à discursu rationalitas, & animalitas à sen- satione.

§. 29. Propositio falsa.

Vnde dico quintò. Hæc est falsa, animal forma- liter est rationale, quia nomen formaliter reduplicat concipiendi modum, à quo habet animal esse dis- tinctum à rationali, quia facit hunc sensum, quan- do concipitur homo secundum quod est animal explicitè, necessariò concipitur explicitè secun- dum quod est rationale, hoc autem est falsum, vt probabo, disput. 5. Metaphysicæ, ergo pro- positio, qua id affirmo, est falsa, hæc autem est vera, homo formaliter est animal, aut formaliter ratio- nalo; quia conceptus hominis includit essentialiter conceptus rationalis, & animalis, & hæc est falsa, animal formaliter est homo, quia ly, formaliter, reduplicat præcisionem intellectus, per quam ani- mal abstrahit ab homine. Hæc autem propositio, homo in quantum homo est animal in quantum animal, potest esse ambigua, si enim nomen in quantum animal tantum appellet conceptum obiectiuum animalis cum ordine ad operationes sensitiuas, est vera: falsa tamen si nomen in quantum etiam re- duplicet modum concipiendi, quia facit hunc sen- sum, homo est quidquid animal est: absolutè tamen existimo, esse veram, quia eius vniuersalitas re- stringitur per subiectum, & efficit hunc sensum, aliquid animal est de conceptu hominis. Quare vtendo

reduplicacione tam ex parte subiecti, quam prædi- cati, omnes rationes superiores possunt de infe- rioribus predicari, & omnis differentia de specie, vt homo in quantum homo est animal in quantum ani- mal, & rationale in quantum rationale est homo. At verò vtendo reduplicacione ex parte subiecti, nulla pro- prietas potest de essentia predicari, quia hæc est falsa, homo vt homo est visibilis. Facit hunc sensum, de essentia hominis est visibilis. At verò posita redu- plicacione ex parte prædicati, vt homo est visibilis in quantum visibilis est vera, quia omnes formalitates visibilitatis conueniunt homini.

§. 30.

Dico sexto. Termini secundæ intentionis præ- dicantur de terminis primæ, vt homo est species, quia species supponit in recto pro homine, & connotat in obliquo actum, quo denominatur, sicut dicitur, homo est cognitus, homo est albus. Sed termini secun- dæ intentionis in abstracto non predicantur de terminis primæ, vt non dicitur homo est species, sicut non dicitur homo est cognitio, homo est albedo, quia species est cognitio, quæ non predicatur de homine. At termini secundæ intentionis in abstracto, predicantur de aliis etiam secundæ intentionis in abstracto, vt species est vniuersalitas, & concreti re- flexi de concretis, vt genus est vniuersale; & con- creti de abstractis, vt generitas est species, quia actus ille, qui est generitas, concipitur per alium actum reflexum, vt conueniens pluribus generitatibus numero tantum differentibus, à quo actu reflexo generitas denominatur species, sicut homo dicitur species. Tunc enim generitas ex parte subiecti significat in recto actum genericum, & in obliquo connotat alium actum reflexum, à quo denomina- tur species. Sed abstracti non predicantur de con- cretis, neque item concreti directi de abstractis di- rectis. Hæc enim est falsa, genus est generitas, quia genus præter generitatem, rem dicit, quæ denomi- natur genus. Sicut homo, præter animam, includit corpus, & homo visus visionem includit.

Termini se- cundæ inten- tionis in ab- stracto non predicantur de terminis primæ. Termini verò secundæ inten- tionis in ab- stracto predi- cantur de alijs etiam secun- dæ.

Termini ab- stracti nõ pre- dicantur de concretis ne- que concreti directi de ab- stractis direc- tis.

§. 31.

Animaduertendum est aliquos dialecticos ad- mittentes hanc propositionem, homo est animal, homo est rationale: negare hanc, humanitas est ratio- nalitas, animalitas est rationalitas. Quia aiunt homo, & animal supponunt pro eodem supposito, ratione cuius verificatur propositio, vt album est dulce. Se- cus animalitas & rationalitas, sicut albedo, & dul- cedo. Hos existimo non loqui consequenter, & exempla adducere non apta. Nam suppositum ani- malis non potest rectè predicari de supposito ho- minis, si iuxta eorum sententiam pars metaphysicæ compositionis per rationem, non potest de toto predicari. Probatur, quia suppositum animalis est pars suppositi humani, sicut animalitas est pars humanitatis, quia animalitas, cum sit substantialis conceptus, & partialis, non potest intelligi. Inno- centiario completo supposito, sed incompleto. Quare suppositum humanum componitur ratione no- stra ex supposito partiali rationalis & animalis, sicut humanitas componitur ex animalitate, & ra- tionalitate. Vnde aut vtræque propositiones ad- mittant, aut reiciant vtræque.

Probatur.

Reijciatur.

Ad exempla respondeo, album in recto suppo- nere pro eodem subiecto, pro quo dulce, ratione cuius subiecti verificatur hæc, album est dulce, quia facit hunc sensum. Idem corpus, quod afficitur al- bine, afficitur dulcedine, at non est idem supposi- tum adæquatè subiectum & animalis, quia supposi- tum hominis est totale, & animalis partiale. De abstractis longe clarior est ratio, quia albedo & dulcedo realiter distinguuntur, secus animalitas & rationalitas; quare hæc propositio homo est animal,

§. 32. Respondetur probationi.

non est vera ratione suppositi habentis humanitatem, & rationalitatem, sed ratione identitatis inter eas formalitates, siue abstractae, siue concretae fumantur.

§. 33. Alij admittunt hanc, humanitas est animalitas, & negant hanc, rationalitas est animalitas, neque aliam rationem reddunt, nisi communem earum uocum usum: quem quidem nos negamus, quia iuxta communem usum ab eo quod res est, vel non est, propositio dicitur vera, vel falsa; quando autem volumus explicare distinctionem rationis repertam inter animalitatem & rationalitatem, proprios ad id terminos habemus; utitur enim aliquibus reduplicatiuis, quales sunt, formaliter, ut sic, in quantum, &c.

DISPUTATIO IV.

De genere.

ARIAS generum acceptiones, & cur de eo prius sermo à Porphyrio instituitur, aliaque inutilia praetermittens, ad dialecticum negotium propero.

SECTIO I.

Genus definitio.

§. 1. Genus (vt Porphyrius, & Dialectici sentiunt) est id quod de pluribus differentiis specie in quid aptum est predicari. Quia definitione genus essentialiter definitur, quia praedicabilitas est de essentia uniuersalis, vt probauit disputat. 3. sect. 2. constat hac definitio genere, & differentia. Genus est praedicabile, quod significatur illis uerbis, quod aptum est predicari. Quinque enim praedicabilia in ratione praedicabilis conueniunt eodem modo, quo leo & equus in ratione animalis: vt ergo animal est genus leonis & equi, sic praedicabile est genus quinque praedicabilium, (vt disp. 6. patebit.)

§. 2. Dices. Primum praedicabile, quod est genus, est genus, ergo non potest esse species, ergo praedicabile non est genus ratione illius, quia genus semper respicit speciem. Aduerte, primum praedicabile sub diuersis considerationibus esse genus & speciem, est enim essentialiter genus, & accidentaliter species. Nam eo quod sit cognitio confusa representans plures species, dicitur genus, quod illi conuenit essentialiter, quia eius essentia est representare plura diuersarum specierum confusè, vt sunt similia; & quia idem primum praedicabile est obiectum alterius cognitionis confusae, atque reflexa ad illud cum aliis praedicabilibus terminata, dicitur species, sicut homo dicitur species animalis, quia simul cum aliis animalibus confusè cognoscitur sub conceptu animalis. Primum quidem essentialiter est cognitioni genericæ, accidentale secundum, vt in omni cognitione patet, quæ essentialiter est cognitio suum representans obiectum, & accidentaliter est obiectum alterius reflexae cognitionis, vt in prima disputatione dixi, actus aliarum scientiarum esse logicæ obiectum.

§. 3. Igitur praedicabile ponitur loco generis: reliqua ponuntur loco differentiae. Differt enim genus à proprio & accidenti, quia hæc accidentaliter & in quale, genus uero essentialiter, & in quid de suis inferioribus praedicatur. Differt autem à differen-

tia, quod hæc in quale quid, & per modum accidentis, genus uero in quid dicitur. Differt ab specie, quia genus praedicatur in quid incompletè, species uero in quid completè, idest genus non est tota quidditas, & conceptus adequatus, & completus suorum inferiorum, species uero est tota quidditas, & conceptus essentialis, completus suorum inferiorum, quæ differentia continetur illis uerbis definitionis, de pluribus differentiis specie; nam id, quod praedicatur de pluribus speciebus, non potest esse tota illarum essentia, quia species habent diuersas essentias totales, quare una totalis non potest de omnibus illis praedicari.

Soler à multis fati disputari, quid in presenti definiatur: Sotus indubitatum esse arbitrat, genus secundum utramque partem defini non posse, quia est ens per accidens; sed eius sententia est falsa, quia quidquid habet esse, eo modo, quo illud habet, est definibile, quia rem esse cognoscibilem est entis attributum, atque proprietas: definitur itaque genus secundum utramque sui partem, quia definitur uniuersale, & praedicabile de multis, quod nec soli conuenit naturæ; quæ uniuersalis dicitur, quia ea sola animal v.g. seclusa cognitione confusa, neque est uniuersalis formaliter, nec praedicabilis. Cognitio uero, secluso obiecto, non est praedicabilis de speciebus, utrumque igitur definitur, natura quidem (animal v.g.) vt subiectum uniuersalitaris, quod in recto significatur, & definitur, cognitio uero tanquæ forma uniuersalitaris, quæ in obliquo connotatur: eo enim ipso, quod dicitur aliquid de multis praedicari, dicitur obiectum, quod praedicatur, & ratio, per quam praedicatur. Obiectum est definitum quod, cognitio definitum quo. Quod contingit in quauis definitione per terminos connotatiuos, adiectiuos, seu accidentales, vt quando definitur album est disgregatum uisus, definitio conuenit pariter vt quod, albedini autem, vt quo. Quam doctrinam aperite colligo ex S. Thoma opusc. 58. ante medium, asserente uniuersale non esse unum in substantia, cum aggregat in se accidens, scilicet, intentionem secundam, & substantiam. Ergo genus idem etiam aggregat, & per eam explicari oportet.

Ad Sotum respondeo, ens per accidens defini non posse aliqua definitione quidditatiuè explicante utramque partem secundum se, at posse, si tantum partes explicentur, secundum rationem aliquam, in qua conueniunt, & efficiunt unum, vt potest exercitus, & domus defini.

Contra definitionem solet obiici, ens esse praedicabile de pluribus specie differentiis, cum tamen ens non sit genus. Verum admitta communiori sententia de analogia entis, responderetur omnia analogia excludi non modo à ratione generis, sed à quocumque praedicabili, quia praedicabile est unum simpliciter, analogum uero unum secundum quid. Responderetur secundo, ad rationem generis requiri, vt habeat species, quarum differentia non includant ipsum genus. Vt rationale non includit animal formaliter, at uero omnes differentia includunt ens, ergo ens non est genus.

SECTIO II.

Utrum materiale generis sit commune omnibus inferioribus?

Hic latè solet inquiri, utrum materiale generis, quod definitur, sit abstractum ab omnibus inferioribus

Genus praedicatur in quid incompletè, species in quid completè.

§. 4. Opinio Sotè circa definitio in definitione generis. Regitur.

Definitio connotatiui conuenit semper forma ut quo, materialis, ut quod. S. Thom.

§. 5. Definitio entis per accidens non explicat quidditatem partiu, sed rationem in qua conueniunt.

§. 6. Ens à ratione generis & quoduis analogum à ratione praedicabilis excluditur.

Genus potest differre entis in quibus non includatur.

§. 7.

Sectio II. Utrum materiale generis sit commune omnibus.

inferioribus materialibus: Scilicet, utrum hoc materiale abstrahatur ab animali, colore, chymara? Quorum singula sunt genus, primum respectu hominis & Leonis: secundum respectu albedinis & nigredinis: tertium respectu montis aurei & hypocentauri. Hæc quaestio facile resolui potest, asserendo hanc definitionem omnibus generibus conuenire secundum utramque partem, quia nullum est genus, quod non sit praedicabile de pluribus speciebus. Ergo hæc definitio conuenit generibus omnibus. Confirmatur. Illa tria, quæ numerauimus, uerè sunt praedicabilia in quid de pluribus differentiis specie, ergo illis omnibus conuenit definitio generis.

Definitio generis conuenit omnibus generibus realibus & rationis.

§. 8. Obiectio.

Sed obiicit, omnia genera non conueniunt uniuocè in ratione generis, ergo non possunt una definitione comprehendi. Consequentia patet, quia una definitio fertur in unum obiectum. Antecedens probatur, quia ens rationis etiam est genus, sicut ens reale, sed enti reali & rationis non potest dari una ratio uniuocè conueniens: ergo omnia genera non conueniunt uniuocè in ratione generis.

§. 9. Solutio.

Sed hoc argumentum & falsum assumit, & malè concludit, quia omnia genera uniuocè conueniunt in ratione generis, nam omnia illa eodem modo de suis inferioribus praedicantur. Nam sicut animal praedicatur in quid de homine & leone, ita color praedicatur in quid de albedine & nigredine, & chymara, demonte aureo & hypocentauri; ergo chymera, color, & animal omnino sunt similia in ratione generis. Quod explicio. Nam licet animal & color habeant dissimilitudinem in ratione entis, & chymara non conueniat cum illis, in ratione entis, tamen eodem omnino modo respicit color albedinem & nigredinem, quo animal respicit hominem & leonem, eodem prorsus modo chymera respicit montem aureum & hypocentaurum: ergo ens reale & rationis conueniunt uniuocè inferioribus respiciendis speciebus: sed hoc est conuenire uniuocè in ratione generis, & in ratione materiae generis: nam genus denominatur id, quod concipitur, vt praedicabile in quid de pluribus speciebus, ergo.

Ens reale & rationis conueniunt in ratione materiali generis.

§. 10.

Confirmatur, quia cognitiones, à quibus ens reale, & rationis denominantur genus, uniuocè conueniunt in ratione genericitatis, representantis confusè plures species; ergo & omnia genera uniuocè conueniunt in ratione generis. Antecedens patet, quia cognitio intellectualis humana genus est respectu omnium cognitionum humanarum intellectualium: consequentia probatur, quia ab illis cognitionibus genera denominantur genera, quæ cognitiones similes communicant denominationes. Confirmatur. Homo & albedo uniuocè conueniunt in ratione speciei, licet in ratione entis, iuxta communem sententiam, analogicè conueniant. Ergo eodem modo ens rationis & reale uniuocè conueniunt in ratione generis, licet sint analogia in ratione entis. Ratio à priori est, quia duabus rebus, quibus est una ratio analogica, potest esse alia uniuoca, quia in una sunt omnino similes, secus in alia, vt præter dicta, patet in quantitate & substantia, quæ in ratione existendi in loco sunt uniuoca, cum tamen in ratione entis sint analogica.

Duabus rebus potest una ratio esse analogica, alia uniuoca.

§. 11. Ens reale & rationis in nulla ratione prima intentionaliter conueniunt, secus secundo intentionaliter.

Per quæ patet ad antecedens. Ad probationem responderetur, enti reali & rationis non posse esse aliquid commune uniuocè in ratione entis secundum se & primò intentionaliter, secus in ratione cogniti & secundo intentionaliter. Quia non conueniunt illa entia, secundum quod habent entita-

tes similes, sed secundum quod illa entitates dissimiles inter se, eodem modo participantur ab inferioribus cuiusque, vt patet in animali, & chymara, & eodem modo terminant confusas cognitiones, quibus singulorum inferiora confusè noscuntur; at in respiciendis suis inferioribus, & terminandis confusis cognitionibus omnino sunt similia genera omnia.

Quod uero malè concludat argumentum probatur: transeat enim antecedens, & nego consequentiam. Ad probationem responderetur, una definitione uniuocè conuenienti pluribus non posse defini, nisi ea, quæ uniuocè participant talem definitionem; at una definitione analogicè conueniente pluribus posse analogica defini, vt hæc definitio; ens creatum est quiddam ab alio habere esse, conuenit substantiæ & accidenti creatis. In hoc autem sensu definitio generis erit una analogicè, sicut definitio entis creati.

§. 12.

Definitio uniuoca conuenit his quæ uniuocè conueniunt, analogica his quæ analogicè.

Dices, definitionem generis constare genere & differentia, genus autem debet esse uniuocum, ergo generis definitio debet esse uniuoca. Hæc omnia uera sunt iuxta primum modum, quo argumento respondi. At iuxta secundum respondeo, tunc non constare definitionem genere propriè sumpto: & in rigore, sed latè, vt quando definitur accidens esse entis ens, licet ens non sit propriè genus. Quado enim supra genera definiuntur, eorum definitio non potest propriè constare genere, sed aliqua ratione analogicè communi. Sic in presenti praedicabile vt sic abstrahens à praedicabili reali & rationis non est genus; est autem genus praedicabile reale ad praedicabilia realia, & praedicabile rationis ad praedicabilia rationis. Definiuntur ergo, omnia genera secundum rationem communem generis. Quod uero hæc ratio abstracta sit communis uniuocè, vel analogicè ab omnibus generibus, siue sint omnia singularia genera immediatè, & confusè cognita, parum refert. Nam in quacumque earum opinionum, est uera nostra conclusio.

§. 13.

Definitio superiorum generum non potest constare genere proprio.

Hoc autem admonerem, haud quaquam loqui consequentes, qui negant distinctas formalitates in obiectis (secundum opinionem Nominatum, quæ relata est in disputatione; sect. 1.) asserentes materiam uniuersalis esse plura indiuidua confusè cognita, & aliunde negant dari posse conceptum comunem materialis generis entium realium, & rationis, quia entia reali & rationis nulla potest dari ratio communis, dicunt tamen in presenti defini immediatè omnia materialia generum realium & rationis. Hos igitur non loqui consequentes probatur, quia per te diffiniuntur omnia materialia generum immediatè cognita, vel ergo cognoscuntur vt similia, vel vt dissimilia: non vt dissimilia, quia conceptus confusus in hoc distinguitur à claro, quia clarus cognoscit rem distinctè, & vt dissimilem ab aliis: at uero confusus rem cognoscit indistinctè, & vt similem, & conueniètem cum aliis. Sed definitio generis est conceptus confusus. Ergo non representat genera vt dissimilia. Probo etiam neque vt similia, quia per te ens reale & rationis nihil habent commune, in quo sint similia. Nam, si aliquid haberent commune, in quo assimilarentur, illud posset abstrahi, quia talis similitudo esset uniuersale fundamentaliter, non minus quam quæuis alia similitudo. Quia igitur ratione ea genera cognoscuntur?

§. 14.

Confirmatur. Non cognoscuntur, aut definiuntur, genera sola realia, nec sola genera rationis, quia definitio omnibus illis conuenit, neque cogno

§. 15.

cognoscuntur omnia illa clarè & distinctè, secundum quod sunt dissimilia, quia conceptus ille est confusus; neque item cognoscuntur, secundum quod sunt similia, quia per te nullam habent similitudinem; neque item cognoscuntur secundum rationem abstractam illis communem, quam rationem tu negas, qua igitur ratione cognoscuntur?

§. 16. Effugium. Præcluditur.

Nō minorem similitudinē requirit in obiecto actus confusus ac requirit præsciendans.

Dices, ea omnia immediatè cognosci confusè, ut sunt similia in eo, quod est de suis inferioribus eodem modo prædicari: contra primò; ergo nisi aliunde abstractio repugnet, non repugabit ex eo, quòd sint entia realia & rationis. Quia per te in ratione generis sunt similia, quòd sufficit ad abstractionem. Contrà secundò, quia non minùs requiritur in sententia Nominalium ad illum actum confusum immediatè repræsentantem plura indiuidua ut similia, quàm in sententia Thomistarum ad abstrahendas duas formalitates obiectiuas, quia in vtraque sententia tantum requiritur similitudo in aliqua ratione. Dicendum igitur est, iuxta Thomistarum opinionem immediatè definiti omnia genera secundum rationem communem ab illis abstractam, & iuxta Nominalium opinionem immediatè definiti omnia genera, ut sunt similia in ratione generis: consequenter in vtraque sententia, quæ dixi disput. 3. sect. 1.

SECTIO III.

Qua ratione genus sit pars speciei?

§. 17. Genus est pars actualis speciei, & totum potestativum respectu eiusdem.

Genus dicitur esse pars actualis comparatione ratione eiusdem, quæ oportet explicare. In concipienda specie hominis v. g. hæc cognitiones reperiantur. Prima est cognitio animalis. Secunda est cognitio rationalis. Tertia est cognitio hominis. Prima est generica, quia repræsentat rationem communem pluribus differentiibus specie, leoni, equo, & homini. Secunda est differentialis, quia est propria solius hominis, per quam à cæteris omnibus rebus separatur. Tertia est specifica, quia continet totam essentiam hominis prædicabilem essentialiter de pluribus solo numero differentiibus. Hæc tertia cognitio complectitur obiecta duarum priorum, & nihil aliud. Hominis enim notitia ad nullum terminatur obiectum, præter animal rationale. Prima cognitio distinguit animal à rationali, quia distinctio rationis est cognitio vnus obiecti, non cognitio alio, quod est idem cum illo. Item cognitio rationalis distinguit rationale ab animali, quia illud non cognoscit clarè, licet sit idem cum rationali.

§. 18.

Hinc oritur, cognitionem de homine esse compositionem hominis ex genere & differentia: nempe ex animali & rationali, quia compositio vniuersum est simul positio duarum rerum, ex quibus tertia resultat, ita realis compositio hominis est realis vnio corporis & animæ, ex qua resultat homo: ita etiam rationis compositio est cognitio componens, atque coniungens duo obiecta ratione distincta, è quibus resultat tertium. Sic notitia generis componit speciem cum differentia, è quibus resultat species. Eandem ob causam genus & differentia sunt partes speciei, quia pars est illa, ex qua simul posita cum alia compositum efficitur, ut corpus est pars hominis, & cognitio generica est partialis, & incompleta, quia terminatur ad partem obiecti, & non ad totum. Idemque dixerim de co-

Compositio rationis est cognitio coniungens duo obiecta sola ratione distincta.

gnitione differentiali. At specifica cognitio est totalis, atque completa. Hæc est causa, cur genus dicitur pars actualis speciei, quia in actuali cognitione speciei comprehenditur genus, ut pars speciei simul eam constituens cum differentia: quia species non potest concipi sine genere & differentia, cuius tota essentia consistit in vtroque conceptu, ut hominis essentia in corpore & animo, eandemque ob causam homo est totum actuale, quia in actuali cognitione sui genus includit. Quod non est pars Physicè, sed sola ratione, quia Physicè nulla est distinctio inter animal & rationale, nec compositio vlla cum homine, sed compositio, atque distinctio contingunt solum per actus confusos, & claros intellectus. Distinctio quidem per confusos, & inadæquatos, compositio verò per clariore, magisque adæquatos obiectis.

Cur genus sit pars speciei.

Hæc compositio ex genere & differentia non includit genus abstractum, atque commune cum sua integra vniuersalitate, sed ab ea contractum, atque restrictum per conceptum differentia. Nam, sicut genus, & quæuis ratio communis abstrahitur actu confuso non penetrante differentias, per quem genus diuagatur in omnes species, ita restringitur & limitatur ad vnâ speciem per actum clarum differentia, v. g. animal, cognitum sine rationali, commune est homini, & equo: at adiuncta rationalitate, iam non est commune equo, sed homini proprium, & quia speciem cõponit non cum confusa priori cognitione, sed cum clarè penetrante differentiam, idè in compositione contrahitur à sua vniuersalitate ad hanc speciem, & non finitur per eam cognitionem ad alias abire; nam, si esset tunc omnibus commune, omnes species confusè cognita componerent hominem, quia animal commune est, omnes species cognita confusè, saltem materialiter, homo autem nec materialiter componitur ex leone.

§. 19. Compositio ex genere & differentia non includit genus abstractum sed contractum à differentia.

Vnde est fluxit adagium, *genus sumitur à materia, differentia verò à forma*; quia sicut materia est indifferens ad hominem & leonem, determinatur autem ad hominem per formam. Nam *actus est qui distinguit*; ita genus indifferens est ad plures species, determinatur autem per differentias. Cum hoc discrimine, materiam esse eandem numero successiue in embrione, homine, & cadauere: at animal, distinctum est realiter in singulis inferioribus. Igitur species componitur ex genere non abstracto, atque communi, sed concreto, & reddito particulari per differentiam. Vocatur autem genus, quia est obiectum cognitionis generica, quando non cernitur differentia. Sunt enim in homine & sensatio, & discursus, animal dicitur à sensatione, & rationale à discursu. Quia igitur homo potest concipi cum sola sensatione, & sic confusè cognitus, est genus, & quia concipi potest cum sensatione, & simul cū discursu, & sic est species; idè homo rellatus ad sensationem, dicitur animal, & genus, quia per ordinem ad illam cognoscitur actu generico, & vocatur genus concretum, & animal contractum, quia illi adiungitur cognitio differentia. Vno verbo. Illa ratio, in qua homo est similis bruto, semper vocatur genus; abstractum, si sola cognoscitur; concretum verò si simul cum alia, in qua est dissimilis. Atque hæc vocatur differentia.

§. 20. Adagium.

Animal à sensatione dicitur, & rationale à discursu.

SECTIO

SECTIO IV.

Qua ratione genus sit totum comparatione speciei.

§. 21.

Totum potestativum dicitur etiam genus comparatum speciebus, easque potestate continere. Quod, ut explicem, suppono, sermonem non esse de continentia, aut potestate physica, quia genus, cum sit idem physicè cum speciebus, nec eas continet, neque habet physicè potentiam ad eas. Est igitur sermo de potestate & continentia logica, siue per intellectum. Item suppono, non dici genus totum potestativum, quia possit componi ex speciebus. Nunquam enim ratio superior componi potest ex inferioribus, tum quia rota essentia superior concipitur non concepta inferiori: tum quia differentia inferiorum sunt extra conceptum genericum, de quo non sunt directè & formaliter prædicabiles, sed pars logicè componens aliquid, est de eo directè & formaliter prædicabilis, quia est ratio illud constituens, ut rationale, & risibile prædicantur de homine; ergo genus non est totum potestativum per aliquam compositionem possibilem, per quam intelligantur species esse partes clarè atque distinctè spectantes ad generis constructionem. Vnde concludo, non esse totum simpliciter, sed tantum secundum quid, quia totum & pars simpliciter dicunt ordinem ad compositionem per claram conjunctionem duorum conceptuum in vno tertio inde resultante: vbi autem nullum est id genus compositionis, nulla est pars, nec totum vllum. Erit igitur genus analogicè, & metaphoricè, totum quatenus actu confuso plura aggregatim sine vlla distinctione ponuntur, quod est contra rationem totius, & partis simpliciter.

Genus non est totum potestativum physicè, sed tantum logicè.

Genus non est simpliciter totum sed secundum quid.

§. 22. S. Thomas.

Ac primum S. Thomas, quem refero disp. 2. Metaphysicæ sect. 3. ait, differentias entis potestate contineri in conceptu entis, at in conceptu substantia, vel accidentis contineri actu, idest, actu terminato ad conceptum entis ut sic; potentia, idest, confusè, & indistinctè, cognosci differentias; at conceptu claro atque distincto substantia, actu, idest clarè atque distinctè differentias cognosci. Itaque in sententia S. Thomæ contineri in potentia generis est, cognosci confusè cum genere, actu contineri est distinctè cognosci, quod verum est. Quapropter Aristoteles dixit, in genere latere æquiuocationes, idest, confusè contineri species inæquales. Existimo tamen non esse hanc totalitatem potestativam, quam generi adscribunt, sic enim non minus differentia esset totum potestativum comparata generi, quàm genus comparatum speciei, quia in conceptu differentia solius, tam confusè cognoscitur genus, quam differentia in conceptu solius generis propter identitatem realem inter vtrumque. Sed differentia non dicitur totum respectu generis, ergo hæc totalitas potestativa non consistit in cognitione confusa inferiorum præcisè, nisi aliquid addatur, ut §. 24. patebit.

Genus non est totum potestativum ex eo quod differentia includantur confusè in eius conceptu.

§. 23.

Rem arbitror, sic se habere. Genus sub ratione prædicabilis est totum potestativum, idest, totum prædicabile de specie. Nam genus sub ea ratione est totum respectu speciei, sub qua respicit speciem tanquam partem, quia totum ut totum dicit relationem ad partes. Sed speciem respicit, ut partem sub ratione prædicabilis; ergo genus sub ratione prædicabilis est totum respectu

Genus est totum potestativum sub ratione prædicabilis de specie.

speciei. Probo minorem, quia species respicit genus ut totum sub ratione prædicabilis de illa, ergo & genus eam respicit sub eadem ratione prædicabilis. Probo antecedens, quia species, ut est subiectibilis generi, est pars; sed pars illius ut subiectibilis, dicit respectum ad totum, ut prædicabile: quia correlativum partis est totum, prædicabile autem est correlativum subiectibilis: ergo genus comparatione speciei est totum; eamque respicit sub ratione prædicabilis. Probo maiorem, quia species est pars subiectiva generis, sic enim dicitur pars generis & non aliter. Sed pars subiectiva est pars subiectibilis idest pars subiecti, nam in prædicatione generis nulla species est subiectum totale, quia de aliis etiam prædicatur, quæ etiam sunt generis subiectum. Itaque species est pars subiecti generis, idest, non subicitur illa sola generi, sed simul cum aliis speciebus componit integrum subiectum; genus autem, quia est prædicabile, non solum de vna, sed etiam de aliis, dicitur totum potestativum, idest prædicabile seu potens prædicari.

Nulla species est subiectum totale generis.

§. 24. Obiectio.

Dices, hinc sequi, aggregatum ex omnibus speciebus subiectibilibus esse totum, non verò genus, quia totum resultat ex partibus, siue sunt omnes partes simul, ita totum respectu singulorum generum est aceruus ex illis omnibus resultans. Sicut totum respectu singulorum granorum est aceruus ex omnibus illis resultans. Respondeo totum per compositionem aut aggregationem esse omnes species subiectibilis generi, quia omnes illæ integrant adæquatam subiectum generis, at genus ostendi §. 21. non dici totum per compositionem, sed metaphoricè tantum, ad quod non sunt exigendæ proprietates totius simpliciter. Deinde respondeo, omnes species simul sumptas esse genus: ostendam enim in disput. 5. Metaphysicæ, sect. 10. materiam generis esse omnes species confusè cognitæ, vnde, si omnes illæ singillatim, & clarè cognita sunt totum subiectum, omnes etiam illæ confusè cognitæ sunt totum prædicabile, quia genus, ut prædicabile de omnibus, sunt omnes confusè cognitæ, & subiectum sunt omnes clarè cognitæ. Discrimen autem clara & confusè cognitionis non tollit, quin conceptus obiectiuus, qui solet genus denominari, semper denominetur genus (ut ostendi §. 19.) Item species vocatur pars obiectiva generis, idest, cognitionis generica obiectum partiale; quia ea cognitio immediatè terminatur ad omnes species, in qua significatione probo disput. 5. Metaphysicæ, sect. 10. omne, vniuersale dicere immediatè omnia inferiora, quia est totum respectu illorum, non per aggregationem distinctam omnium, sed per adunationem per actum confusum: sic inferiora vocantur partes diuidentes, seu membra diuidentia totius vniuersalis. In quo sensu rectè dixit S. Thomas cognitione confusa superioris potestate contineri inferiora, quia confusè ea omnia cognoscuntur, quod non conuenit conceptui differentia; in quo nec materialiter clauditur irrationale. Non video, qui possit aliter explicari ratio totalitatis generis in species.

Solutur.

Omnes species simul sumptæ sunt genus.

Species est pars obiectiva generis.

Infertur ex dictis, genus non aliter esse totum respectu speciei, quam est pars illius in potentia. Monstratur apertè, quia genus est totum, ut est prædicabile, quia species est pars illius, ut est illi subiectibilis, sed est prædicabile formaliter, ut pars in potentia; ergo est totum potestativum, ut est pars in potentia: minor patet, quia genus est prædicabile in quid incompletè, similiter

§. 25. Genus non aliter est totum, ac est pars in potentia respectu speciei.

cognoscuntur omnia illa clarè & distinctè, secundum quod sunt dissimilia, quia conceptus ille est confusus; neque item cognoscuntur, secundum quod sunt similia, quia per te nullam habent similitudinem; neque item cognoscuntur secundum rationem abstractam illis communem, quam rationem tu negas, qua igitur ratione cognoscuntur?

§. 16. Effugium. Pracluditur.

Nō minorem similitudinē requirit in obiecto actus confusus ac requirit praesens.

Dices, ea omnia immediatè cognosci confusè, vt sunt similia in eo, quod est de suis inferioribus eodem modo prædicari: contra primò; ergo nisi aliunde abstractio repugnet, non repugnabit ex eo, quòd sint entia realia & rationis. Quia per te in ratione generis sunt similia, quod sufficit ad abstractionem. Contrà secundò, quia non minùs requiritur in sententia Nominalium ad illum actum confusum immediatè repræsentantem plura indiuidua vt similia, quàm in sententia Thomistarum ad abstrahendas duas formalitates obiectiuas, quia in vtraque sententia tantum requiritur similitudo in aliqua ratione. Dicendum igitur est, iuxta Thomistarum opinionem immediatè definiti omnia genera secundum rationem communem ab illis abstractam, & iuxta Nominalium opinionem immediatè definiti omnia genera, vt sunt similia in ratione generis: consequenter in vtraque sententia, quæ dixi disput. 3. sect. 1.

SECTIO III.

Qua ratione genus sit pars speciei?

§. 17. Genus est pars actualis speciei, & totum potestatiuum respectu eiusdem.

Genus dicitur esse pars actualis comparatione speciei; item & totum potestatiuum comparatione eiusdem, quæ oportet explicare. In concipienda specie hominis v. g. hæc cognitiones repertiuntur. Prima est cognitio animalis. Secunda est cognitio rationalis. Tertia est cognitio hominis. Prima est generica, quia repræsentat rationem communem pluribus differentiibus specie, leoni, equo, & homini. Secunda est differentialis, quia est propria folius hominis, per quam à cæteris omnibus rebus separatur. Tertia est specifica, quia continet totam essentiam hominis prædicabilem essentialiter de pluribus solo numero differentiibus. Hæc tertia cognitio complectitur obiecta duarum priorum, & nihil aliud. Hominis enim notitia ad nullum terminatur obiectum, præter animal rationale. Prima cognitio distinguit animal à rationali, quia distinctio rationis est cognitio vnus obiecti, non cognitio alio, quod est idem cum illo. Item cognitio rationalis distinguit rationale ab animali, quia illud non cognoscit clarè, licet sit idem cum rationali.

§. 18.

Compositio rationis est cognitio coniungens duo obiecta sola ratione distincta.

Hinc oritur, cognitionem de homine esse compositionem hominis ex genere & differentia; nempe ex animali & rationali, quia compositio vniuersum est simul positio duarum rerum, ex quibus tertia resultat, ita realis compositio hominis est realis vnio corporis & animæ, ex qua resultat homo: ita etiam rationis compositio est cognitio componens, atque coniungens duo obiecta ratione distincta, de quibus resultat tertium. Sic notitia generis componit speciem cum differentia, de quibus resultat species. Eandem ob causam genus & differentia sunt partes speciei, quia pars est illa, ex qua simul posita cum alia compositum efficitur, vt corpus est pars hominis, & cognitio generica est partialis, & incompleta, quia terminatur ad partem obiecti, & non ad totum. Idemque dixerim de co-

gnitione differentiali. At specifica cognitio est totalis, atque completa. Hæc est causa, cur genus dicitur pars actualis speciei, quia in actuali cognitione speciei comprehenditur genus, vt pars speciei simul eam constituens cum differentia; quia species non potest concipi sine genere & differentia, cuius tota essentia consistit in vtroque conceptu, vt hominis essentia in corpore & animo, eandemque ob causam homo est totum actuale, quia in actuali cognitione sui genus includit. Quod non est pars Physicè, sed sola ratione, quia Physicè nulla est distinctio inter animal & rationale, nec compositio vlla cum homine, sed compositio, atque distinctio contingunt solum per actus confusos, & claros intellectus. Distinctio quidem per confusos, & inadæquatos, compositio verò per clariore, magisque adæquatos obiectis.

Cur genus sit pars speciei.

Hæc compositio ex genere & differentia non includit genus abstractum, atque commune cum sua integra vniuersalitate, sed ab ea contractum, atque restrictum per conceptum differentie. Nam, sicut genus, & quæuis ratio communis abstrahitur actu confuso non penetrante differentia, per quem genus diuagatur in omnes species, ita restringitur & limitatur ad vnâ speciem per actum clarum differentie, v. g. animal, cognitum sine rationali, commune est homini, & equo: at adiuncta rationalitate, iam non est commune equo, sed homini proprium, & quia speciem cõponit non cum confusa priori cognitione, sed cum clarè penetrante differentiam, idèd in compositione contrahitur à sua vniuersalitate ad hanc speciem, & non limitatur per eam cognitionem ad alias abire; nam, si esset tunc omnibus commune, omnes species confusè cognita componerent hominem, quia animal commune est, omnes species cognita confusè, saltem materialiter, homo autem nec materialiter componitur ex leone.

§. 19. Compositio ex genere & differentia non includit genus abstractum sed contractum à differentia.

Vnde effluxit adagium, genus sumitur à materia, differentia verò à forma; quia sicut materia est indifferens ad hominem & leonem, determinatur autem ad hominem per formam. Nam actus est qui distinguit; ita genus indifferens est ad plures species, determinatur autem per differentias. Cum hoc discrimine, materiam esse eandem numero successiue in embrione, homine, & cadauere: at animal, distinctum est realiter in singulis inferioribus. Igitur species componitur ex genere non abstracto, atque communi, sed concreto, & reddito particulari per differentiam. Vocatur autem genus, quia est obiectum cognitionis generica, quando non cernitur differentia. Sunt enim in homine & sensatio, & discursus, animal dicitur à sensatione, & rationale à discursu. Quia igitur homo potest concipi cum sola sensatione, & sic confusè cognitus, est genus, & quia concipi potest cum sensatione, & simul cū discursu, & sic est species; idèd homo relatus ad sensationem, dicitur animal, & genus, quia per ordinem ad illam cognoscitur actu generico, & vocatur genus concretum, & animal contractum, quia illi adiungitur cognitio differentie. Vno verbo. Illa ratio, in qua homo est similis bruto, semper vocatur genus; abstractum, si sola cognoscitur; concretum verò si simul cum alia, in qua est dissimilis. Atque hæc vocatur differentia.

§. 20. Adagium.

Animal à sensatione dicitur, & rationale à discursu.

SECTIO IV.

Qua ratione genus sit totum comparatione speciei.

§. 21.

Genus non est totum potestatiuum physicè; sed tantum logicè.

Totum potestatiuum dicitur etiam genus comparatum speciebus, eaque potestate continere. Quod, vt explicem, suppono, sermōnem non esse de continentia, aut potestate physica, quia genus, cum sit idem physicè cum speciebus, nec eas continet, neque habet physicè potentiam ad eas. Est igitur sermo de potestate & continentia logica, siue per intellectum. Item suppono, non dici genus totum potestatiuum, quia possit componi ex speciebus. Nunquam enim ratio superior componi potest ex inferioribus, tum quia tota essentia superior concipitur non concepta inferiori: tum quia differentia inferiorum sunt extra conceptum genericum, de quo non sunt directè & formaliter prædicabiles, sed pars logicè componens aliquid, est de eo directè & formaliter prædicabilis, quia est ratio illud constituens, vt rationale, & risibile prædicantur de homine; ergo genus non est totum potestatiuum per aliquam compositionem possibilem, per quam intelligantur species esse partes clarè atque distinctè spectantes ad generis constructionem. Vnde concludo, non esse totum simpliciter, sed tantum secundum quid, quia totum & pars simpliciter dicunt ordinem ad compositionem per claram coniunctionem duorum conceptuum in vno tertio inde resultante: vbi autem nullum est id genus compositionis, nulla est pars, nec totum vllum. Erit igitur genus analogicè, & metaphoricè, totum quatenus actu confuso plura aggregatim sine vlla distinctione ponuntur, quod est contra rationem totius, & partis simpliciter.

Genus non est simpliciter totum sed secundum quid.

§. 22. S. Thomas.

Ac primùm S. Thomas, quem refero disp. 2. Metaphysicæ sect. 3. ait, differentias entis potestate contineri in conceptu entis, at in conceptu substantiæ, vel accidentis contineri actu, idèd, actu terminato ad conceptum entis vt sic; potentia, idèd, confusè, & indistinctè, cognosci differentias; at conceptu claro atque distincto substantiæ, actu, idèd clarè atque distinctè differentias cognosci. Itaque in sententia S. Thomæ contineri in potentia generis est, cognosci confusè cum genere, actu contineri est distinctè cognosci, quod verum est. Quapropter Aristoteles dixit, in genere latere æquiuocationes, idèd, confusè contineri species inæquales. Existimo tamen non esse hanc totalitatem potestatiuam, quam generi adscribunt, sic enim non minus differentia esset totum potestatiuum comparata generi, quàm genus comparatum speciei, quia in conceptu differentie folius, tam confusè cognoscitur genus, quam differentia in conceptu folius generis propter identitatem realem inter vtrumque. Sed differentia non dicitur totum respectu generis, ergo hæc totalitas potestatiua non consistit in cognitione confusa inferiorum præcisè, nisi aliquid addatur, vt §. 24. patebit.

Genus non est totum potestatiuum ex eo quod differentia includantur confusè in eius conceptu.

§. 23.

Genus est totum potestatiuum sub ratione prædicabilis de specie.

Rem arbitror, sic se habere. Genus sub ratione prædicabilis est totum potestatiuum, idèd, totum prædicabile de specie. Nam genus sub ea ratione est totum respectu speciei, sub qua respicit speciem tanquam partem, quia totum vt totum dicit relationem ad partes. Sed speciem respicit, vt partem sub ratione prædicabilis; ergo genus sub ratione prædicabilis est totum respectu

speciei. Probo minorem, quia species respicit genus vt totum sub ratione prædicabilis de illa, ergo & genus eam respicit sub eadem ratione prædicabilis. Probo antecedens, quia species, vt est subiectibilis generi, est pars; sed pars illius vt subiectibilis, dicit respectum ad totum, vt prædicabile: quia correlatiuum partis est totum, prædicabile autem est correlatiuum subiectibilis: ergo genus comparatione speciei est totum, eamque respicit sub ratione prædicabilis. Probo maiorem, quia species est pars subiectiua generis, sic enim dicitur pars generis & non aliter. Sed pars subiectiua est pars subiectibilis idèd pars subiecti, nam in prædicatione generis nulla species est subiectum totale, quia de aliis etiam prædicatur, quæ etiam sunt generis subiectum. Itaque species est pars subiecti generis, idèd, non subiecti illa sola generi, sed simul cum aliis speciebus componit integrum subiectum; genus autem, quia est prædicabile, non solum de vna, sed etiam de aliis, dicitur totum potestatiuum, idèd prædicabile seu potens prædicari.

Nulla species est subiectum totale generis.

§. 24. Obiectio.

Dices, hinc sequi, aggregatum ex omnibus speciebus subiectibilibus esse totum, non verò genus, quia totum resultat ex partibus, siue sunt omnes partes simul, ita totum respectu singulorum generum est aceruus ex illis omnibus resultans. Sicut totum respectu singulorum granorum est aceruus ex omnibus illis resultans. Respondeo totum per compositionem aut aggregationem esse omnes species subiectibilis generi, quia omnes illæ integrantes adæquatam subiectum generis, at genus ostendi §. 21. non dici totum per compositionem, sed metaphoricè tantum, ad quod non sunt exigendæ proprietates totius simpliciter. Deinde respondeo, omnes species simul sumptas esse genus: ostendam enim in disput. 5. Metaphysicæ, sect. 10. materiam generis esse omnes species confusè cognitæ, vnde, si omnes illæ singillatim, & clarè cognitæ sunt totum prædicabile, quia genus, vt prædicabile de omnibus, sunt omnes confusè cognitæ, & subiectum sunt omnes clarè cognitæ. Discrimen autem clara & confusè cognitionis non tollit, quin conceptus obiectiuus, qui solet genus denominari, semper denominetur genus (vt ostendi §. 19.) Item species vocatur pars obiectiua generis, idèd, cognitionis generica obiectum partiale; quia ea cognitio immediatè terminatur ad omnes species, in qua significatione probo disp. 5. Metaphysicæ, sect. 10. omne, vniuersale dicere immediatè omnia inferiora, quia est totum respectu illorum, non per aggregationem distinctam omnium, sed per adunationem per actum confusum: sic inferiora vocantur partes diuidentes, seu membra diuidentia totius vniuersalis. In quo sensu rectè dixit S. Thomas cognitione confusa superioris potestate contineri inferiora, quia confusè ea omnia cognoscuntur, quod non conuenit conceptui differentie, in quo nec materialiter clauditur irrationalis. Non video, qui possit aliter explicari ratio totalitatis generis in speciebus.

Solutio.

Omnes species simul sumptæ sunt genus.

Species est pars obiectiua generis.

§. 25.

Inferitur ex dictis, genus non aliter esse totum respectu speciei, quam est pars illius in potentia. Monstratur apertè, quia genus est totum, vt est prædicabile, quia species est pars illius, vt est illi subiectibilis, sed est prædicabile formaliter, vt pars in potentia; ergo est totum potestatiuum, vt est pars in potentia: minor patet, quia genus est prædicabile in quid incompletè, similiter

Genus non alter est totum, ac est pars in potentia respectu speciei.

similiter & species illi incompletè subiicitur: genus enim non continet totam essentiam speciei, sed partem; ergo genus est prædicabile formaliter, vt est pars speciei, ergo in eadem ratione est pars speciei, & totum potestatiuum, quæ rectè coherent: nam prædicari vt superius, communeque multis, est prædicari vt totum potestatiuum. Quia quodcumque inferius est subiectum pariale, & eandem ob causam non potest adæquatè & completè de singulis prædicari, sed incompletè, & partialiter, quia tota mea essentia non potest aliis speciebus esse communis.

§. 26. Rogas, qui possit idem esse totum & pars comparatione eiusdem termini? Magna difficultas: totum per actum confusum & vniuersalem, per quem confusè concipiuntur omnia inferiora, quibus quasi componitur, quia illa omnia amplectitur ratio communis: pars verò per compositionem & claram cognitionem, per quam ratio communis simul cum differentia componit inferiora. Immo genus est pars speciei, & exercitium, & quasi actus secundus potentialitatis potestatiuæ, quia actualis prædicatio, per quam est actualiter pars, est exercitium prædicabilitatis, per quam est totum. Vide disputationem, & Metaphysicâ §. 86.

Genus est pars speciei per prædicationem, totum per prædicabilitatem.

SECTIO V.

Vtrum genus immediatè de indiuiduis prædicetur?

§. 27. **Q**ui negant cum Nominalibus supra prædicationes obiectiuas, necessariò fateri tenentur, genus immediatè de indiuiduis prædicari; quia vniuersalia tantum esse aiunt plura singularia immediatè confusè cognita, vt similia in aliqua ratione. In quorum sententia, sicut species nihil est præter plura indiuidua omninò similia, ita genus nihil erit præter plura indiuidua similia in operationibus communibus, & dissimilia in aliis. Probatur ergo intentum, quia genus immediatè prædicatur de pluribus speciebus: sed per te species formaliter sunt plura indiuidua similia, ergo genus immediatè prædicatur de pluribus indiuiduis similibus. Confirmatur, si genus non prædicaretur immediatè de indiuiduis, ergo prædicatur de aliqua ratione communi ab illis abstracta, quæ sit species, & quæ mediet inter genus & indiuidua: sed illa ratio sic abstracta non erit indiuiduum; ergo, nisi genus prædicetur immediatè de indiuiduis, prædicabitur immediatè de illa ratione abstracta; hoc autem est contra tuam sententiã negantem rationem abstractam ab indiuiduis, ergo in tua sententia teneris admittere, genus immediatè prædicari de pluribus indiuiduis.

§. 28. Explico, quia iuxta tuam sententiã plura indiuidua cognita, vt similia in operationibus communibus tantum, denominantur genus, v. g. plura indiuidua animalis relata ad operationes sensitivas constituunt genus animal, qui conceptus animalis est omninò incompletus, quia per illum non cognoscitur adæquatè quidditas alicuius indiuidui, vnde genus nihil est præter plura indiuidua similia incompletè cognita: at verò indiuidua similia in operationibus tam communibus, quàm propriis, erunt species, vt Petrus & Paulus relati ad actiones sensitivas & racionales. Vnde species sunt plura indiuidua com-

Genus sunt plura indiuidua incompletè cognita, complectè cognita, species.

pletè cognita, quia referuntur ad omnes operationes, per quas differunt ab omnibus indiuiduis aliarum specierum, ergo genus immediatè prædicatur de indiuiduis completè, aut incompletè cognitis; quia immediatè prædicatur de specie, quæ per te sunt indiuidua.

Confirmatur, per te homo vt sic nihil est præter hunc, vel illum hominem, vt similes; & leo vt sic, præter hunc, & illum leonem: sed animal immediatè prædicatur de homine & leone vt sic, ergo animal immediatè prædicatur de hoc homine & de illo homine, & de hoc & illo leone.

Dices, prædicari genus immediatè de indiuiduis confusè cognitis, non verò de illis in particulari cognitis. Contra primo, ergo iam habeo intentum, genus, scilicet, non posse prædicari in tua sententia immediatè nisi de indiuiduis. Contra secundò, quia si genus immediatè prædicatur de indiuiduis cognitis confusè, cur non prædicabitur de illis, si explicitè cognoscantur? Nam si conuenit indiuiduis vagè sumptis, cur non conuenit eiusdem indiuiduis determinatè sumptis? Quia hæc propositio homo est animal quæ est generis de specie, æquiualeat huic, Petrus & Paulus & omnis singularis homo est animal: & hæc, Petrus est animal, quæ est generis de indiuiduo, æquiualeat huic, hic determinatus homo est animal, ergo tam immediata est vna, ac alia, neque enim mediat species, sed differentia tantum se tenet ex parte subiecti magis clarè cogniti, non verò ex parte prædicati, neque ex modo prædicandi. Nec verò opus est, vt prius cognoscantur proprietates hominis, quàm de Petro prædicetur animal. Nam viso Petro cum sola ratione animalis (vt optimè potest) potest animal de illo prædicari, quæ prædicatio est de indiuiduo cognito incompletè.

Confirmatur: hæc est immediata prædicatio. Homo est animal, ergo & hæc, Petrus est animal: patet consequentia: quia Petrus & homo sunt singularia: homo quidem est singularia confusè cognita: Petrus vero est singularis clarè cognitum. Item ex parte obiecti nihil mediat inter Petrum & animal; quia homo in hac sententia non distinguitur ex parte obiecti à Petro; sed tantum ex modo cognoscendi, nec opus est ad prædicandum animal de Petro, vt prius prædicetur animal de homine vt sic, quia viso Petro potest de illo prædicari animal.

Controuersia est inter Thomistas admittentes abstractiones obiectiuas, & diuersas formalitates abstractas, & distinctas ab indiuiduis. Ex his authoribus multi docent, genus animal v. g. non prædicari immediatè de Petro & hoc leone, sed de homine & leone in communi. Probant primò, quia genus definitur per ordinem ad speciem, & non per ordinem ad indiuidua, ergo immediatè prædicatur de specie generis, & non de indiuiduis, quod si de indiuiduis prædicatur, id prouenit, quia speciem supponunt constitutam ex genere & differentia.

Sed hæc ratio non vrget. Nam genus definitur per ordinem ad speciem, non quia immediatè non respicit indiuidua, sed quia ab specie differt per ly, differens in specie, & quia vt certum supponitur id, quod prædicatur de specie eodem modo de indiuiduis prædicari. Infra autem ostendam, adæquatam correlatiuum generis non esse speciem, sed subiicitibile in quid incompletè.

Secundò argumentantur, quia inter gradum supremum & infimum necessariò interponitur medius.

§. 29.

§. 30. Effugium. Præcluditur primò. Secundò.

Proprietates hominis non prius cognosci debent, quàm animal prædicetur de Petro.

§. 31.

§. 32.

§. 33.

§. 34. Secundo ratio eiusdem sententia.

Sectio V. Vtrum genus immediatè de indiuiduis prædicetur. 85

medius. Non enim potest esse immediata progressio de extremo ad extremum, nisi per medium: sed gradus genericus est supremus, indiuiduus autem est infimus, specificus verò est medius inter vtrumque; ergo non potest gradus genericus immediatè prædicari de indiuiduo, nisi prius prædicetur de specifico.

Sed distinguo maiorem cum sua probatione: quando inter supremum & infimum est interponibile medium, concedo maiorem, nego tamen quando non est interponibile. In quo casu gradus supremus dicitur quia est superior, & infimus quia est inferior; non verò quia inter vtrumque alius interponatur, & in hoc sensu species est infimus gradus respectu generis, & genus supremus, inter quos nullus gradus mediat. Similiter distinguo minorem; gradus specificus est medius inter genus & indiuiduum completum, concedo minorem; nego tamen, inter genus & indiuiduum incompletum speciem mediare. Similiter distinguo consequens, ergo non potest prædicari genus de indiuiduo completo, nisi mediâ specie, concedo consequentiam, nego tamen de indiuiduo incompleto. Habet ergo genus immediata indiuidua incompleta, non tamen completa.

§. 35. Soluitur.

§. 36. Indiuiduum nõ potest cognosci, quin expressè cognoscatur ratio specifica.

§. 37. Conclusio S. Thomæ dat immediata indiuidua generi.

Probatur primò.

Pro explicatione aduerte, non posse cognosci indiuiduum perfectè, & completè, nisi ratio specifica explicitè cognoscatur, quia completa indiuidui cognitio complectitur differentialem speciei conceptum, ex quo conceptu & generico resultat species, & per conceptum differentia completur, & contrahitur genus. In hoc sensu euidenter probat argumentum, genus non prædicari immediatè de indiuiduo, quin supponatur species, quia indiuiduum constituitur completè per conceptum speciei. At verò quando indiuiduum non cognoscitur completè secundum totam illius essentiali rationem, non mediat conceptus differentia, & consequenter, neque species, quæ per differentiam constituitur, sed tunc genus prædicatur de indiuiduo cognito incompletè. Dices eò ipso quod designetur indiuiduum Petrus, v. g. designatur etiam species Homo. Distinguo, eò ipso, quod designetur indiuiduum completum, concedo, incompletum nego. Possè verò incompletum designari, patebit ex probatione conclusionis.

Ergo genus immediatè de indiuiduis incompletè cognitis prædicari, docet apertè S. Thomas opuscul. 55. ad medium his verbis. Cum habemus hoc animal; intellectus considerans, antè quam deueniamus ad formam hominis apprehendit formam vniuersalem in hoc indiuiduo, scilicet, animal. Ecce admittit S. Thomas indiuiduum animal, quin sit formaliter homo, aut leo, & ait animal apprehendi ab intellectu in hoc animali prius quam apprehendat hominem, & infra distinguit hoc animal à sorte. Conclusio probatur primò. Quando video singulare animal à longè, euidenter iudico id esse animal, quia ei video conuenire proprietatem aliquam animalis, & non possum iudicare, id esse hominem, aut leonem. Tunc rationem animalis video tali indiuiduo conuenire, & non rationem determinatam specificam, ergo animal immediatè conuenit indiuiduo. Antecedens sæpe contingit, consequentiam probò, quia genus contrahi immediatè ad indiuiduum nihil est, quam cognosci rationem indiuiduam esse animalis, quin cognoscatur esse eam hominis, aut leonis, sicut cognoscere rationem speciei conuenire indiuiduo confusè cognito, nihil est quam cognoscere rationem speciei indiuiduo conuenire, ignorando an tale Philosophia Petr. Furr. de Mendozæ.

indiuiduum sit Petrus? an Paulus?

Dices primo, quando video indiuiduum animalis, tunc præsupponi speciem, ratione cuius animalitas conuenit indiuiduo. Sed contra, quia, vel supponitur à parte rei, & fundamentaliter, & hoc nihil ad rem præsentem, quia hoc modo etiam genus prædicatur immediatè de indiuiduis completis, quia realiter sunt in specie indiuidua; vel præsupponuntur cognita species clarè & distinctè, & hic non est argumenti casus, quia tunc tale indiuiduum iam cognoscitur completè, vel præsupponitur cognita confusè & in communi, & sic non effugitur difficultas, quia in omni prædicatione generis de speciebus cognoscuntur confusè indiuidua, quia sunt idem realiter cum speciebus, & tamen non propterea dices genus immediatè prædicari de indiuiduis completis; ergo è contra, quando genus prædicatur de indiuiduis, licet ratio specifica confusè cognoscatur, non propterea tunc dicitur genus immediatè prædicari de specie. Ratio à priori est, quia conceptus confusus formalitatis, quæ nos latet, dicitur conceptus talis formalitatis, propter identitatem realem talis formalitatis cum formalitate, quæ cognoscitur clarè. Vnde ab ea formalitate, quæ latet, in eo casu illud indiuiduum non denominatur species, neque indiuiduum speciei, sed ab ea, quæ cognoscitur clarè, denominatur animal, & indiuiduum animalis.

§. 38. Effugium primum. Præcluditur.

Denominatio generis, speciei, vel indiuidui, non sumitur à formalitate quæ confusè tantum cognoscitur, sed ab ea, quæ clarè.

§. 39. Effugium secundum.

Præcluditur.

§. 40.

Dices secundò, quando cognosco speciem, cognosco etiam confusè indiuidua, non quidem immediatè, sed remotè, quia indiuidua non sunt de ratione speciei: At, quando cognosco indiuidua, cognosco etiam species, immediatè tamen, & non remotè. Vnde non omnis prædicatio immediata de specie, est immediata de indiuiduo; at omnis de indiuiduo est immediata de specie. Hæc obiectio in secunda parte probandum assūmit, deberet probare in indiuiduis incompletis speciem contineri immediatè, & esse de illorum ratione. Id enim est in controuersia. Tota autem obiectio vera est de indiuiduis completis, secus de incompletis, quibus repugnat conceptus specificus.

Dices in illis contineri speciem confusè & immediatè. Contra, ergo clarè non cognoscitur nisi indiuiduum incompletum, ergo genus clarè tunc non prædicatur nisi de indiuiduo incompleto, quod eandem patitur difficultatem, quam tu mihi obicit. Deinde cur species tunc cognoscitur immediatè, cum nulla videatur proprietas illius magis quàm si non esset? in cognitione speciei cognoscuntur remotè indiuidua, quia nihil videtur vnde illa noscantur, sed nec sic videtur aliquid vnde noscatur species, ergo non cognoscitur immediatè. Quod affertur, speciem esse de conceptu indiuidui, est clarum de indiuiduo completo; at, cum non sit de incompleto, cur cognoscatur immediatè? Et si quid probat ea ratio; probat non posse concipi clarè indiuiduum, quin clarè concipiatur species, quia est de essentia indiuidui.

Nonnulli, qui abhorrent à sententia Nominalium ea passim vtuntur, vt se extricent à nonnullis difficultatibus, & quidem sine consequentia, vt in præsentia. Nam illi præscindunt animal à rationali, quia vnum cognoscitur sine alio, & dicunt cognitione animalis non cognosci rationale immediatè; hic autem dicunt cognosci indiuiduum incompletum clarè, quin clarè cognoscatur species, & dicunt speciem cognosci immediatè confusè, quod vniuersim Nominales docent, H & hi

§. 41.

& hi non aduertunt se ponere abstractionem per claram cognitionem, quæ clarè cognoscit indiuiduum, quin clarè cognoscat speciem, & dicunt immediatè cognosci speciem, dantque manus Nominalibus.

§.42. Tertium effugium præcluditur.

Vniuersalia sunt priora in subsistendi consequentia, non in cognitione.

Dices tertio, conceptum speciei esse vniuersaliorem, qui prius necessariò cognoscitur, quia vniuersaliora sunt priora. Respondeo esse priora in subsistendi consequentia, quia ad superius ab inferiori affirmatiuè valet consequentia. Non verò sunt priora in cognitione. Experimur enim, quotidie à nobis cognosci multis indiuiduis conuenire rationem animalis, & ea indiuidua distinctè cognoscimus esse animalia, ignorata omninò ratione specifica. Rationes enim superiores aliquando prius, aliquando posterius cognoscuntur; & licet hoc admittamus, dicimus rationem genericam cognosci prius quàm indiuidualem incompletam, non verò rationem specificam, quia hæc formaliter non est superior, nisi ratione indiuidui completi. Nam omnis prioritas innititur alicui dependentiæ, quia inferiora pendent in sui cognitione à cognitione superiorum, ex quibus componuntur, & superiora non pendent ab inferioribus: ideo vniuersalia sunt priora, etiam in subsistendi consequentia. Quia verò indiuiduum incompletum formaliter, non pendet ab specie, ideo species formaliter non est prior indiuiduo incompleto vt incompleto, sed tantum materialiter.

§.43. Quartum effugium.

Præcluditur.

Dices quartò etiam in illo casu mediare conceptum speciei, non quidem ex parte prædicari, sed ex parte subiecti, in quantum illud indiuiduum confusè habet rationem speciei, quia eo ipso, quod subiicitur generi, debet esse species. Sed hoc effugium præcludit, quia conceptus confusus, vt dixi, §.38. non efficit, vt ratio communis dicatur immediatè prædicari de formalitate, quam confusè cognoscimus, nam etiam requiritur cognitio confusa rationum indiuidualium, immò omnium graduum superiorum, & tamen non dicitur animal immediatè prædicari de ente, substantia, &c. nec de Petro, & Paulo secundum rationem indiuidui completi: ergo hæc confusa cognitio speciei non efficit vt de illa genus immediatè prædicetur. Recognosce §.39. Confirmatur hoc primum argumentum, quia omnis alia prædicatio inutilis est ad hanc, hoc indiuiduum est animal; quia eò præcise, quod videam huic indiuiduo conuenire animalitatem, eam de illo prædico, ignota ratione specifica illius, quam tunc non possum prædicare.

§.44. Aliæ rationes probatur conclusio.

Secundò probatur conclusio. Quando video quatuor indiuidua animalis, duos scilicet homines, & duos leones, & explicitè cognosco ea esse animalia, & ignoro quæ animalia; tunc ab illis quatuor indiuiduis abstraho immediatè rationem communem animalis, quam illis omnibus eodem modo video conuenire; sed illa est ratio generica, quia conuenit pluribus differentibus specie; ergo ratio generica immediatè potest abstrahi ab indiuiduis. Sed ratio abstracta, de illis potest immediatè prædicari, à quibus abstrahitur immediatè, ergo potest immediatè de indiuiduis prædicari.

§.45. Primum huius rationis effugium præcluditur.

Dices, eandem rationem non abstrahi ab indiuiduis, nisi in quantum continet speciem. Contra, quia tunc non cognoscitur formaliter ratio specifica, quia nullum fundamentum videtur ad eam cognoscendam: ergo non potuit abstrahi ratio generica à ratione specifica, ergo tantum fuit abstracta ab indiuiduis. Secunda consequentia est clara, prima probatur, quia vbi non videtur fundamentum ad abstrahendum conceptum communem,

non potest abstractio fieri. Sed in eo casu non videtur fundamentum ad abstrahendam rationem specificam, quia non videntur accidentia propria alicuius speciei, sed omnia quæ videntur, sunt communia pluribus speciebus; ergo tunc neque cognoscitur, neque abstrahitur ratio specifica. Aliqua solutiones huius argumenti in §.38. sunt propostæ, & impugnatæ.

Dicunt alij, eam rationem sic abstractam esse specificam, & non genericam. Contra, quia ratio specifica solis conuenit indiuiduis eiusdem speciei, non verò indiuiduis alterius. Nam conceptus specificus necessario est vltimus, sed illa ratio conuenit plurium specierum indiuiduis, & non est vltima, nec completa illorum essentia: ergo illa ratio non est specifica sed generica. Confirmatur: illa ratio animalis abstracta immediatè ab indiuiduis eodem modo prædicatur de illis, scilicet in quid incompletè, ac si abstraheretur ab speciebus, & tamen de specie & indiuiduo prædicatur in quid incompletè, ergo semper habet rationem generis. Nec verò opus est (quod hi insinuant) vt cognoscatur tota essentia ad prædicationem generis, nam prædicari in quid completè, vel incompletè, non prouenit ex cognitione ipsius prædicabilis, sed tantum requiritur, vt cognoscatur obiectum fundamentaliter conueniens pluribus differentibus aut solo numero, aut specie. Hominem enim in quid completè prædico de Petro, licet id non cognoscam, quia, etiam me ignorante, homo est tota essentia illorum indiuiduorum, & sic prædicatur incompletè.

Sicut ergo ex animali & rationali vt sic componitur homo vt sic, ita ex hoc animali, & hoc rationali componitur hic homo. Quod verò dicitur hoc animal, per ly, hoc, non designatur indiuiduum completum, sed incompletum; si enim ly, hoc, denotaret illud completum, designaretur tota ratio specifica clarè cognita, quod tamen contingeret tunc non potest, quia ignoratur species.

Sed rogas, cur genus non constituat duas species prædicabiles, alteram quæ de indiuiduis, alteram quæ de speciebus immediatè prædicetur: Respondeo, quia ratio generica eodem modo de illis prædicatur, & quia notum est, prædicatur conueniens speciei, etiam indiuiduis conuenire. Mitto à nonnullis aduersariis admitti, Angelorum essentiam non distingui ab indiuiduatione, in quorum sententia necessariò dantur indiuidua completa immediata generi.

DISPUTATIO V.

De specie, & indiuiduo.

Species alia subiicibilis, prædicabilis alia. De vtraque præfens instituitur disputatio: quia verò indiuiduum generi, & speciei respondet, illud hac disputatione amplectemur.

SECTIO I.

De specie subiicibili.

Species apud logicos significat vltimum rei, essentialèque conceptum; sic dicuntur specie differre, aut conuenire, quæ in essentiali, & vltimo

§.46. Præcluditur etiam secundum.

Ad prædicationem generis, non requiritur cognitio totius essentia.

§.47. Vt homo componitur ex animali & rationali, ita hic homo ex hoc animali, & hoc rationali.

§.48.

Diuiditur species subiicibilis in atomam, & subalternam.

§.2. Quod subiectum generis in sententia Nominali?

Quod in sententia Thomistarum?

§.3. Idem fundamentum requiritur ad faciendum prædicabile de subiicibili.

Idè actus qui constituit superius prædicabile, constituit inferiora subiicibilia.

Sectio I. De specie subiicibili.

& vltimo conceptu differunt, aut conueniunt. Solent etiam usurpari pro subiectis, siue pro inferioribus generum, in quo sensu in præfenti sectione sumitur, & diuiditur species subiicibilis in infimam, & subalternam. Infima, siue atoma, dicitur, quæ sub se non continet nisi indiuidua omninò similia in essentiali conceptu vltimo, vt homo: Subalterna est, quæ sub se continet plures species distinctas, vt animal. Quare omnia genera, præter supremum, sunt species subalterna.

Definitur species à Porphyrio, species est quæ subiicitur generi. Subiici generi nihil est, nisi esse rationem inferiorem sub genere contentam, de qua genus prædicatur. In sententia negante abstractiones obiectiuas, idem est ac esse partem obiectiuam generis, scilicet, plura indiuidua speciei eiusdem, omninò similia, confusè cognita, quæ sunt pars obiecti genericæ cognitionis, quia hæc plura ad indiuidua terminatur diuersarum specierum, è quibus indiuidua eiusdem speciei sunt vna species, & pars materia generis. Addiderim, ita esse partem, vt in prædicatione, quæ genus prædicatur, directè habeant rationem subiecti, vt in hac homo est animal, omnia indiuidua hominis sunt subiectum partiale, de quo genus prædicatur, alioqui tantum esset pars obiectiuæ, vt cum cognosco rotam parietem v. g. pars parietis non potest dici subiici parieti, neque illius cognitioni, ita enim inferiora logica suis superioribus subiiciuntur, vt totum hoc sit in ordine ad habendam rationem subiecti in propositione. Sicut logica vniuersalia sunt in ordine ad habendam rationem prædicati, de quo latè egi disputatione, & lect. 4. In sententia verò Thomistarum subiici generi est, esse conceptum aliquem ab indiuiduis abstractum, à quo cum aliis similiter abstractis, abstrahitur genus, & de illis prædicatur, vt animal de homine & leone abstractis, quia, cum ratio generica latius pateat singulis speciebus, illæ dicuntur generi subiici, quia, cum de omnibus illis prædicatur, habent illa rationem subiecti in propositione directæ generis de specie, vt homo est animal.

Dantur in rebus species subiicibiles fundamentaliter tantum, & non formaliter. Nam idem est fundamentum ad constituendum prædicabile, & subiicibile, quia si in rebus non est fundamentum, vt res aliqua prædicetur, ergo neque vt subiiciatur alia, quia prædicabile, de aliquo subiicibili est prædicabile. Vnde sicut prædicabile fundamentaliter nihil est præter rerum essentiam connotantem diuersas operationes, aut accidentia communia, ita subiicibile fundamentaliter sunt ipsæ essentia, vt participant rationem illam communem, & sicut prædicabile formaliter dicit in recto, & de materiali obiectum contentum sub illa ratione communi, & connotat in obliquo pro formali actum intellectus, per quem in propositione prædicatur, & sicut prædicabile est rebus extrinseca denominatio ab actu intellectus sumpta, sic & subiicibile; nam per eundem numero actum, per quem res prædicabilis constituitur, eius inferiora subiicibilia constituantur. Nam sic constituitur prædicabilis per actum. Si enim per eum actum non est prædicabilis de aliquo: ergo non est prædicabile, quia prædicabile, de aliquo est prædicabile. Ergo per eundem actum constituuntur prædicabile & subiicibile. Patet consequentia, quia sicut idem actus actu existens denominat subiectum & prædicatum, idem existens in potentia denominat prædicabile & subiicibile. Sicut visio actualis denominat visum, visio autem in potentia denominat Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

visibile, nam ly, de aliquo, denotat rationem subiicibilem, est enim subiectum id, de quo aliquid prædicatur. Confirmatur; in actuali prædicatione per eundem actum constituitur subiectum & prædicatum, vt in libris de anima disput. 7. lect. 2. monstrabo.

Explicata ratione subiicibilitatis, contra definitionem subiicibilis speciei, est prima difficultas, quia in ea, & definitione generis committitur circulus. Nam de genere dicitur esse id, quod prædicatur de specie, & de hac dicitur esse id, quod subiicitur generi, hoc autem est in definitione vitiolum, quia res manet atque ignota, ac antea, ergo est vitiosa definitio.

Aduerte dupliciter circulum posse committi, primò non explicando naturam definiti, vt hoc modo: Pater est qui habet filium, & filius est qui habet Patrem; qui circulus est vitiosus, vt probat argumentum, & sic vitiosa esset generis definitio, & species, vt si diceres genus est quod habet species, species est, quæ habetur à genere. sic enim non explicatur illorum essentia. Alio modo committitur circulus, quando in definitione relatiuorum inuicem connotantur termini, sed cum explicatione definiti, vt quid est Pater? qui habet filium. Si autem roges, quid sit habere filium? non est respondendum, filius est, qui habet Patrem; sed est dicendum, hominem genuisse & illi coexistere, esse habere filium. Nec fieri potest, quin in definitione relatiui aliud relatiuum connotetur, quia vnaqueque res definitur, vt est, at relatiua in suo esse inuicem connotantur, ergo in definitione debet connotari. Sic, cum genus definitur esse prædicabile de differentibus specie, explicandum est, quid sit specie differre, scilicet habere vltimos essentialis conceptus diffimiles, & cum dicitur speciem subiici generi, explicandum est, quid sit subiici generi, quod fieri facile potest, cum constet, quid sit prædicari, & quid sit specie differre.

Ad argumentum distingo minorem: est vitiosum, quando in circulo non explicatur natura definiti, concedo minorem; secus verò cum explicatur. Vnde negatur consequentia, quia in definitione generis debet explicari, quid sit prædicari, & differre specie.

Secunda difficultas est; quia hæc definitio conuenit indiuiduo incompleto, quod subiicitur generi immediatè, vt dixi disputat. 4. lect. 5. ergo est mala definitio. Respondeo, in definitione intelligi hanc vocem soli, vt sensus sit: species est, quæ soli subiicitur generi, sicut in definitione speciei prædicabilis dicimus eam de solis differentibus numero prædicari. Neque enim opus est, eas particulas semper à doctoribus explicari, quia ex cæteris colliguntur. Clarum est enim indiuidua subiici omnibus, quibus subiicitur species, sicut est clarum de indiuiduis dici quidquid prædicatur de specie. Et forte Porphyrius voluit abstrahere ab ea quæstione, vtrum genus immediatè de indiuiduis prædicetur? & iuxta varias opiniones definitionem intelligendam reliquit.

Dices per ly, soli, differre speciem ab indiuiduo solum accidentaliter, quia subiici speciei, aut generi, nisi in modo subiicendi sit diuersitas, non constituit diuersum essentialiter subiicibile: sed in modo, quo species & indiuiduum subiiciuntur generi, non reperitur hæc diuersitas: ergo tantum differunt accidentaliter. Concedo intentum argumenti, nam sicut genus non differt in modo, quo de specie, & indiuiduo prædicatur; ita neque species & indiuiduum in modo, quo generi subiiciuntur. Immo verò species infima & subalterna non differunt

§.4. Obiectio.

§.5. Soluitur. Duplex circulus committi potest; vitiosus alter; aliter, non.

§.6.

§.7. Alia obiectio.

Soluitur.

§.8.

Species subalterna, infima, & indiuiduum, solum accidentaliter distinguuntur in ratione subiicibili.

differunt in ratione subiicibilis generi : quia de utraque genus prædicatur in quid incompletè: cum tamen ipsa differant in ratione prædicabilis, quia altera prædicatur ut genus, altera ut species.

§.9. Ex dictis collige immediatum, & adæquatum generis correlatiuum non esse speciem, sed subiicibile in quid incompletè. Nam correlatiuum prædicabilis est subiicibile, genus autem immediatè, & adæquatè non prædicatur de sola specie, sed de individuo, cæque propter in ratione subiicibilis in quid incompletè conueniunt. Relatiuum autem solius generis est sola species, quia hæc soli subiicitur generi. Nam individuum etiam subiicitur speciei, & quamuis dicatur species sola immediatè correlatiuum generis, non tamen est adæquatum, quia etiam generi subiiciuntur individua, quæ cum specie conueniunt in ratione subiicibilis, sicut etiam de utrisque prædicatur genus.

§.10. Secundò collige, subiicibile ut sic reduplicatiuè non esse vniuersale formaliter. Primò, quia individuum est vniuersale, & non vniuersale, nec prædicabile. Secundò à priori, quia vniuersale formaliter constituitur in ordine ad sua inferiora, de quibus aptum est prædicari, sed subiicibile est in ordine ad suum superius, quod de ipso prædicatur: ergo formaliter ratio subiicibilis non est prædicabilis formaliter. Confirmatur. Subiectum non est formaliter prædicatum: ergo nec subiicibile est formaliter prædicabile, quia exercitium prædicabilitatis est actualis prædicatio. In aliquibus subiicibilibus reperitur utraque ratio subiicibilis, & prædicabilis, sed respectu diuersorum, ut patet in specie infima & subalterna, quæ respectu inferiorum sunt prædicabiles, & respectu generis sunt subiicibiles: in aliis tantum reperitur subiicibilitas, ut in indiuiduis; in aliis autem prædicabilitas tantum, ut in genere supremo.

§.11. Dices, ut species subiiciatur generi, opus est ut ab indiuiduis abstrahatur: ergo ut sic est vniuersalis. Transeat antecedens, & nego consequentiam. Quia non dicitur vniuersalis in ordine ad superius, sed respectu inferiorum, tunc autem erit vniuersalis materialiter, & (ut aiunt) præsuppositiuè, siue antecederet.

SECTIO II.

Speciei prædicabilis definitio.

§.12. Species prædicabilis est, quæ de pluribus numero differentibus in eo quod quid est, prædicatur. Huius natura rectè ista definitione monstratur. Nam species, quia est vltimus quidditatiuus rei conceptus, non potest de pluribus differentibus specie prædicari. Quia quæ specie differunt, non habent eundem vltimum quidditatiuum conceptum, indiuidua autem eiusdem speciei illum habent. Quia indiuiduatio est extra rei essentiam, ut est commune dialecticorum Adagium, quod est latè in metaphysica explicandum, cum de distinctione specifica differemus.

§.13. Differunt genus & species, quod illud incompletè, hæc completè prædicatur. Rationale, ad hoc rationale comparatur ut species ad indiuidua. Differt autem species à genere, quia, licet hoc immediatè de indiuiduis prædicetur, non tamen completè, quia etiam prædicatur de speciebus. A differentia eadem ratione differt, quia hæc incompletè etiam de suis inferioribus, & in quale quid prædicatur. Si autem compares differentiam ad sua inferiora formaliter sub ratione differentie, ut rationale ad hoc rationale formaliter, tunc prædicatur ut species de indiuiduo. Sicut cum prædi-

catur forma rationalis de hac & illa rationali forma, nec tunc prædicatur ut differentia, quia rationale non est differentia rationalis, sed hominis, aut huius hominis.

Inquires cur genus non prædicetur de specie, & de suo indiuiduo incompleto, ut animal de hoc animali? Respondetur quia totus ille conceptus potest prædicari de aliis indiuiduis diuersarum specierum, secus conceptus differentie vltimæ. Animal aut concipitur præcisum à rationalitate; aut cum illa: si cum illa, est homo, & species completa: si autem præcisum, est genus; quia licet sit in homine; non tamen concipitur ut hominis, sed ut commune homini atque leoni.

Est prima difficultas contra definitionem, quia Deus non est species, & prædicatur de Patre & Filio in quid, qui numero differunt. Respondetur, Patrem & Filium non differre numero in ratione Dei, sed esse eundem numero Deum; quare Deitas non est vniuersale, quia non multiplicatur numero in his, in quibus est, quod pertinet ad rationem vniuersalis, quod est vnum in multis, & in illis realiter diuisibile.

Secunda difficultas. Persona diuina ut sic respectu Patris & Filij, in quantum persona sunt, prædicatur de pluribus differentibus numero, quia ratio personæ est communis, & vna, & in inferioribus reipsa multiplicatur. Quia tres personæ diuinæ distinguuntur realiter inter se, & tamen persona diuina non est species: ergo definitio speciei conuenit aliis à definito. Omisissis variis solutionibus falsis. Respondeo personam diuinam ut sic nec esse speciem propriè, nec genus: quia tres personæ non differunt propriè solo numero etiam in ratione personalitatis, quia sunt diuersarum rationum; altera paternitas, altera filiatio: nec propriè differunt specie; quia sunt æquali perfectione. Item assero personam diuinam ut sic non esse propriè speciem, quia species est conceptus de pluribus indiuiduis prædicabilis, sed constans genere & differentia, ut dicuntur patebit. At persona diuina ut sic non constat genere, quia persona ut sic non est genus, quia est analogia personæ diuinæ & creatæ. Neque item est genus, quia sub se solum continet indiuidua omnino æqualia; & est vltimus illorum quidditatiuus conceptus in ratione personæ diuinæ. Quod est ergo vniuersalis genus? Respondetur participare ex specie vltima & genere supremo, ex illa habet esse vltimum quidditatiuum conceptum suorum inferiorum, ex hoc habet constitui immediatè ex ratione analogia, quia ratio personæ ut sic analogia est ad humanam & diuinam ex communiore sententia (quam modo disputationis gratia suppono) nam si opposita supponatur cum Scoto, nulla est argumenti difficultas. Vnde ad argumentum distinguo maiorem. Prædicatur de pluribus differentibus numero, tanquam conceptus constans ex genere & differentia: nego maiorem. Prædicatur ut conceptus alio modo compositus, transeat: ergo speciei definitio non est bona, nego consequentiam. Quia tantum definitur à Porphyrio vniuersale rerum creatarum, quod cognouit non verò vniuersale rerum diuinarum, quas ignorauit. Quod si dicas personam ut sic abstrahentem ab humana & diuina esse genus supremum, consequenter dicito personam diuinam non esse speciem infimam; quia non habet indiuidua quasi eiusdem rationis.

§.14.

§.15.

§.16.

Solutur.

§.19.

Ratio perso-

§.20.

§.21.

SECTIO

SECTIO III.

Vtrum species prædicabilis requirat pluræ indiuidua possibilis?

SUBSECTIO I.

Sententia Thomistarum.

§.17.

Asserunt Thomistæ, naturam angelicam Michaelis, v.g. non posse intra eandem speciem vltimam multiplicari; neque posse esse duos angelos solo numero distinctos, sed eos necessario specie differre: quia angelicæ naturæ non accipiunt indiuiduationem ab aliò, sed à se ipsis. Hac de re cum illis non disputo nunc, disputatur autem in metaphysica disputatione 12. sectione 3. Thomistis autem permilla hac opinione disputandi gratia, pergo ad logicam questionem. Opinantur præterea naturam Michaelis esse speciem infimam prædicabilem de multis indiuiduis Michaelis possibilibus quidem non in re, sed in nostro modo concipiendi. Quam sententiam docuit Caietanus 1. parte q. 13. art. 9. §. aduerte hic latitudinem.

Opinio Caietani & Thomistarum de multiplicata re requisita ad speciem.

§.18.

Cui doctrinæ præmittit duas esse comunicabiles alicuius conceptus obiectiui: Altera est secundum rem & rationem simul: quæ exigit fundamentum, & ex parte intellectus, & ex parte naturæ: ex parte quidem intellectus exigit abstractionem, & positiuam indifferentiam ortam ex abstractione à pluribus singularibus: ex parte autem naturæ exigit existentiã actualis aut possibilis, simultanea aut successiua in pluribus indiuiduis. Comunicabilitas autem secundum rationem tantum, non exigit fundamentum ex parte naturæ, quia non reperitur existentia possibilis in pluribus indiuiduis: habet tamen fundamentum ex parte solius intellectus, illam abstrahentis à singularitate.

§.19. Suedetur ex s. Thoma.

Probatur hæc sententia ex sancto Thoma plurimis in locis, maxime autem 1. p. q. 13. art. 9. afferente hoc nomen, Deus, esse quidem commune non secundum rem sed secundum rationem. Item hæc ait: forma verò, quæ non indiuiduantur per aliud suppositum sed per seipsas, quia scilicet sunt subsistentes, si intelligerentur secundum quod sunt in seipsis, non possent communicari neque re neque ratione. Sed quia formas simplices per se subsistentes non possumus intelligere secundum quod sunt, sed intelligimus eas ad modum rerum compositarum, habentium formas in materia: ideo ut dictum est imponimus eis nomina concreta, significatiua naturam in aliquo supposito.

§.20. S. Thoma alienus ab hac sententia.

Sanctus Thomas neque per somnum cogitavit de sententia tam aliena à logicis præceptis. Quod enim dixit Deum esse comunicabilem, non dixit ratione, sed opinione: opinione quidem non præscindente sed errante: ait enim esse nomen commune, quia in multorum opinione sunt multi dii: hoc autem quid interest huius questionis, agentis quidem de abstractionibus præcisus non de opinionibus erraticis? si enim quis arbitrarètur Petrum esse multiplicabilem in plures Petros, censeret hoc nomen, Petrus, esse etiam commune: an propterea erit Petrus absolutè species prædicabilis? Docet ibi sanctus Thomas omnes naturas compositas à nobis concipi ut commune secundum rem, id est ut existentes actu in pluribus ut humanitate: vel ut communes secundum rationem tantum, ut solent existentem quidem in actu in vno solo & non in pluribus: naturas verò simplices subsistentes, quæ non indiuiduantur ab aliquo sup-

§.21.

posito, sed à seipsis, docet sanctus Thomas à nobis concipi more compositarum. Hic autem mos, in quo constituitur à sancto Thoma? an in vniuersalitate? minime gentium: sed in significatione per nomen concretum, quod compositionem essentialem sonare videtur ex modo concipiendi, his verbis: Ideo ut dictum est imponimus eis nomina concreta significatiua naturam in aliquo supposito. Vnde quantum pertinet ad rationem nominum, eadem ratio est de nominibus, quæ à nobis imponuntur ad significandum naturam rerum compositarum, & quæ ad significandum naturas simplices subsistentes. Allegat autem sanctus Thomas scriptum artic. 1. eius questionis, ubi hunc sensum exponit non alium, his verbis: Inde est quod omnia nomina à nobis imposita ad significandum aliquid completum subsistens significant in concretione, prout compositi compositi.

Ut autem constet quam inuitus sui sanctus Thomas adducatur, docet nomina significatiua res indiuiduas esse incommunicabilia re & ratione: vnde ait hoc nomen, Deus, esse re ipsa incommunicabile, comunicabile autem per errorem; item & per similitudinem sicut hoc nomen Achilles. Cum autem Michael sit impositum nomen ad significandam rem in se singularem, non potest nomen esse commune, neque in re, neque ratione: sed tantum per similitudinem aut errorem.

§.22.

SUBSECTIO II.

Diruntur eius sententiæ fundamenta.

Primum huius sententiæ fundamentum est, quia angelicæ naturæ constituuntur in prædicamento, & non ut genera aut indiuidua: ergo ut species prædicabiles: Prædicamentum enim est prædicabilem coordinatio. Respondeo Angelos in prædicamento constitui, quia verè sunt genera & species multiplicabiles à parte rei in plura indiuidua eiusdem rationis. Secundò constituuntur naturæ genericæ Angelorum: item & illorum species infimæ, quæ ratione nostra sunt etiam indiuiduæ: neque opus est alia coordinatione prædicabilium nisi respondentium prædicatis quæ in seipsis habent. Indiuidua autem completa non ponuntur immediata generi, nisi quando idem sunt re & ratione indiuiduatio, & differentia specifica, ut in ea sententia dicendum est. Tandem esto distinguantur ratione differentia essentialis & indiuiduatio: dico poni in prædicamento species infimas subiicibiles generi, & prædicabiles de vno indiuiduo tantum: quæ propterea excluduntur ab hoc secundo prædicabili exigenti plura indiuidua.

§.23: Primum eius sententiæ fundamentum.

Solutur.

Species habet vnum solum indiuiduum ponitur in prædicamento, non in indiuiduo.

§.24. Secundum fundamentum.

Solutur.

Species vniu indiuidui est subiicibilis, non prædicabilis.

Secundum fundamentum: quia natura Gabrielis, & Michaelis differunt specie, & constant ex genere, & differentia: ergo sunt species prædicabiles. Respondeo, distincto antecedenti: differunt specie per indiuiduationem, concedo antecedens; differunt per aliquid ab indiuiduatione distinctum, nego antecedens: Item constant ex genere & differentia distincta ab indiuiduatione, nego antecedens: genere & differentia eadem cum indiuiduatione, concedo antecedens, & nego consequentiam: sunt enim illæ species subiicibiles non prædicabiles. Item respondeo admissa distinctione inter differentiam essentialem & indiuiduam angelicæ naturæ: do eas naturas specie differri & constare genere & differentia, nego tamen consequentiam: quia ut illæ sint species subiicibiles sufficit illa compositio ex genere & differentia: ut autem

sint predicabiles, opus erat vt illa differentia esset possibilis in pluribus indiuiduis realibus: quod ex sententia horum auctorum repugnat.

§.25. Tertium fundamentum. Soluitur.

Caietanus & Thomista dicunt naturam secundum se, quae nec sit vniuersalis, nec singularis.

§.26. Quartum fundamentum.

Confirmatur primo.

Secundo.

S.Thom.

§.27. Soluitur quantum ad argumentum.

Spiritualia per materialia cognoscimus, id est per species ipsorum, non tamen illis tribuendo hominum proprietates.

Tertium argumentum, quia natura Michaelis concipitur abstracta à singularitate: ergo concipitur communis. Primum, falsum est antecedens, ostendam enim non posse concipi ex hac sententia naturam Michaelis sine indiuidua eius differentia. Secundo respondeo admissa distinctione inter differentiam indiuiduam & specificam, nullam esse consequentiam: tum quia ipsi cum suo Caietano dicunt naturas etiam realiter communes, abstractas à singularibus, neque esse vniuersales, neque singulares, sed esse naturam secundum se. Itaque natura Michaelis praecisa à singularitate non est singularis, quia nihil est singulare nisi per singularitatem: nec item est communis: ad id enim exigitur realis potentia, realis aptitudo, vt fit in multis: quod deficit illi naturae: quae in eo statu nullam habet aptitudinem communitatis; sed aptitudinem ad vnam singularitatem tantum. Vnde in eo statu nec sunt formaliter singulares neque communes: radicaliter autem sunt singulares tantum.

Quartum fundamentum est ferè tertij reperi- tio: quia concepta natura Michaelis absque singularitate habet à nostro intellectu vniuersalita- tem: sed hæc est secundi predicabilis. ergo. Maior patet, quia naturas spirituales concipimus per similitudinem materialium: sed natura materialis præcisa à singularibus habet vniuersalitatem, ergo & natura spiritalis. Confirmatur primò, quia natura Michaelis habet duo munia. Alterum gerere vicem principij specifici, & sic constituit proximè & immediatè speciem: alterum est, gerere vicem principij indiuiduantis: hæc autem possunt ratione separari. ergo. Confirmatur secundò, quia Deus potest à nobis concipi communiter præcisa à singularitate ex modo concipiendi: ergo & Angelus. Vnde iste terminus, Deus, est communis teste sancto Thoma 1. parte quæst. 13. art. 9. asserentè esse incommunicabilem secundum rem, communica- bilem autem secundum rationem. Quapropter si aliàs Deo propter infinitatem suam, & quia est suum esse, & expers generis, ac differentiae, non repugnat intentio speciei, re vera ex modo concipiendi fieret species predicabilis.

Totum hoc argumentum nititur principio falso distinguente indiuiduationem à conceptu specifico. Vnde respondeo præcisa singularitate à natura Gabrielis hanc manere communem genericè non specificè. manet enim predicabilis de Michaële & Gabriele. Secundo respondeo admissa distinctione singularitatis à natura fallam maiorem. Ad probationem respondeo, naturas materiales singulares repugnantes communicationi reali concipi quidem sine vniuersalitate, ita naturas spirituales. Vbi aduerte latam hic esse aduersarij equi- uocationem: concipimus enim spiritualia per materialia; seruata vtrorumque proportione: non enim possumus spiritualibus adscribere aliquid illis repugnans, licet id conueniat materialibus. Concipimus enim spiritalem, per materialem substantiam, non verò illam concipimus impenetrabilem, aut extensam: quia concipere spiritualia per materialia est à materialibus accipere species spiritualium, non verò illis adscribere aliquid quod non habeant. Ita naturas spirituales communes non accipimus per naturas materiales singulares: ita nec naturas spirituales intrinsecè singulares possumus concipere per corporeas communes; quia habent

predicata intrinsecè opposita. Natura igitur materialis separata à singularitate est communis, quia à parte rei est communicabilis: quia verò natura angelicæ etiam ratione separata repugnat à parte rei multiplicari realiter, non est communis. Argumentum autem sumitur non admodum aptè à natura realiter communicabili ad incommuni- cabilem, ac propterea ex predicato vnius natura: alteri repugnanti deducitur proprietas similis vtrique.

Ad primam confirmationem ex §. 26. respon- deo non esse duo munia ratione distincta in differ- entia essentiali & indiuiduali Gabrielis. Illis ta- men admissis respondeo munus differentiae speci- ficæ esse constituit Gabrielis secundum se & quidditatiuè, item & speciem subiicibilem; non tamen predicabilem, quia illi deest indiuiduorum multitudo: in quo conceptu illa natura nec est sin- gularis, neque vniuersalis, vt dixi §. 25. Munus au- tem singularitatis est illam constituit formaliter vt explicitè singularem, quod non habet in con- ceptu præcisionis.

Secunda confirmatio ex eodem §. 26. nec bene sapit nec audit: Deus enim verus non est terminus logicæ communis pluribus diis. Sanctus autem Thomas dixit illum esse communem opinione, id est in errore constituit plures deos. Item & esse illum communem per similitudinem, seu imitatio- nem, quia in nominibus reperitur aliquid simile diuino: communitatem autem hanc negat admissis verbis: natura diuina non est communicabilis nisi secundum similitudinis participationem. Et quamuis Deus non possit speciei more predicari, postea- men non more speciei, neque alicuius ex quinque predicabilibus, sed more alicuius analogi commu- nis logicæ: quemadmodum persona diuina prædi- catur de pluribus: ita Deus erit absolutè prædica- bilis de pluribus diis. Quod quam ridiculum sit apud se perpendant singuli.

SVBSECTIO III.

Opposita sententia.

NVllam esse speciem cui repugnet multipli- cas indiuiduorum, tam communis est Theo- logorum opinio vt damnata sit tribus articulis Pa- risisensum, quam impugnat sanctus Bonaventura, Alexander, Albertus, Scotus, Gabriel, Carthusianus, & Marsilius, quos referunt Patres Conimbricenses & sequuntur quæst. 8. in præfationem Porphy- rij: è Thomista Pater Molina 1. parte quæst. 50. artic. 4. refert Ferrariensem, Capreolum, & alios insuper, & Durandum. Oppositam autem senten- tiam vel ex logicis principiis ablegandam esse ab scholis docet ipse Molina, cui subscribit P. Suarez primo metaphysicæ disput. 5. sect. 2. S. Thomas à nobis est satis apertè.

Cui præmitto duas esse quæstiones: Alteram vtrum angelicæ naturæ possint solo numero esse multæ. In qua controuersia non disquiro nunc sen- tentiã Thomisticam. Altera quæstio est vtrum an- gelicæ naturæ ex suppositione quod non possint numero esse multæ, pertineant ad secundum præ- dicabile. Dico igitur sanctum Thomam, neque per somnum vnquam cogitasse de opposita sententia. Vidimus enim quam sinistrè à nonnullis Thomis- tis ad eam trahatur: nunc autem expende testi- monia pro sententia nostra apud Petrum Bergo- mensem, verbo, Species, num. 1. quæ ego prætereo causâ breuitatis: hæc autem ipse proponit: Species duplex,

§.28. Ad primam confirmationem respondetur.

§.29. Ad secundam S. Thomæ.

§.30. Nulli speciei repugnat multiplacitas indiuiduorum. S. Bonavent. Alexand. Albert. Scot. Gabr. Carthus. Marsil. Conimbr. Molin. Ferrariens. Capreol. Durand. P. Suar. S. Thom.

§.31.

duplex, scilicet natura communicabilis pluribus indiuiduis immediatè, secundum nomen, & rationem æqualiter participatam, vt homo: in cuius confirmationem centum locos indicat Bergomensis. Expende autem à sancto Thoma exigi ad rationem speciei predicabilis vt æqualiter immediatè participetur à pluribus: vbi autem sunt realiter impossibilia plura, non potest species à pluribus æqualiter partici- pari. Indiuidua enim quæ tantum sunt possi- bilia logica seu per intellectum, non participant conceptum Angeli cum æqualitate Michaelis.

§.32. Ratio conclusiua.

S. Thom.

§.33.

S. Thom.

§.34.

Primum fundamentum huius sententiæ est, quia admissa repugnantia multiplicatis realis, non pos- sunt ratione distingui conceptus specificus, & indiuiduus Michaelis: ergo huius natura specifica nõ potest esse de pluribus predicabilis. Consequentia liquet, quia conceptus indiuiduus non potest de pluribus predicari. Antecedens expressum est à sancto Thoma quæst. de spiritualibus creaturis art. 8. ad quartum, his verbis: Sicut forma que est in subiecto, vel materia, indiuiduatur per hoc quod est esse in hoc: ita forma separata indiuiduatur per hoc quod non est nata in aliquo esse. Sicut enim esse in hoc excludit communitatem vniuersalis quod predicatur de multis, ita non posse esse in aliquo. Quibus comparat Sanctus Thomas indiuiduum habens ordinem ad mate- riam indiuiduo substantiæ completæ spiritualis: & quemadmodum natura iam recepta in materia singulari, quia ab ipsa indiuiduatur, non potest esse communis; ita nec natura subsistens, quia est irreceptibilis in materia, potest esse predicabilis, quia est singularis.

Probo ratione ipsum antecedens: quia Sanctus Thomas aut quisquis fuit author repugnantiae multiplicatis numerice, ideo eam adstruxit, quia omnis indiuiduatio distincta à conceptu specifi- co sumitur per connotationem ad materiam, vt est in vetusto ipsorum proverbio: sed in natura angelica nulla materia connotatur, ergo nulla potest esse indiuiduatio distincta conceptu specifi- co. Quod autem dicitur omnis multiplicatio nume- rica sumitur à materia, ideo dicitur, quia omnis indiuiduatio distincta ab specie sumitur à materia: species autem sic distincta sumitur à forma secundum se. Ait enim sanctus Thomas quæst. de spiri- tualibus creaturis art. 8. & 1. parte q. 50. art. 4. for- mas separatas à subiecto posse multiplicari nume- ro per diuerfa subiecta, in quibus esse possunt: & ea quæ conueniunt specie, differunt numero, id habere per materiam. Ergo tota ratio indiuidua- tionis distincta ab specie, est per ordinem ad mate- riam. Vnde argumentor: In Angelo nulla est connotatio ad materiam: ergo nulla est indiui- duatio distincta ab specie. Probo consequentiam, quia vbi deest principium indiuiduationis, indiui- duatio non est.

Item sanctus Thomas alio nititur fundamento: Ait enim species Angelicas se ipsis esse indiuiduas, & non per aliquid distinctum: quia se ipsas habent totam perfectionem speciei: ergo non est funda- mentum ad distinguendam indiuiduationem à natura: quia cũ natura habeat in se totam suam perfe- ctionem, habent etiam suam indiuiduationem ex se. Intelliguntur autem hæc etiam de conti- nentia perfectionis per intellectum atque ratio- nem: alioquin argumentum esset ineptum: quia nulla species connotans materiam accipit perfe- ctionem ab indiuiduatione à se distincta realiter: gradus enim specifici & indiuidui ex sancto Tho- ma non distinguuntur ex natura rei: sed tantum ratione: ergo cum constituat discrimen inter in-

diuiduationem, & speciem rerum connotantium materiam, & inter indiuiduationem & speciem eam non connotantium, non confluunt illud in distin- ctione reali; sed in distinctione rationis inter illos gradus. Igitur discipuli sancti Thomæ negantes multiplicatam realem indiuiduorum naturam an- gelicam, & aliunde distinguentes in ea natura spe- ciem infimam ab indiuiduatione, non calluerunt eius sententiæ fundamenta: quia deficiente mate- ria non potest apprehendi indiuiduatio ratione dis- tincta ab specie infima.

Secundo probatur eadem sententia, admissa dis- tinctione rationis inter conceptum specificum & indiuiduum Gabrielis. Vt aliqua natura sit prædi- cabilis, opus est vt sit vniocè communis pluribus indiuiduis à quibus immediatè participetur, vt ex sancto Thoma dixi: sed natura Michaelis nec po- test esse vniocè communis pluribus indiuiduis, neque ab illis æqualiter participari: ergo natura Michaelis nõ potest esse species predicabilis. Maior propositio nascitur ex solis terminis: quia omnia inferiora cuiuscumque predicabilis conueniunt vniocè in ratione predicabili: quæ autem conueniunt specie infima, solo numero differunt. Mi- nor autè probatur, quia Michaël, qui existit à parte rei, non potest solo numero differre à Michaële repugnare existere à parte rei, & existente in solo in- tellectu: sed in hac sententia non possunt esse alia indiuidua: ergo natura Michaelis non potest plu- ribus indiuiduis esse vniocè communis. Minor patet, quia Michaël existens est ens reale: alius autem Michaël non est ens reale, sed fictum, aut apprehensum: ens autem reale & non reale plus differunt quàm numero, neque intrinsecè conue- niunt in aliquo. ergo. Quod quidem argumentum est logica demonstratio.

Responderi potest primò, sufficere multiplici- tatem indiuiduorum per intellectum, vt natura sit predicabilis: quod sufficit vt vniocè conue- niant in ratione indiuidui logica: quia prædica- bilitas est logicum attributum, vniocè conue- niens enti reali atque rationis. Contra hæc senten- tia deserit omnino sua principia: etenim omnis multiplicatio numerica sumitur in hac sententia à materia: sed in natura Michaelis non potest ap- prehendi materia ex parte obiecti existens: ergo non potest apprehendi multiplicatio numerica. Minor patet, quia natura Michaelis est actus sub- sistens, materia repugnans. ergo. Item ex parte modi concipiendi naturam non daremus fundamen- tum ad illam numero multiplicandam. Quod pa- ter à priori, quia quando concipimus res ordinis superioris per ordinem inferiore, non apprehendi- mus in obiecto superiori imperfectionem existen- tem in inferiori. Cum enim concipimus Deum, non apprehendimus in ipso existentem rationem corporis: neque in eius intellectu discursum, ne- que defectum à ratione in voluntate: nec potest dici Deus vilo modo esse nobiscum vniocè, ne- que analogicè, corporeum, discurrentem, aut de- ficientem à recta ratione: quia modus ille concipiendi tantum est per species acceptas à rebus in- ferioribus, per quarum similitudinem superiores explicamus sublati imperfectionibus, quas in in- ferioribus videmus.

Impugno autem etiam à priori hoc responsum: quia quæ vniocè conueniunt, debent habere duo, alterum ex parte obiecti, alterum ex parte modi concipiendi: ex parte obiecti significati habent substantiam eandem, id est omnino similem: ex parte autem modi habent conceptum commu-

§.35. Secunda ratio conclusiua.

§.36. Effugit primum.

Præcluditur.

Cum rem superioris ordinis cognoscimus per species inferioris non illi debemus eius tribuere imperfectiones.

§.37. Vniocè conuenientiam non solum ex parte modi concipiendi, sed etiam ex parte obiecti.

nem: quæ significantur hac definitione communi: uniuoca sunt quorum nomen est commune, & secundum nomen ratio substantia eadem: sed hæc individua non habent eandem rationem substantiæ significantam per nomen, vel conceptum: ergo non sunt uniuoca. Probo minorem, quia Michaël existens non est eiusdem substantiæ cum Michaële repugnante existentia. Itaque etiam ad attributa logica exigitur conuenientia per similitudinem realem indiuiduorum. Quod est fundamentum abstractionis, & uniuersalitat.

§.38. Quod si hæc non essent vera, concluderetur aperte ens reale, & rationis uniuocè conuenire, quia ex parte modi concipiendi non differunt, quamuis differant obiecta concepta: item Deus & substantia corporea conuenirent absolute uniuocè, quia Deus apprehenditur per corporea sicut Angelus. Quæ tamen merito negantur: quia ex parte obiecti apprehensi deest similitudo & realis conuenientia in illis prædicatis, sine qua conuenientia non potest esse uniuersalitas logica. Præmoneo autem aliud esse denominationes logicas reflexè consideratas, uniuocè conuenire enti reali, & rationis: Aliud autem est prædicatum reale, conceptum per secundam intentionem prædicari posse uniuocè de ente reali & rationis. Primum est verum: quia à parte rei reperitur similitudo & conuenientia. Exempli gratia, chymara & animal uniuocè conueniunt in ratione generis, quia sicut animal est pars quidditatis hominis, & leonis, ita chymera comparata huic, & illi speciei chymara: hæc autem conuenientia oritur, quia tam chymera quam animal habent sua inferiora præbentia fundamentum abstractionis. At verò non potest directè prædicari obiectum reale de ente reali & rationis, quamuis vnum per analogiam ad aliud cognoscatur. Cum igitur natura Michaëlis sit ens reale, non potest esse uniuocè prædicabilis de vero Michaële, & apprehensio.

Aliud est ens reale & rationis conuenire in denominationibus logicis, aliud in reali prædicato.

§.39. Quod ita confirmo: omne prædicabile potest ad actum secundum deduci per actuales prædicaciones uniuocas de suis inferioribus: prædicabilitas enim dicit aptitudinem ad actuales prædicaciones, quæ si possibiles non sunt, non est prædicabilitas: sed non possunt esse actuales prædicaciones uniuocè naturæ angelicæ de vero & apprehensio Michaële: ergo non est prædicabilitas uniuoca. Probo minorem, quia hæc prædicatio est vera. Verum Michaël habet realiter naturam Michaëlis: hæc autem est falsa: apprehensio Michaël habet realiter realem naturam Michaëlis. Itaque ille modus apprehendendi realem naturam Michaëlis non facit illam aptam prædicari verè de duobus indiuiduis.

§.40. Responderi secundò potest argumento proposito §.39. naturam illam Michaëlis referri ad plura indiuidua non absolute possibilia, sed ex hypothesi, id est si essent possibilia plura indiuidua, hæc natura esset illis communis. Contra. Primum, hoc responsum ostendit naturas angelicas non esse absolute prædicabiles: sed eas fore prædicabiles si haberent plura indiuidua, quod nullus negat. Probatur, quia realis indiuiduorum similitudo est fundamentum prædicabilitatis: sed non est similitudo realis inter hæc indiuidua: ergo non est fundamentum prædicabilitatis. hypothesis autem impossibilis de possibilitate indiuiduorum non præbet similitudinem: nunc enim nulla est uniuocatio: quia quæ sunt absolute impossibilia non conueniunt uniuocè cum impossibilibus quantacunque fingas hypotheses: quemadmodum homo non est genus, quamuis ex hypothesi impossibili quod

Nulla hypothesis potest facere, ut impossibilia cum possibilibus uniuocè conueniant.

essent plures homines specie distincti, homo esset genus. Ratio à priori; quia species absolute fortitur prædicabilitatem per ordinem ad inferiora, quæ absolute differunt solo numero, & quibus est absolute uniuocè communis: non est autem absolute uniuocè communis enti possibili absolute, & enti impossibili absolute, & possibili tantum sub conditione impossibili.

Contra secundò: illa hypothesis destruit per locum intrinsecum hanc speciem angelicæ naturæ, & agit de alia omnino diuerâ. Etenim species quæ haberet plura indiuidua possibilia, non esset per locum intrinsecum actus subsistens completus, sed diceret ordinem ad materiam; sed hæc species Angelica est actus subsistens completus, nullum dicens ordinem ad materiam: ergo illa per locum intrinsecum non esset hæc species. Maior probatur: quia ex hac sententia omnis natura solo numero multiplicabilis in suis inferioribus est circa materiam: quia omnis multiplicatio numerica immitur essentialiter à materia: ergo ex ipso conceptu formali naturæ solo numero multiplicabilis, concluditur illius materialitas: & consequenter non esset hæc natura, sed alia: ergo hæc solutio non quadrat in hanc naturam, sed in aliam. Quapropter sapius dixi hos authores non calluisse suæ sententiæ fundamenta.

SECTIO IV.

Verum genus in vna specie, & hæc in vno indiuiduo reperiri possit?

Constat ex sectione 3. ad rationem uniuersalis requiri inferiorum multitudinem, de quibus possit prædicari. Nunc inquiritur, vtrum in vno quoque inferiorum reperitur tota ratio formalis superior? vt in vno indiuiduo tota species? & genus totum in vna specie? Non controuertitur, vtrum in quolibet inferiori sit ratio superior? vt in homine animal, est enim pars affirmatiua sine controuersia. Petrus enim v.g. est homo, in quo conuenit cum Paulo, & est animal, in quo conuenit cum leone. Neque etiam controuertimus, vtrum in vno indiuiduo saluetur tota ratio uniuersalis formaliter, sine connotatione ad alia indiuidua? est enim certa negatiua pars, quia uniuersale formaliter est vnum in multis, & de multis. Sed in questionem adducimus, vtrum tota perfectio speciei sit in vno indiuiduo? & vtrum in vna specie sit tota perfectio generis?

Dico primò, in sententia Thomistarum admittente abstractiones obiectiuas reperiri in vno indiuiduo totam perfectionem generis, & speciei. Probatur primò, quia in ea sententia est eadem ratio specifica abstracta ab omnibus indiuiduis, & eadem ratio generica abstracta ab speciebus: ergo hæc rationes æquè perfectè reperiuntur in vno inferiori, ac in pluribus. Patet consequentia; quia in pluribus reperitur eadem omnino ratio per intellectum communis. Secundò, quia ratio animalis in hac sententia est omnino similis in omnibus, quia, si esset dissimilis, non posset esse vna abstracta. Tertiò, quia in opinione Scoti distinguuntis ex natura rei gradus inferiores à superioribus, hæc conclusio esset sequenda: ergo & in opinione Thomistarum, quia vnitatem ex natura rei (quam admittit Scotus) illi per intellectum admittunt. Quod si obiectas hominis animalitatem esse perfectiorem quam equi. Responderetur, id non esse in ratione animalis,

§.41. Secundò præcluditur effugium argumenti.

§.42.

§.43. In sententia Thomistarum debet poni in quolibet indiuiduo tota perfectio generis & speciei.

SECTIO V.

De individuo prima intentionis.

sed in ratione talis, quæ perfectio non prouenit ex generica ratione, sed ex specifica.

§.44. Dico secundò: In opinione Nominalium eas abstractiones negantium, species non est extensiuè tam perfecta in vno, quam in pluribus indiuiduis, quia species complectitur, & se extendit immediate ad omnia sua indiuidua, quæ extensiuè perfectiora sunt, quam vnum, quod à fortiori de genere est asserendum.

§.45. Dico tertio, in opinione asserente rationem genericam formaliter in vna specie esse perfectiorem quam in alia, & inter duo indiuidua eiusdem speciei esse vnum substantialiter perfectius alio, asserendum est nec genus in vna specie, nec speciem in vno indiuiduo perfectè contineri. Probatur, quia si animalitas hominis formaliter est perfectior animalitate leonis, & humanitas Christi nobilior humanitate Iudæ, certum est, neque animal habere totam suam perfectionem in leone, neque humanitatem in Iuda. Immo verò in omnium sententia verum est, animalitatem non esse tam perfectam in leone, quam in homine, siue id proueniat ratione generis, siue ratione speciei.

§.46. Si verò teneas omnia indiuidua eiusdem speciei esse omnino substantialiter similia, species verò esse in ratione generica substantialiter dissimiles: Dicendum est genus non contineri perfectè in vna specie, quia perfectius reperitur in alia; at speciem æquè substantialiter perfectam esse in vno indiuiduo, quam in omnibus, quia duo homines, v.g. substantialiter, & intensiuè non faciunt vnum perfectius quam vnus, quia vterque est omnino æqualis.

§.47. Est sine controuersia verum, rationes superiores accidentaliter esse perfectiores in pluribus, quam in vno, quia in pluribus habent plus perfectionis, quam in solo vno. Item existimo verum, quantum ad fundamentum prædicabilitatis, & uniuersalitat, æquè perfectè reperiri genus & speciem in vno, ac in pluribus inferioribus. Probatur, quia à quocumque homine potest abstrahi ratio hominis, cuius fundamentum est operatio rationalis, & à quocumque animali potest abstrahi ratio animalis, cuius fundamentum est operatio sensitua, & illa ratio sic abstracta, vel confusè concepta, potest de multis æquè prædicari, ac si ab illis perfectioribus esset abstracta, aut in illis cognita, quia operationes illæ communes sunt omnibus inferioribus. Quod de facto ita contingere probatur, quia sæpe abstrahimus rationes communes genericas ab speciebus minus perfectis quia nulla est adde perfectæ species, quin intra idem genus alia possit esse perfectior, & earum quæ de facto existunt, nec cognouimus perfectiores, neque eas diiudicare possumus in generibus rerum irrationalium. Igitur tam denominatur genus animal abstractum à leone, quam ab homine. Constat ergo, quantum attinet ad prædicabilitatem, uniuersalia æquè perfectæ esse in vno, ac in alio inferiori, quamuis physicè non sit ita.

§.48. Dices, fundamentum abstractionis esse conuenientiam plurium in vna ratione, & eorundem discrimen in alia: ergo ab vno inferiori non potest abstrahi ratio communis. Verum ostendam, disp. 5. metaphys. sect. 9. uniuersalia abstrahi etiam ab vno indiuiduo confusè cognito, quia fundamentum abstractionis est distinctio operationum, vel aliorum connotatorum, licet nõ videatur conuenientia, aut discrimen plurium, vt misericordia infinita distinguitur à iustitia per effectus, licet non sint plures misericordiæ infinitæ, nec iustitiæ plures.

§.48. Obiectio. Soluitur.

Individuum ait Porphyrius esse; cuius collectio in proprietate in nullo alio eadem erit. Quæ definitio non est quidditatiua; nam res non sunt indiuidua per accidentia, sed per suas intrinsecas entitates, quia vnaquæque res à parte rei est intrinsecè singularis, vt ostendam disput. 5. Metaphys. tribus primis sectionibus. Est autem descriptiua, & optima, quia ex natura rei (sic est enim intelligenda) nullum indiuiduum est alteri simile in omnium proprietate collectione, siue sit accidens indiuiduum, siue substantia, siue in abstracto, siue in concreto. Rogas cur Porphyrius definit indiuiduum per accidentia? Respondet, optima ratione: quia in logica agitur de rebus in ordine ad nostros conceptus, & quia tunc concipimus determinatè, clarè, & distinctè indiuiduum, quando videmus in eo aliquam proprietatem, quæ in nullo alio reperitur: nam quando alia similis in alio reperitur, necrum cognoscitur clarè per ordinem ad illam. Ratio est, quia substantiæ non cognoscuntur à nobis immediate & per se, sed per accidentia in ordine ad quæ distinguimus in intellectu diuersos conceptus substantiæ. Si accidentia sint vni peculiaria, illam cognoscimus clarè, vt rationale per discursum; si verò sint communia pluribus, illam cognoscimus confusè, vt animal per sensationem. Sic Petrus cognoscitur distinctè per similitudinem nasi, vel proceritatem corporis. De indiuiduo digni sunt qui videantur PP. Comimb. in Illagogen Porphyrij. q. 3.

§.49. Definitio indiuidui non est quidditatiua. Cur indiuidui definitur per accidentia. Substantiæ non cognoscuntur à nobis immediate, & per se, sed per accidentia.

SECTIO VI.

De individuo secunda intentionis.

Individuum est quod subiicitur speciei. Subiicitur autem completè. Nam, quando differentia aut generi subiicitur incompletè, sicut & species de eodem completè, genus incompletè prædicatur. Neque hæc definitio conuenit indiuiduis rerum diuinarum, vt Paternitati, & Filiationi formaliter sub ratione personæ, quæ propriè non subiicitur speciei, vt dixi sect. 2. Alia ratione definitur indiuiduum à Porphyrio: id est, quod de vno tantum prædicatur. Cui definitioni refragantur Tolerus, Tolerus. Sorus, & alij asserentes indiuiduum de nullo prædicari prædicacione formali, & directæ, sed identica tantum.

§.50. Individuum est quod subiicitur speciei. Individuum subiicitur speciei completè, in completè, generi, & differentia. §.51. Prædicatio identica est, quæ vtrumque extremum eodem modo concipitur. Aduerte prædicacionem identicam non dici illam, quæ significatur prædicatum conuenire subiecto, sic enim omnis vera propositio affirmatiua esset identica: sed eam solum vocari identicam, in qua idem est formaliter, & ratione nostra prædicatum cum subiecto, quando scilicet vtrumque extremum eodem modo concipitur, vt sunt hæc, homo est homo, Petrus est Petrus. Vt sit autem propositio formalis, & directæ, requiritur, vt sit diuersus modus concipiendi subiectum, & prædicatum, vt prædicatum sit ratio formalis constituens subiectum in ratione, quæ de illo prædicatur, vt Petrus est homo, homo est animal, Ioannes est albus. Præterea aduerte indiuiduum particulare determinatum habere singulares, particularèscque rationes, per quas formaliter constituitur in ratione talis, vt Petrus constituitur in ratione huius hominis

per

per hoc rationale, & per hoc animal, in ratione huius albi per hanc albedinem.

§ 52. De individuo predicantur formaliter omnes rationes singulares quas habet.

Dico ergo primò, De individuo predicatur prædicatione directa & formali ratio differentia singularis, & ratio generis singularis, & omnes rationes accidentales singulares, quas habet. Probatur primò, quia Petrus, v.g. formaliter constituitur in ratione huius hominis per hoc animal, & hoc rationale. Nam cum Petrus sit singulare, non potest per rationes communes componi, nisi vt contractas, & singulares effectas. Item hoc animal, & hoc rationale differenti ratione concipiuntur, ac Petrus concipitur; quia Petrus concipitur, vt totum quoddam logicum; & hoc rationale, & hoc animal tanquam illius partes. Ergo hoc rationale & hoc animal prædicantur directe, & formaliter de Petro. Idem de accidentis prædicatione probatur. Nam Petrus diuerso modo concipitur, ac album: & albedo constituit formaliter Petrum in ratione huius albi. Ergo hoc album prædicatur directe, & formaliter de Petro.

§ 53.

Secundo, quia hæc est formalis & directa prædicatione, homo est animal, homo est rationalis, homo est albus; ergo & hæc: Petrus est animal, Petrus est hoc rationale, hoc album. Probatur consequentia, quia sicut homo constituitur formaliter ex animali & rationali in communi, & ex albedine: ita hic homo constituitur formaliter, ex hoc animali, hoc rationali, & hac albedine; ergo sicut illa est directa, & formalis prædicatione, ita & hæc. Neque enim opus est ad hoc, vt prædicatum sit vniuersale respectu subiecti, vt in hac, homo est rationale.

§ 54. Respondetur. Revertitur primò. Individua incompleta dari euidens est.

Revertitur secundò.

Dices non componi Petrum ex hoc animali, & ex hoc rationali, sed ex homine, & petreitate. Contra primò, ostendi disput. 4. dari individua incompleta. Et est euidens: quia ego in homine clarè concipio eum esse animal singulare, quin concipiam eum esse hominem, sicut concipio animal sine rationali: ergo eodem modo distinguo hoc animal ab hoc rationali, quo animal à rationali. Secundo, Petrus constituitur ex homine, & petreitate: ergo hæc est formalis prædicatione. Petrus est homo contractus petreitate, vt patet. Sed est prædicatione singularis de singulari: ergo. Probo minorem, quia homo contractus petreitate est singularis, quia ab specie contrahitur, & efficitur singularis singularitate, sicut album albedine.

§ 55. Definitio individui directè vt formaliter de illo prædicatur.

Definitio speciei directè de ea prædicatur.

Dico secundò, definitionem individui directè, & formaliter de illo prædicari. Primò, quia definitio constituit formaliter definitum, & ab illo differt in modo concipiendi. Secundo, quia definitio speciei directè de ea prædicatur: ergo & definitio individui de eodem: sed hæc definitio est singularis, quia conuertitur cum definito: ergo formaliter singulare prædicatur de singulari.

§ 56. Petrus est hic homo. Et est contracta, est idemtica propositio.

Dico tertio. Hæc est idemtica propositio: Petrus est hic homo. Hic homo est Petrus. Probatur, quia Petrus dicit formaliter, & determinatè, hoc individuum hominis; sed idem dicit formaliter hic homo: ergo est idemtica. Confirmatur, quando signo demonstratio ostendo hominem, significo hunc numero singularem, & contractum: ergo significo formaliter Petrum. Nam homo, & Petrus hoc differunt, quod homo dicit confusè hominem: Petrus verò determinatè. Similiter & hic homo. Dices Petrum constitui formaliter per hunc hominem. Hoc nego, quia petreitas, & hæcetas, siue hic homo, idem sunt formaliter.

§ 57. Obiectio.

Dices, quando quis audit Petrum aliquid fecisse, & Petrum ignorat: quando postea videt Petrum, potest ei aliquis dicere, hic homo est Petrus,

sed tunc est formalis prædicatione: ergo. Respondeo tunc diuerso modo concipi Petrum, & hunc hominem, nam antea conceptus fuerat Petrus confusè, & indeterminatè conceptu vniuersali, & pluribus indifferenti; neque efformatus fuerat conceptus Petri, vt Petri, sed formatus fuerat conceptus nominis, quo appellatur, cuius signum est ab eodem ignorari Petrum, & tunc illa prædicatione æquiualeat huic, hic homo est homo, quem confusè cognoveras vocari Petrum: at in nostra conclusione agimus de prædicatione individui, & Petri cogniti explicitè, & determinatè vt talis: quare illa propositio est individui vagi de determinato quo ad sensum propositionis, quia Petrus fuerat vagè conceptus.

Dilutio.

Dico quartò. Hæc est formalis propositio, Petrus per se est Petrus, quia subiectum alio modo concipitur ad prædicandum, quia ly per se denotat non esse accidentale Petro esse Petrum. Sicut illi accidentaliter conuenit esse hoc album, ita dixit Aristoteles: bonum per se est bonum. Tolerus & alij opponunt nobis aliqua Arist. testimonia, quibus negat individuum de individuo prædicari, quæ intellige de indiuiduis substantialibus eodem modo conceptis in subiecto, & prædicato, vt cum dicit primas substantias, id est, indiuidua, de nullo prædicari, vel intellige de indiuiduis abstractis, quæ non prædicantur de concretis, vt cum dicit, hoc album in subiecto est, sed de nullo subiecto dicitur: nomen enim hoc album, denotat albedinem in abstracto; vel intellige de prædicabili vniuersali. Hoc firmum sit, rationes indiuiduas de indiuiduis eodem proportionali modo prædicari, quo communes de communibus.

§ 58. Formalis propositio est. Petrus per se est Petrus. Axiom.

Rationes indiuidua de indiuiduis eodem proportionali modo, quo communes de communibus prædicantur.

§ 59.

Indiuiduum datur ratio communis.

Probatur primò.

Triplex ratio communis indiuiduis assignatur.

SECTIO VII.

Vtrum detur ratio communis indiuiduis.

Ar. Criter inter Doctores pro altera parte pugnat. Negat Caiet. cap. de specie quam partem ait esse communem. Cui subscribunt Albertus, Sotus, Tolerus, Louanienfes ibidem, Fonseca 5. Metaph. c. 6. q. 5. lect. 4. & c. 28. q. 1. lect. 3. Affirmat verò maior ac melior Philosophorum pars. S. Thomas 1. p. q. 30. artic. 4. corpore, & ad 1. & 2. quem sequitur Caietanus parum consequenter. Hæc mihi ardet opinio. Probatur primò, quia indiuiduo, aut sumitur pro intrinseca, & quidditatiua ratione Petri & Pauli, aut pro vnitatis, vt dicit negationem diuisionis, vel pro entitate singulari, connotante propria accidentia. Sed quouis modo sumatur, datur vna ratio communis ex illis: ergo datur vna ratio communis indiuidui. Probatur minor, quia ab intrinseco, & quidditatiuo conceptu singulari Petri & Pauli, abstrahitur ratio hominis, nam ratio specifica immediatè abstrahitur à singularibus conceptibus quidditatiuis. Homo enim abstrahitur ab hoc & illo homine. Item Petrus & Paulus in hoc conueniunt, quod vterque habet suam vnitatem numericam, per quam vnusquisque inuicem distinguitur numero, cum tamen non habeant diuisionem specificam. Item vnusquisque conuenit in eo, quod est habere propria accidentia, quæ nulli ali sint communia: ergo à triplici illa ratione potest abstrahi vna ratio communis.

§ 60. Confirmatur.

Confirmatur; ratio specifica hominis vt sic habet aliquam vnitatem abstractam ab vnitatibus singularibus: hæc autem est ratio indiuidui in communi:

muni: ergo datur ratio indiuidui in communi. Probatur hæc minor: quia illa vnitatis constituit illum hominem vnum, quæ vnitatis communicatur omnibus, quibus ratio hominis communicatur: nam omnes passionis entis cum ipso ente communicantur, sed illa vnitatis sic communicata constituit hominem indiuiduum, & singularem, sicut ratio hominis communicata constituit hunc hominem: & illi vnitatis conuenit contrahi, & communicari pluribus differentibus numero, sicut conuenit rationi hominis vt sic: ergo sicut hæc est ratio communis pluribus singularibus, ita & illa pluribus indiuiduis. Itaque eodem modo philosophandum est de ratione specifica, ac de vnitatis illam consequente; & sicut ratio hominis vt sic est communis huic & illi homini, ita & vnitatis est communis huic & illi vnitatis, & indiuiduo.

§ 61. Probatur secundò.

Similitudo est fundamentum abstractionum.

§ 62. Probatur tertio. Indiuiduum vagè sumpti datur ratio communis.

§ 63. Probatur quartò.

Probatur quinto. Indiuiduo sumitur per ordinem ad accidentia propria, & negationem idemtitatis.

§ 64. Singularia confusè cognosci solent; ratione cuius confusionis efformatur conceptus vniuersalis, & communis, non distinguens eas rationes, sed eas potius adunans, & confundens: quare dicitur cognitio singularium non in singulari, sed in communi. Quando verò illæ rationes in singulari cognoscuntur clarè, & distinctè, non potest ab illis abstrahi ratio communis, alioquin in infinitum procederetur, qui processus facillimè vitatur.

§ 65. Obiectio prima. Responsio. Ab vltimis differentiis clarè cognitis, vt vltimis ratio communis abstrahi non potest: potest tamen si differentia obiecti agnoscatur.

Secundò probatur, Petrus & Paulus eodem modo conueniunt, & sunt similes in ratione indiuidui, ac in ratione hominis, & differunt in ratione talis indiuidui, sicut in ratione talis hominis: ergo sicut ab illis abstrahitur ratio communis, ita & ratio indiuidui. Consequentia patet ab æquitate rationis, quia similitudo est fundamentum abstractionum. Confirmatur: omnes rationes specificæ immediatè abstrahuntur à singularibus, non obstante eorum singularitate; per quam sunt primò diuersa: ergo non obstante singularitate indiuiduationis poterit ab illis abstrahi ratio indiuidui.

Tertio datur ratio communis indiuidui vagè sumpti, vt Petrus est aliquod indiuiduum, Paulus est aliquod indiuiduum: ergo & ratio indiuidui vniuersaliter sumpti. Consequentia patet, quia illud signum, aliquod, semper afficit aliquem terminum vniuersalem, vt aliquis homo, aliquod animal, quia est signum quasi restrictiuum.

Quartò, hæc est formalis propositio. Petrus est indiuiduum, Paulus est indiuiduum, & non est propositio singularis, quia differt ab hac. Petrus est hoc indiuiduum: ergo sunt propositiones vniuersales: ergo ratio indiuidui, quæ per illas prædicatur, est vniuersalis. Quintò indiuiduo sumitur per ordinem ad accidentia propria, & negationem idemtitatis: sed ab omnibus accidentibus propriis potest abstrahi ratio accidentis proprii, quia in illa conueniunt; & ab omnibus negationibus ratio negationis: ergo.

Ratio à priori est; quia res singulares, & indiuidua non cognoscuntur distinctè, clarè, & explicitè; sed confusè. Ratione cuius confusionis efformatur conceptus vniuersalis, & communis, non distinguens eas rationes, sed eas potius adunans, & confundens: quare dicitur cognitio singularium non in singulari, sed in communi. Quando verò illæ rationes in singulari cognoscuntur clarè, & distinctè, non potest ab illis abstrahi ratio communis, alioquin in infinitum procederetur, qui processus facillimè vitatur.

Quando enim obiciunt; ab vltimis differentiis non potest abstrahi ratio communis: sed indiuiduo est vltima differentia: ergo ab indiuiduatione non potest abstrahi vna ratio communis. Distinguenda est maior, & concedenda de vltimis differentiis cognitis, vt vltimis clarè, & distinctè: neganda verò, ab vltimis differentiis cognitis sub ratione communi differentia in confuso; quia verò per conceptus deuenimus in vltimæ differentia clarè, & distinctam cognitionem, ideo vitatur processus in infinitum, qui confusis cognitionibus non abitur in infinitum, cum iam deueniamus in

aliquam clarè, quæ sit vltima cognitio indiuiduationis. Neque est maior difficultas abstrahendi rationem indiuidui confusè cogniti ab hoc & illo indiuiduo, quàm rationem hominis à Petro & Paulo, quia singulares differentia hominis non minus impediunt, quàm singulares differentia vnitatis.

Dices indiuiduum indiuiduatione differre ab aliis, & non conuenire. Respondeo indiuiduatione differre, & conuenire: sicut humanitate, quia conuenit in eo, quod est esse indiuiduum, sicut conuenit in esse hominis, & differt in ratione talis indiuidui, sicut in ratione singularis hominis. Clarius exemplum est in dissimilitudine: nam potest esse, dari conceptum vnum dissimilitudinis, dissimilitudo enim in albedine, & dissimilitudo in quantitate conueniunt genericè in ratione dissimilitudinis, & differunt specie, & in ratione talis. Item duæ dissimilitudines in quantitate conueniunt, & differunt numero in ratione talis, à quibus semper abstrahitur vna ratio communis, donec vltimæ differentia explicitè dignoscantur, quibus exhauritur tota difficultas opposita sententia. Huius auctores fortè volunt ab indiuiduis clarè, & distinctè cognitis non posse abstrahi rationem communem, quod est euidens, & probant argumenta de infinito processu. Nos autem non sic sumimus indiuiduum, sed dicimus illud posse concipi confusè, sicut concipitur homo, & sicut ratio hominis confusè concepti est communis Petro & Paulo; ita indiuiduationem confusè cognitam eidem esse communem, & sicut ab hoc & illo homine in particulari cognitis non potest abstrahi ratio hominis. Ita neque ab hoc & illo indiuiduo cognitis in singulari.

Vidi non neminem existimantem hanc questionem esse magnæ difficultatis in Thomistarum sententia admittente obiectiuas abstractiones, secus in sua eas negante: quia in sua sententia omnes rationes communes sunt indiuidua. Verum hic non expendit suæ & Thomistarum opinionis fundamenta. Nam idem omnino fundamentum requiritur ad concipiendum vno actu confuso plura indiuidua vt similia, & ad abstrahendum vnã rationem communem ab illis. Est enim fundamentum ipsa similitudo obiectorum: quare, cum ipsi hanc obiectiuam similitudinem admittant in indiuiduis, in eadem recidunt difficultates: opposita enim sententia talem similitudinem negat in indiuiduis, quia in vltimis differentiis nulla potest esse similitudo, cum res constituant primò diuersas, & in infinitum procederetur, &c. Quapropter prudens nostram sententiam vniuersaliter probauit, non distinguens inter Thomistarum Nominaliumque sententias de præcisionibus, quia in vtraque sententia argumenta pro vtraque parte vim habent eandem. Sed reliquis respondeamus argumentis.

Tertium est, quia si indiuiduo vt sic est communis: ergo contrahitur per hanc numero indiuiduationem, & per illam: ergo ista & illa indiuiduationes simul cum indiuiduatione in communi conueniunt in oratione indiuiduationis, & sunt contrahibiles per alias, & sic in infinitum. Huic argumento ex sententia Nominalium respondeatur, indiuiduationem in communi non esse aliam à particularibus, sed esse omnes illas confusè cognitatas. Cum verò hæc numero clarè concipitur, nulla fit contractio obiectiuæ. Sed conceptus ille formalis confusus, redditur clarus, in quo non potest esse infinita processio, quia deuenitur in clarè

§ 66. Indiuiduum est ratio conueniendi, & disconueniendi: huius, in ratione talis indiuidui, illius, in ratione indiuidui.

Auctores aduersi in bonum, verumque sensum adducuntur.

§ 67.

§ 68. Obiectio tertio.

Respondetur in sententia Nominalium.

ram vnus indiuiduationis cognitionem, qua cognoscitur in singulari, & non in communi: à qua sic cognita non potest abstrahi ratio communis.

§.69. In Thomistica.

In opinione Thomistarum: nego antecedens, quia ratio communis non contrahitur per rationem particularem eodem nomine & conceptu gaudentem, sed per particulares differentias, quae simul cum conceptu communi speciem constituunt, aut indiuiduum; vt animal non contrahitur per humanitatem, aut animalitatem, sed per rationalitatem, cum qua hominem constituit; & homo non contrahitur per hanc humanitatem, sed per differentiam singularitatis, cum qua Petrum, aut hunc hominem constituit: ita indiuiduatio non contrahitur per aliam indiuiduationem, sed per differentias singulares, cum quibus indiuidua constituit. Hinc autem nullam sequi infinitam processionem clarè patet, qui ab humanitate in communi, & hac & illa humanitate non potest abstrahi alia ratio humanitatis. Alioquin in omni abstractione in infinitum abires: ergo neque in casu argumenti potest abstrahi alia ratio indiuiduationis. Ratio à priori est, quia ratio, quae abstrahitur ab hac & illa indiuiduatione, est ratio indiuiduationis vt sic, in qua sunt similes. Sicut hic & ille homo in ratione hominis. Abstracta verò hac ratione, non remanet in illis ratio indiuiduationis, quae abstrahitur, sed tantum remanent conceptus differentiales, qui sunt primò diuersi, vt abstracta animalitate ab homine & leone, non remanet in illis animalitas, sed rationalitas & rugibilitas, quae sunt primò diuersa, & si cognoscuntur alio conceptu clariori, debent concipi vt primò diuersa.

§.70. Obijciuntur quaedam. Instatur.

Dices eas differentias concipi posse vt conueniunt in ratione differentiae, & vt differunt in ratione talis, & sic in infinitum abitur. Verum dixeris idem de ratione hominis, cuius singulari differentia conueniunt in ratione singularitatis, & differunt in ratione talis. Quare nego id fieri posse: nam indiuiduatio vt sic est ratio differentiae, per quam indiuiduum differt: ratio verò talis, est vltima differentia, quae, si confusè cognoscatur, concipitur sub ratione communi indiuiduationis: si verò clarè concipiatur, concipitur vt vltima in singulari, à qua non potest abstrahi alia ratio differentiae, nec video aliud argumentum quod virgeat. Possunt enim omnia facile solui, si rectè percipiatur doctrina tradita de conceptu claro, & confuso indiuidui, itaque ab indiuiduis in singulari cognitis non potest abstrahi ratio indiuidui: secus si confusè noscantur, quod est commune omnibus rebus, quae sub abstractionem cadunt.

§.71. Instatur argumenta opposita in homine, & eius singularitate.

Responderi item solet argumentis aduersariorum per instantiam hominis, & eius singularitatis, quia indiuiduatio communis sumitur pro vnitare indiuidui, quae est attributum huius hominis singularis: nam sicut homo est de primo conceptu rei; & vnitas est attributum hominis, sicut & cuiusvis entis, ita in Petro est hoc singulare ens, cuius attributum est hac vnitas, siue singularitas, vnde percipies instantiam, si ab hoc & illo singulari ente humano abstrahitur homo vt sic, cur de hoc, & illo attributo, nempe vnitare indiuidua, non abstrahitur bonitas, veritas, & vnitas? Hac autem vnitas est abstractio indiuidui vt sic; quia significat indiuiduationem, vt sic; quae contrahitur per hanc indiuiduationem, sicut veritas per hanc veritatem.

§.72. Individuum in vniuocatione, aut analogia entis rationem imitatur.

De vniuocatione, aut analogia indiuidui, eodem modo ratiocinare, quo de ente. Si enim asseris

cum communi sententia ens esse analogum substantiae & accidenti, item substantiam vt sic substantiae completæ & incompletæ. Substantiam verò completam esse vniuocam omnibus substantiis completis; idem proportione dixeris de indiuiduo. Vno verbo. Cum ratio vnus sit passio entis, omnibus, quibus ens fuerit vniuocum, aut analogum, erit vniuoca, aut analogia ratio vnus.

SECTIO VIII.

De indiuiduo vago, & eius predicabilitate.

Indiuiduum vagum opponitur indiuiduo determinato, hoc enim est certa res singularis, quae potest termino demonstratio monstrari, vt Petrus, hic homo, illud animal. Vagum autem est singularis res, incerta tamen, & quae nomine proprio, aut termino demonstratio significari non potest, sed termino confuso, & sine distinctione, vt aliquis homo, quoddam animal. Petrus, vel Paulus hic, aut ille puer. Dicitur vagum ab intellectu, à cuius actu vagum formaliter dicitur: non quod obiectum in se sit vagum, sed quia actus vitalis ad illud fertur vagè, atque confusè, & quantum est ex se non magis ad hoc, quam ad illud, quod differt ab actu determinato tendente ad hoc, & non ad aliud obiectum. Si enim clare noui Petrum, dico, hic est Petrus & non alius; & dicitur vagum, quia non sistit intellectus & voluntas in vno, certoque singulari, sed per plura distinctiue vagatur.

§.73. Discrimen vagi, & determinati indiuidui.

Indiuiduum vagum solum dicitur à potentia vitali confusè in illud tendente.

Vnde liquidò constat indiuiduum vagum formaliter non existere à parte rei, quidquid est realiter, certa res est, & determinata. Est autem indiuiduum vagum formaliter in intellectu, aut voluntate indeterminatè & confusè in rem singularem tendente, vnde vagum formaliter non connotat rem, sed modum, quo differt à potentia attingitur; vt cum hic existit Petrus, & cum ego clarè non noui, statim aio. Hic existit aliquis homo. Ecce ego vagè concipio rem determinatam. Item cum ego volo è duobus libris alterum, non tamen magis alterum, quam alterum. Ecce voluntas vagè fertur in res singulares.

§.74.

Aduerte discrimen; intellectus, cum concipit vagè, id facit ob suam imperfectionem, ob quam non penetrat res singulares, neque distinguit, sed eas conceptu confundit. Quapropter diuinæ menti repugnat rem vagè concipere. Voluntas autem sine vlla imperfectione ob suam libertatem potest in res vagè tendere, vt cum ego video clarè & distinctè duos libros, neque in altero plus boni quam in altero cerno, possum velle alterum, quem tu mihi velis dare, non determinando hunc aut illum. Ita Deus vult à nobis res vagè, vt cum præcipit offerri in sacrificium, aut turtures, aut agnum. Ecce voluntas diuina vagè fertur in obiecta, quae determinatè nouit intellectus, cuius rationem late reddidi. 3. p. disp. 10. sect. 4. vbi ostendi Deum non tam vagè ferri in hæc obiecta, quam determinatè in vtrumque, sed nullum præferentem alij.

§.75. Diuinæ mentis vagè concipere repugnat.

Nam voluntas tendit propriè vagè in obiectum, quando illud confusè cognouit: & sicut mens non distinguit vnum obiectum ab alio; ita nec voluntas potest velle vnum potius, quam aliud; quia non potest in incognitum ferri. Quando autem intellectus clarè cognouit omnia obiecta, tunc voluntas non potest ferri confusè, & vagè propriè in rationem communè obiecti; quia ea non est representata. Potest tamen pro suo arbitratu æquè velle

§.76.

velle vtrumque obiectum, nullum præferendo aliis, vt explicui ea sectione 4. quod improprie dicitur ferri vagè in obiectum; quia id est tendere in rationem confusè cognitam. Vtrum autem Deus possit vagè velle media ab ipso solo exequenda? questio est. 1. p. q. 13. discutienda, cuius negatiuam partem sequor cum Suarez 3. p. q. 1. quia huiusmodi confusio in electione mediõrum denotat in nobis ignorantiam aliquam ipsorum, ob quam cum statuerimus è duobus mediis alterum eligere, non sumus certi, quod ex illis sit melius; sic decernit quis iter agere eques, aut pedes, quia tamen non bene expendit, vtrum medium sit aptius, ad neutrum se determinat in singulari, donec ratio melior occurrat. Deus autem exploratissimam habet cuiuscumque mediõ conuenientiam, vnde non possumus eum apprehendere volentem media in communi, & postea in particulari; sed, quidquid vult, determinatè vult; secus est, quando id, quod vult, alterius relinquit arbitrio. Tunc enim efficaciter non vult, nisi quod alter velit, sed de hoc agitur in materia de prædestinatione, & incarnatione.

Nequit Deus velle media ab ipso solo exequenda. Probatur.

§.97. Nihil non determinatè est à parte rei.

Deinde, quando ad aliquod requiritur indiuiduum vagum; id, ad quod requiritur, à parte rei non potest exerceri nisi in indiuiduo determinato, vt visus requiritur ad videndum; quando fit visio, fit visio determinata, & non vaga. Item fit per determinatum indiuiduum, nempe ab hac determinata potentia, & non vagè ab aliqua, ad quod tantum sufficit vnum solum indiuiduum, quantum tota collectio, vt cum dicitur, equus requiritur ad equitandum, equitatio in vno determinato equo exercetur, & tam in vno, quam in omnibus simul, seruata semper proportione eius, ad quod requiritur, vt si præcisè requiritur equus, ad equitandum: vnus equus est tam sufficiens, ac tota species equina; si verò ad bene, & velociter equitandum, requiritur velox & fortis equus: vnus fortis & velox est tam sufficiens, quam ceteri omnes simul. Quæ doctrina, vt est certa, ita & apprimè necessaria in materia de prædestinatione ad refellendam opinionem asserentium à Deo tantam multitudinem auxiliorum parari prædestinationis, vt ex vi totius collectionis infallibilis sit effectus, quamuis non ex hoc, aut illo auxilio determinatè. Impugnatur enim, quia tota collectio auxiliorum simul non existit. Ac propterea dicendum est totam illam non habere maiorem vim, quam quodlibet auxilium, quia in ea opinione non requiritur aliquod auxilium determinatum, sed confusum ad eam infallibilitatem. At verò indiuiduum vagum eius est natura, & quodlibet indiuiduum eiusdem sit roboris, ac tota species. Hæc quidem in præsentia non sunt disputanda, sed indicanda, vt sciatur difficultates Theologicae, quae ex dialecticæ principijs sunt explananda.

§.98. Ad particulares effectus causa particularis existunt.

Præterea, quando dicitur ad aliquam rem indiuiduum vagum requiri, communiter illa res significatur vagè, vniuersaliter, & indeterminatè; non verò in singulari, v. g. dicitur oculum requiri ad videndum, & equum ad equitandum, vbi videre, & equitare vagè sumuntur, & non pro hac visione, & hac equitatione. At verò ad particulares effectus, causæ particulares communiter requiruntur. Nam ad hanc numero visionem, & equitationem hanc, requiruntur determinatus equus, & oculus determinatus, quia ex rei natura, legèque à Deo statuta, nec hæc visio, nec hæc equitatio possunt esse ab aliis causis. In effectibus modalibus res est clarissima, quia modus vnus rei non potest esse modus alterius. In rebus absolutis, etiam patet, quia hic numero effectus oritur, vel ex hac numero causa Philosophia Petr. Flurr. de Mendoza.

cum omnibus adiunctis hic & nunc eam comitantibus, vel oritur ex hac numero voluntate Dei volentis hic & nunc concurrere cum hac causa ad hunc effectum, qui non potest ex natura rei, supposita Dei voluntate, ab alia oriri. Verum est effectus realis absolutus (qui non sunt modi) prærequirere voluntatem Dei concurrendi cum aliqua causa; non tamen cum igne, vel sole determinatè ad hunc calorem, sed vel cum sole, vel cum igne, nam cum vtrouque potest. Hæc autem exigentia causæ vagæ nihil est vagum, sed est hic essentialis ordo, quem habet hic calor ad eas causas, & quia continetur in potentia vtriusque, idè potest ab vtraque produci.

Objectionis simulata solutio.

Quod autem dicimus non exigi hanc determinatè, significamus non solum ignem gaudere virtute producendi calorem, sed etiam solem ea gaudere. Vnde non oritur necessariò ab igne, id est ab alio etiam potest oriri; & requiritur necessariò ignis, aut sol, id est à nulla alia causa potest oriri, nisi ab igne, aut sole; ita tamen potest à sole, vt etiam possit ab igne, & è conuerso, in quo nihil vagum reperies, nihil enim vagum est, sed omnia sunt determinata in eo, quod hic calor possit ex se produci & à sole & ab igne, & non ab alio agente, quod est ad hunc calorem requiri ignem, aut solem indeterminatè, & in hoc sensu de determinatione effectuum per voluntatem Dei Summulista non loquuntur, sed pronuntiant leges, quibus Deus mundum administrat; quibus positus dicunt ad videndum requiri aliquem oculum, non tamen hunc determinatè. Et quia non aduertunt aliqui nomen videre suum etiam vagè, vagè etiam, & diffusè vagantur.

§.99.

Item obserua indiuiduum vagum determinari ad vnum exclusione cæterorum, v. g. non teneris sacrificio dare agnum determinatè, nec turtures determinatè, sed ex illis, quod liberit, at si semel excludas à sacrificio agnum, teneris iam offerre turtures determinatè. Similiter verè aliquis dicit, hoc facit Petrus, vel Paulus, & alius etiam verè dicit non facit Petrus, determinatur illa veritas in Paulo, quia cum id fecerit vnus, & non hic, non restat, qui id fecerit, & in quo vera sit hæc propositio. Id autem non contingere in propositione significante potentiam, ostendi in summulis disputat. 2. quia non potest fieri exclusio omnium, & in vno solo sibi. Hæc de indiuidui vagi natura, Surgamus ad predicabilitatem.

§.100. Individuum vagum determinatur ad vnum exclusione cæterorum.

SECTIO IX.

Predicatio indiuidui vagi.

Predicari potest indiuiduum vagum, vt significat vnitatem, quam dicunt in negatione consistere; vel vt significat singularem rei quidditatem, vt Petrus est aliquid indiuiduum; vel Petrus est aliquis homo. Primo modo predicatur vt passio, siue vt attributum, quia vnitas sequitur entitatem, vt probatur in disputatione 4. metaphysicæ sect. 1. estque predicatio proprii quarti predicabilis. Secundo modo existimò esse predicacionem speciei de indiuiduo. Probatur; quia est predicatio vniuersalis de singulari, non accidentalis, quia singularitas non accidit Petro: ergo est quidditatiua, sed non pertinet ad tertium predicabile, quia non predicatur, in quale quid, neque pertinet ad primum, quia non predicatur incompletè: ergo pertinet ad secundum predicabile. Confirmatur. Est quidditatiua & completa predicatio. Item est vniuersalis: ergo est speciei de indiuiduo. Confirma. I à dcfi

§.101. Individuum, vt significat vnitatem, predicatur vt passio. Vt significat singularem rei quidditatem, predicatur vt species. Probatio prima.

Confirmatio.

à definitione ad definitum, antecedens verò liquet, quia *aliquis homo* predicatur de solis differentibus numero: & significatur tota essentia Petri; quæ est homo: ergo predicatur completè.

§. 102. Probatio secunda. Petrus est homo, & Petrus est aliquis homo solo verbo differunt.

Secundò probatur, quia hæc propositio, *Petrus est homo*, non differt nisi verbo ab hac *Petrus est aliquis homo*: ergo utraque pertinet ad idem predicabile. Probatur antecedens. Quia in utraque subiectum eodem modo concipitur, & similiter predicatum, quia in utraque percipitur explicitè ratio humanitatis, & confusè cognoscuntur indiuidua omnia, nullum tamen explicitè, quando enim dicitur *Petrus est homo*, sensus non est, Petrum esse hominem in communi, quia esset falsa propositio. Neque esse hunc hominem in particulari, quia licet quantum ad rem predicatam id dicatur, in modo tamen predicandi non dicitur. Dicitur ergo Petrum esse aliquem hominem, esse quidem hominem, hunc tamen, vel illum, quod idem contingit in predicacione de indiuiduo vago. Neque enim nomen *aliquis* variat modum concipiendi speciem, sed illum explicat. Ad idem predicabile pertinet propositio hæc. *Hoc indiuiduum est aliquod indiuiduum*, si in eadem formalitate sumatur.

§. 103. Obiectio prima.

Obiectio primò. Actus concipiens aliquem hominem distinguit Petrum à Paulo; ergo non est vniuersalis. Probo antecedens: quia ille actus, sic explicatur: *Aliquis homo currit*: vel est; aut *Petrus currit*, aut *Paulus*: qui autem hoc dicit, iam distinguit utrumque. Respondeo bifariam concipi indiuiduum vagi: primùm cum clarè & explicitè concipiuntur indiuiduorum substantiæ; & ignoratur quænam ex illis aliquid fecerit, vel cui conueniat aliquod predicatum accidentarium: vt cum ego scio hic esse Petrum & Paulum, mihi quidem notissimos; nescio tamen vter ex ipsis loquitur: tunc dico, *Aliquis ex his loquitur*. hæc propositio non est vniuersalis, quia omnia concipiuntur clarè; solumque est confusio in cognoscenda causa eius actionis. Secundò potest concipi *aliquis homo*, tam confusè, vt nullum singulare representet in singulari; tunc propositio est vniuersalis: vt, *Aliquis homo est rationalis*; subiectum eius propositionis non magis representat Petrum, quàm hic actus: *vnus homo*; *Homo*. Ad argumentum respondeo negato antecedenti in hac secunda significacione. Ad probationem respondeo, illum actum sic explicari à cognoscente explicitè Petrum & Paulum; non tamen ab habente illum actum solum: quia ei non possunt venire in mentem Petrus & Paulus: sed indiuidua tam confusè cognita, vt nullum in singulare noscatur. Vnde illam explicabit loquens: *Vnum ex indiuiduis hominis est homo*.

§. 104. Obiectio secunda. Dilutio.

Obiectio secundò, vocem *aliquis* significare indiuiduationem, quæ est attributum; vel significare singularitatem, quæ est extra essentiam. Contra, iam dixi eam predicacionem esse attributi, & quarti predicabilis, si vnitas indiuidua significatur: quia vnus est attributum entis. Si autem significat singularitatem, nempe humanitatem singularem, ex qua oritur vnitas singularis, illa predicatio est speciei de indiuiduo: quia in ea semper predicatur confusè singularitas; vt in iis *Petrus est homo*, est *aliquis homo*, singularitas clarè cognita, vt Petreitas est extra conceptum speciei, non verò singularitas in communi, & confusè cognita.

§. 105. Illatio Homo, & aliquis homo sunt propositiones identice.

Vnde inferes has propositiones esse identicas, *homo est aliquis homo est homo*, quia predicatum, & subiectum in utraque eodem modo, & cum eadem vniuersalitate concipiuntur. Vno verbo, perpende ad idem predicabile pertinere indiuiduum vagum,

ad quod pertinet terminus, quem afficit nomen, *aliquid*, vel *quoddam*, vt *Petrus est quidam homo*, ad speciem; *quoddam animal*, ad genus; *quoddam rationale*, ad differentiam; *aliquid risibile*, ad proprium; *aliquid album*, ad accidens. Ratio est; quia hi termini *omnis*, & *aliquis*, non variant modum, quo concipitur terminus communis, sed tantum distribuunt, aut confundunt singularia, quod non variat rationem predicabilis, quia hoc solum discriminatur per modum, quo predicata communia concipiuntur, quod in sententia Nominalium negante obiectiuas præcisiones est clarum. Item & in Thomistarum, quia nomen *aliquis*, & *omnis*, non faciunt essentiam clarior, aut confusior cognosci, vt cum dicis *homo currit*, *aliquis homo currit*, *omnis homo currit*, quid varias hominis conceptum? Saltem reduci ad speciem negari non potest, vel dic singularitatem in singulari esse extra essentiam, non verò singularitatem in communi, quia homo, vt sic est idem quod singulare vt sic, & confusè.

DISPUTATIO VI.

De differentia, proprio, & accidenti.

DE his tribus predicabilibus eandem instituto disputationem breuitatis ergo.

SECTIO I.

Differentia essentiam propono.

Hoc differt distinctio à differentia, quod illa meram indicat pluralitatem, hæc addit inæqualitatem, vnde Petrus distinctus est à Paulo, non tamen differens. Solent tamen minus propriè indifferenciari sumi. Tot ergo sunt differentia, quot rationes, in quibus potest esse inæqualitas. In accidentibus, quibus quis differt à seipso secundum diuersa tempora, aut partes, vel differt ab aliis secundum diuersa accidentia, aut modo, quo in diuersis temporibus, aut partibus potest habere. De differentia propriissima, qua res essentialiter differt ab aliis, disputandum est in hoc tertio predicabili. Differentia est, quæ genus contahit ad aliquam speciem, quæ ex illo componitur tanquam ex forma metaphysica, nam quia actus est qui distinguit, remque exornat, & materiam limitat à sua potentialitate in physicis; ideò metaphoricè differentia dicitur actus; seu forma, genus verò materia. Est quidem forma speciem componens, & genus contrahens, siue perficiens. Potest differentia considerari secundum se, secundum quod illi conuenit de suo conceptu, vt rationale secundum quod est principium discursus; vel potest considerari, vt pars speciei, & sic etiam concipitur, vt contrahens genus, nam speciem componit illud contrahendo, vel potest considerari in ordine ad sua inferiora, sic autem definitur, Differentia est predicabile de pluribus in quale quid, differt à genere & specie, quia hæc predicantur in quid, à proprio autem & accidenti, quia in quale, estque medium inter illa quatuor aliquid de extremis participans, vt homo inter brutum & Angelum.

Primò se se offert qua ratione predicari possit in quale, & in quid, quia sicut subsistere, & inhaerere repugnat, ita in quid & in quale: verum facile conciliantur, res enim pertinens ad quidditatem compositi, termino quidditatio, & adiectiuo significari potest,

§. 1. Distinctio meram indicat pluralitatem, differentia addit inæqualitatem. Tot sunt differentia, quot rationes, in quibus potest esse inæqualitas.

Differentia genus contahit ad aliquam speciem.

Triplex differentia consideratur.

Discrimen differentia terri predicabilis à genere, & specie.

§. 2. Differentia quantum ad modum predicatur in quale; quantum ad rem, in quid.

potest, quia significatur per modum adiacentis, & existentis in alio, quod est proprium formæ, quæ quàmuis subsistit, est tamen in materia, & materia non dicitur esse in forma. Igitur differentia predicatur in quale, quantum ad modum predicandi, quia predicatur ad modum alteri adhaerentis, illudque afficientis, seu tribuentis denominationem, nam sicut materia dicitur viuens ab anima, anima verò non accipit denominationem à materia, ita rationale non dicitur animal, hoc autem dicitur rationale, quia genus denominatur à differentia, differentia verò non à genere. In quo etiam imitantur materiam & formam physicam, vt patebit disput. 4. physicorum. at quantum ad rem predicatam predicatur in quid.

§. 3. Obiectio secunda.

Cuiusdam solutionis impugnatio.

Vera solutio.

Secundò obiectio, quia irrationale est differentia, & non predicatur in quale quid. Responderi nonnullis irrationale predicari in quid de leone, quia constituit brutum, quod est leonis genus, & de illo in quid predicatur. Contra, quia rationale constituit hominem, qui est Petri species, & de illo in quid predicatur, cum tamen de Petro rationale non in quid, sed in quale quid predicatur: ergo idem erit in casu argumenti. Responderi, si irrationale concipitur præcisum ab animali, & cum illo non constituens brutum, & hoc termino irrationale significetur, in quale quid, de leone predicari, nam eodem modo predicatur de inferioribus, quo de specie, quam constituit. de hac autem predicatur, in quale quid: Si autem concipitur, vt componens brutum, & nomine substantiuo significetur, predicari in quid, sicut rationale in quid predicatur de Petro, cum significatur hoc termino, homo.

§. 4. Obiectio tertio.

Obiectio dissoluitur. Irrationale est differentia animalis vt significat rem positam connotantem in obliquo negationem.

§. 5. Obiectio quartò ex Porphyrio.

S. Thom.

Caiet. & Soti Porphyriana defensio refertur.

§. 6. Refertur primò.

Secundò.

Obiectio tertio. Irrationale est differentia animalis, quod diuiditur in rationale & irrationale, & non predicatur de leone in quale quid, quia leo essentialiter non constituitur per negationem rationalitatis, sed per aliquid posituum: ergo differentia non predicatur, in quale quid. Distinguo antecedens. Irrationale, vt formaliter significat negationem, est differentia essentialis animalis; nego antecedens. Concedo tamen, vt significat rem posituam connotantem in obliquo negationem. Primo modo non predicatur in quale quid, sed in quale. Secundo modo predicatur, in quale quid.

Quarto obiectio. Quia Porphyrius aliter differentiam diffinit, scilicet, *qua de pluribus differentibus specie in quale quid predicatur*: ergo nõ rectè à nobis. Nego consequentiam; quia in ea re turpiter (vt sapius) errauit Porphyrius, tradens definitionem differentia subalternæ, omitrens differentiam infimam; cui Porphyriana definitio repugnat. Vnde non definit differentiam, vt sic, vel quia (vt placet S. Thomæ) vltimas rerum differentias ignorauit, (quod subdifficile videret) vel quia eas non putauit esse differentias. Nec ferre possum Caietanum, & Sorum, tam esse sollicitos de autoritate Porphyrij, hominis quidem blasphemæ, & apostatæ; qui nocturno more veritatis lumine cæcaturus. Afferunt ergo eam definitionem conuenire differentia vltimæ per non repugnantia, quia secundum rationem communem differentia illi non repugnat predicari de pluribus differentibus specie, licet illi repugnet secundum quod est differentia vltima.

Sed malæ causæ peius patrocinium. Primò, quia homo posset definir per animal irrationale, quia illi secundum rationem communem animalis non repugnat irrationabilitas, licet illi repugnet secundum quod est homo. Secundò, quia proprium & accidens possent definir per predicabile in quid, quia id non repugnat secundum rationem communem.

Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

munem predicabilis. Tertio à priori, quia vni rei non possunt conuenire duæ rationes oppositæ contradictoriè, altera secundum rationem communem, altera secundum rationem particularem; vt homini non potest conuenire irrationabilitas ratione animalis. Nam quod conuenit animalitati, conuenit à parte rei homini; quod verò animalitas concipiatur sine differentiis, tantum est in suo conceptu formali abstrahere à rationali & irrationali. Quando verò contrahitur ad speciem, tollitur illa indifferentia, & abstractio. Vnde simpliciter repugnat speciei differentia, contraria tam posituè, quàm non repugnantè. Vnde homini simpliciter, & quouis modo repugnat irrationale. Hinc sumitur quarta ratio etiam à priori, quia definitio debet explicare naturam rei, & quidditatem specificè, vt talis, quod illa definitio minimè præstat. Omitto alia, quia hæc satis. Omiffa igitur Porphyriana definitione, quæ soli conuenit subalternæ differentia, hæc nostra teneri debet: quæ abstrahit ab utraque differentia, & sicut differentia subalternæ de pluribus differentibus specie, & infima de numero differentibus, predicatur in quale quid, ita illa definitio per illas particulas contrahi potest ad utramque differentiam.

SECTIO II.

Vtrum differentia sit vniuersalis comparatione speciei, quam constituit? Et vtrum sint de conceptu generis?

Differentiam non esse vniuersalem formaliter respectu speciei, quam constituit, videtur clarum: tum ex definitione vniuersalis, quæ est in esse pluribus differentibus, tum ex illius proprietate, qua latius patet suis inferioribus, nec cum illis conuertitur in subsistendi consequentia, quæ deficiunt differentia respectu speciei, quam constituit, quia species vna est, & non plura, & cum differentia conuertitur, vt homo cum rationali: ergo differentia non est vniuersalis respectu speciei, sed est vniuersalis respectu illorum, ad quæ comparatur species vt vniuersalis, quia differentia speciem, vt vniuersalis est, constituit, & de omnibus, & solis illis predicatur, vt vniuersalis, de quibus species: vt rationale de omnibus, de quibus homo.

Contra primò, quia differentia predicatur de specie, & non vt singulare, ergo vt vniuersale. Distinguo consequens; vt vniuersale materialiter, concedo; vt formaliter vniuersale, nego; sicut species subiectibilis comparatur generi, non vt vniuersale, vel singulare formaliter, sed vniuersale materialiter, id est, differentia, quæ predicatur de specie, est vniuersalis, non tamen respectu illius, sed respectu suorum inferiorum.

Secundò obiectio, quia hæc est predicatio mediata, *Petrus est homo*, quia hæc est vera causalis, *Petrus est homo*, quia est rationalis: ergo differentia predicatur immediatè de specie, sed vniuersale constituitur formaliter respectu eius, de quo predicatur immediatè; ergo rationale est vniuersale respectu hominis.

Primo negatur antecedens. Ad probationem responderi, definitionem, neque eius partes non esse medias inter definitum & rem, quæ sub definito continentur, neque de contra definitum inter definitionem & eadem res; nam hæc propositiones æquè sunt immediatæ. *Petrus est homo*, & *Petrus est animal rationale*. Quod verò causalis sit vera, non

Tertio.

Quarto.

§. 7. Differentia non est vniuersalis comparatione speciei.

§. 8. Obiectio prima. Soluitur. Differentia predicatur de specie vt vniuersale materialiter.

§. 9. Obiectio secunda.

§. 10. Responsio prima. Definitio, & eius partes nõ sunt media inter definitum, & rem sub definito continentur, neque de contra definitum inter definitionem, & eadem res.

efficit propositionem mediatam semper; sed tantum, cum redditur causalis explicans causam effectiuam, vel quasi effectiuam, qua mediet inter primam causam, & effectum, ut hæc est mediata, homo est risibilis, quia hæc est vera causalis, ideo est risibilis, quia est admiratiuus. Est enim admiratio quasi principium actiuum risus, medians inter hominem & risibile. Ratio vtriusque est, quia definitio & definitum est eadem formalitas, & sic non potest inter se ipsam mediare: unde hæc causalis, Petrus est homo, quia est rationalis, est in genere causæ formalis & immediatissima, ut hæc, Petrus est homo quia habet animam, in causalibus quasi effectiuis, sunt plures formalitates, quatum vna potest esse media inter alias. Secundo respondetur plus requiri ad vniuersalitatem, quam prædicari immediatè, scilicet, esse superius: at differentia non est superior specie.

Responsio prima.

§. 11. Obiectio tertia. Diluitur.

Differentia est vniuersalis respectu speciei vniuersalis, & remotior.

§. 12. Differentia non edimetur formaliter in genere. Probatur primo. Secundo.

Tertio.

Quarto.

Obicitur tertio, quia in specie continentur virtute indiuidua, de quibus prædicatur species, ergo differentia est vniuersalis respectu speciei. Nego consequentiam, quia vniuersalitas constituitur formaliter per ordinem ad inferiora formaliter. Verum est, differentiam dici posse vniuersalem virtualiter, & remotè per ordinem ad speciem, non quia respectu illius sit vilo modo vniuersalis, sed ob rationem argumenti.

Nec minus est certum, differentiam non contineri formaliter in genere, quod diuidit, id est, in conceptu formali generis non contineri formalem conceptum differentie. Primo, quia genus abstrahit ab speciebus, & consequenter à differentiis, quæ illas constituunt, quia in conceptu speciei præter genus non est nisi differentia. Secundo, quia omne vniuersale concipitur sine suis inferioribus, ergo & genus sine suis differentiis. Tertio, quia si rationale contineretur formaliter in animali, omne animal esset rationale formaliter, & si in eo contineretur irrationale, esset omne animal irrationale: quidquid enim est de conceptu formali generis, & cuiuscumque vniuersalis, est etiam de conceptu cuiuscumque inferioris. Quarto, quia differentie contrahentes habent oppositionem contradictoriam, ut rationale non est de conceptu sensibilis, quia etiam esset de conceptu leonis, quia quidquid est de conceptu partis, est etiam de conceptu totius, & quidquid est de conceptu differentie, est etiam de conceptu speciei, quam componit.

SECTIO III.

Vtrum genus & differentia subalterna sint de conceptu formali differentie ultime?

§. 13. Contraria opinioniones probantur.

Resolvitur hæc rationes.

MAior difficultas est, vtrum in conceptu formali differentie ultime contineatur conceptus differentie subalterne? Afferunt aliqui. Primo, quia alioquin differentia vltima esset ratio summa, quæ non contineretur sub ratione superiori. Secundo, quia esset omnino simplex, & purus actus. Sed hæc futilia sunt, primum enim est falsum, quia ad rationem rei summa requiritur, ut neque directè, neque indirectè sub rationibus generis contineatur, & ut sit de pluribus generibus prædicabilis: vtrumque deficit vltimæ differentie, quæ ad latus clauditur sub genere, quod diuidit, & non est prædicabilis, nisi de specie, quam constituit, & de illius inferioribus. Præterea rationale vt sic continetur sub conceptu differentie vt sic, quæ comparata suis inferioribus est genus, contrahibilis

per differentias infimam & subalternam: sicut color est genus albedini & nigredini, habent enim infimi conceptus incompleri suas species, ac genera, quibus inuicem conueniunt, ac differunt.

§. 14.

Secundum autem non viget. Primo, quia est pars compositi, per quod extrahitur à ratione puri actus. Secundo, quia habet mille alias compositiones ex essentia & existentia, item ex genere rei incompletæ, & differentie. Habet enim rationale suum genus & differentiam, in quo conuenit cum alio ente incompleto.

§. 15.

Efficacius argumētum pro aduersarijs.

Efficaciter ergo probatur. Non potest concipi rugibile formaliter, quin formaliter concipiatur sensibile; sed rugibile est differentia vltima leonis, & sensibile subalterna: ergo non potest differentia vltima concipi, quin concipiatur formaliter subalterna: ergo de conceptu formali differentie vltimæ est conceptus formalis differentie subalterne. Hæc secunda consequentia est euident ex prima, vt patet ex terminis. Minor verò primi syllogismi est certa. Probatur maior, rugibile nihil est formaliter nisi principium operationum leonis, vt sunt illius propria, sensibile autem est principium operationum animalis, vt sunt illius propria, id est, sensationum, sed non potest concipi principium operationum leonis, quin concipiatur formaliter principium sensationis, siue operationis animalis, (quod est idem) ergo non potest concipi rugibile formaliter, quin concipiatur formaliter sensibile. Maior in nulla sententia negari potest, quia Nominales non distinguunt conceptus vniuersales inter se, & à singularibus, nisi per extrinsecam denominationem ab operationibus similibus, & dissimilibus. At Thomistæ dicunt animal esse diuersam formalitatem à rugibili, & sensibile à viuente; sed illæ formalitates distinguuntur per ordinem ad operationes, quæ sunt fundamentum talis distinctionis, vt patet in diuinis attributis. Itaque semper rugibile est principium operationis leoninæ formaliter, & sensibile est formaliter principium sensationis. Iam verò probatur minor, quia operatio leonina formaliter est sensatio propria leonis, sed leonina est formaliter sensatio, ergo idem principium actionis leoninæ est formaliter principium sensationis, quia actio leonina, est formaliter sensatio: ergo principium operationis leoninæ non potest concipi sine principio sensationis.

§. 16.

Confirmatur primo.

Confirmatur: actio leonina est formaliter sensatio, vt negabit nullus: ergo ab eodem principio, à quo habet esse actionem leoninam, habet etiam esse sensationem: sicut homo ab eodem principio, à quo habet esse homo, habet etiam esse animal; sed actio leonis habet esse actionem leoninam à rugibili formaliter, ergo ab eodem habet esse sensationem: ergo rugibile est principium sensationis formaliter: ergo est formaliter sensibile. Hoc patet ex dictis, quia sensibile vt sic est principium sensationis formaliter, ergo non potest intelligi à sensibili præscindi, & consequenter non potest differentia infima concipi sine subalterna.

§. 17.

Secundo.

Confirmatur secundo: rugibile formaliter est principium actionis vitalis formaliter, quia est principium rugiendi (sumo enim rugitum pro specifica leonis sensatione); rugire autem, sicut & ratiocinari est, se ab intrinseco circa obiecta mouere (quod est viuere): ergo rugibile formaliter est principium vitale & animatum, quæ sunt differentie subalterne: ergo differentia vltima in suo formali conceptu subalternas includit.

§. 18.

Solutio prima.

Dices primo, differentiam leonis includere rationem viuentis, & sensibilis, incompletè tamen, & imper

Resolvatur primo.

Secundo.

§. 19. Solutio secunda.

Impugnatur.

Differentie generis formaliter est per ordinem ad operationes contentas sub operationibus generis.

§. 20. Sententia negans vera. Probatur primo.

Ex hac probatione duo eliciuntur absurda. Primum.

§. 21. Absurdum secundum.

imperfectè. Quæ ratio non continetur, neque in genere, neque in differentia animalis. Contra primo, quia etiam ratio viuentis, & sensibilis, &c. sunt incompletæ in genere, quod est animal, & in illius differentia constitutiva, quæ est sensibile; sunt enim rationes communes, quæ incompletæ sunt simpliciter, donec ad vltimam differentiam, & speciem contrahantur. Contra secundo, quia non continentur illæ rationes magis completæ in differentiis superioribus, quam in rugibili, quia complementum illarum sumitur in ordine ad operationes, quarum sunt principium: at vltima differentia est formaliter principium actionis vitalis, & animalis, ergo habet rationem completè principij vitalis, animati.

Dices secundo, rationale esse differentiam animalis, & tamen non includere differentias superiores, quia rationale formaliter non est sensibile: ergo differentia infima non includit subalternam. Sed animaduero, aliquas esse differentias, quæ vltra operationes formaliter contentas sub genere addunt alias, quæ omnino sunt supra genus, nec continentur sub ratione communi illarum operationum, vt rationale habet quidem operationes sensitivas, & rationales specificas & proprias hominis, quæ formaliter contrahunt operationes communes animalis, quæ sunt sensatio, quæ est genus operationis animalis, quod contrahi potest ad has & illas sensationes siue operationes animales; habet etiam operationes discursivas, quæ, quia sensatio non sunt, ideo nec sunt actiones animalis formaliter: neque participant rationem communem illarum, rationale igitur, vt habet specificas actiones animalis, & sensationes proprias hominis, est formaliter differentia animalis, quia sicut animal constituitur per ordinem ad sensationem, ita erus differentia sunt in ordine ad tales sensationes, vt patet in rugibili; rationale verò, vt connotat discursum, & cæteras intellectuales, non est formaliter differentia animalis, quia est principium operationis non sensitivæ. Vnde semper differentia generis formaliter est per ordinem ad operationes contentas sub operationibus generis, quod diuidit, & rationale secundum hanc rationem, id est, vt est principium talium sensationum, includit sensibile & animatum, sicut sensationes humanæ sunt formaliter sensitivæ, & animatæ.

Opposita sententia vtrior est, atque communior: quamuis proposita ratio eam reddit non parum difficilem. Probatur primo, quia si differentia infima contineret formaliter subalternam, etiam contineret genus, quia per te, sicut rugibile est principium actionis sensibilis, ita etiam esset principium actionis vitalis, quia sentire est viuere; omnes denique rationes, quibus tuam sententiam probas de differentia subalterna, probant idem de genere. Ex quo duo sequuntur absurda per se in dialectica improbara. Primum est, genus non constituit diuersum prædicabile à differentia, quia ratio transcendentalis non constituit diuersum prædicabile à re, quam transcendit, vt patet in accidenti, quod de quantitate & qualitate non prædicatur, vt vniuersale prædicabile, cuius nulla est ratio, nisi quia est transcendens. Immo neque constituit diuersum prædicamentum.

Secundum absurdum est speciem non differre à differentia, quia vtraque eadem omnino ratione formali componitur, quia in specie nihil continetur præter genus & differentiam, quæ in ipsa differentia formaliter continentur per te, & sic corruit secundum prædicabile, & tota metaphysica com-

Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

positio ex genere & differentia, & ex ratione communi & particulari, v. g. ex specie & singularitate, quia singularitas formaliter continet speciem. Ratio est, quia compositio est duarum partium simul positio: at non sunt duæ partes, vbi altera per alteram permeat, quia non sunt duo, quando vnum non est extra aliud, sicut substantia non dicitur componi ex ente & perfectitate. Quia ens transcendit perfectitatem. Hæc autem adeo sunt manifestè absurda, vt non egeant impugnatione. Confirmatur tertio ab absurdo, quia differentia esset tota, & adæquata rei essentia, & prædicaretur, in quale quid. Quod quam sit absurdum patet, quia vltimus quiditarius conceptus, in quid, debet prædicari potius, quam genericus. Immo differentia, in quale quid, prædicaretur de solis indiuiduis, quia non esset species, de qua prædicaretur, de genere autem non prædicatur directè.

Compositio est duarum partium simul positio.

Confirmatur ab alio absurdo.

§. 22. Probatur secundò. Quid genus, quid differentia declaratur.

Secunda conclusionis ratio, & responsio ad argumentum ducitur ex declaratione differentie, & generis. Est enim genus conceptus confusus terminatus ad aliquam rationem, vt est principium operationum specie differentium, quæ, quia omnino similes sunt, non possunt ducere in cognitionem distinctam sui principij, nisi magis explicitè cognoscantur, vt duo ova non possunt distinctè cognosci, dum eorum accidentia non cognoscuntur distinctè: differentia autem est conceptus magis distinctus eiusdem rei, per quem cognoscitur magis talis res, vt principium huius operationis, ex quâ operatione distinguitur species in cognitione à reliquis speciebus. Hæc differentia non constituitur in ordine ad nouam actionem distinctam ab actione generis, sed in ordine ad nouam illius formalitatem, per quam formalitatem contrahitur, & determinatur tum conceptus generis, tum operatio propria generis, vt rugibile cognoscitur per ordinem ad rugitum, qui non est noua actio à sensatione distincta, sed addit supra illam nouam formalitatem, vel denominationem, per quam & animal contrahitur ad leonem, & sensatio ad rugitum.

In hac noua formalitate non concipitur formalitas generis, nec illius explicitus conceptus, nam propria illius ratio est determinare sensationem in communi ad hanc speciem, id est, vt sit sensatio talis, aut talis modi: in illa enim determinatione, aut contractione actionis non includitur sentire, sed supponitur, sentire enim nihil est, nisi percipere per sensus, quod iam supponitur per animal in communi; cui deficit tali, vel tali modo sentire, quod habet per differentiam, vnde oritur æquiuocatio, vt existimetur genus & differentia subalterna formaliter includi in conceptu differentie vltimæ, quia hæc non intelligitur, quin etiam genus intelligatur: verum quidem est, genus intelligi & differentiam subalternam, sed non tanquam rationes formaliter componentes differentiam vltimam, sed tanquam ad illam præsuppositas, & ab eadem connotatas in obliquo. Non enim potest intelligi differentiam contrahere genus, quin præcognoscatur genus, ad eum modum, quo non potest intelligi formam determinare materiam: quin etiam cognoscatur materia. In quo differunt prædicabilia à transcendentalibus, hæc enim formaliter imbibuntur in suis differentiis. Quia cum perfectitas, quæ est differentia entis, sit aliquid, necessario est ens; at in prædicabilibus, licet non possint concipi rationes formales infimæ, quin connotentur suprætanquam quid per infimas determinatum, tamen non concipiuntur tanquam transcendentes infimas differentias.

§. 23. Concepta differentia infima genus, & subalterna concipiuntur, non tanquam rationes formales illius, sed tanquam ab illa præsupposita, & in obliquo connotata.

§.24. Respondetur in forma.

Ad argumentum in forma distinguo maiorem cum consequente. Non potest concipi rugibile & ultima differentia, quia concipitur sensibile, & subalterna tanquam quid extrinsecè connotatum, sicut non potest concipi forma physica sine materia: transeat maior. Non potest concipi, quin etiam concipiantur, tanquam ratio formalis constituens rugibile, ut rugibile, aut ultimam differentiam, nego maiorem. Ad probationem distinguo maiorem, rugibile est formaliter principium operationis leoninæ secundum totam formalem illius rationem, vel denominationem, nego. Secundum partialem, & ultimam illius differentiam, per quam constituitur in esse leoninæ, concedo. Item distinguo minorem, sicut distinximus maiorem primi syllogismi. Ad probationem maioris dico, constitui animal in ordine ad sensationem secundum conceptum communem sensationis, rugibile verò non in ordine ad sensationem, secundum eandem formalitatem, aut denominationem, inutiliter enim in ordine ad eandem formalitatem duo principia constituntur, sed constituitur in ordine ad formalitatem, per quam sensatio contrahitur ad rugitum. Ad probationem minoris concedo, rugitum esse formaliter sensationem, quia species includit genus, at in esse rugitus non constituitur per sensationem, sed per illam differentiam, per quam sensatio contrahitur ad rugitum, in ordine ad quam differentiam constituitur rugibile.

§.25.

Ad confirmationem patet ex dictis, rugibile non esse principium rugitus, secundum quod est sensatio, sed secundum illam differentiam, quam habet; neque enim quiddam est principium actionis secundum illius differentiam, est etiam principium eiusdem secundum rationem communem, ut species impressa est causa intellectiois, secundum quod est representatio huius obiecti, & non secundum rationem intellectiois. Exemplum de homine nihil valet, quia homo realiter fit totus indivisibiliter, sicut & quævis res: si autem formalitates hominis præscindas, etiam reperies in eius causis diuersas formalitates causas.

§.26.

Ad secundam confirmationem eodem modo responderetur, rationem ultimam rugitus, non esse formaliter sensationem, sed differentiam, qua contrahitur & determinatur vita, quamuis fortasse nec substantia ut sic, nec corpus, nec viuens sunt genera propriè, sed prædicata transcendentia.

SECTIO IV.

Virum differentia infima specie differat à subalterna?

§.27. Opinio affirmans probat.

Nonnunquam non sui alienus à parte affirmatiua hac vnica ratione: quia differentia infima prædicatur de pluribus differentibus numero, in quale quid completè, & subalterna, in quale quid incompletè; at hoc constituit diuersa prædicabilia, ut patet in genere, & specie, ergo. Probatur maior, quia differentia vltima adæquatè constituit indiuiduum dissimile omnibus indiuiduis alterius speciei, ita ut per illam excludatur omnis ratio conueniendi; & hoc non præstat differentia subalterna, quia in ratione sensibilis conueniunt indiuidua plurium specierum: ergo per differentiam vltimam completè & adæquatè differunt indiuidua, & per subalternam inadæquatè & incompletè.

§.28. Negans approbatur.

Opposita est communis. Primò, quia tantum sunt quinque prædicabilia, essent autem sex iuxta

oppositam sententiam. Secundò, quia omnes differentia sunt conceptus incompleti, nec magis complet rationalis hominem, quam sensibile animal; quòd verò vltimò differat per rationale, non prouenit ex maiori complemento, sed quia est vltimus conceptus incompletus. Exemplum autem de genere & specie te obruncat. Nam animal est conceptus incompletus, species verò est conceptus completus compositus ex duobus incompletis, scilicet verò differentia, quarum vtraque est conceptus incompletus, & partialis. Tertio quia sequeretur genus infimum differre specie ab aliis, quia dicit vltimum conceptum incompletum, in quo non conueniunt alia. Dari autem vltimum genus patet. Quia prædicabile, in quid, est vltimum genus ad genus & speciem. Ad argumentum responderetur ex dictis, differre completè non addere conceptum magis completum, sed conceptum incompletum vltimum. Immo verò nec accidentaliter differunt differentia infima & subalterna, quia, in quale quid prædicantur eodem modo. Alteram vero prædicari de differentibus specie, alteram de solo numero, quid refert, si vtraque prædicatur in quid incompletè?

Differentia omnes sunt conceptus incompleti.

Contraria probationis respiciunt.

Differentia infima, & subalterna nec accidentaliter differunt.

SECTIO V.

De Proprio.

§.29.

Explicatis rationibus quidditarii rei, explicanda super sunt, quæ rem constitutam sequuntur, suntque conceptus non essentialia. Quadrupliciter assignatur Proprium à Porphyrio. Primò, quod conuenit vnici speciei indiuiduis, non tamen omnibus, ut esse musicum conuenit homini. Secundò, quod omnibus, sed non solis, ut esse bipedem. Tertio, quod omnibus & solis, sed non semper, ut ridere. Quarto, quod omni soli, & semper, ut esse risibilem. Possit esse quintum, quod conuenit omnibus speciebus eiusdem generis, ut animali esse locomotiuum, sed reduci potest ad quartum accipiendo speciem pro vltima & subalterna. Proprium quarto modo est omnium maximè proprium.

Quadruplex proprii accipio.

Ad hoc prædicabile spectat omnis conceptus qui de re constituta iam in suo esse essentiali formatur, siue re ipsa ab essentia, siue ratione tantum distinguitur. Nam conceptus, qui non sunt quidditarii logicè considerati, sunt accidentales, etiam logicè. Sic homini est accidentale esse appetituum, quia appetitus est veluti passio rationalis. In rationali verò saluatur integer quidditarius hominis conceptus. Ratio à priori est, quia in præsententi agitur de constitutione metaphysica, & logica, & præcisua rei, & sic non de accidente reali, nisi in quantum eius conceptus formaliter est post quidditariuum.

§.30. Ad prædicabile proprii spectat omnis conceptus, qui de re constituta in suo esse metaphysice essentiali formatur.

Ad hoc prædicabile spectant omnes quatuor modi proprii assignati, quia omnes illi propriè conueniunt speciei, & cum illa necessariam habent connexionem, ut esse bipedem necessario cum homine connectitur, & non cum quauis re. Item esse musicum, &c. Eo autem ipso, quod sit proprietas speciei, est illius proprium. Requiritur ergo, & sufficit, ut aliquo modo speciei conueniat, & non rebus omnibus. Item ut cum illa naturalem habeat connexionem, nam si hæc deficit, non potest dici esse rei proprietatem. Quis enim dicat habere tres alas esse hominis proprietatem, licet eas Deus solis hominibus communicet? Hinc habitus supernaturales excluduntur à ratione proprii. Quia homo, aut

§.31. Omnes quatuor modi proprii ad quartum prædicabile spectant.

Habitus supernaturales à ratione proprii excluduntur.

Discrimen inter quartum & quintum prædicabile.

aut Angelus non habent cui illis necessariam connexionem, quis enim audeat dicere eos esse hominis proprietates? Per quod distinguitur hoc prædicabile à quinto. Quintum enim dicit accidens, quod non habet necessariam connexionem cum subiecto, sed latius diuagatur, & ex aliquo casu accidentali illi conuenit, ut esse hominem album, aut nigrum; itaque cum accidens per plura genera vagari potest, & cum suo subiecto non habet connexionem necessariam, ab hoc prædicabili reicitur.

§.32. Qui, & quare velint solum proprium quarto modo ad quartum prædicabile pertinere.

Toletus, Caietanus, & alij volunt solum proprium quarto modo pertinere ad hoc prædicabile. Adducunt pro se Aristotelem 1. Topic. cap. 4. sed ibi Aristoteles loquitur de proprio nimis præfè. Secundò dicunt proprium esse demonstrabile à priori per suam essentiam, ad quod requiritur ut essentia sola, & simpliciter sit illius causa. Responderetur effectum à priori posse demonstrari etiam per causam partialem, saltem in demonstratione imperfecta, ut docemus in posterioribus, at verò ad hoc prædicabile id sufficit.

§.33. Proprii definitio.

Proprium autem logicè sic definitio. Est prædicabile in quale ut proprietates. Per nomen, in quale, differt à primis tribus prædicabilibus, quorum duo prima, in quid, tertium, in quale quid, prædicatur: per ly, ut proprietates, ab accidenti differt, quod prædicatur, in quale, non ut proprietates.

SECTIO VI.

De Accidenti.

§.34. Accidens prædicabile à Porphyrio definitur.

Accidens quintum prædicabile Porphyrius ait esse, quod adest, & abest absque corruptione subiecti: ly & non copulatiuè, sed disiunctiuè per vel est accipienda. Hæc definitio magnum negotium fecit Porphyrius, quia vel intelligitur de physica corruptione: sic autem incepta videtur, quia multa accidentia adunt, & abunt cum subiecti corruptione, ut calor in octauo gradu corrumpit aquam, & homo nixio frigore corrumpitur. Si verò sumatur de corruptione metaphysica, id est accidens esse id, quod ita aduenit quidditati rei conceptui, ut hic semper maneat, siue illud apprehendatur siue non, etiam videtur incepta ad distinguendum hoc prædicabile à quarto, cui communis est eadem ratio, Confirmatur: aliquod proprium adest omnino & abest sine corruptione subiecti, multo melius, quam accidens commune, ut actu videre, & esse potèram: ergo hæc definitio conuenit quarto prædicabili.

§.35.

Dicit quidam logicus non ignobilis, accidens definiti ræstè, quia hic definiuntur accidentia, quæ non per se, sed per accidens cum essentia iunguntur, quæ illi nullam afferunt perfectionem, & ideo, si abint, nil subiectum perficiunt; neque, si adsint ei, quid adimunt perfectionis. Quia perfectiones essentia sunt, quæ cum illa naturalem, & necessariam habent connexionem; quare corruptio, vel incorruptio subiecti sumitur non modo pro quidditatiuo conceptu, vel defectu illius, sed pro conceptu completo tam essentia, quam omnium perfectionum, quæ ab illa dimanant, quæ omnes perfectiones ad quartum prædicabile spectant.

§.36. Plura accidentia quintum prædicabile subiectum perficiunt.

Hæc expositio rectè Porphyrium tuerit, sed non se ipsam. Primò, quia multa accidentia huius quinti prædicabilis apprimè subiectum perficiunt, ut pulchritudo, cuius pars est color. Quis enim

neget magnam esse perfectionem? Neque enim quod ab essentia necessariò non dimanat, tollit rationem perfectionis: nam si subiecto bene congruit, illius exit perfectio, sicut nec quod defectus aliquis oriatur ex ipsa essentia tollit, quin sit imperfectio, præsertim cum à multis accidentibus communibus subiectum in suo esse dependeat.

§.37. Accidens supernaturale ad hoc prædicabile spectant.

Secundò perfectiones supernaturales, sicut gratia, magna sunt hominis perfectio, cum tamen non connectantur necessario & naturaliter cum essentia hominis, quæ perfectiones ad hoc prædicabile pertinent, & non ad quartum: ut dixi sectione 5. At quis dicat eas, cum adsint, nihil hominem perficere? Tertio quia aliqua accidentia pertinent ad quartum, quæ non modo non perficiunt subiectum, tantum quantum aliqua accidentia comunia, vixum illud aliquando non perficiunt, ut hominem senecta canescere: aliquando illi obsunt, & afferunt imperfectioem, ut insanire, delirare, esse peccabilem, & alia imperfectioes essentia creatæ connaturales: ergo hæc duo prædicabilia non distinguuntur ex eo quod perficiant, vel non perficiant subiectum. Adde insitatum esse defectus accidentales vocari corruptionem.

Plura accidentia quintum prædicabile subiectum non perficiunt, & plura afferunt imperfectioem.

§.38. De definitione Porphyrii eiusque auctoritate nitendum.

Quid igitur Porphyrio respondes? Illum in hoc tam inceptè errasse, quam in tertio prædicabili definiendo. Quid autem me cogit eum defendere, cuius impugnandi occasione arripere Christiani tenent omnes, quod ille fuerit tam male de Christo Domino meritis? Adde ab homine logico logicam definitionem esse oscitanter prætermisissam.

§.39. Vera accidentis definitio.

Est igitur accidens prædicabile, prædicabile de pluribus differentibus in quale, non ut proprietates necessario connexa cum subiecto: per quam definitionem accidens explicatur, & à cæteris prædicabilibus distinguitur. Rogas primò, utrum hoc prædicabile differat specie à quarto? Respondeo, logicè considerata ambo pertinere ad eandem speciem, quia eodem modo prædicantur, scilicet, ut conceptus non quidditarius; quod verò naturaliter connectatur, vel non, differentia est accidentaliter logico insituro. Confirmatur, accidens reale proprium in ratione prædicabilis non distinguitur ab accidenti logico, quod realiter est idem cum essentia, sed magis differunt illa duo accidentia, quam alia duo realia, alterum realiter separabile, alterum non, quia hæc saltem de potentia absoluta possunt ab essentia separari, scilicet accidens logicum: ergo quartum & quintum prædicabile non differunt. vide disp. 7. §. 18.

Proprium, & Accidens logicè considerata ad eandem pertinent speciem.

§.40.

Rogas secundò, cur in duo prædicabilia accidens diuidatur? Quia explicare oportuit duo genera illa accidentium realium, interest enim cognoscere, quod accidens suum comitetur subiectum, & quando, vel quod non, ad formandas propositiones, descriptiones, & demonstrationes: quapropter hæc duo vltima prædicabilia differunt accidentaliter, si logicè considerentur.

DISPUTATIO VII.

De his, quæ sunt quinque prædicabilibus communia.

VAM breuissimè ab his difficultatibus me expediendum curabo, quas iam discussi perstringam, non persequar, ne actum agatur.

SECTIO I.

Vtrum predicabile sit genus ad quinque predicabilia.

§. 1. Cvm nonnullis negat Albertus in predicabilibus tract. 2. cap. 9. Probatum primò, quia vniuersale, vt sic non est ratio vniuoce ad omnia vniuersalia, ergo nec genus. Antecedens probatur. Primò, quia sunt multa vniuersalia entis rationis, & realis. Multa item substantiæ & accidentis, quibus nihil potest esse vniuoce commune. Secundo probatur idem antecedens, quia duo vltima predicabilia pendunt à tribus primis, vt accidens à substantia. Ergo prima tria vniuersalia per prius participant rationem vniuersalis, quam duo vltima, ergo ratio vniuersalis est analogica. Tertiò, quia modus predicandi est similis modo essendi, quales enim sunt res, tales debent enuntari. Sed modus essendi est analogus, ergo & modus predicandi.

§. 2. Non vrger hoc argumentum. Negatur antecedens. Ad primam probationem responderetur enti reali & rationis, substantiæ & accidenti non dari rationem vniuoce communem primò intentionaliter, datur verò secundò intentionaliter, quia simili omnino ratione genus accidentis, aut entis rationis predicatur de suis speciebus, ac substantiæ genus, vt dixi disput. 4. sect. 2. & infra dicitur sect. 2.

§. 3. Ad secundam probationem primò negatur antecedens, quia licet ea predicabilia physice pendunt à substantia, non tamen in ratione predicabilis, quia non est opus prius concipere substantiam vniuersalem, quam accidens. Formatio enim accidentis conceptu potest quis illum ad inferiora referre, sicut potest referre substantiam, cum eam cognoscit. Secundo, quartum predicabile non semper pendet physice ab aliis, v.g. quando predicatur proprium, quod non distinguitur realiter à substantia, tunc non pendet physice ab illa. Dices illum conceptum pendere à quidditatiuo. Responderetur pendere ab illo tanquam obiectum materiale à formali in demonstratione à priori, quod non tollit vniuoce rationem; sicut conceptus de resibili in demonstratione à priori pendet à conceptu de admiratiuo, & vterque pertinet ad quartum predicabile vniuoce. Adde eandem ob causam vltima predicabilia dici posse priora primis, quia in demonstratione à posteriori pendunt à ab illis, ergo hæc dependentia non tollit vniuoce rationem.

§. 4. Ad tertiam probationem distingo maiorem; modus predicandi sequitur modum essendi realiter, negatur: sequitur modum essendi in intellectu, & obiectiue, conceditur. Explico, non predicantur res ad modum, quo sunt, sed ad modum, quo per actus nostros apprehenduntur, & sicut obiectiue in intellectu. Nã res à parte rei sunt determinata, & predicantur confusè, quia confusè apprehenduntur. Itè genus & differentia habet eundem modum essendi realiter, & predicatur modo diuerso. Ad rationem ergo verè predicationis requiritur, vt quantum ad rem predicatam, res enuntientur vt sunt, non verò quantum ad modum predicandi, qui est valde diuersus propter actus confusos, per quos res est in intellectu. Præterea admissio antecedenti, negatur consequentia, quia licet substantia predicetur vt substantia, & accidens vt accidens, tamen substantia in ordine ad sua inferiora

§. 5. Eodem omnino modo predicatur, quo accidens in ordine ad sua. Vtrumque enim est ratio communis à suis inferioribus vniuoce participata. Secundo mouentur, quia genus non potest esse species. Ergo predicabile non est genus. Responderetur genus sub diuersa consideratione esse genus, & sub diuersa esse speciem subiicibilem; qua enim ratione est cognitio confusa representans plures species, est genus; qua ratione verò est obiectum alterius cognitionis confusè representantis rationes communes omnibus predicabilibus, est species subiicibilis, vt suo modo contingit speciei predicabili, qua est indiuiduum cum aliis speciebus respectu eius cognitionis. per quam cognoscitur species in communi. Item cognitio essentialiter est cognitio, & accidentaliter est obiectum cognitionis reflexæ, vide quæ dixi disput. 4. sect. 1.

§. 6. Dices, ergo predicabile accidentaliter predicatur de genere, quia accidentaliter ei conuenit esse speciem subiicibilem. Nego consequentiam. Quia, licet accidentaliter ei conueniat per aliam cognitionem representari, & denominari speciem subiicibilem, ratio tamen representata (qua est esse predicabile,) illi conuenit essentialiter, v.g. animal est genus, & includit actum intellectus tanquam generatorem, & ipsam naturam animalis tanquam materiale. Huic generi, nempe animali, accidentaliter conuenit representari per actum, & esse genus; ratio tamen representata essentialis est omnibus, quæ continentur sub animali: toti huic generi accidentale est cognosci per alium actum reflexum, vt conueniens est cum specie, & aliis predicabilibus: esse predicabile est de essentia generis, vt est genus, & hæc est ratio representata per predicabile vt sic; at cognosci per actum reflexum est illi accidentale, & consequenter illi accidit esse speciem subiicibilem comparatione predicabilis vt sic. Vnde patet non esse inconueniens, quodlibet predicabile esse accidentaliter speciem subiicibilem, & essentialiter esse predicabile.

§. 7. Tertiò est omnium difficillimum argumentum: quia si predicabile vt sic est genus, ergo pertinet ad primum predicabile: ergo non potest esse ratio communis omnibus predicabilibus. Consequentia patet, quia ratio communis debet sub se continere omnes rationes particulares: sed primum predicabile non continet se sub se, neque est ratio communis cæteris predicabilibus, quia illa non sunt genus. Antecedens probatur, quia primum predicabile est genus, in quo continentur formaliter & directè omnia genera: nec est cur aliquod excipiat, cum ei omnia conueniant, quæ requiruntur ad genus.

§. 8. Nec iunat dicere vniuersale vt sic esse actum reflexum, quod est supra omnia predicabilia. Nam etiam genera reflexa pertinent ad hoc predicabile, tum quia verè sunt genera, tum quia cognitio reflexa vt sic est genus ad cognitionem humanam reflexam & Angelicam, quæ tamen ad hoc pertinent predicabile. Si verò dixeris cæteras cognitiones reflexas non reflectere supra rationem communem predicabilis, sicut reflectit predicabile vt sic, atque ea ratione posse cæteras reflexas ad primum predicabile pertinere, tecus verò predicabile vt sic: si hoc dicis, peris quidem principium, hoc enim impugnamus; cur enim vnus actus reflexus pertineat ad primum predicabile, & non alius, cum per te vterque omnino sit genus?

§. 9. Pro explicatione argumenti est aduertendum, predicabile vt sic habere pro ratione quidditatiua esse

Negat Albertus in predicabilibus tract. 2. cap. 9. Fundamentum primum.

Enti reali, & rationis, substantiæ, & accidenti datur ratio vniuoce communis non primò, sed secundo intentionaliter.

Duo vltima predicabilia physice pendunt à substantia; non tamen in ratione predicabilis. Quartum predicabile non semper pendet physice ab aliis.

Modus predicandi non sequitur modum essendi realiter, sed intentionalem. Res à parte rei sunt determinata, in intellectu sunt, & predicantur obiectiue.

§. 5. Generis duplex consideratio, vt est genus, & vt est species.

§. 6. Obiectio.

Responsio. Quodlibet predicabile essentialiter est tale, & accidentaliter est species.

§. 7. Fundamentum tertium firmissimum.

§. 8. Responsio quedam. Revertitur.

Aliud responsum futile.

§. 9. Monito pro argumenti diluendo.

Sectio I. Vtrum predicabile sit genus ad quinque, &c.

esse vnum de multis predicabile (sicut animal esse viuens sensibile) in quo continentur ea, quæ denominantur vniuersalia, vt animal, homo, & actus intellectus, à quo denominantur, vt cognitio animalis, cognitio hominis, quia vniuersalia sunt composita ex obiecto & actu illud representante. Itaque predicabile vt sic essentialiter est vel omnia vniuersalia immediatè, & confusè cognita, vt omnia genera, omnes species, omnes differentie, omnia propria, & omnia accidentia, includendo tam materiam, quam formam; vel sunt vna ratio ab illis omnibus abstracta (vt volunt Thomistæ) quæ ratio essentialis est cuique predicabili, vt est predicabile. Hæc ratio predicabilis vt sic connotat per formam denominante actum reflexum nostri intellectus confusè representantem omnia predicabilia, qui actus reflexus dicitur, quia habet pro obiecto actus eiusdem intellectus, per quos predicabilia particularia constituentur.

§. 10. Hic actus reflexus accidentaliter conuenit predicabili vt sic, sicut animali vt sic conuenit accidentaliter cognitio, à qua genus denominatur. Hic actus reflexus representat rationem communem & confusam materialis & formalis vniuersalis. Sicut cognitio animalis representat rationem communem animalis: in qua representatione ipsi actus etiam representantur, & omnes actus reflexi supra illum, secundum quod conueniunt in ratione materialis & formalis vniuersalis. Etenim actus intellectus humani licet se ipsum clarè & distinctè non possit habere pro obiecto, potest tamen secundum aliquam rationem communem, in qua cum suo obiecto conueniat; vt quando definitur aut cognoscitur ens, aut actio vitalis in communi, certè ea definitione definitur etiam ipse actus definiens, quia est ens, & actio vitalis, & illi conuenit definitio entis & actionis vitalis.

§. 11. Ratio communis vt cognoscatur, non exigitur nisi cognoscere aliquid in quo plura sunt similia. Ratio à priori est, quia ad cognoscendam rationem communem non requiritur, nisi cognoscere aliquid, in quo plura sunt similia: cognitio enim vno simili, cætera ei similia confusè cognoscuntur, vt dixi disput. 3. sect. 1. Confirmatur, quando definitur ens, illa definitio conuenit actui definienti, quia verè ille est ens, sicut cætera. Item dicimus, Deum cognoscere omnes nostros actus, & cognoscendo confusè illum Dei actum, confusè cognoscimus omnes nostros tanquam terminos actus diuini. Sic actus ille reflexus, quo cognosco predicabile vt sic, etiam cognoscit se tanquam formam constitutum vniuersalis. Item actus reflexus cognoscit alium actum reflexum tanquam formam, à qua ipse denominatur vniuersalis, & sic in infinitum.

§. 12. Ad argumentum in forma distingo primum consequens. Pertinet ad primum predicabile accidentaliter, concedo consequentiam: essentialiter, nego. Dixi enim supra predicabili in communi esse essentialem rationem predicabilitatem de pluribus sicut animali esse viuens sensibile, quæ includit tam materiam quam formam vniuersalem, vt genus, species, &c. Illi autem esse accidentale cognosci per actum confusum reflexum, vt animali cui accidit cognosci & denominari genus. Itaque accidentaliter continetur in primo predicabili, quia illi accidit esse obiectum sui secundum rationem predicabilis, & essentialiter est supra quinque predicabilia: quia est de eius essentia esse predicabile, sicut de essentia animalis esse viuens. Deinde distingo consequens, non potest esse ratio communis secundum id, quod illi conuenit essentialiter, nego consequentiam: secundum ve-

ro id, quod illi conuenit accidentaliter, concedo: vt animal secundum quod illi est essentialis, est ratio essentialis communis homini, & leoni, sicut secundum id, quod illi conuenit extrinsecè & accidentaliter.

Ad confirmationem consequenter responderetur, rationem communem, secundum quod est communis, debere continere omnes particulares; conceditur, & sic predicabile secundum, quod dicit rationem predicabilis, continet sub se omnia predicabilia, vt animal omnia animalia, at ratio communis, secundum id, in quo non est communis, non debet continere sub se omnes particulares; sic autem predicabile non est ratio communis secundum quod extrinsecè à cognitione reflexa denominatur, sed secundum rationem predicabilis, quam dicit in recto; sicut animal est ratio communis secundum quod dicit animal in recto, at vero actus genericus animalis non est communis vt quod, nec predicabilis de homine & leone: atque ita primum predicabile non se continet sub se, sed continetur sub predicabili in communi secundum essentialem rationem predicabilis.

At verò dices, licet predicabili vt sic sit accidentale esse genus, sicut animali, tamen illi composito includenti & rationem predicabilis & actum confusum, secundum quod constituitur genus, essentialiter conuenit ratio vniuersalitatis sicut animal, in quantum genus essentialiter est vniuersale. Vnde inferitur predicabile, vt sic esse speciem predicabilis, sicut genus & differentia. Hoc autem est absurdum, quia in infinitum procederetur.

§. 13. Sed ex dictis §. 10. & 11. Responderetur, à predicabili vt sic non posse abstrahi aliam rationem predicabilis, quia illa ratio est iam abstracta. Nam actus reflexus tendens in quinque predicabilia, etiam tendit in se ipsum secundum rationem predicabilis, sicut actus tendens in rationem communem entis, aut actus vitalis, tendit in se ipsum secundum quod participat rationem entis, aut actus vitalis, quia in ipso obiecto per illum representato reperitur ratio, quam ipse habet in se. Non est ergo inconueniens, vt actus intellectus sit inferior suo obiecto, & ipsius species, quando illud continet rationem communem ipsi actui conuenientem, quare non abitur in infinitum, quia licet possit infinitos actus reflexos terminare, omnes tamen illi representant eandem rationem communem predicabilis, sicut actus representans rationem entis potest ab illis actibus cognosci sub ratione entis, qui tamen non abstrahunt aliam rationem communem entis, sed eandem, quam primus actus: at verò in abstractionibus, vt in infinitum ireretur, opus esset nouas rationes communes abstrahere in ratione predicabilis.

Itaque predicabile vt sic in quantum est obiectum, cui conuenit ratio predicabilis de pluribus differentibus specie est genus, & ex speciebus predicabilium vna; quod illi conuenit accidentaliter ab actu reflexo, per quem confusè representatur ratio conueniens cum aliis predicabilibus, sicut animali est accidentale representari vt commune pluribus speciebus. In quantum autem est vnum in multis, dicit rationem essentialem, per quam constituitur in suo esse supra quinque predicabilia, & illis essentialis, sicut animal dicit viuens sensibile, per quod constituitur in suo esse, & essentialis est suis inferioribus.

§. 13. Predicabile secundum quod dicit rationem predicabilis continet sub se omnia predicabilia.

§. 14.

§. 15. A predicabili vt sic non potest abstrahi alia ratio predicabilis.

§. 16.

SECTIO II.

De numero predicabilium.

§. 17. Predicabilia commode in quinque species dividuntur.

Communiter assignantur predicabilium species quinque. De quibus modo differemus. Primum quidem poterunt ad duas reduci, ad predicabile, in quid, & in quale; quas deinde diuidemus in predicabile in quid completè & incompletè; & in in predicabile in quale proprium & commune; deinde predicabile in quid incompletè; potest diuidi in predicabile, in quid, subsistens, & in quale quid, vel potest vniuersale tripartiri, in quid, quale quid, & quale. Itaque secundum diuersas rationes communes, in quibus conueniunt, potest fieri partitio, sed commode partitum est in quinque species, quibus rectè predicara quidditatiua & accidèntia dignoscuntur, & quid vnaquaque specie contineatur, neque enim est vllus prædicationis modus, quin in eis contineatur. Nam omnis res aut est de conceptu quidditatiua vel extra illum. Si primum, aut continet totam quidditatem, & sic est species; aut tantum rationem communem, & sic est genus; aut rationem differentie, & sic est tertium predicabile, neque alio modo pertinere potest ad quidditatem. Si vero est conceptus non quidditatiuus, est ergo accidentalis. Quod per ly quale denotatur, etiam si sit conceptus quantitatis. Accidentaliter dupliciter esse potest, aut habens necessariam connexionem cum rei quidditate, sic autem pertinet ad proprium; aut non habens talem connexionem, sic verò est quintum predicabile.

§. 18. Ad dignoscendum an species sint atomæ, & subalterna: non est attendenda materialis diuersitas rerum, quæ predicabilia denominantur. Hæc enim diuersitas est omnino physica, & per accidens ad logicum institutum, ad quod tantum attinet inquirere, quo pacto vnum de alio prædicetur in ordine ad demonstrationem; unde prouenit vt genus entis realis, & entis rationis sint omnino vniuoca, & numero tantum distincta, quia in dialecticis præceptis, & proprietatibus omnino sunt similia sine vlla prorsus dissimilitudine. Vtrumque enim in quid incompletè de suis inferioribus prædicatur, &c. Illa autem dissimilitudo entis realis & rationis ad logicum neque spectat, neque ei quidquam in suo officio instituto.

§. 19. Omnia genera constituunt vnam infimam speciem, & omnes differentie vnam infimam speciem differentie, atque hæ tres species inter se distinguuntur specie. Quartum autem & quintum predicabile constituunt vnam solam speciem, quamuis non multum reclamato, si dicas esse duas species, quia in ordine ad demonstrationem multum interest inter vtrumque.

§. 20. Dices. Genus est vna species infima, ergo quando definitur, non definitur genus, sed species, quia definitur ratio communis omnium generum: hæc autem est species, ergo. Hic committitur equiuocatio, non enim definitur genus secundum quod refertur ad cognitionem confusam, per quam omnia genera representantur vt similia, sed per ordinem ad cognitionem, per quam constituitur in ratione generis, & representatur, vt communis pluribus speciebus; sicut cum definitur differentia, non definitur species, aut genus, licet differentia vt sic, est species ad hanc & illam differentiam, quia hoc illi conuenit per actum reflexum, à quo non vocatur differentia, sed ratio differen-

tia; sed illi conuenit ab actu directo, per quem refertur ad sua inferiora, vt rationale ad Petrum & Paulum.

DISPUTATIO VIII.

De Signo.

MONITIVNCULA ad Lectorem.

Ec disputatio responder duobus Aristotelis libris Perihermenias, siue de interpretatione, quibus Aristoteles iecit fundamenta dialecticæ, quas nos Summulas vocamus. Hi duo libri succedunt disputationi de predicabilibus; quia eorum obiectum attributionis est propositio: de qua post terminos est disputandum. Optaram ego & hic de eadem: sed in summularum disputatione secunda egi de ea abunde, de simplici propositione & composita: de quantitate, qualitate, equipollentia, conuersione, oppositione, aliisque propositionis attributis, à quibus nunc supercedendum. Item omitto, vtrum propositio sit vnus actus simplex? De quo disput. 7. de anima sect. 2. Item vtrum veritas sit essentia propositionis: vtrum omnis propositio de futuro contingenti sit determinatè vera, vel falsa? De quo latè disput. 10. de anima: hic omittuntur, quia non sunt logica, sed philosophica. Non enim conueniunt rebus secundò intentionaliter, sed secundum se; eaque omnia sunt inutilia ad Syllogismorum structuram, qui eodem modo formantur posita qua volueris opinione ex animastica disciplina. Si hæc tibi placent, præsto sunt in disp. 7. & 10. de anima, neque enim longè absunt, sunt enim hanc ob causam in hoc volumine, neque enim te fatigabit longa in eis conquirendis peregrinatio. Rationem signi, qua in Syllogismis vtimur, nondum explicui, neque explicarem in logica, quia non est logica, nisi communi vsui morem gerendum hac in parte putarem.

SECTIO I.

Quid sit signum.

Signum est, quod aliquid significat, vel representat. Representare autem est, aliquid facere præsens potentia cognoscendi: quæ diffinitio conuenit signo in communi abstrahenti à materiali & formali. Signum formale est, quod representat rem tanquam ratio cognoscendi. Quæ diffinitio soli conuenit cognitioni, illa enim potentie præsentat obiectum. Huc potest reduci species impressa, quæ, licet non sit formalis obiecti representatio, est tamen virtualis, & conuenit cum cognitione, quia vtraque representat non prius cognita, estque virtualiter formalis representatio obiecti.

Signum materiale est, quod prius cognitum ducit in cognitionem alterius. Quæ diffinitio conuenit omni signo, tam corporeo, quam spiritali. Nam creaturas spirituales posse vt spiritalibus signis mihi non est dubium. Vnde rectè potuit Angelis Sacramentum institui, quod esset verè signum. Item hæc diffinitio latius patet ea, quam tradit S. Augustinus. Signum est (inquiens) quod præter speciem, quam ingerit sensibus, fact nos in alterius rei cognitionem.

§. 1.

§. 4. Signum aliud est naturale, aliud ad placitum.

Voces sunt signa ad placitum.

§. 5.

§. 6.

tionem venire: quæ in solum signum materiale sensu perceptibile quadrat; si verò auferatur ly sensibus, recidit in nostram. Item hæc definitio conuenit signo formali, in quantum potest esse obiectum alterius cognitionis, & sic cognitum ducere in cognitione sui obiecti, v.g. cognoscit Angelus à me videri pariterem, cognoscendo meam visionem, per illam, tanquam per signum, cognoscit ipsum pariterem. At mea visio non est formale signum Angelo comparata, sed materiale: quia Angelus ea non cognoscit, sed colorem per eam prius cognitum.

Signum aliud naturale, ad placitum aliud: Naturale est omne signum formale, item omnes effectus respectu suarum causarum, vt fumus ignis, creatura Dei, quæ significatio essentialis est ipsis signis, iisque conuenit ex intrinseca sua natura, quam ob causam in nulla natione de illis dubitabitur, nam & Barbarus & Græcus viso animalis vestigio cognouit animal illac fuisse prætergressum. Aliud signum est ad placitum (ad quod reduco signum ex consuetudine) quod (vt præfertur vocabulum, (ex intrinseca sua natura non representat rem, sed ex mero hominum libito. Ad quod aduertit voces exempli ergo humanas, quia clarè articulantur, habere in se quandam aptitudinem, vt illis possit se homo exprimere; nam sicut à natura accepit intellectum, sic accepit & voces, quibus illum aperiret; at verò vti ad significandum hominem hac voce homo potius quam formica, fuit omnino in eius libera potestate.

Dices Adam commendari in Scriptura, quod singulis rebus apta nomina imposuerit, omne quod vocauit Adam, ipsum est nomen eius; ergo in ipsis vocibus reperitur aliqua aptitudo ad significandum hoc potius quam illud. Aliqui conuinciores respondent verba Hebræa nescio quam aptitudinem habere in prolacione, & sono. Quibus ego non assentior, nam si verba Hebræa haberent istam aptitudinem: ergo sunt signa naturalia, quia ex se habent representare hominem, v.g. sicut fumus ignem; ergo à quocumque audiantur, percipiuntur, atque adeo omnes nos calleremus linguam Hebræam. Respondetur primo testimonium Scripturæ: sic intelligi, omne quod vocauit Adam, ipsum est nomen eius, id est, ipsum est nomen: quod postea retinuit, sicut Ioannes est nomen eius.

Secundo potest quis voces designare ad hanc vel illam rem significandam, & inuenta iam ista lingua, si ad eum accedant varia animalia, eis potest imponere nomina, illarum apta naturis, ita vt serpentem vocet callidum, non quia hæc vox illud significet ex se magis, quam hæc vox strulus; sed quia ipse voluit, & posita iam ista significatione, prudenter illum vocat callidum. Sic fecit Adam, inuenta iam à se lingua vsus est vocabulis significantibus animantium proprietates: sic etiam in sacris litteris recensentur aliqua nomina imposita viris, vt Boanerges, id est, filij tonitru. Nec verò in prolacione potuit esse ille modus significandi, nam sæpe ad significandas res asperas vtimur voce leni, vt ferus, & ad significandam rem exiguam, vtimur voce inflata, vt Camaleo. At verò voces significare ad placitum tu ipse collige ex alieni idiomatis ignoratione. Lege (amabo te) Galenum lib. 2. & 3. de placitis, doctè & acurè ridentem, & iridentem ineptias Chryssippi ex significatione vocis ego probantis cordis ac cæcibri proprietates, quod si aliquo sono suauis significatur ferica, quia sunt suauia, & lenia, quo alio significabuntur gossypina, & linea? Item si leo significatur voce

Galenus lib. 2. & 3. de placitis.

horrenti, qua significabitur vsus: qua pardus? qua elephas?

SECTIO II.

In quo consistat ratio signi.

Signum naturale materiale in eo consistit, quod prius cognitum ducat natura sua in cognitionem alterius rei. Hæc ratio signi in actu primo non distinguitur ab eius entitate: quia signum in actu primo est potentia manuducendi intellectum in rem significatam: sed hoc sua entitate præstat naturale signum: quia se ipso dicit relationem ad significatum, ad quod natura sua ducit: ergo.

Hinc suboritur difficultas, quia causa prius cognita ducit in cognitionem sui effectus; ergo etiam est signum. Nego consequentiam, qui cognitio effectus per causam est à priori, at vero cognitio rei per signum est à posteriori; sic demonstratio à posteriori vocatur à signo, quando igitur diffinitur signum, intellige de cognitione à posteriori, & non à priori. Quando cognoscit Angelus rem significatam antea quam signum, non cognoscit illam per signum, etiam si videat ab homine eam per signum significari.

Dices: Deus, & Angelus cognoscunt illud signum impositum ad significandum aliquid; ergo etiam cognoscunt id, quod significatur. Distinguo consequens; cognoscunt ex ipso signo, nego consequentiam; cognoscunt cognoscendo immediatè rem significatam, & voluntatem illam significandi, concedo consequentiam: itaque cognoscunt ipsum signum cognoscendo prius rem significatam. Hic non loquor, vtrum Deus per effectus cognoscat causas: est enim quæstio de scientia Dei, sed ago de cognitione per signum ad placitum.

Signum dicit respectum ad tria: primò ad intellectum, à quo imponitur: secundò ad personam, cui significat; tertio ad rem, ad quam imponitur. Quare voces ab animante prolatae, vt quando plitacus loquitur, non sunt significantiæ ad placitum, quibus non vtitur plitacus tanquam signis, quia deest illi relatio ad imponentem. Item si quis loquitur lapidi, aut bruto, propriè nil significat, quia illæ res sunt incapaces cognoscendi per signum ad placitum. Item si quis loquatur surdo, aut det aliud signum homini incapaci illud percipiendi, vt si Hispano Hebræicè loquaris. Item si quis vtitur vocibus nil significantibus ad libitum, nullum dat signum, quia deest relatio ad rem significatam, & ad illum, cui debet significari. Igitur ad rationem signi ad placitum requiritur, vt qui dat signum, aliquid velit significare, & ille, cui dat, id possit percipere per signum.

Difficultas est, in quo consistat hæc ratio signi in actu primo? Nonnulli dicunt consistere in quadam relatione reali: quibus ego non assentior. Nam ex mera hominum voluntate vtente hoc signo potius quam illo quid physicum signo potuit appingi? Nam, quando quis pulsat cymbalum, ille sonitus ab aliis potest imponi ad dormiendum, ab aliis ad vigilandum, an ne opposita relationes illi conueniant?

Secundò sæpe significamus obiecta, quæ nec existunt, nec possunt: vt Antichristum futurum; hominem nunquam existentem: & chymæram: sed relatio realis non potest esse ad terminum non realem: ergo relatio signi ad placitum non est realis: nec verò possunt in vno signo simul esse relationes

§. 7. Signum naturale materiale in eo consistit quod prius cognitum ducit naturam suam in cognitionem alterius rei.

§. 8.

§. 9.

§. 10. Signum dicit respectum ad tria: primò ad intellectum, à quo imponitur: secundò ad personam, cui significat; tertio ad rem, ad quam imponitur.

§. 11. Ratio signi ad placitum in actu primo non est relatio realis prædicamentalis.

§. 12. Relatio signi ad placitum non est realis.

tionem oppositam ad eum terminum, v.g. Antonius vratur hoc tubæ clangore ad pugnam, Marcus verò vratur eodem ad receptum; Ioannes ad somnum; alius ad vigiliam: an ex singulorum opposita voluntate orientur relationes oppositæ?

§. 13. Tertio, quia qui cognosceret illam relationem, cognosceret naturaliter signa ad placitum. Hoc autem est absurdum: ergo. Probo maiorem: quia relatio est natura sua ad terminum, sine quo non potest cognosci. Minor patet: quia si non esset vsus vocum ex libito; sed ex naturali ratione. Adde hanc relationem interituram ex sola alia intrinseca voluntate abrogante significationem. Tandem, hæc relatio oritur ex significatione ipsa; vt relatio causa ex causalitate: rogo illa significatione, quæ relationi præit, quid sit?

§. 14. Secundo consent alij significationem ad placitum esse ens rationis: quia si loquantur de ente rationis ficto, non sunt audiendi: quia voces absque fictione significant. S. Thomas & alij loquuntur de extrinseca denominatione, quam vocant ens rationis: quod est denominatiuè tale, vt constat ex disputatione 1. §. 43. Est autem absolute ens reale, vt ostendam disputatione 19. metaphysicè à §. 4. Alij verò somniant, esse ens quoddam ab actibus deriuatum, quod dicunt esse ens rationis quorum sententiam referam, atque refellam ea disputatione 19. à §. 43.

§. 15. Opinatur aliqui significationem esse ens morale, distinctum ab actibus, quibus liberè imposta fuit significatione; quod ens ab ipsa deriuatur. Miri equidem homines! qui admittunt à parte rei ens reale morale, existens à parte rei moraliter; quod non sit ens tam physicum quam ipsi actus morales, à quibus deriuatur: quos impugnaui disputatione 1. de iustificatione, ostendens peccatum habituale non esse ea ratione ens morale. O quam efficax est hominum voluntas! Ipsi enim voluntas primi ducis mille annis mortui, appingit hodie mortalitatem clangori buccinæ receptui, aut pugnae canentis. Sunt hæc puerilia, & indigna relatu.

§. 16. Dico primò. Ratio formalis signi ad placitum est voluntas qua primus inuentor voluit eo signo indicare hoc, aut aliud obiectum. Exempli gratia, latinis author voluit hac voce homo significare speciem nostram. Illa voluntas est ratio formalis per quam vox homo id significat obiectum, Probatur primò, quia ideo est significatione ad placitum, quia pendet ab imponentis voluntate: ex hac autem iam ostendi nihil deriuari: ergo ipsa sola est signi ad placitum ratio formalis. Secundo, quia ratio formalis significandi est id per quod vox proximè potest excitare intellectum, vt per ipsam percipiat obiectum significatum: id autem est voluntas imponentis: ergo hæc est ratio formalis significandi ad placitum. Probatur minor, tum quia concepta hac voluntate concipimus significationem vocis, quamuis nihil aliud concipimus: tum etiam quia illa voluntas habet pro obiecto vt omnes per vocem intelligant hoc obiectum: tandem quia significatione imitatur valorem monetæ, legum, dominij &c. Hæc autem omnia sunt denominatio extrinseca à voluntatis actu vt ostendi disp. 1. de iustificatione, ergo.

§. 17. Obiicies: voluntas illa habet pro obiecto significationem vocis ad placitum: ergo ipsa non est significatione, quia non est obiectum sui quemadmodum voluntas de valore monetæ habet pro obiecto valorem ipsum, & voluntas transferendi do-

miniū ferrur in ipsum dominium. Respondeo duas esse significationes; alteram in actu primo proximo, alteram in actu secundo: significatione prima non est huius voluntatis obiectum, quia ipsam voluntas est ea significatione: secunda autem significatione est audientis cognitio de obiecto quod audit, orta ex cognitione vocis: hæc significatione est illius voluntatis obiectum, alicuius enim signi inuentor vult, vt omnes intelligant illo signo tale obiectum: hic enim est scopus vocum & alius cuiusvis signi ad placitum. Idem dico de valore monetæ: principis enim voluntas est valor in actu primo proximo habens pro obiecto estimationem actualem subditorum de moneta, vt tanti aestimetur, & sic habeatur in vsu. Idem dixerim de voluntate dominij: quod in actu primo proximo est ipsa voluntas rem donantis: quæ habet pro obiecto vsum accipientis circa iniuriam aliorum: Itaque voluntas efficax, qua ego volo vt Petrus deinceps vratur meo equo circa mei, aut aliorum iniuriam, est formale dominium. Neque sunt absimilia alia è moralibus exempla.

Dico secundo. Illa prima voluntas imponentis dum non abrogatur, est ratio formalis qua voces, & signa possunt in actu primo proximo significare obiecta. Probatur, quia illa voluntas tametsi physicè præterierit, habet in hominum vsu, dum non abrogatur, eandem vim, quam haberet si non præterierit; sed si non præterierit, haberet vim ad significationem vocis: ergo eandem habet præterita & non abrogata. Maior experimento constat in valore monetæ, voluntas enim prima dum non abrogatur à principe, est in causa vt nunc metallum, tanti aestimetur, quanti dum physicè eius voluntas perseverauerit. Item prima equi donario valet vt donante etiam mortuo possit donarius vt donato equo circa iniuriam alterius. Præteritum autem præceptum superioris etiam iam dormientis, imò atque demortui tenet subditos ad obseruationem sui. Ratio à priori, quia insitum est homini moueri, memoria præteritæ voluntatis non abrogatæ, non minus quam si non fuisset præterita. hæc autem est moralis permanentia rerum; id est illarum vis ad præstandos in hominum intellectu, & voluntate eosdem effectus, quos præstaret si physicè existeret. Si autem ea voluntas abrogetur per aliam, iam non habet eandem vim.

Obiicies, non apprehendi ab audientibus voluntatem illam imponentis: ergo alia est ratio formalis significandi. Patet consequentia, quia sicut non potest videri album sine albedine, ita nec significationem sine significatione cognosci. Respondeo hoc argumentum ipsis etiam aduersariis esse commune: quia nec ens rationis cognoscitur, nec ens morale, neque relatio realis. Nego igitur consequentiam: Ad probationem respondeo non posse videri album sine albedine, quia albedo est tota ratio illud videndi; posse tamen cognosci per intellectum album materialiter quin albedo. Ita potest cognosci signum, & ex illo res significatæ, quin cognoscatur voluntas aut significatione in actu primo proximo: quia communi consuetudine comparantur species de cognitione rerum per illa signa, quin comparentur species de causis illorum effectuum, vt constat quotidie sexcentis experimentis: si autem reflexè cognoscatur signum in ratione signi, non potest non cognosci significatione in actu primo proximo.

Aboleretur autè hæc ratio signi, vel per non vsum, vt contingit vocabulis obsoletis vetustioris Hispaniæ

Voluntas imponentis vocis significationem habet pro obiecto cognitionem audientis de obiecto quod audit.

§. 18. Voluntas imponentis, dum non abrogatur, est ratio formalis, quæ voces & signa possunt in actu primo proximo significare obiecta.

§. 19.

§. 20.

næ linguæ, vel quia à peritioribus vetusta aliqua expunguntur è communi sermone, vt apud nostros iam non est in vsu ingens vetustatum cetera vobum. De hac morali permanentia non tenetur logicus disputare, nec debet, sicut est autem rem indicare.

§. 21. Ratio signi actualis consistit in actuali expressione & perceptione rei significatæ per illud; quia esse signum in potentia proxima, siue in actu primo, est posse rem significare, id est, habere iam impositionem ad id munus (nam non agimus de potentia remota), ergo significare actu est actu exprimi, ac percipi rem significatam per signum; ergo, dum intellectus nil percipit per illud, nil illi significat actu. Confirmatur secundo, docere est, quando audiens actu percipit, & dicit rem doctam; & quando discipulus non dicit, magister quidem non docet; quia si docet: ergo aliquis docetur, ergo qui docetur redditur doctus; at non redditur doctus, nisi qui actu percipit rem doctam: ergo, atqui eadem est ratio de significatione.

§. 22. Confirmatur, signum in actu primo est posse exprimere obiectum, ergo in actu secundo est actualis expressio obiecti, quia actus secundus potentia expressiua est actualis expressio, sicut actus secundus potentia actiua est actio, quia expressiua constituitur per expressionem in potentia; quæ potentia reducitur ad actum per expressionem in actu, idem est de potentia discendi, atque docendi; hæc autem expressio est cognitio rei significatæ per signum, quia intellectui nihil exprimitur nisi per cognitionem, nec representatur, nec sit præsens, nam posse representare est posse efficere, vt intellectus per signum rem representatam percipiat: ergo significatione est ipsa perceptio.

§. 23. Probatio verborum apud ignorantem sua lingue non est proprie locutio. Rogas, quando quis verba facit secum, aut apud flumen, aut apud hominem ignorantem suæ linguæ, vtum illa verborum prolatio sit verè & proprie locutio? & quidem communiter esse vocandam locutionem patet ex communi vsu, tum etiam, quia prolationem verborum ab animante vocamus locutionem, sic dicitur Asina Baalan locuta & Hispanè dicitur. Parla como un papagayo, loquitur vt psittacus. Præterea illum, qui hæc verba facit, proprie loqui, si locutio sumatur pro verborum prolatione ex se aptorum ad rem significandam, certum est. Verum absolute existimo illum proprie non loqui. Primo, quia, cum loquitur lapidij, non dat aliquod signum percipibile à lapide, quia deest relatio signi ad percipientem: ergo proprie non loquitur. Patet, quia loqui est dare signa, sed tunc nullum datur signum: ergo non est locutio. Secundo, quia actualis locutio est actualis significatione rei, & expressio (vt ostendi supra, §. 21. non est autem actualis significatione sine actuali perceptione audientis. Nec verò ramus appensus significat aliquid actu, nisi quando actu ex illo cognitio deuenit in cognitionem vini: Nec ramus est signum iumento, sed poratori. vide disput. 13. de fide §. 37. vbi fusè agitur hæc de re.

Est difficultas, an signum possit significare rem perfectius quam ab imponente percipitur? Negat Beatus Thom. 1. part. quæst. 13. art. 1. At verò Scotus, & P. Molina oppositum videntur docere, sed vtrique facile conciliantur. Nam certum est Philosophum, quando audita hac voce, formica, eam cognoscit, perfectiore habere cognitionem de formica, quam agricola, à qua talem vocem audiuit. Certum est etiam illam cognitionem non Philosophia Petr. Hurr. de Adendoz.

§. 24. Signum formaliter vt signum non potest significare rem perfectius vt imponente percipitur.

oriri à signo, in quantum signum, quia signum dicit relationem ad illa tria, quæ dixi, atque ita in ratione signi non potest rem perfectius significare, quam eam percipit, qui vratur signo, illa verò cognitio oritur adeo perfecta ex specie impressa, quam de formica Philosophus habet, quæ species excitata fuit audita illa voce. Itaque formaliter non potest illa res perfectius cognosci per signum, quam à significante cognoscitur: materialiter autem potest, vnde formaliter non possumus significare rem, nisi vt à nobis cognoscitur.

Vt nullum signum prætereamus, examinare oportet, in quo sita sit ratio signi in imagine siue pictura, quæ Cæsarem, v.g. representat. Respondeo eam esse relationem realem predicamentalem similitudinis inter imaginis, & Cæsaris accidentia: quia ea representatio est vis siue potestas, quæ potest imago nos ducere in Cæsaris cognitionem: sed hæc potestas est in accidentibus vtriusque: ergo in accidentibus vtriusque est ratio significationis. Probo minorem, quia nisi vtriusque accidentia noscantur & conferantur, non possumus cognoscere Cæsarem esse imaginis prototypum. Confirmatur, quia imago habet in se figuram, magnitudinem, colorem, qualia Cæsar habuit: alioqui eum non representat: ergo per similitudinem accidentium est illius imago. Quia propter hæc relatio non est aliquis ordo transcendentalis, imaginis ad Cæsarem: sed est quædam similitudo, quæ partim est intrinseca, & extrinseca in parte. Si autem Cæsar non existit, aut est sine illis accidentibus, non est absolute similitudo realis actualis, quia absolute non existit alterum extremum: est tamen realis secundum quid, quia refertur ad extremum præteritum, quo differt hæc imago à cognitione obiecti quæ est ad illud transcendentalis ordo. Ex quo ordine prius cognitio venire possumus in cognitionem obiecti. Itaque imago picta aut ficta dicit in recto accidentia ipsi intrinseca, & connotat in obliquo Cæsaris accidentia: quæ quamuis sint extrinseca accidentibus imaginis, sunt tamen intrinseca formali imaginis conceptui: Insuper addit imago productionem ex fine, & animo, vt per ipsam cognoscat Cæsar. Quia igitur Cæsar non est factus vt per illum cognoscatur pictura, hæc autem facta est ad Cæsarem cognoscendum, ideo Cæsar non est imago picturæ, est autem pictura Cæsaris imago.

Signum potest materialiter significare rem perfectius vt imponente percipitur, excitando speciem, quæ aliunde erat acquisita.

§. 25. Ratio signi in imagine est relatio realis predicamentalis similitudinis inter imaginis & Cæsaris accidentia.

SECTIO III.

Vtrum voces significant immediatè res? An conceptus?

HAc in parte magna dissidetur vobum contentione. S. Thomas, & alij contendunt per voces immediatè significari nostros conceptus, immediatè verò res ipsas. Tum, quia Aristoteles ait voces esse notas eorum, quæ sunt in mente; tum, quia voces non possunt significare res, nisi vt conceptas: ergo quod immediatè significatur est conceptio; tum tertio, quia homo ideo loquitur vt sui exprimat animi sensus: at animi sensus sunt ipsi conceptus: ergo voces impostæ sunt ad significandum immediatè animi conceptus: tandem, quia sæpe significamus res in eo statu, quem habent in solo intellectu, vt quando significamus albedinem, aut aliud accidens in abstracto. Sed hæc sententia explicanda est, & ridicula videatur.

Dico primò. Voces non possunt significare res, nisi

§. 26. S. Thom. Aristoteles.

§. 27. K nisi

Voces non possunt significare res nisi ut conceptas, ita ut conceptio sit conditio sine qua non significarent.

nisi ut conceptas, ita ut conceptio sit conditio, sine qua voces non significarent, sicut ignis calefacit ut applicatus. Hac conclusio, sic explicata, probatur, tum ex Aristotele, quia voces sunt notae (id est signa) eorum quae sunt in mente (id est, rerum cognitarum, quae obiectiue sunt in mente, formaliter per cognitionem earum:) tum probatur secunda & tertia ratione S. Thom. quae nihil aliud probant, quia, qui loquitur, vult explicare rem, quam ipse concipit.

§. 28. Voces formaliter representant res ipsas, & non ipsos actus, id est obiectum vocum sunt res, non verò notitiae rerum. Ita S. Tho. opusc. 56. sub initium inquit; Hac vox lapis imposita est ad significandam naturam lapidis. Probatur aperte, quia quado quis dicit rustico Deum esse trinum, venit rusticus in cognitionem Dei, quin concepat vllam loquentis intellectionem: ergo illae voces significant immediate Deum, & non ipsos actus intellectus. Consequenter patet, quia tota ratio signi consistit in aliqua re significanda, & non est signum respectu eius, in cuius cognitionem non ducit. Antecedens probatur, tum experientia, quia quotidie in familiari sermone res omnes cognoscimus externas, quin vllum actum eliciamus circa cognitiones internas: tum etiam, quia rogatus rusticus quid intellexerit? respondet Deum esse trinum, nullo facto verbo de interna loquentis cogitatione, immò verò si illum interrogas, quid sit interna cognitio: haesitabit existimans se à te illudi, & ut est apud nostrates, quae le dixit bernardinas.

§. 29.

Secundò probatur, quia, cum tu dicis hominem esse mortuum, nonne satis percipieris ab audiente, si hominem esse mortuum intelligat, quin aliud intelligat? Tertio, quia voces subrogantur pro nostris conceptibus, ut ipsae praesent audienti, quod mihi praestat verbum internum, internaque locutio, sed interna locutio immediate mihi representat obiecta: ergo & voces. Quarto, quia cum quis dicit amanuensi epistolas ad amicos, scripturae illae subrogantur pro vocibus, sicut voces pro conceptibus; sed scripturae non significant immediate voces, ergo neque voces conceptus. Probatur minor, quia, quando amicus legit litteras, non eger recordatione locutionis amici, praesertim si sibi persuadeat manum illam esse amici, & non amanuensis.

§. 30.

Dico tertio. Voces significant aliquando ipsos animi conceptus, ut haec intellectus, actus intelligendi.

§. 31.

Dico quarto. Qui audit alium loquentem, potest per discursum intellectiones illius cognoscere, sed non pro libito, sed naturaliter. Probatur, quia, qui videt alium loquentem, potest discurrere illum bene aut malè cognoscere ea, quae loquitur, eumque deceptum, aut non deceptum. Hanc cognitionem esse naturalem inde patet, quia vox articulata ex natura sua indicat apprehensum esse id, quod profertur, sicut voces animantium indicant naturaliter internas illorum imaginationes. Hunc autem discursum non fieri semper experientia testatur. Ad tertium, pro prima sententia responderetur, nos uti voce ad exprimenda obiecta actuum, nempe quid de illis sentiamus. Hoc est autem pandere sententia: ut cum dico, sentio hoc, aut illud.

Ad quartum, in tali casu cognosci etiam albedinem actu abstractiuo, quin cognoscatur abstractio loquentis.

SECTIO IV.

De Nomine, Verbo, & Propositione.

§. 32.

His de rebus egimus in Summulis, de nomine solum dubita, an nomen infinitans, ut non homo, non ens, sit propriè nomen? Ego esse nomen non dubito (quidquid alij obstrepat,) quia non homo habet casus, & tam perfectè significat negationem hominis, sicut caecitas priuationem visus. Quod verò nomen infinitans non significet rem aliquam determinatam, quid ad rem? ens enim est nomen, & indeterminatè significat omnia entia & realia & rationis. Praeterea nihil est nomen, cum nihil significet. Video Aristotelem esse ad opposita sententia, sed in Summulis disp. 3. sect. 1. impugnavi eius de nomine definitionem: conuenit autem nominis definitio, quam ego ibi tradidi, nomini etiam infinito.

§. 33.

Verbum non infinitari patet ex communi usu, quia, quoriscumque negatur copula, propositio redditur negatiua, quia negatur id, quod per verbum significatur, & non affirmatur aliud, ut in hac Petrus non currit: at vero secus est in nomine, ex cuius infinitate non negatur propositio, sed fit affirmatiua, ut non Petrus currit, id est, aliquid, quod non est Petrus, currit. Vide quae diximus in Summulis disput. 3. num. 17.

§. 34.

Propositio est, qua aliquid affirmamus, vel negamus. Primus conceptus propositionis est affirmare, vel negare, ex quo conceptu tamquam ex radice oritur veritas, vel falsitas tamquam propria passio; haec enim causalis est vera, quia Petrus affirmat Deum esse bonum, verum dicit. Haec autem falsa, quia Petrus dicit verum, ideo affirmat, &c. Ratio est, quia affirmatio non sequitur ex veritate, sed potius veritas ex affirmatione, qua propter veritatem pertinet ad quartum praedicabile: vtrum autem sit realiter vel ratione distincta? viderit Animasticus, & nos agemus d. 8. de anima.

§. 35.

Propositio ut sic est genus respectu affirmatiue, & negatiuae; quas supponitur inter se differre specie. Item affirmatio est genus respectu diuersarum affirmationum de obiectis specie diuersis, etiam si sint sub vna ratione formali, ut quando quis ex diuina reuelatione assentitur mysterio Trinitatis, & incarnationis. Idem proportione de propositione negatiua ut sic. De propositione abstrahente ab hypothetica & categorica affirmo eam esse genus respectu categoricae propriae, haec enim propositio Deus est, specie differt ab hac, si sol esset, dies esset. De hypothetica impropria, ut haec, Ioannes currit, vel loquitur, & haec, Ioannes currit, vel Petrus saltat, est sub distinctione loquendum. Si enim illae propositiones disunctae sunt actus distincti realiter, non differunt specie à categoricis, secus verò si actus illi hypothetici sint vnus tantum, de quibus me videro in libris de anima.

§. 36.

Hic solet magis molestè, quam ad rem, prolixè disputari de veritate & falsitate propositionum. Vtrum eadem propositio mutari possit de vera in falsam? An propositiones de futuro contingenti absolute, & conditionato habeant determinatam veritatem, vel falsitatem? An iudicium sit simplex qualitas, vel composita? Sed haec quis non videat à logico instituto plurimum abhorere? & à nostris dialecticis ansam arripit praepostera ambitione (ut rectè Quintilianus in similes sua tempestatis magistros) ad dialecticam aliarum facultatum difficultatibus referendam, & obruenda tyronum ingenia, sicut

Sectio I. De vniuocis, & aequiuocis.

sicut antiqui Summulistae totam Theologiam, ac Philosophiam in vnas Summulas detrusere, relictam methodum inuertentes.

DISPUTATIO IX.

De vniuocis, aequiuocis, analogis, & denominatiuis.

Antepredicamentis praemittit Aristoteles praesentem disputationem; vilem quidem ad notionem praedicabilem, & ad analogia ab vniuocis discernenda.

SECTIO I.

De vniuocis, & aequiuocis.

§. 1.

Vniuoca, teste Aristotele, sunt, quorum nomen est commune, & secundum nomen ratio substantiae est eadem; aequiuoca verò, quorum nomen est commune, & secundum nomen ratio substantiae diuersa. Iy, nomen, vocem intellige, quae sola aequiuocis est communis; nam, iuxta communem sententiam, non potest nomen sumi pro formali conceptu, quia existimatur in mente non esse aequiuocationem, ly, ratio substantiae, denotat conceptum obiectiuum, quicquid ille sit, substantialis, vel accidentalis; album namque vniuocè dicitur de homine & leone albis, & ab eisdem abstrahitur, quia ratio significata per nomen est eadem. Adde semper accipi conceptum obiectiuum reduplicatiue, in quantum significatur per nomen, & sic sumitur essentialiter, quia leoni ut albo essentialis est albedo. Igitur aequiuoca hoc differunt ab vniuocis, quia his communis est & vox & conceptus formalis & obiectiuus: animal enim v.g. idem habet nomen, & eodem apprehenditur conceptu, & significat idem obiectum; idem (inquam) identitate praecisua, aut per similitudinem. Vniuoca enim sunt ipsa vniuersalia, atque ita eisdem omnino verbis, ac conceptibus constant, quibus & illa: aequiuoca verò neque habent eundem conceptum formalem neque obiectiuum, quia significata sunt omnino dissimilia in ratione significata per nomen. Vnde prouenit (ut putant) non posse habere eundem conceptum formalem. v. g. Gallus significat gallum gallinaceum, & habitatorem Galliae, in quantum habitatorem illius: vbi manifestè patet in rebus significatis formaliter per nomen nullam inesse similitudinem. dixi significatio formaliter per nomen: nam significata materialia similia sunt in ratione animalis, sed haec ratio in homine & gallo non significatur hoc nomine gallus.

§. 2.

Dixi, in communi sententia, in mente non esse aequiuocationem; quod solum intelligitur de nostra viatorum, nam Angeli, & Deus vnico simplici actu plura ut dissimilia cognoscunt, immo verò Deus nullum habet actum vniuersalem, quia quocunque actu penetrat vltimas rerum differentias. De nostro verò intellectu in via difficultas est propria de anima disput. 5. si quis velit posse nos vno actu plura ut dissimilia cognoscere, dicat praeter nomen, conceptum etiam formalem esse eundem aequiuocis, differreque ab vniuocis, quod vniuoca habent eundem conceptum obiectiuum similem; secus verò aequiuoca, quae habent plures dissimiles, item differunt in conceptu etiam formali, quia

Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

aequiuocus aequiuale pluribus, quia tam distinctè concipit aequiuoca, ac si essent plures actus, vniuocus autem non ita, itaque conceptus vniuocorum est ita communis, ut ab illa ipsa obiecta dicantur vnum, secus ab aequiuoco, ut ostendo disp. 5. Metaphys. sect. 10.

§. 3.

Ad vniuocationem non requiritur, ut conceptus obiectiuus sit omnino similis, & quidditatiuè; alioquin solus conceptus specificus esset vniuocus; quod est per absurdum, quia genus non esset vniuersale, quia solus specificus est intrinsecè, & adaequatè similis in indiuiduis; conceptus verò genericus non est intrinsecè, & adaequatè similis: solum requiritur ad vniuocationem, quod ad vniuersalia, ut conceptus obiectiuus sit similis, neque in illo appareat differentia, & dissimilitudo, sed tantum ratio, in qua inferiora conueniunt.

§. 4.

Obijcies Aristotelem testari sub genere latere aequiuocationes, quod dixit de differentiis, quae, quia constituunt species intrinsecè dissimiles, videntur aequiuocationem causare. Ob hoc testimonium censet non nemo solas species esse perfectè vniuocas suis indiuiduis, sed immerito; quia Aristoteles non dixit in genere cerni aequiuocationes, sed latere, id est, materialiter contineri, quod nihil officit verè vniuocationi, sicut nec vera vniuersalitati, quae verò vnitas requiritur ad vniuocationem, & quod genus similitudinis, constabit ex sect. 4.

§. 5.

Diuidunt nonnulli vniuoca in logica, & physica, illa vocant rationes communes vniuersales; haec dicunt esse ea, quae sunt omnino similia, qualia sunt indiuidua eiusdem speciei vltima. Quibus haud acquiesco; nam sicut non sunt vniuersalia physice, sed logice, ita nec sunt vniuoca physice, quia identitas requisita ad vnitatem vniuocorum, formaliter prouenit ab actu confuso intellectus, rationes similes exprimente, & sicut à parte rei datur vniuersale fundamentaliter tantum, ita datur vniuocatio fundamentaliter tantum.

SECTIO II.

De denominatiuis.

§. 6.

Denominatiua (inquit Aristoteles) sunt, quae habent appellationem ab alio secundum nomen solo casu ab illo differentia, (quam diffinitionem non percipio, ne eam damnem;) quia album v.g. quod est denominatiuum, differt à forma denominante realiter; ergo differt plus quam nomine; quare albedo & album plus differunt quam casu, omnes ergo denominationes perstringam, ut, sublata nominum varietate, rem, quae venit in disputationem, cognoscas.

§. 7.

Sunt denominatiua, quae ab aliqua forma, vel quasi forma sortiantur effectum formalem, & nomen, ut album ab albedine. Denominatio aliquando sumitur non pro formali nominis impositione, sed pro ipso effectu formali, orto ab aliqua forma, à qua etiam sumitur nomen: sic esse visum dicitur extrinseca denominatio, esse album intrinseca, qui vsus frequentissimus est. Aliquando verò sumitur (& quidem maximè propriè) pro ipsa nominis impositione, quae denominatio includit & obiectum per vocem significatum, tanquam materiam, ut subiectum album cum albedine, & includit nomen tanquam formam, ut haec vox album, haec denominatio, siue impositio nominis sequitur ex prima de qua agitur in praesenti, quia deseruit logico instituto; de secunda grammaticus agat.

§. 8. Deinde denominatio primi generis, alia extrinseca, quia forma denominans est extrinseca, ut esse *visum, amatum*, &c. Alia intrinseca, quia forma est in subiecto denominato, ut esse *amans*, aut *cognoscens*; alia denique partim intrinseca & partim extrinseca, quia talis est forma denominans, ut, esse *simile* prouenit tum ab albedine, quam ego habeo, tum ab albedine Petri, cui sum similis in albedine. Extrinseca proprie pertinet ad hoc genus denominationis, quia omnes cognitiones, & amores (excipe diuinos) sunt accidentia realia; item proprie pertinent ad hoc genus omnes intrinseca denominationes, quae connotant formam accidentalem adiectiuo nomine significata, ut *musicus niger*, de quibus ambigi non potest. Item sunt aliae intrinsecae denominationes proueniētes à quidditatiuo conceptu, ut *humanus equinus, rationale*. Aliae item, quae nomine substantiuo significantur; ut *homo* ab humanitate, ad quas praeter conceptum quidditatiuum, requiritur etiam nominis comunicatio, *homo* enim neque *humanitas* non est denominatiuum ab animali, quia non est commune nomen; est autem *homo* ab *humanitate*, quia nomen est commune, & non video cur haec essentialia denominationes non sint propriae, quia ab *humanitate* verè homo est, & dicitur *homo*. Similiter dicitur *humanus*, sed communior usus eas à propriis expungit.

§. 9. Denominatiua recidunt in uniuoca, aut aequiuoca, de quibus nunc agitur, non ut habent formam dominantem similem, aut dissimilem (sub qua ratione uniuoca sunt, aut aequiuoca) sed ut subiectum afficiunt ut formae, & illi se comunicant tribuentes effectum formale, qui effectus est denominatio, & termino denominatiuo exprimitur. Nonnunquam ad significandum formam rei non conuenire, nisi secundum nomen, dicitur denominatiue conuenire, ut pulsus denominatiue tantum dicitur *sanus*, quia sanitatis nil habet praeter nomen.

SECTIO III.

De ratione analogia omnibus analogatis non intrinseca.

§. 10. Inter uniuoca & aequiuoca interijciuntur analogia, quae aliquid de extremis accipiunt. Sunt autem analogia, quorum nomen est commune, & secundum nomen ratio substantia neque omnino eadem, neque omnino diuersa. Conueniunt cum uniuocis, quia non habent obiectum omnino diuersum, sed aliquo modo simile & idem; sed conueniunt cum aequiuocis, quia non habent obiectum omnino simile & idem; sed aliquo modo dissimile & diuersum.

§. 11. Analogia communiter philosophi bipartiuuntur in impropria, & propria: Propria habent unam rationem communem in omnibus proprie repertam, ut *substantia* & *accidens* habent rationem entis (de quibus late in sectione sequenti.) Impropria sunt, quibus omnibus non est intrinseca ratio analogia, sed uni intrinseca & propria, caeteris verò extrinseca & metaphorica, ut risus proprie inest homini, prout verò metaphorice. Haec vocantur analogia, quia analogia Graecis sonat, quod Latinis *proportio*, id est, similitudo quaedam, ac comparatio, vel conuenientia; & quidem his analogis apprimè conuenit definitio, risus enim, v. g. (qui est hoc genere analogus) non est omnino idem homini, & prout; risus enim est actus potentiae loco motricis ortus ex admiratione; qui prout non conuenit: neque est omnino diuersus, habet enim proportio-

nem, comparationem, & conuenientiam; homo enim ridet, cum bene se habet, & aliquo oblectatur obiecto; est enim risus latitiae argumentum; Prout verò ridere dicitur, non quia proprie oblectetur, sed quia bene se habet: & quia sua fruatur oblectatione, quod sua amenitate tripudiare, lasciuirèque videatur, cuius tropi haec est proportio: aequiuocis autem nihil tale accidit, quia *Gallus*, v. g. non dicitur de incolâ Galliae per comparationem vllâ ad Gallum gallinaceum, aut econuerso. Item nec uniuocis; *equus* enim non dicitur animal ex comparatione cum homine, sed ex intrinseca animalitate, quae conuenit cum humana; vnde haec sunt proprie analogia, id est, proportionem habent, & comparationem.

§. 12. Haec vocantur analogia attributionis, quia per comparationem ad unum caetera omnia participat rationem analogam, ut prout per attributionem ad hominem ridere dicitur; pulsus, & pomum dicuntur sana ex proportione ad animal. In haec quadrat commune proverbium, *analogum per se sumptum stat pro famosiore significato*, ut risus pro hominis risu, ab his non potest abstrahi vna ratio communis, nec sunt similia in ratione analogia, nam à risu prati, & hominis non potest abstrahi ratio risibilis, quia prati viriditas improprie & per tropum metaphoram per risum explicatur; quod si in se rationem risus non habet, quo pacto ab eo potest abstrahi talis ratio, & in ea esse simile homini? Immo non habet risum, sed humanus risus de illo per metaphoram praedicatur.

§. 13. Est aliud genus analogorum, quod proportionis vocant, quia inter duas res similis comparatio seruatur, sicut inter alias duas, ut sicut se habet leo ad suas actiones fortiter exercendas, ita & Christus ad suas; & sicut leo se habet ad deuorandam pecudem, ita & Dæmon ad homines deglutiendos: sed haec analogia aliquando est attributionis, & consistit in aliqua proportione uniuocationem non tollente: ut sicut se habet duo ad quatuor, ita quatuor ad octo, scilicet, quia quatuor includit duplo maiorem numerum quam duo; & octo quam quatuor: at verò ratio dupli uniuoca est numero quaternario & binario, & numero octauo & quaternario. Quibus in ratione dupli conuenit definitio uniuocorum. Rursus analogia proportionis, vel attributionis, quandoque est analogia, ut quado Magister vocatur vitis, quia discipulorum ingenia doctrina imbuit, sicut vitis vino racemos. Quae ratio non est uniuoca, sed metaphorica; aliquando verò est uniuoca, ut fortitudo uniuoca est leoni & Christo, sicut & ratio animalis. Praeterea datur analogia proportionalitatis, quando fit comparatio dupla siue rerum in maiori numero, ut cum dicimus, ita se habet risus prati ad oculos oblectandos, sicut risus hominis ad fociorum voluptatem. Itaque analogia proportionis est inter duo extrema simplicia, ut risus inter hominem & prout; proportionalitatis verò inter duo complexa. Hic multi multis inutilibus tempus impendunt.

SECTIO IV.

Utrum dentur analogia propria?

§. 14. Haec est logica omnium grauissima difficultas, eo grauior, quo inexplicatior, & confusior est reddita magna vocum contentione, & rei ferè nulla explicatione. Quid enim frequentius est in scholis, quam Deo & creaturae, substantiae & acci-

§. 12.

§. 13.

§. 14.

Sectio IV. Utrum dentur analogia propria?

denti nullam dari uniuocam rationem, sed analogam? at quis explicat in quo haec analogia consistat? equidem cum primum sapius audierim, secundum à nullo audiui. Ne vero longitudo sectionis fastidium pariat in varias intersecabitur difficultates.

SVBSECTIO I.

Proponitur sententia Scoti.

§. 15. Igitur in Thomistarum & Nominalium schola vulgo dicitur ens esse analogum substantiae & accidenti, Deo, & creaturis; quia conceptus entis neque est omnino in omnibus idem, neque omnino diuersus, sed quandam in omnibus seruat proportionem, quam sententiam sumplere ex S. Tho. q. 1. prologi art. 2. ad 2. Quibus, cum Scoto refragantur Scotistae, enti uniuocationem adscribentes: pro quibus arguitur primum, quia Aristoteles nullam agnoscat analogam rationem, nisi quae uni analogato sit intrinseca, caeteris extrinseca: illi enim est frequens exemplum de sanitate, quae praedicatur de pulsu, & homine, & alia huiusmodi; si quando verò dicit ens esse analogum, id non est in ea significatione excludente uniuocationem, ut cum dicit binarium habere analogiam ad quaternarium, sicut hic habet ad octauum, & ut asserit in genere latere aequiuocationes, quae non excludunt uniuocationem, sed ita vocantur ab Aristotele ad explicandas specierum inaequalitates, quae tamen rationem communem habent uniuocam.

§. 16. Secundo, quia definitio analogorum non potest enti v. g. conuenire, (quod enim de hoc dixerim, de reliquis analogis propriis dixerim) quia repugnat, ut vna ratio sit neque omnino eadem, nec omnino diuersa; sed opus est, ut sit vel omnino eadem, vel omnino diuersa, quia illa ratio debet esse abstracta à suis inferioribus, sed non potest vna ratio abstracta esse partim eadem, partim diuersa, ergo illi non potest conuenire ratio analogorum. Probat minor, quia vel abstrahitur ratio, secundum quod in illa conueniunt inferiora, & non ut disconueniunt: sic autem conceptus ille erit vnus omnino, sicut conceptus animalis, quia tunc representatur ratio conueniendi sine disconuenientia: vel illa ratio abstrahitur, secundum quod in illa differunt, & non conueniunt inferiora; sic autem est omnino diuersa: vel abstrahitur ratio, in qua differunt, & conueniunt formaliter: quod primo repugnat in opinione Thomistarum negantium posse à nobis concipi duas rationes dissimiles eodem actu.

§. 17. Secundo, quia ille conceptus neque esset communis, & esset omnino diuersus, nam si representantur rationes dissimilitudinis, ergo formaliter cognoscuntur differentiae rerum inferiorum: ergo non est abstracta ratio à differentiis inferiorum, sed potius esset contracta ad sua inferiora, quia cum illis cognoscitur, & sic non esset ratio communis. Fore autem diuersum conceptum patet, quia ad unitatem requiritur, ut cognoscatur ratio, in qua conueniunt inferiora, at verò ad pluralitatem, & diuersitatem requiritur ut apprehendatur ratio, in qua differunt, quod si haec cernitur, iam simpliciter apparet dissimilitudo, & cernitur diuersitas conceptus obiectiuus.

§. 18. Confirmatur, quia sic ratio animalis esset analogia, quia sicut per te potest cognosci ens in ratione conueniendi & ratione differendi, quid ni & animal? tunc vero quod erit discrimen inter ens & animal?

Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

Confirmatur secundo, quia si in conceptu communi nulla cernitur inferiorum dissimilitudo: ergo ille conceptus est omnino vnus, quia ob similitudinem dicitur conceptus vnus; ergo non est partim similis partim dissimilis; si verò cerneretur dissimilitudo; ergo, licet conceptus formalis sit vnus, conceptus obiectiuus non erit vnus, quia non apprehenditur confusè, sed distinctè, ut conceptus diuinus de homine, licet sit vnus, tamen non dicitur habere vnum obiectum, quia cognoscit omnia indiuidua in indiuiduo: ergo similiter, si cognoscitur à nobis dissimilitudo, concipimus plura obiecta, & non vnum, huic argumento respondetur à §. 76.

§. 19. Duo animaduerte, primum non effugere hanc difficultatem; qui negant obiectiuas praecisiones, sed eadem vim eam habere in Thomistarum Nominaliumque sententia: nam quod Thomistis obijciatur de ratione abstracta, obijciatur Nominalibus de singularibus confusè, ut similibus cognitis, quia vltimè videntur aliqua singularia in singulari, eorum differentia explicitè cognita; vel cognoscuntur confusè tantum per ordinem ad operationes, vel accidentia, in quibus sunt similia, latentibus propriis differentiis: si primum, ergo iam obiectum non apprehenditur ut simile, sed ut dissimile, & ut plura: si secundum, ergo obiectum omnino denominatur vnus.

§. 20. Ratio huius est, quia ad illum conceptum confusè terminatum ad singularia ut similia, exiguntur omnino eadem, quae ad conceptum abstractiuum. Vnde illa quaestio utrum dentur vna ratio abstracta analogis? eadem est ac si à Nominalibus quaeratur utrum analogia sint ita similia, ut possint cognosci ut similia, non cognita eorum dissimilitudine: quae quaestio in vtraque schola eisdem rationibus est habenda. Nec enim aequè fero nullos, qui aiunt ens confusè cognitum includere immediate omnia inferiora, animal autem non, sed esse ab illis abstractum, contra quos arguam disp. 5. Metaphysica.

§. 21. Secundo aduerte eos, qui negant posse abstrahi rationem vnâ analogis comunem, quia cognoscuntur cum aliqua dissimilitudine, consequenter negaturus analogiam propriam, quia si cognoscuntur analogia, ut dissimilia; ergo cognoscuntur explicitè ut plura, ergo nullum habent conceptum obiectiuum, qui sit proportione idè, ut dixi §. 16. video ab aliquibus vnum asseri sine alio, consequentiam ipsi tueantur, contra quos disseram, à §. 41.

§. 22. Nec rationes, quae pro opposita sententia vulgo iactantur quid efficiunt. Afferunt enim Deum & ens in praedicamento constitutum vniri, si qua verò ratione excluduntur, est, quia non sunt uniuoca; sed neutrum sequitur, ens enim, licet sit uniuocum, non ponitur in praedicamento; quia haec sunt entis diuisionis, quia singula praedicamenta, sunt entis differentia (ut fauente numine monstrabitur disp. 9. metaph. sect. 4.) Deus autem abest à praedicamento, quia in illis praedicamentorum auctores noluerunt constitui nisi indiuidua creata (ut ibidem patebit sect. 5.)

SVBSECTIO II.

Expenditur sententia negans conceptum entis omnibus analogatis.

§. 23. Non pauci succubentes Scotis argumentis de uniuocatione conceptus entis ab inferioribus abstracti, negant huiusmodi abstractionem, K nem,

§. 19.

§. 20.

§. 21.

§. 22.

§. 23.

§. 24.

nem, quo differre aiunt vniouca ab analogis, quod vniouca habent conceptum communem ab inferioribus abstractum; secus analogi. His non est vna communis via, sed sunt diuisi in duas.

§. 25.

Nonnulli mouentur; quia ens simpliciter solis conuenit substantiis, quod ens proportionem quadam de accideri pradicatur per attributionem ad substantiam, vt sanitas pradicatur de pomo per attributionem ad animal. Probat primò ex Aristotele passim affirmante ens simpliciter, in quantum ens, esse substantiam: Accidentia verò esse entis ens. Quam infirma ratio ad tam singularem opinionem multa Aristotelis testimonia referam id indicantia in proemio metaphysicæ sect. 3, quibus Aristoteles ens vsurpat pro substantia, quam dicit esse metaphysicæ obiectum. At non propterea excludit accidentia à ratione entis, sed tatum à conceptu directo metaphysicæ, quia de accidenti differit per ordinem ad substantiam, sicut de instrumentis sanitatis agitur per attributionem ad sanitatem: cum autem Aristoteles accidens vocat entis ens, illi tribuit rationem entis, item diuidit ens in decem pradicamenta. Solet autem substantia vocari simpliciter ens, quia supponit pro primo, & quidditatiuo rei conceptu, vt pro homine, lapide, & equo, vt ego explico disput. 10. Metaphysicæ, nò tamen propterea excludimus accidentia à conceptu entis abstractiùs accepti.

§. 26.

Secundò probant, quia analogum per se sumptum stat pro famosiori analogato. Sed hoc parum vrget, tum quia ostendi §. 12. id esse verum in solis analogis impropriis; tum quia esto ster pro famosiori, non propterea minus famosum excluditur ab analogo conceptu; immo hinc sumitur responsum ad primùm argumentum, quia Aristoteles accepit ens pro famosiori ente, non tamen propterea accidens non erit ens.

§. 27.

Tertiò, quia omnis analogia habet proportionem vnius ad aliud, vt pulsus sanus ad animal sanum. Respondetur, ex §. 12. vbi ostendi analogiam proportionis esse speciem analogiæ impropriæ, id est, cuius vnum inferius habet intrinsecè rationem analogam, cætera verò improprie per metaphoram ad illud. At analogia, de qua differimus hic, non habet istam proportionem, nec si haberet, desinerent omnia inferiora esse ens, quia tota entitas accidentis est per attributionem ad substantiam, quia est ad illam tamquam ad finem, & est illius attributum: & hoc, sicut non tollit interdum vnioucationem, ita nec proprietatem intrinsecè habendi rationem analogam.

§. 28.

Hæc sententiã non videtur digna homine philosopho, impugnatur primò, quia nò admittit analogiam, cuius omnia analogata intrinsecè habeant rationem analogam contra cõmunem dialecticorum ac philosophorum consensum. Secundo, quia isti admittunt conceptum entis analogum Deo & creaturis, ergo ens dicitur simpliciter de solo Deo, de substantia verò creata non dicitur simpliciter sed secundum quid: immò ens, quod de creaturis pradicatur, erit ens infinitum, quia per attributionem ad illud omnia creata habent esse.

§. 29.

Dices hoc argumento vrgeri, qui admittunt analogiam inter Deum & creaturas in ratione entis, non verò qui eam negant, & admittunt vnioucationem. Contra, quia in hac sententiã eadem rationes probant analogiam creaturari ad Deum, nam si semel propter entis transcendentiam non impeditur eius abstractio à Deo & creaturis, neque impedietur à substantia & accidente. Deinde sicut Aristoteles substantias solas vocauit simpli-

citer ens: ita sacra pagina dicunt solum Deum habere esse. Iob 14. 4. *Quis potest mundum facere de immundo conceptum semine? nõne tu qui solus es?* Exod. 3. 14. *Ego sum, qui sum; qui est, misit me ad vos.* Quæ testimonia soli Deo tribuunt esse. Respondent mihi ad hæc testimonia Dei, & eorum responsa ego reddam ad Aristotelis testimonia, cæteraque argumenta proposita §. 26. tam facile in conceptum entis Dei, & creaturarum quadrant quàm in substantiam & accidens: immò & melius, quia creaturæ essentialius sunt propter Deum, & entia Dei quàm accidens comparatione substantiæ: at rationem entis simpliciter non reperiri proprie in Angelo, aut homine magis quàm sanitatem in pomo; aut risum in prato, non eget impugnatione; & constabit eius falsitas ex infra dicendis.

§. 30.

Tertio argumentor: accidens habet entitatem immediatè oppositam chymaræ: ergo habet simpliciter rationem entis. Antecedens patet, quia accidens non est chymaræ: quia hæc includit duos conceptus essentialiter impossibiles, quibus repugnat existere; at accidenti non repugnat existere, nec repugnantes conceptus includit. Consequentiam probo, quia omne immediatè oppositum chymaræ est ens simpliciter, ergo. Probo antecedens, omne immediatè oppositum non entis est simpliciter ens, sed omne immediatè oppositum chymaræ est immediatè oppositum non entis: ergo omne immediatè oppositum chymaræ est ens simpliciter. Minor est certa, quia chymaræ est per essentiam non ens. Maior videtur certa, quia ens & non ens opponuntur; si enim simpliciter est non ens, & impossibile vr existat, quid illi opponetur, nisi simpliciter ens apud simpliciter existere? Sicut non videnti simpliciter, quid opponeretur nisi simpliciter videns? & non Deo simpliciter, quid opponeretur nisi simpliciter Deus?

§. 31.

Dices, negari non posse accidens esse ens sumptum pro quacũque aptitudine ad existendum (sic accipitur ens, homo v.g. secundum se, abstractus ab existentia) hæc autem aptitudo est opposita ineptitudini ad existendum, quam habet chymaræ. At verò ens pressius sumitur pro ente per se, quod dicitur ab aduersariis analogicè cõuenire substantiæ & accidenti. Contra, de illo conceptu entis, vt opponitur chymaræ, qui intrinsecè, & essentialiter conuenit tam substantiæ, quàm accidenti, rogo sit ne analogus: an vnioucus abstractus ab inferioribus? an repugnet abstrahi? An ne quis vnquam dixit ens, per se, pradicari de accidenti, non vniouocè, neque analogicè?

§. 32.

Dices sanum pradicari de pomo. Contra, quia id fit improprie & metaphoricè, non re ipsa. Nam re ipsa de pomo pradicatur principium efficiens sanitatem, sed per vocem significantem proprie sanitatem animalis, translata ad significandam causam sanitatis; quam ob rem dixi sect. 3. risum hominis pradicari de prato translatiuè, id est, quantum ad vocem, & modum, re tamen de prato pradicatur eius viriditas, & amenitas. Similiter dicendũ esset *ens per se*, pradicari de accidenti, quantum ad vocem, & modum tantum; re tamen ipsa de illo pradicari quidditatiuum eius conceptum; de quo rogo sit ne ens simpliciter, vt opponitur chymaræ: non tamen rogo sit ne substantia? Si ergo conuenit accidens cum substantia in aptitudine essendi, rogo vtrum analogicè?

§. 33.

Adde diuersas esse has pradicaciones, *Accidens est ens: Accidens est ens per se.* Secunda est falsa & non

non est vera; sicut hæc: *pulsus est sanus.* Prima est vera sicut hæc: *substantia est ens. Deus est ens.* Ergo ratio substantiæ nec metaphoricè pradicatur de accidenti: ens autem, quod verè pradicatur, est in latiori significatu, quàm substantia. Confirmantur hæc omnia, quia accidentia sunt simpliciter bona, & vera: ergo & simpliciter entia. Consequentia patet, quia bonum & verum reciprocè dicuntur de ente. Antecedens, probo: quia calor est simpliciter bonus ignigratia, & gloria homini. Item potentia vitalis & simpliciter potentia: ergo simpliciter habent terminum, quia nisi ad terminum simpliciter non est potentia physica simpliciter. Item accidens actu existens, simpliciter habet esse extra causas, & simpliciter est. Iidem dicere quis posset, formas materiales, neque vniones substantiales, nec substantia, neque alia id genus, esse ens simpliciter, sed entis ens, quia vniocè ens extremorum, & forma est actus materiæ, nec vllam habent aduersarij rationem pro sua sententia, quin & pro hac possit adduci. Nolo te in re tam clara morari diutius, quia clarius hoc ex subsectione sequenti patebit.

SECTIO III.

Expenditur sententia negans abstrahi conceptum entis.

§. 34.

Alij, inter quos, P. Vazquez, quos referam disput. 2. metaphysicæ, sect. 4. negant abstrahi posse conceptum entis à substantia & accidente; Deo, & creaturis. Fundamentum P. Vazquez est; quia ille conceptus non esset analogus, sed vnioucus. Verum id contendere Scorum probatum est subsectione prima: erat ergo prius probanda entis analogia, vt inde negaretur vnioucatio entis abstracti: nam rectè P. Suarez, ait, prius negandam esse entis analogiam, quàm vitare conceptus entis. Vnde ergo probatur esse absurdum admittere vnioucationem in conceptu entis abstracti.

§. 35.

Secundum argumentum, quia ratio transcendens non potest præcindi à suis inferioribus: ergo non datur conceptus communis analogus. Antecedens probatur in ente; quod non potest abstrahi à substantia & accidente, quid enim abstrahitur ratio entis. Hæc manet in ratione inferiori, à qua fingit illam abstrahi. Quia igitur ratione abstrahis rationem entis à ratione formali entis? non enim potest abstrahi eadem ratio à se ipsa formaliter.

§. 36.

Confirmatur, quia (vt dixi, §. 9. & 10.) in accidente non reperiuntur duo conceptus, sed vnus: ergo non potest fieri abstractio, quia abstractio est cognitio vnius conceptus, alio non cognito. Augeo difficultatem, quia (vt sepe diximus) quando abstrahitur vna ratio, illa non remanet in inferioribus: abstractio enim animali ab homine, tantum remanet rationale; at verò abstracta ratione entis, remanet ens in inferioribus: ergo abstraheretur, & non abstraheretur.

§. 37.

Tollatur æquioucatio, & nulla erit difficultas. Præcisiones rationis non sunt considerandæ ad modum realis distinctionis, sed supponendum, actum præcisiuum formaliter nil esse, nisi cognitionem confusam alicuius obiecti, quæ non penetrat ipsum obiectum, neque distinguit omnes illius rationes, vt cum video animal à longè, cognoscat quidem illud esse animal, at tamen

non distinguo vtrum homo? an brutum? cum verò propius accedit, illud distinguo esse hominem: sic concipere ens, nil est quàm concipere aptitudinem ad essendum, non penetrat an sit substantia? an accidens? cognoscere verò substantiam est cognoscere illud magis clarè, in qua cognitione non responderet alius conceptus obiectiuus distinctus ab ente, in quo differat ab animali, quod quando contrahitur ad hominem, est per alium conceptum ab illo distinctum.

§. 38.

Moneo sapius à me tractari distinctionem hanc inadæquatam, maximè §. 73. & alibi; vbi ostendo conceptu de ente abstrahi ens apta differentia; conceptu autem de substantia hanc non abstrahi ab ente; quæ est rationis inadæquata distinctio: quæ ita potest esse, quamuis de formis distinctio realis sit adæquatè inter duo.

§. 39.

Vnde ad argumentum negatur antecedens, & eius probatio. Ad interrogationem responderetur, abstrahi quidem ens, & remanere particulare entis, quod, licet sit formaliter ens in conceptu claro, quo satis penetratur, non cognoscitur formaliter, & clarè per conceptum communem entis, quod, aut quale sit, sed tantum de illo cognoscitur esse ens, ignorata propria illius differentia. Ad Secundam interrogationem responderetur, abstrahi rationem entis in communi à ratione in particulari; quod non est præcindere ens à se ipso formaliter, id est, eodem modo cognito, sed ab inferiori cognito confusè. Accidens enim & substantia sunt inferiora entis in communi, quia licet differentia substantiæ, & accidentis nihil habeat, quod non sit ens, aliqua tamen ratione distinguitur ab illo, quia ens præcisè sumptum non includit formaliter rationem accidentis, alioquin omne ens esset accidens: ratione ergo eius, quod accidens addit supra ens in communi, potest fieri hæc præcisio, illud autem, quod addit, est inadæquatè ens, non quod habeat aliquid quod non sit ens, sed quia est ens limitatum iam ad vnã speciem entis clarè cogniti, quæ confusè noscitur conceptu communi entis, quod est præcindere vnum ab alio: vt dico §. sequenti.

§. 40.

Ad confirmationem responderetur; omisso antecedenti, nullam esse consequentiam, quia licet non sint duo conceptus adæquatè distincti, sed idem, tamen in inferiori addit aliquid supra rationem communem, quod clarè cognoscitur in inferiori. Quod additum, quia ignoratur per conceptum cognoscentem ens confusè, fundat abstractionem, quia hæc nihil est præter confusam cognitionem, qua obiectum non penetratur sub vno connotato, licet penetratur sub alio, postea verò per conceptum clarum accidentis cognoscitur eius discrimen à substantia; & sic contrahitur ens ad accidens, id est, cognoscitur clarè in accidente. Ad exemplum de animali responderetur, abstractionem vnioucorum esse magis perfectam, quàm analogorum, quia ratio vniouca habet duos conceptus adæquatè distinctos: ad abstractionem verò analogam sufficit concipere rationem communem sine particulari, quamuis particularis non possit concipi sine communis. Itaque cognoscitur explicitè ratio entis non cognito in particulari accidenti, vel substantia, quod est abstrahere à substantia, & accidente. Hæc autem distinctio non est adæquata, sed inadæquata: quia ens non est in suo conceptu formaliter accidens: accidens autem est formaliter ens: secus in animali: quod nec formaliter est rationale, nec rationale formaliter animal.

§. 41. Datur ergo vnus conceptus entis abstractus à substantia & accidenti, Deo & creaturis. Primo, quia alioquin ens neque uniuocè, neque analogicè prædicaretur de substantia & accidenti, nam qua ratione aduersarij conantur defendere entis analogiam, eam euertunt, quod ita confirmo: si in conceptu entis non abstrahitur vna ratio ab inferioribus: ergo ens non est aliquid commune, sed immediatè dicit substantiam & accidens, quia, si ea non dicit immediatè, opus est, vt dicat rationem illis communem, quia non potest intellectus substantiam & accidens attingere, nisi vel secundùm rationes communes, vel particulares, & immediatas: at tu negas ab intellectu attingi rationem vtrique communem, ergo vtrumque attingitur immediatè, sed substantia & accidens immediatè cognita secundum rationes particulares, fundant solum æquiuocationem: ergo. Probo minorem: ratio substantiæ, in ratione substantiæ, est omnino diuersa ab accidenti, vt accidens est; ergo fundant puram æquiuocationem.

§. 42. Confirmatur, ideo omnis cognitio Dei de pluribus obiectis est æquiuoca, quia licet illa obiecta inter se habeant aliquam similitudinem, tamen cognoscuntur à Deo non actu confuso, non penetrante eorum differentias, sed actu eas clarè exprimentis: quare diuina cognitio de homine neque est vniuersalis, neque uniuoca, quia Petrum & Paulum distinctè cognoscit: ergo licet substantia & accidens sint similia in ratione entis, fundant solum æquiuocationem, quia representantur non secundum conceptum communem, sed clarè, atque distinctè in quantum sunt talia.

§. 43. Dices, actum, qui representat ens, esse analogum, similiter & ens, quia immediatè terminantur ad substantiam, & accidens, non secundum proprias differentias clarè cognitias, sed confusè tantum, in quo differt ab æquiuocis; nec secundum conceptum obiectiuum abstractum ab inferioribus, sed ad omnia inferiora immediatè, quo differt ab uniuocis; quam ob rem est medius conceptus ille inter æquiuocum, & analogum.

§. 44. Hæc solutio admittit actum confusum vniuersalem (non ex quinque prædicabilibus) indiscriminationem attingentem plura obiecta immediatè cognita vt similia, in quo ego cum Nominalibus constituo disputat. 5. Metaphys. sect. 10. vnitatem, & abstractionem conceptuum communium; itaque in mea sententia dat ea solutio intentum: quia idem est vnum obiectum abstractum ab alio, & omnia immediatè cognosci vt similia non clarè, sed confusè: quod contingit tam in animali, quam in ente.

§. 45. Deinde hæc solutio ait eum conceptum entis non esse vnum, quod ego esse probo inconsequenter assertum. Nam vnitatem conceptus communis est vnitatem per intellectum, ergo habet esse formaliter, vel in actu intellectus, vel in ente rationis inde resultante, ergo omnis conceptus communis habens vnitatem per intellectum, est, & denominatur vnus, & non plura, quia ab vnitatem res denominatur vna, & in quantum est vna, non est plures, sed ens confusè cognitum habet vnitatem ab intellectu: ergo est vnum ab intellectu: probo minorem, actus ille confusus est vnus entis, sicut actus communis animalis est vnitatem animalis per intellectum. Ergo ens habet vnitatem: Probo antecedens, vnitatem intellectus est indiuisio obiecti per intellectum, & eius diuisio per vndem à quolibet alio, quia omnis

vnitatem est indiuisio rei in se, sed actus ille confusus est indiuisio entis in se, & diuisio entis à quolibet alio, ergo est vnitatem entis per intellectum: probo minorem, quia ille actus tunc non diuidit substantiam ab accidente, sed potius adunat, vt sic dicam; nam diuisio obiecti per intellectum est clara cognitio cuiusque obiecti, vt diuisio animalis in rationale & irrationale est illorum clara cognitio, quia tunc intellectus vnum ab alio secernit, ac diuidit seu separat, quando verò confusè cognoscit, non diuidit vnum ab alio, nec distinguit, sicut ergo distincta cognitio est diuisio, & illi respondent plura obiecta vt plura, ita confusa cognitio est indiuisio, & illi responderet obiectum indiuisum, quod latius propono ea disputatione quinta Metaphysicæ, sectione 10.

Dixi vnitatem esse, vel actum intellectus, vel ens rationis, nam licet ego probo ea disputatione quinta Metaphysicæ, sectione septima, vnitatem vniuersalem esse actum intellectus, tamen oportet hic vniuersaliter hoc disputare; ens enim rationis resultans ex actu, resultat ex eo actu confuso non discernente obiecta: itaque si ens vt sic dicit immediatè substantiam & accidens vt talia sunt, sunt plura vt plura, & fundant solum æquiuocationem; si verò ens vt sic non discernitur per conceptum communem de ente; fit vnum ab illo actu, quia ab illo habet indiuisiōem per intellectum, sicut eam habet animal.

Confirmo hæc contra hanc solutionem. Ens confusè cognitum sunt plura simpliciter, vel vnum simpliciter in ratione conceptus communis: Si primum, ergo non habet vnum simpliciter conceptum, sed simpliciter plures: Si secundum, rogo, cur non erit uniuocum, cum habeat vnitatem? At repugnat id non esse simpliciter vnum, vel simpliciter plura, quia vel simpliciter diuiduntur per intellectum, & sic erunt plura, vel simpliciter manent intellectu indiuisa, & sic sunt simpliciter vnum.

Deinde probo malam eius sententiam consequentiam, quia omnia argumenta quibus Thomistæ probant distinctionem rationis respondere ex parte obiecti diuersas formalitates, eadem probant eandem respondere conceptui entis. Etenim sicut animal & rationale distinguuntur virtualiter, quia in eadem entitate terminant diuersos conceptus, quorum altero cognoscitur sub ratione animalis, altero sub ratione rationalis, ita vt animalitas terminet immediatè conceptum suum, non verò conceptum de rationalitate: Ita eadem entitas accidentis terminat duos conceptus formales; alterum, quo concipitur clarè, & explicitè sub ratione entis, non verò sub ratione accidentis; alterum, quo cognoscitur clarè, & explicitè sub ratione accidentis. Quod si hi conceptus possunt terminari ad eandem entitatem sine diuersitate formalitatum obiectiuarum; idem ego respondebo in animali, & rationali. De quo argumento latius agitur disput. 2. metaphysicæ, §. 30. & 31. Item disput. 5. metaphysicæ sect. 10. In fine subiecti proponam argumenta probantia vnitatem conceptus obiectiuum animalis v. g. quæ omnia ostendam infringi in hac sententia, in qua illis omnibus est necessariò respondendum. Conster ergo consequenter admittendâ esse abstractionem obiectiuam entis à suis inferioribus vt admittitur in animali.

§. 49. Secundò probo entis ab inferioribus abstractionem, quia ens transcendit substantiam & accidens;

§. 46.

§. 47.

§. 48.

§. 49.

accidens; ergo ens ratione distinguitur à substantia, & accidenti, vt superius ab inferiori. Antecedens patet ex summulis, & ratione, nullus enim est conceptus substantiæ, aut accidentis, qui non sit formaliter ens, vt ens opponitur chymaræ. Consequentiam probo, quia substantia, vt substantia, non est transcendens, nec item accidens, ergo cum in substantia & accidenti sint & conceptus entis transcendens, & conceptus substantiæ & accidentis non transcendens, conceptus entis ratione distinguitur à conceptu substantiæ, & accidentis, alioquin non posset alter esse transcendens, altero non transcendente. Eam distinctionem esse superioris ab inferiori patet, quia ratio transcendens est communis iis, quæ transcendit, nam transcendere aliqua, est in illis reperiri; at ratio reperta in multis, est illis superior, & vniuersalis comparatione illorum; ergo ratio entis distincta à substantia, & accidente est illis communis.

§. 50. Dices primo, ens & accidens ratione distingui, non quidem ex parte obiecti, vt distinguuntur animal & rationale, sed ex modo concipiendi, quo vtrumque immediatè cognoscitur, sed ens clarè, atque distinctè, accidens verò in distinctè, atque confusè: at nõ inde sequitur ens esse rationem communem. Contra, quia in mea sententia non est alia distinctio rationis ex parte obiecti, præter istam confusam notitiam inferiorum. Deinde, non est transcendens ea cognitio, quia est extrinseca substantiæ, & accidenti; ratio vero transcendens imbibitur in illis essentialiter: ergo ex parte obiecti reperitur ratio transcendens. Consequentia patet ex terminis, ergo ex parte obiecti ratio transcendens ratione distinguitur à substantia, & accidente. Patet consequentia, quia ex parte obiecti concipiuntur substantia & accidens vt non transcendentes, & ex parte obiecti concipitur aliqua ratio transcendens, quod repugnat sine distinctione rationis ex parte obiecti, ergo ens ex parte obiecti distinguitur à substantia, & accidente. Item cognitio clara entis non est cognitio clara substantiæ; ergo ens clara cognitione abstrahitur à substantia. Quo ergo modo per te ens cognoscitur clarè manente incognito clarè accidente, si abstrahitur ens ab accidente cognitione clara? quia abstrahi vnum ab alio, & cognosci vnum sine alio, idem sunt. Deinde illud, quod manet incognitum est ens, ergo ens cognoscitur, & manet incognitum vt tu argumentaris, & relaberis in tuas difficultates.

§. 51. Dices secundò, ens esse transcendens, quia ens dicit substantiam vel accidens, omne autem ens est substantia vel accidens. Contra hanc solutionem arguam, §. 52. Deinde etiam rationale vel irrationale erit transcendens, nihil est enim, quod non sit rationale, vel irrationale, spirituale, vel materiale; ergo aliqua est ratio transcendens, quæ in substantia distinguitur ab eius differentia, similiter & in accidente.

§. 52. Tertio arguitur. Hæc prædicationes, substantia est ens, accidens est ens, sunt superioris de inferiori, ergo ens est superius substantiæ, & accidente. Probo antecedens: tum quia ens est de intrinseco conceptu substantiæ & accidentis, de quibus formaliter prædicatur. Item cum neutro conuertitur; nec valet consequentia ab ente ad substantiam in particulari, neque ad accidens in particulari; valet autem ab accidente ad ens, item à substantia ad ens; ergo illis conueniunt omnia attributa rationis superioris, & inferioris.

§. 53. Obiicies primò, ens dicere immediatè substan-

tiam & accidens clarè & distinctè cognita. Contra, ergo de neutro potest prædicari ens; quia substantia & accidens clarè cognita, non possunt de substantia prædicari; non quantum ad rem prædicatam, vt patet, nec quo ad modum prædicandi, quia modus prædicandi sumitur ab actu confuso non representante substantiam magis quam accidens, vt patebit disp. 5. metaphysicæ: per te autem cognitio entis est clara de accidente, & substantia, ergo nullo modo possunt prædicari.

Obiicies secundò, prædicari quidem ens non abstractè cognitum, sed restrictum per subiectum. Contra vel concipitur ens vt quid commune (quod contendo) vel clarè concipiuntur substantia & accidens secundum proprias rationes: sic autem hæc prædicatio non est formalis, substantia est ens, quia subiectum & prædicatum eodem modo noscuntur; ens enim concipitur clarè secundum quod est substantia. Item substantia concipitur sub ratione substantiæ, ergo.

Confirmatur, quia per te in accidente non concipitur ens, vt distinctum à differentia, alioquin posset abstrahi; ergo accidens eodem modo concipitur & sub ratione entis, & sub ratione accidentis. Nec vero iuuat, conceptu entis etiam concipi accidens sub ratione accidentis, & sic differt subiectum à prædicato; hoc (inquam) non iuuat, quia difficile est eodem actu cognosci clarè & distinctè substantiam & accidens. Deinde cognitio clara de alio obiecto nõ facit propositionem formalem; nam, si tu concipis clarè sub ratione hominis Petrum & Paulum, & nihil aliud, tunc prædicatio hominis de Petro non sit formalis per claram notitiã de Paulo; nec Deus efficit similes prædicationes; nam cognitio de Paulo, in quantum Paulus est, quid interest prædicationis de Petro; efficitur ergo formalis prædicatio hominis de Petro, quia Petrus clarè cognoscitur sub ratione Petri, confusè verò sub ratione hominis. Adde non modo substantiam & accidens, sed substantiã creaturam, Deum, quantitatem, & qualitatem, necessariò conceptum iri per cognitionem entis, quia omnia illa analogicè conueniunt in ratione substantiæ, & accidentis.

Obiicies tertio, ens immediatè dicere substantiam, vel accidens confusè cognita, bene! ergo ens est abstractum à substantia, & accidente, quia nihil aliud est abstractio, vt dixi §. 50. Deinde, ergo hæc prædicatio substantia est ens, de ente vagè cognito, sicut hæc, Petrus est aliquis homo, est de indiuiduo vago, est vniuersalis de singulari. Patet consequentia ex disputatione quinta, qua ostendi indiuiduum vagum esse vniuersale, illi enim conueniunt omnes proprietates rei vniuersalis. Deinde cum ille conceptus confusus non separet, sed adunet substantiam & accidens, illa efficit vnum in cognitione, vnitatem vniuersali sufficientem ad prædicationem entis de pluribus. Recognosces. 46. Mihi hæc nunc sufficiunt, quibus arbitror satis ostendi ens esse abstractum à substantia & accidenti, de quo recidit sermo disputatione secunda metaphysicæ sect. 3. Properemus nunc ad expendendum, cur ille conceptus abstractus sit analogus?

SVBSECTIO IV.

Analogia non consistit in dependentia vnus analogi ab alio.

§. 57. Recentioribus neque pauci, neque ignobiles hanc entis inæqualitatem adstruunt in dependentia vnus entis ab alio, & in prioritate, quæ ratio

ratio communis per prius trahitur ad vnum, quàm ad aliud. Probatum primò, quia hæc prioritas & independentia constituit inæqualitatem in ratione communi abstracta, in qua inferiora habent aliquam similitudinem, sed hoc requiritur ad conceptum analogum: ergo. Probatum maior, quia ratio communis respicit inferiora, quia est per ordinem ad illa: ergo ea respicit cum eadem dependentia, & prioritate, quæ inferiora habent, sed ea, quæ dependent habent inæqualitatem, ergo. Confirmatur, quia in vniuocis non reperitur talis prioritas, aut dependentia, ergo est propria analogorum.

§. 58. Secundò probatur, quia ratio entis cõpleti esset vniuoca substantiæ, quæritati & qualitati, quia ratio entis completi non est transcendens. Hæc secunda ratio falso supponit, quantitatem & qualitatem esse ens completum, quæ quia sunt partes cõpositi per accidens & affectiones substantiæ, entia sunt incompleta, falsitas autem primi argumenti, & confirmationis ex eius sententiæ impugnatione patebit.

§. 59. Non acquiesco huic sententiæ, primò quia in illo conceptu communi abstracto, ob dependentiam particularium, nulla cernitur inæqualitas; ergo analogia non consistit in tali dependentia. Probatum antecedens, quia in conceptu entis vt sic non cernitur, illud prius trahi ad substantiam quàm ad accidens, ad Deum quàm creaturas, sed tantum cognoscitur ratio habendi esse, ergo nulla cernitur inæqualitas. Probatum antecedens, quia in conceptu communi entis non cognoscitur formaliter substantia, neque accidens, (vt probauit) sed vel ratio communis abstracta, vel omnia inferiora vt similia in entitate, sed non cognita explicitè substantia, vel accidente, non potest concipi prioritas in participanda ratione communi, quia non visis rebus, quæ sunt priores, earum prioritas videri non potest, ergo.

§. 60. Confirmatur, quia vel cernitur inæqualitas, vel non. Si primum, ergo non est conceptus confusus, neque obiectum vni, vt dixi §. 16. Si secundum, ergo conceptus est omnino vnus, ergo cognoscitur vt similis omnibus, latente dissimilitudine, & prioritate, atque adeo erit vniuocus. Quod verò confusè contineantur inferiora dissimilia, nil officit vnitati conceptus, & vniuocationi; quia vnitas conceptus non sumitur ab obiecto materiali, & confuso, sed à ratione, quæ explicitè, & formaliter cognoscitur.

§. 61. Dices in conceptu communi non cerni inæqualitatem, cerni tamen in conceptu entis contracto ad inferiora. Contra, ergo iam inæqualitas non provenit ex dependentia vnus ab alio (vt ex §. 62. constabit) sed ex transcendentia, de qua me videro subsectione. §. Quod verò dicitur in probatione argumenti primi, rationem communem dicere ordinem ad sua inferiora, à quibus perit inæqualiter participari. Responderetur rationem communem dicere eum ordinem, sed explicitè non cognosci inæqualitatem, nisi materialiter & confusè, sicut animal inæqualiter respicit hominè, & leonè, licet id non cognoscatur explicitè: explicitè enim tantum cognoscitur ab ea respici inferiora; quæ autè, aut qualia illa sint, non cernitur in ratione communi, per quæ patet ad primum ex §. 57.

§. 62. Secundum argumentum è regione opponitur confirmationi oppositæ sententiæ, & illius fundamento, quia talis dependentia potest esse cum vniuocatione: ergo dependentia non constituit analogiam. Probatum antecedens in qualitate, quæ vniuocæ est actui & potentiæ vitali, cum tamen qualitas per prius participetur à potentia quàm ab actu.

Dices primò, qualitatem esse analogam actui & potentiæ. Contra, ergo pars physica erit analogam materiæ & formæ substantiali. Item potentia vitalis vt sic erit analogam ad potentias apprehensiuas & appetitiuas, quia apprehensiuas per prius participant rationem potentiæ, quàm appetitiuam. Item actus vitalis erit analogus ad intellectionem & amorem, & intellectio vt sic ad apprehensionem, iudicium, & discursum. Item amor ad simplicem complacentiam, intentionem finis, & executionem mediorum, quæ absurda contra rationem, & sine autoritate non sunt admittenda. Quis enim credat maiorem vniuocationem reperiri inter hominem & formicam, quàm inter intellectum & voluntatem; & inter duos actus eiusdem potentiæ; nec enim multum contendo, sit ne vniuoca qualitas, vt sic (quæ forte propter transcendentiam est analogam) at est sine dubio hæc mea sententia vera in ceteris exemplis adductis.

Dices secundò, actum & potentiam conuenire vniuocè, quia tantum pendet physicè, non verò in conceptu nostro. Contra, primò, quia si physica dependentia non constituit inæqualitatem, multo minus eam constituit dependentia in cognitione, quia nostra cognitio non facit obiectum inæquale, ergo id illi conuenit independenter à nostra cognitione. Contra secundò, quia dependentia actus à potentia vitali non est dependentia per accidens in sola causalitate actiua, quia vnus homo pendet ab alio (quæ nunc non venit in iudicium) sed est dependentia essentialis, qualis est inter accidens & substantiam; actus enim vitalis tam essentialiter pendet à potentia vitali, quàm accidens à substantia, ergo sicut ob eam dependentiam ex tua sententia per se ens habet analogiam & prioritatem in cognitione, eandem habebit qualitas vitalis.

Dices terriò, potentiam & actum esse correlatiua, & mutuo in cõceptu pendere, quod officit analogiæ. Sed non capio id, quo fundamento dicatur, nam si vnã rem cognosci dependet ab alia analogiam constituit, multo melius ea constituitur, quando duæ res inuicem dependentes cognoscuntur, quæ cognitio non tollit inæqualitatem rerum cognitarum, quod inde confirmo, quia etiam inter analogam datur mutua dependentia in cognitione, substantia enim & accidens mutuo dependet in cognitione, sunt enim correlatiua, quia substantia est dependens ab accidenti, & à nobis cognoscitur per ordinem ad illud, item creator & creatura dicuntur, relationem secundum dici.

Tertiò à priori, quia potentia physicè est independentens ab actuali existentia actus, magis quam substantia ab omni accidente, quia potentia prius conuenit esse potentiam, quàm actum existere, licet non possit concipi nisi per ordinem ad actum, non tamen apprehenditur vt simul habens esse cum actu, vt apprehenduntur relatiua predicamentalia, vt similitudo, paternitas, &c. Quod verò in cognitione referatur ad actum possibilem, non tollit prioritas, neque in esse, neque in cognitione, vt contingit substantiæ creatæ per ordinem ad accidens, & creatori per creaturam.

Tandem, quia actus vitalis prius contrahitur ad intellectionem quàm ad amorem, quia cognitio præcedit amorem, tum in esse, tum in cognitione, & tamen amor & cognitio non sunt correlatiua, ergo prioritas potest esse in vniuocis non correlatiuis, adde albedinem, & actum visionis circa illam, esse vniuocè qualitatem, & tamen albedo est independentens à visione, vel intel-

ctione

ctione, quia obiectum non pendet à cognitione sui, at cognitio de albedine est dependens ab albedine in sui cognitione: ergo dependentia non mutua in cognitione non constituit analogiam, cum reperitur in vniuocis.

§. 68. Tertium argumentum est, quia tantum essent analogam ea, quæ dependent inter se, vnde accidens spirituale vniuocè conueniret cum substantia materiali in ratione entis, quia ab illa non dependet. Item noster actus iustitiæ cum actu misericordiæ diuinæ, nam à misericordia formaliter non pendet iustitia creata.

SVBSECTIO V.

Analogia consistit in transcendentia.

§. 69. Transcendentia est, quando vnus conceptus communis imbibitur in omnibus differentiis, ita vt nulla sit, quin talem conceptum includat, quod in summulis explicauimus hac dictione *REVB AV*, v.g. differentiæ entis sunt substantia & accidens, at in substantia nullus est conceptus differentialis, quin sit ens, similiter in accidente vt ostendam disp. 5. Metaph.

§. 70. Opinatur igitur alij analogiam propriam consistere in transcendentia, quibus libens assentior, quia per transcendentiam facile explicatur proportionalis conuenientia conceptus obiectiui. Præmittendum est discrimen inter conceptum obiectiuum transcendentium, & non transcendentium, transcendentia quando concipiuntur secundum rationem communem tantum (suppono enim ex subsectione, ens abstrahi posse ab inferioribus) in illo conceptu cognito sic confusè per illum actum præcisiuum nulla inuenitur differentia, dissimilitudo, aut disconuenientia inferiorum, in quo non differunt ab vniuocis.

§. 71. Nam in solo conceptu entis non plus cognoscitur substantia aut accidens, Deus aut creatura, quàm in conceptu animalis homo, aut leo. At verò quando concipitur aliqua differentia constitutiua alicuius entis in particulari substantiæ, vel accidente, in illo conceptu talis differentia (vt ita dicam) imbibitur formaliter, & explicitè conceptus communis entis, vt cum Deum concipio, concipio formaliter rationem entis. At cum concipio rationem aliquam vniuocam, animal verbi gratia, ille conceptus non includitur formaliter, & explicitè in conceptu differentia rationalis, neque differentia in conceptu communi.

§. 72. Vnde prouenit hominem v.g. constare ex duobus conceptibus metaphysicis, generico, & differentia adæquate distinctis, quorum neuter in altero includitur, qui veram metaphysicam compositionem efficiunt. At substantia, vel accidens non duplici cõceptu, sed vno magis claro constat, quia conceptus entis non efficit in accidente distinctum conceptum à differentia, quia in illa formaliter includitur, non enim distinguitur ratio accidentis à ratione entis, licet ratio entis vt sic distinguatur à ratione accidentis. Quod non est mirum, licet enim in physicis vna res ab alia nõ distinguatur, quin & conuerso sit inter vtramque distinctio: at in conceptu metaphysico potest id contingere: quia distinctio metaphysica nihil est, præter confusam cognitionem, potest autem esse confusio ex parte conceptus communis, quin sit ex parte conceptus particularis. Ex qua indistinctio conceptuum provenit, accidens non componi metaphysicè, quia non habet duos conceptus adæquate

distinctos, quod requiritur ad rationem partis, & compositionis, vt patet in animali & rationali.

§. 73. Sæpe dixi ens, & accidens non esse duos conceptus, sed vnum magis aut minus confusè cognitum; quod oportet explicare. Vt enim sint duo conceptus, opus est vt vel accipiant duas denominationes quarum neutra includatur in altera, vt animal, & rationale: neutrum enim denominatur ab altero: sed vnumquodq; à diuersis omnino connotatis. Homo enim cognitus cum sententiæ denominatur animal: idem autem homo cognitus cum discursu, rationale denominatur. Hoc est in sententiis Nominalium resellente præcisiones obiectiua. In sententiis autem eas admittente, diuersæ formalitates sunt, quando altera potest se sola immediatè terminare cognitionem, quin illa terminet altera: vt constat in animali & rationali: quæ mutuo cogitatione separatur. At verò ens & accidens non possunt sic mutuo independenter habere has duas denominationes, aut duos actus terminare: quia formalitas accidentis denominatur formalissimè ens, & imbibit essentialiter formalitatem entis: neque potest accidens cognosci quin eodem conceptu eadem ratione cognoscatur ens. Quapropter hæc est inadaquata distinctio: quia ens potest clarè cognosci sine accidente, quod est ab illo distingui: Accidens autem non potest cognosci absque ente illi intrinseco, & essentiali, quod est ab illo non distingui.

§. 74. Hinc oritur secundum discrimen: animal perfectius est in specie hominis, quàm in genere, quia in specie habet perfectionem differentia; sed illa perfectio, licet sit illi intrinseca, non est quidditatiua, quia conceptus differentia non est de essentia generis, sed se habet ad modum formæ substantialis, quæ licet perficiat intrinsece materiam, non tamen est de quidditatiuo illius conceptu; sic conceptus quidditatiuus animalis & manet idem genericus, siue componat speciem, siue abstrahat ab illa, & tamen cum maneat idem, perficitur magis in specie propter adiunctam illi differentiam, sicut materia prima eadem manet in homine, & caduere, licet in homine sit perfectior propter vniuocem perfectiorem.

§. 75. Secus est in transcendentibus, quorum conceptus communis quidditatiuè efficitur perfectior in inferioribus: quia formaliter imbibitur in illorum differentiis, vt ens in substantia. Conceptus enim entis non est extra conceptum substantia, sicut est animal extra rationale. Cum ergo substantia non duobus, sed vno conceptu constet, totam perfectionem, quam habet essentialiter substantia, habet essentialiter ille conceptus. Vnde illemet in substantia est quidditatiuè dissimilis à se ipso, quado abstrahitur à substantia, nam substantia est formaliter ens, sed substantia est essentialiter perfectior accidente: ergo ens in substantia formaliter est perfectius accidente. Vnde ens sumptum formaliter sub ratione entis, vt est in substantia, est inæquale enti, vt est ens in accidente: quia substantia est formaliter ens, item & accidens, & hæc sunt inæqualia, ergo ens vt ens, est in substantia inæquale sibi ipsi, vt est in accidente, item ens abstractum est æquale. Animal verò non habet totam perfectionem essentialem, quam habet homo, quia etiam in homine distinguitur à rationali, & consequenter tota perfectio rationalitatis est extra totum conceptum quidditatiuum animalis, & tantum intelligitur illi adiungi, sicut materia forma.

§. 76. E quibus colligitur, rationem analogiæ in transcendentia consistere. Quia ille conceptus transcendentis neque est omnino idem, neque omnino diuersus,

diuersus, quia, quando concipitur secundum rationem communem, est quidem idem, quia tunc nulla apparet dissimilitudo: quando vero illemet concipitur in aliquo inferiori, est quidem dissimilis sibi ipsi, vt explicauit, à §. 74. Nam ratio superior est ens formaliter, item substantia & accidens sunt ens formaliter, ergo ens formaliter habet æqualitatem, & inæqualitatem: quia ratio communis entis est æqualis in statu abstractionis, quia in illo nulla cernitur inæqualitas, sed omnia inferiora sunt similia, vt homo & leo in animali, & ratio entis particularis est inæqualis, etiam in ratione formali entis in statu contractionis: quia differentia accidentis, vt differentia, est formaliter ens, & illa est inæqualis differentie substantie, quæ etiam formaliter est ens; ergo substantia & accidens differunt per conceptum formalem entis contracti, & conueniunt in conceptu entis abstracti. Ab his, petitur solutio rationis dubitandi in §. 15. propositæ. Ad primum sufficit auctoritas S. Thom. aliorumque Doctorum admittentium propriam analogiam.

§. 77. Ad rationem adductam, §. 16. distinguitur minor: in conceptu abstracto non cernitur ratio discriminis, & dissimilitudinis, pro vt abstracto, & per actum illum abstrahentem, concedo minorem: in illo conceptu communi clarè cognito in differentiis substantie, vel accidentis non cernitur dissimilitudo, negatur. Id quo pacto fiat dixi, §. 70. reliquæ probationes, & exemplum de animali corruunt hac distinctione.

§. 78. Dices, ergo illa ratio communis est vniuoca. Nam per te in illa vt sic nulla cernitur differentia: at verò ad rationem vniuocam nil requiritur, nisi vt nomen sit commune, & secundum nomen ratio substantie eadem, ergo nomen entis vt sic est vniuocum, quod verò in particularibus differentiis appareat dissimilitudo entis, hoc non tollit vniuocationem, quia in inferioribus iam est alius conceptus, vt patet in animali.

§. 79. Nego consequentiam, ad probationem responderetur, non solum requiri ad vniuocationem, vt in conceptu communi non appareat dissimilitudo, sed opus est, vt illemet conceptus communis, etiam in differentiis, sit idem, nec dissimilis sibi, & opus est, vt quando contrahitur ad inferiora, contrahatur per alium conceptum, in quo ipsa ratio communis non imbutur, vt patet in animali. Si enim idemmet conceptus in statu abstractionis est diuersus à se ipso vt est contractus: ergo non est omnino idem, sed partim idem in abstractione, & partim diuersus in contractione; animal autem in vtroque statu est idem, quia differentia ab eo distinguitur adæquatè, & sic est omnino idem nec negari potest analogiam, & vniuocationem respicere inferiora: quia pendet à modo, quo contrahuntur, & possunt prædicari: ita species dicitur componi ex genere: ergo genus, vt genus, respicit differentiam, tunc autem non est genus abstractum, sed contractum.

§. 80. Ad quod animaduerte, conceptum obiectiuum semper esse eundem, quando refertur ad eandem operationes, accidentia, aut alias proprietates, licet conceptus formales sint distincti. Nam conceptus obiectiuus in recto dicit obiectum relatum ad operationes, & connotat in obliquo actum intellectus, per quem refertur. Vnde, licet actus intellectus varientur, semper manet idè conceptus obiectiuus, sicut manet idem album, licet paries mutet albedines. Ratio est, quia ad mutationem alicuius rei requiritur, vt mutetur id, quod ponitur in recto.

Conceptus ergo animalis vt sic idem est, quando abstrahitur ab homine, & quando ad illum contrahitur, quia semper animal denominatur à sensatione. Notum est autem distinctum ab actu contrahente animal ad rationale: quia ille est magis confusus, hic verò magis distinctus, neque enim negari potest (vt disputatione 4. §. 19. ostendi) hominem componi ex genere & differentia: non tamen abstracto in sua latitudine, sed contracto per differentias, & tamen ille conceptus contractus dicitur genus, qui conceptus, vt distinguitur adæquatè à differentia, non est perfectiùs in vno statu, quàm in alio; quia vt sic distinctus, nil habet, per quod sibi sit dissimilis: habet autem maiorem perfectionem contractus per differentiam ab illo adæquatè distinctam.

§. 81. Similiter conceptus obiectiuus entis semper est idem abstractus & contractus: quia semper refertur ad existentiam actualem, vel possibilem; quando enim concipio ens in commune, concipio formaliter aptitudinem ad esse: similiter, cum concipio accidens, concipio formaliter aptitudinem ad esse; quod verò actus præcisius sit distinctus, non tollit, quin conceptus obiectiuus entis sit idem, vt patet in animali, & albo. Itaque ille conceptus entis abstractus, est quidem conceptus entis, quia est conceptus de aptitudine ad existendum. At non est omnino idem in omni statu; sicut animal est omnino idem, quia illemet contractus, est etiam formaliter conceptus entis, quia differentia sunt formaliter ens, at in eo statu, habet dissimilitudinem, quod non cernitur in animali, illos verò conceptus constituentes accidens, aut substantiam non esse plures, sed vnum ostendi, §. 74. quia ens transcendit omnes differentias, quare nequit ab illis adæquatè distingui.

§. 82. Dices secundò: ergo etiam animal est æquiuocum, quia inferioribus est perfectiùs. Nego consequentiam. Ad probationem dico, animalis conceptus præcisus à rationali non esse perfectiorem, nam vt ostendi disput. 4. sect. 4. omnes rationes communes habent distinctas indiuiduationes, vel saltem habent distinctas essentias, maiorem autem perfectionem habet animal, quia ei adiungitur conceptus differentie ab illo omnino distinctus, vt dixi §. 74. Enti autem non adiungitur alius, vt ibidem dixi. Toti huic doctrinæ ad stipulatur P. Fonseca 4. Met. capit. 12. quaest. 2. à sect. 4.

SVBSECTIO VI.

Ad argumenta responderetur.

§. 83. Hæc quæ dixi, ostendunt apertè discrimen inter conceptum transcendentem & non transcendentem. Transcendens enim imbutur quidditatiuè in differentia, quæ nihil includit extra quod sit formaliter conceptus entis: at verò conceptus non transcendentis habet differentiam, quæ est extra ipsum, & ipse extra illam. Hinc oritur, conceptum non transcendentem non accipere in sua differentia eandem denominationem vel eandem formalitatem, quàm habet in se: rationale enim formaliter neque habet denominationem animalis, neque formalitatem: neque item animal denominationem aut formalitatem rationalis. Vnde homo essentialiter differt ab equo non denominatione aut formalitate animalis, sed denominatione aut formalitate rationalis.

§. 84. Econtra verò conceptus transcendentis imbutur

Sectio IV. Vtrum dentur analogia propria?

bitur quidditatiuè in vltima differentia, quæ concipi non potest, quin in ipsa quidditatiuè concipiatur ens: imò nihil addere vltra ens. Hinc fit ens in suis differentiis habere eandem denominationem ad formalitatem, quàm habet in statu præcisionis. Vnde substantia differt ab accidente essentialiter per conceptum, qui formalissimè denominatur ens, vel per eandem formalitatem obiectiuam, quæ terminauerat conceptum formalem vniuersalem. Species enim includunt formalitatem illam obiectiuam quæ abstracta fuerat ab inferioribus. Cum enim aliquis concipit animal abstractum à rationali, & irrationali; deinde concipit animal rationale; non concipit diuersam formalitatem obiectiuam animalis, sed eandem: quæ etiam in compositione speciei dicitur genus: Species enim componitur ex genere, & differentia, genere (inquam) non in statu abstractionis sed contractionis: Vnde formalitas obiectiuæ entis quæ per actum vniuersalem fuerat præcisà à substantia, & accidente, eadem (inquam) imbutur in formalitatem substantie & accidentis. Quæ eadem ratione conuenire denominationibus, quas Nominales constituunt, ostendam subsect. sequenti.

§. 85. E quibus deduco accidens differre à substantia per conceptum obiectiuum, aut formalitatem entis, & non per aliquid ab ipso distinctum. Vnde hic syllogismus est verus & euidentis: *Substantia & accidens differunt per se, & in herentia: sed substantia, & in herentia sunt formaliter ens; ergo substantia, & accidens differunt conceptu formaliter entis.* Hic autem syllogismus in non transcendentibus est falsus. *Homo & leo differunt rationali, & irrationali: sed rationale, & irrationalis sunt formaliter animal: ergo homo & leo differunt formaliter conceptu animalis:* quod discrimen est manifestum: quod vitat omnem quæstionem de nomine: quia ostenditur, in quo differant transcendentia à non transcendentibus. Hoc autem discrimen quod re ipsa cernitur dico ego significari analogia, & vniuocatione. Vniuoca enim habent eandem formalitatem obiectiuam abstractam, & contractam: Contractio autem contingit per aliam formalitatem adæquatè distinctam à ratione communi: illa autem formalitas contrahens non includit contractam, quæ propterea non habet essentialem dissimilitudinem in vtroque statu. Transcendentia verò habent eam dissimilitudinem, quia illamet formalitas quæ fuerat abstracta, habet dissimilitudinem essentialem in suis differentiis: Vnde analogia secundum nomen nec sunt omnino eadem nec omnino diuersa: sed partim eadem, & partim diuersa: eadem quidem, quia omnia habent conceptum entis: diuersa verò, quia illomet conceptu differunt substantia & accidens. Hæc sic statuere sum coactus, quia video ea non satis percepta: quorum argumenta subicio.

§. 86. Primum, quia etiam animal esset analogum, ergo. Probat antecedens, quia animal obiectiuè tam est idem cum rationali quàm ens cum substantia: ergo est eadem ratione analogum. Secundò probant, quia idem conceptus animalis in statu abstractionis & contractionis est simile, & dissimile sibi ipsi: ergo habent eandem analogiam quam ens. Respondeo tamen negato antecedenti. Ad primam probationem respondeo, animal & rationale esse obiectiuè tam idem realiter, quàm substantiam, & ens. At verò admittà distinctione inter formalitates obiectiuas respondeo, non esse tam idem animal, & rationale, quàm substan-

Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

tiam, & ens: quia illa distinguuntur adæquatè, hæc verò inadæquatè: quia ens imbutur quidditatiuè in substantiam secus animal in rationale. Ad secundam probationem respondeo, animal in diuersis statibus non esse sibi simile & dissimile quidditatiuè, sed per differentiam quæ est extra eius essentiam, & in quam ipsum non imbutur: at verò ens non habet dissimilitudinem per differentiam extra quam ipsum sit quidditatiuè. Vnde eius dissimilitudo est per conceptum entis formaliter, & non per differentiam ab ipso distinctam adæquatè. Si verò negetur distinctio intra obiectiuas formalitates, responderetur animal, & rationale in recto tam esse idem quàm ens, & substantiam: non tamen ratione connotati significationi in obliquo. Animal enim connotat sensum & non discursum: rationale verò discursum & non sensum. At verò connotata significationi in obliquo non sunt diuersa in substantia, & creati: ens enim explicatur per oppositionem cum chymæra: quia est aptitudo ad existendum: quam oppositionem, & aptitudinem dicit etiam substantia: perfectas enim est aptitudo ad existendum independentem à subiecto in herentis.

§. 87. Arguunt tamen contra hanc doctrinam: licet conceptus entis sit de conceptu substantie, non tamen substantia est de conceptu entis. ergo conceptus substantie non poterit reddere analogum conceptum entis. Probat consequentiam: quia conceptus substantie est diuersus à conceptu entis. Confirmatur, quia quantum rationale, sit de hominis conceptu non constituit animal analogum, quia homo non est de conceptu animalis. Ratione à priori id probant, quia intellectiones ipse abstrahentes, & contrahentes sunt omnino dissimiles ac propterea conceptus formalis non est analogus: conceptus autem obiectiuus eandem identitatem habet in transcendentibus quam in non transcendentibus.

§. 88. Respondeo malam esse consequentiam. Ad probationem respondeo, sapius esse dictum, illam distinctionem substantie, & entis esse inadæquatam: substantia enim non distinguitur ab ente, quantum ens distinguitur à substantia, vt dixi §. 17. & 73. Ad confirmationem respondeo, animal esse vniuocum, non præcisè quod homo non sit de eius conceptu, sed quia homo habet differentiam adæquatè distinctam ab animali: ob quam animal non est quidditatiuè in conceptu animalis partim simile, & dissimile partim: secus cernitur in ente. Ad rationem à priori constat ex §. 86. cum responderetur ad primam probationem antecedentis.

§. 89. Secundò argumentantur: quia in formalitate entis, vt est præcisà à suis inferioribus, nulla cernitur diuersitas inferiorum: ergo vt sic non est analogia. Antecedens latè probant, mutati à me argumenta: consequentiam autem non probant, sed certam arbitrantur; quam tamen inferior ego: quia illa formalitas non distinguitur adæquatè à conceptu substantie & accidentis, sed potius imbutur in differentiis: propter quod illamet formalitas abstracta est analogia etiam in statu abstractionis, analogia (inquam) partialiter, siue habet partem analogie: quia hæc constituit rationem significatam per nomen, partim eandem, partimque diuersam: vnde in statu abstractionis est illa formalitas partim eadem, eademmet autem est in inferioribus partim diuersa. Vnde tam longè abest hæc argumentatio ab impugnanda nostra sententia, vt potius illam confirmet.

L

Obiectiuum

§.90.

Obiiciunt, substantiam & accidens non differre in ratione entis, quia in illa conueniunt. Verum hæc obiectio vel est ad impugnandam transcendentiam entis, vel impugnandam eius abstractionem: quia, si ens transcendit in intimas differentias, opus est, vt ipso ente differant inferiora, sicut differunt propriis differentiis: quia differentia sunt formaliter ens. Respondeo ergo, inferiora esse similia in ratione entis, vt abstrahitur ab inferioribus; sine quibus potest apprehendi; differunt tamen & sunt dissimilia in ratione entis, vt in ipsas imbibitur differentias. Conueniunt ergo & differunt in ratione entis in adæquatè distincta, & in adæquatè identificata.

SUBSECTIO VII.

Nonnullæ opiniones.

§.91.

Nonnulli triplicem volunt de ente formari conceptum: Primum genericum vel quasi genericum, quo ens secundum se consideratur abstractum à substantia & accidenti: Secundum, quo ens secundum se consideratur in specie, illam componens, qui conceptus est specificus, vel quasi specificus: Tertium, quo concipitur ens cum differentia suorum inferiorum, qui conceptus est differentialis. Dicunt ens conceptum prima ratione esse vniuocum; argumenta proposita sunt, atque repulsa à §. 83. Dicunt secundò ens consideratum secunda ratione esse analogum non analogia propriè, sed impropiè; quia analogia propria excludit vniuocationem eiusdem conceptus in statu abstractionis.

§.92.

Non placent: primum enim non satis distinguunt secundum conceptum à tertio: non enim concipitur genus in specie secundum solam formalitatem genericam; sed cum differentia essentiali; sine qua nec species componi potest, nec concipi: genus ergo in specie concipitur actu differentiali: sed hic actus non constituit analogiam; sed æquiuocationem: ergo.

§.93.

Secundò conceptus specificus semper est inæqualis etiam in animali; sicut per te in ente: quia hoc per te inæqualiter participatur à Deo & creatura: quod non oritur ex conceptu communi vt sic, sed ex eodem vt consideratur in specie: sed eadem ratione animal vt est in specie, participatur inæqualiter; quia aliud est rationale; irrationale aliud: ergo.

§.94.

Tertio, quia illa formalitas entis est per te vniuoca; quia in illa nulla cernitur differentia: sed in eadem formalitate vt in specie consideratur, nulla cernitur differentia: ergo ibi est analogia. Minor patet; quia differentia non est quidditatiua illi formalitati, sed est extra illam: vt patet in animali. At verò si velint propter transcendentiam eandem formalitatem esse partim similem, partimque dissimilem: iam recidunt in meam sententiam, quam videri volunt impugnare: nec bene afferunt eam formalitatem esse vniuocam in statu abstractionis: quia ipsi mecum analogiam constituunt in vtroque statu: in quorum altero ratio entis est similis, in altero dissimilis. Immo si in primo statu est vniuoca; in secundo erit æquiuoca; quia concipiuntur differentia; que iam non sinunt concipi ens vt commune. In mea autem sententia analogia componitur ex vniuersalitate entis abstracti; & in contractione eiusdem formalitatis ad differentias communem rationem combibentes.

§.95. Animum aduerte, malam huius sententia consequentiam: ait enim in sententia constituyente præcisiones obiectiuas; ens abstractum esse analogum; quia illa formalitas est transcendens: at verò in sententia eas negante, esse vniuocum, quia non est transcendens. Hinc eos arguo: illa formalitas, quia est transcendens, est analogia: ergo in nullo statu est vniuoca. Probo consequentiam: quia etiam in statu præcisionis est transcendens: quia ibi ita concipitur, vt non possit extra differentias considerari. Quamuis enim transcendentia sit comparatione inferiorum; & hæc tunc non concipiatur; at conceptus ille communis connotat confusè inferiora; quia habet statum vniuersalitatis; & talis est, vt non possit in illa non penetrare quidditatiuè.

§.96.

Nonnulli admittentes in logica ens esse analogum; postea in metaphysica asseruerunt ea à se dicta in sententia admittente abstractiones obiectiuas; quia in ea ratio entis est formalitas transcendens omnes differentias: At in sententia eas præcisiones negante, ens non esse analogum, sed vniuocum: quia non est transcendens. Mouentur primò, quia in ea sententia ad vniuocationem exigitur vnitas conceptus formalis, cui respondent plura similia: Secundò, quia in ea sententia vt ens sit transcendens, exigit ne concipiatur substantia, quin formaliter concipiatur ens: sed in ea sententia potest concipi substantia quin formaliter concipiatur ens: ergo ens non est transcendens. Probat minor: quia in ea sententia ens concipitur formaliter quando concipitur connotando chymaram, cui opponitur; sed ad concipiendam substantiam non est opus connotare chymaram: ergo nec concipere formaliter ens.

§.97.

Non acquiesco: tum quia ipsi non mouentur ad analogiam nisi propter inæqualem participationem rationis communis: sed hæc inæqualitas cernitur in sententia negante præcisiones obiectiuas: ergo & analogia. Probo minorem; quia cum concipitur substantia, cernitur nobilior ratio entis quam in accidente: & cum concipitur homo nobilior animal quam cum leo: siue animal sit formalitas obiectiuas; siue omnia animalia vt similia. Deinde §. 91. propositi sunt tres conceptus entis; quasi genericus vnus; alius quasi specificus, alius differentialis. Sed in quauis sententia locum habent æqualiter hi tres conceptus: ergo in quauis sententia conceptus quasi genericus erit vniuocus; analogus verò erit conceptus specificus, vt ibi proponitur.

§.98.

Tertio eos impugno, nullum esse in vtraque sententia discrimen: quia in admittente præcisiones obiectiuas, hæc pendet à cognitione extrinseci connotati, non minus quam actus confusus in sententia eas negante: sed per te non concipiuntur connotata extrinsecia entis in conceptu substantia: ergo sicut eam ob causam non concipitur ens; nec concipitur formalitas entis. Consequentia patet; quia sicut per te conceptus de ente pendet à connotatione chymaræ; ita pendet ab eadem conceptus de formalitate obiectiuas entis. Maior probatur; quia non concipitur formalitas entis nisi concipiatur id quod exigitur ad formandum conceptum formalem de ente; sed hic pendet per te à connotatione chymaræ: ergo & conceptus de formalitate entis pendet ab eadem connotatione.

§.99.

Quod explico ab animali: de quo sub ratione animalis non potest formari conceptus nisi connotando sententiam, aut aliquid proprium animalis.

§.100. mali. Est autem hoc discrimen in Nominalium, Thomistarumque sententiis: quod Nominales concipere animal cum sententia, nolunt ex parte animalis respondere formalitatem obiectiuam à rationali distinctam; sed animal & rationale concipi immediatè cum illa connotatione: Thomistici autem volunt ex hac connotatione sententiarum oriri animalitatis formalitatem obiectiuam distinctam à rationalitate. Itaque in vtraque sententia cognitio de animali, & ente formaliter pendet à connotatis eiusdem.

§.100.

Ad argumentum ex §. 96. Respondeo in vtraque sententia exigi eadem connotata ad concipiendum formaliter ens. Ad primam probationem respondeo exigi eandem similitudinem in vtraque sententia, vt dixi §. 20. est autem opus similitudine in vtroque statu abstractionis & contractionis. Ad secundam probationem respondeo, hic non disputari sed poni ex disput. 2. met. entis transcendentiam in vtraque sententia; probo autem eandem esse rationem: vnde distinguo minorem; in ea sententia potest concipi substantia quin formaliter ens speciali ratione quam in sententia opposita, nego minorem: eadem ratione potest in vtraque concipi, aut non concipi, concedo minorem. Ad probationem distinguo maiorem: in ea sententia concipitur ens connotando chymaram diuersa ratione quam in opposita sententia, nego maiorem: quia conceptus entis vtrouque pendet ab eisdem connotatis, vt dixi §. 99. pendet ens in vna sententia à chymara, eadem ratione ac in altera, transeat maior. Distinguo item minorem: non est opus connotare chymaram diuersa ratione in vna sententia ac in altera, nego minorem: eadem ratione in vtraque, transeat minor. Distinguo item consequens, non est opus concipere ens speciali ratione in vna sententia ac in altera, nego consequentiam; eadem ratione in vtraque, transeat consequens.

SUBSECTIO VIII.

Vtrum substantia & accidenti, Deo & creaturis conueniat aliqua ratio vniuocè communis?

§.101.

Ad exactam analogiæ rationem hæc difficultas spectat, que ex iactis fundamentis duci potest. Ex dictis liquido constat rationem entis esse analogam Deo & creaturis, item rationem substantia completæ, quia licet hæc non transcendat ens creatum, transcendit tamen ens diuinum, quia quidquid est in Deo, est formaliter substantia completa; ad rationem verò analogiæ sufficit conceptum communem esse transcendentem in aliquo ex inferioribus, per quam transcendentiam constituitur inæqualitas (nisi in Deo vt mox dicam) vnde constat, differentiam constitutiuam Dei in esse Dei essentialiter, & quidditatiuè, neque analogicè, neque vniuocè conuenire cum aliis rebus; quia conceptus differentia est primò diuersus vt rationale, & irrationale, que primò intentionaliter in nullo conueniunt, sed potius faciunt species differre. Sentio ergo conceptum Dei specificatiuè sumptum conuenire analogè cum ente creato in ratione entis, & substantia propter transcendentiam explicatam.

§.102.

Alij probant hac ratione, quia ens creatum, si cum Deo componatur, simpliciter non est ens, quia inter vtrumque distantia intericitur infinita.

Philosophia Petr. Hurr. de Mendoza.

Sed hæc ratio, licet metaphoricè concionatori deferuiat, metaphysicè tamen examinata nullius est momenti, quia tam propriè reperitur in homine ratio entis, quam in Deo. Non enim comparantur sicut risus prato & homini. Pratum enim nullum habet propriè risum. Quis autem dicat hominem tam impropiè esse ens, quam pratum ridere? Adde hominem in sacris litteris vocari imaginem, & similitudinem Dei, & à Petro vocari consortem diuinæ naturæ. Argumenta opposita nihil concludunt, aliqua enim scripturæ locutiones, quibus affirmatur solus Deus esse, tantum contendunt, solum Deum eminenter continere omnes creaturas, & illum solum esse per essentiam, & independentem ab alio, creaturas verò ab illo solo pendere. Quando dicitur esse infinitè perfectior, probat nostrum intentum, si enim Deus est perfectior homine, ergo & homo est ens, alioquin inepta esset comparatio, que debet versari inter extrema similia, malè enim comparatur ens non enti.

§.103.

Difficultas est in aliis conceptibus Dei, & creaturarum: vtrum vniuocè conueniant? nam duæ res materialiter sumptæ, secundum diuersos conceptus possunt & vniuocè, & analogicè conuenire, vt homo & equus in ratione entis, & animalis.

§.104.

Dico primò: aliqui conceptus attributorum Dei vniuocè conueniunt cum creaturis. Probat primò, quia ratio voluntatis, iustitiæ, &c. non est transcendens voluntatem creatam, aut incretam, vt est certum; ergo neque analogia. Consequentiam probo ex dictis, quia in sola transcendentia consistit analogia. Neque hoc ita dici à nobis mirere, cum ab omnibus sit necessario asserendum. Nam aut in transcendentia, aut independentia ab omnibus statuitur analogia; sed sunt aliqui conceptus increati, qui non transcendent sunt, neque ab illis formaliter pendunt similes conceptus creati; ergo in omnium sententia debent esse vniuoci. Probat minor quo ad secundam partem, quia actus erroris angelici circa futura contingentia, & scientia diuina de illis, sunt similes in ratione cognitionis futurorum; & vnus non pendet ab alio formaliter, quia scientia visionis non est causa rerum, ergo aliqui conceptus diuini nec sunt transcendentis, neque habent causalitatem in conceptus creatos, vt distinguuntur ab omnipotentia.

§.105.

Neque est cur tantopere aliqui hanc assertionem aspernentur, quam sequitur Scotus, eius discipuli; neque alij pauci. Tum quia nil officit Dei infinitati hoc conuenientia genus; neque analogia arguit summam distinctionem inter inferiora. Materia enim & forma substantialis sunt analogia in ratione entis, præterea est vniuocatio inter res valde diuersas, vt actus voluntatis est vniuocus odio, & amoris Dei, quibus adde ab omnibus admitti conceptum communem Deo, & creaturis; quod verò sit analogus, vel vniuocus, tantum arguit diuersum modum illum contrahendi ad sua inferiora.

§.106.

Dico secundò. Substantia & accidenti datur aliquis conceptus vniuocè communis. Probat, quia substantia & accidens conueniunt in ratione principij actiui. Nam substantia efficit suas proprietates, & calor calefacit; sed ratio principij actiui nullam dicit transcendentiam, ergo.

§.107.

Dices primò commune esse apud philosophos Deo & creaturis, substantia & accidenti nihil esse vniuocè commune. Respondetur, id esse commune

commune in sola Thomistarum schola; quæ licet grauis sit, non tamen sufficit, quando non probat id, quod vulr. Secundo responderetur, id esse commune secundum rationem entis, aut alterius transcendens.

§. 108. Dices secundo Dei attributa posse in prædicamento constitui. Responderetur Deum non constitui in prædicamento substantiæ vt dixi §. 23. eius autem attributa non collocantur in prædicamento, quia in cæteris prædicamentis sola accidentia collocantur.

§. 109. Hic disputarem, quid esset illa ratio communis diuinis attributis & creaturis: genus ne? an species? nisi vidèret mittere falcem in metaphysicæ, aut Theologiæ messes. Aduerte rationem substantiæ completæ, vt est communis omnibus diuinis perfectionibus, licet illas transcendat, non esse analogam comparatione illarum, quia illa transcendentia non constituit inæqualitatem, quia omnia attributa Dei habent æqualem perfectionem, scilicet simpliciter simplicem. At verò ratio entis, vt transcendit Petrum & Paulum, est analogæ, quia inæqualitas accidentalitatis Petri & Pauli reperitur in conceptu entis ad illos contracto.

§. 110. Rogas, cur idem conceptus realis sit iam analogus, iam vniuocus? Respondeo, quia sub vno conceptu formali, & denominatione habet conuenientiam, aut disconuenientiam clarè cognitam: secus sub alio: sicut homo per eundem conceptum realem conuenit cum animali, & differt ab eodem.

§. 111. Igitur tota huius sectionis doctrina pendet ex eo, quod conceptus entis sit idem abstractus & contractus inadæquatè, quod inde colliges, quod conceptus entis est transcendens: at non potest esse transcendens per actum confusum, quia per illum non cognoscuntur inferiora; neque item per quem limitatur ad substantiam, vel accidens; ergo ea ratione dicitur transcendens, quia semper cognoscitur ratio entis eadem, & dicitur semper eadem abstracta, vel contracta, licet actus sit diuersus pro statu diuerso abstractionis, vel contractionis.

§. 112. Hic disputari solet vtrum ens sit genus: cui quæstioni feci satis disput. 4. §. 6.

DISPUTATIO X.

De modo sciendi.

SECTIO I.

Quid sit modus sciendi? & quotuplex?

§. 1. **M**ODVS sciendi variè vsurpatur. Primum pro logica docente, quæ ab obiecto, quod considerat, qui est modus sciendi, non modo essentiam, sed & nomen accipit; sic intellige adagium, quod vulgo ex Aristot. circumfertur, absurdum est scientiam simul querere & modum sciendi, id est, scientiam realem non esse ad discendam simul cum logica; sed hanc præmittendam, vt cognita ratione arguendi, cæteræ facultates capeantur.

§. 2. Secundo vsurpatur pro definitione, diuisione, & demonstratione, quia conueniunt in manifestando ignota. Hæc autem vsurpatio minus impropria est, quam præcedens, non tamen admodum

propria: nam modus sciendi propriè dictus est instrumentum propriè sciendi, scientia autem non reperitur propriè in definitione sola, neque in sola diuisione, sed in demonstratione, qua propriè scire dicimus. Vnde tertio vsurpatur modus sciendi pro demonstratione, qua per verum discursum conclusionem scimus per præmissas, in præsentia autem latè definiam modum sciendi in secunda significatione.

Sic autem communiter definitur, *modus sciendi est oratio ignoti manifestatiua*, nomine orationis, non intelligo orationes vocales: ostendi enim in summulis illas propriè nec esse propositiones, nec modum sciendi; vsurpatur autem pro oratione mentali, quam in disputatione vocali explanamus, sicque oratio externa subrogatur pro interno conceptu. Erit igitur propriè modus sciendi, *cognitio manifestans ignotum*, nec arbitreris definitionem hanc in quamcumque cognitionem quadrare: licet enim omnis cognitio quodam modo manifestet ignotum, id est, exprimat intellectui obiectum, quod prius non exprimebatur, tamen non loquimur in eo sensu, sed comparamus modum sciendi alij actui intellectus versanti circa idem obiectum obscurè, arque confusè, modus autem sciendi reiectis illius actus inuolucris, fugatiueque tenebris, obiectum manifestè repræsentat, & comparatione illius actus confusi dicitur ignoti manifestatiuus, id est, clarè manifestat obiectum, obscurè cognitum per alium actum; per quem, ratione obscuritatis, obiectum non tam cognoscebatur, quam ignorabatur. Exemplum sit in definitione, quæ clarè, & distinctè, & particulatim repræsentat, quod confusè repræsentabatur in definito.

Modus sciendi communiter diuiditur in definitionem, diuisionem, & argumentationem. Vtrum autem hæc diuisio sit in tres species adæquatè distinctas? an vero in solam vnã? desuente disputatione patebit.

SECTIO II.

De definitione.

§. 3. **A**RISTOTELES, 1. top. cap. 4. terminum, seu definitionem ait esse, *orationem, quod quid erat esse significantiem*, id est, explicantiem quod quid est rei, seu essentiam rei, quam quidditatem philosophi vocant, quia per illam respondemus quæstioni, *quid est res?* Constat autem ex Aristot. passim, præsertim opere metaphysicorum, definitionem esse rei essentiam, & quidditatem, lib. enim 5. cap. 8. ait. *Item quod quid erat esse, cuius ratio definitio est*; definitio obiectiua est rei essentia, quæ definitur, quæ non est oratio explicans, sed obiectum explicatum, definitio verò formalis est actus intellectus, & oratio explicans essentiam rei: dicitur autem definitio, quia finem limitèque præfigit obiecto: non quod necesse sit obiectum esse finitum, sed quia actus intellectus clarè pertingens rei essentiam non vagatur ultra eius limites; nam actus confusi non penetrantes rei conceptum, vagantur per alia obiecta, id est, attingunt rationes alii communes: à qua vniuersalitate frantantur attingendo clarè rei essentiam, id est, definitè, & in singulari eam cognoscendo.

§. 4. Quod enim aliqui volunt, Deum definiti non posse, quia caret sine: non potest probari, quia, cum Deus proprium habeat & quidditatum conceptum, potest clarè ac definitè cognosci; cognitio autem

§. 3.

§. 4.

§. 5.

§. 6.

autem eum conceptum attingens clarè, definitio est Dei, non quod in via eum quidditatiuè cognoscamus; nec enim alias substantias ita cognoscimus, sed quia per effecta attingimus conceptus communes Deo, & creaturis, item & differentiam, qua Deus discriminatur à nobis. Passim autem S. Thomas ait, Deum & eius attributa definiti: oppositum autem asserentes exponi possunt de definitione quidditatiua, id est, quæ sit notitia quidditatiua Dei; qua caremus in via; non tamen de cognitione, & definitione clara quidditatis.

§. 7. Vt autem hoc clarius pateat; definitio potest ferri in partes physicas obiecti, id est, è quibus obiectum componitur à parte rei: v. g. definitio hominis ferri potest in corpus & animam; è quibus re ipsa componitur: si quis enim roget quid sit homo? Rectè responderetur esse compositum ex corpore & anima rationali, qua propositione explicatur materia, forma & earum vnio, quæ sunt hominis essentia; quæ definitio physica vocatur. Item definitio ferri potest in idem obiectum per conceptus, seu partes logicas; id est, quæ re ipsa non sunt partes, sed tantum consideratione nostra, seu logo, vel sermone, v. g. cognosco hominem esse animal rationale, qui duo conceptus dicuntur partes hominis logicè, seu metaphysicè, eiusmodi definitio vocatur metaphysica, quia attingit rei essentiam logicè, seu metaphysicè compositam, de hac definitione frequentius est logicis sermo.

§. 8. Aristoteles 3. met. cap. 3. ait omnia per definitionem cognosci, genera autem esse definitionis principia. Vnde patet definitionem necessariò ferendam in genus: & quidem rectè: quia genericus conceptus est quidditatiuus rei, prædicatur enim in quidquid ergo genus ignorat, ignorat rei quidditatem, ac proinde rem non definit. Hinc dialecticis est familiare definitionem constare genere & differentia, id est, ex parte obiecti attingi essentiam connotando ea, à quibus dicitur genus, & differentia; ex parte verò definitionis formalis includit cognitionem genericam, & differentialem. Vbi obserua duo, alterum, genus non esse remotum, sed proximum. Est enim inepta definitio, qua coniungitur vltima differentia cum genere remoto: vt si quis dicat *hominem esse substantiam rationalem*, quia inter illud genus & differentiam clauduntur multa quidditatiua prædicata; quibus ignoratis, ignoratur simpliciter homo, ea essentialiter includens.

§. 9. Alterum est, non oportere definitionem ferri in genus propriè: contingit enim definitum non conuenire cum aliis in aliquo conceptu vniuoco; sed analogo. Nomine autem generis intellige prædicatum commune quidditatiuè, vt Deus non conuenit vniuocè cum aliis in conceptu entis; nec substantia cum accidente; cum tamen Deus, substantia & accidens queant definiti. Ratio à priori, quia definitio tantum exigit attingere quidditatem definiti: quæcumque illa sit. Oportere autem differentiam attingi per se notum, alioquin cognitio non attingeret essentiam definiti, quæ differentiam includit. Item non attingeret definitè obiectum, sed vagè, atque confusè. Vnde constat definitionem physicam esse cognitionem explicantiem obiectum, vt est physica: metaphysicam verò esse cognitionem explicantiem obiectum, vt est logicè compositum ex genere & differentia.

§. 10. Item obserua Aristotelis doctrinam, cap. 7. met. c. 4. definitionem simpliciter solis conueniè substantiis, accidentibus autem non simpliciter; sed secundum quid. Verba Aristot. *An definitio quoque, vt & ipsum quid est, multipliciter dicitur? Etenim ipsum* Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

quid est, vno quidem modo substantiam, & quod quid significat, alio vero singula eorum, quæ prædicantur, quantitatem, qualitatem, & quæcumque cætera talia sunt, & infra, etenim interrogare possumus, quid est ipsum quale? Quare & ipsum quale est eorum, quorum est quid est, non tamen simpliciter. Qua doctrina frequenter vtitur S. Thom. asserens solas substantias simpliciter definiti, accidentia verò, & entia per accidens non simpliciter, sed secundum quid.

Hæc autem doctrina valde est pressa: accipit enim ens simpliciter pro sola substantia. Negari autem non potest accidentia sua habere quidditatiua prædicata, id est, proprias differentias, & conceptus communes; quibus cognitis cognoscatur accidentia, & quibus ignoratis ignorentur; definitio enim albedinis est *color disgregans visum*. Ita vt albedo ignoretur, nisi illi duo conceptus apprehendantur: item triangulus definitur à geometria, numerus à mathematico, syllogismus à logico, & exercitus à politico. Constat ergo de re hac, posse quamlibet rem suo ordine definiti per conceptus communes, & particulares. Reliqua verò quæstio est de nomine, de qua non nihil egi disput. 10. met. sectio. 2.

Potiori iure dubitari potest, vtrum genera definiti possint? Nam genus nihil est quam indiuiduum cognitum confusè, & inadæquatè, sed cognitio confusa, & inadæquata obiecti, non potest esse illius definitio (vt ex terminis patet) ergo genus non potest definiti. Dices primo, partem definiti posse: genus autem est pars metaphysica speciei, ergo potest definiti. Sed distingo maiorem, pars physica definiti potest, concedo maiorem, pars logica, nego maiorem. Præsto est ratio, quia pars physica habet essentiam realiter distinctam ab aliis, quæ per propriam cognitionem potest adæquatè cognosci; pars autem logica est idem à parte rei cum toto, & cæteris paribus, ac proinde non cognoscitur adæquatè, dum cætera partes ignorantur. Immo in ipso conceptu partis logicæ cernitur repugnantia, vt definiatur, quia eo precise est logica pars, quia cognoscitur inadæquatè, atque confusè.

Dices secundo, posse considerari totum, vt totum, sic autem definitio generis non est simpliciter definitio totius: nam definitio animalis non est definitio hominis, vel potest considerari conceptus genericus, vt clarè cognoscitur abstractum ab speciebus, sic autem definiti potest, quia habet quidditatiua prædicata, quæ definitiones explanant. Fateor hac ratione genera definiti, si qua definiti possunt, verum illa reduplicatio, genus in quantum genus, est (vt aiunt) additum diminuentis; quia genus in quantum genus cognitum clarè, est totum obiectum inadæquatè cognitum: & omnia eius quidditatiua prædicata sunt inadæquata speciei. Ne autem communem sensum deseramus, dicendum, genus definiti simpliciter, quia attingunt prædicata, quibus quidditatiuè conuenit, & differt ab aliis conceptibus.

§. 11. Non definiti indiuidua ait S. Thomas; rationem arbitror esse, quia indiuidua præter conceptum specificum nullam addunt speciem differentiam, sed tantum logicè accidentaria. Definitio autem est conceptus quidditatiuus eam logicè, ac proinde non vagatur per indiuidua. Verum negari non potest indiuiduis definiti substantiis: & quidem essentialis physice; enim de essentia huius hominis hæc anima est hoc corpore, immo & essentialis metaphysice: nam hoc animal & hoc rationale sunt præter huius hominis conceptus;

§. 11.

§. 12.

§. 13.

§. 14.

ac proinde quidditatiui, logicè autem non dicuntur quidditatiui in ordine ad diuersum prædicabile constituendum, in quo sensu loquitur S. Thomas, quia in ordine ad prædicationem sola species est tota essentia; si autem indiuidua rectè possent penetrari, illorum definitio esset omnium perfectissima, quia nulli ali rei esset communis, subque obiecto perfectissimè terminos figeret.

§. 15. Definitio diuidi solet in definitionem, quid nominis, & definitionem, quid rei, de hac egimus hac sectione: illam rectè ait S. Thomas esse explicationem significationis nominum. Explicamus enim quid nomina significant, v. g. quid significant hæ voces, homo, leo. Ad quod non exigitur significatio quid rei, licet enim ego ignorem conceptum quidditatiuum leonis, possum scire illum significari hac voce, leo, quotidie enim experimur nos scire vocum significationes, & ignorare conceptum quidditatiuum obiectorum, scio enim hac voce, canis meliorem exiguum canem significari, & tamen nescio, vtrum speciè differat à moloso.

SECTIO III.

Vtrum definitio sit modus sciendi?

§. 16. Ratio dubitandi est, quia modus sciendi est clara, & expressa cognitio rei, quæ obscurè cognoscitur per aliam, v. g. definitio, vt sit modus sciendi, debet à definito distingui, non ex parte obiecti, quia definitio obiectiua, & definitum sunt idem à parte rei, quia cum aliqua renihil est magis idem, quàm eius essentia: debent ergo distingui (vt monet S. Thomas) ex parte intentionum, id est, cognitio de definitione debet distingui à cognitione de definito, v. g. cognitio de animali rationali à cognitione de homine: sed hæ cognitiones distingui non possunt, nec cognitio definitionis explicat definitum, magisque cognitio eiusdem definiti: ergo definitio non explicat clarè, quod definitum dicit confusè, ac proinde nec erit ignoti manifestatiua, nec modus sciendi.

§. 17. Definitionem à definito non differre, sic probò: quia cognitio definiti attingit clarè atque distinctè genus, & differentiam obiecti: nam actus, quo ego cognosco hominem, repræsentat hominis essentiam, alioquin non attingeret hominem: si quis enim non format conceptum de hominis essentia, qua ratione de homine conceptum efformat: Essentia autem hominis, est genus & differentia: ergo, ille actus attingit genus, & differentiam.

§. 18. Dices illum actum esse obscurum circa genus, & differentiam; quia repræsentat totum confusè continens partes; definitionem autem versari circa genus & differentiam clarè, atque distinctè; quia versatur circa partes totius; vt si quis domum apprehendit, versatur confusè circa illius partes, secus verò quando illas particularim attingit. Contra; cognitio definiti clara, atque distincta versatur circa genus & differentiam; quia per illam ego cognosco clarè, atque distinctè hominem, e. g. nam quando ego cognosco hominem, verè illum distinguo à non homine, alioquin non tam cognoscerem hominem, quàm aliud commune homini, & non homini.

§. 19. Cuius oppositum, rectè cernitur: quia, quando ego concipio hominem, non concipio solam rationem communem hominis, nam si illam conciperem, ineptè illam definirem per animal rationale: ergo per illum actum clarè cognosco rationalita-

tem hominis. Patet consequentia, quia, nisi per illam clarè cognitam, non possum clarè cognoscere hominem, vt distinctum à non homine; sicut non possum clarè cognoscere album, vt album, quin clarè cognoscam albedinem; quia rationalitas est ratio formalis per quam homo differat à non homine, sicut albedo est ratio albi: repugnat autem effectum formalem clarè cognosci, quin forma clarè noscatur. Ad exemplum de domo responderetur eam posse clarè cognosci adæquatè; sic autem includit cognitionem claram singularitum partium: vel cognosci clarè inadæquatè; sic aliqua pars cognoscitur clarè; cætera confusè. Tandem qua ratione cognoscitur totum, cognoscuntur, & partes; quia totum, & partes sunt idem.

Dices secundo, cognitionem definiti non esse cognitionem communem, sed particularem definiti: obscuram tamen, atque confusam; eamque differre à cognitione communi, quia communis repræsentat inferiora mediè, atque remotè; hæc verò repræsentat genus, & differentiam immediatè: Itaque conueniunt in confusione obiecti: differunt tamen in immatione, & mediatione. Definitio vero repræsentat definitum clarè, atque distinctè secundum genus, & differentiam. Contra parebit disputat. 5. Metaphysica. sect. 10. omnem cognitionem vniuersalem terminari ad omnia inferiora immediatè, & confusè, ac proinde idem erit cognitio communis, & cognitio definiti; quia vtraque est immediata & confusa sui obiecti. Deinde in communiore sententia ens immediatè includit substantiam, & accidens; quæ confusè, & immediatè repræsentantur, & tamen diuersus est conceptus de ente vt sic à conceptu de substantia; quo ergo differunt, nisi quia cognitio de substantia est clara?

Terzio probò, responsum hoc manifesta implicari contradictione: nam illa cognitio definiti, ita est propria hominis, vt per illam nihil commune repræsentetur: ergo illa cognitio est diuisio hominis à non homine. Patet consequentia, quia tunc vnum obiectum ratione diuiditur ab alio, quando clarè cognoscitur, vt ab alio distinctum: quemadmodum tunc fit vnum cum aliis, quando cognitione confunditur cum illis (vt latè probabo disputatione 5. Metaphysic. sect. 9.) ergo illa cognitio definiti clarè obiectum cognoscit, quia illud discernit ab aliis; tunc enim obiectum ab alio discernitur, quando cognitio terminatur ad illud solum, tunc enim cognitio non est communis, sed particularis.

Confirmatur, quia illa cognitio definiti aliquid repræsentat clarè, atque distinctè; quod non repræsentat conceptus communis, alioquin non posset differre à conceptu communi: Ideò enim repræsentat immediatè solum definitum, quia clarè videt in obiecto aliquid, quod non potest esse commune; nunc enim, disputationis ergo, admitto conceptum communem remotè terminari ad inferiora, conceptum verò definiti immediatè ad illud terminari. Probò autem hoc discrimen oriri ex clara notitia definiti. Nam si nihil particulare clarè repræsentat hic actus, vnde illi oritur, vt adstringatur ad hominem solum, & non sit communis animali vt sic? quemadmodum est communis alia cognitio, quæ nil hominis singillatim repræsentat. Itaque cognitionem communem remotè terminari ad singularia oritur, quia nihil in particulari cognoscitur, sed illa tantum clarè cognoscuntur, in quibus singularia conueniunt; cognitionem autem definiti esse immediatam oritur,

§. 20.

§. 21.

§. 22.

tur, quia clarè cognoscitur discrimen definiti ab aliis. Quo ergo differat à definitione? ergo vterque actus repræsentat obiectum ratione eadem, ac proinde non distinguuntur definitum ac definitio.

§. 23. Præterea, non potest concipi ratio inferior sine superiori; quia per illam constituitur: ergo nec species sine genere. Nec item sine differentia; quia concipitur genus, vt contractum; quod efficitur per differentiam. Tandem quo pacto cognoscitur totum, & partes cognoscuntur.

§. 24. Præmoneo, hominem bifariam posse cognosci, vel per connotata valde extrinseca conceptui quidditatiui, vel que illi essentialiter annexantur. Exempli gratia, homo habet corporis habitum, & accidentia, quæ ex natura rei in nullo reperiuntur alio, vt hoc genus organorum, faciei, manus, corporis proceritatis, & rectitudinis, hæc accidentia pariunt euentem notitiam, substantiam illorum esse hominem; vnde illa notitia est hominis in particulari, & non alterius rei, nec potest esse aliis communis. Alia accidentia homini insunt, quæ magis explicant hominis naturam; verbi gratia, sensus, atque discursus: nam quia sensus est actus secundus substantiæ animalis sensitivæ, idèd magis eam explicat: quia potentia sensitiva, vt sensitiva, connotat essentialiter actum sentiendi: itidem discursus est actus secundus substantiæ rationalis vt rationalis: quia magis propriè connotatur per conceptum quidditatiuum rationalitatis, quàm alia accidentia corporea.

§. 25. Hinc patet, posse conseruari diuinitus totam collectionem accidentium corporis sine anima, & cum alia forma: neque inferri consequentiam immediatam, & formalem ab his ad hominem, sed tantum remotam: nam quia hæc organa seruiunt sensationi, & discursui, inferunt cognitionem facultatis sentientis, & discurrentis; at nec sensus, nec discursus possunt esse sine suis facultatibus; ad quas ab illis inferuntur immediata consequentia. Item licet Deus produceret substantiam affectam iis accidentibus, non sequitur eam esse hominem; si autem substantia est sensitiva, & discursiva, non potest non esse homo. Ex quibus deduco cognitionem hominis ortam ex solo corporis habitu, non esse quidditatiuam, nec cognitionem claram animalis rationalis, vt sunt animal & rationale: cognitionem autem, per quam concipio hominem sentire posse, atque discurre, esse expressam notitiam animalis, & rationalis; quia per actum secundum cognoscitur clarè potentia, vt potentia.

§. 26. Cognitio ergo definiti est clara de aliquibus accidentibus, aut connotatis primi generis, quæ non sunt immediatè & essentialiter annexa animali; & rationali: definitio verò est clara notitia eorum connotatorum, per ordinem ad quæ essentialiter constituitur obiectum: quæ accidentia non penetrantur per cognitionem definiti; vnde definitio est clarior, & expressior cognitio essentia obiecti, quàm cognitio definiti. Hinc enim clarè patet formaliorem, & expressiorem conceptum formari de hominis essentia; quando concipitur esse capax rationis, aut videndi Dei, quàm cum concipitur, vt principium corporis recti, atque proceri. Hæc enim cognitio non facit cognosci immediatè, & formaliter intellectum, sicut altera.

§. 27. Ad argumentum ergo §. 17. responderetur, vtrouque actu cognosci hominem clarè atque distinctè (vt euidenter probatur ibidem) sed diuersa ratione, nam per actum definiti cognoscitur essentia

hominis clarè in ordine ad accidentia propria quidem, (quo differat à conceptu communi) sed que sola non explanant essentiam hominis perfectè; at definitione explicatur eadem essentia per ordinem ad alia accidentia, ex quibus perfectius cognoscitur essentiam hominis esse capax rationis. Immo per ordinem ad sola hæc cognoscitur hominis rationalitas; per alia autem accidentia corporea non immediatè, sed per discursum, eaque propter definitio dicitur contineri confusè in definito; quia essentia cognita per ordinem ad accidentia imperfecta, postea explanatur, & explicatur per ordinem ad alia perfectiora, quæque magis propriè, & immediatè connotantur. Nam sentire, & discurre sunt finis aliorum accidentium. Hæc autem sunt media, verbi gratia, organa sensoria ad hauriendas sensilium species; ab his igitur accidentibus, quæ sunt cæterorum finis, explicatur sumitur notitia rei definitæ, formalior, & immediatior.

SECTIO IV.

Leges definitionis.

§. 28. Definitio primùm debet conuerti cum suo definito, id est, sunt termini pertinentes seque, definitio, & definitum; quia ab vno ad alterum valet consequentia affirmatiuè; & negatiuè, vt hæc. *Est homo, ergo est animal rationale. Item est animal rationale, ergo homo*: & hæc, *non est homo, ergo nec animal rationale*. Ratio à priori est, quia definitio est rei essentia, quæ illi, cuius est essentia, conuenit, & non aliis. In qua regula continetur secunda, scilicet, definitionem debere conuenire omni definito. Nam quæ conuenit aliis, vel non conuenit omni, est mala, vt si quis dicat, *homo est viuens sensibile*, est vitiosa, quia conuenit leoni; & hæc, *animal est viuens respirabile*, quæ non conuenit omni animali. Ratio huius vitij est, quia talis definitio non rectè explicat totam naturam definiti. Et in hac secunda regula continetur tertia, scilicet, à definitione ad definitum, & à definito ad definitionem valere consequentiã. Ratio est, quia definitio & definitum sunt termini conuertibiles. Quarta regula, definitio debet esse clarior suo definito, propria, & neque metaphorica: nam obscura & impropria, est vitiosa, vt hæc. *Somnus est imago mortis. Homo est arbor inuersa*; quæ definitiones aptiores sunt poetis, & oratoribus quàm dialecticis, quibus inepta est omnis locutio, præter breuem & claram.

§. 29. Quinta regula, definitio debet dari per genera immediata; vt hæc. *Homo est animal rationale*: nam, quæ dantur per genera remota sunt vitiosa, & obscura, vt hæc, *homo est substantia rationalis*. (vt iam dixi sect. 2.) Igitur ea definitio, quæ his proprietatibus constat, est bona; si verò ei defecerit aliqua ex istis, est mala. Si quis autem interrogauerit, *quæ est hæc definitio?* Responde, *physica, aut metaphysica*. Interroganti autem, *qualis est?* Ne respondeas, *vera, vel falsa, sed bona, vel mala*: quia potest definitio esse mala, & verã, quia curta, aut superflua: quæ autem est bona, semper est vera. Aliqui dicunt esse aliquas definitiones, quæ dantur per proprietates, vel accidentia, vt hæc, *homo est animal risibile*, quibus ego non acquiesco, quia illæ non sunt definitiones, sed descriptiones; si autem placuerit eas vocare definitiones descriptiuas, voca; sed id facies improprie.

SECTIO V.

De diuisione.

§.30. **V**T diuifio logica percipiatur, obseruandum, eam ita nuncupari per tropum à diuisione physica. Physicè res diuiditur, quando abiunguntur duae partes mutuo vnita. Exempli gratia, hominis interitu abiunguntur corpus, & animus; sectioneque ligni separantur partes, quae prius erant continua. Est igitur diuifio physica, carentia vnionis inter duas res, siue duarum rerum separatio. Huic opponitur vnitas, quae duae res copulantur, efficiuntque compositum vnum, vt in homine, ab inferis reuocatione, anima & corpus copulantur, constantque hominem.

§.31. Hinc logicus dicitur mente vnire, atque diuidere obiecta: ea vnit, cum vno actu ita confusè eadem attingit, vt non possit ea discernere cogitatu: sed in omnia fertur sine discrimine, ac si essent vnum, verbi gratia, cognoscit hominem, quin discriminet Petrum à Paulo, aut vllum indiuiduum ab aliis. Illa cognitio dicitur adunare hominis indiuidua, & repraesentare ea sub vna ratione communi: item apprehendit hominem, non percipiens clarè corpus, & animam; haec cognitio adunat eas partes, quia non distinguit cogitatus alteram ab altera.

§.32. Quod clarius patet in diuisione, qua vna res seceperitur ab alia; ea enim dicuntur diuidi, quae clarè, atque distinctè cognoscuntur, vt distincta: quemadmodum enim sectio ligni efficit, vt duae partes, quae prius erant vnum per compositionem, deinceps sint diuisae, & plura composita; ita cognitio clara seceperit vnum obiectum ab alio, & efficit, vt sint totalia obiecta duorum actuum, cum prius essent obiectum vnus confusi. Qua de re latè differitur disp. 10. Metaph. sect. 7. & 10.

§.33. Diuifio communiter definitur, *conceptus manifestans obiecti essentiam per partes*. Prima definitionis parte censetur cum definitione conuenire; posteriori vero ab eadem differre (de quo sectione sequenti.) Nonnulli arbitrati sunt diuisionem hanc esse modum sciendi. Primum, quia Aristot. solus definitionis meminit, ac demonstrationis. Secundo, quia non tam explicat, quid sit res, quam quid non sit. Verum Aristoteles solius meminit definitionis, quia (vt rectè ait Pater Fonseca. primo institutionum dialecticarum, cap. 4.) diuisionem non diuisit à definitione.

§.34. Ad secundum responderetur, modo sciendi sufficere clarè manifestare attributum (quale est id, quod obicitur in argumento; nempe distinctio vnus rei à alia) quod prius confusè concipiebatur, licet non manifestet essentiam, vt patet in argumentatione, qua parte à definitione distinguitur; diuisionem autem esse modum sciendi, & clariorem diuifio probatur apertè.

§.35. Primum enim res diuidi potest in partes, quibus physicè componitur, verbi gratia, homo in corpus & animam: si enim quis apprehendat hominem, at dubitet, sit ne substantia simplex? an composita? nonne ea ignoratione purgabitur, si euidetur sciat homini inesse duas partes; alteram corpus, alteram animum rationalem? Id autem diuisione praestatur, qua asseritur hominis partes esse corpus, & animum. En diuisum est homo: corpus autem, & animus, sunt partes diuidentes: ergo diuifio hominis in partes physicas manifestius

eum repraesentat, quam cognitio diuisi, ergo est modus sciendi essentiam obiecti manifestans.

§.36. Secundo probatur in diuisione metaphysica, seu logica ipsius hominis, id est, quae fertur in partes; quibus imponitur logicè, ac metaphysicè; non verò à parte rei. Si quis enim ignorat, quos conceptus claudat homo; sciet apertè, si nouerit alterum esse animal, alterum rationale, qua de re nulli dialectico licuit dubitare. Conspiciturque apertius in diuisione rationis communis in inferiora. Homo enim cognitus confusè conceptu communi, clarius concipitur in inferioribus clarè cognitus, in quibus ratio communis includitur essentialiter, quia cognitio inferiorum est etiam cognitio rationis communis: & ratio communis, qua ignoratur sit ne Petrus? an Paulus? deinceps cognoscitur clarè esse Petrus, & Paulus: quia inferiora sunt partes subiectiua, de quibus ratio communis praedicatur.

§.37. E quibus patet apertè diuisionem esse modum sciendi; & ignoti manifestatiuam. Colligitur praeterea omnem diuisionem ferri in partes alicuius compositi, ita vt cognitio de diuiso terminetur confusè ad compositum; cognitio verò de diuisione obiectiua, siue de membris diuidentibus, terminetur clarè ad partes euisdem compositi. Exempli gratia, in diuisione physica hominis in corpus & animam; & metaphysica in animal & rationale; & logica in Petrum & Paulum: ostendi enim disputatione 4. inferiora esse partes subiectiuas contentas sub ratione communi, quae vocatur totum potestatiuum; quia de singulis potest praedicari, & non de vno solo ex inferioribus; & quia cognitio confusa, & vniuersalis ad omnia inferiora immediatè terminatur; singula sunt obiectum partiale; ratio autem communis, quia omnia singularia amplectitur, est obiectum totale, & adaequatum.

§.38. En quo pacto omne diuisum sit totum, membra verò diuidentia sint partes: vt enim physice nihil fecatur, nisi in partes, quibus componuntur idem, proportione, logica diuisione contingit, vnde asserere Petrum esse hominem, & Phebum esse equum, non est diuifio, nisi diuidatur communis ratio animalis in Petrum & Phebum, quando autem dicitur, oculorum alter est dexter, alter sinister: diuiditur ratio communis oculi confusè cogniti, alioquin non est diuifio. Item aduertendum esse diuisiones, quot compositionibus, logicam, vt rationem communem diuidere in inferiora: vel compositum logicum in suos conceptus; vel metaphysicam, in naturam, & substantiam; vel physicam, in partes essentielles, vel etiam in integrales similes, aut dissimiles. Illa autem diuifio erit essentialis, quae attingit praedicata essentialia. Carterae verò vel accidentariae, vel substantiales pro dignitate obiecti, quo differat à definitione. Haec enim simpliciter fertur in essentiam; diuifio verò in quascunque partes cuiusuis compositi; quod prius fuerit cognitum confusè.

SECTIO VI.

Vtrum diuifio differat à definitione?

§.39. Diuisionem essentialem non esse modum sciendi à definitione distinctum semper in animum induxi. Nam actus intellectus versantes circa idem obiectum modo eodem, non constituunt diuersos modos sciendi formales, quia hi nihil sunt praeter

praeter actus; de qua propositione nemini dubium, sed diuifio, & definitio essentialis versantur circa idem obiectum modo eodem: ergo non constituunt diuersos modos sciendi; probo minorem: quia vtraque versatur circa eandem partes euisdem essentia clarè atque distinctè. Definitio enim explicat essentiam rei compositae per partes: diuifio autem idem praestat. Quod patet exemplo, si quis enim definiat hominè esse compositum ex corpore & animo rationali: quo differat à diuidente eum hominem in corpus & animum rationalem? Nonne vterque clarè apprehendit diuisione eandem partes, quas definitione?

§.40. Dices primo vtrouque actu attingi vtramque partem clarè, sed modum esse diuersum; quia definitio vtramque partem quasi componit hoc pacto. *Homo constat corpore & animo*. Vbi componitur vna pars cum altera: diuifio autem separat vtramque, hac ratione: *hominis alia pars est corpus, alia animus*. Puerilis mihi videtur hic ludus, & illusio. Qui enim ait, *homo componitur ex duobus partibus, corpore, videlicet, & animo*: hominem definit; illa autem phrasia quo differat ab hac. *Compositus homo habet vniam partem corpus; alteram animum*? & quidem haec est diuifio, iocatur equidem, qui censet non esse idem, *Petrum componi corpore & animo, & Petri partes esse corpus & animum vnita*. Nam qui dicit partes, & vnionem, dicit compositionem, & qui compositionem dicit, multitudinem partium, dicit.

§.41. Quod dicitur de modo compositionis, non explicatur, nam vterque actus est compositio, siue iudicium; vterque affirmat in toto esse eandem partes, definitio autem diuidit, etiam partes definitionis obiectiua, etiam (vt patet ex §.30.) actus confusus est vnus, siue vnitas obiecti: quia eius partes non penetrat clarè; clara autem cognitio eas attingit, ac diuidit, est ergo idem diuidere obiectum cognitione in suas partes, & illas clarè cognoscere, de quo latius disputatione 5. Metaphysica, sect. 7. & 10.

§.42. Dices secundo, definitione explicari rei essentiam; diuisione autem eius distinctionem ab aliis, vt aiunt Conimb. q. 6. proœnial. art. 1. §. Tertio si ita esset. Contra, diuifio essentialis non eget noticia aliarum rerum à diuiso distinctarum, magis quam definitio; si enim quis cognoscat corpus & animam rationalem; & nihil aliud; poterit hominem in ea diuidere; quemadmodum & per eadem definire. Item definitio vocatur ab Arist. *terminus*, quia cognoscit in obiecto propriam eius differentiam, per quam discriminatur ab aliis: ergo tam definitio, quam diuifio attingunt rationem, per quam obiectum differat ab aliis: considerare autem vtrum differat actu? non est definire ac diuidere, sed considerare distinctionem, quae consideratio non requiritur ad definitionem, nec diuisionem essentialem; sed potius eas sequitur.

§.43. Idem iudicium est de diuisione integrante; id est, quae fertur in partes integrantes, quae est definitio continui. Item diuifio per partes affectas accidente est descriptio. Sola diuifio rationis communis in sua inferiora non est definitio eiusdem rationis communis. Animal enim esse rationale & irrationale, non est definitio animalis; hoc enim concipitur absque rationali, & irrationali, & quidem sola haec est logica diuifio, ceterae improprie dicuntur diuifio.

§.44. Haec autem diuifio logica, est definitio diuidentium extremorum; diuiditur enim animal in rationale, & irrationale: rationale animal est definitio

hominis; irrationale vero est definitio bruti. Ratio à priori, quia non potest ratio communis diuidi in sua inferiora, nisi euidenter cognoscantur & ipsa ratio communis & differentiae inferiorum; cognitio autem clara de ratione communi & differentia propria, est definitio speciei, quia fertur in genus & differentiam; nec intellectus alia ratione diuidit nisi cognoscendo clarè differentias; nec item alio modo definit. Est ergo diuifio logica, duplex definitio duarum specierum.

§.45. Vnde constat diuisionem esse modum sciendi distinctum à definitione, si considerentur circa diuisum: at vero circa extrema diuidentia, non distinguuntur diuifio logica, & extremorum definitiones; quia verò comparatio est ad idem definitum, atque diuisum; dicendum est, eas esse duos modos sciendi distinctos, & vtrumque posse sine altero reperiri, definitionem animalis. E.g. sine diuisione; sicque concluderis communi sententi admittenti tres modos sciendi. Hac autem diuisione via praemunitur ad definitionem. Exempli g. animal diuiditur in hominem, & brutum; hinc autem arripit quis hominem, ac definit eum esse animal rationale. Si autem diuifio expresse feratur in rationalitatem, tunc non parat viam ad definitionem, sed est ipsissima definitio. Vide quae sect. 3. dixi de definitione & definito, quae huic sunt communia doctrinae.

SECTIO VII.

Leges diuisionis.

§.46. Prima lex diuisionis est, vt diuisum contineat in se omnia extrema diuidentia: nam si aliquod extremum diuidens non contineatur sub diuiso, est mala diuifio, vt haec, *Animal aliud homo, aliud Angelus*, quia Angelus non est animal. Hinc sequitur omnia extrema diuidentia debere participare rationem diuisi. Diuisum vocatur res, quae diuiditur; diuidentia membra vocantur partes, in quas diuiditur. Secunda regula; diuisum non est conuertibile cum singulis diuidentibus: quia terminus superior & inferior non sunt conuertibiles: nec item pars physica cum toto, quamuis differentia, quae est pars logica, est conuertibilis cum specie. At verò omnia diuidentia simul, sunt aequalia diuiso; nam homo, leo, & cetera animalia non patent latius quam animal. Hinc sequitur tertia lex, scilicet membra diuidentia esse distincta inter se; alioquin vitiosa est diuifio, vt haec, *animal aliud homo, aliud rationale*. Item ne vnum extremum distinguatur realiter ab aliis, cetera autem sola ratione, sed vel omnia ratione, vel omnia realiter, vt de diuisione entis probabo disp. 9. metaphys. sect. 3.

§.47. A diuiso ad vnumquodque extremum diuidens non valet consequentia, vt haec, *est animal, ergo est homo*, quia à superiori ad inferius affirmatiuè non valet consequentia: at verò valet ab vnoquoque diuidente ad diuisum, vt haec, *est homo: ergo est animal*, quia valet affirmatiuè consequentia ab inferiori ad superius. Item non valet consequentia ab vno diuidenti ad aliud, vt haec, *est leo, ergo est homo*. At vero à diuiso valet consequentia ad vnum extremum diuidens, ceteris ex punctis, vt *est animal, & non est leo, neque equus, &c. ergo est homo*, quae consequentia dicitur à sufficienti partium enumeratione; quia ceteris exclusis, non manet quid sit animal, praeter hominem: at verò à singulis extremis negatis

negatis rectè valet negatio diuifi, vt hæc, *non est terra, neque aqua, neque ignis, neque aër, ergo non est elementum*; at vero ab vno solo negato non bene negatur diuifum, vt hæc, *non est terra, ergo non est elementum*, quia potest esse aër.

§. 48. Dices, bonum diuiditur in honestum, vtile, & delectabile, & tamen ab vno membro diuidente ad aliud rectè valet consequentia: ergo falso dicimus ab vno diuidente ad aliud non valere consequentiam. Probat minor, quia virtus est bonum honestum, & etiam est delectabile. Item & est vtile: ergo bona erit hæc consequentia, bonum honestum est bonum vtile. Respondeo, bonum diuidi in vtile, quod pertinet ad pecunias, & bona fortuna: & in delectabile, scilicet, de delectamento corporeo: & honestum, scilicet, de honore. Vnde virtus tantum participat vnam rationem diuifi; quia non habet oblectationem corpoream, neque utilitatem pecuniariam, sed habet oblectationem, & utilitatem spirituales. Si quando verò homo virtuosus pecuniis abundat, sequitur hoc per accidens ex virtute, & non per se. Vnde respondetur argumento non valere talem consequentiam. Vel dicendum eam non esse proprie diuisionem boni, sed quendam modum illud explicandi, de quo disp. 13. de anima.

§. 49. Diuifio autem dicitur bona, si his legibus constituitur, si scilicet, dicitur mala. Interroganti autem quæ est hæc diuifio? Responde quid nominis, aut quid rei. Item physica, vel metaphysica, per partes integrales, vel essentielles.

SECTIO VIII.

In qua fiat diuifio?

§. 50. Diuifio totius actualis fit in partes, è quibus componitur actus, v.g. diuifio physica hominis in corpus & animam; metaphysica autem in animal & rationale, nec enim totum diuifum clauditur in parte diuidente, quia vnaquæque cognoscitur actu, vt distincta adæquatè, cum enim dicitur hominis partem esse corpus: corpus distinguitur ab homine, quia homo includit animam ratione cuius distinguitur à corpore; idem reperitur in compositione ex genere & differentia: nec enim differentia continetur formaliter in genere, aut è contra; sed adæquatè distinguuntur mutuo: species autem ratione distinguitur ab vtraque, ratione alterius. Cum igitur diuifio sit clara cognitio totius secundum suas partes; totum ita diuiditur in eas, vt in nulla concipiatur adæquatè, sed conceptus vtriusque partis simul & vnionis sit conceptus clarus diuifi.

§. 51. De diuisione potestatiua in partes subiectiuas locus est controuersus, id est, vtrum genus diuidatur in suas species? an verò in solas differentias? Itidem vtrum species diuidatur in indiuidua? an verò in indiuiduationes? animal, verbi gratia, in rationale, & irrationale? an autem in hominem & brutum? & quidem diuisionem ferri in solas differentias; in species autem denominatiuè ratione earum, sic probari posse videtur. Genus non diuiditur in se ipsum, nec in species ratione sui, quia totum diuiditur in partes: ipsum autem non est pars sui: ergo diuiditur in solas differentias, in species autem per denominationem à differentiis. Pater consequentia, quia nihil est in quod diuidatur. Confirmatur, genus diuiditur in sua inferiora: ergo formaliter diuiditur in rationem formalem, per

quam constituuntur inferiora in ratione inferiorum, hæc autem sunt differentia: ergo formaliter diuiditur in suas differentias.

§. 52. Verum genus immediatè diuidi in species probatur aperte, quia totum diuiditur in suas partes, sed partes generis non sunt formaliter differentia, sed species ipsæ: ergo genus non diuiditur in differentias, sed in species: maior propositio iam est alibi probata: minor patet, qui partes generis, in quas diuiditur, non sunt actuales, sed potestatiuæ, seu subiectiuæ, id est, sunt partes subiecti, de quo prædicatur genus, est enim species, quæ subicitur generi; & quia illi non subicitur vna sola, sed plures species, ideo dicuntur partes subiectiuæ, id est, subiecta partialia, vt ostendi disput. 1. sect. 1. & disput. 4. sect. 5. Sed generi in prædicatione directè non subicitur differentia, quia genus de ea dicitur indirectè, sed species illi subicitur directè: ergo species ratione sui, & non ratione differentia: est pars generis: ergo in species, & non in differentias diuiditur genus.

§. 53. Confirmatur, diuifio generis in species est clarior notitia ipsius conceptus generici, alioquin non esset modus sciendi: ergo conceptus diuidens genus terminatur ad conceptum ipsum genericum, alioquin non esset clarior notitia illius: ergo diuifio fertur in conceptum ipsum genericum, nec verò in eum solum, sed etiam fertur in differentiam, quia illa maior claritas cognitionis oritur ex differentia, ergo diuifio fertur in genus, & differentiam, quæ est tota species, quod patebit ex argumenti dilutione.

§. 54. Ad argumentum ex §. 51. respondetur, genus diuidi in se ipsum cum differentia. Ad probationem respondetur, genus confusè cognitum non esse partem sui, clarè autem cognitum cum differentia esse partem sui ipsius cogniti confusè. Nam illa ratio totius potestatiui, & partis sumitur ex diuersitate cognitionis claræ, & obscuræ, quando obiectum cognoscitur confusè, tunc amplectitur plura similia; quando verò cognoscitur clarè, tunc adstringitur ad aliquod ex illis: hac autem cognitione clara cognoscitur non solum differentia, sed genus ipsum, alioquin genus non cognoscetur clarè. Quid enim refert cognosci rationale, nisi cognoscatur esse idem realiter cum animali, & differentia illius? constet ergo actu diuidente cognosci non solum differentiam, sed etiam genus. Ad confirmationem distinguo consequens, terminatur ad solam rationem inferioritatis, nego consequentiam, alioquin genus non cognoscetur clarè per diuisionem: terminatur ad vtrumque conceptum repertum in inferiori, concedo consequentiam.

§. 55. Aduerte, in specie reperiri conceptum genericum, ratione cuius, genus dicitur de specie directè; nam de differentia non dicitur directè, quia hæc est extra genus, & consequenter ratione differentia: genus non poterit de specie directè prædicari. Item reperitur inferioritas, qua species minus patet genere. Hi duo conceptus constituunt speciem inferiorem, & subiectibilem. Genus autem ratione differentia: cognoscitur clariùs, quia ratione illius cognoscitur esse idem cum illa: qua quasi afficitur, vt materia per formam. Quare genus dicitur contrahi ad speciem per differentias, quia sunt causa clarioris notitia: generis, & speciei, nec mirum, conceptum communem diuidi in se, quia nihil est quàm clarè cognosci in aliqua specie, cum prius in nulla esset cognitum propter actus confusionem, quo differt hæc diuifio à physica sectione,

SECTIO IX. De argumentatione in commune.

sectione, qua in nulla parte cernitur totum, quamuis conuenit, quia genus, vt est totum confusum, nullo actu diuidente attingitur.

SECTIO IX.

De argumentatione in commune.

§. 56. Argumentatio est tertius modus sciendi, ac præcipuus scopus dialecticæ disputationis, quia dialectica format perfectum argumentationem, sicut rethorica orationem. Est igitur argumentatio, *dua aut plures propositiones, quarum vna ex alijs sequi denotatur, vt Petrus est homo, ergo Petrus est animal*, vbi aduerte deficiente nota illationis (quæ exprimitur per *ly ergo* aut *igitur*) nullam esse argumentationem, vt si dicas, *Petrus est homo: Petrus est animal*: non est argumentatio, quia deficit illa nota significans dependentiam conclusionis illatæ à propositione antecedenti. Argumentatio communiter diuiditur in enthymema, dilemma, exemplum, & syllogismum. Dilemma est *argumentum cornutum*, sic vocatur, quia complectitur duas partes, quarum altera concessa necessario deprehenditur respondens, vt si quis vult conuincere seruum inobedientia, sic argumentatur, *aut iuisti, quò ego tibi præcepi, aut non; si non iuisti, ergo mentiris; si iuisti, ergo vidisti Ioannem, qui ibi erat: ergo etiam mentiris*. Quia igitur respondens altera parte necessario petitur, vocatur argumentum cornutum, id est bicornem, aut bimbrem. Exemplum est *argumentum desumptum ab alterius exemplo*, vt *iste puer studet litteris, ergo tu iam vir debes studere*. Enthymema est *argumentatio, in qua ex vna sola propositione denotatur sequi altera, vt Petrus currit, ergo mouetur*. Syllogismus est *argumentatio in qua ex duabus propositionibus tertia sequi denotatur*.

§. 57. Verum hæc diuifio crassa est, atque rudis: quia exemplum, & dilemma necessario reducuntur ad enthymema, vel syllogismum. Item enthymema est syllogismus, quia semper subintelligitur secunda propositio, ideo enim vocatur syllogismus truncatus, id est, vna propositione minutus. Vnde non bene concludit, nisi explicetur propositio subintellecta: quare consequentia enthymematis est materialis, & non formalis, quia sequitur ratione materia: & non ratione formæ. Dicitur enim consequentia materialis illa, *quæ sequitur solum ratione materia: quia antecedens habet connexionem cum consequenti, quæ consequentia non est formalis, quia posita eadem dispositione terminorum non bene sequitur consequentia, vt Petrus currit: ergo plorat*. Consequentia formalis est, *quando propter dispositionem terminorum in quacumque materia sequitur eadem consequentia* (vt iam dicam:) igitur solus syllogismus, est argumentatio, quia nulla alia quid probat, nec infert conclusionem, nisi in syllogismo formetur, vt probat Collegium Conimbr. 1. priorum, cap. 1. quæst. 2. art. 3. §. *Sit vnica conclusio, nihil inquam ratione formæ, esto inferatur ratione materia:.*

SECTIO X.

Syllogismi definitio.

§. 58. Syllogismus est perfectissimus modus sciendi, quia amplectitur duos præcedentes, additque conclusionem ex illis deductam. Syllogismus Græcè,

Latinè *ratio*, siue *discursus*: quia mens ratione ducta probat, quod conatur. Cuius argumentationis vis adeo est perspicua, vt si quis admissa vtraque propositione præmissa, neget conclusionem legitime illatam, à rationali deficiat. Syllogismum definit Aristoteles 1. priorum cap. 1. *Ratiocinatio est oratio, in qua quibusdam positis, aliud quippiam ab his quæ posita sunt, necessario accidit, eo quod hæc sunt*: consequenter autem ex hac definitione sic definitur, *syllogismus est modus sciendi, in quo quibusdam positis aliud sequi necesse est*. Modus sciendi est quasi genus, quo vltimo conueniunt diuisio ac definitio & syllogismus. Nam oratio, per quam Aristoteles definitur, remotius genus est: cum omnis modus sciendi sit oratio: ar non est modus sciendi quauis oratio; res tamen est exigui momenti. Aristoteles enim solum voluit indicare discrimen syllogismi, quia includit deductionem necessariam vnus propositionis ex alijs.

§. 59. Dicitur autem oratio, quia licet tres orationes includit, est tamen vna complexa oratio: est autem syllogismus ens per accidens includens tres actus re distinctos, quorum tertius necessario annectitur duobus præcedentibus, duo autem priores non sunt mutuo nexi, sed possunt abiungi: accipiunt tamen vnitatem, non quidem per physicam vnionem, sed quia constant adæquatam causam moriuam ad conclusionem eliciendam, vocanturque medium. A qua coniunctione ad causandam conclusionem, & à dependentia huius à prioribus actibus omnes illi tres, scilicet duo inferentes & tertius illatus constant vnam orationem, & syllogismum. Quamobrem merito dixit Aristoteles eum esse orationem.

§. 60. Addit Aristoteles, in qua quibusdam positis, quæ parte significatur propositiones antecedentes, quæ præmissa vocantur, debere esse plures quàm vnã, vt consequentia sit formalis; nam, si præmissa sit tantum vna, est insufficientis ad legitimam illationem. Hæc autem, quæ præmittuntur, possunt accipi & ex parte obiecti, circa quod ratiocinamur, & ex parte ipsorum actuum, quibus ratiocinamur. Ex parte obiecti debent præmitti duo prædicata, quæ habent idemitatem realem cum vno tertio, quæ identitas prius cognita ducat intellectum in conclusionem, in qua inferitur ideinitas realis illorum prædicatorum inter se (vt patebit sect. sequenti). Si hæc idèritas extremorum cum medio semel admittatur, ducit intellectum necessariò in cognitionem conclusionis, siue præmissa apprehendantur vno actu, vel duobus, illationis enim parum interest distinctio præmissarum. Ex parte verò actuum debent præmitti duo actus realiter distincti, alioquin non erit syllogismus, neque discursus, tum quia non ponuntur quadam ex parte actuum, tum quia S. Thom. ad discursum requirit realem successione inter vtramque præmissam: non quod necessario semper intericiatur successio realis, sed quia potest interici: quod si vno actu vtraque præmissa apprehendatur, non erit formalis discursus, sed virtualis, virtualisque syllogismus.

§. 61. Subiicit præterea Aristoteles, *aliud quippiam ab his, quæ posita sunt*. Vbi incipit explanare essentiam conclusionis, ac primum debet à præmissis esse distincta, id enim significat, *aliud quippiam ab his*: quod ex parte obiecti non potest esse realiter distinctum ab vtraque præmissa obiectiuæ: nam, si esset realiter distinctum, non posset ex illis necessariò deduci. Tota enim necessitas illationis innititur huic principio, *quæ sunt eadem vni tertio, sunt idem inter se*. Ex ideinitate autem extremorum cum medio,

medio, quæ disponitur in præmissis, infertur in conclusione identitas extremorum inter se, quæ si non esset eadem realiter cum identitate extremorum cum medio, ineptè ex illa deducetur. Nam ex eo quod Petrus sit risibilis, & risibile sit admiratiuum, ineptè deducitur lapidem esse substantiam: aptè autem deducitur Petrum esse admiratiuum; quia hoc realiter reperitur in præmissis, secus illud. Igitur aliud quippiam debet esse ratione distinctum, tum quia si non distinguitur ratione, non erit modus sciendi, de cuius conceptu est, clarè explicare per vnum actum, quod per aliud fuerat confusè cognitum; at in præmissis cognita fuerat confusè identitas extremorum inter se, quæ clarè cognoscitur conclusione. Tum etiam, quia, si conclusio neque realiter, neque ratione distinguitur à præmissis, non erunt in syllogismo tres, sed duæ propositiones. Ex parte verò actuum conclusio debet esse realiter distincta à præmissis; alioquin erit virtualis syllogismus, non formalis.

§.62.

Aduerte; quando dicit Aristoteles, aliud sequi à quibusdam positis, non esse sensum, præmissas debere esse ita certas, vt non possint negari; illa enim definitio in solam demonstrationem quadraret. Neque item illas esse ita probabiles, vt possint admitti, id enim conuenit syllogismo topico. Perinde est ergo quibusdam positis, ac quibusdam concessis à respondente: tum quia explicatur sola forma syllogistica abstracta ab omni materia, tum etiam quia explicatur necessitas conclusionis cum præmissis. His enim admissis non potest illa negari, quia cogereretur respondens admittere duas propositiones mutuo contradicentes.

§.63.

Vltima particula definitionis est eo quod hæc sunt, id est, conclusio sequitur necessario ex præmissis, eo præcisè, quod præmissæ concedantur. Vbi explicat Aristoteles conclusionem syllogismi deduci per consequentiam formalem, id est, esse legitimam propter dispositionem terminorum, quibus admissis necessario debet admitti conclusio. Licet enim consequens sit falsum, non potest negari admissis præmissis, quia cogereretur negare aut concedere duas propositiones contradictorias: illa est ergo consequentia formalis, quæ in quacumque materia debet necessario admitti ex suppositione, quod præmissæ admittantur propter dispositiones ipsarum præmissarum, quod significatur hac voce, quia hæc sunt. Tota hæc definitio conuenit syllogismo vt sic tam categorico, quam hypothetico quamuis Conimb. & alij priorum cap. 1. q. 2. oppositum conentur, quod facile probabis, si consideres nullum syllogismum posse sine hac definitione consistere. Hac de re partim agetur disp. 11. vbi de demonstratione erit sermo.

SECTIO XI.

Materia & forma syllogismi.

§.64.

Syllogismus alter obiectiuus, formalis alter. Ille est obiectum, circa quod versatur syllogismus formalis: hic autem est ipsa ratiocinatio seu actus intellectus, quibus circa obiecta ratiocinamur. Syllogismus obiectiuus est materia syllogismi, quia actuum obiecta, vocantur materia, circa quam scientia versatur (vt dixi disp. & sect. 1.) quia obiectum denominatur cognitum, aut amatum à scientia, aut amore; scientia autem, aut amor est, quo denominatur scitum, aut amatum, Materia autem vocatur, quæ denominationem accipit ab

alio; id autem, quod eam dat, dicitur ratio formalis, seu forma (vt ostendam disp. 2. physicorum.)

Hæc materia est triplex (vt in summulis explicui.) Necessaria, quæ non potest aliter esse nec per potentiam Dei, ac per propositionem dicitur, vt *Petrus est homo, Petrus non est lapis*. Remota, quæ nec per potentiam Dei potest esse, sicut enuntiat, vt *Petrus est lapis, Petrus non est homo*: ad hanc reuocatur materia necessaria; & remota ex natura rei, quæ viribus naturæ non potest esse aliter, ac enuntiat, vel non potest ita esse, vt, *Petrus est coloratus. Petrus est duobus in locis*, quorum prius est necessarium ex natura rei, potest tamen diuinitus esse sine colore Petrus: alterum est impossibile ex viribus naturæ, non tamen ex diuinis. Tertia materia est contingens; quæ viribus naturæ potest esse & non esse, vt *Petrus currit*.

Syllogismus formalis (qui comparatus obiectiuo est forma illius;) constat etiam materia, & forma. Materia alia est proxima, alia remota. Remota sunt termini propositionum (de quibus mox) proxima verò sunt propositiones ipsæ, quibus coalescit syllogismus. Hæc propositiones sunt vel euidentes, quæ constituunt syllogismum demonstratiuum, vel probabiles, quæ componunt topicam ratiocinationem: quæ sunt indifferentes ad veritatem, vel falsitatem. Vel sunt euidenter falsæ, quæ non constituunt syllogismum, nisi ratione formæ concludentem ex mala suppositione præmissarum concessarum: deberet enim vel vtraque, vel altera negari: sicque præciderentur concludendi nerui. Syllogismus topicus differt à demonstratiuo, quod hic euidenter compellit respondentem concedere conclusionem, quia compellit eundem præmissas admittere, quam obrem conclusio est simpliciter necessaria, secus in syllogismo probabili, cuius conclusio est necessaria solum ex suppositione, quod præmissæ admittantur, quæ suppositio non est necessaria, cum præmissæ possint non sine probabilitate negari.

Quapropter sola demonstratio sibi videtur vendicare rationem argumentationis: quamuis alij syllogismi sunt etiam argumentatio propter necessitatem consequentiam ex suppositione, quod præmissæ dentur. Aduerte ab his propositionum conceptibus materiam syllogismi dici probabilem, euidentem, aut falsam, quod de obiecto syllogismi secundum se dici nequit. Res enim nec sunt euidentes in se, nec probabiles, sed ita dicuntur per extrinsecam denominationem ab actibus. Euidens enim dicitur, quæ gignit actum euidentem, &c. Quare obiectum secundum se non est euidens, sed vt subest actui euidenti, siue re ipsa euidenti, siue qui euidens apparet, cum non sit, qui probabilis solum modo est, quando talis apparentia alij innititur fundamento. Potest enim homini præcipiti videri euidens, quod nulli nixu scipioni. Vnde melius diuiditur materia syllogismi tripartitè in euidentem, falsam, & probabilem.

Hæc syllogismi materia, seu propositiones sunt tres, vel simplices vel compositæ: nam plures esse non possunt, quia nihil concluderent, nec pauciores, quia non esset formalis discursus. Duæ propositiones, quæ sunt causa tertiæ, vocantur præmissæ, seu antecedentes, quia præciuntur ante conclusionem, vt fundamentum, quo elicatur: & quia sunt causa illius, vocantur antecedentes, id est, priores. Nam causam vocamus, priorem effectui (vt patebit disp. 8. physicorum.)

Alteræ præmissarum vocatur, maior propositio, altera

§.65.

§.66.

§.67.

§.68.

§.69.

Sectio XI. Materia, & forma syllogismi.

altera minor, cur autem ita fiat, incertum. Dicit aliquis ita vocari pro solo libito dialecticorum, nam, quæ est maior, potest esse minor, vel è contra. Primam enim vocamus maiorem, secundam verò minorem: & quam ego protuli primam, potui proferre secundam: tunc autem consequentia deducitur eodem modo. Si quis enim dicat: *Petrus est homo: sed omnis homo est risibilis: ergo Petrus est risibilis*, eodem modo concludet ac si dicat, *omnis homo est risibilis, Petrus est homo: ergo Petrus est risibilis*. In hac opinione duo mihi probantur; alterum, esse extrinsecam denominationem propositioni proferri primam, aut secundam: alterum, non variari formam syllogisticam ex ea transmutatione præmissarum (vt contra Galenum ostendam sect. 14.) displicet autem in ea sententia, nullam rationem reddi, cur propositiones ita nuncupentur.

§.70.

Patres Conimb. 1. priorum in prænotatione in c. 4. aiunt maius extremum esse, quod in syllogismo præstantiorem habet locum, minus verò quod minus præstantem. Verum difficilius est dignosci, quis sit locus magis, aut minus præstans? Idem Conimb. in cap. 7. q. 1. artic. 1. §. Aristotelica tamen, dicunt extremum esse loco præstantiori, quia eminent prædicatione, illud autè minus præstanti, quia subijcitur: itaque extremum maius est, quod de medio prædicatur; minus autem extremum, quod subijcitur medio, itaque eminentius est prædicari de medio, quàm eidem subijci. Illa ergo erit maior propositio, in qua medium est subiectum, & illa minor, in qua est prædicatum, v. g. *omnis homo est animal, Petrus est homo*: prima est maior, quia animal prædicatur: secunda minor, quia Petrus subijcitur. In secunda autem & tertia figura, illud erit maius extremum, quod in conclusione prædicatur; minus autem erit, quod subijcitur.

§.71.

Nec placent, nam si propositio est maior, quia altera extremitas prædicatur, cur eadem non erit minor, quia medium non prædicatur: etenim medium est præstantius in syllogismo, quia est argumentum conclusionem ostendens, quid autem interest subijci aut prædicari? in prima enim figura in quinque modis indirectè concludentibus minor extremitas prædicatur, & est minor: in secunda autem, & tertia figura nec erit maior nec minor propositio, quia medium in altera semper prædicatur, & subijcitur in altera semper, & quamuis maior extremitas dicatur, quæ prædicatur, cur propositio dicitur maior: ergo maior extremitas dicitur, quæ reperitur in maiori propositione, minor verò quæ in minori, non verò, quia subijcitur aut prædicatur in conclusione: quare, autem dicatur maior propositio? inquiri. Eadem ratione impugnata manet opinio P. Fonseca, lib. 6. in sit. cap. 1. parum diuersa ab opinione Conimb. 1.

§.72.

Maius & minus comparatè dicuntur, docui in summulis terminum superiorem esse, qui sub se continet alios, inferiorem verò qui continetur sub alio, vt *omnis homo, aliquis homo, & hic homo*. Itè dixi in summulis quantitatè propositionis sumi ex multitudine, aut paucitate obiectorum, proprium est autem quantitaris fundare relationem maioris & minoris, quæ est inæqualitas: propositio autem vniuersalis maior est particulari, aut singulari, vt virga per multos palmos porrecta maior est, quàm quæ per paucos. Ea igitur propositio est maior, quæ in syllogismo est vniuersalis, particularis autem aut singularis est minor. Itaque in *Dary & Ferya*, cæterisque modis particularem propositionem colligentibus reperuntur propriè maior & minor.

Philosophia Petr. Hunt. de Mendocæ.

propositio, in cæteris autem improprie, & quia modi particulares sunt in disputatione magis familiares, ideo ab illis translata est hæc vox ad alios modos, in iis enim duobus prius proferimus propositionem vniuersalem, quàm particularem, aut singularem: propterea quæ primam vocamus maiorem, secundam minorem.

§.73.

Ita per consuetudinem, & abusum quamcumque primam vocamus maiorem, secundam minorem; cum tamen illis id sit valde extrinsecum: at in modis particularibus est differentia essentialis inter maiorem & minorem, quare merito Fonseca eo lib. 6. cap. 1. sine ait, hunc abusum innectum calore argumenti emendari debere, sed non emendabitur, inueterata enim consuetudo altas radices agit, altiores verò, quo magis praua.

§.74.

Confirmatur hæc doctrina, quia Rhetores nostram maiorem propositionem vocant simpliciter *propositionem*, id est, vniuersalem pronuntiatum, rem vniuersam ante oculos ponens, more thesif, siue argumenti vniuersalis, minorem verò vocant *assumptionem*, quia illa cum vniuersali assumunt ad concludendum; hæc autè assumptio non est tam vniuersalis, quia strictior more hypothesis ad quam ipsi reuocant thesim; conclusionem verò appellant *complexionem*, quia complectitur duas extremitates propositionis, & assumptionis.

§.75.

Materia remota syllogismi sunt termini, id est, subiectum & prædicatum. Remota dicuntur, non quod non sint de immediato conceptu syllogismi, sed quia immediatè componunt propositionem, syllogismum autem per propositionem: etenim, cum res componitur ex partibus compositis ex aliis, hæc partes remotè dicuntur componere totum; quia prius componunt aliam partem, deinde totum integrum. Est autem quæstio de nomine. Hi termini sunt tres, nec plures, quia nihil concluderent; nec pauciores, quia non esset locus conclusioni à præmissis distincta: si enim essent quatuor, aut plures, non possent in præmissis ostendere identitatè extremorum cum medio. Etenim arguens conatur ostendere, e. g. *Petrus esse risibilem, Petrus, & risibilis* sunt extrema intenti (sic dicitur à dialectico) quam propositionem, quam à respondente extorque conatur, infert pro conclusione in primo syllogismo: vt autem probet *Petrus, & risibile*, esse re idem, ponit in præmissis alium terminum, cum quo sunt idem re *Petrus* atque *risibile*, id autem poni non potest nisi asserendo, *Petrus* esse idem cum *homine*, similiter & *risibile* esse idem cum eodem *homine*: Ecce in præmissis non sint alij termini, nisi *homo, Petrus, & risibile*.

§.76.

Ratio à priori, quia vnus terminus reperitur in vtraque præmissa, quia semper est in illis subiectum, aut prædicatum. Vnde duæ propositiones constantes eodem termino nõ possunt admitti nisi alios duos terminos, qui cum tertio subiciantur, aut prædicentur: in conclusione autem non potest poni alius terminus, quin sit positus in aliqua præmissarum, quia debent illi termini poni vnitè inter se, qui fuerant vnitè cum medio; nam si nouus esset terminus, cuius non meminisset arguens in præmissis, esset abs re, quia ex vi præmissarum concludi non posset. Itaque quia syllogismo probatur identitas quarum rerum inter se ex identitate earumdem cum vno tertio, non possunt poni alij termini, nisi illi duo, quorum identitas probatur, & medius terminus, cum quo alij duo sunt idem, eaque propter, quando quis ineptè concludit, ex probatur ei quaternitas terminorum.

Indidem autem patet, syllogismum constare non posse

§.77.

posse paucioribus terminis tribus, quia si essent duo duntaxat, nec esset tertius, nullum esset medium, ex cuius identitate cum duobus aliis terminis inferretur, identitas duorum inter se. Tota enim vis syllogistica innitur huic principio, *quae sunt eadem vni tertio, sunt idem inter se*: quam ob rem poni debent & tertium & extrema, quae sint idem & cum tertio & inter se, quod nec pluribus nec paucioribus terminis quam tribus fieri potest. Hi autem possunt esse simplices, aut complexi. Quae dixi de syllogismo affirmatiuo, locum habent in negatiuo, negatur enim identitas extremorum inter se, ex negatione identitatis eorumdem cum medio, (vt patet in explicandis tribus arguendi formis.)

§. 78. Hi termini sua habent nomina. Vnus vocatur *maior extremitas*, alius *minor extremitas*, tertius vocatur *medium*. Hoc est ille terminus, qui repetitur in vtraque praemissa, v.g. *homo est animal, Petrus est homo*, en *homo*, repetitur in vtraque propositione: *medium* vocatur, quia est vinculum, quo vtrumque copulatur extremum, quia *animal* & *Petrus* in illo vniuntur per identitatem: item est medium ad inferendam conclusionem, & extremorum identitatem inter se, quia illo medio cognito manuducitur intellectus ad cognitionem conclusionis. *Maiores extremitas*, dicitur ille terminus, qui cum medio ponitur in maiori propositione, id est, in vniuersali; *minor* verò *extremus*, qui ponitur in minori, id est, in particulari, vel singulari. Vide quae de maiori & minori propositione dixi à §. 50. Nam maior extremitas est in maiori propositione, minor verò in minori. Vocantur extrema, siue extremitates, quia medium est vnio, quae verò vniuntur vocantur extrema vnita (vt de termino dixi in summulis, idem dicitur disp. §. physicorum.) & quamuis medium est extremum in quauis praemissarum, quia in illa vnitur alteri termino, dicitur medium comparatione duorum terminorum, qui in illo iunguntur. Quae dixi de medio in syllogismo affirmatiuo, locum habent de negatione identitatis in syllogismo negatiuo, in quo est medium remouens vnionem extremorum cum se ipso, in affirmatiuo autem est medium complectens vnionem.

§. 79. Haec de materia syllogismi formalis. Forma est *dispositio praemissarum apta ad concludendum*: id est, congrua praedicatio, atque subiectio extremorum inter se & cum medio: de qua agitur sect. 1. 3. Vocatur forma comparatione actuum, quia hi ab illa denominantur dispositi; id autem, quod denominatur aliud, comparatur illi vt forma.

SECTIO XII.

Vtrum syllogismus sit vtraque praemissa? an sola conclusio? an vero vtrumque?

§. 80. **P**atres Conimb. primo priorum, c. 1. q. 2. art. 2. §. *quarum argumentum*. hanc difficultatem attingunt. Albertus, Niphus, & alij opinantur essentiam syllogismi esse solas praemissas, conclusionem autem non esse partem syllogismi, sed effectum. Mouentur primo Aristotelis testimonio. 1. poster. cap. 2. definiens enim demonstrationem ait, *demonstrationem autem dico rationationem eam, quae scientiam efficit*. At solae praemissae scientiam efficiunt, id est, conclusionem: ergo demonstratio sunt solae praemissae. Primo autem priorum ait syllogismum constare duabus propositionibus, & tribus terminis. Secundo mouentur, quia syllogismus facit scire, at conclusio est scientia; ergo conclusio est effectus

syllogismi, ergo extra illum.

§. 81. Haec sententia mihi displicet, quia syllogismus est modus sciendi aliqua ratione distinctus à definitione: ergo plus includit quam praemissas: probo consequentiam, quia in praemissis sola constituitur definitio in ratione modi sciendi, e.g. in hoc syllogismo, *omne rationale est admiratiuum, omnis homo est rationalis, ergo omnis homo est admiratiuum*; maior propositio non est modus sciendi, si quis autem est, est definitio; minor verò est hominis definitio: ergo in ratione modi sciendi nihil habent praemissae praeter definitionem, aut aliquando diuisionem, ergo syllogismus includit conclusionem, & in ratione modi sciendi differt à definitione, & diuisione. Ratio à priori, quia conclusio est modus sciendi, clarè vnionem representans extremorum inter se, quae vnio confusè representatur in praemissis: in quibus representatur clarè vnio extremorum cum medio: ergo conclusio explicat praemissarum obiectum, ergo est oratio manifestatiua illius, ergo modus sciendi; non definitio, nec diuisio, ergo argumentatio; itaque se habet conclusio comparatione praemissarum respectu vnionis extremorum inter se, vt se habet definitio, & diuisio comparatione diuisi, & definiti.

§. 82. Ad primum testimonium Aristotelis respondetur primo, ibi non sumi efficiencia in genere causarum efficientis, sed formalis, id est, demonstratio facit nos scire, id est, reddit scientes; sic communiter definitur syllogismus faciens scire, id est, reddens scientes. Vidimus finem scientiae speculatiuae esse contemplari, cum tamen ipsa sit contemplatio. Secundo responderetur, syllogismum per praemissas efficere conclusionem, & scientiam: quae enim conueniunt parti, toti tribuuntur, vt homo se mouet per animam. Ad secundum testimonium responderetur, quandoque solas praemissas vocari syllogismum, vt à D. Tho. definitio vocatur demonstratio sola positione differens, non quod excludatur conclusio, sed quia satis apertè intelligitur esse pars syllogismi virtute contenta in praemissis, & necessario inde deducta. Cum autem iidem auctores conclusionem in syllogismo concludant, non sunt credendi eam vnquam excludere, sed supposita ipsorum doctrina intelliguntur ita loqui breuitatis ergo. Ad argumentum ex ratione patet ex responso ad primum testimonium Aristotelis.

§. 83. Melius fortasse arbitraretur quis, syllogismum esse solam conclusionem, in quam partem videntur inclinari Philoponus & Burana. Probat, quia actus clarus & confusus de eodem obiecto, non constituunt vnum modum sciendi, sed conclusio est actus clarus de vnione extremorum inter se, praemissae verò sunt confusae circa eandem vnionem, ergo praemissae & conclusio non constant vnum modum sciendi. Minor est certa, alioquin conclusio non differret à praemissis: maior patet tum in definitione, & diuisione; actus enim confusus circa definitum, & diuisum non constituunt vnum modum sciendi cum actu definiente, & diuidente, tum etiam quia actus confusus non est modus sciendi respectu obiecti, ad quod terminatur actus clarus; ergo actus obscurus non est pars modi sciendi cum actu claro.

§. 84. Haec non sunt improbabilia: fugienda est quaestio de nomine. Tamen communius dicitur syllogismum ex praemissis componi, nam Aristoteles, cum syllogismum definiuit, non dixit illum esse orationem sequentem ex aliis duabus, sed orationem, in qua quibusdā positris, aliud sequitur necessario; itaque in ipsa oratione, quae est syllogismus, ponuntur

§. 85. ponuntur aliqua, & in eadem ex iam positis sequitur aliud; ergo tam praemissae, quae ponuntur, quam conclusio, quae sequitur, sunt in syllogismo, vt partes in toto. Deinde S. Tho. ait conclusionem cum nota illationis esse veluti formam syllogismi, praemissas verò veluti materiā, sed tam materia quam forma sunt partes compositi, ergo tam praemissae quam conclusio sunt partes syllogismi.

§. 86. Tandem conclusio habet sufficientem connectionem cum praemissis ad constituendum vnum modum sciendi, qui est per artificium, ad cuius vnitatem non exigitur vera vnio, sed tantum quaedam congruentia, quam hic reperies, tum ex parte obiecti, quod cum vnum sit, cognoscitur perfecte per praemissas & conclusionem simul, quia praemissae terminantur ad essentiam, conclusio verò ad attributa, sicq; totum hauritur obiectum: tum etiā reperitur haec vnitas ex parte actuum, quia praemissae intellectum impellunt, vt necessariò eliciat conclusionem, quia solae praemissae non satis penetrant obiectum, sunt autem motiuum, vt penetreretur.

§. 87. Ad argumentum distinguo maiorem: quando actus confusus non est principium inferens clarum, concedo maiorem; quando verò confusus, quia est clarus circa aliud obiectum, infert actum clarum, nego. Discrimen est praesto, quia actus inferens & illatus habent à parte rei obiectum idem; ad cuius perfectiorem notitiam iuuat actus inferens. Secus contingit definitioni & diuisioni, quae non inferuntur ex actu circa definitum, ac diuisum. Ad secundam probationem respondeo praemissas simpliciter esse modum sciendi, licet non circa conclusionem: quare ex illis & conclusione tanquam ex duobus modis sciendi partialibus conflatur vnus totalis.

Hinc deduces modum sciendi vt sic, vt diuidatur in species adaequatè distinctas, oportere diuidi in diuisionem, definitionem, & conclusionem: quando verò diuiditur in definitionem, & syllogismum; non est in species adaequatè distinctas, quia syllogismus definitione conflatur. Itè aduerte ex disp. 1. definitionem essentialiter referri ad syllogismum tanquam partem ad totum. Memento item nullam esse diuisionem, quae non sit vel definitio, vel descriptio, vel saltem duae definitiones duarum specierum: quibus deduces non esse simpliciter nisi vnum modum sciendi, qui est syllogismus, & hic demonstratiuus. Caeteri namque non tam sunt modi sciendi, quam modi ignorandi: partiales autem sunt duo modi sciendi. Definitio, atque conclusio.

SECTIO XIII.

Triplex syllogismorum figura.

§. 88. **S**yllogismi obiectiui non dicuntur habere figuram, nisi vt subsunt syllogismo formali circa illos versanti in aliqua figura. Neque item syllogismi formales habent propriè figuram, haec enim est per connotationem ad locum diuisibilem, quem occupat corpus, vt rotunditas, triangulum, &c. Impropriè autem dicuntur habere figuram desumptam ex modo, quo medium subijcitur aut praedicatur in praemissis. Vt enim variae lignorum, ac parietum structurae dicuntur figura domus, siue specierum, quia per illas dignoscimus quadros, angulos, &c. Ita dispositio medij per subiectionem & praedicationem est figura syllogismi, & species, quia per illam ratiocinatio dignoscitur & vna discriminaur ab aliis.

Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

§. 89. Haec figura est veluti forma syllogismi, quia quemadmodum ligna, ac parietes suis aptantur figuris, ita actus intellectus in syllogismum aptantur. Haec forma nihil addit reale praeter essentiam ipsorum actuum, quia essentialiter sunt affirmatio & negatio, & conclusio essentialiter perit inferri ex praemissis. Verum est, figurā esse realiter distinctam à singulis actibus, quia vnus connotat alios, quemadmodum esse simile supra propriam albedinem connotat aliam; est igitur tota figura syllogismi tres illius actus simul sumpti, quorum tertius infertur ex duobus. Quae de re agendum disp. 10. de anima, hinc enim plura non sunt è re.

§. 90. Medium in duabus propositionibus potest quadrupliciter constitui: primum si in maiori propositione sit subiectum, & in minori praedicatum, quae ab Aristotele, & dialecticis vocatur prima figura, exempli gratia, *homo est animal, rationale est homo, ergo rationale est animal*. Secundò poterat è contra in maiori esse praedicatum, & in minori esse subiectum, vt *rationale est homo, homo est animal, &c.* quae à Galeno vocatur quarta figura. Vtrum haec sit à prima distincta: quaeritur inferius. Tertio potest in vtraque praemissa esse praedicatum, quae vocatur secunda figura, exempli gratia, *nullus homo est lapis, omne durum est lapis, ergo nullum durum est homo*. Quarto potest in vtraque figura esse subiectum, quae vocatur tertia figura, e.g. *nullus homo est lapis, omnis homo est risibilis, ergo nullum risibile est lapis*. Neque potest excogitari alia ratio, qua constituatur medium in duabus propositionibus, ac propterea repugnat esse alia figura, praeter has tres, aut quatuor.

SECTIO XIV.

Modi cuiuscumque figura.

§. 91. **Q**uia verò retenta quacumque figura potest quis ita disponere medium, vt nihil inde concludatur, est enim latus ad errandum campus, Aristoteles mentem carceravit intra certos iramites, quibus euidenter colligatur conclusio. Hos vocamus *modos*, quia in illis obseruatur, quomodo medium nectatur extremis, an affirmatiue, vel negatiue: an vniuersaliter vel particulariter: an singulariter: an conclusio colligatur directe, vel indirectè: quia ergo haec omnia spectant ad modum, quo medium subijcitur, aut praedicatur, ideo singuli syllogismi rectè concludentes singulos constituunt modos; qui sunt vndeuginti, quos his carminibus explicamus.

*Barbara, Celarem, Darij, Ferio, Baralipon.
Celantes, Dabitis, Eapesmo, Frisefomorum.
Cesare, Camafres, Festino, Baroco, Darapti.
Felapton, Disamis, Datisi, Bocardo, Ferison.*

§. 92. Quorum notitiae praemittit, singulas dictiones constari ternis vocalibus significantibus quantitatem, & qualitatem trium propositionum cuiusque syllogismi. *A* significat propositionem vniuersalem affirmatiuam. *E* vniuersalem negatiuam. *I* particularem affirmatiuam. *O* particularem negatiuam. Dicitio ergo quaeuis significat tres propositiones tribus vocalibus primis, siue affirmatiuas, siue negatiuas, siue vniuersales, siue particulares, eo eo ordine quo vocales disponuntur. Quarta verò vocalis reperta in *Baralipon*, & *Frisefomorum*, iconseruit, non syllogismo, e.g. *Barbara*, significat syllogismum constantem tribus propositionibus vniuersalibus affirmatiuis, &c.

§. 93. Nouem priores modi contenti primis duobus carmi

carminibus sunt prima figura. Quatuor primi naturales, siue directi. Ceteri quinque indirecti. Quatuor modi descripti tertio carmine sunt secunda figura. Quintus autem eiusdem carminis & alij quinque carminis quarti sunt tertia figura, quos singillatim expendam.

SECTIO XV.

Quatuor modi prima figura directè & utiliter concludentes, & ceteri directè inutiles.

§ 94. Primi modi sunt *Barbara, Celarem, Darij, Ferio*; hi quatuor modi adeo sunt perspicui, ut cunctæ ratiocinationes ad ipsos reuocentur, ut ad prototypum evidentis consequentiæ, quam qui negaret, non alia ratione est puniendus, quam perpetuo ab scholis exilio, more bruti rationem penitus ignorantis: cogitur tamen deductione ad impossibile fateri, aut negare simul duas propositiones mutuo contradicentes. Hi modi directè concludunt & naturaliter. A dialecticis directè conclusio vocatur, in qua maior extremitas de minori prædicatur; indirecta verò, quando minor prædicatur de maiori, quod in *Darij* est perspicuum, quia altera præmissa est maior, quia vniuersalis; altera minor, quia particularis. At in *Barbara, & Celarem*, non est tam facile, quia singulæ propositiones sunt vniuersales. Verum (ut conueniatur inter omnes) illam voco nunc maiorem extremitatem, quæ prædicatur de medio; minorem verò, quæ prædicatur medium: tunc ergo concluditur directè in hac figura, quando in conclusione prædicatur extremitas, quæ de medio prædicata fuerat in præmissa (ut clarè patebit §. 99.) itaque debet bis prædicari: indirectè autem concluditur, quando extremitas, prædicata in præmissa de medio, subiicitur in conclusione. Percurramus ergo omnes modos directè in hac figura concludendi.

§ 95. Ac primum potest quis uti propositionibus affirmatiuis, idque multipliciter. Primum, si omnes sint vniuersales, qui modus est *Barbara*, e.g. *omnis homo est animal, omne rationale est homo, ergo omne rationale est animal*. Vbi *animal* prædicatur in maiori, & conclusione: *Petrus* autem subiicitur in minori, & conclusione. Tunc ergo concluditur directè, quando extrema in conclusione retinent locum subiecti, aut prædicati, quæ habuerunt in præmissis. Melius tamen & vniuersaliter dici potest directè collectio, vbi cumque terminus vniuersalior prædicatur de minus vniuersali, quæ prædicatio dicitur à dialecticis directè, atque formalis: prædicatio verò inferioris de superiori est indirecta, ut *animal est homo*: quia ergo in *Ferio, & Darij*, reperitur hi termini, ita reperitur hoc prædicandi genus, & quia terminus vniuersalior est prædicatum in maiori, ideo omnis terminus prædicatus in prima figura inferitur in conclusione etiam prædicatus, vocaturque illa prædicatio directè.

§ 96. Item propositiones affirmatiuæ possunt esse ab similibus quantitatis, scilicet maior vniuersalis, minor particularis, similiter & conclusio, qui modus est *Darij*, e.g. *omne rationale est homo: aliquod animal est rationale: ergo aliquod animal est homo*. Nec plures modos affirmatiuos assignant Aristoteles, & dialectici.

§ 97. Duo tamen difficilia occurrunt: alterum posse concludi ex affirmatiuis singularibus, quæ ratiocinatio dicitur syllogismus expositorius. Alber-

tus Magnus tract. 1. in lib. 1. posteriorum negare videtur syllogismum posse componi ex propositione singulari. Verum Albertus debet intelligi de syllogismo spectante ad scientiam; quæ communiter non est de singularibus: at negari non potest, quin duo termini singulares monstrantur duabus propositionibus esse idem cum tertio termino singulari, ex qua identitate inferitur (in rebus creatis) identitas extremorum inter se. Ratio à priori, quia quæcumque sunt eadem vni tertio in creatis, sunt idem inter se; probata autem identitate vni tertio, euidenter probatur mutua identitas, e.g. *Primo-genitus Philippi est Rex Hispania, Aldefonsus est primo-genitus Philippi: ergo Aldefonsus est Rex Hispania*, quæ consecutio tam legitima est quàm in *Barbara*, sed hic modus concludendi nullquam reperitur apud Aristotelem in hac figura, nec aliis duabus, ergo hæc figuræ sunt aliquo modo diminutæ.

Respondet ab Aristotele hunc modum non omissum, sed aliò remissum, nempe in cap. 1. priorum, vbi agit de syllogismo expositorio; hic autem solum agit de his modis, qui sunt communes in hac figura, ceteros, qui speciali egent doctrina, singillatim percurrit.

Alterum dubium est, posse concludi ex maiori vniuersali affirmatiua, & minori singulari etiam affirmatiua: ergo assignandus est modus à *Darij* distinctus. Patet consequentia, quia distinctio quantitatis propositionum sufficit ad distinguendos modos, ut cernitur in *Barbara, & Darij*, qui sūt diuersi propter solam quantitatis varietatem; quantitas autem singularis distincta est à quantitate particulari (ut in Summulis dixi.) Antecedens probo: quia potest ostendi in præmissis identitas vnius termini singularis, & alius vniuersalis cum tertio termino vniuersali, qua ostensa, euidenter inferitur in conclusione identitas extremorum inter se. Exempli gratia, *omnis homo currit: Petrus est homo: ergo Petrus currit, homo est medium, cum quo sunt idem Petrus, & currens*. Vnde inferitur esse etiam idem, *Petrus, & currens*, hic autem modus frequentior est quàm *Darij*.

Poterit responderi, ex doctrina P. Vazquez, tom. 1. in 3. part. & tom. 2. in 1. part. disput. 135. Vbi ait mysterium Trinitatis non posse demonstratione cognosci ex reuelatione euidenter cognita, quia conclusio nihil infert à præmissa distinctum. Nam qui euidenter noscit omnia Dei dicta esse vera, etiam scit hoc dictum esse verum, quia continetur in vniuersali propositione, vnde videtur inferri non esse propriè syllogismum, qui constat præmissa vniuersali, & conclusione singulari, quia non distinguuntur illæ propositiones. Verum eam doctrinam impugnavi disput. 4. in 3. part. sect. 3. subsect. 1. quia nulla demonstratio posset componi ex vna præmissa vniuersali, & altera particulari; nam *aliquis homo currit* tam continetur sub hac *omnis homo currit*, quàm hæc, *Petrus currit*, sunt enim subalternæ. Ratio à priori, quia nihil refert omnem hominem currere, vt Petrus currat, nisi Petrus sit homo, itaque concessio omnem hominem currere, negari potest Petrum currere, quia negari potest Petrum esse hominem, donec enim non probantur hæc duæ propositiones: *omnis homo currit, Petrus est homo*, nulla est necessitas concedendi hanc: ergo *Petrus currit*.

Ratio à priori, quia per solam vniuersalem non bene probatur identitas extremorum cum tertio termino; sic autem deficit medium ad deducendam identitatem extremorum inter se, itaque conclusio non continetur adæquatè in sola vna propositione

§ 98.

§ 99.

§ 100.

§ 101.

positione, sed in duabus. Quamobrem supra probaui syllogismum constare duabus præmissis. Propositio vniuersalis potest cognosci quidditatiuè adæquatè; quia cognoscuntur omnes eius singulares: tunc nihil ex ea inferitur nec particulare, nec singulare; nec dat discursui locum: quia omnia eodem modo noscuntur. Secundò potest cognosci inadæquatè quidditatiuè; quia non omnes singulares noscuntur clarè: tunc potest inferri singularis: vt dico disp. 1. de fide sect. 2.

§ 102. Respondeo ergo, argumentum euincere posse addi alium modum directè concludendi in hac figura ex maiori vniuersali; eum autè omissum, quia reduci potest ad *Darij*, vel in eo directè collocari. Quia nomine propositionis particularis completi possumus omnes vniuersales; modi autem non geminantur, quòdo sunt tam similes, vitandæ prolixitatis ergo; deficerent enim vocales ad tot minutias minutatim persequendas.

§ 103. Arbitror, non posse alio modo affirmatiuo directè concludi in hac figura, nisi tribus vniuersalibus, vel tribus singularibus, vel maiori vniuersali, & minori particulari, aut singulari. Quod inde probatur, quia duo alij modi, qui supersunt, sunt inutiles: Exempli gratia, quo concluditur tribus propositionibus particularibus: & alia maiori particulari, vel singulari, & minori vniuersali: Exempli gratia *aliquod animal currit, omnis homo est animal: ergo aliquis homo currit*. Hic est inutilis modus, quia præmissis admissis, & veris, potest conclusio esse mala. Ratio à priori, quia maior potest esse vera currente bruto, tamen currat nullus homo, quare non ostenditur in præmissis identitas hominis & currentis cum animali; quia *currentis* potest non esse homo, nam maior est particularis, cuius veritas integre potest reperiri in vno solo indiuiduo animalis, quibus reperitur in homine. Eadem ratione hic modus est inutilis. *Hoc animal currit, homo est animal: ergo homo currit*, quia homo potest esse aliud animal distinctum ab hoc currente. Itidem hic est inutilis. *Aliquod animal currit. Aliquis homo est animal: ergo aliquis homo currit*. Quia maior potest esse vera in alio animali ab homine distincto.

§ 104. Dices hunc modum esse vtilem in quarta figura Galeni, *aliquod risibile est animal, sed omne animal currit: ergo aliquod risibile currit*, in quo syllogismo maior est particularis, minor vniuersalis, sed ille modus seruata eadem quantitate, & qualitate est in *Darij*, per solam transmutationem præmissarum, quæ non tollit legitimam consequentiam: ergo. Respondetur illa figura Galeni rectè concludi, at in nostro casu non seruatur ea figura, sed in maiori propositione medium est subiectum particulare, vt *aliquod animal currit*: propter quod non probatur identitas illius cum vtroque extremo: at in figura Galeni nunquam medium est subiectum particulare, sed vniuersale, vt patet in minori syllogismo positi, *omne animal currit*: ergo in hac prima figura nihil concluditur affirmatiuè, quando in aliqua præmissa medium est subiectum particulare (quæ præmissa vocatur maior) & altera extremitas est subiectum vniuersale in alia præmissa, (quæ dicitur minor.) Hæc de directè collectione affirmatiuè.

§ 105. Possimus item concludere negatiuè directè in hac prima figura. Primo, maiori vniuersali negatiua & minori vniuersali affirmatiua & consequentia vniuersali negatiua, qui modus est *Celarem*, secundus huius figuræ. Exempli gratia, *nullus homo currit, omne animal rationale est homo: ergo nullum rationale currit*. Ratio à priori huius collectionis, & cuiuscumque alius est: quia negatur identitas

currentis & hominis, & propterea negatur identitas currentis cum omni re, quæ sit homo; quod si quis id negaret sequi, est deducendus ad impossibile, & ab scholis abducendus, de quo sectione sequenti.

Vel possumus concludere maiori vniuersali negatiua & minori particulari affirmatiua, & conclusione particulari negatiua, qui modus est *Ferio*, & quartus. Exempli gratia, *nullus homo currit, aliquod animal est homo: ergo aliquod animal non currit*. Nec assignantur alij modi negatiui directi. Tamen reperitur syllogismus expositorius negatiuus. Exempli gratia, *Primogenitus Antonij non est Rex Hispania, Petrus est primogenitus Antonij: ergo Petrus non est Rex Hispania*. Itè reperitur syllogismus ex maiori vniuersali negatiua, & minori & consequentia singularibus negatiuis. Exempli gratia, *nullus homo currit, Petrus est homo: ergo Petrus non currit*. Quibus respondeo, vt §. 72. & 75. Præter hos quatuor modos directos negatiuos non esse alium communiter censent dialectici, de quo §. 82.

Ac primum meritò dicitur ex puris negatiuis nihil sequi, nam si ponantur duæ præmissæ negatiuæ, siue omnes sint vniuersales, siue singulares omnes, siue omnes particulares, siue ab similibus quantitarum, nihil omnino concluditur. Ratio à priori, quia ex identitate vnius extremi cum medio & negatione alius extremi cum eodem medio, inferitur negatio extremorum inter se, quod si nullum extremum est idem cum medio, quo pacto ex negatione illius inferitur negatio extremorum? verbi gratia, *nullus homo est brutum, nullus leo est homo: ergo nullus leo est brutum*, est hæc stultissima argumentatio, nam ex negatione irrationalitatis & hominis, & ex negatione hominis & leonis infert negationem irrationalitatis & leonis, quasi verò leo non sit brutum, quia homo non est brutum, nec leo est homo. Immo, quia leo non est homo, & homo non est brutum, proximior est leo vt sit brutum, quia potest esse quod homo non est, de quo sectione sequenti.

Deinde possumus negatiuè concludere, ex maiori vniuersali affirmatiua, & minori vniuersali, vel particulari negatiua, quæ collectio est inutilis. Exempli gratia, *omnis homo est animal, nullus leo est homo: ergo nullus leo est animal*. Ratio à priori, quia licet ex affirmatione animalis de omni homine rectè sequatur singulos homines esse animal; at non sequitur animal conuenire solis hominibus, quia est ratio generica conueniens etiam brutis: quare ineptè negatur de illis, licet afferretur de homine, & homo de illis negetur. Nec enim leo non erit animal, ex eo quod non sit homo, & homo sit animal: sicut est substantia, quamuis non sit homo, & homo sit substantia, estque mala collectio, quia à negatione vnius speciei de alia, & affirmatione generis de vna specie infert negationem generis de alia specie.

Eadem ratione sunt malæ collectiones ex maiori affirmatiua particulari, aut singulari, & minori negatiua etiam singulari, vt *Petrus, aut aliquis homo est animal, equus non est Petrus, aut aliquis homo: ergo equus non est animal*. Item *Petrus est brutus, Ioannes non est Petrus: ergo Ioannes non est brutus*. Aduerte, *Celarem* posse mutari in quartam figuram Galeni per solam transpositionem præmissarum, tunc autem rectè concluditur ex maiori vniuersali affirmatiua, sicut & in *Ferio*, tunc enim nec mutatur subiectio, nec prædicatio mediæ, quod semper est subiectum prædicati negatiui, ex qua negatione rectè inferitur negatio alterius extremi, de

§ 106.

Ferio.

§ 107.

§ 108.

§ 109.

omni ente realiter eodem cum medio (vt patet in illis modis :) at in nostro casu hæc dispositio mutatur omnino ; quia mediũ subijcitur affirmatiuè, & prædicatur negatiuè. At verò in Celarem, subijcitur negatiuè, & prædicatur affirmatiuè, quæ mutatio reddit inutilem syllogismum. Perinde ergo est in præfenti maiorem esse affirmatiuam, & minorem negatiuam, ac medium subijci affirmatiuè, & prædicari negatiuè, quæ est inepta collectio.

§. 110.

Item possumus argumentari, ex maiori particulari negatiua, & minori vniuersali affirmatiua, qui modus est etiam inutilis in sententia dialecticorum, damnantur enim à Conimbricenf. ex Aristotele primo priorũ in explicationem cap. 4. linea 5. de modis inutilibus primæ figuræ, & à Fonseca, lib. 6. cap. 14. damnant eosdem duodecim modos, quos Conimbrica damnat, consentit Villalpand. lib. 7. cap. 7. sine. Contra quos sic arguitur, hic syllogismus est legitimus, aliquis homo non currit, omne rationale est homo : ergo aliquod rationale non currit, quæ consequentia non est ratione materiæ, quæ est contingens : Item in vtraque præmissa probatur identitas hominis & rationalis, & negatur identitas currentis cum homine : ergo bene negatur eadem cum rationali, tandem, quia potest ad impossibile deduci ; si enim negetur conclusio, inferretur hæc contradictoria : ergo omne rationale currit ; cui additur hæc minor, sed omnis homo est rationalis, & inferretur in Barbara : ergo omnis homo currit, quæ contradicit minori primi syllogismi concessa, aliquis homo non currit. Verum iste modus est inutilis, vt patet hoc syllogismo : aliquod animal non currit, omnis leo est animal : ergo aliquis leo non currit. Quæ conclusio potest esse falsa cum vtraque præmissa vera.

§. 111.

Ratio à priori, quia medium (nisi in syllogismo expositorio) non potest subijci in hac figura particulariter, sed vniuersaliter : nam, si particulare sit, potest verificari propositio, in qua subijcitur in alio obiecto realiter distincto à minori, sicq; non probatur ex vi formæ identitas extremorũ inter se. Quamobrem aiunt dialectici, à medio non distributo non valere consequentiam; quod patet in syllogismo adducto, cuius maior est vera nõ currente equo, licet currant omnes leones, quo etiam posito, omnis leo est animal, ecce maior est vera in equo, & minor in leone; vnde concludit ineptè. Ad obiectionem respondeo, illum syllogismum valere ratione materiæ; non ex parte prædicari, sed subiecti, quia medium, quod est homo, est conuertibile cum rationali : qui sunt termini subiecti in præmissis, & quod realiter conuenit vni rei, conuenit etiam termino, qui cum illa reciprocatur. Ad secundam probationem respondeo, identitatem illam probari ratione materiæ, quia subiecta præmissarũ mutuo reciprocantur. Ad tertiam respondeo, eam deductionem indidem oriri, non ex forma, vt patebit ex syllogismo à me adducto; si quis enim negat hanc : ergo aliquis leo non currit, & deducat hanc : ergo omnis homo currit, ex ea illata nulla propositio inferretur contradicens præmissis admissis.

§. 112.

Hi sunt modi inutiles primæ figuræ breuiter descripsi, quos claritatis ergo in tres partes secabo. In primam modos affirmatiuos, in secundam purè negatiuos, in tertiam mixtos ex præmissis negatiuis & affirmatiuis. Quatuor enim propositiones sunt in hac figura, vna vniuersalis affirmatiua, alia vniuersalis negatiua. Tertia particularis affirmatiua. Quarta negatiua particularis. Hæc possunt bis octies copulari, quater vttiliter, duodecies autem inutiliter.

EX AFFIRMATIVIS omnibus.

Primus Modus inutilium. Ex vtraque præmissa particulari affirmatiua. §. 113. Secundus. Ex maiori particulari, & minori vniuersali affirmatiua.

EX PVRS NEGATIVIS.

3 Ex vtraque præmissa vniuersali negatiua. 4 Ex vtraque præmissa particulari negatiua. 5 Ex maiori vniuersali, & minori particulari negatiua. 6 Ex maiori particulari, & minori vniuersali negatiua.

EX MIXTA PRÆMISSA.

7 Ex maiori vniuersali affirmatiua, & minori vniuersali negatiua. 8 Ex maiori vniuersali affirmatiua, & minori particulari negatiua. 9 Ex maiori particulari affirmatiua, & minori vniuersali negatiua. 10 Ex maiori particulari affirmatiua, & minori particulari negatiua. 11 Ex maiori particulari negatiua, & minori vniuersali affirmatiua. 12 Ex maiori particulari negatiua, & minori particulari affirmatiua.

SECTIO XVI.

Probatur à priori vis syllogistica directè concludens in prima figura.

A Ntequã ceteros huius, & aliarum figurarum modos percurramus, præcurrendum est ad probationem à priori, cur hi quatuor modi euidenter concludant, quo probato vis cæterorum stabilitur, quia in eo sita est, vt ad hos quatuor ceteri reuocentur. Aristot. 1. priorum cap. 1. ait: In toto autem quopiam esse, & de omni quopiam quippiam prædicari idè significat. Atque tum de omni dicimus, quippiam prædicari, cum nihil potest subiecti sumi, de quo alterum non dicatur. Idem dicendum est, & cum de nullo dicimus quippiam prædicari: Quam doctrinã sic explanat Collegium Conimbr. subiectum est in toto prædicato, & prædicatum dicitur de omni contento sub subiecto, e.g. omnis homo est animal, si compares hominem ad animal, comperies hominem esse in toto animali, quia latitudo animalis complectitur hominem; si verò compares animal ad singulos homines, comperies animal de singulis prædicari, quia singuli continentur sub homine.

Hinc oriuntur duo dialectica principia. Dicit de omni, & Dicit de nullo. id est, quod prædicatur affirmatiuè de conceptu cõmuni vniuersaliter sumpto, dicitur de omni inferiori contento sub illo: quo pacto concluditur in primo, & tertio modo primæ figuræ, Barbara & Darij, cum autem negatur aliquid de ratione cõmuni vniuersaliter sumpta, negatur de omni inferiori contento sub illa: qua ratione concludunt secundus & quartus modus primæ figuræ Celarem & Ferio.

Hoc dialecticũ principium, Dicit de omni, imposuit Aristoteles huic principio metaphysico, Quæ sunt eadem vni tertio, sunt idem inter se, cum dixit; in toto autem quippiam esse, & de omni quippiam prædicari, idem significat, id est, idem omnino pronuntiatum est, quippiam esse in alio toto potestatiuo, & realiter

realiter habere conceptum illius, & de illo prædicari, quia ab eo quod res est, vel non est, sumitur affirmatio vera, vel falsa. Ab eo principio metaphysico logicum pendere probatur euidenter. Ea ratione dicitur prædicatum de omni singulari, quando dicitur de conceptu cõmuni affecto signo vniuersali habente descensum distributum, quia singularia habent realem idètitatem cum illo conceptu cõmuni, propter quam identitatem conceptus cõmunis affectus signo vniuersali descendit ad singularia, ergo dicit de omni innititur identitati reali singulari, & vniuersali subiecti. Patet consequentia, quia dependentia vnius principij ab alio explicatur dictione causalit, ideo, aut, quia. Antecedens probatur; dicit de omni, significat actum affirmatiuum, quo iudicatur, prædicatum realiter idètificatum cum conceptu cõmuni affecto signo vniuersali, idètificari realiter cum omnibus singularibus contentis sub illo conceptu cõmuni, e.g. dicit de omni homine est actus, quo affirmo animal esse realiter idem cum singulis hominibus, quia affirmo conceptum hominis vt sic esse realiter animal, sed affirmatio vera identitatis aliquarum rerum pendet ab ipsa earumdem identitate reali (vt est per se notum :) ergo dicit de omni homine pendet ab identitate reali hominis & singulorum hominum.

§. 117.

Confirmatur, primo antequam concedamus Petrum esse hominem, licet concesserimus rationale esse hominem, videmus Petrum esse rationalem; nisi enim concedamus identitatem Petri & rationalis, non cogimur forma syllogistica ad fatendum Petrum esse hominem, ergo dicit hominem de Petro pendet ab identitate Petri cum rationali & hominis cum eodem rationali, e.g. ego dico, omne rationale est homo, en identitas hominis cum rationali, ex qua nihil de Petro concluditur, nisi ponatur hæc, Petrus est rationale, ecce identitatem Petri cum eodem rationali, vnde inferretur hæc: ergo Petrus est homo: Ecce identitatem Petri cum homine pendet ab identitate hominis & Petri cum rationali, & in conclusione deducitur identitas extremitatum inter se ex identitate earumdem cum vno tertio, quod est mediũ in præmissis. Confirmatur secundo in syllogismo demonstrante, si quis euidenter cognoscit hominem, vt sic (quem significamus hoc termino omnis homo) esse animal, deinde cognoscat euidenter illum conceptum hominis à parte rei esse Petrum: euidenter inferret Petrum esse animal: sed ad conclusionem non mouetur nisi identitate extremorum cum vno tertio, ergo ex eo principio pendet dialecticum principium dicit de omni.

§. 118.

Secundò probatur ex ipso dialectico principio dicit de omni, quod inde vim habet, quia si quis diceret de omni homine, e.g. illum esse animal, & admitteret Petrum esse hominem, deinde negaret Petrum esse animal, cogeret admittere contradictorias propositiones. Nam si negat Petrum esse animal, inferret contra illum, ergo aliquis homo non est animal: quia Petrus, qui est aliquis homo, non est animal, quæ contradicit maiori concessæ, omnis homo est animal, hoc autem esse absurdum probatur ex metaphysico principio; impossibile est idem simul esse & non esse: item quodlibet est, vel non est, quia ergo idem non potest simul esse & non esse, ideo de eadem re non potest verè affirmari eam esse & non esse. Immo nec potest affirmari mente, quia altera propositio repugnat cum altera. Vnde concludo propositiones illas contradictorias versari circa idem obiectum reale, quia earum contradictio est, quia

sunt affirmatio & negatio eiusdem de eodè simul & pro eodem tempore altera vniuersalis & altera particularis. Quod si versarentur circa diuersa obiecta, non essent contradictoria, ergo quia obiectum particularis propositionis habet identitatem realem cum obiecto vniuersali, ideo repugnant in veritate: ergo tota repugnantia dialectici principij oritur ex identitate obiectorum cum vno tertio: Patet consequentia, quia illa identitas obiectorum inter se non aliunde constat, quam ex identitate eorundem extremorum cum medio.

§. 119.

Itaque propositiones contradictoriæ non possunt admitti propter metaphysicum adagium, impossibile est idem simul esse & non esse. Item probatur eas esse contradictorias, quia obiectum conclusionis realiter est idem cum obiecto maioris, hæc autem identitas realis probatur in maiori & minori, ex identitate reali vtriusq; obiecti cum medio, ergo de primo (vt aiunt) ad vltimum tota forma syllogistica resoluitur in hoc principium, quæ sunt eadem vni tertio, sunt idem inter se. Equidem nisi ex hac identitate extremorum cum tertio sequeretur eorum identitas inter se, non video quæ sequeretur duæ contradictoriæ ex negatione conclusionis directè illatæ in prima figura, quia quæ carent ea identitate, non disponuntur bene in syllogismo constante vtraque præmissa vera, nec video cuius referret tam exactæ leges bene disponendi medium vt inferatur conclusio.

§. 120.

Pater Vazquez to. 2. in 1. part. disput. 122. c. 22. ait principium syllogizandi, non esse hoc principium metaphysicum, sed illud dialecticum, dicit de omni; rum quia Aristoteles non meminit nisi, dicit de omni, tum quia syllogistica forma illi principio innixa vim non habet in mysterio Trinitatis, at recta forma vbique vim habet eandem: ipse autem ait, dicit de omni, vim habere etiam in Trinitate. Verum ipse conatur defectus inuenire syllogismi, quos nõ probat. Etenim hic syllogismus expositorius est in prima figura. Natura diuina est paternitas, filiatio est natura diuina, ergo filiatio est paternitas. Nec differt ab hoc, Petrus est Rex, hæc persona humana est Petrus, ergo hæc persona humana est Rex. Dices naturam diuinam esse terminum communem, relationes verò esse particulares, vnde est inepta argumentatio. Contra, eadem forma syllogismi probatur, hæc responsio petri principium, quia natura diuina non est communis logicè cum non sit vniuersalis, sed singularissima; esse autè cõmunem physicè est eam esse idè realiter cum relationibus, hæc autem esse particulares, est eas non esse idem inter se, cuius oppositum probat syllogismus.

§. 121.

Immo eodem pacto non quadrat in diuina, dicit de omni, quia significat prædicatum vnum dici de aliqua re, & de omni alia, quæ sit idem realiter cũ illa (vt ex Aristotele probauit) quia subiectum comparatum prædicato, est in toto illo, vt homo in animali, & prædicatum reperitur in omni re, in qua reperitur suum subiectum: vt animal in omni homine (vt ostendi §. 114. 118. & 120.) sed quod dicitur de natura diuina, nõ dicitur de omni, quod est realiter natura diuina, quia Paternitas dicitur de natura, & non de filiatione, quæ realiter est natura; ergo forma syllogistica, dicit de omni, non quadrat in mysterium Trinitatis, magis quàm quæ sunt eadem vni tertio.

§. 122.

Dices in præmissis non sumi terminos in sensu formali, sed idèntico. Contra, ergo deficit principium metaphysicum non in sensu idèntico, sed formali, & defectu illo non bene concluditur: Deinde in conclusione non inferretur identitas formalis relationum

relationum inter se, sed tantum identica, ad quod non est ponenda in præmissis identitas formalis relationum cum natura, sed sufficit identica, ut in creatis patet, quia in hac demonstratione solum infertur realis identitas, *omne rationale est risibile, omne admiratum est rationale, ergo omne admiratum est risibile*. Constat ergo difficultatem esse communem utriusque principio, & ubi deficit metaphysicum eodem modo deficere logicum, quia ab obiecto pender prædicatio vera. Aristotelem iam explicui, & ipse P. Vazquez fatetur ab eo alibi hoc principium positum.

§. 123.

S. Thomas, 1. p. q. 28. ait, quæ sunt eadem vni tertio materialiter & formaliter, esse idem inter se: non verò quæ sunt idem vni tertio solum materialiter, ut actio & passio non sunt idem inter se licet materialiter sint idem cum motu, ut ex Aristotele probat. Verum actio & passio realiter sunt idem inter se, cum tamen relationes diuine inter se realiter distinguantur, cum actio & passio non sint idem formaliter in motu (ut vult S. Tho.) ergo identitate materiali cum tertio bene infertur identitas realis extremorum inter se. Aristoteles autem (ut ait P. Vazquez) tantum vult ex identitate reali extremorum cum medio non inferri identitatem rationis eorumdem inter se. Ratio à priori huius doctrinæ est, quia distinctio rationis est extrinseca denominationis obiectis ab actu confuso: quod verò realiter conuenit obiecto confusè cognito, conuenit ipsi clarè cognito: quia cognitio clara, aut obscura non immutat prædicata realia obiecti: ut patet in *Darij* in quo in præmissis affirmatur confusè identitas extremorum, in conclusione verò affirmatur clarè: & quidem rectè Pater Vazquez obseruat nullam fore syllogismorum formam nisi inter terminos, qui essent re, & ratione nostra idem. S. Thomas est in profundiori sensu, nomine enim distinctionis rationis intelligit distinctionem virtuales in diuinis ex qua infertur realis distinctio personarum. Exemplum de motu adduxit exempli gratia, nam *exemplorum non requiritur veritas*, maxime comparatione Trinitatis: adduxit exemplum S. Thom. ad ostendendam distinctionem rationis, quod deficit ad ostendendam virtuales. Itaque ex identitate reali extremorum creatorum cum medio infertur realis eorum identitas inter se.

§. 124.

Scotus in 1. dist. 2. q. 4. §. 4. *Ad primum principale* ait relationes non esse idem formaliter inter se, quia non sunt idem ex natura rei cum natura. Contra, ex Scorio sunt realiter idem cum natura, tamen non ex natura rei, ergo licet distinguantur ex natura rei, non tamen realiter. Responder Scotus, illas esse idem realiter inter se non in subsistentia, quia in ea non sunt idem cum natura diuina, sed illas esse idem realiter inter se in essentia. Bene ait P. Vazquez, hanc responsionem esse inutilem, quia ex identitate extremorum cum tertio infertur in conclusione identitas extremorum inter se. Nam ex vna parte colligitur altera, nec infertur conclusio asserens identitatem extremorum cum medio, quia de hac egerat in præmissis, sed asserens eorum identitatem inter se, alioquin nihil inferretur in conclusione distincti à præmissis, nam quæ sunt eadem vni tertio, sunt inter se eadem vni tertio, hoc autem inutilem inferretur in conclusione. Deinde ex identitate subsistentiarum cum natura in essentia infertur identitas subsistentiarum inter se in subsistentia, quia vtraque subsistentia est realiter idem cum natura, unde infertur vtramque subsistentiam esse idem inter se.

§. 125.

Capreolus opinatur, ideo hac dialecticum &

Metaphysicum principia non valere in diuinis; quia natura diuina est inadæquatè idem cum vna persona; ac propterea non bene infertur idéritas vnius personæ cum alia ex identitate ipsarum cum natura. Quod potest explicari exemplo hominis, qui est idem ratione cum animali & rationali; hæc autem non sunt ratione idem. Respondeo, hic etiam principium peti. Quia naturam esse inadæquatè idem cum vna persona, est, eam esse idem cum illa & cum alia distincta realiter ab illa prima: Hoc autem quo pacto fieri potest, cum omnia quæ sunt eadem vni tertio, sint idem inter se: id est, sunt adæquatè idem. Exemplum hominis est abs re: homo enim est compositum ratione: in quo vna pars ratione adæquate distinguitur ab alia: natura autem diuina non componitur ex personis.

§. 126.

Ut autem vis syllogistica etiam in Trinitate feruetur, opus est aduertere, quod dixi disput. 19. in 3. p. §. 15. in diuinis esse distinctionem virtuales nobiliorem distinctione virtuali creaturarum, per quam Deus præstat vna sola entitate eminentissimo modo, quæ creaturæ præstant pluribus, qua distinctione fundantur in Deo prædicata quasi contradictoria intrinseca entitati Dei, v.g. illam esse communem secundum conceptum naturæ, & non esse communem secundum conceptum relationis, quod non est contradictio absolute propter virtuales distinctionem. Hinc oritur, ut relatio explicata conceptu formali, & reduplicatiuo, habeat prædicata realiter repugnantia naturæ, ut est natura, & explicatur conceptu formali & reduplicatiuo, unde non bene concluditur ex vno aliud, e.g. in hoc syllogismo vitium est in vtraque præmissa, *natura diuina est Paternitas: filiatio est natura diuina: ergo filiatio est Paternitas*, quia in maiori ponitur sola identitas realis formalis inter paternitatem & naturam, in minori ponitur sola eadem identitas inter filiationem & naturam, in conclusione autè infertur identitas realis inter paternitatem & relationem, quæ est mala collectio.

§. 127.

Quod si eam probes. Quia, *quæ sunt eadem vni tertio, sunt idem inter se, & dici de omni*. Respondeo, omnia quæ sunt eadè vni tertio realiter, & formaliter, & virtualiter esse idem inter se, & dici de omni: quæ verò sūt realiter formaliter eadè vni tertio, non verò virtualiter, nec sunt inter se idem realiter, nec dicuntur de omni. Quod si dicas in creatis ex sola identitate reali formali extremorum cum medio inferri eorum identitatem realem inter se. Respondeo, id esse falsum, quia etiam colligitur ex identitate virtuali; quia creata carent eo genere distinctionis virtualis (ut patet ex lumine naturæ) diuina non caret (ut patet Dei testimonio:) discrimen est; quia Deus est Deus, & creaturæ, creaturæ. Sic explicatur, quod communiter dicitur; relationes non esse adæquatè idem cum natura, id est, realiter, formaliter & virtualiter, alioquin peteretur ipsum principium contra ipsam formam syllogismi.

§. 128.

Probatum manet *dici de omni*, ex principio metaphysico, *quæ sunt eadem vni tertio*: Probandum nunc alterum logicum principium. *Dici de nullo*, id est, quando nihil subiecti est in prædicato toto: nec prædicatum dicitur de aliquo, in quo reperitur subiectum: Exempli gratia: *Nullus homo est brutum*, nulla pars potestatiua hominis reperitur in tota latitudine bruti, ita neque brutum potest prædicari de re aliqua, quæ sit realiter homo: alioquin sequeretur eandem rem esse brutum, & non esse brutum; non esse quidem brutum ponitur in hac

hac propositione maiori: *Nullus homo est brutum*: esse brutum, quia concessio hominem non esse brutum, & Petrus esse hominem, si negatur hæc conclusio: ergo *Petrus non est brutum*, infertur hæc: ergo *Petrus est brutum*, deinde hæc: ergo *aliquis homo est brutum*, quia Petrus, qui est aliquis homo, est brutum, quæ contradicit maiori, *nullus homo est brutum*.

§. 129.

Ad quod duo requiruntur, alterum ut duo termini præmissarum affirmentur esse idem inter se, alioquin nihil concludetur, nam opus est, ut forma sit legitima, ut affirmato vno extremo de medio, negetur aliud extremum de eodem medio, ut in conclusione negetur de altero extremo, nam si ego, & Petrus sumus idem homo, & de Petro negatur esse Regem, idem de me negabitur: quod si ego & Petrus sumus distincti, si de Petro negatur esse doctum, non ideo bene negabitur de me, qui possum esse doctus Petro idiora, unde ex puris negatiuis nihil sequitur. Alterum quod requiritur, est, ut vna extremitas negetur de medio, & sic negabitur de alia. Porro quæ non sunt eadem vni tertio posse esse idem inter se, patet, quia rationale & homo sunt inter se idem, & non sunt idem cum lapide: requiritur ergo ad bene arguendum affirmare vnum extremum de medio & negare alterum, ut vtrumque extremum mutuo negetur. Hæc tam late discussi, quia communiter non nisi cursim disputantur, vel potius omittuntur, cum sint bona dialecticæ pars.

SECTIO XVII.

Quinque modi indirecte concludentes in prima figura.

§. 130.

Am Dixi collectionem indirectam primæ figuræ esse, quæ minor extremitas prædicatur de maiori, id est, quando in conclusione deducitur pro subiecto extremitas, quæ in præmissis fuerat prædicatum. Sunt ergo in hac prima figura quinque modi indirecte concludentes, tres primi sunt ipsissimi tres directi, nisi, quod conclusio est indirecta. Quartus, & quintus non nihil differunt à primis; sunt autem, *Baralipon*, *Celantes*, *Dabitis*, *Fapesmo*, *Frisefomorum*. Exemplum. *Baralipon*, *Omne rationale est sensibile, omnis homo est rationalis*: ergo *aliquod sensibile est homo*, si directè concluderet, inferretur hæc conclusio in *Barbara*: ergo *omnis homo est sensibilis*. Quia verò *sensibile* ponitur pro subiecto, & homo pro prædicato, non potuit sensibile supponi vniuersaliter, sed particulatim, aut confusè: esset enim falsum consequens si inferretur: ergo *omne sensibile est homo*, quia leo non est homo, tamen sensibilis. Particularis autem potuit inferri conclusio, quia in præmissis ostensa fuit identitas inter rationale & aliquod sensibile, & inter omnem hominem & rationale.

§. 131.

Vnde sequitur identitas inter rationale, & aliquod sensibile, quia in prædicatione superioris de inferiori superius supponitur confusè, descenditque disunctiue confusè. Exempli gratia: *Petrus est homo*, æquiualeat huic, *Petrus est aliquis homo*; deinde in *Barbara*, infertur ex illis præmissis: ergo *omnis homo est sensibilis*, quæ sic conuertitur in *Baralipon*: ergo *aliquod sensibile est homo*. Quia propositio vniuersalis affirmatiua conuertitur per accidens. Differunt ergo *Barbara*, & *Baralipon*, quod *Barbarica* conclusio conuertitur per accidens in *Baralipon*. Cum ergo à propositione conuersa ad

conuertentem valeat consequentia (ut in summulis dixi) ita valet à *Barbara*, ad *Baralipon*, & è conuerso.

§. 132.

Celantes, cuius exemplum sit. *Nullum rationale est insensibile, omnis homo est rationalis*: ergo *nullum insensibile est homo*: præmissæ sunt in *Celarem*, sola conclusio differt propter indirectam collectionem, erat enim directæ consequentia: ergo *nullus homo est insensibilis*: rectè autè dicit: ergo *nullum insensibile est homo*. Etenim, si quod insensibile esset homo: ergo aliquis homo esset illud insensibile, contra propositionem prius illatam; differunt ergo *Celarem*, & *Celantes*, quia conclusio *Celantica* est conuersio conclusionis *celarica*.

§. 133.

Dabitis gaudet præmissis Regis *Darij*. E.g. *omne rationale est risibile, aliquod viuens est rationale*, ecce vtriusque modi præmissæ, sed *Darij* colligit: ergo *aliquod viuens est risibile*. *Dabitis* autem colligit, ergo *aliquod risibile est viuens*, quæ conclusio conuertit simpliciter conuersionem conclusionem *Darij*. Est enim bona consequentia, *aliquis homo est risibilis, ergo aliquod risibile est homo*, nempe homo est risibile illud, quod dixi habere identitatem cum homine; itaque *Darij*, & *Dabitis*, solum differunt quia *Dabitis* in conclusione conuertit simpliciter conclusionem *Darij*.

§. 134.

Fapesmo sit exemplum, *omnis homo esse sensibile, nullus leo est homo, ergo aliquod sensibile non est leo*. Vbi aduertere in modis directè concludentibus in prima figura nullum habere maiorem affirmatiuam, nec minorem negatiuam, sed è contra maiorem negatiuam, & minorem affirmatiuam, ut *Celarem*, & *Ferio*, quia medium ineptè distribueretur (ut ostendi à §. 76.) at verò in collectione indirecta ex altera præmissa syllogismi deducendi ad *Ferio*, non potest maior esse negatiua; quia non bene ostenderent præmissæ identitatem extremorum cum medio: nam ex vtraque præmissa vera deduceretur consequens falsum. Exempli gratia, *nullus homo currit, aliquod animal est homo: ergo aliquod currens non est animal*, quæ conclusio potest esse falsa, si currat leo solus, ceteris animantibus non currentibus, cum vtraque præmissa sit vera; ratio à priori, quia ex negatione hominis, & currentis, & ex affirmatione alicuius animalis & hominis, non infertur bene negatio currentis & alicuius animalis; quia potest currere aliquod animal distinctum ab homine. *Fapesmo* ergo bene concludit, quia ex affirmatione omnis hominis cum sensibili, rectè sequitur aliquod sensibile esse hominem, & ex negatione omnis leonis & hominis, rectè sequitur quidquid est idem cum homine, non esse idem cum leone. Ecce rationem à priori huiusmodi, quod est idem realiter cum homine, distinguitur ab omni alio, quod realiter non est homo, & nullus leo est homo: ergo nulli leoni conuenit, quod realiter est idem cum homine; sed in minori dicitur nullum leonem esse hominem, in maiori autem hominem esse aliquod sensibile: Vnde infertur, illud aliquod sensibile non esse leonem. Hic autem modus & immediatus, qui sequitur; reducuntur ad *Ferio* (ut patebit sectio. 21.)

§. 135.

Vltimus modus est *Frisefomorum* discriminatus à *Fapesmo*, sola quantitate maioris præmissæ, quæ est particularis in *Frisefomorum*, in *Fapesmo* verò vniuersalis: exemplum *Frisefomorum*, *Aliquis homo est sensibile, nullus leo est homo: ergo aliquod sensibile non est leo*. Ratio est eadem, quæ in *Fapesmo*, nihil enim refert illa mutatio quantitatis. Nam illud sensibile, quod est idem cum homine aliquo, negatur de leone, de quo negatur omnis homo; alioquin illud sensibile esset rationale, & brutum, quia esset idem cum

cum homine, & leone. Rogas cur hic quintus modus adhibeatur cum sufficeret *Fapesmo*? Respondeo id factum claritatis ergo; vel quia sic voluere poetæ. Ex hac & 15. sect. facile patet esse vndecim modos inutiliter indirectè concludentes in hac prima figura. Nam propositiones indirectè concludentes bis geminantur octies: è quibus quinque tantum concluditur bene: ergo vndecies concluditur malè, quos modos non recenseo vitanda prolixitatis ergo.

SECTIO XVIII.

De secunda figura.

§. 136. Arist. 1. priorum, c. 5. docet secundam rationandi figuram, qua medius terminus de vtraque extremitate prædicatur in præmissis. Hæc quatuor gaudet modis vtiliter concludentibus, qui sunt primi tertij carminis. *Cesare*, *Camestres*, *Festino*, *Baroco*. *Cesare* exemplum, *nullus homo currit, omne brutum currit: ergo nullum brutum est homo*. Ratio, ob quam bene concluditur, est, quia ponitur in minori identitas inter extremitatem alteram & medium; in maiori autem negatur identitas eiusdem medij cum altera extremitate; vnde infertur negatio vtriusque extremitatis inter se.

§. 137. *Camestres*. Secundus modus est *Camestres*, qui differt à præmissis *Cesareis* sola transpositione. Exempli gratia, *omne brutum currit, nullus homo currit: ergo nullus homo est brutum*. Conclusio autem huiusmodi conuertitur simpliciter conclusionem modi præcedentis; vnde constat vtilitas huiusmodi, quia conuersio est cõsequencia vnus propositionis ad aliã. Tum etiã, quia ponitur in præmissis identitas vnus extremi cum medio, & negatio alterius de eodem medio. Vnde infertur negatio mutua vtriusque extremi.

§. 138. *Festino* tertium locum obtinet. E.g. *nullus homo currit, aliquis leo currit: ergo aliquis leo non est homo*. Ratio est eadem omnino. Item in *Baroco*, *omnis homo currit, aliquod animal non currit: ergo aliquod animal non est homo*, quia affirmato cursu de omni homine, sequitur non esse hominem, quod non currit, quia omnis homo currit; alioquin aliquis curreret simul & non curreret.

§. 139. Hic aduerte posse in hac figura indirectè concludi in *Festino* & *Baroco*, quia minor extremitas potest prædicari de maiori; est autem minor extremitas, quæ cum medio constituit præmissam particularem. E.g. in *Festino*, concluditur directè hoc modo, *nullus homo currit, aliquod animal currit: ergo aliquod animal non est homo*, indirectè autem concluditur in eodem *Festino*: *ergo aliquis non homo non est non animal*. Item in *Baroco*, *omnis homo currit, aliquod animal non currit: ergo aliquod animal non est homo*, indirectè concluditur: *ergo aliquis non homo non est non animal*, quæ conclusiones indirectè sunt conuersiones per contrapositionem conclusionum directarum *Festino*, & *Baroco*. Ostendi autem in summulis particularem negatiuam conuertitur per contrapositionem. Item aduerte in *Cesare* & *Camestres*, propriè nullã esse collectionè directã, nec indirectam, quia propriè nõ est maior, nec minor extremitas, potest autem in eis concludi iam prædicando vnũ extremũ, iam idè subiiciendo. E.g. in *Cesare*, *nullus homo currit, omnis leo currit: ergo nullus leo est homo*, vel *ergo nullus homo est leo*, quia conclusiones sunt vniuersales negatiuæ, quæ simpliciter conuertuntur. *Cesare* autem, & *Camestres*, sola transmutatione præmissarum differunt.

In hac figura sunt duodecim modi inutiles, v.g. §. 140. ex puris affirmatiuis, vt *omnis homo currit, omnis leo currit: ergo omnis leo est homo*, quia possunt conuenire in cursu, & non in humanitate, licet enim currant & homo & brutum, non sequitur eos esse idem inter se. Itaque non disponitur medium aptè ad ostendendam identitatem extremorum cum illo; nisi tanquam in conceptu generico, ex qua idètitate non colligitur identitas specierum inter se, quia per diuersas entitates conueniunt genericè, & tamen inter se non possunt specificè conuenire, vt si quis dicat, *ego sum homo, tu es homo: ergo tu es ego*, quia non sumus idem numero homo; igitur in conclusione infertur identitas particularis inter duo extrema ex identitate vniuersali eorum cum medio; item ex puris negatiuis nihil concluditur; nec ex puris particularibus.

Modi sunt hi ad has classes adducti, ex communi consensu dialecticorum (vt patet ex Conimbr.)

EX PURIS AFFIRMATIVIS.

- 1 *Ex vtraque præmissa vniuersali affirmatiua.*
- 2 *Ex vtraque præmissa particulari affirmatiua.*
- 3 *Ex maiori vniuersali, & minori particulari affirmatiua.*
- 4 *Ex maiori particulari, & minori vniuersali affirmatiua.*

EX PURIS NEGATIVIS.

- 5 *Ex vtraque præmissa vniuersali negatiua.*
- 6 *Ex vtraque præmissa particulari negatiua.*
- 7 *Ex maiori vniuersali, & minori particulari negatiua.*
- 8 *Ex maiori particulari, & minori vniuersali negatiua.*

EX MIXTA PRÆMISSA.

- 9 *Ex maiori particulari affirmatiua, & minori particulari negatiua.*
- 10 *Ex maiori particulari negatiua & minori particulari affirmatiua.*
- 11 *Ex maiori particulari affirmatiua, & minori vniuersali negatiua, qui dicitur *Finesmo*.*
- 12 *Ex maiori particulari negatiua & minori vniuersali affirmatiua, qui dicitur *Bormaco*.*

Aduerte etiam vndecimũ, & duodecimum esse legitimos ad concludendum indirectè. Exépli gratia, *Finesmo* & *Bormaco*, prior differt à *Festino*, posterior à *Baroco*, sola præmissarum transmutatione, vt *Cesare* à *Camestres* in præmissis. Exempli gratia, in *Finesmo*, *aliquod animal currit, nullus homo currit: ergo aliquod animal non est homo*. erit *Festino*, si dicas iisdè ex præmissis mutatis, *nullus homo currit, aliquod animal currit, ergo aliquod animal non est homo*, reducitur etiam ad *Ferio* mutatis præmissis & minori per accidens conuersa, vt patebit §. 172. in *Bormaco*, idem patet, *aliquod animal non currit, omnis homo currit, ergo aliquod animal non est homo*, quæ conclusio est indirecta, ex vulgi sensu, infertur potest in *Baroco*, mutatis præmissis. Exempli gratia, *omnis homo currit, aliquod animal non currit: ergo aliquod animal non est homo*, reduciturque ad *Barbara*, per impossibile, vt patebit. §. 181. Vnde constat hos modos rectè concludere: tum ex ipsa extremorum connexionem cum medio: tum quia sola præmissarum transmutatione deducuntur ad modos rectè concludentes: Tertio, quia rectè deducuntur ad *Barbara*, & *Ferio*, constat item plures esse modos viles huius figuræ, quàm ab Aristotele, & dialecticis assignantur. Nam conclusio indirecta mutat modum, vt

vt patet in *Baralipon*, & *Barbara*. Vide quæ etiam dixi. §. 139.

SECTIO XIX.

De tertia figura.

§. 143. Primo priorum, c. 6. traditur tertia syllogismo-rum figura; qua medius terminus subiicitur in vtraque præmissa, in hac figura nunquam concluditur vniuersaliter. Ad eam spectant sex vltimi modi, quinque; ex vltimo carmine & quinto ex tertio, *Darapti*, *Felapton*, *Disamis*, *Datifi*, *Bocardo*, *Ferison*. *Darapti* exemplum, *omnis homo currit, aliquis homo est albus, ergo aliquod albus currit*, cuius consequentia est euidentiissima; tum quia ostenditur in præmissis identitas extremorum cum medio; nam si omnis homo currit, curret quidquid est homo; at est homo aliquod albus; bene ergo sequitur aliquod albus currere, quia est homo: tum etiam quia conuersa simpliciter minori propositio est in *Darij*.

§. 144. *Felapton*. *Felapton*; *nullus homo currit, omnis homo est albus: ergo aliquod albus non currit*. Non concludit vniuersaliter, quia posset cõsequens esse falsum, quia posset currere leo albus nullo homine currente & existente albo; concludit autem particulariter, quia si nulli hominum conuenit cursus, & omnis homo habet albedinem: ergo illa alba, quæ sunt homo, non current; alioquin aliquis homo curreret simul & non curreret, est autem in *Ferio*, (vt postea patebit;) eadem ob causam *Darapti* particulariter concludit (vt consideranti patebit) quia currente homine omni, posset leo albus non currere; & inferreret consequens falsum.

§. 145. *Disamis*. *Disamis*. *Alquis homo currit, omnis homo est albus: ergo aliquod albus currit*. *Datifi*, *omnis homo est albus, aliquis homo currit: ergo aliquod currens est albus*. huiusmodi modi sola differunt præmissarum transpositione; conclusio autem in *Disamis*, est indirecta; in *Datifi* autem directã. *Bocardo*. *Alquis homo non currit, omnis homo est albus: ergo aliquod albus non currit*. Ratio huiusmodi est aperta, quia ille homo, qui non currit in maiori, & est albus in minori, est albus, quod in conclusione non currit: alioquin curreret simul, & non curreret.

§. 146. *Ferison*. *Ferison*, *nullus homo currit, aliquis homo est albus: ergo aliquod albus non currit*. Aduerte, *Ferison*, & *Felapton*, parum differre; sicut in prima figura, *Celarent*, & *Ferio*, per solam quantitatem minoris. *Ferio* enim subalternatur modo *Celarent*; & *Darij*, subalternatur modo, *Barbara*: item *Disamis*, & *Datifi*, subalternantur *Darapti*: & *Ferison*, subalternatur modo *Felapton*; immo & *Bocardo* subalternatur eidè *Felapton*, quia differunt in sola quantitate maioris.

§. 147. Collectio indirecta locum habet in hac figura: in *Disamis*, *Datifi*, *Bocardo*, & *Ferison*, quia maior extremitas potest esse subiectum, de quo prædicatur minor. E.g. in *Disamis*. *Alquis homo currit, omnis homo est albus: ergo aliquod albus currit*, est conclusio indirecta, quia *albus* est maior extremitas, quia est in propositione vniuersali; *currit* autem est minor: vt autem concluderet directè, erat inferendum, *ergo aliquod currens est albus*, quod fit in *Datifi* retentis iisdem præmissis, sed ordine inuerso, posita prima loco secundæ. Nescio autem cur hos duos modos distinguant dialectici, quia sola transmutatione earumdem propositionum sine vlla alia mutatione non variat modum concipiendi, nec arguendi. Quid enim refert, si dicas in prima figura: *aliquod albus est homo, omnis homo currit*; ac si dicas,

omnis homo currit, aliquod albus est homo? in omnibus his sex modis potest fieri conuersio conclusionis; in negatiuis per contrapositionem; in affirmatiuis autem simpliciter.

Sunt in hac figura decem modi inutiles ex communi dialecticorum sensu, quos adducunt Conimbr. 1. priorum c. 6. inter quos referunt ex maiori vniuersali affirmatiua, & minori particulari negatiua, vt *Bamoro*, qui modus est vtilis ad concludendum indirectè. E.g. *omne animal est viuens, aliquod animal non currit: ergo aliquod viuens non currit*, quæ conclusio non potest esse falsa: si præmissæ sunt veræ, quia illud aliquod animal non currens, est viuens, vt patet ex maiori: ergo illud viuens, quod est animal non currit; quia non currit animal, cum quo idem est viuens. Hic modus, *Bamoro*, est idem cum *Bocardo*, nisi quod præmissæ inuertuntur; & reducitur per impossibile ad *Barbara*.

Item ex maiori particulari affirmatiua, & minori vniuersali negatiua non rectè concluditur. E.g. *aliquis homo currit, nullus homo est albus: ergo aliquod albus non currit*. Consequens potest esse falsum currente leone albo, tamen si aliquis homo currat & nullus homo sit albus. Verum licet directè non concludat (quod logici videntur velle); tamen indirectè concludere videtur, id est subiiciendo in conclusione extremum propositionis primæ; & quia illa est particularis, & secunda est vniuersalis, collectio huiusmodi est directissima (vt ostendi §. 95.) nunc tamen morem gerens vulgo maiorem voco præmissam primam, igitur si quis inferat ex illis præmissis: *ergo aliquod currens non est albus*. Rectè concludit; quod non potest esse falsum, si præmissæ sunt veræ; nam si aliquis homo currit; ergo aliquod currens est homo, sed nullus homo est albus: ergo aliquod currens non est albus. Vnde hunc modum sic reducam ad *Ferio*, *nullus homo est albus, quæ propositio est minor in hoc modo: sed aliquod currens est homo, quæ est propositio conuertens simpliciter maiorem huiusmodi; ergo aliquod currens non est albus*, quæ est consequentia indirectè illata, in hoc modo qui vocari potest *Fifemo*. Ratio à priori huius doctrinæ est; quia, si *nullus homo est albus*, & *aliquis homo currit: ergo illud currens identificatũ cum homine non erit albus*. Vnde bene ponitur identitas hominis & currentis, & negatur identitas currentis & albi: quia negatur identitas hominis & albi.

Eadem ob causam rectè concluditur indirectè in hac figura ex maiori vniuersali affirmatiua, & ex minori vniuersali negatiua. Exempli gratia, *omnis homo currit, nullus homo est albus: ergo aliquod currens non est albus*. Potest enim reduci ad *Ferio*, mutatis præmissis, & conuersa maiori per accidens. Exépli gratia, *nullus homo est albus, quæ est minor huiusmodi, aliquod currens est homo*, quæ propositio conuertitur per accidens maiorem huiusmodi: ergo *aliquod currens non est albus*, hunc modum vocare possumus *Fapesmo*, differt à *Fapesmo*, quod hic est in prima figura, & indiget vt minor simpliciter conuertatur; secus hic: ratio à priori huius doctrinæ est quia ostenditur in præmissis identitas vnus extremi cum medio, & negatio alterius cum eodem; vnde bene infertur negatio vnus extremi de alio, cui nititur principium logicum *dici de nullo*.

Aduerte *Fifemo*, solum differre à *Ferison*; in collo-catione præmissarum retenta eadem quantitate, & qualitate; vt *Disamis*, & *Datifi*. Item *Fapesmo*, eadem ratione differt à *Felapton*, solum est discrimen in conclusione non quidem in substantia, quia eadem est in vtriusque, sed quia *Ferison*, & *Felapton*, prædicant in conclusione extremum propositionis primo

primo loco posita, quæ cõmuniter vocatur maior. *Fapemo* verò, & *Fisimo*, prædicant in conclusione extremum præmissæ secundò prolata, quæ cõmuniter dicitur minor; vnde miror hos tres modos à dialecticis explosos, quorum eadem est ratio, quæ quinque modorum indirectè concludentium in prima figura, qui differunt à quatuor primis eiusdem primæ figuræ in sola collectione indirecta. Alia omitto, quia sunt molesta.

SECTIO XX.

Vtrum sit quarta figura?

§. 152.

A Vetroës Galeno adscribit inuentione quartæ figuræ. Conimb. i. priorum. c. 7. q. & art. 1. aiunt Aueroi fidem haberi, quia in operibus Galeni ea opinio non inuenitur; sed homini sine fide, cur est fides adhibenda? Sit tamen penes auctorem. Hæc quarta figura est, qua medium prædicatur in maiori præmissæ, & subiicitur in minori. Aristoteles autem non meminit nisi earum, quibus vel medium subiicitur in maiori, & in minori prædicatur vel subiicitur, aut prædicatur in vtraque. Et quidè primò statuendum est posse legitime concludi in ea figura totidè modis directis, & indirectis; quor in prima; quos possumus vocare *Barmaba*, *Calerem*, *Dimari*, *Firemo*, *Bamalipon*, *Calemes*, *Dimatis*, *Fesapo*, *Fresisonorum*. Exempli gratia, in *Barmaba*, omne rationale est homo, omnis homo currit, ergo omne rationale currit, in præmissis ponitur identitas extremorum cum medio; quia rationale, & currens, identificantur cum homine; in conclusione autem identificantur inter se, & de omni homine dicitur currens, & homo dicitur de omni rationali, ergo currens debet dici de omni rationali, nec consequens potest esse falsum, si præmissæ sunt veræ; si enim aliquod rationale nõ curreret, ergo aliquis homo, qui esset illud rationale non curret, quod contradicit minori admittit. Denique *Barmaba* reducitur ostensiuè ad *Barbara*, per solam translocationem præmissarum; si enim minorem ex *Barmaba*, omnis homo currit, facias maiorem in *Barbara*, illique pro maiori adiungas alteram propositionem, omne rationale est homo, quæ est maior in *Barmaba*, efficitur syllogismus in *Barbara*.

§. 153.
Calerem.
Dimari.
Firemo.
Bamalipon.
Calemes.
Dimatis.
Fesapo.
Fresisonorum.

Idem iudicium est de *Calerem*, si enim maior vertatur in minorem, est *Celerem*: *Dimari* autem est *Darij*: *Firemo* est *Ferio*; *Bamalipon* est *Bamalipon*: *Calemes* est *Celantes*: *Dimatis* est *Dabitis*: *Fesapo* est *Fapesmo*: *Fresisonorum* denique est *Frisisonorum*. Vbi aduerte in modis quartæ figuræ indirectè concludentibus semper esse conuertendas propositiones; qua ratione conuertuntur in modis respondentibus in prima figura; vt reducuntur ad quatuor modos perfectos. Exempli gratia, minor in *Fapesmo*, conuertitur simpliciter; eadem conuertitur eadem ratione in *Fesapo*, vbi est maior, de quo sectione sequenti.

§. 154.

Hæc sunt de re. Vtrum autè hi modi pertineant ad aliam figuram, distinctam à prima? Multum est de nomine. Opinor autem cum communiori consensu, non esse aliam figuram, sed esse primam, quam sententiam sequuntur Conimb. ea q. & art. 1. & probatur apertè ex §. 72. vbi probaui in nullo syllogismo esse propriè maiorem & minorem præmissam, nisi in quo altera est vniuersalis, altera particularis, aut singularis, v. g. in *Darij*, & *Ferio*, vniuersalis est maior, particularis est minor. Prima autè figura est in qua medium subiicitur in maiori, & prædicatur in minori; sed in modis particularibus

huius quartæ figuræ medium subiicitur in maiori, & prædicatur in minori; ergo non distinguitur hæc figura à prima. Probo minorem in *Dimari*, aliquod animal est homo, omnis homo currit, ergo aliquod animal currit, homo est medium, quod subiicitur in propositione vniuersali, & prædicatur in particulari. Idè cernitur in *Firemo*. Aliquod animal est homo, nullus homo currit: ergo aliquod animal non currit: & quidem cum medium in vtraque figura eodem modo sumatur, ac distribuatur, non est cur diuersæ censentur; quia actus intellectus, quibus vtroque modo ratiocinamur, sunt iidem omnino; differunt autem, quia alter prius, alter posterius elicitur. In aliis autem duobus modis vniuersalibus propriè nec est maior, nec minor præmissæ: illa autem dicitur communiter maior, in qua medium subiicitur; minor verò in qua prædicatur, quia ita fit in *Darij* & *Ferio*. Semper autem medium subiicitur in altera, quæ erit maior vbicunque ponatur; & quidem in *Celerem*, negatiua est maior, quia in illa necessariò subiicitur medium; in *Barbara* autem maior dicitur illa, in qua medium subiicitur, ne barbarè aberraret ab aliis.

Si verò maior & minor pro libito sumantur, quia primo aut secundo loco proferuntur: Respondeo ad huc non esse quartam figuram, quia ea collocatio est propositionibus extrinseca denominationis. Figuræ autem plus differunt, quia esse subiectum plus est in actu affirmante, quam extrinseca denominatio; differunt enim essentialiter hæc propositiones, *Petrus est homo*, *aliquis homo est Petrus*; differentia autem figurarum sumitur ex differentia subiiciendi, aut prædicandi medium: nulla autem cernitur in sola collocacione diuersitas. Quod si virgeas à te contendi figuras posse differre sola ea extrinseca denominatione, esto, differant. Modi quidem sunt diuersi ex sola collocacione, vt *Cesare*, atque *Camestres*, *Difamis* & *Datisi*. Verum modi facilius discriminantur claritatis ergo; ego quidem eos circumciderem, qui nulla alia ratione differunt, aut eos geminarem aliis de causis (vt sæpe insinuau) vnde dic esse in prima figura modos duo de viginti.

SECTIO XXI.

Præmonitio ad deductionem ostensiuam syllogismorum.

Syllogismi imperfecti (quales sunt omnes exceptis quatuor primis primæ figuræ) deducuntur ad perfectos; quia horum forma ita est perspicua, vt conclusio negari non possit à mentis computo. Præmoneo autem primo omnes modos initium sumere à quatuor consonantibus. *B. C. D. F.* vt *Barbara*, *Celerem*, *Darij*, *Ferio*. Cæteri modi ad hos quatuor deducuntur; qui initium sumunt à *B.* ad *Barbara*, qui à *C.* ad *Celerem*, qui à *D.* ad *Darij*, qui autem ab *F.* ad *Ferio*.

Item in nonnullis modis reperitur *M.* qua significatur in deductione illorum commutandas esse præmissas; & quæ in modo imperfecto est in primo loco, siue maior, ponenda est in syllogismo perfecto minor, siue in secundo loco. Item post aliquas vocales reperuntur nonnunquam *S.* aut *P.* *S.* significat propositionem immediatè præeuntem conuerti simpliciter. *P.* autem significat immediatè præcedentem conuerti per accidens. Vbi autem omnes hæc consonantes reperuntur, seruanda sunt omnia hæc præcepta.

SECTIO

SECTIO XXII.

Deductio ostensiuæ syllogismi imperfecti, ad perfectum.

§. 158.

Ad *Barbara* deducuntur *Bamalipon*, *Baroco*, *Baroco*, *Bocardo*, *Bamorco*, *Barmaba* & *Bamalipon*. Verum *Bormaco*, *Bocardo*, *Bamorco*, atque *Baroco*, non possunt deduci ostensiuè. Ratio à priori; quia præmissæ modi imperfecti, vel habent aliquam modi perfecti, vel saltem illi æquiualem, vel ad quam fiat immediata conuersio, habent enim obiectum realiter idem, & realiter affirmatum, vel negatum, saltem virtualiter. *Baroco* autem, & *Bocardo*, sunt modi negatiui: quorum præmissæ, nec per conuersionem, nec per transpositionem, possunt reddi affirmatiuæ, nec vniuersales; quibus opus est ad *Barbara*: deducuntur autem ad *Barbara*, per impossibile (vt patet sect. sequenti) cæteri modi deducuntur ostensiuè, vel mutando, vel conuertendo propositionem aliquam, vel vtrumque præstando: sic autem ostenditur modum imperfectum esse bonum; quia per legitimas consequentias eius præmissæ, vel totus syllogismus constituantur in aliquo modo perfecto. Exempli gratia.

§. 159.

Bamalipon, nihil differt à *Barbara* nisi in conclusione, quæ in *Barbara*, est vniuersalis atque directæ; in *Bamalipon* autem particularis, & indirecta. Dices, *Bamalipon* non posse deduci, quia *P.* constituta post tertiam vocalem signat conclusionem conuertendam per accidens; quod repugnat, quia propositio particularis affirmatiua non conuertitur nisi simpliciter. Respondeo *P.* in eo modo non significare nisi conclusionem à *Barbara* conuertam per accidens in *Bamalipon*, quam reuocari oportet ad priorem quantitatem & directè colligi, v. g. in *Bamalipon* colligitur, ergo aliquod animal est homo, debet reduci ad suam conuersam, ergo omnis homo est animal, quæ est in *Barbara*, quæ quæ per accidens conuertitur in *Bamalipon*. Igitur hic modus reducitur, reducendo conclusionem particularem in directam ad vniuersalem directam. Exempli gratia, omnis homo est animal, omne rationale est homo, ergo aliquod animal est rationale, debet mutari in hanc, ergo omne rationale est animal, qua ratione est in *Barbara*.

§. 160.

Barmaba, qui est in quarta figura, deducitur ad *Barbara*, per solam præmissarum commutationem. Exempli gratia, omne rationale est homo, omnis homo est animal, ergo omne rationale est animal: si dicas, omnis homo est animal, omne rationale est homo, &c. erit *Barbara*.

§. 161.

Bamalipon conuertitur & per transmutationem præmissarum, & per restitutionem conclusionis particularis indirectæ ad vniuersalem directam, vt patet in *Bamalipon*, à quo differt *Bamalipon*, per solam præmissarum commutationem.

§. 162.

Ad *Celerem* deducuntur *Celantes*, *Cesare*, *Camestres*; ex quarta figura, *Calerem*, atque *Calemes*. *Celantes*, per solam simplicem conuersionem conclusionis. Nullus homo currit, omne rationale est homo: ergo nullum currens est rationale, si autem dicas: ergo nullum rationale currit, erit in *Celerem*.

§. 163.

Cesare conuertitur per solam simplicem conuersionem maioris, per quam subiectum facies prædicatum. Exempli gratia, nullus homo currit, omnis leo currit: ergo nullus leo est homo: si autem in maiori dicas, nullum currens est homo, inferes cum eadem minori conclusionem eandem in *Celerem*.

§. 164.

Camestres conuertitur per commutationem præmissarum, & per commutationem præ-

missarum; & per simplicem conuersionem minoris & conclusionis. Exempli gratia, omnis leo currit, nullus homo currit, ergo nullus homo est leo; si autem dicas; Nullum currens est homo, omnis leo est currens, ergo nullus leo est homo, videbis minorè ex *Camestres*, conuersam simpliciter, & factam maiorem; similiter, & conclusionem; quo patet deduci ad *Celerem*.

Calerem deducitur per solam præmissarum transmutationem, quia per illam solum differt à *Celerem*, vt *Barmaba*, & *Barbara*. *Calemes* autem, & per transmutationem præmissarum; insuper, vt *Celantes*, per simplicem conuersionem conclusionis. Exempli gratia, omnis homo currit, nullum currens est brutum, ergo nullum brutum est homo; si autem dicas, nullum currens est brutum, omnis homo currit: ergo nullus homo est brutum, erit *Celerem*, vbi conclusio ex *Calemes*, conuersa est simpliciter, & minor in maiorem commutata.

Ad *Darij* reducuntur *Dabitis*, *Darapti*, *Difamis*, *Datisi*; è quarta figura, *Dimari*, & *Dimatis*. *Dabitis*, per solam conuersionem simplicem conclusionis. *Darapti* verò per solam conuersionem per accidens minoris. Exempli gratia, omnis homo currit, omnis homo est animal; si loco huius dicas, aliquod animal est homo, inferes in *Darij*, ergo aliquod animal currit. *Difamis* conuertitur per transmutationem præmissarum, & simplicem conuersionem maioris, & conclusionis. Exempli gratia, aliquis homo currit, omnis homo est animal, ergo aliquod animal currit: si dicas, omnis homo est animal, aliquod currens est homo: ergo aliquod currens est animal, conficies in *Darij*: vbi vides hæc duo præcepta seruata. *Datisi* reducitur per solam simplicem conuersionem minoris. Exempli gratia, omnis homo currit, aliquis homo est animal: si loco huius dicas, aliquod animal est homo, inferes, ergo aliquod animal currit, quæ conclusio inferetur in *Datisi*, & in *Darij*.

Dimari reducitur ad *Darij*, sola præmissarum transmutatione. *Dimatis* autem per transmutationem præmissarum, & conuersionem simplicem conclusionis. Exempli gratia, aliquod currens est homo, omnis homo est animal, ergo aliquod animal est currens: si dicas, omnis homo est animal, aliquod currens est homo, ergo aliquod currens est animal; erit in *Darij*, per solam obseruationem horum præceptorum.

§. 167.

Ad *Ferio* deducuntur *Fapesmo*, *Frisisonorum*, *Festino*, *Felapton*, *Fisimo*, & *Fapemo*. È quarta figura, *Firemo*, *Fesapo*, *Fresisonorum*. *Fapesmo* mutatis præmissis, minori conuersa per accidens; minori verò simpliciter. Exempli gratia, omnis homo currit, nullum brutum est homo, ergo aliquod currens non est brutum, sic reducitur incipiendo à conuersione simplici minoris. Nullus homo est brutum. Deinde conuertendo per accidens maiorem, aliquod currens est homo. Deinde in conclusione inferitur: ergo aliquod currens non est brutum, & efficitur *Ferio*, quæ conuersio est difficilis propter tria præcepta præmissarum. Nec facilius deducitur *Frisisonorum*, propter totidem præcepta; debent enim inuerti præmissæ, & conuerti vtraque per accidens. Exempli gratia, aliquis homo currit, nullum brutum est homo, ergo aliquod currens non est brutum, incipit à conuersione simplici minoris, nullus homo est brutum; & persequere conuersionem simplicem maioris, aliquod currens est homo: & infer in *Ferio*: ergo aliquod currens non est brutum.

Festino conuertitur per solam conuersionem simplicem maioris: nullus homo currit, aliquod animal currit, ergo aliquod animal non est homo. si in maiori dicas, nullum currens est homo, efficitur argumentum

§. 169.

Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

N

in

Felapton. in ferio. Felapton reducitur sola conuersione minoris per accidens, nullus homo currit, omnis homo est albus, ergo aliquod album non currit, conuertitur in Ferio si in minori dicas, aliquod album est homo.

§. 170. Fesemo. Fesemo reducitur, & præmissarum inuersione, & conuersione simpliciter maioris. Exempli gratia, aliquis homo currit, nullus homo est albus, ergo aliquod currens non est album, incipe à minori, nullus homo est albus, & minorem conuerte simpliciter, aliquod currens non est album, & inferes in Ferio, ergo aliquod currens non est album. Fesemo reducitur mutatis præmissis, & maiori conuersa per accidens. Exempli gratia, omnis homo currit, nullus homo est albus, ergo aliquod currens non est album, sic reducitur, nullus homo est albus, aliquod currens est homo, ergo aliquod currens non est album. Ecce hos modos in Ferio, quos tamen dialectici damnant.

§. 171. Firemo. E quarta figura, Firemo, per solam præmissarum inuersionem. Exempli gratia, aliquis homo currit, omne currens est album, ergo aliquis homo est albus; si dicas, omne currens est album, aliquis homo currit, ergo aliquis homo est albus, est in Ferio. Fesapo differt à Fesepino, sola præmissarum ferie; reducitur ad Ferio, simplici conuersione maioris, & minoris per accidens. Exempli gratia, nullus homo currit, omne currens est animal, ergo aliquod animal non est homo, incipe à simplici conuersione maioris: nullum currens est homo, persequere conuersionem per accidens minoris, aliquod animal est currens, ergo aliquod animal non est homo.

§. 172. Frefesonorum. Frefesonorum responderet Frefesonorum, reducitur ad Ferio, minori, & maiori simpliciter conuersis. Exempli gratia, nullus homo currit, aliquod currens est animal, ergo aliquod animal non est homo, conuerte simpliciter maiorem, nullum currens est homo. Item & minorem, aliquod animal est currens, ergo aliquod animal non est homo. Hic aduerte conuersionem Frefesono, quem §. 113. dixi ad Ferio reduci, esse in secunda figura. Exempli gratia, aliquod animal currit, nullus homo currit, ergo aliquod animal non est homo, conuertitur autem mutatis præmissis & minori conuersa simpliciter. Exempli gratia, nullum currens est homo, aliquod animal currit, ergo aliquod animal non est homo. Vnde patet hunc modum iniuste exulare ab utriusque classe.

§. 173. Fitesmo. Vando quis negat consequentiam in aliquo modo legitime concludente, ducitur ab argumentatore ad syllogismum perfectum, vt ex vna præmissa concessa, & contradictorio conclusionis (quod etiam concedit) cogitur admittere conclusionem directe contradicentem vni è præmissis concessis. Vocatur hæc deductio ad impossibile, quia repugnat rem simul esse, & non esse, ac proinde non potest simul negari, & affirmari. Aduerte primò, hanc deductionem fieri (sumendo propositionem contradictoriam conclusioni negata; quam negare non potest qui responderet. Si enim negat hanc Aliquis homo currit, cogitur fateri hanc. Nullus homo currit. Deinde ex illa propositione contradicente conclusioni, & ex altera è præmissis efficitur syllogismus perfectus, in quo infertur conclusio contradicens præmissæ concessæ in syllogismo imperfecto, & quæ reticetur in imperfecto. E.g. in Baroco, omnis homo currit, aliquod animal non currit, ergo aliquod animal non est homo. Si quis neget hanc

conclusionem, debet arguens inferre: ergo omne animal est homo, quod negari non potest, nisi simul negentur duo contradictoria; deinde cum maiori ipsius Baroco, & cum hac contradictoria posita pro minori efficitur hic syllogismus in Barbara, omnis homo currit (vt concedis in Baroco) & omne animal est homo, (vt cæcessisti); ergo omne animal currit, quod contradicit minori in Baroco, vbi obserua expunctam à Barbara minorem cui contradicit conclusio.

§. 174. Secundo obserua modos perfectos non esse deducendos ad impossibile, quia ipsi sunt in logica prima principia; quæ, si negentur, probanda sunt à priori per principia metaphysica; quæ sunt cæteri vni tertio, &c. quod si hæc quis neget, finatur vt amens, & quamuis interdum prima principia probari liceat ab absurdo: hic tamen non est locus huic probationi; quia debet progredi arguens, ita vt respondens concessis præmissis cogatur concedere conclusionem; ac omnis conclusio est minus clara, quam in prima figura, in huius autem modis æquæ est clara in singulis: ergo hi modi non sunt deducendi ad impossibile. Confirmatur, si quis negat conclusionem in Darij, & admittat eius contradictoriam negatiuam; si quis ex hac, & alia præmissa è Darij, concludat in Celarem, opprimens, vt admittatur conclusio in Celarem, & affirmetur contradictoria alterius præmissæ, an qui primam negauit in Darij, non negabit secundam in Celarem? quod si nõ admittit eam in Celarem nunquam contingeret contradictionis. Adde Darij, non posse reduci, nisi prius ad Camestres, deinde ad Celarem; ac si facilius non negaretur conclusio Camestrica. Vnde miror Aristotelem per tot flexus conatum reductionem Darij ad Celarem, & Ferio ad Celarem, deinde ad Celarem ostensiuè, quod & si fieri possit, est tamen inutile.

§. 175. Possunt ergo reduci quinque modi indirecti primæ figuræ, &c. quatuor secundæ & sex tertiæ: modi è quarta reduci possunt, quinque vltimi & indirecti, vt quinque primæ; nisi quod ex illis expungitur minor, quando ex iis expungitur maior, & è conuerso, quia quarta & prima solum differunt ordine præmissarum, reliquos modos, quos legitimos esse probaui, deducendos conabor. Quatuor dictionibus vtitur ad hanc deductionem. Prima, nesciebam, secunda, odiebam, tertia, letare, quarta, Romanis, in quibus reperiuntur, A. E. I. O. Prima significat modum perfectum vniuersalem affirmatiuum Barbara. Secunda vniuersalem negatiuum Celarem. Tertia particularem affirmatiuum Darij. Quarta particularem negatiuum Ferio. Prima dictio quinque habet vocales significantes quinque modos indirectos primæ figuræ, singulos suo ordine. Prima Baralipiton, &c. Secunda continet quatuor vocales significantes suo ordine quatuor modos secundæ figuræ. Tertia & quarta continent sex vocales significantes sex modos tertiæ figuræ. Modus ergo imperfectus suo ordine respondens vocali A, reducitur ad Barbara, respondens E, ad Celarem; respondens I ad Darij; respondens O, ad Ferio. Exempli gratia, dubitat quis ad quem modum reducatur Fesfino, videt eum esse tertium in secunda figura, cui respondet tertia vocalis secundæ dictionis, Odiebam, quæ vocalis est E, vnde cernit reduci ad Celarem.

§. 176. Baralipiton, reducitur ad Celarem, posito pro maiori contradictorio conclusionis: maior autem Baralipitica fit minor in Celarem, infertur autem contradictorium minoris concessæ eam conuertendo per accidens. Sic conuertuntur omnes modi primæ figuræ, Celantes excepto: differunt tamen aliqui in conuersione minoris. E. g. omnis homo currit, omne

omne risibile est homo: ergo aliquod currens est risibile: sic conuertitur, nullum currens est risibile, omnis homo currit, ergo nullus homo est risibilis. hæc conclusio contradicit huic, aliquis homo est risibilis, hæc autem conuertitur per accidens hanc, omne risibile est homo, quæ est minor concessa in Baralipiton. Baralipiton reducitur eodem modo, nisi quod de eius maiori dicuntur, quæ dicuntur de minori Baralipiton, quia hi duo modi differunt sola præmissarum collocatione.

§. 177. Celantes. Celantes ad Darij, sumpto contradictorio conclusiõis pro minori, & minori pro maiori infertur contradictorium maioris conuersa simpliciter. Exempli gratia, nullus homo currit, omne risibile est homo, ergo nullum currens est risibile, reducitur autem sic, omne risibile est homo, aliquod currens est risibile (quod est contradictorium conclusionis) ergo aliquod currens est homo, quæ contradicit huic, nullum currens est homo, hæc autem conuertitur simpliciter hanc, nullus homo currit, quæ fuit maior in Celantes concessa, sic conuertitur Celantes, cuius maiori tribuuntur, quæ minori Celantes.

§. 178. Dabitis. Dabitis ad Celarem, sumpto contradictorio conclusionis pro maiori, & maiori pro minori infertur contradictio minoris concessæ conuersa simpliciter (vt dixi de Baralipiton.) Dimatis conuertitur vt Dabitis, nisi quod minori Dimatica tribuuntur, quæ maiori Dabitica. Fesfimo ad Barbara, sicut Dabitis ad Celarem. Fesfimo autem vt Fesfimo, excepta collocatione præmissarum. Frefesonorum ad Darij, sicut dabitis ad Celarem. Frefesonorum, autem vt, Frefesonorum, seruato discrimine præmissarum. Vnde patet hos quatuor modos conuerti sumpto contradictorio conclusionis pro maiori, & maiori pro minori, & inferre contradictorium maioris conuersæ per accidens, aut simpliciter. Celantes verò sumit contradictorium conclusionis pro minori, & minorem pro maiori.

§. 179. Quatuor modi secundæ figuræ reducuntur sumpto contradictorio conclusionis pro minori cum eadem maiori, infertur autem contradictorium minoris. Cesare ad Ferio, quia respondet primæ vocali, odiebam. Exempli gratia, nullus homo currit, omne brutum currit, ergo nullum brutum est homo, sic conuertitur, nullus homo currit, quæ est maior Cesarea; aliquod brutum est homo, quæ est contradictio conclusionis negata in Cesare; ergo aliquod brutum non currit, quæ contradicit minori in Cesare, concessa.

§. 180. Camestres. Camestres ad Darij, Fesfimo reducitur ad Celarem, Fitesmo item, nisi quod minor fiesfina sumitur pro maiori, quia differt à Fesfimo collocatione præmissarum, Exempli gratia, aliquis homo currit, nullum brutum currit, ergo aliquis homo non est brutum, reducitur sic, nullum brutum currit, quæ est minor fiesfina; sed omnis homo est brutum, quæ est contradictio conclusionis negata in Fitesmo; ergo nullus homo currit, quæ contradicit maiori Fitesmo concessa.

§. 181. Baroco. Baroco ad Barbara, cuius exemplum præmissi §. 173. Bormaco ad eundem Barbara, nisi quod minor Bormacica ponitur in Barbara, pro maiori, & maior Barocica retinetur in Barbara, vt dixi de Fitesmo, & Fesfimo, quod cernitur ex collocatione vocalium.

§. 182. Sex modi tertiæ figuræ reducuntur sumpto contradictorio conclusionis pro maiori cum eadem minori, ex quibus infertur conclusio opposita maiori. Exempli gratia, Darapti, reducitur ad Celarem, quia respondet primæ vocali, Letare. Omne animal currit, omne animal est viuens, ergo aliquod viuens currit, Philosophia Petr. Hurt. de Adendo 7a.

sic conuertitur, nullum viuens currit, omne animal est viuens, ergo nullum animal currit, quæ conclusio non est contradictoria, sed contraria maiori concessæ in Darapti; est autem idem impossibile, quia cum duæ contrariæ propter inclusam contradictionem, non possint esse veræ, ita nec possunt simul concedi. Ceteri quinque modi inferunt propositionem contradictoriam excepto Felapton. Felapton reducitur ad Barbara. Exempli gratia, nullus homo currit, omnis homo est animal, ergo aliquod animal non currit; sic reducitur, omne animal currit, omnis homo est animal, ergo omnis homo currit, quæ est contraria maiori concessæ: ita reducitur Fesfimo, qui concludit indirectè eandem propositionem ex iisdem præmissis mutata collocatione, vnde maior Fesfina sumitur pro maiori in Barbara.

§. 183. Disammi. Disammi ad Celarem, exempli gratia, aliquis homo currit, omnis homo est albus, ergo aliquod album currit, sic conuertitur, nullum album currit, omnis homo est albus, ergo nullus homo currit: quod contradicit maiori concessæ. Datisi, ad Ferio, quia respondet primæ vocali Romanis, exempli gratia, omnis homo est albus, aliquis homo currit, ergo aliquod currens est album; sic reducitur, nullum currens est album, aliquis homo currit, ergo aliquis homo non est albus. Bocardo ad Barbara, Bocardo. Bocardo, similiter & Bamoco, nisi quod huius conclusionis contradictorium sumitur pro minori. Ferison ad Ferio. Darij, item & Fesemo, mutatis præmissis, Fesemo.

SECTIO XXIV.

De alijs syllogismis.

§. 184. Aristoteles probauit modos tertiæ figuræ per syllogismum expositorium, cuius medium est singulare in singulari, exempli gratia, hoc animal est hoc rationale. Petrus est hoc animal: ergo Petrus est hoc rationale, vbi seruatur lex primæ figuræ. In præmissis euidenter ostenditur identitas extremorum cum medio; in conclusione autem earundem inter se: in imo arbitror hoc syllogismorum genus omnium perspicuissimum, quia dispositio, siue figuræ, est communis cum alijs; termini autem sunt singulares, alieni à confusione præceptorum de distributione, & suppositione medij. Potest item fieri negatiuus. Exempli gratia, primogenitus Antonij non est rex, Franciscus est primogenitus Antonij, ergo Franciscus non est Rex. Potest item fieri in secunda figura. Exempli gratia, Philippus est hic homo, Antonius non est hic homo, ergo Antonius non est Philippus. Nam in præmissa maiori ponitur identitas vnius extremi cum medio, in minori autem alterum extremum remouetur à medio; in conclusione verò remouetur ab altero extremo. identificatio cum medio. Hic modus reducitur ostensiuè ad primam figuram mutatis præmissis & minori & consequentia simpliciter conuersis, quia respondet Camestres. Exempli gratia, hic homo non est Antonius, Philippus est hic homo, ergo Philippus non est hic homo, ex iisdem præmissis mutatis potest concludi, sicut in Cesare; item ad impossibile reduci possunt hi duo modi alter ad affirmatiuum, alter ad negatiuum modum primæ figuræ vt Cesare & Camestres, in tertia figura potest confici syllogismus expositorius. Exempli gratia, Petrus currit, Petrus est hoc animal, ergo hoc animal currit, reducitur ostensiuè sicut Datisi, mutata minori simpliciter, potestque reduci ad impossibile more ipsius Datisi; item negatiue fieri potest vt Bocardo, Petrus non currit, Petrus est hoc animal, ergo hoc animal non currit.

§. 185. Syllogismus modalis constare potest, vel vtraque propositione modali, vel altera. Hic vltimus frequenter esse solet. Exempli gratia, *omnem hominem currere est possibile, & aliquod animal est homo, ergo aliquod animal currere est possibile.* ratio à priori bonitatis huius syllogismi est, quia maior propositio æquiuale huius, *omnis homo potest currere*, cum qua & minori & consequentia præmissis conficitur syllogismus in *Darii*, vnde licet eorum dictum dicatur à dialecticis esse subiectum, solus etiam homo reipia est subiectum, de quo prædicatur possibilis cursus.

§. 186. Syllogismus infinitans constat vtraque præmissa infinitante, alioquin constabit pluribus, quam tribus terminis. Exempli gratia, *omne non rationale est non homo, omnis lapis est non rationale, ergo omnis lapis est non homo*, si autem diceret, *nullus lapis est rationale*, non recte concluderetur, quia termini sumuntur diuerso modo, nempe finitè & infinitè. Item minor propositio esset negatiua: posita autem præmissa sunt affirmatiua. Dixi enim in summulis terminum infinitantem affirmare aliquid distinctum à termino infinito, & negare significationem illius, vt *non homo*, affirmat aliquid distinctum ab homine, & negat hominem. Alia omitto, quia plus habent fastidij, quam commodi. Item omitto syllogismos inutiles, eorumque fallacias: in singulis enim figuris eos indicavi atque vniuersim illi sunt vitiosi, qui constant, vel ex puris particularibus, vel ex puris negatiuis, vel ex medio particulari, vel quando concluduntur vel diuersi termini, vel diuerso modo accepti, quam in præmissis. Item omitto artem inueniendi medium, quia nugis scæter, quam si vocant *pontem asinorum*, arbitror non tam id propter auditores, quam in præceptores dictum, quid enim turbant animos? aut quæ potest esse ars inueniendi medium, nisi aut ingenij acumen, assiduum studium, & crebra exercitatio? si quis enim rationem intenet ad probandam conclusionem, eam tenetur disponere in aliqua figura è tribus, neque opus est illum onustare præceptis.

SECTIO XXV.

De consequentia.

§. 187. Consequentia est bona deductio vnus termini ex alio. Iam dixi nullam esse legitimam, nisi in syllogismo, extra quem sunt aliqua, non quidem legitima, & formales, sed materiales. Exempli gratia, à superiori ad inferius negatiua valet consequentia, vt *non est animal, ergo non est homo*. Ratio à priori, quia homo non potest esse sine eo quod est de eius essentia. Ab inferiori autem ad superius valet consequentia affirmatiua, propter eandem rationem. Exempli gratia, *est homo, ergo est animal*; non tamen valet negatiua, quia hæc est mala consequentia, non est homo, ergo non est animal, quia ratio superior potest repetiri in alia specie.

§. 188. Ex opposito consequentis infertur oppositum antecedentis. Exempli gratia, *Petrus currit, ergo mouetur, ly mouetur, est consequens ex ly currit antecedente*, vnde rectè infertur, *non mouetur, ergo non currit*. Dices hanc regulam esse falsam, vt patet in præsentia, *res euidenter est impossibile, ergo euidenter est incredibile*. Impossibilitas euidentis est antecedens, incredibile euidentis est consequens; ex opposito huius consequentis, non sequitur oppositum sui antecedentis, est enim mala consequentia, est eni

demer credibile, ergo est euidenter possibile, vt patet in mysteriis Fidei. Respondeo, regulam esse optimam, res enim sunt tam euidenter possibles, quam credibiles si euidentia eodem modo sumatur. Nam si ego haberem euidentiam physicam de credibilitate mysteriorum, eandem haberem de mysteriis ipsis: ostendi enim in 3. part. disp. 42. mysterium Trinitatis euidenter cognosci, quod ad an est, ab eo, qui euidenter cognoscit diuinam reuelationem. Nostra autem mysteria sunt credibilia euidenter; non euidentia physica, alioquin nullus posset illis dissentire, quia euidentia physica necessitat intellectum, saltem quo ad speciem actus: sunt tamen credibilia euidenter moraliter, id est, tot argumentis proponi, vt à nullo absque peccato possint non credi, quo genere euidentia potuntur mysteria ipsa, nullus enim opinari potest ea posse aliter contingere, quam proponuntur ab Ecclesia, sed quia euidentia in ipsis mysteriis sumitur pro euidentia physica, credibilitas autem sumitur pro morali, ea ratione ex vna non sequitur alia.

Hæc tamen non sufficiunt: non enim agimus de euidenti credibilitate, vt est denominatio extrinseca ab actu fidei quo credimus: Hæc enim est euidentia moralis tantum: sed agimus de obligatione ad credendum: quæ credibilitas, id est, obligatio ad credendum, est physice euidentis: est enim tam clarum hominem, cui mysteria fidei proponuntur euidenter teneri ad assensum firmum; quam est euidentis nunc esse lucem. Hinc tamen non infingitur hoc dialecticum principium.

Ad obiectionem respondeo regulam esse optimam inter omnes terminos antecedentem & consequentem: qui sunt illi inter quos est connexio & consequentia: vt *cursum & motus*: hic enim infertur logicè ex illo; & primi negatio ex negatione secundi. At vero *credibile & possibile* non sunt termini antecedens & consequens: quia sumuntur ex diuersis causis: vnde hæc consequentia est *incredibile, ergo impossibile*; non est ab opposito consequentis ad oppositum antecedentis: quia est ab opposito possibilis & credibilis; de quo latè disput. 22. de fide lect. 2.

Quando aliquid infertur ex consequenti, infertur etiam ex antecedenti. Exempli gratia, *currit, ergo mouetur*, si ex hoc consequenti mouetur, inferas, *ergo non quiescit*, illud poteris inferre ex antecedenti, quia quod conuenit inferiori conuenit etiam superiori. At vero quod infertur ex antecedenti, non infertur ex consequenti. Exempli gratia, ex cursu Petri bene infertur, *Petrum velociter moueri*, quod non infertur ex motu. Potest enim moueri, quin velociter, non tamen currere.

Ex antecedenti falso aliquando sequitur verum consequens. Exempli gratia, *Petrus est equus, ergo Petrus est animal*, consequentia est bona, quia ex equo bene infertur animal, sicut ex specie genus. Item consequens est verum non ex connexionem Petri & equi, sed quia Petrus est in aliqua specie animalis. Ex antecedenti contingenti potest sequi consequens necessarium, vt *Petrus sentit, ergo est animal*. Item, ex antecedenti impossibili aliquando sequitur possibile & necessarium, vt *Petrus est equus, ergo est animal*: at ex antecedenti vero non potest sequi impossibile, quia antecedens simul esset possibile, & impossibile.

DISPV

DISPUTATIO XI.

De demonstratione.

§. 1. SYLLOGISMVS topicus & demonstratiuus non differunt in forma, sed in materia, quia demonstratiuus habet actus certos, & euidentes, topicus incertos, & obscuros. Logicus igitur agit de materia demonstrationis, tanquam de essentiali parte sui obiecti adæquati attributionis, non verò agit de materia particulari: hoc enim spectat ad scientias reales, sed de materia in communi.

SECTIO I.

De præcognitis.

§. 2. PRÆCOGNITIO est præmissa, præcedens, siue præuia cognitio. Hæc potest esse connexa cum subsequenti tanquam principium cum effectu, vel potest esse disparata, in quo sensu non agitur in præsentia, sed in priori: est igitur præcognitio quæuis notitia, ex qua alia sequitur, sic sentio exterior est præcognitio tum ad sensationem internam sensus communis, tum ad intellectionem, item phantasia ad apprehensionem, & hæc ad iudicium. Cognitiones sensibiles demonstrationem necessariò præcedunt, de quibus nunc non disputatur. Totam etiam demonstrationem præcedunt apprehensiones, & penetrationes terminorum, neque enim possumus alteram in partem contradictionis inclinari, quin apprehendamus terminos, & voces, & obiecta significata per illas: quod si principia sint per se nota, vel prima, nulla præcedit cognitio præter apprehensionem terminorum, quod si non sint prima, ad eorum cognitionem demonstratiuam præcognoscendum est quiddam certum, & euidentem talium principiorum, scilicet prima eorum principia, vnde ipsi deducuntur assensus.

§. 3. Ante conclusionem præcognoscenda sunt præmissa: quia hæc sunt illius causa, siue formalis ratio obiectiua, sub qua conclusio cognoscitur. De his præcognitis, siue præmissis disputat Aristoteles in libris de posteriori resolutione, & dialectici cum illo, non verò de præcognitis ad totam demonstrationem. Quod patet, tum ex ratione præmissarum, quæ præcognita vocantur; tum etiam quia omnia, quæ præcognoscenda vult Aristoteles, in ipsis præmissis cognoscuntur, scilicet quidditas, & existentia subiecti, & quid vocis conclusionis.

§. 4. Ante conclusionem præcognoscenda sunt præmissa: quia hæc sunt illius causa, & formalis ratio. Primum ad quamuis demonstrationem non requiritur cognitio vniuersalissimorum principiorum, vt *Totum est sua parte maius. Quodlibet est vel non est*. Nam sine hac cognitione possunt cognosci alia principia magis particularia, & ex illis inferri conclusio. Secundò, non semper est scienda vocis significatio, nec quid vocis, nam qui propria inquisitione demonstrat, non vtitur vocibus, vtum autem præcognoscenda sit bonitas illationis per actum reflexum? an vero sufficiant ipsæ præmissa? dicemus disput. 7. de anima, sectione 5. non est necessaria ea cognitio.

§. 5. Aristoteles duo præcognita requirit, prædicatum, & subiectum, de subiecto dicit præcognoscendum. *Philosophia Petr. Furr. de Mendoza.*

dum esse an existat? scilicet actu, vel potentia: quia non entis, id est non existentis actu, vel potentia, cum nullæ sint proprietates, non oportet passionem indagare, incerti sit-ne res possibilis? vel non? de prædicato præcognosci debet quid significat: de quo non præcognoscitur, vtrum conueniat subiecto? quia hoc quaeritur, & probatur in demonstratione, non enim præsupponitur, quod probatur: quia supponeretur intentum probandum, neque esset disputationis locus. Neque item præcognoscitur, vtrum prædicatum existat? quia accidentia communia, vt albedo, existere possunt, & non in hoc subiecto: tamen propria passio, quæ ostenditur in demonstratione, de qua philosophus agit, non potest existere nisi in illo, & licet esse possit sine illo, cum quaeritur, vel monstratur suo subiecto conuenire, simul ostenditur eam esse possibilem: nam si esset impossibilis, non posset monstrari suo subiecto conuenire.

Dices, diminutè numerari præcognita ab Aristotele: quia etiam essentia rei est præcognoscenda ad conclusionem. Respondeo primò eam includi in præcognitione subiecti, cuius existentia præcognoscitur: male enim inquirimus, vtrum res existat nec ne? quin cognoscamus eius essentiam vt si quaeras sit-ne possibilis lupus? statim rogaris, quid est lupus? Respondeo secundò, essentiam esse medium, siue rationem formalem, quæ cum vtraque præmissa disponatur, spectat ad præcognitum complexum (quod est tota propositio: hic autem agitur de incompleto (quod est pars propositionis): igitur vno verbo dicam, præcognita sunt vtraque præmissa, & quiddam ad illarum assensum requiritur, & nihil aliud, quia cognitio quid nominis conclusionis continetur in extremitate vnus præmissa.

SECTIO II.

De veritate præmissarum.

§. 7. SYLLOGISMVS fallax ab aliis differt vel quia non bene concludit, qui propriè non est syllogismus, vel ratione materiae, quæ licet sit bene disposita, propositiones sunt aut omnino aut ex parte falsæ. Probabilis differt à demonstratiua, quia & materiam bene disponit, & propositiones habet probabiles, quæ neque omnino apparent veræ, vel falsæ, sed possunt in vtramque partem iactari.

Veritas est conformatio actus cum obiecto; ita vt idem sit in obiecto, quod relucet in actu: vel vt obiectum sit, sicut repræsentatur per actum. De qua latè disput. 9. de anima. Hic præstringam quæ ad logicum spectant. Præmissas esse veras in demonstratione est luce clarius. Primò, quia si aliqua sit falsa, non erit euidentis ex natura rei (de quo disput. 8. de anima, sectione 3.) & consequenter nec principium euidentis demonstrationis. Secundò, quia si demonstratio est à priori, debet esse cognitio rei per causam, ita vt causa cognita moueat ad conclusionem; at falsa præmissa non potest esse causa conclusionis veræ, quia ratio, ob quam assentimur vnioni extremorum inter se est per assensum vnionis eorundem cum medio: at non vniantur extrema medio, si qua sit falsa præmissa, vt in hoc syllogismo, *lapis est substantia, homo est lapis, ergo homo est substantia*. Quod si demonstratio sit à posteriori, debet esse per effectum, qui effectus cognitus est

causa conclusionis, quod repugnat, si præmissa sit falsa, ut patet in hoc syllogismo, *risibile est rationale, lapis est risibilis, ergo lapis est rationalis*. Cum ergo risibilitas lapidi non vniatur, malè potest ex ea inferri vniò eiusdem lapidis cum rationali, quod iam patet ex tertia ratione.

§. 9. Tertiò, quia conclusio resoluitur in præmissas, quæ pro ratione conclusionis redduntur; sed conclusio non potest resolui in falsam præmissam, quia efficit sensum falsum; ergo nulla præmissa potest esse falsa. Probat minor in syllogismo primo proposito, si enim inquiras cur homo sit substantia? respondebitur, quia lapis est substantia, & homo lapis: quæ causalis est falsa, vnde conclusio vera deducta ex principio falso, habet virtualiter falsitatem, scilicet in resolutione, quod demonstrationi repugnat.

§. 10. Sed obiciet: Ex vna præmissa falsa sequitur vera, & euidens conclusio; sed hæc conclusio est demonstrata; ergo demonstratio potest constare præmissa falsa. Probat maior hoc syllogismo, *omnis lapis est substantia, omnis homo est lapis, ergo omnis homo est substantia*. Distinguo maiorem. Conclusio vera sequitur formaliter ex præmissa falsa, negatur; materialiter ex illa, & formaliter ex alia, conceditur: verbi gratia. *Substantia est accidens, accidens est ens, ergo substantia est ens*, hæc conclusio non sequitur ex illa formaliter, *substantia est accidens*; sed materialiter tantum.

§. 11. Ad quod aduerte, tunc ex præmissa falsa sequi veram conclusionem, quando prædicarum conclusionis est vniuersalius, quàm subiectum, de quo prædicatur, vel propter identitatem materialem subiecti cum prædicato, tunc autem inferitur vera conclusio, quia prædicatum vniatur subiecto tam in vna præmissa, quàm in conclusione ratione suæ vniuersalitatæ, ut in hoc syllogismo, *lapis est substantia, homo est lapis; ergo homo est substantia*: ratio est, quia substantia conuenit homini, & lapidi tantum ratio superior, atque ea propter verè de vtraque prædicatur; quod si non esset vniuersalius quàm lapis, aut homo, non posset inferri vera conclusio: inferitur igitur ea conclusio non ex hac propositione, *homo est lapis*, sed ex hac ibi vniuersaliori contenta, *homo & lapis sunt substantia*.

§. 12. Hæc certa, illud in controuersiam reuocatum; vtrum præmissæ sint veriores conclusione? Ad quod aduerte, veritatem formaliter consistere in actu intellectus, agimus enim in præsentia de sola veritate in dicendo (vt præmissæ §. 8.) fundamentum autem veritatis est ipsum obiectum: ab eo enim, quod res est, vel non est, propositio dicitur vera, vel falsa.

§. 13. Nunquam dubitari, vnam propositionem alia esse veriolem repugnare; quia veritas consistit in eo, quod actus representet obiectum sicut est, siue in adæquatione actus cum obiecto; sed si vnus actus adæquatur cum obiecto, non potest alius magis adæquari cum illo, quia hæc conformatio consistit in indiuisibili; ergo non potest vnus actus esse verior alio. Si enim Petrus currit, tam vera est hæc propositio, *Petrus currit*, quàm hæc, *Petrus est homo*, quia vtriusque obiectum eodem modo est, quo representatur per eos actus.

§. 14. Confirmatur. Vnum punctum non est maius alio; quia vtrumque est indiuisibile; ergo neque vna veritas maior alia, immo nec fundamentaliter vna est verior alia; quia licet vnum obiectum sit magis necessarium, non tamen verius; quia cursus Petri, licet sit contingens, tam est fundamentum cognitionis veræ, quàm essentia ipsius Petri; hæc in parte quo differunt? atque hæc est veritas fun-

damentalis, quia dicit ordinem ad formalem veritatem, quam fundat, vt vniuersalitas fundamentalis dicit ordinem ad formalem.

Sed obiciet Aristotelem asserentem hanc propositionem, *bonum est bonum, veriolem esse hæc, bonum non est malum*. Respondetur ab Aristotele non sumi ibi veriolem pro veritate formali, aut materiali, siue fundamentali; sed pro maiori proprietate, & formalitate, quia vna propositione explicatur ratio boni, in alia verò eiusdem contrarij negatio.

Secundò obiciet vnum actum esse certiolem alio, & euidentiolem; ergo & veriolem. Nego consequentiam, quia euidentia & certitudo suscipiunt magis, & minus, (vt dicam sectione sequenti;) at veritas non suscipit magis, & minus, quia obiectum non potest esse magis, aut minus representatum, sicuti est per vnum actum, quàm per alium. Quæ de re agitur disputat §. 8. de fide.

Tertiò, quia vnus actus est essentialiter perfectior alio, ergo & verior. Nego consequentiam, qui licet vna veritas sit alia essentialiter perfectior propter identitatem cum actibus diuersis, neutra tamen est maior, quia hoc sumitur ex conformatione cum obiecto, vt duæ partes materiæ aureæ sunt æquales, item duæ partes lignæ; æquales non est maior in partibus aureis, quàm ligneis, licet sit perfectior pro diuersitate materiæ. Item modius aureus melior est modio ligneo, sed in ratione mensuræ vterque est æqualis. Ita veritas est quedam quasi mensura actus cum obiecto. Confirmatur, actus visionis beatæ essentialiter est perfectior actu fidei de mysterio Trinitatis, & tamen neuter est verior; tum quia vterque dicit obiectum sicut est; tum etiam quia cum diuina Fides innitatur testimonio & authoritati diuinæ, habet omnem veritatem, quam potest habere, nihil enim est magis verum, quàm quod Deus dicit; ergo ex maiori perfectione actus non potest vna veritas esse maior alia.

Obiciet quartò, quia propter quod vnum quodque tale, & illud magis, sed conclusio est vera propter præmissas, ergo præmissæ sunt veriores. Admisso nunc illo pronuntiato (quod multiplicem continet falsitatem) nego consequentiam, conclusionem, scilicet, esse veram propter præmissas, quia ex falsa præmissa sequitur conclusio vera. Formaliter enim est vera, quia representat obiectum sicuti est: at ex præmissis non sumitur, sed ex illis à nobis cognoscitur veritas.

Quintò, quia vnus actus est falsior alio; magis enim mentitur, qui dicit hominem esse lapidem, quàm qui dicit hominem esse leonem; quia magis distat lapis ab homine, quàm leo; ergo è contra vnus actus poterit esse verior alio.

Negant aliqui consequentiam; & quidem merito in adductis exemplis. Etenim in propositionibus de obiecto consistente (vt aiunt) in indiuisibili; earum veritas & falsitas consistit etiam in indiuisibili; & vtraque propositio æquè est difformis, aut æquè conformis obiecto. Vnde hæc propositio *Petrus currit*, Petro non corrente tam est falsa, quàm hæc, *Petrus non est homo*: quia tam adæquatè aberrat à vero, quàm altera: vtraque enim fertur in contradictorium veritatis. Quod autem obiciunt omnes qui sunt Salmanticæ æquè in illa esse; qui autem absunt, non æquè distare; nihil viget: quia existentia Salmanticæ consistit in indiuisibili, vt nihil existentis sit extra urbem; distantia autem consistit in diuisibili: ac propterea potest esse inæqualis: in neutra harum propositionum sunt ista discrimina; immo

immo qui longius distat & qui propius sunt æquales in carentia existendi Salmanticæ; quia hæc est indiuisibilis.

§. 21. Huic tamen doctrinæ obsunt & communis authoritas & ratio: illa Aristotelis 4. mer. text. 18. asserentis esse nonnullas propositiones veriores, atque falsiores aliis: & S. Thomæ q. 2. de virtutibus art. 9. ad 1. Ratio verò; quia obiecta sunt inæqualiter vera, aut falsa; magis enim est verum *Deum esse*, quàm *Petrum currere*: & magis est falsum, *Duos homines currere* nullo corrente, quàm *vnum currere*. Respondeo Aristotelem loquutum non de veritate formaliter, sed de obiectiua: quæ, quâuis in ratione veritatis fundamentalis sit æqualis omnibus; quia æquè est cognoscibilis actu vero; at non est æquè certa, aut necessaria, aut infallibilis. Quapropter existetia Dei verior est existentia Petri; id est magis necessaria, & credibilis. In quo sensu est etiam S. Tho. & P. Conimb. in cap. 2. Post. q. 2. art. 5. §. *Rogabis*. asserentes sicut nonnulla entia sunt magis entia, ita & magis vera: id est, magis necessariò & perfectè. At de veritate formali a nobis est S. Thomas. P. Rubius 1. Post. q. 4. versu, *solum restat*: ait absolute esse dicendum nullam veritatem esse maiorem alia. Ego distingo: cum loquimur apud doctos, ita esse dicendum: secus apud indoctos: apud quos maior veritas solet pro maiori certitudine vsurpari.

§. 22. Hæc certa videntur; at cum propositio falsa est de obiecto admittente (vt aiunt) magis & minus, non est æquè certa falsitas æqualis. Dicar enim Petrus, *octo homines currunt*; currentibus dumtaxat tribus; dicar Paulus, *quatuor homines currunt*: propositio Petri est magis falsa. Probat primò; quia ea est magis difformis obiecto, ergo est magis falsa. Probat antecedens: quia qui dicit, *octo homines currunt*: dicit de singulis eos currere: & cum hoc dicat de quinque falsò; ita est difformis illa propositio quinque partibus sui obiecti: qui autem dicit, quatuor homines currere, est difformis vni parti sui obiecti: ac propterea illi actus sunt inæqualiter difformes.

§. 23. Confirmatur: si Petrus pronuntiaret octo propositiones singulares, quibus affirmaret idem obiectum quod illa copulatiua, siue complexa propositione, diceret plures propositiones falsas quàm Paulus; ergo propositio Petri est magis falsa quàm Pauli.

§. 24. Secundò probant: quia voluntas occidendi octo homines deterius est voluntate occidendi quatuor: ergo & illi actus. Probo consequentiam; quia vt voluntas circa plura obiecta exorbitat à dictamine rationis: ita & actus intellectus aberrat à vero. Vnde hi authores concessa inæquali falsitate in eis obiectis, negant veritatem inæqualem. Quibus consentit P. Rubius adductus §. 21.

§. 25. Præmitto obiectum includens plures partes considerari posse secundum eas partes secundum se, non considerata illarum copulatione aut vniõne: vt si quis consideret Petrum, & de illo aliquid prædicet, nulla habita consideratione cæterorum hominum, qui cum illo currant, aut non. Secundò considerari possunt partes vt partes; quia quod de vna affirmatur, affirmatur etiam de aliis; ita vt actus indiuisè feratur ad omnes. Dico propositione complexa considerari partes ratione hæc posteriori, non priori.

§. 26. Ac propterea nulla propositio est aliis magis falsa: quia obiecta considerantur vt consistentia in indiuisibili: quapropter hæc propositio, *Omnis homo currit*, est falsa, & non vera absolute, non cur-

rente solo Petro: quia quamuis verè representet cursum Antonij, tamen illum representat simul cum cursu Petri: at non est à parte rei copulatio illa cursus Petri, & Antonij. Quod cernitur in descensu distributio: ergo *Petrus currit & Antonius currit*.

Ad primum argumentum ex §. 22. nego propositionem hanc, *octo homines currunt*, esse magis falsam hæc, *quatuor currunt*. Ad probationem nego antecedens de maiori difformitate propriè accepta. Ad probationem distingo antecedens; affirmat idem de singulis secundum se sine copulatione cum aliis, nego antecedens; cum copulatione, concedo antecedens: & nego illam esse maiorem difformitatem propriè: quia quamuis est difformis in quinque partibus obiecti, non tamen secundum se, sed cum copulatione animalis: in qua copulatione non est magis aut minus. Nam cursus trium hominum dumtaxat tam habet carentiam cursus octo hominum quàm cursus vnus, aut nullus. Quia igitur vtraque propositio copulat octo homines in cursu, & alia copulat quatuor, vtraque est æquè falsa; quia neutra copulatio est à parte rei. Materialiter autem & vulgari ratione est de obiecto admittente magis & minus, quia in pluribus partibus aberratur, quod voluit Aristoteles.

Ad confirmationem ex §. 23. Respondeo illa probari meam sententiam, quia si Petrus dicat verè, *octo homines currunt*: item & Paulus, *quatuor currunt*: vtraque propositio est æquè vera; quamuis Petrus si id diceret octo propositionibus singularibus, diceret plures veras quàm Paulus: quia Petrus diceret octo, quatuor Paulus: ergo illa argumentatio ab octo propositionibus singularibus falsis non probat propositionem vniuersalem esse magis falsam. Vnde nego consequentiam: discrimen est clarum ex modo quo illæ propositiones tendunt in obiecta: quia singulares tendunt in partes obiecti secundum se & sine copulatione cum aliis: communis verò in earum copulationem; quia non vnam partem affirmat, sed omnes.

Ad secundum respondeo argumentum esse etiam à nobis ad hominem; qui enim vult dare vitam octo hominibus, nobiliorem actum exercet quàm qui quatuor vult idem beneficium; non tamen veriolem: ergo vt ex maiori honestate voluntatum non arguitur veritas maior; ita nec ex turpitudine maiori maior falsitas. Idemque argumentum fieret in falsitate consistente in indiuisibili: quia odium Dei deterius est odio hominis: & tamen falsitas de vtroque obiecto est æqualis.

Respondeo igitur actus esse inæqualiter bonos, & malos: non tamen inæqualiter veros, aut falsos. Discrimen est: quia bonitas & malitia sumuntur ex maiori, aut minori conuenientia cum natura rationali: & quia sunt obiecta inter se conuenientiora, & disconuenientiora, ideo actus sunt inæquali bonitate, & malitia: octo igitur hominum nex disconuenientior est natura rationali quàm vnus, ac propterea homicidium est deterius. Propositio autem aliunde pender in veritate: nempe à toto obiecto vt est, vel vt non est: quia ergo totum obiectum vnus non est vt dicitur; & totum alterius similiter est aliter ac dicitur: ideo non est discrimen in veritate, aut falsitate vtriusque. Quæ dixi de conuenientia obiecti cum natura rationali, dixi ex sententia propria: ostendi enim in disputationibus de actibus humanis, & peccatis inde expendi bonitatem, & malitiam: quod de malitia fundamentalis, ob quam obiecta prohibentur, negat nullus: nisi rancidus aliquis & antiquatus

Theologus. ita vna veritas erit melior alia: quia conuenientior naturæ rationali, non tamen maior.

SECTIO III.

De euidencia & certitudine præmissarum.

§. 31. In actu perfecto comperies conformitatem cum obiecto: quæ est veritas: determinationem ad assensum, ita vt non possis dissentiri, quam vocant euidenciam: determinationem ad veritatem, ita vt actus nequeat esse falsus: quam vocat certitudinem. Euidencia ideo est determinatio ad assensum; quia tam clarè proponitur obiectum vt negari non possit: & quemadmodum quæ videntur, negari nõ possunt; ita nec quæ ea perfectione nescuntur. De euidencia, & certitudine sermo fiet disput. 8. de anima; & disput. 25. de Fide; vbi longa textitur quaestio.

§. 32. Has duas rationes posse separari, probatur; quia licet omnis cognitio euidens sit certa, tamen actus Fidei diuina est omnino certus, obscurus, & ineuidens, cuius rei rationem reddere non mei, sed animastici muneris est. Aristoteles solum cognouit actus certos euidentes, non verò actus certos obscuros, quapropter ad omnem demonstrationem requirit euidencia principia: quem sequuntur Philosophi, ac Theologi pene omnes, & S. Thom. vbi que. Qui nihilominus asserit Theologicum syllogismum esse scientificum. 1. part. quaestione 1. art. 2. quia Theologia habet principia euidencia, scilicet, scientiam beatorum. Sed hæc ratio S. Thom. non caret difficultate, quia demonstratio requirit principia euidencia ei, qui conclusionem demonstrat, vt principia Arithmetica, per quam musicus demonstrat conclusiones musicas, sunt eidem musico euidencia: sed scientia beatorum Theologo non est euidens, ergo illa scientia non potest esse principium Theologica demonstrationis.

§. 33. Multi discipuli S. Thomæ negant requiri euidenciam ad rationem scientiæ in communi, sed abstrahunt rationem scientiæ communem syllogismo euidenti, & obscuro, quam dicunt esse propriæ scientiæ, ac proinde syllogismum Theologicum esse verè scientificum. Reclamat P. Vazquez cum communi Theologorum 1. part. disp. 4. quia Aristoteles & alij philosophi ad sciendum euidenciam requirunt. Sed quaestio est de nomine, loquendum tamen est cum communi, & Patre Vazquez. Igitur ad scientiam requiritur euidencia ram in vtroque principio, quam in conclusione, alioquin non tam esset demonstratio, quam syllogismus topicus, aut Theologicus, qui est certus, & obscurus.

§. 34. Potest in controuersiam reuocari, Vtrum præmissæ certiores sint, & clariore conclusionem? aut aliqua conclusio sit certior suo principio? distinguere duplicem certitudinem, substantialem, & gradualem: substantialis est, quæ sequitur substantiam actus: gradualis, quæ sequitur gradus intentionis. Rectè potest actus A. esse certior substantialiter quam actus B. & hic certior gradualiter quam A. vt actus Fidei intensus vt quatuor, essentialiter, & substantialiter est certior, quam actus metaphysicus intensus vt octo: metaphysicus autem habet quatuor gradus certitudinis maioris, quam actus Fidei, quia totidem gradibus intensio- nis superat eundem actum Fidei, certitudo gradualis non spectat ad logicum, spectat tamen substantialis.

Nullam demonstrationem constare vtraque præmissa euidenciori, aut certiore conclusione cum multis sentio, & probo. Primò, quia in conclusione assentimur duas rationes esse idem inter se, subiectum, scilicet, & prædicatum, quia in præmissis assentimur, illa esse idem vni tertio, scilicet, cum medio; ergo tam certi fumus de conclusione, quam de præmissis: patet consequentia, quia, quæ sunt eadem vni tertio, sunt idem inter se, quod est & dialecticum, & metaphysicum principium, in rebus naturalibus ita per se notum, vt illi innitatur vis tota syllogistica, cui principio hinc deriuatur euidencia; quia vno extremorum conclusionis est omnino eadem cum vnione extremorum cum medio disposito in vtraque præmissa, verbi gratia, animal rationale est risibile, Petrus est rationalis, ergo Petrus est risibilis, ecce medium est rationale, cui illa duo extrema, Petrus & risibile, vniuntur eadem vnione, qua vniuntur inter se (vt ex terminis patet:) ergo eadem ratione, qua moueor ad assentiendum Petrum esse risibilem, moueor ad assentiendum Petrum, & risibile esse rationale. Patet consequentia, quia circa idem obiectum non possumus eodem syllogismo esse magis, aut minus certi.

Dices vnionem præmissarum ratione differre ab vnione extremorum: sed quid inde? etiam ab homine differt animal rationale, & tamen æquè certum est Petrum esse hominem, quam animal rationale. Illa enim distinctio non tollit vllam rationem certitudinis, quia existente illa adhuc manet realis idemitas, cui innititur principium illud.

Confirmatur; eo est actus certior, quo plures habet rationes, quibus ad assensum verum moueamur: sed non sunt plures rationes ad assentiendum vtriue præmissæ simul, quam conclusioni: ergo vtraque præmissa non est certior, aut euidencior conclusione. Probatur minor in demonstratione posita, §. 35. quia licet sit maior ratio ad assentiendum Petrum esse animal rationale, quam rationale esse risibile, tamen nulla est ratio maior ad assentiendum rationale esse risibile, quam Petrum esse risibile, sin eam assigna. Hoc argumentum, longum exigit examen; de quo agitur disp. 25. de Fide & disp. 8. ad §. 21. debemus enim expendere quor sint causæ in actu primo proximo nos determinantes ad assensum: item & ad veritatem: in iis enim sita esse euidenciam & certitudinem dixi §. 31. At in præmissis non sunt plures causæ determinantes nos ad assensum nec veritatem quam in conclusione: ergo nec maior euidencia, nec certitudo. Minor probatur: quia species ad conclusionem sunt euidentes & determinantes; habitus item determinat: nec est aliud quod determinet: ergo non sunt plures causæ determinantes in præmissis quam in conclusione. Quod argumentum probat sententiam à priori.

Dices, præmissas esse magis proximas lumine naturali, atque ideo esse euidenciores, & certiores conclusione, sicut videtur clarius obiectum, quod proximus est luci quam distans. Sed non tener exemplum, quia enim lux propter physicam, localemque distantiam non potest agere æqualiter in tota sua sphaera, ea ratione clarius videtur obiectum, si sit proximum luci, quia ibi lux est intensior: at verò intellectus non distat, nec sic operatur, nec satis percipio quid sit præmissas esse magis coniunctas lumine naturali. Si enim significat eas esse immediatiores, est petitio principij: nam ego assumo istam immeditationem non causare maiorem certitudinem, quia non habent præmissæ aliquam

§. 35.

§. 36.

§. 37.

§. 38.

Sectio III. De euidencia & certitudine præmissarum.

aliquam rationem ad sui assensum, quam non habeat conclusio: si est non habere intellectum virtutem ad tot assensus eliciendos, primò id est falsum, quia potius necessitatur ad assensum conclusionis. Secundò id probat ad summum, præmissas esse inteniores, vel diueras species à conclusione, non verò substantialiter clariore aut certiores.

§. 39. Denique hæc ratio quam sit infirma adhuc patebit, quia intellectus necessitatur præmissis ad conclusionem, quia præmissis assentitur identitati extremorum cum medio, conclusione vero idemitati extremorum inter se, cui si non assentiretur, inferret conclusionem contradicentem præmissis; ergo tam certa est conclusio, quam vtraque præmissa, quia tam certum est duas contradictorias esse falsas, quam est certa vtraque præmissa.

§. 40. Secundò probatur, quia hæc conclusio Deum est, tam certa, & euidens est philosopho, quam sunt effectus naturales (vt suppono ex communi Theologorum, 1. part. quaest. 2.) Sed hæc conclusio est à posteriori deducta ex effectu, tanquam ex præmissa, ergo conclusio tam certa est, quam præmissa.

§. 41. Tertiò, hæc propositio, Christus est risibilis, est æquè certa, quam hæc, homo est risibilis. Theologica enim conclusio tam certa est, quam principium naturale, quod nullus Theologus negat, quin potius affirmant multi eam esse certiore, sed ea propositio est conclusio deducta ex hoc syllogismo, & principio, homo est risibilis, ergo conclusio non est minus certa suo principio.

§. 42. Quartò, conclusio deducta ex duobus principiis reuelatis est æquè certa ac ipsa principia, quia etiam illa conclusio est de Fide diuina immediatè à Deo reuelata, quia qui immediatè reuelat duo principia, etiam reuelat conclusionem illorum, quia conclusio est idem obiectum cum vtraque præmissa, quod verò conclusio confusè continetur in præmissis, non tollit, quin sit vnum cum illis, quæ omnia suppono ex secunda secundæ disput. 10.

§. 43. Tandem probatur actus, quo credo Deum aliquid reuelasse, non est certior actu, quo credo reuelatum mysterium, quia tam certus sum Deum esse Trinum, quam certum id ab ipso reuelatum esse; sed actus, quo credo Deum aliquid reuelasse, est principium illius actus, quo credo mysterium reuelatum, ex quo deducitur tanquam conclusio; ergo conclusio non est minus certa suo principio.

§. 44. Dices primò, esse eundem actum, quo credo & reuelationem & mysterium. Sed primò est falsum, quia sicut non vno actu tendimus in conclusionem & præmissas, ita neque in reuelationem & reuelatum. Deinde quando duobus obiectis assentimur vno actu, ille non est certior, quam essent duo actus, si eos exerceremus circa eadem obiecta sub eadem ratione formali.

§. 45. Dices secundò actus Fidei non esse discursiuos. Respondeo id non provenire, nisi quia reuelationem vno apprehendimus actu, ex quo non tollitur, quin reuelatio sit verè principium immediatè, & per se notum per habitum Fidei, ex qua reuelatione cognoscitur mysterium tanquam materiale obiectum ex formali partiali; vnde corruunt omnia aduersariorum fundamenta, quia etiam videtur reuelatio proximior lumini Fidei, cum per se credatur, & mysterium propter illam, illi qui deberet conuenire Aristotelis proloquium propter quod vnumquodque tale est illud magis, quo suam ipsi probant opinionem, quia mysterium creditur per reuelationem: ergo magis deberet credi reuelatio.

Quod adagium solum est verum in finali causa nam in efficienti est falsum, homo enim est creatura, propter Deum: ergo & Deus est magis creatura. Item in causa formali est falsum, vt homo est propter animam: ergo ipsa anima erit magis homo. Item in materiali est falsum, vt Cathedra est propter lignum, ergo lignum est magis cathedra, in sola finali est verum. Est enim bona hæc consequentia, Medicina amatur propter salutem, ergo magis amatur salus. Dices, ergo nullæ conclusiones possunt esse probabiles. Respondeo, conclusiones deductas ex duabus præmissis euidencibus esse necessariò euidentes: at verò multe sunt probabiles, quia deducuntur ex vno principio euidenti, & alio probabili; & quando vnun principium est probabile, conclusio non potest esse nisi probabilis; & quando vnun principium est obscurum, licet sit aliud clarum, conclusio necessario est obscura, quia conclusio sequitur debiliore partem.

Ex hoc adagio occasionem sumo ad inquirendum, vtrum semper conclusio sequatur debiliorem partem? P. Molina 1. p. q. 1. a. 2. disput. 1. ait conclusionem Theologicam deductam ex vno principio de Fide, & alio naturali esse supernaturalem; quia efficitur ab habitu supernaturali Fidei, hoc verò adagium ipse intelligit de euidencia, & certitudine, in quibus conclusio pendet ab vtraque præmissa, at verò in supernaturalitate solum pendet à Fide diuina: conclusionem verò esse certiore non posse, aut euidenciore, quam præmissas, Theologi communiter affirmant, quia ea ratione moueor ad conclusionem, quia video illius extrema vniri vni tertio in præmissis, totaque assentiendi ratio est vno extremorum cum medio, ergo non possum magis certus esse de vnione extremorum inter se, quam de eorumdem vnione cum medio. Quam sententiam eisdem rationibus probo, quibus probavi præmissas non posse esse certiores conclusione.

Obiiciunt aliqui, conclusionem, vt inferitur ex præmissis, non esse vtraque certiore, quia ex illis eam certitudinem habere non potest. At verò ex pia affectione voluntatis certiore esse conclusionem Theologicam quam naturale principium, ex quo deducitur. Sed contra primò, quia affectio pia non efficit actum intellectus certiore, quia certitudo non ex voluntate, sed ex ratione motiua ad credendum sumitur, vt patet in Catholico credente incarnationem, sed non tam vehementer affectu, quam alius, certè vtriusque actus æqualem habet substantialem certitudinem: dat quidem pia affectio certitudinem, quam vocant adhesionem, quæ quilibet firmior est in credendo voluntate, vt præparatio dispositio hæreticum affigit errori; discrimen, quia hæreticus Dæmonis obfirmatur suggestionem, Catholicus verò ex impulsu diuino, hæc obfirmatio intellectui nullam tribuit certitudinem, vt ex hæretico patet.

Contra secundò, quia in tali casu pia affectio circa conclusionem pendet ex principio naturali, & non ex solo supernaturali; nisi enim sibi persuadeat naturale principium, non se exercet circa conclusionem, qua ratione enim creditur Christum esse risibilem, nisi comperiat hominem esse risibilem? vt patet in conclusione Theologica probabili: at cognitio eorum principio adhæret quidem conclusioni eadem certitudine, qua principio naturali, & minori quam principio fidei. Et cum hoc pendeat à naturali principio in communicanda certitudine conclusioni, communicat quidem quantum naturale principium potest, quia certitudo, & euidencia conclu

§. 46.

§. 47.

§. 48.

§. 49.

conclusionis pendet ab utroque tanquam à ratione formali, unde talis conclusio neque est magis certa, quam principium naturale, neque magis clara quam principium Fidei, sequitur enim debiliorem partem: utrum autem sit supernaturalis? à Theologo petitur.

§. 50. Huic doctrinae non infrequenter aduersantur Dialectici, Scorus in cap. 2. Post. quaest. 3. ad 8. Card. Tolentus quaest. 1. P. Conimb. quaest. 2. art. 5. Rubius quaest. 5. Didacus Massius. quaest. 9. alique recentiores. Mouentur primum, quia conclusioni assentimur propter praemissas: ergo magis assentimur praemissis: quod non est nisi propter maiorem certitudinem, & euidenciam. Probant consequentiam primum, quia ideo ignis est calidior aqua, quia haec est calida propter ignem: ergo & conclusio est minus certa & euidens; quia talis est propter praemissas. Secundò, quia quae immediatius participant aliquam rationem, melius eam participant quam quae remotius. Tertiò, probari potest ab exemplo mediorum & finis.

§. 51. Hoc argumentum est leue: quia ego sum homo propter meum patrem; qui non est magis homo quam ego; & omnes sumus homines propter Adamum, nec propterea minus homines quam nostri atque propinquitates nobis Adamo: & assensus conclusionis est cognitio propter praemissas, nec propterea minus cognitio quam illa.

§. 52. Nego igitur consequentiam. Ad primam probationem nego propterea ignem esse calidiorum; sed quia si aqua esset aequè calida ac ignis, desineret esse aqua: at verò cum ignis producit ignem, illum producit aequè calidum in communiore sententia, in mea autem nulla qualitas operatur aequè intense ac ipsa est: certitudo autem substantialis non pendet ex hoc genere causa. Unde licet gradualis non esset tanta in conclusione quanta in praemissis, substantialis est aequalis. Ad secundam probationem respondeo, eam habere locum in causis ut agunt per gradus intensiois, non verò ut substantialiter dant esse. Ad tertiam negatur consequentia; quia voluntas plures astringat finem quam medium ut praecisè est medium: quod genus actionis non est in intellectu.

§. 53. Arguunt secundò: quia praemissa operantur per unionem extremorum cum medio; conclusio verò continet unionem extremorum inter se: ergo prima unio fortior est & immediatior. Nego consequentiam: quia unio illa ex parte obiecti est eadem in praemissis & conclusione; ac propterea neutra est causa realis alterius, aut medium realiter; sed tantum intentionaliter mouens ad obiectum idem realiter cum medio: item nego esse fortiorem; quia tam fortis est identitas extremorum inter se quam cum medio: ut dixi §. 35. Quia haec fortitudo nihil est quam vis in actu primo proximo ad determinandum intellectum ad assensum, quae aequè determinat in conclusione ac in praemissis. Recognosce §. 37.

§. 54. Argues tertiò. Visio beata est clarior & euidencior quam scientia naturalis; cum utraque determinet ad assensum: ergo & praemissa quam conclusio. Primum negari potest consequentia: quia ego moueor ex identitate extremorum inter se ex identitate eorundem cum medio: quae est ratio propria huius quaestiois. Secundò nego eandem consequentiam; quia visio beata habet in actu primo proximo plures rationes determinantes intellectum ad ipsam; nempe & lumen ut complet potentiam; & concursus speciei, vel obiecti supernaturalis, scientiae autem naturali deest determi-

natio ex ponte potentiae: ut de certitudine dixi disp. 58. de fide, sect. 3. & 4. De scientia infusa & visione beata supererat comparatio, sed non est huius instituti. Dubium non est, euidenciam esse inaequales perfectione: quia perfectior est in visione beata quam in scientia infusa; ut contingit eorum veritati, & certitudini: quae tamen sunt aequaliter verae, & certae. Hoc autem volunt auctores adducti, ut constat ex P. Conimb. cap. 2. art. 5. §. *si nihilominus*. Quia praemissae sunt in specie nobiliori quam conclusio: cuius sunt aequiuocae causa. Quo autem pacto visio beata sit euidencior quam scientia infusa, non tamen certior, alterius est facultatis.

§. 55. Argues quartò eam esse euidenciorum cognitionem, quae magis accedit ad cognitionem angelicam & diuinam: sed cognitio immediata accedit magis ad angelicam & diuinam. Ergo. Respondeo primum, omnem cognitionem eiusmodi esse euidenciorum, sumpta maiori euidencia pro maiori perfectione: quo pacto praemissa est certior. Secundò respondeo; certitudinem diuinam esse aequalem circa Deum ac circa creaturas; circa obiectum formale & materiale: in cognitione, mediata & immediata: ergo nostra etiam cognitio erit tunc certa aequaliter quo magis ad diuinam accesserit. Itaque quae cognitio diuinam & angelicam imitatur in capitibus certitudinis, est certior: Nego tamen id conuenire soli immediatae & circa obiectum formale: nam diuina & angelica cognitio, mediata, siue de obiecto secundario, tam certa est quam de obiecto primario: à quo realiter, aut ratione nostra pendet cognitio mediata.

SECTIO IV.

De propositione per se nota.

§. 56. Propositio alia est per se nota, alia per aliud: propositionem per se notam, primam, seu immediatam, dicunt esse eam, quae vacat medio, per quod notatur, id est, ut (ait, P. Vazquez 1. part. disput. 16. sect. 10. num. 1.) cui non per aliam, sed per ipsam intellectus praebet assensum, id est, quae solum indiget terminorum explicatione, vno verbo, propositio per se nota est immediata, & quae in se ipsa, & non in alio cognoscitur. Propositionem per se notam 1. p. q. 2. art. 2. diuidit S. Tho. in *per se notam secundum se*, & *per se notam quoad nos*. Illam vocat per se notam secundum se, cuius praedicatum est de essentia subiecti, ut *homo est animal rationale*: quo ad nos, *quam non in alio, vel ex alio cognoscimus*, cuius praedicatum est de essentia subiecti, & ita cognoscitur. In hanc diuisionem acriter inuehuntur Scorus, & Nominales, sed quaestio est de nomine, teste P. Vazquez supra cap. 2. num. 8. & P. Molina eodem art. 2. §. *Addebamus*.

§. 57. Nam propositiones, in quibus praedicatum per se immediatè vnitur subiecto vocat S. Thomas per se notam secundum se, quia secundum se eas non repugnat ita cognosci: eas verò, quae per se & non per aliud cognoscimus, vocat Angelicus Docteur, per se notas quoad nos. Assentior P. Molin. assenti S. Thomae locutionem non esse admodum propriam, quia *per se notum* dicit respectum ad notum intellectum, quia agimus de principis demonstrationis, quam intellectus efformat humanus, cui nihil prodest obiectum secundum se, neque ut est cognoscibile ab Angelis, aut Beatis, sed ut est à nobis viatoribus cognoscibile. Unde haec propositio

SECTIO V.

Vtrum demonstratio constet propositionibus immediatis?

propositio *Deus est* non est absolute per se nota, quia non immediatè, sed per creaturas eam viator attingit.

§. 58. Aduerte eandem propositionem esse posse per se, & per aliud notam in diuerso genere demonstrationum. Nam à priori *homo est animal rationale* est per se nota, prima, & indemonstrabilis: at à posteriori eadem est per aliud nota, id est, per effectus. Unde effectus in demonstratione à posteriori sunt per se noti, & per aliud noti à posteriori. Ratio est, quia cognoscimus discurrendo iam ex causa ad effectum, iam ex effectu ad causam. Absolute tamen, & communiter *per se notum* sumitur pro primo, & essentiali conceptu.

§. 59. Item absolute dicitur propositio per se nota, quando in vno genere causa est indemonstrabilis à priori, licet in alio monstretur, ut *homo est animal rationale*, est principium simpliciter per se notum, quia nullam habet causam intrinsecam, per quam monstretur, sicut monstratur risibile: cum tamen eadem propositio à priori monstretur per causam finalem supernaturalem, in qua demonstratione propositio immediata est causa finalis, & animal rationale est conclusio. Quod si dicas causam finalem esse medium extrinsecum, quod non facit conclusionem per aliud notam, nil obest, quia cognitio mediata est, quae habetur per medium, quod medium, si sit causa conclusionis demonstratae, erit à priori: quia omnis causa est prior effectu, esse autem extrinsecam causam quid refert: cum praesertim per extrinsecos effectus Deus à posteriori monstratur: quod si medium extrinsecum non constituit propositionem mediatam, haec propositio, *Deus est*, vel immediata, etiam quoad nos, cuius oppositum communis Theologorum est sententia cum S. Thom. 1. p. q. 2. art. 2. quod ex Paulo colligitur asserente, *inuisibilia Dei per ea, quae facta sunt intellecta, conspiciuntur*, id est, Deus inuisibilis à nobis cognoscitur per visibilia.

§. 60. Immediata propositio diuiditur in affirmatiuam, & negatiuam, item in *veram, falsam, & probabilem*: quia *homo non est animal*, dignoscitur ex terminis esse falsa: esse autem propositiones probabiles immediatas patet, quia sunt multae conclusiones probabiles, ergo sequuntur ex aliquo principio, probabili. Rursus illud aut est immediatum, aut mediatum; si primum, habeo intentum; si secundum, ergo sequitur ex alio probabili, nam ex duobus certis sequi non posse, constat ex sect. 3. de illo autem sit eadem quaestio, donec sistatur in aliquo vno primo probabili, quae ratio idem probat de principis falsis.

§. 61. Secundò, quia sunt aliquae propositiones indemonstrabiles à priori, quarum veritas, aut falsitas non penetratur ex terminis, ergo dantur aliqua principia probabilia.

§. 62. Propositio immediata vera diuiditur in dignitatem, id est, principium vniuersalissimum, & in positionem. Dignitas est principium commune facultatibus vniuersis, ut *Quodlibet est, vel non est. Quae sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se*. quae principia cuius facultati deseruiunt. Positiones sunt principia vnius facultatis particularis, licet sint ex terminis tam manifesta, quam dignitates, ut sunt mathematica principia.

§. 63. Item diuiditur per se nota in particularem, ut *Petrus est homo*, & vniuersalem, ut *homo est animal*.

§. 64. Primam demonstrationem, quae essentia monstratur à priori per causam extrinsecam, vel prima passio per essentiam, constare praemissa immediata constans est logicorum opinio; quia tunc sumuntur propositiones indemonstrabiles à priori, ut in hoc exemplo causa extrinsecam, *creatura capax visionis Dei intuitiva est intellectualis, homo est creatura capax visionis Dei intuitiva, ergo homo est intellectualis*. Maior ex terminis patet, constat vtraque immediata, quia prima passio à priori per essentiam demonstratur, & rationalitas ex ipsis terminis cognoscitur inesse Petro.

§. 65. Dices, ergo omnis propositio est immediata, quia haec, *admiratum est risibile*, non probatur per aliam à priori, quia immediatum principium risibilitatis est admiratio. Nego consequentiam, quia propositio mediata dicitur, non respectu passionis immediatae, sed respectu subiecti, vel essentiae. Nam quando vna passio monstratur à priori, & non per essentiam, tunc inter essentiam, & talem passionem demonstratam mediat id, per quod demonstratur, ut inter *rationale & risibile* mediat *admiratio*.

§. 66. Hinc constat demonstrationem, quae secunda, vel tertia passio monstratur de subiecto, non constare praemissis immediatis, quia inter essentiam & secundam passionem mediat prima, & inter primam & tertiam secunda.

§. 67. Praeterea, in demonstratione à posteriori, si ex tertia passione monstratur secunda, sunt praemissae per se notae à posteriori. Nomine *passionis* comprehendendo quemuis effectum, quia sistendum est in aliquo effectu, vel passione ex experientia cognita immediatè; at verò quando ex vno effectu monstratur alius, qui est magis proximus potentiae, tunc est propositio mediata à posteriori, ut in simili dixi de à priori, v.g. in hac. *Petrus est admiratiuus*; quod ex risu demonstratur; quia inter *essentiam Petri & admirationem* mediat risus prius cognitus; illa propositio ideo est mediata à posteriori, in qua hic seruatur ordo: primò cognoscitur risus Petri, secundò ex risu risibilitas, tertiò ex risibilitate admiratio.

§. 68. Sed multae demonstrationes à priori non constant formaliter ex immediatis, ut in hac, *Admiratum est risibile, sed risibile est plorabile, ergo admiratum est plorabile*. Ratio est, quia praemissae huius demonstrationis sunt conclusiones à priori demonstratae in aliis demonstrationibus. Constat autem omnis demonstratio ex immediatis proximis, vel remotis, quia resolutio fit vsque ad primam demonstrationem, quae constat ex immediatis; quia in resolutione non potest in infinitum abiri.

§. 69. Potest in controuersiam reuocari vtrum vniuersalissima principia, ut *Quodlibet est, vel non est*, possint esse principia demonstrationis? Haec principia possunt sumi vel in actu signato per terminos proprios illa significantes, vel in actu exercito per alios terminos, quibus illorum principiorum doctrina exercetur.

§. 70. Dico primo, ad demonstrationem propriae passionis

tionis de subiecto non possumus uti illis principiis formaliter in actu signato, sed exercito: probatur, quia propria passio monstratur per essentiam cum qua adaequatum habet, & necessariam connexionem, admiratio enim per rationale monstratur à priori, & per risibile à posteriori. Dixi formaliter, quia virtute omnis demonstratio pender ex illis metaphysicis principiis, quia per illa quavis destructio defendi potest, vel per reductionem ostensionem syllogismi, vel deducendo ad impossibile, quia proprium est metaphysicæ munus omnium scientiarum principia tueri, vnde illud adagium. *Contra negantes principia non est arguendum*, intellige non esse arguendum contra eum ex principiis eius facultatis, quæ negat; at verò ille est conuincendus ex metaphysicis principiis, quod si hæc negauerit, cum illo age fuste, & non ratione.

§.71. Dico secundo. Multæ demonstrationes constant ex illis principiis, ut hæc, *Quodlibet est vel non est risibile, ergo homo est, vel non est risibilis*. Quem syllogismum esse demonstratiuum quis neget? cum nec sit elenchus, nec topicus, nec Theologicus, cum constet forma & figura rectè concludente, & euidentiibus propositionibus.

SECTIO VI.

Utrum præmissæ demonstrationis possint esse de contingentibus, singularibus, & corruptibilibus?

§.72. Possè demonstrationem aliquam constare præmissis de singularibus corruptibilibus meridiana est luce clarius. Primam enim demonstrationem de existentia Dei, vnde habemus, nisi ex effectibus, quos videmus: immo ex his originem sumunt omnes nostræ demonstrationes, quia ex actuali risu colligimus euidenter risibilitatem, ex hac admirationem, ex hac rationalitatem; rursum à priori ex rationalitate admirationem, &c.

§.73. Præterea multas efficitur demonstrationes de singularibus omnino contingentibus, ut cum ex motu, quem videmus euidente, inferimus euidenter motu excitari calorem, immo & à priori euidenter demonstrat Astrologus futuram Eclypsim ex singulari, & corruptibili astrorum situ, & positione. Ratio à priori est, quia tota diuersitas inter demonstrationem, & syllogismum probabilem versatur non in materia, sed in certitudine, & euidentia actuum præmissarum; Nam de eadem omnino conclusione potest quis modò opinionem, modò scientiam habere. Quod verò requiritur ad veram demonstrationem est, ut actus sint omnino certi & euidentes, rectè dispositi in modo & figura; quod verò sint de hac, vel illa materia parum refert. Videatur Pater Vazquez, 1. part. disput. 4. num. 16.

§.74. Confirmatur, quando ego video Petrum currere, hunc syllogismum efformo, *omne viuens, dum currit calescit; Petrus currit & est viuens, ergo Petrus calescit*. Hic syllogismus non est probabilis, neque elenchus, ergo erit demonstratiuus, nisi affirmemus aliam quartam speciem. De singularibus incorruptibilibus esse demonstrationes, patet in scientia de Deo, item in Astrologia demonstrante effectus, & attributa horum numero astrorum; ex lib. de Cælo, quibus inquirimus numerum, mensuram, & magnitudinem horum numero Astrorum.

§.75. Sed obiiciunt nonnulli Aristotelem requirentem, ut demonstratio constet ex præmissis necessa-

riis, & euidentiibus; sic enim scientiam diffinit; *Cognitio rei per causam, & quod illius sit causa, & quod aliter habere se non potest*. Verum Aristoteles egit de scientia à priori, qua propria passio de subiecto demonstratur: eum verò non egisse de scientia à posteriori, patet; quia tum ex illius mente, tum lumine rationis clarum est, scientiam haberi de existentia Dei. Nec ferre possum eos, qui ut illi tam stricto principio adhæreant, negant esse simpliciter demonstrationem, quæ non constat necessariis præmissis, & à priori, cum sit communis sensus Theologorum cum S. Thom. 1. part. quest. 2. ar. 2. Deum demonstrari per effectus simpliciter, ergo vocanda est demonstratio constans præmissis de contingentibus.

§.76. Secundo obiicitur, quia ad veram demonstrationem requiritur cognitio effectus per causam, ergo. Primum respondeo id requiri tantum ad vnam speciem demonstrationis, scilicet à priori, non verò à posteriori. Secundo respondeo, ex effectu singulari corruptibili posse à priori alium monstrari, ut futuram Eclypsim ex hoc astrorum situ, & mortem Petri ex graui vulnere in iecore.

§.77. Tertio obiicitur, quia syllogismus probabilis versatur circa contingentia, ergo demonstratiuus circa necessaria. Sed antecedens est falsum, quia res necessaria probabiliter cognoscimus, quia non apparet earum necessitas. Discrimen inter topicum syllogismum, & demonstratiuum iam proposui, §.77.

§.78. Cum autem Aristoteles, & alij exigunt in demonstratione principia necessaria, intellige de demonstratione passionis propriæ per essentiam; non verò de demonstratione in communi.

SECTIO VII.

Utrum Demonstratio constet principiis proprijs; Prædicato de omni, vniuersali, & secundum quod ipsum?

§.79. Proprium opponitur & alieno, & commune: alienum potest esse & commune, ut risibilitas est aliena ab equo & lapide, quia neuter ex illis est risibilis: item potest alienum esse particulare, ut sensus, non est alienus à lapide, & equo, sed à lapide tantum, quia equus est sensibilis, lapis autem non est. Commune, licet non possit esse particulare, ut ex terminis patet, sed tam bene conuenit alicui rei, quam si aliis non conueniret, ut *sensibile* homini; quamuis sit commune & equo.

§.80. In prima significatione omnis demonstratio necessario constat ex proprijs, quia præmissæ debent cum conclusione connecti: vel in ratione causæ, si demonstratio est à priori, vel in ratione effectus, si est à posteriori; nam effectus non est alienus à sua causa, neque causa ab effectu suo; ergo debet habere demonstratio præmissas non alienas, sed proprias, quia alienæ non concernuntur cum conclusione.

§.81. In secundo sensu aequè certum non est constare ex proprijs quamlibet demonstrationem: probatur, quia quando demonstratur aliquis effectus communis pluribus causis, per quamlibet ex illis probari potest, ut ex igne, aut sole probatur calor; vel quando monstratur passio aliqua communis, ut *verum, bonum, & similia*, non potest ostendi per particularia principia. Confirmatur; Theologiæ vnum principium est naturale, & alterum super-naturale; sed principium naturale commune est alicui

alicui facultati naturali, ergo ad syllogismum certum concurrunt vna præmissa communis, ergo etiam ad euidentem.

§.82. Confirmatur secundo; Musica sumit vnum principium ex Arithmetica, Chyrurgia aliud ex Philosophia, ut hoc: *Partes circuli magis distant à centro, quam partes alterius figure*; cui Chyrurgus addit: *sed partes, quæ magis distant, difficilius curantur*; ergo *partes vulneris circularis difficilius curantur*, ecce conclusio Chyrurgiæ ex vno principio illi & philosophiæ communi, quod commune est cuius scientiæ subalternæ, quæ accipit vnum principium à subalternante.

§.83. Confirmatur tertio: hæc conclusio, *terra est rotunda*, spectat ad Astrologum, qui eam demonstrat ex vmbra rotunditate; item spectat ad philosophum, qui eam probat ex elementorum dispositione; ergo idem principium potest esse duabus facultatibus commune. Patet consequentia, quia conclusio demonstrata à priori in vna scientia, in eadem est principium à posteriori; ergo hæc conclusio, *terra est rotunda*, est principium à posteriori commune Philosophiæ, & Astrologiæ. Ratio huius nostræ sententiæ à priori est, quia vni principio communi, & vniuersali possunt adiungi varia particularia principia, ex quibus variarum scientiarum conclusiones deducantur.

§.84. Ad quod animaduerte, vnamquamque demonstrationem & habitum naturalem differre specie ab alijs pro differentia rationis formalis, quæ sunt præmissæ. Vnde tot erunt particulares scientiæ, quot particulares rationes formales spectantes ad idem obiectum. Vnde Theologia specie totali differt à philosophia, quia principium philosophico adiungit aliquid ad Philosophum non spectans, cuius conclusio ut hæc, *Christus est risibilis*, neque est philosophica, nec de Fide, sed tertiæ cuiusdam facultatis, id est Theologiæ.

§.85. Sed obiicit Aristotelem volentem demonstrationem constare ex proprijs. Respondeo cum intelligi de demonstratione passionis essentiæ per eandem essentiam, ut cum de homine probatur risus, ex proprijs illius principijs probatur. Quod etiam intellige de prædicato secundum quod ipsum.

§.86. Aliam ergo conditionem requirit Aristoteles, sed (ut dixi) ad demonstrationem propriæ passionis de subiecto, ut prædicatum conueniat subiecto, secundum quod ipsum, id est, propriè quarto modo, si sit prædicatum accidentale, vel ut differentia essentialis, si sit quidditatiuum, id enim sonant verba, secundum quod ipsum, id est, secundum vltimam differentiam.

§.87. Vnde colliges primo *sensibile* esse prædicatum, secundum quod ipsum animalis, quia cum illo conuertitur; & *rationalis, & risibile* prædicantur secundum quod ipsum de homine eandem ob causam. At vero animal non prædicatur de homine secundum quod ipsum, nec rationale de Petro, quia cum illis non conuertuntur. Requiritur enim ut cum subiecto prædicatum conuertatur.

§.88. Sed contra, quia homo secundum quod homo, est animal; & Petrus secundum quod Petrus, est homo, & non conuertuntur, ergo. Distinguo maiorem, homo secundum quod homo vltimatè, est animal; nego: secundum rationem communem, concedo. Obiicit; accidens secundum vltimam differentiam est ens, quod cum illo non conuertitur. Fateor, sed Aristoteles ea voce voluit explicare prædicata rei conuenientia secundum eorum differentias cum conuersione in consequentia. Per illa verba voluit Aristoteles venire in vltimas cuiusque Philosophiæ Petr. Hurt. de Mendoza.

rei essentias, & proprietates; neque obest, quod secunda passio de prima prædicetur, & monstratur à priori, quia per se primo passionem omnes conueniunt essentiæ, à qua tanquam à prima radice dimanant; secunda verò conuenit primæ tanquam principio quo & non quod, vnde secunda passio de essentia prædicatur secundum quod ipsum.

§.89. Prædicatum vniuersale vocat Aristoteles prædicatum de omni, per se, & secundum quod ipsum. De hoc vltimo egimus §.90. De per se agemus sect. sequenti. Prædicatum de omni dicitur, quod utique nec non in quodam quidem, in quodam autem non, id est, quod aliquando quidem, aliquando verò non, id est, quod reperitur semper in omnibus inferioribus contentis sub vna ratione communi, ut *sensibile* semper conuenit cuius animalis, & risibile cuiquam homini, est ergo prædicatum de omni aliqua ratio quidditatiua, aut accidentalis communis pluribus speciebus vnius generis aut indiuiduis vnius speciei. Ratio est, quia quod primo intentionaliter conuenit alicui speciei, conuenit necessariò eiusdem inferioribus, quia passio semper comitatur suam essentiam; sic Petrus est animal rationale, & risibile, quia illæ rationes homini primo intentionaliter conueniunt, quo principio innititur P. Vazquez tom. 1. in prima secundæ, disputat. 52. num. 20. Ad probandum contra Thomistas dari actum in indiuiduo indifferentem, si datur actus indifferens, quoad speciem. Quem sequor proprio in loco.

§.90. Prædicatum de omni differt à prædicato secundum quod ipsum, quia hoc est conuertibile cum suo subiecto; secus illud, quia latius patet. Item in Deo datur prædicatum secundum quod ipsum, & non de omni, quia omnipotentia conuertitur cum Deo, & de nullo alio prædicatur.

§.91. Aduerte discrimen inter prædicatum de omni posterioristico, de quo in præsentibus, & prædicatum de omni prioristico, de quo in Summulis, hoc est principium illud, dici de omni, dici de nullo, quod conuenit ratione formæ, licet materiæ non conueniat. Ut cum dico, *omnis homo est lapis* ratione illius vniuersalitatis teneor illud dicere de quouis homine, & negare in propositione negatiua; at verò id, de quo nunc agitur, conuenit rei in se ipsa, ut risus homini.

§.92. Ex quo secundo aduerte, hoc prædicatum non conuenire rebus essentialiter singularibus, quia sub illis nulla ratio communis contrahitur, quod quidem de Deo, & Petro secundum quod ipsum prædicatur, conuenit nulli alij.

§.93. Ex quo tertio colliges Aristotelem hanc conditionem requirere non ad omnem demonstrationem, sed ad eam, qua de essentia communi, vel aliquo ex eius inferioribus, communis ratio monstratur; non verò ad eam, qua ex principiis singularibus singularis ratio monstratur, ut cum ex immutabilitate Dei eiusdem monstratur æternitas.

§.94. Item ex dictis aduerte, prædicatum vniuersale in præsentibus non esse idem, quod de omni, quia prædicatum vniuersale præter pluralitatem requirit, ut sit conuertibile cum subiecto, quia debet esse secundum quod ipsum. Ex quo patet vniuersale prædicatum, non requiri ad quamuis demonstrationem. Prædicatum de omni, est etiam prædicatum per se, nec potest semper cuius inferiori conuenire, nisi sit, vel de eius essentia, vel proprio quarto modo.

SECTIO VIII.

De modis per se.

§.95.

Modos per se Aristoteles quatuor assignat, excludit nunc aliis, quos in Metaphysica proponit aptos ad efformandas demonstrationes. Primus communiter appellatur *modus per se predicandi*, quando de aliquo subiecto dicitur quidditatius conceptus, ut *animal*, vel *rationalis de homine*. A quo modo excluduntur predicaciones indirectæ, & negatiuæ: quia in illis non predicatur conceptus quidditatius subiecti, ut in hac, *animal est rationale*, quia *rationalis* non est de essentia *animalis*, neque ad hunc modum sufficit identitas & perfectas materialis. Agitur enim de conceptibus præcis formaliter. Excluduntur etiam propositiones, quarum subiectum includit accidens, ratione cuius predicatum non est quidditatum subiecto, ut *homo albus est animal rationale*, quæ propositio excluditur, non quia nullo existente albo propositio est falsa, (ut vulgo dicitur,) hæc enim nunquam est falsa, siue enim existat album, siue non: *homo albus semper est animal rationale*, non enim affirmat hominem existere album, sed hominem album esse animal. Ratio, quæ excluditur, est, quia tunc homo materialiter supponit ut subiectum, & ratione illius particulæ *albus* efficitur sensus quasi reduplicatiuus. Quare illa propositio non est formalis, quia *rationalitas* non est de essentia hominis albi, in quantum albi.

§.96.

Deinde omnes rationes quidditatiuæ superiores, & transcendentis pertinent ad hunc modum, quia omnes illæ sunt de ratione inferioris. Vocatur autem *modus per se predicandi*, quia diffinitio est quidditatiua predicatio diffiniti. Hic modus necessarius est ad demonstrationem, quam perfectissimam vocant. Propria enim & prima passio per diffinitionem subiecti demonstratur, sed ad hanc inepti sunt multi modi per se in hoc primo contenti, ut cum ratio vniuersalis, vel transcendens de subiecto predicatur: per quam propria alicuius inferioris passio non potest ostendi, ut *visus* non probatur ex *animalitate*, multæ tamen perfectæ demonstrationes possunt fieri per omnes predicaciones huius primi modi, & sine vlla ex illis.

§.97.

Secundus modus per se communiter dicitur, *per se inherendi*, quando in diffinitione predicari ponitur subiectum, ad hunc modum spectat proprium quartum predicabile; tum quarto modo, ut *risibile homini*: tum primo, quando conuenit solis indiuiduis vnius speciei, non tamen omnibus, ut *hominem esse poetam*, tum tertio modo, quando conuenit solis, & omnibus, sed non semper, ut *ridere*, alius modus quarti predicabilis, cum res conuenit omnibus, sed non solis, excluditur ab hoc modo *per se*, ad quem spectat sola accidentalis forma propria vnius determinatæ speciei infimæ, vel subalterna, quam explicamus per ordinem ad suum subiectum, ut *musicam, risibilitatem, & actualem risum per hominem*, ut, *quid est musica*? Responderetur, habitus per quem homo redditur facilis ad pulsandas fides ad numerum.

§.98.

A quo modo per se excluduntur omnes rationes extrinsecæ, ut cum diffinitur *unum velatiuum per suum terminum*: & rationes accidentales communes, ut cum *albedo*, aut *motus progressiuus de homine* predicatur: quia in eorum diffinitione non ponitur *homo*. Verum est idem predicatum pertinere ad hunc modum cum vno subiecto, & cum

alio non, ut habere *motum progressiuum* est proprietas *viuentium sensibilium*, & pertinet ad hunc modum per se, quia in explicatione *motus progressiuus* ponitur *viuentis sensibile* tanquam subiectum, ut, *quid est motus progressiuus? est actio, per quam animal de vno loco migrat in alium*: at idem predicatum cum *homine* non pertinet ad hunc modum ratione reddita.

Rogas utrum hæc propositio sit per se, *Petrus est risibilis*? Respondeo negatiue, quia *Petrus* non ponitur in diffinitione *risus*: neque est illius proprietas, sed hominis. Confirmatur, quia hæc etiam esset in secundo modo dicendi per se, *homo est mobile progressiuum*, quia sicut *Petrus* sub homine, ita homo sub animali continetur, cuius proprium est se mouere motu progressiuo corporeo.

Hic secundus modus per se dicitur, *inherendi*, quia proprietas per se inheret essentia. Hic modus non est ad primam passionem à priori de subiecto monstrandam, est tamen ad alias demonstrationes, quia, & propter quid. Nam ex prima passione potest monstrari secunda, & ex actuali risu potentia ridendi.

Tertius modus vocatur, *per se existendi*, ad quem spectant predicata, in quibus significatur existentia per se de subiecto. Ad hunc proprie pertinet *substantia*, quæ per se subsistunt, quin alteri inhaereant, pertinent etiam accidentia Eucharistia, quæ in illa per se subsistunt, qui modus latuit omnino philosophum. Reductiue ad hunc pertinent rationes accidentales in abstracto significatæ, quæ, licet sint inherentes, non tamen id exprimitur in predicacione. Dixi *per se existendi*, quia verè non existunt per se, sed in alio, licet ex modo significandi non patet existentia in alio.

Hic modus aptus est ad demonstrationem, quia & propter quid, quia ex substantia creata iacreata monstratur, & ex substantia creata aliqua fluunt passiones realiter, aut ratione distinctæ, quæ per illam monstrantur à priori: Item de Deo efformari possunt à priori demonstrationes per eius substantiam cognitam à posteriori, ut quando ex immutabilitate monstratur æternitas. Ad primam passionem monstrandam à priori de subiecto ineptus est hic modus, quia illa ex diffinitione essentia, non ex existentia monstratur.

Quartum modum vocant *per se causandi*, quando effectus ponitur cum causa; ex qua necessariò sequitur, vnde (ut rectè P. Vazquez) non pertinet ad hunc modum effectus, qui ex causa non oritur necessariò, quia talis effectus non rectè potest à priori monstrari, ad quem à sua causa non valet consequentia, ut *Petrus est risibilis, ergo ridet*; pertinet autem predicatum, quod necessariò inferitur ex sua causa, ut *ingularis interitus*, interitus enim euidenter inferitur ex iugulatione. Aduerte, ad modos per se posse reduci ea, quæ non habent mutuam connexionem, sed tantum est conuexio, & necessitas vnius extremi, ut esse bipedem non habet necessariam connexionem cum homine, quia præter illum alia sunt bipedia. Item homo non coniungitur necessariò cum actuali risu, secus hic cum homine. Ita effectus creatus potest reduci ad hunc quartum modum, quia, licet Deus possit esse sine creaturis, non tamen hæc sine illo.

Differt hic modus per se à secundo & primo, quia in hoc quarto ponitur semper actualis effectus. Secundo, quia in secundo semper ponitur accidens intrinsecum: secus in quarto, & tertio. Quia in hoc quarto, ponuntur varia causarum genera, quæ non veniunt in diffinitione effectuum, interitus enim

§.99.

§.100.

§.101.

§.102.

§.103.

§.104.

Sectio IX. Vtrum distinguantur obiectum præmissarum, &c. 159

enim non diffinitur per *ingulationem*, vnde hic modus essentialiter differt à secundo. Ex hoc modo plures possunt fieri demonstrationes, ut ex *ingulatione* monstratur *interitus*.

SECTIO IX.

Vtrum distinguantur obiectum præmissarum & conclusionis?

§.105.

Obiectum cuiuscumque præmissæ non esse adæquatè idem cum obiecto conclusionis est certum: difficultas est de obiecto vtriusque præmissæ simul sumptæ, quod idem esse cum obiecto conclusionis, probatur primò, quia in conclusione sunt duo termini, & illorum vnio, sed illi duo termini, & illa vnio est formaliter in præmissis: ergo obiectum conclusionis est idem cum obiecto præmissarum: quia nihil formaliter cognoscitur in conclusione, quod non cognoscatur in præmissis. Confirmatur hoc syllogismo, *homo est risibilis, Petrus est homo, ergo Petrus est risibilis*. Ecce *Petrus* est subiectum minoris, & *risibile* predicatum maioris, vnio autem *Petri* cum *risibili* continetur in vtraque præmissa. Quod sic probatur, quia in vtraque continetur vnio *Petri* cum *homine*, & *hominis* cum *risibili*, sed hæc vnio est eadem cum vnione *Petri* & *risibilis*: ergo vnio conclusionis continetur in vtraque præmissa. Probatur minor. Primò, quia *que sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se*, sed *Petrus* & *risibile* vniuntur vni tertio: ergo vniuntur inter se: ergo vnio illorum vni tertio, est vnio eorundem inter se. Secundo, quia *risibile* non habet aliam vnionem cum *homine*, & aliam cum *Petro*, sed eadem vnio vtrique, quia *Petrus* & *homo* sunt formaliter idem, ergo quidquid est idem cum *homine*, est idem cum *Petro*. Ad eum modum, quo quidquid est idem cum homine, est idem cum animali rationali: si verò esset alia vnio, verè inter se non vniuntur.

§.106.

Dices, in conclusione non contineri medium, quod continetur in præmissis. Contra primò: ergo saltem, totum obiectum conclusionis continetur in obiecto præmissarum, licet non è contra totæ præmissæ in conclusione. Secundo (& pro conclusione) quia medium formaliter continetur in conclusione, ut in syllogismo posito, *Petrus* continetur in conclusione; sed *homo* formaliter continetur in *Petro*: ergo *homo* formaliter continetur in conclusione: at *homo* est medium præmissarum: ergo medium præmissarum formaliter continetur in conclusione.

§.107.

Tertio, qui affirmat vtramque præmissam, formaliter affirmat conclusionem: ergo est omnium idem obiectum: Probatur antecedens, quia, qui dicit, *bis quinque digitos esse decem*, & in *manibus esse bis quinque digitos*, formaliter dicit, in *manibus esse decem digitos*, quia dixerat *bis quinque esse decem*. Confirmatur, de fide est *Christum esse animal rationale*, quod sub his terminis nullibi expressum est, sed sub aliis idem subiectum habentibus, scilicet, sub his; *Christus est homo*: ergo quando affirmamus obiectum idem diuersorum terminorum, quolibet ex illis terminis idem affirmamus obiectum.

§.108.

Dices obiectum conclusionis ratione differre ab obiecto præmissarum, quia in conclusione explicitè continetur vnio extremorum inter se, quæ confusè continetur in præmissis. Item in his continetur explicitè vnio extremorum cum medio, *Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.*

quæ vnio implicitè continetur in conclusione. Respondeo, totam illam diuersitatem non se tenere ex parte obiecti, sed esse extrinsecam denominationem pronouentem formaliter ab actu claro, aut consulo intellectus. Quatumcumque enim intellectus præscindat, & distinguat, semper obiectum in re formalitate reali manet idem: ad eum modum, quo homo, & animal rationale: ergo obiectum præmissarum, & conclusionis formalitate reali semper est idem: sic accipior §.109.

Dices, in conclusione contineri illationem, & non in præmissis. Respondeo illationem nil esse in obiecto, sed esse actionem, quæ ex virtute præmissarum inferitur, deducitur, & producitur conclusio: quæ illatio, cum sit obiecto extrinseca denominationis, nil illud variat intrinsecè. Ex quibus inferes conclusionem deductam ex duobus principiis de fide, tam esse de fide, quam ipsa principia eandem ob causam: ut dixi disput. 9. de fide.

SECTIO X.

Vtrum præmissæ sint causa conclusionis?

Distinguendæ sunt præmissæ, & conclusio obiectiua à formalibus. Hæc sunt ipsi actus informantes intellectum, illa obiectum ipsum denominatum ab actibus. Præmissas obiectiuas non esse veras causas conclusionis obiectiuæ, patet ex nona sectione, quia nihil est causa sui ipsius. At præmissæ obiectiuæ sunt idem cum conclusione obiectiua, ergo illæ non sunt causa huius. Dices communiter affirmari conclusionem contineri virtute in præmissis. Respondeo, id esse verum de præmissis, & conclusione formalibus, non de obiectiuis, quia nihil continetur in virtute sua, sed alterius. Deinde negari non potest obiectum præmissarum esse rationem formalem obiectiuam, & sub qua, respectu obiecti conclusionis, quia ex præmissarum obiecto mouetur intellectus ad obiectum conclusionis. Ad quod sufficit distinctio rationis, quia in præmissis explicitè vniuntur extrema cum medio, at in conclusione explicitè vniuntur inter se.

Dices, nil esse posse rationem formalem respectu sui, sed per te præmissæ & conclusio obiectiua sunt idem: ergo non possunt esse ratio formalis conclusionis. Aduerte, illam causalitatem non consistere formaliter in ipsis obiectis immediatè, sed in actibus connotantibus obiecta, quia obiectum formale mouet intellectum non per se, sed media cognitione ad ipsum terminatam, ut assentiatur conclusioni. Vnde distingo maiorem; nihil potest esse ratio formalis ad se ipsum physicè causandum, concedo maiorem; ad causandum vnum actum, quo diuerso modo concipiatur, nego maiorem. Dices, ergo & finis poterit mouere voluntatem, ut illum eligat tanquam medium ad se ipsum. Nego consequentiam, quia finis physicè pender à medio tanquam à causa proxima, vel remota; quæ non potest esse respectu sui ipsius; at nihil tale reperies inter præmissas, & conclusionem obiectiuam.

De præmissis formalibus negari non potest, quin sint causa conclusionis. Quod probatur, quia conclusio, ut conclusio, pender à præmissis, è quibus necessariò deducitur. Nam, nisi educatur ex præmissis, non erit conclusio, sed immediata propositio. Confirmatur, actus intellectus circa duo principia syllogismi mouet illum ad assensum conclusionis: ergo sunt causa, propter quas fit conclusio.

O 2 Confr

§.109.

§.110.

§.111.

§.112.

Confirmatur secundo, actus intellectus est causa volitionis, quia mouet voluntatem ad volendum, & finis est causa volitionis mediorum, quia ad eam mouet voluntatem, sed similiter actus præmissarum mouet intellectum ad actum conclusionis: ergo sunt causæ illius. Huc spectat propositio Aristotelis omnem scientiam, id est, scientificam cognitionem, ex existente cognitione, id est, ex præmissis, fieri. Item definitio syllogismi, in quo quibusdam positus aliud sequi necesse est. Item conclusio deducitur cum nota illationis, quæ omnia ostendunt conclusionem à præmissa pendere.

- §. 113. Rogas, in quo genere causæ? hic abstinendum est ab ea quæstione, vtrum efficienter præmissæ producant conclusionem? quam disputabimus disput. 7. de anima. Ad hunc locum spectat, nosse actus præmissarum esse causam conclusionis in genere causæ excitantis intellectum, illi obiectum præsentando ad modum, quo intellectus mouet voluntatem: nosse hoc genus est omnino logico necessarium. Vtrum verò sint causæ efficientes? vel non? logico instituto quid prodest?

SECTIO XI.

Vtrum præmissæ necessitent ad conclusionem?

- §. 114. EX communi diffinitione syllogismi patet, actus præmissarum necessitare intellectum ad conclusionem, est enim syllogismus, in quo quibusdam positus aliud sequi necesse est, quæ obiectiue conuenit, quia obiectum conclusionis est ratione nostra aliud à præmissarum obiecto. Item conuenit syllogismo formali, in quo positus duabus præmissis conclusionem sequi necesse est. Quando verò non sequitur necessariò vnum ex alio, non est syllogismus, nec discursus. Ratio est, quia (vt dixi sect. 9.) obiectum præmissarum est idem realiter cum obiecto conclusionis: ergo qui vnum affirmat, tenetur & aliud affirmare, alioquin idem simul potest affirmari, & negari; quod non potest esse magis, quam idem simul esse, & non esse.

- §. 115. Hinc deducimus ad impossibile negantes conclusiones concessis præmissis, quia illos cogimus negare propositionem concessam, vel concedere negatam, vel duas contradictorias concedere. Hic communiter disputatur, Vtrum intellectusposito assensu vtriusque præmissæ possit suspendere actum circa conclusionem? nam actum contrarium elicere omnino repugnat, quia existente assensu præmissarum, si negaretur conclusio, inferretur iudicium contradicens assensui præmissarum. Neque hanc quæstionem attingam, sum etenim certus in alienam messem non mittere falcem. Illis, qui negant, hoc fauet argumentum, quia euidencia obiecti rapit intellectum, & illum cogit assentiri;

qui enim oculis videt lucem, necessariò affirmat intellectu esse lucem. Nec potest intellectus informatus præmissis aliò à voluntate diuerti, quia præmissa illi euidenter præsentant obiectum; sed nolo institutum deferere. Consule disputationem 7. de anima, sectione 9. vbi probo necessitari intellectum etiam quo ad exercitium. Recognosce interrim P. Conimbr. lib. 1. Poster. cap. 1. q. 4. art. 4.

SECTIO VLTIMA.

Demonstrationem, & scientiam diffinio, & diuido.

Demonstratio in communi est syllogismus certus, & euidens (vt patet ex tota hac disputatione:) ad quem requiruntur tres actus realiter distincti, quorum duo primi necessariò inferunt tertium. Rursus, demonstratio alia à priori, vel propter quid; alia à posteriori, vel à signo, vel quia. Illa est, per quam ex causâ monstratur effectus, vel quasi effectus, hæc per quam ex effectu, vel quasi effectu causâ monstratur. Dices in aliquibus, nec monstrari causas per effectus, neque è contra, sed monstrari essentiam ex diffinitione. Respondeo, diffinitionem esse causam formalem constituentem essentiam; si quas alias demonstrationes repereris ad has reducito, de quibus nihil sumus solliciti, cum sint parum vitata.

Demonstrationes illæ subdiuidi possunt in plures alias species particulares, quarum omnes simpliciter sunt demonstrationes, quia sunt simpliciter certi, euidentisque discursus. Demonstratio à priori ex suo genere perfectior est demonstratione à posteriori; at verò ratione materiae demonstratio à posteriori est aliquando perfectior, vt demonstratio de existentia Dei est perfectior quacumque alia demonstratione. Hæc diuisio est generis in species, omissa enim quæstione, Vtrum actus illarum demonstrationum sint diuersæ speciei physice? in esse quidem logico, quantum ad artificium, & modum demonstrandi specie differunt. Est enim dissimile ostendere effectum per causam, vel causam per effectum.

Scientia propriè sumpta est actus conclusionis, quam defini, esse actum deductum ex duobus principis certis, & euidens, tot erunt scientiarum genera, & species, quot demonstrationum. Scientia à priori est cognitio rei per causam & quod illius est causa, ecce euidencia; & quod aliter se habere non potest, en certitudo. Scientia à posteriori est cognitio causa per effectum, & quod illius est effectus, cui non addo, & quod aliter se habere non potest, quia sæpè ex effectu contingenti causa monstratur.

FINIS LOGICÆ.

TOMVS

TOMVS SECVNDVS DE SVBSTANTIA CORPOREA IN COMMVNI, ET PARTICVLARI.

Philosophia Petr. Hurtae Mendocæ.

O 3 ARGV

ARGUMENTVM.

PHILOSOPHIA naturalis est altera pars philosophia vt sic. Hanc hoc secundo Tomo explanandam suscipio. Ac primum erit sermo de substantia corporea in communi: de qua Aristoteles per octo libros de Physico auditu. Deinde de substantia corporea ingenerabili & incorruptibili: de qua Aristoteles per quatuor libros de celo. Deinceps de substantia corporea generabili, & corruptibili: de qua Aristoteles per duos libros de ortu & interitu. Tandem de substantia corporea animata: qua argumento est Aristoteli per tres libros de anima. Ceteras substantias nunc omitto, quia plus habent oblectamenti, quam scholastici commodi.

PHYSICÆ

PHYSICÆ DISPUTATIONES, DE SVBSTANTIA CORPORA IN COMMUNI,

A PETRO HVRTADO DE MENDOZA,
Valmasedano, de Societate IESV.

PROOEMIUM.

§. 1.

R

ECOGNOSCENDA sunt, quæ dicuntur in logica, & metaphysica, disputatione, & sect. 1. de obiecto & subiecto, è quibus inferitur aperte, obiectum adæquatum Philosophiæ naturalis esse corpus de prædicamento substantiæ cum omnibus suis proprietatibus, & causis, actionibus, eorumque contrariis: quia hæc omnia omnes physici actus attingunt. Primum enim agitur de principiis, scilicet, materia, forma substantiali, & priuatione. Deinde de eorum vnione, & de toto composito ex illa resultante; de eius causis, de motu, & loco, vacuo, & tempore, per quæ & in quo fit. Deinde de quantitate, figura, & situ, & habitu, quæ omnia sunt causæ, aut affectiones compositi ex materia & forma substantiali.

§. 2.

Attributionis autem obiectum est ipsum corpus de prædicamento substantiæ, quia toti hi libri in hunc tendunt scopum, vt ante oculos proponant compositum substantiale, eiusque affectiones demonstrent. Quod inde probatur; quia natura & essentia, à qua possessiones & attributa dimanant, est finis extrinsecus scientiæ, quæ de illis disputat; conatur enim per scientiam rem exactè cognoscere, sed corpus substantiale est radix & essentia; à qua fluunt quantitas, motus, &c. ergo horum librorum attributionis obiectum est corpus de prædicamento substantiæ.

§. 3.

Omnes ferè bonæ notæ Philosophi huic adhærent sententiæ, inter quos de solis vocibus est diffiduum. Noster Cardinalis Tolerus, q. 2. proemij Physicorum dicit, obiectum attributionis esse ens naturale, quod significat compositum ex materia & forma substantiali, quæ in ordine ad motum à Physiologo definitur; vt videbimus in naturæ definitione, disput. 7. Auicena, Linconiensis, Magnus Albertus, & Egidius, quos refert & sequitur noster Pererius lib. 2. Physico. cap. 3. existimant esse corpus mobile, seu naturale, quod est de prædicamento substantiæ: quod dicitur natura completa, motusque principium. S. autem Thomas in proemio Physico. Ferrar. Iabellus, & Aquarius, Paulus Soncinas. 4. metaphysicæ. q. 10. noster Fonseca 2. metaphysicæ. cap. 3. q. 5. sect. 2. quos Thomistæ sequuntur, obiectum attributionis volunt esse ens mobile. E quibus cum rem omnium teneam, non

tamen placent omnium loquendi rationes, sed solius P. Molinæ in Physicis manuscriptis. Quod enim ait Tolerus, longam habet æquiuocationem, cum Angeli & multa etiam creata sint etiam ens naturale, vt latè accipitur contra supernaturale; idem dico de locutione Thomistarum; Angeli enim sunt entia mobilia. Minus æquiuocè loquitur Pererius, sed tamen quantitas & materia prima, etiam sunt corpus mobile. Viriosè autem res significatur per genericas rationes supremas, & infimas differentias; vt si quis dicat hominem esse ens, aut substantiam rationalem, quod vitium reprehedit Philosophus 6. Physico. cap. 3. loco 27. vocetur igitur corpus de prædicamento substantiæ, quod immediatè significat compositum ex materia & forma substantiali. Moueor & vnus Molinæ authoritate, tum quia res nullo nomine aptius significatur quam proprio; tertio, quia nullam admittit æquiuocationem, cuius sententiæ est Aureolus in prologo sententiarum pag. 64. sed parum refert sic aut aliter loqui.

§. 4.

In hac autem quaestione inani sudare voluit non nemo, arbitratus multum interesse obiectum Physicorum appellare *ens mobile*; quia Sanctus Thomas illud ita compellat: primum, quia sub hoc nomine supponitur tanquam notissimum & indemonstrabile passionum physicarum subiectum: At sub ratione corporis mobilis demonstratur à Philosopho 6. phys. textu. 32. hoc modo: *Omne mobile partim est in termino à quo, partim in termino ad què: sed omne quod ita existit, est diuisibile: ergo omne mobile est diuisibile.* & quia id quod probatur diuisibile, consequenter probatur esse corpus: cuius comes est diuisibilitas, probatur etiam esse corpus. Secundo, hæc doctrina veritati contradicit: quia obiectum Fidei est prima veritas, & non Deus: Perpectiua: linea visualis, & non quantitas visualis, &c.

§. 5.

Primum S. Thom. 1. p. q. 84. art. 1. in argumento sed contra, asserit philosophiam esse de corpore mobili; idque frequenter affirmat; arguunt contra ipsum. Et quidem si ens mobile est indemonstrabile, est indemonstrabile corpus substantiale; quia per se solo nomine differunt. Ad primum respondeo, clariùs eo probari non posse hoc obiectum esse ens mobile: quia sicut per se supponitur omne diuisibile esse corpus; multo melius supponitur esse ens mobile. Monstratur ergo diuisio vt attributum corporis substantialis, melius quam entis mobilis: sunt enim entia mobilia plura quæ non sunt diuisibilia.

bilia. Ad secundum respondeo primam veritatem commodius esse obiectum formale, quam Deum secundum se, non propter inanem diuersitatem appellationis: sed quia Deus sub ratione veri in dicendo est fidei formale obiectum, vt dico disp. 5. de fide. Perfectiua autem non contemplatur totum conceptum quantitatis, sed extimam superficiem.

§. 6. Huic assertioni opponitur Antonius Andreas tractatu de tribus principijs, Ioannes Canonicus. 1. Physic. q. 1. aliqui Scotista opinantes ad Physicum pertinere substantias Angelicas. Verum de illis ab eo non agi per se, nisi forte, in quantum sunt extrinseca corporum motrices, patet primo, quia per se non agit Physicus nisi de rebus, quarum principia sunt quae tradit Aristoteles in praesenti cap. 1. materia, forma, & priuatio, vt est constans Philosophorum sensus, alioquin mala esset Aristotelis principiorum definitio, vt patet disp. 1. sed Angeli non habent ea principia: ergo per se non spectant ad Physicum. Secundo, quia Physicus non abstrahit a materia sensibili, sed Angeli non habent eam materiam: ergo in Angeli per se non spectant ad Physicum. Tertio, quia nullibi in Physica per se agitur de Angelis, sed id pertinet ad Metaphysicam, nosque agemus de illis ibi disputatione 12.

§. 7. Alij, quos recitet P. Pererius, opinantur solas res generabiles & corruptibiles ad Physicum pertinere, non vero corpora incorruptibilia; quorum sententia primo impugnatur, quia corpus incorruptibile (si quod datur) verè est natura completa, cum sit principium & causa motus & quietis in se, & de eius materia agitur & forma: ergo sub hac ratione spectat ad physicum. Patet consequentia, quia in hoc conuenit cum corpore corruptibili. Secundo, quia Aristoteles in Philosophia agit de caelo, libri enim de caelo & mundo non inter metaphysicos, sed inter physicos & naturales numerantur; at caeli incorruptibiles sunt, iuxta communem sententiam: ergo Physicus agit de corpore incorruptibili. Adde Arist. 2. Physicorum cap. 7. textu 71. affirmantem ad Physicum pertinere ea, quae, cum mouent, mouentur, etiam si non intereant: ergo cum corpus incorruptibile possit sine sui interitu moueri, & moueri, erit pars obiecti Physici. Urgeo: principia quae tractat Aristoteles in praesenti cap. 1. caelo conuenire, materiam scilicet & formam; neque enim opus est, vt illi priuatio conueniat, omnia enim corpora de praedicamento substantiae habent illa principia: omnia quidem materiam, & formam, priuationem vero ea quae corrumpuntur; neque enim singulis omnia debent conuenire principia. Si enim Deus hominem creasset in vno instanti, ita vt in materia non praecessisset formae priuatio, nonne ille homo ad Physicum pertineret? Vtrum autem caelum in aliquo priori habeat priuationem: in proprium locum reitico. Adde in partitione scientiarum eas omnes ad Physicum pertinere, quae merguntur in materiam, eas autem ad metaphysicam, quae emergunt e materia.

§. 8. Igitur, si consideremus solos hos octo libros, illorum attributionis obiectum est corpus de praedicamento substantiae in communi; at verò, quia corpus in communi est genus, & pars metaphysica ceterorum corporum, ea de causa cognitio corporis in communi refertur ad cognitionem corporum particularium, vt animal & materia prima ad hominem & leonem, vt late ostendo disp. 1. metaph. sect. 3. Quare hi libri sunt quasi pars scientiae de caelo, homine, &c. At verò scien-

tia de caelo & de homine non sunt partes vnius speciei scientiae, quia caelum & homo sunt species disparatae corporis, inter quas nulla est subordinatio, quare ex illis duabus scientiis & ceteris partibus Philosophiae naturalis, fit vna scientia genere, aut specie, aggregatione habituum specie completa differentium, sicut ex pluribus verbis regnum, Scientia de corpore in commune, & scientia de homine dicuntur vna specie; non quod non includant duos habitus, aut plures distinctos species, qui nullam inter se habeant physicam vniorem: sed quia contemplantur adaequare vnam speciem infimam obiecti: in cuius perfectam cognitionem tendunt: at scientia de homine & leone sunt vna genere: quia scientia de altero non inuat per se scientiam aliam. Recognosce prooemium metaphysicæ, §. 186. & 190.

Diuiditur autem Philosophia in octo libros Physicorum, quibus continentur, quae pertinent ad cognitionem corporis substantialis in communi; in libros de generatione & corruptione, quae sunt de corporibus corruptibilibus, & in libros de generatione animalium, de Anima, de caelo & mundo, de plantis, mineralibus, de historia animalium, aliosque libros, quos ab Arist. vulgus accipit. Videantur nostri Conimbricenses & Pererius in prooemio Physicorum, & meum prooemium in libros de caelo.

Philosophia simpliciter dicitur speculatiua, quia omnes ferè precipueque habitus sistunt in sola contemplatione obiecti. Habent tamen plures actus practicos, per quos intellectus dirigi potest ad efficiendum opus. v. g. ignis ad calefaciendum necessariò debet applicari passo. Motus rectus fit linea recta. Per fistulam vrabitur aqua aere attracto, &c. per quas cognitiones dirigitur homo ad applicandum ignem subiecto, ad efficiendum motum rectum, & ad aquam attrahendam.

DISPUTATIO I.

De principijs rerum naturalium.

ARISTOTELES hoc lib. 1. cap. 2. agit de principijs rei naturalis, quia totum ex partibus cognoscitur, & principiatum ex principio, sicut effectus ex causa.

SECTIO I.

Principium, initium, causa.

Principium late sumptum definit Aristoteles, §. metaphysicæ. cap. 1. Principium est, unde fit aliquid, est, aut cognoscitur: qua comprehenduntur tam principia effectiua rerum, quam constitutiua, & propositiones praemissarum, de quibus egi in logica disp. 10. & 11. Huic definitioni est similis definitio S. Tho. 1. p. q. 33. art. 1. Principium est omne id, à quo aliquid procedit quocumque modo: ex qua definitione inferitur inter principium & principiatum aliquam intercedere connexionem, vt obseruat P. Suarez 1. metaphysicæ. d. 1. r. lect. 1. num. 1. sic sumptum principium latius patet quam causa, quia (teste Cicerone de fato) Causa est quae efficit id, cuius est causa, omnis enim causa vel mediata, vel immediate physice influit in effectum; non verò principium. Quod patet, primum in Patre aeterno principio

§. 9.

§. 10.

§. 1.

principio Filij, non tamen influente more causa. Secundo in puncto lineæ. Tertio in priuatione comparata generationi. Verum est apud Græcos nomen, causa, non in eo rigore vsurpari; sic excusantur Græci Patres eo nomine in diuinis vrentes: apud ipsos tamen Græcos latius patet principium, quam causa; priuatio enim non dicitur causa generationis, nec punctum lineæ. Hoc animaduertit apud Aristotelem P. Suarez supra n. 2.

§. 2. Pressius solet principium vsurpari, pro primo principio alicuius rei in vno ordine, id est, pro origine, siue exordio alicuius rei, ait enim Cicero 3. Tuscula. Principij nulla est origo, nam ex principio oriuntur omnia, ipsum autem ex re nulla alia nasci potest, & Aristot. 5. de Generatione animalium. cap. 7. ait esse de ratione principij, vt ipsum quidem causa sit multorum, sed ipsius nulla sit superior causa. Quo sensu communiter sumitur in scriptura, in qua principium sumitur pro temporis initio, Genes. 1. In principio creauit Deus caelum & terram, & Ioan. 1. In principio erat verbum. Grammaticis vsitator est hæc acceptio principij, immo & Hispanis. Quo sensu, causa latius patet principio, non est enim de ratione causa, vt non sit ab alia causa, sic asseritur ab Aristotele non omnem causam esse principium. Videatur P. Suarez supra num. 1. & 2. Hic sensus minus familiaris est Theologis in Theologica materia, à quibus Verbum diuinum dicitur principium Spiritus sancti, licet Verbum procedat à Patre tanquam à principio.

§. 3. Initium significat inceptionem, siue (teste Callepino) caput, est enim prima pars, siue primum instans durationis creatæ, aut initium rei tunc incipientis. Sic sumitur in scriptura, ab initio creata sum, id est, ante principium ac primum temporis exordium, & 2. Reg. 21. primo, ab initio mensis, & Iob. 4. 14. in ipsa enim (id est superbia) initium sumptus omnis perditio, & Psalm. 110. primo, Initium sapientiae timor Domini, id est, à timore incipit sapientia, & Eccl. 2. 5. 33. Amuliere initium factum est peccati, id est, primus author humanus fuit mulier. & initium sancti Euangelij secundum Ioannem. Est igitur constans huius vocis significatio caput, siue inceptio, in aliquo genere de nouo. Quapropter eam amouendam esse à diuinis personis rectè obseruat P. Vazquez tom. 2. 1. partis, disp. 139. cap. 1. licet enim Pater aeternus sit principium Filij, non tamen initium, quia Filius nunquam capit de nouo, potest quidem Deus dici creaturarum initium, quia à Deo ceperunt esse. Vnde obserua multa esse iustificationis principia, sed initium vnum tantum. Actus enim contritionis est principium iustitiae, initium verò est gratia excitans, à qua in nobis incipit series iustificationis.

§. 4. Principij correlatiuum non potest dici principiatum: licet enim significet id quod est à principio, tamen apud Ecclesiae Doctores est in diuinis vox inusitata, vt obseruat sanctus Thomas 1. p. q. 33. art. 1. ad 2. & cum eo P. Vazquez disp. 139. n. 17. & Magnus Suarez 1. metaphysicæ disput. 12. lect. 1. num. 35. Erit ergo adaequatum principij relatiuum quidquid à principio procedit.

§. 5. De ratione principij creati esse, vt in suo genere sit prius principiato, indubiatum est apud Philosophos; inter Theologos est dissensio, Vtrum in diuinis personis, persona, quae est principium alterius, sit etiam prior, quam illa: negat S. Thom. 1. p. q. 42. art. 3. Scotus 1. distinctione 12. q. 2. negat in diuinis prioritatem naturæ, aut durationis, sed admittit originis prioritatem, quæ nihil aliud est, nisi patrem esse originem filij, non è contra filium

patris: vterque modus probabilis est: Thomisticus magis probatur Francisco Suarez supra. n. 10. in medio, Scoticus Gabrieli Vazquez arriidet d. 167. cap. 2. hic modus iam magis est receptus. Agere de conuenientia principiorum non est huius loci; apprimè id præstant P. Suarez supra n. 13. Vazquez d. 139. cap. 4. & 5.

SECTIO II.

Definiuntur principia rei naturalis.

Principij vt sic est species principium physicum, siue rei aut compositi naturalis, quod sic definiti creditur ab Aristotele. cap. 5. text. 42. Principia sunt quae neque ex sese, neque ex alijs, sed omnia ex ipsis sunt. Hanc definitionem non conuenire solis principijs rei naturalis, sed omni primo principio sic probò, quia omne primum principium in ea ratione, in qua est primum, non habet principium, alioquin non esset primum; sed omnia principia, alioquin non esset primum; sed omnia principia in eo genere pendunt ab illo, nam (vt supra retuli ex Tullio, cui consonat Aristoteles in praesenti) principij nulla est origo; nam ex principio oriuntur omnia, &c. Sic igitur definitionem interpretor, principia sunt quae neque ex sese, neque ex alijs sunt, id est, quae in eodem genere, & sub eadem ratione, qua sunt principia, à nullo alio, neque vnum principium ex alio pender: sed omnia, id est, omnia principia (nam per ly omnia ea tantum significat Aristoteles ad quae principia referuntur sub ratione principij,) ex ipsis sunt, id est, ex ipsis procedunt, siue ab ipsis dependent.

Hanc esse mentem Aristotelis præter rationem redditam, patet ex 1. Physic. cap. 1. vbi proponit se acturum de principijs, causis, & elementis naturalibus; quod præstat de omni genere causa, lib. 1. & 2. Ea ergo principia definit cap. 5. de quibus dixit se acturum cap. 1. ea verò sunt omnia principia rei naturalis. Hanc definitionem conuenire materiae, formae, & priuationi, iam probò argumentorum solutione.

Obiitio ergo primo, definitionem non conuenire formae; quia animus rationalis fit ex non esse sui tanquam ex termino à quo, est enim creatio productio entis ex nihilo. Præterea cetera formae sunt ex priuatione sui tanquam ex termino à quo, & ex materia prima tanquam ex subiecto; sed omnis forma, & omnis priuatio, & materia sunt principia rei naturalis: ergo aliquid principium fit ex alijs principijs contra definitionem. Tandem, quia tam formae quam materia sunt ex Deo, à quo procedunt tanquam à primo principio: ergo principia sunt ab alijs.

Huic argumento responderi solet, illud verbum sunt sumi strictè, & in rigore pro effectione proprie sumpta, quae conuenit rebus per se complete subsistentibus, quae effectio nec materiae conuenit, nec formae. Quod inde confirmo, quia in bona Grammatica in copulatione duarum propositionum idem verbum accipitur eodem sensu; sed ly sunt applicatum principiatas, vt homini, aut lapidi, sumitur in isto rigore: ergo etiam applicatum ipsis principijs.

Non placet hæc solutio; tum quia creatio materiae primae, & generatio formae simpliciter sunt effectiones, sicut sunt simpliciter actiones, per quas materia & forma simpliciter pendunt à Deo, neque enim ad hoc requiritur esse completum, sed quoduis esse: quis autem neget materiam fieri à Deo

§. 6.

§. 7.

§. 8.

§. 9.

§. 10.

à Deo propriè, aut formam educi de potentia materiae? Verbum autem *sunt* sumitur abstractè & accommodè ad entitatem, quæ fit; quod necessario in diuersa significatione sumitur, quando entibus applicatur diuersis. Igitur applicatum principio sumitur pro effectione completa, applicatum verò principiis, pro incompleta. Confirmatur, si forma esset composita ex forma corporeitatis & ex aliaratione, vt opinatur Scotus, illi non conueniret definitio principij, cum ipsa principiis constaret, & tamen non fieret effectione completa; ergo effectio incompleta, si est ex alio, obest definitioni principiorum.

§. 11. Adde animum rationalem fieri absolurè: quia est subsistens, & terminus creationis: creatio autem tendit in ens simpliciter; est enim *productio entis ex nihilo*: id est, creatione non fit compositum cum quo simul fiat pars: vt album fit; albedo autem fit simul: sed totum ens efficitur creatione; & hæc fit ex termino à quo priuatiuo; vt homo fit ex non homine; ita ens creatum ex non ente. Item fit à Deo; ergo principium vnum fit ex alio principio: quod repugnat illi parti, *neq; ex sese*. Item fit ex alia re non principio: quod est contra ea verba; *neq; ex alijs*.

§. 12. Respondent alij vnum principium fieri ex alio; non tamen cum mutua causalitate; quia forma fit ex materia, non tamen materia ex forma: mutua autem causalitas est contra ea verba *neq; ex sese*. Contra; vnum principium non est ab alio tam propriè & absolurè quam principiatum est ab ipso principio alioquin inane esset illorum definitio: sed principiatum est verè & propriè à principio sine reciproca causalitate: ergo rationi principij & principiatum parum obest causalitas non reciproca: ergo vnum principium non potest esse ab alio etiam sine influxu reciproco.

§. 13. Respondet ergo ex §. 6. ab Aristotele definiti prima principia in vnoquoque genere. Ad primum distinguo antecedens, animus fit & est principiatum ex alio principio, in eodem genere, in quo ipse est principium, nego antecedens; quia animus est formale principium, & ipse non pendet, aut fit ex alio principio formali. Concedo autem animum fieri, & esse ex principio in alio genere, scilicet ex termino à quo, & ex principio actiuo: respectu enim diuersorum vna res est causa & effectus; sic omnia principia creata (saltem postiuua) in genere principij actiuus sunt ab alio. Ad reliquas probationes patet ex dictis.

§. 14. Secundò arguitur ex proximè dictis, quia materia prima & forma materialis sunt principiatæ, similiter & priuatio: ergo definitio non conuenit illis. Probatnr antecedens, quia materia & forma componuntur ex partibus intrinsecis; at ipsa sunt principia equi, verbi gratia; tanquam partes intrinsecæ: ergo. Item priuatio habet terminum, à quo, nam ex vidente fit cæcus, sicut ex cæco videns.

§. 15. Nego antecedens, & probationem distinguo; componuntur ex partibus integrantes, concedo; ex essentialibus nego; at materia & forma non sunt principia integralia, sed essentialia. Ad quod aduerte partes integrales eas esse, quarum vna sublata tollitur compositi integritas, non tamen conceptus quidditatiuus, vt si Petro manus abscindas, manet quidem Petrus, non tamen integer, sed mancus: licet enim non maneat totum compositum, quod antea erat, vt includebat etiam manus: at id quod manet sine manu, verè est & dicitur homo; at partes essentielles sunt, quarum altera subla-

ta aufertur quidditatiuus rei conceptus, vt non manebit Petrus sublato corpore, aut animo, ita materia & forma componunt lapidem essentialiter, ipsa autem componuntur integraliter. Ad illud de priuatione, respondeo non habere propriè terminum à quo, hic enim est *no incipit motus aut actio*, ipsa autem, quòd non in ens, nullam habet actionem. Si verò dicas eam habere actionem negatiuam, adhuc dico, eam habere terminum à quo, in diuerso non modo genere, sed etiam ordine; quia forma habet terminum à quo priuatiuum; priuatio verò positiuum; qui constituunt diuersos ordines terminorum.

§. 16. Hinc arguo tertio, quia materia & forma habent principia essentialia: ergo sunt in eodè genere principiatæ. Probatnr antecedens, quia constant genere & differentia. Distinguo antecedens, habent principia essentialia physicè, nego: metaphysicè, seu logicè, concedo: hinc nego consequentiam, quia principium physicum diuersum est à principio metaphysico, aut logico. Materia enim realiter componit compositum, genus verò sola ratione.

§. 17. Qua ergo definitione cognoscuntur tria generationis principia: nulla quidem, quæ sit vna. Cum enim priuatio æquiuocè conueniat cum materia & forma in ratione principij, non possunt eadem definitione comprehendendi, nisi forte hoc modo generationis principia sunt, *quæ neque ex sese, neque ex alijs: sed omnia physica composita ex ipsis sunt tanquam ex partibus essentialibus, aut termino à quo*. Materia verò & forma sic definiuntur. Sunt principia *quæ neque ex sese, neque ex alijs, sed omnia corpora prædicamenti substantia ex ipsis constant essentialiter physicè*. Quæ definitio ex iam dictis probari potest, atque defendi.

§. 18. Sed animaduerte, ex P. Suarez supra, materiam & formam diuerso modo esse principia generationis quam constitutionis. Constituunt enim compositum per vtriusque vnionem, quia materia recipit formam, & hæc actuat materiam: at verò materia est principium receptiuum generationis, eam in se sustentans, per quam de vno esse mutatur in aliud, forma verò est principium generationis illam terminans, estque quasi principium finale, actionis enim immediatus finis est terminus. Comparatione autem totius compositi, forma est etiã principium physicè influens in generationem hominis, equi; & aliorum: quia forma prius natura existit quam vnatur; & est verum subiectum vnionis, & generationis ipsius vnionis: à qua generatione totum compositum est, & dicitur genitum, vt constabit disp. 6. §. 17. Hæc autem adsonant, doctrina dicenda disp. 6. §. 12. vbi ostendo materiam & formam esse causam adequatam compositi, dum sunt causa adequata vnionis in genere causæ materialis: quod latè ostendo disp. 5. sect. 5.

§. 19. Huic expositioni definitionis sese P. Conimbricenses opponunt 1. physicorum, cap. 5. q. 1. censent enim, cum alijs multis, definiti ab Aristotele solam materiam, formam, & priuationem; quia per præpositionem, *ex*, excluduntur causæ efficientes, & finalis; res enim non est *ex*, sed ab efficienti, neque *ex*, sed propter finem.

§. 20. Huic rationi obest primò scripturæ locutio, quæ principium efficiens coniungit cum verbo *sunt*, *ex sui*, & effectus, Ioannis 8. 42. *qui ex Deo est & c. n. 44. vos ex patre diabolo estis*, id est, videmini effecti à diabolo, qui vos in peccatum impellit. Philosophicè verò omnis effectus siue principiatum rectè explicatur per præpositionem, *ex*, cui respondet aduerbium *vnde*, vt si roges, *Vnde cognoscitur conclusio?*

eluso? Respondetur, *ex præmissis, Vnde fit forma materialis? ex materia, Vnde procedit filius? ex patre*. Sic adduxit supra S. Thomam sect. & §. 1. afferentem: *Principium est vnde aliquid procedit; & Aristotelem: Vnde aliquid fit, est, aut cognoscitur*. Eo igitur pacto, quo aliquid ex principio procedit, ex illo est.

§. 21. Quidam autem Neoterici sibi contradicunt apertè; admittunt enim in definitione intelligi principia intrinsecæ, & terminum à quo, quibus si obicias vnum principium fieri ex alio tanquam ex termino à quo: Respondent fieri ex illo, sed non tanquam ex parte intrinsecæ, sed termino à quo. Contra quos sic argue; per vos in definitione principiorum comprehenditur terminus à quo, per vos etiam vnum principium fit ex termino à quo: ergo vnum principium fit ex alio principio, erit ergo mala definitio. Igitur recurrant ad nostram solutionem, fit enim vnum principium ex alio in diuerso genere principij.

SECTIO III.

De oppositione, & numero principiorum.

§. 22. Materia & forma opponuntur relatiuè transcendentaliter, vtraque enim alteram essentialiter connotat: aliam oppositionem non agnoscunt. Materia & priuatio non opponuntur, afficitur enim in priuatione materia: at priuatio opponitur formæ, quia priuat; quia simul in eodem subiecto esse non possunt. Hæc oppositio est priuatiua, quæ prima appellatur, tum quia est omnium maxima oppositio, tum quia nullam habet priorem. Eadem oppositio est inter priuationem & formam in communi, & inter hanc priuationem & hanc formam; quare vtraque est prima, physicè loquendo. Verum est, si logicè loquamur, priorem esse oppositionem inter priuationem & formam in communi, quam inter hanc priuationem & formam; quia vniuersalia sunt priora in subsistendi consequentia. Hæc oppositio vocatur ab Aristotele *contraria*; sed non propriè. Vide Conimbricenses 1. physic. cap. 5. q. 2.

§. 23. Plura sunt generationis principia & intrinsecæ, & extrinsecæ. De causis extrinsecis agitur à disp. 8. Principia intrinsecæ constituentia sunt duo tantum, materia scilicet & forma substantialis, nam (teste Aristotele) vnum principium sufficit ad recipiendum, (prima materia) in quo ex natura rei non potest simul recipi nisi vna forma substantialis, quod in progressu patet.

§. 24. Dices primò, vnionem pertinere ad intrinsecam compositi constitutionem: ergo sunt tria principia constitutiua. Nego consequentiam; quia vnio pertinet tanquam ratio formalis, per quam materia & forma compositum principiant; at ex principio, & ratione principiant non constantur duo principia, sed vnum, quia principium per formalem rationem reducitur in actum in ratione principij, vt ex causa actiua & actione non fiunt duæ causæ, sed vna.

§. 25. Dices secundò, subsistentiam pertinere ad compositionem naturæ: ergo sunt plura principia intrinsecæ. Respondeo primò, subsistentiam non pertinere ad physicam constitutionem, sed ad metaphysicam; quia subsistentia est tantum integritas naturæ, non verò de eius essentia; sic Christi humanitas habet totam compositionem essentialem in ratione naturæ; sed non habet naturalem subsistentiam. Secundò respondetur, materiam

primam non esse ex natura sua principium vticumque, sed completam, & perfectam in suo esse substantiali; quare ex materia & subsistentia non efficiuntur duo principia, sed vnum integrum, & completum. Idem dico de subsistentia formæ.

§. 26. Priuatio est principium generationis, vt terminus à quo. Probatnr, quia ex non homine, fit homo, & equus ex non equo, sed illud dicitur principium rei, ex quo talis res sequitur quocunque modo, ergo. Huius rei probatio supponatur ex d. 3. sect. 2. §. 18.

§. 27. Præter hæc tria nulla sunt alia principia intrinsecæ, & terminus à quo. Dices ex aère fieri aquam, sicut ex non aqua, ergo datur alius terminus à quo. Respondeo, generationem per se respicere terminum à quo priuatiuum; si enim materia esset sine forma aëris, in eam nihilominus aqua forma introduceretur; quia tamen materia non potest carere omni forma substantiali, concomitanter fit aqua ex aère, in quantum includit illius priuationem. Itaque aqua fit per se ex non aqua; ex aère autem per accidens. Vide P. Conimb. supra. cap. 7. q. vnica.

DISPUTATIO II.

De materia prima.

IN GENERA principia explicanda erunt, incipio à materia; quia est primum generationis subiectum.

SECTIO I.

Quædam de materia prima præmissa.

§. 1. NOMINE materiae primæ intelligo commune mutationis substantialis subiectuale subiectum, expers corruptionis, ex quo fiunt omnia physica corpora prædicamenti substantia. Rebus inesse huiusmodi subiectum, nostri Conimbricenses ostendunt in præsentia cap. 9. quæst. 1. & P. Suarez. 1. Metaphysicæ. d. 13. sect. 1. num. 4. esse materiam primam, tam euidentem esse testatur, quam est euidentem esse substantiales mutationes. Probatnr. Primò ex transmutatione substantiali, quæ fit in subiecto, in quod, verbi gratia, inducitur forma substantialis ignis, & forma ligni corrumpitur; tunc remanet commune subiectum vtriusque formæ, quia illa mutatio substantialis, ideo est in subiecto, vt in illud suum terminum inducat; quod si hoc facit, necessarid ab eodem subiecto aliam formam substantialem expellit: ergo datur vnum commune subiectum; in quo recipiantur & forma ligni corrupta & forma ignis recens producta. Manere quidem commune subiectum oculis cernimus, homine enim pereunte, manent multa illius accidentia, quæ nisi in substantiali subiecto esse non possunt, at non sunt in animo, quia migravit è corpore, neque possunt esse in subiecto omnino nouo: ergo sunt in aliquo communi subiecto.

§. 2. Secundò probatur ex alteratione, quorsum enim ignis ferrum calefaciat, nisi in subiectum formæ ferreæ vellet formam ignis inducere? Cui rei esset vitilis talis alteratio, nisi ad veteris formæ expulsionem, & inductionem nouæ? Quod clarius patet ex alimento viuientis: quorsum enim homo indigeret pane, nisi ad inducendum in illum animam rationalem? & sic resarciat damnum, quod patitur

patitur à nativo calore humidum radicale depa-
scente.

§. 3. Tertio, quia omnis productio esset creatio, & corruptio annihilatio; cui reclamant vniuersa philosophia contestans, ex nihilo nihil fieri. Probatur sequi, quia si non est commune subiectum; ergo nulla actio pendet à subiecto, & consequenter esset creatio.

§. 4. Quarto, quia cadauer Christi idem fuit ac ipsius viuentis corpus, quod tamen ex natura sua non potuit in triduo omni forma substantiali careere: ergo Corpus Christi potuit esse commune subiectum formæ viuentis & cadauericæ. Idem patet in sanctorum reliquiis, quibus nullus deberetur cultus, nisi in illis maneret aliqua pars sanctorum; at non remanet forma: ergo materia. Confirmatur, si quis in triduo mortis Christi consecraret panem in Christi corpus, illum transubstantiaret: ergo Corpus Christi demortui est idem cum corpore Christi viuentis.

§. 5. Dices, ad inductionem formæ substantialis non requiritur materiam primam, quia in Eucharistia consumptis speciebus panis & vini in stomacho Sacerdotis, inducitur forma substantialis panis, & vini, & ibi nullum est substantiale subiectum. Nego antecedens, ad probationem respondeo, tunc à Deo materiam primam produci in tanta magnitudine, quantam exigunt sacramentales species.

§. 6. Hoc subiectum esse substantiale probatur primo; quia est primum subiectum, alioquin de alio priori eadem rediret quæstio, sed primum subiectum compositi non potest esse accidentale, quia accidens substantiæ innititur, illamque supponit: ergo est substantiale. Secundo, quia est causa receptiua formæ substantialis materialis, & prius quàm illa. Tertio, quia cum forma componit per se substantiam, at si substantiale non esset, non per se, sed per accidens illam componeret, ergo.

§. 7. Illud verò esse incorruptibile probatur, quia est subiectum commune, cui nullius formæ dispositiones aduersantur, omnes enim eo tendunt, vt in illud inducant formam, ad quam disponunt. Secundo, quia omnis generatio habet duos terminos oppositos, quorum alter alterum perimit à subiecto; ergo subiectum necessarid manet. Patet consequentia, quia tota pugna terminorum oritur, quia vnusquisque vult possidere subiectum, quam ob causam ex eo conatur pellere contrarium. Tandem, quia si postea perire, corruptio compositi esset annihilatio.

§. 8. Materiam primam non esse corpus completum, & perfectè subsistens probat P. Suarez supra lect. 3. num. 5. quia, teste Aristotele, materia primò per se inest composito: ergo non est ens completum. Patet consequentia, quia tale complementum est contra rationem partis essentialis. Secundo probatur ex fine, quia actuatur & informatur, & in suo esse perficitur per formas substantiales, ergo non est perfectè subsistens. Patet, quia res perfecta est actus perfectus, qui non eget alia substantiali perfectione.

§. 9. Hæc nunc sint sine controversia, quæ præstrinxisse sufficiat. Materia vocatur *mater*, quia omnia composita gignit; vocatur *adultera*, quia, dum est cum vna forma, admittit dispositiones ad aliam; vocatur *Sylua*, propter multitudinem formarum, quæ ex ipsa educuntur. Videantur Conimbricenses sup. cap. 9. quæst. 2. art. 3.

§. 10. Aduerte ex iisdem ibidem artic. 1. bifariam ab

Aristotele definiti materiam. Primò per negationem, vt, *Materia non est quid, nec quantum, neque aliquid eorum, quibus ens determinatur*, id est, neque est tota quidditas compositi, neque quantitas, neque forma substantialis, per quam ens determinatur ad hanc aut illam speciem completam; neque accidentalis, per quam determinatur ad speciem accidentalem: addit autem Augustinus, *non tamen omnino nihil, est enim aliquid in omni physico composito existens*.

Secundò definitur positiuè ab Aristotele primo physico, cap. 9. hæc verbis; *Materia prima est primum cuiuscumque subiectum, è quo quidpiam eo fit patet, vt non per accidens inest*, id est, est primum compositi physici, & essentialis subiectum. In qua definitione genus est *primum cuiuscumque subiectum*, quod substantiæ conuenit Angelicæ, quæ primum est suorum accidentium subiectum, & animo rationali, cæterisque rebus, quæ sunt prima principia receptiua aliarum. Differentia est vt *non per accidens inest*, nam ex sola materia prima fit compositum essentialis tanquam è subiecto, ex artefactis enim, ex Angelo & eiusdem accidente; item ex animo & suis, non fit vnum per se, sed per accidens.

SECTIO II.

Ratio potentia quo pacto materia conueniat.

TRifariam accipitur potentia. Obiectiua, actiua, & passiuæ. Obiectiua est non repugnancia rei ad essendum, vt mundus non repugnabat antequam fieret, huic respondet actus existentia, actus enim vniciuique potentia respondet. Actiua est, quæ virtute continet aliquem effectum, illi quæ potest producere, vt omnipotentia Dei continet Angelum, cuius actus est effectus ipse productus. Passiuæ est, quæ recipit aliquam formam, vt paries albedinem, huius actus est ipsa forma.

Indubitarum est inter Philosophos, materiam primam esse potentiam passiuam formarum, sed oportet explicare, quomodo se res habeat. Possit enim quis dicere, formam esse potentiam passiuam materię, sicut materia est potentia passiuæ formæ, quia vtriusque vnio recipitur tam in materia, quàm in forma. Dices materiam esse causam materialem formæ, atque adeo potentiam ad illam, non actiuam, neque logicam, ergo passiuam. Contra, quia materia prima etiam dicitur passiuæ animi rationalis, qui verè est actus materiam informans, & tamen animus non continetur in materia tanquam in causâ materiali, neque est in illius potentia; ergo non est cur magis materia prima dicatur potentia passiuæ animæ, quàm animus materię. Quod si dixeris animum secundum se non contineri in materia, sed tantum secundum quod illi vnitur, id est, vnionem animi contineri in potentia passiuæ materię. Respondeo talem vnionem etiam contineri in virtute passiuæ animi (vt suppono ex disput. 5.) Cur igitur materia dicatur potius potentia passiuæ animi, quàm animus materię? Confirmatur, quia sicut materia perficitur per vnionem ad formam, ita & forma per vnionem ad materiam, quod igitur erit discrimen?

Responde hinc esse sumendum. Primum, quia forma materialis pendet à materia, quia productio formæ recipitur in materia, & fit ex ea, quia ab ea pendet vt à subiecto, imitatione accidentium. De his formis nulla est difficultas: quia fiunt concur

concurrente materia ad illas, at materia fit sine illarum influxu. Deinde vniuersalior ratio sumitur, quia quando duæ res vniuntur, & vna communicat alteri effectum formalem, & denominationem ab ipsa provenientem, res, quæ talem effectum communicat, dicitur *forma*; res verò, cui communicat, dicitur *subiectum*, siue *causa materialis*, siue *potentia passiuæ*: verbi gratia, vniuntur actus sapientiæ, & animus rationalis: ab illo actu animus dicitur *sapiens*, non verò actus dicitur ab animo *animal*, aut *animatus*.

§. 15. Item materia prima organizata (quæ corpus physicum vocatur) à forma vitali substantiali dicitur viuens, & habere vitam, vt patet ex definitione animi, videlicet *actus corporis physici, organici, potentia vitam habentis*, id est, est actus materię primæ organizatæ (vt probaui disput. 1. de anima lect. 1.) vnde corpus humanum dicitur *viuens* ab animo rationali, *mortuum* verò à cadauerica forma; at verò animus rationalis non dicitur à corpore corporalis, aut corporeus.

§. 16. Dices, aliquando dici formam subiectatam in materia, ergo etiam forma accipit denominationem à subiecto. Respondeo duas esse denominationes, Primam, quæ explicatur actualis ipsa receptio, aut informatio; sic materia dicitur *informata*, & forma recepta, vel causata. Secundam formalem sumptam ab ipsa forma, quæ, quidquid conuenit formæ, adscribitur ipsi subiecto, vt paries dicitur *albus*, & disgregatiuus visus ab albedine. Hoc secundum denominationem genus non accipit forma à subiecto, sed subiectum à sola forma, albedo enim non dicitur *parietata*, paries autem dicitur *albus*. Confirmatur, ea ratione partes continui, & partes qualitatis intensæ, licet alteri vna vniantur, non efficiunt compositionem ex materia & forma, quia neutra accipit denominationem ab alia.

§. 17. Dices, materiam non dici *spiritualem* ab animo rationali, ergo materia non accipit denominationem à forma. Concedo antecedens, & nego consequentiam, quia *ly spiritus* dicit negationem partium, quam materia non habet, denominatur autem materia à forma secundum eam rationem, in qua non includit denominationem oppositam ipsius conceptui: ita materia dicitur *viuens*. Video potuisse ita dici, sed non factum ob negationem partium, quam dicit *spirituale*, posset autem materia dici *spirituata*. Itaque materia ab animo spirituali accipere posset denominationem aliquam *spiritus*, sicut denominationem *viuæ*, & *sensus*, sed non est usurpata vox vlla ad significandam eam denominationem. Immo vox *spirituale*, usurpatur pro re carente extensione, eaque propter opponitur voci *materiale*.

§. 18. Igitur omnis res ab alia denominata, siue intrinsecè, siue extrinsecè, dicitur subiectum talis denominationis, tamen si verè non sit subiectum, nec forma id, quod denominat, visio enim non est forma parietis, qui dicitur *visus*; nec verbum est subiectum vnionis hypostaticæ, à qua dicitur *vnium*: est enim adeo proprium formæ tribuere denominationem, & effectum formalem, vt per tropum res alia dicantur *forma*, quando aliis rebus impertiunt denominationem suam. Hinc constat materiam primam esse potentiam passiuam formarum substantialium, à quibus accipit varias denominationes pro singularum varietate.

§. 19. In controuersiam renocari potest, sit-ne materia essentialiter potentia, nec-ne? parti affirmatiuæ adhareo. Primò, quia non potest intelligi materia prima in ratione materię, quin concipiatur vt potentia passiuæ formarum, sed ille conceptus est de *Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza*.

essentia alicuius, sine quo talis res intelligi non potest; ergo conceptus passiuæ potentia est de essentia materię primæ. Probatur maior, quia materia prima non potest intelligi, nisi vt primum subiectum, sic enim est ab Aristotele definita, lect. 1. de qua sermo redibit disput. 8.

Dices materiam primam non posse intelligi nisi per ordinem ad formas recipiendas, non quia hoc sit de essentia illius, sed quia ad illas dicitur relationem secundum dici, vt attributa diuina illam relationem dicunt ad creaturas. Sed contra arguitur secundò, quia materia prima non modo dicitur relationem secundum dici ad formas, sed etiam transcendentalis; ergo respectus materię ad formas recipiendas est de essentia ipsius materię. Patet consequentia, quia relatio transcendentalis est de essentia eius cuius est relatio, quia totam quidditatem transcendit. Antecedens probatur, quia (vt suppono ex Patre Vazquez tomo 1. primæ partis disp. 104. n. 25. probaturus disp. 15. metaph. lect. 8.) relatio transcendentalis consistit in dependentia, quam habet vna res ab alia, sine qua saltem in esse possibili, esse non potest, vt actus vitalis sine potentia vitali, & hæc sine actu, saltem possibili, sed materia prima esse non posset, nisi essent possibile forma; ergo ad illas dicitur relationem transcendentalis.

Hinc argumentor tertio, quia si formæ essent impossibiles, etiam materia esset impossibilis, quia sublati receptilibus, nullum esset receptiuum, ergo essentia materię primæ pendet aliquo modo à formis, ergo ad illas dicitur ordinem, sed ab illis dependet in ratione principij passiuæ: ergo esse principium passiuum pertinet ad illius essentiam.

§. 22. Quarto, quia pars ex natura sua respicit aliam partem. Nam ens essentialiter petir compleri; sed materia prima essentialiter est pars receptiua alterius partis, ergo illam respicit essentialiter sub ratione potentia passiuæ.

§. 23. Quintò, quia forma essentialiter est actus materię, ergo & materia essentialiter est potentia formæ. Auctores huius sententiæ late referuntur disput. 8. lect. 2. oppositi autem non negant potentiam materię esse eandem eius entitatem, quia illa ex se ens est partiale, & incompletum, quod ex se petir compleri, vt accidens petir esse in subiecto, licet non dicat relationem secundum esse ad illud, ex sententia illorum.

§. 24. Communiter verò materia prima appellatur à Thomistis *pura potentia*, quod ita fuscè sumptum, nec placet, nec est verum; quia materia prima actu existens habet vt minimum actum entitatum, & existendi, quem dixi §. 2. potentia logicæ respondere, per quem actum vnaquæque res de potentia logica reducitur in actum; ergo materia prima non est pura potentia vniuersaliter sumpta.

§. 25. Dices materiam primam non habere actum existendi à se, sed à forma. Contra primò, quia hoc esse falsum infra patebit, lect. 6. Secundo eo admisso probatur intèntum, quia ipsa essentia materię primæ actu existens, etiam vt distincta ab existentia formæ, est aliqua entitas actualis, quia ipsa sic distincta est reducta in actum de potentia actiua, & logica; ergo ipsa materia prima, etiam vt distincta ab existentia, non est pura potentia.

§. 26. Confirmatur, materia prima, vt est *extra potentiam* respondet illi potentia vt iam exercita, sed exercita potentia respondet actus, ergo materia, vt responderet illi potentia logicæ, est actus immo licet existentiam habeat à forma, quia tam materia, quam existentia responderet potentia logicæ, vtrique est actus.

§. 20.

§. 21.

§. 22.

§. 23.

§. 24.

§. 25.

§. 26.

actus. Quod patet tum in ipsa essentia formæ, quæ cum existentia respondet potentia: logica: vt exercita: tum quia si materia haberet existentiam propriam, per illam esset actus entitarius respondens potentia: logica:, ergo & modo per existentiam formæ: quia hæc idem præstat, quod præstaret illa: nempe constituere materiam in actu, vt modo contingit in humanitate Christi, quia existentia Dei (ex aduersariis) facit totam humanitatem in actu entitatio: ergo ad hunc effectum parum refert habere existentiam propriam, vel alienam.

§.27. Deinde, materiam primam habere aliquem actum effectiuum probatur sectione 8. cum ostenditur quantitatem, & substantiam ab illa efficienter exire: at verò causa actiua comparata cum suo effectu est actus primus, ergo materia prima non est pura potentia, sed habet aliquem actum.

§.28. Sed rogas, cur appelleretur *pura potentia*. Respondet ad significandum tantum esse subiectum receptiuum in physica compositione, qua loquutione reselluntur errores asserentium materiam primam vel esse vnum, & adæquatam principium rerum naturalium, vel saltem esse aliquod compositum ex materia & forma substantiali, à quorum errore recedimus eam vocando puram potentiam.

§.29. Dices, etiam formam posse dici *purum actum physicum*, quia neque est materia, neque ex illa constat. Nego consequentiam, quia *purus actus* communiter sumitur pro actu subsistente, cui repugnat omnis ratio potentia: passiuæ, qualis est solus Deus, & licet forma nõ est potentia physice passiuæ materia:, patitur tamen aliqua accidentia, immo & vnionem substantialem, vnde in compositione essentiali habet rationem aliquam potentia: passiuæ.

§.30. Hinc suboritur quedam difficultas, quia actus diuiditur in informantem, & subsistentem: at materia neque est actus informans (vt est certum) neque subsistens, quia est incompleta, ergo non est actus, sed pura potentia. Respondeo actum subsistentem alium esse completum, vt Angelum, alium incompletum vt animam rationalem, quia est & informans & subsistens. Igitur materia prima est actus subsistens incompletus. Communiter verò actus subsistens sumitur pro completo, in quo sensu negatur materiam primam esse actum subsistentem, quare semper est addendum esse actum subsistentem incompletum.

SECTIO III.

De appetitu materia: ad formas.

§.31. Potentia affectiua vocatur *appetitus*, cuius actus, quando est amor circa aliquod obiectum, dicitur *appetitus elicitus*, quia efficitur à potentia appetitiua, & hæc est propria huius vocis significatio. Alius dicitur *appetitus innatus* per tropum ab *appetitu elicitio*. Est autem *appetitus innatus* potentia cum inclinatione, & propensione ad suam perfectionem, quia sicut animalia, id quod apprehendunt vt sibi vtile, appetunt appetitu elicitio: sic vnaquæque res videtur per se ipsam appetere id, quod ad sui attinet perfectionem.

§.32. Vnde sicut non quiuus actus potentia: affectiua: est appetitus elicitus, sicut odium & displicentia, item nec quauis potentia naturalis est appetitus innatus, sed ea tantum, quæ est circa suam perfectionem, aqua enim habet potentiam receptiuam caloris, non tamen appetitum, cum potius illum exhorrescat. Item vnaquæque res habet obedientia-

lem potentiam actiuam, & passiuam ad plures effectus supernaturales, quo ad substantiam, vel modum, ad quos tamen non habet appetitum innatum, nulla enim res naturaliter appetit, quod naturaliter assequi non potest, vt nullus prudens conatur, quod iudicat sibi esse impossibile. Hinc inferes materiam primam habere appetitum innatum ad formas substantiales, quarum est natura sua capax, est enim quauis ex illis formis, connaturalis materia: perfectio, ergo in illas materia propender. Confirmatur ex Aristotele passim asserente à materia prima formas appeti, sicut pulchrum à turpi, & à femina virum.

Obiicies, materiam primam nunquam habere appetitum ad formam, quia nunquam est sine aliqua forma, non enim appetimus id, quod possidemus; at dum est sub vna forma, non appetit aliam, quia illam non potest habere simul cum hac: hanc autem non appetit dimittere, ergo nunquam appetit formam. Quod vrgeo, quando informatur animo rationali omnium formarum perfectissimo, quem non nisi inuita relinquit. Respondeo, appetitum materia: ad formam esse considerandum in materia secundum se ad formam secundum se, nulla facta suppositione: sic autem manifestum est, materiam habere appetitum ad formam, quia forma sic considerata est perfectio maxima materia:, & materia habet potentiam ad illam. Quæ ratio perfectionis in forma, & potentia: passiuæ in materia non tollitur, nec minuitur facta vnione cuiusuis formæ cum materia, ergo materia semper habet appetitum ad formam. Habet quidem simul potentiam ad omnes formas habendas, sed non ad habendas simul: sicut intellectus humanus simul, & in eodem instanti habet vim ad eliciendos duos actus contradicitorios, sed non ad eos eliciendos simul, & in eodem instanti.

Ad argumentum in forma nego antecedens. Ad probationem respondetur, nos non habere appetitum desiderij ad id, quod possidemus, habere tamen appetitum complacentia:, quod metaphoricè contingit materia:. Dum autem habemus aliquam perfectionem, non appetimus aliam illi repugnantem, appetitu absoluto, sed sub conditione, si priorem perfectionem amiserimus: sic materia non appetit formam, qua caret, nisi sub conditione, si amiserit quam habet siue sit animus, siue alia. Hæc responsio, quo ad vltimam partem, procedit exactè conferendo appetitum innatum cum elicitio, quod quidem superuacaneum est, quia metaphora ex vna, aut altera proportione non ex omnibus desumitur. Quare cum appetitus innatus sit potentia naturalis, & hæc semper remaneat, semper remanet appetitus. Igitur quando vnitur materia formæ, est quidem potentia ad illam, reducta iam ad actum, non tamen est in potentia ad illam, quia hoc denotat carentiam formæ, ac proinde semper habet innatum appetitum.

Difficultas esse potest vtrum materia prima habeat appetitum ad formam semel corruptam? Ex dictis pars negativa concludi videtur, quia appetitus innatus est potentia cum inclinatione ad perfectionem naturaliter possibilem, sed forma corrupta est naturaliter impossibile, ergo materia prima non habet appetitum ad illam. Probatur minor, quia id, quod semel fuit, & desit esse, est naturaliter impossibile, quia res non reproduuntur ex natura sua, ergo forma semel corrupta est naturaliter impossibilis.

Opposita sententia est vera, & probatur, quia (vt dixi §.31.) considerandus est appetitus in materia secundum se ad formam secundum se, nulla facta supposi-

§.33.

§.34.

§.35.

§.36.

Sectio III. De appetitu materia: ad formas.

suppositione, sed materia prima respicit formam corruptam, tanquam perfectionem sibi connaturalem, ergo habet appetitum ad illam: sed facta corruptione nec materia prima amittit rationem potentia: passiuæ illius formæ, nec forma amittit rationem quidditatiuam actus illius potentia:; ergo in vtraque remanet essentialiter mutuus respectus materia: & formæ. Probatur minor, quia materia prima per se ipsam, & non per aliquid illi superadditum habet rationem potentia: ad formam, & forma eodem modo habet rationem actus materia:; ergo corrupta forma manet in illa, & in materia conceptus essentialis potentia:, & actus. Dices esse appetitum ad formam secundum se, non verò ad eam iam corruptam. Contra, formam esse corruptam non tollit eius quidditatiuos conceptus, quia eos retinet, sed ante corruptionem forma secundum se respiciebat materiam, ergo & post illam; ergo post corruptionem habet appetitum ad illam, & ad actionem, per quam producitur à Deo, & ad voluntatem quæ sit principium eius actionis: quod patebit ex §. sequenti, & ex disput. 10. sect. vltima: vbi ostenditur determinationem indiuiduorum esse à causa prima.

§.37. Dicit fortasse quis appetitum materia: dicere in recto essentiam ipsius materia:, & connotare in obliquo carentiam præterita: possessionis ipsius. Hæc doctrina potest intelligi appetitum materia: esse idem adæquatè cum eius entitate; quæ manet in ratione entis corrupta forma; non tamen in ratione denominationis: contra quam doctrinam longè disputabo infra disput. 5. & disput. 6. & 15. metaph. Secundo potest intelligi; vt ipsa carentia formæ sit pars appetitus materia: in quo sensu eam impugno: quia appetitus est inclinatio ad perfectionem: sed carentia formæ non est inclinatio ad ipsam formam, cui opponitur contradiciorie: ergo non est pars appetitus materia: ad formam. Nec appetitus dicit in se nisi aptitudinem ad perfectionem possibilem: ita vt ex vna parte consideretur possibilitas; ex altera appetitus: carentia formæ non constituit illam possibilem; quia possibilitas est non repugnantia: nec si eam constituat possibilem, se tenet ex parte appetitus; sed ex parte termini appetiti: ergo vel manet appetitus ad formam corruptam; aut hic aliquid est reale à materia distinctum: vel melius diceres, materiam habere potentiam & appetitum essentialem ad formam secundum se: desiderium autem ad formam quæ nunquam extitit: at verò ad corruptam habere potentiam secundum se & quandam simplicem complacentiam; non tamen desiderium, nec potentiam vt reproducatur: quia potentia ad formam secundum se semper retinetur, dum retinentur conceptus materia: & formæ quidditatiui: nam etiam corrupta forma, est ens reale, & non chymæra: ad reproductionem autem nunquam fuit appetitus, nec potentia; ac propterea nihil mirum si non maneat. Nec opus est ad hæc connotata recurri: nec ad potentias conditionatas: nec exemplo omnipotentia: explicantur bene: quia si omnipotentia non dicit transcendentalem ordinem ad creaturas, est illi diuersa ratio potentia: ac in creaturis; nec tunc efficitur argumentum ad materiam, quæ dicit ordinem essentialem ad formam: si autem omnipotentia dicit ordinem ad creaturas, eas respicit absolute & non sub conditione.

§.38. Ad argumentum distinguitur minor, est naturaliter impossibilis simpliciter & ex natura sua, negatur; est naturaliter impossibilis per accidens, & supposita extrinseca lege Dei, conceditur. Similiter

distinguitur probatio. Explico doctrinam: postquam res corrupta est, adhuc habet conceptum essentialem entis realis, quia hic est inuariabilis, & incorruptibilis, quod si est ens reale, ergo est simpliciter possibile, quia de essentia entis realis est aptitudo ad essendum, ergo postquam forma corrupta est, habet eandem non repugnantiam ad essendum, quam antequam produceretur: tunc sic, sed, si possibile est, continetur in virtute causarum naturalium, quia illa possibilitas, quam habet, est cum dependentia à suis causis, in quibus continetur vis causatiua talis formæ, atque adeo in materia remanet ratio potentia: naturalis illius: quia forma materialis ex natura sua non est possibilis, nisi cum dependentia à materia. Vnde semel corrupta forma adhuc est simpliciter possibilis, impossibilis autem per accidens, & secundum quid: quia noluit Deus concurrere cum agente creato ad secundam illius indiuidui productionem, siue illa voluntas Dei sit ex solo Dei libito, siue ex conditione primæ productionis, id est semper per accidens, comparatione formæ secundum se. Quod si vellet Deus parere concursum ad secundam productionem formæ, agentia quidem creata possent reproducere illam formam, cum æquali concursu, quo illam primò producere: noluit autem Deus indiuidua repetere, varietatis ergo: quod si voluisset, recte id præstare posset: nam ad secundam productionem non requiritur ex parte causarum maior virtus, quam ad primam. Huc recidit aliorum solutio, formam esse naturaliter possibilem, quo ad substantiam, non tamen quo ad modum, non quod in illa sit aliquis modus impossibilis, sed ratione extrinseca voluntatis Dei, quæ tamen materia: primæ, aut formæ naturas haudquaquam immutat.

Hæc diuina voluntas est maximè conformis rerum naturis, est quidem rationi consentaneum, vt res, quæ semel amittit esse, illud non recuperet, vt sic sit perpetua generationum successio; quod si Deus oppositum voluisset, per multa ad id suppetere rationes. Confirmatur, Deus de facto decreuit non producere multas formas, ad quas materia prima habet appetitum innatum; tunc sic, facta ista suppositione extrinseca, & accidentaliter, formæ sunt impossibiles, & tamen ad illas materia prima habet appetitum; ergo eundem habet ad formam corruptam, licet supponatur voluntas Dei de illa non reproducenda; quia sicut forma antequam produceretur, nihil habet præter non repugnantiam, eandem habet postquam corrupta est, & non minorem; & sicut forma corrupta habet voluntatem Dei de illa non reproducenda, eandem voluntatem habent formæ, de quibus in præseni.

Dices primò, materiam non habere potentiam ad formam, quia iam est educta de illius potentia. Respondeo, adhuc in illa contineri, quia educi nihil aliud est, quam à materia pendere, & sicut primò pendit, ita potest & secundò. Dices secundò, nostrum appetitum elicatum non esse in res cognitatas vt impossibiles etiam per accidens, ergo neque appetitus innatus. Nego consequentiam, quia primum oritur ex cognitione impediente actum appetitus, at appetitus innatus, cum sit potentia naturalis, secundum se respicit obiectum, quod nulla ratione potest impediri.

Dices tertio, ergo reuocatio mortuorum ab inferis non est supernaturalis, quæ tamen impossibilis visa fuit Areopagitis. Respondeo quo ad substantiam illam esse naturalem, quia tota hominis resurgens essentia est ordinis naturalis, at verò multis ex capitibus illam esse supernaturalem, tum

§.39.

§.40.

§.41.

quia Deus cum solis hominibus infringit legem ceteris rebus statutam de illis non reproducendis: tum quia sine semine viri, & sine concursu matris tot homines progignuntur. Tertio, quia subito tot millia animorum infunduntur in corpora, ereptis corporibus ab animalibus, & ceteris rebus, sub quarum formis tunc erunt, è quibus capitibus non solum miraculosa erit mortuorum suscitatio, sed etiam portendens.

SECTIO IV.

Vtrum materia immediatè suscipiat formam substantialem?

§.42. **E**xplicata ratione potentia, superest explicanda ratio, qua hæc potentia reducatur in actum. Triplicem sensum habet titulus. Primum, vtrum materia prima ad recipiendam, v.g. formam leonis, egeat aliqua potentia passiva substantiali ab ea realiter distincta? Cuius quaestiones pars negativa placet primò, quia vel illa potentia est in materia tanquam forma, vel non, sed per se subsistens: hoc vltimum esse non potest. Primò, quia talis potentia esset materia prima, quia esset primum & commune subiectum, nec quicquam proderit quam tu vocas materiam. Secundò, quia si talis potentia non inesset materiae, ergo non posset illi communicare suum effectum formalem. Probatur consequentia, quia causa immediata denominat remotam per vnionem ad illam, sicut corpus denominatur album, quia subiectum immediatum albedinis, quod est quantitas (iuxta communem sententiam) immediatè vnitur corpori, & ignis dicitur calefaciens, quia calor, à quo immediatè egreditur calefactio, vnitur igni; ergo si illa potentia passiva non vnitur materiae, non illi communicabit suum effectum formalem.

§.43. Nec talis potentia passiva potest dici forma substantialis: primò rationibus, quibus disp. 4. probabitur ex natura rei duas formas substantiales non posse simul esse in subiecto eodem. Secundò, quia illa forma immediatè, & adæquatè recipitur in materia prima, ergo eodem modo potest recipi quævis alia forma substantialis, ergo ad recipiendas formas non indiget materia alia forma. Tertio, quia vna forma non est subiectum alterius formæ substantialis, tum quia id est proprium materiae, tum quia non potest vna forma, ab alia denominari; non enim dicitur ea forma animata per animum. Denique, quia ex illis non fieret vnum per se, sed per accidens, quia ex vno ente completo & alio incompleto non fit vnum per se, quia quidquid aduenit enti completo, est illi accidentale; sed materia prima & illa forma passiva efficerent vnum per se completum, quale resultat ex materia & forma substantiali; ergo non datur in materia talis forma passiva.

§.44. Secundus sensus est, materiam primam egeat aliqua potentia passiva accidentali, per quam adæquatè formas recipiat, ipsa verò remota. Quæ sententia (præter rationes, quibus tertia impugnabitur) impugnatur primò, quia materia prima verè & propriè informatur actu substantiali, & est vera causa illius, cum est recipiendum; ergo concurrat immediatè ad illum recipiendum. Consequentia patet, quia causa remota non est verè ac propriè causa effectus remoti (vt patet disput. 8. sect. 2. Secundò, quia ex materia & forma non posset fieri vnum per se, sed per accidens; tum quia vnirentur per medium accidens, quia vnio adæquatam cum

accidenti, necessario est accidentalis, & non substantialis, ergo illa vnio non faceret vnum per se, sed per accidens. Tertio, quia si annihilata materia prima maneret forma substantialis, in illa accidentali potentia tunc conservaretur eodem omnino concursu, quo nunc conservatur cum materia (vt in simili passim dicemus) hoc autem est absurdum, quia forma substantialis non potest dependere materialiter à solo accidenti, ergo.

Tertius sensus est, cum materia simul concurrere ad recipiendam formam substantialem potentiam illam passivam accidentalem. Hæc sententia impugnatur primò, quia materia cum tali potentia accidentali concurrat eadem omnino, ac indiuisibili vnione, vel distincta? Si primum, ergo illa vnio est accidentalis, & per accidens, vt §.44. probaui. Si est distincta, rogo, spectet ne vtraque ad essentialem constitutionem compositi, vel non? si primum, ergo compositum est vnum per accidens, quia ad illud pertinet vna vnio accidentalis; si secundum, ergo ad constitutionem essentialem compositi tantum vnuntur immediatè materia & forma: eas verò ad alios effectus diuerfas habere vniones, nihil ad rem.

Secundò impugnatur, quia accidens non potest esse subiectum formæ substantialis, ergo: probatur antecedens primò à nomine *substantia*, quæ in creatis dicitur à substans accidentibus, accidentia verò simpliciter non dicuntur substare, ac per consequens nec sustentare. Secundò, quia forma substantialis non communicat suum effectum formalem accidentibus, quis enim vnquam asseruit quantitatem aut calorem, aut quoduis aliud accidens dici animatum sensibile? immo verò quotquot nouimus accidentia communicant formæ suos effectus formales, vt extensam esse, albam, aut nigram (si vnuntur accidentia.)

Tertio, quia incognita est talis potentia, & inutilis, & sine fundamento ponitur, ergo. Dices simul cum substantia concurrere accidens ad efficiendam aliam substantiam, verbi gratia, calor, & ignis ad ignem, ergo etiam ad recipiendam. Sed antecedens est dubium, & consequentia nulla; discrimen est, quia ex causis actiuis, & effectus, non resultat vnum per se, sicut resultat ex compositione materiae, & formæ substantialis, cui compositioni repugnat vnio accidentalis, vt est in philosophia principium notum. Quod si ad compositionem materiae, & formæ inutilis est talis vnio ad potentiam accidentalem passivam, nulli alij muneri est utilis, quid dicam necessaria?

SECTIO V.

Vtrum materia omnium corruptibilium sit, vel esse possit diuersæ speciei?

§.48. **H**oc spectat ad absoluenda, quæ pertinent ad essentialiam materiae primæ. Dico primò. Materia omnium rerum corruptibilium creaturarum de facto est in omnibus eadem specie. Probatur, quia omnes formæ creatæ corruptibiliter informantes dependent, tanquam à disponentibus à primis quatuor qualitativis, & à secundis, quæ ex illis oriuntur; sed qualitates huiusmodi habent contrarium, quia calor refragatur frigori, & humor siccitati, sicque substantiæ sublunares mutuis pugnis, & odiis dissident, vt aqua in ignem, & ignis in aquam; ergo materia ignis & aquæ est subiectum capax frigoris & caloris, ergo vtraque est eiusdem speciei.

Pater

SECTIO VI.

Vtrum materia prima habeat propriam existentiam?

§.54. **E**ssentia dicitur primus conceptus, quem efformamus de quouis ente, si metaphysicè loquamur; si verò physicè, *essentia* rei est partes substantiales inter se vnitæ, vt hominis essentia est corpus vnium animo rationali. *Existentia* est ratio formalis, per quam vnaquæque res constituitur extra suas causas in actu, & ratio, per quam res constituuntur in ratione entis simpliciter (quia quod non existit, non esse simpliciter ens probandum disput. 8. met. sect. 1.) vnde ipso rationis lumine videtur inferri, essentiam actualem non distingui realiter, neque ex natura rei ab existentia actuali. Ad præsentem tamen controuersiam supponenda est distinctio realis, aut modalis inter essentiam & existentiam. Nam ea distinctione reiecta, nullus superest huic controuersie locus, de distinctione autem essentia ab existentia nec verbum quidem in præsentem faciam, cuius sedes propria est in metaphysica, disput. 8.

§.50. Rogas, quomodo distinguantur essentialiter composita sublunaria, cum omnium materia sit eiusdem speciei? Respondeo communi axiomate, *actus est qui distinguit*, id est forma substantialis facit differre hominem à leone, quod si materiae cælorum sint distinctæ speciei, non solum distinguit actus, sed etiam ipsa materia; quare maior distinctio erit inter cælum lunæ & solis, quàm inter equum & leonem, quia illi duo cæli different secundum vtramque partem essentialem, equus autem & leo secundum formam tantum.

§.51. Hic solet inquiri, vtrum de potentia absoluta Dei possit fieri alia materia rerum corruptibilium diuersæ speciei à nostra? Ab his quaestionibus de potentia absoluta libens abstineo, quando non sunt necessaria ad aliarum decisionem, hæc autem nullo modo est necessaria, sed breuiter.

§.52. Dico secundò, de potentia absoluta Dei potest esse alia materia rerum corruptibilium, distincta specie à nostra. Probatur, quia sunt possibiles alia primæ qualitates inter se contrariæ, ex quibus oriuntur alia secundæ qualitates, quæ disponant ad formas alia independentes à nostris qualitativis, sed materia talium formarum specie differret à nostra, ergo. Probatur minor, quia hæc materia tantum est capax frigoris, caloris, &c. & formarum, quæ ab illis dependent, & non est capax aliarum qualitatum contrariarum: maior autem patet, quia in eo nulla apparet repugnantia. Secundò, quod non implicat contradictionem, non est denegandum Deo; sed nulla apparet repugnantia talis materiae, ergo non est denegandum Deo illam facere posse.

§.53. Rogas vtrum esset perfectior hac nostra vel non? Respondeo esse possibiles multas perfectiores, & imperfectiores multas, quia qualitates illæ possunt esse, alia quidem perfectiores nostris qualitativis, alia verò imperfectiores. Si autem nulla materia esset capax formæ spiritalis, non dubium, quin hæc nostra sit illis perfectior; si autem esset capax alterius formæ perfectioris animo, non dubium quin sit perfectior, quàm hæc nostra. Vnde semel admissa distinctione essentiali inter materiam cæli, & nostram, existimo nostram materiam esse multo perfectiorem illa, quia est capax perfectiorum formarum. Has verò quaestiones de materia cæli, in lib. de cælo reicio: cognita enim materia cælesti, illæ facilius expedientur.

Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

P 3 materia

- §.58. materia verò per suam solam existentiam est in actu incompleto, sicut & forma sola.
- Dices ex substantia, & accidenti fieri vnum per accidens, quia vtrumque propriam habet existentiam: ergo similiter ex materia & forma substantiali. Respondeo non fieri vnum per accidens ratione propriæ existentia, sed quia accidentia sunt accidentia, quæ non per se, sed per accidens componunt. Forma verò substantialis est substantia, quæ per se, & non per accidens ordinatur ad aliam substantiam.
- §.59. Tertio, quia si habet actum, ergo habet simpliciter substantiale esse, & completum. Nulla est consequentia, animus enim separatus, immo & quævis forma substantialis propriam habet existentiam, & si placet, substantiam, cum tamen nulla ex illis sit substantia simpliciter completa.
- §.60. Quarto, quia materia nullam habet operationem, ergo neque existentiam, quia esse est propter operari. Verum idem probari posset de essentia, de qua intelligitur illud adagium, non verò de existentia, quæ formaliter non est principium operandi: sicut est essentia; vnde materia prima non haberet propriam essentiam, quia non posset operari. Negatur igitur consequentia, quia esse specierum completarum est propter operari, esse verò materia primæ propter recipere, quia vnaquæque res est propter id, quod continet in potentia. Materia verò non continet operari, sed recipere, atque adeo est propter recipere.
- §.61. Quinto, quia sequeretur materiam non pendere à forma, à qua non accipit existentiam, cum tamen ab ea penderet in genere causæ formalis. Verum materiam non pendere à priori à forma, infra parebit. Deinde id non sequitur ex nostra sententia, quia sicut forma substantialis materialis dependet à materia, licet ab ea non accipiat existentiam, ita materia prima poterit à forma pendere, licet ab ea non accipiat existentiam. Quia sicut essentia materia à forma pendet, ita & existentia. Confirmatur, accidentia pendet à subiecto, à quo tamen non accipiunt existentiam; pendet ergo existentia materia ab existentia formæ, quia est per ordinem ad illam, sicut existentia formæ pendet ab existentia materie in diuerso genere.
- §.62. Sexto, quia materia esset per se cognoscibilis, quod est falsum. Veruntamen id non inferitur, quia tota materia est per ordinem ad formam, neque potest concipi nisi cum relatione ad illam; vt è conuerso forma, quamuis cum existentia propria, non potest concipi sine connotatione ad materiam. Alia afferuntur argumenta, sed non dissimilia. Ex iis verò liquidò constat, quàm imbecillo scipioni hæc sententia nitatur.
- §.63. Materiam primam propriam habere existentiam distinctam ab existentia formæ communior est, receptiorque sententia. Quam necessariò sequuntur quotquot negant distinctionem realem essentia ab existentia, vt Scotus, Durandus, & alios refert Pater Molina, 1. part. quæst. 3. art. 4. disput. 2. quos sequitur Pater Suarez 2. metaphysicæ disputat. 31. & Pater Vazquez vbicumque in eam incidit quæstionem, & de materia primæ propria existentia apertè 1. part. tom. 1. disput. 74. num. 9. & tomo 2. disput. 174. num. 19. Molina supra §. Hactenus. Pererius, Conimbr. Tolerus, aliisque quamplurimi.
- §.64. Pro qua multæ suppetunt, grauésque rationes; & præter omnium præcipuam, qua probatur essentiam non distingui à sua existentia. Probatur primò; quia eadem actione, qua producitur essentia,

eadem indiuisibili producitur eius existentia, sed existentia formæ (ago nunc de materiali forma) non producitur eadem omnino actione, qua producitur essentia materia primæ, ergo existentia formæ non est existentia materia primæ. Consequentia est certa, quia si esset existentia materia, produceretur per eandem actionem, per quam essentia materia. Minor non est minus certa, quia essentia materia primæ fit per creationem, & per actionem independentem à causâ materiali; at verò existentia formæ materialis, quia materialis est, fit per generationem, & cum dependentia à causâ materiali, quæ duæ rationes eidem actioni conuenire non possunt, ergo existentia formæ materialis non producitur eadem actione, qua essentia materia primæ.

§.65. Maior verò primi syllogismi est B. Thomæ quæstione prima de Potentia art. 2. Corpore, iis verbis, *Omnis actio actiue potentia terminatur ad esse*: eum autem locutum de esse existentia oculis cernitur. Immo Ioannes ille Theologus celeberrimus in Concilio Florentino sessione 18. ad medium, dixit. *Fieri non potest, nec mente concipi, vt vna res ab alia sit, nisi ab illa accipiat esse. Quo vicit Græcos tumultuantes de processione Spiritus sancti à Filio, maxime autem Marcum Episcopum Ephesinum, asserentem in disputatione; Spiritum sanctum esse à Filio, sed ab illo non accipere esse; estque hoc ex terminis notum. Probatur, quia actio terminata ad producendam essentiam, tendit ad eam constituendam extra suas causas, quod est eam facere existere, ergo actio terminata ad existentiam producendam, producit eiusdem existentiam. Antecedens est certum ex sola terminorum apprehensione. Consequentia patet, quia essentia actu terminans actionem est existens, cum tamen antequam illam terminaret, non existeret; sed esse existentem habet per actionem ad ipsam terminatam, & non per aliam; ergo eadem actio, quæ tendit ad illius essentiam, dat illi existentiam.*

§.66. Quod sic explico, supponamus in productione materia primæ duas interuenire actiones, alteram, qua essentia producitur, alteram, qua existentia: de actione terminata ad essentiam, rogo quid præstet? certè eam producere, ergo illa actio seclusa quauis alia, est productiua existentia, quia facit formaliter rem existere, illique communicat actualitatem. Quid enim aliud est producere rem, nisi illam constituere extra suas causas, & in rerum natura? non enim potest res intelligi vt producta, quin intelligatur facta, factum autem quid est nisi existens? Nam res producta est extra omnem potentiam: extra potentiam logicam, quia eius non repugnantia deducta est in actum: extra potentiam actiuam, quia iam est ab ea producta: extra potentiam passiuam, quia in ea, & ex ea producta est, ergo per productionem est in actu, qui opponitur potentia: iste autem actus est existentia, ergo per eandem actionem, per quam res est facta, est existens.

§.67. Dices eadem actione produci essentiam & existentiam, si existentia sit propria illius essentia; si verò non sit propria, eadem actione produci essentiam, & vnionem illius cum existentia, vt patet in mysterio Incarnationis, in quo Christi humanitas non habet creatam existentiam, existit enim per existentiam Dei, quæ est improducta.

§.68. Sed exemplum Incarnationis est abs re, quia recidit in eadem angustias; argumentum enim propositum & in mysterio, & in materia prima vim habet eandem. Præterea est in Theologia absurdum, quia ex eo sequeretur, vnionem humanitatis Christi

- Christi factam fuisse ad aliquod absolutum diuinum, quia in opinione Thomistarum tres personæ non existunt nisi existentia communi, & absoluta, & iuxta illorum sententiam vnio facta fuit in ea existentia, ergo fuit facta in aliquo communi absoluto. Huius sententia absurda vide apud Patrem Suarez tom. 1. in 3. part. disp. 10. sect. 3. §. Præter hos modos, & disput. 36. sectio, 1. & Patrem Vazquez tomo etiam 1. disp. 26. & 71. Quam ex Concilio Toletano, 6. acriter impugnavi disp. 19. in 3. part. contra Capreolum.
- §.69. Responso verò sic impugnavi, quia illa vnio vel producitur eadem actione, vel diuersa? si secundum: de actione terminata ad essentiam redit eadè difficultas: si primum, rogo vtrum illa vnio habeat propriam existentiam distinctam ab existentia, cuius dicitis esse vnionem, vel non? Si secundum: ergo illa actione nihil producitur, quia non producitur essentia rei, neque essentia vnionis, neque existentia præcedens, quid ergo producitur? Non produci essentiam rei, neque essentiam vnionis patet, quia essentia sunt improducibiles, nisi extra suas causas ponantur, & non ponuntur nisi illis detur existentia, sed in casu posito illis non datur existentia, ergo non ponuntur. Probatur minor, quia omnia se habent eodem modo, quo antea. Antea enim erat essentia humanitatis, & essentia vnionis, & existentia non propria illius essentia, sed solius Dei: hæc omnia eodem modo se habent post productionem, ergo nihil producitur per eam productionem. Confirmatur, si talis essentia in casu est existens, ergo ab æterno est existens, quia ab æterno habet essentiam, & habet existentiam vnionis ad existentiam, item ab æterno habet existentiam Dei, cui potest vniri per te, ergo existit ab æterno.
- §.70. Dices deficere actum voluntatis Dei volentis vniri humanitatem verbo: Contra, non potest Deus velle, ne vniantur duo extrema, quando habent essentiam vnionis: sicut non potest velle, me non videre, dum habeo visionem, ergo si est ab æterno vnio humanitatis ad verbum, & in tempore nihil de nouo datur: non potest Deus non velle eam esse vnitam verbo. Præterea solutionem impugno, quia productio essentia, & vnionis, vt terminatur ad illas, est productiua illarum, ergo habet terminum formalem in ratione productionis, ergo ille terminus est productus vt quo per illam, terminus enim formalis quo productionis est productus vt quo per illam, sed terminus formalis quo productionis debet esse existentia, ergo illa actio producit existentiam vt quo, at non producit existentiam præcedentem & alienam, quia hæc, cum iam sit producta per aliam actionem, non potest produci de nouo, ergo actio productiua essentia producit existentiam propriam illius, ergo creatio materia primæ dat illi propriam existentiam.
- §.71. Si verò illa vnio propriam habeat existentiam, illa erit sufficiens ratio formalis, qua existat essentia: ergo non indiget alia existentia. Hæc consequentia patet, sequela probatur, quia illa existentia vnionis communicat essentia suum effectum formalem, sed effectus formalis existentia est existens: ergo per illam existentiam existunt vnio, & essentia. Præterea eadem ratione, qua illa vnio habet propriam existentiam, debet etiam essentia illam habere, quia scilicet, est terminus realis productionis distincta à productione vnionis.
- §.72. Tandem tota hæc solutio impugnavi, quia essentia in se ipsa intrinsecè est mutata, & de non ente simpliciter facta est ens simpliciter: ergo ipsa

vt præcisa à quouis alio habet intrinsecam existentiam. Patet consequentia, quia per existentiam res de non ente simpliciter, fit ens simpliciter. Quod si per eam actionem essentia nihil accipit, nisi aliena existentia vniri, ergo in se intrinsecè non immutatur magis; quàm cum animus rationalis vnitur materia, quæ vnio & eius productio afficiunt quidem animum, sed non faciunt: ergo similiter vnio essentia cum existentia afficiet essentiam rei, non tamen eam efficiet, at vnio non potest efficere rem, nisi præexistentem: ergo talis vnio præsupponit essentiam existentem. Confirmatur, illa vnio non potest inherere essentia, ratione §.73. subiicienda, ergo impossibilis est talis productio, hac de re vide disputat. 8. Metaphys. lect. 5.

§.7. Secundo probatur conclusio, quia essentia materia primæ est vera causa materialis formæ materialis, ergo materia non potest existere per formam. Probatur consequentia, quia causa vera, & propria est natura prior suo effectu, quem in illo priori continet eminenter, sed in illo priori præintelligitur existens, quia nulla causa realis causat, neque est proximè potens ad causandum, antequam præexistat; ergo, antequam intelligatur existentia formæ materialis, præintelligitur materia prima existens, sed in illo priori non potest existere per formam, quia tunc nondum intelligitur forma existens, ergo materia prima non potest existere per formam.

§.74. Dices materiam primam verè pendere à forma, & formam à materia, quia causæ sunt sibi causæ in diuerso genere, ergo idem erit in materia, & existentia formæ. Respondeo antecedens esse falsum, vt sæpius ostendam; sed eo omisso, negatur consequentia. Discrimen est, quia, vt causa præintelligatur præcedens in vno genere, vt minimum requirit existentiam, per quam præintelligatur in esse realis actualis, vnde non potest materia esse prior actu, quàm forma, si accipit existentiam à forma, quia materia non est existens ante existentiam; at verò est existens ante formam, ergo non existit per eius existentiam, alioquin sequeretur materiam dependere à forma, & formam à materia in eodem genere existendi; at verò in diuerso genere causæ id non reputatur absurdum; quia non prærequiritur materia informata ante formæ receptionem, requiritur tamen præexistens in illo priori. Vnde neque vnio illa (de qua §.71.) potest inherere essentia rei, quia hæc deberet præcedere vt existens in ratione subiecti.

§.75. Hoc vt planum fiat, aduerte in mutua prioritate causarum considerari vnamquamque in suo ordine priorem vt existentem; abstrahendo aliam ab existentia actuali. Nam causam concipimus in aliquo priori rationis existentem, quin tunc concipiamus existentiam actualem effectus; vt parebit disput. 8. lect. 6. & 7. vt ergo concipiamus materiam in aliquo priori naturæ & rationis, debemus illam concipere vt existentem; quin in illo priori concipiamus formam vt existentem; alioquin prioritates confunderentur: ergo in illo priori non concipimus existentiam formæ. Probo consequentiam; quia non concipimus formam vt existentem; quod formaliter habet ab existentia: & concipimus materiam vt existentem; quia prioritas naturæ non abstrahit ab existentia causæ: ergo concipimus materiam cum existentia non formæ, Quod argumentum est euidentis. Recognosce mutuas causalitates disp. 8. lect. 8.

Dicer aliquis (admissa distinctione essentia ab existentia)

existētia) hoc argumentum enerue: quia in ea sententia essentia materiae esset subiectum inhaesionis existētia: nec tunc esset prioritas cum existētia. Respondeo essentiam non posse esse subiectum existētia: quia esset causa sui ipsius: nulla enim ratione Petrus est effectus causae efficientis, nisi quia ab ea accipit existētia. item essentia materiae creatur *ut quod*: ergo existētia creatur *ut quo*: quia ratio formalis cur creatur, aut generatur terminus, est eius existētia. Tandem quia omnis causa est natura prior effectu: sed in illo priori concipitur causa existens: ergo essentia concipitur existens antequam concipiatur existētia. Vnde videant Thomista distinguentes essentiam ab existētia: vtrum existētia accidentium sit in ipsis vt in subiecto; an in ipso subiecto accidentium: Hoc autem vltimum dicendum est; quia ignis est causa passiva caloris dum patitur eius existētia. Hoc autem & alia argumenta efficiunt a parte rei non posse essentiam ab existētia distingui, quia ex ea sententia non possumus existētia commodare subiectum.

§.77. Tertio arguitur, quia, si materia existeret per existētia forma materialis, sequeretur materiam produci, & conseruari ab agente naturali creato, consequens esse falsum infra patebit, & est contra ipsos Thomistas, omnesque Philosophos, ergo. Probat minor, quia res ab eo producitur & conseruatur, a quo efficitur existētia, per quam existit, sed si materia existit per existētia formam, existētia materiae efficeretur, & conseruaretur ab agente creato, ergo ab illo efficeretur, & conseruaretur materia. Minor liquet, quia forma materiales ab agente creato producuntur. Maior probatur, quia producere existētia rei est constitutare rem extra causas, & illam facere actu esse, quia res non producitur, nisi media existētia, produci enim est extra causas educi, quod res habent formaliter per existētia, ergo, qui rem educit extra causas, dat illi existētia.

§.78. Huic argumento nullam video solutionem, nisi forte quis dicat in productione materiae haec tria reperiri, productionem essentiae, & productionem existētia, & productionem vnionis inter vtramque, & agens producens materiam producere simul vnionem materiae cum existētia forma: sed hoc iam est impugnatum, §.70. & 71. vltimisque reicitur, quia vel vnaquaeque ex illis actionibus constituit suum terminum extra causas, sic autem vnaquaeque ex illis producit existētia, vel aliqua ex illis non constituit terminum extra causas, sic vero percipi non potest, quo pacto sit productio. Praeterea id non contingit in productione formae, quae ab eo agente existit, a quo accipit existētia, sed idem agens dat per se materiae existētia, a quo talis existētia vnitur materiae, ergo ab agente naturali materia existit, & producitur. Tandem simpliciter res existit per existētia, ergo ab eo efficienter existit, a quo efficitur, & vnitur existētia. Confirmatur, quia per se materia pendet ab existētia formae, tanquam a ratione formali existendi, sicut homo pendet ab vnione tanquam a ratione formali componendi, ergo sicut agens producens vnionem hominis facit ipsam hominem, ita agens producens existētia materiae facit illam existere.

§.79. Quarto materia fit per creationem: ergo non pendet a forma a priori, has duas propositiones infra probabo: sed si haberet existētia a forma, ab illa penderet a priori, quia sine illa esse non posset (& ipsi aiunt nec per potentiam Dei:) ergo

non haberet existētia a forma. Quinto ad hominem argumentor, pereunte vna forma necessario periret eius materia, & producta alia forma produceretur alia materia, vel iam corrupta reproduceretur, hoc est maximum absurdum, ergo. Probat maior, quia per se maiorem dependentiam intrinsecam habet materia a forma, quam accidentia ab eadem forma, tum quia res magis pendet a sua existētia, quam ab alio subiecto, tum quia per se non potest Deus conseruare materiam sine forma, potest autem accidentia, sed per se pereunte forma pereunt omnia accidentia, quae erant in composito, & alia producuntur; ergo pereunte forma perit etiam materia. Dixi ad hominem, quia argumentum simpliciter non vrget, posset enim dici neque accidentia, nec materiam corrumpi forma pereunte, quia alia succedit supplens vices iam corruptae, (si datur murua causalitas.)

§.80. Sexto probatur, quia materia creatur, ergo eius existētia non pendet a causa materiali, sicut existētia formae materialis, quia pro modo existendi sumitur denominatio productionis passivae. Septimo, productio, qua materia conseruatur sub animo rationali esset spiritalis, quia talis est existētia animi. Haec duo argumenta supponunt eadem actione produci essentiam, & existētia.

§.81. Mitto alia argumenta, quae haud difficile solui possunt, vt quod sumitur ex animo rationali, cuius existētia dicitur improporcionata materiae: cui potest responderi, eandem proportionem requiri inter essentiam materiae, & existētia formae, quae requiritur inter materiam, & essentiam formae; cum ergo animi essentia sit proporcionata materiae, ita & essentia. Sumi potest efficax argumentum ex existētia materiae (de qua sectione sequenti) nam existētia etiam est actus, & est modus existētia: sed existētia materiae non est actus formae, neque modus existētia illius: ergo est actus materiae, & modus existētia illius.

§.82. Rogas primo, vtrum, supposita distinctione reali inter essentiam & existētia, possint de potentia absoluta existere eadem existētia materiae & forma: Respondeo, si illa existētia producat eadem omnino actione & indiuisibili, qua essentia materiae & formae, posse in hoc video repugnantiam, neque hunc casum vident argumenta facta. Vtrum verò sit possibilis talis actio productiua materiae, & formae? non est huius loci: si verò materia, & forma distinctis actionibus producantur, non posse rationibus adductis: nisi eadem existētia plures terminet.

§.83. Rogas secundo, vtrum existētia formae vnatur materiae immediatè: si enim hoc contingit, per existētia formae existet materia. Respondeo supposita distinctione inter essentiam & existētia, existētia formae tantum vniri essentiae formae, quia existētia tantum vnitur essentiae cuius est, quia illi essentiae tantum communicat suum effectum formalem, alioquin per tot existētia existeret materia prima, quot haberet formas accidentales: sicut ergo *vbicatio*, & alij modi soli vnuntur formae, ita & existētia propria illius. Haec ita videntur dicenda ab exemplo aliarum rerum. E contra verò; quamuis existētia rei creatione producta non vnatur nisi suae essentiae, & sit independens a subiecto; quia est terminus formalis creationis; tamen accidentium, & formae materialis existētia necessario pedit a subiecto. Hoc autem non posse esse ipsam essentiam constat ex §.76. est ergo subiectum idem essentiae & existētia: ac dici posset, existētia pendere quidem a subiecto & illi

illi vniri, quod facit existere in specie aliqua composita ex subiecto & forma: non tamen existere simpliciter; quia hoc praestatur per existētia, quam subiectum accipit per sui productionem: effectus enim formalis existētia est complere essentiam vt terminet productionem: quod essentia materiae non habet ab existētia formae. Haec autem angustiae cogunt essentiam ab existētia non posse distingui: si autem existētia non distinguitur ab essentia: existētia formae vnitur materiae, quam facit existentem in specie hominis, non tamen existentem simpliciter: quia hic effectus non potest esse ab alia re in genere causae formalis: quia sicut nulla est ens formaliter per aliam, ita ne existens, quod est idem.

SECTIO VII.

De subsistentia materiae, & compositi materialis.

§.84. **Q**uia subsistentia est modus existētia, affectio & proprietas, non possunt disputatio- ne dilungi. Quia verò subsistentia materiae sine cognitione subsistentiae formae, non potest ad amissim explicari, de totius compositi subsistentia differemus, communes difficultates in metaphysicam reiciemus.

§.85. Pater Ludouicus de Molina 1. part. quaest. 29. art. 2. disp. 3. §. vt huius rei veritas, & §. tertio modo, & §. subsistentia sumitur. tres subiicit subsistentiae acceptiones. Primam minus propriam, qua aliquid significatur existens per se non inherendo alij, sic conuenit cuius substantiae completa, & incompleta; qua nullam habet proprie inherentiam, sic substantia definitur *ens per se*.

§.86. Secundam, qua significat esse per se sine dependentia ab aliquo tanquam a sustentante; quo pacto ait, nec materiam primam, nec formas materiales subsistere propter mutuam dependentiam, quam habent; animum verò rationalem subsistere, quia est independens.

§.87. Tertiam, qua significatur sub aliis omnibus sistere seu subesse, quod solis singularibus completis, seu suppositis conuenit. Subsistentiam, verò ait esse modum, quo substantia alij non inhaeret, vel quo existit cum independentia a sustentante, vel quo vltimo subest rebus omnibus, quem modum dicit esse positium, & connotare negationem.

§.88. Hunc modum communiter vocamus *Perseuerantem*, & vltimum terminum naturae, quem nomine, *subsistentia*, significamus, quia id, quod per se est, sicut sub omni accidenti reali, vel attributo, & subsistere est vltimus non progredi, vt dixit Suetonius in Caio Caesare; *Rabene subsistit*. Hic vltimus modus existendi in naturis irrationabilibus dicitur *suppositum*, at in rationabilibus dicitur, *hypostasis*, siue, *personalitas*: quapropter Pater Vazquez 1. part. tomo 2. disp. 125. cap. 3. negat Dei naturae communem aliquam subsistentiam, quia ex communi Patrum, ac Theologorum vsu subsistentia est vltimus naturae terminus, & suppositum, quod non conuenit naturae ratione communis existētia, sed relationum, quae sunt personalitates diuinae. De nomine, *subsistentia*, & de re illo significata vide Patrem Suarez secundo metaphysicae tota disputatione 34. & tomo primo tertiae partis disputatione 11. sectio 3. §. *Pr ergo expli- cemus.*

His positis, nulla est controuersia, iuxta primam acceptionem in quouis composito physico tot reperiri subsistentias, quod partes tam integrantes, quam essentielles, quia quaeuis pars materiae, & formae est substantia. Nec dubitatur in quouis composito vnum tantum esse suppositum, seu personam integram, & completam, quia natura totalis est vna integra, & completa, quam sequitur suppositum, seu personalitas. Controuersia est vtrum haec personalitas sit composita ex duobus modis, quorum alter sit proprius materiae, alter formae: Quos recentiores Philosophi vocant *parciales subsistentias*, an verò vna sit indiuisibilis subsistentia, neutri parti per se conueniens, sed toti composito?

SVBSECTIO I.

Pars affirmatiua.

§.89. **P**ater Molina supra quaestione 29. art. 2. disp. 3. §. *Nulla item forma*, & §. *Ex dictis facile*, docet animum rationalem in corpore propriam habere subsistentiam, quia non pendet ab aliquo subiecto sustentante. Idem docet Caietanus, 3. part. quaest. 6. art. 3. de anima post resurrectionem, ceteras verò formas ea carere, quia a materia pendet: at materiam primam eadem carere, quia in suo esse pendet a forma. Haec vltima pars mihi non probatur, quia, si dependentia a forma tollit materiae subsistentiam, ergo etiam tollit materiam creati. Pater consequentia, quia iuxta S. Thomam & communem Philosophorum sententiam, *creatio est rerum subsistentium*: & ipse P. Molina, quaestione prima, art. 3. §. *Secunda ratio*, & quaestione 44. artic. 2. §. *Aduersus errores*, docet materiam primam creati. De hac illatione agemus sectione sequenti.

§.90. Pater Vazquez ibidem disputatione 125. cap. 4. num. 17. vniuersè negat subsistentias parciales; & disputatione 174. a num. 15. docet, nec materiam, neque animum rationalem in composito proprias habere subsistentias; & tom. 1. in 3. p. disput. 32. acriter inuehitur in aduersarios quod sine autoritate antiquorum eam philosophandi rationem fuerint à proprio sensu conueni: primus, quia esse in toto, & esse per se omnino repugnat, quia vnum dicit negationem alterius. Sed haec ratio non vrget: primo, quia personalitas Christi etiam in Christo subsistit, & est perfectissimè per se, at in Christo est in toto, Christus enim est persona composita, cuius extremum est verbum, vt docet S. Thomas, 3. part. quaestione. 2. art. 4. & Pater Suarez ibidem disp. 7. lect. 4. §. *dico tertio*. & P. Vazquez ipse disput. 16. cap. 2. quorum doctrinam ibidem probaui disp. 17. lect. 5. §. 21. quae sententia omnino est certa, ergo esse in toto, & esse per se non opponuntur.

§.91. Ratio a priori est, quia esse per se tantum dicit modum positium subsistenti per se cum negatione dependentiae ab aliqua causa intrinsece sustentante, sed rectè possunt duae partes vniri sine dependentia, & sustentatione vnus ab alia, vt de animo rationali est certum, & de materia prima docet ipse P. Vazquez ea disp. 174. num. 19. ergo rectè potest res esse in toto, & esse per se. Quod si quis dicat esse per se dicere negationem cuiusque vnionis, primum de nomine contendit, neque eo vtitur ex communi philosophorum vsu. Secundo consequenter dicit, verbum diuinum non subsistere, & esse per se in humanitate Christi, quia

quia illi vnitur, quod est falsum, superest item probandum eum modum cum quauis vnione pugnare.

§.93. Dices, verbum vniri tanquam rationem formalem subsistendi, non verò materiam, & formam; sed contra, quia verbum verè subsistit, quia vnitur humanitati sine vlla dependentia ab illa; ergo similiter animus subsistit, quia corpori vnitur sine dependentia ab illo: quod si verbum ab ab humanitate penderet, non subsisteret, licet esset ratio subsistendi, sicut non subsistit subsistentia creata in homine, quia pendet à natura, (vt suppono ex disput. 11. metaphysicæ) ergo tota ratio subsistendi sumitur ab independentia, & non à negatione vnionis; quod si ipsi subsistentiæ vnita vt quo non repugnat ille conceptus subsistendi, & & vnionis; multo minus repugnabit animo vnito subsistenti vt quod.

§.94. Secuqdam rationem insinuat Pater Vazquez illo num. 17. quia subsistentia est idem quod suppositum, siue hypostasis, vel personalitas: at non dantur hypostases, aut personalitates parciales, animus enim non est persona partialis, neque semi-suppositum: ergo non dantur parciales subsistentiæ, quod argumentum latè proponit in 3. p. ea disp. 32. cap. 4.

§.95. Neque vrget hæc ratio: subsistentia enim latius patet hypostasi vel personalitate, hæc enim duo conueniunt enti completo, & sicut animus non est *semi-homo*, licet sit hominis pars, ita nec *semi-persona*: quia *homo*, & *persona*, est effectus, & denominatio vtriusque partis vnita; at subsistentia conuertitur cum quauis substantia etiam incompleta independente ab omni causa præter efficientem. Quod confirmo ex ipso Patre Vazquez, qui num. 19. disput. 174. dicit animum separatum propriam habere subsistentiam, quam etiam haberet materia, si ab omni forma esset abiuncta, at tunc nec materia, nec forma rationalis essent *semi-suppositum*, vel *semi-persona*; ergo subsistentia latius patet quàm hypostasis, & persona.

§.96. Sed ait Pater Vazquez hunc esse vocis abusum; quia antiqui Patres tam Græci quàm Latini hęc nomen *hypostasis*, & *subsistentia*, vturparunt ad significandam personam, & rationem, per quam formaliter constituitur: at verò recentiores scholasticos ignoratione vocis eam transtulisse ad significandas parciales subsistentias sine vilo fundamento in veteribus authoribus. Verum ostendi in 3. part. satis fundamenti esse Anriioderenfi, & aliis Scholasticis, & Patribus, vel doctis, vel insinuantibus duas vniones Verbi, alteram ad corpus, alteram ad animam, quæ videntur subrogatæ pro duabus parialibus subsistentiis. Item ex S. Thoma asserente creationem terminari ad rem subsistentem, & Caietano asserente duas vniones humanitatis ad corpus, & propriam subsistentiam in anima post resurrectionem. Rogo autem ego ipsum Patrem Vazquez, in quo veteri auctore inueniat omnes animas separatas habere istum modum subsistendi: Cum illæ ne sint supposita, nec persona, & quod ait 1. part. ea disput. 174. num. 21. materiam primam esse quasi hypostasim in compositis; Non est ergo opus tam manco fundamento inuidiam nouitatis concitare contra recentiores Theologos, qui manu ducti principiis Fidei, ostendentis distinctionem suppositi à natura, laudabili ingenio, & studio disquisierunt partes istius suppositi, & sicut reperiuntur naturæ parciales ita reperiuntur centent parciales modos, & complementa paralia, sicut ipse inuenit in anima separata, & ta-

men antiqui patres nec Græci, nec Latini non vsurparunt hypostasim nisi pro integro supposito: quo ergo pacto ipse ea voce vtitur? Redeamus ad argumenta.

§.97. Tertia ratio est, quia subsistentia est vltimus terminus complementumque naturæ per quod reditur incommunicabilis, sed materia prima, & animus rationalis mutua communicantur vnione, ergo cum tali vnione repugnat subsistentia propria. Respondetur, subsistentiam, etiam parcialem, esse vltimum terminum materię, & animi, quo in sua ratione complentur vltimo, & constituuntur perfecta in suo esse parciali materię, & formæ. Quod complementum ex natura sua præsupponitur ad vnionem, quia materia ante vnionem præsupponitur esse cum sua existentia, & modo existendi, cuius est signum vnionem animi ad Verbum Diuinum, & corporis ad idem verbum factam fuisse prius natura quàm facta fuerit animi ad corpus, vt ex S. Thoma, & aliis probat Pater Suarez tomo 1. tertiæ partis disp. 17. lect. 1. & 2. cuius doctrinam ibidem probauit.

§.98. Vnio verò corporis, & animi est quidem complementum, sed in alio genere immediatè componendo, subsistentia verò est in perficiendis ipsis partibus secundum se. Vnde ad maiorem respondetur subsistentiam esse vltimum terminum partium secundum se, & complementum, cui non repugnat vnio compositi, quia est complementum in alio genere: ad illud de incommunicabilitate responderetur subsistentiam completam esse vltimum terminum naturæ, illam reddentem incommunicabilem alteri supposito, at verò subsistentia partialis non reddit naturam incommunicabilem alteri naturæ. Nam ex eo quod sit pars, potest communicari, ex eo verò quod sit independens ab alia parte, est subsistens, neque enim proprietates suppositi sunt adscribendæ subsistentiæ in communi.

§.99. Immo verò duæ partes aquæ perfectè subsistentes vnuntur continuatione, quia hæc communicatio, & vnio est in alio genere. Vnde, licet vna pars aquæ in ratione naturæ sit perfectè subsistens, & incommunicabilis alteri supposito; tamen in ratione partis integralis potest aliis vniri. De autem nunc effectum formale subsistentiæ completæ esse reddere naturam incommunicabilem, cuius oppositum ostendo disput. 11. Metaphysicæ, & S. Thomas, 3. part. quæstione 3. art. primo ad secundum, item & Caietanus ibidem docent effectum formalem subsistentiæ esse reddere naturam incommunicabilem alij supposito, non verò alij naturæ. Igitur definitio personæ, quam ex Boëtio P. Vazquez adducit; *rationalis nature indiuidua, & incommunicabilis substantia*, intelligitur de completa subsistentia, quæ reddat naturam incommunicabilem aliis suppositis. Cæterum, ly, *indiuidua*, non significat istam incommunicabilitatem: sed rationem indiuidui, vt distinguitur à ratione communi, & communicabili per intellectum. Sic S. Thomas 3. part. quæstion. 4. art. 4. corp. ait naturam communem persona indiuiduari, in eodem sensu loquitur Boëtius. Hæc dixi, ne eadem cogar in metaphysica repetere.

§.100. Nulla est ergo efficax ratio, qua negemus materię primæ, & animo rationali propriam subsistentiam, sed potius illam eas habere, probatur primò: quia materia prima, (vt sectione sequenti probabo) & animus rationalis verè, & propriè creantur; ergo vterque habet propriam subsistentiam. Consequentia probatur, primò ex S. Thoma, &

& communi philosophorum asserentium creationem terminari ad rem subsistentem. Quod adagium non intelligitur, creationem esse rerum subsistentium, id est, independentium à subiecto: essent nugar: quia ipsa creatio est formaliter actio independens à subiecto; & significaret adagium creationem esse rerum, quæ creantur: significat ergo eam habere pro termino rem per se stantem & subsistentem; quæ est proprietas rei natura sua creatæ. Nec significat, materiam esse subsistentem subsistentia totali; quia ea ratione subsistit etiam forma materialis, & compositum, quæ non creantur: in alio ergo sensu creatio est rerum subsistentium: quia omnis connaturalis terminus creationis habet propriam subsistentiam.

§.101. Secundò ex ipsa ratione creationis, quæ est *productio entis ex nihilo*, id est, ex nulla causa intrinseca, sed subsistentia (vt constat ex secunda acceptione p. 86.) est modus existendi independenter à causa intrinseca, ergo materia propriam habet subsistentiam. Respondet Pater Vazquez illa disp. 174. num. 15. & 21. Creationem terminari ad rem natura subsistentem, non tamen subsistentem actu, dum est in composito. Cum duobus aduersariis depugno. Primus P. Molina admittit in animo rationali vnito propriam subsistentiam, eam verò negat in materia, quam censet à forma pendere, quod infra tractabo. Secundus P. Vazquez admittit independentiam materię, & formæ rationalis, cui tribuit subsistentiam in potentia, eam verò negat in actuali compositione: contra quem sic arguo: Subsistentia ex natura sua conuenit materię primæ, quia est independens à forma, & est modus secutus ex ea existentia, quia est modus existendi per se, id est, independenter à subiecto, ergo eandem retinet cum forma. Probatur consequentia: primò, quia illa aptitudo ex natura rei est reducibilis in actum, nulla enim est potentia naturalis ad rem naturaliter impossibilem: sed, si materia sub forma non retineret propriam subsistentiam, nunquam posset reduci in actum illa potentia ex natura rei: ergo vel haberet actualem subsistentiam, vel caret aptitudine ad illam. Probatur minor, quia ex natura rei nunquam materia potest carere omni forma.

§.102. Dices: ex suppositione quod careat, illam habebit. Sed contra, quia id, quod sequitur ex suppositione impossibili, est simpliciter impossibile, sed illa suppositio est simpliciter impossibilis naturaliter, ergo & materiam habere subsistentiam est simpliciter naturaliter impossibile, ergo non habet potentiam naturalem ad illam. At illi esse aptitudinem ad subsistentiam patet, quia tam subsistens est, id est, tam terminus creationis, quàm animus. Si ergo separaretur ab omni forma, resulteret in illa proprie ille modus, sicut in anima, quia esset independens, & non esset in composito: quæ duæ rationes sunt adæquata causa subsistendi. Vide disput. 12. §. 62.

§.103. Secundò probatur eadem consequentia: quia subsistenter ab alio, est modus existendi independenter ab alio, ergo talis modus non repugnabit, vbi non repugnat existentia independens ab alio. Consequentia videtur manifesta, quia proprietates comitantur essentialiter, sed in composito per te partes habent existentiam independentem ab alio, ergo & subsistentiam; maxime si per illam constituuntur partes independentes formaliter. Hæc vrget hominem constituentem suppositi formalem effectum in independentem à priori, aut à posteriori, à subiecto inhaesionis: quia materia & anima ita

sunt independentes: absolute item in mea sententia; quia subsistentia est complementum substantiale naturæ in ordine ad se; sed materia & forma sunt naturæ; ergo habent illud complementum: ergo parcialem: quia est prius vnione: subsistentia enim est ad se, vnio autem ad aliud. Quod asseritur de incommunicabilitate reiectum est §.97. & vltimè impugnatur, quia si de ratione subsistentiæ est incommunicabilitas formæ, & materia, ergo non potest animo, & materia: separatis conuenire subsistentia. Patet consequentia, quia de conceptu essentiali materię, & formæ est communicabilitas (vt dixi lect. 2.) ergo non potest intelligi animus separatus, nisi vt communicabilis, ergo illi separato non conuenit subsistentia, quæ per te rem constituit incommunicabilem.

§.104. Dices separato animo conuenire priuationem vnionis: at sublata ea priuatione non conuenit subsistentia. Sed contra, quia quantum vnus separatur, adhuc concipitur, & est vnibilis: licet enim vt separatus manens vniri non possit, simpliciter tamen est vnibilis, & communicabilis, ergo vel semper habet subsistentiam, vel nunquam. Quorsum enim modò ei attribuetur, modò negabitur? Aduerte nos habere ex Patre Vazquez, subsistentiam non esse suppositum, cum eam tribuat animo separato, quem non concedit esse suppositum: quod si negandæ sunt subsistentiæ parciales, ergo non ex eo, quod partes non sunt suppositum, aut semi-suppositum, vt P. Vazquez contendit 3. p. disp. 32. cap. 4. Sed sunt negandæ ratione vnionis, at cum ea vnione non repugnat existentia independens à subiecto, ergo nec modus illam secutus: vt tu ais eum esse animo separato, quia caret vnione.

§.105. Tertiò probatur conclusio (& quæ vltimo dixi) quia quælibet pars compositi materialis, aquæ verbi gratia, habet propriam subsistentiam parcialem, distinctam à subsistentia alterius partis, ergo & quæuis pars essentialis, propriam habet subsistentiam parcialem. Consequentia probatur, tum quia magis dissimiles sunt partes essentialis inter se, quàm integrales, atque adeo difficilior compleri possunt eadem indiuisibili subsistentia, tum quia vtræque partes sunt in composito; nec videtur cur potius compositio tollat alteris subsistentiam, quàm alteris. Antecedens probatur; quia quælibet pars aquæ est substantia completa essentialiter in ratione substantiæ, constantis ex partibus essentialibus, item nulla pars integralis aquæ dependet ab alia: ergo quælibet, vt distincta ab alia, propriam habet subsistentiam, quia hæc sequitur modum essendi per se.

§.106. Dices eadem indiuisibili subsistentia totam aquam terminari. Sed contra primò, quia tota subsistentia aquæ est materialis: ergo non est indiuisibilis in partes integrales: ergo in diuersis partibus sunt diuersæ partes subsistentiæ. Si dicas esse totam in toto, & totam in qualibet parte. Contra secundo, quia hoc est contra rationem rei materialis, cuius vna pars est extra aliam partem. Tertio, quia eadem indiuisibilis subsistentia de facto esset in locis maximæ distantia, vt eadem subsistentia aquæ simul esset in extremis maris Oceani, & in toto interuallo inter eadem interiecto, quod refugit intellectus, & eadem subsistentia posset progredi in infinitum per infinitam partium aquæ additionem.

§.107. Tandem, quia auctores huius sententiæ tenentur fateri ad diuisionem aquæ corrumpi præcedentem subsistentiam, & produci duas subsistentias in duabus

duabus partibus abiunctis. Item quando vniuntur duæ partes, corrumpi præcedentes subsistentias, & aliam produci: quod sine vrgenti fundamento admitti non debet, tum quia diuisio, & vnio continuatiua non est corruptiua, & productiua, nisi punctorum indiuisibilibus, quibus partes aut continuantur, aut terminantur: tum quia difficile percipitur totum mare Oceanum subsistentiam mutare, quia ei vna guttula vniatur, aut separatur, sicque perpetuas pateretur subsistentiæ vicissitudines, quia continuo in illud aqua: influunt, restuuntque ex illo. Maneat ergo, quamlibet partem habere propriam subsistentiam: tunc sic, sed illa subsistentia sunt in partibus actu componētib; & se communicantibus: ergo non omnis comunicabilitas repugnat subsistentiæ, de quo me videro in metaphysica. Caue asseras esse in aqua partialia supposita, quia suppositum dicit terminum rei totalis cum priuatione. vnionis ad aliud: sicut ergo quodlibet compositum integrale est vnum, vt mare est vna aqua, sic est & vnum suppositum, ex quo tot deriuantur supposita, quot per diuisionem aquarum deriuantur composita integralia.

§. 108. Obiicies quamlibet partem aquæ habere propriam subsistentiam, tum quia sunt in locis distinctis, tum quia sunt natura verè & propriè, secus partes. Contra; ergo non vrgit argumentum propositum §. 91. quia iam partes aquæ sunt in toto cōposito & per se: ergo eo ex capite rectè poterit materia esse in toto, & per se. Secundò, ex distantia locorum colliguntur apertè subsistentiæ partiales; à quibus colligimus easdem in partibus essentialibus, quia non est contra conceptum subsistentiæ esse partiales; maximè cum anima sit etiam separabilis à corpore. Secunda ratio est mira: compositum non est natura, sed ens naturale: ergo non habet nisi subsistentias partium quæ sunt natura, cuius perfectio est subsistentia.

§. 109. Quare probatur, quia verbum diuinum in vnione corporis & animi Christi seruaui eum modum, quem natura seruat in cæteris animis rationalibus corporibus vniendis (neque enim erat cur ille ordo inuertetur: sed prius natura, quam corpus, & animus vniuntur inter se, fuerunt vnita ad subsistentiam verbi, per quam prius natura subsisterunt, quam vniuntur, (vt ex Theologia suppositi, §. 97.) Ergo etiam naturaliter prius natura subsistunt corpus, & animus, quam inuicem vniuntur. Hoc argumentum facile negabitur à Patre Vazquez.

§. 110. Secundo vrgo omnem oppositam sententiam: quia verbum duplici vnione distincta sibi vniuit corpus, & animus, quia vtriusque corrupta vnione in triduo, mansit tamen vtriusque vnio ad verbum, quæ nunquam fuit corrupta, sed in resurrectione illæ partes subsistentes in verbo fuerunt vnitæ: ergo res subsistens potest vniri. Confirmatur hoc vltimum, quia vel subsistentia est vna simplex existens in vtraque parte, vel diuisibilis, cuius vna pars sit in materia, alia in animo: si hoc secundum admittis, meum admittis intentum. Primum autem esse non posse probatur, quia si subsistentia est modus, non potest identificari cum corpore & spiritu, neque etiam si sit res absoluta, & non modus, quia modus existendi accommodatur ipsi existentiæ, sed existentiæ hominis est partim materialis, & partim spiritualis: ergo & subsistentia erit partim spiritualis, & partim materialis, atque non potest esse vna simplex. Confirmatur, per subsistentiam compositi partes verè subsistunt: ergo esse in composito & in illo habere subsistentiam non pu-

gnat. Quid autem refert eum modum esse communem vtrique parti, aut cuiusque singulatim? quasi verò ille modus non tribuat suum effectum formalem, qui nõ potest necessario coniungi cum carentia vnionis inter res subsistentes, cum partes sint vnitæ, & subsistentes. Immo per illas totum subsistit, sicut est per illas. Cur igitur subsistentia partialis exigit necessario partes abiungi?

Dixi sine sectionis sexta, ex subsistentia materiæ primæ sumi argumentum ad probandam eiusdem existentiam, quod sic efformo. Subsistentia materiæ est modus alicuius existentie; sed non est modus existentie alicuius formæ materialis, neque animi rationalis; ergo est modus existentie materiæ. Probatur minor, tum quia existentia formæ materialis non est existentia per se independens à subiecto, ergo modus existendi per se independentem à subiecto non est modus illius; tum, quia forma non potest dare modum existendi excellentiorem, quam quem ipsa habet, ipsa autem existit cum dependentia à subiecto; ergo non potest communicare materiæ modum existendi independentem à subiecto: tandem, quia subsistentia materiæ est materialis etiam in homine, alioquin homo non esset persona materialis, sed modus materialis non est modus existentie spiritualis, sicut nec modus existendi spiritualis potest conuenire existentie materiali, ergo existentia, quam habet materia in homine, non est existentia formæ rationalis.

SVBSECTIO II.

De subsistentia totius compositi.

Posset inquiri, vtrum formæ materiales propriam habeant subsistentiam? an verò in compositis purè materialibus sufficiat subsistentia materiæ? Pater Suarez secundo metaphysicæ, disp. 34. sect. 5. n. 18. probabile censet in composito omnino materiali tantum esse subsistentiam materiæ. Vnde clarè infertur, formam irrationalem non posse à verbo assumi, vt docui in 3. p. disp. 24. ex B. Thoma, Carthusiano, & aliis. Sed id reicit ibidem, quia sicut essentia materiæ est incompleta, ita & eiusdem existentia, & subsistentia est incompleta. Ratio à priori videtur esse, quia substantia habet substantialem compositionem ex essentia, siue natura, & subsistentia (vt in metaphysica fauente numine probabo:) ergo quæuis substantia habet eam compositionem. Verum est, quod docet P. Suarez supra nu. 35. istum modum subsistendi formæ materialis esse contra secundam acceptionem subsistendi §. 86. positam, non verò contra primam, quia est insufficientis vt per illum existat forma sustentante, vnde simpliciter non est vocanda subsistentia.

In homine quidem ex subsistentia materiæ & formæ resultat perfecta subsistendi ratio, quæ vocatur persona, vel hypostasis, quia non modo totum compositum non pendet ab alio, verum neque altera pars ab altera. In compositis irrationabilibus est subsistendi ratio imperfectior, quia licet totum per se subsistat, vna tamen pars innititur alteri; ad efficiendum autem suppositum sufficit & modus materiæ, & illa imperfecta subsistentia formæ, per quam redditur non inhaerens. Nec mirum est subsistentiam materiæ tam diuersis modis compleri, est enim in causa infinita pene diuersitas compositorum ex infinitis formis resultantium.

Quod si & hic modus displicet, illum nega. Nec enim composita irrationalia habent nisi subsistentiam materiæ; quia illa sola est independens: dependent

§. 111.

§. 112.

§. 113.

§. 114.

pendent autem à materia ratione formæ, ab aliis autem illa non pendere, nihil refert, quia per formam pendent simpliciter à materia. Nec est complementum totale nisi in compositis, quorum vtraque pars creatur. Nec partialis subsistentia materiæ petit aliam partialem nisi in homine, habet autem forma materialis alias compositiones: hac caret, quia est valde perfecta.

§. 115. Rogas vtrum vnio habeat propriam subsistentiam? Ex proximè dictis solutio patet negatiua. Deinde, si productio substantiæ est verè substantia, non est de conceptu substantiæ vt sic propriam subsistentiam habere, quia abiretur in infinitum: quia actio illa esset substantia, ergo haberet subsistentiam productam per aliam actionem, at hæc haberet aliam productam alia actione sine fine. Deinde si subsistentia est res, & non modus, sequeretur processus idem; quia illa subsistentia vniretur per vnionem substantialem, & hæc haberet aliam subsistentiam, & sic sine fine. Si verò actiones omnes sunt accidentia, & subsistentia, modus, non est improbabile vnionem habere propriam subsistentiam. Verum probabilius est eam non habere: tum quia subsistentia est propriè complementum naturæ quam cognoscimus ex natura diuina: vnio autem non est natura. Confirmatur, ostēdi in 3. part. vnionem humanitatis non terminare vnionem ad verbum, signum est ergo ei non conuenire subsistentiam; est autem de ratione substantiæ esse ens per se, non verò terminatum propria subsistentia; sed per se spectans ad rei constitutionem.

§. 116. Dicit aliquis primum, hæc infinitudinem vitari; quia vnio subsistentiæ ad vnionem vniretur se ipsa ipsi subsistentiæ: item vnio est de conceptu compositi. Respondeo primum, substantiam absolute realem nõ habere pro subiecto modum: secundò, non vitari processum illum in actionibus: tertio, nec in vnionibus; quia vnio subsistentiæ cum vnione essentiali est etiam substantia spectans ad hominem, intrinsecè; ergo petit esse subsistens: sed nõ est subsistens per subsistentiam vnionis essentialis: ergo per aliam: & sic absque fine. Probo minorem; quia subsistentia non reddit subsistens nisi id quod afficit vt subiectum, sicut albedo non facit album, nec animus animarum: sed vnionem sui non afficit vt subiectum; quia ipsa est subiectum eius vnionis, sicut albedo sua: ergo, immo sicut ab vnione essentiali non est vnita, quia non est subiectum, nec terminus vnionis: ita nec à subsistentia est subsistens: alioquin vnio albedinis esset alba. Manet ergo probata progressio. Secundum quod obijcitur non obest: quia vnio essentialis nõ pertinet ad compositum vt natura, sed vt naturæ modus: qui nõ eger complemento naturarum: quia ipse est earundem complementum: ac propterea quamuis subsistentia esset modus, non est cur adscribatur vnioni.

§. 117. Rogas secundo: vtrum subsistentiæ materiæ, & formæ immediatè vniantur? P. Suarez, sup. num. 43. affirmat eas vniri tamquam actum, & potentiam; sicut materia, & forma ita vniuntur. Mouetur primò, quia subsistentia compositi est vna per se, & non aggregatè ex duabus, ergo debent immediatè vniri, quia nulla potest esse vnitas per se sine vnione. Secundo, quia sicut essentia materiæ, & forma indiget vnione inter se, ita & subsistentia.

§. 118. Verum non acquiesco huic vnioni tamquam actus & potentia. Primum, quia illi modi (ad hominem arguo illos opinantem modos) aut vniuntur se ipsi sine vnione distincta: aut nõ Primum esse non potest, nam quando illi modi separarentur, periret vterque, vel certè semper essent vniti, &

Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

non possent separari: verumque autem est falsum, ergo. Probatur prima pars maioris, quia modus perit, nisi semper afficiat rem, quam semel affecit, vt patet in vnione pereunte ad animi separationem, ergo si illi modi abiungantur peribunt, & cõtra hoc genus vnionis sunt omnia argumenta, quibus probamus modos distingui à rebus. Probatur secunda pars maioris, quia de ratione modi est, vt semper afficiat rem, quam semel affecit, vt sessio, & vbicatio semper efficiunt sedentem, & vbicatum.

Confirmatur ex ipso P. Suar. sup. num. 38. asserente in materia prima, semper manere eundem modum subsistentiæ: item subsistentiæ animi modus manet in corpore, & extra corpus, hoc autem fieri non posset, si vniuntur sine vnione distincta. Iam verò probo subsistentias nõ posse vniri vnione distincta tamquam actum & potentiam: quia modus ex natura rei non vnitur per vnionem à se distinctam rei, quam afficit vt actus, sed illi vnitur per se ipsum, vt patet in vnione, quæ per se ipsam vnitur extremis, quod pono ex disput. 2. metaphys. sect. 3.

Impugnatur secundo hæc sententiæ, quia modus formæ non communicat suum effectum formalem subsistentiæ materiæ, sed tantum ipsæ forma, quæ à sua subsistentia dicitur subsistens, subsistentia verò materiæ non est subsistens, sed per illam subsistit materia, at si illi vniretur tamquam actus potentia, illi communicaret suum formalem effectum; ergo non vnitur illi tamquam actus potentia. Probatur minor, quia forma ex natura sua non potest vniri tamquam actus, quin communicet suum formalem effectum. Nam hoc distincti vnionem formæ vt formæ à cæteris vnionibus, quia vnio formæ est ratio formalis, per quam forma communicat suum effectum formalem, & denominationem.

Tertio, quia subsistentia formæ non habet duo subiecta, sed vnum, nimirum, ipsam formam, ergo non respicit subsistentiam materiæ tamquam subiectum suum.

Posset igitur responderi subsistentias materiæ, & formæ inter se vniri nõ vnione quasi essentiali, per quam vna pars vnitur alteri, illi communicando suum formalem effectum; sed vnione quasi continuatiua, per quam neutra pars communicat alteri suum formalem effectum. Hoc genus vnionis reperitur in quouis composito integrali: siue constet partibus homogeneis, siue heterogeneis, vt in aqua, & in viuētib; Etiam reperitur in compositione intensiua, quæ iuxta multorum, in eamque opinionem fit per gradus distinctarum specierum.

Ratio à priori, propter quã huiusmodi res non communicat aliis suos formales effectus, est, quia omnes illæ partes vnitæ habent similem conceptum formalem, & denominationem, quam, cum ipsæ in se habeant, non possunt accipere ab aliis formis: Ergo duæ partes aquæ vniuntur, & quælibet ex illis est aqua per suum conceptum: vnde non potest ab alia accipere hæc denominationem. Item quælibet pars formæ equinæ est essentialiter actus corporis: vnde non potest ab alia parte denominari actus, neque actuata, sicut albedo non potest dici alba ab alia. Item quilibet gradus caloris est calor, & primus, verbi gratia, non denominatur calidus à secundo, cui vnitur. Ratio à priori, quia forma non potest habere vt quod effectum formalem, quem ipsa communicat vt quo, immo, neque quantitas verè est quanta, quia quantum est subiectum quantitate affectum. Igitur vt vna pars communiceat alij suum formalem effectum, opus est, vt cui illum comunicat, nõ habeat per se denominationem

§. 119.

§. 120.

§. 121.

§. 122.

tionem alterius partis. Ita forma vitalis denominat per suum conceptum corpus *vivum*, quia corpus per se non habet vitam, & intellectio denominat intelligentem, quia intellectus per suum conceptum non est ratio intelligendi.

§. 123. Hinc oritur substantias non vni tamquam actum, & potentiam, quia vtriusque per suum conceptum est ratio formalis substantiendi, quam denominationem non possunt accipere inuicem.

§. 124. Dices primo, non posse vni per modum à se distinctum, (vt ego contra Patrem Suarez arguebam) quia id est contra rationem modi: Distinguo, non possunt vni tamquam actus, & potentia, concedo; non possunt vni quasi integrali vnione, nego. Quod patet in suppositis materialibus, quorum partes integrales inuicem vniuntur per continuationem ab illis distinctam: Idem patet in vnione formæ, & materiæ, cuius partes continuantur per aliam vnionem. Ratio à priori, quia modus per suam essentiam est communicatio effectus formalis rei, ad quam comparatur vt modus, sicut substantia, & vnio ad res, quas terminant & vniunt; at verò, quia duæ partes suppositi, & vnionis inuicem non comparantur vt modus, indigent alia vnione.

§. 125. Dices secundo, vnionem integram fieri non inter partes essentielles, sed inter partes facientes aliquid maius, vt maior aqua fit ex duabus partibus, quam ex vna; & maior calor ex primo & secundo gradu, quam ex solo primo; & actus intensus potest vocari maior, & vehementior cognitio. Ita vt omnis vnio integralis præferat aliquam speciem quantitatis; at verò ex substantia materiæ, & substantia formæ non fit maior substantia. Hæc obiectio non est parui momenti: responderi tamen potest, ex vno genere vnionis sumi fundamentum ad philosophandum in alio, in quo reperitur magna similitudo, quia illa vnio, licet non sit inter partes integrales proprie, est tamen inter partes valde similes in effectu formali, & complementes naturam vniam.

§. 126. Dices tertio etiam hinc sequi dari aliquam vnionem inter habitus vnus facultatis, vt sit vna scientia. Respondetur primum, forte non defuturum, qui ita opinetur de habitibus versantibus circa proprietates vnus obiecti. Deinde id non sequitur necessario, quia non est inconueniens scientiam habituales esse aggregatam, sicut scientiam actuales; at verò dedecere videtur, vt in vno composito per se, reperiat aliquid per aggregationem.

§. 127. Dices quartò, non posse substantiam materiæ compleri nisi per aliam, at ille modus substantiæ formæ materialis non est substantia proprie: ergo per illam non potest compleri: Probatur maior, quia sicut substantia non componitur nisi ex substantiis, ita nec substantia, nisi ex substantiis. Distinguo maiorem; non potest compleri, nisi per aliam æquè perfectam, nego: per aliam minùs perfectam, quæ sit complementum naturæ non inherens, concedo; quia non inherere valde refert, quia est participare conceptum substantiæ; id est, complementum naturæ substantialis. Item distinguo minorem: ille modus non est substantia imperfecta, nego minorem; concedo autem de substantia sumpta pro modo consecuto, ad existentiam independenter à subiecto, in quo sensu à ple-risque negatur substantia formæ materiali: Immo & hic modus est negari facilis.

§. 128. Rogas vtrum accidentia in Eucharistia per se subsistant? Respondeo per se subsistere, id est, non dependere à subiecto, quod habent formaliter per

creationem, non tamen subsistunt, id est, complentur supposititate, aut alio modo à creatione distincto, quia ille modus est proprius naturæ, non tamen rei, naturæ suæ inherens, de quo disput. 5. de generatione.

Solutio hæc §. 121. probabilis est, & quidem acuta ratione proposita: verum non est necessaria. Vnde ad primum Patris Suarez §. 187. Respondetur, substantiam compositi proprie non esse vniam, neque etiam aggregatam per accidens, quia, licet non vniatur immediatè, vniuntur tamen mediatè, quia essentia, quas terminant immediatè, per se vniuntur, ad quarum vnionem per se, & non per accidens requiritur substantia partialis, quæ vocantur *integra substantia*: quia per illas adæquatè subsistit tota essentia compositi. Dices: ergo persona, vel suppositum, non est vnium, quia personalitas non est vna. Confirmatur, quia ea ratione in Trinitate personæ sunt tres, quia personalitates sunt tres. Nego consequentiam, quia *suppositum* seu *persona* creata est idem, quod *subsistens* creatum, *subsistens* autem est vnium, quia subsistens est natura: quæ est vnium. Nam sicut album est vnium, licet habeat albedines duas, sic subiectum tantum est vnium, quia non multiplicatur res, nisi multiplicentur quæ ponuntur in recto, licet posita in obliquo multiplicentur, vt *potum album* & *dulce* non sunt plura qualificata, sed vnium, licet qualitates sint plures: similiter *subsistens* creatum dicitur in recto tanquam subiectum naturam, & in obliquo connotat substantiam ab illa dependentem tanquam à subiecto.

In diuinis autem nunc tantum responderetur, non esse ita philosophandum, quia natura non est subiectum relationis, neque è contra. Ad confirmationem responderetur, Theologi muneris esse discutere, quo modo sint *tres personæ*, & non *tres Dei*, aut *vnus Deus*, & non *vna persona*, de quo legi in 3. part. disput. 3. nobis in physicis sufficiat discurre ex dependentia materiali substantiæ à natura. Et confirmo non requiri huiusmodi vnionem ex mysterio Incarnationis, quia vnio corporis ad verbum, & vnio animi ad verbum sunt duæ, & tamen illæ inter se non vniuntur, & componunt vniam personam: ergo ad vnitatem personæ non requiritur vnitas substantiarum sicut non requiritur vnitas vnionum.

Ad secundum respondeo, essentias immediatè vni, quia altera communicat suum effectum formalem alteri: secus verò substantias: quia eos effectus sibi non præstant.

SECTIO VIII.

Vtrum materia prima verè pendeat à forma.

§. 132. Dependens alia à posteriori, quando res esse non potest sine alia, à qua non causatur, vt ignis sine calore, animus sine potentiis: Sic certum est, materiam à forma pendere, cui non debetur productio, aut conseruatio, nisi sub forma, estque hoc commune philosophorum placitum. Quem in sensum interpretor Patrem Molinam. 1. part. quæst. 29. artic. 2. disput. 3. §. *Nulla iem forma*. Alia dependentia est à priori, qua omnes effectus dependent à sua vera causa, vt lux à sole, formæ equi à materia.

Prima opinio asserit materiam primam verè pendere à forma dependentia à priori: hæc potest tribui Thomistis, asserentibus materiam primam existentiam mutuari à forma, nulla est autem maior depen-

dependentia à priori, quam in existendo. Quorum sententia de existentia materiæ primæ, vel ex hoc improbat ab absurdo.

§. 134. Hanc sententiam de dependentia materiæ à forma defendit non ignobilis quidam philosophus. Ad cuius probationem præmitto doctrinam Patris Vazquez, tomo 2. primæ partis, disp. 174. num. 15. & 21. Creationem esse productionem rei independentis à priori ab aliqua causa intrinseca tam materiali, quam formali. De materiali communis est omnium sensus sic exponentium definitionem creationis, *productio entis ex nihilo*, id est, ex nullo præsupposito subiecto, seu causa materiali: de formali probatur idem à similitudine rationis. Cur enim impediatur creationem dependentia à causa materiali potius, quam à formali, cum vtraque sit intrinseca? Secundò, quia quod pendet à forma, fit ex forma (vt rectè ait P. Vazquez supra num. 19.) ergo, si materia pendet à forma, fit ex forma, quia fieri, & educi de potentia causæ, & fieri cum dependentia à causâ, idem est quod ex illa fieri, vt in forma materiali patet; sed, si materia fit ex forma, fit ex aliquo: ergo non ex nihilo: ergo non creatur, quod si ly, *ex nihilo*, sumitur pro subiecto, ideò est, quia communiter supponunt philosophi vt primum principium, materiam non educi ex forma.

§. 135. His positis probatur hæc sententia primò, quia materia prima verè, & proprie crearetur, nisi penderet à forma; consequens est falsum: ergo ab illa pendet. Ego verò, vt defenderem communè omnium Philosophorum, ac Theologorum sensum, asserentium materiam primam verè, & proprie creari, ab hac sententia discederem, ne cogerer nouum actionis genus contra eos omnes inuenire. Nullum autem est inconueniens, ens simpliciter imperfectius alio, esse illo perfectius secundum quid in existendi modo, & productionis, vt cælum perfectius est homine in duratione, est enim æternum. Neque est inconueniens solum Deum productorem esse materiæ, immo id maxime decet, quia materia non dependet à dispositionibus accidentalibus, mediis quibus operantur agentia creata.

§. 136. Secundum fundamentum est, quia duæ causæ possunt esse inuicem causæ in diuerso genere.

§. 137. Oppositæ sententiæ sui semper assensus. Primò, quia materia prima est creata, vt admittunt Philosophi omnes, ac Theologi, nemine excepto, qui omnes id expressè fatentur, quod negari non potest, nisi oppositum euidenter ratione monstraretur, alioquin posset vnusquisque pro suo arbitratu nouam philosophiam inducere, omnem antiquitatem euertens: ergo non pendet à forma. Consequentia patet ex §. 134.

§. 138. Secundo probatur, quia, si materia intrinsece penderet à forma, productio materiæ debet inherere formæ tanquam subiecto, quia productio (vt alibi probabo) non potest inherere termino suo, eam autem debere recipi in formam admittit aduersarius, & probatur, quia productio materiæ per te pendet à forma non tanquam ab agente, nec tanquam à termino producto, nec formaliter tanquam à forma, quia non informat eam actionem, neque illi communicat suum effectum formalem: ergo ab ea pendet tanquam à subiecto: ergo & materia pedit à forma tanquam à subiecto: Patet consequentia, quia in eodem genere, in quo causalitas pendet à causâ, pendet etiam effectus, vt homo pendet à Deo efficienter, quia omnis generatio est efficienter à Deo, & forma materialis à materia, tanquam à subiecto, quia in eodem gene-

Philosophia Petr. Flurt. de Mendoc.

re pendet ipsa generatio à materia. Ratio à priori est, quia causalitas est ratio, per quam effectus pendet à causâ, neque potest intelligi terminum pendere in vno genere, & causalitate in alio, quia ratio dependendi à causâ in illo genere est ipsa causalitas.

Confirmatur, forma recipit productionem materiæ, non tamquam terminum productionem per aliam productionem: ergo tanquam viam ad materiam; ergo illa causalitas est via ad recipiendam materiam: ergo per eam viam recipitur materia in forma. Huius consequentis absurditas ex se patet, quia est confundere rerum causalitates, & admittere, posse eandem rem à sua causâ pendere in eodem genere causæ. Mitto alias rationes, quæ sumuntur ex implicatione mutua causarum dependentiæ, & ex animo rationali, qui non potest recipere modum materialem, quæ rationes alibi discutuntur.

Ad secundum, omisso antecedenti, nulla est consequentia ob rationes factas; non enim quia vna causa pendet à suo effectu, ideo omnes pendere possunt, vt in tua sententia animus rationalis non pendet à materia, cum materia penderet ab animo; quia non in omnibus causis eadem est ratio, constat autem cur non possit materia à forma pendere.

SECTIO IX.

Vtrum materia prima possit existere sine forma?

§. 141. Non posse ex natura rei, perspicuum est, tum, quia si id fieri posset, esset aliquando factum, id autem contigisse, quis ausit affirmare: cum, si quo modo id fieret, maxime corrumpendo formam præcedentem: hoc autem non fit, nisi per introductionem qualitatam disponentium ad aliam formam substantialem; natura enim per se generationem intendit, corruptionem verò per accidens. Patres Conimbricenses oculis iustis, rem hanc luculenter illustrantes 1. phys. c. 9. quæst. 6. art. 3. an te finem.

§. 142. De potentia absoluta diuisi sunt Thomistæ ab aliarum Scholarum Doctoribus. Partem negatiuam sequuntur eorum complurimi, quia effectus formalis non potest esse sine forma, sed existere materia est effectus formalis formæ, ergo non potest existere sine forma. Probatur minor, quia materia existentiam capit à forma. Confirmatur, materia sine forma esset in actu, quia existeret; & non esset in actu, quia actus constituitur per formam, ergo.

§. 143. Sed harum rationum inefficaciam cognoscere è sect. 6. vbi probaui materiam propriam habere existentiam, vnde negatur minor. Ad confirmationem responderetur, materiam tunc fore in actu entitatio, & non còpleto, non tamen in actu completo, qui constituitur per formam. Hæc de re vide Conimbricenses supra art. 3.

§. 144. Agedum, est, materia prima existentiam capiat à forma, etiam poterit de potentia absoluta sine forma existere: probatur, quia materia potest aliunde existentiam capere, quid enim implicat à Deo produci materiam cum aliqua existentia supernaturali à forma non accepta? Licet enim ex natura rei existentia proueniat à forma, cur non poterit aliunde prouenire?

§. 145. Dices, quia omnis actus prouenit à forma. Contra primò, quia substantia etiam est aliquis actus,

Q. 2. &

& tamen diuinitus potest à forma non prouenire, vt patet in Incarnatione: vbi Corpus Christi subsistit substantia verbi à forma non proueniente, ergo licet ex natura rei omnis actus proueniat à forma, poterit etiam de potentia absoluta aliunde venire, ergo & existentia. Contra secundo: quia constans est Thomistarum opinio, Corpus Christi existere existentia verbi, inter quos nihil est antiquius, quàm Christi humanitatem propria existentia priuari: tunc sic, sed ille effectus formalis existendi non prouenit à forma, quia illa existentia non est forma, sed Dei, ergo diuinitus potest actus existendi aliunde, quàm à forma venire.

§. 47. Dices, in verbo materiam existere per formam, quia simul cum illa existit. Contra primò, ergo etiam forma existit per materiam eandem ob causam, quia neutrius est illa existentia. Secundo, forma ibidem nihil confert materię, quia per te effectus formalis existendi in Verbo non prouenit à forma, sed à Verbo: ergo cessant omnes tuæ rationes. Tertio, quia existentia verbi distincta vnione vnitur formę, ac materia, tum quia prius natura vnita sunt partes verbo, quàm inter se, tum quia eandem retinuerunt vnionem in triduo. Christus enim quod semel assumpsit, numquam dimisit, id est, nullam amisit supernaturalem vnionem ad se factam, ergo ibidem nihil contulit forma ad existentiam materię.

§. 48. Confirmatur, ponamus materiam solam vniri Verbo, & non formam, quod possibile esse probat huius ætatis Doctor Suarez tomo 1. 3. partis disp. 14. sect. 3. §. dico primo, & de facto ita euenisse in triduo probabile censet §. secundo modo, ex aliquorum sensu opinantium formam cadaueris in triduo non fuisse vnitam verbo: dato casu cur non possit illa materia existere sine forma? Certissima est igitur opposita sententia, quia (vt bene P. Suarez supra) nulla affertur probabilis contradictionis ratio.

§. 49. Dominicus Soto primo phys. quæstione 6. art. 2. conclusione secunda, & Dominicus Bañes de anima, siue prima part. quæstione 66. art. 1. dub. 2. conclusione 3. euidencia argumentorum conuicti, apertè (vt ipsi arbitrantur) à suo Sancto Doctore deficientes, nostræ subscribunt opinioni. Quem, si expendissent, non arbitrantur ab ipsis eum esse deserum; vbi enim negat materiam posse existere sine forma, intelligitur de potentia ordinaria, non absoluta; à quæstionibus enim de potentia absoluta ferè perpetuo abstinet S. Tho. At (inquis) 1. p. q. 66. art. 1. est difficilis explicari, asserit enim implicare contradictionem materiam esse sine forma, quia esset in actu cum crearetur, & non esset in actu, quia ipsum quod est actus, est forma. Sed, si accuratè legatur, longe in alio sensu loquitur. Sicut enim ait S. Thomas esse in actu prouenire à forma, ita ait distinctionem materię ab eadem oriri formam; sed distinctio materię in suo esse proprio non prouenit à forma, quia res per suas distinguuntur essentias; ergo non loquitur de actualitate, & distinctione incompleta materię, sed de specifica completa.

§. 50. Expende verba S. Thomę, ipsum autem, quod est actus, est forma, sed forma physica non est omnis actus; primò quia per te existentia formę distinguitur ab ipsa forma, ergo forma non est omnis actus. Secundo, quia substantia est aliquis actus & non est forma physica, ergo non omne quod est actus, est forma physica; ergo quando S. Thomas dicit omnem actum esse formam, loquitur de actu, qui est forma, hic autem est forma physica consti-

tuens actum physicum completum; cum ergo dicit materiam esse in actu per formam, loquitur de actu specifico completo; nec titulus articuli id postulat, quarit enim vtrum materia fuerit sine forma? de facto agit, non de absoluta potentia, & supponens Deum perfectè operari (quod docet ad secundum) ait ad operationem Dei non prærequiri priuationem formę in materia, sicut ad operationem agentis creati: atque ita docet de facto nunquam materiam fuisse sine forma.

Tandem argumentor; materiam existere non est effectus formalis primarius formę, sed secundarius, ergo si ponatur materia existens per aliam existentiam, nulla sequitur contradictio: probo consequentiam, quia si qua sequeretur, esset, materiam esse in actu sine actu, sed hæc non sequitur; ergo. Probo minorem, quia tunc haberet actum existendi, & careret actu complente speciem, ergo non esset in actu sine actu: quia haberet actum existendi.

Dices fore effectum formalem sine forma. Contra effectus formalis existendi est ab actu realiter à forma distincto, ergo existere non est formaliter à forma. Dices esse effectum formalem secundarium. Contra primo, in Verbo, per te, non est effectus secundarius formę; quia vtraque existit per existentiam Dei, qui non est effectus secundarius formę. Contra secundo, effectus secundarius præstari potest sine primario: vt expulsio frigoris est effectus formalis secundarius caloris, & existentia in diuersis loci partibus est secundarius effectus quantitatis, qui effectus possunt esse sine calore, & quantitate; aduertè à me non dici materiam existere posse sine forma per existentiam formę, quæ est effectus secundarius formę, sed per aliam, quæ non esset effectus illius. Vnde effectus formalis formę erit reddere materiam existentem per hanc existentiam in specie completa, non tamen existentem omni genere existentię, vt apertè patet in Verbo, quia distinctione opposita sententia euertitur funditus.

Inquiri posset, num in tali casu materia prima indigeret peculiari concursu, quo tunc suppleretur concomitantia formę? affirmare videntur Patres Conimbricenses illo art. tertio, & P. Suarez illo §. Dico primo. Ego vero id non sentio; quia actio illa est sufficiens ad conseruandam materiam sub forma sine dependentia à forma, ergo etiam est sufficiens ad conseruandam materiam sine omni forma; patet consequentia, quia recedente omni forma, nihil recedit, à quo simpliciter pendeat illa actio.

Confirmatur, si sol priuaretur omni luce, nihilominus posset conseruari eodem concursu, quo nunc, quia sol eiusque productio natura sunt luce priora, ergo & materia sine forma. Esset quidè miraculū & res supernaturalis, quo ad modum tantum (vt aiunt) quod Deus vellet conseruare materiam in eo statu, in quo non debebat: at supposita voluntate illam conseruandi, tantum requireretur continuatio præcedentis actionis, & hoc tantum sibi vendicat dependentia à posteriori à rebus comitantibus, vt docet Pater Suarez primo Metaphys. disput. 15. sect. 9. num. 7. & hoc forte volunt auctores adducti, quia illud miraculum esset concursus specialis, quo ad modum, propriè fatalem necessitatem, qua tunc esset interitura materia, quam effugeret illo protecta miraculo.

SECTION

SECTIO X.

SECTIO I.

Vtrum materia suas passiones efficiat?

§. 155. Quantitatem (si modo à materia distinguitur) & substantiam materię passiones appello: efficientiam voco naturalem emanationem proprietatis à subiecto. De quantitate (idem est de substantia) negat Pater Vazquez tom. 2. 1. part. disput. 196. num. 13, de vtraque affirmat Pater Suarez primo metaphys. disput. 13. sect. 4. num. 57. Sed neutra pars potest satis ostendi: sententia Patris Vazquez probatur primò, quia oppositum nullo efficaci argumento probatur. Verum hinc retorqueo argumentum, quia nec sententia P. Vazquez efficaciter probatur, ergo est materia principium quantitatis actuum, quia omnis essentia suas efficit proprietates.

§. 156. Secundo arguo pro eodem Patre Vazquez, quia materia prima est pura potentia, ergo nihil efficit, alioquin esset actus primus. Sed neque hoc vrger, quia pura potentia physica non repugnat actus in alio genere, (vt dixi sect. 2.) Neque aliud video huic sententię fauere præter communem modum loquendi, negantem actiuitatem materię. Qui tamen exponi potest primò de actione in formas substantiales, & in earundem proprietates; aut effectus: secundo, & melius, de actione distincta ab emanatione, quam communiter non vocant actionem, quia, licet emanatio immediatè fluat ab essentia; generanti tantum adscribitur illo proverbio, qui dat formam, dat consequentia ad formam.

§. 157. Pro sententia Patris Suarez arguitur primò, quia omnis natura à materia distincta producit suas proprietates, ergo & materia. Nego consequentiam, ex communi differentia materię ab aliis naturis, hæc enim aliquam aliam habent actionem, quia, teste Aristotele, à forma oritur virtus actiua, at materia est potentia merè passiva, tam respectu formarum, quàm proprię passionis.

§. 158. Secundo arguitur, quia quantitas habet causam efficientem creatam, quia neque ex sua perfectione, neque ex modo agendi repugnat ab agente creato produci, sed eius causa efficiens non est forma, quia quantitas, cum sit dispositio materię ad recipiendam actionem, & formam, illam natura præcedit, ergo eius efficiens est materia. Nego maiorem, quia oritur ex eiuſdem quantitatis imperfectione, quia est proprietas potentię merè passivæ.

§. 159. Tertio arguitur ex proportionem inter materiam, & quantitatem, quia vtraque est passiva. Respondeo ex ea proportionem probari, quantitatem esse materię passionem, non verò ab eadem produci. En neutra sententia quid concludit. Prima videtur esse magis consentanea naturę materię primæ, & est commodior ad probandum rationem vitæ consistere in principio se mouendi ab intrinseco (vt patebit disput. 3. de anima.)

DISPUTATIO III.

De priuatione.

RIUATIO prior est tempore quàm forma, quapropter de illa est prius agendum.

Philosophia Patr. Hurt. de Mendoza.

De natura, & cognitione priuationis.

§. 1. Quæ dicenda sunt de priuatione, paucis expediam. Priuatio est carentia formę in subiecto apto. Conuenit cum carentia entium non existentium in subiecto, in ratione carentię, quia quando Angelus non existit, non esse Angeli est illius carentia: per ly, in subiecto, differt à carentia Angelis, conuenit autem cum negatione formę existente in subiecto, negatio enim visus est in subiecto: per ly, apto, differt à negatione, quæ est carentia formę in subiecto inepto. Itaque priuatio, & negatio hoc differunt, quod priuatio connotat in subiecto aptitudinem ad formam, cuius est carentia, negatio verò inepitiam.

Hinc collige primò, priuationem malè à nonnullis appellari ens reale priuatum: primò, quia ægritudo posset etiam dici valetudo priuata, & peccatum infirmitas priuata, quod nullus admittet. Secundo, quia in ipsis terminis repugnantia inuoluuntur, nam ens reale dicit entitatem positivam: priuatum autem dicit oppositam rationem; cur ergo priuatum adicitur enti reali? Dices, priuationem esse ens reale, quia est à parte rei ante functionem intellectus, & nihil est positivum: ergo est ens reale priuatiu. Sed tollatur vocis ambiguitas. Quando dicimus, priuatio est. Homo est cæcus, idem ac si dicas, non est forma, homo non habet visum, in qua propositione nihil reale affirmatur, sed potius negatur: ly enim est adiunctum cecitati, aut priuationi, nullam significat existentiam, vt cum dicimus, nihil hic est, certum est nihil nullum esse, aut existentiam, qua propositio hæc sonat, hic non est aliquid. Ita verò loquimur, quia priuationes apprehendimus ad modum entis. Vnde respondeo priuationem quidem esse, sed non esse ens, quia esse priuationem, idem est, ac non esse formam, quod tantum abest ab ente, vt sit essentialiter non ens, rectè autem Aristoteles dixit, ipsum non ens esse dicimus, & B. Aug. explicans quo pacto res dicatur: est futura: ait nos per pauca propriè dicere, plura verò impropriè.

Collige secundo, ab aliis non rectè negari priuationem, & formam opponi immediatè: asserunt enim priuationem immediatè opponi suę priuationi, vt cecitas, priuationi cecitatis, quo fundamento peccatum habituale constituunt nescio in qua priuatione priuationis. Sed impugnantur primò, quia cecitas essentialiter est carentia visus, carentia autem visus est essentialiter non visus: ergo cecitas, & visus opponuntur immediatè. Patet consequentia, quia ens; & non ens opponuntur immediatè, quid enim mediat inter vtrumque? Confirmatur, id, quod mediat, aut est ens, quod dici non potest, aut est non ens, quod etiam repugnat, quia priuatio essentialiter est non ens; ergo tam immediatè opponitur enti, quàm illud non ens, quod tu fingis.

§. 4. Secundo, quæ non opponuntur immediatè, possunt de potentia absoluta esse simul in eodem subiecto, vt calor & frigus, albedo & nigredo, sed cecitas & visus non possunt esse simul: ergo opponuntur immediatè. Tertio, quia priuatio opponitur suę priuationi mediatè, quod fieri non potest, quia procederetur in infinitum, vel opponitur immediatè, si hoc admittis: ergo priuatio opponitur immediatè formę, quia priuat; patet consequentia, quia sicut per te priuatio vna est priuatio alterius

Q 3 priua

priuationis, ita & hæc altera priuatio est priuatio formæ: ergo sicut priuatio opponitur immediatè suæ priuationi, similiter quæuis priuatio opponitur immediatè suæ formæ.

§. 5. Confirmatur, quia si priuatio non opponitur immediatè formæ: ergo nec priuationi priuatio, quia sicut per te diuersus est conceptus *non tenebroso*, vel *non caci* à conceptu *lucido*, aut *videns*, propter quod distinguis *lucidum* à *non tenebroso*, ita est diuersus conceptus *priuationis tenebrarum* à conceptu *non tenebroso*: ergo priuatio non opponitur immediatè suæ priuationi. Denique in homine tantum sunt hi conceptus *videns, cæcus*, nec tertius ullus dari potest, quia si est homo *non cæcus*, ergo est *videns*, quod si non est *videns*, est ergo *cæcus*: nam quod tu dicis *non cæcum* priuatiuè opponi *cæco*, verum dicis; sed ramen *non cæcus* est formaliter *videns*, quia ens tollitur per non ens, & non ens per ens, sicut aliquid per nihil & nihil per aliquid.

§. 6. Tadem lux opponitur immediatè tenebris, quia lux est esse lucis, & tenebræ sunt non esse lucis, esse autem & non esse immediatè opponuntur, quia non esse contradicit esse, ergo inter lucem & tenebras non est medium, ergo nec inter tenebras & lucem. Patet consequentia, quia si quid interijceretur inter *tenebras* & *lucem*, interijceretur etiam inter *lucem* & *tenebras*, nam *eodem via ducit Thebis Athenas, & Athenis Thebas*.

§. 7. Dices, diuersum esse conceptum *non caci*, & *videns*, quia Angelus non est *videns*, & tamen est *non cæcus*. Respondeo, in subiecto capaci visus, & cæcitatatis, illos conceptus esse eundem, quia priuatio, & forma sunt circa idem subiectum; at in subiecto incapaci non sunt idem, quia ibidem non est visus, sed negatio: visus autem, & eius cæcitas, non opponuntur priuatiuè in subiecto incapaci, nec enim negatio visus, sed sola priuatio est cæcitas, lignum enim non est *cæcum*. De priuatiua autem oppositione, non de negatiua præsens est controuersia: Negatio autem, & forma, quam negat, etiam immediatè opponuntur, vt in Angelo *visus, & non visus*.

§. 8. Tertio collige, in eodem subiecto vnus formæ vnus tantum esse priuationem, & vnam priuationem esse tantum vnus formæ. Quia si à subiecto tollatur vna priuatio formæ, nulla remanet alia priuatio, ergo vnus formæ vna tantum est priuatio in vno subiecto: Patet consequentia, tum quia, si essent plures, sublata vna non auferrentur cætera; tum quia sublata illa priuatione necessario ponitur forma, at cum forma nulla potest esse illius priuatio, quia impossibile est eandem formam simul esse, & non esse. Secunda verò pars probatur, quia si vna priuatio esset plurium formarum, ergo posita vna sola ex illis formis, nõ tolleretur priuatio. Consequens est falsum, quia impossibile est simul esse in eodem subiecto formam, & eius priuationem, hoc autem contingeret in tali casu, quia illa priuatio etiam esset priuatio formæ, cum qua existeret, vt supponit argumentum. Sequela probatur, quia vt tollatur priuatio, opus est vt ponatur forma, qua priuat, sed posita vna forma tantum, non poneretur forma, qua priuat, quia superessent plures aliæ formæ ponendæ, quibus etiam priuat, ergo. Secundò, quia priuatio est non esse formæ, ergo tot sunt non esse formarum, quot sunt formæ. Confirmatur, quia posita vna forma tollitur eius priuatio, & remanet priuationes aliarum, quarum vnquaque adueniente tollatur eius priuatio, ergo signum est singulis formis singulas respondere priuationes.

Dices, tenebras esse vnã priuationem, & priuare multiplici luce, ergo plurium formarum est vna priuatio. Nego antecedens, tenebræ enim non sunt vna sola priuatio, sed quoddam aggregatum priuationum, id est, omnes priuationes lucis, sublata autem vna sola priuatione, auferuntur tenebræ, quia vna priuatio aufertur per lucem, tenebræ autem quauis luce pelluntur. Vnde pater malè Theologizare eos, qui, vt tueantur peccatum habituale consistere in priuatione gratiæ, affirmant plura peccata habitualia esse eandem priuationem gratiæ, quia vnus formæ plures possunt esse priuationes in eodem subiecto; & plures priuationes eadem forma idem priuare subiectum.

Collige quartò, priuationes formæ substantialis non suscipere magis, & minus, quia sicut formæ oppositæ consistunt in indiuisibili (vt aiunt) ita & priuationes earum, quia sicut posito indiuisibili formæ ponitur tota forma, ita sublato indiuisibili priuationis tota auferitur priuatio; alioquin existente forma, simul esset cum illa in eodem subiecto aliqua illius priuatio.

At verò priuationes formæ accidentariæ suscipiunt magis, & minus, sicut formæ, quibus priuant. Probatur, quia posito vno gradu lucis in aère, est ablata aliqua priuatio lucis, vt patet, & non est ablata omnis priuatio; quia non est posita omnis lux, ergo priuatio lucis suscipit magis, & minus. Itaque sicut tot gradus efficiunt vnã integram formam, & quilibet gradus est forma partialis, ita & priuatio omnium graduum efficit integram priuationem, & quilibet partialis priuatio partialem.

Quinto infertur, priuationem tolli posse, vel per formam oppositam positiuè, vel per negationem. Probatur ex definitione, quia priuatio est carentia formæ in subiecto apto, ergo quando ponitur forma positiua, vel subiectum redditur ineptum ad eam formam, tollitur priuatio; sed aliquando subiectum recipit formam oppositam, aliquando redditur ineptum ad eam recipendam; ergo priuatio tollitur, vel per formam positiuam, vel per negationem. Probatur minor quo ad secundam partem, quia, vt rectè P. Vazquez, 1. 2. tom. 1. disput. 132. num. 38. nisi Deus pactum iniisset de conferenda in pueros iustitia originali, eius carentia, quæ modo est priuatio, esset in pueris mera negatio, quia pueri natura sua non sunt apti ad gratiam, nisi per potentiam obedientialem passiuam, quæ reducitur in actum per solam Dei voluntatem. Confirmatur: catulus canis ante octauum, aut nonum diem sui ortus habet negationem visus, quia ante illum diem est incapax videndi; si postea verò ex aliquo accidenti, quia oculi eruantur, &c. non habeat visum, erit quidem priuatus visu, quia ex natura sua illum poterat habere eo tempore, ergo idem subiectum potest effici de incapaci capax, aut incapax de capaci alicuius formæ. Simili ratione dixi in disputationibus de actibus humanis, & de voluntario: priuationem actus liberi auferri posse absque actu: quia priuatio non libera potest per liberam auferri.

Sed hic suboritur quædam difficultas, quia sequeretur nullam esse actuale priuationem, quia, dum materia est sub vna forma, non potest aliam habere, ergo non habet priuationem illius, sicut diximus de catulo canis. Nego sequelam: ad rationem respondeo, materiam existentem sub aliqua forma corruptibiliter informante, simpliciter, & pro quouis tempore habere priuationem aliarum, quia tunc quam habet, potest abijcere, & accipere, qua caret. Ex suppositione autem quod vnã habeat

§. 9.

§. 10.

§. 11.

§. 12.

§. 13.

habeat, non potest habere aliam, quæ suppositio, cum sit consequens, simpliciter non tollit materiam capacitatem, vt ego, supposito, quod scribo, nõ possum ab scribendo cessare; simpliciter tamen possum: exemplum de catulo non vrget, quia catulus ex intrinseca sua natura ratione animæ caninæ non potest ante illud tempus videre. Itaque consideranda est materia secundum se comparatione omnium formarum, quarum secundum se est capax: & quia hæc capacitas non tollitur per vnã formam, ita nec priuatio illarum tollitur: quæuis autem forma reddit materiam impotem componendi aliam formam cum ipsa, non verò incapacem illius.

§. 14. Priuatio à nobis per sensus externos propriè nõ cognoscitur, quia non est delibata aliquo accidenti reali, per quod terminet sensationes; dicitur autem cognosci priuatio obiecti sensibilis, dum applicata potentia, & non impedita suum non sentit obiectum; sic tenebræ dicuntur videri, quia non videtur lux, quia ex non visione lucis infert intellectus aërem tenebrescere. Per intellectum verò cognoscimus priuationes, dum cognoscendo formas, eas cognoscimus à subiectis abesse, vt in demortuis cognoscimus esse priuationem animi, quia ex accidentibus dignoscimus animum abesse.

Priuatio dicitur ens rationis, nõ quia sit propriè ens rationis, equidem non est facta, neque in suo esse ab intellectu dependet, est autem ens rationis, quia ex accidentibus dignoscimus animum abesse. Priuatio dicitur ens rationis, nõ quia sit propriè ens rationis, equidem non est facta, neque in suo esse ab intellectu dependet, est autem ens rationis, quia ex accidentibus dignoscimus animum abesse. Priuatio dicitur ens rationis, nõ quia sit propriè ens rationis, equidem non est facta, neque in suo esse ab intellectu dependet, est autem ens rationis, quia ex accidentibus dignoscimus animum abesse. Priuatio dicitur ens rationis, nõ quia sit propriè ens rationis, equidem non est facta, neque in suo esse ab intellectu dependet, est autem ens rationis, quia ex accidentibus dignoscimus animum abesse.

SECTIO II.

Priuatio quando, & quam habeat rationem principij.

§. 15. Priuatio dicitur esse principium generationis, quia agens naturale ab ea progreditur ad formam. Vnde ex *non calido* fit *calidum*, & ex *non equo* equus. Præsupponitur verò priuatio, quia, si forma præxisteret in subiecto, nequaquam posset à naturali agente produci. Hæc sententia procedit in substantiali generatione ab agente creato, quod eam attingit mediis accidentariis dispositionibus, quæ tempore substantiali generationem præcedunt: non verò de generatione accidentali, quæ fit ab agente creato, sæpe eodem instanti reali, quo fit subiectum, vt sol produxit in se lucem eodem instanti, quo fuit ipse productus. In generatione verò substantiali à solo Deo facta, non requiritur priuatio, quia in prima rerum productione simul Deus produxit materiam, & formam.

§. 16. Dicunt aliqui, etiam in his casibus priuationem fuisse generationis principium, quia materia est prior natura, quàm forma, & sol quàm lux,

quæ prioritas sufficit ad rationem priuationis. Sed non acquiesco, quia, licet in illo priori possumus concipere materiam non concepta forma, eam non possumus concipere cum priuatione formæ, quia (vt diximus in logica,) res possumus concipere præcisè, non tamen negatiuè. Ratio est, quia numquam est materia cum priuatione formæ, ergo non potest concipi cum tali priuatione. Antecedens patet, quia in vno instanti reali non possunt componi forma & eius priuatio, quia eadem res simul esset & non esset realiter. Sed, si priuatio esset in illo priori natura, esset in vno instanti reali cum forma, quia prioritas natura in vno instanti reali est, ergo. Neque bene arguitur, est prior natura, quàm forma, ergo est cum priuatione formæ, quia à prioritate natura arguitur ad realem durationem. Alias quæstionculas de priuatione prudens omitto, vt graues, vtilesque quæstiones quamprimum aggrediamur.

Hanc autem ne prætereamus: quæ sunt priora natura; sunt simul in eodem instanti reali: vt sol & lux, materia & quantitas: vt constabit disput. 8. idque dat opposita sententia in hac quæstione: ponit enim in eodem instanti reali fuisse materiam cum forma; in quo ponit priuationem formæ pro natura prioris: sic argumentor: in eo instanti reali in quo est forma, non est non esse formæ: quia impossibile est rem eandem esse simul & non esse: quæ enim sunt simul in eodem instanti reali, sunt absolute simul: sed priuatio formæ est non esse illius: ergo non sunt simul. Etenim essent tunc duo prædicata contradictoria reciprocè: tunc enim est absolute priuatio formæ: quia in eo instanti est; & est absolute forma; quæ etiam tunc est; ergo absolute forma simul duratione est & non est: quia duratio non consideratur per signa natura, sed per instantia realia.

Rogas quomodo priuatio sit principium? Respondeo esse principium generationis eodem instanti, quo primum est generatio: quia tunc existit generatio hominis ex non homine, quod præcessit. Dices, tunc non est priuatio hominis, ergo tunc non est principium; quia principium debet existere eo instanti, quo est principium, vt patet in materia, & forma. Nego consequentiam, ad probationem dico principium physicè influens debere tunc existere, non verò principium à quo, quia causal per destinationem sui: id enim est à quo, id est, à quo destructo. Requiritur ergo, vt tunc desinat esse, sicut terminus ad quem incipit esse.

Est ergo consideranda materia prima tempore quo est cum forma aquæ, v. g. nec est vltimò disposita ad formam aëris, tunc habet veram aëris priuationem, quasi remotam tamen: quia tunc subiectum cæter dispositione accidentaria ad aërem: de priuatione sic considerata non agimus nunc. Considerari potest item materia immediatè antequam sit vltimò instructa ad aërem, & suscipiat eius formam; tunc est proxima aëris priuatio in materia; quia nihil ei deest præter vltimum indiuisibile dispositionis; quod perficitur instanti B. eo ergo instanti B. verè dicitur: *Nunc est aër, & immediatè ante non fuit*: immediatè ergo ante fuit aëris in materia proxima priuatio: tunc autem non erat principium generationis: At verò instanti B. quo fuit aër, fuit ex aqua; quia tunc ex aqua factus fuit aër: quo pacto ex aqua? quia immediatè ante fuit aqua, quæ instanti B. destruitur: dum fuit aqua; fuit aëris priuatio, quæ cum aqua destruitur, vnde ex aqua & non aëre factus est aër, quia tunc perierunt aqua & non aër. Repugnat ergo termino à quo vt sit eo instanti

§. 17.

§. 18.

§. 19.

instanti quo est principium : quia tunc est principium cum sit aer ; sit autem aer, cum destructa est aqua, & non aer siue aeris carentia : idque sonat terminus à quo idest, à quo destructo. Cetera principia physice influunt, ac propterea tunc existunt.

§. 20. Aduerte valde per accidens esse priuationem principium generationis propter præuias dispositiones, si autem ignis simul applicaretur materiae productæ absque alia forma, subito produceret ignem, quin priuatio præiret.

DISPUTATIO IV.

De forma substantiali.

SECTIO I.

Num, & quid sit forma substantialis?

§. 1.

XPPLICANDA ratio substantialis formæ. Substantia alicuius rei est eius essentia, quia ea posita ponitur talis res, & aufertur sublata. Forma accidentalis est, qua ablata, res non aufertur, nec posita ponitur, verbi gratia, albedo in homine est accidens, quia ea posita aut sublata, manet idem homo. At vero animus est illius substantia, ratione reddita: hinc est, substantiam physicam rei esse quidditatem physicam illius, & quod primo concipimus in tali re, ad eum modum, quo essentia metaphysica rei, est primus conceptus, quem de illa formamus.

§. 2.

Dices, hinc sequi nullam formam esse substantialem, quia omnes accidunt materiae, quæ eadem manet semper quacumque forma mutata. Nego sequelam, quia in præsentia agimus de substantia completa vt de homine, leone, lapide, non verò de substantia simplici: formam autem esse substantialem homini, aut leoni euincit ratio facta, neque propterea forma est accidentalis materiae, quia hæc ad illam, tanquam ad actum sibi proportionatum per se primò ordinatur, vt per illam substantialiter in suo esse compleatur. Vide disput. 10. metaphysicæ, sect. 2.

§. 3.

Ex dictis patet, cur primus conceptus physicus rei dicitur substantia. Primò, quia substans accidentibus, & attributis. Secundò, quia substans, in ea enim sistit natura tanquam in fine. Tertio, quia partiali suo modo inuat ad integram compositi substantiam: ad eum modum quo metaphysica essentia substans attributis, & proprietatibus, quæ de illa accidentaliter logicè prædicantur.

§. 4.

Immo verò ea ratione substantia cuiusque rei vocatur ab Aristotele, quia essentia, substantia, & natura rei, sunt idem. Natura autem dicitur, quia ab ea oriuntur omnes actiones, & perfectiones compositi, quapropter vocatur principium motus, & quietis, vnde qui velit inuestigare vtrum sit aliqua natura, aut forma substantialis in rerum natura? Inquirat primum vnum principium perfectionum, quæ in quouis composito reperiuntur, quia accidentia aliquam naturam, substantiamque perficiunt, vbi videtur magna diuersitas accidentium, diuersas esse naturas, aperte monstratur.

§. 5.

Vnde euidenter inferitur, esse formas substantiales, primò, quia aliquando aufertur essentia hominis & leonis, ergo deest aliqua hominis substantia, sed non deest materia, (vt constat ex disp. 2. sect. 1.) ergo deest forma. Primum antecedens experientia constat, quid enim frequentius aut

videmus, aut audimus quam hominum interitus? Quod si dicas per interitum solam fieri in homine accidentium mutationem, vrgeò, ergo res non differunt essentialiter, sed accidentaliter: patet consequentia, quia homo niger eiusdem est speciei, ac homo albus, ergo homo & brutum sunt eiusdem speciei, quod ipsi lumini naturali repugnat.

§. 6.

Dices formam hominis esse substantialem, cæteras verò accidentales, sed hoc est absurdum. Primò quia lapis, & leo non sunt eiusdem speciei. Secundò, quia tam sunt indicia ad substantialitatem formæ leoninæ, quam ad humanæ. Tertio, quia sequeretur vel materiam primam carere ex natura rei omni forma substantiali, vel hominem esse vnum per accidens: primò patet, quia in leone per te nulla est forma substantialis, & sic ens essentialiter incompletum est sine fine suo: si verò dicas materiam esse ens completum; inde secundum sequitur absurdum, quia ex duobus entibus in actu non fit vnum per se.

§. 7.

Secundò, probatur conclusio ex dictis, quia in quouis composito datur principium vnum, & radix omnium potentiarum, & operationum, ergo datur natura, & substantialis forma. Consequentia patet ex §. 4. & quia accidentia omnia compositi vnam habent radicem distinctam à materia, quia hæc est indifferens ad omnia accidentia. Antecedens probatur, primò in animantibus, in quibus tot sunt organa, tot instrumenta, atque potentia, quæ eorum naturam comitantur, & quæ ea recedente recedunt, vt probatioe non eget. Ratio est, quia eorum natura est sensitua: ad sentiendum verò tot organa requiruntur. Confirmatur ex subordinatione vnius potentia ad aliam, ergo etiam potentia subordinantur formæ. Secundò, probatur inductione in omnibus inanimatis, eorumque proprietatibus, lege Patrem Suarez disput. 15. sect. 1. metaphysicæ.

§. 8.

Hoc autem difficile videtur, quia formæ omnes materiales pendunt intrinsecè à materia, ergo sunt accidentales. Patet, quia illi inhærent, & accidentis esse est inesse. Nego consequentiam, ad probationem respondeo duplicem esse dependentiam à materia, alteram rei dantis esse compositi, & quæ sit prima radix, primusque conceptus talis entitatis, quæ simul cum materia constituat vnum per se substans, quæ dependentia non est inherens; alteram rei supponentis esse, & constitutionem essentialem compositi, quæ res non est primus conceptus compositi, neque prima radix omnium proprietatum, quæ potest adesse, & abesse integra manente essentia compositi, quæ dependentia dicitur inherens; sic autem accidentis esse est inesse, quia non dat esse rei, sed illi inest, afficitque eam, & perficit: forma verò substantialis non inest rei, neque illi afficit, sed facit, vt forma leonis facit leonem. Itaque diuersitas dependentia ex intrinsecis conceptibus substantia, & accidentis est desumenda.

§. 9.

Hinc colliges, cur materia respiciat formam substantialem per se, & hæc cum illa faciat vnum per se, quia nimirum materia, & forma per se, idest, per suas entitates constituunt substantiam, & eadem de causa substantia, & vno substantialis per se pertinent ad compositum; quia verò accidentia per se non spectant ad illius constitutionem, ideo per accidens respiciuntur à materia. Substantiam esse primum conceptum, accidentia verò secundum, Philosophus expressit, 7. Metaphysicæ, cap. 4. post medium, quemadmodum (inquit) vt ipsum est (idest, ratio entis) inest quidem omnibus,

omnibus, non tamen similiter, sed huic quidem (idest substantia) primo, illis verò (idest accidentibus) consequenter (idest secundariò) de quo agitur disput. 10. Metaphysicæ sect. 2.

SECTIO II.

De forma quadam expeditio.

§. 10.

PRæmittendum est, formas substantiales non esse in materia ante earum generationem: oppositum sequitur sunt nonnulli asserentes in materia præcedere quædam formarum inchoationes, & esse illarum imperfectum, quos refert & impugnat Pater Suarez 1. Metaphysicæ, disput. 15. sect. 2. à num. 2. præsertim quinto. Probatur primò conclusio ex infinitudine formarum, quæ, si essent in materia actu, essent infinitum in actu, & consequenter eadem numero materia esset actu in infinitis speciebus, & eadem forma actu penderet ab infinitis subiectis, & esset simul in locis infinitis, quia omnes formæ actu essent in eadem numero parte materiae, & qualibet pars materiae actu contineret omnes formas, quia non esset cur potius vna forma existeret, quam alia, in vna parte materiae potius quam in alia. Dices formas præcedere secundum esse imperfectum. Contra, illud esse aut est formæ aut non? si secundum, ergo forma non præcedit secundum aliquid: si primum, ergo est forma secundum esse perfectum, quia forma substantialis est incapax intensiois, vt in libris de generatione dicitur, quare, si aliquid eius existit, existit tota perfectè.

§. 11.

Secundo probatur ex animo rationali, qui non præcedit in materia (vt est fide sanctum) item neque eius vnio, quia vnio esse non potest sine extremis vnitis, ergo idem est de cæteris formis. Tertio, quia idem esset dicendum de forma accidentali, quæ ex nihilo fieret, nisi inchoata præcederet in materia. Quarto ex impugnatione fundamenti opinionis contrariæ, quod est huiusmodi. Si forma non præcedit in materia, secundum illam inchoationem, ergo nihil eius præcedit, ergo forma fit ex nihilo sui, ergo creatur, & non generatur, at formæ non creantur, ergo præcedunt secundum illam inchoationem. Hoc argumentum sic retorqueo: illa pars formæ, quæ de nouo producit, non præcessit in materia, quia de nouo generatur, ergo fit ex nihilo sui, quia pars siue inchoatio præcedens, ab illa distinguitur, ergo illa pars etiam creatur, & sequitur in tua sententia idem inconueniens, quod etiam sequitur in quavis accidentali forma.

§. 12.

Nonnulli quorum meminit P. Suarez supra numero 9. huic argumento succumbentes, arbitrati sunt omnem formam substantialem creati, quia nihil eius præcedit, quos P. Suarez impugnat, quia sequeretur formam materialem esse immortalem, quia esset substans, & à materia independens: secundò, quia etiam crearentur accidentia.

§. 13.

Sed ex ea sententia non sequitur primum absurdum: quia iuxta eam distinguenda esset duplex creatio, altera ex nihilo tanquam ex termino à quo, idest, cum nihil termini producti in materia præcessit; altera ex nihilo tanquam ex termino à quo, & tanquam intrinsecò principio; sic autem non crearentur materiales formæ, siue accidentales, siue substantiales: quia dependerent à subiecto, de quo genere creationis est commune ada-

gium, creatio est rei substans; ea verò, quæ in primo sensu crearentur, rectè possent esse corruptibilia, vt nunc sunt.

§. 14.

Impugnatur ergo præcedens opinio à priori, quia creatio non dicitur ex nihilo tanquam ex termino à quo, sed tanquam ex subiecto: quæ enim non continentur in potentia passiuâ, non fiunt ex illa; quæ verò continentur, fiunt ex illa, & non ex nihilo: quod si ly ex nihilo excludat omnem causam, certè nulla erit creatio, quia omnis actio oritur ex aliquo principio, ly ergo ex nihilo excludit solos concursus causa intrinsecæ. Vnde ad argumentum negatur secunda consequentia, quia, licet nihil formæ præcedat actu, tota tamen continetur in virtute passiuâ materiae, ex qua fit, & non ex nihilo. Ex nihilo autem nihil fieri, verus fuit rudium Philosophorum delirium, opinantibus materiam primam esse improductam, quibus repugnat fides, rationisque lumen: est tamen verum proverbum de agente creato, quod aliquid creare non potest.

§. 15.

Secundò præmitto, omnes formas (si à rationali discedas) esse verè, & propriè generatas, & educatas de potentia materiae. Probatur, quia omnis forma materialis in suo esse est intrinsecè dependens à materia, tanquam à subiecto, ergo omnis forma materialis educitur de potentia materiae. Antecedens patet. Primò, quia si aliqua forma illarum esset independens à materia, esset quidem immortalis, sicut est animus rationalis. Secundò esset spiritualis, quod fidei repugnat, quia animus rationalis ea ratione monstratur esse spiritualis, quia est actus substans independens à materia. Tertio, quia, si aliqua forma esset independens à materia, haberet etiam aliquam operationem independenter à materia, sicut eam habet animus rationalis, quia vnaquæque res potest operari eo modo, quo ipsa est. Denique omnes rationes, quibus probamus spiritualitatem animi rationalis, probat idem de quavis forma independente à materia, vel certè in probatione animæ cassæ redduntur. Vnde eam opinionem, quæ affirmaret formas cæli non dependere propriè à materia, sicut forma equi, habeo suspectam. Tam verò probo consequentiam primi enthymematis, quia vnaquæque forma educitur ex potentia, in qua continetur, sed formæ materiales continentur in potentia materiae, ergo ex illa educuntur: tunc sic, ergo non creantur, quia non producantur ex nihilo; ergo generantur, quia educuntur ex præsupposito subiecto.

§. 16.

Hanc sententiam limitat Pater Suarez illa sectione 2. n. 17. ad solas sublunares formas: de celestibus affirmat, eas non generari, neque educi de potentia materiae, quia licet ab illa dependeant, totum tamen cælum vnica fit actione creatiuâ, qua concreantur materia & forma, ergo non generantur.

§. 17.

Huic sententiæ dissentior, quia materia, & forma cæli sunt actionibus specie distinctis; quia actio est modus, qui non potest identificari cum rebus specie distinctis, quo argumento passim vtitur ipse P. Suarez 2. Met. disp. 34. tota sect. 5. Ad probandum substantiam compositi naturalis includere duos modos distinctos, quia vnus modus non potest cum rebus identificari diuersis. Secundò probatur diuersitas earum actionum: ex modo tendendi, quia vt terminatur ad materiam, vna tendit in rem per se substans, independenter à subiecto; vt verò terminatur ad formam, tendit in rem existentem, & dependentem in esse à materia. Tertio ex prioritate, qua materia præcedit.

Quæ

Quæ est causa receptiva formæ: quæ, quia materialis est, est à materia dependens; sed materia non præter naturam formæ si fierent actione eadem: ergo. Probo minorem; quia in illo priori conciperetur actio & eius terminus adæquatus, qui formam includit. item materia esset subiectum sui ipsius, quia esset subiectum eius actionis, per quam reciperet formam; sed etiam reciperet se ipsam: quia illam actio est etiam productio materiæ: ergo.

§. 18. Sed esto fiant vna actione, adhuc non creatur forma cæli; quia, ut est productio formæ, est illius educio de potentia materiæ, ad quam simul materia concurret: ergo ut terminatur ad formam, non est creatio, sed generatio, quia generatio est productio formæ ex subiecto concurrente: antecedens patet, quia (ut diximus) materia cæli est causa materialis formæ cælestis.

§. 19. Dices, non posse eandem actionem esse generationem, & creationem. Respondeo, id esse verum quia nulla actio identificatur cum duobus terminis specie distinctis: admissa verò per te tali identificatione nullum est inconueniens eandem actionem esse generationem, & creationem pro diuersitate terminorum, & sicut tu nullum reputas absurdum eadem actione produci materiam subsistentem, & formam dependentem à materia, nec censere debes absurdum, eas duas rationes eidem conuenire actioni, immò verò ipse P. Suarez sect. 3. distinguit partiatim actiones ad materiam & formam, qua distinctione admissa nulla nostro argumento potest obici difficultas.

§. 20. Dices, ad educationem requiri priuationem in materia. Sed id probari non potest, sufficit enim rem fieri ex subiecto, à quo pendet, ut patet in prima productione terræ, & lucis cum sole.

§. 21. Tertio defini formam, ex P. Suarez supra sect. 5. forma est substantia simplex incompleta, actus per se materia, unum per se cum illa efficiens. Quæ definitio ex ipso P. Suarez ex dictis præsertim sect. 5. facile potest expediri.

§. 22. Quarto, videatur P. Suarez supra sect. 6. de causalitate formæ. Primum namque eius essentia, & substantia est principium cauandæ compositum sine vlla potentia accidentali, media qua vniatur materia, iisdem omnino rationibus, ut animal, & probatum est de materia, disputat. 2. sect. 4. Secundò de conditionibus ad cauandam assero existentiam non esse conditionem, sed ipsam cauandæ rationem. Deinde propinquitatis localis requiritur, ita ut nullo pacto possit intelligi formam & materiam distantes vniari, tandem requiruntur omnes conditiones, & proprietates, à quibus forma à posteriori dependet.

§. 23. De ratione formali cauandæ, si vera esset opinio affirmans, materiam verò à forma pendere, duplex esset distinguenda causatio, alia formæ in materiam, & hæc esset productio materiæ in formam recepta (ut dixi disputatione 2. sectione. 8.) Alia causatio esset in totum, hæc autem est vniò, quæ sola est causalitas formæ, à qua vniòne tamquam à comitante materia dependet.

§. 24. Quintò vide in eodem P. Suarez sect. 7. quis sit effectus formæ: proprius enim & adæquatus est compositum, quia non pendet materia à forma: at verò improprie, & à posteriori materia est effectus formæ quia ab ea pendet tamquam à comitante. Ibidem lege numero 6. Compositum perfectius sola forma esse, quia includit formam, & materiam, quæ materia licet sit ignobilior, quam forma, continet tamen aliquam perfectionem, quæ nec formaliter, nec eminenter in forma continetur.

Dices, ex Deo & creaturis non fit aliquid perfectius, Deo: ergo neque ex forma & materia. Nego consequentiam, quia infinitæ Dei perfectioni non potest fieri accretio, secus finitæ formæ.

Tandem aduerte, formam materialem non posse ex natura sua coherere, & existere sine materia, quia ab ea dependet intrinsecè & in fieri, & esse: quia petit generatione produci, quæ essentialiter pendet à subiecto; si verò Deus velit formam sine materia conseruare, id debet fieri per creationem, per quam, quia perfectior est generatione, supplet Deus in genere causæ efficientis concursum causæ materialis. Hoc probatur oppositis rationibus, quibus disputat. 2. sect. 9. probaui materiam primam eodem concursu posse conseruari à Deo sine forma, ac modo. Posse autem formam existere abiunctam à materia euidenter est: primò, quia nulla afferitur contradictionis ratio: secundò, quia forma non est essentialis affectio materiæ; quia non est modus, sed illam afficit vnione, sine qua potest produci. Tertio, quia accidentia conseruantur in Eucharistia sine subiecto: ergo multo melius forma substantialis, quæ minus pendet à materia, quam accidentalis.

SECTIO III.

Vtrum in materia sint plures formæ substantiales?

HAc de re videndus est P. Suarez 1. metaphys. disput. 13. sect. 3. num. 12. & disput. 15. sect. 10. Prima sententia asserit in materia tot esse formas substantiales, quot sunt prædicata essentialia. Primò ex Aristotele 7. metaphysicæ, cap. 10. asserente, partibus definitionis respondere partes rei. Secundò ex eodem 2. metaphysicæ cap. 2. asserente in formis substantialibus non dari processum in infinitum, quia non datur in cõceptibus quidditatiuis. Verum leuia sunt hæc fundamenta: primum namque intellige de physica definitione, quæ datur per partes physicas, vel de metaphysica, cui respondent partes obiecti, non quia sunt realiter partes, sed quia ita extrinsecè denominantur, ut animal, & rationale dicuntur partes metaphysicæ hominis. Secundum nihil concludit, illud enim Aristoteles adducit, ut euidenter principium, quia ex quauis forma essentiali oritur vnum, ut minimum, prædicatum. Vnde si hæc sunt finita, formæ non possunt esse infinitæ. At non dixit Aristoteles cuius prædicato respondere formam distinctam, ut patet in definitione Angelorum.

Euidenti etiam ratione, hanc sententiam impugno; quia etiam deberent esse plures materiæ, quod est ridiculum: patet sequi, quia etiam in materia sunt plura prædicata essentialia, nam materia ut sic abstrahit à sublunari & cælesti, quarum quælibet alia habet prædicata: item in homine essent plures animæ rationales; alia intellectiua ut sic, alia per apprehensionem in communi, alia per iudicium, alia per discursum, alia per sensum in communi, alia per visum, alia per auditum, &c. Quia omnia illa sunt prædicata essentialia, quæ omnia sunt ridicula. Ratio à priori est, quia conceptus formantur à nobis per ordinem ad extrinsecum connotatum: pro varietate verò essentiali connotari, obiectiui conceptus diuersimodè denominantur, sic homo dicitur animal, quia concipitur per ordinem ad sensationem, rationale verò per ordinem ad discursum, animal autem &

§. 25.

§. 26.

§. 27.

§. 28.

SECTIO III. Vtrum in materia sint plures formæ subst.

& rationale idem sunt, de quo latè disputatione 5. & 6. Metaphysicæ.

§. 29. Secunda opinio est Scoti, & aliorum quos refert P. Suarez numero 8. constituentium formam corporeitatis in materia ad excipiendas animas tam rationalem, quam irracionales. Præcipuum fundamentum est, quia anima dicitur, & est actus corporis physici organici, ergo anima informat corpus physicum, idest, compositum ex materia & forma substantiali. Vide alia fundamenta supra, quæ optimè diluit P. Suarez. Hoc autem leue est, vocatur enim anima actus corporis physici, vel quia in corpore physico habet rationem actus, vel quia materia organizata est corpus physicum propter sensibiles qualitates. Impugnatur verò opinio Scoti primò, quia nullo fundamento multiplicatur forma substantialis. Secundò homo est vnum per se, & non per accidens, ergo in eo non sunt duæ formæ substantiales; patet consequentia, quia ex vno ente completo & ex alia forma substantiali non fit vnum per se.

§. 30. Dices materiam cum illa forma esse ens incompletum. Contra, quia quauis forma, cum sit indiuidua, pertinet ad physicam speciem atomam, ergo constituit speciem completam, tum quia est materia, & actus eiusdem generis, tum quia neque lapis, neque inanimata essent species completa. Quid enim habet illa forma, ut non sit actus speciei completa, ut est forma lapidis?

§. 31. Tertio, quia, ad corporis organizationem ipsa anima sufficit, qui enim dat formam, dat consequentia ad formam; sic videmus omnes formas esse principia actiua instrumentorum, quibus egent ad suas functiones, ut ignis caloris & siccitatis, animus potentiarum, ergo etiam sensuum exteriorum, & interiorum, neque enim videtur, cui rei illa forma deleruiat, non ad efficiendos sensus; nam hi sunt à forma vitali, qualis illa non est. Nec item ad efficiendas dispositiones, & organa sensoria, hæc enim fieri virtute formatrice feminis, & vteri patebit disputatione secunda de generatione, sectione quinta: nec item forma corporeitatis potest vti sensibus, quia non est viuens: nec potest eos recipere: quia vel in materia, vel in composito recipiuntur, per quos anima exercet vitam, ergo non sunt in alia forma. Dices corpus esse dispositum ante productionem animalis. Respondeo, id fieri virtute feminis, ac feminæ, sicut ignis calore disponit lignum ad concipiendum ignem, adueniente forma conseruat præcedentes dispositiones, vel iis corruptis alias producit.

§. 32. Quarto, quia nulla forma est apta ad recipiendum aliam substantialem, alioqui esset materia, immo & materia posset informare aliam formam, quod est confundere munera actus, & potentie substantialis.

§. 33. Hinc obiter manet impugnata sententia constituens formam incompletam necessariam ad excipiendas alias formas, vteriusque impugnatur, quia ad id sufficit quantitas, quæ materiam extendit, ad eam verò aut contrahendam, aut protrahendam sufficiunt raritas, & densitas, vnde efficax sumitur argumentum, quia demus materiam cum ea forma, adhuc eget rarefactione, & condensatione, ergo ad extensionem materiæ talis forma non feruit, sed illa accidentia cum materia: à formis autem oriuntur peculiare dispositiones, ut à forma terræ densitas, ab ignea raritas.

§. 34. Vnde patet, formas elementorum non manere formaliter in mixto: primò, quia nullum est earum

vestigium, quia calor, frigus, siccitas, & humor veniunt à forma mixti, quia non sunt in eo in summo gradu, ut sunt in elementis, quæ conseruari non possunt, nisi cum maiori gradu alicuius qualitatis quam est in mixto.

§. 35. Secundò, quia vel ponitur vna forma elementi in vna parte materiæ, simul cum forma mixti, quod est ridiculum, quia nulla est pars viuens, quæ non habeat primas qualitates contrarias. Vnde vel nulla est ibidem forma elementi, vel sunt omnes. Aut in eadem parte viuents sunt solæ omnes formæ elementorum, quæ simul vnitate dicuntur forma mixti, quod est ridiculum, tum, quia omnia mixta essent vnus speciei, & entia per accidens, ut domus, exercitus, &c. Tum quia formæ repugnantes, & primo contrarie ratione suarum qualitarum essent simul, & consequenter vnum elementum non fieret ex alio, item si ex vno effectu colligis adesse formam, ergo in aère erit forma solis, à qua oritur lux, & in animali erit eadem forma solis, quia etiam amotum à sole aestuat calore à sole producto.

§. 36. Tandem ex multiplicitate formarum substantialium impugnatur, ut supra, nam similiter esset vnum ens per accidens. Vel vltimo simul cum forma mixti reperiuntur omnes elementares, quod præter dicta reiicio, quia omnes illæ dispositiones oriuntur ex forma mixti, anima enim sicut est principium viuendi, ita & caloris necessarij ad vitam: calor enim ut producitur à sole, ita potest & ab aliis formis distinctis ab elementaribus, quia in causa æquiuoca continentur plures effectus accidentarij, vnde reiiciendæ sunt aliæ. Vide P. Suarez supra num. 41.

§. 37. Vnde conclude in vna parte materiæ vnâ esse formam substantialem, quia cum ea materia facit vnum compositum per se, & quia non potest materia esse simul in pluribus speciebus, quia si duæ possent, esse possent & in quouis numero. Dices esse plura accidentia, ergo & plures formæ substantiales. Nego consequentiam: quia accidens non constituit vnum per se, & cum sit perfectio, aut instrumentum formæ, possunt multiplicari ad varia munera, ut in sensibilibus sensus, &c.

§. 38. Sed aduerte non posse accidentia esse nisi in gradu remisso in contrariis proueniencia à formis diuersis, ut in terra dispositiones auri, quia ab vnaquaque forma peculiare suæ dispositiones manant; igitur duæ formæ substantiales non possunt simul esse, quia, si id fieret ex rei natura, efficerent vnum per accidens, quia altera adueniret enti completo. Item nulla forma petit primas qualitates, & secundas in eodem gradu, quo alia. Nam vna est frigidior, rarior, aut densior, &c. Quam ob rem materia non capit nisi vnâ: accidentia verò capit multa: tum ut seruiant illi formæ, tum ut ad aliam disponant.

§. 39. Posset inquiri num de potentia absoluta possent esse simul in eadem materia duæ formæ substantiales non subordinatæ, sed vnaquaque immediate vnita materiæ: In affirmationem inclinor cum Patre Suarez supra illa sectione 10. num. 60. Quia id nullam repugnantiam inuoluit, vniò enim & forma continentur in virtute materiæ; quod verò simul esse non possunt, provenit ex naturali necessitate. Deinde duo contraria in gradu intenso possunt de potentia absoluta esse simul, & duæ quantitates in eodem spatio & vna quantitas simul duobus in locis, ergo & duæ formæ simul in eadem materia.

Composi

§. 40. Compositum illud esset essentialē, & substantiale, quia unio utriusque formae esset substantialis: suppono enim eadem unione, quia unaquaque forma uniretur materiae carenti alia forma, eadem (inquam) in nostro casu unendam, illa autem unio, & substantialis, & essentialis est. Sed rogas, quo pacto ex uno ente in actu completo, & alio fiat unum & non per accidens? Respondeo, id intelligi de ente completo, quod perat uniri alij enti, & ab illo perfici, ut in opinionibus relatis non potest fieri unum per se ex forma corporeitatis unita materiae, & ex animo, quia non potest ulterius ordinari ad alium actum materiae existens in uno actu completo: in nostro vero casu nulla fit talis ordinatio; quia neutra forma recipit alteram, neque ad eam disponit, unde de potentia absoluta recte possunt esse illae formae cum connaturalibus suis unionibus, quin efficiant unum per accidens, quia singulae uniones petunt subiectum carens unione alia substantiali: per accidens autem simul componuntur per extrinsecam voluntatem Dei, contra naturales cuiusque leges; quod si ex natura sua peterent esse simul, efficerent unum per accidens, ut dixi.

§. 41. Præterea, illud compositum neque esset adequatè idem, neque adequatè diuersum, quia id, quod significatur in recto, neque esset omnino idem, nec diuersum: verbi gratia, lignum dicitur in recto materiam, & formam, & unionem: idem dicitur aurum. Si contingeret uniri formam auri materiae informatæ forma ligni, eandem haberent materiam aurum, & lignum. Unde ibidem esset aurum & lignum, diuersa quidem ex parte formae, & unionis, sed omnino idem ex parte materiae. Dices ad cauendum speciem diuersam sufficere diuersitatem formae solius, ut homo, & leo differunt penes formas, ergo & ad distinctionem numericam. Nego consequentiam, quia diuersitas specifica provenit ex inaequalitate, hæc autem parum refert, si ab hac, vel illa parte proneniat, at multitudo provenit ex significatis in recto, ut duo homines cum eadem albedine, sunt duo albi, & unus cum duabus est unum album, quia album significat in recto subiectum, & in obliquo albedinem.

§. 42. Nec dici posset tunc lignum est aurum, nec aurum est lignum, sicut dicitur album esse dulce, & dulce esse album; ratio est, quia significatum in recto non est idem, ideo hæc est vera, album est dulce, quia idem subiectum afficitur albedine, & dulcedine. Sed cur hæc est vera Deus est homo? & homo est Deus? quia ibidem significatur suppositum in recto, quod est idem in humanitate, & diuinitate; unde non dicuntur duae personae, sed una in duabus naturis, & in diuinis non dicuntur tres Dei, quia Deitas in recto significata est una sola, dicuntur vero tres personae, quia, licet natura sit una, at personalitates in recto significatae sunt tres, de quo prima parte latè disseritur, & à me præstitum est disputatione, 50. in 3. part. nobis sufficiat illas denominationes sumi ex unione ad suppositum, siue hypostatica, at in casu, de quo loquimur, non est idem suppositum, quia quævis forma habet ibidem propriam subsistentiam. Quid verò esset, si esset earum una subsistentia, nec aurum esset lignum, & è contra, sicut homo Deus? num id fieri possit in metaphysica discutietur.

DISPUTATIO V.

De unione materiae & formae.

COMPOSITI naturalis exacta cognitio sibi vendicat hanc disputationem, est enim unio de intrinseca eius ratione.

SECTIO I.

Quid sit unio? & an ab utroque extremo distincta?

UNIO latè sumitur pro quacumque coniunctione, ex qua fit unum quauis ratione. Ita amor amicitiae dicitur voluntatum unio, qua amicorum voluntas dicitur una, quia utraque in eundem tendit scopum: Coniunctio lignorum, ac parietum dicitur unio, quia ex eis una fit domus; & militum coniunctio, ex quibus copiae resultant, à qua unus denominatur exercitus. Præterea sumitur, pro coniunctione duarum rerum, ex quibus unum proprie, & in rigore resultat, ut punctum ex quo resultat linea, & unio corporis & animi, ex qua homo. Aliquando sumitur pro perfecta identitate, sic Theologi affirmant, quia in creaturis sunt dispersa esse unita in Deo, id est, quae in creaturis distinguuntur realiter, esse idem in Deo. Propriissime ergo sumitur pro coniunctione duarum rerum, ex quibus compositum unum efficitur. Est ergo unio compositio, & ratio formalis, ex qua resultat totum in ratione totius, ut actio est ratio formalis agendi, passio patiendi, & albedo albi.

Unde quando aliquid ens talis est naturae, ut ipsum se solo cum subiecto efficiat compositionem, & subiectum denominet tamquam formam, tunc tale ens habet rationem essentialē unionis sui ipsius, verbi gratia, Sessio est modus per se efficiens sedentem, cui immediatè unitur per se ipsam sine alia unione (ut est commune modis omnibus: Sessio igitur se ipsa est unio sui ipsius. De hoc unionis genere nequaquam disputo in praesentia, quia simpliciter non est unio: hæc enim est compositio duorum extremorum, sicut actio est productio termini; agitatur autem de unione duarum entitarum perfectarum, quales sunt materia, & forma.

Distinctio realis, alia absolute vocatur realis, quae reperitur inter duas entitates ita perfectas, ut utraque sine alia possit diuinitus esse, ut materia sine forma, & è contra: alia distinctio realis dicitur modalis, siue ex natura rei, quando alterum è duobus extremis diuinitus esse non potest sine altero: verbi gratia, agens potest esse sine actione, non tamen actio sine agente.

SUBSECTIO I.

Unio est ab utroque extremo distincta.

Dico primo. Unio non distinguitur realiter absolute ab extremis unitis. Probatur, de potentia absoluta non potest esse unio, sine extremis unitis: ergo non distinguitur realiter absolute ab illis. Consequentia patet ex prima distinctione: antecedens probatur, quia unio est actualis coniunctio extremorum, quae illa denominat actu unita, sed non potest actu unire, & denominare extrema non existentia, ut patet ex terminis; ergo non

Sectio I. Quid sit unio, & an ab utroque extremo distincta? 193

non potest esse unio sine extremis unitis. Confirmatur, quia unio non indiget alia unione ad unendum, alioqui ad unionem daretur unio, de qua secunda unione eadem quaestio rediret in infinitum: ergo essentia unionis est actu unire: ergo non potest manere unio, quin actu uniat, sed non potest esse unio esse, quin sint extrema: quae de re recognosce disp. 2. metaphys. sect. 5. & 6. ubi latè enucleatur natura modorum.

§. 5. Dico secundo. Unio distinguitur realiter modaliter ab extremis unitis. Hic est communior Doctorum assensus, P. Suarez 1. metaphys. disput. 15. sect. 6. praefertim num. 10. & P. Vazquez tom. 1. in 3. part. disput. 19. num. 23. & disput. 18. cap. 3. apud quem vide auctores huius opinionis quae nunc recentissima est, quam clarissime docet P. Suarez tom. 1. in 3. part. disput. 8. sect. 3. conclusione 3. & videtur expressa S. Thom. ibi, quaest. 2. art. 7. loquentis de unione hypostatica, ut ibi explicui disput. 17. sect. 2. quem sequitur Gabriel in 1. dist. 30. quaest. 4. art. 1. conclusione 4. Probatur, quia extrema possunt actu existere sine actuali unione: ergo extrema habent aliquam distinctionem realem ab unione. Antecedens probatur, tum quia Deus sua virtute conseruare potest formam equi abiunctam à materia, ut conseruat in Eucharistia accidentia; tum in animo rationali, qui conseruatur à materia separatus. Sit ergo firmum de conceptu materiae, & formae non esse, actu esse unitas. Consequentia probatur, quia illud est euidens signum distinctionis, quando duae res ita comparantur, ut corrupta altera, altera perseueret; si enim essent eademmet indiuisibilis entitas, implicaret omnino unam corrumpi manente alia, neque enim id mente apprehendi potest. Confirmatur, unio producitur distincta actione, quae extrema, sed ubi sunt distinctae productiones, sunt distinctae entitates, ut disput. 2. probaui, ergo unio est entitas ab utroque extremo distincta.

§. 6. Dices primò, unionem non esse entitatem distinctam ab utroque extremo, sed esse formam in materia prout in materia, tanquam actus est in sua potentia, quae est doctrina Caietani 3. part. q. 2. art. 8. ubi comparat hanc unionem unioni hypostaticae, quam dicit esse, filium Dei acquisiuisse esse hominem, quod clarius dixerat art. 7. §. in hoc articulo acutissime. Vbi ait unionem hypostaticam esse ipsum esse personale verbi. Pro qua sententia faciunt Gregorius & Nominales referendi disput. 1. 1. sect. 4. negantes uniuersam distinctionem motus à subiecto & termino, quibus hac in parte fauet P. Valentia tom. 4. disput. 1. quaest. 2. puncto 5. & expressè Gabriel in 1. dist. 30. quaest. 4. art. 1. conclus. 5. Vide interim P. Vazquez tom. 1. in 3. p. disput. 18. cap. 1. & P. Suarez disputat. 8. sect. 3. Sed contra, quia esse formam in materia tanquam est actus in sua potentia, est aliquid distinctum realiter à materia, & forma; ergo & unio est distincta realiter. Probatur antecedens, quia potest existere materia, & forma, quin forma sit in materia tanquam actus in potentia. Confirmatur; quia existentia formae in materia ut actus in potentia terminat actionem distinctam ab actione materiae & formae, ergo existentia formae in materia tanquam actus in potentia est aliqua entitas ab utroque extremo distincta.

§. 7. Nec potest dici esse formam tanquam actum in potentia, addere supra utramque solas materiae dispositiones. Primò, quia de potentia absoluta possunt uniri materia, & forma sine his dispositionibus

bus, ergo unio in illis non consistit. Secundò, quia dispositiones sunt accidentia præcedentia unioni ipsam. Tertio, quia accidentia sunt per alterationem, unio verò per generationem substantialem: tandem, quia existente materia cum suis dispositionibus potest animus rationalis conseruari sine unione, qui à materia disposita nullam habet dependentiam, tunc sic, si in eo casu uniretur forma materiae non uniretur per dispositiones, quia his existentibus non fiebat unio, ergo uniretur per aliquam entitatem distinctam realiter à materia, forma, & dispositionibus.

§. 8. Nec potest assitri unionem addere supra materiam, formam, & dispositiones, propinquitatem localem: primò, quia mutato composito ex uno loco in alium non mutatur unio, ergo unio non includit formaliter ubicationem. Secundò, quia prius natura forma materialis unitur materiae, quam habeat ubicationem, quia à materia pender à priori, ab ubicatione autem à posteriori, ergo unio est prior, quam ubicatio. Tertio, quia ubicatio est accidens, quod non potest facere unum per se, unio verò est substantialis: tandem, quia generatio substantialis hominis non terminatur ab ubicationem, sed ad essentiam hominis, quis autem dicat ubicationem esse de essentia hominis? Immo verò existente animo propinquo corpori disposito potest non esse utriusque unio, ergo hæc distinguitur à materia, forma, & dispositionibus, & propinquitate.

§. 9. Dices secundo, unionem habere aliquam distinctionem à materia, forma, ubicatione, & dispositionibus, sed eam esse distinctionem actualem formalem, non verò actualem realem, per quam distinctionem formalem effringitur vis argumenti propositi, & eiusdem confirmationis. Auctores huius solutionis (ut credo) nobiscum rebus conueniunt, vocibus autem diuersis; quas oportet explicare; nam per distinctionem formalem actualem non intelligunt distinctionem rationis, unio enim magis distinguitur ab extremis, quam animal à rationali, quia hæc solum distinguuntur per extrinsecam denominationem intellectus, unde à Deo non cognoscuntur ut distincta, nec potest diuinitus animal existere sine rationali, aut è contra, fecus unio, quae distinguitur ab extremis independenter à nostro intellectu, & cognoscuntur à Deo, ut distincta, & possunt extrema existere sine illa; ergo unio non potest dici formalitas, sola ratione ab utroque extremo distincta.

§. 10. Nec dici potest distingui ab extremis per solam extrinsecam denominationem; sicut distinguitur relatio prædicamentalis per coexistentiam alterius relatiui, verbi gratia, duo alba sunt similia, quae similitudo præter intrinsecam entitatem cuiusque albi, tantum addit extrinsecam denominationem ab albedine alterius albi. Distinctio igitur unionis ab extremis non est hoc modo. Primò, quia uniri materiam formam non est extrinseca denominatio, sed intrinseca, quia est intrinseca perfectio, & complementum utriusque, quo exercetur aptitudo, quam habent ad totum. Secundò, quia in extrinseca denominatione reperiuntur duo extrema realiter distincta, ut in exemplo de duobus albis: ergo si extrema, & unio distinguuntur hoc modo, debent dari duo extrema realiter distincta, inter quae sit relatio prædicamentalis: erunt ergo hæc extrema ex una parte materia & forma; & ex alia unio: ergo unio distinguitur realiter à materia & forma, sicut terminus relationis prædicamentalis ab alio termino. Confirmatur, existente materia, & forma,

non existit vnio; ac existenti duplici albo existit relatio similitudinis: ergo vnionis relatio aliquid est prater illa duo extrema.

§. 11. Nec posset hæc distinctio dici virtualis, tum quia distinctio virtualis simpliciter non est distinctio, sed virtute, in quantum eadem entitas virtutem habet duarum, vt animus rationalis virtutem sentiendi, & vegeandi; neque extrema sic distincta possunt inuicem separari, nec terminare actiones specie distinctas, aut numero; animus enim, vt est sensitiuus, non potest existere, nec produci sine gradu rationali. Quæ omnia secus vnioni contingunt: ergo ista tua distinctio formalis actualis, non est distinctio virtualis. Cum ergo nec sit realis absoluta, neque item sit rationis, nec virtualis, nec per extrinsecam denominationem, superest, vt sit realis modalis, aut ex natura rei, & quod nos vocamus modum ex natura rei realiter à subiecto distinctum, hi vocant formalitatem actu distinctam à subiecto.

§. 12. Quod potest explicari, explicando phrasim horum authorum, aiunt enim istam formalitatem recentem aduenire subiecto, siue extremis vnitis, quam fatentur distincta actione produci, negant tamen esse aliquid realiter ab illis distinctum, sed dicunt materialiter esse idem cum illis, quæ omnia & nos de modis asserimus, licet enim affirmemus, ex natura rei eos distingui à rebus, quas afficiunt: simpliciter tamen dicimus esse idem cum rebus ipsi, idem (inquam) non positiuè, id enim repugnare supra probaui, sed negatiuè, id est, ex illis non constitui duas realitates perfectas inuicem separabiles.

§. 13. At si opposita sententia velit, rem & eam formalitatem, esse positiuè vniam entitatem cum suis subiectis, sicut animal, & rationale cum homine, aut attributa diuina cum Deo, fateor me existimare euidenter eam sententiam falsitatis argumento facto conuinci. Quod vltius vigeo in diuinis, in quibus singulare est eadem positiuè entitatem diuinam esse producibilem secundum relationes, & personas; & esse improducibilem secundum naturam, & attributa: admittere autem hoc mysterium humana ratione imperceptibile, in omnibus rebus creatis, durum admodum videtur, quia mysterium Trinitatis non excederet captum humanum, cum in bestia & lapide idem reperiretur.

§. 14. Præterea idem videtur dicendum de vnione hypostatica, & humanitate Christi, erit enim consequenter dicendum, esse eandem entitatem positiuè, quod non caret absurdo; quia humanitas Christi est omnino naturalis, & in se mutatur mutatione supernaturali, quia vnio hypostatica est supernaturalis, sed eadem entitas non potest esse naturalis, & supernaturalis: ergo humanitas Christi, non est eadem entitas, cum vnione hypostatica. De quo latè egi in tertiâ parte, quæstione 4. vide disputationem 6. metaphysicæ sectione 3. Vbi latè explico, & impugno distinctionem ex natura rei.

§. 15. Sed obiiciunt aduersarij, primò, eum modum, vt à nobis adstruitur, esse diuersam entitatem ab extremis, minus quidem perfectam, vt actus & potentia virales sunt distinctæ entitates ab animo; licet non possent vlla potentia sine animo conservari. Respondeo valem modum esse entitatem diuersam ab extremis, si entitatis nomine intelligas rem, quam transcendat rebus tam imperfectam, vt non possit existere sine suis extremis, vt affirmas de tua ista formalitate: at vero talis modus non est entitas absoluta, quæ possit conservari

sine extremis, vt tu dicis de formalitate illa; potentia verò vitales, si non possunt conservari sine animo, sunt modi illius. Si verò possunt conservari, sunt res absolute, de quo ageamus disput. 6. de anima sect. 3.

Hinc obiiciunt secundò, hanc entitatem non posse se ipsam vnire, sed alia indigere, & sic in infinitum. Negatur sequela, vt enim id non sequitur in tuis formalitatibus, ita neque in his modis, ea enim ratione eos affirmo, vt veniamus ad aliquam entitatem, quæ sit essentialiter ratio agendi, vniendi, & existendi in loco, quæ non indigeat alia in eo genere, vt punctum continuat lineam, & se illi: & (vt crassiori minera loquar) vnio, & vnio extrema inter se, & se illis, quemadmodum glutin glutinat duas papyros, & se illis: nam extrema sunt indifferentia ad vnionem, quæ indifferentia tollitur per vnionem, quæ non est indifferens, sed essentialiter determinata ad vniendum: sic autem non eget alia vnione (vt latè ostendo ea disput. 2. metaphysicæ sectione 5. & 6.) At ex his oritur tertia obiectio, quia sequitur extrema non vniri per se immediatè, sed mediatè. Hoc quoque negatur eadem ratione, quia tu negas in tuis formalitatibus. Ratio à priori, quia vnio immediata non tollit rationem formalem vniendi, sed potius ratio formalis vniendi vtrumque attingit extremum: esset quidem mediata, si inter extrema intericeretur aliquid, quod non esset vnio, seu ratio vniendi, vinculum autem non tollit immediationem rerum, quæ illo copulantur. Explicatur exemplo visus, qui immediatè videt colorem, quia licet mediet visio, mediat tamen tanquam ratio videndi. Sic mediat vnio: extrema ergo vniuntur immediatè vt quod, quia immediatè attinguntur vnione: at non vniuntur vt quo, nec mediatè, nec immediatè: quia id conuenit vnioni: sicut visus non videt vt quo, sed vt quod, visio autem vt quo.

Breuitè animaduerte sequi ex dictis, vnionem duorum extremorum nulla potètia esse posse vnionem aliorum. Ratio enim, quæ ego probo distingui materiam, & formam ab vnione, eadem probat vnionem corporis & animi Petri non posse esse vnionem corporis & animi Ioannis, quod sic probo: quia existente corpore & animo Petri cum sua vnione, non existit vnio corporis, & animi Ioannis, & hac corrupta non corrumpi vnionem Petri, & vtramque fieri per distinctas actiones, ergo vnio Petri, & Pauli distinguuntur inter se. Confirmatur, ea ratione corpus, & animus indigent vnione à se distincta, quia vtroque existente, possunt non vniri, & vt vniantur aliquid debet illis superaddi, sed similiter existente vnione Petri, & materia, & forma Ioannis, illa vnio non vnit illa extrema, ergo vt vniantur debet illis aliquid superaddi: quæ de re latè agitur disput. 2. metaphysicæ sectione 5. An fieri potest de potentia absoluta aliqua vnio, quæ vniat extrema vnibilia per duas vniones? Verbi gratia, vna quæ vniat animos Petri & Pauli vni, vel duobus, aut multis corporibus? Hanc quæstionem tractare nulli rei vile cenfeo.

SVBSECTIO II.

In recentes nonnullos Philosophos.

Nonnulli recentes Philosophi ne distinguant relationem à fundamento, & ne illam constituent esse denominationem extrinsecam à fundamento & termino, confugiunt ad extrinsecam connotata.

§. 16.

§. 17.

§. 18.

connotata. Quorum sententiam impugno disput. 6. metaph. à §. 39. Quam hic breui præstringam, non impugnandam quidem; sed vt ostendam malam eius authorum consequentiam: qui erant consequenter asserturi vnionem non esse distinctam ex natura rei ab extremis vnitis.

§. 19. Dicunt ergo relationem similitudinis non distingui ab albedine, v. g. sed Petrum esse in albedine similem Antonio per albedinem solam ipsius Petri; & non per albedinem Antonij, nec per aliquem modum ab vtraque distinctum. Dicunt item, Petrum ante existentiam Antonij esse quidem album; quia hoc prædicatum nec in entitate, nec in denominatione pendet ab existentia Antonij: at verò Petrum non esse similem Antonio ante existentiam Antonij ipsius: quia hoc prædicatum simile pendet ab existentia Antonij connotata per similitudinem: dicunt igitur similitudinem in entitate non pendere ab Antonij existentia, pendere tamen in denominatione similis.

§. 20. Quod si eis obiicias. Antea non erat realiter similitudo: & nunc est realiter; ergo similitudo Petri distinguitur realiter ab eius albedine. Respondent: distinctio antecedens, similitudo non erat in ratione entitatis, nego antecedens; non erat in ratione denominationis, concedo antecedens; & nego consequentiam. Quod confirmant exemplo actuum liberorum Dei; potuit enim Deus non velle mundum: qui actus quo ad entitatem non potuit non esse; potuit tamen quoad denominationem. Hæc illi.

§. 21. Contra quos ad hominem argumentor: potest existere albedo cum denominatione albi quin existat cum denominatione similis; & postea potest existere cum denominatione similis sine nouo ente à quo habeat eam denominationem: ergo possunt existere materia & forma in ratione entis, quin existant cum denominatione vniti; & hanc denominationem postea habere sine nouo ente vnionis ab vtroque extremo distincto. Probo consequentiam: quia separatio realis in ratione entis & in ratione denominationis non arguit, ex te, realem distinctionem, vt tu concedis in albedine, & relatione. Et aliunde possunt alia concurrere, à quibus pendeat materia & forma in ratione denominationis vniti & non in ratione entis.

§. 22. Dicunt hoc genus denominandi non reperiri nisi in reatiuis prædicamentibus; quia denominatio vnus pendet essentialiter ab existentia alterius. Contra primum, quia ipsi admittunt hoc genus denominationis in vnione substantiali: quia consent in mysterio incarnationis esse duas vniones; alteram se tenentem ex parte humanitatis; alteram ex parte verbi; hanc autem non distinguunt à verbo; quod quidem ante vnionem se tenentem ex parte humanitatis manebat in ratione entis, non tamen in ratione vniti: posita autem illa altera vnio est iam cum denominatione vniti, ergo non in solo prædicamento relationis est hæc doctrina; sed etiam in hoc; ergo poterunt manere materia & forma in ratione entis, & non in ratione vniti, & postea hanc nouam denominationem habere absque vnione ab vtroque distincta: vt manet albedo sine relatione distincta.

§. 23. Contra secundò, argumentum horum authorum est ab actibus liberis Dei, qui possunt manere in ratione entis quin in ratione denominationis absque aliquo extrinsecò: sed actus liberi Dei argumento sunt non solum ad prædicamentum relationis, sed ad alia: quia ipsi non sunt relatio prædicamentalis: ergo vbi possunt esse diuersa connotata extrinsecò, poterit esse ea distinctio: hæc autem

Philosophia Petr. Hurt. de Alendo.

connotata sunt in vnione; quia materia, vt vniantur, pendet à forma, quam connotat: ergo est in vnione locus huic argumento non aliter ac in relatione.

§. 24. Tertio impugnatur à priori; quia ipsi non alio fundamento morantur in prædicamento relationis, quam possent moueri in cæteris rebus: ergo in omnibus est ratiocinandum ratione eadem: Probo antecedens: quia eadem forma responsio reddi potest: vt enim ipsi dicunt, relatio manet in entitate, non verò in denominatione; posset quis dicere: vnio manet in entitate, non verò in denominatione: Albedo manet in entitate, non verò in denominatione: Duratio manet in entitate & non in denominatione: Pricatio, cognitio, moralitas actuum, peccatum &c. manent in entitate & non in denominatione. Quapropter non pauci ex ipsis recurrunt ad complures difficultates in aliis prædicamentis expediendas. Quam autem sit absurda ea sententia; vel hinc colligitur, quod non solum vnio & modi cæteri non distinguantur à rebus (quod vel ipsi refugiant) sed quod nec cognitio nec infinita alia sint distinguenda.

§. 25. Secundò, dicent, non esse in vnione rationem eandem: quia non ponuntur connotata è quibus oriatur denominatio vniti, quin oriatur nouus modus vnionis. Contra, sunt ad vnionem necessario requisitæ multæ dispositiones, sine quibus non est vnio; & quæ nec possunt esse absque vnione: ergo his positis aut ablati peribit, aut erit recenter vnio quin sit, aut pereat in ratione entis.

§. 26. Quod si volunt connotatum esse talis nature vt eo posito impossibile sit per potentiam absolutam impediri denominationem; Respondeo primum ad hominem contra nonnullos; non esse cur distinguantur informatio & materializatio; quia posita altera, non potest aliud extremum non vniri, vt ipsi dicunt de vnione se tenente ex parte verbi diuini. Secundò respondeo; posita vltima dispositione ad vnionem, & intima præsentia materiæ & formæ, non posse diuinitus impediri denominationem vniti, vt non potest impediri denominatio similium posito fundamento & termino: quæ enim ratione id ipsi dicunt de relatione orta ex termino; idem ego dixerim de vnione orta ex his accidentibus; nec enim alio fundamento ipsi agent in sua relatione, quo non agatur contra ipsos in vnione. Dicam enim ego vnionem in ratione vnionis nihil esse præter materiam & formam connotantes ea accidentia: vt ipsi dicunt de albedine & relatione.

§. 27. Quod explico in opinione distinguente ex natura rei relationem à fundamento & termino: in ea potest Deus diuinitus negare concursum ad nouos illos modos; & relinquere duo alba similia radicaliter, aut fundamentaliter, non tamen formaliter: ita positis omnibus requisitis ad vnionem, potest Deus diuinitus impedire modum vnionis, & relinquere extrema vnibilia proxime, non tamen vnita: vt ergo tu dicis posse aut non posse impediri denominationem similis posito termino; quia hæc denominatio non aliunde pendet quam ex fundamenti terminique existentia; vel etiam pendet à libera voluntate Dei: ita ego dico non posse ex natura rei impediri denominationem vniti; de potentia autem absoluta posse, aut non posse; quia non aliunde pendet quam ab existentia materiæ, formæ, ac dispositionum; vel posse impediri, quia etiam pendet à libera voluntate Dei: eadem ergo gladiorum acie feriuntur ac ferunt: nec respondebunt verbum pro se, quod contra se non fiat.

R 2 Qui

§.28. Qui tamen nec se tuentur hoc verborum clypeo: nam existente homine cum tempore vnionis anni implicat non oriri denominationem *durantis* anno: potest ergo dici hominis duratio esse entitas hominis cum connotatione temporis extrinseci: & dum tempus non connotatur, manebit annua duratio in ratione *entis*; quia est idem cum homine; & non manebit in denominatione *durantis*; quia non connotatur annus: eritque duratio denominatio intrinseca: nec opus erit durationem distinguere vt modum intrinsecum à re durante, idemque argumentum erit de *vbi*: quod non distinguitur à corpore: quia corpus vt connotat distantiam stadij ab alio corpore, manet & in ratione *entis*, & denominationis *distans* stadio: at si inter duo corpora possit aut minus stadio corpus interici, distabunt plus aut minus: idemque dixerim de alijs rebus quas distinguunt: quod certe de *duratione* tam euidens est, vt mirer ab hominibus ingenio valentibus id tam oscitanter omissum.

§.29. Tandem non esse necessariam hanc impotentiam absolutam impediendi denominationem posita entitate, probatur ex ipsis: mouentur enim exemplo actus liberi Dei; qui in sua entitate consistens, potuit non denominari *voluntas creandi mundi*: quae denominatio non oritur ex aliquo connotato existente prius, à quo ortum trahat denominationem *volens*: ergo sufficit posse impediendi denominationem, nec opus est eam impediendi non posse. Consequentiam probo, quia Deus nec habet necessarium eam denominationem, & fuit in eius potestate eam habere & non habere. Antecedens probo: quia voluntas Dei non denominatur *volens* mundum ex eo quod mundus extiterit; nam existentia mundi non est ratione nostra causa vt Deus sit formaliter volens; sed potius quia Deus est formaliter volens, est causa mundi; existit enim mundus quia Deus vult; & Deus non vult mundum, quia mundus existit. Et quamuis non possunt separari existentia mundi & volitio formaliter Dei: non est quod hæc à mundo pendeat; sed quod ab illa mundus: ergo vt sit de nouo denominatio in ratione denominationis, non pendet ab aliquo connotato, sed ex solo arbitratu Dei: ergo vt vnio sit nunc in ratione *vnionis* non est opus vt non possit non existere diuinitus. Sed quemadmodum non potest non esse mundus, in ordine ad quem Deus possit liberè denominationes distinctas habere; ita nec potest esse denominatio *vnionis* sine extrinseco alio connotato; non tamen est opus vt id fiat necessarium posita entitate extremorum: sicut Deus non vult necessarium posita entitate suae voluntatis.

§.30. Quod explicio ad hominem; admittunt peccatum habituale esse connotationem actus prateriti ad non condonationem Dei, vel ad aliud connotatum extrinsecum; dicunt posse per extrinsecam & liberam voluntatem Dei remitti peccatum: tunc quid erat ante liberam condonationem ex quo necessario oriretur denominatio *peccati*? Nihil equidem, cum nulla mutatione physica facta illa denominatio perierit. Ergo ex sola libera voluntate Dei pendet, vt ea denominatio pereat, aut duret: *pereat* per voluntatem directam illam interimendi; *duret* indirectè dum Deus non vult illam perire per suam condonationem: ergo potuit Deus velle vt sit aut pereat denominatio *vnionis* positis dispositionibus. Item ipsi componunt de potentia absoluta peccatum cum gratia: quae ex natura sua poterat abolere denominationem peccati; ergo hæc denominationes non sunt ita necessariae vt diuinitus impediendi non queant. Poterit ergo Deus existente materia,

forma & dispositione velle vt sit, aut non sit denominatio *vnionis*.

§.31. Hinc impugno quod posset obici, vnionem esse modum ex rei natura distinctum ab extremis: quia est necesse vt Deus aliquid faciat, ex quo resulteret *vnio* denominatio. Hoc (inquam) impugno tum ex §. 26. vnde constat de productione vltima dispositionis, quae non potest auferri ab vnione: tum ex §. 29. quia Deus liberè vult multa sine tali mutatione physica: vult enim condonare peccatum veniale habituale sine mutatione cum illo impossibile (ex horum sententia,) & potest absque gratia condonare mortale habituale: item Deus ex multiplici sine potest creare mundum: qui actus sunt valde diuersi in ratione *denominationis*; quia possunt pertinere formaliter ad diuersas virtutes: & Deus potest reflexè velle suos actus; quae volitio nullam habet mutationem pro obiecto. Quae omnia hi authores admittunt, & quidem ex parte obiecti sufficit diuersitas in ratione *denominationis*: antea enim non erat realiter denominatio in ratione denominationis; postea verò est: quod sufficit ad terminandum nouum actum liberum.

§.32. Tandem obiciunt, vnionem esse modum distinctum; quia est substantialis; quem conceptum habere non posset si oriretur ex dispositionibus accidentarijs. Contra primum, quia dispositiones accidentariae sunt conditio antecedens denominationem vnionis; non verò pertinent ad intrinsecum illius conceptum: sed ad modum substantialem possunt esse dispositiones accidentariae: ergo & ad denominationem; quia illae sunt necessariae ad compositum, de cuius essentia est denominatio *vnionis* siue ab ipsis sit partibus, siue à modo distincto. Itaque consideranda est denominatio orta ex connotatis: si enim pertinet ad compositionem substantialem, est substantialis, vt vnio verbi cum humanitate, vt ipsi dicunt: si autem est extra conceptum substantialem, est accidens. Et quamuis in composito substantiali esset efficax argumentum; at non esset in accidentali; vnde vnio albedinis & quantitatis cum substantia non esset distincta; & maneret in Eucharistia in ratione *entis*, & non in ratione *denominationis*; immo illa denominatio *vnionis* est essentialis: nec potest concipi quin concipiatur intima praesentia materiae & formae: quia quemadmodum in mea sententia modus vnionis pendet in cognitione ab intima praesentia extremorum; quia concipi non potest nisi inter extrema intimè praesentia; ita contingeret denominationi *vnionis*. Quod si modus vnionis posset concipi quin concipiatur intima extremorum praesentia; ita & denominatio vnionis: quae esse non potest sine connotatione dispositionum & *vbi*: potest tamen concipi; vt de ipso modo vnionis ab extremis distincto dicitur.

§.33. Potest autem voluntas Dei liberè terminari ad has denominationes; vt terminatur liberè reflexè ad suos actus directos, qui habent has denominationes cum connotatione ad extrinsecam; & sicut destruit, per te, denominationem peccati. Ratio à priori: quia hæc denominationes verè sunt possibiles à parte rei in ratione *denominationis*; ac propterea possunt cognosci & efficaci amore aut odio haberi. Et quamuis aduersarij non ita vinciantur vt obmutescant; quia inani verborum multitudine regi arbitrantur; tamen virgeri possunt, quia in vnione, in finitibusque alijs rebus possunt eis aduersarij respondere eadem ratione, quae ab ipsis responderetur: quia Deus potest de nouo velle materiam & formam, non in ratione entis, sed in ratione denominationis.

nationis. Quod est in ea sententia absurdum non exiguum. Recognosce §.24. Quod si dicitur, posita albedine non posse Deum non velle vt sit album, ita nec posita vnione vt non sit vnitum. Contra, posita similitudine potuit non esse denominatio *similium*, ergo posita vnione potuit non esse denominatio *vnionis*: Probo consequentiam: quia sicut albedo & similitudo tribuunt suas denominationes *similium*, ita materia, forma, & vnio suas *vnionis*: & sicut per te albedo ex defectu extremi connotati non tribuit denominationem *similis*: ita materia & forma ex defectu decreti Dei extrinsecè connotati non tribuit denominationem *vnionis*, quia hoc praedicatum est realiter separabile ab entitate materiae & formae (quae sunt vnio) sicut per te est separabilis denominatio *similium* ab entitate albedinis (quae est relatio): ergo potuit amari à Deo vt esset separatum. De albedine in denominatione albi, dico disput. 6. metaphys. esse idem absurdum ex ea sententia. Nunc tamen dico illud praedicatum non posse separari ab entitate albedinis vnita; quia est absolutum: at denominatio cogniti separari potest ab entitate cognitionis vnita; quia est relatiua: sic denominatio *vnionis* est separabilis ab entitate vnionis.

SECTIO II.

Vtrum vnio sit distincta ab actione, qua producitur forma?

§.34. DE vnione animi rationalis dubitari non potest, quin sit ex natura rei distincta ab ipsius animi productione; hæc enim est independens à materia, secus illa; vnio procedit ab agente creato, productio verò à solo Deo.

§.35. De forma materialis vnione vllus est controverfia locus, cuius vnionem, & productionem esse idem ex natura rei probatur primò: quia productio formae materialis esteductio formae ex materia, ergo per eam actionem forma est in materia: patet consequentia, quia educi est fieri cum dependentia ab illa, non potest autem dependere ab illa, nisi sit in illa, ergo per talem actionem vnitur forma materiae: patet consequentia, quia vniri formam materiae est formam esse in materia tanquam actum in potentia: per quam verò rationem magis est forma in materia tanquam actus in potentia quam per eam, per quam ipsa materia de potentia educitur in actum: sed per talem actionem educitur materia de potentia in actum, ergo talis actio est vnio formae, & materiae.

§.36. Confirmatur primò, per eam actionem materia materializat, & causat formam, sed materia materializat formaliter per vnionem, ergo illa actio est vnio. Confirmatur secundo, per eam actionem forma materiam informat, & illi communicat suum effectum formalem, hoc autem media praestatur vnione, ergo illa actio est vnio.

§.37. Secundo arguitur; vnio est receptio formae in materia, & informatio formae, sed illa actio est receptio formae, quia est passio: item est informatio, quae sola ratione distinguitur à receptione; sicut actio à passione, ergo productio formae materialis est vnio illius.

§.38. Sed obiciunt: vnio animi rationalis est distincta ab illius productione, ergo & vnio alterius formae. Nulla est consequentia; quia vnio animi rationalis est singularis, quia non est cum dependentia formae à materia, neque animi creatio à materia pendet, Philosophia Petri Hurt. de Mendoza.

secus contingit vnioni formae materialis, neque enim assero, quamuis vnionem esse productionem formae, sed eam tantum, quae est dependentia formae à materia.

§.39. Hæc sententia displicet primò, quia ratio dependentiae seu productionis formae ex materia, non est ratio vnionis formae materiae, ergo productio formae distinguitur ab vnione. Probatum antecedens in vnione animi rationalis; quae vnio per se ipsam est ratio vnionis, quia se vnit extremis, & extrema inter se, & tamen per se ipsam non dependet à materia, nec per se ipsam producitur, sed per actionem à se ipsa distinctam, ergo ratio vnionis distinguitur realiter à productione formae materialis.

§.40. Confirmatur, quia generatio hominis producit vnionem, & illa generatio non est formalis vnio, quia in ratione productionis aliquid producit, vt *quo*, ratione cuius homo producatur, vt *quod*, hoc autem est vnio. Item vnio pendet à materia per eam generationem, quia illa generatio est passio, passio autem est causalitas materiae. Vnio autem non est causalitas, quia per illam causetur aliquid materialiter: at in homine nihil potest materialiter per vnionem caufari; sed ipsa vnio caufatur: non vt *quo*, quia per illam nihil caufatur, ergo vt *quod*, quia est terminus caufatus per passionem. Patet ergo non esse idem generationem rei, & eius vnionem: quia vnio est vnio sui, & non est generatio sui, quamuis per eam generationem verè pendeat, & educatur à subiecto.

§.41. Itaque considerandus est formalis effectus, quem hominis generatio praestat; & quem vnio. Hæc est vnio corporis & animi; quae hæc extrema sunt formaliter vnita: quae vnio nullius termini est causalitas materialis; quia prater ipsam, nulla pars essentialis homini pendet à causa materiali: ipsa item vnio est formaliter caufata per eductionem, & productionem sui; quae est etiam hominis generatio, quia est generatio vnionis. Hæc autem generatio non est vnio corporis & animi, sed est vnio: per quam generatur vnio: ergo conceptus generationis non est vnio termini geniti cum subiecto ex quo generatur: nec vnionis conceptus est esse generationem, aut eductionem: cum hi conceptus sint realiter separati in hominis vnione & eiusdem vnionis generatione; ergo conceptus generationis formae materialis erit etiam realiter distinctus à conceptu vnionis eiusdem formae. Patet consequentia, quia aduersantium argumenta solvantur in generatione hominis & vnione.

§.42. Secundo, si productio formae materialis esset formaliter vnio, sequeretur eandem actionem terminari ad se ipsam tanquam ad terminum per se productum, hoc implicat, ergo. Probatum maior, quia generatio compositi terminatur ad vnionem materiae & formae; tanquam ad terminum formalem, sed per te vnio materiae & formae est ipsa productio formae, & illa productio facit compositum, quia non est alia, à qua fiat, ergo illa actio terminatur ad se ipsam producendam.

§.43. Dices, generationem equi terminari ad formam equi: Contra, non solui ad formam secundum se, sed ad formam vnitam. Nam terminus totalis est equus; ergo ex parte termini illius actionis respondet vnio, per quam constituitur compositum, sed forma non est vnio, quia potest à Deo conseruari, quin vniet, ergo actio vnitiua habet pro termino vnionem. Quamobrem generatio non vocatur vnio, sed vnio, id est, factio vnionis. Ratio à priori huius sententiae sumitur ex ipsa natura

natura vnionis, quae est vinculum & formalis compositio duarum partium producta per actionem distinctam, productio vero tantum est via, & causalitas, per quam agens & patiens suos attingunt effectus, & efficienter vnit partem vtramque. Adeo autem est certum productionem rei esse extra ipsius essentiam, & conceptum, terminum autem quo esse de essentia termini totalis, & quod, vt B. Thomas 1. p. q. 40. art. 2. dicat personas non constitui formaliter origine, sed relatione: quia origo passiva concipitur vt via ad terminum, qua terminus originatur ab alio, quia origo diuina concipitur instar creaturae, quae realiter est via ad terminum.

§. 44. Ab aliis probatur haec sententia, quia idem est ignis productus ab alio igne ac conseruatus à Deo; sed non possit esse idem; ergo. Quod non admodum vrget: est enim idem non adaequatè, sed inadaequatè: vt est idem homo ante & post nutritionem; quia partes sunt eadem; & idem ignis post aggenerationem ac ante illam. Potest tamen argumento premi opposita sententia; quia communiter assignatur distinctio specifica inter actionem solius causae primae, & actionem causae primae simul atque secundae: ergo prima ignis generatio à causa prima cum secunda differt specie à conseruatione à sola causa prima: ergo ignis est specie diuersus; qui essentialiter eas actiones includit. Causa prima se sola potest producere omnes effectus causae secundae, exceptis actionibus, quae essentialiter dicunt ordinem ad agentia creata. Vnde hinc non sumitur efficax argumentum ad probandum vnionem posse fieri à solo Deo, quia fit à creatura: Responderetur enim eam vnionem esse actionem creaturam, sine qua esse non potest.

§. 45. Ad primum, ex §. 35. distinguitur primum consequens, est forma in materia eam informando per actionem, nego consequentiam, ab ea dependendo concedo; secunda consequentia negatur; vt euidenter patet in vnione animi rationalis. Ad probationem consequentiae respondeo vnionem esse existentiam formae in materia, tanquam actus in potentia, informando, non autem dependendo, sunt enim illi diuersi conceptus: animus enim noster est in materia, vt actus in potentia sine dependentia ab illa, & eiusdem vnio est in materia, sicut actus in potentia per se ipsam formaliter, & non dependet à materia per se ipsam, sed per generationem ab illa distinctam. Per productionem formae materialis reducitur materia de potentia causatiua in actum, non vero de potentia vniuiua, seu compositiua. Ad primam confirmationem patebit sectioe sequenti, vnionem non esse causalitatem materiae. Ad secundam negatur antecedens. Ad secundum argumentum negatur maior, de qua sectione 3.

SECTIO III.

Explicatur vnionis distinctio à causalitate materiae.

§. 46. EX dictis sectione praecedente euidenter inferitur, vnionem non esse causalitatem materiae in formam: probatur primò, quia vnio animi rationalis causatur à materia per aliquid ab ipsa distinctum, ergo vnio non est causalitas materiae: probatur antecedens; quia vnio causatur per generationem hominis, quae generatio recepta in materia est motus, & passio ipsius materiae, per quam mouetur de non vnita in vnitam, vide supra, à §. 39.

Secundò probatur, quia actio, per quam producit forma materialis, est causalitas materiae in formam: ergo vnio non potest esse causalitas materiae, quia materia non habet duas causalitates in eandem formam. Probatur antecedens, quia illa actio est passio à parte rei, sed passio est causalitas materiae, ergo & illa actio. De maiori non dubito, actio enim & passio solà ratione distinguuntur, vt suppono ex disput. 1. 1. sect. 3. & ex disput. 16. metaphysicæ, sect. 5. vbi probatur passionem nec ratione ab actione distingui: minor videtur certa, quia passio, vt passio, est via, & tendentia causae in effectum, sed vt passio non est tendentia agentis, quia vt agens non patitur, ergo est tendentia subiecti, seu materiae, ergo passio formaliter est via seu causalitas materiae. Probatur maior, tum quia passio est ratio recipiendi, seu patendi, sicut actio agendi, tum quia formaliter vt passio non est terminus, ergo est via ad terminum: antecedens patet, quia eadem entitas non est terminus sui ipsius, nec passio potest esse terminus alterius actionis, quia ad passionem non datur actio. Consequentia patet, quia quidquid producit, aut est terminus productus aut ratio producendi.

Tertio, quia productio formae materialis essentialiter esteductio illius de potentia materiae, ergo per eandem actionem forma dependet à materia, quia educi de potentia materiae est ab illa dependere, ergo ratio formalis educendi ex materia est ratio formalis dependendi ab illa. Primum antecedens probatur, quia productio formae materialis est essentialiter generatio, sed omnis generatio esteductio formae de potentia materiae, ergo productio formae materialis est essentialitereductio illius de potentia materiae. Confirmatur, illa generatio reducit materiam primam de potentia in actum, ergo est causalitas illius; quia omnis reductio potentiae in actum est causalitas. Antecedens probatur, quia generatio est ratio educendi formam ex potentia materiae, ergo est reductio illius.

Dices generationem esse educationem formae dependentis à materia, non per generationem, sed per vnionem. Contra, quia ipsa generatio est formalitereductio formae de potentia materiae, id est, concurrente materia, ergo ipsamet generatio educitur de potentia materiae, at non educitur vt terminuseductus, ergo educitur vt via ad terminum educendum; ergo terminuseductus dependet per illam à materia tanquam terminuseductus, ergo illa est causalitas materiae in formam. Confirmatur, generatio est motus materiae, per quam materia mouetur ad formam substantialem; sed materia causat per motum suum terminum, quia motu mouetur ad terminum, ergo generatio est causalitas materiae. Antecedens probo: quia generatio est motus, per quem agens mouet materiam, ergo materia mouetur per illam. Quarto, quia vnio intrinsecè pendet à forma, tanquam à subiecto, sed actionem non pendere à forma, tanquam à subiecto, ostendit disput. 1. 1. sect. 7. ergo.

Huic sententiae refragari videtur communis opinio, asserens vnionem esse causalitatem materiae. Respondeo primò, veram esse communem opinionem, & intelligendam de causalitate materiae in compositum, sicut etiam vnio est causalitas formae in compositum, quia vtraque media vnione compositum constituit. Responderetur secundò, vnionem aliquando sumi pro actione, siue vnitione, vt obseruat P. Suarez n. metaphys. disputat. 15. sect. 6. num. 10. quae vnio est causalitas materiae.

Sed in terminis metaphysicis nobis aduersatur P. Suarez

§. 47.

§. 48.

§. 49.

§. 50.

§. 51.

P. Suarez ibidem sect. 4. numer. 3. vbi videtur non admittere distinctionem inter productionem formae, & vnionis, & sect. 6. num. 9. sed clarius disput. 13. sect. 9. num. 1. Primò, quia in accidenti non distinguitur vnio ab inhærentia, ergo nec in forma substantiali vnio à dependentia materiae. Secundò, quia propria dependentia causae materialis intrinsecè, & essentialiter includit vnionem.

§. 52.

Verum eadem sect. 9. num. 8. docet ipse, generationem esse causalitatem materiae in formam fieri, quod tenetur, & affirmare in facto esse, quia etiam in facto esse manet generatio, &eductio formae de potestate materiae; ergo sicut per te forma in fieri dependet à materia per eam generationem, similiter dependebit in facto esse; licet enim saepe perit actio, qua res primum fuit effecta, ac illi succedit alia, quae eodem modo ponit terminum à materia pendentem, quo actio prior; ergo per hanc sequentem actionem conseruatur terminus, sicut fuit per primam productus; sed per primam fuit productus causante materia terminum per eam actionem, ergo similiter conseruatur per consequentem.

§. 53.

Videantur rationes sententiae Patris Suarez illo num. 8. quae omnes & meam concludunt. Ad primum negatur antecedens: inhærentia enim est productio accidentis cum dependentia à subiecto, quae realiter distinguitur ab vnione illius. Ad secundum negatur antecedens; tota enim causalitas materiae consistit in generatione formae, & non in vnione. Quin non est improbabile, posse de potentia absoluta formam dependere à materia, & illi non vniri; forma enim producit generatioe distincta à generatione vnionis, cur autem Deus non possit producere primam sine secunda? Item potest vniri forma materiae, quin dependeat ab illa: potest enim Deus accidentia Eucharistiae creata manentia reuiri materiae. Porò vnionem accidentium non esse inhærentiam est tam certum, quam generationem substantiae non esse vnionem illius; nam vtriusque vnio, & generatio habent similes rationes.

SECTIO IV.

Vnionis essentia.

§. 54.

IN compositione materiae, & formae reperiri informationem, & receptionem, seu materializationem constans est Philosophorum opinio; quas duas rationes oportet explicare simul cum illarum subiecto: haec enim non possunt sine incommodo abiungi. Informatio est *modus ille vnionis se tenens ex parte formae, & illam perficiens vt subiectum, respiciensque materiam tanquam terminum formae.* Informationem esse modum ex natura rei ab ipsa forma distinctum, est clarum, quia forma sine illo potest existere, vt animus separatus. Eum vero modum esse vnionis, inde probatur, quia ille modus non est productio formae, quae per productionem non perficitur, perficitur autem per informationem. Secundò, quia informatio est formalis communicatio formae, & compositio compositi, exercitiumque formae, sed forma informat materiam, & se exercet per vnionem, ergo illa informatio est vnio: probatur minor, quia forma in suo conceptu essentiali formae respicit materiam tanquam alteram compartem, cui communicetur, & cum qua efficiat compositum: ergo exercitium formae consistit formaliter in vnione, quia partes se exer-

cent in ratione partium, quando se inuicem communicant.

§. 55.

Informationem se tenere ex parte formae probatur: quia est proprium exercitium formae, in quantum formae. Ad quod aduertit, formam esse ordinem transcendentalem sibi intrinsecum, & essentialem, per quem respicit materiam tanquam terminum; qui ordo, cum sit imperfectus, est perfectibilis per informationem: quae est actuale exercitium, & actualis relatio talis ordinis: materia autem, quae est terminus illius ordinis, quae à ipsam dicit forma, non perficitur per illum quidditariuè, imò nec intrinsecè nisi per eius receptionem; quia totus ille ordo est extra materiam, & potest esse ab illa abiunctus: animus enim separatus est essentialiter ordo ad materiam, & tamen per illum separatam non perficitur. Hic ordo transcendentis formae, exercetur, & perficitur per informationem, quae informatio respicit intrinsecè tanquam perfectio formae ipsam formam; illamque actualiter refert, & complet ad materiam tanquam ad terminum ipsius formae: quae informatio respicit materiam ipsam, tanquam terminum suum. Nam, cum sit relatio formae ad materiam, tam forma relata, quam ipsum exercitium respiciunt materiam tanquam terminum, forma quidem respicit materiam, vt quod est ad illam; informatio vero, quo forma est ad materiam actu. Quod explicari potest ex relatione predicamentali, quae refert subiectum ad terminum eiusdem subiecti, & sui ipsius, ergo ipsa informatio debet esse respectus vt quo formae ad materiã, quia est ratio, qua forma vnitur materiae tanquam termino suae relationis.

§. 56.

De receptione seu materializatione duplex est ineunda via. Prima materializatio est causatio formae materialis, per quam materia prima influit in formam, quae consistit in generatione formaliter passiuã, de qua nonnulla dixi sect. 2. & 3. plura dicturus disput. 1. 1.

§. 57.

Materializatio secunda est in compositum, quae est formaliter vnio materiae, & formae, de qua in praesenti disseritur. Est igitur haec materializatio *modus ille vnionis, qui se tenet ex parte materiae illam perficiens tanquam subiectum, tendensque in formam tanquam in terminum materiae.* Haec omnia probantur eodem pacto, quo nunc sunt de informatione probata. De distinctione vnionis à generatione formae, quae generatio est causalitas materiae in formam, egimus sect. 2. & 3. generatio enim non est compositio, nec formalis vnio materiae, & formae: Materializatio, & informatio debent explicari, sicut (in sententia communi) explicantur actio, & passio: vt enim actio est modus agendi, & producendi se tenens formaliter ex parte agentis, illudque denominans, ita informatio est modus vniendi, & componendi se tenens formaliter ex parte formae, illamque denominans. & sicut passio est modus causandi, se tenens formaliter ex parte materiae, illamque denominat *patientem*; sic materializatio est modus vniendi, & componendi, se formaliter tenens ex parte materiae, illamque denominans *recipientem*.

§. 58.

Ex his manifestè deduco; primo vnionem materiae & formae essentialiter includere informationem, & materializationem; & praeter haec nihil aliud habere. Probatur: quia vnio est coniunctio materiae, & formae in ratione formae, & materiae; sed haec coniunctio tantum includit informationem, & materializationem, quia includit tantum exercitium materiae, & formae, ergo praeter haec nihil aliud includit.

9. Secundò deduces, vnionem esse perfectionem intrinsecam materiae, & formae, quia vtraque est ens incompletum, & imperfectum; quod essentialiter petit compleri, & perfici per mutua vnionem, quia subiectum, vt subiectum, nunquam est perfectum, nisi dum informatur; similiter ens incompletum, non est perfectum, donec sit cum suo complemento; hoc autem complementum, & perfectio materiae est in ordine ad formam; quia materia est incompleta, quia est pars, pars autem est in ordine ad complementum, & totum, & aliam partem.

SECTIO V.

Subiectum vnionis.

§.60. Tertid deduco, vtrumque extremum esse subiectum receptiuum vnionis. Probat, quia vnio aequaliter respicit vtrumque extremum, illudque perficit aequaliter: quia vtrumque est aequaliter ens incompletum, perfectibile per vnionem, quae non minus coniungit formam materiae, quam materiam formae: neque minus est materializatio, quam informatio: neque potest vllum vel probabile discrimen afferri, cur potius subiectetur in vno extremo, quam in altero. Confirmatur: omnis conceptus perficiens rem debet in illa subiectari, secundum eam rationem, qua est illius perfectio; vel debet esse terminus alicuius rei, quae subiectetur in re, quam perficit. Sed vnio materiae, & formae est perfectio illarum, secundum quod est vnio, ergo debet in illis subiectari, vel esse terminus alicuius rei in ipsis extremis subiectata. Minor negari non potest: probatur maior; quia perfectio alicuius rei est actus illius, vel saltem terminus alicuius actus, omnis enim perfectio est actus: sed actus respicit potentiam, ergo omnis perfectio vel ratione sui, vel ratione rei, quam terminat, respicit potentiam; sed illa potentia quam respicit, debet esse passiva, ergo actus respicit potentiam passivam; sed potentia passiva subiectatur in se suum actum, ergo subiectatur suam perfectionem, vel rem cuius est terminus ipsa perfectio. Vnio autem non est terminus nisi suae productionis, per quam educitur ex extremis, & in ipsis recipitur. Ergo vnio & ratione sui, & suae productionis perficit extrema, & in illis recipitur.

§.61. Dices primò materiam esse perfectionem formae, & non est actus illius. Distinguo antecedens; materia vt vnita est perfectio formae, concedo; secundum se considerata sine vnione nego: & quamuis materia secundum se non sit actus formae, tamen eius vnio est actus illius: Et secundum eam rationem, qua illius est perfectio, respicit formam tanquam subiectum. Quia ea vnio est informatio, respiciens formam vt subiectum, materiam verò vt terminum: per quam forma perficitur; non verò per materializationem: informatio autem est vnio materiae vt terminus.

§.62. Dices secundò, animum rationalem secundum se esse perfectionem materiae; & tamen non recipitur in materia tanquam in subiecto, ergo. Distinguo maiorem; animus secundum se praeciso ordine ad vnionem est perfectio materiae, nego: cum vnione potentiali est perfectio in potentia, & cum vnione actuali est actualis eius perfectio, concedo; & sic in quantum vnitus dependet à materia: immo & animus secundum se est actus corporis. Vbi aduerte discrimen: animus rationalis in-

relligitur ex natura sua existens, quin perficiat materiam, at verò forma materialis non potest ex natura rei ita intelligi. Nam semper debet fieri dependenter à materia: quae duplici ratione materiam perficit: prima per generationem ipsius forma: & quia illa generatio immediatè denotat formam productam ex materia, ea ratione generatio est perfectio materiae vt quo, forma verò perfectio vt quod, quia generatio recipitur in materia vt quo, forma verò recipitur vt quod: ita vt per hunc conceptum forma secundum se sit perfectio actualis materiae; quia secundum suam entitatem recipitur in materia actu, quotiescumque producit iuxta naturae leges. Secunda perfectio est generatio vnionis; quae producit vnionem vt quod: atque ita vnio est propriè perfectio materiae; quia verò illa vnio coniungit formam materiae, & facit vt illi tribuat suum effectum formalem, & denominationem, ea ratione per vnionem forma dicitur perficere materiam.

Ne autem quis existimet à me negari animum esse perfectionem corporis, aduerte animum, animum rationalem secundum se esse perfectionem corporis in actu primo; quia est potens illi vniri, potens ex natura sua esse terminus generationis & motus: quod si ex conceptu suo abstraheret ab hoc ordine ad motum, non esset perfectio natura sua corporis. Haec autem perfectio exercetur actu per vnionem: quia haec est natura sua terminus motus, & vnit animum vt formam; quae vocatur *formalis terminus generationis*. Sunt autem illae duae perfectiones, altera vt quo; altera verò vt quod. Et quamuis actu crearetur vnio (vt potest) adhuc perficeretur materia animo vnito: quia quamuis actu non terminent motum generationis; adhuc habent entitatem talis naturae, vt eum motum perant. Est igitur de ratione perfectionis alicuius rei, vt possit illi vniri per motum. Quod si ab hoc motu possibili praescindatur, non est perfectio alicuius rei. Vnde nisi informatio natura sua sit terminus motus, quo sustentetur in materia, non est perfectio illius: quia nec est producta per mutationem materiae, nec producibilis, nec vnibilis: animus autem est natura sua vnibilis per motum: & qua ratione verbum est vnibile humanitati per huius mutationem, ideo est eius perfectio. *Recognosce disp. 12. §. 97.*

Nonnulli censent non esse opus sustentatione vnionis in vtroque extremo, vt sit perfectio vtriusque: censent enim sufficere ad perfectionem, vt id quod perficitur, sit subiectum susceptiuum & passiuum perficientis rei; non verò esse opus, vt sit subiectum sustentans: quod primò probant, quia rationalis animus est perfectio materiae; haec autem patitur, non sustentat animum. Secundò, quia humanitas perficitur verbo Dei; quod non sustentat. Tertid, quia sufficit rem aliter se habere, & accipere effectum formalem. Hoc autem explicant, quia sufficit rem esse subiectum, merè passiuè se habere, vel esse more subiecti: id est vt recipiat aliquid gerens vices rei sustentatae; vt verbum gerit vices substantiae creatae.

Haec non explicant conceptum rei perficientis aliam nisi addatur ordo rei perfectibilis ad motum. Iam enim explicui humanum animum & vnionem dicere ordinem ad generationem; ac propterea corpus est passiuum vtriusque; quia natura sua petit vtrumque ad accipiendum eorum formalem effectum per generationem. Idem dico de verbo & vnione hypostatice, quae mutat humanitatem generatione Christi. Tertium autem non sufficere, inde

inde patet; quod verbum ipsum accipit denominationem ab vnione cum humanitate; in qua denominatione accipienda, merè passiuè se habet; quia vt substantia verbi in compositione Christi non habet actionem nisi toti Trinitati communem: nec tamen perficitur vnione: plus ergo requiritur.

§.66. Quod autem dicunt verbum gerere vices substantiae creatae, probat verbum etiam gerere vices rei perficientis, non tamen esse perfectionem: sicut gerit vices rei perfectibilis per ordinem ad humanitatem; non tamen propterea ipsum perficitur. Est ergo perfectio humanitatis, quia illi communicat suum formalem effectum per vnionem, terminum natura sua generationis ac motus. Nec communicatio quaeus formalis effectus sufficit ad perfectionem; sed illa quae petit natura sua esse per motum in subiecto: Nam verbum accipit denominationem intrinsecam *vnio*; qua non perficitur. Vnde constat non satis esse explicatam rationem, qua res perficitur alia.

§.67. Duo ergo sunt per se necessaria & sufficiunt ad conceptum rei perficientis & perfectae; primum, vt altera communicet suum formalem effectum alteri; nempe denominationem vt quod, quam res perficiens habet vt quo: e. g. albedo perficit parietem, quia reddit illum *album vt quod*: & ipsa est *alba vt quo*: vnio est perfectio corporis & animi; quia ipsa est *vnio vt quo*, & eos reddit *vnios vt quod*: sic continuatio reddit vtrumque extremum *vnium*, & ipsa est *vnio* vtriusque. Quia verò materia prima non communicat formam suam formalem effectum, ideo non est illius perfectio, nec vna pars continui est perfectio alterius.

§.68. Alterum, quod requiritur, est; vt ille formalis effectus sit communicabilis subiecto per motum, aut generationem receptam in ipso subiecto: v. g. animus rationalis est communicabilis corpori per generationem hominis; & verbum humanitati per generationem Christi, & per motum receptum in humanitate quo producit vnio ad hypostasim verbi.

§.69. Non sufficere denominationem passivam sine ordine ad motum, probatur: quia verbum passiuè & intrinsecè est vnium humanitati quin perficiatur. Dicunt verbum esse imperfectibile à creatura; quia est infinitum. Contra: est intrinsecè denominabile à creatura, & non perfectibile; ergo *perfectibile* addit aliquid supra *denominabile intrinsecè*: cuius est incapax verbum. Id autem quod addit dico ego esse ordinem ad motum: ipsi autem non explicant nec quid sit esse subiectum passiuum: vt distinguitur à receptiuo: quod explico ego, quia omnis perfectio est communicabilis subiecto per motum, licet ipsa non sustentetur.

§.70. Quod confitimo ad hominem; ipsi enim aiunt vnionem esse aequaliter in vtroque extremo vt in subiecto; quia si esset in altero tantum, non perficeret alterum. Contra quos arguo: si loquuntur de subiecto passiuo abstrahente à sustentante & purè recipiente; dicunt quidem cum consequentia; quia perfectio debet recipi à re perfectibili: sic autem non satisfaciunt questionem, quae est *vtrum vnio sit in vtroque subiecto sustentante*? quaruntur enim vnionis causae materiales an sit vna: an verò duae? Dicit quidem aliquis subiectum sustentans esse materiam solam, aut solam formam; (quod asserit P. Suarez;) hi autem volunt materiam & formam aequè esse causam materiale; (quae est sustentatiua rei quam causat;) idque probant, quia nisi vtraque pars esset causa materialis, non perficeretur vtraque. Quod argumentum est con-

tra hoc quod dicunt eadem fere columna, posse rem perfici, quin sit subiectum sustentans perfectionem: quod responderi potest ad ipsorum argumentum; nec habent quo probent vnionem ab vtroque extremo sustentari.

Itaque res incapax mutationis non potest perfici, licet accipiat denominationem & effectum formalem ab alia re: nec est propriè subiectum, nec patiens nec sustentans: si autem est capax motus natura sua ad accipiendum formalem effectum, est potentia passiva & sustentatiua vnionis, forma autem interdum passiva tantum: ratio à priori; quia potentia passiva est in ordine ad motum, *qui est actus entis in potentia prout in potentia*: & quamuis actu careat motu, perficitur actu, vt dicam disp. 12. §. 97.

Oportet aliorum sententias de subiecto vnionis sequi, & inlequi. Pater Suarez 1. metaph. disp. 13. sect. 9. num. 13. valde probabile censet, vnionem subiectari in sola forma, & se ex illius parte tenere; quia tota agentis efficientia terminatur ad formam educendam de potentia materiae; ergo quidquid efficitur, se tenet ex parte formae. Hanc sententiam non probo: quia ipsamet generatio forma tendens ad educendam formam ex materia, non subiectatur in forma, sed in materia; ergo idem erit de vnione, si praecise consideretur illa ratio antecedentis positi à Patre Suarez. Immo verò eo ipso quod sit terminus vnionis, non potest esse subiectum illius, vt infra patebit. Deinde falsum est antecedens; quia efficacia agentis vt vnientis aequè terminatur ad materiam ac ad formam: tum quia vtramque coniungit, tum quia vtraque est perfectibilis per vnionem, & vtraque ratione sui petit agens, à quo perficiatur, ergo efficientia agentis vt vnientis ad vtramque terminatur eodem modo. Immo verò si quod esset discrimen, potius dicerem totam agentis efficaciam se tenere ex parte materiae: tum quia tam forma, quam actio educuntur ex ipsa materia, ergo etiam vnio subiectatur in illa; tum quia forma facit appetitum materiae, illamque sua pulchritudine expolit.

Hinc refellitur aliorum euasio aientium vnionem in sola materia subiectari, quia dicunt materiam vniri formae. Quasi verò forma non vniretur materiae. Sicut ergo ipsi ponunt vnionem materiae in materia, ponant etiam in forma vnionem formae.

Pater Vazquez in 3. part. disp. 19. num. 23. ait, vnionem esse modum receptum in formam, non verò in materiam: quia forma est indifferens, vt sit in materia, & vt sit per se separata à materia; vnde opus est, vt ipsa in se habeat illos duos modos existendi in alio, & in se. Non vrget haec ratio: quia vnio non requiritur praecise, vt sit aliqua mutatio, sed vt per illam vtraque pars perficiatur, at vtraque aequè perficitur, ergo aequè recipit vnionem. Deinde, etiam materia ex natura rei est indifferens ad diuersas formas, determinatur autem per vnionem, ergo in materia debent esse vniones, per quas formae de non vnitis erunt vnitae, & materia habeat in se formas, ad quas est indifferens: erit ergo opus, vt materia habeat in se modum, quo tollatur illa indifferencia. Item materia diuinitus potest separata consistere, sicut forma accidentalis; ergo, sicut per se vnio ob hanc rationem est in forma accidentaria, similiter & erit in materia: immo in materia ponetur melius; quia causalitas agentis proprius illi conuenit vt subiecto, quam forma: nullum ergo nec leue discrimen reperies.

Alij fatentur in compositis omnino materiali-

§.71.

§.72.

§.73.

§.74.

§.75.

bus esse vnionem in vtroque extremo receptam; in homine autem esse in sola materia materia; quia arbitrantur vnionem esse simplicem, & materialem, quae in re spiritali subiectari non potest. In composito omnino materiali vtrumque extremum est capax recipiendi vnionem: non verò animus rationalis: ad modum, quo vnio Hypostatica subiectatur in sola humanitate Christi, & non in Verbo propter Verbi incapacitatem. Haec philosophandi ratio non tantum displicet, quantum praecedens.

§.76.

De vnione Hypostatica postea me videro. De incapacitate animi, quaero, cur sit animus incapax recipiendi vnionem, cum non sit incapax, vt per illam perficiatur, & compleatur? Animum perfici vnione, sicut ceteras formas probatur, quia est ens incompletum, sicut illa, ergo completur, & perficitur in composito sicut cetera: cur ergo non erit capax recipiendi suam perfectionem? cum nihil perficiatur nisi subiectando in se perfectionem, vel modum, qui est ad illam, vt materia perficitur animo subiectando in se vnionem, animus autem est terminus vnionis: cum igitur animus perficiatur vnione, debet illam pati, vel aliquid cuius ipsa sit terminus; at est terminus generationis sui, ergo animus debet esse subiectum productionis vnionis, & consequenter ipsa vnio subiectabitur vt quod in animo, quia eius productio subiectatur vt quo. Verbum autem diuinum non subiectat vnionem naturae humanae, quia per illam non est perfectibile; nec per aliquid creatum.

§.77.

Dicunt alij, vnionem in homine subiectari in sola materia, & attingere animum tanquam terminum intrinsecum; hocque sufficere, vt per illam perficiatur animus, & compleatur. Non placeat; quia terminus intrinsecus in ratione termini intrinseci non perficitur ratione, quam terminat, vt pater in Verbo diuino, quod non perficitur vnione quam terminat. Dices Verbum esse incapax perfici per vnionem, & non est incapax terminandi intrinsecè vnionem, ergo intrinsecè terminare non est perfici. Quid ergo habet animus rationalis plusquam Verbum, cum non sit nisi terminus intrinsecus vnionis, sicut Verbum? Ergo ratio termini vt sic non est perfectibilis; cum autem contrahitur ad hunc terminum, nisi differentia addat aliquid supra primum terminum, non constituit terminum perfectibilem, constituit autem, quia supra terminum addit rationem subiecti.

§.78.

Deinde sic arguo contra hanc sententiam: quia materia in homine est sufficiens subiectum vnionis, ergo etiam erit sufficiens in quouis composito, quia in omnibus est eiusdem virtutis ad subiectandum: ergo vnio in aliis compositis est constituenda in sola materia, quia ex natura rei cum vna causa sufficienti in vno genere non concurrat alia in eodem genere ad eundem effectum. Quod argumentum ad hominem vrgo, quia aduersarij negant duas vniones parciales, quia censent vtramlibet sufficere ad vniendum, sed similiter per te materia sufficit ad recipiendum, ergo sola materia recipit vnionem, & non forma. Confirmatur, quia ad nullum munus requiritur concursus materialis formae ad vnionem, cum sine tali concursu reperiantur in homine omnes effectus vnionis perfecti. Nec valet asserere vnionem hominis esse diuersae rationis à ceteris; tum quia etiam ceterae differunt inter se, & licet humana differat ab aliis in entitate, conuenit tamen cum illis in eo quod est esse compositionem totius, & perfectionem

vtriusque extremi, & in tribuendis omnibus suis effectibus composito. Dices vnionem hominis non posse educi de potentia animae ab agente naturali. Nihil refert; tum quia agens naturale illam educit de potentia materiae, quia sufficit vt homo verè generet hominem: tum quia ex re spiritali coniuncta materiae potest agens materiale aliquid efficere vt motum localem, & vocationem. Tertio, quia homo generans hominem habet principium spirituale, nempe animam; quo ex anima producat vnionem.

Secundò arguo; quia non est cur non ponatur vnio in anima; vt eam ponit Pater Vazquez: deus enim animus vniri materiae vnione spiritali in ipso recepta, haec vnio eosdem praestat effectus, quos tua praestat, quia & si sit spiritalis, vel erit indiuisibilis, & tota in toto, & tota in qualibet parte, sicut animus; vel erit diuisibilis, (vt multi dicunt vocationem Angelicam esse diuisibilem,) tunc autem vitantur inconuenientia, quae vitare cupiunt hi auctores; quia in re spiritali non subiectabitur res materialis, aut è contra: item efficitur illa vnio ab agente naturali media anima illam immediatè educente ex anima geniti.

Nec potest dici in homine vnionem sequi debiliorem partem, sicut conclusionem in syllogismo, & vnionem accidentis cum substantia; quae non est substantialis, sed accidentaria. Conclusio enim pender ab vtraque praemissa tanquam à ratione formali, & in conclusione coniunctio extremorum inter se, neque est certior, neque euidentior, quam coniunctio extremorum cum medio in praemissis, quia vtraque coniunctio est idem à parte rei: at verò haec vnio tantum pender ab animo subiectiue, & non à corpore: ac proinde non participaret corporis imperfectiones; similiter est abs re exemplum vnionis accidentalis, quia illa vnio non facit vnum per se, sed per accidens, quia aduenit enti extra conceptum primum illius, hoc autem inconueniens non reperitur in vnione, quae tantum reciperetur in animo, cum ergo nulla sit ratio, ob quam potius sit in corpore, quam in anima: sit in vtroque. Nisi velis vnionem in nullo esse subiecto, quod nullo asseres fundamento. Quia forma substantialis materialis non subsistit; ergo neque vnio. Secundò, quia vnio generatur, ergo educitur de potentia alicuius subiecti, ergo pender à subiecto,

SECTIO VI.

Vtrum ratione distinguantur informatio, & materializatio?

SVBSECTIO I.

Pars affirmans.

Quarto deduces (quod pra oculis habe vt fundamentum sententiae à nobis sequendae sequenti sectione) informationem minimum ratione distingui à materializatione, vt iuxta communem sententiam distinguitur actio à passione. Itaque sicut in entitate actionis ratione distinguitur conceptus actionis à conceptu passionis, ita in entitate vnionis ratione distinguitur conceptus informationis à conceptu materializationis. Probatur primò à simili; quia in ordine ad diuersas causas, nempe agentem, & patientem à passione distinguitur actio, (iuxta communem

§.79.

§.80.

§.81.

nem sententiam,) ergo etiam in ordine ad diuersas causas vnionis, nempe formam; & materiam à materializatione distinguitur informatio.

§.82.

Quia verò hanc sententiam communem falsam opinor, propositum corollarium ita confuturo; quia informatio formaliter respicit formam tanquam subiectum perfectibile per ipsam, & materiam tanquam terminum ipsius formae, quae sub ratione termini non perficitur per vnionem: è contra verò materializatio respicit materiam tanquam subiectum perfectibile, & formam tanquam terminum; sed hi duo modi tendendi sufficiunt ad distinctionem rationis; ergo. Probatur minor: quia distinctio rationis sumitur, quando eadem res refertur ad diuersa connotata diuerso modo; nam potest concipi vt relata vno modo, & non alio, exempli gratia, potest aliquod agens in se operari, quod quidem realiter est & agens & patiens, at ista denominatio agentis ratione distinguitur à denominatione patientis; quia potest intelligi agens, vt principium actuum illius actionis, & non vt principium passiuum: similiter potest materia concipi vt terminus vnionis, & non vt subiectum.

§.83.

Confirmatur à parte rei vnio Verbi diuini respicit Verbum vt terminum, & non vt subiectum; vbi realiter distinguuntur esse subiectum, & esse terminum vnionis, ergo in ceteris vnio possumus ratione praescindere rationem termini à ratione subiecti: patet consequentia à paritate rationis. Confirmatur secundò: possumus concipere formam vt ordinem transcendentalem perfectibilem per ordinem ad materiam tanquam ad terminum, quin concipiamus materiam vt perfectibilem per formam; ergo tunc possumus concipere informationem vt perfectionem formae, & non vt materia: patet antecedens, quia possumus concipere exercitium illius ordinis perfectibilis sub illo conceptu tantum.

§.84.

Quamuis enim necessario concipitur materia vt terminus illius ordinis; tamen non concipitur necessario sub conceptu perfectibilis; sed vt terminat praecise illum ordinem; in quo conuenit cum alijs terminis, potest ergo concipi vt cum illis conuenit in ratione termini intrinseci: vt concipitur filius vt terminat relationem patris, sub qua ratione non concipitur vt subiectum filiationis: quamuis per alium actum concipitur filius vt subiectum filiationis & pater vt terminus: qui modi sunt diuersi; idem in praesenti contingit.

§.85.

Ergo materializatio formaliter solam perficit materiam, quia perfectio debet vniri perfectibili tanquam forma subiecto, à quo dependet (modo explicato,) terminus enim in ratione termini non perficitur formaliter per modum, quem terminat, vt patet in Christo, cuius personalitas non perficitur per vnionem creatam, licet illi intrinsecè, siue per illam intrinsecè vnietur humanitati: item in termino actionis & ipsa actione, quae actio intrinsecè vnietur termino, illumque intrinsecè denominat productum, cum tamen terminus formaliter non perficiatur illa actione: Recognosce §.100.

SVBSECTIO II.

Qui differant subiectum & terminus intrinsecus?

§.86.

Saepe memini termini intrinseci, & subiecti: ac dixi verbum esse terminum intrinsecum humanitatis, nec tamen subiectum; materiam esse in-

trinsecum terminum informationis, & formam productam terminum intrinsecum productionis; nec propterea sunt earum rerum subiecta; quae oportet explanare tum ad distinctionem rationis inter informationem, & materializationem; tum ad realem earum distinctionem perscrutandam; tum tertio ad mysterium incarnationis. Dicunt nonnulli terminum intrinsecum esse illum qui cum re quam terminat, init compositionem intrinsecam; vt verbum est terminus intrinsecus vnionis, quia cum illa constituit hominem Deum; & pars aquae est terminus continuationis existentis in altera parte vt subiecto.

§.87.

Haec non explicant naturam termini intrinseci: quia haec ratio compositionis intrinsecae quin vtraque pars componeus sit subiectum, est tam difficilis explicatu quam terminus ipse intrinsecus: aequè enim dubitatur quid sit intrinsecum compositio ex altera parte recipiente vnionem, & ex altera eam intrinsecè terminante, ac quid sit intrinsecè terminare, & non recipere more subiecti. Ratio à priori eius obscuritatis sumitur ex conceptu totius & partis: nec enim compositum poterit rectè caleri quin partes ipsae calcantur. Vnionis ad verbum mysterium ex hoc capite est etiam difficile captu: qua enim ratione verbum vnietur intrinsecè sine sui mutatione, & sine passiva receptione vnionis, est perquam difficile: item illa sententia de duabus vnionibus in continuo est paucorum: omnes autem admittunt discrimen subiecti à termino intrinsecò; non ergo vniuersim explicatur opinione minus communi: & quamuis ea opinio tam esset communis quam est actionem non habere pro subiecto suum terminum intrinsecum; oporteret explicare discrimen: dicer enim arguens continuationes esse in vtroque extremo subiectiue, & in neutro vt in pure termino: quod si ei obiciantur incommoda, respondebit inde probari vel ineundam aliam viam de continuatione partium; vel ostendendum discrimen inter compositionem attingentem extrema in ratione subiecti, & attingentem in ratione termini intrinseci.

§.88.

Secundo impugnantur, quia productio attingit intrinsecè effectum illa productum; vt creatio in Eucharistia quantitatè: & generatio formam materialem & vnionem; nec tamen haec aliquid componunt: latius ergo patet terminus intrinsecus compositione intrinsecum.

§.89.

Respondent huic argumento, creationem non esse intrinsecè in termino; quia non est modus creatus: generationem autem non esse compositionem formalem, quia est extra essentiam hominis geniti; esse tamen compositionem radicalem: quia est id quo producitur vnio. Neutrum explicat quaestionem. Non primum; quia hoc discrimen termini intrinseci & subiecti adeo est commune, vt à nullo catholico negetur; ea autem sententia de creatione indistincta à Deo est minus communis. Nec explicat discrimen à generatione. Creatio enim animi & corporis, & (quam ij admittunt) miraculosa creatio vnionis, sunt radicales vnio & compositio; quia faciunt vnienda extrema, & vnionem: differt creatio à generatione (inter alia) quod creatio est compositio radicalis extrinsecum; generatio verò intrinsecum. Rogo, hoc discrimen inter has radicales compositiones in quo versatur? & quid est generationem esse intrinsecam vnionem radicalem, creationem verò extrinsecam? Dicit enim arguens, discrimen esse, quod creatio non habet pro subiecto terminum; habet autem generatio, oportet ergo id explicare.

Nec

- §.90. Nec secundum explicat quaestionem: do enim generationem esse compositionem radicalem intrinsecam; dico id ita esse, quia ipsa recipitur in termino ut in subiecto, item & in materia: quod si hoc negetur, oportet explicare quid sit esse intrinsecam compositionem radicalem per modum attingentis terminum in ratione termini; quin in ratione subiecti. Haec ergo sententia tam confusam retinet quaestionem, quam si *idem* (ut aiunt) explicat per *idem*: aut per *aeque ignotum*.
- §.91. Dicunt aliqui, attingere rem ut subiectum, esse illam attingere ut principium, quod ad aliud refertur: ut terminum autem esse eam attingere ut terminum ad quem refertur res, ut patet in relatione praedicamentali. Hoc uniuersum non probo, quia per actionem refertur effectus ad causam relatione transcendentali, & tamen effectus non est subiectum actionis. Item per actionem refertur agens ad passum, & passum ad agens. Ratio à priori, quia relatio praedicamentalis extrinsecè respicit terminum, fundamentum verò intrinsecè; transcendentalis verò non ita: quia est exercitium alicuius actus primi, & ad proportionem illius reducit in actum sua principia. Ut actio est exercitium potentiae actiuae, quae agendo non immutatur: item & est passio, per quam mutatur subiectum, & per quam producitur res in actu secundo, estque relatio illarum omnium rerum: & refert agens extrinsecè denominando, quin ut subiectum, patiens verò intrinsecè immutando, terminum autem intrinsecè afficiendo.
- §.92. Nec item haec opinio rem explicat: ea enim ratione dicit arguens terminum non referri ad subiectum, quia non est subiectum relationis; ac propterea non esse terminum intrinsecum; quia terminus intrinsecus non potest non referri ad aliud; quia eo ipso est subiectum relationis. Quod afferitur de relatione praedicamentali, non est à re; quia terminus illius est purè extrinsecus; ac propterea non refertur ad aliud nisi relatione quam sustentat. Denique oportet explicare radicem cur non referatur terminus intrinsecus, ostendendo quid sit? & quo differat à subiecto? hinc enim oritur impotentia ut referatur: Nec meliori à causa sunt, terminus intrinsecam esse eum qui est intimè praesens rei quam terminat. Quasi verò tota Trinitas non sit intimè praesens vnioni hypostaticae, quam terminat solum verbum: & accidens inhaerens materiae non sit intimè praesens ipsius materiae creationi? quidquid haec sit. Qua de re agendum item §.111. & 112.
- §.93. *Terminus*, si accipiatur propriè, est extremitas alicuius rei; siue limites vltimus: sic dicuntur imperij *termini*, limites vltimi extra quos nihil est imperij; & intra quos intericitur tota imperij regio. Hinc *terminus* viae dicitur id in quod dirigitur iter; ut qui Romam petit; eam dicitur habere pro termino; id est, pro vltimo loco in quem iter agit. Sunt nonnulla entia quae essentialem habent ordinem transcendentalem ad alia; ut accidens ad subiectum; materia ad formam; cognitio creata ad obiectum. Hic ordo exercetur aliquando manente ordine & exercitio extra rem, ad quam est ordo; ut visio est extra colorem, actio transiens extra agens: aliquando exercetur intrinsecè, id est, nec ordo, nec exercitium est extra id ad quod est; ut forma non est extra materiam, cum eam informat; nec accidens extra substantiam.
- §.94. Hi ordines transcendentales solènt appellari *viae*, respectus, *tendentia* ad id ad quod sunt: visio est tendentia in colorem, forma in materiam: quia ex na-

tura sua facta sunt ad id ad quod tendunt. Hinc omne id ad quod sunt illi ordines, vocatur *terminus eius ordinis*: quia ordo explicatur more viae, atque *tendentia*, quae est ad *terminum*: sic obiectum est terminus cognitionis: subiectum est terminus accidentis, & materia terminus formae: & quando est mutua relatio, accidens est terminus relationis substantiae, & forma relationis materiae.

Haec autem usurpatio latior est quam terminus, quem disquirimus. Etenim subiectum est etiam terminus formae; & agens terminus actionis: quaerimus autem terminum, purè terminum, qui nec sit subiectum, nec agens &c. qualem videmus esse effectum actione productum, & verbum vnitum humanitati. Dico ergo *terminum* hunc esse id ad quod refertur aliqua res, quae illi non est extrinsecus; & quae ab illo non pendet in genere: *causa materialis*, nec aliam *causa intrinsecam*. Esse id id quod refertur aliqua res, probatur; quia non est terminus nisi aliquid in ipsum tendat: adeo ut actus Dei tendant in terminum à quo in denominatione actus liberi pendant ratione nostri.

Eiusmodi rem non esse terminum extrinsecam patet ex ipso conceptu *termini intrinseci*: & quia ordo hic transcendentis vnitur intrinsecè termino; quemadmodum vnio hypostatica verbo; generatio termino genito: quod si termino esset ordo extrinsecus quam facillimè ostenderetur eius conceptus.

Hunc ordinem non pendere à termino in genere causa materialis, patet: quia vnio hypostatica non pendet à verbo ut à causa materiali; quia non fit ex verbo, ut fit ex humanitate; nec enim actio vnitiva verbi attingit verbum ipsum, nisi valde remote, dum attingit vnionem versantem immediate circa verbum. Quod patet apertius in generatione; quae non fit ex termino producto. Nam si ea actio fieret ex termino, terminus ipse fieret ex se ipso; quia omnis causa influens in causalitatem influit in eius effectum. Quid autem sit educi aut fieri ex subiecto, constat ex terminis; ut quid sit fieri ab agente, & propter finem: est enim concurrere ad effectum cum intrinsecam mutatione sui, per actionem quae sit motus ipsius agentis: & sicut terminus non sustentat se ipsum, nec in se influit, sed praesens accipit intrinsecam denominationem *producti*; ita nec causat actionem. Quod est respici ut purè terminum.

Hunc autem terminum non esse in alio genere causam intrinsecam rei quam terminat, probatur; quia nulla superest nisi formalis: at calor non est forma calefactionis; nec verbum vnionis hypostaticae. Et quamuis per negationem explicamus purum terminum; non tamen est negatio, sed ens posituum: quemadmodum creatio definitur per negationem concursus à subiecto, cum tamen sit positua.

Hinc etiam deduces; cur dicatur verbum intrinsecè vniri & denominari humanitate; non verò mutari, aut affici intrinsecè. Mutatio quidem infinitè distat à verbo; verbum *afficere* non est valde alienum; quia est tam commune ut etiam quaedam in denominationes extrinsecas; ut *afficere aliquem honore*: vitetur tamen ea vox, ne cui sonet mutationem. Vniri autem extrinsecè est illi communicare effectum formalem non extrinsecum. Itaque accipere intrinsecam denominationem ab aliqua re aut modo, & nullam intrinsecam causalitatem in talem rem, aut modum exercere, est esse purè terminum intrinsecum. Quod confirmo ex termino extrinsecò, qui denominationem accipit

capit à re, aut modo sine causalitate: differetque ab intrinsecò; quod hic vnitur illi rei, aut modo; secus ille.

- §.100. Dixi §.8; purum terminum non perfici re quam terminat, ut effectus non perficitur productione sui. Quod aliqui mirantur; quos ego non satis miror. Quam multi censent creationem esse denominationem extrinsecam termino creato; quae non est illius perfectio. Terminus perficitur productione sui, efficienter; quia efficienter est existens per illam; non formaliter, quia non est illius subiectum, nec terminus mutationis. Haec dico de denominatione *producti*, quae oritur formaliter à productione, & est distincta à denominatione *existentis*. Recognosce à §.111.

SVBSECTIO III.

De informatione.

- §.101. Hoc quod dixi de materializatione, proportionem dico de informatione, vel è contrarium materializatio perficit materiã ut subiectum, formam verò ut terminum. Quare, cum ratione praesens vnionem à materializatione; verò concipio vtrumque extremum vnitum per informationem, quia intelligo formam vnitam materiae. Sed illa ratio vnionis non est tota essentia vnionis formaliter; quia in illo conceptu non clauditur materializatio; vnio autem adaequatè consistit in perfectione materiae, & formae, quae non reperitur in sola informatione; neque in materializatione sola; sed in vtraque. Quare sola informatio cum eius extremis non est completè hominis essentia, sed tantum est coniunctio formae per modum subiecti cum materia ut termino; at verò ad completam rationem hominis requiritur perfectio vtriusque extremi. Quando verò in illo conceptu informationis desideratur materializatio, non ideo desideratur, ut vniri praesens materiam, quae iam intelligitur vniri per informationem, sed ut vniri materiam illam perficiendo tanquam subiectum, quapropter illi duo conceptus vocantur vniones partiales.

- §.102. In vnione hypostatica secus contingit, sufficit enim vnus modus sese tenens subiectiue ex parte humanitatis, & terminatiue intrinsecè ex parte Verbi; quia sola humanitas perficitur illa vnione, quia verò Verbum non est perfectibile per vnionem creatam, ideo illud non attingit tanquam subiectum; neque requiritur alius conceptus vnionis. Dixi autem illam vnionem esse intrinsecam, ut opponitur extrinsecae denominationi, quia vnio non est extrinsecus denominatio Verbo, sicut est nostra cognitio, aut noster amor.

- §.103. In d.2. sect. 2. dixi, quando duae res vnuntur, & altera denominat alteram, denominantem esse formam, & denominatam subiectum: nunc rogare quis potest per vtram ex his vnionibus forma denominet materiam? Respondeo per vtramque simul. Consistit enim illa denominatio in perfecta vnione, & communicatione materiae, & formae; per quam communicationem vtraque pars perficitur, haec autem perfectio includit, & materializationem, & informationem: quauis autem deficiente non communicantur extrema perfectè, nec consurgit ea denominatio: huius signum est vnio hypostatica, quae ex defectu receptionis in altero extremo, neque est informatio, nec materializatio.

- §.104. Obiicit: per informationem est forma in materia tanquam actus in potentia, ergo illi communicat

sum effectum formalem per illam; item materializatio est receptio formae in materiam, ergo illa sola est denominatio formae in materiam. Distinguo antecedens: est forma in materia tanquam actus in potentia perficiendo vtrumque extremum, nego antecedens: perficiendo alterum tantum; concedo, & nego consequentiam. Nam illa denominatio consistit in eo quod forma det per informationem, & materia recipiat per materializationem, de quo infra.

SECTIO VII.

Vtrum in composito sint duae vniones substantiales?

- §.105. Diximus essentiam vnionis adaequatè consistere in his duobus conceptibus informationis, & materializationis. In praesenti disquiritur, vtrum isti conceptus sint distincti ex natura rei? Nullus dubitat vnionem tenentem se ex parte materiae esse compositam ex partibus integralibus vnitatis continuatione; sicut qualibet res extensa.

SVBSECTIO I.

Aduersantium argumenta, atque responsa.

- §.106. Prima sententia affirmat in composito vniam tantum esse vnionem essentialem non includentem duas. Probatur primò: quia vnio se tenens ex parte materiae eam vniri formam; itidem vniri formam materiae, ergo vna simplici vnione vnitur vtrumque extremum; ergo superfluum est alius modus distinctus se tenens ex parte formae. Confirmatur, per vnum modum vniri materiae formam: Si vniri: ergo nullus relinquitur locus alij modo vnionis: Si non vniri, ergo non est vnio, nam de conceptu vnionis est copulare, & coniungere duo extrema.

- §.107. Secundo, si illi duo modi realiter distinguuntur, poterit corrupto vno manere alius, in quo casu extrema manerent vnita: quia haberent vnionem, & non vnita; quia carerent vnione: item esset compositum & non esset compositum; quia compositio adesset, & non adesset.

- §.108. Tertio, per vnum modum fit vnum compositum per se, quia per materializationem materia recipit formam, ergo per illam forma recipitur, ergo per illam informat; patet secunda consequentia, quia informare est recipi in materiam per vnionem, superfluit ergo informatio à materializatione distincta. Quarto, per vniam vnionem Verbum vnitur humanitati, & humanitas Verbo; ergo per vniam vnionem vnitur materia formae, & forma materiae.

- §.109. Illis argumentis respondebit quis, materiam per materializationem vniri formam, non verò formam materiae: nam vniri est aliquid intrinsecum extremo vnito, materializatio autem est extrinsecus formae. Est enim implicatio in ipsis terminis aliquid esse intrinsecum alicui in ratione termini: terminus enim ex conceptu suo extrinsecus est rei, quam terminat; ut color visui. Contra, implicat aliquid vniri alteri, quin, & hoc sit illi vnitum physice. Vnio enim ex conceptu vnionis est nexus, & compositio duorum extremorum. Implicat autem vniam rem habere nexum cum alia quin ille nexus neque vtramque. Si enim vna catenatur alteri, an haec incommunis est à vinculo?

- Confirmatur: vnio est indiuisio duarum rerum: §.110.

nam carentia vnionis est formaliter diuisio illarum (vt ostendam dif. 4. metaph.). Ergo per quamlibet vnionem sunt duae partes indiuisae; patet consequentia; quia vna res non potest esse indiuisa ab alia, si alia est ab illa diuisa. Quod adeo patet, vt non egeat nisi apprehensione terminorum: nihil enim difficile probatur, quam principia per se nota. Adde: materia est indiuisa a forma per materializationem, ergo per materializationem facit vnum cum forma; quia indiuisio est vnitas, & vbi est indiuisio, est vnitas; at vbi est vnitas est vnum; ergo materia cum forma facit vnum per materializationem; ergo per eandem forma facit vnum cum materia. Patet consequentia; quia quod materia facit cum forma, forma facit cum materia: quia id significat effectum illum fieri ab vtroque principio; quamuis ab vtrovis in suo genere: vt Deus cum aere causat lucem; item aer cum Deo; alter efficienter; alter materialiter. Quod in praesenti est clarum; quia facere vnum cum forma est facere vnum cum parte: pars autem vnitur alteri; quia in toto per se, & non per accidens, omnis pars est vnita: ergo per materializationem materia, & forma faciunt vnum, ergo vtraque sunt mutuo indiuisa; ergo mutuo vnita. Id enim sonat vnio, id est, compositio.

§. 111. Quod assertur, terminum vt sic esse extrinsecum, non placet. Primò, quia verbum est terminus vnionis hypostatica, & cum illa componit intrinsecè personam humanam: quod non est verbo extrinseca denominatio, sicut est esse visum. Dicunt verbum vniri alia vnione identificata cum ipso verbo. Pater Suarez. tom. 1. in 3. p. dif. 8. lect. 4. §. *Ad dunt aliqui*. At hanc solutionem esse improbabilem, & contra omnes Theologos. Quam impugnauit dif. 17. in 3. p. lect. 3. à qua nunc abstinendum. Quae innititur opinioni de connotatis impugnatae à §. 18. impugnanda non infrequenter, maximè disput. 6. metaph. Secundò, quia productio caloris illum attingit purè vt terminum; & tamen non est illi extrinseca denominatio, ergo. Dicunt actionem esse denominationem intrinsecam termino; quia essentialiter petit cum illo in loco coniungi. Contra, ergo iam esse terminum; vt sic non est extrinseca, sed potest esse denominatio intrinseca; ergo sicut terminus intrinsecè attingitur actione, forma intrinsecè attingitur vt terminus materializatione, ergo vnitur vt terminus intrinsecus, quod tu negas. Contra secundò, propinquitas localis est extrinseca denominatio. Nam vbicatio actionis nihil est in termino, sed singula habent suas vbicationes: vt vbicatio vnionis non est vbicatio materiae, nec illi inhæret; ergo hæc non tribuit intrinsecam denominationem materiae aut formae.

§. 112. Deinde Deus ex suo conceptu necessariò est indistans à creaturis, & tamen Deus & creaturae sunt mutuo extrinsecae denominationes. Quod patet ex visione intuitiua creaturarum; quae necessariò supponit propinquitatem Dei & creaturae; quia illam cognoscit vt existentem, sed ex proprio conceptu visionis diuinae petit esse in eodem loco cum suo obiecto, & tamen est illi extrinseca denominatio, ergo necessaria indistantia non dat rebus denominationem extrinsecam. Probatur. min. Primò, quia ex conceptu cognitionis Dei sequitur esse in omni loco; quia omnia diuina sunt in loco per immensitatem. Nec enim actio est ipsa indistantia à loco; sed ex illa dimanat; item ex cognitione Dei sequitur esse in eodem loco cum rebus omnibus, quia est per immensitatem. Secundò probatur eadem min. quia cognitio intuitiua Dei iam supponit propinquitatem Dei & creaturae, ergo petit

esse in eadem propinquitate Dei & creaturae: patet consequentia; quia petit esse in eodem loco, in quo Deus; quia petit esse in ipso Deo: sed Deus in ratione agentis petit indistantiam à termino, ergo & intuitio Dei. vide §. 92.

Tandem, quia actio facit rem esse, cum antea non esset; quod magis intrinsecum est termino, quam esse visum. Immo ea ratione essentialiter requiritur propinquitas causa & effectus; quia ex causa aliquid intrinsecum appingitur effectui: quod non appingeretur, si distaret. Quod si esse productum esset extrinseca denominatio, cur ea non daretur distanti? Sicut extrinseca alia denominationes dantur. Adde, per actionem dependere terminum à materia; pendet autem intrinsecè, quia materia causa est intrinseca; ergo actio est intrinseca vt quo tam materiae, quam termino; quia est ratio intrinsecè causandi.

Potest ergo terminus esse intrinsecus rei terminatae. Quia modus potest se ipso vniri alicui rei, etiam si in nullo genere causa physice ab ea pendeat. In iis enim duobus conceptibus quae inuoluntur repugnantia? Animus vnitur corpori, à quo physice non pendet. Dices pendere vnionem. Contra, non solum vnitur vnio, sed etiam animus. Dices vnionem pendere ab animo. Contra: quia vnio vnitur animo ab illo pendens: at non propterea animus pendet à corpore, & tamen illi vnitur intrinsecè; ergo vt res alij intrinsecè vnitur, non exigit physicam ab ea dependentiam. Tandem creetur vnio (vt fieri posse ostendam disput. 12.) tunc actu vnire extrema, & actu ab illis non pendebit. Immo in ipsa vnione aliud est vnire, quod facit se ipsa, aliud pendere, quod habet à generatione: cur ergo modus non vnitur rei intrinsecè, licet ab illa non causetur materialiter? Nam vnio se ipsa vnitur vt quo animo rationali, quod est essentialiter vnioni: & tamen se ipsa non pendet vt quo ab animo, nec actu dependere est de eius essentia, sicut actu vnire: ergo diuersa sunt vniri, & dependere: ergo poterit modus vniri intrinsecè alicui rei, quin ab illa pendeat vt subiectum, hoc autem est vniri in ratione termini intrinseci: qua de re egi à §. 92.

Argumenta ergo posita §. 105. haud difficile solues ex sectione 6. à §. 81. Ad primum argumentum distingo antecedens, vnio se tenens ex parte materiae illam vt subiectum vnire formae tanquam termino, concedo antecedens; nego tamen vnire materiam tanquam subiectum, & formam similiter tanquam subiectum per illam perfectibile. Recognosce illa verba §. 101. *quare cum ratione praesendo*. quae enim ibi dicta sunt de distinctione rationis inter materializationem, & informationem, applica distinctioni reali inter eosdem conceptus; hinc nego consequentiam, quia alius modus requiritur non praesens vt vnire formam, sed vt illam vnire tanquam subiectum illam perfectibile: quamuis enim materializatione vnitur forma, vnitur vt purè terminus intrinsecus, non verò vt subiectum; vt autem vnatur & perficiatur vt subiectum, eget informatione. Ad confirmationem, respondeo materializatione vniri materiam vt subiectum, & formam vt terminum, requiri autem informationem, qua forma vnatur vt subiectum.

Ad secundum argumentum, omissa disputatione de possibilitate casus, negatur sequi illud absurdum: nam si maneret sola informatio, exempli gratia, manerent quidem extrema vnita non perfectè, sed imperfectè, alterum vt subiectum, alterum vt terminus. Similiter esse compositum incompletum, quia tantum haberet perfectionem vnus

§. 113.

§. 114.

§. 115.

§. 116.

vnus extremi, vnde compositum illud non esset simpliciter homo, quia homo includit materiam, formam, & vtriusque perfectionem. Nam ad completam compositionem & vnionem requiritur vnio perficiens omne extremum perfectibile per vnionem. Qui verò hoc argumento mouentur, negent etiam distinctionem rationis inter vtrumque conceptum (quod facient sine fundamento:) nam argumentum, si quid vnire distinctionem realem, eodem modo vrget distinctionem rationis, vt applicanti parebit.

§. 117. Ad tertium, patet ex dictis ad secundum, illud non fore compositum perfectè, neque hominem. Ad probationem verum est per solam materializationem materiam recipere, & formam recipi; negatur tamen consequentia secunda, quia informari non est recipi in materia formaliter, sed perfici vnione per ordinem ad formam, seque illi hoc modo vnire, itaque à materializatione materia denominatur *recipiens*, & forma *recepta*, quia hoc est intrinsecum materiae vt subiecto, forma verò vt purè termino: informare autem est recipere in se vnionem, informari verò illam terminare, at communicatio effectus formalis perfecta, & completa est se dare materiae, & ab illa recipi, vt enim nihil absolute datur, dum non admittitur, licet offeratur, ita non communicatur effectus formalis, nisi per receptionem, vnde corpus cum sola informatione non erit *vnus*, sed tantum terminans vitam, quia viuere addit perfici in ordine ad vitam.

§. 118. Ad quartum nulla est consequentia, quia verbum tantum est vnibile vt terminus, non verò vt subiectum, immo inde retorquetur argumentum, quia vnio verbi nullam habet distinctionem etiam rationis, quia illa vnio semper intelligitur eodem modo, nempe tendens in verbum tanquam in terminum, ab humanitate tanquam à subiecto. Hoc autem oritur, quia verbum diuinum est incapax vt perficiatur per vnionem, & ex illa incapacitate oritur simplicitas vnionis, etiam ratione nostra, ergo ex capacitate formae, & materiae ad recipiendam vnionem, per quam perficiantur, oritur distinctio realis vnionum, sicut oritur distinctio rationis.

§. 119. Quintò arguunt, non esse de ratione vnionis vt sic esse compositam, vt patet in verbo & puncto continuatio: ergo. Respondeo vnionem vt sic abstrahi ab essentiali, & integrali. Contrahi autem per proprias differentias, quibus non conueniunt eadem proprietates. Item essentialis vnio est completa, & incompleta. Vnio completa est simplex, quando perficit omne extremum perfectibile, tunc enim omnia incompleta accipiunt suum complementum, talis est vnio hypostatica, qua complet solam humanitatem, ideòque est simplex: at vnio compositi naturalis est composita, quia vna sola non complet vtrumque extremum. In continuo dico esse duplex punctum eandem ob causam. Nonnulli, cum hic negassent excitatis magnis tragædiis compositionem vnionis, eam admiscere in continuo coacti dissoluere argumenta ab ipsis effecta, in continuo autem nulla ratione potuerunt moueri, quae hinc non esset communis: si qua verò esset differentia, in continuo esset neganda duplex vnio, & adstruenda in alijs.

SVBSECTIO II.

Propria sententia.

§. 120. Dico igitur informationem, & materializationem esse duos modos realiter distinctos. *Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.*

Probatur primò in animo rationali, cuius informatio est spiritualis, vt ait P. Vazquez tom. 2. primae partis disput. 188. num. 13. quia recipitur in eodem animo tanquam in subiecto: quapropter materialis esse non potest, vt probabo infra disput. 6. & disputat. 4. de anima (fauente Deo.) Materializatio verò est materialis, quia pendet à materia tanquam à subiecto, ergo in homine materializatio & informatio distinguuntur realiter. Patet consequentia, quia idem modus non potest esse spiritualis, & materialis, nisi ratione distinctarum partium. Itaque efficacia huius argumenti sumitur ex dictis sect. 4. vnionem compositi naturalis recipi in vtroque extremo tanquam in subiecto.

Dices primò, si vnio partialis animi est spiritualis, ergo quauis corporis parte adueniente, aut recedente mittatur tota informatio, consequens est falsum, ergo. Primùm negari posset maior, multi enim conantur, aliquos modos spirituales constare partibus, vt P. Suarez ait de vbicatione angelica, quos tamen impugnavo disputat. 2. de anima. Secundò responderi potest negando minorem: sicut enim nullum est absurdum in continuis crebra punctorum corruptio, & generatio, ita neque in nutritione hominis crebra acquisitio, atque destructio vnionum.

Dices secundò, eam informationem non attingi virtute naturalis agentis. Primum id nullum esset absurdum. Deinde est falsum, quia homo media anima potest efficere vnionem in alia anima.

Secundò probatur, exemplo relationis praedicamentalis, quae in sententia communi distinguitur à fundamento & termino, vt à me ponitur vnio: relatio solum inest fundamento, quod refert: termino autem non inest (vt patet sine controversia;) ergo vnio, qua materia vnitur vt subiectum, solum inest materiae, & non termino, nempe formae. Probo consequentiam, quia vnio est relatio transcendentalis materiae ad formam, non secus ac paternitas est patris ad filium. Immo multo nobilior est hæc relatio, quia est actuale exercitium ordinis essentialis materiae ad formam.

Dices primò, relationes praedicamentales esse distinctas, quia possunt esse in diuersis locis. Contra, posse esse in diuersis locis oritur ex distinctione, si enim non essent distinctae, non posset in illis esse. Adde multas esse relationes, quae nec diuinitus possunt loco separari, vt relatio causa & effectus inter potentiam, & actionem vitalem. Dices secundò, vnionem esse intrinsecam vtrique extremo, secus relationem. Contra, id probat terminum vnionis esse intrinsecum, non tamen probat terminum esse subiectum, nam retento conceptu relationis vt sic, differt vnio, quia connotat intrinsecum terminum, alia verò relatio extrinsecum, quia terminus vnionis sit subiectum illius: ergo ex nullo capite colligitur terminum esse subiectum. Non conceptione relationis vt sic, nec ex differentia huius, ergo ex nullo.

Dices tertio, relationem praedicamentalem non esse distinctam ab extremis. Contra, si distinguitur, ita est ratiocinandum, ergo & de vnione, quae distinguitur. Dices quartò, non esse multiplicandas vniones. Contra, quia cogit ad id conceptus relationis. Dices quinto non repugnare vniam vnionem esse in vtroque extremo. Respondeo, vniam rem forte posse esse in duobus subiectis, non tamen alterum ad alterum referendo intrinsecè, vt visio ponitur à multis in corpore & animo non tamen illa mutuo referendo, sed illa ad obiectum. Actio autem, licet est relatio agentis ad passum, non est

§. 121.

§. 122.

§. 123.

§. 124.

§. 125.

ex suo conceptu intrinseca agenti, nisi in quantum agens est patiens. Immo in rigore potius refert subiectum ad agens. Quæstio tamen est de nomine: relationes enim transcendentales possunt esse extrinsecæ suis principiis, & illa extrinsecè referre. Itaque repugnantiam constituo non in subiectis: sed quia vnum refertur intrinsecè ad aliud. Quod si vna relatio prædicamentalis potest esse subiectiue in fundamento & termino, idem dicam de vnione: secus verò, si illa non potest.

§. 126. Vt autem difficultas exhauriatur aduerte, actionem ex se non esse relationem inter agens & patiens: sed inter hæc & effectum. Nam relatio petit distinctionem realem inter extrema relata, sed actio ex se non petit distinctionem realem inter agens & patiens (vt ostendam disput. 9.) ergo actio ex se non est relatio agentis ad passum. Confirmatur in creatione, quæ fit sine subiecto.

§. 127. Quando verò agens & patiens realiter distinguuntur, tunc actio non est propriè relatio vtriusque, nisi forte ex specifica sua differentia petat essentialiter distinctionem vtriusque. Tunc autem refert extrinsecè agens, quia actio, vt denominat agens, non est illius perfectio, nec exercitium aut relatio perficiens agens. Si autem esset immanens, illud perficit, non quia est agens, sed quia patiens, actio ergo vitalis ponitur à multis in corpore & animo, tunc autem non refert animum intrinsecè ad corpus, vt denominat agens, sed materialiter est patiens; vt autem & corpus & animus patiuntur, non referuntur mutuo, sicut non referrentur duo corpora habentia eandem albedinem. Hæc dixerim pro illorum opinione, me autem non vrget obiectio affirmantem actionem vitalem materialem esse in solo corpore, non verò in animo. Quia verò vnio ex intrinseco suo conceptu est intrinseca perfectio vnus extremi, semper est intrinsecum exercitium illud perficiens in ordine ad aliud vt terminum, sicut paternitas refert patrem ad filium.

§. 128. Tandem obiciat, relationes transcendentales esse omnino diuersas à prædicamentibus, vt actio est relatio extrinseca agenti, quod refert, ad quam non sumitur argumentum ex relatione prædicamentali, nulla enim est extrinseca rei, quam refert. Ergo idem erit de vnione. Nego consequentiam, ostendi enim actionem ex se non esse relationem agentis ad passum, sed ad terminum. Relationis enim ratio habet petere distinctionem agentis à termino, & aliquando à subiecto, in cæteris aberat à conceptu relationis, quod illi est peculiare, at vnio est in aliis similis relationi prædicamentali, ergo etiam erit in referendo subiectum ad terminum. Oportet enim ex conceptu vnionis reddere discrimen, vt redditur ex conceptu actionis, immo cæteræ relationes transcendentales in hoc conueniunt cum prædicamentibus, visio perficit subiectum videns, non tamen terminum: vbicatio, & motus perficiunt mobile, non tamen locum, qui est terminus.

§. 129. Rogas vtrum illi modi inuicem vniantur? Non, neque enim opus est, nisi vt per illos vniantur extrema. Dices, ergo non possunt vnum facere per se, quia cum ipsi non sint vnum, non possunt componere vnum. Nego consequentiam, quia vnum est indiuisum in se, & partes per illas vniones sunt indiuisæ in se; etiam vnio, ipsa est indiuisa à partibus, quod verò inter se non vniantur vniones quid refert? Nam compositum dicit naturam in recto, & compositionem in obliquo: natura autem completa semper est vna, quia est indiuisa in se; quia

habet vnionem in se. Item illa indiuisio est etiam indiuisa à partibus, quas vnit, & illis communicat suum formalem effectum, nec egent alia vnione, nisi ad suas partes, quæ vnita sunt vnum, licet vniones inter se non sint vnita. Quæ tamen non faciunt vnum per accidens, quia per se spectant ad compositum, nec sunt aggregatio, quia vniantur partibus, & inter se vniantur remotè per partes. Rogas an possimus philosophari de vnione sicut disput. 2. sect. 7. philosophari sumus de subsistentiis? Respondeo non posse, alioquin in infinitum abiremus: nam illæ vniones non possunt continuari vnica vnione simplici propter rationem eandem, propter quam materia, & anima non vniantur vna, sed pluribus.

Fateor apertè, non esse adeo efficax primum argumentum ad probandum in cæteris compositis informationem, & materializationem esse distinctas realiter, quia posset quis dicere rectè posse in cæteris compositis vnum terminum esse perfectio-nem vtriusque extremi, & in illo subiectari: nihilo tamen minus ex vnione hominis argumentum efformo; tum quia omnes rationes aduerfiorum iam infringuntur in homine. Dices, posse quem non moueri illis rationibus, sed hæc specialiter, non esse multiplicandos modos sine necessitate. Contra, quia de ratione informationis esse recipi in sola forma, & terminari ad materiam colligitur ex animo rationali, qui cum in ratione formæ, & modo informandi conueniat cum cæteris formis, conueniet in recipienda informatione, & materializatione terminanda. Neque hoc fit sine necessitate, quia si etiam cæteræ formæ non tam distent à materia quàm anima, sunt tamen valde diuersæ rationis à materia, vnde vnaquæque suum habet perfectionis genus distinctum, neque idem modus potest esse perfectio subiectorum tam dissimilium. Nam ad distinctionem realem eorum modorum sufficit diuersitas, qua vnusquisque afficit extremum suum, illud perficiendo. Neque refert actionem realiter non distingui à passione, quia entitas actionis non est intrinseca, nisi patienti in ratione subiecti, illudque tantum perficit. Secundum autem argumentum communius est.

Confirmatur, quia si esset vnus modus indiuisibilis, non posset recipi in vtroque extremo: consequens esse falsum probatum est sect. 5. ergo. Probatur maior, quia materia sufficeret, ad causandum illum modum materialiter sicut sufficit ad formam materialem, sed posita vna causa adæquata in vno genere, non potest alia in eo genere simul cum illa concurrere, ergo.

Rogas primò, cur terminus in ratione termini non perficiatur per vnionem? Iam reddidi rationem à §. 67. quam confirmo, quia perfectio, quando recenter aduenit subiecto, illud immutat: nam perfectum, & imperfectum diuersæ sunt mutationes: at terminus in ratione termini non mutatur per eum modum, cuius est terminus. Nam talis modus non est motus termini; probatur, quia, si esset motus, esset actus, & terminus esset potentia illius: nam *motus est actus entis in potentia prout in potentia*, terminus autem sub ratione termini non est potentia, quia neque est potentia actiua, neque passiua, ergo. Et hæc est ratio à priori propter quam Verbum diuinum non mutatur per vnionem hypostaticam.

Dices accidentia Eucharistiæ esse mutata, quia se habent modo aliter quàm antea se habebant. Aduerte accidentia in substantia panis esse subiectum

§. 130.

§. 131.

§. 132.

§. 133.

sua vnionis, & quia in Eucharistia amittunt hanc vnionem, ratione illius subeunt mutationem priuatiuam: at verò non mutantur ex eo quod iam generentur, iam creentur: quia non se habent aliter in ratione subiecti, sed tantum in ratione termini, mutari autem est aliter se habere in ratione subiecti, & se habere aliter comparatione sui actus, nam inuari dicit subiectum, quod est sub termino à quo motus, & ad quem, quod autem non est subiectum, non est sub illis terminis. Sic defendi Verbi immutabilitatem per vnionem in 3. parte disput. 17.

§. 134. Inquiris cur modus spiritalis non possit subiectari in re materiali, & possit illam attingere in ratione termini intrinseci? Quia omne quod recipitur ad modum recipientis recipitur, & quia subiectum est vera causa rei, ideo participat eius imperfectiones: at verò non fit ex termino. Quapropter vnio corporis Christi ad verbum est materialis, quia licet terminetur ad rem spiritali, subiectatur in re corporea.

§. 135. Hanc quæstionem nulli ex antiquis attigere, è nostris neotericis partim huic partim illi subscribunt opinioni, Patet Suarez 1. metaph. disput. 13. sect. 9. num. 13. docet probabilius esse in compositis omnino materialibus vniam tantum esse vnionem; cum raceat de hominis vnione, eam videtur censere esse compositam, & disp. 15. sect. 3. num. 11. dicit vnionem hominis educi de potentia materiae, & formæ. Vnde colligo, eum sentire eam esse compositam, quia est partim materialis, & partim spiritalis: ipse enim disput. 14. sect. 3. num. 15. ait rem materialem non educi de potentia rei spiritalis. Item tom. 1. in 3. part. disput. 17. sect. 5. probat à Verbo non modo assumptas materiam, & formam, sed etiam earum vnionem: de qua loquitur vt de pluribus vnionibus.

SVBSECTIO III.

Animaduersio.

§. 136. Nonnulli recentes ne huic opinioni consentiant, variè conati argumenta proposita diluere. Ac primò ad secundum propositum §. 123. peritum à relatione prædicamentali, quæ duplex est; respondent eam à fundamento, & termino non esse distinctam. Contra quos vt agam, præmitto sententias tres de relatione prædicamentali, vt in singulis vires argumenti conspiciant. Prima sententia docet, relationem esse distinctam modaliter à fundamento & termino: in qua vna relatio subiectatur in vno extremo, respiciens aliud vt purè terminum: quo exemplo vtor ad distinguendas vniones. Secunda sententia constituit relationem esse idem cum solo fundamento, eamque in ratione denominandi pendere & respicere terminum extrinsecum; in qua sententia relatio *similitudinis* reperit in vtroque extremo est duplex; altera in Petro intrinsecè, connotans extrinsecè terminum; altera è contra intrinseca Antonio, extrinsecè connotans Petrum: ex qua sententia efficax argumentum sumitur non secus ac ex prima: quia relatio prædicamentalis est duplex, altera in vno subiecto terminum respiciens; altera è contra: vt ego dico de vnione.

§. 137. Tertia sententia constituit relationem in fundamento & termino simul; sed Petrum esse similem Antonio; dicit in recto albedinem Petri, & in obliquo vt terminum albedinem Antonij; & è contra similitudo Antonij est in recto albedo Antonij, & in obliquo albedo Petri: includit ergo duas relationes: Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

rectè igitur sumitur argumentum. Denique si distinguantur, fatentur omnes esse duos modos, quorum neuter respicit vtrumque extremum nisi alterum vt subiectum; alterum verò vt purè terminum: sumo igitur argumentum in tribus illis sententiis eiusdem roboris: & constituo relationem prædicamentalem, qualis ponitur ab omnibus eius authoribus; & qualis censetur potenda ab omnibus ex suppositione: quod distinguatur ab extremis: ex qua argumentor ad probandam distinctionem modalem inter relationes prædicamentales materiae & formæ in ratione vniti. Videamus an quid respondeant acutius.

Respondent non esse argumentum à relatione prædicamentali ad vnionem; quia non potuit vna relatio esse in vtroque extremo; quia hæc possunt loco distare; nec potest ex rei natura vna relatio esse duobus in locis instanti eodem: vnio autem supponit extrema in eodem loco adæquate. Quam responsum eos arbitror in me vidisse, §. 124. quemadmodum & eius impugnationem: quia potentia vitalis & eius actio vitalis, & vnio qualitatis vitalis non possunt simul esse diuersis in locis magis quàm extrema ex suppositione quod sint vnita: & tamen referuntur prædicamentali per duas vniones, alteram in causa vt in subiecto, & in effectu vt termino; alteram è contra in effectu vt subiecto, & in causa vt termino: item & est relatio *dissimilitudinis* inter res easdem: ergo illa distinctio & ratio efficiendi vnum extremum vt subiectum, alterum vt terminum, non oritur ex potentia existendi duobus in locis: cum hæc relationes non possint in illis esse: sed oritur ex communi conceptu relationis vnus extremi ad aliud: cum autem hic conceptus sit in vnione compositi, est etiam eadem distinctio; sin, reddant discrimen aliud.

Huic tam aperto argumento respondent eiusmodi relationes locis inseparabiles referre sua extrema ac si essent separabilia vel separabilem more. Rogo, in quo gymnasio res inseparabiles didicerint separabilem mores: si enim natura sunt quasi contradictoria separabilem, quo pacto referunt separabilem more? ac si diceres animal esse rationale, aut ratiocinari more irrationalium, & quibus ratiocinari repugnat. Cur autem separabiles non referunt more inseparabilem? maxime cū actu non sunt separata: licet separari queant. Separabiles ergo & inseparabiles eundem habent morem referendi.

Ratio à priori; quia *vbicatio* est proprietas essentialis rei consecuta; & vbi per se non est ratio ostendens rei distinctionem, non est *vbicatio* distincta, nec distans: & vbi est distinctum *vbi*, est ratio ob quam prius natura sint distincta *vbicata*: Hanc ego rationem dico esse quod de conceptu relationis est habere pro subiecto solum fundamentum quod refert; terminum autem non nisi in ratione termini. Equidem distans *vbi* ostendit à posteriori distinctionem rerum: opus autem est rationem à priori vestigare: quia videmus distinctas relationes vbi non possunt esse *vbicationes* distantes. Redde hic rationem aliam; & conuice distantiã *vbicationum* non esse causam, sed effectum relationum: ecqua ratio est relationes inseparabiles referre vt separabiles?

Eam tamen admitto; & dico, vniones inseparabiles loco vnire extrema more separabilem. Tu enim admittis vnionem continuatiuam duplicem; alteram in vno puncto vt in subiecto, alteram in alio: quas dicis non esse in eodem loco. Ego dico & vnionem essentialem vnire extrema more vnionum

§. 138.

§. 139.

§. 140.

§. 141.

loco distantium; & vniuersim more relationum separabilium. Videa opus esse maiori cum fundamento respondere?

§. 142.

Minus male respondent alij relationes loco inseparabiles non esse compositas sed simplices, vt ab ipsis asseritur vnio: v. g. relatio causæ ad effectum esse eandem quam effectus à causa; censentque argumentum propositum esse efficax: est enim consequentia bona ab his relationibus ad vniorem; quapropter relationem patris ad filium constituunt in vtroque vt in subiecto; & eadem est filiatio quando pater & filius sunt indistantes; vel certè id dicunt in omni causa & effectū inseparabili. Mouentur, quia argumentum ab his relationibus ad vniorem est efficax; in composito autem est absurda duplex partialis vnio; ergo & duplex relatio partialis. Minorem non probant nisi quia absque necessitate non sunt vniões & entia geminanda. Respondeo tamen non esse absque necessitate ob rationes redditas: quod si nulla alia necessitas cogeret nisi assentiendi communi omnium Philosophorum sensui de distinctione omnium relationum, & paradoxè non diuagandi solum vitandi vnus entis ergo: esset satis magna necessitas. Etenim ab omnium sensu non est puerilem in morem discedendum, sed cum fundamento adeo premente vt omnes opprimat: quid autem opprimat, non est necessitas multiplicandi relationes? ergo. Respondetur enim facile esse necessitatem eas multiplicandi, dum aliunde non monstratur multiplicatis absurdum: quia de illis non vt de vna, sed vt de pluribus philosophi disputant. Alioquin & vbicationes essent vitandæ, & vna sola adstruenda: quod esse falsum constabit disput. 14. à §. 29.

§. 143.

Secundò, eas esse distinguendas colligitur, quia vnumquodque creatum extremum habet perfectionem comparatione ad aliud: quæ perfectio in causa & effectū est ab similitudine rationum, quia causa non refertur ad effectum eodem genere quo effectus ad causam; vt constat in filiatione & paternitate: ergo hæc non solum numero, sed etiam genere distinguuntur. Tertio, quia vbi sunt duæ causæ non subordinatæ, sunt etiam duo respectus: quia vnusquisque est in sua causa independenter ab alia: vnde ad causam referri effectum est omnino independens à relatione causæ ad effectum: quia creaturæ referuntur ad Deum in ratione effectus (in sententia communiori ex cuius suppositione arguo) relatione accidentaria in hærente soli creaturæ: Deus autem non refertur ad creaturam in ratione causæ relatione in hærenti realiter ipsi Deo: ergo vnum subiectum est independens ab alio ad habendam suam relationem. Quæ confirmo ab exemplo vbicationum: vna enim conuenit vni rei, & non duabus; quia licet sint loco inseparabiles: vnaquæque tamen est perfectibilis in ordine ad locum: nec vanè censentur multiplicari entitates vbicationum; ergo eadem ratione habent singulæ sitas relationes, alioquin eadem ratione natura & substantia haberent vnum vbi; item materiam & quantitatem.

§. 144.

Quo genere argumenti probatur respectum vnionis formæ ad materiam esse distinctum à respectu materię & formæ: quia singuli habent subiecta quasi disparata. Non enim sunt vt potentia vitalis & anima; quia altera est subiectum quo, altera quod: cum subordinatione & complemento vnus ab alia: vt sunt etiam agentia partialia, quorum alterum altero completur. Item relatio dissimilitudinis inter ignem & productionem caloris in se, esset specie diuersa à dissimilitudine eius-

dem ignis à productione caloris in ligno: item & relatio causæ ad effectum: Hoc autem est absurdum inter extrema eiusdem speciei in substantia & modo: ergo. Probo maiorem: quia prima relatio haberet duo subiecta specie diuersa; secunda verò vnum: quia relatio causæ in primo casu esset in igne & actione simul; in secundo verò esset in solo igne: quia hæc secunda esset loco separabilis; secus prima. Nec difficile similia deduces absurda, immo & non consequentiam: quia causa est subiectum sufficiens ad relationem ad effectum separabilem: ergo & ad relationem inseparabilem. Probo consequentiam; quia causa æqualem virtutem habet ad relationem vtramque; nec altera petit maiorem virtutem quam altera. Quo argumento bene hi authores mecum vtuntur ad probandum quantitatem in equo recipi in solam materiam, quia ita fit in homine: reneant & mecum consequentiam. Quos noto disput. 6. §. 65.

§. 145.

Argumento autem (quo sapius vtor) non posse eadem relatione duo extrema referri, respondent se mirari hæc à me dici, cum §. 91. dixerim eadem actione referri agens ad passum & effectum. Verum §. 126. explicui actionem vt sic, siue ex conceptu suo non esse relationem ad agens. Deinde nusquam asserui eadem relatione referri vtrumque extremum vt subiectum, sed alterum vt terminum, alterum vt subiectum. Actione refertur effectus ad causam vt terminus intrinsecus ad causam extrinsecam; ad subiectum vt ad intrinsecam causam: rationem reddidi eodem §. 91. quia relatio transcendentalis in actu secundo est exercitium actus primi; & in actu secundo refert vnamquamque rem vt ipsa constituitur in actu primo, nempe principium actiuum vt causam extrinsecam; passiuum, vt subiectum; effectum verò, vt terminum intrinsecum.

DISPUTATIO VI.

De composito.

ARTIBVS, & vnione explicatis, compositum superest explicandum.

SECTIO I.

Sit-ne compositum ab vtraque parte distinctum?

Diximus supra, vnionem esse compositionem: est autem compositio simul positio, vel coniunctio plurium rerum, vnum tertium constituentium. Compositum autem erit partes illæ, quæ compositione afficiuntur: nam compositum dicit formaliter compositionem, & partes componentes, quæ à compositione composita denominantur, id est, simul posita: vt enim album ab albedine, & vnum dicitur ab vnione, sic à compositione compositum. Illud ergo denominabitur compositum, quod intrinsecè afficitur compositione, hoc autem esse partes inde patet, quia illæ recipiunt, & terminant compositionem, vt fusè probaui disput. 5.

§. 1.

Dices vnamquamque partem esse compositionem, quia vnaquæque simul cum alia ponitur, sicut dicitur vnio, hoc autem est absurdum, ergo. Respondeo, spectata nominis etymologia, & vnde deriuatur, verum esse, quod infertur: at verò communis philosophorum vsus eam vocem vsurpat pro vtra-

§. 2.

que parte simul cum vnione, partes verò non vocat compositas (nisi etiam illæ aliis partibus consent) ad significandam rerum simplicitatem.

§. 3.

Ex hac ratione compositi videtur inferri totum compositum includere vtramque partem & compositionem: præter illas autem nihil addit, nec ratione distinctum, vt rectè Durandus affirmat in 3. dist. 2. quæst. 2. numer. 12. Ita Aristoteles 4. phys. cap. 3. text. 23. non enim (inquiens) à partibus diuersum est totum. Primum patet, quia compositum dicit aliquid pro materiali, & pro formali; pro formali compositionem, à qua denominatur, vt album ab albedine; pro materiali ipsas partes, quæ compositionem recipiunt, & ab ea denominantur: ergo compositum includit partes, & vnionem. Præter hæc nihil includere patet, quia posita compositione & partibus, secluso quocumque alio intelligitur compositum, ergo præter partes & compositionem nihil addit compositum. Probatur antecedens, quia posita vtraque parte & compositione, ponitur adæquatæ materia & forma compositi, quia compositio, (quæ est forma) nullum habet subiectum præter partes, quæ sunt materia compositi à compositione denominata, præterquam à nulla alia forma possunt denominari compositæ. Ergo posita compositione & partibus intelligitur adæquatæ materia & forma compositi. Confirmatur, vnum nihil addit supra vnionem, & partes vnitas, quia partes denominantur ab vnione, quæ in illis solis recipitur, præter quas nihil aliud ab vnione denominatur vnum, sed vnum & compositum sunt idem re, & ratione formali, ergo compositum nihil addit supra vnionem, & partem vtramque. Minor probatur: quia vnum dicit partes simul coniunctas cum vnione, hoc autem est compositum, ergo.

§. 4.

Secundò probatur intentum, quia posita in homine v. g. materia, & forma vnitis, intelligitur sufficiens principium sentiendi atque discursus, secluso etiam realiter quocumque alio, ergo & intelligitur sufficiens hominis essentia: quia hæc adæquatè consistit in principio sentiendi, & discurrendi. Probatur antecedens, quia animus rationalis habet sufficientem virtutem ad discursum, ad quem eger in via sensatione, quæ pendet ab organo materiali, cuius sensationis principium actiuum adæquatum est animus, passiuum materia prima organizata. Ergo positus in homine corpore & animo, intelligitur in homine sufficiens principium sentiendi, atque discursus.

§. 5.

Tertio, quia ad id, quod ais compositum supra partes, & vnionem addere, aut est simplex aut compositum? Neutrum, ergo. Non esse compositum patet, quia etiam illud compositum distingueretur à suis partibus, quæ essent distinctæ à materia & forma, sicque in infinitum abiretur: nec potest esse simplex, quia compositio repugnat simplicitati, quæ dicit negationem partis. Dices compositum componi, verbi gratia, corpore & animo rationali, & supra illa aliquid addere, scilicet integritatem, & totalitatem. Contra, vel corpus, & animus est tota quidditas illius, compositi, vel non? si primum, ergo adæquatè compositum consistit in vtraque parte & vnione, alioquin non consisteret in eis adæquatè illius quidditas; si secundum, sequitur primò hominis essentiam non consistere adæquatè in corpore, & animo vnitis, quod est contra communem philosophorum sensum, & Athanasij in simbolo asserentis, sicut corpus est anima vnus est homo, ita Deus est homo vnus est Christus.

§. 6.

Secundo de illa parte quidditatis, quam vocas integritatem, redit hoc tertium argumentum, quia ex illa & ex materia & forma resultat compositum, hoc autem compositum distingueretur ab illis partibus, scilicet, materia, forma, vnione, & integritate, & sic in infinitum: quod si compositum ab his non distinguitur, ergo totum non distinguitur ab omnibus suis partibus vnitis, quæ sunt materia, forma, vnio, & integritas.

§. 7.

Dices distingui à materia, forma & vnione, non tamen ab his simul cum integritate. Contra, ergo absolute totum non distinguitur à suis partibus, sed ab aliquibus: nam, licet distinguitur à materia & forma, non tamen distinguitur ab omnibus simul sumptis, at non solum materia, forma, & vnio essent partes compositi, sed etiam illa integritas, & ab illis omnibus non distinguitur, ergo. Quorsum ponis istam partem, quam vocas integritatem distinctam à materia, forma, & vnione?

§. 8.

Confirmatur: id, quod additur partibus, & vnioni, pertinet ad hominis essentiam, vel non? Si secundum, non est cur ponatur. Si primum, vel est tota essentia, vel pars? (ago de illa totalitate vt distincta à corpore animo, & vnione) si primum, ergo materia, & animus non sunt de hominis essentia, quia hæc per te consistit in sola illa integritate distincta à materia, & forma: si secundum, ergo illa integritas simul cum corpore, & animo hominem constituit, ergo illa non est totum, sed pars totius: tunc sic primò, ergo iam totum non distinguitur à suis partibus vnitis, quia per te homo non distinguitur à materia, animo, vnione & totalitate, quæ per te sunt hominis partes. Non est ergo cur supra partes & vnionem aliquid addatur. Secundò, sequitur processus infinitus, quia totalitas est pars hominis, ergo totum quod resultat ex illa, & ex aliis partibus distinguitur ab illis: rursus illud totum habet aliam totalitatem, &c. Si verò non distinguitur illud totum, ergo nec distinguitur totum, quod resultat ex materia, forma, & vnione ab illis. Hæc sententia est S. Thomæ, Alexandri, Durandi, & aliorum, quos refert, & sequitur Pater Suarez 2. metaph. disp. 3. sect. 3. num. 6.

§. 9.

Caeteranus autem 3. part. quæst. 6. art. 5. vers. ad secundam autem Durandi. Scotus item in 3. disp. 2. quæst. 1. §. Quantum ad secundam, eiusque discipuli, alique non pauci, apud P. Suarez supra num. 2. & Conimbricenses 1. phys. cap. 2. quæst. 1. art. 1. in quos ipsi inclinant artic. 3. affirmant compositum addere aliquid realiter distinctum à partibus & vnione. Probant primò, quia compositum debet esse vnum, quia eius productio est vna, sed materia, & forma vnita simpliciter sunt plura, ergo compositum non est materia, & forma vnita.

§. 10.

Quod argumentum leue est, in eoque retorqueo, quia materia, & forma pertinent ad essentiam totius, an non? Secundum negabitur (vt patet ex §. 8.) Si primum, rogo quomodo ex duabus essentis fiat vna manentibus illis distinctis; immo verò ex illa integritate, & duabus partibus vnitis difficilius resultabit vnum, quam ex solis partibus. Ad argumentum distinguitur maior; compositum est vnum simplex, nego; compositum est vnum compositum, concedo; item generatio totius non est vna simplex sed consistit ex duabus partialibus, quarum altera producit materializationem, altera informationem, quod si vnio esset simplex, generatio etiam esset simplex, sufficit enim terminum formalem quo esse simplicem, licet terminus totalis qui sit compositus: item ad minorem, materia

& forma sunt plura partialia & simplicia, & vnum compositum. Immo intelligi non potest vnum compositum sine partibus distinctis, quod expressit Apostolus 1. ad Corinthios 12. *omnia* (inquit) *membra vnum sunt corpus*: & quod dixit Athanasius; *sicut corpus & anima vnus sunt homo*: quæ propositiones essent falsæ, si totum adderet aliquid supra partes: sicut hæc est falsæ, *homo est corpus*: quod si est vnum per compositionem, ergo in suo conceptu essentiali includit plures partes quæ sunt vnum per vnionem, id est, *indiuisum*: nam esse *vnium* est esse *indiuisum in se* (vt ostendo disputat. 4. metaph. sect. 2.) at esse *indiuisum* est esse vnum; ergo esse vnum est esse vnium, sed vnium essentialiter includit plures partes, & vnionem; ergo vnum essentialiter includit plures partes & vnionem, nec capio qua ratione aduersarij oppositum concipiant.

§. 11. Secundo motentur, quia materia, forma & vnio sunt adæquata causa compositi, at nihil est causa sui ipsius, ergo. Confirmatur, totum continet materiam, formam, & vnionem, sed illa res non se continet, ergo. Hoc argumentum difficile videtur ex comparatione causæ intrinsicæ cum extrinsecæ. Sed discrimen attende: causa extrinsecæ causat non communicando se ipsam formaliter, sed producendo aliquid adæquatè à se ipsa distinctum, sic duæ causæ actiue, vt Deus & homo simul sumpti, & copulatiue, sunt adæquata hominis causa actiua; at causa intrinsicæ causat totum, se ipsam illi formaliter communicando, & se includendo in effectu, quapropter vocatur *causa essentialis effectus*: & sic non potest simul sumi vtraque pars; nec copulatiue; quia sic necessariò resumitur causa in effectu. Sed vtraque sumi debet disunctim, siue diuisè: sic igitur distinguo maiorem; materia, forma, & vnio sunt adæquata causa compositi, sigillatim, & diuisiue sumpta, concedo maiorem; sunt causa simul, & copulatiue sumpta, negatur maior; quia sic non sunt causa compositi, sed ipsum compositum, vt etiam patet in aceruo lapidum, quem nullus distinguit ab omnibus partibus, omnes enim lapides aceruati, non sunt causa acerui, sed aceruus ipse, omnes autem lapides diuisim sumpti componunt aceruum.

§. 12. Dices, materia sola est causa partialis compositi, item & forma, ergo vtraque simul est causa adæquata. Distinguo consequens est causa adæquata subiectiua vnionis, illam intrinsicè recipiendo, & sub ista ratione est causa adæquata compositi, sicut Deus est causa efficiens illius, quia efficit vnionem, concedo consequentiam, nego. tamen de causa adæquata intrinsicè constituyente compositum. Totum enim non componitur ex causis adæquatis. Materia quidem & forma sunt compositi causa adæquata disunctim tamen, id est, præter illas nullam habet causam.

§. 13. Dices, causa partialis respicit totalem. Distinguo, causa extrinsecæ partialis respicit totalem, concedo: causa verò intrinsicæ partialis, non respicit totalem, sed aliam compartialem, & totum compositum, non vt causatum propriè, sed vt constitutum essentialiter per vtramque partem: quia causa intrinsicæ essentialiter est causa; in quantum pars, pars autem non potest esse causa adæquata, vtraque verò pars vt vnita iam non est pars, sed totum: ac proinde non possunt illud causare propriè, sed constituere, se intrinsicè communicando, & manendo essentialiter intra eius essentiam.

§. 14. Materia quidem, & forma sunt adæquatus conceptus compositi, non tamen causa adæquata,

quia causa dicit ordinem ad effectum distinctum. Nec contrarij difficultatem effugiunt, quia hoc illorum argumentum ipsos vrget: cum ex illorum opinione integritas pertineat ad compositum, tanquam pars. Confirmatur, coniunctum ex materia, forma, & vnione constar adæquatè ex illis omnibus, non tamen causatur adæquatè, itaque materia, forma, & vnio sunt conceptus adæquatus compositi, & in hoc sensu sunt causa adæquata, id est, adæquata essentia, at propriè non sunt causa adæquata, nec totalis, quia causa propriè est ad aliud: dicitur autem materia causa partialis, quia est pars compositi, quod componit simul cum alia, & sic respicit aliam compartem, & totum: non tamen causat totum, vt totum simul cum forma, & vnione, sed dicitur causare totum, quia causat aliam compartem, vt formam materialem, & vnionem. Sic totum habet causam materialem, quia habet materiam, quæ est subiectum formæ, sic autem causalitas vnus partis circa aliam tribuitur toti. Item materia & forma sunt causa totalis compositi, non quia simul vnitè causant compositum: non enim causant, sed constituunt: sed quia in illis clauditur adæquata causa: nam materia est causa formæ materialis, & forma est causa materiæ, & præter has non est alia causa in composito. Quod igitur est discrimen inter totum per se, per accidens, & aggregationem? Hoc aggregatum fit sine vera vnione, accidentale per accidentalem vnionem, totum verò per se, per substantialem vnionem.

Aristoteles verò, quando distinguit totum à partibus, intelligitur de partibus disunctim, non copulatè sumptis. Quando verò dicit, *his tria non esse sex*, vult, sex componi ex sex vnitatibus vnitis: non verò è duobus numeris ternariis, quia vt sic non vniuntur, sed sunt separari.

Immo verò existimo, compositum nec ratione distingui à partibus vnitis, quia implicat concipere cum fundamento in re compositum sine partibus vnitis, nec partes vnitas sine composito, & explicitè concipitur homo, cum concipitur corpus vnium animo, & corpus vnium animo, cum concipitur homo. Nam, si concipio corpus & animum vnira, ergo concipio duas partes simul positas per compositionem, quæ est vnio, ergo totam essentiam compositi, quæ nihil est præter compositionem, & materiam, quam denominat, & concipio vnium, quod probauit esse compositum. Item, cum concipio hominem, concipio eas duas partes, & vnionem, cum quibus secluso alio est totum: quia est principium discurrendi, ac sentiendi. Omnes denique rationes, quibus probatur, non distingui realiter totum à partibus, probant nec distingui ratione, sed solum vocibus, & grammatico discrimine, non philosophico.

Dices totum generari, & non generari partes vnitas, & fieri compositum, & non fieri partes vnitas. Respondeo, compositum, & partes vt vnitas fieri eodem modo; partes enim non fiunt simpliciter, sed fiunt vt vnitas, id est, fit vnio, à qua ipsæ dicuntur vnitas. Vnde fit compositum vt quod, compositio verò vt quo. Dicitur autem, & verè ita est, per eam actionem totum fieri, quia per actionem illam fit vnio, sicut fit album per dealbationem. Vnde non sunt audiendi, qui negant totum propriè non fieri, aiuntque fieri solum vnionem, quod & est cõtra communem Philosophorum, ac Theologorum sensum, & contra rationem, quia antea verè non erat totum, & per generationem vnionis verè est totum, ergo per aliam generationem verè fit totum. Confirmatur: Beata Virgo verè genuit

§. 15.

§. 16.

§. 17.

nuit Christum, quia attingit vnionem partium humanitatis iam subsistentium in Verbo, per quam vnionem fecit hominem, componendo per illam, vel simul ponendo vtramque partem.

§. 18. Rogas cur productio materiæ, aut formæ non dicatur productio totius, secus verò productio vnionis? Respondeo, quia illa actio est productio totius, quæ producit rationem formalem compositi, quia est vltima actio, quæ non potest esse, quin sit formaliter compositum: productio verò partium potest esse sine composito, sicut ille dicitur facere album, qui facit vnionem, quia per eam actionem ita fit album, vt repugnet non fieri. At per productionem albedinis præcisè non fit album, quia potest fieri separata à subiecto.

SECTIO II.

Vtrum compositum habeat aliquid præter materiam formam & vnionem?

§. 19. Vidimus compositum nec ratione distingui ab omnibus suis partibus vnitis. Videamus vtrū ista partes sint aliquid præter materiam formam & vnionem? Patet Gabriel Vazquez, rom. 1. in 3. part. disp. 19. num. 26. ait, ex forma substantiali derivari in materiam quoddam esse substantiale distinctum ab ipsa forma, item & à modo, per quem forma est in materia. Nam num. 26. dixerat formam accidentalem esse in subiecto per inhaesionem, ex qua nullus alius effectus derivatur præter album, quod nihil est præter albedinem inhaerentem subiecto, at præter inhaesionem, ait, ex forma substantiali derivari alium formalem effectum, qui est informatio seu actus formæ, & est actus materiæ seu illius receptio: hunc effectum derivari, probatur primò, quia materia non solum recipit animam, sicut paries albedinem, sed etiam verè dicitur viuere, & est principium operum vitalium: nam corpus diuerso modo concurrat ad vitales actiones, ac aqua ad calefaciendum: quod si solum reciperet animam, diceretur concurrere ad actiones vt *vehiculum*, vt dicitur de aqua respectu caloris, & sic sola anima sentiret, contra Aristotelem, secundo de anima cap. 4. text. 64. asserentem, animam non irasci, sicut nec texere. Secundo, anima, cum sit spiritalis, tribuit materiæ esse *corporis, viuientis, animalis*, &c. Tertiò, corpus dicitur habere vitam corruptibilem, at anima est incorruptibilis, ergo anima non est vita corporis. Quarto, homo ponitur in prædicamento ratione corporis, & non ratione spiritus quod esset falsum, si anima nihil à se distinctum in corpus derivaret. Hinc colligit discrimen inter vnum per se, & per accidens, quia ex subiecto & albedine non resultat tertius conceptus spectans ad prædicamentum, at ex forma substantiali & subiecto resultat.

§. 20. Ab hoc vltimo incipit impugnatione: vnum per se esse vnam vel plures substantias spectantes ad constitutionem alicuius rei, vt *angeli, hominis, & lapidis*. ostendo disput. 4. metaphysicæ & disp. 10. agens de substantia, & vnione substantiali, simpliciter & in 3. part. quest. 2. vnum autem per accidens esse vnam, aut plures res vnitas, accidentes, siue accedentes rei constitutæ in suo esse, vt *albedo*, quam iam supponit totam essentiam *Petri*, quia sicut accidens est accidens, ita eius vnitas est per accidens, & accidentalis, & sicut substantia est ens per se, ita eius vnitas est per se. Deinde falsum est, album esse albedinem inhaerentem subiecto, quia omnes

propositiones concretæ essent falsæ. Exempli gratia. *Petrus est albus*, non facit hunc sensum, *Petrus est albedo inhaerens subiecto*, ergo *album* in re-cto significat subiectum, & in obliquo connotat albedinem.

Deinde, rem esse album per albedinem vnitam, non verò inhaerentem, probatur: deus quantitatatem conferuari à Deo per creationem, & sic creatam vniri materiæ, illam denominaret *quantam*, & non haberet inhaesionem, ergo. Deinde vnio corporis, & animi est distincta ab inhaesione ipsius vnionis; ergo etiam vnio aliarum rerum. Probo antecedens, quia inhaesio vnionis terminatur ad vnionem ipsam, quia generatio, quæ est inhaesio, habet pro termino producto, vt *quo*, vnionem, at non terminatur ad se ipsam, ergo. Quo argumento ostendi disp. 5. vnionem ab actione distingui. Tandem illa est vnio, quæ coniungit duas res, & eas facit indiuisas, & facit vt vna communiceat alij suum formalem effectum, sed albedo est communicata Petro indiuisa ab eo, & cum denominat album, ergo ei vnitur, & cum eo facit vnum distinctum à singulis partibus, spectans ad prædicamentum qualitatis, vel directe vel reductiue, vt ostendo disp. 9. metaphysicæ disputans de iis quæ collocantur in prædicamento accidentis.)

Vnde sic argumentor; albedo per solam vnionem sui denominat *Petrum album*, ergo anima per solam vnionem sui denominat *corpus animatum*. Probo consequentiam, quia sicut albedo est ratio albi, ita anima est ratio animati, ergo sicut per solam vnionem albedinis redditur album, ita per solam vnionem animi redditur animatum. Confirmatur, in animato solum reperitur anima, corpus quod animatur, & animatio per quam animatur ab anima: hæc reperiuntur formaliter; efficienter autem reperiuntur ceteri modi causandi. Sed vnio est formaliter animatio, ergo per illam anima animatur. Consequentia patet, quia animare est formaliter per animationem. Antecedens probor; quia per te, & absolute animatio includit animam; quia est effectus formalis illius, sed effectus formalis est ille, qui vnit formam materiæ; ergo animatio est, quæ vnit formam materiæ. Probo minorem, quia effectus formalis est ipsa forma secundum suum esse communicata; nam efficiens facit aliquid distinctum ab ipso, at formale per suum proprium conceptum vnium præstat suos effectus. Itaque animatio dicit formalem animæ communicationem, & vnionem.

Denique pone in corpore animam illi vnitam, & tolle ceteros omnes conceptus, illud corpus erit animatum, ergo. Probo minorem, illud corpus habet in se denominationem ab anima, quia forma differt à materia, quod hæc vnitur non tribuendo formæ denominationem sui, illa verò tribuit suam denominationem, vt anima non dicitur corporata, corpus verò dicitur animatum. Præterea in illo effectu formali includitur anima. Anima igitur vnita se sola cum vnione absque alio modo reddit corpus animatum. Deinde corpus non viuunt per illum modum, sed per animam, quæ est principium vitaliter operandi per suas potèntias; vt autem viuat, quo eget nisi vita sibi vnita?

Ad fundamenta in §. 19. Ad primum responderetur, animam formaliter & vniri corpori, & illud denominare *viuentis*. Nam per te etiam in illo effectu formali includitur anima, sicut ergo tu ais, per animam & illum effectum viuere corpus, ita aio ego, per animam, & vnionem viuere. Porro rationem formalem viuendi non esse aliquid distinctum ab

§. 21.

§. 22.

§. 23.

§. 24.

ab anima est luce clarius. Nam vivere est formalis effectus vite, sed sola anima in homine est vita, ergo. Probat minor, quia sola anima est principium, quo homo operatur vitaliter per suas potentias. Deinde, si ille effectus est vita distincta ab anima, ergo ille vnitas denominat *viuens*, & non anima; ergo à vita vnita oritur ille effectus, ergo non requiritur præter vitam & eius vnionem.

§.25.

Ad probationem respondeo, parem esse rationem in sententia opposita, quia vel sola anima cum illo effectu formali concurrat, materia sustentante effectum illum: sic autem materia solum est vehiculum illius effectus, & se habet sicut aqua in calefactione, nisi quod à te hoc vehiculum oneratur alio effectu distincto ab anima, & vnione: vel materia aliquo modo concurrat actuè cum illo effectu, sic autem dico idem de materia instructa organis, & informata animo. Deinde, materię nullus philosophus adscripsit actiones vitales. Nec verò anima textit; quia *resurre*, & *irasci*, sunt actiones vitales, quæ essentialiter includunt actionem ab anima, & receptionem in materiam, & cum totus homo agat per animam, & patitur per corpus, ideo totus irascitur, & non partes. Quia verò anima sola agit & patitur actus spirituales, ideo ea sola intelligit, & quidem materia nihil agit in actiones, nisi eas recipere: at verò totum compositum aquæ calefacit per accidens, & contra insitam proprietatem: vim enim patitur per calorem; at totum compositum *homo*, verbi gratia, naturalissimè agit per animam, & patitur actus vitales per materiam: vt tu teneris fateri.

§.26.

Ad secundum respondeo, difficultatem esse communem vtrique, tu enim ais, animam formaliter includi in illo effectu formali: ergo etiam anima vt forma dat esse corporis. Deinde, ille effectus vt distinctus ab animo, & corpore est spiritualis, aut materialis. Spiritualis videret dicendus in sententia Patris Vazquez, opinantis vnionem esse spiritualem: sic autem recidis in difficultatem eandem. Si est materialis: ergo non oritur ab anima formaliter, sed efficienter: quia anima formaliter, & per inclusionem sui non constituit rem materialem, cum ipsa sit spiritualis; & sicut per te iste effectus corporeus datur formaliter ab anima, cur materia non dabitur formaliter ab eadem anima? Respondeo, materiã ex se habere esse corpus, ratione cuius omnia composita physica sunt corporea, à formis autem non accipit esse corpus, sed esse completum, & constituere hominem, & leonem. Formæ autem aliæ sunt corporeæ, à quibus materia non denominatur corpus, sed potius formæ sunt corporeæ à materia, à qua pendent, maximè in sententia ipsius P. Vazquez asserentis, animas perfectorum brutorum esse indiuisibiles, quæ præcisè erunt corporeæ, quia pendent à corpore. Dicitur autem homo *corporeus*, non verò *spiritualis*, quia *spiritualis* dicitur in suo conceptu carentiam partium, homo autem in suo conceptu non habet carentiam partium: quia carentia est negatiua, & æquiuale vniversalis: hæc enim est falsa propositio absolutè, *homo caret partibus*, & hæc vera, *homo habet partes*, sic autem est absolutè corporeus, spiritualis autem secundum animam.

§.27.

Ad tertium responderetur, corpus habere vitam corpoream, & corruptibilem, non quia eius vita in actu primo, & in se sit corporea, aut corruptibilis, sed quia illud animat & informat corruptibiliter, & vnione corporea. Sumitur ergo non in actu primo, sed in secundo vnionem, sicut per te etiam anima includitur in tuo isto effectu, & ta-

men vita est corruptibilis, anima autem incorruptibilis, quia vita corruptibilis sumitur concretè pro viuente, quod est corruptibile, quia licet anima sit incorruptibilis, informat tamen corruptibiliter.

§.28.

Ad quartum, patet ex ad tertium. Prædicamentum corporis ex æquo constituitur ex materia & ex forma, quia corpus est substantia completa, materia autem formaliter est corpus, anima verò etiam connotat corpus, quo etiam differt ab Angelo.

SECTIO III.

Vtrum vnio sit de essentia compositi, & causalitatis partium respectu totius?

§.29.

Vnionem esse de essentia compositi est luce clarius; quia compositum non potest concipi sine vnione, magis quàm album sine albedine; aut animatum sine anima: ergo sicut albedo est de essentia huius compositi, *album*, & anima, *animatum*: ita vnio est de essentia compositi. Antecedens patet, quia sicut *album*, est formalis effectus albedinis, & *animatum* animi: ita compositum est formalis effectus vnionis, quia est formalis effectus compositionis, à qua denominatur *compositum*: sed vnio est compositio: ergo compositum est formalis effectus vnionis. Confirmatur primò, compositum, & vnitum sunt formaliter idem, sed vnio est de essentia vniti: ergo & de essentia compositi. Confirmatur secundò, si vnio non est de essentia compositi: ergo est extra eius essentiam. Demus existere eam essentiam, quin existat vnio. Rogo quid sit illa essentia: si est sola anima & corpus: ergo nunc existit tota essentia Beati Petri, quia existunt eius anima & corpus: ergo nunc existit Petrus, quia essentia Petri cum sua substantia est Petrus, nec alio modo Petrus existit, quàm existente eius essentia subsistente.

§.30.

Si verò *Petrus* addit effectum illum formalem, quem Pater Gabriel adstruxit, demus illum existere sine vnione: ergo existeret Petrus sine vnione. Quod est ridiculum, quia Petrus in suo conceptu est essentialiter compositus, constat enim duabus partibus, quarum altera communicat alteri suum effectum formalem: ergo ad illum communicandum requiritur actualis communicatio: hæc autem est vnio, quia vniri & communicari idem sunt: ergo Petrus non potest existere sine vnione. Dices, *calum repugnare*. Contra primò, id vnde probatur: nam si vnio est conditio sine qua non, cur communicatio illo formali effectu non poterit vnio corrumpi, & ille manere? nam vnio tantum videtur requisita ad coniungendas partes, quæ sine vnione possunt esse coniunctæ vt agens & passum: immo ex natura rei non requiritur vnio, quia sicut agens operatur in subiecto sibi proximo sine vnione, cur forma penetrata cum materia non poterit sine vnione illi communicare suum formalem effectum?

§.31.

In aliis conditionibus percipio necessitatem permanendi: nisi enim applicatio permaneat, cessabit actio agentis; similiter nisi duret cognitio, cessabit ab amore voluntas, quia cessat representatio obiecti (si forte hæc est conditio, & non potius principium:) at manente propinquitate materię cum forma, quorsum requiritur alia vnio? Contra secundò, repugnet physicè casus, at conceptus Petri posset adæquatè cognosci sine ea vnione, sicut sine

sine vocatione, calore, & aliis accidentibus, sine quibus tamen non potest physicè existere. Quod etiam absonat essentia Petri, quæ includit duas partes, verbi gratia, corpus viuum per communicationem animi, ergo vnio non potest præscindi, à vita hominis: quia per vnionem deriuatur ille formalis effectus tanquam per formalem rationem communicandi. Denique de essentia Petri sunt duæ partes, non diuisæ, nec abstractæ ab vnione, sed vt vnitæ, quod à nullo philosopho negari, aut videri aut audiri, nisi à quodam recentiori: quem tamen arbitror in alio sensu loquutum.

§.32.

Eandem vnionem dicunt esse conditionem, sine qua non causabunt partes compositum, non tamen causalitatem ipsam. Mouentur, quia vnio est causalitas materię in formam, & sic est prior natura, quàm forma, causalitas autem formæ in compositum est posterior quàm ipsa forma, ergo causalitas formæ in compositum non est vnio. Vel ob hanc solum rationem tenentur negare vnionem esse causalitatem materię in formam. Ac primum maior propositio terminis implicatur: si vnio est ratio, per quam forma se communicat materia, & suum formalem effectum, quo pacto intelligitur prius quàm forma ipsa? An intelligitur agens se prius communicare effectui, quàm ipsum existat? Aut qui intelligitur communicatio formæ prius quàm sit? Hæc enim est bona causalitas, quia forma est, communicatur: hæc mala, quia forma communicatur, est: quia res prius est in se, quàm se det, & communicet aliis.

§.33.

Adhuc dupli via possunt euadere: prima distinguendo partiales vniones, sic autem materializatio, quæ est pars vnionis, est causalitas materię tam in formam, quàm in compositum: estque prior natura, quàm forma: informatio verò est causalitas formæ in compositum, & est posterior quàm ipsa forma. Secunda, negando causalitatem actualem esse priorem natura, quàm terminum, sed esse simul: sic autem materia simul causat formam, & compositum, quia compositum nulla ratione causatur à materia & forma nisi per vnionem, quæ vnio est simul ratione cum forma: effectus autem est posterior natura, quando est in genere causæ extrinsecæ: at non est necesse vt omnis effectus ex partibus essentialibus sit posterior illis, implicat enim: quia illas includit, vel est idem adæquatè cum illis. Vnio enim non potest esse prior composito, quia intellecta vnione partium intelligitur formalissimè compositum: immo, licet dicant informationem, & materializationem esse prius natura quàm formam, quia sunt causalitas materię in formam, adhuc vnio potest esse causalitas formæ in compositum, quia posita forma, & præintellecta vnione intelligitur compositum sine noua entitate, aut modo. Nec causalitas potest esse posterior quàm forma, quia forma causat compositum se vnendo materia, per quam vnionem pendet à materia: sic euadent: sed nescio, qua ratione capiant, informationem formæ in materiam esse priorem ipsa forma. Videretur ergo dicendum: necessariò, quod docui disput. 5. sect. 3. vnionem non esse causalitatem materię in formam: sed hanc prius natura existere, quàm vnitur.

§.34.

Vnionem non esse rationem formalem, quæ partes causant compositum, nulla potest ratione defendi. Nam ratio formalis causandi est ea, à qua causa denominatur actualiter causans, vt patet tum ex terminis, quia causa à causatione est formaliter causans: tum inductione, quia actio, & passio sunt rationes formales agendi, & patiendi,

quia per eas patimur, & agimus, sicut visio est ratio videndi, quia per eam videmus. Sed vnio est, à qua partes formaliter sunt actualiter causantes compositum, ergo vnio est ratio formalis per quam partes causant compositum. Probo minorem: partes causant compositum se mutuo communicando, & componendo compositum, quia pars vnitur alteri, & constituit per suam entitatem totum, manens intra illud: sed vnio est à qua formaliter partes se communicant, quia est earum vinculum, & communicatio, & est compositio, per quam simul ponuntur, & est per quod manent in toto, ergo vnio est ratio formalis, à qua partes actualiter sunt causantes compositum.

§.35.

Secundò, quia partes habent rationem causandi realiter ab ipsis distinctam, sed nulla potest esse præter vnionem, ergo. Maior est certa, quia anima separata non habet actualem causalitatem in hominem. Ergo causalitas distinguitur ab anima. Minor probatur, quia anima separata nihil deest, quo formaliter causet, præter vnionem. Quid enim habet anima in composito præter suam entitatem, & vnionem? Dices habere effectum formalem à se deriuatum. Bene: ille effectus est effectus; eius causa est forma, cur existente forma sine vnione non resultat ille effectus, nisi, quia ille resultat per communicationem, quia oritur in genere causæ formalis? Communicatio autem est vnio. Si autem forma se ipsa esset ratio formalis causandi, dum existeret, semper causaret actu, sicut agens semper causat actu, dum actio existit, & vnio tandiu vnit, quandiu durat.

SECTIO IV.

Possit ne compositum creatione produci?

§.36.

Inferitur ex dictis; compositum in ratione compositi creari non posse: quia compositum producit eadem actione, qua vnio (vt modo probauit.) Sed vnio generatione producit, & non creatione; quia fit cum dependentia à subiecto, ergo & compositum. Confirmatur, homo simpliciter generatur, tum quia frequens est sacre Pagina vsus, *Abraham genuit Israël*: & vniversa Philosophia, *sol & homo generant hominem*; tum quia alioquin non posset ab agente creato produci, quod nequit ex natura sua creatione aliquid efficere, sed vtraque hominis pars verè creatur. Ergo generatur in ratione compositi. Vnde confirmo, quod dixi sine sectionis primæ, à productione vnionis totum denominari productum, sicut homo denominatur genitus à sola generatione vnionis. Hinc magis impugnat opinio Patris Suarez opinantis, cælum verè, & propriè creati, contra quem egi supra disput. 4. lect. 2.

§.37.

Prima difficultas est contra hanc sententiam: quia cælum, & terra in scriptura creati dicuntur à Deo, & secundo Machab. 7. 28. cælum & terra dicuntur ex nihilo facta, id est, creata. Ratione probatur, quia totum compositum ex nihilo fit, quia, licet vnio fiat ex extremis, & vna pars ex alia, totum tamen ex nullo alio fit. Confirmatur, quia totum perfectè subsistit, ergo creatur, quia creatio est rei subsistentis.

§.38.

Sed scriptura testimonia non vrgent: quia creatio ibi latè sumitur pro effectione, quia idem homo, qui dicitur creatus, sepius dicitur genitus, ergo scriptura aliquando sumit creationem pro generatione. Quod ex secundo testimonio clarius apparat: ibi

ibi enim ab illa Machabæa Viragine omnia, quæ sub cælo sunt, ex nihilo dicuntur creata: sed accidentia ex nihilo non fiunt in rigore. Illis autem testimoniis intenditur, Deum sua virtute omnia creasse, & nihil esse, quin sit ab illo productum: *creari autem non semper in scriptura sumitur philosophico rigore. Probatur 1. ex Psalm. 50. 12. cor mundum crea in me Deus, id est, crea in me munditiam, & sanctitatem cordis. Secundo ex Ecclesiastici 7. ibid. non oderis laboriosa opera, & rusticationem creatam ab Alissimo. & cap. 17. 6. creavit illis scientiam spiritus, id est, eis infudit cognitionem intellectualem. Quæ & rusticatio (quæ est scientia colendi agros) non propriè creatur, sed propriè generatur. Esai. 45. 6. formans lucem, & creans tenebras, faciens pacem, & creans malum. Item composita creantur ratione materiæ, homo autem ratione materiæ, & formæ.*

§. 39.

Ad rationem, negatur antecedens: quia totum compositum fit per eam actionem, per quam fit vnio, quæ fit ex materia & forma, per quam totum generatur vt quod. Ad confirmationem negatur consequentia, licet enim omnis terminus creationis sit subsistens, non tamen omne subsistens est terminus creationis, nisi simplex sit: compositum autem, quia compositionem includit, ab illius generatione dicitur *genitum*, alioquin etiam compositum per accidens creatur. Ratio à priori, quia compositum denominatur *productum* ab vnione terminante generationem, & non subsistit per vnionem, sed per partes: at res subsistens simplex, sicut se ipsa est terminus, & se ipsa est subsistens: sic subsistens simplex est terminus creationis.

§. 40.

Hinc oritur secunda difficultas: quia diximus, materiam primam verè, & propriè creari; at materia prima est composita, cuius partes vniuntur per vnionem, quæ generatur ergo à generatione huius vnionis materia erit generata. Vergetur exemplo hominis. Cuius vtraque pars creatur, ratione tamen vnionis homo generatur; ergo idem erit de materia prima: ergo materia est generabilis, & corruptibilis.

§. 41.

Hoc argumentum multos malè vexauit: P. Vazquez 1. p. disp. 174. num. 2. i. affirmat, materiam vere, & propriè creari, & ibidem negat creari id, quod fit vel ex subiecto, vel ex principio constituyente. Vellem ipse solueret argumentum. Omissis variis solutionibus, hæc differentia est inter continuum, & compositum essentialiter: quod de huius essentia est ipsa vnio, vt in homine, equo, &c. at continuatio non est de essentia rei continuæ. Verbi gratia. Vnio partium materiæ non est de essentia materiæ, quæ *continua* denominatur, neque vnio partium aquæ de essentia aquæ, sicut de essentia hominis est vnio. Quod inde probatur: quia quando quis coniungit duas partes aquæ, aut materiæ, non generat materiam, neque aquam, neque eas producit, sed continuat; nec vidit, aut audiuit vnium, qui asserat produci nouam materiam, aut aquam per continuationem, nec per diuisionem corrumpi: sed, si puncta continuatiua aut continuatio esset de essentia materiæ, aut aquæ, toties generaretur, & corrumpere materiam, quoties de nouo continuatur, aut abiungitur, vt contingit in homine, quando animus vnitur, aut separatur; ergo continuatio non est de essentia rei continuæ, verbi gratia, materiæ, aut aquæ. Confirmatur, quia partes sunt continuæ, sed continuatio nec diuisio non sunt de essentia partis, ergo continuatio non est de essentia continui.

Sed obiicitur primo: quia pars materiæ, & materia essentialiter est diuisibilis, quo differt res materialis à spirituali, ergo continuatio est de essentia partis. Nego consequentiam, quia pars essentialiter est continua, id est continuabilis, quia respicit aliam partem, cui continuetur, sed per continuationem ab vtraque distinctam, sicut materia est vnibilis essentialiter formæ, at verò vnio neque est de essentia materiæ, neque formæ. Ratio est, quia *continuum* dicitur vnium per continuationem: vniuntur autem partes, sicut partes essentielles hominis corpus & animus sunt vnita vnione essentiali. Differt autem res materialis à spirituali, quia spiritualis non habet compositionem, quia caret partibus, & sic non petit illis vniri: at materialis constat partibus, quarum singula petunt vniri aliis. Ratione huius petitionis, quæ vna pars connotat alias, dicitur *essentialiter vnibilis*, id est, est fundamentum petens vnionem à se distinctam, per quam fit vnita, & continua. Sicut anima est essentialiter vnibilis corpori, sed per vnionem distinctam ab ipsa.

§. 42.

Obiicitur secundo: nulla pars etiam diuinitus potest esse sine continuatione, quia continuum est diuisibile in infinitum, ergo de essentia partis est continuatio. Sed nulla est consequentia, quia homo non potest existere sine aliquo modo ab illo distincto, & tamen modus non est de essentia hominis. Non posse vniam partem esse sine alia non prouenit, quia continuatio fit de essentia partis, hoc enim affirmat nullus, sed ex infinitate partium proportionalium, quas quodlibet continuum admittit. Equidem est de essentia partis connotare aliam, cui continuetur, sicut est de essentia materiæ primæ connotare formam, cui vniatur, & ex Thomistarum opinione materia prima nec diuinitus potest esse absque aliqua vnione ad aliquam formam, cum tamen nulla vnio sit de essentia materiæ. Confirmatur aperte, quia si pars petit continuationem cum alia, ergo distinguitur realiter à continuatione, quia nihil se ipsum petit: de quo latè disp. 15.

§. 43.

Igitur tota essentia materiæ consistit in partibus, continuatio autem non est de intrinseco conceptu illius, sicut neque est de partis essentia, quod clariùs patet in opinione constituyente continuum ex solis punctis. Pone lineam trium punctorum: tria puncta sunt tota essentia illius materiæ: tres autem illorum vniones sunt extra essentiam materiæ: quod idem est in partibus proportionalibus: in illis enim solis consistit essentia materiæ, non verò in earum vnionibus. Interueniunt igitur in materia duæ actiones, altera terminata ad partem, ad continuationem altera, hæc vltima essentialiter est generatio, quia educit vnionem ex potentia partium, illamque generat. Quare totum integrale, siue continuum in ratione compositi, vt includit pro termino formali continuationem, verè generatur, vt argumentum in principio demonstrat, negatur tamen materiam generari, aut corrumpi: quia partes nec generantur, nec corrumpuntur, in quibus essentia materiæ adæquatè consistit. Iraque continua materia materialiter sumpta non generatur, sed creatur, quia sic supponit pro partibus: at in ratione continui, & compositi generatur, quia reduplicat vnionem.

§. 44.

Inquiri potest, an de potentia Dei absoluta possit compositum eregatione produci? Videtur P. Vazquez supra negare, quia creatio est productio entis ex nihilo: compositum autem fit ex partibus.

§. 45.

Est

§. 46.

Est cum distinctione loquendum. Qui affirmant, vnionem non posse etiam diuinitus creari, parti negatiuæ necessariò adhaerebunt, quia compositum dicitur productum formaliter per productionem vnionis, vt patet in homine, qui propter solam generationem vnionis dicitur genitus: sed in ea sententia vnio non potest esse creata, ergo neque compositum. Qui verò aiunt, vnionem posse creari, consequenter affirmabunt, posse creari compositum: quia compositum denominatur *productum* à productione vnionis, sed vnio potest creari, ergo & compositum. Confirmatur, creetur vnio hominis, necessariò totus homo creatur, quia omnes actiones in eo repertæ sunt creationes, à qua ergo actione denominabitur genitus, cum nullam terminet generationem? Quin affirmo, etiam si vtraque pars generaretur, dummodo crearetur vnio, totum creatur in ratione totius, sicut modo generatur homo, quia eius vnio generatur, licet corpus, & animus creentur.

§. 47.

Ad rationem responderetur, totum in ratione totius in eo casu ex nihilo fieri, quia productio vnionis, eam produceret ex nihilo, at verò ex partibus propriè non fit totum, sed constat, quod creationi non obest, dummodo productio vnionis sit ex nihilo, id est, sine concursu causæ intrinsecæ, vt patet in materia prima, quæ, quamuis constet partibus, creatur. Sed quam sequemur partem? Nunc in affirmatiuam inclinor, quia disp. 12. sect. 3. probabo, vnionem posse creari. Immo, cum Pater Suarez asserat callos vnica actione creatiua productos, consequenter dicit eos in ratione compositi fuisse creatos.

SECTIO V.

Vtrum in viuentibus maneat idem compositum post, & ante accreationem, & diminutionem?

§. 48.

Præmitto ex lib. de generatione & corruptione, viuentia per nutritionem nouas partes acquirere, & deperdere per diminutionem; nec esse partem vllam, etiam quas *spermatikas* vocant; huius mutationis expertem. Compositum dupliciter accipitur. Primo, pro coniuncto tū ex partibus, tum ex compositione, sic autem manifestum, pro varietate cuiusvis partis, aut vnionis totum variari. Secundo, pro partibus in recto, & compositione in obliquo: frequenter enim subiectum significatur in recto, & in obliquo forma: sic pro varietate vnionis non variatur compositum, quia manent partes, quæ sunt materia illius compositionis, vt mutata sola albedine non mutatur album.

§. 49.

Mutata autem materia, aut forma, compositum necessariò mutatur, quia mutatur, quod significatur in recto, itaque puer non est adæquatè idem secum iam viro, quia vir addit plures partes, quibus puer carebat: & homo pinguis non est idem adæquatè secum macro, eandem ob causam. Hoc est discrimen inter hominem & cætera viuentia, quod hæc mutantur secundum materiam, formam, & vnionem; homo autem secundum materiam, & vnionem, dicitur autem semper idem viuens: homo quidem quia semper habet eandem animam; cætera viuentia, quia retinent aliquid partium, quas primo accepere, licet continuo alterentur, non videntur omnes periisse secundum se totas. Quod si omnes mutantur secundum se totas, dicitur semper idem viuens, quia moraliter censetur idem, continetur *Philosophia Petr. Hurt. de Mendozæ.*

nuatione, quia non omnes partes simul acquiruntur, ac deperduntur sed paulatim. Quæ propter partem de nouo acquisita afficitur figura, & cæteris accidentibus similibus accidentium partium perditur. Sic Darius dicitur semper idem flumen, quia aqua paulatim sibi succedunt.

§. 50.

Aristoteles dixit perire compositum secundum partes materiales: non verò secundum formales. Dicunt aliqui, quia forma non perit, licet abscedat materia. Sed non placent, quia illud esset verum in solo homine, & plurimum in viuentibus perfectis: placet ergo S. Thomas exponens de partibus indiuiduis, quas amittit viuens, etiam homo in materia; non de specificis, quas Aristoteles vocat *formales*. In resurrectione quidem vniciquem reddet Deus multas partes materiæ eiusdem, quam antea habuit, & fortasse omnes materiæ partes, quas tunc habebimus, fuerunt nostræ diuersis temporibus. Hoc vnum scio, prouidendum tunc à Deo vniciquem, ita vt asserat cum Iob, & iterum circumdabor pelle mea. & alibi, & in carne mea videbo Deum Saluatorem meum, quem visurus sum ego ipse, & nō alius.

§. 51.

Rogas, quam sit forma compositi? animus nec an vnio? Respondeo, formam compositi in ratione compositi esse vnionem, materiam verò, vtramque partem. At verò, si pars parti comparatur, animus est forma, quia vnitur materiæ, illi communicans suam denominationem: est enim forma compositi duplex, altera est vnio, quæ comparata extremis, est illorum forma: altera est anima, verbi gratia, quæ comparata materiæ est forma illius. Absolutè autem vna est forma in composito: tum quia comparatio fit inter ipsas partes, quarum vna est materia, & altera est forma, tum quia vnio non tam est forma, quam informatio, & materializatio; estque exercitium materiæ, & formæ, vt tales sunt, & sicut actio, & agens non sunt duo agentia, ita nec forma, & informatio sunt duæ formæ, sed vna forma in actu secundo informans, & vna materia materializans.

SECTIO VI.

De subiecto accidentium materialium.

SUBSECTIO I.

Vtrum quantitas recipiatur in totum compositum?

§. 52.

Affirmat Sanctus Thomas 1. p. q. 76. art. 6. & q. de spiritualibus creaturis, art. 3. ad 18. & alibi, Magnus Albertus, Dur. Capr. Caiet. & alij relati à P. Suarez 1. metaphysi. disp. 14. sect. 3. num. 6. quæ in partem vniuersa fere Thom. iurauit Schola, nouissimè autem P. Rubius 1. de generat. c. 4. tract. 3. q. 7. num. 17. & P. Vazquez tom. 2. in 3. part. disput. 129. num. 30. Fundamentum sumitur ab Aristotele asserente, in composito corrupto nullum sensibile ex præcedentibus manere, hoc autem fieri non posset, nisi accidentia essent in toto composito; ergo. Sed nec maior est vera, experimur enim eadem accidentia in genito, & corrupto, vt probabo disp. 1. de Generat. vbi patebit Aristotelem loqui de sensibili, vt quod substantiali, non verò accidentali: nec minor est vera, quia licet in sola materia reperirentur, perire possent, quia pendunt à forma tamquam à fine, ad quem disponunt, & tamquam ab actiuo principio.

§. 53.

Hic aduerte circulum, quo circumagitur aliqui

T ex

ex his authoribus, aiunt enim in presenti, accidentia recipi in utramque partem compositi, quia percipiuntur in utraque parte compositi: at verò agentes de accidentibus aiunt, perire, quia recipiuntur in composito, ut patet ex disput. 1. de Generatione. Itaque pereunt, quia recipiuntur, & recipiuntur, quia pereunt.

§. 54. Secundò mouentur; quia materia prima est pura potentia, ergo nullum habet actum. Tertiò, quia materia prima existentiam mutuatur à forma, ergo non potest quantitatem recipere. Has duas rationes satis refelli supra, ostendendo existentiam, actumque materia. Sed esto, id totum mutuetur à forma, cur non poterit accepta iam existentia quantitatem recipere? præsertim cum recipiat formam substantialem, & partialiter quantitatem, nihil impediens eiusdem potentialitate, contra quod rationes factæ aequè procedunt.

§. 55. Quartò, quia ex materia & forma fit vnum per se, at ex materia, & quantitate vnum per accidens; sed prius est vnum per se, quam per accidens; ergo materia prius vnitur formæ quam quantitati, ergo quantitas non recipitur in sola materia. Mala est hæc secunda consequentia: argumentum enim summum probat, materiam prius naturam vniri formæ, quam quantitati: non verò quantitatem inesse formæ, & in hac sententia est S. Thom. supra illo art. 6. ibi autem illi nec venit in mentem, neque ipse vllum fecit verbum de hac opinione, quam illi imponunt eius discipuli.

§. 56. Argumentum tamen, & S. Thomam sic expono, compositum per se, prius, id est, principaliter esse, vel prius in ordine intentionis, non verò in executione; quia quantitas materiam disponit ad formam, ut agens naturale prius intendit substantialem generationem, quam accidentalem, & tamen prius natura exequitur accidentalem, quia finis intenditur prius, & posterius producit. Immo S. Tho. supra docet, quantitatem secundum aliquam rationem esse priorem formæ substantiali. Et quævis dem. à S. Thomam afferri, prius in executione esse formam substantialem, quam accidentalem: vnde colligunt ex eo præcisè loco à S. Tho. constitui accidentia in toto composito? Nam materia rectè potest formas in se sola recipere suo ordine, ut accipit vbiicationem, relationes. Immo pro me afferam S. Thomam. In quaestione autem de spiritualibus creaturis art. 3. ad 18. est expressè in hoc sensu, immo & à nobis est, quia distinctio partium est in sola materia, & non in animo rationali, quam ait S. Tho. intelligi post formam.

§. 57. Quinto, quia accidentia sunt proprietates totius compositi, ergo in eo recipiuntur. Sed sufficit, ut in materia recipiantur, & in toto ratione illius: sicut homo dicitur *eger*, licet solis manibus sit ægris. Sicque Aristotelem multi intelligunt, nempe accidentia esse in toto ut *quod*, in materia verò ut *quo*, ut ait Durand.

§. 58. Oppositæ sententiæ, scilicet, in sola materia recipi quantitatem, semper assensu. Est Philopponi, Auerois, Simplicij, quam tribuit Aristoteli, & Platoni; & aliorum, quos refert P. Suarez supra num. 10. & sequitur, nu. 43. estque inter recentiores communior, quam tuerentur P. Conimbricenses 1. de Generat. cap. 4. q. 4. art. 1. conclus. 3. & 4. est expressè S. Thom. in 1. dist. 8. q. 5. art. 2. ad 4. ait animam non posse subici quibusdam accidentibus *vi albo*, & *nigro*, vbi autem adducitur initio huius sectionis, tantum probat materiam prius vniri formæ substantiali, quam accidentali, & quævis quantitatem, & alia accidentia à quibus ait

materiam indiuiduari, constituit in sola materia: at in 1. p. q. 77. art. 5. potentias materiales vitales constituit in utraque parte compositi.

§. 59. Posset probari primò, quia, si quantitas recipitur in materia & forma, ergo non possunt inuicem penetrari, sicut non penetrantur duæ partes materia. Secundò, quia eadem accidentia manent in genito, & corrupto: ergo recipiuntur in sola materia; quia, si in forma reciperentur, ea perirent: quia accidentia non migrant de subiecto in subiectum.

§. 60. Prima ratio nihil probat, quia duo corpora, quæ habent eandem numero partem quantitatis, non sunt impenetrabilia inter se, sed cum alio corpore habente aliam quantitatem: quia impenetratio per se primò est inter partes quantitatis inter se, quam ob causam duæ partes materia sunt impenetrabiles, quia habent duas partes quantitatis. Secunda non vrget, negatur consequentia, & prima diuisio: ad secundam respondetur, accidentia tunc non migratur de subiecto ad æquatum in adæquatum, quod vult adagium illud, nullum autem esset inconueniens, quod tunc subiecta in adæquata mutarent. Ratio, ob quam non perirent est, quia pereunte forma succedit alia eiusdem virtutis ad sustentanda accidentia, ut, cum perit vna causa efficiens, non perit effectus, si adsit alia potentia eum causare: cum tamen essentialior sit dependentia ab efficienti, quam à materiali. Quod argumentum ad hominem est contra Thomistas asserentes materiam primam, licet pèdeat à forma, non perire pereunte forma, quia succedit alia prioris vices supplens. De hac controuersia de interitu aut conseruatione accidentium in compositorum ruina longè differo disput. 1. de gener. sect. 5. illuc adi. hic autem satis sit rem indicare.

§. 61. Probat ergo primò: quia quantitas non recipitur in animo rationali, ergo neque in aliis formis. Consequentia negari non potest, quia omnes rationes, quæ contra materiam in aliis compositis afferuntur, æqualem vim habent in homine, tum quia, si semel admittitur in materia sufficiens virtus ad quantitatis receptionem, quorsum in aliis compositis multiplicanda erunt subiecta? Antecedens autem non probabo communi ratione, quia accidens materiale nequit inesse subiecto spirituali, video enim nonnullos in presenti hac uti ratione, at in libris de anima admittunt sensationes materiales in animo recipi rationali, quam quaestionem illuc reiicio. Probat igitur antecedens, quia nulla forma potest ex natura sua inherere subiecto; ex quo & ex ipsa non resultat formalis effectus, ea enim ratione forma ordinatur ad subiectum, neque hæc propositio indiget probatione: quia otiosè natura talem formam dirigeret ad illud subiectum: quia eo præcisè quod sit incapax effectus formalis, est ineptum tali formæ. Quorsum enim intellectio posset ex natura rei lapidi vniri? Aut quantitas Angelo? Ratio à priori: quia natura subiectis dat formas, ut per illas constituantur in actu secundo, quem ex sua natura petunt, & formæ hunc habent finem, ut visio reddere videntem, & albedo album, sed ex animo rationali, & quantitate non potest resultare effectus formalis illius: ergo quæritas non inheret animo. Probat minor, quia animus rationalis nõ potest esse quantus, quantum enim est corpus cum alio corpore impenetrabile: vel quantum est habens partem extra partem, extensumque in ordine ad locum, vel ad se. Sed animus neque est corpus, neque habet partes, quas oportet extendi: ergo non est quantus.

Dices

§. 62. Dices primo, animum non extendi, extendi tamen totum compositum. Contra, quia totus homo extenditur ratione solius materia; ergo & est quantum ratione illius: ergo in sola illa recipitur quantitas, quæ solutio colligitur ex S. Tho. in primum sententiarum supra adducto, qui accidentia in eo subiecto collocat, quod illis indiget vel ad agendum, vel ad alios fines.

§. 63. Dices secundo actionem non inesse ei, quod denominat, & speciem impressam aeri inesse, cui non communicat suum formalem effectum, nec tamen otiosè ponitur in aere, qui sic speciatum speciem producit in oculo. Ad primam obiectionem respondeo, duplicem esse denominationem actionis, aliam extrinsecam, quæ est agens, ad quam non requiritur inherencia intrinseca formæ cum subiecto denominato: aliam intrinsecam, quæ est patiens, quam semper communicat per intrinsecam inherenciam, itaque actio nulli subiecto inheret, cui non communicet effectum suum formalem intrinsecum, extrinsecum autem comunicat principio extrinseco: ut visio intrinsecè denominat potentiam videntem, extrinsecè autem colorem visum: ergo in nullo subiecto ponitur incapax effectus formalis, quem intrinsecè dat actio. Ad secundam responderetur, speciem impressam communicare aeri suum formalem effectum, scilicet, posse producere sensationem, quia aer speciatum, licet non produceret speciem in pupilla, ipse cum oculis produceret visionem. Neque enim effectus formalis speciei est, habere formaliter præfens obiectum, sed virtualiter, id est, habere virtutem præfentandi obiectum cum potentia concursu, quem effectum aeri communicat.

§. 64. Dices tertio sensationem recipi in materiam primam, cui non communicat suum formalem effectum, qui est *sensire*: ergo & quantitas potest esse in animo sine communicatione formalis effectus, qui est *extendi*. Non possunt hoc argumento uti, qui constituunt potentias sentientes accidentarias, & in solis illis actus vitales; quos tunc materia valde remotè reciperet. Deinde totus effectus formalis qualitatis comunicatur corpori: quia ille non est *sensire*, sed habere imaginem obiecti: corpus autem bene potest esse affectum imagine: sentire autem includit formaliter *agere*: quod materia non habet. Quantitas autem non potest animum extendere; ergo nec in illo esse.

§. 65. Ex homine autem rectè arguitur ad corpora cetera; quia materia æqualis virtutis est in omnibus ad quantitatis receptionem: nec hæc plus exigit virtutis in subiecto hominis quam equi. Quod fatentur omnes. Nonnulli tamen forte non multum consequentes: quia relationem causæ constituunt in sola causa, quando est separabilis loco ab effectu: quando autem est inseparabilis eam constituunt in effectu & causa simul: cum vtrobique sit eadem in causa ad recipiendum virtus: ergo idem erit in receptione quantitatis. Dicentur modos relationis esse diuersos, vnumque ab vna, alterum à duabus causis pendere. Contra: etiam modus vnionis quantitatis est diuersus; & in homine à solo corpore, in equo à corpore & anima pendere. Vide disput. 5. §. 144.

§. 66. Secundo, probatur hæc opinio: quia quantitas est dispositio in materia antecedens formam: ergo præsupponitur ad formam introductionem; ergo in illo priori non intelligitur in forma, sed in sola materia; ergo materia habet virtutem sufficientem ad receptionem quantitatis. Probat igitur primum antecedens: quia agens materiale non potest agere nisi

Philosophia Petr. Hurt. de Mendocza.

in subiecto quanto, & extenso, vim autem primæ consequentiæ probabo subiectione secunda, cum ostendam accidentia in sola recipi materia, & non in quantitate.

§. 67. Dices, quantitatem esse priorem natura quam forma in genere dispositiuo, at in materiali esse posteriorem. Sed disput. 8. ostendam, implicare huiusmodi mutam dependentiam. Deinde, quia quantitas disponit ad formam in genere causæ materialis, ergo in eodem genere non potest esse posterior quam forma. Video responderi posse quantitatem non esse propriè subiectum formæ, sed aliquid ad illud pertinens, at formam esse verè subiectum quantitatis, ac proinde non esse causalitatem mutam in eodem genere propriè. Item quantitatem præcedere in materia, & forma corrupti toto tempore ante instans generationis, in quo instanti recipitur quantitas in forma geniti, ut calor conseruatur ab vno agente, donec producatur ignis, quo instanti conseruatur à forma ignis.

§. 68. Sed non potest eodem instanti quantitas esse dispositio antecedens, & pendere à forma: quia iam reciditur in mutam dependentiam: neque est ad rem exemplum de calore: quia vltima dispositio in eodem instanti, in quo disponit ad formam, non pendet à forma geniti, sed ab alio agente: at verò tempore subsequenti pendet à tali forma, quia tunc non est dispositio antecedens, sed comitans, vel subsequens, neque est inconueniens eam tunc à forma produci, quod si in illo instanti generationis à nulla forma pendet quantitas, quia non pendet à forma corrupti, vel à forma geniti, ergo à sola materia dependet. Si autem toto tempore sequenti accidens sit dispositio antecedens, nõ poterit à forma conseruari in eo gradu, in quo est dispositio: mutua enim causalitas est omnino fugienda.

§. 69. Tertium argumentum est, quia per te materia prima causat materialiter quantitatem, ergo in sola materia recipitur, & non in forma: quia materia est causa sufficiens ad illum effectum, sicut est sufficiens ad causandam formam substantialem.

§. 70. Dices materiam sufficere ad causandam formam substantialem: quia hæc non indiget ut suum subiectum subsistat, quia ipsa complet totius subsistentiam: at verò accidens indiget subsistentia in suo subiecto, quia ipsum accidens est inherens, & quo plus habet forma inherentiæ, eo plus subsistentiæ in subiecto requirit. Verum materiam habere subsistentiam supra probaui. Deinde illa distinctio est sine fundamento: quia ad recipiendam substantiam maior subsistentia requiritur, quam ad accidens, quia ad nobiliorem effectum nobilior requiritur causa, nulla enim substantia recipitur in accidente, quamuis alia accidentia recipiantur. Deinde in materia recipiuntur millemodi, ut generatio substantialis, motus localis, & vbiatio, immò in ipsa quantitate recipiuntur modi, qui sunt magis inherentes, quam ipsa quæritas, ergo chymaricum est hoc laribulum. Adde, quantitatem esse affectam non formæ, sed materia, cui est coæua. Item formæ materiales extenduntur ad extensionem materia, sicut extenduntur accidentia, ergo sicut quantitas ad extendenda accidentia nõ recipitur in illis, ita neque in forma, cui ergo muneris formæ inheret? Tandem, quantitas nullum effectum formale potest habere in forma. Si enim est dispositio materia, in materia debet esse: si est, ut extendat materiam, fit in illa: forma autem diuisibilis extendetur ad extensionem materia, in qua est, ergo nulli rei est necessaria in forma eius receptio.

SVBSECTIO II.

Vtrum qualitates recipiantur in quantitate?

§. 71.

Affirmat Sanctus Thomas 3. p. q. 77. art. 2. Durandus, 1. disp. 8. 2. part. q. 4. P. Suarez 1. metaphysicæ, disput. 14. lect. 4. & tom. 3. 3. p. disput. 56. lect. 3. Primum fundamentum sumitur ex Eucharistia; ubi accidentia inhaerent quantitati: quæ sola subsistit, alioquin, & miracula essent multiplicanda, nec posset explicari qualitarum productio, & corruptio in Eucharistia. Secundò, quia quantitas comes est materiæ, eamque inuadit ad receptionem, ergo erit immediatum subiectum accidentium. Tertio, quia vnum accidens potest esse subiectum alterius, vt potentia vitales sunt subiectum actuum vitalium. Item quantitas recipit plures modos, vibrationem, motum, & figuram, ergo etiam accidentia.

§. 72.

Potest responderi ad primum, omnia accidentia in Eucharistia subsistere, neque inutiliter multiplicari miracula. Hinc enim nullum sumitur fundamentum. Quia de miraculis philosophandum est consequenter ad cuiusque opinionem; non enim est philosophandum cum timore multiplicandi miracula, sed agendum prius de rerum physica natura, & attributis: quibus explicatis, consequenter erunt miracula admitenda, vel neganda. Qui enim vnum efficit, efficiet omnia ad illud mysterium necessaria. Productio accidentium explicanda erit, vel quia agens creatum concurrat ad eorundem creationem instrumentaliter, vel ad agentis naturalis præsentiam accidentia creari, & annihilari immediatè à solo Deo, eo temporis instanti, & dispositione, quo ex natura rei essent generanda, & corrupenda, si inhaerent substantiæ, vt Deus materiam reproducit, cum ex natura rei erat nutritio facienda in stomacho Sacerdotis, quia statuit Deus in hoc mysterio partes agere naturalis agentis, quod egregiè dixit Gab. in 4. dist. 12. q. 1. art. 2. idem est de existentia qualitarum in loco, & aliis, quæ Deus præstat ad occultandum hoc mysterium.

§. 73.

Ad secundum, quantitatem inuadere materiam ad receptionem, materiam extendendo, non tamen cum illa simul recipiendo accidentia, vt patet in forma substantiali: Ad tertium, primò negari potest antecedens: instantia de potentiis nihil vrger, probabitur enim disput. 4. de anima, potentias vitales non distingui à substantia. Secundò, omisso antecedenti, negatur consequentia: quia potentia vitalis per se primò ordinatur ad agendum immanenter, & consequenter ad patiendum, quantitas autem non ordinatur ad patiendum, sed ad extendendum: neque in Aristotele reperitur, quantitatem esse susceptiuam accidentium, sed tantum eam esse rationem physici diuisionis. Modos autem non solum recipit quantitas, sed quodcumque accidens, vnde sicut hinc non inferitur omne accidens esse alterius subiectum, sic nec quantitatem. Ratio est, quia modus non distinguitur realiter absolutè à re, cuius est modus; sed est eius perfectio, secus qualitas, & quantitas.

§. 74.

Arguunt quarto: ignis in se calorem producit, in ligno autem non per se, sed per suum calorem quo vtitur vt causa proximè calefacienti lignum; ergo & materia per quantitatem excipit accidentia. Miror eos non inuoluisse, ergo per albedinem excipit accidentia: tam est efficax argumentum. Calorem vim habere producendi calorem, experimento docemur; & cum sit causa vniuoca, illi deberet

concurfus: at vt albedo non est productiua dulcoris, ita nec quantitas exceptiua qualitarum; ac propterea non est subiectum quo ipsarum.

§. 75.

Oppositam sententiam sequuntur Capr. 1. distinctione 3. q. 3. art. 2. ad secundum Scoti, opinans in materia esse vnam potentiam ad quantitatem, aliam verò distinctam ad qualitatem, in qua potentia, & non in quantitate Capreolus subicit qualitates, Greg. 2. dist. 12. q. 2. art. 2. Nomin. apud P. Suarez tom. 3. 3. p. disput. 56. lect. 3. eam sequuntur quorquor negant, quantitatem à re quanta distingui, iuxta quos accidentia sunt in sola materia. Marfilius verò 4. quæstione 9. art. 2. licet admitit distinctionem quantitatis à materia, negat tamen quantitati qualitates inesse. In hanc sententiam primum impellor, quia quantitatis munus est materiam disponere, & extendere ad impenetrabilitatem, & ad actionem materialis agentis, ergo eius munus non est qualitates recipere. Patet consequentia, quia sine tali receptione exercet primum munus: vt patet respectu formæ substantialis, ad quam disponit, & eam non recipit.

§. 76.

Confirmatur: qualitates primæ disponunt ad formam substantialem, & sunt causa secundarum qualitarum: & tamen secundæ non recipiuntur in primis. Cur ergo omnes recipientur in quantitate? Dices, omnes qualitates esse *quantas*, & *extensas*, ac in qualitatibus non est aliquis effectus; qui ab vna proueniat aliis. Contra: quia nulla qualitas est *quanta* propriè loquendo, quia *quantum* prouenit à quantitate tamquam à forma, & in tua sententia quantitas non est forma qualitatis, ergo qualitas non est propriè *quanta*: est autem qualitas *extensa* ad extensionem subiecti, quia diuersæ partes qualitatis recipiuntur in diuersis materiæ partibus: quæ materiæ partes, cum sint in locis distinctis propter suam impenetrabilitatem, secum trahunt qualitates ad eadem loca, & diuisione partium materiæ diuiduntur etiam qualitates: quia vnaquæque pars materiæ secum trahit suam qualitatem. Sic ait Sanctus Thomas, formas diuidi ad diuisionem sui subiecti, sicut in opposita sententia qualitates diuiderentur, & extenderentur ad diuisionem, & extensionem quantitatis, in qua essent. Sicut nunc diuiduntur, & extenduntur ad extensionem, & diuisionem materiæ, in qua sunt.

§. 77.

Secundo: dispositio debet esse in eodem subiecto, quod disponit ad formam, & in quo est ipsa forma: nam si non inest subiecto, quod disponit, quo pacto illud disponit, cum eius dispositio sit per informationem? Quod si subiectum formæ non afficitur dispositione, illa dispositio, qua in re deseruit formæ? Si enim est in vno subiecto, & dispositio in alio, quid præstat realis dispositio? Sed qualitates sunt dispositiones materiæ recipientis formam, & non quantitatis, ergo sunt in sola materia; & non quantitate.

§. 78.

Dices primo, materiam disponi, vt quod, quia recipit quantitatem, quæ est subiectum quo. Contra, tum quia quantitas non disponitur, vt quo, quia neque vt quo recipit formam substantialem; ergo nec recipit qualitates, vt quo: tum quia disput. 8. probabo, causam remotam, verè non esse causam: præsertim causam materialem. Vnde inferitur, materiam neque esse causam: neque subiectum qualitarum, nisi eas immediatè recipiat, idque clarius patebit ex lib. de anima disput. 4. vbi ponetur actus sentiendi in appetitu, quia vna potentia realiter distincta non potest moueri per actus alterius, nisi eos in se recipiat. Vnde qui hæc ratione ibi mouentur, & in præsentia quæstione nobis

§. 79.

nobis aduersantur, sibi contradicunt parum consequentes. Dices secundo speciem impressam in aere recipi, quem non disponit ad visionem. Respondeo primum, speciem non disponere ad recipiendam, sed ad agendam sensationem. Secundò responderetur, dispositionem recipi in subiecto, quod disponitur, sicut species in oculo. Nec enim refugio nunc posse dispositionem esse aliquando extra subiectum, quod disponit, sed subiectum necessariò habere dispositionem, ac proinde qualitates inesse materiæ immediatè, quod si illi insunt, illi soli insunt, vt de quantitate probaui.

§. 80.

Dices tertio, actum intellectus esse dispositionem ad actum voluntatis, cum tamen cognitio non sit in voluntate. Respondeo primum, volitionem, & cognitionem esse immediatè in anima, vel ob hanc solam rationem. Secundò sint in potentiis diuersis, intellectio non disponit ad volitionem, quia dispositio non potest esse perfectior forma, ad quam disponit.

§. 81.

Dices quarto, actum meritorium esse dispositionem ad Gratiam, & esse in subiecto diuerso. Contra, cum quia Gratiæ & actus sint immediatè in animo, tum quia actus non est dispositio physica, sed moralis. De quo ago in materia de iustificatione.

§. 82.

Dices quintò, peccatum esse in voluntate, & esse dispositionem ad expellendam Gratiam ex animo. Contra, quia ea ratione pono peccatum in substantia animæ. Deinde illa expulsio est mouendo voluntatem Dei ad displicentiam; & qui displicet sibi in peccatore, mouetur ad auferendam Gratiam: at verò dispositio qualitarum est physica, ac propterea debet esse physice in subiecto disposito.

§. 83.

Rogas, cur quantitas non recipiat qualitates, & ipsæ qualitates producant alias? Respondeo, qualitates dari formis, vt disponant subiecta ad generationem substantialem, quod præstare non possunt nisi producendo alias qualitates, quantitas autem disponit, & extendit materiam, quin recipiat illas qualitates.

DISPUTATIO VII.

De Natura.

EXPLICIT adhuc essentiam compositi naturalis in ordine ad se; explananda nunc in ordine ad motum.

SECTIO I.

Natura significatio, & essentia.

§. 1.

Primò, Sumitur *natura*, pro *Deo*, natura naturans, id est, parturiens omnia: sic mundus dicitur opus naturæ & intelligentiæ. Sumitur etiam pro principio alicuius rei, ac dimiditur in vniuersalem, quæ est Deus, & in particularem, quæ sunt entia creata, & *natura naturata* vocantur, id est, ex alia natura nata.

Secundò sumitur pro cuiusque rei quidditate & essentia, sic diffinitio dicitur *oratio explicans naturam rei*.

Tertio, pro vniuersitate rerum creaturarum, sic dicitur *miraculum*, quod excedit naturæ vires, id est, rerum omnium infra Deum existentium.

Quarto, pro causis naturalibus: sic dicimus, *Philosophia Petr. Hurt. de Mendocæ.*

naturam nihil frustra moliri, & naturam agere quod potest optimum, & secundum infra propensionem.

Quintò: pro cuiusque rei temperatura, sic flegmata, & melancholiam, dicimus esse naturam melancholici, & flegmatici.

Sextò: pro cuiusque rei generatione: est enim natura *nascentia*, siue *nasitura*: siue *ratio nascenti*, ex qua significatione origenem traxit hoc nomen.

Septimò ad significationem primi principij intrinseci motus. Quæ, si propriè sumatur, adstringitur ad materiam, & formam substantialem: à quibus compositum dicitur *ens naturale*; & quia natura dicitur ordinem ad motum, vocatur etiam *ens mobile*. Estque hæc tam stricta significatio, vt substantiæ materiæ experies, atque compleat, nec natura dicatur, neque ens naturale, adeo, vt solus philosophus sit philosophus *naturalis*, id est, naturam indagans: metaphysicus autem dicitur *transnaturalis*, quia agit de rebus ultra naturam, id enim *metaphysica sonat*. Videantur sanctus Thomas 3. p. quæstione 2. art. 1. & nostri Conimbricenses hic quæst. 1. art. 1. & P. Suarez 1. metaphysicæ disp. 15. lect. 11. num. 4.

§. 2.

Naturale dicitur totidem modis, quot natura. Præsertim ait Aristoteles motum ignis sursum esse naturalem, id est, iuxta naturam ignis: ac verò *supernaturale* simpliciter dicitur, quod est supra vires rerum omnium creaturarum, pro quibus diximus naturam sumi tertio modo. Adde etiam, requirere, vt sit supra totam naturam possibilem, non videntem Deum viribus propriis.

§. 3.

Aduertendum obiter; rectè posse substantiam esse supernaturalem, & esse naturam, si illi est connaturale propriis viribus videre Deum, vt Deus naturam habet; estque supernaturalis substantia, quia viribus propriis se videt: cui connaturales sunt omnes processiones diuinæ. Si autem produceretur aliqua substantia, cui esset connaturalis visio beata, esset quidem supernaturalis, quia propriis viribus videret Deum. Dices, illam fore naturam: ergo non est supra omnem naturam: ergo non est supernaturalis. Distinguo primum consequens, non est supra omnem naturam non videntem Deum viribus propriis, nego consequentiam; concedo autem de natura in tota latitudine sumpta: inde nego secundam consequentiam, quia *ens supernaturale* semper non dicitur comparatione omnium naturarum, sed earum tantum, quibus non est connaturale videre Deum, & ea ratione angelus non est ens supernaturale simpliciter, quia non est supra omnem naturam impotentem viribus propriis videre Deum. Hæc obserua in 1. p. q. 12. vbi queritur sitne possibilis substantia, cui connaturalis sit visio beata? Hæc neutram partem statuo, sed terminos explano, ne æquiuocatione hallucinemini. Natura autem communius vsurpatur, pro essentia cuiusque substantiæ vt obseruat P. Suarez. Ego vero cum Aristotele more physico loquar, naturam vsurpans pro materia, & forma substantiali.

§. 4.

Diffinit autem naturam Aristoteles. *Natura est principium, & causa, vt id moueatur, & quiescat, in quo primo, & per se, & non per accidens inest*: quam definitionem vide apud Patres Conimbricenses hoc lib. cap. 1. q. 2. Ad cuius explicationem aduerte, ad rationem naturæ requiri vt sit causa motus; per quod excluditur priuatio. Quæ licet est principij motus, non tamen causæ; autem, in quo est, est particularior differentia, qua principium, & causa motus restringitur vt sit intrinseca rei, quæ mouet: nam Deus est etiam causa mei motus, extrinseca tamen non intrinseca. Quapropter alegatur

à naturæ conceptu, ly autem per se primo, est ad excludenda accidentia, quæ, licet sint in mobili, sunt per accidens, & non per se primò. Itaque quatuor requiruntur ex parte naturæ. Primum, vt sit vera causa motus. Secundum, vt sit causa intrinseca rei, quæ mouetur per talem motum, vnde forma non sortitur rationem naturæ, vt est causa motus in alio, sed vt est causa motus in suo composito. Tertio requiritur, vt sit in composito per se primò, & non per accidens, quo excluduntur omnia à ratione naturæ.

§. 5. Quarto, vt sit de essentiali compositione rei, in qua est: quia primò & per se inesse, est esse de conceptu quidditatiui rei, qui vocatur primus. Inesse autem significat existentiam in aliquo tertio: nulla enim res inest sibi. Itaque debet esse partialis conceptus quidditatis rei, quod hoc capite expressit Aristoteles. *Natura aut subiectum est, aut subiecto inest, id est, natura, aut est materia, aut forma; quo excluduntur à ratione naturæ composita, quæ non sunt naturæ, sed entia naturalia, vt iis verbis expressit Aristoteles hoc lib. 2. cap. 1. text. 12. id autem quod ex his id est, materia, & forma, est compositum, natura quidem non est, sed est & constat natura, et homo.*

§. 6. Quo excluduntur à ratione naturæ angeli; quorum essentia non constat è duobus conceptibus partialibus realiter distinctis, licet enim componantur per se ex natura, & supposito, tamen illa compositio non est essentialis, neque potest angelus dici habere compositionem essentialem realem, ac proinde nihil illi inest per se primò, natura enim angelica non est de essentia angeli, sed tota essentia. Excluditur etiam corpus simplex completum (si forte possibile est) eadem omnino ob causam, ob quam Angeli. Dices: tale corpus futurum principium motus naturalis: ergo esset à natura. Distinguo antecedens, motus naturalis formaliter negatur: quia sic dicitur à natura: conceditur autem de motu naturali, vt distinguitur à supernaturali; est item naturalis, materialiter, id est, cui similes motus à natura procedunt: & negatur consequentia, sicut materialis, vt procedit à Deo, non est naturalis, nisi vt aliquo modo à mea natura causatur. Excluditur etiam totum compositum, quia non tam natura, quam ens naturale dicitur ab Aristotele hoc lib. 2. c. 2. text. 22. excluditur etiam suppositum, quod non est pars quidditatis.

§. 7. Rogas: cur non sit compositum natura completa; vt est substantia completa: & quemadmodum ex duabus partialibus substantiis componitur alia completa; cur ex duabus naturis partialibus non componitur natura completa? Præsto est discrimen ex vtriusque definitione. Substantia est ens per se: & multo melius composita sunt entia per se quam partes. Natura autem dicit ordinem partis ad totum: quia debet per se primò inesse in aliquo composito: hic autem ordo entis incompleti essentialiter repugnat enti composito ex materia & forma: quia est essentialiter completum; id est, completam habet essentiam. Naturæ igitur conceptus est partialis: substantiæ autem abstrahitur à partiali & totali.

§. 8. Præterea sufficit ad rationem naturæ esse principium in aliquo genere, non verò in omni, quia id non exigit definitio: sicut neque esse causam omnium, sed sufficit alicuius. Vnde refutata manent plures obiectiones, quæ hic solent opponi: at necessarium est, vt sit principium motus & quietis, id est, retentionis seu possessionis termini acquisiti per motum, quod conuenit omni naturæ saltem in motu, & quiete locali, nam omne corpus cieri

potest, & quiescere: nullum enim sibi vindicat necessariò perpetuam lationem, aut quietem perpetuam, saltem ratione partium diuersarum. Neque anima rationalis est excludenda à ratione naturæ, cum in illam quadrat integra definitio naturæ. Dices, naturam esse determinatam ad vnum, id est, non esse liberam: non verò animus: ergo animus non est natura. Distinguo maiorem: natura rationalis est determinata ad vnum in operationibus voluntatis, nego: irrationalis, concedo maiorem.

Obiicis primò ex Scoto in 2. dist. 18. quæst. vnica, principium motus debere esse intrinsecum, sed principium actiuum non est intrinsecum: ergo hoc excluditur à ratione naturæ. Nego maiorem: quia forma, quæ in composito efficit motus, tam intrinseca est composito, quam materia: principium actiuum, vt actiuum, non est intrinsecum motui ipsi, sicut est materia; at intrinsecum est composito, quod mouetur.

Obiicis secundò, tunc naturaliter aliquid moueri, quando mouetur, vt est apud moueri, sed hoc fit per principium passiuum: ergo. Nego maiorem: quia per actiuum se mouent res vt debent: quando verò ab extrinseco mouentur, non mouentur vt ipsa petunt moueri modo naturali, nisi illis detur perfectio debita ex inclinatione naturæ. Vnde lib. de celo ostendam, motum illi non esse naturalem: de principio passiuo est alia difficultas.

Obiicis tertio, non esse de ratione naturæ esse principium quietis; quia cæli sunt ens naturale, nec possunt quiescere: ergo. Probat minor: quia cæli perpetua latione cidentur. Nego maiorem: cæli enim sunt principium quietis in motu alterationis: item quies erit illis connaturalis: quia esse in loco absque motu tam est illis connaturale, quam moueri: ac propterea amoto extrinseco motore tam connaturaliter quiescent, quam nunc mouentur.

Obiicis quarto, formam non esse principium generationis sui, & tamen comparatione formæ est naturalis generatio: ergo non est necesse naturam esse principium motus. Distinguo minorem: est naturalis, id est, consentanea siue connaturalis, concedo minorem; est naturalis, id est à natura, nego: sic autem est naturalis comparatione materiæ; quæ & forma sunt natura vt quod; vni autem vt quo; quia est id per quod materia & forma naturalizant.

SECTIO II.

Vtrum materia prima sit propriè natura?

Materia primam esse verè, ac propriè naturam vniuersæ fere testantur. Scholæ S. Thomas 2. physic. text. 2. & 10. & 21. & cum eo eius sectatores; Scotus in 2. distinct. 18. quæst. vnica. §. contra primum, vbi ait naturam esse solum principium passiuum motus. P. Conimbric. 2. physic. c. 1. q. 1. art. 2. & q. 3. art. 1. & 2. & P. Suarez 1. metaph. disput. 15. sect. 1. num. 8. quam expressit Aristoteles text. 5. *Natura (inquiens) aut subiectum est, aut subiecto inest, & text. 10. Natura sic dicitur primò cuiusque subiecta materies eorum, quæ motus in se mutationis, principium habent: alio verò modo ipsa forma, & species, & alibi passim.* Ratione probatur: quia tota definitio naturæ conuenit materiæ primæ, nam est per se primò in composito: item est principium, & causa vt compositum moueatur, quia est causa materialis motus, quam esse veram causam nemò

§. 9.

§. 10.

§. 11.

§. 12.

§. 13.

Sectio III. Quæ ratio principij motus sit de essentia naturæ? 223

§. 14.

ibit inficias. Quid ei deest ad rationem naturæ?

Pater Bellomontanus tom. 1. in 1. 2. disp. 25. n. 20. secutus paucos; quorum meminere P. Conimbricenses hoc lib. 2. c. 1. q. 3. art. 1. opinatur, materiam primam non esse propriè naturam, sed metaphoricè, solùmque principium actiuum motus esse propriè naturam. Mouetur primo ex 5. metaph. cap. 4. vbi asserit Aristoteles, omnem substantiam dici metaphoricè naturam propter similitudinem cum forma; quia est substantia. *Ex dictis itaque prima, & quæ propriè dicitur natura, & substantia eorum, quæ in se ipsis, vt ipsa sunt motus principium habent. Materia enim, eo quod huius est susceptiva, dicitur natura.*

§. 15.

Patres Conimb. q. 1. art. 2. docent, Aristotelem hoc testimonio tradidisse, naturam esse analogam comparatam materiæ & formæ: vnde non colligitur negatam materiæ proprietatem naturæ: sicut accidenti non negatur proprietas entis, tametsi est analogum comparatione substantiæ. Quæ expositio confirmari potest ex eodem Aristotele 2. physic. c. 1. text. 12. asserente de forma, *atque natura magis hæc est, quam materies: vnumquodque enim tuum magis dicitur, cum est actu, quam cum potentia.* Vbi enim admittit formam magis esse naturam, quam materiæ, admittit materiam esse naturam, licet minus precipuam, & ex eius ratione patet: quia ibi sumit naturam, vt ex illa resultat compositum (quod legenti constabit) & ex modo constituendi compositum infert modum naturæ. Quia ergo formam constituit actualitate; materiam verò potentialitate, ideo formam ait magis esse naturam, quia sua actualitate magis determinat essentiam, sed materia prima verè, & propriè est de essentia compositi, ergo & natura illius. Hic est scopus eius cap. 4. ex lib. 5. metaphysic. vbi omnem substantiam vocat Aristoteles naturam metaphoricè, quia, sicut forma determinat rei essentiam, ita quæuis substantia determinat essentiam cuiusque rei, & de materia prima non dixit eam esse metaphoricè naturam, sed eo quod huius susceptiua dicitur, id est, quia est subiectum recipiens formam, & cum illa constituens compositum, ideo est natura: quia in ratione potentia ordinatur ad actum vt ad finem, vt cum illo constituit compositum. Quod pater ex reduplicatione Aristotelis, *in ipsis, vt ipsa sunt, id est, est causa, vt homo, c. g. moueatur in quantum homo, materia verò non est causa vt moueatur in quantum homo, nisi vt informatur anima.* Itaque probo P. Conimbricentium explicationem, qua parte docet materiam, & formam esse inæqualiter naturam, de analogia verò non disputo. Aliam expositionem videat qui voluerit in S. Thomam. lect. 5. videretur enim minus apta.

§. 16.

Secundo mouetur ex definitione naturæ: nam apud Aristotelem idem est esse principium motus, ac esse causam efficientem: sic enim hanc definit cap. 3. huius libri. Confirmatur: Aristoteles hoc c. 1. assignat discrimen inter motum artis, & naturalem: quod naturalis est intrinsecum principium efficiens, secus verò artificialis: at principium passiuum est artificialium moruum. Tertio mouetur, quia si motus esset naturalis à materia, perpetua quies esset illi violenta.

§. 17.

Ad secundum responderetur, apud Aristotelem esse idem primum principium motus, & causam actiuam: quam per primum principium definit (vt patebit disput. 9. sect. 1.) naturam verò non definit per primum, sed per principium motus, abstrahens à primo & non primo, vt complecteretur principium passiuum, & actiuum.

§. 18.

Ad confirmationem responderetur, discrimen esse

clarum, & verum: nam artificialis motus non fit à subiecto connaturali, sed ab extrinseco. Motus verò naturalis fit à subiecto ipso, quod se mouet ab in se virtute actiua. Item aduertere materiam esse principium passiuum naturale moruum, quos efficit forma, sub qua est. Nam (vt ex Aristotele diximus) habet rationem naturæ in ordine ad formam. Cum igitur ars non oriatur à forma, sed ab extrinseco, ideo materia, vt subest tali formæ, non est principium naturale illius, sed violentum, aut præternaturale. Sic motus ignis deorsum simpliciter est violentus, quia materia illi reluctatur per accidentia ignea, & hoc discrimen assignat Aristoteles ibi inter ea, quæ fiunt ex natura, aut vi, aut arte. Video, materiæ secundum se nihil esse violentum, ex qua parte rectè aiunt P. Conimbricenses omnes motus esse secundum quid naturales, non tamen simpliciter. Quia respectandum est totum compositum, non verò materia sola.

Ad tertium responderetur, quietem, si sumatur pro carentia totius motus, fore non violentam materiæ, sed contra eius naturam, quæ petit esse sub forma substantiali, & accidentali. Si verò sumatur pro perseverantia in termino acquisito, vt hic sumitur, quies illi non foret contra naturam. Nam ille terminus est aliqua forma materiæ connaturalis, vt si esset perpetuo sub forma ignis in concavo lunæ. Ne ergo deferatur opinio communis, sine aliis fundamentis.

§. 19.

SECTIO III.

Quæ ratio principij motus sit de essentia naturæ?

PRÆ oculis sunt habenda, quæ disp. 6. logica sect. 5. dixi, conceptum quidditatiuum esse primum, propriumque conceptum rei; reliquos verò conceptus, etiam si non realiter distinguantur ab essentia, non esse quidditatiuos. Sic conceptus misericordie non est quidditatiuus Deo, sed attributum. Aliqui tamen volunt, omnes conceptus, qui realiter non distinguuntur ab essentia, esse quidditatiuos. Hoc modo certum est esse de essentia naturæ, vt sit principium motus localis: & omnium moruum quos vivibus naturæ agere, aut pati potest corpus, quod ex tali natura componitur, iuxta inclinationem suæ naturæ.

§. 20.

De primo genere conceptus dico primò: de essentia formæ substantialis essentialiter est principium actiuum omnium proprietatum compositi. Est enim prima radix, & origo illarum. Quod tam certum est, quam est certum, nullum esse compositum substantiale, quod non habeat aliquem motum sibi proprium ortum à propria forma. Hoc voluit Aristoteles hoc lib. 2. c. 2. cum dixit, carnem, & ossa non posse definiti, nisi in ordine ad motum.

§. 21.

Dico secundò: de essentia materiæ primæ est esse naturam, quia materia prima essentialiter est principium passiuum formarum substantialium, sed hoc est esse naturam: ergo. Probat minor, quia hoc est esse principium motus eius, in quo per se primò inest.

§. 22.

Dico tertio: non esse de essentia naturæ in communi, esse principium alicuius motus in particulari. Probat aperte, quia natura in communi sufficienter intelligitur esse principium motus in communi: ergo ad illius conceptum non requiritur motus in particulari. Confirmatur. Sicut de conceptu animalis non est esse rationale, aut irrationale,

§. 23.

sed praescinditur ab utroque; ita principium motus ut sic non includit formaliter hoc, aut illud principium motus. Dices: omnis forma in particulari est principium motus localis, ergo de essentia formae ut sic est esse principium motus localis. Distinguo consequens, ergo omnis forma in ratione naturae ut sic, est principium motus localis, nego consequentiam; materialiter ratione illius differentiae, concedo. Nam totus conceptus formalis naturae concipitur si concipiatur in ratione principij alteratiui, vel alius.

§. 24. Dico quartò: rectè potest concipi inadæquate aliqua natura in particulari, v. g. essentia animae concipitur in particulari, si illam concipiamus ut principium discurrendi: item possumus concipere formam ignis ut principium calefaciendi, quin concipiatur ut principium motus localis.

§. 25. Ex dictis collige, discursum esse motum naturalem, quia, licet sit spiritalis, procedit tamen à natura, viribus illius; at verò actus Fidei, & Charitatis sunt supernaturales, quia non sunt viribus naturae, sed per potentiam obedientialem, & supernaturalem virtutem. Motus ignis deorsum & alij violenti non sunt absolute naturales, quia sunt contra naturam rei, quae mouetur: tamen, quia materia prima est principium passiuum illorum, sunt naturales secundum quid: sic dispositiones corrumpentes vnionem formae praecedentis sunt violentae simpliciter, quia illis compositum per formam resistit, ut aqua calori; at generatio formae est simpliciter connaturalis, quia in instanti, quo fit, non est alia forma nisi geniti, cui genito connaturalis est ea actio, & omnes dispositiones, quae prauiere.

§. 26. Mitto quaestiones de rebus arte factis, quia nostro instituto inutiles, & alienae. Multis de rebus possunt videri Conimbricenses quas ego lubens omitto, quia me vrgent grauius difficultates. Principium actiuum rei arte factae est extra subiectum quod mouetur: de quo in libris de anima: de violento differui in disputationibus de voluntatio.

DISPUTATIO VIII.

De causis in commune.

AVF, quae dicenda sunt, tibi excidant à memoria; sunt enim cardines, quibus voluit melior, ac maior pars machinae rotius philosophiae naturalis, & diuinae.

SECTIO I.

Causam definitio.

§. 1. NVllibi Aristoteles definiuit causam in communi. Patres Conimbricenses, hic. c. 7. quaestione 1. art. 1. aiunt; *Causa est id, à quo aliquid per se pendet.* Quam definitionem omnino approbat P. Suarez, 1. metaph. disp. 12. sect. 2. n. 6. ipse enim n. 3. sic eam definiuit, *Causa est principium per se influens esse in aliud*, quia illud propriè ab alio dependet, quod habet suum esse ab alio, aliquo modo fluens. Haec vltima definitio aridet omnino; quia ly *principium* ponitur loco generis immediatè, vltima enim ratio, quia causa conuenit cum aliis rebus, est ratio principij: ly *influit* excludit priuationem, & caetera principia, à quibus, licet principia proce-

dant, non tamen fluunt: ly *per se* excludit causas per accidens: *influit* verò signat dare esse cum dependentia à principio causante. Haec definitio recidit in Tullianam definitionem, libris enim de Fato ait Cicero. *Causa est, quae officit id, cuius est causa*, vbi officere late sumitur pro *influere*.

In rebus creatis accusari non potest definitio, quia quidquid creatum est, dependet à suis causis. E diuinis duo communiter argumenta sumuntur. Primum ex mysterio Incarnationis, quia humanitas pendet specialiter à Verbo, & non causatur specialiter à Verbo, quia nullus effectus causatur specialiter ab aliqua persona diuina, sed omnes sunt toti Trinitati communes: ergo dependere, & causari non sunt idem. Respondéo primo, humanitatem, & naturas creatas non pendere à priori à suppositis, ut probabo, disp. 11. metaph. Secundò (esto) dependeat, pèdet tamen praecise ut à termino terminante vnionem eum ipsa humanitate. At haec dependentia specialis est Verbi, quod solum & non tota Trinitas hypostaticè vnitur humanitati, per quam vnionem, quia compositio est, pendet Christus, ut Christus, à Verbo, non tamquam totum à parte, pars enim, cum denotet imperfectionem, reicienda est à Verbo, sed tamquam totum à principio intrinseco. Causalitas autem effectiua, & vltimi finis est toti Trinitati communis, non verò ea, quae formaliter in hypostatica vnione consistit.

Secunda difficultas (quae non leuis est) est de Trinitate desumpta, quia Pater verè influit esse in Filium: Filius autè & Pater in Spiritum sanctum, nec tamen Pater est causa Filij, neque vterque Spiritus sancti: ergo alia est assignanda definitio causae. Minor certa est apud Latinos: maior patet, qui enim maior influxus esse potest, quam vera generatio, & productio, qua principium totum suum esse communicat aliis?

Responderi solet primò, de ratione causae esse, ut influat in aliud, id est, in terminum habentem naturam distinctam à natura principij: hoc enim significat aliud. Filius autem non est aliud à Patre, sed alius. Confirmatur, in productionibus per se primò intenditur terminus formalis, qui communicatur, hic verò in diuinis est ipsa natura, quae non producit, sed communicatur, personalitas verò tantum requiritur ad distinctionem producentis à producto.

Sed contra: quia in diuinis processionibus, licet non procedat aliud in natura, procedit tamè aliud suppositum: cur ergo id non sufficiat ad verum influxum, praesertim cum non obstante identitate naturae, verè, & propriè producatur aliud suppositum? Non video huius consequentiae vim: *Formalis terminus non producit, neque suus à Patre, ergo Pater non influit in Filium*; sicut haec non habet vim: *Formalis terminus neque generat, neque generatur, ergo nec Pater generat, nec Filius generatur.* Confirmatio autem pro nobis est, terminus enim formalis productus ut quo simpliciter generatur, is enim est relatio producta, id est, Filiatio, totalis autem terminus simpliciter est genitus, qui terminus est Filij, à quibus terminis denominationes sumuntur actionum, ut homo dicitur genitus ratione vnionis, quae est terminus genitus ut quo, licet animus non generetur, ita licet natura diuina, quae est terminus formalis communicatus, non generetur, generatur Filius, ergo Pater influit in illum, quia generare est influxus. Tandem si identitas naturae non officit distinctioni termini producti à principio producente, neque verè generationi, aut productioni; cur officit influxui?

Dicunt

§. 2.

§. 3.

§. 4.

§. 5.

§. 6. Dicunt aliqui hoc nomen, *causa*, impositum esse ad significandum quadruplex genus causae efficientis, materialis, finalis, & formalis; quae versantur inter terminos habentes essentias specie, aut numero distinctas: hoc autè nomen, *Principium*, vsurpatum pro principio ex quo sequitur aliquid abstractum ab habente essentiam distinctam, aut non distinctam à producente. Contra: si loquamur de Philosophis, qui sola ratione duce, definiuerunt causam, & principium ut sic; illi tam principio quam causae respondere voluerunt terminum distinctam naturam: nec enim priuatio est principium sui ipsius, sed forma; cuius naturae opponitur priuatiue: cetera verò principia sunt etiam ad naturam aliam: sunt enim *qua nec ex sese, sed omnia ex ipsis sunt.* Ergo Philosophi non discriminarunt principium & causam per terminum distinctum supposito solum, aut naturam & supposito simul: sed quod omnis causa influit physicè in terminum; non verò principium omne; ut priuatio.

§. 7. Si autem loquamur de Theologis; contra omnes est hoc argumentum: Considera, te disputare cum negante hoc mysterium non alia ratione nisi quia omne principium est ad terminum naturae distinctae; & pro se afferente communè Philosophis definitionem principij; & obicitente tuos Theologos errasse in ipsa significatione vocis, quia ea uti debuerunt ut est à Philosophis accepta: quid illum vgeres; sic igitur argumentor: Ratio principij est ad aliud non minus quam ratio causae: sed per te in diuinis est ratio principij physicè agentis, ergo & ratio causae: ergo vel sunt duae naturae diuinae; vel nulla persona est principium aliud. Maior probatur, tum ex definitione principiorum, tum inductione omnis principij creati; tum tertio, quia etiam in diuinis colligimus realem distinctionem principij à termino ex communis ratione principij physicè agentis. Et quia P. Suarez ita sentit de ratione principij; asseruit posse aliquid esse physicè causam sui ipsius. Est ergo opus rationem reddere. Nec sufficit discrimen in sola vsurpatione vocis: ea enim vel habet reale discrimen in significatis obiectis: vel non habet. Si primum; eam querimus: cur sit *causa* appellanda quae dat naturam distinctam, *principium* autem quod dat solum suppositum; aut cur vtrumque non compelletur eadem voce?

§. 8. Responderi potest secundò, Patrem non agere per actionem distinctam ab ipso, & termino, sed generationem actiuam formaliter esse Patrem, & Filium passiuam; at ibi non est actio distincta, quia non est influxus, & sic nec est influere: in rebus autem creatis est influxus, quia & actio distincta, & sic est influere.

§. 9. Sed neque hoc placet, quia in diuinis est vera productio, & terminus verè productus, sicut ergo illa denominat *Patrem generantem*, & *Filium genitum*, cur non denominabit *Patrem influentem*, & *Filium fluentem*? Item quia ipsamet actiones creatae verè fluunt à suis principiis, & non per alias actiones, ergo ratio influendi non consistit in distinctione actionis. Item si per impossibile, aut possibile animus rationalis sine creatione distincta apprehendatur à Deo procedens, quis neget tunc apprehendi verum influxum, & Deum fore illius causam?

§. 10. Ad solutionem duo praemitto: primum ex prima parte in materia de Trinitate personas diuinas formaliter constitui relationibus: has autem formaliter esse origines, id est, productiones actiuas

aut passiuas. Itaque persona Patris formaliter constituitur per actiuam, & actiualem generationem, Filius autem per generationem passiuam. Quam sententiam nonnulli negant, ut Pater Vazquez ibi tom. 2. disp. 158. cap. 4. & 5. est tamen longe probabilior. Quam sequuntur B. Bonauentura, & Pater Molina ibi, quaest. 40. art. 2. Vnde inferitur manifestè, Patrem non posse concipi sine connotatione ad actiualem existentiam Filij, neque posse esse illo priorem natura, quia totus conceptus personae Patris est actu generare Filium: ita ut virtus generatiua nec ratione possit ab actuali generatione distingui, quasi actus primus à secundo. Qua propter eadem omnino necessitate, & subsistendi consequentia sunt Pater, & Filius. Vel dicendum, non distingui in diuinis posse producere & produci ab actuali producere, & produci, nunc enim abstracto ab ea quaestione, vtrum paternitas sit generatio actiua? Vel vtrum Filiatio sit, qua Filius generatur & Pater generat? mihi enim sufficit Patrem, & Filium non concipi prius potentes generare, & generari actu; & quamuis tunc non concipitur formaliter spiratio, at simul concipiuntur ut spirantes actu, & spiratiui, quando concipiuntur referri ad Spiritum Sanctum.

Obicitis: Pater & Filius sunt priores ratione quam Spiritus sanctus: ergo erunt natura priores: ergo & causa. Distinguo antecedens, sunt ratione priores sub conceptu Patris & Filij praecise considerato, do antecedens: quia intellectus & eius operatio potest concipi voluntate non concepta: sunt ratione priores sub conceptu spiratoris, aut spiratiui quam sit spiritus sanctus; nego antecedens. Itaque Paternitas & Filiatio permittuntur à me esse ratione priores quam spiratio. At spiratio non est ratione prior Spiritu sancto: quia Patrem & Filium esse spirantem, & spiratum; idem est ratione ac esse spirantem actu: & sicut spirans actu non est ratione prior termino spirato; ita nec esse spirantem, aut spiratum. Hinc nego consequentiam; quia prioritas naturae non solum est in conceptu causae materialiter; sed etiam formaliter in ratione causatiuae: quia sol prius concipitur ut potens illuminare abstractus ab illuminatione actuali, quam concipitur illuminans: de quo mox.

§. 12. Secundum sumitur ex Aristotele, & communi philosophorum, causam esse priorem natura suo effectui & subsistendi consequentia; ea verò, quae non habent hanc prioritatem, non posse munus causae exercere. Sic relatiua formaliter excludit Aristoteles à ratione causae, quia sunt simul natura, & ratione. Ratio, ob quam causa concipitur prior natura, est, quia cum eius productio non sit de illius essentia, sed aliquid ab ipsa dimanans, prius intelligitur essentia in suo esse completa, quam prodeat in externam actionem, vnde tota concipitur sine actuali existentia effectus. Haec autem prioritas non est quod vna natura producatur ab alia, id enim esset recidere in primam solutionem impugnatam; nec esset vlla consequentia: cur enim prioritas naturae erit inter solas naturas, & non inter relationes? ly enim *Natura* non sumitur propriè pro primo principio motus & quietis: sed late pro reali conceptu fluente ab alio; siue sit substantia siue accidens. Est ergo prioritas naturae existentia causae abstractae à conceptu de existentia effectus. Quam definitionem ex Aristotele & aliis probabo à §. 121.

Hinc sumitur discrimen, quia influxus, & causalitas supponit naturam, & essentiam causae: at generatio

§. 11.

§. 12.

§. 13.

generatio in diuinis non supponit Patrem, sed formaliter constituit illum, vel simul oritur ab illo. Dices non obstante illa identitate Filium produci à Patre, ergo Pater influit in Filium. Negatur consequentia, quia ex communi consensu ad influxum requiritur illa conditio prioritatis, qua deficiente in diuinis deficit ratio causæ. Neque enim quis potest pro suo arbitratu causarum conditiones addere, aut minuere, sed standum est communi philosophorum sensui. Prioritas autem originis in diuinis tantum est ad significandum unam personam esse principium, & originem alterius & non è contra.

§. 14. Ex dictis redditur discrimen reale: quia hæc productio diuina non est quales creatæ: in quibus causa non constituitur ipsa causalitate; & est prior ratione suo effectu: quod datur ab Aristotele, & Philosophis agentibus de causa. Hoc autem non reperitur in Patre; qui ipsa generatione constituitur persona: nec concipitur prior ratione quam filius: quod ex principiis Theologicis accipio: ergo productio physica licet sit ad terminum distinctum realiter, nec erit causalitas, nec influxus, nec dependentia: quia licet physice oriatur unum ab alio, non cum conditionibus conceptuque causæ; immo licet natura essent numero distincta non esset causalitas nisi esset hæc prioritas.

§. 15. Dices: Etiam redditur à P. Suarez. discrimen reale: quia nõ reperitur in diuinis distinctio naturarum, & reperitur in humanis. Respondeo, discrimen reddi cur non sit terminus adæquatè distinctus à principio: At cur illa distinctio in supposito non sufficiat ad causalitatem, ut sufficit ad rationem principij non reddit. Hanc ego reddo; quia principium est id à quo aliquid quoquo modo procedit: filius autem est aliquid aliquomodo procedens à Patre: causa autem dat esse cum prioritate natura quæ non est in diuinis.

§. 16. Collige, causam exemplarem & finalem nõ esse in rigore causas, quia nullum habent influxum in effectum (ut patet disp. 11. & 14. de anima) neque per se influunt, sed per alias potentias. Vnde ratio causæ eis conuenit per analogiam impropriam, ut risus homini, & prato; quia influxus agentis, quia est ex affectu in finem, & ex directione exemplaris, dicitur causalitas exemplaris, & finalis, non vero quia exemplar aut finis physice concurrant ad opus: ut vero cum vulgo loquamur, erunt etiam à nobis causæ compellendæ: quia excitant, & dirigunt potentias agentes.

SECTIO II.

In quo consistat essentialis causa conceptus.

§. 17. Hæc erit examinandum accuratè, quis sit conceptus ille, per quem causa constituitur in ratione causæ? Nec dubium, quin in ratione causæ actualis, siue in actu secundo, constituitur per ipsam actualem causalitatem, ut enim visus constituitur in ratione videntis & per suam entitatem tanquam per subiectum, & per actum videndi tanquam per formam: ita agens, & patiens actu, includunt proprias entitates, ut subiecta, vel quasi subiecta, quæ denominantur causalitas, & actionem, & passionem tanquam formas, quibus denominantur: quibus in actu secundo apta est definitio causæ. Quia verò verba in definitionibus non tam significant actum quam aptitudinem, oportet discutere, per quid constituitur causa potens causare in actu primo?

SUBSECTIO I.

Docti cuiusdam opinio.

§. 18. Theologus quidam ingenio nobili sic opinatur. Primum, causam in actu primo dicere in recto entitatem propriam cuiusque causæ, & connotare in obliquo causalitatem, actionem scilicet, aut passionem, per quam tendat in terminum causandum. Si entitas causæ consideretur præcisè secundum conceptum in recto significatum, tunc non concipitur formaliter sub ratione causæ, sed sub alio conceptu absoluto abstracto à causalitate: exempli gratia, consideratur calor, & intellectus, secundum quod sunt formæ perfectiores substantiam: totus illorum conceptus concipitur non concipiendo utrum sit calor principium alterius caloris? Vel intellectus principium intellectiois? Quando verò concipitur calor, ut principium alterius, addit hic conceptus cognitionem actionis possibilis, per quam calor produçens refertur ad calorem producibilem.

§. 19. Secundò supponitur, conceptum illum in obliquo connotatum esse ordinem realem transcendentalem, siue secundum esse. Quia ut patet ex Aristotele, relatiua sunt, quorum totum esse est ad aliud; entitas autem causalitatis, cognitionis, & amoris, tota est ad terminum, ergo est relatiua: at non est relatiua prædicamentalis (quod facile admittitur): ergo est transcendentalis. Confirmatur, quia proprium est relatiui, si propriè & determinatè cognoscatur, ferre secum cognitionem sui termini, ut ex Aristotele patet, sed actio, passio cognitio, & amor, si determinatè cognoscuntur, ferunt secum cognitionem sui termini, ergo sunt relata.

§. 20. Tertio ait, conceptum illum causæ in recto significatum, habere relationem realem, nõ secundum esse, sed secundum dici. Esse relationem realem probatur, quia si quis satis penetrat intellectum, & calorem, colligit ex illis alium calorem producibilem, & intellectionem causabilem: ergo secum afferunt cognitionem sui termini, quod est signum relatiuorum. Deinde sine vlla fictione concipitur in ea causa; esse aliquem ordinem ad effectum. Eam verò relationem non esse secundum esse, probatur primò: quia relatio secundum esse est idem cum ipso esse, aut entitate rei; sed respectus caloris ad alium non est idem cum esse caloris, ergo non est secundum esse. Probat minor, tum quia calor non dicit conceptum ad aliud, sed ad se. Secundò: quia potest concipi tota entitas caloris, nihil cogitando de illius actiuitate, ut quando aliquis ex sensu caloris illum percipit. Tertio, quia relatio secundum esse non potest concipi, quin præsupponatur terminus cognitus: sed calor, & intellectus possunt cognosci quin præsupponatur cogniti illorum termini, cum potius termini cognoscantur ex vi illorum, ergo non sunt relatiua secundum esse. Ex his collige, relationem secundum dici, non esse relationem simpliciter, sed secundum quid, id est, petit cognosci cum cognitione sui termini.

§. 21. Ex his concludit, causam in actu primo constitui formaliter per entitatem absolutam, relatiuamque, secundum dici, connotando in obliquo relationem transcendentalem, nempe causalitatem. Præter dicta probat primò inductione, quia potentia generatiua & spiratiua Dei constituitur in recto per aliquid absolutum, & relatiuum secundum

secundum dici: & in obliquo connotant veram relationem, ut patet ex S. Thoma in 1. dist. 7. q. 1. art. 2. corpore. & 1. part. q. 41. art. 5. corpore. Potentia creatiua, ut omnipotentia Dei non dicit respectum in recto, sed in obliquo, ut patet ex communi Theologorum apud Patrem Vazquez tom. 1. in 1. part. disp. 104. cap. 6. Idem confirmari potest in potentia calefactiua caloris.

§. 22. Secundò argumentatur: quia non est magis de essentia intellectus esse operatiuum; quam de essentia accidentis respectus ad substantiam, & quæ est de essentia creaturæ respectus ad Deum, sed nec accidenti est essentialis respectus ad substantias, nec creatura ad Deum, ergo. Probo minorem, quia tunc est certissimum signum, rem aliquam non esse relatiuam, quando potest concipi cognitione distincta, quin cognoscatur terminus, sed accidens, & creatura possunt concipi distinctè, quin concipiatur inhærentia substantiæ, aut dependentia à Deo, ergo. Minor probatur: quia potest aliis intuitiue cognoscere calorem, & hominem nihil cogitando de inhærentia, aut dependentia: maxime, quia intellectus sine lumine Fidei eodem modo cognoscit albedinem post, & ante consecrationem.

§. 23. Tertio argumentatur: quia causa in actu primo, constituitur per causalitatem in actu primo, verbi gratia, principium actiuum per actionem in potentia, sed actio in potentia est ipsa productio, per quam agens refertur ad suum terminum, ergo principium actiuum constituitur per actionem ipsam. Maior probatur: quia causa in actu secundo constituitur formaliter per actionem in actu secundo, ergo causa in actu primo constituitur per actionem in actu primo; nam effectus formalis actualis ortus à forma in actu, est effectus potentialis ab eadem forma in potentia: sicut videns in actu est à visione actuali, visuum est à visione in potentia: tunc sic, sed causalitas est extra essentiam causæ, ergo causa in actu primo constituitur per aliquid extra suam essentiam. Ad hoc argumentum respondetur.

§. 24. Quarto argumentatur, quia si causa dicit essentialem respectum ad terminum; illum etiam dicit ad causalitatem, sed ad causalitatem non potest, ergo. Probo minorem, quia etiam causalitas est essentialis respectus ad causam, sed nulla res potest esse essentialis respectus ad respectum essentialem sui, ergo. Probo minorem, quia esset etiam respectus essentialis ad se ipsam, similiter respectus alter, esset respectus ad se: committereturque circulus. Nam qui respicit essentialiter aliam relationem, illam non respicit sistendo in ipsa, sed progreditur ad illius terminum, quia illam respicit in quantum est relatio: sed ipsa causa est terminus causalitatis, ergo se respiceret essentialiter.

SUBSECTIO II.

Impugnatur hæc opinio.

§. 25. Hæc sententia haud quaquam mihi probatur: primò, quia singularis, & inter Theologos, & hos recentiores, qui accuratius differunt de relatione transcendentali, nihil est familiarius, quam causam dicere relationem transcendentalem ad suos effectus: adeo ut multi opinentur omnipotentiam Dei, & alia attributa dicere relationem transcendentalem ad creaturam: ita ut Deus non

existeret, nisi creatura saltem in communi essent possibilis; alij verò excludunt relationem transcendentalem à Deo respectu creaturarum, quia censent, Deum futurum, etiam si creatura repugnaret (ut videbimus disp. 15. metaphys. sect. 9.) Quam ob rem Pater Suarez secundo metaphysicæ disput. 47. num. 9. ait probabilius esse Deum non dicere relationem transcendentalem ad creaturas: num. 11. ponit relationem transcendentalem secundum esse inter materiam & formam, & inter potentiam & actum ex S. Thoma. Pater Vazquez tomo 2. in 1. part. disput. 173. num. 13. ait relationem potentis non distingui à potentia ipsa. Qui verò aiunt has esse relationes secundum dici tantum, non agnoscunt relationem realem secundum esse, nisi predicamentalem: nam & S. Thomas cognitionem vocat relationem secundum dici ad obiectum, de quo recidet sermo disput. 15. metaphysicæ. Accidentia esse essentialiter ad substantiam docent omnes, ea ex Aristotele definiētes, *entis ens*. Hæc de communi sensu relationis causæ ad effectum.

§. 26. Materiam dicere essentialiter conceptum potentis passiuæ docent P. Conimbricenses. 1. phys. cap. 9. quæst. 3. art. 2. cum S. Thoma, Soncinante, Capreolo, Ferrariensi, Egidio, Henrico: & 1. de generatione c. 4. quæst. 14. art. 2. ad 4. Item P. Pereira 5. phys. cap. 21. Toletus 1. phys. cap. 7. quæst. 14. concl. 2. ait potentiam causatiuam esse de essentia materiæ, quod refert ex S. Thoma. Sorus 1. phil. q. 6. dub. 2. in conclusione, S. Thomas in 1. dist. 3. quæst. 4. art. 1. ad 3. ait à philosophis vocari potentias eas, quæ ordinantur ad aliquem actum, & ad 7. ait, intellectum ordinari ad cognitionem, & 1. parte quæstione 77. arti. 3. c. distinguens potentiam ab actu ait, potentiam, secundum quod est potentia, ordinari ad actum, etiam 1. part. quæst. 54. art. 3. estque hic sensus cum ipsa philosophia natus, ac retentus à philosophis vniuersis, censentibus potentias essentialiter ordinari ad suos actus, id est, referri. Verum ommissis quæstionibus forte de nomine ad reales descendamus.

§. 27. Ac primùm, relationem transcendentalem voco, cuius entitas dependet à possibilitate termini, ita ut entitas illa esset impossibilis, si eius terminus esset impossibilis. Et quidem certissimum est esse eiusmodi entitates. Nam, si lux esset impossibilis, non esset possibilis entitas actus videndi lucem. Quid enim esset ille actus? Probo igitur entitatem causæ naturalis fore impossibilem, nisi eius actio, & termini essent possibles. Primum argumento Doctores, cum quo pugno. Nam intellectus non minus pendet à possibilitate intellectiois, & species impressa à possibilitate visionis, quam accidens à possibilitate substantiæ, & creatura à Deo: sed creatura esset impossibilis, nisi esset Deus; & accidens, nisi esset possibilis substantia; ergo intellectus esset impossibilis, nisi esset possibilis aliqua intellectio. Minor est certa: nam cum homini repugnet existere, nisi dependenter à causa prima, sublato Deo, non esset causa prima, nec ens per essentiam, à quo ens participatum traheret originem; & cum accidens existere nequeat, nisi dependenter à substantia, & illi inhærens, si non esset substantia, non esset cui inhæreret, sed esset ens per se ac substantia, & cum fine accidentis sit substantia, cum fine perirent omnia quæ sunt ad illum. Maior patet, quia intellectus tam est ex natura sua ad intelligendum: quam accidens ad inhærendum: species autem impressa tam

tam est determinatio visus ad albedinis visionem quam calor ad perficiendum ignem.

§. 28.

Secundò probatur in potentia passiva materiae primae, quae omnino esset impossibilis, si formae substantiales essent impossibiles. Nam materia prima essentialiter est ens incompletum, ergo essentialiter petit compleri. Consequentia patet, quia ens incompletum ex intrinseca sua natura petit complementum. Quod si complementum esset impossibile, repugnaret ens reale esse incompletum comparatione illius. Nam materia non est incompleta comparatione chymerae, sed formae: si autem omnis forma esset chymera, nullum ens esset complebile per illam.

§. 29.

Confirmatur: deimus repugnare omnem formam, quid esset materia? Non receptiva formarum, sicut non est receptiva chymerae. Non pars hominis actu vel potentia, quia repugnaret homo sine anima (quae ex casu est impossibilis.) Non ens potentiale, quia esset impossibilis actus. Quid ergo esset haec materia? Idem dico de intellectu: si enim repugnaret omnis intellectus, cui muneris feriret intellectus? Non ad intelligendum, quia id esset chymera. Dices, perficeret animam. Contra, eam perficit ad intelligendum: quia finis intellectus est reddere animam aptam, ut possit intelligere: immo nec esset anima. Nam haec est rationalis, capax ultimi finis, tunc autem nequaquam posset ratione dirigi, aut obtinere Deum. Quod si haec negantur, tota philosophia inuertitur. Similiter ego dicam, futuram visionem lucis, licet lux repugnaret: quia visio est qualitas absoluta, sicut idem diceretur de potentia vidente. Conter ergo, entitates aliquarum potentiarum agentium, & passiviarum fore impossibiles, si essent effectus illarum impossibiles, siue vocentur *relatio secundum esse*, siue *secundum dici*.

§. 30.

Dices, potentiam esse possibilem prius ratione, quam eius effectum, ergo non pender ab illo. Distinguo consequens, non pender tamquam à principio à priori, concedo consequentiam: tamquam à comitantis, siue posteriori, nego consequentiam. Vt sol in existentia non pender à lucis existentia à priori, sed sine illa non potest existere: ita sol non esset possibilis nisi lux esset possibilis, quia eandem dependentiam seruant in possibilitate, quam in actualitate. Ratio à priori, quia illarum rerum essentia est fundare causalitatem, qua sunt priores in ratione fundamenti. Quod si effectus essent impossibiles, non haberent essentias fundantes eam causalitatem, nec essent eadem essentiae. S. Thomas 1. part. quaest. 77. art. 3. ad 1. ait, actum esse posteriorem potentia in ordine ad esse, sed in intentione esse priorem, & sic ait potentias specificari per actus, sed sectione 6. & 7. ostenditur, quae sit prioritas inter causam & effectum possibiles: haec enim doctrina tantum est ad respondendum argumento.

§. 31.

Deinde probo, huiusmodi entitates esse formaliter causam in actu primo simul cum concursu generali Dei. Nam eiusmodi entitates ex natura sua petunt compleri generali concursu, non solum ut effectus orientur ab ipsis, sed etiam ut oriatur causalitas. exempli gratia, sol petit concursum generalem Dei non solum ut lux ab ipso oriatur, sed etiam ut oriatur illuminatio, & ut Deus habeat formalem, & expressam voluntatem illuminationis, quae sicut formaliter

respicit illuminationem, ita sol petens eam voluntatem petit eam similiter in ordine ad eandem lucem. Completa autem causa oriuntur necessarîo tam lux, quam illuminatio: sed, cum tunc intelligitur completa causa, intelligitur constituta in actu primo non modò ad lucem, sed etiam ad illuminationem; ergo sol per suam entitatem cum concursu generali Dei constituitur in actu primo illuminandi. Maior est certa: ea enim ratione Deus illuminat cum sole, & infrigidat cum niue, quia ita exigunt sol, & nix: minor probatur, quia ex parte actus primi operatiui, nihil aliud requiritur: nam illis positis oritur necessarîo actio. Sic communiter definitur causa necessaria, *quae postis omnibus requisitis non potest non operari*: libera verò, *potest operari, & non operari*. Haec autem requisita ex parte actus primi, sunt fundamentum & virtus requisita ad agendum, & sunt formalissimè virtus actiua, nam actio continetur in eorum virtute, ideo oritur ab illis, illaque necessarîo praesupponit, quia continetur in virtute omnium illorum, & non in virtute vnius solum. Quare sanctus Thomas in 1. distinctione 45. quaestione 1. articulo tertio ad secundum dixit. *Ratio potentia consistit, ut sit proximum principium operis*.

§. 32.

Dices ea, quae in recto requiruntur ex parte causae, esse fundamentum illius, quod dicit relationem secundum dici ad actionem, per quam constituitur in ratione potentiae operatiuae. Solutioni praemittitur, actum secundum dici eam formam, per quam causa denominatur *agens*: ut enim actus secundus videndi est visio, per quam potentia visiva redditur *videns*, ita actus secundus agendi est actio, perquam effectrix causa dicitur *agens*, adeo ut repugnet concipi actionem ut pendentem ab agente, vel clarè concipi passionem ut unitam subiecto, quin concipiatur illud denominare agens, seu passum, ut repugnat concipi visionem unitam potentiae, & albedinem unitam subiecto, quin concipiatur denominando potentiam videntem, aut subiectum album. Si igitur concipitur actio exercita, & existens in actu, concipitur denominando exercitè agens, sicut visio exercita denominat actualiter videns, & albedo album. Si verò actio concipitur secundum se abstracta ab actualitate, & potentialitate, denominat agens sic abstractè, sicut visio videntis, & albedo album: si autem concipiatur actio in potentia logica, non deducta ad existentiam, concipitur denominando agens in potentia logica, non deducta ad existentiam. Sicut visio denominat videns. Quod clarè docet S. Thomas quaestione 1. de potentia articulo 1. corpore, asserens, actum primum esse formam, quae est finis, & principium operationis, operationem autem ipsam esse actum secundum: actumque primum potentiam vocat, & art. 2. distinguit ab actione potentiam Dei, eamque ait constitui actu suo infinito, qui est principium actionis.

§. 33.

Hinc argumentor: actio siue secundum se, siue exercita in existentia, siue carens exercitio, & manens in potentia logica, est actus secundus agentis, ergo non constituit actum primum agentis. Consequentia patet: quia actus primus constituitur ante actum secundum, quia secundus oritur à primo. Antecedens patet ex §. 32.

§. 34.

Dices actionem actu exercitam esse actum secundum,

secundum, at in potentia esse actum primum. Contra: actio exercita est idemmet conceptus actionis in potentia logica, sed ut exercita est actus secundus pendens ab actu primo, ergo & ut in potentia logica est actus secundus in suo conceptu pendens à primo. Estque haec ratio à priori ostendens hanc opinionem. Confirmatur primò: potentia logica non est actus primus: tum quia est terminorum implicatio puram potentialitatem vocare *actum primum*: tum quia esset actus primus respectu sui ipsius existentis: nam potentia est potentia comparatione sui actus, sed potentia logica est potentia comparatione existentiae sui ipsius: hoc autem est falsum, quia actus secundus est comparatione alterius rei, à qua oritur ut à principio influente, at existentia non oritur à potentia logica, ut à principio influente, ergo.

§. 35.

Confirmatur secundo: sol actu existens cum concursu generali Dei, & antequam intelligatur operans, intelligitur constitutus in actu primo physico, ex quo oriatur actio: sed non constituitur actione possibili, ergo. Maior est certa, quia omni actuali operationi supponitur potentia completa physice ad agendum: quae vocatur *actus primus*, quia secundus non est. Minor est certa: actio in illo priori non existit physice, ergo non complet physice potentiam: tum quia actio actualis oritur ab actu primo, ut constituto in actu primo, sed non oritur à se ipsa, ergo. Igitur actus primus ut primus realiter distinguitur à secundo (loquor in rebus creatis) sed secundus est actio, ergo actio distinguitur ab actu primo. Confirmatur tertio, omnipotentia Dei est idem cum eius essentia; sed omnipotentia est actus primus creaturæ rerum omnium; ergo constituitur per suam entitatem: sed actio distinguitur ab eius entitate, & illi est externa denominatio, ergo.

§. 36.

Vt clarius pateat: considera potentiam visivam actu videntem: in illa reperiuntur duae actualitates, altera potentiae, altera visionis. Potentia est actus primus, & principium actuale visionis. Visio autem est actus secundus. Considera has duas res in potentia logica: ibi sunt duae potentiae logicae, altera oculi visui, altera visionis. Ita tamen ut oculus sit potentia physica in actu primo physico comparatione visionis existentis in potentia logica: oculus potentialis (inquam) est actus primus visivus: at per visionem existentem in potentia logica, est videns in potentia logica, seu visivus, quae duae denominationes facile confunduntur.

§. 37.

Vnde patet, causam esse actiuam in actu primo & potentia physica, per suam entitatem: agentem verò actu per actionem actualem, agentem verò in potentia logica, per actionem in potentia logica quae realiter est idem cum actione actuali. Si verò sumatur actio in potentia, pro potentia physica, tunc idem est actio in potentia, & potentia ipsa actiua secundum suam entitatem. Quare ad tertium in §. 23. distinguo maiorem. Causa in actu primo physico constituitur per actionem in actu primo physico, concedo maiorem: quia idem sunt. Constituitur per actionem in potentia logica, nego maiorem, & distinguo minorem; actio in potentia physica est relatio, per quam causa refertur ad effectum in actu secundo, nego minorem: actio in potentia logica, concedo minorem. Ad probationem maioris distinguo consequens, per actionem in actu primo

Philosophia Petr. Furr. de Mendoza.

logico constituitur causa in potentia logica, seu in actu primo logico (licet est impropria vox) concedo consequentiam, qui actus est simpliciter actus secundus, non exercitus, sed in potentia logica: per actionem in actu primo logico constituitur agens in actu primo physico, nego consequentiam: itaque per actionem existentem est agens actualiter, & per eandem actionem in potentia logica est agens in potentia logica, siue in actu secundo nondum exercito. Non tamen est actiuum physice in actu primo.

§. 38.

Concludo igitur, potentiam actiuam duobus modis dici productiuam in potentia. Primò essentialiter per suam entitatem potentem compleri ad operandum, quod ab opinante contrario vocatur *fundamentum ad agendum*. Haec virtus respicit pro termino adequato tam actionem, quam terminum productum per illam: actionem ut quo, terminum vero ut quod. Haec entitas vocatur *actio in actu primo*, id est, virtus ad actionem, in ordine, ad quam completur, qua phrasi sapienter utar, maxime disputatione 5. de anima, atque haec virtus seu fundamentum est, qua causa est simpliciter in actu primo, qui est physicus. Alio modo dicitur *actiua in potentia logica*, seu *non repugnans agere*, non per suam intrinsecam entitatem formaliter, sed per actionem ipsam, quae semper est actus secundus causae. Quando haec actio existit, constituit Deum, exempli gratia, causantem per extrinsecam denominationem: quando verò non existit, sed est in potentia, illum denominat potentem in actu secundo potentiali, & logico, quae denominatio tam est illi extrinseca in potentia, quam est in actu, ab huiusmodi forma potentiali tribuuntur rebus denominationes potentiales, ut color dicitur *visus actu* à visione exercita, *visibilis* verò à visione potentiali: at distinguantur voces, & non erit gratis aliqua difficultas.

SVBSECTIO III.

Argumenta soluta.

AD positionem primam in §. 18. Respondeo, connotationem bifariam sumi: primo productionem intrinsecè pertinentibus ad constitutionem vnius rei compositae, altero in recto, in obliquo altero, exempli gratia, *album* componitur intrinsecè ex subiecto in recto posito, & albedine in obliquo connotata. Sed uterque conceptus intrinsecè componit *album*. Secundò modo connotatur aliquid in obliquo non tanquam pars intrinseca rei, sed tanquam aliquid omnino extrinsecum, quod res notat, & cum quo petit cognosci, (id enim est connotare, id est, notare simul, & cum illo cognosci.) Sic visio coloris dicit in recto qualitatem & actionem vitalem: in obliquo verò colorem, non tanquam partem visionis, sed tanquam extrinsecum terminum, quem notat visio, & cum quo cognosci petit. Sic potentia actiua in actu primo connotat actionem, & terminum actionis: non tanquam intrinsecam partem potentiae in actu primo, sed tanquam extrinsecum terminum, à potentia notatum, cum quo cognosci petit, quando rectè penetratur.

§. 40.

Hinc oritur cognitionem eius entitatis, nisi praesenter actionem ut terminum eius virtutis, & fundamenti, non esse formalem cognitionem causae in ratione causae. Non quòd ex parte obiecti

V non

non attingatur tota entitas causa in actu primo; sed quia confusè attingitur, eam non penetrando, nec effectum per illam cognoscendo. Sic ostendam disputatione 5. metaphysicæ sectione 10. differre conceptum de animali à conceptu de rationali, quia, licet utroque actu cognoscatur homo in recto, tamen cognitio de animali terminatur in obliquo ad sentiones solas, de rationali verò ad solum discursum. Actuum autem principium in ratione potentis agere per logicam potentiam, includit actionem ipsam possibilem tanquam intrinsecam formam huius complexi. *Agens in potentia*: sicut agens actu eam includit actu existentem.

§.41. Secundam positionem §. 19. admitto libenter. Tertiam §.20. non admitto: ostendam enim disputatione 5. metaphysicæ, relationem secundum dici, non esse realem. Item dico relationem causæ esse realem secundum esse, quia sublato per impossibile effectum, non posset esse causa in sua entitate: hoc enim est signum relationis transcendentis, quia relatio omnis realis pendet à termino. Inter has relationes quædam sunt exercitia actualia, ut *actio, visio, visio*, quas nunc admitto non posse cognosci, nisi illarum terminus supponatur apprehensus: quæ verò non sunt exercitia actualia, non petunt ita cognosci, sed possunt ducere in cognitionem sui termini. Deinde causa in actu primo ne dicat relationem realem, secundum esse, sed tantum secundum dici.

§.2. Ad primum in §.21. Respondeo primum, mentem S. Thomæ esse subobscuram; item Gregor. non admittit ullam distinctionem inter personam generantem, & potentiam, qua generat. Bonaventura verò, & Durandus censent potentiam esse relationem ipsam. Henricus autem, cum multis tum antiquis, tum recentioribus in potentia generativa requirit utrumque. Vnde nullum sumitur argumentum: sed omiſſa ea sententia Henrici discrimen est clarum, nam potentia generativa non distinguitur à termino genito in diuinis, maxime cum terminus formalis communicatus sit natura ipsa: licet enim generans realiter distinguitur à genito, non tamen id, quo fecundatur ad generandum; sic autem nulla potentia esset relatio realis nec secundum esse, nec secundum dici: quia in natura Dei nulla est relatio realis ad aliquid diuinum, nisi formaliter per proprietates personales. S. autem Thomas valde in alio sensu usurpat ibi relationem secundum dici, non enim dicit esse realem in natura diuina: at in creatis potentia realiter distinguitur à termino, & sic potest esse relatio secundum esse inter utrumque. Ad id de omnipotentia respondeo, eam non esse relationem realem, quia, si creaturæ essent impossibiles, adhuc existeret tota eius entitas. Et quidem hoc primum argumentum tantum probat causam in actu primo non constitui per aliquam relationem secundum esse, non tamen probat constitui per aliquid ab ipsa, & generali concursu distinctum: aut id quo formaliter constituitur, non esse de essentia causæ.

§.43. Ad secundum in eodem §. 21. nego minorem: quia sicut accidens repugnaret, si esset impossibilis substantia, sic repugnaret intellectus, si repugnaret intellectui; ad probationem respondeo primo; intellectum non posse concipi conceptu proprio, & adæquato, ut est accidens animæ, quin concipiatur connotando intellectiōem, sicut ipse ait non posse penetrari cognitione, quin in illo cognoscatur actio. Exemplum de calore non videt; quia

cognitione orta ex sensu, tantum sentitur existentia obiecti, at nescitur sit-ne actiua, aut passiuæ? Immo, cum calor sit essentialiter accidens, non cognoscitur ut tale eo genere cognitionis; ex quaquam essentiam caloris cognoscis? at cognitione discursiua, si propria sit, & adæquata, cognoscetur calor esse principium alius caloris.

§.44. Secundo responderetur, non esse de primo, & quidditatiuo conceptu caloris esse productiuum; quia forte per se primò non ordinatur ad agendum, nec de primo conceptu hominis ab alio pendere; at dependentia radicalis, & calefactio in radice est idem à parte rei cum caloris, & hominis essentia: ut esse principium amandi est idem realiter cum anima; non verò de primo conceptu: sicut misericordia Dei est attributum, & conceptus secundarius Dei ratione nostra, sine qua concipitur essentia Dei; at est idem re cum essentia. Intellectus verò, quia est per se primò potentia, non concipitur quidditatiuè, sine conceptu actiuitatis; quo corrui totum argumentum.

§.45. Ad tertium in §. 23. iam respondi à §. 22. Ad quartum in §.37. ostendam disputat. 15. metaphysicæ sect. 7. posse vnum relatiuum terminari ad suum correlatiuum formaliter, quin terminetur ad se, ut Pater æternus terminatur ad Verbum. Aduerte causam terminari ad causalitatem, ut quò, ad effectum verò, ut quòd, quia causalitate causat effectum, & sic quod attingit viam, attingit terminum ad quem est via: at non est via ad causam, sed à causa ad terminum; sic autem causa terminatur ad suam causalitatem, à qua ipsa causa respicitur. Vel dicito, causam in actu primo non esse relatiuum secundum esse, sed constitui sua entitate absoluta, sicut omnipotentia Dei in ratione potentia se ipsa constituitur sine vlla relatione secundum esse ad creaturas; meus enim animus hic est, ostendere causam in actu primo constitui non per actionem, sed per suam entitatem: de relatione verò, non multum curo; dum constet causam creatam fore impossibilem in sua entitate, si omnis eius effectus repugnaret.

SECTIO III.

Vtrum causa sit in ordine ad effectum in communi? An etiam in particulari?

§.46. Ostendi causæ entitatem futuram impossibilem, si omnis eius terminus repugnaret; nunc inquiri, vtrum pendeat à singulis effectibus? An verò ab illis secundum rationem communem tantum? Ac percurramus non modò potentias Physicas, sed etiam intentionales.

SVBSECTIO I.

Potentia intentionales irrationales non tendunt in vnum, sed in plura obiecta.

§.47. Dico primo: Potentia intentionales irrationales non tendunt in sua obiecta, ut sunt formaliter vnum, aut ut conueniunt in vna ratione formali; sed ut sunt plura à parte rei. Ita P. Molina 1. p. q. 1. art. 3. disput. 2. §. Illud hoc loco, ubi ait visum non tendere in aliquam vnam naturam; sed in plures, scilicet lumen, vel colorem, Pater Vazquez ibi disput. 7. num. 12. non requirit nec vnitatem genericam, nec specificam. Gregorius quæst. 3. Prologi in scientiis non quærit nisi analogam vnitatem. Aureolus

SECTIO III. Vtrum causa sit in ordine ad effectum in comm. 231

Aureolus autem in prologo fol. 52. §. Ad obiecta 4. non exigit in scientiis vnitatem obiecti, nisi ex modo tendendi circa illud. Commentator. 4. metaph. comment. 2. inquit. *Res, quæ habent vnam scientiam, non tantum sunt, quorum subiectum est vnum specie, aut genere dictum vniocè; sed etiam quorum esse vni fini, &c.* S. Thomas quæst. 1. de potentia art. 2. c. ait, in obiectis potentia quædam multitudo inuenitur; & 1. 2. q. 56. art. 2. c. ait diuersitatem potentiarum attendi secundum generales conditiones obiectorum; diuersitatem verò habituum secundum speciales. Cui sententia subscribunt Nominales omnes, negantes obiectis etiam intellectus, aliquam vnitatem se tenentem ex parte illorum, sed aiunt ea semper esse plura ex parte sui, vnum verò præcisè ab vnitae cogitationis: quos sequentur disp. 5. metaphysicæ sect. 10.

§.48. Probatum primò, ostendi disput. 1. sect. 5. Logica, & Metaphysicæ, idem esse formalissimè obiectum potentia cum obiecto omnium actuum eiusdem potentia, (quod pono ut probatum,) sed obiectum omnium actuum potentia visiva, exempli gratia, non est color secundum vnam rationem, sed sunt omnes colores & lux: ergo obiectum visus sunt plura obiecta, ut plura, & non sub vna ratione communi. Probo minorem: omnes actus videndi repræsentant omnes colores, nam multi repræsentant confusè albedinem, & alios colores, quæ cognitio vel terminatur ad illum colorem præcisè, à quo oritur species, vel indifferenter terminatur ad omnes: alij verò repræsentant albedinem in particulari, clarè, atque distinctè, alij nigredinem, alij colores cæteros, sed albedo ut albedo, nigredo ut nigredo, & cæteri colores sunt plures colores & non vna ratio coloris ut sic, ergo omnes actus videndi habent plura obiecta ut plura, & non vnum.

§.49. Confirmatur: lux & color sunt obiectum visus, at non ut ex parte illorum est aliqua conuenientia, ergo. Probo minorem, quia lux non habet rationem aliquam communem cum colore, quam non habeat cum sapore, & sono: nam lux est virtualiter prima qualitas: color verò, & sapor sunt secunda, nec oculi discernunt eam conuenientiam, aut discrimen, sed ad lucem in se terminantur, ergo.

§.50. Secundo argumentor: visus, & auditus habent obiecta adæquate distincta, & plura ut plura. Nam (ut rectè S. Thomas 1. 2. quæst. 8. art. 2. ad 2.) ad ea, quæ sunt diuersa genera ex æquo, ordinantur diuersa potentia: ut ad sonum, & colorem ordinantur auditus, & visus; ergo sonus & color sunt ex æquo diuersa genera, & adæquata. Sed communis sensus percipit sonum ut sonum, & colorem ut colorem, ergo eadem potentia superior ordinari potest ad diuersa genera obiectorum adæquata.

§.51. Dices, eas qualitates conuenire in ratione sensibilis per sensum communem. Contra, id est eas conuenire in ratione obiecti sensus communis, sed illæ, quæ sic conueniunt, sunt plures absolute in diuersis generibus physicis, ergo plura ut plura possunt esse obiectum vnius potentia. Tertio argumentor à priori: obiecta, quæ sunt realiter plura, nullam habent inter se vnitatem, nisi per extrinsecam denominationem ab actu intellectus, (ut pono ex disput. 5. metaphysicæ) sed potentia irrationales non respiciunt sua obiecta, ut extrinsecè denominata per actum nostri intellectus, ergo non respiciunt obiecta ut vnum; sed ut plura. Minor est certa: potentia enim brutorum, quam habent dependentiam à nostro modo cognoscendi illarum obiecta?

Philosophia Petr. Hurt. de Mendocæ.

§.52. Obiectis primò, non sumi vnitatem in præfenti pro formali vnitae orta ex actu intellectus; sed pro fundamentali. Contra primò; quia fundamentalis vnitae est formaliter pluralitas obiectorum; sed per te tendit in vnitatem fundamentalem, ergo tendit in formalem pluralitatem. Maior est certa, quia illud fundamentum existit à parte rei; immo, ut existit, est fundamentum propter realem similitudinem, sed omne existens realiter ut existens, est singulare formaliter, ergo illud fundamentum est singulare; non vnum, ergo plura singularia. Contra secundo: lux & color non habent eam fundamentalem similitudinis vnitatem; vix enim ab illis abstrahes rationem qualitatibus non communem aliis qualitatibus, ut ratio animalis abstracta ab homine, & leone est aliis communis.

§.53. Obiectis secundò, communiter dici, visum tendere in albedinem; quia est color, & eius obiectum esse colorem ut sic. Contra: visus non tendit in albedinem, quia est color præcisè; sed quia est talis color: illum enim cognoscit secundum propriam suam differentiam, quin illa cognitio pendeat à cognitione alius coloris, vel coloris in communi. Ille autem communis loquendi modus verus est bene intellectus, nam quia visus terminatur ad colores omnes; ita ut collectio ex illis omnibus sit obiectum adæquatum cum luce; ideo dicitur color ut sic obiectum visus, id est non vnus, aut alter color, sed omnes simul; & quia omnes colores complectimur hac voce, color ut sic, ea ratione dicitur color ut sic obiectum adæquatum visus: ut in proœmio dixi de corpore ut sic comparato Philosophiæ naturali; & quia albedo est vna pars coloris ut sic, ideo dicitur obiectum visus, quia est color, id est, quia est vnus ex coloribus: quod habet ratione etiam suæ differentia.

§.54. Obiectis tertio à S. Thom. 1. p. q. 77. art. 3. ad 2. affirmari, duo contraria non pertinere per se ad vnam potentiam, sed secundum rationem vtrique communem; ut visus non respicit per se albedinem & nigredinem; sed colorem, qui est vtrique communis. Respondeo cum Caietano ibi, à sancto Thoma ibi affirmari, albedinem, & nigredinem non attingi à visu per se, ut obiectum, scilicet adæquatum; sed partiale: quia obiectum adæquatum visus nec est albedo, nec nigredo; sed omnis color. Quæ interpretatio quadrat in textum, quo disquiritur distinctio potentiarum per actus, & obiecta. Distinguntur autem per obiecta adæquata, non verò per inadæquata. Si autem albedo esset obiectum adæquatum visus; nigredo non esset illius obiectum. Contraria autem ad eandem facultatem partialiter pertinere rectè ibi ex Aristotele Caietanus obseruat.

SVBSECTIO II.

Intellectus non habet obiectum vnum.

§.55. Dico secundò. Intellectus non habet pro obiecto adæquato vnam rationem entis abstractam ab inferioribus, nec omnia entia ut conueniunt in ratione entis. Probatum: quia intellectus per suos actus non solum repræsentat conceptum entis: sed etiam substantiam, & accidens; ut differunt in ratione talis entis: deinde cognoscit plurima obiecta, quæ inter se sunt primo diuersa, nec possunt in aliquo intrinsecò conuenire. Nam chymara, entia rationis, negationes, & priuationes cognoscuntur ab intellectu tam directè, quam reflexè, & non conueniunt in aliquo cum

ente reali. Item Deus & creatura sunt obiectum intellectus; quibus multi negant conceptum commune.

§.56. Obiectis primò: omnia conuenire in ratione veri. Contra: verum est idem realiter cum ente, sed ens illatum rerum in nullo conuenit, ergo nec verum. Obiectis secundò: omnia conuenire in ratione cognoscibilis. Contra: vel *cognoscibilitas* est extrinseca denominatio à cognitione; Et sic intentum habeo quia sunt obiectum intellectus cum inter se sint primò diuersa; vel est aliquid existens in obiecto? sic autem erunt diuersa cognoscibilitates primò diuersa. Obiectis tertio: ens reale esse obiectum primarium, rationis autem ens secundarium. Contra: obiectum primarium, & secundarium conueniunt in ratione obiecti, quia utrumque obicitur potentia, & terminat cognitionem, sed non conueniunt in vna ratione entis, ergo. Obiectis quarto: potentias, & scientias distingui per obiecta. Sæpe dixi, circa obiectum idem ex parte obiecti esse potentias diuersas. Deinde potentia particularis distinguitur per varia obiecta, ut sensitiua; non verò vniuersales, quæ complectuntur etiam omnia obiecta potentiarum inferiorum, vt S. Thomas supra dixit; scientia autem habent obiectum aliquo modo vnum, vt patet ex Aristotele primo posteriorum capite penultimo. Vnum (inquam) fundamentaliter, vt corpus vt sic; id est, omnia corpora sunt obiectum physica. Aduerte obiecta esse vnum ab vnitare actus intellectus, vt dicam d. 5. metaph. sect. 9. potentiam verò non esse vnam ab obiecti vnitare, sed à se. Quia siue versetur circa vnum, vel circa plura obiecta, semper in se est indiuisa. Vnde circulum vitiosè conficiunt, qui aiunt obiectum esse vnum ab vnitare actus; potentiam verò vnam ab vnitare obiecti, de quo d. 5. metaph. sect. 9.

SVBSECTIO. III.

De vnitare aut pluralitate termini potentia physica.

§.57. Deo tertio: Potentia causatiua physice, vt actiua & passiuæ; non habent terminum vnum, sed plures in quantum plures; quos æquè respiciunt. Probatur primò: quia terminus causæ efficiens est terminus omnium suarum actionum, sed earum termini sunt plures, & non vnus, ergo. Probatur minorem: quia actiones omnes sunt plures, & singule producunt terminum omnino distinctum (vt ex terminis patet,) ergo. Confirmatur: pone terminos omnium actionum, omnes illi sunt plures, sed potentia non habet alium terminum, ergo.

§.58. Secundo probatur: Causa physica respicit terminum vt producibilem à parte rei; sed terminus vt producibilis, est singularis, & non communis: ergo. Maior patet; quia vis causatiua est adtribuendam existentiam effectui: minor probatur: quia à parte rei nec existere, nec produci possunt rationes communes, sed singulares, vt latè probaui d. 10. in 3. p. sect. 4. Nam omne existens vt existens est indiuisibile in alia, quæ sint idem adæquatè cum illo, (vt ostendam d. 5. metaph. sect. 1. & 2.) ergo est indiuiduum. Confirmatur: vnitatis obiecti sumitur intentionaliter à nostra cognitione, sed potentia physica non producit terminos, vt à nobis cognoscuntur; ergo. Dices, produci substantiam à Deo, quia est ens. Contra: potius ens producit, quia est hæc substantia; quia generationes, & cor-

ruptiones per se sunt singularium; vniuersalium verò per accidens; sic enim dixit Aristoteles 1. met. cap. 1. *Actiones autem, ac generationes omnes circa singulare sunt, non enim hominem, nisi per accidens sanatur, qui medetur*: ergo potentia actiua, & generatiua per se versantur circa singularia; circa vniuersalia verò per accidens: hæc conclusio certissima est, nec nisi in vocibus potest esse diuersitas. Vnde semper dicendum, terminum esse aliquo modo vnum vel fundamentaliter, vel in ratione obiecti reduplicando modum potentia circa illud, vt ex Caetano obseruat supra Pater Molina.

Obiectis; omnipotentiam non respicere omnia entia in particulari; quia respiceret actus malos, vt malos. Responderetur, à parte rei omnia entia particularia esse terminum omnipotentia, vt est causa prima, & indifferens: peccatum autem (si est positum) est etiam terminus, secundum indiuiduam suam entitatem materialiter acceptam: peccatum verò vt peccatum iam reduplicat modum, quo procedit à nostra voluntate, vt actus vitalis vt vitalis; quod non tollit, quin tota entitas indiuidua oriatur à Deo vt à causa prima indifferenti, cui, quia est indifferens, non attribuuntur denominationes, quibus præbent fundamentum causæ particularis: vt equus in quantum equus, non oritur à sole, de quo d. 10.

Quia verò hæc doctrina tam est manifesta: libuit eam confirmare. Terminus potentia physica est existens vt existens: sed omne existens vt existens est singulare; ergo terminus potentia physica est singularis. Maior constat, quia potentia physica constituitur comparatione rei vt existentis; tum quia essentia sine ordine ad existentiam non potest physice causari; tum quia causa physica tunc formaliter exercetur, quando influit in effectum, illique tribuit esse extra causas. Minor probatur: quia à parte rei nec sunt vniuersalia, nec rationes communes; sed quidquid est, est singulare: rationes enim communes vt à singularibus distinguuntur, quamuis à parte rei existunt, non tamen sunt communes vt existunt à parte rei; sed vt existunt inreptionaliter in intellectu. Itaque *animal, homo, & Petrus* à parte rei sunt, entiaque realia: *animal* autem ab *homine* distingui, & *hominem* à *Petro* non est à parte rei, aut vt existunt: existentia enim nec aliud vt existit, non est ratio distinguendi *hominem* à *Petro*: sed sola secunda intentio est ratio eos distinguendi. Vnde non sunt communes rationes vt existunt, sed vt cognoscuntur: quia idem est esse rationes communes vt existunt in cognitione, & non à parte rei, ac cognitionem, & non realem existentiam esse rationem ob quam rationes communes sunt communes, & distinguuntur à singularibus.

Secundò probatur, omne existens vt existens esse singulare: quia omne existens vt existens est indiuiduum; sed omne indiuiduum est singulare; ergo omne existens vt existens est singulare. Minor liquet: quia indiuiduatio est vltima differentia; hæc autem est singularitas: qua constituitur *vnus* numero: tum quia indiuiduum non potest multiplicari, nec esse in alio: hæc autem sunt singularia. Maior probatur: indiuiduum est quod diuidi non potest in alia quæ sint idem adæquatè cum ipso; ita vt id quod diuiditur sit realiter idem & adæquatè cum diuidente, & nihil sit in diuiso quod non sit realiter in diuidente: de quo latè disput. 6. met. sect. 1. & 2. sed nulla res, vt existens est, diuidi potest in alias quæ sint ita idem cum ipsa: ergo nulla res vt existens non est indiuidua. Minor liquet: quia

quia physica diuisio & inexistencia, est diuisio realis quæ fit in partes adæquatè mutuo distinctas. Liquet ergo omnem rem vt existens esse singularem. Dices inter *hominem* & *Petrum* esse distinctionem virtualem, per quam possunt habere prædicata quasi opposita: & terminare diuersas cognitiones, actiones, atque potentias. Vnde *homo* vt virtute distinctus à *Petro* potest cognosci quin *Petrus*: potest produci, vt peccatum producit à Deo secundum conceptum entis & non peccati. Vnde res vt existens habet conceptum communem virtute distinctum à singularitate; hic autem conceptus sic distinctus est formalis & per se terminus potentia physica; singularitas autem est terminus materialis, & secundarius.

§.62. Hæc doctrina est ex multis capitibus impugnanda. Primum enim ea virtualis distinctio in rebus creatis ostenderetur non admittenda disp. 6. metaph. Secundò esto admittatur: probo terminum potentia physica esse singularem: ille conceptus *hominis* vt virtute distinctus à *Petre* conceptu proprio est singularis vt existit: sed vt existit, est terminus potentia physica: ergo. Probatur maior: quia ille conceptus vt existit, non est multiplicabilis in alios qui sint idem cum illo: quia præcisè est multiplicabilis vt cognoscitur, non vt existit: item do illi distinctionem ex natura rei à *Petre* tate: do realem distinctionem: sic distinctus non potest eius existentia esse communis vt exercetur à parte rei. De quo latè ea disput. 6. metaph. & disput. 5.

§.63. Præterea do huic sententiæ illam communitatem respondentem actioni & potentia in ipso termino. Probo illam solam non esse formalem terminum potentia nisi cum singularitate: quia illa ratio communis est terminus potentia physica, vt potest existere & esse productus: sed potest existere & esse productus cum singularitate & non absque illa: ergo cum singularitate & non absque illa est formalis terminus potentia physica. Maior est certa ex §.60. Minor probatur; quia illa ratio *hominis* non potest existere separata realiter à *Petre* tate; quia est à parte rei idem cum illa; ergo absque singularitate non potest existere *homo*. Vbi obserua discrimen intellectus & potentia physica: ille attingit (in opposita sententia) rationem *hominis*; quæ conceptu separatur à *Petre* tate: quam non est opus concipere formaliter ad formalem conceptum *hominis*: vnde ille *homo* est ratione communis, & prædicabilis de pluribus: At physica potentia non separat realiter *hominem* à *Petro*: quia quando illum producit, habet etiam actionem cum duobus conceptibus virtute distinctis; quorum alter terminatur immediatè & formaliter ad *hominem*; alter ad *Petre* tatem: & *homo* ille non potest produci in *Paulo*, sed alius realiter distinctus.

§.64. Potentia physica producit in *Petro* *hominem* vt habentem necessariam connexionem cum *Petro*, & non vt separabilem ab illo in productione: & habet causalitatem *hominis* vt inseparabilem realiter à causalitate *Petri*: ergo *homo* vt connexus cum *Petro* est terminus formalis potentia. Probo consequentiam: quia *homo* & etus productio sunt terminus potentia vt possunt existere: sed possunt existere vt sunt mutuo nexu catenati & non alia ratione; ergo *homo* & *Petrus* vt sunt tales, sunt terminus formalis potentia physica.

§.65. Quo item differunt ab accidentibus & aliis conceptibus re ab illis distinctis: quia *Petrus*, licet non potest existere absque aliquo accidente, tamen potest absque hoc, & absque illo, vnde non ter-

Philosophia Petr. Fluri de Mendoza.

minat actionem, vt est cum hoc: *homo* autem productus in *Petro* non potest absque *Petre* tate existere: nec productio illa *hominis* absque productione *Petre* tatis. Vnde omnis conceptus *hominis* cum *Petre* tate, & singularitatis aliis sunt terminus formalis & immediatus potentia physica. Probo: quia nullus conceptus est terminus eius potentia nisi vt existens: sed omnis conceptus *hominis* vt existens habet necessariam connexionem cum singularitatibus determinatis, & nullus *hominis* vt existens conceptus est indifferens ad plures singularitates; quia id proprium est *hominis* vt existens in intellectu: ergo nullus conceptus *hominis* nisi vt determinatè connexi cum hac singularitate est terminus formalis potentia physica: quæ adæquatè fertur in *Petro* & *Paulo*, & ceteros singulares *hominis* vt tales sunt; quia nisi vt tales nec existere nec produci possunt illi, nec ratio *hominis*.

SVBSECTIO IV.

Potentia physica æquè pendet à termino in singulari ac in communi.

§.66. Ostendi, non posse terminum potentia physica esse rationem communem præcisam à singularibus; sed vt cum vnoquoque singulari habet connexionem determinatam: nec terminum vllum, vt est eius terminus esse indifferenter ad plura singularia; quemadmodum ratio communis vt existit in intellectu est communis & indifferens ad plura indiuidua. Quæ doctrina erit illustrior si constiterit de potentia physica dependentia à ratione communi & singulari sui termini.

§.67. Dico quartò: Potentia, quæ pendet à termino in communi, etiam pendet à singulari suis terminis. Probatur: mutato termino vel in toto, vel in parte, mutatur essentialis ordo ad illum: sed singuli termini sunt partes termini adæquati potentia, ergo mutato vno mutatur ordo potentia ad illum. De minori nullum potest esse dubium. Maior probatur; primò, in actuali cognitione representante tria obiecta, quorum alterum si mutetur, perit tota cognitio: licet cætera maneat. Dices cognitio non esse actuale cognitionem. Contra; quia actualis cognitio per suam entitatem respicit tria obiecta, deficiente vno deficit tota; sed potentia per suam indiuisibilem entitatem est actualis virtus ad singulos effectus, ergo, si deficit circa vnum, deficit circa omnia.

§.68. Secundò probatur à priori eadem maior propositio: quia à parte rei potentia amitteret respectum ad vnum effectum, si talis effectus esset impossibilis: quia non esset actus primus ad efficiendum obiectum impossibile, nec hæc esset potentia ad illud: sed ordo ad cætera obiecta est à parte rei idem cum ordine ad illud obiectum singulare; quia intellectus, verbi gratia, per suam indiuisibilem entitatem est ordo ad assensum, & ceteros actus: ergo cum ordine ad vnum obiectum singulare periret ordo ad cætera. Consequentia patet ex d. 5. sect. 7. vbi probaui implicare corrumpi rem vnam, quin cum illa corrumpantur omnes conceptus realiter idem cum ea.

§.69. Obiectis primò, potentiam non dicere ordinem secundum esse ad effectum. Iam egi sect. 2. aduersus hunc dicendi modum: sed ne vocetur *ordo secundum esse*; negari non potest, esse de essentia, vel esse à parte rei idem cum essentia intellectus, & materia prima, esse fundamentum, & virtutem, quæ perit compleri vt sit proximum fundamentum, quo

quo fundetur causalitas intellectiois, & formarum: ergo, si essent impossibiles formæ, deficeret hoc fundamentum in materia prima: nam sicut modo non est fundamentum ad chymæram, nec tunc esset ad formas chymaricias; ergo deficeret tota entitas materiæ; quia tota est fundamentum causalitatis in formas, cui respondent formæ necessariæ. Atque hæc obiectio probat, futuram materiam primam, ramentis omnes formæ repugnant; quia ab omnibus est absoluta, sicut à singulis. Nec audiui vnquam, aut legi futuram materiam, si formæ repugnet; nec possum id mente apprehendere. De solo Deo docent Theologi perpauci, cum futurum, etsi creaturæ repugnet; posito vt certo causam creatam fore impossibilem, si eius repugnent effectus omnes. Disquirimus, vtrum id etiam illis conueniat comparatione singularum?

§.70.

Obiicit secundo, causam per se primò respicere effectum in communi, secundariò autem effectus in particulari; manente autem effectu in communi manet specificatiuum potentia; licet non maneat hic aut ille effectus. Primum repugnat intelligi, physicas potentias actiuas, aut passiuas connotare terminum communem, deinde particularem; quia illa sunt extrinsecæ denominationes ab actibus intellectus, clarè, aut distinctè representantibus obiecta: at non respicit causam suam terminum sub istis denominationibus. Secundo in actibus intellectus, & voluntatis bene capio, obiectum vnum attingi primariò; aliud verò secundariò; quia veritas, aut bonitas vnius ratione sui, aut per se amata ducit in amorem, vel cognitionem alterius (vt patet ex d. 1. sect. 1. Logica, & Metaphysica) at verò vbi vna ratio producta non ducit in productionem alterius, non capio istas rationes per se primò, & per se secundò. Tertio, negari non potest materiam primam habere in se aptitudinem ad animam rationalem excipiendam, & causandam illius vnionem; siue per se primò, siue per se secundò: ergo, si animus rationalis esset impossibilis, esset etiam impossibilis illa aptitudo materiæ ad animam & eius vnionem: quia non est possibilis aptitudo ad chymæram; ergo tota materia esset impossibilis. Probo consequentiam, quia illa aptitudo non distinguitur realiter à materia prima, quia hæc se ipsa est apta ad animam, sed illa aptitudo tunc repugnet, ergo & tota materia. Nonnulli autem nostrum modum confusè concipiendi, & faciendi vniuersalia, appingunt rebus ipsis, & faciendi vniuersalia, appingunt rebus ipsis, nec se dant intelligi, nec se intelligunt. Nos concipimus causas cum respectu ad effectus in communi; non quia illos sic respiciant causas, sed quia ignoramus particulares effectus, quos, si bene cognoscimus, melius penetramus causas.

§.71.

Obiicit tertio, manente forma in communi manere actum receptibilem, & sic maneret materia prima, sicut manente colore, esset obiectum visus, licet albedo deficeret. Contra: non maneret hæc materia, sed alia. Si enim daretur vna materia receptiua formarum materialium, quas hæc recipit, non tamen esset receptiua animi rationalis, illa materia distingueretur specie ab hac; ergo, si animus esset impossibilis, materia receptiua aliarum formarum tam esset distincta specie ab hac, quam esset in casu argumenti: quia vtraque esset simpliciter incapax animi, cuius est hæc capax. Idem dico de potentia visiva: si enim aliquis visus perceptiuus cæterorum colorum, non posset percipere albedinem, esset distincta specie à nostro visû.

§.72.

Confirmatur; si vna visio representat omnes

colores, si vnus amoueat, corrumpetur tota visio, licet manerent cæteri; visibiles quidem per aliam, sed non per illam. Ratio à priori; quia iam tunc esset obiectum adæquatè distinctum. Quod iudicium ponunt ad distinguendas potentias S. Thomas, Caietanus, Pater Vazquez adducti supra, & quotquot hæc de re agunt. Deinde in casu argumenti nõ esset eadem ratio communis formæ, quæ nunc: ergo non maneret eadem materia. Consequentia liquet; quia iam esset aliud primarium obiectum. Antecedens probo: ratio communis formæ vel includit immediatè animam, vel est aliqua ratio ab illa abstracta, verè prædicabilis de illa, & idem realiter cum illa; sed, si anima esset impossibilis, nec ratio formæ illam immediatè includeret, nec ab illa esset abstracta, nec prædicabilis de illa, nec realiter idem cum ea: quia sicut modò forma vt sic non est prædicabilis de chymæra, ita nec tunc esset de anima, ergo esset diuersa ipsa ratio communis.

§.73.

Conclusionem hanc tam expressè non reperies apud auctores, qui tamen eam æquiuenter docent in aliis. Nam S. Thomas, Caietanus, Pater Vazquez, & alij adducti supra expressè distinguunt potentias per obiecta adæquata; & S. Thomas, & omnes distinguunt visum, & auditum per sonum, & colorem; & Aristoteles adductus, §. 58. singularia assignat pro obiecto generationum, de actibus communissima est apud omnes. De Deo multi Theologi recentiores, maxime Salmanticenses, arbitrantur, omnipotentiam Dei defuturam si qua creatura possibilis, esset impossibilis, quia esset mutatus adæquatus terminus huius omnipotentia. Ex quo deduces, hanc animam fore impossibilem, si quis eius actus, aut obiectum esset impossibile.

SUBSECTIO V.

Clarior explicatio doctrina.

Quia verò oppositæ sententiæ auctores multas in hanc excitant tragadias, ac se tuerent verborum inuolucris, libet ea euoluere. Dicunt potentiam physicam dicere ordinem per se ad terminum in commune; ad singulares autem per accidens. e. g. omnipotentia ad ens creatum vt sic, & non ad Petrum, aut leonem: Materia prima ad formas; non verò ad animam rationalem: vt visus ad colorem, non verò ad albedinem. Quapropter si omnis creatura esset impossibilis, esset impossibilis omnipotentia; non tamen si solus leo esset impossibilis: idem dicunt de materia, & visu comparatis formæ, & colori in communi, & in singulari.

§.74.

Sic argumentor: Pereunte (in esse possibili) hac forma in communi periret (in eodem esse possibili) materia prima: ergo pereunte anima rationali periret materia prima: ergo materia prima (idem est de quauis potentia physica) penderet ab anima: quia hic dependentiam accipio pro interitu vnus rei si alia esset impossibilis. Probo primam consequentiam: quia pereunte anima periret hic conceptus communis formæ, cuius hæc materia est capax: sed per te, hoc conceptu, pereunte, materia periret; ergo anima pereunte, materia periret. Probo antecedens: quia hic conceptus est realis identitas cum anima: quia ratio communis est à parte rei idem cum particulari; quam identitatem non habent per aliquid à se distinctum, sed per se ipsas: sed pereunte anima periret identitas realis huius conceptus formæ vt sic cum anima: ergo anima pereunte periret hæc ratio communis formæ. Probo

§.75.

Probo minorem; quia si anima esset impossibilis, esset impossibilis realis identitas alicuius entis realis cum illa: sed identitas realis formæ vt sic cum anima est vnus entis realis cum alio virtualiter distincto: ergo esset tunc impossibilis hæc identitas: quia anima esset & non esset ens: non esset, quia argumentum ponit eam hypostasim: esset autem; quia à parte rei haberet identitatem cum ente reali.

§.76.

Dices primò, tunc mansurum conceptum formæ vt sic; qui à reliquis formis esset abstractus. Contra: ille conceptus esset omnino diuersus ab hoc: ergo & esset alia materia. Consequentia patet; quia mutato termino formali & immediato necesse quoque est mutari ordinem ad ipsum. Antecedens probo: conceptus communis formæ, quem nunc abstrahimus, est idem realiter cum anima rationali; de qua verè prædicatur: quia anima est forma: sed alius ille conceptus non esset idem cum anima: vt nunc hic non est idem cum chymæra; ergo non esset idem conceptus communis. Dissidentiam hanc fore specificam, patet: quia habet hic identitatem cum tota vna specie, qua caret alius: ergo hic conceptus non est eiusdem speciei cum illo.

§.77.

Dices secundò, materiam dicere per se ordinem ad formam vagè sumptam; non verò ad hanc, vel illam determinatè: vt equus requiritur ad cursum; non tamen hic, vel ille. Contra: iste ordo deficeret realiter si anima esset impossibilis; ergo deficeret hæc materia. Probo antecedens: quia hic ordo respicit animam vagè, sicut quamuis aliam formam: quia respectus ad obiectum vagum est ad omnia singularia sub distinctione: sed si anima esset impossibilis non esset materiæ ordo ad ipsam etiam vagè. ergo hic ordo deficeret realiter. Probo minorem, tum quia hæc materia non dicit nunc ordinem ad chymæram: tunc autem anima esset chymæra; ac proterea nec materia diceret ordinem ad illam: tum à priori; quia iste ordo est vagè ad formam: quia est ordo puræ potentia passiuæ; & nisi terminus sit forma, non respicitur; nec materia natura sua instituitur ad passiuam informationem chymæra. Quod patet exemplo adducto: quia cursus non petit vagè chymæram, vel equum vt principium actiuum. Conter ergo interitum hunc ordinem materiæ ad animam si hæc esset impossibilis.

§.78.

Præterea materia respicit formam vt informabilis; item (in materialibus) vt dans illi existentiam; quia eam respectat vt existentem: sed omne existens est determinatum, & non vagum: quia vagum est præcisè vt existit intentionaliter in intellectu, aut voluntate: ergo materia non est ad formam vagè. Ad exemplum respondeo, nihil vagum significari ad existentiam cursum; sed tantum explicatur omnium equorum potentia ad cursum; & ostenditur ea non esse in vno solo, aut altero, sed in singulis. Vnde hæc propositio, equus requiritur ad cursum: æquiualeat huic; sine equo curri non potest; potest tamen absque hoc, & illo.

§.79.

Hæc de cursu quod attinet ad existentiam: ad essentiam autem respondeo; cursum qui oriri potest ab omnibus equis, non fore possibilem, si hic equus esset impossibilis: quia ille cursus est ordo ad hunc equum; sed tunc non esset ordo ad hunc equum; quia esset impossibilis: ergo nec esset ille cursus. Eadem ratione, materia non potest existere sine forma: potest tamen sine hac, vel illa: at verò non esset possibilis nisi hæc esset possibilis. Ratio à priori; quia exercitium dependentia actua-

lis non est de essentia materiæ, & potest esse cum variis exercitiis diuersarum formarum: ordo autem transcendentalis est essentialis; & non potest hæc materia esse absque ordine ad animam; quia est idem cum ordine ad formam in commune. Hæc argumenta rem digito monstrant.

§.80.

Probo propterea causam physicam perituram nisi essent possibiles termini singulares: quia nisi essent possibiles termini potentia physica, hæc non esset possibilis: sed nullus terminus eius potentia esset possibilis nisi essent possibiles termini singulares: ergo. Probatur minor: quia omnis terminus aut est formaliter singularis, aut virtualiter à singulari distinctus: si das primò, das quoque manus: si secundum, sic argumentor: ille terminus non est possibilis à parte rei absque singularitate, quia respicitur vt existens: vt autem existens connectitur necessariò cum singularitate: ergo.

§.81.

Dices, existentiam singularem esse conditionem vt exerceatur existentia communis. Contra; illa existentia sunt vna à parte rei; ergo neutra est conditio alterius: sed vtraque est necessaria: quia nec singularia possunt existere sine ratione communis; nec hæc sine singularitate: ergo per locum intrinsecum, si termini singulares sunt impossibiles, erit impossibilis omnis terminus potentia physica; & ipsa quoque potentia.

§.82.

Tandem; potentia dicit ordinem ad singularitates; sed ille ordo est idem cum ordine ad terminum communem: ergo ordo ad terminum communem est ordo ad singulares. Sed si singulare ali-quod esset impossibile, esse impossibilis ordo ad illud: ergo esset impossibilis ordo ad terminum communem.

§.83.

Obiicit, materiam v. g. dicere ordinem transcendentali ad formam in communi; ad hanc autem & illam non dicere ordinem, sed puram non repugnantiam: vnde deficiente forma vt sic deficeret materia; deficiente autem hac forma non deficeret materia, nec ordo; sed tantum illa non repugnantia. Contra: quia materia dicit ordinem ad terminum vt existentem: sed terminus vt existens includit necessariam connexionem cum singularitate, vt probaui; ergo materia dicit ordinem ad terminum vt nexum singularitati: ergo deficiente singularitate deficeret materia; quia deficeret omnis terminus. Item ordo ad terminum communem est materialiter & realiter ordo ad singularitatem: sed deficiente termino singulari deficeret ordo materialiter & realiter ad illum: quia ad impossibile, nec materialiter est ordo potentia physica: ergo realiter deficeret ordo ad terminum communem.

§.84.

Ad hæc: Materia perficitur anima non solum quia est forma; sed etiam quia est anima: ergo materia dicit ordinem transcendentali ad animam, quia anima est. Antecedens patet; quia materia perfectior euadit cum anima quam cum forma lapidis: id autem non est ex conceptu communi formæ; qui abstrahit à perfecta & imperfecta: vnde ex conceptu proprio animæ id habet. Consequentiam probo; quia omne perfectibile appetit vehementius & inclinatur in maiorem perfectionem sibi connaturalem. Est item mutus respectus inter effectum & causam connaturalem: quod effectus est ordo ad causam; & hæc ad effectum: ad quem potest & petit natura sua compleri: at verò effectus supernaturalis dependet interdum ex se à naturali causa cum vero ad illam ordine, vt visio de Deo, at causa non dicit ordinem ad effectum; quia nec petit, nec potest ad illum natura sua compleri;

pleri; sed habet puram non repugnantiam ad effectum.

§.85. Quod confirmo: visus ut visus est causa per se & connaturalis huius numero visionis: rogo utrum ex natura sua petat compleri ad illam; ita ut absque connotatione ad illam non possit comprehendi? si id petit; ergo periret visus si hæc visio esset impossibilis. Probo consequentiam: quia periret illa peritio, & fundamentum: quia visus se ipso absque alio extrinseco potest, & petit compleri ad hunc numero actum: si autem nec petit, nec potest ad illum natura sua compleri; ergo ex natura sua non est illius causa. Hac enim unica ratione distingui potentiam obedientialem à naturali ostendam dist. 9. sect. 14. & disp. 8. à §. 180. in potentia obedientiali illa non repugnantia est denominatio extrinseca à voluntate Dei supernaturali: quam causa creata non petit, nec potest ex natura sua. Confunditur ergo causa obedientialis cum naturali ob opinionem nequaquam non obscuram.

SECTIO IV.

Utrum definitio causa conveniat cause remota?

§.86. Explicato conceptu quidditativo cause, oportet disputare, quibus causis conveniat, ut causa cognitio perfectior evadat. Causa proxima dicitur illa, quæ immediatè per suam entitatem ad effectum concurrat, ut calor ad calefactionem, & materia ad quantitatem. Remota dicitur, quæ mediata est, & non per se, sed per sua accidentia, aut medio quovis principio operatur, ut aqua calefacit manum non per se immediatè, sed per solum calorem illi inhergentem. Vocatur *mediata causa*, non quia inter illam, & effectum mediet actio, nam principium immediatum actionis est principium immediatum termini, quia actio est formalis ratio dependendi, ut de vnione simile diximus; sed quia mediat tertia entitas, à qua sola procedit immediatè actio.

§.87. Aduerte causam remotam, simpliciter esse vocandam causam: ignis verbi gratia dicendus est calefacere, neque hoc vertitur in controuersiam; sicut homo dicitur tangere hominem, licet non eius carnem, sed vestes, quibus est indutus, tangat; quia ad hanc denominationem sufficit id, quod immediatè agit, aut tangitur immediatè, sustentari; aut pendere à principio, quod denominatur agens aut tactum: admissa ergo ea phrasi, in agentibus necessarijs, de re agendum.

§.88. Quæstio igitur est; num huiusmodi principium sit propriè, & in rigore causa? Pro parte affirmatiua duo possunt adduci. Primum communis loquendi modus: sed hic iam est explicatus. Secundum; quia illa dicitur immediata causa, quæ est conditio, aut principium necessarium, ut existat id, à quo actio immediatè procedit: ita ignis est immediata causa caloris in ligno, quia est principium necessarium ut existat calor, à quo lignum immediatè calefit, & aqua est immediata causa calefactionis, quia est subiectum caloris calefacientis. Hoc fundamentum non video, quia rationè probetur à suo auctore, quod tamen infra facile dissoluetur.

§.89. Opposita sententia valde mihi semper arrisit. Pro qua non possunt multi Doctores adduci, qui eam expressè tueantur, sicut nec pro contraria; quia eam non vidi in terminis disputari, pro ea tamen

possunt adduci omnes, qui afferunt, sola accidentia materialia propriè sentiri, eorum verò subiecta impropriè & remotè; item omnes, qui tenent actus intelligendi, & amandi in eodem recipi principio, quia si in diuersis existant, non potest vna potentia moueri per actus alterius; item Pater Suarez. d. 18. met. sect. 2. num. 2. 2. & d. 26. sect. 3. num. 11. clariùs autem illi fauet Pater Vazquez tom. 1. in 3. p. d. 2. 1. num. 17.

Alter autem Gabriel eius est auctore apertè in 1. dist. 45. art. 5. corollario. 3. & in 2. dist. 1. quæst. 2. art. 1. notab. 2. Quam indicat S. Thom. in 2. d. 37. quæst. 2. art. 2. Vbi ait Deum non esse causam rerum omnium si non concurrat immediatè ad omne ens. Quo impugnatur sententiam negantem Deo immediatum influxum in actum peccati; quæ impugnatio nulla esset si causa remota est verè & propriè causa. Quam arbitror esse Durandi, & Aureoli, defendentium Deum non esse causam peccati; quia non influit immediatè in actum prauum: immo est omnium eos impugnantium; quia censent absurdum esse aliquod ens, cuius Deus non sit causa. Okamus in 1. dist. 45. eam sententiam disputat, & tueretur apertè.

Explicatur autem prius: aqua calida, verbi gratia, dicitur calefacere; tota verò calefactio per se oritur à calore, ita ut si idem numero calor successiue sit in pluribus subiectis, eadem numero calefactio eodem modo ab illo prodibit: quia, cum subiectum tantum influat in colorem agentem, à quocumque subiecto calor sustentetur, præstat effectus eisdem.

Vnde probatur primò hæc sententia: causa debet esse causa per se, ut sit propriè causa; sed causa remota non est causa per se, sed per accidens, ergo non est propriè causa. Maior ex definitione cause patet: minor probatur, quia illa dicitur causa per accidens, quia deficiente, ex natura rei non deficit causalitas: nam, si causalitas ex se potest sine illa esse, quam dependentiam per se habet ab illa? sed deficiente quavis causa remota, immo verò deficiente omni subiecto, non deficit causalitas causa proximæ, (ut mox patebit) ergo causa remota est causa per accidens.

Dices primo; pereunte subiecto perit effectus ex natura rei, & causalitas, per quam fit; quod contingit per se, & non per accidens, sicut ablato calore producente perit calor ab eo productus, nisi alius, aut lux illi succedat; nec tamen propterea calor per accidens à calore dependet. Sed contra: quia pereunte subiecto perit effectus, quia perit immediata eius causa, quæ pendebat à tali subiecto; at verò sublato calore per se perit effectus, quia perit virtus, à qua egreditur immediatè. Quod discrimen hoc patet exemplo. Ponamus calorem A, recipi in aqua, & ab illo produci calorem B. auferat Deus aquam, omnèque subiectum, & per creationem conseruet calorem A. tunc ille calor A, eadem numero actione conseruabit colorem B, ut experientia patet in Eucharistia; cuius accidentia eodem modo operantur ante & post consecrationem; at si Deus auferat illum calorem A, ex natura sua calor B, definit esse: eiusque causalitas nec de potentia absoluta poterit conseruari, ergo magnum est inter vtrumque discrimen.

Dices secundò, calorem A, separatim à substantia ex natura sua operari non posse. Sed hoc, quia ratione probatur, cum sit constans Theologorum opinio in operatione accidentium Sacramentalium nullum nouum interponi miraculum præter eorum separationem: Et qui aiunt, qualitates esse

esse in quantitate receptas, expressè affirmant nullum nouum miraculum esse, quod quantitas retineat accidentia, ut ex S. Thoma, & alijs docet Pater Suarez 1. metaph. disp. 14. sect. 4. n. 5. Ratioque demonstrat: quia in sola essentia caloris continetur virtus sufficiens ad calefaciendum, quia in aqua solus calor calefacit; ergo, si calor existat separatus à substantia, poterit calefacere, quia subiectum tantum ei confert existentiam, & non virtutem actiuam. Vnde quocumque modo existat, cum semper retineat eandem essentiam, semper retinet virtutem agendi. Quidquid autem substantia requiritur ad agendum, & datur per creatiuam actionem, ut ex Eucharistia patet: & licet sit miraculum, id tantum est ad exhibendum concursum generalem, quo exhibitio conseruatur eadem causalitas; quod de potentia Dei repugnat, si immediata causa periret.

§.95. Vnde argumentor secundo: quia existente causa materiali remota, eodem modo afficitur proxima per terminum proximum, ac non existente; & quando remota existit, non magis immutatur per vnionem remotam, quam si non existeret: ergo non est vera causa materialis causa remota: consequentia ex terminis liquere videtur, quia est de ratione cause materialis per vnionem immutari: antecedens probatur, quia vnio ad causam proximam, eodem modo se habet existente subiecto remoto, ac non existente; ergo & subiectum eodem modo se habet. Quia, si qua esset differentia, eadem omnino esset in vnione. Antecedens patet, supposita communi sententia de receptione qualitatis in quantitate, in Eucharistia enim quantitas, quæ antea erat subiectum quo, modo est subiectum quod, remanente eadem numero vnione. Confirmatur; si subiectum remotum esset propriè causa, ergo & causalitas esset propriè eius modus; at non esse probatur; quia illa causalitas conseruatur sine illa causa remota; cum tamen nullus modus queat conseruari sine re, cuius est propriè modus, ergo.

§.96. Tertio arguitur: eodem modo dicitur panis videri, & tangi medio colore, & quantitate, quo dicitur operari medio calore, sed propriè, & in rigore non videtur; ergo neque operatur. Probatur minor: quia, si propriè videretur, esset propriè obiectum visus, sed non est, quia visio eum non attingit propriè, pane enim corrupto, manet eadem numero visio, & accidentia eodem modo prorsus videntur; ergo panis non est propriè visionis obiectum.

§.97. Quarto arguitur ex opinione Durandi, quam Theologi omnes damnant erroris; qui ait non omnes creatos effectus immediatè à Deo prodire, sed à solis causis secundis, medijs quibus à Deo procedunt: vnde inferunt Theologi ex hac opinione, esse multos effectus, quorum Deus non sit propriè causa, quod continet absurdum in Theologia; vnde argumentor: Deus non esset propriè causa talium effectuum, nisi ipse ad illos immediatè concurreret, ergo idem est dicendum de quavis causa remota.

§.98. Dices, id esse verum de causa remota actiua; secus de passiuâ, quæ denominationem sumit ab accidentibus quæ patitur; ut paries dicitur visus, & non Deus. Contra: omiâ denominatione, rebus insistamus, causa materialis dicitur agens, quia per vnionem influit in principium agendi, ergo eadem ratione principium actiuum remotum denominabitur agens, quia influit in principium proximum: Patet consequentia, quia influ-

xus subiecti nihil efficit in effectum remotum, at in principium proximum tantum efficit causa remota actiua, quantum passiuâ.

Confirmatur, qui dicunt sensus materiales recipi in sola materia prima, & dicunt animum non influere immediatè in eorum actus, sed tantum per sensus, dicunt quidem animum efficere sensibiles per sensus, cum tamen sensus ab animo non recipiantur; sed efficiantur; vel ergo opinio Durandi nullum habet absurdum, vel idem habet sententia, quam impugno. Ad illam denominationem visus requiritur; ut quod sic denominatur, aliquid speciale efficiat circa accidentia sensibilia, ut Angeli dicuntur videri, quia aliquid præstant in colores. Immo hinc argumentor; ut aliquid dicatur videri, non est opus ut in se recipiat accidentia. Angeli enim dicuntur videri, cum nec propriè videantur, nec accidentia recipiant, ergo nec esse necessaria ea vnio, nec propria causalitas, ut dicatur agere. Sed id, quod verè non agit, dicitur agere ab actione sui effectus.

Ex dictis solum manet secundum argumentum; quod tantum probat, principium proximum immediatè à remoto pendere. Neque quis dicet, si calor B productus à calore A producat calorem C, nullus (inquam) dicet C pendere ab A, licet B ab illo dependeat. Item illa ratio est contra eandem, qui aiunt duas causas mutuo pendere. Contra quos sic arguo; id, quod requiritur ad principium proximum, est vera causa principiat à tali principio; ergo id, quod requiritur ad materiam primam, est vera causa cuiusque effectus à materia pendens, sed per te forma requiritur ad materiam, ergo forma est vera causa effectuum materiarum; at ipsa forma est effectus materia; ergo forma est causa sui ipsius.

Dices propositum argumentum verum esse, quando aliunde non sequitur absurdum. Contra; ergo tua opinio est explodenda, quia contra eam euidenter sequitur tale absurdum. Hinc amplius probata manet nostra sententia d. 6. sect. 6. præsertim ex dictis hac sect. §. 95. Quia per vnionem accidentium, ad quantitatem non magis disponitur materia: ac si non esset talis vnio.

Tandem, causa propriè, est ordo ad effectum; vel saltem fundamentum ad talem ordinem, & causalitas est actualis ordo cause ad effectum. Sed causa remota non est talis, ergo. Probo minorem. Quia totus ordo potentie calefactiuæ, & fundamentum calefaciendi intelligitur in suo calore, qui intelligatur in aqua. Nam sicut essentia caloris sola fundat calefactionem, aqua verò potest adequatè concipi sine tali ordine, aut fundamento: ergo aqua non habet rationem cause propriæ calefactionis, nec hæc ducit in cognitionem cause remota, magis quam si non esset, quæ omnia sunt contra conceptus cause explicatos sect. 2. & 3.

Dices id esse verum in aqua, non vero in igne. Bene: per caloris sustentationem tam conseruat aqua calorem, quam ignis, ergo vtrumque est eodem modo causa, nisi quod vnio ad colorem est violenta aquæ; igni verò connaturalis: at illa remota calefactio nec respicit ignem, nec in illo fundatur, nec ducit in eius cognitionem, magis quam in cognitionem aquæ: nam eademmet actio oritur à calore existente in aqua; vel igne, vel separato. Quod si ignis esset extremum, ad quod referretur propriè calefactio, hæc periret remota substantia connaturali caloris: quia relatio perit pereunte altero extremo.

§.99.

§.100.

§.101.

§.102.

§.103.

§.90.

§.91.

§.92.

§.93.

§.94.

§. 104. Hæc tibi ante oculos obuerfentur in lib. de anima, ad probandum animum immediatè concurrere ad actus vitales. Item in materiâ de habitibus fupernaturalibus, præfertim de charitate, & vifione Dei, ad probandum potencias vitales naturales immediatè influere in actus vitales fupernaturales. Huc enim totam hanc quæftionem direxi: de quo latè egi difputans charitatem.

SECTIO V.

Quo pacto exiftentia requiratur ad caufam?

§. 105. **Q**ui negant exiftentiam ab eflentia diftingui, necellariò farentur exiftentiam eflè virtutem, & rationem agendi. Qui verò eas diftinguunt, afferent eflentiam eflè virtutem actiuam, exiftentiam verò conditionem, fine qua non. In præfentem autem controuerfiam adduco, vtrum caufa poffit phyficè in effectum influere, fine exiftentia actuali.

§. 106. Nullus hucusque affirmavit, poffè aliquam caufam influere realiter, quin cum influit, aut antea habuerit exiftentiam: ita enim eflè conftans omnium hominum fenfus, vt ex effectus exiftentia monftretur apertè exiftentia caufæ.

§. 107. E Thomiftis aiunt nonnulli poffè caufam actiuam phyficè in effectum influere temporis inftanti, quo realiter iam non exiftit, dummodo extiterit immediatè, inter quos vnum vidi Cabezudum 3. p. q. 62. art. 1. diff. 5. §. *Quinta fententia eflè*, vbi ait Sacramenta phyficè gratiam producere, quando non exiftunt, id eflè, in vltimo inftanti extrinfecco. Idque probat primò, quia illud inftans ratione noftra pertinet ad exiftentiam Sacramenti; quod fufficit vt tunc poffit operari. Secundò confirmat tribus (vt ipfe ait) appofitiflimis exemplis; primò ex difpofitionibus, quæ producunt formam geniti eo inftanti, quo ipfæ iam non funt, fed perierunt cum forma corrupti. Secundò ex morte viuentium. *Certum enim eflè* (inquit) *quod non moriuntur, nifi viuentia: tamen in inftanti mortis iam viuens non eflè: non viuunt, fed fufficit, quod vixerit toto tempore præcedenti, unde in illo inftanti dicitur eflè fufficienter, cum verò dicatur mori, cum tamen in alio inftanti non verò dicatur mori, licet fuerit viuens, mors autem mutatio phyfica eflè realis. Tertium exemplum eflè, nam ficut contiguitas duorum corporum fufficit ad hoc, vt vnum agat in aliud, ita fufficit ad agendum contiguitas inter caufæ & effectus exiftentiam. Cui fententiæ ita adhaeret, vt cæteras omnes cenfeat improbabilis.*

§. 108. Sententiam hanc improbabilem cenfet Pater Suarez difp. 14. met. lect. 3. num. 30. cui Aristoteles refragatur hoc lib. 2. cap. 3. text. 36. & 37. *omnia* (inquit,) *id eflè caufarum genera, de quibus ibi. aut agentia, id eflè, actu caufantia, aut que poffint agere. Hoc autem differunt, quod, que efficiunt, & fingula, atque ea, quorum funt caufæ, fimul funt, & non funt. Vt hic, qui medetur, &c. at que funt poteftate, non femper.* Vbi vult Aristoteles intereunte caufa effectum perire, & effectum exiftente caufam fimul exiftere, at inftans, & tempus immediatè præcedens non funt fimul ex tua fententia, ergo caufa non exiftens illo inftanti non eflè fimul cum fuo effectum contra Aristotelem.

§. 109. Refpondet hic author, tunc exiftere caufam non formaliter, fed virtualiter; non in eflè entis, fed in eflè caufæ. Verum his nugis repugnat ipfe Aristotelicus textus, qui ex caufalitate infert exiftentiam caufæ in eflè entis, & ex non exiftentia caufæ

non exiftentiam effectus id eflè, (vt terminis iisdem respondeam) ex virtuali exiftentia, quæ eflè exiftentia effectus infert exiftentiam formalem, id eflè, caufæ, & ex negatione exiftentiæ in eflè entis, infert negationem in eflè caufæ. Deinde hæc folutio principium petit, nam exiftentia formalis, & in eflè entis eflè propria exiftentia caufæ; & exiftentia virtualis, & in eflè caufæ, eflè exiftentia caufalitaris, fin minus ipfe explicet terminos; at in controuerfiam adducitur, quo pacto fit caufalitas, & effectus actu, fine actuali exiftentia caufæ; ergo petitur principium.

Impugnatur igitur primò hæc fententia, quia caufa materialis non poffet recipere accidentia, nifi actu exiftens; ergo neque efficiens. Antecedens admittunt etiam aduerfarij, eflèque ex terminis notum. Quæ enim ratione poffet eflè album, aut nigrum quod non eflè? Confequentia probatur à paritate rationis; effectus enim non minus pendet ab efficienti, quàm à materiali caufa: vnde inconfequentes funt nonnulli, dum aiunt accidentia corrupti perire, quia perit forma, à qua fultentantur, & aiunt formam geniti phyficè effici à talibus accidentibus iam corruptis. Rogo enim, cur forma corrupti in eo inftanti non valeat caufare accidentia, cum hæc iam corrupta valeant caufare formam geniti? aut ficut ad primum exigitur actualis exiftentia, quid ni & ad fecundum?

Secundò probatur: quia in inftanti inftituitio antequam res exiftat, non poffet phyficè caufare; ergo neque in vltimo terminatio per quam extitit. Patet confequentia; quia ficut vltimum inftans eflè terminus durationis præcedentis, fimiliter & primum, quia tota duratio caufæ clauditur duobus illis inftantibus, item caufam extitiffe eflè extrinfecca denominatio in illo inftanti; fimiliter eflè & in inftanti inftituitio; quia ficut in vno fuit, ita & in altero erit, & poftquam fuit, nullam virtutem reliquit magis, quàm antequam eflè, fuiffe enim nihil eflè actu; magis quàm fore; & fi exemplum fumitur de contiguitate corporum, parum refert duo corpora ex hac, vel illa parte contiguari. Ergo etiam parum refert exiftentias caufæ & effectus contiguari, vel ex parte inftitij, vel ex parte finis. Item fi res poffet operari aliqua duratione reali, in qua non eflè, etiam poterit operari quolibet tempore fubfequenti. Caue igitur ne te mordeat canis mortuus.

Tertiò, caufa efficiens iam corrupta poffet phyficè caufare: ergo & homo mortuus in primo inftanti fui non eflè, poterit fenfire, quæ enim ratio difcriminis poffet afferri? Nam fi calor corruptus poffet ignem producere; quidni videbit homo mortuus? quis autem non irideat eum, qui afferrat mortuos videre? Præterea fequitur magnum in Theologia absurdum, nam fi quis repente moriatur, habens perfectam libertatem ad peccandum, fi in inftanti obitus erat in gratia; poterat peccare in vltimo inftanti, excitatus per appetitum fenfitiuum, per quod peccatum damnaretur ille, qui in gratia decefserat, cum fit certum talem hominem fic decedentem faluari: hoc autem absurdum probò ego eadem ratione qua tu tuam fententiam, quia fufficit contiguari exiftentias caufæ, & effectus, & manet caufa in eflè caufæ, licet non manet in eflè entis, & quia tunc fufficienter dicitur viuere, cum verò dicatur mori: ergo appetitus poffet tunc mouere ad peccatum, & hoc committi per organi corporei difpofitionem.

Quartò probatur à priori: quia actio eflè modus realis fupponens caufam realem: fed caufa non exiftens

exiftens fimpliter, nihil eflè: ergo ab ea non poffet actio prodire. Nec videtur poffè apprehendi; quo modo exiftat agendo, quod non exiftit: quia exiftere agens, fupra exiftentiam addit actionem; at tunc nulla eflè exiftentia: ergo fupra illam nulla additur actio. Adde modum exiftere non poffè fine re, cuius eflè modus: ergo caufa non exiftente non poffet exiftere eius caufalitas. Caufa finalis mouet non exiftendo, quia non influit phyficè, fed intentionaliter, & ficut res poffunt cognofci antequam funt, ita & amari.

§. 114. Tandem argumentor à priori, actio eflè actus fecundus agentis: ergo oritur ab actu primo, quia omnis actus fecundus oritur à primo; ergo tunc debet eflè actus primus, à quo oriatur. Nam fi non eflè actus primus; non eflè actus prius, fed in inftanti, quo vere dicitur, *nunc non eflè caufa*, non eflè actus primus, à quo oriatur fecundus: ergo in eo inftanti non oritur actio à caufa. Dices tunc eflè caufam non in actu, fed in potentia, non eflè in actu: ergo fimpliter non eflè actus primus. Probo confequentiam, quia actus fimpliter eflè per exiftentiam, fine qua nihil eflè actu, fed in potentia tantum; fed actio actu exiftens eflè fimpliter actus fecundus: ergo oritur ab actu primo fimpliter, nam illa actualitas fimpliter actionis oriri debet phyficè ab ente fimpliter; nam à fimpliter non ente, quale eflè non exiftens, quo pacto datur phyficè exiftentia, & entitas fimpliter?

§. 115. Dices, actum fecundum oriri à primo exiftente prius, non tamen exiftente tunc. Contra, ergo tunc eflè actus fecundus à pura potentia logica, fiue non repugnantia, quia tunc caufa non eflè in actu exiftendi, fed in potentia tantum: & vt in potentia operatur: ergo ens in actu fit phyficè à non ente in actu, quod qua ratione capiant, ipfi viderint, ac poterit vnufquifque pro fuo arbitratu afferere rem antequam exiftat, faltem immediatè antequam exiftat operari. Refpondetque poterit, quod ipfi in hos quadrat fapienter Aristotel. fententia 2. phys. cap. 5. text. 6. *ostendere verò ea, qua manifèfta funt per ea que non funt manifèfta, hominis eflè profecto, qui nequit id, quod eflè per fe notum, & id, quod non eflè per fe notum, difcurrere.* Cum ergo hæc fententia fit per fe nota, non poffet nifi ex terminorum apprehenfione probari. Nec illis eflè Beatus Thomas commune afylum, ostendam enim ipfiffimis eius verbis difp. 2. de generat. lect. 2. accidentia agentis, non verò patientis concurrere ad generationem.

§. 116. Ad primum in §. 107. admiffa illa fententia, fcilicet, vltimum inftans ratione pertinere ad durationem Sacramenti, negatur id fufficere ad veram caufalitatem, ad quam requiritur exiftere realiter, & non ratione noftra. Quænam modum inftans inftitutum Sacramenti, in quo vltimo non eflè, & immediatè poft erit, non fufficit, vt in illo Sacramentum efficiat: quamuis illud inftans ratione noftra pertinere poffet ad durationem Sacramenti, ficut primum non eflè. Sed de illo antecedenti alibi latius.

§. 117. Ad primum exemplum de difpofitionibus, patet ex diftis §. 110. non loqui confequentes auctores earum duarum opinionum, & ad vnam fententiam in intelligibilem in philofophia, adducitur alia non magis probanda, in qua eadem eflè omnino difficultas.

§. 118. Ad fecundum exemplum, multa mirabilia ibi mifcentur, fi non moriuntur nifi viuentia, quo modo eo inftanti moritur, quod per te eo inftanti non viuunt? Quod fi tu affirmas, tunc viuens non eflè, quo modo dicis fufficienter eflè, vt poffit mo-

ri? Præterea: quo modo in illo inftanti dicitur eflè, cum verè non fit, fed perierit: an ne mortui verè viuunt? nam vita animalis eflè anima vnita corpori: mors autem eflè carentia vnionis, fed tunc non eflè vnio, fed eius carentia: ergo non eflè viuens animal, fed mortuum.

§. 119. Refpondeo igitur, viuens eo inftanti non mori, fed eflè mortuum, quia diffoluta vnione vitali, corpus eflè cadaverica forma indutum, moritur autem tempore præcedenti, quia mori eflè vitam habere tempore quod immediatè præcedit inftans, in quo vita non eflè habenda. Mori enim eflè definere extrinfeccè, ita vt verum fit dicere *hoc inftanti non eflè viuens, & immediatè ante fuit*, eflè igitur immediatè ante, eflè mori: morte vulgari modo accepta. At in rigore, homo moritur eo inftanti, in quo eflè cadaver, quia tunc corrumpitur, ac definit eflè extrinfeccè per primum non eflè, quod eflè metaphyficè mori.

§. 120. Ad tertium exemplum refponderetur, duo corpora contigua, fimul retinere fuas actuales eflentias, per quas operantur; at verò caufa corrupta fuam non retinet, per quam agat. Deinde non funt contiguae tales exiftentia, quia contigua funt, *quorum extrema funt fimul*, ibi autem exiftentiarum extrema non funt fimul.

SECTIO VI.

De Prioritate caufarum.

§. 121. Nihil eflè in Philofophia communius caufarum prioritate comparatione effectuum. De modis prioris agit Aristoteles in poftprædicamentis & 5. metaphyficæ c. 11. è quo tres fubiiciam, quartum verò è Theologia defumam.

§. 122. Primum, prius, & pofterius fimpliter dictum, de prioritate durationis, ac temporis intelligi voluit Aristoteles in poftprædicamentis, cap. de modis prioris, & 5. metaphyficæ cap. 11. & ex S. Auguftino probat Pater Vazquez, tom. 2. primæ partit, difp. 167. n. 8. Eflè autem hæc prioritas: quando vna res tempore antecedit aliam, vt meus pater eflè me prior. Quapropter eiusmodi res, vetuftiores, & antiquiores vocantur.

§. 123. Huic prioritati è regione opponitur prioritas originis, quam S. Thomas, aliique Theologi non prioritatem, fed ordinem vocant originis: qua vnum principium concipitur vt principium alterius rei ab ipfo procedentis, fed cum omnimoda fimilitate temporis, naturæ, atque rationis: implet enim tale principium non modo eflè vlllo modo verum, neque apprehendi fine re, cuius eflè principium, vt de perfonis diuinis dixi lect. 1. Ratio à priori eflè, quia inter eas res intercedit perfectiffima omnium relatio: relatiua enim, teftè Aristotele, *simul funt natura, & cognitione*: patetque euidenter, quia pater, vt pater neque eflè, neque poffet apprehendi ante, aut poft filium formaliter. Porro Patrem æternum non eflè natura, aut ratione priorem Filio, rectè probat P. Vazquez fupra num. 10. eflèque fine controuerfia, cum illi non conueniat definitio prioris natura. Itaque, prioritas eflè, quia Pater eflè principium à quo eflè Filius, Pater autem non eflè à Filio, fed fimul concipiuntur eflè.

§. 124. Tertia prioritas eflè rationis, quæ per fe primo verfatut inter res fola ratione diftinctas, vt inter prædicata vniuerfalia & fingularia, aut mintus vniuerfalia. Atque hæc duplici ratione: primò quando fit comparatio inter vniuerfalia fuæque inferiora; vt

vt inter animal & hominem, qua: prioritas dicitur in subsistendi consequentia, vniuersale enim prius dicitur, vel quia prius cognoscitur, vel quia ab illo ad singulare non valet consequentia: valet autem a singulari ad vniuersale, vt hæc non valet, est animal, ergo est homo, valet autem est homo, ergo est animal: atque hæc consequentia non modo de actuali existentia, sed de ipsa essentia etiam in conceptu, & apprehensione nostra debet intelligi. Ponamus enim omnia animalia necessariò existere, adhuc esset vera hæc doctrina, quia in conceptu quidditatio animalis non clauditur homo, secus animal in conceptu hominis.

§. 125.

Ratio à priori cur vniuersale dicatur ab Aristotele prius quia non conuertitur consequentia cum inferiori est, quia hæc prioritates consistunt in dependentia, quam vna res habet ab alia & in independentia alterius: vniuersale autem in cognitione sui non pendet à singulari, nam sine homine cognosci potest animal: at particulare in cognitione sui pendet ab vniuersali cognitione: propter quam dependentiam valet consequentia ab inferiori ad superius affirmatiuè in cognitione, quia qui concipit inferius cognoscit necessariò superius: non tamen valet à superiori ad inferius; quia cognito superiori non cognoscitur necessariò inferius, itaque cognitio de homine pendet à cognitione de animali, non è contra. Quapropter hæc est prior illa in consequentia subsistendi in intellectu. Item homo pendet ab animali in existentia physica, idest, non potest esse absque conceptu animalis: animal verò potest absque homine. Vnde in subsistendi realiter consequentia homo pendet ab animali, & est posterius.

§. 126.

Secundo contingit hæc prioritas inter conceptus a què vniuersales, aut singulares, sed quorum alter sit alterius ratio, radix, aut origo. verbi gratia: in diuinis intellectio est ratione prior voluntione, & in nobis admiratiuum prius risibili, quia primus apprehendimus Deum cognoscentem, quam amantem, vbi etiam valet subsistendi consequentia ab vno ad aliud, sed non è contra, vt hæc valet. Deus amat, ergo cognoscit: hæc autem non est formalis, Deus cognoscit, ergo amat: quia amor non sequitur necessario ex cognitione (loquitur circa res creatas). Ratio, ob quam hæc sunt priora ratione, est, quia vnum nostro modo concipiendi est principium; à quo pendet aliud: non è contra: vnde in propositione causalium, id quod dicitur prius, redditur pro ratione posterioris, posterius autem non redditur pro ratione prioris, vt hæc est bona causalium, quia Deus vult mundum existere, videt illum existere: hæc autem est mala: quia Deus videt mundum existere, vult illum existere: quo præcisè constituitur prioritas rationis; siue consequentia valeat à priori ad posterius, siue non.

§. 127.

Quarta prioritas est natura: quam in omni causa intercedere manifestum est; qualis autem hæc sit oportet ex Aristotele monstrare quinto metaphysicæ cap. 11. Quædam verò (inquit) secundum naturam & substantiam (priora, & posteriora dicuntur) quæcumque contingunt absque alijs esse, ista vero sine illis minime. Vnde infertur aperte, ad prioritatem naturæ requiri, vt id, quod est prius, possit esse sine posteriori, & posterius non sine priori, id est, vt id, quod dicitur prius, sit causa posterioris, non verò è contra posterius sit causa prioris, vnde commune est adagiù inter philosophos ex Aristotele sumptù inter prius & posterius natura non valere conuertentiam, seu subsistendi consequentia; quod ex Aristotele adducit P. Vazquez supra disp. 167. n. 3.

Quapropter neganda est mutua causalium dependentia, tum, quia causa est natura prior effectu, & ab illo independens; tum, quia valet conuertentia inter prius, & posterius. Sic hanc prioritatem intelligit P. Suarez 1. met. disp. 26. lect. 2. num. 18. Est (inquies) dependentia effectus à causa, & independentia causa ab effectu. Quod docuit Aristoteles in postprædicamentis, cap. de modis prioris. Videbitur autem (agens) & ultra iam dictos alius quidem esse prioris modus, eorum enim, quos essendi consequentia conuertuntur, alterum, quod est causa quouis modo, vt alterum sit, prius natura non incongruè dici potest: & ostendit exemplo propositionis veræ, qua, cum ab obiecto in veritate dependeat, obiectum est independentens ab eius veritate. Quod autem dicit de conuertendi consequentia, non absolute loquitur, sed ex hypothesi, quod propositio sit, homo profecto est (inquit) si vera est ea oratio, qua hominem esse dicimus; & item, si sit homo, vera oratio est, qua homo dicitur esse. Vbi non affirmat, si homo est: ergo oratio est, que id affirmat: potest enim esse homo, quin talis sit oratio, sed ait, si homo est: ergo vera est oratio, qua homo dicitur esse. Semper enim vult Aristoteles à causa ad effectum simpliciter non esse conuertibilem conuertentiam: illa autem consequentia non est conuertibilis simpliciter, est enim hæc mala consequentia, homo est, ergo est propositio vera de illo: hæc autem est bona, est oratio vera affirmans hominem esse, ergo homo est; at verò est consequentia secundum quid ex suppositione quod sit propositio. Quo posito conuertitur consequentia, sed suppositum non est necessarium.

§. 128.

Ac nequis existimet Aristotelem loqui de causa in vno genere tantum, statim in capite de modis simul; Natura verò (inquit) ea dicuntur simul, que essendi quidem consequentiam cum conuertantur, neutrum tamen vt sit alterum, causa est. Itaque ad prioritatem naturæ requirit, ne sit conuertibilis consequentia; & vt vnum sit alterius causa & non è contra; & ad simultatem naturæ requirit, vt sit conuertibilis consequentia, & vt neutrum pendat ab altero. Vnde, qui ponunt mutuam causalitatem, debent ponere conuertibilem consequentiam atque ita destruunt prioritatem naturæ, & ponunt dependentiam vnius ab alio, per quam destruunt simultatem naturæ; ipsi enim volunt mutuas causas esse simpliciter simul natura, & secundum quid vnam priorem alia, neutrum tamen ex philosophi doctrina assequuntur.

§. 129.

Sed obicitis 1. phys. cap. 3. text. 30. asserentem: Sunt præterea, que mutuo sunt sibi cause, vt exercitium (id est est causa) bona habitudinis, & hæc (est causa) exercitij, at non eodem modo, sed hæc vt finis, illud vt principium motus. Idem ait 5. met. cap. 2. vbi admittit mutuam causalitatem, & consequenter dependentiam mutuam.

§. 130.

Sed hic nõ admittit propriè talem causalitatem, sed potius negat: ad quod aduerte, finis non esse causam secundū se, sed vt apprehensum; ita vt ex fine, & eius apprehensione fiat integra causa, in qua finis est causa, que mouet, & terminat amorem: apprehensio verò est ratio, per quam mouet; sed quando finis causalatur, causalatur secundum suum esse existentia, qui duo modi sunt valde diuersi; nam finis vt mouet, non causalatur, sed causalatur media apprehensione, & voluntate, & vt causalatur physice, non mouet: mouet enim vt apprehensus, & non vt existens; causalatur autem vt existens realiter, finis vt apprehensus, prior est natura eo, ad quod mouet: apprehensio enim sanitatis, prior est natura exercitio ad sanitatem, ad quod mouet finis: sic autem nunguam

§. 131.

quam est posterior: sanitas autem existens, posterior est exercitio, sic autem nunquam est prior. Itaque secundum diuersas existendi rationes est prior & posterior: at verò secundum eandem rationem existendi, semper est prior, aut posterior semper: prioritas autem naturæ debet esse ex mète Aristotelis iuxta eandem existendi rationem realem, aut intentionalem: secundum quam verum est Aristotelis assatum, quia ab existentia apprehensa sanitatis ad existentiam realem exercitij non valet consequentia: neque ab existentia exercitij ad realem existentiam sanitatis: valet autem è contra à sanitate ad exercitiū, & ab exercitio ad apprehensionem sanitatis. Est enim bona consequentia, est sanitas, ergo est exercitium; est exercitium, ergo est apprehensio sanitatis: hæc autem non valet, est apprehensio sanitatis, ergo est exercitium; est exercitium, ergo est sanitas. Vnde retorqueo argumentum, quia enumeras Aristoteles mutuas causas, nullius meminit nisi finalis & actiua; ratio est, quia vnaquæque est simpliciter prior alia in existentia, secundum quam causalatur, & posterior in ea, secundum quam causalatur. Vbi autem non reperiuntur huiusmodi existentia realiter distinctæ, non reperitur mutua causalitas.

§. 132.

Hæc prioritas naturæ est, vt propter eam causa ex natura sua ob præcisam rationem causa possit esse sine effectu. Dixi ob rationem cause, quia aliunde potest effectus necessariò connecti cum causa, vt prioritates cum essentia, & effectus cum potentia applicata, sed id, teste P. Suarez agente de causa actiua, (quod ad omnes causas extendo) non oritur ex ratione causæ, sed aliunde: ita vt etiam connecteretur effectus cum causa, etsi ab ea non fieret, ait enim P. Suarez illa lect. 2. num. 14. Si interdum est causa aliqua efficiens, que non antecedit tempore suum effectum, id non est ex præcisâ ratione talis cause, sed ex aliqua peculiari conditione. Nam (vt innuau supra) deficienti omni forma substantiali, eodem concursu materia conseruaretur, quo antea: ratio à priori est, quia antequam causa influat in aliud, ponitur habens suum esse, & pendere à suis causis, quæ non deficiunt, etiam si ipsa non operetur. Sit igitur firmum dogma Aristotelicum, à causa ad effectum non valere consequentiam formalem: secus ab effectu ad causam, (speciata præcisè ratione causæ & effectus).

SECTIO VII

Enucleatur doctrina de prioritate & simultate natura.

§. 133.

Quoniam hæc doctrina de prioritate naturæ apprimè est necessaria Philosophis, ac Theologis, eam oportet explicare. Prioritas dicit aliquid in recto, & connotat aliud in obliquo. In recto dicit fundamentum causæ, & effectus: in obliquo connotat nostrum modum concipiendi causam & effectum. Fundamentum est ipsa virtus causæ, que in suo esse existendi constituitur non quidem per effectum, sed per alias suas causas: e.g. sol, antequam illuminet, intelligitur constitutus in suo esse actuali, & ex illo oritur lux: sol secundum se consideratus est prior, siue est primum signum, vel instans rationis, quia præbet fundamentum, vt ratio nostra verteretur circa existentiam ipsius, quin tunc verteretur circa existentiam lucis. Nam existentia solis independens à lucis existentia, est causa, ob quam concipiatur, quin concipiatur lux existens. Quando verò concipiatur lux est secundum signum, siue Philosophia Petr. Hurt. de Mendoz.

instans naturæ, vel rationis. Quod ex parte obiecti est ipsa existentia lucis pendens ab existentia solis: & sicut lux ipsa in existendo pendet ab existentia solis, ita pendet in cognitione sui à cognitione solis: quod genus cognitionis vocatur à priori, id est, à causa cognita. Huc recidit, quod communiter circumfertur. Prioritatem naturæ esse primam à quo non in quo: id est eam prioritatem esse entitatem causæ existentis, à qua oritur effectus: non vero in quo, siue in instanti reali, in quo sit causa, quin realiter sit effectus.

§. 134.

Obicitis non posse concipi quidditatiuè Solem, quin concipiatur lux: quia concipi debet vt illuminatiuus. Confirmatur. Sol non potest esse sine luce: ergo nec cognosci. Aduerte, Solem bifariam posse concipi connotando lucem: primo modo lucem secundum se abstractam ab existentia: sic autem concipitur in calu argumenti, sed hoc non efficit prioritati naturæ, quæ est in ordine ad actuali existentiam. Secundo modo concipitur Sol connotando lucem existentem, sic autem non est opus concipi solem, quia totam eius existentiam concipimus vt principium illuminandi, quin concipiatur lux actu existens. Et sic Sol est prior natura luce, quia fundat talem modum concipiendi. Ad confirmationem responderetur, Solem à posteriori pendere à luce, non à priori: similiter nõ potest cognosci, quin cognoscatur lux existens, sed sicut existit posterius Sole, quia ex illo oritur sine dependentia Solis à luce, ita ex cognitione Solis oritur necessario cognitio lucis, in signo posteriori naturæ: non verò in priori signo. Nam & ipsæ cognitiones sunt altera causa alterius, effectus altera.

§. 135.

Vbi animaduertenda est ratio, ob quam dixi, causam ex conceptu causæ esse posse sine effectu, & ab illa ad effectum non esse consequentiam ex conceptu causæ. Quod patet ex causa libera, quæ, antequam intelligatur in actu secundū exire, intelligitur constituta in actu primo potente liberè operari: ex quo actu primo non valet consequentia ad effectum. Nam, positis omnibus requisitis ad operandum, potest operari & non operari, cum illo principio ita potest operatio coniungi, vt etiam possit coniungi non operatio: quia potest operatio non esse. Cum igitur causa necessaria tam sit independens à sua operatione, quam libera, consequentia à causa ad effectum non fundatur in conceptu causæ, sed in necessitate causalandi. Quo differunt causa libera, & necessaria: libera enim non fundat consequentiam ad operationem potius quam ad non operationem: quia operatio ita sequitur, vt possit non sequi, eaque propter causa libera non est medium, vt ex illa cognoscatur existentia effectus, quia causa cognita, potest effectus non cognosci, sicut potest non esse: at verò causa necessaria fundat necessariò cognitionem effectus, qui cognita causa cognoscitur necessario, sicut & sequitur. Prioritas ergo causæ liberæ est independens ipsius ab effectu, tū indifferentia ex parte ipsius ad vtramque partem contradictionis, cum qua potest coniungi. Vnde est pensanda libertas actionū, quæ quantum est ex parte sui principij, ita sunt vt principium ipsum esse possit cum alia actione opposita. Vnde aduerte, cum dicimus causam esse indifferentem ad operandum in illo priori rationis, in quo intelligitur ante operationem, nõ sumi pro actuali nostra consideratione. Hæc enim cum extrinseca sit causæ, parum refert, sed sumitur pro fundamento huius considerationis: quia illud talis est naturæ, vt ex se possit esse cum operatione & nõ operatione: & antequam operetur, vel omittat operatio

operationem, intelligitur ex se nec petens operationem, nec carentiam illius. Hoc obserua in sect. 8. contra quam opinionem Paris Vazquez.

§. 136. Hic etiam aduerte, non posse fieri comparationem inter prius, & posterius: nisi inter causam, & effectum. Quia fundamentum sumitur ex independentia causa ab effectu, & dependentia effectus à causa. Vnde, si cum causa vnus effectus existat aliud ens, dummodo nulla ratione sit principium illius effectus, non est prior conceptu illius, sed est simul comitanter cum causa, & effectu: nisi forte talis res & causa pendat ab vno principio indiuisibili. Exempli gratia, vno actu indiuisibili ratione creat Deus duos Angelos, & in eo instanti operatur vnus: alter non est prior operatione alterius physice, & proprie quia non est causa illius operationis, est tamen aliquo modo ratione prior, quia in illo priori antecedente operationem alterius Angeli, concipitur & alter productus à Deo, qui potest dici prior negatiue: si verò esset diuersis actibus vterque productus, Angelus non operans nullo modo esset prior operatione alterius Angeli: duræ autem res, quarum vna est prior altera, possunt fundare aliam prioritatem comparatione tertij effectus ab vtraque producti vt intellectus & præmissa respectu conclusionis.

§. 137. Deinde ista prioritas naturæ, quæ realis est, id est, est entitas causa, & effectus: est in eodem instanti reali. Nam comparata causa cum effectu respectu diuersorum instantium realium non est naturæ prioritas, sed temporis. Ita esse intelligendum patet ex Aristotele 5. metaphysicæ, c. 1. 1. asserente: *Quædam verò secundum naturam, & substantiam (priora, & posteriora dicuntur) quæcumque contingunt absque alijs esse, ista verò sine illis minime.* Pone autem causam mutationis instantaneæ, quæ non durat nisi per instans, vt productio instantis realis, illa non potest esse sine suo principio actiuo, hoc autem potest esse sine illa, ergo illi conuenit Aristotelica definitio. Sed non potest illi conuenire, nisi in vno instanti reali, ergo. Idem docuit Magnus Basilius primo contra Eunomium longè à sine his verbis. *Nam in his priorem esse causam dicimus, posterius verò, quod ab ipsa est, non intervallo hæc inuicem discrepantes: sed cogitatione, prius quam causatum causam intelligentes. Quoniam igitur pacto rationem habet, ordinem in his negare, in quibus est prius, & posterius non positione nostra, sed naturali quadam consecutione?*

§. 138. Nec de hac re licet philosopho dubitare. Nam causæ necessariæ sunt priores (uo effectu, & tamen eodè instanti reali, quo Sol fuit, illuminauit. Item præmissa sunt priores conclusionem, & tamen sunt eodem instanti. Item causa libera eodem instanti, quo operatur, est prior sua actione, quia tunc habet potentiam ad non operandum. Denique quia generatio vnus formæ prior est corruptione alterius, & tamen eodem instanti sunt, ergo. Minor probatur, quia alioquin duæ formæ substantiales simul existerent in eodem subiecto: homoque idem esset mortuus & viuus. Quod vidi publicè defendi, est tamen contra communem philosophorum sensum assertum primum esse vnus formæ, esse primum non esse alterius (vt ostendam disp. 1. 5.) Item materia esset tunc in duabus speciebus completis, immodò, forma cadaueris constitueret vnum per accidens qui ex natura sua adueniret enti completo, licet per solum vnum instans, nam & per instans sunt multæ accidentales mutationes. Nec video cur forma cadaueris cæterò tempore non possit esse cum anima. Nam si comparatione vnus in-

stantis non habent effectus formales repugnantem nec eos habebunt respectu secundi instantis, quod nihil mutat illarum formales effectus. Denique rem præcessisse alio instanti reali, est per accidens, & extrinseca denominatio, pugna enim est pro eodem instanti reali, pro quo vna res est causa, aut ratio alterius. Velim audire ab auctore huius sententiæ, vtrum sentiat ideam de assensu & dissensu, amore, & odio? quibus est eadem ratio. In rebus physicis nullus author adstruxit, ad prioritatem naturæ exigi diuersa temporis instantia.

Petrus Lorca 2. tom. in 1. 2. disp. 4. de gratia. §. Tertio dico, hæc ait: *Et certe, si bene attendamus, in aliquo instanti peccatum, & gratia sunt simul, vt aduertit Scotus in 2. dist. 37.* Vbi docet in rebus moralibus id, quod est posterius, posse non esse simul cum priori, nam expulsio gratiæ habitualis est posterior peccato actuali, & effectus illius, & tamen quando gratia expellitur, iam peccatum actuale potest non esse: quod in primo instanti simul est cum gratia. Hæc sententia ortum traxit, quia eius autor non calluit prioritatem naturæ: à cuius calumnia Scotum vindicauit in nuperis disputationibus de iustificatione disp. 8. & ostendit eam esse à duobus Pontificibus damnatam contra Michaëlem Baium: item eam è regione opponi non modo omnium Theologorum assensui, sed testimonio B. Ioannis Epist. 1. cap. 3. & contra sacros eius testimonij interpretes. Omisissis ergo theologis argumentis, philosophicis contra eam agamus.

Ac primum, si in primo instanti, quo peccatum committitur, non expellitur gratia, ergo nec eam expellit in secundo, nisi in eo perseveret, ergo semper erit peccatum actuale cum gratia. Probo primam consequentiam: in primo instanti non expellit gratiam, quia opus est, vt prius existat; sed opus est vt etiam in secundo instanti prius existat, vt in illo gratiam expellat, ergo est eadem in vtroque ratio. Probo minorem: peccatum existisse in primo instanti non sufficit ad expellendam gratiam in secundo, ergo ad hoc opus est, vt existat peccatum in secundo etiam instanti: probò antecedens: peccatum, postquam existit in primo instanti, potest non existere in secundo. Immo potest Angelus, vel homo in secundo instanti cessare à peccato & elicere actum contritionis, vel saltem Deus potest in secundo instanti illi donare visionem beatam, per quam eliciat actum charitatis: tunc autem in secundo instanti remittitur peccatum commissum in primo, ergo præcisè ex existentia peccati actualis in priori instanti, non infertur expulsio gratiæ in secundo: ergo opus est vt actuale peccatum perseveret in secundo instanti: tunc sic: sed in secundo instanti debet consummari prius, quam gratiam expellat, propter eandem rationem, ergo etiam in secundo instanti debet habere existentiam priorem, quam gratia expellatur, ergo in secundo instanti erunt simul idem erit de tertio, & cæteris.

Confirmatur: demus per possibile, vel impossibile, transacto actu in priori instanti, non remanere in secundo nec peccatum actuale, nec habituale; tunc in secundo instanti non expellitur gratia, quia tunc nulla est forma, à qua expellatur, quia ponitur nullum esse peccatum: quod autem prius fuerit, nihil refert, vt patet in physicis; ergo peccatum actuale in ratione actualis non expellit gratiam in secundo instanti, eo præcisè, quod extiterit in priori; sed opus est, vt in secundo existat aliquid gratiam tunc expellens.

Dices: in secundo instanti iam esse peccatum habituale.

habituale. Contra primò, quia manente actuali non manet habituale: vt enim in primo instanti non est habituale, sed actuale, quia habituale est actuale moraliter manens, & non physice, vel est terminus ex illo relicto, qui non relinquatur, dum est actuale, ita in secundo instanti est actuale, & non habituale propter eandem rationem, ergo actuale formaliter, vt actuale nunquam gratiam expeller.

§. 143. Contra secundo, vel ad expulsionem gratiæ non concurrat actuale, vt actuale, quod est falsum, quia demeritum formaliter in illo consistit, itemque, vt actuale nullo modo opponeretur gratiæ; vel concurrat in secundo instanti, tunc autem locum habet argumentum, quia gratiam expellit vt demeritum in secundo instanti, ergo in illo debet consummari, & prius esse; vel ad expulsionem concurrat habituale, quod sufficienter expellere potest gratiam: tunc sic, habituale in secundo instanti expellit gratiam, ergo existit habituale in secundo instanti, alioquin non expeller: ergo prius est habituale in secundo instanti, quam in eo gratiam expellat, quia per te prius est peccatum in primo instanti, quia est demeritum, sed in secundo instanti expellit, vt demeritum, ergo existit prius, ergo simul cū gratia: patet ex te: ergo in nullo instanti expellet gratiam, quia in eo debet existere prius, vel si habituale expellit in secundo instanti, in quo est primo, cur actuale non expellit in primo suo instanti? æqualem enim oppositionem habet cum gratia habituale, ac actuale. Vel si habituale fuit in primo instanti cum actuale, cur tunc non expulit gratiam? eandemque ob causam eam non expellit in secundo. Quia in secundo debet esse prius natura. Quod si non est, non habet gratia, à quo tunc expellatur: quia peccatum non existens non expellit gratiam.

§. 144. Secundò argumentor: causa physica in eodem instanti, est prior suo effectu, quia existunt vtrumque, ergo & moralis. Negabis consequentiam, quia causa physica expellens formam est prior expulsionem in vno genere, & posterior in alio, secus causa moralis. Secundò etiam, quia physica causa operatur sua virtute, meritoria verò. mouendo voluntatem Dei; ad quod requiritur, vt prius existat. Contra, multæ causæ non pendet à suis effectibus à priori, vt Sol à luce, visio beata ab actu charitatis: & tamen Sol, & visio sunt eodem instanti cum luce, & actu charitatis, ergo existentia causæ cum effectu non oritur ex mutua dependentia. Confirmatur: iam admittis causam esse simul cum suo effectu: item addis, causam ab eodem effectu pendere. Mihi sufficit primum, hoc autem secundum me adiuuat, nam si effectus potest existere cum sua causa, & prius illa in vno genere, multo facilius erit posterius absolute: nam causa facilius concipitur causare effectum, à quo non pendet, quam à quo pendet.

§. 145. Secundo contra secundam rationem: eodem instanti, quo existit causa meritoria, potest causare effectum, non minus quam physica. Nam causare meritorie est mouendo intellectum, & voluntatem Dei ad pœnam, vel præmium, sed eodem instanti possumus Deū ira mouere: ergo. Minor probatur, quia eodem instanti, quo existit meritum bonum, aut malum, videtur à Deo; id enim negare nullus audebit, quia vt res cognoscatur, non eger temporis prioritate. Item eodem instanti Deus sibi placet, aut displicet in obiecto, quia illi actus, vel necessarii sunt, vel saltem possunt in eodem instanti: nam Deus vnico instanti habet omnes suos actus, alio-

Philosophia Petr. Hwrt. de Mendoza.

quin esset successio, & infinita distantia. Item eodem instanti potuit velle gratiam destruere, itaque omnes actus causæ moralis possunt eodem instanti reali exerceri, sicut & physica causa: vt patet in augmento gratiæ dato iustus eodem instanti, quo bene operantur.

Confirmatur hoc argumentum: nam contritio est causa moralis, & meritoria infusionis gratiæ, & tamen eodem instanti reali est infusio gratiæ, & contritio, ergo causa moralis eodem instanti infert suum effectum; sed expulsio gratiæ est effectus moralis peccati, sicut infusio est effectus contritionis, ergo sunt simul eodem instanti. Doctrinam hanc de contritione non admodum consequenter traditur à Lorca disp. 38. §. Hæc sententia, & §. Ad argumenta denique. Contra quem est ipsius argumentum, & auctoritas Scoti, adducta à me §. 139. Dices peccatum fieri à solo homine, contritionem autem præcipue à Deo. Contra: fiat à quo volueris, vtrumque, est causa moralis, vtrumque est meritum: vtrumque, est prius in homine. Deinde vtrumque videtur, & afficitur præmio, aut supplicio, & de vtroque dicitur verè, prius homo meretur, quam aut donetur, aut priusetur gratia.

§. 147. Igitur omnis causa est in eodem instanti reali cum suo effectu. Vnde colligi videtur, obiecta, quæ non existunt eodem instanti, quo existunt actus circa illa non esse priora natura suis actibus. Nam ex Aristotele valet consequentia à posteriori natura ad prius: at ab actu ad existentiam obiecti non valet consequentia, ergo actus non est natura posterior obiecto. Ad quod aduerte prioritatem, & posterioritatem ex parte obiecti esse causam, & eius effectum: si igitur causa intentionaliter tantum, & non physice influit in effectum, prioritas est intentionalis, & non physica: si autem est causa moralis, similiter prioritas erit moralis, at in eo genere, in quo est causa pro aliquo instanti, in eodem est prior pro eodem: exempli gratia, ego scio hominem cras moriturum: mors crastina est prior obiectiue pro crastina die, quam mea scientia: quia hæc pendet à morte, mors autem non à scientia. Ideo enim ego scio mortem, quia mors erit, priusque ponitur existens, quæ existentia est intentionalis causa meæ scientiæ: licet mea scientia tempore sit prior, nam est prior, quia non pendet ab influxu physico mortis; est posterior, quia ponitur mors futura in ratione obiecti, siue ad terminandum actum. Prioritas physica semper infert causam, & effectum simul, quia physicus influxus pendet ab existentia: prioritas verò intentionalis abstrahit à similitate temporis, quia non est per physicum influxum.

§. 148. Simultas tot modis dicitur, quot prioritas. Rationis, quando duo cognoscuntur simul sine dependentia vnus ab alio. Temporis, quando existunt in eodem instanti. Naturæ verò simul sunt dupliciter: primò negatiue, quando duo existunt eodem instanti reali, vel dependenter ab vno tertio principio sine dependentia inter se, vel independenter ab vno tertio & inter se, quæ simultas dici poterit negatiua: alio modo quando duæ res coniunguntur ad causandum aliquem effectum: tunc sunt simul natura positiue, quia prius natura est causa, ergo quæ sunt simul natura, sunt duæ causæ ad effectum, idem enim est simul natura, quod duæ causæ simul potentes vnum effectum, & licet vna causa in suo esse pendat ab alia, & sit posterior, quam illa, tamen potest cum illa constituere secundam prioritatem naturæ ad tertium effectum. Nam potest esse effectus vnus rei, & simul cum illa esse causa alterius: vt præmissa sunt effectus intellectus illoque

illóque posteriores, & simul cum illo sunt causa conclusionis, & illa priores.

§. 149. Rogas, vtrum causa vt actu causans, sit prior natura, quam effectus: An simul? Nollem quaestionem esse de nomine, vt licet componamus, nomina expendemus. Certum est actionem actualem non constitui prius in suo esse, quam terminum producat, quia eius essentia est esse actualem termini productionem: quo differt à causa in actu primo, quae non constituitur nisi per potentialem productionem. Hinc inferitur, esse conuertibilem consequentiam inter actionem & terminum, quia terminus existit terminando actionem, & actio existit tendendo in terminum. Deinde inferitur, neutrum esse prius ratione, quia terminus non potest concipi, vt posterius causa, nisi ab illa pendens per causalitatem, nec hæc concipi potest, nisi dando esse termino à causa.

§. 150. Ex his rectè colligitur actionem non esse absolute priorem natura termino, quia illi deficiunt conditiones ab Aristotele assignatae. Aliunde verò dubitari non potest, quin actio sit ratio, ob quam terminus existit, quia ideo existit, quia actualiter producitur; terminus autem non est ratio productionis, non enim ideo actio existit, quia terminus existit, quamuis non potest sine illo existere: omnis autem ratio reddita, in propositione causali significat prioritatem aliquam, quam non impediri simultate cognitionis, & coexistentiæ, patet in diuinis processionibus. Dico, terminum, & actionem esse adæquatum signum posterioris natura respectu suæ causæ: at actionem esse priorem aliqua prioritate naturæ imperfectæ respectu sui termini.

§. 151. Quod ex Aristotele colligo in postprædicamentis c. de modis simul, his verbis. *Simul igitur dicuntur natura ea, quae in essendi quidem consequentia conuertuntur, nullo tamen pacto alterum causa est, vt alterum sit*: ergo ex sententia Aristotelis, si alterum aliquo pacto est causa, vt alterum sit non erunt simul natura: at actio aliquo pacto est causa sui termini, quia est ipsissima ratio formalis, per quam producitur, vt albedo est causa albi. Confirmatur indidem ex c. de modis prioris. *Videbitur autem, & ultra iam dictos alius quidam esse prioris modus: eorum, quae essendi consequentia conuertuntur, alterumque est causa quouis modo, vt alterum sit prius natura, non incongruè dici potest. Dixit quouis modo, vnde cum aliquo modo actio sit causa, vt sit terminus, non incongruè dici poterit prior natura. Et quamuis exempla ab Aristotele adducta non quadrent in actionem, tamen doctrina quadat. Nec hæc aduersantur dictis §. 127. ibi enim ago de prioritate naturæ perfectè, & simpliciter, in qua non est conuertibilis consequentia; in quem finem explicui hoc testimonium, hic autem loquor de imperfecta, quam non incongruè, & ultra iam dictos modos vocat Aristoteles, non tamen simpliciter; imitaturque hæc prioritatem originis.*

§. 152. Infero ex dictis, non omne, sine quo aliud esse non potest, esse prius illo, nam animus non potest esse sine potentiis, non tamen potentiae sunt priores natura animo.

§. 153. Infero secundo, omnem causam esse natura priorem suo effectui: de finali iam dixi §. 130. de materiali in disput. 2. de efficienti res est clara, de formali ex mea sententia liquet, quia forma materialis non pendet à materia per vnionem, sed per generationem passiuam, quæ est natura prior vnionem. Quapropter de quavis forma philosophor proportionem ad animum rationalem, quia sicut huius creatio natura præcedit vnionem, sic & illa

rum generatio. Qui verò dicunt materialem formam pendere per vnionem, nequeunt defendere illius absolutam prioritatem, nec respectu vnionis, nec compositi. Cuius impugnatio sumitur ex dictis, & ex illatione, quam verò difficile defendatur vide in P. Suarez illa sect. 2.

Rogas, vtrum causa in esse possibili sint inuicem causa: Dupliciter considera esse possibile. Primo in ordine ad existendum, sic autem eandem prioritatem retinent in esse possibili, quæ in actuali, quia quæ existunt, quo ordine existunt, erant possibili existere: nam & ista prioritas possibilis erat, nec in hoc sensu reperitur mutua causalitas, quia non est possibile vt existant se actu mutuo causando: alio modo intelligi potest dependentia, & prioritas possibilis, non comparando duas res ad ordinem, quem seruare perunt, cum existunt, sed ad ipsam possibilitatem secundum se, verbi gratia, vtrum esset possibilis intellectus, si non esset possibilis intellectio: Et primum hæc proprie nulla prioritas simpliciter reperitur, sed secundum quid, quia illa petit actualem existentiam.

Deinde in multis reperitur prioritas, & posterioritas rationis. Nam obiectum concipi potest sine cognitione de illo, secus cognitio, quin connotetur obiectum. Secundo in primariis conceptibus potest reperiri, verbi gratia, non est de primo conceptu caloris calefacere, quia eius essentia concipitur in ratione qualitatis igneæ. Tertio in ipsa substantia rei adæquatè considerata potest esse mutua dependentia. Nam calor non esset possibilis nisi esset possibilis calefactio, quia calor per suam entitatem est principium illius. Quarto in rebus per se primò ordinatis ad agendum, datur mutua dependentia, & in cognitione, & in esse: quia nec vitalem actum concipere possumus non concipiendo potentiam, nec potentiam non connotando actum (vt enim supra actui ex S. Thoma) actus est finis potentiae, & potentia principium actus. Vnde hæc sunt veræ propositiones, *quia est possibilis actus, est possibilis potentia, & quia est possibilis potentia est possibilis actus*, nec hoc est inconueniens, quia non est simpliciter mutua causalitas, sed secundum quid.

SECTIO VIII.

Sit ne mutua causarum dependentia?

DE dependentia à posteriori non dubito, quin materia pendeat à forma etiam accidentali. De dependentia à priori probatum est supra, causam finalem esse causam efficientis, & efficientem finalis. Vide §. 131. Difficultas est, vtrum duæ causæ secundum eandem existentiam realem possint inuicem esse causæ?

Affirmant ex Neotericis nonnulli non indocti. Primum; quia id nullum censetur inconueniens, nec ratio adducitur vlla, ob quam oppositū queat ostendi, præcipue cum sit axioma commune, *causas esse inuicem causas in diuerso genere causa*. Secundo, quia generatio recipitur in termino, à quo pendet in genere causæ materialis, & terminus pendet ab illa in genere causæ efficientis, idque confirmant creationis exemplo, quæ, cum modus sit, necessario inest subiecto; nulli autem præter terminum, ergo.

Huic parti numquam adhæsi, secutus P. Suarez, rom. 1. metaphys. disp. 15. sect. 8. numero 20. & 27. sect. 2. quod sequuntur Scorus, Gregorius, Henricus, Aureolus, & alij apud P. Suarez, ea disp. 15. sect. 8.

sect. 8. num. 5. vt patet ex fundamento sententiae, quam ibi sequuntur: estque hæc sententia magis communis, ac probatur. Primum, quia tale caufandi genus reiecit Aristoteles: assignans enim supra mutuas causas, solius efficientis meminit, & finalis, & ex ordine, quo ipse assignauit prioritatem naturæ, colligitur manifestè. Quia prior natura est causa effectui, & ex causa ad effectum non valet consequentia; valet autem ab effectui ad causam, vnde in sententia, quam impugno, conuertibilis est consequentia, quia causa est effectus sui effectus. Item ex hac sententia dicendum est, mutuas causas esse simpliciter simul, & neutram simpliciter esse altera priorem, quem modum simul non agnouit Aristoteles supra agens de modis simul.

§. 159. Secundo: quia causa materialis, & formalis non esse causant mutuo, vt supra probaui, item neque efficiens cum materiali, aut formali: ergo.

§. 160. Tertio: quia causa prius, saltem ratione, aut natura ponitur ad causalitatem, per quam causatur, sed, si muruo causantur, non potest ita poni: ergo. Maior probatur ex dictis sectione 6. & ratione, quia entitas creata prius intelligitur habere suum esse in se, quam illud alteri communicare, & prius intelligitur proximè potens, quam actu causans, quia potentia proxima est ratio, ob quam causatur actu, quod aded verum est, vt inde sit ortum commune ad agendum, *actiones sunt suppositivum*: quia suppositualitas est vltima naturæ perfectio, quæ donec naturæ adueniat, non intelligitur natura operans, quia prius res in se perficitur, quam ab ea aliquid fluat. Denominationes autem tribuuntur vltimæ formæ, quæ ad eas requiruntur (vt vidimus disp. 6. sect. 2.) ea de causa actiones tribuuntur suppositis, quia sunt vltimæ formæ complentes naturas, requisitæ ad operandum. Minor probatur: quia, si muruo causantur: ergo causa A, verbi gratia, non est prior causalitate, per quam causatur à causa B, quia effectus non est prior causalitate, qua fit: ergo nec est prior causalitate sua, quia hæc non est prior, quam causa B. sed causa A, non est absolute posterior, quam B, in hac sententia: ergo neque causalitas causæ A, est absolute posterior, quam ipsa causa A.

§. 161. Dicunt, duas res simul esse posse, vnam priorem altera in vno genere, & posteriorem eadem in diuerso, quæ tamen simpliciter sunt simul: vnde aiunt bene probare argumentum, non posse eas muruo esse causas in eodem genere, non tamen in diuerso. Verum hoc genus simul essendi reieci, sect. 6. vt alienum à philosophia, philosophorum principi ignotum. Præterea sic argumentor; causa efficiens, verbi gratia, est prior in genere causæ efficientis suo effectui: ergo simpliciter est prior. Probatur consequentia, quia esse priorem in genere causa efficiens, est potentiam & virtutem actuam, præsupponi eo pacto, quo est prius, & præsupponi in genere causæ actiuae, est præsupponi ad agendum: sed id, quod præsupponitur ad aliud in aliquo genere, est illo simpliciter prius: ergo id, quod est prius in aliquo genere, est simpliciter prius, & non posterius. Probatur minor, quia id, quod præsupponitur, præsupponitur vt existens, & consequenter præsupponuntur omnes causæ, à quibus pendet in existendo, quæ enim ratione effectus præsupponitur existens, nisi causa talis existentia præsupponatur? Si enim non præsupponuntur existere causæ: quomodo intelliguntur causæ, aut ab illis effectum fluxisse? at inter causas efficientis causæ, non præsupponitur effectus à tali causa procedens, alioquin vt eius causa actiua

Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

esset prior in genere causæ efficientis ipso effectui, ita ipsemet effectus deberet præsupponi, quod nequit intelligi: ergo effectus causa non præsupponitur in serie causarum ipsius causæ: quia talis effectus præsupponeretur existens à causa efficiens: hæc autem est ipsamet res, ad cuius productionem ipse supponitur. Exempli gratia, si forma esset causa materia; materia, antequam materialiter causet actu, intelligitur existens extra omnes suas causas, quarum vna est forma: ergo præsupponitur forma: ergo præsupponuntur omnes causæ formæ, extra quas intelligitur forma; sed vna ex his causis est materia ipsa: ergo materia supponitur ante formam: ergo materia supponitur ante se ipsam, quod repugnat.

§. 162. Confirmatur primo, verbi gratia, si calor est causa productiua formæ ignis, & hæc est subiectum caloris, non potest calor intelligi producens formam ignis, nisi ipse intelligatur productus esse, quia debet intelligi vt existens, at non intelligitur tunc in illo priori, quo præsupponitur, nisi vt existens in subiecto, quia est accidens, vtque tale concipitur, rogo ante quam intelligatur agere, cui subiecto intelligatur inhaerere? non formæ, quam producit, quia cum hæc nondum intelligatur producta, non potest intelligi vt affecta calore, ergo implicat intelligere vnam rem priorem alia in vno genere causæ, & eam non intelligere, vt simpliciter priorem, nullóque pacto posteriorem suo effectui.

Confirmatur secundo: calor ille simpliciter est natura prior actione, qua ignem producit, ergo simpliciter est prior ipso igne: antecedens patet, quia actio à calore dependet, & calor non pendet ab ea actione, neque per eam, ergo calor simpliciter est prior illa actione: hæc consequentia patet ex sect. 6. primam consequentiam probo, quia ignis non est prior illa actione, sed simul re, natura absoluta, & ratione, ergo quidquid est præsuppositum illi actioni, præsupponitur & illius termino.

§. 164. Pater Vazquez tom. 2. 1. 2. disp. 2. 12. num. 8. docet, res quæ sunt causa esse posse inuicem causas, & vnam in vno genere esse priorem altera, & alio posteriore: cæterum cum inuicem diuersa comparamus in aliquo ordine inter se, non debemus comparare vnum genus caufandi cum alio genere, nam diuersa genera caufandi non habent ordinem inter se prioris & posterioris, sed res quæ sunt causa, locum habent in suo genere caufandi, & ita ea, quæ sunt in vnoquoque ordine causæ, inter se debemus conferre, verbi gratia, non debemus conferre causalitatem efficientis cum causalitate materia, quia vna cum alia non habet ordinem, neque vna est altera prior, neque enim prius est efficere, quod est ex parte efficientis, quam pati, & recipere, quod est ex parte passivi, sed comparari debent ea, quæ sunt in quouis ordine, inter se, nempe ea, quæ sunt ex parte efficientis ad agendum, ita debent inter se conferri, vt videamus quid nam sit prius in eo genere? & quid posterius? hoc est, quid prius alio conducatur ad genus efficiendi? Hæc P. Vazquez, quibus mouetur ad affirmandum, gratiam habitualement concurrere efficienter ad productionem contritionis in homine peccatore, & contritionem esse dispositionem ad infusionem eiusdem gratia.

§. 165. Verum (ni fallor) hæc doctrina P. Vazquez reluctatur doctrinæ, quam ex ipso retuli sect. 6. §. 127. quam ipse prima parte desumpserat ex Aristotele, illud scilicet esse prius natura, quod potest esse sine posteriori, at vero mutua causæ non possunt esse vna sine alia, est enim mutua consequentia inter vtramque.

X 3

Deinde,

§.166. Deinde, id quod asserit, vnum genus causandi non debere cum alio conferri, verum est, quando neutrum ab altero pender, vt patet exemplis, quia quantitas, & extensio, aliæque huiusmodi conferunt ad causalitatem materialem, receptionemque ignis B. exempli gratia. Item calor, & siccitas conferunt ad causalitatem actiuam, ignis A. producentis, nec tamen prior est quantitas, nec posterior in materia patienti, quam calor in igne A. producente, quia neque ille calor pender ab illa quantitate, neque illa quantitas ab illo calore. Item omnes dispositiones, ex parte materiae primæ non sunt priores natura physice influentes animo rationali, neque animus est prior illis dispositionibus, quia nec materia pender à forma rationali, neque hæc à materia, sed debet fieri comparatio inter ea, quæ sunt eiusdem ordinis vsque ad vnum primum in tali ordine.

§.167. Ceterum hæc doctrina falsa est, quando totus vnus ordo causandi pender ab altero: licet enim in vnoquoque ordine sistendum sit in vno primo in tali ordine, tamen, si totus ille ordo pender ab alio ordine & genere causandi, non minus debet fieri comparatio inter illos duos ordines, quam inter res ordinis eiusdem, verbi gratia, forma materialis accidentalis, vt quantitas, est primum principium formale, in genere causæ formalis accidentalis, habetque suas dispositiones, & conditiones prærequiritas ad causalitatem formalem, in quo genere, cum quantitas sit primum principium, est in ipsa sistendum. Item materia prima est primum subiectum, & materialis causa compositi eiusdem accidentalis, in qua sistitur in ordine, & genere causalitatis materialis. Quis dubitet illam causam formalem accidentalem, & omnes eius dispositiones, & conditiones à materia pendere, etiam vt est causa formalis, quia vt accidens materiale est, à materia dependet. Comparatio enim fit prioris, & posterioris, inter ea, quæ dependent, ad ea, à quibus dependent: quod si totum vnum genus ab alio dependet, inter illa duo genera reperitur prioritas naturæ. Item calor existens in homine est principium actiuum alterius caloris. Cum ergo virtus actiua caloris ab hominis materia dependeat, cur non fiet comparatio inter actionem caloris, & inter dependentiam, quam habet à materia, cum hæc sit causa illius, & non è contra? Ratio à priori sumitur ex §.133. quia prioritas dicit ex parte obiecti fundamentum, quod est vis causatiua: vbi ergo reperitur vis causatiua alicuius effectus, in eodem, vel diuerso genere, reperitur fundamentum prioritatis. Vnde maneat, rem in vno genere priorem natura alia, simpliciter esse illa priorem, & nullo modo posteriorem.

§.168. Quarto argumentor, quia, si duæ res se possunt mutuo causare in diuerso genere causæ, ergo etiam in eodem: consequens est absurdum, tum quia in philosophia est omnino inauditum, & ab omni philosopho negatum; tum quia nulla interueniret naturæ proprietates inter causam, & effectum. Nam inter causas caloris, exempli gratia, numeratur efficiens, quæ est ignis, & inter causas ignis numeratur calor illum efficiens; vel ergo nulla esset prioritas, vel idem esset prius se ipso in eodem genere: sequela probatur, quia si materia pender à forma, verbi gratia, ergo forma verè influit, estque vera causa materiae, ergo materia vt existat, requirit formam existentem, ad quam existentiam sufficit, formam simul esse cum materia, licet aliquo modo sit forma posterior quam materia. Sicut ergo forma potest verè causare materiam, à qua ipsa forma causatur, cur duæ causæ efficientes non se

mutuo causabunt? Quia forma non est minus causa, neque minus exigit existentiam neque prioritatem, ergo.

§.169. Quarto, quia idem esset causa sui ipsius: proxima quidem, & immediata in eorum sententia, (quæ est aliquorum ex aduersariis,) qui aiunt eam esse causam propriam, & immediatam, à qua pender immediata ratio causandi, vide quæ dixi sect. 4. vel erit causa remota sui ipsius eodem modo, quo ignis est causa caloris producti à calore existente in ipso igne. Quod sufficit ad constituendum tale genus causæ, quæ sufficit ad realem distinctionem inter effectum & causam remotam. Nam si Spiritus sanctus produceretur à solo Filio immediate, & non à Patre; adhuc Pater distingueretur à Spiritu sancto, solum quia esset principium remotum ipsius: ergo si calor est principium formæ, & hæc subiectum caloris; calor erit principium remotum sui; & distinguetur à se ipso.

Ad primum ex §.157. iam constat de absurdis. Causæ autem possunt esse mutuo causæ, vna à priori, altera à posteriori; non tamen vtræque à priori. Ad id de generatione patet disputat. 11. eam recipi in subiecto, in quo recipitur eius terminus, & non in ipso termino. Creationem verò probabo disputat. 12. vel non inharere termino, sed per se subsistere, vt quo, vel à termino nequaquam distingui.

§.170. Quod verò ex Patre Vazquez retuli §.164. de prioritate gratiæ respectu contritionis, est difficultus: tum quia contritio est moralis dispositio, quæ præuidetur liberè existens, antequam intelligatur mouere ad præmium; ergo in illo priori supponitur principium actiuum à quo liberè produci- tur, sed non supponitur gratia habitualis, quia hæc est præmium posterius natura dandum, ergo supponitur aliud principium: tum etiam, quia principium contritionis de se est indifferens, vt fit cum contritione, vel sine illa quia liberè oritur ab illo, sed gratia habitualis in eo instanti non est indifferens ad existendum sine contritione, ergo non est principium illius. Minor probatur, quia gratia habitualis in eo instanti datur ob contritionem, quia ab illa pender, & existit ex suppositione contritionis: sed ex hac suppositione gratia non est indifferens ad carentiam contritionis, ergo in eo instanti non est indifferens: Item gratia habitualis non potest cum peccato componi ex natura rei, possit autem, si esset principium indifferens contritionis: quia potest non esse contritio, tunc autem peccatum maneret cum principiis ad contritionem, de quo egi in 1.2. q. 113. disput. 13. Nec magis placet, quod dicit actionem esse priorem ex parte agentis, non verò receptionem, sed expulsionem veteris formæ ex parte patientis. Nam agens habet formaliter actionem educiuam, ergo si prius agit, agit educendo ex subiecto, ergo in illo priori intelligitur receptio subiecti, quia educitio est receptio illius (vt ostendam disput. 11.) Item subiectum ideò deponit formam veterem, quia recipit nouam, de quo recidet sermo lib. de generatione.

SECTIO IX.

Causarum diuisio.

§.171. Variæ possunt assignari causarum diuisiones. Aliæ quidem vniuersaliores; aliæ verò minus vniuersales, quas hic breuiter præstringam, nihil curans, vtra illarum sit immediatio: Vtra vniocæ
Aut

Aut analogæ? Neque enim est, cur his nugis tempus impendam. Vulgaris diuisio est, quam ab Aristotele vniuersi sumpserunt philosophi, in causam actiuam, passiuam, formalem, & finalem: ad quæ membra cætera causæ poterunt reuocari, vt exemplar, quod ad formalem reduxit Aristoteles. Vel diuidi potest causa in intrinsecam, qualis est materia, & forma; & hæc subdiuidi in materialem, & formalem: & in extrinsecam, quæ subdiuiditur in efficientem, & intentionalem: efficiens autem subdiuiditur in primam, & secundam. Secunda verò in principalem, & instrumentalem. Rursus vniuersaliter loquendo; diuidi potest causa in causam realiter influentem, actiuam, scilicet, passiuam, & formalem: & in metaphoricè influentem, quæ diuiditur in moralem, & finalem.

§.173. Causa physice influens est, quæ realiter per suam entitatem existentem concurrunt ad effectum, siue sit causa physica, id est, naturalis, pertinens ad corpus naturale; siue sit spiritalis, aut supernaturalis; aut vitalis. Causa intentionalis est, à qua prodit effectus non tanquam à principio per suam entitatem in effectum, sed per alienam influentem, vt finis, qui non influit per suam entitatem in effectum, sed per apprehensionem tanquam per mouendi rationem, aut conditionem; ideo dicitur Causa intentionalis, quia mouet vt obiectum, quod est existere intentionaliter, siue in intellectu. Causa moralis duplex est; alia physice influens per se, quæ est causa libera: liberum enim & morale idem esse patet in libris de anima, de qua causa morali in præsentem non agitur, quia est idem cum causa physica.

§.174. Alio modo causa moralis dicitur, quæ in effectum non influit, illi tamen attribuitur effectus, ac si verè influxisset in illum. ita causa consulens, aut imperans, est causa effectus sic imperati, & qui videt urbem comburendam, nisi ipse festinaret ad restinguendum ignem, si non festinauit, cum deberet, & vrbs deflagrauit, dicitur causa incendij. Causa moralis sæpe mouet medio intellectu causa primæ, vt qui seruo imperat necem inimici; sæpe sine intellectu causæ liberæ, vt qui commouet canem in viatorum; aut non extinxit incendium. Dicitur autem causa moralis, quia in prudentium more, & estimatione perinde se habet, ac si physice influeret: eaque propter illi adscribitur effectus.

§.175. Item diuiditur in causam per se, & per accidens. Causa per se, vocis spectato rigore, est, quæ per suam entitatem concurrunt immediatè ad effectum: sicque sola causa immediata esset causa per se: causa verò per accidens esset, quæ non per se, sed medio aliquo accidenti concurrunt ad effectum, vt enim per accidens, idem est, ac medio accidente. Sed hic vsus non est in vsu. Est igitur causa per se, quæ est per se necessaria ad effectum, ita vt sine illa effectus esse non possit. Sic ignis, & aqua, aliæque causæ remotæ sunt per se causæ calefactionis in ligno procedentis à calore in ipsis existente, quia, licet calefactio adæquatè procedat à calore, ignis tamen, & aqua sunt necessaria ad existentiam caloris: qui natura sua nisi in subiecto nequit existere. Causa verò per accidens erit ea, quæ ita concurrunt ad effectum, vt ad illam non sit necessaria, verbi gratia, musicus est causa calefactionis, quia homo calefaciens est musicus. Equidem calefactio tam bene fieret ab homine non musico, quam à musico, quia principium calefaciendi non est musica, sed calor. Itaque causa per accidens est, quæ habet coniunctam secum aliquam rationem, quæ nihil conferat effectui nec mediare, nec immediate. Vnde quidquid requiritur ad existentiam causæ, est causa per se effectus. Sic, qui tendit To-

letum fratris inuisendi causa, ibique pecunias recipit, fuit quidem hoc per accidens, quia ipse non iuit Tolerum pecunias recipiendi causa, sed contingit eas reperere. Et qui nauim trahit, trahit quidem muscam in nauim existentem, sed per accidens, quia etsi musca non esset in nauim, adhuc traheretur nauis. Hanc doctrinam desumpsi ex Aristotele hoc lib. 2. cap. 5. text. 50. Item diuide causam in proximam, & remotam, videatur Pater Suarez disput. 12. sect. 2.

§.176. Alia diuisio ex instituto nobis est explicanda: quia vtilior est Theologi negotio, est autem diuisio causæ in totalem, seu adæquatam & completam: & in partialem, seu inadæquatam, vel incompletam. Totalis est rota ratio influendi in effectum. Hæc autem aut est in omni genere causæ, vt in corpore naturali: cuius adæquata causa est quadruplex causarum genus ex Aristotele sumptum: quia ad illud omnes causæ concurrunt. Aut est causa adæquata in vno genere causæ efficientis, verbi gratia; sic autem causa adæquata efficiens est omne id, quod concurrunt ad actionem eliciendam. Rursus in genere causæ efficientis potest esse causa adæquata in vno ordine, licet non in pluribus, vt homo est causa adæquata hominis in genere, vel ordine causæ secundæ, & Deus in genere causæ primæ. Hoc autem genus adæquationis non est simpliciter, sed secundum quid.

§.177. Totidem modis dicitur partialis causa, sic vnumquodque genus causæ est partiale, quando cum illo ad eundem effectum concurrunt alia causa, vt materia, aut forma, aut efficiens in corpore naturali: vel sumitur causa partialis in aliquo genere determinato, vt visus est causa partialis visionis in genere causæ efficientis, quia cum visu in eodem genere concurrunt species impressa.

§.178. Causa totalis dicit ex natura sua totam virtutem influendi in effectum in suo genere, connotando negationem influxus in eundem effectum ab alia causa in eodem genere. Quare vbi reperitur causa influens in effectum tam efficaciter, vt influxus in eo genere sufficiat ad existentiam effectus, ex natura rei in illo genere non concurrunt alia causa (vt latius dicam sectione sequenti.)

§.179. Causa partialis ex natura sua connotat aliam compartem, per quam compleatur, ac simul cum ea concurrat ad effectus productionem, tum quia pars dicit ordinem ad totum, & ad aliam partem, & res incompleta suum respicit complementum; tum patet inductione in quouis causarum genere: causa materialis connotat formalem, & formalis materialem; item potentia passiuæ respicit actiuam, à qua patitur effectum; item actiua operans cum dependentia à subiecto, illud connotat ex natura sua: causa secunda efficiens respicit primam, & prima vt prima connotat secundam. Item causa secunda partialis connotat alias in eodem genere, vt potentia visiva connotat speciem impressam, & instrumentum respicit agens principale, cui deseruit.

§.180. Hæc connotatio nihil est præter propriam cuiusque causæ entitatem, in ordine ad causandum potentem consortium alterius causæ, quod consortium illi ex sua natura debetur, vt inductione patet exemplis adductis. Itaque causa partialis debet, & potest ex natura sua coniungi cuiuscumque principio, à quo in causando dependet.

§.181. Dices, potentias vitales (& vniuersim obedientialem potentiam actiuam aut passiuam) esse causam partialem actiuam supernaturalium, (ad quos supponuntur immediatè concurrere,) & tamen ex

natura sua non petunt compleri per auxilium supernaturale: quia petere ex natura sua, & posse ex natura sua, idem est omnino; ergo causa partialis non dicit ordinem ad partem.

§.182.

Huius difficultatis enodatio, scopus est tota hac sectione intentus. Potentia vitalis naturalis si consideretur secundum suam intrinsecam rationem, nullum dicit ordinem, nec respectum ad actum supernaturalem. Nam, si illum diceret, esset connaturalis causa actus supernaturalis, at verò coniungendo potentiam vitalem cum auxilio supernaturali, illa respicit actus supernaturales, ut potentia, vel obedientialis, vel principalis, quia tunc iam consideratur, ut connotans principium supernaturale, per quod compleri possit. Ad quod aduerte, in causa partiali duo reperiri: primum connotare principium, & petere, & posse cum illo coniungi: secundum, coniuictam iam cum illo, operari, aut proximè posse operari, numquam enim intelligitur potens causare causa partialis, nisi coniuncta cum alia conparte, & pro maiori, vel minori distantia coniunctionis vtriusque causæ, dicitur proximè, aut remotè potens.

§.183.

Causæ partiales connaturales sunt ex natura sua dicendæ partes simpliciter: quia ex natura sua coniunctæ cum aliis partialibus causis possunt causare effectus, & petunt talem coniunctionem. Species enim impressa vnica oculo potest visionem elicere, & petit talem vnionem cum oculo, ita ut ille respectus ad oculum sit essentialis speciei, quæ natura sua est coniunctiva lucis cum oculo, sine quo respectu comprehendere non potest: immò nec quidditati cognosci in ratione speciei visivæ. At verò potentia vitalis, licet coniuncta cum auxilio supernaturali queat actum supernaturalem elicere, non tamen petit neque ex se connotat talem coniunctionem: quia in ea nullus reperitur intrinsecus respectus ad conpartem supernaturalem, cum sine tali respectu possit ab Angelo comprehendere. Itaque potentia naturalis, quia ex natura sua petit coniungi alij causæ partiali, est simpliciter causa partialis: quia verò potentia vitalis non petit ex se coniunctionem cum causa partiali supernaturali, non est secundum se, simpliciter causa partialis.

§.184.

Dices, potentiam vitalem posse ex natura sua coniungi cum supernaturali auxilio: quia de facto illi coniungitur; ergo illud respicit intrinsecè ex natura sua. Respondeo, illam coniunctionem potentialem esse extrinsecam denominationem in potentia vitali, & non intrinsecam: ex eo enim, quod Deus ut supernaturalis auctor potest coniungi cum potentia vitali, hæc deuominatur potens coniungi: sed hæc potentia intrinsecè in Deo est, & in potentia vitali extrinsecam, ut color est visibilis à potentia visiva, quæ visibilitas in obiecto est extrinsecam denominationem: intrinsecam verò oculis.

§.185.

Dices, potentiam in actum vitalem non concurrere per solam extrinsecam denominationem, sed per virtutem intrinsecam, quia actio vitalis supernaturalis, est actus secundus realis; qui intrinsecè supponit primum. Respondeo potentiam vitalem coniunctam auxilio supernaturali influere immediatè per suam, & auxiliij virtutem, in qua potentia reperitur virtus in actu primo, si cum auxilio coniungitur, quia sicut actualiter effectus non oritur ab vna sola causa, sed ab vtraque simul coniuncta, ita nec potest oriri nisi ab vtraque potente coniungi, hæc autem potentia non reperitur, neque est aliquid intrinsecum potentie obedientialis. Vnde potentia vitalis secundum se confi-

derata non est potentia obedientialis, sed ut connotat imperium Dei volentis illa uti ad opus supernaturale.

§.186.

Rogas quid sit talis connotatio? Respondeo, esse diuinam voluntatem volentem cum potentia vitali concurrere ad actum supernaturalem, sine ordine ad quam voluntatem potentia vitalis non est dicenda potentia actus supernaturalis: & quamuis verum sit, ipsam potentiam vitalem non posse prodire etiam in actus naturales sine Deo volente concurrere, est tamen hoc discrimen: quod ad actus naturales perit ipsa potentia, ut Deus velit concurrere, quæ petitio est illi essentialis in ratione causæ: at verò ad actus supernaturales non petit talem Dei voluntatem, eaque de causa dico illam connotationem ad actum supernaturalem illi potentie non esse intrinsecam. Quod confirmo ex ratione rei supernaturalis, ad quam, quia supernaturalis est, potentia naturalis secundum se non potest dicere ordinem, nec petere coniungi alteri principio supernaturali; quia verò actus supernaturalis, vitalis est, petit potentiam vitalem, & ut cum illa coniungatur auxilium supernaturale. Inter effectum & causam naturalem reperitur mutuum respectus, secus verò inter effectum supernaturalem & causam naturalem. Nam effectus supernaturalis respicit causam naturalem, causa verò non respicit effectum. Dixi, illam coniunctionem esse extrinsecam, quod non intelliges de vnione potentie cum habitu supernaturali, sed cum voluntate Dei, volente concurrere cum potentia vitali.

SECTIO X.

Vtrum cum vna causa adæquata possit concurrere alia causa in eodem genere?

§.187.

Dixi, in eodem genere, nam in diuerso pars affirmatiua in cõpositis naturalibus patet aperte. Item intellige in eodem genere, & ordine, nam cum causa effectiua creata in ratione causæ secundæ adæquata, concurrat etiam causa prima generali concursu.

§.188.

Duos sensus potest habere quæstio: alterum vtrum applicatis duabus causis ex se sufficientibus ad causandum eundem effectum, possit hic effectus ab vtraque prodire, concurrente vtraque non secundum omnem suam virtutem, sed illam moderando, & quasi partiendo influxum? ita ut ex vi influxus cuiusque causæ non possit effectus prodire, nisi simul vtraque coiret, ut Deus virtutem haberet ad producendum hominem, vel per alium hominem, vel solum per seipsum; at cum Deus concurrat cum alio homine, influxus ille ut à Deo, non est sufficiens ad causandum hominem sine alio homine, in hoc sensu hanc quæstionem tractabo disput. sequenti, sect. 5.

§.189.

Alter sensus est, vtrum concurrente vna causa actione totali, & sufficienti ad effectum existentiam, possit alia causa totalis aut partialis concurrere ad eundem effectum alia actione? Et quidem ad eundem effectum celerius, aut distantius causandum non dubito, quin ita possint concurrere. Verbi gratia, applicentur hic duo calores eidem calefactibili, vnusquisque seorsum sumptus potest producere calorem ut sex in dimidia hora, rectè potest vterque coniungi actione totali ad producendum talem calorem in quarta hora parte; quæ actio, licet sit totalis respectu substantiæ caloris producti

secun-

secundum se considerata, non tamen est totalis respectu temporis, quo fit.

§.190.

Ad eundem verò effectum simul, & pro eadem temporis parte, omnibusque adiunctis eodem modo concurrentibus non posse duas causas totales concurrere, aut vnã totalem, & aliam partialem, communis est Philosophorum sensus, ponendus potius, quam probandus. Causarum enim multitudo eo tendit, ut effectus possit existere: si verò potest per duas existere, quorsum erunt tres adhibendæ? Adde dependentiam effectus à causa esse indigentiam effectus à causa, nulla est autem necessitas ab alia causa, quando effectus adæquate pender ab vna. Huc spectat adagium commune, *frustra sum per plura, quæ possunt fieri per pauciora*, ut enim natura necessaria non denegat, ita & superflua circumcidit.

§.191.

Num saltem potentia Dei absoluta possunt simul duæ causæ in eundem effectum influere? Nullam video repugnantiam rationem. Quod docent Patres Valentia. tom. 4. disput. 1. quæstio. 3. part. 3. §. *Mibi videtur*, & Suarez. 1. metaph. disputatio. 26. sectio. 4. numero 14. Vnde sicut idem corpus potest simul pluribus vocationibus affici; & duo corpora simul esse possunt in eodem loco; cur non poterit idem effectus duplici causalitate effici?

§.192.

Immo probabile est, id quotidie fieri in Eucharistia iuxta Patris Suarez opinionem, asserentis verba consecrationis esse physicè productiua corporis Christi, & transubstantiationem esse productionem Christi sub accidentibus panis, & vini; item beatam Virginem, & Spiritum sanctum duplici actione totali influxisse in Christum ostendi disputatio. 15. in tertiam partem. §. 5.

§.193.

Sed ais, causalitatem esse exigentiam effectus, quæ petit à causa produci; quando autem adæquate pender ab vna, nullus relinquatur locus necessitatis dependendi ab alia. Confirmatur; tunc effectus à nulla causa penderet; non à causa A, quia sine illa potest esse; neque à causa B, ob eandem causam. Quo argumento negant hanc nostram sententiam Scotus in 3. disput. 1. quæst. 2. Caietanus; part. quæst. 3. artic. 5. §. *Ad probationem*, & Pater Vazquez tom. primo in 3. partem disputatio. 29. capite. 4.

§.194.

Respondeo illas actiones ex natura sua fundari in exigentia effectus à causa: neque hoc variari in illis: est enim dependentia adæquata concursus causæ necessitatis ad effectum ex sua natura, connotans ex natura sua carentiam alterius concursus; quod verò diuinitus alius adhibeatur, nihil de priori concursu mutatur. Sicut non mutatur quantitas, licet cum alia in eodem loco penetreretur, quæ ex natura sua petit non penetrari. Ad confirmationem negatur antecedens: quia penderet ab vtraque, idest, fieret: at non haberet necessitatem vtriusque simul; habet tamen vtriusque diuinitè, idest, huius, aut alterius; vel ex se habet necessitatem vtriusque: facta verò suppositione, quod habet vnã, non indiget alia; bene tamen potest Deus ei dare id, quo non eget; ut corpus eget vna vocatione, qua posita alia non eget; eam tamen potest ei dare Deus.

§.195.

Rogas vtrum illæ causalitates debeant esse naturales? An supernaturales? Respondeo, naturales? quod ad substantiam; supernaturales verò, quo ad modum. Hic modus in eo consistit, quod cum vna causalitate Deus velit conseruare aliam; illa perseverantia voluntatis Dei facit rem miraculosam in modo.

Obiicit: Causæ tunc influerent, ut eleuata; ergo eleuantur per causalitates; sed causalitas eleuans causam est supernaturalis, ergo. Distinguo antecedens, ut eleuata quo ad substantiam, nego antecedens; concedo quo ad modum; similiter distinguo, concedo, & nego minorem.

§.196.

Confirmatur: eo præcisè quod Deus conseruet priorem causalitatem coexistentem alteri, intelligitur miraculum: quia intelligitur coexistentia rerum impossibilium. Sed hæc coexistentia intelligitur sine vlla eleuatione supernaturali quo ad substantiam; si Petrus esset moriturus vulnere lethali, & Deus illum miraculosè liberaret, ego coexistere illi miraculosè sine vlla re supernaturali, quo ad substantiam. Deinde supernaturalitas non esset in vtraque actione, sed in illa, quæ naturaliter non posset esse; ut in actione causæ posterius applicata, cui non deberetur concursus supposita prioris actione. Hæc secunda operatur est supernaturaliter, non prima: vnde miraculum esset in concursu secundæ causæ, quia illi non deberetur influxus ex natura rei, supposita operatione primæ causæ: miraculum ergo erit in dando concursu causæ, cui non deberetur. Hoc autem non est respectu prioris causæ, quia illa naturaliter operatur. Vide, quæ in simili dixi de conseruatione gratiæ cum peccato disputat. 9. de iustificatione.

§.197.

DISPUTATIO IX.

De causa efficiente creata.

ACTVM est libro 1. de causa materiali, & formali. De quarum causalitate plura dicam, d. 11. De causa efficienti, eius causalitate, conditionibus, ac proprietatibus, quatuor primis disputationibus erit agendum.

SECTIO I.

Causam efficientem desinio.

Aristoteles in præfati. cap. 2. & 3. causam efficientem ait, *vnde primum principium est mutationis, aut quietis*. Idest, est primum principium, à quo per se oritur motus, aut quietes. Quæ definitio non admodum enucleat causæ efficientis essentiam: tùm, quia videtur soli causæ primæ conuenire, tùm, quia causæ creati non conuenit: quæ non agit per motum; tùm tertio, quia etiam conuenit fini: tandem, quia conuenit cuius causarum generi, in suo genere, neque explicat peculiarem rationem causandi efficientis. Hanc definitionem ita exponit Pater Suarez 1. met. d. 1. sect. 1. ut aliam nouam ipse condar: eam definitionem, ut incommodam reiciat: Aristotelem autem in ea tueri, nec necessarium est doctrinæ; nec sine temporis dispendio potest.

§. 1.

Commodius autem sic definiat: *causa efficiens est principium per se influens in aliud, præcisè mutatione sui, ex præcisè ratione influxu.* Prima pars ponitur loco generis, quæ conuenit omnibus, & solis causis, (ut patet ex octaua disput. sect. 1.) per ly *præcisè mutatione sui* differt à causa materiali, & formali: quæ ex præcisè ratione suæ causalitatis immutantur: quia recipiunt intrinsecè suas causalitates, per quas mutantur. Addidi autem,

§. 2.

ex precisatione influxus, quia conceptus actionis formaliter non petit immutari agens; quandoque verò illud immutat; sed non ob rationem actionis, sed quia contingit aliquando agens esse patiens, quod quidem mutatur patiendo formaliter, non agendo.

§. 3. Hanc definitionem optimè quadrare in efficientem probatur: tum quia conuenit omni efficienti, quia quauis per se influit sine sui mutatione; ut Deus, homo generans, & lux calefaciens; item conuenit illis solis, quia licet finis & exemplar sua causalitate non immutentur, verò tamen per se non influunt in effectum. Vnde liquidò constat discrimen inter omnes, & propria efficientis differentia. Hinc dignosce, cur Deo conueniat causalitas efficientis, quia nimirum, cum sit illi extrinseca, per eam non immutatur, repugnat verò causalitas materialis, aut formalis; quia intrinsecè mutat.

§. 4. Sed definitioni obuios: actio vitalis formaliter immutat agens, ergo ea definitio non conuenit omni efficienti. Probatur antecedens; quia actio vitalis ut sic est immanens, ergo immutat agens formaliter. Patet consequentia, quia causalitas intrinseca immutat causam; sed actio immanens est causalitas intrinseca, quia manet intra agens: ergo formaliter immutat agens.

§. 5. Distinguo primum antecedens; actio vitalis in quantum denominat agens, immutat, negatur; in quantum denominat patiens, conceditur. Ad probationem negatur consequentia; ad cuius probationem distingo maiorem, causalitas intrinseca in ratione, in qua est intrinseca, immutat causam, conceditur; secundum rationem, in qua non est intrinseca, negatur. Distinguo etiam minorem, actio immanens est causalitas intrinseca in denominatione passionis, concedo; in denominatione actionis, nego: quia non manet in denominatione actionis, sed passionis. Itaque hoc differt actio immanens à transeunte: quia transeuntis petit, ut agens, & patiens sint distincta; immanens verò ut sit idem agens & patiens. Itaque, tota entitas actionis ut manet in agente, dicitur immanens, sed manet, in quantum denominat patiens. Cur autem actio dicitur immanens? Quia tota illa entitas petit recipi in illo subiecto à quo fit, esse autem causas actiuas est luce clarius.

SECTIO II.

Vtrum causa creata verè aliquid efficiat?

§. 6. **H**Ac de re videatur Pater Suarez supr. d. 18. sect. 1. Aliqui negant causis creatis veram actionem, asserentes solum Deum operari, creaturas autem dici operari, quia ad illarum presentiam operatur Deus. Fundamenta leuia sunt, & in decursu disputationis proponuntur. Alij affirmarunt creaturas corporeas nihil efficere, seculas spirituales. Alij, res corporeas esse principium accidentium, non tamen substantiarum.

§. 7. Omnes illæ sententiæ, ut stultæ explosæ sunt ab scholis. Prima quidem, quia in viuentibus sunt vitales actiones, de quarum ratione est ut fiant & recipiantur ab eodem principio: recipiuntur autem à principio creato, ergo sunt ab eodem. Item sunt multæ creaturæ liberæ, quarum liberas consistit in dominio propriarum actionum; quod autem dominium habet homo in

actiones solius Dei? Adde contra hanc sententiam, Deum eodem modo esse auctorem boni, & mali: quia si homo nihil operatur, ergo solus Deus facit bonum, & malum. Nec peccata tribuerentur homini, sed Deo soli.

§. 8. Secunda sententia item impugnatur, quia multa materialia habent actiones vitales, ut equus, & leo; quæ ex actione sensitua eliciunt appetituum. Item motus localis viuentium, vocum prolationes, & id genus alia, à quo principio actiuo veniunt, nisi à vitali creato? Cur autem bos mugit, non verò lapis?

§. 9. Alia præterea materialia verè aliquid producere, patet ex calore calefaciente, & ex sole illuminante. Dices, eas actiones prouenire à Deo eas elicente ad presentiam caloris & solis. Sed hoc ridiculum est: cur enim calor calefacit potius, quàm frigus? Dices quia calor similior est calori, quàm frigus, pactum autem fundatur in aliqua similitudine. Contra; cur ergo lux non frige facit? vel cur frigus non illuminat? cum non sit maior similitudo inter lucem, & calorem, quàm inter illam, & frigus. Cur item albedo non producit albedinem? & cur homo generat hominem? & Angelus non creat Angelum? Quæ omnia sunt perabsurda.

§. 10. Deinde, dicamus etiam causam materialem, verè non recipere accidentia; sed ea dici causari, quia ad causam presentiam causantur à Deo effectiuè. Iisdem enim rationibus vtrumque potest defendi, & impugnari. Quod si obiciat, accidentia Eucharistia videri inherere subiecto cum tamen non inhereant, & in illa produci alia à solo Deo, cum tamen videantur à causa creata produci. Respondeo, hinc retorqueri argumentum; quia Deus, ut mysterium celet, præstat eodem effectus, quos erant causæ creatæ præstituræ, at verò sic operari semper cum quauis causa nulla ratione oportet: immo verò frustra viuentibus communicasset tot instrumenta ad agendum.

§. 11. Tertia sententia iisdem fere rationibus confutatur: quia ad ignis presentiam alius produci, vel mediatè, vel immediatè. Dices esse infinitam distantiam inter esse, & non esse: ad quod requiritur infinita virtus actiuæ. Sed hæc distantia non est propriè distantia, nec infinita: quia terminus ad quem est finitus: ad quem sufficit finita virtus, quæ tantum distat à non virtute, quantum calor à non calore. Deinde causa materialis quasi interiicitur, quia cum illius concursu operatur creatura: nisi velis, & materialem non posse influere, quod eadem ratione probabis.

§. 12. Sed superest explicanda ratio; qua id contingat. Ad quod aduerte, Deum omnia operari ex imperio libero suæ voluntatis, quo posito statim oritur effectus ex eius omnipotentia sine vlla mutatione Dei: idem fere contingit in homine, & proportionem in brutis; quod ergo Deus, homo, & brutum efficiunt per voluntatem, & appetitum, ignis facit sine appetitu. Nam sicut ex potentia hominis applicata per voluntatem oritur actio, ita ex potentia ignis applicata.

SECTIO

SECTIO III.

Vtrum substantia creata sit immediatè actiuæ?

SVBSECTIO I.

Examen Thomisticae sententia.

§. 13. **I**D est, vtrum ratio formalis, & principium, à quo immediatè oritur actio, sit substantia? An vero accidens? Communis est Thomistarum opinio, nullam substantiam creatam esse immediatè operatiuam, sed omnes agendi rationes esse omnino accidentales: vnde vna substantia ab alia non produciatur immediatè, sed medijs accidentibus. Hæc sententia probari potest primò auctoritate Sancti Thomæ, & Aristotelis; asserentium omnem actionem fieri inter contraria, contraria verò sola sunt accidentia. Præterea Aristoteles ait ignem producere ignem in quantum calidus est, id est, rationem agendi esse calorem.

§. 14. Quando ait S. Thomas substantiam non esse immediatè operatiuam, illum intellige non esse immediatè operatiuam sine præuia dispositione: vel sine aliquo accidente, medio quo simul concurrat. Nam ignis non generat ignem, quin prius materia disponat per calorem, & sic generat in quantum calidus, id est, adiutus calore ad disponendum: nam ly, in quantum, non reduplicat rationem formalem agendi, sed conditionem requisitam, ut eum dicitur ignis comburere, ut applicatus, est enim applicatio conditio sine qua non, sic Aristotelem accipe. Illud de contrarietate inter agentia, falsum esse, euincit illuminatio, quæ inter nulla sit contraria: tum præterea sufficit radicalis contrarietas inter formas geniti, & corrupti. Quando verò non requiritur præuia dispositio, ut ad actus vitales producendos, tunc cum substantia concurrat species accidentalis impressa. Itaque in actionibus distinctis ab emanatione semper reperitur principium aliquod accidentale, sine quo substantia non est operatiua mediata, nec immediatè, quod significat Sanctus Thomas. Quem tamen agrè explicari fateor in genere: quamuis enim naturalem emanationem substantiis adscribit non tamen actiones alias.

§. 15. Secundum argumentum sumunt ab experientia, ignis enim calefacit medio calore, & aqua infrigidat medio frigore, & sic de omni alia materiali substantia; signum est ergo substantiam per se nihil operari. Nulla est hæc consequentia: non enim intendimus substantiam efficere per se omnes effectus, sed aliquos, qualis est substantialis generatio, & aggeneratio vitalis, omnesque functiones naturales.

§. 16. Tertium; quia prius est esse, quàm operari, ergo prius est esse, quàm operari posse; ergo per se substantia nihil efficit. Distinguo antecedens, prius natura concedo; tempore nego. Prima consequentia vel est mala, ut patet in potentia vitali, quæ simul est, & potest operari; quia de eius conceptu est posse operari: vel est intelligenda de prioritate rationis: Secunda consequentia nihil valet, quia idem principium potest ratione nostra habere esse prius, quàm concipiatur posse operari, & in secundo instanti potest concipi ut operatiuum.

§. 17. Quartum est, quia potentia, & actus debent esse in eodem genere, teste Aristotele, at substantia est in diuerso genere, ac accidens, ergo

substantia non potest operari. Confirmatur primò: potentia debet proportionari actui, cui per se ordinatur, sed substantia nec proportionatur accidenti, neque ad illud potest ordinari, ergo. Confirmatur secundo: potentia specificatur ab actu, sed ab accidente non potest specificari substantia, ergo.

§. 18. Hoc argumentum probat summum; substantiam per se primò non posse esse principium accidentis; alterius autem substantiæ quid ni? Immo vero ad hominem euidenter probò, substantiam non posse produci nisi ab alia substantia, quia per te potentia, & actus sunt in eodem genere. Dices causam remotam esse in eodem genere cum substantia producta. Contra; ergo substantia non potest producere accidens medio accidenti; quia per te causa remota cum accidenti immediatè concurrente est in eodem genere cum substantia producta, ergo non potest esse in eodem genere cum accidente, quod producit per se ipsum accidens.

§. 19. Præterea hæc ratio pugnat apertè cum doctrina S. Thomæ §. 23. referendi, asserentis accidens à substantia produci. Deinde illud Aristotelicum intellige de actu, & potentia passiuæ. Loquitur enim de materia prima, quæ est in eodem genere substantiæ cum forma substantiali; illud verò esse omnino falsum in cæteris potentiis, tam actiuis, quàm passiuis patet, tum in Deo, cuius omnipotentia non est in eodem genere cum rebus accidentalibus, quas producit; tum in animo producente suas potentias accidentales, & in potentia vitali naturali producente, & patiente actus supernaturales; tum in substantia recipiente accidentia. Huius etiam testimonij vide latam impugnationem in libr. de Anima disp. 4. sect. 1.

§. 20. Ad primam confirmationem negatur minor; substantia enim vitalis proportionem habet cum actu vitali, sicut ignis cum calore, & quæuis causa æquiuoca cum effectu, quia ratio superior eminenter continet inferiorem. Per se autem ordinari dupliciter potest intelligi; primum ut sit idem, ac per se dicere ordinem transcendentalem ad accidentis, sic autem quauis substantia creata per se ordinatur ad suas accidentales perfectiones. Secundo est referri tamquam ad finem, sic autem omnis substantia creata per se ordinatur ad suas perfectiones tamquam ad finem qui, quia perfectio substantiæ est finis, qui intenditur, at verò omnes illæ perfectiones per se ordinantur ad substantiam, tamquam ad finem principalem, & cui substantia enim est finis sui, & propter quam procuratur perfectio accidentalis.

§. 21. Ad secundam confirmationem negatur minor: sicut enim animus spiritalis specificatur à materia, & actus spiritalis ab obiecto materiali; ita & potentia substantialis ab effectu accidentali. Ratio est; quia terminus relationis transcendentis est extrinsecus, quem possunt respicere res generum diuersorum. Quintum argumentum est ab inconuenienti: quia sequeretur multarum rerum nullam esse causam secundam, sed esse necessariò recurrendum ad causam primam. De hoc argumento me videro sect. 4.

SVBSECTIO II.

Conclusiones.

§. 22. **D**ico primo: substantia non efficit immediatè accidentia in subiecto à se distincto: probatur tum ex philosophorum sensu, tum experientia:

rientia: quia calor aquæ calefacit manum, ergo & calor ignis; quia eiusdem virtutis est in utroque subiecto. Ratio est, quia effectus commodius efficitur per causam vniuocam, aut minus æquiuocam, quàm per æquiuocam, sic enim effectus similior euadit suo principio.

§. 23. Dico secundo: quæuis substantia (non est sermo de materia prima) efficit in se suas naturales proprietates. Hanc sententiam his fere terminis docet S. Thomas. 1. parte quæstio. 57. artic. 6. ubi quærens, *utrum potentia anima suam ab eius essentia?* In conclusione sic ait: *actualitas forme accidentalis causatur ab actualitate subiecti, ita quod subiectum, in quantum est in potentia, est susceptivum forme accidentalis. In quantum autem est in actu, est eius productivum. Et hoc dico de proprio, ac per se accidenti: nam respectu accidentis extranei subiectum est susceptivum tantum: productivum vero talis accidentis est agens extrinsecum.* Vnde nullum principium actuum propriæ passionis admittit S. Thomas præter propriam essentiam, cum illud admittat respectu accidentis extranei. Caietanus autem ibidem huic adheret opinioni; & cæcos vocat eos omnes, qui sentiunt aduersari Auerois doctrinam; sic concludens, *cum hoc tamen euidenter patet stare, quod substantia sit efficiens & finis accidentis. Quod verò hoc actionis genus dicatur à S. Thoma quodammodo actio, & à Caietano dicatur effectio sine media actione, & propriæ passionis productio attribuat generanti, nihil officit conclusioni. Illis enim locutionibus tantum intenditur, eam actionem tam necessariò esse coniunctam productioni subiecti, ut non censetur noua actio, sicut censentur actiones accidentis non propriæ; & Caietanus obseruat, quia ratione in sententia S. Thomæ sit dicendum substantiam esse immediatè actiuam.*

§. 24. Còclusio ergo probatur primo ratione S. Thomæ: quia essentia est in actu primo sufficienti ad agendum, ergo agit. Probatur antecedens ex eodem, quia in his, in quibus est ordo per se: primum, & perfectius est in actu primo sufficienti, quæ ratione artic. 7. probat vnam potentiam animæ ab alia effici; sed inter essentiam, & passionem est ordo per se; ergo. Probatur maior: quia in his, in quibus est ordo per se, primum, & principalius est perfectius quàm posterius, & hoc habet dependentiam à primo: cur igitur posterius non continebitur in virtute prioris, sicut calor in luce?

§. 25. Secundo probatur experientia, quia aqua se reducit ad pristinam frigiditatem, & tunc nullum est principium; cui talis reductio attribuitur, præter essentiam. Aiunt nonnulli, id fieri per occultam quamdam qualitatem, relictam aquæ ad se infrigidandam, & igni ad incallescendum, sicut graui relinquuntur grauitas ad centrum petendum. Tam occulta est hæc qualitas, ut præter Iauelli oculos, cæterorum philosophorum effugerit; vnde impugnat primo. Quia est omnino ignota, & occulta, vnde ergo eam nosti? Certè ex nullo effectui, si quem enim haberet, certè ille esset maximè notus, qui non pareretur suam qualitatem esse tam occultam, ut contigit graui, & leui. Ais, ut loquaris consequenter ad tua principia, tuearique sententiam Sancti Thomæ. *At veror committere* (inquit, Tullius 1. de Legibus) *ut non bene prouisa, & diligenter explorata principia ponantur.* Quale autem principium est, quod te, vel inuitum in peregrinam trahit conclusionem? Hoc mihi ingenium est, atque natura; ut commenta existimem eorum placita,

qui ut apertas rationes, & experientias eludant, confugiunt ad occulta naturæ Sacramenta, tamquam ad sacram anchoram; ut inter occulta labibula veritas delitescat, erigantque aras ignoto Deo.

Et quidem hoc argumento ipsi premuntur: *nani sicut illa qualitas occulta infrigidat aquam, in qua est, cur, & aliam, cui applicatur, non infrigidat? Sed frigus oritur ab alio frigore? Si enim negas aquæ influxum in suum frigus; quia posset & infrigidare aliam, frigusque non infrigidaret; nega eum influxum huic qualitati propter rationem eandem. Nec verò ad desensionem suæ sententiæ opus est S. Thomæ ad ignota recurrere; qui enim negant substantiam aliquid operari extra se, dicunt in se operari proprias passiones, quia ad eas efficiendas nullam habet vniuocam causam: at verò ad producenda in aliis accidentia habet quidem causam vniuocam, ut ignis calorem ad calefaciendum; vel minus æquiuocam, ut Sol lucem ad illuminandum & calefaciendum; hoc autem sufficiens est discrimen. Nam & S. Thomas 1. parte quæst. 77. artic. 7. ait, vnam potentiam ab alia produci, licet primam dicat ab anima produci.*

§. 26. Secundo impugnat: quia illa qualitas est remissibilis, & intensibilis: An non? Vltimum dicitur sine fundamento: quia omnis qualitas, præter potentias vitales, est intensibilis, & remissibilis, etiam si sit supernaturalis; item grauitas, cui comparas istam tuam qualitatem, etiam est intensibilis, quia aqua glaciata grauior est se ipsa dissoluta; cum tamen eadem sit aquæ mensura. Quod patet apertius, quando calore rarefcit, plures enim partes aquæ dissolutæ minus graues sunt, quàm pauciores glaciata; si autem est remissibilis, quando intenditur, à quo intenditur nisi ab ipsa aqua immediatè? Quod si dixeris eam intendi à Deo; idem dicitur de frigiditate, & tolle à medio occultam qualitatem; quam cognoscis occultè. Porro cum omnes qualitates etiam corporeæ sint capaces intensiōis: etiam omnes quæ per se ab illis producuntur ut à causa principali, erunt ea imperfectione. Nec verò quia fingitur qualitas ignota, è proprio cerebro debet fingi sine intensiōe: nisi forsan ita ponatur, quia è cerebro ponitur, non è philosophia.

§. 27. Dico tercio: substantia immediatè producit aliam substantiam. Hæc est contra vniuersam ferè Thomistarum Scholam: dixi ferè: nam ex ea nobis ad stipulantur Patres Cõnimbriçes 2. phys. quæst. 18. artic. 2. conclu. 1. art. 6. & Suarez 1. met. disput. 18. sectio. 2. numer. 21. Rubius tractatu de causa efficienti quæst. 5. à num. 57. quæ sententia familiaris est Scoticis cum Scoto, & Nominalibus cum Okamo adductis à Patre Suarez num. 5. & Dur. in 1. dif. 1. quæst. 4. num. 13. estque hæc tempestate communior.

§. 28. Ad probationem præmitto, substantias materiales sublunares immediatè produci ab aliqua causa creata, quæ non modo vltimo disponat subiectum, sed peculiari actione influat in ipsas substantias. Quod præter communem Philosophorum sensum probatur, tum quia dantur causæ principales talium effectuum, tum quia potentia naturali passiuæ materiæ primæ respondet potentia naturalis actiuæ, quia potentia naturalis passiuæ est respectu naturalis actiuæ: immò hoc cernitur in animo rationali, ad quem materia prima non dicitur rationem potentia passiuæ, quia est ab illa independens: at verò quia ad eius vnionem

vnionem dicitur potentia passiuæ rationem, ideo ad eandem datur potentia naturalis actiuæ; tum tercio, quia hoc limitatæ virtutis est, nec censeri debet transilire limites creatæ virtutis. Tandem, quia alienum est ab homine Philosopho ad omnem generationem substantialem recurrere ad solum auctorem naturæ.

§. 30. Dices, Dei potentiam dici naturalem comparatione materiæ iam dispositæ, nec enim est contra potentiam naturalem passiuam connotare solum Deum, ut principium actiuum: quia materia prima cæli potentia est passiuæ naturalis, & tamen à solo Deo reduci potest in actum. Verum id est sub lite; si enim alia materia Solis esset huic Soli applicata, vnde constat formam Solis non posse induci in eam ab alio Sole? Deinde, esto; præsto est discrimen: ut enim nullum agens naturale potest aptare materiam cæli; ita nec cælum producere; vnde solus Deus respicitur ut auctor omnium rerum cõcurrentium ad cæli productionem; at ignis disponit ad alium ignem; cur illum non producat? cum hoc finitæ virtutis sit.

§. 31. His positis probatur assertum, ignis, verbi gratia, causam habet creatam principalem, ergo ad eius generationem immediatè cõcurrit substantia creata. Consequentia probatur tum ex dictis d. 8. sect. 4. ubi latè probaui eam tantum esse veram causam, quæ immediatè influat in effectum; tum quia concursus solius accidentis nõ est concursus causæ principalis. Dices illum concursum prout ab accidente esse instrumentalem; principalem autem, prout è substantia. Contra: quia in tua sententia ille influxus prout est ab accidente, est formaliter à substantia, quia hæc nullo modo concurrat nisi per solum illud accidens, quod est ratio formalis, per quam substantia concurrat, ergo semper habet rationem causæ instrumentalis.

§. 32. Secundo probatur: efficere est communicare esse, quod habet causa; ergo causa adæquata debet concurrere per æqualem virtutem, ac habet effectus. Hæc consequentia patet; quia nulla causa adæquata potest extra suam virtutem causare; quia in ea non continetur effectus excedens eiusdem virtutem; *nemo enim dat quod non habet*: sed accidens non est æquale substantiæ, ergo accidens non potest esse causa adæquata substantiæ. Dices primo; accidens non continere substantiam, sed hanc contineri in virtute alterius substantiæ, quæ per tale accidens operatur; nec enim est attendendum, utrum virtus, per quam operatur substantia, sit accidens vel substantia? sed attendenda est causa, cuius est illa virtus.

§. 33. Verum hæc solutio omnino videtur inintelligibilis, nam contineri in virtute substantiæ nihil est aliud, quàm cõtineri in virtute accidentis; quia per te tota virtus substantiæ est accidens nam contineri effectum in causa actiuæ, est contineri in virtute actiuæ causæ; siue in causa esse virtutem agendi talem effectum; sed per te tota virtus actiuæ substantiæ est accidens, & nulla est in substantia alia virtus agendi; ergo contineri effectum in virtute substantiæ, est contineri in accidente actiuo; & in substantia esse accidens, quo agatur effectus. Hæc autem sunt ridicula: quia terminis diuersis responderet *idem per idem*. Hoc enim est de quo disputo, qui fieri possit, ut substantia adæquatè contineatur in virtute accidentis? Asserere autem non esse attendendam perfectionem virtutis actiuæ, nescio quo fundamento dicatur; cum ex perfectione entitativa virtutis inferenda sit virtus in agendo: quia virtus actiuæ talis rei est virtus entitativa.

Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

actiuæ: alioquin animus rationalis non egebit habitu supernaturali ad actum charitatis, sed illum elicit sua sola voluntate: quia, licet hæc sit imperfectior actu charitatis, non est tamen attendenda virtus actiuæ, sed perfectio animi, cuius est illa virtus: quia animus per te perfectior est omni habitu supernaturali: & actus materialis producat speciem spiritualem: immò calor vitalis hominis producat intellectiōnem, quia hæc res operabuntur in virtute animi rationalis, cuius sunt instrumenta: anima enim est attendenda, non verò accidentia, per quæ operatur.

§. 34. Tertio, quia contingeret sæpenumero nullam dari causam principalem substantiæ, sed accidens propria sua, solaque virtute esse in omni genere causæ efficientis secundæ adæquatam principium substantiæ; quo in philosophia nihil dicitur absurdius, ut ex ipsis terminis patere videtur. Probatur consequentia in medium productis exemplis quibus tu moueris ad tuam sententiam; ferrum, verbi gratia, producat ignem, & calor ferreus producat viuentia ex putrefactione; tunc ferrum non est causa principalis ignis, quia ferrum ex natura sua non continet ignem, immò hæc ratione tribuitur accidenti totam agendi virtutem, quia ferrum non potest concurrere per se ad ignem; & in generatione viuentium patet, quia terra, aut sterco non sunt causæ principales viuentium; tunc sic: ignis, à quo productus fuit calor in ferro, non est causa ignis producti per calorem; quia suppono talem ignem extinctum, cui sic extincto nulla potest conuenire physica causatio; quia quod non est non operatur, neque sustentat accidentia, quæ id causant; quia iam perit, quo igitur pacto habet rationem causæ?

§. 35. Dices causare quidem non per se, sed per calorem à se relictum: contra; ergo tota causalitas per se oritur adæquatè à calore, à substantia enim iam annihilata quomodo physice potest oriri? Vnde patet totam virtutem agendi substantiæ esse accidens; immò verò male ais agere accidens in virtute substantiæ, cum potius substantia agat in virtute accidentis.

§. 36. Vnde confirmo rationem; quia calor existens in igne eodem modo operatur, quo separatus, solumque differt; quod ignis totam causandi virtutem sustentat; sed ignis corruptus nihil omnino efficit, ergo neque existens; vnde patet calorem relictum à substantia non esse instrumentum substantiæ annihilatæ; quia instrumentum physicum non potest operari, nisi cum actuali dependentia à causa principali; at tunc non existit substantia, ergo tunc non potest exercere causalitatem principalem physicam. Constat ergo totam, & adæquatam virtutem actiuam esse accidens, & non substantiam; accidens autem non operari in virtute substantiæ, sed substantiam in virtute accidentis; quia accidens ut realiter à substantia distinctum & separatum habet virtutem actiuam; quam exercet annihilata substantia. Hæc autem ut ab illo distincta non habet virtutem actiuam, eam tamen habet in accidente. Ergo substantia operatur virtute accidentis, non verò accidens virtute substantiæ: Nam tunc, dicitur manere substantia in accidente, & virtutem substantiæ in virtute accidentis; sed illa existentia est formaliter accidentis, & non substantiæ: item illa virtus est formaliter accidens: ergo accidens virtute sua manet, & operatur; substantia verò per solam denominationem ab accidente. Ut panis videtur ratione albedinis; hæc autem ratione sui.

Y Secundo

§. 37. Secundò responderi solet, calorem agere substantiam in virtute substantiæ, & non sua propria virtute. Sed hæc solutio nos illudit terminis, estque idem cum præcedente, & eodem pacto impugnanda; nam esse virtutem substantiæ, & agere in ejus virtute nihil est aliud, quàm accidens agere secundum rationem accidentis: quia non habet virtutem substantiæ nisi in quantum est accidens illius (vt nunc dixi.) Immo verò sic videtur argumentum: quia virtus substantiæ est accidens formaliter: quia substantia per se nullam habet virtutem actiuam nisi accidentalem. Rogo ergo quomodo substantia cõrinear adæquatè in accidentali virtute alterius substantiæ?

§. 38. Dices è substantia nescio quid deriuari in accidens: rogo, vtrum id, quod deriuatur sit substantia? An accidens? Si accidens, iisdem omnino difficultatibus implicaris: si verò substantia, ergo iam substantia est immediatè operatiua, quod tu negas. Præterea, quomodo substantia subiectatur in accidenti? ergo commentitia est ista virtus traiecta. Confirmatur primo ad hominem contra non nullos, qui aiunt ignem produci à solo calore; nutritionem verò fieri à calore vitali simul cum immediato concursu substantiæ viuientis: contra quos sic arguo: accidentia viuientis nõ suffiunt ad nutritionem, etiam si sint virtus actiua viuientis; ergo neque ignis accidentia suffiunt ad ignem, quia eandem seruant proportionem.

§. 39. Dicunt, accidentia viuientis nõ esse instrumenta separata, sicut est calor. Contra: quia etiam si essent separata à viuenti, dummodo essent vtrique parti intimè coniuncta, tunc producerent nutritionem: quod si separari non possunt, non inde prouenit, quia non continent virtutem agendi, sed quia necessario debent agere vniendo duas partes viuientis, quod non conuenit calori, qui potest disponere substantiam distantem ab eo, à quo fuit ipse productus; itaque illud prouenit nõ ex discrimine accidentium in virtute actiua, sed ex discrimine subiectorum, ergo quantum ad agendum eadem est omnium ratio. Sic possunt impugnari omnes solutiones, eas reducendo ad virtutem actiuam accidentalem, quæ est improporionata ad substantiæ productionem.

§. 40. Confirmatur secundò, quia similiter dici posset ab agente remisso produci effectum intensiorem, vt calorem vt duo, à calore vt vnum: immo & lucem, quia tale agens operatur in virtute substantiæ. Dices calorem, non esse instrumentum ad alium; Contra calor vt vnũ rectè potest esse instrumentum ad calorem vt octo: item & ad lucem. Cur autem substantia nõ produceret lucem per calorem? & calorem intèsum per qualitatem remissam, sicut producit substantiam?

§. 41. Tertio argumentor, quia operari immediatè est limitatè perfectionis cõuenientis accidenti, quidni conueniet substantiæ? Quarto, quia substantia est immediatè receptiua; ergo & actiua: quia sicut ordinatur ad componendum vnum per se; quidni ordinabitur ad agendum per se, cum esse sit propter operari?

SECTIO IV.

Quomodo suppleatur defectus causarum particularium.

§. 42. Præcipuè mouentur nonnulli oppositæ sententiæ auctores; quia non vident quomodo sup-

pleatur concursus substantiæ pluribus in casibus; quibus breuiter respondebo. Quando ferrum comburit stupam, dicendum, in ferro inclusas contineri igneas aliquas particulas; quod facillè colliges; quia ferrum sepe flammescit, quod est proprium ignis: si quando verò per calorem disponitur subiectum ad concipiendum ignem, tunc præsto est auctor natura; qui in rebus fortuitis agit partes creaturarum, vt patet in forma cadaueris, quæ gignitur ex suffocatione hominis, & in forma animantium, quæ gignitur ex putrefactione: illæ enim formæ à quo producuntur, nisi à solo Deo: aliàs aut sterces, aut laqueus erunt causæ adæquatæ cadaueris, aut viuientis.

In productione plantarum, & mineralium sol est causa principalis; plantæ enim & mineralia maximè pendunt ab astrorum influxu: quando verò vna planta aliam producit, vt contingit in myricis, & cerafetis, tunc vna est causa principalis alterius.

Hinc suboriuntur tres difficultates: prima, quia sol distat à plantis. Sed ostendemus lect. 6. illum esse maximè præsentem. Secunda, sol est ignobilior planta, ergo non potest esse causa principalis illius. Negatur antecedens: licet enim viuens ex genere suo sit nobilius non viuente; tamen non viuens ex differentiæ conceptu potest adeo excedere differentiam viuientis, vt fit illo simpliciter perfectius: vt vnio hypostatica ratione suæ differentiæ simpliciter est perfectior quauis substantia creata, cum tamen substantia ex genere suo sit nobilior vnione. Quis autem dicat rapam esse nobiliorem cælo?

Ratio à priori; quia illud genus vitæ nititur maximè imperfectioni, nempe corruptioni viuentis; quod paulatim consenscit, & amittit substantiam priorem; quam recuperat nutritione; at melius est simpliciter, nihil de proprio esse amittere, quam instaurari propria virtute. Sol igitur, quia est incorruptibilis, & causa vniuersalissima rerum inferiorum perfectior est, quàm lactuca; licet hæc vitaliter operetur, quia operatur instaurando substantiam propriam corruptam. Animalia verò ratione vitæ sentientis sunt perfectiora simpliciter sole; plantæ verò sunt imperfectiores simpliciter, & perfectiores secundum quid in ratione vitæ: sic intellige B. Augustinum, & alios.

Tertia, quia sol etiam concurrat ad productionem cuiusque plantæ, & illius frugum; quia semper est applicatus. Negatur, quia præsentis causa vniuoca, aut minus æquiuoca, & magis particulari, non debetur concursus causæ æquiuocæ, & vniuersaliori, licet sit applicata: productio autem fructuum plantarum ab ipsis oritur adæquatè.

Supereft, à quo principio procedant viuentia perfecta? Respondeo, à femina, vt latè ostendo disput. 2. de generatione, neque hoc tollit quo minus mas sit pater; quia ad hanc denominationem, & ad denominandum genitorem sufficit dispositio ad fœtum per semen, sementinamque materiam, vt in sententia Aristotelis femina verè est mater, licet sine concursu actiuo: immo homo mortuus dicitur pater, & generare, quia concurrat eius semen, cum constet hominem mortuum neque generare, neque esse patrem in rigore.

SECTIO

SECTIO V.

Quid sit causa adæquata? & vtrum talis sit substantia creata in productione aliorum?

§. 48. Non agitur de causa adæquata in actu secundo, quam disput. 8. lect. 10. dixi esse, quæ causat actione sufficienti ad existentiam effectus: agitur autem de causa in actu primo adæquata, scilicet, quæ requiratur, & sufficiat, ex parte principij actiui, vt contineat totam virtutem requisitam ad causationem totalem. Quam questionem ex instituto pauci attingunt.

SUBSECTIO I.

Explicatur adæquata causa.

§. 49. Pater Vazquez tom. 1. primæ partis, disput. 43. à cap. 2. præsertim 4. negat cum lumine gloriæ, & intellectu naturali concurrere Deum ad sui visionem effectiue loco speciei impressæ: hac ratione; quia omnes formalitates reperiuntur in visione beata reperiuntur in intellectu & specie impressa supernaturali; vel in lumine & intellectu; vnde infert, aut lumen, aut speciem superflue. Itaque in hac sententia Parris Vazquez illa erit causa adæquata, quæ habet in se omnes formalitates similes his, quæ reperiuntur in effectu, & tom. 2. disput. 176. cap. 3. negat potentiam obedientialem actiuam, quia tali potentia nulla formalitas in effectu responderet: quam ob causam to. 1. primæ partis disput. 43. à num. 22. consequenter ait, habitum naturalem producere in actu quãdam facilitatem intrinsecam, ratione cuius influit in illum; nescio autem vtrum tam consequenter tom. 2. primæ partis disput. 189. num. 10. affirmarit, sola accidentia concurrere ad productionem substantiæ: quia his nulla formalitas in substantia responderet.

§. 50. Ex hac doctrina colliguntur duo: primum causæ efficienti proximæ necessario respondere in effectu aliquam formalem rationem, quæ nõ respondeat alij causæ proximæ efficienti. Vnde accidentia non concurrunt immediatè ad substantiæ productionem, quia accidentibus nulla formalitas responderet in substantia. Nam ratio entis, quæ illis posset adscribi, cum sit transcendens ipsam substantiam, illi principio responderet, cui responderet substantia, vel responderet causæ primæ, quæ ad creaturas concurrere dicitur sub ratione entis.

§. 51. Cum dico, debere formalitatem respondere, intelligo formalitatem aliquam similem formalitati causæ, licet sit perfectior, vel imperfectior quam ipsa causa, vt in productione actus vitalis supernaturalis, vitalitas responderet potentia vitali, cum qua conuenit in ratione vitæ: supernaturalitas verò responderet habitui supernaturali, cum quo in ea conuenit: item calor calorem producit, cui est omnino similis, item & lux calorem, qui est luce imperfectior.

§. 52. Hinc dices inferri, solum Deum esse causam adæquatam omnium effectuum, quia eos cõtinet eminenter. Negatur sequela: Deus enim est agens liberum, & pro suo arbitratu ita moderatur actiones, vt velit simul causas creatas cum eo aliquando concurrere, aliquando non: causæ autem creatæ non est ea potestas, concurrereque Deus vt causa vniuersalis, quæ determinatur per particulares.

§. 53. Secundò dices inferri, solum habitum superna-

turalem esse adæquatè principium actiuum actus vitalis supernaturalis, & solum animam actus naturalis, quia tam anima, quam habitus est suo effectu perfectior; & vniuersim omnem causam æquiuocam esse adæquatam, vt lucem caloris, & solum lucis. Neque hoc sequitur, nam, quando in effectu continetur aliqua ratio, quæ vel ex modo, quo petit produci, non potest prodire à sola causa æquiuoca, vel causa ob suã indifferentiam indiget cõprincipio alio determinatiuo, tunc non sufficit æquiuoca virtus, vt in actu vitali, qui necessario petit principium operans modo vitali: qualis non est habitus supernaturalis: & actus naturalis, qui petit esse de determinato obiecto, quam determinationem non habet potentia à se, sed ab specie impressa. Animus autem ad producendas suas proprietates non est indifferens, sed ex natura sua determinatus. Quando verò causa æquiuoca non habet aliquam ex his rationibus, ea sola est causa efficiens adæquata, vt lux calefacit, & illuminat: quia est perfectior calore, ad quem nõ egeret alia determinatione, quàm applicatione passij apti calefieri.

Colligitur secundò, non esse multiplicandas causas partiales positas iam omnibus causis, quibus potest effectus attribui. Id est, eã esse causam adæquatam efficientem, quæ influit in effectu per virtutem, cui possint omnes eius formalitates attribui. Hac conclusio mihi certissima est, quia præscribit certam regulam causas adæquatas cognoscendi, quæ nisi hac ratione discerni non possunt. Probaturque primo inductione; calor sola sua virtute calorem producit, frigiditas frigus, lux lucem, & calorem: item potentia vitalis vt voluntas sola producit naturalem amorem, ad quem non indiget alio principio: ergo idem est in quauis causa influente per virtutem, cui possint omnes formalitates attribui: patet consequentia, quia rerum de quibus in antecedenti agitur, nulla ratio reddi potest, præter assignatam.

Dices, illas qualitates, quia sunt instrumenta substantiæ, non indigere concursu alterius instrumenti, substantiã verò indigere concursu sui instrumenti. Contra, quia si instrumentum non contineat totam virtutem effectus, indiget quidem concursu alterius causæ, vt patet in potentia vitali, requirente habitum supernaturalem ad supernaturale actum, & in potentia vitali impotentè operari sine specie impressa, & in hac, quæ est instrumentum vicarium obiecti, ergo nisi calor esset tam perfectus, quàm alius calor non posset illum producere sine concursu alterius causæ, ergo tota ratio concurrendi adæquatè prouenit ex æqualitate causæ cum effectu, propter quam omnes formalitates illi possint attribui.

Confirmatur ad hominem contra aliquos ponentes in nutritione immediatè cõcursum substantiæ cum concursu accidentis vitalis, & concursum intellectus cum phantasia in speciem impressam spiritualem, quia neque spiritualitas in materiali, nec substantialitas coniungitur in accidente: ergo ea ratione ait substantiam concurrere ad productionem substantiæ, & rem spiritualem ad aliam, vt reperias in causa formalitates effectus: ergo huc est recurrendum ad diiudicandum de causa adæquata: alioquin solum phantasma esset causa speciei impressæ spiritualis, & sola accidentia essent causa nutritionis.

Immo verò, qui negant substantiis immediatum influxum in alias substantias, consequenter tenentur affirmare, ea accidentia esse causam adæquatam

quam instrumentalem, seu rationalem adæquatam cauſandi, quæ deriuatur è ſubſtãtia æquè perfectã ac effectus. Vnde ſect. 3. §. 39. mala conſequentiæ notauit eos, qui aiunt ignem à ſolo calore produci, nutritionem verò à calore ſimul & ſubſtãtia vitali.

§. 58. Secundò probatur conſuſio, quia cauſa continens omnes formalitates effectus eſt æque aut magis perfectã ipſo effectũ, ergo ad productionem illius non eget alio comprincipio. Probatur conſequentia, quia illud comprincipiũ non conſert cauſã aliquam maiorem virtutem, ergo non eget eo comprincipio: omne enim comprincipium conſert debet ad maiorem virtutẽ totius cauſã. Probatur antecedens, quia illa maior virtus nõ requiritur ex parte effectus, qui non habet plures formalitates, nec perfectiores, quam cauſa.

§. 59. Dices, cauſam eſſe æquè perfectã in ratione entis, non tamen in ratione principij actiui. Contra, quia ex æqualitate perfectionis entitatiũ colligitur ſufficiẽtia virtutis actiui. Hoc enim eſt noſtrum negotium inquirere, quæ requirantur ad virtutem actiuam. Porro autem æqualem perfectionem eſſe ſufficiẽtem virtutem, probatur, quia entitas perfectionis eſt idem cum actiua virtute, ergo quo maior eſt perfectio, maior eſt virtus actiua. Conſequentia videtur clara: probatur antecedens, quia entitas ſolum differt à virtute agendi in connotatione ad effectũ: quia ſape entitas in ratione entitatis concipitur ſine effectũ, ſecus verò in ratione principij: immo verò aliquæ ſunt eſſentia, vt principia vitalia, quæ non poſſunt concipi niſi in ratione principij actiui, in quibus efficacius procedit argumentum.

§. 60. Conſtituitur, cauſatiua virtus requiritur ex parte effectus, vt inde tota eius entitas emanet. Item requiritur cauſa, quæ operetur modo, quo effectus petit oriri. Item principium determinatum, quo tota cauſa determinatè hunc operetur effectũ. Poſitis autem his omnibus nihil vltra eſt neceſſarium, cæteraquæ cauſæ ſuperſunt, ac per accidens ſe habent. Ea ratione intellectus cum ſpecie impreſſa eſt cauſa adæquata cognitionis naturalis; & cum habitu ſupernaturali poteſt elicere ſupernaturalem actum. Item homo cum cauſis vniuerſalibus generat hominem, & ignis ignem. Quod ſi ab hac doctrina diſcedatur, nulla certa ratio cauſæ in actu primo adæquata deprehenditur, ſed vnusquisque pro ſuo arbitratu plures, paucioresve conſtituet. Equidem frequenter dicitur, multitudinem cauſarum eſſe fugiendam, niſi neceſſitas urgeat: poſitis autem cauſis iam recentis nulla ſuperest neceſſitas, ergo illa erit cauſa adæquata in actu primo, quæ cõtinet omnes formalitates, quas habet effectus tam ex vi ſuæ perfectionis, quam modi procedendi, & determinationis.

SVBSECTIO II.

Corollaria nonnulla.

§. 61. Ex dictis collige, habitum naturalem non concurrere effectiue ad ſuos actus, quia habitus iam ſupponit in potentia totam virtutem neceſſariam ad agendum: facilitas autem, ad quam iuvat habitus, non eſt modus intrinſecus actui, ſed connotat in potentia maiorem promptitudinem ad agendum, quia verò actus efficitur in inſtanti, in quo non eſt facilis aut difficilis, ea ratione habitus non concurrat actiue, ſed per ſe ipſum formaliter facilitat potentiam, & ad actum incli-

nat antecedenter ad actionem, vt dicam diſp. 16. de anima.

Inferitur ſecundò, neque actum præmiſſarum in actum conſuſionis, neque apprehenſionem in iudicium; neque hoc in appetitum voluntatis efficienter influere, quia in ipſis potentiis ſupponitur ſufficiens virtus ad agendum, & licet ſint indifferentes ad plures actus, non indigent comprincipio actiue determinante, ſed repræſentatione obiecti, quam habent formalem omnes illi actus, in quo differunt ab ſpecie impreſſa. Hæc namque, cum non ſit formalis repræſentatio obiecti, ſed virtualis, difficilè perſpicitur, quæ poſſit determinare potentiam, niſi agendo; at vero illi omnes actus intellectus ſunt formalis obiecti repræſentatio. Quare etiam ſine actione proponunt ſufficienter, intellectio rationem boni & mali, & præmiſſã conuenientiam extremorum inter ſe, quæ cognofcitur per cõcluſionem, & apprehenſio proponit menti extrema, de quibus iudicet, de quo diſput. 7. de anima.

Infero tertio, accidentia non influere immediatè in ſubſtãtiam, quia ſubſtãtia concurrat immediatè ad illam, cui reſpondent omnes formalitates ſubſtãtiæ productæ, nec ex modo producendi requiritur concursus accidentium: nec ex vniuerſalitate, quia diſpoſito ſubiecto agens determinatur ad formam ſubſtãtialem naturaliter reſpondentem illi diſpoſitioni. Quam conſuſionem præter Scotum tradit aperte Dur. in 2. diſt. 1. quaſt. 4. num. 13. & 14.

SVBSECTIO III.

Attributio formalitatum explicata.

§. 62. Dices totam hæc doctrinam commentitio niti fundamento, ſcilicet, in effectũ diuerſas formalitates cauſis reſpondere diuerſis, cauſæ enim totam attingunt entitatem effectus, neque vnã præcindunt ab alia. Reſpondeo, cauſam producere totam effectus entitatem, quia eſt phyſicè indiuiſibilis, vt actus charitatis totus producitur ab habitu, & à voluntate totus. Illud de formalitate ſic intellige: nos requirere principium, quod contineat totam perfectionem, & determinationem effectus, & modum, quo petit oriri, ſic requirimus ad cognitionem ſupernaturalem cognofcituiam potentiam, & auxilium ſupernaturale. Cum autem dicimus ſupernaturalitatem formaliter nõ reſpondere potentia, ſed habitui, idem eſt ac dicere, actum ſupernaturalem conceptum ſub ratione ſupernaturalis, referri ad principium ſupernaturale, non verò ad vitale, quia tunc non concipitur ratio vitalis, quando verò concipitur vt vitalis, tunc referuntur ad potentiam vitalem, & non ad auxilium, quia non concipitur vt ſupernaturalis.

Certum eſt autem non poſſe concipi explicitè vitalem actum ſine relatione ad potentiam vitalem, neque ex eo quod explicitè cognofcatur vt vitalis, cognofcitur explicitè vt ſupernaturalis, aut è contra: cum igitur vnã formalitatem non eſſe aliam, & eſſe plures formalitates in obiecto (quod explicamus iis terminis, vt, formaliter, & in quantum) ſint denominationes ab intellectu deſumptæ, ſimiliter & concurrere potentiam ſub vnã ratione, & non ſub alia eſt cum ordine intellectum. Qui, ſi præciſè cognofcit actum eſſe vitalem, neceſſario inferit ad illum concurrere potentiam vitalem.

Quod explicamus propoſitione cauſali, verbi gratia,

§. 62.

§. 63.

§. 64.

§. 65.

§. 66.

gratia, Quia hic actus eſt ſupernaturalis, oritur à principio ſupernaturali. Quia eſt vitalis, oritur à potentia vitali. Quia ſpecies concurret ad illum, eſt circa hoc obiectum. Quia eſt à creatura contra præceptum, eſt peccatum; hæc autem eſt mala cauſalis: Quia eſt à Deo, eſt peccatum: item; Quia eſt à potentia, eſt ſupernaturalis, &c. Itaque cauſa concurret ſub ea ratione, quæ illi tribuitur: quia, licet concurrat ad omnes, dat fundamentum, vt intellectus illi tribuat prædicata poſita in propoſitione cauſali. Igitur quot ſunt formalitates diſtinctæ in effectũ, tot cauſas debemus assignare, in ordine ad quas eandem formalitates cognofcamus, & referamus, & nõ pauciores: alioquin non haberemus vnde eas dignoſceremus: neque plures, quia ſuperfluerent. Nec enim ſufficit quæuis diſtinctio formalitatum ad diuerſas cauſas realiter: nam ad actum vitalem vt ſic non datur vnã potentia, & alia realiter diſtincta ad differentiam intellectiois: ſed dantur cauſæ realiter diſtinctæ, quando potentia vel ex modo, vel ex indifferentia, vel ex nobilitate effectus requirit conſortium alterius principij.

§. 67. Explicatur hæc doctrina. Formalitas effectus dicitur duo: alterum in recto ex parte obiecti: alterum in obliquo. Rectum eſt ipſa entitas effectus eam modo, quo à ſua cauſa procedit: qui modus fundat noſtram concipiendi modum, qui connotatur in obliquo: exempli gratia, actus vitalis ſupernaturalis de Chriſto, habet hos tres conceptus, ſeu formalitates, ſeu prædicata: eſſe actum vitalem, eſſe ſupernaturalem, & eſſe de Chriſto. Vitalitas eſt totus actus ſignificans modum, quo oritur à potentia: quia enim ab ea oritur modo vitali; ideo dicitur vitalis: ſupernaturalitas eſt idem actus ſignificans principium, à quo oritur ſupra vires naturales potentia humane, vel angelice: eſt de Chriſto eſt idem actus ſignificans modum, quo oritur ab ſpecie impreſſa determinatè repræſentante Chriſtum, & non aliud obiectum. Quando ergo dicitur vitalitas formaliter oriri à potentia, & non ab habitu, idem eſt ac dicere, ex parte noſtri modi concipiendi eſſe actum, quo cognofco actum illum oriri à potentia vitali, & tunc abſtraho vtrum oriatur à principio ſupernaturali? nec ne? at ex parte obiecti ſignificatur actus, cum modo, quo oritur à ſua potentia, & tunc nõ ſignificatur vtrum oriatur à principio ſupernaturali? nec ne? quod explicatur his propoſitionibus cauſalibus, quia actus oritur à potentia modo vitali, ideo eſt formaliter vitalis: hæc autem eſt falſa: quia oritur ab habitu ſupernaturali, ideo eſt vitalis.

§. 68. Nam ratio, ob quam eſt vitalis, non eſt habitus; quia hic non concurrat vitaliter. Nam effectus ſupernaturales poſſunt eſſe, quin ſint vitales: nec ex eo quod ſit à potentia vitali, eſt ſupernaturalis; quia multi ſunt actus ab ea potentia & non ſupernaturales. Quapropter vitalitas ratione abſtrahitur à ſupernaturalitate, & è contra. Inquirimus igitur formalitatum principia ſecundum ea, quæ dicunt in recto, & ex parte obiecti: quibus nititur noſter modus concipiendi. Nam de ipſa actuali conceptione nihil refert. Hæc obſerua, cur Deus non concurrat ad peccatũ formaliter: nempe quia à Deo nõ procedit modo peccaminoso, ſecus à libero arbitrio creato, nec eſt peccatum, quia eſt à Deo, ſed quia ab homine agente contra legem.

§. 69. Hæc doctrina de concursu ſubſtãtiæ ſolius in aliam eſt Scoti in 4. diſtinct. 1. 2. quaſt. 3. præſertim §. Dices ergo, quem ſequitur Okamus apud Patrem Suarez 1. metaphyſ. diſput. 18. ſect. 2. num. 5. & hos vniuerſi Scotiſtæ & Nominales, multique è recentioribus. S. Thomam fateor habere difficilem ex Philoſophia Petr. Eurt. de Aendoza.

plicatum; licet nonnulli conentur illum explicare, vtinam aſſequantur.

SECTIO VI.

De propinquitate cauſa & effectus.

Ea quæ de actione ſubſtãtiæ dixi ſect. 3. magna ex parte depèdent ex hæc difficultate propter efficientiam immediatam, quam ſect. 4. Soli attribui in plantas, & mineralia.

SVBSECTIO I.

Prima conſuſio.

§. 70. Dico primo: agens creatum non poteſt immediatè agere in diſtans, quin agar aliquid in medium. Hæc eſt Ariſto. 7. phyſicorum cap. 2. & 1. de generatione cap. 6. S. Thom. 1. parte quaſt. 8. artic. 1. & 3. contra gent. cap. 68. Patris Molinae 1. parte quaſt. 8. artic. 1. diſput. 2. Patris Suarez 1. metaphyſica diſput. 18. ſect. 8. Patris Rubij 1. de generat. cap. 6. q. 1. & communis cõtra Scoticos: immo in creatis conſentit Scotus in 1. diſtinct. 37. §. argumentorum. Probatur primo ex ſollicitudine, quæ natura vacuum exhoret; nulla alia ratione niſi vt corpora inferiora non priuentur influxu cæleſti, ſed ſi poſſent cæli immediatè agere in corpora inferiora, non impediretur illorum influxus, ergo cæli non poſſunt agere in diſtans.

§. 71. Secundò probatur experientia, quia ſi inter agens & paſſum interponatur corpus incapax talis actionis, non poteſt agens agere in primum paſſum; ſed huius nulla poteſt ratio reddi, niſi quia per interiectum ſpatium continuatur actio; ergo agentia non poſſunt agere in diſtans, niſi cõtinuetur actio per medium. Maior patet in lumine: ſi enim inter faciem, & ſolem pallium interijcias, ſol non illuminabit, nec calefaciet faciem, quam antea illuminabat, & calefaciebat. Minor patet, quia ſi agens poteſt immediatè agere in diſtans, cur non traiecit actionem etiam interpoſito pallio, ſicut interpoſita cryſtallo? Dices id prouenire ex reſiſtentia corporis interiecti. Contra primò, quia corpus opacum tantum reſiſtit actioni in ſe recipiendæ, non verò recipiendæ in facie: ſi ergo poteſt agere in diſtans immediatè, non poterit reſiſtere corpus medium. Contra ſecundò: quia tale corpus non reſiſtit poſitiue illuminationi, ſed negatiue per ſuam incapacitatem; ſicut reſiſteret vacuum. hoc autem cur rolleret actionem immediatam in diſtans? Videatur Pater Suarez 1. metaphyſ. diſp. 18. ſect. 8. num. 14.

§. 72. Tertio, quia ſi agens poteſt agere in diſtans ſine medio, ergo poterit agere in quacumque diſtantiã: ergo nullam habet agens creatum actiuitatis ſphæram: quod eſt perabſurdum. Probatur prima conſequentia, quia in agente ſupponitur ſufficiens virtus actiua, & in paſſo paſſiua, propinquitatè verò per te non eſt neceſſaria, ergo. Conſtituitur; obiectum non requirit propinquitatem cum intellectu, eaque ratione cognofci poteſt in quacumque diſtantiã, ergo idem erit de quocumque agente.

§. 73. Dices nullam eſſe primam conſequentiam, quia maior propinquitatè eſt conditio, vt agens melius operetur, & tanta poteſt eſſe diſtantiã, vt nihil poſſit operari. Patet enim ex terminis; maioris eſt virtutis vincere maiorem diſtantiã, ſicut

proicere lapidem in locum distantiore. Contra, quia in tua sententia sine fundamento requiritur propinquitas, quia medium nihil omnino iuuat, cum in illo nihil agatur, resistere verò maiori distantia maioris est virtutis, quando per totum spatium aliquid agitur; at verò per te nihil agitur in illo, atque ita inter agens, & medium, neque est pugna neque victoria, ut patet in intellectu percipiente obiectum minus aut magis distans eadem facilitate: quia per medium interiectum nihil agit; nec ab eo pendet. Secus visus non porrigitur ad obiecta multum distata, quia ab illis accipit species impressas traiectas per medium, ab eoque pendentes. Hæc autem solutio coniungit communem sententiam cum ratione opposita; & ita rixantur, nec coherent. Illud de lapide est abs re, quia impetus per totum medium producit motum, quapropter maiori eget virtute, secus est in tua sententia.

§. 74. Sed obiicit pro Scoto, imaginationem immediate alterare tum appetitum, tum alias corporis partes distantes, & à muliere hominem fascinari, & regulum visu occidere homines, & torpedinem hamo pendente piscatoris brachium ligare, torpere; & trahi ferrum magnete. Respondetur imaginatione nihil efficere in partes distantes, quia actus phantasia non concurrunt actuè, neque ad appetitum neque ad membrorum motum, sed excitantur humores, & spiritus vitales per naturalem sympathiam, vel quia appetitus coniunctus est nervis, quos immediate mouet per illorum initium, quo oriuntur è cerebro, ut in libro de anima dicitur: illud de regulo est anilis fabula, de quo dici posset, quod de muliere fascinante, ab illis per medium venena diffundi, quæ aëra non inficiunt, quia non habent humores: quæ venena per lineam rectam operantur, magnes autem aliquid diffundit per aëra, nam in magna distantia ferrum non trahit, neque etiam trahit, si corpus intericiatur, ineptum traiectioni virtutis, aut si liniatur ceppa, aut alio.

§. 75. Secundò difficilius obiicitur locutio Angeli, per quam Angelus loquens excitat Angelum distantem, quod fit per immediatam actionem in distans. Suppono ex prima parte, quod etiam dicam disput. 12. metaphysicæ §. 31. loquutionem Angeli nihil esse præter actum voluntatis, quo loquens vult, ut ille, cui loquitur, sua noscat secreta, quo actu posito, statim Deus præbet concursum generalem, per quem concurrat cum specie impressa, quam Angelus, cui fit loquutio, habet de secreto actu Angeli loquentis: qui ordo necessarius est, & fundatur in ipsa natura liberæ creaturæ.

SVBSECTIO II.

Conclusio secunda.

§. 76. Dico secundò. Agens creatum agendo per medium potest etiam agere in distans per se ipsum, ita ut actio oriatur immediate ab illo, & non ab aliquo agente intermedio, vel saltem simul ab utroque. Est Patris Suarez supra num. 19. & in parte Patris Rubij sub initium eius questionis primæ, idem affirmantis de remissioribus partibus eiusdem agentis: quæ agunt immediate in partes distantes. Explicatur, & probatur primo in fornace flammis accensa: quæ si porta referretur, subito calefacit quatuor, aut quinque cubitos aëris per lineam rectam: aio igitur totum illum calorem aëris immediate fluxisse ab igne, & ab omnibus illis partibus respondentibus lineæ rectæ: quia si

fluere calor ab aëre calido & non immediate ab igne, ergo si quis lineæ rectæ manum apponeret, etiam si occluderetur fornax, tantum caloris sentiret, quantum antea; cuius oppositum experientia demonstrat: ergo ille calor non fluebat adæquate ab aëre calido, sed etiam immediate ab igne. Probatur consequentia, quia occlusio fornacis non impediret actione aëris immediate circumdantis manum ipsam: neque ab illo tollitur aliquid caloris: nam aër circumstans etiam manet calidus. Quod si aëris calor minuitur, efficacius probatur conclusio: quia ea ratione minuitur, quia portæ interiectu impeditur ignis actio.

Dices primò, calorem vicinum manui amitti, quia corrumpitur calor vicinus portæ, quæ occluditur fornax; qui pèdebat à calore immediate existente in igne. Contra: quia falsum est calorem aëris corrumpi, alioquin totus corrumpere eandem ob causam, quia totus saltem mediatè ab igne dependet: sicut ergo summo prunario è cubili, cubile manet calefactum, & homine surgente è lecto sindones diu retinent calorem, quidni & aër iste maneat calidus occlusa fornace?

Dices secundò, quia impeditur correspondentia lineæ rectæ. Contra primò, quia semper manent in eadem linea manus, & ignis; quid igitur officit porta interiecta? Secundo hinc probatur intentum: quia si calor vicinus manui adæquate calefaciebat manum ante interiectum portæ, quidni & post illum? aut in quo dependet calefactio à linea recta expedita, si ignis in eam non influit immediate? Existimo hoc esse euidentem.

Quod verò calor ab omnibus partibus proveniat; probatur, tum quia omnes illæ constituunt vnum agens existens in sua adæquata sphaera: tum quia non provenit ille calor à sola vltima superficie ignis, secundum quam aërem contingit: tum quia tam vehementè actionem impossibile est ab agente indivisibili, & tam exiguo manare; ergo provenit ab alia parte divisibili, quæ non sit aëri immediate coniuncta: cur ergo potius ab hac quam ab illa, cum omnes illæ sint intra suam sphaeram, & actio oriatur ab aliqua parte determinata agere: nam actio determinata dicit ordinè ad principium determinatum, videtur autem ridiculum recurrere ad actionem solius partis proportionalis; quæ nihil determinatè operatur. Confirmatur; quia hinc colligitur, quo pacto multitudo partium iuuet ad vehementiorem actionem, quia omnes illæ immediate ad effecta concurrunt, & patet in eadem fornace actionem remittente, si partes ignis posterioris extinguantur, quod confirmat quod dixi de partibus determinatis.

Secundò probatur, & explicatur in generatione substantiæ; ad quam si sola substantia concurrat, clarè patet conclusio, quia mater, v.g. non penetratur cum færu; sed illum tangit secundum vltimas superficies, idemque est de semine, cum tamen in quavis parte materia færus producatur anima, aut saltem vno illius; ergo agens operari potest immediate in distans operando simul per medium: si verò solà accidentia concurrant actuè, probatur conclusio, quia accidentia, quæ concurrunt, non sunt ea quæ existunt in passo, sed quæ in agente, quia quæ sunt in passo iam habent suam causalitatem dispositivam, item quia sequeretur agens non esse causam ut quod, geniti, sed vel materiã primã, vel ipsum genitum, aut corruptum, quod est falsum. Probatur, quia accidentia passi iam non pendunt à generante subiectiue; immo neque actuè, ea quæ sunt in parte remotiori; ergo generans non

non operatur per illa, quia neque ipsum influit cum illis, neque ab eo vilo modo dependet. Item accidentia pendunt à sola materia, vel à toto composito, ergo vel materia, vel compositum dicerentur per illa generare, sicut ferrum calefacere per calorem, quia accidentia dependent materialiter ab illis subiectis, à qua dependentia omnes cause remotæ dicuntur influere in effectus. Constat ergo accidentia generantis concurrere, sed illa accidentia, non tangunt immediate omnes partes materiæ, in qua operantur, ergo rectè potest causa creata agere immediate in distans.

§. 81. Tertiò probatur, quia Sol efficacius solet operari in subiecto remotiori, quàm in propinquo, ergo omnes illi gradus, quibus propinquum exceditur à remotiori, non possunt provenire à propinquo: Consequentia probatur, quia agens remissum non potest producere effectum se intensiorem, ut calor ut vnum non potest producere calorem ut vnum. Antecedens probatur, quia Sol intensiorem lucem producit in speculo, & in pariete intensiorem calorem, quàm in aëre interiecto. Experimur enim hominem pene suffocari apricatum parieti, à quo si recedat, etiam vertus solem, non ita premitur, & speculum ob lucis vehementiam oculos perstringit, ignemque producit.

§. 82. Dices primò, neque lucem, neque calorem esse intensiora in remotiori subiecto, quàm in propinquo, sed propter densitatem subiecti remoti esse plures partes extensivas caloris; quæ magis sentiuntur, licet sint æquè intensæ, ut æs aqua calefactum plus calefacit quàm ipsa aqua, cum non sit calidius. Contra, quia certum est calorem esse vehementiorem, quia suffocat hominem, & lux producit ignem, cum tamen certum sit eos effectus non posse provenire à calore æquali ei, qui est in aëre, licet tempore longiori illi apricetur homo: at verò plures partes extensionis citius quidem operantur, sed non vehementius ut in exemplo aris, & aquæ, si diutius manum in aqua teneas, tantum cautes ab aqua, quantum ab ære, homo verò non suffocatur in aëre.

§. 83. Dices secundò, calorem in pariete esse intensiorem, quia sunt simul plures partes caloris propter plures partes subiecti; per quod fit intensio: scilicet per partes similes. Verum hæc solutio supponit doctrinam à nobis impugnamam disp. 5. de generat. vbi (faute numine) probabitur intentionem fieri per additionem noui gradus perfectioris, quàm præcedens: secundo, esto ita fiat, est falsum quod inferitur: nam in vnaqueque parte subiecti densioris non possunt ab agente introduci plures, quàm ipsum habet, licet sint omnino similes, quia in omni sententia agens remissum non producit qualitatem intensiorem, alioquin calor ut vnum posset producere calorem ut octo, ergo subiectum remotum non est intensiùs calidius aëre, si ab ipso aëre calefit; habet ergo immediate à sole illam maiorem intensiorem. Porro intensiorem fieri per additionem qualitatis in eadem indivisibiliter parte, & non in diuersis, liquet ex terminis.

§. 84. Quarta, Sol immediate perstringit oculorum aciem, eosque facit conuere, ergo potest agere in distans modo explicato. Probatur antecedens, quia ille effectus non provenit nisi cum per lineam rectam oculos suffigimus Soli, ergo ille effectus provenit immediate à sole: patet consequentia, quia si proveniret à radio lucis per aëra distans, illum præstaret effectum, cum medium

ipsum intuemur, tum quia per lineam rectam tale medium intuemur; quod si eam virtutem haberet, eam tunc exerceret: tum etiam, quia sicut non pendet à linea recta Solis ad illuminandum, neque etiam penderet ad oculos perstringendos.

SVBSECTIO III.

Diluantur obiecta.

§. 85. Sed primò obiicitur conclusioni, quia si ista actio intensior oritur immediate à Sole, cum illamet numero non diffundatur per medium, ergo iam Sol immediate agit in distans: ergo si non continuet actionem, etiam ager in distans: patet consequentia, quia partes quibus continuatur actio in distans, sunt omnino ab illa distinctæ, quid ergo iuuat remotiorem? Concedo primam consequentiam, & secundam nego; cuius rei rationem à priori nullam habeo. Primam quidem conclusionem suis argumentis probavi. Secundam etiam suis, quæ cum à posteriori sint, rem probant; conciliare rationes non possunt: etenim experientia, facta probat, rationem factorum neque indicat: est tamen experientia philosophiæ magistra: discursus verò præceptor metaphysicæ. Respondeo tamen iuuare continuationem, ut effectus non sit omnino distans à causa, sed illi coniungatur vel per se, vel per aliquid, à quo dependeat, ut videbitur conclusione tertia; vel cum quo continuetur, ut faciat vnum effectum.

Obiicitur secundò Paulus actorum 17. num. 27. & 28. probans Dei præsentiam nobiscum, quia operatur in nobis: *Non enim longè abest* (inquit) *ab unoquoque nostrum, in ipso enim vivimus, movemur, & sumus.* aut ergo collectio Diui Pauli inepta est, aut omnino dicendum causam immediate cum effectu coniungi, inquit, P. Molina supra ea disp. 2.

Primùm respondeo cum Patre Vazquez disp. 28. num. 14. primæ partis, ibi non agi de præsentia physica Dei, sed de intentionali; Apostolus enim contendit Athenienses arguere cæcitatibus, cum Deum ignorent, qui est facilis cognitu, non enim longè distat à nostra cognitione, cum ea illum possimus attingere, & quasi palpare ex eius effectibus, quos palpamus, ut rectè ostendit ac probat Lorinus noster: Paulus enim nihil ibi curat de immensitate Dei, sed de vnitatem, quam ait non longè abesse à cognitione nostra, quia ex nostris moribus cognosci potest vnus primus motor, ut ea ratione Athenienses reuocatos à pluralitate deorum ad vnus, & veri Dei cognitionem adduceret: quod patet ex tota oratione Pauli.

§. 88. Secundò respondeo, eo argumento, summum, probari nostram conclusionem, Deum scilicet esse præsentem, & immediatum spatio, in quo operatur, secundum aliquam partem: at non probatur Dei immensitas, quia ad agendum non requiritur penetratio in quavis parte subiecti, sed contactu secundum aliquam, quare subiunxit, Apostolus, *non enim longè abest.*

§. 89. Obiicitur tertiò Psalm. 138. vbi ait Dauid: *si ascendero in caelum; tu illuc es; si descendero in infernum, ades. Et enim illic manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua.* Vnde hæc formatur consequentia. Deus est in caelo, in inferno, & in extremis maris, quia illic operatur.

§. 90. Sed David ibi non probat præsentiam physicam Dei, sed probat Deum per cognitionem ubique esse præsentem: quia eius lynceus oculos nihil latet, ut patet ex argumento Psalmi, *Domine probasti me, & cognouisti me: tu cognouisti sessionem meam, & resurrectionem meam. Intellexisti cogitationes meas de longè, &c.* Vnde infert, se non posse latere oculos Dei in celo, inferno, aut mari, quia cum ibi Deus operetur, rectè cognoscit, quod operatur: quare ut dixit, *& tenebit me dextera tua*, protinus addit, *& dixi: Forsitan tenebra conculcabunt me, & nox illuminatio mea in delicijs meis. Quia tenebra non obscurabuntur à te, & nox sicut dies illuminabitur: sicut tenebra eius, ita & lumen eius.* Perlege Psalmum, si placet, in quo commendatur intencionalis Dei præsentia in rebus omnibus, quam colligit David, quia Deus res omnes operatur, cumque hæc operatio sit per intellectum, omnia cognoscit Deus. Lege Hieronymum tom. 8. & Genebrardum; Cardin. Bellarminus secutus Chryostomum, & Eutyrium censet argumentum esse de prouidentia Dei.

SUBSECTIO IV.

Tertia conclusio.

§. 91. Dico tertio: agens creatum potest agere in distans actione dissimili ab intermedia; sed ab illa dependente, verbi gratia, Sol immediatè generat plantas, & mineralia, quorum generatio, licet pendeat ab alteratione medijs, est tamen illius dissimilis. Hæc assertio est Patris Suarez supra. Probat ex dictis, quia Sol immediatè attingit dispositiones necessarias ad talem actionem: ergo etiam attingit immediatè ipsam actionem substantialem. Patet consequentia, quia ille effectus neque excedit virtutem actiuam Solis, neque sphaeram actiuitatis illius, cum ibidem Sol operetur, neque illa actio est independens à medio, quia ab illius alteratione dependet: quid ni ergo ad eam concurrat?

§. 92. Dices, esse actionem diuersæ speciei ab alteratione medijs. At etiam maior intensio lucis est diuersæ rationis, & tamen sit immediatè à Sole in subiecto remotiori. Dices, maiorem intensiorem continuari cum præcedenti. Contra; quia illi gradus, qui excedunt in subiecto remotiori, non continuantur cum gradibus remissis corporis intermedijs. Secundo Quid refert non continuari, si aliunde pendet generatio ab intermedia actione? Dices, ad eam generationem non concurrere accidentia medijs: sed certè concurrunt disponendo saltem in gradu remisso; quod verò non concurrant effectiue, quid refert? An tunc tollitur virtus actiua Solis, aut debita distantia, etiam si cum eo accidentia non concurrant? Certè non video cur Pater Suarez supra numero 31. censet, dicendum esse necessariò ad actionem in remotum requiri etiam concursum agentis intermedijs; nam si agens habet virtutem producendi substantiam propinquam sine concursu accidentium, eandem virtutem habet ad quamcumque distantiam intra suam sphaeram, quando per medium continuantur dispositiones, quæ si deficerent, deficeret & generatio: quia agens impos ad disponendum, erit etiam impos ad generandum. Verum quidem est non posse agens in subiecto remotiori agere actione, quæ vel non continueretur cum intermedia, vel ab illa non pendeat, alioquin se haberent omnino per accidens.

§. 93. Sed quid erit in hoc casu? calor disponat lignum sine concursu ignis, sique lignum intra ignis sphaeram, an tunc ignis comburet lignum? Nequaquam: quia tunc esset immediatè agere in distans, nihil agendo per medium: quia effectus caloris, non est propriè ignis effectus. Contra quam actionem sunt probationes conclusionis primæ: requiritur ergo contactus physicus inter agens proprium, & passum, saltem secundum aliquam partem spatij intermedijs.

SECTIO VII.

De sphaera actiuitatis.

§. 94. Consequitur hæc difficultas præcedentem. Agentia naturalia propter limitationem suæ virtutis non posse actionem protrudere ultra definitos limites, deprehenditur experientia; quæ videmus lucernam ultra certum spatium nihil illuminare, cum illuminatio nec contrarium habeat nec resistantiam negatiuam, quia nullum corpus opacum intericitur: immo à proportionem maioris, vel minoris distantia est actio maior aut minor, orra ab ipsa luce.

§. 95. Quam experientiam hæc ratio difficilem reddit. Lucerna quando immediatè in se ipsa, & in linea sibi immediata lucem producit ut *oïto*, & in distanti linea lucem ut *septem*, non est mirum, quia cum agat continuè per medium, deficit agendi virtus: at verò lux existens in linea proxima lucernæ, cur non producit in parte sibi immediata tantumdem lucis, quantum ipsa habet, cum habeat virtutem actiuam? rursus, illa secunda lux producta cur non producit aliam sibi æqualem in parte immediata? Vnde exigua lucerna sufficeret ad illuminandam totam Pompelonam, & in quavis eius parte legi posset. Confirmatur, si lux illa immediata lucernæ, esset sine lucerna, proculdubio produceret aliam æquè intensam, & sic de alijs lucibus: cur igitur eandem non produceret vnita lucernæ, vel continua cum alia?

§. 96. Dices primò, in aère esse resistantiam negatiuam: sed hoc non capio: luci enim quippe quæ contratio careat, nulla potest esse in aère resistantia, quem suppono in nostro casu æqualiter esse diaphanum: in contrarijs qualitatibus id rectè percipitur propter mutuam contrarietatem: solet enim tantum resistere vna qualitas, ut suæ contrarietatis impetus frangat, vireque retundat: at in aère æqualiter diaphano, & disposito respectu lucis nihil tale reperies.

§. 97. Dices secundo, lucem existentem in lucerna immediatè producere aliam æquè intensam secundum se, sed non productiuam tantumdem lucis quantum ipsa habet. Sed hoc non capio: si enim lux ut *oïto* producit lucem, ut *oïto*, hæc tua lux cur non erit productiua lucis alterius æqualis, nam potentia productiua in luce non est distincta realiter ab ipsa luce. Præterea lux producens, & producta sunt eiusdem speciei, & per te in eodem gradu: ergo tantam virtutem habet vna, quantam altera: nam ex diuersitate potentia actiua colligimus diuersitatem specificam rerum.

§. 98. Ego quidem dicerem, nullam qualitatem esse productiuam alterius in eodem gradu intensiōnis, quem ipsa habet, sed calorem ut *tria*, verbi gratia, habere virtutem producendi calorem ut *duo* tantum, sique à proportionem maioris distantia tam

tam exiguum gradum lucis produci in vltima linea, ut ratione minimi naturalis non possit alium producere. Hic modus probatur, quia ita quotidie experimur, nec eius alia potest ratio sufficiens adduci.

§. 99. Secundo, quia radius solis non est productiuus alius radij, sed lucis minus intensæ alioquin, cur non illum produceret quando producit lucem remissam? si enim esset productiuus lucis intensæ, sicut est remissa, ut hanc producit in lateribus lineæ rectæ, qua producit à Sole, etiam produceret illam, vel nullam posset. Sicut visuales species nullam nec remissam producant, nisi per lineam rectam: secus species auditus tam intensæ sunt in linea obliqua, quam in recta, idemque patet in calore, qui in maau non producit tantum, quantum ipse est in igne. Quod patet, quia etiam substantia quo pauciores habet partes, minus operatur, & tam paucas potest habere, ut nihil omnino producat. Confirmatur, quia lux remissa nullum producit gradum caloris, quem quidem produceret, si haberet plures partes intensiōnis. Huius sententiæ videtur esse Pater Suarez, primo metaphysicæ disput. 1. 8. sectione 9. num. 26. & maxime 34.

§. 100. Obiicis primò: calor existens in ferro producit calorem æquè intensum in stupa, quam comburitur: ergo. Negatur antecedens; quia stupa propter siccitatem minori indiget calore ad concipiendum ignem, at hic latet in ferro, ut ex communi philosophorum docet P. Suarez supra numero 29.

§. 101. Obiicis secundo; deuenietur ad aliquem gradum, qui ex se non sit actiuus. Nego consequentiam, quia, cum quilibet gradus sit infinitè diuisibilis, signata quacumque parte remissa, potest producere aliam remissiore, sed illa potentia non reducitur in actum, quia ille gradus remissus non est vnitus gradui intensiori, & ratione paruitatis impeditur actio, quia aliqua multitudo partium est conditio necessaria ad agendum, ut etiam patet in substantia.

§. 102. Sed posset inquiri, an lux intermedia producat ab agente principali? an verò ab alia luce? Respondeo, lucem intermediam produci immediatè à luce, sibi immediata, vsque ad illum gradum, quem lux proxima potest producere: intensiores verò gradus immediatè produci ab agente principali, Sol, verbi gratia, in linea immediata producit lucem, ut *oïto*, similiter & in parte remotiori, lux ut *oïto* est productiua lucis ut *quatuor* tantum, & concurrat ergo ad lucem proximam vsque ad illos quatuor gradus, cæteri quatuor à solo producuntur Sole, quia vbi est causa vniuoca commodius agit effectus per illam: ea tamen actio continua est, quia omnes illi gradus sunt continui. Hac de re iterum agitur sectione nona. Vnde conclusio supra sectionis tria, intelligitur in hoc sensu, ut inde patet, nempe à substantia in subiecto distincto produci accidentis, scilicet, in eo gradu, quo potest ab accidente produci. Quod si hæc ratio pro communi sententia non placet, quaeratur alia, quam lubens audiam, & sequar, si & mihi placuerit.

§. 103. Concluditur ergo agentium sphaera: quia qualitatibus paulatim decrefcit virtus actiua. Substantia verò operantur per se à proportionem maioris distantia inæqualiter, vnde quæuis distantia est per se causa remissioris actionis. Per accidens autem ob incapacitatem, aut indispositionem subiecti proximi non seruat ea inæqualitas, & in

parte remotiori sit intensior actio, quam in proximiori. Quod quamuis ita sit, rectè poterit agens Sol, aut ignis, producere simul ignem in parte proxima & remota: quia simul fit in vtraque vltima dispositio necessaria, quia illa non excedit intensiōnem, quam in parte remota æquè disposita potest attingere ignis; quando autem per accidens qualitas in parte proxima est remissa, potest fieri intensior à substantia in parte remotiori.

SECTIO VIII.

Distinctio agentis à passio.

§. 104. Persequimur conditiones efficientis causæ, & patientis. Pater Suarez, 1. metaphysicæ, disp. 1. 8. sect. 7. latè probat aliquam distinctionem esse inter agens, & passum ea duntaxat ratione ductus, ut defendat hanc Aristotelis propositionem, *omne quod mouetur, ab alio mouetur*, quæ, cum falsa sit comparatione causarum secundarum (nam omne quod mouetur, à Deo mouetur ut à causa vniuersali, à qua physicè pendet omnis motus) male potest defendi, ipseque P. Suarez, re eam negat, licet per multa folia eam verbis explicare conetur, ut patet ex numero 54. In quam propositionem vniuersi conspirare Thomistæ, quia idem non potest simul esse in actu, & potentia; quia haberet actum, & illo careret. Verum hæc probatio clarissimè aduersatur S. Thom. 1. p. q. 77. artic. 6. vbi probat, potentias animi ab ipso produci, quia *simul est in actu & potentia ad illas*; cuius verba retuli sectio. 3.

§. 105. Vnde retorqueo argumentum. Eadem res potest esse in actu primo continente eminenter effectum, & cum priuatione, & in potentia passiva ad talem effectum formaliter: ergo hinc non repugnat idem esse agens, & passum: antecedens probatur primo, quia formaliter non sunt idem actus primus & secundus: ergo potest esse vnus sine alio. Secundo in potentia vitali voluntatis, verbi gratia quæ quando non amat, habet virtutem amandi, id est, amorem in actu primo, & tunc non habet amorem, sed est in potentia & cum priuatione illius: ergo vna res potest simul esse in actu primo, & in potentia passiva respectu eiusdem effectus, ut Sol est actus primus ad illuminandum, & sæpe caret actuali illuminatione actus: ergo idem esset respectu sui, quia non magis repugnat ex conceptu existendi in actu primo actiuo, & in potentia passiva.

§. 106. Vnde argumentor secundo: quia grauius, & leuius se mouent localiter, & aqua se infrigidat: ergo inter agens creatum, & patientem non requiritur distinctio realis. Dices eos motus prouenire à generante. Contra, quia ridiculum est eas actiones physicè, & propriè manare à generante quod vel longè abest, vel interit. Deinde ipsa grauitas verè se mouet: item potentia loco motiua, qua Angelus se mouet liberè, non est producentis, sed ipsiusmet Angelus: at illa etiam se mouet, quia moto Angelo ipsa non manet immota. Dices, eam moueri per accidens. Contra, quia si non repugnat eam moueri per accidens, neque illi repugnabit motus per se, quia nec per accidens potest idem esse in actu simul & potentia ad eundem effectum.

§. 107. Tertio, potentia vitales se ipsas mouent per se primò: ergo. Probat antecedens, quia ratio, per quam se Angelus mouet vitaliter, sunt ipsæ potentia

potentiæ vitales, à quibus per se primò & immediatè oritur actio: & in quibus per se primò recipitur, siue à substantia realiter distinguantur, siue non.

§. 108. Ad propositionem Aristotelis respondeo, eam esse falsam vniuersim sumptam: veram autem in actionibus causæ vniuocæ; quia hæc non potest producere in se effectum; quia illum iam habet. Calidum non se potest calefacere; quia non habet priuationem caloris. Deinde recurrendo ad causam primam vera est propositio, quia quidquid mouetur, à Deo mouetur, cum ille motus immediatè procedat à Deo, in quo sensu à nonnullis accipitur vt principium ad demonstrandam existentiam Dei.

SECTIO IX.

Disimilitudo agentis à passo.

§. 109. DE disimilitudine agentis videndus est P. Suarez disput. 18. sect. 9. ex quo aduerte duplicem similitudinem; alteram vniuocam, seu formalem, vt inter duo calida, alteram æquiuocam, seu eminentialem, vt inter lucidum & calidum, quæ similitudo intercedit inter effectum & causam æquiuocam, quæ operatur per virtutem perfectiorem, quàm effectus. Rursus vtraque similitudo potest esse in substantia vt inter duo calida, vel inter lucem & calidum, vel etiam in gradu, vt inter calida vt duo. Cum similitudine in substantia stat aliquando disimilitudo in gradu, vt calida vt duo, & vt tria sunt similia in substantia, & disimilia in gradu, & cum similitudine in gradu stat disimilitudo in substantia, vt calidum & frigidum vt duo sunt similia in gradu, disimilia in substantia.

§. 110. Item disimilitudo considerari potest ante ipsam actionem, vel post. Non agitur de similitudine post actionem: Certum est enim agens, & passum post actionem esse similia, quia in passo relinquuntur forma, fundamentum talis similitudinis; neque est minus certum, passum ante actionem debere esse disimile agenti, vel in substantia, vel in gradu, id est, subiectum debere carere ea forma, quam agens conatur inducere, quia priuatio formæ (vt patet ex disput. 1.) est vnium generationis principium, quod non solum est intelligendum de priuatione formæ existentis in agente, sed de tota specie talis formæ, vel saltem de gradu: est enim commune philosophorum axioma, *agens conatur facere sibi simile*, item *simile non agit in simile*: vbi autem reperitur talis similitudo, illi nihil restat agendum. Confirmatur, non fit calidum ex calido, sed ex non calido, aut ex frigido, aut magis calidum ex minus calido. Item sequeretur rem eandem posse in se ipsa agere formam omnino similem ei, quam habet, vt aquam frigidam se infrigidare, immo se calefacere si semel habeat vnium gradum caloris. Tandem, quia producere formam similem præexistenti in subiecto non seruit alicui rei; non extensioni, quia hæc fit in diuersa parte subiecti: non intensiõni, quæ non fit ab agente remissiori, cui ergo deseruit: patetque in igne non producente ignem in alio igne; sed in ligno; vnde communis est philosophorum sensus, *duo accidentia solo numero distincta non posse simul eidem inesse subiecto*.

§. 111. Contra primò, quia duæ species intentionales solo numero distinctæ, & duæ cognitiones de

duobus indiuiduis eiusdem speciei possunt esse in eadem potentia simul: ergo & duæ qualitates similes; patet consequentia, quia sicut imprimens species agit in simile, ita & quoduis agens.

Negatur consequentia, quia species intentionales proprium habent munus distinctum: vnaquæque enim suum representat obiectum, nulla enim ex illis prestare potest quod alia, nam species aut cognitio de solo Petro non representat Paulum. Ad probationem negatur ea similitudo, imprimens enim speciem Petri non agit in simile, quia species Pauli, quam habebat non est representatiua Petri, verum est non posse imprimi vniam speciem Petri si alia eiusdem præexistat in subiecto, nisi vna sit directa, & alia reflexa, quia iam habent diuersum munus representandi obiectum: à tergo, vel à fronte: vt qui videt Petrum directa specie, quia illum habet è regione; deinde interiectu duorum speculorum è quorum altero species refrangantur in alterum, & ex hoc in visum: illum videt quasi in distincto loco per speciem ex speculo refractam in visum.

Contra secundò, quia sæpe idem agit in se ipso per eandem qualitatem, vt patet in Antiperistasi. Hac in re dico cum P. Suarez supra numero 18. Antiperistasi fieri ab aliqua forma superiori, se reducenti ad suum connaturalem statum ob remotionem alicuius contrarij circumstantis, vt aqua purealis se verè infrigidat, quia per verum calorem exhalantur è pureo calidi vapores, qui aquam hyeme calefaciebant, quibus exhalatis propter aeris raritatem, ipsa aqua se infrigidat, quod contingit in vase Soli obiecto, è cuius poris vi caloris egrediuntur calidæ exhalationes: idem est proportione dicendum de alijs.

Contra tertio, quia agens densius passo, non tamen intensius, potest in illo operari: quia agens habet plures gradus numero in quibus est disimile passo: ergo duo accidentia possunt esse simul. Sed primò iam requiritur disimilitudinem aliquam, quod intendit. Nam illa raritas disimilis est densitati: deinde id esse falsum probatur, tum quia non faceret sibi simile, sed disimile (vt obseruat P. Suarez) quia in eandem partem induceret plures gradus, quam ipsum habet: tum quia illa diuersitas non se tenet ex parte formarum, sed ex parte subiectorum, quod per accidens est ad agendum in simile. Tandem, quia tria agentia similia possent agere mutuo in se, v. g. A, B, calida vt quatuor in C. calidum vt quatuor. Item C. & B. in A. quod est ridiculum.

Contra quartò, quia in reflexione aer remissè lucidus producit lucem intensiorem in subiecto denso. Iam patet ex lect. 6. maiorem intensiõnem esse immediatè ab agente principali, vt lucem speculi à luce Solis, & lucem reflexam ab speculo à luce ipsius speculi produci.

Potest inquiri, vtrum aer ex actione reflexa fiat magis calidus? & à quo agente? v. g. vtrum aer immediatus parieti magis incalescat à pariete? Respondeo affirmatiuè, quia paries, aut corpus densum impedit illum aerem late diffundi, illumque ruerit ab incursione aeris existentis in contraria parte. Ille calor provenit à corpore denso vsque ad gradum illum quem potest producere; vt patet quando quis iter facit noctu inter duas rupes, aut per loca faxea: sentit enim tam vehementem calorem vt pene suffocetur, quando verò aer est calidus ultra gradum, qui potest à corpore denso produci, illa maior intensio provenit immediatè ab agente principali, eo pacto, quo explicui sectione 7.

Inquiris

§. 112.

§. 113.

§. 114.

§. 115.

§. 116.

§. 117. Inquiris secundò, vtrum aer tunc sit lucidior? Respondeo affirmatiuè, quia est crassior: si tamen crassior non sit, nec est calidior, neque lucidior; quia agens principale cum in corpore denso remotiori maiorem lucem producat, eam etiam produceret in aère, si haberet capacitatem. Alia de similitudine multorum agentium iuuantium ad maiorem intensiõnem discutiemus in libris de generatione agentes de intensiõne qualitatis disput. 5.

SECTIO X.

De resistentia passi.

§. 118. RESISTENTIA est impedimentum, quo potentia ab alio retardatur ab agendo. Diuiditur in positiuam, & negatiuam. Positiua est actio qua passum reagendo in agens, se vindicat, illius vires infringens: vt cum nix infrigidat ignem, ne ab ipso calefiat, quod non est tam resistere, quàm agere. Negatiua est *impossibilitas effectus ab agente prouocientis cum aliqua forma, aut proprietate patientis*: vt impossibilitas albedinis cum nigredine, frigoris cum calore, huius corporis cum illo in eodem spatio. Hæc est propriissimè resistentia, & est positiua, quia formaliter vna forma alteri repugnat, sed quia hæc repugnantia est sine actione formali, ideo *priuatina* vocatur. Hanc non consistere in actione inde probatur, quia albedo non est actiua in nigredinem, & vna alteri resistit, & siccitas nihil agit in ignem, & per illam terra igni resistit, & lapis existens in terra nihil agit in lapide super illum cadente, & tamen illi resistit: ergo hæc resistentia est sine actione. Ratio est, quia vnio formæ resistentis talis est natura, vt per se ipsam ita subiectum afficiat, vt ab eo dimoueri facile nequeat, licet ipsa nihil sit actiua.

§. 119. Dices, lapidem cadentem aliquid pati à iacentes, quia ex illius collisione comminuitur. Verum illa lapidis fractio non provenit nisi ab imperu, quem illi mouens impressit, qui imperus, cum sit productiuus motus localis, eum producit in omni parte, in qua existit, & quia à lapide iacente impeditur, ne motus deorsum fiat, ideo imperus sua efficacia distrahit partes, ac diuidit in varia loca: quia vel propter mobilis grauitatem, & figuram, non potest illud retrahere, & facere resistere, vt trahit globum leuem, qualis est pila, vel etiam si sit grauis vt ferrea glans, quæ propter rotunditatem figuræ non potest imperu frangi.

§. 120. Neq. possumus negare, qualitates actiuas minus habere resistentiæ, quo plus habent actiuitatis, tum quia experimur siccitatem esse parum actiuam, vt patet in terra, & multum resistiuam, vt patet in morbo in siccitatem inclinante; qui difficile curatur, quia medicamentorum resistit efficaciam: tum, quia si vis actiua esset æqualis resistentiæ, non posset esse reactio, quia, si ignis resistit aeri aque, ac in illum efficit, cum illum superet in actione, etiam superabit in resistentia; vnde aer non poterit sua actione ignis resistentiam superare, neque in illum reagere. Ratio discriminis est, quia resistentia sumitur ab immobilitate formæ à subiecto, quæ magna esse potest, etiam si forma vel parum vel nihil sit actiua, vt in calore: item potest talis immobilitas esse exigua, licet sit magna virtus agendi. Soler autem maior resistentia provenire ratione densitatis, & duriciet, per quam multæ partes condensantur, quæ quo

plures & coniunctiores sunt, facilius se tuentur, quia agens difficilius operatur in tam multas simul, & quia calor est actuale principium raritatis, frigus autem densitatis, ea ratione ignis resistit minus, quam terra: licet sit actiuosior: hac de causa terra difficilius diuidit lignum, quia propter suam grossitiem tangit plures partes ligni, difficilius (inquam) quam acus, quæ, quia per pauca attingit partes, facilius eas disungit, sic instrumenta acuta facile secant corpus densum, quod difficillimè secarent instrumenta plana, aut alterius figura: è contra verò corpora rariora communiter minus resistunt, quia illorum partes minus se iuuant, vt patet in igne. Vnde siccitas non tam ratione sui, quam ratione densitatis, aut duriciet resistit: ignis enim est siccus, item & terra, sed quia hæc est densa, rarus ille, ea de causa plus resistit terra, quàm ignis.

§. 121. Efficit quidem resistentia, ne agens subito passum sibi assimilet: ac verò totum passum non vincit, & assimilari perfectè agenti, non efficit: vt cum ignis comburit ferum, aut stupam. Item qualitates actiuæ inducunt sæpe in subiectum totam latitudinem graduum, quam possunt producere, tantam verò quantam ipsæ habent, si non producant, non prouenit ex resistentia, sed quia (vt dixi sect. 7.) non habent vim productiuam maioris gradus, vt enim aliqua non sunt actiuæ, ita alia non sunt actiuæ alterius æquè intensa, nihilominus est causa vniuoca, quia eiusdem speciei completæ cum gradu à se producto.

§. 122. Rogas, cur prouenit à forma, vt cum primum applicatur agens possit inducere primum gradum qualitatis contrariæ, & non totam qualitatem? quia plus resistit forma contraria toti contrariæ qualitati, quam primo gradui, ad quem non requiritur tanta virtus actiua, quanta ad totam: quemadmodum lignum facilius patitur sectionem minutulæ partis, quàm ingentis.

§. 123. Sed est subtilis difficultas, an agens quod in primo instanti suæ applicationis ad passum nihil in illud producit, propter passi resistentiam, si post illud instans nihil virtutis agens acquisiuit, nec passum resistentiæ, an (inquam) possit post aliquod tempus agere? Partem affirmantem tenet aliquis: quia agens continuo applicatum conatur in contrarium, qui conatus tandem contrarium vincit. Secundò, quia si semper continuè ageret in passo, certè æquè velociter agerent agentia remissum & intensum. Tertio argumentor: ergo vnium lapidem ponamus super lignum, lapis non subito neque per duos annos lignum fregit, ac diuisit suo pondere, diuisit tamen post tres annos: sic argumentor, lapis ille nihil omnino fecit in ligno toto biennio, & tamen propter continuum conatum grauitatis in centrum vicit ligni resistentiam in triennio: ergo.

§. 124. Huic sententiæ haudquaquam acquiesco: quia tantum est excogitata ad defendendas morulas imperceptibiles motus continui localis, quæ morulæ sicut sunt imperceptibiles, sic suos auctores in opiniones omnino imperceptibiles impulerunt. Ratio à priori est, quia si agens in primo instanti nihil egit, quia eius actiua virtus non potuit vincere resistentiam passi: ergo nisi virtus agentis augetur, aut minuitur resistentis in secundo instanti nihil efficit. Probatur consequentia, quia in secundo instanti actiua virtus & passiuæ sunt æquales sicut in primo, ergo sicut in primo instanti resistit omnino agenti ita in secundo. Conatus autem ille, quem tu fingis, quid est? non est aliquid

aliquid in passio productum: quia per te nihil produxit agens, neque est maior virtus in agente, quia est contra casum questionis: quid ergo est præter ipsum agens applicatum? at hoc in secundo instanti non est fortius, quam in primo: ergo ille conatus nihil refert. Confirmatur: supponamus agens de novo applicari illo secundo instanti, & non priori; tunc nihil ageret propter rationem ob quam nihil egit in primo: ergo etiam si præcesserit applicatio in primo instanti, non operabitur in secundo, quia præcedens applicatio est ac si non esset, quia neque virtutem auxit agenti, neque minuit resistenti: ergo illa virtus est insufficientis ad agendum in secundo instanti.

§. 125. Explicatur communi exemplo, conetur aliquis parietem demoliri, in illum bombardam explodat, quæ primo ictu nihil omnino egerit in pariete magis quam si non esset explosa; explodatur secundo in eundem parietem eodem modo resistentem, & vis bombardæ non fit maior in secundo ictu, quam in priori, certè per ictum secundum non magis efficiet quam per primum quia *idem temperidem naturam est facere semper idem*; ergo similiter, licet continuo exploderentur bombardæ, nisi maiori virtute glandes proicerent, nihil in pariete efficeretur, quia illa continuatio non auget bombardarum virtutem: si enim augetur, iam in secundo instanti esset maior virtus actiua quam in primo, quod est contra casum. Quod si bomba prima vice explosa non egit magis quam si non exploderetur, quid prodest ad demolendum murum secunda explosioni magis quam si non præcessisset prima? Vel magis, quam si post centum annos secunda vice exploderetur? anne nostri Pompeloneses muri corruerunt post centum annos per bombardas explosas, quia tempore Imperatoris in eos fuerunt explosa tormenta, quæ nihil effecerunt magis quam si non essent explosa? Ita contingit in motu locali, si in secundo instanti interruptus est motus propter medij resistentiam, & in illo instanti mobile non acquirit maiorem virtutem, nec spatium resistentiam amittit: ergo in tertio instanti etiam motus interruptus eandem ob causam, donec virtus augetur, aut decreseat resistentia, quod videtur ex terminis patere. Ratio igitur ob quam in secundo, & tertio instanti agit, est, quia cum in primo instanti aliquid egerit iam dimiuit resistentiam expellendo formam contrariam sicque passum paulatim vincitur: si quando verò interruptus actio, non continuatur, nisi aut aliunde aut virtute, aut resistentia diminuta.

§. 126. Ad primum, in §. 123. patet illum conatum nihil causare. Ad secundum, primo negatur conuenientia: in continua enim actione est magis, & minus pro maiori agendi virtute (vt probatur disp. 15.) Secundo responderur, idem sequi in prima opinione, quia etiam in illis instantibus conatur agens remissum. Ad tertium responderur, toto illo tempore à lapide aliquid imprimi ligno, scilicet, impetum à gravitate, qui impetus propter resistentiam fuit admodum exiguus, nec potuit depellere lignum antequam per continuationem fieret maior: vt experimur cum manum supponimus oneri, quæ paulatim deprimitur; quia per singula momenta incrementum capit impulsus, quod si lapis à principio nihil impressit ligno, neque etiam postea imprimet, donec resistentia ligni aut humiditate, aut aliunde minuatur. Quod si aliunde id non proueniat, sic perpetuo durabunt vt magnæ ædificiorum mo-

les non corruunt, nisi ob extrinsecas temporis iniurias.

Hic solet disputari, vtrum actio procedat à proportionem maioris inæqualitatis? id est, vtrum per totam spheram agentis sit minor actio quo plus distat ab agente? Ex dictis sect. 7. responderur, quando agens inuenit per rotam spheram subiectum capax omnium graduum, quos potest producere, actionem esse minorem, quo longius distat, sed non ita debet intelligi vt à linea immediata incipiat minui sensibiliter, sed, v.g. in toto vno palmo operatur vniformiter vt octo; ad sensum: qui non percipit remissionem exiguum. In secundo, vt septem, &c. Quando verò subiectum intermedium est incapax omnium graduum, in toto illo operatur ex se vniformiter; quia totum illud, quod operatur, adhuc est minus quam quod operaretur in distantius subiectum, si modo esset apertius, vt Sol æqualiter illuminat aërem, & intensius speculum remotius. Dixi *ex se*, quia tam longa potest assignari sphaera, vt ratione distantia non possit operari plus in subiecto ex se capaci, quam in incapaci; vt aër & speculum tantum possunt distare ab igne, vt æqualiter illuminentur: quando autem in medio est resistentia, eam vincet agens diu perseverans. Vnde si Sol diutius duraret in nostro hemisphaerio, aëre calefaceret aërem distantem à pariete ac calefacit coniunctum parieti. Modo verò id non facit, quia ad vincendam resistentiam medij requirit diuturniorem præsentiam, nisi forte aër iuxta parietem sit crassior, quam ob causam intensius calefacit. De resistentia videt P. Suarez, 2. met. disput. 43. sectione 1. à num. 7. & Conimbricenses, 1. de generatione, cap. 9. qua st. 3. art. 3.

SECTIO XI.

De Reactione.

§. 128. Frequens est philosophis propositio, *Omne agens agendo reparatur*: est autem reparatio recipere ex subiecto, in quo agit aliquam qualitatem: reactio autem est agere in subiecto, quod in se etiam agit; siue reparatio est *mutua passio*; reactio verò *mutua seu reciproca actio*. Hoc agendi genus non conuenit rebus materia diuersis, vt cælum nihil ab igne reparatur, licet ignis patiatur à cælo, neque in agentibus perfectiuis, vt lux nihil reparatur ab aëre, neque species impressa à visu: est igitur reactio inter agentia per contrarias qualitates, quarum est capax vtrumque agens. Fit dupliciter: primò agendo vnam qualitatem & recipiendo aliam diuersæ speciei non contrariam, vt calidum calefacit aquam, & ab ea humectatur: vel per qualitates contrarias, vt ignis calefacit niuem, à qua infrigidatur, potest etiam agere per vnam partem, & reparari per aliam, vel simul per eandem agere, & reparari.

§. 129. Omnibus his modis fieri reactionem est opinio Aristotelis, & aliorum, quos P. Conimbricenses illa questione 3. referunt, & sequuntur: quæ vt communior ita & vera, tum experientia, videmus enim ferrum calidum in aquam immersum infrigidari, & aquam ab eodem ferro incallescere, linteum calidum à manu hominis frigidescere, & manum incallescere à linteo: alimentum agere in viuens, & viuens in alimentum: ferrum frigidum imprimere humane fronti frigus, frontem calorem ferro: niuem totam dissolui ab igne,

igne, igneum temperari calorem ob niuis frigiditatem; dies me potius, quam exempla deficient. Tum ratione; calidum verbi gratia, vt octo, applicatum frigidum vt septem, habet virtutem producendi in eo frigidum calorem vt vnū: item frigidum potest inducere in calidum frigus vt vnum: ergo si hæc duo agentia applicentur simul, vtrumque ageret consequentia, quia licet calidum remittat septimum gradum frigoris, remanent in frigidum sex gradus frigoris, qui gradus possunt producere vnū, idemque fit in calido: ergo vtrumque simul ageret.

§. 130. Confirmatur primò, si tunc frigidum non ageret in calidum, certè ab illo pateretur primum gradum calidus: qui est compossibilis cum sex gradibus frigoris: ergo etiam si frigidum agit in calidum, ab eodem nihilominus patietur illi primum gradum, quia per frigidum reactionem non pellitur à calido virtus agendi primum gradum caloris. Confirmatur secundo: Demus lucem vt quatuor producere in aqua calorem vt vnum: ergo similiter calidum vt octo eandem calefaciet vt vnum, licet ab illa repatienda amittat gradum octauum caloris. Confirmatur tertio, quia ex pugna elementorum quado neutrum perfectè vincitur, oriuntur mixta, signum est ergo inter elementa mutua esse pugnam: ostendat autem in Metaphysica contra Gregorium Ariminensem, & Paulum Socinatem non esse impossibiles qualitates contrarias in gradu remissio: admittit autem ea sententia adhuc alias qualitates mutuo accipere agentia contraria, quas quidem experimur, & vocamus contrarias remissas: hi autem alio vocabulo eas nuncupant.

§. 131. Sed contra primò: quia contraria vel sunt æqualia in actiuitate, & resistentia, sic autem nulla potest esse actio: vel sunt inæqualia, at sic infirmius non poterit agere in potentiori: ergo. Responderur reactione esse inter inæqualia; negatur tamen, non posse infirmius agere in potentiori; quia, licet sit in agendo infirmius contrario, tamen, quia contrarium minus resistit, potest in eo reagere, quia vincit eius resistentiam: vnde sumitur proportio maioris inæqualitatis, comparando potentiam actiuam agentis cū resistentia patientis; non verò vtriusque potentiam actiuam, aut resistentiam vtriusque.

§. 132. Contra secundò, quia sequeretur eandem partem habere qualitates contrarias in gradu intenso, quia nix, verbi gratia, infrigidat vnam partem ignis sibi proximam, quam tamen calefaciunt alie partes eiusdem ignis. Negatur sequela, quia totus ignis non sufficit ad resistentium frigidationi, neque etiam sufficit ad calefaciendum illam partem, donec per continuam actionem contrarij vires infringat.

§. 133. Argues secundo, pro eadem sequela, quia omnes partes ignis, & niuis, v.g. sunt intra spheram suæ actiuitatis; demus à partibus remotis ignis calefacere niuem. Rogo, vtrum eandem calefaciant immediate partes remotiores ignis, quin calefaciant partes intermedias ipsius ignis? quod est agere immediate in distans, vel calefaciunt niuem, simul calefaciendum partes ignis medias, tuac sic: ergo illæ partes ignis intermedie retinent contrarias qualitates, calorem intensum acceptum ab aliis partibus, & frigus remissum acceptum à niue. Idem argumentum est de frigiditate niuis. Hæc difficultas probat nostram sententiam, qua sect. 6. asserui posse agens naturale per omnes suas partes agere immediate in tota sphaera, licet eam non tangat nisi per vnam lineam: vnde in eo casu omnes partes calidi producunt immediate calorem in niue, & tota nix producit frigus in igne, vt in communi dixi

Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

sectione illa 6. non tamen calefacit ignis partem infrigidatam à niue, quia nix vincit resistentiam ignis in illa parte. Quod verò hic asserunt nonnulli, calorem partis remotioris ignis conseruari à calore partium proximarum, effugium est ad illudendas rationes pro nostra sententia sectione illa 6. nam ille calor partis remotioris conseruatur in prælio ab eodem agente, à quo ante prælium conseruabatur, quia ad eam conseruationem habet virtutem aequè applicatam, cur ergo non conseruatur ab eodem, sed mutat agentia? est quidem effugium.

§. 134. Argues tertio, pro eadem sequela: demus aërem habere totam frigiditatem, vel calorem, applicentur nix, & ignis paruo aëre interposito: tunc vtrumque agens in aëre suam qualitatem intendit: ergo simul erunt duo contraria in gradu intenso. Responderur, si aër aequè sit calidus, & frigidus, tunc remissum in qualitatem agentis impotentioris, verbi gratia, frigus: quo verò plus illa remittitur, contraria intenditur vehementius, sicque vitatur inconueniens: si aër minus sit calidus, quam frigidus, tunc vincet agens fortius, licet in se recipiat remissam aliquam reactionem contrarij: si verò sit magis calidus & ignis sit vehemens, tunc, quia nix non poterit vincere resistentiam ignis, nihil reagere, sed liquecet. Sicque agens vehementius perfectè sibi passum assimilatur, cuius resistentiam vincit, infractis autem contrarij viribus se ipsum reparat, se reducens ad suum connaturalem statum, intendens propriam suam qualitatem, contrariam depellens, quia contraria non habet virtutem, à qua conseruetur. Quod si non vincit per natiuam qualitatem, vt ferrum calore vincens aquam, tunc remanet ferrum in eodem statu, quem habuit in sine pugna, quod si non sit aliud agens, à quo remittatur qualitas contraria, erunt simul victa & victrix in gradu, in quo in sine pugna. Quando verò Aristoteles ait, ignem non esse frigidum, intellige quo ad sensum, quia ex vehementia caloris non sentitur frigus, vt contingit aquæ calidæ: at verò formaliter sæpe ignis adeo frigidescit, vt extinguatur.

SECTIO XII.

Causa efficiens creata diuiditur.

§. 135. **O**missis causæ diuisionibus, de quibus egi disp. 8. Causa efficiens diuiditur in vniuocam & æquiuocam: sed insufficienter: quia multa, neque sunt vniuoca, neque æquiuoca, sed virtuales (vocantur ita.) Vniuoca est, quæ continet effectum in virtute aequali ipsi effectui, vt homo hominem, lux lucem. *Æquiuoca, quæ continet effectum eminenter, id est, in virtute illo perfectiori, vt lux calorem, Sol lucem, creaturam creator.* Continere enim æquiuocæ vel eminenter, est continere in virtute actiua effectum sublati illius imperfectionibus specificis, vt lux & calor sunt qualitas, sed lux non est corruptiua, secus calor. Itaque ad eminentialem continentiam, præter excellentiam requiritur virtus actiua: sic Angelus non continet eminenter hominem, licet sit illo excellentior. Latè verò quamcumque excellentiam possimus vocare eminentiam. Causa virtualis est, quæ habet virtutem productiuam effectus, sed illo imperfectiorem, quæ semper est causa partialis, vt species impressa. Aduerte causam æquiuocam & vniuocam etiam esse virtuales, in quantum virtualis significat virtutem influendi, sed ab hac virtuali

Z distm

distinguantur, quia non sunt imperfectiores suo effectu.

§. 136.

Secundo diuiditur creatum efficiens in principale, & instrumentale: omnē causam vniocam, & æquiuocam esse principalem, cōstans est omnium opinio. Est autem difficultas de causa instrumentali, quam optime (vt allolet) tractat Pater Suarez 1. met. disput. 17. sect. 2. à num. 7.

Aiunt nonnulli, causam principalem esse eam, cui attribuitur effectus. Quam rationē approbo cum P. Suarez; quam explicabimus §. 142. quia causæ principali responder aliqua formalitas, secundum quam illi attribuitur effectus.

Alij asserunt causam principalem, esse quæ propria virtute influit in effectum: verum hæc sententia vera esset, si negaretur instrumentis immediatus influxus in substantiam: at verò admissō hoc concursu, impugnatur apertè: quia calor propria sua virtute influit in ignem, quia enim ex se est potentia, per quam ignis in alium ignem concurrat, ex se, & ex sua virtute & per suam propriam entitatem habet calor virtutem productiuam illius; de quo latè egimus sect. 3. conc. 3. Dices cū calor influxu esse necessarium concursum substantiæ. Contra, quia substantia est causa principalis substantiæ, ad quam indiget concursu accidentis (in tua sententia) hoc autem non tollit, quin accidens natura sua, & propria virtute attingat immediatè substantiam: immo in Thomistarū sententia tota influendi ratio est accidens, nec substantia habet virtutem aliam actiuam. Et quemadmodum accidens proprio conceptu est accidens substantiæ, ita propria virtute est virtus substantiæ, sicut intellectus est causa principalis intellectus licet est virtus substantiæ. Cum ergo accidens propria virtute concurrat, cur erit instrumentum potius quàm substantia?

Alij dicunt, instrumentum agere vt motum ab alio: causam verò principalem, vt mouentem. Serra enim agit vt mota: faber autem vt mouens. Sed neque hoc placet: nam piper non calefacit nisi vt alteratum per calorem, & humiditatē saluā; & homo non amat, nisi motus per intellectum: cum piper sit principalis causa caloris, & homo amoris; item calor est instrumentum ad ignem, & nō operatur vt motus. Instrumenta autem non causant nisi per motum localem, quem agit faber.

§. 137.

Pater Suarez supra numero 16. 17. & 18. causam principalem vocat eam, quæ est vnioca aut æquiuoca; instrumentalem verò vocat eam, quæ concurrat ad effectum se nobiliorem: vel ad quem ex se nō habet proportionem. Hæc sententia probabilis est, nec multas patitur difficultates. Primò namque cōuenit instrumentis artis; quia licet hæc entitatiuè sint perfectiora, quàm forma artificialis: ad eam tamen ex se non habent proportionem: quia talis forma non fit per se ab instrumentis; Sed resultat ex motu locali instrumentorum, ad quem se habent vel merè passiuè, vel, si actiuè, est remotè per impetum illis impressum: vt aqua agit per calorem, ex quo impetu resultat motus localis instrumentorum, & materiæ arti subiectæ, ex quibus motibus artificiosa forma resultat. Secundo conuenit calori, qui est imperfectior igne: conuenit Christi Domini humanitari, quæ licet sit perfectior, quàm sanitas, & alia id genus, ex se tamen non habet proportionem ad illam producendam. Solum videretur ob stare, quia animus rationalis cōcurrit vt instrumentum ad actus supernaturales; quia ex se spectatus non habet virtutem ad illos, nisi per potentiam obedientialem: & species im-

pressa est instrumentum ad actum cognitionis. Sed hæc non multum habent in cōuenientis, dum conster animum & speciem immediatè influere in actus, & illis formalitatem aliquam respondere. Quibus positis, superest quæstio non tam rerum, quàm vocum, vtum eiusmodi causa sit dicenda principalis? An instrumentalis? Odi autem eiusmodi controuersias, in quibus vocibus obtunditur fabricorum more.

§. 138.

S. Thomas 1. part. quæst. 45. artic. 5. conclus. 2. ait causam instrumentalem esse, quæ non concurrat ad effectum causæ principalis, nisi in quantum per aliquid sibi proprium præuè concurrat ad effectum. Vbi duo Sanctus Doctor affirmare videtur; primum, instrumenta semper aliquid operari præuè per aliquam connaturalem virtutem; secundum, talia instrumenta non concurrere immediatè ad effectum principalem. Video posse dici non excludi à S. Thoma concursum immediatum, sed illum esse media dispositione. Hæc sententia de instrumentis subdificilis est in aliis principis S. Thomæ, in cuius sententia phantasma concurrat instrumentaliter ad speciem impressam spiritualem, ad quam nihil præuè operatur. Secundo, quia in eiusdem sententia vt patebit disput. 12. Sacramenta causant physicè gratiam, ad quam nihil præuè operantur.

Dicunt nonnulli eius interpretes eā doctrinam intelligi ex natura rei, nō verò per ordinem ad diuinam potentiam. Sed hi non legerunt illum articulum quintum, vbi negat S. Thomas posse instrumentum assumi ad creationem: quia ad eam nihil potest præuè operari; quod in ordine ad potentiam absolutam communiter intelligunt discipuli S. Thomæ, inter quorum plurimos ob solum hoc testimonium commune est repugnare de potentia absoluta creaturam instrumentum esse creationis. S. Thomæ intelligi de potentia absoluta patet, quia si ille modus causandi est de conceptu instrumenti, nec diuinitus poterit aliter fieri.

§. 139.

Alij dicunt, Sacramenta secundum propriam virtutem aliquid præuè operari, motum scilicet localem, vel quid simile. Quorum doctrina videtur falsa, & S. Thomæ contraria; asserenti illud præuè, quod ab instrumento procedit, esse necessariò dispositiuum ad effectum: at verò motus localis non est dispositio ad gratiam, ergo in sententia S. Tho. ille motus localis non est dispositio, quam Angelicus Doctor ab instrumentis requirit. Vnde argumentor à priori; in naturali instrumento requiritur præuia operatio propter dependentiam formæ à præuia dispositione, vt ignis pendet à calore, sed gratia non pendet ab illo motu locali, ergo Sacramentum ad productionem gratiæ nō eget præuia latone.

§. 140.

Dices, gratiam secundum se non pendere à latone, pendere tamen vt producibilem per instrumentum: contra, quia petis principium, id enim est asserere illum modum operandi instrumentis conuenire, quod ego inde impugno, quia ad gratiam, effectumque Sacramentorum non requiritur talis modus, ergo quando dicis illum requiri ad gratiam, quia fit ab instrumentis, affirmas illum modum esse proprium instrumenti, petisque principium; reddens pro ratione tuam conclusionem. Secundo, per te ille motus nullam habet ex se connexionem cum gratia, ergo tantum valet, ac si non fieret: nam si non habet connexionem, quid refert illum fieri, aut non fieri? Tertio, quia præuia dispositio debet fieri in subiecto, in quod inducitur forma principalis, vt patet exemplis; dispositio enim

Sectio XIII. Vtrum instrumentum ad sui productionem, &c. 267

enim lapidis parum confert vt lignum concipiat ignem; alias Angelus posset esse creationis instrumentum, quia posset alterare aërem; & creare animum, quod cum S. Thoma negat Thomistaræ; sed motus localis Sacramentorum est in aëre, vt patet in absolute confessione, gratia autem est in animo pœnitentis, ergo ille motus non disponit ad gratiam.

§. 141.

Immo & hinc argumentor. Si præuius motus ponitur necessariò in subiecto effectus principalis, ideo est, quia est dispositio; alioquin quorsum requiritur? ergo conducit ad effectum, quia dispositio conducit. Quod si nec conducit, nec requiritur in subiecto; perinde erit in subiecto & extra subiectum fieri: & sic Angelus creabit animam agendo aliquid præuium in aëre. S. Thomas agnouit duplex instrumentum; alterum vulgare, & vltiatius, quod operatur præuè ad effectum; quod iure negari posse ad creandum assumi; quia creatio non fit ex subiecto; alterum minus vulgare; vt phantasma, quod non operatur præuè; & Sacramenta. Quibus nihil in effectu responder, vt probabo.

§. 142.

Est autem instrumentum, à quo dependet effectus; sed ei nulla effectus formalitas attribuitur ex modo concurrenti: vnde mortuorum ab inferis reuocatio est instrumentaliter à Christi humanitate propter modum. Effectum ab instrumento pendere est clarum; ei nullam formalitatem attribui colligitur ex S. Thoma, qui supra instrumentis attribuit præuiam dispositionem, & probatur ex communi sensu; quo censentur instrumenta valde inproportionata ad agendum, nisi in virtute causæ principalis. Sic sentit Scotus tribuēs instrumentis præuiam tantum dispositionem, negans illis immediatum influxum in effectum principalem; quem sequi viderur in parte P. Vazq. to. 2. 1. p. disp. 176. n. 8. Dixi videtur, quia etiam videtur, oppositum sentire, ait enim n. 19. & 20. causam concurrentem secundum aliquam formalitatem in effectum esse principalem, item ait solum calorem esse immediatam causam ignis, cui torus ignis responder: & tamen calorem ait esse instrumentum, & num. 8. ait instrumenta, vel præuè operari, vel secundum aliquam formalitatem in effectu.

§. 143.

Hic modus conuenit instrumentis artis, quæ motu disponunt ad formam artis, quæ illis nullo modo responder: & naturalibus, quibus nihil in effectu responder, vt calori in igne: item & supernaturalibus vt Sacramētis. Naturalia quidem non concurrunt ad effectum principalem, sed disponunt, quia torus prouenit à causa principali, quod sufficere ad rationem instrumenti patet ex S. Thoma illo art. 5. vtrum verò supernaturalia concurrant actiuè: alibi queram.

§. 144.

Obiicit causam instrumentalem vt instrumentalem, esse actiuā, ergo est actiuā alicuius effectus, respectu cuius sit instrumentum; ergo calor vt instrumentum est productiuus ignis quod negatum est, sect. 5. Non esse instrumentum ad calorem patet; quia respectu illius est causa principalis. Hæc obiectio non tam est contra naturam instrumenti, quæ rectè consistit cum hoc immediato influxu: quàm contra doctrinam de causis adæquatis traditam sect. 5. Ac primum causa instrumentalis vt sic non est actiuā, quia instrumenta artis potius concurrunt patiendū motum artificis, quàm agendo. Deinde non sunt formaliter actiuā termini principalis, sed dispositionis ad illum: vt calor est actiuus caloris disponens ad ignem, Vnde distinguo primum antecedens, sunt actiuā (loquor de solis naturalibus) dispositionis concedo; termini vlti-

Philosophia Petr. Hur. de Mendoza.

mi, nego, & distingo primum consequens; est actiuā effectus disponens ad terminum, ad quem est instrumentum, cōcedo consequentiam; est instrumentum comparatum termino disponenti, nego consequentiam; itaque calor considerari potest vt præcisè est quædam qualitas non magis perfecta quàm eius causa; & sic causa caloris est principalis respectu illius: vt autem calor consideratur vt medium disponens suum subiectum ad ignem, sic causa actiuā caloris sub isto respectu est instrumentum ad ignem (si alias non habeat virtutem principalem ad ignem) quia facit calorem eo sine. Itaque per ordinem, & denominationem ad vltimum terminum est instrumentum, non verò præcisè ad dispositionem in illa sistendo.

§. 145.

Differt hæc sententia à S. Thom. non in assignanda ratione instrumenti naturalis; sed in neganda instrumentali actione phantasmari, & neganda præuia motione supernaturalibus instrumentis, quàmuis præuiam actionem non assignat S. Thomas nisi vulgarioribus instrumentis: conuenit autem cum eodem in neganda formalitate effectus principalis respondente instrumento. Differt autem à sententia Patris Suarez, quia non omnia principia actiuā imperfectiora effectu sunt instrumenta, sed ea tantum, quibus nulla responder formalitas in effectu. Animus enim rationalis, potentia vitalis, & species impressa sunt causæ principales cognitionis supernaturalis, licet in hoc magna sit quæstio de nomine.

§. 146.

Instrumentum aliud est coniunctum, vt omnia instrumenta artis, quæ necessariò coniunguntur in agendo cum principali agente, vt penicillus, & calamus, licet non semper coniungantur in essendo; alia sunt separata in causando, vt calor existens in ferro, & vini species in Eucharistia disponunt, quin existant in ea substantia, cuius sunt instrumenta; quia sine illius concursu possunt alterare subiectum: item & in essendo sunt instrumenta separata, & sæpè sunt separata in causando, & non in essendo, quia sunt in sua substantia, & causant sine concursu illius: varias instrumenti acceptiones vide in Patre Suarez illo num. 16.

SECTIO XIII.

Vtrum instrumentum ad sui productionem possit assumi?

§. 147.

Res dupliciter produci potest; vel per vnam solum actionē orientem ab omnibus suis causis; vel per duas, alteram à causa principali sola, alteram à principali simul cum instrumentali: item produci potest primo instanti reali, quo incipit esse: & conseruari instantibus sequentibus.

§. 148.

Dico primò. Non potest instrumentum assumi ad primam productionem sui quando productio est vna sola. Probatur primò; quia calor, verbi gratia, vt eliciat aliquam actionem, debet considerari existens prius natura, & ratione, quàm eam eliciat, sed non potest considerari existens prius ratione quàm ea ratio, per quam primo producit, ergo non potest eam elicere. Maior probata disp. 8. lect. 8. minor probatur. Vt posset considerari proprie, & adæquate in ratione creaturæ existentis (sic enim loquimur non de existentia abstracta à creatura, & creatore) debet considerari productus ab alio, quia non potest aliquid concipi vt creatura existens, quin intelligatur existens ab alio; sed non potest considerari vt productus ab alio prius

quàm concipiatur illa actio, ergo non potest considerari existens prius ratione, quàm illa actio. Probo minorem; non potest intelligi causa producens, nec effectus productus, prius quàm concipiatur ratio formalis producētis, & producti; sicut non potest intelligi prius album formaliter, quàm albedo: nec effectus formalis, quàm forma. Sed illa productio est ratio formalis producentis & producti, ergo non potest intelligi calor productus ab alio priusquam intelligatur illa productio; cū ergo in prioritate naturæ formaliter non inuoluatur effectus, qui est posterior, & in illo priori caloris existens inuoluatur prima productio caloris; sit planè illam non esse effectum illius caloris.

§. 150.

Dices: idem argumentum fieri in mutuis causis: id ego vellem, vt etiam illas impugnem. Immo quia hæc ratio est efficax ad hanc sententiam; & eandem vim habet ad negandas mutuas causalitates, ideo ea vsus fui disput. 8. sect. 8. Nam contritio verbi gratia, si præcedit in genere causæ dispositiue, præcedit liberè producta, & si præcedit facta in subiecto, præcedit facta ab aliquo; ergo in eo genere præsupponitur causa efficiens contritionis: Quidquid autē sit de causis mutuis; hoc argumentum est vrgentissimum: nam in mutuis causis potest dici præcedere vnam in vno genere, alias verò in aliis, tunc autem nõ concipi eandem, quia sunt distinctæ realiter, & causalitates distinguuntur saltem per varia connotata; hic autem debet intelligi causa efficiens caloris, & eius causalitas; quia calor operatur vt est in actu primo, ergo in illo priori non inuoluatur actio, quæ oritur ab ipso calore; quod clarius patet in productione animæ, quæ cum pendeat à solo efficienti, non potest intelligi causata nisi per effectiorem.

§. 151.

Secundò probatur eadem conclusio, nam productio sui oritur à calore vt ab instrumento eleuato per potentiam obedientialem; ergo supponitur prius saltem natura productus per actionem principalem; probo consequentiam, quia prius quàm calor eleuetur vt instrumentum obedientiale, debet intelligi existens fundamentum talis eleuationis, nam res vt præcisè est extra causas nõ eleuatur ad agendum: vt autem operetur supra modum suæ naturæ; videtur necessaria existentia ipsius instrumenti, qua vtatur causa principalis.

§. 152.

Tertiò probatur, quia inde valde eneruatur mysterium Trinitatis; quia dicere quis posset non esse in Deo duas processiones, sed vnam tantum, aut duas personas: nam ex conceptu productionis vt sic nõ est realis distinctio inter producens, & productum; sed sufficit distinctio virtualis. Nam in conceptu productionis nõ includitur imperfectio, nec quod terminetur ad principium producens nullam inuoluit imperfectiorem, si non inuoluit repugnantiam.

§. 153.

Dices inuoluere imperfectiorem, quia illa productio est supernaturalis, quod Deo repugnat. Contra, prædicatum esse supernaturale creaturis tantum abest ab imperfectiorem in Deo, vt illi facilius conueniat; quia diuinius est quàm naturale; igitur, quæ nobis sunt supernaturalia, Deo possunt esse naturalissima; vt impeccabilitas est nobis supernaturalis, & naturalis Deo: ergo simpliciter illa actio erit Deo naturalis, licet nobis supernaturalis. Dices, de conceptu principij productiui esse, esse connaturaliter ad aliud. Contra, id erit in naturalibus, sicut connaturale est creaturis rationalibus posse peccare; at sicut hoc nõ est de conceptu personæ rationalis, vt sic, ita nec illud de ratione principij productiui vt sic,

Dico secundò; nec per secundam actionem instrumentalem potest creatura eleuari ad productionem sui. Probatum primò ex proximè dictis de mysterio Trinitatis si enim ex conceptu productionis vt sic non repugnat idem à se ipso produci, non repugnabit Deo; nec firmum sumitur argumentum ad probandam distinctionem trium personarum ex duabus productionibus ad intra.

§. 154.

Dices primò, Deo repugnare esse instrumentum sui, aut aliud. Contra, quæ in nobis sunt supernaturaliter more instrumentario, sunt à Deo naturaliter more principalis principij; vt visio Dei & gratia impeccabilitatis sit in nobis ex obedientiali potentia, non verò in Deo. Ratio à priori, quia excellentissima illa prædicata nõ attingimus nisi per participationem ab eo, cui ea sunt insita à natura sua. Dices secundò, hic iam reperiri distinctionem, quia creatura producit se dependenter à Deo: vnde causa adæquata distinguitur à termino. Contra primò; ergo etiam Verbum diuinum poterit se ipsum producere; quia per se sufficit vt principium adæquatum sit realiter distinctum à termino producto; sed Filius & Pater essent principium adæquatum Filij; & essent distinctum à Filio; quia includeret Patrem. vnde complexum ex Patre & Verbo produceret Spiritum sanctum: quæ productio esset secunda productio Verbi sub ratione Spiritus sancti: qui tunc distingueretur realiter à solo Patre, non tamen à verbo: igitur eneruatur vis argumenti ad probandum mysterium Trinitatis. Non video quid possint respondere. Contra secundò, quia creatura non eget Deo concurrente secum, ratione distinctionis: sed vt compleatur ad agendum: cui argumento est, non posse creaturam aliquid à se distinctum operari absque generali Dei concursu: cum ergo Deus nullo egeat, & distinctio producentis à producto non sit de conceptu principij vt sic; rectè poterit vna persona diuina se producere: maximè Verbum diuinum, quod sub conceptu Verbi est prius ratione & origine, quàm Spiritus sanctus; & sic in quantum Verbum erit prius productum quàm in quantum Spiritus sanctus; vel ob hanc rationem non potest huic sententiæ assensus præberi.

§. 155.

Secundò argumentor: repugnat rem aliquam esse causam receptiuam, & formalem sui; ergo & actiuam. De antecedenti nulli sano Philosopho est locus dubitandi. Alioquin idem informaretur se ipso, & calor esset calidus per se ipsum, sicut corpus per calorem: consequentiam probo: quia id oritur ex communi conceptu causæ. Confirmatur, sicut actio distinguitur ab agente, ita receptio à subiecto, ergo sicut eadem res per se potest attingere actionem vt principium actiuum; & vt terminus productus, ita poterit attingere receptionem vt subiectum, & vt terminus.

§. 156.

Dices primò, causam materiale esse potētiam ad actum, à quo realiter distinguitur. Contra, etiam causa actiua est actus primus comparata effectui, & hic est actus secundus comparata causæ. Dices secundò, ex subiecto & forma fieri veram compositionem, quæ requirit distinctionem realem partium. Contra; illa compositio erit ex natura rei, non verò de potentia absoluta, sicut causa actiua est ad aliud ex natura rei; nec tunc sequeretur vera vnio & compositio inter subiectum & formam; sed tantum esset causalitas, cui per se non obest identitas causæ & effectus.

§. 157.

Dices tertiò, difficiliorem esse influxum passiuum quàm actiuum. Nec enim calor potest recipere Angelum, quem diuinitus potest producere, nec

§. 158.

nec recipere alium calorem. Contra: in rebus penitentibus à subiecto ex natura sua tam facilis est vnus influxus, quàm alter: Angelus non potest recipi, quia est actus còpletus, simplex, & per se subsistens, cui nõ est locus vt recipiatur: vnus calor ex rei natura non recipit alium; quia in se habet formalem effectum alterius: at de potentia absoluta cur non fieri? Sicut se ipsum potest producere.

§. 159.

Ratio à priori harum conclusionum est, conceptum causæ esse ad aliud. Nam vt Dominus, Rex, Magister, Pater, & alij conceptus sunt ad aliud, ita & causa. Vt enim repugnat Dominum esse sui Dominum; sed alterius hominis, alioquin esset Deus Dominus sui, ita repugnat esse causam sui. Nam causalitas relatio transcendentalis est inter principium & terminum; item ponamus me à me ipso generari ex vtero matris; ego essem pater mei ipsius: quia in generatione viuens à viuente à principio coniuncto fundatur paternitas, & filiatio; hæc autem quis non videat? Immo vel sola definitione causæ hæc sententia impugnatur: quia causa per se influit in aliud. Immo hac ratione auctor oppositæ sententiæ ait Patrem æternum non esse causam Filij, quia Filius non est aliud à Patre: & certè tota subuertitur Philosophandi ratio, nisi communiter stetur principiis, ac definitionibus. Quid autem opus est vt Christi corpus se physicè producat? Producatur ab anima, vel à solo Deo.

§. 160.

Dico tertiò: si in secundo instanti reali potest res se ipsam producere, similiter poterit in primo. Demus enim in secundo contingere causam per duas actiones; tunc sic, in illo secundo instanti actio principalis est independens ab instrumentali; & hæc dependens à principali; quia principalis potest esse sine instrumentali; hæc verò non sine illa; ergo etiam si essent in primo instanti, in illo seruarent eam naturam prioritatem: quia in illo seruarent eam dependentiam & independentiam; sed prioritas naturæ sufficit ad causandum, ergo.

§. 161.

Confirmatur: causam præcessisse prius tempore, quàm effectum, est omnino extrinseca denominatio: est enim ac si non fuisset: tantum autem requiritur existentia physica pro instanti, in quo causatur: sicut rem esse futuram post, nihil refert ad causandum physicè pro instanti præcedente: solum ergo exigitur existentia causæ cum sufficienti prioritate: si verò per vnā actionem solam casus contingeret in secundo instanti; ergo etiam si prius non extitisset causa, posset se ipsam causare: quia existentia tempore prior nihil iuuat: si enim requiritur prioritas naturæ, hæc reperitur in vno solo instanti; ad quam nihil refert præcedens: quia hæc prioritas est independentia causæ in ratione causæ ab effectu, & dependentia effectus in ratione effectus à causa; quæ exercentur eodem instanti reali, quo effectus oritur à causa, non in aliis; quia in illis non dependet effectus à causa: si verò non requiritur naturæ prioritas; quorsum exigitur temporis successio? Vnde cum auctor huius sententiæ neget hoc posse contingere in prima rei productione, necessariò est dicendum repugnare etiam in conseruatione; vel in neutro repugnare.

SECTIO XIV.

De potentia obedientiali.

§. 162.

Non erit abs re agere de diuinis instrumentis, quorum cognitio maximè pender ex physicis Philosophi Petr. Hur. de Mendoza.

principiis: vt enim alibi dixi, non docemus ethicam philosophiam, sed Christianam, Christianam Theologiæ famularicem. Potentia actiua, & passiva dicitur naturalis comparata illis effectibus, quos causare potest cum concursu generali sibi debito, & ceteris comprincipiis, quibus perit, aut potest coniungi, spectata eius natura, & legibus. exempli gratia. Angelus habet potentiam naturalem actiuam & passiuam rationis, quia iuxta suam naturam perit, vt Deus cum illo concurrat ad agendum motum. Item intellectus creatus est potentia naturalis ad cognitionem abstractiuam Dei, quia potest ex suis viribus coniungi cum omnibus comprincipiis ad eam cognitionem necessariis. Potentiam obedientialem intelligo, virtutem seu fundamentum ad causandum aliquid, ad quod naturæ viribus concurrere non possit; possit tamen adiuta voluntate Dei miraculosa, illi minimè debita, cum qua possit agere aut pati aliquid supernaturale ipsi potentia secundum se considerata: supernaturale (inquam) quo ad substantiam, vt gratiam; vel quo ad modum, vt restitutionem visus; vel vtrumque. Igitur illam potentiam voco obedientialem, quia in recipièdo complemento ad causandum non tam sequitur insitas à natura leges; quàm imperium Dei, vltra id quod natura sola potest.

SUBSECTIO I.

Ostenditur in animo rationali potentia obedientialis actiua, atque passiva.

§. 163.

Sic existimo esse Fide sanctum, inesse animo rationali potentiam passiuam obedientialem ad vnionem hypostaticam, gratiam habitualement, & habitus per se infusos. Nam hos effectus causat animus in genere causæ materialis, nõ per potentiam passiuam naturalem præcisè, tum quia hæc respicit naturalem actiuam, tum quia illi effectus sunt supra naturam ipsius animi, ad quos non potest dicere ordinem naturalem; alioquin non essent illi supernaturales, si eos posset naturaliter pari, neque eos causat per potentiam supernaturalem mediam inter essentiam animæ, & gratiam, vt dicitur quantitas media inter materiam primam & qualitates; tum quia illos recipit in se inmediate, quia vnio hypostatica non attingit humanitatem medio accidente, quia esset vnio per accidens; tum quia si in se haberet potentiam supernaturalem passiuam, de hac eadem rediret questio, sicut de vnione hypostatica; ergo causat eos effectus per potentiam obedientialem passiuam.

§. 164.

Confirmatur explicacione potentie obedientialis: quia animus non reducit ad eos actus per concursus connaturales sibi debitos, sed per concursus actiuos omnino supernaturales; qui concursus cum formaliter sint vel saltem identicè receptiones animi, quia actio non distinguitur à passione, sunt etiam receptiones supernaturales, ergo sunt subiecti causalitates supernaturales, ergo denominant animam supernaturaliter recipiendam; quid autem sit formaliter illa potentia, dicam infra, nunc tantum probo illam esse in anima.

§. 165.

Nec videretur neganda potentia obedientialis actiua in intellectu, & voluntate ad actus supernaturales; quia potentia vitalis relata ad concursus sibi ex sua natura debitos, nõ potest exercere actus supernaturales, potest tamen cum concursu extraordinario, & supernaturali ergo ad actus supernaturales habet potentiam obedientialem actiuam.

§. 166. Dicunt Thomistæ, potentias vitales non concurrere per se immediatè, sed adæquatè per habitus, ut aqua calefacit per calorem. Contra primò; quia habeo intentum, scilicet entitatem naturalem potentia adiutam còkursu supernaturali posse efficere actus supernaturales, in quo consistit ratio potentia obedientialis; esto, ipsa non concurrat immediatè: ut enim anima, in illorum sententia, est causa naturalis intelligendi colorem, verbi gratia, licet intellectum non causet immediatè, sed mediis potentiis, ita erunt causa actiua obedientialis visionis, quia eam causant per virtutem illis superadditam supernaturalem, licet non influant immediatè in actus.

§. 167. Contra secundò; quia actus vitalis supernaturalis habet duas formalitates virtute, & ratione distinctas *vitalitatem, & supernaturalitatem*; ergo utraque habet aliquod principium, à quo immediatè procedat; nihil enim potest produci nisi per aliquod principium immediatum: sed *vitalitas* formaliter non potest immediatè ab habitu produci, quia formaliter neque respondet illi, neque attribuitur, ergo immediatè procedit à potentia vitali: consequentia liquet, minor probatur, quia vitalitas immediatè procedit ab aliquo principio vitali, cui (ut est in confesso apud omnes) attribuitur propter modum vitaliter ab illo, procedendi; sed ab habitu non procedit modo vitali, ergo procedit à potentia. Vide, quæ de formalitate effectus diximus sect. 5. Confirmatur, vitalitas attribuitur principio, à quo procedit modo vitali; sed ab habitu supernaturali non procedit modo vitali, ergo ei non attribuitur. Probatur minor, quia ea ratione habitus indiget potentia vitali, ut ab ea actus vitaliter procedat: si autem à solo habitu vitaliter procederet, quid ei esset opus potentia vitali cum ipse ageret, & pateretur actus? Quod etiam prætare existens in alio subiecto.

§. 168. Secundò probatur eadem minor: quia si habitus modo vitali concurreret, essent in homine duo intellectus, & voluntates duæ; quia essent duo principia vitalia eorundem actuum: ea enim de causa sunt in homine intellectus, & voluntas, quia sunt duo principia vitalia cognitionis, & amoris; consequens est falsum, tum quia id nullus ausus est affirmare; tum quia Fides & Charitas inhererent non immediatè in intellectu, & voluntate formaliter, sed in ipsa substantia animi, ut gratia, quia vna voluntas nõ inest alijs, sed animo, qui per eam amat; hoc autem est absurdum, ergo. Confirmatur: si Charitas causat actum modo vitali, ergo & modo libero, quod enim potest esse discrimen? Ergo in actus supernaturales nostrum liberum arbitrium nullam haberet libertatem; Charitas enim non est nostrum arbitrium, hoc enim est potentia naturalis; at verò nostrum liberum arbitrium liberè eos actus exercere definit Trident. sess. 6. probans ita gratiam per habitus concurrere ad actus, ut non adimatur naturalis nostra libertas.

§. 169. Deinde efficaciter solutionem impugno. Ex Concilio supra sess. 6. can. 4. asserente; *Si quis dixerit, liberum hominis arbitrium à Deo motum & excitatum, veluti inanime quoddam nihil omnino agere, merè, passivè se habere, anathema sit.* Vnde sic arguo; si nullam haberet immediatam actionem in eos actus, sed eos adæquatè produceret solus habitus per se infusus, se haberet ut inanime instrumentum merè passivè, ergo habet aliquam immediatam actionem. Probatur minor ex ipsis terminis aduersariorum: per quos tota agendi ratio oritur ab habitu immediatè, & non à potentia, quia hæc in illorum

opinione merè passivè se habet circa habitus, & circa actus versatur præcisè patiendò habitus, & nullum aliud exercendo munus; ergo se haberet merè passivè contra definitionem Concilij: & à priori probò: quia causa remota ea præcisè ratione dicitur concurrere ad effectus, in quantum materialiter conferuat principium, à quo efficitur effectus, ut aqua ea præcisè ratione dicitur calefaciens, quia sustentat calorem, & in bona parte Thomistarum scholæ animus intelligit, quia sustentat intellectum; ita aqua dicitur calefaciens *ut quod*, & calor *ut quo* quia illa per calorem, & calor per se ipsum calefacit: sed hoc genus causandi non transiit limites inanimis instrumenti, & causæ merè passivæ; ergo. Probatur minor, quia causa remota totam suam causalitatem exercet circa causam proximam, & ratione illius dicitur causare effectus remotos: sed causalitas circa causam proximam est merè passiva, quia voluntas circa habitum Charitatis nullum alium habet concursum; ergo.

Confirmatur primò: vel intellectus immediatè influit in actus efficienter simul cum habitu per se infusus, ita ut actio oriatur tam ab intellectu, quam ab habitu, ut visio coloris oritur immediatè, & à visu, & ab specie impressa: vel oritur efficienter à solo habitu; ab intellectu autem non immediatè, sed medio habitu, circa quem intellectus versatur merè passivè per potentiam obedientialem passivam; & sicut aqua versatur circa calefactionem manus, præcisè in quantum per potentiam passivam naturalem causat calorem, à quo manus calefit: si primò, ergo habemus intentum, scilicet potentiam vitalem eleuatam auxilio supernaturali efficere actus supernaturales, quam voco potentiam obedientialem actiuam: si secundò, ergo est aperte contra definitionem Concilij: quia tota causalitas voluntatis in consensum in vocationem Dei consisteret formaliter in mera passiva receptione habitus; à quo denominatur operans per solam illius receptionem. Si autem habet aliam influendi rationem, erit immediatè actiua.

Dices, aquam calefacere per calorem violentè, potentiam verò per habitus nequaquam. Contra, id probat, habitus non esse violentos potentiis, sicut aquæ est violentus calor: quia habitus perficiunt potentias, calor verò destruit aquam: at in modo se habendi, ut inanime quoddam & merè passivè non differunt; quia potentia non habet in habitu per se infusus alium concursum nisi passivum, sicut nec aqua, licet alter concursus sit violentus, alter non: at in ratione passivi uterque est merè passivus sine mixtione actiui: & respectu actuum supernaturalium per te non habet alium influxum actiuum, sed passivum etiam: ergo tota causalitas actuum est passiva, actiua autem non nisi per denominationem ab habitu, quem passivè sustentat; sicut contingit aquæ calefacienti per calorem, quem sustentat.

Confirmatur secundò: quia in eo casu voluntas non potest imperare actus charitatis; aut eos collibere; quia nullum habet in eos influxum actiuum, præter materialem; quo recipit charitatem, à qua receptione dicitur operari: item charitas non est habitus liberè operans formaliter ex conceptu suo solo: ergo homini non est libertas ad eos actus.

Dices animum esse liberum, licet non influat immediatè in actus voluntatis, ergo idem erit de voluntate respectu charitatis. Sed quidem animum immediatè influere in actus monstrabitur

§. 170.

§. 171.

§. 172.

§. 173.

in lib. de anima disputatione 4. sectione 1. Deinde animus tantum est liber à libertate in voluntate formali residente, quia nullam habet immediatam libertatem: ergo eodem modo voluntas erit libera à libertate formaliter residente in habitu charitatis, sed charitas nullam habet libertatem, cum non sit potentia vitalis: ergo voluntas non potest esse libera ab illius libertate. Et quamvis charitas eam libertatem haberet, tamen non esse nostri liberi arbitrij; ut vult Concilium supra, quod agere de libertate homini innata legenti, & mentem Concilij attendenti parebit; ergo tota libertas provenit ab habitu, vel ut melius dicam nulla est libertas. Certè contrariam opinionem recusarem defendere ut minus aptam Concilio. Nam substantia animæ secundum se considerata se habet passivè in actus naturales, & actiue remotè, producendo potentias: si autem est libera, est per denominationem à sola libertate voluntatis, & quia hæc est naturalis animæ potentia, & ratio per quam anima amat: ideo est libertas animæ. Habitus autem supernaturalis non est naturalis potentia voluntatis: & illius libertas non est libertas animæ. Concilium autem ait nostrum liberum arbitrium non se habere in consensu ut inanime instrumentum: ergo ex parte ipsius requirit libertatem. Si autem haberet totam libertatem ab habitu: ergo ad actum ex parte sui se haberet ut inanime. Nam habitus eodem modo se haberet in lapide, aut extra subiectum, quia secum afferret totam libertatem: haberet ergo actus à libero arbitrio aliquid, quod non haberet à solo habitu.

§. 174. Totum argumentum confirmo tertio, quia si charitas est adæquata ratio agendi: si separaretur à voluntate, vel in alio subiecto existat, poterit cum generali concursu producere connaturaliter actus charitatis. Consequens est falsum: ergo. Probatur maior, quando vna causa in hoc subiecto est adæquata ad aliquem effectum in vno genere, si in aliud subiectum, vel extra subiectum transferatur, poterit cum concursu communi eundem causare effectum, ut calor in igne, aqua, & Eucharistia, cum eodem concursu calefacit, & quantitatem in opinione Thomistarum eodem concursu conservat accidentia in Eucharistia, quo in substantia panis. Ratio à priori, quia effectus adæquatè continetur in virtute illius causæ, quæ ad causandum tantum requirit existentiam, hæc autem eiusdem virtutis est ubicumque sit. Falsitas consequentis probatur; quia esset connaturaliter actus vitalis sine concursu actiivo potentia vitalis, quia ille concursus habitus ab illo solo oriretur in genere causæ efficientis. Miraculum enim esset non in eo quod sine voluntate esset volitio sed quod voluntatis habitus ab ea separaretur. Facta verò separatione, actus connaturaliter oriretur ex habitu, ut miraculum Eucharistia non est in eo, quod quantitas accidentia conferret, sed quod separaretur à pane, quo posito, naturaliter sequitur conservatio qualitatum.

§. 175. Hinc verò clarius colligitur inconueniens contra Concilium illatum; quia demus charitatem separatam à voluntate producere actum amoris: certum est tunc voluntatem non esse liberam circa talem actum: reuincatur habitus voluntati, conservans actionem præcedentem; certum est etiam tunc voluntatem non esse liberam circa talem actum; quia de nouo non habet nisi receptionem habitus, in qua receptione, cum sit merè passiva, non est libertas, ergo etiam modò ex tua senten-

tia voluntas non est libera, quia modò nullum alium habet influxum distinctum ab influxu, quem haberet in dicto casu. Confirmatur tota doctrina ex communi Theologorum asserentium concursum habitus charitatis suppleri posse per auxilium extrinsecum, & de facto ita fieri in peccatore attritionem exercente, sed in tali casu voluntas concurrat immediatè, quia Deus solus id non facit, ergo & modò voluntas concurrat immediatè, quia habitus non præstat plus, quam auxilium extrinsecum.

Dices, casum illum argumenti repugnare: esto, repugnet: sicut etiam per te repugnat voluntatem ab animo separari: certè id non repugnat ex conceptu influendi in actum: sed ex dependentia speciali habitus à voluntate, & gratia: & ex dependentia voluntatis ab animo: si enim dependent sicut calor ab igne, possent separari diuinitus: tunc autem operarentur separata ab anima, ut accidentia in Eucharistia, quia secum afferrent, sicut illa, totam virtutem agendi, ergo nunc operantur eodem modo anima merè passivè concurrente: probò consequentiam; quia nunc retinentur modum, quem tunc retinerent: nam in modo operandi non est diuersitas, sed in speciali dependentia, quam habent ab anima, non in modo influendi, sed in sua existentia: sicut dicunt charitatem pendere à gratia, & tamen gratia non habet influxum in actus: quod si habitus sine illa esset, eodem modo operaretur, ac cum illa; ut patet in Fide, & Spe. Recognosce disputationes de Charitate.

§. 176.

SVBSECTIO II.

Ostenditur potentia obedientialis alijs in rebus.

§. 177. Maior est difficultas, sit ne in rebus omnibus potentia obedientialis actiua ad res ordinis supernaturalis? Affirmat Sanctus Thomas, 3. p. quæst. 13. artic. 3. & quæst. 62. artic. 1. 3. & 5. vbi Christi humanitati tribuit physicum influxum in miracula: & Sacramentis nouæ legis in gratiam, quem sequuntur communiter eius discipuli, præsertim Pater Suarez, & Pater Molina, ille tomo. 3. disput. 31. sect. 6. vbi eam confirmat, & explicat; pro qua multos ac graues adducit auctores; hic, 1. part. vbi ait demones physicè igne torqueri, quibus lubens acquiesco.

Primò, quia datur in rebus inferioribus potentia obedientialis passiva ad res supernaturales, ergo & actiua. Probatur consequentia. Primò, quia difficilius pendet res superiores ad inferioribus in genere causæ materialis, quam efficientis, ut ignis non recipitur in quantitate, & tamen multis videtur à calore actiue pendere, & patet in specie impressa actiue, & non passivè ad visionem concurrentem. Secundò probatur ab æquitate rationis, omnia enim incommoda ab aduersariis obiecta contra actiuam potentiam videntur passiuam: sicut enim rogant, vtrum actiua sit substantia, vel accidens? Eandem ego questionem instituo de passiva; & sicut magnum reputant inconueniens, ut ex ipsa natura oriatur virtus assurgens ad effectum supra totam naturam, idem erit de passiva; quia effectus non minus continetur in causa materiali, quam efficienti. Ea enim de causa materia prima non potest recipere aliquid supernaturale, quia illud non continet in virtute, qua igitur ratione illi

§. 178.

respondent pro potentia passiva, respondeant pro activa.

§.179. Secundò probatur: quia intellectus potest cum habitu supernaturali concurrere ad visionem Dei, ergo & quavis res ad aliam cum auxilio supernaturali; de antecedenti iam constat; quod enim ait Pater Vazquez, eas potentias per virtutem actiuam sibi innatam concurrere, est questio de nomine, constat enim eam virtutem secundum se consideratam esse insufficientem ad eos actus, ad quos completur per concursus illi minimè debitos; quam ob causam habet virtutem obedientialem passiuam. Præterea non placet ille loquendi modus; quia potentia nativa est innata potentia, siue naturalis, quia nascitur ex ipsa rei essentia: innata autem potentia exigit innatè, siue naturaliter, aut nativè concursum ad id, cuius est potentia; & sic effectus erit illi naturalis, & innatus.

§.180. Dices non esse potentiam proximam, sed remotam. Contra est potentia remota naturalis, ergo naturaliter potest compleri per potentiam proximam, sicut aqua potest naturaliter per calorem compleri ad calefaciendum; connotat enim potentia remota proximam, comparatione cuius est remota: item, & effectum ipsum. Dices non esse remotam hoc sensu, sed quia ex se non dicit vllum ordinem naturalem ad effectum. Contra, ergo ex se nec est potentia innata proxima, nec remota, quia potentia sine respectu intelligi non potest. Et quod tu vocas potentiam innatam remotam, voco ego, obedientialem, ergo sicut intellectus habet id genus potentie ad actus vitales, etiam aqua illud habebit ad productionem gratie.

§.181. Hanc consequentiam negat Pater Vazquez, quia in actibus respondet potentie vitalitas, in aliis autem rebus nihil responderi instrumentis. Sed hoc nihil ad rem: quia tota illa vitalitas est omnino supra naturam, & vires intellectus in se considerari, qui licet dicat proportionem ad cognoscendum Deum, non tamen ad videndum: sicut licet ignis dicat proportionem ad calorem, non tamen ad gratiam; ergo sicut potuit intellectus eleuari ad visionem Dei; ita & ignis ad gratiam, quod vero ei nulla formalitas respondeat nihil refert, tum quia ad hominem ostendi supra ipsum Patrem Vazquez sentire calorem influere in ignem, cui tamen nulla formalitas respondet; si autem causæ principali omnes formalitates per instrumenta respondent, etiam gratia producta per sacramentum respondebit Deo, per idem sacramentum.

§.182. Item potest eadem formalitas potentia Dei absoluta causis respondere diuersis, quia posita vna causa adæquata de potentia absoluta potest cum illa alia concurrere: ratio autem ob quam ego instrumento naturali nego concursum actiuum ex eo, quod ei nulla formalitas respondeat, est, quia causa, cui omnes formalitates respondent, est adæquata: cum qua ex natura rei non potest alia concurrere. Quia vna causa superfluit. Quod verò hoc de potentia absoluta repugnet, non video magis, quam quod possint duæ causæ adæquatæ ad eundem effectum simul concurrere, quod fieri posse ostendi disputatione 8. sectione vltima. Vnde ex eo, quod negem instrumento naturali influxum in effectum, nullum contra me sumitur argumentum: quia quod non potest ex natura rei, potest potentia Dei; sicut corpus, quod natura sua vnum tantum occupat

locum, potentia Dei potest occupare mille, sicut hoc nullum est argumentum: calor potest producere ignem, ergo & gratiam; ita neque hoc valet, calor non potest natura sua producere ignem, ergo neque de potentia absoluta potest producere gratiam.

Dicunt aliqui, actum vitalem secundum conceptum vitalitatis præcisè à supernaturalitate habere conuenientiam cum potentia vitali, quæ formaliter concurrat ad vitalitatem: at supernaturalitatem non attingit nisi per habitum, potentiam autem habere improportionem ad supernaturalitatem non refert, quia ad eam non concurrat nisi habitus: in cæteris autem rebus id non inuenitur: aqua enim quam habet proportionem cum gratia? Contra: à parte rei illæ formalitates sunt idem realiter: ergo à parte rei habent eandem conuenientiam, vel inconuenientiam cum causis. Probo consequentiam: tum quia, quod à parte rei & intrinsecè conuenit vni conceptui, conuenit à parte rei, & intrinsecè omni conceptui realiter cum illo identificato, tum quia conuenientia effectus est ordo, quem effectus dicit ad causam: at supernaturalitas à parte rei est ordo ad potentiam vitalem, & vitalitas est ordo ad habitum supernaturalem, ergo habent eandem conuenientiam, aut disconuenientiam: & sicut vitalitas à parte rei respicit potentiam vitalem, ita & supernaturalitas, quia hæc à parte rei est totus actus: & sicut iste actus indiuiduus non potest à parte rei esse nisi à potentia, ita nec hæc supernaturalitas à parte rei, ergo hæc à parte rei respicit potentiam vitalem: vt ergo hæc potuit diuinitus oriri à potentia, à qua non respicitur naturaliter, quid-ni & ab aqua, aut calore?

§.184. Confirmatur, lux conuenit cum calore in ratione qualitatis, & calor est productiuus alius qualitatis. Item ignis potest producere ignem: & tamen calor nec sub ratione qualitatis potest producere lucem, nec ignis aquam sub ratione substantiæ, propter differentias illorum effectuum, quas illa causa non attingunt: ergo nec potentia vitalis dicit proportionem cum actu supernaturali propter differentiam, ad quam est improportionata: ergo sicut hæc improportio diuinitus aufertur, aufereatur & in aliis rebus. Nec vitalitas abstracta dicit proportionem, sed abstrahitur à proportionato actu, vel improportionato: quando enim differentia effectus dicit improportionem cum causa secundum se considerata, conceptus abstractus sola ratione ab illa differentia non est proportionatus, sed abstractus: sicut illa vitalitas non est naturalis, sed abstracta à naturali, & supernaturali, vt autem esset proportionata secundum vitalitatem, deberet secundum illam esse naturalis: nam effectus proportionatus causa naturali vt naturali, est naturalis in conceptu in quo est proportionatus: si autem conceptus sit supernaturalis, effectus secundum illum non est proportionatus soli causa naturali: sic autem effectus abstrahit à naturali & supernaturali, abstrahit etiam secundum eam rationem à proportionato & improportionato, contrahitur autem per differentias proportionari, & improportionari, id est, naturalis, vel supernaturalis, à quibus totus actus est proportionatus: vt homo est animal rationale absolute propter differentiam, licet genus abstrahat à rationali.

Contra secundò: ergo anima eleuari potest ad producendam vnionem hypostaticam, & calor ad gratiam: probo consequentiam: quia conceptus

§.183.

§.184.

§.185.

cepus vnionis substantialis abstractus à supernaturalitate, dicit proportionem cum anima potente producere substantialem vnionem: ad differentiam verò supernaturalitatis non concurrerit ipsa formaliter, sed voluntas supernaturalis Dei: potestque hoc argumentum vgeri iisdem terminis, quibus respondent aduertarij.

§.186. Dices, actum vitalem supernaturalem petere ex se potentiam vitalem, qua fiat modo vitali: Contrariam hoc labitur in solutionem de diuersis formalitatibus impugnatam, & iam non nititur in illa conuenientia vitalitatis abstracta à supernaturalitate, sed quia effectus non exigit eam causam. Ostendi autem, Deum multa operari posse ultra eorum exigentiam. Deinde nec effectus id exigeret, si repugnaret causam eleuari supra suas vires. Nam ex parte causarum repugnaret. Ergo non repugnat ex parte potentie obedientialis vt sic: licet autem effectus eam non requiratur, cur Deus eam non poterit eleuare?

§.187. Adde iuxta sententiam meam dari actiones supernaturales, quæ exigunt tam essentialiter ea instrumenta, quam actio vitalis potentiam vitalem. Nam actio orta ab anima in gratiam, est modus essentialiter ab ea pendens, ergo ad illum anima poterit eleuari. Dices hunc modum repugnare, quia non exigitur à suo termino: Contra euidenter (vt opinor) accidentia possunt creati à Deo actione omnino independente à subiecto, & tamen tale genus actionis non petunt accidentia, ergo vt sit possibilis de potentia absoluta aliquis modus, non est opus, vt ex natura sua eam requiratur terminus, ergo licet gratia non petat actionem ex se à calore pendentem, non tamen hæc propterea repugnabit.

§.188. Respondent alij potentias actiuas naturales esse natura sua determinatas ad certos effectus, qui sunt veluti rationes formales illarum, ultra quos nullomodo possunt alios attingere, vt visus nihil potest videre nisi lucem & colorem, quæ sunt obiecta illius. Quo negant concursum actiuum accidentibus in effectum principalem. Verum hæc nihil vrgent opinionem de concursu accidentium quia sicut color pertinet ad obiectum visus, ita ignis ad effectum caloris. Deinde potentie passivæ sunt natura sua determinate ad suos effectus. Anima enim non potest esse subiectum proprietatum Angeli, nec quantitas forma substantialis, & tamen diuinitus possunt attingere naturaliter effectus supernaturales. Illis autem actus naturales erunt veluti ratio formalis, sicut per se ostendit agentibus. Nec enim quilibet possunt à quolibet accipere ex natura sua: sed certos effectus ab agentibus certis.

§.189. Præterea accidentia sunt natura sua determinata ad existendum inherendo substantiæ: quæ ratio ab illorum connotatur essentia, at possunt diuinitus absque substantia coherere. Adde, hac solutione probatur intellectum nec Trinitatem posse cognoscere, nec Deum intueri. Nam Trinitas vt Trinitas non continetur in obiecto connaturali intellectus. Nam illam non potest attingere solis natura viribus, nisi facta supernaturali reuelatione. Dices ea facta posse cognosci. Bene, ergo facta miraculosa eleuatione, poterit sacramentum producere gratiam: nec hæc est extra sphaeram illius ex suppositione eleuationis. Aliunde ergo probanda repugnantia huius suppositionis. De intuitione Dei idem probo: quia Deus non est obiectum immediatum nostri in-

tellectus; sed per creaturas prius cognitatas: nec alia ratione naturaliter pertinet ad intellectum: sicut calor ad visum non pertinet nisi simul cum luce: ergo diuinitus non potest intellectus immediatè attingere Deum: quia extraheretur intellectus à suo obiecto primario adæquato, quod sunt sola creatura, sicut visus nec diuinitus potest videre colorem nisi per lucem. Immo potentia magis pendet ab obiecto primario, & formali, quam à secundario, & materiali.

Ad hæc, intellectus non respicit obiecta nisi per actus: & vt non potest ultra illa vagari, ita nec nisi per suos actus. Nam voluntas, & intellectus habent eadem obiecta materialia: differunt tamen per actus, quibus in ea tendunt: vt visus & phantasia circa colorem & lucem. Sed ratio formalis connaturalis intellectui sunt actus naturales: supernaturales verò sunt extra illam; ergo non potest intellectus tendere in obiectum nisi per actus naturales, & cum sit potentia actiua, non potest extrahi ultra naturales actiones.

§.190. Quod affertur de sensibus externis, est ab re, primo per instantiam, non potest visus videre colorem sine luce ex natura sua, nec de potentia absoluta; ergo intellectus nec natura sua, nec diuinitus potest videre Deum sine creaturis prius cognitatis: quia ex natura sua ita est determinatus. Item non potest visus clicere actus supernaturales circa colorem, ergo nec intellectus circa Deum, aut creaturas.

§.192. Secunda ratio est, quia obiecta sunt quasi formæ extrinsecæ, à quibus sumitur essentia sensuum: qui sua imperfectione sunt limitati: & mutato obiecto, alius sensus mutatur: & sicut natura sua tantum versantur circa sensibiles qualitates, ita ab illis adæquatè pendet, effectus verò physici non tam specificant sua principia: vt patet in causa materiali: & in ipso intellectu, cuius potentia actiua extrahitur ultra actiones naturales. Ratio forte est: quia sensus speciem sumunt ab actibus, actus autem pendet ab obiectis: causa verò non pendet ab effectu. Tandem, licet non appareat ratio discriminis, discrimen certè apparet aperte, nam omnes fateri tenemur magis pendere sensus ab obiectis, quam causa physica ab effectu. Quia potentia vitalis perit actus vitales; qui natura sua sunt determinati ad certa obiecta, & potentias: & vbi repugnant hi actus, repugnat potentia ad illos. Potest quidem visus eleuari ad efficiendam intellectualem visionem Dei, vt lapis: at non ad videndum Deum: quia visio non est comparatione oculorum.

§.193. Sed obiicitur primò: quia sequitur dari in rebus principium potens operari supra suam naturam, quod implicat, ergo. Respondeo, nullum principium se solo posse operari supra suam naturam, secus verò coniunctum principio supernaturali; intellectus enim non potest clarè videre Deum se solo, potest tamen concurrere Deo concursu supernaturali luminis gloriæ.

§.194. Obiicitur secundo, res naturalis ante eleuationem non potest causare aliquid supernaturale, sed ipsa eleuatio nihil ei virtutis addit, ergo neque cum eleuatione potest aliquid supernaturale operari. Primum ostendo inutilitatem argumenti exemplo ignis, qui ante concursum generalem Dei non potest comburere, concursus autem generalis nihil ei addit virtutis, ergo neque cum illo concursu potest comburere: applica manum & experiere. Distinguo igitur minorem, eleuatio nihil

nihil virtutis intrinsecæ addit, concedo: extrinsecum nego: ei enim additur assistentia Dei volentis cum illa concurrere, per quam voluntatem redditur potens ad operandum.

§.195.

Dices. Ante illam voluntatem Dei causa creata non erat potens, & post illam est potens, ergo accipit aliquid intrinsecum. Nulla est consequentia, vt patet in igne Babylonio, qui nihil intrinsecum accipit aut amittit, quando potuit aut non potuit comburere pueros. Ratio est; quia potens dicit & intrinsecam virtutem agendi, & connotat extrinsecam comprincipia, à quibus in operando dependet, & quia manente intrinsecâ virtute potest deficere, aut adesse extrinsecum comprincipium, ideo sine intrinsecâ mutatione potest esse, aut potens, aut impotens, vt si tu solus non potes trahere trabem, & tibi coniungatur socius, factus es potens ad illam trahendam: per quam socij coniunctionem nihil intrinsecum accepisti. Hoc autem fieri posse à Deo per distinctum actum liberum, quo id ab æterno veller Theologus cognosces. Neque hinc sequitur aliquid, quod faueat Pelagio: vt perperam arbitratur Zumel, quia non damus in rebus virtutem quæ ex natura sua petat, & possit compleri per auxilium supernaturale, sed potius negamus. Id tamen quod naturæ negamus, concedimus Deo, vt ipse necessariò fieri teneret in potentia passiva, & in voluntate, & intellectu respectu actus vitalis supernaturalis.

§.196.

Viget adhuc: ante eleuationem non poterat potentia agere, nec dicebat respectum vllum ad actum: post eleuationem non dicit respectum ad actum, ergo non potest concurrere. Verum idem argumentum erit in potentia passiva, & in voluntate instructa iam habitu per se infuso. Distinguo ergo maiorem; potentia se sola considerata non poterat agere, nec dicebat ordinem ad actum, concedo maiorem: potentia concepta à nobis sub eleuatione non poterat agere, nec dicebat ordinem obedientem illi eleuationi, nego maiorem. Itaque quoties concipitur voluntas coniungibilis cum eleuatione, concipitur potens obedientialiter: distinguo item maiorem, post eleuationem non dicit ordinem naturalem, id est, consideratum secundum suam entitatem præcisè, concedo maiorem: obedientialem, dum consideratur formaliter sub eleuatione, nego maiorem. Dixi autem disput. 8. sect. 9. potentiam naturalem ab obedientiali differre, non immediato influxu in effectum: completa enim vtraque potentia, immediatè concurrunt, sed in modo complementi: nam potentia naturalis illud perit ex se vt species coniungi cum oculo, obedientialis verò non perit sed habet non repugnantiam. In oppositum autem arguentes sumunt argumentum ab entitate potentie obedientialis secundum se considerata, ad eandem consideratam non secundum se, sed vt subest eleuationi actu vel potentia, vt si arguerent ab igne secundum se, ad ipsum vt subest concursui generali Dei.

§.197.

Tertio obiicit P. Vazquez 1. part. tom. 2. disput. 176. cap. 3. quia effectus, qui ex sua natura non pender ab vna causa, non potest diuinitus ab ea pendere, ergo gratia, verbi gratia, non potest physice à Sacramento produci. Probatur antecedens, quia si modo dependet, debet esse per aliquam mutationem factam in gratia, hæc autem fieri non potest, ergo. Nego antecedens; ad probationem respondeo, id fieri per modum nouum dependentiæ, qui si sit generatio, recipitur in subiecto, in quo recipitur terminus, qui modus de-

pendentiæ potest oriri à Deo principaliter, & minus principaliter ab instrumento, licet huic nulla formalitas in effectu respondet, sicut P. Vazquez cum aliis Thomistis concedit calorem infuere in ignem. Porro illud antecedens esse falsum probatur: quia accidentia Eucharistiæ non pendent ex natura sua à Deo per creationem; & tamen pender de facto & miraculosè, quod per modum nouum dependentiæ fieri, quid verat?

§.198.

Tandem obiiciunt alij: se hoc vnico argumento negare, quia non percipiunt, quo pacto gratia contineatur in aqua, & Angelus in ligno. Sed in quætionibus de potentia absoluta Dei, id est valde periculosum argumentum, sic namque negari posset mysterium Eucharistiæ, quia vix capimus integrum hominem puncto claudi diuisibili. Oportet igitur claram contradictionem afferre, sin captiuare intellectum in obsequium omnipotentie Dei. Vtrum autem creatura possit assumi vt instrumentum creationis? disquiram disput. 12. Vnum animaduerte, quando ex peculiari effectus ratione repugnat, tunc esse negandum concursum potentie obedientialis: aqua enim, verbi gratia, non potest concurrere ad actus vitales modo vitali, potest tamen modo mortuo: nec datur potentia obedientialis ad materialem visionem Dei; quia hæc est impossibilis: debet ergo effectus esse possibilis, vt ad illum sit potentia obedientialis.

SVBSECTIO III.

Quid sit formaliter potentia obedientialis.

PROBATA existentia potentie obedientialis, superest explicandum, quid sit. Potentiam obedientialem admittunt plurimi auctores: sed eam exponunt variè. Franciscus Zumel arbitratur eam esse non repugnantiam creaturæ ad obediendum Creatori; quam sententiam nonnulli imponunt Capreolo in 1. dist. 42. quæstione, 2. §. Ad argumenta Aureoli, sed immerito, vt parebit §. 210. Aduerte sermonem esse non de causalitate actiua, aut passiva, sed de virtute causatiua constituta in actu primo.

§.199.

Impugnatur ergo primò euidenter in potentia passiva, quæ est ea potentia, quæ dicitur *patiens*, quando passio exercetur: sed quando exercetur passio gratia, aut actus vitalis supernaturalis, substantia animi, & intellectus: *patiens*, non verò non repugnantia; ergo substantia animi, & non repugnantia, est potentia passiva. Maior videtur clara: cui nihil agit nisi potentia actiua, nec patitur nisi passiva: ratio à priori, quia actio aut passio sunt rationes formales potentie actiua, & passiva, & actus secundus illarum. Minor est clarior: quia anima dicitur *grata*, & recipere gratiam: item intellectus credit, & voluntas amat. Dices id fieri per solam non repugnantiam. Contra, vel hoc responso significatur, necessariam esse non repugnantiam, quæ certissimum est etiam in potentia naturali: vel significat non repugnantiam esse ipsam rationem constituentem potentiam: quod terminis repugnat. Quia potentia vel sumitur pro principio agente, & patiente vt *quod*, hoc autem est anima, aut Angelus, quia non repugnantia non amat, sed Angelus: vel sumitur pro ratione formali proxima concurrente ad actionem, aut passionem, vt calor est ratio calefaciendi, & quantitas dicitur ratio per quam compositum recipit qualitates: quod item est falsum: quia intellectus

§.200.

intellectus est qui credit vt *quo*, quia non repugnantia, cum nihil sit, non potest physice influere in effectum posituum.

§.201.

Secundò impugnantur, quia receptio pender ab aliqua potentia physica receptiua, quò sit in potentia proximè recipiendi, sed non repugnantia non constituit physice potentiam proximè recipiendi capacem, ergo: minor patet, quia non repugnantia nihil est physice existens in tua sententia.

§.202.

Tertio impugnantur in potentia actiua, quæ est actus primus agendi: sed non repugnantia non potest esse actus primus agendi; ergo: probatur minor, quia actus primus est actualitas existens extra causas, (vt ex terminis patet) sed non repugnantia præcisè, non est actus existens physice, extra causas, ergo. Confirmatur: quando voluntas cõcurrit liberè ad actum per auxilium extrinsecum; tunc ipsa concurrir immediatè, quia Deus nõ concurrir modo vitali. Rogo vnde oriatur illa vitalitas nisi ex potentia vitali modo in actum influente? Idem est, quando concurrir cum habitu (vt ostendi subseccione 1.)

§.203.

Alij opinantur potentiam obedientialem esse qualitatem supernaturalem inharcentem instrumentis: alij motionem: alij fluctuant, nec sibi constant iam motionem adstruentes, iam non. Impugnantur vtrique in potentia obedientiali passiva, à qua pender illa qualitas vel motio, quæ ad illas recipiendas non concurrir per potentiam naturalem, quia iam qualitas, & motio essent naturales, naturalisque potentia, & non obedientialis: nec ad illas concurrir per potentiam supernaturalem, quia de hac grauior recideret difficultas, ergo per potentiam obedientialem physice recipientem istam qualitatem, & motionem. De hac ergo potentia obedientiali, ex qua educitur ista qualitas, rogo quid sit? Et sicut ad recipiendas istas qualitatem & motionem supernaturales sufficit ens naturale cum concursu extraordinario Dei, quid-ni & ad receptionem gratiæ? Secundò, quia vnio hypostatica non recipitur in animo media qualitate, vt qualitas dicitur recipi media quantitate, quod fieret si potentia passiva esset illa qualitas: quia effectus recipitur media potentia recipiente. Id autem absurdum patet, quia illa vnio esset per accidens, quia immediatè recipere dicitur in accidente. Tertio, quia intellectus vitaliter recipit fidem, ergo in se immediatè.

§.204.

Quartò impugnantur in potentia actiua: ostensum est enim supra voluntatem simul cum habitu influere in actus supernaturales: ergo ab ipsis eorum entitatibus oriuntur actus simul & ab habitu: sed potentia concurrunt immediatè per obedientialem, ergo obedientialis potentia non est qualitas ab illis distincta. Quinto, quia illa motio, aut qualitas, aut est spiritualis, aut materialis. Materialis esse non potest, quia tam improportionatum relinquit instrumentum, quàm antea. Mortuo autem non habens connexionem cum effectu non requiritur in instrumento (vt patet ex seccione 11.) Spiritualis esse non potest: quia illa ex natura sua per te petit fieri & esse cum dependentia à causa materiali, quia per te conuenit rei materiali, ea enim ratione quantitas est materialis, quia ex natura sua inharret materia.

§.205.

Confirmatur, quia nullum relinquitur vestigium ad probandum solam animam rationalem esse spiritualem, quia id colligimus ex independentia à materia, sed per te res dependens à materia est spiritualis, ergo & formæ substantiales

erunt spirituales. Maxime in opinione Thomistarum afferentium, formas perfecti viuientis esse diuisibiles; tunc neque ex diuisibilitate, neque ex dependentia à materia potest colligi earum materialitas: quod si dicas, eas formas esse diuisibiles. Respondeo istam qualitatem esse etiam diuisibilem propter dependentiam, quam habet à pluribus partibus materia.

§.206.

Dices, eas formas esse materiales, quia ex natura sua pendent à materia: at verò potentia obedientialis non pender ex natura sua à materia, ergo non est materialis. Nego maiorem: res enim supernaturalis potest ex natura sua pendere à re naturali, & ab illa specificari, non minus, quàm res naturalis. Habitus enim Fidei, & Charitatis dependent & specificantur à potentia vitali, ergo similiter illa potentia obedientialis, quam tu fingis, erit materialis; quia ex sua natura non minus pender à materia quàm quantitas.

§.207.

Dices, actum intellectus de potentia absoluta posse à lapide pendere, cum sit spiritualis; ergo similiter illa potentia obedientialis. Sed nulla est consequentia, quia illud non conuenit intellectui ex sua natura sicut per te conuenit potentie obedientiali. Ad eum modum, quo quantitas non est subsistens, quia licet in Eucharistia subsistat, non ei conuenit ex sua natura. Quia verò animus rationalis ex sua natura est independens à materia, ideo simpliciter est subsistens, ergo similiter illa motio erit materialis, quia ex sua natura pender à materia.

§.208.

Sed aiunt, res naturales permanentes à materia pendere, secus istam qualitatem. Contra, quia si eo modo, quo petit esse, pender à materia, erit quidem materialis, vt latio corporea, quæ successiue, & sine vlla permanentia sit, est materialis, quia pender à materia ex natura sua. Secundò, quia illa qualitas etiam est permanentis, cum tandem durarit in Christo, & in Sacerdote duret.

§.209.

Deinde arguo, quia humanis instrumentis nihil prauum imprimitur, ergo neque diuinis: de quibus proportione ad humana est philosophandum. Oppositum enim nulla ratione probatur, antecedens probatur: tum ad hominem, quia phantasmata per te concurrenti instrumentaliter ad speciem intellectus, nulla imprimitur motio, neque calori concurrenti ad ignem; sed tantum requiritur coniunctio principalis: tum quia illa motio, si est accidentalis, est tam improportionata, quàm ipsum accidens: substantialis autem esse non potest, quia accidenti nulla inest substantia, & si requiritur motio substantialis ad ignem, ergo instrumentis, quibus producitur viuens, debet præberi motio substantialis vitalis, & equina ad equum, quod est ridiculum. Instrumento artis imprimitur impetus; quia illud instrumentum non iuuat nisi per motum localem, & cum ipsum sit inanimatum, tantum potest illum motum pati. Inde tamen ad cætera instrumenta nullum sumitur argumentum.

§.210.

Est igitur potentia obedientialis non aliqua motio, neque qualitas, sed substantia ipsius rei connotans extraordinarium concursum Dei volentis cum illa concurrere ad opus aliquo pacto supernaturale: cuius explicationem vide supra disputatione 8. sect. 9. à §. 176. quam sententiam de potentia obedientiali passiva docet Capreolus supra in 1. dist. 42. quæst. 1. versiculo. Ad argumenta Aureoli ad primum his verbis: *Consimiliter dico, quod potentia obedientialis receptiua, quam Deus induit materia, non est aliud, quàm essentia materia secundum*

secundum rem, sed tamen secundum rationem addit respectum ad potentiam actiuam Dei. Tota potentia passiva in recto significatur, & est essentia rei eleuata: at in obliquo connotatur omnipotentia Dei, non ut receptiua, sed ut principium, à quo recipitur effectus in materia. Differt à potentia passiva naturali: quod hæc respicit voluntatem sibi debitam, obediencialis indebitam. Actiua autem potentia est entitas eleuata, non. sola, sed simul cum habitu supernaturali, aut voluntate eleuante, è quibus duobus constat integrum principium actiuum, ut proportione patet in naturalibus. Potentia ad istam coniunctionem est in re naturali non repugnans, ut ostendi disput. 8. sectio 9. facta autem coniunctione eleuationis & rei eleuata, utraque immediatè concurrat, quod forte uoluit Zumei: nec dissentit in re Pater Suarez, quem uide tomo primo in 3. part. disputatione 31. sectio. 6. hæc sufficiant.

§. 2. II. Quæ potentia est substantialis, aut accidentalis, naturalis, aut supernaturalis, pro ut fuerit res, in qua est, si est in substantia est substantialis, &c. quæ concurrat ut naturalis vel accidentalis, si ly, ut, reduplicet supra entitatem, per quam concurrat, quod est dicere in aliquibus entitatem potentia obediencialis esse naturalem, ut in anima, in aliquibus accidentalem, ut in calore, quia anima est substantia, & calor accidens, & hæc potentia non distinguitur ab iis rebus, in quibus inest, semper autem concurrat, ut supernaturalis, si ly, ut, reduplicet supra ipsum concurrere, seu causalitatem, idest, ipsam causalitatem potentia obediencialis esse semper supernaturalem.

DISPUTATIO X.

De causa prima.

RINCIPIUM efficiens diuiditur in primum, & secundum, siue in increatum, & creatum. Agimus de increato, de cuius existentia uide Patres, Suarez 2. metaphysicæ disp. 29 per tres sectiones. Molinam 1. p. q. 2. art. 3. Vazquez ibidem disput. 20. Valentiam tom. 1. disput. 1. q. 2. punct. 3. è quibus pauca desumam nostro instituto admodum necessaria.

SECTIO I.

Utrum, & quid sit causa prima?

§. 1. **P**ER causam primam intelligo primum omnium rerum creaturarum principium, quod à nullo alio trahat originem: siue hoc sit vnum, siue plura; materiale, vel spirituale; necessarium, vel liberum: nunc enim tantum inuestigamus eius independentiam à rebus omnibus, & omnium dependentiam ab illo: nam in omni motu recurrendum est ad vnum illius primum principium. Qua in re sit primum argumentum diuina quædam Aristotelis uerba hoc lib. 2. cap. 4. text. 43. & 44. Sum etiam (inquit) qui mundi huius, aliorumque omnium causam in causam referant, conuersionem enim, & motum cum qui uniuersum distinxit, & hunc ordinem redegit casu esse: & hoc sanè admiratione maxima dignum est: quod enim animalia quidem, & plantas, neque esse, neque fieri à fortuna, sed aut naturam, aut mentem, aut ali-

quid aliud tale causam esse affirmant, propterea, quod e cuiusque semine non quoduis fiat, sed ex tali oliua, ex tali autem homo; cælum uerò, & ea, quæ inter sensilia diuiniora sunt, casu effici censent, ialiumque eorum nullam, qualis plantarum, & animalium est: causam esse.

Vnde arguo: tota hæc rerum creaturarum uniuersitas non potuit casu esse, ergo prouenit ab aliquo principio, quod eam produxerit mente, & ratione. Consequentia negari non potest: antecedens ab homine negari non potest: si enim nec domus, nec nauis, nec ciuitas, nec res minima, ut horarium, pictura, uestis, & calceus casu esse possunt, sed ab artifice, & non qualicumque, sed oprimo, quis erit adeo excors, ut sibi persuadeat perpetuum cælorum morum, elementorum dissidium & consensionem, animi rationalis productionem, perfectorum animalium mirabiles proprietates non esse ab aliqua mente indicas? Cum hoc non ratione, sed fuste erit agendum. Vide disput. 20. metaphysicæ sect. 2. Aristoteles autem libris de cælo hanc sententiam mutasse uiderur, cum cælum dicit à nemine factum: (ut contra eum ostendam disput. 4. de cælo.)

Secundum argumentum sumitur ex clara repugnans processus in infinitum in causis per se, quæ sic probatur. Si ad productionem Petri præcessissent infinitæ causæ, quarum una esset tempore prior alia, non potuisset ad ultimam, scilicet eius partem, perueniri. Ergo non præcessere infinitæ. Probatur antecedens, quia in infinito non est ultimum, aliquo non infinitum esset, sed finitum, quia ultimum est finis, & terminus numeri; tum, quia ascendendo ab ultima ad priores causas non possumus infinitas numerare, neque ad primam venire, quia, infinitum successiue pertransiri non potest, quia si pertransiretur, haberet finem, ergo descendendo per causas superiores ad inferiores, non possumus peruenire ad ultimam, quia eadem via ascenditur, & descenditur.

Dices, infinitum posse habere ultimum, dummodo non habeat primum, ut patet tum in actibus æternitatis, qui sunt infiniti, & licet non habeant ultimum, habent primum: tum quia si Deus creasset hominem ab æterno, ille duraret infinitè, quem tamen Deus posset annihilare in quauis parte temporis, quia contra infinitum non est vnus terminus, sed duo, primum scilicet, & ultimum. Responderetur negando antecedens, nam ut habeat ultimum, opus est omnes partes pertransiri, quod repugnat, si sunt infinitæ; alioquin exhauriretur infinitum successiue. Quod patet in ipsis actibus æternitatis, quibus nullum assignabis ultimum, immo nec primum propriè loquendo, in quantum sunt infiniti, quia primum respicit secundum, & hoc tertium, &c. semper respectu numeri finiti, & determinati, cuius affectiones sunt primum, secundum, & tertium. Infinitum autem non est numerus: Dicitur autem vnus actus liber eorum, primus, quia ante ceteros fuit productus; non uerò quod sit formaliter primus in illa infinitudine, quæ, quia numerus non est, primum non habet: at uerò in casu argumenti si descendendo à causis remotis ad immediatas, omnes transeundo uenietur ad ultimam, ergo eodem modo ascendendo ab ultima ad remotiores, omnes transeundo successiue, saltem cogitatione, sicut realiter sunt omnes transita descendendo ad ultimam, uenietur ad primam, & erunt finita. Patet consequentia, quia eadem uia dicit Theobis Athenas, & Athenis Thebas, cuius oppositum cernitur

SECTIO II.

Utrum causa prima influat immediatè in omnes creaturas?

SUBSECTIO I.

Sententia communis examen.

cernitur in actibus æternitatis: numquam enim uenietur ad vnum, ultra quem non sint infiniti, at pertere percurrendo omnes causas motus, uenietur ad uiam, ultra quam non est alia. Vnde sequitur omnes esse finitas: quia omnes sunt transita, de quo disp. 18. ubi late probatur homines sumpsisse initium ab aliquo principio non homine: item late ostenditur repugnans infiniti successiue ab æterno: quia eo ipso, quod nunc successiue esset exhaustum, esset finitum. Illuc adi.

§. 5. Aduerte in multitudine infinita posse assignari primum, & ultimum respectu alicuius multitudinis finita, sed non respectu totius: similiter in magnitudine. Ad illud de homine creato ab æterno responderetur id repugnare ipsdem causis in sententia assente successione extrinsecam, aut intrinsecam esse de ratione durationis creatæ, & hominem tunc duraturum; quod si duratio sit omnino indiuisibilis, exemplum non est ad rem; quia ubi non est pluralitas rerum, non est prius, & posterior: hominem autem esse æternum tunc nihil erit, quam exitisse, antequam posset existere res successiua, & annihilari, quando existit, aut potest existere successio, in quo non reperitur infiniti pertransitio, principium nec finis respectu plurium: ster ergo repugnare progredi in infinitum in causis sibi succedentibus.

§. 6. Hinc uerò probatur intentum, quia omne, quod est productum, ab alio producitur (ut patet ex terminis): ergo in huius productione sistendum est in vno producente improducto: quia huius productionis non potuerunt esse infinitæ causæ per se: hoc explico: quia species hominis, uerbi gratia, est producta, sed tota illa species non potuit produci ab aliquo individuo eiusdem speciei, quia, cum hoc includatur in tota specie, esset principium sui ipsius, ergo tota species producitur ab individuo alterius speciei, de hac specie rogo, utrum sit producta? Vel non? Si non est producta, habeo intentum: si uerò est producta, de illius principio rogo sit ne productum? Vel non? Si non, habeo intentum: si uerò est productum, eandem quæstionem instituiam, donec sistam in vno improducto, quia in infinitum abiri non posse, probatur, §. 3.

§. 7. Dices multa esse improducta, quæ tamen non producunt. Respondeo hoc nihil ad rem esse, quia modò non inquirimus, utrum possint esse plures dii? Sed inuestigamus vnum primum principium efficiens à nullo factum, & ab ipso omnia facta. Confirmatur: tota species hominis est ens ab alio, ergo sumendo omnes homines existentes ex una parte, debet dari aliud principium, à quo existant. Dices nullum esse, quin sit ab alio homine eiusdem speciei, nec tamen uenietur ad primum. Contra, omnes homines hucusque existentes fuerunt facti ab aliquo, recurre mente omnes illos incipiendo à te ad tuum patrem, auum, proauum, &c. certè illos omnes mente finies, sicut tempore finiti sunt: cum ergo nullus alius super sit, rogo illum ultimum, quem in hac serie inuenisti, quis effecerit?

§. 8. Est igitur argumentum: omnes res creatæ pendunt ab vno primo principio, hoc autem à nullo alio dependet, ergo datur primum principium rerum omnium creaturarum, ergo datur causa prima. Hæc sufficiat physico instituto, de infinito ex professo disputabitur disput. 13. & 18. ubi probabitur aliquid ab homine distinctum determinasse materiam primam ad animam rationalem: & repugnasse generationes ab æterno: unde tota hæc doctrina liquidius constabit.

Philosophia Petr. Hurt. de Mendozæ.

Deuim immediato concursu actiuo attingere omnia entia creata tam constans est Theologorum, & Christianorum opinio Philosophorum, ut dixerit Gabriel de ea nõ posse inter catholicos esse dubium. Libet tamen eorum fundamenta librare. Ac primum pono, Deum posse considerari dupliciter: Primum cum immediato influxu in creaturas omnes, actu existente in illis, ita ut non possit aliqua esse absque illo: Secundò cum potentia ad hunc influxum præstadium & cohibendum; ita ut sit in eius arbitratu causis creatis permittere totalem actionem, & partialem.

Argumentum autem primum ab scriptura. Primò Ioan. 5. 17. Pater meus usque modo operatur, & ego operor. Secundò Isa. 26. Omnia opera nostra operatus es in nobis Domine. Tertio 1. ad Corinth. 12. Qui operatur omnia in omnibus. Quarto ex cap. 3. Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. Quintò ex cap. 15. Tu nudum granum seminās, Deus autem dat illi corpus sicut uult, & unicuique seminum proprium corpus. Sextò, Plal. 138. Etenim illic manus tua deducet me, & tenuerit me dextera tua.

Hæc testimonia nihil omnino uigent: Ad primum, Christus loquitur de facto: quia Deus uoluit immediatè concurrere ad omnem actionem distinctam à uoluntate mala: at non dixit Christus, rem non potuisse aliter contingere. Nec enim opus est dicere Deum non posse immediatè concurrere ad omnes eiusmodi actiones: eam enim doctrinam impugnavo sus: sed esse in arbitratu Dei concurrere & non concurrere: elegisse tamen concursum. Eadem ratione respondetur ad cætera testimonia, unde liquet, ex scriptura nulla ratione probari, Deum non posse præstare creaturis uirtutem adæquatam ad omnes effectus.

Age dum, uideamus quid ob sint ea testimonia Durando, asserenti Deum non concurrere ad omnem actionem creaturæ. Testimonium Christi, P. Maldonatus cum Leontio, & aliis exponit, uoluisse Christum ostendere se esse Dominum sabbati, quia nec Patri præscripta est lex cessandi sabbatis ab operatione cum semper operetur; & ipse Christus cum eo. Operatur autem conseruationem cæli, & infinitarum rerum ortum: at uerò non dixit Christus Patre influxu immediato physico omnes creaturarum effectus operari. Secundò, responderetur, omnia opera fieri à Deo, non immediato influxu, sed uoluntate directè uolente omnes operationes (à praua uoluntate distinctas:) quæ uoluntas est principium sine quo nulla esse potest. Quo sensu exponi possunt scripturæ, & Patres.

Animaduertendum tamen opera honesta moraliter, oriri à Deo consulente, & inuitante: si autem sint supernaturalia, etiã physice auxiliante per gratiam congruam, & physicum influxum supernaturalium habituum; qui speciali ratione adscribitur Deo. Peccatum autè non operatur Deus absolute: est enim opus diaboli, & nostrum. Nec enim Deus dicitur absolute operator peccati: dicitur autem operator aliarum rerum. Cum autè uoluntas directæ Dei

A a sic

fit principium extrinsecum omnium actionum non malarum; earum est Deus operator, quamvis physice eas non attingat.

§. 14. Secundum argumentum est à ratione: omnis creatura est ens per participationem; ergo pendet ab ente per essentiam, qui est Deus. Confirmatur: creatura in ratione creature dicit ordinem ad Deum: ergo immediate pendet à Deo. Respondeo distincto consequenti; pendet immediato influxu physico, nego consequentiam: pendet mediato, concedo. Equis negat me esse ens per participationem quamvis à solo meo parente sim genitus Deo non influente physice in me; eo enim precise quod ego habeam esse ab aliqua causa efficiente, sum ens ab alio, & non à me. Ad confirmationem respondetur, creaturam dicere ordinem ad Deum mediate, aut immediate.

§. 15. Tertium, quia omnis creatura pendet immediate à Deo in esse & conservari: ergo pendet immediate à Deo in operatione: quia operatio sequitur esse. Respondeo primum negata consequentia: ad probationem, operatio sequitur esse servata totali proportione, nego: cum aliqua, concedo. Calor enim immediate pendet ab igne, lux à sole, ab intellectu intellectio, nec tamen ignis immediate calefacit, nec sol illuminat, nec intellectus generat habitum. Ratio à priori: quia causa non habet virtutem ad se producendam, aut conservandam; habet tamen ad producendum aliud.

§. 16. Quartum, Nullus est effectus cuius Deus non sit verè, & proprie causa: sed causa remota non est proprie causa effectus remoti: ergo. Distinguo maiorem, omnis creatura est proprie & rigore effectus Dei in actu secundo, nego antecedens: in actu primo, concedo. Nulla est res distincta à peccato, & ab actione adæquata causæ secundæ, quæ non possit esse immediate à Deo: in quo cernitur perfectio eius omnipotentia: at verò non est incommodum existere aliquem effectum absque influxu actualiter Dei: tum quia actualis productio totius mundi, nulla est perfectio Dei; ergo nec quod cesset à toto mundo faciendi est imperfectio: potentia igitur faciendi omnia est perfectio Dei; actualis autem effectus, non est: tum quia Deus non necessitate vlla, sed solo suo arbitratu desinit esse causa immediata alicuius rei: quod tantum abest ab imperfectione, ut maximum sit argumentum perfectionis.

§. 17. Respondeo secundo, omnia opera non mala pendere immediate à Deo non per physicum influxum, sed per voluntatem directam, immediate ad ipsa terminatam, sine qua nulla creatura esse potest.

§. 18. Quintum argumentum, quo oppositam sententiam virgere soleo, est: quia Deo adscribenda est omnium perfectissima providentia; qua possit actiones imperare & cohibere creaturis: adeo ut positus omnibus requisitis ad operandum possit Deus tenere virtutem creaturæ ne quid agat; quum sit opus aut destruere causas immediate pendentes à Deo, aut illis imprimere qualitatem impossibilem cum actione. Immo demus multipliciter actiones posse impediri; cur ceteris omnibus non addemus hunc quoque modum?

§. 19. Huic argumento responderi posse videtur, Deo satis perfectam providentiam adscribi, si ipse pro suo arbitratu possit actiones cohibere, aut imperare. Quemadmodum appetitus imperat, & cohibet actiones animalis absque immediato influxu. Hæc autem solutio impugnari potest; quia inanimata non percipiunt imperia Dei nisi per physicam mutationem. Appetitus autem aut imprimat aliquid potentia motrici; aut omnes nervi deriuantur imme-

diatè à cerebro, appetitus sede: moventur autem nervi ab appetitu, & sunt motus arbitrarij. Verum tamen nec hoc satis ostendit immediatū influxum Dei. Nam præter motus arbitrarios, alij etiã excitantur ab appetitu; ut cum præsentem cibum appetimus, confluit salivæ in os; quæ non movetur ex appetitus imperio; sed naturali nexu, quo totum animal ita compingitur, ut partes moveantur ad bonum totius animalis.

Ut autem constet hoc quintum argumentum non esse efficacem; Respondeo Deum etiam pollere hoc providentiæ genere: quia ipse potest velle concurrere cum omni causa creatâ; & velle ne illa operetur ut causa totalis, sed ut partialis: qua voluntate posita, facile responderet argumento, omnes illas providentias esse possibiles Deo: non tamen illi esse necessarium usum omnium; sed eum solo arbitratu posse uti qua libuerit. Quod si vitur hac potius quam illa, id non oriri ex impotentia aliis vitendi, sed ex arbitrio: cumque Deo nihil perfectionis accrescat ex hac ratione providendi potius quam ex illa, poterit eligere quam maluerit. Hoc autem argumentum est maioris perfectionis.

Quod autem obijciatur §. 19. inanimata non sentire imperia Dei; quid refert? Nec etiam salivæ sentit appetitionem ex qua deriuatur. Respondeo ergo; creaturas ex naturali servitute & dependentia à Deo, habere instam inclinationem, & determinationem ad non operandum actiones non malas, nisi Deo id directè volente; malas autem non possunt nisi volente Deo eas non impedire, id autem est ob Dei perfectionem; qui vitur suis creaturis pro libito; & ex harum subiectione, quæ nec mutire valent absque annuente Deo. & quemadmodum actiones multæ oriuntur à voluntate Dei influente; ita nulla potest oriri nisi eadem voluntate annuente bonis, & non renuente malas. Hæc autem est maxima Dei perfectio.

S. Thom. in 2. d. 37. q. 2. art. 2. argumetur sexto quia sequeretur esse plures causas primas actionum: Quia ignis v. g. ageret sine auxilio prioris agentis: sed hoc est de ratione primi principij: ergo. Respondetur tamen negatione consecutionis: ad probationem responderi posse videtur, igne non agere absque auxilio alius cause: quia propriè esse accipit à Deo; qui autem accipit ab alio virtutem agendi, non operatur absque illius auxilio; quævis agat sine novo auxilio distincto à receptione virtutis activæ. Deus autem nec virtutem nec operationem accipit ab alio; ac propterea operatur absque alio auxilio.

Virget tamen S. Thom. agens non potest se conservare; ergo nec agere: quia ab eo est operatio à quo est esse & virtus operatrix: & quamvis hinc non concluderetur eam rem esse primum ens, esset tamen primum agens. Respondeo tamen ex §. 15. non sequi actionem immediate illud principium à quo est virtus. Nec item sequitur causam creaturam esse absolute primum agens: tum quia omnis eius actio mediate pendet ab actione alterius agentis, nempe Dei consequentis virtutis causæ creaturæ: tum etiam, quia omnis effectus dicit ordinem ad voluntatem qua Deus aut directè vult, aut permittit actionem: itaque omnis creatura operatur dependenter ab illa voluntate Dei, quod est contra rationem agentis primi.

Septimum argumentum S. Thomæ: quia Deus non esset causa vniuersalissima omnium entium. Respondeo id non sequi de causa in actu primo, quia omne ens distinctum ab actione totali creaturæ; potest oriri à Deo, in cuius omnipotentia continetur: quod autem de facto id non fiat, oritur

ex voluntate Dei, non ex necessitate. Peccati autem Deus non est absolute causa, sed cum addito, nempe permissiva. Itè illa voluntas quam ex parte Dei constituit, sufficit ut Deus in naturalibus, & honestis sit absolute causa; in peccato autè causa permittens.

§. 25. Octauum argumentum, quia essent multæ actiones, quarum Deus non esset immediata causa; hoc autem est falsum: ergo. Probo maiorem, quia illarum nec posset esse causa: ergo. Probo antecedens, quia actio est modus impos denominandi re quam semel non denominat; ut de vniõne dixi disp. 5. & dicam disp. 2. met. sect. 5. Distinguo maiorem, quarum non esset causa physica immediate influens, concedo maiorem: non esset causa physica immediate volens directè, aut permittens, nego.

Itaq; omnis actio creata esset ordo transcendentis ad illam voluntatè: non minus quam volitio ad intellectionem. Hoc autem quamvis in aliis rebus esset absurdum, non tamen in actionibus, quæ ex parte sui repugnat esse ab aliis principijs: ut non est absurdum non posse esse à solo Deo actionem, quæ semel est etiã à creatura: nec posse vniõni corpus & animum Petri vniõne Pauli: quia ex parte termini, nempe modorum, oritur ea imperfectio & repugnantia, non verò ex parte Dei. Immo ad exactam eius perfectionem id spectat; ut possit communicare creaturis adæquatam virtutem agendi.

Nonum argumentum, quia non esset cur potius hic numero effectus oriatur ab his causis quam alius: quia Deus actione immediata determinat hunc potius quam alium. Respondeo, frequenter à doctoribus præscribi aliam rationem individuorum effectuum. Deinde Deus potest directè voluntate eligere hunc potius; aut permittere.

SVBSECTIO II.

Quid de questione.

§. 28. Dico primo. Antiquorum sententia asserens Deum initio condidisse creaturas; cique permississe generationes, motusque omnes, cessantem ab omni actione; est plene & plane hæretica. eius sententiæ meminit S. Aug. t. 3. lib. 5. de Genesi ad litteram c. 20. Quam ipse confutat testimonio Christi, Ioan. 5. his verbis: Contra quos profertur illa sententiâ Domini, Pater meus usque modo operatur, & ego operor. Deinde quia non solum magna & præcipua, verum etiam ista terrena & infima ipse operatur, ut dicit Apostolus. Sentit ergo Augustinus sententiam esse contra scripturam testimonio.

§. 29. Ratio est manifesta: quia multæ substantiæ veteres, atque recentes, & generationes multæ pendunt immediate à Deo: quia ab alio non possunt esse: exempli gratia, Angeli, Animi rationales, cæli, materia prima, elementa, viuientia perfecta separata à parentibus: viuientium ex putrefactione generatio; excussio pullorum in stercore aut cinere calido, & id genus infinita. Ea autem sententia indigno à nonnullis imponitur Aureolo, atque Durando.

§. 30. Dico secundo. Illa sententia, quæ asserit esse aliquem effectum, qui à Deo fieri non possit immediate; est proxima hæresi. Probat; tum quia est contra omnes ecclesiæ Patres, & scholasticos: ipse enim Dur. in 2. d. 1. q. 5. num. 14. asserit posse à Deo fieri quidquid fit à creaturæ: tum etiam, quia negaretur omnipotentia Dei: quia omnipotens est, qui potest facere omnia possibilia; si enim sit aliqua res secundum se possibilis; illa erit possibilis à Deo: ut latius ostenditur i. p. Ratio etiam probatur: quia nullus effectus est essentialiter affixus principi-

pio efficienti creato; ergo potest fieri à solo Deo. Consequentiã patet: quia repugnantiã oriretur ex natura effectus huic agenti defixa. Antecedens probatur: quia agenti ut agenti sola actio est defixa: ceteri autem effectus vel quia sicut absoluti, vel quia sunt modi non spectantes ad agendi rationem, sunt separabiles ab agente creato. Quapropter accidentia eucharistica sunt à solo Deo; quæ prius fiebant etiam à creaturis. Ratio à priori; quia id arguit perfectionem in Deo, & non repugnantiam in creaturis.

Obijci; ergo hinc concluditur non posse actionem peccati non esse à Deo immediate concurrentem; nec posse actionem aliquam esse nisi etiam à Deo: quia illa actio non posset à Deo fieri. Respondeo ex §. 25. nullam esse consequentiam: primum, quia omnes effectus distinctos ab actione creaturæ potest Deus efficere se solo; non tamen actiones creaturæ: & hoc nullum censetur absurdum; quia oritur ex repugnantia effectus, qui ob imperfectionem modi non potest esse nisi à re, cuius semel est modus: ita nec est absurdum actionem peccati non esse à Deo possibilem; quia est modus agendi soli libero arbitrio creato. Esset autem contra omnipotentiam, si esset res absoluta, vel non esset ratio agendi; quia eiusmodi res non sunt per essentiam affixæ agenti creato, pendunt item à Dei voluntate.

Dico tertio. Illa sententia, quæ negat posse Deum simul cum creatura efficere creatos effectus, est temeraria. Quam docuerunt Dur. in 2. d. 1. q. 5. & dist. 37. q. 1. & Aureolus d. 38 art. vniõ. §. Nunc pono. Probat; quia tã aliena est à sanctis Patribus, & scholasticis, ut S. Thom. eam censet proximam duobus erroribus; & Gabriel dixerit opposita non habere dubium apud catholicos. P. Suar. 1. Met. disp. 22. sect. 1. eam dicit erroris. Præsto est ratio; quia scriptura sacra ait omnia facta à Deo; & sancti Patres nullam omnino excludunt creaturam quantumvis minimam. Item quia nulla asseritur vel probabilis ratio. Quod enim ait Dur. creaturam esse causam adæquatam. Respondeo id esse in actu primo; at eius concursus moderari potest Deus, ut oriatur à duabus causis: ut potest moderari duos ignes, quorum tamen alter sufficit ad ignem efficiendum. Quod autem ait non posse vnam actionem oriri à duabus causis; Respondeo visionem oriri ab oculis & specie impressa; actum supernaturalem à potentia & habitu infuso: itaq; effectus potest esse à duabus causis, videat vtrum vna actione, aut duabus; id enim erit Deo & creaturis. Nec propterea est Deus causa partialis in actu primo, quia admittit causas secundas non ex necessitate, sed pro arbitratu.

Dico quarto. Sententia, quæ asserit posse Deum concurrere cum creaturis ad earum effectus; & posse arbitrari suo non concurrere; non est tam absurda quam quæ proposita est §. 32. Probat; quia nullum scripturæ testimonium ostendit, Deum necessariò concurrere ad actiones omnes: nec definitio vlla: nec conspirarunt doctores ecclesiæ omnes: nec ratio est tam manifesta: ergo non est sententia tam absurda. Immo ratio suffragari videtur quia Dei perfectio est quod possit efficere res omnes. Quæ potentia est virtus eminens & æquiuocorum causarum: actualis autem effectus est Deo extrinseca denominatio: quæ nulla est perfectio Deo: itè omnes causæ etiam tunc penderent à Deo in causando: quia ita causarent ex arbitratu Dei: qui sola sua voluntate sineret eas ita causare: penderent itè à voluntate directè volente, aut permittente actiones creaturarum: ratione cuius esset omnium immediata causa: ergo. Recognosce totâ subiectionem

primam, & comperies contra eam sententiam, nullum esse monstrans argumentum; & eam acriter vrgeri solis scholasticorum censuris: ob quas eam ego arbitror deferendam.

§. 34. Dico quinto. Sententia asserens de facto Deum noluisse concurrere cum creaturis; non est tuta. Quia vel ita non potest contingere, vt docent scholastici ferè omnes: vel si possit, adhuc scripturæ testimonia, sacrorum interpretum consensus, & scholasticorum conspiratio, oppositum docent.

SVBSECTIO III.

De concursu Dei ad actum peccati.

§. 35. Dico sexto. Sententia, quæ docet, Deum non concurrere immediato influxu physico in actum, qui est peccatum; seu in materiale peccatum, non nititur fundamento leui. Probatum primùm, quia P. Vazq. t. 1. in 2. disp. 129. n. 5. asserit eam non videri ita destitutam, quia probabilis visa est Altiisiodorensi, & Gregorio de Arimino: & quia ex Patribus ei fauere videntur Hieronymus & Augustinus: sed sententia iis innixa Patribus, & probabilis censa duobus scholasticis tam illustribus, non nititur fundamento leui: ergo.

§. 36. Eam sententiam olim docuerunt multi præclarique doctores: ait enim S. Bonau. in 2. dist. 37. a. 1. q. 1. Circa istam questionem fuerunt diuersæ positiones adeo magnorum virorum: & adeo rationabiles, vt nec Magister ausus fuerit diffinire, quæ eorum magis cõtineat veritatem. id autem dixit, quia inter alios cum influxum negauit Magister Bonauenturæ Alexander in 1. q. 35. membro. 2. Greg. ibidem q. 1. a. 3. initio hæc ait. Dubium est, & de ipso sunt solennes opinioniones contrariæ, quarum neutram temere affirmando, pro nunc communem affirmatiuam, tamquam probabiliorẽ, &c. Magister sententiarum in 1. d. 37. producta vtraque sententia, atque probata hæc ait: illarum verò sententiarum iudicium prudentis lectoris, cui vtriusque sententia notitiam plenariam dedimus, arbitrio relinquimus. Durandus autem, in 2. d. 37. q. 1. & Aureolus dist. 38. art. vnico §. Nunc pono. ei sententia subscribunt. Non est ergo tam aliena ab scholis.

§. 37. Origenes 3. Periarch. c. 1. ante finem eam sententiam asserit iis verbis: sicut etiã ex Deo habemus quod homines sumus, quod spiramus, quod mouemur, ex Deo est; vel quod singula quoque membra officio suo deseruiunt, & mouentur, ex Deo est. ex quo vtrique non illud intelligitur, quia quod mouetur manu (verbi causa) ad verberandum iniuste, vel ad furandum, ex Deo est: sed hoc ipsum quod mouetur, ex Deo est; nostrum verò est motus istos, quibus motum à Deo habemus, vel ad bona, vel ad mala conuertere. Quibus Origenes admittit immediatum influxum Dei in motus potètiarum, non tamen voluntatis: quia libertatem censuit auferri: quem sic intellexit S. Tho. 3. cõtra Gent. c. 89. & non in alio sensu, vt opinati sunt aliqui. & quãuis nec fundamentum Origenis, nec opinionem admittas in actibus bonis: negare non potes ab eo negarum influxum in actus prauos.

§. 38. Hugo victorinus in c. 11. ad Rom. q. 280. hæc ait. Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia: quæritur an peccata in quantum sunt, sint à Deo? si enim omnia, ergo & peccata: vel peccata non sunt de numero omnium. solutio. Nonnulli dicunt quod peccata in quantum sunt, habent esse à Deo. Sed Augustinus de natura boni dicit; tantum ea que sunt naturaliter debere intelligi, cum dicitur omnia esse ex Deo: non peccata quæ naturam corrumpunt: non ergo peccata sunt ex Deo aliquo modo. Hæc Hugo agens de mat-

riali peccati illis verbis in quantum sunt: id est vt sunt ens, & illis non sunt ex Deo aliquo modo. Item non allegat pro opposita sententia auctores hæreticos, sed catholicos censentes non peccatum formaliter, sed materialiter oriri à Deo. Suam autem sententiam Augustinianam arbitratus est Hugo.

§. 39. Posuit Hugo moueri ad arbitrandum eam sententiam esse S. Augustini multis eius testimoniis, ex t. 1. lib. 2. de liber. arbit. cap. 19. & 20. cuius hæc sunt verba. Motus ergo ille auersionis, quod fatemur esse peccatum, quoniam defectiuus motus est: omnis autem defectus ex nihilo est; vide quò pertineat; & ad Deum non pertinere minimè dubites. Didacus Aluarez disput. 24. de auxiliis; ait hic esse Augustino sermonem de materiali & formali peccati: materiale ait esse à Deo; legit autem sic: & ad Deum pertinere minimè dubites. Miror hominem doctum ita legisse: eã enim lectio primùm prodiit ex typographia Basileensi, anno 1539. inuisa catholicis omnibus, quod corruerit non paucos catholicorum libros: quam typographiam secuta est Venera Francisci Francisci anno 1584. cum mendis plustquam bis mille; opus quidem artis inertis. Quam lectionem ad primum exemplar correxit Platinius in editione Antuerpiensi anno 1577. & ad Deum (inquit) non pertinere ne dubites. Plantinianam sequuta est Lugdunensis anno 1586. sub signo leonis muscati (vt aiunt) emendata per Theologos Louanenses multo labore. & quamuis Sebastianus Honoratus typographus Lugdunensis anno 1563. legerit vt Basileensis & Aluarez, in margine vitium emendat per hæc verba, & ad Deum non pertinere ne dubites: & citat lib. 1. Retract. cap. 9. vbi S. Augustinus cum meminisset huius testimonii, inquit, & quoniam constitit inter nos diligenter ratione discussa malum non exortum nisi ex libero voluntatis arbitrio. Item ex cõrextu capitis liquet, eum morum quia nihil est, non oriri à Deo, sed à nihilo, id est peccatore. Nec si legeretur vt ab Aluarez, quidquam prædeterminatores iuuaret. Quid quod oppositum Catholici legunt? Tantæ molis erat prædeterminationi Authorem cõmodare Augustinum.

§. 40. Gregorius d. 37. quæst. 1. artic. 2. §. Ad probationem, & artic. 3. responder ab Augustino accipi motum pro formali, & non pro materiali. Quæ expositio violenta est; quia Augustinus egit de illo motu quem fatemur esse peccatum, quia defectiuus motus est: eumque dixit ad Deum non pertinere: idque vtraharur exigere disputatio cū Manichæis; qui nonnullum agebant de formali ratione mali, sed de rebus etiam ipsis, quæ malæ dicuntur. omnia ergo bona vult Augustinus ex Deo esse; motum verò malæ voluntatis à solo arbitrio creato. Quod clarius constat ex t. 5. lib. 5. de ciuit. cap. 9. iis verbis: Sicut omnium creaturarum auctor est; ita omnium potèstatum dator; non voluntatum: mala quippe voluntates ab illo non sunt; quoniam contra naturam sunt; quæ ab illo est. vbi non distinguit qua ratione malæ voluntas pro materiali sit à Deo, non pro formali: quod faciendum fuerat à censente eam materialiter esse à Deo: sed absolute docet, malam voluntatem non esse à Deo. Mitto alia testimonia S. Augustini, & Concilij Trident. sess. 6. can. 6. de quibus vberius egi disputans de causis peccati.

§. 41. Contra hanc sententiam arguunt Greg. & Gabriel. Quia si non possumus actionem aliam imperfectiorem physice sine concurrente Deo; ergo nec peccatum. Negatur consequentia: quia sicut Deus potest directe velle alias actiones imperfectiores,

iores, non tamen peccatum; ita potest illas attingere per omnipotentiam, non tamen prauam: quia eius omnipotentia tam immunis est ab actione directa mali, quam voluntas à voluntate; ad improbam autem, quoniam deficiens est à ratione recta satis sumus potentes. Qualitas illa potest fieri à Deo sine nostro concursu libero: non tamen actio quæ essentialiter est libera.

§. 42. Quod si S. Thomas eam opinionem censet proximam duobus erroribus, S. Bonauentura eam dicit rationabilem, magnorumque virorum; eam ego nunc non defendo: sed in medium produco quid habeat fundamenti; vt ostendam eam non esse periculofam, vt est opinio Durandi & Aureoli opinantium posse creaturas, & re ipsa operari absque Dei concursu immediato: factum enim est contra scripturas: id autem fieri posse, est contra omnes ceteros doctores. De peccato autem nec est cõtra scripturas: & à multis patribus, docetur, & scholasticis. A qua tamen non sum ego: adhuc enim communiorem sequor scholasticorum sententiam, admittentem Dei immediatũ influxũ in omne ens creatum: non quia id demonstreretur apertè: sed quia maior Theologorum vis in id conspirauit ab auo.

SECTIO III.

Vtrum causa prima & secunda eadem actione concurrant?

§. 43. Nihil operatur Deus antecedenter cum causis secundis naturalibus, sed illis iam productis à Deo, cum omnibus principiis, & iam applicatis, vel in eodem loco cum passo, vel in actu primo constitutis, simul natura & ratione Deus cum illis influit in effectum. Hic influxus in actu primo est voluntas diuina parata cum homine concurrere, à qua voluntate causa secunda dicitur proximè potens: vt cum homo vult mouere trabem, si solus non potest, & illi adit socius, iam cum illo potest, licet nihil intrinsecum ei socius addat, quia potens dicit preparationem omnium necessariõrum ad agendum, siue intrinseca sint, siue extrinseca: hæc Dei voluntate possumus vt prout liberit, nõ aliter ac si esset habitus noster, aut species impressa. Quare ait scriptura, ignis, & aqua apposta sunt tibi, ad quod volueris porrigere manum. Hic concursus Dei in actu secundo est ipsa Dei actio, per quam operatur. De qua inquiri sit ne à creatura actione distincta?

§. 44. Prima sententia sit, Deum concurrere ad effectum duplici actione: altera solius Dei, quæ sit essentialis dependentia creaturæ à Deo, & sit idem cum termino producto, altera actione creaturæ & Dei. Huius sententia meminit Pater Suarez primo de auxiliis, cap. 6. num. 3. sine; quam merito censet improbabilem; tum quia sine fundamento multiplicat actiones: tum quia si actio solius Dei est creatura (vt à quodam audiui) & ex se sufficiens ad effectum, quorsum idem effectus pender à causa secunda per generationem? quia creatio, & generatio, vel includunt, vel connotant modos contradictionis oppositos: terminus enim creationis est ex sua natura subsistens, & generationis inhaerens. Præterea quis credat accidentia natura sua nõ pendere à subiecto?

§. 45. Dicebat ille id fieri, quia virtus actiua creata petebat influere in effectus. Contra: quia causa secunda non petit cõcurrere ad terminum creatum propriè, neque cum alia causa adæquata: nullum enim agens creatum potest producere aut Angelum.

Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

lum, aut animum rationalem: nam res ex sua natura creabilis habet altioremodum, quo producat, quam possit ab illo agente creato attingi: ergo nullum agens petit illam producere per creationem: ergo nec per generationem, quia, quando res est creabilis natura sua, non est ex natura rei generabilis: vnde nec erit ex natura rei principium aliquod generationum illius; nam generatum & generabile sunt relata. Adde causam influere in effectum, quia effectus indiget natura sua concursu illius cause: quare ergo prius necessitatem in effectu, deinde verò virtutem in causa: at in effectu creabili non reperitur illa necessitas (vt patet in animo rationali): ergo nec in causa naturali responderet virtus productiua illius: in actibus autem malis illa doctrina non placet; quia si ponatur in sola qualitate, & hac intrinsecè mala, mala erit ista doctrina.

§. 46. Inferebat autem ille, accidentia in Eucharistia subsistere eadem actione, qua prius conseruabantur à solo Deo; peritissimèque concurrere creaturæ. Hoc autem est per absurdum, nam deficiente vera causa à priori, supplet Deus illius defectum influxu efficaciori, & potentiori, vt est indubitatum apud omnes: ergo Deus non conseruat accidentia Eucharistia eodem concursu, quo antea, sed alio supplente prioris defectum.

§. 47. Secunda sententia, non constituit duas actiones ex parte Dei, sed vnã propriam Dei; alteram creaturæ; ita tamen vt actio Dei non terminetur ad actionem creaturæ; neque creatura agat per actionem Dei, neque e contra; dependet autem actio creaturæ ab actione Dei, tamquam à comitante. Huius sententiæ auctores ex antiquis vidi nullum, ex recentioribus scio duos, sed qui pedem retrulere, quia apud Theologos Durandissimum sapuit hæc opinio. Quæ probatur primo: quia non probatur efficaciter actionem Dei, & creaturæ esse eandem. Verum cum neque hæc sententia efficaciter probetur, ab ea vt à singulari discendum censeo, est autem in philosophia periculofa hæc argumentandi ratio: demonstrationes enim habemus per paucas, est autem nobilis ingenij communiore sequi doctrinam, nisi vrgenti fundamenti preamur. Quapropter ego recuso sententiam propositam §. 33.

§. 48. Secundo pro ea arguitur: quia eadem indiuisibilis actio non potest egredi ab agentibus specie distinctis: ergo. Distinguo antecedens; non subordinatis, concedo; subordinatis, nego. Difficile enim crederem speciem impressam, & potentiam, & habitum diuersos habere influxus in actum. Tertio arguitur; quia eadẽ actio non potest esse transiens, & immanens: vitalis & non vitalis; ergo non potest esse eadem actio Dei & creaturæ. Distinguo antecedens: respectu eiusdem, concedo; diuersorum, nego. Nam sicut meus actus vitalis respectu mei est vitalis, quia à me procedit modo vitali, comparatione tamen Dei non est vitalis, ita & actio, quæ simpliciter est dicenda vitalis, quia actio mortua, vel non vitalis dicit negationem vitalitatis, quam negationem illa actio non habet, cum respectu creaturæ sit vitalis. Propositio autem negatiua vitalitatis, quia est vniuersalis, redditur falsa, si vitalitas actioni oriatur ex aliquo capite.

§. 49. Quarto arguitur; quia melius saluatur cur Deus non concurrat ad peccatum formaliter. Negatur: quia actio praua hominis, licet nõ egrediarur propriè à Deo, per te tamen est verè dependens à Deo: sic autem idem argumentum fit contra tuam sententiam; vel non est verè dependens à Deo: sic

- verò recidis in Durandi opinionem; quia nulla actio creaturæ verè dependet à Deo.
- §. 50. Verior sententia asserit, Deum & creaturam vnicam indivisibili actione concurrere ad effectum. Quam sequuntur omnes nostræ familiæ Doctores, præsertim P. Suarez disput. 2.2. metaphys. sect. 3. num. 2. pro qua refert S. Thomam, & alios. Probatum primo: quia eadē actio potest egredi à diuersis agentibus subordinatis, vt eadem actio est extrinseca agenti, & intrinseca passo, & termino, cur ergo negabitur Deo? Secundo; quia actio creaturæ verè pendet à Deo tamquam à causa per se, sed non potest dependere per aliam actionem; quia ad actionem non datur actio, ne sit infinita progressio; ergo dependet per se ipsam à Deo tamquam ratio agendi; patet consequentia, quia causa per se, & propriè, causat aliquid, vel tamquam terminum causalium, vel tamquam viam, & rationem causalium talem terminum.
- §. 51. Confirmatur: si actio dependet à Dei actione tamquam à comitante, non est dependentia effectus, neque causalitatis à sua causa per se; ergo illa dependentia tamquam à comitante non sufficit: probatur antecedens, tum quia etiam concursus ille Dei pendet à concursu creaturæ tamquam à comitante, & tamen creatura non est propria causa illius cōcurfus: tum quia etiam in viuētibus, quæ sibi certam quantitatem determinant, pendet vna pars ab alia, tamquam à comitante, & conditione sine qua non, nec tamen quis dixerit propterea vnam partem viuētis esse causam alterius: tum tertio, quia illi duo concursus mutuo essent sibi propriè causæ in eodem genere, quia inuicem pendunt vt à comitante. Ratio à priori conclusionis est: quia in opposita sententia neque Deus influeret in actionem creaturæ, neque creatura in actionem Dei: nam influere est rem dependere à sua causa per verum influxum, sed actio Dei per te non esset influxus in actionem creaturæ, neque actio creaturæ esset influxus Dei, quia per te non est actio Dei, ergo actio creaturæ non dependeret per se à Deo.
- §. 52. Confirmatur, si dependentia à comitante est vera dependentia, supponamus duas partes viuētis, verbi gratia, medietates cordis, ita produci vt altera à solo Deo, altera à solo animali producat, tunc verè vtraque pars penderet à Deo, sicut per te modo pendet vtraque actio: ergo ex vi dependentiæ creaturæ à Deo non requiritur vt res omnes creaturæ fiant propriè à Deo; quod si in exemplo posito hoc est absurdum (sicut verè est vt in errore Durandi) idem erit in sententia, quam impugno.
- §. 53. Obserua cum P. Suarez supra quorundam loquendi modum aientium, actionem creaturæ pendere ab actione Dei: quia illi vocat actionem Dei internum Dei voluntatis actum; quo Deus vult producere effectus: in quo sensu solent affirmare S. Thomas & alij actionem Dei non distingui ab ipso Deo, in eo etiam sensu actio creaturæ, & ipsa actio creata Dei dependet ab actione interna Dei, nam omnis effectus dependet à voluntate Dei. Placet tamen enucleare concursum istum Dei per voluntatem.
- §. 54. Ac primum, Deum non habere actionem physicam transcurrentem, quæ terminetur ad actionem creaturæ; fateri tenentur quorquor negant physicas prædeterminationes. Nam illa actio esset physica prædeterminatio: quia illa esset à solo Deo, aliquo modo antecedens actionem creaturæ: esset enim causa, cur existeret à priori actio creaturæ: iam enim dixi, terminum existere; quia existit actio,

Confirmatur: si illa actio oriretur à qualitate impressa à Deo libero arbitrio, esset prædeterminatio, vt patet; ergo etiam orta ab interna voluntate Dei: quæ est principium illius actionis, & non est magis in potestate arbitrii creati, quam esset illa qualitas. Itaque negantes prædeterminationes, eam actionem negabunt consequenter. Immo actio creaturæ ab illa sola fieret in genere causæ efficientis.

Secundò, quia actio creaturæ esset formaliter actio Dei, ergo non esset necessaria alia: probò antecedens? Deus attingeret actionem creaturæ vt actio est, ergo per illam produceret terminum. Consequentia sæpissimè à me probatur, quia non attingimus terminum physicè, nisi in quantum attingimus actionem, quæ est physica termini attingentia: antecedens probatur, quia actio Dei terminaretur ad actionem creaturæ sub specifica eius eius differentia vt distinguitur à rebus aliis, sed sub isto conceptu est actio, ergo terminaretur ad actionem vt actio est, ergo vt est ratio producendi terminum. Ratio à priori, quia sicut vnio non egeret alia vnione, ita nec actio alia: quia ipsa per suam essentiam est dependentia sui, & sui termini ab agente, & sicut alia actio Dei per se dependeret à Deo, ita & actio creaturæ.

Dices actionem creaturæ attingi à Deo, vt actio est creaturæ, non verò vt actio Dei. Contra actio creaturæ physicè attingitur à Deo & creatura, vt actio termini; ergo à Deo & creatura attingitur vt productio termini, ergo terminus per illam attingitur physicè à Deo & creatura, ergo per illam producitur à Deo & creatura. Attingi enim actionem per aliam nihil obest: si enim ego actione vna producerem meam calefactionem, mea actio calefaceret per calefactionem, sicut ego nunc calefacio: quia ad hoc tantum requiritur physicè attingere actionem in genere causæ efficientis: nam semper attingitur vt actio; siue sit sine noua actione, siue cum illa: ergo Deus per illam actionem produceret effectus causæ secundæ.

Nec item Deus habet voluntatem aliquam, quæ sit ratio formalis agendi. Primò, quia ostendam disput. 1.2. id vniversum repugnare. Secundò, quia illa actio non terminaretur ad actionem creaturæ propter eadem argumenta, quibus §. 55. probaui actionem Dei non terminari ad actionem creaturæ: nam per actionem creaturæ ageret Deus. Nec item illa actio Dei terminaretur ad eundem terminum, ad quem actio creaturæ, quia terminaretur ad eandem actionem creaturæ: quod probatur iisdem argumentis quibus §. 47. impugnaui duas actiones, alteram Dei, alteram creaturæ. Adde præterea Deum nullo modo fore causam actionis creaturæ, quia circa illam non haberet voluntatem, nam voluntas Dei, non est actio Dei per te ad actionem terminata, quia ad actionem non datur actio: alio autem modo non vult Deus creaturas efficaciter, nisi eas volendo; cum ergo Deus non velit actionem, non erit efficax causa illius. Item hoc genus actionis negare tenentur, qui negant physicas prædeterminationes. Itaque habet Deus voluntatem terminatam ad nostras actiones, & earum terminos; quæ voluntas non est formaliter actio, sed est principium, à quo dependet actio nostra; vt quo, & eius terminus vt quod: quemadmodum actiones nostræ pendunt à voluntate creata, de quo recidit sermo sect. 4.

Dixi §. 43. hominem posse vt, pro suo arbitratu, concursu Dei, non aliter ac si esset habitus inhærens, videatur P. Suarez supra sectio. 5. quo modo

§. 55.

§. 56.

§. 57.

§. 58.

modo Deus illum offerat, vbi probatur Deum nolle efficaciter antecedenter nostros actus liberos, sed videns per scientiam mediam ad quos actus voluntas creata se inclinatura esset positus omnibus requisitis, voluit supposita hac scientia concurrere cum ea voluntate ad eos actus, paratus concurrere ad oppositos, si ipsa vellet, quod sect. sequenti explicabo. De quo vberius egi disputans de causis peccati.

SECTIO IV.

Primum causa prima determinet indiuiduationem effectuum?

- §. 59. QVæstio est, quidnam sit in causa, cur applicatis his numero causis, hoc tempore, loco & aliis adiunctis, cur (inquam) oritur hic effectus potius quam alius? Gregorius de Arimino in 1. dist. 17. q. 4. art. 2. ad 7. & dist. 35. q. 1. art. 1. docet gradus intentionis esse omnino similes: hunc autem esse primum, illum secundum, & alium tertium, illis contingere ex voluntate Dei, qui voluit vt hic produceretur posterius, cum prius posset produci. Gregorius ergo docet apertè indiuiduationem illorum effectuum hic, & nunc ex his causis oriri, non ex natura causarum, & effectuum, sed ex sola voluntate Dei volentis ad hunc concurrere effectum potius quam ad illum. Idem clarè docet in 2. d. 37. ostendens Deum immediatè influere in actionem peccati, quia determinat concursum in hanc numero actionem. Qua ratione mouetur etiam P. Salas de peccatis disput. 1.3. sect. 10. Quam ob rem mihi accidit mirum, nouam accidisse hanc philosophandi rationem Patri Vazquez.
- §. 60. Eam secutus est Pater Suarez disputatione 5. metaphysicæ. sectione 3. numer. 34. asserens oppositam sententiam multis viris doctis visam esse difficilem creditum, quia determinatio indiuiduationum videtur reduci ad solam temporis circumstantiam & sect. 6. à num. 6. idem ait de anima rationali eius indiuiduationem non sumi per ordinem ad aliquas determinatas materie partes. Cui sententiæ ad stipulatur Toletus 3. de anima quæst. 18. conclusionem 2. & 3. quod de cæteris formis ipse P. Suarez docet apertè eadem sectione 6. à numer. 9. cum tamen P. Suarez sequatur sententiam Gregorij hac in parte, ab eo tamen discedit in opinione de prioritare, & posterioritate graduum qualitatis, quia opinatur eos esse dissimiles, & vnum natura sua poni ante alium, nec in hoc potest argui à P. Vazquez desertio consequentiæ, quia Gregorius rationem reddit communem omnibus effectibus intrinsecè similibus, quam libens P. Suar. admittit, negat tamen primum & secundum gradum qualitatis esse similes: in quo nulla est desertio consequentiæ: opinionem eandem vniversè sequitur Collegium Conimbricense hoc lib. 2. c. 7. q. 15. a. 2. & 1. de generat. c. 11. q. 1. a. 3. multique philosophi recentiores non indocti, quam à P. Leonardo Lessio defendi me memini vidisse in disputatione de prædeterminatione Angelorum, & hominum, quam animaduerti, postea verò, cum locum quaererem, non inueni. Eandem tradit P. Lorinus in acta cap. 17. 27. versu *Proficilo*. Hanc opinionem arbitror esse veriorē, quam sic explano.
- §. 61. Causa creata ignis, exempli gratia, applicatur huic manui in hoc loco, hoc tempore, & omnibus aliis adiunctis antecedenter desideratis ad calefaciendum. Dico, istum ignem ex se cum iis omnibus

circumstantiis habere virtutem ad calefactionem vt octo, ex se tamen in iis circumstantiis non connotare hanc numero calefactionem vt octo in particulari nec illam: sed ex se esse indifferentem ad omnes calefactiones vt octo: quæ in eius, & subiecti potentia continentur: ad omnes (inquam) non collectiue, ita vt possit illas exercere simul in eo subiecto, nec plures, nec duas. Non enim potest nisi vnam solam tunc elicere, sed indifferens ad omnes diuisiue, ita vt nulla petat in particulari, sed omnes indifferenter non magis hanc quam illam: eius enim virtus hic & nunc applicata tam connaturaliter elicit hanc quam illam; si velit Deus ad eam concurrere. Dico præterea, hanc indifferentiæ determinationem debere tolli voluntate causæ primæ parantis concursum ad hanc calefactionem, non verò ad illam.

Dices, causam primam determinari à secunda ad speciem actus: ergo ipsa non determinat secundam ad indiuiduationem, quia indiuiduatio continet speciem, & sic causa prima determinaret secundam ad speciem. Aduerte, determinationem explicari propositione causali, v. g. Deus, & ignis concurrunt ad calefactionem: concursus Dei ex se in actu primo est indifferens ad calefaciendum, & infrigidandum, vnde in solo Deo vt est præcisè causa vniversalis, non intelligimus, cur eius actio esse debeat calefactio potius quam infrigidatio: vnde non dicimus hanc actionem esse calefactionem, quia oritur à Deo, nam & infrigidatio oritur etiam à Deo: at verò ignis ex se est determinatus ad calefaciendum, nec enim est indifferens ad infrigidandum, & dum concipimus ignem petentem concursus Dei ad agendum, intelligimus eos concursus esse ad calefaciendum. Ecce hæc vera causalis, hæc actio est calefactio, quia oritur ab igne, & sic determinatur voluntas Dei per calorem, vt velit eam eo concurrere ad calefaciendum. E contra verò hæc indiuidua calefactio hic & nunc non oritur ex aliquo determinato ignis conceptu, sed ex voluntate Dei parata ad illam, & non ad alias. Vnde ad argumentum, nego consequentiam.

Ad probationem respondeo, speciem posse sumi vt contrahitur singularitate ad compositionem indiuidui, vel in sua latitudine complectente confusè omnia indiuidua, vel rationem communem: sic causa prima determinat conceptum speciem, vt contrahitur ad singularitatem: quia omnes gradus superiores sunt à parte rei idem cum indiuiduatione, non tamen determinat speciem formaliter sub conceptu communi. Nam, quia Deus vult concurrere concursu generali cum igne, tenetur concurrere ad aliquam calefactionem in communi, ita vt illa actio non possit esse alia, nisi calefactio, quod est Deum igne determinari quo ad speciem: at verò non cogitur igne vt sit hæc calefactio potius quam illa, sed quæ illi libuerit, & hoc est ignem à Deo determinari quo ad indiuiduum. Hæc, quæ dixi de causa necessariò operante, dico de libero arbitrio creato comparatione earum actionum, quas operatur sine illarum electione, vt in discursu patebit.

Sic igitur explicata conclusio, probatur primò, quia ignis in se virtutem habet ad plures calefactiones: eius enim essentia secundum se considerata æqualem ordinem dicit ad illas: nam illæ essentialiter continentur in potentia ignis, quas successiue potest exercere: manus item, cui applicatur, secundum se considerata, indifferens est ad plures calefactiones ab eodem igne recipiendas, quas recipere potest successiue: locus

§. 62.

§. 63.

§. 64.

item non determinat causam actiuam, aut passiuam ad aliquem calorem potius quam ad alium: tum quia locus nec est operatiuus caloris, nec confert igni virtutem actiuam; tum quia in eodem loco possunt esse plures calores: tempus autem non determinat causas ad hunc effectum: tum quia tempus est valde extrinsecum, nec imprimi aliquid causis: tum quia non est operatiuum: tamen quia si alius calor in eo produceretur, quid interesset temporis? quod ex se non respicit calorem, nec calor tempus, cum in diuersis posset existere: ergo nihil est creaturum, quod determinet causas secundas ad hanc numero actionem. Consequentiam arbitror euidentem, quia si nulla singularis causa petit determinatè effectum, sed omnes sunt indifferentes, unde toti collectioni oriatur hæc determinatio? Antecedens autem satis videtur probatum.

§. 65.

Dices, tempus requiri ad productionem effectuum causarum secundarum, quæ pendent à motu cæli tamquam à causa vniuersali, hanc verò partem motus non posse concurrere nisi ad hanc actionem. Contra primo: tempus formaliter consistit in motu cæli, sed motus non est principium influendi in effectus aliarum causarum, ergo iste effectus non est effectus temporis: ergo, quantum est ex parte sui, non petit magis hanc temporis partem, quam aliam.

§. 66.

Confirmatur: hæc numero actio potuit produci ab his causis alio tempore, saltem de potentia absoluta, ergo hæc non est dependentia effectus ab hoc tempore: quia nisi in illo, non posset esse de potentia absoluta. Antecedens patet in Christo, cuius anima, & vnio hypostatica, & vnio essentialis decreta fuerunt à Deo abstrahendo ab hoc tempore, quia aliqua circumstantia temporis cecidit in partem merita habita ex gratia per Christum, vt ostendi in 3. part. disputatione, 16. sectione, 2. ergo actio ex se non petit magis hoc tempus, quam illud. Motus est applicatio astrorum, quæ illo circumaguntur ad diuersa spatia respondentia diuersis terræ partibus: at verò inferiores actiones per se pendent à qualitibus cælestibus; à motu verò tamquam ab applicatione, & sicut iste calor hic & nunc nõ producit diuersam actionem si applicetur ligno manu dextra vel sinistra, ita nec lux cæli si applicetur subiecto hac vel illa temporis parte.

§. 67.

Contra teritiò, multæ actiones humanæ pendent à cælo remotè, & indirectè: directè autem à solo Deo, & anima. Illæ vnde sunt diuersæ ex diuersis temporibus? Deinde intellectus Angeli non pendet à motu, aut influxu cæli: de illa determinatione ad indiuiduum, rogo vnde oriatur? Adde, cur hic, & nunc voluitur cæelum hoc numero motu? cum sint possibiles infiniti alij, quibus moueretur. A tempore autem imaginario res inferiores pendere esset imaginatio, tempus enim imaginarium, cum nihil sit, non est causa rerum, nec est nisi aptitudo vt sit tempus reale: & quidem vt dicuntur esse *cari Augustales*, quia oriuntur Augusto, & *fructus verni*, & *hyberni*: ita essent *Angeli autumnales*, qui non nisi autumnno peterent produci, alij ineunte vere, alij hyeme, quæ quam sint philosophica ipsi viderint: & impugnantur in Christo, qui postquam absolute fuit productus, & visus existere, & bene operari, impetravit matri suæ meritâ, quibus disponderetur ad illum tali die, ac loco concipiendum, quod si Deus vno instanti ante aut post mundum produxisset, non hunc, sed alium produxisset: quod si hæc forma

non se disposuisset ad concipiendum Christum hoc die, vt potuit, non concepisset hunc Christum, sed alium.

Secundò argumentor in materia prima: quæ in prima molitione mundi creata est sub forma elementorum, & non sub forma viuientium, cui in prima productione non fuit magis connaturalis forma aquæ, quam leonis: vt enim Deus alio die ex eadem materia fecit leonem, quid contra illam faceret, si primo instanti id fecisset? maxime cum eadem materia sub diuersis formis perseveraret, arbitròque ridiculum opinari materiam primam in fieri dependere ab hac forma, in conseruari autem ab alia: cum productio, & conseruatio sint eadem actio, & materia æqualiter respiciat omnes formas.

§. 68.

Idem argumentum est de animo rationali, qui in prima creatione informat corpus exiguum, quo aucto, idem conseruatur. Demus autem duo corpuscula æqualiter disposita in eodem instanti reali, & duas animas à Deo creati, cur hæc anima petit hoc corpus potius quam illud? cum vtrumque illi sit aptum. Demus autem corpusculum gibberum, aut sumum, erit aliqua anima, quæ secundum se petat illud corpus, ita vt corpus rectum esset contra eius inclinationem? nihil deest nisi vt constituatis animos gibberos, simos & coclites. Cum igitur corpora defectuosa careant perfectione naturali; non possunt animæ ad illa ex se determinari. Vnde si corpora essent aut maiora, aut minora, cum materia requisita ad organorum perfectionem, animæ melius in illa infunderentur; & cum corpus in prima conceptione est trium palmorum, exempli gratia, si in illo instanti esset, aut minus, aut maius, posset idè animus illud informare. Si maius, patet quia tempore sequenti id facit: si minus, quia illam quantitatem pono non esse minimum quod sic. Idem confirmari posset in anima Adami, quæ, cum sit eisdem rationis cum nostra, non petit natura sua corpus ita dispositum extra vterum: sed organatum in vtero: & vt Deus creauit Adamum, posset & me, & vt ego genitus fui, potuisset Adamus.

§. 69.

Idem patet in libero arbitrio, quod non potest liberè præferre hanc actionem alteri: quia eam non cognoscit, & quidem voluntas representato illi obiecto potest illud aut amare aut odisse: ad quod non eget cognitione reflexa amoris, & odij, sed tantum directâ cognitione bonitatis, & malitiæ: item potest intra latitudinem intensiōnis, quam cognitio patitur, illud intensè, vel remissè amare, aut odisse: nam sicut torus amor est in eius potestate, ita & quauis determinata pars intensiōnis actus eiusdem: quia ad id sufficit sola bonitas obiecti cum modo illud indifferentem representandi: at verò quo principio moueri potest ad præferendum actum hunc amoris alij amori eiusdem speciei? Cum igitur voluntas ab aliquo determinetur ad hunc actum hic & nunc: dico id oriri à voluntate Dei: quæ videns voluntatem hanc, & nunc esse indifferentem ad amorem, & odium, parauit concursum generalem ad hunc amorem & non alium, & ad hoc odium, & non aliud, ita vt sint in eius potestate hic amor, & hoc odium ad ea exercenda vel non: non tamen ad præferendum hunc amorem aliis amoribus, sed ex suppositione quod amet, erit hoc amore.

§. 70.

Dices, ergo Deus est causa peccati, quia ipse est causa, cur oriatur hoc peccatū potius quam aliud: & sicut calor est causa à qua oritur calefactio formaliter, quia est determinatiua concursus

§. 71.

Dei

Dei ad calefaciendum, ita voluntas Dei erit causa huius malitiæ, quia ad eam determinat voluntatem humanam: estque hæc bona causalis; hæc malitia oritur nunc, quia Deus vult eam. Nego consequentiam: ad probationem respondeo à Deo ex lege causæ liberæ creatæ parari concursum generalem ad aliquam actionem. malam huius speciei: quo posito, quid refert eam parari ad hanc potius quam illam? Semper enim paratur ad illam indifferenter cum dependentia ab eius consensu si velit vti eo concursu; item & cum exhortatione ne eo malè vtatur; & cum exhortatione respondeo, Deum non esse causam vt oriatur formaliter hæc malitia; sed vt oriatur iste actus, ex suppositione, quod homo velit malè operari. Et sicut Deus non concurret ad malitiam formaliter; sed tantum ad entitatem materialem actus mali; ita non concurret ad hanc malitiam formaliter; sed materialiter tantum parat suum concursum generalem, & conditionatum ad istam entitatem actus, & sicut odium Dei vt sic, exempli gratia, non sumit suam malitiam ex concursu Dei, sed ex libero nostro arbitrio; ita nec hoc odium sumit suam malitiam; sed in hoc indiuiduo odio reperitur & hæc entitas actus vitalis indiuidua, & incompleta, & hæc malitia singularis: sicut in Petro reperitur hoc animal, & hoc rationale: Deus autem concurret ad hanc entitatem, ad hanc verò malitiam formaliter nec parat concursum, nec concurret; sed ea sumitur per ordinem ad nostram voluntatem: hoc autem quod fiat, spectat ad Theologum. Nec enim volo physici carceribus extractis Theologicam metam tangere, nec *Sutor ultra crepidas*.

§. 72.

Aduerte tamen ex disp. 9. sect. 5. quæ dixi de attributione formalitatum: vnde comperies peccatum formaliter non esse à Deo, sed à nobis: nam peccatum vt peccatum reduplicat modum, quo peccaminosè oritur à sua causa, vt vitalitas formaliter reduplicat modum vitaliter producendi: at peccatum non oritur à Deo modo peccaminosè; sicut nec modo vitali; ergo peccatū formaliter non oritur à Deo: minor patet, quia à Deo oritur iuxta leges suæ sapientiæ, & nostri liberi arbitrij perentis compleri ad liberè operandum: item concursus Dei est indifferentis: determinatur autem à libero nostro arbitrio: sicut calore determinatur ad calefaciendum: ergo sicut calefactio formaliter tribuitur calori, & non concursui indifferenti Dei, ita peccatū tribuitur formaliter nostro libero arbitrio, & non concursui generali Dei: est tamen discriminis: quod calor est per se intentus à Deo, secus verò actio praua. Cuius clarius exemplum est actus vitalis: quia licet determinetur eius indiuiduatio à Deo, tamen hæc vitalitas vt hæc vitalitas non oritur à Deo; sed ab hac potentia vitali. Quia Deus parat eius concursum ad eum actum materialiter sumptum: non verò vt oriatur à Deo modo vitali: quia verò ille actus oritur à libero arbitrio, est vitalis: ita parat Deus concursum indifferentem ex se, & conditionatum ad entitatem huius actus: eius autem malitia est formaliter à creatura, quia per illum operatur contra legem. Sed de his Theologus: libremus autem opposita sententia pondera.

§. 73.

Pater Pereira lib. 8. cap. 15. recurrere videtur ad naturam causarum. Verum ille non querit vtrum hæc numero causa hic & nunc applicata sit indifferens ad hunc vel illum effectum? Sed vtrum vnus effectus huius causæ possit ab alia produci? Ipse autem neganti adhæret opinioni, & quod ipse ait de actione, censo esse euidens. Vnde non potest

pro alterutra parte adduci. Pater Vazquez tomo. 1. in 3. part. disp. 74. cap. 8. ait posita hac causa hic & nunc, ex natura rei produci hunc effectum, & non alium: rationem à priori nullam ipse reddit: nec mirum, quia nulla est ab absurdo autem totis neruis iacula torquer.

§. 74.

Primo: quia nulla ratio reddi poterit, cur naturalis causa sit indifferens ad vnum effectum & ad alium, & nõ potius determinata ad vnum. Confirmatur: nam si causa est indifferens ad vnum effectum, erit etiam indifferens ad infinitos: nam & ad duos, tres &c. Hoc autem est absurdum: cum causæ et ceteræ sint finitæ virtutis; nec enim verisimile est, voluntatem vna cognitione constitui indifferentem ad infinitos actus intensiōnis eiusdem.

§. 75.

Respondeo tamen, rationes multas nobis suppetere, quas iam reddidi: confirmatio est infirma; non enim ponitur indifferentia causæ ad multos, aut duos effectus collectiue: sed diuisiue: est enim indifferens ad infinitos diuisiue, id est, ad faciendum vnum ex infinitis, id est, quemlibet ex tota infinitudine, non tamen duos, aut tres simul: exempli gratia: ego possum equitare in vno equo ex infinitis, ita vt possim in quolibet: nõ tamen in duobus simul: quia si vnum ascendam, non possum alium simul: ita si causa producat effectum vnum, non potest simul alium producere: valde enim diuersum est, posse efficere mille effectus simul, aut posse efficere quemlibet ex mille: sed non cum alio simul, sed vnum solum: nec video quid huic cum infinita virtute commune.

§. 76.

Secundo mouetur, quia si causa haberet vim ad plures numero effectus, etiam posset iterū producere effectum iam præteritum. Nam habet virtutē ex se indifferentem ad omnes: determinatur autem ad hoc indiuiduum sola voluntate causæ primæ: ex quo sequitur, posse eundem hominem decidere semen idem, & disponere materiam ad vnionem animæ demortui filij, & ad eius suscitationem virtute natia cooperari, quæ omnia cenfer absurda.

§. 77.

Respondetur, primò negari posse sequelam, nã causa de se est indifferens ad effectus qui ex se non habent vllam conditionem repugnantem ex rei natura productioni: si autem effectus talem conditionem includat, causa iam non illum respicit naturaliter: quia causa, & effectus naturalis se mutuò connotant. Dicere autem quis posset, effectum iam corruptum non posse ex rei natura redire: non quia defectus oriatur ex causa, sed ex effectu ipso: vt chymaram Deus non potest facere ex defectu ipsius chymaræ: oritur autem repugnantia, quia natura per se intendit speciei conseruationem per multiplicatam indiuiduorum: quia ipsius naturæ fecunditas demonstratur: repetitionem autem eiusdem indiuidui esse per accidens, minus venustam, & gratam, vt si quis semper eadem vteretur veste: aut dux non haberet nisi per paucos milites: eosque reperitis recessionibus iactaret: quanto autem pulchrior, & ornatio est plurium copiarum recessio. Denique repugnantia querenda est ex effectu, non verò ex causa.

§. 78.

Secundò respondetur, causam applicatam posse ex sua natura reproducere effectum iam productū; si Deus ad illum, concursum parat; ostendi autem disp. 2. sec. 3. materiam habere appetitum ad formas iam corruptas; nec hoc est magis difficile, quam habere virtutem ad plures effectus, quos Deus non vult produci. Hæc tamen reproductio est impossibilis, non simpliciter inspecta præcisè causarum, & effectuum aptitudine, sed inspecto

inspecto decreto Dei, de non reproducendis iis effectibus, ut etiam sunt impossibiles alij effectus, ad quos Deus non vult concurrere, & quia hæc voluntas Dei est absolutè necessaria, & ea non est in nostra potestate; nec ex potentia ordinaria datur: ideo absolutè de potentia ordinaria non potest causa naturalis eundem iterum producere effectum. Vide P. Conimbr. 2. de Genera. cap. 1. q. 1. art. 3. ita respondentes: resurrectio mortuorum est miraculosa mille modis; tum quia Deus generalem legem infringit; tum quia sine coitu fit vnio, sine coagulo, & puerperio; tandem, quia corpora extrahentur ex piscibus, terra; & aliis compositis; vbi tunc erunt.

§. 79.

Aliud, quod dicitur de vnione animæ iam separata speciale habet difficultatem, quia anima per se petit esse in termino merendi post separationem à corpore: at si præcisè consideretur physica aptitudo ad vnionem, si Deus pararet concursum ad eam iterum vnionem, fieri posset; ut ante fuit factum. Est quidem ex parte animæ specialis ratio, ne Deus concursum pararet ad secundam vnionem: at eo parato, fieri dicit P. Vazquez, antiquos philosophos non cognouisse potentiam reproductionis; infirma ratio: rudia enim illa idololatriæ sæcula abiectione sensere de prouidentia Dei, cognouerunt quidem effectum; causam ignorauerunt. Quibus respondeo Augustiniani verbis tom. 10. ser. 147. de tempore. *In homine carnali tota regula intelligendi est consuetudo cernendi, quod solent videre, credunt: quod non solent, non credunt. Præter consuetudinem facit Deus miracula quia Deus est. Maiora quidem miracula sunt tot quotidie homines nasci, qui non erant, quam paucos resurrexisse, qui erant; quod si de illa miraculosa suscitacione Christi id dixit Augustinus, multo potiori iure id dicitur de reproductione feruatis aliis naturæ legibus. Et quidem cum effectus corruptus sit idem, si ponantur eadem principia cum eadem voluntate Dei; quid mirum si producatur?*

§. 80.

Tertio mouetur, quia in causis liberis læditur libertas; quæ non solum est ad actus speciem & exercitium, sed etiam ad indiuiduum; quia non modo est nobis liberum amare; & non amare, & odio habere, sed etiam amare hoc amore ita interio: nec enim puniemur solum aut donabimur præmio, quia amauimus, sed quia tali actu. Confirmatur; quia si voluntas non est libera ad actionem indiuiduam, ergo determinatur ad eam à solo Deo; quod in praxis actionibus videtur absurdum.

§. 81.

Hoc argumentum nullam habet difficultatem; nam per voluntatem Dei non determinatur causa ad actionem indiuiduam magis quam in opposita sententia determinatur causa à se, & aliis circumstantiis; quibus hic, & nunc operatur: aiunt enim aduersarij non posse liberum arbitrium reproducere actum iam præteritum, & consequenter ad illum iam non habet libertatem; item aiunt non posse exercere duos actus eiusdem speciei omnino similes circa idem omnino obiectum, vel saltem non posse habere simul nisi certos actus, & non plures; item aiunt liberum arbitrium non esse indifferentem ad omnes actus illius speciei; si enim admitterent eam indifferentiam, iam nobiscum consentirent; & posset voluntas pro solo suo arbitratu reproducere præteritos actus; (quod ego inficio,) & different in assignanda causa tollente eam indifferentiam: restat ergo ut dicant, causam necessariam hic & nunc esse determinatam ad exercitium huius effectus: liberam autem

posse exercere hunc actum, & ab illo cessare: at verò ex suppositione quod operetur; non esse in eius potestate eligere hoc indiuiduum præ aliis, ut probatum est: ergo liberum arbitrium determinatur à circumstantiis ad indiuiduum actum, ergo Deus illi non adimit libertatem, quoad indiuiduum, quia eam non habet; sed nos Deo tribuimus; quod aduersarij circumstantiis, ergo sicut illæ non tollunt libertatem; ita nec Deus.

§. 82.

Ad argumentum ergo ex §. 80. negatur antecedens: ad probationem respondetur, nos habere libertatem ad indiuiduam actionem exercendam & non exercendam; non tamen ad hoc indiuiduum eligendum potius quam aliud eiusdem speciei: ac proinde nobis est liberum amare hoc amore, quia ita per illum amamus, ut possumus illum non habere: at non possumus illo ita amare, ut eo liberè omisso possumus alium eiusdem speciei circa idem obiectum hic, & nunc exercere; ut etiam aduersarij dicunt de circumstantiarum determinatione, nec præmio aut supplicio afficiemur, quia hoc indiuiduum præteritum alij eiusdem speciei; id enim in nulla sententia fieri; sed quia id exercuimus potentes non exercere, atque debentes ex lege. Libertas item est altera quoad speciem actus: quia possumus amare & odisse; altera quoad exercitium; quia possumus hoc actu amare & non amare: at non ponitur libertas ad indiuiduum; quia hoc eligamus potius quam aliud. Nec tu eam das, ergo non adimitur à Deo.

§. 83.

Ad confirmationem responderetur, nos non determinari antecedenter à Deo: sed ab ipso parari concursum ad hanc actionem; & ad illam oppositam speciei: non tamen ad alias earundem specierum; quæ determinatio non est influendo, sed negando concursum ad alias præter has duas: ut per te contingit ex circumstantiis, ob quas non parat Deus concursum nisi ad hunc actum, non verò ad alium: idem ergo ex se facit Deus quod ex te facit ob circumstantias. Qui tamen concursus in actu primo non est diuersus à concursu quem in tua sententia parat Deus ad hanc actionem hoc tempore, qui concursus non cogit eo uti: ut si tu potes scribere duobus calamis: & ego tenens alterum tibi scriptionem per illum interdico, eam permittens per alium: at hæc permissio te non cogit scribere, sed liber es ad vtrumque; si autem scribis, est alio calamo, quem ego relinquo, non verò eo quem teneo: eademque ratione Deus non determinat ad malitiam actus, sed ad entitatem: nec circumstantiæ non determinant; sed Deus facit, quod ille præcisè, ergo.

§. 84.

Tandem obiicies esse in potestate voluntatis eligere actionem: ergo. Probo antecedens: quia in eius potestate est amare hac, aut illa intentione, & remissione: quia non est opus cognoscere actum, aut intentionem. Respondeo antecedens esse falsum in omni sententia: in opposita enim determinatur voluntas ab extrinsecis circumstantiis ad hoc indiuiduum. Ad probationem respondeo ad amandum non exigi nisi cognitione obiecti; intentio item & remissio est in eodem genere cum actu: at non est cur huiusmodi gradus exercentur ex solo arbitratu: ergo aliunde oritur determinatio.

DISPV

DISPVATIO XI.

De Motu, Actione, & Passione.

SECTIO I.

Definitio Motus.

§. 1.

ATRES Conimbricenses hoc lib. 3. & 2. quæst. 2. num. 2. tres subiiciunt definitiones ex Aristotele. Primam: *Motus est actus entis in potentia, pro ut in potentia.* Secundam: *Motus est actus eius rei, quo vim habet ut moueatur, quatenus eam vim habet.* Tertiam: *Motus est actus eius, quod agere, & pati potest, quatenus tale est.*

§. 2.

Ipsi Conimbricenses, & alij multi censent hic definiti motus successiuos tantum, qui ita actuant subiectum, ut illud relinquunt in potentia ad alias partes formæ: sic enim exponunt illud in potentia, id est cum priuatione actus. Sed longe alia Philosopho mens, qui cum toto secundo libro egerit de potentia actiua, & passiuæ naturæ in communi, hoc lib. 3. agit de ratione formali, per quam hæc potentia exercetur, seu in actum educitur. Illæ enim definitiones huic æquivalent. *Motus est actus, per quem exercetur potentia actiua, & passiuæ naturæ, in quantum potentia est, ut si quis diceret, actio est actus agentis, seu ratio agendi, & passio est actus patientis seu ratio patiendi: ut clarè patet ex secunda definitione, & clariùs ex tertia.* Ly ergo, *in potentia pro ut in potentia*, est idem ac in sensu formali, & reduplicatiuè, est actus agentis ut agens, &c. nam quod in prima definitione dixit, *pro ut in potentia*, dixit in secunda quatenus eam vim habet, & in tertia, quatenus tale est, quod ex initio capitis secundi constat aperte. *Cum autem inquit in uno quoquo genere aliud quidem actus, aliud potestate esse dixerimus; eius quod potestate est, quatenus tale est, actus, motus est, ut rei quæ alterari potest, quæ ex parte alterari potest, alteratio, &c.* agit ergo Aristoteles de ratione formali, per quam potentia exit in actum, comparatque actum, & potentia formaliter: ut enim potentia in quantum potentia est, connotat actionem, aut passionem: sic motus in quantum motus est, connotat formaliter potentiam motiuam, & mobilem: est ergo motus, actus entis in potentia, id est, entis in actu primo potentis, in quantum in potentia, id est, quatenus potes est mouere, aut moueri: sicut visio est actus entis in potentia, id est potestate videndi: pro ut in potentia, id est, pro ut videre potest: sicut visio est actus potentia visiva in quantum visiva est; ita motus est, actus potentia mouentis, & mobilis in quantum motiuus, & mobilis est.

§. 3.

Nec opposita explicatio sibi constat: nam motus est actus: quo igitur pacto est actus eius quod est in potentia prout in potentia: in sensu, quo communiter dicitur esse in potentia, id est, cum priuatione actus. Nam actus & priuario opponuntur contradictoriè: quo ergo pacto motus est actus entis prout est in carentia motus: nam si est cum tali carentia, quo pacto in quantum tale actuatur per actum: nam ne visio erit actus potentia; in quantum non est videns: recedendum ergo ab hac expositione. Item deberet dici ab Aristotele *motus est actus rei reducens à potentia in actum; sed cui deest pars eiusdem actus*, quod neque in mentem venit Aristoteli. Conuenit ergo omni motui, & mutationi etiam instantaneæ, quia per illam exercetur potentia passiuæ, & actiua in quantum talis.

Aduerte ad veram rationem motus prærequirit in subiecto mobili carentiam, unde prima productio formæ substantialis in prima molitione mundi, non fuit motus, quia materia prima nunquam præcessit cum illius priuatione; est ergo de ratione motus, ut mobile se habeat per illum aliter quam antea se habebat: sicut sit in potentia præcisè non deducta in actu. Quod communiter dicitur esse in potentia. Igitur *ly, in potentia*, significat potentiam actiuam, & passiuam in actu primo esse sine termino motus: motus autem est actus eius potentia quatenus talis est: nam tollit priuationem termini, & exercet ipsas potentias.

§. 4.

SECTIO II.

Vtrum Motus distinguatur ab agente, subiecto, & termino?

SUBSECTIO I.

Pars affirmans.

Gregorius in 1. dif. 28. quæst. 2. ad 15. non distinguit inhaerentiam accidentis ab eodem accidente, & ad 13. non distinguit passionem à subiecto, & vniuersim tota ea quæstione nullam realem distinctionem admittit inter ea, quæ à nobis modaliter distinguuntur; eandem sententiã docet Gabriel de sex vltimis prædicamentis in 1. dif. 30. q. 4. a. 1. conc. 3. de actione & passione, & aliis respectibus: idem docet Okamus d. 30. q. 2. sub initium: quibus P. Val. subscribit tom. 1. disp. 3. q. 2. p. 1. §. *Si autem creatio* & omnes, qui negant vnionem hypostaticam esse aliquid ab humanitate, & Verbo distinctum, tenentur consequenter idem de motu asserere, cum rationes æquales sint vtrouique: quos retuli disp. 17. in 3. p. sect. 1. Fundamenta iacta sunt disp. 5. sect. 1. & conuulsa: de actione id probat Okamus, quia agens agendo mutaretur: item quia sine tali actione distincta saluatur omnia: sed hoc secundum conuinceretur falsitatis: primum autem non vrget; ostendi enim d. 9. sec. 1. causam actiuam non mutari ex præcisè conceptu agendi.

§. 5.

S. Thomas passim loquitur de motu ut de re à termino, agente, & subiecto distincta, maxime secundo contra Gen. cap. 17. sed clariùs cap. 18. vbi creationem realiter distinguit à termino, quem ait esse subiectum illius. Huius opinionis est Caietanus 3. p. q. 2. act. 8. §. *Dubium quarto occurrit.* Scotus adductus disp. 15. met. sect. 10. subsect. 3. Afferens relationes extrinsecas aduenientes esse distinctas realiter à fundamento, & termino, ante quas ponit sex vltima prædicamenta. Durandus in 3. dif. 5. q. 2. nu. 4. distinguit actionem à termino, & alibi sæpe ait posse esse plures motus ad eundem terminum; item motum speciem sumere à termino, estque sententia hæc communis, quam sequitur P. Suarez 2. met. disp. 45. sect. 2. num. 5. quam ait ab omnibus doceri: estque communior quam egeat auctoritate firmari.

§. 6.

Probatu apertè, existente termino, agente, & subiecto, non existit actio, ergo actio realiter distinguitur ab illis. Consequentiam probauit disp. 5. sec. 2. antecedens probatur primo: equus in prima sui generatione fit à parente, vel aliquo eius instrumento: post ortum verò perseverat idem equus cum eadem materia, forma, & vnione; & non manet illa prima generatio, quia equus extra vterum matris à solo Deo conseruatur: alioquin perperuò

§. 7.

Actio est distincta ab agente & termino.

perpetuè generetur, & conseruaretur à patri-
bus, ergo manente agente, subiecto, & termino
non manet actio.

§. 8.
*Obiectio.
Responsio.*

Dices non manere approximationem agentis,
& passi. Contra, hæc approximatō vel est de
conceptu actionis? vel non? Si primum, ergo
& termino; quia non manet approximatō: si
verò non est de eius essentia; rogo vtrum ma-
neat tota essentia actionis? vel non? si non ma-
ner, habeo intentum; si manet, ergo semper de-
nominat agens illud, quod semel denominauit;
quia actio semper denominat agens, sicut vnio
vnitum: alioquin esset processus in infinitum.

§. 9.

Secundò probatur idem antecedens; & præclū-
ditur hæc solutio Gregorij, quia Deus potest con-
seruare per solam creationem qualitatem produ-
ctam à sole in hac materia prima, manente vtra-
que cum approximatione mutua; quin sol habeat
actionem in qualitate. Nam potest Deus anni-
hilata materia, & præsentē sole creare lucem, sicut
creat quantitatem: tunc autem sol non habet
actionem in lucem. Deinde reproducatur Deus ma-
teriam in eodem loco quo prius; iam est approxi-
mata; & potest non causari lux à materia, & sole,
quia Deus illam conseruat per creationem; ergo
manente agente, subiecto, termino, & applica-
tione potest non manere actio. Vide disp. §. sect. 1.
& quemadmodum vnio est modus, & non res, ita
& actio; quia ipsa est ratio formalis qua termi-
nus est productus *ut quod*, ergo ipsa producitur
ut quo: habetque per essentiam denominationem,
quam termino tribuit. Estque actualis determina-
tio huius agentis ad hoc subiectum, & hunc ter-
minum: omnia autem quæ disput. 2. met. sect. 5.
dicuntur de modis, sine controuersia quadrant in
actionem.

*Actio est mo-
dus.*

§. 10.
*Quantitas
productio est
distincta.*

Hoc argumento probatur productionem quan-
titaris distingui ab ipsa quantitate: quia in Eucha-
ristia manet quantitas sine prima productione:
quia hæc est dependens à materia, secus in Eucha-
ristia. Item probatur calorem distingui à sui pro-
ductione: quia in cubili producitur ab igne, quo
amoto conseruatur ille calor, non verò actio ignis:
qui tunc non producitur ab igne: & consequen-
ter non manet eius actio: nam actu est ignis, &
calor, & subiectum, & actu non est calorem ab
igne produci, ergo produci calorem ab igne ali-
quid est distinctum ab igne, calore, & subiecto:
(vt de vnione probauit disput. 5. sectio. 2.) Quid
autem sit de termino creationis? quaritur disp. 12.
Quid verò de actu vitali? patebit disputatio. 6. de
anima.

SVBSECTIO II.

In opinionem de connotatis.

§. 11.

Disput. 5. à §. 18. promissi me ostensurum con-
tra opinionem de connotatis, non esse con-
stituendum modum aliquem distinctum ex natu-
ra rei à fundamento, siue re absoluta, cuius est
modus: sed omnes effectus formales esse præstan-
dos à rebus absolutis cum his extrinsecis conno-
tatis. Ostendi posse dici vnionem nihil esse di-
stinctum ab extremis: ad argumentum autem de
separatione reali extremorum & vnione, respon-
deri posse manere vnionem quoad entitatem; non
verò quoad denominationem. Eadem ratione dico
responderi posse his argumentis. Etenim ma-
nente termino, agente, & subiecto, manet actio

quoad entitatem, non verò quoad denotatio-
nem; quia deficit connotatum voluntatis diuinae
nolentis terminum, inadæquatè, concedo. Ad pro-
bationem distingui minorem, omnis eductio di-
stinguitur adæquatè ab agente, nego; inadæquatè,
concedo. Ad probationem respondeo, eam esse abs-
re. Nunc enim admitto educationem distingui rea-
liter à termino; quia consistit in sola entitate agen-
tis adæquari cum connotatione alicuius extrinseci
à quo pender denominationem *agentis*.

§. 12.

Respondent manente subiecto, agente, &
termino, & applicatione posse terminum non
pendere ab eis causis: Respondeo; id non posse
ex natura rei; quod sufficit vt possit esse noua de-
nominatio. Secundo responderi potest, repugna-
re etiam diuinitus impediri denominationem, po-
sitis omnibus ad agendum necessariis, vt tu dicis
de relatione: quia ista denominatio nihil est di-
stinctum in ratione entis à termino, agente, &
subiecto connotantibus requisita ad agendum.
Vnde ea denominatio impediri nequit, nisi Deus
auferat aliquod requisitum.

§. 13.

Quod explico ad hominem; ipsi non distin-
guunt creationem à voluntate Dei; quia volun-
tas Dei potest manere in ratione entis quin in ra-
tione denominationis. Et quando in Eucharistia
quantitas creatur, incipit actus internus Dei ha-
berè denominationem *creationis*: quin in quanti-
tate aliquis nouus terminus producatur. Sic ar-
gumentor: ergo etiam Deus potest velle vt ter-
minus sit dependens à subiecto sine nouo modo.
Probo consequentiam, quia sicut vult ne sit de-
pendens; potuit velle vt sit dependens: & quem-
admodum terminus est independens per volun-
tatem Dei habentem nouam denominationem; ita
potest esse & dependens.

§. 14.

Obiiciunt sola voluntate Dei posse terminum
esse independentem, non verò dependentem: quia
dependentia à subiecto non potest esse voluntas
Dei. Bene: admitto illam voluntatem esse distin-
ctam à dependentia à subiecto: quia hæc est in-
trinseca causa; Deo autem extrinseca est causalitas
materia: do inquam hoc disputandi gratia:
inde concluditur actionem eductiuam esse distin-
ctam ab agente; at non probat eam esse distin-
ctam à subiecto & termino; quibus est intrinse-
ca. Probatur quia terminus & subiectum possunt
manere in ratione entis quin maneat in ratione
dependentis: per solum extrinsecum connotatum
voluntatis diuinae: vnde actio erit extrinseca agen-
ti; quia nihil est præter entitatem termini & sub-
iecti connotantium aliquid extrinsecum, applica-
tionem scilicet, & voluntatem Dei per quam
agens accipit nouam denominationem agentis ab
ipsis entitatibus absque modo ab illis distinctis.

§. 15.

Vident ipsi non esse multum fidendum huic
argumento de reali separatione actionis ab agente;
quia eo non mouentur ad distinguendam creatio-
nem à termino: distinctionem autem agentis crea-
ti sic probant: Actio Dei & creatura sunt idem;
sed actio creaturæ est distincta ab agente & termi-
no; ergo & actio Dei. Probatur minor: quia omnis
actio creaturæ est eductio: sed omnis eductio
distinguitur ab agente & termino: ergo. Probo
minorem: quia actio realis est ordo realis ad ter-
minum: sed ordo realis distinguitur à termino;
ergo. Confirmatur: actio eductiua est formaliter
causalitas materialis & passio: sed entitas Dei non
potest esse passio, ergo.

§. 16.

Respondeo, nec hoc argumento monstrari
actionem esse modum distinctum ab agente, sub-
iecto, & termino. Distinguitur igitur maiorem actio
Dei & creaturæ sunt idem adæquatè, nego ma-
iorem; inadæquatè, concedo: quia sunt complexum
ex entitate Dei & creaturæ, quod indiuisibiliter
denomi-

denominatur agens: distingo item minorem, om-
nis actio creaturæ distinguitur adæquatè ab agen-
te, nego minorem; inadæquatè, concedo. Ad pro-
bationem distingui minorem, omnis eductio di-
stinguitur adæquatè ab agente, nego; inadæquatè,
concedo. Ad probationem respondeo, eam esse abs-
re. Nunc enim admitto educationem distingui rea-
liter à termino; quia consistit in sola entitate agen-
tis adæquari cum connotatione alicuius extrinseci
à quo pender denominationem *agentis*.

§. 17.

Ad confirmationem ex §. 15. Respondeo, in sen-
tentia constitutæ actionem esse modum ab agente
& passio distinctum, eam non distingui à passione:
secus in hac sententia de connotatis: quia agens di-
cit in recto entitatem agentis, & in obliquo con-
notat subiectum, & alia à quibus denominatio
pender. Itaque agens dicitur agens intrinsecè per
suam entitatem cum connotatione: ab eadem au-
tem entitate terminus dicitur extrinsecè *actum*, &
eductus ex materia: passio verò est entitas subiecti
connotantis, agens & alia extrinseca, à quibus pen-
det denominatio *patientis & recipientis*. itaque actio
distinguitur realiter à passione & termino; non
verò ab agente: passio distinguitur ab agente &
termino, non tamen à subiecto: ergo ad agendum
& patiendum non exigitur modus distinctus ab
agente & subiecto.

§. 18.

Respondetur aliter argumento eidem ex §. 15. di-
stincta minori; actio creaturæ est distincta ab agen-
te, concedo minorem; est distincta à subiecto, ne-
go minorem: ad probationem, respondeo summum
probari actionem esse distinctam ab agente & ter-
mino; non verò à subiecto: per quod agens agit,
terminus agit; & subiectum patitur: manet au-
tem in ratione entis si aliqua extrinseca auferan-
tur; at in ratione denominationis pender ab ex-
trinsecis. Confirmatio probat, subiectum esse pas-
sionem simul & actionem; quod accipit denomi-
nationem *actionis* per noua connotata.

§. 19.

Responderi tertio potest, actionem esse entitatem
agentium, subiecti, & termini, variis conce-
ptibus significatorum, & accipientium denomi-
nationes diuersas pro diuersis connotatis. Vnde actio
inadæquatè distinguitur à subiecto, & termino, &
dicit agentium entitatè, & termini, & subiecti. Ex
parte agentis, & subiecti est ordo realis ad ter-
minum; non tamen adæquatè. Quia includit termi-
num ipsum. Cum autem dicitur actio esse ordo
ad terminum, abstractum sumitur pro concreto,
id est, *actio pro agente*. Passio dicit in recto passum,
& entitatem agentis, & termini; à quibus so-
lum subiectum dicitur *patientis*: quia terminus illi
soli est intrinsecus. Denique possunt confingi re-
sponsa similia, vt cogatur aduersarij fateri ex
iporum sententia de connotatis, non esse argu-
mentum ad probandum modos ex natura rei esse
distinctos: ac propterea argumento de reali se-
paratione esse ab omnibus vitandum.

SECTIO III.

*Vtrum actio, & passio sint de conceptu
essentiali motus?*

§. 20.

Non ago vtrum de conceptu actionis, & pas-
sionis sit motus: quia pars negatiua est eui-
dens: tum quia creatio est actio, & non est motus:
quia non habet subiectum, quod sit in potentia ad
ipsam & terminum, vt docet S. Thomas 2. con-
tra Gentes capite 18. tum in prima productione
Philosophia Petr. Hurt. de Mendocæ.

subiecti cum sua forma: illa enim productio non
fuit motus, qui præter entitatem actionis educti-
uæ connotat etiam subiectum prius tempore exti-
tisse in potentia ad formam, cum reali illius pri-
uatione, vel saltem cum priuatione ipsius motus:
tum etiam in conseruatione termini producti per
motum: ibi enim reperitur actio, & passio sine
motu: quia in conseruatione res non mutatur,
quia non se habet alio modo, quo antea, nam (vt
dixi) est de ratione motus, vt incipiat à priuatio-
ne. Rogo igitur, vtrum de conceptu motus sint
actio & passio, primò productiua termini imme-
diatè antè non existentis in subiecto?

§. 21.

Pars negatiua placet quibusdam, ob quædam
Aristotelis testimonia: verum infra patebit Ari-
stotelem esse à nobis: deinde probant: quia mo-
tus deberet constituere diuersum prædicamentum:
sed verò per se pertinet ad duo prædicameta, actio-
nis scilicet, & passionis: neque est cur tertium
constituar: pertinet autem ad postprædicamenta,
quia ibi sub isto conceptu motus connotatis pri-
uationem consideratur: in prædicamentis verò
actionis, & passionis consideratur secundum di-
uersas denominationes quas tribuit. Argumentan-
tur præterea: quia si motus formaliter est actio,
& passio formaliter; ergo actio, & passio sunt for-
maliter idem, quia quæ sunt eadem vni tertio, sunt
idem inter se. Nego consequentiam: ad probatio-
nem respondeo, quæ sunt eadem vni tertio adæ-
quatè, esse formaliter idè inter se: secus verò, si non
sunt idem adæquatè vni tertio, vt homo formaliter
est animal, & formaliter rationale; animal tamen
& rationale non sunt formaliter idem; quia homo
præter animal includit alium conceptum; quod
etiam contingit in reali compositione, quia igitur
motus includit formaliter actionem, & passionem,
sicut duas partes; ideo non sequitur actionem esse
formaliter passionem; de quo tamen infra.

§. 22.

Quarto argumentantur, quia transacta actione
manet motus, vt lapis mouetur, & non est actio
mouentis, vel proiecientis. Sed hoc est falsum; quia
ab eodem principio, à quo oritur motus ille, ori-
tur actio; scilicet vel à proieciente, vel ab impetu
impulso. Quintò, quia actio est in agente, & mo-
tus in passio, ergo motus non includit actionem.
Verum infra patebit, actionem formaliter non esse
in agente: sed eo admissio, negatur consequentia.
Quia motus in quantum actio, esset in agente, &
in quantum passio, in patiente: est enim motus
actio & passio. Sextò, quia motus esset vnus per
accidens, quia pertinet ad prædicamenta diuersa.
Sed si per accidens intelligatur res habens vnū con-
ceptum, cui accidit alius; motus non est per acci-
dens; quia nec passio accidit actioni, neque actio
passioni, sicut animal & rationale vnū non acci-
dunt; si verò intelligatur res habes diuos conceptus,
quorum neuter alij vnatur tamquam subiecto, aut
formæ, aut parti integrali, transeat, in quo sensu
actio & passio sunt etiam per accidens, quia sunt
duo conceptus in eadem entitate; sicut ego dico
esse in motu. Ostendam autem disput. 16. metaph.
actionem eductiuam à passione nec ratione distin-
gui; ac proinde non habet duos conceptus.

§. 23.

Existimo igitur, motum includere in suo con-
ceptu formali actionem & passionem; sicut homo
animal rationale: ita vt non possit concipi motus
adæquatè, quin concipiantur actio & passio. De
passione à nobis est Pater Suarez 2. metaph. disp.
49. sectio. 2. prope initium, & passum S. Thomæ
tota autem hæc conclusio est expressa Aristotelis
hoc libr. 3. capite 2. & 3. vbi affirmat expressè,
B b motum

motum esse rationem formalem, per quam potētia actiua & passiua formaliter reducuntur in actum, ut vidimus sect. 1. & text. 16. ait. Nam in id agere, quatenus est tale, id demum mouere est. & subdit, quam ob rem motus actus est rei, quae vim habet ut moueatur, quatenus eam vim habet. Id est, est actus intrinsecus mobilis, & cap. 3. text. 17. concludens quidnam sit motus; inquit, motus, eius quod agere & pati potest, quatenus tale, est actus, id est, est actus agentis formaliter ut agentis, & patientis: estque hoc manifestum ex ipso Aristotelis scopo, qui fuit explicare actum naturae, quam definierat esse principium, & causam motus, nunc verò explicat rationem formalem ipsius naturae, in quantum est natura, id est, in quantum est principium actuum, & passuum.

§. 24. Ratione autem probatur primò: quia mouere est formaliter agere, & moueri est pati, ergo motus formaliter est actio, & passio; patet consequentia, quia id, à quo agens & patiens denominatur agere, & pati, est actio, & passio; sicut visio est id, quo potentia denominatur videns, & obiectum visum: quia actio est actus agentis, & passio patientis; antecedens probatur, quia alterare subiectum est formaliter illud mouere, & alterari est moueri; sed alterare est formaliter agere, & alterari est pati; ergo mouere est formaliter agere, & moueri pati. De maiori dubitari non potest; quia alteratio est species motus, & qui alterat formaliter, facit rem aliter se habere quam antea, ergo qui alterat formaliter, mouet. Minor verò probatur, quia alterare est producere qualitatem corruptiuam in subiecto eā carente, ut calefacere, aut in frigidare: in quo essentialiter includitur conceptus actionis, scilicet calefactionis, aut frige factionis. Alterari verò esse moueri; eadem ratione probatur: quia alterari est recipere seu habere calefactionem, qua antea carebat.

§. 25. Secundò probatur: generatio ignis in ligno est motus formaliter, quia per illam materia ligni se habet aliter quam antea, ergo ignis generando ignem mouet lignum; quia illi dedit generationem, per quam mutatum est lignum; ergo agendo formaliter mutauit ligni materiam: quia generare agere est; praesertim cum nullum agens creatum agat nisi in materia, ergo formaliter actio agentis est motus. Maximè cum nihil remaneat, quod sit motus formaliter praeter hos duos conceptus: quia motus est via ad terminum, & dependentia ipsius termini: sed nihil tendit in terminum praeter actionem, & patiens; & terminus ab illis dependet physice, & non ab aliis, ergo motus nihil est praeter viam agentis, & passi in terminum, & huius ab illis dependentiam, sed via agentis & patientis in terminum, & dependentia ab illis nihil est praeter actionem, & passionem, ergo. Quod explicuit Aristoteles comparatione viae accliuus, & decliuus, in qua nihil formaliter est praeter accliuitatem, & decliuitatem.

§. 26. Confirmatur; constitue hic actionem ignis in ligno prius carente calore: calor tunc producit in ligno calorem, illa calefactio est formaliter actio, ut negabit nullus: sed eo praecise quod intelligamus lignum antea caruisse calefactione, intelligimus illud moueri per eam entitatem motus, & non per aliam; ergo de conceptu illius motus est illa actio, & passio connotans praecedentem immediatè priuationem sui.

§. 27. Tandem probatur: quia motus formaliter est ab aliquo, & in aliquo; nam est à motore, & in mobili; ergo motus est formaliter actio, & passio. Patet

consequentia: quia actio est actus ab agente, & passio in patiente: nomine passionis non intelligo vnionem formae, sed illius generationem. Tandem motor mouet, ergo per motum: pone eum mouere lapidem de albo in nigrum, aut è loco in locum: illum mouet dealbando, & impellendo; dealbare autem & impellere, mouere est, ergo mouere & agere idem sunt. Ergo motus & actio idem sunt.

SECTIO IV.

Vtrum actio realiter differat à passione?

§. 28. Aristoteles hoc lib. 3. tex. 19, hoc disputat in vtrāque partem, dirimit tamen conclusionem duplici pronuntiatione: primò, actionem, & passionem esse idem realiter; secundo, ea differre ratione, sicut viam accliuam, & decliuam, & viam Thebis Athenas, & Athenis Thebas; qua Aristotelis sententia nullam expositionem admittit, quam sequitur S. Thomas, & P. Suarez cum communiori secundo met. disput. 49. sect. 1. quem ego sequor. Primò, quia si actio est modus distinctus realiter à passione, sequitur passionem non esse modum productum in rerum natura; hoc autem esse falsum patet ex terminis, ex quibus repugnat esse aliquid reale distinctum à Deo, & non esse productum: ergo. Probatur maior; quia passio non esset producta ab agente tamquam terminus alterius actionis, neque tamquam ratio producendi: ergo non esset producta, neque haberet causam actiuā, quia quidquid fit, altero ex his modis fit. Antecedens probatur: quia passio non est terminus, sed via subiecti in terminum, tum quia si producitur per aliam actionem, tunc ergo sitendum sit in vna passione improducta per actionem, dicamus primam passionem esse improductam ut terminum; si verò dixeris actionem terminatam ad passionem non habere passionem; primò sine fundamento dices: quia talis actio est motus, vel saltem productio rei ex subiecto, habet ergo passionem; Secundo sicut sufficeret illa actio sine passione distincta realiter constituere suum terminum in subiecto, cur & prima actio id non praestabit? Tandem si passio producitur per actionem ut terminus, ergo poterit creati, maximè ex tua sententia asserente modos posse creati, id autem passioni repugnat; quia cum sit essentialis inherētia termini à subiecto, non potest illi non inherere ut quo, patet ergo passionem non produci ut terminum alterius actionis. Eam verò non produci ut viam patet, quia si producitur ut via, & ratio formalis producendi, ergo est actio, ergo passio non distinguitur realiter ab actione. Prima consequentia patet, quia ille modus est proprius actionis, & denominat formaliter agens, sicut passio patiens, & vnio vnium.

§. 29. Secundò: quia passio non distinguitur realiter à motu, sed actio est idem realiter cum motu, ergo actio non distinguitur realiter à passione. Dices, motum esse inadæquatè idem cum passione. Contra, quia tota entitas motus clauditur in entitate passionis, ergo quidquid est idem realiter cum motu, est idem cum passione realiter. Probatur antecedens: quia de ratione motus est facere rem aliter se habere, quam antea; neque aliud est de entitate motus, sed totum hoc conuenit entitati passionis, ergo. Probatur minor, quia passio facit rem aliter se habere.

Dices,

§. 30. Dices, passionem id praestare passiue, actiue autem actionem. Contra; ille motus, qui est passio, denominat materiam motam, ergo ab aliquo mouetur per illum motum; nam omne quod mouetur, ab aliquo mouetur; ergo illa passio denominat aliquod agens, ergo illa passio realiter est actio. Prima consequentia patet, quia mouere est agere, ut ostendi §. 24.

§. 31. Tertio probatur; alterans subiectum, ut calefaciens, producit calorem in subiecto, ergo illa productio est passio. Probatur consequentia; quia illa productio in quantum esteductio de potētia subiecti, recipitur in ipso subiecto; saltem ut quo, quia ex illo educitur ut quo, quia per illam educitur terminus ut quod. Sed recipi ut quo, est esse passionem, ergo actio est passio. Probatur minor, quia receptio termini, & illiuseductio est dependentia termini à subiecto; sed illa actio est receptio termini, &eductio; ergo est dependentia termini à subiecto; sed terminus dependet à subiecto per passionem, ergo illa actio est passio.

§. 32. Confirmatur. Agens mouet subiectum illud alterando, ergo per illam actionem qua oritur ab agente, subiectum mouetur: nam agens mouendo, aliquid mouet, & per id, per quod mouet, aliquid mouetur: sed aliquid mouetur per passionem, & mouens mouet per actionem, ergo per eandem entitatem, per quam res mouetur, agens mouet; ergo actio & passio sunt eadem entitas, quod clarius patebit sect. seq. & disp. 16. met. sect. 4.

§. 33. Sed primò obiicitur distinctio praedicamentorum: item eadem causalitatem non posse causis conuenire diuersis: sed hoc vltimum falsum est, ut dixi disp. 10. sect. 3. quia eadem forma rectè potest extrinsecè vni rei conuenire, & intrinsecè alij, ut patet in cognitione intrinseca potētia, & extrinseca obiecto: praedicamenta verò bene distinguuntur per diuersos modos concipiendi eandem formalitatem; ut ostendam disp. 8. met.

§. 34. Secundò obiicitur, remanere causalitatem materiae pereunte actione priori. Sed hoc dicitur prohibito; toties enim perit passio, quoties actio, quia actio cause secundae semper esteductio & passio: passio enim pendet ab agente, quo mutato illa perit.

§. 35. Tertio, quia actio ut actio, debet habere subiectum, sed ut actio non potest esse in mobili, in quo non est nisi passio, ergo actio & passio sunt in subiectis diuersis, ergo distinguuntur; probatur maior: quia actio ut actio est accidens, de cuius ratione est inesse. Distinguo maiorem: actio ut actio debet habere subiectum à parte rei, concedo; secundum conceptum praecisum actionis, nego: quia ut sic concipitur ut accidens extrinsecum, extrinsecum autem accidens non potest concipi in subiecto. Itaque accidens sub conceptu accidentis intrinseci debet concipi in subiecto, non verò sub conceptu extrinseca denominationis.

§. 36. Dices, illam extrinsecam denominationem esse accidens, ergo concipitur ut in subiecto. Nego consequentiam, quia concipitur ut accidens extrinsecum, de cuius conceptu non est inesse, nisi concipitur in quantum intrinsecum, ut visio concipitur in subiecto in quantum denominat videns, at verò ut denominat visum, non concipitur in subiecto, quia obiectum visus non est subiectum visionis. Quod verò dicitur, *Accidens esse est inesse*: intellige est inesse à parte rei, at sub conceptu praeciso accidentis extrinseci non potest intelligi inesse, quia iam non conciperetur ut extrinsecum, sed ut intrinsecum. At ut est extrinsecum, eius conceptus

Philosophia Petr. Huir. de Mendoc.

est denominare extrinsecè, denominatione non constituyente substantiam rei denominatae, sed illi constituta accedente.

§. 37. Haec responsio sufficit, supposita sententia distinguente ratione actionem à passione, & constituyente duas formalitates obiectiuas ratione, & adaequatè distinctas ex parte obiecti: cui non acquiesco, opinans in motu non esse duas formalitates distinctas, sed vniam tribuentem duas denominationes, ut cognitio, qua denominat cognitum, & cognoscens per eandem formalitatem. Probatur, quia generatio, verbi gratia, est productio formae dependenter à materia, & passio est receptio formae à generante; ergo non potest concipi actio sine passione, nec passio sine actione. Patet consequentia, quia productio cum dependentia à materia est formaliter passio, & receptio materiae ab agente est formaliter actio: ergo non potest praecindi actio à passione. Confirmatur; mouens per suam actionem aliquid mouet: ergo non potest concipi illa actio, quin concipiatur per illam aliquid moueri; sed hoc est concipi ut passionem; ergo. Dices, ergo ab actione ut actio denominatur passum, & à passione ut passio denominatur agens, concedo consequentiam, quia idem est conceptus vtriusque, qui conceptus necessariò refertur ad vtrumque principium simul.

§. 38. Dices, ergo patiens est agens, & è contra. Nego consequentiam: nam ab eadem formalitate sumuntur illa diuersae denominationes propter diuersa principia, qua denominantur ex diuerso modo, quo influunt in eandem entitatem: patiens enim denominatur subiectum, quod recipit illam denominationem: agens autem vocatur principium, à quo oritur non intrinsecè, sicut visio denominat oculos videntes, & patientem visum: & vnio hypostatica denominat Verbum vnium sine inhæione in Verbo, & humanitatem vnitam cum inhæione. Itaque actioeductiua etiam ut actio, respicit subiectum, & passio agens. Constituit autem diuersas Categorias, quia tribuit diuersas denominationes, de quo in Metaphysica disp. 16. sect. 4. vnde patet actionem hanc semper concipi in subiecto.

SECTIO V.

De termino à quo motus.

§. 39. Omnis motus habet terminum à quo, & ad quem. Ille est id, quo destructo fit terminus ad quem. Non est de conceptu actionis ut sic, habere terminum à quo: quia non est opus destruere aliquid, nec praecedere immediatè priuatione termini ad quem: tum quia Deus ab aeterno producit Verbum; quae productio non habet terminum à quo; tum quia ab aeterno potuit producere creaturam permanentē, quae non haberet terminum à quo, quia Deus non produceret illam ex alio, nec ex priuatione sui: tandem in conseruatione, quae non est ex termino à quo, nunc enim lux conseruatur in sole, quae conseruatio nunc non est ex alio contrario, quo caret; nec est ex carentia sui, quia in tempore immediatè praecedenti non fuit carentia lucis, ergo conseruatio lucis in ratione conseruationis non habet terminum à quo: at motus in ratione motus habet terminum à quo: quia est ratio, ob quam res nunc se habet aliter quam antea, & illi tollit id, quod antea habebat, & ei dat quod non habebat.

§. 40. Isti termini sunt inter se oppositi. Primò probatur inductione; quia ex calido fit frigidum: & calidum

calidum ex frigido : ex tenebroso lucidum : & tenebrosum ex lucido : quia productio caloris petit destructionem frigoris; & tenebrarum inductio est exiliū lucis, vnde effluxit adagium. *Generatio vnius est corruptio alterius*, id est, est causa corruptionis: nec enim dicitur fieri calidū ex dulci; aut lucidum ex nigro : quia productio caloris non petit destrui dulcorem, nec lux nigredinem abigit : vnde patet, terminos à quo & ad quem esse oppositos ex natura sua. Secundo probatur explicatione vocis *Ex*, quæ in præfenti notat destructionem termini : cur enim ex albo fit nigrum potius quàm ex dulci; nisi quia nigredo rixatur cum albedine, & non cum dulcore? Quamobrem tam difficilè inuenitur in Eucharistia cōuersio physica panis in Christi corpus, siue productio corporis ex pane? quia difficilè inuenitur physica oppositio inter vtrumque. Perinde ergo est vnum fieri ex alio; ac vnum fieri destruendo aliū terminum : & iste terminus destructus, quando est positius, dicitur conuersus in aliū, vt panis conuersus in Christi corpus; & nigrum cōuersum in album : & aqua in aërem: quia materia repudiata forma aquæ, se conuertit ad formam aëris.

§. 41. Vnde patet, motum non habere pro termino à quo id quod non destruit: exempli gratia, est hic subiectum cum calore vt duo, sit frigidum vt tria: calor vt duo nō est terminus eius infrigidationis, quia per eam non destruitur: item sit calidum vt octo, & Deus simul cum illo calore introducat frigiditatem, tunc nō habet infrigidatio pro termino à quo calorem; quia illum non expellit. Vt ergo habeat aliquid pro termino à quo, requiritur destructio naturaliter secuta ex productione termini ad quem. Estque hoc entitati motus extrinseca denominatio, præcessisse enim formā contrariam, eamque corrumpi connotat extrinsecam denominationem à forma; & eius corruptione. Vnde entitas actionis in ratione motus completur, & formaliter constituitur per connotationem ad eas extrinsecas denominationes. Vnde colligo non migrare ex vno loco in aliū corpus, quod reterto priori loco acquirit diuinitus aliū; migrat quidem in aliū, quem acquirit; sed non ex alio, quem non deserit. Improprè autem dicitur venire ex alio loco: quia de nouo venit in hunc, in quo non erat.

Motui est denominatio extrinseca auentia termini. Actio est motus per extrinsecam denominationem.

§. 42. Iste terminus à quo solet esse positius, & priuatiuus. Priuatiuus semper requiritur ad rationem motus, & ille sufficit. Nam aër tenebrosus verè mutatur, quando lumine perfunditur, se enim habet intrinsecè aliter quàm antea. Positiuus terminus non requiritur; est tamen quandoque. Quoties enim fit actio inter qualitates, aut alias res contrarias, terminus à quo est positius; exempli gratia, ex albo fit nigrum: album est terminus positius à quo, quia per nigrefactionem perit conceptus positius albi, quo genere motus bifariā mutatur subiectum: primo positiuè per nouam acquisitionem nigredinis. Secundo priuatiuè per nouam carentiam albedinis. Quapropter in omni motu à contrario in contrarium est vnus motus positius, & vna mutatio priuatiua.

SECTIO VI.

De termino ad quem motus.

§. 43. Terminus ad quem: est ille ad quem acquirendum mouemur: siue est finis ad quem dirigitur motus, & qui per illum produciuntur (vt mox dicam.) Iste ter-

minus alius est *totalis*; siue terminus qui acquiritur aut produciuntur: exempli gratia, in hominis generatione, terminus qui, est homo, ille enim fit per generationem. Antea enim non erat homo; nunc autem est homo, ergo factus est homo. Vnde non sunt audiendi, qui aiunt totum non fieri propriè: sed vnionè. Quis enim neget modo esse hominem, qui non erat, & factū esse hominem? Ad quod sufficit vnionem fieri: productio enim partis, maximè autè vnionis, conuenit toti composito: omne enim quod conuenit parti, conuenit toti ratione illius, quæ sententia modūque loquendi est familiarissimus Aristot. 1. met. c. 1. & lib. 7. c. 8. S. Thom. 1. p. q. 45. artic. 1. & omnibus Philosophis ac Theologis, quos referunt, & sequuntur P. Conimbr. 1. de generatione cap. 4. quæst. 15. artic. 2.

De termino quo, & formali censent P. Conimbricenses supra conclus. 3. esse formam ad quam motus dirigitur; cui doctrinæ subscribit P. Vazquez t. 1. in 3. p. disp. 19. cap. 2. asserens, oppositum (nempe terminum formalem esse illum, qui immediatè produciuntur per motum) à solis recentioribus dictum. Quod mihi mirum accidit, cum ipse Aureolum adducat. Durandus item in 3. distinct. 5. quæst. 2. num. 5. id docet expressè, censens terminum formalem non supponi ante actionem, sed per eā produci: Scotus item ait expressè ad vnionem hypostaticam dari per se motum, terminus autem est id ad quod per se datur motus. Quam sententiam docet P. Suarez tom. 1. in 3. p. disp. 8. sect. 3. §. In hoc nihil potest: quam ego docui in 3. p. disp. 17. sect. 5. §. 20. & quidem vitare vellem inolestas, atque pueriles de vocibus quæstiones.

Primò negari non potest, id quod immediatè produciuntur per actionem, esse terminum ad quem actionis. Nam terminus ad quem est ille, ad quem terminatur actio, sed terminatur ad id, quod produciuntur: ergo est terminus id, quod motu produciuntur. Probatur minor, quia productio est ad productū: productio enim, alicuius productio est: ergo est ad illud, sed terminus est id, ad quod est aliquid: ergo. Deinde terminus productionis est id, quod fit per illam: terminus enim à quo est qui destruitur: ergo terminus ad quem est qui produciuntur. Adde, id, quod produciuntur, denominatur ab actione, non vt causa actiua, nec passiuæ: ergo vt terminus. Item id, quod produciuntur, est finis producentis, saltem immediatus, ergo est terminus immediatus, nec de hoc poterit quis dubitare.

Item est certum, compositum denominari productum, aut genitū per solam generationem vnionis, vt patet in homine: ergo vnio est id, quo tamquam termino totus homo denominatur genitus. Dixi tamquam termino, nam tamquā ratione generandi denominatur generatione ipsa: antecedens patet, quia in homine nihil aliud generatur præter vnionem: nam corpus, & anima creantur. Consequentiam probo, quia quod conuenit toti, debet conuenire, vel ratione omnium partium, vel alicuius: sed cæteræ omnes partes sunt creatæ, siue diuini, siue collectim capiantur: ergo à sola vnione habet homo esse genitum, vt terminum totalem. Deinde denominatio vnionis partis datur toti vt quod, & parti vt quo: sic enim homo se mouet vt quod, & anima illum mouet vt quo: ergo à generatione vnionis homo est genitus vt quod, & vnio vt quo, quia est id, quo homo denominatur genitus: equidem videtur euidentem vnionem esse terminum quo immediatum generationis.

Vnde deduco, vnionem esse terminū formalem generationis compositi. Primò, quia proprium est formæ

formæ tribuere speciem, sed vnio tribuit speciem generationi totius: ergo est terminus formalis illius. Minor probatur, tum quia calefactio sumit speciem à calore & illuminatio à luce: ergo & vnio, quæ est generatio, ab vnione, tum, quia si variatur vnio, etiam si nō varientur extrema, erit distincta actio terminata ad vnionem. Secundo probatur, quia proprium est formæ tribuere alij denominationem sui, vt albedinis denominare album; sed vnio in ratione termini geniti, denominat compositum genitum vt quod, ergo est forma in ratione termini, seu est terminus formalis. Tertio, quia terminus formalis est, qui se ipso immediatè terminat actionem, & per illā agitur: sed vnio se ipsa terminat actionem, & per illā agitur: ergo est terminus formalis. Maior videtur certa, tūc enim res formaliter est talis, quando suo conceptu est talis; Minor patet: quia generatio vnionis non attingit formā immediatè, sed remotè media vnione. Anima enim non magis attingitur generatione vnionis, quàm si non esset talis generatio: vnio immediatè tangit animam, vnio verò remotè, vt patet in vnione, & vnitione hypostatica: immo non est propriè terminus formalis, nisi ille qui tribuit composito denominationem geniti. Vnde Angelus non est terminus formalis creationis propriè, quia forma dat sui denominationem composito, quia tamen omnis terminus immediatus dat speciem actioni, & se ipso est terminus, ideo minus propriè dicitur formalis.

§. 48. Sed primò obijciunt P. Conimbricenses, & Vazquez supra, terminū formalem esse eum, qui constituit essentialiter terminum totalem, vt essentia diuina est terminus formalis generationis Verbi, non verò substantia Verbi: ergo terminus formalis non est qui immediatè produciuntur. Distinguo antecedens, terminus formalis communicatus, & in genere quasi causa finalis est essentia: concedo antecedens. Terminus formalis in ratione producti est essentia; nego antecedens, quia terminus formalis in ratione producti est ille, à quo totum dicitur productum, vt à substantia Verbi, totum Verbum dicitur genitum, nō verò ab essentia. In primo autem sensu multi tenent conclusionem P. Conimbricensium, non in secundo. Hic autem iam nō superest, nisi quæstio de nomine, vtrem autem essentia diuina sit terminus formalis se sola, vel simul etiam cum relatione? non est huius instituti.

§. 49. Obijcit secundò Pater Vazquez, terminum formalem resurrectionis non esse vnionem, sed animam: ergo nec primæ generationis: verum non probat antecedens: ego id distinguo: anima est terminus formalis communicatus, quia est finis generationis, aut resurrectionis, vt per eam constituitur homo, concedo: est terminus formalis productus, nego.

§. 50. Rogas, vtrem terminus motus intrinsecè denominetur à motu? an verò extrinsecè solum? Primū respondeo, terminum non esse subiectū motus (vt sectione sequenti patebit.) Secundo respondeo, terminum esse productum per motum; actionem autem eductiuam nō esse extrinsecam, sed intrinsecam denominationem termino. Nam terminus dependet intrinsecè à subiecto, nam causalitas materialis est intrinseca tam causæ, quàm effectui, ex quibus intrinsecè communicatis resultat vnum: ergo habet terminus intrinsecè rationem dependendi à materia, quia si ratio dependendi esset illi extrinseca, esset ipse extrinsecè, & per extrinsecam denominationem dependens.

§. 51. Dices materiæ esse intrinsecè causalitatem materialem nō verò termino. Contra; materia intrinsecè causat materializationem: ergo per illā intrinsecè causat terminum. Patet cōsequentiā; quia motum causat intrinsecè, vt quo, ergo per illum causat intrinsecè vt quod terminū: ergo terminus intrinsecè est causatus, vt quod: ergo intrinsecè habet denominationem causati, quæ videtur clara, & vix capitur actio extrinseca dans esse rei, agens est extrinsecum, quia ab illo fluit terminus: actio verò non videtur ita esse posse: sed sic existentia est intrinseca termino; ita & ratio per quam accipit existentiam. Recognosce disput. 5. à §. 109.

SECTIO VII.

De subiecto motus.

§. 52. Subiectum hic capitur pro causa materiali, seu receptiua motus. Quæ debet & esse intrinsecè communicare effectui, & esse verè principium, & causa physice in illum influens. Vnde causa materialis debet esse distincta realiter à suo effectui; quia nihil potest in se influere physice, aut à se dependere. Item aduerte, causam materialem perfici suo effectui, ita vt quidquid perfectionis est in illo, item & imperfectionis, communicetur subiecto: quod bonum, aut malum denominatur pro bonitate, aut malitia formæ, cuius est subiectum, quia proprium est formæ communicare denominationem sui, & subiecti, illam recipere. Ratio à priori, quia causa materialis est passiuæ, id est, quæ patitur, & recipit perfectionem, aut imperfectionem, sui effectus. Actiua autem est quæ dat, & agit eam perfectionem. Quamobrem potentia actiua dicitur esse in actu primo agendi, quia actualiter eminenter, aut virtualiter habet in se perfectionem effectus. Causa verò materialis nō dicitur esse in actu primo, sed in potentia, id est, carens actu formaliter, & eminenter. Quam ob rem esse causam actiuā dicit perfectionem, esse verò passiuam imperfectionem, illa est in Deo, hæc illi repugnat: iis positis,

§. 53. Dico primò. Agens non est causa materialis actionis suæ. Hæc conclusio intelligitur de agente in quantum agens, nam aliquando eam recipit: non quia est agens; sed patiens. Probatur primò: quia ostensum est actionem & passionem esse eundem motū, sed passio à parte rei non est in agente: ergo nec actio. Secundo, agens, in quantum agens, est principium extrinsecū effectus, nec mutatur agendo: ergo actio non est in agente: antecedens patet in Sole, cui est extrinseca lux, quam in me producit; Consequentiam probo, si actio esset intrinseca agenti, etiā terminus illi esset intrinsecus. Nam actio esset illi intrinseca, vt actio & via ad terminum, sed eadem ratione illi esset intrinsecus terminus, ergo. Probatur minor, quia terminus attingitur physice vt quod à causa eo modo quo attingitur causalitas termini: terminos enim non attingimus physice nisi media causalitate, quæ est ratio illos attingendi: ergo si rationem attingendi terminum ego intrinsecè attingo, attingam intrinsecè terminum. Quod argumentum vide in disput. 16. met. sect. 3.

Confirmatur: principium actiuum formaliter non recipit vllam perfectionem agendi: ergo actio non est in illo vt in subiecto. Antecedens patet, tum in Deo, cui nihil perfectionis accrescit ex temporaria mundi productione: tum in Sole, qui non perficitur producendo calorem, non enim in se recipit calefactionem. Tum tertio à priori, quia

principium actuum est ad faciendam perfectionem. Id enim est agere: passivum autem ad eam recipiendam, propterea enim dicitur potentia passiva, & receptiva.

§. 55. Secundo argumentor: quia actioeductiva non est in Deo; ergo nec in reliquis agentibus. Dices, Deum non agere actione à se distincta, sed eius volitionem esse actionem. Contra, quia vel illa volitio habet pro termino productio actionem creatam; sic autem reciditur in physicas promotiones, & in ea incommoda, quæ disput. 10. sect. 3. intulimus contra actionem Dei, terminatam ad nostras actiones, quæ hic eandem vim habent: vel illa volitio Dei non terminatur in actionem nostram, sed in ipsum effectum, & concomitanter ad nostram actionem, sic autem reciditur in incommoda, quæ ibid. sect. 4. deduxi contra opinionem asserentem influxum Dei, & nostrum esse distinctos: vel simul Deus concurret suo actu, & nostra actione: sic verò reciditur in opinionem eadem sect. 3. impugnaram; & sequitur actionem non esse in agente; quia nostra actio non est in Deo. Quod si Deus potest per voluntatem tamquam per actionem agere, quid ni & homo?

§. 56. Quarto: quia si actio recipitur in agente, ergo agens per illam immutatur; ergo agens illam patitur. Patet consequentia, quia mutari est pati: nam recipiendo in se motum aliter se habet; quam antea, ergo actio est passio, quia agens ab illa denominatur patiens, ergo actio est in patiente, quia est in agente; quod per te patitur. Rursum passio est formaliter ab agente, quia materia prima cum movetur, ab aliquo movetur, sed non est ab agente vt terminus, ergo vt ratio agendi (vt patet ex dictis sect. 3.) ergo passio est actio; vnde actio non in agente, sed in patiente constituitur. Confirmatur: actio causa secundæ esteductio formæ à subiecto, ergo ipsa actio educitur vt quo. Patet consequentia, tum ex receptione, tum ex vnione, quæ cum simul vniat extrema, se ipsam illis vnit, & receptio se ipsa recipitur, ergo & actio est ipsa educitur; tum quia est de essentia modi, vt illi conueniat essentialiter, quod ratione illius conuenit aliis rebus, sed ratione actionis conuenit termino educi, ergo id conuenit actioni essentialiter, ergo ipsa est in mobili vt quo, quia forma est vt quod, in eo subiecto ex quo educitur.

§. 57. Dico secundò: neque actio neque passio inhaerent termino: patet tum ex dictis; tum quia actio, & passio non educunt terminum ex potentia ipsius termini, ergo illi non inhaerent. Secundo probatur efficacius: terminus non potest esse causa sui ipsius: sed esset causa sui, si in se reciperet actionem, aut passionem, ergo. Probat minor, quia id quod est causalitatis principium, est in eodem genere principii termini causati per talem causalitatem; at per te forma producta est immediatè principii passivum suæ causalitatis, ergo est immediatè principium sui ipsius. Probat maior, quia agens ea sola ratione terminum producit, quia attingit immediatè actionem, & generans immediatè producit compositum, quia solam compositionem attingit; ergo eadè ratione causa, quæ attingit immediatè motum, aut actionem: attingit etià immediatè illarum terminum. Ratio à priori, quia terminus non per se, sed per suam causalitatem pendet: quæ terminum facit dependentem in eo genere, in quo ipsa pendet: & cum ipsa sit essentialiter dependentia termini, illum denominat dependentem vt quod, ab illa causa à qua ipsa pendet vt quo: pendet autem vt quo, ab omni principio à quo pendet;

quia pendet vt ipsa est essentialiter: sed essentialiter est dependentia vt quo termini, ergo vt talis pendet, & terminum denominat dependentem.

Dices: actionem esse in termino adhæsiuè, & non inhaesiue, ad eum modum, quo dicimus vnionem hypostaticam esse intrinsecam verbo, sed non illi inhaerere. Sed hoc displicet: tum quia passio est idem cum actione, ergo recipiuntur in eodem subiecto actio & passio: tum quia cum actio siteductio termini è subiecto, & dependentia, ergo debet ipsa educi vt quo, & dependere à subiecto, à quo pendet eius terminus. Nam ratio dependendi habet essentialiter esse dependentiam, vt denominet terminum dependentem, ergo est in illo subiecto dependens vt quo, & vt dependentia, à qua terminus est dependens, vt quod: si enim ipsa in se non habet, vt quo, formalem effectum, quo pacto illum communicat termino? Præterea tam actio, quam passio efficiunt intrinsecè terminum, sed præcisè in ratione termini, præter quod indigent alio subiecto inhaesiue, vt patet in vnione Hypostatica, quæ licet Verbum attingat vt terminum, inhaeret tamen humanitati.

Dices, actionem, & passionem esse modum termini, ergo illi debent inhaerere: nego consequentiam, vt patet in vnione hypostatica, quæ est modus Verbi, itaque actio, & passio sunt modus extrinsecus agentis, & intrinsecus termini in ratione termini, & intrinsecus mobilis in ratione subiecti. Dices creationem inhaerere termino, sed hoc esse falsum patebit disput. 12.

Dico tertio. Motus est subiectiue in subiecto sui termini; exempli gratia. Illuminatio est in aère. Probat primo inductione, quia est in subiecto, non in termino, nec in agente, ergo in passio. Secundo probatur à priori: motus est causalitas qua subiectum causat terminum in genere causæ materialis (vt probauit) vel saltem vnio corporis & animi causatur per generationem: nam forma causatur materialiter per educationem sui ex potentia subiecti, quam educationem ostendi esse passionem; ergoeductio ipsa & passio educitur ex eodem subiecto vt quo: nam terminus educitur vt quod, & habet aliquam rationem, qua educatur: ergoeductio, quæ est motus, pendet à subiecto vt quo, quia educi, & pendere à priori à subiecto, idem est: ergo subiectum causat educationem vt quo, & per illam terminum vt quod. Nam sieductio est ratio denominans terminum dependentem vt quod à subiecto, ipsa pendet vt quo, vt ipsissima ratio dependendi. Confirmatur, agens, quod producit terminum vt quod, producit actionem vt quo: repugnat enim fieri terminum vt quod, nisi fiat vt quo actio qua producit terminum, nam aliqua ratione agendi producit terminus: idemque patet in vnione: ergo subiectum causans terminum vt quod, causat educationem illius vt quo.

Dices, vnionem termini esse causalitatem materiae. Contra, ostendi sect. 3. disp. 5. id esse falsum: nam vnio animi rationalis non causatur vt quo, quia non est ratio causandi aliud, & ipsa causatur vt quod in genere causæ materialis. Nam generatio terminatur ad vnionem, & generatio est dependens à materia, quæ vnionem denominat dependentem; nec opus est probata repetere. Confirmatur, aër movetur de tenebroso in lucidum; ergo per motum illi intrinsecè. Dices, moueri per lucem. Contra primo, movetur de tenebris ad lucem; ergo non per lucem, sed per motum ad lucem. Contra secundo, lux non est motus, sed terminus motus: ergo lux non denominat subiectum motum: Dices per lucem

§. 58.

§. 59.

§. 60.

§. 61.

lucem moueri: quia ipsa mouetur, & per illam aër. Contra: ergo lux mouetur vt quo, & aër denominatiue mouetur, vt quantitas in sententia communi recipit qualitates vt quo, & per illam eas recipit substantia. Ridiculum autem est dicere lucem moueri, quia id, quod mouetur, debet existere prius tempore quam motus, & habere eandem illius, & esse subiectum, in quo naturaliter repugnat componi terminus à quo, & ad quem. Videatur Pater Suarez, 2. metaph. disputatione 48. sectione. 4. & mea disputatione 16. metaph. sect. 3.

num, vt per illam constituatur in ratione existentis; sed calor, verbi gratia, sufficienter ponitur per calefactionem ignis, ergo per eandem specie ponitur à sole; quia calor ex se non requirit perfectiorem actionem. Confirmatur, tum ex ipso calore, qui idem specie potest esse à sole, & igne, tum ex Aristotele 5. Physico. cap. 1. rex. 4. & cap. 4. rex. 31. asserente omnes dealbariones esse eiusdem speciei.

Dices, actionem respicere essentialiter agens tamquam eius causalitatem, ergo variato agente in specie, variatur in specie actio; sicut variato agente numero variatur actio numero. Nego consequentiam, ad probationem respondeo, actionem, numero variari pro numerica varietate agentis, quia cum actio sit modus, non potest esse hæc nisi ab hoc agenti; (vt de vnione dixi disput. 5. sect. 1.) quam ob causam multæ calefactiones, quæ sunt à calore A. non possunt esse à calore B. cum tamen actiones illius calor, & huius solo numero distinguantur; similiter diuersæ actiones numero possunt esse ab agentibus specie diuersis.

Dices secundò, lucem, & calorem esse potentias calefactiuas specie diuersas, ergo habent actiones specie diuersas. Nego consequentiam, sicut non habent diuersos specie terminos, à quibus præcipue specificantur potentia. Illa autem diuersitas provenit ex diuersa entitate lucis, & calor: itaque, quia calor sufficienter ponitur per actionem, quæ habet hanc speciem perfectionis, ideo applicato alio agente non variatur in specie actio: quia tamen quælibet actio essentialiter pendet à suo agente, ideo variatur numero pro quacumque varietate agentis.

Motus distinguitur numero pro varietate vel agentis, vel patientis, vel termini: pro tempore autem non variatur, quia eadem entitas actionis potest esse diuersis temporibus. Nō disputo vtrum ad res omnium prædicamentorum detur per se motus? Existimo enim tot esse motus distinctos, quot termini producti; neque disputo, vtrum motus constituat vnum genus? Nam constituit actionem & passionem. Quod si Aristoteles illum posuit in postprædicamentis, ideo fecit, quia ibi egit de motu tam priuatiuo, quam positiuo.

De passione philosophandum est quantum ad distinctionem, sicut de actione.

Dico tertio: Actio non sumit speciem à termino à quo, vt expressè docuit Sanctus Thom. 1. p. quæst. 45. artic. 1. ad 2. Probat aperte. Tum quia eadem illuminatio perseverat, quæ facta fuerat in primo instanti; sed in primo habuit terminum à quo priuatiuum, in secundo autem non habet, ergo. Tum etiam, quia hæc numero illuminatio potuit esse quin aër prius habuisset tenebras, potuit enim simul cum aère produci. Tandem, terminus à quo destruitur per terminum ad quem, quod facere potest quilibet terminus ad quem, quia semper opponitur termino à quo: destrucere autem contrarium, est illi accidentale; nam ex eo quod contrarium præexistat destruitur terminus ad quem, si verò non præexistit, non destruitur; contrarium autem existisse, aut non existisse valde per accidens est calori; itaque si est actio à termino à quo, habet adiunctam destructionem illius, secus verò si non habet talem terminum: illam autem destructionem habere, aut non, est extrinsecum actioni.

§. 66.

§. 67.

§. 68.

§. 69.

SECTIO VIII.

Vnde sumatur essentia motus?

§. 62. Hic inquiritur, vtrum motus distinguatur specie pro sola distinctione essentiali termini? an etiam pro distinctione agentis, patientis, & modi tendendi? Ac primum statuo, motum sumere speciem intrinsecè à sua entitate, quæ est eius essentia, & extrinsecè connotando subiectum, agens, & terminum (vt patebit disput. 4. metaph.)

Dico primo, duas actiones specie distinctas esse posse ab eodem agente, & in eodem terminum, sed modo diuerso. Probat, quia eadem forma accidentalis potest generari à solo Deo, & potest creari, sed illa actiones differunt specie, ergo. Dices creationem habere duos terminos, alterum rem ipsam creatam, alterum eiusdem subsistentiam, generationem verò habere alios duos, & ipsam formam genitam & illius inhaerentiam. Contra primo, quia creatio tantum terminatur ad terminum creatum: ad subsistentiam verò non terminatur creatio, sed quædam generatio, quia subsistentia fit cum dependentia à subiecto (vt patebit disput. 11. metaph.) Item forma, quæ dependet à materia, non habet inhaerentiam, quæ terminet aliquam actionem, nam ipsa generatio forma est illius inhaerentia; ergo illa creatio, quæ præcisè terminatur ad subsistentiam formæ, & generatio quæ terminatur ad eandem; oriuntur ab eodem agente, & in eodem terminum. Contra secundò, quia accidentia Eucharistiæ creantur, & non habent subsistentiam, (vt ostendam disput. 13. metaphys.) ergo creatio non terminatur ad subsistentiam.

§. 64. Dices secundò, potentiam creatiuam Dei esse ratione distinctam à generatiua creaturarum, & actiones illas prodire à diuersis in specie principis. Sed primum id asseritur sine fundamento, quia omnipotentia vnica vnicum habet conceptum, per quem refertur ad omnia possibilia, quia quælibet ratio potentia in Deo est formaliter omnipotentia, diuersa tamen habet connotata: secundò eo admisso, illi duo conceptus non differunt specie, quia sunt eadem entitas omnino æqualis: ergo ab eodem realiter principio in eodem terminum oriuntur duæ actiones specie diuersæ propter solum modum terminum attingendi. Tandem quia si illi duo conceptus distinguuntur specie, ea ratione differunt, quia habent diuersum modum tendendi, ergo cum ille modus reperitur in ipsa generatione, & creatione, propter illum differunt specie generatio, & creatio.

§. 65. Dico secundò: pro sola varietate agentium non variatur essentia motus, neque actionis. Probat primo, quia actio requiritur propter termi-

SECTIO IX.

De Motu quadam expeditio.

§. 70. Dico primo. In motu à contrario in contrarium positivè reperiuntur duæ mutationes; altera positiva, altera privativa. Pater, quia in productione albi reperitur motus positivè tendens in albedinem, & corruptio nigredinis, quæ duæ mutationes possunt de potentia absoluta separari; nam potest subiectum esse sine albedine, in quod si tunc introducat nigredo, nulla fit corruptio contrarij: item potest introduci qualitas contraria in subiecto, Deo contrariam conservante.

§. 71. Inter terminos privativè oppositos, tantum reperitur vnus motus: nam introductio lucis est formaliter expulsio tenebrarum; & introductio tenebrarum est formaliter corruptio lucis; formaliter (inquam) formalitate reali: non tamen formalitate rationis; nam bene potest concipi lux in aère producta, quin concipiantur tenebræ destrui: quia lux potest concipi sine suo contradictorio, quamvis tenebræ non possunt sine luce. Dices, à S. Thoma asseri accessum ad terminum *ad quem*, non esse formaliter recessum à termino *à quo*: ergo semper reperiuntur duæ mutationes. Intellige Sanctum Thomam de accessu, & recessu inter terminos contrarios non verò contradictorios.

§. 72. Dico secundò: Omnis motus habet mutationem contradictoriè oppositam, vt generatio corruptionem eius termini, accretio diminutionem, remissionem intensio. Deinde plures motus habent contrarium positivum, vt alteratio, quæ est inter qualitates contrarias; latio sursum opponitur latiori deorsum si sumatur ascensus, & descensus per eandem lineam adæquatam: nam si sint per eandem inadæquatè, tunc non opponuntur; motui circulari opponitur motus per eundem circum ordinem inuerso. Hæc contrarietas sumitur ab impossibilitate terminorum & subiectorum, quæ simul penetrari non possunt in eodem loco, quapropter impediuntur mutua quantitate. Neque hic agitur de propria contrarietate sub eodem genere, sed de quavis impossibilitate in eodem subiecto, vel spatio.

§. 73. Dices: motum sursum, & deorsum per eandem viam non opponi, quia illi motus possunt simul ab eodem exerceri, vt animus mouetur sursum in vna manu, & in altera deorsum: rursus homo existens in supremo gradu scalæ mouetur sursum ab eleuante scalam, & ipse se mouet descendendo deorsum. Idem contingit his, qui feruntur naui. Verum animus per virtuales extensionem existens in duobus locis se mouet, ac si ipse esset duo: cum verò duæ corporis partes, quas animus mouet, concurrunt ad idem spatium, impediuntur, & anima tunc habet motus contrarios. Plures autem potest habere simul in diuersis partibus corporis non concurrentibus, propter virtuales extensionem. Casus autem secundus peculiarem continet difficultatem, disquirendam libris de cælo: interim respondeo, nunquam esse nisi vnum motum, quia non est nisi vnum vbi, illum autem motum provenire à vehementiori impulsu. Motus qualitatium contrariarum in gradu remisso non sunt propriè contrarij, donec veniantur ad gradus simul impossibiles, sicut neque ipsæ qualitates, quia tota oppositio moruum

oritur à terminis. Cum verò à termino *ad quem* vnus motus, possit esse alius vt à termino *à quo*, omni motui motus est contrarius, vt frigidatio tendit ad frigus, & calefactio oritur à frigore: illuminatio oritur à tenebris ad lucem: obrebratio verò à luce ad tenebras.

Quies sumi potest primo pro carentia motus in termino *à quo*, vt calidum quiescit à frigidatione, quia non mouetur per illam: secundò, pro carentia motus in termino *ad quem*, vt calidum postquam calefactum est, cessat à motu. Primo modo, quies opponitur motui privativè, sicut lux tenebris, quia frigidatio, & non frigidatio in subiecto apto opponuntur privativè, in inepto autem negativè. Secundo modo quies, & motus non opponuntur in rigore, sed potius illa quies est effectus, & finis motus: tunc enim mobile non mouetur, sed fruatur termino sui motus: tunc autem non remanet motus in ratione motus; quia non connotat immediatam carentiam termini in subiecto, at sæpe potest manere in ratione actionis conservatiuæ, vt lux, quæ successivè producta fuit per motum, per eandem actionem permanentem conservatur: itaque manet eadem entitas motus.

Quies ergo in termino *à quo* etiam opponitur quieti in termino *ad quem*, quia esse calidum opponitur frigido; quies autem in termino *ad quem* non omnino perfecta, non opponitur motui, quia acquisita vna parte termini, adhuc est in potentia ad aliam, quam acquirit: vnde quies siue acquisitio primi gradus caloris non opponitur motui ad acquirendos cæteros intensiores gradus caloris: nam si quis per horam quiescit in primo gradu, potest moueri ad alios deinceps; quies autem perfecta opponitur motui omnino, quia acquisito toto termino *ad quem* non est ad quid ultra moueatur subiectum, vt acquisito toto calore non est, cur moueamur ad alium calorem: sub hac distinctione concilia Aristotelem, iam asserentem quietem in termino *ad quem* non contrariari motui, scilicet motui in esse imperfecto: quando verò ait esse contraria, intellige in esse completo: cum autem ait Aristoteles vni vnum esse contrarium, intellige extremè contrarium sub eadem ratione: non verò sub diuersa, potest enim vna res habere plura contraria, & liberalitas habet prodigalitatem & parcitatem, & albedo nigredinem, & viriditatem.

SECTIO X.

De Motu instantaneo, & successivo.

Motus diuiditur in instantaneum, & successivum. Primus est, *actus entis in potentia prout in potentia totus simul*. Secundus est, *actus entis in potentia prout in potentia, cuius vna pars fit post aliam*. Motus instantaneus communiter vocatur *mutatio*, successivus autem sibi nomen *motus* usurpat. Dicitur *mutatio esse tota simul*, quia cum sit subita, & in vno instanti, non est vnde possit in acquisitione diuidi magis, quam vnum instans: motus autem, cum in acquisitione termini progrediatur ultra instans, necessariò habet vnam partem post aliam, sicut post vnum instans necessariò sequitur pars temporis. Motus successivus potest accipi primò per morulas interiectas, vt in instanti A, sit vna pars motus, & immediatè post cesser, & postea in instanti C, sit alia pars motus: hic

§. 74.

§. 75.

§. 76.

Sectio I. *Creatio non est relatio.*

297

hic motus non tam est successivus, quam plures discretæ mutationes, de quibus agemus lib. de Generatione. Secundo modo sumitur motus pro continuata termini acquisitione, vt cum ignis producit calorem, illum continuat per partes superficie, ita vt inter productionem earum partium caloris nulla intericiatur morula. Sic de essentia motus successivi est continuatio, quia vbi nulla intericiatur morula inter duas partes, illa quidem continuatur: immo verò non modo quando motus fit successivè, sed etiam quando eius terminus acquiritur in instanti, requiritur continuatio inter partes termini inter se, & inter partes motus inter se.

§. 77. Mutatio instantanea habet etiam continuationem, quando eius terminus est diuisibilis; vt generatio animalis eodem instanti fit continua in tota illa parte, quam disposuit. calor: etiam subita illuminatio continua est, sicut lux: quando verò terminus est indiuisibilis, mutatio neque est continua, neque diuisibilis.

§. 78. Mutatio instantanea fit, vel quia passum non resistit agenti sufficienter applicato: vel quando agens subito vincit totam resistantiam: vel quando forma est indiuisibilis, vt intellectio subito fit, & Deus infinita virtute potest vincere resistantiam calidi, & illud subito infrigidare, & sol subito illuminat aërem, cui applicatur.

§. 79. Motus successivus, nulla ratione potest fieri in instanti successivè, quia in successione vna pars est prior tempore alia, quæ prioritas instanti repugnat: at verò tota entitas motus successivi potest esse simul in vno instanti sine successione, quia terminus talis motus totus simul perseverat in vno instanti, ergo & actio, quæ ad illum terminatur. Pater consequentia: quia ibi reperiuntur idem agens, idem subiectum, & terminus idem; ergo etiam potest totus simul produci in instanti si desint impedimenta, quia non est maior difficultas in primò producenda tota entitate rei successivæ, quam in eadem conservanda. Confirmatur: supponamus calorem introduci in ligno successivè, prima pars caloris conservatur, post quam immediatè producit alia, illa duæ partes caloris inter se continuantur; similiter continuantur partes motus, per quas producantur, si in ligno nulla esset resistantia, omnes illæ partes simul fierent; ergo omnes illæ partes motus, quæ propter resistantiam productæ fuerunt successivè, potuissent produci simul. Ratio à priori est, quia successio nihil addit supra partes, sed tantum connotat vnam partem non existere, quando existit alia, sicut si duo homines simul producantur, nihil habent magis, aut minus: quam si vnus post alium produceretur.

§. 80. Dices entitatem motus localis non perseverare totam, ergo nullus motus successivus potest perseverare totus. Nego consequentiam: discrimen est, quia vbiatio, ad quam terminatur locus, is motus, non perseverat tota simul, sicut perseverant termini aliorum motuum; quod si Deus de potentia absoluta velit, vt homo quando se mouet, non deserat locum, quem semel acquisiuit, talis homo conservabit simul totam entitatem motus.

§. 81. Motus specie diuiditur pro diuersitate terminorum: in genere quatuor sunt species motus: Ad substantiam: Ad quantitatem: Ad qualitatem: Ad vbi. Nam ad cætera prædicamenta nullus est motus. Nam relatio non distinguitur à qualitate in qua fundatur, vnde *ad relationem non est per se*

motus. Actio & passio sunt actiones & motus. Quando est motus cæli: *Situs* non distinguitur ab vbi circumscriptiuo. *Habere* autem resultat ex motu locali vestis, & armorum.

Motus ad substantiam continet duos; generationem & corruptionem; augmentationem & diminutionem. Totidem continet motus ad quantitatem: accretionem, & decretionem; raritatem & densitatem. Verum est hunc vltimum contineri in alteratione, & latione. Motus ad qualitatem vocatur *Alteratio*: quamvis hæc vox adstringitur ad motum ad qualitatem corruptiuam. Hic diuidi potest in productionem & corruptionem qualitatibus: & in intensiorem & remissionem; vt de motu ad substantiam dixi. At verò alteratio dicitur intensio & remissio. De his motibus propriis in locis ageatur.

§. 82.

DISPUTATIO XII.

De creatione.

REATIO præteriti à nobis potest, tum quia est causalitas propria causæ primæ: tum quia per eam producantur & prima materia, & animus rationalis.

SECTIO I.

Creatio non est relatio.

Sanctus Thomas 1. p. q. 45. art. 1. Creationem §. 1. definit esse *productionem entis ex nihilo*. Ly. ex *Creatio desinit*, ne intelligas quod vulgo *nihil*, idest, *re-nita*. pugnantia rei, vt chymara, quia ex tali *nihil* repugnat quid fieri: item *ex nihilo* non sumitur pro non *vox ex nihilo*, repugnantia ad non essendum, quia (vt bene *Pa-* lo *explicita*, ter Vazquez ibi) talis non repugnantia semper manet: item neque omnino placet, quod ipse dicit *ex nihilo* significare ex non actualitate, siue non existentia rei, quia si creatura creata ab æterno fuisset, non fuisset *ex nihilo* producta in hoc sensu, quia nunquam præcessisset non existentia talis rei, item quia sic etiam crearetur forma materialis, quia *ex nihilo* fit, cum neque ipsa, neque aliqua eius pars præxisterit. Est igitur idem *ex nihilo* quod *ex nullo concurrente subiecto, vel forma intrinseca*, quia (vt dixi disput. 2. sect. 8.) tam officit creationi concursus formæ, quam materiæ, quia id quod fit forma concurrente, fit ex aliquo: nempe ex forma ipsa. Vt ergo generatio est *productio entis ex aliquo*, idest, non ex aliqua actualitate sui, sed ex subiecto: ita creatio est *ex nihilo*, idest, non ex non actualitate sui, sed nullo concurrente intrinseco principio; vt enim vocamus *generationem* *Generatio* actionem eam, quæ terminum producit dependenter à subiecto, ita vocamus *creationem* actionem eam, quæ terminum producit independenter à subiecto, & quouis alio principio intrinsecè influente. Vide Durandum in 2. dist. 1. q. 1. num. 7.

Creationem re ipsa esse probat Sanctus Thomas, quia tota rerum creaturarum vniuersalitas fuit *ex nihilo* facta. Verum, vt hæc ratio sit efficax, oportet adiungere, materiam primam verè, ac propriè creati, alioquin posset totus modus produci & non creati, quia in eius productione nulla interuenisset actio creativa. Fuerunt igitur creata, materia prima, animus rationalis, Angelicæ mentes;

§. 2.

Thomas *probat esse creationem.*

mentes : quod verò Aristoteles & præcedentia rude philosophantium sæcula dixerunt, ex nihilo nihil fit : aliqui exponunt de agentibus naturalibus : ego opinor illos non agnovisse omnipotentiam Dei.

§. 3. S. Thomas 1. parte. quæstione 45. art. 3. expresse distinguit creationem à termino creato : idem præstat secundo contra Gentes cap. 18. quem sequuntur Caietanus, & Ferrar. ibidem : aiunt tamen, creationem esse relationem creaturæ ad Deum ; quod S. Thomas non intelligit de relatione prædicamentali. Primum, quia prædicamentalem non distinguit S. Thomas à fundamento, & termino (vt ostendam disput. 15. mer. sect. 1. & 2.) Secundo, quia ait S. Thomas in actione sublato motu manere relationem effectus ad causam, sed actio non est relatio prædicamentalis, quia constituit prædicamentum actionis etiam sublata ratione motus, quia motus non ponitur in prædicamento. Tertio, quia eo cap. 18. ait S. Thomas esse ipsam dependentiam creaturæ à Deo, sed relatione prædicamentali nihil formaliter à Deo dependet, ergo. Probatur minor, quia relatio effectus ad causam est post actionem, & dependentiam, quia innitur actioni tamquam rationi fundandi. Loquitur ergo S. Thomas de relatione latius sumpta pro entitate, quæ est vnus rei ad aliam : quia quod fit, ab alio fit : sicut vnio est relatio transcendentalis, vel secundum dici, vt vocatur à S. Thoma.

§. 4. Creationem esse prædicamentalem relationem, probatur Ferraræ eo cap. 18. lib. 2. contra gentes, §. Secundum dubium : dicit aliud esse creaturam à Deo produci vniuersaliter, aliud dependere à Deo pro creationem : primum ait fieri per voluntatem Dei vt connotat creaturam, quod est prius, quam relatione creationis referri : hoc autem secundum ait esse posterius, quod fit creatione quæ est accidens. Verùm Ferraræ vocem, creatio, accipit in diuersa significatione, ac communiter accipitur, nec nunc disputatur de illa entitate, quæ resultare dicitur ex termino iam existente, & producto : sed de ipsa termini productione, vt cum quaeritur quid sit generatio : non agitur de relatione, quæ consequitur actionem, sed de actione ipsa.

§. 5. Probò igitur, rationem, qua Angelus denominatur productus ex nihilo à Deo, non pertinere ad prædicamentum relationis (quidquid fit de alio relationis modo inde resultante.) Nam ratio, qua Angelus denominatur productus, non supponit ex parte Angeli aliquod fundamentum existens, ergo non est relatio prædicamentalis, quæ supponit fundamentum & terminum iam existentia : probò antecedens : quia Angelus non supponitur ante productionem (vt probabò sectioe 3.) estque notum ex terminis, quia ante rationem producendi nihil intelligitur productum.

§. 6. Confirmatur : actio, qua agens aliquid producit, pertinet ad prædicamentum actionis, & non ad prædicamentum relationis, sed productio, qua Angelus à Deo fit ex nihilo, est actio, qua Deus producit Angelum : ergo pertinet ad prædicamentum actionis, & non relationis ; sed eiusmodi productio est creatio, quæ definitur, productio entis ex nihilo ; ergo creatio est de prædicamento actionis, & non relationis. Quando Sanctus Thomas dixit, sublato motu non manere nisi relationem actionis, non intelligitur de entitate motus, quia ea sublata auferuntur actio, & passio, quæ sunt idem cum illo : sed manere rela-

tionem, idest, aliam actionem cum respectu transcendentali ad solum agens, nam motus etiam refert effectum ad subiectum.

SECTIO II.

Creationem non distingui ab agente & termino per illam productio, qui, & quibus affirmant.

Franciscus Ferrariensis secundo contra Gentes capite 18. §. Ad tertium dubium, ait creationem esse distinctam à termino creato, & Deo : at verò actionem, qua Deus Angelum producit, non esse mediam entitatem inter Deum & creaturam : sed creationem actiuam esse voluntatem Dei cum habitudine actualiter producendi vniuersaliter creaturam ; passiuam autem esse, creaturam ipsam, vt dicit ad Deum habitudinem accipientis esse. Ferraræ est singularis in usurpatione creationis : sumitur enim communiter pro actione ipsa formali producendi terminum. Definitur enim, Productio entis ex nihilo : hanc autem esse propriam huius vocis significationem docet Pater Gregorius de Valentia 1. p. disput. 3. quæst. 2. p. 1. prope initium : quod optime ex scriptura, & patribus probat : quamuis dicat, creationem passiuè esse relationem dependentiæ, sed ibi non sumitur creatio proprie. Quam esse actionem ait Durandus in 2. dist. 1. quæst. 1. numero 5. Item S. Thomas secundo contra Gentes cap. 17. hæc ait. Manifestum est quod Dei actio, quæ est absque materia præeistente, & creatio vocatur : & 1. p. quæst. 45. in proemio. Deinde (inquit) quaeritur de modo emanationis rerum à primo principio, qui dicitur creatio. tandem artic. 1. quaerit, vtrum creata sit ex nihilo facere. Respondet autem affirmatiuè, in quo sensu negatur ab Scoto distinctio creationis à termino, & agente. Ferraræ verò consentit Scoto, ne tamen videatur à S. Thoma dissentire, immutat communem vsum huius vocis, creatio.

Ferraræ igitur à S. Thoma ad Scotum deficiens ait creationem non distingui à Deo & termino creato ; nec esse medium inter agens, & terminum. Quod docuerat Scotus in 2. dist. 1. quæst. 5. §. Ad quæstionem istam : qui tamen loquitur vniuersim de omni dependentia creaturæ : vbi tantum videret locutus de relatione consecuta creationem. Scotus enim hic non deseruit familiaritatem obscuritatem : nec satis distinguit inter actionem, & relationem. Nam loquitur de lapide, cuius generatio in sententia Scoti distinguitur ab ipso, quia est relatio extrinsecus adueniens, & sæpe mutatur lapide immoto. Sententiam hanc Ferraræ propugnabunt Nominales adducti disput. 11. sect. 21. pro identitate motus cum termino, & agente, Durandus in 2. dist. 1. quæst. 1. numero 12. Quod expresse tuetur Pater Valentia supra, §. si autem creatio accipitur, asserens creationem esse voluntatem Dei cum habitudine, & respectu rationis ad creaturam, qua sententia nunc satis est communis. Pater Vazquez tom. 2. in 1. part. disput. 173. numero 4. ait, creationem esse quidem in re creata, à qua Deus denominatur creans. Cap. autem 3. ait eam à termino sola ratione distingui, cum tamen num. 3. dixisset, eam esse influxum relatiuum. Num. autem 5. asseruit omnem actionem esse medium inter agens & terminum, & quidem hæc ab ipso debent intelligi de relatione, & medio rationis : est tamen haud

§. 7. Ferrar. & alij consentiunt creationem non distingui ab agente & termino.

Creatio non usurpatur proprie nisi pro actione.

P. Valen.

Durandus. S. Thom.

Scotus. Ferraræ cum Scoto sentit.

§. 8.

Nominales cum Ferraræ.

Durandus. P. Valen.

Sectio XIV. De Potentia obedientiali.

haud propria locutio. Quod si terminus à parte rei est absolutus, & creatio est à parte rei terminus, ergo creatio est absolute absoluta ; quid ergo reprehendit aduersarius?

exungulantur aduersariorum argumenta : quibus probant non posse accidens esse natura sua independentem à subiecto inhaesionis. Deinde cum omnis creatio cum quantitatis creatione conueniat in ratione creationis, non aucupamur argumentum leue ex vna ad alias. Video posse ratione vtramque disparari, vt ostendam infra ; at verò id erit priuatim de creatione rerum natura sua independentium à subiecto : non verò de creatione vt sic. ipsi autem neque aliquo argumento ostendunt non posse Angelum ab hac numero creatione separari : mouentur enim quia de facto non separatur, quod nullius est momenti. Nec enim materia cæli quit à forma natura sua separari, nec tamen quis inde prudenter deducit, non posse diuinitus eam separationem contingere.

Aduersarij argumentum leue.

§. 13. Idem Angelus potest diuersis creationibus à Deo pendere.

SVBSECTIO I.

Primum argumentum.

§. 9. Primum argumentum Scoti, quæ non possunt separari sunt idem à parte rei, sed dependentia à Deo & creatura non potest separari ; ergo sunt idem. Maior probatur ; quia separatio est signum distinctionis, ergo inseparabilitas est signum realis identitatis. Caietanus, & Ferraræ negant maiorem : quia prima passio, & essentia separari non possunt. Sed non bene : cur enim essentia esse non poterit sine prima passione ? Per locum enim intrinsecum, quæ contradictio sequitur, si Sol conseruaretur sine omni luce : aut ignis sine calore : aut Angelus sine intellectu : quod enim dicit de toto, & partibus est falsum ; quia sunt idem totum & partes vnitæ ; si verò totum distinguitur, poterunt etiam partes vnitæ diuinitus existere sine totalitate, eam impediens Deo.

§. 10. Video modos esse inseparabiles à suis rebus, vt ostendam disput. 2. metaphysicæ sect. 5. res autem absoluta separari poterit à qualibet alia creatura in particulari, nam illa essentialis dependentia vnus rei ab alia in particulari est propria modorum : quæ enim repugnantia sequitur, si Angelus sit sine hac numero actione, sine hoc vbi, &c. Opinor igitur maiorem Scoti esse veram.

Distinguo autem minorem, creatura non potest esse realiter sine dependentia aliqua à Deo, concedo minorem ; non potest esse sine hac numero, nego minorem : itaque potest creatura dependere à Deo sine dependentia B. in particulari, & sine dependentia C. & sic de singulis in particulari : at non potest dependere sine aliqua : non enim potest omnibus collectiue careere, potest tamen omnibus diuinitus : vt non potest homo existere nisi in aliquo loco, potest tamen non existere Pampelonæ, & sic de singulis locis in particulari ; hæc autem separabilitas omnium dependentiarum ab hoc termino, est euidentis signum distinctionis inter illos & terminum.

§. 11. Huic argumento obiciunt recentiores non esse vel leuissimum vestigium : non enim est fundamentum, quo coniciamus posse Angelum diuersis creationibus à Deo pendere. Verum nec sententiam, nec se tuerunt ; non sententiam, quantitas enim in Eucharistia creatur, cuius creatio est ab ipsa separabilis : toto enim tempore consecrationi præeunte existit quantitas quin creatio : deficient deinceps creatione quantitas perseuerat : ergo vniuersim res creata non est inseparabilis à creatione, quia aliquis terminus ab ipsa est realiter separatus : ergo malè concludunt creationem non esse modum distinctum ab agente & termino ex eius ab vtroque inseparabilitate : cum potius existentia agentis & termini sine existentia creationis sit argumento nobis ad probandam realem distinctionem creationis ab agente & termino.

§. 12. Obiectio secunda. A creatione quantitatis ad aliam ducitur argumentum, & infringuntur aduersarij.

Se autem non tuerunt, asserunt enim creationem esse idem cum voluntate diuina : sed idem Angelus potest à Deo pendere voluntatibus distinctis : ergo ex creationibus distinctis. Probo minorem : quia Angelum iam creatum ex solo amore Dei potuit Deus annihilare : annihilatum autem potest recreare Deus non ex solo amore sui, sed etiam ex alio affectu virtutis moralis : ergo potest Angelus à Deo pendere per diuersas voluntates Dei. Angelus ergo separabilis est ab hac numero & quasi specie creatione : quia Angelus potest existere quin existat illa prima creatio, in quantum denominatur hoc genere actus liberi & creationis. Eadem ergo ratione dico posse Angelum produci & reproduci per duos modos creationis distinctos realiter inter se, & ab agente & termino.

SVBSECTIO II.

Argumenta cetera.

§. 14. Secundo arguit Scotus, quod vniuersim conuenit omni creaturæ in ordine ad Deum, non distinguitur à creaturis, sed dependentia à Deo illis conuenit vniuersim, ergo. Maior est falsa, quia actu existere conuenit liberè omni creaturæ vniuersim in ordine ad Deum, & tamen non est de conceptu creaturæ existere liberè, quia connotat actum liberum Dei, qui illis accidit. Idem dixerim de cognitione : omnibus enim conuenit vniuersim esse obiectum scientiæ Dei, quod tamen illis accidit. Item omnibus conuenit vniuersim esse in loco, & illis est accidentarium. Ratio à priori ; quia sicut essentia, quæ pendet à Deo vniuersim, conueniunt in ratione creaturæ : ita vniuersim conueniunt in perenda relatione, & dependentia à Deo, sicut vniuersim conueniunt in petendo vbi, accidentiaque alia à quibus realiter distinguuntur. Tertio argumentatur, quia substantia non potest esse prior creatione. Quod verum esse probabo sect. 4. non tamen propterea est idem cum creatione.

§. 14. Secundum argumentum Scoti.

Infringitur. Quod conuenit vniuersim rebus omnibus, non propterea est de illarum essentia.

Tertij argumentum.

§. 15. Quartum argumentum sumitur ex Patre Vazquez supra, comparante creationem cum suo termino relationibus diuinis cum suis : sunt enim à parte rei idem cum termino. Verum hinc sequitur, etiam illuminationem esse idem realiter cum luce eadem proportione, quod merito ipse negat numero 5. Respondetur igitur, in diuinis omnia esse idem realiter, vbi non est oppositio relatiua, & cum inter originem passiuam filij, & personam & naturam filij nulla sit relatiua oppositio, non distinguuntur : in creatis verò non reperitur hæc simplicitas, estque debile argumentum à simpli

§. 15. Quartum ex P. Vazquez Resoluitur.

Trinitate ad nos malum est argumentum. Quintum.

§. 16. Sextum.

Actio non tollit immediatam dependentiam.

§. 17. Quid sit pendere essentialiter & per essentialiam.

§. 18. Septimum argumentum. Soluitur.

à simplicitate Trinitatis ad nos: nam à parte rei Pater constituitur in esse personæ per generationem, non tamen nos. Quinto argumentatur, quia non est unde colligatur distinctio realis. Verum id ostendam inferius.

Sexto argumentantur alij, quia quæ dependent à Deo essentialiter, & immediatè, non pendent per actionem à se distinctam; vt patet in eadem actione: sed creaturæ pendent à Deo essentialiter, & immediatè, ergo dependent se ipsis. Primum aduerte, immediatè posse effectum à causa pendere per actionem distinctam ab agente & termino: primum, quia materia & forma vniuntur immediatè, & per vniionem distinctam: & lux immediatè illuminat aërem, & per actionem distinctam, alioquin omnis actio deberet esse idem cum termino, & causa immediata; ratio à priori, quia illa immediatè vniuntur, & producuntur ab aliquo, quæ immediatè afficiuntur vniione, & actione: sicut videntur immediatè, & dealbantur immediatè, quæ immediatè attinguntur visione, & albedine; nam actio est ratio formalis producendi, & illud immediatè producit à quo immediatè oritur actio: illud autem producit immediatè, quod immediatè fit actione, quia effectus formales concreti immediati non excludunt, sed includunt formas, à quibus accipiuntur: mediatè autem fit vnum ab alio, quando inter vtrumque mediat alia causa, causa enim remota non attingit per se causalitatem, sed per aliam causam intermediam. Vnde patet, omnia à Deo immediatè produci vt quod mediis actionibus, quas Deus immediatè attingit vt quo.

Dependere autem per essentialiam, & essentialiter, debent distingui: omnia dependent à Deo per essentialiam vt quod, quia per suas essentialias sunt terminus qui à Deo petit dependere, & dependet, quandiu existit: item dependere essentialiter potest significare ipsam dependentiam actualem esse de essentialia creaturarum, quod est falsum: item potest significare, repugnare illi essentiali existere, quin actu immediatè pendeat à Deo, quod est verum. Vnde lux per essentialiam pendet à Deo vt quod, non verò essentialiter: hæc autem illuminatio, & per essentialiam, & essentialiter pendet ab hoc sole, non quod de eius essentialia sit semper pendere actu, id enim est falsum: sed quia per suam essentialiam est ratio dependendi, & non per aliquid distinctum. Ita creatura pendet essentialiter à Deo, quia illi repugnat sine immediato influxu Dei existere: Nam siue influxus sit distinctus ab essentialia, siue non, semper exigitur necessariò. Vnde negatur maior argumenti ex §. 16. actio autem pendet se ipsa, non quia essentialiter pendet; sed quia pendet vt modus, seu ratio formalis agendi; vnde non eget alio modo: termini verò pendunt vt res; & non vt ratio agendi: nam perseverante eodem termino non perseverat eadem dependentia, nonnulli autem dicunt, res creari sine actione distincta, quia à Deo pendunt essentialiter, & pendere essentialiter: quia creantur, quo circulo circumaguntur.

Septimo argumentantur: quia applicata potentia creatiua ad creandum, sufficienter intelligitur creans sine actione intermedia. Verum id dicunt, non probant; esseque falsum patet in applicatione potentieeductiue Dei, quæ non potest educere terminum nisi media educatione à termino, & agente distincta. Immo applicatio potentie creatiue est ad terminum vt quod, ad creationem verò vt quo.

Octauo mouentur, quia creatio esset accidens, ac deberet esse in subiecto, nullum est autem. Verum ostendam scilicet. 4. creationem esse accidens, & non habere subiectum. Alia argumenta decursu solentur.

SECTIO III.

Quid sit creatio.

Sententia S. Thomæ 2. contra Gentes cap. 18. & 1. p. quæst. 45. art. 3. est, & creationem esse actionem ipsam, qua creatura pendet à Deo & producitur ex nihilo, & esse accidens receptum in termino tamquam in subiecto; quam sequitur Caietanus, & multi Thomista: præter quos eam sequuntur alij, quos refert Pater Suarez 1. metaphysicæ disput. 20. sect. 5. num. 10. quos ipse sequitur numero 12. quam ita P. Molina defendit 1. p. quæst. 45. art. 3. vt oppositam censet improbabilem; nec ipse eam distinguit realiter absolute, sed tantum ex natura rei, quod communiter dicitur distinctio modalis, quod obserua, ne hallucineris in callenda doctrina P. Molinæ, quæ nunc communior est, quam explico sequentibus dictis.

SUBSECTIO I.

Creatio non est voluntas Dei.

Deo primo: Creatio non est formaliter volitio Dei: hæc est contra Patrem Valentiam, & alios, sed est P. Vazquez, Durandi, & aliorum: eam expresse docet Sanctus Thomas supra, asserens creationem esse actionem Dei, qua producitur creaturas; eamque esse in ipsis tamquam in subiecto. Dices, ab eodem S. Thoma affirmari, actionem creationis Dei esse eius voluntatem. Respondeo à S. Thoma non sumi tunc actionem pro ipsa productione termini, sed pro actione immanenti Dei qua vult creationem: in Deo autem nulla est alia actio. Est enim voluntas ratio, qua Deus mouetur ad actiones transientes, siue sint creatio, siue educitio, quapropter disput. 10. monui distingui debere modum istum loquendi, ne per affinitatem deludaris; in 1. contr. Gent. se explanat cap. 79. sine. Velle (inquit) est actio in volente manens: unde non contingit intelligi aliquid existens extra actum: sed facere, creare, & gubernare significam actionem terminatam ad exteriorum effectum, sine cuius existentia eiusmodi actio non potest intelligi. En qua ratione distinguit creationem à voluntate; vt distinguit actionem vniuersam, & gubernationem: quia volitio est immanens, & potest esse quin obiectum existat, vt patet in æternitate; gubernatio autem & creatio sunt extra & necessariò cum ipso effectu.

Primum argumentum: creatio est realiter separabilis à voluntate creandi: ergo & distincta realiter. Probo antecedens: voluntas creandi Angelum in tempore est in Deo ab æterno: & creatio Angelum in tempore non est in Deo ab æterno: ergo creatio Angelum in tempore est separabilis realiter à voluntate diuina creandi Angelum in tempore. Maior probanda §. 25. minor probatur. Quia Deus est ab æterno volens creare Angelum in tempore; (vt pono) & non est ab æterno creans Angelum in tempore; ergo creatio non est ab æterno. Consequentia patet: quia si creatio esset ab æterno, Deus quoque esset ab æterno creans; sicut est ab

§. 19. Octauum.

§. 20. Creationem esse accidens in termino receptum.

§. 21. Prima conclusio. Creatio non est voluntas Dei. P. Vazquez. Durand. S. Thom.

Clara verba Sancti Thomæ.

§. 22. Creatio est realiter separabilis à voluntate diuina creandi.

§. 23. Prima obiectio conclusa.

Effectus formalis est idem, nisi forma aut subiectum sint diuersa.

§. 24. Secunda obiectio impugnata.

§. 25. Tertia obiectio.

Deus est ab æterno volens & cognoscens.

ab æterno volens creare; quia ab æterno habet voluntatem creandi: quia creatio dum existit in subiecto, denominat creaturam; vt quæuis forma formalem præstat effectum. Antecedens probatur: quia Angelus extitit ab æterno creatus, vt est volitus creari: quia creatio producit terminum, illique præbet existentiam exercitiam extra causas.

Dices primò, non esse idem velle creare pro tali tempore, & creare; at voluntatem creandi esse creationem. Contra, creatio, & voluntas creandi in abstracto significatæ sunt idem, ergo volens creare, & creans sunt idem: quia quando subiectum, aut suppositum est idem, & forma illud denominans est eadem in abstracto, denominatio concreti erit eadem, vt si disgregatio visus, & albedo est idem; & homo disgregans est etiam homo albus, idem erit hominem esse album, & disgregantem, quia ista denominationes non variantur nisi pro varietate subiecti aut formæ; si ergo creatio, & volitio creandi sunt idem, idem erit formalissimè, creare, & velle creare, siue creans, & volens creare. Vnde vt Deus est ab æterno volens in tempore creare, & Angelus est volitus creari; ita erit ille creans realiter ab æterno; & hic creatus, aut volitio & creatio separari possunt.

Dices secundò, creationem esse ab æterno pro tali tempore. Contra; ergo sicut Deus vult ab æterno creare pro tali tempore, ita ab æterno creat, ergo Angelus est ab æterno creatus pro tali tempore; repugnat enim Deum ab æterno creare, & aliquid non creari ab æterno, ergo Angelus, & tale tempus existunt ab æterno. Aduerte, Deum ab æterno velle creare pro tali tempore, duo dicere; alterum voluntatem creandi existere formaliter in Deo tota æternitate, alioquin non esset ab æterno formaliter volens; alterum, obiectum talis voluntatis non esse existens ab æterno, sed extitutum tali tempore, ita vt non extiterit præcedente æternitate, alioquin tale obiectum non cõpisset de nouo in tempore, sicut voluntas Dei de creando hoc die non incipit modo de nouo, sed ab æterno est habens pro obiecto hunc diem, vt ego habeo modo voluntatem faciendi cras missam, nunc habeo voluntatem missa non faciendæ modò, & sic modò non fit missa, sed fiet cras durante hac voluntate, si ergo Angelus est ab æterno creatus pro tali tempore, est quidem coexistens Deo in tota æternitate: sicut existit voluntas creandi; alioquin non creatur ab æterno pro illo tempore, sed creatur in solo illo tempore, in quo Deus illum creat multo postquam voluit illum creare, esset autem absurda doctrina, Angelum extitisse ab æterno creatum pro tali tempore: quia nunquam extitit nisi cum tali tempore; quia nec extitit tale tempus ab æterno: & tamen est ab æterno volitus creari pro tali tempore: quia ab æterno extitit illa voluntas: ergo velle creari, & creari non sunt idem: quia velle est ab æterno, & creari non nisi in tempore.

Dices tertio, non existere in Deo ab æterno voluntatem creandi Angelum. Contra: ergo Deus tota æternitate fuit quin velle creare Angelos, ergo eius voluntas de nouo incipit esse, quod pono vt absurdum. In Fide. Dicitur enim Deus ab æterno nos dilexisse: & tempora dicuntur à patre præfinita. Nec potest dubitari, Deum ab æterno habere voluntatem faciendi ea, quæ in tempore facit. Si enim cordati homines habent voluntatem faciendi, quæ præuidetur expedire, eam non habebit Deus? nec enim dubitare licet, Deum ab æterno esse volentem, & cognoscentem creaturam. Philosophia Petr. Huert. de Mendozæ.

ras. Sicut ergo ab æterno esse voluntatem creandi Angelum, & creationem non esse ab æterno, ergo voluntas creandi Angelum non est creatio Angeli.

Dices quartò, creationem Angeli dicere respectum ad Angelum: sicut voluntatem. Contra: voluntas creandi Angelum dicit etiam respectum rationis, quia habet pro obiecto Angeli existentiam pro tali tempore. Deinde; ergo distinguitur voluntas creandi à creatione: quia illa dicit solum respectum rationis ad Angelum: creatio verò realem, quod sine distinctione reali esse non potest.

Dices quintò, non esse ab æterno tempus, pro quo creandus est Angelus. Contra, etiam si non sit hoc tempus ab æterno, adhuc ab æterno est tota volitio creandi Angelum pro hoc tempore: sed per te illa est creatio Angeli pro hoc tempore: ergo ab æterno est creatio Angeli pro hoc tempore. Confirmatur: aut tempus pertinet ad intrinsecum conceptum creationis, sic autem habeo intentum; quia tempus non est voluntas Dei, vel non pertinet, sic autem tota formalis ratio creationis existebat, antequam tempus existeret, ergo creatio fuit ab æterno: vel distinguitur à voluntate.

Dices sextò, ab æterno esse creationem Angeli, quæ tamen non creat Angelum ab æterno, sicut ab æterno est voluntas illum creandi, & tamen non creat vsque ad tempus, pro quo vult illum creare. Contra: creatio est ab æterno in Deo, ergo Deus ab æterno creat, quia creatio actu existens communicat suum formalem effectum: ergo Angelus ab æterno creatur: sicut Deus ab æterno cognoscit Angelum, & Angelus cognoscitur ab æterno; Deus ab æterno vult creare Angelum; & Angelus (fas sit ita loqui) est volitus creari: ergo ab æterno illum Deus creat, & ille creatur: probo consequentiam, quia in Deo idem sunt formaliter velle creare, & creare, quia idem sunt creatio, & voluntas creandi, ergo ex parte Angeli idem erit esse volitum creari, & creari: quia eadem ratione, qua Deus creat Angelum, Angelus creatur à Deo, sicut eadem ratione, qua Deus cognoscit Angelum, Angelus cognoscitur à Deo, & sicut implicat Deum non esse ab æterno volentem, & Angelum volitum; si semel ponatur ab æterno voluntas: ita implicat Deum non esse creantem, & Angelum creatum ab æterno, si semel creatio ponitur ab æterno: quia ratio formalis tribuens denominationem subiecto, non potest in illo physice existere, quin illam tribuat. Sin assigna mihi, quo differat denominatio volendi à denominatione creandi: si creatio, & volitio sunt idem? nam ad tribuendam denominationem creandi expectat aliam rationem formalem, vel non: si expectat, ergo sola volitio non est creatio, sed erit etiam terminus, vel quid aliud quod contendo: si autem non expectat, ergo ab æterno est tota denominatio creandi in subiecto apto, cur ergo non denominat ab æterno, & denominat in tempore? & ne te arces exemplo relationis creatæ, aduerte hoc argumento à me probati disp. 15. metaphysicæ sect. 3. relationem esse duo extrema relata, vel modum ab vtroque distinctum: si ergo absurdum est creationem esse ab æterno, ergo creatio aliquod temporarium est, vel addit distinctum ab æterna voluntate Dei.

Quod assertur de voluntate creandi ab æterno existente, quin ab æterno existat effectus, non est è re, vt patet; primò in creatis, ego habeo modò voluntatem inambulandi cras, & non ambulo modò: repugnat autem me habere inambulationem, quin

§. 26. Quarta obiectio. Creatio & volitio dicunt eundem respectum.

§. 27. Quinta obiectio.

§. 28. Sexta obiectio.

Impugnatio.

Angelus esset ab æterno creatus, vt est volitus ab æterno.

§. 29. Cur non existant ab æterno, res existit voluntas efficiens de illis.

Quid exigatur ad effectum formalem.

§. 30. Discrimen potentia intentionalis a physica.

§. 31. Prima obiectio de connotata.

§. 32. Impugnatur.

§. 33. Actioeductiva solius Dei non distinguitur a Deo.

Responsio impugnatur.

quin inambulem modo: tum ratione a priori, quia forma non possunt existere in subiecto apto, quin illi communicent suum formalem effectum, quia hic nihil est aliud, quam ipsa forma, & subiectum vnita: prater quae nihil aliud requiritur ad communicationem formalis effectus. Ita non potest albedo esse vnita subiecto apto, quin illud reddat album. Cum igitur creatio sit ratio formalis, qua constituitur *creans*, non potest esse in subiecto apto, quin illud denominet *creans*, quia ad id nihil aliud requiritur. At principia actiua rerum non sunt formalis ratio denominandi cas productas, sed sunt actus primus illarum: actus vero primus agendi bene potest esse, quin agat, vt potentia voluntatis potest esse quin amet. Voluntas Dei comparata ipsi Deo, est velut actus secundus illius, quia est actus vitalis formaliter denominans Deum *volentem*, nec potest in eo esse, quin sic denominet; comparata vero creaturae est principium & actus primus illius, & sic potest existere, quin tunc existat effectus.

Rogas, cur actio non oriatur ab aeterno? Respondet, quia eius existens liberè est producibilis a Deo, & non potest oriri sine voluntatis actu, qui non vult eam oriri nisi tali tempore. Et quidem potentia intentionales, quia non operantur physice obiecta per suos actus, possunt praeuenerè tempus, & cognoscere, & velle obiecta multo antequam sint, potentia vero physica non habent actus, nisi quo tempore effectus existunt, quia illarum actio est ratio formalis faciendi physice existentiam.

SVBSECTIO II.

Duo impugnata responsa.

§. 31. Hic tam efficaci argumento vires adimere conati recentes nonnulli: quorum memini disp. 5. §. 18. & disp. 11. §. 11. dicunt volitionem diuinam esse realiter creationem; easque esse inseparabiles in ratione entis, non vero in ratione denominationis. Huic ergo propositioni ex §. 23. creatio non est ab aeterno, respondet; non est ab aeterno in ratione entis, nego: in ratione denominationis, qua constituitur *creans*, concedo: & nego eam realiter distingui a volitione: quia in ratione denominandi *creans* pendet ab extrinseco connotato temporis actu existentis; tunc enim incipit denominare *creans*: at vero in ratione volentis non pendet a tempore existente. Quae confirmari possunt ex §. 29. & 30.

Verum haec doctrina parum iuuatur ea, quam docui eo §. 29. & 30. quia ibi distinxit realiter actionem physicam ab intentionali: physica non oritur nisi quo tempore vult agens liberum; voluntas autem praecurrit & tempus. At in hac sententia actio physica non distinguitur ab intentionali: quapropter vt tribuit ab aeterno denominationem intentionalem volentis, cur non tribuit physicam *creantis*? Quia vero hic non est mihi animus eam sententiam ad viuum rescare, id praestituro disp. 6. Met. sed eius authores male consequentiae accusare; hoc praestandum curo.

Ac primum possent dicere actiones eductiua quibus solus Deus producit terminum ex subiecto, non distingui a voluntate Dei: quia illa voluntas & eductio sunt ab aeterno in ratione entis; non tamen in ratione denominandi *educens*: Dicunt actionem eductiuam esse causalitatem etiam subiecti, quae ex subiecto debet educi vt quo: volitio

autem diuina non potest ex subiecto educi. Respondet primò in ea sententia distinctum iri educationem actiuam a passiuam; actiua est denominatio extrinseca termino a voluntate Dei; qua est, & dicitur extrinseca *eductus*: passiuam autem educationem est intrinseca subiecto & termino: itaque non est opus actione se tenente ex parte Dei, distincta ab ipsa voluntate eductiua: quando solus Deus educit, immo nec exigitur modus distinctus a subiecto & termino educto, repetere disp. 11. §. 15. & disp. 5. §. 22.

Secundò ostendo non esse creationem constituendam in voluntate Dei; ipsi enim eam ita constituunt, quia creatio non potest esse modus distinctus ab agente & termino; nec potest esse terminus ipse; ergo est voluntas agentis. Respondet eam commodius constitui in ipso termino: quia tunc esse productum esset denominatio intrinseca & non extrinseca: item terminus vt creatus esset obiectum eius voluntatis. Sic fieri posse probatur ad hominem: quia quantitas quamuis prius manserit in ratione entis non tamen in ratione denominationis *creationis*, & *create*: quia ad hanc denominationem pendet ab extrinseco connotato voluntatis diuinæ, & temporis pro qua illa vult quantitatem esse creatam: vt ipsi dicunt albedinem manere in esse entis independentem ab alia albedine; non vero in ratione denominationis relatiua: posita autem alia albedine iam incipit denominatio similitudinis in priori albedine absque nouo modo: ita hic quoque contingit; item in vnione & aliis.

Nonnullus recusans has nouas denominationes ortas ex connotatis diuersis; censet in Deo esse duo praedicata intrinseca identificata realiter cu ipso. Primum praedicatum est Deum esse *volentem* Angelos creare: quod ait esse in Deo ab aeterno. Ea autem voluntas vt comparatur Angelis futuris, non est creatio: vt autem venit tempus quo Deus decreuit Angelos creare; habet Deus in tempore secundum praedicatum, nempe Deum esse *creantem* Angelos. Hoc autem nouum praedicatum reces accidit Deo absque noua entitate: sed quemadmodum Deus sua entitate est ab aeterno liberè volens, & potuit non esse; idque absque vllo ente addito essentiae Dei; ita in tempore Deo accedit & abscedit hoc nouum praedicatum *creans* absque nouo ente.

Quae sententia admittit in Deo connotata, non secus ac superior: quia vt Deus habet nouam praedicationem in ratione nouae denominationis, quauis non in ratione entis noui; ita habet nouum hoc praedicatum absque noua entitate; descendens a tempore extrinseco. Differt autem quod in creatis fugit nouas illas denominationes. Et quidem vehementer mihi displicent nonnulli Philosophi, qui caliginosas & impenetrabiles difficultates, quibus in mysterio Trinitatis, & Dei premimur; passim obiectant ad explicandas obuias quasque Philosophicas quaestiones: quo nec explicant diuina, & obtenebrant humana. Vix possum gradum facere in actus & scientiam liberam Dei: & ij nec moueri possunt in Philosophiam absque illo scipione. Haec autem sententia nouo se irretit absurdo; quod constituit in Deo praedicatum temporarium & intrinsecum, identificatum cum Deo, nullus autem Theologus ex his quos ego aut vidi, aut audiui, id ausus. Nec enim amor temporarius, aut cognitio Deo adscripta vnquam; nec praedicatum intrinsecum aliud.

Afferunt id a se praestari coactis eucharistiae mysterio. Fatentur ergo se non magis tchere quae dicunt

Tunc Actio & passio distinguuntur.

§. 34. Secunda impugnatio. Non est opus creatione esse volitionem, sed terminum.

§. 35. Secunda solutio de nouo praedicato in Deo.

§. 36. Admittit in Deo connotata.

Et absurdum admittit in tempore nouum praedicatum idem cu Deo.

§. 37. Multis modis posset defendi distinctio creationis a voluntate Dei.

SVBSECTIO III.

Argumenta caetera.

§. 38. Absurdè sequitur educationem esse voluntatem Dei.

§. 39. Effugium pracluditur.

Idem sequitur in creatione.

§. 40. Effugium vnio, quae forma a materia pendet.

Effugium duplex vnionis.

§. 41. Alia impugnatio.

dicunt, quam quae de actibus liberis Dei. Considerent autem vtrum facilius euadant, si asserant creationem esse modum ex rei natura distinctum; quod quam facillimè defendam §. 79. aut eam esse essentiam termini vt habet negationem a subiecto dependendi: quod commodius defendi posse ostendam §. 48. Cum ergo possint minus obscure & absurdè aliorum viam inire; cur existimant maiori sibi esse decori solos se absque luce gradi?

Impugnantur praeterea; quia possent etiam dicere voluntatem Dei esse actionem eductiuam, quando solus Deus formam educit; e.g. productionem caeli non esse distinctam a voluntate Dei de illo producendo: cui in tempore accidit praedicatum nouum absque nouo ente. Voluntas enim illa necessariam habet connexionem cum forma dependente a materia pro eo instanti quod connotatur: implicat enim esse tunc eam voluntatem quin educatur forma. Quo argumento ipsi probant creationem non esse modum ab illa voluntate distinctum, in quorum sententia facile distinguitur actio eductiua a passione; quia idem in creatione admittunt si effectus referri nequit ad causam relatione existente in sola causa: ergo non exigitur modus distinctus a Deo & termino: esto exigatur in educationibus a causa secunda, quia haec non potest habere nouum praedicatum sine nouo ente. Recognosce §. 35.

Respondent voluntatem eductiuam habere necessariam connexionem cum forma educta, mediata quidem non immediatam; quia tendit in formam media causalitate: idque probant, quia ea voluntas habet pro obiecto formam vt dependentem a subiecto; quod fieri nequit nisi per modum distinctum; quia alioquin aut ipsa voluntas se haberet pro obiecto; aut recideret in opinionem de connotatis, quam ipsi impugnant. Respondet tamen eandem esse difficultatem in creatione, quae vult terminum vt independentem a subiecto; vt ostendam a §. 43. maxime 50. tunc autem aut voluntas se habet pro obiecto; aut recidit in connotata.

Deinde id probat, esse aliquam vnionem per quam forma pendeat a materia passiuè. Erunt enim duo genera vnionum; alterum formae independentis; quae non potest esse terminus voluntatis eductiuae; alterum dependentis: quod specie differt a primo, estque terminus voluntatis eductiuae; & producit vt via & causalitas materialis in formam. Itaque in generatione caeli reperitur ex parte Dei agentis sola voluntas efficax eductiua; ex parte materiae & termini, sola vnio & forma. Superfluit ergo modus alius: in agentibus creatis actio & passio non distinguantur; tunc autem fiet alia vnio quae non sit dependentia formalis, sed terminus dependentiae. Vnio autem, quae esset dependentia, esset sola materializatio, recepta in sola materia. Milleque aliis rationibus probari posset, non esse necessariam actionem distinctam ex parte Dei.

Dicere item quis posset, creationem esse terminum, & not voluntatem Dei: item voluntatem esse applicationem omnipotentiae: hanc autem esse creationem ipsam, quae non differt a ratione formalis actiua: voluntatem autem efficere terminum non immediatè, sed media omnipotentia vt principio & actione.

Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

§. 42. Solus Deus producit formam dependentem a subiecto, distinguitur a voluntate efficaci eductiua; vt fatentur aduersarij; ergo & creatio saltem in rebus quae natura sua non sunt creabiles, nisi per potentiam obedientialem: quam consequentiam proba ex subiectione secunda contra auctores diuarum opinionum adductarum ibidem.

Tertium argumentum: voluntas creatiua terminatur ad rem independentem actu a subiecto: ergo quando terminatur ad quantitatem, terminatur ad modum ab ipsa distinctum, quo sit independentis a subiecto. Antecedens proba, quia illa voluntas est vt quantitas sit per se, sine vlla dependentia a subiecto: quo differt a voluntate eductiua. Et quidem terminus creatus ita consistit, vt nullo existente subiecto, adhuc perseveret. Consequentiam proba: quantitas per se, suo conceptu quidditati non fundat negationem dependentiae, quia antequam creetur, existit naturaliter totus conceptus quantitatis fundans connaturaliter dependentiam a subiecto: ergo sola quantitatis essentia non est independentia, seu fundamentum negationis dependentiae: ergo ex parte obiecti voluntatis creatiuae respondet necessariò in quantitate modus ab ipsa distinctus fundas eam negationem. Patet consequentia: quia ex parte obiecti est independentiae fundamentum; hoc autem non est sola quantitas, vt probauit; ergo est aliquid a quantitate distinctum. Confirmatur, quantitas per se non est fundamentum eius negationis; ergo per se nec est obiectum voluntatis creatiuae: quae habet pro formali termino modum existendi, cui innitatur negatio actualis dependentiae.

Dicent primum, voluntatem non habere pro obiecto terminum vt subsistentem, sed illum facere subsistentem: vt creatio ipsa faceret, si esset motus a termino distinctus: voluntas autem vult illum terminum, qui est tunc subsistens. Respondet primum voluntate Dei constitui obiectum formaliter amatum, sicut creatione creatum, & albedine album: neque illam terminari ad obiectum vt amatum, sicut albedo non afficit subiectum vt album. Tunc sic argumentor: voluntas Dei terminatur ad quantitatem non vt volitam, sed vt independentem a subiecto: ergo independentia a subiecto non se tenet ex parte Dei, sicut se tenet voluntas, sed se tenet ex parte quantitatis.

Secundò respondeo, voluntatem non terminari ad quantitatem vt dependentem a subiecto, quia est contra rationem termini creati: nec terminari ad voluntatem secundum se: quia haec secundum se non fundat negationem dependentiae: ergo terminatur ad illam, vt potentem existere sine subiecto, siue vt actu fundantem negationem dependentiae a subiecto: hoc autem fundamentum debet necessariò distingui a quantitate secundum se: ergo creatio dicit aliquid in quantitate ab ipsa distinctum.

Quod sic explano: si quantitas secundum se esset fundamentum independentiae a subiecto, necessariò esset independentis ex natura sua: tum quia Angelus, & animus eam independentiam fundant necessariò, quia secundum se habent tam perfectam existentiam, vt non possint, nisi a solo Deo pendere: in quo consistit fundamentum independentiae a subiecto: tum etiam, quia negatio dependentiae

§. 42. Secundum argumentum ab educatione.

§. 43. Tertium argumentum. Voluntas creatiua terminatur ad rem independentem.

Quantitas se sola non fundat independentiam a subiecto.

§. 44. Solutio impugnata.

Comparatio voluntatis a creationis.

§. 45. Voluntas quae terminatur ad terminum creatum.

§. 46. Quantitas secundum se est dependens a subiecto.

Negatio dependentia à subiecto oritur ex perfecta modo existentiā & subiecto oritur ex perfecto modo existendi.

§. 47.

Voluntas creatiua habet pro obiecto fundamentum independentia à subiecto.

§. 48.

Secunda obiectio, qua defendi poterit creationem minus incommodè constitui posse in quantitate sic independente à subiecto, quam in voluntate creatiua, ita enim nullibi constituitur prædicatum nouum sine nouo ente: numquam enim existit quantitas cum omni independentia à subiecto, quin existat creatio: voluntas autem creatiua habet distinctum obiectum, ac eductiua: quia hæc vult terminum vt dependentem: illa verò vt independentem, creatio autem includeret quantitatē vt positiuè fluentem à Deo; item & dependentiam à priori ab omni alia causa quæ quidem non sunt tam tenebrica, quam quæ proposui à §. 35.

§. 49.

Independentia à subiecto sequitur perfectam existentiam.

Sine modo intrinseco quantitas nequit existere.

§. 50.

Tertia obiectio.

dependentia à subiecto oritur ex perfecta existentia dependenter à subiecto: cum ergo quantitas secundum se habeat existentiam imperfectam penitentem dependentiam à subiecto, non potest secundum se fundare independentiam à subiecto.

Tunc sit: Deus vult quantitatem esse independentem à subiecto, ita vt quantitas possit esse, per eunte omni subiecto: ergo vult Deus rationem formalem per quam tam perfecte existat, vt non egeat subiecto: quia nõ potest Deus velle aliquem effectum formalem quin velit formam, qua constituitur, vt nequit velle esse album, quin illi insit albedo. Sed quantitas secundum se non est ratio formalis petens independentiam à subiecto, ergo voluntate creatiua quantitatis vult Deus modum existendi ab ipsa quantitate distinctum. Cum igitur quantitas comparata potentia absolutæ sit indifferens, vt existat per se, aut dependenter à subiecto, hæc indifferencia tollitur per duos modos realiter distinctos, alterum generationem, creationem alterum.

Poterit secundò dici, voluntatem creatiuam habere duos terminos, alterum positiuum, qui est quantitas secundum se, alterum priuatiuum, quæ est actualis independentia à subiecto. Fateor creationem minus incommodè constitui posse in quantitate sic independente à subiecto, quam in voluntate creatiua, ita enim nullibi constituitur prædicatum nouum sine nouo ente: numquam enim existit quantitas cum omni independentia à subiecto, quin existat creatio: voluntas autem creatiua habet distinctum obiectum, ac eductiua: quia hæc vult terminum vt dependentem: illa verò vt independentem, creatio autem includeret quantitatē vt positiuè fluentem à Deo; item & dependentiam à priori ab omni alia causa quæ quidem non sunt tam tenebrica, quam quæ proposui à §. 35.

Hanc tamen solutionem impugno, quia actualis independentia quantitatis à subiecto est priuatio sequuta tam perfectam existentiam, vt subiecto non egeat: sed sola quantitas non habet hanc tam perfectam existentiam: quia potius ex illius imperfectione oritur actualis dependentia à subiecto, ergo ex sola quantitate non potest oriri illa negatio: ergo debet oriri ex alio modo existenti perfecte quantitati adiecto. Quod explico; quia quantitas est tam imperfecta, vt se sola non possit consistere sine subiecti adminiculo: quo eget vt sit: sed voluntas extrinseca Dei considerata in genere causæ formalis nec est intrinseca quantitati, neque illi subrogat aliquem modum tam perfectum, quam eductionem, suppletent eductionis vices: ergo illa voluntas creatiua nisi quantitati intrinsecum modum attingat, non potest efficiere, vt quantitas existat independentem à subiecto, nam voluntas eductiua tam perfecta est, quam creatiua: & tamen quantitas vt erat obiectum eductiua indigebat intrinseco modo, quo subiecto esset innixa: ergo eadem vt subest voluntati creatiua indiget intrinseco modo, quo per se existat, & suppleantur vices prioris. Potest igitur Deus efficienter suppleere eductionis defectum, non verò in genere causæ formalis. Ratio à priori, quia eductio est modus intrinsecus, quo quantitas indiget: voluntas autem Dei est extrinseca. Qua propter vix capitur, qua ratione sine omni modo intrinseco existat quantitas, quæ natura sua indiget aliquo modo.

Tandem obiectis, voluntatem creatiuam se

habere reflexè pro obiecto: vnde cum ipsa sit creatio, terminatur ad rationem formalem independentem à subiecto. Propter hoc dixi §. 39. difficultatem ibi propositam communem esse & huic sententia. Respondeo igitur ex §. superiori voluntatem sine modo intrinseco in quantitate, non posse illam conferuare. Ad hæc: voluntas Dei prius ratione amat directè obiectum, quàm se reflexè, vt aliunde pono, sed in illo priori rationis, quo intelligitur amare obiectum, intelligitur illud amare vt independentem à subiecto: ergo ex parte quantitatis se tenet fundamentum independentia à subiecto, vt obiectum voluntatis directæ: vnde voluntas creatiua habet necessariam connexionem cum quantitate cum modo ab vtraque distincto, & non sine illo.

Impugnatur.

Voluntas directæ Dei habet pro obiecto terminum vt independentiam.

SVBSECTIO IV.

Angelorum, & animi rationalis creatio non est modus distinctus à termino.

Dico secundò. Creatio rerum natura sua independentium à subiecto est idem realiter cum termino: v. g. Angeli creatio est eius essentia vt concipitur dependere à solo Deo: idem dixerim de animo rationali. Quam doctrinam dono Durædo, Patri Vasquez, Nominalibus, & aliis: quamque probò: Angelus sua entitate est independentem à subiecto; ergo non eget creatione à se distincta. Consequencia patet, quia effectus formalis creationis est reddere terminum tam perfecte existentem, vt nequeat à subiecto pendere: cum autem hic effectus Angelo conueniat per essentiam, nequit illum habere à forma distincta. Probo antecedens: quia Angelus sua entitate est actus completus repugnans omni compositioni more formæ, & cuius dependentia ab alia causa præter Deum: ergo sua entitate est independentem à subiecto. Confirmatur, formalis effectus creationis est producere terminum non egentem subiecto: sed Angelus suo conceptus est non egens subiecto: ergo ad hoc non eget creatione. Neque verò vt producat, quia res aliqua rectè potest esse ratio vt producat.

§. 51. Creatio Angeli & animi nõ distinguitur à termino.

Angelus se ipso est independentens.

Angelus habet in se formalem creationis effectum.

§. 52. Obiecto ex eductione.

Fundamentum ad positiuum exercetur actu positiuo: secus ad negatiuum.

§. 53. Angelus non habet indifferenciam ad plures causas vt eam habet forma.

§. 54. Angelus non est modus.

Obiecti primum potest: forma materialis se ipsa est dependens à subiecto & Deo; eger tamen actuali dependentia distincta: ergo & Angelus eger actione qua sit independentia à Deo. Nego maiorem: quia forma est dependens radicaliter, non actualiter: non enim est modus, sed ens absolutum, quod non est huic subiecto defixum. Angelus autem se ipso fundat negationem dependentia. Præsto est ratio: quia fundamentum ad aliquid positiuum non potest exerceri sine nouo ente positiuo vt intellectus est aptus ad cognoscendum; quæ aptitudo cognitione exercetur actuali. At fundamentum ad negationem non eget alio conceptu positiuo: vt lapis est non cognoscitivus & non cognoscens sua entitate: & Angelus est indiuisibilis & indiuisus per suam sine modo distincto, eaque propter nego formalem effectum subsistentia esse independentiam à subiecto; quia Angelus est ita independentem.

Adde formam esse indifferencem ex se ad hanc numero materiam, & illam; ad solum Deum agentem, & ad Deum & creaturam simul: determinatur autem actionibus diuersis. Angelus autem est determinatus ad solum Deum, nec eger vilo modo à se distincto.

Secundò potest obiecti, Angelum fore modum & non

& non rem absolutam: ergo. Probo antecedens, quia modus est qui nequit existere nisi denominando rem aliquam. Nego antecedens: ad probationem respondeo, modum denominationem tribuere necessariò alicui rei create, cuius indifferenciam tollit: at verò omnis creatura præstat Deo denominationes multas *Dominij, effectus, & alias*: quia nulla potest existere sine influente Deo. Non est ergo confertenda creatura Deo sed aliis creaturis; vt coniciamus rationem modi.

Modus ideo est modus quia inseparabilis à creatura; non quia inseparabilis à Deo.

§. 55. Tertia obiectio.

Potentia actiua quomodo ad aliud.

Tertiò obiectis: potentia actiua refertur ad aliud: ergo per actionem ab vtroque distinctam. Consequencia patet: quia inter extrema interiicitur relatio. Confirmatur: agens vt agens dicit ordinem ad terminum à se distinctum; ergo vt agens includit actionem distinctam. Nego primam consequentiam, ad probationem respondeo eam esse falsam etiam in prædicamento relationis; quæ non distinguitur à fundamento & termino: ea tamen distinctione permilla, nego actionem esse necessariò distinctam: quia terminus se ipso refertur ad agens. Animum aduerte agens esse ad aliud: perinde esse, ac terminum esse distinctum ab agente: quod verum est, tamen si agens & actio sint idem, immò agens est ad actionem vt ad aliud, in rebus creatis. Ad confirmationem respondeo, agens vt agens non esse ad aliud distinctum necessariò ad agente vt agente formaliter, sed materialiter: quia agens, siue res quæ agit, est necessariò distincta à termino producto: agens autem vt agens, iam implicat actionem; vnde non semper refertur ad aliud non implicatum in agente vt agente.

§. 59.

Modus per seipsum est eisdem difficultates quæ creatio.

tarem cum modo per seipsum esse terminum creationis, (ratione ab ipsa creatione distinctum vt dixi §. 8.) sicut forma cum modo inhærendi est terminus generationis. Contra: iste modus per seipsum terminat creationem distinctam realiter à quantitate, & se ipso; aut non terminat. Si terminat; datur quod volumus; nempe terminum eiusmodi esse distinctum à creatione: si autem non terminat, rogo vtum modus ille sit creatio, aut non sit: si est creatio, ergo iam creatio distinguitur realiter à termino: de quo agendum §. 63. si verò non est creatio; rogo vbi sit creatio: quia ipse nec in voluntate Dei, nec in modo distincto eam agnoscit.

Adde in hoc modo esse Patri Vasquez integram difficultatem quam fugit. Nam ille modus non potest esse inhæsiuè in subiecto, quemadmodum nec creatio: quia ille modus est perfectitas fundans independentiam à subiecto: quæ non potest inhære subiecto: quia enim ratione reddit terminum formaliter independentem, si ipse modus est dependens: aut creatio erit letiam dependens à termino vt à subiecto: quod illi non repugnabit ex eo quod sit productio entis independentem à subiecto: si autem ille modus non habet subiectum inhæsiuè, quid mirum si illo careat creatio?

§. 60.

Obiectio ex P. Vasq.

Alia adducit Pater Vasquez, quæ difficultate non caret. Ait enim, quantitatem cum modo per seipsum esse terminum creationis, sicut forma cum modo inhærendi est terminus generationis, nam creatio non terminatur ad quantitatem secundum se; alioquin in priori, quo considerari posset vt à Deo producta, posset esse creata. At in nullo priori potest considerari creata: quia vel consideratur secundum se sine vlla actione, tunc autem nec concipitur creata, nec generata: vel concipitur vt dependens ab agente præciso ordine ad subiectum, vel negationem subiecti, sic autem concipitur facta abstractè ab eductione, vel creatione: vel concipitur cum negatione dependentia à subiecto, sic autem concipitur creata, sed id non potest fieri ex natura rei, nec concipi cum fundamento in re: vel concipitur dependens etiam à subiecto, tunc autem concipitur vt educta.

SVBSECTIO V.

Creatio termini natura sua educibilis è subiecto est distincta à termino.

§. 56.

Creatio distinguitur à quantitate.

Quantitas existit sine creatione sui.

Dico tertiò. Creatio quantitatis, & cuiusvis rei natura sua à subiecto pendens, distinguitur realiter à quantitate, & vniuersim à termino. Huius sententia auctores adduxi §. 20. Probatur: quantitas existit quin existat creatio; ergo quantitas distinguitur realiter à creatione. Antecedens patet: quia quantitas nunc existit in me, nec tamen existit eius creatio; quia in me non creatur: sed educitur. Quod si respondeas, creationem existere cum quantitate in ratione entis, non tamen in ratione denominationis; respondeo, eadem ratione probari posse vniuersim non esse distinctam ab extremis; vt probaui disp. §. sect. 1. nec cognitionem à potentia cognoscente. Confirmatur, quantitas est indifferens vt pendeat à subiecto, vel à solo Deo: sed hæc indifferencia est necessariò tollenda per modum ab ipsa distinctum; ergo.

§. 57.

Obiectio. Discrimen creationis Angelica à quantitate creatione.

Dices: Angeli creatio non distinguitur ab Angelo, ergo nec creatio quantitatis à quantitate. Nego consequentiam: Angelus enim est natura sua fundamentum proximum independentia à subiecto; ac propterea non eger alio fundamento; nec est indifferens ad dependendum & non dependendum: quantitas autem non est natura sua proximum fundamentum independentia à subiecto; egetque creatione eam fundante proximè. Nec arbitris creatione quantitatis præstari eundem specie effectum formalem, qui præstatur creatione Angeli; sed alium valde diuersum etiam genere: etenim independentia quantitatis est genere diuersa ab Angeli independentia.

§. 58. P. Vasq.

Pater Vasquez, illa disp. 173. num. 18. ait, quantitate Philosophia Petr. Flurt. de Mendoc.

§. 61.

Differentia inhærendi est independentia à subiecto, consistunt in ipsis actionibus.

Contra: quia illa differentia dependendi à subiecto, vel non dependendi, nihil sunt ex parte termini, vt distinguitur ab actione: sed sunt differentia ipsarum actionum, à quibus terminus est dependens: vt esse discursum, aut iudicatum non sunt differentia obiecti, sed actuum: creatio enim est actio solius agentis, & in se habet negationem subiecti, vt quo, à qua, sicut terminus est productus, vt quod, quin hæc denominatio respondeat ex parte termini: sic ab eadem denominatur independentem, vt quod à subiecto, id est, pendens à solo efficienti: generatio verò est essentialiter dependentia à subiecto, quia ipsa est causalitas vtriusque: vnde sicut forma generatione dicitur *genita*, ita dicitur *dependens à subiecto*, siue illi inhærens, quæ dominationes non respiciuntur ab actionibus vt termini, nec ex parte termini, sed potius termino obueniunt formalissimè ab actionibus, quæ terminantur ad entitatem termini secundum se à subiecto dependentem per generationem ipsam: & independentem à subiecto per actionem creatiuam, quod non habent per alios modos, aut conceptus distinctos ab actionibus: sicut visio non terminatur ab obiectum, vt visum, sed formalissimè illud constituit

Vazquez.

§. 62. Infirmatur propria substantia animi ad hominem. S. Thomas.

§. 63.

visum: ita creatio non terminatur ad rem ut independentem à subiecto, sed formalissimè illam constituit independentem à subiecto Pater autem Vazquez eas denominationes ponit ex parte termini, & ait ad illas terminari actiones:

Quod tamen nescio sit ne satis consequens: nam ipse ait animam, & materiam non habere proprias substantias, sed vnam communem, posteriori natura vnione compositi: hic autem num. 19. ait ex S. Thoma creationem esse rerum substantium, & terminari ad res cum illo modo perfectatis; ergo creatio animæ terminatur ad modum perfectatis etiam in composito, sed creatio est prior vnione corporis, & animi, ergo in illo priori intelligitur habere pro termino animam & modum perfectatis, quod ipse negat: quia esse in toto & per se repugnat: vel si creatio animæ terminatur ad solam animam secundum se, & non cum illo modo perfectatis, ergo creatio quantitatis terminabitur ad quantitatem secundum se, & non cum illo modo.

Deinde, vel ille modus pertinet ad terminum creationis: vel non pertinet, sed est ipsa creatio? Si primum, ergo terminus creationis realiter distinguitur à creatione; quia iuxta hoc responsum quantitas & ille modus sunt terminus creationis, & non sunt creatio: si verò modus ille est creatio, ergo distinguitur à quantitate creatio, quia quantitas potest existere sine tali modo, quia potest non creari; atqui quantitas est terminus creationis, & ille modus est creatio, ergo creatio distinguitur à termino. Dices, quantitatem, & modum esse creationem, & terminum. Contra; idem dico ego distinguens creationem à termino; quia creatio creatur, & est creatura, ut quo, terminus autem ut quod: similiter ille modus perfectatis erit creatio ut quo, & quantitas creabitur ut quod. Unde erunt, & terminus quod, & ratio qua creatur, & vnum realiter ab alio distinctum. Nam ex doctrina Patris Vazquez numero 10. ille modus erit in quantitate ut in subiecto, quia est accidens. Tandem sicut ipse ait non posse separari modum illum à quantitate creata, nec item potest separari inhaesio à forma generata, & tamen in sententia ipsius generatio distinguitur à termino, ergo & creatio. Alia omitto, quia hæc suffecisse videntur.

SVBSECTIO VI.

Creatio non est aggregatio Dei & termini.

§. 64. Creatio non est aggregatio Dei & termini. Ferrar.

Deus creat, & Angelus creatur eadem ratione, & non diuersa.

Dico tertio: creatio non componitur ex voluntate Dei actiue, & ex termino passiuè creato; contra Ferraram opinantem Deum sua voluntate creare Angelum tamquam ratione formali agendi; Angelum verò se ipso esse creatum. Probat, quia per eam rationem, per quam Deus Angelum creat, Angelus creatur à Deo; sed per te Deus creat Angelum per voluntatem, ergo Angelus creatur per voluntatem Dei. Maior probatur; quia per te Deum esse creatorem est Deum esse volentem Angelum, sed per eandem rationem per quam Deus vult Angelum, Angelus est volutus à Deo (ut ex terminis patet) ergo per eandem rationem per quam Deus creat Angelum, Angelus erit creatus. Tum etiam, quia ratio formalis, per quam Deus agit, denominat Deum agentem aliquid; ergo per illam aliquid agitur à Deo. Probo consequentiam: quia implicat Deum agere aliquid, quin per illam rationem aliquid

agatur, non minus quam Deum cognoscere obiectum, quin obiectum per illam cognitionem cognoscatur à Deo. Ratio à priori, quia sicut cognitio habet potentiam quam denominat cognoscens, & terminum, quem denominat cognitum, ita creatio habet subiectum, quod denominat creans, & habet etiam terminum, quem denominat creatum: nam creatio dat denominationem suo termino, sed denominatio, quam dat termino, est creati, ergo per eandem rationem, qua Deus creat Angelum, Angelus creatur à Deo.

Secundo probatur, quia si Deus formaliter esset creans per voluntatem, esset ab æterno creans, sicut ab æterno volens (ut probauit §. 21.) sed implicat Deum esse ab æterno creatorem Angelum, quin Angelus sit creatus ab æterno, quia creare est ad aliud, & non potest aliquid esse creans, quin sit aliud ab illo distinctum creatum: sed ab æterno Angelus non est creatus, ut est de fide, ergo Deus ab æterno non est creans.

Dices, Angelum denominari creatum: ergo habet in se passiuam creationem; Deus autem est creans, ergo habet in se actiuam creationem. Respondet, supposito quod voluntas Dei sit creatio actiua, Angelum esse creatum, quin in se habeat creationem passiuam, nam per eandem, qua est in Deo, Angelus erit creatus, sicut est cognitus per cognitionem existentem in Deo: aliud enim est passiuè habere denominationem, aliud autem in se habere intrinsecè denominationem; ut obiectum passiuè denominatur cognitum, quin illam habeat intrinsecè: illa enim denominatio est cognitio, qua intrinsecè existit in potentia cognoscens, & non in obiecto: similiter si creatio passiuè est in termino, per illam Deus denominatur creans, ut contingit in quavis alia actione transeunte, qua extrinsecè existens denominat agens: rectè autem dixit Pater Vazquez supra, creationem esse rationem, per quam Deus denominatur extrinsecè creans.

Dico quarto: Creatio realiter distinguitur à Deo, & termino creato. Contra Gabriel in 2. distinct. 1. quæst. 1. artic. 2. conclus. 5. & 6. Probat, primo: quia possunt existere Deus, & terminus creatus quin existat creatio, ergo distinguitur ab utroque. Probo antecedens, antequam proferantur verba consecrationis, existunt Deus, & quantitas, & tunc non existit creatio quantitatis, ergo existente Deo, & termino creato non existit creatio. De maiori nulli dubium: minor patet, quia si tunc existeret creatio, ergo tunc Deus esset creans, & quantitas esset creata: quia ostendit §. 21. repugnare existere rationes formales in subiecto apertè quin illi tribuant suum formalem effectum; sed creatio est forma creandi, & Deus est suum principium aptum, ut per illam denominetur creans, & quantitas ut denominetur creata; ergo si esset creatio simul cum Deo & quantitate, & Deus esset creans, & quantitas creata: quemadmodum existente Dei voluntate, & quantitate in ratione obiecti, non potest Deus non esse volens quantitatem, & quantitas non esse voluta à Deo. Atque hanc conclusionem probant omnia ferè qua dixi ab illo §. 21.

Dices primo, hoc argumentum in terminis, probare intentum in iis, quæ possunt eductione & creatione produci, non verò in aliis: Contra; ergo omnia argumenta, quæ auctores oppositi iaculantur contra omnes creationes distinctas à termino, possunt hic contra illos retorqueri.

Dices secundo, quantitatem existere ante consecra-

Creatio tribuit duas denominationes.

§. 65. Secunda probatio.

Deus esset ab æterno creans.

§. 66. Obiectio. Resolutio.

Aliud est creari, & cognosci; aliud in se habere creationem, & cognitionem.

§. 67. Quarta conclusio. Creatio distinguitur à Deo & termino. Gabriel.

§. 68. Obiectio prima.

§. 69. Obiectio secunda.

Obiectio.

§. 74.

§. 75.

§. 76.

§. 77.

§. 78.

Quantitas existit sine respectu ad Deum ut creatorem.

§. 70. Quantitas sine nouo ente non potest Deum respicere ut creatoris sui.

§. 71. Quantitas sine nouo modo nequit existere.

§. 72. Sola voluntate extrinseca Dei non suppletur indigentia quantitatis.

§. 73. Quarta conclusio. Creatio quantitatis est modus ab ipsi Deo distinctus.

secrationem respicientem Deum non ut creatorem, sed ut eductorem; postea verò existere connotando Deum non ut eductorem, sed ut creatorem. Contra à parte rei ante consecrationem existunt Deus, & quantitas; & quantitas à parte rei non habet respectum ad Deum, ut creatorem: ergo respectus ille quantitatis ad Deum ut creatorem distinguitur realiter à quantitate, & Deo. Consequenter patet, quia realis separatio vnus ab alio est euidens signum realis distinctionis: antecedens probo, quia ante consecrationem nec Deus creat quantitatem, neque hæc creatur: ergo non habet respectum ad Deum ut actualiter creatorem. Deinde post consecrationem, realiter habet respectum illum, quem ante realiter non habebat: ergo respectus ille aduenit quantitati & Deo realiter de nouo. Recognosce quæ contra connotata dixi.

Confirmatur: quando quantitas respicit Deum ut creatorem, quem antea non respiciebat, vel habet aliquid de nouo realiter, & sic habet intentum, vel non habet: sic autem, ergo ante consecrationem existeret à parte rei tota essentia creationis, & respectus quantitatis ad Deum ut ad creatorem; tempus autem non est de ratione formalis creationis: ac proinde per solum temporis aduentum non potest esse de nouo creatio, quæ antea non erat; vel si tempus est de conceptu creationis, ergo omnis creatio distinguitur realiter à termino, & creatore. Si verò dicant, istum respectum esse voluntatem Dei creandi quantitatem pro tali tempore: Contra, ergo sicut Deus est volens creare quantitatem per illum respectum, ita est illam creans: sed ante consecrationem est volens, ergo & creans, vide quæ supra dixi à §. 21.

Probo secundo conclusionem: quia quantitas, ut existat conaturaliter, indiget modo à se distincto per quem dependeat à causa materiali, est que quantitas terminus intrinsecus illius modi; ergo ut existat, indiget alio modo à se distincto, quem intrinsecè terminet. Patet consequentia, quia defectus intrinsecus illius modi opus est ut suppleatur.

Dices primo, suppleri per voluntatem extrinsecam Dei. Contra, illa est extrinseca, & non est melior quam voluntas eductiua Dei; sed eductiua non sufficiebat; ergo nec sufficit creatiua. Dices secundo, quantitatem esse indifferentem ut sit sine subiecto, & dependenter à subiecto. Contra: ergo si illa ad existendum non indiget modo intrinsecè, petat ex natura sua voluntatem creatiuam, nam voluntas conaturalis accommodatur exigentiæ terminorum, sed quantitas per te potest existere sine alio modo, ergo petit voluntatem per quam ita sit, & repugnat naturaliter voluntas, quæ illi tribuat concursum materiale. Frustra enim sunt per plura, qua possunt fieri per pauciora, illaque est conaturalior. Recognosce à §. 49.

SVBSECTIO VII.

Creatio est modus distinctus realiter ab agente, & termino educibili natura sua.

Dico quinto: Creatio est modus ex natura rei distinctus à termino, & Deo, existens intrinsecè in termino, & extrinsecè denominans Deum. Hæc conclusio de reali distinctione non est noua à præcedentibus, sed ex illis euidenter infertur. Probat, præterea. Actio eductiua est distincta à termino, agente, & subiecto, ergo & creatiua. Patet consequentia, quia illa distinctio oritur ex conce-

ptu communi actionis separabilis ab agente & termino. Dices primo, motum clarè probari distinguui à fundamento, & termino propter separationem realem. Contra, eadem separatio reperitur inter creationem, & terminum, ut patet in quantitate Eucharistia.

Aduerte à nonnullis distingui motum propter illud argumentum; non tamen creationem: argumento autem de quantitate respondent, illam connotare Deum, ut creatorem, & applicantem suam potentiam per voluntatem creandi: quia eodem argumento reuincam. Nam posset quis dicere, motum non distingui à termino, agente, & subiecto: sed modo pendere ab hoc subiecto, & agente: modò ab aliis, quia Deus per diuersos actus applicat suam omnipotentiam, ut terminus dicat respectum iam ad has causas; iam ad illas, ut Nominales affirmantem sicut manente quantitate, & Deo, modò creatur quantitas, modò non: quia Deus applicat suam omnipotentiam, cum Deus habeat diuersos voluntatis actus, ratione nostrâ distinctos, hoc actu vult lucem pendere à sole, alio à luce: lux autem dependens à sole connotat respectum ad solem, & non ad aliam lucem.

Dices causas creatas esse diuersas. Contra, etiam causa à quibus pendet terminus eductus, sunt distinctæ à Deo, & tamen sine creatione distincta sola applicatione diuersa suæ omnipotentia facit, ut non pendeat ab illis, & pendeat à se solo. Ergo per eandem applicationem ad diuersas causas facit terminum ab eis pendere sine actione distincta. Nulla responsio afferretur, quam non retorqueam contra eos: vnde vel vniversim cum Nominibus negent omnem modalem distinctionem, vel eam hic admittant.

Secundo probatur: quia quantitas eger natura sua modo intrinsecè ad existendum: quem sola extrinseca voluntate Dei suppleri non posse, ostendit §. 48. 49. 71. & 72.

Tertio: quia quantitas secundum se est indifferens ut pendeat à subiecto, aut non pendeat diuinitus: sed hæc indifferentia exigit modum distinctum, quo tollatur; ut de omni modo dicam disp. 2. Met. sect. 5. Hæc autem indifferentia non tollitur voluntate creatiua, quia hæc est ab æterno & non tollit eam indifferentiam, cuius effectus formalis est reddere amatum, quod præstat ab æterno: ergo exigitur modus in tempore determinans indifferentiam illam quantitatis.

Creationem esse modum, & non rem absolutam, patet ex differentia rei & modi, quam assigno disp. 2. metaphysicæ sect. 5. quia creatio tollit indifferentiam, quam Deus habet ad Angelum efficiendum, & est ratio formalis, qua terminus agitur; ergo est per essentiam actio, & fit ut quo, sic autem non eger illa actione. Si autem esset res absoluta, egeret actione in infinitum, & est que creatura ut quo, & dependens ut quo à Deo. Illam esse intrinsecam termino, patet: quia est modus existendi, qui immediatè diuiditur in modum existendi per se, & in modum existendi dependenter à causa materiali; qui opponitur existentia per se; creatio enim est ratio formalis ob quam res existit dependenter à materia: quia est dependentia termini à solo agente: generatio verò est dependentia termini à subiecto, cui facit terminum inhaerere, & itaque inhaerentia. Et quamuis creatio non est substantia, quæ hypostasis, vel suppositum vocatur, est tamen substantia, ut significat independentiam à subiecto: quamuis hac voce est vtendum cum distinctione, ne confundatur cum substantia, hypostasi.

Modus autem existendi non potest non esse intrinsecus existentia. Deo autem esse extrinsecam creationem, patet ex conceptu communi transeuntis actionis.

SECTIO IV.

Verum creatio habeat subiectum?

§. 79. Subiectum creationis multos diuinit.

S. Thom.

M Vlti abierunt in varias opiniones sect. 3. impugnatas, quia non videbat, quomodo actioni commodarent subiectum. Ex opinantibus relationem esse modum censent aliqui eius subiectum esse terminum, qui per eam producitur. Probare possunt primo ex S. Thoma 2. contra Gentes c. 18. id asserente expresse, & 1. p. quaest. 45. art. 3. ad 3. iis verbis, creatura est eius subiectum, (scilicet creationis) & prius ea esse sicut subiectum accidente. Verum Sanctus Thomas doctrinam, quam tradiderat secundo contra Gentes eo cap. 18. explicat in hoc art. 3. Distinguit enim Sanctus Thomas creationem, secundum quod est via, a creatione, secundum quod est relatio. Et quamuis dicit terminum esse subiectum illius in quantum est relatio, id tamen negat in quantum est via his verbis. Ad tertium dicendum, quod creationis secundum quod significatur ut mutatio, creatura est terminus; sed secundum quod verè est relatio, creatura est eius subiectum. Itaque Sanctus Thomas, negat terminum esse subiectum actionis in quantum est actio. At verò si ex actione resultat relatio predicamentalis (ut volunt Thomista,) terminus erit illius subiectum? si verò non resultat (ut volunt Nominales) terminus quidem non erit subiectum cui inhæreat relatio, sed quod intrinsecè denominetur ad aliud; & quia ista relatio, siue denominatio fundatur in actione, iure dixit S. Thomas terminum esse priorem relatione, ut relatio est, sicut duas res esse albas, est prius quam relatio similitudinis, licet relatio non distinguatur ab utraque.

§. 80. Secundum argumentum.

Secundò moueri possunt: quia creatio est accidens, ergo habet subiectum, à quo dependeat, quia accidens esse est inesse. Posset responderi, creationem esse modum substantialem. Verum hoc non est verum: quamuis enim in termino substantiali id defendi posset, tamen in termino accidentali non potest: tum quia in Eucharistia nullus est conceptus substantia distinctus à substantia Christi. Quamuis enim definitio Tridentina directè sit ad damnandos impanatores, asserentes manere substantiam panis in Eucharistia: tamen eius definitio est vniuersalissima, affirmans non manere nisi dumtaxat accidentia, ut patet sessione 13. Canone 2. Ut autem nullus potest dicere, accidentia esse in alia substantia distincta à pane; ita non potest dicere manere alium conceptum substantialem distinctum à substantia Christi. Item non potest esse productio substantialis, ubi terminus est accidentalis, quia terminus est accidentalis, quia est extra conceptum substantia, cuius est terminus: sed actio est etiam extra conceptum eiusdem substantia, ergo eadem ratione erit accidens.

§. 81. Substantia & accidens non disparantur per dependentiam à subiecto.

Respondeo igitur, substantiam & accidens non distingui per dependentiam à subiecto, vel non dependentiam: nam forma substantialis potest à subiecto pendere, & tamen non est accidens; ergo similiter ex eo quod modus aliquis sit independens, non erit substantia. Est ergo substantia, ens per se, id est, quod per suum conceptum constituit quod absolute vocamus rem, & est prima radix

cæterarum proprietatum: eaque propter est substantia, licet sit dependens: quia verò creatio est extra conceptum rei, non est ens per se, sed accidit rei. De quo latè agitur disp. 10. metaphysicæ sect. 3. est igitur conceptus accidentis ut sic esse extra conceptum rei, omnèque accidens est intrinsecè dependens natura sua ab aliquo, vel tamquam à subiecto inhærentis, ut sunt omnia accidentia absoluta, vel tamquam à subiecto intrinsecè denominationis, quod ab aliis vocatur adhesionis, qualis est creatio: & in hoc sensu accidentis esse est inesse. Aristoteles autem non cognouit istas actiones potentia absolute, & propterea illarum non meminit.

Tandem videant ipsi in quo sita sit ratio accidentis; eaque conueniet huic creationi: Nec enim est prima radix cui debentur accidentia, nec ab illis denominatur aut agens aut patiens: nec est complementum substantia: sed est via ad accidens: non fundans substantiam; via autem ad accidens, accidens est. Quod si obiciant id non conuenire aliis accidentibus; respondeo nihil esse mirum, quia nullum aliud est creatio: hoc autem est accidens supernaturale; cuius esse est inesse; est enim in termino illud denominans, adeo ut eius essentia sit in esse actualiter cum repugnantia ad non inessendum, (ut sic loquar.)

Dicendum ergo, creationem non habere subiectum in ratione productionis, ut ait S. Tho. supra, & simpliciter non habere subiectum, ut ait P. Suarez 1. metaphysicæ disp. 20. sect. 5. nu. 27. Probatur primò: quia terminus non potest esse causa materialis sui ipsius: esset autem si reciperet actionem, ut de motu idem probauit, disp. 11. sect. 7.

Secundò probatur: quia terminus non potest concipi ut prior natura productione sui; quia debet intelligi existens cum dependentia à Deo; quia concipitur ut ens creatum existens, in quo conceptu includitur creatio, per quam dependet; ut autem esset subiectum, opus erat ut conciperetur prius existens. Hæc duæ rationes communes sunt cuius actioni.

Tertiò probatur: creatio reddit suum terminum independentem ut quod ab omni subiecto, ergo illa est independens ut quo à subiecto omni. Probo consequentiam: quia effectus formalis formæ continetur ut quo in forma ipsa: nisi enim sua essentia sit ut quo talis, quale denominat subiectum, implicat illud denominare. Nisi enim cognitio sit quo cognoscitur obiectum, non poterit denominare potentiam cognoscentem ut quod obiectum: quod ex terminis patere videtur. Tunc sic, creatio est independens ut quo à subiecto, ergo non potest pendere ab vilo subiecto. Probo consequentiam: esse independens ab omni subiecto, & esse dependens à subiecto aliquo, sunt termini contradictorii.

Dices creationem esse independentem ut quo à subiecto termini, non verò à termino ipso. Contra: creatio est dependens à termino ut à subiecto, ergo simpliciter dependet à subiecto, & simpliciter non est independens à subiecto; ergo non potest reddere terminum absolute independentem ut quod à subiecto. Nam ut in simili acutè dixit Gabr. in 3. dist. 1. q. 1. art. 1. notab. 5. initio: quo pacto denominare potest ut quod subiectum ea denominatione, qua ipsa caret? & ut Durandus obseruat, actio tunc exigit subiectum, quando terminus illud exigit: terminus autem creationis illud non exigit, ergo nec creatio.

Confirmatur primò: si creatio inhæret alicui subiecto, ergo terminus per illà inhæret subiecto eidem.

§. 82. Creatio quæritatis est accidens.

Accidens est in quo patet se inesse.

§. 83. Creatio non habet subiectum.

§. 84. Secunda probatio.

§. 85. Tertia. Creatio est in seipso ut quo à subiecto.

§. 86.

§. 87. Si creatio inhæret, non faceret terminum non inhærentem.

eidem. Patet consequentia: terminus generationis nullo alio modo pendet à subiecto ut quod, nisi quia actio, qua producitur, pendet à subiecto: nam actio non constituit terminum dependentem actu, nisi ab illa causa à qua illa ipsa dependet: nec alio modo nisi ipsa dependente à causa: eo enim ipso quod causalitas pendet ab vno principio physice, totus effectus illius pendet physice ab eodem principio: quod si causalitas non pendet, nec pendebit effectus: quia non habemus rationem aliam attingendi effectus nisi attingendo causalitates: ergo subiectum, quod attingit creationem, attingit subiectiue terminum illius; sed terminus ipse non potest attingere se ipsum subiectiue, ergo nec creationem.

§. 88. Comparatio creationis & inhærentia.

Confirmatur secundo: inhærentia non potest non inhære alicui subiecto, ex quo educat terminum: quia est ratio formalis, qua terminus inhæret, & educitur; quod si ipsa non inhæreat, non posset facere terminum inhærentem; ergo similiter creatio est omnino non inhærens, quia est ratio ob quam terminus est non inhærens. Aduerte, ad communicandos huiusmodi formales effectus, non sufficere non inhære vni subiecto, sed non inhære vlli: verbi gratia,eductio caloris ex aère constituit illum dependentem ab aère, illa non constituit calorem independentem à terra; nam per potentiam absolute potest manere illa actio: pendere calor simul à terra per aliam actionem; quod non posset, si effectus formalis illius actionis esset reddere calorem independentem à terra: ergo quod creatio non pendeat ab alio subiecto, si tamen pendat ab vno, non potest reddere suum terminum independentem à subiecto, sed eo ipso quod illa pendat ab vno, ab eodem pendebit & terminus; ut terminus educationis pendet ab vno, eo ipso quod ab eo pendateductio, licet non pendat ab aliis. Tandem terminus per creationem est subsistens, quia fit sine concursu cause intrinsecæ, ergo ipsa est subsistens, ut quo. Quod repugnat cum inhærentia.

§. 89. Nulla forma distincta à rationali creatur.

§. 90. Compositum non creatur. S. Thomas.

SECTIO V.

Quæ res possint naturaliter, & diuinit creari?

Est sine controuersia, non creari ex natura rei formam yllam (animo rationali excepto) nec naturalem, nec supernaturalem, quia omnes illæ perunt fieri cum dependentia à subiecto, & consequenter ex illo, quod ex earum corruptibilitate constat: nisi enim à subiecto penderent, non esset cur eius separatione perirent: de accidentibus res est clarior: quia ex natura sua sunt ad perficiendum subiectum, extra quod nulli muneris sunt apta: creatio verò est inseparabilis à suo termino: quod si verè non haberet subiectum, est, quia ipsa est ratio formalis independendi à subiecto, quod nulli accidenti conuenit. Est etiam certum animum rationalem proprie creari: idem probauit de materia prima disp. 2. sect. 8.

Item disp. 6. sect. 4. ostendi, compositum in ratione compositi verè ac rigore non creari; sed generari, cuius oppositum docere videtur S. Thomas 1. p. q. 45. art. 4. verum ibi agit Sanctus Doctor de creatione fusc sumpta, quia etià dicit formas concreari: vel dicendum compositum minus improprie creari quam formam; quia totum illud fit ex nihilo, sed rigore vera sunt quæ dixi illa disp. 6.

Item est sine controuersia, omnes formas absolute posse à Deo creari; tum quia quantitas in Eucharistia creatur; ergo idem erit de cæteris: tum quia formæ non pendent per se tamquam per formalem dependendi rationem, sed per dependentiam à se distinctam; at hæc dependentia per aliam perfectionem potest à Deo suppleri; ergo. Quod si forma se ipsa penderet ab agente, & subiecto ut ratio formalis dependendi (ut nonnulli dicunt de actu vitali) equidem creari non posset, quia eius essentia esset actu ab illis causis oriri: at hoc est contra rationem formæ absolute, quæ se ipsa non est affixa his principis, quo differre rem à modo rei ostendo disp. 2. metaphysicæ sect. 5.

Illà disputatione 6. sectione 4. huc remisi, utrum modi possint absolute potentia creari? & quidem non est sermo de generatione, cui repugnat creati, quia eius essentia est actu esse dependentem à materia, quia est ratio formalis ab illa dependendi; quod si illius essentia est à materia pendere, implicat eam produci nisi dependendo à materia. Nam si existeret, quin à materia penderet, iam eius essentia non esset pendere actu à materia, ut si vniò existeret posset non vniendo, eius essentia non esset vniire; si autem existeret non potest nisi dependendo à materia, ergo non potest creari: quod est fieri independentem à materia.

De cæteris modis idem censo, quod de forma substantiali, & accidentali. Nempe eos posse diuinitus creari, quia forma creari potest à Deo eo præcisè, quia non pedit ipsa à materia per se, sed per modum à se distinctum: sed similiter modi non pendunt per se à materia, sed per alium modum à se distinctum; ergo similiter possunt creari modi. Probatur minor; quia vniò, verbi gratia, producit ex materia per actionem à se distinctam (ut probauit disp. 5.) ergo per illam educitur vniò, ergo per illam pendet ex materia, quia educi à materia, & ab illa pendere, idem est.

Confirmatur: passio est causalitas materia, ut probatum est disp. 11. sed passio non est vniò, ergo vniò non est causalitas materia. Confirmatur secundo, in vniòne hominis, quæ non potest esse passio & receptio, sed terminus receptus: nam receptio, alicuius est receptio, & via in terminum receptum: sed per eam vniònem nihil recipitur ut terminus, quia animus rationalis, cum sit independens à materia, non recipitur in illa inhærentia; ergo vniò hominis non est receptio, sed generatio hominis immediate terminata ad vniònem, quia illam educit ex subiecto, est causalitas, qua agens, & materia influunt in vniònem: sicut generatio formæ materialis est, qua causatur forma ab agente, & subiecto.

Itaque, in vniòne reperitur duo conceptus; alter dependendi subiectiue à materia, quem conceptum vniò non habet à se; sed à generatione sui realiter distincta ab ipsa vniòne: sicut generatio formæ materialis distinguitur ab ipsa forma genita. Alter conceptus est efficiendi, seu denominandi extrema vniata: & hunc habet à se formaliter: quia est ratio vniendi extrema, & se illis. Quod plures eludit, existimantes esse eundem conceptum dependendi tamquam à subiecto, & efficiendi: vniò enim non generatur per se tamquam per rationem generandi, & tamen vniuntur per se tamquam per formalem rationem vniendi: hos duos conceptus dico posse separari, ita ut maneat vniò efficiens, & vniens extrema; & non maneat generatio vniònis: nam cum vniònem vniiri, & dependere à materia sint conceptus realiter distincti, cur non poterit esse vniò sine tali generatio

§. 91. Omnis forma absoluta potest diuinitus creari.

§. 92. Modus potest diuinitus creari, generatio non. Modus se ipso afficit sed causatur alio modo.

§. 93.

§. 94.

§. 95. In vniòne distinguuntur realiter vniire & fieri.

generacione, sicut potest esse quantitas sine sua?

§. 96. Dices, quia implicat modum manere nisi dependenter à re, cuius est modus, & non penderet si crearetur. Aduerte duas dependentias: alteram, quia vna res nequit etiam diuinitus manere sine alia: alteram, quia verè pendeat per physicum influxum, primo modo non potest manere modus sine dependentia à sua re, quia ipse modus est illa dependentia, quia eius essentia est tribuere rei denominationem sui, & sic sine tali re esse non potest, vt vnio non potest esse sine extremis, quia eius essentia est denominare extrema vnita: & actio non potest esse nisi denominando terminum actum, quia eius essentia est denominare actum: at verò rectè potest esse modus absque altera dependentia causæ materialis: quia essentia modi distinguitur ab illa dependentia: rectè enim potest modus denominare rem, quin sic ab ea pendeat: vt actio denominat terminum, à quo non penderet subiectiue. Explicatur, motus localis producit vbicationem, quæ essentialiter constituit mobile in hoc numero loco, nec potest existere nisi illud in eo constituens: at hæc vbicatio distinguitur à suo motu, quo producit: cur ergo non poterit produci creatione sicut producit motu? tunc autem tam intrinsecè constituit mobile in hoc loco, quam antea: quia semper crearetur vbicatio affixa mobili & loco. Confirmatur: potest vnio conseruari actionibus diuersis, vt saepe contingit: ergo essentia vnionis non perit vnâ determinatè; sicut ergo pro vna succedit alia, cur non poterit creatio succedere: nec inde vlla contradictio sequitur.

§. 97. Rogas, Vtrum eo casu perficerentur extrema per vnionem? Respondeo ea perfectum iri vnione, quia hæc se ipsa est virtusque partis perfectio: qua posita perficiuntur & complentur in ordine ad totum: nec deficeret homini vlla essentialis perfectio, nam vt res perficiat aliam, sufficit esse ex natura sua actum potentia passiuæ & terminum passionis: actu autem vniri sine motu aut receptione causatiua, est per accidens: at tunc carent extrema perfectione motus, aut actionis eductiua, quia creatio non esset illorum actio, nec actus, nec perfectio.

SECTIO VI.

Vtrum diuinitus generari possit res que naturaliter est terminus creationis?

§. 98. Vidimus, rem generabilem posse creari: inquitur, num res creabilis generari possit. Ac primò de Angelis certa videtur pars negatiua: quia generatur res ex subiecto, quod afficit vt forma: Angelo autem repugnat ratio formæ, quod eadem ratione dico de materia prima. Quæstio est de anima rationali: pars negatiua videtur probari primò; quia quando res producit modo non conaturali, requirit modum productionis, qui eminenter contineat productionem connaturalem: quam ob causam quantitas creatur in Eucharistia: quia creatio eminenter continet generationem quantitatis; sed generatio non continet eminenter creationem: ergo res ex natura sua creabilis non potest generari. Probat minor, quia generatio est imperfectior creatione.

§. 99. Dices, distingo minorem, que vera est de generatione naturali, non de supernaturali. Ad probationem responderetur, creationem ex genere perfectiorem esse generatione, at generationem super-

naturalem perfectiorem creatione naturali; vt in simili dixi disputatione 9. sect. 4. Immo hinc retorqueo argumentum: quia res generis inferioris, si constituitur in ordine supernaturali, potest præstare, quod res naturalis generis superioris; verbi gratia, vbicatio spiritualis, potest constituitur totum in toto, & totum in qualibet parte: immo id præstat multo miraculosius, quia talis vbicatio repugnat ex natura sua corpori, & non spiritui, ergo generatio supernaturalis præstare poterit, quod creatio naturalis; & quamuis agens non eleuetur ad actionem superiores ex modo agendi, at eleuetur ad superiores ordinis actionem nempe supernaturalis.

Arguitur secundò: quia res spiritualis non continetur in potentia passiuæ materiali. Dices. Distinguo; in passiuæ naturali, concedo; in obedientiali, nego; sicut continetur vnio hypostatica.

Tertiò animus est per se independens à materia; quo ergo pacto ab illa potest esse dependens? Dices. Respondeo, amittendo creationem, per quam est formaliter independens, & accipiendo loco illius generationem supernaturalem, per quam dependebit: sicut gratia, quæ non est dependens à lapide in genere causæ materialis, nec à sacramento in genere efficientis, potest ab illis pendere amittendo priores causalitates, & accipiendo nouas, quibus ad nouas causas determinetur.

Quartò, quia animus est spiritualis, ergo non potest à materia pendere. Distinguo consequens: ex natura rei, concedo consequentiam; miraculose, nego: sicut accidens ex natura rei non subsistit, miraculose tamen subsistit.

Quintò: quia illa actio non est proportionata ad eum terminum, quæ necessariò est materialis, cum à materia ex natura sua pendeat. Miror obici hoc argumentum ab eo, qui ait substantiam produci modo accidentali, & hoc ex natura rei, cur ergo diuinitus non produceretur spiritus modo materiali? Respondeo, illum modum satis esse proportionatum, quia non inhareret animo; sed illum afficeret vt purè terminum, sicut vnio materialis afficit animam, & hypostatica Verbum attingit.

Sextò, vel tota materia concurreret ad animum; vel pars tantum; neutrum esse potest, ergo. Dices; respondeo totum animum causatum iri à qualibet parte, sed non adæquatè: quia qualibet pars requirit consortium alterius ad causandum animum, à quarum actionibus totus animus dependet: sicut intellectio tota dependet ab intellectu, sed non totaliter ab illo solo, sed ab illo simul cum specie impressa.

Dices, ergo animus esset tunc corruptibilis. Hæc consequentia est neganda, quia incorruptibilitas est animo essentialis. Si enim tunc illa actio destrueretur: tunc Deus ex natura animi, vt auctor naturæ, illi prouideret creationem, quæ impedita fuerat per eam generationem; ablatò autem impedimento consequeretur statim vnio, vt patet in quantitate Eucharistia, cui in stomacho Sacerdotis tribuit Deus actionem, qua pendeat à materia reproducta post specierum sacramentalium corruptionem, vnde quantitas nunquam perit, quia sublata actione miraculosa, illi tribuitur naturalis, idem contingeret animo.

Absolutè cenfeo, animam non posse generari; quia nulla generatio est tam nobilis in modo existendi, & producendi, quam creatio; quia omnis generatio pender à subiecto; & quantumuis sit superna

§. 100. Secundum argumentum.

§. 101. Tertium argumentum.

§. 102. Quartum argumentum.

§. 103. Quintum argumentum.

§. 104. Sextum argumentum.

§. 105.

§. 106. Animam generationem non posse monstrari.

supernaturalis, semper habet eum imperfectum modum. At actio supplens defectum naturalis actionis, debet in modo attingendi esse nobilior. Quæ obiciuntur, §. 98. non sunt è re; quia illi modi in substantia, & modo sunt nobiliores modis, quorum defectus supplet; secus hic. Adde animam creati se ipsa: ac propterea non potest amittere creationem: omnis autem eductio petit natura sua expellere creationem: sed nulla productio petit terminum expellere: ergo nulla eductio potest esse animi productio.

SECTIO VII.

Vtrum creatura possit creari?

§. 107. Inquiram primò ex natura rei, secundò ex aboluta Dei potentia. Communis est Theologorum opinio (à quibus hac in parte non erit tutum deficere) tum in 2. dist. 1. tum in 1. p. quæst. 45. art. 5. nullam creaturam viribus suis posse aliam creare. Ratio tamen implicationis est inuentu admodum difficilis; ac primùm consulendi sunt, P. Suarez, 1. metaphysicæ disp. 20. sect. 2. num. 1. Molina, & Vazquez, 1. p. q. 45. art. 4. probantes nullam creaturam ab alia esse creatam. Vnde non improbabiler infert P. Suarez, nullam creaturam de facto eam virtutem habere, quam non esset cur semper sua priuaretur actione. De possibili hanc rationem reddit Sanctus Thomas illo a. 5. quia effectus vniuersalissimi sunt tribuendi causæ vniuersalissimæ, sed terminus creationis est vniuersalissimus, quia est ens in quantum ens; ergo est tribuendus causæ vniuersalissimæ scilicet Deo. Sed hæc ratio non caret difficultate; primùm, quia ens, in quantum ens abstractum, non creatur, alioquin omnia entia crearentur, & ipse Deus. Item neque creatur ens participatum abstractè sumptum, quia forma materialis non creatur. Quæ est ergo illa ratio entis in quantum ens, quæ creatur?

§. 108. Dices rationem entis creabilis in cõmuni creati. Contra, quia ens creabile vt sic, est terminus creationis vt sic, & ens particulare, terminus particularis creationis, sicut respectu generationis ens generabile est eius terminus; at verò terminus huius creationis A, non est ens vt sic, sed tale ens, sicut terminus huius generationis est hoc generabile. Deinde actio physica non tendit in terminum præscindendo vnâ rationem ab alia, hoc enim prouenit à nostro intellectu, estque extrinseca denominatio intentionalis: at verò actio physica attingit res vt sunt in singulari (vt arbitror à me satis apertè monstratum contra non neminem recentiorum disput. 10. in 3. part. sectione 4. & disput. 15. sectio. 3.) sed actio physica tendit in rationes communes, vt identificatas cum singularibus: nam actionis physica terminus, vt est terminus illius, est existens à parte rei: omne autem existens à parte rei vt existens, est singulare, ergo omnis terminus actionis physica est singularis: quia vt terminus illius habet rationem, per quam existit à parte rei, ergo creatio A, non tendit in ens nisi in quantum est hoc, alioquin ratio, huius entis per quam actionem formaliter produceretur; Adde, rationes communes non produci per se, sed per accidens; quia medicus non curat hominem: sed Socratem, aut Chalam. Ita generat Socratem; & ratione illius ceteros gradus communes: quia actio per se primo est circa singularia; ergo ens est creabile non in quantum ens: sed in quantum tale;

ergo creatio est ad tale ens vt tale. Deinde si terminus huius creationis A, est ens in quantum ens, ergo creatio vno animo non potest Deus alium creare, quia in primo producta fuit tota ratio entis.

Dices, non fuisse productam totam rationem entis, nisi vt contractam, sicut vna creatura generat aliam. Contra, ergo rectè poterit creatura aliam creare, sicut generare: quia terminus generationis, & creationis est singularis. Sensus Sancti Thomæ est, per creationem produci ens in quantum ens, id est, totam entitatem termini independentem à subiecto, quia quando forma fit ex subiecto, non tam fit ens, quam tale ens; id est, album, aut equus: quia ex non ante albo, aut ex non equo, id est, ex subiecto non albo & ex materia non equi, fit album aut equus, illæ autem formæ dicuntur confieri, quia terminus talis generationis est equus, qui secundum se totum non fit generatione, cui præcessit secundum materiam, vnde fit, vt generatio non producat totum terminum, at verò animus non fit ex non homine, sed ex non ente: quare eius productio non est productio hominis ex non homine, sed entis ex non ente, vnde tota eius entitas fit per creationem, per generationem autem non fit tota entitas hominis. Cur autem repugnet tale ens à creatura produci? inquirimus. Aduerte Deum dici concurrere ad effectus creaturarum sub ratione entis: non quod attingat ens vt ens; nam cum igne attingit calorem: sed quia eius concursus est indifferens ad hoc aut illud ens: determinatur autem à causa particulari ad hoc ens: at quædo creat, gerit vices causæ particularis determinatæ: vnde creat Angelum in quantum Angelus est. Immo ob differentiam Angeli creat illud ens: quia ens vt sic est indifferens vt sit creabile, aut generabile: esse autem creabile habet à perfectitate Angeli. De repugnantia vt terminus secundum rationem communem producat, agendum disp. 6. met. §.

§. 110. Secunda ratio. Secunda ratio est: quia quo magis terminus elongatur à subiecto, maiorem exigit perfectionem in agente; sed terminus creationis elongatur infinite à subiecto; ergo requirit virtutem actiuam infinitam: inefficax calculatio, tum, quia milles instatur, vt quo perfectius est obiectum, perfectiorem requirit potentiam visiuam; sed Deus est infinite perfectus: ergo ad videndum Deum requiritur potentia infinite perfecta, quod consequens est hæreticum. Negatur igitur illa consequentia: sed requiritur potentia altioris perfectionis, quam ad videndum obiectum finitum: quod idem dico de potentia producente terminum infinite elongatum à subiecto: deinde non est infinita distantia inter terminos à quo, & ad quem creationis, magis quam inter terminos generationis, quia sicut Angelus fit ex non Angelo: ita & albedo ex non albedine tamquam termino à quo, à materia autem non distat Angelus infinite.

§. 111. Inefficacia argumenti Caietani. Nec minus inefficax est quod infert Caietanus contra nos, posse dari potentiam generatiuam longè perfectiorem, quam creatiua: quia maior virtus requiri posset ad educendam formam perfectissimam vincendo longam resistantiam subiecti, quam ad aliquem terminum creandum. Hoc (inquam) est inefficax: primò, quia eo admisso sequitur apertè ad creandum non requiri virtutem infinitam, quia illa virtus generatiua, etsi esset, perfectior, esset finita. Secundò, quia ex illa calculatione perfectioris formæ, & maioris resistantiæ non colligitur virtutem generatiuam esse perfectiorem creatiua: quia terminus generatiua non esset tam

§. 109.

§. 110.

§. 111.

§. 98. Angeli generari non possunt.

Dubium de anima. Primum argumentum soluitur.

§. 99.

Actio physica attingit rationes communes vt contractas.

Tantum distat à non esse res generabilia quantum creabile.

Inefficacia argumenti Caietani.

tam perfectus, quam terminus creaturæ; neque modus tendendi illius tam nobilis, quam huius, quantumvis autem terminus ille generabilis in perfectione crescat, semper manet imperfectior termino creabili, ut quantumvis crescat perfectio bruti, semper est imperfectius homine.

§. 112. Inefficacia argumenti Scoti, & P. Vazq.

Pater Vazquez supra disput. 175. numero 13. hanc ex Scoto reddit rationem, quia si qua creatura posset creare, maximè creatura liberè operans per actus intellectus, & voluntatis; sed hi, cum sint accidentia, non possunt producere substantiam, ergo. Neque hæc placet, tum quia creatio prodiret immediatè à substantia, intellectu, & voluntate liberè illi imperantibus, & prescribentibus creationem, sicut homo hominem generat & operatur, quia tam distingueretur tunc creatura potentia ab intellectu, & voluntate, quam in nobis generatiua: immò ostendemus in metaphysica attributum omnipotentia ratione distingui ab intellectu & voluntate Dei: tum quia licet volitio sit accidens, ab ea tamquam à causa instrumentali, & à substantia creatiua, tamquam à causa principali creatio prodiret, ut de facto contingeret, si potentia generatiua esset accidens à substantia distinctum, & ut ipse P. Vazquez docet, ignis per calorem producit ignem. Itaque creatio fieret à substantia tamquam à causa principali per directionem intellectus, & imperium voluntatis, ut brutum generat brutum cum dependentia ab imaginatione, & appetitu.

§. 113. Verum potentia creatiua esset perfectior intellectu.

Quarta ratio sit, quia potentia creatiua, aut esset perfectior quam intellectus, aut imperfectior; perfectior esse non posset, quia in creatura rationali primas tenet intellectus, tum etiam, quia illi responderet actio perfectior, quia hoc est de ratione potentia perfectioris, at imperfectior esse non posset, quia maior virtus requiritur ad creandum, quam ad intelligendum. Respondeo primò, eam potentiam, neque esse perfectiorem intellectu, & voluntate, sed omnes illas esse idem cum substantia creatiua rationali, at verò terminum potentia creatiua formaliter esse perfectiorem, quam terminum intellectus & voluntatis.

§. 114.

Respondeo secundò, fore perfectiorem creaturam, quam intellectiua, sicut in bruto perfectior est generatiua, quam sensitua: quia terminus creatiua, & generatiua est subsistens, Angelus, verbi gratia, aut equus; intellectiua autem esse perfectiorem in modo vitaliter operandi. Neque est absurdum potentiam nobiliorem ab ignobiliore pendere, quia caret ea perfectione, quam habet ignobilior: licet aliunde eam excedat, ut pater in Charitate, quæ Fide perfectior est, & ramen ab ea pendet in operando; item vnio hypostatica, licet non pertineat ad intellectum, est perfectior quocumque habitu intellectualem; ergo aliquid potest non pertinere ad intellectum, & esse perfectissimum in creatura rationali: etiam animal pendet à phantasia, & sensu in generando, cum terminus genitus perfectior sit, quam potentia sensitua bruti (si modo à bruto distinguuntur.)

§. 115. Inefficacia argumenti P. Suarez.

Quintam reddit P. Suarez, quia de facto Deus non communicauit eam virtutem; ergo non est communicabilis. Nego consequentiam, quia potest Deus creare mille rerum ordines præter creatos de facto.

§. 116. Sexta ratio.

Sexta posset afferri ex identitate creationis cum termino creato, quia omnis res creata creatur per se ipsam tamquam per formalem rationem: ergo non potest pendere nisi à solo Deo. Patet con-

uentia, quia actio, quæ semel est vnus agentis, non potest esse alterius, sed terminus creatus est actio sui ipsius, ergo non potest dependere nisi ab eo agente, à quo semel dependet. Contra primò, quia falsum adducitur fundamentum, ut patet in quantitate. Deinde possemus considerare duo genera creabilium: primum eorum, quæ à solo Deo dependent, ad quod non posset concurrere creatura propter rationem redditam: alterum esset rerum dependentium à Deo & creatura, ad quod genus concurreret causa creata, ut ad quantitatem.

§. 117. Nulla creatio est cõnatura- lis agentis creato.

Ego sic existimo, nullam actionem posse ex natura sua creaturæ conuenire, quæ non sit proportionata modo essendi illius. Ea enim ratione probatur animas brutorum non agere nisi cum dependentia à materia, quia illæ ab ea dependent in esse; nulla autem est creatura, quæ non habeat aliquam compositionem, vel ex materia & forma: vel ex accidenti, & natura: vel ex natura, & supposito; ergo nulla creatura potest habere aliquam actionem, quæ non sit pars veræ compositionis, vel subiectum; patet ex maioribus iam posita. Sed creatio nullam facit compositionem tamquam forma, vel subiectum, ut probatum est: ergo creatio non potest ex natura sua conuenire creaturæ. Si minus hæc ratio placet, quare aliam.

Creatio nullam facit compositionem.

§. 118. Potest esse instrumentum ad creandum.

De potentia absoluta posse assumi instrumentum ad creationem, supposita potentia obedientiæ actiua, videtur clarum: quia vix afferretur vlla efficax ratio, qua probetur non posse creaturam ex natura sua creare, sed ad idè manuducimur auctoritate: multo igitur minus afferretur ad potentiam absolutam. Quando verò S. Thomas negauit supra artic. 5. posse assumi instrumentum ad creandum, intellige de instrumento præuic operante, quia præuia operatio debet esse in subiecto: terminus autem creatus non fit ex subiecto. Hanc esse mentem Sancti Thomæ, patet ex eius probatione, quæ tota est de instrumentis disponentibus subiectum: cum ergo ratio sit evidens de iis instrumentis, in aliis autem sit abs re, non est credendus Sanctus Thomas asserere probationes à conclusione aberrantes. Iam dixi disputatione 9. sectione 12. à B. Thoma constitui duo genera instrumentorum: alterum vulgariis disponens subiectum, cui negat concursum in creationem; alterum, quod nihil operatur præuic, ut phantasma. De hoc non agit ibi: quod dico posse producere totum vnus ens nullo præsupposito ente, ut subiecto suæ actionis: quamuis multa alia supponantur, non ut subiectum. Aduerte à Durando in 2. dist. 1. q. 4. num. 23. oppositam sententiam defendi, opinatur enim posse alicui creaturæ communicari facultatem creandi aliam in speciali: Verum solus est Durandus, quamuis Magister, in idem inclinatus: sed explicatur de potentia instrumentaria.

S. Thomas.

Durand.

Magister.

DISPUTATIO XIII.

De Infinito.

SECTIO I.

A Deo cognoscuntur infinita indiuidua simpliciter in essentia.

VARIè accipitur Infinitum. Propriè significat, id quod caret limite, sine, ac termino, id est, infinitum, vel sine fine. Vnde reiciio ab

§. 1.

§. 2. Infinitum diuino.

ab infiniti ratione punctum, quod licet non habeat finem, nec initium magnitudinis, ipsum enim non est magnitudo, sed terminus magnitudinis: dicique potest negatiuè infinitum: item reiciio id, quod est imperfectum, siue cui non imponitur manus vltima, sic dicitur Domus infinita: id est, nondum omnino facta: totidem modis dicitur infinitum, quot sunt limites; quibus res caret.

§. 3.

Primum dicitur infinitum in essentia, quod est infinitum simpliciter, cuius natura, & essentia, nullos habet terminos, qualis est essentia diuina; proprietates naturaliter sequentes hæc essentiam, sunt simpliciter infinita in suo genere, ut potentia, cognitio, &c. Quia proprietates, & modus operandi sequitur essendi modum.

§. 4.

Infinitum simpliciter & secundum quid.

Deinde infinitum potest accipi in aliquo genere determinato, de quo queritur vtrum conueniat rei essentialiter finita? Nam ut rectè S. Tho. 1. par. quæst. 7. art. 3. essentia: quantitas conuenire potest aliqua infinitudo, ut quantitati infinita magnitudo, & multitudini infinita vnitates, quod controuertitur inter Philosophos: nec propterea res erit infinita simpliciter, quia habet multas imperfectiones illi finem prescribentes.

§. 5.

Infinitum secundum quid.

Rursus infinitum secundum quid, seu in aliquo genere, sumitur pro infinito simpliciter in eo genere, & secundum quid. Infinitum simpliciter est, quod nullos habet terminos. Secundum quid est, quod semper habet terminum actu, in potentia tamen non habet; quia nullus poterit assignari terminus, quem prætergredi non possit: ut patet in quantitate, & multitudine. Infinitum simpliciter vocatur infinitum in actu; quia actu nullos habet fines. Infinitum secundum quid, vocatur infinitum in potentia, quia potest sine fine crescere. Vocatur autem infinitum simpliciter in eo genere, quod licet primo ad aspectum videatur coniungere terminos repugnantes; rectè tamen dicitur. Nam in quantitate, exempli gratia, possumus dicere non posse dari, nec primam nec vltimam partem actu existentes: quod est habere magnitudinem simpliciter infinitam, & esse infinitum simpliciter in genere quantitatis: potest item dari prima & vltima actu existens, non tamen in potentia; quod est in genere quantitatis infinitum secundum quid. Igitur ad explicandas vltimas, & primas partes magnitudinis, dicimus eam esse finitã actu: quando verò in partibus actu existentibus nec est prima, nec vltima, dicimus eam magnitudinem esse simpliciter infinitam in ratione magnitudinis; si verò simpliciter infinitum sumatur in rigorosa significatione, est implicare terminos vocare infinitum simpliciter & in vno genere; quia eo ipso quod sit in vno genere, est secundum quid, & non simpliciter.

§. 6.

Infinitum categorematicum & syncategorematicum.

Huc recidit infinitum categorematicum, quod est infinitum simpliciter, & per se; siue quia secundum id quod habet, est sine fine: nam sicut terminus categorematicus est, qui solus per se significat, ita est categorematicè infinitum, quod per se tale est. Infinitum secundum quid vocatur syncategorematicum, quia sicut terminus syncategorematicus per se non significat, ni adiunctus alij termino; eaque propter dicitur significatiua, id est, significans cum alio, ita infinitum syncategorematicum non est infinitum per se, sed per additionem aliarum rerum: hoc enim genus infiniti, secundum ea, quæ habet, est finitum: secundum autem ea, quæ non habet, sed habere potest, est infinitum, quia potest illi fieri additio sine termino, & sic dicitur infinitum in potentia, & secundum quid, absolute autem, & actu finitum, quamuis hi vltimi termini ap- Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

plicentur in infinito in potentia: quod etiam diuiditur in categorematicum seu simpliciter, & in secundum quid seu syncategorematicum.

§. 7. Opinio negans cognosci à Deo infinita. Scot.

Alqui affirmant, Deum non cognoscere infinitam multitudinem rerum possibilium, sed eas, quas cognoscit esse simpliciter numero finitas. Ita expressè sentit Scotus de Gratia actuali Christi, & cæteris qualitatis in 3. dist. 13. quæst. 4. §. Ad 1. quæst. dico. à quo non videtur Caietanus dissentire in 3. part. quæst. 7. art. 12. §. sisse hoc in loco lector: sed quidem non consentit: non enim negat augmentum infinitum de potentia absoluta, suo à parte agentis, sed tantum ait illud non conuenire qualitari ex conceptu suo. Hanc opinionem nonnulli appingunt Durando, sed dubio quidem iure. Ille enim in 1. dist. 39. quæst. 2. à nu. 8. docet à Deo cognosci infinitas cogitationes cordis in tota æternitate existentes: item scientiam simplicis intelligentia non terminari ad obiectum finitum in potentia tam multitudine, quam magnitudine docet tota ea quæst.

Caiet.

Durand.

§. 8.

At verò distinct. 43. quæst. 2. num. 7. negat infinitudinem specierum possibilium inuicem subordinatarum, non verò disparatarum: distinctione quidè 44. quæst. 2. magis videtur inclinare in eam sententiam, sed tamen expressè eam non defendit, sed videtur eam in vtramque partem disputare, proposita enim sententia communiori, dicit nu. 8. Quicquid sit de conclusione, rationes tamen ista non cogunt. Quidquid autem nunc sit de infinitate specierum, negari indiuidua eiusdem speciei infinita in potentia minime possunt.

§. 9.

Primò enim videtur hæc opinio illabi in errorem Vviclephi. Refert enim Vvaldensis tom. 1. lib. 1. cap. 14. cum hæreticum dixisse, non potuisse à Deo fieri infinitos effectus, neque eos contineri in omnipotentia Dei, quod Vvaldensis damnat erroris. Hunc errorem fuxit Ioannes Hus, qui inter eius errores refertur in Concilio Constantiensi sect. 15. Deus nihil potest annihilare, nec mundum maiorare, vel minorare, sed animas vsque ad oertum numerum creare, & non vltra. At illa propositio merito dicitur ibi dånata ab omnibus Theologis, & refertur inter Hufitarum articulos damnatos, ergo hæc opinio longè est abigenda. Eam esse eundem errorem Ioannis Hufi sic probò, ille enim dicebat posse à Deo fieri animas vsque ad certum numerum finitum, & non vltra. Hæc autem opinio ait cognosci à Deo indiuidua certo numero circumscripta, & non vltra. Quo ergo dicitur ab Hufo? maximè cum illis factis esset certus numerus, vltra quem non posset esse minor: eas autem fieri posse, cum sint finitæ, quid vetat?

En opinio vici- na Vvicle- phana.

Vvalden.

Hus.

Concilium

Constantin.

§. 10.

Huc recidit infinitum categorematicum, quod est infinitum simpliciter, & per se; siue quia secundum id quod habet, est sine fine: nam sicut terminus categorematicus est, qui solus per se significat, ita est categorematicè infinitum, quod per se tale est. Infinitum secundum quid vocatur syncategorematicum, quia sicut terminus syncategorematicus per se non significat, ni adiunctus alij termino; eaque propter dicitur significatiua, id est, significans cum alio, ita infinitum syncategorematicum non est infinitum per se, sed per additionem aliarum rerum: hoc enim genus infiniti, secundum ea, quæ habet, est finitum: secundum autem ea, quæ non habet, sed habere potest, est infinitum, quia potest illi fieri additio sine termino, & sic dicitur infinitum in potentia, & secundum quid, absolute autem, & actu finitum, quamuis hi vltimi termini ap- Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

In Deo continetur infinita indiuidua cognita distinctè.

S. Thom.

Caiet.

Durand.

Gabr.

Okam.

P. Molin.

S. Thom.

P. Vazq.

P. Valent.

Secundò, quia Deus vltra diem iudicij potuit mouere cælum spatio vnus anni, quo clapsò potest per alium annum cælum idem mouere: D d quid

Vltra diem iudicij potest moveri caeli absque fine.

quid enim id repugnat signato autem quocumque motu, potest Deus caelum iterum circum agere, & singulis circuitibus creare unum animum, aut Angelum unum. Quod videtur ex terminis notum. Hac autem in particulari à Deo cognosci non est minus certum, quam singula posse liberè à Deo produci.

§. 12. Solutio impugnatæ clarè.

Respondet aliqui; hoc argumentum esse inefficax: quia potest responderi posse caelum moveri sine fine, motibus quidem prioribus repetitis; non tamen novis. Contra: ipsi distinguunt durationem à re durante, eamque constitunt essentialiter successivam; nec posse durationem hesternam crastino respondere dici: sed illi motus sine termino repetiti possunt habere durationes distinctas absq; termino: ergo cognoscit Deus aliquod infinitum sine termino, item potest Angelus distinctis actibus cognoscere omnes eiusdem motus repetitiones; qui actus sunt infiniti, etenim Angelus potest vi sua eos motus cognoscere, & singulos actibus singulis: immo illi actus possunt esse infinitarum specierum; quia uno cognoscitur vnus motus; alio duo; alio tres, &c. cur ergo & ipsi motus non erunt infiniti?

§. 13. Homines possunt esse infiniti.

Tertio probatur apertè: homines possunt multiplicari in eadè specie humana sine fine, sed Deus cognoscit omnes illos, ergo Deus cognoscit infinitam rerum multitudinem. Probatur maior: quia nullus potest assignari certus numerus hominum, ultra quem non possit dari alius homo: non est enim maior ratio, cur possint esse quatuor homines, potius quam sex: id enim qua ratione monstrabitur? Ergo nullus potest assignari determinatus numerus hominum. Confirmatur: supponamus illorum tuum numerum esse centum hominum, dic obsecro, cur repugnat unum supra centum, cum non repugnauerint centum? Et quocumque numero assignato faciam idem argumentum.

§. 14. Non cognoscit Deus numerum determinatum, sed infinita.

Dices, posse assignari quemcumque numerum, dummodo non sit infinitus. Contra: quia Deus per te cognoscit numerum determinatum, & finitum, rogo cur illo assignato non possit esse alius homo? Dices, quia posset esse infinitum in actu. Contra, quia hoc ego contendam sect. 2. & 3. ex eo quod Deus infinita cognoscat. Deinde, ut alij negant infinitum in actu, id tu etiam negato, ne te conicias in has angustias, ut communem opinionem defendas. Confirmatur, pone homines possibiles esse decem (exempli gratia) da mihi duas propositiones inuicem contradicentes ex eo quod sint decem, quod sint quatuordecim, quindecim, sedecim, &c. ridicula sunt hæc, & homine philosopho indigna.

§. 15. Syncategorematicè infinitum non est in rebus possibilibus, sed in actualibus.

Dicunt alij contineri in omnipotentia Dei effectus syncategorematicè infinitos, id est, non tot, quin plures. Contra: infinitum syncategorematicum secundum id quod habet, est simpliciter finitum, alioqui esset simpliciter infinitum, quod est esse categorematicè infinitum; secundum autem ea, quæ habere potest, est infinitum, quia ea quæ habere potest, nunquam habet, ergo est in potentia infinitum, ut linea existens ut existens est syncategorematicè infinita: quia habet quantitatem existentem finitam: at quæ existere potest, est infinita. Hoc autem de possibilibus adstrui non potest sine hallucinatione terminorum. Sumanus enim statum rerum possibilem, antequam Deus aliquam crearet: rogo vtrum illa res secundum statum possibilem sint infinita categorematicè, id est, inter eas non esse primam, & vltimam? Et sic habeo internum. Vel sunt syncategorematicè infinita? sic

autem in statu possibili erunt finita, & habent primam & vltimam: at verò secundum additionem possibilem erunt infinita. quod terminis implicatur; quia vltra creaturas posibles non potest esse additio. Nam quod addi potest, possibile est, & inter possibilea continetur: quod si additio possibile est sine termino, creaturae posibles sunt sine termino. Nec esse posset infinitum syncategorematicum, quin actu essent possibilea infinita simpliciter; alioquin finiretur obiectum omnipotentia, & veniretur ad vltimum, vltra quod non possemus progredi.

§. 16. Deus non cognoscit infinitum syncategorematicè, sed categorematice.

Dicunt alij; esse posibles creaturas infinitas simpliciter, sed à Deo non cognosci omnes categorematicè. Error peior priori, quia tribuit Deo imperfectam notitiam. Nullus est effectus possibilis, quem Deus non cognoscat actu claro, atque distincto, multo melius quam ego cognosco quinque digitos meæ manus; sed effectus sunt infiniti, ergo clarè, atque distinctè noscuntur à Deo. Præterea rogo, vtrum Deus possit de nouo cognoscere aliquem effectum, quem anrea non cognoverit? Nullus erit tam stolidus, qui id affirmet, cecidisset in Deum ignorantia rei toto tempore præcedente nouæ notitia: ergo non potest eius scientia addi obiectum, quod de nouo cognoscat; ergo in cognitione Dei non est obiectum syncategorematicè infinitum. Pater consequentia; quia infinito syncategorematico potest fieri additio in eo statu, in quo est infinitum, ut patet ex dictis; sed obiecto cognitionis Dei, ut est in illa, non potest fieri additio, ergo non est syncategorematicè infinitum in ratione obiecti.

Deus nihil de nouo cognoscit.

Nunc opinioni Durando adscriptæ litem intendam, asserenti à Deo non cognosci infinitas rerum species, quia in illis repugnat infinita processio: quia sequeretur dari posse aliquam creaturam infinitam in essentia. Impugnatur tamen, quia posset dici, non esse possibilem aliam speciem præter eas, quæ de facto sunt productæ; quod in parte recidere videretur in errorem Vuiclessi, & esse contra Paulum asserentem, se non separatim iri à Charitate Christi à præsentibus, instantibus, & futuris, sed neque à creatura alia, vbi per creaturam aliam intelligit res posibles.

§. 17. Infinita rerum species cognoscuntur à Deo.

Deinde probatur, quia si essent essentia rerum determinata, posset dici non esse posibles alias præter eas, quæ de facto sunt: quod sine fundamento diceretur: cur enim repugnat fieri Angelum perfectiorem omnibus existentibus modo? ergo poterunt esse plures; at hoc etiam sine fundamento dicitur, unde enim id tibi constat? Vel si sunt posibles plures, supponamus esse centum, quæ implicatio sequitur, ut vltra illas centum sit vna? Videatur hoc argumentum in §. 13. Itaque signata quacumque specie posse aliam assignari, nullum est inconueniens. Neque sequitur inde ab eo cognosci aliquam creaturam infinitam simpliciter in essentia: quia eo ipso quod sit creatura, habet essentiam finitam, & limitatam: cui posset præscribi infiniti termini tam in essendo, quam in operando, cum à causa prima dependeret in illis, & haberet aliquam compositionem realem. Nam essentia infinita est, quæ caret principio & fine: at nulla creatura caret principio & fine, quia Deus est principium & finis cuiusvis creaturae.

§. 18. Assignata vna specie sunt infinita illa imperfectiores; & perfectiores infinita.

Dices, esset infinita in suo genere, sicut homo in ratione animalis. Contra: quia hoc non tollit rationè finiti simpliciter, quia illud genus est simpliciter finitum. Itaque nulla est assignabilis species, quæ sit omnium infima, vel suprema, quia illa assignata,

Non potest esse creatura infinita per essentiam.

§. 19. Non potest esse creatura infinita per essentiam.

assignata; possunt alia superiores, & inferiores assignari. Nec quia res excedat in perfectione infinitas species, ideo erit infinita simpliciter: ut homo non est infinitus, licet excedat infinitas species materiales, quia participat plures imperfectiones rerum inferiorum: sicut nulla res est infinitè imperfecta, quia licet sit imperfectior infinitis speciebus imperfectis, participat tamen aliquam illarum perfectionem. Cur enim posita vna creatura repugabit alia quæ habeat modum cognoscendi Deum magis perfectum quam Angeli? Et alia magis quam hæc? Et sic sine termino maximè cum Deus infinitè sit participabilis: Argumenta Durandi & Scoti sunt facillima solura.

§. 20. Obiectio occiditur euidenter.

Huic tamen respondet non nemo: esse aliquam creaturam in collectione possibilem, quæ ab aliis non excedatur; & aliquam cui omnes alia excellent; ergo non repugnant perfectissima, & imperfectissima omnium. Nihilominus inter illas duas sunt posibles infinita. Antecedens probat: quia nisi esset aliqua perfectissima, ergo esset extra illam collectionem aliqua perfectior; ergo non omnes exceduntur. Confirmatur primum, Deus perfectissimè caret omnes species posibles; ergo videt quænam ex illis minus, plûsve cæteris ab ipso distet. Confirmatur secundò in homine: videt Deus quæ illum creatura superet immediatè; & hanc quæ superet: ergo scit Deus quæ vltimò hominem excedat.

§. 21. Omnis creatura excedit infinita, & ab infinitis exceditur.

Respondeo nullam esse quin infinitas excedat, & superetur ab infinitis. Ad probationem antecedentis nego primam consequentiam: quia omnes creaturae excedentes & excessæ continentur in collectione creaturarum possibilem: in illa tamen nulla est, quin sit superior & inferior infinitis. Quod in multitudine & magnitudine patet: quia nulla est magnitudo finita quin excedatur ab infinitis; quia ab illa ad infinitam potest fieri additio infinita; nec tamen est extra magnitudinem possibilem alia excedens quamlibet magnitudinem. Ad primam confirmationem, videt Deus nullam esse creaturam inter cæteras omnes sibi propinquissimam, nec distantissimam: quia quod non est, non scitur. Ad secundam, nullam videt Deus à qua vltimo excellatur homo.

§. 22. Obiectio secundum. Deus est infinitè participabilis.

Secundò, Respondet inter Deum & creaturam collectionem esse infinitam distantiam; & tamen non est possibilis alia creatura: ergo hinc non colligitur esse posibles infinitas. Respondeo argumentum sumi ab infinita participatione Dei; & posita vna perfecta, esse posse infinitas perfectiores; nec hinc inferri contradicendum. Nec esse cur in vna sistatur, sed progrediamur sine fine.

§. 23. Opinio negat posse esse infinitum. Aristot., S. Thom., Caiet., Capreol., Ferrar., P. Vazq., P. Conimb., P. Valent., P. Perier., P. Rubius.

ARISTOTELES hoc 3, & vbique affirmat, repugnare infinitum in actu; de cuius auctoritate non est multum curandum in quæstionibus de potentia absoluta, quia eam ignorauit: eandem sententiam sequitur S. Thom. 1. p. q. 70. art. 3. & 4. Caietanus, Capreolus Ferraria, & alij, quos referunt Pater Vazquez ibi disput. 26. num. 1. & Conimbribicenses hoc lib. 3. c. 8. q. 2. art. 1. quibus ipsi adstantulantur art. 3. & P. Valentia. tom. 1. disput. quæst. 7. punct. 3. P. Pereira lib. 10. Phys. c. 11. P. Rubius 3. Phys. tract. 2. q. 3. num. 85. alique quam plurimi, Philosophia Petr. Hurt. de Mendos. a.

sed nullam asserunt repugnantiam rationem, ut iam proba. Prima ratio, quam afferunt, est, quia omnipotentia Dei est simpliciter infinita, ergo non potest producere infinitum in actu. Probatur consequentia, quia si semel potest producere infinitum, ergo etiam poterit actu producere quicquid est producibile: sed tunc finiretur omnipotentia Dei; quia iam non valet quid vltra producere, ergo.

§. 24. Prima ratio non satis fit.

Sed hæc ratio est inefficax, tum quia ex ea opposita consequentia erat deducenda, infinitum enim effectus actu productus argumentum est infinitæ potentia. Tum, quia omnipotentia Dei non est magis infinita quam scientia simpliciter intelligentia; & tamen scientia ita cognoscit infinita, ut nihil sit aliud tali scientia cognoscibile præter id quod actu cognoscitur: sed illa scientia non finitur, nec clauditur terminis, ergo neque omnipotentia finitur, etiam si producat omne producibile.

§. 25. Infinitum in actu est argumentum potentia infinita.

Confirmatur: nihil est possibile præter id, quod de facto potest Deus facere, & tamen obiectum omnipotentia: eam non limitat, aut definit: ergo etiam si totum illud obiectum de facto producat, non finiet omnipotentiam. Ratio à priori, quia non posse produci aliud præter iam producta, otiretur non ex imperfectione Dei, sed ex repugnantia obiecti, sicut non cognosci à Deo aliud præter id, quod cognoscitur, venit ex repugnantia obiecti, & non ex imperfectione scientia. Hinc est nullam esse imperfectionem in Deo, non posse chymarum producere. Præterea obiectum illud omnipotentia, si actu produceretur, esset sine termino, & sine quâ ob causam eius productione non limitaretur omnipotentia Dei, neque exhauriretur, sed potius actu referretur ad suum adæquatam obiectum, & cum illo adæquaretur actu. Quod posset annihilare, & iterum reproducere. Immo retorquetur argumentum, quia nisi posset fieri infinitum actu, semper præscriberetur terminus omnipotentia Dei, quia semper, quod actu produceret, esset finitum necessario, quod si ex eo quod potest infinitum in potentia, est infinita; multo melius id erit, ex eo quod infinitum de facto producat.

§. 26.

Chymarum non posse à Deo fieri non est impossibile.

Secunda ratio est S. Tho. supra: quia quidquid fit à Deo, cadit sub certam agentis intentione: sed infinitum non ita cadit, quia non habet certam, & determinatam spheram, ergo. Distinguo maiorem, debet cadere sub certam intentionem, id est, sub determinatam voluntatem directam, infallibili cognitione, concedo maiorem; debet cadere sub certam intentionem numeri, aut mensuræ, nego: quia infinitudo rerum potest à Deo certo, & infallibiliter dirigi in duos fines, ac si esset finita.

§. 27. Secunda ratio S. Tho. determinatam spheram, ergo. Infinitum quæ ratione cadit in certam intentionem agentis.

Tertio, quia repugnat multitudinem non esse in aliqua specie numeri: sed omnis numerus est finitus, ergo. Confirmatur, quia sequeretur partem esse æqualem toti, quia numerus binarius, qui est pars quaternarij, posset toties multiplicari, quoties quaternarius, & contra: hoc autem est impossibile; ergo. Negatur maior: nam tota collectio rerum possibilem, quam Deus cognoscit, non est in specie numeri, quia id conuenit multitudini finita. Ad confirmationem negatur sequela, ad probationem respondeo multiplicatione finita toties posse replicari quaternarium, quoties binarium: non ita sunt quaternaria multiplicacione infinita, quia quaternarius infinites superatur à binario, ut etiam patet in illa rerum infinitudine à Deo cognita, in qua non sunt tot hominum quaternarij numeri cogniti à Deo, quot binarij: cum tamen in numero finito tot possint produci à Deo quaternarij, quot binarij.

§. 28. Tertium argumentum.

Infinita multitudo non est in specie numeri.

In infinito tot sunt quaternaria quot binaria.

SECTIO II.

Argumentorum solutione ostendo non repugnare infinitum in actu.

§. 29. Infitu qua ratione minus aut maius alio.

Confirmatur, videt Deus infinita malogranata, & in singulis centena grana, certum est illa malogranata centies superari a suis granis. Dices, ergo vnum infinitum est maius alio. Distinguo: maius proprie, negatur consequentia, quia maius, & minus sunt proprietates entis finiti: maius improprie, id est, vnum infinitum continet aliud infinitum, item alias, & alias partes supra illud, concedo. Neque hoc est absurdum, sed necessarium, vt patet in exemplo adducto de granatis infinitis à Deo cognitis, & necessariò cõcedent, qui asserunt in continuo esse puncta actus infinita. Nam in digito non continentur tot puncta, quot in tota manu, in qua sententia soluendæ sunt omnes rationes. Quam doctrinam perspicue docet S. Thom. 3. part. q. 10. art. 3. Ad tertium, vbi ait numeros pares & impares infinitos, esse plures quàm numeros pares: item infinita cognosci ab anima Christi: at vero à Deo plura cognosci: distinctio enim ibi à S. Thom. tradita est clara: nempe in vna linea infinita nihil esse maius quàm illa linea infinita: quod est clarissimū: at verò in alia secunda, aut tertia linea esse aliquid maius quàm prima linea infinita. Nescio autem, cur pura hæc B. Thomæ doctrina nauseam prouocet.

S. Thomas.

S. Thom.

§. 30. Maius & minus non competit infinito formaliter, sed materialiter.

Aduerte, maius, & minus posse sumi reduplicatiuè in ratione infiniti, vel specificatiuè in ea multitudine, aut magnitudine, quæ clauditur in infinito: primo modo nullum infinitum est maius alio, quia in ratione infiniti tã malogranata, quàm grana sunt sine principio, & sine: secundo modo vnum est maius alio, quæ patent in illis possibilibus, quæ Deus actu cognoscit, vbi effringitur vis argumēti. Nec infinitum multitudine, magnitudine, aut intensione differt essentialiter à magnitudine finita; sicut duo homines non differunt specie à tribus, quamuis in ratione numeri dicantur specie differre, quia binarius differt à ternario, sed hæc est differentia per accidens, ita multitudo cõstituens numerum, differt sub eã ratione accidentali numeri à multitudine innumera, non tamen simpliciter.

§. 31. Quartum argumentum.

Infitu non finitur ablatione finita, sedes infinita.

Quartò, si infiniti homines conspirent ad mittendos singulos lapides in aceruum, illi lapides essent infiniti: resumatur vnusquisque suum lapidem; sequitur aceruum exhaustum iri, quia tot lapides erunt ablati, quod fuerant coniecti; & non exhaustum iri; quia infinitum non habet finem, neque consumitur ablatione finiti. Verum ille aceruus exhauriretur, quia sicut per coniectionem infinitorum, lapides euaserant infiniti, sic per ablationem eorundem cõsumeretur infinitudo; nam illa non esset ablatio finiti, sed infinitorum; vt Deus sicut videt infinitos consumptum iri, si eos distribueret hominibus infinitis; ablatio autem finiti est, quæ non exhaurit infinitum; non vero ablatio infiniti.

§. 32. Quintum argumentum.

Corpus infinitum creati potest multipliciter.

Quintò probatur in magnitudine: non potest creari corpus sine aliqua forma substantiali, ergo neq; infinita magnitudo: nam quælibet forma sibi vendicat accidentia determinata; è quibus vnum est quantitas. Sed falsum est antecedens, & mala consequentia, tum quia potest creari à Deo sola materia prima sine vlla forma, vel sola quantitas sine materia, tum quia ignis, verbi gratia, nullum petit terminum magnitudinis, cum se augeat sine termino; petit autem determinata accidētia secundum essentiam, vt calorem, siccitatem: non tamen peteret terminum magnitudinis, non esset, cur iuinitus illam non possit prætergredi.

§. 33. Sextum argumentum.

Sextò: quia omne corpus est loco mobile, ergo

debet esse finitum; quia infinitum moueri nõ potest; quia nunquam vltima pars posset peruenire ad locum primam: nam in motu recto debet terminus à quo deferri in parte inferiori, & constitui mobile in termino ad quem: item in motu circulari non posset peruenire pars ad locum alterius, quia quæuis linea infinite distaret ab alia. Negatur antecedens de toto corpore simul, conceditur autem de toto secundum quamlibet partem determinatam. Dices, illud totum corpus esset naturale, ergo totum illud esset principium latitudinis. Negatur consequentia: nam de ratione natura sufficit esse principium alterationis, licet non latitudinis: vt dixi disput. 7. sect. 2. illud autem corpus variè posset à Deo alterari. Deinde sufficeret, vt per partes moueri posset, nam tota illa moles & careret figura, & impediretur à latitōne.

Infitu corpus est loco immobile nisi per partes.

§. 34. Septimū argumentum.

Septimò: creet Deus lineam, aut virgam infinitam, & Deus eam diuidat ea parte, quæ descendendo de cœlo in terram nobis respõdet, & annihilat ea quatuor palmos: tunc velit Deus illas virgas reunire sine additione materia, eas mouendo ex vtraque parte: tunc sic, illis virgis possunt præfigi duo termini, intra quos claudantur totæ, ergo non sunt infinitæ: consequentia est euidentis: antecedens patet, quia in reunione necessario deserunt illæ virgæ duos palmos spatij, quos antea occupabant, ergo tangendo vtriusq; extremitatem versus illos palmos vacui, verum est dicere, *hi sunt termini huius virgæ*. Casum autem non repugnare probatur: quia potuit Deus in prima virgæ productione eam constituere præsentem illi parti spatij; vbi quatuor palmi virgæ annihilati sunt, & tunc virga esset sine illis palmis, ergo in tali casu essent duo palmi spatij versus vtrâque partem: quos non occuparet virga. Hoc argumentum accommodatur Angelis, quia possent creari occupantes singuli singula spatia distincta: annihilaret Deus quatuor versus medium: tunc poterat Deus reunire totam illam Angelorum catenam, & relinquerent duo spatia vacua versus vtramque partem.

§. 35. Virga infinita potest reuiri.

Respondeo, facta illa diuisione, posse à Deo virgam reuniri, vel per rarefactionem aliquarum partium, vel per nouarum additionem, vel cõstituendo aliquas partes duobus in locis, at eo modo, quo ponitur in argumento implicare cõtradictionem: quia totum illud corpus simul non posset moueri, quia motus est desertio termini à quo, & acquisitio termini ad quem, latio enim est inter duos terminos: sed illæ virgæ versus cœlum, & inferos nullum haberent terminum, quia occuparent spatia infinita sine termino, ergo non possent moueri. Ad probationem respondeo, in prima productione non potuisse versus cœlum præfigi terminum vltimum corpori infinito.

§. 36. Obiectio.

Dices: potest Deus infinitam illam magnitudinem palmo concludere, ergo etiam reunire illas virgas. Distinguo antecedens, efficiendo, vt deserat spatium infinitum, & sine termino, concedo antecedens; vt deserat finitum, & vltimum, nego; & in eodem sensu concedo consequentiam. Dices, illi virgæ versus terram præscribitur terminus, cur repugnat eundem præscribi versus cœlum? hæc quæstio soluta manet disput. 10. sect. 2. ille enim proprie non est terminus; quia terminus est finis magnitudinis, aut multitudinis pertransiite adæquatè: at totam multitudinem, aut magnitudinem infinitam pertransiri implicat; ergo proprie versus nullam partem præscribitur terminus; licet per plures partes intersectetur: dicitur autem terminus, vel proprie respectu numeri aut magnitudinis finitæ

Infitu virga potest moueri deserendo terminum à quo infinitum.

Terminus lineæ quid sit.

§. 37. Confirmatur ex infinito in potentia quod Deus videt.

finitæ ex illo infinito: vt centum vnitarum, aut palmorum, vel improprie dicitur terminus, & materialiter, quia vltra non protenditur multitudo, aut magnitudo, vt patet in actibus æternitatis, qui nunquam poterunt pertransiri adæquatè, licet initium sumperint ab vno.

Confirmatur; quia videt Deus versus cœlum infinita spatia imaginaria vel finita: si finita, casus inuoluit repugnantiam: quia finitum spatium ex se est incapax corporis infiniti, nec possunt finita dici, alioquin extensio in potentia esset finita, cuius oppositum monstratum est sect. 1. illa enim argumenta in quavis specie vim habent eandem: si infinita, malè arguis, quia cum omnia illa occuparentur virga, non est vltimum, quod virga deserat. Vnde patet ad illud de Angelis; quia vel Deus videret illa infinita spatia: sic autem videret etiam implicare ex illis vltimum assignari; quod deseratur à virga: si verò sint finita, poterit Deus penetrare in eodem spatio infinitudinem Angelorum, & corporum: ergo sic non repugnat infinitum. Virgam sic præcitam non habere proprie terminum, patet: præcidatur in terra, & protrahatur versus cœlum, rogo vtrum videat Deus versus cœlum finem spatij imaginarij vel non? Si videt ergo non est possibilis extensio infinita syncategorematicè, vt probauit sectione 1. si non videt finem versus cœlum, ergo incipiendo à terra non pertransibitur successiuè tota linea; quia si non habet finem, nunquam venietur ad finem, nec poterit pertransiri mensurando successiuè vel realiter, vel imaginatione. Ergo è contra incipiendo ex parte superiori versus cœlum & eam metiendo nunquam pertransibitur, nec venietur ad terram: ergo, sicut ex parte cœli non habet finem, ita nec ex parte terræ: quia eadem via itur *Toebis Athenas, & Athenis Toebas*, est enim finis extremum magnitudinis pertransita, atque finita, & quemadmodum multitudo manet infinita ablatis duobus vnitatibus, ita & magnitudo ablatis duobus palmis. Quod considera in eadem magnitudine secundum esse possibile, quæ in illo statu manet versus omnem partem infinita, quamuis essent impossibiles duo palmi, alioquin in illo statu non retineret essentiam infiniti.

§. 38. Octauum argumentum ex triangulo.

Octauò argumentantur contra magnitudinem infinitam: Demus triangulum, cuius duæ lineæ continentur intra spatium certum; protendantur illæ lineæ in infinitum: inter illas interjicietur actu infinitum spatium, quia quo plus protrahuntur plus distant, & protractæ in infinitum distabunt infinitè, & non interjicietur actu spatium infinitum, quia clauditur duobus terminis, ergo infinita magnitudo includit duo prædicata cõtradictoria. Hoc argumentum, vt cætera omnia, soluitur in infinita extensione, quam Deus cognoscit: rogo enim vtrum Deus cognoscat illas duas lineas retenta figura trianguli posse extendi sine fine, vel non? Si non possunt, ergo malè supponis eas posse sine fine protrahi: sic autem corrui argumentum, si verò possunt protrahi, vt verè possunt, vt patet ex sect. 1. ergo videt Deus inter illas lineas esse possibile corpus infinitum, ergo si illud spatium repleatur corpore, sequitur per locum intrinsecum, illud corpus esse infinitum, & videt Deus illas duas lineas non esse terminos illius, quia in parte sunt sine fine protractæ. Nam videt Deus incipiendo ab vna successiuè non posse veniri ad aliam: termini autem sunt extrema reru quæ successiuè pertransiri possunt: ab vno ad alium. Duo probat hoc argumentum: alteru eas lineas esse fines corporis interiecti

Soluitur clare exẽplo infiniti in potentia.

Philosophia Petr. Hurr. de Azendoza.

in quacumque distantia finita; addita verò infinitate distantia non esse eius terminos: alteru, quod probat, est, corpus interiectum inter eas non habere totam extensionem possibilem, quia vltra illas potest protrahi: non verò probat illud non esse infinitum, vt §. 41. probabo, & sicut multitudo hominum est infinita in potentia, licet ab illa tollas multa individua; ita extensio est infinita, licet vndequaque ei tollatur extensio finita.

§. 39. Nonum argumentum.

Nonò arguitur contra infinitatem Angelorum, & intensiois qualitatium: quia si essent actus Angeli infiniti, cum possent simul applicari lapidi, cum loco mouerent in instanti, quia haberent virtutem motricem infinitam, hoc autem repugnat; quia motus fit in tempore, item grauitas infinita momento è loco lapidem pelleret, & per visionem infinitè intensam Deus euaderet comprehensus. Responderetur, ab infinitis Angelis lapidem necessario successiuè motum iri, qui licet possit in instanti fieri velocior, nõquam tamen fiet in instanti: quia rei successiuè id repugnat: cum verò Angeli liberè applicarentur lapidi, illi imprimerent motum velociorem, aut tardiozem pro suo arbitratu, sicut Deus modo facit, qui non potest producere motu infinite velocem, quia velocitas dicit acquisitionem partis post partem. Grauitas autem illa determinatur à Deo ad hæc velocitatem, vel illam, ita tamen, vt nec grauitati, nec lapidi assignetur tam velox motus, quin possint alium velociorem efficere: nec propterea illa virtus est simpliciter infinita in ratione potentia: quia in operatione pendet à Deo, vt Deus videt potentiam illam in esse possibili non continere conceptum potentia simpliciter infinitæ, quia est potentia creata, sed infinitæ secundum quid.

Motus corporis necessario fit successiuè à creatura etiam habente potentiam infinitè intensam.

§. 40.

Dices, cur grauitas non mouebit lapidem momento subito motu? Respondeo, quia id fieri nequit nisi constituendo simul eudem lapidem pluribus in locis, quod omni creaturæ repugnat. Nam, si lapis momento mouetur, ergo omnes eius partes simul sunt eodem momento in toto spatio, per quod mouentur. Ad illud de visione respondeo, non ideò Deum fore comprehensum, nam quamuis visionem creatam, quantumuis infinite intensam infinitæ latent diuinæ formalitates, vt patet in intensione possibili, quam Deus videt: nõ enim videt esse possibilem visionem creatam comprehensiuam sui; licet intenso sit possibile sine termino. Hac de re videantur P. Vazquez & Conimbricenses supra.

Viso infinitè intensa Deum non comprehendit.

§. 41. Decimū argumentum.

Argumentantur alij: quia sequeretur numerum finitum esse, & non esse partem multitudinis infinitæ: ergo. Esse partem datur ab omnibus: nõ esse probo, quia parte sublata tollitur totum, quod ex illa constat: sed ablato quouis numero finito non tollitur, neque minuitur multitudo infinita, ergo numerus finitus non est pars multitudinis infinitæ: idem argumentum fit de magnitudine.

§. 42. Numerus finitus qua ratione pars multitudinis infinitæ.

Negatur sequela: est enim pars: ad probationem respondeo, variata parte non manere adæquatè totum ex illa constat, vt abscissa manu ab homine non manet adæquatè idem homo. Ad minorem respondeo, ablato numero finito non manere adæquatè illud infinitum, sed inadæquatè, & magis (licet sic improprie loqui) imminutum, quam antea, licet enim non corumpatur infinita multitudo per ablationem finiti, at certè minuitur, neque manet eadem adæquatè, sed inadæquatè, & hoc est de ratione partis integralis, vt patet in homine, in quo differt ab essentiali parte, quia hac ablata, totum aufertur. Atque hoc

Probatur ab exemplo infiniti in potentia.

argumentum instatur in infinitudine rerum possibilem, quam Deus actu cognoscit: contra quam vim habeat eandem, nam Deus videt singularem omnes homines possibilem non est Paulus possibilis: illi autem sunt infiniti, si enim successiue, producantur, aut numerentur, nequebunt exhauriri. Rogo, utrum Petrus possibilis sit pars hominum possibilem, siue illius multitudinis, sicut Petrus existens est pars infinita multitudinis hominum actu existentium? Si non est pars, idem dico ego de actuali. Si vero est pars, rogo utrum eo ablato maneat infinitudo hominum possibilem integra? Vel non? & quod tu mihi responderis de illis infinitis hominibus possibilem, intellige à me tibi responsum de actualibus. Aliqui auctores dum intentè indulgent ingenio contra infinitum in actu, non animaduertunt, se corpora obijcere hosti, ut feriat infinito in potentia: igitur nulla pars finita se sola est pars infiniti in quantum infinitum est; quia ea ablata manet tam sine primo & ultimo quam cum illa: at qualibet pars simul cum aliis infinitis est pars infiniti ut infinitum est, qualibet autem etiam se sola est pars illius multitudinis infinita specificariue sumpta.

§. 43. Undecimum argumentum.

Alij dicunt, infinitum esse quod eo in genere continet quicquid possibile est; sed nulla magnitudo, aut multitudo id continere potest, ergo. Maiorem probant, tum ex definitione infiniti, tum quia infinitum per essentiam est quod formaliter aut eminenter continet omnes perfectiones possibilem. Sed hinc nihil concludunt, poterit enim Deus producere omnes partes materie possibilem, quæ continet quicquid est possibile in eo genere. Deinde, Deus videt omnes homines possibilem, ut distinguuntur ab indiuiduis Angelicis. Rogo, utrum illi homines sic distincti sint infiniti? & sic non erunt infiniti in potentia, cuius oppositum probant. Sect. 1. vel sunt infiniti; & non continet omnem multitudinem possibilem: ergo hoc non exigit ratio infiniti. Deinde, videt Deus infinitos homines possibilem; si ex illo numero ignoraret duos, vel si omnes mihi ostendat præter duos, ego cognoscere infinitos, quia illi duo superadditi soli non facerent multitudinem infinitam: ergo infinitum hoc non requirit.

§. 44. Infinitum caret principio & fine.

Ad probationem respondeo, eam definitionem esse ipsorum: communis enim non est nisi infinitum carere principio & fine: ego hic volo posse existere multitudinem, in qua nulla sit pars prima: nulla vltima, cæteræ sunt quæstiones de voce. Infinitum autem per essentiam est, cuius essentia caret principio, & fine, id est, nec habet causam efficientem, nec finalem; vnde est ens à se, & principium finisque rerum omnium ab ipso distinctarum, cui insunt omnes perfectiones possibilem formaliter vel eminenter. Itaque ea definitio non est formalis infiniti ut sic, sed propria Dei ob eius differentiam: quia esse infinitum per essentiam, & esse omnes perfectiones formaliter, aut eminenter recidunt in Deum: quia est summè actualis sine principio, & fine: cætera infinita sunt per compositionem, quæ solum requirunt carere prima, & vltima parte componente, hinc patent quæ dixi supra infinitum esse quod caret principio, & fine.

§. 45. Affectiones infiniti creati.

Denique sit præ oculis in magnitudine infinita non esse figuram, neque terminum, neque centrum, neque medium, neque primum, neque vltimum, quia omnia illa sunt affectiones corporis finiti. Item in magnitudine infinita non esse formaliter primum, neque secundum, neque medietatem, nec

tertiam partem, neque in intentione esse duos gradus, alterum perfectissimum omnium, alterum imperfectissimum, neque vnam creaturam, quæ sit omnium perfectissima, vel imperfectissima, vnde omnia argumenta inde sumpta apertam inuoluunt terminorum implicationem, nullum est autem argumentum, quod non infringatur in infinito, quod cognoscitur à Deo in esse possibilem (ut sæpe ostendi.)

SECTIO III.

Idem probatur aliunde.

¶ Vrandus in 1. dist. 43. quæst. 2. num. 9. sine, ait esse satis probabile posse dari infinitum in actu, eamque esse opinionem Auicennæ, & Algazelis. Gratiam Christi esse actu infinite intentionem fuit opinio Parisiensibus communis, ut refert Almainus in 3. dist. 13. q. 1. §. istis suppositis. à qua ipse non videtur alienus: quam aperte sequitur Ioannes Maior eadem disput. 13. quæst. 3. Gregorius in 1. distinct. 44. quæst. 4. art. 1. P. Vazquez in 1. part. disput. 26. vbi refert Okamum, Gabrielem, Aliacensem: item P. Conimbricenses supra referunt alios, eamque defendunt ut probabilem: articulo enim tertio respondent omnibus argumentis. Quam hac ætate multi viri docti sequuntur, & quidem iure.

§. 46. Non repugnat infinitum in actu.

Probari posset primò: quia infiniti homines possibilem, verbi gratia, sunt simpliciter ens reale: ergo possunt simul à Deo produci: antecedens patet, quia omnes illi habent verum hominis conceptum: consequentiam probò; quia omne ens reale, ut est ens reale, potest existere à parte rei, sed infiniti homines ut infiniti, sunt infinita entia realia: ergo ut infiniti possunt existere à parte rei.

Durand. Auicenn. Algazel. Parisien. Almai. Io. Maior. Gregor. P. Vazq. Okam, Gabr. Aliacens. P. Conimb.

§. 47.

Dices, infinitos homines esse entia realia non ut sunt infiniti, sed ut vnusquisque est vnus homo. Contra, vnusquisque ut est vnus homo est ens reale, ergo infiniti, ut infiniti sunt infinita entia realia: probò consequentiam, quia duo homines sunt duo entia realia: ergo per additionem singulorum hominum fit additio entium realium: ergo per additionem infinitam horum fit additio infinitorum entium realium: ergo infiniti homines ut infiniti, sunt infinita entia realia: ergo ut infiniti possunt existere: ergo tota aggregatio hominum est aggregatio realis: probò consequentiam; quia quando omnes partes componentes sunt ens reale, totum compositum est ens reale; quia nihil est nisi omnes illæ partes: præsertim in quantitate discreta, cuius partes non habent vnionem: sed sunt per accidens acruata, & sicut acruus lapidum est realis acruus & non chymicus, acruus infinitorum hominum possibilem est aggregatio realis, quia omnes illius partes sunt reales, ergo tota illa aggregatio; ut est aggregatio, potest existere à parte rei; quia ens reale est, quod potest existere à parte rei, ergo non repugnat existere infinitum in actu.

§. 48. Primum argumentum ab infinitis in potentia examinatur ab illo.

§. 49.

Dices primo: esse possibilem omnes homines singillatim sumptos; non tamen collectivè. Contra: ergo infiniti homines in potentia non sunt ens reale. Patet consequentia, quia ut infiniti non possunt esse à parte rei; hoc autem repugnat, quia in illa infinitudine, nulla pars includitur, quæ non sit ens reale, ergo omnes partes simul sumptæ sunt ens reale. Patet consequentia: quia quod conuenit toti, debet conuenire illi ratione alicuius partis: antecedens probò; quia omnes partes illius multitudi-

§. 50.

titudinis sunt verè homo, & nihil in ea includitur, quod non sit homo: tota autem collectio nihil est aliud præter omnes homines; in quibus nullus est qui non sit homo, & consequenter, qui non sit ens reale: ac propterea omnes partes, & totum compositum est ens reale; ac poterit existere.

Dices secundo: omnes homines esse ens reale, quia omnes illi possunt produci, & consequenter tota aggregatio ex illis est ens reale. Contra: ergo tota ut tota est, potest produci simul. Patet consequentia ex te: quia, ut tota sit ens reale, sufficit singulas eius partes esse ens reale; ergo ut tota possit existere, sufficit omnes eius partes existere posse, & cum ratione nullius partis repugnet composito produci, tota ut tota produci poterit. Nam aliqua collectio habet repugnantiam ad existendum, quia partes, ex quibus erat constituta, mutuo repugnant, & existentia vnus dicit essentialiter repugnantiam cum existentia alterius: eaque propter collectio ex illis duabus partibus est chymica, atque repugnans, verbi gratia, non potest excogitari coexistentia assensus & dissensus eiusdem intellectus circa idem obiectum: vnde aggregatio illorum actuum est impossibilis. Nec in esse possibilem debent considerari, ut possibilem simul, sed ut possibilem diuisiue; idemque de rebus successiuis: quas nonnulli aiunt esse essentialiter successiuis. At verò collectio illa infinitorum hominum non habet duas partes, quarum vna cum alia repugnet, nec potest dici repugnare ratione infinitudinis: hoc enim esset petere principium: id enim ego impugno, quia illa infinitudo constat ex entibus realibus, quorum nullum dicit repugnantiam cum alio, ac propterea non solum apprehenduntur singuli ut possibilem: (sic enim & assensus & dissensus sunt possibilem,) & omnes illi collectivè sumpti apprehenduntur ut possibilem, quia in tota illa infinitudine nullus apprehenditur ut repugnans alteri, sicut apprehenduntur assensus & dissensus, & entia successiua.

§. 51. Tota collectio potest esse ens reale non ut existat simul tota, sed successiue.

Ut hoc argumentum sit efficax, non est probandum totam collectionem posse simul existere; quia tota est ens reale: potest enim æquiuocatione offendi. Nam etiam apprehenduntur assensus & dissensus ut possibilem, & constituunt binarium numerum rerum possibilem, qui binarius est realis, quia existere potest secundum vtramque vnitatem, quamvis actu non possint componi & existere simul: hoc autem non tollit illum binarium esse realem, quia est realis non in actu, sed in potentia. Denominatio autem possibilem conuenit simul assensui & dissensui, existentia autem simultanea illis repugnat. Idem responderi posset de infinita illa hominum multitudinem: quia ut infinita, est ens reale in potentia; & potest produci non simul, sed successiue, ita ut nulla sit eius pars, quæ produci non possit, at non potest tota simul existere & quemadmodum est impossibilis coexistentia assensus cum dissensui; ita & coexistentia omnium hominum: itaque collectio omnium simul est impossibilis, non verò tota multitudo successiue. Igitur non est nitendum primo illi antecedenti de ente reali. Sed est probandum non repugnare totam infinitudinem simul produci, quia in tota illa nulla pars habet oppositionem cum alia. Confirmari potest quia quocumque numero hominum producto, possunt simul alij produci, ergo & infiniti: nam ex parte Dei non repugnat nec ex parte hominum; nullus enim essentialiter supponit alium, nec sunt successiui,

Qua ratione argumentum sit efficax.

sed permanentes: permanentes autem effectus non se impediunt.

§. 52. Secunda est effectus probatio ab exemplo infiniti in potentia quo infringuntur omnia fere argumenta.

Secundo probatur efficaciter: Deus cognoscit infinitos homines, & infinitam extensionem in sua omnipotentia contentos: ergo videt non repugnare simul ea omnia produci. Probo consequentiam: omnes repugnantia alicuius momenti, quæ ab aduersariis obijciuntur contra infinitum in actu, impugnant etiam infinitum in potentia: quod tamen in diluendis argumentis indicauit, id nunc liber alius probare. Arguendum confectum contra infinitudinem multitudinis, conatur probare quamlibet vnitatem eius magnitudinis esse partem illius & non esse: esse, quia à nobis ponitur: & omnis multitudo constat vnitatibus: non esse verò, quia ea sublata tam integrum maneret infinitum, quam antea, quod est contra rationem partis. Hoc argumentum vim habet contra multitudinem infinitam in potentia. Deus Petro ostendat omnes homines possibilem; ut eos cognoscat cognitione A. iste actus repræsentat homines infinitos, quia pono possibilem esse infinitos: Deinde per actum B. simul cum priori existentem ostendat Deus eidem Petro omnes homines, excepto Martino, in quo nulla est repugnantia; & si esset, adhuc per locum intrinsecum possumus argumentari: Rogo, utrum Martinus possibilis sit pars obiecti, quod cognoscitur per actum A? negari non potest: sicut esset pars infinitudinis actu existentis; quod si non est, nec erit, si existant infiniti homines; & sic locum non habet tuum argumentum; est ergo pars. Probo item eum non esse partem; quia obiectum actus B. tam infinitum manet sine Martino, quam obiectum actus A. cum eodem Martino: quod tu ais esse contra conceptum partis; ergo Martinus possibilis, est & non est pars infinita multitudinis hominum possibilem: ergo, si Deus producat omnes illos homines, retinebit conceptum infiniti in actu, sicut retinet in potentia: vel erunt etiam in potentia finiti: arbitror ad hominem esse euidentis argumentum.

§. 53. Confirmatur in magnitudine.

Contra infinitum in magnitudine idem argumentum efforma de illa linea: repræsentetur Petro per actum A, omnis linea possibilis ducta à in magnitudine empyreo ad terram & ad partes supra cœelum: illa linea est infinita in potentia, ut pono; alioquin non posset sine fine protendi: quia tandem sisteretur in vltima extremitate, quod est a fine errori Viuicelli: Deinde per actum B, repræsentetur eidem Petro tota illa linea, exceptis quatuor palmis respondentibus terræ: rogo, utrum linea, quam Petrus cognoscit secundo actu sine illis palmis sit infinita? Si non est, ergo nec est infinita quam videt per priorem actum; quia finitum additione quatuor palmarum non redditur infinitum; ergo secunda linea sine palmis illis retinet conceptum infinita; ergo si producatur tota illa sine illis quatuor palmis, retinebit conceptum eundem infiniti: quem retinebat in potentia: ergo est idem argumentum. Deinde videt Petrus posse illas virgas vniri relinquendo extrema vel non? Si videt; & adhuc videt eas esse infinitas, ergo & si producantur sic, & deserant extrema, erunt infinita in actu, quod negas; vel non sunt infinita in potentia: quod concedis. Quod si Deus non videt extrema, quæ possint deferri; ergo & si producantur, non poterunt vniri relinquendo extrema; quia retinerent in actu negationem extremorum, quam retinent in potentia: est ergo idem argumentum.

§. 54. Idem probo de illis duabus lineis trianguli sine sine protractis: aut enim videt Deus eas protendi posse sine fine, aut non? Si secundum, ergo numquam distabunt infinite, & tuum cessat argumentum; si primum, videt ergo Deus inter illas posse capi corpus infinitum; & videt illud claudi inter illas duas lineas; ergo si totum illud corpus producat, retinebit actu essentiam infiniti, quam habet in potentia.

§. 55. Argumentum autem de vno infinito maiore alio non est ablimile in infinito in potentia: videt enim infinita malogranata, rogo vtrum sit maius infinitum granorum, quam malogranatorum? Si est, ergo infiniti retinet essentiam cum inaequalitate cum alio infinito; si non est, nec erit si ponatur in actu.

§. 56. Dices, haec argumenta aequiuocatione peccare: nam infinitum in potentia est syncategorematicè, infinitum autem in actu est categorematicè infinitum: nec infringi in vno argumenta ad aliud. Immo hic latissima aequiuocatione peccatur. Nam syncategorematicum infinitum constat ex duobus: partim ex entitate finita actu existente, partim ex entitate infinita illi existenti addita non actu, sed potentia, in quo sensu non retorquetur argumentum, sed comparamus duo infinita cuius nulla pars actu existat: quae non sunt syncategorematica: sed categorematica in esse possibili: id est, ea quae habent in potentia, vt sunt in potentia, carent primo & vltimo, nec successiue possunt cognitione hauriri cognoscendo vnum post aliud: & quemadmodum multitudo centum malogranatorum possibilem, antequam producantur in actu, includit simpliciter centum granata, & tamen in illa multitudine includuntur granata centies plura quam granata, & de illis duabus multitudinibus potest Arithmeticus ratiocinari: quod si producantur, retinent eundem conceptum centum granatorum & granorum centies plurium: & illa multitudo intelligitur composita ex pluribus vnitatibus habentibus primam, & vltimam, & sic carentibus infinitate: ita omnia granata possiblem componunt infinitudinem vnitatum distinctarum, carentium prima & vltima, & sic retinet infiniti conceptum, quem retinent in actu producta. Nec fiet vllum argumentum (excepit vno, aut altero S. Thomae sumpto ex intentione Dei agentis) quod non clumberetur in infinito in potentia.

Possibilia in potentia non possunt hauriri cognitione successiue.

S. Thom.

§. 57. Tertium argumentum. In aeternitate videntur a Deo infinita actu existentia. Tertio argumentor: Deus videt infinitam multitudinem actu existentium in tota aeternitate: ergo non repugnat infinitum in actu: antecedens probatur, quia actus in aeternitate futuri non sunt finiti, sed infiniti: alioquin tandem veniretur ad vltimum, vltra quem non progredieremur, & sic finirentur damnatorum cruciatus: illos actus esse in actu monstratur, quia futuri non cognoscuntur scientia simplicis intelligentiae, sed visionis, quae terminatur ad rem vt existentem a parte rei. Dices primo, non cognosci actus vt existentes simul: Contra, non dico eos esse infinitos comparatos certo temporis ac determinato: sed respectu totius aeternitatis, quae tota vt existens videtur a Deo, rogo vtrum illud obiectum sit maius alio obiecto infinito? vtrum sit in certa specie numeri: vtrum cadat esse naturaliter intentionem agentis? vtrum si singulis diebus Deus produxisset partem lineae, & illam conseruaret per totam aeternitatem semper producendo, vtrum illud corpus moueri posset? efficiamque ibi omnia argumenta, quae ipsi contra nos.

Dices secundo: in aeternitate non contineri omnes actus possibilem, licet non sit in illis primus, & vltimus: bene ergo potest cognosci infinitum sine ea continentia omnium possibilem. Aristoteles enim 3. physicorum dixit infinitum esse, cuius quantitatem accipientibus semper est sumere extra, id est, quod successiue hauriri non potest, ac propterea accipientes successiue ex eo, non veniunt ad vltimum, ac nec habent formaliter primum: Quod si mihi concedis posse actu existere magnitudinem, & multitudinem, quae successiue non possit hauriri nec finire, ego sum contentus; id ego infinitum voco. Deinde, cur Deus non poterit producere omnes Angelos? equidem non poterit omnes actus vitales producere, quia amorem & odium, assensum & dissentium simul non potest, nec infinita multitudine, nec finito numero, quia vnus essentialiter opponitur alteri, ac Angelos quid ni poterit?

§. 59. Quartum argumentor ad hominem, contra admittentes infinita puncta actu existentia in continuo, illi labuntur in omnes difficultates infinitae multitudinis. Dicunt, ea pertinere ad quantitatem finitam, bene: ego nolo esse ea infinita magnitudine, sed multitudine; quibus conuenit definitio infiniti, id est, accipienti ex eorum multitudine, semper alia accipienda restare, nec ea posse successiue finire, & carere primo, & vltimo: quod si Deus in singulis illorum singulos Angelos creasset, hi essent infiniti simpliciter.

Tandem ad hominem contra Aristotelem constituentem motum successiuum aeternum, quod si singulis motibus Deus singulas animas produxisset, nunc essent infinitae; quod repugnare, si motus non repugnat, nullus sanus mente dicere potest.

§. 61. Nec propterea volo, posse produci creaturam infinitam in essentia, quia eo praecise quod est creatura, eius essentia habet principium, & finem, nempe Deum. Item potentia creata est finita, quia vel distinguitur ab essentia vel non? si secundum, est finita sicut essentia; si primum, magis erit finita, quia habet principium actiuum, atque passiuum, & finem. Item in operando pender a voluntate, & concursu alterius, quo completur in esse potentiae naturalis. Cognitione representans infinita clarè, atque distinctè, si puncta sunt infinita, non repugnat, quia Angelus comprehendit quantitatem manus, & singula eius puncta. Supernaturalis cognitio non repugnat, de obiecto infinito, vtrum autem repugnet motus successiuus ab aeterno, aut creatura permanens? disp. 16. disquiram.

Item repugnat infinita intensio qualitatis naturalis: quia gradus determinati possibilem iuxta leges naturae sunt etiam finiti. Nam omnis qualitas naturalis (praesertim vitalis) dicit naturalem ordinem ad potentiam naturalem: ita vt omnes gradus naturales perant oriri a principio naturali, sed omnis forma naturalis, quia finita, dicit respectum ad accidentia in gradu finito: alioquin esset potentia naturalis simpliciter infinita: ergo, Gratia, & accidentia supernaturalia possunt sine fine augeri: quia sunt a Deo vt author est supernaturalis. Itaque naturalis intensio videtur tam magna, vt nulla maior possit esse naturaliter: quamuis non supernaturaliter. Nec tamen propterea substantiae naturales sunt finitae: quia e mille capitibus possunt multiplicari. Quamobrem dixi in 3. p. q. 7. Christum habere habitus & actus supernaturales infinite intensos: naturales vero finitè.

§. 62. Repugnat infinita intensio naturalis.

Gratia, habitus, & actus supernaturales christi sunt infinite intensi.

§. 58.

§. 59.

§. 60.

§. 61.

§. 62.

DISPVATIO XIV.

De loco.

SECTIO I.

Quid sit locus extrinsecus?

§. 1.

IN re difficili quot capita tot sententiae. Aliqui affirmant, locum esse materiam primam, aut formam substantialem: alij esse corpus infinitum, quos euidenter impugnat Aristoteles per quatuor prima capita huius libri quarti.

Arist.

§. 2. Patres Conimbricenses cap. 5. q. 1. ex Aristotele defendunt locum esse, superficiem corporis ambientis, intra quam aliud corpus includitur, vt vas esse locum aquae in illo conclusa. Haec sententia nullam habet probationem praeter auctoritatem Aristotelis. Quam sic impugno primo; quia in omni latrone mutatur locus, in quo erat mobile, & nouus acquiritur, sed id non fieret in hac sententia: ergo superficies corporis ambientis, non est locus: maior patet ex Aristotele in praesenti, & alibi vbi ex latrone colligit esse locum a quo, & in quem mobile deferatur; & ratione, quia per motum localem mobile acquirit nouam distantiam & respondet spatiis diuersis, qui enim a caelo leuicam distabat, per motum distat semileuicam; ipsum nomen motus localis id praesertim, est enim ex vno loco in alium emigratio. Minor vero probatur, moueatur vter plenus vino, certum est vinum quoque moueri: at non mutatur superficies, quia semper concluditur intra eundem vtrum, ergo si superficies est locus potest esse motus localis sine mutatione loci.

§. 2. P. Conimb. Definitio loci extrinseci reijcitur.

In omni motu locali est terminus a quo & ad quem.

§. 3.

Secundo: quia mutatio loci est intrinseca mobili, sed ambiri superficie corporis extrinseci, est extrinseca denominatio, quae acquiri potest & deperdi sine intrinseca mutatione mobilis; ergo esse in loco non est ambiri extrinseca superficie. Maior patet tum ex communi sensu constitutentem latronem inter species motus: & ratione, quia mobile est quod vere mouetur. Minor probatur: quia potest mutari superficies sine mutatione mobilis: turris enim est immota, cum passim mouetur aer, quo ambitur.

Respondent P. Conimbricenses supra artic. 3. ad secundum: non esse absurdum rem immotam mutare locum, & motam retinere locum eundem, quia res potest mutare vocationem, & non superficiem; & superficiem, & non vocationem. Contra: quia res, quae mutat vocationem, mutatur secundum locum, quia ille motus est localis, seu latro, per quam ex Aristotele supra corpus transferretur e loco in locum; at quae tantum mutat superficiem extrinsecam, non mutatur localiter; ergo res, quae mutat vocationem, non manet in eodem loco: neque mutat locum, quae non mutat vocationem. Confirmatur: quia cymba totum animum decurrens, si ambiatur iisdem aquae partibus, aut operiatur lineo, postquam animum decurrit, erit in eodem loco, quod est ridiculum, cum prius fuerit apud Vallisolerum, verbi gratia, deinde verò apud Zamoram, & non habear eandem distantiam, vt propinquitatem, cum rebus, quam antea habebat. Dices id prouenire ab vocatione diuersa. Contra ergo ex sola mutatione vocationis res cidentur. Deinde vbi-

§. 4. Responsum P. Conimb.

Gratia, habitus, & actus supernaturales christi sunt infinite intensi.

catio est praesentia ad spatium, siue locatio, & non variatur nisi quia corpus ex vno loco emigret in alium.

Tertio probatur: quia etiam superficies est in loco, & Christus in Eucharistia est etiam in loco, vel ergo ad locum erit locus, quod reputat absurdum Aristoteles, cap. 2. text. 20. vel aliquid erit in rerum natura, quod non sit in loco; quod nequit intelligi, ea enim quae sunt (inquit Aristoteles cap. 1. text. 1.) alicubi esse omnes existimant, quod namque non est, nusquam est. Item potuit Deus producere corpus sine superficie, vel saltem in vno puncto; immo ipse Deus est in omni loco per immensitatem; ergo esse in loco non est ambiri superficie. Confirmatur, quia etiam superficies loco mutatur, item per vacuum posset esse motus: ergo potest res mutare locum sine mutatione superficiem. Item locus est immobilis, secus superficies.

§. 5. Superficies est in loco.

Arist. Omne quod est, alicubi est.

§. 6. Locus non constituitur ex vbi & superficie.

Alij opinantur, locum adaequare constari ex vocatione intrinseca, & superficie corporis ambientis, & spatio imaginario. Verum haec sententia recidit in easdem difficultates, in quas prior: quia potest mobile continua latrone ferri, quin mutet extrinsecam superficiem; & potest mutare superficies, quin locum mutet; & quia locus etiam in hoc sensu est marabilis, quia mutari potest superficies. Immo si vbiatio pertinet ad locum, non potest ei conuenire proprietates, quam exigit Aristoteles text. 7. locum non interire iis, quae in eo sunt intereuntibus, quia vbiatio interit corpore intereunte.

SECTIO II.

Quid sit vbiatio & spatium imaginarium?

Vbiatio est ratio formalis existendi in loco, siue praesentia localis, & terminus latrone productus: esse rationem existendi in loco non eget probatione: quia vbiatio est ratio existendi alicubi: esse terminum latrone productum egregie dixit Durandus in 3. dist. 5. quaest. 2. numero 6. Patet, rum quia acquiritur per motum localem; ergo fit per uim. Patet consequentia, quia motus est actio: ergo id, quod intrinsece motu acquiritur, motu fit: ostendo enim disput. 16. metaph. nullam esse actionem sine termino producto: rum quia mouere aliquid, est agere: ergo haber aliquem terminum productum, quia omnis actio producit terminum, sed terminus motus est praesentia localis, quia motus eo tendit vt mobile constituat praesens diuerso spatio: ergo vbiatio producitur motu.

§. 7. Vbiatio quid sit.

Durand.

Hanc vbiationem esse intrinsecam mobili iisdem probatur modis, quibus probatur motum esse intrinsecum, quia motus est ratio, quae terminus intrinsece pender a subiecto: ergo eius terminus intrinsece pender vt quod ab eodem subiecto: esse autem distinctam a mobili iisdem quibus idem de vniione probatum est: quia mobile reperitur sine tali praesentia: ergo distinguitur ab illa.

§. 8. Vbiatio est intrinseca en mobili.

Vbiationem non esse praesentiam ad superficiem corporis ambientis colligitur ex sect. 1. quia mota superficie manet praecedens vbiatio, quae etiam maneret in vacuo, est autem praesentia ad spatium imaginarium. Ad quod aduerte, vbiationis A. v. g. essentiam esse constituere corpus distans ab vbiatione B. tantum quantum sufficit, vt

§. 9. Vbiatio non est praesentia ad superficiem.

vt inter vtramque intericiantur duo palmi quantitatatis, quod ita est de essentia vbcationis A. vt nec diuinitus possit esse vel distantior vel propinquior vbcationi B. sic autem est de ratione cuiusque vbcationis ab aliis distare, vel adesse pro cuiusque ratione, aut specifica, aut numerica.

§. 10. Vbcatio explicatur per distantiam, & indistantiam.

Quod lubet alius probare. Petrus, verbi gratia, est indifferens ad distandum à Paulo vno stadio, quia ab illo distare potest, & potest ab eodem non distare, est etiam indifferens ad non distandum à Paulo: ergo quando distat, habet aliquid à se realiter distinctum, per quod distat. Probo consequentiam, quia existentibus Petro & Paulo potest non existere eorum distantia, quod esse euidens signum distinctionis realis ostendi disput. 5. sect. 1. ergo illa ratio, per quam distat, ita facit illos distare, vt eius essentia existere non possit nisi faciendo illos distare. Probo consequentiam; tum quia si existeret realiter nec faciendo illos distare, ergo non esset à parte rei distantia, quia distantia non posset existere, nisi faciendo distare, sicut nec vnio nisi vnendo, tum etiam, quia quando faceret distare, aliquid realiter de nouo illi adderetur, quod non posset existere, nisi faciendo distare, & sic abiretur sine fine; ratio à priori, quia vbcatio est determinatio Petri vt distet à Paulo vno stadio, qua tollitur indifferentia Petri; id autem quod est determinatio, se ipso est determinatum vt quo ad effectum, ad quem suum subiectum determinat vt quod, vt vnio est determinata ad se vnendum extremis; id enim conuenit cuius modo, de quo vide disput. 5. sect. 1. sed precipue disput. 2. met. sect. 5. vbi late proponitur hac doctrina.

§. 11. Indistantia potest amitti mutatione vnus corporis.

Hęc distantia aut indistantia in vbcatione vtriusque scilicet, Petri, & Pauli: potest amitti per solam destructionem alterius vbcationis, quin vtraque destruat. Petrus enim retinens vbcationem, per quam distabat à Paulo, potest non distare, quia Paulus mutauit suam. Nam Petrus per illam priorem distat ab vna vbcatione Pauli, & est propinquus alij vbcationi ipsius Pauli: en cur sit de essentia illarum vbcationum distare inuicem, vel non distare.

§. 12. Contra opinionem de connotati.

Hic aduerte contra authores sententia de connotatis proposita disput. 5. §. 19. posse defendi, vbcationem non esse modum distinctum à locato. Cum autem arguitur: locatum nunc existit sine vbcatione Salmantica; ergo ab illa distinguitur; responderi potest; distingo antecedens; existit sine vbcatione quo ad entitatem, nego antecedens; quo ad denominationem, antecedens concedo; & nego consequentiam. Quia esse hic aut alibi non est nisi inter diuersa corpora posse interici stadium, aut aliam distantiam: Cum ergo inter Petrum & Paulum potest esse stadium, habent diuersum vbi quo ad denominationem: vt ipsi dicunt de relatione, creatione, peccato, & aliis. Item ex noua voluntate Dei pendebit denominatio distandi, aut non distandi. De motu successiuo idem dico: est enim à mobili diuersus in ratione denominationis, non verò in ratione entis: quia est continua & successiua distantiarum mutatio; quod fit per entitatem priorem, connotando diuersas capacitates capiendi maius aut minus corpus inter duo locata: quo connotato & voluntate Dei posita, oritur noua denominatio successiua, sine nouo ente intrinseco. Vt videant qualis sit ea sententia: ex qua eadem ratione hic & in relatione responderetur.

§. 13. Vbi definitur vnus quid.

Vbcatio, quę necessariò distat ab alia, dicitur

definitiuā: quia ita definit mobile, & adstringit ad vnum spatium, vt per illam non possit fieri praesens alij. verbi gratia, Angelus occupans hoc gymnasium, & animus rationalis occupans hoc corpus, ex vi vbcationum quas habent, non possunt esse vel extra gymnasium, vel corpus: vnde per illas necessariò distat ab aliis spatio, & corpore; vbcatio autem, quę necessariò est intimè praesens omnibus vbcationibus à se distinctis vocatur immensitas, quia ita omnia replet, vt non sit fundamentum distandi ab aliqua re.

Immensitas quid.

Hęc autem continet Deo, diciturque immensitas, quia sine mensura adest rebus omnibus creatis, & creabilibus necessariò debet adesse, si fiant. At verò vbcatio quę necessariò distat ab vbcationibus ceterorum mobilium, quę sunt eiusdem speciei cum suo subiecto, & quę simul possunt existere, dicitur vbi circumscriptum: quia ita determinat suum subiectum ad hoc spatium, vt nulla pars eiusdem subiecti sit simul in eodem loco cum alia parte, neque aliud corpus simul cum illo, vt conuenit quantitati, cuius duę partes non possunt simul esse in eodem loco, sed in diuersis: propter quod quantitas est natura sua impetrabilis.

Vbi circumscriptum quid.

Distert ergo immensitas ab aliis praesentis, quia immensitas est fundamentum summæ indistantia; reliquę verò necessariò fundant aliquam distantiam ab aliis: vbi definitum est necessariò distat ab aliquibus vbcationibus ceterorum mobilium eiusdem speciei, non tamen distat ab omnibus simul existentibus: nam plures Angeli possunt esse simul sine vlla distantia. Item qualitates materiales sunt etiam inuicem penetratę cum materia prima, & quantitate. Repugnare autem per se esse in eodem loco cum praesentia mobilis eiusdem speciei soli conuenit quantitati propter suam impetrabilitatem. Dixi per se; nam ob quantitatem non possunt omnes partes formę substantialis, aut accidentalis, occupare eundem locum, quia cum quęlibet pars formę sit in eodem loco quantitatis, non potest esse cum alia parte formę, quia essent simul duę partes quantitatis. Hinc non tollitur, quin diuinitus duę partes quantitatiuę penetrarentur: id enim fieri potest, si Deus simul producat duas vbcationes in eodem loco, vel tribuendo quantitati vbcationem definitiuam, & non circumscriptiuam, vt tribuit in Eucharistia quantitati Christianę.

§. 14. Immensitas qui differat ab alijs vbi.

Qualitates materiales penetrabiles per se: per aliud impetrabiles.

Quia verò naturam vbcationis necessariò apprehendimus in ordine ad spatium imaginarium, sic eam declaramus per propositiones affirmantes aliquid de spatio imaginario, ac si esset verum ens reale, sic dicimus inter vbcationem A & B interici intervallum siue intercapedinem duorum palmorum; non quia spatium illud aliquid sit reale, sed quia aptitudo quę est, vt inter vtramque vbcationem intericiantur duo palmi quantitatis, non potest recte explicari, nisi per hos terminos intervallum, spatium; quam ob causam vocatur spatium imaginarium, quod imaginatur, vt immensum versus omnem dimensionem, fixum, permanens, immobile, incapax natura sua duorum corporum simul in eadem parte; quę omnes propositiones sumuntur ad exactam explicacionem motus, distantia, propinquitatis, & penetracionis. Nam ad explicandum, mobile nunc habere vbcationem magis, aut minus distantem ab alio mobili, quàm antea; dicimus illud ex vno spatio imaginario translatum in aliud, & ad explicandas distantias vbcationum, sursum, deorsum, & à lateribus, apprehendimus in illo spatio supernum,

§. 15. Spatii imaginarium explicatur.

supernum, & infernum, dextrum, & sinistrum, quia illa vbcationes constituunt tales differentias, ac si inter illas reale spatium intericeretur. Quamob rem spatium imaginarium nihil est praeter spatium reale, quod realiter potest esse inter Petrum & Paulum: sic enim vocatur aptitudo ad recipiendum tantum corpus. Vbcationes ergo dicuntur respondere spatio imaginario, & ad illud determinare, quia illis potest respondere spatium reale, & inter illas potest esse tantum spatij realis: sicut tempus imaginarium explicatur per aptitudinem ad tempus reale; & hoc est inter duas vbcationes esse spatium imaginarium, id est; inter illas posse esse corpus reale mensura vnus stadij: quę cum facillima sint, aliqui volunt ea obsecurare, & quia vbcationes sunt immobiles, dicitur spatium esse fixum, & immobile.

§. 16. Impugnatores eius spatio hallucinantur.

P. Conimb.

Vnde hallucinantur aperte, quia hoc spatium impugnant ac si à nobis adstrueretur vt verum ens reale: hanc esse Aristotelis mentem patet, quia ipse vult locum esse immobilem, & non perire pereunte locato, & alia id genus, quę nulli corpori poterunt conuenire. Immo ipsi P. Conimbrienses immobilitatem superficię declarant ex Aristotele in ordine ad spatium imaginarium. Dixit autem Aristoteles superficiem esse locum, tum quia egit de loco omnino extrinseco, tum maxime, quia in ordine ad superficiem realem voluit declarare superficiem imaginariam: at verò quando videtur insectari hoc spatium imaginarium, non contra nos egit, sed contra rudes illos Philosophos, qui dixerunt hoc spatium esse chaos illud poeticum, corpusque reale, & forte Aristoteles hoc illis ex suo cerebro imposuit pro suo more, vt eos melius impugnarer; qui stylo illo poetico adstruebant nostram sententiam. Itaque res sunt in spatijs imaginarijs, non vt in aliquo reali (vt Pater Vazquez nobis imponit) sed habent illas reales vbcationes, quibus fundant relationes distantia & propinquitatis, quas non possimus nisi per spatium imaginarium explicare.

§. 17. Vbcatio non potest realiter ab spatio.

Dices primò, vbcationem esse aliquid reale, ergo non potest habere dependentiam ab spatio imaginario. Respondeo primò, ad puram chymaram posse esse relationem entis realis transcendentalis, vt omnis actus intellectus falsus dicit relationem transcendentalem ad chymaram. Responderet secundo, vbcationem non pendere realiter ab spatio imaginario; sed, quia essentia vbcationis est tantum distare ab aliis vbcationibus versus omnem partem, ideo explicatur per ordinem ad hoc spatium imaginarium ac si illi esset essentialiter affixa.

§. 18. Locus quo patet vbi non habet trabendi.

Dices secundo, spatium imaginarium non habere virtutem attractiuam, & conseruatiuam mobilium. Respondeo, chymaricam esse talem virtutem; locus enim neque conseruat, neque attrahit locatum, sed hoc illi adscribitur translaticie, quia terra, verbi gratia, petit vt inter ipsam & cælum intericiantur ignis & aer, ea ratione vbcatio illa per quam ponitur infra cetera corpora, vocatur centrum, & spatium imaginarium illi respondens dicitur centrum, & conseruare, & attrahere terram: quia terra in illo existens cœlesti fruitur influxu, quod est idem de ceteris corporibus: si autem alio modo distaret, non haberet temperiem cœlestium influxuum sibi debitam; propterea est in centro.

§. 19.

Dices terciò, vbcationem quantitatis fundantem distantiam quatuor palmorum, cum alia fundante distantiam trium, esse eiusdem speciei; quia

motus, per quos producuntur, sunt etiam eiusdem speciei, ergo non potest illis esse essentielle tantum distare. Nego consequentiam, quia eiusdem perfectionis est distare tres aut quatuor palmos, quod verò non possit plus aut minus distare, illis conuenit ratione modi, cui quod semel conuenit, essentialiter conuenit, vt calefactio ignis A, est eiusdem speciei cum calefactione ignis B. cum tamen repugnet omnino calefactionem vnus esse calefactionem alterius.

SECTIO III.

Deus et creatura sunt in spatijs imaginarijs.

Magna verborum, vocumque contentione, hac in quaestione dissident Doctores: rebus autem, & sententiarum varietate vel leuiter differunt. Pater Vazquez 1. p. disput. 29. cap. 2. 4. & 3. pro viribus contemdit, Deum non esse in spatijs imaginarijs, tum quia esse in alio dicit realem coexistentiam loci, & locati, quę non reperitur inter Deum & spatium imaginarium; tum etiam, quia Deus non est in chymara. Verum hæc probant aperte Deum non coexistere spatijs imaginarijs tamquam alicui reali: at verò Deum non esse in spatijs imaginarijs modo supra explicato, nequaquam probant; ad illud de chymara latum est discrimen: quia hæc non apprehenditur vt intervallum, & intercapedo ad explicandas vbcationum essentias; sicut apprehenditur spatium imaginarium vt aptitudo ad capienda corpora.

§. 20. Quæstio de voce.

P. Vazq. Sententia.

Dicendum autem est, Deum actu esse extra cælum in infinitis spatijs imaginarijs, id est Deum modo habere immensitatem, per quam necessariò est intimè praesens cuius corpori, si extra cælum creetur, sic enim ex dictis debet explicari existentia in spatijs imaginarijs. Est communis Sanctis, ac Theologis, quam docent P. Molina 1. p. quæst. 8. artic. 1. disput. 3. conclusi. 2. & Suarez tom. 2. metaphysicę disput. 3. sect. 7. à num. 30. vsque ad 44. immo ipse P. Vazquez illa disput. 29. numero 14. nec negari posse videtur: primò, quia Deus est immensus, vt est fide certum; ergo modo Deus habet praesentiam localem; per quam coexistere in finitibus corporibus, si extra cælum crearentur. Probo consequentiam, quia si modo eam praesentiam non haberet, ergo modo careret aliqua praesentia, quam postea posset habere: hoc autem dicit imperfectionem, & potentialitatem ad habendum actum, & illo carendum; quo nihil potest absurdius dici. Probatur sequela ex suppositione quod supra superficiem extimam cœli creetur Deus alium mundum; tunc Deus verè esset praesens illi mundo praesentia distincta ab ea, quam modo habet, & qua modo caret: ergo Deus modo caret aliqua praesentia, quam postea haberet à modo non est in spatijs imaginarijs. Dices, Deum esse praesentem per operationem, & non per aliquid intrinsecum, vt de Angelis communiter docent Thomistę. Verum hoc de Angelis falsum esse patebit d. 12. met. de Deo autem impugnatur, tum quia attributum immensitatis distinguitur ratione ab attributo omnipotentia: ergo Deus per immensitatem est praesens, & non per omnipotentiam; tum etiam, quia communiter dicitur Deus esse in rebus per essentiam (id est per intentionalem praesentiam intellectus)

§. 21. Deus est in spatijs imaginarijs.

P. Molina. P. Suarez. P. Vazquez.

Deus est loco mutabilis nisi esset in spatijs imaginarijs.

Triplex ratio qua Deus rebus adest.

& per Potentiam (ideft per exercitium omnipotentia) ergo distinguuntur illi modi existendi in rebus de quo agendum in r.p.

§. 22. Secundò probatur: nam hac præcisè ratione res creatæ sunt finitæ, ac limitatæ in præsentia; quia ita sunt in hoc spatio imaginario, vt nequeant simul esse in alio; ergo Deus ea ratione erit immensus, quia simul est in omnibus spatiis. Nam esse in spatio finito nihil est (vt patet ex dictis) nisi habere vbiacionem, qua possit ab aliqua re distare: ergo è contra habere vbiacionem in omni spatio imaginatio, nihil erit nisi habere vbiacionem, qua à nulla re distare possit: & sicut esse in loco definitiue, est inter ipsum & aliud locorum posse interici spatium reale: ita esse immensè, est inter ipsum & alia non posse interici medium corpus: ergo tam certum est Deum esse in omni spatio imaginario, quàm quantitatem esse in parte spatij.

§. 23. Tertiò, quia si Deus nunc non sit extra cælum, poterit verè, ac propriè moueri, ergo nunc est extra cælum: probatur antecedens: quia Deus potest totum hunc mundum extra cælum mouere, vt est certum, & Pater Vazquez admittit supra capit. vltimo; sed in illo motu Deus realiter mutaretur, nisi antea esset extra cælum, ergo: probatur minor: quia Deus acquireret nouum locum, in quo non erat, & desineret esse in eo, in quo antea erat: ergo realiter mutaretur secundum locum: consequentia patet, quia vt probauimus supra ex Aristotele ratio est de loco in locum translatio: antecedens probatur ex aduersariis, quia Deus nunc per te non est extra cælum, & est in hoc mundo, tunc autem desineret esse in hoc mundo, & inciperet esse extra cælum: inde verò liquet consequentia, quia ea solum ratione totus mundus in eo casu verè mutaretur, quia ex spatio, in quo modò est, commigraret extra cælum, etiam si seruasset eandem partium proportionem, & dispositionem inter se: ita vt nulla ab alia distaret, plus, minusve quàm modò: si assignent mihi aduersarij, ob quam altam causam mundus moueretur, cum retineret eandem superficies, eandem distantiam partium, & situm eundem, nisi quia ex hoc spatio migraret in aliud? Sed per te Deus etiam hoc modo migrat, ergo eodem modo mouetur.

§. 24. Respondent nonnulli, non posse mundum extra cælum moueri, & vniuersum in vacuo repugnare motum: quos infra coarguemus: supponamus tamen totum hunc mundum annihilari à Deo, & simul produci alium mundum in alio spatio præter hoc, in quo casu eandem vim habet argumentum: quia Deus de nouo esset in alio mundo, & relinqueret hunc.

§. 25. Respondent alij: Deum tunc motum iri, non per se: sed per accidens ad motum mundi: & extrinseca denominatione proueniente ex distantia, vel propinquitate corporis. Hæc solutio impugnatur primo: quia id, quod per accidens mouetur, realiter mouetur: ergo ex hac solutione non vitatur inconueniens. Probo antecedens, quia nauarchus motu nauis mouetur per accidens & anima motu corporis, & accidens motu substantiæ, & eques motu equi, quis autem inficietur hæc verè, & propriè mutari? Secundò impugnatur: quia Deus per aliquid sibi intrinsecum est præsens rebus, & non per extrinsecam denominationem, vt patet ex dictis, & exemplo aliarum rerum.

§. 26. Pater Vazquez supra num. 28. respondet, Deum

tunc nec secundariò motum iri: licet mundus moueretur: quia Deus non potest habere nouum respectum distantia: à punctis imaginariis: corpus autem potest: quia puncta possunt extra illud figi, & non extra Deum: quia vbiicumque figantur ad est Deus, & non corpus. Verum hæc solutio nobis concedit quod tota hac sect. contendimus; quod attinet ad rem: quia nullibi possunt puncta defigi, quin ibidem intelligatur esse Deus, ergo Deus est in omni loco capaci punctorum figendorum: hoc autem dicimus esse, in spatiis imaginariis esse.

Deinde est facilis impugnatio: qua parte nobis saltem verbis aduersatur, & ad hominem (vt aiunt.) Primum patet: figamus puncta vltra cælum Empyreum, ita vt inter puncta fixa, & cælum possit interici linea quantitatis, Deus per te ea ratione non mouetur, quia est in illis punctis fixis vltra cælum Empyreum: sed ibi nihil est præter spatium imaginarium; ergo cum Deus coexistat punctis fixis, etiam coexistet spatio imaginario; qua igitur ratione ipse philosophatur de punctis fixis, philosophetur etiam de spatio imaginario.

Deinde impugnatur solutio; quia chymica sunt hæc puncta; figamus enim à Deo solum vnum lapidem conditum fuisse, & illum moueri: rogo vbinam essent huiusmodi puncta fixa, cum nulla esset imaginatio, qua figerentur? Dices sufficienter aptitudinem vt figantur. Contra verò: figamus nullam creaturam rationalem esse possibilem, tunc certè, & lapis moueretur, & puncta figi non possent. Secundò, quia illa aptitudo nihil est nisi spatium imaginarium, quod non possumus explicare nisi cum habitudine ad corpus, eadem autem ratio est de cæteris spatiis imaginariis. Vide alias probationes apud Patres Suarez, Molinam, & Conimbricenses supra. Rogas vnde sumenda sit distantia: patet ex dictis; ex vna vbiacione ad aliam, & ex spatio imaginario; quia ipsæ vbiaciones explicatæ in ordine ad spatium imaginarium sunt ratio distandi, aut proximum celsendi: puncta autem fixa parum referunt: nam ipsæ vbiaciones sunt satis fixæ, & certa ratio distantia; & indistantiæ vnus rei ab alia.

SECTIO IV.

Quibus distinctæ vbiaciones conueniant?

§. 29. Dico primò: motus localis non habet distinctam vbiacionem à se ipso: neque formaliter est in loco per terminum à se productum. Prima pars probatur; quia illud vbi quod haberet, rogo vtrum produceretur per motum? Negari non potest; de illo igitur motu rogo per quid in loco existeret? Si per se: ergo idem erit de quouis motu: si verò per aliam vbiacionem, redit infinita quaestio. Secunda pars probatur: quia esse in loco per vbiacionem est effectus formalis proueniens subiecto ab ipsa vbiacione tamquam à forma intrinseca, sed vbi non est forma intrinseca motus, ergo motus non potest esse formaliter in loco per suum terminum.

Secundò probatur conclusio: quia motus localis essentialiter est constitutus seu productio vbiacionis in hoc spatio, ita vt nec diuinitus possit ille motus non correspondere huic spatio; ergo non minus conuenit motui cum esse essentialiter affixum huic loco, quàm vbiacioni. Ergo sicut hæc

Obiectio refellitur ad hominem. Puncta figi non possunt nisi in spatio imaginario.

§. 27.

§. 28. Alia impugnatio.

P. Suarez. P. Conimb. Distantia sumitur ex vna vbiacione ad aliam.

§. 29. Motus localis non habet vbi distinctum à se.

§. 30. Est essentialiter huic loco fixus.

per suam essentiam huic loco responder, similiter & ille. Est autem discrimen: quia motus huic loco responder, tamquam ratio formalis, per quam mobile mouetur ad hoc spatium, & causat vbiacionem; vbiacionem autem est terminus productus per motum, & formalis ratio, qua mobile existit in loco, ita vt vbiacio sit formalis locus intrinsecus; motus autem sit effectio loci: qua non potest ab eodem loco distare.

§. 31. Pater Vazquez tom. 3. in 3. p. disp. 199. num. 29. censet qualitates nò habere diuersum vbi à quantitatis vbi: primum, quia si tot essent vbi, corpus habens quatuor qualitates moueretur simul sex motibus: quia ipsum moueretur ad suum vbi, & singula accidentia ad sua: secundò, quia albedo & nigredo mouerentur per se, & non per accidens contra Aristotelem: tertio, quia materia, & vita non habent distinctum vbi: quis enim vnquam dixit vnionem, & effectum formalem vitæ habere diuersum vbi à corpore? Disput. autem 190. cap. 3. id probat; quia à sola quantitate & materia habet partes, & extensionem: item & qualitates. Vnde probat, per solum vbi quantitatis cætera esse in loco, Christum autem in loco constituit quemadmodum Angelos.

§. 32. Quod ait de partibus à quantitate satis apertè confutabitur in metaphysica disputatione 13. item & disputatione 12. reijcientur, quæ asserit de Angelis. Ad primum responderetur, materiam non moueri nisi vno motu, cæteris autem moueri accidentia; quorum motuum subiectum sunt ipsa; corpus autem valde remotè. Ad secundum respondeo: motum per accidens sumi ab impetu impresso corpori, vt afficitur quantitate: quorum motus per se intenditur illo impulsu; vt motus nauis non est per se à vento; quia ex impulsu nauis non intenditur motus nauis: licet enim hic abesset, nihilominus moueretur nauis: in hoc sensu dixit Aristoteles accidentia moueri per accidens: at ex illo impulsu oritur motus ad ea, quæ sunt in corpore; vt ex impulsu in nauis oritur motus in nauis: hi motus per se terminantur ad vbi accidentium: in quo sensu per se mouentur. Ad tertium negatur antecedens: ad interrogationem respondeo: omnes Nominales, & cæteros autores, quibus cum ipse vtroque brachio digladiatur: immo & ipsi, opinantem vnionem esse spirituales, quæ nò est in loco per vbi extensum, addere, materiam habere distinctum vbi, tamen si habeat partes à quantitate: nam vbi quantitatis est circumscriptum; materia verò definitiuum; quod retineret quantitate destructa; vt mox probabo.

Itaque hæc sententia non habet multum ponderis, nec rationis. Quam impugno: quia materia prima, & qualitates nò sunt in loco per vbi quantitatis. Nam vbi materia, & qualitatibus nec diuinitus existere potest, quin illas formaliter actu constituat in loco: sed vbi quantitatis potest existere, quin actu formaliter constituat in loco materiam, aut qualitates: ergo vbi quantitatis nec est materia, nec qualitates, nec eas actu formaliter constituit in loco. Minor probatur, tum in Eucharistia, in qua remanet vbi quantitatis, quin materiam panis constituat in loco: quia, cum materia non sit, nullibi est. Item substantia passim amittunt multas qualitates: nec tamen propterea substantia, aut quantitas mutant vbi: quis enim dicat aërem, cum mane illuminatur, habere distinctum vbi à vespertino, cum luce priuatur; eo præcisè, quod lucis vicissitudines subeat? Nec id affirmat aduersarij: nam in illorum opinione vbi oritur ab extensione, hæc

Materia vno solo mouetur motu. Mater per accidens vnde sit. Aristot. Accidentia cur per accidens mouentur.

Materia habet distinctum vbi.

§. 33. Secunda conclusio. Qualitates habent proprium vbi.

Philosophia Petr. Hurti de Mendoza.

autem à quantitate: cuius extensio non mutatur qualitarum abcessu, aut accessu. Nec dicent esse vnū indiuisibile vbi in materia, quantitate, & qualitatibus, omnia illa per se primò æquè efficiens: illudque perire amota quacunque: vt visio quatuor colorum amittitur vno solo amoto: si enim hoc dicerent, relaberentur in sua argumenta: essetque motus æquè per se ad accidentia, ac ad corpus. Et quemadmodum cuilibet qualitati affigunt vbi commune omnibus; affigant singulare: ne vbi commune mutetur. Nam ex conceptu cuiusque qualitatis oritur in illa intrinsecum vbi. Cur fugietur illi proprium dare?

Vbi materia, & qualitarum nec diuinitus posse existere, quin eas constituat in loco actu formaliter, probatur apertè ex còmuni ratione modi: qui nequit existere nisi actu tribuendo suum formalem effectum rebus, quarum est modus: vt de vnione dixi disput. 5. sect. 1. latius dicturus disput. 2. Metaph. sect. 5. sed vbi materia, & qualitarum est modus illarum: ergo nec diuinitus potest existere, nisi illis communicando suum formalem effectum: qui est constituere in loco.

Dices primò, qualitates, & materiam esse in loco per vnionem ad quantitatem. Contra; retenta eadem numero vnione, mutant materia, & qualitates rationem existendi in loco: nam cum eadem vnione acquirunt nouas relationes distantia, & indistantia; ergo ratio existendi in loco non est vnio cum quantitate: item habent distinctas rationes existendi in loco: quia vniones sunt distinctæ.

Dices secundo, vbi quantitatis esse rationem, ob quam qualitates sunt in loco, non per se primò, & immediatè; sed ratione quantitatis: vbi enim est quãtitas, sunt omnia cum quãtitate vnita. Contra: vbi quantitatis non attingit immediatè materiam, aut qualitates vt subiectum; sed tantum remotè, & denominatiue: alioquin periret illud vbi, vt pereunt omnes modi amoto quocunque subiecto partiali: item daretur per se immediatus motus ad illa omnia; non secus ac ad quantitatem: sed, nisi immediatè attingat materiam, & qualitates vt subiectum, non potest illas constituere in loco, ergo. Probatur minor; quia suum effectum formalem soli tribuit quãtitati: quod verò qualitates sunt in quãtitate, non pertinet ad eas illud vbi, magis quam creatio, aut perfectio quantitatis in Eucharistia. Nam à creatione quãtitate nulla qualitas est creata, quamuis sit in quantitate: nec ab huius perfectio, quæ P. Vazquez admittit, vlla qualitas est per se: quia creatio & perfectio soli conueniunt quantitati: cæteris autem accidentibus non aliter, ac si non essent. Nam modi illis tantum rebus tribuunt suos effectus, quas immediatè respiciunt: non verò illis omnibus, quæ sunt in ipsis.

Maximè; quia quamuis effectus formales modorum possint adscribi remotè subiectis formarum, quas efficiunt: vt in sententia communi vnio qualitatis ad quantitatem denominat qualitatem vnitam materia; & visio coloris denominat substantiam visam, quia forma communicat subiecto omnes suos formales effectus; quos etiam ipsa habet vt forma: at effectus formalis quem subiectum habet ab vna forma, non communicat aliis formis: nec enim albedo dicitur prolicis, licet sit in eodem subiecto: est enim proprium formæ communicare subiecto suas denominationes: subiectum autem eas non communicat: sed qualitarum subiectum per te est quãtitas: ergo denominatio quantitatis orta ab vbi tamquam à forma modalis non communicatur qualitatibus; sicut

§. 34. Vbi nò potest existere nisi actu constitutè in loco.

§. 35. Obiectio refellitur.

§. 36. Secunda obiectio. Vbi quantitatis non attingit immediatè qualitates.

§. 37. Effectus formalis quem subiectum habet ab vna forma non præstat aliq. forma eiusdem subiecti.

quantitates non communicatur perfectas materiae, & formae.

§. 38. Cum ergo qualitates verè sint in loco, debent habere aliquam rationem in illo existendi, vel illis immediatè affixam (vt volo) vel mediatè per aliquid, quod sit forma illarum: nam nisi à conceptu formae, vel quasi formae non accipitur denominatio, nec effectus formalis: nam à subiecto non accipitur. Sed nihil potest habere rationem formae comparatione qualitatum, per quod sint in loco nisi ubi: ergo ubi est illarum forma: non mediata: quia deberet comunicari per aliam formam, ergo immediata. Dices qualitates esse extensas à quantitate, licet non sit illarum forma. Iam ostendi disputat. 6. §. 76. qualitates esse extensas per sua ubi: quia per illa respondent diuersis locis, in quibus est subiectum.

§. 39. Deinde impugnatur: quia Deus potest conseruare qualitates in eodem loco extrinseco, quo nunc sunt, & destruere quantitatem. Nam, vt aduersarij fatentur, separari possunt à subiecto omnia accidentia absoluta: in illo casu qualitas haberet ubi intrinsecum, per quod haberet relationes distantiae, & indistantiae: sed non esset à quantitatis ubi, quod cum illa periret; ergo aliunde. Vbi corrui fundamentum oppositae sententiae: Nam si ubi oritur à quantitate tamquam à ratione formali, sicut oritur distinctio partium, ergo sicut implicat distinctio partium absque quantitate, vt effectus formalis absque formata repugnat ubi propter eandem rationem. Maior probatur: quia illa qualitas haberet tunc eandem distantiam à caelo, quam antea: item posset illà amittere; quia ita separata posset à Deo è loco moueri; ergo haberet aliquid distinctum ab ipsa; quo acquireret nouas relationes distantiae. Ergo & modo illud habet: quia illi tam intrinsecum est fundamentum distantiae, & indistantiae nunc, quam in eo euentu: nunc enim tam verè, ac propriè mouetur, & est distans & indistans à caelo, quam tunc. *Motis enim nobis mouentur omnia qua sunt in nobis.* Si enim per extrinsecam denominationem mouentur qualitates, etià Deus dicitur moueri localiter ad morum humanitatis, quia id nihil est nisi moueri humanitatem; item absolute qualitas est in hoc loco: ex quo mouetur per intrinsecam mutationem; quia motus est actus mobilis: ergo intrinsecè mutatur, licet secundariò; ergo habet intrinsecum terminum eius motus. Nam magis intrinsecè mouetur, quam creatur, aut per se existit creatione & perfectitate quantitatis. Alioquin sicut qualitas non est per se intrinsecè in Eucharistia, ita nec intrinsecè existit in loco, nec mouetur, sed per extrinsecam denominationem; vt si diceret aquam in vitro non moueri nisi motu vitri; & turris diceretur moueri motu superficiei ambientis, cum tamen turris nihil intrinsecè acquireret, aut amitteret: ergo omnia accidentia absoluta mutant intrinsecum fundamentum distantiae. Vide sectionem primam.

§. 40. Dico tertiò: quibus modis (exceptis his, qui essentialiter locum respiciunt) habet distinctum ubi, ab ubi suarum rerum. Probatur, quia quilibet modus est distinctum mobile, & vbicatio rerum potest esse sine vbicatione modorum; ergo vbicatio rei distincta est ab vbicatione modi: antecedens probatur, quia materia prima, dum abijcit formam hominis, & recipit cadauericam, non mutatur loco, licet vno praecedens simul è loco, & è vita migret, immo immotis manentibus in loco corpore & animo, deperdi poterit vno & eius vbicatio.

§. 41. Hic animaduerte contra connotatores adductos

disput. §. 19. posse dici ubi modorum, non distinguui ab ubi rerum absolutarum; quia modi rerum per connotationem existentiae modorum, incipiunt habere nouam denominationem constituendi modos in loco: quae denominatio oritur necessariò ex modorum existentia; ita vt nec diuinitus queat impediri: item aduertere contra negantes distinctionem realem materializationis ab informatione, & negantes distinctionem relationis effectus ad causam à relatione à causa ad effectum, quando sunt inseparabiles; quos adduxi eadem disput. §. 142. Aduerte (inquam) non esse multiplicandas vbicationes modorum: quia hi sunt inseparabiles loco à rebus: nec qualitarum inseparabilitatem quidem à subiectis ex natura rei. At propterea res immota loco tot vbicationes mutabit, quot modos, aut qualitates: quod ipsi meritò negant. Hoc ex ipsis consequi probo: quia ideo non distinguunt relationes, quia sunt subiecta in eodem loco; & vna potest ad vtrumque referri.

Dico quartò: animus rationalis, & quæuis Angelica substantia est propriè in loco per veram praesentiam intrinsecam, quam latrone mutare possunt. Hæc conclusio probanda erit contra Thomistas disput. 12. metaphys. ubi probabitur intelligentiam creatam non esse formaliter in loco per operationem.

Cum quantitas est in loco, distinctas ipsas habet partes inter se, cuius vbicatio constat etiam partibus distinctis: quarum quæuis cuius quantitatis parti responderet, & quia quæuis pars necessariò distat ab alia, ideo cuius parti loci, seu spatij imaginarij responderet distincta pars vbicationis, atque hoc necessariò, & per se: in quo consistit impenetratio quantitatis. Quando verò tota quantitas diuinitus collocatur tota simul in eodem spatio, vt in Eucharistia, tunc longè aliter se res habet: nam licet partibus corporis, & spatij, respondeat diuersa pars vbicationis, tamen cuilibet parti corporis dantur tot partes vbicationis, quot spatij: verbi gratia, caput est in puncto A. e totum, idem caput est in partibus A. B. & C. item tota manus est in illo puncto & in illis partibus. Ad modum, quo totus Angelus est in puncto, & in partibus, & quo animus est in corpore, & totus in qualibet corporis parte. Miraculum quantitatis est, quia manus existenti in parte A. non erat tribuenda vbicatio in parte B. Ad hunc modum Angeli existunt in loco, sed cum differentia, quia cum Angelus sit indiuisibilis, non potest habere diuersas partes vbicationis, quæ respondeant diuersis partibus Angeli, quia est insectilis, sed quælibet pars vbicationis afficit totum animum, vel Angelum: vtrum autem ubi Angelicum sit diuisibile per ordinem ad spatium, est proprium metaphysici negotij, ubi accuratè differemus de Angelicis affectionibus, & disp. 2. de Anima nonnulla praestringemus.

Aduertendum; vbicationem materialem per quam tota quantitas ponitur penetrata in eodem loco, neque habere figuram, neque situm; quia consistunt in distantia, & proportionem, quam partes seruant inter se in ordine ad locum, vt patet in figura recta, & circulari. At verò vbicatio circumscripta essentialiter est figura, & situs: ita vt nec ratione distinguantur, quia non potest apprehendi ubi circumscriptum, quin apprehendatur vna pars ab alia distare. Ponamus ergo vnam distare ab alia versus locum supernum, & aliam versus dextrum; ecce in primo casu figuram rectam, in secundo verò initium figuræ circularis, eo enim quod

Contra connotatores: ubi modorum non distinguuntur ab ubi rerum.

Contra alios, non fore singulis rebus singula ubi.

§. 42. Res spirituales habet ubi.

§. 43. Vbi quantitatis partibus consistat.

Vbi eucharisticum Christi quale.

§. 44. Vbi penetrationis non consistit figuram.

Figura non distinguuntur ab ubi circumscriptum. Nec situs.

quod hæc vbicatio detur mobili, per quam distat tantum ab vbicatione alterius partis versus hanc positionem, facit circulum, aut lineam rectam, vt patet in domo, eo enim quod lapis supra lapidem ponatur sit paries, quod ex sola sumitur vbicatione.

Dices, mutari vbicationem non mutata figura, vt quando homo fertur sella gestatoria: sed id impossibile est in omni sententia, quia saltem figura est passio vbicationis, quia situs est partium dispositio resultans ex vbicatione, quæ est fundamentum distantiae partium. Deinde semper mutatur figura, quia est talis dispositio corporis in ordine ad locum, & licet non mutetur distantia partium inter se, mutatur tamen totus ille modus, qui essentialiter priori respondebat spatio: & datur alia vbicatio, qua partes, seruata eadem distantia inter se, respondeant spatio diuerso; vt si Deus homini sederi auferat sessionem, & pro illa subroget aliam nouam; vel sedens annihiletur, & reproducatur iterum sedens, hic modus figuræ mutasset. Vulgo tamen dicitur eandem retinere figuram, quia partes æquè distant inter se, & vt melius explicaret Aristoteles hanc vulgarem conceptionem, adhibuit prædicamentum de situ, de quo nec de prædicamento ubi nihil superest tractandum in metaphysica.

§. 45. Obiectio.

Figura & situs mutatur cum ubi mutatur.

Figura vultu dicitur non mutari.

SECTIO V.

Vtrum idem corpus possit esse duobus in locis circumscriptiue?

§. 46. Negant Beati Thomas, & Bonauentura, Capreol. P. Suarez. P. Vazq.

Sententia frigidissima. P. Valent. P. Suar. Alenf. Scot.

Idem corpus potest diuinitus esse circumscriptiue pluribus in locis. P. Conimb. P. Rubius.

§. 47. Vbi circumscriptiue non negat aliud in alio loco, sed aliud corpus in ipso loco. Varie probatur.

corporis ad diuersa loca. Probatu tertio eadem minor: quia si de conceptu quidditatiue circumscriptio est, vt locatum non sit extra eundem locum, ergo non potuit Christus extensus existens in vno loco instituire Eucharistiam: consequens est hæreticum, ergo: probo sequentem, quia Christus in Cæna erat extensus in ordine ad locum, cui aderat circumscriptiue, ergo si existens circumscriptiue non potuit simul esse extra illum locum, neque etiam potuit subesse physice speciebus panis, & vini.

Dices; potuisse esse Sacramentaliter, & definitiue, non tamen circumscriptiue: quia circumscriptio dicit negationem alterius circumscriptiois, & non definitionis. Contra; ergo iam non est de ratione circumscriptiois, vt corpus non sit extra illum locum, cur ergo est de ratione illius vt non sit extra illum locum circumscriptiue? Certè nulla potest reddi ratio: affirmare enim vnam vbicationem circumscriptiuam repugnare magis cum alia circumscriptiua, quam cum definitiua, frigidum est, & sine fundamento; ac videtur esse petitio principij. Huius enim rationem quaerimus. Confirmatur, esse definitiue in loco dicit locatum ita esse in hoc loco, vt non possit esse in alio, hoc enim significat definitiue, id est, finibus contineri, quapropter hæc vbicatio Deo repugnat, sed non obstante hac naturali incapacitate, idem corpus potest esse in duobus locis definitiue; vt patet in Eucharistia, ergo non obstante circumscriptioe poterit esse corpus extensum in duobus.

§. 48. Obiectio de praesentia sacramentali resellitur à maiori ad minus.

Dices definitionem non dicere negationem alterius definitionis, sed circumscriptioem. Contra primo: quia tam circumscriptio, quam definitio sunt modi positivi, atque reales, ergo de neutrius essentia est dicere negationem alterius vbicationis: secundò, quia hæc negatio potius conueniret definitioni, quia est limitatio locati ad vnum locum, quam circumscriptio, quia est limitatio loci ad vnum corpus. Tertio, quia si de ratione vbicationis circumscriptiue est illa negatio, dicamus esse duas extensiones, alteram circumscriptiuam, non circumscriptiuam alteram: dicamus posse corpus esse extensum duobus in locis, & non per circumscriptioem, cur autem erit de ratione extensionis ad locum, vt non possint omnes illæ partes seruata eadem proportione distantiae inter se in alio loco constitui? Confirmatur: quia difficilius conuenit corpori esse in vno loco definitiue, & in alio circumscriptiue, quam esse in duobus locis circumscriptiue, quia definitio est modus ex se valde repugnans corpori; si ergo quod difficile est Deus potuit facere, quidni & quod facile?

§. 49. Vbi definitiue & circumscriptiue æqualem dicunt negationem alterum.

Confirmatio.

Secundò probatur conclusio: quia non magis repugnat corpus extensum duobus in locis, quam in vno loco duo corpora extensa: atqui hoc diuinitus fieri potuit, vt in Christo egrediente è vulua materna virginis claustris obseratis, egrediente è sepulchro, Cænaculum clausis foribus intrante, ac penetrante cælos, ergo etiam constitui vnum corpus duobus in locis.

§. 50. Equo pugnat duo corpora in vno loco ac vnum corpus in duobus locis.

Dices, posse auferri ab vbicatione actualem impenetrationem; non verò negationem alterius circumscriptiois. Contra: quia vt circumscriptio tollit natura sua idem corpus esse simul in alio loco, sic tollit aliud corpus simul esse in eodem loco, ergo sicut diuinitus tollitur impedimentum duorum corporum in eodem loco, etiam tollitur impedimentum vnius corporis ad duo loca: neque apparet vllum probabile discrimen.

§. 51. Obiectio. Pracluditur.

Philosophia Petr. Hunt. de Mendocæ.

§. 52. Impenetratio non distinguitur ab ubi circumscriptio...

Contra secundò, quia actualis impenetratio non distinguitur ab ubi circumscriptio...

§. 53. P. Vazquez. Argumētum.

Pater Vazquez dea disput. 189. cap. 6. & 8. hac vnica ratione suam sententiam probat...

§. 54. Imbelle. Ad hominem controuertitur.

Miror tam robustum militem tam imbecillia tela torquere. Rogo enim, vtrum posito miraculo de existentia extensa in duobus locis...

§. 55.

Dices, vtrumque sequi: eaque propter negari. Contra: potentia actiua ex se habet virtutem ad duos motus simul...

viribus naturæ non poterant comparare. Vt ego non possum simul videre Petrum Romæ, & Paulum Pompelonæ...

Respondeo, lapidem vtroque constitutum nullo modo moueri posse naturaliter: sed naturaliter quieturum. Nam, quamuis habet virtutem actiuam ad duos motus simul...

§. 56. Corpus exiles duobus in locis nullibi moueri potest naturaliter.

P. Vazquez. Duo corpora penetrata moueri simul non possunt naturaliter.

§. 57.

Gravitas in puncto melius mouet lapidem. Agēs in puncto ageret officacius.

§. 58.

P. Vazquez.

P. Vazq.

§. 59.

Christus in celo non mouetur naturaliter etiam eius ubi eucharisticum sit supernaturaliter.

circumscriptio supernaturali non potest tertium corpus ab agente naturali ibidem collocari: quia omnis circumscriptio siue naturalis siue supernaturalis pugnat cum alia in eodem loco...

§. 60. Obiectio.

Obijcies: ubi supernaturali non pugnare cum naturali: quia quamuis in intellectu non possunt esse simul duo habitus naturales de eodem obiecto formali...

Inter formas supernaturalem et naturalem potest esse connaturalis oppositio.

§. 61. Habitus eury possunt esse multi simul?

Etiam naturales possunt simul esse: et supernaturales interdum non possunt.

§. 62. Ad argumentum. Discrimen potentie vitalis ab alijs.

§. 63. Gravis obiectio.

Ad exemplum habituum respondeo; omnes illos posse esse simul quando distinguuntur specie, licet obiectum formale sit idem: idque siue habitus sint naturales, siue supernaturales: exempli gratia, habeo ego duas cognitiones naturales de Deo, distinctas specie: alteram deductam ex vna creatura...

Ad argumentum ex §. 60. nego antecedens vniuersim acceptum: ad primam probationem, iam constat ex §. 60. & 61. id non oriri ex cōceptu naturalium & supernaturalium: sed quia potentie vitales sunt vniuersales, & habent vim ad plures actus simul numero distinctos...

Contra hanc sententiā inferunt nonnulli; contingere posse corpus Romæ viuere, & mori Pompelonæ; hic habere oculum, & Romæ illo carere: item simul esse in gratia & peccato in diuersis locis. Item in vno frigere, & in alio incalescere in gradu intenso...

Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

Duo sunt certa. Alterum, accidentia respicientia locum determinatum non posse eidem corpori, simul contineri in locis diuersis. Nam motus, ubi, figura, & situs, quæ per suas essentias sunt fixa in vno loco, non possunt inde auelli. Non secus ac visio nigredinis solius non potest nec diuinitus repræsentare albedinem...

§. 64.

Potentia actiua, aut passiuæ non augentur per ubi replicatiōnem.

Corpus duobus in locis non potest habere plura accidentia absoluta quam in vno.

§. 65.

Nec potest in illis habere qualitates secundas se contrarias.

Item non potest ex natura rei esse gratia Romæ, cum peccato Pompelonæ: quia illorum formales effectus sunt secundum se repugnantes. Esse in gratia Romæ dicit & vnionem gratiæ cum anima, & vtriusque ubi Romanum, quod innititur illi vnioni: cum ergo vnio secundum se repugnet, non potest esse fundamentum illorum ubi. Item non potest Romæ intenso calore perfundi, & Pompelonæ frigore intenso: quia illi effectus repugnant secundum se. Si ergo Romæ applicetur ignis, non poterit producere calorem intensum, sed illum, quem posset componere ex natura rei, si corpus esset in vno dumtaxat loco...

§. 66.

Itraque calor Romanus nihil egit Pompelonæ; sed destruens frigus, destruxit consequenter, quæ illi innitebantur, accidentia. Idemque est de ceteris rebus in argumento obiectis. Verum si capacitas omnium effectuum non est expleta; poterit partim Romæ partim Pompelonæ exerceri: verbi gratia, producere aut pati vtroque totum effectum, quem potest in vno loco. Item si in vno non potest producere centum effectus, non aliam ob causam nisi quia non possunt applicari subiecta in vno loco: poterit simul eos efficere in duobus: quia in illis plura subiecta possunt applicari, quam in vno.

§. 67.

Positio vno miraculo: qualitates conaturali alio sunt in pluribus locis.

Vt argumento respondeam, pono, ex suppositione primi miraculi debere Deum iuxta leges naturæ constituere omnes effectus absolutos à certo loco, in omnibus, in quibus est subiectum. Nam vnaquaque forma est comes individui subiecti. Est enim contra naturam partis non esse cōtinuam cum toto, aut componere, vbi cumque sit alia pars in statu capaci vnionis. Quod admodum videtur clarum, vt oppositum censeant nonnulli repugnare: & quidem hoc secundum, est etiam miraculum, quia à nullo agente naturali potest accidens in duobus locis constitui, etiam si subiectum sit in illis: est autem res aliquo modo supernaturalis, annexa quidem priori, vt concursus ad visionem Dei est supernaturalis, licet debitus intellectui iam informato lustrine Gloræ.

§. 68.

Item opinor, posse Deum facto primo miraculo constituente corpus in duobus locis, non consti

Corpus in duobus locis, potest habere calorem in uno quoniam in alio.

constituere eius formas duobus in locis: sed in vno tantum. Nam ubi forma est distinctum ab ubi materia: ergo factio secundo ubi materia, potest non fieri aliud secundum in forma. Pater Vazquez obijcit, idem esse ubi earum reru, & propterea non posse vnam esse nisi simul cum ceteris. Item ubi totius esse ubi partium. Verum iam ostendi hac esse falsa, nec enim materia mutat ubi: in generatione substantiali: & abscisso brachio manet prius ubi: an quia solus digitus mouetur, totus homo mutat ubi? sunt ergo illa ubi partialia, & extensa, sicut compositum integrale.

§. 69. Verum eo admissio; adhuc potest esse Romae, quin animus, aut brachium: nam corpus potest diuinitus conseruari Romae sine animo, aut brachio: det ergo Deus corpori illud ubi; quo esset Romae sine animo, aut brachio. Dices tale ubi esse corporis realiter carentis animo: Contra, illud ubi non pendet physice a carentia animi, aut brachij: sed tantum quasi a conditione, quia non componit totale ubi: sed tantum est vnius partis: at tunc tam maneret ubi incompletum, ac si verè non esset animus alibi; quia carentia animi requiritur, ne illud ubi sit totius compositi, sed tantum partis: hoc autem eodem modo fit: licet animus alibi sit: quia non attingitur per illud ubi: ac propterea respectu sui loci tam partiale manet, ac si non esset brachium: estque totum tunc more totius mutili: quia mutilum est illud ubi: id est, solum illarum partium.

§. 70. Superest inquirendum, vtrum idem corpus possit Romae esse viuum, & mortuum Pompeionae: ingenue farentur non pauci, nec ignobiles: quia corpus viuere Pompeionae, est ipsum & animam illi vnitam, esse Pompeionae, mortuum autem Romae est, ipsum esse Romae, quin ibi sit eius anima vnita: hoc autem non repugnare nos fatemur: ergo, Pater Vazquez disput. 189, cap. 4. non leuiter praestringit hos auctores: quia haeretici inania argumenta contra Eucharistiam obijcientes; hac Catholicorum doctrina rudi imponunt vulgo; proijcientes ampullas, & sesquipedalia verba. Doctrina Patris Vazquez mihi placet. Fundamentum displicet, nempe idem esse ubi corporis & ceterarum rerum, ortum a quantitate. Est id ex natura rei: conseruet Deus hominem absque quantitate, tunc ubi materia non erit a quantitate, nec ubi qualitatium: cur Deus non tribuet tunc distincta ubi: & erit albedo Romae quin Pompeionae, cum corpus sit vtrobiq;?

§. 71. Dico ergo; posse corpus esse Pompeionae cum anima ibidem, & esse Romae sine anima ibi; quin sit mortuum Romae, & viuum Pompeionae. Primo: quia esse mortuum dicit carentiam vnionis inter corpus & animum, quae constituit formaliter corpus mortuum: at mortuum Romae, addit praeter carentiam vnionis, carentiam ubi Romani eiusdem vnionis, existente corpore Romae: sed in nostro casu existente corpore Romae quin tunc Romae existat vnio, non est carentia vnionis inter corpus & animum: ergo non est ratio formalis mortis. Minor est certa, quia consideratis corpore & animo non habent carentiam vnionis, sed potius sunt vnita: est enim falsa hac propositio, animus non in forma corpus: est enim abstractus a loco: nec ea vnio constituitur per ubi: sed potius ex illa oritur ubi. Maior patet: quia mors & vita opponuntur priuatiue: sed carentia ubi Romani non opponitur vita priuatiue: ergo illa carentia non constituit mortem Romae: priuatiue autem opponuntur vita substantialis & mors.

§. 72. Secundò, viuere Romae non constituitur for-

maliter per solum ubi Romanum; sed viuere constituitur vnione vitae, quae est substantialis; quod autem vita sit Romae, constituitur ubi Romano: ergo similiter mori Romae constituitur formaliter per carentiam vitae secundum se, & per carentiam ubi Romani: ergo deficiente carentia vnionis non est mors Romae: licet non sit ubi Romanum.

Confirmatur: non corrumpitur homo Madridij, tamen si corrumpatur ubi Madridianum: quia corrumpi hominem dicit carentiam influxus: at viuente homine Tolero, non est Madridij carentia influxus: quia carentia eius influxus, cum nullibi sit, non est Madridij. Nec enim est caecitas mea Madridij; quamuis ibi non sunt mei oculi: quia cum ego non sim caecus, nullibi est mea caecitas: cum ergo mors, id est, separatio corporis & animi, non fit in rerum natura, non est mors Romae.

Ad argumentum ex §. 70. Nego maiorem: nam ad moriendum Romae requiritur, vt & mors sit, & vt sit Romae: mors autè non est. Id quotidie contingit; ego desino nunc esse in gymnasio, ergo morior in gymnasio: similiter vnio vitae non est Romae, ergo corruptio vnionis, siue mors est Romae? Dices: corpus non viuunt Romae, ergo Romae est mortuum: quia inter mori Romae, & viuere Romae non est medium. Concedo antecedens: quia vita non est Romae, eo praecise quia illi deest ubi Romanum, sicut ego eadem ob causam non viuo Romae. Nego autè consequentiam: sicut ego non morior nunc Romae, licet non viuo Romae. Nego itè probationem: quia inter viuere Romae & mori Romae est medium; nempe nec viuere, nec mori. Sicut inter viuere cum filio & mori cum filio est medium: nempe nec viuere nec mori cum filio, multi enim sine filio viuunt; quia nec viuunt, nec moriuntur cum filio, est quidem immediatè oppositum viuere & non viuere: item esse Romae & non esse Romae: fecus autè viuere Romae & mori Romae. Arguens autem, a negatione accidentis arguit ad negationem substantiae. Quo videtur nonnulli mori, arbitantes mori Romae esse, non habere vitam Romae: at mori Romae est, Romae esse priuationem substantialis vnionis; non verò esse carentiam ubi Romani.

Dices, ergo Romae est viuum: distingo, specificatiue, concedo; reduplicatiue, nego: quia corpus illud affectum ubi Romano, viuum est; at illud ubi non afficit vitam: & quia nec afficit corpus carens vita; ita nec reduplicatiue, nec specificatiue est mortuum Romae; sed est corpus specificatiue viuum: reduplicatiue autem nec viuum, nec mortuum; sed secundum conceptum corporis indiuidui; quia per illud ubi tantum attingitur essentia corporis.

Probata est ad hominem contra Catholicos conclusio ex fidei principiis; confirmatur absolute contra haeticos: quia nulla cernitur repugnantia in casu conclusionis; ergo. Probatur antecedens, quia duae vbicationes tantum opponuntur contrariè, vel quasi contrariè, sicut calor & frigus, sed duo accidentia contraria posse simul esse in eodem subiecto non ostenditur repugnare, ergo. Confirmatur, animus rationalis existit in toto corpore continuo, & in vna parte mouetur totus, & in alia totus quiescit, hic sursum fertur, deorsum illic; hic sentit, illic non; hic afficitur dolore, illic voluptate; cur ergo de potentia absoluta non poterit simul existere in iisdem locis discontinuis? Cur, & idem corpus totidem in locis esse non poterit?

Dices, ergo idem corpus poterit simul esse in locis infinitis, ergo & esse immensum. Nego secun-

§. 73. Confirmatio.

§. 74. Mors non est Romae, quamuis vita non sit Romae.

Inter viuere Romae & mori Romae est mediū; nempe, non viuere Romae.

§. 75.

§. 76. Contra haeticos probatur conclusio.

§. 77.

Obiectio. Pracluditur.

secundam consequentiam: quia immensitas est praesentia natura sua constituens rem in omnibus spatiis possibilibus, at verò corpus id non habet ex natura sua. Dices, non posse idem a se ipso distare, quia hoc dicit distinctionem. Bene: tunc autem non distaret a se ipso, sed haberet vbicationes distantes, a quibus non denominaretur distans, sed diceretur idem vt hic existens distare a seipso vt existente alibi, sicut Christus, & animus: ille in diuersis hostiis, hic verò in diuersis corporis partibus, id enim tantum est habere vbicationes inter se distantes. Inania illorum argumenta diluere spectat ad Theologum in 3. p. Videantur nostri doctores.

SECTIO VI. De Vacuo, & Centro.

§. 78. Vacui definitio. P. Conimb.

Vacuum communiter dicitur esse: *Locus vacans corpore, aptus illo repleri.* Qua propter P. Conimbrienses hoc lib. 4. cap. 9. affirmant, spatium illud imaginarium interiectum inter angulos caeli empyrei (si modo quadratum sit) & orbem sphaericum primi mobilis, non esse vacuum propriè, quia naturaliter non est vis actiua, per quam repleatur, & consequenter omnia spatia imaginaria, quae sunt vltra hunc mundum, non sunt vacua, eadem ob causam: sed improprie sunt vacua, quatenus poterant diuinitus repleri. Item canales illi, per quos libr. de caelo erroneis circumagitur quorundam opinio, propter eandem rationem non sunt vacui. Proprie igitur est vacuum, *spatium aliquod sublimare vacans corpore, quo potest naturaliter repleri.* Hoc autem repugnare naturaliter, peracutè, & eleganter P. Conimbrienses ostendunt supra tota quaest. 1. quod manifestè colligitur ex solerti diligentia naturae, qua prauidet vt corpus graue suopre ingenio petat accliuè, & leue decliuè, vt fugiatur vacuum; ratioque commoustrat: nam corpora sublimaria frui non possunt caelestibus beneficiis, si sint loco dista, quia per inanem illam intercapedinem non potest caelum suos influxus traicere.

Vacuum re-gnat. P. Conimb.

§. 79.

§. 80. P. Conimb. Angeli non possunt vacui.

§. 81. Obiectio.

Quapropter cum vnum corpus loco mouetur, simul, atque eodem indiuisibili tempore corpus immediatum mouetur ad occupandum locum, a priori mobili deferunt, quapropter diffusus est vndequeque aer, qui omnium corporum inanes compleat mearus: sic disjunctur vas, quando per gelidam concretionem condensatur aqua, vt in locum ab ea desertum succedat vicinior corpus, sic duo plana agglutinata non possunt simul, abiungi, nec tabula ex aqua extrahi tota simul, sed successiue, vt a corpore ambiente possit totus illius locus successiue occupari.

Probant etiam rectè P. Conimbrienses q. 3. non posse fieri vacuum Angelica virtute, quia licet quodlibet corpus possit Angelus è loco pellere, non tamen illud ab alio abiungere, quia hic est ordo totius naturae corporeae, quem nullus potest inuerrere, nisi qui eiusdem sit auctor.

Dices, posse Angelos mouere duo corpora in partes contrarias, & impedire corpora circumfusa, ne confluant ad inane relictum, quia virtus moriua Angelorum ita potest excrescere, vt superet resistentiam corporum. Sed negatur hic casus: quia ab auctore naturae corporibus debetur concursus ad superandum Angelicum impulsum, De potentia absoluta non repugnare vacuum,

cur negabitur? videantur Patres Conimbrienses P. Conimb. f. 2. 2.

In quo vacuo naturaliter non fore motum instantaneum corporum, probat distantia ipsa interualli, & limitatio corporis ad vnum locum, vltra quem non potest simul existere. Ratio est: quia successio non prouenit adaequate a resistentia medij, vt patet in Angelo, cui medium non resistit, sed praecipue ex intercapedinis distantia. Fore autem motum successiuum negant nonnulli, sed sine fundamento, quia Angelus mouens vltimum caelum habet eandem virtutem motricem annihilato igne a Deo, vel non annihilato: ergo si Deus annihilat ignem, nihilominus Angelus circumuoluet caelum, nam ignis potius impedit motum. Deinde Deus potest ponere ignem in spatio; in quo modò est aer, ceteris corporibus annihilatis; cur non poterit & successiue eundem ignem constituere in omnibus illis spatiis? aut quis dicat hominem existentem in terra non se posse loco mouere nisi esset aer, neque virgam fixam caelo vltimo moueri posse motu caeli, si eius extremitas esset in vacuo? Quid tunc fieret de illa virga? Ratio a priori est, quia motus fit ex vno spatio imaginario in aliud, & ex vna vbicatione in aliam, quae omnia retinentur in vacuo.

§. 82. In vacuo non potest esse motus instantaneus.

§. 83. Motu graui & leui corpora agitantur donec conuenerint caelo mediae, aut immediate.

§. 84. Ad motum cuiusque corporis non mouetur totus orbis.

Motu autem grauium, & leuium mouerentur corpora, donec caelo adiungerentur, vel per se vel per alia corpora: vnde si Deus annihilaret ignem, aerem, & aquam, statim terra peteret concauum lunae; ne priuaretur dono caelesti; si verò caelum annihilaretur, adhuc elementa eundem situm retinerent, quem modò, vt pote accommodatiorem ad fruendum caelestem influxum, si poneretur: si verò non esset caelum, & poneretur terra in spatio imaginario, supra spatium imaginarium ignis, & inter vtrumque elementum esset vacuum totum spatium, quod caeli occupant, tunc neutrum corpus moueretur, quia tunc nullus esset illius locus aptior ad fruendum caelo, quia res se mouent in centrum, quod est locus aprior ad fruendum caelo; sic terra est, quae maximè distat a caelo, quia cum sit opaca, impediret lucem aeris; aer autem quia diaphanus est, non impedit lucem, aut calorem terrae. Quapropter aer ponitur proximior caelo, ob quod infra sunt illis qualitates per quas ea loca sibi vendicent.

Hoc vnum admonuerim: ad motum cuiusque corpusculi non motum iri totam naturam, sed vel duo corpora locum commutare, vel aliquod rarefcere? Rogas, si lapis ponatur in aere, & annihiletur aer infra illum. Vtrum lapis ille a se moueretur? Non: quia elementa non mouentur nisi in locum, ex quo fruantur caelo; lapis autem descendens, non posset caelo frui cum ab illo abiungeretur, & per vacuum non possit caelestis traici virtus. Aduerte, si terra manens infra lapidem illum, esset continua caelo ex alia parte, vt per antipodes e. g. & locus supra vacuum ab aere deserto esset commodior lapidi, tunc lapis propria qualitate descenderet, cuius finis est eum constituere in loco commodo: si verò esset commodius in loco superiori eum retineret, quia non pugnaret eum corpore leuiori esse: in qua pugna leue vincit, & grane deicitur ad eius pedes. De loco elementorum videantur P. Conimbrienses P. Conimb. hoc li. 4. c. 5. q. 3. de quo agemus libro de caelo.

DISPUTATIO XV.

De continuo permanente, & successivo.

§. 1. Cognitio de continuo operum ingenua.

VENIMVS tandem in hanc materiam, quam nullus Philosophus non exhorret; quia eius difficultates opprimunt ingenium. Mihi quidem nullum amorem diffundunt: immo delector interdum acutissima ingenia cæcutire; vt intelligant se esse humana, neque altum sapere cupiant, cum vix possint percipere vnguis compositionem. Lata, & communis via gradiemur; non quia planior, sed quia tritior; nisi forte & ob id etiam planior, nihil enim est tam difficile, quod non complanent præuentium pedes; deflecterem quidem in eorum viam, qui à communi diuertunt, si in ea viderem aliquod diuersorium, in quo possemus pacatè diuersari, at in eo difficultates tam apertè cruciant, vt ferè inter vulnera animum exhalent aduersarij; at in communi philosophantium solo, nonnullis lacribus vulnera eliduntur: vix enim termini ab arguente, aut respondente percipiuntur; malo tamen apertè non capi, quam apertè capi.

SECTIO I.

Actualis continui compositio monstratur.

§. 2. Sicut sententia.

Nulla factitas sine amatore, nec factitas sine patrone. Non defuere, qui assererent, continuum actu nullas habere partes, sed potestate, neque actu esse compositum, sed simplicem entitatem, potestate verò continere infinitas partes, in quas possit dissectari. Cuius sententiæ nullum est fundamentum, nisi vt effugiat difficultates circa continui compositionem. Sed aliis grauioribus irretitur. Primò, quia si materia prima actu nullas habet partes distinctas, ergo à Deo nullæ partes actu distinctæ productæ sunt: nam si essent productæ, non dubium, quin actu distinctæ existerent: ergo partes materiae tunc producuntur, cum materia diuiditur: quia ante non sunt productæ: ergo qui materiam diuidit, producit eiusdem partes: atqui ex sunt creatione: ergo qui materiam diuidit, creat eius partes; & qui vnit partes, eas annihilat. Sed virtute naturalis agentis non potest quid creari, aut annihilari, ergo. Dices entitatem partium fuisse à Deo creatam; non verò distinctionem, quam accipiunt à diuidente. Contra, quia in metaphysicâ probabitur, distinctionem formaliter provenire à propria cuiusque entitate, & implicare contradictionem, vt duæ res, quæ semel sunt distinctæ, possint aliquando esse idem.

Obiectio.

Confirmatur.

§. 3. Continuum est diuisibile in partes quas actu habet.

Vnde argumentor secundò, quia continuum est diuisibile. Rogo, vtrum in partes, quas modo habet? an verò in quas non habet modo? Hoc dici non potest: ergo modo habet partes in quas possit diuidi: sed de conceptu partium realium est, vt sint realiter distinctæ, ergo. Probat minor, tum quia pars dicit relationem ad totum, & ad comparatam; tum quia nisi distinguantur actu, non potest in eas diuidi. Nam diuisio non est distinctio, sed separatio rerum iam distinctarum. Confirmatur: antequam vniantur duæ partes aquæ, erant realiter distinctæ, ergo etiam quando

vniantur, nam eandem retinent essentiam, & existentiam, & productionem. Immo eandem videmus iisdem affectionibus præditas, quibus ante vnionem, quare Aristoteles dixit, quantum esse diuisibile in ea, quæ insunt.

Tertiò: quia manus hominis non sunt caput neque caput manus; quia præcisè manibus manet caput, & sunt in diuersis locis, & habent distinctos motus: immo motus manibus non mouetur caput: alioquin manus, & caput essent in eodem loco; neque esset necessaria nutritio, quia nulla pars distincta à præcedentibus acquireretur.

Dicunt, manus & caput distingui, quia iam illa signamus: Contra primo: ergo iam in continuo actu sunt partes distinctæ realiter; quia per illam mentis designationem non tollitur illarum continuatio, quia manent in toto, alioquin cum ego affirmo, Petrus habet manus, Petrus diuideretur. Secundo, quia illa designatio est extrinseca denominatione ab intellectu tendente in obiectum, vt est, sed tendit in obiectum vt est à parte rei, cum capite & manibus distinctis: ergo obiectum à parte rei habet manus distinctas à capite, alioquin falsa est propositio asserens illas partes esse actu distinctas. Itaque illa designatio non distinguit partes, sed eas iam distinctas cognoscit vt distinctas. Ratio à priori est, quia continuatio, vel vnio, non tollit, sed supponit partium distinctionem, quia aliud est partes esse vnitas, aliud esse distinctas, vt patet in materia prima, & animo rationali, quæ actu distinguuntur realiter, & actu vniantur realiter: quando verò Aristoteles, & alij affirmant continuum actu esse vnum, potestate verò plura; non est sensus continuum esse vniam simplicem entitatem, sed esse vnum compositum actu, potestate verò plura composita. nam duæ partes aquæ, dum sunt vnitæ, faciunt vniam aquam, abijunctæ verò faciunt duas totales, & sic tot sunt composita potestate, quot sunt partes actu.

Dubitari autem potest, num continuum sit vnum per se? an verò per accidens: non esse per se, probatur: quia ex duobus entibus completis, & perfectis non potest fieri vnum per se: sed ex duobus entibus completis & perfectis fit continuum, vt cum ex duabus aquis fit vna: ergo continuum non est vnum per se. Confirmatur, quia vnum per accidens fit ex materia, informata substantialiter, & ex quantitate, quia hæc est extra rationem compositi substantialis, quod essentialiter sine ea coalescit: sed continuum A. essentialiter coalescit sine continuo B. ergo quando hæc duo iunguntur, fit vnum per accidens. Confirmatur secundò, quia compositio per se non manet sublata vna parte, vt liquet in homine, sed sublato continuo B, à continuo A. manet integra vtriusque essentia: ergo.

Dicendum tamen censeo, continuum esse vnum per se, quia vnum per se fit ex duabus partibus, sine quibus non potest intelligi primus, & quidditarius conceptus rei, sed sine partibus continuis non potest intelligi primus, & quidditarius conceptus materiae primæ & cuiusvis rei diuiduæ: ergo ex partibus continuis fit vnum per se. Probat minor, quia essentia materiae primæ est esse diuiduam, & compositam, saltem in actu primo: in quo differt ab animo rationali. Materiam autem primam, & quantitatem in suo genere esse vnum per se quis ambigat? Confirmatur: homo in quantum homo est vnum per se, sed in quantum homo, est continuum, quia eius corpus est organicum, quod petit partium vnitarum extensionem.

Arif. §. 4. In continuo sunt partes actu distinctæ.

§. 5. Obiectio. Prima confirmatio.

Secunda. Designatio est extrinseca partibus.

Vnio supponit partes.

§. 6. Dubium.

§. 7. Conclusio. Continuum est vnum per se.

extensionem. Item qualibet pars materiae est materia: ergo qualibet est de essentia compositi, saltem de integritate.

§. 8. Qualibet pars continui petit per se aliam.

Ex duobus entibus completis non fit vnum per se essentialiter seculi integrale.

§. 9. Cur ex materia & forma fiat vni per se.

Ad secundam confirmationem.

Ex discrimine formarum oritur discrimen maioris aut minoris continui.

Ante solutionem aduerte, quamlibet partem materiae primæ per se respiciere cæteras omnes, quia cum quauis illarum facit compositionem per se; vnde, quando cum illis coniungitur, fit media vnio per se, quia semper respicit cæteras partes per eandem vnionem. Ad argumentum distinguo maiorem, ex duobus entibus completis non potest fieri vnum per se essentialiter, concedo maiorem, quia illa non se mutuo respiciunt: vnum per se integrale, negatur; quia qualibet pars huius compositi integralis respicit quamlibet partem alterius modo explicato.

Ad primam confirmationem, non solum ob rationem, quæ redditur in maiori, non fit vnum per se ex quantitate, & materia informata, sed quia materia, & forma efficiunt compositum essentialiter, quod non dicit ordinem per se nisi ad partes essentielles: at verò continuum respicit per se indifferenter quamlibet partem integram. Ad secundam confirmationem, maior habet verum in compositione essentiali: ratio ob quam compositum essentialiter non dicit ordinem per se ad alias partes, præter essentielles, secus autem integrales, clara est, quia res omnes materiales siue continuæ obseruiunt variis exercendis numeribus, ad quæ modò plus materia, modò minus requiritur, vt ad recipiendam formam equi plus materia requiritur, quam ad formam formicæ, & vt ignis comburat intensè, plures requirit partes, quam vt remissè comburat: & vt aqua se conferuet, plures requirit, ne ob materiae paruitatem facilius hosti cedat; quia igitur materia & quantitas natura sua referuntur ad has formas, idcirco natura sua respiciunt omnes partes, vt modo cum pluribus, modo cum paucioribus, se suis formis accommodent, & forma, quia natura sua ad eas operationes nascuntur, ideo exigunt tot partes sui, & materiae & quantitatis quot sunt necessariae: secus contingit compositio essentialis: nam ex homine, & Angelo quodnam compositum fieri potest? Illæ autem partes, & earum vnio substantialia sunt, quia integram substantiam: eaque propter efficiunt vnum per se.

SECTIO II.

Sintne in continuo indiuisibilia realia?

§. 10. Triplex indiuisibile.

Hæc controuersia est inter Aristotelicos admitteres in continuo partes infinite diuiduas: nam inter Zenonistas locum non habet; cum illi sola puncta insectilia agnoscant in continuo. Rursus indiuisibile tripliciter sumitur, & pro indiuisibili secundum omnem dimensionem, & omni parte vacante, quod dicitur punctum: & pro indiuisibili versus latitudinem, & profunditatem, sed quod sit diuisibile versus longitudinem, quod vocatur linea; & pro indiuisibili versus profunditatem solam, sed quod sit diuisibile versus longum, & latum, quod vocatur superficies. Deinde quodlibet indiuisibile vel est terminatum, in quo partes finiuntur, vel continuatum, in quo duæ partes copulantur.

§. 11. P. Conimb. Durand. Gabr. Gregor.

His positis, mira est sententiarum varietas, quas referunt P. Conimbricenses hoc lib. 6. cap. 2. quæst. 1. art. 1. & 4. Durandus, Gabriel, Gregorius, & Nominalium Scholæ in genere negant indiui-

sibilia; primò, quia res materialis non potest esse indiuisibilis, quia de conceptu rei materialis est partium multitudo; de conceptu rei spiritualis, ea carere: sed punctum esset materiale, ergo non posset omni parte carere. At semel admitta negatione puncti, non sunt necessaria linea, & superficies: quia sicut linea continuatur, & terminatur sine punctis: ita & superficies sine linea, & profundum sine superficie.

Negatur maior: ad probationem responderetur materialem esse, quæ constat partibus integralibus, vel illas copulat inter se: quidquid enim intrinsecè pertinet ad constitutionem diuisibilem rei, est materiale: punctum autem, licet partibus careat, eas tamen copulat, & materiam facit diuisibilem, ipsum autem est diuisibile, & continuum vt quo, quia teste Augustino, per ipsum est omnis sectio; at verò res spiritualis, & partibus vacat, neque eas copulat, vt diuisibiles extensiuè per ordinem ad subiectum.

Dixi per ordinem ad subiectum extensiuè, vt modò abstineam ab ea quæstione, vtrum qualitates spirituales intenduntur? & vtrum ubi Angelicum sit diuisibile, & continuum in ordine ad locum? Vtrumque autem est indiuisibile ex parte subiecti.

Secundò mouentur, quia sequeretur in eadem profusa duratione reali fore idem mobile simul in termino, à quo, & ad quem, vel nullibi esse; hæc autem sunt absurda, ergo. Probat maior, dum planum mouetur super punctum alterius corporis, in eadem duratione est simul in puncto A. ubi erat ante motum, quia in instanti illo non potuit ibi non esse: item esset in puncto B. sequenti, quia tunc motus est factus, per quem acquiritur terminus ad quem indiuisibilis, quia in instanti non acquiritur terminus diuisibilis, ergo simul esset in termino a quo, & ad quem.

Nego maiorem: ad probationem implicatur ibi terminis, quia in instanti non mouetur corpus localiter; vnde, si mouetur, necessariò est in tempore; in quo iam recessit mobile à puncto, & ponitur in parte diuisibili. Verum retorqueo argumentum, in Angelo existente in puncto A. & subito in instanti se mouente inde in spatium proximum: in hoc casu non sequitur tunc inconueniens, quia Angelus in eo instanti, quo mouetur, iam non est in puncto A. sed in spatio: quia ille motus est subitus, & incipit intrinsecè, & est vera hæc propositio prolata in instanti eodem. Nunc Angelus non est in puncto A. sed in spatio diuisibili, & immediatè ante fuit in puncto A. & non in spatio: ratio à priori, quia si habet motum ex loco, non est in eo.

Tertiò mouentur: quia eadem res non potest simul esse & non esse realiter: ergo instans, dum est, non potest desinere esse, ergo desinit esse immediatè postquam est; sed immediatè post est tempus, ergo instans desinit esse in tempore, & rursus tempus desinit esse in instanti eandem ob causam; hæc autem sunt absurda, ergo.

Distinguo primum consequens: non potest esse & desinere esse extrinsecè, concedo consequens simul incipere & desinere extrinsecè, sed extrinsecè, scilicet intrinsecè, non fore, quare instans incipit esse, & desinit intrinsecè: quia quando est, tunc est, & immediatè ante non fuit; neque erit immediatè post: qui termini sunt omnibus peruulgares, vt infra patebit sectio.

Nomia. negat indiuisibilia. Primum argumentum.

§. 12. Respondetur. Res materialia quid sit.

§. 13.

§. 14. Secundum argumentum Nominalit.

§. 15. Respondetur. Instans & instantanea quantitate simul incipiunt & desinunt.

§. 16.

§. 17. Non potest res simul incipere & desinere extrinsecè, scilicet intrinsecè.

sect. 8. sicque instans non definit esse in tempore, quia quando tempus est, iam instans non est determinate; sed fuit, & quando fuit, desit esse, & incipit intrinsecè; quia tunc fuit, & non immediate ante nec immediate post: quod est desinere, & incipere intrinsecè: at verò tempus definit esse extrinsecè in instanti, in quo verum est dicere, nunc non est tempus, & immediate ante fuit: equidem forte non possum malam cuiusdam consequentiam; qui cum sibi videatur hoc argumento alios premere, ipse disputans de tempore admittit instantia indivisibilia, in quo non loquitur consequenter, oblitus huius argumenti ab ipso con-

§. 18. Quartum argumentum.

Quartò mouentur, quia punctum non potest tangere partem diuisibilem, neque illam immediate afficere, ergo: probatur antecedens, quia punctus vel coextenditur toti parti; quod implicat; vel simul constituitur duobus in locis. Dices non coexistere toti parti adæquate, sed inadæquate secundum partem proportionalem, ita ut signata vna parua non in tota illa, sed in alia minori in infinitum sit tactus: quod est tangere indivisibiliter rem diuisibilem. Contra: ergo semper tangit in parte aliqua, quam Deus videt: ergo illa est determinata, quia ab illa pendet: ergo illa adæquatur, vel est in duobus locis.

§. 19. Punctum tangit lineam in parte indeterminata.

Huic vltimæ rationi respondeo, nunquam esse tactum in parte determinata, neque id à Deo videri, quia cum non sit, est inuisibilis, vnde secunda & tertia consequentiæ malæ sunt: id autem quo pacto fiat dicitur inferius. Hoc admonuerim in schola admittente partes diuisibiles, hac solutione esse infinites vtendum, vt quando corpus sphericum tangit planum, tunc enim non fit tactus secundum partem determinatam, alioquin sphericum planitiam haberet; vnde hoc argumento vtatur Zeno contra Aristotelem, ad negandas partes diuiduas, at Peripaterici ne vtantur, quia illo se obruncant aperte.

§. 20. Quintum argumentum, Respondetur. Sunt puncta terminatiua.

Quinto mouentur ad neganda puncta terminatiua: non datur punctum vltimo terminatiuum, linea enim non euadet infinita, licet non terminetur puncto. Respondetur, dari puncta terminatiua, quæ licet non sint vltima, quia quodlibet copulat duas partes, sunt tamen insecabilia: & non dantur, quia linea euaderet infinita, sed ob rationem reddendam §. 2. & licet ex natura rei non datur vltimum punctum, neque vltima linea, datur tamen vltima superficies. Et in qualitatibus dantur vltima indivisibilia, quia lux est in vno puncto, & linea, quin vltius protendatur. Hæc responsio sit pro sententia communiori; difficulta enim sunt probatu indivisibilia vltima, quia punctus non datur vltimus, vltima autem superficies quorsum est necessaria.

§. 21. Sextum argumentum.

Sexto arguunt: quia si medietas manus summæ incalescat, & altera medietas summæ infrigidetur; non erit vbi subiectentur indivisibilia vltima vtriusque qualitatibus; non in eadem superficie, quia indivisibilia non minus pugnant inter se, quam ipsæ qualitates: neque in duabus superficiebus immediatis, quia non sunt; neque vna qualitas erit terminata, & altera interminata, quia vtriusque eadem est ratio; ergo non est vbi subiectentur indivisibilia qualitarum.

§. 22. Induisibilia qualitarum contrariarum non habent effectus formales oppositos.

Primum, casus est naturaliter impossibilis: quia in ea approximatione vna qualitas ager in aliam, pugnanturque mutuo, donec altera remittatur: deinde admissio casu, vtriusque indivisibilia erunt in eadem superficie, aut linea; tum quia indivi-

sibilia qualitarum non sunt actiua, sed fiunt ab ipsis, à quibus ipsæ qualitates; tum, quia in eo casu non habet munerata opposita, quia terminare qualitates contrarias immediatas nullam habet contrarietatem: sicut eam non habet qualitates esse immediatas; si quam autem contrarietatem haberent indivisibilia, est in ordine ad qualitates in eo statu, & subiecto, quia calor erit in superficie se tenente ex sua parte, & frigus in alia, de quo erit sermo sect. 3. Tandem responderi potest, indivisibilia qualitarum in ipsis qualitatibus subiectari, quo corrui argumentum. Tot solutiones adhibui, ne vni adstringamur sententia.

§. 23. Septimum argumentum, Respondetur.

Septimò arguunt, quia daretur linea gyratiua simpliciter infinita, quia gyraret columnas per circulos infinitos: ergo. Negatur antecedens: quia non sunt circuli, quos gyrat, simpliciter, sed secundum quid infiniti. Vel in sententia admittente puncta simpliciter infinita non erit absurda talis linea, quia ens erit incompletum, sicut puncta insecabilia.

§. 24. Conclusio.

Communior opinio (à qua non libet discedere) admittit in continuo puncta, lineas, & superficies in suo genere indivisibilia, & realiter distincta à partibus. Auctores adducunt Patres Cominbricenses supra, quibus adde Patrem Suarez 1. met. d. 40. sect. 7. a. num. 13. eam disertè tradit Beatus August. tom. 1. lib. de quantitate animæ in fine capitis 11. & initio 12. his verbis. *Siquidem hoc est, quod nullam diuisionem patitur. & punctum vocatur, cum medium tenet figura, si autem principium lineæ est, vel lineis, aut etiam finis, & infra. Nam ab ipso incipit linea, ipso terminatur, & figuram rectis lineis nullam videmus fieri posse, nisi ipso angulus claudatur. Deinde vnde cumque secari linea potest, per ipsum secatur: cum ipsum omnino nullam in se admittat sectionem: nulla linea linea, nisi per ipsum copulatur.* Supra autem probauerat Augustinus omnia genera indivisibilium.

§. 25. Aliquorum probatio improbat.

Quam sententiam nonnulli probant primò: quia corpus perfectè sphericum tangit planum in solo puncto, & cylindrus (id est columna perfectè rotunda) in sola linea: ergo in continuo dantur puncta indivisibilia realia: probatur antecedens, quia si tangeret in aliqua parte diuisibili, neque cylindrus esset perfectè rotundus, neque globus perfectè sphericus: quia secundum illam partem adæquarentur plano, & consequenter haberent planitiam: ergo præter partes dantur indivisibilia.

§. 26. Quia ex ea fit continuum ex solis punctis.

Miror homines doctos hanc argumentationem conficere: quæ, si quid probat, probat aperte corinuum componi ex solis indivisibilibus. Demus enim sphericum rotare super planum, semper illud tanget, & per se semper in puncto, & nunquam in parte diuisibili; ergo in globo spherico non sunt nisi puncta indivisibilia. Dices, successiuè non esse inconueniens: secus autem permanenter. Contra: ergo in spherico post punctum immediate est linea, secundum quam tangitur planum, quæ linea nihil officit rotunditati, ergo etiam si nullum sit punctum, globus erit perfectè sphericus, ergo non sunt necessaria puncta. Deinde, globus ille est perfectè rotundus, cuius nulla pars cæteris eminet: ergo permanenter poterit tangere planum secundum partem non minus quam secundum punctum, quia nec punctum

Linea & puncta æqualem habent rotunditatem.

eminet parti, nec pars puncto. Hinc ruit solutio, negans posse rotundum rotare per planum; id enim cur repugnet? Igitur vltima linea rotunda componitur ex punctis, & partibus: & tamen partes æqualem faciunt rotunditatem ac puncta, quia non eminent lineæ punctis, nec è contra: ac proinde semper tangit sphericum per lineam æqualem puncto, & per punctum æqualem lineæ rotunditate componenda.

§. 27. Rotundum & planum tangitur in parte proportionali.

Deinde probo, rotundum esse super planum secundum partem diuisibilem: quia per se planum tangitur à rotundo in puncto, sed pars rotundi tangit etiam punctum illud, ergo etiam planum tangitur per illam partem; quia illa pars rotundi tangit totum punctum, & non sunt in diuersis locis, ergo quidquid tangit punctum, tangit illam partem, aliter enim punctum cum parte faceret maiorem extensionem, quàm sola pars, contra auctores, quos impugno.

§. 28. Explicatur id quæ fit.

Dicendum igitur est, rotundum tangere planum in puncto, & parte proportionali, id est, non posse signari aliquam partem tam paruum, in qua tãgit, quin alia minor in infinitum assignari possit, secundum quam tangat, quod est tangere indivisibiliter in parte diuisibili, sicut dixi §. 13. Neque hinc fit sphericum adæquari plano nec duo corpora penetrari: quia ad vtrumque requiritur contactus corporum in parte determinata: planum enim est, quod habet certam magnitudinem extensam æqualiter superficie: penetratio autem est duorum corporum contactus secundum se tota; neutrum autem contingeret in nostro casu, quia sphericum non haberet superficiem extensam æqualiter, neque tangeret planum secundum aliquam partem totam. Quæ responsione simul occurro aliis argumentis, quibus assollet hæc conclusio probari: vt de illuminatione spatij in vltima superficie: dico enim eam fieri in parte proportionali, & diaphanum ab opaco differre, quia illud secundum se totum illuminatur, hoc autem secundum partem indeterminatam. Item ruit aliud argumentum desumptum ex tempore, vt infra etiam parebit, quia numquam existit vnum in instanti solum, sed cum aliquibus partibus proportionalibus. Hæc argumenta omitto: quia possunt ac hominem retorqueri.

§. 29.

Ante probationem præmitto, partes continui vniri vnione per se, distincta ab illis, quia materia prima, verbi gratia, est vnum ens per se, & non aggregatum per accidens: at esset nisi eius partes vnirentur, ergo. Probatur minor: quia duæ res non vnitæ constant aggregationem per accidens, vt exercitius, ciuitas, & quia vnum compositum non fit absque vnione: vnio enim est vnitas compositorum, vt patebit disputatione 4. metaphysicæ sectione 2. Vnionem esse distinctam patet, quia possunt realiter existere duæ partes, quin actu vniantur: ergo vnio distinguitur à partibus, quod tam certum est, ac vnionem materiæ, & formæ ab illis esse distinctam. Immo multo magis, quia vnio continui est necessariò indivisibilis, partes verò diuisibiles.

§. 30. Partes continui vniantur modo à se distinctè.

Dices, vnionem continui non esse aliud nisi vt duæ partes se tangant immediate nullo corpore interiecto. Contra: quia illæ duæ partes antequam collocarentur immediate, & corpus tertium expellerent, erant simpliciter plura, & non vnum: at post expulsionem corporis nihil est illis additum: ergo faciunt simpliciter plura, & non vnum: immò eadem solutione respondere posses vnionem materiæ, & formæ esse eandem approxi-

§. 31. Obiectio. Vnio continui distincta.

matas. Dices hoc argumento probari contiguam vnionem esse vnionem per se. Sed nihil minus, quia contiguatio fit per vbicationes indistantes, quibus variis, variatur contiguatio; at verò contiguatio addit contiguitati vnionem per se distinctam ab vbicatione.

Contiguatio non est vnio.

§. 32. Continuum à raburdum est.

Immo hinc retorqueo argumentum: quia continuum, & contiguum essent idem, quod est per absurdum: patet sequela, quia inter contigua nullum corpus interiicitur, sicut neque inter continua. Dices, contigua esse diuersa: rationis, continua verò eiusdem. Sed primum hæc definitio inuehitur in scholas contra Aristotelem; deinde, quia totus mundus inferior esset vnum per se, & continuum saltem ratione materiæ, quia ignis, & aer sunt immediati, & vtriusque materia eiusdem rationis; vel si huic officit diuersitas formæ, certè duo lapides, si immediati constitutur, erant vnum per se, quia sunt eiusdem rationis, & immediati, quod quam sit ridiculum patet.

§. 33. Terminatio nutritionis est continuatio.

Deinde non potest assignari terminus nutritionis, quia præter introductionem formæ viuientis in materiam alimentis est etiam vera continuatio quæ augmentatio dicitur; hæc autem, cum sit actio physica, de nouo producit terminum, non materiam, quæ creatur: ergo vnionem duarum partium materiæ. Non enim terminatur ad vbicationem, quia non est motus localis, neque ad formam viuientis, quia non est generatio, neque aggeneratio per quam supponitur forma producta: quod si ad augmentationem sufficeret indistantia formæ eiusdem rationis, certè homo augmentaretur quando tangit alium hominem. Hoc clarius patet in diminutione, cuius terminus est discontinuatio materiæ: igitur partes vniantur vnione distincta.

§. 34. Continui vnio est insecabilia.

Hinc probo conclusionem, quia partes continui non possunt vniri vnione diuisibili: ergo indivisibili; patet antecedens: quia si vnio est diuisibilis habens certas, determinatasque partes: ergo afficit certas partes ac determinatas materia: ergo vnit partes materiæ secundum se totas: quia totum illud vnit secundum se totum, quod afficit secundum se totum: at partes non possunt sic vniri: quia penetrarentur: ergo. Dices vniri partes determinatas per vnionem determinatam & proportionales per proportionalem. Contra primò, quia hoc est vniri vnione indivisibili, quia fit tactus indivisibiliter in parte indeterminata; quod necessariò fit in puncto. Secundò, verbi gratia, totus palmus afficitur vnione illa determinata extensa per ipsum palmum: ergo totus ille vnitur secundum se totum: immo & partes proportionales totæ vniantur secundum se totas, quia totæ illæ secundum se totas afficiuntur vnione: ergo recurrendum est ad vnionem indivisibilem vnientem partes non secundum se totas.

§. 35. Definitio est tinnii.

Secundò probatur conclusio: quia continua sunt quorum extrema sunt vnum, at non potest esse vnum, nisi sit indivisibile; quia secundum diuersas suas partes respondebit diuersis continui partibus, atque adeo nullus erit terminus communis. Rursus si vnio est diuisibilis, erit continua; igitur in illa debet esse communis terminus distinctus à partibus. Neque hoc potest explicari de negatione, quia hæc nullius rei est terminus communis.

§. 36. Aristoteles sanet.

Fauer Aristoteles 6. phys. c. 1. asserens extremitatem aliud esse ab eo, cuius est extremitas, & terminum esse vniuscuiusque vltimum, extra quod nihil accipi potest; & intra quod omnia continentur cum

cum ergo partes sint etiam aliquid continui, immo & continua, non possunt dici terminus continui, quia intra eas non accipiuntur omnia, cum ipsae non accipiantur intra se: ergo terminus, intra quem continentur omnia, debet à partibus distingui.

§. 37. *Tertium argumentum. In tempore sunt instantia realia.*

Tertio probatur: quia in tempore dantur instantia realia: ergo & in continuo permanenti puncta: antecedente nihil est antiquius in philosophia, consequentia liquet ab aequitate rationis. Vide P. Conimbricenses, & Suarez supra, tibi persuasus, quo plus huic rei operam impenderis, plus te iri defatigarum, infinitae enim partes syncategorematicae dolorem tibi patient syncategorematicè infinitum.

SECTIO III.

Vtrum indivisibile distinguatur ab unione?

§. 38. *Punctum non est unio, nisi sit modus. P. Suarez.*

Sancendum est primò, punctum non esse unio-nem, sed ab ea realiter distingui, si ponatur illud esse rem, & non modum rei; quod enim ait Pater Suarez secundo metaphysica disput. 40. sect. 5. numero 46. non improbabiler dici posse punctum esse tam minutam entitatem, ut se ipso sit unio, non placet; quia in metaphysica disput. 2. sect. 5. probandum erit, hoc unum esse discrimen inter modum, & rem: quod hæc non se ipsa, ille seipso uniat: nec potest dici linea, & superficies minuta entitas, nec punctum cum dicantur in materia vera creatione produci, & consequenter subsistere. Item si punctum semel potest existere, quin actu uniat partes, necessario id postea præstabit per unio-nem à se distinctam, ut de unione essentiali probavi disp. 5. sect. 1.

§. 39. *P. Suarez. Sententia.*

Pater Suarez supra numero 38. negat punctum esse modum partis, sed rem ab illa absolute distinctam: quia impossibile est rem indivisibilem identificari cum re diuisibili, non enim identificatur cum tota parte adæquatè: alioquin, & totam illam uniret; & punctum esset in diuersis locis, neque cum parte proportionali ob eandem rationem.

§. 40. *Retorquetur argumentum. P. Suarez.*

Hoc argumentum contra eundem Patrem Suarez retorqueo, tum quia; ut vidimus, §. 34. ipse conser possibile, punctum essentialiter à parte pendere: rogo vtrum à tota determinata? An verò à proportionali? Et quod ipse responderet mihi, sibi responderet: tum quia numero 45. ait, punctum uniri partibus per unio-nem indivisibilem contra quam eiusdem argumenta procedunt, nam ille modus identificatur cum parte, & puncto, quibus hæret ut probabo, §. 45. & 46. Respondeo igitur; punctum identificari negatiuè cum parte indeterminata, sicut in omni sententia terminat partem indeterminatam: hæc autem identitas simpliciter est distinctio; identitas autem secundum quid, idest, quæ non versatur inter duas res absolutas: quia altera est modus: quid autem repugnat modum indivisibilem esse rei diuisibilis modum?

§. 41. *Secundum argumentum.*

Secundò argumentantur alij, quia idem punctum terminatum potest esse continuatum: ergo non est modus, sed res; consequentia patet ex nobis; antecedente liquet; quia in motu successivo interrupto esset continuatio, si non interromperetur; sed non poterat continuari nisi per punctum, quod terminauit motum præcedentem; ergo idem punctum determinatè potest

fieri continuatum; maior patet, quia homo qui ambulauit mille passus, poterat unum ambulare supra mille. Probat minor, quia pars subsequens motus erat futura immediatè post punctum, ergo erat continuanda per illud punctum præcedens: quia per aliud fieri non poterat; alioquin duo puncta immediatè producerentur. Confirmatur primò, quia in tempore instans non potest esse modus partium, quia tunc nulla existit; præterita enim iam non est; futura verò nondum est, sed modus non potest existere sine re cuius est modus, ergo. Confirmatur secundò quia corpus sphericum tangens planum in puncto potest fieri planum, quin pereat punctum illud. Hoc enim de potentia absoluta, quid repugnet? Sed punctum illud fiet de terminatio continuatum, quia ex sphærico iam plano potest fieri pyramis, quæ terminatur in puncto.

Hoc argumentum est efficacissimum omnium ad probandum continuum constari ex solis indivisibilibus, cuius latiore solutionem in sectionem quintam reicio contra Zenonistas; nunc autem contra Aristotelicos, cum quibus pugno, sic retorqueo; quia numquam potest existere solum unum instans, nisi cum aliqua parte, quia instans, aut est unio duarum partium, vel saltem in illo instanti uniantur partes: ergo puncto existente existunt necessario partes uniatæ, quia tunc cum puncto existit unio, quæ non potest existere sine partibus, quia est illarum modus; infra autè explicabo quomodo id fiat. Ad argumentum in forma negatur antecedens, ad probationem negatur minor. Ad probationem responderetur post illud punctum terminatum non posse sequi aliam partem, sed morum necessario fore continuandum per alium punctum distinctum ab illo terminatio, quia, sicut unio earum partium esse non potest nisi simul cum illis, ita nec punctum continuans.

Ad primam confirmationem responderetur, cum puncto existere partem proportionalem temporis indeterminatam, non secundum se totam, sed secundum partem proportionalem. Nam, sicut in continuo permanenti punctum tangit realiter duas partes, quas continuat in parte proportionali & indeterminata; ita fit in continuo successivo. Quod probo ad hominem, quia post punctum sequitur pars, & non determinata secundum se tota, ergo indeterminata, & proportionalis. Quod ut geo, quia aliqua partes futuræ sunt aliquando præteritæ: ergo omnes regulantur per aliquam propositionem de inesse (idest de præsentia) quia præteritum aliquando fuit præsens, & futurum erit præsens; ergo aliquando partes secundum se sunt præsentis, quod in Aristotelis sententia est luce clarius: quod ipse docuit hoc lib. 4. c. 13. à text. 21. & expressè docent P. Conimbricenses ibidem q. 1. art. 4.

Ad secundam confirmationem, responderetur, sphericum fieri planum sine punctorum immutatione per solam variam vbi-cationem, ubi puncta eadem partes terminant, & continuant; at verò non potest fieri pyramis, quin mutetur punctum, sicut in omni sententia mutatur unio, quia pyramis in solo puncto finitur: quod solum est terminatum.

Tertio arguitur: quia in augmentatione partes diuisibiles motus uniantur partibus diuisibilibus materiæ, & indivisibilia motus uniantur indivisibilibus materiæ, sed tunc non producuntur indivisibilia materiæ; sed eorundem tantum uniones, ergo unio distinguatur à punctis. Sed æquiuocum est hoc argumentum, quia in augmentatione duo

§. 42. *Bonum argumentum ad componendum continuum ex solis punctis.*

Ad augmentum.

Punctum terminatum distinguitur à continuante.

§. 43. *Cum puncto existit simul pars temporis proportionalis.*

§. 44. *Sphericum fit planum absq. mutatione punctorum.*

§. 45. *Tertium argumentum.*

In augmentatione duo reperiuntur.

Indivisibilia motus non sunt ad continuandas partes materiæ.

Durand.

§. 46. *Quartum argumentum.*

Indivisibilia materiæ non sunt illius speciei.

Indivisibilia cur dicantur speciei quantitatis.

§. 47. *Conclusio. Indivisibilia sunt uniones actuales. Aristot.*

Primum argumentum.

§. 48. *Secundum. Multiplicantur, & confunditur indivisibilia.*

S. August.

duo reperiuntur: alterum inductio formæ substantialis in materiam quæ formaliter nõ est augmentatio, sed aggeneratio; alterum est cõtinuatio duarum partium materiæ, aut formæ, & unio-nis: hæc autem est instantanea, quia fit per unum indivisibile punctum; aut lineam: per quam unio-nem tota pars materiæ dicitur unita. Vnde indivisibilia motus non sunt ad continuandas partes materiæ; quia hæc continuatur per indivisibilia propria permanentia, & substantialia; sed ad partes ipsius motus, scilicet indivisibile cuiusque rei est ad continuandas partes eiusdem rei, & non alterius, in quo manifestè deceptus est Durandus, in 1. dist. 17. q. 7. opinans unitatem qualitatis productæ per intentionem, formaliter sumi ab unitate motus continui intentionis: unde in charitate aucta in instanti non agnouit unitatem; quia defuit continuitas intentionis: itaque indivisibilia cuiusque rei sunt eiusdem unio-nis, à quibus talis res dicitur una: nõ verò ab indivisibilibus aliorum. Denique quidquid contra hunc modum obijcitur, potest retorqueri contra omnes Peripateticos adstruentes distinctam unio-nem à punctis.

Quartò arguitur, quia sequitur aliquas species materiæ primæ corrupti, & generari, ergo: probatur antecedens, quia per nos corrumuntur superficies, & lineæ materiæ, quæ sunt veræ species materiæ: sicut superficies quantitatis est species illius. Nego sequelam, ad probationem respondeo, eas non esse species materiæ, sed modos substantiales illius, licet admittamus superficiem quantitatis esse illius speciei, quia tunc quantitas sumitur pro quacumque extensione impenetrabili, ut quo, qualis est superficies, secundum rationem, quæ est diuisibilis; at verò materia prima non sumitur pro quacumque re extensa, sed pro primo subiecto formæ substantialis.

Dicendum igitur est, indivisibilia esse actuales uniones, aut terminationes partium. Est expressè Aristotelis sententia 4. Phys. cap. 13. text. 21. aientis: *Momentum autem præsens temporis, ut dictum est, continuatio est, & infra: sic & temporis momentum partim quidem est temporis diuisio potestate, partim terminus, & utriusque copulatio.* Neque vnquam meminit Aristoteles alterius unio-nis, aut continuationis à lineis, punctisque distinctæ. Probat primo, quia non sunt multiplicandæ entitates nulla necessitate cogente, sed ad multiplicandas huiusmodi uniones nõ solum non cogit ratio, ut probatum est omnium dilutione, sed multo commodius explicatur compositio continui sine illis, ergo.

Secundò, quia si indivisibile unitur per aliam unio-nem à se distinctam indivisibilem, ergo dantur duo indivisibilia, alterum unio-nis, alterum verò unio-nis: hoc autem est absurdum, tum quia confunditur utriusque munus, cum enim potius alterum terminat & alterum uniat: quia per illam unio-nem indivisibilem satis colligitur extremitas cuiusque partis, & copulatio cum altera: quia ultra illam unio-nem nulla pars protenditur, & intra illam & aliam extremitatem clauduntur omnes, & copulantur; ergo per istum modum præstatur quidquid per punctum. Hoc argumento vrgendi sunt aduerfarij ex collatione unio-nis indivisibilis, cum illorum punctis, & confirmo ex August. tom. 1. in lib. de quantitate animæ cap. 11. & 12. asserente: *ab ipso (scilicet puncto) incipit linea, ipso terminatur, & undecumque linea secari potest, per ipsum secatur: nulla linea linea nisi per ipsum copulatur.* Ecce nostra sententia ipsis Augustinianis verbis. Nam diuisio compositi fit tollendo unio-nem: copulatio verò

Philosophia Petr. Hurt. de Mendocæ.

partium est earumdem formalis unio.

Dices, unio-nem differre à puncto, quia punctum non est in eodem loco in quo pars: at si esset eius unio, esset in illa necessario, quia unio est in re, quam uniat. Verum hoc dicitur parum consequenter: quia pars tangit punctum adæquatè secundum se totum, ob quod probatur contra Zenonem duo indivisibilia non facere maiorem extensionem, quàm unum, quia se tangunt adæquatè in eodem loco, ergo idem erit de parte, & puncto. Deinde si unum punctum est extra totam partem, ita ut Angelus existens in puncto non existat in parte, ergo iam punctum cum parte facit maiorem extensionem, quàm sola pars. Nonnulli Aristotelici hoc præmittentes recidunt vel inuiti in eadem angustias, in quas ipsi compellunt Zenonistas. Præterea, nonnulli peccant in cõsequencia, quia subiectant unio-nem in puncto, & non in parte. Respondeo igitur, punctum subiectari in parte proportionali, & indeterminata, sicut per te agit in illa, atque adeo est in eodem loco proportionali, & sicut unio partis est in utroque extremo, quod uniat, ita & punctum.

§. 49. *Obiectio.*

Puncti subiectum est pars proportionalis.

§. 50. *Indivisibile materiæ non creatur, sed educitur ex ipsa.*

SECTIO IV.

Explicatio & infinitudo punctorum, ac partium proportionalium.

AD enodationem difficultatis proponendæ sect. 5. explicandæ sunt voces Peripateticis communes. Dicunt igitur in continuo esse partes determinatas ad certam magnitudinem, quæ non includunt partes alterius magnitudinis ab ipsis distinctæ, ut *palmus, cubitus, vlna*, has autem in quouis continuo esse numero finitas oculis cernitur, homo namque septem, aut octo habet palmos, & non plures. Alias partes vocant *proportionales, inæquales, indeterminatas, & communicantes*, quibus vocibus eadem res explicatur.

Vocantur *proportionales*, quia palmus, verbi gratia, seruata proportione minoris, & minoris quantitatis, secatur in plures partes, ut in duos semipalmos, & in quatuor medietates semipalmarum, & in octo medietates illarum medietatum, &c. *Inæquales* vocantur; quia nulla datur certæ magnitudo, in qua cõueniant illæ partes, & sint æquales: quæ partes semper sunt minores, & nulla datur adeo parua, quin alia sit minor, ut medietas semipalmi minor est semipalmo. Dicuntur *communicantes*, quia semper una accipit aliquid de alia, ut semipalmus medietatem palmi, & sic de reliquis. *Indeterminata* dicuntur, tum quia nullum habent terminum paruitatis, tum quia cõ accipiunt varias partes, nulla potest determinari, qua accepta non accipiatur alia, verbi gratia, inter duos palmos determinatos postsumus

§. 51. *Pars determinata & proportionalis quid sit.*

§. 52. *Pars indeterminata.*

Pars inæqualis.

Pars communicans.

metiri quatuor, aut quinque palmos, acceptis ab utroque partibus dimensionibus necessariis, & quibus duobus palmis possumus indiscriminatim quilibet partes accipere.

§. 53. Pars communis & proportionalis continetur in parte determinata.

Aduerte partes communicantes esse inclusas in partibus determinatis, à quibus distinguuntur non adæquatè, sed inadæquatè, vt semipalmus includitur in palmo, & medietas semipalmi in semipalmo: itaq; semipalmus, & omnes partes in illo contentæ non distinguuntur adæquatè à palmo. Possunt tamen partes determinate esse communicantes in toto, & non inter se, quæ partes sunt determinatæ, & numero finitæ; vt patet experientia: partes igitur proportionales semper sunt communicantes inter se, ita vt in vna includatur pars alterius, vt quando è duobus palmis metimur quatuor.

§. 54. Pars proportionalis non est distincta simpliciter à determinata.

Partes istæ proportionales non sunt aliæ simpliciter à determinatis, sed secundum quid, verbi gratia: hominis brachium est trium palmorum, quia habet extensionem trium palmorum, qui sunt determinati, & non communicantes inter se, quorum vnus est adæquatè extra alios: in eo brachio sunt mille palmi proportionales facta dimensione, per partes proportionales: res est manifesta, hominis brachium non esse mille palmorum simpliciter, sed secundum quid; ita partes proportionales, sicut simpliciter non sunt aliæ à determinatis, ita neque simpliciter sunt plures nec pauciores; sed secundum quid: atque adeo secundum quid sunt infinitæ, & non simpliciter. Quare, quando dicuntur esse simpliciter infinitæ, in quantum, proportionales, est aperta terminorum æquiuocatio: ac si quis diceret, infinitum secundum quid, in quantum secundum quid, esse simpliciter infinitum, quia partes proportionales sunt partes secundum quid, vt si quis diceret hominis brachium esse simpliciter mille palmorum, eo quod habeat mille palmos proportionales; vt que si quis diceret, hominem ex suppositione, quod loquatur, loqui necessariò simpliciter: quia dum loquitur, necessariò loquitur.

Partes proportionales vt proportionales dicuntur per abusum infinitæ simpliciter.

§. 55. Quia ratio fit loquendum de infinitudine partium.

Ratio est, quia illi termini ex suppositione, & necessario simpliciter sunt termini impossibiles eidem rei sub eadem ratione: similiter & illi termini partes proportionales, & infinitæ simpliciter sunt termini impossibiles: quia proportionales sunt idem quod secundum quid: quod repugnat huic termino simpliciter: si autem partes simpliciter essent infinitæ, efficerent profectò extensionem infinitam: quia quilibet pars haberet aliquam extensionem, & ex infinitis infinita coalesceret, neque possent successiue pertransiri, vt hominis brachium simpliciter esset extensum sicut mille palmi, si totidem simpliciter haberet: quod si contrarium fit, est, quia nec partes sunt simpliciter distinctæ, neque simpliciter infinitæ; sed distinctæ, & infinitæ, secundum quid. Quod quia non animaduertunt aliqui Aristoteli, grauitè vrgentur à Zenone, cuiusque discipulis: vide §. 70.

§. 56. Ex infinitudine oritur diuisio infinitæ syncategorematicæ.

Ex hac partium infinitudine oritur aptitudo, qua continuum potest dissecari infinitis syncategorematicè: quia quilibet pars constet ex aliis; at verò numquam potest fieri sectio in partes actu infinitas, quia sectio fit in duas partes determinatas, & non communicantes inter se, quæ per se apparent finitæ: vnde non potuit palmus diuidi ab æterno, quia iam fuisset sectus in partes determinatas simpliciter infinitas: quamuis (vt dixi) possit secari in partes determinatas infinitas syncategorematicè per partes proportionales communicantes inter se.

§. 57.

De indiuisibilibus potest esse controuersia inter Peripateticos, sint ne simpliciter infinita? An verò

finita simpliciter? Ac primùm reiiciendi sunt nonnulli, qui cum asserant continuum componi ex solis indiuisibilibus, aiunt hæc esse simpliciter infinita, qui vtriusque sententia difficultates admittunt. Zeno enim eò confugit ad indiuisibilia, vt fugeret partium infinitudinem: Aristoteles autem eo confugit ad partes infinites diuisibiles, vt fugeret compositionem ex solis infectilibus: ij autem omnia illa incommoda admittunt partes infinites diuisibiles, quia facta quacumque sectione possunt vterius diuidi: quia in quacumque parte diuisi manent infinita puncta, è quibus componitur linea, ergo est diuisibilis. Deinde illæ partes subdiuisæ retinent infinita puncta: ergo possunt sine fine diuidi.

Puncta infinita simpliciter ex vss. solis componi continuum non potest dici.

§. 58. Secundum argumentum.

Secundò, quia vel qualibet pars erit magnitudinis simpliciter infinitæ, vel nullius; quorum vtrumque sensui repugnat. Probo consequentiam, quia si vnum indiuisibile additum alteri facit maiorem extensionem, ergo infinita indiuisibilia infinitam facient lineam, quia maior additio punctorum facit maiorem lineam, & additio infinita syncategorematicè facit lineam infinitam syncategorematicè, ergo additio infinita simpliciter, facit lineam simpliciter infinitam. Confirmatur: additio finita vnitarum facit numerum finitum, & additio vnitarum infinitarum facit multitudinem infinitam, ergo additio punctorum infinita, facit lineam infinitam, quia sicut per additionem vnitarum crescit multitudo, ita & linea per additionem punctorum: si autem vnum indiuisibile additum alteri non facit maius, ergo neque infinita facient maius, quia omnia illa essent in vno indiuisibili loco, quia singula se tangerent adæquatè. In hanc sententiam nullus bonæ notæ Philosophus inclinauit.

Si duo indiuisibilia non faciunt extensionem, nec infinita: aut eò faciunt infinitam.

§. 59. Aristot.

Deinde dicit quis, in Aristotelis sententia esse puncta infinita simpliciter, quia partes proportionales sunt simpliciter infinitæ, sed quilibet pars habet suum punctum, ergo puncta sunt infinita simpliciter: est enim quod in nostro proverbio la cœta del trillo, nam singulis partibus singula puncta respondent; ergo si partes sunt sine prima, & vltima, ita erunt & puncta. Confirmatur, quia vel puncta sunt infinita simpliciter, vel simpliciter finita. Si primum, habeo intentum; si secundum, ergo potest continuum actu secari in omnes suas partes, quia sectio fit per puncta, finita autem sectio quid repugnet?

§. 60. Puncta sunt finita simpliciter.

Nihilominus dicendum censeo, puncta (idem censeo de aliis indiuisibilibus) esse infinita secundum quid, & non simpliciter. Ad quod animaduerte, sicut dantur in continuo partes determinatæ, & pars indeterminata, siue proportionalis. sic dari puncta determinata, & puncta indeterminata, seu proportionalia. non quia censem vllum indiuisibile esse diuisibile, & inclusum in alio: hoc enim multos decipit, & ab hac sententia retraxit: sed quia puncta partis indeterminatæ includuntur in multitudinem punctorum partis determinatæ, sicut ipsæ partes proportionales clauduntur in parte determinata. Quod sic probo: partes proportionales non sunt à determinatis diuisæ, sed cum illis vnitæ: ergo habent ibi vniones & puncta: ergo illa puncta partium proportionales continentur in punctis determinatarum; ergo sicut partes proportionales accipiuntur de determinatis, ita & illarum puncta accipiuntur de punctis determinatarum, & sicut semper fit sectio per partes minores, ita in quacumque sectione communicatur pauciora puncta; quæ sunt vniones: nec video, cur partes vnitæ sint communicatæ aliis partibus, vniones

Puncta sunt etiam proportionalia, & communicantia.

vniones autem non sint communicantes aliis vnionibus.

§. 61. Puncta proportionalia que.

Voco igitur puncta proportionalia ea; quæ conueniunt partibus proportionalibus; & determinata ea, quæ conueniunt parti determinatæ, & proportionalia distingui inadæquatè à determinatis, quia modus rei sumit essentiam, & denominationem à re, cuius est modus: ergo si res est indeterminata, modus erit indeterminatus; si verò sit determinata, ita & modus.

§. 62.

Dices hanc vltimam superficiem esse determinatam, & esse modum partis indeterminatæ: ergo nihil valet ratio. Respondeo; hanc superficiem esse determinatam, quia est modus profunditatis determinatæ, & consequenter debet esse terminus illius, licet immediatè non tangat nisi partem proportionalem, quia illam tangendo constituit magnitudinem determinatam, quod non cõtingit superficiem indeterminatæ, quam dari euidenter censeo, quia quilibet profunditas proportionalis habet superficies, quæ includuntur in superficiebus profunditatis determinatæ.

§. 63. Secundum argumentum.

Deinde probatur assertum, quia inter quilibet duo puncta interijcitur pars determinata, vt inter punctum A, & B, linea C. ergo si puncta sunt simpliciter infinita, erunt etiam infinitæ partes determinatæ, quia inter singula duo puncta interijcitur pars sicut inter A & B, ergo, cum per te sint in continuo infinita binaria punctorum, erunt etiam infinitæ partes determinatæ.

§. 64. Tertium argumentum. In punctis est primum & vltimum.

Tertiò, quia in punctis datur primum, & vltimum vt patet in instantibus temporis, & in superficiebus; ergo non sunt infinita. Consequentia patet ex disp. 3. quia infinitum est cuius esset primum neque vltimum. Dicere autem puncta extrema non pertinere ad infinitudinem punctorum intermediorum (vt volunt P. Conimbricenses) non placet: rum quia omnia illa puncta pertinent ad continuum; tum etiam, quia in tempore numeratur instantia clausa inter primum, & vltimum, quia Deus videns tempus, videt post primum in stans, mediatur sequi alia successiue vnum post aliud, & sequi illorum vltimum, quod repugnat infinito: nam multitudo infinita non potest successiue ita recenseri vt fiat, sed Angelus intruens tempus successiue, videt, & exhaurit omnino eius puncta singillatim, quia non sunt simul duo aut plura, & nullum est quod non sit post primum; & quia videatur ab Angelo: ergo illa puncta non sunt infinita simpliciter.

§. 65.

Confirmatur, si illa sunt simpliciter infinita: ergo si singulis poneretur singulæ animæ, aut creaturentur, in fine horæ essent infinitæ animæ, & haberent primam, quæ creata esset, cum motus incepisset, & vltimam, quæ producta fuisset in primo non esse motus, quod est contra infiniti rationem, & sicut Deus creat singula puncta, quid ni poterit creare animas? vel saltem, si eas creasset, essent infinitæ. Quare dicendum est indiuisibilia esse infinita secundum quid, & simpliciter esse finita, quia illa dicuntur esse simpliciter distincta, & finita, quæ sunt determinata in suo esse, vt de partibus dixi.

§. 66. Ad argumentum.

Ad argumentum ex §. 59. patet ex dictis, partes proportionales non esse dicendas simpliciter infinitas, sed secundum quid: vnde ego probo puncta esse eodem modo infinita. Ad cõfirmationem patet, puncta esse infinita secundum quid: ad consequentiam concedo continuum actu posse secari in omnes suas partes determinatas vt palmum in duos semipalmos, vel in quatuor medietates semipalmorum; &c. Nego tamen posse continuum actu secari in omnes suas partes proportionales & cõ-

Philosophia Petr. Hurt. de Mendocæ.

communicantes, quia implicat diuisio continuo in duas partes determinatas, sectione facere in parte proportionali, quia iam primæ duæ partes simul essent minores, cum ex illis tertia pars esset extracta per aliam subsecionem, vt si duos palmos diuidas, manent in singulis binæ medietates: hæc retinet alias partes, & hæc alias. Vnde implicat eos diuidi in duos palmos, quin in singulis cõtineantur binæ medietates integræ. Hæc libuit explicare ad infectentem difficultatem.

SECTIO V.

Vtrum continuum componatur ex solis indiuisibilibus?

SUBSECTIO I.

Sententia affirmatiua argumenta propono, atque dissoluo.

Zeno, Pythagoras, Democritus, Leucippus, & vniuersa Stoicorum familia affirmarunt continuum cõponi ex solis indiuisibilibus finitis; hanc opinionem iacentem iam, ab inferis excitant duo, aut tres è recentioribus philosophis. Probant primo ex globo spherico rotato per planum, cui respondit sect. 2. à §. 25. Secundo probant argumento facto, & dissoluto ibid. §. 18. & 19.

§. 67. Zeno. Pythagoras. Democrit. Leucippus. Stoici, & recentes.

Tertiò argumentantur, quia si post punctum sequitur pars perpetuò diuisua, ergo nunquam poterit pertransiri palmus, ergo post punctum sequitur aliud punctum: probatur sequela, quia vna illa habet infinitas partes, quarum vna debet pertransiri prius alia, ita vt nulla possit designari quin sit alia prius pertransita, sed infinitum transiri non potest successiue, ergo si post punctum sequitur pars, palmus non poterit pertransiri.

§. 68.

Nego sequelam, ad probationem patet ex sect. 4. à §. 53. in continuo non esse infinitas partes determinatas, sed proportionales: ad minorem responderet, infinitum simpliciter successiue pertransiri non posse, posse tamen infinitum secundum quid, quale est quod constat ex partibus proportionalibus. Ad id, quod dicitur, nullam partem esse signabilem quin alia prius pertransita sit: Responderetur id nullum esse inconueniens, quia partes signatæ, sunt finitæ, quæ possent successiue transiri: facta verò comparatione per partes proportionales nullum sequitur absurdum; quia sicut non sunt simpliciter distinctæ à determinatis, ita nec sunt infinitæ simpliciter, sicq; poterunt pertransiri, vt pertranscuntur determinatæ: immo ptopotionalis nulla signari potest: sed determinata, quia signata aliæ minores sunt pertransita prius: sed certæ, & determinatæ; nam maius & minus, sunt affectiones rej determinatæ.

§. 69. Resp. nro.

Dices, partes proportionales non sunt simpliciter finitæ, ergo infinitæ simpliciter. Sed rem calle; deinde terminos. Partes proportionales specificatiue sumptæ, sunt finitæ simpliciter: quia non sunt distinctæ à determinatis, quæ sunt finitæ. At verò vt proportionales, sunt infinitæ secundum quid: quia proportionalis est additum (vt aiunt) diminuens; & quod partibus conuenit ratione proportionalitatis, aut conuenit secundum quid: infinitudo autè conuenit partibus ratione proportionalitatis. Ergo illi cõuenit secundum quid, vt homo sedens, absolute sedet sine necessitate: quia sectio non habet necessariam connexionem cum homine secundum se. At verò

§. 70. Obiect. aquiuoca.

FF 2 cx

ex suppositione quod sedet, sedet necessario: & quia suppositio non est necessaria simpliciter, sed tantum secundum quid: ideo necessitas inde orta, est secundum quid.

§. 71.

Hinc autem non bene infertur: hominem ex suppositione quod sedeat, sedere necessario simpliciter: quia componit terminos ineptos: nempe ex suppositione & simpliciter: quorum posterior destruit priorem: ut si dicas rem esse necessariam simpliciter secundum quid, ita pars proportionalis in ratione proportionalis non est infinita simpliciter: quia proportionalis est secundum quid pars: idem ergo est ac dicere infinita simpliciter secundum quid. Nec debet dici finita simpliciter, ut proportionalis: quia finis illi non obvenit ex proportionalitate: sed ex determinatione. Sicut non dicitur homo liber sedere ex suppositione quod sedet: quia libertas non oritur ex illa suppositione sed ex actu primo. Itaque quod oritur ex illa suppositione coniungitur cum illa: non verò quod non oritur: oritur autem necessitas, non verò libertas: & ita melius dicitur. Homo absolute est liber: quia libertas oritur ex conceptu hominis absoluto ab actu secundo: item dicitur. Necessarius ex suppositione. Non tamen, liber ex suppositione, quamvis enim ex suppositione non tollitur libertas, nec infertur necessitas absoluta: quod significari potest hac voce. Adhuc ex suppositione est liber absolute: tamen illi termini non bene iunguntur. Ita partes in ratione proportionalium, non sunt finitæ simpliciter: nec finitudo oritur ex proportione. Sic nec sunt finitæ, nec infinitæ simpliciter in ratione proportionalium: sed in hac ratione infinitæ secundum quid, & absolute finitæ simpliciter. Hac de re, modus loquendi formalior, est quem pono: sequere quem libuerit.

Vnde oritur ea infinitudo.

Libertas non tollit necessitatem ex suppositione.

§. 72.

Quartum argumentum.

Quarto argumentatur, quia si indivisibile non est immediatum alteri: ergo inter vtrumque mediat pars: ergo, cum puncta sint infinita simpliciter ordine quodam successivo locata, aperte sequitur inter illa interjici infinitas partes determinatas. Verum hoc argumentum solui à §. 57. ubi probavi, puncta determinata esse simpliciter finita, & puncta proportionalia infinita secundum quid: inter quæ non potest interjici infinita magnitudo.

Puncta determinata sunt simpliciter finita.

Quintum argumentum.

Quinto arguitur: quia si Deus divisisset continuum ab æterno, esset divisum in infinitas partes determinatas: ergo habet continuum infinitas partes determinatas, actu, quia habet eas; in quas potest dividi. Hoc argumentum solutum est §. 66. Denique omnia argumenta petita ex infinitudine partium, & punctorum facile diluuntur ex illa sect. 4.

§. 73.

Omnia puncta non possunt absque partibus conservari, nec è contrario partes absque punctis.

Alia argumenta sumuntur ex suppositione quod Deus conferret omnia puncta sine partibus, aut partes sine punctis, quæ omnia unico verbo solvuntur, negando suppositionem ut chymaticam, quia punctum non potest separari à parte, quia est modus illius, neque partes possunt esse sine punctis, quia de illarum essentia est habere aliquam compositionem. Dices, posse à plano auferri vltimam superficiem, & à pyramide vltimè punctum, tunc illa duo corpora se tangent in aliquo indivisibili. Hoc negatur, quia tactus fieret in parte proportionali, ut sapius dixi.

§. 74.

Partes separata, & puncta essent simpliciter finita.

Rogas, si puncta separarentur, essent per locum intrinsecum finita? an infinita simpliciter? Respondeo, in ipsa suppositione includi repugnantiam, quia pars necessario est vnita alij: non potest esse sine omni vnione. Si autem partes essent sine vnione, essent finitæ actu simpliciter, & infinitæ in potentia & secundum quid: quia haberent potentiam ut se communicarent, & mutuo

participarent: idem dico de punctis.

Sexto arguitur: quia tempus componitur ex solis indivisibilibus: ergo & cetera continua. Consequentia est clara: antecedens probatur: quia post instans sequitur aliud instans immediate, & post illud aliud: ergo tempus constat ex solis indivisibilibus: probatur antecedens, quia post instans non sequitur pars diuisibilis: quia illa non potest simul esse, quia cum successiva sit, non potest vna pars existere quin alia prius extiterit, quia quando vna existit, altera est præterita, & alia futura; post instans autem non sequitur immediate præteritum, præsens, & futurum. Confirmatur: sumo primum instans temporis, & omnia indivisibilia illius, inter hæc, quid interjicitur? non pars, nec aliud quicquam: ergo in tempore sola sunt instantia. Non interjici partem, probatur: quia illa pars non potest esse continua, quia non habet indivisibile, quo continetur, quia præter illa indivisibilia seorsim sumpta, nullum remanet in continuo. Hoc argumentum continet totam difficultatem huius sententiæ, cui soluenda nullus est cædypus: sed Dauus omnes.

§. 75. Sextum argumentum ex compositione temporis.

Ac primum suppono, tempus (idem dico de quouis ente successivo) habere veram, ac realem compositionem, & esse vnam entitatem per se, & non aggregationem ex pluribus, quia motus, verbi gratia, est vnus, & continuus, quo cælum mouetur, sed non est vnus simplex: ergo compositus. Secundo probatur, quia continuum permanens habet compositionem realem per vnionem distinctam à partibus, ut probavi sect. 2. ergo & continuum successiuum debet habere veram compositionem distinctam à partibus: patet consequentia, quia sicut tu argumentaris à compositione temporis ad compositionem continui permanentis, ita ego retorqueo argumentum à compositione permanentis ad compositionem successiuum: & sicut tu vis valere consequentiam (ut rectè valer) à compositione ex solis indivisibilibus temporis ad compositionem continui permanentis, cur non valebit mea consequentia à compositione, & vnitate continui permanentis, ad compositionem, & vnitatem temporis: alioquin si tu cõcedis successiuum componi ex punctis solis sine vnione, & negas permanens componi ex iisdem sine vnione, & præter puncta admittis etiam vnionem; ita dicit aliquis, continuum successiuum componi ex solis punctis, permanens verò ex illis & partibus: ac dicit successiuum nec esse verè continuum, nec verè extensum, nec vniocè conuenire cum permanenti in ratione continui & quanti magis quam conuenirent centum Angeli creati successiuè sine intervallo inter singulos illorum; ac propterea tempus erit aggregatio plurium rerum indivisibilium, quibus repugnat vera compositio, quia nunquam duæ simul existunt: quaestionem autem nunc esse de vera specie quantitatis continuæ, non verò de quantitate discreta.

§. 76. Tempus habet realem compositionem & vnionem partium.

Argumentum ad hominem.

Confirmatur primò: quatuor Angeli immediate producti vnus post alium, non sunt tempus, nec species vlla quantitatis continuæ; ergo nec duo instantia sine vnione producta vnus post aliud, erunt species quantitatis continuæ: ergo ineptè arguitur ab eo, quod non est quantum, nec continuum, ad verè quantum atque continuum. Confirmatur secundò, instantia temporis per te ex sua natura repugnant vniri, & tempus in ratione temporis includit carentiam vnionis inter suas partes: continuum autem permanens per te dicit partes, quæ essentialiter peiunt vnionem: ergo includunt contradictione opposita in ratione compositi: quo

§. 77. Confirmatio. Duo Angeli immediate producti non sunt tempus.

Confirmatio secunda.

§. 78. Tertia confirmatio. Quarta.

Confirmatur tertio, habere vnionem res successiuas: quia alteratio, quæ facta fuit successiuè, conservatur permanentè, & habet vnionem, ergo & quado facta fuit successiuè. Confirmo quartò: quia sicut tu facis veram extensionem temporis per illius partes successiuè defluentes vnâ post aliam absque vlla vnione, ita fieret vera extensio cõtinui permanentis per solas illius partes immediate collocatas, nulla interposita vnione: contra quod vide incommoda, quæ deduxi supra sect. 2. Est autem rudis ingenij, difficultatibus ita succubere, ut aperte ostendant illis esse impares vires, nec fe posse continens filum deducere, sed cæmenta ferre, lapides, & arenam sine calce. Nam propter difficultates componendi tempus, illud relinquimus satis incompre compositum: & propter difficultates negandi compositionem continui permanentis, in eo compositionem admittimus ratione nulla reddita discriminis, nisi quia hæc sunt illorum nature: eas autem cõmiseris naturas, ut vnde sint nature ignorentur, quia altera non est natura continua, altera verò est continua: & ex non continua ita argumentaris ad cõtinuam, ac si probasses vtramque fuisse continuam: constet igitur temporis partes esse physice vnitas.

§. 79. Tempus existit per partes proportionales.

Istæ partes, quæ vnionunt, se tangunt, & coexistunt per partes proportionales, ita ut nullæ sint assignabiles partes adeo exiguæ, ut non se tangant, & coexistant in aliis minoribus, quod est tangere, & existere indivisibiliter. Quod explicio ex continuo permanenti, de quo sæpe dixi, punctum tangere duas partes proportionales, non secundum se totas, sed inadæquate; & partes illas se tangere immediate, ut quod, ut de plano, & spherico dixi, & partes illas diuisibiles ostendi non se penetrare, neque esse in eodem loco simpliciter, quia non se tangunt in parte determinata, penetratio autè est tactus duorum corporum secundum se tota adæquate: similiter instans temporis afficit immediate duas partes proportionales, quæ se tangunt, & coexistunt secundum partes indeterminatas, quæ absolute non sunt permanentes, neque absolute sunt simul, quia ad hoc requiritur ut sint simul secundum partem determinatam: & quod signentur duæ partes, de quibus verum sit dicere, nunc existunt A & B. sicut ad penetrationem & coexistentiam in eodem loco, requiritur similis partium determinatio, ex cuius defectu partes simpliciter sunt diuersi in locis. Quod si tempus solis insectibilibus constat, duo illorum existunt simul & penetrantur; quia illorum vnio repugnat existere, quin illa vniant, ut ostendi disp. 5. sect. 1. ea autem non potest physice vnire, quin existant. Vnde in tua sententia clarior apparet repugnantia: ac propterea negasti vnionem, ratus te illius negationem effugere.

§. 80. Ad argumentum. Nulla pars determinata temporis est tota præsens.

Ad argumentum ex §. 75. negantur primum, secundum, & tertium antecedens. Ad probationem responderetur, nullam partem determinatam posse simul esse totam ratione successiois, sicut ratione impenetrabilitatis nullæ possunt esse simul in eodem loco: ac verò partes indeterminatas posse se tangere, & coexistere ut dixi §. 75. sicut permanentes se tangunt indivisibiliter. De partibus determinatis est verum vna præterita, aliam esse futuram, sicut de partibus determinatis, vnam esse extra locum alterius; ac verò partes proportionales, quando existunt, non sunt præterita, & futura, sed præterites. Vnde post instans non sequitur præsens, præteritum, & futurum; quia præteritum est pars determinata, quæ immediate antecessit instanti, Confirmatur ex Aristot. 4. Phys. definiente tempus Philosophia Petr. Hurt. de Mendocia.

esse numerum secundum prius, & posterius: numerus autem est rei determinata, res enim indeterminata sunt innumerabiles.

Ad confirmationem, argumentum esse chymaticum, quia non possunt instantia sumi ex vna parte sine tempore; & ex alia parte sine instantibus, quia instantia sunt modi temporis, neque ratione abiungibiles ab illo: & partes necessario includunt aliqua instantia, vnde inter omnia instantia nihil clauditur, quia cum illis sunt etiam partes: at inter quolibet duo instantia clauditur pars: illæ autem partes interiectæ continuatur, partim per illa duo instantia, partim per alia intermedia, inter quæ duo non potest accipi primum & vltimum proportionale, potest tamen accipi primum, & vltimum determinatum.

§. 81. Ad confirmationem. Instantia non possunt cogitatione sumi extra partes.

Dices ex hac doctrina sequi, plura instantia esse simul, quia illæ partes proportionales sunt continua, ergo per alia indivisibilia. Nego sequelam: quia existenti instanti A, partes sunt continua per illud, quia hoc est eius munus, sicut in permanentibus eadem pars proportionalis copulatur alij, vno puncto, & non pluribus. Quare elapso illo puncto per motum, aut designationem; ceteræ partes copulantur aliis punctis; ita in successivo, existenti instanti A, copulantur partes proportionales, quibus tractatis, sicut transiulat punctum A, ita cum aliis partibus aduenit punctum B. Denique in hac materia philosophare sicut in cõtinuo permanente respectu eiusdem loci: cum hoc discrimine quod permanens retinet simul plures partes determinatas, non verò successiuum.

§. 82. Obiectio. Plura instantia non sunt simul.

Septimò sic arguuntur: quia motus non potest esse continuus, sed discretus per morulas imperceptibiles: ergo motus non habet præter sola indivisibilia. Probatur antecedens: demus muscâ moueri continuè, & Achillem eam insectari, tunc tantum curret musca quatur: Achilles, quia nunquam cessat à motu, sicut neque Achilles, & in vna hora necessario debet moueri tantum, quantum ille, quia nulla est pars horæ, in qua aliquid non cucurrerit, in quo non potuit ab Achille superari, quia etiam Achilles idem tempus consumpsit in suo cursu.

§. 83. Septimè argumentum.

Hoc argumentum Zeno vocabat Achillem, vnde argumenta difficilia Achillem vocamus. Sed nego antecedens, ut toti philosophiæ repugnans, & sensui, ut rectè ostendit Diogenes Cynicus continuè ambulando per gymnasium, Zenone inspectante, & tam celebre delirium docete. Ad probationem responderetur, muscam non currere tantum, quatur Achillem, quia in eodem spatio temporis per motum velociorem, muscam præcurret Achilles, adhibens maiore vim, per quam partes motus celerius producantur: sicut per te adhibendo maiorem conatû, per quem morulæ essent breuiiores; & quamuis dem motum continuum intercepti morulis: non tamen infertur in motu non esse puncta & partes: quia licet esset æqualis velocitas in motu, essent maiores morulæ, ut ex te vtrobiq; motus est æqualis, dum durat: morulæ autem inæquales: at per te non interceptur singulis instantibus: sed per quatuor, vel quinque. Denique quod tu respondes de instantibus responderi tibi potest motum post breuissimam continuationem intercepti.

§. 84. Argumentum vocatum Achillem. Sal Diogen. Zeno.

Cur musca minus curret Achille.

Octauò argumentantur ex Theologia; quia sequitur meritum vnus horæ esse infinitum, quia in quolibet instanti est nouum meritum æquale, & determinatum, quia in quolibet instanti potest cessare à bona actione, at instantia sunt infinita simpliciter, ergo.

§. 85. Octauum argumentum.

Nonnulli philosophiæ præceptores non expendent

§. 86.

Aliquorū in-
constantiā.
Prima solu-
tio.

dentis in philosophia huius argumenti vim, postea docentes materiam de charitate, eo oppressi, parum honeste pedem retulerunt. Negatur tamē sequela, quia nonnulli docent actum meritorium habere rationem merēdi bipartitam, alteram pro substantia actus: alteram pro duratione: dicunt autem pro substantia dari duos gradus prēmij, exempli gratia, pro duratione verō dari prēmium continuum, & quidem partem extensivam illius respondentem temporis parti, & indivisibile prēmij respondens indivisibili temporis; & quidē ingeniosiores neothetici oppositā sententiā assertores ab hoc abstinere argumento, ut non penetrante communem difficultatem continui: unde sicut qualitas naturalis non euadit infinita: ita nec meritum.

§. 87.
Merito in tē-
pore propor-
tionali respicit
det prēmium
proportionale.

Ne tamen illi adstringamur opinioni, respondeo, merito respondere prēmium proportionale, & determinatum: illud est infinitum secundum quid: hoc autem simpliciter finitū, & quia meritum sumitur pro determinato, ideo est finitum absolute. Ad probationem responderetur, in quolibet instanti determinato esse nouum meritum determinatum æquale, vel maius: quia nulla est pars tēporis adeo exigua, post quam non possit homo à bona actione cessare: hæc autem instantia sunt finita simpliciter, sicut partes: at verō in instanti indeterminato non est nouum meritum determinatum à merito instantis determinati, quia eo ipso, quod voluit operari ultra instans determinatum, se necessitavit ad operandum per aliquod tempus indeterminatum, ita ut impossibile sit cohibere actionem, ne tendatur ultra illud instans, pro aliqua temporis parte, pro qua nō habet determinatam libertatem distinctam à libertate instantis determinati: potest tamen post quācumque partem determinatā cessare, & pro illa habet libertatē & prēmium. Unde habet prēmium indeterminatū pro parte proportionali pro qua habet libertatem indeterminatam, id est, durationis indeterminatā, quia ex suppositione quod voluit ultra instans, eius voluntas fuit de aliquo tempore: habet autem prēmium determinatum finitum pro determinata parte, quæ est simpliciter finita: & eiusmodi partes sunt finitæ omnes. Immo & Deus eo ipso quod noluit in hoc instanti determinato Angelum creare, non potest illum creare immediate post, nisi prius trāseat aliquod tempus: verum est, nullum esse certum tempus tam exiguum, in quo non possit Deus operari, & homo cessare ab actione, simpliciter tamen sit liberē vtrumque, quia in instanti determinato potuit amari oppositum: & in illo se liberē determinavit ad conferendam actionem pro aliqua parte successiua: quod si non potest cessare est ex suppositione, quod voluit in illa operari: & huic actui datur prēmium indeterminatum pro illo tempore, determinatū autem pro tempore determinato. Qua de re abunde disserui disputans de charitate.

Nec in eo est
noua liber-
tas, nisi in tē-
pore determi-
nato.

SVBSECTIO II.

Aristotelis sententia præfertur.

§. 88.
Aristot.
Continuum componitur
ex unitis &
partibus.
Continuum potest diuidi
in omnes partes determi-
natas.

Aristoteles hoc lib. 6. & alibi sæpe probat continuum componi ex punctis, & partibus diuisibilibus infinitis. secundum quid, ut explicui lect. 4. Quibus addo, licet continuum possit sine fine diuidi, posse tamen actu diuidi in omnes suas partes determinatas, ut palmum in duos semipalmos, & licet possint assignari partes minores, poterit etiam in illas actu diuidi, ut palmus in quatuor medietates semipalmorū, &c. Unde aduerte

omnes illas diuisiones non esse adæquate distinctas, nam secunda, & tertia diuisio semipalmi clauditur in prima diuisione palmi, repugnat enim palmum diuidi in duos semipalmos, & his stantibus integris subdiuidi palmum in quatuor medietates semipalmorum, unde liquido constat proportio, communicatio, & indeterminatio partium proportionalium & cur sint simpliciter finitæ partes continui. Aristotelem sequuti sunt omnes Philosophi, ac Theologi vno excepto Gerardo. Vide P. Comibucensēs hoc lib. 6. c. 2. quæst. 2. quam sententiam demonstrari censet P. Suarez 2. metaphys. disp. 40. lect. 5. num. 3. & estque expressa B. Augustini adducti §. 24. ubi ait punctum esse copulationem partium, & per ipsum diuidi lineam. Unde constat ab eo constitui partes diuisibiles, & puncta indivisibilia. Quod constabit legenti illa capita 11. & 12. de quantitate animæ. idem expressit B. Anselmus cap. vlti. de incarnatione Verbi, verbis hisce. Punctum cum puncto sine intervallo non est nisi vnum punctum: id est non constituit maiorem intensiōnem vno puncto.

Aristot.
Gerardus.
P. Conimb.
P. Suar.
B. August.

S. Anselm.

Probatur primo: quia (ut probaui §. 76.) tempus habet veram, ac physicam vnionem partium, sed illæ partes non possunt esse indivisibiles, ergo sunt diuisibiles. Probo minorem: quia existente vnione necessario existunt duæ partes, quas vnit (ut probaui lect. 3.) quia nullus modus potest existere sine actuali existentia suæ rei; sed non possunt simul existere duo indivisibilia temporis, quia existeret simul illius partes certæ, & determinatæ; ergo partes temporis nō possunt esse indivisibiles.

§. 89.
Primum ar-
gumentum de
tēporis com-
positione.

SVBSECTIO III.

Secundum argumentum de penetratione punctorum.

Secundo: quia vnum indivisibile additum alteri non facit maiorem extensionem, ergo continuum nō componitur ex solis indivisibilibus, consequentia patet, quia continuum habet extensionem: antecedens probatur: quia indivisibile tangit aliud adæquate secundum se totum, ita ut nihil sit in altero indivisibili, quin totum tangatur ab altero. sed ea, quæ sic se tangunt, non faciunt maiorem extensionem, ergo. Maior est clara, minor probatur, quia, quæ sic se tangunt, sunt adæquate in eodem loco: quia locus vnus tangitur à loco alterius; non in parte, quia est indivisibilis, ergo adæquate secundum totum: ergo non est vnus locus extra alium. Confirmatur: si duo palmi se tangunt adæquate secundum omnes suas partes, non potest vnus esse extra alium, sed duo puncta se tangētia immediate se penetrāt sicut duo palmi, quia sicut nulla est palmi pars, quæ non adæquate tangatur ab alia, similiter nihil est puncti, quod non tangatur ab alio puncto; ergo sicut eam ob causam duo palmi sunt in eodem loco, ita & duo puncta.

§. 90.
Secundum ar-
gumentum.
Indivisibile additū alteri
nō facit ma-
ius.

§. 91.
Obiectio.

Dicunt aduersarij primò: hanc difficultatē esse communem vtrique sententiæ, quia punctum facit maiorem extensionem, quàm sola linea, & instans cum parte longiorem durationem, quàm sola pars, quia Angelus durans per horam & punctum, plus durat quàm per solam horam, ergo mirum non est si vnum indivisibile additum alteri faciat maius. Sed hoc immerito dicunt; quia sæpe dixi, punctum esse in loco proportionali partis, quare Angelus in illo existens non potest non existere in parte diuisibili proportionali, neque potest Angelus durare per horam, & punctum extra illam, quia nullum

Reijctur.
Punctum est
in parte pro-
portionali.

SVBSECTIO IV.

Expenditur doctrina de virtuali punctorum extensione.

Milia puncta
nō faciūt ex-
tensionem.

Res indivisi-
bilis penetra-
tur cum tan-
gente.

§. 92.
Secunda
Obiectio.

Reijctur.
Duo loci in-
diuisibiles nō
faciūt maio-
rem locum.

§. 93.
Tertia ob-
iectio.
Infinita pun-
cta nō faciūt
maiorem ex-
tensionem.

Confirmatio.

Infinita pun-
cta non ponit-
ur, ut per
ipsa crescat
extensio, sed ut
partes vniant.

nullum est instans, quod non sit cum aliqua parte proportionali. Unde, licet producatur immediata mille instantia, aut puncta, vnum indivisibilem locum occupabunt, & solum efficerent vnicum instans temporis: vident aduersarij hoc responsum esse certum, si semel ponatur puncta esse vniones, quod ipsi recusant. Verum quod illi dicunt de vnione indivisibili, dico ego de his punctis, & licet non sint vniones, est eadem ratio: quia sunt vinculum, ad quod confluunt duæ partes, & in quo vniantur: est autem de conceptu rei indivisibilis penetrari in eodē loco cum re, quam tangit, siue sit eius vnio, siue non sit. Unde cum duo lapides se contingunt, vltimæ superficies penetrantur; quia versus profunditatem tanguntur secundum se totas; quia ea ex parte sunt indivisibiles: cum parte autem non penetratur pars, quia non se tangunt in parte determinata. Punctum vero additum lineæ: non facere maiorem extensionem docent mathematici: videatur clarius eorum Princeps in scholio propositionis 8. libri 5. Euclidis.

Dicunt secundò, non sufficere ad penetrationem ut duæ res tangantur adæquate; sed opus est ut sint in eodem loco: at recte possunt tangi adæquate, quin in eodem loco sint: quia si sunt in duobus locis immediatis, se tangunt, & non penetrantur; sic sunt duo puncta immediata. Respondeo eandem esse difficultatem duobus in locis immediatis si sunt indivisibiles. Etenim illi loci se tangunt non minus quàm se tangunt duo puncta illis præsentia: nisi enim loci se tangerent, nec se tangerent puncta dum præcise sunt in ipsis locis: ergo loci se tangunt secundum se totos, sicut puncta: ergo ex illis locis non constatur locus extensus. Probo consequentiam tuo exemplo & argumento punctorum, cui respondes alio exemplo simili, in quo est eadem difficultas: tum quia si totus vnus locus tangitur ab alio, ergo vterque locus tangitur adæquate: ergo neuter est extra alium: ut quantitas tangens aliam adæquate non est extra illam.

Dicunt terriò, vnum indivisibile solum additum alteri non facere maiorem extensionem, at vero infinita indivisibilia faciunt. Verum hanc solutionem reiici supra §. 77. & impugnatur vltimè, quia vel vnum indivisibile est pars lineæ, vel non: si est pars, ergo illo ablato, linea erit minor, implicat enim totum manere tam integrum post partis separationem, quàm antea; si non est pars; ergo non pertinet ad illius compositionem, quia compositio est ex partibus, ergo linea non componitur ex illo indivisibili; & sic de singulis. Confirmatur, quia post vnum punctum sequuntur immediate finita vel infinita: si finita, non possunt per se facere maiorem extensionem: si infinita, ergo punctum vnum vnitur infinitis aliis punctis immediate, & habet infinitas vniones adæquate distinctas, quod est ridiculum. Præterea est hoc in tempore intelligibile, quia essent simul infinita instantia, vel si non sunt infinita, per se non possunt facere partem extensam. Aristoteles autem non constituit infinita puncta proportionalia ad maiorem per ipsa extensionem: nec enim infinita addita vni faciunt extensionem: sed vt copulent partes, quarum vna est extra alias: nec vna proportionalis est maior aliis, quia Maius & Minus sunt proprietates quantitatis determinata.

§. 94.
Dicitur quartò: vnum indivisibile additum alteri facere maius: quia licet se penetrarent, non sunt adæquate in eodem loco, sed inadæquate: quia vnumquodque indivisibile occupat locum diuisibilem, vt duo Angeli, quorum alter occupat medietatem huius gymnasij; alter verò aliam medietatem, qui se contingunt, & penetrant in medio gymnasio, & non in extremis illius, similiter & puncta: nec mirum est rem indivisibilem occupare locum diuisibilem, vt patet in animo, & Angelo.

Quod vt probent, aiunt punctum esse indivisibile formaliter; diuisibile autem virtualiter: quia habet tres aut plures vniciones, vel vnam illis æquivalentem; quibus occupat tria, aut quatuor indivisibilia qualia pronuntur à Zenone. Hanc virtutem extensionem explicant ex conceptu hominis, qui virtualiter est planta, animal, & lapis: quia cum illis conuenit in multis operationibus, & terminat diuersos conceptus. Melius autem id possent explicare in sententia Aristotelis; eadem enim quantitas densa occupat palmum; rara autem occupat duos palmos: ergo eadem ratione punctum affectum raritate poterit esse in duplo maiori spatio.

Antequam progrediar; libet ostendere absurdum esse rationem in Aristotelis sententia: in qua nulla materiæ pars certa, & determinata potest duplicari in locis replicari; sed pars vnus palmi, sit duorum palmorum accedente raritate: at in hac sententia, eadem pars certa, & determinata replicatur per quatuor aut quinque locos; & quod mirum est, puncta rarefunt: quantitas enim rarefuit, quia eius partes rarefunt; at sola puncta sunt partes, ergo sola puncta rarefunt: Mira sunt hæc intumescencia puncta: quæ grandinum in morem futura obicere solebam ego cuiusdam meo Magistro, è suo cerebro ea fingenti. Virtualiter item extensionem admitto in substantia spiritali; at in materiali recuso.

Deinde ea sententia non fugiuntur incommoda mathematica; vt decursu constabit. Cum enim lac, aut aqua inclusa vitro eiusdem sit raritatis in quavis parte vitri, puncta circuli interioris sunt in eadem extensione in qua puncta circuli exterioris; unde non possunt esse in circulo interiori tot puncta quor in exteriori; nec vnum est in ampliori loco quàm aliud: ac propterea ab omni puncto in centrum non poterit duci linea: aliaque absurda æquæ hanc sententiam, ac Zenones sequerentur.

Impugno præterea eam sententiam, vt paradoxam sine vrgenti fundamento: nam quis vnquam dixit rem materialem indivisibilem esse in loco diuisibili determinato? Rogo enim vtrum locus siue spatium imaginarium componatur ex solis punctis? An verò ex partibus? Si ex solis punctis, ergo linea imaginaria excrefcit ex indivisibilibus non extensis in loco: sic autem & quantitas excrefceret, nec esset recurrendum ad virtutem extensionem puncti; cum locus componatur ex solis indivisibilibus inextensis formaliter, aut virtualiter: & sit locus extensor: vel vnum indivisibile imaginarium esset in alio, quod est ridiculum; quia partes spatij concipimus extensas: si vero spatium componitur ex punctis & partibus,

§. 95.
Sententia de
virtuali ex-
tensione pun-
ctorum.

§. 96.
Nulla pars
determinata
potest tripli-
cari duobus
in locis.

§. 97.
Punctum eum-
dem nō fugiūt
mathemati-
cas demōstra-
tiones.

§. 98.
Rei materia-
li res, nat
extensa vir-
tualis.

idem erit in vocatione reali continua, quæ per ordinem ad spatium sumitur; & cum illo exponitur.

§. 99. *Obiectio.*

Dicunt spatium imaginariū esse idem ac spatium reale possibile; quod explicatur per vocationes, & apprehensionem spatij possibili. Cum autem spatium possibile habeat virtuales extensiones, ita & imaginariū: quemadmodum tempus imaginariū est tempus reale. Contra spatium imaginariū est quidem spatij realis capacitas, explicatur tamen per mensuram certam, ex qua cognoscimus quantitatem, & puncta occupare minus, maius, aut æquale spatium loci. Pone puncta in summa densitate quantitatis, occupant per se singula binos locos indivisibiles: at in summa raritate occupant senos: rogo qui sint illi loci? non sunt ipsa puncta: quia hæc non se occupant; nec punctum rarum est maius spatium se ipso denso: sed rarum & densum comparantur certo & invariato spatio, respectu cuius punctum est minus aut magis extensum virtualiter. Sed illud spatium non habet virtuales extensiones in esse apprehenso, quia vnus locus imaginariū non est in alio: ergo vt ille apprehenditur extensus sine hac virtuali extensione; ita spatium possibile illo explicatur, erit extensum absque extensione virtuali.

§. 100. *Alia solutio.*

Addunt ipsi extensionem virtuales punctorum explicari per indivisibilia Zenonis; non quod hæc sint possibilia; sed quia si essent, esset punctum per virtuales extensiones in quatuor punctis Zenonis. Contra: absolute per te ea puncta Zenonis sunt impossibilia; ergo spatium imaginariū non explicatur per illa: probo consequentiam, quia per te spatium imaginariū est reale possibile; quod illo imaginario explicatur: sed est impossibile spatium reale Zenonis: ergo imaginariū non explicat sententiam Zenonis.

§. 101. *Puncta virtualiter extensa bene explicantur per puncta Zenonis.*

Secundo ea puncta Zenonis sunt, per te, impossibilia, quia sine virtuali extensione essent penetrata, quia se tangerent in eodem loco adæquato: sed si tua hæc puncta occupant quatuor indivisibilia Zenonis, erunt etiam penetrata in eodem loco adæquato, ergo non explicantur per indivisibilia Zenonis se penetrarent, quia se tota tangerent immediatè sine extensione virtuali: tertium autem etiam penetraretur cum duobus, quia tangeret vnū immediatè in eodem adæquato loco; qui locus est idem vtriusque, atque omnium trium: idem dico de quarto ac de millesimo: ergo nisi puncta Zenonis sint virtualiter extensa, non possunt tua puncta efficere extensionem; quia respondent quatuor punctis, qui si existerent, non efficerent extensionem. Cum ergo spatium non habeat virtuales extensiones, & tamen sit extensum; sequitur vel sine hac virtuali extensione effici magnitudinem; vel spatium & lineam non componi ex solis punctis.

§. 102. *Sino loco imaginario non possunt intelligi puncta loci.*

Alij, vt bene succumbant, asserunt, locum imaginariū esse imaginationem inanem; ex qua nullum potest argumentum effici. Sæpius dixi, spatium imaginariū nihil esse reale: sed à nobis apprehendi ad modum corporis realis fixi, & immobilis ad explicandas corporum dimensiones, distantias, & ubi. Sublata autem hac consideratione nihil certum erit de existentia extensa; aut non extensa. Nam si indivisibile quantitatis non intelligitur respondere loco indivisibili, non potest intelligi esse in vno, aut duobus locis. Ac proinde nec erit in loco diuisibili, nec indivisibili.

Namque punctum quantitatis non est in se ipso, vt in loco: nec in spatio indivisibili imaginario; quia per te est inanis imaginatio, nec est in duobus locis, aut in vno propter vocationem: quia hæc est indivisibilis: tum ex parte subiecti, quod est indivisibile, tum ex parte loci, qui per te nec est diuisibile, nec indivisibile. Vnde ergo colligit punctum esse in vno loco diuisibili, aut in duobus? Dices; quia habet duo ubi. Contra: hoc naturaliter repugnat: duplex enim ubi adeo est difficile, vt sit vnū è mysteriis Fidei, multiplex ubi corporis Christiani in Eucharistia. Quia verò id absurdum sequeretur in corpore in duobus locis extenso, negatur à P. Vazquez illud effici posse.

Dices, ubi ipsa fundare distantiam, & extensionem, vt ubi Angelicum, & Animasticum. Contra: ubi animi extenditur ad corpus, quia respondet spatio imaginario occupato per corpus: eaque propter penetratur cum illo, similiter Angelus in toto hoc gymnasio. Item vna res distat ab alia, quia inter vtramque potest esse certa corporis extensio, determinata, & inuariabilis, vt cubitus, vna, quod vocamus spatium imaginariū: at ex te nulla potest esse certa distantia: quia hæc non sumitur ex corpore reali: quia idem potest esse extensus, aut limitarius, estque obnoxium varietati rarefactionis: ergo ex illo non sumitur distantia certa, nec mensura. Immo ex te duo puncta, aut vnū possunt esse mensura vnus palmi: quia possunt extendi cum illo, vt animus, & Angelus. Certa ergo mensura sumitur in ordine ad vocationem respondentem spatio imaginario, certo, & immobili. Nam ad explicandum locum minimum ex imaginabilibus dicimus esse indivisibilem: ac propterea componentibus continuum ex solis punctis, nihil est familiarius, quàm materiam semper esse determinatam ad certum spatium: quia constat octo punctis, exempli gratia, quæ occupant octo puncta spatij imaginarij, nec plura, nec pauciora: item raritate non occupari plus loci: & ne constituent vnū punctum duobus in locis, asserunt rarum fieri per interiectum corpusculorum: quæ difficultas premit aduersarios, quia videtur inferri, corpus idem simul esse in duobus locis.

Atque vt videatur huius sententiæ leuitas, facteri tenentur, posse punctum idem occupare locum vnus vlnæ. Nam lacte rarefcente, aiunt puncta occupare octuplo maius spatium & replicant singula puncta in decem spatia. Quod adeo est absurdum, vt pudeat id impugnare. Nam in illorum sententia vnū punctum erit maius alio, quia maiorem habet extensionem. Nam palmus ideo est maior alia mensura semipalmi, quia porrigitur ad maius spatium, sed per te vnū punctum porrigitur ad maius spatium, quàm aliud: ergo est illo maius.

Adde eo admissio non esse opus vnū punctum esse extra locum aliorum. Lac, verbi gratia, poterit totum esse intra spatium vnus puncti valde extensi, vt ab his ponitur. Nam facile penetrabuntur duo in vno loco adæquato, sicut penetrantur in parte illius loci: in qua sunt simul: vt ex eorum responso patet: item penetrabuntur tria puncta, quia duo extrema tangunt medium, & sic de alijs, nec lac petit maiorem extensionem. Ergo vt linea imaginaria componitur, vel ex solis punctis non penetratis, nec existentibus in duobus locis, ita fiet in continuo reali, vel saltem vtrumque componetur ex punctis & partibus.

§. 103. *Vbi animi extenditur ad locū corporis, & ubi Angeli ad gymnasium.*

§. 104. *Aliud absurdum.*

§. 105. *Aliud item.*

Tota

§. 106. *Aliud argumentum à tempore.*

Tota hæc doctrina confirmatur in tempore reali, quod per te componitur ex solis punctis: quæ vocamus momenta, siue instantia. Tempus facit maiorem extensionem successiuam solo instantium fluxu, quin instans vnū durat per duo instantia, ergo similiter linea erit magis extensa, quin punctum sit in duobus locis: de consequentia nulli dubium, nam etiam instantia sunt immediata, & vnū contingit aliud sicut puncta lineæ. Antecedens probo: quia vnū instans non durat per duo indivisibilia: sed simul incipit & definit intrinsecè. Ita vt cum est, verè dicatur. *Hoc instans nunc est, & immediatè ante non fuit, nec immediatè post erit.* Si verò punctum illud fuisset immediatè ante, aut futurum esset immediatè post, equidem esset instans permanens in duratione. Permanentia enim nihil est, nisi conseruari nunc esse, quod fuit prius. Cum ergo duo instantia habeant comparationem prioris & posterioris, instans reale temporis in secundo instanti retineret esse, quod habuerat in priori; cui conueniret tota definitio rei permanentis. Quin momentum duraret per octo instantia, & per viginti, sicut hi extendunt puncta ad viginti locos. Eademque ratione dicent horam esse vnū solum instans extensum: & hominem vnū solum punctum existens in toto illo loco, nec diuisione partiri in duas partes, sed idem punctum separari ad diuersa loca non continua. Negato enim vno communi principio sine nouis expensis dicent quod liberit.

§. 107. *Obiectio.*

Impugnatio prima.

Dices tempus esse successiuum, quia inter instans & instans interiecitur morula; vnde tempus nihil erit præter multa momenta distita, & interrupta. Contra primo: ergo non potest esse nec per potentiam Dei, continua & immediata instantium successio; quia non faceret tempus extensum: vel si potest esse; rogo vtrum tunc singula momenta durarent plusquam vno momento, in quo essent cum immediatè ante, nec fuissent, nec futura essent post? si hoc admittis: ergo est extensio temporaria sine existentia instantis in duobus momentis, quod contendo: si autem instantia singula essent pluribus momentis: ergo singula essent permanentia, non aliter, ac duo Angeli, tamen diuersis instantibus producantur: & alter annihilatur, cum creatur alter.

§. 108. *Impugnatio secunda à duratione.*

Contra secundo, ij admittunt durationem successiuam, per quam respondeamus diuersis temporis partibus: hæc duratio non intermittitur, alioquin Angelus non duraret in illo intervallo durationis, nec esset illa successiuam magis quam multi actus vitales, quos Angelus habet, & intermittit. Item posset Angelus per vnā horam durare minus alio per eandem: quia potuit Deus diuturniores moras velle inter momenta durationis alterius, quàm inter alterius.

§. 109. *Impugnatio tertia.*

Contra tertio: inter instans & instans vel potest esse tempus successiuum; vel aliud instans: aut nihil potest esse. Si potest esse, sit: *nam possibile postulo in esse nullum sequitur inconueniens:* rogo vtrum illud sit indivisibile? Si est, ergo indivisibile temporis additur alij sine existentia in duobus indivisibilibus, facit maius tempus; quod contendo: si non est indivisibile, ergo tempus illud possibile constat ex partibus & non ex solis instantibus. Si autem inter duo instantia nihil temporis potest interieci, ergo sunt immediata. Quia immediata sunt ea, inter quæ nihil potest interieci: vt corpora sunt immediata, quando sunt in duobus locis, inter quos non potest esse alius.

Dices, esse tempus imaginabile. Cur obsecro te, recurris ad inanem nostram imaginationem? Ergo in illo concipis certam extensionem successiuam, capacem extensionis realis: ex qua declaras tempus reale, item relationes presentis, futuri, &c. Et quidem bene: nam sine illo non possunt exponi bene: idem ergo dic de spatio. Et cum tempus illud constet vel ex solis punctis non penetratis, nec existente vno in duobus: id enim repugnat, quia de illis duobus recidit quæstio: ita compone tempus momentis subito fluentibus; ita & quantitatem ex punctis occupantibus locum insectilem. Vel sicut illud tempus, & spatium imaginariū non potest apprehendi ex solis punctis: quia non fieret extensio, ita compone tempus, & quantitatem. Hæc tam latè dixi; quia hanc terram solutionem, cum puer essem, audiui à quodam philosopho, ne deinceps tam futilis doctrina irrepat sine auctore, sine fundamento: sed præcisè vt fugiat vim argumenti, quod conficio.

Ad exemplum è §. 94. Respondeo, ab similem esse rationem. Nam res spiritalis habet virtuales extensiones, id est, sua entitate indivisibili præstat, quod res materialis sua diuisibili: quia hæc per diuersas partes est in locis diuersis, tota in toto, & pars in parte. Spiritalis verò est in illis tota in toto, & in quavis parte. Quod admodum est difficile: & à nonnullis datur illis ubi diuisibile: est autem inauditum quantitatem ita existere. Audiamus alios.

SVBSECTIO V.

Alia responsa.

Hoc autem argumentum de penetratione punctorum tam male vexat aduersarios, vt se in omne latus vertant. Respondent igitur quinto, in puncto esse latera extrinseca, & posse tangi per vnū latus, & non per aliud: sic autem non penetratur, quia lineæ tangunt punctum per latera diuersa, nec tamen cum illo penetrantur. Verùm hæc solutio verbis conatur difficultatem effugere; nam eo ipso, quod palmus tangat adæquatè alium per solum latus extrinsecum, penetratur cum illo, & est in eodem loco adæquatè, vt patet in Christo cælos conscendente, cum quibus penetratus fuit, licet illos tangeret per solum terra latus, ergo similiter punctum penetrabitur, & erit adæquatè in eodem loco cum alijs; quia illud tangit adæquatè per vnū latus extrinsecum; consequentia patet à paritate rationis.

Confirmatur, quia vnū punctum potest cum alio adæquatè penetrari, sed ad hoc non requiritur, vt illud tangat per omnia latera extrinseca, ergo: probatur minor: quia quid opus est trahere punctum per omnia latera extrinseca, cum totum tangatur per quodcumque latus, sicut per omnia latera simul? ratio à priori, quia in puncto nihil remanet intactum, ratio autem ob quam non tangitur per omnia latera extrinseca est, quia sicut eadem linea non potest esse duobus in locis, ita nec punctum potest simul duci versus solem orientem, & occidentem. At verò punctum illius figura penetratur cum omnibus partibus; à quibus tangitur: illa autem non se penetrant; quia non tanguntur adæquatè, sed in parte proportionali.

Confirmatur: quia si punctum trahatur per omnia latera, tandem venit ad tangendum aliud totaliter,

§. 110. *Obiectio.*

Confirmatur.

§. 111. *Discrimen Angeli & puncti.*

§. 112.

Quinta solutio.

Reijciunt.

Penetratio egret tactu ex omni latere.

§. 113. *Confirmatio.*

§. 114.

Confirmatio secunda.

tota liter, non magis, nec minus quam si per vnum latus trahatur: singula enim tangunt tandem rotum punctum. Confirmatur secundo: demus à Deo simul produci duo puncta immediatè se tangentia: deinde aliud punctum tractam per omnia latera illa tangere: aliud verò tractum per vnum solum latus: rogo vtrum illa duo puncta simul producta se penetrent? Vel non? Si non se penetrant: reddatur ratio: nam illa Deus potuit producere simul penetrata: quid autem potuit facere: nisi efficere vt se tangerent? Tunc autem per nullum latus se tangerent. Denique hæc ratio adeo est pro libito, vt nullam illius nec apparentem rationem reddant: ac si latera extrinseca quid præstarent rei omni latere intrinseco carenti, & quæ tangitur secundum se totam, tam per vnum, quam per omnia latera. Alia solutiones ex dictis facile possunt impugnari. Quapropter censeo argumentum hoc apertam esse demonstrationem, quæ voce; non sensu negari potest: volo tamen eam virgere alio argumento communi ex cuius solutione ab ipsis data hæc corrui omnino.

SUBSECTIO VI.

Nonnulla mathematica argumenta.

§. 115. Aristotelis opinio certissima censetur à Mathematicis, opinatis cum sententia Zenonis nequaquam cõponi mathematicas aliquot demonstrationes: à quibus sumitur tertium argumentum, quia circulus exterior non erit maior circulo interiore, quod sensui repugnat. Ponamus enim punctum, & illum circumdemus circulo octo punctorum, hunc autem circulum ambiamus alio circulo sedecim punctorum: ex quo deprehenditur non posse circulum interiore, idest vicinorem centro (qui est punctus) esse tantum, quantum est circulus exterior, idest remotior à centro; quia exterior ducitur per spatium duplo maius quam interior: ad quod occupandum exigitur maior corporis extensio: hoc autem absurdum manifestè sequi probatur. Nam è singulis sedecim punctis possunt tendi ad centrum singula lineæ, & ex toto circulo tendentur lineæ sedecim: est enim Mathematicis familiare principium, à puncto ad centrum lineam duci, estque Mathematicè euidens: quia vnumquodque punctum est in superficie, in qua tot sunt lineæ versus omnem partem; quor puncta in singulis circulis, & cum ex vno puncto ducatur vna lineæ; cur non ducetur ex alio, cum illa puncta sint in eadem superficie, & ab ea capiantur? Denique non est opus nisi descriptis circulis admouere calamum, & lineas ducere in centrum. Hinc autem sequitur, per circulum interiore octo punctorum trahi sedecim lineas. Vnde patet alterum è duobus, aut duas lineas penetrari in vno puncto circuli interioris, quod in illorum sententia est impossibile; quia illæ lineæ non se tangunt ex omni latere, quia non ducuntur ex omnibus lateribus: aut in circulo octo punctorum esse spatium capiens sedecim puncta facientia extensionem duplo maiorem circulo interiori, quod aspectui repugnat.

§. 116. Dicunt, à puncto in centrum lineam duci: at duas lineas trahi per punctum eundem circuli interioris, vnam impostam alteri. Vnde non sequitur æqualis extensio vtriusque circuli. Verum in hos quadrat commune prouerbium, oportere mensuras esse mendaces, est autem falsitas tarda pe-

Tertium argumentum à circulis inæqualibus.

dibus, atque curta, quæ facile capitur. Nam argumento factò §. 112. responderunt, duo puncta nec se penetrare, nec esse in eodem loco, quia non se tangunt ex omni latere extrinseco, sed tantum ex vno: oportere autem vt se tangant totaliter, & ex omni latere: quo filo rati sunt se texere telam: hic autem argumento mathematico pressi dicunt, duas lineas ductas ex duobus punctis immediatis se penetrare in eodem puncto circuli interioris: ac illud non fuerit ducere ad illud punctum per omne latus extrinsecum, sed tantum per vnum, quo ergo pacto inuicem penetrantur? Et non penetrantur duo puncta? Immo & lineæ ipsæ antequam ducantur ad interius non penetrantur? An lineæ illæ, quæ versus latus sunt inflexiles, pinguescunt ante circulum interiore, & replent duo loca, & extensionem faciunt: aut macrescunt interioribus angustiis? Nec possunt occupare nisi vnum indiuisibile loci? Quid habent illæ lineæ, quod antea non haberent? Et quidem sufficit indiuisibile tangi ex vna parte, vt tu fateris, eo autem ipso tangitur totaliter, idest, adæquate: non quantum tangibile est; nam hæc est denominatio ab aliis partibus tangentibus: alioquin nunquam diuinitus posset penetrari: sed ita tangitur vt secundum se totum tangatur: vt obiectum dicitur cognosci quantum cognoscibile est, non quia comprehensio det obiecto omnes denominationes cogniti, quas dant cetera cognitiones: sed quia nihil illius non cognoscitur: similiter spatium imaginarij penetraretur, si ex solis punctis constaret.

Ad penetrationem sufficit tactus ex vno latere.

§. 117.

Ad hæc, quor lineis esset onustus miserimus punctus interior? sunt enim sine numero exteriores circuli, quorum lineæ ducuntur ad centrum, adeo autem tumesceret punctus impostis lineis, vt tota ærea regio illius tumori non sufficeret. Quod si nec in altum excreveret magnitudo, sed omnes lineæ impostæ penetrarent: euincitur clarè indiuisibile additum alteri non facere maiorem extensionem. Propterea asserui hoc argumentum, & per se esse euidens, & coniunctum secundo cum aduersarij responso, illos suis verbis captum iri.

§. 118.

Secunda solutio.

Est contra Mathematicos.

Argumentum ad vnum.

patet

patet in interiori: tu negas talem tactum in interiori, quia penetrarentur.

§. 119. Præterea argumentor: ex te franguntur illæ lineæ, quia eo præcisè, quod ducerentur per eundem punctum interiorem penetrarentur; quia per distinctos intrinsecos duci non possunt: quia non respondent tot in circulo minori, quot in maiori: ergo conceptus duorum indiuisibilium se tangentium immediatè, est, ea esse in eodem loco & penetrata, quia per te ea ratione lineæ secantur, quia alioquin penetrarentur. Immo & punctus intrinsecus duceret ad centrum eandem lineam duorum extrinsecorum; quia illæ tandem se tangunt in interiori, & vbi se tangunt, non habent nisi vnum indiuisibilem locum; demus autem, ab extrinseco duci lineas à puncto A. & B. immediatis ad punctum extrinsecum D. & non duci actu aliam lineam ex toto circulo; in eo casu illæ duæ lineæ non protenderentur à puncto D, ad centrum: quia per te punctis extrinsecis A. & B. responderet punctus D. quia est via directæ à punctis A. & B. ad centrum; & tunc non interciduntur illæ lineæ propter defectum spatij, quia ex casu argumenti non ducuntur aliæ lineæ, ergo ex conceptu duarum linearum se tangentium est, eas esse in eodem loco. Immo locus indiuisibilis intrinsecus responderet totus & totaliter duobus indiuisibilibus extrinsecis, quia lineæ ex illis ductæ tandem se contingunt in intrinseco, & non per omnia latera extrinseca.

§. 120. Tandem oneri succumbunt; & negant ab omni puncto circuli maioris duci lineam tangentem centrum, nec omne punctum circuli minoris; sed duci lineam à puncto penetratam omnino cum aliis lineis in circulo minori. Ponit enim centrum scilicet punctum, non posse tangi nisi à quatuor lineis tensis ab omni latere: at non propterea eas lineas non esse rectas. Contra: ergo iam in continuo ponuntur multa puncta penetrata; & impenetrata multa: cur ergo est ea disparitas? Cum enim omnia puncta sint extensionis partes: cur hæc duæ lineæ actu tensæ à puncto ad centrum, non sunt extrinsece latitudinis, & eadem lineæ in parte superiori sunt extensæ; cur penetrantur duæ quantitates in vna parte lineæ, & in alia sunt impenetrabiles?

§. 121. Deinde non posse eas lineas esse rectas, oculis patet: etenim à circulo centipuncto ducitur lineæ ad octipunctum à puncto A. ad punctum M. ex alio autem circulo magis extrinseco & maiori ducitur lineæ à puncto B. ad idem punctum M. & punctum primum A. non est sub puncto secundo B. sed ad latus ipsius. Sic argumentor: punctum M. est in linea recta ad punctum A: ergo non ad punctum B. quia punctum A & B. non sunt in linea recta, sed vnum ad latus alterius. At linea ducta à circulo interiori non est recta comparatione duorum punctorum quæ in diuersis circulis continentur aut respondent linea transfuersa, & non recta: ergo.

§. 122. Ad hæc, P. Clavius lib. 1. elementorum petitione suæ postulatæ primo, proponit primum principium ex Euclide à quouis puncto in punctum lineam rectam produci; quod ipse Clavius apertè demonstrat ex omnium mathematicorum sententia sequentium Euclidem. Item dignitate, aut pronuntiatæ i. ostendit etiam ex Proclo duabus rectis lineis nullum segmentum esse commune nisi punctum, idest, vnum solum punctum illis esse commune & non plura: sed in hac sententia plura puncta lineæ rectæ essent commu-

Duabus lineis rectis nullum segmentum est commune præter vnum punctum.

nia: ergo. Maioris probationi pono; diametrum siue lineam rectam transeuntem per centrum ex vna parte circumferentiæ ad aliam, circulum diuidere in duas partes æquales: vt euidenter probat ex Thalete Milefio lib. 1. definit. 17. in quem locum Lectorem reitico.

Hoc posito, dencur ex sententia opposita duæ lineæ A. B. & A. C. habentes idem commune segmentum A. D. quod plura quam vnum punctum continet: ex D. autem tamquam ex centro, & intervallo D. A. describatur circulus A. B. C. cum ergo linea recta A. D. B. trāseat per centrum, diuidet circulum in duas partes æquales: ac proinde A. B. C. E. erit mediætas circuli: quia etiam linea A. D. C. est diameter, quia transit per centrum, diuidet circulum in alias duas partes æquales: ac proinde spatium A. D. C. E. erit mediætas circuli: quod est impossibile: quia esset æqualis spatio A. B. C. E. quod est etiam mediætas circuli. Hoc autem est absurdum, quia pars esset æqualis toti.

§. 123. Diameter diuidit circulum in duas partes æquales.

Pars esset æqualis toti.

Dicunt, difficultatem esse sententiæ nostræ communem. Sed non rectè: nos enim inter quolibet duo puncta interiimus partem diuisibilem: & cum linea ducta semper dirigatur per indiuisibile, tangit semper in puncto intrinseco; alia vero etiam tangit in alio puncto intrinseco: inter quos est pars: ac propterea non penetrantur, & quor sunt partes determinatæ; & puncta determinata in extrinseco, tot sunt in intrinseco, licet minores: si enim extrinsecus habet quatuor palmos, intrinsecus habet quatuor semipalmos; quam ob rem lineæ ductæ semper inter se distant partes autem proportionales non possunt dici minores, aut maiores, plures, aut pauciores, quia hæc sunt affectiones partium determinatarum, in nostra sententia, tot lineæ rectæ respondent in intrinseco, quot in extrinseco, licet in illo minus distantes: proportionales autem tam sine fine sunt in vno, quam in altero, cum eadem proportione maioris, & minoris; si enim nullæ ducuntur lineæ, quin alia minus distantes sine termino duci possint, ita nulli deest indiuisibile intrinsecum, quod non tangat ad proportionem maioris, & minoris distantia sine termino; aduersarij autem terminis delusi arguunt contra partes indeterminatas, ac si certæ essent, & determinatæ.

§. 124. Effugium. Est discrimen in nostra eorūque sententia.

Qui sunt tumentia puncta commenti, gloriantur hæc absurda tumore punctorum facile vitari: quia circulus interior habet puncta virtualiter extensa; linea autem ducitur ad partem loci indiuisibilem, minorem, alia verò linea ad minorem: v. g. si essent octo indiuisibilia Zenonis ducerentur octo lineæ à circulo maiori ad centrum per minorem: maior autem circulus constaret punctis octo; minor autem quatuor. Contra: in corpore æquè raro id repugnat: quia puncta circuli maioris sunt æquali extensione virtuali ac circuli minoris; & omnes lineæ rectæ constant punctis æquè extensis: cum ergo ex maiori ducantur octo lineæ ex octo punctis, & in circulo minori non sint nisi quatuor, opus est vt lineæ rectæ mutuo penetrarentur: (quod hi refugiant, & est impossibile quia habent extensionem virtualem:) vel vt non possit duci linea recta ab omni puncto in centrum?

§. 125. Solutio ex tumentis puncto reiecta.

Secundò impugnantur: ponamus circulum interiore octo punctorum: & alium exteriorem sedecim punctorum: & alium magis exteriorem triginta punctorum: & alium centum punctorum: ab hoc vltimo possunt duci centum lineæ rectæ

§. 126. Secunda impugnatio.

recta ad centrum; quæ sunt traiciendæ per circulum quatuor punctorum; at ista lineæ sunt plures quàm capiatur circulus octo punctorum; ergo. Probo minorem; quia circulus octipunctus non capit plures quàm trigintipunctus, (vt oculis cernitur;) sed centipunctus capit plures trigintipuncto; tum quia id oculi cernunt; tum quia à circulo millepuncto possunt duci centum lineæ, & mille; ergo octipunctus non capit tot lineas quot trigintipunctus. Cum enim octipunctus non habeat nisi viginti puncta Zenonis, & trigintipunctus habeat sexaginta: possunt duci lineæ sexaginta ad centrum: quæ non possunt recta responderi circuli maioris punctis; vel necessariò penetrantur; sic autem nec recta esse possunt, vt pater; nec ab omni puncto ad centrum possent distinctæ porrigi. Nisi ergo recurratur ad infinitudinem partium proportionalium, non possunt defendi mathematicæ demonstrationes.

SVBSECTIO VI.

Quartum argumentum ex velocitate motus.

§. 127. Quartum argumentum ab inæquali velocitate motus.

Quartò argumentor: quia motus continuus esset eiusdem velocitatis in omnibus: consequens est falsum, vt pater experientia, & ratione; quis enim dicat aquilam non moueri velocius testudine? Ergo. Probatior maior: & ponatur testudinem moueri per quatuor instantia; in quolibet instanti acquirit vnum indiuisibile loci, & in quatuor instantibus quatuor indiuisibilia, & non pauciora, quia dum mouetur, non manet in priori loco; neque acquirit medietatem indiuisibilis: etiam aquila non potest acquirere præter quatuor indiuisibilia, ergo pariter mouentur: probatur antecedens: quia vno instanti non potest acquirere duo indiuisibilia loci, tum quia in instanti æque velociter mouetur testudo, quia in indiuisibili, neque est plus, neque minus: tum quia aquila eodem instanti esset duobus in locis, quia simul esset præsens indiuisibili A. & B. simul relinquens alia duo indiuisibilia: quod rei materiali repugnat.

§. 128. Obiectio.

Morula esset perceptibilis.

Dicunt, non esse motum continuum, sed discretum, per morulas imperceptibiles, & testudinem tardius moueri, quia plus sistit in morulis: motus autem continuos eiusdem esse velocitatis. Contra primo, quia illæ morulæ necessariò perciperentur, non minus quam motus, quia tunc nullæ essent species visoriae motus; quia non durant nisi durante motu: ergo tunc videretur mobile quiescere. Dices, tam breues esse morulas, vt non possint sensu distingui. Contra: quia percipitur motus trium instantium; cur etiam non percipietur quies totidem instantium? Nam mobilia tarda, verbi gratia, grauius vt quinque sistunt per morulas trium instantium, alioquin graue vt decem nihil sisteret, ergo tunc perciperentur morule: immo magis perciperentur quàm motus: quia carentia specierum certius infert carentiam visionis, quàm species visionem.

§. 129. Saxum qui esceret in aere.

Secundo, quia ridiculum videtur immane saxum, è turri deiectum, in aere sistere; quibus enim fulcris innititur? Vterius autem sic arguo, verbi gratia, lapis vnus libræ sistit per tres morulas trium instantium, quia grauitas vnus libræ, non potuit citius vincere resistentiã aëris: at lapis duarum librarum non sistit nisi per duo instantia: quia libra superaddita citius vincet resistentiã, eandem ob causam. Lapis trium libra-

rum non sistet nisi per vnum instans: lapis autem quatuor librarum nihil sistet, quia per excessum suæ grauitatis superat velocitate lapidem trium librarum sistentem per solum instans; vnde saxum quinque millium librarum non mouebitur velocius lapide quatuor librarum. Quod non indiget confutatione. Quis enim dicat glandem ferream explosam bombardâ in aere sistere, & non ferri velocius lapide quatuor librarum è turri deiecto. Certè non esset adeo timenda: & possit miles expectare vt sisteret, & in illius morula illius impetum fugere. Deinde, si semel sistit mobile, necessariò sistet, dum non minuuntur vires contrarij, aut propriae augentur (vt latè probaui d. 9. sect. 10.) sed in secundo instanti non sunt auctæ vires mobilis, neque imminutæ resistentiæ, ergo non poterit moueri. Vnde saxum semel sistens in aere, sistet per annum, nisi ei vires augeantur, aut minuuntur aëri. In disput. 4. de Generatione clarius apparebunt alia absurda in philosophia ridicula ex his morulis.

Argumentum euidens.

Atque vt cernatur, in quas angustias indignas homine philosopho isti Zenonistæ compellantur, & quam è suo cerebro, & diuinatione morulas sibi confingat: probo vel moras esse tam longas, vt motus vix percipiatur vel re ipsa motum Solis æquali esse velocitate motui vltimæ sphaeræ. Cum quis magno impetu manum concitat, nulla mora percipitur: cum sit certum ex hac sententia esse multas in eo motu: sed illæ moræ essent multo longiores, quam motus, si vllæ essent, ergo perciperentur multo melius quam motus. Probo minorem: quia moræ essent centuplo longiores. Nam motus solaris erit centuplo velocior, quam motus ille manus; ergo motus manus haberet moras centuplo longiores motu ipsius manus: nam velocitas motus solaris est, quia motus manus est tardior per diuturnitatem morarum, quibus intercitur: & dum Sol sistit per vnum solum instans, manus sistit per centum: immo sistit per instantia sine numero; motus etenim manus est plusquam testudineus, comparatus rapidissima solis concitationi. Vnde in tam quicra morarum sessione, nescio cur manus non videatur quiescere: & videtur moueri, cum certum sit motum esse per tria aut quatuor instantia; moras autem per quatuor millia. Nam manus eo motu non perageret vna die centum leucas, tamen si irrequieto motu ageretur: Sol autem vna hora conficit spatium septies maius quàm terra; & singulis diebus cursum conficit immensum; quartum enim cælum, in quo deuoluitur Sol, sine mensura superat terram.

§. 130. Alia impugnatio.

Motus esset imperceptibilis, morula imperceptibilis.

Exemplum astrorum.

Eum autem motum moris intercidi probatur: quia Saturnus, & vltima sphaera eodem tempore conficiunt cursum quadruplo, & triplo maiorem: Saturnus enim est in septima sphaera, Sol autem in quarta: vltima autem sphaera cæteras omnes ambit; estque quadruplo maior, quàm sphaera solis. Si ergo solaris motus moras habet quatuor instantium, quot instantium moras manus habebit? Nonne moræ manus perciperentur potius quam eiusdem motus? Quod si Sol non habet eas moras, ergo tam velox est quam motus octauæ sphaeræ, quod est ridiculum, quia eodem omnino tempore percurrit octaua sphaera spatium quadruplo maius quàm Sol: vel dicant octauam sphaeram quiescere, & non moueri continuè, quia se franat, tarditatem solis accusans: cum tamen sphaeræ inferiores rapiantur motu vltimæ; vel dicant octauam simul esse pluribus

§. 131. Saturnus & vltima sphaera eodem tempore conficiunt spatium inæquale.

in locis: quod (vt arbitror) benè accipietur à Philosophis, ac Theologis.

§. 132. Quartum argumentum.

Rota torqueretur & frangeretur.

Quartò demus rotam trium linearum, vnâquaque sex punctorum: moueatur: probo non posse moueri simul sex puncta cuiusque lineæ, quia punctum vltimum extrinsecum debet moueri per plura puncta, quàm interius, quia puncta distantiora à centro cõficiunt maius spatium; ergo dum punctum exterius percurrit quatuor indiuisibilia loci, interius non percurrer nisi duo: ergo dum mouetur exterius, interius necessariò quiescet; quod repugnat sensui: cum semper videamus totam rotam moueri: deinde probo vnâquamque lineam discontinuari, vel de recta fieri flexam, quorum vtrumque sensui repugnat, & rationi; quia rota ferrea nõ potest ita intersecari. Probo consequentiam; quia dum mouetur punctum exterius, quiescente interiori, magis distat ab illo, quàm antea, quia acquirit locum distantiorum.

§. 133.

Dices: illa puncta semper esse continua, quia tria puncta vltima interiora seruant eandem distantiam, quàm antea. Contra primò: quia distantia puncti exterioris non sumitur ex distantia interiorum inter se, quia seruata horum indistantia potest exterius abungi loco; ratio est: quia maior, aut minor distantia sumitur ex cuiusque rei vocatione. Contra secundo: demus motis punctis exterioribus moueri vnum ex extrinsecis, ecce hæc iam non seruant eandem distantiam, ergo per illum motum discontinuantur omnes lineæ.

§. 134.

Obiectio vna fractio & obliquitas.

Quod patet in motu cæli: verbi gratia: locus vltimæ sphaeræ, vbi modo est Luna, est continuus cum toto illo orbe: moueatur supra illius superficies: probo infimam superficiem non moueri: sed omnes lineas ductas inde ad supremum, abungi, aut destecti. Nam punctum vltimum non mouetur per centum instantia, per quæ mouetur supremum punctum; ergo supremum post duos motus indiuisibiles non responder directè per lineam rectam vltimo: pater consequentia, quia antea illi recta respondebat; nunc autem post quadraginta motus distat à priori loco quadraginta punctis, & puncta intermedia sunt in priori loco, ergo iam omnia puncta non sibi respondent via recta, sed vltimum distabit à rectitudine per quadraginta indiuisibilia; intermedia verò alia per viginti, alia per decem: & cum ante motum haberent figuram rectam, post motum habebunt flexam: quod in rota ferrea apparet esse chymericum. Audiui Zenonem quemdam adstruxisse, non esse mirum, si cælum passim dirumperetur: in nostra sententia responderetur, totam lineam moueri semper; sed per vltimas partes ad minorem distantiam, per supremas ad maiorem; ita vt semper sibi respondeant mutuo.

§. 135. Alia argumenta omittuntur.

Mitto vniones punctorum, etiam si sint compositæ ex duabus, esse vnâquamque duobus in locis, quia vnio debet esse in eodem loco cum rebus, quas vnit. Præterea definitionem lineæ, quam Mathematici dicunt esse, quæ clauditur inter duo puncta, quæ non potest continere lineæ ex solis duobus punctis. Taceo multas lineas non posse diuidi in partes æquales, scilicet eas, quæ constant punctis imparibus, quod est cõtra Mathematicos: hæc sufficiant; cum communi scholarum omnium consensu. Mitto testimonium ex Concilio Constantinensi: vbi refertur inter Vicleffi errores continuum componi ex solis indiuisibilibus finitis. Non quod poterim colligere inde eam esse damnatam: sed quia à Notario recitatae fuerunt multæ opiniones Vicleffi, vt datae à Theologis: post-

Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

ea verò in anathematismo Concilij nec inter errores Vicleffi, nec inter Ioannis Hus refertur hæc opinio damnata: nec videtur materia necessaria illi Concilio, damnanti eos hæreticos in materia Religionis, morum, & Sacramentorum. Tamen inde constat, hanc opinionem suspectam fuisse erroris omnibus Theologis eius ætatis: estque ea ratione inuisa, quod eam effutiuerint duo hæretici, visumque sit Theologis coactis in Concilio generale, & consultis, eam esse errorem in philosophia: voluerunt enim illi Patres exponere Vicleffum pessimum fuisse Theologum, & malum Philosophum; quod ita sit opinatus: arbitror tamen adhuc ad fidem Catholicam non spectare.

A Concilio Constantinensi nõ damnatur Vicleffus.

Damnatur à Theologis ea sententia.

SECTIO VI.

Temporis explicationem deduco.

DE tempore egit Aristoteles libr. 4. Physic. à cap. 10. Videantur Patr. Conimbr. ibi. cap. 14. Suarez 2. Metaphys. disput. 40. nos autem ex dictis illud facile explicabimus; est enim tempus; continuum successuum, constans punctis & paribus diuisibilibus. Differt autem à permanenti, quia huius partes determinatæ simul existunt, illius verò non. Vide quæ dixi sect. 3. & 5.

§. 136. Aristot. P. Conimbr. P. Suarez. Tempus quid sit.

Tempus definiunt Aristoteles esse numerum motus secundum prius, & posterius, id est, esse partes motus, quarum vna præcurrit aliam, sicque possunt numerari. Neque est intelligendus Aristoteles de numero formaliter, vt dicit actum intellectus, ante quem est motus successiuus, sed, intelligitur de numero fundamentali, id est, de motu continuo. Hæc autem definitio data est per partes determinatas, quæ numerari possunt, proportionales autem non possunt.

§. 137. Temporis definitio.

Indiuisibilia temporis vocatur instantia, momenta, mutata esse; de quibus inquiri potest, vtrum detur primum & vltimum? Respondeo, dari primum & vltimum determinatum: non verò proportionale: sicut dixi de punctis continui permanentis.

§. 138. Indiuisibilia temporis sunt instantia.

Dices; cadente cane è turri, & in aere suffocato: motum illius animæ non esse intrinsecè terminatum. Ergo non habuit vltimum instans. Respondetur, motum animæ canis desuisse extrinsecè cum ipsa anima: & motum cadaueris capisse extrinsecè eo instanti, quo cadauer cœpit intrinsecè. Hoc autem non tollit, quin sit aliquod instans primum, & vltimum: non quidem ante, & post omnes partes proportionales: sed in ipsis partibus determinatis: quæ habent primam & vltimam: & vt determinatæ habet primum & vltimum instans determinatum: de quo dicam sect. 8. agens de inceptione, & definitione rerum.

§. 139. Obiectio. Refellitur.

Notandum: indiuisibilia motus, quæ illi primò terminant versus initium (si admittantur) non dici mutata esse; quia hoc nomen imponitur ad significandum statum mobilis, postquam acquisiuit aliquem locum: quod non contingit ante motum.

§. 140. Obseruatio.

Deinde, licet omnis motus successiuus sit tempus: communiter id nõ dicitur nisi de motu primi mobilis, quia ille sumitur vt mensura cæterorum. Quapropter dixit Aristoteles, ea tantum esse in tempore, quæ ab illo aliquid patiuntur, id est, res sublunares, quæ diurno, nocturnoque cælorum motu corrumpuntur. Quando verò in sacra pagina Sol & Luna dicuntur data esse in tempora, intellige, data esse, in temporum cognitionem. Dignoscimus enim motum primi mobilis ex motu horum

§. 141. Tempus quid dicatur communiter.

G g astro

astrorum. Præter hoc tempus reale est aliud imaginarium: quod apprehendimus, ut quemdam motum successivum, invariabilem, uniformem, aptum ad explicandum mensuram motuum realium, quod explicandum est sicut spatium imaginariū disp. 13.

SECTIO VII.

Velocitas, tarditas, & duratio motus.

§. 142. Tempus non dicitur velocius, nec tardius: quia sumitur pro quodam determinato motu invariabiliter existente: sicut vnus palmus non est maior alio: dicitur autem tempus maius, aut minus; breuius, aut longius, quia significat plures partes determinatas & æquales eiusdem motus: hora enim maior & longior est quàm semihora.

§. 143. Cæteri autem motus possunt dici velociores, aut tardiores: quia eodem tempore conficiunt spatium longius, aut breuius. Difficultas est, quid sit hæc tarditas aut velocitas? In sententia Zenonis velocitas est minor interruptio per morulas: tarditas autem maior. At verò in Aristotelis sententia, velocitas est maior coniunctio, & maior indistantia partium motus inter se: tarditas autem est maior distantia partium, verbi gratia, homo & equus conficiunt vnâ leucam: cæpere simul, sed equus homini præcurrit, ecce vltimæ partes motus equini minus tempore distant à primis, quàm partes motus humani.

§. 144. Inquiri potest; vtrum hæc velocitas sit modus aliquis distinctus à motu: Vel sit de essentia illius? An verò extrinseca denominatio? Et quidem non esse modum ex natura rei distinctum, probatur: quia producta vna parte nullus modus potest illi imprimi, per quæ alia pars citius producat, nam prima parte producta, alia potest non produci, ergo & potest citius non produci, ergo in parte præcedenti nullus fuit modus, quo velocius produceretur pars sequens: quia eo posito, non posset non produci pars sequens. Deinde in parte non producta non potest produci ille modus, vt ex terminis patet. Confirmatur: producta iam vna parte, & in illa producta quocūque modo, potest agens debilitari & sequentem producere tardius, ergo velocitas non est modus à motu distinctus.

§. 145. Eam verò non esse de essentia motus probatur; quia (vt dixi. d. 11.) tota entitas motus successiui potest in instanti fieri, ergo non potest esse de essentia alicuius motus tardæ, aut velociter fieri: patet consequentia, quia in subita productione repugnat esse tardū, aut velox, quia hoc dicit vnum post aliud. Confirmatur vtraque sententia in successiua productione qualitatis, quæ tota simul permanet, & non cum velocitate, aut tarditate: ergo velocitas, & tarditas non possunt esse de essentia illius productionis. At verò nõ esse modum qualitatis patet, nam lux producta per horam, quam habet perfectionem aut imperfectionem, quam non habet lux producta per semihoram, aut instans?

§. 146. Est ergo velocitas, aut tarditas motus, ipsam entitatem motus connotans breuius, aut longius spatium temporis. Quæ oritur aut ex maiori imperu agentis, aut ex maiori resistentia subiecti, ita vt si Deus vellet producere eundem motum, posset ille fieri velocior, aut tardior, sine additione aut diminutione alicuius entitatis: quod prouenit ex diuisibilitate partium.

§. 147. Hæc difficultas affinis est difficultati de raro, & denso, quam examinabimus in libro de Generatione. Sicut enim eadem quantitas responderet spatium

breuiori, aut longiori, ita motus responderet tempori breuiori, aut longiori, sed cum hoc discrimine: quod quantitati id contingit per aliquid ab illa distinctum, & illi physice hærens: motui autem est extrinsecum.

Velocitas est extrinseca.

De duratione motus dupliciter possumus agere, vel de extrinseca, vel de intrinseca: extrinseca potest esse maior, aut minor pro tarditate, aut velocitate, quia primò fit motus, quia totus ille respondet tempori breuiori, aut longiori: de intrinseca non est animus ex instituto disputare ante Metaphysicam. Illud aduerte; durationem aliquo modo distingui à velocitate, & tarditate: quia duratio manet cum ipsa entitate motus: velocitas autem, & tarditas nõ manent: quia euanescent cum prima productione motus. Item aduerte, rem successiuam, vt successiuam, propriè non durare, quia nõ permanet in esse: dicitur autem durare impropriè ratione diuersarum partium, sic durat motus cæli ab initio mundi, quia perpetuò continuatur per varias partes. De duratione vide disp. 8. metaph. sect. 5. & disp. 17. vbi agitur de prædicamento, quando.

§. 148. Duratio motus extrinseca potest esse maior aut minor.

SECTIO VIII.

De inceptioe, & desitione rerum.

Res incipiunt, & desinunt dupliciter: primo totæ simul, vel secundum aliquam partem determinatam simul: secundò successiuè, & per partes indeterminatas. Primo modo incipiunt res omnes indiuisibiles: quia in his non dantur duæ partes, quarum vna sit prior altera: ita sic incipiunt formæ substantiales in aliqua materia parte determinata, quia huiusmodi formæ sunt indiuisibiles quo ad intensionem: item sic incipiunt quo ad extensionem eadem formæ, quia pars materiae disponitur per accidentia in tempore, qua dispositione finita, introducit formam sine vlla resistentia instanti sequenti, vt probabo disput. 3. de Generatione. Præterea sic incipiunt omnes qualitates non habentes contrarium in tota illa parte, quæ continetur intra spheram agentis; verbi gratia cum primum productus fuit sol, subito sine vlla successione lucem produxit in toto Emisphærio, sic incipiunt omnes actus intellectus, & voluntatis, item sensiones omnes.

§. 149. Res dupliciter incipiunt, & desinunt. Omnis res indiuisibilis incipit secundum se totam. Item forma substantialis in aliqua parte.

Et qualitas contrario carens.

Successiuè incipere dicuntur qualitates corruptiue; quia contrarium habent. Etiam motus localis, quia licet eius terminus non habeat eiusmodi contrarium, tamen ratione spatij interiecti debet prius mobile esse in vna parte, quam in alia. Præterea successiuè intenduntur omnes qualitates intensibiles, vel propter cõtinuam resistentiam contrariæ, vel propter vehementiorem applicationem agentis.

§. 150. Qualitas corruptiua incipit successiuè. Item intensio.

Desinunt res totidem modis; vel secundum totam partem determinatam: vel secundum partem proportionalem vt dicam. §. 53. Ita tamen, vt subiectum nusquam sit spoliatum omni forma: sed necessariò habeat alteram è duabus contrariis, verbi gratia, inducitur in materiam primam forma equi tota simul in vno instanti, in eodem instanti desinit esse tota forma embryonis, quæ tamen præcessit toto tempore instans præcedente, quo tempore non fuit in materia forma equi. Item calor inducitur in subiectum successiuè, antequam inducatur, est in subiecto frigus, quando verò est calor, iam non est frigus, quia Deus simul concurrat ad calorem, & corrumpit frigus, & non ante.

§. 151. Subiectum nunquam caret omni forma, nec habet duas oppositas.

Idem

§. 152. Idem intellige de motu locali, quando enim nouus locus acquiritur, deperditur præcedens; ratio à priori, quia introductio vnus formæ est causa formalis expulsiõis alterius: generationem enim vnus esse corruptionem alterius, est in veteri prouerbio: sed in eodem instanti reali, in quo existit causa causans, existit effectus: ergo in eodem instanti existit & forma de nouo genita & corruptio contrariæ: sed existente corruptione formæ nõ existit forma corrupta, ergo introducta forma noua hoc instanti, eodem iam non existit antiqua forma: & quia ista causalitas est in genere causa formalis, in eodem instanti fit, quo forma introducit, quia vt dixi contra Petrum Lorcan, nõ est maior ratio, cur fiat in secundo instanti, quam in primo: quia ad causandum non requiritur causam esse tempore priorrem effectui, & quia corruptio est effectus formæ productæ non potest esse ante instans generationis: quia effectus non potest sine causa præstari.

Hæc quæ clarissima sunt, difficilia reddiderunt philosophi quatuor terminis: dicunt enim quosdam res incipere per vltimum sui non esse, & desinere per primum non esse, quam vocant inceptioem, & desitionem extrinsecam: alias verò incipere per primum sui esse, & desinere per vltimum esse, quam vocant inceptioem, & desitionem intrinsecam: Inceptio extrinseca est, quæ res incipiunt, & desinunt successiuè: quia vltimum non esse, in quo incipiunt, est (vt patet ex terminis) vltima nõ existens rei: explicatur hoc modo, nunc non est res, & immediatè post erit: ly nunc, sumitur pro instanti determinato. Similiter explicatur desitio extrinseca, nunc non est res, & immediatè ante fuit; ly nunc significat instans, in quo res non est: cæque propter vocatur inceptio, & desitio extrinseca, quia cum tunc non sit res, eius inceptio est extra illam: similiter & desitio.

Hoc modo non desinunt qualitates contrariæ; de quibus non est verum dicere, nunc non est frigus, & immediatè ante fuit, quia de eius contrario verum est dicere eodem instanti, nunc non est calor, & immediatè post erit: alioquin in eodem instanti neque esset calor, neque frigus in eodem subiecto, in quo instanti verum est dicere, nunc est frigus, & immediatè post non erit. Itaque vltimum non esse caloris, est vltimum esse frigoris, quia tunc est frigus, & non calor, & immediatè post erit calor, & non frigus: & tunc corrumpitur contrarium per partes proportionales, per quas alterū producitur secundum gradum impossibilem in eodem subiecto: ratio à priori, quia contraria qualitas non expellitur nisi per gradum oppositum: & cum iste gradus incipiat extrinsecè in vno instanti, in eodem desinit intrinsecè contrarius, id est in eodem instanti, in quo verum est dicere, nunc non est calor productus, & immediatè post produetur: verum est dicere, nunc existit frigus, & non est corruptum, & immediatè post corrumpetur & non existet. Alioquin (vt dixi) vel duo contraria simul essent, vel subiectum vtroque careret.

Desinunt esse intrinsecè, quæ desinunt secundum se totas in aliquo instanti, de quibus verum est dicere, nunc est intellectio, & immediatè post non erit quod vocatur desitio intrinseca, quia tunc verè existit: sed vltimo, quia immediatè post nõ existet: sic autem potest res simul incipere, & desinere esse: quia verum est dicere, nunc est res, & immediatè ante non fuit, neque immediatè post erit. Itaque possunt res desinere esse intrinsecè, vel secundum se totas simul, vt intellectio: vel per partes vt frigus cum verè dicitur, nunc est octauus gradus frigoris, & immediatè post non erit. Nam immediatè post erit gradus caloris.

Philosophia Petr. Hur. de Mendoz.

ris impossibilis cum octauo frigoris: at immediatè post non desinet aliqua pars determinata octauo gradus, sed indeterminata: quia immediatè post nec sequitur temporis determinata pars, nec determinatus calor. Hoc aduerte: quando res incipit intrinsecè, eius contrarium desinere extrinsecè: quia intrinseca desitio appellat supra existentiam rei, & desitio extrinseca appellat supra non existentiam: vnde quando vnum contrarium existit, alterum non existit.

Quando verò res incipit extrinsecè, eius contrarium desinit intrinsecè: alioquin in eodem instanti neutrum esset in subiecto: nec ad hoc opus est, vt res extrinsecè desinens habeat partes; nam intellectio potest ita desinere, quia eius cõtrarium incipit intrinsecè. Verbi gratia, error expellitur per scientiã, scientia incipit in instanti, quia cum sit indiuisibilis, vnico fit momento, & quia in illo momento repugnat errorem existere; verum est dicere: nunc non est error, & immediatè ante fuit, & tamen non desinit esse in tempore, sed in instanti; quia ante tempus verum fuit dicere: Nunc non est, alioquin simul essent error & scientia. Vnde clarius impugnat Loritana doctrina, quia eodem instanti, quo scientia est, expellit errorem: licet non sit mutua causalitas.

Difficile est explicatu, quid significet ly nunc, & ly immediatè post, & immediatè ante; qui dicunt, cum instanti nullam partem existere, ly nunc significare aiunt instans, cætera verò significare tempus. Verum iam probauimus, nullum instans solum existere: in sententia constante continuum ex solis punctis res est clara: quia res semper incipiunt intrinsecè in aliquo instanti, quod sit eius pars. Existimo ly nunc significare solum instans temporis, & indiuisibile motus, siue rei, quæ incipit & desinit: ita vt vera sit hæc propositio nunc, id est, in hoc instanti, tantum existit indiuisibile motus, & immediatè post existet motus, & sic proportione seruata cæteras propositiones explicandas censeo.

Neque ob id existimo, solum instans existere, aut solum indiuisibile motus; sed censeo significari illis vocibus, id, quod in motu, aut tempore designare possumus determinatè, esse solum instans, & punctum: quod existit secundum se totum: nam partem proportionalem simul existentem cum illo indiuisibili, non possumus determinare, cum nec sit prima, nec vltima, nec sit secundum se totam determinatam: sed sit indiuisibiliter per partem indeterminatam, vt in quantitate dixi cum puncto esse partem indeterminatam in eodem loco proportionali. Ly verò immediatè ante vel post non significatur diuersa duratio, sed pars proportionalis, quam afficit immediatè primum, vel vltimum indiuisibile, quod intrinsecum est temporis, & rei desinenti, aut incipienti.

Sed insurgit nouus quidam contra P. Suarez, quia sequitur omnes res incipere, aut desinere intrinsecè. Sed aduerte, dupliciter posse rem esse intrinsecam alteri: primò essentialiter, vt animus est intrinsecus homini: quidquid verò non est essentialiter, consuevit appellari extrinsecum, quia est extra quidditarium rei conceptum: sic risibilitas est extrinseca homini. Secundò modo sumitur intrinsecum pro quacumque re in alio existente, vt distinguitur contra extrinsecam denominationem: sic albedo est intrinseca parieti. Vnde colliges discrimen inter inceptioem intrinsecam, & extrinsecam: quia extrinseca est, per quam designatur solum indiuisibile, quod licet sit intrinsecum continuo, id est, non extrinseca denominationi, tamen

§. 156. Cum res desinat intrinsece, eius contraria incipit extrinsece, & contra.

§. 157. Nunc significat instans determinatum.

§. 158. Nõ existit solum instans, sed cum parte proportionali.

§. 159. Obiectio. Res dupliciter intrinseca.

Inceptio intrinseca est per aliquod de essentiã incipientiã, secus extrinseca.

quia non est de conceptu quidditatio rei continuae, dicitur extrinsecum, id est, non essentiali: at verò quando res incipit intrinsecè, tunc determinatè significatur, vel tota essentiali illius; vel aliqua pars. Sic autem dicitur incipere intrinsecè, id est, secundum aliquid essentiali. Vnde semper designatur res aliqua, vel modus, positivè pertinens ad constitutionem rei desinentis, aut incipientis.

§. 160. Confirmatio ex continuo permanenti. Confirmatur ex continuo permanenti, cuius signata ultima superficie, verum est dicere: *hac non est profunditas, & quod immediatè sequitur, est profunditas*, & tamen ultima superficies est intrinseca profunditati; id est, modus illam afficiens tam intrinsecè quàm albedo parietem: ergo similiter illa indivisibilia significata per *nunc* sunt intrinseca rei incipienti, aut desinenti: patet consequentia, quia indivisibilia còtinui successivi tam sunt illi intrinseca quàm permanenti sua.

§. 161. Gratia quæ ratione possit physice sacramèto produci. Hac adverte in tertià partem q. 62. ad probandam physicam efficientiam Sacramètorum in gratiam per vltimum pùctum, quod est primum non esse Sacramenti. Hinc enim probabis gratiam produci per Sacramenta media entitate physica actu existente: itaque continuum successivum habet partes, & puncta, quemadmodum permanentes: & ut in permanente indivisibilia nò sunt de eius essentia, sunt tamen modi illi intrinseci, ita instantia temporis, & rei successivæ sunt modi illi intrinseci, & inhærentes, quos designamus hac voce *nunc*, & sicut designatur modus indivisibilis temporis: ita in illo incipit existere alius modus indivisibilis intrinsecus calori: licet non de eius essentia.

§. 162. Res cù incipit intrinsecè moveri potest successivè. Rogas, quando res producit tota simul, an tunc moveri possit successivè? Respondeo negativè: quia non possunt esse plures partes motus: sed incipit extrinsecè moveri producendo in illo instanti indivisibile motus, ratione cuius incipiat extrinsecè: & sic verum dicere, *nunc nò existit motus, & immediatè post existit*; & tamen erit verum dicere: *Nunc existit indivisibile mutans motum.*

DISPUTATIO XVI.

Utrum creatura permanens potuerit esse ab æterno?

SECTIO I.

Pars affirmativa.

§. 1. Creatura permanens potuit esse ab æterno. S. Thom. Durand. P. Suar. P. Vazq. P. Molin. P. Valent. P. Conimb.

ARTEM affirmativam constanter tuetur S. Thom. 1. part. q. 46. artic. 2. Durandus in 2. d. q. 2. Patr. Suarez 1. metaphys. disput. 20. sect. 6. num. 11. Vazquez tom. 2. in 1. part. disp. 177. cap. 5. Molina in 1. part. q. 46. art. 2. Valentia tom. 1. disput. 3. q. 3. punct. 2. §. *secunda assertio*: Collegium Conimbricentium 8. phisic. cap. 2. q. 6. art. 2. & alij complures apud eosdem, in quam sententiam eunt recentiores ferè omnes: fuitq; primum quasi principium antiquis omnibus philosophis.

§. 2. Probatur primò à priori, quia causa, & effectus, quæ sine successione producit, & producitur, possunt esse simul, quin causa duratione præcurrat effectui, sed Deus absque successione producit multos effectus, & illi producuntur: ergo non est opus prioritate temporis inter Deum & eos effectus: de minori dubitari homini nò licet: maior patet, tum quia materia prima in primo instati quo fuit pro-

ducta, habuit formam, quæ ab illa pendet: tum quia lux semper fuit cum sole; nec unquam existit ignis sine calore, nec Christus vllò existit instanti sine gratia habituali, nec partes continui extiterit unquam sine unione; essetque ridiculum singula recensere. Probatur eadem maior à priori: quia sufficit prioritas naturæ, quæ intelligitur causa potens ad operandum. Nam rem præcessivè, est tam extrinseca denominatio, quàm esse futuram, nec operatur ut extitit, sed ut tunc existens, nec ex eo quod extiterit, acquirit aliquid virtutis: ergo causa non requirit temporis prioritatem ad causandum sine successione: successio autem non potest esse nisi in tempore pars post partem.

Dices primò, causam creatam posse simul tempore existere cum effectu: non tamen increatam, quia omnis causa est prior natura suo effectu, ergo Deus etiam est prior natura, ergo in illo priori intelligitur esse æternitate sua integra, ergo non potest non præcedere per totam æternitatem. Hac ratio nullius est momenti: tum quia eadem probaretur in nullo instanti reali posse Deum operari, quia in illo est prior suo effectu, ergo in illo est prior per suam æternitatem: ergo in illo instanti reali præcessit æternitas, quod est ridiculum; tum etiam quia in illo priori intelligitur Deus existere per suam existentiam, quæ est æternitas; sed pro illo priori non durat plusquam effectus. Nam prioritas naturæ non facit causam durare plus, quàm effectum, quia simul sunt tempore: sol enim & lux æquales sunt duratione; sed tàm per illam prioritatem explicatur dependentia effectus à causa, & independentia causæ ab effectu, ut explicui disp. 8.

Ad obiectionem distinguo secundum còsequens, intelligitur cum æternitate, id est, cum existentia necessario durante, concedo consequentiam; intelligitur cum illa existente, quin realiter existat effectus, nego consequentiam: non enim sic præcedit: quia in illo priori abstrahitur ab existentia effectus: non verò negatur: & nego tertiam consequentiam: quia per æternitatem præcedere, significat existentiam Dei cum negatione effectus.

Dices secundò: in causis creatis posse simul esse effectum, & causam, quando necessario operantur: secus quando liberè: quod maximè cernitur in Deo: nam si creatura produceretur ab æterno, nullum esset instans, in quo non extitisset, eaque propter necessario existeret, & non liberè. Verum hæc solutio parum est firma. Nam creatura libera potest operari in eodem primo instanti reali, in quo incipit esse: Anima enim Christi ab illo primo instanti se obtulit pro redimendo genere humano: libertas autem non consideratur ex instanti, aut tempore præcedente, sed ex indifferentia arbitrij, in eodem instanti reali. Nam in illo ita operatur, ut in illo possit non operari, còsiderando arbitrium secundum se, & secundum ea, quæ prius natura requiruntur ante actionem; ex suppositione autem ipsius liberæ operationis, iam non potest non operari; id est, non possunt simul esse operatio & eius carentia, de quo latè. disiero disp. 17. de anima. Deinde, in ipso Deo est clarissimum exemplum; etenim Deus ab æterno habuit actum liberum creandi mundi, ita ut in nullo instati reali dici verè possit. *Nunc Deus non habet voluntatem creandi mundi*; & tamen illam habet liberè; ergo res liberè potest esse per totam æternitatem: quia in priori rationis Deus intelligitur ex se indifferentes; & que liberè flexit hanc in partem. Vnde effectus illi absolute essent liberi; ex suppositione autem necessarij; & pro

Exempla causarum & effectuum incipientium simul.

§. 3. Obiectio.

Æquiuoca.

Prioritas naturæ non est durationis.

Ad obiectionem.

§. 4. *Secunda obiectio.*

Causa libera & necessaria possunt æque simul esse & operari.

& pro quocūque instanti poterunt absolute non esse, quamvis non ex suppositione: ut contingit in iisdem liberis actibus Dei.

§. 5. Dices tertio: actiones creaturarum posse simul esse cum causis; quia non fiunt ex nihilo: creatio autem est productio entis ex nihilo; at si effectus fuisset ab æterno creatus, non fuisset ex nihilo, quia nunquàm præcessisset carentia illius. Iam ostendi disput. 12. sectione 1. creationem non dici, *ex nihilo*, quia est *ex non esse termini*, ea enim ratione non differt à motu: qui sub conceptu motus constituitur per connotationem ad carentiam termini ad quem; ita ut *dealbatio* sit *ex non albo ad album*: ly autem *ex nihilo* est differentia creationis à motu: motus enim, quia est ex præsupposito subiecto, est productio entis *ex aliquo*, non ex termino positivo; sed *ex subiecto* quod est aliquid: ex quo educitur terminus motus: creatio autem *ex nihilo* est, quia excludit subiectum à suo termino.

§. 6. Quartò dices, non posse effectum esse æqualem in duratione cum Deo; secus creaturas. Hæc est petitio principij: quæstio enim est, utrum aliqua creatura potuerit tamdiu existere, quamdiu existit Deus: itaque tot sparia præterijsserit cum creatura, quot cum Deo, & quamvis essent æquales, quia utrumque durasset æternum: at fuissent inæqualissimi in modo durandi, quia Deus necessario & à se; creatura verò contingenter, & ab alio: & quovis temporis instanti destrui posset, Deus autem non potest: qui est æternus à parte (ut aiunt) post, & ante; creatura verò potuisset non esse æterna à parte post, tamen si fuisset à parte ante. Secundum argumentum sumo ex solutione argumentorum.

SECTIO II.

Respondetur argumentis opposita sententia.

§. 7. PRO opposita sententia adducitur Bonaventura in 2. d. 1. q. 2. sed ille nihil fauet: numero enim 15. ait esse intelligibile mundum fuisse ab æterno si materia fuit ab æterno, quod negat esse: & ait non fuisse mundum ab æterno, sed factum ex privatione sui: eam tamen sequitur Henric quodlib. 1. quæst. 7. & quodlib. 9. quæst. 17. & nonnulli alij Scholastici apud Patr. Conimbricenses supra a. 1. in quos P. Toletus inclinat. 8. Phys. quæst. 2. pro qua adducit Ambro. 1. Exam. cap. 3. asserentem, esse incòveniens posse creaturam esse coæternam creatori. Sed Ambr. hanc quæstionem non attingit, sed reprehendit opinantes mundum esse æternum, motuèrque ex initio Genesis, quod explanat: in quo Catholicam doctrinam tuetur de facto; quod solum probatur ex eo loco. Itaque de possibili nihil egit; immò loquitur de toto mundo, ut est; non verò singularim de creatura permanente; eodem in sensu loquitur Basil. Hom. 1. Exameron, contra opinantes mundum caruisse principio: similiter & Damasc. 1. de fide cap. 9. factum negat; potentiam nec attingit. August. verò tom. 5. libr. 12. de civit. cap. 15. nihil de hac quæstione insinuat: sed ait nec Angelos, nec tempus fuisse Deo coæternos: immo eo cap. monet, ut homines mediocriter docti abstineant ab his quæstionibus, à quibus non se possunt facile expedire: itaque hæc sententia non innotuit auctoritati sanctorum, sed paucorum ex Scholasticis doctoribus.

§. 8. Ac primum mitto plura argumenta, quæ congerit P. Toletus, quæ sunt contra creaturam successivam; quam disput. 18. probabo non potuisse *Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.*

ab æterno produci. Quare sol potuit in quacumque parte loci produci, & in illa necessario duraret per integram æternitatem, quia successivus motus in ea esse non potuit. Præterea omitto argumentum quod P. Toletus efformat de infinito in actu existente: est enim evidens contra Aristotelem, & alios probantes repugnare infinito in actu, & potuisse motum successivum esse ab æterno; quod contra Aristotelem obseruati disput. 13. Item, dico non inferri nunc futurum infinitum in actu, tamen si creatura permanens potuerit esse ab æterno: qui enim opinatur repugnare infinito modo à Deo simul produci, consequenter id negabunt simul potuisse ab æterno; successivè autem repugnat veniri ad unum instans in quo finita sint producta successivè: quamobrem hoc argumento non sum vsus disput. 13. ad probandum infinitum in actu. Item mitto argumentum, quod sumitur ex repugnantia creaturæ successivæ, de quo agitur disput. 18.

Primum argumentum sit, quia sequeretur Petrum, verbi gratia, futurum cum vno actu per totam æternitatem: ex quo sequuntur duæ propositiones mutuo contradicentes: Petrum cessare posse ab illo actu; quia est per totam æternitatem liber: & non posse cessare, quia actus secundus esset etiam ab æterno, ac proinde nò posset in æternitate successivè produci post priorem; quia in æternitate nò est prius aut posterius: quia est tota simul. Deinde crearet Deus ignem vehementissimum applicatum sulphureo pulveri apprimè disposito, illum corripere, & non corripere: Primum, quia agens necessarium applicatum passo disposito, in illud operabitur: Secundum, quia forma pulueris est in pulvere ab æterno, ergo in æternitate non potuit corrumpi, quia forma ignis posterius duratione induceretur in pulverem. Tertio, ponamus ab æterno foemina prægnantem; illa non pareret in tota æternitate: nec lapis pendens ex aère descenderet, & sexcenta alia exempla.

Sed nullum me mouet, nec enim per hæc exempla còpendiaria gradimur via. Ad primum de actu libero Petri respondeo, illum actum duraturum per totam æternitatem, & nequaquam ab eo cessandum; ad probationem respondeo, eum fore liberum absolute per totam æternitatem; necessarium verò ex suppositione: ut actus, quem ego elicio hoc instanti, est liber eo instanti absolute; quia ego absolute in actu primo consideratus nullum habui principium me ad illum determinans: sed ego me determinavi cum concursu Dei: at in hoc instanti necessario est hic actus ex suppositione, quod illum exerceo, ut dixi. §. 4. æternitas autem est tota simul instar puncti, quamvis cum extensione virtuali: quod clarius patet in Deo, qui nullo instanti cessat ab actu, ad quem se liberè flexit: quia illa est necessitas ex suppositione, & sensu composito consequente. Ad exemplum secundum de igne. Respondeo, per totam æternitatem nihil acturum in pulverem, quia caret aliqua conditione requisita, nempe tempore, quo forma ignis succedat in materia pulueris post eiusdem pulueris formam; & alteratio necessario fieret successivè, si verò materiam vltimò dispositam crearet Deus; vel saltem sine resistente qualitate, tunc subito ab æterno eam corripere ignis. Ad tertium de prægnante, & lapide eadem ratione responderetur, factum non maruratum iri per æternitatem plusquam per instans, nec vrgeret puerperium: nec lapis centrum peteret magis quàm modò vno instati: sic sunt diluenda omnia argumenta petita ex effectu, aut causa requiruntibus successione.

§. 11. Secundum argumentum: Duratio creaturæ permanentis est successiua, ergo non potuit ab aeterno produci: quia ab aeterno successiue duraret. Antecedens esse falsum ostendo disp. 8. & 17. mer. eo autem omisso, nego consequentiam: ad probationem respondeo; creaturam tunc nõ duraturam proprie, sed exituram vel per suam existentiam solam: vel per modum distinctum, qui non respiceret tempus; sed spatium aeternum, præcurrens omni tempori imaginabili. Qui enim volunt durationem esse successiuam; volunt etiam eam esse modũ, per quem creatura ita ponitur in hac temporis differentia, vt per illum non possit in alia constitui per potentiam absolutam Dei, quemadmodum *vbi* quo Petrus constituitur Romæ, illum ita Romæ defigit, vt per illum non possit Petrus alibi esse: at in aeternitate non est tempus imaginariũ; quia hoc est successiuum. Quod si in aeternitate concipitur tempus imaginariũ, cur non concipis successiuã durationem? quia tempus imaginariũ est potẽtia ad tempus reale: habebitque creatura modũ, quo illi respondeat: si verò apprehendatur aeternitas, siue æterna duratio sine successione, non est tempus imaginariũ, nec modus creaturam determinans ad aliquã partem illius: quemadmodum nullum esset *vbi* ad spatium: *vbi* non esset spatium. Confirmatur, illa durationis partes ab illarum auctoribus adstruuntur ad fundandam relationẽ prioris, & posterioris, plus, minusue durans: vt *vbi* ponitur ad fundandas relationes distantia, & indistantia; sed in aeternitate non est prius, plus, aut minus durans: ergo in illa non eger creatura modis, quibus eæ relationes nitantur; ac propterea existere poterit sine illis modis.

§. 12. Obijciunt tamen aduersarij; potuisse eam creaturam annihilari quouis tempore instanti: ergo non potuit habere durationem respondentem necessario cuius instanti. Concedo consequentiam; ac dico; aeternitatem fuisse ante omne tẽpus imaginabile; ita vt considerato omni tempore possibili, aeternitas sit ante illud: quia successio non potest esse in aeternitate: vt Angelus sit in hac aeternitate considerata ante omne tempus possibile, non egiit duratione successiua; quia tunc concipitur tẽpus vt impossibile: sed vel exitit per suam essentiam; vel per durationem indiuisibilem præuertentem omne tempus collectiue sumptum, in quouis autem determinato tempore potuit illa destrui. Quod cernitur in æterna mundi carentia; quæ suo more, durauit in aeternitate; & tamen potuit destrui in quouis parte determinata: ergo potuit idem contingere Angelis.

§. 13. Adde posse excogitari modum aliquem; qui sit virtualiter successiuus per totam aeternitatem à parte ante & post: ita vt ex eius suppositione non possit Angelus annihilari: quia Deus videns illum modum, & volens cum communicari, voluit Angelum existere tota aeternitate; ex suppositione autem quod existat, non potest destrui: vt non potest in hoc instanti ex suppositione quod habeat durationem illi respondentem. Habet autem ille modus virtualiter denominationẽ prioris, posterioris, præsentis, maioris durationis, &c. quia se ipso responderet omnibus instantibus successiuis à quibus illa denominationes sequuntur. Immo aduersarij admittunt in tempore momentum virtualiter extensum ad sex instantia Zenonis; admittant durationem extensam ad omnia. Alia argumenta facilia quidem soluta vide apud P. Toletum & Conimbricenses supra.

§. 14. Aduerte, Beatorum Ambrosij lib. 1. Exameron

cap. 3. probare mundum habuisse initium, quia habebit finem; & non posse carere initio, quod sine non caret: quod argumentum mutatus viderit à Magno Basilio in Exameron homil. 1. Verum illi patres non ducunt argumentum simpliciter: recte enim posset Deus liberè producere Angelum in aeternitate, & illum nunc annihilare: quia liberè eum producit, atque conseruat; nec enim per locum intrinsecum sequeretur, Angelum non posse corrumpi eo quod fuerit ab aeterno productus: vt è contra; anima non habebit durationis finem, licet habuerit initium. Argumentatur autem ad hominem contra negantes mundi natales dies; qui mouebantur ex motus perpetuitate, & præsertim ex necessitate Dei in operando. Hos rectè impugnant; causa enim quæ mundum perimet, rectè potuit illum non producere: & motus, qui tandem cessabit, rectè potuit initium habere.

DISPUTATIO XVII.

Vtrum mundus sit aternus secundum partes permanentes?

SECTIO I.

Mundus potuit non esse aternus.

RISTOTELES perspicue docuit mundum fuisse ab aeterno, vt contra S. Thomam piè illum exponentem, docent multi sancti, & interpretes apud S. Bonauerum in 2. distinct. 1. quaest. 2. num. 5. & multi eiusdem discipuli, quos referunt, atque sequuntur Patres Conimbricenses hoc lib. 8. cap. 2. quaest. 3. artic. 1. sine quod ipsi demonstrant, & ego ostendam disput. 3. de cælo: eum verò 1. topi. cap. 9. dixisse id esse problema, indicat, eum in sua sententia fuisse inconstantem: vt enim ostendi disput. 10. sect. 1. ex repugnantia infinitæ progressionis causarum per se, intulit primam vnã causam: item negauit posse produci infinitum in actu, quæ pugnare cum mundi aeternitate probabo disput. 18. vel dic cum P. Conimbricensibus, id ab Aristotele dictum, exempli gratia; in exemplis autem non requiritur veritas: vel esse problema, quia licet ipse partem affirmantem confirmet; multi tamen nobiles philosophi eam impugnabant: eaque propter poterat esse problema. Aristoteles autem, quia Deo libertatem negauit, (vt ostendo disput. 12. met. sect. 1.) in eam incidit amentiam; rationesque facti impotentiam aliter eueniendi apertè confirmant; quas in præfenti dissoluo.

Prima, si motus non fuit ab aeterno, ergo ante primum motum cæli fuit alius motus; ergo fuit prior quàm primus, quod implicat. Primam consequentiam probò: quia cælum productum fuisset prius quàm eius motus. Hæc argumentatio est inutilis, quia cælum productum fuit sine motu proprie: materia enim fuit creatione producta, quæ non est motus, forma autem producta fuit per eductionem simul duratione cum materia: tunc autè non potuit esse motus, qui in ratione motus præsupponit subiectum carens termino ad quem.

Deinde tam inepta est secunda consequentia, quia, licet esset vnus motus prior, quàm primus motus cæli, tamè non esset prior quàm primus motus simpliciter. Non enim esset prior se ipso, quamuis enim

§. 1.

§. 2.

§. 3.

enim productio formæ sit prior quàm motus cæli, non tamen est prior se ipsa, incepissetque motus à productione formæ.

§. 4. Secundum argumentum: si motus cæli incepit: ergo ante illum non fuit motus: & fuit etiam motus: quia sic ante illum verè præcessisset aliquid, quod diceretur verè; ante præcessit: ergo ante fuit tempus: quod est motus. Ante enim & post sunt temporis differentia. Respondetur, motum cæli verè & proprie non fuisse productum ante, neque post actu, & formaliter: ita vt sit aliquod ens actu ante, quia ante & post sunt temporis denominationes. Tempus autem est primæ sphaeræ motus: at verò comparatione temporis imaginarij fuit tempus ante cælum (idest) potuit esse alius motus. Ad explicandam autem hanc potentiam, & potuisse esse infinitos alios motus, & vt significemus cæli, & eius motus initium, dicimus ante cælum nihil fuisse, & potuisse esse. Fuit quidem Deus ante tempus reale cæli: & in tempore imaginario fundari possunt relationes prioris & posterioris: & comparatione illius dicuntur res plus, minusue durare. At verò nullus motus fuit ante primum motum cæli: licet potuit esse. Nec cælum productum fuit post aliam creaturam, aut motum actualem, vt contendit argumentum: sed post aliquod tempus imaginariũ, & ante alia. Recognosce quæ de spatio, & tempore imaginario dixi disput. 14. sect. 1. dif. 15. sect. 6.

§. 5. Tertium argumentum, Deus ab aeterno fuit omnipotens: & mundus fuit possibilis: ergo fuit productus ab aeterno. Aristoteles hoc argumento apertè ostendit se sentire Deum libertate carere. Vnde negatur consequentia: quia omnipotentia Dei non operatur absque libero voluntatis Dei actu.

§. 6. Quartum, nullum tempus est absque momento: sed momentum est finis temporis præteriti, & initium futuri: ergo. Minor est falsa, & ridicula petitio principij, vt obseruat S. Thomas, & post illum P. Conimbricenses: datur enim momentum initiatium temporis, in quo verum sit dicere: *Nunc non est tempus, & immediatè post erit*, quæ est propria inceptio rei successiua, quod patet in alteratione successiua incipiente, quæ incipit per vltimum sui non esse, & desinit per primum non esse, estque eadem ratio in tempore, & quouis alio motu successiuo.

§. 7. Quinto: motus non est habiturus finem, quia post vltimum motum superesset alius; ergo nec incepit. Sextò, animæ non habent finem: ergo nec habuerunt initium. Ad quintum dicitur, pro Dei arbitratu posse cessare, quin sit pars posterior quàm vltima, sicut cessant infinitæ alterationes quotidie per primum sui non esse, in quo verum est dicere, *nunc non est alteratio, & immediatè ante fuit*. Idem contingere potest in tempore desinente per primum sui non esse.

§. 8. Ad sextum, discrimen est clarum; quia non est ens à se, sed ab alio, & continetur in potentia alterius, & cum hæc potentia liberè operetur, potest quando voluerit animam creare, sicut & creaturam potest annihilare. At verò post quam anima semel est producta, cum sit perfecte subsistens, careatque contrario, est immortalis, & relicta concursui generali non corrumpetur, nec poterit. At diuinitus poterit, Septimò, ex Auicenna, exemplar mundi in Deo est ab aeterno: ergo & mundus productus ad exemplar. Consequentia indigna philosopho, nam & exemplar Petri aeternum

est in Deo, Petrus tamen nondum est productus, est igitur productus liberè ad exemplar, quod est in Deo.

§. 9. Octauò ex eodem, aut Deus potuit & non voluit: hoc autem argueret inuidiam in Deo: aut voluit, & non potuit, quod imbecillitatis est argumentum. Solutum de Deo delirium. Potuit, & non voluit: quia omnia operatur Deus propter se ipsum, nec indiguit ad fruitionem sui, & felicissimam vitã vllius creaturæ productione, vt ostendit disput. 3. in tertiam partem, cui autem inuideret Deus, cum nullum esset bonum cuius liuore tangeretur: bona autem, quæ ipse communicat tantum ab sunt ab inuidia, vt non possint Deo non esse grata, superuntque illi rationes mille ad nihil producendum, multa enim potest, quæ non producat: an ne propterea Auicenna confirmabit Deum esse liuidum? Alia argumenta vide apud P. Conimb. lib. 8. cap. 2. quaest. 4.

SECTIO II.

Omnis creatura producta fuit in tempore.

§. 10. **M**itto rationes, quas Patres Conimbricenses, & Toletus adducunt de ignoratione historiarum, quæ tam vniuersim contingere non potuit: etenim rectè potuit aternus esse mundus, & in aeternis obliuionis tenebris hominum facta iacere. Nec enim profanas historias habemus antiquiores, quàm historiam Ogygis; qui fuit coætaneus Patriarchæ Iacobo; at nisi sacra litteræ antiquorum facta nobis narrassent, moneri prudenter nullus posset ad neganda sæcula multo verustiora Ogyge. An Catholico potest esse dubio Noëticum diluuium? Et salus hominum in arca? emissio corui? atque columbæ? at hæc non historicè, sed per fabulam, & ludum cecinere poëtæ: nec omnia sed in parte: Ouidius enim primo Fastorum per fabulam Saturni delitescens in Lario post pererratum orbem in nauis, tetigisse videtur aduentum Noë in Italiam, cuius filij dicuntur eam incoluisse. Posterius autem videtur in eius facti memoriam pecunias nauis consignasse: item in altera pecuniarum parte signabatur homo hiceps, quem esse Ianum testes sunt critici; quo significatus videtur Noë: qui duo sæcula conspexit: nempe ante diluuium alterum; alterum post.

— *Touiscum rate veni in amnem, Ante pererrato falcifer orbe Deum. Hæc ego Saturnum meminisse tellure receptum: Cælitibus regnis à Ioue pulsus erat. At bona posteritas puppim formauit in aëre Hospitibus aduentum testificata Dei.*

Vnde concludo, historiarum defectum leue esse argumentum ad negandam aeternitatem mundi. Qui historici prophani meminere Adami? Qui Abraham? Qui liberationis Israëliticæ ex Aegyptiorum tyrannide? Nisi Spiritus sanctus nobis Mosen prouidisset, silerent omnia, nec communem hominum lucem aspicerent. Multos verò ita sentire de mundi primordiis, quid refert? Plerique enim docti Philosophi, & cum illis vulgus infinitum, infantiam negarunt mundo. Solum superest argumentum ex diuina auctoritate ad negandum initium creaturis permanentibus: nam de successiuis sequentem disputationem texemus.

Sacra paginæ initium hanc veritatem sonat: *In principio creauit Deus cælum, & terram Genes. 1. quãuis enim principium vsurpet Augustinus 1.*

§. 10.

§. 11.

de Genes. ad litt. cap. 3. Alcuinus, Glossa interlinearis, & alij Ecclesiarum Patres pro filio Dei, quod est principium, per quod facta sunt omnia: nullus tamen negat, proprie in sensu literali ibi significari temporis exordium. Glossa interlinearis prima dictione omnium id exprimit: Augustinus supra: *Illud certe* (inquit) *accipiendum est in fide, etiam si modum nostrae cogitationis excedit, omnem creaturam habere initium, tempusque ipsum creaturarum esse, ac per hoc ipsum habere initium, nec coaeternum esse creatori*: atque hoc testimonio edocta vniuersa Ecclesia à Mose veritatem eam, denso agmine atque conferto propugnat. Basilii Magni & Ambrosii eo vruntur & vniuersi Peripateticorum impugnatores.

§. 12. Confirmatur 1. ex cap. 1. Ioannis. num. 1. *In principio erat Verbum*; vbi *ly principium* non significat Filium Dei, nec Deum Patrem: repetit enim infra Ioannes per anacephaleosim. *Hoc erat in principio apud Deum*: id est, haec ita se habebant in Deo, quando in principio temporis omnia creauit. Significat autem temporis exordium: alludit autem Ioannes primo suo verbo ad primum verbum Mosis, & cum Moses dixisset Deum in principio creasse caelum & terram: ait Ioannes, ante ipsum principium esse Verbum Dei: *Ly enim erat* aequiualeat huic, *iam erat Verbum, quando tempus habuit initium*: vt dixit Christus Ioannis 8. *antequam Abraham fieret, ego sum*, cui consonant verba Ecclesiastici. 24. num. 14. *Ab initio & ante saecula creat a sum*: id est, genita sum ante initium creaturarum: huic initio alludit Plaltes Plalm. 101. n. 26. *Initio tu Domine terram fundasti*, vt autem ostendi disput. 2. sect. 1. *initium* est vnde primo incipit res, ante quod non fuit: sed clarissime cap. 8. pro uerbo, *antequam quidquam faceret*. & Ioannis 17. *antequam mundus fieret*, quo comprehenditur cuncta creaturarum vniuersitas: Idem definitur in cap. firmiter de summa Trinitate, & fide Catholica: quo testimonio vtr lib. de caelo, & in metaphysica ad probandum Angelos & caelum eodem instanti reali fuisse productos.

DISPUTATIO XVIII.

Vtrum ens successiuum potuerit esse ab aeterno?

VI A variè à Philosophis, & Theologis hac in parte sentitur, sententias expendam.

SECTIO I.

Vtrum generationes potuerint esse ab aeterno?

§. 1. Aristoteles lib. 8. mundum constituit aeternum, cum infinita generationum, & corruptionum serie: arbitratus mundum casu, & natura sua hoc rerum ordine constare, à Deo autem non fuisse productum, sed gubernatum, & motum ab aeterno. Vt autem rectè P. Vazquez aduertit tom. 2. in 1. p. disput. 177. num. 17. si esset auctor, Deum liberè mundum produxisse, non abiisset in infinitam generationum seriem. Eum autem creationem mundi Deo negasse, ostendam lib. de caelo & disput. 12. met. sect. 1. Cum lib. 2. huius operis causam primam demonstrat ex

repugnantia infinitarum causarum, rectè fuit rationatus: deinde nec fuit in doctrina constans, & carcutiuit in neganda libertate Deo.

Eius sententiam non quoad factum, sed quo ad potentiam, secutus videtur S. Thom. 1. p. q. 46. art. 2. probans esse Fidei, & soluit argumenta ex successiuam rerum generatione petita in responso ad 7. tamen ad primum ait causam successiuè operantem necessariò esse priorem tempore suo motu: vnde colligitur ab eo sentiri non potuisse motum esse aeternum. Item ad 8. ait, sibi non esse animum probare potuisse hominem, vel mundum totum esse ab aeterno: id enim negat ob argumentum de infinitis animis, qui actu existerent: sed id vult de Angelo, aut creatura alia. Caietanus ibi monet substantiam mundi esse potuisse, non tamen generationes hominum: videtur autem dissentio Thomistarum, quam indicat Caietanus, argumento esse non constare liquido de S. Thomae doctrina. Mihi quidem constat ex ad primum, & octauum non posse esse successiorem ab aeterno, nec homines cum generationibus: quia iam essent infinita anima. Eandem sententiam sequuntur Gregorius, OKamus, & alij apud P. Vazquez ea disput. 177. cap. 4. & P. Combricensis hoc lib. 8. c. 2. q. 7.

Sententia Aristotelis est homine indigna, quia apertè Deo negauit creationem mundi. Vnde si qua ratione hominum generationes ab aeterno esse potuerunt, fuit per immediatam productionem duorum hominum à Deo, maris & feminae, à quibus ceteri gignerentur, at hoc modo generationes non potuerunt esse ab aeterno: ergo nullo. Probo minorem: quia illi duo homines vel genuerunt alios vnico instanti, vel inter ortum, & conceptionem interiectum est aliquod interualum, ita vt verè ortus fuerit duratione posterior quam conceptio: si primum, ergo femina vnico indiuisibili instanti suscepit semen, formauit factum, coagmentauit, fouit, & peperit, ita vt nulla successio interiecta sit inter susceptionem seminis, & partum: quod ridiculum apparet, & cum id viribus natura repugnet, sic repugnat eiusdem luminis Aristotelis sententia: si autem conceptio fuit duratione prior, quam generatio: ergo haec non fuit ab aeterno: patet consequentia, quia rei ab aeterno producta, nihil praere duratione potuit: sic autem misera femina per integram aeternitatem pragnasset.

Video de potentia absoluta non repugnare feminam illam subito concipere, & parere. Rogo: vtrum eius filius aut filij alios genuerint successiuè? an in instanti? si in instanti, infinites rogabo, donec veniatur ad vnam generationem successiuè peractam: si enim vnico instanti infiniti homines generentur, est extra quaestionem hanc: sed nulla generatio successiuè peragi potuit ab aeterno: quia partus esset tempore posterior, quam conceptio: ergo generationes hominum successiuè non potuerunt esse ab aeterno.

Immo do, à Deo productos simul homines infinitos, & hos infinitos alios genuisse subito, de hoc non dubito: at quando isti communi natura concursu alios genuerunt, tunc coepit successio: & non modo infinita generationes esse non potuerunt ab aeterno, verum nec vna: quia illa successiorem includit, & partus fuisset posterior: & cum femina non posset parere infinitos simul: sed vnum: illamque infantem ineptum generationi pro illa aetate: expectanda fuit tota aeternitas, vt alius homo generaretur. Nec hic argumentor: quia

quia femina illa à Deo producta immediatè esset prima: id enim negarent aduertarij, sed argumentor: quia illa ad generandos alios, prius deberet suscipere semen, atque formare foetum: ita vt nullum hominem generali concursu gignere posset, quin inter conceptionem & partum tempus intericeretur.

§. 6. Hinc impugno Aristotelis sententiam; quia nullus homo potest producere alium secundum vtramque partem: quia non potest produci materia ab homine, ergo tota species hominis non est producta ab hominibus: quia omnes illi sunt posteriores natura quam tota materia: ergo fuit aliquis vnus homo productus ab alio principio, quod non erat homo. Quod principium produxit materiam, atque supposuit, vt ex illa generaretur homo. Rogo vtrum ille homo, simul genitus sit cum materia prima? Vel vtrum haec successiuè fuerit disposita? Si secundum: ergo ille homo non potuit esse principium infinitarum generationum ab aeterno: quia antequam gigneretur, fuit materia realiter existens sine forma hominis: ac proinde forma illa geniti non potuit esse ab aeterno: quia quod est aeternum, non est duratione posterior quam aliud. Si primum: ergo generationes ceterorum hominum fuerunt ab illo: sed aeternitate nullum hominem, ne dicam infinitos generare potuit, quia prius tempore erat filius concipiendus, quam pariendus, ac proinde natiuitas esset in tempore: ergo.

§. 7. Huic argumento non video solutionem: nisi in alio Aristotelis errore censentis materiam primam principio actiuo carere, eamque casu ita constitutam: vel saltem natura sua. Quem errorem confutabo in libris de caelo: sed eo admissò, sic argumentor: ergo fuerunt ab aeterno homines infiniti casu producti, & non ab aliis hominibus. Probo consequentiam: quia sicut materia prima per te est casu, vel natura sua, & non à libera voluntate Dei, eodem modo est ab aeterno cum forma hominis: ita vt à nullo agente libero fuerit ad illam determinata: si autem ab aliquo fuit determinata, illud non potuit esse homo, nam de tota specie humana procedit quaestio. Tunc sic argumentor: ergo fuerunt homines infiniti ingentis, & improducti: nam si nullus homo fuit ingentis; ergo omnis homo fuit posterior tempore quam materia prima, quia omnis homo est natura sua producibilis posterior tempore, quam materia prima, quia generatio hominis vt sic perit successiuam dispositione, ergo omnis homo est in tempore genitus, & nullo modo ab aeterno: & quamuis demus infinitos homines simul ingentis ab aeterno, tamen ab illis non potuerunt oriri successiuè homines infiniti: quia inter illorum conceptionem & ortum erat futura temporis successio: vnde nulla generatio potuit esse ab aeterno successiuè.

§. 8. Vnde ulterius argumentor: generatio hominis vt sic perit ex natura sua, vt in illa prior tempore sit conceptio quam partus: ergo sumendo omnes homines, qui fuerunt ab aeterno geniti, nullus fuit natus ab aeterno, sed omnes in tempore. Patet consequentia: quia omnes illi quotquot fuerunt geniti, prius tempore fuerunt concepti, quam nati, ergo in omnibus illis prior tempore fuit conceptio, quam ortus: ergo omnes illi sunt tempore posteriores, quam conceptio.

§. 9. Dices, singulos esse posteriores tempore conceptione: non tamen omnes simul. Contra: ergo si collectio hominum est ab aeterno, aliquis ho-

mo in particulari est ab aeterno: si enim in aeternitate nullus fuit homo singularis, ergo in aeternitate nullus fuit homo. Quandocumque enim continuatur hominum generatio, tunc est aliquis homo singularis, vel infiniti homines singulares: vel saltem in singulis aeternitatis partibus erunt homines aliqui: sed in aeternitate nullus potuit esse homo singularis, nec infiniti, quia omnis homo, & omnes collectiue sumpti prius tempore perunt concipi, quam nasci: sed illa, quae nascuntur in temporis posteritatem, non sunt ab aeterno, ergo neque vnus homo in particulari, neque tota collectio hominum est ab aeterno.

Dices, eodem argumento probari non posse esse tempus aeternum à parte post, quia nulla eius pars erit aeterna. Nego consequentiam: omnes enim partes motus non perunt esse posteriores aliis motibus: nunquam enim omnes ita ponuntur, vt non supersint infinita ponenda: ac propterea nulla in particulari, nec vlla ex collectione: nec tota collectio potest esse omnes partes post vnam certam: sed quaeuis habet post se infinitas, nec vnquam veniatur ad vnam partem, cui praecesserint infinita. At verò omnis generatio vt sic perit ex natura sua vt prior tempore sit conceptio quam partus: vnde sumendo omnes conceptiones sunt duratione priores, quam omnes ortus: ita vt in conceptu natiuitatum includantur omnes feminarum partus; qui fuerunt tempore posteriores, quam conceptiones. De hac verò ratione aeternitatis infinita mox agetur.

§. 11. Adde contra Aristotelem, repugnare effectum aliquem oriri à causis infinitis per se ordinatis, sed si generationes fuissent ab aeterno, essent necessariae infinitae causae per se ordinatae ad vnum effectum: ergo. Maior est Aristotelis, qui adductus disput. 10. sect. 1. ideo recurrit ad causam primam, quia censet res nec casu esse posse, nec ab infinitis causis pendere. Minor verò est clara, quia Petrus per se pender ab omnibus suis progenitoribus, ita vt nisi omnes praecessissent, & successiuè concurrissent ad generationem, non posset existere Petri parens, nec illum gignere. Nam parens Petri pender ab alio homine, nec existere posset sine suo patre: ergo Petrus non existeret, ni aliquando eius auus extitisset: de auo recidit argumentum, qui existeret nunquam, nisi fuisset genitus à proauo Petri, & sic de reliquis, in quorum vltimo nunquam filisteretur, sed iterum sine fine.

§. 12. S. Thomas 1. p. quaest. 46. art. 2. ad 7. ait, esse impossibile effectum pendere ab infinitis causis efficientibus per se requisitis ad effectum, vt si lapis pender à motu baculi, & baculi motus à manu in infinitum. Si verò causae efficientes sint per accidens effectui, tunc poterunt esse infinitae, exempli gratia, si artifex operatur vno martello, & illo fracto operetur alio, et si martelli sine fine frangantur, poterunt esse infiniti martelli. Similiter homo generat alium vt est existens; per accidens autem in quantum est filius alius hominis: vnde possent praecedere homines infiniti. Contra primo: generatio hominis per se pender ab omnibus principiis à quibus homo pender, quia pender ab illis omnibus sine quibus existere non posset homo: causa enim per accidens est illa, sine qua effectus esse posset tam bene, quam cum illa, vt musicus aedificat per accidens, quia musica nihil ad aedificium conducit: causa verò per se est, sine qua effectus esse non potest; sed praecedentes homines non ita se habent per accidens ad generationem Petri, quia singulorum requirunt principia

cipia à quibus generentur, & producantur: ergo illi omnes sunt causa per se.

§. 13. Confirmatur: Adamus non se habet per accidens ad Cainum, quia sine Adamo non extitisset Cainus ex natura rei: nec Cainus per accidens se habet ad suum filium, qui sine Caino esse non posset: ergo Adamus non se habet per accidens ad filium Caini; idemque argumentum efformo in tota serie filiorum Adami. Ad exemplum S. Thomæ respondeo, fractionem vnus mallei per accidens esse fabro ad vsum alius mallei: non enim fuit necessaria fractio vlla ad vsum mallei: eo enim vti posset faber pro suo arbitratu quin alius esset effractus. Quod si post fractum vnum, esset faber vsurus alio, numquam posset vti illo, ad quem supponendi erant infiniti. Itaque non supponatur infiniti, quia id repugnat: nec supponitur per se vnus fractus, quia vsum vnus non pendet à fractione alius: sed potest sine illa esse. At. verò le- rias parentum omnium necessaria est ex natura rei ad producendum quemlibet ex illa serie: ponamus enim opinionem Durandi, negantem Deo immediatum influxum in effectus causæ secundæ, nisi Deus produxisset Adamum, non potuisset esse vnus Adami filius: ergo licet Adamus iam existens se solo gigneret Cainum, verè Cainus penderet à Deo remotè, quia sine Adamo gigni non potuit, nec Adamus sine Deo. Ad rationem responderetur, hominem non gignere alios in quantum est filius aliorum, si ly in quantum reduplicet rationem formalem filiationis, & influendi in filium, quia nec filiatio, nec generatio hominis ab alio homine sunt ratio influendi, quia solus homo generans influit cum causis vniuersalibus: at generat in quantum genitus ab aliis, reduplicando principia necessaria ad existendum, itaque pendet ab illis, vt existat, iam vero existens non pendet in actuali generatione: quia verò generatio supponit existentiam, ideo pendet ab omnibus principiis, à quibus existentia generantis pendet: cuius oppositum conspicitur in malleorum vsu.

§. 14. Deinde simpliciter contra Aristotelem argumentor; & hanc S. Thomæ solutionem impugno: quia implicat infinitum successiue pertransiri, atque finiri, sed iam esset pertransitum, atque finitum: successiue: ergo implicat generationes rerum esse ab aeterno successiue. Minor est certa, quia omnes mei progenitores concurrissent iam ad generandum, nullusque modo existeret, nec exiturus esset: sed illi per se sunt infiniti: ergo infinitum esset pertransitum successiue, atque finitum. Maior verò est Aristotelis eiusdem lib. 3. phys. cap. 4. text. 34. tradens enim varias infiniti definitiones, alias proprias: alias minus proprias, hanc tradit, *quod transitum habet, sed ad eius finem nunquam venit: aut vix.* cap. 5. text. 35. *sed hoc modo infinitum, nec illi ponunt, nec seruiantur, sed vt id, quod non potest transiri.* Textu verò 41. infert pro absurdo, *si igitur fieri potest, vt res innumerabilis numeretur, infinitum quoque poterit transiri.* cap. 6. text. 57. *omnino quidem infinitum ex eo est, quod aliud semper & aliud sumatur, & quod semper illud quidem finitum est.* Absolutè autem cap. 7. text. 67. concludit contra veterum philosophorum definitionem; *infinitum igitur est, cuius, qui ratione magnitudinis aliquid sumunt, his semper aliquid licet extra accipere.* Quæ definitio ab omnibus philosophis admittitur: quia perinde est, ac magnitudinem carere principio & fine.

§. 15. Hæc tam late adduxi, vt constet Aristotelem, quem impugno, parum sibi constitisse. Nam ven-

tum esset, & non vix, sed singulis momentis ad finem infiniti. Apprehende enim mente totam seriem generationum præcurrentium, accipienti Deo ex illa ab aeterno, iam non esset aliquid accipiendum: si enim Deus nunc destrueret mundum, nulla generatio ex illa serie restaret accipienda. Vnde toti illi collectioni repugnat infinitudo, quam Aristoteles definiit. Dices, non posse infinitum pertransiri tempore finito: posse tamen infinitum. Egregiè quidem: equis adeo esset stultus, vt censeret infinitum posse successiue transiri finito tempore? Ex eo autem quod res sit infinita, non potest transiri absolutè successiue: eademque ratione repugnat veniri ad aliquod instans, quo transitum sit tempus infinitum, eadem ergo repugnancia est temporis infiniti; quæ cæterarum rerum cum successione fluentium.

§. 16. Quod patet ex vltima Aristotelis definitione; *cuius accipienti semper superest accipiendum:* sed tempore quod transit accepto successiue per intellectum nihil illius superest accipiendum, sed totum esset acceptum: si, verbi gratia, Deus nullum aliud tempus deinceps creare vellet; ergo totum tempus præteritum non esset infinitum. Vnde constat tam repugnare infinitis malleis successiue fabricari operari, ac effectum pendere ab infinitis causis per se: quia numquam veniretur ad vltimum malleum, nec ad causam vltimam, quia accipienti ab aeterno eas causas successiue semper aliqua restaret accipienda: ac propterea non veniretur ad vltimam: quia ante illam restarent accipiendæ infinitæ: nec hæc esset vltima: quia ea accepta restarent infinitæ accipiendæ. Quod idem est de ipso tempore.

§. 17. Propter quam repugnantiam ostendi ex Aristotele causam primam disp. 10. sectio. 1. vbi probauit omnes causas fore finitas, quia Deus recensens illa successiue videret hanc vltimam, omnemque essent finitæ in recensione diuina. Quia nulla esset, quin esset contenta in illa recensione; contenta (inquam) successiue; vnde tota causarum series esset recensita vna post alias. Vnde è conuerso illas Deus idem recensens, omnes recenseret, & incipiendo ab hac vltima tandem sisteret in alia vna, vltra quam non esset alia recensenda: eadem enim via itur *Athenis Thebas, & Thebis Athenas:* quod si Deus potuit successiue eas omnes recensere, quin superfit alia (vt ita dicam) descendendo recensione ab æternitate: cur in æternitate non posset eadem ordine inuerso recensere? Tunc autem inciperet ab vltima & sisteret in prima: quia successiue recensis omnibus nihil restat accipiendum.

§. 18. In æternitate secus contingit: nunquam enim veniretur ad vnum instans, vltra quod non possumus progredi infinitè: hic autem iam sistimus in hoc vltimo, cum cætera omnia pertransissemus. (Quo argumento vniuersim negatur omne infinitum ab aeterno successiue: quod sect. 2. latius confirmabo) nunc autem ad hominem contra Aristotelem & S. Thomam ex illorum principiis æqualem esse repugnantiam in causis per se, & per accidens.

§. 19. Dices, ab Aristotele constitui vnã causam primam, à qua sit motus: quia infinita simul esse non possunt. Contra: ergo nec per accidens possunt esse infinita; sicque non est recurrendum ad contractos malleos. Deinde argumentum Aristotelis esset inefficax: quia aduersarij negarent primam causam; item & infinitum in actu: quia homines actu existentes semper sunt finiti, licet præteriti

præteriti infiniti fuerint: quod etiam admittit Aristoteles, quo admissio nulla vi proberetur causa prima; quia motus ab aeterno fuissent absque primo, & prima causa: sicut Aristoteles generationes constituit. Stet ergo primam causam hinc probari efficaciter; nec aliunde eam ab Aristotele probari potuisse, ex suppositione quod negauerit aliquem vnum hominem genitum à solo Deo, à quo ceteri originem traxerint.

§. 20. Virgemus argumentum ad hominem: Aristoteles & S. Thomas negant potentiam infiniti in actu, sed si generationes ab aeterno esse potuissent, esset iam infinitum in actu: ergo. Probo maiorem; demus homines ab aeterno productos, eorum animæ essent infinitæ. Hic Aristoteles necessariò recurrit, vel ad animorum mortalitatem, vel ad illarum è corpore in corpus emigrationem. Discipuli autem S. Thomæ dicent Deum miraculosè, & præter ordinem naturalem, tunc tracturum animas ex vno corpore in aliud. Quod miraculum ridet Caietanus & irridet 1. p. quaest. 46. art. 2. idem patet in Angelis: nam cum singulis hominibus potuit Deus singulos Angelos producere, cum haberet cognitionem perfectam de Angelis, plenum arbitrium, & potestiam plenam, quid enim prohiberet Deum cum vno homine producere Angelum vnum, & cum singulis singulos?

SECTIO II.

Nullus motus successiue potuit esse ab aeterno.

§. 21. EX §. 14. constat, nullum motum successiue potuisse ab aeterno esse; quia nunquam veniretur ad vltimam eius partem determinatam, quæ hodie existit, quia cum omnes sint infinitæ, non possunt successiue sumi, quin restent accipiendæ infinitæ, siue motus ille sit rectus, siue circularis. Nunc mihi cum Patre Vazquez. & Collegio Conimbricensi: ille ea disput. 177. cap. 5. ait generationes substantiarum, & accidentium non potuisse esse ab aeterno, potuisse tamen motum successiue: Hoc verò lib. 8. cap. 2. q. 7. artic. 2. tuetur nullum motum rectum potuisse esse ab aeterno, circularem autem in vtramque partem tuentur, art. 3.

§. 22. De generationum serie probat Pater Vazquez, quia Deus esset producturus vnum aliquem hominem, ex quo deducendæ fuissent generationes, ille autem non potuisset infinitorum hominum esse principium, quia eos esset ordine quodam generaturus: quod repugnat. In motu non est illa ratio: forte quia Deus solus potest eos motus sine primo producere. Verum eodem argumento probo, nullum motum esse potuisse ab aeterno. Demus enim Angelum & cælum simul esse creatos, & cælum ab Angelo moueri. Rogo enim, vtrum Angelus illud potuerit ab aeterno mouere? si non potuit, iam habeo partem intenti: si potuit, ergo etiam vnus homo potuit infinita accidentia generare successiue, immo & homines infinitos. Probo consequentiam: per te ea ratio non posset ita generare, quia ordine quodam id esset facturus, sed Angelus producturus motum ab aeterno, id erat facturus ordine quodam: ergo vel Angelus non potuit ab aeterno cælum mouere, contra concessa: vel homo potuit infinitos homines generare, quod negas.

§. 23. Dices primò, inter creationem hominis, & generationem alterius per primum, intericiendum

fore spatium aliquorum mensium, quare non esset ab aeterno nisi vnus homo. Contra primò, id non probat intentum in generatione accidentium, quia ad nullius actionem in particulari indigeret successione in qualitatibus incipientibus per primum sui esse: verbi gratia, in cognitionibus, & affectibus: vnde vt Angelus potuisset ab aeterno orbis cære, ita & homo facultates vitales, inter quarum actiones non esset prima, sicut nec inter determinatas motus partes. Contra secundò, etiam Angelus ad quamlibet partem determinatam motus indiget ordine, & successione: ergo nulla pars motus determinata esset ab aeterno, exempli gratia, nec hora, nec semihora, nec quadrans, nec quadrantis medietas: ergo sicut generatio hominis ab illo homine esse ab aeterno non potuit, ita nec pars vlla motus: ergo si in æternitate esse nequirit semihora, nequiritur esse infinita simihoræ: quia semihoræ infinitæ includunt plures semihoras determinatas: at nulla fuit ab aeterno: ergo nec fuit compositum ex illis: vel si dicas semihoras fuisse infinitas; & inter illas nullam esse primam, dic & generationes potuisse esse, quin inter illas esset prima: nam quouis motus determinatus exigit successione, sicut eam exigit generatio humana; & vt tu ais esse ab aeterno infinitos annos ab illo Angelo, dic esse in singulis annis singulas hominum generationes ab illo vno, quem Deus immediatè produxit.

§. 24. Quod si dicas non potuisse cælum ab Angelo moueri, potuisse tamèn à solo Deo: sic arguo primo: ab Angelo non potuit esse, non propter defectum facultatis motricis, sed propter necessariam successione motus: alioquin rationem assigna: sed eandem exigit successione comparatione Dei mouentis, ergo & eandem habet repugnantiam. Contra secundò: ab aeterno non potuerunt esse infinitæ semihoræ: ergo nec motus determinati infiniti: probo antecedens: infinitæ semihoræ non possunt esse nisi sint aliqua semihoræ; quia totum non pot. st. esse sine partibus: sed nulla semihora potuit esse ab aeterno; ergo: probo minorem: quia inter partes semihoræ est successio, ita vt inter punctum terminatum primi quadrantis & terminatum secundum quadrantis sit tempus, ita vt vnum sit tempore prius altero; ergo tota semihora non fuit ab aeterno, quia aeterno nihil est duratione prius; item nec primus quadrans potuit esse ab aeterno propter eandem rationem, quia momenta continuantia partes quadrantis sunt posteriora tempore, quam alia: ac proinde illis repugnat existentia ab aeterno; ergo non modo non fuit ab aeterno semihora, verum nec minima pars temporis determinata: ergo tempus quod potuit esse à Deo, non potuit esse ab aeterno.

§. 25. Dices, nullam esse posse determinatam temporis partem: at per partes proportionales præcedere aliam, & aliam priorem, quin veniat ad omnium primam. Contra, quia id iridem reperitur in motu vnus horæ; quæ per partes proportionales habet esse infinita: atqui hoc nequit constituere tempus æternum: nam id est incipere per vltimum sui non esse; vt dixi d. 17. sect. 8. Quod si ad eam fugis temporis infinitudinem; ergo & dies hodiernus est ab aeterno; quia per partes proportionales minores nunquam venies ad primam, da ergo infinitas partes determinatas, & quales vni tertiæ, & non communicantes; quæ sint ab aeterno. Non quero inter illas primam, & vltimam; nec item quero vtrum sint omnes simul, sed vt assignes,

assignes, quo modo potuerit esse multitudo infinita horarum ab aeterno, cum omnino repugnet omnibus illis collectum, atque diuisum sumptis esse ab aeterno; Et omnes, totaque illarum collectio sit diuidenda per partes proportionales?

§. 26.

Tandem probatur: caelum erat producendum totum simul more rerum incipientium per primum sui esse, quamuis tunc non esset dicendum *primum*: at tunc in aeternitate nihil determinatum inorus potuit existere praeter vnicum momentum: si quid autem fuit praeter illud, erat pars proportionalis; ergo illud momentum fuit initium motus nec aliter potuit esse, ac proinde tempus cepit. Probo consequentiam: signando momentum illud, verum fuisset dicere; *nunc Deus producit caelum, & nunc est temporis momentum*: & tamen *nunc non est tempus, sed immediate post erit*: ergo momentum illud fuit temporis initium; consequentia patet ex definitione temporis incipientis; antecedens patet; quia *ly nunc Deus producit caelum, & est temporis momentum*; designat existentiam simultaneam Dei, caeli, & puncti: tempus autem nullum erat tunc, quia nullum determinatum est simul cum aliquo momento.

§. 27.

Dices non posse tunc signari instans primum. Contra, tunc signatur instans antecedens omnem temporis partem, vt signari potuit in prima productione mundi, quia tunc solus Deus, & caelum, & momentum existerent; vel momentum non existeret tunc, sed pure esset non esse temporis, ergo tunc signaretur primum instans temporis, & in illo inciperet extrinsecè tempus, quia verum esset, *nunc non est tempus, & immediate post erit*: quæ est temporis inceptio: tunc autem non fore tempus determinatum est per se notum, quia hoc non existit totum simul cum vno momento. Ergo existerent caelum, & primum instans temporis ante omnem determinatam partem temporis, & solum cum parte proportionali: vel nulla esset pars, nec proportionalis, nec determinata, ac proinde nec tempus vllum. Ridiculum autem est per totam aeternitatem fore punctum solum cum parte proportionali expectans partes determinatas, quæ deinceps essent finita: quia haberent primam, & vltimam.

§. 28.

Confirmatur: ponamus tempus componi ex solis punctis (nam ad arguendum eadem est ratio: in hoc tamen casu clarior apparet, de pulsibus nebulis partium proportionalium) duo puncta non essent simul ab aeterno, quia iam non efficerent tempus formaliter, ergo esset vnum post aliud; ergo inter vnum & aliud interiecta esset aeternitas, quia secundum erat duratione posterius primo, ac proinde non aeternum; ergo ab aeterno solum fuisset vnicum momentum: quia de vno solo potuit ab aeterno dici, *nunc est momentum*; & *nunc non est tempus*: ergo quæ sunt post illud, non sunt infinita, quia sunt producta in tempore; idem est ergo in Aristotelica sententia componente continuum partibus & punctis. Hoc argumentum eodem modo confutat motum circularem Patr. Conimbricensium, quos adhuc expendam.

§. 29.

Illi ergo ea quæst. 7. artic. 2. tuentur, non potuisse esse motum rectum ab aeterno, nam si, verbi gratia, lapis ab Oriente Conimbricam moueatur, conficeret infinitum spatium; nam motus ille non haberet primum terminum à quo: deinde si alius lapis ab eadem aeternitate moueretur Conimbricam ab eodem Oriente motu duplo tardiore: proculdubio hodie confecisset spatium infinitum:

& inter illos duos lapides esset spatium finitum, & infinitum: ergo spatium interiectum fore infinitum patet, quia confectum irrequietè fuisset tempore infinito: velocitatem autem infinitè superatus est motus tardus à motu veloci, item esset finitum: clauderetur enim duobus terminis, altero Conimbricæ, altero in lapide tardè moto: ergo. Secundo mouentur, quia si duo lapides mouerentur Conimbricam, alter ab Occidente, alter ab Oriente, sibi occurrerent Conimbricæ, si aequali velocitate ferrentur: item & non occurrerent, quia non esset cur hodie potius quam heri, nam infinitum spatium, nec habet medium, nec latus, &c.

§. 30.

Verum his argumentis conficitur aperte contra eosdem P. Conimbricenses artic. 4. non posse esse motum circularem ab aeterno: ponamus eius duos circulos simul ab aeterno moueri, alterum duplo velocius altero, simulque ponamus singulos lapides iuxta singulos circulos, item ad singulas circuitiones proici lapides ab Oriente Conimbricam per stadium singulis circumuolutionibus: lapis ille proiectus ad motum tardiore circuli confecisset infinitum, & finitum spatium: infinitum, quia esset lapis proiectus per infinita stadia, nam circuitiones fuissent modo infinita: quarum singulis respondent singula stadia: item spatium illud interiectum inter lapidem & Conimbricam, non fuisset infinitum, quia clauderetur duobus terminis, vt argumentantur P. Conimbricenses.

§. 31.

Dices repugnare hos lapides moueri: Contra: si rationi successione non repugnant, non est cur repugnent ratione rectæ lineæ, nisi petatur principium: quod enim est impedimentum vt impetu circuli proiciatur lapis Conimbricam potius, quam ad alium locum? idem argumentum confici potest constituendo vnum circulum versus Orientem, alterum versus Occidentem: nam posset vterque lapis proicere Conimbricam, & contingere argumenti casum.

§. 32.

Confirmatur, circuitiones vnus circuli essent finita, & infinita: infinita, quia ab aeterno: finita verò, quia circulus tardior haberet duplo pauciores circuitiones, quibus termini essent præfixi. Dices, vtramque fore infinitam. Contra: ergo similiter spatium confectum linea recta vtroque lapide, & interiectum inter vnum lapidem & Conimbricam esset infinitum, quia propriè non haberet terminos, licet alterum esset altero maius. Video à P. Conimbricensibus hæc difficile posse defendi, quia non persistunt in definitione infiniti, quæ est, *cuius accipienti restat semper aliquid accipiendum*: hac autem definitione deserta, sequitur per locum intrinsecum illa spatia esse finita & infinita; non solum spatium vnus lapidis, sed vtriusque, ex neuro enim restat aliquod accipiendum, & tamen esset peractum tempore infinito.

§. 33.

Tandem argumentor: demus solem ab aeterno moueri: prius natura quam moueretur, fuit creatum à Deo in loco certo, & determinato, cum vocatione determinata, & certa. Rogo, vtrum illam vocationem retineret per aeternitatem? vel non? si retinuit necessariò, ergo per totam aeternitatem moueri non potuit: si non retinuit, ergo videt Deus illa deperdita acquisuisse aliam. Rogo, vtrum simul acquisuerit infinitas? vel vnâ finitam? infinitas non potuit, quia infiniti motus non sunt actus simul: ergo acquisiuit vnâ solam: ergo illam videt Deus in particulari, quod negari non

non potest: ergo ab illa inceptus est motus, & fuit prima acquisita per motum. Probo consequentiam, quia ante illam nulla fuit acquisita, & post illam cætera sunt acquisita: ergo illa est prima omnium, & hodierna est vltima: ergo illæ vocationes habent primam, & vltimam: ac propterea vnt finitæ.

§. 34.

Pater Vazquez ea disput. 177. num. 19. respondet, hic peti principium: ponitur enim, Solem creatum à Deo per primum sui esse, & motum inceptisse. Contra: caelum ponitur creatum ab aeterno totum simul more rerum incipientium per primum sui esse, quantum ad simultaneam, non verò quo ad nouitatem essendi: at verò non ponitur aliqua vocatione prima, sed ponitur vocatione certa & determinata, quia Deus non crearet caelum sine vocatione: nec cum aliqua vaga, sed cum determinata in certo spatio, quam per consequentias probo esse primam: quia ante illam nulla fuit, & cum illa non fuerunt alia, sed omnes fuerunt post illam. Recognosce argumenta facta sup. maxime à §. 26.

SECTIO III.

Satisfit argumentis.

§. 35.

Vera ergo sententia est, nullum motum successiuum potuisse esse ab aeterno, quam expressè docet Durand. in 2. dist. 1. quæst. 3. & cum illo ex antiquis multi graues Theologi, ex recentioribus Patr. Suarez eâ aperte supponit 1. metaph. disput. 20. sect. 6. num. 17. Patr. Valentia tom. 1. disp. 3. quæst. 3. punct. 2. noster Cardinalis Tolerus 8. physicorum quæst. 2. in quam tandem inclinât S. Thom. 1. part. quæst. 46. art. 2. fine; & estque communior apud recentiores: quam in vtramque partem disputant Patr. Conimbr. quo ad motum circularem; quo ad reliquos hanc tuentur. Item & Pater Vazquez quo ad generationes substantiæ, & accidentis.

§. 36.

Contra quam sic argumentor; creatura permanens potuit esse ab aeterno, ergo & successiua. Hæc consequentiam nego; quia ex primo nulla sequitur contradictionis implicatio: scilicet ex secundo.

§. 37.

Secundo arguo, Deus potest producere motum aeternum (vt aiunt) à parte post, ergo & ab aeterno. Distinguo antecedens, potest producere tempus aeternum ita vt veniatur ad aliquod instans, in quo verum sit, præterijse tempus infinitum; nego antecedens. *Philosophia Petr. Hur. de Adendo.*

tecedens, est enim hæc eadem rationis implicatio: potest facere tempus aeternum, ita vt singula momenta sint initium infinitorum temporum subsequentium, transeat antecedens; & nego consequentiam: quia tempus ab aeterno haberet nunc vltimam partem determinatam, & instans, vltra quæ nihil restaret accipiendum: quod est contra definitionem infiniti, itaque nullum tempus infinitum transiri potest, sed omnia tempora, quæ labuntur, sunt finita, quæ restant verò sunt infinita.

§. 38.

Tertio: ab aeterno potuit produci tempus sine initio, sicut potest in aeternum absque fine; ergo esset infinitum. Confirmatur: tempus imaginarium est aeternum, quia non habet principium: signato enim quocūque tempore, potest aliud prius signari, sed hoc esse infinitum, ergo. Nego antecedens (vt probatum sect. 2.) tum quia esset ab aeterno solum vnum instans determinatum, tum quia numquam potuisset ad vltimum veniri, sicut in aeternitate non potest. Ad confirmationem responderetur, tempus imaginarium esse aptitudinem ad tempus reale, & sicut tempus reale non potest esse ab aeterno; ita nec imaginarium est; quia ante illud concipimus aeternam aliam rationem durandi; quam explicamus anteuersione ad omne tempus.

§. 39.

Ad probationem respondeo, nullam esse partem imaginarij temporis antequam nõ possimus aliam concipere; quia idem est ac non posse tot entia successiue produci, quin alia possint: nam ex collectione infinita rerum successiuarum potest Deus incipere à qua voluerit, similiter, & finire: at sicut successiue à parte post non potest omnia finire; ita nec à parte ante. Quoribus ergo determinatur ad producendum, est ad finitam multitudinem: sed non ita vt adstringatur ad hanc: potuit enim & ad quamlibet aliam, vt patet in futuris; non enim aliquando veniatur ad vnum instans, nec potest, in quo infinita sint producta, & tamen sine termino possunt produci, & producentur actus infiniti.

§. 40.

Alias difficultates de Deo omitto; partium quia, quæ sunt Physici instituti disput. 10. dixemi; partium quia in Metaphys. de Deo, & Angelis longior nobis erit sermo. Hæc autem sufficiant huic primo anno; vereor ne graue tuleritis tyrocinium: in sequentibus autem duobus sat nobis erit loci & otij ad cæteras philosophiæ partes capeffendas: vtinam in eius laudem, qui est *alpha*, & *omega*; id est rerum omnium principium ac finis.

Hh DISPV

FINIS PHYSICORVM.

DISPUTATIONES DE SUBSTANTIA CORPOREA INCORRUPIBILIS, siue de Cælo.

PROOEMIUM.

§. 1.

AD Physicam disciplinam spectat inquisitio omnium corporum de prædicamento substantiæ. Rationem corporis in communi indagauimus anno superiori cum Aristotele per octo libros Physicorum: illud corpus, de quo egimus, diuiditur in incorruptibile & corruptibile: è quibus incorruptibile nobilitate præcellit; hoc corpus est cælum, de quo, vt de præcipua corporis specie primum egit Aristoteles his quatuor libris: de corpore verò corruptibili in cõmune egit deinde duobus libris de Generatione, & corruptione. Corpus corruptibile subdiuiditur in animatum, & non animatum: de corpore animato, vt de præcipua specie egit primum Aristoteles tribus libris de anima & libris de historia animalium. Item & aliis de generatione animalium; de corpore autem inanimato egit libris Meteororum, & passim agens de metallis, mineralibus, &c. Peculiares verò disputationes necessarias ad corporum cognitionem absoluit in problematis, in libris de morte & vita, somno & vigilia, &c. quibus omnibus tractationibus constat vniuersa naturalis philosophia, siue physica. Qua disciplina absoluta perrexit Aristoteles ad vestigandas rationes communes entis, & omnes species abiunctas à compositione materiæ, verbi gratia, substantiam completam spiritualementem, Deum videlicet, & Angelos, & rationes accidentis, quæ plurimum continentur decem prædicamentis, quod præstitit Aristoteles quatuordecim libris Metaphysicorum, quos (fauente numine) anno sequenti exponemus.

§. 2.

Obiectum adæquatum proprium est natura & essentia cæli, cum suis proprietatibus & elementa secundum quod sunt graua, & leuia: agitur enim his libris de loco, quem sibi vendicant singula elementa, & de pulchritudine totius vniuersi: obiectum autem attributionis sunt ipsa Cælestia corpora. Definitiones Aristotelicas, & quas interpretes attingunt in has disputationes colligam. Agens primum de Cælorum essentia, deinde de proprietatibus, numero, motu, luce, & illorum influxu in corpora inferiora, deinde de Cælorum origine, & natalitiis: methodum Aristotelis, quia molesta, & inutilis, inuertam.

DISPUTATIO I.

De natura, & essentia Cæli.

SECTIO I.

Vtrum Cælum sit simplex, an compositum Corpus?

OELVM esse corpus habens triam dimensionem, oculis cernitur: questio est; vtrum illud corpus sit naturale, vel physicum: id est, constans materia & forma substantiali; an vero sit substantia quadam completa carens essentiali compositione physica, habensque compositionem partium integralium.

Multi auctores cõsent, Cælum esse corpus simplex: quos referunt P. Conimbric. lib. 1. de Cælo cap. 2. quæst. 4. art. 1. & Suarez disput. 13. metaphys. sect. 10. num. 2. quos meminit & sequitur Durand. in 2. distict. 12. quæst. 1. num. 16. & 17. Probat primum quibusdam Aristotelis testimoniis, afferentis materiam primam quandoque esse in actu, quandoque esse in potentia ad formam, & formam fieri ex priuatione sui; sed in cælo nihil est quod sit aliquando in potentia ad formam, quia Cælum est incorruptibile; neque materia cæli aliquando fuit sine forma, ergo in Cælo non est materia prima.

Sed (vt bene P. Conimbr. & Suarez) loquitur Aristoteles de materia sublunari, & de productione formæ materialis corruptibilis, quod in sententia Aristotelis est planum, qui substantiam materialem diuisit in materiam, formam, & vtraque constantem, ergo nullam agnouit substantiam materialem simplicem.

Secundò probant, quia materiam primam indagamus ex vicissitudine generationum, vt probauit disput. 2. physic. sect. 1. sed in cælo nulla reperitur transmutatio substantialis, ergo neque fundamentum ad adstruendam materiam primam. Fa-teor, efficacissimum argumentum sumi ad materiam primam sublunarem ex multiplici generatione substantiali, per quam evidentiis demonstratur materia sublunaris, quàm cælestis; ad cælestem autem aliis mouemur argumentis. Quamuis ex Cassiopea multi astrologi moti fuere ad cælorum corruptibilitatem. Verum potest corpus aliquod compositum esse incorruptibile, cuius materia vestigari non potest ex transmutatione substantiali.

Tertiò

§. 4.

Tertiò mouentur, quia vnio materiæ & formæ est necessario dissolubilis, sed cælum est insolubile, ergo. Probat maior: quia perfectissima vnio materiæ & formæ est humana, hæc autem est solubilis, ergo omnis vnio est solubilis. Negatur maior: ad probationem responderetur, vnionem humanam esse simpliciter perfectiorem cælesti, imperfectiorem tamen secundum quid in modo existendi, sicut & ipse homo cælo comparatus. Neque enim repugnat rem vnâ essentialiter nobiliorem alia, esse eadem ignobiliorem secundum quid, homo enim est essentialiter perfectior leone, leo tamen est velocior, & robustior homine.

§. 5.

Quarò, quia cælum est perfectius rebus omnibus inferioribus, cum habeat virtutem in illas influendi substantialiter, & accidentaliter: & quia cælum gaudet accidentibus perfectioribus, vt luce, ergo est simplex. Primum negatur antecedens, quia perfecta viuencia sunt illo perfectiora, & sensationes sunt accidentia præstantiora luce, in quæ viuencia cælum non influit substantialiter. Secundò, omisso antecedenti, nego consequentiam, nam maior perfectio potest oriri vel à perfectiori materia, vel forma, vel vtraque.

§. 6.

Quintò arguunt: quia non repugnat dari corpus simplex: quod neque sit materia prima, neque forma substantialis (hæc enim se mutuo respiciunt): sed tertia quedam substantia simplex completa, quæ materialis dicitur: non quia materia constet, sed propter extensionem partium integralium, ergo cælum erit simplex: oportet enim in substantiis materialibus reperiri substantias simplices completas, sicut in spiritualibus reperiantur Angeli.

§. 7.

Ex hoc dubio antecedenti, nulla sequitur consequentia, quia Deus non fecit omnia, quæ potuit facere; fecit quidem substantias rationales completas. Item & incompletas, eaque direxit in æternam felicitatem: res autè corporeas effecit vt hominum ministras, quarum ope suam posset consequi felicitatem, ad quod non fuit opus corpore simplici, sufficit enim corpus compositum. Neque enim fuit multiplicanda rerum varietas, nisi in ordine ad eum finem. Sententia neganti cæli simplicitatem essentiali libenter adhareo, tum quia Peripatetica; tum præcipue propter communem sanctorum Patrum, ac Theologorum consensum, quos referunt, & sequuntur P. Suarez supra, & Conimbr. art. 2. Adde nullum reperiri, vel probabile vestigium cæli simplicitatis, nisi illud tantum argumentum, quod non repugnet corpus simplex. Vellem tamè huiusmodi auctores meminisse summulistici canonis, à potentia ad actum affirmatiue, non vales consequentia.

§. 8.

Dico secundò. Probabilius est repugnare corpus simplex. Probat primum, quia tale corpus non posset esse vegetarium, quia vegetatio fit inter subiecta affecta qualitatibus contrariis, quibus inuicem sibi perniciem moliuntur: vt patet inter viuens & alimentum; sed corpus simplex non haberet contrariam qualitatem, quia non haberet materiam capacem duarum formarum substantialium, neque haberet formam quæ esset expellenda, ergo tale corpus non posset esse vegetarium. Maior cum sua probatione est clara, quia augmentatio est ad refarciendas partes per decetionem, aut amissas, aut labefactas.

§. 9.

Dices illud corpus augeri posse ab intrinseco, vt augetur aqua. Contra: ab intrinseco augentur corpora quæ corrumpuntur ab intrinseco: est enim nutritio ad refarcienda damna corporis viuentis. item corpora diuidua sunt corruptibilia; illud au-

Philosophia Petr. Iur. de Mendoza.

tem corpus corrumpi non posset: quia corruptio petit formam substantialem corruptibiliter informantem; ergo. Maior probatur; quia tandem veniretur ad tam exiguam partem quæ conseruari non posset. Quod si materia prima non est corruptibilis, ideo est, quia in parua quantitate conseruari potest aliqua forma, in qua non potest alia. Tandem continuatio partium fit à corporibus constantibus his primis qualitatibus; quia eorum forma id exigunt. vide tamen disput. 2. §. 24.

Deinde tale corpus non posset esse sensituum, tum quia sensatio fit medio calore, ceterisque primis qualitatibus, vt in nobis experientia patet: sed tale corpus non haberet huiusmodi qualitates, ergo non haberet sensationem. Probat maior, quia huiusmodi qualitates ex natura sua sunt dispositiones ad formam substantialem, quapropter subiecto calido vt sex, verbi gratia, debetur forma ignea, suntque ex natura sua corporum instrumenta ad generanda sibi similia corpora, sed tale corpus esset incapax formarum, ad quas disponunt istæ qualitates, ergo illis careret; tum etiam, quia non possent sentiri hæc accidentia, quæ modo sentimus, nisi à potentiis formarum vitalium, ergo tale corpus non posset hæc sentire. Probat antecedens, quia huiusmodi accidentia sentiuntur per species à se emissas, sed ex species tantum ordinantur ad potentias formæ vitalis; indigent enim temperamento humido, calido, aut sicco, aut frigido, ergo non possunt iuuare potentiam eiusmodi temperamento carentem.

Dices, tale corpus sentire posse, vel alia accidentia diuersæ rationis à nostris, illamque cognitionem non dependere à primis qualitatibus: vocari tamen sensationem, quia est cognitio extensa dependens à subiecto extenso, vel posse sentire hæc accidentia per species inditas à Deo. Certè hæc solutio non potest manifestè oppugnari, præsertim cum in quæstionibus de potentia absoluta, manifestè sit coarguendus, qui affirmat: alioquin ius non contra illum, sed ab illo est.

Contra tamen, quia si tale corpus esset possibile, esset nobilior animo rationali: consequens est falsum, quia substantia spiritalis perfectior est quouis corpore, habetque operationes multo excellentiores, nam virtus intellectiua, & capacitas ad fruendum Deum est perfectior essentialiter quouis corpore, & eius actione, ergo repugnat tale corpus. Probat maior, quia illud corpus esset actus subsistens completus, non respiciens substantialem compositionem: hoc autem dicit perfectionem essentialiter maiorem, quàm esse actum informantem. Vnde corpus illud, cum haberet modum existendi multo nobiliorem, quàm animus rationalis, necessariò etiam haberet operationem aliquam multo nobiliorem. Quapropter tale corpus esset necessariò viuens, nam habet duos conceptus tam perfectos, vt illis repugnet non habere vitam, hi conceptus sunt actus subsistens completus. Nam animus rationalis est intellectiuius, quia est actus subsistens, licet incompletus, ergo corpus illud habebit modum cognoscendi nobiliorem, quàm actus, qui est actus subsistens incompletus.

Dices, illud corpus ex genere suo esse inferioris animo propter extensionem. Contra, quia in tua sententia extensio nihil admittit perfectionis, admittit enim res spirituales extensas, sicut Angelicam vibrationem. Contra secundò, quia licet conceptus genericus sit perfectior, tamen conceptus vltimæ differentie ita superat cõceptum animi, vt propter

H h 2 illum

§. 10.

§. 11.

§. 12.

§. 13.

illum sit corpus nobilius. Tertio, quia hæc est repugnancia terminorum, coniungere in eadem re conceptum corporis cum conceptu actus completi, nam actus completus adeo perfectus est, ut repugnet corpori.

§. 14. Itaque quemadmodum repugnat esse aliquem actum spirituales completum, & non esse intellectuum, ita repugnat aliquod corpus esse simplex completum, quia sicut conceptus spiritualis completus exigit necessario principium intelligendi, ita conceptus actus completi propter suam perfectionem exigit necessario indivisibilitatem, unde sicut repugnat corpus intellectuum simplex, repugnat corpus simplex completum. Adde corpus illud non cessaturum à cognitione, quia ea non defatigaretur, & semper esset in actu secundo, sicut Angelus, quæ nobilitas non conuenit ignobili creaturæ.

§. 15. Dices corpus esse nobilius animo secundum quid. Contra: maior perfectio absolute sumitur ex ratione actus & substantiæ: unde Deus est omnium rerum perfectissimus, quia perfectiorem habet rationem actus: sed illud corpus haberet, rationem actus perfectiorem simpliciter: ergo. Probo minorem: quia esset actus subsistens completus: alienus à potèralitate substantiæ recipiendi vnionem substantialem: animus autem est subiectum substantialis compositionis. Composita autem ex materia & forma, non sunt actus subsistens; sed mixta ex potentia substantiæ, & actu (in purè materialibus) vix subsistente.

§. 16. Aduerte, qui tenent non repugnare corpus simplex, teneri admittere illud non esse extensum hac nostra quãtitate, sed vel se ipso, vel alia quantitate à nostra specie distincta, quia quantitas nostra ex natura sua est dispositio ad formam substantialem, & sicut cælum est incapax caloris, quia est incapax formæ ignis, ita illud corpus esset incapax huius quantitatis, quia est incapax harum formarum.

SECTIO II.

Vtrum cælum secundum se totum vel aliquam partem differat specie à sublunariibus?

§. 17. Perique philosophi ex priscis illis, rudioribusque sæculis, quos referunt Patres Conimbricenses libr. 1. cap. 2. quæst. 5. artic. 1. censuerunt cælum non differre specie ab elementis, sed esse vnum ex illis, vel ignem, vel terram, aërem, vel aquam. Aristot. autem eis primus refragatus est, unde abiit in prouerbium, *quinta Peripateticorum substantia*. Illa sententia exoleuit iam, quia cælum nobilius est igne, aut aqua, quod colligitur ex eius effectibus, qui sunt nobiliores ipsis elementis; tum ex cæli amplitudine, & formositate, neque posset videri si esset ignis, aut aër, nec sistere in excelsiori loco, si esset aqua, aut terra; nec potest esse mixtum ex illis, ne sit aggregatum per accidens.

§. 18. Aliquando verò stellarum globi vocantur *caelestes ignes*, sed metaphoricè propter emicantem lucem, & quasi flammescentem. Non defuere, qui censuerunt hac tempestate cælum esse terram, quia eius soliditas non aliunde, quam è terra potuit esse. Verùm, terra non posset sistere supra aërem: quæ suo pondere repetet centrum: nec tam facile ciceretur: nec esset pellucida, sua enim opacitate lucem repulset. Afferere autem eam terram esse diuersæ speciei, est ridiculum. Nam sicut careret grauitate, & opacitate, ita careret soliditate. Il-

lamque tuam terram voco ego *quintam Peripateticorum substantiam*.

§. 19. Huius temporis Astronomi censent cælum esse aërem, in quo sunt astra, quæ illis motibus circumaguntur ab intelligentiis: quia Cassiopea visâ fuit illis deflagrasse inter astra ipsa. De quo redibit sermo. Hi enim in præsentem admittunt corpora incorruptibilia, nempe Astra, quod in præsentem fat est. Iustus Lipsius in physiologia Stoicorum, videtur asserere cælum esse ignem, sed immerito: tum, quia cæli sunt densiores igne: tum quia ostendam sect. 3. Solem, & Lunam specie differre: quæ tamen Lipsius rancescens cum Stoicis vocat duos ignes. Item ignis nõ habet effectus quos Luna: hæc enim per se est causa humectationis: quod igni admodum sicco repugnat: item nonnulla astra, & partes cæli per se influunt frigus, ut septentrionalis plaga est frigidissima propter Vrsam minorem. At si cælum esset ignis, absumeret totum aërem, qui se tuetur beneficio Lunæ aërem madefacientis: nec septentrio esset tam frigidus: quia æquè vicinus esset igni cælico, quàm meridies: nulla enim pars cæli pendet à Sole ad calefaciendum. Tandem ignis non trahit magnetem, quam trahit quoddam astrum: sunt ergo in cælo multa corpora specie diuersa ab igne.

§. 20. De materia cæli potest controuerti sit ne eiusdem speciei cum sublunari. Dico primo, non repugnare duas materias specie diuersas. Nam possunt respicere formas omnino diuersas, in quo nulla cernitur vel apparens repugnancia. Quædam enim formæ pendunt à dispositionibus corruptentibus aliarum formarum dispositiones, quædam verò haud quaquam, sed à dispositionibus carentibus contrariis. At quid repugnat vna materia recipiens solum primas formas, alia verò secundas?

§. 21. Dico secundò. Non repugnat eadem numero materiam recipere formas corruptibiliter, & incorruptibiliter informantes. Hęc sententia fuit communis priscis philosophis, quam amplectuntur Ocham, Egidius, Bonauentura, apud P. Conimbr. supra quæst. 6. art. 1. & Molinam, qui eam tuetur, 1. part. tractatu de opere sex dierum, disput. 4. ut congruentiorem sacris litteris insinuantibus cælos factos ex aqua, cui assentiemur disput. 3. quam æquè probabilem censent P. Conimbr. artic. 3. Probatur, quia nulla adducitur repugnancia.

§. 22. Dices hanc esse apertam; quia eadem forma corruptibiliter, & incorruptibiliter informaret: incorruptibiliter ut supponimus: corruptibiliter autem probo, quia materia existens cum vna forma, si est capax alterius formæ, habet appetitum ad illam, ergo si accedat agens naturale, poterit producere in ea materia aliam formam, cuius est capax, ergo præcedens corruptibiliter informabat, quia eius vnio necessario soluitur per introductionem alterius: probatur antecedens, quia in tali casu daretur potentia actiua cum subiecto capaci, ergo poterit operari.

§. 23. Sed non vrget argumentum, non enim sufficit potentia remota passiuæ ad recipiendam aliam formam, quia illa potest impediri: quod contingit in casu conclusionis, accidentia enim vnionis incorruptibilis, cum careant contrariis, repugnant per se ipsa accidentibus vnionis corruptibilis, per quam formalem repugnantiam redditur materia proximè incapax alterius formæ; licet remotè sit capax illius. Neque verò cælum superius corrumperet inferius, quia accidentia propria cuiusque cæli habent formalem repugnantiam cum accidentibus alterius; quæ accidentia nullum habent

habent contrarium. Quia propter vnum cælum non potest generare aliud.

§. 24. Confirmatur primò, quia quantitas cæli est capax diuisionis, quæ tamen proximè est indiuisibilis, & irreducibilis in actum eius potentia remota, propter vnionem, quam habet cum materia cæli, ergo rectè potest impediri potentia remota materiarum ad aliam formam ne reducatur in actum.

§. 25. Confirmatur secundò ad hominem, quia quantitas per se est capax caloris, & frigoris, sed in cælo non potest recipere calorem, etiam si addit ignis, à quo possit produci, quia videlicet est impedita potentia remota quantitatis per accidentia cælestia, ergo per eadem accidentia poterit impediri potentia remota cæli materiarum ad formam. Confirmatur tertio, quia materia ferri difficiliter deponit suam formam, & eius accidentia, quam materia aquæ: quia qualibet forma secum affert accidentia sibi accommodata, ergo forma incorruptibilis affert etiã accidentia apta suæ incorruptioni, quamuis subiectum remotè sit capax aliarum formarum. Confirmatur quarto, quia animus rationalis de suo conceptu potentiam habet liberam amandi Dei, quæ impeditur visione beata. Immo homines beati sunt de sua natura mortales: tamen per dotem corporis beati impeditur mors, & potentia proxima moriendi.

§. 26. Dico tertio. Nihil certum potest affirmari de conuenientia, aut differentia materiæ cæli Empyreæ & sublunari; quia possunt esse eiusdem speciei, & possunt esse diuersæ, quid factum sit nescio, materiam vero cæli syderei esse eiusdem speciei cum sublunari probabo d. 3.

§. 27. Dico quarto: admittam distinctionem specificam materiæ cælorum à sublunari, non differentiam speciei materiæ cælorum inter se licet materia compositi incorruptibilis ut sic differat specie à materia corruptibilis: tamen potest dari vna materia, quæ respiciat ditissimè plures formas incorruptibiliter informantes: & habita vna non petit aliam, sed totus eius appetitus satiatur vnica forma, sicut animus rationalis respicit vnum corpus; at, si cum primum producatur animus, ei proponantur duo corpora æqualiter disposita, ipse vtrique respiceret diuisiue, sed possessio vno non appeteret alterum. Neque hic appetitus innatus conferendus est ad vnquem cum appetitu elicito, per quem appetimus sub conditione bonum, quod quoquomodo possumus consequi, unde materia lunæ habens formam lunæ, non intelligitur appetere sub conditione formam Solis. Vide P. Suarez disput. 13. Metaphysicæ sect. 11. Casu verò quod differant specie materia cæli & sublunari, perfectior est sublunari, quia est capax formarum perfectiorum.

§. 28. Obijcis primò, materiam sublunarem plus habere potentialitatis, quàm cælestem, ergo est minus perfecta. Nego consequentiam, quia, licet sit maior potentialitas, est tamen ad formas, & vniones perfectiores.

§. 29. Obijcis secundò, materiam cæli nobiliori informari modo. Sed hoc probat eam esse secundum quid perfectiorem sublunari, non tamen simpliciter, ut contingit compositis ipsis. Ratio est, quia res transcendentalis eo plerique est nobilior, quo terminum habet nobiliorem, ut cognitio de Deo perfectior est, quàm cognitio de creatura.

§. 30. Dico quinto. Potest dari vna materia, quæ tantum respiciat vnã specie formam; quia nullam video repugnantiam.

§. 31. Dices, materiam corruptibiliter informatam

respicere plures formas specie; ergo eadem materia incorruptibiliter informata respicit plures formas incorruptibiliter informantes. Nego consequentiam: eo enim ipso quod materia corruptibiliter informetur, est capax qualitatum contrariarum, & formarum, quæ dependent ab illis. Unde implicat eam materiam respicere vnã solam formam: at verò materia incorruptibiliter informata, cum non sit capax contrariarum qualitatum, potest limitari ad vnã solam formam.

SECTIO III.

Vtrum omnes cæli et Astra differant specie?

§. 32. Patres Conimbr. lib. 2. cap. 5. quæst. 2. art. 1. referunt auctores opinantes cælos esse eiusdem speciei. Pro qua sententia nullum video vrgens argumentum, nam plura accidentia similia possunt conuenire indiuiduis diuersarum specierum, ut albedo homini, & cygno; motus quoque uersum homini, & bruto; similiter lux, virtus influens, motus circularis, & globosa figura conueniunt vnicique cælo.

§. 33. Quia propter arbitror omnes cælos (si fortè distinguuntur) esse specie diuersos. Ita P. Conimbr. art. 2. cum S. Tho. & aliis quam pluribus. Probatur primo: quia quidquid conuenit indiuiduo vnus speciei, potest conuenire aliis eiusdem; sed cælo lunæ conuenit aliquid, quod non potest conuenire aliis cælis, ergo differt specie ab illis. Maior ostenditur lib. de anima, minor probatur, quia cælum lunæ petit ex natura sua esse sub cælo Solis, & cælum Solis petit esse quasi centrum cælorum omnium. Luna enim neque eius orbis à se non habet lucem vehementem, quam mutuatur à Sole, & Sol natura sua desideratur à cæteris orbibus, ut illius lumine perfundantur, & decorentur: ut enim cor totum corpus perfundit spiritibus vitalibus, quibus corpus pulchrum, ac robustum redditur, ita Solis beneficio cæteri orbis collucent.

§. 34. Confirmatur, si luna & Sol essent eiusdem speciei, tã lucida esset luna, quàm ille, quia neque Sol, neque luna habent contrarium, quo lumen impediretur: neque credendum est ea astra esse creata à Deo in statu violento, sed in statu sibi conaturali. Dices, Deum sustulisse lunæ lucem vehementem, ne terras comburat. Sed hoc est sine fundamento, quia licet lunæ lumine priuaretur propter eã causam, quam obsecro ob causam Iupiter & Saturnus essent priuandi luce cum longius distent à terra, quàm Sol? Denique cum cæli & astra possint esse diuersæ speciei, & id indicet tot accidentium, effectuumque varietas, cur id negabitur?

§. 35. Dico secundò. Omnia astra tam fixa, quam errantia differunt specie à suis orbibus. Ita P. Molina, 1. p. tract. de opere sex dierum disp. 15. §. alij arbitrantur. Ac primum de luna probatur (idèmq; est de cæteris errantibus) quia non continuatur cum suo orbe, & petit motum ab illo distinctum, ergo. Probatur antecedens, quia luna intra suum Epicyclum (id est circulum, quo quasi sepitur vnum quodque astrum) habet distinctum motum circumlarem, quasi gemma, quæ non solum mouetur cum ipso annulo, sed etiam agitur intra illius palam, ut asserunt Patr. Conimbr. ergo luna petit natura sua aliquid, quod non conueniat suo orbi; quod argumentum vim habet in opinione adscribente cælis motum; quem ipsi exigunt ex natura sua, & quidem si esset eiusdem speciei cum illo, etiam

esset continua cum illo, sicut sunt cœteræ partes orbis.

§. 36. Secundò probatur vniuersum; quia Sol, Luna, & cœtera astra petunt natura sua maiorem densitatem, & lucem intensiorem, quàm sui orbis, ergo differunt specie: patet consequentia, quia densitas oritur ex intrinseca cuiusque natura, non vero ex sola extrinseca voluntate Dei. Confirmatur; quia Vrsæ minor (vulgo *el norte*) habet peculiarem influxum in magnetem, quo illum videtur ad se trahere, qua propter acus, quam tetigit magnes, non quiescit, nisi è regione se sistat Vrsæ minor: vnde per acum horas dignoscimus, & naua dirigunt naues, sed hunc influxum non habent cœtera astra: ergo Vrsæ minor differt specie ab illis. Hòcque patet ex diuersitate effectuum, quos erronei causant, Saturnus enim frigiditatem influit, & melancholiam, quapropter partus octimestres sunt infelices, quia foetus perimuntur inclementia Saturni octauo mensè regnantis in fœtus, Iupiter autem est benignus propter temperatum calorem, & siccitatem, quæ bilem excitant, quapropter bellorum Deus. Venus autem censetur impudica, quia eius influxus sanguinem auget, & fouet, qui est parens latitiæ, & luxuriæ. Mercurius autem censetur mercatorum, & scholarum Deus, quia influit subtilitatem ingenij, qua mercatores, & scholastici egent, ergo omnia hæc astra differunt specie.

§. 37. Dices, in viuientibus eandem numero formam petere diuersas dispositiones, in ossibus, verbi gratia, duritiem; in carne flexibilitatem, ergo similiter cœlum in diuersis partibus exiget dispositiones diuersas.

§. 38. Contra: quia ostendimus libris de anima heterogeneas partes viuentium specie incompleta differre. Deinde, id non potest conuenire astris errantibus: quia non cōtinuantur cum suis orbibus, neque cum illis faciunt vnum per se, sicut viuens. Deinde, neque astris fixis id potest conuenire, nam sicut astra oberrantia sunt entia completa adæquatè distincta à suis orbibus, quidni & fixa? solumque sit discrimen, quod fixa perunt certas partes orbis, errantia verò totum discunt. Deinde in viuientibus longè est alia ratio, quia anima petit corpus organicum ad varia vitæ munia, estque proprius viuientium hic organorum apparatus, cœlum autem non est viuens: ergo.

§. 39. Dico tertio. Astra fixa inter se specie differunt. Primo, quia Apostolus, primo Corinth. 15. 41. ait, stellam differre à stella in claritate, loquitur autem Apostolus de stellis firmamenti. Prius enim dixerat aliam esse lucem Solis, aliam lunæ: ergo stellæ firmamenti non sunt æquales in claritate: sed illa inæqualitas oritur ex inæqualitate essentia, nam vnaquæque stella habet statum sibi debitum: ergo stellæ fixæ sunt inæquales in essentia. Secundò, quia Vrsæ minor est stella fixa, & habet aliquos effectus, qui non possunt oriri ab aliis fixis, vt magnetem allicere: ergo Vrsæ minor differt ab aliis, vnde colligimus cœteras stellas habere peculiare effectus, licet nobis ignotos.

§. 40. Rogas, quo pacto sint astra in suis orbibus? respondeo astra fixa esse quasi incisa, & sculpra in suis orbibus, sicut nodus in tabula: quæ astra non eminent orbi, sed cum illo efficiunt quasi pauimentum æquale. Verum vero erronei sint supra vltimam superficiem, supra quam rotentur, sicut globus supra terram, an verò includantur in ipsis orbibus, disput. 2. inquiratur.

SECTIO IV.

Vtrum cœlum sit animatum?

§. 41. **P**ATR. Conimb. lib. 2. cap. 1. quæst. 1. a. 1. referunt nonnullos antiquos philosophos opinantes cœlos esse animatos, quibus subscripsisse videntur Augustinus, & alij Patres. Sed Augustinus pedem retraxit à priori sententia. Patres verò non tam è proprio Marte, quàm è Platonico loquebantur, vel possunt exponi de anima translatione, quatenus cœlum ab intelligentiis gubernatur: omniatque argumenta, quæ possunt afferri pro cœli animatione, exponuntur de extrinseca Angeli assistentia. Porro orbis cœlestes non esse animatos, consonantius esse Fidei, rectè ostendunt P. Conimbr. supra. Quæ sententia probatur primo: quia nullum reperitur vestigium talis animationis, quia motus, quem habent cœli est ab extrinseco motore: vel ab aliqua qualitate illis propria: sicut ignis cietur leuitate: deinde varietas astrorum non arguit animationem, sed vel specificam distinctionem inter se & orbis, vel vt plurimum partes mortuas variè accidentales, vt cernitur in iaspide, marmore.

Deinde, cœli non habent altricem facultatem, tum quia sunt incorruptibiles, tum quia ex continuo incremento in dies auferent cœli, & se porrigerent in latiore locum, & quotidie excrementa desinerent. Neque habent vitam sensitiuam, tum quia hæc indiget calore, cuius est incapax cœlum, tum quia cœlum caret organis, sensionibus apris, quis enim dicat cœlum videre, aut audire? cum nec vel leuissimum vestigium sit talium operationum: tum etiam, quia propter rapidissimam velocitatem, qua circumferuntur, nihil possent sentire. Experimur enim vehemènti circumuolutione non posse sensus se exercere, quapropter animal, quando circumagitur, penè exanimatum concidit. Tandem quia cœlum defatigaretur continua agitatione. Neque item cœlum est intellectiuum, tum, quia Angelus, & homo tantum, sunt procreati ad videndum Deum, neque res omnino materialis potest intelligere. Neque cœlum est capax meriti, aut demeriti. Neque est necessaria cœlorum animatio ad effectus rebus inferioribus præstandos.

SECTIO V.

Vtrum cœli sint corruptibiles?

§. 43. **H**Ac de re eleganter disputant Patr. Conimbricenf. lib. 2. cap. 3. quæst. 1. partem affirmatiuam ante Aristotel. sequuti sunt Philosophi & post illum non pauci, quibus subscribit noster Martinus del Rio in primum caput Geneleos adducens plures pro se Patres, quod tenentur ferari omnes qui adstruunt cœlos eiuſdem rationis cum elementis. Argumentum potest esse primum, quia aliquæ partes sunt densiores, aliæ rariores, ergo sunt corruptibiles cœli. Verum antecedens est falsum, & consequentia mala: cœli enim sunt fusiles velut æs, teste Iob, fusilia autem eandem habent raritatem, aut densitatem, nisi fortè per accidens respectu alicuius causæ: at solus Deus cœlos fudit, ergo illos excudit æquales. Deinde non repugnat incorruptibilitas cum maiori, & minori raritate, omnes enim dispositiones sunt sine contrario.

Secun

§. 44. Secundum potest esse; quia aliquando dantur in cœlo transmutationes substantiales, vt conspeximus anno 1572. in noua stella Cassiopea, quæ biennium integrum durauit per quod paulisper decreuit, de qua disserunt P. Conimb. art. 4. Sed quidem illa stella fuit noua, portendens Lusitanam cladem cum Rege Sebastiano, apud Africanos Mahumetanos, quæ miraculosa fuit, sicut stella, quæ Magos deduxit Bethlehem, neque fuisse verè cœlestes sed ex nubibus compactæ. Quod ita confirmo: si illa fuit natura cœlestis, & biennio materiam absumpsit, ergo absumpsit aut materiam cœlicam, aut elementarem. Non primam; nam biennio tanta materia cœli deflagrasset, vt eius foramina nulla alia materia possent sarciri. Nam ad id alia, & alia esset euocanda ex igne, & aère: alioquin toti cœli commutarentur: elementaris autem materia nec biduo posset suppetere, quid dicam biennio, tam voraci igni: qui totum inferiorem orbem sine comparatione magnitudine superauit. Miror autem cur Astronomi non prouiderint materiam tam ingenti rogo, equidem nec illi sufficeret mundus totus: nec hic illius cineres cepisset.

§. 45. Dices primum, si Cassiopea fuit coagmèta ex aère; qua ratione potuit esse maior toto orbe inferiore? Respondeo primum, eam fuisse necessariò maiorem ex eorum sententia Astronomorum eam constituentium in octaua sphaera prope Cassiopeam: in quorum sententia non fuit ex aère compacta; sed fuit vera pars cœli: cum ergo tanta futura fuisset Cassiopea, non superuissent illi pabulum, quod assumeret biennio. Licer enim tam parua apparuerit, tamen bienni voracitate rupisset cœlos; & inferiorem orbem opplesset cinere.

§. 46. Dices secundò, eam verè fuisse in octaua sphaera: nec enim contingere potuit Paralaxis, siue oculorum deceptio; conspecta enim fuit vndique terrarum seruans eandem distantiam à Cassiopea; nec fuit visa in diuersis positionibus. Respondeo eam miraculo ibi repositam; compactam ex aère fulgore superantem defectus magnitudinis. Etenim corpus minus potest apparere maius quàm aliud maius, propter luminis intensionem, & subiecti raritatem. Voluit enim Deus miraculo monere mortales, vt ipsum timeant, ac sibi prouideant.

§. 47. Tertium potest esse, quia aliquando cœli soluentur, ergo sunt corruptibiles. Distinguo antecedens; soluentur ex natura sua, negatur; miraculosè, transeat; inde negatur consequentia, quia incorruptibiles dicuntur ex eo, quod petunt ex sua natura: non verò in ordine ad omnipotentiam.

§. 48. Itaque cœli sunt natura sua incorruptibiles, probatur primò ex communi authorum consensu. Secundò, quia si luna esset corruptibilis, proculdubio damnus aliquod accepisset ab igne, cuius voracitas aut integram lunam, aut bonam ipsius partem absumpsisset, sicut absumit partes viciniore aëris, licet sit summè humidus, mutuoque pugnent ignis & luna: cumque ignis semper adhaereat lunæ, & sit potentior quàm illa, illam vinceret; vel si est impotentior vinceretur à toto concauo lunæ. Deinde cœlum non habet humiditatem, nec siccitatem, neque influit illas qualitates, quia eas habeat formaliter, sed eminenter. Tertio, quia si cœlum est corruptibile, ergo ab aliquo agente naturali potest corrumpi, ergo illa potentia esset reducta in actum per tot annorum millia, atque ita cœlum non esset aptum

ad continentem, & perpetuam mundi gubernationem. Adde posse dari vniorem materiae & formæ, quæ petat non corrumpi, sicut vno quantitate cum materia, & substantia cum anima: sed si hoc potest esse, id de facto esse petit mundi longauitas, & æternitas qua duraret si permitteretur, ergo cœli habent huiusmodi vniorem.

§. 49. Inter Theologos solet controuerti an diuinitus cœli sint dissoluenti nec ne? Disputatione 3. ostendimus cum P. Molina cœlos corruptum iri extremo Iudicij die, quod apertè prædixit Christus Matthæi 24. n. 29. *Stella cadenti de cœlo & virtutes cœlorum commouebuntur.* vbi celeberrimus noster Maldonatus cum aliis patribus censet, solem re ipsa in se esse obscurandum, vt enim Christo intereunte, veras in se passus est tenebras, ita Christo iudicante, eisdem est repassurus, cui censetur Chrysologus serm. 82. in hæc verba. *Sol igitur, qui vt suo commoreretur auctori meridianam suam mortificauerat claritatem, vt auctori suo confurgeret cuius tenebris antelucanus erupit: vbi commori & mortificare, plus significat quam quod vulgo dicimus occidere solem, occidere enim dicitur à cadendo, quia cū Antipodes petit sub nostros pedes videretur deuolui. Item stella re ipsa cadent è cœlo, Magis enim inquit Maldonatus) assentior Christo affirmanti, quàm Aristoteli id fieri posse neganti.*

§. 50. Et quidem ex contextu euangelico non obscure deprehenditur: ibi enim Christus censet arma, quibus vniuersus orbis bellum inferet flagitiosis, terra enim commouebitur, & contremiscent ab ira Dei, mare crebris fluctibus, & mugitibus expansest, atque hominibus terrorem incutiet, aër pestilentia laborans homines inficiet, ignis inferiores orbis comburet: restat nunc recensere arma cœlestia distincta ab inferioribus, & quæ augeant sua magnitudine præteritorum horrorem, quapropter virtutes cœlorum commouebuntur, & stellæ ingenti impetu cadent de cœlo, in quo apparebunt stellarum rupturæ, vt tam incredibili rerum nouitate homines obstupeſcant, seroque cognoscant quam terribile sit dereliquisse Deum factorem suum, & incidere in manus Dei viuientis, neque mirum, quia teste scriptura, *pugnabit pro eo vniuersus orbis contra insensatos; & quidem stellarum fragmenta penetrabuntur secum, & cum terra; postea verò cœlestes orbis dissoluentur, & fient alij septuplo lucidiores.* Modus autem erit quia illorum materia ex se est capax caloris: quo intento summè, inducimur forma ignis natura sequens dispositionem vltimam, eritque causa formalis expellendi formam cœli, quæ cum alia substantiali componi non potest in codè subiecto.

DISPUTATIO II.

De Cœlorum proprietatibus.

SECTIO I.

Cœlorum, & Astrorum numerus.

§. 1. Ac in parte acriter dissident auctores graues: vtrorumque sententias expendam: rem in medium proferens: eam vos suæ rationis pondere penditote.

§. 2. P. Conimb. 2. de cœlo cap. 5. q. 1. art. 1. & 2. affirmant esse vndecim cœlos distinctos: infimum est cœlum Lunæ, secundum Mercurij, tertium

H h 4 Veneris,

Veneris, Quartum Solis, Quintum Martis, Sextum Iouis, Septimum Saturni, Octauum Firmamentum siue Stellarum, Nonum primum mobile, siue aqueum vel crystallinum, Decimum glaciale, Vndecimum Empyreum.

§. 3. Huius assertionis neque graues, aut multos afferunt auctores: neque firma fundamenta. Arist. enim octo tantum agnouit sphaeras, & octauam censuit esse primum mobile. Astrologi sibi videntur commonstrare octo cælos propter octo diuersos motus, vnum firmamenti, septem vero septem planetarum: vnde inferunt esse nonum cælum, quod sit primum mobile: quia octo cæli habent duos motus, alterum ab Oriente in Occidentem, qui vocatur *motus rapidus*, quia nona sphaera eo motu secum rapit octo sphaeras inferiores, videtur vocatur *violētus* nec nō & diurnus: quia viginti quatuor horis motus ille peragitur ab Oriente in Occidentem: alter motus est peculiaris cuiusque sphaera inferioris, & illi connaturalis, estque ab Occidēte in Orientem, qui peragitur per multa annorū milliaria. Post hos Albategnius Arabs, deinde Thebitius, postremo Alphonsus Castellæ Rex obseruarunt motum *trepidationis*, ex quo deducunt decimam sphaeram mobilem, ratione cuius conueniat cæteris cælis trepidatio; quia duo motus non possunt per se simul conuenire eidem corpori, sed vnus per se, & alter per accidens ratione alterius corporis, vt cum quis nauis deferretur.

§. 4. Huic Astronomorum sensui refragatur nonnulli Ecclesiæ Patres, quos adducam inferius, nec fundamentū suffragatur. Primum, quia nona sphaera, siue primum mobile incognita fuit Aegyptiis, & Aristoteli (vt ipsi referunt P. Conimb.) à quibus cæteri Astronomiā didicerunt. Cū ergo illi perfectē ostenderint astrorū motus sine sphaera nona, cur & nos id nō præstabitimus? Si autem dixerint nouis se motibus motos; Respondeo alterum è duobus: aut antiquos non rectè astronomiam calluisse; quia eos motus ignorarunt (quod videtur absurdum,) aut sine tot sphaeris eos motus posse componi.

§. 5. Secundò, quia cælis nulla latio est violenta, nec naturalis vlla, ergo male diuiditur illorum motus in violentum, & naturalem. Probatur antecedens, quia cæli ex se nullum exigunt motum, tota enim ratio propter quam cæli mouentur, est luminis, & caelestium influxuum dispersio, è qua nullum ipsi capiunt emolumentum, lucem enim vnicuique corpori caelesti necessariā dispersitur Sol, aut cælum Empyreum; corpora autem inferiora indigent cælorum circumuersione, cuius argumentum est intelligentia motrix. Si enim cæli natura sua latonem postulerent, eam haberent ab aliquo principio innato, vt graui, leui, & viuientia: neque cæli quiescerent post Iudicij diem, alioquin tota æternitate fururi essent violenti.

§. 6. Deinde esto, sit necessaria cælo aut inferiori mundo duplex illa latio; rogo quorsum exigatur primum mobile? Nam octaua sphaera cietur à sua intelligentia, & sphaera inferiores à suis propriis; neque enim motus orbis superioris secum trahit inferiores: sicut enim sphaera immediata cælo empyreo mouetur empyreo immoto, ita poterit moueri octaua sphaera cæteris immotis: cum ergo isti motus veniant ab intelligentiis; quorsum requiritur nonum cælum, à quo oriatur? Nam quem motum efficit cælum superius in inferiori, poterit efficit intelligentia se sola, si quidem illum per te efficit medio cælo superiori.

§. 7. Dicunt Astronomi, quia eidē corpori non conueniunt per se duo motus: vnde oportet vt alter ei

conueniat ratione sui: alter ab alio corpore. Contra primo: quia eidē corpori conueniunt per se plures motus locales, vt homini, qui per se mouetur motu grauium, & motu viuentiū, quæ habet plura generalia. Secundo, quia licet eidem corpori inanimato non conueniat esse principium actiuium pluriū latonum, conuenit tamen esse passiuum. Vnde cum cæli passiuè tantum cicantur, habebunt principium pluriū latonum. Deniq; sicut tu ais motum raptū oriri à primo mobili, & trepidationem à cælo glaciale, ego dico eosdem motus oriri ab vna, vel pluribus intelligentiis, & sic sine fundamento inuehitur cælorum multitudo.

Adde hæc, quæ vulgo iactantur de cælorū motibus lect. secunda sunt Lydio lapide examinanda, continēt enim aperta in philosophia absurda: conueniente igitur hoc fundamento totam machinam cælorum multitudinis prolabi necesse est.

§. 9. Deinde colligunt Astronomi octo cælos ex septem planetis & stellis fixis. Porò leue esse hoc argumentum ostendo; quia in eodē cælo possunt esse plures planetae, aut erronei, siue stellæ oberantes. Nam, cum cælum sit lata profunditatis, possunt in medio corpore partes assignari diuersæ, vbi sunt erronei: & ex varia eorum gyratione per eas partes, efficiunt varios aspectus, atq; cōgressus: non minus quam si essent in cælis diuersis, ergo non sunt multiplicandi cæli, quia in Philosophia sine necessitate non admittitur rerum multiplicitas; omnes autem Astronomicæ demonstrationes stant cum paucitate cælorum, dum assignentur diuersæ partes curibus planetarum.

Hoc quidē probat Astronomus: at singulos planetas singulos sibi cælos vèdicare vnde probat: Et quidem qui aiunt tot esse cælos, quorū planetas, sic videntur nobiscum consentire, vt singuli planetae singulas habeant partes, aut superiores, aut inferiores, quæ denominentur ab ipsis planetis, ita vt vltima superficies cæli, in qua conspicitur luna, appellatur *cælum luna*, ea verò parte, per quā gyrat planeta Mercurius, vocetur *secundum cælum*, siue *cælum Mercurij*, &c. Sicut aër à nobis tripartitur in regionem aëream, quæ est nobis vicinior, & olympicam, quia cacumen tangit olympi; & ætheream, quia est propior igni, nec tamen propterea tres aëres distinctos adstruimus. Idem omnino cælo contingit.

Nec possunt Astrologi ostēdere nisi octo partes cæli, vnam infimā, alias ordine suo superiores: eas autem esse paritas in octo cælos distinctos non probant, alioquin iam essent adnumerandi sex alij noui cæli: Gallilæus enim de Gallilæis testatur obseruatos esse sex alios planetas, siue errantes stellæ: quas ipse in honorem Magni Etrurici Ducis, sui Mæcenatis, *Astra Medica* appellat: prope Iouem quatuor obseruat; duos Saturno vicinos. Nec cōstans est Astrologorū sensus: etenim Tracastorius negat epicyclos: sine quibus siderū motus ostendit posse componi. Quid autem dicam de Nicolao Copernico, totum inuertente mundum?

§. 12. Huic nostræ sententiæ ad stipulantur aperte plures Patres, Chrysof. hom. 4. in Gen. his verbis; *Et quomodo dicunt aliqui factos multos cælos: non ex diuina scriptura hoc didicerunt, sed ex suis opinionibus, vt ita dicam, impelluntur.* Quod ibidē confirmans subdit: *Quis igitur post tantam doctrinam ferret eos, qui ex suo capite loqui, & contra diuinam scripturam multos cælos dicere audent?* Vbi respondet argumentis factis pro cælorum multitudine. Et Amb. 2. Hexam. cap. 2. & 3. tres tantum annumerat cælos, quos infra admittemus.

Hos patres exponit S. Thom. 1. p. q. 68. art. 4. de pluralitate

pluralitate corporum distinctorum ab his, quæ includuntur in caelestibus sphaeris, ita vt non sit alius mundus præter hunc. Verum S. Tho. præ modestia hanc explicationē addit, ne aperte videatur ab his Patribus discedere, in quos talis explicatio non caret difficultate: tum, quia Ambrosius aperte disputat contra assertores aliorum mundorū: qua disputatione absoluta, aliam instituit de cælorū pluralitate, & distinctione firmamenti à cælo, quod primum produxit Deus. Et affirmat se non posse negare tres cælos, quia Apostolus dicit se raptum ad tertium, inter quos connumerat aërem, ergo non loquitur Ambrosius de aliis mundis, alioquin tres mundos constitueret.

§. 14. Chrysof. vero non meminit alterius mundi, sed corporis caelestis: distinguit enim cælum à terra, & de cælo disputat, vt de parte mudi distincta. Adde Theodor. q. 12. in Gen. sic aientem. *Qui igitur non credit secundum esse cælum, semitam rectam transgreditur, qui verò plures numerare conatur, adhaeret fabulis, postposita diuini spiritus doctrina.* Agit autem Theodoretus de cælis incorruptilibus, non de aëre. Basilus autem in Hexameron duos cælos admittit homilia 1. immo & tres, hoc autem tertium in fine homilia ait esse aërem. Nec plures admittit cælos; immo irridet eos, qui septem orbis inter se immixtos, & inclusos more plurium cadorum, aut vasculorum, assignant septem erroneis. Refert enim totam illorum sententiam de numero, & musica cælorum: eam autem explodit.

§. 15. Et S. Clemens Romanus, recognitionum lib. 2. sine, refert ex S. Petro hæc verba. *Vnum quidem confiteri conuenit Deum, qui verè est, cælos autem esse, qui ab eo facti sunt. Vnum unum cælum sit superius, quo conuenerunt.* (id est sub quo clauditur, vel cōcluditur) *etiam visibile firmamentum: illud esse perpetuum, & æternum* (id est à parte post) *cum his, qui habitant ibi, istud autem visibile in consummatione sæculi resoluendum &c.* Vbi Apostolus duos cælos distinguit, Empyreum, & firmamentum; illud ait relinquendum, hoc interiturum. Hanc autem esse Apostoli mentem colligitur ex tota disputatione cum Simone Mago, pam lib. 3. in ipso ferè principio enarrans Clemens exordiū alterius disputationis habitæ die sequenti, hæc ait dicta esse à Simone Mago disputationem oriente à fine præcedentis, *nolo me verbis occupes Petre, repeti abs te, quæ hesternò promiseras: dicebas enim ostendere te posse, quia lex doceat de immensitate lucis æternæ, & quod duo tantum sint cæli, & ipsi creati.* Hæc retulit Simon, quem propterea non reprehendit Petrus vt solebat vel minutissima quæque mendacia illius Magi confutare. Et libr. 3. sine enumerans Clemens librorum argumenta, sic ait, *quintus, quod duo sint cæli, aliud &c.*

§. 16. Itaque tres sunt cæli ex horum Patrum sensu; primum vocatum *Aëreum*, quod vocat aliquando Ambrosius *ferreum*, includitq; aërem, & quiddam intericiitur inter vltimam superficiem terræ & concuum lunæ: sic dicitur in scriptura, *volucres cæli, pluuia de cælo, & catharacta cæli.* Secundum cælum est *stellatum*, continens stellis in octaua, & suprema parte; quæ ab Astrologis vocatur *firmamentum*, seu *octaua sphaera*, vel *Aplane*, continetque lunam in vltima superficie concui; in medio autem cæteros planetas. Tertium est cælum *Empyreum*, de quo dicitur Genes. 1. *In principio creauit Deus cælum, & terram*, vt exponunt P. Martinus del Rio, & Pereira ibidem, & Molina 1. p. de opere sex dierum, de quo cælo agemus disput. 3.

§. 17. Hos tres cælos admittit Ambrosius, sicque P. Molina exponit Paulum asserentem se raptum vsq;

ad tertium cælum. Neque in scriptura, aut Patribus intenuitur fundamentū ad plures cælos; oportetque Astrologos se subiicere Patribus. Quod si aliquando secundū cælum dicitur plures cæli, intellige plures partes eiusdem cæli. Equidem ita esse colligitur ex Dauide canente *cælum cæli Domino, terram autem dedit &c.* Id est cælum Empyreum, quod dignitate præstat alteri cælo, est sedes Domini, vbi se clarè beatis ostendit; & dicitur inhabitare. Monet autem B. Chrysofostomus non esse intelligendos plures cælos, quia in scriptura dicitur. *In principio creauit Deus cælos, & terram:* quia cælum apud Hebræos caret singulari, vt *Athens* apud Græcos.

Sed se offert quædam grauis difficultas, quo pacto erronei per cælum moueantur? Nam si sunt inclusi in ipso corpore cæli, sequitur vnum è tribus: scilicet cælum continuo dissecari & diuidi, vel duo corpora penetrari, vel cælum esse excavatum: nullum autem ex his fieri potest, ergo non est tantum vnum cælum stellatum. Probo non posse cælum diuidi, tum quia est sicut sicut ex aëre, fusilia autem non diuiduntur: tum ex eius incorruptibilitate, nam sicut Angelus trahendo Solem per orbem, illum interfecat, similiter eundem posset ascia dissecare, & in minutas partes comminueri, atque inde corrumpere. Adde scripturam affirmare cælos esse solidissimos.

Item probo non posse penetrari; nam effectus formalis quantitatis est reddere corpus impenetrabile, estque maximum miraculum, & vna è quatuor gloriæ dotibus penetrabilitas, quæ Theologi *subtilitatem* vocant, tum etiam, quia si cælum esset penetrabile, non esset firmamentum, quod significat & *firmitatem* & *expansionem*. Probat, quia quæ sunt penetrabilia, facillimo negotio se penetrant, & cōeunt in eundem locum, vnde cæli penetrarentur cum igne, & non possent circulariter moueri tanto impetu. Quin etiam cum Empyreum penetrarentur, immo & ipsæ partes se penetrarent, quia vna non resisteret impulsui alterius, ergo Sol non se penetrat cum suo orbe.

Iam verò probo non posse cælum esse excavatum, tum, quia daretur vacuum, quod exhorret natura; tum etiam, quia cælum non esset cōtinuum cum esset dissectum per illas cavitates. Sed ceterè leuia sunt hæc argumenta. P. Conimb. qui hos surculos maximè aspernatur, fatentur angulos cæli empyrei, licet corpore vacent, non esse vacuos proprie, quia vacuum est *locus vacans corpore, aptus illo repleti*, sed illi furculi non sunt apti repleti ex natura rei, sicut anguli cæli empyrei, ergo proprie non sunt vacui; tantum enim petunt vnum corpus, quo repleatur aliqua furculorum pars, & totus furculus repleatur successiuè, non tamen totus simul, quod præstat per singulos planetas, atque adeo non datur vacuum proprie. Neque item sequitur absurdum secundum; cælum enim cōtinuatur per superficies conuexas eorum canalium, item & per concuas, sicut enim in cælo lunæ datur ista cavitates, quæ capiat mundum inferiorem, & tamen illud cælum est continuum, & sicut in tua sententia cæli superiores habent cavitates, quibus capiunt cælos inferiores, & hoc nullum censetur absurdum, cur erit absurdum in eodem corpore caelesti constituere huiusmodi cavitates, atque canales? cælum enim est fornicatum, & isti canales sunt quidam quasi fornices, arcusque triumphales, per quos Planetae triumphant, & suam pulchritudinem ostentant. Quod mirum in modum confert ad cæli pulchritudinem.

Neque

§. 21. Neque hoc mirum alicui debet accidere; habent enim corpora humana per plures cavitates inclusas, apprimè necessarias variis vitæ functionibus, & quidem sine dispendio humanæ pulchritudinis, ita & cælum suas habet. In quam sententiam libentius propendere quis poterit, quo in omnium opinione videtur huiusmodi furculos constitutos esse; admitto enim disputationis ergo distinctionem cælorum, rogo vtrum Sol sit inclusus suo orbi sicut nodus? An verò sit illi eminens, sicut globus supra mensam? Hoc vltimum esse non potest, quia cum Sol interponatur inter suum cælum & cælum Veneris, sequitur apertè illos duos cælos non esse contiguos, sed distitos, è quo plura, & clara sequuntur absurda; si vero Sol est inclusus suo orbi, non potest moveri per illum motu sibi proprio, quin vel illud scindat, vel cum illo penetret, vel habeat canales, per quos vehatur.

§. 22. P. Christophorus Clavius, è nostra Societate Euclides alter, se expedit ab hac difficultate in sua sphaera; affirmans, erronee ita vocari, non quia habeant distinctum motum à motu sui orbis, sed quia apparent in diuersis distantis, quod prouenit à motu sui orbis. Itaque in sententia P. Clauij stellæ errantes fixæ sunt in suo orbe, sicut stellæ firmamenti; vnde possunt planetae moveri cum suo orbe sine furculis, aut penetratione, aut diuisione cæli.

§. 23. In qua responsione ostendendum est qua ratione orbi deferenti planetam conueniat motus naturalis ab occasu in ortum, quem multis peragit annis: planetæ enim conuenient ea ratione duo motus naturales: alter ab occasu in ortum; alter erraticus. In sententia autem admittente *Astra Medica* admittenda videtur hæc cautitas aut diuisio, aut penetratio: nisi sex nouas sphaeras velis admittere: quia hæc Astra distinctum habent motum ac Saturnus, & Iupiter.

§. 24. In illis canalibus inclusi planetæ contingunt ipsum cælum per partem infimam, & supremam, neque enim torum cælum perforatur, nam planetæ sunt perfectè sphaerici, & sunt valde minores cælo, atque ita non exigunt tantum foramen, quantum cælum est, sed exiguum comparatione cæli. Quod si hæc minus ardent (sunt etenim aliena à communi Astronomorum opinione, nec nisi soluendi difficultates, & argumenta causa, propofui) facile se expediunt Græci Patres admittentes cæli corruptibilitatem, & sectionem planetarum rotatione. At licet findantur, dici etiam potest, eos non esse corruptibiles, vt materia prima est incorruptibilis, quamuis sit diuisibilis. Nec ea sectione corrumpitur vlla pars materiæ, aut formæ cælicæ, sed tantum indiuisibilia continuantia: planeta autem progrediente continuantur partes cælicæ, vt aqua præteregrediente nauis. Quo vis admittitur argumento à me factò disp. I. §. 9.

SECTIO II.

Cælorum figura, magnitudo, & Astrorum numerus.

§. 25. DE stellarum numero multa comminiscuntur Astrologi: sunt enim 1022, quas ipsi cognoscunt: hinc negant esse plures, sed non bene: tum quia Galaxia, siue circulus lacteus, conspicitur propter infinitudinem stellarum, quarum luce affunditur, tum præcipuè, quia scriptura indicat stellas esse innumerabiles: cum enim vult ingentem aliquam

multitudinem significare, eam cõparat stellis cæli, & arenæ maris. Esset autem inepta comparatio, nisi stellæ sint quamplurimæ. Dicunt, nomine stellarum intelligi radios lucis, qui nobis videntur esse stellæ. Contra, quia scriptura in proprio sensu est accipienda, vbi non deprehenditur absurdum in sensu litterali. Deinde posslemus etiam contra eos affirmare eos non stellas, sed radios lucis videre. Deinde vnde sciunt ipsi non esse plures stellas, quam quas ipsi norunt cum possint esse alia per plures, quas non videmus, vel propter remissorem lucem; aut exiguitatem, vel raritatem materiæ?

De Astrorum magnitudine Astrologi ita affignant, minuta grana, quibus aiunt mille ducentis terram ab astris superari, ac si ipsi essent terram, & astra palmo dimens, contra quos arguimur. Nam ipsi non possunt certo scire terræ magnitudinem, & latitudinem, neque possunt Arithmetica proportionem id indagare, quo enim argumento possunt probare à terra in concatum Lunæ esse decem millia stadiorum, vt inde deducant lunæ magnitudinem? ipsi enim sic argumentantur; *Corpus quod ex vno miliario videtur habere magnitudinem cubitum, habet in se magnitudinem viginti cubitorum, & sic proportione: sed luna apparet tantæ magnitudinis ex spatio decem mille stadiorum, ergo habet tantam magnitudinem.* quæ consequentia nulla est: quia minor propositio est dubia. Item & maior: quia corpus minus, propter dẽsitatem maiorem apparet in eadem distantia maius, quam aliud maius. Item qui diuersa sunt potentia videndi, diuersimodè iudicant de magnitudine: quia alij melius, alij nõ æquè bene vident. Adde, aërem non semper esse æque dispositum ad excipiendas species visuales. Nec Sol semper est in eadem distantia; nam celerrimo cursu ita volat, vt vix possit iudicari in quo sit spatios cum ictu oculi permulta conficiat.

§. 27. Multoque magis ignorant aliorum siderum magnitudinẽ, quia nesciunt quantum vnum astrum distet ab alio. Quod colligitur ex illorum opinionum varietate, qui inter se longè, latèque dissident, & vnusquisque arbitratur suam sententiam se cõmonstrare, cui igitur credemus? Equidem nulli. Deinde astrum, quod minus splendescit, & apparet minus, fortasse est maius astro splendidiore, & quod maius apparet, quia licet hoc sit minus habet materiam densiorem, è qua vehementiores refranguntur lucis radij, quapropter non tam clarè conspicitur: vt de cælo Empyreo dicunt non pauci: ergo nullum potest sumi fundamentum firmum ad astrorum magnitudinem designandam, sed id est præstandum pingui Mineruæ, & vt nostri aiunt à buen ojo.

§. 28. Ex Eclipsi lunæ ostendunt astrologi terram esse maiorem luna, quia terræ interiectu tota absconditur luna. Nec hoc certo scitur hoc præcisè argumẽto: tum quia si luna esset æqualis terræ, velaretur tota per breue spatium; quamuis nõ tam longo, quam si esset minor: tum quia posset contingere Eclipsis, non quod luna sit minor quam terra, sed quia Sol est minor. Hoc argumentum probat apertè terram non esse minorem vtroque astro; at vt probet eam esse maiorem luna, fulciendum est aliunde Solem esse maiorem terra.

§. 29. Sol autem multum excedit terram, quia in deliquio nunquam velatur totus, verum nec id probant: nam ex deliquio Solis tantum probatur Solem esse maiorem luna, quia nunquam velatur totus: velaretur autem, si esset minor luna, quia hæc in se combiberet totam lucem, & species visuales Solis, nec eas sineret ad nos traici. At cum nesciatur excessus

SECTIO III.

Vtrum cælum simul moueatur ab ortu in occasum, & ab occasu in ortum?

§. 30. Non omitam, quod annis superioribus obtigit Hieronymo Muñoz celebri astronomo; & in hac academia Salmanticensi Mathematicarum professori. Qui rogatus à nobili discipulo, vt metiretur cubilis distantiam à cælo; illi dixit cælum certo interuallo distare; sequenti autem die questus fuit adolescens, se à magistro delusum: quia cubile distabat à cælo semipalmū minus, quam dixerat magister: qui non animaduertens pauimentum; conipexit non esse absque fundamento questus discipuli: ac asseruit, aut terram, aut cælum mutasse locum. Cui subridens dixit adolescens, terrā mutasse locum: quia ipse strauerat tabulatum semipalmum habens altitudinis. Hæc si ita sunt magno sunt argumento. At potuit ille animaduerrere tabulatū, non enim erat atomus insectilis; ac dissimulauit. Vel certe per suas mensuras nonnulla habent certa principia, quibus mutatis animaduerrunt non esse eandem distantiam: at quis scit, vtrum tanta sit, quanta ab illis iudicatur?

§. 31. Dices, esse instrumentum metiendi, quod vocat *Baculum Iacob*: quo bombardarij metiuntur muros: quo baculo noscitur quantum ipsi distent à muro, & quàm sit ille latus, aut altus, non secus ac si palmo illum metirentur. Vereor, ne sit instrumentum metiendi. Nec enim bombardarij pollent æquali visu. Nam lippis videntur corpora magis exigua: per conspicialia verò maiora apparent. Deinde non metiuntur tam exactè, vt ne latum vnguem discedant: at si in muro viginti cubitorum ex vno stadio decipiantur in vno solo palmo: & ex duobus stadiis in sesquipalmo, non censentur errare. At in distantia tam ingenti, & tanta magnitudine Solis multum erit erradum. Præterea species, à corpore viciniore facillè illud representant, vt est: at in tanta distantia ægerimè. Anne instrumentum illud perfectius faciet representari obiectum distans; quam representantur duæ virgæ vicinæ oculis; & tamen non cernimus quantum altera excedat alteram, nisi attentè illas componamus, & metiamur; ergo nec illo baculo tam exactè metientur muros bombardarij.

§. 32. De cælorum figura variæ extiterunt opiniones. S. Augustin. censuit cælum esse latum, & rotundum, vt referunt P. Conimb. lib. 2. cap. 4. q. 2. Impugnatur hæc sententia, quia si cælum esset latum, patere aliquando partes extremæ, quia cælum terminos haberet, & non cogeremur qualibet ex parte terræ cælum intueri. Nam continua circumuoluntione extrema apparerent alicubi. Deinde non posset Sol gyros conficere, quia cogeretur repedare, nisi cælum esset globosum: nam peracto circulo spatio viginti & quatuor horarum, rediret ad orientem locum: modo autem cum cælum sit globosum, peragitur circulum Sol ab oriente in occidentem sine remeatione.

§. 33. Deinde, cælum esse globosum ostendunt solares circumuersiones, & fatalis necessitas, qua cogimur vbitus gentium cælum intueri: sicut qui continetur inclusus dolio non potest non videre dolium, quo vndique circumscribitur: ita nos tenemur intra cavitatem huius globi: quod etiam demonstrant & astrolabium, & circulares sphaeræ, quas efformamus ad demonstrandos cælorum motus. Quod si hæc instrumenta non referrent cælicam figuram, suo munere essent inepta. Hæc sententia est S. Bassij homil. 1. in Exameron, & communis Astronomorum.

§. 34. Astrologi quos referunt P. Conimb. lib. 2. c. 5. q. 4. artic. 1. conclusione 2. & Aristoteles ibi cap. 10. tex. 78. affirmant, orbis cælestes infra primum mobile duos motus sibi habere: primum, quem vocant *raptum* siue *diurnum*, ab ortu in occasum, qui per se conuenit primo mobili: cælestis autem inferioribus conuenit per accidens propter impetum primi mobilis. Secundus motus est ab occasu in ortum, qui per se conuenit firmamento, & cælestis planetarum. Hic vocatur *naturalis*, quo sphaeræ inferiores remeant ab occasu in ortum; quo dicuntur retardare impetum primi mobilis. Tertius est *trepidationis*, qui conuenit per se cælo glaciali, quod cæteros cælos cogit titubare.

§. 35. Vnicum fundamentum huius sententiæ est diuersa stellarum positiones, nam stellæ fixæ firmamenti, modo habent altitudines meridianas, diuersas ab his, quas antiqui Astrologi notant: neque modo oriuntur respondentes spatio, cui antea, ergo firmamentum præter motum diurnum habet alium. Antecedens Astrologis credo: consequentia probatur, quia si stellæ fixæ cicerentur solum motu diurno, singulis diebus retinerent eandem positionem, quia per eundem circulum gyarent. Confirmatur, Sol præter motum diurnum, habet alium proprium, quo ita mouetur, vt habeat diuersas distantias ab stellis fixis: ergo præter motum communem cum illis, habet alium sibi proprium, & erraticum.

§. 36. Hæc sententia indiget explicatione: alioqui alicuius absurdi incurret inuidiam. Quia cæli non possunt moveri per eandem lineam duobus motibus, quorum alter habeat pro termino à quo terminum ad quem alterius, ergo non potest cælum simul moveri ab ortu in occasum, & ab occasu in ortum: probatur antecedens, quia non potest corpus simul moveri latioribus contrariis, sunt enim naturaliter impossibiles in eodem subiecto, tum etiam, quia simul corpus accederet ad vnā partem, & recederet ab eadem, quod & experientia, & sensui repugnat.

§. 37. Ad hæc, non posse idem corpus habere simul duas vbiaciones in eodem loco, sicut non potest idem locus habere simul duo corpora, sed si corpus haberet duos motus, haberet duas vbiaciones, quia vbiatio est terminus motus. Dicunt P. Conimb. duos istos motus non fieri per eodẽm polos, quia motus diurnus fit per polos Arcticum, & Antarcticum, motum verò retrogradū fieri super polos Zodiaci, & per circulum Zodiacū. Contra; signemus partem cæli A. quæ feratur ab ortu in occasum, rogo, vtrum ista pars, quæ modò transfueretur super polos Arcticum & Antarcticum, simul moueatur per polos Zodiaci vel non? Si primum, ergo simul est in duobus locis, quia per duo loca diuersa diuersas efficit gyrationes, quod est in Philosophia absurdū: si verò non mouetur nisi per Arcticum & Antarcticum, ergo per eandem lineam habet duos motus contrarios: si verò illa pars non moueatur nisi motu diurno, vel naturali, idem erit de qualibet parte in singulari, atque ita nulla pars simul mouebitur duobus motibus.

§. 38. Dicunt primò; cælum simpliciter moueri motu raptu, retrogrado autem secundum quid, quia ille non est simpliciter motus, sed secundum quid. Contra:

Contra: motus retrogradus aut habet naturam, & essentiam motus, vel non: si primum, ergo quod illo mouetur, simpliciter mouetur: si verò simpliciter non est motus, ergo cæli non mouentur duobus moribus. Deinde quo pacto dicitur motus secundum quid ille, per quem acquiritur diuersus locus, & diuersa distantia? Astrologum enim distantia cœlogit Astrologos in eos motus: si verò motum secundum quid intelligas motum conuenientem tantum exiguae parti cæli, sicut dicitur album secundum quid corpus, quod cum habeat nigredinem in omnibus ferè suis partibus, habet tamen albedinem in aliqua exigua, sicut Æthiops dicitur albus secundum quid, at hoc motu non moueri orbis cœlestes perspicuum est, tum quia in tua sententia mouentur secundum se totos, tum quia cum sint solidi; non possunt diuersæ partes diuersè trahi.

§. 39. Dicunt secundo, corpus posse simul habere duos motus, alterum ab vno principio, alterum ab alio, verbi gratia, nauta, qui vehitur nauis ab Oriente in Occidentem, se potest mouere à prora in puppim versus Orientem, & portum, vnde soluit, ecce duo motus, alter ab Oriente in Occidentem, alter ab Occidente in Orientem (& per eandem lineam.) Item eques fertur motu equi, verbi gratia, Medina, totumque corpus equitis mouetur eo motu, & tamen ipse eques potest mouere brachium Medina Vallisolerum: Item mulca circum agitur rota, per quam ipsa graditur motu contrario.

§. 40. Verum ibi non esse duos motus distinctos, probatur in primo exemplo, quia si sunt duo motus, debent habere distinctos terminos ad quos & alios à quibus. Nam vt diximus disput. 1. 1. Phy. latio est de loco in locum translatio: ibique probauimus quemlibet motum habere terminos à quo & ad quem; sed nauta ille non haberet duos terminos ad quos, & duos à quibus, ergo non habet duos motus. Probatur minor, supponendo nautam habere pedem supra funem, & funem protrahi supra nauim à duobus axis fixis, portum claudentibus: incipiat tunc nauta moueri: rogo, vtrum pes recedat à fune versus Occidentem? An verò accedat ad portum versus Orientem, recedens à fune? An verò pes remaneat supra eundem funem? An autem simul recedat à fune versus Orientem, & Occidentem? Hoc quartum fieri nō potest, quia pes simul esset duobus in locis: quia simul recederet à fune versus Orientem, item & versus Occidentem; quod fieri non potest, quin pes duobus in locis simul existat, quod fieri nequit, essetque necessario à corpore auulsus: itemque simul accederet ad eundem locum, & ab eodem recederet simul: neque fieri potest tertium, tum quia non moueretur, si semper esset in eodem spatio; tum experientia, quia cum corpus feratur nauis & hæc recesserit à fune, fieri non potest quin etiam corpus recesserit. Si autem secundum admittas, videlicet incipiente motu, pedem esse porrectum vltra funem versus portum, ergo solum habuit motum versus portum, & non habuit motum nauis: quia nauis habet pro termino à quo funem, à quo recessit versus Occidentem; at verò ille pes non fuit motus à fune versus Occidentem, sed versus Orientem, & portum, ergo ille pes non habuit motum nauis, quia cum hæc recedat à portu, & accedat ad Occidentem, non potest efficere suo motu, vt pes accedat ad portum, & recedat ab Occidente: si verò primum contingit, scilicet, pedem recessisse à fune, & portu versus Occidentem, tunc non fuit nisi motus nauis, nam motus proprius pedis deberet habere pro termino à quo funem & Occidentem, & pro

termino ad quem portum, & Orientem. Igitur vnus tantum fit motus, scilicet ille, cuius impulsus fuit vehementior.

§. 41. Sed obiicit, dum pes mouebatur motu proprio versus portum, etiam mouebatur motu proprio nauis, nam alter pes, figebatur nauis, & totum corpus mouebatur motu nauis: ergo etiam mouebatur pes alter, quia motus nobis mouetur omnia, quæ sunt in nobis. Respondeo, quando mobilia habet partes flexibiles, rectè posse vnâ moueri vno motu, & aliam alio, & mota vna, alteram quiescere, sepe enim mouetur vnus pes quin moueatur alter. Ad adagium respondetur, motus nobis moueri omnia, quæ sunt in nobis, secundum eam partem, quæ mouetur, vt mota manu mouentur omnia, quæ sunt in eadem manu, non verò quæ sunt in altera, & motus nobis secundum nos totos, mouentur omnia quæ sunt in nobis.

§. 42. Porro pedem in eo casu vnum tantum habere motum, præter argumentum factum, probat experientia: nam pes dexter (quem suppono moueri) qui antea tantum distabat à puppi quantum sinister, transacto motu, minus distat: ergo solum fuit motus motu proprio. Paret consequentia, quia si moueretur motu nauis, seruaret eandem distantiam à puppi, quam sinister: nam motus nauis eadem celeritate rapit puppim, prora, & vtrumque; pedem, & pes sinister eandem habet distantiam ante, & post motum. Quod si dexter distantiam mutauit, fuit in causa proprius illius motus, quo superauit impetum nauis. Sitque nobis argumento, pedem dextrum cessantem à motu retrahi postea motu nauis ad funem, vnde fuit ipsa profecta. Quod si pedes non cessarent à motu proprio, eleuarentur, nauta verò è puppi in terram, aut aquam desiliret. Constat, quando naues rapidissime feruntur procellis exagitata, vix possunt nauis in illis stare, quia impulsu proprio non possunt resistere impulsui nauis: quapropter ad latera nauis quasi ebrii conuiciuntur. Nam dum conantur pedem mouere, alio innitentes nauis, non possunt moueri, vnde decidunt in tabulatum: quando verò naues quiescunt facillime nauta in eis obambulant.

§. 43. Ad reliquos casus responderetur, brachium si mouetur per eandem lineam, aut moueri motu solo proprio, aut solo motu equi, vt de nauta dixi: at verò per lineam aliquantulum obliquam potest moueri brachium, & tunc efficitur vnus motus, & ab impulsu equi, & ab impulsu brachij, rectè enim possumus facere motum semicircularem.

§. 44. Exemplum de musca non est ad rem, potest quidem musca se ad latera mouere, tunc autem nō efficitur gyrus perfectus, vnde licet essent plures orbis cœlestes, non possent simul moueri ab ortu in occasum, & è contrario, quia per eandem lineam haberent illos duos motus, quod est impossibile probatu.

§. 45. Ad argumentum ex Astrologia petitum respondeo, diuersas stellarum fixarum altitudines, atque distantias hinc oriri: intelligit cælum volente, prima die illius circumuectionis linea cæli, A. & stella illi respondens ita fuerunt circumuectæ ab ortu in occasum, vt responderent illa die linea imaginariæ A. Secunda verò die stella & linea, A. non responderunt lineæ imaginariæ, A. sed B. quia secunda die intelligit impulsu quali in latu versus polos Zodiaci ipsum cælum, & efficit illo motu vt singulae partes cæli singulis diebus respondeant diuersis spatiis, & conficiuntur multa annorum millia, ante quam linea cæli, & stella A. remeant ad lineam imaginariam A. quod est in causa diuersitatis altitudinum stellarum: & isti vocantur ab

ab Astrologis duo motus, qui, si sunt duo, non simul exercentur, sed dum intelligentia mouet cælum versus polos Zodiaci, tunc non mouetur ab ortu in occasum, quia tamen ille motus in latu fit in actu oculi, non dicitur cælum cessare à motu diurno, vel potest ille motus esse idem cum diurno impetu, sed non per gyrationem omnino perfectam.

§. 46. Vocantur autem duo motus modo vulgari, vel quia ad sensum apparere videntur duo, vel quia quasi intermiscuntur alterna vicissitudine: vt motus, nauis, & nauta. Aliquando enim nauta cessat à motu proprio, tunc autem trahitur motu nauis, quod contingit, quando post motum firmat pedem, vt leuet alterum: cum autem alterum leuat, & mouet, tunc suo motu mouetur. Hæc vicissitudo motuum vix percipitur sensu, & est in causa vt plus temporis impendat nauta toti nauis nauiganti peragenda, quam quiescenti. Astrologi autem nihil aliud possunt petere, nisi rationem diuersæ distantia stellarum fixarum. Itaque nunquam sunt duo motus simul: sed aut vnus à duplici impulsu, aut duo mixti alterna vicissitudine.

§. 47. Planeta verò non efficiunt perfectos circulos (vt aiunt P. Conimbricenses) sed ex impulsu sibi proprio, & ex impulsu totius cæli, fit vnus motus, quemadmodum de equite, & brachio diximus. Hinc oritur Solem respectu nostri, modò altior, modò maiorem, modò minorem arcum perficere; siue magis in meridie eleuari; quia circuli per quos gyrat, non sunt perfectè orbiculares, sed ad modum, quo nos in hortis efficiamus lineas herbarum, per quas peragimus circulos imperfectos: si enim essent perfecti, vt sunt intra quos exercentur equi, dies essent omnino æquales: quia Sol nunquam egrederetur ex eodem circulo: egredietur autem quotidie: qui sequenti die incipit alium maiorem, aut minorem comparatione nostri: quod est in causa vt Sol modo plus, modo minus videatur distare ab stellis fixis. Neque modò dispuro (ne Astrologum agam) vtrum Sol diuersis annis repetat eundem gyrum, per quem efficiat dies hoc anno, omnino æquales alius anni diebus? si enim repetit, efficit quidem æqualis dies: (pono enim æquo raptu, & expeditione Solem circumagi ab intelligentia:) nec tunc apparebit distantias habere inæquales ab stellis fixis.

SECTIO IV.

De motu cæli difficultates nonnullæ.

§. 48. Prima est, vtrum motus sit cælo naturalis? Naturale vsurpo in præsentem (vt cum Aristor. dixi disput. 7. Physic. sect. 1.) pro ea re, quæ est iuxta naturam, siue ex inclinatione illius. Scotus, Auicenna, & alij relati à P. Conimbr. 1. de cælo cap. 2. q. 3. art. 1. negant cæli conuersiones esse naturales: & quidem merito, nam cætera corpora habent motum naturalem, per quem propria loca petunt, vt graui, & leuia, vel querunt res sibi necessarias, vt viuientia: sed cælum nullum emolumentum capit è motu, neque in proprium centrum tendit, ergo cælo non est motus naturalis.

§. 49. Constat, quia natura inclinat in rem sibi aliquo modo vtilem, & res ad quas sic inclinat, vocantur naturales, vt alimentum viuienti, & actus secundus potentia vitali, calor animali, &c. Sed motus cæli illi non est vtilis, ergo non est ex inclinatione naturæ. Probatur minor: quia motus localis per se tantum perficit tanquam modus determi-

Philosophia Petr. Hurr. de Mendocæ.

nans ad spatium, quam perfectionem æqualem habet cælum cum quiescit, quia ibi etiam habet motum determinantem ad locum: graui autem, & leuia perficiuntur per motum, quatenus per illum tendunt in centrum: at cælum semper est in centro, siue motum, siue quiescens: neque item accipit plus lucis per motum, quia si Sol quiesceret in medio cælo, singulis illius partibus lucem dispersiretur necessario, ergo cælum nullam vtilitatem capit ex motu. Tandem, quia si cælo est latitudo tam naturalis quam calor igni; & descensus aquæ: cælum esset violentum post diem iudicij; non aliter ac ignis calore carens; & terra impedito descensu. Absurdum autem est perfectissimum corpus absque vtilitate æternam fore violentum.

At (inquiunt P. Conimbric. artic. 2. sequentes S. Thom. & alios) cuiuslibet corpori motum esse naturalem. Contra: quia id non intelligitur de latitudine: est quidem cæli connaturalis motus alterationis, quo perficiuntur: at verò latitudo illi corpori est naturalis, quod illa perficitur, vel cui est vtilis. Dices latitudinem esse perfectionem cælorum. Contra: quia quando duæ res contrariæ æquè perficiuntur subiectum, neutra dicitur naturalis: quia natura non inclinatur in contraria, sed per motum non magis perficitur cælum quam per quietem, immò quies est perfectior quodammodo, & cælo connaturalior, quam ipsum sibi vendicat, nisi accedat extrinsecus motor. Vnde post vniuersale iudicium cæli natura sua ab omni latitudine cessabunt. Neque item motus est cælo violentus, quia ad vim requiritur resistentia subiecti per motum contrarium, vt lapidi est violentum ascendere: est igitur cælum natura sua indifferens ad motum, & quietem, quæ illi possunt dici quodammodo naturalia, quia ei neque auferuntur, neque addunt perfectionem: est autem naturalis ratio materia, quia est principium passuum illius; non tamen ex vi, & inclinatione formæ: quo modo tam naturalis est quies, quam motus. Si autem cæli quiescant, illud vbi ab ipsis conseruabitur in genere causæ efficientis: vt conseruatur à lapide in centro: in quo tamen non mouetur à seipso, sed si moueatur, est ab alio.

§. 50. Secunda difficultas est vtrum cæli moueantur ab aliquo principio intrinseco? An verò ab extrinseco motore? Et quidem illud ab extrinseco moueri, adeo constans est philosophorum opinio, vt ex motu cæli intelligentias separatas inuestigarint. Ego verò nullam video pro hac parte demonstrationem, quia licet cælum non possit nisi ab extrinseco moueri, poterat tamen à Deo solo moueri, neque in hoc vllum apparet absurdum. Multa enim munia solus exercet Deus minoris momenti, quam hoc, vt supplere defectus causarum particularium, neque Deum dedecet, sed maximè decet, immo primum mobile à solo Deo cieri, opinati sunt nonnulli.

§. 51. At licet hoc non demonstratur, qui illud negabit, temere negauerit. Philosophorum enim assensu ad stipulantur Patres ferè vniuersi, ac Theologi: quos referunt P. Conimbr. 2. de cælo cap. 5. quæst. 5. & probatur: quia cælum mouetur ab extrinseco, sed illud extrinsecum est Angelus; ergo mouetur ab Angelo. Probatur maior, quia motus non est connaturalis cælo, neque vtilis, vt probatum est, ergo non mouetur ab intrinseco, sed extrinseco principio: patet consequentia, quia natura tantum mouet, & inclinatur vt principium actuum, vel ad perfectionem naturalem, vel ad tendendum in centrum, vt discurrenti patebit: minor probatur, quia res corporea non potest cælos mouere.

I i Nam

Nam si quod esset, maxime viuens, at hoc non: quia defatigaretur agendo, neque item mouetur à solo Deo, qui mundi administrationem creaturis partitur; neque ab animo rationali, tum quia hic nihil potest mouere, nisi corpori vnitus, tum quia non habet tantam virtutem impulsuam. Tandem, quia prius cœli moti, quam animus vllus migrasset è corpore; at verò ante informationem corporis nullus animus potest creati, ergo cœlum mouetur ab Angelo. Et hoc quidem liberè, & sponte, imperio Dei obtemperante, cuius adspèctui perpetuo fruatur. Totum cœlum ab vno mouetur, & singulis planetis singulos attribuit Deus: namque vnus non potest in tanta distantia operari.

§. 53. Tertia difficultas est, vtrum cessante motu cœli cessarent omnes motus sublunares? P. Conimbr. 2. de cœlo cap. 3. q. 4. art. 2. referunt Thomistas affirmantem partem tuentes, prementes vestigia S. Thom. in 2. d. 2. quæst. 2. art. 3. & de potentia. q. 5. art. 8. sed S. Thom. 1. part. q. 66. art. 3. ad 2. affirmat longè esse probabilius cœlum empyreum, licet non moueatur, influere in alios orbes, idèque iudicium ferri potest de cœlo stellato respectu inferiorum. Thomistæ nituntur primo, quia motus cœli est causa cæterorum motuum, ergo illo cessante, cessabunt motus inferiores, quia cessante causa, effectus necessariò interimitur. Verum antecedens est falsum: motus enim cœli formaliter est actio, per quam producit vbiatio cœli, sed actio non potest esse causa in actu primo influens in aliud: habet enim tantum esse productionem sui termini, ergo cœli motus non potest esse causa motuum inferiorum. Vnde argumentum retorqueo; cœli non influunt per motum in hæc inferiora, nec tanquam per principium actiuum, nec tanquam per formalem rationem producendi, ergo licet cesset motus cœli, non cessabunt motus inferiores. Vnde colliges agentia inferiora non subordinari motui cœli, neque hunc esse primum in aliquò genere causa, sed inter lationes esse primam dignitate, & velocitate.

§. 54. Secundò afferunt Aristor. asserentem, mundi gubernationem dependere à coniunctione rerum inferiorum cum motibus cœli. Sed Aristoteles tantum vult non posse mundum inferiorem rectè administrari sine motibus cœli, non tanquam causis influentibus, sed tanquam conditione necessaria ad variam luminis dispensationem, per quam administratur perpetua temporum vicissitudo.

§. 55. Igitur cœlo immoto non cessarent actiones inferiores, ita P. Conimb. supr. art. 3. adducunt articulum Parisiensem oppositam sententiã damnantem erroris. Sed ille articulus non transit vltra Sequanam; neque ea sententia est digna erroris nota. Hæc sententia est S. Thom. supr. vbi expressè affirmat cœlum empyreum influere sine motu. Probatur primo, quia lux nõ habet virtutem actiuam à motu, motus enim nullam ei virtutem communicat, videmus enim quiescentem alias producere, sed cessante latione cœli, cœlum diffunderet lucem in hæc inferiora, ergo lux operaretur cessante latione cœli.

§. 56. Secundo, motus cœli nullam habet influxum in combustionem ignis, quia hic cum generali concursu habet sufficientem virtutem ad comburendum, ergo licet cesset motus cœli, nõ cessabit combustio ignis, quia nullum principium cessat ex requisitis ad combustionem. Mirum quidem esset stupam coniectã in rogam vehementem non combustum iri, nisi cœli mouerentur, & saxum è turri deiectum manere in aère suspensum, & hominem apertis oculis non videre præsentem lucem, & brutum esuriens non posse alimentum appetere,

Verum est, cessante latione cœli, non esse futuras annuas generationes frugum, & animantium, quales modo sunt: quia dependent ex tali qualitate temperie, qualis resultat ex Astrorum circumuersione: at verò fruges si tantum expectarent caloris ardorem, producerentur quidem sole præfente, licet immoto, sicque dicitur, *Sol, & homo generant hominem.*

Quarta difficultas est, de velocitate motus cœli, quæ vix potest explicari: cum spatio viginquatuor horarum integram circumuersionem conficiat per spatium pene immensum. Sol, cæterique errone si conferantur cum vltima superficie firmamenti, gradiuntur gressu testudineo, cum tamen Sol quarta horæ parte cursum conficiat tam velocem, vt illo posset eadem horæ parte centies, & sexages terram circuire, quia cum in sententia Astrologorum eadem proportione superet terram magnitudine, & vna parte horæ se totum ostendat: vltima superficies peruenit ad locum primæ, à qua distat tanto intervallo, quantum sufficit ad capiendos 160. orbes terræ, tantos, quantus noster. Communior Astrologorum opinio fert, solem singulis diebus peragere nonages centum mille, centum & viginti mille, sexcentas & viginti quinque leucas. Rogo nunc eos philosophos, qui in omni motu morulas adstruunt, quas reperiunt in hoc solari: quod si in hoc nullas reperiunt, multo minus eas reperiunt in motu firmamenti, qui est solari velocior, cum eodem spatio circulum agar bis octuplo maiorem, quam solarem: at vero in eorum sententia inter duos motus continuos non potest esse maior velocitas: quod si in his moribus morulas reperiunt, vah quas reperiunt in motu lapidis, in quo melius dicerent motus esse imperceptibiles, morulas vero adeo perceptibiles, vt ab ipsis cæcis viderentur!

SECTIO V.

De Cœlorum luce.

§. 59. Lvcem non esse substantiam patet, quia non est forma substantialis, alioquin in aère essent duæ formæ substantiales, & subiectaretur in vltima superficie corporis opaci: neque est corpus, quia non posset cum aère, vitro, & crystallo penetrari. Item neque est distincta species ab inferiori luce, sed est intensior; quod si aliquando videtur nõstrare luce fuluor, est propter corpora, quæ affundit, cum quibus propter illorum subtilitatem diuersos colores effingit.

§. 60. Inter corpora cœlestia lucidissimum est Emphyreum, ita vocatum non ab ardore, sed à fulgore, teste S. Thom. 1. part. quæst. 66. art. 3. Ita expressè refert S. Clemens, ex S. Petro 2. recognitionū. Obiicit, cur non videatur, & cur aërem non illuminet, ita vt nulla sit noctium vicissitudo: præsertim cum Genesis primo creato iam cœlo empyreo dicatur, & tenebra erant super faciem abyss. Ergo cœlum empyreum nullam habet lucem, alioquin abyssum illuminaret in mundi natalitiis.

§. 61. P. Conimbr. 2. de cœlo cap. 5. quæst. 1. art. 2. referunt Richardum asserentem non esse proportionatam nostris oculis lucem Emphyrei: vel à Deo subtrahi concursum generalem, ne lucem ei aculetur. Prima pars solutionis non placet, quia lux quæuis proportionata est nostro visui, saltem in aliquo gradu: immo totam lucis intensionem intuemur, quod si oculi præstringuntur, est ob caloris vehementiam, at cœlum empyreum, aut perpetuo oculos

§. 57.

§. 58.

§. 59.

§. 60.

§. 61.

SECTIO VI.

Cœlorum influxus in inferiora.

oculos præstringeret, aut clarè videretur. Secunda pars non placet, tum quia Augustino displicet ad miracula recurrere in primæua mundi productione; tum etiam quia Deus non subtrahit concursum causis particularibus, nisi rarissime, quod inter portendia Dei miracula numeratur, vt cum Babylonica fornax trium puerorum castitatem venerata, eos non exuffit: Item cum Imperio Iosue Phœbus contraxit habenas, spectator Israëlitica pugna: cum mare Rubrum fractis illius legibus aquas cohibuit, ne defluerent, at nullibi fit mentio huius miraculi, ergo.

§. 62. Alij aiunt, cœlum Emphyreum esse rarissimum, & propter defectum quantitatis non posse visum terminare; sicut aër, licet in se lumen cohibeat, spectari non potest. Sed neque hoc placet, tum quia Iob affirmat cœlos esse quasi fusiles ex aère, ad significandam illorum corporum crassitatem: & quamuis corpora sublunaria propter suam perfectionem aliquando parum habeant materiæ, ideo est, ne nimia materiæ fece contracta nobiles operationes exercere nequeant, hoc autem non reperitur in cœlis, immo corpora inferiora vt nobiliora, ita plerunque densiora reperies, vt metalla, lapides, & plures viuentium partes: tum etiam, quia licet cœlum non possit videri, tamen illuminaret, & totas inferiores sphaeras redderet conspicuas, sicut illuminat aër.

§. 63. Respondeo igitur cum Patr. Conimbricensibus, & aliis supra: cœlum Emphyreum esse quadam quasi cortina opaca contentum: sicut arca fœderis pelibus caprinis tegebatur, & sancta sanctorum serico velo. Et colligitur ex disputatione S. Petri cum Simone Mago, cui dixit cœlum Emphyreum non videri, ne ab indignis videatur, vbi ait Petrus firmamentum visibile factum fuisse à Deo, vt occultaret cœlum Emphyreum. Vnde colligo superficiem conuexam firmamenti esse circumuolutam corpore opaco, & velo: quod velum ait Pater Molina combustum iri cum cæteris mobilibus sphaeris extrema iudicij die, de quo disputat. 3. nec mirum hoc accidit, illa enim beatorum curia adeo est excellens, vt indignum iudicet Deus, eam videri à damnandis. Huius cœli pulchritudinem descripsit Ioannes in visione illa prophetica, qua vidit Hierusalem gemmis, margaritis, auro, & argento collustratam, tanquam sponsam ornatam viro suo.

§. 64. Cœlum Sydereum nullam aut exiguam habere natiam lucem, colligitur ex eodem 1. Genesis, vbi cum iam narretur factum firmamentum, dixit Deus, *fiant luminaria in firmamento cœli, & diuidant diem ac noctem, vt luceant in firmamento cœli.* Quod si cœlum esset conspicuum, iam fuisset tunc producta lux in eo, quæ luceret in ipso firmamento. Immo verò existimo omnia Sydera non tam natiuo lumine, quam à Sole mutuatiuo splendescere, tum quia quo Sydera sunt Soli propiora, sunt etiam micantiora: ergo accipiunt aliquid lucis à Sole; tum etiam, quia de Luna dicitur in officio Apostolorum. *Quorum doctrina fulget Ecclesia sicut Sole Luna,* idque demonstrant Lunæ deliquia. Aduerte, Solem eiaculari in Sydera plus lucis, quam minus ab illis distat, nunquam tamen distare tantum, quin illis plurimum disperiat. Non propterea, nego aliquid nativæ lucis Syderibus, sed illud dico esse perexiguum collatum cum lumine, quod à Sole mutantur. De luce vide P. Conimbr. lib. 2. cap. 3. quæst. 5. vbi plura adducunt lucis encomia, non tam nostro, quam concionatorum vsui necessaria.

Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

§. 65. Cœlum in hæc inferiora physicè influere experientia testatur, tum quia magnes trahitur à polo Arctico, & acus quæ semel tetigit magnetem, perpetua vertigine circumagitur, donec fixa se polo sistat: item ligna excisa plenilunio, carie corroduntur: quia cum Luna est plena, arbores replet humore, quo exsiccat, illa contrahuntur, & gignitur caries. Item Luna cerebro dominatur, quapropter Dæmones plenilunio magis vexant arreptitios, & qui se Lunæ exponunt, & capite laborant, & pituita, Luna enim habet præcipuum fluxum in humiditatem; quapropter Diana (quæ Lunam significat) vocatur Dea nemorum, & stagnorum. Item solaris influxus est tam manifestus, vt non egeat probatione. Vnde colliges, cœlum non solum per lucem, sed per alias qualitates influere, magnetis enim attractio, aliique effectus luci non possunt adscribi.

§. 66. Cœlum Emphyreum censet S. Thom. & alij, influere in cœlestes orbes. Sed non capio id quo modo cohæreat cum eorum sententia, qui censent tale cœlum præ raritate non posse lucem eiaculari. Ego existimo illud cœlum non influere in alios, non lucem vt probatum est, neque calorem, aut quatuor primas qualitates, quarum sunt incapaces, neque virtutem influendi in hæc inferiora, hanc enim habent cœli ex se: ergo nihil influunt. Quam opinionem probabilem censet S. Thom. 1. part. quæst. 66. art. 3. ad 2. Deseruit autem cœlum Emphyreum in Sanctorum Ciuium curiam, item potentiam suam actiuam exercebit circa velum illud, quo obtegatur, aut fortasse circa aquas elementares in cœlo positas.

§. 67. Plantas & mineralia à Sole produci ostendi, disput. 9. Physic. sect. 4. animantia verò etiam ex putrefactione genita non sunt à Sole, qui est illis imperfectior, perfectio enim obiecti arguit maiorem perfectionem, quam qualibet actio solaris. Neque assentior Durando, & P. Conimb. asserentibus cœlum esse reserptum quasi seminaria virtute gignendi hæc animalia, tum quia sine fundamento ponitur, tum quia si intelligatur de proprio semine est improbabilis, obscanaque sententia; si verò intelligatur de aliqua qualitate superiori, Sol influeret per illam, non tanquam per semen (hoc enim solis conuenit viuentibus) sed sicut influat per lucem. Etiam dicere possent eodem fundamento Solem habere semen ad generationem perfectorum viuentium, præsertim ouiparorum, quæ sepe gignuntur absente vtroque parente.

§. 68. Negari non potest cœlestes influxus vehementer inclinare hominum voluntatem in hæc, aut in illa obiecta; sic qui nascuntur sub Ioue sunt alacres propter sanguinem, quem abunde communicat illud sydus: qui sub Saturno sunt melancholici, propter siccitatem & frigus defluentia ab illo planeta: qui verò sub Marte sunt habiles ferro, armisque tractandis: amentes autem vocantur Lunatici, quia illi astro subsunt. At verò existimare liberum arbitriū aliquid facturū per impulsum astrorum fatali virtute, aut illius euentus prædicere facile est, hæreticum, atque blasphemum. Item temere loquuntur Astrologi, dum aiunt hominem sub tali signo natum, esse futurum aut Regem, aut præsidem, cum id dependeat ex libera hominum voluntate. Vbi non possum reticere cuiusdam

11 2

Astrolo

Astrologi fatuitatem, qui hero suo prædixit eum creatum in Archiepiscopum Toletanum, cuius delirium probavit euentus hero mortuo antequam crearetur. Vtrum autem esset creandus, si vixisset, scit Deus.

§. 69. Gregorius homil. 10. acriter insectatur Astrologos, asserentes quotquot nascuntur sub Aquario fore piscatores, & refert in Getulia nullum unquam fuisse piscatorem; cum tamen multi nati fuerint sub Aquario. Item existimo posse Astrologos multa probabiliter affirmare de hominum ægritudinibus, licet enim multæ oriuntur occasione arrepta ex aliqua libera actione, complexionisque ac temperamenta mutantur ex libera hominum exercitatione; Scholastici enim assiduo studio stomacho deficiente, sunt phlegmatici, qui si arma exercuissent, illis morbis carerent. Astrologi tamen sub quadam vniuersalitate affirmant, homines natos tali, aut tali signo, ex vi syderis habituros talem naturam, aut complexionem: tamen tam multa liberè possunt occurrere, quæ deludant illius signi influxus, vt nihil omnino possint coniectare de actu liberæ: nam qui oritur sub Venere potest abstinencia ita mitigare sanguinis abundantiam (ex qua abundantia colligit Astrologus temperaturam illius) vt perpetuum bellum Veneri indicat. Vnde Astrologi, qui tales euentus pro certo affirmant, sunt inepti; & qui eis fidem præstant ineptiores.

§. 70. Possunt quidem Astrologi ex varia astrorum coniugatione bellum mortalibus exitiale inferentium, coniciere hominem in tali coniugio natum, necessario interitum certa die, quia vires, aut industria humana resistere non possunt tam contrariis astrorum influxibus: at verò non possunt Astrologi prædicere eum hominem ad illum diem viturum, potest enim illi dici dies multo ante variis de causis. Atque ita prudentes cautè loquuntur, nonnulli autem, vt vulgo imponant, solent incautè, & temere multa prædicere, quæ viros doctos offendunt, & inuidiam concitant in Astrologiam. Posse Astrologos certo scire diem, vltra quem aliquis vivere non possit, confirmat exemplum cuiusdam Astrologi celeberrimi; qui Magistro Hieronymo Muñoz Mathematicas stipendio publico Salmanticæ docenti, prædixit diem; quem Astra dicebant: quem diem obiit. Item cuidam meo discipulo dixit grauem ægritudinem, illi certo anno imminuentem, quam passus fuit, haud sine periculo.

DISPUTATIO III.

De Cælorum & mundi productione, sive de Opere sex dierum.

§. 1.

RISTOT. libr. de cælo egit de mundo, de cuius, & cæli creatione, & gubernatione multos adstruxit errores: præsertim lib. 2. cap. 1. vbi docet cælum esse æternum, & à nemine factum, & 12. Metaphysicæ cap. 7. cælum, & eius motum fecit æternos, & cap. 6. probat Deum ex necessitate mouere cælum, quos oportet errores confutate ex sacris literis, vnde colligimus mundi structuram. Et quicquid Aristot. bene docuit, melius ex sacris literis deprehenditur, Philosophi autem errata, Dei testimonio corrigentur. Vnde explicandum erit caput primum Genes. vbi minutatim recensentur mundi natales dies; quos Aristoteles ignorauit.

SECTIO I.

Vtrum Mundus productus fuerit simul totus?
An verò sex diebus naturalibus?

Aristoteles de Deo, & mundi creatione errauit turpiter; in Physicis enim ostendit causam primam ex repugnantia infinitudinis causarum successuarum; at verò in lib. de cælo, & mundo arbitratus est, mundum ab æterno fuisse cum successione motuum. Quam sententiam impugnare possumus, quo ad successionem ex dictis disp. 8. Phyl. sect. 1. & ex disput. 18. at verò quoad res permanentes impugnari potest ex multis sacre pagine testimoniis, Genes. 1. In principio creauit Deus cælum & terram: ly, in principio, est idem quod temporis initio, namque in æternitate non est principium durationis: & David, in principio Domine tu terram fundasti: initium autem notat rei inceptionem, cum ante non fuerit, vt dixi disput. 1. Physic. sect. 2. Ex ipso contextu Genes. 1. colligitur, Deum totum hunc mundum sex diebus fuisse molitum, & estque dogma fidei in Concilio Lateranen. 2. cap. Firmiter, de summa Trinitate, & fide Catholica, his verbis: Deus sua omnipotentis virtute simul ab initio temporis vtramque de nihilo creauit substantiam, &c. Quod verò Aristoteles asseruit, cælum non fuisse factum, est tam celebris insania, vt non egeat confutatione: ac multo minus, quod dixit, Deum fatali necessitate ita mouere cælum, vt non possit à motu cessare.

Difficultas est, vtrum Deus sex diebus totum hoc opus fuerit molitus: an verò subito? Nonnulli arbitrantur, Deum subito creasse totum mundum; sex autem illos dies, de quibus Genes. 1. allegoricè interpretantur. Augustinus pluribus in locis, quos adducit Pat. Molin. 1. part. tractat. de opere sex dierum, disput. 1. affirmat, sex dies esse duas cognitiones Angelorum, alteram qua videntur intuituè Deum, in ipso cognoscunt creaturas, quam cognitionem vocat matutinam: alteram quam vocat vespertinam, qua cognoscunt Angeli creaturas in ipsis creaturis, & sicut ex mane, & vespere, fit vnus dies, ita ex cognitione matutina, & vespertina fit integra cognitio Angeli, quæ propter suam claritatem potest vocari dies.

Hanc sententiam vt omnino singularem reicit P. Molina supr. Primò, quia Angeli, quando productum fuit cælum, & terra, non habebant illam cognitionem matutinam, quia nondum erant beati, ergo ex tali cognitione non potest connumerari dies ille, quo cælum factum esse narratur. Confirmatur in sententia Augustini, totus mundus fuit productus vnico instanti, in quo Angeli non habuerunt cognitionem beatam; quia tunc erant in via: ergo tunc Angeli non habuerunt cognitionem matutinam; quæ est rerum in Verbo, sed vespertinam, quæ est rerum in se: ergo mane illud de quo loquitur Moses, & quod est prius quàm vespere, non est mane Augustinianum; quia hoc fuit post vespere; id est cognitio creaturarum in Verbo fuit post cognitionem creaturarum in se.

Deinde, quia detorquetur sensus literalis in alium tam peregrinum sensum, tam longèque abhorrentem ab historica narratione, vt vix possit credi, aut mente percipi: dicere enim Deum condidisse mundum sex diebus, id est Angelos habere cognitionem sex obiectorum, quam habet conuenientiam? Tandem: quia beati cognitio intuitiua Dei vident non solum cælos, sed etiam elementa, cæteraque

§. 2.

§. 3.

§. 4.

§. 5.

Sectio I. Vtrum mundus productus fuerit simul totus.

cæteraque obiecta, quæ sex diebus facta esse narrantur; ergo ex tali cognitione non possunt confari sex integri dies, sed vnus. Item Angeli in primo instanti cognouerunt vniuersas creaturas existentes, in seipis.

§. 6. Procopius opinatur, totum mundum simul fuisse productum, dici autem productum sex diebus ob imbecillitatem nostri intellectus, qui non potest simul tam multa capere. Sed inefficax ratio ad detorquendum tam apertum scripturarum sensum, rectè enim capimus posse à Deo totum mundum subito produci, sicut ipse Procopius capit re ita fuisse: deinde posset etiam dicere aues vna die, pisces vero alia esse productos, quia non possumus capere vna die simul esse productam tantam viuentium infinitudinem. Tandem alia narratur effecta; quæ difficilius percipiuntur, quàm quod totus mundus simul fuerit productus.

§. 7. Caietanus dicit, sex illos dies esse naturales, sed omnes illos esse eundem diem, sexies repetitum, ita vt idem dies dicatur primus comparatione rerum, quæ prima die dicuntur factæ, idè que fit secundus comparatione eorum, quæ secundo die factæ dicuntur, hoc autem Deum fecisse propter Sabbati sanctificationem.

§. 8. Sed hoc est etiam inefficax argumentum: poterat enim Deus præcipere Sabbati sanctificationem, quin tanta vteretur ambiguitate, quanta fat est ad illudendos non modò rudes, sed peritissimos quodque viros. Deinde vt rectè argumentatur Pater Molina, quam habet comparationem terræ inanitas, obscuritas abyssi, Spiritus Domini super aquas latio, cum prima die potius, quàm cum secunda vel tertia: Dices quia Deus ita voluit connumerare. Sed melius diceret Caietanus, Deum voluisse ita producere sex diebus, cum ipse affirmet ita factum; meliusque sic præcipiatur sabbati sanctificatio Dominico exemplo; vide autem apud Pat. Molinam quid ipse sentiat de tota hac opinione, & qua ratione interpretetur Augustinum.

§. 9. Canus relatus à Pat. Molina affirmat, Deum eodem momento produxisse simul omnia corpora simplicia; deinde mixta ex illis, eodem tamen die. Quando verò Moses dicit, mundum fuisse productum sex diebus, affirmat Canus, illic vult fuisse Moysen loquutione conditionata pro absoluta, id est, si Deus produxisset mundum successiue, illum produxisset sex diebus: vel more humano sumi, fecisse Deum sex diebus, opus quod homines fecissent sex diebus. Hispanè, *Tarca de seis dias*. Confirmat hanc sententiam Canus, quia in scriptura frequens est hic vsus, 1. ad Timoth. 2. *Deus vult omnes homines saluos fieri*, quod exponit per conditionalem, *si ipsi cooperentur*; & Math. 24. *Cælum, & terra transibunt, verba autem mea non præteribunt*, id est, si cælum esset corruptendum, prius corrupteretur, quàm mea verba fides deficeret, Psalm. 101. *Opera manuum tuarum sunt cæli, ipsi peribunt, tu autem permanes*. Idem Aristoteles 2. de cælo cap. 2. affirmat, motum primi mobilis incipere ab oriente, cum tamen in eiusdem sententia nunquam motus inceperit.

§. 10. Neque hæc sententia placet, tum quia ipse Canus se obruncat, cum ex vna parte affirmet mundum producendum fore sex diebus, si successiue produceretur; ex alia verò faretur, mundum productum fuisse successiue vna tantum die: tum quia nullo nititur fundamento, quia licet aliquando ponatur sensus absolutus pro conditionato, id tamen colligitur ex toto contextu, vt ex Aristotele, qui ad significandum motum esse præstantiorem ab ortu

Philosophia Petr. Hurt. de Mendosa.

in occasum, quam è contra; vsus est ea loquutione, nam si incepisset cælum moueri, incepisset perfectiori motu: illud autem Pauli, *Deus vult omnes homines saluos fieri*, est sensus absolutus, id est, Deus ex se absolute habet voluntatem omnes homines beandi; licet enim ea voluntas non sit absoluta, quia exequutio dependet à nostro libero arbitrio; Deus tamen absolute habet eam voluntatem conditionatam homines saluandi.

Illud autem, *cælum & terra transibunt, ipsi peribunt, &c.* Ita erit sicut sonat. Sed esto, non corruptantur cæli, ea loquutio ibi est aperta, est enim rethorica commenda veracitatis, & æternitatis Dei, quod Hispanè explicamus, *esto ha de ser aunque el mundo se bunda*. Ouidius 1. de Ponto, Eleg. 7. ad commendandam firmitatem beneuolentiæ Græceni in se, sic ait:

*Nam prius incipient turres vitare columbe,
Antra fera, pecudes gramina, Mergus aquas:
Quam malè se præter veteri Gracimus amico:
Non ita sunt satis omnia versa meis.*

Et 1. de tristibus Elegia 7. inuectus in amicum, qui turpiter fidem fregerat, quod ipse sibi nullo modo persuaserat fieri posse, hæc subiicit:

*In caput alta suum labentur ab agnore retro
Flumina: conuersis solq, recurret equus.
Terra feret stellas, cælum fideitur aratros,
Vnda dabit flammam, & dabit ignis aquas.*

Vnde non bene Canus colligit istam loquutionem Genes. esse absolutam pro conditionata ex eo, quod alibi sit talis vsus: historica enim narratio aliena est ab ea loquutione.

Dicendum igitur est, Deum successiue mundum produxisse sex diebus naturalibus. Prima conclusionis pars, patet ex cap. 1. Genes. & *tenebra erant super faciem abyssi*. Ergo non erat lux; nam in eodem instanti reali non possunt componi lux & tenebræ, ergo nec erant alia corpora, quæ post lucem facta narrantur. De omnibus enim eodem modo loquutus est Moses.

Item asserta est in Concilio Lateran. 2. cap. Firmiter de summa Trinitate, & fide Catholica, his verbis. *Deus sua omnipotentis virtute, simul ab initio temporis vtramque de nihilo condidit creaturam, spirituales, & corporales: Angelicam videlicet, & mundanam: ac deinde humanam, quasi communem ex Spiritu, & corpore constitutam*. Vnde patet primum Angelos creatos fuisse ipso temporis initio, quando in principio creauit Deus cælum & terram, quod Moses prudens omisit propter populi Iudaici ruditatem, & propensionem ad diuersos Deos colendos; deinde patet hominem non fuisse creatum simul cum Angelis, sed post; quod colligitur ex illis duobus aduerbiis simul ac deinde. Quæ semper significant prioritatem, & posterioritatem temporis.

Dicunt nonnulli, hinc tantum colligi creaturas corporeas, & incorporeas productas esse simul, id est, simili intentione & fine, non verò simul tempore: aiunt enim Concilium fuisse coactum ad damnandum errorem asserentium creaturas spirituales per se factas fuisse à Deo, materiales verò per accidens: similiter aiunt dictum fuisse à Christo, *nisi panitentiam egeritis, omnes simul peribitis*: at non simul tempore, quia iam perierant illi, è quorum interitu occasionem sumplerat Christus: ergo simul intentione, & fine.

Sed displicet expositio, nisi enim ly, *simul*, significet eiusdem temporis comitantiam, reddit sensum absurdum, quia significaret, Deum simul, id est, simul intentione, & sine produxisse mundum, & Angelos: hominem verò ab simili. Nam illa vox, *simul*, dicit

dicit substantiam Angelicam, & mundum factum simili intentione: vox autem, *Deinde*, cum significet factum aliquid non simul, denotaret Deum per accidens condidisse hominem. Sensus ergo est. Deus vno instanti creauit cælum, & Angelos: tempore autem sequenti creauit hominem. Christus verò cap. 13. Luc. num. 3. & 5. non dixit, *omnes simul peribitis*, sed *omnes similiter peribitis*: quod si dixisset, *simul*, tunc ex iplo textu sensus coniceretur. Item omnes peccatores simul pereunt, quia licet diuersis temporibus intendant, pereunt tamen per totam æternitatem.

§. 16. Hinc obiiciunt alij, rotum mundum simul fuisse creatum vno homine excepto: sed male, quia ibi *substantia mundana* significat mundum eo statum, & ratione, quo fuit primo constitutus, id est, cum solo cælo, abyfso, & terra inani; & cælum in quo quia eius principes partes sunt, & materia cæterarum.

§. 17. Deinde Concilium ex scriptura colligit hominem non esse productum simul cum Angelis: sed eadem scriptura docet nonnullas principes partes mundi, non fuisse simul productas eodem modo, quo id docet de homine, ergo principes nonnulla mundi partes successiue fuerunt productæ.

§. 18. Tertio arguitur efficaciter, Deus potuit mundum creare successiue sex diebus naturalibus, quod nullam afferit, aut repugnantiam, aut aliquid incommodum, cum eam productionem possit Deus mille rationibus honestare, idque solum pender ex Dei voluntate, de qua nobis constare debet ex scriptura: sed si Deus voluisset successiue producere, idque nobis dicere, & clarioribus verbis aut simplicioribus dicere non potuisset, Genes. 2. *Igitur perfecti sunt cæli & terra, & omnis ornatus eorum, completusque, Deus die septimo opus suum, quod fecerat, & requieuit die septimo, ab vniuerso opere quod parauerat, & benedixit diei septimo, & sanctificauit illum, quia in ipso cessauerat ab omni opere, quod creauit.* & Exod. 20. *Sex enim diebus, operatus est Dominus cælum & terram, & mare, & omnia, quæ in eis sunt, & requieuit die septimo, &c.* voluit igitur Deus suo exemplo sabbatum honore haberi præ cæteris diebus, quia ipso sabbato Deus ab opere cessauit: quod si sex diebus non fuisset operatus, nec sabbato cessasset, non tam homines hortaretur exemplo, quam fabulis confictis. Præterea totus contextus primi capituli Genes. id exprimit aperte. Videantur P. Molina d. 1. Peregrinus & Rio in cap. 1. Genes.

§. 19. Obiicio primò, ex Ecclesiastici 16. *qui vniuit in æternum, creauit omnia simul.* Respondeo ly *simul* non sumi mathematicè, sed pro breui mora, vulgo enim maxima opera, licet inter illa aliqua pars temporis intericiatur, *simul* dicuntur fieri, vt cum è portu soluitur magna classis, licet aliquot naues prius, deinde alia soluantur, tamen tota classis dicitur *simul soluta*, & *simul portum appellere*. Immo tota simul dicitur per mare vehi, quando inter naues non est longum interuallum, licet sit aliquod. Hispanè, *partir à vna, nauegar junta*; quia inter tam ingentia corpora, illa spatia nulla censentur, quod non quadrat in res minutas, quæ subito fieri solent.

§. 20. Obiicis secundò, ex secundo Genes. *istæ sunt generationes cæli, & terra, quando creata sunt in die, quo fecit Dominus cælum & terram, & omne virgultum agri, &c.* ergo eodem die facta sunt omnia. Respondeo primum ly *in die* significare totum tempus, quo Deus per sex dies mundum constituit, vt Ioan. 8. *Abraham exultauit, vt videret diem meum, id est, tempus.* Respondeo secundo, ly *in die* distribuendum esse per singula verba sequentia, vt placet

P. Molina, hoc modo: *istæ sunt generationes cæli, & terra, quando creata sunt in die, quo fecit Dominus cælum & terram, & in die quo fecit Dominus omne virgultum agri, &c.* quod eleganter dixit Moses, supposita distributione dierum, quibus Deus fabricatus est orbem vtrumque. Tandem obserua diem sumi pro spatio vigintiquatuor horarum, quibus Sol perageret suum cursum, licet primis tribus diebus non fuerit Sol.

SECTIO II.

Opus primæ diei.

IN principio creauit Deus cælum & terram, terra autem erat inanis, & vacua, & tenebræ erant super faciem abyfsi, & Spiritus Domini ferebatur super aquas: & dixit Deus, fiat lux, & facta est lux: & vidit Deus lucem quod esset bona, & diuisit lucem à tenebris: appellauitque lucem diem, & tenebras noctem, factumque est vespere & mane dies vnus. Genes. cap. 1.

Certi sumus tria corpora fuisse primo die producta, cælum, terram, aquam, nam vt dicitur *terra erat inanis*, ita dicitur *tenebræ erant super faciem abyfsi*. Exprimit enim Moses & terræ nuditatem, & obscuritatem aquæ: quibus erant affectæ cum primum esse accepturæ. Quæ tria corpora, inquit Pat. Molina disputat. 2. fuisse à Deo propriè creata; verum latè ostendi disputat. 6. Physic. compositum ex natura rei non posse creari, & disputat. 4. nullam formam materialem creari: dicuntur autem à Patr. Molina creata, id est facta sine transmutatione: nam simul tempore, producta sunt materia, forma & vniò: alia verò generationes non solum fiunt dependenter à materia: sed etiam ex eadem materia realiter carente forma producta, atque adeo ex præiacente subiecto.

Hic potest inquiri: quid intelligatur ratione cæli? Volunt nonnulli omnes cælos simul esse productos: quia in Hebræo dicitur *in principio creauit Deus cælos & terram*. Leue argumentum, quia, teste Chryostomo homil. 4. in Genes. nomen Hebræum respondens Latino caret singulari, vt *Burgi, Arbena*, & tamen significat rem singularem, & licet hæc opinio contra apertam, & sinceram narrationem, Deus enim secunda die fecit firmamentum, & quarta die posuit in eo Solem, & Lunam: quæ sunt in ipsis cælis incorruptibilibus, ergo nomine *cæli* non intelliguntur omnes cæli, sed tantum Empyreum, quod Deus prima die creauit cum Angelis, quadratum, vt sit aptior beatorum curia, de quo dixi disput. 2. sect. vltima.

Obiicis, cur tenebrescebat abyfso coniuncta cælo Empyreum: quod ita dicitur à luce, quæ flammescit? Responder S. Thomas quia est rarissimum. Contra: nam agens intensum intentione vincit difficultatem raritatis. Et quidem illud ex se esse conspicuum patet ex S. Petro apud Clementem Romanum, è quo retuli, Petrum dixisse Mago, cæcum illud nunc non apparere, ne videatur ab indignis: quod si videri potest, multo melius illuminare abyfsum. Iam dixi creatum à Deo quadam cortina obuolutum parte nobis viciniore, nam cum illa sit beatorum curia, nihil habet commune cum his inferioribus, quæ nobis donantur, dum peregrinamur ab illa patria.

P. Pereira censet hoc loco nomine *cæli* intelligi non solum Empyreum, sed cæteros etiam, alludens enim David huic loco ait, *Initio Domine tu*

terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cæli, ipsi peribunt, &c. At non peribit cælum Empyreum, ergo. Sed non vrget: quia non ait David, peribit cælos initio conditos cum terra, sed terram initio esse conditam; & cælos esse opera manuum Dominicarum: sunt etenim; licet secunda die sint facti. Secundo mouetur, quia non fuit conueniens rudi populo proponere cælum, cuius nullum cernimus vestigium. Sed quidem, cum ille populus crederet, & speraret vitam æternam, æquum fuit illis simul proponere leuandæ molestiæ gratia, & terram, in qua tam multas æumnas ab Aegyptiis patiebantur, & cælum in quo summa scælicitate erant eorum æumnæ compensandæ; nec prius Deus voluit labores, quàm eorundem laborum præmia indicare.

§. 26. Per terram aliqui intelligunt solum materiam primam, aliqui eandem cum aliqua generica forma. Sed displicet vtrumque; neque enim materia ex natura sua esse potest sine forma: & omnis forma est specifica, & numerica, vt patet ex Physicis: præterea non esset sub aquis, & cap. 1. Gen. dicitur, *appareat arida*, ita vt ipsamet terra, quæ creata est sub aquis, iubeatur discooperiri, & germinare, quod nostræ terræ conuenit. Nec cum terra intelligo ignem, & ærèrem, quos sect. 3. probabo secunda die fuisse productos.

§. 27. Et tenebræ erant super faciem abyfsi. Hinc constat, Solem & Lunam non fuisse producta cum terra: alioqui falsa esset hæc Mosaica propositio; si enim semper fuisset lux super faciem abyfsi, quæ verum esset, abyfsum fuisse obtenebratam: Dicunt nonnulli non tam ea propositione significari, quod abyfsum habuit, quàm quod esset habitura, si suæ naturæ relinqueretur. Sed immerito, multæ enim propositiones hæreticæ, essent veræ, vt si quis diceret nullum hominem beatum iri, Adamum fuisse sine gratia conditum, quia id ita eueniret hominibus suæ naturæ relicis. Fuerunt igitur veræ tenebræ, ortæ ex velo, seu cortina, qua obtegitur cælum Empyreum; aqua verò, licet diaphana est, nullam tamen habet natiam lucem. Indicant nonnulli, tunc fuisse Solem & Lunam, sed informes absque luce. Contra, lux tam est proprietas Solis, quàm intellectus hominis, ergo esset violentus Sol carens pulcherrima qualitate. At si ea turic gauderet, eandem communicaret abyfso eandem ob causam.

§. 28. Et Spiritus Domini ferebatur super aquas. Hic Spiritus non capitur pro Angelo, vt opinatus est Caietanus apud Patr. Pereira, neque intelligitur ventus vehemens, nondum enim aer fuerat creatus, neque hic tunc agitabatur: neque opus erat tunc tali agitatione, mundus enim non in tempestate, sed in pace conditus est, bellum autem à malo Dæmone originem traxit. Significat autem Spiritus, vel virtutem aliquam aquis adhibitam, qua aptabantur ad agendum, censeo enim cum Patr. Pereira & alijs, Deum vsium aquis, vt instrumentum ad multarum rerum procreationem per virtutem actiuam obedientialem, quæ significatur per Spiritum Domini, sicut dicitur Spiritus Domini irruisse in Samsonem; id est, Deum voluisse per Samsonem mitta præstare.

§. 29. Itaque Spiritus Domini, significat voluntatem Dei aquam ad operandum eleuantem per potentiam obedientialem actiuam, de qua in Physicis. Vult etiam Pater Rio (neque immerito) non solum in sensu mystico, sed etiam in literali Spiritum Domini, significare tertiam Trinitatis personam, cui adscribitur sanctificatio, cui videntur

aquæ consecrata, vt instrumentum regenerationis spiritualis, & baptisimi: quibus aquis ab earum incunabulis Spiritus sanctus dicitur incubare, vt non prius fuerit mundus conditus, quam habuerit spem melioris, ac præstantioris generationis, scilicet gratiæ per Christum. Vtramque solutionem vt litteralem admittit Pater Molina disputat. 6. de opere sex dierum, cum multis Ecclesiæ Patribus.

Dixitque Deus, fiat lux. Hanc lucem esse corpoream patet, tum ex communiori sensu sacrorum interpretum, tum quia lux hæc expulit tenebras abyfsi; sed abyfso non capit lucem spiritualem: ergo illa lux non fuit spiritualis: tum tertio, quia illa lux diuisit lucem à tenebris, effectique diem, dies autem efficitur luce corporea per hemisphærium diffusa.

Volunt nonnulli, hanc lucem fuisse corpus lucidum tantæ magnitudinis, quanta sufficeret ad illuminandum hemisphærium, cuius opinionis meminere Patr. Pereira, & Molina disput. 7. quam impugnant, quia corpus illud non potuit esse secunda & tertia die in sphaera solis, vnde illuminaret mundum vniuersum, quia relinqueretur foramen in cælo, quo circumageretur illud corpus triduo ante solis creationem. Sed non vrget, tum quia possent admitti in cælo canales, quibus vehantur errantia sydera: tum etiam quia cælum creatum fuit cum illis foraminibus, quæ refugit P. Molina; nam quarta die, quando Deus astra creauit, illa cælis infixit, at non corrupti Deus illas cælorum partes, quæ occuparent loca, quæ modo habent astra: neque verò ex illis Deus sydera fecit, tū quia cæli in prima sui origine contra propriam eorum naturam passi essent corruptionem; tum quia Sol, & astra sunt cælis densiora: ergo, addenda fuisset alia portio materiæ, de qua rogo vbiam fuerit deposita? Equidem non penetratur cum materia cæli; neque cælum contractum fuit, aut condensatum, cum sit incapax earum mutationum, ergo in ipso cælo relictum est foramen, in quo includerentur Sol, & astra.

Deinde impugnant hoc corpus; quia non est annihilatum: neque conuersum in corpus vicinioris, quia cū duobus sequentibus diebus fuerit in quarta sphaera, non potuit in cælum conuerti, neque item in solem? Sed certè posset in solem conuerti, ita vt corrupta prima forma in eius materiam sit inducta forma solaris: quod si eius materia non suffecit, Deus addidit portionem necessariam: vel si materia superfuit, eam cæteris syderibus partitus est.

Impugnatur autem ea sententia, quia eodem Genes. 1. distinguitur lux à corpore luminoso, cum ergo de sole dicatur, *fiat luminare*, & nunc dicatur *fiat lux*, de sola qualitate lucis censeo accipiendum cum P. Rio, Pereira, & Molina. Confirmatur, quia Deus 1. Gen. ver. 4. *Appellauit lucem diem, & tenebras noctem.* At corpus lucidum non est dies, sed illum efficit. Vt ergo tenebræ appellatæ *nox*, sunt ipsa priuatio lucis, ita lux appellata *dies*, est ipsa qualitas, *nox*, & *dies* opponuntur priuariuè, quam priuationem explicuit Deus per lucem, & tenebras, quæ priuariuè opponuntur.

Pater Molina non vult, hanc lucem esse Solis, Pater Pereira vult; & quidem illam non fuisse productam à Sole, & in Sole, est clarum in sententias Patris Molina, opinantis, tunc non extitisse Solem: existimo autem illam esse Solis, id est, quæ fieret à Sole, si existeret, & quam postea Sol conseruari. Quemadmodum enim calor disponens

ad ignem producitur ab igne generante, & conseruatur à genito, ita illa lux producta fuit à solo Deo, & conseruata à Sole, & Deo. Nec tamen fuit producta subsistens, sed aquis inharens, tum quia expulit tenebras abyssi: quod fit per inhæsiõnem; tum quia nunquam accidens subsistit, nisi in Eucharistia; illa lux effecit diem non propriè per motum localem, ita vt eadem lux moueretur ex hac parte in illam, accidens enim non migrat in varia subiecta, sed tunc Deus gessit vices Solis, & sicut Sol continuo motu illuminat nouas partes & obtenebrat quas antea illuminabat: ita Deus producebat lucem in nouis partibus, & in aliis corrumpibat, sicut effecit Sol. Qui cum primum creatus est, produxit in se lucem per naturalem emanationem, quam perpetuo conseruat, & per eam conseruauit lucem à Deo productam in abyfso, eodem modo, quo si à principio eam produxisset. Lux autem producta fuit in Palæstina in ipfo Solis ortu Palæstinorum: ante quam præcessere tenebræ duodecim horarum, è quibus horis tenebrarum, & ex duodecim horis lucis factus est dies vnus more nostro, id est, primus, qui fuit Dominicus. Iudæi supputabant dies à vespere in mane, quia sic supputantur in scriptura, vide P. Molinam, disput. 7. peractè, & eleganter (vt affõlet) hac de re disputantem.

§. 35. Dixi more nostro, quia cum primo Genesis, versicul. 5. dicitur, factumque est vespere, & mane dies vnus: per vespere non intelligitur nox: sed vltima, aut vespertina diei pars: diem namque diuidit Moses in horas vespertinas, & matutinas, nocturnas vero diuisit à diurnis versu 4. & diuisit lucem à tenebris, appellauitq. lucem diem, & tenebras noctem. Illum ergo diem partitur Moses in vespereum & manè. Hispanè, tarde y mañana.

§. 36. Obiicit: ergo Deus non creauit cælum & terram prima die, sed ante illam, contra Genesis secundum caput, iste sunt generationes cæli & terræ, in die, qua fecit Dominus cælum & terram. Exodi secundo, Sex diebus fecit Dominus cælum & terram, &c. Omiffa sententia B. Bonauenturæ, & aliorum respondendo, diem vsurpari & pro die, quem vocant naturalem complectentem horas viginti quatuor, partim nocturnas, diurnas siue lucidas partim: ita fecit Deus cælum & terram prima die, id est, intra viginti quatuor horas primas, quas amplectitur dies naturalis. Secundo dies vsurparatur pro artificiali, siue spatio, quo diffunditur lux per nostrum hemisphærium, hoc die non fecit Deus cælum & terram, sed ante illum, cum tenebræ nondum erant expulsa: sed erant super faciem abyssi: sic expone testimonia adducta. Cum autem Moses diuisisset diem à nocte; non rectè tunc ea dictione componeret diem ex nocte & die, nec nos vocamus vespere, horas nocturnas, sed eas, quæ intericiuntur inter meridiem & occasum: matutinas autem vocamus interiectas inter ortum Solis & meridiem. Igitur Moses hic composuit diem artificialem, vt distinctum à nocte; quia explicabat diuisionem illius à nocte, cæteris autem in locis loquitur more vulgato de die naturali, quia tunc non enucleabat distinctionem noctis à die artificiali.

§. 37. Rogas cur dixerit, factum est vespere & manè dies vnus: & non potius factum est manè & vespere dies vnus? Respondeo, commune esse recensitis aliquibus rebus, spectantibus ad constitutionem vnus, eam constitutionem incipere à parte vltima: vt si quis numeret Petrum, Ioannem, & Antonium, postea subdat: hi Antonius, Ioannes &

Petrus hoc fecerunt: quia vltimus magis præsto est memoria: ita Moses ostensa luce, quæ diem componit, supputauit diem artificialem ab vltima lucis parte.

Obiicit, Hebræos supputantes diem ab Occafu. Respondeo; illum diem esse naturalem, eaque in parte eos imitari Mosẽm, assignantem nocturnas horas pro principio diei naturalis: ego verò loquor de die artificiali, de quo & Moses in præfenti.

§. 38.

SECTIO III.

Opus secunda diei. Quid sit firmamentum? & vtrum aqua elementaris sit supra cælum syderum?

Dixit quoque Deus, fiat firmamentum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis. Fecitq. Deus firmamentum, diuisitq. aquas, quæ erant sub firmamento ab his, quæ erant super firmamentum.

§. 39.

Acriter Doctores contendunt de firmamento secunda die factò, quidnam sit? P. Benedictus Pererius recensitis, & impugnat is variis opinionibus, censet firmamentum significare expansionem, siue extensionem, & hac secunda die extensum esse aërem, & expansum in vltima superficie terram versus, qua diuiditur aqua elementaris ab aquis pluuiialibus. Depuratur enim hac secunda die locus nubibus ad irrigandam terram, censet enim P. Pererius, mare creatum esse obiectum nubibus, probatque Ecclesiast. 22. ego feci in cælis vt oriretur lumen indeficiens, & sicut nebula texti omnem terram, & Iob. 38. Quis cõclusit ostijs mare, quando erũpebat quasi de vulua procedens, cum ponerem nubem vestimentum eius, & caligine illud quasi pannis infantie obuoluerem?

§. 40.

Sed vt incipiam ab his testimoniis, vix percipio quorũ afferantur. Primum namq. tantum alludit operi primæ diei, quando Deus producit terram sine luce illam sicut nebula obtexit, nõ dixit nebula texti, sed sicut nebula, id est, terra non habebat plus lucis, quam si obscura, atra, caliginosaque nebula super eam esset obducta, cumque sic in tenebris iaceret, effecit sapientia Dei oriri lumen indeficiens, quod nunquam extinctum est. Hinc autem qui probatur hæc sententia? testimonium ex Iob, ibi enim commemorat Deus, quod præstitit tertia die in mundi opificio, quando terram discooperiens mari præceptum posuit, quod non præteribit, subdit enim Iob. Circumdedit illud terminis meis, & posui velleum, & ostia, & dixi, vsque huc venies, & non procedes amplius, & hic confringes iumentis sinctus tuos. At quando Deus limites mari defixit, tunc illud obuoluit caligine, sed limites defixit Deus tertia die, quando terra detecta iussit aquas in vnum coire locum: ergo secunda die, qua factum fuit firmamentum, non erat illa caligo, & nubes, quam aër à mari diuideret: fuit autem illa nubes tertia die, quia tunc præceptum est terræ, vt produceret herbam virentem, quam primis quatuor diebus pluuia irrigare non potuit: huius defectum suppleuit Deus rore quodam effecto ex vaporibus maris, qui vapores fuerunt panni infantia marina, de qua Iob, cui alludit Genesis secundum, Fons ascendebat de terra irrigans vniuersam superficiem terræ: vapores enim etiam ab Aristotele vocantur fomes, qui cum è terra leuentur, ad eam humectandam redeunt, ex hoc autem testimonio quid obsecro colligit P. Pererius?

Præterea

§. 41. Præterea impugnatur primò, quia aër in eius sententia iam erat productus, & expansus: quia illum non produxit Deus contractum, & quasi complicatum, sed cum naturali sua expansione, quid ergo fuit factum hac secunda die? Dices, designari locum nubibus. Contra, quia hoc non est facere firmamentum, sicut eodem Genesis 1. non dicitur tertia die facta aqua, aut terra, licet vtrique fuerit præscriptus proprius locus. Item semel aère productò, non est opus signare locum pluuiis, quæ sibi vindicant vsque mediam regionem aeream.

§. 42. Secundo: quia tunc, neque erant pluuiæ, neque nubes, vt docet Moses, cap. 2. ergo tunc non potuerunt diuidi, at scriptura testatur aquas hac secunda die actũ esse diuisas, immo & tunc fuisse aquas, in quarum medio factum fuit firmamentum, diuisitq. aquas, quæ erant sub firmamento ab aquis, quæ erant supra firmamentum: ergo tunc fuerunt aquæ: & fuerunt diuisæ. Confirmatur, quia firmamentum factum est in medio aquarum, è quibus aliæ remanserunt supra firmamentum, aliæ infra, vt testatur Moses. Item ly erant significat totum interstitium inter cælum prima die productum, & terram esse plenum aquis, & firmamentum effectum fuisse in earum mediculo: quem enim alium sensum habent hæc verba? fiat firmamentum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis, diuisitque aquas quæ erant sub firmamento, ab his, quæ erant supra firmamentum.

§. 43. Deinde oprimo iure refugit P. Pereira idem nomen in eadem dictione ambigũ vsurpari, at aquæ diuidendæ sub firmamento sunt elementares, cum ergo dicat Moses, diuidat aquas ab aquis, in eadem significatione accipitur aqua. Confirmatur, quando postea narrat Moses aquarum congregationem, vt significet aquas sub firmamento relictas in vnum coiuisse mare, in quod non fuerunt congregatæ aquæ supra firmamentum relictæ, ait, congregentur aqua, quæ sub cælo sunt in locum vnum. Quorũ autem illas tam accuratè distingueret à pluuiis, quæ nõndum erant? Igitur nomine aquarum intellige, quod scriptura sonat apertè, aquas scilicet elementares in, & sub cælo.

§. 44. Cum aquæ elementares sint supra firmamentum, non potest nomine firmamenti aër intelligi supra quem nullæ sunt aquæ. Alij apud P. Pererium, & Molinam per firmamentum intelligunt octauam cæli sphaeram, quæ diuidit nonum cælum quod glaciale vocatur, & aqueum ab aquis elementaribus. Verius ait P. Pererius, per aquas cælos intelligere esse nimis insolens, & ab scriptura abhorrens: neque credibile est aquam tam ambigũ sumi in eadem dictione, & narratione: item ait P. Molina nulli antiquorum hoc cælum cognitum esse, neque ipsi Aristoteli, sed esse quorundam Catholicorum commentum, quo respondeant argumento hinc desumpto ad probandum aquas esse supra cælum. Tertio, quia in hoc firmamento posuit Deus solem, & lunam quarta die, cum tamen hæc Altra non sint in octaua illa sphaera. Quarto, quia eodem capite primo dicuntur aues volare sub firmamento, id est, in aère, vt exponit Beda iuxta versionem 70. interpretum, quem P. Pererius adducit. Quintò, quia octaua sphaera non diuidit aquas ab aquis, illud enim diuidit vnã rem ab alia, quod est in vtriusque confinio, non enim diuidit Tolerum Nauarram à Bætica. At verò Ebrus diuidit Nauarram à Castella, quia est vtrique confinis. At octaua sphaera non est confinis aquis inferioribus, cum tam multa corpora intericiantur inter eam & aquas: ergo octaua sphaera

non diuidit nonam ab aquis elementaribus.

§. 45.

Est ergo firmamentum aggregatio corporum interiectorum inter aquas terrestres & cælestes, quæ sunt ariguæ cælo Empyreo. Quæ aggregatio includit omnes cælos mobiles, igne, & aërem. Communior est hæc expositio, quam acriter tueretur P. Molina, & ipse P. Pererius admittit, quam nouissime tueretur noster Martinus del Rio celebris sacrorum Bibliorum interpres. Probat, quia in solum cælum, & aërem solum, non quadrant, quæ hoc capite primo de firmamento dicuntur: aues enim non volant in cælo, sed in aere: neque cælum diuidit aquas sublunares, sed aër: Sydera autem, & Planeta non sunt in aère, sed in octo partibus stellati cæli. Item firmamentum secundum vltimam superficiem aëris contiguam mari, & secundum vltimam superficiem conuexam cæli stellati attingam aquis superioribus, interfecat vtraque, ac diuidit. Illudque optimè hanc expositionem commendat, quod planè, ac liquido, & sine chymararum molitione Sacrum Textum exponit.

§. 46.

Itaque prima die creatum est cælum Empyrcum, & terra, inter quæ duo corpora creata fuit abyfso, complens totam intercapedinem cæli, & terra: non enim erat locus vacuus. Secunda verò die creauit Deus cælum stellatum distans ab Empyreo: inter quos duos cælos reliquit bonam aquarum partem: item creauit ignem, & aërem, infra quem erant illa secunda die aquæ sublunares, & sub his terra: aquæ verò quæ occupabant spatium firmamenti, non fuere annihilatæ. Deus enim adhuc annihilauit nihil, sed conuersi fuerunt in firmamentum, quod factum fuit ex aquis: itaque materia cæli, ignis, & aeris prius fuit materia aquæ, & cælum stellatum fuit productum ex priuatione sui, & generatum, non quidem generatione requirente dispositiones corruptiuas: sic enim cælum est ingenerabile, sicut & incorruptibile: sed generatione producente compositum dependenter à subiecto. Itaque materia cæli stellati, & sublunaris sunt eiusdem speciei: ita P. Molina, & Rio, qui ait cælos mobiles esse suo opte ingenio corruptibiles, cui hac in parte non assentior.

§. 47.

Rogas, cur hæc corpora dicantur firmamentum potius quam terra, aut cælum empyrcum? Aduerte, firmamentum dupliciter sumi in scriptura. Primum pro firmitate, Psalm. 183. Dominus firmamentum meum, & refugium meum. Psalm. 24. 14. firmamentum est Dominus iumentibus eum. Secundò, pro expansione, vel vt exponit Rio noster pro malleatione, respondet enim verbum Hebræum, quod significat malleare, & quia malleator iam supponit materiam, quam malleat, & in quam inducit formam artis, sic Deus in conficiendis istis corporibus imitari quodammodo visus est malleator, quia materiam aquæ malleauit, & aptauit variis formis: cælum autem Empyrcum, terram, & aquas non malleauit, quia nulla præcessit eorum materia.

§. 48.

Porro supra cælos esse aquas, præter hæc testimonia, sunt alia plura: ac primum sit, quia cum id toties repetant scriptores sacri, nusquam aliquis eorum eam propositionem exponit, sed, vt sonat, relinquunt omnes. Item Deus potuit eas ibi constituere; an verò ita fecerit, pendet ex sola voluntate eiusdem, quam ex eius testimonio debemus vestigare: sed si Deus id fecisset, & voluisset attestari, quo sermone sincerius & clarius posset? Adde Psalm. 103. 3. Extendens cælum sicut pellem, quæ regis aquis superiora eius, vbi cælum non sumitur: pro aère, cuius pars superior non regitur aqua, etiam

etiam pluuiam, quia nubes non in vltima aëris superficie, sed in media regione aërea continentur, superiora autem aëris teguntur non aquis, sed igne, cui est aër artiguus: item Psalm. 148. 4. *Et aqua omnes, quae super caelos sunt.* Neque hic fumuntur caeli pro aëre, tum quia vt contra P. Pereriu obseruat Rio caelum in plurali rarissime fumitur pro aëre, sapissime autem dicitur in scriptura aquas esse supra caelos in plurali, tum quia Datus inuitat caelos, & omnia, quae in eis sunt ad diuinas laudes, *Laudate Dominum de caelis: Laudate eum in excelsis. Laudate eum omnes angeli eius: Laudate eum omnes virtutes eius. Laudate eum Sol, & luna: Laudate eum omnes stellae, & lumen. Laudate eum caeli colorum: & aqua omnes, quae super caelos sunt laudent nomen Domini.* Cum ergo Plaltes semper verba, fecerit de ipsis caelis incorruptilibus, deque eorum ornatu, & incolis, quorum in eadem oratione ad nubes descenderet? Maxime cum postea creaturas sublunares percurrere meminerit aquarum pluuiarum in aëre residentium, *ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum*, ergo primae aquae sunt, quas dicimus esse supra caelos.

§. 49. Quod confirmo ex cantico trium puerorum, quod videtur huius Psalmi glossa, Danielis 3. vbi tres illi pueri suo ordine inuitant creaturarum vniuersitatem ad benedicendum Deo, *Benedicite omnia opera Domini Domino: Laudate & superexaltate eum in secula. Benedicite, &c.* Deinde ad singulas discurrentes, incipiunt à capite, & eius habitatione, *Benedicite Angeli Domini Domino. Benedicite caeli Domino:* deinde suo ordine ceteras prosequentes, *Benedicite aqua omnes, quae super caelos sunt Domino, Benedicite omnes virtutes Domini Domino,* postea addunt, *Benedicite Sol & luna Domino.* Cum ergo adhuc persistant in caelorum ornatu, & partibus: quorum meminerunt aëris, & illum soli & lunae praeposuerunt? maxime, cum perpetuum ordinem seruent in inuitandis nubibus, aliisque meteoris, & in terra incipiant à montibus.

§. 50. Quod si non meminere ignis, ea ratione fecere, quia sub lite est etiam nunc, vtrum propriam habeat sedem? quam ob causam ait P. Pereira praetermissum etiam esse à Mose hoc capite primo. Sed rogas cui fini aquae ibi obseruauit? Sed quid me rogas? Roga eum, qui eas illic voluit esse: qui si voluisset, an ne honesto, & optimo fine careret? equidem consiliarius eius non fuit, neque noui sensum Domini. At inquis, nescimus, quonam pacto ibi sint. Sed scit is, qui eas ibi reposuit. Neque enim scripturam nostro capite metiri, sed nostram mentem scriptura debet captiuare, & redigere in obsequium. Qui corpora conseruat sine cibo in caelis, & qui membra ambusta aeternis ignibus non sinit consumi, non poterit aquas à calore illas tueri? Vel negando concursum ad earum calefactionem, vel praebendo resistentiam nimio frigori. Neque tunc erunt violentae, quia sub luna tantum habent centrum; non autem extra. Vide P. Molinam, & Rio afferentes infinitam autorum multitudinem pro hac sententia; & alios, & quidem grauissimos, refragantes.

SECTIO IV.

Vtrum Ignis sit Lunae vicinus?

§. 51. Pythagorici ignem constituisse in terrae medio, quos impugnat Aristoteles, 4. de caelo: pro quibus tamen primum argumentum est, cre-

bra aliquorum montium eructatio, & quasi vomitus ignitorum lapidum: quorum tantam multitudinem Arquipentis quidam mons, nostra tempestate dispulit, vt ingentem fluium fecerint effluere, coxerintque pisces, atque hoc non eueniret, nisi sub terra esset elementum ignis. ergo. Quod potest confirmari ex antiquorum fabulis, quibus Gigantes fingebantur fabrilium artem exercere in Vulcania; fundamentum autem erat ignis in Aethna; aliisque montibus non semel visus, autumabantque antiqui sempiternos ignes ad excruciosos improbos homines, & daemones in ipso terrae centro, neque verò credendum est tandiu ignem esse violentum.

§. 52. Abj opinantur ignem non habere propriam sedem, sed ibi esse vbi semel excitatur donec pabulum desit, probarique potest primò, quia si esset sub terra, illam totam absumpsisset insatiabili voracitate, sicut pene Aethnam absumpsit, idque multo facilius praestaret in aëre, cui minus est resistentia, quam terrae; ergo nullibi datur propria sedes ignis. Secundo, quia nulli vsui est alicubi ignis necessarius, sicut sunt terra, aqua & aër, quicquid autem Deus effecit, in nostros vsus effecit.

Duplicem quaestionem inuenio: alteram de facto, alteram ex natura rei. Et quidem non dubito, quin sit ignis natura suo caelo vicinus. Probatum apertè, quia corpora, quo calidiora, eo habent altiore sedem, tum quia raritate sequuta calorem, sibi vindicant plus spatij, tum quia densitatem comitatur grauitas: leuitas autem raritatem, locus autem quo sublimior, eo est amplior, sed omnium elementorum rarissimum, & leuissimum est ignis, ergo inter illa petit altissimum, amplissimumque locum.

§. 53. Confirmatur aperta experientia: quia flamma sursum tendit, versus quam partem vrit efficacissimè, deorsum autem exiguas ostendit vires, ergo signum est naturalem locum esse supra aërem: & sicut terra, & aqua agrè feruntur supra aërem: feruntur autem deorsum tanto impetu, vt nullis obiectis repagulis contineantur: estque nobis hoc argumento, aquarum & terrae naturalem sedem esse infra aërem: sicut ergo terra infra descendens obuia quaeque dirumpit, atque comminuit, ita ignis supra ascendens omnia comburit, & demolitur. Hinc tormenta sulphurea igne concepto caelum imitantur tonitruis emissis, coniectisque fulminibus, quia ignis tormenti carcerum impatiens euolat in sublimem, natuumque locum.

§. 54. Item existimo, elementum ignis esse in concavo lunae. Primò, quia Deus vniuersum hoc perfecit, neque mancum reliquit: ergo illud non obtruncavit praecipua parte, deinde communis est ferè omnium hominum consensus, ignem esse lunae attingum, ratioque euincit, nam ignis efficacissimo calore aërem calefacit, illumque tuetur ab influxibus lunae, atque Saturni, quae aërem vehementer infrigidant, frigeretque totus aër nisi igne foueretur. Ex qua contentione inter ignem, lunam, & Saturnum, oritur aëris temperies, ita vt neque absumat ab igne, neque omnino infrigidetur à Planetis. Quod verò ignem non videamus, nihil obest, tum quia non habet lucem admodum vehementem, qua possit in tanta distantia terras illustrare; tum etiam, quia illius raritas (sicut aërea) non potest visionem terminare. Neque verò in propria regione indiget nouo pabulo: nam apud nos facile corrumpitur ignis, quia raritate materiam extenuat, in qua cum non possit resistere

§. 52.

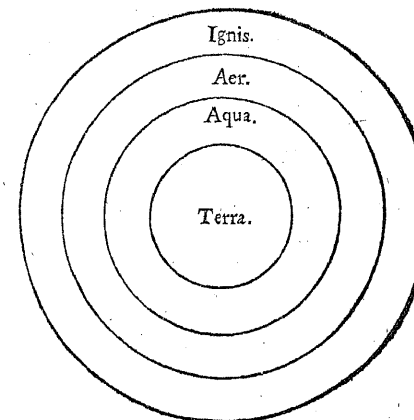
§. 53.

§. 54.

§. 55.

resistere contrariis, quibus circumcingitur, dat manus. In propria autem patria pacata sunt omnia, ab aëre autem se facile tuetur, à quo inuaditur per vnam solam partem.

§. 56. Ad argumenta: probant quidem pluribus in locis reperiri ignes propter capacitatem lapidum, è quibus gignuntur, sunt enim sulphurei: quod decem Castellani testarum apud Indos fecere, vbi se coniecerunt in fornacem accensi montis, & ex mediis flammis extraxere lapides ignitos, è quibus sulphureum puluerem effecere ad bombardarum, & sclopetorum vsum: in inferno autem diuina prouidentia reconditus est ignis, & ad defunctorum cruciatus, & ad viuientium terrorem: reliqua argumenta facilem habent explicatum.

SECTIO V.

Opus tertia diei.

SVBSECTIO I.

Elementorum situs, figura; grauitas, & leuitas.

§. 57. Itaque secunda die creauit Deus caelum stellatum, ignem, & aërem. Persequamur quid factum fuerit hac tertia die, dixit vero Deus; *Congregentur aqua, quae sub caelo sunt in locum vnum, & appareat arida, & factum est ita, & vocauit Deus aridam terram, congregationesque aquarum appellauit maria.* vnde patet vniuersam terram fuisse aquis coniectam, & speciali Dei beneficio discoopertam hac tertia die: & quidem ita exigebat elementorum natura, quae hunc postulat ordinem. Caelum stellatum est vndique rotundum, estque globus excavatus, vt si quis habeat globum aeneum cauitate affectum Hispanè *hucuo*: superficies extrema, siue vltima versus partem superiorem, est & vocatur *conuexa*; superficies autem vltima versus partem inferiorem vocatur *concaua* propter cauitatem, quam habet, in qua cauitate continetur mundus inferior, sicut vinum continetur in dolio; cum erga in tota ista cauitate nihil possit esse vacuum, oportuit leuissimum, perfectissimumque elementum illi esse attingum, quia propter ignis est circumfusus, ita vt contingat totam cauitatem lunae, sitque sphaericus sicut ipsa cauitas: cum verò ignis non possit replere totam lunae cauitatem, oportuit circa vltimam eius superficiem concauam aliud corpus apponi, quo repletur tota cauitas: hoc corpus est aër; qui effusus est toti igni, & propter eandem rationem sphaericus, quia sicut ignis superficie sua conuexa tangit totam superficiem concauam lunae; ita aër sua superficie conuexa tangit totam superficiem concauam ignis: quia verò aër non potest replere totum spatium, illi apponitur aqua superficie sua conuexa attingens totam superficiem concauam aëris, & quia sola aqua non potuit complere cauitatem; intra eius superficiem concauam, producta fuit terra: qua repleta fuit vniuersa inrecepto, ita vt terra sit circumiecta aquis, aquae verò aëre, hic igne, ignis caelo, qua dispositione produxit Deus Mundum secunda die, tunc enim fuit elementa suis naturis. Itaque sige tibi totum hunc mundum inferiorem, quasi quatuor circulos, vnumquemque autem circulum compleri corpore: primum quidem igne, secundum aëre, tertium aqua, terra quartum.

§. 58. Hanc esse naturam elementorum pater ex definitione lenitatis, & grauitatis, quam tradit Aristoteles 4. de caelo, *leue est, quod à medio tendit in superum: graue est, quod tendit in medium*, id est leuia è terra (quae cum centrum sit vocatur medium) tendunt in caelum, (quod est superum) grauia autem è caelo descendunt in terram, estque hoc sensui perspicuum, & communi omnium consensione receptum, Ignis enim in terra inclusus magno impetu erumpens tendit in caelum, terra verò aëre suspensa contractis furculis, quibus fulciebatur, magno impetu fertur deorsum: illae ergo facultates, quibus talia elementa impelluntur, vocantur in igne *leuitas*, *grauitas* in terra, vocanturque *summa grauitas*, & *summa leuitas*, quia perunt extrema loca, summèque distantia intra concauum lunae.

§. 59. Aqua autem & aër habent grauitatem, & leuitatem propè summam: qua aqua tendit in medium, id est in terram; aër verò à medio in ignem. Quae qualitates non sunt eiusdem speciei cum summa grauitate, & leuitate: quia habent centra, terminosque diuersos. Non enim differunt penes maius aut minus pondus, nam lapis vnus librae non habet tantum pondus, quantum lignum centum librarum, & tamen lapis demergitur in aquam, lignum verò adnatat vndis.

§. 60. Dices lignum per poros aëre repleti, cuius leuitas resistit grauitati ligni. Contra: quia si trutina vtrumque perpendas, lignum quantumvis repletum aëre, grauius apparet lapide, ergo lapis non demergitur propter maius pondus, sed quia habet grauitatem summam, id est terream, cuius natura est deferre corpus infra aquas; lignum autem habet leuitatem propè summam, id est aëream, quae corpus fert supra aquas, habetque admixtam grauitatem prope summum, id est aëream: ligna enim plus participant ex aqua, quam ex terra. Quod pater in lignis, quae in rupibus nascuntur, & ex lunae influxu, quae quia dominatur in aquas, ita & in nemora.

§. 61. Itaque sunt distinctae speciei istae qualitates. Neque verò sunt sicut calor in diuersis elementis, qui in eis differt penes magis, aut minus. Ista autem qualitates diuersa habent munera scilicet corpora deferre in loca summè, aut propè summè à caelo distantia. Has qualitates non vocat Aristoteles, *grauitatem*, aut *leuitatem simpliciter*, sed *secundum quid*, & *relatiue*, id est, aër comparatus igni, est grauis, aqua vero collatus, est leuis: quapropter P. Conim. 4. de caelo, aiunt istas duas qualitates esse sicut colores medios, qui specie differunt ab

ab extremis, à quibus aliquid participant, rubeus enim color atro comparatus videtur albus, albo verò comparatus; niger: sic leuitas aëris comparata terræ, videtur leuitas, comparata verò igni, videtur grauitas.

§. 62. Aduerte, has qualitates in magna extensione efficere maius pondus: nam quælibet pars grauis propendet in centrum: qua propensione quasi dirumpit corpus resistens, & tam multa possunt esse partes, vt illis non possit resisti. Hinc oritur quatuor equos posse trahere currum, qui non potest trahi à duobus, quia augetur impetus, quo singuli equi acquirunt nouum locum. Quo differunt hæc qualitates à primis, nam duo calores vt vnum non possunt producere calorem vt duo, neque mille calores plus quam vnus; at vero ista agentia multitudine iuuantur: nam sicut ipsæ qualitates iuuantur multitudine ad resistendum: vnde plus resistunt duæ trabes, quam vna, ita etiam iuuantur agentia multitudine.

§. 63. Hinc colliges, singula elementa esse natura sua rotunda, & sphaerica. Nam quælibet pars eorum tendit in proprium centrum, ita vt quælibet pars ignis tendat immediatè in concauum lunæ: quapropter superficies conuexa ignis cingitur tota à concauo lunæ; vnde quælibet pars ignis tendens in concauum lunæ se coaptat in sphaeram, & relinquit superficiem concauam, etiam sphaericam, in qua includitur aër, præstans circa ignem, quod ignis circa concauum lunæ, idemque præstat aqua circa aërem, & terra circa aquam suo modo: sicque totus mundus est sphaericus, & quælibet eius pars. At verò ignis aliquando habet superficiem concauam, non tamen omnino, & ad amissum circulum: nam sub æquatore, cum plurimum ignis gignatur, se porrigit ibi, transiliens limites sphaeræ: aër etiam se extendit ad replendas cauitates terræ, quapropter non efficit circulum omnino perfectum, neque terra, & aqua propter montium aliarumque partium altitudines, & vallium profunditates, quas Deus hac tertia die effecit (vt mox dico:) terra enim prima die producta fuit sine montibus, quam Deus tertia die discooperuit.

§. 64. Rogas: vtrum elementa in propria regione leuarent? aut grauent? Pro parte affirmatiua hæc videntur: Primum, quia vter instans plus habet ponderis, quam cum est vacuus, quia aër ibi grauitat. Secundum, aurum stannum mixtum descendit inferius, quam stannum partem oppositam euincit ratio. Nam leuitas, & grauitas sunt ad comparandum naturalem locum, centrum autem est naturalis locus elementorum, ergo elementa in proprio centro, neque leuant, neque grauant. Deinde cum grauitas sit ad depellendum corpus obstitens, si elementa grauitarent, aut leuarent, partes mutuo corraxerentur quum altera alteram è loco pelleret, sicque nõ seruarietur concordia inter eiusdem corporis membra, quæ omnia sunt in centro: quando sunt vnita toti orbi existenti in centro. Quod non est indiuisibile: sed tota intercapedo aquæ est terræ centrum, quod occupat per omnes sui partes. Quod obserua in §. 69. Item probatur à posteriori, quia aër nostra capita degrauiaret sicut grauat onus illi impossum.

§. 65. Item natator, non posset ferre aquarum pondus, quas tamen neque leuissimè sentit. Dices hominem coniugentem terga alicui fornici, non sentire grauitatem lapidum, cum tamen illic grauent, ergo idem erit de aqua & aëre. Nego consequentiam, lapides enim in fornice impetum suæ grauitatis imprimunt corpori, à quo fulciuntur: si

autem aqua grauitaret sicut lapis in fornice, imprimeret quidem impetum natatori: quia non haberet aliud corpus, cui inniteretur.

Ad primum responderetur, vtrum inflatum plus habere ponderis, quia quem continet aër, est impurus, & terræ exhalationibus infectus, si autem esset purus, leuior esset vter. Vt papyrus non contusa malleo, leuior est quam contusa, quia per contusionem pellitur è poris aër liquidus. Ad secundum responderetur omnes partes terræ puræ, vt argilla, esse ponderis æqualis, mixta verò vt lignum, & aurum propter varia temperamenta, esse grauiora, aut leuiora, & quia stannum habet diuersum temperamentum ab auro, est illo leuius, & illi innatat. Terram autem non grauitare patet: quia si quis pedem figat sub terra humectata, non sentit pes vllum impetum luteæ terræ; quemadmodum nec natator in aqua, & tamen si pedem leuet & super eum lutum, tunc sentit impetum terræ propendentis in centrum; quando verò terra grauitat, est, quia corpore interiecto leuatur aliqua eius pars, aut interponitur aër, infra quem tendit vicinior terræ pars: quemadmodum sentitur grauitas aquæ quando ex fundo leuatur amphora ænea, eius enim tractioni ad locum superiorem renititur aqua.

Hinc Responderetur vulgari quæstioni, cur terra non prolabarur, Hispanè *se bñda*, aut quibus columnis fulciatur? Respondeo cum scriptura, Dominus fundauit terram super stabilitatē suam, non inclinabitur in sæculum sæculi, quia ipsius pondus eam firmat: cum sit vndequeque aër circumfus, qui necessario interponendus est inter cælum & terram. hinc oritur illam non posse moueri: necessario enim deberet supra aërem ascendere; quod nequaquam potest. Quapropter nostri antipodes non sunt pendentes, neque incedunt in uersis capitibus, sed in cælum erectis, nam ascendere est à loco terræ ad cælum approximari. At vero antipodes non sunt cælo proximiores (nisi forte ob terræ inæqualitatem & montium altitudinem) vnde si terra perfodiatur vsque ad antipodes, lapis perforamen proiectus non feretur nisi ad meditulum terræ, si autem ex parte aduersa lapis alius descenderet, se contingerent in eodem meditulo. Nam vsque ad illud fertur insita grauitate: quæ illam rapit ad locum distantissimum à cælo: qui est meditulum terræ: si autem ultra illud ferretur lapis, iam nõ descenderet, sed ascenderet: quia cælo esset proximior. Quod illi reputat, non secus ac remeare ex centro ad nos.

SVBSECTIO II.

Vtrum terra trepidet motu aliarum rerum.

§. 68. **E**xempli gratia: proiicit aliquis lapidem, qui vi in terram decidens, illi imprimat impulsu; quæritur vtrum eo impulsu ita quatitur terra, vt trepidet? Nonnulli arbitrati eam trepidare; quia est perfectè sphaerica, æquis librata ponderibus: globus autem quouis cietur impetu: cui si corpus appingas, illo trahitur ad centrum ea pars cui appingitur, e.g. si globi parti B. existenti in loco superiori figas clauum, è quo pendeat ferrum; totus globus mouetur, & pars B. è loco superiori mouetur in inferiorem.

Verum si tota difficultas penderet ex sola rotunditate terræ, facile solueretur: quia oculis cernitur eius inæqualitas: nam & vallium profunditas, & montium celsitudo monstrat eam non esse

esse perfectè rotundam. Deinde vt globi pars superiora ferro trahitur ad imum, ita ibi sistit donec aut ferrum auferatur, & maior imprimatur impulsus: ergo terra non remearet in pristinum locum donec ex opposita parte tantundem, aut plus ponderis, aut impulsus imprimeretur. Quod si quis veller turrim demoliri, id præstaret lapidum aggeribus ex alia appensis parte: quia illuc inclinaretur terra, quemadmodum globus appenso ferro. Huius autem sententiæ fundamenta commodius librantur examine sententiæ sequentis; quæ grauitas est innixa & rationibus, & autoritatibus.

§. 70. P. Vazquez in 1. 2. d. 81. à numero 20. Probat ex Archimede omnes partes eiusdem corporis tendere natura sua in suum centrum indiuiduum: ita considerandum est totus orbis terreus habens indiuisibile centrum grauitatis; id est, punctum, non quo ad omnes vltimas terræ partes æquale sit pondus: quod punctum tam auidè appetitur ab omnibus partibus vt non solum terra pugnet cum aëre, & aqua, sed etiam cum sui ipsius partibus; quarum alia alias impellunt, vt eas loco pellant, & ipsæ centro potiantur. quod probat ex aquæ guttibus, quæ puluerem tangentes se in orbem agglomerant, & comprimunt.

§. 71. Secundò obseruat, centrum grauitatis terræ esse centrum magnitudinis totius orbis; ita vt hæc duo centra sint penetrata: ita considerandum est punctum, ex quo ad totam peripheriam, siue circumferentiam omnium corporum sublunarium, ducantur lineæ æquales: ita vt linea tangens punctum illum & cauitatem cæli lunæ ex hac parte, & linea ex eodem puncto tangens eiusdem cæli cauitatem ex aduersa parte, sint omnino æquales: item & lineæ ductæ ex duobus lateribus: itaque expanso circino ex illo centro ad totam peripheriam orbis omnes lineæ sint vndeque æquales ex prima superficie caua cæli ad illud punctum: ita vt diameter secans eum circulum, illum partiatur in duos semicirculos æquales. Cum ergo cætrum grauitatis terræ penetratur cum hoc centro magnitudinis orbis, tunc terra quiescit, nec mouetur: si autem ab hoc centro dimoueat, est per motum violentum: cuius impulsu absumit insita grauitate, qua centrum repetit idem.

§. 72. Hinc deducit terram motum iri trepidatione si ex aliqua parte ei appingatur noua pars grauis: quia tunc cæteræ partes erant æqualis grauitatis; at verò corporis adiectione est plus ponderis in illa parte: ergo hoc nouum pondus cum pondere cæterarum partium, vincet grauitatē aliarum partium, è diametro respondentium. Deinde cæteræ partes quæ longius disceserunt à centro magnitudinis mundi, quia sunt sursum, repetent idem centrum, terræque quiescet.

§. 73. Ex qua doctrina infert, impulsu, quo lapis iactus est à proiiciente in centrum, vinci, & euanescere impetu contrario, accepto à partibus terræ redeuntibus in centrum. Secundò infert, perire etiam impetum parieti, aut muro impressum manu, aut alia vi: quia illi impetui resistit murus, & terra tota, quando postquam trepidare cepit, redit in centrum.

§. 74. Hæc sententia non placet. Primum, quia falso nititur fundamento; nempe terram grauitare secundum partes; ita vt vna pars impetum imprimat parti inferiori, conata illam loco pellere, vt se penetrat puncto magnitudinis orbis. ostendi §. 64. centrum terræ non esse indiuisibile; licet enim sit aliquod punctum, ex quo sint aqua pondera terræ in omnes eius partes; tamen centrum hic

Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

accipitur pro loco alicui elemento aprissimo suæ temperaturæ, & influxibus cæli tuendis. Hic autem locus nõ potest esse indiuisibilis corpori quæto: quia impossibile est corpus, ex natura rei esse in vno solo puncto: ergo centrum terræ non est infectile; sed tota illa cauitas relicta intra vltimas aëris superficies.

Confirmatur: centrum infectile nulli vsui est parti diuisibili terræ: ergo hæc non est cur in illud grauitet: consequentia patet; quia motus illi naturales sunt corporibus, vt per illos aliquod comparent emolumentum; alioquin cur inanimata appeterent centrum? Antecedens probatur: quia nulla pars diuisibilis certa, & determinata potest esse in loco infectili. Cum ergo totus globus terreus habeat centrum adæquatum; quo capiatur totus, & in quo melius instam conseruet qualitatū temperiem; hoc centrum est tota cauitas relicta ab aqua in prima molitione mundi. Quia verò ex aqua & terra compingitur alius globus, complens aëris cauitatem; hæc est centrum aquæ & terræ: cum autem coeunt hæc duo elementa, terra occupat locum inferiorem.

§. 76. Hinc probat terram non trepidare: quia motui, & impulsui corporis in terram illidentis resistunt omnes partes terræ oppositæ ex diametro: sed hanc resistantiam non potest vincere corpus illidens: ergo nec mouet terram: maior probatur: quia omnes illæ partes tendunt ex natura sua ad centrum, & resistunt eleuationi terræ supra aërem. Etenim omnes partes exting terreæ essent trepidatione cõscensuræ supra aërem, vt admittit P. Vazquez & est manifestum; quia omnes illæ quæ corpori illidenti opponuntur ex diametro, recedent à primo centro, & tendent in aëris centrum: Arille recessus est violentus ijs partibus; ac propterea dicuntur à P. Vazq. redire vltro in prius centrum, & corrumpere impetum corporis illidentis: cæteræ item partes illius semicirculi etiam resistunt; quia tota terra resistit elationi in locum superiorem eo qui terræ debetur. Immo eadem ratione tota terra resistit; quia singulæ eius partes habent inclinationem ad centrum totius orbis terre, quia in eo omnes in naturali perfectione conseruantur. Minor autem est clara: quia partes vicinæ corpori illidenti non imprimunt impetum oppositis ex diametro; immo omnes illæ sunt immotæ, & resistunt impulsui corporis illidentis, ne totus globus terra sit extra adæquatum centrum.

Confirmatur: terra quiesceret in centro grauitatis non penetrato cum centro magnitudinis orbis; quod merito negat P. Vazquez: ergo non trepidat. Probo antecedens: quia æqualia essent pondera vtriusque, nempe ex parte corporis illidentis, & ex parte opposita ex diametro: sed cum sunt æqualia pondera ex omni parte, quiescit terra: quia nulla partes superant alias: ergo. Probo maiorem: quia corpus illidens effecit vt partes oppositæ abscederent è centro; easque impulit; ergo habuit vim ad eum motum: sed deinceps habet eandem vim, nec oppositis partibus additæ sunt vires, aut resistantia; ergo manet eadem vis vtrinque, ac propterea non redibit centrum grauitatis ad centrum magnitudinis.

§. 78. Obijcies, terram fore violentam. Respondeo, eam vim oriri ex maiori grauitate accrescente terræ ex impulsu corporis illidentis; atque vt hic cum impulsu aliarum partium terræ potuit illam pellere ex centro magnitudinis, ita potuit illam tenere: quia non est vnde pereat impulsus: terræ namque resistantia non potuit impetum retardare.

Kk Quod

Quod si obijcias, iam aliquas partes terræ esse extra centrum illud magnitudinis quæ in illud grauitant: Respondeo, eas partes non potuisse resistere impulsui: quapropter pondus omnium partium resistentium & omnium impellentium fuit æquale in ipsa trepidationis inceptione: deinceps autem neutri parti accreuerunt, aut decreuerunt vires: ergo deinceps manebunt eodem in loco.

§. 79. Secundo argumentor; quia toties, ac tam vehementer terra quateretur, vt eas trepidationes perciperemus sensu: nec in illa possemus consistere, quemadmodum nauta non potest pedem figere nauis iactatæ procellis. Probo id sequi: quia cum duo maximi exercitus concurrunt, accedit illi terra parti ingens corporum pondus; & impulsus præliantium, bombardarum impetus, ac tormentorum; vt terra concuteretur. Etenim si ex tua sententia exiguo paleæ iactu tota terra mouetur, supputa obsecro vires duorum exercituum, & expende quantum excedant paleæ.

§. 80. Ad primum fundamentum ex §. 70. respondeo non grauitare partes in centro: quo corruit tota illa moles. Ad probationem ex gurtis respondeo, gurtæ partes non grauitare nisi inter illas interijciatur aer: quapropter circulus ille aqueus conseruatur, donec vincatur ab extrinseco: verbi gratia, quia siccitate absumitur à subiecto corpore; vnde in tabula plus durat illi globuli quam in puluere; quia minorem vim patiuntur ab extrinseco. Parietes autem non grauitarent nisi aer, aut aqua in lapide tenerentur. Videmus enim lapides nonnunquam herbescere, ac viridi humore manare. quod est in causa ruinæ ædificiorum. Vbi autem terra est argillosa, & densa, fundamenta sunt secura: quia vix habet aquam, nisi necessarium humorem ne terra cinerescat.

§. 81. Esto tamen; grauitent omnes partes terræ, adhuc non sequitur trepidatio: quia omnes illæ grauitant in centrum magnitudinis, cum autem partes semicirculi in quo est corpus illidens, dimouendæ essent ab eo centro, & conscensuræ in aëre, omnes illæ cum partibus semicirculi ex diametro oppositi resistunt reliquis partibus & impulsui: itaque non iuuat impulsus totus semicirculus cui imprimitur; sed potius illius semicirculi partes quæ recessuræ essent à centro, resistunt simul cum toto opposito semicirculo: quia resistentia superant quemcumque impulsus siue ingenti, siue exiguo: quia vehemens impulsus plures partes sui semicirculi esset amoturus à centro magnitudinis, vnde omnes illæ obstitunt.

§. 82. Ad argumentum ex §. 72. nego illam trepidationem terræ: quia quamuis duo semicirculi essent æqualium ponderum, tamen totus alter resistit; item & pars alterius; nempe illæ partes quæ trepidatione essent amouendæ à centro. vnde impulsus iuuantes partes non sunt æquales resistentibus.

§. 83. Ad corollaria ex §. 73. respondeo immotis partibus imprimi impulsus corpori illidenti; quo rejicitur corpus ipsum; & impressus impulsus restinguitur, vt enim terra impetum imprimat, non eget antecedenti motu; sed grauitate sua illum imprimi corpori conanti illam loco pellere. Quo autem est vehementior impulsus projectorum, vehementius terra resistit, & imperu vehementiori à se proiecta propulsat. estque hæc resistentia, & corporum propulsatio insita; vt quo plus est periculi, vehementius se tueatur, impetus autem impressus parietem eadem ratione perit. vnde fatigatur manus illum imprimens; quia à muro patitur contrarium impetum. Quia tamen hæc doctrina plena

est difficultate, respondeo; corpora resistere per primum impulsus; qui est loco motiuus; & reflexo motu retrahit corpus cum impeditur; itaque iuuatur à corpore resistere nouo impetu impresso. Primum impulsus non perire patet; quia si pila ex obliquo tangat parietem, pergit eadem vi, sed non linea recta, sed obliqua. Tandem aëris resistentia, & terræ extinguitur impetus.

SVBSECTIO III.

Cætera eius diei.

§. 84. Cum ergo Deus elementa hoc ordine produxisset, essetque terra inepta ad habitationem hominis, iussit hac tertia die aquas in vnum coire locum, id est, omnes aquas super terram effusas iussit terram relinquere, seque recipere in ingentes alueos, quam congregationem Deus vocauit *maria*, terram verò exsiccatam reliquit, & quæ antea erat perfectè rotunda, fuit postea diuino imperio in montes, vallésque compacta. Hac enim die (teste Damasceno) Deus montes effecit, tum ad communem omnium vtilitatem propter pastum, arborumque multitudinem, cum vt ex illorum cauernis perennes scaturirét fontes, tandem ne venti per planities grassantes, terram verterent per auras, vt diximus cum P. Conimbr. in explicatione problematum. Item hac die diuino imperio ingentes cauernosæque valles subsidunt, quibus quasi carceribus rumentes fluctus superbientis maris coercentur.

§. 85. Congregentur aqua omnes: ly, omnes, non excludit humorem necessarium ad compingendam terram, sine quo illa in minutissimos cineres solueretur. Potest esse quæstio, vtrum hac die congregauerit Deus in locum vnum aquas fluminum: Partem enim affirmantem indicat textus, *congregentur aqua omnes, quæ sub caelo sunt in locum vnum*. Dices, locum illum esse vnum continuatione, & satis indicare textum aquas non esse coniunctas in locum eundem mathematicè, ait enim, *congregationesque aquarum appellauit maria*, ac si dicat, aquas esse coactas in diuersa loca, quæ continuatione faciunt vnum; at verò flumina mari continuari, videtur apertè dicere scriptura, *vnde exeunt flumina reuertuntur*; sed certè flumina formaliter non exeunt è mari, aqua transmissa per terræ poros, tum quia fontes oriuntur è locis altioribus, quam mare; à quo non possunt conscendere vltra altitudinem suæ originis.

§. 86. Deinde saperent falsedinem, neque enim per poros terræ possent tota sale purgari, quod maxime patet in fontibus scaturientibus iuxta mare; qui proculdubio vicini parentis mores referrent. Deinde flumina nunquam exsiccarentur cum perennem haberent originem, at constat ex Hispanica Chronologia, in ea prouincia nullum flumen non esse exsiccatum præter Durium, Ebrum, Tagum, & Minium. Flumina igitur oriuntur præcipue ex aëre, qui in cauernas conclusus, in aquam abit; dicuntur autem è mari exire virtualiter, quia venti ex illo prorumpentes præ humiditate facilius soluantur in aquam, & nubes è mari abreptas conuertunt in pluuias, quibus flumina augetur, vt exponit Nicolaus de Lyra. Itaque illa congregatio aquarum intelligitur de solo mari, flumina autem non sunt maria, sed illa Deus tertia die produxit ex aëre, tum quia eodem die productæ sunt aquæ, quæ pendent à fluminum irrigatione, vt de paradiso apertè testatur scriptura Gen. 2. num. 10. tum etiam, quia continuo defluxu continuantur mari, & in

& in illius locum congregantur.

§. 87. Hic quaerendum videtur; cur mare non redundet fluminum confluxu: si enim Pisuerga per annum restagnaret, totam Castellam obtueret. Quod Salomon quæsiuit 1. Ecclesiast. 7. vide ibi P. Lorinum, quia solet eruditione. Respondeo primo: mare non redundare vltra alueum, vt ait Salomon: non quod aliquando non habeat plus aquæ: sed quia eius margines sunt sine termino. Cum pluit, plus habet aquæ, quam ante pluuiam immediatè: sed non conspicitur excessus magis quam in fluuio aqua lebetis. Quia vero tandem marginem prætergrederetur, continuo eiacular vaporibus aqueis, & humidis, quos sol & cætera causæ soluant in aquas fluuiales: itaque decrescit per exhalationes, quod per flumina crescit, ac propterea, vnde exeunt flumina reuertuntur, id est, in vapores aqueos, & aëreos: idque præcipue in mari.

§. 88. Hic solet inquiri vtrum mare sit altius terræ? Vide P. Molinam disput. 11. & Pererium hæc latè disputantes. Certum est autem, mare non esse superius terra, tum quia prærupti montes illi eminent, vt conspicitur in litioribus, tum etiam, qui cum è mari in portum sit aër, proculdubio aqua descenderet in locum aëris, terramque obrueret: deinde, qui è portu soluerent, difficilius remigraret, quam qui portui appellunt: tandem mare multas prouincias obruit, quia continua excavatione illis factum fuit superius, & in Gellandia multis repagulis obstititur mari ne illam obruat, quæ prouincia habet insignes parietes mari obiectos, quos vulgo *Diques* appellant.

§. 89. Rogas, cum aqua petat esse super terram, cur non sit? Respondeo, aquam non posse ascendere supra aërem, quia cum contineatur in terræ cauitatibus, supra quas est aër; non potest superius ascendere: præsertim cum elementa pugnent loco, quando quasi permiscantur, ita lapis deiectus in aquam mergitur.

§. 90. Terra & mare vnum faciunt globum, licet non perfectè sphericum, nam terra circum circa fuit excavata: circa quam diffusa est aqua, terram autem maiorem esse aqua, probant P. Pererius & Molina supra, cum tamen totum aquarum corpus deberet esse maius terra.

§. 91. Hac tertia die productæ fuerunt plantæ, fructibus plenæ: de quibus nunc disputare alienum esset à nostro instituto, quod est indagare principes mundi partes.

SECTIO VI.

Opera caterorum dierum.

§. 92. Quarta die dixit autem Deus, *fiant luminaria in firmamento caeli, & diuidant diem, ac noctem, & sint in signa, in tempora, & dies, & annos*. P. Pererius existimat, hac die non fuisse productum solem, & lunam, & stellas quoad substantiam, sed illis esse lucem distributam: existimat enim prima die lucem habuisse exiguam, quæta verò intensam. Sed non placet. Primo, quia non dixit Deus sicut prima die, *fiant luminaria*, deinde, quia de luce facta prima die dicitur diuississe lucem à tenebris, si ergo illa lux erat solis, vt tu dicis, iam erat Sol, & quoad substantiam, & quoad lucem, & quoad munus, *diuidendi lucem à tenebris*, quid ergo factum fuit quarta die?

§. 93. Adde, si Sol quoad substantiam productus fuit prima die: ergo tunc tantam habuit lucem quam *Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.*

tam modo: nam lux non est minus proprietas solis, quam intellectus animæ, at proprietas diminat ab essentia eodem instanti, quo producitur essentia, in prima autem rerum molitione sineret Deus solem suæ naturæ, sicut elementa, essetque inutile miraculum, immo & perniciosum priuare triduo solem nativo suo splendore, & orbè vtrumque tam præclaro ornameto.

§. 94. Confirmatur ex hymno vesperarum feriarum quartæ, vbi affirmat Ecclesia eadem feria quarta creatum esse solem.

*Quarto die, qui flammæam
Solis rotam constituens,
Luna ministras ordinem
Vagisque cursus siderum.*

Fecit ergo Deus solem, & stellas ex aqua, quæ erat in eodem loco, in quo productæ fuerunt stellæ, quia Deus illum non voluit descendere in terram, sed eam miraculo retinere in caelo, vt ex illa alstra conficerentur.

§. 95. Quinta die dixit etiam Deus, *producant aqua reptile animæ uiuentis, & volatile super terram*. Hac die fecit Deus ex aqua tanquam ex materia, & principio obedientiali actiuo pisces, & aues. Aliqui volunt pisces productos ex aqua, aues autem ex aëre humido, aquis vicino. Contra, quia scriptura aues dicit productas ex aqua etiam & pisces, aqua autem non debet sumi tam ambigüe in dictione eadem. Quod apertè testatur Ecclesia in vesperis quintæ ferie.

*Magna Deus potentia,
Qui ex aquis ortum genus
Partim remittis gurgiti,
Partim leuas in aëra.
Demersa lymphis imprimens:
Subuectâ caelis irrigans:
Vt stirpe vna prodita
Diuersa rapiant loca.*

§. 96. Sexta die dixit quoque Deus, *producat terra animam uiuentem in genere suo, iumenta, & reptilia, & bestias terra secundum species suas*. Sola terra supererat sine incolis, quibus modo donatur. Productæ enim fuerunt omnes bestia perfectæ, tam vtilis, quam nociuæ: tum vt omnes seruirent homini in statu innocentia, tum etiam, vt nociuæ illum exercerent in statu peccati: tum tertio, quia nulla est res, quæ non sit apta alicui vsui.

§. 97. Hac etiam die fecit Deus hominem, *faciens hominem ad imaginem & similitudinem nostram*. Fecit illum Deus ex limo terræ, id est, ex cæno; luto, illumque produxit virum annorum quasi triginta, plenum scientiæ, & sanctitatis, ex cuius costa fuit Eua producta, Adamo dormiente, paulò post eadem die. Ait enim Moses Deum creasse hominem masculum & feminam, etiam quia Sabbato cessauit Deus ab omni opere quod pararat. De primis parentibus nihil nobis est disputandum, nam de gratia & peccato Theologi abripiunt disputationem: de natura autem hominis satis dicemus libris de anima.

§. 98. Rogas vtrum Eua filia sit Adæ? Respondeo negatiuè, quæ enim requirantur ad rationem filij dicemus libris de generatione.

§. 99. Creauit Deus mundum verno æquinoctio, id est, die 20. Martij, illumque absoluit die veneris, qui erat 25. quo die Deus crucem subiit, vt hominem reformaret, quem eadem die formauerat. Rogas, id quod sciatur cum nullus dies præcesserit? Respondeo id fieri notum ex ipso æquinoctio: cum enim hoc nobis contingat verè 20. die Martij, & tunc fuerit nobis æquinoctium, & inde securum

ver, non dubium quin fuerit die 20 Martij.

§. 100. Confirmatur, quia supputatis circulis diurnis; quos Sol peragit vno anno; omnes illi finiti sunt primo anno die 19. Martij, & secundus annus cœptus à die 20. ergo & primus cœptus est die eadem. Ago autem de æquinoctio comparato nostro hemisphærio, nam idem punctus Solis nobis est oriens, aliis occidentis, meridies aliis, aliis verò media nox pro diuersitate regionum: comparatione quarum Sol stans in eodem puncto, traiecit lucem, aut subtrahit. Quapropter creatus est mundus eo die & hora, quibus, si sol creatus fuisset, motumq; perageret, faceret nobis initium æquinoctij verni.

§. 101. Hæc sunt mûdi primordia, & natales dies, quem esse valde perfectum ipsa testatur scriptura, ipseq; pandit, & ostendat, vel inuitis.

SECTIO VII.

Vtrum cœli sint corruptendi.

§. 102. **E**gimus de cœli natali die, agendum nunc de exitiali: Cœlos natura sua esse incorruptibiles, probatum est supra, mundi autem perpetuitas inde patet: quia licet multa indiuidua corrumpantur, tamen perpetua generatione conferuatur species, vtrum verò aliquando sit corruptendus, constare potest ex sola Dei voluntate. Videantur in primis plurimi Patres, & authores, quos pro parte affirmatiua adducit, & sequitur P. Molina disput. 3. de opere sex dierum, ipseq; & Alphonsus noster Salmeron in caput vltimum epistolæ secundæ Petri disput. 3. & 4. innituntur testimonio S. Clementis lib. 3. recognitionum; referentis S. Petrum affirmasse visibile firmamentum (id est sydereos cœlos) esse periturum, cui obijcit Magus:

§. 103. *Si visibile istud (ut ait) cœlum resoluatur, cur ex initio factum est? Cui Petrus respondit, cœlum istud, quod visibile est, pertransit, siquidem propter semetipsum factum esset, haberet fortasse, quod dicitur, aliquid rationis, quia resolutum minime deberet: si verò propter aliud quid factum est, non per se, necessario soluitur, ut illud, propter quod factum videtur, appareat, sicut verbi gratia dixerim testa ouorum quamuis pulchrè facta, & diligenter formata videatur, necesse est tamen eam frangi, & resoluti, ut inde pullus procedat, &c. Itaque S. Petrus cœlū visibile esse velum cœli Empyreici, & ut istud post diem iudicij appareat, affirmat hos cœlos esse corruptendos. S. Hieronymus primo in Matthæum in illa verba cap. 5. Nolite putare quoniam veni soluere legem, ait, promittuntur nobis cœli noui, & terra noua, qua facturus est Dominus Deus; si ergo noua creanda sunt, consequenter vetera transiura. Del Rio, 1. Genes. idem cenfer, & esse communem Ecclesiæ sensum, à quo non sinit se abripi. Lege P. Salmeronem supra; qui non solum ex patribus, sed etiam ex Poëtis, Historicis, & Sybillis eam sententiam confirmat, cuius mirabilem eruditionem nullus non mirabitur.*

§. 104. S. Petrus Epist. 2. cap. vltimo id testatur apertè:

Cœli autem (inquit) qui nunc sunt, & terra, eodem verbo repositi sum, igni reseruari in diem iudicij, & perditionis impiorū hominum. At ne quis existimet cum P. Cohimbr. & aliis, agere sanctum Petrum de cœlo aëreo, audiat eundem Petrum distinguentem cœlos ab elementis, id est, ab aëre, & terra, adueniet autem dies Domini ut fur, in quo cœli magno impetu transierint, elementa verò calore soluentur, terra autem, & qua in ipsa sunt, opera exurentur. Itaque transitus cœlorum, & elementorum solutio, & exultio terræ erucleatim exponuntur à S. Petro: atque ut ostendat Apostolus quanta cum animi sanctitate exhorrescere debeamus diem illum, inquit; Cum igitur hæc omnia dissoluenda sint, quales oportet vos esse in sanctis conuersationibus & pietatibus expectantes, & properantes in aduentum dicit Domini, per quem cœli ardemus soluentur, & elementa ignis ardore tabescent, nouos verò cœlos, & nouam terram secundum promissā ipsius expectamus.

Dicunt multi Patres, & authores graues: cœlos, & terram immutatum iri, non quoad substantiam, sed quoad accidentia. Contra, nam illa verba, dissolui, tabescere, exuri, & ardere, significant substantialem mutationem. Deinde si cœli sunt arsiuri, ergo in illorū materiam introduceretur ignis, quia calor disponit ad ignem, ergo corrumpetur hæc forma cœli: maxime cum cœlorum materia ex se fit capax caloris, & ignis concipiendi, quia est eiudem speciei cum nostrate materia.

Deinde cœli dicuntur habituri lucem septuplo maiorem, cum autem illa lux (vt argumentatur P. Molina) oriatur tanquā passio ab ipsa forma cœli, & cum ea lux non sit passio huius formæ, ergo erit alterius; alioquin duraret perpetuum miraculum. Adde Psal. 101. 26. *Initio tu Domine terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cœli, ipsi peribunt, tu autem permanes, & omnes sicut vestimentum veterascent, & sicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur.* vbi comparat Dauid cœlos vesti tinea corrolæ, & culcitæ senio laceratæ, quæ in stercore conuertuntur, aut resoluuntur in cineres; neque hic locus patitur expositionem comparatiuam, vt diximus alibi, in illa verba, *cœlum, & terra transibunt, &c.* Nam hoc loco Dauid commendat Dei aternitatem, supponens cœlorum perditionem.

Tandem Deus potest, si vult, miraculosè cœlos corrumpere, sicut corrumpet mundum: si autem id velit facere, & testatum facere, quibus verbis aut clarius, aut syncerius id posset præstare? Obijciat aliquis pondus authoritatis aliquorum Patrum: quod respondemus rependi, tum apertissimis scripturæ testimoniis, tum S. Petri disputatione, aliorumque Doctorum autoritate.

Igitur terra, & elementa, & cœli erunt diuersæ speciei ab his, multòque pulchriora, magisq; conspicua; Sol autem relinquetur in hoc nostro hamisphærio, vbi Christus natus est, & mortuus, Synagogaq; & Ecclesiæ ædificata. Vtinam vt prudentes Virgines paratis lucernis, & accensis, occurramus sponso, vt fur venturo, vt non cum hoc mundo damnemur.

DISPV

DISPVATIONES

DE SVBSTANTIA CORPOREA

GENERABILI ET CORRVPTEBILI:

siue de generatione & corruptione.

BIBECTVM horum librorū est corpus generabile & corruptibile, dependens à dispositionibus contrariis. De corpore incorruptibili egimus libris de cœlo, quod nō est generabile per contrarias dispositiones, & consequenter nec corruptibile ex natura rei.

DISPVATIO I.

De generatione substantiali.

NON accipitur generatio pro quacumque actione à materia pendente, sed pro actione substantiali, qua producitur forma substantialis dependenter à materia per qualitates contrarium habentes, illive vnitur.

SECTIO I.

Definitio generationis substantialis?

§. 1. **V**ariè generatio solet definiri. Aristot. hic cap. 4. text. 23. *Cum verò (inquit) totum immutatur, & nihil sensibile vt eiusdem subiectum remanet, generatio est.* Vnde hanc collige definitionem, generatio est mutatio totius in totum, nullo sensibili manente vt subiecto eodem. Generationem esse mutationem, quando oritur ab agente creato, quia tunc in materia prima præcessit illius priuatio, at verò id non esse in prima mundi creatione, ostendi disput. 3. Physic. sect. 2. & disput. 3. de cœlo, ostendi cœlum empyreum, terram, & aquam genita fuisse sine transmutatione; cætera verò corpora cum transmutatione, quia facta fuerunt ex aqua prius tempore existente. Ratio est, quia motus, aut mutatio supra actionem eductiuam connotat in subiecto extrinsecam denominationem prius tempore existentem in subiecto à carentia formæ productæ.

§. 2. Rogas, in prima productione mundi quo differat generatio à creatione? cum vtraque sit ex nihilo, mundus enim ex nihilo fuit factus. Respondeo latum esse discrimen, quia ly, *ex nihilo*, in definitione creationis non significat ex priuatione termini ad quem, sed negationem subiecti, ex quo terminus educatur, vt dixi disput. 4. Physic. sect. 2. & disput. 12. sect. 1. At productio cœli & terræ subiectum habuit. Igitur hæc definitio non conuenit primæ mundi productioni, quæ dicitur facta ex nihilo, id est, nullum subiectum tempore

Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

præiisse illi productioni. Quapropter dicitur *ex nihilo*; id est ex non esse totius termini producti, tota enim aternitate præcessit carentia mundi, ex qua vt ex termino à quo factus est mundus. Vnde illa actio non fuit transmutatio, quia hæc exigit subiectum prius tempore existens sine forma producta. Conuenit autem generationi ab agente naturali operante in subiecto prius tempore existente, quam solam cognouit Aristoteles. Quia vt commentus est infinitum processum in duratione mundi, quem somnauit aternū, sic nullam agnouit generationem, quam non præcederet priuatio formæ productæ.

Dicitur *mutatio totius*, quia non mutatur totum secundum aliquod accidens, sed secundum ipsam substantiam. Hæc autem mutatio proprie est actio, per quam producitur vnio, quia per illam fit totum (vt sæpè dixi) & corruptio vnionis est corruptio totius, quia per illam definit esse compositum: in homine patet apertè, in cuius ortu tantum gignitur vnio, & in interitu sola dissoluitur vnio, cum verè homo generetur & corrumpatur, totūque mutetur.

Rogas vtrum hæc definitio conueniat productioni formæ? P. Suarez tom. 3. p. disput. 9. sect. 1. §. 5. *per hæc responsum est, asserit formam dependentem à subiecto eadem actione fieri & vniri.* Vnde tota definitio conuenit productioni formæ, quia eductio formæ illam facit à subiecto pendere, at forma pendet formaliter per vnionem: ergo tota definitio generationis conuenit productioni formæ. Verum latè probaui disput. 5. Physic. sect. 2. vnionem esse distinctā ab actione qua forma producitur; quia sectione 3. probaui, formam non pendere à materia per vnionem, sed per actionem eductiuam. Vnde impugnatur primò hæc sententia euertendo eius fundamentum. Secundò, quia diuersus realiter est conceptus vnionis à conceptu productionis formæ, vt patet in animo rationali.

Dices animum fieri independentem à materia, secus cæteras formas. Contra; quia etiam in illis est realiter distinctus conceptus vnionis & actionis, vt patet in ipsa vnione, quæ non dependet à materia per se tamquam per formalem rationem dependendi, sed per actionem, & tamen per se ipsam vnitur: ergo vnionis conceptus, & dependentia conceptus à materia, sunt realiter distincti etiam in ipsa vnione.

Igitur hæc definitio non conuenit generationi formæ formaliter, sed generationi vnionis. Conuenit autem generationi formæ radicaliter, quia est mutatio, in cuius virtute & radice continetur vnionis productio, quia ideo forma vnitur, quia est producta. Item hæc definitio non conuenit creationi vnionis, quia non est proprie mutatio,

K k 3 licet

licet enim compositum, quod creatur, dicatur mutari, quia est, cum antea non esset, sicut Angelus; tamen ad rationem mutationis propriae requiritur commune subiectum recipiens actionem; si autem forma equi educeretur ex subiecto; vni autem crearetur; non esset equus formaliter genitus, sed creatus formaliter: & genitus radicaliter: quia formalis denominatio totius conuenit illi ratione vnionis:eductio formae est formaliter illius generatio; radicalis autem totius compositi creatio materiae potest etiam dici radicalis compositi generatio; sed non tam bene; quia haec vox imponitur generationi formali vnionis rei, quae radix est generationis alius.

§. 7.

Generatio autem formae, & vnionis hanc apta definitionem. *Mutatio substantialis materiae.* Item aduertere etiam posse de potentia absoluta produci vnionem sine corruptione compositi praecedentis, si Deus producat formam non corrupta praecedenti, tunc enim non est mutatio totius in totum, sed materiae in aliam formam; haec autem Aristotelica definitio conuenit generationi ex natura rei, quae dicitur formae substantiales non possunt esse simul in eodem subiecto; itaque in eo casu illa actio esset mutatio totius, non tamen actus: ad quam requiritur actualis corruptio alterius formae, vel vnionis, sed esset mutatio quasi in actu primo, quia ex se vim habet expellendi aliam formam, per quam expulsionem esset actu mutatio totius in totum. Quod etiam conuenit primae generationi terrae, & aquae.

§. 8.

Explicanda superest illa particula *nullo sensibili manente ut subiecto eodem.* Opinantur Thomistae expungendum esse *ly, ut subiecto eodem.* Quia existimant nullum accidens (quod communiter *sensibile* vocatur) manere in genito, quod probant hoc Aristotelis testimonio. Sed immerito retorquent Philosophi mentem ad eam opinionem ipsis oculis repugnantem, ut patebit sect. 4. Aristoteles enim *per sensibile*, expressè intelligit substantiale subiectum sensibile, in quo recipiatur terminus generationis, & corruptionis: quod pater tum ex primis capitibus huius primi libri, ubi disputat contra antiquos Philosophos stulte opinantes, ratum esse vnum principium substantiale rerum omnium, & nullam esse transmutationem substantialem, sed tantum accidentalem, cuius subiectum esset illud vnicum principium substantiale sensibile; quibus opponit Aristoteles non remanere in aqua formam substantialem aquae, sed ex tota aqua fieri totum aërem, & lib. 2. cap. 5. initio, id probat ex instituto, & lib. 1. cap. 4. text. 23. sic ait. *Alteratio est, cum subiectum sensibile remanet, & infra eodem textu. Sic ait. Cum verò totum immutatur, & nihil sensibile, ut eiusdem subiectum remanet, sed ex vniuersa genitura (id est semine) sanguis promittitur vniuersus, haec mutatio generatio est.* Vbi ipse explicat, quid intelligat *per sensibile*, & addit particulam hanc, neque ei vnquam venit in mentem, quod Thomistae dicunt.

§. 9.

Dices remanere materiam primam in generatione, ut subiectum idem, quae quidem est sensibile substantiale, quia in nostra sententia quantitas recipitur in materia, quam sentimus per tactum, ergo non bene explicamus Aristotelem. Respondeo primo, communi loquendi modo non dici videri materiam, aut sentiri: sed compositum, sicut non dicitur materia alba: sed lapis albus. Et de hoc sensibili loquitur Aristoteles, nam quando lapis mutatur de albo in nigrum, remanet idem compositum sensibile, secus autem cum mutatur in calcem. Respondeo secundo, quantitatem tangi, sed

determinatam per aliquam figuram, & alia accidentia, quae oriuntur ex composito ratione formae, vnde merito totum compositum vocatur *sensibile*.

SECTIO II.

Explicatur generatio viuientium.

Explicata generatione in communi, oportet explicare generationem viuientium, tum quia utilis Philosopho, tum quia Theologo maxime necessaria. Sic autem communiter definitur. *Processio viuientis à viuenti à principio coniuncto in similitudinem naturae.* Cuius explicationem vide apud P. Vazquez tom. 2. 1. par. disput. 113. cap. 1. Per *ly viuientis à viuenti*, differt haec definitio à definitione non viuientium, per *ly à principio*, excluduntur à generatione viuientium actiones, quibus ex vno viuente producit aliud, sine vno concursu actiuo, exempli gratia, cum Eua producta fuit ex Adami costa, illa productio non fuit generatio ab Adamo, quia Adam non fuit principium actiuum Euae, sed ex eius materia formata fuit à solo Deo. *Origo enim viuientis à viuenti* id sonat: imo coniunctio illa generantis, & geniti est per semen, quod actionem exercet in aptanda materia: femina autem sanguine, & semine multum efficit. Si autem Deus ex carne iumentum hominem formaret, an ne homo filius esset iumentum? Dicunt aliqui requiri cognitionem per quam viuens velit influere in aliud viuens. Verum hanc conditionem non esse necessariam, mox ostendo. Deinde denus, Adamo reuelatam voluntatem Dei, & ipsum porrexisse Deo costam ex qua fieret femina, an ne tunc Eua esset filia Adae?

§. 10.

Coniuncto. Haec vox non significat coniunctionem in loco necessariam cuius causa, & effectus; significat autem coniunctionem generantis, & geniti per virtutem seminatam: filius enim compingitur ex semine paterno, & ex semine, & sanguine matris. Itaque uterque pater videt in filio aliquid sui; quia sanguis informatus fuerat anima matris, semen autem, aut est animatum, aut fit ex spiritu vitali, estque vile parenti propter alimentum quod praebet partibus, quibus inest. Igitur quia haec virtus vtriusque parentis reperitur in filio, ideo sunt cum illo coniuncti, ratione cuius filius naturalis non est alienus à parentibus, alienus enim est qui in se nihil habet parentum, ut pater in adoptiuo. Quo pacto Verbum est Filius Patris Aeterni, quia oritur à Patre, & illi coniungitur media natura Patris, quam in se habet Verbum. Item Christus, ut homo, est Filius naturalis Dei, quia componitur ex persona Diuina, quae est aliquid ipsius Dei, ut dixi disp. 63. in 3. par. Nec verò haec coniunctio in creaturis efficit vnionem inter Filium & Patrem: sed tantum dat Filio, ut partem ex qua constet, aliquid, quod in parentibus erat vile, aut illorum pars.

§. 11.

Excluduntur omnes productiones, quae non sunt media aliqua virtute intrinseca, quae coniungatur cum termino genito, vel per semen, vel per aliquam aliam rationem, ut creatio, cuius terminus non habet talem coniunctionem cum creatore. Excluditur etiam generatio capillorum, & vnguium, quia licet sint animati, sunt tamen partes eiusdem viuentis. At verò haec definitio conuenit viuentibus distinctis. Item excluditur à ratione generantis Daemon incubus, qui solet semen in feminam immittere, homo autem hac ratione genitus non est filius Daemonis, sed eius viri, cuius erat semen, quia Daemon nihil sui videt in homine ita producto.

§. 12.

ducto: at homo, cuius erat semen, videt in homine genito ut partem illius, materiam sui seminis, non secus ac si ipse eam ministrasset, illis autem conuenit tota definitio generationis: quia vir medio semine est principium actiuum & coniunctum. Cognitionem non esse necessariam ad filiationem patet, quia sine illa stat tota definitio, tum quia cognitio est valde extrinseca, & non requiritur ad actualem conceptionem, sed ad coitum; qui est extra conceptum generationis. Proprie autem conuenit haec definitio arboribus, quando fiunt ex semine aliarum, (si modo viuunt) licet non denominentur *pater* aut *filius*, quia haec denominationes sumuntur à generatione, quae fit à viuentibus cognoscitiuis, vt P. Conimb. ostendunt hic cap. 4. quaest. 10.

§. 13.

In similitudinem naturae. Quod non intelligo de vera, & rigorosa similitudine, quae consistit in vnitate specifica; generatio enim multi vera generatio est, licet enim dicitur *monstruosa*, & *monstruosus filius*, non est propter defectum similitudinis: sed quia monstrum est coitus animalium diuersarum specierum. Natura enim ad eum non dirigit per se, sed ad commixtionem maris & feminae eiusdem speciei, ad eandem conseruandam. Postro tamen coitu, naturalis filius gignitur, ac tam proprius quam si essent eiusdem speciei.

§. 14.

Ratio à priori: tum quia similitudo æquiuoca, similitudo est; & in eam quadrat vox huius definitionis: tum quia illa similitudo sufficit, quae facit filium participem bonorum paternorum. Vt Mulus particeps est lactis equae & blanditiarum, quibus & ferae filii indulgent. In rationalibus autem ea similitudo sufficit, quae est principium naturae benevolentiae & hereditatis. Vnde, si Petrus gigneret hominem alterius speciei, tam proprie esset eius pater, & alius esset filius & haeres Petri, quam est nunc Paulus ab eodem genitus. Nec *ly, In similitudinem naturae*, significat ipsam naturam esse ratione sui rationem fundandi similitudinem, sufficit enim similitudo naturarum fundata in conceptibus, qui ab illis oriuntur. Hac ratione ostendi disput. 63. in 3. p. humanitatem Christi habere sufficientem similitudinem ad fundandam filiationem.

§. 15.

Aduerte cum Vazquez supra cap. 7. §. illam vocem, *in similitudinem*, intelligi de imagine producta ad representandum patrem. Est enim haec differentia inter *simile*, & *imaginem*, quod simile non est factum ad representandum aliud, secus imago. Duo enim oua sunt similia, & neutrum est imago alterius. Item pater est similis filio, & non est imago illius. At vero filius est imago patris, quia ex ipsa intentione naturae est effectus ad representandum patrem. Vnde quando filius expressè refert Patrem, aut matrem, tunc dicitur absolute illorum imago, Hispanè autem dicimus. *Es la cabeza cortada de su Padre, ó un retrato de su Padre.* Quando magis refert vnum, quam alium, dicimus illum esse magis filium vnus, quam alterius, Hispanè. *Mas salio al Padre.* Vide hanc explicationem confirmatam ex Patribus apud P. Vazquez illo cap. 7. Itaque est similitudo producta ad representandum principium, à quo producit.

§. 16.

Hinc colligetur, cur processio Verbi diuini sit proprie generatio, tum quia est à principio coniuncto, est enim principium generandi fecunditas intellectus diuini, Patri, & Filio intrinseci, tum quia procedit, ut simile in natura, quae natura diuina consistit in actuali intellectu, quam in-

cludit Verbum formaliter. Item Verbum est imago Patris, quia Verbum ut Verbum repraesentat duo: & obiectum cuius est Verbum, & principium, à quo procedit; obiectum autem Verbi Diuini, eiusque principium est Pater aeternus, aut Verbum oritur in similitudinem naturae, quia accipit essentiam cum potentia producendi Spiritum Sanctum; natura enim est in ordine ad productionem in eo, in quo est: ita nonnulli à quibus nunc abstinco.

§. 17.

Rogas an processio Spiritus Sancti sit etiam generatio? Quia licet ex vi suae processionis non sit formaliter similis, attamen identice est similis, atque adeo identice erit filius, licet non reduplicatiue. Pars negativa est Fide sancta, rationem adducit P. Vazquez illo cap. 7. ex Canariensi quia licet Spiritus sanctus procedat similis, non tamen procedit imago. Certum est enim solum Verbum esse imaginem Patris. Idque probat, quia Spiritus sanctus non repraesentat aliquid Patri tanquam terminum cognitionis, ut Verbum, nec tanquam imago prius cognita: Item nec repraesentat aliquid creaturis, tanquam illarum Verbum, quia non est illarum Verbum, neque tanquam ratio prius cognita, tum quia intellectus viatoris per creaturas ex æquo cognoscit rotam Trinitatem, at verò comprehensores illam immediate intruentur, atque ita nulla persona diuina est ratio, per quam creaturae cognoscant aliam. Haec animaduerte in 1. partem, quaest. 27. artic. 4. Alij autem aiunt, Spiritum sanctum non esse Filium, quia natura, ut est in illo, non potest producere aliam personam, ac proinde deficere hanc similitudinem: de quibus nullum est nunc ferendum iudicium.

SECTIO III.

Vtrum anomale generationes sint vniuocè generationes cum analogis?

§. 18.

Generationes *analogas* voco, quae seruant proportionem, & aequalitatem à natura insitam; *anomales* verò, quae non seruant aequalitatem naturae tenorem. De his vestigatur, quo differant aut conueniant cum illis? Ac primum generatio viuientium perfectorum facta à solo Deo non conuenit vniuocè cum generatione eorumdem in conceptu originis à principio coniuncto. Nam ea generatio est à principio non coniuncto, siue extraneo. Adamus enim ea ratione non fuit Filius naturalis Dei, quia Deus non fuit persona coniuncta cum Adamo, ut explicui §. 11. Quia verò substantia illius actionis fuit mutatio totius in totum, nullo sensibili remanente ut subiecto eodem, ideo vniuocè conuenit cum generatione aliorum viuientium in ratione generationis. Quod si ex parte agentium, non sumitur specifica differentia actionum, vtraque generatio sunt eiusdem speciei infimae. Idem dixerim de generatione Euae ex Adami costa, per quam compositum illud costae destructum fuit & productum integrum individuum speciei humanae.

§. 19.

Tertium generationis genus est ex femina sine viro, qualis generatio Christi, quae vniuocè fuit generatio etiam in ratione generationis viuientium, quia fuit à principio coniuncto. Virgo enim fuit principium actiuum illius actionis, & praebuit materiam ad coagrandum Christi corpus, non secus ac caeterae feminae ad suas proles.

Eam verò subito & vno momento id fecisse diuinitus, non minuit similitudinem eius generationis cum illis; sed constituit extrinsecum discrimen temporis, & aliarum circumstantiarum.

§. 20. Dices, eam generationem non esse à viro. Quid inde? ego non dixi conuenire vniuocè in connotato viri, & virilis feminis sed in ratione originis viuientium, cui fat est oriri ab aliquo principio coniuncto. Defectui autem dispositionis actiue per semen diuinitus prouisum fuit in genere causa efficientis. Pro parte autem feminis, quæ futura erat in prole, subrogata est materia sufficiens ex virgineo sanguine. Eam verò generationem, vt est à Deo, fuisse vniuocam cum nostris probauit in 3. parte disputatione 63.

§. 21. Quartum genus est generationis per resurrectionem, illam enim vocat Dauid Psalm. 2. *ego hodie genui te*, quæ non est generatio viuientium, vt definitur sect. 2. sed est à principio extrinsecò. Hanc esse verè generationem inde patet: quia in eam quadrat tota definitio generationis, quia per eam totum vnum compositum mutatur in aliud. Nam forma cadauerica, aut cinerea depulsa inducitur in materiam rationalis animus. Dices eam actionem esse supernaturalem. Quid tum, postea? Nonne productio gratiæ, & calor, item & ens naturale & supernaturale erunt vniuoca in genere vllò? Deinde illa actio in se non est supernaturalis, sed in modo, qui non aufert vniuocationem, sicut nec substantiam immutat. Ad illam datur potentia naturalis & actiua, & passiva, admodum verò obedientialis, vt explicui disp. 9. physic.

§. 22. Quintum genus est generationum, quas Dæmones incubi moliuntur. Hac ætate experti sunt nonnulli perditæ adolescentes Dæmones succubos, qui cum suis simulatis amplexibus miseros delusissent, tentarunt simulatione detecta eos in vltimam desperationem impellere. Eadem ratione possunt esse & incubi, qui arrepto aliunde virili semine, possunt feminis imponere, non secus ac maribus. Et quidem posse Dæmonem semen virile trahere in matricem feminae, eadem ratione, qua aquam hinc illuc, non est dubium, at semen in matrice conceptum, & forum vim habet disponendi ad prolem, & eam efficiendi dispositiue. Ergo à quocumque agente illud trahitur, disponit ad factum. Nec enim mas quid efficit congressu cum femina, nisi semen iacere in matricem, quæ est applicatio agentis cum passo; applicationis autem quid interest, si ab hoc aut illo oriatur agente, cum ipsa nullam conferat vim agendi?

§. 23. Dicunt medici semen agere per spiritus tenuissimos, quos statim exhalat, si extra corpus sit. Verum memoria proditum est ab Aueroë, feminam concepissem attrahto semine ex aqua balnei, in quam diffusum fuerat à viro. Abulenti refert nonnullos opinatos Merlimum, Nigromanticum Anglorum ex congressu Dæmonum ortum, quod de Homero ex Aristotele refert Plurarchus. Deinde contingit non multis ab hinc annis vim inferentem equite honestæ puellæ, nec potente eam opprimere, eam tamen concepissem ex effusi feminis tractione, partu autem virgente, vi instrumentorum disrupta fuit vt prolem ederet in lucem. Hac facile negari poterunt, at cur negabitur posse à Dæmone impediri spiritus illos tenues, ne moueantur? aut ne dissipentur fomentis, & aliis corporibus applicatis, inaximè tam exiguo & pene

nullo tempore: licet enim non possint corpus aptare, quin appareat effectum, si consideratè attraheretur, at cur non poterunt impedire exhalationem illam spirituum? Vide P. Conimbr. 1. de generat. cap. 4. quæst. 1. artic. 3.

SECTIO IV.

Utrum generatio sit conuersio?

§. 24. DE conuersione Theologis est sermo, 3. parte, quæst. 75. Est autem conuersio *transitus vnus rei in alteram*, quæ definitio recidit in definitionem generationis paucis mutatis si dicatur. *Transitus totius in totum nullo sensibili manente, &c.* & sicut ad generationem, quam Aristoteles definiit, requiritur priuatio formæ productæ, & terminus à quo positius, similiter in conuersione, in qua duæ actiones reperiuntur, altera positiua in terminum ad quem, altera corruptiua termini à quo. Quod si diuinitus non destrueretur terminus à quo, nihilo tamen minus actio esset conuersiua, quia ex natura sua petit illius terminationem, non tamen esset actualis conuersio, quia ad hoc exigit extrinsecam denominationem ab actuali desitione termini à quo, vt de generatione dixi sectione 1. §. 3. & quamuis omnis generatio ab agente naturali sit conuersio, non tamen è conuersio, omnis conuersio est generatio, neque motus; conuersio enim panis in Christi corpus neque est generatio, neque motus proprie.

§. 25. Sicut ergo generatio est pugna duarum formarum in eodem subiecto, ita conuersio est pugna duarum rerum circa vnum tertium, & sicut per generationem naturaliter expellitur terminus à quo positius, ita & per conuersionem: inter illa ergo erit propria conuersio, inter quæ est pugna formaliter.

§. 26. In compositis merè materialibus sicut agnoscio duas generationes, ita & conuersiones duas. Prima est conuersio formalis, per quam forma producitur, quam esse verè & proprie conuersionem, probo; quia est vera mutatio inter terminos positiuos; diximus autem huiusmodi mutationem esse conuersionem, quia est transitus vnus rei in aliam. Esse veram mutationem, inde patet: quia per eam de nouo producitur forma cum dependentia à subiecto: esse inter terminos positiuos probatur, quia illi actioni adiungitur naturaliter expulsio alterius formæ, quia *generatio vnus est corruptio alterius*: duæ namque formæ simul esse non possunt in subiecto eodem.

§. 27. Dices expulsionem formæ prouenire à productione vnionis, animus enim rationalis corrumpit formam embrionis per solam vnionem: ergo productio formæ non opponitur immediatè corruptioni alterius formæ, sed corruptioni vnionis. Respondeo, formam immediatè corrumpi per generationem alterius, & quia ex generatione formæ oritur vnio, & non potest illa corrumpi, quin & illius vnio corrumpatur, ea ratione ex corruptione formæ oritur corruptio vnionis. Item forma embrionis corrumpitur per vnionem animi, non quidem proximè & immediatè, sed consequenter, quia per vnionem animi corrumpitur præcedentis vnio, forma autem materialis non potest manere sine vnione; itaque immediata oppositio versatur inter vniones; at inter vnionem nostri animi, & formam materialem, non est oppositio immediata, sed mediata, & ex consequenti, quia

quia corruptionem vnionis materialis formæ consequitur eiudem formæ corruptio, sicut calor opponitur mediatè aquæ, immediatè verò frigiditati, quia corrumpendè frigiditatem consequenter corrumpit aquam.

§. 28. Altera conuersio est totius in totum, quæ formaliter consistit in productione vnus vnionis, & corruptione alterius. Prima igitur conuersio sunt actiones formarum per se impossibilium, secunda verò sunt earundem formarum vnionem. Ita vt si diuinitus crearentur duæ formæ materiales, & vna expelleretur tantum quoad vnionem, & altera vniretur tantum, tunc non esset nisi vna conuersio. Vt si Deus conseruaret formam aquæ sine vnione ad materiam, & introduceret formam aëris sine dependentia à materia, sed cum vnione, ibi tantum reperiatur conuersio aquæ in aërem, non verò conuersio formæ aquæ in formam aëris.

§. 29. At verò in hominis productione, aut corruptione tantum inuenitur vna conuersio, quia tantum reperitur vna mutatio inter terminos positiuos, quia animus rationalis non fit ex materia habente formam oppositam, neque cadauerica fit ex animo rationali, tanquam ex termino à quo, sed tantum ex homine fit cadauer, & ex embryone homo. Hac autem conuersio non est formalis, quia per illam non repugnant formæ secundum se, nisi tantum secundum vniones, neque ipsæ formæ sunt terminus formalis illarum actionum, sed terminus formalis vt *quod* est vnio, vt *quod* verò compositum. Ipsa autem anima rationalis potest vocari terminus formalis vt *quod*, quia per illam vnionem vnitur tanquam forma.

§. 30. Confirmatur, quia conuersio est mutatio vnus rei in aliam, id enim sonat *transitus*. Vt enim qui ex vno loco transit in alium, deserit terminum præcedentem; & acquirit nouum, ita transitus est desitio vnus rei in aliam, at per illam conuersionem non mutatur forma in formam, quia animus non definit esse, sed vnio in vnionem, ergo non est formarum conuersio, sed vnionum, & eadem de causa est conuersio totalis, non quia totum secundum omnes suas partes conuertatur in aliud, sed quia conuertuntur vniones, à quibus totum dicitur mutari, vel corrumpi.

§. 31. Dices animam rationalem esse terminum formalem generationis, ergo in illam conuertitur alia forma. Distinguo antecedens, anima secundum se tantum, negatur, vt vnita, conceditur; id est, vnio est terminus formalis illius vt *quod*, animus autem non nisi vt *quod*, modo explicato, in quantum est terminus formaliter communicatus per generationem vnionis: non verò quia sit productus etiam vt *quod* per illam actionem. Ita corruptio compositi est *non communicatio* animi; at nullus dicit animum esse terminum à quo corruptionis. Quis autem aufit dicere ex animo rationali fieri cadauer: eo quod corruptio sit in animam vt vnitam, id est, in non vnionem animæ, cum integer maneat ipse animus?

§. 32. Dices, vt dicatur anima conuerti in cadauericam formam, non requiri desitionem ipsius animæ, sed tantum compositi resultantis ex anima. Contra, quia id probat compositum verè conuerti, quia corrumpitur in aliud, & consequenter ipsam vnionem esse quod conuertitur vt *quod*, & quod conuertitur necessariò debet corrumpi; at non corrumpitur animus secundum se, sed tantum illius vnio, & compositum, ergo non conuertitur animus, sed tantum vnio & compositum.

Hinc occasionem sumo ad impugnandam eorum sententiam, qui dicunt ad conuersionem substantialem non requiri productionem, & corruptionem duarum substantiarum, sed sufficere si ex illis repugnatis vni tertio, sicut diuersa composita, verbi gratia in Eucharistia ex Christi corpore, & ex speciebus fit diuersum compositum à composito ex eisdem speciebus, & pane. Quam sententiam impugno primò, quia conuersio substantialis est vera productio, in Eucharistia autem quid producitur? Non Christi corpus, vt tu ais, neque ipsa accidentia, quæ potius creantur consequenter ex transubstantiatione, quid ergo producitur? Dices præsentiam corporis Christi, vt impossibilis cum substantia panis. Contra, quia illa actio tantum est productiua vbiocationis, quæ est valde accidentalalis, & non terminatur ad substantiam, qua igitur ratione est conuersio substantialis.

§. 34. Secundò, quia compositum illud ex Christi corpore & accidentibus, est vnum per accidens, & nõ per se: ergo actio per quam fit non est substantialis, sed accidentalis: patet consequentia, quia compositum per accidens vt sic fit actione accidentali. Confirmatur primò, quia actio, per quam homo ex albo fit niger, terminatur etiam ad compositum ex humano corpore & albedine, & illa actio nõ potest dici conuersio substantialis, licet sint diuersa composita ex albedine & corpore, & ex eodem corpore & nigredine, & licet albedo & nigredo repugnent corpori simul; ergo similiter actio Eucharistia non potest dici transubstantiatio, nec conuersio substantialis.

§. 35. Confirmatur secundò, si Deus mihi vniat quantitatem, quam habet Petrus, non potest dici illa actio substantialis, alioqui nulla esset naturaliter actio accidentalis, nec potest dici illa actio transubstantiatio Petri in me, alioqui homo albus transubstantiaretur in seipsum quando fit niger. Tertio, quia cõuersione Eucharistia simpliciter fit Christi corpus, vt canit Ecclesia, *si que sanguis Christi merum*: at hæc propositio esset falsa, & inepta si tantum fieret corpus Christi præsens, nam quando fit homo, non dicitur fieri materia, nec quando miraculose reunitur animus, dicitur produci, sed tantum vniri: nec quando homo alteratur, dicitur fieri simpliciter, sed dicitur fieri albus, aut niger. Ergo si Christi corpus tantum fit sub speciebus, ineptè dicitur fieri.

§. 36. Igitur ad veram conuersionem requiritur, vt terminus ad quem producatur, & ex vi eius productionis corrumpatur terminus à quo, ita in Eucharistia corrumpitur (latè sumpta corruptione) substantia panis, & verè producitur Christi corpus, ex cuius productione sequitur desitio panis, quia fit corpus vt sustentatum accidentium per creationem, cum qua non potest esse illorum vnio ad panem, & sine tali vnione panis esse non potest. Videatur P. Suarez tom. 3. p. disput. 50. præsertim sect. 4. hæc mysteria, vt cætera omnia, profundè disquirens. Quæ hic satis sit indicasse.

SECTIO V.

Utrum in generatione maneant accidentia corrupti?

§. 37. Occasione eius particula, *nullo sensibili manente*, disquiri solet, vtum generatio fiat, quia maneat vllū accidens cõpositi corrupti: Quod ab aliis quaeritur; fiat, ne resolutio vsque ad materiam primam? In

§. 38.

In homine v.g. sunt accidentia communia omnibus compositis, quia illa, vel illis similia reperiuntur in pluribus aliis, vt *quantitas, figura &c.* Alia accidentia sunt peculiaria, quae in solo homine possunt reperiiri ex natura rei. Non de his, sed de illis quaritur, manent ne eadem numero in genito & corrupto? Capreolus, Caietanus, Lauellus, Heruicus, & fere vniuersa Thomistarum familia, (quibus fauent P. Con. 1. de Gener. c. 4. q. 18. c. 2. P. Vazquez, t. 3. in 3. p. disp. 87. n. 22. & Rubius in praesenti) partem tuerentur negantem: arbitrati sibi hac in parte praecedere Aristot. & S. Thom. Affirmat namque Aristot. generationem fieri *nullo sensibili manente*, sed si remanent accidentia, remanet aliquid sensibile; ergo. Verum à §. 4. ostendi, quam sit Aristoteles alienus ab hac sententia, B. autem Thomam à nobis esse constabit inferius.

§. 39.

Secundo accidentia, cum recipiantur in toto composito, recipiuntur etiam in forma; ergo abiuncta forma à materia, pereunt accidentia necessario; tum quia corruptis nobis, corrumpuntur omnia, quae sunt in nobis; tum quia pereunte causa intrinseca necessario perit effectus, vt est in vereri pro uerbio, *accidentia non migrat de subiecto in subiectum.*

§. 40.

Huic sententiae nec ratio suffragatur, & refragatur experientia. Primum enim innixa fundamentum imbecillo: ostendi enim dis. 6. phys. sect. 4. accidentia non recipi in vtraque sed in altera parte compositi. Deinde esto, recepta sint in vtraque, proba non sequi inde, accidentia corruptum iri. Nam ea accidentia sunt via, & dispositio ad formam productam, ergo simul sunt in eodem instanti cum ea forma; quam consequentiam perspicue docet S. Thom. 3. p. q. 9. art. 3. ad 2. & probabo dis. 2. sect. 1. antecedens autem ibidem probandum.

§. 41.

Dicis non posse ea accidentia esse in eo instanti dispositiones antecedentes, quia esset mutua causalitas inter illa & formam. Bene; ergo vel nunquam sunt antecedentes; quia si essent aliquo instanti, eodem exerceretur causalitas mutua; vel ea non recipiuntur in forma; sic autem diruis fundamenta huius sententiae. Nec est maior difficultas in primo instanti generationis, quam in sequentibus; quia forma, cum primum existit, potest operari, & in eo potest habere naturam prioritatem comparatione effectus.

§. 42.

Dicis non posse esse mutuam causalitatem in eodem genere. Contra, ergo vel accidentia non disponunt, vel non recipiuntur in forma. Nec verò est ea causalitas in eodem genere; quia forma esset verè subiectum accidentium; haec verò non subiectum illius, sed aliquid pertinens ad subiectum. Itaque qui dixerit accidentia corrupti esse dispositiones ad formam geniti, necessario admittit mutuam causalitatem: vt ea admittit ceteris instantibus, quibus forma conseruatur per suas dispositiones. Haec namque sunt priores forma in genere cause disponentis, & posteriores in genere cause subiectiuae, quia in forma recipiuntur. Alioquin alterum è duobus negabit, aut formam non esse subiectum accidentium; aut haec non esse priora forma in vilo genere cause. Ex ea autem mutua causalitate clarè patet accidentia posse conseruari à forma receter producta, quemadmodum conseruantur ceteris instantibus.

§. 33.

Quod si quis velit, accidentia non esse tunc dispositiones antecedentes: melius impugnatur haec sententia: quia forma geniti non habet vllam dependentiam à priori, ab illis accidentibus; & aliunde sufficientem habet virtutem: ad ea recipienda; ergo ea recipit eo instanti: probatur minor: quia causa in primo instanti suae productionis potest causare suos effectus, vt patet, tum in trecentis

exemplis, tum à priori; quia tunc habet quidquid habebit reliquo tempore. Vnde in vtraque sententia admittente, aut reuicente, prauiam dispositionem accidentalem ad formam, sic arguitur. Idem effectus conseruatur, quando abscedente vna causa succedit ibidem alia eiusdem virtutis ad effectum. Vt patet in calore producto ab igne, & conseruato à sole: sed abscedente forma corrupti succedit ibidem forma geniti, aequè potens ad eos effectus, vt patet: ergo abscedente forma geniti non propterea peribit accidens.

§. 44.

Dices: maiorem esse veram in causa efficienti: non verò in materiali; tum quia abscedente causa adaequata actiua potest pro illa subrogari alia, non verò in passiuis: ergo ab vna ad aliam non est consequentia: tum quia accidentia indiuiduantur à subiecto, quo abscedente non potest manere idem accidens numero. Contra: quia effectus non minus pedit ab efficienti principio quam à materiali: licet enim causa altera sit extrinseca, altera intrinseca, tamen effectus secundum suum conceptum intrinsecum refertur ad vtramque. Immo ex genere magis pendet effectus ab agente, quam à subiecto: quia causalitas agentis vt sic suppleri non potest per aliud genus cause; potest tamen subiectum.

§. 45.

Ad primam probationem respondeo, non posse suppleri causam adaequatam subiectiuam, quia in eius loco, ac munere non potest applicari alia; quia nequit vna materia pro alia subrogari, maxime cum materia nunquam pereat: potest autem hoc facile fieri in efficienti: at abscedente forma succedit alia in eadem materia: itaque ex defectu applicationis, non verò ex discrimine cause id oritur. Vbi ergo non deficit applicatio, bona est consequentia. Ad secundam probationem respondeo primò, accidentia non indiuiduari intrinsece per subiectum, sed illud connotando vt terminum suae relationis transcendentalis: sic autem etiam indiuiduari ab agente; & quemadmodum idem accidens fit ab vno agente, & conseruatur ab alio, ita & à duobus subiectis, quia neutrum determinat connotat, vt dicam dis. 4. meta. sect. 5. Aduerte hoc responsum locum habere, tamen si accidentia non recipiantur in forma: quia haec accidentia ad hanc formam dici possent disponere, non ad aliam: vnde non est recurrendum ad receptionem accidentium in forma.

§. 46.

Obiicies, posse etiam causam materialem adaequatam applicari loco alius etiam materialis; ergo accidentia poterunt mutare subiectum adaequatam. Probo antecedens: quia aer existens in aliqua parte, in qua lux est vehementior, potest inde depelli alio aere, qui occupat locum prioris; nulla enim temporis parte locus ille vacat aere; ergo sol potest in aere secundo conseruare eandem numero lucem quae in priori. Iam dixi nullum esse discrimen inter causam materialem & efficientem, nisi quia materialis adaequata applicari denuo non potest: quod in generationibus est certum; quia disponitur haec numero materia per accidentia contraria; cuius loco si alia noua applicetur igni disponenti verbis gratia non poterit subito recipere intensiorem. Vnde aer frigidus loco pellens calidum aërem non potest subito calefieri propter frigoris resistentiam. In his casibus accipitur adagium commune, *Accidentia non migrat de subiecto in subiectum*: in casu autem antecedentis propositionis, nihil interest ea migratio. Est autem antecedens dubium, quia applicatio aeris noui fit per partes proportionales, per quas non est tam applicatum agens quam ante. Admissio autem

autem antecedente, nullum ex eo casu sequitur absurdum.

§. 47.

Obiicies secundo disparem esse rationem in causa efficiente & materiali; quia causa efficiens denuo accedens inuenit in accidente aliquid quod conseruet, nempe vnionem accidentis cum subiecto quam conseruare potest causa efficiens: at amoto subiecto priori nihil conseruandum inuenit subiectum secundum. Respondeo, secundum subiectum inuenire accidentia ipsa quae possint conseruari. Nam quemadmodum agens nouum inuenit vnionem; licet non inueniat actionem prioris agentis quae pendeat illa vnio; ita nouum subiectum inuenit qualitate, licet non inueniat priorem vnionem, qua prius conseruabatur: cur ergo nouum subiectum non conseruat veterem qualitate; sicut nouum agens conseruat vnionem veterem?

§. 48.

Praeterea si accidens vnitur vtrique parti, dicere possumus illud vniri vtrique duabus vnionibus; vna cum materia; altera cum forma: abscedente autem forma priori, inuenit noua vnionem accidentis cum materia; quam conseruat agens; & nouam producit cum forma; vnde licet non possit accidens mutare adaequatam subiectum; quia agens nihil inuenit conseruandum; poterit inadaequatum mutare: quia forma noua inuenit vnionem veterem cum materia. Accidentia autem esse intrinseca subiecto, agenti autem extrinseca, quid interest? quia tamen essentialiter pendet actio ab agente quam à subiecto: & tam substantialiter terminus pendet à causa actiua quam à passiuà: & pro vna causa intrinseca praecedat alia intrinseca, sicut extrinseca pro extrinseca.

§. 49.

Confirmatur euidenter ad hominem, primò, quia ipsi dicunt materiam primam ita pendere à forma, vt nec diuina potentia possit existere sine illa, & tamen in confesso est apud omnes, pereunte vna forma, & succedente alia non perire materiam primam: non alia ratione, nisi quia forma succedens habet sufficientem virtutem ad tribuendam existentiam materiam: ergo à fortiori, succedens vna forma causabit eadem accidentia: patet, quia per te magis dependet materia à forma quam accidens à subiecto.

§. 50.

Dices, materiam non indiuiduari à forma, vnde manere potest eadem numero cum diuersis formis. Contra: quia in eorum sententia (vt ex Capreolo patebit ea disputat. 4.) materia indiuiduatur à quantitate: & tamen aiunt quantitate perire in generatione, & manere eandem materiam: ergo eadem ratione manebit quantitas abscedente forma à qua indiuiduatur. Maiorem autem dependentiam habet materia à sua existentia, quam accidens à subiecto: cum hoc possit esse absque subiecto; at materia non potest absque forma, immò melius indiuiduaretur per formam, quia est actus quem per se primò respicit potentia materiae. Secundo, quia ipsi dicunt qualitate non existentem posse efficere aliam: ergo similiter forma non existens poterit causare accidentia materialiter, nam ad veram causalitatem physicam non minus requiritur existentia principij actiui, quam passiu. Quem consequentia defectum notaui disput. 6. Physic. sect. 4. & disput. 8. sect. 3.

§. 51.

Item confirmatur ad hominem: Forma equi, in eorum sententia, est indiuisibilis; & indiuiduatur à materia signata; aut sigillata: & tamen per nutritionem acquiruntur nouae partes materiae, & deperduntur veteres, à quibus prius subiectiuè

pendebat; perseverante eadem forma in nouis, cum noua dependentia ab illis: ergo licet accidens indiuiduetur à forma, non perit abscessu formae; quando pro illa subrogatur aequè potens ad illud excipiendum.

§. 52.

Secundo impugnatur haec opinio manifesta experientia: quae videmus hominem mortuum & vitium eandem habere cicatrices; eandem figuram, eundem calorem, & colorem, adeo vt indigeamus speculo ad dignoscendum, viuat ne, atque respiret? Ergo manent eadem accidentia in genito, & corrupto. Dices, sensum esse corrigendum, qui non sentit eadem numero accidentia, sed specie. Contra, quia sensus est corrigendus vel per Theologicam rationem, vt in Eucharistia, aut ratione philosophica euidenter: vt quando virga integra apparet fracta, at vbi haec desunt non est corrigendus sensus, sed sequendus, est enim experientia Philosophiae mater, quam comparamus per sensum.

§. 53.

Deinde efficaciter probatur esse eadem numero accidentia, quia non est à quo alia producantur; non à circumstanti aere, quia hic cum frigidior sit quam cadauer, non potest illud calefacere: non à forma producta, tum quia haec forma non habet virtutem productiuam talium accidentium, cum non possit illa conseruare: videmus enim paruo tempore interiecto omnia illa accidentia corrumpi, atque alia omnino contraria à cadauerica forma produci. Pulchritudini enim succedit foeditas, fator odor, flexibilitati rigor, mire denique organizationi totius corporis dissolutio: cur ergo dicemus tamen opposita accidentia ab vna forma manare? Tum etiam, quia forma geniti abhorret omnino ab illis accidentibus, neque ea continet in virtute: quando enim ignis, v.g. generatur ex ligno humido non bene disposito, in quo multum remanet humiditatis, non potest humiditas ab igne manare: hic enim cum sit siccus prope summum, non potest humectare magis, quam aqua exsiccare. Neque est cur reproducatur à Deo, ad quem non est recurendum, nisi in his casibus, in quibus deest causa secunda ad aliquem finem à natura intentum, hic autem nullus est: atque enim corrupta quid deseruit humiditas, igni autem, cui rei est necessaria: cum potius ignis perpetuum bellum gerat cum humiditate. Quid autem deseruit flexibilitas cadaueri? quid orginatio formae in praeterita vtri? Quid cicatrices mortuo? Quid animalium noxiae qualitates alimentitia? Cum alimentum per illas enecet animal. Corruptis enim prioribus alimentis accidentibus, diutius valeret animal. Eundem illa accidentia non seruiunt alimentis corrupto: vt patet: animalia autem sunt noxia. Quem ergo ob finem corrigendus est sensus?

§. 54.

Adde ex parte materiae nullam esse rationem, ob quam eadem figura in specie, eadem cicatrices producantur. Dicunt primò in cadauere relinqui sanguinem, qui cum informatur alia forma, manet aliquandiu calidus. Contra, quia eadem anima actuatur, aut certe adeo ab ea pendet, vt vix perseueret calidus ab ea abiunctus, vt patet in phlebotomia: sanguis enim statim congelatur ac è venis elicitur: tum quia spiritus vitales emouuntur, nisi à corde foueantur. Denique dentium durities, oculorum tunica, aurium tympana, nasi carunculae mamillares, à quo fiunt? Dicunt secundo fieri à Deo ne sit in natura transitus ab vno extremo in aliud sine medio. O Bene! nonne aqua immediate abit in ignem? Quae autem extrema opposita magis extremè? quae mutuo per vtramque qualitate assymbolà digladiatur. Considera ligni magnitudinem, densitatem, duritiem, &c. Item cinerum minutias, nonne satis opponuntur extremè?

- extremè: Et immediatè lignum soluitur in cineres.
- §. 55. Dicitur tertio Thomæ, id provenire ex sigillatione materia. Rogo, quid sit hæc sigillatio? Si non distinguitur à materia: ergo non est cur ex illa resultent hæc accidentia magis, quam ex ipsa materia: si autem est distincta, ergo non fuit facta resolutio usque ad materiam primam, cum remanserit ea sigillatio, quæ necessariò foret accidentalis: eam autem esse non posse substantialem patet ex terminis.
- §. 56. Dices sigillationem esse, præcessisse accidentia similia, quibus fuit sigillata materia. Contra, quia hæc tantum est extrinseca denominatio, inutilis ad reproducenda accidentia, neque enim accidens præcedens, eò præcisè quia præcessit, potest producere sibi simile in materia affecta forma contraria. Dices, cur ea accidentia conservantur à Deo, si sunt inepta omni fini? Accidentia, quæ contrarium habent, non corrumpuntur præcisè ob remotionem agentis, sed per contraria. Quod patet in homine infigidato à niue: qui, amora niue, retinet frigus idem, donec calore innato, aut aliunde mutuatio vincat frigoris resistenciam: ita forma cadaueris non potest subito solvere cuncta organa, & qualitarum temperiem, donec aliunde iugetur ad ea debellanda. At verò, si simul inuenit priora accidentia corrupta, quorsum alia eiusdem speciei essent iterum producenda? Si enim homine abscedente à niue tota frigiditas periisset, cur præsentè igne esset reproducenda, cum iam haberet interitum, sine inductione contrariorum?
- §. 57. Tertio probatur de quantitate, quæ non recipitur in vtraque parte compositi, vt probauit disput. 6. physic. sect. 6. ergo non perit pereunte forma. Consequentia patet, tum ad hominem, quia Thomistæ probant quantitatis interitum, quia interit pars subiecti, cui inerat; tum à priori, quia deficiente forma nulla deficit, nec amouetur causa per se influens physicè in quantitatem, cur ergo interit? Dices primò, formam esse principium actuum quantitatis. Contra, deficiente agente, & succedente alio æquè potente, non interit effectus; vt probauit §. 43.
- §. 58. Dices secundò, deficere finem, quo intereunte, intereunt omnia, quæ sunt ad illum. Contra primò, finis quantitatis non est vna sola forma, sed omnes, quemadmodum & materia finis, quia enim quantitas materiam extendit ad magnitudines quas sibi formæ vendicant, ea propter omnibus formis feruit. Maximè cum forma sequens eandem exigit extensionem, quam præcedens, vt sæpe contingit. Contra secundò, quia sæpe intereunte fine, conservantur aliqua, quæ sunt ad illum finem, vt patet in cadauere, in quo conservantur nonnulla accidentia, quæ ex sua specie, & indiuiduatione referuntur ad animam. Illa enim speciei organorum nasi, dentium, &c. cui fini sunt cadaueri; quantitas autem non modo est utilis formæ præcedenti, sed & succedenti.
- §. 59. Vnde conclusio extensionem quantitatis, varietatem, & alia accidentia illius manere. Mitto argumentum de causalitate accidentium in formam geniti. Exigit enim enucleatam disquisitionem: quod præstabitur disput. 1. sect. 1. & 2. immo manet tota dispositio, per quæ paulatim agens moliebat interitum composito priori, vt dicam disput. 2. sect. 1. Quod in organizatione viuientium cernitur aperte: si enim tota dispositio præcedens erat corruptenda cur laboratum est, nisi quod fat erat ad depellendam formam oppositam;

Cur nasus tam accuratè formatus cum ipsa forma absque vilo vsu interiturus? cur aures effictæ? cur oculi incisi? cur manus, & cætera membra compacta? locus esset ille naturæ lufitantis, non seriat opus.

Dices, vt postea similia membra formentur: ane eger natura exemplari, aut forma, in quam sua opera fundat cum in instanti generationis nihil remanserit in materia: sed nuda sistatur formæ? Hæc nullo negotio compingeret sibi corpus subito: quia non est resistentia: sicut per te illud compingit astructa priori organizatione: cur ergo opus fuit expectare ad totam illam producendam? sufficeret intendere qualitates contrarias ad gradum impossibilem cum forma opposita: deinde subito aptare organa.

Hanc sententiam tuentur omnes scholæ à Thomistica distinctæ, & recentiores ferè omnes, maxime P. Suarez disput. 14. metaph. sect. 3. num. 20. & 37. Ex antiquis verò Auerroës, Auicenna, Henricus, Gregor. Gabriel, Okamus, apud P. Conimb. art. 1. quibus ipsi fauent art. 5. quam expresse docent S. Tho. & Caiet. 3. p. quæst. 9. art. 3. ad 2. titul. articuli est, *verum Christus habuerit scientiam inditam?* Conclusio affirmatiua. Secundo argumentum obiecerat S. Thom. scientiam inditam esse dispositionem ad beatam, ac proinde non posse cum illa componi. Respondet autem, *per calorem disponitur materia ad formam ignis, qua tamen adueniente calor non cessat, sed remanet quasi quidam effectus talis forma.* infert; & *similiter in Christo simul cum scientia beatitudinis manet scientia indita &c.* Itaque censet B. Thom. manere dispositionem, quæ est via ad formam cum ipsa forma, & eodem modo manere scientiam inditam cum beata. Si autem loqueretur B. Thomas de alio accidente numero distincto, nec apto, exemplo esset vsus ad perseverantiam eiusdem numero scientiæ, nec argumentum satisfecisset, immo dedisset manus: argumentum enim eo tendebat, vt probaret, non manere viâ dispositionem cum suo termino, ac proinde nec scientiam inditam cum beata. Respondet autem, vtramque similiter manere, quod si calor non maneret idem numero, iam ille calor, qui fuerat via, non maneret, aliâque ratione respondendum foret consequentia. Idem docet 1. 2. q. 74. art. 4. ad 3. & de veritate quæst. 25. (quæ est de sensualitate) art. 5. ad 13. iis verbis: *dispositio qua patiens disponitur ad recipiendam formam est in eodem cum forma; agit autem de præparante subiectum, non verò de sequente, quia hæc non disponit.* Vide alia S. Tho. testimonia disput. 2. sect. 1. §. 3. item & hanc difficultatem.

Obiicit eundem S. Thom. 1. p. quæst. 76. art. 6. corpore, asserentem impossibile esse aliquam dispositionem accidentalem esse in corpore ante animam, aut vllam formam substantialem. Respondet à Beat. Thoma ibi non negari accidentia corrupti manere in genito, sed nullum accidens esse dispositionem, media qua vniatur forma substantialis: quia talis dispositio necessariò est posterior quam forma, à qua oritur esse completum. Ex eo autem quod accidentia sint natura posteriora quæ forma, non modo sequitur ea corruptum iri, sed multo facilius intelligi, quo pacto conferentur à forma geniti, vt dixi §. 53. immo S. Thom. 3. p. supr. ait dispositionem manere vt effectum formæ. Caiet. autem ea q. 9. cum dixisset, habitam scientiam manere cognitionem habitam prius per medium probabile, non tamen cum fortitudine præcedenti, nihil agit de perseverantia dispositionis; sed

- sed supponit totam doctrinam articuli, & 1. p. ea quæst. 76. admittit perseverare dispositiones priores, & esse simul cum forma, nõ quidem prioritate naturæ reali, sed prioritate naturæ ratione nostra. Et quamvis initio commentarij asserit doctrinam S. Thomæ esse contra omnes asserentes manere eadem accidentia, non intelligitur esse contra illos in perseverantia, sed in prioritate accidentium: quam illi adstruunt.
- §. 63. Quando verò dicimus *corruptis nobis, corrumpi omnia, qua sunt in nobis*, intellige corruptis nobis secundum nos totos, corrumpi omnia, quæ sunt in nobis: at verò corruptis nobis secundum vnâ partem, non corrumpuntur, quæ sunt in alia parte; quia non dependent à parte corrupta, corrupto enim homine non corrumpuntur proprietates ipsius animi. Item corruptis nobis, corrumpuntur omnia, quæ sunt in nobis, nisi succedat alia causa, æquè potens ad illa conservanda. Ad probationem de migratione accidentium respondeo, in nostra sententia nullam contingere transmirationem, cum accidentia sint semper in sola materia: admisso verò ea esse in toto composito, adagium intelligeretur de migratione de subiecto adæquato ad aliud adæquatum; non verò de inadæquato ad aliud inadæquatum: vt ipsi dicunt de formis perfectorum brutorum, quæ adæquatè migrant in subiectum aliud: discrimen est, quia pereunte subiecto adæquato non potest succedere aliud, quod subster accidentibus: at pereunte inadæquato, eius loco subrogatur aliud. Quod intellige ex natura rei, diuinitus enim pereunte subiecto adæquato, potest alia causa illius loco accidentia cõseruare, vt Christus in Eucharistia in genere causæ efficientis instrumentaliter concurrentis ad eorum creationem: hæc intelligentur ex doctrina §. 46.
- §. 64. Rogas, quæ sit causa efficiens illorum accidentium, quæ remanent? Nunc respondeo, ibi manere aliqua accidentia, illorum autem causam inquiremus in Metaphys. in prædicamento qualitatibus, vbi (fauente numine) inuestigabimus discrimen corruptionum qualitatibus contrarium habentis, & non habentis. Recognosce interim, quæ supra dixi.

SECTIO VI.

Vtrum generatio sit ab alteratione distincta?

- §. 65. Caietan. 1. p. q. 54. art. 3. §. ad id tamen, & cum eo Thomistæ nonnulli apud P. Conimb. lib. 1. c. 4. q. 12. art. 1. opinantur generationem substantiæ non esse operationem, sed terminum generationis transmutantis materiam. Mouentur Arist. & S. Thom. verum ij non negant generationem esse speciem motus distinctam ab alteratione, sed docent eam esse terminum extrinsecum alterationis: quia hæc est via ad generationem.
- §. 66. Secundò mouentur: quia sequeretur substantiam esse immediatè principium illius actionis, vel eam oriri ab accidentibus non existentibus. Respondet, nullum absurdum contineri in immediata actione à substantia: nec in Thomistarum opinione in actione ab accidente non existente: neutrum tamen sequitur; quia accidens, per quæ agens materiam disposuit, poterunt ad generationem concurrere, adest enim applicatum agens principale cum tota virtute actiua.
- §. 67. Tertio mouentur, quia actio reciperetur in singulari supposito distincto à supposito totali. Distinguo: reciperetur in supposito singulari, totali, Philosophia Petr. Huert. de Mendoz. a.

& adæquatè distincto à totali, quod generatur: nego: concedo autem, eam recipi in supposito partiali, siue in materia singulari partialiter subsistente: & ratione eius reciperetur in nouo composito.

Generationem esse motum distinctum ab alteratione sæpe docent Aristoteles, S. Thomas, & alij. Probatur primò, quia calor v.g. non est ipsa ignis generatio, quia est qualitas absoluta, & non est in prædicamento actionis: qui est modus: nec productio caloris est productio ignis; tum ad hominem; quia calor productus non existit; nec eius productio; cum existit generatio ignis: tñ quia tota productio caloris fit immediatè in ipso calore, ex quo oritur generatio ignis.

Secundò probatur: quia producto calore in vltimo gradu necessariò ad generationem, potest non esse generatio ignis; ergo hæc non est calor, nec caloris productio: consequentiam probauit trecenties: antecedens patet primò; quia Deus producto calore, potest non producere ignem: quia calor productus non habet essentialè connexionem cum existentia ignis. Quæ enim contradictio sequeretur ex caloris existentia, & non existentia ignis? Secundo probatur, quia Deus cõseruat omnia panis accidentia sine pane.

Dices primò, existere generationem ignis, quamuis ignis non existat. Contra; quia si existit generatio in actu, ergo actu denominatur genitum, sicut vnio vnium; quia eius essentia est actu generare: at non potest res actu esse genita; quin existat, ergo non potest esse generatio, quin actu existat eius terminus. Dices, secundò; eam actionem in accidentia esse eorum creationem; at verò eorundem productio ex subiecto est generatio formæ substantialis. Contra primò: quia posset Deus cõseruare formam aquæ cum calore vt octo sine vilo gradu frigoris: tunc autem fieret calor ex subiecto, quin fieret ignis.

Tertio à priori ad hominem opinantem calorem fieri ex tota aqua tanquam ex subiecto; ergo eius caloris generatio habet pro subiecto formam aquæ, quia idem est subiectum caloris, & productionis eiusdem caloris; sed ignis generatio non fit ex forma aquæ tanquam è subiecto; ergo generatio ignis non est caloris productio. Probo minorem; generatio, & terminus productus vt quo per illam, sunt in eodem subiecto, vt alibi ostendo; sed ignis forma non est in forma aquæ; ergo nec ignis generatio. Vnde nec cõseruatio caloris, erit cõseruatio formæ ignis; quia calor per te cõseruatur in forma ignis, eductus ex illa tanquam ex subiecto; ex qua etiam educitur cõseruatio caloris; sed cõseruatio formæ ignis non educitur ex forma ignis; quia forma educeretur ex se ipsa vt quod vt proba disput. 1. 1. physic. sect. 7. ergo cõseruatio caloris non est cõseruatio formæ igneæ. Mitto argumentum sumptum ex terminorum diuersitate, qui sunt diuersi genere; nec conueniunt vniuocè, sed analogicè.

Tandem argumentor, quia forma aquæ v.g. non generatur per productionem frigoris remissi, quia hoc existit, quin existat aquæ generatio; hæc enim non existit ante vltimam dispositionem, & consequenter nec generatio aquæ; nec item productio frigoris intensi est aquæ generatio; quia manere potest aqua & eius generatio, quin maneat frigus intensum, nec eius productio: cum enim calefit aqua, pellitur ex ea frigus, & eius frigoris productio: ergo nulla productio frigoris, nec intensi, nec remissi est aquæ generatio.

Dices primò, tunc non manere generationem aquæ,

aqua, sed conseruationem. Contra, quia conseruatio est idē realiter cum prima productione. Deinde, si cum conseruatur aqua, terminat actionem distictā ab actione caloris; quidni & in prima productione? Dices secundō, omnes productiones frigoris simul sumptas esse generationem aquae. Contra, quia productio frigoris, qua conseruatur aqua, non est productio ipsius aquae, quia hoc praexistit in materia in gradu illo, quin tunc esset aqua: qua ad sui conseruationem non eget frigore tam intenso, quā ad primam generationem. Deinde corrupto frigore intenso non manent simul omnes frigoris productiones. Adde in sententia aduersariorum, intensionem frigoris nihil esse praeter maiorem radicationem: at aqua non generatur maiori radicatione. Hæc fat, ne videamur leoni mortuo insultare. Recognosce §. 76.

SECTIO VII.

Nonnulla expediuntur.

§. 74. PRIMUM reuocandum est in memoriam, generationem, quae formaliter definitur ab Aristotele, esse actionem illam per quam forma vnitur materiae; quia illa est productio compositi geniti, & praecedentis corruptio; cuius exemplum est humana generatio: quae tantum terminatur ad producendam vnionem, non verò ad formam producendam. Productio autem formae materialis non est formaliter generatio compositi: est tamen radicalis generatio, quia generationi formae succedit eius vnio cum materia.

§. 75. Secundo disquirendū est, vtrum generatio compositi sit mutatio instantanea? An verò motus successiuus? Successio motui contingit vel in eodem subiecto indiuisibiliter sumpto, vel in diuersis eius partibus; & actio, quae in vna parte subiecti est momentanea, potest esse successiua in diuersis, exempli ergo, cum primum Deus creauit solem, subito illuminauit sol totum hemisphaerium nostrum; quia erat illi sufficienter applicatus, & operatus fuit totam lucem, cuius aer erat capax: qualitates enim contrario carentes, subito producuntur ab agente debite applicato; Sol autem eam aëris illustrationem successiue peregit in partibus remotioribus; quia illis successiue applicabatur. Nunc ergo non inquiritur, vtrum generatio formae, aut vnionis materialis sit successiua in diuersis partibus; id enim quaeretur, cum ageretur de augmentatione. Item posita sententia admittente minima naturalia in viuens, non dubium, quin in totam materiam, quam exigit viuens, inducatur simul tota forma. Est igitur quaestio, vtrum generatio sit successiua in eadem parte? An verò momentanea?

§. 76. Et quidem eam esse momentaneam probatur euidenter. Quia tunc generatio est momentanea, quando eius terminus inducitur in subiectū totus simul; quia actio non durat plus, quā eius terminus; qui si vnico momento est totus productus, ergo eo momento est tota eius productio: cum nihil restet producendum; sed forma substantialis, & eius vnio, vnico momento producuntur totae, ergo & earum productiones finiuntur vno momento. Probat minor; quia forma substantialis (idem est de vnione) non habet partes intentionales; sed omne, quod fit successiue in eadem parte subiecti, est intensionis capax, ergo. Probo minorem: quia successio est inter diuersas partes eiusdem termini, aut diuersos gradus: si est illa diuersitas in di-

uersis partibus subiecti, vocatur *extensio*, si in eadem, vocatur *intensio*. Denique in vna parte subiecti non sunt diuersi gradus formae substantialis, vt sunt diuersi gradus caloris; nec sunt diuersae partes penetratae, aut cōtinuae, vt sunt in diuersis partibus eiusdem subiecti: quo argumento euidenter probatur productionem accidentiū differre à productione substantiae; quia hæc est momentanea; illa verò successiua.

§. 77. Obijcis; generatio fit, quando vltimo perficitur dispositio; sed hæc perficitur successiue, & non in momento; ergo generatio fit successiue, & non in momento. Maior patet; quia vltimam dispositionem expectat agens ad inducendam formam, qua posita, simul eodem tempore habet virtutem generandi quin expectet aliud instans. Minor probatur; quia dispositio habet contrarium, quapropter illud paulatim expellit; atque per partes. Distinguo maiorem; generatio fit, quando dispositio perficitur vltimo indiuisibiliter terminante qualitate: concedo maiorem: fit generatio, quando perficitur dispositio per accessionem nouae partis qualitaris: nego maiorem. Item distingo minorem: perficitur successiue accessione partium intensionum, concedo minorem; perficitur successiue per indiuisibile terminatiuum, nego minorem, & consequentiam.

§. 78. Ostendi disput. 1. §. Physic. sect. 8. omnes res successiuas incipere extrinsecè, atque desinere: ly tamen, *extrinsecè*, non significare omnem negationem puncti indiuisibilis, sed negationem partis successiuae, ac determinatae: vnde cum definit esse motus per primum sui non esse, quo verè dicitur. *Nunc non est motus & immediatè ante fuit*; tunc est vltimum mutatum esse, siue terminus posituus motus. Ita dicitur. *Nunc perfecta est vltima dispositio, & immediatè ante non*: tunc fit aliquid indiuisibile illius: & tunc est verum: *Nunc est generatio, & immediatè ante non*. Quod si hæc non placent, dic generationem fieri in illo primo non esse motus successiui, nec ante potuisse: qui ante non fuerat finita dispositio: vnde primum esse generationis est primum non esse alterationis. Dixi *primum non esse*, non quod pereat alteratio: hæc enim cum forma manet; sed quia tunc finitur motus in ratione motus, vt connotat carentiam sui praecessisse, & connotat depulsionem contrarij. Nam sub hac denominatione definit esse, & non sub alia, vt iam dixi.

SECTIO VIII.

De Corruptione.

§. 79. CORRUPTIBILE & generabile cōuertuntur, quia generabile sumitur pro corpore habente qualitates contrarium habentes. Caelum non est corruptibile, neque eius forma hoc modo generabilis. Quae ex natura sua potuisset produci cum dependentia à materia sublunari, quia hæc materia est eiusdem speciei cum materia caelorum mobilium. Quod si materia caeli Empyrei sit diuersae speciei à nostrate, eius forma ex natura sua non posset educi ex materia sublunari; diuinitus tamen posset educi de potentia obedientiali passiuam materiam sublunaris, cum qua efficeret vnico compositum per se distinctae speciei à quolibet sublunari, & Empyreico caelo.

§. 80. Dixi *per se*, quia possunt vniri vnione substantiali, cum qua materia, & forma per se, id est per suas entitates componerent substantiam, non tamen esset

esset *per se*, id est, neque materia, neque forma per se peterent talem vnionem, & compositionem. Posita autem ea generatione in materia sublunari, ex ea sequeretur expulsiō alterius formae, quia duae formae repugnant esse in eodem subiecto simul, & consequenter expellerentur dispositiones, quia licet qualitas contrarium habens ex natura sua non expellatur è subiecto, nisi per introductionem contrarij, id quod verum est, quando subiectum non redditur incapax proximè suae formae, at forma caeli Empyrei secum afferret dispositiones impediētes huiusmodi proximam capacitatem. Quod si Deus permitteret agentia naturalia introducere suas qualitates in eam materiam, posita vltima dispositione corrumpetur forma caeli, & introduceretur alia.

§. 81. Corruptio, si propriè sumatur, formaliter est *subspensio generationis*, id est, *carentia generationis in eo instanti, in quo verum est dicere nunc non est generatio, & immediatè ante fuit*. in ceteris autem instantibus licet sit carentia generationis non dicitur esse corruptio, modo enim falsum est dicere, Adamum corrumpi, licet modò in materia sit priuatio generationis Adami. Vnde quamuis Deus destrueret formam ignis nulla alia introducta adhuc illa esset vera corruptio, & non annihilatio, est enim annihilatio, *desitio entis in nihilum*, id est, vt nihil remaneat talis entis; sicut creatio est *productio entis ex nihilo*; id est, ex nulla parte cōpositi praesupposita, ita ei responderet annihilatio, vt ex vi illius non remaneat vlla pars annihilati; at verò ex praecisa priuatione generationis, non manet nihil, sed potius materia carens forma, sicut quando forma generatur, non fit compositum ex nihilo, sed ex ipsa materia, cui inheret generatio, & terminus genitus.

§. 82. Confirmatur primò: quia desitio lucis est vera corruptio, & non annihilatio, licet nullus terminus posituus sequatur. Idem contingit in corruptione gratiae, & actuum vitalium, quae, cum saepe non habeant contrarium Physicum, ita percipi, vt non mutentur in terminū posituum, sicut album mutatur in nigrum, nullus autem dicit, eas qualitates annihilari. Confirmatur secundo ex animo rationali, qui si destrueretur à Deo, eius destructio esset formaliter annihilatio, sicut eius productio est creatio, quia sicut non fit ex materia, ita neque eius desitio est desitio eiusdem in materia; tota ergo ratio annihilationis consistit in eo quod sit desitio termini independentem à subiecto. E contra verò vnio animi, & formae materialis, sicut fiunt ex materia, ita desinunt in materia, & corrumpuntur, sicut enim quando fiunt, non fiunt ex non ente, sed ex tali non ente fit tale ens, scilicet, ex re, quae non est equus, fit equus, ita non annihilantur, quando corrumpuntur, quia simpliciter non desinit esse ens, sed tale ens, vt equus desinit esse in cadauere.

§. 83. Quando verò destrueretur animus, ex vi eius destructionis desineret esse ens, quia anima non fit ex ente, sed ex non ente, atque ita non desinit esse in aliud ens, sed in non ens. Quo in sensu explicui S. Thom. disput. 12. Physicorum, sect. 4. asserentem terminum creationis esse ens in quantum ens. Nec ad hoc interest aliquid, quod aliquis terminus à quo posituus desinit, aut incipiat, quia tota ratio desitionis sumitur ex modo, quo terminus ad quem destruitur, sicut creatio sumitur ex modo, quo produciuntur terminus, vt in transsubstantiatione, Christi corpus verè creatur in Eucharistia, & fit ex nihilo; id est, ex nullo concurrente subiecto, quamuis terminus à quo sit posituus, scilicet substantia panis, sicut parum refert ad rationem gene-

Philosophia Petr. Hurt. de Mendoc. 6.

rationis, eius terminum à quo esse posituum aut negatiuum.

§. 84. Dices, ergo desitio panis, quātum ad materiam, est annihilatio, hoc autem est falsum. ergo. Distinguo consequens, est annihilatio Metaphysicè loquendo, & in rigore; concedo consequentiā, nego tamen de annihilatione latius sumpta, pro desitione rei, & omnium illius accidentium, & sine termino ad quem posituum; de qua annihilatione loquuntur Theologi, quādo dicunt panem non annihilari: quia remanent eius accidentia, & quia conuertitur in aliud: at verò desitio materiae formaliter, verè est desitio entis in nihilum, id est in nullum subiectum, non tamen in nihilum, id est in nullū terminū posituum, propter quod non vocatur annihilatio.

Differunt ergo generatio, & corruptio, tāquam forma, & priuatio ei opposita; creatio autem, & annihilatio opponuntur sicut esse Angeli, & non esse Angeli.

§. 85. Corruptionem per se à natura non intendi, est clarum, quia natura per se nihil molitur mali; at verò per accidens intenditur, quia, cum ignis producit ignem, corrumpit quidem lignum, non quia per se illius corruptionem intendat; sed vt remoueat formam oppositam, tamquam impedimentum officiens productioni ignis: vnde non malè loquuntur, qui dicunt eam intendi per se à natura, non vt finem, sed vt medium necessarium ad suum finem: non quidem vt medium prius positum in executione, sed latiori vocabulo, sumpto medio pro quacūque re necessaria ad generationem. Itaque ignis verbi gratia quod per se primò intendit, est inducere formam in materiam; quia verò aqua impedit eam generationem, ideo intendit aquae corruptionem, eam non conaturus, si nihil officeret.

§. 86. Solet inquiri; sitne corruptio naturalis? Sed est distinguendum: si sumatur *naturalis*, id est ex inclinatione naturae, non est naturalis rei corruptio; nulla enim res habet inclinationem in suum interitum; est autem hoc modo connaturalis, tum vniuersae naturae, quae per se inclinatur in varias rerum generationes, & cōsequenter in varias corruptiones consequutas ex his generationibus, sine quibus non potest esse noua generatio; intenditur autem per se, non primariò, sed secundariò; quia nullam corruptionem moliretur natura, nisi offerretur nouis generationibus: Tum etiam illi rei est naturalis, ad cuius generationem sequitur corruptio; est enim ex inclinatione secundaria ignis, corruptio formae praesistentis in subiecto, in quo ipse agit. Item corruptio est *naturalis*, id est connaturalis, scilicet iuxta leges cuiusque rei corruptibilis naturae; vt homini est connaturale esse passibilem frigoris, & famis, ita corruptio est naturalis homini, licet sit contra bonum ipsius hominis, & licet illi sit violenta, non tamen est contra, sed potius iuxta eius naturam: non quia id natura petat: sed quia ex se est obnoxia legibus moriendi, quibus resistere non potest: at verò neque corruptio caeli, neque alicuius rei annihilatio est naturalis, cum sit contra omnes naturae leges.

§. 87. Rogas causas corruptionis. Finalis est forma geniti facta ex materia corrupti, si est materialis, vel saltem vt vnita: materialis causa eadem, quae generationis, quia priuatio, & habitus sunt circa idem subiectum: efficiens est illa, à qua conseruatur generatio: illa enim tantum causa potest corrumpere efficienter, quae efficienter influit in generationem, quia corruptio formae est suspensio, & cessatio generationis, cessare autem à generatione tantum potest

potest res, quæ generat. Vnde propriè loquendo, ignis non corrumpit aquam efficienter, sed tantum dispositiue: corrumpitur autem aqua à Deo, qui eam generabat; dicitur autem ab igne effectiue corrumpi, quia efficit ignis formam, ex qua sequitur corruptio aquæ à Deo.

§. 89. Causa formalis corruptionis est introductio formæ oppositæ: est discrimen inter causam formalem, & rationem formalem. Ratio formalis est conceptus quicumque, seipso denominationem tribuens, siue conceptus ille sit positius, siue priuatius, verbi gratia: cæcitas est ratio formalis, quia cæcus constituitur; & tenebræ quibus tenebricum; & corruptio, qua corruptum. Vocatur ratio, quia est id, ob quod, siue ratione cuius cæcus dicitur cæcus. Formalis autem dicitur, quia seipso absque effectu alio præstat illam denominationem. Causa formalis est forma positius, ex qua sine productione alicuius effectus, sequitur denominatio, vt albedo, est causa formalis albi. Causa dicitur, quia est principium per se influens in eum effectum: quod non conuenit priuationi; hæc enim nõ influit. Formalis dicitur, quia se ipsa absque alio conceptu à se distincto præstat effectum illum. Causa enim efficiens præstat suos effectus producendo aliquid à se distinctum.

§. 90. Causa formalis duos interdum habet formales effectus: alterum primarium; secundarium alterum. Ille est ipsamet forma vnita subiecto, vt calidum, est subiectum, & calor mutuo vnita; hic effectus nequit à forma vnita separari. Secundarius effectus est distinctus aliquo modo à forma, ab illa tamen, vt vnita sequitur, maximè si sit priuatius, verbi gratia, ex inductione caloris in subiectum, sequitur expulsio frigiditatis à subiecto eodem: hæc frigiditatis carentia, est effectus formalis caloris. Effectus quidè, quia calor est causa, ob quam corrumpitur frigus. Formalis verò; quia calor depulit frigus sua vnione cum subiecto frigido absque alio effectu, aut causalitate. Quo differt ab igne calefaciente: hic enim pepulit frigus, agendo calorem à se distinctum in subiecto: hic autem calor abegit frigus se solo vnito. Itaque frigiditatis corruptio est effectus formalis caloris; qui est vnica causa formalis huius complexi, calidum sine frigore.

§. 91. Hinc ortum traxit commune Adagium ex Aristot. 1. de Generat. cap. 3. & 3. Physic. cap. 8. Generatio vnus est corruptio alterius, id est per generationem vnus compositi, corrumpitur aliud compositum (nam forma aliquando non corrumpitur, sed abiungitur à materia) non quod generatio hominis, verbi gratia, sit ipsa corruptio embrionis; sed quia est causa formalis, ex qua necessariò sequitur illa corruptio. Censeturque eadem actio, nõ quod ita sit; sed quia naturæ legibus generationi vnus compositi annectitur corruptio alterius. Sic defendo disputat. 11. de iustificacione, remissionem peccati esse distinctam ab infusione gratiæ: & hanc esse vnica causam formalem iusti: quamuis hic includit & gratiam & carentiam peccati: & hanc non censeri nouum beneficium ab infusione gratiæ distinctum.

SECTIO IX.

Quo pacto se habeant generatio vnus
& corruptio alterius?

§. 92. Hinc oritur difficultas, quo modo forma geniti expellat corrupti formam? Aliqui dicunt, vtramque esse simul in eodem instanti reali: sed

mali Philosophi, ac peiores Theologi, tum quia si in primo instanti possunt esse simul, quid ni & in secundo? Contra quos eadem procedunt argumenta, quæ disput. 4. Physic. sect. 3. confestim contra constituentes plures formas in eadem materia simul: tum quia peccatum & gratia: odium & amor: fides & error simul possent esse in eodem subiecto, à quo se expellunt, sicut se expellunt formæ substantiales. Vide quæ late disserui disput. 8. Physic. sect. 7. contra Petrum I orcam, admittentem peccatum & gratiam simul in eadem anima.

§. 93. Rem sic explico: in instanti A, introducitur forma ignis, & toto tempore præcedente illud instans, fuit forma aquæ in ea materia, & in illo instanti A, concurret Deus cum igne ad producendam formam ignis, & simul in illo instanti suspendit concursum actiuum, quo conseruabat aquam: & sicut posita generatione ponitur forma geniti, ita posita priuatione generationis ponitur priuatio formæ corrupti, vnde in illo instanti tantum est forma geniti, at ante illud tantum fuit forma corrupti. Itaque nullum dabitur instans, in quo subiectum sit sine aliqua forma substantiali, vel cum duabus.

§. 94. Suspendio illa ex parte Dei, est voluntas nolendi conseruare aquam in eo instanti: & ex parte materiæ est priuatio illius cõseruationis. Quapropter primum esse formæ geniti est primum non esse formæ corrupti. Ex his duabus actionibus, quæ simul sunt tempore, prior natura est generatio geniti, quam corrupti corruptio, quia ideo Deus corrumpit aquam, quia generatur ignis, & ideo materia abiicit formam aquæ, quia recipit igneam, non è cõtra: est enim hæc causalitas falsa, ideo ignis produciuntur, quia corrumpitur aqua, est enim in proverbio: Generatio vnus est corruptio alterius: nisi enim accederet ignis ad producendum ignem, non corrumpetur lignum: ergo prius accedit ignis, & intelligitur operari, quam aquam corrumpi.

§. 95. Dices generationem ignis esse finem: ergo ponitur posterius in executione. Nego consequentiam, quia nõ est iste finis dependens à corruptione, tamquam à medio propriè, & in rigore sumpto, sed tamquam ab impedimento sequuto ex ipsa generatione ignis: sicut etiam dependet à dispositionibus consequentibus, quatum est finis, & tamen sit prius natura, quam illæ. Finis ergo solum est posterior medijs per se concurrentibus aut effectiue, aut dispositiue antecedenter, non tamen consequenter.

§. 96. Dices, antequam producat ignis, non pugnat cum aqua: quando verò produciuntur ignis, iam corrumpitur aqua: quomodo ergo pugnat in illo instanti cum illa? Hæc pugna non est intelligenda quasi singulare certamen militare, quod Lorcam decepit: sed in eo consistit, quod quando produciuntur forma ignis, corrumpatur forma aquæ: quando verò pugna fit successiue, tunc qua celeritate introducitur forma caloris, eadem celeritate corrumpitur forma frigiditatis. exemplo intelliges crassiori. Cum quis manu habet trutinam aequali lance, si quis alteram lancem deprimat, eodem tempore leuat alteram: & depressio vnus est leuatio alterius: si autem altera lanx multum habet ponderis, non potest nisi magno impetu leuari, neque alia deprimi: ita cum calidum applicatur frigido, quo tempore introducitur calorem, corrumpitur frigus cum illo impossibile. Si autem frigus sit aut valde intentum, aut in subiecto densum, non potest corrumpi nisi à vehementi calido: tum quia per suam intensiorem, aut densitatem impedit actionem

actionem calidi: & dum calidum non agit, non corrumpitur frigidum: tum etiam quia reactione infringit aduersario vires. Itaque calidum non potest operari in frigido, nisi in eo gradu, in quo sit superius. Verum est, calidum vt tria posse operari aliquem gradum in frigido vt octo, sed vel opprimitur reactione frigidi, vel dicitur non operari, quia non percipitur sensu propter vehementiam contrarij.

§. 97. Generatio non potest esse etiam diuinitus sine termino actuali, quia est actualis illius productio, & affectio: modus autem neque diuinitus potest esse sine eo, cuius est: at verò corruptionem posse esse sine termino corrupto, patet, tum quia homo generatur ab homine & Deo: & conseruatur à solo Deo: ergo prima generatio perijt, ergo tunc fuit corruptio, quæ consistit in desitione generationis: tum quia defectus vnus generationis suppletur, vel per aliam generationem, vt in casu posito; vel per creationem, vt in accidentibus Eucharistiæ: ex corruptione enim tantum sequitur destructio termini, quando non succedit alia actio conseruans talem terminum. Itaque tunc est corruptio termini, & non corrumpitur terminus, quia terminum corrumpi est omnino destrui per actionem non destruitur. At verò existente generatione non potest impediri effectus, quia simul esset, & non esset, quod implicat. Verum est non dicitur terminum absolute genitum, quando supponitur genitus per vnã actionem, deinde per aliam similem generatur. Per primam enim dicitur genitus absolute: per secundam autem solum secundum quid: ita non dicitur corruptum per corruptionem, quando conseruatur aliunde: sed dicitur desinere esse genitum per primam generationem.

SECTIO X.

Quo pacto sit necessaria rerum sublunarium corruptio?

§. 98. Multiplicem difficultatem amplexa quæstio: quam placet claritatis ergo dissecare.

SUBSECTIO I.

Quid sufficiat vt res aliqua sit absolute corruptibilis?

§. 99. Res incorruptibilis est, quæ natura sua ita subsistit: vt ex vi nullius agentis creati possit destrui nec mediata, nec immediata. Corruptibilis autem est: quæ ex vi alicuius agentis naturalis destrui potest. Respectu Dei nulla res est incorruptibilis comparatione potetæ absolutæ: vt enim Deus liberè creaturas omnes produxit, atque conseruat: ita solo suo arbitratu potest ab ea conseruatione cessare: & destrueret totam creaturarum vniuersitatem. Nec inde bene inferunt nõnulli, nullam creaturam esse absolute incorruptibilem. Est enim animus absolute immortalis: & quantitas absolute impenetrabilis: quia ly absolute non dicit negationem corruptionis per absolutam potentiam: sed per absolute cuiusque naturæ conceptus, & leges. Quod enim alicui conuenit ex lege suæ naturæ, illi conuenit absolute, & simpliciter.

§. 100. Quando autem res vi agentis naturalis destrui potest: dicitur corruptibilis absolute: quia ipsa non Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

potest propulsare vim ab eo agente illatam. Nam agens ex se viribus naturæ potest destrueretalem rem, ergo viribus naturæ potest res destrui ab illo agente: patet consequentia: quia ab ea virtute, qua agens potest destrueretalem rem, res potest destrui: quia quod destruit, aliquid destruit: ergo aliquid destruitur, quod non eget probatione.

Vnde deduco primò, vt res sit corruptibilis, non esse opus vt ab intrinseco habeat partes, aut qualitates mutuo pugnantibus: ex qua pugna ei rei sit intereundum: sed sufficere talem rem posse ab extrinseco agente naturali destrui. Probatur: quod absolute est corruptibile naturaliter, non est absolute incorruptibile naturaliter: quia absolute incorruptio dicit negationem corruptionis: sed, quod ab extrinseco agente est corruptibile naturaliter, est absolute corruptibile naturaliter, etiam si pugna non sit ab intrinsecis principijs: ergo ea res non est absolute incorruptibilis naturaliter: minor iam est probata. Dices esse corruptibile ab extrinseco: non verò ab intrinseco. Contra: corruptibile ab extrinseco, est absolute corruptibile: quia illi conuenit potentia intereundi: at incorruptio à principio intrinseco præcisè, non facit rem absolute incorruptibilem, quia illi non aufert potentiam intereundi: est tamen secundum quid: id est, non potest per illud medium interire. Vt quando homo moritur ex vulnere, moritur absolute: quamuis non moriatur ex febre.

§. 101. Secundò deduco, non esse contra conceptum rei corruptibilis nunquam corrumpi: quando id contingit ex accidenti, quia non applicatur agens contrarium. Patet: licet ego non morior modò, tamen sum mortalis etiam pro hoc instanti; ergo carentia mortis pro vno instanti componitur cum potentia moriendi eodem instanti; ergo & nunquam mori componi potest cum potetia aliquando moriendi, ob eandem rationem.

§. 102. Dices ab Aristotele affirmari, quod est corruptibile, aliquando corruptum iri; alioquin habebit virtutem infinitam ad durandum. Respondeo Aristotelem malè collegisse intelligentiarum virtutem infinitam in mouendo: quia infinito tempore mouent: & infinitam potentiam durandi, quia infinite duratur. Angeli enim habent potentiam motricem simpliciter finitam: infinitam autem secundum quid in ordine ad infinitam extensionem motus: & vt ex virtute producendi quatuor gradus extensos caloris nõ colligitur virtus actiua vt quatuor: quia hæc ex intensione colligitur, non verò ex extensione, ita nec ex effectu extenso infinite colligitur infinita potetia virtus. Durare autem extensionem dicit comparatam tempori. Item terra in opinione Aristotelis, & elementa ab æterno durant, & infinitos arigere effectus, cum tamen non sint infinita. Item aliqua partes elementorum conseruantur à natalijs mundi; quæ tamen secundum se sunt corruptibiles: ergo si per accidens seruentur ab applicatione agentis contrarij, non corrumpentur; quia non habent vnde oriatur corruptio. Pone terram conseruari solam absque vilo agente creato. Terra vnde corrumpetur? Cum ipsa non constet qualitatibus contrarijs; nec aliunde eas possit accipere.

SUBSECTIO II.

Homo est natura sua mortalis.

§. 104. Terrid deduco, hominem esse natura sua absolute mortalem. Patet: est vis naturalium agentium, L1 3 tium,

tium, qua homo ita necatur, vt illi resistere non possit: vt quotidiano experimento est certum. Nec enim homo, quantumcumque perfecta & supernaturali cognitione polleat, resistere potest vulnere in corde, aut cerebro accepto: ergo est absolute mortalis.

§. 105. Dices, per peccatum intrasse mortem in terrarum orbem: & extremum esse à nobis, ergo homo per accidens, & non per se est mortalis. Adverte, aliud esse mortem: aliud mortalitatem. Mortalitas autem alia proxima; alia remota. Hæc est aptitudo, qua humana temperatura ex se considerata absque vilo supernaturali dono aut providentia, potest dissolui. Illa est eadem aptitudo temperaturæ nõ impedita speciali dono; sed permixta legibus naturæ. Vnde cõcesso antecedenti de morte actuali; quæ inflicta fuit in pœnam peccati; distinguo consequens; est mortalis per accidens ratione peccati, quia ob illud amouit Deus specialem providentiam, ne moreretur, quam promiserat nisi peccaret homo, concedo consequentiam: est mortalis per accidens absolute, nego consequentiam. Quia illa specialis providentia est homini ex speciali dono Dei, nec debita ex natura sua; ac propterea homo est absolute mortalis natura sua.

§. 106. Confirmatur: homo, seclusa speciali providentia Dei, constat partibus, quæ viribus naturæ diuelli possunt: sed illarum sectio necem infert necessitudo, ergo homo viribus naturæ necari potest. Maior est certa: nam homo est mixtum, vt leo, equus & alia: cuius partes humiditate compactæ neruis, & aliis vinculis colligantur: sed illi nerui tam facile, immo facilius dissecari possunt, quam nerui leonis, aut tauri: providentia autem extrinseca Dei non auferret hoc temperamentum.

§. 107. Confirmatur secundo: nisi homo vesceretur fructu ligni vitæ, moreretur naturaliter: sed potuit naturaliter non vesci; vel quia potuit nolle; vel quia naturaliter ignoraret ligni effectus: vel quia potuit à dæmone, aut fera impediri, ne ad lignum accederet; ergo potuit homo viribus naturæ mori.

§. 108. Immo lignum illud viribus naturæ non poterat hominem reddere immunem morte. Nam, qui ei adscribunt vim naturalem seruandi à morte, non accipiunt mortem ab omni causa illatam, etiam extrinsecam: sed illatam ex alimento, & calore in sito deperescente humidum: quia censent fructu eius arboris compensari potuisse quidquid alimento, & calore perditur: ergo ille fructus tantum poterat resarcire damna cibi, & non alia; si enim caput amputaretur, esset moriendum.

§. 109. Secundo probatur hominem esse mortalem ex natura sua: Nam pendet ab influxu Astrorum, qui dominantur in humores naturales omnium animalium: at tanta potest esse astrorum inclementia, vt aërem inficiant peste, & soluant necessariam homini temperaturam, cui influxui viribus naturæ non possit occurrere: ergo. Dices posse hominem fugere prouincias, in quas illa astra dominantur. Verum incidet in Scyllam: nam possunt in alias prouincias dominari alij astrorum aspectus; quibus ibidem interimatur.

§. 110. Deinde esto, ne moriatur ibi astrorum vi: at potuit impediri fuga, & non vitari nex: ergo absolute homo est mortalis. Nam ad hoc sufficit, viribus naturæ res ita posse componi, vt nequeat vitari nex. Idem dixerim de fructu ligni: qui quamuis natura sua posset hominem tueri ab influxu astrorum; potuit tamen viribus naturæ non applicari. Ratio à priori; quia homo componitur ex qualitatibus contrariarum habentibus ex natura sua: con-

traria autem ab eodem subiecto mutuo se expellunt: possunt ergo humanæ qualitates expelli. Nam materia hominis capax est ignis: & eius accidentia possunt vinci virtute ignis; illis autem expulsis, anima auolat, & ignis inducitur.

Vnde miror medicos nonnullos adeo hebetes fuisse, vt non inuenerint rationem à priori, cur homo intereat, sed recurrerint ad vnâ experientiam & vt rectè contra illos arguunt Peramatus, Vallesius, & Gasia; quæ semper eueniunt infallibiliter, naturaliter eueniunt, & non casu: Nam si casu, posset aliquando casus ille vitari, & vitaretur: si enim tot sæculis non vitaretur, signum est eum non posse vitari, ac propterea non esset casus: sed lex certa: at nunquam homo immunis est morte: ergo illi obnoxius natura sua; quin effugiat. Rationem ergo pete à certa magnitudine, quam petit, quaque priuari potest à qualitatibus contrarium naturale habentibus; quæ remitti vel intendi possunt plus iusto.

SVBSECTIO III.

Nonnulla impugnata de morte hominis ab intrinseco principio.

§. 112. PROCLUS arbitratus est homines emori à principio intrinseco, quia ignorabant, quæ essent vitia, quæ inutilia: si autem ea scirent, eos putabar immortales fore. Nam Deus illos creauit in optima temperatura; in qua possunt tueri: alioquin esset improbus Deus, qui sineret destrui, quos ipse fecisset. Si enim boni sunt, cur destruantur? Si mali; cur creantur? Simili argumento vsus est Simon Magus cõtra B. Petrum afferentem vœlum corruptum iri. Est tamen stultum: tum ad hominem; cur Deus permisit hominibus ignorantiam; ob quam intereunt? Deinde cum Deus liberè producat creaturas, potens sine crimine non producere: ita potest destruere sine crimine: quia ab illis nihil pendet Deus. Item vnâ producit ob alias: sinem, autem assecutus cõstat à medijs. Tandem singula sapienter produxit ex cuiusque lege: qua multa subiiciuntur morti, quia petunt accidentia, & subiecta, quibus à perfectiori agenti priuantur: vt quotidie cernitur in plantis, an Deus malus, quia lactucam sinit astate corrumpi? Est ergo in homine insitum principium moriendi. Vnde autem, aut quam ob causam mors inferatur; *Hic Rhodus, hic saluus.*

§. 113. Peramatus libr. de temperamentis cap. 15. tres subiicit causas. Prima est ignis internus permixtus semini, cum quo foetus communicatur abundè. Semen ergo calore suo exsiccat humidum primigenium: quo absumpto interit animal nisi humido alimentitio reparetur: secundam causam ait esse narium calorem exsiccatem corpus. Tertiam ait esse partem terream, quæ nunquam eicitur, sed permanet, ac reddit corpus ineptum.

§. 114. Secunda & tertia ratio nixæ imbecillo scipioni, nempe elementa formaliter in mixto manere; quod impugnandum disputat. 6. eo tamen admisso impugnatur ea ratio: quia semen est substantia humida, & calida, licet enim in eam dominetur calor, tamen siccitas non dominatur, sed humiditas, (vt patebit disput. 2.) ergo non habet virtutem exsiccati humidum primigenium: patet consequentia: quia vel exsiccat per siccitatem; vel per calorem; non per siccitatem, quia in semine non viger ea qualitas: nec per calorem, quia calor non est principium exsiccati. Nam humiditas non

non est contraria calori: sed recte componuntur fumina humiditas & prope summus calor, vt patet in aëre summè humido, & calido prope summè. Quod si calorem summum non habet aër, non est, quia opponitur humiditati: sed quia nullum elementum habet duas qualitates in gradu supremo. Si autem humor & calor opponerentur, non posset esse summus humor cum primo gradu caloris: quid dicam cum tam intenso?

§. 115. Dices primo; semen plus habere siccitatis, quam humiditatis: quia ex illo compinguntur ossa; quæ sunt maximè siccæ: per siccitatem autem agere in humidum radicale. Contra: si semen esset magis siccum quam humidum, esset materia inepta ad formationem foetus: est enim genitura septimanis adeo fluxa, vt videatur palpitate huc illuc fluctuans; nec est in vno loco constans. Cui conuenit definitio humidi: quod proprijs terminis continetur difficile: alienis vero facile: vt patet in aqua, & aëre; quæ papyro franguntur: se autem difficile. Siccum autem est, quod proprijs terminis continetur facile, alienis vero difficile. Itaque semen facile continetur terminis alienis, quamuis difficile proprijs. Cuius argumentum est, ipsa ossa non modo in primæua constitutione, sed etiam in pueritia esse tam humida, vt si frangantur, facillimè fariantur: secus in viris: ergo siccitas est illis aduentitia, non insita à semine: alioquin vt in pueris viger calor, ita vigeret siccitas: viger autem humiditas.

§. 116. Dices; semen esse humidum actu, & siccum in potentia vt vinum. Contra: quia illa siccitas in potentia repugnat cum temperamento seminis: quod est natura præhumida, cui humiditas est insita; ergo non potest ab illo oriri siccitas actualis repugnans cum gradu humiditatis semini connaturali: sed partes ipsæ ex semine compactæ, & ipsa materia seminis plus exsiccantur actu, quam humectant temporis decursu; ergo illa siccitas non potest oriri à semine: quia haberet insitas duas qualitates, easque produceret, per quas interimeretur. Vina sunt sicca respectiue: quia per calorem consumunt humores frigidos, qui communiter sunt humidi. Ipsa autem non sunt plus siccæ, quam componi possit cum humiditate insita. Item vina pugnant etiam cum alijs rebus siccis, à quibus vincitur humiditas vinorum: & manet illorum actualis siccitas, quæ cum aliarum rerum siccitate iuuat ad corpus exsiccandum: at semen ipsum exsiccat plus iusto; quia siccitate semen ipsum interit; ergo non oritur ab ipso, sed aliunde (vt infra probabo.) Ratio à priori; quia semen habet alteram partem spumofam & albam: alteram spirituofam. Spumofa est sanguinea: sanguis autem humiditate pollet, non siccitate actuali, aut potentiali; membra autem compinguntur ex parte spumofa, non verò ex spirituofa; quæ concurrunt actiue, non passiuè ad foetum.

§. 117. Dices secundo cum Peramato, calore dissipari humidum; quia rarefcit, & auolat: non secus, ac aqua soluitur in vapores aëra perentes, dum subiicitur calor. Contra, calor per se, & directè non est causa exsiccationis: nec enecat corpus exsiccando materiam in eo manentem; sed per se auferendo pabulum: & abigendo materiam. At constat mortem naturalem obiri non ob dissipationem, & defectum materia; sed per exsiccationem; ergo mors non oritur à calore narium deperescente humidum: sed à principio exsiccante. Probatur minor: quia mors naturalis esset fame; hæc autem violenta est; quia est cum stomachi dolore: potius autem contingit mors naturalis; quia membra

sicca non possunt cibos coquere, ac dispensare. Deinde falsa est ea doctrina. Nec enim calor quantumcumque materiam leuat in aëra: sed materiam aqueam, quæ concepto calore in parte minus crassa, rarefcit, & in aërem facile commutatur: at in animali longe aliter se habet, nam humidum primigenium non leuatur adeo facile; est enim substantia crassior. Quod hac ratione monstratur. Si semen est igneum (vt ais) erit ex se rarius & subtilius quam sanguis: id enim conuenit rebus igneis: quæcumque ergo sit ea pars calida, necessario est subtilior partibus humidioribus: sed adhuc ea pars non auolat, sed fixa tenetur in corpore; ergo licet in alia materia sit tantus calor, quantus in ipsa, non propterea eam leuabit. Ignis autem existens in materia tenui eam leuat, & concipit flammam; si verò non leuat, est per accidens ob densitatem materia: ergo illa pars ignea, est quæ abit, & non partes humida.

§. 118. Ait Vallesius, 6. controuersiarum, cap. 1. calorem non esse per se causam mortis, sed per accidens, quia pro substantia humida deperdita subrogat aliam minus humidam. Contra: ergo calor, nec per se, nec per accidens est causa mortis: sed per se causa vitæ: patet consequentia: quia defectus humiditatis non oritur ex actione caloris, sed ex natura alimenti: ergo causa mortis aduentitia est, non insita. Patet consequentia, quia defectus humidi est per se causa mortis; at ille nullo modo est effectus caloris: quia hic nec per se, nec per accidens exsiccat, vt probaui: ergo ex illo nec per se, nec per accidens oritur mors. Calor autem totus negotiatur in acquirenda noua substantia qualiscumque occurrat: si autem occurreret satis humida, eam conuerteret in alitum cum tota sua humiditate.

§. 119. Secundo efficaciter argumentor: à nullo principio intrinseco oriri mortem. Nam nulla pars corporis natura sua ad illud per se spectans, habet accidentia, quibus mortem patet animal; ergo à nullo principio intrinseco oritur mors: consequentia non eger probatione. Antecedens patet: omnis pars corporis natiuis qualitatibus per se ordinatur ad conseruationem corporis, & sui ipsius in ipso corpore: ergo natiuis qualitatibus non potest parere mortem corpori. Patet consequentia: tum quia intereunte animali interiret necessario ea pars: nihil autem interit natiuis suis qualitatibus: sed potius, quia per exterarum amittit suas. Qualitas enim potius conseruat formam, à qua naturaliter dimanat, quam destruit: item qualitas, quæ ex natura sua conseruat animal, illud non occidit natura sua, sed accepto ab extrinsecis principio necis: antecedens autem est per se notum: pars enim per se ex sua natura petit totum, cum quo perficitur, quæ cum sit ens incompletum, in toto completur: ergo ex natura sua refertur ad componendum totum, & illi conferendum esse. Ergo ex natiuis principijs partium per se, non potest oriri nex animalis. Alioquin mors esset per se intenta ab ipso animali, quia quod conuenit parti, conuenit composito: item quod per se oritur, & non per accidens ex principijs innatis, naturale est; & non præternaturale, aut violentum. Nam quod per se oritur, oritur ex virtute talis rei, vnde est maximè à natura, vt natura est, ergo nõ est vi, aut coactè, sed sponte: at quis dicat sponte naturæ, & ex illius inclinatione mortem oriri? cum nihil adeo sollicitè natura fugiat.

§. 120. Dices primo, compositum heterogeneum consistare partibus absimilium temperamentorum; quod si vna

si una non temperet aliam, orietur mors ex insita natura cuiusque partis. Verum communius negatur partem unam ex se habere gradum qualitatis redundantem: sed singulas potiri necessario ad salutem animalis: alioquin ex insita natura cordis orietur mors singulis partibus. Itaque ob vim huius secundi argumenti, negant medici, & philosophi in reperiunt vllam insitam partibus. Quod si ea ex intemperie sequeretur per se mors, esset omnino ab scholis ableganda.

§. 121.

At vero est latum discrimen. Pars enim debet considerari in ordine ad temperamentum, quod exigit ad conseruationem sui & animalis, item & in ordine ad compositionem, & pugnam cum aliis partibus. Quia enim partes sunt ab similes temperaturæ; ideo mutuo pendent, & calida calefacit frigidam: hæc verò infrigidat calidam: omne enim agens agendo reparitur; quia igitur hæc actio reciproca necessaria est inter partes heterogeneas, vnaqueque postulat per se gradum aliquem exuberantem, quem amittat in reciproca pugna, quo amisso manet cum debito temperamento. Itaque quia ille gradus oritur per se ex singulis partibus, non ad permanendum cum eo, sed ad resistendum in mutua pugna: ideo est illi innatus ad pugnandum: ac propterea ex insita natura totius auferitur ille gradus, & ex insita vnione omnium partium, singula retinent debitum temperamentum, & totum animal est incolume. Si autem non tolleretur ille gradus redundans, esset per violentiam quia ex se petit ab aliis partibus temperari. Quod si non feret, esset per accidens. At verò est vis in singulis partibus ad conseruandum debitum temperamentum. Nihil simile cernitur in sententia, quam impugno; adeo enim in illa defauit semen, aut pars illa ignea, vt ex natura sua vires acquirat eundo, & ita frangit cæteras partes, vt nulla vi naturali possit animal effugere. Ergo ex intrinsecis principiis animalis oritur & vis necans, & imbecillitas resistendi. Ergo tam connaturale & ex insita natura est mors viuētium, quam ipsa vita. Vnde liquido constat partem illam igneam à se interimere; quia illa per se necat animal, à quo pender: & in se recipit immodicam siccitatem, qua perit. Quod non minus repugnat quam ex igne oriri in ipso frigus, aut humorem: quia natura principium est amicarum qualitatum.

§. 122.

Dices secundo, calore innato paulatim absumi corpus: vt ignis paulatim oleum absumit, & perit pabulum depastus. Respondeo primum, innatum calorem tantum abesse ab abigendo pabulo, vt potius sit principium compingendi carnes, ossa, & cætera corporis membra: nam ab ipso fit nutritio: & quo minus est caloris, minus corpora auferunt. Vt patet in pueris multum auferentibus vi multi caloris: & tunc absumenda erat materia multo facilius, vt patet in flammis ardentioribus, quantumuis pabulum adit: est enim animalis calor in hoc valde ab similis igneo: hic enim vt purè elementaris, corpus extenuat, vt repetat concuum lunæ, ignis centrum. Animalis autem calor non est purè elementaris, nec eius substantia petit centrum concuum lunæ: nec ita petit extenuari: sed potius compingi. Alioquin haberet insitum calorem contra naturam: quia haberet calorem eam rapientem ad locum minimè ipsi naturalem: & mors illi esset tam naturalis, quam ferti in centrum ignis.

§. 123.

Deinde; ignis non exstinguitur ex defectu pabuli: sed ex vi contrarij ambientis. Etenim ignis in proprio centro non absumit materiam: nec no-

uam depascitur. Nam ignis calore, & siccitate sibi instruit materiam: nec eam consumit; sed illi dar raritatem insitam igni: cum qua raritate ignis non perit natura sua, sed maximè conseruatur. Alioquin esset natura sua successiuus, & non perniens: per accidens autem exstinguitur ab ambiente, cuius actioni ignea resistentia, quia exigua, succumbit. Itaque ignis ab extrinsecis perit, non à se. Si enim contraria abessent, conseruaretur sine nouo pabulo: vt conseruantur terra, & aqua. Ergo similiter mors non oritur per se à calore innato absumente materiam: sed à contrario. Nam calor innatus per se dar corpori raritatem innatam, & non aliam: quod si in illa perit ab ambiente, non est ab intrinsecis calore; sed ab externo frigore. Vt si ignem applices aëri; aër non corrumpitur ab innata qualitate; sed ab externa ignea.

§. 124.

Quo argumento refellitur tertia causa à Peramato assignata: quia pars terrea natura sua est utilis: alioquin non esset per se pars animalis: quid ergo refert illam non expelli? Immo perniciofa esset expulsio, quia auferret partem innatam. Quod si accrescunt partes terræ, & animal exsiccat; iam non est mors ab insita parte; sed ab aduentitijs excrementis, extrinsecisque principiis.

§. 125.

Dices tertio: elementa non esse ex se partes viuētium: sed in illas agere, easque absumi ab igne. O Bene! ergo animal non moritur ab intrinsecis principio, sed ab extrinsecis: quia per te mors obuenit ab elemento ignis: qui per te non est pars viuētis: cur autem diuertitur non vincitur ignis? Nam & in minori copia comunicatur quæ aër, & aqua: est enim copiosior humiditas: ignis autem facilius vincitur; quia minus resistit: omnino diuinant, qui ita in animali elementa partiuntur. Nam ignis cum aqua immediate digladians facillimè perimitur: aqua verò non tam facile. Quod si animal interit à ciuili elementorum diffidio: cur lapis non ita interit? Cur est homine diuertitur? Nam, quia non refarcit per alimentum damna illata ab elementis, ideo citius interiret.

§. 126.

Quod ait Peramatus calorem obiecto pabulo remittere vim circa priorem materiam, & auidius inhiare in pabulum; magis è vulgo asseritur, quam è Philosophia. Calor enim vehementius agit in materiam proximior, magisque dispositam, vt alia causa; sed humidum primigenium coniunctius est insito calori, quam pabulum; quia illud est immediate vnitum, & erat prius in loco propinquo: pabulum autem non est vnitum, & superuenit occupato iam loco ab humido, ergo prius agit in humidum, illudque absumit, quam in pabulum. Deinde calor aquæ agit in plura subiecta ac in vnum; si applicentur: nam ad focum æquè calefiunt octo homines, ac vnus: si quando autem abundantiori materia retunditur eius vis, non est, quia est multa: sed quia illi nimium coniuncta, illum opprimit, & interdicat ventilatione. Ergo obiectum pabulum non retardat impetus caloris in materiam priorem.

SVBSECTIO IV.

Causa necis humana.

Calor consideratur vt est naturalis; item vt præternaturalis: quia constituitur à principio extrinsecis in aliquo gradu repugnante saluti animalis. Opinor ergo à calore insito, & naturali non esse animalium necem, sed à calore extero; aut

§. 127.

aut aliis qualitibus: nempe ab alimentis, & ambietibus. Quam doctrinam ex Galeno docet Franciscus Vallesius lib. 6. controuersiarum cap. 1. calorem non agere in humidum. ita sequitur Petrus Garfa, vt oppositam dicat improbabilem: in fen. 1. disput. 18. cap. 6. num. 7. cap. autem 9. §. Sed oportet, docet animal non corrumpi à contrariis quibus constat in gradu innato, & naturali. Nam hæc potius conseruant naturam: in quo sensu bene explicat nonnulla testimonia Aristotelis, & S. Thomæ, afferentium hominem corrumpi à principiis quibus constat: nempe ab illis principiis in gradu non connaturali. Homo enim frigida, & calida parte componitur: cum perit frigore, perit à qualitate indiuidua, quam habet: sed ratione gradus præternaturalis. In quo sensu accipio auctores oppositos. Nam gradus naturales non destruunt alios etiam naturales, quia sunt maximè amici, & conspirant ad tuendam vitam animalis.

§. 128.

Præmitto doctrinam S. Thomæ, 1. p. quaest. 119. art. 1. ad tertium, humidum radicale esse partes, quas in prima constitutione parentes dant fatui: quæ necessariæ sunt ad hominis animam excipientem: vt caput, manus, &c. Humidum ergo radicale non est aliquid non informatum anima rationali: sed est vera hominis pars: nec item est certa aliqua pars humida, quam depascatur innatus calor existens in alia: sed est tota materia fetus, quæ in prima formatione compingitur. Radicale vocatur: quia est radix, à qua incipit arbor: fundamentum, & basis, cui innixa corporis humani structura: inde enim per nutritionem atollitur edificij moles. Nam partes ipsæ insitis qualitibus cum ope vteri se augent, & excrefcunt. Humidum autem dicitur: quia humiditas in totum corpusculum dominatur. Quod totum constituit spumosa, siue sanguinea materia feminis, item sanguine materno: sanguis autem in paruo mundo responderet aëri mundiali: Quod elementum est natura sua calidum prope summum, humidum autem summè. Pueri autem non sunt tam calidi, quam humidi: at valde calidi, & humidissimi. Non enim modo è sanguine compacti, verum & in vtero aliti ipso materno sanguine paululum alterato. Quam ob rem eorum carnes cereæ: ossa verò facilliora fractu, raphano. Et quidem expedit illa temperatura formandis, & augendis corporibus: etenim materia sicca & dura plurimum resistit actioni, nec se flectit, nec cedit nisi vi mallei, & incudis. Item pueri aluntur cibo humido, lacte, pulmento, & similibus: sunt enim inepti duro, aut solidiori cibo. Dum ergo durat humiditas ista corporis dicitur durare humidum radicale: cum verò corpus sensim siccatur, tunc redditur durius, & acrius: tandiu autem siccatur, vt membra sint inepta suo muneri: nec enim sanguis tam abunde conficitur: nec pulmones tam facile ciantur nec materia cedit vt spiritus fiant, tandem aliquando siccitate & frigore soluitur animal: & perit nobile illud nature opus: ob quod corpora effeeta.

§. 129.

Duplex humiditas reperitur: altera aquæa: hæc est flaccida, putredinis mater. Nulla enim corpora putrescunt nisi per humiditatem. Aër sæpe inficitur, & indiget ventilabro. Aqua in paludibus farore torquet nares; excrementa humida cruciant pædore, præsertim vrina diuturna. E contra verò corpora sicca sunt immunia putredine: sal ipse, dum siccitate viger, non modo incorruptus, verum nec carnes patitur corrumpi: terra numquam nares offendit dum non combibit humorem: ignis

autem numquam illis negotium facessuit. Hinc oritur recrementitia intra corpus putredo: quia calor in excrementa humida inuectus, ea facit inuisa naribus. Vnde ortum prouerbiū, *calorem, & humiditatem esse principia corruptionis*. Alia autem est humiditas crassa, pinguis, substantialis (vt ita dicam) hæc tantum abest à corporibus putrescendis, vt illa cum calore corpora foueat, ac nutriat. Exemplo sunt ignis, aqua, & oleum. Quantum ignis ab aqua abhorret! At quam suauiter lambit oleum, fugit, & in se conuertit! nonne humida aqua? & oleum humidum? fateor, aqua verò humiditate flaccida, inepta nutritioni, inimica vitæ animalium: nam quæ vescuntur olecribus, & humido pastu, fungus sunt non viuētia. At oleum crassum, ac pingue. Talis est humiditas humana.

§. 130.

Animal ita constitutum indiget cremento per additionem materiæ, quam sibi vniat, & informat: illi suppetunt vires nutritices, quibus alimentum trahat, mandat, fugat, disperdat, & vniat. Quo alimento auctum corpus robustius est ad fungendam vitam. Prouidit ergo natura tantam humiditatis copiam, quanta opus esset huic augmento. Hinc autem oritur animalis nex. Nam, vt docet Beatus Thomas 1. part. questione 119. art. 1. ad 4. Vis actiua hominis agendo debilitatur, quia reparitur ab alimento. Cum ergo alimentum sit ab similium qualitatum, reciproce pugnat cum temperamento animalis: in qua pugna vincitur alimentum primis artatibus: at quotidie frangit animal. Nam in illud iaculatur qualitates, quibus sensim illud occidit. Nam alimenta præcalida inflammant corpus plus iusto: siti autem excitata poratur aqua, cuius flaccida humiditas corpus permeans, & in medullas se insinuans, illud putrefacit, slegmata gignit, frigefacit vires. Humida alimenta non sunt adeo crassa, & pingua vt subrogent tam bonam substantiam, quam abripiunt. Sicca verò nos enecant. Estque aër ambiens perpetuo sicarius, in nos defauiens; artus desiccans.

§. 131.

Adde ab expultrice non abigi recrementa, quin partes linquant oblitæ: Nam slegmata tenaciter hærent stomacho: substantia mucosa non deiciuntur: nec aër ita verrit cor, & arterias; quin puluis fauillarum, fumi, & fuliginum effugiat ventum. Immo cum multa recrementa sint mucosa, viscosa, & humida, non possunt ita auelli: præsertim cum sunt materia tenuis, cui non potest impetus imprimi ab aëre. Hæc autem excrementa non secus exstinguit animal, ac ignem aqua. Quod comperimus in igne, qui suffocatur fauillis, cinere, & fuligine. Item fæces intestinaeæ foetidissimas humoribus, ac putridis totum corpus inficiunt, quibus causis necessario intereundum.

§. 132.

Obiicit primo: ergo constitutum animal in atrate subsistenti, in qua non eget augmento, conseruabitur perpetuo: quia non eget alimento. Nego consequentiam: quia nec in illo statu tuebitur valerudinem, quam ambiens demolitur. Eger ergo pabulo humectante, & calefaciente, alioquin paulatim absumetur. Deinde, inter alimentum & alitum est assidua pugna: in qua resoluuntur partes alimenti, & animalis: vt inter ignem & aquam resoluuntur: aliqua partes prius quam alterum conuertat in se alterum: Nam antequam alterum perfectè instruat suis accidentibus materiam alterius, cuiusque partes extenuantur, diuelluntur facile, & concipiunt formam aliorum mixtorum, vt ignis prius efficit fumum, & alios vapores excitat

excitat: ita sensim mutua actione resoluntur partes corporis in sudorem, & alia recrementa: quæ non abiguntur à corpore: eorumque defectus oportet suppleri partibus alimenti in animal conuersis. Item egerur spiritibus vitalibus, quibus foueatur totum corpus ad se nutriendum. Hi autem facile dissipantur ab ambiente, nec sine nouo alimento possunt alij suppetere. Vnde immerito Vallesius dixit supra, per alimentum non satis mutari insitum temperamentum, & accipere dispositiones facile reparabiles.

§. 133. Obiis secundo, totum alimentum posse conuerti in alium: tunc autem nulla erunt recrementa. Primum ita non contingere patet ex testimonio Christi, asserentis cibo intrante per os non conquinari hominem, quia in ventrem vadit, & per secessum emittitur. At non emittitur totum, sed pars materiæ alimenti, quæ non potuit satis coqui: si vero aliquod alimentum conuerteretur omnino in hominem, non emitteretur per secessum omne quod per os intrat, essetque vera hæc propositio. *Aliquid quod per os intrat, non emittitur per secessum*: quod contradicit huic Christianæ ex Matth. 15. 16. *Omne, quod per os intrat, in ventrem vadit, & per secessum emittitur.*

§. 134. Secundo, Respondeo omne alimentum habere etiam in se qualitates contrarias, quia est mixtum; illæ autem non sunt semper in eodem gradu in singulis partibus. Si autem partes essent similes: ane conuerterentur omnes? Affirmat Petrus Garfia disput. 18. cap. 10. quia ab agente simile passum cur obuenerit defectus conuersionis? debet enim esse ex alterutro capite defectus. Non placet, tum quia non satis ostenditur dissimilitudo in quauis alimenti parte. Est enim admodum verisimile minurula æquæ esse temperata in singulis partibus: at non est verisimile aliquid intrare per os, quod non emittatur per secessum, quia non est verisimile, Christum fuisse deceptum: ergo ex quouis alimento supetflua eiiciuntur.

§. 135. Ratione item impugno Garfiam: primò, quia quoduis alimentum habet poros, intra quos continentur aërei, terrei, aqueique vapores: qui sunt absimilium qualitatum ab alimentitiis. Hi vapores, & corpuscula poros replentia impediunt alimentum disponi: tum quia inter animalis partem & partes alimenti intericiuntur, & per ea corpuscula non continuatur dispositio tam perfectè quàm per cibi partes, facta ergo vltima dispositione in parte propinqua, non fit tam cito in remotiori, interim vapores interiecti minuunt substantiam animalis, & impediunt aliquas partes conuerti: ex quibus & ipsi vaporibus fiunt excrementa. Secundo, quia tamen nulli essent pori: adhuc pars aliqua distat plus à parte animalis, quàm alia: & quamuis animal vltimo disponat aliquas, tamen aliæ cum iisdem qualitibus resistunt magis quàm coniunctiores: quia verò animal ab ipso alimento aliquid reparitur, non disponit partes remotiores, in quas circumstantias agentia inducunt suas formas. Et quod quotidie cernitur in repletione, sensim fit in continua nutritione.

§. 136. Tertio, Respondeo, tamen nulla fierent recrementa, adhuc alimento necaretur animal: non enim post pugnam manet tam robustum, quia etiam in alimento conuerso manent multæ qualitates ipsius alimenti, contrariæ temperamento animalis: qui enim lactucis velcitur, humidior est, quam qui amygdalis.

§. 137. Obiis tertio, ergo si pro substantia deperdi-

ta subrogaretur alia tam bona, non feret corruptio ab alimento: hoc autem non repugnat. Namque Beatus Thomas, Strabus, & nonnulli alij patres, quibus subscribunt Patres Conimbrienses, & Pereira censent fructum ligni vitæ insita & naturali virtute habuisse vim conseruandi salutem: quia tam perfectæ qualitates subrogarentur, quàm amitterentur. Probatque Pater Pereira, quia post peccatum eiectus fuit Adam de Paradiso, ne vefceretur de ligno vitæ; quod si lignum eam virtutem non haberet nisi miraculose, quid referret Adamum vesci eius fructibus: non enim assequeretur immortalitatem, subtrahente Deo miracula.

Hæc ratio non virget. Nam Deus potuit esse paratus ad miraculum illud in quocumque vescente de arbore vitæ, quamuis esset in peccato: vt decreuit supernaturalem characterem imprimere in baptizato cum obice: & supernaturalem transubstantiationem per Sacerdotem peccatorem. Illi enim effectus non pugnant ex natura sua cum peccato, vt pugnat iustificatio. Item, licet nihil profecturus fuisset fructus miraculose, at esset ex natura sua optimus, quem interdixit Adamo in penam peccati. Quia verò homo multum allicitur sensibus, voluit etiam Deus sensibili exilio, & priuatione ligni illi explicare carentiam supernaturalem prouidentia, qua erat à morte vendicandus nisi peccasset: vt per sensilia signa ostendit Deus gratiam, qua iustificat homines.

Opinor nulla naturali substantia posse hominem ali, quin ab ipsa paulatim necetur: Nam illa substantia erat conuertenda in animal, ergo erat corrupenda virtute animalis: ergo habet qualitates, à quibus in conseruatione pender, contrarias qualitatibus animalis: ergo sicut substantia illa potuit corrupti ab animali per qualitates, ita eadem potest corrumpere animal, in illud immittens suas qualitates. Duo enim contraria mutuo pugnantia, se mutuo obruncant, atque è subiecto depellunt. Nam à substantia maneret in animali qualitas contraria, quæ iuaretur, cum postea cibus iterum sumeretur: quod si multum cibi adhiberetur, vires opprimerentur, non rescicerentur: vt modo in consuetis alimentis cernitur. Nec illa qualitas abigeretur per illas qualitates à cibo acceptas: nulla enim innata illi cibo potest esse repugnans cum aliis in gradu connaturali: & quæ admodum pharmaca, licet corpus resciant, tamen in illud agunt & sensim corrumpunt, ita & cibus alius.

Video ciborum temperiem multum iuare ad longiorem valetudinem; è quibus fuit ille paradisi: at verò æternam nullus præstat. Adde cibum illum porosum fore, & vapores interiectos impedituros totalem conuersionem. Illo non potuisse hominem vitare mortem, sed diu trahere vitam, docet Scotus: eius virtutem non fuisse naturalem, sed supernaturalem, docent Beatus Bonauent. Caietanus, Beda, & alij, maximè B. Augustinus, libro 13. de ciuitate capite 20. agens enim de effectu eius ligni ait. *Mirabili Dei gratia præstabitur.* Agens autem de eo cibo & cæteris alimentis ait: *cætera essent alimentio, illud Sacramentum.* Itaque conseruaret vitam lignum illud vsque ad translationem in futuram: non tamen natura sua sed Dei gratia, vt esset Sacramentum aliquid supernaturale significans. Sanctus Thomas nullam docuit oppositum. Miror Patrem Molinam de opere sex dierum disput. 26. prope finem, huic opinionem inuississe notam improbabilitatis.

S V B

SVBSECTIO V.

An sit mors naturalis absque morbo?

§. 141. **I**am dixi sect. 8. §. 87. corruptionem, tamen si violenta termino corrupto, quia est contra inartum appetitum essendi, quem habent res existentes: multis tamen modis esse naturalem. Ita quæuis mors est violenta animali: vt præmissi: est iuxta naturam, idest, non per accidens, sed iuxta leges agentium & reagentium, qualia sunt animal, & alimentum, concedo. In quo sensu dispositio ad corruptionem est naturalis, nec est morbus medicus.

§. 142. Opinor posse ex se hominem obire diem naturalem absque morbo, vt à medicis definitur morbus, equidem *senectus ipsa est morbus*, quia est temperamentum sicum, & frigidum: quæ duæ qualitates iugulant hominem. At præter defectum hunc, non esse necessarium morbum, qui homini appingat qualitatem intemperatam non connaturalem illi ætati, sed accidentariam, & noxiam: inde proba. Si absit omne per accidens male temperans senectutem, tandem exstinguetur naturalis calor, tunc autem necessario moritur homo: ergo ad mortem naturalem non est necessarius morbus. Minor est certa. Probat maior tamen absint agentia per accidens, tamen alimentum suis qualitibus agit in hominem, quibus sensim remittit vires: ergo tandiu alimentum franget hominem, vt non possit illud coquere: sed cedat virtuti alimenti. Nam si vires robustas frangunt alimentum & ambiens sine agente alio, aut casu per accidens: ergo vires iam seniles, & fractæ, multo melius franguntur ab iisdem principiis, sine casu per accidens. Doctrinam hanc docet P. Suarez tom. 1. in 3. p. disputat. 32. lect. 2. paulo ante finem.

§. 143. Cui sit obuius Petrus Garfia disput. 18. cap. 2. num. 7. Nam morbus est à principio extrinseco disponente materiam ad corruptionem, sed illa dispositio non est à natura: quia hæc non disponit ad corruptionem sui; ergo est præter naturam, ætas autem non est præter naturam, sed iuxta illam: ergo ex sola natura ætatis non potest materia disponi ad corruptionem animalis. Distinguo maiorem, à principio extrinseco agente per accidens in ætate, concedo maiorem; agente non per accidens, sed iuxta leges ætatis, nego maiorem: talis enim læsio non est morbus medicus: quamuis in rigore omnis intemperies est morbus, sed quia hæc oritur ex lege ætarum, non vocatur specialiter morbus: at, vt dixi ex Tullio, *senectus ipsa est morbus*. Distinguo item maiorem, non est effectiue ab ipsa natura animalis, vt constituta cum debito temperamento, concedo maiorem: iam enim probaui nihil interire suo temperamento: non est à natura passiue, & actiue ex lege communi nature sine euentu per accidens, nego maiorem;

id enim in præsentem voco *naturale*. Ad probationem distinguo de ætatibus: ætas perfecta & subsistens est ex natura animalis, concedo: quia tota propensio animalis est ad subsistentem ætatem, in qua viger, floret, ac tripudiat: ætas ægra frigore & siccitate est à natura ex inclinatione animalis, & eius principiis, nego: nam senectus tam est illi violenta, quam cæteri morbi, vt præmissi: est iuxta naturam, idest, non per accidens, sed iuxta leges agentium & reagentium, qualia sunt animal, & alimentum, concedo. In quo sensu dispositio ad corruptionem est naturalis, nec est morbus medicus.

§. 144. Addit Garfia, hunc morbum contingere: quia cor non potest abigere calidas fuligines, propter imbecillam respirationem: & eo calore suffocari cor. Duo displicent: alterum, hoc vocari morbum. Nam tam id sequitur per se ex atate decrepita, quàm calorem esse remissum. Nam defectus virium in ea ætate est connaturalis: ex hoc defectu naturaliter sequitur per se, & non per accidens imbecilla respiratio: ex hac sequitur per se suffocatio, & mors: ergo mors tam est à natura, quàm decrepita. Alterum, quod displicet, est, cor suffocari calore fuliginum: nam cor est senex ob defectum caloris, si ergo foueretur fuliginibus, & incalcesceret, vires acciperet, & reuiuifceret. Nam emoritur frigore: quia ipsum est à natura præcalidum. Ventilatio autem fuliginum exigitur à corde: qua ætate ab illis incalcesceret vltra iustum gradum: cum ergo illum amiserit senio, in illum restitueretur per fuligines: quæ si calore nocent, est in ætate calidissima, non verò in frigidissima.

§. 145. Ad hæc, si fuligines cor occidunt, frigore occidunt, non calore. Ait enim Galenus, lib. de utilitate respirationis cap. 3. *Favilla enim, fumus, & fuligo, & omnis eiusmodi vasa materie superfluas, nihil minus quàm aqua ignem, extinguere consuevit.* Fuligo enim comparatur cordi vt aqua igni: & eadem ratione illud extinguit. Ne autem sit explanationi locus, audi Galenum lib. 1. de difficultate respirationis, cap. 20. *Quæ enim fumosa, & fuliginosa, & fauillosa recrementa appellamus in caliditate genere, ornata torrea sunt, & velut semicocta cum naturali calore.*

§. 146. Vnde argumentor: illa recrementa sunt terrea comparata cordi igneo: ergo comparata illi sunt frigida: ergo etiam in senio sunt frigida comparata cordi. Rationem ex Galeno sumo: quia ea recrementa sunt semicocta, idest, non perfectè: nam si perfectè coquerentur, flammæ conciperent, vt ait Galenus supra, ergo non assequuntur gradum caloris perfectè coquentem, quem tamen assequitur cor. Ergo ob defectum caloris sunt, ergo ex frigiditate: quia gradus caloris non potuit pellere frigiditatem. Cor itaque tam in iuuenta, quàm in senecta fuligines optat ventilari, quia ab illis friget.

DISPUTATIO II.

De causis, & ordine generationis.

§. 1. E subiecto generationis egi disputatione 11. Physicorum acturus etiam disput. 16. Metaphysic. De causa efficiente actum est disputat. 9. Physicorum. De exemplari agitur disputatione 11. de anima, sectio ne 3. De finali ibidem disputat. 13. Expedienda ergo, quæ sunt huic instituto propria.

SECTIO

SECTIO I.

Vtrum accidentia sint causa disponens ad generationem?

§. 2. Sermo est de accidentibus, quæ existunt in materia, & de dispositione materiali: qua materia instruitur ad excipiendam formam. Redeundum ad perseverantiam eiusdem numero accidentis in genito & corrupto. Doctrina enim posita disputat. i. sect. 5. ex doctrina huius sectionis vires acquirit. Nam ostendi disputat. 8. Phisic. sect. 7. ea quæ sunt prius natura in aliquo instanti reali, simul esse realiter in eodem instanti, hic autem probandum est accidentia præeuntia in corrupto, esse priora natura in instanti reali generationis, ergo rectè concludetur manere in genito eadem accidentia corrupti.

SVBSECTIO I.

Ostenditur prioritas accidentium in commune.

§. 3. Sanctus Thom. Opusc. 32. cap. 2. & 7. & 1. de Gen. lect. 10. docuit non manere actu in genito accidentia, quæ fuerant in corrupto, quia verò animaduerit oppositam sententiam aptiorem esse difficultatibus Theologicis expediendis, narrant priorem locis adductis disput. 1. §. 61. quibus adde testimonium in 4. dist. 49. quæst. 2. art. 6. corp. iis verbis: *Forma non coniungitur perfectibili, nisi quando perfectibile habet dispositiones, quibus efficitur susceptivum talis formæ, sicut corpus non unitur anime, nisi quando in corpore sunt dispositiones conuenientes ad animam suscipiendam: ubi obserua ex S. Thoma, non uniri formam, nisi in instanti, in quo sunt accidentia disponentia ad formam: vt indicant illa verba, nisi quando; sed si tunc non sunt accidentia, falsa esset illa propositio. Non unitur nisi quando: quia, quando vniretur, non essent accidentia, ergo. Confirmatur: S. Thomas eo exemplo probat diuinam essentiam non uniri cum intellectu creato per modum formæ intelligibilis, nisi ille sit eleuatus, & dispositus per lumen gloriæ, sed illa coniunctio essentiæ requirit lumen eodem instanti reali, quo vnitur per modum formæ intelligibilis, cuius parum refert toto tempore præcedenti præuissse lumen, nisi in eo instanti perseverasset, ergo S. Thomas censet perseverare dispositiones in instanti generationis, alioquin adduxisset è phisicis exemplum ineptum. Nam ad probandam vnionem essentiæ diuinæ per modum formæ intelligibilis nõ nisi in eodem instanti, in quo est eleuata per lumen, adduxisset vnionem formæ phisicæ, quæ non vnitur nisi corruptis dispositionibus eodem instanti, quo vnitur: quid magis ab simile suo scopo posset adducere?*

§. 4. Dices, à S. Thom. agi de dispositionibus consequentibus formam. Contra primò, quia S. Thom. pluribus in locis à me adductis, & indicatis à Bergomeni, verbo, *Dispositio*, ait dispositionem præcedere formam, & eam ait manere, ergo de præcedente loquitur, non de sequente. Secundo, exemplum esset etiam abs re. Eo enim confirmat S. Thomas debere esse prius lumen quàm vnionem essentiæ, non verò è contra vnionem priorem lumine. Subiicit enim, *Vnde oportet ad hoc, quod intellectu vnatur essentia diuina modo prædicto, quod sit in eo aliquid per modum dispositionis preparans ipsum ad vnionem prædictam. Preparare autem est antec-*

denier parare: nam quæ sequuntur formam, non præparant ad illam, sed potius forma ad ipsa. Probat autem eam præparationem ex præparatione formæ phisicæ, cum enim de illa egisset, concludit, vnde, &c. Id est, hinc colligitur similis præparatio. Nec intelligitur de mutua causalitate, quia etiam exemplum esset abs re: quia illa non admittitur inter lumen & vnionem: sed de illa cogitauit S. Thom. locis adductis. Fateantur ergo aduersarij cum S. Thom. manere eadem accidentia in genito, & corrupto.

Ex hac doctrina S. Thom. probo, accidentia, quæ præparant subiectum ad generationem, esse dispositiones antecedentes ad generationem in eodem instanti, quo fit. Hæc conclusio adeo est manifesta, vt iidem qui vel negant manere accidentia corrupti, vel negant eorum prioritatem realem, fateantur accidentia esse aliquo modo priora generatione, vt P. Conimb. cap. 4. q. 18. art. 3. conclusione 2. & Caiet. 1. p. quæst. 76. art. 6. §. in responsione ad primum. Id colligi ex hac S. Thom. doctrina patet: tum, quia ait; per dispositiones fieri subiectum susceptivum formæ in eo instanti, in quo vnitur forma: sed prius natura est subiectum esse susceptivum formæ, quàm eam actu suscipere. ergo illæ dispositiones sunt priores natura, quàm generatio. Probat minor, quia prius natura est potentia in actu proximo, quàm actualis causalitas, nam ea quæ pertinent ad rationem potentia tam remotæ quàm proximæ, sunt ratio, ob quam illa potentia exercetur: vt patet in igne, qui prius, quàm operetur in ligno, intelligitur habere calorem, per quem est proximè actiuus: & applicationem ad lignum, quod explicatur hac propositione causali: *quia materia est apta ad susceptionem formæ, eam suscipit: vt in hac, quia ignis habet applicatum calorem ligno, illud calefacit.* Hæc autem sunt falsæ: *quia materia suscipit formam, ideo est apta ad illam suscipiendam. Quia ignis calefacit, ideo est applicatum.* Nam sicut calefactio nõ applicat ignem, sed oritur ab igne iam applicato, ita susceptio actualis non dat materiam aptitudinem, sed fit ex materia iam apta. Secundo probatur ex eodem S. Thom. qui ait, lumine præparari intellectum ad vnionem diuinæ essentiæ per modum formæ intelligibilis, sicut dispositionibus præparatur corpus ad animam: sed lumen est præparatio natura prior quàm vnio essentiæ: quia essentia vnitur in ratione speciei intelligibilis; vnio autem hæc est inter obiectum, & potentiam; vnde prior est potentia, quàm talis vnio: ergo in sententia S. Thomæ dispositio ad formam prior est natura, quàm ipsa forma.

Caieta. eo artic. 6. ait, accidentia esse priora, quàm formam, ordine naturæ non reali, sed per intellectum: hoc autem in ordine ad conceptus formæ específicos, non verò ad conceptum formæ vt sic; quia materia non eget dispositione ad formam: sed ad talem. Confirmari potest ex eodem S. Thoma eo art. 6. asserente, *impossibile est intelligere materiam prius esse calidam, vel quantam, quam esse in actu, esse autem in actu habet per formam substantialem, qua facit esse simpliciter, vnde impossibile est, quod quacumque dispositiones accidentales præexistant in materia ante formam substantialem.*

Respondeo à S. Thoma agi de existentia materiæ, non simpliciter in suo esse, sed in composito. Vnde eius ratio probat dispositiones accidentales non posse esse prius intentas, siue priores ordine intentionis, quam esse compositi, nec esse formæ: quæ constituitur illud esse. Ait enim illud,

illud, quod est primum in ordine actu intelligi prius esse, quod falsum est de prioritate executionis. Nam dispositio præcedens in gradu remisso est actus materiæ, & tamè prius intelligitur, etiam tempore, quàm actus principalis, ad quem disponit: Item primum in intentione est vltimum in executione, quia per media, via munitur ad illud. Est autem ea propositio vera de prioritate intentionis, quia finis agenti est forma substantialis, ad quam prius mittit accidentarias dispositiones, quia per eas itur ad finem. Quod contingit in omni fine, quem adipiscimur per media.

§. 8. Redeo in Caietanum distinguentem prioritatem naturæ realem à prioritate naturæ per intellectum. Disput. 8. Phisic. lect. 6. ostendi ex B. Basilio, in prioritate naturæ duo reperiri, alterum reale: nempe vim causandi, quæ verè est in re, quæ est prior: alterum rationis, nempe cõceptum existentis causæ, quin concipiatur effectus existens. Quod solum est per intellectum. Si igitur Caiet. admittit accidentia esse causam, ob quam, siue ex qua sequitur forma, & concipitur illa causa existens, quin concipiatur forma: dat totâ prioritatem naturæ, quam intendimus. Si autem negat generationem sequi ex illis dispositionibus, & concedit illas concipi prius, quàm formam, nullam dat prioritatem naturæ, sed tantum rationis. Nec huic est fundamentum, nisi admittatur causalitas accidentium in formam. Nam illa prioritas est cum fundamento in re: est enim rationis ratiocinata: sed fundamentum est dependentia quam habet forma, vt sequatur ex accidentibus. Alioquin, cum forma sit causa accidentium, & nullo modo effectus ab illis pendens nisi à posteriori, non possunt accidentia concipi, vt priora, sed vt posteriora: vt dixit B. Thom. eo art. 6. cum enim admittat prius ratione gradum substantiæ, quàm gradum corporis (quia gradus inferior pender in cognitione à cognitione superioris & non è contra, vt dixi disp. 8. Phisic. sect. 6. & 7.) admittit accidentia propria substantiæ priora conceptu corporis: accidentia verò corporis posteriora ipso corpore.

§. 9. Et quidem Caietanus non negat dependentiam formæ ab accidentibus, ait enim formam illis indigere, non ad conceptum formæ vt sic, sed ad conceptum specificum, indigentia autem ad illum est dependentia à priori, nam à posteriori, nec fundat prioritatem, sed posterioritatem rationis, & omnis gradus formæ habet accidentia sibi consequentia, vt retuli ex B. Thom. Hinc autem Caietanum impugno: quia conceptus specificus formæ & genericus habent realiter eandem dependentiam & independenciam; quia illi sunt idem à parte rei, & quod vni conuenit realiter, conuenit realiter alteri (licet formaliter non conueniat, & reduplicatiuè) quidquid enim est in actu vitali, pender re ipsa ab intellectu, licet non reduplicatiuè: sed per te gradus specificus indiget re ipsa dispositione, ergo & genericus.

§. 10. Adde chymericam esse eam necessitatem ad vnum gradum; & non ad alium. Nam ad formam vt sic eget materia dispositionibus in communi: ad hanc autem formam iis dispositionibus: tum quia omnis forma conuenit cum aliis in dispositionum indigentia, ergo ille conceptus indigentis communis omnibus potest ab illis abstrahi: sed ille conceptus est forma vt sic considerata sub ratione indigentis dispositione, ergo formæ vt sic conuenit indigere: tum quia dispositio vt sic, non dicit ordinem ad hanc, aut illam formam: Nam ad formam ignis refertur calor, ad animam refertur

Philosophia Petr. Huri. de Mendoza.

organum; ad animam rationalem refertur hoc organorum genus: ergo dispositio vt sic refertur ad formam vt sic; tandem, quia forma vt sic habet sua accidentia, & indiget requisitis ex parte agentis vt sic; at ea requisita sunt dispositiones, & conditiones ad agendum, ergo eadem est necessitas in gradu generico & specifico.

SVBSECTIO II.

Ostenditur prioritas accidentium in particulari.

§. 11. Percurramus singula accidentia, ac primum dico: quantitatem esse natura priorem generatione. Nam applicatio agentis ad passum est natura prior, quàm generatio, illud enim est prius natura alio, quod ab illo distinguitur, & est necessarium ad illius existentiam; at verò eius existentia non pender ab eo: applicatio autem distincta est à generatione, & est necessaria ad eius existentiam, nec pender à generatione, potest enim agens esse applicatum quin generet, non potest autem gignere, quin sit applicatum; ergo applicatio est simpliciter prior natura, quàm generatio. Sed applicatio agentis & passi fit per quantitatem formaliter, ergo quantitas est prior natura, quàm generatio. Consequentia patet, quia causa applicationis, vt minimum est simul cum illa, nec effectus formalis est, aut intelligitur sine forma; quæ verò sunt simul natura cum causa, sunt priora natura, quàm ea, quibus causa est prior. Minor probatur: quia applicatio agentis ad passum fit per vbicationem circumscriptiuam, & impenetrabilem, sed hæc est effectus formalis secundarius quantitatis, à qua oritur impenetrabilitas, ergo applicatio agentis & passi fit formaliter per quantitatem. Probat maior, quia illa applicatio est in ordine ad locum, vt agens & patiens sic immediata, se contingant, & sint contigua, contigua enim sunt quorum extrema sunt simul, id est, immediata, hoc autem fit formaliter per vbicationem.

§. 12. Aduerte, duobus modis posse applicari subiectum agenti, primò ita vt sint penetrata in eodem loco: verbi gratia, si torus ignis esset cum ligno penetratus. Hæc autem penetratio quantitate impeditur. Hoc impedimentum nõ est conditio, nec applicatio, nam absq; illo multo melius essent applicata agēs & patiens. Alio modo applicatur subiectum secundum diuersas partes extensionis, diuersis etiam partibus extensionis agentis, verbi gratia ignis nõ calefacit per puncta insectilia, sed per partes: hæ sunt extensa in diuersis partibus spatij: vnde egent, vt lignum ipsis applicetur, extensum per idem spatium, per quod ignis extenditur, quia non trajcit calorem in punctum ligni, sed in partem aliquam: quam oportet esse indistantem; ad quam indistantiam requiritur applicatio. Hæc autem extensio partium, quæ applicantur, oritur à quantitate, ergo tota applicatio actiua requiritur ad hanc formalem per quantitatem.

§. 13. Dices, transacto motu locali non remanere aliquam vbicationem, sed solum agens cum patiente. Vnde nec manet quantitas. Verum satis ostendi disput. 13. phisic. esse vbicationes permanentes post motum, & disp. 16. metaph. nullam esse phisicam actionem sine termino producto per illam. Esto tamen, ita sit: adhuc probo manere quantitatem natura priorem. Nam transacto motu locali manent applicata agens, & patiens extensa necessaria per diuersas partes spatij, in quo non possunt

M m pene

penetrari. Ita manet Angelus applicatus in eodem spatio diuerso tamen modo. Angelus enim manet totus in toto, & in qualibet parte spatij: lignum verò manet parte in parte: non verò totum in qualibet parte: & quidem hæc permanentia in eodem spatio, in quo applicata fuerunt actiue per motum, est omnino necessaria: alioquin non intelligeretur permanere applicatio: sed effectus ille formalis sic existendi in loco oritur à quantitate: immo à sola illa per te excludentē vbiocationem, quia corpus per quantitatem mensuratur spatio, ergo semper manet quantitas efficiens formaliter applicationem. Hæc autē solutio multo clarius ostenditur permanentia quantitatis.

§. 14. Confirmatur ad hominem opinantem distinctionem partium materiæ oriri formaliter à quantitate: sed ante quam ignis gignat ignem, intelligitur materia distincta in partes: ergo intelligitur etiam prius quantitas, à qua oritur. Probatur minor, tū quia ignis producit ignem in diuersis materiæ partibus: tum quia viuientia habent determinatam quantitatem, nec in minori generantur: ergo vt materia suscipiat generationem illam, requirit ex parte sui distinctionem partium. Nam quantitas, quæ oritur à forma geniti, serò veniret: nam illa nõ conduxisset ad distinctionem partium: quia prius natura, quàm illa oriretur à forma, hæc intelligitur inducta in subiectum distinctum partibus: quia intelligeretur minimum naturale viuientis. At à qua forma intelligitur per te illa distinctio, nisi à quantitate? ergo hæc est prior natura, quàm generatio.

§. 15. Secundò probatur, in qualitatibus maximè disponentibus ad formam viuentem. Nam materia per illas de proximè impotente ad formam redditur proximè potēs: ergo illæ sunt natura priores, quàm forma. Antecedens est B. Tho. §. 3. & certum: quia accidentia formæ corrupti reddebant materiā proximè impotem formæ geniti: frigus enim & humor aquæ non sinunt induci formam ignis: hæc autem proxima impotētia tollitur per calorem, & siccitatem, quæ abigunt è subiecto frigus, & humorem: ergo accidentia reddunt materiam ex impote proximè, proximè compotem formæ. Prima consequentia probatur: nempe ea accidētia esse priora natura, quàm formam; quia prius quàm materia recipiat formam, debet deponere impotētiā proximam eam recipiendi, & habere ea, quæ requiruntur ad proximam potentiam.

§. 16. Dices, accidentia præuentia, & quæ in instanti generationis iam sunt corrupta, reddidisse materiam proximè aptam ad formam: quia depulere qualitates contrarias, quibus materia erat proximè impos formæ: materiam autem liberā ab illis qualitatibus esse proximè potētem ad formam geniti. Contra primò, quia per illam depulsionem contrariorum, si calor, per quē sunt depulsa, perit; materia non redditur magis apta igni, quam alij formæ: sed per qualitates illas destructiuas contrariarū redditur materia proximè apta formæ ignis, & non alij formæ: ergo illa accidentia manent aptando, & determinando materiam ad formam ignis, & non ad aliam. Probatur minor quotidiana experiētia, quoties enim ignis disponit ad formam ignis, resultat alius ignis: non verò aqua, aut aer; tum ratione: quia agentis finis est forma substantialis suæ speciei, per quam in specie, si minus in indiuiduo, conseruetur: natura non eludit eos conatus agentis: quos illi indidit. Maior autem probatur: quia materia prima ex se est indifferens ad quamuis formam: quia per te nihil habet in eo instanti,

quo determinetur ad vllam: quia per te nihil habet præter suam entitatem: quæ non determinatur, nisi per aliquod accidens, quo tunc caret: ergo pro illo priori intelligitur materia indifferens proximè ad omnes formas. Tum sic, ergo si adfint duo agentia eo instanti proximè applicata, non erit cur vnum inducat suam formam, potius quam aliud. Immo agens cōseruans priorem formam, producit aliam eiusdem speciei cum præcedente.

Dices, materiam in illo priori manere sigillatam per accidentia corrupta: per quam sigillationem determinatur ad formam agentis dispositiones præeuntes. Contra: illa sigillatio manet pro illo priori: sed sigillatio est accidens: ergo pro illo priori manet accidens. Maiorem à te sumo: minor probatur: quia illa sigillatio non est entitas materiæ nudè considerata, nec est forma, nec vnio, nec subsistentia, nec aliquid pertinens per se ad compositum substantiale: ergo est accidens. Dices sigillationem esse materiam ipsam, prout connotat dispositiones immediatè ante præcessisse. Contra, ergo sigillatio nihil est præter extrinsecam denominationem à qualitatibus corruptis: ergo sigillatio non tollit, quin in instanti generationis sit materia pro illo priori secundum propriam suam entitatem cōsideratam absque alia entitate illi addita: sed per illam entitatem est indifferens ad omnes formas, & ad nullam determinata; ergo materia sigillata est indifferens ad omnes formas.

Dices, hunc esse naturæ ordinem, vt sequatur forma agentis dispositiones ipsius agentis: quia qui attingit formam dispositionem vltimam, attingit formam ipsam? contra: Adagium est verum in mea sententia: quia vltima dispositio existens in materia habet naturalem connexionem cum forma: quam trahit ad subiectum, in quo ipsa est. Ideo enim introducit formam: quia ibi est vltima dispositio eius. Vnde hæc est causa, vt forma vniatur, at si ibi non existit, non est cur eam sequatur forma magis, quàm si nunquam extitisset. Quod autem responderetur, rectè ait Pater Suarez, non esse philosophicum, nec posse de illo philosophicè rationē reddi, sed esse latibulum, in quo aduersarij delitescant. Nam immediatè ante fuerunt in materia accidentia ignis, & aliqua accidentia aquæ, item præcessit forma aquæ, & toto tempore præcedente fuerunt omnia aquæ accidentia: in instanti autem generationis nec manent accidentia ignis, nec forma, aut accidentia aquæ: itaque materia in illo priori habet extrinsecam denominationem ab omnibus iis formis, quæ in ipsa fuerunt: ergo tam sigillata manet ab accidentibus, & forma aquæ, quàm ab accidentibus ignis. Immo ab aqua multo magis: quia manet sigillata ab ipsa forma substantiali. Dices aquam præcessisse via corruptionis. Contra, etiam accidentia ignis præcesserunt via corruptionis: quia verè corrupta fuere: & cum disponent ad interitum aquæ: sibi quoque molita sunt necem: vt si quis demolitur parietem, cui innititur, sibi quoque parat interitum: nec dici possunt disponere ad generationem ignis: quia cum tota dispositio pereat in illo instanti, non referebatur ad ignem. Non est ergo cur ignis generetur potius quàm aqua. Quia agentia vtriusque sunt applicata æqualiter: & materia æque sigillata. Quod si ignis erat corrupendus, & aqua generanda: reproduceretur alia forma ignis: quia actiuosior est ignis, quàm aqua.

Secundò in viuentibus impugnatur solutio. §. 16. reddita. Nam si prior dispositio accidentium perijt: ergo in instanti generationis non sunt organa necessaria vitæ, contra definitionem animæ. Probo conse-

§. 17.

§. 18.

§. 19.

consequentiam: illa accidentia non possunt in instanti produci: multa enim exigunt successionem, vt patet in variis figuris, in quas efformatur corpus. Dices, materiam relinquit aptam, vt instanti sequenti succedat similis figura. Contra. Materia aut manet in loco priori: aut manet abstracta à loco pro illo priori nature: Si primum, ergo habet aliquid accidentis, per quod sit in tali loco: nam per solam suam essentiam non potest esse in hoc loco: potest enim materia existere, quin in hoc loco: si verò abstrahit à loco, figura, &c. Ergo non intelligitur coniuncta & applicata passo inducenti animam, patet consequentia, quia applicatio actiua consistit in motu locali, passiuæ autem, siue formalis consistit in immediata existentia in loco, materia autem viuentium in immediata existentia in loco cum tali figura, organo, &c.

SVBSECTIO III.

Impugnata mutua causalitas inter accidentia & formam.

§. 20.

Dices aliquis, his argumentis euinci accidentia esse dispositiones antecedentes generationem in instanti, quo sit compositum: at non euinci accidentia manere eadem numero: quia corruptis prioribus, emanant è forma alia numero distincta, quæ sunt priora forma in genere causæ dispositiua: posteriora verò in genere causæ efficientis, & materialis. Contra primò, quia mutua causalitas probata est repugnare disp. 8. Phys. sect. 8. & confirmatur ad præsens institutum: quia accidentia intelliguntur pro aliquo priori aptare materiam: ergo pro illo priori intelliguntur existere tam materiam, quàm formam geniti. Probo consequentiam: quia in illo priori intelligitur materia, quam aptant: alioquin non præcederent in conceptu disponendi subiectum: ergo etiam intelligitur forma pro illo priori: quia per te non possunt accidentia esse in materia nisi media forma: quia prius est compositum per se, quàm per accidens: & quia materia prius intelligitur esse in actu, quod habet per te à forma. Vnde & forma intelligitur, vt subiectum partiale accidentium, & disponens, aut aptans materiam ad excipienda accidentia: nec accidentia aptant ad vnionem formæ, & materia: quia iam intelligitur talis vnio ante dispositionem. Vnde in eodem genere disponendi materiam essent mutuo priora. Nec actio in terminum intelligitur esse, nisi in toto subiecto adæquato. Quod si dicas formam non esse subiectum accidentium: non est cur pereant accidentia priora.

§. 21.

Secundò: non est cur materia determinetur ad hanc formam potius quàm ad aliam. Nam corrupta forma ignis, & dispositionibus aquæ, sunt applicata eidem materiæ agentia ignis, & aquæ: tunc causa ignis corrupti producit alium ignem: ex cuius forma resultabunt alia accidentia priora forma in genere causæ disponens, sicut resultarent ex aqua. Cum igitur materia æquè sit indifferens, & nuda omni accidente: & adfint agentia efficaciora quàm aqua (pono enim ab aqua, exēpli ergo, ortas dispositiones priores) cur non orietur forma alius agentis, quæ secum afferat dispositiones proprias? Item argumentum à viuentibus positum §. 19. hic habet vim eandem. Vide patrem Suarez disp. 14. Metaph. sect. 2. num. 28.

§. 22.

Dices: in conseruatione formæ reperiri eam prioritatem mutuam, quia in quouis instanti materia est prius natura potens proximè conseruare

formam, quàm illam conseruare; est autem proximè potens eam cōseruare per accidentia: & tamen hæc pendet à forma: ergo. Pramitto ex parte materiæ ea esse necessaria in actu primo, quæ requiruntur ad coniunctionem subiecti cum agente: si agens est extensum, requiritur quantitatem, & vbiocationem circumscriptiuam. At verò, quæ in primo instanti fuerunt dispositio trahens formam per vnionem cum subiecto; non sunt priora in cōseruatione: quia forma cōseruatur cum qualitate multo remissiori, quàm generatur compositum, vt cernitur experimento; quia pauciora requiruntur ad cōseruationem formæ, quàm ad primam vnionem. Quia nec requiritur expulsio contrariorū, nec tam intensa qualitas, nec tam perfecta figura, &c. Vnde nec requiruntur illa accidentia vt priora; sed vt posteriora: etenim si absque illis conseruatur, ergo pendet ab eis conseruatio.

§. 23.

Rem totam explano: ante primam generationem materia erat cum forma opposita, quæ erat inde abigenda per accidētia agentis contrarij: quod paulatim ea intendit ad gradum impossibilem cum gradu qualitatum, quem exigit forma corrupti. Ex hoc gradu qualitatum producto ab agente sequuntur duo, & vnio formæ ad quam disponit, & corruptio qualitatis contrariæ. Ex vnione autem formæ substantialis oritur corruptio vnionis compositi præcedentis: quæ etiam sequitur ex corruptione suarum qualitatum. In hoc instanti consideratur in primo naturæ priori essentia materiæ applicatæ agenti per quantitatem & vbiocationem: in secundo priori cōsideratur eadem materia cum qualitate recens producta, postea cōsideratur forma geniti sequuta illam qualitatem. Quod explicatur iis propositionibus causalibus. Quia materia prima est applicata agenti, ideo agens inducit in eam suas qualitates. Item, quia qualitates in gradu inueniuntur in materia, ideo agens in eam inducit formam. Ecce ex parte materiæ ratio redditur cur ab hoc agente potius, quàm ab alio producat formam. Nempe, quia id exigunt accidentia, quæ tunc sunt in forma. Agens verò ideo produxit ea accidentia, quia superauit resistentiam contrarij. Quod si tunc nulla mansissent accidentia in materia, & plura agentia adessent; nihil esset, quod determinaret ad formam, quam perirent accidentia, quæ corruerunt compositum prius. Quia materia secundum se non determinatur ad vllam; agentia autem essent æquè applicata.

§. 24.

At in conseruatione aliter se res habet. Nam prius cōsideratur materia applicata agenti. Deinde forma vnita materiæ. Tertio accidentia efficienter producta à forma. Tunc autem ideo in secundo instanti consideratur forma: quia cum prius fuerit producta, & nullū aliud agens vicerit resistentiam, quam habet per suas qualitates, ideo perseverat. Quemadmodum contingeret, tamen si qualitates essent priores in conseruatione. Nam in primo instanti naturæ cōsideraretur materia applicata agenti calefactiuo: in secundo verò, consideraretur calor intensus: in tertio autem instanti naturæ cōsideraretur forma. Cur ergo cōsideraretur calor secundo loco? nisi quia perseverat applicatum eius principium efficiens: & eius resistentia à nullo alio superatur: idem dico cōtingere in forma eo secundo loco considerata. Quæ tandiu conseruatur, quandiu eius accidentia durant. At iis corruptis, & ipsa corrumpitur. Quamobrem saepe dixi formam pendere à posteriori à suis accidentibus, quia illi non debetur esse, vbi non potest operari, & quia qualitates oppositas sequitur alia forma, per quam ipsa

ipsa depellitur. Conseruantur autem ea accidentia efficienter ab ipsa forma, tum quia sunt proprietates illius, tum quia ipsa forma est causa particularis eorum: calor enim in igne causam habet creatam. Vide quæ dixi contra laucellum disput. 9. Physic. sect. 3.

SECTIO II.

Utrum accidentia, que sunt in passo concurrant actiue ad generationem? an verò que sunt in agente?

§. 25.

Disput. 9. Physic. sect. 5. negari concursum ex natura rei accidentis in substantiam, in qua opinione non est locus huic quæstioni: quia actiue neutra accidentia concurrunt. Est igitur quæstio in sententia admittente concursum aliquem immediatum accidentis in substantiam, quæ nobis etiam erit vtilis, vt patebit in fine sectionis. Vniuersim concio Thomistica opinatur, accidentia, quæ in passo recipiuntur, concurrere actiue ad vniorem formæ, & eius productionem (quædo est materialis.) Quos sequuntur P. Toletus 1. de Generatione c. 4. q. 7. in probatione 3. conclusionis, & Cominbr. ibid. q. 18. artic. 3. estque communior inter adscribentes accidentibus totum influxum in substantiam.

§. 26.

Vnicum fundamentum huius sententiæ est: ponendo tam accidentia, quæ sunt in genere, quam quæ in patiente habere virtutem productiuam substantiæ; sunt enim illa accidentia eiusdem speciei: sic igitur arguo, accidentia patientis sunt magis coniuncta toti subiecto, ex quo generatur, vel cui vnitur forma; ergo illa accidentia sunt aptiora ad agendum. Consequentia probatur: quia maior coniunctio agentis & patientis est aptior ad effectum producendum. Antecedens verò probatur: quia accidentia agentis tantum applicantur subiecto secundum vltimam superficiem: nec cum illo penetrantur, ac verò accidentia subiecti cum toto illo secundum omnes eius partes penetrantur: ergo accidentia materiæ concurrunt ad generationem. Quo argumento vitantur difficultates de actione agentis in partes remotiores, cum ipsum vnâ tantum contingat. Confirmatur, quando abest ignis; exempli gratia, nec habet accidentia cõiuncta passo, tunc accidentia materiæ producunt ignem: quia non sunt alia, à quibus producat: ergo id semper contingit: antecedens patet, quia tunc non est recurrendum ad causam primam, dum adest secunda potens effectum attingere.

§. 27.

Hoc argumento vti non possunt, qui opinantur vltimam dispositionem ad formam iam esse corruptam in instanti generationis. Tunc enim accidentia non sunt penetrata cum toto subiecto, quia nec in illo, nec alibi existunt. Vnde hos authores nunquã satis miror: nullo enim fundamento compulsi admittunt influxum physicum à causa physicè tunc non existente. Si enim arbitrantur priora accidentia petisse: cur censent ab illis produci formam? inquirunt, quia sunt magis applicata. Contra: multo facilius intelligitur posse agens coniunctum vni parti patientis agere simul in partes remotiores, quam agens corruptum operari. Tunc enim nec coniungitur vni parti patientis, nec est. Præterea, cur non dicunt in instanti generationis produci ab eodem agente alia accidentia, quæ tunc generent formam? Dicent: quia in instanti nõ possunt produci. Contra: quia ex illis in instanti pro-

ducuntur à forma: quia nulla est resistentia contrarij. Dicent accidentia recipi in formam. Bene, illi admittunt mutuam causalitatem. Quando ergo illa melius vrentur, quam nunc ne sententiam tam abhorrentem à lumine rationis affirmant.

§. 28.

Nec item hoc argumẽto vrentur, qui simul cum concursu accidentium ponunt immediatum influxum substantiæ. Nam tota ratio distantia accidentium agentis à remotioribus partibus materiæ habet vim eandem in forma agentis, quæ non penetratur cum tota materia. Ad confirmationem autem argumenti respõdebunt, tuc ab aliquo agente creato produci calorem illum absente igne. Concursus ergo actiuus saltem partialis orietur immediate à principio eiusdem caloris.

§. 29.

Argumentum autem non vrget: illa enim accidentia sunt quidem coniunctiora passo: negatur tamen illa maiore coniunctione reddi accidentia aptiora actioni. Nam intra spheram suæ actiuitatis tam aptum est accidens coniunctum vni parti spheræ, quam si immediate toti adesset, verbi gratia, calor coniunctus spheræ secundum vnâ partem, potest in tota illa operari sex gradus: ad hos tam applicatus est in illa parte, quam si applicaretur toti: non verò ad gradus inferiores: quia agit vniformiter. Vnde ad gradus vltiores nõ est magis applicatus, cū penetratur cum spherâ, sed simpliciter est applicatus. Item & ad velocius abigendum contraria: at verò ad omnes gradus requisitos generationi in parte aliqua determinata, sufficienter est applicatus, exempli gratia, ignis cõiunctus ligno sufficienter applicatur ad generationem ignis in semipalmo: hic autem generat alium in alio semipalmo. Illa autem maior coniunctio ad velocius agendum nihil iuuat. Nam generatio ignis fit instanti, à quocumque fiat. Dispositio autem fit ab agente paulatim, & successiue: vnde cum agens possit per sua accidentia attingere productionem ignis in vno instanti, tam applicatum est, ac si esset penetratum cum materia. Nec vitantur difficultates illæ de actione immediata in parte remotiori, quia sæpe in eas reciditur ab aduersariis etiam inuitis, vt probaui disputatione 9. Physic. sect. 6.

§. 30.

Ergo accidentia, quæ sunt in agente, concurrunt immediate ad generationem, non verò quæ sunt in materia. Hanc conclusionem docent Pater Suarez, 1. Metaph. disp. 14. sect. 2. nu. 29. & P. Rubius, 1. de Generatione, cap. 4. tractatu 3. q. 11. Quam docet B. Thomas pluribus in locis 1. 2. quæst. 112. art. 3. ad 3. cum quæstio. *Utrum necessario detur gratia se preparanti, vel facienti quod in se est?* Dirimit quæstionem, gratiam nõ dari ex virtute preparationis humanæ: sed ex virtute Dei mouentis hominem ad gratiam. Cum autem tertio argumento obijceretur, formam naturalem ex necessitate aduenire materiæ vltimò dispositæ, & inde probaretur gratiam necessariò dari per vltimam dispositionem, negat B. Thom. antecedens, & ait formam non sequi ex vi dispositionis; sed ex vi agentis, qui vltimam dispositionem produxit; ita & gratiam dari. Verba B. Thomæ: *ad tertium dicendum, quod etiam in naturalibus dicendum, quod dispositio materiæ non necessario consequitur formam* (id est, assequitur) *nisi per virtutem agentis, qui dispositionem causat.* Cum ergo dispositio ad gratiam non efficiat gratiam, sed Deus: & eodem modo dicat B. Tho. fieri formam; non fit à dispositione, sed ab agente causante dispositionem, & in 4. dist. 24. q. 2. art. 2. ad 1. ait dispositionem remotam Sacramenti pertinere ad ministrum, proximam autem perfici à Sacerdotibus, à quibus

à quibus etiam ait confici Sacramentum: quod quidem non efficitur à penitente, aut baptizato, sed à Sacerdote: simili ratione ait B. Thom. contingere dispositionem vltimam & formam, quia vtrique fit ab eodem agente, neutra verò à patiente, nec ab eius dispositione. *Quadam* (inquit) *scilicet dispositio proxima, qua statim efficiuntur idonei ad Sacramentorum susceptionem, & hoc pertinet ad Sacerdotes; quia etiam in naturalibus ab eodem agente fit materia sub vltima dispositione ad formam, & recipit formam.* At si à dispositione oriretur forma, non vteretur B. Thom. exemplo apto, quia Sacramentum non fit in virtute dispositionis; sed à Sacerdote. Clarius autem id asserit artic. 3. corpore. *Respondeo dicendum, quod (sicut dictum est) eiusdem est formam aliquam inducere, & materiam de proximo preparare ad formam.* Vnde *Episcopus in collatione ordinis duo facit: preparat enim ordinandos ad ordinis susceptionem, & ordinis potestatem tradit.* At potestas ordinis non confertur præcisè per preparationem; nec ab illa fit, sed ab eodem Episcopo per aliam actionem: ergo agens postquam materiam vltimò dispositam noua actione, ab eodem, & nõ à dispositione orta, producit formam. Alioqui ab simili exemplo vteretur B. Thom. probans in supernaturalibus seruari proportionem naturalium: cum tamen esset oppositus ordo, si in naturalibus ex ipsa dispositione oriretur forma sine noua actione principalis agentis; id enim non contingit in supernaturalibus. Clare autem 1. 2. q. 87. art. 1. ad 4. *Dicendum, quod accidens non agit effectiue in subiectum, &c.* Quæ sententia constans est S. Thomæ.

§. 31.

Conclusionem hanc probat P. Rubius, quia licet accidentia maneant, tantum concurrunt ad generationem in genere causa dispositiua: non verò efficientis; quia accidens non concurrat efficienter nisi in ratione instrumenti præuii aliquid operantis: sed calor in suo subiecto nihil præuii operatur; ergo. Pater minor, quia se ipsum intenderet. Hoc argumentum rectè concludit, posita sententia negante accidentibus immediatum influxum in substantiam. Nam in ea optimè tota instrumentaria actio consistit in producenda dispositione: at accidens existens in materia nullam aliam dispositionem producit; sed ipsum est dispositio; ergo. Verum admisso cõcursu immediato nihil euincit: tum quia ratio instrumenti consistit in productione effectus, cuius nulla formalitas respõdet agenti: vel in actione effectus nobilioris agente; vel, si placeat, consistit in præuii etiam actione, possunt considerari agentis, & patientis accidentia, & ex vtriusque constari integrum instrumentum. Hoc complexum disponit actiue per accidentia agentis producendo similia in passo; item cõcurrit immediate per accidentia passi: neutrorum autem causalitas est adæquata instrumenti: sed verorumque. Quæmodum Sol illuminat aërem totum, nõ adæquatè per lucem ab ipso immediate productã, sed & per mediaras. Item, vt in sententia P. Rubij, ignis per calorem aëris coniugitur passo: & tamen totus ille calor componit adæquatum instrumentum generationis: idem dicito de cæteris accidentibus.

§. 32.

Probari potest, primò ad hominem, quia in aduersariorũ sententia nõ existunt ea accidentia momento generationis. Secundo, quia non admittunt generationem distinctam ab alteratione: sed alteratio non oritur efficienter ab illis accidentibus, cum sint terminus ipsius alterationis, ergo non attingunt efficienter generationem ignis: sed sunt terminus illius minus principalis, & immediati.

§. 33.

Tertio probatur absolute: quia ignis, verbi gratia

producit alium ignem: ergo per accidentia sibi vnita physicè, & non per abiuncta. Probo consequentiam, quia ab accidentibus abiunctis verè & propriè non est agens. Primum, quia licet ignis calefaciat aquam, si quis manu tractans aquam, incalcescat, non dicitur calefactus ab igne, sed ab aqua, aqua enim dicitur calefacere manum, tum quia agens denominatur ab vnione, per quam coniungitur cum principio agente immediatè: quæ enim non vniantur, non tribuunt propriè eam denominationem: vt patet in vnione qualitatum ex communi sententia: corpus enim nõ dicitur album per albedinè quantitatis, nisi hæc physicè vniantur corpori, quantumuis quantitas à corpore conferretur actiue, vt multi censent fieri in Eucharistia. Dices, illam denominationem albi esse intrinsecam. Distinguo, intrinsecam immediatam quantitati, concedo; corpori, nego: cui tãtum est intrinseca remotè, & media quãtitate; & quia hæc non vnitur corpori, ideo ei non tribuit suam intrinsecam denominationem: sicut nec extrinsecam. Non enim dicitur Christus calefacere per species sacramentales: nec dicitur propriè videri: quia visu potius ducemur in cognitionem panis, quam Christi. Magis autem è vulgo dicitur videri, lara & non propria significatione, qua dicitur videri aliquis, dum videmus aliquem eius effectum illi adscriptum speciei ratione, vt dicimur Angelum videri: quia videmus corpus ab eo assumptum. Ergo vt ignis, verè ac propriè, & non per accidens generet ignem, oportet vt igni sit verè vnium principium immediatum.

§. 34.

Dices, totum hemispharium à Sole illuminari, cum tamen remotiores partes non illuminentur effectiue à luce Solis. Respondeo primo, id dici è vulgo potius, & pingui Minerua, quam examine philosophico: patet autem nos dici videre Solem, cum intemos eius radios videmus: non quia propriè Solem videamus: sed quia eius effectum. Sæpè enim causã tribuimus effectus suorum effectuum. Ita pater demortuus dicitur generare filium per actionem seminis. Respondeo secundo, totam lucem vniri Soli non adæquatè, sed secundum vltimam partem: estque lux hemispharij vna per continuationem: & quod efficit vna pars, tribuitur toti, & cum vna pars sit vnita, tota dicitur vnita mediatè; ratione cuius vnionis Sol dicitur illuminare. At verò accidentia aquæ, verbi gratia, non continentur cum accidentibus ignis, quia superficies vtriusque non sunt continua; vnde efficiunt duos calores omnino distinctos, atque diuersos. Hæc vim habent in communi sententia (quam nunc disputandi ergo pono) asserente causam remotam agentem per accidentia sibi vnita esse verè & propriè causam. Quod impugnaui disp. 8. phys. sect. 4. & ostendi tam propriè fore dicendam causam, quæ non vnitur accidenti operanti immediatè, si illud conseruat efficienter.

§. 35.

Quartò probatur, quia materia prima diceretur verè, ac propriè principium actiuum ignis, quæ componit: ergo. Probo antecedens, omnia attributa, quæ conueniunt accidentibus materiæ, cõueniunt denominationè ipsi materiæ: vt corpus dicitur *albi*, aqua *calida*, & *calefaciens*. Et quamuis materia est purè passiuæ caloris, tamen verè ab illo denominatur: vt dicitur esse *alba*, *longa*, &c. Dices idem absurdum sequi in opposita sententiã, quia materia agentis dicitur generare ignem per suam accidentia. Respondeo, agens dici generare ignem per calorem existentem in ipso per materiam: materia autè vt plurimum dicitur agere vt quo medio calore accepto

à formis ignis verò ager vt quod: at in igne producto materia erit quo, & quod; quia ignis non se generat, cum sit post generationem forma; immo & vnionis. Hæc & alia non sunt difficilia soluta.

§. 36.

Aduerte, à nonnullis dici agens nō contiguū materiæ, illi coniungi medijs dispositionibus per aërem traiectis, quod intellige de coniunctione per totam spheram requisita, ne dicatur agere in distans, non agendo aliquid per medium; falsum est autem accidentia aëri infixā immediatè concurrere ad generationem ignis; quia calor aëri non est rari intensus, quā vltima dispositio ad ignem; ergo non potest concurrere actiue ad ignem. Consequentia patet; quia calor vehemens, & qui vltimè disponit, concurrat ad generationem; vltima autem dispositio non oritur à calore remisso; antecedens liquet: tum quia flammesceret aër, si eam dispositionem conciperet, vt contingit aëri vicino igni; tum experientia; aër enim non vrit tam vehementer, nec in tam intenso gradu, quā materia concipiens ignem. Accidentia ergo agentis, quæ potuerunt stupam disponere, concurrunt immediatè ad ignem, hæc autem non sunt in aëre.

SECTIO III.

De principio actiue vnionis humanae.

§. 37.

Non est parua dissensio inter authores de principio efficiente vnionem animi rationalis: quam iis conclusionibus componam. Dico primo. Vnio animi rationalis non oritur ab ipso, naturali emanatione; nec libera actione. Secunda pars est certa: quia anima in primo instanti generationis humanæ nullam habet actum liberum. Prima verò pars est contra Henricum quod lib. 1. 1. quæst. 14. qui loquens de sola reuisione, argumenta proponit eiusdem roboris in generatione. Probatur, quia anima nihil agit in corpore nisi per vnionem tamquam per conditionem agendi; sed vnio non est conditio ante se ipsam: ergo anima non agit vnionem in corpore. Maior probatur: tum quia anima non est actus assistens corpori; sed illud informans. Vnde agit in illo vt actus illius: ergo prius quam habeat actum secundum intelligitur in actu primo, vt actus informans; quod fit per vnionem. Nec agendo vnionem ageret vt actus informans, sed vt assistens: nam faceret se ipsam actum informantem, non tamen ageret vt actus informans; quia eam agere vt actum informantem, dicit informationem se tenere ex parte principij, sicut ignem agere vt calidum, & vt applicatum, dicit tam calorem, quā applicationem se tenere ex parte principij. At si informatio non præcedat, anima consideraretur in actu primo, præcise cum iis, quæ conueniunt actui assistenti; nempe cum propria virtute, & applicatione localitum etiam; quia nullam aliam actionem potest exercere nisi præcedat vnio: nec enim potest mouere corpus, nec calefacere, nec vitam actionem producere. Hæc enim actiones non penderent ab vnione, si anima hac non egeret.

§. 38.

Dices: animam habere virtutem ad efficiendam vnionem in partibus acquisitis per agenerationem; ergo potest & primam vnionem. Nego consequentiam: quia vnionem agenerationis efficit vt actus iam informans: primam verò non ita faceret. Argumentum autem trecenties impugnat per instantiam. Anima potest disponere ad agenerationem, ergo & ad primam generationem.

Item anima vnita potest generare hominem: ergo & prius natura quam vnatur. Item anima potest producere calorem vitalem, & actiones vitales, postquam est vnita, ergo & quin vnatur. En consequentia est tuo antecedenti. Immo hinc argumentor: licet anima applicaretur corpori vltimo disposito, non posset in illo producere calorem, actiones, & potentias vitales: ergo signum est vnionem esse conditionem vt agat. Alioquin cum & ipsa habeat virtutem actiuam, & sit applicata subiecto apto, cur non operaretur? multo ergo minus operabitur vnionem.

§. 39.

Dico secundo, vnionem animæ non fieri à solo Deo. Hæc est contra graues nonnullos Doctores, quibus in parte consentit Pater Suarez 1. Met. disput. 1. 8. sect. 2. num. 20. & P. Conimb. 1. Phys. qui tamen sententiam mutant 1. de generat. cap. 4. quæst. 13. art. 2. Probatur; quia ea ratione confugitur ad causam primam; quia non inuenitur secunda apta effectui; atqui est causa secunda huic, vt patebit conclusione tertia, ergo non est recurrendum ad causam primam.

§. 40.

Dico tertio. Est causa secunda apta illi vnioni efficiendæ. Hæc opinio plus precebit hac atate: quam insinuant Patres Suarez, & Conimb. adducti, §. 39. Probatur. Anima rationalis concurrat immediatè ad efficiendum factum, probauit enim disput. 9. Phys. lect. 8. substantias esse immediatè operatiuas; sed vnio illa non excedit virtutem animi, nec in substantia, vt patet, nec in modo productionis, quia est dependenter à subiecto: item res spiritualis rectè potest immediatè agere in aliam eiusdem ordinis: ergo. Confirmatur. Vnio animi ad nouas partes per agenerationem comparatas fit à causa secunda, tota enim nutritio, & quæ illam comitantur cum sit vitalis, fit à principio creato se mouente ab intrinseco: ergo & prima vnio potest fieri. Deinde si vnio est materialis poterit produci medijs accidentibus in virtute substantiæ: si verò sit spiritualis, censeo ab accidentibus materialibus non posse immediatè produci. Tum quia hæc sunt extensa, nec operantur nisi in subiecto extenso: tum quia sunt ordinis inferioris. Dices à re corporea oriri in animam motum spiritualem; vt cum equus mouet hominem. Respondeo, directè non oriri eum motum, sed per accidens; quia moto corpore mouetur animus, cuius motus non oritur immediatè à corpore, sed à causa prima mouente animam ad motum corporis. Certum est enim rem spiritualem non contineri adæquatè in virtute omnino materiali.

SECTIO IV.

De semine virili.

§. 41.

Præcipua generationis species est humana, cuius præcipuum instrumentum est semen, quod à viro traicitur in fecinæ matricem; quod hic oportet explanare. Lege Andream Laurentium lib. 1. de Historia Anatomica cap. 12. Hac in parte Aristoteli, eiusque discipulis medicos, præsertim Galenum præferam.

§. 42.

Petrus Peramatus lib. de Semine, de eo latè disputat. Laurentius Andreas lib. 8. quæst. 3. Contrauersæ Anatomica, varias adducit feminis definitiones. Hippocrates ait, esse portionem optimam, & validissimam illius humoris, qui in toto corpore continetur. Pythagoras. Spumam optimam, & laudabilem sanguinis, Plato desumum medulla spinalis; ipse tamen

hanc subiicit: semen est corpus humidum, spumofum, & album, ex reliquis alimenti vltimi, & spirituum vbiq; oberrantium permixtione vi, sola testium elaboratum ad perfectam animalis generationem. Semen esse humidum adeo certum, vt plures relati ab Aristotele, & impugnati: arbitrari, illud esse aqueū. Nec posset esse aptum suis functionibus sine humiditate. Illud autem esse spumofum, patet, tum quia crassescit, cuius materia spiritibus fœta, spumat, vt mare feruens, & cætera corpora crassa, cum motu agitantur, & incalescunt: albicat autem semen, item & spumat, quia circumagitur duabus venis & totidem arteriis in mille flexus, & anfractus contortis, per quas hinc illuc traicitur: non aliter ac lac, cum intra corium agitatur, vt actum in spumam crassescat in butyrum. Colore denique differt à sanguine: & partes, quæ illud elaborant, continent, aut eo nutriuntur, sunt admodum albæ: vt rubent, quæ sanguine nutriuntur.

§. 43.

Illud effici ex reliquiis sanguinis fere docent omnes asserentes, semen esse excrementum, at non inutile: quæ enim gignuntur ex inutili excremento non dicuntur filij animalis; vt patet in pediculis, & vermibus, quos non recognoscimus filios. Est igitur vitale excrementum redundans quidem vni parti, vitale autem aliis. Cuius signum est homines libidinosos statim luere pœnas suæ intemperantiæ, quia deficit multis corporis partibus alimentum feminis: ad quod celerius conficiendum impellit corpus immoderata Venus, tractoque sanguine, & spiritibus à partibus illis indigentibus, marcescit, & elanguet corpus: oculi autem fere caligant, quia spiritibus minuuntur. Vnde constat semen, licet non sit corporis pars (vt dicam disput. 3. de anima) esse tamen toti corpori maximè vitale. Ex cuius defectu videmus spadones à virorum generositate descere, eosque inuitales omni robustæ actioni, in fœminas fere reuocatos.

§. 44.

Illud autem esse sanguinis excrementum patet ex authoribus. Hippocrates ait esse humoris portionem, qui in toto corpore continetur: at ille humor est sanguis, quo nutriuntur omnes fere corporis partes: Pythagoras esse spumam sanguinis optimi: Aristoteles autem fere ait, illud esse sanguinem. Beda infra adducendus ait ex Physicorum opinione semen & lac esse ab eadem origine, nempe sanguine, ex quo oritur lac. Hoc probatur primo, quia homines obesi parum feminis efficiunt, illa enim crassities liquatur potius, quàm abeat in semen. Homines autem temperatura sanguinea & plurimum conficiunt semen, & immoderatissimè indulgent Veneri. Secundo medici aiunt huiuscemodi homines frequenter habenas Veneri laxantes, emittere semen rubrum: quia sanguis non est perfectè defæcatus, & actus in semen. Et quia pueris, & senibus nihil superest sanguinis, ideo nec est semen. Illud fieri ex reliquiis alimenti vltimi, ita probat Laurentius. Sanguis dicitur redundare, & excrementum, non qualitate, vt excrementum inutile, sed quantitate. Sanguinem enim natura prouidit abundè ad enutriendas corporis partes. Qui autem vni parti est superfluous, aliis est necessarius. chylus in ventriculo effectus, ipsi est ventriculo gratus. Qui tamen redundat, transmittitur in hepar, siue iecur, quod est primum instrumentum sanguinis efficiendi. Itaque iecur alitur excremento ventriculi: at vt iecur abundè accipit sanguinem, & admodum traicit in venas: quo nutriuntur partes carnosæ, & solida: quod autem ab eis omittitur, trahitur, &

fugitur à testibus, in quibus abit in semen: quod autem hinc superest, reicitur ad quosdam ventriculos, seu bursas: in quibus reponitur ad generationem. Hinc dignosces, cur immoderata Venus sit ipsi etiam corpori perniciosa, in cuius voluptatem accersitur: nam illi ventriculi diffuso semine, aliud euocant è testibus, qui, ne careant alimento, sanguinem accerunt è venis. Vnde & hæc hauriunt hepatis sanguinem necessarium, nec abundè ministrant cæteris partibus, maximè autem motricibus, vnde luxuriosi, fœtidi sunt potius, quàm viri: quia totum corpus inedia, & crudo alimento putrescit.

§. 45.

Dixi in definitione, semen fieri ex oberrantibus spiritibus: probant id medici: quia hi spiritus curritant per arterias ad totius corporis actiones, vitam, & fomentum. Vasa autem materiam semini deferentia compinguntur è duabus venis, & arteriis duabus, ita mutuo implexis, vt ex vtriusque confleret integrum vas: vnde colligunt non inepte, materias vtriusque vasis delatas fieri vnā, alioquin quorum vna innecteretur arteriis, & è conuerso, nisi vt materiæ per vtraque delata misceantur, & confluent in testes: ea ratione ab Aristotele, & medicis semini adscribitur duplex materia: altera aquea, humida videlicet & alba: altera aërea, quæ iis spiritibus respondet, & quidem, cum semen sit maximè actuosum: non videtur è sanguine solo potuisse mutuari tam mirabilem potentiam corporis formatricem quam adeo miratur Galenus, vt arbitretur aliquid diuinæ intelligentiæ, & miraculosæ fœminæ formatrici incubare. Hanc autem virtutem accipit ab spiritibus, qui sunt præcalidi, actiuos: & in corpore fons viuidarum actionum; suntque viuacissimi qui illis abundant, vt colerici.

§. 46.

Denique est ad perfectam animalis generationem. Nam alij spiritus illi sunt inepti, qui enim sunt in cerebro, soli feruiunt nutritioni, & imaginatrici: at verò, qui in testibus excipiuntur, ad generationem limantur, ac perficiuntur: cuius signum est eunuchos esse generationis impotes, non aliam ob causam nisi quia careant virtute formatrici feminis necessarij generationi. Quod si in corpore maneret virtus formatrici feminis, cur non possent filios suscipere? Denique ex ipsa nominis etymologia hæc definitionis pars vltima constat.

§. 47.

Huic definitioni obicitur, semen trahi ex omnibus fere corporis partibus. De cerebro colligitur ex Aristotele asserente neminem ante veneris vsum caluere: caluere autem caput ob inopiam humoris. Libidinosi autem in stupiditatem aguntur. Ecclesiastici 19. n. 2. Vinum & mulieres apostatare faciunt sapientes. Immo Venus significat amicitiam. Est enim à ve. & Nus, vltima dictio sonat mentem, prima verò est diminuens. Est ergo Venus amentia: sicut Vecordia, significat quasi parum cordis. Item oculi caligant immoderata venere. In lumbis autem contineri humorem libidinem lacescentem videtur insinuasse Christus, Luc. 12. iubens lumbos præcingi, vbi B. Greg. hom. 13. ait Lumbos præcingimus, cum carnis luxuriam per continentiam coarctamus: cum verò Sacerdotes sacra facturi se præcingunt, iubentur orare Deum, vt in eorum lumbis extinguat humorè libidinis, è renibus autem semen fugi præceptis medicis comprobatur.

§. 48.

Respondeo, semen iam decoctum, & aptum generationi proximè non trahi nisi à solis testibus, vt probatum est: materiam autem, quæ semini aptatur, bipartiturur medici, alteram sanguineam;

quam per solas venas fugunt testes. Nec enim ab illis ad cerebrum, oculos, &c. ducuntur tam caernosa corpora, ut per illa crassus sanguis possit deferri; alteram spiritalem, tenuem quidem, & exiguis vasis egentem. Hæc trahitur ex illis partibus, maximè autem è lumbis: quibus continetur tota vis corporis, eaque propter illis spiritibus abundant. Hunc humorem spirituum petimus à Deo temperari. Hæc est causa cur oculi, & cerebrum laborent. Item qui diu equitant, fiunt generationi inepti, quia agitatione excitatur dolor lumborum, & renum, dolore autem conficiuntur spiritus. Quam ob causam nobiles Scytharum erant steriles: quia cum sine stapedibus equitarent, dolebant renibus: ad quem dolorem leniendum præcedebant venas pone aures. Quo sanguinis effluxu novam causam dabant sterilitati. Aristoteles autem egregiè mentitus est, multi enim capillitium amittunt, qui nunquam venerem salutarunt. Potest enim ex nimio studio, & aliis causis deficere humor cerebro, & contingere decapillatio. Immo hæc oculis vidi puerum triennem pene caluum; qui in toto syncipite habebat capillos præcarios, & productos, qui in exiguo illo capillamento vix duraret duobus annis. Quia vero ij spiritus trahuntur è toto corpore, ideo filij, genitoris oriuntur similes. Illi enim dicuntur continere ideam partium, è quibus trahuntur. Vidi hominem altero oculo maculatum, qui genuit filium simili macula in eodem oculo.

SECTIO V.

Utrum Fœmina semen emittant?

SVBSECTIO I.

Concluditur pars affirmativa.

§. 49. **A** parte affirmante sto fixo pede, cum denso agmine medicorum, ac grauium Theologorum. È medicis eam propugnant eorum princeps Hippocrates libro de Genitura, & libris de diætâ, immò stultos appellat negantes vtriusque feminis mixtionem in conceptione, Galenus verò omnium efficacissimè, libris de vsu partium. Franciscus Vallesius lib. 1. controuersiarum cap. 6. Peramatus lib. de Semine ait hæc in parte Aristotelem ferri non posse, & plures alij, quos refert, & sequitur Andreas lib. 8. quæst. 5. ex Theologis autem plures referam. §. 70. Item ex philosophis ad stipularum Collegium Conimbricense primo de generatione cap. 4. quæst. 27. art. 2. Retulerat autem art. 1. multos pro sententia eadem.

§. 50. Primum argumentum sumitur ex anatomie, quia fœminæ habent eadem vasa semen deferentia, coquentia, & seruantia, non secus ac viri. Primum enim ex vena caua ducitur vna vena ad testes, per quam defertur sanguis, item & alia emulgens ad eundem finem, his venis plectuntur duæ arteriæ, quibus vehuntur spiritus vitales; hæc quatuor vasa confluunt in testes, quos habent fœminæ, qui aluntur eo sanguine, & spiritibus, illumque dealbant, & quod illis superest, refundunt in alia vasa in quibus seruantur. Hic autem humor est albus, spumosus, ex vtili recremento, & generationi seruit: ergo est verum semen: consequentia patet ex definitione feminis posita sect. 4. antecedens pater ipsis oculis fecantium corpora. Illud generationi seruire patet, quia tunc maximè sen-

titur, immo ad eum finem in ventriculis reconditur. Humor autem, quo testes aluntur, generationi est aptus, eaque propter illi *gemina* dicuntur. Tum etiam constat ex anatomie, fœminas quæ diu se à venere abstinere, multo semine redundare, secus verò, quibus familiaris est venus. Non videtur id posse negari, nisi ab aliquo, qui nunquam interfuit anatomæ alicuius fœminæ: at testibus ocularis, qui quotidie inspiciunt corpora secta, non possumus negare fidem.

Secundo, pater mille experimentis insinuandis quidem tantum. Nam sæpe fœminæ ardent viros, ac polluantur. Sæpe post congressum cum illis, sentiunt nouam voluptatem, quia semen traiciunt in matricem. Quam ob causam quaritur inter Theologos, vtrum maritata post congressum maritalem possint se prouocare ad emittendum semen, cum sciunt se id non emisisse in congressu: qui verò partem tucntur affirmatiuam, ideo mouentur, quia arbitrantur humorem illum esse vtilem generationi, ad quam dirigitur maritalis congressus. Tertium argumentum sumitur ex mulierum ardore ac rabie, qua discerpuntur, feminis, quo turgent, stimulis, ac flammis: mansuescunt autem igne extincto, forasque proiecto. Item nonnullarum ferarum fœminæ castrantur, in quibus restinguitur omne libidinis incendium. Signum est ergo, fœminas verum semen conficere.

His argumentis respondent Peripatetici cum Aristotele, primo de generatione animalium, cap. 20. concipi à fœminis aqueum humorem, flaccidum, & inefficacem generationi, quo tamen percussæ fœminæ titillantur, ac voluptate feruent, ardentque viros: simile cernitur in spadonibus quorum est rabies, non luxuria. Ecclesiastici 20. num. 3. *Concupiscentia spadonis deuirginauit inuenculam*; in Græco, *vitare inuenculam*, id est, eam polluere humore aqueo, quem spadones efficiunt: eamque deintegrant: at non propterea verum semen efficiunt spadones: ergo idem erit de fœminis viros ardentibus. Nonnulli arbitrati, Aristotelem parum sibi constitisse, quia primo lib. de generatione animalium semen negauit fœminis: illud autem videtur admisisse in problematis. Cum enim rogasset, cur fœminæ sint magis libidinosa, quàm mares? Item & aues, quàm animantes terrestres? Respondet, quia testes habent intra corpus; quibus corpus crebrius, ac vehementius sentit stimulos veneris. At verò Aristoteles non propterea est inconstans. Nam per verum semen intelligit vim effectricem, quam fœminis negat, concedit autem aqueum illum humorem, quo fœminæ titillantur. Nec videtur hoc à medicis alienum, Galenus enim lib. 14. de vsu partium cap. 1. ait, fœminam habere tenuem humorem in parastatis, qui nihil confert ad prolis generationem: quapropter functus suo munere eiicitur ex vtero. Munus autem illius videtur fuisse sola titillatio.

Verum Galenus perpetuo adscribit semen fœminis, ibi autem præter illud, eisdem adscribit aqueum illum humorem, qui in congressu ob maiorem copiam sentitur; deinceps autem pellitur paulatim absque sui sensu. Verba Galeni sunt. *Verum in coitu repente, ac simul, vna cum semine elabitur, &c.* Ad responsum Peripateticorum respondetur primò cum semen fœmineum iisdem vasibus trahatur, ex eadem materia fiat, quibus virile, eodemque ardore fœminas amburat, inde concludunt, illud non esse verum semen.

Secundò, respondetur, semen fœminicum esse valde

§. 51.

§. 52.

§. 55.

§. 53.

§. 54.

valde actiuosum, conficitur enim ex materia spirituosâ, quæ efficacissima est. Spiritus enim ad agendum instruuntur, sunt enim calidissimi, fiuntque ex sanguine purissimo, ac defœcatisimo. Tertio, argumento Galeni. Nisi enim fœmina per semen concurreret actiuè, quemadmodum mas, cur filij matres referrent? cur multis in partibus illis essent simillimi? cur biliosa biliosum generat? cur rubra rubrum, aut renibus dolens claudum? cur aries cum oue congregiens generat caprum lana mollem? cur equus ex asina, & asinus ex equa generat mulum? equidem, si solum passiuè fœminæ concurrerent per sanguinem menstruum: non generarent sibi similes in accidentibus, immo nec in substantia, sed quilibet mas ex qualibet fœmina generaret sibi simile in specie: ergo illa similitudo aliunde oritur. Nam principium passiuum, vt passiuum, non est principium distinguendi, nec assimilandi. Ratio igitur est, quia licet sanguis sit idem, ac spiritus vitales, qui ex omnibus partibus confluunt, sunt diuersi, qui dicuntur à medicis continere ideas partium, à quibus dantur. Ab iis ergo spiritibus oritur illa similitudo. Caiet. 3. p. quæst. 32. art. 4. §. & ex hoc patet. Respondet filium esse similem matri, quia sanguis fit à matre, ex quo filius compingitur. Contra, etiam materia, ex qua pediculus compingitur, fit ab homine, cui tamen non est similis. Nec item sanguis mensruus fit à partibus, in quibus filius euadit similis matri, sed à solo hepate. Quod si materia, ex qua fit filius, non est actiua, nec deriuata à partibus, non potest filius esse similis matri in illis partibus. Demus autem quantitatem fieri à materia prima, anne propterea compositum redditur qualitate similis materiam? minimè gentium: ergo non sufficit efficere materiam, sed concurrere immediatè ad eam organizationem per principium actiuum.

Ad rationem sumptam ex spadonibus primum responderi potest, ibi non esse sermonem de hominibus castratis: sed de propriis spadonibus, qui testes habent, sed nerui, quibus tenentur, sunt diuulsi. Vnde femine titillantur, sed illud non possunt eiaculari propter neruorum diuulsionem. Iis ait Plinius non contingere defluuium capillorum, vt eunuchis. Vnde non vrgetur argumentum factum ex ardore fœminarum qui in vtriusque oritur ex vero semine. At vero rectè obseruat Iansenius sermonem esse de eunuchis castratis, quibus committebantur Virgines custodiendæ. Illis enim comparat iudices corruptos, qui iustitiæ illis commissæ integritatem imminuunt, non secus ac castrati, cum commissas Virgines violant. Constat item eunuchos quandoque esse ardentissimos Veneris amatores: de iis igitur responderi potest, eos titillari imperfecto humore, qui loco feminis in eis conficitur, flaccido, inertis, & generationi inepto. Fœminas verò titillari vero semine generationibus vtili, cuius discrimen acute Caietanus obseruat. 2. 2. quæst. 154. artic. 12. quia fœminæ emissio semine, sedantur, atque restinguunt ardentem cupidinis faces. Spadones autem cæco carpuntur igne nec sedantur, aut sariantur venere. Vnde colligitur fœminarum semen esse ad generationem; quia natura eum finem assequuta quiescit: spadonicus autem humor, & eius titillatio non est ad generationem, quia spadones non quiescunt, nec fœminarum coitu, sed in illum inhiant audidius vt patet ex Ecclesiastici cap. 30. num. 21. sicut spado completens Virginem, & suspirans. Vbi auarum videntem diuitias suas, nec eis fruentem,

sed potius mærore tabescentem comparat spadoni gemebundo in ipsa occasione voluptatum. Quia eas nec sentit; nec Venere sedatur. Cur ita? Quia nihil habet cuius finis sit venus, quo obrento quiesceret. Nec defunt exempla. Verus enim, & naturalis somnus cessat coctione iam effecta; quia non dirigitur ad salutem. Item vera fitis expletur necessario potu; fitis autem non naturalis, augetur ipsa aqua; & in hydropem vergit: ita fœminæ, & viri integri sedantur emissio semine: quia illius finem assequuntur: secus spadones; quibus natura nullum præscripsit finem illius actionis veneræ.

Qua ratione satis præcluditur effugium Petri Garthæ, asserentis fœminis datum humorem illum, vt illo titillatæ congressum experiant. Nec enim omnia, quæ ad id inclinant, necessario concurrunt ad fœrum, in cuius formatione nulla sentitur voluptas: vt gustus instrus est à natura ad appetendos & traiciendos cibos; in quorum coctionem quid agit gustus? Hæc (inquam) sunt præclusa, quia si finis illius humoris tantum esset titillatio: ergo sicut spado & puellulæ suo titillati humore nunquam sedantur; ita nec fœmina sedaretur: quia ad voluptatem titillaretur, vt spado: alius ergo finis est, quo obrento quiescit Venus. Nempe semen mixtum, & conceptio. Quod affertur è gustu est abs re. Nec enim contendo, omnia, quæ excitant ad congressum, per se influere in fœrum; sed illa esse illi necessaria, quibus excitata Venus, sedatur post congressum: quia finem assecuta. Quæ enim præcisè seruiunt voluptati, nec alium illis immediatum finem natura præscripsit; tam longe absunt à quiete, vt potius in voluptatem inhiant insatiabili appetitu; vt de spadonibus dixit Spiritus Sanctus. Quod in gustu patet, qui excitatus ciborum sapore, & condimento lambit catinos, nec cibos abiicit nisi agrè: stomachus autem illis nauscat. Quid ita? quia gustus soli seruit voluptati: stomachus autem coctioni, & bono communi. Ergo semen fœminæ aliud quàm ad voluptatem dirigitur. Adde orium fore, ad solam voluptatem semen conficere: Nam fœminæ satis multis pellicerentur.

SVBSECTIO II.

Opinio negativa proposita, ac impugnata.

§. 57. **F**œminas nullum verum semen efficere, sentiant multi, ac graues authores. Eorum asserignus est Aristoteles libro quinto de generatione animalium cap. 19. & 20. Auerroës, & antiqui Aristotelici. Ex Theologis autem S. Thomas 3. p. quæst. 32. art. 4. perspicuè negat feminis verum semen vt colligitur ex argumento, sed contra, vbi asserit Christum non esse conceptum de Virgine secundum aliquam rationem feminalem, & in corpore articuli concludit B. Virginem solam materiam ministrasse, quam dixerat esse sanguinem menstruum. Idque probat ex communi conceptu fœminæ. Quam sententiam cateruatim Thomistæ sequuntur (Caietano excepto, vt §. 70. patebit.) Estque hæc sententia multis Theologis familiaris, quos Conimbrica refert lib. 1. de generatione, cap. 4. quæst. 27. art. 1. & sequitur P. Pine-da lib. 1. de rebus Salomonis cap. 11. num. 6.

Mouentur primò, quia fœminæ sunt pueris similes, & voce, & impubertate, pueri autem semen non efficiunt: ergo nec fœminæ. Contra, etiam

§. 56.

§. 57.

§. 58.

etiam sunt similes puellis exiguae aetate, sed puellae non possunt concipere: ergo nec feminae. Item feminae sunt similes spadonibus voce, & pilis: ergo sunt infocundae sicut illi. Ad haec, nonnullae feminae sunt similes viris barba, voce, ac robore, ergo habent semen, sicut viri. Negatur igitur consequentia, quia illa similitudo non oritur ex defectu feminis, sicut non oritur ex infacunditate.

§. 59. Secundò mouentur, quia feminae saepe congregiuntur cum viris sine voluptate, ergo non emittunt semen. Contra, sapius cum voluptate venere vtuntur, ergo tunc semen emittent. Respondeo ergo, saepe illas coire sine voluptate orta ex emissionem feminis proprii, quia saepe illud non ei aculantur. Nec enim contendo eas in omni congressu feminare. Item nullam omnino interdum sentiunt voluptatem, quia vel sunt aegrae, vel immoderata venere amittunt sentiendi temperamentum, vt quae pellicatum agunt: vt ergo tunc non concluditur virum non habere semen, quia feminae illud non sentiunt, ita nec eas proprio carere.

§. 60. Tertio possunt argumentari, quia feminae non macrescunt vsu veneris, nec elanguent, vt viri: quod, necessarium eueniret, si semen conficerent. Nam illud fieret ex sanguine puro, & spiritibus, & quemadmodum §. 44. dixi, virum deficere vires per venetem intemperatam; eadem omnino ratione contingeret feminis: cuius oppositum experientia docet, & scriptura Prouerb. 30. 15. 16. *Tria sunt insaturabilia, infernus, & os vuluae, & terra, quae non satiatur aqua.* Respondeo primum, feminas etiam latuere venere immoderata. Secundò respondeo, non esse feminis, ac maribus eandem macrescendi rationem. Mares enim, quia calidiores ac magis actiuos, celerius semen conficiunt, illudque ei aculantur, quoties cum feminis congregiuntur, ac feminae non item. Adde feminas esse humidiores, ac posse facilius refarcire damna, quam mares natura sua sicciore. Vnde ex sanguine abundantiore facilius poterunt vitales spiritus resciri. Tandem, quia viri extra se proiciunt semen, feminae verò intra se id concipiunt, cuius calore ab vtero bona pars corporis incalcescit, ac vitales spiritus recuperat.

§. 61. Ad testimonium ex prouerb. Respondetur: illo euinci insatiabilem esse concupiscentiam carnis, non quod non defatigaret ipso vsu, sed quia voluptas vsu capta, excitat ad nouum concubium: in quem inhiant, etiam cum illius sunt impotes, *lassata enim non saturata recessit.* Cui adsonat Psalmus 35. num. 3. *Vt inueniatur iniquitas eius ad odium:* id est, vt ex Kimi ait Genebrardus, ipsum peccatorem tædet sua iniquitatis. Numero autem 5. *Abstulit omni via non bonae, malitiam autem non adiuuit,* id est, tamen si fatigatur iniquitate, adhuc eam amat. Est enim *ignis vsque ad perditionem deuorans, & omnia eradicans genimina:* nec verò de foliis feminis est sermo Salomoni, sed etiam de viris, recte Ianfenio: *vulua enim ibi sumitur pro carnis illecebra,* glossa ordinaria id intelligit de meretriculis. Immo ex Hebraeo colligit Ianfenius ibi esse sermonem de sterilibus, quae audiores sunt veneris, quam foecundae.

§. 62. Quarto arguitur ex S. Thoma 3. p. quaest. 32. art. 4. feminae non habent concursum actiuum in prolem, ergo non efficiunt verum semen. Consequentia certa est Peripareticis, probanda sectione sequenti contra Caietanum. Antecedens probat S. Thomas: quia in omni actione reperiuntur agens, & patiens; in generatione autem animalium,

mas est principium actiuum: femina verò passiuum, ergo solus agit mas, & non femina. Minor probatur ex distinctione sexuum: qui in femina totus est ad patiendum, in mare autem ad agendum. Nec ita essent, nisi propter diuersas operationes. Confirmatur: quia aliunde confunderentur munera parentis vtriusque: si enim vterque ageret, esset vterque pater: si verò pareretur vterque, esset vterque mater: ita in arboribus, in quibus nulla est sexuum distinctio, non est diuersitas patris, ac matris. Item in nonnullis piscibus, rubeliones enim omnes reperiuntur pleni ouis.

Negatur antecedens: immo sola femina concurrunt ad generationem substantialem proles, vt docent Gabriel in 3. dist. 4. quaest. vnica, & OKamus in 3. quaest. 3. Item consequenter dicent Scotici omnes negantes concursum accidentis in substantiam. Ad probationem distingo minorem. Mas agit praecise, & femina praecise patitur, nego minorem. Nam vtriusque semen esse actiuum, & passiuum patebit sectione sequenti: Mas agit sui feminis traiectionem in vterum, & respectu illius actionis femina patitur, traiecit minor. Immo medici aiunt vterum concurrere actiue ad inopendum semen in loco generationi apto. Quia mares illud iaciunt in ceruicem vteri, qui semine pulsatus, aperit osculum, (quo clauditur intrinsecus;) & quasi manu attrahit semen. Ad probationem respondeo, sexuum distinctionem esse, vt mares semen ei aculantur intra corpus feminarum; ad quod opus fuit, vt feminea corpora possent facile dilatari ad capiendam virorum semina, & instrumenta illarum actionum: oportuit item, vt semen trillans viros, illos efficeret compotes rumpendi corpora feminea. Hoc tantum probat argumentum S. Thom. at non probat feminas, post feminis conceptionem nihil omnino agere: cum & illa semina, fetusque foueant infuso calore. Ad confirmationem responderetur, haud quaquam confundi munera parentum: licet enim femina agat, & virile semen passiuè concurrat, multis tamen legibus discriminantur. Pater enim dato semine, nihil agit. Mater verò illo concepto, illud fouet, sanguinem praestat, officinam dat efficiendi nobilissimum naturae opus, illud alit in vtero, ac promit. En quam multis femineum munus longe abest à masculino. In arboribus foecundis ex duarum congressu id etiam cernitur: è palmis enim, quae mares vocantur, debent ita constitui, vt aer ex illis virtutem deferat ad palmas feminas; quae illam in se admittunt; nisi enim tempestiue perfer ventus à maribus in feminas fiunt illo anno infocundae: arbores autem mares non producant in se fructus.

§. 63. Haec communiter dicta ab iis, qui in Africa, aut calidis regionibus aliquandiu degere: fides sit penes illos: id ego nunquam vidi. Ad argumentum de piscibus. Respondeo, casu admisso, omnes rubeliones esse feminas: qui ouis incubant feminarum in morem, qui in se concipiunt sine alius piscis actione. Casus autem est admodum difficilis. Nec enim Rondeletius, & alij rectè colligunt, omnes pisces alioquarum specierum esse feminas; quia habent oua: nec enim illa in omnibus sunt ad generandos ex illis alios pisces. Sed in aliquibus erunt oua masculina; aliquibus feminea, vt contingit in feminibus: Item gallus nonnunquam habet oua, inepta tamen excubandis pullis. In animantibus terrestribus, licet mares ouis incubent, vt columbi: at oua efficiuntur per effusionem feminis vnus in corpus alterius.

Cum

Cum autem foetus constet partibus tenuissimis, ac maxime sanguineis, item & aliis solidioribus, respondent ex femina sanguis ad primas, semen verò ad secundas.

SVBSECTIO III.

Difficultas ex mysterio Incarnationis.

§. 65. Quintum argumentum, idque grauissimum sumitur ex mysterio Incarnationis. Videtur enim inferri Christum conceptum ex semine Virginis. Etenim B. Virgo concurrit ad generationem Domini Iesu tota perfectione, qua caeterae mulieres ad generationem suorum filiorum: nec apex perfectionis illi est adimendus, sed caeterae mulieres, per nos, concurrunt medio semine, ergo & Domina Virgo. Consequens autem est per absurdum negatum à S. Thoma, tota eius schola, plurimis Theologis, ac Patribus, quos Pater Suarez adducit tom. 2. in 3. p. disput. 10. sect. 2. §. de qua. Quam sententiam impugnat B. Aug. tom. 3. lib. 10. de Genesi ad litteram cap. 20. vbi asserit Christum non contentum in Abraham secundum rationem feminis, sed secundum substantiam corporis. Deinde est haec sententia contra sensum Ecclesiae asserentis in officio circumcisionis, & procedens homo sine semine, vbi illa vox sine, cum sit negatiua, est vniuersalis, negans omne semen. Tandem, quia Domina Maria non fuisset perfecta virgo: quia conceptio cuiusque feminis in vtero, & eius resolutio minuit virginitatem: licet non sit ex coitu cum viro, vt vir virginitatem amittit feminis effusione, licet non sit cum femina.

§. 66. Haec parum vrget. Augustinus supra totus est in probando Sacerdotium Christi esse perfectius Leuitico, quia Leui decimatus est cum Abraham, in cuius lumbis continebatur per virtutem generatricem Abrahæ, Christus autem nequaquam. Itaque feminis virilis concursus negat Augustinus in conceptione Christi, femine autem nec meminit. En Augustini verba. *Ratio vera conceptionis eius non à semine virili, sed longè aliter, ac desuper venit.* Nec aliud erat opus Augustino ad probandam excellentiam Sacerdotij Christi. Ad testimonium Ecclesiae responderetur, illius mentem esse negare omnem concursum feminis virilis: de femineo autem, cum res sit dubia, nec inter Theologos, & Philosophos certa nihil curat Ecclesia, quae se satis explicat in eodem officio. *Magnam haereditatis mysterium. Templum Dei factus est vterus nesciens virum.*

§. 67. Ad argumentum. Respondetur, Virginem integerrimam semper fuisse. Nam habitus virtutis Virginis semper in illa fuit: quia nunquam appetiit, nec honestos viri congressus, sed potius illos voto recusauit, vt colligitur ex eius responso ad Angelum. *Quo modo fiet istud? quoniam virum non cognosco.* Id est, certa sum non cognoscere. Alioquin praesto esset solutio dubij, nempe, vt cognosceret virum suum. Angelus autem respondit, mysterium fore perseverante eius voluntate de non cognoscendo viro. Item nullam vnquam habuit aut delectationem venerem, aut consensum vllum. Vnde nullum elicit actum, quo Virginis virtutem amitteret. Virginis autem corporea illi fuit integerrima, quia nullo virili semine tacta fuit, nec congressu, nec eius genitalia aperta fuere. Sed Christus penetratus cum corpore virgineo erupit, quo pacto & in caelos pene-

trauit, & intrauit coenaculum clausis foribus. Semen autem virginis sine vlla eius titillatione, voluptate, aut vestigio sensus constitutum est miraculosè, & subito in vtero Virginis, quin deferretur per consueta natura meatus. Nec feminis concursus Virginis minuit, cum sine villo sensu; item sine ruptione vlla, & non per consueta vias sit constitutum. Virginitas enim in conceptione (vt ait Scotus) non violatur, nisi per actionem viri rumpentis genitalia: violaretur etiam per semen viri in matrice receptum, quia illo tangeretur vterus, vnde femina non esset intacta. Quod si virginitas minueretur per traiectionem feminis femine in matricem aperiendo vterum, id non contingit in conceptione Christi. In partu autem tollitur Virginitas per vteri, & genitalium ruptionem; quae nulla omnino fuit in Virgine. Haec contendit Ecclesia contra haereticos, in iis Dominae Mariae Virginis constituit, haec praedicat, in iis miracula recognoscit. Vtrum autem semen ipsa femina efficiant? quid pertinet ad Ecclesiam? Ad argumentum ex viris respondeo, feminis effusionem inuoluntariam illis, non adimere Virginis, at si voluntaria est, iam non sunt Virgines, quia ipsi sponte se deintegrant.

§. 68. Nonnulli arbitrati integriorem esse Virginem, si absque proprio semine conciperet, asserere mulieres quidem semen efficere, idque non esse necessarium, vnde absque illius concursu B. Virginem potuisse esse Matrem Christi. Verum sectione sequenti ostendam necessitatem feminis ad efficiendam prolem. Deinde esto, ne sit necessarium ad concursum actiuum immediatum, at est ad materiam, ex qua formetur fetus. Nam vt refert Andreas Laurentius libro 8. cap. 3. historiae anatomicae, sanguis menstruus non est materia totius primae formationis, sed in parte viscerum, & carni: partes autem solidiores & actuosiores, & spermatica omnes, quamuis aluntur, & augetur menstruus, non tamen formantur. Itaque omnes partes habent aliquam partem feminis: aliqua verò tota sunt ex semine. Tunc sic ergo vt Domina Maria sit perfectè Mater Domini Iesu, debere ex eius semine Christiani corporis partes efformari: patet consequentia, nisi enim proles componatur ex partibus natura sua institutis ad eius formationem, non erit filius eius personae, cuius sunt illae partes: vt disput. 1. sect. 3. ostendi de formatione Euae ex costa viri, quae non fuit filia Adae, quia costa ex sua natura non referretur ad formationem alterius viuentis, sed solum semen est materia ex natura sua instituta, vt ea compingantur tota aliqua & principes partes, aliae verò saltem partialiter: ergo nisi Christi corpus coagmentatum sit ex semine Virginis, non erit Virgo perfectè Mater Christi.

§. 69. Dices, vt sit Mater Christi, sufficit, si ex sanguine menstruato formata sint viscera, tunc enim esset in Christo aliquid Virginis natura sua institutum ad generationem. Contra: ergo diminuta esset Mater, si minus praebuisset, quam caetera. Anne dicemus, Virginem non esse Matrem Christi ratione omnium, & praecipuarum partium, sed tantum ratione aliquarum, omniumque imperfectissimarum?

§. 70. Haec autem sententia de conceptione Christi ex materno semine, & sequitur per consequentias legitimas ex medicorum philosophia, & docetur expresse à multis Theologis, & Patribus. Antesignanus est B. Bonaventura in 3. dist. 4. artic. 3. quaest. 1. in conclusione, & responso ad B. Dama

B. Damascenum, Scoribus ibidem q. vnica §. sed contra istud arguitur: & cum his cateruatim omnes Francisciades, Gabriel ibidem quæst. vnica art. 1. adducens Bonaventuram, Scoribus, Okamum, & alios: Okam. in 3. quæst. 3. art. 3. accidentali. Maior ibidem, quæst. 3. quam sententiam valde probabilem censet Par. Suarez tom. 2. in 3. part. disp. 10. sect. 2. §. *Hæ rationes*. Immo Caietan. 2. 2. quæst. 154. artic. 12. Latè docet contra Aristoteliem fœminas edere verum semen factum non ex superfluitate inutili, vt putarat Aristoteles, sed ex sanguine, & 3. p. quæst. 32. art. 4. ait potentias viri, & fœminæ esse similes, differre tamen in re facta. Nam quod à viro fit, est semen actiuum; quod à fœmina, passiuum, siue sit menstruum, siue semen. Itaque hæc sententia non est insolens scholasticis.

§. 71.

E Patribus eam indicat Damascen. docet expresse Anselmus lib. de conceptione Virgin. & peccato originali, cap. 8. agens de conceptione Christi iis verbis. *Quapropter, si ab his necessitatibus (nempe subiacti peccato originali) semen assumptum de Virgine liberum ostendi poterit, &c.* vbi comparat semen virile, & fœmineum, & ostendit à virili contrahi peccatum originale, & cap. 13. ait. *Per illud semen (paucis interiectis) quod noua virtute à peccato de Virgine segregat, &c.* & clarius capite 14. exponens lobum, *quis potest mundum facere de immundo conceptum semine?* ait. *At, si de omni hoc senserunt, ergo semen de sola Virgine sumptum immundum tanti viri asserunt, quod impium est: & infra semen de Virgine sumptum asserit esse mundum Rupertus in cap. 3. Ioan. asserens Christum conceptum ex carne, vel semine virginis. Beda in caput 11. Lucæ, lib. 4. cap. 49. asserens illa verba B. Marcellæ, *Beatus venter, qui te portauit*, ex iisdem refellit errorem Marcionis somniantis, Christi corpus non esse humanum iis verbis. *Qua enim consequentia eius lacte credatur nutritus, cuius semine negatur esse conceptus? cum ex vnico, eiusdemque fonte origine secundum physicos vterque liquor emanare probetur.* At fons, è quo lac emanat, est sanguis; hinc menstruum, vt opinantur medici, ex quo opinantur multi fieri etiam semen. E quibus est Caiet. 2. 2. quæst. 54. art. 12. Et quidem cum sanguis menstruus sit eiusdem rationis cum sanguine venæ cavae, ex quo fit semen; concluditur in omni sententia, semen fœminæ fieri ex sanguine, qui est menstruus, & redundat in fœminis: vel est eiusdem rationis cum menstruo. Itaque Beda distinguit sanguinem à lacte & semine, quia hæc ex illo, vt è fonte dimanant. *Nisi forte putanda est Virgo (ait Beda) sementiuiam sua carnis materiam, &c.* Vbi sanguinem coctum in lac, suggestumque per mammas vocat sementiuiam materiam, quia sanguis idem poterat in semen coqui. Quando verò Patres aiunt Christum conceptum ex purissimo sanguine Virginis, verum est, tum de sanguine, ex quo fiunt viscerum parenchymata, & partes carnosæ: tum de ipso semine, qui est purissimus sanguis deæcatus.*

SECTIO VI.

De concursu viri & fœminæ ad prolis formationem.

§. 72.

Dico primò: in generationem actualem filij sola fœmina concurrat actuè immediatè. Hæc conclusio sequitur apertè ex disput. 9. phys. à sectione 3. vbi ostendi accidentia, nec res im-

perfectiores non posse esse causam adæquatam immediatam rerum nobiliorum; sed ad earum concursum exigi causam immediatam æquè nobilem, cui respondeant omnes formalitates effectus. Cum ergo fœmina sint ignobiliora fœtū, egerit concursus immediato agentis principalis, quod cum sit eiusdem speciei cum prole, adæquatè illam producit. Hanc conclusionem docent Okamus in 3. quæst. 3. & Gabri. ibidem dist. 4. q. vnica: quam necessariò tuebitur Scoribus, iisdem rationibus, quibus calori negat concursum in ignem. Et quidem, cum fœmina verum semen actiuum efficiat, habet virtutem generatiuam, quæ applicata fœtui illum generabit. Deinde eiusdem speciei sunt mas & fœmina, vnde vterque habet eandem specie potentiam generandi, & quæ fuerit proximior, concurrat. Vide argumenta, quibus disput. 9. phys. sect. 3. dedi substantiæ totam virtutem efficiendi aliam.

§. 73.

Obiicis primò, hinc negari maribus virtutem actiuam; quia nūquam possunt illam exercere, quia distant à matrice: potentia autem, quæ non potest exire in actum, non est potentia, & esset ori-fa. Nego sequelam. Probationi respondeo, animam maris & fœminæ esse eiusdem speciei, & omnino similes in substantia, nec ex se petere corpus masculinum potius quam fœmineum, aut è contra: sed esse indifferentes ad vtrumque. Quod si anima maris esset applicata fœtui in corpore fœmineo illum efficeret. Itaque ex se virtutem habet: sed per accidens impeditur corpore impore applicationis. Quod si hæc doctrina non placet, dic marem habere virtutem actiuam, eam tamen non posse exerceri secundum omnes suos effectus, sed secundum aliquos, nempe feminis efformationem. Quod si diuinitus applicaretur, posset gignere filium. Ad probationem responderetur, non esse opus exerceri potentiam in omnibus actibus, & in omnibus indiuiduis: sed sufficere, vt in aliquibus possit exerceri. Nec item oriatur potentia: quia & aliqua efficit, & in aliis indiuiduis exercet omnes actus. At esse potentiam in vtroque sexu patet, quia vterque est eiusdem speciei. Impotentia autem, vt in maribus exerceatur, oritur per accidens ex conceptu indiuiduo, quo non mutatur specificus. Alij volunt posse ex natura rei maiorem applicari in instanti generationis. Sed non bene: constat enim ex Galeno vterum concipientem ita concludi, vt non capiat aciem acu. Deinde, mas non attingit cauitatem vteri, sed tantum ceruicem: vnde vterus trahit semen ad matricem.

§. 74.

Obiicis secundò, mulum ex asina non habere causam secundam principalem. Quia nobilior est quam asina. Respondeo, dubium esse, vtrum mulus sit nobilior asino? Nam cum semen efficiat mulus, est impos generationis. Eum autem esse robustiorem & grandioriorem oritur ex accidentibus acceptis ab equo, ex cuius semine fit. Perfectio autem essentialis sumitur ex nobiliori actione. Quamuis enim aquila perspicacior sit homine, tamen quia nulla aquilæ operatio cõferri potest cõ intellectuone humana, ideo homo est nobilior aquila. Ita nulla operatio muli cõferri potest cum generatione substantiali, quam potest exercere asinus: quia inter motus materiales, generatio est admodum nobilis. Dices, mulū se nutrire & producere substantialem animam, & vnionem. Contra, nam plus exigitur virtutis ad generationem alius viuientis, quam ad nutritionem: spado enim se nutrit; nec tamen potest hominem gignere. Itaque & iumenta nutriuntur, in quo non superantur à mulo, in

insuper & generant alia iumenta, & mulos, in quo sunt mulis superiores. Quamuis enim mula Zopyri, & alia aui Galbæ pepererint, portentum fuit: & quamuis Aristoteles, & Theophrastus asserant mulas in Cappadocia & Syria parere, Plinius tamen lib. 8. c. 44. id negat, & vetus prouerbum *cum mula pepererit*: quo significatur euentum aliquem deperari, & fore *Ad Kalendas Gracas*.

§. 75.

Secundò respondeo, quemlibet mulum posse produci ex equa & asino, in equa verò erit virtus actiua muli; quia illa nobilior est mulo. Tertio responderetur, in vtroque parente esse virtutem ad generandum mulum, insufficientem quidem in alterutro, quia licet mulus sit nobilior asino, & ignobilior equo, tamen est vtrique similis, & vt similis asino non potest oriri ab equo. Defectus autem equi suppletur à causa prima. Nec mirū si in iis ad eam recurrendum; sunt enim monstrosa: nec per se intenta à natura.

§. 76.

Dico secundò. Semen fœmineum est simpliciter necessarium ad generationem prolis. Hæc conclusio est omnium medicorū, excepto Petro Garfia disput. 36. cap. 5. §. *Mihi autem videtur*. Hippocrates primo de Diæta, *si quis (inquit) animam animæ (id est semen femininū) misceri neget, amens esto*. Videatur Andreas Laurentius lib. 8. cap. 4. Historia: & in controuerfiis quæst. 1. r. Peramatius lib. de semine, & Vallesius infra referendus. Probatum primò, quia fœminæ verum semen efficiunt, quod ex natura sua dirigitur ad generationem, ergo semen illud per se est necessarium ad generationem: antecedens probatum est sectione præcedenti: consequentia patet: quia natura nihil per se efficit ad aliquem finem, quin sit necessarium ad eundem finem; alioquin superfluum esset medium ad eum finem. Obiicis primò, habitus naturales esse ad producendos actus, ad quos non sunt simpliciter necessarij, ergo licet semen fœmineum nõ sit simpliciter necessarium, potest ex natura sua esse ad generationem. Primum antecedens est falsum vel propter hanc rationem: quia enim potentia se sola est productiua actus, ideo habitus non est productiuius actuum. Deinde nego consequentiam: quia præstat habitus facilitatem, ad quam fit, quæ nisi ab illo non est. Aliquid ergo est à semine fœminæ, quod non est à semine viri.

§. 77.

Obiicis secundò, semine fœmineo iuari virile ad celerius generandum, & facilius. Contra: quia facilitas non reperitur nisi in potentiis apprehensiuis, & appetitiuis. Celeritas autem potest reperiri: sed principium illud, à quo oritur celeritas, cõcurrit actuè ad substantiam effectus, vt ignis exiguus iuuatur alio ad breuius producendum ignem. Vnde vterque est necessarius ad producendum ignem: non quidem determinatè necessarius, sed indeterminatè, vt quilibet oculus ad videndum.

§. 78.

Obiicis tertio, semen fœminæ esse necessarium, non tamen ita determinatè, quin sine illo generatio contingat, vt potentia generatiua viri est per se necessaria, & à natura ad id directæ; at præsentem fœminam, & applicata fœtui, nõ egerit potentia virili. Contra, ergo etiam sine concursu virilis feminis continget generatio: quia etiam contingit sine immediata actione viri: & quod tu responderis, arbitrare à me etiam responsum. Igitur sicut congressus vtriusque parentis est necessarius ex natura rei, ita & mixtio feminis vtriusque. Vt enim natura cõgressum illum necessarium prouidit, itidem prouidit ad generationem omnia, quæ per se dirigitur ad eum congressum, aut sequuntur.

§. 79.

Confirmatur: Aduersarij negant feminis necessarium esse ad generationem prolis. *Philosophia Petr. Hurri. de Mendoza.*

fitatem, quia semen viri, & fœminæ sunt causæ eiusdem rationis, & in vna potest esse tanta vis, vt non egeat ope alterius: vt homo imbecillus non potest sine alio ferre lapidem: alius autem robustior poterit: contra hoc fundamentum arguo. Aut enim illa fœmina sunt diuersarū, vel vnus speciei: si primum, ergo defectus vnus non suppletur ab alio quantumuis perfecto. Nam concursus intellectus non potest suppleri ab habitu luminis gloriæ, nec ab intellectu suppleri potest concursus speciei impressæ. Ratio à priori, quia causæ diuersarum specierum particularium sunt ad diuersas formalitates effectuum: quarū vna ita respondet vni causæ, vt non possit alij. Si verò sunt eiusdem speciei, ergo tantum differunt secundum magis & minus in qualitatibus: ergo poterit in semine fœminæ crescere qualitas actiua quantum sufficit ad agendum. Nam sunt multæ fœminæ calidiores viris, à quibus prægnant: cum igitur vtrumque semen sit eiusdem speciei, vtrumque est capax qualitatum: crescent ergo qualitates in semine fœmineo: ergo non erit opus semine virili.

§. 80.

Dicitur, fœminas calidiores habere semen actiuum; id tamen non potest generare, quia calidis deest sanguis necessarius ad coagmentandum fœtum. Contra, est euident argumentum: arripiat Damon semen calidū viraginis, illudque trajiciat in vterum temperatæ, hæc prægnabit, & pariet, nam semen virtutem habet actiuam, & fœmina, in quam immittitur, est temperata: vnde tam bene concipiet, quam si cum viro calido coisset. Hoc autem est in philosophia inauditum, & in fide absurdum: quia conceptio Christi sine semine viri non esset quoad substantiam supernaturalis, cum virtute Dæmonis applicantis actiua passiuus posset fieri. Immo si fœmina immittat semen in os pendendi, poterit trahi à matrice, & cõcipiet: vel Damon inde illud iaciet celerius quam vir actione propria. Deinde diuinat hæc solutio: Nam ad conceptionem non requiritur tantum sanguinis, quin suppleri posset copioso semine; possitque formari fœtus, & animari aliquandiu. Item pone fœminam aliquantulum calidiorum, sed non intemperatæ, quæ satis efficiat sanguinis, & semen robustum habeat, non secus ac si coiret cum mare; tantum vel minus calido. Vt ergo hæc ab illo viro prægnaret: quidni & à se? Assert Garfia S. Thomam, Sed sanctus Doctor dicit non esse necessarium semen: quia illud non conficiunt fœminæ, at si conficerent, non fore necessarium non docet S. Thom. Caiet. illud negat ad agendum, secus ad patiendum. Idem dixerim de Aristotele: qui non adducuntur è re.

§. 81.

Secundò, probatur ex medicis, maxime Hippocrate, asserentibus conceptionem celerius, & perfectius fieri; si fœmina simul ab vtroque parente fundantur. Quod si fœmina non multo ante, aut post coitum seminet, etiam contingere conceptionem: non tamen adeo perfectam. Quod si seminat fœminæ diu distet à coitu, aiunt nullam contingere conceptionem. Quia spiritus feminis virilis dissipari euanescent absque fructu. Hæc medici: quæ haud facile probabunt.

§. 82.

Tertio, probatur euentendo fundamenta oppositæ sententiæ: aiunt enim, semen requiri ad concursum actiuum in prolem: sed ille concursus non est necessarius: quia generatio potest oriri à semine viri: ergo. Probatum minor: quia semen fœminæ est frigidum, & imbecillum, cuius concursus suppleri potest per semen viri, quando est præcalidum, & valde actiuosum, vt sæpe contingit; ergo.

N n Verum

Verum hoc fundamento non possunt niti, nisi qui totum concursum tribuunt accidentibus. Nam si substantia concurrat immediatè: quid refert, eam intensiora, aut remissiora habere accidentia? Disposita enim materia, ipsa substantia concurret, ut ignis exiguus ad generandum alium ex materia ab alio agere disposita. Deinde suppleatur concursus actiuus: at passiuus quomodo supplebitur? Dices magnitudine feminis. Contra, maior est fetus, quam materia feminis. Deinde cum utrumque semen sit ab similia qualitatibus, aliqua partes, quae inclinant in semen foemineum, non coalescent ex solo virili. Præterea, cum sanguis solum præbeat materiam ad viscerum parenchymata, & carnes, anne mater naturaliter poterit esse mater filij secundum eas partes, & non secundum omnes?

§. 83. Ad hæc (quod pressius virget) semen foeminae potius requiritur ad exactam mixtionem, quam ad concursum actiuum in foetum. Quod inde patet: quia nisi temperetur calor feminis emissi ab homine calidissimo, non contingit generatio. Vnde sunt valde steriles congressus utriusque parentis, nisi sint ab similia temperatura. Calidus enim eger foemina temperatè frigida, frigidus temperatè calida, sicca humida, &c. Quamobrem viragines, virum referentes robore, ac vocis asperitate, sunt steriles: quia carent frigiditate exacta ad temperandum semen viri. Quamobrem aiunt multi, mulos, ac mulas esse steriles; quia sunt calidissimi. Quam longè aberrat ab scopo illa ratio de calore viri, & frigiditate foeminae; cum potius ad temperandum virum sit foemina necessaria. Sunt enim viri calidi & sicci, foeminae autem humidae & frigidae. Viri robusti, acres, impigri, flammei: foeminae delicatae suaves, inertes, aquae, sedentosae: ut ex utrorumque corporum temperatura cõspiciantur utrorumque generaturæ discrimina. Quod si ob calorem acriorem solius viri semen compos est generationis; ergo viragines calidissimae se solis absque viris concipient, quia multos viros superant calore. Quod ostendam, quam sit absurdum.

§. 84. Obijcies, à multis Theologis affirmari, foeminas, cum sentiunt se non feminasse in coitu maritali, nõ teneri se prouocare ad feminandum extra coitum: quia illarum semen non est necessarium. Verum isti Theologi etiam dicunt, eadem posse post coitum se prouocare ad feminandum, quia illarum semen est necessarium. Magis necessarium est quæere rationes, quibus illa prouocatio honestetur, quam quibus excusetur. Excusantur enim maritatae, vel quia semen sæpe funditur à foeminis quin illas titillet: vel quia sæpe non distinguunt utriusque feminis rivillationem: vel quia, etiam scientes, possunt honestè se abstinere à noua illa delectatione ex affectu temperantiæ circa tactum, quemadmodum possunt (nisi vir recuset) abstinere à congressu. Nec enim ipsæ tenentur adhibere omnia media necessaria ad generationem; sed tenentur non efficere aliquid contra illam: vel aliis multis rationibus honestabitur illa actio.

§. 85. Dico tertio. Semen viri est necessarium, ex natura rei ad generationem. Hæc conclusio adeo est certa, ut non egeat probatione. Nusquam enim contigit mulieri partus absque mare. Estque maximum nostræ fidei mysteriũ partus virginis absque viro. Quæ sanctissima, ac doctissima Virgo, certa non cognoscere virum, id Angelo obiecit. Videmus item animates perfectas nunquam parere sine mare. Inmo oua subuentanea gallinarum sunt inepta ad excutiendos pullos. Andreas Laurentius lib. 8. q. 5. sine, ait, à Vallesio affirmari foeminas ca-

lidas generare posse, sed non posse id, quod conceperint, ad perfectionem perducere: quia desunt alimentum reliquia. Andreas non refert Vallesij locum. Fortè huius imposturae ansam arripuit ex cõtrouersis lib. 1. c. 6. sine, ubi ait foeminam ex se sola solere vtero concipere. Verum Vallesius non ait eas conceptiones esse verè conceptiones ex natura directas ad generandum animal: dixerat enim prius. *Alia quærenda ratio videtur, quæ clarius doceat foeminam non posse sine viro concipere. Est autem hæc vnicæ ratio.* Cum vero dicit contingere absque viro imperfectas conceptiones, loquitur de conuersione feminis foemineæ, & eius coagulatione in quadam frustra carnis in formis, è quibus contingunt molæ matricis, ut gallinæ concipiunt oua subuentanea. Vindico Vallesium ab hac calumnia: esset enim in fide parum tutum veram cõceptionem sine viro fieri, cum in Christi conceptione id fuerit mirabile. Item quia posset quis vterius addere, foeminis iisdem abundè suppetere sanguinem ad perficiendum foetum. Et quidem S. Ambrosius in Epist. 81. ad Siricium Papam refellit quorundam errorem, asserentium Virginem concepissem manente Virginitate, sed non generaliter, ait Ambrosius. *Quis potuit ergo virgo concipere, potuit etiam virgo generare:* igitur neganda est vera conceptio absque viro, ne concedatur vera generatio absque viro ex natura rei. Probatio huius conclusionis confirmari potest ex probatione quarta.

Dico quarto, utrumque semen concurrere actiuè ad efformanda organa. Est communis medicorum, item & eorum, qui foeminis negant verum semen, quia omnes (vno excepto Caietano) censent, non esse verum semen absque virtute actiua, qua carere censent foeminas, ut ex B. Thoma dixi §. 77. cuius argumentum solui. Solus Fauus Pacij aduersatur, ut refert Petrus Garfia in primam Fen. disput. 36. cap. 1. ubi rectè probat actionem feminis in organa: quam verò contendit instrumentariam & immediatam, non assequitur: de qua egi disput. 9. Phys. Probatur ex materia feminis, quæ est partim sanguinea, partim spirituosas: sed materia spirituosas habet vim actiuam in illum effectum, ad quem ex natura sua dirigitur, ergo & semen foeminae habet actionem in organa, ad quæ immediatè dirigitur: probatur minor, tum quia spiritus sunt ignei, vnde medici colligunt eorum actionem, tum quia illi diriguntur ad organa, nõ vt materia, quia præ tenuitate non possunt coagulari, ergo vt efficiens: immo & vterus multum agit in organa, tum fouendo semina, tum præstando influxum in organa delicatiora. Galenus enim miratur humani corporis admirandam structuram, censuit præter vim formatricem feminis, aliquid diuinum semini incubare, ratus tam mirandum effectum non potuisse à tam imperfecto principio prodire: vim illam diuinam, quam exigit Galenus, ceseo esse animam rationalem applicatã foetui per vterum. Quæ sicut omnes sensus moderatur, ita eos limat, & expolit, positus autem primis filamentis à femine, ipsa textitunicam, quam induat filij animus: semen viri actiuè concurrere probatione non eget. Vide conclusionem primam, ubi tribui foeminis immediatam actionem in foetum, vide etiam §. 54. Vbi ex similitudine probaui actionem foeminae.

Dico quinto. Semen virile passiuè concurrat ad foetum, ita, vt in eius materiam inducatur rationalis animus. Hæc est omnium medicorum cum Hippocrate, & Galeno, Laurentij Andreae, Peramati, Petri Garfia, & aliorum multorum philosophorum, quos sequuntur Patres Conimbr. lib. 1. cap. 4. quæst.

§. 86.

§. 87.

quæst. 28. artic. 1. Immo cum Fernelio opinantur Aristotelem ita opinatum de materia crassiori, & sanguinea feminis, actiuosam autem, aut in status conuerti, aut ex vtero fecerit. E contra Vallesius 1. lib. cõtrouersiarum cap. 6. sub initium, acriter impugnat hanc Aristotelis interpretandi rationem. Hanc sententiam probant medici primò; quia si semen viri non concurrat passiuè debet ex vtero fecerit facta conceptione, vel in status abire; at id nequaquam contingit; ergo. Maior probatur, tum quia vterus totus corrugatur ad conceptionem, nec admittit nisi foetus principia necessaria. Facta autem generatione, semen non esset necessarium; tum quia corrumperetur in vtero, ac morbo graui foeminas laderet. Minor probatur, quia si solueretur in status, nimis intumesceret vterus, & esset prægnantibus molestissimum. Secerit autem non potest, tum quia vterus ita clauditur, vt vix capiat cuspidem acus, tum quia foeminae non sentiunt feminis secretionem, quando concipiunt. Immo Hippocrates ait, partus peritas facilè percipere, quando conceperint, nec ne.

§. 88. Hoc argumentum non virget. Ad maiorem propositionem respondeo: semen vtroque modo solui, & interdum partem eius in vtero manere inter tunicas cum aliis humoribus absque veneni periculo, vt tradit Garfia disput. 36. cap. 4. §. multo autem facilius. Quamobrem nego minorem, ad probationem maioris, & minoris respondeo, vterum non ita corrugari, quin intra se aliquid capiat præter semina. Ostendi enim ex Galeno, foeminas, præter semen, emittere aqueum humorem, quem postea fecerunt ex vtero. Sæpe etiam contingit tempore cõceptionis plus menstrui ad vterum affluere, quam sit opus, illudque eijciunt. Vnde non ita obstruit vterus cãmèto, quin possit aperiri: cum aperiarur ad excludendum menstruum, humorem aqueum, & ad excipiendum nouum semen, ex quo contingit superfœtatio. Natura enim, quæ claudit ostia, eadem aperit, cum expedit, licet ea iterum obseret. Ad cæteras probationes respondeo, sæpe & frequenter ignorare foeminas quid fecerint, quid non nec ab illis posse hac in parte argumenta desumi. Item nonnullis molesta sunt conceptiones, tum quia femine in vtero retento, fetidus spiritus grauantur, tum, quia ex illo multum aëris efficitur; aliis autè non est tam molesta conceptio, quia facilius semen abigunt. Et quidem spiritus vitales aliquo modo resoluti necesse est; qua ergo parte illi distillant, distillet pars sanguinea, quæ tunc alendis spiritibus, & reactione veterina erit valde attenuata.

§. 89. Secundo, mouentur medici; quia nutritio partium est valde similis primæ generationi: nutritio ossium fit immediatè ex medulla, quæ est simillima semini: ergo illæ partes coagmentantur ex femine. Nec hoc virget; tum quia semen habet vim formatricem omnium membrorum, & quemadmodum ex eadem materia chyli fit sanguis in hepate, & ex sanguine fit medulla in ossibus, & semen in testibus: ita ex sanguine menstruo idem semen simul cum vtero, aut se solo efficiet materiam singulis partibus aptam. Et quemadmodum ossa non nutriuntur semine, sed sanguine coagulato in medullam; ita non compinguntur ex femine, sed ex sanguine medullam referente. Præterea dicit aliquis cum Caietano, eas partes compingi ex femine foemineo; non ex virili, quia utrumque habet munia diuersa, alterum agendi, patiendi alterum. De tritico sumunt argumentum; quia granum est materia ex qua fit triticum. Verum cum arbores Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

generentur absque congressu diuersorum sexuum, non potest ex illis ad alia argumentum educi. Forte granum nõ habet virtutem actiuam, vel intra illud erunt diuersæ partes, altera passiuas respondens foemineo semini, altera actiuas respondens virili: quæ munia natura partitur foeminae, & viro.

Ratio à priori sumitur ex definitione generationis viuentium: nempe filium oriri à patre, vt à principio coniuncto. Explicui autem disp. 1. sect. 2. Principium coniunctum non sumi pro loci propinquitate inter effectũ & causam, sed quia pater per semen est principium coniunctum filij, quia aliquid patris reperitur in filio: cæq; propter filius est persona coniuncta patri; sed, si semen non concurrat passiuè, filius non oritur à patre, vt à principio coniuncto, sed extraneo, ergo. Probatur minor; quia si semen non manet in filio, nihil patris in illo remaneret, quia pater per solum semen concurrat. Nec sufficit semen esse deciduum à patre, quia tam semen, quam pater manerent adæquatè extra filium: ergo filius esset extraneus. Confirmatur, quia semen in opposita sententia tantum constitueretur, vt pater ageret per illud, sed agere per virtutem à se emissam nõ facit effectũ cum agente coniungi: ergo. Probatur minor, quia agere immediatè per ipsam substantiam coniunctus est, quam agere per aliquid à se distinctum, sed agere per substantiam propriam non facit effectum coniunctum agentis, nec eius filium, vt pater in Deo creante Angelos: ergo ad producendum filium requiritur, vt aliquid agentis in illo maneat: ergo requiritur plusquam agere. Equidem argumento omnino physico non potest probari cõkursus passiuus viri, eaque propter Petrus Garfia asseruit partem sanguineam feminis non esse ita necessariam, quin sine illa fieri posset generatio. Hæc autem ratio ex definitione videtur admodum efficax.

§. 91. Obijcis, non posse semen virile agere in se ipso, quia agens à patiente distinguitur, maxime cum ex illa actione semen corrumpatur in ipsa formatione foetus: at se nihil corrumpit: ergo vel solum concurrat actiuè, vel passiuè solum: at concurrat actiuè: ergo non passiuè. Item semen foemineum concurrat passiuè: ergo non actiuè. Iam ostendi disput. 9. Physic. sect. 8. idem posse agere in se ipso actione diuersa rationis à principio, per quod agit: vt anima agit in se, substantiam, potentias (si ab illa distinguuntur) vel actus (si potentia nõ distinguuntur ab anima). Deinde utrumque semen aget, & reager reciprocè. Quia verò argumentum sumptum è corruptione feminis virget. Respondeo, semen includere partem sanguineam, crassam & partem spirituosam ac subtilem: hæc agit, & corrumpit aliam dispositiuè. Illa verò sanguinea patitur, & recipit formam foetus, quo peracto spirituosas suo iam functa munere, abigitur ex vtero. Quam doctrinam cum reddidisset, postea vidi eruditè traditam à Petro Garfia, disput. 36. cap. 3. à n. 8. vbi obseruat eas duas partes non dici partes, quia verè vniantur, sed quia vtraque mixtim traicitur ab animali ad generandum. Nam & pedites, & equites dicuntur partes exercitus, licet non vniantur physice.

SECTIO VII.

Quæ partes efformentur prius?

§. 92. Galenus secutus (vt opinatus) Hippocratem, ait hepar primum gigni in conceptione animalis.

malis: secundo, cor: tertio cerebrum; deinde totum corpus. Huic opinioni consentiunt medici, iurati in verba Galeni. Vallesius lib. 2. controuersiarum cap. 5. prope finem: & alij, quam opinionem probabilem censet Conimbrica lib. 1. cap. 4. q. 29. artic. 3. Mouentur primò, quia Hippocrates conspexit genituram interlitam rubris venulis, hepatis stamina referentibus, nihil enim aliud adumbrabatur. Verum Aristoteles testatur se conspexisse in alia genitura vestigium cordis absque villo aliarum partium indice. Vtri autem credendum? arbitror vtrumque sibi visum videre partem, quam primam esse volebat. Et quidem cum illa genitura Hippocratis vix esset hebdomadaria, nihil potuit adumbrare. Venulae autem illae, siue fibrae erant totius telae prima filamenta, quibus initium datur integro operi: quamuis oculos suggerent cuiusque partis fila propria, nam & Hippocrates fatetur nihil praeter hepar conspexisse cerni. Praeterea cum hepar sit rara, ac prae humida substantia, potuit facilius adumbrari, vltima autem manus non imponi ante caeteras partes principes.

§. 93. Secundo mouetur: quia hepar praebet toti corpori alimentum, natura autè mature prouidit horreum, è quo abude suppeteret annona caeteris partibus. Nam homo prius degit vitam plantae, sugens sanguinem ab hepate. Confirmant; quia plantae prius radices agunt, quibus terrae innixae fulciunt truncum; & per fibrulas trahunt succum, quo caeterae partes coagmentantur. Nec viget, quando enim anima inducitur in corpus, illud auget per veram nutritionem, tunc autem & sunt iam partes nutriendae, & partes vnde nutriantur. Cum autem nutritio plurimum pendeat ab infito calore necessarium est, adfuit animalis caloris scaruriginis aliqua, quibus hepar iuuetur ad se, & caeteras partes alendum. Deinde, hepar sanguinem gignit, vel ex chylo, quem abripit ab stomacho, vel ex sanguine materno, quem fugit per vmbilicalia vasa; vt ergo medici ponunt primum hepar, quia ex illo nutriuntur partes; cur prius non ponunt, aut stomachum, aut vasa vmbilicalia, quae alant hepar? cum autem hepar residuum alimenti per venarum cauitates traiciat ad totum corpus: cur non ponunt eas venas, ne iecur obruatur superfluente sanguine? Quod afferunt de arboribus, non est è re. Nam & post primam formationem radicem, formantur truncus, nodi, rami, & fructus: itè abscissis ramis prioribus, renascuntur alij: at si hominem digito mutilis, non prodibit alius: nõ est ergo eadem vtriusque ratio: Nam forma rationalis perfectior actus est, ac petit corpus exquisitius aptum. Haber autem similitudinem cum arbore in dentium; ac molarium formatione.

§. 94. Tertio mouentur, quia illa pars formatur prior, qua primum indiget totum corpus; hoc autem est hepar: ergo.

Quarto, quia hepar fit absque magna commutatione. Verum & hepar eger aut stomacho, aut vasis vmbilicalibus: ergo illa erunt prima. Mutuo ergo pendunt partes principes, ac propterea nulla prior. Ad quartum responderetur, rudia nonnulla stamina, & impolita forrè prius duci; subregumen autem non intexi, nec manum vltimam imponi ante partes caeteras. Immo & filamenta tota arbitror simul ducta.

§. 95. Quinto mouentur, quia in pueris recenter natis vegetior est vis alitrix, quam alit hepar: deinde sensitiua; quam nutrit cor: tertio rationalis cerebro insidens: ergo illae partes eo formantur ordine. Imbellis consequentia; nam robur illud non potuit

esse in tam breui spatio. Immo posses dicere pueros carere tunc mente, quia tunc expertes eiusdem vsus. Respondeo ergo: vim alitricem esse robustiorem propter calorem & alias qualitates; quae facilius exequantur nutritionem, quam sensus sensio-nem: quia hi pendunt ab spiritibus animalibus, qui fiunt post coctum alimentum. Tum autem parum superfuit: quia natura praecipue negotiatur circa augendum corpus, & perficiendum.

§. 96. E contra verò Peripatetici cum Aristotele sentiunt primum efformari cor; quos sequitur Peramatus Galeni hac in parte desertor, lib. de hominis procreatione c. 4. tum quia id comperit Aristoteles oculata experientia. Tum quia cor est caloris origo, quo totum corpus fouetur. Tertio, quia quod vltimo emoritur prius viuunt: cor autem moritur vltimo; ergo primò viuunt. Non vigent, ad primum respondi. §. 92. Ad secundum respondeo: calorem fouere corpus per spiritus vitales, qui fiunt ex sanguine: sanguis autem ab hepate elaboratur; à quo pendet cor in suo munere obeundo; de quo infra. Ad tertium, antecedens est dubium; & consequentia nulla. Vnde enim constat cor vltimo emori? Refert Pater Iosephus Acofta lib. 5. Historiae indicæ cap. 22. iuuenem Hispanum locutum post extractum cor: & Galenus se vidisse testatur victimas ambulantes exitis iam extractis. Immo cum cerebrum sit vitae principium; illud erat prius formandum, & vltimo emoriturum. Consequentia autem est nulla: nam quod vltimo viuunt, non emoritur prius: ergo caeteris partibus non est obeundum necessario prius, quia posterius sunt effecta: ergo potest prius mori pars, quae vixit prius: ergo id potuit contingere cordi. Primum antecedens patet in dentibus; quos post totum corpus incidit natura, & ante omnes partes euellit. Argumenta Galeni contra Aristotelem omitto, quia leuia; quae satis diluit Laurentius Andreas lib. 8. q. 15.

§. 97. Omissis opinionibus, quibus alij censent spinam prius formari; vt carinam in nauis, alij ossa, vt fundamentum domus; alij pollicem, & minimum pedis digitum, & similibus non egentibus impugnatione. Censco omnes principes partes, quae virtute spermatis fiunt, simul effici; nec vnã prius caeteris. Hæc est communis Stoicorum opinio; & plurimum ex antiquis: quam amplectuntur è neotericis multi docti, inter quos Laurentius Andreas lib. 8. quaest. 5. è nostratibus eam ait valde probabilem Franciscus Vallesius lib. 2. controuersiarum cap. 5. eam sequitur Ludouicus Mercatus, & in parte Petrus Garfia disput. 3. cap. 1. & ante hos Fernelius. Quam disertè docuit Hippocrates 1. de Diata hisce verbis. *Delineantur partes simul omnes, & augentur, nec prius alia alijs, nec posterius, sed maiores natura priores apparent minoribus.* Dices, ergo Hippocrates inconsequenter contraria asseruit Quid tunc postea? nõne homo? deinde, cum dixit hepar primum effingi; intellige ad sensum, quia magis conspiciet pater: vt ipse ait loco à me adducto, se tamen ipsa nullam partem censuit esse priorem. Idem docet lib. de locis: *Mihi quidem principium corporis videtur nullum esse, sed omnia similiter principium, & omnia simul.* Hæc produxi; quia Patres Conimbricenses hanc exhibent opinionem ea quaestione 29. artic. 1.

§. 98. Probatum primum, euerfione fundamèti vtriusque opinionis. Cor constituitur ab Aristotele, vt foueat totum corpus: sed id praestare non potest, quin simul sint aliae partes: ergo. Probatum minor: quia cor nec se alit, nec corpus fouet nisi sanguine, & spiritibus, sed nec sanguinem, nec spiritus habere

habere potest absque alijs partibus: ergo sine illis nec ali, nec fouere potest. Minor est certa, quia sanguinem cordi partitur hepar. Dices, cor esse sanguinis principium. Idem censuit Aristoteles ratiocinatione ductus: & forrè, quia vidit cordi adesse quasi duo sanguinis stagna. Verum deceptus fuit aperte, constat enim per venam cauam ab hepate ductam, sanguinem affluere toti corpori, & ex anatome patet à ventriculo in hepar duci chylum, ex quo sanguis fit. Deinde esto cor sanguinis fons: equidem cor non effingit sanguinem nisi vel è chylo, vel illum fugit à matre per vasa vmbilicalia: ergo non est cor ante illa vasa. Dices secundo, primum illum sanguinem non fieri ex chylo, sed ex sanguine foeminae. Hæc negantur à multis, qui opinantur per venam vmbilicalem deferri alimentum ad portae ramos: ab his autem in ventriculo: vnde transfuratus, traicitur in hepar per venas mesenterij. Ex hepate autem affluit sanguis toti corpori alendo. Nam cor, aut hepar non aluntur immediatè sanguine alterius viuicantis, sed immediatè aluntur ex residuo chyli: illud conuertentia in sanguinem. At sanguis maternus est iam totus coctus, vt non modo inutilis fit cordi alendo, verum & perniciosus: vt enim proprium sanguinem toties iam coctum, nõ recoquit in alimentum, sed potius illo grauatur: ita nec alienum multa iam face vitiatum. Quod si consentias medicis nonnullis censentibus sanguinem maternum esse alimentum foetus per vmbilicum: adhuc illi aiunt, illum sanguinem defecari in vasis vmbilicalibus & alijs, vt congruè alteratus traiciatur in hepar: ergo siue hepar, siue cor sit sanguinis scarurigo, adhuc neutrum illorum consistere potest sine vasis vmbilicalibus, quibus sugatur maternus sanguis, & congruè alteretur. Hoc autem in praesenti intendo.

§. 99. Secunda probationi praemitto: partes heterogeneas mutuo pendere à reciproca actione. Nam cor pendet à cerebri refrigeratione, cerebrum autem à calefactione cordis. Quod ita confirmo: cerebrum est naturae frigidae, quae, nisi iuuaretur à corde per spiritus vitales, qui sunt calidi, nõ posset rectè suo munere fungi. Nec enim posset alimentum satis elaborare, quia ad alterationem perfectam requiritur calor, qui sua actione vincat alimentum resistenciam, & illud subiugat. Deinde, spiritus animales si frigerant, fiunt enervati sensio-ni, & discurfui. Experimur enim cerebrum praefrigore, nimia pituita laborare: nec ingenij aliquid elaborare, nisi post coctos cibos. Si enim mens se post cibum operi adiungat, stomachus lassescit, & pro vtili ac salubri chylo flegmata conficit perniciofa. Quid ita? quia animalis operatio auellit calorem ab stomacho: ergo cerebrum eger calore aduentitio, nec sibi infito. Item cor praefrigore suffocaretur, nisi per cerebri refrigerationem abigeretur aliquis caloris gradus, & pulmones adessent flantes, atque resistentes, temperatum aërem attrahentes, ac iam calidum abigetes. Quando verò cordi interdicatur vsus ille pulmonum, illi interdicatur vita vt aperte docet Galenus de locis affectis si cor (inquit) *respiratione priuetur, hominem illico interire, necesse est.* Cor ergo, vt viuat, pendet à partibus alijs. Dices: ergo morbus oritur ex infita animalis natura. Distinguo consequens, ex infita vnus partis natura nisi aliarum beneficio fruatur, concedo consequentiam: suffocatio enim oritur ex nimio calore cordis. Nego tamen oriri morbum ex infita natura totius animalis, quia vna pars natura sua temperat aliam. Immo absolutè morbus non oritur à principijs intrinsicis etiam partialibus, quia

Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

pars per se vnus rei, per se petit cum alia parte in toto coniungi: ac proinde petit beneficium aliarum partium, à quibus perficitur. Si quando verò abiungitur ab alijs, & emoritur, aut languescit infita qualitate, est per accidens, & contra illius naturam. Vnde per accidens, non per se potest morbus ab intrinseco oriri. Quamobrem pars non petit exuberantem gradum, vt cum illo perseueret, sed vt in reciproca actione illi amittat pro alio oppositae qualitatis. In quo manifestè falluntur nonnulli medici, quos ego audiui contra hanc philosophandi rationem disputantes, arbitrari inde sequi per se morbum ab intrinseco. Non enim expendunt naturam partium reciproce agentium, & reagentium. Prouidit autem natura singulis partibus infita qualitatis gradum exuberantem, vt per actionem aliarum, in illas agentium per contrarias qualitates, non amitterent temperamentum debitum toti corpori, sed gradum redundantem, Atque ita resisterent vltiori aliarum actioni. Est autem proprium qualitatis corruptiua in subiectum induci ab illo depellendo gradum aliquem qualitatis contrariae. Ex cuius resistentia oritur successio. Recognosce disput. 1. à §. 73.

§. 100. Hinc promittitur secunda ratio conclusionis: quia cor tabesceret, nisi beneficio cerebri frueretur: Item nisi temperaretur à pulmonibus. Dices in prima generatione non esse civilem illam partium consensionem, sed post perfectè formatum foetum. Contra, illa consensio oritur ex infita cuiusque partis natura, quem habent cor, hepar, & cerebrum. Immo ea ratione ponuntur illae partes ad aduersariis, vt tunc suo munere fungantur, nempe vt cor totum corpus calefaciat. Quod si hoc non admittunt, nullo fundamento mouentur: ergo nisi tunc haberet cor pulmonum folles, suffocaretur. Porro foetum respirare in vtero docet Roserus cum alijs multis: nec obscure Galenus adductus §. 99. & Hippocrates libro de natura pueri. Quod si velis cum alijs tunc non esse respirationem per os, & dilatationem thoracis: at est quidem transpiratio, quia per venam vmbilicalem cum sanguine deferitur aër: ergo sine iis instrumentis cor non consistet. Adde hæc ad hominem obijci. Censet enim Aristoteles cor primò viuere, vt ab illo partes caeterae viuant: ergo tunc fungitur munere cordis: quo fungi nõ potest sine sanguine, & spiritu vitali: quo adeo incalescit, vt statim suffocetur, nisi adfit refrigeratio à pulmonum follibus. Hoc autem fundamentum Aristotelis medici reijciunt ex anatome. Cor enim primo suo natalitio non fungitur munere cordis, sed alitur more carnis per sanguinis ab hepate dispensationem. Tunc enim nõ aperitur via ad traiciendum sanguinem ad dextrum ventriculum, & spiritus ad sinistrum: postea verò foetu robustiori aperitur cor, & inhians venae sibi obiectae trahit sanguinem ad ventriculum dextrum; & iam elaboratum, & actum in spiritus vitales, ipsum traicit in stagnum sinistrum: tunc autem illi spiritus per arteriam toti communicantur corpori; iam mediatè, iam immediatè. Item tunc incipit respiratio per pulmones. Innixus ergo Aristoteles falso fundamento de vitæ principio.

§. 101. Contra hanc conclusionem nonnulla obijciunt aduersarij, nec pugnantia, nec velitantia. Aiunt, artem esse imitricem naturae: nec statim simul incidit, sed per partes. Verum ars fusoria simul excudit totum opus: nec maior est mora, quam latio aris ad proprium locum. Cum autem principia foetus adsint illi toti, non egent ea mora. Deinde sculptor iam incipit à brachio, iam à pede, iam à capite:

& hoc imperfecto redit ad pedem: an ne hinc rectè ratiocinabitur philosophus ad efformationem fœtus? Igitur faber non potest simul aſciam nouere, ſerram, & dolabrum, & cætera instrumenta. Semina autem iis non egent. Obijciunt naturam non simul perficere fœtum, quem postea erudit, polir, & dat elegantiam. Quid inde? Id præstat simul in omnes partes, quas item simul produxit.

SECTIO VIII.

Virum homo fiat ex embryone.

§. 102. **B**. Thomas 1. p. q. 76. art. 3. ad tertium, & q. 118. art. 2. ad secundum & 2. contra Gent. c. 89. & nonnulli ex eius discipulis censent tres animas realiter distinctas successiue produci in formatione cuiusvis animalis perfecti. Primam aiunt esse vegetatricem: secundam sentientem: tertiam perfectam cuiusque viuientis. Mouentur testimoniis Aristotelis. Quem tamen possumus interpretari non de multiplici anima, sed de eadem prius exercente nutritionem, secundò sensionem.

§. 103. Mouentur primò, quia natura paulatim promouet sua opera, & prius materia fœtus disponitur ad vegetationem, deinde ad sensionem, tertio ad discursum. Verum, licet id admittatur in homine, cur & in equo? Nam eius forma non est discursiua, sed sensitiua præcisè: cur ergo eius sensioni non erunt apta organa: quæ embryoni apta? Aut è quo vestigio olfaciunt hi authores eam diuersitatem embryonis & equi? secundo mouentur, quia amygdala prius habent aqueum humorem: deinde aliam formam. Respondeo, vel esse eandem formam duriorē, aut teneriorē, vel illū humorem non esse animatum, sed coagulatum ad compingenda amygdala. Illa autem promotio argumenti primi est ad organa: non verò ad animas diuersas.

§. 104. Hanc opinionem impugnat Perrus Garsia disp. 38. cap. 2. §. Sed licet videantur. Nihil enim cernimus in genituris, unde illa animarum diuersitas dignoscatur. Nam hebdomadaria genitura, quam conspexit Hippocrates, nulli debet esse argumento, eam fuisse animatam. Etenim virtute femininum potest materia coagulari, vt ex illa compingatur carnea illa genitura. Cum enim materia præ humiditate sit tenerrima, & semina virtutem continent effectricem organorum: ea possunt effingere in materia carente anima, non secus ac lac coagulo coagmentatur. Cõfirmatur: quia virtute femininum compacta fuit materia ad eam quantitatem, quam exigit forma plantæ: ergo itidem eadem virtute compingetur totum corpusculum fœtus: cum materia sit facillima coagulari, nec auiteretur forma feminis ante aduentum rationalis formæ.

§. 105. Secundò, forma illa vegetatrix non expelleretur per formam embryonis, quia dispositiones ad embryonem non pugnant cum vegetatrice. Nam materia plantæ retinet semper instrumenta nutriendi, quibus augeatur planta: immò ea instrumenta paulatim perficiuntur. Cur igitur corrumpetur illa forma? Dices, quia ille organorum apparatus petit aliam formam. Contra, adueniat alia: quæ sentiat in partibus participibus sensionis, at in ossē, & aliis partibus insensibilibus, cur non manebit forma prior? Dices, quia est in maiori quãtitate, quam petit. Multum in hac solutione diuinatur. Vnde enim, aut ex quo effectus illius formæ colligunt, eam pendere à tam exigua materia? Si enim plantæ non se porrigit, est, quia illis deficit calor, humor, aut

alius influxus. Vbi autem hæc illis suppetunt abunde, plurimum crescunt. Lactucæ enim multo maiores feruntur in Castella, quàm in Cantabria, aut Nauarra. Et equi corpulentiores in Hispania quam in Africa. Vnde ergo colligunt eam formam tam exiguis concludi tramitibus, vt non possit attingere quantitatem embryonis? Maximè cum ibi, vtero, spiritibus, & semine iuuetur ad augmentationis opera. In animantibus idem cernes: nõ enim excrescunt: quia cor, & hepar non possunt ministrare tam abunde sanguinem, & calorem, vt foueantur partes adeo distantes. Sic homines prælongi facillè frigent, ac soluuntur. Embryo autem in vtero calore abundat. Vnde ergo colligunt, illi non esse aptam materiam, quæ equo?

Deinde forma embryonis est incapax sensus: ergo non est sensitiua: probo antecedens: quia forma sensitiua petit ex se materiã in qua possit exercere sensum: sed forma embryonis id nõ petit, sed illi id repugnat: ergo nõ est sensitiua. Parcat minor: quia toto tempore embryonismi est materia incapax, vt in illa exerceatur sensus: nec enim exercetur visus, olfactus, aut auditus, quia caret obiectis: nec item gustus. Nam & diu post embryonismum alitur homo per vmbilicum, & non per os: tactum autem exerceri tunc vnde constat in materia tam humida? Nam hic in vtero exercetur, vel in vltima superficie, vbi sentiuntur calor, frigus, durities, &c. Vel exercetur in stomacho sentiente famis dolores. Primo modo exerceri tunc non potest tempore embryonismi, tum quia materia est valde humida, quæ non patitur imprimi actionis vitalis initia, tum quia non sentimus qualitates temperatas, nisi aliunde applicetur nobis aliud corpus. Immo illis assueti non, ea sentimus: At embryo esset ibi in naturalissima constitutione: vnde non pateretur impressionem peregrinam. Tandem, quia vsus sensus datur à natura ad profectum animalis, oculi ad videndum, quæ expediunt, vt apperantur, &c. Tactui nullus tunc est vsus, nec finis, quia embryo tactus qualitate nullum sibi potest emolumentum querere. Fames autem tunc non sentitur, quia non nutritur per stomachum, qui famem sentit; nec ille sensus tunc prodesset quicquã; quia embryo tactus fame non posset cibũ querere: quia illi ministratur per vmbilicum, & nõ per os: immo fames fauces pulsãt ad cibum: quarum vsus tunc est interdicitus. Nullũ ergo relinquatur vestigium, quo possimus colligere sensum illum posse tunc exerceri: ergo forma embryonis non est sensitiua, quia ex se nihil sentire potest. Deinde esto tactus, an propter solum tactum vnã formam cõstruimus? talpa quatuor habet sensus, illa forma solum vnũ. Immo verò nec pueri multis post formationem diebus signum dant tactus, quod si tunc hic sensus exercetur, exerceatur ab animo rationali, qui in vtero eum tantum exercet, & forte gustum.

Tandem abscessu formæ embryonis moreretur embryo: at animal moritur per formam cadaueris, non verò per aliam viuientem. Quod autem dicitur ab authoribus hominem prius viuere vitam plantæ, deinde animalis, tandem hominis, ne intelligas pingue sonans de triplici vitali forma, sed de triplici operatione: primum enim alimur: deinde paulatim sentimus, tertio ratiocinamur: hæc autem duo vltima nobis contingunt in lucem iam susceptis.

Non omittam hominem fore parentem bruti. Embryo enim esset animal irrationale: careret enim discurrendi principio: & oriretur ab homine viuens

§. 106.

§. 107.

§. 108.

viuens à viuente à principio coniuncto in similitudinem naturæ: sufficeret enim illi similitudo imperfecta ad imperfectam & impropiam filiationem. Nec est monstruosa filiatio, vt muli, sed admodum naturalis. Quod si Deus consecraret embryonem, vt ederetur in lucem, esset filius hominis aliquo modo, ergo & in vtero. E quidem non persuadebor brutum ab homine generari. Exerceat ergo animus rationalis omnes actiones embryonis. Nec enim petit in vtero omnes sensus, & actiones exercere: sed illas, quas per se exercent forma vegetatrix & sentiens: item & si qua est, quam illa non possunt: eo ergo tempore, quo sensus apti sunt sensioni, aut carnea massa vltimo disponitur; infunditur animus.

§. 109.

Videtur ergo definitioni animæ cõsentaneum, eam induci in corpus proximè aptum ad fungendam vitam. Tunc enim omnes partes spermaticæ sunt vltimo dispositæ & cum primum animus inducitur, fugit per vmbilicalia vasa alimentorum, quod illi prouidit natura: quem vel traicit in ventriculum: cuius residuum trahitur ab hepate, vel per venam vmbilicalem directè mittit in hepate: hinc autem à corde, & cæteris partibus trahitur: cor autem cum primum incaleſcit, refrigeratur pulmonum follibus, aut per venam vmbilicalem, quibus aërem spirat, atque respirat, vel transpirat. Hæc actio pulmonum non incipit ipso instanti generationis, sed post traiectionem sanguinis ab hepate in cor; quod tunc non adeo flammescit antequam alatur sanguine, & spiritibus ab ipso decoctis. Animus autem breuissimè coquit chylum, aut alterat sanguinem maternum, atque proprium, ac paritur toti corpori. Vnda nunquam oriatur: quia statim incipit cibum fugere ac quam citissimè totum corpus alit. Partes autem, ad quas vltimò defertur sanguis, tunc non viuunt formaliter in actu secundo, quod pro tam breui mora non est mirum. Dices, in substantiis ipsũ viuere, est illarum esse. Respondeo intelligi de vita in actu primo, non in secundo, quia actio vitalis est extra essentiam hominis.

SECTIO IX.

Formatio fœtus, atque gestatio.

§. 110.

Theologi nonnulli opinati, animam rationalem in viris infundi die quadragesimo à conceptione, in fœminis autem die octuagesimo: de viris idem sentiunt Patres Conimbricenses, de virisque autem consentire videtur Pater Suarez tom. 2. in 3. part. disp. 10. sect. 2. §. Suppono quartò. Fundamentum est lex purgationis, quam tulit Mofes Leuit. 12. 3. vt purificaretur die quadragesimo quæ virum peperisset, quæ fœminam autem die octuagesimo: glossa ordinaria, Lyrana, Procopius, P. Maldonatus in cap. 2. Luc. Tolerus ibidem annot. 34. cum aliis multis rationem duplicatorum dierum purgationis sumunt ex diebus, quibus fœtus animatur: mas diebus quadraginta, fœmina verò octuaginta. Immo Aristoteles censet matrem gigni die quadragesimo, fœminam circum circa nonagesimum.

§. 111.

Præmoneo, Patres, & Doctores huius sententia non conari ex ea lege Leuitici ostendi dies formationis: sed supponunt ex Aristotele, & aliis philosophis eam opinionem, qua posita reddunt discrimen inter purificationem parentis filium, ac filiam. Quod clarè patet ex glossa ordinaria,

quæ ait (*vt dicitur*) ac si dicat, ita fertur à philosophis. Hinc autem non efficitur, contra hos patres pugnare, qui in philosophia aliter censent. Immo Beat. Aldefonsus Archiepiscopus Toleranus ait purgationem puerperæ factam die quadragesimo sexto, quia tunc infantis membra perficiebantur. In quo sensu cæteros Patres accipio, non locutos de sola animatione, & conformatione membrorum, sed de perfectione, & formatione perfecta, quæ tunc finitur. Deinde fœtus non formatur, sed vires accipit, & solidatur, aut stabilitur. Nec desunt aliæ rationes illarum legum. Theodoretus quæst. 14. & alij volunt eas leges ita sanctas, vt enixè liberarentur ab intemperatis maritis, ne eis tam cito vterentur, donec vires recuperassent, & respirassent ab acerbissimis partus doloribus: fœminarum autem dies duplicabantur forte, quia gestatio puellæ est molestior, fit enim ex frigidiore semine, & cum sit humidior viro, plus sanguinis absorbit: estque molestior mare, etiam ab ipso inuitam primo limine. Item nata non minuit tristitiam matris, sed auget. Beatus enim Augustinus, & Beda, quos sequitur P. Tolerus in cap. 16. Ioan. Anot. 26. exponentes Christi Domini verba Ioan. 16. 21. *Adulter cum parit &c.* aiunt data opera dictum, *cum autem peperit puerum*, quia maiori lætitia afficitur mater puerum, quàm puellam enixa. Cum igitur ea lex fuerit ad leniendos partus dolores, & maiores sint in puella parturienda, & minus leuentur, ea ratione lex illa lata eo cum discrimine.

§. 112.

Medici aliter sentiunt de formatione fœtus. Vallesius lib. 2. controu. cap. 9. ad finem ait, fœminas nunquam formari ante diem quadragesimum; mares verò formari diebus triginta, aut triginta quinque: Laurentius Andreas lib. 8. q. 19. docet ex Hippocrate, longissimum terminum fœminis esse duos & quadraginta dies, maribus autem triginta. Quam sententiam latè, doctè, & eruditè confirmat Peramatus lib. de hominis procreatione cap. 5. equidem ex anatomè aliquid conici potest: quæ autem sit embryonismi periodus, & quod animationis initium, nec Hippocrates, nec Galenus, nec Aristoteles sciunt: nouit autem, qui omnia nouit. Fœminæ tardius formantur: quia fiunt ex semine frigidiore, & imbecilliore: mares autem ex calidiore, magisque robusto. At fœminæ celerius se nutriunt, & augent quàm mares, quia licet sint frigidiore, tamen sunt humidiores, quod iuuat, vt facilius in se conuertant alimentum, item corpus fœmineum est rariius, delicatius, ac mollius, ad quod non exiguntur tam multæ vires: eaque propter fœminæ facilius, ac breuius veterascunt: viri autem sunt sicciore, siccitas autem est minus actiua. Item egent diuturniori tempore ad exsiccandum alimentum, illudque conuertunt in corpus robustius. Quam obrem mares sunt vitæ longioris.

§. 113.

Tempus gestationis non omnibus præscriptum idem. Sextimestres partus in Hispania esse superstitiosos refert Laurentius libro 8. quæst. 30. Quid olim fuerit haud scio, nunc autem eos partus facilliter euenire, nunquam audiui: nonnullos, immo & maturiores refert Peramatus supra cap. 6. septimestres naturales vocat Hippocrates, & cum eo medici, & fatum experientia philosophia doctrix. Contingunt partus octimestres, sed non secundè. Mensis enim octauus est criticus. Rationem reddit Vallesius: quia infantes septimo mouentur ad exitum: qui nisi exeant, laborant: à quo labore recreantur benignis vteri influxibus;

cui labori si addatur octavo mense nouus parturitionis labor, deficiunt viribus, ac pereunt. Peramatus verò (ex quo hæc vt alia sumptit Lauræus) supra c. 9. refert nonnullos partus octimestres, & superfites, præsertim si post vergentem medietatem noni eueniat partus, quia diutius distat ab octauo, & labore, quo afficitur fœtus motu seprimestris. Huc mensum statuit Hippocrates: ac designauit Virago Machabæa septem filiorum ad immane martyrium hortatrix 2. Mach. c. 7. nu. 27. *Fili mi miserere mei quæ te in utero nouem mensibus portauit.*

§. 114.

Supereest difficultas ex cap. 7. sap. numero 2. *In ventre matris figuratus sui caro decem mensium tempore.* Lyra. *Aliqui pueri nascuntur mense septimo, & aliqui in nono, & aliqui in decimo, & isti sunt magis vitales, de quibus fuit Salomon.* Cum verò Christus Dominus ortus sit nono mense à conceptione, ille partus fuit omnium vitalissimus. Aduerte menses supputari à nonnullis (inter quos Vallesius) per dies nouem & viginti cum dimidio: at verò Laurentius Andreas ea quæst. 30. ex Hippocrate, & Peramatus supra cap. 13. supputant mensum per dies triginta: atque ita componuntur à P. Lorino, Pineda, & aliis sacræ paginæ interpretibus. Hoc numero dierum arbitror componi menses solares à Salomone supra. Nam si lunares essent menses, cum hi sint breuiiores solaribus, ille Machabææ filius natus esset mense octauo solari, vel saltem non expleset dimidium noni. Numeratis ergo mensibus (non more Kalendarij) sed magis astronomicè ex diebus triginta, nouem menses includunt ducentos & Septuaginta. Christus autem fuit in utero Virginis dies ducentos & septuaginta sex, supputatis die vigesima quinta Martij, qua fuit conceptus, & die vigesima quinta Decembris, in cuius initio fuit editus. Expleuit ergo menses solares nouem, & ex decimo attingit sextum diem. Natus ergo fuit decimo mense solari in eiusdem sexta die. Vt expressit Rabanus iis verbis. *Decimo verò mense post conceptionem natiuitas ipsius à Christianis celebratur, &c.* Qui mensis ab Hippocrate maximè commendatur, & ex eodem probat Peramatus supra cap. 9. (vbi doctè agit de partu vndecimestri.) Et ab antiquis tribuebatur heroibus. Vide Patres Conimb. Pinedam supra, & Suarez tom. 2. in 3. p. disp. 13. sect. 3. initio.

§. 115.

Dicitur autem Christus natus nono mense, vulgari quidem, & Kalendarij: supputamus enim ad vnum mensum à primo vnus ad primum alterius. Sic à 25. Martij supputatur ad 25. Decembris. Dies autem sunt omnino iidem in vtraque supputatione. Sic intellige Machabæam: & forte eius filius non attingit mensum decimum, nec expleuit nonum. Et quamuis Christus vnico instanti fuit compactus, expectauit menses heroum, accipies in utero robur. Supputantur autem dies à mixtione seminum, quæ debet esse paulo post coitum, vt sit fœcunda, vt iam dixi.

DISPUTATIO III.

De augmentatione.

SECTIO I.

Quid sit augmentatio substantialis?

§. 1.

Augmentatio est motus à minori ad maiorem substantiam. Motus sortitur rationem generis. Per ly, à minori ad maiorem, differt

à diminutione, quæ est à maiori ad maiorem substantiam. A generatione verò differt, quia hæc terminatur ad substantiam, augmentatio verò ad maiorem substantiam, hoc autem discrimen quantum sit patebit inferius. Per ly, substantiam, differt ab accretione, quæ terminatur ad quantitatem, & ab intensione, quæ terminatur ad qualitatem.

§. 2.

Contra primò, quando viuens alitur, & plus substantiæ deperdit, quam comparat, (vt contingit agris, & senibus) tunc est motus à minori ad maiorem substantiam, & tunc non est augmentatio, quia potius diminuitur viuens, quam crescit, ergo hæc diffinitio non conuenit augmentationi. Respondetur distinguendo minorem: non fit augmentatio, si consideratur terminus à quo & ad quem illius motus; nego minorem: non fit augmentatio, per quam superentur partes quæ deperduntur per actionem contrarij, concedo minorem, nego tamen consequentiam: quia non est attendendum vtrum per alios motus viuens diminuat, sed vtrum ex illo termino, à quo, oriatur motus, & ex termino ad quem, fiat maior substantia, quam ex solo termino ad quem: hanc autem maiorem fieri ex vtroque termino, patet ex terminis. Cui motui augmentationis valde extrinsecum est, viuens ab aliis contrariis varios pati motus, sicut si eidem subiecto applicetur ignis à quo calefiat remissè propter coniunctionem contrarij, si ignis producit vnum gradum caloris, simpliciter calefacit subiectum, licet hoc ab intensiori frigore dicatur frigidum.

§. 3.

Contra secundò: augmentatio essentialiter differt à diminutione, sed hæc differentia non explicatur in definitione, ergo Probatur minor, maior substantia non differt essentialiter à minori substantia; ergo neque actiones tendentes ad illas. Nego minorem, quia quando augmentatio dicitur tendere à minori ad maiorem substantiam, subintelligitur, à priuatione maioris substantiæ ad ipsam substantiam, & quando diminutio dicitur tendere à maiori ad maiorem substantiam, subintelligitur ad priuationem maioris substantiæ, quæ explicatur per illam vocem minorem, sicut quando dicitur remissio esse ab intèsa ad remissam qualitatem, intelligitur ad priuationem intensioris. Itaque augmentatio habet terminum ad quem substantiam, & à quo eius carentiam: diminutio verò habet terminum ad quem carentiam substantiæ, à quo autem substantiam. Quapropter augmentatio est motus positius, diminutio priuatiuus. Ratio à priori est, quia sicut generatio, & corruptio opponuntur priuatiuè: Ita & augmentatio & diminutio: & intensio & remissio; quapropter habent terminos priuatiuos: & sicut generatio terminatur ad substantiam, corruptio verò ad non esse substantiæ: ita augmentatio terminatur ad vniendam vnã partem substantiæ alij parti, diminutio verò terminatur ad priuationem talis vnionis; ita etiam intensio terminatur ad intensiorem qualitatem, remissio verò ad priuationem talis intensiõis.

§. 4.

Inquiris: vtrum augmentatio differat ab aggeneratione? Augmentatio est quasi addita generatio. Dicam primùm quid sit in re. Sæpe fit augmentatio quin tunc fiat noua generatio partialis, vt quando duæ aquæ coniunguntur, illa actio tantum habet pro termino à quo priuationem vnionis illarum aquarum, & pro termino ad quem ipsam vnionem; aggenerationem autem partialis terminatur ad nouam partem formæ, vel vnionis essentialis:

tialis: qualis non est vnio continua. Deinde sæpe fit vnio duarum partium materiæ, & fit partialis generatio, vnionis, quin de nouo fiat pars formæ, vt contingit in hominis nutritione, cuius forma non habet partes, & vnio extenditur ad materiam alimenti. Tertiò contingit materiam de nouo vniri, & formam, & vnionem de nouo produci secundum partes, & vniri partibus præexistentibus, vt contingit in nutritione cæterorum viuentium. Aliqui volunt omnes esse aggenerationes, quia, licet tunc nulla pars formæ, aut vnionis producat, præsupponitur tamen iam producta: alij id recusant, quia aggenerationem denotat nouam generationem formæ, aut vnionis. Loquere vt liberit, sed maioris claritatis gratia, ego cum vltimis loquar; itaque aggenerationem terminatur ad nouam partem formæ, aut vnionis, aut vtriusque: augmentatio verò ad eorum aut materiæ vnionem cum partibus præcedentibus. Video productionem vnionis continuari esse generationem illius; sumpta ergo aggeneratione latius, omnis augmentatio est formaliter aggenerationem.

SECTIO II.

De termino, & conditionibus augmentationis.

§. 5.

Nonnulli opinantes in cõtinuo non esse vnionem physicè distinctam à partibus, consequenter docebunt terminum augmentationis esse substantiam, vt indistantem ab alia parte: contra quos egi disput. 15. Physic. sect. 2. & sic arguo: quia augmentatio est motus realis substantialis: ergo habet terminum substantialem. Antecedens negari non potest, quia homo nutritus, & iam factus vir, aliter se habet in substantia materiæ, & vnionis, ac quando erat puer: sed hoc fit per augmentationem, ergo augmentatio est motus substantialis, neque hoc credo ab vllo negari: consequentiam probò. Quia motus positius habet terminum positiuum, cum sit productio alicuius rei, sed terminus positius augmentationis non potest esse indistantem partium, ergo est alius. Probatur minor, tum quia sæpe fit diminutio sine distantia partium, quia excrementa non distant à partibus, vt patet in extremis vnguib; qui non possunt sine ferro abungi à partibus informatis animo: ergo augmentatio, quæ priuatiuè opponitur diminutioni, non habet pro termino indistantem partium: tum etiam suppono duas partes aquæ iam præexistentes, tunc vniantur, ecce iam habent augmentationem: rogo quid habeant de nouo per illam augmentationem, quod ante non haberent? Dicet habere nouam vnicationem, per quam sunt indistantes. Bene quidem: at vniciatio non est terminus augmentationis, hanc enim non esse motum localem est luce clarius, quid ergo haberent per augmentationem, quod non habebant, & per quod ex illis resulset vnum per se substantiale? Certe illud necessario est terminus substantialis productus per augmentationem. Vide quæ dixi disput. 15. Physic. sect. 2.

§. 6.

Qui dicunt puncta indiuisibilia esse res, & non modos, consequenter dicent terminum totalem augmentationis esse maiorem substantiam, formalem vero, & vt quo esse vnionem substantialem distinctam ex natura rei à partibus, & punctis. Ego verò consequenter ad ea quæ dixi disput. 15. Physic. sect. 3. dico terminos productos per hanc actionem esse indiuisibilia continui: quando fit

maior linea, tunc producit punctum continuationis, quando verò fit maior superficies, tunc producit linea continuans: quando autem fit maior profunditas, tunc producit superficies. Denique quando simul aggeneratur forma, distincta actio est ea per quam continuatur forma, ea ea, per quam continuatur vnio, & vtriusque continuatio à continuatione materia.

§. 7.

Conditiones ad augmentationem sunt quæ communiter requiruntur ad quamcumque actionem agentis naturalis; indistantia videlicet, & alia id genus; ad aggenerationem verò plures requiruntur ex his, quæ ad generationem, scilicet dissimilitudo agentis, dispositio materiæ, similitudo formarum, quæ continuantur, &c.

SECTIO III.

Vtrum augmentatio fiat tota simul, an successiue?

§. 8.

Pono realem distinctionem inter augmentationem & accretionem; quod hæc fit ad maiorem quantitatem: illa ad substantiam maiorem. De vtraque iidem rationibus disceptata quaestio. Pono item, posse esse duos quaestiones sensus: alterum vtrum in totam materiam, in qua fit aggenerationem, subito inducatur forma substantialis ignis, aut hominis? Alterum vtrum in quamuis partem proportionalè prius inducatur, quam in alias maiores: ita vt totam materiam pabuli occupet successiue, quamlibet verò partem subito, & in instanti?

SVBSECTIO I.

Impugnati, qui docent augmentationem esse motum continuum.

§. 9.

Regor. in 1. dist. 17. quaest. 2. art. r. Burlaus lib. 3. Physic. ad textum 6. Sodus ibidem q. 3. art. 2. Iandunus & alij, quos referunt, & sequuntur P. Conimbricenses, 1. de Gener. cap. 5. q. 16 art. 2. & P. Antonius Rubius ibidem tract. de augmentatione quaest. 3. num. 27. docent augmentationem fieri successiue, & non in instanti. Quam P. Rubius imponit S. Thom. 3. p. quaest. 33. art. 1. corp. & ad 4. vbi ait. *Tertium oportet esse successiuum, tum quia augmentum non potest esse sine motu locali, tum etiam quia procedit ex virtute animæ iam in corpore formato operantis, quæ non operatur nisi in tempore.* Verum parum illis fauet S. Thomas eo loci. Quia non disputat: *vtrum, quodlibet augmentum, vt præcisè includit aggenerationem partialem, sit instantaneum?* Sed ait corporis augmentum esse successiuum, id est, factum tempore; quod verum est de toto augmento, cuius vna, pars fit post aliam; nec enim totum corpus subito in totam suam molem augetur. Quod colliges primò ex mente Sancti Doctoris. Ait enim conceptionem Christi, & formationem Corporis factam fuisse in instanti: augmentationem verò in tempore: At conceptio cæterorum hominum, vt præcisè includit generationem hominis, fit etiam in instanti. Quæ verò successiue fiunt, sunt membrorum delineatio, & dispositio, quæ in Christo subito perfecit Spiritus Sanctus: ergo similiter non accipit augmentum pro præcisè actione augendi, sed etiam pro dispositionibus antecedenter requisitis, quæ successiue fiunt ab anima, & pro toto corporis augmento.

mento. Deber enim attendi discrimen à S.Thoma redditum inter Christi corpus, & nostra.

§. 10. Secundo colliges: quia ait animam corpori unitam non operari nisi successiue: quod falsum est de omni operatione: quia actus vitales subito fiunt: est tamen verum sumpta operatione pro omnibus requisitis etiam ad actiones momentaneas. Si ergo S.Thomas ad probandum augmentationem in se non esse instantaneam, poneret animam nullam habere operationem, nisi successiuam, sumeret principium Philosopho indignum. Quid dicam tanto Doctore? Est autem eius ratio manifesta in sensu à me adducto, ergo in illo, & non in alio locutus est S.Thomas. Nam ex rationum, quas adducit, robore est eius mens enucleanda: quando de ea est controversa. Nec enim credendus est B.Thomas rationes adducere à proposito sibi scopo aberrantes. Quod ait augmentum fieri cum motu locali, exponitur à Caetano non de motu formali, sed virtuali: quia corpus auctum plus occupat loci, quod subito fieri posse infra patebit. Clarius autem exponitur, dicit enim. *Augmentum non est sine motu locali*: & quidem verè, nam aut pabulo successiue applicatur homini, aut homo pabulo, illudque fugit per umbilicum in vtero, aut per os extra illum, quæ coniunctio non est sine motu locali. Item non est augmentum sine successiua dispositione qualitatum. Nec sine aliis multis, quæ cum successione fiunt: ipsa tamen actio in se sine motu fit: hinc autem non inferitur à S.Thoma sentiri nutritionem ipsam immediate pendere à motu locali, patebit autem subiectione secunda, eum à nobis esse. Adducunt etiam Aristotelem connumerantem augmentationem inter motus: motus autem successiuus est. Quasi verò motus non abstrahat à momentaneo & successiuo, & generatio non fit vna è motus speciebus: quamuis momentanea?

§. 11. Ut suam sententiam probent, ponunt primum, formas substantiales, quamuis in prima generatione pendeant à certa magnitudine, in quam totam simul, & non successiue inducuntur: tamen eas non pendere à certa magnitudine in augmentatione: sed posse hanc fieri in minori, ac minori parte materiae. Et quidem bene: etenim formæ nequeunt esse, nisi vbi suis facultatibus fungantur: quod nisi in magnitudine certa non præstatur. Aggeneratio autem iam supponit totam magnitudinem, quam exigit forma: & cum hac præexistat in magnitudine necessaria: quæcumque magnitudo, quantumvis parua, accrescat, auget magnitudinem priorem, & necessariam. Vnde ex minimo naturali non colligitur necessitas certæ magnitudinis ad nutritionem.

§. 12. Secundo ponunt omnia agentia naturalia agere vniiformiter difformiter, vehementius, & citius in materiam proximior, in remotior, & tardius. Item quælibet pars alimenti ita coniungitur corpori alendo, vt nonnullæ partes sint proximiores; nonnullæ remotiores. Quia alimentum quantumcumque paruum, habet triam dimensionem, & quamuis ab stomacho, aut alio vase coeque contingatur secundum vltimas superficies, non tamen secundum profunditatem; quia non penetrantur corpora: vnde videtur inferri totum alimentum secundum omnes partes non esse æquè applicatum agenti.

§. 13. Ex iis duobus principiis ita argumentantur. Ad nutritionem non est opus expectare vltimam dispositionem in tota aliqua parte materiae certa & determinata: sed in quacumque parte prius di-

sposta potest fieri, quin expectentur alia: sed partes alimenti non disponuntur omnes simul, sed prius vna, quam alia, ergo aggeneratio prius fit in vna parte, quam in alia: item in ea parte non fit tota simul, sed prius in medietate, quam in tota: & prius in quarta parte, quam in medietate. Hoc autem est fieri successiue & non in instanti: sicut materia sequitur ex superficie secundum partem proportionalem, & non secundum aliquid diuisibile; ergo nutritio fit successiue per partes proportionales, & non in instanti in aliqua parte determinata. Quo argumento miratus P. Rubius Iunior nonnullos, arbitratur eos fuisse deceptos, dum opinati aliquando nutritionem contingere in instanti: licet frequenter successiue.

§. 14. Verum eo argumento non multum efficitur. Negatur enim omnia agentia naturalia agere vniiformiter difformiter semper, & in qualibet parte suæ sphaeræ. Probauit enim disp. 9. phys. sect. 6. aliquando agentia vehementius agere in distans, quam in partem interiectam: vt Sol per Chrystum amburit lanam remotiorem, immo & manum, quia aërem propior: ergo aliquando erit alimentum ita dispositum in parte remotiori, vt simul tota vna pars disponatur, & recipiat formam aliti. Et quidem placet Achillem hunc à planta deiicere. Primum fatentur P. Conimbricenses, alimentum ita paulatim conueni in alitum, vt veniatur ad aliquam partem tam exiguam, in qua iam non possit conseruari forma alimeti: tunc sic, ergo quando venit ad partem illam, in totam illam inducitur forma aliti simul, & non successiue. Fatentur consequentiam: Deinde, ergo non semper agitur vniiformiter difformiter; quia in totam illam particulam actum est simul.

§. 15. Dices primo, inductam fuisse formam aliti sine dispositionibus: per accidens enim facta fuit illa nutritio: per se autem id non potest: contra; ergo aliquando contingit nutritio subita, & non sunt adeo decepti Iuniores illi. Deinde parum philosophicè admittitur forma in subiecto non disposito. Nam, vt forma alimenti perseverare non potuit, ita nec eius qualitates. Vnde non fuit resistentia alimenti: at sine resistentia contrarij rectè possunt qualitates subito traici in totam materiam non resistentem: vt sol subito illuminat, & color ei aculatur species in partes remotas, siue immediatè, siue aliquas medijs alijs: quod in præfenti contingeret. Nec item est per accidens; sed ex intrinseca virtute agentis, qua potest totum alimentum absumere; ex qua virtute directè sequitur, *minimum naturale* alimenti.

§. 16. Dices secundò, tunc induci in illud minimum aliam formam distinctam à nutriente. Contra, tandem veniatur ad partem tam exiguam, vt nullam aliam capiat: tunc autem redit argumentum. Dices tertid, non pendere conseruationem alimenti ab illo minimo. Contra: dependet in prima generatione, quia non potest esse, vbi non potest operari; sed in illa exigua materia non potest operari: ergo neque esse. Est ergo ratio eadem in prima generatione & conseruatione. Nam sicut forma non inducitur primum in vnam partem proportionalem, deinde in aliam; quia in priori parte tunc nequit operari: vel alias ob causas: ita nec in corruptione alimenti potest perseverare in parte proportionali minori, ac minori. Quod si hoc possit, quia tunc parum deest ad totam corruptionem, itidem posset in prima generatione, quia parum deest ad totam generationem in tota parte determinata. Immo formæ facilius primum inducuntur

inducuntur in materiam exiguam, & imperfectius dispositam, quam conseruantur, vt patet in prima animantium fictione. Quod si minima naturalia negantur in conseruatione, eadem facilitate negabuntur in prima generatione. Ster ergo aliquando contingere nutritionem momentaneam in tota aliqua materiae parte certa, & determinata. Vbi infringuntur aduersantium vires.

§. 17. Deinde posse simul totam partem alimenti dissoni: & formam in totam illam induci probatur exemplo primæ generationis. Cuius materiam esse vel semina vtriusque parentis, vel sanguinem matris, vel omnia illa (ex natura rei) nemini dubium. Tunc sic: illa materia disponitur vltimò in vno solo instanti secundum se totam, & tamen secundum se totam non est æquè coniuncta cum principiis disponentibus; ergo materia inæqualiter coniuncta cum principiis disponentibus potest tota simul vltimò disponi, & accipere simul in se totam formam. Minor propositio est certa: nam principia disponentia non penetrantur cum materia, quæ disponitur. Quia semen, spiritus vitales, verus & si quæ sunt alia causa, non penetrantur cum sanguine, aut spumosa seminis portione: ab his autem oritur primò dispositio; deinde à calore, & alijs qualitibus ab illis deriuatis: deriuantur autem mediatè, vel immediatè totæ simul in totam materiam necessariam ad primam generationem. Vnde eodem modo poterunt deriuari à principio nutriente. Maior autem patet quia tota illa materia recipit in se totam generationem, nec prius in vna parte, quam in alia, vt pono ex minimo naturali viuèrium perfectorum, quod & aduersarij admittunt: ergo in vno instanti vltimò disponitur tota materia. Probo consequentiam: quia generatio fit in eodem instanti, in quo terminatur vltima dispositio: si enim fieret in tempore, non esset momentanea, nec tota simul in vna parte.

§. 18. Considera ergo quo instanti fiat generatio, in illo sunt omnia necessaria generationi, & vltima dispositio. Siue enim maneant eadem accidentia geniti & corrupti, siue sint diuersa in genito: certum est generationem non fieri antequam præcedant omnia necessaria vt fiat. Nam quæ sequuntur non sunt necessaria, vt fiat. Ergo in illo primo instanti generationis fuerunt omnia necessaria, & non prius. Nam, si in aliqua parte priori fuissent prius, quam in toto minimo naturali; contingeret materiam in aliqua parte esse vltimò dispositam, & carere forma: vel generationem non esse momentaneam. Hoc secundum aduersarij fugiunt. primum autem refugit philosophia: quia tunc non sunt qualitates formæ abigenda: quia vltima dispositio ad nouam formam eas depulit, nec item est forma opposita, quia sine qualitatibus non potest operari: sicut nec esse potest in minori materia *minimo*: erit ergo vel forma sine qualitatibus, vel materia sine forma: vel qualitates contrariæ in gradibus impossibilibus: quia iam non expectatur nouus gradus qualitatis in materia proximiori: sed in remotiori.

§. 19. Adde, eadem ratione non posse organa vitæ vltimò disponi nisi tota parte materiae simul; quia nisi in parte certa non possunt operari. Nam anima per ea operatur: ergo si anima operari non potest nisi in materia certa, & operatio animæ per organa exercetur: hæc non poterunt operari nisi in materia certa: & consequenter nec esse. Quod si dicas, cum primum disponitur pars propinquior, tunc in totam materiam induci formam.

Contra, ergo inducitur ante dispositionem vltimam; contra omnem philosophandi rationem, & forma ex sua natura & per se petit esse, & induci in subiectum non dispositum. Immo illa erit dispositio, quia ex natura rei petit forma illam materiam, & illa ex natura agentium non petit aliam dispositionem: ergo. Quod idem ego dicam de nutritione: cuius naturalis dispositio erit qualitas intensa in parte propinquiori, & magis remissa in remotiori. Iisdem ergo rationibus habebit facultas nutritrix virtutem disponentis alimenti. Immo & facilius; quia nutritio facilius exercetur prima generatione. Nam rationes de propinquitate maiori, vel minori in prima generatione franguntur. Nec ob id admitto minimum in augmentatione sed quamlibet partem minorem, & minorem posse conueni in alitum: dico tamen non ostendi repugnantiam, cur non possit exigua pars simul disponi. Ad primum responderet, partes remotiores æquè applicari ad influxum nutriente: sicut materia factus secundum omnes partes æquè applicatur disponentibus ad generationem. Quia omnes illæ sunt intra sphaeram, in qua potest agens æqualiter agere.

§. 20. Age iam: Da aduersariis nullam partem materiae certam, & determinatam posse simul secundum omnes suas partes vltimò disponi in vno instanti: sed partem propinquam prius; & ex hac prius medietatem propinquior: ex hac autem prius octauam partem, &c. Probatur inde nutritionem non fieri simul in tota parte materiae certa, & determinata: sed prius in parte propinquiori, & in alia minori propinquiori: At in tota materia fieri successiue, & continuè, non probatur. Hoc ergo probo. Nam vltimum indiuisibile, quo terminatur quilibet gradus qualitatis, & in quo verum est dicere: *Nunc non est motus alterationis, sed immediate ante fuit, & immediate post erit*: hoc (inquam) indiuisibile fit in vno instanti, vt ex terminis patet: hoc autem indiuisibile non incipit immediatè post aliud, quo in parte propinquiori prius fuit productum aliud terminatum similibus gradus. Quia in sententia, quam pono nunc de compositione continui ex punctis & partibus, immediatè post vnum indiuisibile non sequitur aliud. Explico. Applicetur hepatis alimentum; cuius pars propior sit A. remotior C. media inter vtræque B. prius tempore accipit A octauum gradum caloris, exempli gratia, & vltimum eius terminatum quàm B. & B prius quàm C. indiuisibile ergo partis A. non est immediatè indiuisibile B. & hoc indiuisibile C. Sed inter illa intericiuntur partes qualitatis successiue productæ: ac propter rationem eandem prius est indiuisibile illud in quavis parte propinquiori, & proportionali.

§. 21. Vnde sic impugno aduersarios; ista indiuisibilia sunt singula subito & vnicò momèto, quamuis non omnia simul in toto alimento; ergo nutritiones partiales fiunt singula singulis momentis, & subito; quamuis non fiunt simul omnes in toto alimento. Probo consequentiam: quia nutritio partialis non fit nisi in eo instanti in quo fit vltimum, terminatum (vt mox probo.) Vnde concludo non fieri continuè vnam partem nutritionis immediatè post aliam; sed inter vtramque interici, totum tempus, quod absumunt partes qualitatis interiectæ inter duo illarum terminatum. Et quamuis illa puncta continuè fiant, quia ipsa continuant totam qualitatem: tamen nutritiones fiunt discretè; quia nihil illarum fit, quando fiunt

fiunt partes qualitatis: postea verò omnes nutritiones manent continuæ: vt cum aqua successiue confluunt in stagnum, prius vna quam alia, hodie partes nonnullæ, cras verò alia: at confluxu peracto omnes manent continuæ.

§. 22.

Argumentum ex §. 13. in forma soluitur, omnis præmissis, & concessa consequentia. Ad cætera responderetur, incipere successiue esse incipere in parte minori, & minori continuè & immediatè post vltimum indiuisibile, non vero quando non immediatè: vt patet in vltimis terminatiis; quæ incipiunt in minori, & minori parte proportionali, non tamen successiue; quia inter vltimum indiuisibile existens in alio, & inter quodlibet existens in materia alimenti intercessit successio partium terminatarum. Et sicut hæc terminatiua sunt simpliciter finita, & infinita secundum quid; eaque propter finito tempore finiuntur; idem est aggenerationibus partialibus; quia fiunt per partes proportionales materiae, quæ sunt simpliciter finita. Et sicut nullum est primum terminatum, quin prius fuerit aliud, ita nec vlla pars nutritionis. Denique illorum doctrina de inceptione, & desitione indiuisibilium vltimè terminantium erit tibi Theæso filo ad repedandum proportionalium partium inuios anfractus, atque mæandros.

§. 23.

Itaque in singulis momentis, quibus in parte proportionali finitur vltima dispositio per indiuisibile terminatum illius: fit etiam augmentum substantiæ: & in momento quo per indiuisibile qualiter terminans intrinsecè, disponitur vltimo certa pars materiae, fit etiam augmentum vltimum substantiæ: & sicut quoduis indiuisibile vltimè terminans qualitatem, fit in instanti; ita & quoduis augmentum substantiæ fit momento: quia semper fit necessariò cum ipso indiuisibili: & sicut duo indiuisibilia vltimè terminantia qualitatem, non fiunt immediatè & simul: sed C. prius tempore quam B. & inter vtrumque producitur qualitas in parte materiae, & in tempore: ita augmentum C. non fit immediatè cum augmento B. sed prius tempore C. deinde B. tempore autem interiecto inter indiuisibile C. qualitatis, & indiuisibile B. quæcuius augmentum; quia tunc non erat ad illud vltima dispositio quæ semper fit in instanti: & sicut illa instantia non sunt immediata, ita nec augmenta in illis. Et hæc non sunt continua, quia post vnum cessat omnino aliud.

§. 24.

Hinc oritur secundum aduersariorum argumentum: quia repugnat nutritionem fieri in illis instantibus, quia licet indiuisibilia terminantia ita fiant, at non potest nutritio: quia nutritio & accretio, siue vnio ad quantitatem fiunt in eadem temporis duratione (vt ego ipse probabo infra) accretio autem non potest fieri nisi cum motu locali, qui est successiue; ergo nec nutritio fit nisi successiue. Probatur minor primò, quia accretio est extensio ad maiorem locum: quod fit cum motu successiue. Secundò, quia anima hominis occuparet maiorem locum, quam antea: & simul fieret præfens toti spatio, in quo est materia alimenti; quod experientia repugnat: quia anima nequit nouum locum petere nisi successiua latione.

§. 25.

Hoc argumentum non vrget (quin illud contra eos retorquebo;) nam in augmento rerum diuisibilium tam ex parte materiae, quam formæ, nihil inde sequitur. Nam ignis, verbi gratia, quando augetur, non traicit per medium partem præ-existentm: sed nouam producit. At noua non

mouetur hinc illuc, sed in tota parte materiae producitur: tunc autem fit accretio, quia in tua opinione resultat noua quantitas in ipsa forma ignis, quæ coniuncta quantitati priori auget molem; nec enim omnis accretio fit cum latione: in mea autem sententia formæ pars recens producta est causa, vt quantitas alimenti & aliti vniantur; sitque ignis porrectior non ratione partium priorum, sed recens productarum: noua autem pars ignis producat a priori, vel ab accidentibus, vel à quo libuerit. Idem dixerim de nutritione imperfectorum viuientium, immo & perfectorum omnino materialium, quorum formæ sunt sectiles. Ergo in iis non est cur nutritio non fiat in instanti.

§. 26.

Deinde in homine nihil sequitur absurdi. Anima enim sine latione formalis potest nutrire corpus primum in sententia asserentium eam non concurrere immediatè nisi per accidentia existentia in passo: quæ tunc non trahunt animum, sed producant eius vnionem: eodem autem instanti eam producant in animo. Nec enim opus est, vt animus prius intelligatur propinquare toti materiae alimenti: iam enim est coniunctus illi secundum vltimas superficies hominis & alimenti, & eodem instanti quo producitur vnio, eodem est anima in illa parte materiae. Quod patet ex prima hominis generatione: Nam agens vnit animam efficienter simul in toto minimo naturali, & tamen non illam mouet per totam materiam minimi. Ratio à priori est, quia dum anima corpori catenatur vnione, nullum habet motum localem nisi mouendo partem aliquam corporis, vt oculis cernitur, & mente ipsa: quia per motum illum abiungeretur à parte, quam informat, vel manens in priori loco, nouum acquireret, & consequenter latio illa non esset à termino, à quo, nec animus moueretur vt actus informans, sed vt separatus: at in nutritione non mouet partem corporis præ-existentm, nec materiam alimenti, ergo non se mouet.

§. 27.

Dices, prius natura quam animus vnietur parti alimenti, necessariò est illi præfens: ergo per motum localem, & successiue. Antecedens dubium: mala consequentia. Est enim dubium, vtrum animus prius natura corpori vnietur, quam sit formaliter in loco: immo Caie. dixit nutritionem esse virtuales motu, quia ex ea sequitur maior occupatio loci, complementum autem substantiale prius est natura; quam accidentale. Omisso ergo antecedenti, consequentiam inficior. Ad quod aduerte substantias indiuisibiles habere virtuale extensionem, sunt enim in toto spatio diuisibili per eandem entitatem, ac si essent sectiles. Intra totum spatium, cui simul possunt adesse, possunt totam vniam partem occupare simul. Angelus, verbi gratia, potest esse in toto hoc gymnasio, & ipse pro suo arbitratu potest esse in sola medietate: si vult, potest adesse subito toti secundæ medietati, (vt ostendo disp. 12. Met. sect. 6.) ita animus potest esse in toto spatio, quod occupat materia alimenti: hoc vltimo disposito illi debetur vbicatio spiritalis, qua possit adesse toti materiae: illa autem subito datur ad totum locum: quia continetur intra locum, cuius anima est capax. Tunc enim non mouet corpus, quod ratione suæ diuisibilitatis non est totum in in qualibet parte loci; ac proinde non ponitur totum simul in vno loco, sed partiatim. Nec illa vbicatio datur animo vt separato, sed vt vnito, quia datur vt nutrienti, & vt nouas partes informet. Et quidem aduersarij sibi aduersantur hoc secundo argumento: quando fit nutritio subita in minima parte

parte alimenti, in qua alimentum conseruari non potest: rogo vtrum fiat tunc motus localis: & quod ipsi responderint in eo euentu, respondeo ego in mea opinione.

SVBSECTIO II.

Vera Sententia.

§. 28.

Opinor quamlibet nutritionem partialem fieri momento; nullam autè successiue. Item inter partiales aggenerationes interijci nonnunquam tempus reale: vnde illa discretè fiunt. Ita Scotus in 4. dist. 44. q. 1. verbi. Per hoc ad fundamentum in fine. Capreol. in 1. dist. 17. q. 2. art. 2. fine, asserens formam instantaneè induci in subiectu vltimè dispositum, non vero successiue, quamuis subiectu successiue disponatur: Aueroes, Albertus, Pöponatus, Thomas Garuius, Ferraricus, Soncinus P. Tolerus & alij apud Patres Conimbricenses: estque communior recentioribus; quam verbum pro verbo sumo ex S. Tho. 2. 2. q. 24. art. 6. corp. iis verbis. *Augmentum corporale in animalibus, & plantis non est motus continuus, ita, scilicet, quod si aliquid tantum augetur tanto tempore, necesse sit, quod proportionaliter in qualibet parte illius temporis aliquid augetur, sicut contingit in motu locali: sed per aliquod tempus natura operatur disponens ad augmentum, & nihil agens actu: & postmodum producit in effectum id, ad quod disposuerat, augendo ipsum animal, vel plantam in actu.* Vbi obserua, negari à B. Thoma successione illam continuam per partes proportionales: & asseri augmentum in hoc esse dissimile motui. Item cessare augmentum toto tempore, quo durat successiua dispositio, & tunc non fieri augmentum in actu, fieri autem qualitatem disponentem: item post dispositionem fieri augmentum, nempe peracta dispositione. Vnde concludit augmentum non esse motum continuum, sed discretum. Ecce nostra conclusio, & eius probatio expressè tradita à S. Thoma, cui verbum pro verbo refragantur aduersarij.

§. 29.

Probatur vnica ratione à priori. Vltima dispositio ad quamlibet aggenerationem partialem, aut aggenerationem substantialem (vtramque indiuisibilem accipio) fit in instanti, & non successiue: sed quælibet augmentatio fit simul cum vltima dispositione, ita vt nec prius, nec posterius tempore fiat: ergo augmentatio quælibet fit in instanti, & non successiue. Probata vtraque præmissa, consequentia haud dubia. Maiorem propositionem probò, quia in continuis non datur primum, neque vltimum, nisi ratione indiuisibilium. Nam partes proportionales exclusis punctis non habent primum, neque vltimum (vt patet:) ergo primum & vltimum est ratione indiuisibilium: ergo vltima dispositio in quantum vltima non potest compleri, nisi in instanti.

§. 30.

Dices primò, dispositionem, quæ petit primum & vltimum non compleri, nisi in instanti: esse autem aliquas dispositiones, quæ non habent vltimū. v.g. dispositio ad formam cordis primo producendam depèdet à sexto gradu caloris completo, quæ dispositio habet vltimum, nempe indiuisibile terminatum sexti gradus, hæc dispositio non completur nisi in instanti at verò ad aggenerationem cordis nõ requiritur sextus gradus caloris completus, sed sufficit quintus completus, & sextus incipit in quacumque parte. Hæc dispositio non habet vltimū, ac propterea nec completur in instanti, sed successiue. Cum igitur augmentatio fiat simul

Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

cum dispositione, & dispositio fiat successiue, idem erit in augmentatione. Confirmatur, sunt nonnullæ formæ terminatæ ad minimum quod sic in quo possunt conseruari, at non possunt conseruari in parte minori: Quamobrem sublata quacumque parte interit forma. Hæc autem conditio minimi non destruitur in parte aliqua determinata minori, sed in quacumque indeterminata.

§. 31.

Incipio ab hac confirmatione: res natura sua terminatè intrinsecè ad minimum naturale corrumpuntur in instanti, quin sit locus successiue sectioni minimi; si ergo in dispositione augmentationis idem seruetur ordo, augmentatio fiet in instanti. Quod si ordo præposterus seruetur, præposterè affertur exemplum. Antecedens probò. Tunc corrumpuntur res eiusmodi, ex præfisa ratione minimi, quado illis detrahitur pars aliqua minimi; quia enim in minimo possunt esse, & non in minori quantitate minimo: sed pars detrahitur in instanti, & non successiue: ergo earum rerum corruptio est in instanti, & non successiue. Probò minorem: pars detrahitur formaliter, quando abiungitur ab alia, siue redditur non continua (vt ex terminis patet.) Hæc autem abiunctio fit in instanti, quia est corruptio indiuisibilis vnionis copulantis partes continui. Vt enim cõtinui vnio est indiuisibilis secundum conceptu in quo est continuitas, sitq; in instanti secundum illu conceptum; ita eius corruptio fit in instanti. Quamobrem P. Conimb fatentur totum minimum naturale alimenti subito deseri à forma alimenti, & occupari à forma aliti.

§. 32.

Solutionem impugnat P. Rubius num. 33. quia impossibile est formam induci ante completam dispositionem, sed immediatè post quintum gradum vltimè completum non completur dispositio: ergo nec forma inducitur. Probat minorem: immediatè post non est completa: patet consequentia, quia non potest res successiua simul compleri & esse completa, simul fieri & esse facta: nam indiuisibilia sunt, in quibus res est facta: ac propterea in motu vocantur *mutata esse*, quia in illis solis dicitur res esse mutata.

§. 33.

Non vrget. Distinguo enim minorem: nõ completur dispositio vltimè in suo esse, concedo minorem: non completur in ratione dispositionis, nego minorem: quia vt sic tota dispositio non eget toto suo complemento, sed qualibet parte vltra quintum gradum. Ad probationem distingo minorem: completur vltimè successiue, acquirès successiue integram suam perfectionem, nego antecedens: completur successiue ad habendū quod exigitur ad sufficientem dispositionem, concedo antecedens; quia tantum exigitur quælibet pars indeterminata sexti gradus. Distinguo itè consequens, immediatè post non est completa in toto suo esse, concedo consequentiam: in gradu necessario ad disponendum, nego. Ad probationem respondeo, rem simul posse compleri inadaquatè in suo esse, & in illo esse completa, non tamen simul compleri successiue & esse vltimè, & adæquatè completa. Item simul fit & facta est. Nam, cum fit, verè existit extra causas, antequam existat vltimum complementum: ergo tunc est facta in esse successiue, quia omne existens creatum, vt existens, factum est. Indiuisibilia vocantur *mutata esse*, quia illis terminatur totus motus præcedens, & tunc est verum dicere. *Iam est factus motus*, quod intellige de toto motu vltimo terminato, at verò incompletè prius

O o fuit

fuit factus secundum partem proportionalem, & hæc pars dicitur ab aduersariis vltima dispositio, non quod in illa sit primum & vltimum, sed quia ultra illam nulla requiritur alia.

§. 34. Est autem ea solutio difficilis impugnata: non quod præferat vero similitudinem: sed quia delitescit in tenebris Cimmeriis partium proportionalium. Impugnatur autem in augmentatione ignis. Qui in parte præexistente sibi vindicauit certum gradum qualitatis completum, ac determinatum: ergo eundem sibi vendicat in quavis alia parte. Antecedens est certum, tum quia ignis suos habet limites, qui nisi certi sint, non possunt illi defigiti: tum quia generatur in instanti, quando vltimus gradus dispositionis perficitur: alioquin successiue produceretur, & inciperent substantiæ per vltimum sui non esse, ac destruerentur per vltimum sui esse. Nec hac in re longiori disputatione egetur. Consequentiam probo, quia in quacumque parte sit forma ignis, retinet eundem conceptum specificum, & est cum eadem dependentia à dispositionibus: ergo in quacumque petit dispositiones eodem modo terminatas: probo consequentiam, quia partes eiusdem formæ homogeneæ eadem ratione perficiuntur. Nam, si vna pars ex suo conceptu peteret aliquem gradum caloris, quem ex natura sua non peteret alia pars, ergo illæ partes non essent homogeneæ: quia ex heterogeneis accidentibus, colligitur substantiæ diuersitas: ac petere complementum gradus certi, & determinati in intentione valde diuersum est, ac illum non petere. Maximè cum puncta indiuisibilia sint speciei diuersa à gradibus. Et quemadmodum forma vendicans quintum gradum caloris, est abfimilis formæ petenti sextum: ita pars petens sextum gradum completum est abfimilis parti petenti quintum completum, & non sextum.

§. 35. Confirmatur autem, solutionem hanc multum diuinare, præcisè vt defendat successionem nutritionis, quia nõ habet posituum argumentum ostendens diuersitatem illam. Nam formæ diuisibiles, licet sint in partibus proportionalibus extensiuæ, & sic non perunt vt sunt in illis determinatam extensionem qualitatum: ac in ipsis proportionalibus retinent certam intensionem, sine qua existere nõ possent. Item, formæ substantiales petunt materiam determinatam, ita vt sit certa & determinata: nec enim in indeterminata produci possunt: sed tam pædet noua cuiusque formæ inductio in noua parte subiecti ab intentione suarum dispositionum, quam productio formæ à certa materia: ergo.

§. 36. Dices, formas à minimo pendere: quia non possunt esse, nisi vbi possunt operari: ac in exigua materia operari nõ possunt. Contra: nec forma potest esse, nisi in parte in qua possit operationem exercere certam, & determinatam, nam indeterminata non sufficit: sed certam non potest habere, nisi à gradu certo, ergo. Maior patet ex prima generatione, in qua sibi vendicat certos gradus qualitatis: & quemadmodum tunc non potuit informare materiam sine gradu sexto cõpleto, ita nec in augmentatione easdem ob causas: quod si oppositum negas in augmentatione, idem dicam ego cõtra te in prima generatione. Deinde forma conseruari non potest sine gradu certo, completo: quia eas qualitates petit ad operandum, & resistendum: ac operantur formæ in certo gradu: item & resistunt.

§. 37. Dices in augmentatione nõ requiri certam materiam, secus in prima generatione, ergo idem erit in intentione qualitatum. Primum aio, non requiri aliquam certam magnitudinem, ita vt in minori nõ

possit fieri nutritio: ac semper fit in aliqua parte certa, id est, in tota parte materiæ simul: sicut fit complementum qualitatis. Vnde etiam fit nutritio cum illo cõpleto etiam in minori & minori gradu prius sit completa, nec ante complementum fit. Secundò, nego consequentiam: quia materia præcedens, sine additione nouæ est sufficiens ad conseruandam formam, nec eget noua parte. Quod si ea non eget, nec eget hac, aut illa: ac eget forma nouis dispositionibus in noua parte: & quæuis in extensione pendeat ab antiquis, quia cum illis continuatur: ac intensio nouarum qualitatum nõ componitur ex intensione priorum. Vnde in noua parte materiæ, nouas qualitates in nouo gradu intensionis exigit forma: quia intensio aliarum partium nihil confert ad intensionem nouarum. Confirmatur. Anima informans manum, potest non informare extremum digiti, quia in illo deficit intentio dispositionum, quamuis non deficit in partibus vicinis: ergo similiter deficiet in parte noua debita intensione, deficit informatio, quantumuis in aliis partibus sit intensissima. Stet ergo, dispositiones vnius partis non conferre ad conseruandam formam in aliis: sed formam agere certis gradibus in singulis partibus. Hæc pro maiori propositione syllogismi, quo probatur nostra conclusio.

§. 38. Cõtra propositionem minorem, qua dixi nutritionem fieri simul cum vltima dispositione, nec prius, nec posterius, ait P. Rubius num. 40. dari aliquando vltimam dispositionem sine introductione formæ, nõ quidem in mensura adæquata nutritionis, sed in mensura inadæquata: in qua repugnat naturaliter fieri, sicut repugnat simul nutritionem fieri in tota parte materiæ, esset autem absurdum, si dispositio esset sine forma in mensura adæquata illius. Item ait esse dispositionem vltimam sed non esse minimum eiusdem materiæ, in quo simul fiat nutritio, sed dispositionem esse nec in prima, nec in vltima parte, sed in indeterminata.

§. 39. Primum, petitur apertè principium. Ego enim ex vltima dispositione probo, non modo posse, sed necessariò fieri nutritionem per instantia, & hæc instantia esse adæquatam illius mensuram. Idem nõque est nutritionem fieri in instantibus, & mensuram adæquatam illius esse instantia. Respondere autem esse vltimam dispositionem sine forma, quia mensura dispositionis vt vltima non est adæquata mensura nutritionis, est respondere non posse fieri simul, quia non possunt esse simul. Ego ex dispositione vltima probo posse, quia est eadem vtriusque mensura, ne derur vltima dispositio sine forma, tu respondes dari talem dispositionem, quia non potest forma produci. Itaque responderetur conclusione ipsa. At tenetur quis & sententiam suam probare, & respondere argumentis, quibus non sit satis probatione conclusionis, quando directe pugnant cum sententia, & eius fundamentis. Hoc autem argumentum & cõclusionem aduersariorum, & rationes oppugnat. Nec debent nobis obijci opposita fundamentis contrariorum, vt absurda: quia ipsa fundamenta censemus absurda, maximè, quia ex aduersariis accidentia attingunt substantiam: & quemadmodum singulis instantibus applicata sunt accidentia efficientia vltimam dispositionem, illa tunc absque villo incommodo attingunt nutritionem, vel alium illum attinget in parte sibi immediata, in remotis verò mediis partibus propinquis: vt à te ponitur successiue. Nam in vno instanti per partes proximas operatur agentia naturalia in subiecto disposito, vt color euaculatur species ad visum. Aliunde est ergo eruenda solutio.

Secundò,

§. 40.

Secundò, eadem facilitate dici poterit, materiam primam, tunc carere omni forma substantiali, quia nõ potuit tunc produci forma opposita. Nam in illa parte vltimò disposita non sunt accidentia formæ alimenti in gradu necessario, alioquin non esset materia vltimò disposita, ad cuius vltimam dispositionem exigitur carentia accidentium potentium conseruare oppositam: ac sine accidentibus requisitis non potest forma conseruari: ergo tunc pellitur forma alimenti, & tunc per te non est forma aliti: ergo est materia sine vlla forma. Nam si aliam fingis redit eadem argumentatio, quia illa non est cum dispositionibus requisitis, quod si est, materia non est vltimò disposita. Quod si tunc conseruatur forma alimenti sine dispositionibus, recidit in absurdum, quia forma naturaliter penderet à dispositionibus: quod si hæc manent, ergo componuntur duæ qualitates in gradu contrario: nam dispositio ad nutritionem est sufficiens, ac dispositio sufficiens ad vnam formam, est in gradu contrario cum alia dispositione ad aliam formam in eodem subiecto. Nec postea expectatur noua qualitas, sed cum præexistente inducitur nutritio. Nec erit absurdum materiam esse absque omni forma pro mensura inadæquata formæ nouæ: esset autem absurdum pro mensura adæquata. At in philosophia æquè certum est vltimam dispositionem & formam simul esse: nec contraria posse componi: nec formam posse sine accidentibus conseruari, quam est certum materiam non posse esse sine forma: vt ergo tu admittis vnum ex iis absurdis: eadem ratione potes & cætera.

§. 41.

Quod autem obijcitur de minimo naturali, est contra assertores *minimi* in augmentatione: ego verò dico non esse opus certa, & determinata materia ad augmentum, in qua fieri oporteat nutritio, & nõ in minori: assero tamè, in qualibet parte materiæ fieri nutritionem simul cum vltima dispositione. Et quemadmodum vltima dispositio fit in vna parte materiæ, ita vt in alia minori sit prius facta, nec fit simul in tota vna parte determinata: ita dico contingere nutritionem: & quemadmodum vltimæ dispositiones nõ sunt immediatè vna post aliam, sed inter illas interijcitur aliquod tempus, in quo nulla dispositio perficitur vltimò; ita vna nutritio nõ fit post aliam immediatè, quia illo medio tempore nulla fit nutritio, quia nulla fit vltima dispositio. Et quemadmodum inter vnam vltimam dispositionem & aliam interijcitur aliqua pars proportionalis qualitatis extensæ, quæ prius producta fuit, quam vltimò completa; ita dico in tota materia illius extensionis fieri nutritionem, quando illa qualitas vltimò perficitur, & compleretur. Et quemadmodum datur vltima dispositio in parte materiæ & temporis determinata, in quo verum est dicere. *Nunc tota hæc materia est vltimò completa & immediatè ante non fuit*: ita cum fit nutritio, est verum. *Nunc est nutritio in tota hac materia, & immediatè ante non fuit*. Igitur sequor ego vestigia vltimæ dispositionis, in quantum vltima est, & quod tu de illa asseris, assero ego de nutritione. Cur ergo mihi obijcitur minimum naturale? Quo ego nõ magis egeo ad partiales nutritiones, quam tu ad partialia complementa, & vltimas dispositiones qualitatum in ratione vltimi complementi.

§. 42.

Secundum argumentum sumitur à signo: iam probaui, & aduersarij fatentur, simul contingere accretionem, & augmentationem; sed accretio fit formaliter per instantia discreta, & non successiue in tempore, ergo & nutritio. Probo minorem: accretio formaliter est motus à minori ad maiorem

Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

quantitatem: sed motus ad maiorem quantitatem fit in instanti, & non successiue; ergo & accretio. Probatur minor: quia maior quantitas fit formaliter continuatione vnius quantitatis cum alia, vt continuatio est: sed continuatio, vt continuatio, fit in instanti, & non successiue; ergo maior quantitas fit in instanti, & non successiue. Maior est certa: pone duas partes aquæ diuulsas: ante vnionem aqua B, exempli gratia, est vnius palmi: per solâ vnionem, cum aqua C. fit maior prior aqua: vt Durius per solum confluxum Pisurgæ fit maior: & animal per additionem corporis: itaque si materiæ animalis coniungitur noua pars materiæ alimenti; animal erit maius: hæc autem accessio nouæ quantitatis fit formaliter cõtinuatione vnius partis cum alia: nec enim partes continuæ, vt continuæ, alia ratione vniuntur, nec ad hoc exigitur noua productio materiæ, aut quantitatis; flumen enim retinet quantitates, & aquas duorum riuorum in ipsum confluentium: quod oculis cernimus singulis momentis. Minor autem probatur; nempe continuationem, vt continuationem fieri subitò, & nõ successiue. Vbi autem non sunt partes, nõ potest esse vna post aliam. Antecedens patet: quia continuatio lineæ, vt linea est, est punctum: quod vndique est inextensibile. Continuatio superficiæ est linea; superficies autem cõtinuatur versus latitudinem lineæ: nam versus longitudinem solum punctum est continuatio; nec enim longitudinem continuat linea; sed constituit; quia habet ipsa partes versus eam dimensionem: est ergo linea continuatio superficiæ versus latitudinem: sed versus eam dimensionem linea est indiuisibilis (vt patet:) ergo linea, vt est continuatio superficiæ, est indiuisibilis: superficies autem est continuatio profunditatis, versus quam dimensionem est indiuisibilis: ergo superficies, vt est continuatio, est indiuisibilis.

§. 43.

Dices in augmentatione reperiri, & productionem quæritatis, & illius partium continuationem: hæc secunda semper est subita, sicut augmentatio materiæ, capta pro continuatione: productio autem quantitatis est successiua; quæ cum fiat simul cum nutritione, vtraque fit successiue. In mea opinione manet eadem quantitas numero in genito & corrupto: in qua non est locus productioni nouæ quantitatis; sed tantum continuationi quantitatis animalis cum quantitate alimenti; sed continuatio illa fit subitò: ergo in ea sententiâ de eadem quantitate geniti & corrupti, augmentatio fit sine successione. Nec enim penetratur, aut imponitur quantitas quæritati, sed mediis indiuisibilibus continguntur, & vniuntur quantitas animalis & alimenti. Cum ergo nutritio non fiat in materia, antequam continetur quæritas, & materia ipsa; alioquin esset in duabus partibus minimè vnitis; nec prius materiæ, aut quantitates continerentur, ne sit continua materia in diuersis speciebus completis: apertè concludo nutritionem fieri iisdem instantibus, quibus accretio.

§. 44.

In sententiâ opinante esse diuersam quantitatem in genito & corrupto est eadem ratio. Quia quantitas producitur in instanti: vt enim in prima rerum molitione quantitas producta fuit subitò: & in generatione animalium eodem instanti generationis producitur tota quantitas corporis: ita & in augmentatione. Ergo ex hoc capite augmentatio non erit successiua. Dices non posse quantitatem produci subitò in nutritione: quia non fit ante, nec

post vnionem formæ: hæc autē fit successiue. Bene. Hic circumaguntur circulo. Nam ipsi probant nutritionem fieri successiue; quia fit cum accretione: & accretionem fieri successiue. At nunc probo ego nutritionem fieri subito, quia subito fit accretio, cum qua fit nutritio: respondent autem, accretionem non fieri subito, quia nutritio non fit subito. Itaque ex successione accretionis colligunt successiue nutritionis; & ex hac defendunt illius successiue nutritionem.

SECTIO IV.

De Potentia nutritiua, & generatiua.

§. 45. **P**otentias has ego non distinguo ab animi substantia, vt patet ex disput. 9. Phys. sect. 3. 4. & 5. Si tamen distinguuntur: dico vtramque esse specie distinctam; quia termini differunt specie, non quidem in substantia, sed in modo: quia terminus genitus fit per actionem transeuntem, nutritus verò per immanentem. Nutritiua est toto corpore fusæ generatiua autem residet in semine tamquam instrumento: in testibus autem, vt in causa principe, & anima vt informat testes, est principium generationis. Quia verò in testibus est dispositio ad generatiuam potentiam: ideo castrati sunt simpliciter impotentes generandi: sicut homo est cæcus: quia licet visus non distinguitur ab anima & corpore: tamen in oculis sunt dispositiones ad videndum, eaque propter anima & alia pars corporis, vt subsunt illis instrumentis, sunt potentia visiva: si hæc accidentia desint, obuenit cæcitas. Idem dixit de potentia generante.

SECTIO V.

De Nutritione.

§. 46. **P**rimò suppono aggenerationem rerum inanimatarum esse eiusdem omnino rationis cum prima generatione, verbi gratia, in igne, quia terminus ad quem & potentia actiua, & passiva, & modus procedendi vtriusque sunt omnino eiusdem rationis.

§. 47. De nutritione, quæ est aggeneratio formæ, vel vnionis vitalis maior est difficultas. Et quidē non differre specie, probatur primo, quia potentia nutritiua, & generatiua nõ distinguuntur specie. Item terminus ad quem est eiusdem rationis, scilicet viuens caro, sanguis, aut nerui; modus item procedendi; quia neutra actio est vitalis, quia terminus non est vitalis in actu secundo, sed in actu primo. Secundo, quia sine fundamento multiplicarentur actionum species.

§. 48. Censeo tamen nutritionem essentialiter differre à prima generatione. Primò, quia nutritio est actio vitalis, vt patebit disp. 2. de Anima. Generatio verò non est vitalis, sed actio vitalis specie differt à non vitali, ergo. Secundo distinctio essentialis colligitur ex collectione omnium accidentiũ, & proprietatum duarum rerũ, at collectio proprietatum nutritionis est valde diuersa à collectione proprietatum generationis: ergo distinguuntur specie. Probatur minor, quia nutritio petit esse ab eodem subiecto, quod nutritur, & potest fieri ab ipadone, & tunc sine congressu diuersorum sexuum sine semine, sine longa calefactione, & dispositione in matrice: at verò generatio fit ex congressu semina-

næ & viri, cum semine vtriusque, longa calefactione, & dispositione, & alia innumera.

§. 49. Ad primum respondetur, licet admittatur identitas inter potentiam nutritiuam, & generatiuam, modum vtriusque actionis esse diuersum, ratione cuius tam varias habent proprietates. Eadem enim potentia potest exercere duas actiones specie distinctas. Ad secundum negatur antecedens.

§. 50. Nutritio, & diminutio fiunt circa omnes partes viuents; ita vt nulla sit expert eorum motuum: De nutritione probatur, quia omnes partes hominis, verbi gratia, in prima generatione sunt parua, quia totum corpus est perexiguum; ergo omnes eius partes crescunt; nulla enim pars in viro est tam exigua, quam in ipso puero. Vnde ossa, nerui, & cætera partes duriores augetur. De diminutione probatur, quia in prima ætate partes illa augetur, quia plus alimenti conuertitur in materiam aliti, quam ex ipso alito deperditur; sed in decrepita plus aliti deperditur in omni parte, quam alimenti acquiritur: ergo in decrepita omnes illa partes decrepescunt. Secundo à priori, quia quæuis pars aliti habet aliquã qualitatem contrariam qualitibus alimenti, & aliam partium, ergo patitur ab alimento, & aliis partibus; sed hæc passio est causa decretionis: ergo. Confirmatur, quia diurni languores reddunt homines macros, exiles, non modò in facie, verum & toto corpore. Recognosce disput. 1. sect. 10.

§. 51. Dices, ergo post longum tempus non remanet idem viuens. Huic obiectioni, respondi disput. 6. Physic. sect. 3. Et quamuis longo tempore omnes partes murentur, non tamen simul, quia vna agit in aliam, vel in alimentum, illud in se conuertens, ac sibi viens: ita deperditur vna pars, & acquiritur alia.

§. 52. Nutritionis causa primò est ipsa substantia viuents: deinde vis actiua caloris cõsumentis alimentum, & eius humorem cõuertentis in formam aliti, tunc per corporis cavitates cibus digestus comeat in iecur, ibique in sanguinem vertitur: hinc emigrat in cor, ac cæteras partes, eaque auget, & ab illis proprias ipsarum actiones patitur. E corde purus, & viuax sanguis conscendit in cerebrum, quem vocamus spiritum vitales. Hic sanguis subtilior redditur in cerebro, quem vocamus spiritum animales, qui immediatè deseruiunt actionibus vitalibus sensitiuis. Hinc est, homines agrestes, & qui vescuntur cibo duro, & crasso, vt porcina carne, & caseo, capis, & aliis, esse hebetes ingenio: similiter, qui sunt complexione aspera, qui habent spiritus vitales quasi ferreos, quos non possunt conuertere in subtiliores, vnde ingenium iuuatur subtili cibo, ac bene condito, parco, & facili digestu.

§. 53. Nonnunquam dico vnã partem agere in aliam; alibi etiam dico, calorem naturalem non agere in humidum radicale: quæ faciliè cõponuntur: vna pars agere potest in aliam vicinam, eamque in se conuertere; vt ossa in sanguinem, aut medullam; item cor calefacit cerebrum, à quo etiam infrigidatur. Calor autem non agit in humidum radicale eius partis in qua est: vnde calor stomachi non amburit stomachum ipsum loco pabuli; quia esset causa suæ ruina; deficiente enim stomacho deficeret ipse calor. in partes autem vicinas efficacius ageret calor præsentis cibo: quia tunc est robustior: ipse ergo partes se tuentur; nec vna perit ab aliis iam constitutis naturali temperamento. Recognosce disp. 1. §. 119.

SECTIO

SECTIO VI.

De Accretione, & Decretione.

§. 54. **A**ccretio est motus à minori ad maiorem quantitatem. Decretio autem à maiori ad minorem. Omnia quæ de augmentatione diximus, proportionè conueniunt accretioni. Solum differt, quod accretio est augmentatio accidentalis, tendens in quantitatem. Cuius terminus qui, est maior quantitas; terminus autem à quo, est vnio partium quantitates, quæ est aut indiuisibile punctum, aut linea, vel superficies. Quod si quis obijciat Arist. afferentem ad quantitatem nõ esse per se motum. Respondeo, non esse motum per se, id est, per se primò intentum, quia quod primò intenditur, est actio substantiæ, quantitatis verò secundariò, sed hic secundarius motus per se, id est, per suã essentiam, & entitatem tendit in quãtitatem. Datur autem alia extensio qualitatis, quã potes definire eodem modo.

DISPUTATIO IV.

De Raro, & Densò.

SECTIO I.

Quid sit Rarum, & Densum?

§. 1. **R**arum definiit Aristoteles: Quod sub magnis dimensionibus paruum habet materia. Densum verò: Quod sub paruis dimensionibus multum habet materia. Esse rarum, & densum oculis cernitur in lacte incalcescente & frigido. Quod ante calorem parum occupat loci, idem verò nullo addito, lacte incalcescens totum craterem implet. Nonnulli rudes Philosophi corpus rarum arbitrati, quia inter eius partes erant nonnullæ inanitates: ob quas exigua materia erat in magnis dimensionibus, condensatione autem arbitrati corpus comprimi, & occupare inanitates illas, inter eius partes interiectas: eaque propter magna materia erat in loco exiguo. Hi impugnantur, primò ex repugnantia vacui. Secundo, quia verè multa materia non erat in paruis dimensionibus: nec parua materia in magnis, sed semper esset eadem materia in dimensionibus iisdem. Si quis enim diuidat trabem in duas partes, eaque abungat, trabs tantundem loci occupat post sectionem, quantum ante: quia octo palmos occupat, nunc diffitos; ante coniunctos. Percurramus sententias similiores vero.

SECTIO II.

Vtrum raritas sit motus ad nouam quantitatem?

§. 2. **S**cotus in 4. dist. 12. q. 4. cum Gofredo, & aliis, quos referunt P. Conimbricenses lib. 1. c. 5. q. 17. art. 2. opinatus raritate nouam quantitatem acquiri, ac deperdi densitate. Hi bipartiti; Scotus, cui consentit. Caiet. 3. p. q. 77. art. 5. §. Circa prædicta; non vult amitti priorem quantitatem, sed aliquam nouam partem illi accedere. Marsilius verò in 4. q. 9. artic. 2. vult totam priorem amitti, & pro illa nouam, ac maiorem subrogari. Mouentur primo definitione rari, & densi. Nam dimensio corporis Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

est quantitas; sed rarum est corpus exiguum sub magnis dimensionibus, ergo rarum est corpus sub magna quantitate; at sola prior quantitas nec erat magna, nec magna dimensio, quia se ipsa parum occupabat loci; ergo additur noua, magnum in locum porrecta. Secundo mouentur, quia intensio noua acquiritur qualitas: ergo raritas noua quantitas: quia vt ille motus est ad qualitatem, hic est ad quantitatem. Alia argumeta sunt ex impugnatione veræ sententiæ: quæ proponam, & abigam sect. 4.

§. 3. Hæc duo argumenta non vrgent. Ad primum distinguo maiorem: quantitas est dimensio in actu primo & remoto, vel quoad effectum formalem primarium dimensionis, concedo maiorem. Nam illa dimensio est formaliter linea, superficies, & profunditas impenetrabiles. Nam quia vna pars quantitatis non potest cum alia penetrari, fundat mensuras, quæ sunt certæ, ac statæ magnitudines in locum porrectæ; vt palmus, cubitus, modius, amphora: nego autem quantitatem solâ esse dimensionem in actu secundo, vt includit formalem effectum secundarium: hic enim addit quantitati actualement extensionem ad certum locum: quæ est *vbi circumscriptum*. Esse autem cum hoc, aut illo *vbi* accipit quantitas à qualitatibus: quibus corpora rarefcunt. Ad minorem respondeo: corpus rarum esse parua etiam quantitatem sub magnis dimensionibus, id est, sub qualitatibus actu determinantibus quãtitatem ad magnũ spatium. Itaque prior quantitas noua qualitate porrigitur ad maiorem locum, & est magna dimensio. Ad secundum negatur consequentia, & eius probatio: raritas enim nõ est motus ad quantitatem, sed ad qualitatem, & *vbi*. Accretio est motus ad quantitatem, item atque decretio. Cur autem non producat noua quantitas, vt qualitas noua, defluxu disputationis patebit.

§. 4. Vtramque sententiã impugnat P. Rubius, tract. de Rarefactione q. 1. Scoticã quidem; quia in Eucharistiæ raritate esset noua quantitas, sub qua non esset corpus Christi: quia hoc tantum est sub accidentibus cõsecratis. Marsilianam verò: primò, quia qualitates insunt quãtitati, qua destructa qualitates perirent, contra oculatam experientiam, qua videmus in cera rare eundem colorem & similia accidentia. Secundo, quia quantitas est coæua materia.

§. 5. Scotici respondebunt, Christum post consecrationem esse sub multis accidentibus, quæ non fuerunt cõsecrata: id est, quæ aberant à pane tempore consecrationis. Nam & potest in illis iam separatis à pane produci nouus calor, aut frigus: & remitti prior qualitas. Quia per se primò subest accidentibus demonstrantibus natura sua panem, & vinum; & dum hæc non corrumpuntur: licet cum illis alia noua adsint, nõ abit Christi corpus. Nam ipse Rubius ponit raritatem terminatã ad noua accidentia, sub quibus est Christus Dominus. Marsilius autem responderet P. Rubio: ad primum, quod ipse nobis in resolutione accidentium de nouo productorum: & philosophica ratione sensus corrigendos. Quapropter vel fateatur hoc argumento probari manere eadem numero accidentia in genito & corrupto; vel in præsentem nihil effici cõtra Marsilium. Et quidem cum qualitates à me non ponantur in quantitate, nihil sequitur ex sententia Marsilij: vel etiam ponantur: deficiente causa intrinseca, si alia æquè potens sit proxima, & pro prima subrogetur, cõseruabit effectum. Ad secundum ipse P. Rubius ait corrumpi quãtitatem in generatione substantiali; in qua manet materia sine sua coætanea: est ergo coæua secundum speciem: non verò

003 secun

secundum individuum, & sicut per te perit abiunctione formæ à materia; ita perit raritate, per quam corpus porrigitur ad maius spatium: ac propterea danda illi noua & maior quantitas, qua talem occupet locum.

§. 6. Aduerte ex sententia Scoti, sub omni parte quantitatis esse Christi corpus, quia naturaliter per illam esset materia extendenda; & cum materia qualitates. In Eucharistia, licet non est materia, at qualitates extenduntur, Deo regente mysterium: est autem Christi corpus sub accidentibus panis, & vini: ut ex omnium sententia quando accidentia rarefcent, est Christus in toto illorum spatio; in quo toto non est, quando densantur; quia nec ipsa sunt. Item aduerte ex eodem Scoto contra Caietanum, nouam quantitatem in Eucharistia creati: quia illa non fit ex subiecto vlllo. Respondet Caiet. productionem quantitatis non esse nouam à rarefactione, sed ex illa sequi. Contra: rarefactio terminatur ad raritatem; rogo, vtrum raritas sit qualitas à quantitate distincta? An sit ipsa quantitas? Hoc secundum non concedit Caiet. constituens raritatem in priori quantitate: ac noua pars quantitatis non habet pro subiecto priorem quantitatem; tum quia vna quantitas non est subiectum alterius: quia non potest ab illa accipere denominationem: est enim se ipsa *quanta*, & non ab alia; sicut albedo non dicitur *alba* ab alia: tum quia penetrarentur duæ partes quantitatis; subiectum enim & forma simul sunt in eodem loco: si enim pars *B* sit in loco *B*, & non in *F*, pars autem *F* non sit in loco *B*, sed in loco *F*. male vniretur parti *F*. ut si quis dicat formam existentem Toleti & non Madridij, vniri materiae existenti Madridij & non Toleti. Est ergo raritas distincta à quantitate: ergo & actiones, probo consequentiam; quia productio raritatis ut raritatis, est illius educio ex quantitate ut ex subiecto; at productio quantitatis ut quantitatis, non est educio illius ex quantitate; quia, cum quantitas ex alia non educatur, non habet ex illa educi, nec educationem. Immo licet re sit eadem actio; eadem erit educio raritatis ex quantitate, & productio quantitatis ex nullo subiecto; ac propterea creatio; quin erit etiam creatio licet sit consequenter: quia raritatem consequitur noua quantitas facta de nouo ab ipse subiecto. Nam eo modo, quo de nouo est, est facta de nouo, & creatur.

§. 7. Impugnantur ergo vtrique. Primum: quia relabuntur in difficultates nostræ sententiæ: è quibus conantur elabi. Nam eadem omnino materia, cum iisdem partibus, rarefacta est in spatio duplo maiori, sine additione ipsius materiae, sed præcisè per additionem quantitatis; hoc autem vix percipitur; quia pars materiae esset in duobus locis: & cum densantur, penetrabuntur multæ partes (de quo sect. 4.) id autè sequi pater: quia materia, quæ cum priori quantitate erat in vno palmo loci; eadem omnino cum noua quantitate est in duobus; densitate autem, ea, quæ erat in tribus, est in vno.

§. 8. Dices primò: raritate produci nouam partem materiae. Verum hoc est rude, ac pingue sonare; primum, quia non distinguit augmentationem à raritate: secundò, quia raritas non est creatio; at noua materia creatione produceretur. Nec verò esset opus raritate, immo nec locus: ignis enim non rarefaceret lac, si noua materia esset opus: rarefit autem, quia in priori materia producuntur qualitates, quæ petunt extendere materiam priorem; extenditur autem per quantitatem, vel alio modo: at per additionem materiae non extenditur, sed augeatur. Ignis autè quorsum produceret qualitates pe-

tentes nouam materiam? Cum nec ratione minimè, nec alius rei ea egeatur. Tertio, quia necessariò esset producenda forma noua secundum partes, vel vnionem. Hoc autem est ridiculè: quis enim dicat rarefieri homine, aut equo per ægritudinem, tunc fieri nutritionem hominis, & produci formam equi? Aut è quibus mammis crater fugit lac, cum hoc rarefit igne? Eodem modo probatur non continuari cum materia ambientis corporis. Tandem illa non esset rarefactio: nam magna materia esset sub magnis dimensionibus contra definitionem.

Dices secundò, non sequi idem absurdum: quia materia non existit in loco, nisi per quantitatem; & cum hæc nec penetratur, nec fit duobus in locis, ita nec materia. Contra primò, in nostra sententia quantitas occupat plus, minùsve loci per qualitates id petentes: sicut ex materia per quantitatem: ergo sicut tu arbitraris eandem quantitatem esse in duobus locis, aut penetrari, licet qualitatibus extendatur: ita erit materia, licet quantitate extendatur. Deinde *vbi* est ratio existendi in loco; si autem corpori detur *vbi* Toleti simul & Madridij, erit duobus in locis simul: vel si duobus corporibus detur *vbi* ad idem spatium, penetrabitur vtrumque: ergo materia erit duobus in locis, si detur illi quantitas magna petens duos locos, licet quantitas sit ratio existendi in loco.

Dices tertio, Materiam ex se non habere partes, sed à quantitate formaliter: ac propterea non sequi absurdum: quod in quantitate rara per qualitates. Verum, quàm sit parum probanda hæc solutio primo syllabarum sono accepta, ostendam in Metaphysica in prædicamento quantitatis disp. 13. Admissa tamen nunc, disputationis gratia: probo raritatem fieri, quia parua quantitas porrigitur ad magnas dimensiones. *Nam rarum, paruum habet materia sub magnis dimensionibus.* Vel ergo nomine materia intelligis veram materiam primam: tunc sic: vel ergo materia, ut distincta à dimensionibus habet partes, per quas sit parua: quod negas hac solutione: vel materia existens sub magnis dimensionibus, non est parua. Hæc vltima pars probatur: quia per te habet materia partes formaliter à quantitate: ergo & esse magnam, & paruum habet formaliter à quantitate: quia *paruum*, & *magnum* non est nisi ratione partium: sed magna quantitas non facit materiam paruum formaliter, ut patet: ergo materia ut existens sub magna dimensione non est parua. Ergo nomine *dimensionis* intelligitur actualis extensio ad magnum locum: nomine autem *materia* intelligitur materia ut subest priori exiguæ quantitati quæ raritate est in magnis dimensionibus: sic autem reciditur in difficultates communes: siue materia habeat formaliter partes à quantitate, siue à se.

Secundò impugnantur sententia Scoti: quia quantitas recens producta est in eodem subiecto indiuisibiliter sumpto: in quo præcedès: vel in diuerso. Hoc secundum esse non potest; quia nec quantitas producit separata, nec in materia carente quantitate: sed illam prius habente. Item nihil auerteret. Nam prior materia, nisi afficiatur noua quantitate, non occupat plus loci quam ante raritatem: quia ratio illi occupandi, illam non afficeret: sed quantitas prior auerteret per continuationem cum noua: ut cum vniantur duæ aquæ, & illarum quantitates: ergo recens quantitas recipitur in eadem materia cum præcedente. Hoc autem repugnat ex natura rei: primò, quia illæ duæ quantitates penetrantur in eodem loco: nam subiectum & accidès, quo informatur actu, sunt simul in eodè loco, (ut ex terminis patet.)

§. 9.

§. 10.

§. 11.

patet: sed materia informatur quantitate priori, & posteriori: ergo est simul in eodè loco cum illis: at materia cum duabus quantitatibus non est simul duobus in locis (ut patet:) ergo est in vno loco: ergo illæ duæ quantitates sunt in vno loco penetratæ: quia sunt in eodem loco materia: hoc autem est absurdum: quia ea ratione duæ materiae sunt impenetrabiles; quia habent duas quantitates distinctas: & quia quantitates sunt impenetrabiles inter se, ideo faciunt materiam impenetrabilem. Quod si quantitates inter se sunt penetrabiles: ergo penetrari poterunt duo corpora quanta.

Dices: nouam quantitatem aduenire materiae priori: quæ ab illa accipit nouas partes. Contra: ergo materia, quæ prius erat in vno palmo cum prima quantitate, est in duobus cum secunda illi recens adueniente: ac recidis in difficultates communes. Deinde, illa prior materia est in duobus palmis continuis sicut anima in corpore: vel ergo est tota in vtroque palmo, & tota in singulis: quod non conuenit rei diuisibili: vel est pars in parte loci: & tota in toto. Vnde sic argumentor: pars existens sub noua quantitate est realiter distincta à parte existente sub antiqua quantitate; ergo sunt realiter distinctæ. Probo consequentiam, quia materia est idem cum suis partibus. Quis autem dicat materiam capitis esse realiter eandem cum materia pedis? Distinguuntur itaque indiuidua partialia materiae. Alioquin eadem numero esset materia aquæ & terræ. Sed noua materia accedens priori, illam non rarefacit, sed auget, quia non est parua materia sub magnis dimensionibus; sed magna: ergo.

Deinde Marsilium impugno: quia quantitas nouè producta, vel est eiusdem rationis cum corrupta, differtque ab ea: quia affert duplo plures partes determinatas: Vt si prior erat bicubita, hæc sit quadricubita. Vel est diuersæ rationis: Quia ipsa in se est priori extensior, & rarior: ita ut eius partes sint inter se distantes. Primum esse non potest: quia non esset opus prioris corruptione, sed tantum accessione nouæ (ut opinatur Scorus.) Nam contra Marsilium & Scotum est idem argumentum: quia illæ duæ partes penetrarentur. Nec esset cur prior destrueretur: quia nec inducitur contrarium, nec auferetur subiectum, nec penderet à certa magnitudine: quod si penderet, iam illi cresceret. Secundum autem est sine fundamento: quia quantitas semper est eiusdem rationis. Deinde recidit Marsilius in communes difficultates: quia continuatiua sunt indiuisibilia: & partes illis vnitæ, semper distant mutuo eadem ratione; nempe per indiuisibile. Omnes denique difficultates sententiæ communis, hæc amplectitur: & nouam de corruptione quantitatis.

SECTIO III.

Impugnantur aliorum corpuscula: & extensio punctorum.

§. 14.

Alij Doctores cum hinc non possint defendere sententiam communem, quam sect. 4. subiiciemus: illinc verò non audeant defendere sententiam Scoti, tertiam sunt commenti, quæ asserit duo: primum, in rarefactione non produci nouam quantitatem: secundum, quantitatem neque per se, neque informatam qualitate occupare maius spatium, quàm antea: sed inter partes raras

interiici quædam corpuscula imperceptibilia: quorum appulsu tumescat corpus, atque rarefaciat: eorumdemque depulso corpus contrahatur, & densetur. Sententiam hanc tuentur nonnulli relati à M. Vañez 1, de Gene, quam refert & non refellit Gabriel in Canonem lect. 45. referunt Ocham opusculo de Eucharistia, Valles. 4. Phys. text. 84. in quam conspirant assertores continuum componi ex solis indiuisibilibus: quia vnum indiuisibile non potest occupare locum diuisibile nisi existendo totum in toto, & totum in qualibet parte loci: item existeret duobus in locis adæquatis, & quando densaretur corpus, indiuisibile vnum penetraretur cum alio: ergo in ista sententia necessariò recurritur ad corpuscula imperceptibilia: Itaque hæc opinio nullo nititur fundamento proprio; sed est inuenta consequenter ad compositionem continui ex solis punctis: quæ compositio hos authores impellit in multa imperceptibilia.

Impugnantur autem priores: quia sequeretur rem toties densari, & rarefieri, quoties aërem attrahit, & expellit: consequens est ridiculum; ergo. Minor ex se patet, quia quis dicat hominis os rarefieri, eo quod inflatur, aut non inflatur? & vtrum eo quod euacuetur aëre? Et folles quoties à fabro mouentur? Maior patet, quia per attractionem aëris interiicitur ipse aër inter partes vris, aut oris, & per eiusdem expulsionem eicitur corpus intermedium; ergo interuenit tota ratio raritatis, & densitatis.

Dices rarefactionem consistere in productione, aut temperamento vnus, aut plurium qualitatum, ex quo sequatur motus ille localis; at verò in casu posito illa corporis expulsio non oritur ex tali temperamento. Contra primo quia rarum est, quod sub magna dimensione paruum habet materiae, sed vter inflatus in magna dimensione parum habet materiae; ergo est rarus. Probat minor in tua sententia, quia affirmas ea ratione lac rarefieri, & in magna dimensione habere paruum materiae, quia inter illius partes interiicitur corpus. Vnde sicut in sententia Arist. illa dicitur raritas, quæ est radix constituendi in magnis dimensionibus paruum materiam, ita in tua sententia ista aëris attractio erit raritas, quia præstat eundem effectum. Contra secundo, quia in aliquo casu corpus interiicitum poterit eici è partibus corporis rari propter temperamentum qualitatis receptæ in ipso copore raro: ergo tunc erit condensatio: probatur antecedens: quia vter potest calefieri, & aër inclusus, vel aqua euanescere, quin partes ipsius vris inter se disiungantur, sed coniungantur: tunc autem quis dicat vtrum condensari: Quod si partes abiungantur aliquo casu, tunc rarefiet.

Secundo arguitur, quia nimio frigore disrumpitur vas plenum aqua; quia hæc glaciatur; at id non fieret si corpuscula essent interiecta intra ipsam aquam: ergo non sunt. Maior experientia patet: minor probatur, quia cum aqua densatur, omnia illa corpuscula sursum ascenderent, occuparentque locum ab aqua desertum. Cumque intra idem vas essent sufficientia corpuscula ad eius capacitatem complendam, non esset cur disrumperetur vas ad attrahenda alia corpora, quibus repleatur, fugiatque vacuum.

Dices primo, ideo vas disrumpi, quia nimio frigore eius partes diuelluntur; & non propter vacuitatem replendam. Contra: quia hoc euidentis falsitatis contiuncitur experientia, qua videmus vrcum testaceum plenum aqua summa

hyeme difrumpi aqua glaciante, qui si vacuus sit, aut plenus liquore non glaciante, nequaquam difrumpitur: ergo non propter frigiditatem, sed propter vacuitatem difrumpitur. Confirmatur hæc experientia, quia olla terrea applicata igni difrumpitur, si sit vacua: secus verò si sit plena aqua. Ratio est, quia per nimium calorem dissoluntur partes, quia dissoluitur earum temperamentum, neque adest ullum corpus, per quod conseruetur; ergo eadem ratione difrumperetur olla terrea nimio frigore, si esset vacua, cum tantum frigoris habeat quam cum est plena: ergo non difrumpitur propter dissolutionem temperamenti, sed propter vacuitatem. Verum est aliquando quoddam rupium genus dissolui nimio frigore, quo exsiccatur illarum humiditas, tunc autem non dissoluntur vasa testea; nisi sint plena humore glaciante.

§. 19. Dices secundò, vasideo difrumpi, quia aqua congelat versus partem superiorem, & illac non posse corpuscula egredi, cumque necessario sint egressura, efficitur ruptio qua parte illis via munitur, ne detur duorum corporum penetratio. Contra, quia aqua non glaciatur subito, sed paulatim prius efficiendo tenuissimam relam in parte superiori: ergo corpuscula immediata illi relam facilius rumpent, quam totum vas. Adde aquam glaciante non tendere ad ima, donec ita figuratur partibus vasis, ut illis teneatur fixa: si enim id non efficeret, non rumpetur vas, quia inter eius partes & gelu esset locus aeris attrahendi: ergo descendente aqua, ascenderent corpuscula; quando enim duo corpora sunt intra idem vas, altero ascendente descendit alterum, ut patet in vase semipieno aqua: ergo non essent corpuscula egressura, sed occuparent locum ab aqua desertum: unde illis & aqua semper esset plenum vas, neque esset rumpendum. Adde raritatem incipientem, necessario depulsam in corpuscula interiecta inter partes incipientes rarefieri: ergo illa corpuscula occuparent locum tunc ab aqua rarefcente desertum: ergo hoc corpus, & illa aqua tantum loci occuparent, quantum antea: ergo non rumpetur vas; sed aqua & corpuscula mutuo darent loca. Item corpuscula non abirent ad locum iam occupatum; sed ad inanitatem relictam ab aqua. Et cum hæc inanitas paulatim repleretur corpusculis, non esset cur vas rumpetur.

§. 20. Argumentor tertio: hæc corpuscula necessario essent capacia raritatis, & densitatis. Rogo, vtrum in illorum rarefactione alia corpuscula intericiantur? An non? Si primum; abibitur in infinitum, quia de singulis eadem quæstionem instituam; si verò rarefcent sine aliis, recidis in eadem difficultates; illa autem posse rarefieri sic probo, quia sunt corruptibilia, & extensa; habentque temperamentum suarum qualitarum, sed illud temperamentum potest dissolui: ergo possunt rarefieri. Dices corpuscula eiusdem speciei intericiantur quando rarefcent alia corpuscula eiusdem: sed certè sicut tunc rarefcent vna, eadem ob causam rarefient & alia: si enim in craterem semiplenum lacte, conicias aliud lac, vtrumque rarefceret, immo verò hoc non esse rarefactionem inde patet: quia aer non rarefit per additionem alterius aeris, neque aqua per commixtionem alterius aquæ.

§. 21. Quarto: quando homini applicatur vitrea ampulla, apud nostros *ventosa*, & quando stupa in illa inclusa concipit ignem: tunc rarefcent materia stupa & aeris, consumpto autem igne eadem materia densatur, cuius argumentum est ampullæ fractio, quando multum stupa continet; quia tunc

ampulla non capit tantam raritatem materiæ, extincto autem igne, locus, quem eius materia occupabat, occupatur carne tumescente, & ascendente ad replendam inanitatem ex igne relictam: sed hoc non fieret, si in igne essent corpuscula, per quæ repleretur spatium ampullæ: ergo.

§. 22. Dicunt, igne contineri subtilia corpuscula, quæ illo extincto diffugiunt per poros vitri, & ad replendam inanitatem ex corpusculorum fuga relictam, carnem tumescere, & ascendere. Velim audire vtrum ipsi viderint corpuscula diffugiencia, & quo fundamento moueantur ad adstruendos tam capaces poros in vitro, cum constet experientia, nulla re adeo impediri auditum, quam vitro interiecto inter corpus sonans & aures: quia cum habeat poros perexiguos, non potest aer cum specie impressa per illud commutare. Secundò: cur potius corpuscula non diffugiunt per poros carnes, qui sunt capaciores vitreis? Maximè cum illa corpuscula ignea naturaliter petant locum calidum, & non frigidum: sic autem caro non tumesceret ad replendum ampullæ locum: sed aer extraheretur è corporis poris ad ampullam; vel intraret per poros vitreos vel saltem aërea corpuscula illum replerent, & sicut dicitur frangi ollam, ut ex illa egrediantur aquea corpuscula, cur etiam non frangitur vitrum eadem ob causam?

§. 23. Hinc quinto te impugno, quia in raritate non attrahuntur ad corpus rarum corpuscula corporis viciniore ad replendum vacuum; ergo inaniter effinguntur. Patet antecedens, quia in casu argumenti attrahitur caro ad replendum spatium corpusculorum igneorum; at certum est carnem habere poros plenos corpore: ergo ad replendum vacuum attrahitur corpus porosum, & non corpora, quæ includuntur in poris. Deinde rogo, cur illa corpuscula extincto igne diffugiant? Cur non remanent intra ampullam in illa materia, quæ calida relinquuntur? Quæ aptior est ad ea conseruanda, & si tendunt in aëra, quem locum occupant? Anne totus aëreus orbis mouetur loco ad illa corpuscula excipienda? Certè hæc sententia, ut oritur necessario ex continui compositione ex solis indiuisibilibus, ita est latibulum in quod se abdant illius auctores diuinantes potius, quam philosophantes. Quod ait Gabriel noua corpuscula generari est abs re: tum quia sine fundamento asseritur; tum quia cauitas cælorum ea non caperet. Quia ante raritatem erat tota plena corpore: post raritatem accedunt noua corpora locum occupantia: hic locus à quo datur? Non ab aliis corporibus: quæ nec rarefcent, nec densantur: sed retinent priora sua corpuscula: opus est ergo vt tantum materiæ alibi densetur; & sic totus orbis mutet locum. Melius est, ea corpuscula procedere ab origine, & raritate trahi ad locum desertum à parte rara à loco, in quem ipsa porrigitur: idem est in densitate.

§. 24. Sextò, quia sequitur lacte rarefcente illud in omnes suas partes diuidi: consequens est, cum contra experientiam, tum contra rationem; quia in vno solo indiuisibili nulla forma substantialis se potest trahi; sequela probatur: tum quia omnes partes lactis ebulliunt, incalescunt, & recipiunt temperamentum raritatis; ergo omnes illæ rarefcent; patet, quia non est cur vna potius, quam alia rarefcat, cum omnes æqualiter afficiantur: at per te inter quasiliber duas partes rarefcentes intericiatur aliquod corpus: ergo eo interiecto omnes partes abiunguntur, tum etiam, quia paruum lac applicatum igni, calore ebulliens occupat totum

tum craterem, ita vt occupet spatium octuplo maius, quam antea: ergo vel omnes eius partes discontinuantur, cum inter singula binaria earum interponantur octo corpuscula (quod intendo) vel saltem inter aliquas partes intericiuntur plura corpora, quæ illas faciant inter se longè distare, quod est contra experientiam, qua videmus totum lac continuum; neque ita possent oculi decipi, si aliqua partes nimium distarent. Tandem iuxta hæc sententiam propriè nulla sit raritas, sed quædam partium abiunctio, quia materia semper habet eandem dimensionem, & eundem locum, sed cum hoc discrimine, quod raritate occupat tantundem loci in pluribus partibus diffusis, & distantibus; vnde si hoc lignum præcidas, eius partibus huc illucque proiectis, erit rarum: quod mihi rarum contingit.

§. 25. Disputatione 15. physic. §. 94. retuli opinantes, punctum indiuisibile quantitatis occupare locum diuisibilem, & esse totum in qualibet parte loci, & totum in toto. Hi dicunt raritatem fieri, quia singula puncta tumescunt versus omnem dimensionem; materia autem est parua sub magnis dimensionibus. Nec hoc mirum, tum quia rei materiali conuenit hic modus existendi in loco, vt formis brutorum in sententia B. Thomæ: item in sententia communi eadem materiam modò occupat plus loci, modò minus. Verum qui ponunt formas materiales insectiles, illis dant sectiles vbicationes: indiuisibilem quidem ad indiuisibilem loci: diuisibilem autem ad locum diuisibilem. Vel certè vt in ratione formæ viuientis perfecti conueniunt cum rationali, ita & in virtuali extensio: earum quantitas caret ea virtute; quia comparatione illius dicuntur alia virtute extensa: quia in extensio indiuisibili continent modum existendi in loco: quem quantitas sua diuisibilitate. Quod affertur de sententia communi, est abs re; nam in illa semper est pars materiæ in parte loci; & indiuisibile in indiuisibili: vt patebit sect. 4.

§. 26. Contra hanc sententiã arguo primo: quia punctum indiuisibile solum sua entitate porrigitur versus omnem dimensionem; & efficit impetrabilitatem lineæ, superficiæ, & profunditatis: & qui vident corpus ita extensum, non vident nisi vnum indiuisibile: & qui manu tangunt lac rarissimum, non tangunt nisi punctum; immo nec possent diuidi id quod tangitur pone ignem, cuius singula puncta occupant palmum loci, nec secabitur ferra quantumuis gementur ictus: nec esset opus alia parua ad excipienda vulnera nisi arripere vnum indiuisibile ignis. Dices facile diuidi ignem. Contra, diuidetur vnum punctum ab alio; at nullum diuidi potest; & singula occupant plurimum loci. Cum verò in partes dissecatur corpus rarum, non diuiditur, sed videtur diuidi: quia quod punctum erat in vno palmo continuo, manet in duobus semipalmis non continuis.

§. 27. Secundò argumentor: quia non potest idem corpus esse æque densum; sed in centro minus, at in exterioribus multo minus. Demus enim lac frigidum; rarefcat: non rarefcat tantum in centro, quantum in circumferentia. Nam puncta exteriora occupant octuplo maius spatium, quam interiora. Dices non esse æqualia. Contra, ostendi in disp. 15. phys. à §. 80. tot esse puncta in circulo exteriori in hac sententia, quot in interiori; sed exteriora occupant plus loci: ergo sunt rariora. Quapropter Sol erit in peripheria rarior quam in centro, multo magis quam ignis aëri comparatus: quod vel ipsis oculis repugnat.

§. 28. Contra secundo: à puncto exteriori ad interiorum duci possunt per circulum tot lineæ: quot spatia indiuisibilia Aristotelica occupat punctum exteriorius: ergo vel in circulo minori sunt tot puncta, quot in maiori; & sic Sol est in multis rarum; vel lineæ illæ penetrantur multæ in singulis interioribus: ex quo etiam erunt inæqualiter raræ. Probo hanc secundam partem consequentiam: quia exteriorius capit quatuor indiuisibilia loci, interiorius autem duo: ergo quatuor lineæ ducendæ sunt per duo indiuisibilia loci, ac penetrabuntur binæ. Primum antecedens probo: quia ex quatuor locis indiuisibilibus (quales Aristotelici, & Stoici admittunt) duci possunt quatuor lineæ; quatuor singulæ tantum occupant singula loci indiuisibilia: hæc interiori non habent quatuor indiuisibilia loci: quia interiorius tantum habet duo; ergo binæ lineæ se tangunt adæquate in vno loco indiuisibili: ergo penetrantur: & sunt in interiori densiores, quam in exteriori. Quod si dicas eas lineas traici non posse; quia penetrarentur. Contra: ergo iam ex conceptu cuiusque compositi est, vt habeat versus centrum lineas densiores, quam in peripheria. Nam Mathematici demonstrant à puncto in centrum duci lineam: aliunde tu admittis tactum duorum punctorum secundum ipsa tota, & ea penetrari in aliquo loco indiuisibili; ergo poterunt penetrari & esse adæquate in eodem loco. Nam existere punctum A. in aliquo loco, in quo non sit B. non tollit eorum penetrationem in loco C. in quo est vtrumque: vt si anima sit Romæ informans corpus, cum illo penetratur, licet miraculosè ponatur alibi: ergo non repugnat penetratio in loco adæquato magis quam in inadæquato: quia penetratio nihil est quam *Tactus duorum partium secundum ipsas totas in aliquo loco.*

SECTIO IV.

Raritas fit noua qualitate.

§. 29. SI quam viam Philosophicam inuenirem ad hanc difficultatem effugiendam, illam lubens inirem; sed cum ceteræ omnes sint, & inuixæ, & asperæ, malo tritam. Dicendum igitur est, in raritate neque acquiri maiorem quantitatem, neque in densitate deperdi, nec etiam noua corpora attrahi, aut depelli. Hoc est commune omnibus Aristotelicis, & ceteris fere Scholis. Cuius probatio sumitur ex impugnatione ceterarum opinionum, quæ sunt parum philosophicæ; tum etiam, quia ratione nouæ qualitatis aut modi possunt omnia intelligi. Deinde; quia materiam esse rarum aut densam oritur à frigore, & calore. Lac enim frigidum, & aqua glaciatur: calore verò soluntur, ac dilatantur: ergo radix raritatis sunt illæ qualitates, quæ habent pro effectu formali secundario extendere materiam ad latiore locum.

§. 30. Obiciis primò, quia sine noua quantitate, vel nouo corpore non potest intelligi rarefactio: ergo. Probatür antecedens; quia rarefcente corpore vna pars distat ab alia plus, quam antea, sed non potest distare sine interiectu alterius corporis: ergo. Probatür minor, quia semper vna pars immediatè vnitur alteri per punctum; punctum autem semper est indiuisibile: ergo, nisi inter partem, & partem intericiatur corpus, numquam vna pars distabit ab alia, nisi per punctum.

§. 31. Nego antecedens, ad probationem respondeatur, partes proportionales nunquam distare magis, aut

aut minus; quia non vniuntur secundum partem determinatam, sed secundum indeterminatam per punctum: magis autem, aut minus distare, est affectio partis determinatae, nihil enim est maius aut minus alio nisi vtrumque sit in quantitate certa: quia maius aut minus est comparatio mensurae: quae certa est, ac determinata; partes vero determinatas inter se plus distare, oculis cernitur, quod prouenit ex noua qualitate, quae habet virtutem extendendi ipsas partes. Si vero id fieret interiectu alterius corporis, non tam esset rarefactio, quam discontinuatio partium: nec esset effectus formalis qualitatis: quorsum enim ignis peteret vnam partem sui subiecti ab alia diiungi? Aut cui emolumento id esset igni? cui melius est esse continuus; ergo à qualitate connaturali non oriretur ille effectus, cum re ipsa materia ignis non redderetur subtilior.

§. 32. Sed hinc oritur secundum argumentum, quia sequitur in raritate vnam partem occupare duos locos, & in densitate duas partes in eodem loco penetrari, consequens est in philosophia absurdum: ergo. Probatum maior; constituentur duae partes cerae occupantes medietatem palmi, rarefaciant illa duae partes retinent medietatem palmi, quam antea, & per te nulla facta additione, neque corpore interiecto, occupant aliam medietatem: ergo vna pars est in duobus locis; patet consequentia, nam pars, quae ante occupabat quartam palmi partem, nunc occupat duas quartas partes, & quae occupat dimidium palmum, nunc occupat integrum. In condensitate autem partes penetrari sic probatur, sit corpus rarum in vno palmo, densetur ad medietatem palmi, tunc sic: illae partes sunt in loco duplo minori, quam antea: ergo duae partes penetrantur in eodem loco, quia antea medietas illius corporis occupabat totum spatium, quod modo occupat totum corpus: ergo medietas altera illius corporis existit in eodem loco cum altera medietate.

§. 33. Confirmatur primo: ante densationem medietas illius corporis ita replebat totum locum, vt cuilibet parti loci responderet pars cerae, modo iidemmet partibus existentibus in eodem copulantur aliae partes in eodem loco: ergo ex, quae adduntur, occupant eundem locum, quem praecedentes. Patet consequentia, quia totus locus antea erat repletus medietate cerae: ergo etiam nunc est repletus eadem medietate: ergo medietas superaddita occupat eundem locum medietatis praecedentis. Confirmatur secundo: eadem pars non potest habere simul duas vbicationes, neque eadem vbicatio potest esse in duabus partibus, at haec absurda sequuntur in nostra sententia: ergo. Probatum minor; quia pars, quae rarefcit, occupat locum praecedentem: ergo retinet semper praecedentem vbicationem: item extenditur ad nouum locum; ergo etiam habet nouam vbicationem, habet ergo duas.

§. 34. De condensatione probatur. Nam tunc contrahuntur partes, & deserunt praecedentem locum, & duae partes reducuntur ad locum vnius; ergo vna vbicatio ponitur in duabus partibus. Confirmatur tertio, quia eadem pars quantitatis non potest habere duas partes raritatis, sed eas haberet nisi addatur noua quantitas: ergo. Probatum minor, ponamus duo corpora aequaliter rara, ecce singula illorum partes habent singulas partes raritatis, tunc rarefcant magis alterum, illa noua raritas in quo reciperetur? Nō in noua quan-

titate per nos: ergo in praecedenti: ergo eadem pars quantitatis haberet duas partes raritatis.

Fateor ingenuè hoc, & praecedens argumentum continere difficultatem ferè inexplicabilem communem huic, & Scoticae, & Marsilianae sententiae; non verò sententiae de corpusculis. Nego tamen sequelam, ad probationem responderetur, licet totum corpus retineat totum locum praecedentem, nullam tamen partem illis manere in loco, in quo antea erat, vt quando caelum mouetur, totum caelum est in eodem loco, & nulla illius pars retinet praecedentem: arquet ita nulla pars rarefacta retinens primum locum, occupat nouum; sed relicto primo occupat nouum: hinc verò non sequitur eandem partem esse in duobus locis, sed occupare maiorem locum, quod prouenit ab ipsa raritate tamquam à causa formali primaria, & ab vbicatione tamquam à secundaria.

Rogas, quo pacto partes magis distent inter se? Respondeo id prouenire tum ex compositione continui ex partibus diuisibilibus, quae propter infinitam diuisibilitatem possunt magis protrahi, quod non reperitur in compositione ex solis indiuisibilibus, quia duo, nec tria, nec quatuor indiuisibilia non possunt extendi per qualitates, magis quam sine illis, quia semper petunt determinata quatuor indiuisibilia loci; quapropter in ea opinione necessariò recurritur ad corpuscula. At vero partes diuisibiles, ex se non sibi vendicant certum, & determinatum locum, sed sunt indifferentes ad magnum vel paruum, quae indifferentia tollitur per temperamentum qualitatum, tum etiam prouenit à qualitate tamquam à ratione formali determinante indifferentiam partium: eodem modo responderetur partes non penetrari, quia nulla retinet priorem locum, quia in rarefactione, & condensatione includitur motus localis, per quem partes raras, & densae lococientur, & sicut per qualitates partes tumescunt & distrahuntur, quin sit vna duobus in locis, ita & per alias qualitates contrahuntur sine penetratione, accipiendo aut maiorem aut minorem vbicationem, per quam respondeant maiori, aut minori spatio.

Ad primam confirmationem responderetur, ante densationem cuilibet parti loci respondisse partem corporis, sed magis distantem ab aliis: at verò per densationem respondere partes minus distantes; tunc non repletur spatium vna medietate corporis sicut antea; quia quauis medietas contracta est ad minus spatium; sed quod antea occupabatur altera medietate, nunc occupatur toto corpore.

Ad secundam confirmationem patet ex dictis, nullam partem habere duas vbicationes; sed totum habere maiorem vbicationem prouenientem à raritate: & in densitate totum, & quamlibet partem determinatam habere maiorem vbicationem. Ad tertiam confirmationem responderetur, quamlibet partem materiae habere posse duas partes intensiuas, raritatis, aut densitatis, constantes vnam integram.

Aduerte, vnum palmum corporis occupare semper alium loci, neque vnquam occupare duos; at verò in raritate ex vno palmo materiae fiunt duo occupantes duos palmos loci; palmus autem dicitur extensionem ad locum, & cum extensione vnius palmi tantum nō possunt occupari duo palmi loci, idem dicitur proportione de densitate. Spatium imaginarium non apprehenditur capax raritatis, aut densitatis; quia spatium hoc nihil est praeter

praeter vbicationes, explicandas in ordine ad distantiam, & vacuitatem. Quae vbicationes sunt incapaces raritatis, aut densitatis, quia quaelibet ex illis essentialiter est determinata ad certam, & determinatam partem spatij, certaque distantias. Itaque materia est indifferens ad vnum, aut duos cubitos: determinatur autem ad duos per raritatem; ad vnum per densitatem: quia calor petit parum materiae, & multum loci; frigus verò multum materiae, & parum loci: & vt multae indifferentiae tolluntur per aliquas res aut modos, ita indifferentia ad locum, in actu primo tollitur qualitate; in actu secundo vbicatione. Itaque palmus vt palmus dicit quantitate affectam qualitate petente vbicationem palmi; & hic non occupat duos palmos: at verò materia illius palmi cum alio gradu qualitatis, aut qualitate alia efficitur bipalmis, sublata priori mensura. Vnde nec est in duobus locis, nec penetratur.

§. 40. Nonnulli se nobis obiciunt ad probandum penetrationem corporum in densatione, & occupationem duorum locorum ab eodem corpore raro: ponunt lac rarum in duobus palmis: in lacte sunt tot puncta quot in spatio: ergo quando densatur lac, duo eius puncta sunt in eodem loco: & consequenter duae partes illius vnitae sunt in eodem etiam loco. Probat consequentiam, quia puncta lactis sunt duplo plura quam puncta spatij densitate occupati; ergo duo puncta lactis sunt in eodem puncto loci: quia singula puncta erant prius in spatio duplo maiori singula singulis indiuisibilibus loci respondentia: antecedens patet: quia puncta vtriusque palmi sunt duplo plura quam vnius: sed haec habet tot puncta quot bipalmus: ergo plura duplo quam palmus.

§. 41. Respondeo neutrum deduci. Ad argumentum concedo antecedens, & nego consequentiam. Ad probationem eius, respondeo puncta proportionalia non esse plura in toto orbe quam in vngue, quia haec sunt aptitudines ad sectionem: tot autem sectiones possunt esse in vngue quot in orbe: quia sunt infinitae synchthegorematicè. Item vbi nihil est determinatum, non est maius aut minus: determinata autem puncta tot sunt in palmo quot in bipalmo; sed in bipalmo sunt partis maioris. v.g. sint in bipalmo centum partes mutuo aequales; totidem sunt in palmo mutuo etiam aequales: minores tamen quam in bipalmo. Respondeo ergo: punctum lactis esse semper in vno loco indiuisibili; partes autem lactis esse minus distantes: vnde lac bipalmi efficitur vnius palmi: quia eius partes minus distant inter se: non verò quia punctum, aut certa aliqua magnitudo replicetur duobus in locis; sed quia minus distat vna pars certa ab aliis.

SECTIO V.

De radice rarefactionis.

§. 42. IN omni corpore raro reperiuntur qualitates, quae illius indifferentiam determinant ad hanc vel illam magnitudinem, & locum: item reperitur motus localis, quem sequitur vbicatio. Effectus formalis primarius rari consistit in illa qualitate vnita corpori, effectus autem formalis secundarius est ipse motus localis, & vbicatio.

§. 43. Inquiri potest in quo consistat ratio formalis rari? Respondeo effectum formalem primarium non posse consistere in aliquo modo, quia de

essentia modi est dare actu suum effectum formalem, vt de vnionis essentia actu vnire, sed daturarum sine actuali affectione, vt in Eucharistia Christi corpus eodem modo est rarum ac densum, quo in caelo; & tamen non habet actualem dimensionem ibi, neque extensionem ad locum ergo ibi raritas non consistit in actuali, sed in aptitudinali extensione, haec autem aptitudo non potest esse modus, sed res (vt patebit disput. 2. met. sect. 5.)

Potest inquiri, vtrum huiusmodi qualitas sit distincta à temperamento quatuor primarum? Primum respondeo raritatem, aut densitatem caeli non consistere in temperamento primarum qualitatum, sed aliarum contrario carentium. Secundo quaestioni respondeo negatiue, quia calor ex natura sua per se ipsum est extensius subiecti, quia ex natura sua petit corpus rarum, & contra verò frigus contrahit. Itaque vt per te ex quatuor primis qualitatibus, vel aliqua ex illis in tali, vel tali gradu oritur alia, quae est raritas, & ex hac oritur actualis extensio, ita ego aio ex primis qualitatibus immediatè oriri actualem extensionem.

Motus localis partium, & vbicatio complement raritatem, aut densitatem quoad effectus formales secundarios: at in illis non consistit formaliter raritas, aut densitas, vt patet in Eucharistia. Dices potest diuinitus corpus rarefcere solo motu locali: ergo in hoc consistit essentia raritatis. Patet antecedens, quia si diuinitus extendantur per locum partes corporis, tunc erit parum materiae sub magnis dimensionibus: ergo. Timeo quaestione de nomine, in eo casu esset effectus formalis secundarius raritatis, qui ex natura sua peteret oriri à raritate, non tamen esset effectus formalis primarius, absolutèque non esset rarum. Quando enim definitur, non subintelligitur de actuali extensione, sed de aptitudinali, quando enim dicimus, rarum habet sub magnis dimensionibus parum materiae, intellige, habet qualiter petentem parum materiae sub magnis dimensionibus. Quapropter dixi sect. 3. raritatem consistere in attractione aeris in sententia ibidem impugnata: quia verò effectus formalis secundarius notior est, per ordinem ad illum definitur rarum, vt saepe contingit.

Confirmatur: constituat Deus eandem partem quantitatis pluribus in locis continuis, eam in singulis replicans: tunc parum materiae esset sub dimensionibus magnis, & multum occuparet spatium: nec tamen esset rara, quia non haberet eas vbicationes ab inhaerente qualitate. Hinc componuntur nonnullorum dissidia de raritate: nonnulli enim eam constituunt in qualitate nonnulli in motu locali. Immo Aristoteles, & B. Augustinus pro vtroque eam vsurpant. Qui aiunt eam esse posse diuinitus sine qualitate, eam vsurpant pro motu: qui secus; eam vsurpant pro effectu formali primario qualitatum, qui sine illis nequit concipi. Videantur Patres Conimbr. 1. de generatione cap. 5. quaest. 17. art. 1. & Pater Rubius quaest. 2. & 3. Haec certa sunt, rarefcere corpus accessu qualitatum, vt lac calore: nec illam partium dilatationem oriri posse ex natura rei, nisi à qualitatibus. Nam agentia possunt corpus rarum hinc illuc traicere, sed seruata earumdem partium dispositione (nisi disrumpatur.) At motu illo raritatis nunquam mouentur, nisi per qualitatem nouam, ex hac datur motus localis, siue extensio ad maius spatium. Vter autem sit rarefactio: quaestio est de nomine. Ego dico vtrumque, alterum

alterum de primo conceptu, alterum de secundo. Vnde pro primo modo rarefactio est motus per se ad qualitatem extendentem subiectum. Secundo modo est motus per se ad maius spatium. At rarefactio non est augmentatio, nec per illum fiunt partes, aut indiuisibilia quantitatis, aut materiae, sed eadem cum noua qualitate plus occupant loci.

§. 47. Aduerte, id quod est rarum respectu vnus rei, esse densum respectu alterius, vt aer comparatione ignis, & terrae. Cognoscere autem quae materia sit rara simpliciter, quae densa possumus; quia illa materia quae cum qualitate rarefactiua in eodem gradu, potest plus loci occupare quam alia est densior; quae autem minus, est rara. e.g. in ligno & ferro eiusdem longitudinis, latitudinis, & profunditatis; ponamus raritatis qualitatem aequaliter extensam: ferrum occupabit plus loci quam lignum; sunt ergo in ferro plures partes determinatae aequalis certitudinis quam in ligno.

DISPUTATIO V.

De Alteratione, & eius termino.

§. 1.

ALTERATIO est motus ad qualitatem. Si proprie sumatur, se extendit ad omnes qualitates tam corruptiuas, quam non corruptiuas: apud Philosophos autem sumitur pro motu ad solam qualitatem corruptiuam, vel ex hac ortam, disponentem ad generationem: in ordine ad quam de ea agitur in praesenti. Aduerte alterationem connotare in subiecto priuationem formae inductae: quia alterare significat facere rem aliter se habere, quam antea, illamque disponere ad nouam formam; quod fit existente materia cum alia; & successiue. Quod si in subiecto non praesupponatur talis priuatio; non est proprie alteratio, sic neque motus proprie. Neque verò ideo mutatur illamet entitas motus, sed tantum illi deficit extrinseca quaedam denominatio sumpta à praecedente priuatione sui termini. Conuenit alteratio in ratione motus cum cateris; differt autem per qualitatem. De hoc motu nunc nihil occurrit dicendum praeter communia omnibus motibus, peculiaria verò huius, partim dicemus hac disputatione, partim in lib. de Anima, partim in Metaphysica ad praedicamentum qualitatis, quia terminus huius motus fuscè lateque vagatur.

SECTIO I.

Per intensiorem nulla qualitas remissa corrumpitur.

§. 2.

Intensio & extensio sunt affectiones qualitatis: extensio fit quando qualitas extenditur per subiectum: includitque diuersas partes qualitatis in diuersis subiecti partibus existentes, vnione integrali vnitas: vt calor manus & brachij; intensio fit in eodem indiuisibiliter subiecto, vt quando tota manus est calida, deinde eadem manus amplius incalescit.

Intensio est actio, per quam perficitur qualitas circa idem indiuisibiliter subiectum; esse actionem videret clarum; quia cernimus experientia calorem ab igne intendi, quae intensio non potest esse nisi efficienter ab igne, qui insluit in calorem al-

terius subiecti physicè sine mutatione sui; per eam actionem perfici qualitatem patet aperte ab effectu; quia calor remissus imperfectè operatur, & sentitur; at verò intensus operatur, & sentitur perfectè: quod clarius patet in luce meridiana, & vespertina; sed illa perfectior operatio oritur ex maiori perfectione caloris intensi: ergo per intensiorem perficitur qualitas. Item calor intensus vehementius resistit contrariis, & conseruat formam ignis; quae sine maiori perfectione esse non possunt.

Duran. 1. dist. 17. quaest. 7. Gofredus, Magnus Albertus, Nifus, & alij relati à Pat. Suarez 2. Metaphysic. dist. 46. sect. 1. num. 2. opinantur in intensiōne mutari vnā qualitatem in aliam. Ex quorum sententia sequitur in quauis intensiōne perire vnū indiuiduum, & produci aliud eiusdem speciei, vel diuersae: ea sententia probatur, tum ex impugnatione caterarum, tum quia duae qualitates eiusdem speciei non possunt esse simul in eodem subiecto. Verum ex hac vltima ratione impugno hanc secundam sententiam, quia non est cur corrumpatur qualitas remissa, quia qualitas intensā per se est diuersa speciei, sed duae qualitates diuersae speciei rectè possunt esse simul in eodem subiecto: ergo propter hanc rationem non est corrumpenda remissa.

Deinde vtraque sententia impossibilis visa est Greg. in 1. dist. 17. quaest. 4. art. 1. Quam omnes, praesertim recentiores, merito impugnant: habetque parum probabilitatis. Primò, quia (vt sect. 3. patebit) intensio saepe fit continuè: ergo eius terminus habet partes cōtinuas, non enim potest esse actio continua sine continuo termino; sed non posset esse continuus terminus, nisi conseruaretur qualitas remissior: ergo conseruatur. Probat minor, quia quando accidit intensio perfectior, rogo an simul maneat terminus intensiōnis remissioris? si manet, habeo intentum, nempe adueniente forma intensiori non perire remissioem. Si non manet, rogo qui continuetur qualitas intensior cum qualitate remissa non existenti?

Confirmatur, deus calore intendi à primo gradu vsque ad tertium per semihoram, quando introducit secundus gradus, rogo vtrum inducatur totus simul? an verò per partes successiue? Si primum; ergo tertius gradus producit in tempore, quia post instans sequitur tempus, cum igitur successiue intenditur tertius gradus, augetur quidem per partes: ergo partibus praesistentibus additae sunt aliae partes eiusdem gradus: ergo per additionem partis intensioris remissa non corrumpitur.

Dices partes temporis continuari, cum tamen non coexistant determinatè: ergo idem erit in intensiōne. Concedo res successiuas coexistentes per solas partes proportionales posse continuari, admissio tamen qualitates intensam & remissam coexistere per partes proportionales, etiam debet admitti eadem coexistere per partes determinatas, quia partes temporis ea praesens ratione non coexistunt per partes determinatas, quia tempus est natura sua successiuum, sed qualitates intensae, & remissae non sunt contrariae, si quidem continuantur; neque item sunt successivae, sed naturae suae permanentes, quia ante intensiōnem permanebat remissa: deinde permanet intensā: ergo si coexistunt per partes proportionales, etiam coexistunt per determinatas.

Tertio, quia non est à quo corrumpatur primus gradus qualitatis, quia agens naturale non corrumpit

Sectio II. Intensio non fit per nouam existentiam, &c.

corrumpit sibi simile, neque ibi est aliqua dispositio contraria. Si dicas illas duas qualitates esse impossibiles, eaque propter remissam corrumpi, vt producat intensā. Contra primò, quia sine fundamento asseritur talis impossibilitas, quam ego impugno, quia duo calores eiusdem speciei non sunt mutuo contrarij (vt ex terminis patet:) quia illi extensiuè continuantur, quod non euenit contrariis, & quia sunt ad formas non cōtrarias, nec à contrariis agentibus: si autem sunt diuersae speciei, non sunt contrarij, quia non habent effectus repugnantes. Nam esse minus calidum non dicit repugnantiam cum calido magis, sed carētiā vnionis cum illo: vt paruum dicit carētiā magnitudinis.

Item quia charitas, ex Durando, conseruatur secundum diuersos gradus intensiōnis. Deinde agens non corrumpit formam sibi similem, sed vel non introducit aliam similem, vel illā introducit praesistenti conseruata, quia illae duae non opponuntur cum non sint contrariae. Secundò, quia quando duae formae similes sunt impossibiles in eodem subiecto nulla destruit alteram, sed mutuo se iuuant in conseruatione, vt ignis non corrumpit alium ignem ad productionem alius: ergo si formae intensae & remissae sunt inter se tam similes, quam duae formae ignis, non est cur praecedens interimatur ab agente simili, magis quam vnus ignis ab alio; si verò illae duae qualitates sunt dissimiles, rectè poterunt coherere.

Quartò, quia si in intensiōne corrumpitur forma remissa ad productionem intensioris: ergo è contra in remissione ad corruptionem formae intensioris producat forma remissior. Sentimus enim experientia remissionem fieri successiue, & per partes, quod fieri nō posset si forma perfectior periret sine productione remissioris, huius autem falsitas probatur, quia cum aqua ab igne semota se infrigidat expellendo sextum gradum caloris, non habet virtutem producendi quintum gradum, quia neque in aqua, neque in aliqua eius virtute calor continetur eminenter: neque item ille quintus gradus oritur ab aere ambiente, quem suppono esse frigidum: neque est cur confugiatur ad causam primam, quia aqua non petit ad aliquem effectum quintum gradum caloris: esset autem per absurdum recurrere ad Deum, vt producat habitum vitiosum in gradu remisso, quando minuitur per honestum. Immo nec potentia illum produceret, quia habitus acquisiui per actus producuntur: ergo non est à quo producat.

Tandem probatur, intensiōne perfecta manet qualitas intensā. Rogo, vtrum illa sit indiuisibilis? an constans partibus? si est indiuisibilis, vt intellectus in sententia communi: ergo illa non fuit acquisita continuè, sed subito: quia res indiuisibilis, non potest fieri successiue, quia successio petit partes priores & posteriores: ergo intensio nō est motus continuus: quia tota intensio versatur circa indiuisibilem illam qualitatem. Quod negat Durandus ipse dans qualitati intensae vnitatem à continuatiōne motus. Deinde, quidquid productum fuit continuè, fuit inutile: quia non perseverat per se, vt sit dispositio, à qua penderet illa intensio: nec item fuit ad expellendum impedimentum è subiecto; quia nullum erat: nam formae intensae resistit ex parte subiecti qualitas contraria: quae formaliter expellitur per aliam, & non per aliquid praeriuum. Tandem alteratio illa continua aliquid qualitatis agebat: quorsum ergo eam agit? Nullus itaque ait, gradum intensum esse indiuisibilem secundum intensiōnem (non ago de maioris radicationis opinione.) Ergo gradus ille est diuisibilis in partes; sed duae partes solae, remissiores sunt quam totus gradus: ergo cum gradu remisso retinetur intensus: probatur minor; quia si gradus sunt similes (vt volunt aduersarij) quatuor partes constituunt maiorem intensiōnem duabus: si verò sunt dissimiles, tertius constituit maiorem intensiōnem duobus. Vt ergo illi gradus de nouo producti, sunt simul, retineantur gradus praecedentes: qui sunt eiusdem rationis cum remissis nouis. Quorsum ergo abigis priores?

Confirmatur in habitibus supernaturalibus. Actus charitatis in iusto oritur ab habitu charitatis: ergo habitus & actus sunt simul in eodem instanti; quia actus non potest existere, quin tunc existat principium supernaturale: sed in eodem instanti intenditur habitus charitatis; ergo in eodem instanti sunt gradus intensus & remissus. Idem dixerim de Gratia: quae tunc dignificat actum illum, tunc existens, & tunc augetur meritorie. Item actus continuatione continuè augetur gratia, quin corrumpatur gradus remissior, propter eandem rationem: ergo gradus remissus non opponitur cum intensio: sed ante intensiōnem dicit carētiā illius: quae tollitur intensiōne, vt in magnitudine patet. Item radicatio remissior non tollitur per intensiorem.

SECTIO II.

Intensio non fit per nouam existentiam, aut vnionem praecedentis qualitatis.

Ægidius, & Astudillo relati à P. Suarez 2. Metaphysic. disput. 46. sect. 1. num. 5. vt defendant intensiōnem fieri per maiorem radicationem ad subiectum, aiunt per intensiōnem solum produci nouam existentiam qualitatis. Hæc sententia nulli innixa scipioni, nisi praesens, vt effugiat argumenta contra radicationem qualitatis in eodem subiecto. Impugnatur; tum quia distinguit existentiam ab essentia, cuius oppositum in Metaphysic. monstrabitur, tum, quia toties produceretur qualitas de nouo, quoties producit eius existentia, tunc enim res producitur quando accipit existentiam: vide, quae dixi d. 2. Physic. sect. 6.

Tum tertio, quia admissa distinctione reali inter essentiam & existentiam, nō posset qualitas intensā perfectius operari, quam remissa: at experientia patet qualitatem intensam perfectius operari remissa: ergo. Probat maior; quia tota ratio agendi est essentia: existentia autem (si ab ea distinguitur) tantum est conditio sine qua nō: sed per quamcumque existentiam fit, est existens tota ratio agendi; ergo quacumque existentia aequè operabitur. Nec enim redditur ratio cur illa existentia sit perfectior: nam essentia per illam existens est eadem numero; subiectum idem; agentia eadem: & licet hæc sint diuersa, tamen ab aliis non variatur existentia: nam homo genitus ab alio, & conseruatus à solo Deo eandem retinet existentiam. Denique per quamlibet existentiam est res extra potentiam logicam.

Adde in sententia Thomistarum adscribi humanitati Christi existentiam Dei; per quam anima non est physicè potentior ad suos actus. Ratio à priori; quia existentia nihil auget virtutem actiuam essentiae: sed illam ponit extra causas. Posita autem operatur quantum potest. Quartò, quia existentia in eo casu tantum, deseruit ad constituendam

rem extra causas; sed tam perfectè constituitur per vniam, atque per aliam; ergo tam perfecta est existentia formæ remissa, quam intentia. Deinde vel perseverat prima existentia formæ remissa, vel corrumpitur: si perseverat, ergo eadem forma habet simul plures existentias, quod videtur absurdum: si verò nõ perseverat, recidit hæc opinio in primam opinionem Gofredi, & Durandi, eritque iisdem rationibus impugnanda.

§. 14. Tandem impugnatur hæc sententia, quia fugiens difficultates sententiæ admittentis partes diuisibiles intensiuas, eas non effugit. Nam ipsa admittit partes intensiuas accidentis: quia totam intensiõnem constituit in diuersis partibus existentia; de quibus recidunt omnia argumenta: aut enim sunt eiusdem rationis, sicque nequeunt esse simul; aut sunt diuersæ, ac propterea nequeunt continuari. Fateantur ergo ipsam existentiam intendi per maiorem radicationem ad subiectum: vel qualitatem intendi per nouas partes essentia: ac ne sequantur sententiam cæterarum omnium difficultatibus plenam.

§. 15. Capreolus, alique Thomistæ adducti supra à P. Suarez num. 6. dicunt intensiõnem fieri per maiorem radicationem ad subiectum: hanc vero radicationem videntur insinuare consistere in maiore perfectione vnionis, atque inde totam intensiõnem qualitatis versari in perficienda vnione. Huius sententiæ nullum est fundamentum, sed est latibulum è difficultatibus, quæ vrgent maiorem radicationem. Impugnatur primò, quia per intensiõnem, aut adduntur partes nouæ vnionis, aut non: si secundum, recidit hæc sententia in eandem difficultates, quibus illa de maiori radicatione. Si verò adduntur nouæ partes, ipsi relabuntur inuiti in incõuenientia, quæ conantur effugere: nam ea ratione negant intensiõnem fieri per adiectionem nouæ qualitatis, quia sequeretur duo accidentia numero distincta esse simul in eodem subiecto, sed similiter essent simul in eodem subiecto duæ vniones eiusdem rationis: ergo. Neque vero possunt asserre aliquam rationem pro illa sententia de maiori radicatione, quæ non contorqueatur contra hanc.

§. 16. Secundò, quia sicut non repugnat ista distinctio partium intensiuarum in vnione, cur repugnat in ipsa qualitate? Tertio, quia vbi nõ ponitur aliqua extensio extremorum vnibilitum, non est cur ponatur noua vnio. Nam per primam vnionem sunt intime vnita, & se communicant secundum omnes perfectiones: sed in intensiõne nulla fit additio extremorum vnibilitum, quia tota qualitas est communicata toti subiecto, quia nullam habet partem actû, nec potentia, quam non habeat vnitam subiecto: ergo in intensiõne non additur noua vnio.

§. 17. Dices, non intelligi nouam vnionem circa eadem extrema, nisi quado perfectius communicantur, vt contingit in intensiõne. Contra, quia non est vnde sumatur ista maior perfectio vnionis, quia illius perfectio sumitur ex extremis, at extrema non possunt magis comunicari, quia iam sunt communicata secundum omnes partes actuales, ac potentiales: ergo non est vnde sumatur ista maior perfectio vnionis.

§. 18. Quarto, quia sequitur eandem numero qualitatem habere plures vniones distinctas ad idẽ subiectum. Hoc autem est absurdum: ergo. Dices adueniente perfectiori vnione corrumpi imperfectiorem. Contra, hoc est impugnandum iisdem rationibus, quibus sententia Gofredana. Nam vnio primæ gratiæ iustificantis, dignificat opus

supernaturale ad meritum eo instanti, quo fit, quia meritum oritur ab homine grato, vt grato: ergo eodem instanti est vnio per quam fit homo gratus: sed eodem instanti datur augmentum gratiæ, ergo simul sunt vnio primæ gratiæ & eius augmentum, quod per te est noua vnio. Nec potest dici tunc non esse primam vnionem, quia illa complet meritum, tunc dignificans personam. Nam ea ratione in primo instanti iustificacionis homo non meretur gratiam, etiam per cõtritiõnem ab ea elicitam, quia principium meriti debet esse absolute prius & dignificare personam, quod facit per vnionem: ergo per sequentẽ vnionem non dignificat actum, ex quo sequitur sed per præcedentem: ergo debet præcedere, item permanere, quia præcessisse parum referret. Quod verò dicunt de existentia, & vnione, cur non dicunt de qualitate? Nam eadem argumenta sunt in vtraque, maxime de indiuiduatione, & essentia indiuisibilitate.

Quintò, vnio non est operatiua: ergo neq; maior vnio est magis operatiua: at qualitas intensa est magis operatiua, quàm remissa: ergo signum est intensiõnem factam fuisse in ipsa qualitate. Nec valet, si dicas per vnionem perfici qualitatem, nam perficitur quidem, sed non ad operandum, quia vnio non confert vires actiuas, sed illas vnit subiecto. Quod confirmatur aperte in Eucharistia, vbi accidentia intensiora perfectius operantur remissa. Si tamen dicis qualitates inherere quantitati, suppone eas diuinitus separari, tunc certè & intensiores erunt, & perfectius operabuntur sine vnione. Item perfectior est vnio humanitatis Christianæ ad Verbum, quàm vnio ad naturale suppositum: sed per vnionem ad Verbum anima non redditur physicè potentior: ergo vnio nõ dat perfectionem agendi. Ratio est, quia tota ratio agendi est essentia qualitatis, quæ per quamlibet vnionem perfecte est in subiecto, & in illo operatur. Nec apparet cui seruiar illa vnio.

Dices, qualitatem esse virtute multipliciter operatiuam: vna autem vnione eam vniri vt operatiuam vt vnum; alia vt duo, &c. Vt anima rationalis vnitur offi secundum gradum vegetandi, neruo secundum sentiendi, cerebro secundum ratiocinandi, cum tamen animus sit indiuisibilis. Contra: ergo iam sunt duo accidentia simul in eodem subiecto, ac recidis in tua argumenta: vel successiue percutit illæ vniones; & totum quod fit successiue, euanescit; alioquin manerent aliquæ partes accidentis, solùmque manet vnio indiuisibilis; quod impugnavi Durando; & tibi ex augmento gratiæ. Deinde, qualitas vnita erat per primam vnionem secundum omnes suas partes realiter? An non? Si non erat: ergo habet partes accidentales, de quibus redeunt argumenta: item existere partem aliquã accidentis, quin vnatur realiter. Si autẽ omnes erant vnitæ realiter secundum omnes gradus realiter vnios: ergo nullus erat gradus non vnitus: ergo ex parte illorum erant vniti formaliter secundum omnem virtutem operandi. Patet consequentia, quia à parte rei vnio physica attingit omnes formalitates extremorum. Quod verò dicitur aliquando actum oriri à potentia secundum vitalitatem, non verò secundum supernaturalitatem; iam explicui disp. 9. physic. sect. 5. non intelligi ex parte obiecti attingi vniam formalitatem à potentia, quin ab illa attingatur alia: sed illa locutione explicari modũ, quo totus actus oritur à suis causis, & cur vnũ, attribuitur vna formalitas, & non alia.

At verò tu ais vna vnione attingi formaliter vnum gradum & non alium; quod explicari debet: quia

§. 19.

§. 20.

§. 21.

quia per illam vnionem non potest produci vnus effectus; potest tamen alius: vt animus vnitur offi secundum gradum vegetandi præcisè: quia cum ea vnione non potest exerceri alia vitalis actio; sed vniones non possunt ita attingere virtutem actiuam, quando illa est physicè indiuisibilis, & subiectum physicè se habet eodem modo: ergo. Probo maiorem; quia vnio animi ea ratione id præstat; quia materia offis est cum dispositionibus ineptis sensioni: quia cum illis tantum potest exerceri alia facultas: nec potest esse vlla vnio, qua in offe cum illis acciditibus exerceatur sensus vnus: quod non tam oritur ab vnione, quàm à proxima incapacitate subiecti: sed in tua vnione nihil simile reperies: quia extrema & subiectum se habent eodem modo. Vnde ergo ex parte vnionis oritur discriminè? Secundò: quia vnio attingens physicè omnes gradus actiuos in subiecto apto, vt se exerceant, eos attingit vt operatiuos. Nam eos applicat subiecto apto, & proximè potenti recipere illorum operationes, aut cum illis concurrere. Etenim ex parte qualitatis reperitur tota virtus actiuæ: ex parte subiecti tota receptiua: vnio autem tantum est applicatio actiuorum passiuis. Vnde ergo pendent ab alia vnione? Etiam dices pendere eos à diuersis applicationibus; & ignem sic applicatum posse producere ignem, secus si alio modo applicetur.

§. 22.

§. 23.

§. 24.

quid positium. Tertio, quia multæ qualitates intenduntur carentes contrario, vt lux, species impressa: ergo illarum intensio non fit per abiectionem contrarij.

Quarto, sæpe expellitur cõtrarium simul totum ad primam introductionem alterius contrarij, & deinceps hoc introductum intenditur: ergo tunc non fit intensio per abiectionem contrarij, quia tunc non abijcitur. Patet antecedens in actu erroris, & odij, qui totus expellitur per scientiam, & amorem, quæ deinceps intenduntur. Confirmatur, gratia habitualis intenditur sine abiectione contrarij, quia peccatũ mortale expellitur per primam infusionem gratiæ: ergo intensio non consistit in abiectione cõtrarij. Dices per intensiõnem gratiæ expelli peccatũ veniale, vel aliquem reatum. Contra, nam B. Virgo intendit gratiam per continuum meritum, quam accepit in ipso instanti suæ conceptionis, neque vnquam expulit peccatũ veniale, aut reatum vllum, quia eo perpetuo caruit.

SECTIO III.

Nec per maiorem radicationem.

Celebris est Thomistarum opinio, asserentium intensiõnem fieri per maiorem radicationem ad subiectum, sine adiectione alterius partis qualitatis. Primò, quia Aristot. 4. Physic. text. 85. ait calorem intendi nullo calido de nouo adueniente; id est nullo calore, qualitates enim communiter significatur ab Aristotele nominibus concretis. Secundò, quia illæ partes qualitatis, vel sunt eiusdem rationis, vel diuersæ: si eiudem, non possunt esse simul in eodem subiecto, quia accidens indiuiduatur à subiecto: si diuersæ, ergo non possunt componere vniam qualitatem: ergo intensio fit sine vlla additione partis. Tertio, quia si ad intensiõnem additur accidens, illud non est existentia, nec vnio, sed est pars essentia. Atqui hoc fieri non potest, quia essentia consistunt in indiuisibili, & sunt sicut numeri, & pro quacumque varietate fit distinctio specierum: ergo.

Hæc sententia nunquam mihi placere potuit, tum quia difficile explicatur, tum quia falso innititur fundamento: ostendi enim disp. 9. Physic. sect. 8. aliquando duo accidentia vnus speciei posse simul esse in eodem subiecto, quando munera præstant diuersa. Deinde illud de indiuiduatione subiecti est grano falis respargendum, quia non ita indiuiduantur accidentia à subiecto, vt indiuiduatio ipsius subiecti sit intrinseca indiuiduatio accidentis: nam subiecti indiuiduatio est substantialis, & idem à parte rei cum ratione specifica illius: at verò indiuiduatio accidentis est accidentalis, & idem realiter cum specifico conceptu illius: ergo indiuiduatio vnus non est indiuiduatio alterius. Indiuiduatur aptem accidens per subiectum, tamquam per terminum illi extrinsecum, id est, extra illius essentiam, vt visio sumit essentiam à colore, & indiuiduationem ab hoc colore: at verò plura numero accidentia possunt indiuiduari ab eodem numero subiecto, vt ab hac manu omnes singulares calores, quos habuit, habitura est, vel potest habere, admissa etiam Thomistarum opinione, affirmantium hunc effectum ab hac causa indiuiduari: vnde ergo inferunt ex hac indiuiduatione non posse duo accidentia numero distincta esse simul in eodem subiecto? nõne possunt esse duæ species impressæ eiudem obiecti, & duæ visiones

§. 25.

§. 26.

§. 27.

duarum albedinum? de quo egi disput. 2. Phisic. sectione 8.

§. 28. Præterea sic argumentor: Intensio est actio, qua perficitur qualitas præcedens: quod nec aduersarij negant, & probatur aperte: quia applicato igne manui hæc habet calorem intensum: ergo illa intensio est ab igne; alioquin non resultaret ex eius applicatione. Nam ut ex calore manus colligimus illum esse ab igne; ita & intensus calor colligitur esse ab eodem igne. Sed non est ab igne in genere causæ materialis, quia manus est subiectum eius caloris: nec in genere causæ formalis, quia ignis non est forma manus: ergo in genere causæ efficientis: ergo intensio est actio. Confirmatur. Gratia à solo Deo intenditur efficienter; vel (si placet fit etiam ab actibus disputandi gratia:) ergo post actum meritorem aliquid est factum: hoc autem est intensio: ergo in intensioe reperitur actio.

§. 29. Ergo aliquid producit per actionem, quod antea non erat. Tum quia illa actio non producit qualitatem priorem: quia hæc conseruatur per aliam: nec hoc esset perficere qualitatem: tum quia qualitas diuerso modo est post intensioem: ergo aliquid habet de nouo, alioquin merita nihil nobis prodessent. Dicunt, de nouo esse maiorem radicationem formalem. Bene: ergo qualitas intensa habet realiter de nouo aliquid, quod antea non habebat realiter: quia de nouo habet realiter maiorem radicationem, quam antea realiter nõ habebat. Alioquin non esset realiter intensa nouè, si prius fuisset realiter cum maiori radicatione, quæ est formalis intensio: ergo de nouo est realiter aliquid accedens, quod antea realiter non erat. Pater consequentia, quia maior radicatio est accedens; sed ante intensioem non erat realiter maior radicatio; est autem realiter post intensioem; ergo post intensioem est realiter aliquid accedens, quod realiter non erat ante. Recognosce disputationem quintam Phisic. sect. 1. Vbi probaui vnionem esse aliquid realiter distinctum ab extremis. Eadem enim ratione probatur maiorem radicationem esse accedens distinctum à qualitate remissa.

§. 30. Confirmatur, primò in gratia, quæ realiter augetur per merita: ergo augmentum illud est realiter aliquid, quod Deus iustum liberè donat ob eius merita: quia premium liberè donatur merenti. Hoc autem esse distinctum realiter à prima gratia, patet: quia prima gratia non cadit sub humana merita; cadit autem eius augmentum: ergo augmentum gratiæ distinctum est à prima gratia.

§. 31. Confirmatur secundo: qualitas intensa est realiter actiua perfectius quàm seipsa remissa: (ut experientia monstrat.) Item qualitas remissa nõ potest esse sufficiens dispositio ad introductionem formæ, nisi successiuè perficiatur intensioe: cum intensioe autè est sufficiens: ergo intensio aliquid est successiuè productum, sine quo qualitas remissa erat insufficientis realiter ad formam. Quin in opinione aliquorum Thomistarum generatio formæ materialis oritur à qualitate intensa, nec potest à remissa.

§. 32. Vterius: illud accedens cur est eiusdem rationis cum qualitate præcedente? Aut diuersæ? Item partes illius accidentis sunt similes reciproce? An ab similes? Si primum, ergo qualitas intensa ut intensa, & remissa sunt duo accidentia solo numero distincta in eodem subiecto simul; quod tu arbitraris absurdum. Si secundum, ergo qualitas ut intensa, & ut remissa, includunt duo accidentia specie distincta: à quo abhorres: idem dixerim de partibus maioris radicationis. Illas perseuerare simul, probatur, ut contra Durandum probaui, ma-

nere partes intensiois: ergo aliquid additur de essentia intensiois: at essentia sunt indiuisibiles. En tua argumenta contorta in tuam maiorem radicationem.

Dices, maiorem radicationem esse accedens reale distinctum à qualitate non realiter absolutè: sed formaliter. Contra hanc doctrinam abundè egi disput. 5. Phisic. sect. 1. & impugnatur nunc primo; quia in forma remissa non erat realiter potentia cõseruandi formam, nec producendi: si enim realiter esset, posset realiter formam producere, & conseruare: quia potentia realiter existens & necessaria, operatur necessario positus requisitus ex parte aliorum: at per intensioem realiter fit potens qualitas: ergo intensio dat aliquid quod non erat realiter.

§. 34. Secundo, in homine iusto intense Deus sibi realiter complacet magis, quàm in ipso remissè iusto; ergo realiter videt Deus in illo existere aliquid, quod realiter videbat non existere ante intensioem: at si intensio realiter absolutè præcessisset, realiter esset visa à Deo, eique placuisset magis. Nam maior complacentia nõ est maior, quia actus Dei in se fit maior: sed quia ex parte obiecti connotatur maior bonitas. Denique formalitas illa ut formalitas est aliquid realiter formaliter distinctum à qualitate: quia realiter formaliter aduenit de nouo: non enim aduenit formaliter sola ratione nostra: ergo intensio includit plura accidentia realiter formaliter distincta: aut ergo illa sunt realiter formaliter similia inter se, & cum qualitate remissa? Aut sunt realiter formaliter ab similia? Ac de iis formalitatibus recidunt eadem argumenta: quia non sunt formalitates ratione nostra præcise, sed realiter; quia realiter adueniunt de nouo: has autem formalitates esse partes eiusdem qualitatis patebit sectione sequenti.

§. 35. Solum superest occultandum vnum effugium, scilicet per intensioem produci nouum quendam modum qualitatis, à quo denominatur intensa, sicut quantitas rara denominatur à raritate. Verum disp. 2. Metaphys. sect. 5. ostendetur, intensioem non posse sortiri rationem modi, quia modus debet esse determinatio rei ad aliud. Deinde hic modus fingitur omnino, quia ostèdi disp. 4. sect. 5. raritatem non esse modum. Præterea si vis eam esse modum, at sequitur ex diuerso temperamento qualitatium id exigentium, iste autem tuus modus unde oritur?

§. 36. Secundo, quia vel iste modus habet partes intensiuas: vel non? si secundum, quo modo est intensior nunc, quam antea? de quo occurrunt eadem difficultates, quæ de qualitate, si verò est diuisibilis, illaquearis eodem rete, quod fugis. Nam vel partes sunt diuersæ speciei, vel eiusdem: si diuersæ, non possunt in tua sententia efficere vnã intensioem: si verò eiusdem, statim offendis in indiuiduationem subiecti, qua negas accidentia eiusdem speciei simul esse posse in eodem subiecto: item in specierum indiuisibilitatem: deinde cum omnes tuas difficultates admittas, nullum potes reddere discrimen, ob quod modus tuus iste sit diuisibilis, quoad intensioem, qualitas verò indiuisibilis.

§. 37. Tertio, quia nullus modus confert rei virtutem actiuam, ut alibi dicam: ergo neque iste: at qualitas intensa habet maiorem virtutem operatiuam: ergo. Immo qualitas ut intensa habet virtutem producendi formam materialem, qua caret, ut remissa: sed potentia productiua formæ nõ est modus: ergo intensio non est modus. Nec enim modi tribuunt denominationem in actu primo, sed in actu secundo: nam

SECTIO IV.

Additione noui gradus fit intensio.

nam vnio non tribuit nisi denominationem vniti, actio agentis, sessio sedentis: ergo hic modus non dat denominationem potentis. Quarto, quia non potest intelligi istum modum variari inuariatis extremis. Nam raritas variatur ex diuersis temperamentis, quibus extenditur, & quasi extenuatur materia. Vnio autem variatur propter diuersas qualitates: vbiatio verò propter corporis traiectionem ex vno loco in alium. Hic autem modus, à quo exigitur: nam causæ efficientes non præstant modos nisi propter necessitatem rerum, quarum sunt modi, vide quæ dixi à §. 2. quæ hanc opinionem æquè impugnant.

§. 38. Ad Aristot. Respondetur illum nõ intelligi ibi de calore, sed de calido, vt significet multitudinem agentium nihil per se conferre ad intensioem: vel cum Aristot. acriter insectatus fuerit veteres Philosophos, affirmantes vnũ tantum esse rerum principium, nullamque esse nouam actionem, sed tantum diuersam collocationem corpusculorum, ait calorem intèdi nullo corpusculo calido adueniente, sed noua actione terminata ad nouum calorem eductum ex potentia materia: non verò inuentum in alio corpore calido. Ad secundum patebit sect. 6. vbi ageur de dissimilitudine partium intensiois.

§. 39. Ad tertium ipsi tenentur respondere: nam in extentione additur noua pars qualitatis prioris, & essentia lucis est diuisibilis per diuersas partes æris: & in augmentatione viuientium imperfectorum adduntur nouæ partes formæ. Respondeo ergo: aliud est essentiam esse indiuisibilem, aliud consistere in indiuisibili. Primum non conuenit nisi rebus indiuisibilibus. Diuisibilibus autem nequaquam. Secundum omnibus conuenit: omnes enim partes vnus essentia indiuiduæ, vt huius lactea: & specificæ, vt equi vt sic, conueniunt in vno prædicato quidditatiuo: cui si aliquid detrahas, aut adicias, varias totam essentiam; vt si à luce detrahas prædicatum illuminandi, efficit aliam lucem: item si illi adicias prædicatum habendi contrarium: quando ergo partes essentia conueniunt in iisdem omnibus prædicatis quidditatiuis, omnes illæ consistunt in indiuisibili essentia, quia si in aliquo non cõuenirent, non essent eiusdem speciei: itaque omnes partes huius lucis conueniunt in prædicatis quidditatiuis lucis: & concurrunt ad hanc lucem componendam, & conueniunt cum alia luce in iisdem prædicatis: quia igitur partes intensiuæ sunt eiusdem speciei completæ, conueniunt in prædicatis quidditatiuis lucis completæ: si sunt eiusdem rationis illi gradus, res est clara, non secus ac in extentione: si verò differunt solo numero intra eandem speciem, conueniunt in specifice, non verò in indiuiduis; si autem differunt specie incompleta, differunt in quidditatiuis incompletis: & conueniunt in quidditatiuis communibus singulis speciebus incompletis. De mente sancti Thomæ ageur sect. 5.

§. 40. Disput. 5. Phisic. sect. 1. & alibi memini sententia constituentis relationem in solo fundamento; posito autem termino oriri in fundamentò nouam denominationem sine entitate noua. Idem posset esse omnibus argumentis responderi; intensioem qualitatis esse aliquid nouum in sola denominatione, nõ verò in entitate: posito enim agente cum applicatione ad subiectum noua voluntas Dei intelligitur terminari ad qualitatem veterem; per quam est vehementius actiua: & quamuis ipsi discrimen aliquod reddant, tamen omnia ipsorum argumenta iisdem ipsorum verbis possunt eludigi, quo absurdum non semel eam opinionem impugno.

Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

§. 41. Vapropter communiter asseritur intensioem fieri per additionem gradus ad gradum. Hanc sequuntur grauiore quique Theologi in primum sentent. dist. 17. Albertus art. 10. Greg. q. 4. Durand. q. 7. Bonauent. in secundo. Richardus de Media Villa, Ioannes Scotus, Guillelmus Ocham, Gabriel, Marilius, & alij quos refert P. Suarez 2. Metaphysicæ disput. 46. sect. 1. num. 29. quos sequitur num. 34. & P. Vazquez, tom. 1. in primam 2. disput. 82. cap. 3. & P. Antonius Rubius ea q. 5. in quam cõspirant hac tempestate vniuersi Philosophi, ac Theologi (si à paucis Thomistis discedas.)

§. 42. Probatur primò, euertendo fundamenta aduersariorum, qui rejciunt distinctas partes eiusdem qualitatis; quia nec possunt duæ simul indiuiduari ab eodem subiecto: nec possunt esse diuersæ, quæ idem probant de quocumque accidente absoluto, vel modali producto per intensioem successiuè: si enim permanent eius partes, idem erit de partibus qualitatis: si autem successiuè pereunt, peribunt etiam partes qualitatis. Aliquid autem accidentarium continuè, & successiuè produci satis ostendi. Illud ergo sub ea ratione, quæ de nouo aduenit, habet distinctas partes, vel fluunt, &c.

§. 43. Secundo probatur: quia ostendam in Metaphys. qualitates intensas separari posse, & conseruari extra subiectum: ergo ibi non retinebunt maiorem radicationem ad subiectum: sed nouas partes.

§. 44. Tertio probatur: quia eadem ratione posset dici extensionem qualitatis fieri sicut noua illius parte: sed per solam vnionem ad distinctum subiectum. Immo hic melius percipitur noua vnio; quia fit ad subiectum nouum. Ita posse dici patet: quia per te formæ viuientium perfectiorum sunt totæ in tota materia, & totæ in qualibet parte; per nutritionem autem non fit noua formæ pars sed noua vnio; ergo idem erit in qualitatibus.

§. 45. Dices, diuiso ligno calido vtramque partem calidam manere; ergo sunt diuersæ caloris partes; ergo prior calor partes habebat. Negari potest secunda consequentia, quia per te non manent eadem numero accidentia in genito & corrupto, quia deficit subiectum: ita per diuisionem deficit conditio subiecti; eaque propter post sectionem conseruatur prior calor in parte, in qua prius erat, & in alia resultat alius: vel causa prima determinat partem, in qua prior cõseruetur, & in alia producatur nouus alius calor: vel si in vtraque per te perit, produceretur nouus in vtraque; vt tu ais in generatione. Cum ergo id non admittas in extentione, & in ea sit eadem ratio, quæ in intensioe, dic etiam in hac nouam accedere qualitatis partem.

§. 46. Dices qualitates multiplicari numero ex subiectis. Contra, multiplicantur ex subiectis adæquatis, non vero ex inadæquatis: posita verò in vno, possunt postea informari aliud, vt per te forma equi indiuiduatur à materia, & tamen non ponis diuersas partes formæ in diuersis partibus materia, sed eadem indiuisibilis informat iam exiguam, iam magnam materiam.

§. 47. Quarto argumentor. Gratia gratũ faciens (idem est de qualitate quauis intensibili) per intensioem augetur, & fit maior: ergo ei additur aliquid pertinens ad gratiam, vt pars illius; antecedens nec negatur ab aduersariis, nec potest, quia Concilium

Tridentinum eo vitur termino, definiens hominem mereri augmentum gratiae; & gratiam bonis operibus in Christo factis augeri. Consequentiam probo: quia augmentum fit addendo aliquid rei, quae augetur, per quod maior euadat. Nisi enim aliquid addatur nouum, non potest esse augmentum. Illud esse partem probo: quia ex re praexistente, & ex re addita resultat compositum maius, quam sola res praexistens: ergo vtraque est pars illius compositi: sed compositum est gratia; ergo res addita est pars gratiae: probo minorem: compositum & res quae est maior sunt idem; sed res, quae est maior, est gratia: ergo compositum est gratia.

48.

Respondebis cum B. Thoma, augmentum quantitatis molis fieri additione nouae partis: secus augmentum quantitatis virtutis, quae non augetur nisi quia magis possidet subiectum. Ne mihi bellum inferas cum B. Thoma: quem & Caietanum ab hac esse sententia, polliceor me demonstraturum sectione sequenti. Obiectioni respondeo, augmentum transferri a quantitate molis ad quantitatem virtutis. Verum negari non potest in qualitatibus fieri additionem aliquam rei praexistenti; cum qua facit compositum maius. Nam calor productus in sola manu minor est quam calor complectens calorem manus & brachij. Nam totus ille calor est vnus continuatione, vt sunt manus & brachium: quod si secentur partes, non erit pars tam magna quam compositum ex vtraque: ergo tunc qualitas illa verè augetur. Ergo si per possibile, vel impossibile, intelligas intensionem fieri additione nouae partis in eodem subiecto, intelliges qualitatem maiorem.

49.

Probo igitur augmentum illud fieri additione nouae partis. Nam augmentum quantitatis molis fit addendo partem quantitatis molis aliis partibus similibus, ergo augmentum quantitatis virtutis fit addendo partem quantitatis virtutis similibus partibus. Probo consequentiam: quia vtriusque augmentum seruat eandem proportionem in additione partis ad partem: differunt tamen: quia quantitati molis additur alia molis: quantitati autem virtutis additur alia pars virtutis. Cumque in hoc sit discrimen vtriusque quantitatis, dicant aduersarij, in quo conueniant vtriusque augmenta?

50.

Dicent, quia sicut quantitas extenditur & possidet plus loci, ita qualitas plus radicatur in subiecto, & ex illo educitur. Contra: radicari in subiecto est augeri virtutem qualitatis: item educi magis, est terminare maiorem educationem: ergo illa maior educio producit nouas partes qualitatis per quas augetur virtus actiua, & radicatur. Probo consequentiam: quia rectè dixit B. Thomas, virtutem qualitatis, & eius essentiam esse idem: ergo idem est augeri virtutem & essentiam qualitatis: educatione fieri nouas partes virtutis probatur: tum quia accidens educi simpliciter, est fieri simpliciter ex subiecto: quia *Accidentis esse est in esse*, quod esse terminat educationem: ergo magis educi, & augeri secundum virtutem, est magis in esse secundum virtutem; ergo est habere magis esse in subiecto. Consequenter patet; quia *Sicut se habet simpliciter ad simpliciter, ita magis ad magis*; ergo sicut simpliciter educitur simpliciter fieri, ita magis educi, est magis fieri. Tum quia illa magis educio non terminatur a priorum qualitatem educendam secundum quod erat in actu, quia iam erat educitum quidquid erat in actu: licet enim duabus productionibus adequatis producat simul, non producat magis; nec enim intensio facit, quod fuerat prius factum, alioquin formae sub-

stantiales intendi possent, quia possunt diuinitus multis productionibus attingi: ergo educio attingit qualitatem secundum aliquid quod erat in potentia, & non in actu: sed id quod erat in potentia aliquid est realiter distinctum ab eo quod erat in actu: quia idem indiuisibiliter caprum non potest esse simul in actu & in potentia: ergo maior educio attingit nouam partem qualitatis: per quam qualitas augetur: vt augetur ipsa intensio additione nouae partis: quilibet autem pars ad aliquem terminum nouum terminatur.

Dices tertio, sufficere terminari ad modum aliquem, qui augetur per nouas partes illi aduenientes: sicut quantitas augetur raritate sine additione quantitatis. Contra; ergo das manus admittens diuersas partes eiusdem accidentis in eodem subiecto simul: quid ergo habent absurdi in ipsa qualitate? Deinde educio terminatur ad qualitatem in subiecto, ergo maior educio ad maiorem qualitatem existentem magis in subiecto: ergo vel ad maiorem existentiā (quod impugnavi): vel ad qualitatem in se maiorem. Etenim cum augetur virtus actiua qualitatis non potest esse augmentum nisi in ipsa ratione agendi, quae est qualitas. Exemplum de raritate non est re: quia raritas non est proprie motus ad maiorem quantitatem: sed ad maiorem locum (sumpta pro motu secundario orto ex primo; qui primus est ad distinctum gradum qualitatis) differunt enim augmentatio & accretio a raritate: quod illa sunt a priuatione maioris substantiae & quantitatis ad substantiam maiorem & quantitatem: nec enim lac augetur raritate, nec animala: raritas autem est a minori spatio ad maius: & quia quantitas porrigitur ad plures partes spatij, quam antea, & illi extenditur, ideo dicitur fieri maior dimensiuè. Itaque in ea ratione in qua fit maior, habet nouas partes additas prioribus, nempe in spatio.

51.

Confirmatur primò, si intensione producitur nouus modus, & non qualitatis noua pars: prima productio qualitatis differt specie ab intensione: quia ille modus specie differt ab ipsa qualitate: nec intensio versatur in qualitate, sed in modo. Vnde duo concludo: alterum intensionem fieri additione nouae partis rei, quae intenditur: quae per te est modus ille: alterum qualitatem secundum se non esse contrarias, sed tantum modos illos: qualitates verò ratione illorum: quia modi non possunt existere sine qualitate, cuius sunt: & duo modi contrarij non possunt esse, eaque propter nec duae qualitates cum illis.

52.

Confirmatur secundò, id quod aduenit homini grato per augmentum gratiae, facit illum obiectum congruum, maiori dilectioni diuinæ: sed maior dilectio terminatur ad nouam partem gratiae: ergo hac additur. Probat minor: quia sola gratia est, quae nos facit gratos: nec enim fumus grati & amici nisi per gratiam gratum facientem; ergo nihil praeter illam potest mouere Dei voluntatem ad amorem, nec ad maiorem amorem. Patet consequentia; quia in nulla alia re reperitur tanta bonitas, quanta in gratia. Nam vnio ipsius gratiae non facit nos amabiles vt ratio terminandi amorem: sed tantum, quia nobis vnit rationem amorem terminandi: ergo nec vllus alius modus erit ratio terminandi amorem. Nec gratia cum alio modo erit ratio terminandi maiorem; quia per intensionem nihil per te accipit sui: illa autem secundum essentiam est ratio terminandi amorem.

53.

Confirmatur tertio in visione beata: visio intensa videt Deum perfectius quam remissa: ergo intensa

54.

intensa habet in se nouam partem visionis, qua remissa caret. Probo consequentiam: videre Deum perfectius, est ipsum representare perfectius: ergo nisi visio remissa immutetur, vt est representatiua Dei, illum non representabit perfectius: quia perfectius representare est immutari in ratione representationis: sed in ratione representationis non immutatur nisi per aliquam meliorem representationem, quae habeat Deum pro obiecto melius attractum ex parte sui: ergo quod aduenit est melior representatio. Nec enim interest, esse nouum modum, quo afficitur representatio, nisi ille modus tendat in Deum, vt in obiectum: alioquin non est nouus modus tendendi in obiectum; sed nouus modus rei in illud tendentis: non verò vt tendentis. Nam si visioni naturali albedinis appingas perfectionem aliquam etiam supernaturalem, nisi hac sit in obiectum ipsum, non representabitur albedo melius, quam antea. Representatio quidem erit melior affecta illa perfectione; at non representabit melius: vt si calori aliquid addas, erit perfectior, non tamen calefaciet melius, nisi quod additur pertineat de nouo ad rationem formalem agendi vt agendi. Nam quantitas habet separata meliorem modum existendi quam in subiecto: & perfectio receptiua quantitatis est cum perfectiori modo: & tamen nec melius recipit qualitates, nec perficitur eius vis receptiua vt receptiua: quamuis specificatiua perficitur. Denique quae dicuntur de maiori radicatione, educatione, actualitate, possessione, & victoria subiecti; impugnanda sunt eodem modo: item perendo sunt ne aliquid realiter distinctum a priori qualitate: Si dicunt nihil esse distinctum; vrgentur, quo modo sit noua victoria, noua educio, noua possessio, cum hac nihil sint, quod prius non fuerit: Si dicunt esse distinctum, reuertunt in eandem angustias, quas fugiunt.

57.

nouas partes intensione acquiras: idque vocat imaginationem, & phantasiam aduersariorum. In eadem doctrina constantissimus est B. Thomas 1. 2. quaest. 52. art. 2. Vbi non admittit augmentum per aliquid ex parte formae quia mutaretur specie; nec ex parte subiecti, quia est idem: sed tantum ex parte modi, quo subiectum perfectius participat eandem formam. Et 2. 2. quaest. 24. artic. 5. clarissimè docet augmentum fieri quia eadem qualitas perfectius inhaeret eidem perfectibili: quia non potest intelligi vlla additio, nec secundum speciem, nec secundum numerum; quia non praetelligitur nouum subiectum. Quia verò Caiet. per scrupulum censuit, aliquem posse esse dubium de mente B. Thom. nos reuertit in 3. p. vbi se doctor explanat. Nam quaest. 7. artic. 1. 2. ait gratiam augeri secundum diuersos gradus, Caietanus autem vbique carpit addentes nouum gradum per intensionem distinctum numero, vel specie; licet ponatur vnus cum aliis: sed ait eandem qualitatem esse intensam: quia nouo, & perfectiori modo se habet.

58.

Ne tamen temere videamur & vi in nostram sententiam trahere vtrumque Thomam: oportet stare modo, quo loquitur vterque de distinctione numerica: nam dum eam expungunt a qualitate, non expungunt aliquid qualitatis additurum priori; quod sit aliquid ab ipso distinctum; sed negant id esse distinctum secundum numerum. Quod patet ex 1. p. quaest. 50. artic. 4. corp. vbi ait: *Impossibile esset dicere, quod essent plures albedines separate; aut plures humanitates, cum albedines non sint plures, nisi secundum quod sunt in pluribus substantijs.* Itaque ex suppositione, quod albedo Petri & Pauli separantur a substantijs; illa ita separata non erunt duae albedines numero, sed vna specie: At in eo casu illa albedo non esset simplex actu, sed composita ex pluribus partibus albedinis; quae omnes facerent tunc albedinem vniam, & non plures numero, ergo exclusio plurium rerum numero differentium, non excludit multitudinem partium, quibus vna res actu componatur. Probo minorem: demus abstrahi albedinem Petri, & non Pauli: vtraque albedo est distincta (vt patet:) deinde abstrahatur etiam albedo Pauli: hac ita abstracta distinguitur ab alia. Quia ante abstractionem distinguuntur; post abstractionem sunt eadem, ergo sunt distincta. Nam in metaphysica probo, res, quae simul sunt distinctae realiter: quarum vna realiter non est alia, implicare esse idem, & amittere negationem identitatis. Ergo in illa albedine abstracta essent plures partes eiusdem albedinis, & eadem augetur per partes, si successiuè abstraheretur a subiectis: quia albedini abstracta à Petro adderetur albedo abstracta à Paulo: ergo cum in intensione negat B. Thomas addi partem distinctam numero, non negat addi aliquid qualitatis, & veram eius partem: sed negat addi aliquam qualitatem numero distinctam: quae cum priori faciat duas qualitates numero distinctas, licet inter se sint vnitae, sicut duae vnitates etiam, vnitae faciunt duas numero. In quo sensu ait Caietanus eam esse phantasiam aduersariorum: quia vt ipse ait 1. p. q. 50. artic. 4. in sententia B. Thomae qualitates materiales sumunt numericam distinctionem a diuersitate quantitatis: in spiritualibus verò a diuersitate subiectorum: & quia intensio nec fit in diuersis quantitatis, aut in diuersis subiectis, non possunt esse plures qualitates numero distinctae. Hoc tamen non tollit esse plures partes non distinctas

SECTIO V.

Explicatur B. Thomas.

55.

Quia se Beati Thomae doctrina nomen dare praeter ceteris arbitrantur: ita maiori radicationi inhaerescunt, vt opinentur se aperte defecturos à Beati Thomae professione, si admittant partem aliquam qualitatis intensione produci. Quos hac sectione arguendos curabo.

56.

Pro se afferunt testimonium ex 1. sent. dist. 17. quaest. 2. art. 2. cuius epigrapha est. *Vtrum charitas augetur per additionem?* Cum autem reuulisset hanc nostram sententiam de additione qualitatis ad qualitatem ait. *Primam positionem non possum intelligere; quia in omni additione oportet intelligere duo diuersa, quorum vnum alteri additur. Si autem intelligantur duae charitates, aut intelligantur diuersae secundum speciem, aut secundum numerum. Constat, quod non secundum speciem. Diuersitas autem secundum numerum est ex diuersitate materiae: sicut hac albedo differt ab illa numero, quia est in diuerso subiecto. Vnde non potest qualitas addi qualitati, nisi per hoc quod subiectum subiecto additur. & infra. Vbi nullo modo est intelligere ibi additionem.* En tam aperta verba, vt non possint exponi sine suspitione irridendi potius, quam explicandi tantum Doctorem. Qui praemodestia dixit, se non posse intelligere eam sententiam. Caietanus autem, qui non carceratur tam angustis tramitibus, ait erubescere Petri pateticos audire

numero, sed constituentes & componentes vnam numero qualitatem: vt in exemplo B. Thomæ, si albedo Petri & Pauli sint in vno subiecto, erunt vna numero albedo; quia non habent, vnde numero sint multæ. At illa componeretur vna numero ex duabus partibus; quia non esset simplex; ergo in doctrina B. Thomæ cum vnitatem numericam qualitatis stare potest distinctio eiusdem qualitatis in diuersis partibus.

§. 59. Nec opus est nisi legere eadem testimonia ab aduersariis adducta. Nam in ea dist. 17. ait. *Et ideo dico, quod quando charitas augetur, nihil ibi additur, sicut Philosophus etiam dicit, quod aliquid efficitur magis album, non per additionem alicuius albedinis.* At loquitur de albedine numero distincta ab alia. Nam sententia, quam impugnat, relata est ab ipso de additione charitatis ad charitatem, quod sonat numericam distinctionem. Eaque propter eam impugnat: quia non est subiectum in quo aliquando extiterit charitas addita, vt ex illo sumeret distinctionem. Aitque oriri ex falsa imaginatione, qua concipitur augmentum qualitatis ex augmento quantitatis: quia quantitas in sententia B. Thomæ ex se habet distinctionem numericam, secus qualitas: eaque propter 2.2. q. 24. art. 7. constituit discrimen inter augmentum quantitatis, & charitatis: quod quantitas potest augeri per aliam numero distinctam præsuppositam ad augmentum sola ratione nostra: secus charitas: quia nec prius ratione potest præintelligi distincta numero: quia non præintelligitur ratione in alio subiecto, sed semper in eodem cum charitate præcedente: at quantitas intelligitur distincta numero etiam si non concipiatur in subiecto: quia se ipsa habet distinctionem numericam, & cum ea concipitur. In hoc igitur est falsa imaginatio, non verò in admittendis partibus diuersis componentibus vnam numero charitatem.

§. 60. Vnde ad obiectum ex §. 56. Respondeo, intelligi B. Thomam de additione qualitatis numero distincte, quam non intelligit nisi ex diuersa quantitate, aut subiecto, que ibi non sunt: immo cum dicit, non posse addi qualitatem qualitati nisi subiectum subiecto addatur; id exprimit, quia nisi in subiectis diuersis illæ non sunt numero distinctæ; vt ibidem dicit albedinem non esse numero distinctam nisi in subiectis: si autem separentur albedines à duobus subiectis, erunt vna: at partes habebit. Quam ob rem quæst. 24. art. 5. ait non posse charitatem addi charitati nisi mens menti addatur: quia mens est subiectum charitatis. Pater Rubius discipulus B. Thomæ minimè suspectus inuehitur in alios Thomistas, quia propriam vocem intensionis ignorantes, tam sinistra B. Thomam exponunt. Iurgium sit inter illos. Mihi fat me cum B. Thoma componi: immo sequi, vt probo.

§. 61. Nam eodem art. 2. ait ex non calido fieri calidum, non quod ponatur aliquis calor: sed quia calor, qui est in potentia, educitur in actum: ita etiam efficitur magis calidum, &c. At verè producitur calor cum sit calidum: licet non ponitur calor, id est, aliunde aduectus non ponitur: vnde cum sit magis calidum, non aduehitur distinctus calor: sed qui erat in actu imperfecto, perficitur, quia magis educitur: educitur autem magis secundum quod est in actu nouus terminus educationis, qui ante non erat in actu. Et 3. p. quæst. 7. art. 12. aperte admittit plures gradus intensionis, & qualitatem intendi donec perueniat ad vltimum: ergo caret gradu aliquo, ad quem est in

potentia, & 2.2. q. 24. art. 4. ad 3. ait: *Augetur ergo essentialiter non quidem ita quod esse incipiat, vel esse desinat in subiecto: sed ita quod magis, ac magis in subiecto esse incipiat:* at incipere magis esse, est incipere secundum aliquid, quod antea non erat: ergo incipit esse secundum diuersas partes. Immo sic explicat maiorem radicationem in subiecto, asserens propriam vocem ignorari ab opinantibus fieri augmentum in virtute actiua, aut in radicatione, quin fiat in essentia: quia essentia est virtus actiua: & eius esse est inesse.

Caictanus autem est aperte ab hac sententia, solumque negat distinctionem numericam qualitatum; & in eo sensu ait qualitatem intentionem esse eandem cum nouo modo; eandem (inquam) numero, sed cum noua aliqua re sui, ad ipsius essentiam de nouo spectante. Nam artic. 4. ait: *Si ab importunis, aut nouitijs inquiratur, quid est illa terminatio, que abijcitur? dico quod nihil addit supra rem, nisi actualitatem tertij gradus.* Vbi ponit actualitatem nouam vnus gradus additam actualitati veteri veteris qualitatis; vt autem Thomistis scrupulum euellamus, audiant Caictanum 1.2. quæst. 5. 2. art. 2. §. *Circa eandem. Ipse siquidem (Scotus) non solus, vt opinor, sensum non intentum à D. Thoma sic impugnavit: vt in aliquo dissentiat secundum rem. Duo enim creduntur affirmari (à B. Thoma) primum est, quod formæ intenduntur proprie, & remittantur tantum secundum habitudinem ad subiectum: secundum est, quod res illa, que est forma: quando intenditur, & remittitur, nihil sui reale absolutum acquirit, aut perdit; sed solum aliquid in ordine ad subiectum; & vtrumque Scotus impugnat. Secundum veritatem autem, secundum dictum non est S. Thomæ: sed contra ipsum, vt ex supra dictis patet. Vnde non oportet respondere obiectis contra illud.* Vbi Caictanus non solum Scotum, sed nonnullos Thomistas præstringit: quod B. Thomæ imponant sententiam, cum ipso pugnantem. At Scotus aperte censet intensionem fieri additione alicuius rei absolutæ, pertinentis ad speciem qualitatis: in quo opinatur se aduersari B. Thomæ: Caictanus autem ei exprobrat ab ipso non tentam mentem B. Thomæ: quia censet aliquid absolutum acquiri, ac deperdi: ergo B. Thomas in opinione Caictani admittit intensionem per aliquid qualitatis recens productum. Hoc autem est gradus, & virtus actiua qualitatis actiue. Quid autem sit gradus sic Caictanus exponit. §. *Ad eidentiam Et propterea auctor (S. Thomas) loquens de additione formæ ad formam eiusdem speciei, loquitur etiam de additione graduum: gradus enim caloris vt duo, calor quidam est, & sic de alijs.* Negat ergo S. Thom. in intensione additionem gradus ad gradum sicut qualitatis ad qualitatem, quia sunt idem: sed non negat nouam educationem nouæ qualitatis educitæ cum priori, quia fatetur nouos gradus educitos 3. p. Nam additionem intelligit inter numero distincta; non verò educationem nouam & maiorem.

Cum autem videret Caict. multos B. Thom. aduersari non tam in re, quia in voce. *Additio gradus ad gradum, & tu, (inquit) qui graduum additione veris disputando, si hanc expressurus dicit sententiam, à lapsu solo lingue cobibendus restas.* Vnde argumentor: qui vtitur additione gradus ad gradum duo facit: & constituit diuersas partes qualitatis intensæ in eodem subiecto: & eas dicit esse vnum gradum additum alteri: Caictanus autem putat hic posse esse questionem de solo nomine: ergo in voce, *additio*, non verò in re, quod aliqua partes eiusdem qualitatis addantur. Si enim in hoc

§. 62.

§. 63.

in hoc non consentit Caictanus, quo modo censet nos ab illo sola voce differre, qui vtitur *additione gradus ad gradum?* Quod aiunt nonnulli fieri additionem, sed sola ratione qualitatis partes distingui, primùm aduersantur B. Thomæ, neganti additionem etiam per intellectum: tum quia intensio à parte rei exercetur, & gratia re ipsa augetur. Si autem dicunt esse plures partes qualitatis distinctas numero non re, sed ratione; rem teneo, phrasim fugio.

§. 64.

Itaque radicatio maior, maior educitio, victoria, & possessio est quia adduntur, siue de nouo educuntur diuersi gradus & partes qualitatis. Hæc fusè explicui, vt studiosi B. Thomæ discerant, quæ illi opiniones imponantur, quæque sint illius legitima, & ne listatur in sola superficie verborum, quam primo sonitu syllabæ sonant. Nos autem, qui non vtitur illa locutione de distinctione numerica, absolute dicimus intensionem fieri additione gradus ad gradum, & qualitatis partialis ad aliam partialem.

§. 65.

Posita qualitatis intensæ partium multitudine, earum similitudo, aut dissimilitudo inquirenda. Inquiro ergo: vtrum illæ duæ partes tam sint inter se similes, quam duæ partes eiusdem qualitatis existentes in diuersis subiecti partibus? Vtrum autem plus inter se distent? Item vtrum illæ partes accidentario sint vna prima, alia secunda? &c. An verò vna ex sua natura sit prima, alia secunda? quia prima potest esse sine secunda: secunda verò non sine prima. Qua in parte parum fuit antiquis dissidij, qui questionem hanc prætermiserunt. Inter recentiores Philosophos, ac Theologos acrius, & magis ad amussim ea questio versatur, quæ eos in varias factiones impulit.

§. 66.

Gregorius in 1. dist. 17. quæst. 4. Gabriel in 3. dist. 13. quæst. vnica art. 1. notab. 1. Okam. in 3. q. 6. quos sequuntur Patres, Vazquez tom. 1. in 1. 2. disput. 82. capit. 6. Conimbricenses 1. de gener. cap. 4. quæst. 2. artic. 3. §. *ad vltimum.* Rubius eodem libro & c. tractatu 3. quæst. 5. & ex recentioribus non pauci, opinantur omnes gradus intensionis esse eiusdem rationis: & qui modò est primus, potuisset esse secundus, si iam subiectum habuisset alium gradum. Huic opinioni fauere videtur Sanct. Thomas in 1. dist. 17. quæst. 2. art. 2. & 2.2. quæst. 24. art. 5. & 1. 2. quæst. 52. art. 2. & eius discipuli negantes additionem nouæ partis, quia illa esset diuersæ speciei; Charitas autem vna est specie. Verum, qui admittunt dissimilitudinem indiuiduorum intra eandem speciem: Respondent eam dissimilitudinem non esse in specifico conceptu, sed in indiuiduis. Qui verò negant eam dissimilitudinem indiuiduorum, dicunt charitatem esse vnam virtutem specie completa composita ex pluribus gradibus distinctis specie incompleta: vt homo est vnus specie completa, constans duabus partibus specie incompleta diuersis.

§. 67.

Probationi propriæ præmittit Pat. Rubius nu-

mero 161. intensionem & extensionem non differre nisi ex diuersitate subiectorum: quia per extensionem fit vna forma continua per subiectum extensum, per intensionem verò illa continuatio fit in eodem indiuisibiliter subiecto. Forma autem extensa perfectior est in multis subiectis, quam in vno solo, quia in duobus præter perfectionem quam in vno habet, includit aliam: habetque duas differentias indiuiduas, quæ, cum sint distinctæ perfectiones, componunt vnam maiorem: intensiue quidem in vno subiecto, sicut extensiue in duobus.

§. 68.

Hinc argumentatur: si intelliguntur in eodem subiecto partes, quæ sunt in duobus, intelligitur forma perfectius esse, & perfectius operari, & magis radicata: ergo ad intensionem non exigitur dissimilitudo graduum. Consequentia patet, quia ad ea solum munera requiruntur. Antecedens probo ex dictis, quia habet plures perfectiones indiuiduas, & per modum vnus: quod est esse perfectiori modo, quam in diuersis subiectis. Secundò, virtus vnica fortior est se ipsa dispersa, sed per intensionem vnita in eodem subiecto: ergo in eodem est fortior: ergo perfectior: quia fortitudo agendi oritur à perfectione.

§. 69.

Vtrum hoc secundum argumentum non admodum constar cum fundamento: Rogo enim vtrum subiectum affectum duobus gradibus sit absolute fortius, quam subiectum continuum affectum illis duobus gradibus? An non sit absolute fortius? Si secundum, nihil concluditur hoc secundo argumento: non est enim fortius simpliciter, ac proinde nec simpliciter perfectius: & quidquid sit ab illo subiecto cum illa forma, fiet à duobus cum eadem, si applicentur: quod si non efficiat, est per accidens ex defectu applicationis. Immo cum P. Rubius asserat partes eiusdem agentis immediate concurrere ad effectum: tantum poterunt duæ vnitæ, singulæ affectæ vno gradu caloris; quantum vna cum vtroque gradu. Quia virtus est æqualis, & applicatio sufficiens. Si verò vnio in eodem subiecto est simpliciter perfectior, quam in duobus; ergo in illa aliquid est dissimile absolute aliarum; quæ absolute carent ea perfectione, in qua sunt dissimiles illi; habeo ergo intentum in intensione reperiri aliquid absolute dissimile extensioni, & non absolute simile. Nec hoc oritur ex subiecto: quod pono esse eiusdem rationis: nam vnio ad subiectum idem, eadem est. Item cum vnio non sit operatiua, sed qualitas: hæc est absolute perfectior, & dissimilis qualitatis extensæ: nec maiorem virtutem habet à subiecto, quod est materia, aut quantitas, sed ex se: ergo qualitas intensæ ex se habet aliquid perfectius, & dissimile, quo caret extensa.

§. 70.

Ad argumentum & eius fundamentum, qualitatem extensam non esse simpliciter perfectiorem in vno, quam in duobus indiuiduis, sed valde per accidens & secundum quid. Sicut duo Angeli eiusdem speciei non sunt simpliciter perfectiores vno: quia tam vnium, quam duo habent totam perfectionem speciei, & indiuidui. Illa autem multiplicatio numerica est valde materialis, & per accidens. Quæ vocatur *extensiuè maior*: vnde si illi gradus vnirentur eidem subiecto, nihil possent vterque simul, quod absolute non possent vnus, vt patet in specie impressa directa, quæ est eiusdem speciei cum reflexa, suntque in eodem aere; & tamen aer vtraque informatus, immo nec pupilla, non efficiunt visionem intensiorem, quam vna sola: ad breuius autem operandum conferrent,

conferrent, ut cum sunt in subiectis distinctis; æ enim breuius calefacit aqua, quia coniunctiores habet partes. Intensio autem est virtus, quæ simpliciter potest quod non potest extensio: vade requiritur virtus absolutè maior in aliquo genere, quam virtus extensa, & radicatio dissimilis radicationi extensivæ.

§. 71.

Secundo, argumentatur Pater Vazquez: in rebus per se ordinatis datur vna, quæ sit prima simpliciter respectu cæterarum, alioquin ibitur sine fine: sed partes intensiois non habent ultimam cum sint continuæ, ergo. Verum idem est in opposita sententia. Nam maior intensio pendet ab aliqua parte, quæ se sola est remissior, ergo deuenietur ad vnam determinatam, quæ sit prima vnde incipiat intensio; nulla consequentia: ita & tua. Ac propterea nego maiorem comparatione omnium partium proportionalium, in quibus non est prima nec vltima, sicut in tua sententia: concedo autem de rota vna parte determinata comparatione aliarum determinatarum. Nam primus gradus adæquatè acceptus certam habet perfectionem, à qua pendet secundus & alij: ut tu ais prius fieri partem indeterminatam qualitatis nec primam nec vltimam: determinatè autem prius fieri A, quàm B. &c. Ad probationem respondeo esse progressum infinitum secundum quid in partibus proportionalibus: finitum autem simpliciter in determinatis, ut in tua sententia: primum autem fundamentum reperitur in rebus non continuis: determinatum autem etiam in continuis, ut primus palmus est determinatè prima pars eiusdem mensuræ in virga. Verum est posse tam exiguam esse intensioem, ut conseruari non possit.

§. 72.

Urgebis adhuc recurrendum esse ad compositionem continui ex solis punctis; vel admittendam infinitam simpliciter perfectionem in qualitate: quia quantitas ideo non est simpliciter infinita, quia habet infinitas partes communicantes inter se: quæ, si non essent communicantes, efficerent quantitatem infinitam, sed partes intensivæ sunt non communicantes: ergo. Probatur minor, primum, quia omnes partes incluse in primo gradu sunt omnino inter se dissimiles: secundò, quia sunt vna maior, aliæ minores.

§. 73.

Respondeo eandem esse rationem in opposita sententia de similitudine partium. Præmitto enim in vtraque sententia esse æqualem multitudinem partium; nam intensio ut octo habet in quavis opinione octo partes determinatas incommunicantes. Secundò præmonco, non posse esse intensioem infinitam in neutra sententia nisi partes determinatas & incommunicantes sint infinitæ: etenim infinitudo partium communicantium non auget infinitè compositum; tunc sic, omnes partes certe incommunicantes similes efficiunt in tua sententia tantam intensioem, quantum in mea efficiunt dissimiles: sed in tua non sunt infinitæ partes incommunicantes similes, nec desunt esse infinitæ proportionales, ut in mea; ergo vel in mea opinione non est infinita intensio, vel est eadem in tua. Item est dissimilitudo in tua sententia, quia octauus gradus habet dissimilem multitudinem ac septimus: & semper est vna magnitudo aliis maior.

§. 74.

Ad argumentum ex §. 72. Respondeo partes dissimiles esse etiam communicantes sicut similes extensivæ, & intensivæ, in tua sententia; & sicut partes quantitatis. Vnde nego minorem. Ad primam probationem respondeo, omnes partes esse inter se dissimiles, sicut per te sunt similes: & sicut per te similes sunt infinitæ secundum quid, & sim-

plicitet finitæ: ita & dissimiles: quia nec sunt plures nec pauciores in alterutra sententia: & illa similitudo non valet minus in tua sententia, quam dissimilitudo in mea: est ergo dissimilitudo finita simpliciter, quia partes sunt multitudine simpliciter finita. Ad secundam probationem respondeo excessum determinatè semper esse certum; indeterminatum autem incertum. Octauus gradus est certo excessu comparatus septimo: at inter partes octavi est excessus indeterminatus, quia partes ipsæ sunt communicantes: ac propterea & excessus ipsi sunt indeterminati & communicantes: quia hi excessus sunt partes ipsæ.

§. 75.

Immo & omnis excessus est determinatè in ordine ad gradum certum: quia *maius & minus: melius & peius* est affectio rei certe: quia igitur partes omnes octavi gradus sunt nobiliores omnibus partibus gradus septimi; ideo partes proportionales, quia determinatæ sunt in illis gradibus exceduntur & excedunt: quia verò intra singulos gradus non determinatur excessus proportionalium partium; ideo nescitur quantum sit excessus intra latitudinem illorum graduum. Quam ob causam, qui calluerunt Aristotelicam compositionem continui, abstinere ab hoc argumento; quia est commune hac in parte vtrique sententia de similitudine & dissimilitudine partium. Hic autem quæritur vtrum dissimilitudinem vigeat aliquid argumentum non commune similitudini.

§. 76.

Tertiò arguit P. Rubius: si secundus gradus est perfectior primo, ergo adueniente secundo corrumpitur primus ex opinione Durandi: probò consequentiam; quia primus esset superfluous: nam secundus continet primum formaliter & eminenter: quia est illo perfectior; formaliter, quia in illo continetur ut in forma. Multis peccat argumentum. Negatur consequentia: & prima probatio. Secunda verò lata peccat æquiuocatione. Primum; quia secundus gradus non continet primum eminenter: quia non est principium actuum illius quod requiri ad eminenter continendum ostendi disput. 8. phys. lect. 9. Nec enim quod res sit perfectior, ideo potest producere alias se imperfectiores. Nec enim sensus communis potest elicere visionem, nec Angelus generare hominem, nec homo leonem; singulis enim potentiis fines præfixit Deus: & quamvis qualitas producat gradum se remissioem, non tamen quemcumque.

§. 77.

Obiciunt aliqui à gradu intenso produci gradum remissum: alioquin exigua luce illuminaretur totus aer æquè intensè: ergo remissus gradus continetur eminenter actiue in intenso, & non solum eminentia excellentiæ. Cui argumento paucis respondi in fine §. superioris: produci quidem aliquem gradum remissum ab intenso: quod latè probavi disput. 9. phys. §. 98. ostendens sectione septima spheram creatorum agentium. Itaque totus octauus gradus vim habet ad producendum septimum; non tamen sextum, neque quintum: oppositum autem, nempe omnes remissos posse ab intensiori produci, nec probatur ex actiuitatis spheræ; nec alia ratione ut intellectus producat imperfectas aliquas apprehensiones spirituales, non tamen omnes: nullam enim materialem producit: non enim sufficit excessus in entitate: sæpe enim ens nobilius non potest ignobiles effectus.

§. 78.

Secundò: probò contra P. Rubium gradum remissum nullo modo contineri formaliter in intenso. Nulla enim res continetur in alia formaliter, sed virtualiter, idest, in alia est virtus producendi illam. Nam formaliter esse alicubi, est esse ibi per suum

suum conceptum proprium & realem: sic nihil est in alio, nisi in materia: ut cum forma illam actuat, est ibi formaliter, idest, se ipsa per suum conceptum: item materia est formaliter in composito, quia inibi est per suum conceptum realem. At primus gradus, si corrumpere, non maneret formaliter in secundo, quia secundum suam entitatem non maneret: maneret autem virtualiter (si secundus esset causa primi) quia in secundo maneret virtus productiva illius.

§. 79.

Vide explanationem aliquarum vocum in capite logicæ. Porro formaliter contineri in alio non esse contineri in forma, est certum, quia calor continetur in luce tamquam in forma: quia continetur in ea ut in accidente, cuius esse est inesse. Item species impressa forma est intellectus, qui etiam est forma: animus item est forma corporis: & præmissa forma intellectus: & tamen intellectio non continetur formaliter in specie & intellectu, quia per illa præcisè anima non est intelligens formaliter, sed virtualiter in actu primo: nec motus continetur formaliter in anima: quæ potest informare corpus, quin illud latrone moueat: nec conclusio continetur formaliter in præmissis: cum tamen hæc omnia in illis rebus contineantur, ut in formis: ergo contineri formaliter in alio non est contineri in forma. Quod si hoc vocas contineri formaliter: non propterea primus gradus erit superfluous.

§. 80.

Itaque compositum ex primo & secundo gradu est absolutè integrius & perfectius quam solus primus gradus. Nam homo est simpliciter perfectior solo animo: quamuis animus est perfectior corpore: immo animus ipse est perfectior per vnionem ad corpus. Item anima affecta intellectu & specie impressa solis, non est tam perfecta, quam cum habet intellectioem additam intellectui & speciei. Nec corpus est tam pulchrum cum sola luce, quam cum luce & colore: nec tam bene qualificatum cum sola luce, quam cum illa & primis qualitibus; nec cum iis solum, quam cum iisdem & secundis simul. Lux me deficiet prius quam exempla. Ratio à priori: quia quantumcumque vna creatura sit alia perfectior, adhuc est multis imperfectionibus mutila: quas foris aduehit ex aliis. Deus est, qui ex aliis rebus non perficitur: quia continet omnium perfectiones, illarum imperfectionibus omnibus sublaris. Creatura verò ob suam imperfectionem multis indigent. Immo ex aduersariorum sententia vnum indiuiduum formaliter continetur in alio: quia vtrumque est productuum alterius: & aliunde similius.

§. 81.

Ergo secundus gradus perficitur vnione ad primum, & ab illo pendet in integra perfectione intensivæ: item pendet eius operatio ab operatione prioris: & in remissione manet primus abscedente secundo. Et quidem à secundo gradu dicitur qualitas magis intensa: quia hæc vox sumitur pro gradu perfectiori, quia hic iam supponit cæteros. Si autem conseruaretur sine remissis, haberet quidem qualitas formam à qua dicitur intensior, non tamen haberet integram intensioem; nec esset tam perfecta: sicut anima est forma, qua homo est perfectior quam sola materia; sed sine materia nec esset homo, nec anima haberet suum complementum. Item absolutè non esset qualitas tam intensa cum secundo gradu solo, quam cum primo & secundo; quia intensio includit partes: & quo pauciores habet, minor est, ac magis mutila, siue manca. Quod si vltimus gradus dicitur maior intensio, non est propter ipsum solum: sed

quia cum illo ponuntur cæteri: & quemadmodum sibi magis complacet Deus amore naturali in intellectu intelligente, quam in non intelligente: ita magis sibi complacet in integra qualitate, quam in solo gradu intensiori.

§. 82.

Est autem res illustris tum exemplis adductis; tum ratione: quia formæ dissimiles præstant ab similes effectus formales mutuo compossibiles: ut cognitio naturalis de homine componitur cum visione Dei representante hominem. vnde in qualitatibus non actiuis fit intensio ut per diuerfos formales effectus perficiatur subiectum multiplici ratione, in opposita autem sententia res est difficilior; quia tantum potest vnus gradus quantum duo: nec enim duo homines sunt intensè nobiliores vno.

§. 83.

Quod verò assertur, animam rationalem esse formaliter sensitivam, quia ut forma continet gradum sentiendi; eaque propter non egere alia forma sensitiva, est abs re. Etenim si non patitur aliam sensitivam, non est quia gradus sentiendi aliarum formarum contineatur formaliter in anima: sed quia ipsa per suum conceptum vnium materia est principium sensiois; in quo consistit, eam esse formaliter sensitivam, idest, se ipsa. Quia verò ipsa est forma substantialis, ideo non patitur aliam, quia fieret vnium per accidens: at multa accidentia possunt simul esse in eodem subiecto.

§. 84.

Quartò argumentantur: quia gratia non augetur per gradus ab similes, ergo nec cætera qualitates: consequentia patet, quia omnes rationes quæ gratia augmentum probant per gradus similes, idem euincunt in cæteris formis. Antecedens probatur: Demus hominem per actum intensum charitatis auxisse gratiam merendo octauum gradum: hic efficiat remissum gradum elemosinæ: per illum merebitur partem noui gradus: si illa pars est eiusdem rationis cum cæteris, nihil est absurdi: si est diuersa, sequitur actu remisso elemosinæ mereri hominem de condigno plus quam actu charitatis intenso. Nam augmentum illud est simpliciter perfectius cæteris gradibus: ergo actus remissus mereretur plus quam intensus. Immo quilibet actus nouus mereretur plus quam cæteri priores simul.

§. 85.

Confirmatur primò, qui accedit ad Sacramentum cum dispositione ut vnium, accipit gratiam ut vnium: accedat secunda vice cum simili dispositione, nihil accipiet: quia illi non est promissus nisi vnus gradus: at iam ille est datus: ergo. Confirmatur secundò: homo redditur sanctior per opera: si ergo habet tres actus bonos siue illos efficiat primò remissum, secundò intensum, tertio medium, vel è conuerso, æque sanctus discedet: ergo gratia quæ pro illis rependitur, semper est iusdem rationis. Hic Achilles plures raprauit Hectores. Aliquorum in consequentiâ vide §. 109.

§. 86.

Ac primum, nego antecedens: ad probationem respondeo, augmentum esse ab simile, & perfectius: item opus remissum in homine grato ut octo esse dignum toto illo præmio, & ex se cum illa gratia esse dignum maiori præmio quam actus charitatis intenso cum minori gratia (si modo ille non sanctificat.) Ostendi enim in 3. part. disput. 7. & in 1. 2. quæst. 114. maiorem gratiam esse potiore rationem, ut ex illa crescat meritum, quam opus intensus. Quam doctrinam ibi latè probavi ex Caietano, Francisco Victoria, Patre Francisco Suarez, ac Patre Gregorio de Valentia, quam hic non oportet probare: sed aliunde ponere.

Ad

§. 87.

Ad primam confirmationem responderetur, in secundo casu debere plus gratiæ homini disposito per actum ut vnum, quam eidem in primo casu: quia actus ut vnum cum gratia ut duo maior dispositio est quam actus ut vnum cum gratia ut vnum: & pro maiori dispositione omnibus pensatis (ut aiunt) datur maior gratia in Sacramento. Ad secundam confirmationem responderetur: gratiam dari pro operibus considerata circumstantia personæ, quando illa exercet: non verò pro solis operibus exclusa gratia gratum faciente: si ergo factò opere ordine inuerso, aliquid accrescit gratiæ, quæ plus dignificet personam, multum refert ille ordo, at verò parum videtur referre. Nam si intentum fiat prius, multum auget gratiam sua intentione: deinceps remissius adiutum maiori gratia eadem auget. Si autem remissum fiat prius, non merebitur tantum; at verò quod illi deest, compensatur postea per intentum adiutum gratia acquisita per primum. Itaque iuuantur per intentionem propriam, & gratia: ac propterea sine vita in gratia æquali decederet quocumque ordine fiat actus. Si placet, supputa rationes circumstantiarum. Stet autem ex maiori gratia merita crescere.

§. 88.

Ne verò opinionem in philosophia similiorem vero illigenus ad vnam theologizandi rationem: placet latiore viam ostendere; ostendi 1. 2. quæst. 114. ex multorum Theologorum, & Patris Vazquez sententia; Deum nostra bona opera donare præmio cumulatiore, quam ipsis condignè debeat. Item gratiam non augeri physicè per bona opera (sic enim nullam difficultatem contineret argumentum) sed moraliter, cum dignitate tamen orta ex eorum bonitate, & gratia gratum faciente. His positis: quodlibet bonum opus ex Christi gratia, & in gratia factum ex se est condignum augmento gratiæ: estque aliquis gradus illi condignè respondens. Quando verò ante opus remissum præcessit intentum: datus est ob intentum gradus condignè respondens operi remisso. Hoc autem est per accidens; nec tollit quo minus per se sit dignum augmento gratiæ. Quia verò Deus decreuit nullum opus absque præmio, item & cuius operi decreuit præmium cumulatiore: hinc oritur, ut *præmians semper ultra condignum; & puniens citra*, det iusto plus gratiæ, quam ipsè meretur. Si Princeps teneretur pecunia donare leue opus serui, nec esset nisi aureus biformis, quamvis hic excederet valorem operis, spectaret ad Principem, liberaliter donare aureum biforem potius, quam parè retinere præmium. Ita Deus soluit quod ex condigno promissit, & addit quod non tenetur. In quo & cernitur valor operum bonorum; & liberalitas Dei. Quod si hoc in cæteris actibus seruiat: quid mirum, si & in iis?

§. 89.

Ad argumentum responderetur: per eum actum elemosinæ mereri hominè determinatè nouum gradum gratiæ, nempe augmentum alicuius gradus, qui illi responderet, si fieret ante actum intentum: Deus autem, ne ille actus sine præmio maneat, dat tunc nouum gradum, ut cumulatiore soluat debitum: quia quod illi debetur per se, iam nihil conferret ad maiorem intentionem gratiæ. Ad primam confirmationem eodem modo responderetur: per accidens non posse dari gradum respondentem dignitati eius dispositionis; Deus autè decreuit in iis casibus dare altiore gradum gratiæ, ne opus maneat sine præmio. Ad secundam confirmationem responderetur, hominem tunc cum gratia æquali discessurum: quia præmia maiora condigno,

ita distribuet, ut post vltimum meritum detur tota gratia: vel si propter ordinem mutatum ita non possunt componi, id erit per accidens.

Terriò responderi potest nec ex maiori gratia merita crescere, nec augmentum intènsius esse vltra condignum; etenim consideranda est persona benemerens: quæ essentialiter includit & gratiam facientem gratum, & operis honestatem: sic autem meretur augmentum gratiæ: quia Deo placet persona illa; ex qua complacencia oritur præmium. est ergo de conceptu iusti bene operantis placere Deo, illumque mouere ad præmium. Hinc fit, ex conceptu benemerentis Deum moueri ad augendam gratiam: iustus ergo ut octo, meretur condignè quouis actus factò ex gratia per christum augeri eius gratiam ad nouum gradum.

Dices: ergo ex maiori gratia crescit meritum, quia ille actus cum minori gratia acquireret gradum imperfectiorem: quod si nunc perfectiorem acquirat, est ob maiorem gratiam. Nego consequentiam; quia crescere meritum ex maiori gratia, non est gratiam perfectiorem dari in intentione; sed est tot gradus augmenti respondere gradibus gratiæ, quot respondent gradibus operis. Exempli gratia; iustus ut octo exercens charitatem ut quatuor, meretur augeri gratiam ad duodecim, & non ad tredecim: at in sententia constituta maius meritum ex maiori gratia; iustus ut octo cum charitate ut quatuor, auget meritum gratiæ ad sedecim: quia pro gradibus prioris gratiæ, conferrentur plures gratiæ nouæ. in hoc sensu est controuersia *utrum ex maiori gratia merita crescant*: at gratiam intensiorem deberi iusto bene operanti, nullus dubitat iure. Debetur ergo condignè augeri gratia ex qua oritur bonum opus: idque ex conceptu iusti bene operantis ex gratia per Christum, omni ergo gratiæ conuenit ut non dentur tot gradus præmij: quot sunt in ipsa; conuenit item ut semper detur augmentum: quod non est crescere meritum ex maiori gratia, quia actus ut vnum non meretur nisi vnum gradum gratiæ, quo ea augeatur, à qua ipsè oritur; & actus ut duo petit duos gradus: hos autem gradus esse quintum, aut quartum non oritur ex ipsis actibus; qui respiciunt vnum aut duos actus vagè, & indifferenter: eos autem gradus esse quartum, aut quintum oritur à gratia ut dignificante opus.

Quinto arguitur ex Aureolo: quia non possunt continuari res diuersarum specierum, quia non possunt habere vnum extremum commune: extremum enim siue indiuisibile continuatiuum debet esse idem cum vtroque extremo: at non potest esse idem cum vtroque extremo diuersarum specierum: ergo non possunt continuari partes diuersarum specierum. Confirmatur, quando vniuntur duæ res essentialiter distinctæ, altera vnitur ut subiectum; altera ut forma, sed neuter gradus est subiectum alterius: aliqui primus gradus caloris denominaretur calidus à secundo.

Respondeo, res diuersarum specierum completarum non posse continuari, quia continuatio connotat partes non omnino integras, nisi vniantur: at verò duæ species incompletæ ex natura sua ordinatæ ad efficiendam vnam rectè possunt vniiri, ut contingit in cõpositione essentiali; licet enim ex equo & homine non resultet tertia species, resultat tamè ex materia & forma: vnio autem non idèntificatur positiuè cum extremis, à quibus distinguitur realiter modaliter, at idè modus rectè potest esse modus diuersarum rerum, ut materializatio & informatio, actio

§. 90.

§. 91.

§. 7

§. 93.

plures impetus repetunt centrum: pluribus autem impulsibus minus resistitur quam vni.

SECTIO II.

Pars affirmatiua.

§. 98.

Opinor ergo, gradus intensione additos esse ab similes prioribus: ac primum esse natura priorem secundo, quia intènsior supponit remissum. Vnde primus non potest esse secundus: nec secundus primus. Hæc enim voces significant graduum perfectiones: primus enim significat minorem, secundus verò maiorem. Hæc opinio expressè traditur à Durando in 1. dist. 17. quæst. 7. vbi ait, impossibile esse eandem formam specie esse in eodem subiecto remissam secundum vnam partem, & intensam secundum aliam, quin num. 26. eas constituit oppositas in substantia, non modo in priuatione: & remissam ait esse terminum à quo intensionis, eaque propter negat manere gradum remissum cum intenso. Eadem ratione mouentur quot quot negant manere gradum remissum cum intenso. Eam sequitur P. Suarez 2. Metaphys. disp. 46. sect. 1. num. 30. Quam amplexi recentiores nec pauci, nec indocti.

SUBSECTIO I.

Primum argumentum.

§. 99.

Probatum primò hæc sententia; quia in communi omnium opinione qualitas plus perficitur intensione, quam extensione: quia qualitas intensa plus operatur, quam extensa: sed non effect magis perfecta intensa quam extensa, si intentio fieret additione gradus similis, ergo non fit. Minor probatur, quia qualitas perficitur vnio ad aliam partem, sed si intentio fiat additione gradus similis tam perfecta erit vnio extensua, quam intensua, ergo tam perfecta erit qualitas extensa, quam intensa. Probatum minor, quia per te vtraque vnio sunt similes, eiusdemque rationis.

§. 100.

Dices intensionem fieri circa idem subiectum, extensionem verò circa aliud. Contra; quia fieri circa idem vel aliud subiectum nullam addit perfectionem qualitati, quia per te qualitas, & illius vnio sunt eiusdem rationis, & omnino similes, tam in eodem, quam in diuerso, ergo esse in eodem, vel in diuerso nullam addit perfectionem qualitati. Deinde qualitas non perficitur formaliter per vnionem alterius ad subiectum, sed per vnionem alterius ad se. At per te hæc vnio tam perfecta est in extensione, quam in intensione, ergo tam perficitur qualitas extensione, quam intensione.

§. 101.

Qualitatem intensam perfectiorem esse simpliciter, quam extensam: probo primo ex communi locutione de perfectione intensua, & extensua: hæc censetur valde materialis, & per accidens, & conceditur huic complexo. *Deus & creatura* comparatione solius Dei: nam complexum illud est extensiuè perfectius solo Deo; intensiuè autem nequaquam: perfectio ergo maior extensiuè parui sit; maximi autem maior intensiuè: tum etiam quia qualitas intensa multa potest, quæ non potest extensa, ut disponere vltimò, perfectius operari & alia: ergo qualitas intensa perfectior est, quam extensa. Ergo habet aliquid perfectius quam extensa. Non subiectum, quia est idem vtrique: Nec vnionem, quia est similis: Nec gradum per te, vnde ergo

actio & passio. Ad confirmationem, respondeo, de ratione partis integralis esse, ne vna denominet aliam tamquam formam, & ne auferatur tota essentia sublata vna parte integrali: eas verò partes esse distinctas speciei, vel eiusdem parum refert. Quamuis pars integralis non solet appellari distinctæ essentialiter, sicut nec denominantur partes essentialiter, quia ea loquutione significamus ablata vna parte integrali non auferri totam essentiam, ita non auferitur tota essentia equi pede obruncato, neque tota essentia caloris ablato octauo gradu, sicut auferitur tota essentia equi ablata anima.

§. 94.

Sextum argumentum est, quia sequitur, nullam partem esse similem aliæ, sed omnes dissimiles inter se, ita ut signata quacumque in tota illa collectione intensiua non possit assignari illi alia similis: quod licet non possit aperte improbari, præ se tamen videtur asserere nescio quam absurditatem. Sed id nullum est inconueniens, quia vnaquæque pars facit cum alia maiorem intensionem, quod fieri non possit nisi essent inter se dissimiles.

§. 95.

Aduerte, sicut in continuo quantitatis nulla datur pars ita parua, quin sit alia minor, quia partes illius partis sunt illa minores, ita neque in intensione datur pars adeo remissa, quin sit alia remissior, quia vnus gradus, verbi gratia, includit plures partes, è quibus vna est perfectior alia, & sicut in quolibet cõtinuo potest assignari aliqua pars tam magna, ut alia maior assignari non possit, ut in homine: Ita in intensione potest assignari aliquis gradus tam perfectus, ut alius perfectior esse non possit ex natura rei, quin vnus gradus includit totam perfectionem suarum specierum, quibus nulla est alia perfectior. Possunt item fieri mille combinationes illorum graduum, per illorum partes proportionales.

§. 96.

Septimum argumentum: quia sequeretur albedinem, exempli gratia, non esse speciem infimam accidentis. Respondeo albedinem completam esse speciem infimam, compositam ex pluribus partibus specie incompleta distinctis: albedinem autem incompletam esse speciem subalternam: ut pars hominis est genus ad materiam & formam: absolute autem albedo est species infima: quia ea vox accipitur pro albedine completa. Vtentium hoc argumento malam consequentiam obseruabis §. 104.

§. 97.

Octauum argumentum; quia si manui imprimerentur plures gradus caloris similis, sentiretur vehementius calor: ergo. Confirmatur primum, quia vinum intense rubrum, non mixtum aquæ, vehementius mouet visum: mixtum autem remissius. Confirmatur secundò, quia plura corpora grauius sentiuntur molestius quam vnum. Respondeo; plures illos gradus citius posse secundum se totos sentire quam vnum; non tamen vehementius absolute: quia cõiunctiores iuuant ad celerius efficiendum; non tamen ad intensius: cui exemplo sunt metalla, citius vrentia propter densitatem. Ad primam confirmationem respondeo, ea probari intensionem fieri in diuersis partibus subiecti; quia per te nihil ruboris vinum amittit in subiecto in quo est: & est remissius ob solam mixtionem: ergo remissio contingit sola abiunctione subiectorum. Respondeo ergo vel colorem remitti a quo colore; vel diuidi partes vini adeo vti propter distantiam, remissius moueant visum. Secunda confirmatio probat intensionem posse fieri in partibus diuersis: quia per te plures lapides efficiunt intensiorem grauitatem vno. Respondeo; singula corpora impellere resistens ad centrũ; ac propterea plures imprimunt impulsus; quia omnes lapides, exempli gratia, per

Philosophia Petr. Hurt. de Mendoz.

Q

habet

habet maiorem perfectionem? Dices, quia est in eodem subiecto. Contra; inde quid habet perfectius quam extensa? cum tam ipsa, quam vnio, & subiectum sint æqualia in extensa, & in intensis? Ergo non erit perfectior, nisi ex eo, quod sit in eodem subiecto, aliquid accipiat, cuius perfectionem non attingat extensio. Alioquin nullum afferetur discrimen.

§. 102. Hoc argumento pressi nonnulli censent vnionem intensiuam esse perfectiorem intrinsecè extensiuam; ab eaque dissimilem in specie: à qua vnione qualitas intensa est intrinsecè perfectior quam remissa, nō quidem quidditatiuè & in ratione qualitatis, sed per denominationem intrinsecam ab vnione: hæc autē maior perfectio sumitur ex solo modo vniendi, quia vnio extensiuam est in vna parte qualitatis subiectiuè tantum, in altera verò terminatiuè tantum, eaque propter partes extensiuæ vniuntur duabus vnionibus: quia cōtinuum componitur ab his ex solis indiuisibilibus, & hæc sunt, ex eorum sententia, in duobus locis; vnio autem est adæquatè penetrata cum subiecto: ac propterea vna vnio est in vno indiuisibili subiectiuè, altera verò in altero. Vnio autem intensiuam est in vtroque puncto subiectiuè, estque vna simplex & non duæ. Quæ magis intimè vnit extrema: estque simplicior, & perfectior, quia pendet ab vtroque, subiecto.

§. 103. Primum hi authores dant non posse defendi similitudinem partium intensiōnis nisi componatur continuum ex solis punctis: si enim componitur ex punctis & partibus, vnio extensiuam erit etiam simplex, & subijcietur in vtroque extremo. Hoc autem non caret specie imbecillitatis: est enim communissima sententia de partium similitudine etiam inter componentes continuum ex punctis & partibus. Quo argumēto ipsi conantur & nos vrgeere, quia non posse defendi arbitrantur partium dissimilitudinem, nisi admittatur ex maiori gratia merita crescere. Et quidem maius meritum ex maiori gratia, est mihi probabilius; tamen absurdum censui hanc philosophicam sententiam illi theologicæ, minisque communi illigare.

§. 104. Secundò, ex hac sententia sequitur alteram manum remisse albam nō esse eiusdem speciei intensiuæ cum altera intensus alba: hoc autem ipsi censent absurdum, vt constat ex §. 96. illud enim argumentum est horum authorum: ergo. Maior constat: quia de essentia albi est vnio: ergo pro sola vnionum specificam distinctione alba differunt specie.

§. 105. Tertio, non satis probant hi authores essentialem distinctionem vnionis vtriusque. Etenim subijci in vno subiecto, & in duobus eiusdem speciei non arguit specificam distinctionem. Primum; quia calefactio ab vno calore non differt specie à calefactione à duobus caloribus: vt omnes videntur admittere; ergo nec calor vnionem esse in vno non est discrimen ab vnione existente in duobus: probò consequentiam; quia, quamuis agens est extrinsecum, ordo tamen actionis ad illud est ipsi tam essentialis actioni, quam vnioni ordo ad subiectum. Ecquis vnquam, dixit productionem ignis ab vna parte ignis specie differre à productione à duabus: cum quia infrigidatio vt octo quam aqua exercet in se non distincta à simili infrigidatione in aliud subiectum. Tertio, quia illa diuersitas est inter modos versantes circa indiuidua omnino similia.

§. 106. Obijcis, cognitionem duorum hominum esse distinctam specie à cognitione vnus hominis tantum: ergo & vnio duorum subiectorum differret ab vnione vnus. Omisso antecedenti, nulla

est consequentia: alioquin actio duorum calorum differret specie ab actione vnus. Ratio est: quia duo homines sunt intrinsecè perfectiores perfectione extensiuam, quam vnus: vnde vtriusque representatio est etiā intrinsecè perfectior vnus representatione. Cum autem cognitio sit intrinsecè dissimilis, non potest esse perfectior extensiuam quam alia: & accidentale discrimen obiecti efficit essentialem differentiam in cognitione: cuius perfectio est representare; & quo plura representat, magis est perfecta.

§. 107. Hinc obijcis, vnionem esse magis perfectā quo plura vnit subiecta. Contra, ergo & actio, quo plurius est agentium. Est ergo discrimen; quod agens & subiectum eiusdem speciei nihil omnino differunt siue vnum sit, siue plura eiusdem speciei, propter mortuū tēdendi modum. Quod ita confirmo: dependentia à subiecto est formaliter imperfectio; quia est in infimo genere causæ; & quo res sunt minus dependentes à subiecto sunt nobiliores: vt forma substantialis accidente; animus forma materiali; Angelus animo; quia nec in fieri, nec in conseruari pendet à corpore à priori, aut à posteriori; ergo, si quod est discrimen; vnio intensiuam est ignobilior extensiuam: quia magis pendet à subiecto; quia pendet à duobus eiusdem rationis; alia verò pendet ab vno: pendere autem ab aliqua re vt à purè termino, signum est maioris perfectionis quam vt à subiecto: creatio enim est perfectior educatione, quamuis pendet à termino: & vnio hypostatica nobilior est, quia verbum attingit, vt purè terminum: & cognitio spiritalis pendet ab obiecto materiali vt à termino.

§. 108. Quarto, eodem fundamēto possent dicere gradus intensiuos esse ab extensiuis distinctos; quia petunt esse penetrati in eodem subiecto; & petunt vnionem receptam in vtroque: at verò intensiuos esse mutuo similes vt dicunt de vnionibus eorundem graduum: eadem enim & plura argumēta illis suppeterent: quo vitarent infinitudinem perfectionum obiectam §. & omnia ipsorum argumēta quam facillimè dilucentur: quia argumentum de corruptione inferiorum graduum, quia continentur in superiori; & cætera alia, hic locum nō habent, sicut nec in vnione: quia omnes gradus intensiuam sunt inter se similes, dissimiles autem extensiuorum.

§. 109. Dicunt se vrgeri argumento Theologico, nempe ex maiori gratia meritum crescere. Contra; quia eandem vim habet in hac ipsorum vnione. Quia in compositione continui ex partibus & punctis, nō potest augeri gratia quin supponatur necessariò cum aliquo gradu intensiōnis; cæteri autem illi accrescentes, sunt eiusdem rationis; ac propterea meretur semper iustus gradus similes per actus intentos atque remissos; quemadmodum in tua sententia meretur vniones similes. Si autem in cōpositione cōtinui ex solis punctis, supponi potest gratia sine vlla intensiōne; est eadem difficultas in hac vnione: quia in primo merito est comparanda vnio essentialiter perfectior prior; quæ etiā est præmium, cum pertineat ad augmentum gratia: vide ergo an aliquod sequatur incommodum hanc vnionem; idem enim sequetur & gradum ab similem; ac propterea negabis vtrumque: si autem nullum incommodum eam sequitur incommodum hanc vnionem; idem enim sequetur & gradum ab similem: quia vt hic gradus est ab similibus priori; ita & vnio tuæ ac præmium est essentialiter nobilior gratia existente prius. Itaque si constituerentur omnes gradus; aut eorum vniones ab similes, vim haberet argumentum de maiori augmento præmij ex gratia maiori: si autem omnes gradus aut

aut vniones intensiuæ sunt mutuo similes & dissimiles extensiuam, aut nullibi argumentū vim habet, aut eandem vtroque. Adde à nonnullis censeri qualitatis naturalis augmentum intensiuam esse dissimile; in supernaturali autem non esse.

§. 110. Quintò, admittamus hæc vnionem; probat quidem obiectio gradum intensum habere aliquā intrinsecam perfectionem qua caret extensio; nō tamen tantam quantā indicat qualitas intensa. Quia hæc intensus operatur quam extensa; ergo eius perfectio non oritur ab vnione sola: Antecedens negari nequit; quia calor vt octo producit vltimam dispositionem ad ignem, quam non producit qualitas remissa quantumuis extensa; & licet mille calida remissa satis applicetur ligno. Consequentiam probò: quia vnio non pertinet ad rationem formalem agendi; hæc enim adæquatè consistit in sola caloris essentia; ergo ex perfectiori vnione non sequitur perfectior effectus: quia non crescente ratione formali agendi, cætera sunt per accidens. Nec enim humanitas Christi sola vnione ad Verbum robustior est ad agendum, nisi alia illi vires addantur debita vnioni. Applicatio autem satis est apta ad agendum per continuationem extensiuam, vt ignis applicatus est ligno: ergo hac vnione non fit argumentum satis.

§. 111. Ad hæc, nec necessaria est hæc vnio: quia eius authores censent qualitatem posse intensam reddi accessu alius qualitatis minus perfectæ: vt ostendam ex ipsis §. 132. vnde inferunt fieri multo melius intensiōnem accessu qualitatis æquæ perfectæ: sic arguo: ergo accessu vnionis æquæ perfectæ ac est prior, fiet intensio; quia per te accessu vnionis minus perfectæ fiet intensio: quia eadem est ratio vnionis ac qualitatis. Recognosce item argumentum octauum ex §. 97. quod est horum authorum; habet enim vim eandem contra suam vnionem.

SVBSECTIO II.

Argumentum secundum.

§. 112. Secundò, quia sequeretur agens remissum posse intendere subiectum intensum; consequens experientie repugnat, ergo. Probatur maior, ponatur calidum vt vnium applicatum calido vt duo, poterit in illud producere vnium gradum caloris, at per te productione illius gradus calidū vt vnium euadet intensum vt tria, ergo subiectum intensum poterit intendi ab agenti remissiori. Probatur antecedens, quia calidum vt vnium habet virtutem productiuam caloris vt vnium; & calidum vt duo habet virtutem caloris vt vnium; ergo si applicentur illa duo calida alterum efficiet, & alterum patietur calorem vt vnium.

§. 113. Dicunt, illud agens non posse operari in subiecto: quia agens non agit in sibi simile: vnde requiritur aliqua dissimilitudo in multitudine graduum qualitatis, & vt calidum agat in aliud calidum, opus est vt illud excedat multitudine graduum qualitatis, vnde calidum vt tria poterit operari in calido vt vnium, vel vt duo: at verò calidum vt vnium non poterit operari in calido vt duo, neque vt vnium. Contra, quia hoc pronuntiatum commune ex hac sententia defendi non potest, quia nulla affertur eius ratio. Ad quod aduertit, quando aliqua causa nō operatur, provenire vel ex defectu potentie actiuæ, vel passiuæ, vel applicationis, vel ex repugnantia formæ producendæ, cum forma producta in subiecto patiente. Ea ratione diximus disput. 1. de cælo, ignem non operari in lunam,

Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

quia potentia remota materia prima impeditur forma, & dispositionibus lunæ per se repugnantibus cum forma, & calore ignis: hic autē nihil tale reperies, nam calidum vt vnium habet virtutem producendi calorem, vt vnium, cum illum producat in frigido: item calidum vt duo habet virtutem passiuam caloris vt vnium cum illum patiatur à calido vt tria: item sunt sufficienter applicata, neque forma producta & producenda sunt impossibiles, quia per te duo gradus caloris omnino similes, possunt esse simul in eodem subiecto. Vnde ergo oritur hæc repugnantia?

§. 114. Immo hinc retorqueo argumentum; quia per te duæ formæ similes omnino, possunt esse simul in eodem subiecto, & forma similis afficere subiectum affectum forma simili; ergo etiam agens simile poterit operari in subiectum simile, quia effectus similis non dicit maiorem repugnantiam in subiecto à simili agente, quam à dissimili. At in mea sententia adagij ratio est clara, quia cum intensio fiat additione gradus perfectioris, non potest calidum vt vnium intendere calidum vt vnium, vel vt duo, quia se solo efficeret effectum se nobiliorem, neque item simile agit in simile, quia duæ formæ omnino similes ex se sunt repugnantibus in eodem subiecto. Quod si non essent, simile posset agere in simile. Quando enim duo accidentia eiusdem speciei possunt esse in eodem subiecto simul, etiam possunt produci ab agentibus similibus. Vnde duæ species intentionales; altera directa & altera reflexa, altera huius obiecti, altera illius, sunt ab aere & speculo, quæ sunt affecta speciebus eiusdem speciei, & ab hoc, & illo obiecto, quæ sunt eiusdem rationis, & ea ratione ab his agentibus producuntur, quia tales species ex se non sunt repugnantibus; vt vnus ignis non potest agere in alium ignem, quia duæ formæ ignis sunt impossibiles; ergo si duo calores similes ex se sunt impossibiles, poterunt produci à quouis agente simili. Quod si non possunt produci, ideo non possunt, quia sunt impossibiles. Vnde etiam sequeretur duo calida vt vnium se posse intendere vique ad octo.

§. 115. Dices; agentia pendere à certis conditionibus & dispositionibus; quarum vna est agentium multitudo, & dissimilitudo passiuæ. Verum nulla est conditio, cuius non possit reddi ratio: nam de propinquitate constat disput. 9. Physic. Item de multitudine agentium. Nam res diffiniuntur certa magnitudine, quia ad tam exiguam possunt deduci, vt non possint in ea se tueri: quia à corpore ambiente perimuntur; aut impediuntur, verbi gratia, calor non potest aliquid operari, nisi intensiōne certa; quia non potest vincere resistentiā subiecti: vel alia de causa. In presenti autem nihil simile cernitur: pono enim ex parte agentis omnia necessaria ad producendum calorem A. item pono ex parte passiuæ omnia necessaria ad eum calorem excipiendum. Nam & agens potest illum producere in subiecto frigido: & passum recipere ab agente vt duo: pono item applicationem: item compossibilitatem formæ producendæ cum forma existente in passu. Quæ ratio reddi potest, ob quam sit necessaria maior agentium multitudo, cum sit tota per se requisita ad eum calorem? Ab agente simili non patitur patiens; quia effectus ab eo producendus est natura sua incōpossibilis cum forma passiuæ: at quando formæ sunt compossibiles, cur non accipietur forma noua ab agente potente illam producere: licet sit remissius? Aut quid habet forma repugnans cum alia eo quod sit ab hoc agente? Inde enim disquiritur repugnantia ex

formarum impossibilitate. Quando autem forma: sunt impossibiles, à quocunque agente fiunt: vt idem aer affectus specie impressa à duplici albedine æquali accepta, producit in pupilla duas species similes in gradu, & essentia. At verò diuersas eiusdem obiecti non producit in pupilla: quia hæc ex se habent impossibilitatem, secus illæ. Ergo ex repugnantia effectuum simile non agit in simile, non verò ex repugnantia agentis & passi: alioquin posset quis pro arbitrato conditiones comminisci quæ non probentur: sed ex cerebro ponantur.

§. 116. Respondet Pater Rubius, intensiorem formam esse magis perfectam remissa: ac propterea non posse ab ea intendi. Opinor aduersarios manus dare. Si forma intensa est perfectior remissa: eaque propter intendi potest à forma intensiori, & non remissiori: ergo gratia intensa non poterit augeri ab opere remisso, quod tu negas, Probo consequentiam: opus remissum efficeret gratiam perfectiorem, quam opus intensum, ergo mereretur plus: quia eo, quod mereretur, faceret gratiam perfectiorem. Dices per solum vnum gradum additum euadere gratiam maiorem: posseque oriri illum gradum ab opere remisso, quamuis non tota gratia. Bene: similiter additione vnus gradus euadit calor intensior: vnus autem gradus fieri potest à calido vt vnum, quamuis non tota intensio.

§. 117. Deinde ait Pater Rubius, qualitatem extensam esse perfectiorem, quam si non esset extensa: vel ergo agens remissum non potest illam extendere vltra suam extensionem, quod experientia confutat: quia idem agens in multa subiecta agit: vel etiam potest intendere subiectum affectum calore vt duo. Ratio à priori: quia ratio ob quam forma intensa euadit perfectior ex aduersariis: est, quia additur calor A. sed calor A, potest fieri à calido vt vnum, ergo potest fieri ratio, ob quam forma est perfectior: esto ceteri gradus quibus est magis perfecta, fiant ab aliis. Immo ab vno solo fient: quia tota illa perfectio consistit in gradibus similibus replicatis: replicari autem possunt ab eodem in intensione, sicut in extensione, cum sint eiusdem rationis. Nam ad hoc absurdum aduersarios deduco: vt tota illa perfectio intensiua fiat ab vno gradu, sicut extensiua. Vnde ne respondeant ipso absurdo: sed ratione.

§. 118. Huic argumento affine est aliud: Qualitas intensa potest producere vltimam dispositionem ad ignem, verbi gratia: at id non potest remissa, ergo remissa aliqua perfectione caret, & ratione agendi, quam habet intensa. Dices, intensam esse in eodem subiecto. Contra: tanta virtus actiua est in qualitate extensa vt octo, quanta in intensa vt octo: sunt enim in vtraque octo partes qualitatis: immo æquales in vtraque, ergo vis actiua non est maior in altera, quam in altera. Deinde qualitas extensa tam applicata potest esse secundum omnes suos gradus, quam intensa: ergo vtraque agere æquè potest. Minor probata est supra contra P. Rubium, & disp. 9. Phys. sect. 7. cum ageretur de agentium sphaeris: vt enim applicatur vna pars diuisibilis subiecto extenso, & per illam agitur; ita & possunt duæ.

§. 119. Dices, singula agentia esse remissa. Contra. Inde probo absurdum, nempe ab agente remisso fieri qualitatem intensam. Nec hic recurri potest ad similitudinem agentium. Nam tota qualitas extensa, tot partes continet, quot intensa: ergo sicut intensa posset, ita & extensa. Totum igitur agens

habet omnes gradus requisitos ad intensiorem: quia habet eosdem, quos intensum agens: item eosdem habet tam actiuos, & tam applicatos passio: ex eo autem quod sint in vno vel duobus non accipiunt plus virtutis: quia eam ex se habent, non ex subiecto. Vnde non possunt respondere, quod præcedenti argumento: quia est vnum agens cum vno gradu non potest attingere octauum, posset autem si haberet octo: at agens extensum habet eos octo gradus applicatos: qui numerus à te requiritur, ergo attinget octo gradus. Arbitror huic argumento non tam ratione, quam adhesionem responderi.

§. 120. Authores adducti §. 102. arbitrati se argumento respondere illa vnione dissimili: dicunt qualitatem extensam habere virtutem remotam ad intensiorem; non tamen proximam & expeditam: remotam, quia si iungatur cum duobus gradibus in eodem subiecto, poterit efficere intensiorem vt tria: expeditam autem non habet, ea qualitas: quia deest illi vnio penetratiua cū aliis gradibus in eodem subiecto. Hæc autem vnio, quamuis non est ratio agendi, est tamen conditio necessaria. Ratio est, quia cum hac vnione sunt gradus magis coniuncti & magis intimi, & stricti: virtus autem est magis actiua quo strictius vnio coniunctas partes.

§. 121. Idem authores rogati cur simile non agat in simile, cum habeat virtutem actiuam ad maiorem intensiorem; & subiectum sit aptum illi recipiendæ: respondent, quia vnio agentium est sibi reddere simile passum: cūque hoc habens calorem, vt quatuor sit simile agenti vt quatuor, cessat finis actionis nouæ. Contra quos arguo: ergo non est opus recurrere ad eam strictiorem vnionem. Probo consequentiam: quia agens extensum ageret in sibi simile: v. g. sint hic duæ partes extensi subiecti, aut duo subiecta calida vt duo; applicentur eadem subiecto apte ad agendum in illud: non efficiet calidum vt tria: quia illa actio oritur ab vno agente adæquato, vel à duobus partialibus calidis vt duo; quæ inducto calore vt duo in subiectum, illud redderent sibi perfectè simile: ergo cessaret finis ad nouam actionem; quia esset effecta perfecta similitudine: ergo carentia illius vnionis parum interest huic instituti: quia eadem est ratio impediens actionem gradibus strictius vnionis: qui nec sic possunt agere in sibi simile. Hæc autem secunda ratio magis est philosophica, quam quæ redditur §. 120.

§. 122. Quam sic impugno: vnio exigitur ad duo; & vt per illam agens existat in subiecto, & vt sit satis applicata eius virtus subiecto, in quo est agendum: primum exigitur, vt virtus actiua agentis accidentarij existat; secundum autem, quia virtus à se & à subiecto dissita, parum potest, aut nihil: sed hæc duo tā bene præstantur vnione extensiua quam intensiua, ergo. Minor probatur de applicatione (de existentia enim res est aperta: quia vt agant duo agentia, non est opus ipsorum penetratione: ergo illa vnio strictior non est necessaria. Probo antecedens: quia duæ partes ignis concurrunt ad efficiendum ignem; hic enim non oritur ab vno solo indiuisibili ignis: tum quia duo agentia citius atque celerius aliquid efficiunt quam vnum solum: duæ enim partes ignis citius amburunt faciem quam vnus: ergo quod illa agentia non efficiant maiorem intensiorem, non oritur ex applicationis defectu, sed aliunde: cum videamus ea esse satis applicata ad agendum in idem subiectum. Manet ergo argumentum illud, integrum: ob quod nonnulli eius vnionis authores censuerunt qualitates actiuas intendi gradibus absimilibus, secus verò non actiuas.

Exper

§. 123. Expendamus autem, quæ dicunt de repugnantia vt simile agat in simile; & cur agens vt duo non intendat passum vltra duos gradus. Censent finem agentium esse efficere subiecta sibi similia: & quia subiectum est simile agenti in specie & gradu; non est cur vterque agat: tum quia non implicat virtus actiua sistens in ea similitudine; tum quia de facto ita contingit. Multum diuinatur: dico enim repugnare eam virtutem; quia cum semel potuerit efficere vnum gradum, poterit & alium repetere: quo passum euadet intensius. Experientia autem est reddenda ratio. Vtriusque autem ego reddo: quia agens non potest agere nisi extensiuè, & intensiuè: extensiuè nequit in eodè indiuisibiliter subiecto, vt constat; intensiuè non potest nisi efficiat gradum se ipso nobiliorem; quod etiam repugnat: ipsi autem eas rationes sine ratione confingunt.

§. 124. Adde; finem caloris exempli gratia, non solum esse sibi reddere subiectum simile; sed etiam disponere ad ignem: ergo nõ cessat finis actionis nouæ. Consequentia satis est clara; quia statimuis præcipuum finis actionum, quem maximè natura procurat: Antecedens liquet; quia finis alterationis vltimus atque præcipuus est substantia; hæc enim est accidentium finis: huc tendit ignis calefactione & exsiccatione ligni.

§. 125. Ad hæc: agens conatur sibi assimilare passum, perinde est ac conatur in illo agere quod potest: nec enim semper effectus similis euadit causa; nec potest, item similitudinem maiorem efficeret si non uos gradus induceret: quia singuli gradus fundant similitudinem nouam, suntque fundamentum & terminus nouæ relationis. vnde agens vt duo inseret calorem vt octo; quia haberet octo similitudines.

§. 126. Aitũ passum fore dissimile in multitudine graduum & intensiõne. Contra; immo esset similis agenti: quia qui plures habet cum alio similitudines, cum alio est illi similior, vt constat ex terminis: sed calidum vt octo habet cum calido vt duo plures rationes similitudinis, ergo est similior. minor liquet: quia octo gradus fundant octo similitudines. Dissimilitudo in numero & intensiõne maxime intenditur à natura agentium; quia ea dissimilitudine crescit similitudo in essentia: vt patet in extensione: calidum enim extensum vt quatuor, producit viginti gradus extensiuos in manu: quæ dissimilis est agenti in multitudine; quia verò inde multiplicatur similitudo in essentia, ideo non officit actioni.

§. 127. Dicunt tandem esse primum principium simile non agere in simile: cuius ratio nescitur: vt nescitur ratio cur lux vt octo non producat aliam. Mala responsio: fugit enim euidentem rationem eius adagij quam reddidi §. 23. & ignorantia se tegunt, exempli lucis rationem habemus experimentum: cuius non inuenimus aliam: nisi ex limitata actiuitatis sphaera: huius autem nulla redditur ab his authoribus nec à signo, nec à priori. Quapropter ex iis nonnulli censuere non posse responderi huic argumento: & qualitates actiuas intendi gradibus absimilibus; secus non actiuas.

SVBSECTIO III.

Argumenta cetera.

§. 128. Tandem argumentor. Qui habet intensiorem beatitudinẽ, perfectiũs videt Deum, ergo intensio illius visionis est dissimilis gradui remisso. Probo consequentiam: quia si esset similis, non videretur Deus perfectiũs. Demus enim sex beatos, Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

singulos visione vt tria. Demus alium visione vt octodecim; hic perfectiũs videt Deum, quàm alij sex, cum tamen illi tot habeant gradus visionis quàm hic: ergo hic habet visionem perfectiũs representantem Deum, quàm alij sex.

§. 129. Dices in illo esse omnes visiones, quæ in aliis, eaque propter illum perfectiũs videre Deum. Contra: si visiones ceterorum essent in solo illo, non videret Deum perfectiũs, quàm illi sex: ergo aliunde oritur melior visio. Probo antecedens: quia omnes visiones representarent Deum eodem modo, quò ceteræ: nec ex vnitate subiecti acciperent diuersum modum representandi: esset quidem magis videns Deum, sicut sex beati sunt magis, siue plures videntes vno: at illi sex non viderent perfectiũs; quia modus videndi est idem.

§. 130. Confirmatur. In oculo est vna, aut multiplex visio obiecti è regione existentis, & refracta ex speculo: item in aere sunt plures species eiusdem obiecti, alia reflexa, & alia directa: quæ sunt eiusdem speciei: & tamen nec visio est intensior, aut melior; nec species sic vnita est principium, vt melius aut intensius videatur obiectum: ergo melior visio, aut intensior species impressa non pender à multis partibus similibus in eodem subiecto. Antecedens cernitur quotidie: consequentiam probat: quia illæ species & visiones representant eandem substantiam obiecti: licet enim appareat è diuersis locis: vt cum recinit echo: at idem obiectum videtur: si ergo visio eiusdem obiecti est intensior, & perfectior in vno subiecto, quàm eadem in pluribus: cur non videtur melius obiectum illud, & audiuntur voces directè & per echo quàm directè solum? Huc denique spectat duo indiuidua eiusdem speciei non posse simul esse in eodem subiecto.

§. 131. Dicit quidam (quod mihi contingit mirum) omnes gradus esse eiusdem rationis, & tamen primum ex natura sua supponi ad secundum. Rogatus verò causam, recurrit ad naturam, & indiuiduationem illorum graduum. Contra quem eandem vim habet secundum argumentum, quia calidum vt vnum potest producere quoslibet calores vt vnum, vel saltem in eadem parte subiecti diuersis temporibus potest producere diuersos calores. At etiam duos gradus similes existentes in diuersis subiectis nõ efficere intensum vt duo, etiam si vniantur in eodem subiecto, quia neuter supponit alterum, & quia gradus intensiõnis debent indiuiduari ex eodem subiecto, & non ex diuersis. Verum disput. 10. Physic. sect. 5. probauit indiuiduationem determinari à sola causa prima & non ab hoc agente, & ab hac materia. Deinde admissa hac sententia, cur gradus, & indiuiduatio A. supponitur ad gradum & indiuiduationem B. cum sint omnino similes? Et cur ex his duobus resultat intensio, magis quàm ex aliis duobus, cum sint etiam similes? Dices id prouenire ex natura eorum graduum; sed vnde hoc colligis, cum illæ natura sint eiusdem rationis? Contra hunc sunt omnia argumenta à §. 99.

SVBSECTIO IV.

Nonnullæ difficultates.

§. 132. Censent aliqui intensiorem maiorem fieri aditione qualitatis minus perfectæ: id quod in omni sententia: in mea quidem; quia octauus gradus maiorem intensiõnem facit cum aliis septem quàm ipse solus. item indiuisibile caloris cum alio facit

Q 9 ; inten

intensionem, cum ipsum non sit intensum, unde inferunt non esse necessariam additionem graduum perfectiorum. Bene: ergo nec est necessaria unio essentialiter perfectior extensivus. Probo ut tu contra me de ipsa qualitate. Ostendi §. 80. & 81. octo gradus esse intensiores quam solum octauum: non quod cum illo faciant intensionem ut nouam; sed quia tota perfectio & integritas caloris ut octo continetur in collectione omnium octo graduum: argumentum autem haberet vim, si cum septem remissis gradus octauus faceret intensionem ut nouam. Sumitur ergo intensio ordine inuerso, atque praepostero. Quod assertur de punctis, non est de re: quia in compositione continui ex punctis & partibus, puncta nec sunt qualitas, nec eam formaliter intendunt, sed terminant, atque perficiunt: & sunt tam absimilia quam ipsae qualitates. Si autem componatur qualitas ex solis punctis; non fit intensio nisi per absimilia puncta.

§. 133. Quod dicunt qualitates non actiuas intendi absque dissimilitudine, est falsum: tum quia non redditur discrimen; tum quia albedo intensa est productiua speciei intensioris: in se etiam est perfectior: tandem quia est supernaturalibus habitus sunt actiui; item & gratia. Haec etiam intensa terminat maiorem amorem Dei conferentem intensus lumen. Denique, cum sine ratione discriminis loquuntur, non sunt arguendi nisi interrogatione discriminis.

SVBSECTIO V.

De compositione intensionis.

§. 134. Pater Vazquez 1. 2. tom. 1. disputatione 82. num. 27. affirmat, dici sine fundamento in compositione intensiva reperiri puncta indiuisibilia. Oppositam sententiam veriolem censeo cum P. Suarez 2. Metaphysicae disputatione 46. sectione 4. num. 8. Probat: quia actio intensiva habet partes, & indiuisibilia, ut ipse Pater Vazquez admitit, estque expressa sententia Aristotelis: ergo etiam in ipsa qualitate sunt partes, & indiuisibilia: patet consequentia, quia ponuntur indiuisibilia in actione continua propter continuationem & compositionem actionis: sed etiam qualitas est continua in intensione, ergo debet habere puncta continuatiua. Secundò, quia partes qualitatis verè uniantur: alioquin non efficerent unam qualitatem per se, ac proinde se haberent ut albedo & dulcedo in eodem subiecto, ergo habent aliquam unione: sed illa unio debet esse distincta ab ipsis, quia gradus remissus conseruatur sine tali unione, & intensus potest conseruari de potentia absoluta sine illa, ergo distinguitur unio ab ipsis. Consequentia patet ex disputatione 5. Physic. sect. 1. Itaque illa unio est indiuisibilis efficiens immediatè duas partes proportionales, ut in simili dixi disp. 15. Physic.

§. 135. Confirmatur ad hominem: intensio fit additione partis similis: haec est vnita immediatè cum alia parte, & non solum cum subiecto; ergo per aliquam unione ab vtraque distinctam. Nam si separètur illa qualitates, retinebunt intensionem, quin unione ad subiectum: item conseruari mutuo possunt, quin vniantur: ergo unio inter illas tam distinguitur ab ipsis, quam unio illarum cum subiecto: quod si distinctio unione negatur; negetur unio extensiva qualitatis, & unio ad subiectum; nam se ipsis vniantur. Ad haec: Deus miraculosè transferat calorem ignis in lignum remissè

calidum; ille calor erit intensior; ergo intensio aliquid produxit: non qualitatem; ergo unione. Ut disput. 2. ostendi in augmentatione contra negantes uniones indiuisibiles, qui non inuenere terminum augmentatione productum. Illam unione esse indiuisibilem patet: quia est continuatio partis diuisibilis cum alia. Nec propterea indiuisibilia speciei, aut cognitionis repræsentant indiuisibilia obiecti: non enim sunt nisi ad vnendas partes speciei impressæ, & visionis.

Dubitari posset; vtrum qualitatis intensio componatur ex indiuisibilibus & partibus infinitis syncategorematicè? Respondeo primò; qualitates materiales non aliter componi ac quantitatem: quia omnis intensio est etià extensa; omnes enim partes ignis sunt intensa: ut octo; quarum calor est continuus per totum ignem secundum omnes gradus: indiuisibilia autem aut essent in diuersis locis simul; aut non facerent extensionem. Secundò respondeo, gratiam & habitus infusos ita componi: quia meritum continuum vnus horum non potest intelligi absque partibus proportionalibus. Idem autem iudicium est de cæteris. Compositio extensiva repugnat rei spiritali; non verò intensiva.

SECTIO VII.

De terminis qualitatis.

DE terminis intensionis & extensionis superest disputatio, detur ne aliquis gradus ita perfectus, vel imperfectus, ut ex natura rei nullus perfectior, vel imperfectior esse possit? Ad quod aduerte, quatuor assignari ab authoribus terminos magnitudinis, aut paruitatis, quos proportionem applica intensionis & extensioni. In magnitudine alius terminus est *intrinsecus*, alter *extrinsecus*, idem est in paruitate. Terminus positivus & intrinsecus magnitudinis dicitur *maximum quod sic*, id est, magnitudo, aut intensio maxima, quam res potest habere, & non aliam maiorem. Ut homo potest excedere in sex cubitos, & non ultra illos, & lux intendi vsque ad octo gradus, & non ultra: terminus extrinsecus magnitudinis est *minimum quod non*. Verbi gratia, homo non potest esse in quantitate vnus palmi, potest autem in qualibet maiori: ecce quomodo circumscribatur hominis magnitudo, ut nec sit tam exigua, quam palmus, nec maior quam sex cubiti; at intra istos duos terminos potest esse. Ita *minimum quod non*, intensionis lucis, potest esse octava pars primi gradus: quia in illa non potest conseruari: potest autem in quavis maiori, & *maximum quod sic*, id est, maxima intensio, aut magnitudo, quam res potest habere, est vltima pars octavi gradus. Terminus extrinsecus paruitatis est *maximum quod non*, id est, ad quod non potest res excedere, potest tamè ad quamlibet minorem, ut Elephas non potest crescere ad triginta cubitos, potest tamen crescere ad quamlibet magnitudinem, quæ non impleat illos triginta cubitos, & calor non potest crescere ad octo gradus, & medietatem noni, potest tamen attingere quamlibet intensionem, quæ non accedat ad illam partem noni.

Dico primo. Qualitas habet terminos intensionis. Probat, tum experientia, quia videmus solem habere limitatam lucem, eamque esse maximam, quam ex natura rei potest habere, quia cum eius forma careat contrario resistente, & à nullo possit impediri, nequè dependeat nisi à solo Deo, operatur

operatur tantam lucem, quantum potest. Videmus etiam soli nullum corpus luce conferri: eandem experientiam testantur omnia elementa, atque mixta: tum etiam, quia qualitates sunt perfectiones formarum, sed formæ habent terminos perfectionis, ergo & qualitates intensionis.

§. 139. Dico secundò. Licet corpora creata, neque ea, quæ ex illis possunt oriri, non possunt habere calorem, aut lucem intensiorem ea quam habent ignis, aut sol: possunt tamen à Deo creari alia corpora, quæ habeant intensiores istas qualitates. Namque Deus creabit post vltimum Iudicij diem solem septuplo lucidiorem nostro, ut diximus disp. 3. de cælo. Sed hæc intensio non est vocanda naturalis, id est, ex viribus totius naturæ creata, quamuis sit à natura, id est, à forma substantiali, & hoc modo est naturalis.

§. 140. Dico tertio. Nulla datur pars adeo remissa, quin in illa possit assignari alia remissior. Patet ex compositione continui ex punctis, & partibus proportionalibus.

§. 141. Dico quartò, qualitates, à quibus dependent formæ, habere determinatum gradum remissionis, ita ut in alio remissiori non possint tales formas conseruare. Probat, tum inductione, quia ignis non potest conseruari cum calore admodum remisso, neque aqua sine certo gradu frigiditatis: tum etiam, quia non possunt huiusmodi formæ introduci in subiectum affectum dispositione remissa, ut ignis in lignum admodum humidum, & frigidum.

§. 142. Dices qualitates habentes contrarium induci successiue, ergo non datur prima pars determinata: distinguo antecedens; inducuntur successiue in tota latitudine, concedo antecedens; secundum omnes partes, nego antecedens: quia sicut non possunt operari nisi in gradu certo, ita nec esse, aut produci. Nam ob eam rationem formæ non possunt conseruari, quia non habent principia operandi. Motus localis non potest incipere totus simul in parte determinata; quia successiue locum acquirit: at terminus alterationis est natura sua permanens, potestque fieri secundum partem determinatam. Cum verò dicitur alteratio incipere per vltimum sui verè, intellige in ratione intensionis, non verò in prima productione qualitatis. Ita etiam expellitur contraria secundum primam partem determinatam incompossibilem cum parte producta: ut in prima generatione expellitur forma è certa parte subiecti simul: at in augmentatione per morulas discretas.

§. 143. Dico quinto. Qualitas propter sui remissionem impotens conseruare vnã formam, potest esse capax ad conseruandam aliam. Probat, quia sicut omnes formæ non sunt eiusdem perfectionis, ita neque sibi vendicant eundem gradum intensionis: & calor, qui non potest conseruare ignem, potest conseruare aliquod mixtum cum aliis qualitatibus remissis.

§. 144. Dico sexto, qualitatem versus extensionem, tantum posse protendi, quantum eius subiectum, ut calor tantum, quantum ignis: secus verò in paruitate; quia deuenietur ad tam exiguam ut non possit esse in minori, quia implicat naturaliter introduci qualitatem nisi in parte determinata, in quâ possit forma introduci: alioquin posset in alia parte adeo intendi, ut vel forma esset in minori parte minimo, vel esset vltima dispositio sine forma: vel hæc introduceretur in subiectum non dispositum secundum aliquam partem: quod contra Patres Conimbricenses impugnauit disp. 3. Nec est opus

recurrere ad singulares prouidètijs authoris naturæ, cum rationes superent ad communiter prouidendum. Difficultates verò contra minima rerum inanimatarum communes sunt minimis animatarum: nempe actio à proportionem maioris in aequalitatis, & alia: de quibus egi pluribus in locis.

Dices, ergo calor inducitur totus in tota parte rei animatæ ad quam disponit. Nego consequentiam; quia ille ex se non est determinatè dispositio viuentis; sed formæ, quæ ex se in inutilis partibus potest esse, cum autem incipiunt organa viuentium: incipiunt simul in tota parte. Ita calor in tota parte, quam vendicat sibi ignis.

Hinc colliges, quantum est ex parte qualitatis, non repugnare qualitatem intendi per partes proportionales, quantum est ex parte qualitatis secundum se consideratæ. Dixi *ex parte qualitatis*, nam aliunde rectè potest qualitas tota simul produci, & intendi; nam sol in eodem instanti, in quo simul productus fuit, subito se totum, & totum spatium, cui erat applicatus, illuminauit, luce intensa ut octo, vel certè tanta luce, quantum corpora illi applicata capiunt, sine vlla successione intensiva, aut extensiva. Neque est cur Socrinas timeat infinitudinem in intensione, si fiat continuè, tum quia eandem habet difficultatem sententia negans eam continuationem, si aliunde affirmer qualitatem intensam componi ex partibus proportionalibus, ut tenetur fieri continuum non componi ex solis punctis. Nam sicut quantitas non est infinita additione infinitarum partium proportionalium, quia determinatæ sunt simpliciter finitæ, nec motus vnus horum est simpliciter infinitus; quia fit per partes minores: ita neque qualitas; quia partes determinatæ intensionis sunt finitæ, infinitæ autem secundum quid per partes proportionales minores. Idem inconueniens sequi probatur, quia si qualitas intensa continet infinitas partes proportionales, quid refert si illæ partes simul, aut successiue fiant, continuè, vel discretè? Tum etiam, quia sicut ex partibus proportionalibus extensivus non resultat linea infinita, ita neque intensio infinita ex intensivis, quia proportio non sumitur à minori ad maiorem partem, sed è contra à maiori ad minorem. Porò intensionem fieri continuè successiue patet in augmento gratiæ, quod datur continuè dum actus continuè durat. Qui componunt continuum ex solis punctis admittunt morulas in intensione sicut in motu, & extensione: quando verò non sunt morulae ut in augmento gratiæ; dicunt omnes intensiones fieri aequè velociter additis indiuisibilibus qualitatis singulis temporis momentis: ut dicunt de motu.

DISPUTATIO VI.

De Elementis, eorumque mixtione.

RIST. 2. de Gen. egi de Elementis & mixtione. Quæ pars philosophiæ plus habet oblectamenti, quam commodi. Quæ sunt disputatu digna, vocabo in controuersiam: ad cætera reiciam lectorem ad P. Conim. in hunc secundum librum; ea elegantur, & acute disquirentes; & ad doct. Petrum Gasium Medicum illustrem nec ignobilem philosophum iis de rebus doctè, & eruditè disputantem in Fem. primam primi à disputatione tertia: me enim vrgent

grauiora: nec enim minutis tantum temporis impendendum.

SECTIO I.

Quid? & quot sint Elementa?

§. 1. Elementum accipi solet pro primis cuiusque rei principiis, ut litteræ sunt elementa orationis, & primæ demonstrationes elementa facultatis. Itæ solet accipi pro primis principiis generationis naturalis, materia prima, & forma substantiali. Tertio pro sola materia prima. Quarto pro terra, aëre, aqua, & igne: de quibus disputandum nunc. Aristoteles 5. Metaph. c. 3. text. 4. definit, elementum est id ex quo primum insit, ac indivisibili specie in aliam speciem aliquid componitur: id est elementum non componitur ex aliis specie distinctis, sed ipsum componit alia. Quæ definitio potius conuenit materiæ, & formæ, & cuius parti physicæ dummodo sit essentialis; nam ex solis integralibus non resultat tertia species completa, quamuis partibus heterogeneis suo modo accommodetur. Vulgo autem, & accommodatitè aptatur quatuor vulgatis elementis. Dicuntur autem elementa venire prima in compositionem mixtorum, non quia ipsa prius non componantur ex materia & forma, sed quia licet componantur ex elementis simplicibus, nempe materia & forma, ipsa tamen sunt elementa composita, quæ primum conueniunt in coagmentationem mixtorum; quæ ex illis accipiunt temperamenta. Itaque in suo genere sunt prima: ut in simili dixi disp. prima Physic.

§. 2. Idem Aristot. 3. de cælo c. 3. text. 31. Elementum est (inquit) in quod cætera corpora diuiduntur, in quibus inest, aut potentia, aut actu; ipsum autem est indivisibile in diuersa, secundum speciem. Quæ definitio recidit in priorem, si expungas *ly cætera corpora*, quæ particula retrahit definitionem ad sola quatuor vulgata elementa, materia enim aut forma non est corpus prædicamenti substantiæ, de quo loquitur Aristoteles. Vtrum autem elementum sit actu in mixto, aut in potentia infra disquiram. Materia autem est in composito potentia, forma verò actu: id est, illa est recipiendo, hæc actuando. Ad elementa verò transfertur, quia actu, vel virtute sunt in mixtis.

§. 3. Nonnulli opinati sunt elementa carere forma substantiali, tantumque gaudere accidentibus. Cuius opinionis meminerit P. Conim. hic c. 3. q. 1. art. 2. nullumque est fundamentum præter Aristotelis loquendi modum, quo solet appellare elementorum formas calorem, siccitatem, &c. sed consuetum est philosophis substantias accidentibus indicare: ostendimus autem disputatione. 2. physic. materiam primam non posse esse sine forma substantiali. Secundò, elementa essent eiusdem speciei, & entia per accidens. Tertio, accidentia sunt conceptus secundarij à primarijs orti, deseruiunt enim, vel ad operationem, & ornatum: quis est ergo primarius conceptus elementorum? non materia prima sola, quia hæc est indifferens ad omnes qualitates: nec esset cur haberet calorem potius, quam frigus, nisi insitum esset principium, à quo in particulari orirentur: ergo est in elementis alius. primarius conceptus à quo oriuntur qualitates: hunc ergo conceptum vocamus formam substantialem.

§. 4. Elementa esse numero quatuor, ostendit Aristoteles 3. de cælo, ubi ego disp. 3. eorum memini. Hic numerus probatur: tum quia nullum est vestigium alterius elementum quia quatuor sunt qualitates,

quæ corporum interitum, & ortum molliuntur, ut radices primæ nempe calor, frigus, humor, siccitas. Corpora enim mixta ea sunt natura, ut si qua ex his exuberet plurimum, aut plus debito minuat: statim pereant, ut passim cernimus & in viuentibus, & in ipsis lapidibus, qui nimio calore solvuntur in calcem, aut nimio humore contrahuntur in aquam: igitur ex qualitates exigunt aliquod corpus, cui infideat in gradu summo: sed non possunt omnes eidem esse, alioquin contraria reperirentur in eodem subiecto, in gradu summo. Neque item possunt duæ esse in eodem, quia tam excellens operatio non congruit corpori simplici, neque posset conseruari discors elementaris mundi concordia. Si enim ignis esset in eodem gradu siccus & calidus, & aër humidus & frigidus, non possent se sociare, cum per utramque qualitatem pugnarent: ergo iste qualitates diuidendæ fuerunt in quatuor corpora. Secundo, id probat experientia in igne summe calido, aqua summe frigida, aëre summe humido, terra vero summe sicca; de quo sect. 4. recidit sermo. Alia elementa specie distincta à nostratibus, quibus compacti essent cæli, commenti sunt nonnulli: quia cælum est solidum, quod est proprium terræ. Verum cælum nõ est duritie terrea, orta ex frigore & siccitate, sed nobiliori alia soliditate: de qua egi libris de cælo.

SECTIO II.

Vtrum Elementa maneant formaliter in mixto?

§. 5. Dixi sect. 1. elementa in mixtis inueniri: nunc explicanda definitionis pars, qua asseruntur manere in mixti potentia, vel actu, id est, formaliter secundum singulorum formas, aut virtute secundum accidens. Item est explicanda mixtio, & quo pacto elementa coeant in mixtum? Mixtio primum sumitur pro variorum coactione, confuse coëritum. Sic dicitur vulgus misceri, cum aliud confusè confluit, & triticum miscetur hordeo. Etiam sumitur pro coniunctione variorum rerum, qua neutra ab altera separari potest, ut vinum miscetur aquæ. De mixtione in hoc sensu nulla oritur concertatio. Solet autem sumi pro vnione diuersarum rerum, è quibus tertium quoddam resultat, quod genus mixtionis optimè deprehenditur quotidie, estque maximè vtile rerum vniuersalitati. Nam ex congressu plurium elementorum multo depugnantium oriuntur diuersa qualitarum temperameta, apta ad mixtorum formas, ut in animalis stomacho, ex cibi, potus, & ipsius animalis virtute disponitur materia ad animam excipiendâ: & ex aqua & terra ad plantam: hoc autè contingit quando nullum elementum euincit aliud, nam si vincit omnino, non fit mixtum, sed ignis, verbi gratia, aut aër, quia tunc perfectè gignit sibi simile.

Aristoteles primò de generatione c. 10. Mixtio (inquit) est mixtilium alteratorum vnio. Quam definitionem tuentur P. Conim. ibi, quæst. 2. art. 2. quam fatentur esse subobscuram. Li vnio capitur pro generatione tertij corporis resultantis ex mixtilibus alteratis, quæ dicuntur vniri in mixto. Nam cum omnia mixtilia pugnaverint, & sint immixta eorum vires, & defatigatæ, positis armis coeunt, & vnuntur in tertio. Vnio igitur est generatio, non quia sit formalis vniedi ratio, sed radicalis, quia generatio cum tædat ad vnionem, est radix illius. Posset autem sic definiri. Mixtio est generatio corporis

corporis ex aliis contrarijs resultantis. Ly, generatio corporis, est genus ad omnium corporum generationem; ly, ex alijs, &c. solum conuenit mixtis: cum elementa non resultent ex alijs, quia licet vnum fiat ex alio, non tamen resultat, quia non petit in se aliud habere.

§. 7. Controuersa est, vtrum Elementa (quæ sunt mixtilia) maneant formaliter in mixtis: An verò virtute tantum? Multi præsertim è Medica Schola defendunt elementa formaliter in mixto manere, tanto stomacho, ut nostrum Collegium Conimbricense, non immemor sui instituti, & Christiana pietate motum eis consulat, ut rhubarbaro colerem purgent supra quæst. 3. art. 2. Huius sententiæ primum fundamentum est definitio mixtionis: est enim mixtio mixtilium alteratorum vnio: ergo mixta formaliter sunt omnia mixtilia alterata vnita. Vnio enim pro arbitrari explicatur per generationem. Nam mixtilia alterantur præcisè, non corrumuntur: & sic alterata vnuntur. Leue fundamentum: nec enim negari potest noua generatio mixti. Ceteroquin omnia mixta essent eiusdem speciei, tantumque differret per accidentia: at in generationis termino, (quod est mixtum,) reperiuntur vnita mixtilia alterata: sed in illo, ut de nouo generato non vnuntur formaliter secundum suas formas: nam forma mixti non est idem formaliter cum formis quatuor elementorum, quia omnia mixta differunt specie; ergo in illa noua forma, ut noua, non sunt formaliter mixta, & in illa sunt vnita; ergo esse vnita mixtilia non est formaliter esse. Sed illa alterata ad corruptionem, vnuntur in mixto; non formaliter; sed quia in illo manent aliqua illorum accidentia. Porro eam vnionem non esse substantialem inter elementa est certum; nulla enim forma substantialis vnitur alijs diuersarum specierum, nec continuatiuè, nec essentialiter: maximè hæc mutuis, ac perpetuis odijs iurgantes. Quando verò Aristoteles dixit elementa manere actu, vel potentia, abstraxit ab hac opinione, & illa: alibi autem satis se explanat. Vel certè cum illa prima definitionis parte voluit elementa cum materia & forma conuenire, & per alias differre.

§. 8. Secundum fundamentum, quia in mixtis reperiuntur elementorum proprietates, ergo & formæ, quas nunquam deserunt proprietates. Respondetur, in mixtis reperiiri qualitates eiusdem speciei elementaribus, non tamen in eo gradu, quem vendicant formæ elementares. Vnde retorque argumentum: in sanguine v. g. non reperitur tanta vis caloris, quantum requirit forma ignis, ergo sanguis non habet formaliter ignem. Et quidem in rebus specie diuersis reperiuntur accidentia similia, ut in homine, & leone calor, & color.

§. 9. Secundo, quia in congressu elementorum, aut vincit frigidum, aut vincitur, aut neutrum: si vincit frigidum, illud manet, & non calidum, si vincitur, manet calidum, & non frigidum; si verò nec vincit nec vincitur, manent tam calidum quam frigidum, quia neutrum corrumptur, ergo. Respondet, omnia vinci, & nullum vincere, quia reactione omnium vires ita infringuntur, ut corruptis elementorum formis, mixti forma introducatur, non virtute elementorum, sed vel influxu astrorum, vel cause vniuersalis, vel aliarum particulariū operantium per facultates nobiliores, ut animantia operantur per potentias altrices, & generatrices: ex qua elementorum corruptione resultat mixtum, habens quidem vnã simplicem formam, in quo tam simplex est homo, quam ignis; vocatur autem homo mixtum, quia exigit reperiem quatuor

primarum qualitarum, relictam ex congressu elementorum, elementa verò simplicia dicuntur: quia non exigunt: sed sunt exola talem temperiem, quippe quæ eorum perniciem moliantur, ob quod corpus diuiditur in simplex, & mixtum.

Tertio arguunt, quia si elementa ea dumtaxat ratione continentur in mixtis, quia hæc habent illorum qualitates, similiter vnum elementum continentur in alio, ut ignis in terra propter siccitatem, quod est absurdum. Respondeo, nullum elementum sibi vindicare omnes primas qualitates. Deinde responderetur nullum elementum ab alio mutuari suas qualitates: mixta vero eas habere ex congressu elementorum: item ut sit mixtum, debet carere forma elementari, & sibi vindicare tertiam, resultantem ex temperie elementorum. In hoc multum pugnat de nomine.

§. 11. Quarto omnia corpora resoluntur in elementa, ergo componuntur ex elementis. Respondeo primum; non omnia corpora immediatè solui in elementa, sed hominem in cadauer. Quando verò fit immediata solutio in elementum, non ideo fit, quia illud formaliter inest mixto, sed quia inductæ fuere dispositiones elementares, quas elementaris forma consequitur. Aristoteles verò quando dicit elementa contineri in mixtis, de virtuali continentia se vult esse intelligendum.

§. 12. Confirmant aliqui: quia in coniunctione ligni, aliqua partes abeunt in aërem: aliqua in aquam: alia in terram, ut cineres; alia in flammam: ergo in ligno ea omnia elementa erant formaliter. Respondeo, aquam non semper effluere è ligno incipiente comburi, sed tantum è viridi, aut humectato. Si enim lignis siccis ignem subiicias: protinus corripuntur flammis sine vapore, sine succo, sine fumo: ut patet in carbonibus: qui bene cocti nec vestigium fumi habent: sed toti in cineres abeunt. At verò ligna viridia plurimum aquæ diffundunt, quam suxerant per poros atque radices: vel quia humida alimenta in illis erant. Signum est ergo aqueos vapores esse inclusos intra poros ligni: non verò esse illius partes: & ut lignum est illis argumento, cur carbis non est ad oppositam sententiam? Itaque, cum ignis potitur toto ligno, illud soluit in cineres, quia suxit eius humorem: at fumica materia non fuit satis cocta, ut ex Galeno dixi disp. 1. sectione vltima. Cum autem cinis, & fumus sint etiam mixta imperfecta, & non elementa pura: rogo quæ aqua contineatur in cinere: & quidem sine vlla corruptione ligni exhalantur ex illo vapores humidi, quos conceperat intra poros: inde ergo leue sumitur argumentum.

§. 13. Igitur in homine, verbi gratia, non reperitur præter animam rationalem. Vide disputatione 4. phys. sectione 3. & ommissis ibidem disputatis, Probatur primum, quia medici motiuntur propter primas qualitates in homine repertas, sed hæc possunt provenire à sola anima: ergo. Probatur minor, quia quæuis forma habet sua accidentia: sed accidentia eiusdem speciei possunt à diuersis formis oriri, ut calor vitalis ab humana, & leonina forma. Confirmatur, idè effectus efficitur à diuersis agentibus, ut ignis, lux, & calor, à sole, Deo, & igne, ergo & eadem accidentia à formis diuersis.

§. 14. Secundo probatur: quia in eadem indiuisibiliter parte materiæ non sunt quatuor elementa simul cum forma mixti: nam mixtum non est vnum per accidens: nec item est vna forma elementum cum forma mixti in vna parte, & cum alia in alia: tum ob eandem rationem: tum etiam, quia illa pars materia: cum forma mixti, & vnus elementi forma, efficitur

efficit mixtum: nam compositum ex forma vnus elementi & forma geniti, non est simplex & elementare corpus: ergo est mixtum: ergo habet vnionem alteratorum mixtilium: ergo habet plus quam vnum mixtile: mixtile autem est elementum: ergo habet plus quam vnum elementum: hoc autem esse non potest: ergo mixtum non componitur ex diuersis elementis.

§. 15. Dices, in alia parte esse aliam formam elementi cum eadem forma mixti. Contra, licet in viuientibus id possit ferri: at in homogeneis, est omnino falsum: sunt enim homogenea, quæ habent partes eiusdem rationis. Pone ergo lapidi vnam partem igneā, aliam aqueam: an illæ partes erunt homogeneæ? & non potius heterogeneæ? ridiculum est vnam partem esse igneā, aliam aquam. Separet Deus singulas illa partes, ita separata, sunt simplices? an mixtæ? Non primum, quia non sunt plura elementa. Non secundum, quia non sunt vnita mixtilia. Quid ergo erunt? & quod tu dixeris de illis partibus, dico ego de toto composito ex illis partibus, nempe igneis cum forma mixti: cæteras vero partes heterogeneas dico non pertinere ad essentiam lapidis: quia torus hic est homogeneus.

§. 16. Superest ergo, vt quæuis pars compingatur ex forma mixti & aliquibus mixtilibus alteratis: at hoc repugnat: tum quia materia non capit tam multas formas: tum quia euidenter patet elementorum formas esse muruò contrarias: ignis & aqua exigunt dispositiones omnino incòpossibiles: nam aqua non potest conseruari sine multo frigore, & humore: ignis sine multo calore & siccitate: sed multus calor non potest cõponi cum multo frigore, nec multa siccitas cum humiditate multa: ergo elementa non possunt componi secundum formas in eadem parte materiæ. Confirmatur: quæuis formæ elemētī habet certas dispositiones, sine quibus esse non potest: hæ dispositiones pugnant cum illis sine quibus non consistit aliud elementum: alioquin cum pugnant ignis & aqua, in eadem parte essent vtriusque formæ, quin mixtum resisteret: quia per te materia est capax vtriusque formæ simul: & per te dispositiones vnus non pugnant cum dispositionibus alterius: ergo erunt simul. Equidem puder tam stulta multis insequi.

§. 17. Dices, in eadem parte materiæ non essenisi formam mixti, in alia illi proxima formam ignis, in alia aquam, &c. Dicuntur autem manere in mixto: quia sine illis mixtum non conseruatur. Opinor, hic vnus modus, & vna ratio est huius sententiæ sine specie dementiae defendendæ: sic enim non pugnat tam aperte cum lumine rationis. Impugnatur tamen primo, quia iam elementa non manent formaliter in mixto: nam mixtum essentialiter nihil est præter materiam & suam formam vnitas muruò: cætera verò, quæ illis adfunt, & quæ necessaria sunt ad salutem, non sunt de eius essentia, sed extra illam; vt aer, quem spiramus & respiramus, licet admodum necessarius: item & alimentū ante cõctionem exactam. Secūdo, quia sunt dispositiones ineptæ conseruandis illis formis. Lapis enim siccior est, quàm patitur forma aquæ, & aeris; frigidior autem, quàm patitur ignis. Item vnum elementum obrueret aliud. Humiditas enim sanguinis vicinū ignem extingueret: item ignis carnes solueret in cineres: & per nares effluens illas ambureret, non secus ac riuius igneus: nec enim conseruari potest cum tam remisso calore, qui non vreret teneras hominis partes. Vtrum autem in qualibet parte sint temperamenta respondentia diuersis elementis, etiam si partes sint homogeneæ?

Medicos pulsar ad quæstionem, non me; qui in præfenti tantum volo non manere formaliter elementa in mixto. Quod perpicuè docet Aristot. 3. de cælo capit. 3. & cum illo Philosophi omnes; & medici acutiores, vt Vallesius primo controuerfiarum cap. 1. Petrus Gasia dispu. 7. cap. 3. oppositam cenfer improbabilem: doletque vicem aliquorum medicorum pro se afferentium Galenum & alios, nec afferentium expositiones aliquorum: quo videtur obiurgare Peramatum lib. de elementis cap. 9. & 10.

SECTIO III.

Vtrum & quid sint quatuor primæ qualitates?

§. 18. Primas qualitates vocamus, quæ per se primo insunt corporibus sublunariis: suntque radices cæterarum qualitatum materialium. Et quidem probatum est quatuor esse corpora, quæ sunt prima generationis principia, quia ex mutuo eorum congressu resultant mixta, ergo hæc efficiunt per aliqua actiua principia. Non enim alio modo probamus quatuor esse elementa, quam ex actione harum qualitatum. Siccitas enim, humor, frigus, & calor, sicut in gradu temperato corpora compingunt, ita alius exuberantia dissoluunt, & sicut elemēta sunt prima corpora, è quibus mixta coalescunt, ita qualitates elementorum sunt primæ: quia sicut ex corporibus alteratis mixta fiunt, ita ex qualitatibus alterantibus oriuntur qualitates mixtorum, vt calor, odor, &c. Quas propterea secundas vocamus; quia supponunt primas: nec verò intelligas secundas qualitates, odorem, saporem, & pulchritudinem efficienter produere à primis, sed sicut ex pugna elementorum causa: principaliores producunt mixta, vt dixi sec. 2. ita ipsa mixta affecta primis qualitibus secundas producunt, itaque primæ sunt velut dispositiones ad secundas.

§. 19. Neq; obest, calorem, & cæteras affectiones oriri à luce, quia hæc non est qualitas propria corporum inferiorum, conseruimus enim (vt ex progressu patet) qualitates mixtorum cum elementaribus; & inquirimus vtræ sint vtrarum radices: Deinde: licet ex qualitates oriantur à luce, oriuntur etiam per se immediatè ab elementis, quod sufficit: neq; item volo omnes qualitates corporum inferiorum oriri necessariò à primis: magnetis enim virtus attractiua ferri, non videtur oriri à primis, sed ab influxu vrlæ minoris, vulgo el norie. quamuis potest dici multum iuuare primas qualitates, vt magnes probè afficiatur ad eam virtutem excipiendam.

§. 20. Hinc collige contra Iauellum, quem impugnavi disput. 9. Phys. sect. 3. non inesse elementis occultas qualitates, quibus reducantur ad natium frigus vel calorem, (quas possumus vocare calorem virtualem,) nam illæ qualitates occultæ essent primæ, non verò calor, frigus, &c.

Quod verò ex varia qualitarum primarum temperie alia qualitates oriantur, patet, quia colores variantur ex ignis, aut solis ardore. Qui cum pallore accedit ad ignem, cum rubore discedit: atramentum ad solem nigrescit, albescit cera, quæ liquefit calore solis, eodem calore durefcence luto: ex calore, & humiditate enascuntur odores; res frigida diuersè sapiunt, ac calida: viri humidi facile lassescunt; vident calidi: sicci, & calidi sunt robusti, quia siccitate resistunt, calore agunt: humidi autem & frigidi, ita sunt desides, & phlegmatici, vt in rheumata congelantur. Quid te morer? Dies me deficiet,

deficiet, priusquam exēpla ad huius veritatis conrestationem. Vide P. Conim. hoc lib. 2. cap. 3. q. 2.

§. 21. Idem ibidem q. 3. afferunt definitiones Aristi. in primas qualitates, calor (inquit) est, quod ea congregat, quæ sunt eiusdem generis. Certæ nihil est difficilius definitione eorum, quæ sensibus sunt familiaria, quia de eis nullam aliam cognitionem habemus priorè; vnde necesse est primas qualitates (quæ maximè sunt sensiles) in ordine ad aliquam actionem definire, sic Aristot. calorem definiit in ordine ad congreganda metalla eiusdem generis: nam de his loquitur Aristoteles: sumiturque ratio, quia calor soluit corpora ea rarefaciendo, quod contingit eadem corpora extenuando, quo fit vt metallis liquefcenibus, grauius descendat inferius, leuius autem supra ascendat, vnianturque partes eiusdem speciei propter congenitam inclinatione cuiusque rei ad sui conseruationem, quæ ex plurium partium vnione dependet. Et quidem Aristot. loquitur de congregatione rerum, cuiusque forma retenta, alioquin esset vitiosa definitio, nam in generatione mixtorum, calor vnit diuersa genera, sed defuit singularum forma, inducendo formam mixti, quod conuenit cuius primæ qualitati: at verò nulla congregat res generum eorumdem retenta cuiusque forma præter calorem.

§. 22. Dices, calorem etiam congregare ea quæ sunt diuersi generis, vt si aqua gelida, & vinum gelidum applicentur igni in eodem vase, miscentur, & cum lac coagmentatur in caseum in illo includuntur paleæ. Respondeat id oriri ex aliquo impedimento, non per se ex virtute caloris, nam ex rarefactione sequitur per se continuatio partium: per accidens autem aliquando non sequitur, vt in vino & aqua: cera, & pice, quæ, quia fluida sunt, facile permiscetur, & cõciduntur in tam minutas partes, vt non se possint explicare: metalla verò è contra quæcumque effringunt vincula, & cõeunt in vnionem: item aliquando calor disgregat res generis eiusdem, sed etiam per accidens corrumpendo cuiusque temperaturam, vt vas cum rumpitur calore nimio, quem ferre non potest, quod si posset liquari vas, omnes eius partes euaderent continuae.

§. 23. Frigidum est, quod congregat ea, quæ sunt diuersi generis, vt patet cum aqua glaciatur, quæ secum trahit stupam, terram, paleas, ligna. Huius ratio à priori est, quia frigus consumit humorem, & res, quæ erant attrigua per humorem se quasi peruadunt: cum verò exhalatur humiditas, eadem res manent conspitæ, atque compressæ, nec facile auelluntur, vt cum quis tunicam applicat corpori recenti sanguine imbuto, postea non potest sine vehemēti dolore eam detrudere, nisi eam humectando: sic cum frigus congelat aquam superficiem exsiccando, aqua secum trahit corpora, quibus erat agglutinata. Dices etiam calorem id præstare. Cõtra, quia calor id præstat in aliquo gradu, sicut in aliquo gradu disgregat ea, quæ sunt eiusdem generis, vt vitrum; at vero calor per se nõ præstat illi effectū, nisi disponendo ad combustionem, vel procurando congregare res eiusdem generis eas rarefaciendo: vnde si tunica illa nimium incalescat, statim profilit: at quo plus frigidescit plus adharefcit: calor enim dilatando, corpora soluit; frigus autè constringendo, corpora conspit. Item quando aqua glaciatur, sic adharefcit vestibus, vt non possit ab illis separari nisi liquata: ita stupæ manent intracry stallos, vt ego vidi Vallisoletī in bibliotheca excellentissimi Principis Ioānis de Velasco, Comitit Srabilis Castellæ. Dices, frigus disgregare, ea quæ sunt generis eiusdem: vt cū saxa dissoluit. Respon-

deo, id esse per accidens dissoluendo tēperaturam humoris, quo saxum coagmetatur, trahit enim frigus saxeas partes, & dum resistunt remotiores, & humor exsiccat, diuiditur saxum, item cum vas frangitur, fit etiam per accidens, ne detur vacuum.

§. 24. Humidum est, quod suo termino difficile continetur, alieno verò facile. Aer enim, cum sit fluidus, se totū diffundit, & facile cõeretur. Item & aqua, huius ratio est, quia humiditas est parū actiua, quapropter non conuertit in se tam facile corpora, quæ illi obiciuntur, & cum substantias liquidas efficiat, facile illæ laxantur, nec consistunt, sed se se protinus diffundunt. Dices, aërem, & aquam aliquando difficile alieno termino cõtineri, vt in fluminibus, & ventis. Respondeo, id esse per accidens propter impetum, quo venti cidentur, qui impetus non est aëri naturalis: per se autem aer, & aqua facile cõercentur, vt in tenui, exiguoque vase: flumina autem facile mansuescunt, tumentes deprimētia fluctus. Quando vero impediuntur ne tendant in centrum, tunc ita quasi ardentia repagula quæq; confringunt, non propter humiditatem, sed propter grauitatem, qua rapiuntur in centrum.

§. 25. Siccum est, quod facile propriis continetur terminis, alienis verò difficile, vt terra, quæ non se diffundit; ratio est, quia siccitas partes cõprimit, easque coniungit, nec sinit effluere, sicut humiditas: vnde non egent extrinseco termino, quo derineatur. Si quando verò facile sinit siccum, & facile continetur, vt arenula; id est per accidens, propter materiæ exiguitatem: nec tam illud est fluere, quàm labi è manibus. Nunquā enim arena sic diffunditur, vt aqua: licet facile labatur: quia non tenetur propter materiæ exiguitatem, & rotunditatem figuræ. Dices, lapides terminis facile alienis contineri, vt si papyro obuoluantur. Contra, quia lapis tunc non continetur propter papyrum, sed quia se cohibet propria siccitate: si verò lapis ab alio moueretur, facile rumperet papyrum: quo sicca differunt ab humidis, quia hæc conantur disfluere, eisque facile resistit quoduis corpus: sicca verò non conantur effluere. Dices, ignem esse siccum, & difficilè se cohibere. Respondeo, ignem facile cohiberit, nisi impediretur voracitate caloris, obuia quæque depascens, seque in materiam vicinam porrigit; itaque moderatio siccitatis vincitur auiditate caloris in igne regnantis, depopulantisque omnia: si verò siccitas igni dominaretur, illum cohiberet. Hæc pro Aristotele propugnando.

SECTIO IV.

Qualitatum per singula Elementa partitio.

§. 26. Cuius Elemento inesse qualitatem vnā in summo est clarum, tum experientiatum quia illæ qualitates alicui corpori insūt. Qualitas in summo vocatur ea, quæ est in maximo gradu intensio- nis, quem potest ex natura rei habere: qualitas prope summa vocatur ea, quæ est in gradu quidem excellenti; sed non tam intenso, quàm reperitur in alio corpore. Igitur ignem esse calidum in summo est sensu notum, quia nullum aliud corpus sublunare est tam calidum, neque tam actiuosum: terram autem habere summam siccitatem est etiam apertum, tū quia vt dixi disp. 3. de cælo, in scriptura vocatur arida per Antonomasiā, tum quia aqua deficiente, in rimas abit puluereq; dissoluitur. De humiditate, & frigore in summo potest esse controuerfia: vtrū aëri conueniant? An aque? Ego existimo

cum Aristo. & communi Philosophorum, quos referunt, & sequuntur P. Conimb. cap. 3. quæst. 4. art. 1. aërem sibi vindicare summam humiditatem: aquam verò frigiditatem summam: primò: quia ignis, & aër sunt Elementa symbola, & dissim-bola; id est, conueniunt in vna qualitate, & sibi aduersantur in alia; alioquin non esset inter illa concors discordia, neque efficerent mundi concentum: sed ignis habet duas qualitates, inter quas sit illa concordia, & discordia; calorem scilicet, & siccitatem: ergo aër habet alias duas, quibus conueniat, & differat cum igne: at non conuenit per siccitatem, quia hæc non conuenit aëri, sed terræ, & igni, ergo conuenit per calorem, ergo aër est calidus, ergo pugna aëris & ignis non est in calore, ergo est in siccitate: sed siccitati opponitur sola humiditas; quia frigus & calor compossibiles sunt cum siccitate, vt patet in terra, & igne: ergo aër bellum gerit cum igne per humiditatem; ergo aër habet calorem, & humiditatem: ergo alteram qualitatem in summo, alteram prope summum: sed non habet calorem in summo, quia hunc sortitur ignis, ergo habet humorem in summo.

§. 27. Immo, quamuis habeat calorem in summo, habebit etiam humiditatem in summo: nam qui aëri adscribunt calorem summum, est, quia censent singula elementa habere binas qualitates summas: vt ignis habet calorem, & siccitatem: quia tres qualitates negant elemento vni; & ex iis duabus aiunt alteram esse illis magis insitam & priorem: & igni prior & potior est calor, quam siccitas. Cum ergo aër habeat humiditatem insitam; illa erit summa, & potior, & connaturalior; quia calorem vindicat ignis: ergo sicut ignis poller calore; ita aër humiditate; quia altera illarum qualitarum poller, quæ non sit ignea: hæc autem sola est humiditas. Aërem esse calidum nemo inficiatur; nec item humidum: videant ergo vtram qualitatem vigentem illi adscribant.

§. 28. Confirmatur. Ea elementa acrius pugnant inter se, & se citius interimunt, quæ per vtramque qualitatem opponuntur, quia se oppugnant per vtramque: sed ignis nulli elemento ita aduersatur vt aqua; & igni hæc exitiale indicit bellum, quem facile restinguit; ergo aqua habet duas qualitates, contrarias qualitatibus ignis: ergo habet frigus & humorem; sed frigus habet in summo, quia hoc non reperitur in igne, neque in aëre, ergo aqua habet frigus in summo, ergo non habet humiditatem in summo, quia est incapax duarum qualitarum in summo, vel si habet vtramque summam; alterutra tantum vigeat; vt de igne dixi: ergo frigiditas erit illi potior, sicut calor igni: at humiditas potior est aëri: ergo non est potior aqua. Quia vna qualitas non est potior duobus: quia singula singulis pollent; ergo frigus spectat ad aquam vt potior qualitas. Itaque ignis & aqua, aër & terra sunt extremè opposita, quod si non facile se interimunt aër & terra, est propter vehementem resistentiam vnius, & exiguam alterius actiuitatem.

§. 29. Secundo probatur, quia proprius effectus humiditatis est subiectum reddere fluidum, & liquidum: res enim humida ita prolabantur è manibus, vt vix possimus eas tenere, vt anguillas, sed aër est magis fluidus, quam aqua, cum vndequeque labatur, & commet vel tenuissimos poros, ergo aër est humidior aqua. Item humidum facile continetur alieno termino, suo verò difficit, at id potius conuenit aëri, quam aqua: ergo aqua

non est tam humida quam aër. Dices humore corpora pinguescere, quapropter Belgium, & Germania homines edunt proceriores & crassiores, quam Hispania; sed aqua est crassior aëre: ergo & humidior. Respondeo corpora mixta humore pinguescere; quia præbet faciliorem materiam ad corporum coagulationem, idque præcipuè conuenire propter aëreos spiritus, qui terreis admiscuntur: aqua verò est crassior, quia cum sit frigidior aëre, est densior; nec iuuat sola humiditas; nam aqua flaccida est & generat homines inertes, impatientes laborum, maxime sitis, & famis: Hispani autem, teste Sallustio, sunt inedia patientissimi: oportet ergo humiditatem esse aëream, & pinguem, vt olei, & mellis.

Item aquam esse summè frigidam probatur, quia frigus exigit corpus densum: est enim principium condensationis: sed aqua est densior aëre; ergo & frigidior. Dices, terram esse densiorem aqua; id nego si intelligatur de terra pura, quæ solueretur in minutissimos pulueres, quæque in suo natiuo statu est densior igne, & aëre propter frigus quod habet, sed rarior quam aqua: nunc autem est crassior, propter mixtionem tum ipsius aqua, tum rerum aliarum. Itaque singula elementa pollent vna qualitate qua non pollent alia. Clarè autem patet calore solum ignem pollere: siccitate solum terram: ergo terra non poller frigore, quia duplici qualitate polleret contra naturam aliorum elementorum: ergo aqua poller frigore: quia eo non pollent aër, aut ignis: ergo non poller humiditate, quia duplici polleret: ergo humiditate poller aër, quia nullum restat aliud. Igitur ignis est summe calidus & siccus prope summam: aër verò humidus summè & calidus prope summam: aqua frigida summè & humida prope summam: terra autem sicca summè & frigida prope summam.

§. 30. Sed se opponunt S. Thom. Galenus, & alij apud P. Con. supr. Primò, quia aqua plus humectat, quam aër, qui exsiccat humorem aqua: ergo aër non est tam humidus, quam aqua. Nulla est hæc consequentia, nam maior humectatio prouenit non ex maiori humiditate, sed ex maiori densitate subiecti: nam ferrum candens, in quo non sit ignis, acrius vrit, quam ignis in stupa: ergo ferrum habet plus caloris quam ignis: sicut hæc consequentia non valet ita neque illa: aër autem exsiccat humorem non immediatè, & formaliter: sed abigendo vapores aqueos, & quo vehementius stat aër, eo citius exsiccat. Quia flatu vehementiori citius abigit vapores aqueos; & terreos, qui propter densitatem, & magis sentiuntur, & operantur, & resistunt contrariis, quapropter facilius remittitur humor aëris, quam aqua. Item aër frigore aduentitio constringit partes vestis humidæ, & pellit earum humorem, & vt rectè P. Conim. aër non potest per se exsiccare, quia caret siccitate, sed exsiccat aliquo ex his modis, sicut balneæ exsiccant licet sint ex aqua.

§. 31. Secundo arguunt, quia pluuia humectat aërem; ergo. Nego antecedens si sumatur de propria humectatione, dicitur autem illum humectare; quia in eum cõiicit aqueos vapores, quos propter densitatem sentimus, cumque visu non discernamus eos ab aëre, illum dicimus humectare. Luna verò dominatur aqua propter miro effectus in mari; at vero ratione humiditatis etiam dominatur in aëre, vnde influxus Lunæ generat pituitam, mucosamque substantiam.

§. 32. Obicit Magister Vases: terram esse frigidiorè aqua:

aqua: ergo aqua sibi non vindicat frigus, sed humorem. Probat antecedens: quia terra petit centrum orbis: id est, locum distantiorem à cælo: ne incalescat à luce, & altris. Si autem aqua esset summè frigida non enataret terræ natura sua. Nego antecedens: ad probationem respondeo, terram non ire in centrum fugiendi frigoris ergo: Nam multi sunt cæli influxus frigidi, quibus temperantur influxus calidi. Nam vna minor est frigidissima: & in Piruana Prouincia sunt regiones nonnullæ adeo frigida; vt homines necentur rigore. Nec item fugit ob tuendam siccitatem, nam ignis attingit lunam, & est admodum siccus. Petit ergo eum locum præcipuè ob totius orbis prudentem administrationem, ad quam ipsa propendet, vt pars vniuersi, ex cuius conseruatione ipsa pendet. Nam cum ipsa sit admodum sicca, & opaca, impeditur ne cælestis influxus traiceret cælum mediante luce: & resisteret humectationi aliorum elementorum: quæ influxibus terræ necessariis non admodum resistunt. Ipsa autem in centro satis commode conseruatur: habet enim necessarium frigus, tum ex se, tum ab aqua, item & siccitatem, qua potitur distans à cælo.

§. 34. Dices, aquam non esse tam frigidam, quam est terra, quia nix, & alia meteora glaciunt nimio frigore; at si aqua esset omnium frigidissima natura sua glaciaret. Item piscibus esset noxia. Respondeo niuem, & alia meteora specie differre ab aqua. Grando enim est dura, aqua verò facilis, & fluxa. Item nix & grando enecant hominem, qui eis vescitur: secus aqua ipsa niue, aut grandine infrigidata, quia ea meteora habent præter frigus alias qualitates inimicas homini, quas non traiciunt in aquam ab ipsis infrigidatam. Quamuis aqua fitgens à grandine est etiam minus salubris, quam quæ à niue: item sum expertus aquam intra æreum vas frigidior esse quam gelu, quod illam non attingebat. Et quidem si solū frigus glaciaret aquam, etiam eam glaciaret nix, cum eam infrigidat. Ergo glacies ex aliis oritur qualitatibus. Pisces non possent esse in aqua, si hæc in suo natiuo temperamento relinqueretur. Nam mare salitudine alit pisces: item terræ sibi relicta esset inutilis plantis, & animalibus: mutuo autem & à cælo temperantur. Nec item scitur, vtrum aqua esset quasi glaciata, si suo genio permitteretur.

§. 35. Præter has qualitates, habent elementa alias in gradu prope summum: ignis siccitatem; terra frigus: calorem aër, aqua humiditatem, de terra & igne restatur experientia, similiter de aqua, quæ remotis agentibus contrarij se infrigidat: & consequenter aër erit calidus, nam frigidus esse non potest, tum propter dicta. §. 26. tum quia nulla qualitas reperitur in tribus elementis in gradu excellenti, vt refert omnium consensus Philosophorum, sed frigus reperitur in terra, & aqua: ergo non in aëre: ite nulla qualitas reperitur natura sua nisi in corpore exigente conditione illius qualitatis, alioquin propria passio suo repugnaret subiecto, sed aër non habet densitatem, quam frigus ex natura sua requirit, cum sit densitatis parens: ergo. Immo vero, quia aër est elementum natura sua rarum, ita vt post ignem nihil sit illo rariius, exigit calorem plus, quam cætera elementa, præter ignem, quo rarefcat. Adde aërem esse vitæ ministrum, & omnes corporis animati partes permeare, at si esset natura sua frigidus, exstingueret calorem, & spiritus vitales, frigus enim est vitæ pernicies. Quod si aër, quem respiramus, esset frigidus, continuo nos opprimeret, vt patet cum quis nimium incalescens aquam

Philosophia Petr. Hunt. de Mendozæ.

frigidam haurit, vel se exponit intemperato aëri, à quo statim laterum dolore corripitur. Præterea aër generatur excedente calore prope summum, vt cum ex aqua incalescente excitantur vapores, & in aërem resoluuntur. Et leuitas est comes caloris, & aër nimium frigidus in abditis cauernis resoluitur in aquam, & omnia aërea sunt calida, vt mel, & oleum: ergo aër est natura calidus.

§. 36. Sed se opponunt Stoici, & Galenus Aristotelem obiurgans, quod aërem calidum esse adstruxerit: primo, quia aër abscedente sole, à quo calefit, infrigidatur noctu, & hyeme, & reducitur in natiuum statum, est ergo illi frigus connaturalis. Secundo, in media regione, in qua congruentius est suo statui, nimium alget, cum ibi grandinem gignat, & pluuiam. Tertio, oleum est aërea natura, & frigidum, quia cito glaciatur: ergo.

§. 37. Ad primum responderetur, aërem tunc non se infrigidare, sed id pati à vaporibus, & exhalationibus terreis, & aquis, quæ se reducunt ad natiuum frigus, cumque ex exhalationes sint in ipso aëre, & crassa, aër autem tenuis, est illarum actioni maxime obnoxius. At verò ineunte vere, & aër est temperatus: quia facile retinet natiuum statum. Ad secundum dicendum, aërem in summa regione ob innatum calorem, & ignis vicinitatem esse valde calidum, in regione verò infima, etiam calidum esse; tum propter solis repercussionem, tum propter calidas exhalationes: in media verò regione est frigidus, quia terra, & aqua exhalationes per antiperistalam redeunt in suum statum, & comprimentur, calorem fugientes, conerescuntque in pluuias, & aërem infrigidant. Ad tertium, oleum glaciari ob pinguedinem, licet natura sit calidum; medici autem oleo curant morbos è frigore, non verò è calore: nos autem refrigerat aër, tum quia sumus eo calidiores, tum ob peregrinum frigus, quo etiam aquam tepidam infrigidat. Vide Pat. Conimb. quæst. 5. art. 3.

SECTIO V.

Vtrum singula Elementa potiantur binis qualitatibus summis?

§. 38. Peramatus lib. de Elementis c. 8. opinatur singula elementa potiri binis qualitatibus summis: non verò altera summa; altera prope summam. Opposita autem sententia adfertores ait nullo argumento moueri nisi autoritate Aristotelis. Verum alia suppetunt. Primum: quia singula elementa vna tantum vigent qualitate: cuius imminutionem ferunt ægrè: sed si binas haberent summas, vtraque vigerent, & vtriusque damna ferrent iniquè; ergo. Maior est certa, & data à Peramato: aër enim non soluitur frigore depellente calorem: at siccitate perit: ergo aër non pendet à calore tantum, quantum ab humiditate. Item ignis calore excedit alia elementa: non siccitate. Minor probatur: quia à qualitate innata pendet forma: quæ enim sunt illi connaturales in eodem gradu, atque eam conseruant. Quod si ab vtraque non pendet eodem modo, est idque est in causa, cur ab altera minus pendat.

§. 39. Responder Peramatus, singula elementa singulis qualitatibus consignari. Nam calor adscribitur igni, non siccitas: quia ille est quasi prima & propria illius qualitas; siccitas verò secundaria. Vt homo in eodem gradu est admiratiuus, & risibilis: at per se primò admiratiuus: risibilis autem secundariò.

R r Contrà:

Contra: homo aequè pollet utroque illo attributo: ac periret ex natura sua, alterutro deficiente. Est autem primario admiratius; & secundario risibilis: quia alterum attributum est alterius radix: at in igneo calore, & siccitate non reperitur illa ratio. Nec enim calor est origo siccitatis; aer enim est per se calidus summè, & humidus summè; nec siccitas est origo caloris, ut patet in terra per se summè frigida, & sicca; ergo non est unde colligas discrimen. Nam in proprietatibus per se immediatè sequentibus essentiam in eodem gradu, nullum discrimen seruat natura: quamvis seruet in his, quarum alia oriuntur ex aliis. Cur ergo ignis sibi vindicat calorem, nisi quia hic solus in summo gradu est comes ignis?

§.40. Secundo argumentor; aer non est natura tam calidus, quam ignis: & tamen est natura calidus; ergo aer non habet natura calorem summum: alioquin esset tam calidus quam ignis; quia hic non est calidior summo. Maior videtur certa: tum experientia; aliquando enim solus aer inflammaret materiam dispositam, & corripere pulueres sulphureos, nec opus esset ad excitandum ignem quaerere ritiones; sed aer ipse obuia quæque depopularetur, ut ignis: maximè aestate, in qua aer plus iusto conflagraret. Nec essent agentia vlla, quibus restingeretur aereus ardor: immo perpetuo flagraret, & flammefceret in propria regione. Haberet enim innatum tantum calorem, quantum ignis, & plus resistentia; quia est crassior, nec haberet minorem leuitatem igne. Nec reddetur discrimen vllum: cur tantopere remittatur ardor aëris, & non ignis? Cum potius igneus esset remittendus, quia minus resistit.

§.41. Ait Peramatus; singula Elementa habere vim ad binas qualitates; ergo illas habent in summo. Alioquin singula haberent ternas; quia gradus intensio- nis vnus, rependendi sunt gradibus alterius: ac propterea non essent elementa simplicia, sed mixta. Hanc vltimam propositionem haud aptè colligit Peramatus: censet enim mixta componi ex Elementis: sed licet ignis habeat gradum aliquem humiditatis non componitur ex aqua, ergo ignis simplex erit, & non mixtum. Deinde; licet materia ignis de se sit capax alicuius gradus humoris; at ignis non est principium actuum illius. Nec opus est materiam imbuere omni qualitate, cuius est de se capax, sed illis quas forma vindicat ex natura sua: si verò adsint agentia, inducent in materiam gradus residuos. Hæc doctrina est Aristotelis hoc lib. 2. cap. 3. & omnium ferè Philosophorum: inter quos diffidetur de tertia qualitate; sit ne ex natura ipsius Elementi? An inuectitia?

§.42. Alexander, & Saxonia apud P. Conimbricenses supra, opinantur ignem (idem est proportione in cæteris Elementis) sibi vindicare octo gradus caloris, & sex siccitatis; humiditatis autem nullum. Mouentur primò, quia elementa non tam essent simplicia, quam mixta: secundo quia non essent assy- bola, sed symbola omnia; ignis enim esset symbolus aëri per calorem, & terræ per siccitatem, & aquæ per humorem, & sic singulis singula conferendo. Tertio: quia ignis absumeret humorem per calorem, ut facit in cæteris corporibus, & ridiculum videtur aërem esse siccum, & aquam calidam. Tandem, quia Aristor. singulis elementis binas tantum attribuit qualitates. Sed his argumentis facile P. Conimbric. faciunt satis. Primo negando antecedens, quia mixta dicuntur, quæ habent temperiem quatuor primarum qualitarum, quæ elementa carent. Item requiritur elementorum congressio,

sine qua singula elementa obtinent suas qualitates. Secundo, item negando antecedens, quia assy- bola sunt propter repugnantiam qualitarum in gradu excellenti, à renitio autem non denominantur, quia sensu non percipitur propter vehementiam actionum contrarij; quapropter ignis non est dicendus simpliciter humidus, sicut non dicitur frigidus, etiam quando cum niue pugnant frigus admittit inuitus, quia illa denominationes sumuntur à qualitate, quæ sensui dominatur. Tertio negando antecedens, nam aliorum humiditatem non absumit formaliter per calorem, sed per siccitatem, quæ in eodem gradu non est contraria humori. Aristor. autem partitus est qualitates per gradus excellentes, remissorum vero non meminit.

Pat. Conimbr. è contra opinantur, ignem habere sex gradus siccitatis, duos verò humoris. Primò, quia corpora habent aptitudinem ad octo gradus qualitatis, quod vero deficit ex vna, rependitur ex contraria. Sed hoc fundamentum non placet, quia simplicia corpora, sicut ex se non petunt omnes primas qualitates, ita nec petunt omnes gradus qualitatis prope summam: mixta verò, omnes exigunt, in quibus fit ea repensio. Secundo mouentur: quia cum ignis congregitur cum aëre subito acciperet & in instanti eos duos gradus humoris: verum, qui opinantur successione à sola oriri resistentia passim, id nullum censent absurdum. Tertio, quia cum ex aqua & igne generatur aer, cum tunc expellatur frigus, & non inducatur summus calor, generatur aer cum aliquantulo frigore: & postea conseruabitur. Sed responderi potest tunc frigus conseruari; quia non fuit à quo pelleretur è subiecto, non verò in prima aëris cõstitutione, quia aer non habet inclinationem ad frigus: vel melius dices, tunc corrupta forma aquæ omne frigus perire.

Neutra igitur opinio nititur satis firmis fundamentis: sed inclinor in primam; quia elementa habent suas proprietates ad agendum, & resistendum, sed ad hoc non confert qualitas in eo gradu, quia non sinitur operari, nec seruit inclinationi ignis. Duo enim gradus humoris quorsum igni sint vtilis? Itaque nullum elementum habet ex se vllum gradum qualitatis innatæ elemento sibi omnino opposito. Aqua & ignis opponuntur extreme: ac propterea nullo gradu conueniunt: ergo elementa non exigunt talem gradum: verum est nec illum admodum auersari; quia ille gradus nullum tollit ex naturis calori: quia per eum cum illis non iurgatur. Verum est eum esse inimicum secundum speciem, ac propterea non habet in igne principium actuum: hoc enim mixta differunt ab elementis. Vnde ignis merè passiuè concurret ad illum gradum.

SECTIO VI.

Virum qualitates symbolice elementorum, inter se, & à qualitatibus mixti differant specie?

§.45. Symbolicæ qualitates dicuntur, quæ nomine conueniunt, ut calor ignis, & aëris: P. Conimbr. lib. 2. c. 3. quæst. 6. art. 1. referunt nonnullos opinantes calorem ignis specie differre ab aëreo, esseque contrarios. Primum probant, quia subiecta specie diuersa debent habere proprietates specie etiam diuersas, ex quibus colligimus specificam varietatem; ergo. Negatur antecedens: sufficit enim habere eandem qualitates specie in diuerso gradu: licet

licet enim omnia quatuor elementa habeant eandem qualitates; singula tamen singulas habent in gradu tam intenso, ut non possint in eodem gradu in alio reperiri, quod sufficere ad distinctionem specificam subiectorum in Metaphysica ostenditur. Secundo argumentantur, quia siccitas ignis coniuncta est raritati: & siccitas terræ densitati: ergo differunt specie. Nego consequentiam, quia eadem specie qualitas potest coniungi aliis mutuo contrariis, ut candor reperitur in pomo dulci, & acri: raritas ergo ignis oritur à calore, cum siccitate, quæ complicatio non reperitur in terra, sed frigus & siccitas, à quibus oritur densitas.

§.46. Tertio, quia humiditas aquæ extinguit ignem, & aëris non extinguit, sed specifica diuersitas actionum argumento est diuersitatis agentium, ergo. Respondeo vtramque humiditatem habere per se eandem actionem specie, quare humiditas aëris tam contraria est siccitati ignis, quam aqua: extinguitur autem ignis tum ob innatam aquæ frigiditatem, licet enim aqua sit præcalida, retinet tamen multos gradus frigoris, quibus ignis resistere non potest: aer autem calore conuenit cum igne, quapropter non facile ab eo extinguitur: tum etiam quia humiditas aquæ est in crassiori materia: Tandem quia aqua impedit aëris appulsum, sine quo ignis non valet conseruari. Vide Pat. Conimbr. artic. 2. sed cur ignis oleo humido fouetur, & non aqua? Quia oleum est calidum, sicque locum præbet calefactioni ignis: humiditas autem olei non est tanta, quanta sufficit ad extinguendum ignem; nec tantum resistit oleum: aqua verò extreme opponitur igni, nec liquores frigidi sunt aptum ignibus pabulum, ut acetum: quia carent pinguedine, quam ignis fugat. Ignis autem comparatur viuentibus, ac dicitur nutrir, & famescere: est autem famis appetitus humidi & calidi. Ignis autem nunquam sitit: quia sitis est appetitus humidi & frigidi: hoc autem refugit ignis. Ergo per siccitatem exsiccat alimentum, & disponit: calore autem in illud dominatur. Frigida autem & humida, cum magis opponantur, magis resistunt igni, & necem mouentur; qui tamen, si ingens sit, ipsam aquam absumit. Nonnulli autem adeo faciunt, ut aqua sit illis pabulum, nec nisi vehementissimo aceto restinguuntur.

§.47. Secundo potest argui: quia ignis vehemens extinguit alios exiguos; ergo sunt contrarij. Ut hæc consequentia esset legitima, deberet ponere, flamma ignis exigui extincta induci in eius materiam formam ignis maioris: ut in illas quadraret definitio contrariorum: at exigua lucerna ita extinguitur, ut in eius materiam non inducatur ignis. Id non oriri ex contrarietate calorum patet: quia illa extinctio exigui ignis est ab igne eiusdem speciei. Fax enim extinguit exiguam candelam ceream: ignis autem facis non differt ab igne candelæ nisi in magnitudine. Aristoteles lib. de morte & vita censet ignem vehementem secum trahere exiguum. Verum id non satis ostenditur; quia ab igne vehemente diffunduntur flammæ ad materiam peruiam quantumcumque paruam: ergo iam ibi existentem non traheret, nec esset, cur id faceret. Licet enim metalla calore soluta se continent; at nulla pars separat formam à sua materia; sed cum illa continuatur. Ita facit ingens ignis, qui conseruat exiguum, quando cum eius materia coniungitur: at antequam coniungatur, solet minorem extinguere. Rationem arbitror esse: quia vehemens flamma aërem commouet, cuius flatu, atque restatu extinguitur paruus ignis. Item vehementia maioris

Philosophia Petr. Hur. de Mendoza.

ignis citius absumitur pabulum minoris, & extinguitur. Itaque ignis grandis per accidens extinguit paruam.

§.48. Sunt ergo eiusdem speciei huiusmodi qualitates, ita Pat. Conimbr. supra cum S. Thom. & aliis: Probatum primò; quia calor ignis intendit aërem; ergo sunt eiusdem speciei; probatur antecedens, nam si aëri applicetur ignis, ab igne calefiet, at non corrumpit calorem aëris; calori enim solum opponitur frigus, cuius argumentum est homines eodem modo sentire calorem in manu productum ab aëre, quo sentiunt eum, quem producit ignis: secundo, ex calore ab igne producto in aquam, generatur aer, ergo calor productus ab igne est dispositio ad generationem aëris, cum ergo res iisdem accidentibus generentur, & conseruentur; etiam aer conseruabitur eo calore, præsertim cum ex disputatione prima constat eadem numero accidentia esse in genito & corrupto.

§.49. Calorem vitalem specie differre ab elementari opinantur non pauci, distinguentes duos calores, elementarem alterum, alterum cælestem, vel ab influxu cæli. Hos dicunt specie differre: primò quia sunt contrarij; ignis enim ad solem extinguitur. Verum id non præstat calor immediatè pugnantem cum altero, sed per accidens aërem calefaciens, neque eum sinens fuligines ab igne pellere: indiget enim ignis aëris appulsi, atque depulsi: vel id oritur ex aliquo cæli influxu occulto, ut multa quotidie videmus; immo & ipse ignis sese extinguit calefaciens cælestem; tunc enim minus flat aer, & suis cineribus sepelitur: dum autem, est aura, ignis viget, & in furno vndique obturato extinguitur. Secundo mouentur, quia calor elementaris est pestis tam plantarum quam animalium, quæ athe- reo viuunt calore, recreanturque. At si rectè attendas, calor cælestis, cum est vehemens, etiam suffocet homines, & elementaris moderatus eos fouet, ut patet in senibus ad ritiones non sine oblectamento confabulantibus.

§.50. Opposita sententia est vera, quam sequuntur Pat. Conimbricenses artic. 2. cum S. Thoma. Bonauentura, Alexand. & aliis: Probatum primò, quia calor productus à sole ignem concitat, sicut productus ab igne. Item calor solis est contrarius frigori aquæ, ergo sunt eiusdem speciei calor igneus, & elementaris: nam ignis non habet duos calores specie distinctos, nec frigus duos contrarios. Secundo, quia calor igneus & vitalis intenduntur à calore solari, ergo sunt eiusdem speciei: antecedens patet, quia si quis algens soli applicetur, statim incipit incalefcere, & expellitur frigus è manu, verbi gratia, & ille calor adiunat calorem vitalem manus, & eam conseruat in statu debiti temperamenti, quo possit operari. Item si hæc manus postea applicetur igni, conseruabit calorem acceptum, & intendet, ergo. Hoc demonstrat quotidiana experientia: cum enim quis in restinorum dolore laborat, eum pellit calore vel igneo, vel solari; & si lintea calida applicantur, igneus calor iuuat naturalem. Quapropter vescimur carnibus calidis, ut earum calor iuuat calorem stomachi, & senes laterem calidum pedibus supponunt, ut eius beneficio calor vitalis iuuetur: & ex cineribus calidis, vel clibanis temperato pulli excuriuntur, non aliter quam si illis gallina incubaret. Quapropter nostra arate scemina quædam Melitenis, in Melita quæstum fecit non modicrem hoc pacto singulis diebus pullos excutiens. Ergo calor gallinæ, & furni sunt eiusdem speciei.

R I 2

SECTIO

SECTIO VII.

Aliquas difficultates expeditio.

§. 51. **Q**uæ superfunt in his libris explicanda, & per se sunt facillima, & plus habent oblectamenti, quam commodi. Videantur Pat. Conimbr. lib. 2. à cap. 4. qui nihil non concinne, nihil non eleganter, nihil non summa cum voluptate legentis pertractant. Videatur item Doctor Petrus Garfia. Prima difficultas est utrum quoduis elementum è quouis gignatur elemento? Partem affirmatiuam meritò docet Aristoteles, quem sequuntur Pat. Conimbr. & probatur inductione: aer enim igni cedit immediatè in pabulum, aqua in ignem coniecta conuertitur in flammam; terra verò igni applicata ignescit. Item aer in se conuertit immediatè ignem in illius materiam, humiditatem immittendo: item in se conuertit aquam, illam ultra debitum humectando, & calefaciendo: similiter & terram, quæ humiditate affecta statim laxatur; & accepto calore amittit formam terræ per aëreæ introductionem: idemque argumentum potest fieri de cæteris elementis. Aduerte quandoque ex congressu duorum elementorum resultare temperamentum aptum formæ alterius elementi: verbi gratia, ignis, & aqua congregiuntur, vincit ignis aquam extenuans, illa sic rarefacta habens aliquos gradus humiditatis, & alios caloris conuertitur in aërem, priusquam in ignem; aliquando verò immediata fit transmutatio, vt cum aqua conicitur in rogum; tunc enim vehementem calorem accipit, & siccitatem, quæ sunt dispositiones ad ignem. Item elementa symbola facilius se mutuo transmutant, quam assymbola: quia fit congressio per vnâ tantum qualitatem. Item aduerte aliquando ex congressu duorum elementorum vtrouque extincto resultare tertium: verbi gratia, congregiuntur ignis & aqua: refrigeratur ignis, & humectatur: aqua verò incalcescit, illæ dispositio-

nes sunt ineptæ ad ignem, & aquam: apta verò aëri, qui tunc fit, vel immediatè à Deo, vel ab aëre circumstante, si forte cum aliis descenderat in arenam.

§. 52. Temperamentum est status cuiusque rei, siue complexio. Consistit formaliter in quatuor primis qualitibus, in eo gradu, quem exigit substantia. Nec admittenda est simplex qualitas à primis distincta. Tolle enim è manu calorem, & pone frigus: tamen manus habet alias qualitates, refrigeret frigore. Nec poterit arma mouere. Sit autem cum temperato calore & frigore: & careat omni alia qualitate: est quidem apta tractandis armis, & calamo: Pone, per locum intrinsecum, calorem exuberare in corde plus iusto: solus ille excessus caloris suffocabit cor.

§. 53. Temperamentum ad pondus dicitur, quando quatuor qualitates æqualibus ponderibus libratur, ita vt nulla aliam excedat in intensione. Temperamentum ad iustitiam dicitur, quod datur vnicuique corpori iuxta suam exigentiam. Quemadmodum per iustitiam distributiua dispensantur præmia pro cuiusque meritis. In quo temperamento aliqua qualitas est intensior aliis. Rursus temperamentum ad iustitiam aliud est simplex: quando solum vna qualitas excedit, & prædominatur; aliud dicitur compositum: quando duæ qualitates prædominantur, & excedunt, vt temperatura colerica, in qua prædominantur calor & siccitas; & pro varia coniugatione qualitatum, oriuntur varia temperamenta. Aduerte salutem animalis consistere formaliter in hoc temperamento, quando verò aliqua qualitas, aut exuberat, aut minuitur plus debito, tunc, si Metaphysicè loquamur, dicitur animal ægrotare. Rudi tamen Minerua non dicitur animal ægrum, nisi quando qualitas à iusto decedit in eo gradu, quo impediuntur vitæ functiones, & quasi animal labefactetur; neque enim vulgo dicitur ægrotare, qui laborat exiguo dolore capitis.

Finis Lib. de ortu & interitu.

DISPV

DISPUTATIONES DE SVBSTANTIA CORPORA ANIMATA,

A PETRO HVRTADO DE MENDOZA,
de Societate IESV.

Proœmium.

§. 1.

Substantiis corporeis corruptibilibus, disputanda occurrit animata. Quam contemplari possumus in genere; & in specie: quemadmodum corpus vt sic. Corpus in genere cognitione referri ad cognitionem corporis in specie constat ex disp. 1. Logicæ sect. 5. & ex proœmio Physicorum & Metaphysicæ sect. 4. quia pars vt pars cognitione referretur ad totum: maximè quando vtrumque sub eadem abstractionem cadunt. Itaque consideratis libris paruorum naturalium: his de anima, & aliis de animalibus, & de homine: subiectum adequatum attributionis facultatis de anima, est corpus animatum, vt aggregat omnia corpora viuentia; vt in simili dixi de obiecto adequato totius physicæ disciplinæ. Quod fatentur Pat. Conimbr. in proœmio in libros de Anima. Ratio à priori, quia aliqua disciplina queruntur essentia & attributa corporis animati, sed in ea igitur de anima vt parte corporis animati: ergo in aliqua disciplina agitur de anima vt parte. Maior est certa: minor certior, quia in eadem facultate agitur de toto & de parte vt parte eiusdem. Sed hi libri agunt de anima vt parte, quia agunt de anima secundum quod est actus corporis, in quo consistit ratio partit: ergo hi libri habent pro obiecto vitimo adequato corpus animatum. Et quidem hæc nostram sententiam tradit perspicue S. Thomas initio huius operis lect. 1. docens, scopum Aristot. esse agere de rebus animatis in communi, quibus communis est anima. Difficultas autem est, utrum in iis libris agatur immediatè de corpore animato tamquam de obiecto proprio, sicut agitur de anima? Et sicut in disput. de materia prima, ipsa est obiectum proprium, non verò compositum: quamuis compositum sit finis vltimus tam materiæ, quam disputationis de illa.

§. 2.

Mihi arridet opinio Pauli Veneti & aliorum apud Pat. Tolerum quæst. 4. proœmij. item & recentium; in his libris agi de toto composito animato. Quam colligo ex S. Thom. modò adducto, qui etiam, lib. 2. lect. 1. initio dicit, intentionem Aristotelis esse agere de anima, continuantis se ad præcedentia, id est in ordine ad totum. Moueor, quia nulli agitur pro dignitate de corpore animato, vt pater ex tenuitate paruorum naturalium. Secundò quia totus ferè secundus liber est de potentiis animæ sensitivæ, quas Arist. lib. 1. præmiserat non esse sine corpore. Quasque S. Thomas Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

vocat proprietates totius coniuncti, id est totius compositi. Nam potentia sensitivæ nõ modò sunt ab anima, sed etiam in corpus recipiuntur; vel saltem illud includunt vt partem: ergo agit de proprietatibus conuenientibus toti viuenti. Deinde explicat corpus organicum: agit de modo, quo potentia mouentur ab obiectis. Quæ ab anima sola non exercentur, id quod Aristot. dixit; animam nec flere, nec nere.

§. 3. Pat. Conimbr. opinantur hos libros esse de sola anima; non verò de corpore animato; quamuis oppositam sententiam probabilem censent, ac diluunt argumenta suæ. Primò mouentur: quia illud est subiectum, quod definitur: definitur anima, & non corpus animatum: ergo illa, & non hoc est subiectum. Secundò, hæc scientia dicitur nobilissima cæterarum propter animam rationalem. Quod si hic ageretur de corpore animato, nobilior esset scientia de animali, quia est inferius corpore animato: ergo. Tertio, ex operis inscriptione de Anima. Quarto autoritate S. Thomæ.

§. 4. Ad primum concedo maiorem; & distingo minorem; non definitur corpus animatum virtualiter; ita vt ex definitione animæ non penetraretur totum animatum, nego minorem; non definitur expressè definitione propriis terminis in illud quadrante, concedo minorem, & nego consequentiam. Quia sufficit ille modus definiendi; nam ex octo libris physicorum habemus definitionem tum materiæ, tum compositi: quæ non erat repetenda; hic autem solum oportuit adhiberi proprium vtrumque; ac proinde corpori assignantur organa: animæ verò esse actum talis corporis. Quod si anima definitur *Actus corporis physici organici, &c.* Benè potest inferri animatum esse compositum ex corpore organico & illius actu, &c. Nec enim omnia sunt paruulis masticanda.

§. 5. Ad secundum, libri de animato vt sic, sunt perfectiores libris de inanimatis; proportionè, qua viuens non viuentibus. At libri de animali perfectiores sunt libris de animato vt sic; libri autem de homine perfectissimi sũt inter physicos; & hi libri, qua parte de homine & eius animo agunt. Tertium argumentum leue est: nam libri de corpore corruptibili & generabili, inscribuntur de ortu, & interitu siue de generatione, & corruptione cum tamen ibidem de corpore ipso sit sermo. Inscripti fuere libri de Anima à parte præcipua, vel etiam quia multoties anima sumitur pro toto animali. S. Thom. intelligitur vt exposui. §. 1. cum attributione ad totum.

R r 3 Ani

§. 6. Animam separatam censent Pat. Conimbricenf. & Suarez ad Metaphysicum spectare. Quod impugnavi in præmio Metaphysica. A me stat Pat. Toletus quæst. 2. præmial. conclusione 3. quamvis claudicat interdum. Probat, quia anima separata est ex suo conceptu pars compositi naturalis, immo retinet totam naturæ definitionem: ergo pertinet ad physicum; consequentia patet, quia ad physicum spectat omnis consideratio naturæ: antecedens probat; quia anima separata essentialiter est ens incompletum: & est principium motus eius, in quo est, non actu, sed aptitudine: sicut materia prima separata à forma retinet definitionem naturæ, quia licet actu non sit in toto, est tamen aptitudine. Secundò totus status separationis convenit animo ab intrinseco suo conceptu: ergo pertinet ad physicum; antecedens patet, quia animo venit ob immortalitatem, quæ illi convenit essentialiter: consequentiam probat; quia affectiones ex animi essentia secutas demonstrat eadem facultas, quæ cognoscit essentiam: pertinere enim ad eandem facultatem cognitionem essentia & proprietatem ostendi sapius, quia sicut essentia, & proprietates sunt in vno ente, ita & scientia vna de vtriusque. Ratio à priori, quia essentia est ratio formalis obiectiva, proprietas autem est obiectum materiale: at obiectum formale & materiale pertinent ad eandem scientiam.

§. 7. Denique Physicus ex propriis principiis disquirat formarum mortalitatem; & ostendit formas cælestes, & animi rationalem esse natura sua mortis expertes, sed diuersimodè; nam cælestes, quia non possunt ab materia abungi: rationalis, quia licet abungi, adhuc est rationis capax, & habet operationes non pendentes à materia directè. Cum ergo euidenter ostendat animum esse immortalem, item & separari, inferat euidenter illi debere statum separationis, in quo quid operetur: aut quo pacto disquirat.

§. 8. Aiunt Pat. Conimbr. artic. 2. conclus. 3. animam, runc operari independentem à corpore ex influxione luminis diuini: ergo non pertinet ad physicum. Respondeo, physici negotij non solum esse corpus, alteram partem compositi: sed etiam formam, præcipuam partem, & omnia quæ natura sua illi obveniunt. Quæ verò facit Deus ultra vires animæ, non pertinet ad physicum, sed ad theologum supernaturalem: non verò ea quæ sunt ex debito animæ. Vnde nego consequentiam.

§. 9. Obijcies ab Aristot. 1. de partibus animalium, cap. 1. ad medium asseri non pertinere ad philosophum agere de omni anima, quia non agit de intellectu & separata à materia. Verum Arist. hoc opere egit de anima intellectuali: at eo lib. de partibus, loquitur de anima, id est, intelligentia completa: nam dicit ab ea factum cælum si factum est, at verò de omni anima, quæ est pars animalis, ibidem ait agi à Phylco. Separata autem anima est, quæ ab eodem sæpe vocatur intelligentia separata, quæ in suo conceptu numquam respicit corpus.

§. 10. Hæc scientia est speculativa quo ad habitus præcipuos, & sæpe plures. Est tamen practica quo ad paucos. Nam cum dicimus obiectum à tergo positum videri posse per specula mutuo se aspicientia, ita ut vnum ei aculetur species in aliud, è quo refrangantur in visum, illa notitia practica est, quia per eam dirigi possumus ad videnda talia obiecta: dicitur autem absolute speculativa & non practica, eius vnitas, sicut & cæterarum. De qua latè agam in præmio Metaphysica.

§. 11. Ordinem hunc tenebo. Primum, agam de animi

essentia, compositione, & ratione vitæ. Secundò, de eius potentiis in communi. Tertio, de obiecto & actibus intellectus in genere & specie, de eorum diuisione & oppositione, veritate, falsitate, euidencia, certitudine, & de speciebus ad illud necessariis. Dein de voluntatis obiecto, actibus, libertate, & habitibus: postea de potentiis materialibus vniuersim, & singillatim; tandem nonnulla de anima separata.

DISPUTATIO I.

De essentia & informatione animæ.

SECTIO I.

Animus definitur.

X secundo libro de anima, cap. 1. hæc colligitur definitio animæ: *Anima est actus corporis physici, organici, potentia vitam habentis. Actus dicitur, quia in vnoquoque composito naturali reperiuntur materia & forma, quorum prima est potentia, secunda verò actus, ut patet ex primo physico. Controvertitur inter interpretes (quod videri potest apud nostros Conimb. lib. 2. cap. 1.) quid intelligat Aristot. nomine corporis. Nonnulli enim intelligunt corpus metaphysicum, id est, substantiam completam materialem, quæ constituit corpus de prædicamento substantiæ quia anima est actus compositi naturalis, illud constituens: at verò sola materia prima non potest dici potentia vitam habere, quia vitam substantialem non habet absque anima, accidentalem verò non nisi media anima: ergo in illa definitione non potest intelligi sola materia primo organizata: ergo intelligitur totum compositum. Vnde sic potest explicari definitio. *Anima est actus substantialis constituens corpus viuens, ly actus substantialis constituens corpus, est genus, est enim illa ratio communis cuius formæ substantiali; ly viuens, differentia, per quam animus differt à formis non viuentium. Non est inepta hæc explicatio. Neque falsa hæc sententia: qua parte affirmat animo constitui corpus viuens prædicamenti substantiæ: est tamen falsa dum ait *ly, corpus, non significare, nec posse solam materiam primam.***

Probat, tum ex ipso Aristot. lib. 2. cap. 1. text. 12. vbi corpus intelligit solam materiam primam; de illa dicit habere animam, idque constabit textum legenti, & primo Polit. cap. 3. ad medium hæc ait; *Praurum quidem, aut præuè dispositorum sæpe inuenitur corpus imperare animo. & 7. Ethic. fere in medio, corpus (inquit) instrumentum est conuenientium (scilicet animæ.) & clarissimè hoc lib. 2. c. 4. text. 37. sic ait; anima est actus eius, quod est potentia: at anima viuentis, est corporis actus. Vbi Aristot. se explanat aperte nullum relinquens interpretationi locum, nam id, quod est potentia, est materia prima, cuius actus vocatur animus: nec quid est frequentius apud Aristot. quam materiam primam viuentium vocare corpus, & illorum formam differentiam, è quibus ait animal componi, sicut oculus ex visu atque pupilla. Igitur materia prima organizata est corpus potentia vitam habens.*

Adde contra aduersarios, non alio modo animam constituere compositum substantiale viuens, quam exercendo rationem actus circa ipsam materiam: quia per vnionem ad illam forma exercet suam circa materiam actualitatem, & per eandem

§. 1.

§. 4.

§. 5.

§. 2.

§. 3.

§. 6.

demmet vnionem constituit compositum, quod constituit formaliter per compositionem, actualis autem vnio est compositio, ut dixi disp. 6. Physic. sect. 1. Ergo eadem est ratio formalis, per quam animus constituit compositum, & actuat materiã primam: ergo non potest vna ratio sine alia considerari: ergo quando dicit Arist. animum esse actum corporis, non potest intelligi esse actum constituentem viuens; nisi inquantum actuat ipsam materiam; quæ à forma vocatur *corpus viuens*. Ex his poteris intelligere quæ dixi disp. 2. Physic. sect. 2. eam dici formam, & actum quæ suam denominationem tribuit alteri: subiectum verò dici, quod sortitur talem denominationem; ad quod non requiritur ad vnguem exacta informatio. Visio enim denominat parietem, sed ut extrinseca forma: vnio verò hypostatica Verbum, non ut forma propriè: sed ut quædam ratio formalis, cui comparatur Verbum non ut subiectum physicè, sed ut subiectum denominatiuè.

Rogas, quam vitam habeat materia? Substantialem ne? An accidentalem? Existimo vtramque, substantialem quidem, quia materia sic disposita est proximè capax formæ substantialis viuentis. Nec propterea vitium vllum committitur in definitione: redditur enim hic sensus; animus est actus primus materiæ primæ dispositæ ad recipiendam formam substantialem viuentem. Quæ definitione, & eius explicatione proponitur genus illis verbis, *Anima est actus corporis physici, item proponitur essentialis illius differentia, quæ consistit in ratione vitæ* verbis illis, *potentia vitam habentis*, nam est actus corporis aptè dispositi ad habendam vitam, sed id quod debet habere est forma, ergo forma est vita substantialis.

De vita verò accidentali idem patet: quia organa, quibus aptatur materia prima, sunt ad suscipiendas vitæ functiones, quas immediatè recipiuntur in materiam primam constabit disp. 4. Præterea animus recipitur in materiam, ut illa vtatur in vitæ functionibus.

Ad rationem aduersariorum responderetur, materiam primam secundum se consideratam cum organizatione requisita esse capacem recipiendi ab anima operationes vitales: hæc enim definitio non est intelligenda de materia separata ab animo, & de animo separato à materia; nam, ut rectè Arist. *neque corpus sine anima: neque anima sine corpore*, id est neque corpus potest aptari, neque accidentalem vitam recipere sine animo, neque hic illam efficere sine corpore. Igitur materia informata forma substantiali habet potentiam proximam passiuam vitæ accidentalis. De vita autem substantiali etiam intelligo definitionem, quia materia prima organizata est iam vltimò disposita ad recipiendam formam substantialem, ad quam habet potentiam proximam passiuam. Igitur *actus, & corpus* organicum intelliguntur in hac definitione secundum se, præciso quocumque ordine ad aliud, cum mutua relatione, quæ tale corpus respicit animum, & animus corpus. Quod confirmo, quia quando definitur materia secundum se, semper est cum ordine ad formam, & hæc cum ordine ad materiam: ergo quando definitur forma viuens, definitur cum ordine ad materiam, ut aptam illam recipere. Quapropter hæc definitio est essentialis, quia sicut est de essentia animæ esse primum principium operationum vitalium, ita est de eiusdem essentia respicere corpus organicum: quia sine organorum apparatu non potest anima vitalia munera obire.

Addit autem Arist. *potentia vitam habentis*, ut

distingat animam à forma cadauerica, & aliis præter ferentibus nescio quam organorum speciem: quæ licet habeant ea organa, sunt tamen inepta ad quemuis vitalem vsum. Aduerte discrimen inter formam viuentis, & cadauericam, quantum prima ad sui productionem requirit organa ita disposita, ut eis possit vt ad vitæ functiones. Est enim organum instrumentum vitæ, quando verò hæc organa dissoluntur, ut non possint vitæ seruire, animus abiungitur à corpore: at verò cadauerica forma ad sui productionem requirit eam organorum solutionem, & quando introducitur casu aliquo repentino, ut cum ex vulnere concidit homo, tunc forma cadaueris paulatim dissoluit totum illum organicum apparatus. Vnde hæc non respicit ex natura sua corpus organicum, sed potius non organicum; ex accidenti autem durat aliquandiu cum vestigiis organorum, donec illa paulatim absumat, ut forma ignis manet interdum cum humiditate ligni: eis autem id euenit accidentariè. Quare censeo formam cadaueris, ossis, & formam pulueris: in quem caro resoluitur, esse eiusdem speciei, immo verò totam formam cadaueris manere corpore in puluere resoluta: donec ab alio agente in eam materiam alia forma inducatur, hæc autem inductio non oritur ex solutione organorum, cum potius hæc oriatur ab ipso cadauere. Rogas, quare corpus ante resolutionem in puluerem vocetur *cadaver*, non verò post resolutionem? id prouenit ex sensibus: cernimus in demortuo accidentia quæ in viuenti, illudque compositum retinet idem vocabulum, quandiu retinet priora accidentia: quibus amissis vocabulum amittit, re tamen ipsa idem compositum manet.

Hanc definitionem alia explicat Arist. *Anima est qua primo viuimus, sentimus, mouemur, & intelligimus*. Circa quam variè exoritur quæstiones: videantur P. Conimb. supra. Volunt nonnulli hæc definitionem esse per causam finalem, quia, operatio est finis potentia. Sed immerito, quia Arist. lib. 2. c. 4. à text. 35. docet animum esse finem & organorum, & operationum: tum quia accidens materiale, non potest esse finis substantiæ, quæ est illo perfectior, sed è contra substantia est finis accidentis, quod ad illius perfectionem refertur.

Alij dicunt definitionem esse descriptiuam, quia *viuere, intelligere, &c.* oritur efficienter ab accidentibus animæ. Sed non placet, tum quia disp. 1. præbit potentias animæ esse ipsam animam, tum quia eo admisso non tollitur quin sit animus primum principium, radixque viuendi: immo verò conceptus essentialis, per quos res distinguimus, sumuntur per connotationem ad operationes, quia cum res non intueamur immediatè, eas explicamus per connotationem actionum. Ita rationale distinguimus ab animali, quod hoc respicit solas sensationes, illud verò intellectiones. Est igitur hæc definitio essentialis, primæque explicatio, non quod prima demonstratur à priori, aut à posteriori per secundam: sed quia explicatur verbis clarioribus. Idem namque est esse actum primum corporis apti ad accipiendam vitam, ac esse primum principium talis vitæ; quia ea ratione exigit corpus organum instructum, ut in illud vitam exerceat. Quin hæc definitio continet finem organorum: licet enim vita non sit finis animæ, est tamen organorum generi, vegetatiuæ quidem prima pars, quia apud Arist. sæpe est idem *viuere & nutrire*, hoc libro, 2. cap. 1. text. 3. *vitam autem dicimus nutritionem, accretionem, &c.* secunda pars, *sentimus, & mouemur*, conuenit

singulis animantibus: tertia verò simul cum duabus prioribus soli conuenit animo rationali, quare commoda distributione erit definitio exponenda,

SECTIO II.

Utrum sit proprium uiuentium corpus habere organicum?

§. 9. Nonnulli opinantur, corpus organicum non esse proprium uiuentium, neque per illam particulam organici distingui animam ab Arist. à cæteris formis, sed per illam potentia vitam habentis. Probant primò, quia non repugnat corpus aliquod simplex, aut compositum exigens ad varias operationes transeuntes diuersas figuras, & qualitarum temperies.

Secundò cælum esse inanimatum probatum est disput. 1. de cælo, & habet corpus organicum: ergo corpus organicum conuenit inanimato. Probat minor, quia stellæ, planetæ aliæque ipsius partes sunt dissimiles in figura, magnitudine, & temperatura qualitarum, unde oritur tanta dissimilitudo effectuum, & influxuum, sed hoc est habere corpus organicum, ergo.

Tertiò nonnulli lapides habent organizationem. Inaspis enim diuersos habet calores, & consequenter diuersa temperamenta primarum, & secundarum qualitarum.

Quartò, si vera est sententia negans vitam auium plumis, id probatur: nam tanta dissimilitudo colorum, quanta in plumis pauonum pascit oculos, vera est organizatio, cum ea pulchritudo non possit oriri nisi ex varia primarum qualitarum permixtione, ergo gaudet organis corpus inanime.

§. 10. Alij vt P. Conimb. 2. de anima cap. 1. afferunt illam particulam organici, æquivalere alteri, potentia vitam habentis, & hanc esse explicationem illius; cum autem sola uiuentia potentia vitam habeant, illa sola erunt organica. Hanc sententiam ego vellem aliquo ipsi fundamento firmassent, quam supponunt vt communem: verum etiam vellem, ne de vocibus contendamus: certum est enim multa corpora inanimata esse in diuersis partibus affecta diuersè, vt probat aperte prima sententia: certum est item in solis uiuentibus reperiri diuersas affectiones, aptas ad uitæ exercitium. Quapropter res inanimatæ non habent illa organa, quæ requiruntur ad se ipsa perficienda ultra eam perfectionem, quam habent in primo instanti suæ generationis: at verò uiuentia habent organa apta vt se quotidie perficiant, & consequenter habent qualitates altioris ordinis, quales exiguntur ad vitales functiones. Sic communiter vocantur organa instrumeta vitæ. Quapropter organa, quæ sunt in cadauere, non sunt absolute organa: sed quedam illorum simulacra, vt Aristoteles ait digitum mortuū & viuum æquiuocè esse digitos, quia illis deficiunt qualitates superioris ordinis, quas semen, & foemina in vtero produxere, quas contineat anima dum in corpore viuunt. Vnde absolute dicendum est solis uiuentibus organa inesse.

§. 11. Ad primum responderetur repugnare tale corpus cum dispositionibus requisitis ad vitam, quas organa nuncupamus. Quod si illud corpus ita sit variè affectum, dicatur (si velis) organicum, minus tamen propriè.

Ad secundum responderetur, stellas & planetas non esse partes cæli, sicut arbores, & herba non

sunt partes terræ. Præterea licet sint partes cæli, carent tamen dispositionibus aptis ad uitam, propter defectum excellentiorum qualitarum. Quapropter organica non sunt. Hanc secundam responsonem duobus vltimis argumentis accommoda.

SECTIO III.

Utrum omnis animus sit actus informans?

§. 12. Diximus animum esse corporis actum, nunc inquirendum, an sit assistens: an informans? Assistens dicitur ille, qui nullam habet vnionem physicam, cum re, cui assistit, sed tantum propinquitatem ad illam mouendam, vt nauarchus ad nauim, ad cælum intelligentia. Informans est qui vnione physica coniungitur subiecto, vt albedo parieti. His positis, non dubium, quin omnis actus materialis sit informans: omnis enim rationibus, illi cum immateriali communibus, non potest ille sine materia coherere, ergo non est actus materiæ assistens. Patet consequentia, quia actus assistens est separabilis à subiecto; nec ab illo dependet, vt nauarchus à nauis, à cælo intelligentia: assistens enim necessariò subsistit. Secundo, quia animus materialis non fit per se: sed, educitur de potentia materiæ: ateductio habet necessariam connexionem cum vnione: ergo animus materialis vnitur subiecto. Quod patet ex Physicis, vbi probaui vnione perfici entia incompleta, qualia sunt corpus & animus.

De animo rationali nonnulli somniantur illum non esse actum informantem corpus: sed illi assistentem. Primum, quia animus rationalis est spiritalis, corpus verò materiale: at inter spirituale & materiale nulla potest esse vnio per se, ergo animus rationalis non vnitur corpori. Secundo, animus rationalis est actus subsistens, & separabilis à materia, ergo non est actus informans: patet consequentia: quia de ratione actus informantis est inherere; & quia actus subsistens & informans habent oppositas existendi rationes: sed actus subsistens est separabilis, & independens à materia, ergo actus informans est inseparabilis, & dependens ab eadem: animus ergo rationalis, separabilis cum sit, non erit informans. Tertio, actus informans corpus debet esse diuiduus, quia omne quod recipitur, ad modum recipientis recipitur, sed animus rationalis est indiuiduus, ergo non informat corpus.

§. 14. Hunc errorem oppugnant aperte & diuina Fides, lumenque naturæ: illa in Concilio Viennensi sub Clemente V. definit animum rationalem esse veram corporis formam, sicut reliquas substantiales. Clementina de suma Trin. c. 5. hoc verò rationes præbet, quibus hoc dogma monstratur aperte.

§. 15. Primo, quia animus rationalis aut est idem realiter cum sensitiuo, vel non: si est idem, ergo vere corpori vnitur: quia animus sensitiuus illi vere vnitur. Quod sic probo, quia corpus habet organa sensationibus apta, vt ex oculis ipsis patet oculis: ergo corpus habet aliquam formam sibi unitam, cui illa organa sint administra: patet consequentia, quia ea organa non possunt ministrare nisi formæ corpori unitæ: tum etiam, quia nauis nihil deseruit nauarcho ad sentiendum, neque cælum intelligentiæ ad intelligendum, licet vterque illis assistant, tum etiam, quia nisi forma vnitur corpori non poterit in illud immanenter operari, neque poterit vti speciebus intentionalibus receptis

receptis in organo, ergo animus sensitiuus necessariò vnitur corpori. Neque video, cur hoc illi magis repugnet quàm vegetatiuo.

§. 16. Si verò animus rationalis realiter distinguitur à sensitiuo, sequitur primò, hominem non esse magis vnum per se, quàm nauis cum nauarcho, quia compositum ex corpore & animo sensitiuo tam est vnum per se completum, quàm cælum aut nauis, ergo forma illi assistens non magis facit vnum per se, quàm Angelus cum cælo, & cum nauis nauarchus.

§. 17. Dices, nauarchum, & intelligentiam esse entia completa, secus verò animum, quare rectè potest ex illo & corpore fieri vnum per se. Contra primò, ergo animus rationalis debet compleri substantialiter per ordinem ad corpus, vt de omni forma substantiali probaui disp. 5. Physi. & consequenter diuerso modo adest animus corpori, ac cælo intelligentia, sed hæc cælo assistit sine vnione vlla ergo animus non assistit corpori: sed vnitur. Contra secundò, quia licet animus sit ens incompleturn, compositum tamen ex corpore & animo sensitiuo est completum, vt patet in brutis, ergo ex animo & illo composito non potest fieri vnum per se. Contra tertio, ergo similiter posset animus rationalis assistere equo, quod enim est discrimen inter equum, & compositum illud sensitiuum, cui ru sentis assistere animus? Vnde arguitur secundò, quia animus rationalis non faceret animal rationale, quia sola assistentia sine physica vnione non sufficit, sicut non sufficit, vt nauis sit homo, assistentia nauarchi; neque cælum intelligentia, illius assistentia.

§. 18. Tertio arguo, quia in generatione hominis aliquid verè producitur ratione cuius homo dicitur generari: sed hoc neque est corpus, neque animus rationalis quæ creantur, neque assistentia, aut præsentia localis, quia hæc non sufficit ad componendum vnum perse, ergo est vnio substantialis: nil enim aliud superest producendum. Confirmatur, quando demoritur homo, aliquid substantiale amittitur, ob quod dicitur emori, hoc autem nihil potest esse præter vnionem, ergo. Dices mutari præsentiam localem. Contra, quia ex mutatione præsentia Angeli, aut nauarchi, neque cælum interit, neque nauis, neque sit substantialis corruptio: ergo neque interit compositum illud viuens ex mutatione assistentia animi. Confirmatur, quia vbi cumque inuenitur animus præsens corpori, faceret hominem cum illo, & consequenter quando duo homines se tangunt, vnus animus faceret hominem cum corpore alterius.

§. 19. Quartò, ex dependentia quam habet animus ab organo corporeo in sua operatione. Illo enim dissoluto animus auolat, aut saltem nihil, aut prauè operatur; at hoc non fieret si tantum illi assisteret, quia nullam haberet dependentiam, à corpore: sicut neque Angelus à cælo, nec nauarchus à nauis.

§. 20. Ad primum ex §. 12. respondeo, rem spirituaalem posse perfici modo sibi intrinsicè inhereente spiritali, qui respiciat tanquàm terminum rem corpoream, vt patet in intellectu, se perficiente per ordinem ad corpus media intellectu illud representare. Vide quæ dixi disp. 5. Physi. è quibus apparet proportio inter spiritum & corpus.

§. 21. Ad secundum responderetur, subsistentia partiali & incompletæ nõ repugnare informatione, actumque assistentem differre ab informantem, non in independentia, aut dependentia: sed in modo actuantis, vel vt melius dicam, adfendi, nam informans

adest se perficiendo, substantialiter, secus assistens, & quamuis omnis actus dependens sit informans, non tamen omnis informans est dependens.

§. 22. Ad tertium responderetur, adagium intelligi de vera receptione causatiua: qua quidquid recipitur in subiecto extenso, debet esse extensum, vt probabitur disp. 4. animus autem non recipitur causatiuè, vnio autem materialis, quæ causatur in corpore, est formaliter extensa: animus autem, & vnio spiritalis illius est virtualiter extensa, quia ita adest subiecto extenso, ac si esset extensa formaliter, sicut Angelus ita rotus adest toti gymnasio, sicut adest totus aer in illo inclusus.

SECTIO IV.

Utrum anima vegetatiua, sensitiua, & rationalis, realiter distinguantur?

§. 23. Quæstio est in eodem composito, nam in diuersis esset inepta: forma enim rationalis hominis realiter distinguitur à sensitiua leonis: ite neque est quæstio vtrum in homine sint duæ anime rationales, est enim Fide sanctum vniciuque homini vnicum esse rationalem animum, ita Concilium V III. Constantinopolitanum, Canon. XI. estque euidentiùs meridiana luce.

§. 24. Pro affirmatiua parte argumentum est nullum, nisi quia operationes vegrandi sunt à sensationibus valde diuersæ, multo magis & à discursu, ergo existunt principia realiter distincta. Verum hæc sententia ex se apparet improbabilis, tum ex dictis in Physi. d. 4. sect. 3. tum etiam quia forma sensitiua est formaliter vegetabilis, ergo non est ponenda alia vegetabilis in bruto animante, quia omnes effectus vegetatiuæ formæ à sensitiua præstantur. Antecedens patet, quia formæ brutorum sunt in sua entitate diuisibiles, vt probabo disp. 2. vel saltem sunt diuisibiles quoad vnionem, ita vt forma, vel vnio quæ in primo instanti generationis erat exigua, sit post multos annos vegetio effecta, ac se in maiorem materiam porrexerit, ergo illa forma est vegetabilis.

§. 25. Dices, vegetari non per se primò, sed per accidens ad vegetationem, alterius formæ. Contra, vnde colligis non vegetari per se primò: præsentiam cum vegetatio, & extensio ad maiorem materiam adeo sit requisita ad operationes sensitiuas, vt nequeant sine illa commode exerceri. Deinde vegetetur, siue per se, siue secundariò, ergo iam forma sensitiua est vegetabilis. Adde, formam sensitiuam habere sufficientem calorem, & humiditatem ad alterandum alimentum, quia illæ qualitates sunt per se necessaria ad sensationes obcurdas, ergo ipsa virtute propria conuertit alimentum in substantiam aliti, & illud sibi vnit, quod est per se esse vegetabilem.

§. 26. Secundò probatur, formam sensitiuam non distingui à rationali in homine, quia homo non esset vnus per se, sed per accidens, quia compositum ex corpore organico & forma sensitiua, est vnum per se, ergo forma illi adueniens constituit cum illo vnum per accidens. Antecedens patet in bruto, quod est ens completum, constans ex solo corpore & animo sensitiuo. Dices, brutorum formam non comparari tanquam subiectum ad animam rationalem, sicut comparatur forma sensitiua hominis. Contra, qui forma substantialis non est subiectum alterius substantialis, ille enim est essentialis conceptus materiæ primæ: præterea cum forma sensitiua

riua hominis sit tam perfecta in suis actionibus, quam forma bruti, cui non constituit unum per se completum, sicut illud? Adde, recte posse illam formam sensitivam hominis manere in subiecto organizzato, animo rationali discedente, cum ibi maneat subiectum aptum ad illam conservandam, & exercendas vitales actiones, quia ipsa tantum dependet ab organizatione subiecti, quae integra potest conservari absente animo rationali, quia quavis forma sensitiva secum affert accidentia, quibus foueat materia, & abscedente animo rationali interit totum compositum sensitivum, signum est ergo ibi non esse duas animas. Hac de re lege S. Tho. in disputatis q. vnica de anim. art. 11. & 1. p. q. 76. art. 3. & 4.

§. 27. Tertiò ex operationibus: animus enim rationalis operatur cum dependentia ab organo corporeo, quia eo laeso, non bene operatur: at id non contingeret si esset alia anima sensitiva, ergo. Probatur minor, quia dispositiones & actiones animae sensitivae non possent iuare rationalem in suis actibus. Nam ex eo quod vnus animus appetere obiectum, cur secum traheret rationalem in eiusdem appetitum? Confirmatur, quia eo admissio posset etiam animus rationalis, si vniretur materiae equi, ab equina forma in operatione pendere, cum vtraque esset vnita corpori organizzato. Tandem, quia animus rationalis ratione suae vnionis est vegetabilis, non quod ipse vegetetur, sed quod hominem vegetet, & secum adferat omnia accidentia ad vegetationes, & sensiones necessaria.

§. 28. Igitur animus rationalis est sensitivus, & vegetatiuus. Rogas vtrum formaliter? An eminenter? Nonnulli è Thomistica schola censent animum rationalem non formaliter, sed eminenter esse vegetatiuum, & sensitivum. Et quidem si vegetatiuum formaliter sumatur pro vegetabili, id est pro re, quae potest crescere, aut nutrir, noster animus non est vegetatiuus formaliter, quia caret partibus, per quas vegetetur. Absolutè tamen est vegetatiuus formaliter, quia in suo conceptu formali includit principium hominis modo vitali vegetandi, sicut ignis formaliter est combustivus. Deinde formaliter est sensitivus, quia sensiones eodem modo exercet, quo formae brutorum. Sicut ergo illae sunt formaliter sensitivae, ita & hic. Tandem, quia homo est formaliter sensibilis, sicut leo, cum quo conuenit in ratione animalis, ergo ab aliqua forma id habet, ergo à rationali. Igitur homo formaliter est animal rationale, id est conceptus formalis hominis est conceptus animalis rationalis, cum ergo animal sit formaliter viuens sensibile, vt ex eius patet definitione, erit formaliter homo sensibilis: cumque homo sit sensibilis, vt quod ab aliqua forma, denominatur talis, quae sensibilis sit vt quo, quae est anima rationalis. Neque verò reliquae formae sunt sensibiles, vt quo, nisi quia sunt principium, quo animal sentit. Quae verò sunt sensibilia eminenter, simpliciter non sunt sensibilia: alioquin Deus esset simpliciter sensibilis, nam sensibile eminenter dicit principium cognoscendi, sublaris imperfectionibus sensibilibus, vt de causis æquiuocis disp. 9. Physicorum ostendi.

SECTIO V.

Vtrum animus rationalis, vt rationalis, corpus informet?

§. 29. **H**is positis Caietan. 1. part. quaest. 76. artic. 1. §. in responsione ad primum, opinatur animum

rationalem informare corpus secundum gradum sentiendi & vegetandi tantum, non verò secundum gradum rationalem, nulli quidem subnixus scipioni. Cuius sententia, vt aliquem habeat probabilem sensum, erit explicanda: ac primum non est dubium vnionem physicam non esse præcisam vnus gradus ab alio. Nam id pronenit formaliter ab actu intellectus, qui vniam simplicem entitatem, vel diuidit in duas formalitates obiectiuas, vel denominat duobus actibus confusis, quam rationis præcisionem nuncupamus, vt ostendam disp. 6. meta. sect. 4. vnde inferitur aperte, vnionem physicam animae & corporis esse vnionem omnium graduum, realiter identificantium cum gradu vegetatiuo, & sensitiuo, ac proinde respectu vnionis non aptè dici vniam formalitatem vniri & alteram non; nam vnio physica non tendit in formalitates, sed in totam entitatem materialiter: ergo sumendo rationale à parte rei prout rationale, vniretur corpori, quia vniretur sensitivum, & à parte rei sensitivum est rationale vt rationale: ergo à parte rei vniretur rationale vt rationale, quia vt rationale reduplicat nostrum modum concipiendi: cum ergo ante nostram cognitionem ex parte animi sint idem formaliter sensitivus gradus & rationalis, vnio terminata realiter formaliter ad vnium, similiter terminatur realiter formaliter ad alium. De quo latè disp. 6. met. sect. 4.

§. 30. Secundo rationale vt rationale potest intelligi non per ordinem ad ipsam vnionem, sed ad nostrum intellectum, an scilicet concipiamus animum rationalem vt tributentem composito istam denominationem, sicut dicitur ossi tantum communicari animum secundum gradum vegetandi, & non sentiendi, quia in ossis vegetationem exercet, & non sensationem, vt dixi disput. 9. Physic. sect. 7. describens modum, quo formalitas effectus responderet causis diuersis. In quo sensu hos auctores crediderim esse locutos: eorumque sententiam impugno, quia animus rationalis communicatur corpori vt sensitivus, quia in parte corpore vniretur ad sentiendum, ab eoque dependet: sed animus rationalis corpore vniretur ad intelligendum, ab illoque dependet: ergo animus rationalis vt rationalis vniretur corpori. Probatur minor, quia animus rationalis in solo cerebro exercet operationes rationales, ad quas dependet à cerebri dispositionibus, & actibus phantasiae, qua laesa, aut animus retunditur, & hebetatur, aut deliratur: ergo animus rationalis dependet à corpore in operationibus rationalibus: ergo vt rationalis, vniretur cerebro, sicut nervo vt sensibilis: quia vt vnitus cerebro exercet actus intellectus cum dependentia à corpore: sicut exercet sensationem in nervo: quamuis hæc pender à nervo vt à subiecto, secus illi.

§. 31. Confirmatur: animus rationalis in quantum est forma corporis, essentialiter differt ab animo sensitivo; sed hæc differentia in eo est sita, quod animus rationalis in quantum forma corporis habet differentiam rationalitatis, non verò quod animus rationalis entitatiuè sit rationalis: hoc enim non esset differre in quantum forma: ergo animus rationalis in quantum rationalis est forma corporis. Quod patet aperte, quia homo in quantum homo est formaliter animal rationale, & rationalitate contrahitur animal ad hominem: sed hoc non fieret nisi noster animus vt rationalis communicaretur corpori: ergo. Probatur minor, quia rationale vt rationale prædicatur de toto homine, quia non est differentia solius animi, sed totius compositi, animus enim non contrahitur solus rationalitate,

led

sed contrahitur totus conceptus animalis, cuius differentia est rationalitas: sed ista denominationes non possunt communicari animali, nisi media vnione animae, in quantum rationalis, ergo anima vniretur in quantum rationalis. Tandem si distinguerentur ex natura rei illi gradus iuxta Scoticam opinionem, adhuc rationale vniretur corpori, quia esset ens incompletum, & dependens à corpore in suis actionibus, ergo etiam modo vniretur formaliter, quia etiam modo concipitur vt ens incompletum, & dependens à corpore in suis actionibus. Denique (vt rectè P. Vazquez tom. 1. in 3. p. disp. 113. num. 2. & 3.) anima communicat corpori omnes suos gradus, totosque cuilibet parti corporis, qui à parte rei sunt omnes illi vna indiuisibilis entitas. At vero non communicat cuilibet parti omnes suas operationes: sed vegetatiuas omnibus, sensitivas carni & neruis, rationales vero ei parti, à qua ad illas exercendas dependet, non tantum à principio immediatè influente in eadem, sed dispositione. Hac doctrina expressè traditur à S. Tho. 1. p. q. 76. art. 1. & in disputatis, q. vnica de anima art. 9. corpore ad medium. Vide P. Conimb. 1. de anima c. 1. q. 6.

SECTIO VI.

Quas partes animus actuet?

§. 33. **P**atres Conimbr. & alij apud illos 1. de gener. cap. 4. q. 14. alijque quamplurimi apud P. Suarez tom. 1. 3. p. disp. 15. sect. 6. opinantur sanguinem non informari animo rationali, idque opinantur de sanguine cæterorum viuentium. Primo, quia sanguis est alimentum corporis; alimentum autem necessariò debet esse mortuum, est enim nutritio conuersio substantiae mortuae in substantiam viuentem, ergo sanguis non vivit: maior patet, tum ex communi medicorum, & Arist. tum ratione, quia diffunditur à iecore per totum corpus, in quem agunt omnes illius partes, illum in se conuertentes. Sed hoc argumentum non me vrget, quia si pomum retenta forma vegetatiua comedatur, non minus alterabitur ab stomacho, & conuertetur in substantiam animalis, quam si amisisset ralem formam: idemque dixerim de animante quod vescatur aliis animantibus, nam dispositiones vnus viuens vincunt alterius resistentiam, & disponunt illius materiam ad introductionem suae formae: quod si conuersio non fit immediatè, est, quia antequam introducatur vltima dispositio comedentis perit forma vitalis alimenti dissoluto temperamento illi necessario: quod si vel subito, vel antequam introduceretur alia forma, disponeretur ad formam comedentis, fieret immediata conuersio inter ea viuentia. Ad argumentum responderetur, nutritionem esse motum à minori ad maiorem substantiam viuentem, cui parum refert esse ex alimento viuo, aut mortuo.

§. 34. Deinde admittamus rem animatam non posse esse primum viuens alimentum: at vero facta decoctione, vna pars potest ali ex alia, quia partes fluidae, & humidae patiuntur alterationem à duris, & siccis, & frigidæ à calidis, ergo calida potest luducere suas dispositiones in frigidam. Immo vero hac de causa cibo deficiente, fame torquemur, quia (vt aiunt medici) stomachus suo calore vicinas partes ambruit, item cerebrum in suam substantiam vertit spiritus vitales, qui sunt calidissimi, illud autem praefrigidum, & ossa carne nutritiu-

tur, è qua coagmentant medullam, quia diuersae partes habent contrarias inter se dispositiones, quibus expulsi expelluntur etiam partes formae, vel vnionis, quae ab illis dependebant.

§. 35. Dices, ergo partes formae sunt inter se contrariae. Respondeo, substantiae nihil esse contrarium proprie: at vero in communi sententia est luce clarior temperaturam vnus partis esse contrariam temperaturam alterius, quia sanguis est calidus & humidus: ossa frigida & sicca. Quod si omnes partes sint homogeneae substantialiter, vna non corrumpit aliam quoad substantiam: sed calor verbi gratia carnis in se conuertit sanguinem, inducta in illum aliqua duritie: si vero partes sint heterogeneae vna corrumpit aliam, idque est necessarium ad conservationem viuentis. Nam per mutuum partium partes omnes reficiuntur, sanguis autem vincitur ab omnibus, quapropter illum abunde iecur impertit, sicque concors discordia viuentium conservatur. Immo ea ratione viuentia sunt heterogeneae, quorum partes mutuis subsidiis iuuantur inuicem, & dissidiis absumentur. Cor enim est praecalidum; cerebrum autem frigidum, & cor refrigeratur à cerebro, cerebrum autem incalescit à corde, quod si cerebrum cesset ab infrigidatione, statim cor ardore innato consumeretur & suffocaretur: si autem cor non temperatur, inflammat cerebrum, eaque de causa ingeniosi medici aiunt singulas partes habere gradum suae qualitatis exuberantem, quo sublato per actionem alterius partis, omnes temperantur, vnde constat partes esse contrarias & se inuicem absumere in formis diuisibilibus: in rationali vero ab vna parte absumentur temperaturam aliarum: sed ex natura ipsius animalis prouidetur toti tale temperamentum, vt omnes partes habeant vnionem, & nulla in statu connaturali enecet animal, aut labefactet: cum enim id contingit, est praeter naturam partium, vide disput. 1. de generat. à §. 113. ex quibus hæc componere.

§. 36. Secundo mouentur, quia sanguis nullam habet vitalem actionem, ergo non animatur. Sed falsum antecedens, quia sanguis crescit & decrescit: sicut caro. Deinde in sententia constituta partes homogeneae consequentia est nulla: quia sicut ossi communicatur animus quin communicet ei sensationem, ita potest communicari sanguini sine vlla actione vitali, vt cum eius materia constituat corpus: quia sic requirit tota animalis dispositio.

§. 37. Tertiò, quia sanguis non est conuinus cæteris partibus, ergo non est animatus. Nego antecedens: sanguis continuatur iecori, totusque corporis sanguis est continuus. Item continuatur vicinis partibus magis fluidis, immo verò propter hoc argumentum dicendum esset potius, ossa non animari, quorum difficilior apparet continuatio.

§. 38. Quarto, quia sanguis emissus retinet formam priorem: sed sanguis emissus non animatur, ergo neque inclusus in venis. Negatur maior, sicut enim cadauer non retinet formam priorem, licet eam videatur habere, ita nec sanguis, quod idem patet in esse. Rogas, quo tempore animam amittit sanguis emissus? Respondeo quando amittit calorem necessarium, & reliquas dispositiones; existimo tunc cum primum è corpore decedit. Quia tunc redditur inutilis ad vitae functiones.

§. 39. Quintò mouentur, quia si sanguis informatur animo, ergo est pars corporis, ergo sub speciebus panis constituitur ex vi verborum consecrationis panis, & non per concomitantiam: patet consequentia; quia ex vi verborum ponuntur omnes corporis

corporis partes. Leue argumentum eiusdem difficultatis in opposita sententia; nam dentes, capilli, vngues humores etiam ponuntur ex vi verborum; licet enim non informarentur animo, adhuc integritas corpus, sicut etiam ponitur quantitas, quia corpus sumitur integrum, & non mancum, ergo etiam sanguis ponitur ex vi verborum. Igitur in vtraque sententia respondeo; carnem, & sanguinem, saepe distingui in scriptura; hic autem corpus sumitur pro corporis partibus solidis, de quibus corpus coagmentatur, quia significatur per modum cibi; cui aptae sunt partes solidae, sanguis autem datus in imitationem potus, cui non sunt aptae partes durae, sed fluidae. Vnde nego secundam consequentiam, & distingo eius probationem; ponuntur partes corporis aptae ad significandum cibum, concedo; ineptae, nego: colera autem, & melancholia coagmentant corpus, nec sunt aptae ad potum, sicut est sanguis.

§.40. Dico primò, sanguinem humanum informari animo rationali (idem dico de sanguine animalium.) Ita Caiet. 3. p. q. 5. art. 2. adducens B. Thom. ait enim Caiet. sanguinem esse actu partem hominis. Item & potentia, dum eo aliae partes aluntur. Probatur primò ex Leuit. 17. ubi dicitur animam omnis carnis in sanguine esse, id est, vitam in sanguine esse, ubi ostenditur aperte praecipua animarum sedes. Quod non potest exponi de alimento, quia idem posset dici de vino, aut herba; vnde S. August. glossa, & alij interpretes dicunt animam sanguini melle, & ex aliis locis, verbi gratia, caro & sanguis non reuelauit tibi. item, continuo non acquiritur carni, & sanguini. Vbi inferior hominis portio diuiditur in carnem, & sanguinem tanquam in principes hominis partes. Quare August. q. 57. in Leuit. ait. Aliquid vitale est in sanguine, quia per ipsum maxime in hac carne vivitur. Ipsam vitam corporis vocauit animam. Haec ille. Cum ergo anima sit vita, & sit in sanguine, equidem sanguis vivit & animatur.

§.41. Secundò probatur, quia sanguis est vera hominis pars, ergo informatur animo rationali: consequentia patet, quia omnes partes sunt continuae, tum quia non est alia forma totius, & alia partium, tum quia homo non esset vnus per se, sed per accidens, cum igitur animus rationalis sit vnus indiuisibilis, necessario informat omnes hominis partes, antecedens probatur primò ex Innoc. III. in quadam extranag. de celebratione missarum, ubi docet aquam, & sanguinem fluxisse de latere Christi, vt ostenderetur Christi corpus habuisse quatuor humores, qui pertinent ad veram hominis constitutionem; cum ergo homo vere constituatur solis suis partibus, quatuor humores erunt verae partes hominis: quae sententia communiter tribuitur S. August. Damasceno, & Tho. aliisque insignibus Philosophis, & Theologis, quibus haud parum patrocinantur haec verba Conc. Trident. sess. 13. cap. 3. Semper haec fides in Ecclesia Dei fuit, statim post consecrationem, Domini nostri corpus verumque eius sanguinem sub panis, & vni specie vna cum ipsius anima, & diuinitate existere. Sed corpus quidem sub specie panis, & sanguis sub vni specie ex vi verborum, ipsum autem corpus sub specie vini, & sanguis sub specie panis, anima, sub vtraque, vi naturalis illius connexionis, & concomitantia, qua partes Christi Domini, qui iam ex mortuis resurrexit, non amplius moriturus, inter se copulantur. Vnde constat aperte animam rationalem Christi sanguini copulari in calice, quia cum sit pars ipsius sanguinis, illum comitatur vbi que & propter eandem rationem animam Christi viuentis reperiri in hostia consecrata, quia est cor-

poris pars, igitur sanguis & caro sunt compartes Christi: & cum illis anima per quam viuunt, & propter connexionem quam habent partes viuentis inter se, omnes reperiuntur sub vtraque specie.

§.42. Tertio probatur idem antecedens, quia illa est pars integralis hominis, sine qua homo esset inutilis: sed sine sanguine talis relinquereetur homo, ergo sanguis est pars integralis hominis. Maior patet, quia si homini nulla deest pars integralis, ergo est integer: ergo non est mancus: quod si aliqua deest, ergo iam est inutilis, ergo illa est pars integralis hominis, sine qua homo est mancus. Prima minor patet, quia sanguine effuso, homo redditur fere inutilis ad vitae functiones, & continuo examinatur, multo magis, quam si absunderetur manus, aut brachia, quod non oritur, quia deficit alimentum, nam in tam breui spatio non sunt partes adeo voraces, vt sentiant defectum pabuli, sed id contingit, quia deficit vna de praecipuis hominis partibus, à qua caeterae omnes dependent.

§.43. Tertio probatur eadem conclusio, quia Christus Dominus verè assumpsit sanguinem, ergo sanguis est animatus. Maior sine nota negari non potest, & confirmatur, quia in calice, ex vi verborum est Verbum diuinum, sicut est sub speciebus panis, & non alia ratione: ita vt si quis in triduo consecraret calicem, ex vi verborum tantum constitueretur ibi materia sanguinis cum substantia Verbi, alioquin in illo Sacramento nullum esset suppositum diuinum: quod valde minuere huius Sacramenti dignitatem. Minor verò expressè asseritur à Durando, Mairone, Gabriele, Ricardo, & Alfonso Toftato apud P. Suarez. t. 1. r. 13. p. disp. 15. sect. 6. §. propter haec est, asserentibus sanguinem non fuisse assumptum à Christo, quia non est animatus: in quam opinionem Caiet. inclinat, & non sine fundamento in S. Tho. & probatur: quia Christus non assumpsit naturam irrationalem, ergo non assumeret sanguinem nisi esset animatus.

§.44. Dices Christum non assumpsisse naturam irrationalem solam, sed illam quae pertinet ad complementum rationalis. Contra, quia non fuit opus tali assumptione: sufficeret enim assumptio corporis & animi, vt esset Deus verus homo absque eo quod assumpsisset sanguinem, vt homo est verus homo, sine illius animatione; & praesertim indignitatem quandam, vt Deus verè esset, & denominaretur persona irrationalis, verbi gratia, vt Deus esset sanguis, colera, aut flegma, & quod flegma esset Deus, quae denominationes Deo conuenirent sicut denominatio homini conuenit. Quia sanguis in rigore iuxta hanc sententiam, est quaedam natura completa irrationalis, sicut lignum, lapis, aut aqua.

§.45. Nam quod sanguis pertineat ad complementum hominis, non tollit quin sit natura integra, & completa, cum componatur ex materia & forma substantiali, sicut aqua: licet pertineat ad complementum vniuersi, quia non complet vnum ens per se: sed per accidens quale resuleret ex homine & sanguine. Tandem opposita sententia pro se imbecilla habet argumenta, nostra verò affinior est sensui sacrae paginae, Concilij Tridentini, & mysterij Incarnationis. Quid autem si ei refragetur Aristoteles?

§.46. Dicis, formam irrationalem in triduo vnitam fuisse hypostaticè Verbo, & tunc Deus erat cadauer. Sed id nego: nam teste S. Tho. vbi que Verbum assumpsit corpus, mediante anima, neque operi redemptionis necessaria fuit talis assumptio, sed corpus semper retinuit hypostasin diuinam, cada-

ueris

ueris autem forma propria caruit substantia. Quin verò late ostendi d. 2. in 3. p. sect. 2. non posse allumi à Verbo formam irrationalem: quod confirmatur auctoritate Orig. Tertull. August. Thom. Bonau. Carthus. Henrici, & aliorum.

§.47. Dico secundò: *Homini dentes vere informantur animo rationali.* Probatur primò, quia habent dispositionem, figuram, & accidentia communia corpori vegetabili, suntque similes ossibus, & quaedam illorum species, qui carni continuantur per quaedam fibras, quibus quasi radicibus crescant, & carni infiguntur; tum etiam quia dentes sunt partes integrales hominis; sine quibus est mancus, & impeditur vsus plurimum actionum, vt loquutionis, comestionis, &c. Denique iisdem rationibus quibus probatur ossa animari, probatur & dentes.

§.48. Dico tertio. *Semen iam elaboratè perfectum non animatur.* Probatur, tum quia non est pars integralis hominis, qui sine illo est integer, & perfectus, vt patet in adolescente adhuc carente semine; & admittere tenentur quotquot negant foeminis verum semen: tum etiam quia semen fit ex sanguine defecato redundante, ita vt semen iam sit excrementum licet vile. Tertio, quia nulla pars integralis corporis, sponte effluit de corpore, est enim contra partis inclinationem totum deserere. Quapropter sanguinis profusio spontaneus arguit eum sanguinem iam esse corruptum, vel tantum potest crescere, & rarefieri, vt non capiatur venis. Haec conclusio cum sua probatione est Aristot. 2. de generatione animalium, c. 3. ante finem, de semine sic asserentis, nam illud quoque excrementum est, habetque omnes partes potentia, actu nullam. Deinde probatur, quia partes viuentis, & earum organa per se primò sunt ad perfectionem ipsius viuentis: semen autem iam elaboratum non est nisi ad efficiendum aliud viuens: ergo non est pars viuentis.

§.49. Dices primò, luxuriosos, vt plurimum esse macrocos & exiles: id autem prouenit, quia semen animatur: ergo. Nego minorè, sed quia ex sanguine necessario & ex spiritibus vitalibus continuo fit aliud semen, & quo plus seminis decoquitur, plus alimeti corpus amittit. De quo egi disp. 2. de generatione. Dices secundò, spadones censeri homines mancos. Respondeo, id non oriri praesertim ex defectu seminis, sed quia eis praecedunt nerui, qui sunt seminis fabri.

§.50. Dico quartò. *Capilli non informantur animo.* Probatur iisdem rationibus, quibus praecedens conclusio. Adde, capillos per se nullam sibi determinate magnitudinem, neque vnquam facere crescenti finem, vt patet tum in homine, tum in crinibus equinis, qui solent ad solum defluere. Quod si aliquando finem imponunt incremento, est per accidens, quia alio elaborantur excrementa.

§.51. Dico quintò. *Vngues animantur.* Tum quia sibi determinant figuram, & quantitatem: tum quia deseruiunt digitis tegendis: tandem quia partes sunt manus, illam ad suas actiones iuuantes, sine quibus est manca: at vero extremi vngues non animantur, quia sunt excrementa manus, neque etiam lac ob rationes quas habet communes cum semine, at verò colera, melancholia, & phlegma animantur, propter primas rationes, quas de sanguine confeci.

SECTIO VII.

Vtrum animus producatur antequam corpus informetur?

§.52. **D**E animo materiali nulli potest esse dubium, quin tunc producatur quando corpori vn-

Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

tur, quia, cum educatur ex potestate materia, non potest fieri ex natura sua nisi dependenter ab illa: vno enim connectitur necessario cum dependentia formae à materia.

§.53. Animum rationalem censuit Origenes (vt aiunt) fuisse productum antequam corpori vniretur. Cuius deliramenti nulla est ratio, estque error Theologicus, & philosophicus, damnatus à Leone, primo episc. 3. contra errores Priscillianistarum, & in Concilio Constantinop. V. act. 11. in Episc. Sophronij. Probatur, quia animus rationalis est ex natura sua forma corporis, cuius vnione substantialiter perficitur, cuius naturalis finis est compositum: sed animus rationalis non debet produci sine sua intrinseca perfectione substantiali, neque carere sine subiecti connaturali: ergo non debet produci antequam corpus informet. Maior patet ex dictis: minor probatur, tum ex comparatione materiae primae, quae eisdem ob causas nunquam fuit producta sine aliqua forma substantiali; tum etiam quia natura operis habet perfectum, nec quid mancum molitur, nisi ex defectu alicuius causae secundae.

§.54. Dices, homine intereunte eius animum consistere separatim à materia, ergo idem fuit ante productionem. Nego consequentiam: discrimen est clarum, quia anima subsistit separata propter suam independentiam à materia, illaque defectus vnionis, & violentus status, quem habet animus separatus, oriuntur à causis secundis, non valentibus conseruare vnionem corporis, & animi: si vero id contigisset in prima animi productione, defectus ille in solum Deum, & naturam esset referendus.

§.55. Secundò; quia animus rationalis ante corporis vnionem nullam exercuit operationem vitalem, neque illam potuit exercere: sed nulla res substantialis, praesertim tam nobilis, quam animus, potest ex natura sua produci in eo statu, in quo longo tempore nihil valeat operari: ergo animus rationalis non potest produci ante corporis vnionem. Maior patet, quia si quam operationem anima tunc exercuisset, ea esset intellectualis: huius autem in eo statu nullum reperitur vestigium, quia nihil recordamur eorum, quae in tali tempore cogitamus. Nec esset cur eorum non recordemur: homines enim ab inferis reuocati meminere ea, quae ipsis contingere extra corpus: nam si ille operationes ex natura sua, non pendet à materia, cur in materia non conseruarentur earum species impressae, & caetera intellectiois principia: vt Christus Dominus, qui in corpore exercuit scientiam insulam. Imo verò pueri in vtero possent ratiocinari, quia si ante infusionem animi in corpus id praestabant, quid ni praestaret in ipso corpore? Quapropter in ipso progressu animi in suis actionibus exercendis clare colligitur, illam non fuisse productam ante infusionem in corpus. Nam primum vegetat corpus, atque aptat ad sensationem. Deinde paulatim moderatur donec efficiat spiritus animales, sine quibus non potest intelligere: at vero postquam à corpore separatur factio iam primo quasi gradu, illi tribuuntur species, quibus extra corpus intelligat.

§.56. Hinc refellitur Pythagoricus error, damnatus in Ecclesia: vnum animum in varia emigrare corpora; prauos quidem vel in bruta, vel in lapides in penam suorum scelerum; honestos autem atque sapientes in humana corpora rectè effusa. Ac quidem animum non posse informare corpus equinum, aut alterius bruti, aut rei insensibilis, patet aperte: tum quia vnus animus non petit corpora tā dissimiliter disposita: tum etiam, quia noster animus est forma natura sua discursiva: at in huiusmodi corporibus

S s

propter

propter eorum ineptitudinem nō posset eas actiones exercere: ergo nō potest in ea corpora infundi. Præterea. Quia homo & brutum, non differrent specie; sicut non uideretur differre huius erroris inuentor. Adde; nos posse recordari eorum quæ gestimus in alio corpore, uel si non possamus propter diuersam organizationem, certè huiusmodi supplicium, aut præmium esset imprudens: quia pœna, & præmiū debet sentiri, & torquere, uel delectare probum, & prauum: indignum est sanè hunc errorem insequi, cum ipse suamet corruat fatuitate.

DISPUTATIO II.

De compositione uiuentium.

NON ago de essentiali (de qua fati lib. 1. Physicorum) sed de integrali: quæ consequitur essentialiam, quia essentialia aut simplex est, aut composita intrinsecè.

SECTIO I.

Vtrum animus rationalis sit spiritalis & simplex?

§. 1. Spiritus multifariam capitur in scriptura. Primò pro aëre, Genes. 8. 1. *Adduxit spiritum super terram, & imminuit super aquas.* Id est, aëre siccauit Deus terram. Secundo pro anima sensitua, siue rationali: siue irrationali, Eccl. 3. 21. *Quis nouit si spiritus filiorum Adam ascendat sursum? & si spiritus uimentorum descendat deorsum?* Tertio pro humore animalis, Prot. 17. 22. *Spiritus tristis exsiccat ossa.* Id est, humor melancholicus. Quarto, sumitur pro ea hominis parte, quæ ratione ducitur, ut opponitur tam corpori, quam brutis: à qua parte homo dicitur *spiritalis* in parte. Quæ vox in sacris litteris solis rebus intellectu gaudentibus aptatur. Psal. 30. 6. *in manus tuas commendo spiritum meum.* Sed clarius in nouo testamento, Matth. 26. 42. *Spiritus quidē promptus est; caro autem infirma.* Vbi non opponuntur corpus & anima; corpus enim ut abiunctū ab animo non sentit: sed ut animo informatur. Distinguitur ergo ibi duo genera actuum humanorum: alterum eorum, qui oriuntur ex sensibus, qui actus uocantur *carnales*, quia per illos tantum prouidemus bona corporis, nulla habita ratione rectæ rationis; atque homo ut est principium horū actuum uocatur *caro, & portio inferior*, quia infra ad humilia tendit abiecta. Alterum genus est eorum actuum, quos elicimus ex præscripto rationis, nulla habita ratione commodi aut incommodi corporis: homo autem, ut est principium eorum, uocatur *spiritus spiritalis*, & *mens*, seu *ratio, & portio superior*, quia euolat ad superiora: ira de se dixit Christus, *spiritus quidem promptus est*, id est actibus elicitis ab animo ut considerat rationis normam & leges, alacer est animus ad pugnam, & mortem. *Caro autem infirma*, id est, relictatur animus idem allectus bono corporis: totus enim homo sensibilis mortem exhorret. Rom. 8. 4. *Non secundum carnem ambulamus, sed secundum spiritum*, id est, non sequimur blanditias, ad quas nos trahunt carnales sensus, sed sequimur rationis leges, ad quas spiritus inclinatur adiutus gratia Dei; item Rom. 7. 22. *Uideo autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ.* 1.

Corinth. 1. n. 14. *animalis autem homo non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei*: qui autem spiritu ducuntur uocantur *spiritalis*. Galat. 6. 1. *uos qui spiritalis estis*: homines autem pios uocamus *spiritalis*. Angeli tam boni, quam mali, item Deus *spiritus* uocantur. Inclinationes autem ad bonum uocantur etiam *spiritus boni*, quia sunt à bono Deo; inclinationes autem ad malum uocantur *mali spiritus*, quia sunt à malo demone: unde monemur ne credamus omni spiritui, sed ut eos attentè diiudicemus. Hæc autem nomina, *mens, ratio, spiritus duci, & spiritus*, absolute non tribuuntur aliis rebus: à philosophis autem *spiritus* uocantur, sanguinea parricula, quibus animalia reficiuntur ad nutritionem, & sensum.

Unde liquidò constat, rationalem animam esse spiritum, & spiritualem, Fide credendum esse. Nam in homine est aliquod principium, quo ducitur secundum regulas rectæ rationis, ut ex scriptura patet: indidem etiam patet, hoc principium non esse corpus; quia hoc potius rationi opponitur: ergo animus. Quod expressit Matth. cap. 27. quinto, *clamans uoce magna emisit spiritum*, id est, animam Iesus efflauit. Quod definit Ecclesia in decretalibus titu. 1. de summa Trinit. & fide Catholica, c. Firmiter; quod est primum, *simul ab initio temporis utramque de nihilo condidit* (id est Deus) *creaturam, corporalem, & spiritualem; Angelicam uidelicet, & mundanam: ac deinde humanam quasi communem, spiritu & corpore constitutam.* Itaque de hac ueritate nulli catholico dubium.

SVBSECTIO I.

Primum argumentum.

Ratione probatur primò: Omnis res omnino indiuisibilis, & independens à materia, uel quouis alio corpore, est spiritalis: sed animus rationalis est independens ab omni corpore, & est omnino indiuisibilis, ergo animus rationalis est spiritalis. Maior ponitur uideretur ab omnibus ex significatione rei *spiritalis*, quæ omnino opponitur rei *corporeæ*, quæ uel est corpus, uel ab eo pendens. Est enim conueniendum in significatione uocum, ne illarum æquiuoca acceptione delusi dissideamus, Babelicæ turris structorum more clamantes. Dixi *omnino indiuisibilis*, quia punctum, licet in se careat partibus, est tamen diuisibile ut quous quia est quo corpus diuiditur. Item pendet à corpore: item formæ brutorum, licet admitterentur insectiles; adhuc à materia pendent.

Dices, animus esse independentem à corpore, & indiuisibilem: tamen esse corporeum: quia est pars essentialis corporis completi: & respicit corpus. Verum id iam primò reuocatur ad quæstionem de nomine: sed tamen nomen illud inueheretur cum suspitione in Fide; & contra communem philosophorum acceptionem. Deinde cognitiones Angelicæ de materia prima sunt spiritalis, licet respiciant corpus, & hypostasis in Christo est intrinsecus terminus nature humana, quæ est corpus completum; est ergo rationem spiritus reperiri in indiuisibilitate, & independentia à corpore, quæ est maior propositio.

Probo minorem. Nam independentia animi à corpore ponitur, infra probanda disput. 18. sect. 1. Indiuisibilitas sic ostenditur. Si animus haberet partes, esset corruptibilis, ergo non habet; nam eius, incorruptibilitas ostenditur disput. 18. Antecedens probo: nam continua decrectione, & imminutione hominis,

hominis, partes animi informantes partes corporis deperditas omnino corrumpentur, ergo totus animus esset corruptibilis; quia qualibet pars informat corpus, à quo possit abiungi manentibus in corpore partibus aliis: & omnes sunt partes unius animi, qui non potest non esse corruptibilis, si tales sunt singulae partes: neque est unde arguatur aliquarum incorruptio, si admittitur corruptio aliarum.

§. 6. Dices primò, eas partes non fore corrupendas, quia regrederentur ad informandas corporis partes, quæ superessent. Contra, ergo animus esset capax intensionis, & remissionis: quia plures partes eiusdem formæ numero existentes, ex natura sua, in eadem parte subiecti efficiunt intensionem. Contra secundo illæ secundæ partes essent oriofæ, quia totum munus ab illis exercendum, exercebatur ab aliis. Quorum ergo natura non uirauit hæc monstra? Immo efficerent unum per accidens: quia partes præexistentes in brachio efficiebant unum per se, cui accederent nouæ partes essentielles. O quam rideo considerans animam longam in corpulculo infantili contractam, ac se paulatim porrigentem puerili cremato: & iterum in senecta aut mutilatione contrahentem se, & quasi rugantem. Timendum esset ne procerorum anima euaderent manca & claudæ tam longa crurium complicatione. Adde si partes animi essent heterogeneæ, pars existens in oculis, eis eratis, quo recurret? Non ad aures, quia sunt ab similes, & aurium temperatura est inepta oculis. Deinde rixarentur & se mutuo pellerent. Si autem essent homogeneæ otiarentur proculdubio tanto tempore.

§. 7. Dices secundo, eas partes consistere separatas. Bene: expectarent ne alias partes, quibus copulata lethæum tranarent? An autè essent anima integra? nam quouis continui pars efficit totum, si separaretur, ut oculis patet in aqua: deinde sic separata intelligerent ne an dormirent? quid facerent? item si pars carnis abscissa inflaretur per medicinam, ut sæpe nasus, informabitur alia parte animi: ergo post obitum erunt duæ partes carneæ: ridicula sunt hæc digna Empedocle, aut Cratyllo. E quibus liquidò constat animum non posse esse immortalem, quin partibus careat.

§. 8. Dices tertio; eas partes esse in prima creatione unitas minimo naturali corporis; cui coextensa sunt formaliter; eadem autem virtuali extensione occupant nouas corporis partes: itaque habet animus partes necessarias ad informandum corpus tot numero quot sunt organa minimi naturalis: illæ autem occupant locum maiorem maiore in corpore: cum autem secatur corpus, aut decrescit; nec partes penetrantur; nec sunt duæ in eadem parte materia; nec corrumpuntur; sed amittunt priorem unionem ad corpus: quemadmodum nunc totus animus nō abiugitur à corpore nec interit; sed praeisè amittit unionem ad partes corporis auulsas.

§. 9. Qui sic ratiocinaretur, non ageret tam insanè: nec tamè admodum sanè. Cum enim forma partes habet diuersis corporis partibus respondentes; eas habet cremati capaces ac decrementi. Ut enim una pars existit tota in una corporis parte, & tota in aliis; cur animus idem non efficiet idem? tota enim difficultas concipiendi formam simplicem oritur ex eius existètia, in diuersis corporis partibus. hæc autem solutio id iam admittit, insuper & nouas difficultates de partibus.

§. 10. Ad hæc non uitatur animi obitus: quia illud naturale minimū potest ab Angelo in utero dissecari: cuius sectione & animus partiri potest: quia cum Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

habeat partes extensas cum corpore, cum eodem diuideretur. Nec enim redditur ratio cur ille animus non sit diuiduus ad corporis diuisionem: quemadmodum forma cæli diuideretur cum materia, si diuideretur hæc. Quod si dicas eas partes omnes coniunctas auolaturas minimi sectione; Respondeo; ipsas partes esse posse in se maiores minimo naturali. cum enim illæ certam magnitudinem habeant paruitatis, ita & magnitudinis: intra quos duos terminos poterunt crescere, aut decrefcere: quid ergo fieret partibus auulsis? ut enim illa solutio diumat, ita est uigenda, quia eodem fundamento possent & alia multa absurda conungi.

SVBSECTIO II.

Argumentum secundum.

Secundò probatur animum esse spiritualem, quia percipit obiecta spiritalia: ergo habet cognitionem & potètia spiritalis: ergo ipse est spiritalis. Secunda consequentia est certa, quia nihil est adæquatam principium actus, aut potentia spiritalis, quin sit spirituale: nam res corporea, quia est inferior, non potest esse principium actuum adæquatū rei spiritalis, nec proprietates, & actiones sunt in nobiliori ordine aut gradu, quam essentialia, à qua dimanant. Primum antecedens est certum experientia quotidiana, qua percipimus Deum & Angelos. Quod si quis neget se cognoscere res spiritalis, ipsius uerbis reuincitur: quo enim pacto negat se apprehendere spiritalia, cum id negare non possit, nisi ea apprehenderet? Prima consequentia probatur: quia omnis cognitio materialis tendit in obiectum sub aliqua ratione accidentali materiali, quia ipsum obiectum afficitur intrinsecè: sed obiectum spiritalis non afficitur intrinsecè aliquo accidenti materiali: ergo obiectum spiritalis non potest concipi cognitione materiali. Probatur maior, tum discurrendo per sensus externos percipientes solas materiales qualitates, lucem, colorem, sonum, odorem, saporem, calorem & frigus, durum & lene: tum etiam, quia sensus communis non percipit nisi obiecta externo sensu percepta, idèmq; dico de phantasia, & cæteris sensibus internis (si forte realiter distinguuntur à sensu communi) sed nulla est alia cognitio materialis, præter cognitiones horum sensuum: ergo omnis cognitio materialis tendit in obiectum sub ratione accidentali. Probatur antecedens, quo ad sensum communem, quia hic non percipit obiectum nisi cum dependentia à sensu externo, & per species ab illo dependentes, uel dependentes: ab ipsius sensus externi speciebus: ergo non potest percipere obiecta nisi externo sensu percepta: probo consequentiam, quia obiecta spiritalia nullo modo dependent immediatè à sensu externo, quia per illum non percipiuntur: ergo illa obiecta sunt materialia. Cui probationi nullum argumentum est aptius, quam experientia, qua deprehendimus nihil à nobis percipi per sensum præter corporea: Immo uix formamus conceptum de re corporea, nisi eam sensu capiamus.

Dices, sensum communem percipere obiecta spiritalia, qui per speciem sensuum exteriorum disponitur ad efficiendas species impressas magis perfectas, per quas cognoscatur spiritalia: sicut communiter dicitur intellectus agens illas efficere excitatus per phantasia. Verum hoc dici sine fundamento patet ex discrimine comparationis adductæ: nam cum intellectus agens sit spiritalis, dispositus per

per species phantasia efficit in se species spirituales representantes idem obiectum phantasia sub eadem ratione formali: sed diuerso modo ex parte potentia, atque ipse intellectus ex cognitione illius obiecti materialis discurret in cognitionem obiecti spiritualis: at verò sensus communis, cum sit omnino materialis, non potest habere species nisi omnino tendentes in rem materialem, quia ille sensus non est discursiuus: alioquin brutum esset discursiuum, atque ita quid ni erit liberum? quod parerit inferius, cum agemus de dependentia vnus potentia ab alia.

§. 13. Confirmatur ex duplici perfectione intellectus & voluntatis: prima est ipse discursus quo homo cognoscendo ita discurret, vt ex vno principio plures deducat conclusiones: in quo mirus est in reddenda ratione omnium, in confutandis argumentis, in mirabili consequentia, qua rerum omnium infinitudinem connectit. Adde reflexionem intellectus in suos actus, quibus se dirigit ex prescripto rationis naturalis & moralis. Non omitam, non entium cognitionem, presagium aternitatis, Dei indagacionem, rerumque omnium vniuersaliter, qua in se cuiusque rei pulchre effingit simulachra. Quapropter recte Arist. 2. de generatione animalium cap. 3. animum rationalem vocat *mentem*. Secunda perfectio est ipsius voluntatis quae liberè se exercet circa sua obiecta, non trahitur in illa more belluino: sed in singulis illis exercendis potestatem suam dominiumque ostentat. Quas perfectiones rei materialis limites transilire quis adeo barbarus inficietur?

§. 14. Confirmatur: quia bruta huiusmodi cognitiones non habent: ergo neque nostri sensus communes. Consequentia patet, quia bruta tam perfectos, immo verò multo perfectiores habent sensus quam nos: antecedens probatur: tum quia bruta nullo signo indicant huiusmodi cognitiones: quod si eas haberent, eas quidem indicarent. Nullum enim brutum interne operatur, quin possit illam operationem externo signo manifestare, vt patet ex variis gemitibus, externisque signis: quibus se animantia pandunt: tum etiam quia illa operationes essent inutiles animanti. Cui enim rei illi inferret aternitatis presagium? regularum rationis inquisitio? Cum sit incapax aternitatis, libertatis, praemij aut supplicij, boni aut mali operis. Immo verò eadem ratione euidenter probatur, animum rationalem esse spirituale: quia si esset materialis: hominis interitu interiret. Cui igitur rei illi deseruiret cognitio rerum spiritualium, & directio ex prescripto rationis? Essent enim melioris conditionis bruta animantia, quae tantum meditantur herbam. Hic posset inquiri vtrum potentia absoluta possit esse potentia corporea: quae attingat spirituale obiectum? Sed est abs nostro instituto: cui sufficit probare nostros & belluinos sensus nihil percipere nisi materiale. Altera quaestio est propria primae partis quaest. 12. de qua pauca praestringam disp. 17. sect. 1. Dixi belluinos sensus esse nonnunquam nobiliores nostris; non quidem in substantia, qui est animus ipse; sed in aliqua perfectione actionis: Aquila enim perspicacior est homine. Item hic non disquiri vtrum omnis res spiritualis partibus careat: de quo sectione 3. sed omnem rem indiuisibilem, & independentem à materia esse spiritalem.

SECTIO II.

Vtrum animus rationalis componatur ex potentia passiva & actu?

§. 15. HAc de re disputant S. Thom. de spiritualibus creaturis art. 1. 1. part. q. 10. art. 2. & P. Suarez disput. 13. met. sect. 14. non est quaestio de potentia passiva materiali; haec enim ex terminis repugnat compositioni rei spiritualis. Nec item est quaestio de potentia passiva & receptiva accidentium & suppositi: nam omnis actus spiritualis creatus, etiam Angelicus, est subiectum receptiuum propriorum accidentium: sed quaero vtrum animus sit compositus à duabus partibus substantialibus; informantem altera, altera recipientem: Sicut homo componitur ex materia & forma. Obiter autem quaestionem deducemus ad omnem creaturam spirituales.

§. 16. Dico primò: *Animus rationalis est simplex, carens compositione essentiali, ac solum ipse est sui suppositi, vnionis, & accidentium subiectum.* Sic S. Thom. P. Suarez supra & alij: est adeo compositus vt opposita sententia sit improbabilis. Probarur: animus rationalis est ens incompletum constituens vnum per se hominem cum corpore: sed neutrum haberet, si esset essentialiter compositus: ergo. Probo minorem, quia compositum ex materia & forma materiali est ens completum, & non refertur ad compositionem essentialem alterius: sed potentia passiva & forma animae essent tam completa, quam materia, & forma materialis, vt per se patet, ergo.

§. 17. Dices ab Scoto admitti duas formas in viventibus. Contra primò, abunde ostendi disp. 4. physicorum, quam sit falsa ea sententia. Secundò ea admittenda, nihil contra me infertur. Quia Scotus arbitrat effectum corporeitatis non oriri à sola materia, quae est indifferens, nec à forma viuenti, quia iam supponit corpus organicum: at nullus est effectus, qui praestetur ab illa potentia passiva in ordine ad hominem. Nam concurrere actiue ad sensationem ipsa forma poterit, si organa sint instructa: similiter elicere intellectionem: etiam recipere. Adde formas materiales, cum sint imperfectiores, carere ea compositione. Immo ei repugnat ex intrinseco conceptu principij. *Quod neque ex se, nec ex alijs: sed omnia ex ipsis.* Item anima non crearetur, quia vnio formae & potentiae passivae generaretur: sicut homo generatur ratione vnionis. Adde in eo composito deueniendum ad aliquam formam simplicem non compositam ex alia potentia & alio actu: alioquin in infinitum iretur: sed hanc formam dicimus esse animam: ergo.

§. 18. Dico secundò: *Repugnat essentiali compositio rei spiritualis ex potentia passiva & forma spiritualibus.* Ita S. Thom. P. Suarez & alij supra: ac videtur adeo clara ex conceptu potentiae passivae, vt praeclearitate sit probatu difficilis: nam illa pars, quae esset potentia passiva, esset tam perfecta, quam noster animus rationalis; qui videtur esse imperfectissima substantiarum spiritualium: quia est actus corporis: ergo illa potentia passiva se ipsa esset principium intelligendi, quia est perfectiori gradu, quam animus rationalis, ergo esset actus, quia principium intelligendi est actus primus intelligendi. Deinde illa forma ad nullum munus egeret ea potentia passiva: quia ab ea non penderet intrinsece, sicut materialis penderet à materia: nam esset perfectior, quam animus: quia hic corpus, illa spiritum informaret: at noster animus est subsistens, ac proinde & illa forma subsisteret; nec item egeret ad operandum: quia

quia animus noster eget corpore ad obeundas materiales functiones: at omnes actiones illius formae essent spirituales, quas ipsa & agere, & pati posset, sicut anima: quia tantum haberet intellectum, voluntatem, & potentiam loco motricem, quae actiones non requirunt potentiam passiuam substantialem distinctam ab actiua. Argumenta contra hanc conclusionem nulla sunt difficilia, quamuis congerunt nonnulla, S. Thom. Pat. Suarez, & recentes aliqui.

SECTIO III.

Vtrum omnis res spiritualis sit indiuisibilis?

§. 19. Hanc quaestionem difficilem reddit P. Suarez, 2. met. disput. 4. sect. 1. num. 11. asserens praesentiam localem Angeli esse spirituales, & diuisibilem in partes loco distantes, diuisibiles, & continuas, quamuis ex parte subiecti (id est ipsius Angeli) sint indiuisibiles. Item ait animum rationalem vniri corpori vnione spirituali, sectili tamen in partes integrantes. Itaque iuxta hanc sententiam Angelus existens in toto gymnasio habet diuersam vbiacionem partialem in illo angulo ab vbiacione, quam habet in alio, quae duae vbiaciones continuantur: etiam vnio spiritualis, quam habet anima in capite, est partialiter distincta ab vnione, quam habet in collo: quae duae vniones continuantur indiuisibili puncto, sicut collum & caput.

§. 20. Cuius sententiae vnicum fundamentum est, quia Angelus potest loco moueri latrone continua, sed non potest intelligi haec continuitas motus sine continuatione termini: ergo terminus huius motus, qui est vbiatio, est diuisibilis in partes continuas: maior admittitur ferè ab omnibus Theologis cum S. Thom. 1. p. q. 53. art. 1. quos refert & sequitur noster Vazquez ibi disp. 195. c. 6. à qua sententia solus discessit Hibernus quidam. Minor probatur, quia si praesentia Angeli est indiuisibilis: ergo quando Angelus mouetur, tota simul deperditur: ergo non continuatur vna praesentia cum alia, neque vnus motus cum alio, & cum Angelus moueatur per partes proportionales, in qualibet illarum mutat vniam integram praesentiam, non continuam cum alijs, ergo cum partes proportionales sint infinitae, etiam praesentiae totales erunt infinitae: sed non potest dari infinitudo rerum inter se non communicantium: ergo non potest dari tale genus praesentiae indiuisibilis. Idem argumentum conficitur in animo, cuius vnionem potest Deus continuè augere, aut corrumpere. Nec probabile videri esse, totam hominis vnionem mutari ad quamuis illius accretionem, & decretionem. Confirmatur, quia non est contra rationem rei spiritualis partes habere, quia actus intellectus, & voluntatis, & habitus sint intensibiles, intensio autem partibus constat.

§. 21. Ecce vnde oritur difficultas, quia ex hac sententia de conceptu rei spiritualis tantum est, neque esse materiam, neque ab illa pendere tanquam à subiecto: sed animus rationalis, licet habeat partes, non est materia, neque ab illa dependet tanquam à subiecto: ergo licet habeat partes, erit spiritualis.

SVBSECTIO I.

Aliquorum sententia de spiritualitate rerum.

§. 22. Nonnulli Philosophi recentes arbitrati conceptum rei spiritualis esse entitatem non pen-
Philosophia Petr. Huri. de Mendoza.

dentem intrinsece & commensuratiue à quantitate formali, aut radicali: rem autem esse corpoream esse pendere intrinsece & commensuratiue à quantitate formali aut radicali. Quantitatem formalem appellant accidens physicum constituens praedictamentum quantitatis: quia corporis partes habent impenetrabilitatem: radicalem autem quantitatem appellant materiam primam; quia est radix germians quantitatem.

§. 23. Dicunt ergo, quantitatem esse corpoream, quia pender intrinsece à materia prima: hanc item esse corpoream, quia vicissim à quantitate dependet à posteriori. Hos non possum primo in limine non impugnare à circuli vitio. Quantitas enim est corporea, quia pender à materia; & materia quia pender à quantitate: ergo quantitas est corporea, quia in materia secundum se est prima ratio corporis; à qua ipsa quantitas est corporea: ergo non est opus vt materia sit corporea à quantitate: quia iam in ipsa quantitate esset per se primò ratio corporis.

§. 24. Secundò, nolunt auctores ij, vnionem receptam in animo esse corpoream, quia à materia pender non vt à subiecto inhaesionis, sed vt à termino intrinseco: at materia multo minus à quantitate pender: ergo haec dependentia non sufficit ad tribuendam rationem corporis quantitatis.

§. 25. Quapropter melius constituetur ratio corporis in ipsa essentia substantiae impenetrabilis cum alia; rem autem esse corpoream erit eam esse intrinsece dependentem vt à subiecto inhaesionis ab ea substantia, exempli gratia. Materia prima est corpus: quia partes habet petentes natura sua non penetrari cum alijs materiae partibus: quantitas autem erit corporea; quia est ipsa impenetrabilitas, cui repugnat habere duas partes in eodem loco ex natura rei, reliqua accidentia sunt eadem ratione corporea, quia pendent natura sua à materia: forma item, materiales sunt ob rationem eandem.

§. 26. Vnde deducunt primò, substantiam completam carentem compositione essentiali materiae & formae, fore materialem, siue corpus simplex, quia constaret partibus impenetrabilibus: siue enim esset radix physica quantitatis; siue seipsa esset impenetrabilis; haberet rationem corporis communem cum materia prima: quia ex natura rei non possent eius partes existere penetratae.

§. 27. Secundò deducunt, fore immateriale quodcumque ens, si haberet partes substantiales natura sua penetrabiles, e. g. producat Deus substantiam constata ex partibus integralibus penetrabilibus natura sua: illud ens erit spirituale, & non corporeum: quia tota ratio corporis consistit in impenetrabilitate naturali, & absque miraculo. Huius doctrinae falsitas liquebit à §. 61. ad 65.

§. 28. Inferunt tertio, substantiam aliquam, aut ens carens compositione integrali fore corpus, aut corporeum si ex natura sua & absque miraculo non possit esse in eodem loco adaequato cum alio ente eiusdem speciei, e. g. producat Deus substantiam indiuisibilem A, cui repugnet esse in eodem loco ex natura rei cum substantia B: à qua differt solo numero; dicunt eas duas substantias esse duo corpora: quia in impenetrabilitate conueniunt cum materia prima; eaque propter & in communi ratione corporis. Huius doctrinae falsitas cernitur à §. 50. ad 59.

§. 29. Quarto deducunt ad rationem corporis, aut spiritus: rei corporeae, aut spiritualis per accidens esse carere partibus, aut gaudere. Nam & res spiritualis potest

potest componi ex partibus integrantes, ut *ubi* Angelicum; & vnio animi rationalis: item & res materialis potest partibus carere integrantes; ut punctum materia; & quantitatis: & in sententia S. Thomae, anime brutorum sunt materiales & simplices: sed quia natura sua & absque miraculo non possunt existere nisi dependerent à corpore impenetrabili, ideo sunt corporeae. Animum autem rationalem dicunt spiritalem, quia ex natura sua & absque miraculo potest existere independentem à corpore.

SVBSECTIO II.

Eius sententia fundamenta.

§.30. **E**am opinionem adscribunt P. Suar. disput. 40. Met. sect. 1. num. 11. qui ei nec suffragatur verbo: negat enim corpus simplex, nec aliud admittit nisi materiam primam, aut compositum ex illa & forma; unde corollaria deducta §. 27. & 28. apud ipsum, locum non habent. Solum igitur admittit aliquam extensionem partium in *ubi* Angelico, & animastica vnione; quia pendunt ab spatio, & corpore diuisibili: at verò ipsas partes non admittit propriè extensas; quia sunt in subiecto inextenso: rem autem spiritalem cum propria extensione partium nullibi admittit. Quin disp. 35. sect. 3. num. 33. ostendit, Angelos esse simplices; quae simplicitas est carere materia, & partibus integrantes, quae nulla sunt absque quantitate.

§.31. Eandem adscribunt P. Molinae 1. p. q. 50. artic. 1. versu, *Nostri ergo* ubi asserit animum rationalem esse spiritalem, quia est quantitatis ex pers. Vnde deducunt à quantitate & impenetrabilitate sumi rationem corporis. Animaduerte, à Doctoribus spiritum constitui in carentia quantitatis & impenetrationis; quia nullum corpus admittunt nisi quantum & extensum, constans partibus integrantes: substantiam autem indiuisibilem, siue carentem partibus integrantes, quae penetrari non possit cum alia eiusdem speciei, nec per somnum cogitantur: sicut nec substantiam spiritalem compositam partibus integralibus. Itaque omnem substantiam indiuisibilem censent spiritalem, nisi à corpore pendeat, ut dicunt nonnulli de formis brutorum: item omnem spiritum substantialem censent careere partibus integrantes, nisi P. Suar. de vnione animi; quia respicit corpus. Ita P. Mol. spiritum vocat carentem quantitate, quia corpus non agnoscit nisi quantum, & constatum ex partibus integrantes. Quapropter initio eius disputationis praemittit, *corporeum* ab ipso accipi ut distinguitur contra *extensum tam per se quam per accidens*. Cum ergo substantia illa, de qua §. 28. non sit extensa, non est corporea, sed incorporea. In eodem sensu loquuntur P. Valentia t. 1. d. 4. q. 1. p. 2. & P. Vazq. t. 2. in 1. part. d. 168. c. 1. & alij interpretes S. Thomae. Vnde autem ij recentes hauserint hoc rei spiritualis & materialis genus, viderint ipsi.

§.32. Primum fundamentum est; quia conceptus rei materialis non potest conuenire spirituali; nec è contra conceptus rei spiritualis non potest materiali conuenire: sed sola dependentia commensuratiua à quantitate conuenit rei materiali, & repugnat spirituali: ergo. Minor probatur diluendo argumenta opposita. Confirmatur: quia ex communi conceptione res materialis est, quae molem hanc corpoream habet: haec autem moles oritur à quantitate; ergo. Explicari poterit; quia conuenire tenemur in communem significationem vocum: sed vox mate-

rialis communiter significat rem à quantitate pendentem: ergo.

Leue est hoc argumentum: negatur enim minor: tum quia creatio albedinis, quae possibilis est diuinitus, est materialis; nec dependet commensuratiue à quantitate; quia nec in illam, nec in materiam primam recipitur: materia item est corporea, nec à quantitate pender. Item responderetur indiuisibilitatem esse propriam rei spiritualis, & repugnare materiali. Tertiò respondeo; concessio toto syllogismo nihil inferri; quia non potest esse indiuisibilis substantia in partes integrales, quin sit penetrabilis cum alia eiusdem speciei: nec potest esse substantia composita integraliter quin sit impenetrabilis. Vnde quantitas & impenetratio soli conuenit substantiae compositae integranter; penetratio autem soli conuenit substantiae simplici. Vnde res spiritualis est, quae caret mole & partibus impenetrabilibus; materialis autem non item.

Ad confirmationem ex §. 32. respondeo ex dictis, non esse molem & impenetrabilitatem inter res simplices: nec penetrabilitatem in substantia composita integraliter; ac propterea corpus substantiale est sola materia, aut quoduis ens substantiale integrale: materiale autem ens erit omne accidens, & modus ab hoc corpore pendens subiectiue, aut quod sit modus rei ab ipso corpore natura sua pendens.

Ad explicationem ex §. 32. respondeo, nomine *corpus* intelligi ab omnibus substantiam compositam partibus integrantes; ratione quarum est impenetrabile. At eo nomine non significari substantiam carentem partibus integralibus: sicut *spiritus* non significat substantiam compositam integranter, immo ipsi exorbitat à communi significatione.

Secundum argumentum est: quia res multae spirituales constant ex partibus integrantes: item & materiales sunt indiuisibiles: exempli gratia: *ubi* Angelicum, de quo recidet sermo §. 81. & vnio animi rationalis, de qua §. 78. quae partibus constant: punctum item quantitatis est simplex & materiale: ergo nec corporea, nec spiritualia explicantur satis per simplicitatem, & compositionem. Confirmatur, quia albedinis creatio potest esse simplex, id enim quid repugnat: sed tunc esset materialis: ergo. Itaque per ordinem ad penetrabile, & impenetrabile explicanda est ratio corporis, & spiritus.

Prætermisso antecedenti, & consequenti primo; respondeo, tantum probari rationem adaequatam corporei entis esse in ordine ad dependentiam à materia prima, aut alia substantia composita integranter impenetrabili; spiritualis autem rei conceptum esse comparatione substantiae simplicis: at posse esse corpus etiam metaphysice infectile in partes physicas, nec probatur, nec potest.

SVBSECTIO III.

Impugnatur ea sententia.

§.38. **C**onceptum rei corporeae non posse sumi per dependentiam à quantitate, ostendi §. 23. tum propter circulum; tum quia magis pendet vnio animi à materia, quam à quantitate materia: quia materia potest diuinitus esse absque quantitate; nec ab illa accipit esse: vnio autem esse nequit absque corpore, illius termino intrinseco: nec tamè propterea vnio est materialis: ergo nec materia erit corporea propter dependentiam à quantitate: sed potius quantitas est materialis propter dependentiam à materia.

Dico

§.39. Dico secundò. *Conceptus rei corporea non explicatur adaequatè per dependentiam à materia prima*. Probat: creatio albedinis est corporea; & non pendet à materia prima; ergo. Maior datur ab aduersariis, distinguentibus creationem illam ab agente & termino; vel saltem eam distinctionem admittentibus ad disputandum. Minor probatur: quia creatio est productio albedinis nullo concurrente subiecto: potestque consistere absque materia & quantitate.

§.40. Respondent, eam creationem pendere radicaliter à materia prima: quia pendet ab albedine à materia pendente ex natura sua. Contra: ea creatio in actuali existentia nec proximè, nec remotè pendet à materia existente: quia potest esse absque materia: eam autem creationem non fore possibilem, si materia non esset possibilis, quia nec albedo possibilis esset, non facit creationem materialem: quia animi creatio spiritalis est, & animus ipsi: qui possibilis non esset si materia esset impossibilis: ergo res corporea potest esse absque dependentia naturali à materia existente. Secundò probatur in *ubi* qualitatam materialium; quod cõseruari potest absque materia, & quantitate.

§.41. Dico tertiò. *Conceptus adaequatus rei corporea non est impenetrabilis naturalis*. Probat: primò ad hominem, existimant enim nonnulli ex iis auctoribus animas perfectorum uiuentium esse indiuisibiles: quibus nulla est impenetrabilitas: & sunt materiales: ergo. Dicunt animam non posse esse naturaliter in eodem loco cum alia informante distinctam materiae partem. Contra: nec animus rationalis potest esse in eodem loco cum alio informante distinctum corpus: & est spiritalis: ergo illa impenetrabilitas non officit spiritualitati. Præsto est ratio: quia illa oritur non ex conceptu animorum, qui secundum se sunt penetrabiles; sed ex repugnantia corporum quantorum.

§.42. Dicent secundò, animam rationalem esse natura sua penetrabilem cum alia; quia possunt consistere extra corpus absque miraculo; tunc autem penetrari possunt: at verò formae brutorum nequeunt esse absque miraculo nisi in diuersis corporibus; ac propterea sunt absolute impenetrabiles. Contra: illa impenetrabilitas non oritur ex ipsis animis: qui semel miraculo à materia abiuncti possunt esse in eodem loco absque nouo miraculo: ut possunt accidentia videri separata: totum ergo miraculum versatur in separatione: vnde formae ipsae sunt penetrabiles secundum se; ut sunt visibiles.

§.43. Secundò probatur; ij admittunt intensionem per gradus similes: sed illi gradus sunt penetrabiles inuicem; & multi sunt materiales: ergo rei corporeae conuenit penetrabilitas. Dicent quamlibet qualitatem esse extensam seipsa, & perere esse in diuerso loco. Id respondere possunt, qui gradus intensiuos dissimiles esse fatentur; non verò qui similes: si enim intensio necessariò fit in eodem subiecto, fit etiam eodem in loco; & fit per gradus similes: ergo duae qualitates similes possunt esse in eodem loco.

§.44. Ne autem recurratur ad solutionem impugnatae §. 43. arguo tertiò in creatione albedinis: quae natura sua absque miraculo potest penetrari, & est corporea: ergo. Probo maiorem: quia creatio potest constituere albedinem extra omne subiectum quia est eius productio nullo concurrente subiecto. Ergo non est impenetrabilitas character rei spiritalis.

§.45. Dicent, albedinis creationem non posse ex natura sua existere penetratam absque nouo miraculo:

quia ipsa petit connaturaliter vnionem albedinis cum subiecto: quia ipsa supplet vices solius educationis: & quemadmodum ex conceptu albedinis, vnio sequitur educationem; ita & creationem sequitur eadem vnio. Contra: creatio est de se indifferens ad vnionem: tum quia animum rationalem constituit indifferenter ad vnionem; tum quia creatio est ratio formalis constituendi terminum subsistentem: sed res subsistens est indifferens ad vnionem cum subiecto: ergo. Maior est certa: quia per creationem est res per se, & independens ab alio, nisi à solo agente: minor probatur: quia animus ideo est absque corpore; quia est subsistens & independens ab illo. Ad obiectionem respondeo; creationem formaliter subrogari pro sola educatione: modus autem creationis est oppositus educationi: vnde non sequitur creationem vnio tam necessariò quam educationem. Nec ex solo conceptu albedinis sequitur vnio; sed ex albedine educata: quapropter educatio vocatur *vnio radicalis*: albedinem autem creatam non sequitur necessariò vnio: quia albedo creata subsistit: vnio autem non sequitur necessariò rem subsistentem. Vnde creatio albedinis non est natura sua impenetrabilis.

Tertiò probatur conclusio tertia: quia *ubi* quantitatis, & corporis Christi in Eucharistia est materiale: & non est impenetrabile cum alio *ubi* eiusdem speciei: ergo. Probo maiorem: quia *ubi* capitis est eiusdem speciei cum *ubi* manus: sed illa duo *ubi* penetrantur: ergo. Minor patet: quia manus & caput in eodem loco sunt. *Vbi* autem illud non esse naturale quoad substantiam, saltem adaequatè, est clarum: quia nullo *ubi* naturali possunt constitui duae partes in loco vno indiuisibili. vnde illud *ubi* est natura sua penetrabile.

Confirmari hæc possunt ex multorum opinionem constituentium in corpore beatorum subtilitates dotem qualitatem esse corpoream: quae est corporea; & tamen est natura sua penetrabilis; quia facit corpus penetrabile cum alio. Quae doctrina §. 50. probabitur ex S. Augustino.

SVBSECTIO IV.

Quid sit corpus, & spiritus?

§.48. **C**orpus bipartitur Philosophi in Physicum, & Mathematicum. Hoc quantitas est; quam Mathematici contemplantur abstractam ab omni materia sensili: quia contemplantur lineas, figuras, magnitudines; & alia. Physicum corpus aliud est totale: qualia sunt omnia composita ex materia prima & forma substantiali; quae constituuntur directè in prædicamento substantiae; aliud autem incompletum; qualis est omnis materia prima: à qua ut à prima radice quidquid corporeum est; & materiale, dicitur tale proximè vel remotè. Itaque materia prima est simpliciter corpus.

§.49. Disputant nonnulli, vtrum diuinitus possit esse corpus simplex completum: id est, quod careat compositione essentiali ex materia & forma: componatur autem ex partibus integrantes. Nonnulli difficilem perceptu faciunt eam quaestionem; qui vix volunt explicari eius sensum. Dicunt enim perinde esse quaerere corpus simplex, ac substantiam impenetrabilem cum alia eiusdem speciei siue sit composita ex partibus integrantes; siue illis careat. Itaque substantiam non compositam essentialiter impenetrabilem cum alia eiusdem rationis volunt esse corpus: compositio autem, aut simplici-

tas partium integrantium non est de conceptu, aut repugnancia corporis ut sic. Si autem ea substantia sit penetrabilis cum alia eiusdem rationis, est spiritus, cum integralibus constet partibus.

§. 50. Censeo nomine corpus ab omnibus bona nota Philosophis accipi substantiam absolutam, id est, non modalem, compositam ex partibus integrantibus: nec ab illis censeretur incorporeum quod partibus integrantibus constat, quantumvis id credant esse penetrabile cum alio eiusdem rationis. Quam doctrinam perspicue colligo ex S. Augustino tom. 8. in Psalm. 95. ubi ait corpus nobis futurum esse quale Angelicum.

§. 51. Quo observat; alterum, B. Augustinum pluribus in locis dubitasse utrum Angeli sint corporei; & interdum in affirmationem inclinarum; ut doctè observat P. Mol. 1. p. q. 50. art. 1. disput. 1. Alterum ab omnibus censeretur Angelos esse mutuo & nobiscum penetrabiles: ut constat ex Dæmonum legione castra figente in illo misero anergumeno, iis constitutis ait August. *Adhuc habet vitam vivis, corpus nostrum; & tamen comparatum illi quod futurum est, qualia sunt Angelorum corpora, inveniuntur corpus hominis mortuum, quamvis adhuc habens animam.* & psalm. 145. nostrum corpus beatum, vocat corpus spiritale, & Angelicum, quia sapit spirituum, & Angelorum subtilitatem, & impossibilitatem.

§. 52. S. Thomas omne corpus censet esse continuum, id est, compositum ex partibus integrantibus. 1. p. q. 3. art. 1. in secunda probatione conclusionis: *Omne autem corpus (inquit) est in potentia: quia continuum in quantum huiusmodi divisibile est in infinitum.* est articuli epigrapha, *utrum Deus sit corpus?* Vt autem ad Deo excludat omnem corporis conceptum, ait in Deo nihil esse in potentia; omne autem corpus est in potentia: quia omne corpus est continuum, ac propterea in potentia ad divisionem. Hæc autem probatio esset mutila si corpus aliquod esset simplex; unde non esset continuum omne corpus, nec in potentia. ergo, S. Thomas per corpus ut sic intelligit continuum ex partibus integrantibus; nec agnoscit corpus indivisibile. ergo in substantiali compositione partium integralium est ratio corporis ut sic.

§. 53. Et art. 7. ait Deum non habere compositionem partium quantitativarum, quia corpus non est: ergo est de ratione corporis habere partes quantitativas: sed substantia omnino simplex non habet partes quantitativas; ergo non est corpus. Hinc autem infert Deum carere compositione integrali: & esse simplicem in hoc genere: quæ probatio esset etiam mutila, si aliqua substantia incorporea eam compositionem iniret. Vt ergo probaret omnimodam simplicitatem Dei, excludit distinctionem naturæ a supposito; actus a potentia; & unius partis integrantis ab alia: hoc autem non aliunde, nisi quia Deus corpus non est. At si spiritus posset componi ex partibus, non bene inferret Deum esse omnino simplicem; quia tamen non esset corpus, habere posset partes integrales: ergo mutila fuisset S. Thomæ probatio. ergo ex S. Thomæ idem sunt corpus & substantia constans partibus integralibus, & continuum potentia dividuum: item incorporeum & carens compositione partium.

§. 54. Recognosce omnes auctores adductos disput. 1. de Cælo §. 1. qui corpus simplex volunt, esse compositum ex partibus integrantibus. Dices eos esse locutos de corpore quanto: quod ij fatentur esse dividuum: non tamen de corpore ut sic. Fateor eos egisse de corpore quanto: & de corpore ut sic: quod

patet ex S. Thom. asserente omne corpus esse in potentia, quia omne corpus est continuum: item & reliqui quærentes utrum repugnet corpus simplex, carens compositione essentiali, ponunt illud corpus futurum quantum: nec enim illis incidit in mentem, *utrum esset possibile corpus simplex integraliter & non quantum?* magis quam quæret, *utrum sit possibilis homo irrationalis?* est igitur communis omnibus conceptus, corpus partibus & quantitate constare: spiritum autem illis carere. S. Augustinus admisisse videtur corpus absque quantitate: vel hanc absque impenetratione.

§. 55. Unde concludo corpus substantiale esse solam materiam primam; quia in mea sententia non est possibilis aliqua substantia composita integraliter carens compositione essentiali: si tamen quis opinetur posse esse substantiam completam compositam integraliter & non essentialiter penetrabilem, aut impenetrabilem: ratio corporis ut sic erit substantia absoluta per se subsistens composita integraliter. Conceptu substantia absoluta differt corpus à modo; qui non est corpus; sed corporeus: & convenit cum forma substantiali: à qua differt per subsistentiam per se: quæ est perfecta sine dependentia ab alio à priori nisi ab efficiente: quod non convenit forma materiali: unde hæc non est corpus, sed corporea compositione integrali differt corpus ab animo rationali, & quavis substantia spiritali.

§. 56. Probatur primum argumento, quo ipsi quoque moventur: quia omne corpus quod nunc cernimus, est quantum, compositum ex partibus integrantibus: siue enim sit prima materia in sublunariis: siue sit substantia essentialiter simplex & composita integraliter; ut de cælo aliqui volunt; ergo cum ex his corporibus vestiganda sit ratio corporis ut sic, omne corpus intrinsecè includit compositionem integram. Confirmatur, quia ideo homo ut sic est rationalis; quia conceptum hominis colligimus ex hominibus omnibus quos novimus: qui sunt rationales. Si autem conceptum abstrahamus ab his hominibus, & aliis substantiis non viventibus discursu, quamvis sint intellectuales; iam non concipitur homo ut sic: sed substantia intellectualis abstracta ab homine & aliis. Ita si concipimus substantiam impenetrabilem cum alia eiusdem rationis; abstractam à compositione integrali, & simplicitate, non concipimus corpus; sed rationem aliam univ ersaliorem.

§. 57. Dices primum posse esse substantiam simplicem integraliter, quæ loco pugnet cum alia eiusdem speciei: hæc autem erit corpus: ergo non est de ratione corporis compositio. Probo minorem, quia impenetrabilitas est propria corporis. Nego maiorem: quia res undique inuisibilis est penetrabilis cum alia; ut duæ superficies; quia tanguntur adæquate: ut late dixi disput. 15. phys. Nec enim apparet, cui rei seruiat earum rerum impenetratio. Demus autem iis auctoribus duo puncta non se penetrare: id oritur, quia sunt natura sua entia incompleta, petentia componere extensionem; quæ non posset esse ex partibus penetratis: at substantia illa esset completa, repugnans compositioni integrali: cur ergo erit impenetrabilis?

§. 58. Secundo nego minorem: impenetrabilitas enim propria corporis est quæ oritur à quantitate formali, aut virtuali; ratione partium; non vero quæ oritur ex alio capite. Unde rectè posset ea substantia intelligere, videre Deum, amare, & beari: quia omnis substantia completa simplex est in gradu essentialiter perfectiori animo: impenetrabilitas autem quod obest, cum oriatur à virtuali extensione; immo

immo in sententia constitutentem Angelum in loco per solam operationem, duo sunt impenetrabiles: quia non possunt exercere duas actiones adæquatas in idem mobile. Cum ergo non repugnet duæ substantiæ intellectuales solo numero distinctæ, & mutuo impenetrabiles; erunt spirituales: quia intellectus soli convenit spiritui. impenetrabilitas autem cur intellectui repugnet? Vt ergo ubi eucharisticum est corporeum & penetrabile; quia penetrabilitas non oritur ex substantia cuius est modus: ita impenetrabilitas non orta à quantitate non officit spiritui. Sin assignent mihi cur implicentur termini in substantia simplici intellectuali impenetrabili? ut ipsi dicunt eos non implicari in substantia insectili corporea.

§. 59. Dicent secundò, punctum materiæ esse corporeum; & non est compositum: est quæ materiale, quia est impenetrabile cum alio. Bene certè: quærent rationem rei corporeæ ab omnibus concessam; & adducunt exemplum ab omnibus ferè, nisi ab ipsis, negatum. Iam ostendi disput. 15. Phys. & Mathematicis, & Philosophis indivisibilia mutuo penetrari. esto tamen; nullum punctum est corpus, nec materia; sed pars corporis atque materia. Stet ergo omne corpus esse continuum. Punctum autem est corporeum, quia formaliter componit corpus; ut unio in mea opinione; ut pars in tua. At illa substantia nec corpus esset, neque corporea; recognosce §. 57. è quibus deduces falsitatem doctrinæ deductæ §. 28. de corpore simplici impenetrabili: ut autem conspiciant ij auctores quantum in eo corpore defectant, audiant S. August. 1. lib. de quantitate animæ, cap. 4. iis verbis. *Nam prius abs te quæro utrum corpus ullum putas esse; quod non pro modo suo habeat aliquam longitudinem, & latitudinem, & altitudinem? illam dico qua efficitur ut interiora corporis cogitentur: aut etiam sentiantur, si perlucent, ut utrum: quamquam si hoc de mas corporibus; quantum mea opinio est, nec, sentiri possunt: nec omnino corpora esse, rectè existimari.*

§. 60. Quod si urgeant, non repugnare substantiam simplicem impenetrabilem, non intellectivam: quæ spiritus non sit. Respondeo id centum ex capitibus repugnare ostensum esse: deinde nec repugnat substantia intellectiva impenetrabilis utra erit spiritus; arbitror utramque: maxime èum ipsi admittant esse possibilem compositionem essentialem ex forma & subiecto spiritalibus: subiectum autem illud non intelligit: ergo ex ipsis non est de conceptu spiritus intelligere.

§. 61. Secundo censeo spiritum esse substantiam subsistentem perfecte carentem partibus integrantibus. Hæc conclusio satis colligitur ex auctoribus adductis pro prima. S. Thom. adductus §. 53. probat Deum esse simplicem integraliter, quia non est corpus: At hæc probatio esset mutila si possibilis esset spiritus compositus integraliter: qui spiritus simplex omnino non esset: arbitratus ergo S. Thomas satis exclusam à Deo compositionem integram si corpus excludat; cuius attributum est ea compositio. 1. p. quæst. 8. art. 2. ad 2. hæc ait. *Aliud autem indivisibile est, quod est extra totum genus continui, & hoc modo substantia incorporea, ut Deus, Angelus, & anima dicuntur esse indivisibiles.* itaque substantiam incorpoream ut sic voluit esse expertem compositionis integralis: idque probavit ab inductis omnibus spiritibus, quos novimus posibles; nempe completos ut Deum, & Angelos; & incompletos ut animum. S. August. tom. 1. de quantitate animæ c. 3. cum egisset de magnitudine minorum partium, ait: *Non enim illo modo aut longa, aut lata, aut quasi*

valida suspicanda est anima: corporea ista sunt, ut mihi videtur, & de consuetudine corporum sic animam quærimus. Mens Augustino est ostendere animam esse indivisibilem in partes: nec eam esse parvam, aut magnam: quia hæc spectant ad corpus; non vero ad spiritum. Itaque corpus dixit non posse rectè existimari sine partibus: animam autem non posse cum illis; quia corporea non est.

§. 62. Dicent, intelligi ab Augustino animam, aut spiritum non posse constare partibus impenetrabilibus. Fateor nec ab Augustino, nec ab alio probato auctore unquam actum de corporis partibus nisi impenetrabilibus: quia compositionem partium integralium substantialium, à quantitate sunt aliquo modo, aut pendente. At accidentia, formæque corporeæ concipiuntur composita ex partibus: quibus sunt lata, profunda, magna, & parva: ut forma ignis: hoc tamen genus partium reicitur ab anima: quia quamvis partes albedinis, & igneæ formæ non sunt quantæ ut subiectum quantitatis; sunt tamen extensæ: si autem Augustinus tantum diceret animam non esse quantum essentialiter, nec subiectum quantitatis; nihil diceret non commune igneæ formæ, atque calori. Omne ergo genus compositionis integrantis Augustinus excludit: quia hæc compositio corporea est: id est propria rei corporeæ. Quapropter 1. 4. lib. 1. de incarnatione ad medium ait idem Augustinus (si eius operis auctor est non S. Anselmus) *impossibile namque est de incorporeo divisionem aliquam fieri, quibus probat Deum non posse dividi, nec partibus componi, quia est incorporeus.*

§. 63. Præcipuum argumentum est; quia nisi semel statuamus ex communi doctorum consensione, quid spiritus sit; nihil de illo possumus definire. Cum ergo Augustinus, Thomas, & univ ersi doctores constituant spiritum esse substantiam simplicem: quæcumque substantia ea simplicitate careat, non erit spiritus. idque potest ostendere; quia omnis spiritus quem cognovimus, caret compositione integrali: Deus, Angelus, Animus: qui propterea à Doctoribus, & Patribus statuitur simplex, quia est spiritus. Spiritus autem colligitur esse cum ex scriptura, tum ratione. Spiritualitas ergo substantialis est ratio qua moventur auctores ad eius simplicitatem: cum ergo de spiritu possibili sit ratiocinandum comparatione existentium; non vocabitur spiritus substantia nisi partibus careat.

§. 64. Confirmatur; quia, non esset vlla ratio; unde colligeremus animi simplicitatem: rectè enim, ex horum opinione, componitur spiritus cum partibus integrantibus. Eas autem partes esse mutuo penetrabiles non est vnde rectè hi probent; quia illæ in prima productione non sunt penetratæ; cum occupent minimum naturalem corporis; & petant materiam & extensam, & aptam organis sensuum corpore fulorum. Unde ergo colligunt eas esse penetrabiles?

§. 65. Dicent, id colligi ex communi ratione spiritus. Respondeo spiritum ut sic propriè nec esse penetrabilem nec impenetrabilem mutuo, quia non tangitur secundum partes: comparatione quarum est aut penetratio, aut impenetratio. Est tamen spiritus penetrabilis impropriè; quia cum re nulla iurgatur de loco, sed in quous se componit cum aliis: id autem communiter, verèque censetur oriri à simplicitate: si tamen hanc illi detrahas, detrahere quoque poteris penetrationem: & consistet ratio spiritus in conceptu substantiæ subsistentis perfectè, independentis à corpore; vel in substantia intellectiva; vel alio conceptu, quem pro libito fingere poteris. Est ergo spiritus indivisibilis substantia: quæ necessario intellectu pollet, & capacitate ad beatitudinem.

tas partium integrantium non est de conceptu, aut repugnancia corporis ut sic. Si autem ea substantia sit penetrabilis cum alia eiusdem rationis, est spiritus, cum integralibus constet partibus.

§. 50. Censeo nomine *corpus* ab omnibus bona nota Philosophis accipi substantiam absolutam, id est, non modalem, compositam ex partibus integrantibus: nec ab illis censei incorporum quod partibus integrantibus constat, quantumuis id credant esse penetrabile cum alio eiusdem rationis. Quam doctrinam perspicue colligo ex S. Augustino tom. 8. in Psalm. 95. ubi ait corpus nobis futurum esse quale Angelicum.

§. 51. Duo obserua; alterum, B. Augustinum pluribus in locis dubitasse utrum Angeli sint corporci; & interdum in affirmationem inclinatum; ut doctè obseruat P. Mol. 1. p. q. 50. art. 1. disput. 1. Alterum ab omnibus censei Angelos esse mutuo & nobiscum penetrabiles: ut constat ex Dæmonum lectione castra figente in illo misero anergumeno. iis constitutis ait August. *Adhuc habet vitam uicij, corpus nostrum; & tamen comparatum illi quod futurum est, qualia sunt Angelorum corpora, inuenitur corpus hominis mortuum, quamuis adhuc habens animam.* & psalm. 145. nostrum corpus beatum, uocat corpus spiritale, & Angelicum, quia sapit spirituum, & Angelorum subtilitatem, & impossibilitatem.

§. 52. S. Thomas omne corpus censei esse continuum, id est, compositum ex partibus integrantibus. 1. p. q. 3. art. 1. in secunda probatione conclusionis: *Omne autem corpus (id est) est in potentia: quia continuum in quantum huiusmodi diuisibile est in infinitum.* est articuli epigraphæ: *utrum Deus sit corpus?* Ut autem à Deo excludat omnem corporis conceptum, ait in Deo nihil esse in potentia; omne autem corpus est in potentia: quia omne corpus est continuum, ac propterea in potentia ad diuisionem. Hæc autem probatio esset mutila si corpus aliquod esset simplex; unde non esset continuum omne corpus, nec in potentia, ergo. S. Thomas per *corpus ut sic* intelligit continuum ex partibus integrantibus; nec agnoscit corpus insectile, ergo in substantiali compositione partium integralium est ratio corporis ut sic.

§. 53. Et art. 7. ait Deum non habere compositionem partium quantitatarum, quia corpus non est: ergo est de ratione corporis habere partes quantitatas: sed substantia omnino simplex non habet partes quantitatas; ergo non est corpus. Hinc autem infert Deum carere compositione integrali: & esse simplicem in hoc genere: quæ probatio esset etiam mutila, si aliqua substantia incorporea eam compositionem iniret. Ut ergo probaret omnimodam simplicitatem Dei, excludit distinctionem naturæ à supposito; actus à potentia; & unius partium integrantis ab alia: hoc autem non aliunde, nisi quia Deus corpus non est. At si spiritus posset componi ex partibus, non bene inferret Deum esse omnino simplicem; quia tamen non esset corpus, habere posset partes integrales: ergo mutila fuisset S. Thomæ probatio, ergo ex S. Thomæ idem sunt *corpus & substantia constans partibus integralibus, & continuum potentia diuiduum*: item *incorporum & carens compositione partium*.

§. 54. Recognosce omnes auctores adductos disput. 1. de Cælo §. 1. qui corpus simplex uolunt esse compositum ex partibus integrantibus. Dices eos esse locutos de corpore quanto: quod ij fatentur esse diuiduum: non tamen de corpore ut sic. Fateor eos egisse de corpore quanto: & de corpore ut sic: quod

patet ex S. Thom. asserente omne corpus esse in potentia, quia omne corpus est continuum: item & reliqui quærentes utrum repugnet corpus simplex, carens compositione essentiali, ponunt illud corpus futurum *quantum*: nec enim illis incidit in mentem, *utrum esset possibile corpus simplex integraliter & non quantum?* magis quam quæretè, *utrum sit possibile homo irrationalis?* est igitur communis omnibus conceptus, corpus partibus & quantitate constare: spiritum autem illis carere. S. Augustinus admisisse uidetur corpus absque quantitate: uel hanc absque impenetratione.

§. 55. Unde concludo corpus substantiale esse solam materiam primam; quia in mea sententia non est possibilis aliqua substantia composita integraliter carens compositione essentiali: si tamen quis opinetur posse esse substantiam completam compositam integraliter & non essentialiter penetrabilem, aut impenetrabilem: ratio corporis ut sic erit *substantia absoluta per se subsistens composita integraliter*. Conceptu *substantie absolute* differt corpus à modo; qui non est corpus; sed corporeus: & conuenit cum forma substantiali: à qua differt per *subsistentiam per se*: quæ est perfecta sine dependentia ab alio à priori nisi ab efficiente: quod non conuenit formæ materiali: unde hæc non est corpus, sed corporea compositione integrali differt corpus ab animo rationali, & quauis substantia spiritali.

§. 56. Probatur primum argumento, quo ipsi quoque mouentur: quia omne corpus quod nunc cernimus, est quantum, compositum ex partibus integrantibus: siue enim sit prima materia in sublunariis: siue sit substantia essentialiter simplex & composita integranter; ut de cælo aliqui uolunt; ergo cum ex his corporibus uestiganda sit ratio corporis ut sic, omne corpus intrinsecè includit compositionem integram. Confirmatur, quia ideo homo ut sic est rationalis; quia conceptum hominis colligimus ex hominibus omnibus quos nouimus: qui sunt rationales. Si autem conceptum abstrahamus ab his hominibus, & aliis substantiis non uentibus discursu, quamuis sint intellectrices; iam non concipitur homo ut sic: sed substantia intellectualis abstracta ab homine & alijs. Ita si concipimus substantiam impenetrabilem cum alia eiusdem rationis; abstractam à compositione integrali, & simplicitate, non concipimus corpus; sed rationem aliam uniuersaliorem.

§. 57. Dices primum posse esse substantiam simplicem integranter, quæ loco pugnet cum alia eiusdem speciei: hæc autem erit corpus: ergo non est de ratione corporis compositio. Probo minorem, quia impenetrabilitas est propria corporis. Nego maiorem: quia res undique inuisibilis est penetrabilis cum alia; ut duæ superficies; quia tanguntur adæquatè: ut latè dixi disput. 15. phys. Nec enim apparet, cui rei seruiat earum rerum impenetratio. Demus autem iis auctoribus duo puncta non se penetrare: id ostenditur, quia sunt natura sua entia incompleta, potentia componere extensionem; quæ non posset esse ex partibus penetratis: at substantia illa esset completa, repugnans compositioni integrali: cur ergo erit impenetrabilis?

§. 58. Secundo nego minorem: impenetrabilitas enim propria corporis est quæ oritur à quantitate formali, aut virtuali; ratione partium; non uero quæ oritur ex alio capite. Unde rectè posset ea substantia intelligere, uidere Deum, amare, & beari: quia omnis substantia completa simplex est in gradu essentialiter perfectiori animo: impenetrabilitas autem quid obest, cum oriatur à virtuali extensione? immo

immo in sententia constitente Angelum in loco per solam operationem, duo sunt impenetrabiles: quia non possunt exercere duas actiones adæquatas in idem mobile. Cum ergo non repugnet duæ substantiæ intellectrices solo numero distinctæ, & mutuo impenetrabiles; erunt spirituales: quia intellectus soli conuenit spiritui, impenetrabilitas autem cur intellectui repugnet? Ut ergo ubi eucharisticum est corporeum & penetrabile; quia penetrabilitas non oritur ex substantia cuius est modus: ita impenetrabilitas non orta à quantitate non officit spiritui. Sin assignent mihi cur implicentur termini in substantia simplici intellectrici impenetrabili: ut ipsi dicunt eos non implicari in substantia insectili corporea.

§. 59. Dicent secundo, punctum materiæ esse corporeum; & non est compositum: estque materiale, quia est impenetrabile cum alio. Bene certè: quærent rationem rei corporeæ ab omnibus concessam; & adducunt exemplum ab omnibus ferè, nisi ab ipsis, negatum. Iam ostendi disput. 15. Phys. ex Mathematicis, & Philosophis indiuisibilia mutuo penetrari. esto tamen; nullum punctum est corpus, nec materia; sed pars corporis atque materiæ. Stet ergo omne corpus esse continuum. Punctum autem est corporeum, quia formaliter componit corpus; ut unio in mea opinione; ut pars in tua. At illa substantia nec corpus esset, neque corporea; recognosce §. 57. de quibus deduces falsitatem doctrinæ deductæ §. 28. de corpore simplici impenetrabili: ut autem conspiciant ij auctores quantum in eo corpore defleant, audiant S. August. 1. lib. de quantitate animæ, cap. 4. iis uerbis. *Nam prius abs te quæro utrum corpus uilum putas esse; quod non pro modo suo habeat aliquam longitudo, & latitudinem, & altitudinem: illam dico qua efficitur ut interiora corporis cogitentur: aut etiam sentiantur, si perlucent, ut uirum: quamquam si hoc demas corporibus, quantum mea opinio est, neq. sentiri possunt: nec omnino corpora esse, rectè existimari.*

§. 60. Quod si uergeant, non repugnare substantiam simplicem impenetrabilem, non intellectricem: quæ spiritus non sit. Respondeo id centum ex capitibus repugnare ostensum esse: deinde nec repugnat substantia intellectrix impenetrabilis utra erit spiritus? arbitror utramque: maxime eum ipsi admittant esse possibilem compositionem essentialem ex forma & subiecto spiritalibus: subiectum autem illud non intelligit; ergo ex ipsis non est de conceptu spiritus intelligere.

§. 61. Secundo censeo spiritum esse *substantiam subsistentem perfecte carentem partibus integralibus*. Hæc conclusio satis colligitur ex auctoribus adductis pro prima. S. Thom. adductus §. 53. probat Deum esse simplicem integranter, quia non est corpus: At hæc probatio esset mutila si possibilis esset spiritus compositus integranter: qui spiritus simplex omnino non esset: arbitratus ergo S. Thomas satis exclusam à Deo compositionem integram si corpus excludat; cuius attributum est ea compositio. 1. p. quæst. 8. art. 2. ad 2. hæc ait. *Aliud autem indiuisibile est, quod est extra totum genus continuum, & hoc modo substantia incorporea, ut Deus, Angelus, & anima dicuntur esse indiuisibiles.* itaque substantiam incorpoream ut sic uoluit esse expertem compositionis integralis: idque probauit ab inductis omnibus spiritibus, quos nouimus possibiles; nempe completos ut Deum, & Angelos: & incompletos ut animum. S. August. tom. 1. de quantitate animæ c. 3. cum egisset de magnitudine minorum partium, ait: *Non enim ullo modo aut longa, aut lata, aut quasi*

valida suscipienda est anima: corporea ista sunt, ut mihi uidetur. & de consuetudine corporum sic animam quærimus. Mens Augustino est ostendere animam esse indiuisibilem in partes: nec eam esse paruam, aut magnam: quia hæc spectant ad corpus; non uero ad spiritum. Itaque corpus dixit non posse rectè existimari sine partibus: animam autem non posse cum illis; quia corporea non est.

§. 62. Dicent, intelligi ab Augustino animam, aut spiritum non posse constare partibus impenetrabilibus. Fateor nec ab Augustino, nec ab alio probato auctore unquam actum de corporis partibus nisi impenetrabilibus: quia compositionem partium integralium substantialium, à quantitate sunt aliquo modo, aut pendent. At accidentia, formæque corporeæ concipiuntur composita ex partibus: quibus sunt lata, profunda, magna, & parua: ut forma ignis: hoc tamen genus partium reicitur ab anima: quia quamuis partes albedinis, & igneæ formæ non sunt *quantæ* ut subiectum quantitatis; sunt tamen extensæ: si autem Augustinus tantum diceret animum non esse *quantum* essentialiter, nec subiectum quantitatis; nihil diceret non commune igneæ formæ, atque calori. Omne ergo genus compositionis integrantis Augustinus excludit: quia hæc compositio corporea est: id est propria rei corporeæ. Quapropter t. 4. lib. 1. de incarnatione ad medium ait idem Augustinus (si eius operis auctor est non S. Anselmus) *impossibile namque est de incorporea diuisionem aliquam fieri, quibus probat Deum non posse diuidi, nec partibus componi, quia est incorporeus.*

§. 63. Præcipuum argumentum est; quia nisi semel statuamus ex communi doctorum consensione, quid spiritus sit; nihil de illo possumus definire. Cum ergo Augustinus, Thomas, & uniuersi doctores constituent spiritum esse substantiam simplicem: quæcumque substantia ea simplicitate careat, non erit spiritus, idque potest ostendi; quia omnis spiritus quem cognouimus, caret compositione integranti: Deus, Angelus, Animus: qui propterea à Doctoribus, & Patribus statuitur simplex, quia est spiritus. Spiritus autem colligitur esse tum ex scriptura, tum ratione. Spiritualitas ergo substantialis est ratio qua mouentur auctores ad eius simplicitatem: cum ergo de spiritu possibili sit ratiocinandum comparatione existentium; non uocabitur spiritus substantia nisi partibus careat.

§. 64. Confirmatur; quia non esset ulla ratio; unde colligeremus animi simplicitatem: rectè enim, ex horum opinione, componitur spiritus cum partibus integrantibus. Eas autem partes esse mutuo penetrabiles non est unde rectè hi probent: quia illæ in prima productione non sunt penetratæ; cum occupent *minimum naturale* corporis: & petant materiam & extensam, & aptā organisi sensu corpore fuforum. Unde ergo colligunt eas esse penetrabiles?

§. 65. Dicent, id colligi ex communi ratione spiritus. Respondeo spiritum ut sic propriè nec esse penetrabilem nec impenetrabilem mutuo, quia non tangitur secundum partes; comparatione quarum est aut penetratio, aut impenetratio. Est tamen spiritus penetrabilis impropriè; quia cum re nulla iurgatur de loco, sed in quouis se componit cum alijs: id autem communiter, uerèque censeatur oriri à simplicitate: si tamen hanc illi detrahas, detrahere quoque poteris penetrationem: & consistet ratio spiritus in conceptu substantiæ subsistentis perfectè, independentis à corpore; uel in substantia intellectrice; uel alio conceptu, quem pro libito fingere poteris. Est ergo spiritus indiuisibilis substantia: quæ necessario intellectu poller, & capacitate ad beatitatem.

beatitatem. Quæ rei corporea, & partibus constanti nequeunt euenire. Vnde constat falsitas doctrinae proposita §. 28.

SVBSECTIO V.

Quid sit rem esse corpoream, & spiritalem?

§.66. Corporeum, & spiritale possunt usurpati denominationi grammaticæ: e. g. *Materia prima est substantia corporea*; id est, *corpus anima est substantia spiritualis*; id est, *substantia spiritus*. Similes voces sunt permixtae: ut *Petrus est persona humana*: *Ens à se esse est substantia diuina*. Secundò usurpatur corporeum pro re quouis modo respectante corpus ut forma, aut modo; sic animus rationalis dicitur corporeus, tum quia illud perficit intrinsecè, tum quia ab eo pendet in aliquibus operationibus: ut obseruat P. Valen. t. 1. disp. 4. q. 1. p. 2. Tertio res dicitur corporea: quia est forma dans esse corpori completo prædicamentum substantia; ut omnes formæ substantiales. Quia uero hæc cõponi possunt cum spiritualitate: opus est enucleare conceptum proprium rei corporeæ distinctum à conceptu rei spiritualis ut sic.

§.67. Dico primo. *Omne ens intrinsecè spectans ad compositionem integram substantiæ, aut quantitatis, est intrinsecè corporeum*. e. g. qualibet pars corporis, aut unio, aut complementum. Qui enim continuè componunt ex solis punctis; hæc & unionem faciunt corporea; quia spectant ad compositionem rei impenetrabilis in sententia admittente infinitas partes & puncta: omnia hæc sunt materialia: partes quidem & puncta sunt; puncta uero sunt ipsa partium unio; vltima autem superficies est integritas eius compositionis: omnia ergo hæc sunt corporea. item quia hæc pendunt intrinsecè à subiecto.

§.68. Obiicit animum rationalem esse spiritalem, cum sit pars corporis prædicamentum: ergo. Distinguo minorem, est pars integralis corporis, aut pertinet ad eam compositionem, nego min. est pars essentialis, concedo, & nego consequentiam: corpus enim formaliter constituitur partibus integralibus: omnia ergo ad eas spectantia sunt formaliter corporea distincta adæquatè ab spiritualibus.

§.69. Dico secundò. *Omne ens pendens à materia subiectiue proximè, aut remotè, est materiale: proximè ut forma substantiales, & quantitas: remotè, ut ubi accidentium materialium*: & in multorum sententia qualitates pendunt à materia remotè. Ab hac conclusione nullus discessit vnquam: rem enim corpoream definiunt per subiectiuam dependentiam à corpore. Cuius rei aliam commodiorè rationem reddere nõ possumus. Sunt enim nonnulla entia, quæ pendet à corpore subiectiue; alia quæ minimè pendunt: illa dicuntur corporea. Quia dependentia à subiecto est magna imperfectio; & quo subiectu est uilius, eo sunt imperfectiora, quæ ab ipso pendunt. Cum ergo subiectum materia sit, res ab ipso pèdentes picè sapiunt: omne enim quod recipitur, ad modum recipientis recipitur.

§.70. Obiicit, in materia posse recipi entia supernaturalia: ergo & spiritualia. Distinguo antecedens; possunt recipi per potentiam naturalem, nego antecedens; per obedientialem, concedo; & nego consequentiam: quia subiectum & accidens connaturalia, debent habere convenientiam: qualis non est ex natura rei inter subiectum corporeum; & accidens spiritale. itaque à qualitate subiecti recipientis colligimus materialia, & spiritualia.

§.71. Dico tertio. *Omne ens quod adæquatè est modus rei corporeæ est corporeus*. e. g. ubi *supernaturale quantitas: creatio albedinis, huius ubi, & si quæ sunt alia; sunt*

corporea. Ratio à priori; quia sunt in eo ordine, in quo sunt eorum subiecta. Fateor hanc non esse satis firmam rationem: quia ea accidentia sunt in ordine supernaturali; sed eorum subiecta: ergo erit incorporea, quamuis subiecta sint corporea. Ad hæc; unio se tenens ex parte animi est incorporea, in opinione aliquorum ex oppositis; & intrinsecè est modus corporis: quid ergo refert eam esse quocumque modum animi, cum constet accidens pendens à subiecto corporeo, & incorporeo, esse corporeum? ergo modus corporis & spiritus, erit corporeus; aut erit corporeus simul & incorporeus. Huius autem tertiæ conclusionis probatio pendet ex quarta.

Dico quarto: *Omnis res corporea aut esse composita ex partibus integranibus, aut pertinere intrinsecè ad eam compositionem*. Hæc est omnium auctorum quos §. adducam, probantium formas brutorum esse sectiles, quia sunt corporea. Non disputo nunc utrum omne spiritale vacet compositione integrali; sed assero omne corporeum ea constare. Quod ita confirmo: omnia entia corporea sunt huiusmodi: puncta enim sunt unionis compositionis integranibus: punctum autem terminatum (si quod est,) spectat ad integrum extensionis conceptum: quantitas diuisibilis est in partes; albedo item; eius ubi & educio ex subiecto. item eius creatio; quia ut potest albedo creata diuidi; ita potest & creatio.

§.73. Quod si quis dicat posse creatione indiuisibili creati albedinem, dico eam fore immaterialem; & quia repugnat extensi termini creatio esse spiritualis, ideo repugnat eius creatio indiuisibilis: itaque omisso antecedenti, nego ens corporeum esse indiuisibile, aut non pertinere ad intrinsecum conceptum compositionis integranibus. Negatis autem punctis purè terminatiuis (ut à me negati videntur disp. 15. Phyl. §. 20.) omne ens corporeum est diuisibile integranter ut quod, ut materia partes; aut ut quo, ut puncta; ut enim dixit S. Augustinus adductus disp. 15. Phyl. §. 24. per punctum fit omnis sectio: est ergo diuisibile ut quo, linea autem, & superficies diuisibilis est. Ratio à priori sumitur ex dependentia à subiecto extenso; quam expendam sect. sequenti. Tandem non videtur aliud aptum discrimen rei corporeæ ab incorporea.

§.74. Dico quintò. *Res spiritualis ut sic esse, quæ caret compositione integranibus, itaque vnicum adæquatumque discrimen corporei & incorporei entis, est compositio integranibus, & eius carentia*. Hinc oritur repugnare rem eandem esse simul spiritalem & materialem: quia non potest simul partibus constare atque carere. Per dependentiam autem à subiecto non possunt adæquatè differre: tum quia creatio albedinis est materialis, nec ab subiecto pèdet ut ostendi §. 39. item nec per materiam primam; tum quia corpus simplex non esset materia: nec per impenetrationem; quia albedinis creatio, & ubi supernaturale Christi sunt corporea, & penetrabilia: item penetrationem & impenetrationem parum referre corporis, & spiritus ostendi: quia etiam superficies sunt penetrabiles: ergo hoc vnico discrimine disparantur corporea ab incorporeis.

§.75. Quæ sententia tam aperta visa fuit P. Gabrieli Vazq. 1. p. 2. disp. 188. num. 30. ut mitteret à Patre Suarez admitti compositionem partium in ubi Angelico. *Hos igitur Doctores* (inquit) *ego uehementer miror, quod de Angelis spiritualibus differentes, nondum corporea hæc, & materialia obliuiscantur: & in subiecto spirituali, & omnino indiuiso constituant aliquod accidens, formaliter loco extensum*. & quidem B. Aug. t. 4. lib. 2. de incarnat. ad medium, probat Deum non posse diuidi, quia est spiritualis; impossibile (ait) namque

namque est de incorporeo diuisionem aliquam fieri: sed de ubi Angelico posset diuisio aliqua fieri: quia eius vna pars consistere posset aliis interuentibus: ergo non esset incorporeum.

§.75. E quibus deduco, cognitionem intellectiuam de obiecto materiali vnio ipsi animo, non esse corpoream, quamuis essentialiter pendeat à termino corporeo: quia est actus carens integrali compositione. Intellectus autem est potentia cognoscitiua carens compositione integrali: qui propter eam rationem capax est Dei. At nisi ex hoc capite non possemus colligere indiuisiōnem intellectiōnis; quia per diuersas partes repræsentaret diuersas etiam partes obiecti.

§.76. Secundò deduco, unionem se tenentem ex parte animi esse spiritalem; quia caret compositione integrali: id autem habet, quia eius adæquatum subiectum est spiritale; & actus est in eodem ordine cum suo subiecto adæquato: quando actus & potentia sunt naturales.

SVBSECTIO VI.

Diluuntur obiecta.

§.77. Primum argumentum contra hanc doctrinam est; quia res spiritualis capit compositionem intensiuam; ergo & extensiuam. Cõsequenter probatur; quia utraq; compositio repugnat simplicitati: cur ergo exigitur simplicitas extensiuam potius quàm intensiuam? Nego consequentiam. Ad probationem respondeo, accidentia tam corporea quàm incorporea esse ad perficiendam substantiam: potestq; esse maior minorque perfectio. Item compositio extensiuam est admodum imperfecta; intensiuam autem est perfectior: propterea altera est propria generis imperfectioris: altera autem quadrare potest in perfectius.

§.78. Secundum argumentum; quia unio animi ad corpus est spiritualis: & composita integranter: ergo. Probat min. quia quauis augmentatione hominis, & immutatione mutaretur unio tota: hoc autem est falsum: ergo. Maior probatur; quia unio afficiens duas partes, non potest de nouo afficere tertiam; & quæ semel afficit tres, nõ potest in solis manere duabus. Min. probatur; primò, nunquam maneret homo idem. Secundò, quia animus ut præcisus ab unione ageret; tertio, quia illa nutritio non esset vitalis.

§.79. Nego minorem. Ad primam probationem responderi potest primò, nunquam manere hominem eundem simpliciter & adæquatè; quia non maneret adæquatè tota unio: manet autem idem homo quo ad animum, & præcipuas corporis partes. Ad secundam probationem nego animum ab unione præcisum operaturum: quia maneret unio vnione se tenente ex corpore; quo differt à prima informatione: tunc enim non efficit unionem, quia in nullo priori est vnitus. Quod si velis materializationem produci à generante prius natura, informationem autem ab ipso animo; non esset multum absurdum: tamen tunc totum uiuens fit ab alio supposito. Ad tertiam probationem, nutritio esset vitalis: quia fieret ab animo terminante materializationem, & reciperetur in ipso animo: actiones autem exercitæ ab vna parte ut vnita, toti supposito adscribuntur.

§.80. Secundò facilius responderetur, negata minori è §. 78. Ad primam probationem respondeo, non mutari totam unionem, nec hominè totum ex parte ipsius unionis. Quia animus ad informandum

corpus pendet à certis partibus, quibus necessario componitur *minimum naturale*: deinde appulsi nouarum partium non amittitur subito ea unio: sed animus illa affectus acquirit nouas partes, quibus corpus augetur. Has partes informat animus distincta vnione ac minimi naturalis, quæ dur vniones minimè vniantur inter se itaque per vnionem vnus partis completur animus ad agendas alias. Deinde nouis vnionibus succedebit amittuntur veteres: & per partes certas, ac determinatas sunt in animo quatuor, sex, aut octo vniones extensiuè virtualiter. Ad secundam probationem patet, animus non acturum nisi ut vnitus. Ad tertiam constat eam actionem fore vitalem, quia oritur à partibus ut vnitis; in eademque recipitur. In prima autem informatione vnio *ad minimum naturale* sit necessario ab extrinsecò principio.

§.81. Tertium argumentum: quia Angelus potest continua latione moueri; sed nisi ubi Angelicum partibus constet, non potest latio esse continua: ergo ubi Angelicum partibus constat. Maior cum S. Th. 1. p. q. 53. art. 1. docetur à Theologis, quos refert, & sequitur P. Vazq. disp. 195. c. 6. à qua sententia solus discessit Hibernus quidam. Minor probatur primò: quia si præsentia Angeli est indiuisibilis, amittitur tota simul; nec potest cum alia vniri secundum aliquam partem; nec secundum se totam: quia compositum ex vtroque extremo esset spiritale, & compositum integranter: nec præsentia illa simul existunt. Secundò, quia in latione continua per hoc gymnasium essent infinitæ vbicationes determinatae, & non comunicantes: hoc autem est impossibile: ergo. Minor est certa; quia non possent successiue finiiri. Maior probatur: quia in continuo spatio sunt infinitæ partes proportionales: quibus Angelus respondet per infinita ubi: sed illa sunt certa, & determinata: ergo sunt infinitæ vbicationes certæ & determinatae. Maior constat: quia cuius parti proportionali, & determinate spatij responderet Angelus successiue: & non per idem ubi; quia cum sit indiuisibile, sit totum simul. Minor probatur: quia illa ubi non habent partes proportionales: hæc enim in solis cõtinuis reperiuntur: est ergo vnum quodque ubi certum, determinatum, & non comunicans cum alio.

§.82. Respondeo primò, hoc argumentum esse enucleatum in sententia plurium ex aduersariis; componente continuum ex solis punctis, & negante motui successiue vnionem. Ad argumentum distinguo maiorem; potest moueri continuè per motus vnitas partes, nego maiorem; per partes immediatas, & sine intermissione succedentes, concedo maiorem. Distinguo item minorem; non potest latio esse continua per partes vnitas, concedo minorem; per partes immediatas sine interuallo inter duas, aut plures, nego minorem; & consequentiam. Ad primam probationem minoris, fateor in ipso sententia non posse eas vbicationes vniri; sed tantum esse immediatas; ut est ipse motus Angelicus. Ad secundam probationem; in ipso sententia non sunt partes proportionales; sed solum determinatae, atque finitæ; ac propterea finitæ quoque sunt vbicationes.

§.83. Quia uero ego compono continuum ex partibus infinitè diuiduis: Responderi secundò potest: in motu continuo Angelorum non omnium esse sententiam eandem. Durandus enim in 1. d. 37. p. 2. q. 1. uehementer inclinat in negandum motum Angelis. S. Th. 1. par. q. 53. art. 1. illis adscribit locum acquiuocè nobiscum: quia eos presentes constituit loco per operationem in locum ipsum. Vnde distinguo duas rationes, per quas Angeli existunt in loco: alteram

teram propriam & vniuocam cum nostra, alteram metaphorica & aequiuocam. prima est *ubi* intrinsecum Angelo; alia operatio extrinseca.

§. 84. Ad argumentum ergo ex §. 81. distinguo maiorem: Angelus potest continēdē moueri motu locali proprio, & vniuoco cum nostro, nego maiorem; hoc enim motus genus negatur ab innumeris: motu improprio & equiuoco, concedo: actione enim extrinseca corporea potest Angelus succēdē, & continēdē moueri. Quo illa argumentationis de parte proportionali machina labefactatur. Angelus enim discretē mouetur amissa vna indiuisibili vocatione, & admissa alia etiam indiuisibili: quibus deserit, & occupat quod vult spatium. vnde vno *ubi*, duobus, aut tribus respondet huic spatio, & deserit quam vult partem, occupatque quam vult. Greg. in 2. d. 6. q. 2. refert opinionem negantem Angelo motum continuum.

§. 85. Tandem respondeo, Angelum posse continēdē moueri non continuatione propria ex parte subiecti, & vocationis, sed ex parte spatij: id est, sine intermissione deserit locum, & acquirit: multis vocationibus respondentibus toti spatio; non tamen vnitis. & quemadmodum P. Suar. admittit infinita puncta componentia quantitatem finitam; ita potest admittere infinitas vocationes aggregatas in vnam finitam, respondentem finito spatio. Respondeo igitur distincta maiori: Angelus mouetur continēdē formaliter, nego maiorem: continēdē virtualiter, concedo, nego autem minorem. Ad primam probationem respondeo, nullam esse vnionem vocationum Angeli; quia nec continuitas illorum. Ad secundam respondeo, esse infinitas vocationes proportionales, non formaliter sed virtualiter; quia sunt multae respondentes loci proportionalibus partibus. illae autem sunt finitae simpliciter; & infinitae secundum quid: quia vt in corpore sunt infinitae & finitae; sic sunt in *ubi*; in quo nulla est vnio partium; sed aggregatio. In quo aggregato sunt certae partes finitae, quibus certis responderetur spatiis: & minores, quibus minoribus responderetur: & signata alia parte minori spatij signatur minor vcatio: quae proximior est versus eam partem vnde motus incipit. Ratio est, quia vocationum mensura sumitur ex spatio cui mobile affigit.

§. 86. Ad quod aduerte: locum vnum posse deserri, aut occupari continēdē totum simul, vt cum Deus primum elementa produxit: vel succēdēdē per partes proportionales, ita vt nulla tam parua possit assignari, quin alia minor prius sit deserri, aut occupata. Tot igitur erunt vocationes paruales determinatae, quot sunt partes determinatae loci: & tot erunt partes proportionales vocationis, quot partes proportionales loci. Itaque partium vocationis multitudo respondet multitudini partium loci, quia vcatio est modus determinans ad locum. Hinc est vocationes Angelicas esse simpliciter finitas, quia partes spatij, quibus respondent succēdēdē, sunt simpliciter finitae: & quia partes proportionales spatij sunt infinitae secundum quid, ita illae vocationes secundum quid sunt infinitae: & sicut nulla datur prima pars proportionalis loci, ita nec prima vcatio illi respondens: & sicut in vocatione materiali partes proportionales respondentibus partibus proportionalibus spatij coexistunt, & continuantur effectum sicut dixi disp. 15. Phyl. sect. 3. ita vocationes Angelicae coexistunt, & quasi contiguantur, ad eum modum quo partes proportionales simul transeuntur, & se contingunt.

§. 87. Inter has vocationes Angelicas, & materiales

quantum ad infinitudinem solum est discrimen, quod materiales continuantur, & vniuntur, & efficiunt vnam; locus spirituales. Et sicut locus vnus palmi acquisitus est habendo prius vnam partem proportionalem vocationis, deinde illam dependendo & acquirendo aliam, & quando mobile extensum quiescit retinet vnam vocationem continuam respondentem toti loco, ita vocationem spirituum prius fuit vna quam alia; & perdita fuit vna, & acquisita alia: deinde cum Angelus quiescit, retinet vnam simplicem respondentem toti loco. Tandem de hac partium productione, & infinitudine, quomodo continuantur succēdēdē philosophandum est in ordine ad partes spatij, sicut de punctis in ordine ad partes philosophatur sum ea disputatio. 15. qui, cum sint indiuisibiles, tangunt partem indiuisibilem, & temporis momenta coexistunt partibus temporis diuisibilibus per partes proportionales.

SECTIO IV.

Vtrum omnes animae materiales componantur ex partibus integrantibus?

§. 88. Animas plantae, & animalium imperfectorum, nullus asseruit esse simplices, & indiuisibiles: at verò formas perfectorum animalium esse indiuisibiles. sicut animam rationalem asserunt Thomistis non pauci cum S. Thom. 2. contra gent. cap. 72. & 1. part. quaest. 76. art. 8. corpore ad medium, & in disputatis q. vnica de anima artic. 10. corpore ad medium. Caiet. & Ferrariensis ibi, & alij apud Patr. Conimbricen. hoc lib. 2. cap. 1. quaest. 8. art. 2. Quorum sententia probatur primò, quia non repugnat rem materialem esse indiuisibilem, si qua autem potest esse forma, maximè brutorum perfectorum. Ergo.

§. 89. Verum hoc fundamentum est nullum, nam probaui sect. 3. proprium conceptum rei spiritualis esse carere partibus extensivis, ergo ille conceptus non potest rei conuenire materiali.

§. 90. Dices, rem materialem sufficienter constitui per dependentiam à materia, licet sit indiuisibilis. Contra primò, quia ille conceptus non est communis materiae & formae, quae debent habere vnum conceptum communem, quo conueniant in ratione rei materialis. Hic conceptus non potest esse conceptus materiae primae, quia forma non est materia: neque conceptus dependentiae à materia, quia materia non dependet à se, ergo debet dari alius conceptus, qui est compositio partium extensuarum, vt conceptus communis rei spiritualis est carentia talium partium.

§. 91. Contra secundò, quia eo ipso, quod res educatur de potentia materiae, educitur exrensua, quia forma materialis non potest tota educi ex vna parte materiae, & tota ex tota materia, ergo educitur pars ex parte; & tota ex tota materia: patet antecedens; demus, verbi gratia, formam equi educi tota ex tota illa materia, quae fuit disposita in primo instanti generationis, ergo illa materia est causa adaequata illius formae, ergo quando per nutritionem materia crescit, pars noua non causat materialiter illam formam. Patet consequentia, quia posita vna causa adaequata, quae iam semel causauit effectum, non potest ex natura rei cum illa causa in illo genere alia simul concurrere, ergo cum materia, quae primo suscepit formam equi, non potest concurrere alia ad illius receptionem. Probatum antecedens: tum quia illa causa

causa tam in actu primo, quam in secundo habet virtutem adaequatam causandi effectum, cum qua virtute non potest ex natura rei alia concurrere, vt probaui disp. 8. Phyl. sect. 7. & disput. 9. sect. 5. tum etiam in igne producto, ad cuius productionem postquam semel est productus, non concurrunt alius ignis. Vnde sequitur toties formam generari noua generatione, quoties accrescit materia, nam ex potentia partis adiunctae de nouo, educeretur etiam forma.

§. 92. Dices primò, ad productionem vnus ignis concurrere alium ignem, ita vt qualibet pars producat à toto igne & qualibet illius parte: ergo similiter poterit forma causari à tota materia & qualibet illius parte. Verum ego non loquor de prima productione, sed iam suppono formam causatam à tota materia existente in prima generatione equi: at verò accedente iam noua materia non est cur causet formam iam causatam, sicut productio iam igne, non est cur producat ab alio igne de nouo adueniente, licet vniatur igni producenti.

§. 93. Dices secundò, formam non pendere ab aliqua parte materiae determinata, sed ab indeterminata, sicut punctum indiuisibile. Contra, quia forma vniur toti materiae, ergo à tota illa dependet: patet consequentia, tum quia non est, cur pendeat ab vna parte potius quam ab alia: immo deberet pendere vel à cerebro, vel à corde, quia sunt principes partes animantis: tum etiam, quia nullus negabit vnionem formae materialis vel esse idem cum dependēdē formae à materia, vel secum asserre talem dependentiam: quod est praecipuum argumentum contra hanc sententiam, quia vnio comitatur dependentiam formae materialis à materia: sed vniur toti materiae, ergo à tota materia dependet, sed vna pars formae non potest pendere à tota materia, quia darentur plures causae adaequatae illius, ergo à diuersis partibus materiae dependent diuersae partes formarum.

§. 94. Contra secundò, quia punctum indiuisibile non vniur parti secundum se totam. Praeterea quo fundamento potest affirmari non posse assignari vnam partem materiae, quin aliae minores, ac minores assignentur, à quibus forma dependeat? Cum sit certum formas viuentium sibi determinare certam quantitatem materiae, ita vt in alia minori conseruari non possint.

§. 95. Dices tertio, formas brutorum non pendere intrinsecè à materia; sed dici materiales, quia sicut non possunt operari sine materia, ita neque esse, quia ab ea dependet tamquam à comitante. Verum hunc existimo esse temerarium in philosophia errorem: quia si formae materiales non pendent intrinsecè à materia tamquam à subiecto, ergo non educuntur ex potētia illius, ergo non generantur, ergo creantur. Patet vltima consequentia, quia quod non fit cum dependentia à subiecto, vel alia causa intrinseca, fit independenter ab illa, & creatur: quia creatio est productio eius ex nihilo, id est ex nulla causa intrinseca, vt dixi disp. 12. Phyl. sect. 1. sed forma per se non dependet ab alia forma, ergo creatur; hoc autem suspensionem parit in fide, tum, quia apud Patres, & Concilia è substantialibus formis sola rationalis dicitur creari: tum etiam, quia sequitur tales formas esse natura sua incorruptibiles, quia creantur, creatio autem est rerū substantentiam, cum substantentia sit modus consequentem existentiam independentem ab alio. Quod si non dependet à materia in suo esse, ergo habent aliquam operationem independentem à materia, quia vnaquaque res operatur eo modo, quo habet esse, &

Philosophia Petr. Huri. de Mendoc.

ideo probamus à priori animum rationalem habere aliquam operationem independentem à materia, quia animus ab illa non dependet, vnde deducimus euidenter corrupta vnione animum rationalem non corrumpi, quia neque dependet à materia, neque ab eius vnione.

Potest dici, illas formas esse corruptibiles, quia certis temporibus perunt corrumpi. Sed hoc primum asseritur sine fundamento: quia idem potest dici de animo rationali, cuius immortalitas colligitur ex eius substantentia: quam etiam haberet illae formae. Secundò, quia ex abiunctione à materia non perirent, quia ab illa non dependent intrinsecè per se, neque dependerent in omni sua operatione, vt probatum est: vnde ergo peterent corrumpi?

§. 96. Secundum fundamentum Thom. est quia si brutum perfectum dolore afficiatur in vna parte, totum corpus condolet, & in vna parte remissius operatur, quam in alia; & quia cum primum imaginatio apprehendit, appetitus etiam appetit, atque imperat motum membris externis: item diiudicat inter duo obiecta cognita per diuersos sensus; haec autem fieri non possent si animus esset diuisibilis, ergo.

§. 97. Verum haec argumenta ad hominem retorqueo: quia per se animus imperfecti animantis est diuisibilis in partes, & tamen si cauda lacerta dolet, condolet totum corpus: si enim pede premas caudam colubri, totus coluber erigitur, venenum minans propter iniuriam in cauda acceptam. Item si diueritur coluber per intensam operationem in vna parte, remittit operationes aliarum: item quando coluber apprehendit obiectum, illud etiam appetit, saepe enim cauda diuerberat homines: etiam diiudicat inter duo obiecta per sensus apprehensa diuersos.

§. 98. Ergo illi effectus non proueniunt ex formae indiuisibilitate: sed exequutio membrorum prouenit ex subiectione totius corporis ad appetitum sensitium, qui per spiritus vitales, & naturalem sympathiam motum imperant omnibus partibus, quibus est naturalis infra obedientia, qua totum corpus bene administratur, atque defenditur; reliqui verò effectus oriuntur, quia sensus per totum animal diffusi cum percipiunt aliquod obiectum, subito illius speciem traiciunt in imaginationem per neruos sensorios, qui è toto corpore tenduntur in cerebrum.

§. 99. Igitur infirmo scipioni innixa haec sententia conatur adstruere animi brutorum simplicitatem. Contra: cuius autores ad hominem sic argumentor: quia ipsi aiunt non posse accidens mutare subiectum etiam partiale, vt vidimus disp. 1. de generat. sect. 4. ergo non poterit forma materialis mutare subiectum totale: at illud mutaret in eorundem sententia, quia discedente per continuā actionem caloris naturalis tota illa materia, quae disposita fuit in primo instanti generationis, non perit forma; sed recipitur in materiam succedentem: ergo mutat subiectum totale. Patet consequentia, quia discedente prima materia, forma non subsistit, sed necessario dependet à succedente materia. Minor hos authores tam acriter infecutos conseruationem accidentium, quia deficit subiectum, & haec nulla necessitate compulso admittere mutationem totalem subiecti.

§. 100. Nec verò dicent totam formam corrumpi ad accretionem, aut decretionem animalis, quia videretur impossibile: neque est aliud principium à quo fiat tota alia forma de nouo, immo quoties aliqua pars materiae

materia deperditur; etiam perit forma, quia deficit subiectum, à quo penderet: nisi dicant eam pendere à partibus remanentibus. Contra quia illa essent adaequatum subiectum, cum quibus non concurrerent partes deinceps acquirenda.

§. 101. Tandem sic argumentum efformo: forma leonis penderet à quauis parte materiae cui vnitur: ergo diuersa est formae pars in subiectis diuersis; antecedens videtur certum: quia vnio rei materialis ad materiam est in sententia aduersariorum dependentia formae à materia: absolute autem oritur à dependentia ipsius formae. Video responderi posse; animam leonis pendere à minimo naturali corporis quod exigit in prima generatione; ex qua dependentia oritur vnio ad nouas partes. Contra tamen: quia partes illius minimi decretionem mutantur: quia omnis pars animalis nutritur, atque decreuit: tunc, si tota forma penderet à qualibet parte minimi, tota illa periret; vel saltem subiectum mutaret.

§. 102. Confirmatur: tota causalitas materiae periret ad quamuis accretionem, aut diminutionem; quia dependentia formae est modus pendens essentialiter à singulis partibus, in quibus semel existit, & non potens nouas de nouo accipere: sed non esset tuuc principium, à quo iterum efficeretur ea causalitas materiae: ergo forma periret. Probo antecedens; quia leonem augetentem nulla creata causa conseruat: at illum conseruaret, si eius formae dependentiam à materia efficeret: quia illa causalitas est formae conseruatio: eademque ratione forma leonis illam non efficeret; quia nec potest efficere seipsum. Sapius autem ostendi ab eo principio terminum causari, à quo causatur eiusdem termini causatio: tum etiam; quia forma leonis debet existere dependenter à subiecto prius natura, quam causat. Sed non potest habere illam prioritatem in dependentiam sui à materia, quia per illam existit.

§. 103. Dices formam conseruari à Deo per nouam causalitatem; quia id petit conceptus formae corruptibilis dependentis à subiecto extenso. Contra: eadem diuinatione posset dici corrupti totam formam priorem, quia corrumpitur tota eius à subiecto dependentia; & à Deo produci aliam nouam, id exigente natura corporis animalis, dum perfectuerant in eo dispositiones ad formam. Quod confirmari potest; quia iidem censent secta lacerta, produci à Deo duas lacertae formas, singulas in singulis partibus diuisis; quam ob causam censent posse defendi simplicitatem animi cuiusque bestiae: quod si solum diuinant quid responderi possit; possemus etiam dicere lactucae, & lapidis formas esse infectibiles; & ad cuiusque diuisionem produci aliam à Deo. Secundo: prior dependentia formae à subiecto, fuit vnium ex principiis per se ad nutritionem; sed nullum principium physicum per se, est principium per se ad effectum, à quo ipsum principium sit corrupendum; quia haberet naturalem appetitum ad interitum; ergo adueniente nutritione non esset peritura prior causalitas. Minus diceretur inepte esse duas causalitates totales. Tertio, quia nutritio esse non posset vitalis, quia esset à principio extrinseco adaequate.

§. 104. Obijciunt, duas esse productiones, alteram formam; quae in nutritione fit à solo Deo: & est prior natura quam productio vnionis: altera est vnionis productio, quae est vitalis, quia oritur ab ipsa forma. Contra: ut forma potuit efficere nutritionem propter existentiam cum dependentia à materia, priorem natura quam existentiam vnionis: eadem

ratione, potuit in prima generatione esse causa vnionis. Vnde leo seipsum generaret, & non generaretur ab alio: essetque vitalis generatio composita, sicut est nutritio.

§. 105. Secundo argumentor, quia omnes actiones formae materialis sunt extensa, ut patet in sententia externa, quae dependet à potentia formaliter extensa; ex qua argumentum sumitur ad internas: quia omnes recipiuntur in subiecto extenso, & pendent ab speciebus impressis extensis: ergo & forma est extensa. Patet consequentia, quia ex qualitate omnium operationum colligitur qualitas principij, à quo fluunt.

§. 106. Tertio, quia formae imperfectorum animantium sunt diuisibiles, ergo & perfectiorum: patet consequentia, quia aliqua bruta, quae vocamus imperfecta, sunt perfectiora, quam aliqua bruta perfecta; serpens, verbi gratia, perfectior est talpa, mulca, & aliis, & tamen serpens habet formam diuisibilem, ergo etiam talpa. Nam indiuisibilitas, est argumentum magnae perfectionis. Vnde sumitur argumentum à priori; forma serpentina est perfectior, quam forma talpae, & est diuisibilis; ergo diuisibilitas non oritur ex imperfectione formae, sed ex conceptu materialis: alioquin indica inter has formas inaequaliter perfectas, cur perfectior sit diuisibilis? Alia vero non? Tandem cum indiuisibilitas difficile percipiatur in animo rationali, non est cur sine urgenti fundamento ignobiliores formas eodem priuilegio donemus. Immo rationes S. Thom. vim habent eandem in qualibet anima.

§. 107. Sed cur formae perfectorum uiuentium, si diuidantur non conseruantur, sicut forma brutorum imperfectorum? Respondeo primo, id non oriri ex maiori, vel minori perfectione. Nam forma colubri perfectior est, quam forma muris, & diuisa conseruatur forma colubri, secus verò forma muris. Cuius rei ratio potest esse ipsa animantium figura, quae magis dependet à conseruacione omnium partium.

§. 108. Secundo respondeo, admissa maiori perfectione perfectiorum brutorum, omnes formas, quod perfectiores, maiorem habere dependentiam vnus partis ab alia propter maiorem conseruacionem, & communicationem spirituum vitalium, sanguinis, &c. quae sunt à principibus partibus: sic corrupto corde, aut cerebro pereunt omnes partes. Quapropter mirum non est, quod queritur in argumento.

§. 109. Tertio respondeo incertum esse in bruto imperfecto manere partes formae: quia motus caudae lacertae potest oriri à spiritibus vitalibus, qui cum percussione lacerti alteratur; caudamque mouent, ea celeritate, ut videmus carnes arietinas recenter mortuas palpitare, quod dixit Poëta primo Aeneid. de ceruis, quos venatus fuerat Aeneas.

Pars in frustra secant, verubusq. tremencia figunt.
Et caput hominis recenter abscissum saltare solet, frequentetque mouet oculos, totam pellem, atque capillos: quod prodit à spiritibus vitalibus.

§. 110. Denique incertum est, an in bruto perfecto per breue tempus remaneant partes formae, quas non mouent vel propter figuram difficultatem, aliusve causas: imo Aristot. testatur se vidisse arietem ambulans abscisso capite. Galenus se vidisse testatur victimas ambulare extis extractis, & P. Ioseph. Acosta 5. de historia Indica, c. 22. refert Hispanum extracto corde dixisse. *Cavaleros muerto meba.*

§. 111. Sententiam hanc sequuntur, Durand. Egidius, Argentinas, Gabr. Marcellus, Aueroes, & alij apud Conimb. li. 2. cap. 1. q. 8. art. 2. quam ipsi in vtraque parte tuerentur art. 3. est recentibus communissima, fuitque tempore Caiet. quam etiam defendit Toletus

Toletus lib. 2. de anima, cap. 2. q. 5. concl. 2. eamque probat, quia quidquid educitur ex subiecto extenso, est etiam extensum.

SECTIO V.

Vtrum partes uiuentium sint substantialiter similes?

§. 112. In compositione uiuentium videmus organa; atque instrumenta apta diuersis actionibus vitalibus: inquirimus nunc vtrum huiusmodi diuersitas accidentaliter arguat in partibus uiuentis substantialem aliquam diuersitatem?

SVBSECTIO I.

Nonnulla argumenta pro prima sententia.

§. 113. Prima sententia est plurium Thomistarum asserentium, formam substantialem esse eiusdem rationis, & omnino similem in omnibus partibus, sicut forma ignis est eiusdem rationis in qualibet parte. Probatum primo, quia non sufficit qualibet diuersitas operationum ad colligendam diuersitatem substantialem principij: tum quia ab eodem principio oriuntur operationes valde diuersae, ut ab eodem animo, & sole: tum etiam, quia multae res inanimatae habent aliquam diuersitatem accidentium, ut patet in iaspide, & pluma pauonis.

Verum hoc argumentum nihil concludit: tum ad hominem; quia ipsi Thomistae ex diuersitate actuum intellectus & voluntatis arguunt distinctionem essentialem inter intellectum & voluntatem; tum etiam, quia quando aliqua forma est indiuisibilis, & ordinis superioris, minus habet compositionis: quia verò animus rationalis constituitur in altiori gradu entis, ideo per suam simplicem entitatem praestat effectus, quos formae materiales praestant per diuersas partes. Item aliquod principium potest praestare plures effectus in genere causa efficientis, ut Sol; at verò actus vitales propter modum vitalem, quem habent, exigunt varia organa, & instrumenta apta ad species impressas obiectorum.

§. 114. Ad exempla adducta responderetur: esse aliquam diuersitatem accidentium, quae oritur ex sola astrorum constellatione, aliique circumstantiis extrinsecis: homo enim aliquando albeat, aliquando nigrescit, quod reperitur in metallis, atque lapillis: ut enim nonnullae regiones ferunt homines nigros, nonnullae albos, ita quarundam regionum lapides sunt nigri, aliarum verò rubri. Neque verò inter ipsas partes iaspidis arguitur dissimilitudo essentialis, sicut neque inter duas hominis manus; licet altera sit nigra, altera alba: quia illa varietas colorum est valde accidentaliter. At verò pluma pauonis sunt animata, quia sine illis auis esset manca, & mutila: quod si hoc minus placet: respondeo illam diuersitatem tantum esse in colore, aliique accidentibus inutilibus ad colligendam specificam distinctionem: vel esse illarum formas distinctas.

§. 115. Secundo mouentur, quia res diuersarum specierum non possunt continuari, ergo illae partes non sunt substantialiter dissimiles. Antecedens patet: quia continua sunt, quorum extrema sunt vnium: at extrema specierum diuersarum non possunt esse vnium, quia sunt rationis diuersae: ergo. Neque hoc vrget: solutum est enim disput. 5. de generat. res enim diuersarum specierum incompletarum possunt

Philosophia Petr. Hur. de Mendocza.

continuari ad integrandam tertiam speciem, sicut materia & forma concurrunt ad componendum essentialiter hominem.

§. 116. Dices, eas partes differre specie completa, quia os, verbi gratia, est vegetabile tantum, caro autem sensibilibus; vegetabile autem tantum, & sensibile differunt specie completa: ergo. Vnde argumentor tertio, quia planta non potest efficere vnium per se cum carne, ergo neque os: patet consequentia, quia os tantum est planta. Ridiculum argumentum: sic enim dici posset animam & corpus differre specie completa propter materialitatem vnium, & alterius spiritualitatem. Deinde non dicuntur differre specie completa, quia absolute non sint diuersarum specierum: non enim minus differunt inter se, quam equus & leo: sed dicuntur differre specie incompleta, quia sunt entia incompleta & partialia, ex natura sua relata ad componendam tertiam speciem, sicut materia & forma.

§. 117. Quia igitur os, licet tantum sit planta, per se refertur ad componendum animal, dicitur differre specie incompleta à carne, quia simul cum illa integrat totum equum: quia tam os, quam caro sunt partes necessariae equo mutuo dependentes, quia os alimentum capit à corde, & iecore, & appetitus pender ab osse in executione motuum; sicut animus pender à corpore in operatione materiali. Neque video, cur os non possit continuari cum carne ex eo quod planta non possit cum illa continuari: nam eodem modo diceretur duas partes eiusdem raphani non posse continuari, quia cum raphano non potest continuari lactuca. Respondeo igitur quaedam esse vegetabilia completa, quae non possunt continuari cum carne, nec cum quauis alia specie: quia neque mutuo pendent à carne, neque illam in operando iuuant: quaedam verò vegetabilia esse incompleta, quae possunt seruire sensitui, illisque vniri: & cum illis tertiam speciem integrare.

§. 118. Deinde mouentur, quia communiter rejicitur multitudo formarum substantialium, quia nulla pars relinquit incompletam suam materiam, atque adeo necessaria non est alia forma per quam compleatur illa pars. Fateor in qualibet parte materiae non reperiri duas formas incompletas, sed vniam completam essentialiter: integraliter tamen incompletam: quia qualibet pars corporis cum sua forma habet dependentiam à ceteris partibus, quibus integratur compositum. Atqui in priori sensu saepe reieciimus pluralitatem formarum dissimilium cum Pat. Suarez disput. 15. metaphysica, sectio. 8. num. 31.

SVBSECTIO II.

Alia argumenta.

§. 119. Praeterea arguitur: quia vna forma totalis non vnitur aliis; sed forma brachij esset totalis, atque distincta à forma peboris; ergo non possunt vniri. Quod si dicas, eas formas esse partiales, petis principium. Respondeo, eodem argumento probari formas omnes esse simplices etiam in lapide: quia qualibet est forma totalis; quae non poterit continuari cum aliis. Iam insinuauit §. 119. formas posse esse completas essentialiter in ratione formae; non verò integranter: quia in ea parte subiecti cui insunt, non potest esse alia forma substantialis. At sicut pars materiae est integrè completa continuatione cum aliis; ita & pars formae.

§. 120. Mirum autem est, hanc videri petitionem principij:

Conclusio.

- cipiis: iam enim conuenimus in hac difficultate, formas esse diuiduas saltem in imperfectis belluis: illarum autem partes, sunt quidem non tota forma colubri, sed pars: quæ ut compleat debitam colubro magnitudinem, eget vnione ad alias partes. hæc partialitas est per se nota. Cauda enim laceratæ, aut folium lactucæ, & raphani egent vnione cum cauda, aut trunco. item os eget vnione ad carnem, & hæc ad neruos, oculi egent neruis, & pendent à cerebro. hæc euidenter ostendunt non esse totam formam eam, quæ est in folio lactucæ, aut cauda colubri. Has partes rogo sint ne similes, aut dissimiles: proba ergo aliunde dissimilitudinem.
- §. 122. Quintum argumentum: quia in leonibus & equis mas & femina specie differret: hoc est absurdum: ergo. Maior probatur, quia tanta diuersitas accidentium est inter marè & feminam, quanta inter brachium & manus. Minor patet: quia femina non posset producere marè; & ut ex asino & equa oritur mulus, ita oriretur proles tertie speciei. Respondeo primum, hoc argumentum, & illud, quod proposui §. 116. non habere vim in sententia admittente hanc partium dissimilitudinem, distincturum solo numero, & non specie: de quo agendum sect. sequenti.
- §. 123. Secundò respondebit aliquis, minorem esse falsam: ad primam probationem responderet, marem à femina generari, supplente Deo defectum influxus; qui præstandus esset à mare, si esset applicatus. Ad secundam probationem; femina asini & equæ esse valde dissimilia; secus leonum: quæ ob insignem similitudinem celsentur eiusdem speciei. Nec hinc infertur in specie hominis, feminam & marem specie differre; tum quia vniones possunt dici homogeneæ in toto composito: tū quia animæ sunt eiusdem rationis, & indifferentes vnaquæque ad dispositiones masculinas, & femininas: de vnionibus autem vix Patres loquuntur; nec illæ referunt. Hæc tamen sine fundamento dicuntur, ac propterea sunt rejicienda.
- §. 124. Igitur mas & femina sunt eiusdem speciei, vnde nego mai. è §. 122. Ad probationem respondeo, nõ esse tãtam diuersitatem inter marem & feminam, quantam inter carnem & ossa; & inter partes, quæ multū differunt: fortè enim manus & brachia sunt eiusdem rationis inter marem & feminam, nõ est discrimen vllum substantiale, sed accidentarium: quia in sola figura, & in maiori, aut minori intentione, aut quantitate est discrimen. vterque enim habet vim feminis formatricem, vim generatiuam, & alia accidentia. Est autem discrimen in figura, & aliis accidentibus, ad quæ animus vtriusque est indifferens. vnde sæpe cernuntur Hermaphroditi; & aliquando femina conuersa est in marem. Itaque dispositio corpore femina, & maris: anima æquè pererit alterutrum. At forma visiva non appeteret corpus aptum ad aures.
- §. 125. Quæ patent, quia anima maris, & femina possunt generare filium: & quod facit vna, potest & alia secundum se considerata; alioquin specie differrent: ergo anima maris est indifferens ad femina corpus, alioquin non posset idem quod anima femina: idemque est de anima femina, quæ indifferens est ad corpus maris. Siue ergo accidentia maris & feminae sint eiusdem, siue diuersæ rationis, dicendum est animū maris consideratū secundum se esse aptum corpori femineo: & animā feminae corpori masculino: videndū nūc vtrum idem contingat parti oculorū, & aurium. vide §. 159. & 160.
- §. 126. Vltimum argumentum: quia nõ sunt multiplici cædæ formæ absumiles abiq; necessitate. Quid inde?
- Enseo partes viuents esse substantialiter absumiles: e.g. in equo formā existentem in oculo esse absumilem parti eiusdem formæ existentem in auribus. Quam doctrinam tradidit Magnus Suarez disp. 15. metaph. sect. 8. num. 31. & 2. met. disp. 46. sect. 1. nu. 41. est multorum opinio. Antonij Andr. 7. metaphyl. q. 17. Pauli Veneti de Anima, cap. 5. Niphi. 1. de generatio. text. 26. estque apud recentiores communis. Quam tradit expressè S. Thom. quaest. vnica de spiritalibus creaturis, art. 4. ad 14. adducendus sect. sequenti.
- Quam nonnulli sic probant: consideremus duas formas equi secundum se, quæ informant materiam; atque fingamus vtramque à subiecto separatam, & quantitate; & alteri illarum præcidi eam partem, quæ capiti respondebat: rogo an vtraque forma maneat æquè integra? Nec ne? Non potest dici vtramque manere æqualiter integram: cum altera sit capite mutilata, ergo non manet æquè integra: ergo deest illi formæ aliqua pars, quæ petat esse caput, aut pedes.
- Verum in opposita sententia potest responderi: omnes partes formæ secundum se consideratas esse indifferentes ad caput, pedes, &c. Eaque propter in tali casu vtramque formam manere æqualiter integram substantialiter, si maneant tot partes formæ, quot sunt necessariae ad integritatem equi. nam tam magna pars potest abscidi ab illa forma, vt veniretur ad minimum naturale equi, eaque de causa maneret manca illa forma: quia non posset informare sufficientem materiam: si verò hoc non conringeret, illæ duæ formæ essent integræ, sicut tam est integer equus parius, quàm magnus.
- Probatur igitur conclusio. Forma existens in capite petit determinatè dispositiones capitis, & illi repugnant dispositiones pedis: (idque dico de forma oculi, gustus, & cæterorum sensuum, partiumque dissimilium,) ergo forma capitis distinguitur substantialiter à forma pedis. Consequenter patet, quia indiuidua substantialiter similia, ita habent dispositiones, & accidentia, vt quantum est ex se, possint habere dispositiones, & accidentia alterius indiuidui substantialiter similes: verbi gratia. Ethiops quantum est ex se potest habere albedinem, quod si eam non habet, est per accidens, propter maiorem solis vicinitatem; quo torrentur. Quod si nos ipsi eo climate essemus nati, eodem maculareremur nigrore.
- Ad quod aduerte discrimen, quo aliqua indiuidua dependent à concursu plurium causarum, pro quarū varia coniugatione, varia in nobis nascuntur accidentia, pro quorum varietate non arguimus substantialem distinctionem indiuiduorum: alia verò sunt accidentia quæ non possunt variari, licet causæ secundæ inter se alterentur, vt equus non potest non esse quadrupes, nec talpa cæcus: quæ distinctio accidentium arguit distinctionem substantialem in indiuiduo. Vnde quoduis animal videns distinguitur specie à talpa, & omne animal bipes distinguimus ab equo. vnde disputat. 1. de cælo probauit Solem, & Lunam differre specie, quia Sol plus habet lucis, quàm Luna: quod si Luna esset eiusdem speciei cum Sole, tantam haberet, quantam ille: quia nullo congressu causarum secundarum poterat impediri: sicut Sol nullo impeditur.
- Hinc est duo capita duorum equorum, non esse substan

- substantialiter dissimilia: licet alterum sit oblongum, alterum rotundum, alterum calidum, alterum frigidum; nam hæc accidentia non oriuntur ex intrinseca indiuiduatione illorum; sed ex vario causarum secundarum congressu. At vero caput & pedes eiusdem equi differunt substantialiter, quia tanta organorū diuersitas oritur non ex congressu causarum secundarum: sed ex intrinseco conceptu formæ substantialis, ibidem residentis. Hæc pro prima consequentia, quam lauius prosequemur, sect. 6.
- Antecedens autè probatur, quia caput in quantum caput petit ea organa, quæ tantum differunt ab organis pedis: ergo est aliquod principium, quod determinatè petat ea organa in capite: nam accidentia determinatè petat, quæ oriuntur ex intrinseco principio, non ex solo causarum congressu, petunt aliquod principium determinatum, à quo oriuntur, & cui deseruiant: sed illud principium in capite non est materia, quia hæc de se est indifferens ad caput, pedes, & composita inanimata; ergo hoc principium determinatum est forma: ergo forma existens in capite petit determinatè dispositiones capitis, & non pedis.
- Dices primò, id provenire à tota forma viuents. Non verò ab ista parte in particulari: nam tota forma petit habere dispositiones capitis, cordis, &c. Singulæ verò partes sunt indifferentes ad caput, cor, &c. Contra, quia hæc est repugnantia terminorum: affirmare formam petere dispositiones capitis, & singulas partes formæ esse indifferentes ad tales dispositiones. Nam tota forma nihil est formaliter præter omnes suas partes vnitas, sed per te omnes partes vnitæ sunt indifferentes ad dispositiones capitis: ergo tota forma est indifferens ad tales dispositiones. Confirmatur, per te singulæ partes tam proportionales, quàm determinatæ, sunt indifferentes ad caput, & pedes, ergo omnes illæ partes etiam vnitæ retinent eandem indifferentiam; alioquin & naturam mutarent per vnionem: & iam non essent indifferentes, sed determinatæ ad eas dispositiones, quod intendimus: ergo tota forma simul est indifferens ad omnes illas dispositiones: patet consequentia: quia tota forma nihil est præter omnes partes proportionales, & determinatas, vnitas; compositio enim formæ nihil addit supra partes præter earum vnionem.
- Quod constabit apertè recensendo proprietates cæterorum compositorum: homo enim, verbi gratia, est rationalis, & materialis: quia altera eius pars est essentialiter principium ratiocinandi; altera verò est materia: item animal est sensitium, quia sensitium dicit duo principia, alterum actiuum, alterum passiuum (sensationis principium actiuum illi cõuenit ratione formæ determinatæ, passiuum verò ratione materiae. Item album est disgregatiuum visus; quia altera pars illius est principium disgregandi: igitur nullum est compositum, cui aliqua proprietas conueniat, nisi ratione alicuius partis; sed per te in forma viuents nulli parti conuenit petere determinatè dispositiones capitis, quia per te omnes partes sunt indifferentes ad illas, ergo toti formæ non conuenit petere determinatè eas dispositiones. Verge argumentum: per te forma ossis est indifferens ad dispositiones carnis: etiam forma nerui: & forma capitis: demus igitur omnes illas partes habere dispositiones carnis, totum animal esset caro, & quidem sine vlla violètia, quia omnes illæ partes haberent dispositiones sibi con-naturales.
- Philosophia Petr. Hurt. de Mendoc. A.
- Dices secundò, toti formæ viuents vim inferri, quia illa petit diuersam organizationem, quo differt à forma non viuents. Contra: quia petunt intentum: si enim singulis partibus non repugnat ea dispositio, neque repugnabit toti formæ (vt dictum est) quod si differt forma vitalis à non vitali, eo est, quia vitalis habet diuersas partes dissimiles, quibus petit organa diuersa: at verò non vitalis, cum habeat partes omnino similes, non petit ex se accidentia dissimilia. Vnde si forma equi esset omnino similis, vt forma ignis; haberet corpus similibus accidentibus aptum, sicut forma ignis.
- Dices tertio, animū rationalem esse simplicem, & eundem numero in capite & corde: ergo etiam duæ partes distinctæ numero poterunt esse in pede, & in capite. Nego consequentiam: quia animus per suam simplicem entitatem est determinatus ad totam corporis organizationem, ita vt vis inferatur, si priuatur vel minima organizatione: at per te pars, quæ est in capite, nõ petit determinatè illam dispositionem: ergo sicut animus rationalis per virtuales extensionem informat duas partes carnis, quas in equo informant duæ partes formæ solo numero distinctæ: ita idem animus informat carnem & ossa quæ in equo informantur duabus partibus formæ substantialiter dissimilibus, quia animus eminenter continet quiddam formæ extensione præstare possunt.
- Dices quarto, totam formam petere diuersitatem organorum in capite ratione singularum partium, non determinatè, sed indeterminatè, & confusè; sicut species equi est necessaria ad equitandum, non tamen ratione huius indiuidui, in particulari, nec illius.
- Contra, quia si nulla pars formæ dicit ordinem determinatum ad organa capitis: ergo nec tota hæc forma dicit talem ordinem. Patet consequentia, quia talis ordo est de essentia formæ: ergo illi conuenit determinatè ratione alicuius partis. Quia quiddam est de essentia compositi, illi cõuenit determinatè ratione partium determinatè: vel ergo ratione vnus tantum, vel ratione omnium. Quod assertur de equo est abs re: nam quia singuli equi in particulari dicunt determinatū ordinem ad equitationem, & determinatè habent potentiam sufficientem ad equitandum: sicut singuli oculi ad visionem: nullum autem requiri in particulari, idem est, ac equitatione ita ab vno posse prodire, vt non ab illo solo, sed etiam posse ab aliis. Esset autem ad rem si diceretur singulas partes formæ petere tales dispositiones, sed nõ esse necessarium vt datur huic parti determinatè, sed alicui vagè atque confusè. Contra, quia si nulla pars petit determinatè has: sed confusè has, vel illas: ergo quæcūque dentur cuius parti sufficient: quod si singulis dentur dispositiones capitis, tam bene erunt, ac bene est quilibet oculus ad videndum, totūque equus erit caput, vel potest esse ex natura sua: vt quilibet oculus potest natura sua videre.
- Dices quinto, omnes partes vnitas petere diuersa organa, & temperameta, ita vt si vna pars sit determinata ad caput, altera determinetur ad pedes. Contra, vnio est eiusdem rationis in omnibus? an diuersa: si eiusdem, non determinat vnā partem ad vnā dispositionem magis, quàm ad aliam: est enim tam indifferens ad eas dispositiones, quàm ipsæ partes: si verò vnio est diuersa rationis, ergo iam habet compositum aliquid substantiale determinatum ad caput, diuersum ab eo substantiali determinatè ad pedes: sicut ergo in vnione admittit, quidni admittit & in partibus: præsertim cum sit obseruandum, extrema

§. 136.

§. 137.

§. 138.

§. 139.

§. 140.

§. 127.

§. 128.

§. 129.

§. 130.

§. 131.

§. 132.

§. 133.

§. 134.

§. 135.

extrema eiusdem speciei non habere vniones diuersarum. Deinde, vnio integralis tantum habet efficere rem maiorem, partēque terminare, neque potest intelligi in tali vnione determinatio ad aliquas dispositiones, nisi ratione partium. Ad §. 153. & 154.

§. 141. Sexto dici potest, in tota forma esse principium ad omnia illa organa: determinari autem à causa prima, ut huic parti dentur organa capitis: illi ossis, &c. Quod est huic parti naturale supposita priori determinatione. Verum hæc solutio est parum philosophica, tum, quia non reddit rationem diuersitatis organorum, nisi voluntatem causæ primæ: tum etiam, quia si pars capitis est indifferens ad pedes, quid illi præstat si alia pars determinetur ad pedes, ut illi sit connaturalis determinatio ad caput? equidem sicut illi accidit quidquid contingat parti pedis, cum sit ab illa realiter distincta, ita illi est valde accidentarium alias partes determinari ad pedes, vel cor. Nam ipsa ex conceptu suo semper manet indifferens ad quamlibet dispositionem. Quapropter omnes partes eiusdem animantis essent (ut ita dicam) contentæ, si omnes informarentur aut pedes, aut carnem, &c.

§. 142. Confirmatur, quia ut probaui in physicis concursus generalis causæ primæ determinatur, quoad speciem effectus à causis secundis, ut à calore ad calefaciendum, & à frigore ad infrigidandum; causa verò prima determinat secundas quoad indiuiduationem effectus: cum ergo dispositiones cordis, & capitis sint speciei diuersæ, causa prima debet determinari à forma uiuentis ad illas, non verò è contra: at vero quod forma capitis determinetur ad hoc caput porius, quam ad illud, oritur à causa prima, cui in ratione causæ primæ tantum est tribuenda illa determinatio effectus, quæ in opposita sententia tribuitur tempori & aliis circumstantiis, quibus non tribuitur determinatio speciei.

§. 143. Adde à causa prima præstari eos effectus, quos non præstat secunda, cum deberet illos præstare: alioquin nõ recurreretur ad primam ut primam: sed illa determinatio dispositionum non debet præstari à causa secunda: quia non potest: ergo.

§. 144. Probo minorem: quia forma ex se nullas perit dispositiones præ aliis: sed ad omnes est indifferens: ergo ex se nullas perit: ergo nõ potest determinari ex se ad illas: ergo ad eam nec spectat ea determinatio, nec peti ut à Deo fiat: quia nullam habet partem id petentem, aut potentem. Igitur tota hæc animalis dissimilitudo oritur ex intrinseca ratione formæ, eam petentis, vel per suam simplicem entitatem, vel per partes substantialiter dissimiles.

SVBSECTIO IV.

Alia responsa diluuntur.

§. 145. Septimo responderi potest: nullam partem esse determinatè ordinem ad oculos; totum autem compositum esse determinatum ordinem ad illas; nec mirum, quia nulla pars est totum compositum; omnes autem illæ sunt compositum; ut nullus Apostolus est duodecim; nec collegium Apostolicum; at omnes simul & sunt duodecim, & collegium totum. itaque nulla pars diuisiue sumpta est ordo determinatus ad oculos; at omnes partes collectiue sumptæ sunt ille ordo: forma autem equi non est vna pars diuisiue sumpta, est tamen omnes collectiue.

§. 146. Contra; forma equi habet ordinem determinatum ad oculos ratione partium collectiue sumpta-

rum; ergo ab aliqua determinatè habet talem ordinem, siue aliqua diuisiue est determinatus ordo aut totalis, aut partialis. Probo consequentiam: quia quicquid habet compositum ab omnibus partibus simul; habet à singulis diuisiue, totaliter, aut partialiter. Quod primum inductione probo: quia homo est aequalis ordo ad videndum ratione vtriusque partis collectiue; quia nisi partes sint vnitate, non potest exerceri visus: sed id habet ab anima diuisiue partialiter, quia est determinatè principium actuum visus; item & à materia determinatè, etiam diuisiue; quia organa apta, est principium determinatum ad recipiendum visum, item generatur homo, ratione vnionis, quæ generatur ut quo: moritur item, quia determinatè moritur vnio: ergo quod compositum habet ratione omnium partium, habet partialiter à singulis determinatè.

Explico: compositum habet interdum prædicatum adæquate ab vna parte diuisiue sumpta: quæ licet nõ nisi vnita illud prædicatum communicat; illa tamen sola est totalis causa illius: c. g. homo est rationalis; & est corporeus: primum prædicatum habet ab anima sola; à solo corpore secundum. Habet item compositum alia prædicata ab vtraque parte collectiue: quia nisi ab vtraque vnita nõ oritur: ut homo est animal, est videns; non quidem ab anima sola, nec à solo corpore; sed ab vtraque. At ab alterutro habet prædicatum partiale hominis, animalis, & videns: nempe ab anima habet principium actuum; passiuum à corpore.

Ergo vel esse ordinem determinatum ad oculos, est prædicatum ortum ab vna sola parte; aut ab omnibus. Si ab vna sola; id peto: quia illa sola est ordo ad oculos, & non alia. Si autem est ab omnibus; ergo à singulis oritur partialiter: assigna ergo aliquam habentem determinatè ordinem ad oculos, illa non erit ordo partialis, sed totalis: quia oculi non habent nisi vniam formam extensam.

Huius doctrinæ duplex est à priori ratio: altera; quia omne prædicatum compositi illi conuenit ut quod: sic homo est rationale ut quod: viuens ut quod: hoc autem idem prædicatum conuenit vni, aut pluribus partibus ut quo: vnio enim est genita ut quo: anima est rationalis, & viuens ut quo: corpus est materiale ut quo: idque conuenit partibus ut quo, tam determinatè ac composito ut quod. Hinc assigna à, qua parte forma equi sit determinatus ordo ut quod: illa enim pars erit determinata ut quo, & non indifferens ad aures: eaque ratione erit substantialiter ab similibus parti determinata ut quo ad aures.

Altera ratio à priori; quia compositum nihil est præter partes & vnionem: vnde omne prædicatum reale compositi, oritur saltem partialiter à singulis partibus. Homo enim partialiter habet id prædicatum à corpore: & numerus duodenarius, habet illud à singulis vnitatibus partialiter; & collegium Apostolicum habet rationem talis collegij à S. Petro partialiter, & determinatè. Quia si compositum est quædam collectio partium & vnionis: ut non habet esse intrinsecum nisi à singulis partibus & vnione: ita non habet prædicatum essentiale, quod non habeat à singulis partibus & vnione: ergo singulæ partes formæ equi dant illi partialiter esse ordinem determinatum ad oculos; sicut esse formam equi. Vnde arguo: ab eo à quo forma est essentialiter forma equi, est ordo determinatus ad oculos: sed à singulis partibus determinatè habet partialiter esse formam equi; ergo à singulis habet esse determinatum ordinem ad oculos. Quæ est aperta demonstratio. Vnde concludo, vel totam formam equi non esse ordinem determinatum ad oculos: sed

sed totam illam fore contentam absque illis; vel aliquam partem formæ esse ordinem determinatum ad oculos, & non ad aures.

§. 151. Ad argumentum ex §. 145. liquet, collegium Apostolicum tale esse partialiter à singulis diuisiue & determinatè: idemque est de cæteris compositis: eademque ratione forma equi esset ordo determinatus ab vna parte diuisiue & determinatè: ordo (inquam) aut partialis, aut totalis, partialis nulla pars est ordo: quia in sua subiecti parte non patitur aliam formam: est ergo aliqua pars ordo totalis ut quo ad oculos: & ob illam formam est ad eodem totalis ordo ut quod.

§. 152. Hæc ita confirmo; vniantur duæ partes equinæ formæ; neutra per se est determinatus ordo ad oculos: per vnionem neutra sit ordo determinatus ad oculos: quia vnio non immutat essentiam alicuius partis: sed est integritas vtriusque. Ergo ex vtraque vnita non est ordo determinatus ad oculos. Probo consequentiam: quia compositum illud nihil est præter essentias partium, & vnionis; sed illæ essentiæ secundum se consideratæ non sunt talis ordo: vnita autem non immutantur illæ essentiæ: ergo. Itaque singulæ diuisiue sunt vna essentia absque ordine determinato ad oculos: simul sumptæ sunt duæ essentiæ absque tali ordine. Vnde ergo compositum illud mutatur essentialiter prædicatum ordinis determinati ad oculos?

§. 153. Octauo responderi potest; formam equi esse determinatam ad oculorum dispositiones per partem indeterminatam; quia licet id non petat determinatè per eam partem, quæ re ipsa est in oculis; tamen id peti per illam, vel per aliam, peti enim ut vni parti tribuantur dispositiones oculorum: alij aurium; ita tamen ut quæ nunc est in auribus, potuerit esse in oculis. Hoc autem prædicatum singulis partibus conuenit: quia pars existens in oculis petit determinatè dispositionem oculorum, & aurium; non tamen ut ipsi soli dentur oculi; & alij soli aures; sed alteri dentur oculi, alteri aures. Hæc solutio parum, aut nihil differt à proposita §. 138. maximè autem §. 140. quam impugnauit §. 141. me huc ex parte reiciens.

§. 154. Impugno igitur eam doctrinam: quia singulæ partes sunt indifferentes ad oculos & aures; ita ut singulæ contentæ sint oculis, osse aut carne: ergo in tota forma non est ordo determinatus ad oculos; sed totus ordo erit indifferens ad oculos, & carnem. Probo consequentiam; quia ille totalis ordo formæ nihil est præter ordines partiales vnitos; sed hi ordines omnes sunt indifferentes ad oculos & carnem; ergo totus ordo est indifferens ad oculos, & carnem. Si forma haberet multas partes determinatas ad oculos; posset dici ordo determinatus ad oculos per partem indeterminatam: quia ad videndum non egeret hac parte porius quam illa: sicut ad videndum non egeret his oculis præ aliis; sed quolibet videri potest: at in quolibet est determinatus ordo ad videndum: quod nulli oculi essent determinati ad videndum magis quam ad audiendum; non possemus dicere illos determinatè esse ordinem ad videndum: ergo ut forma equi sit determinatus ordo ad oculos per partem determinatam, debet habere vniam solam determinatam ad oculos: ut ratione illius sit forma determinata: ut autem sit determinata per partem indeterminatam, debet habere plures partes determinatas ex se; ita ut nulla determinatè, sed vagè atque confusè sit necessaria.

§. 155. Dices, nec hunc esse sensum responsi in §. 153, sed hunc: considera partem existentem in oculis;

illa potuit esse in auribus; ita tamen ut ex suppositione quod ipsa sit in oculis; alia pars sit in auribus, alia in ossibus &c. idque conuenit singulis partibus: tota autem forma petit oculos determinatè, aures, & ossa; quia ex suppositione quod vni parti dentur oculi, iam petit aures in alia.

Contra; pars existens in oculis dicit ordinem ad dispositiones suas in corpore, à quibus penderum in existentia, tum ad videndum: quæ tam connaturaliter est in oculis, ac in auribus; ad cæteras partes non dicit ordinem nisi continuationis quia ab illis nihil mutatur præter vnionem integranter: ergo dum hanc vnionem aut habeat actu, aut possit habere, nihil aliud exigit: quæ clara videntur. Sed eam vnionem posset habere, etiam si non peteret aliis partibus dispositiones ad aures, etiam ex tali tua suppositione: ergo forma oculorum non petit aures aliis partibus formæ. Probo minorem: pone formam carni adiungi partem ossæ; & à Deo ossa in carnem conuertit; tunc forma carnea esset tam continua cum ossæ ac nunc est, & melius continua; quia tam substantia quam accidentia essent continua: ac propterea si totum equum veller Deus conuertere in carnem, aut totum in ossa, nulli parti formæ contingeret aliquid præter suam naturam; quia forma equi est omnes eius partes: & qualibet pars est æquè bene in ossæ ac in carne: & esset integra pars per continuationem cum aliis, siue sint in carne, siue in ossæ.

Ratio à priori; quia petere aliis partibus aliquod genus dispositionum, est per appetitum elicicum, non verò per innatum: Hic enim non est nisi propensio formæ (de hac enim agitur in præfenti) ad subiectum, & dispositiones ad id necessarias; item & ad continuationem cum aliis partibus: Hæc determinatè petuntur appetitu innato; quia est ordo transcendentalis ad bonum; at verò, quia aliæ partes formæ, sunt distinctæ ab ipsa; non dicit appetitum ad illarum subiectum, aut dispositiones, nisi ut sunt necessaria ad continuationem. Appetitus autem elicicus potest tendere in bonum repræsentatarum cognitione.

Vnde concludo; formam indiuisibilem suam intrinsecam essentia esse determinatum ordinem ad oculos, carnem, ossa &c. quia nisi cum toto illo organorum apparatu esse non potest; eaque propter est determinatus ordo ad omnia illa collectiue. Forma verò diuisibilis, est ordo determinatus ad oculos, carnem, & ossa; quia per vniam partem petit oculos, & non aures: per aliam carnem & non ossa, eaque propter conseruari non potest absque hoc apparatu: quia compositum pendet à partibus: partes autem formæ pendent ab hac multiplici dispositione. Quæ in hac mea sententia bel- lè explicantur: in opposita ne vix quidem.

Tandem obiciunt, eandem esse rationem in nostra sententia: quia forma pedis dextri est indifferens ad sinistrum. Adde animam maris esse indifferens ad feminam. Respondeo primum; si pes dexter habet dispositiones distinctas specie à sinistro pedis; partes dextri, atque sinistri specie differre: quia anima dicit ordinem determinatum ad pedem dextrum. Si autem dispositiones sunt eiusdem rationis, nec partes substantiæ differunt: formaque petit duos pedes; & duas partes substantiæ pedis petentis; alteram huic pedis, alteram illi desigi, pender ex arbitrio Dei.

Idem dico de corpore maris & feminæ: pono disputandi gratia, accidentia vtriusque specie differre: dico animam secundum se esse determinatam ordinem

ordinem ad corpus leonis, e. g. indifferentem uerò ad corpus fœmineum. Pone enim uirtutem generatricem, quæ est in quavis anima: illa perit organa formatricia seminis quæ sunt in utroque sexu: item & instrumenta quibus illa semina misceri possint: eas autem animas indi huic corpori præ alio ad solam causam primam spectat: ut patet in anima rationali. Simile non reperies in oculis, illa enim pars formæ oculos perit, & non aures, siue illi oculi sint maris, siue fœminæ: at non est indifferens ad aures, alioquin, ut anima sine vi est in fœmina, aut in mare; sic tota anima sine vi esset in carne, aut in ossè tota. Recognosce §. 124. & 125.

SVBSECTIO V.

Secundum argumentum.

§. 161. Secundum argumentum pro mea sententia sit: Nisi oculi & aures habeant formas substantialiter absmiles, non est fundamentum ad constituendum discrimen inter leonem & equum: ergo. Probo antecedens: quia in equo ex dissimilitudine accidentium ortorum per se ex forma, (& non ex aliquo accidente causarum ut dixi §. 115.) colligitur eius discrimen substantiale à leone: sed tantum discrimen accidentium est in oculis & ossè equi, quantum in equo & leone: ergo dicunt in distinctis suppositis colligi rectè diuersitatè formarum. Contra: quia distinctio suppositorum parum interest: etenim oculi habent temperaturam tam absmilem ab ossa; ut non sit minus discrimen quàm si oculi & ossa essent absque continuatione.

§. 162. Deinde eadem numero anima equi est secundum se indifferens ad marem & fœminam: quorum corpora sunt etiam, ex te, absmiliter temperata. ut ergo eadem forma secundum se est indifferens ad oculos, & ossa; item & ad corpora sexuum absmilium: quidni & ad temperaturam leonis, & equi? est ergo fundamentum distinguendi formas substantialiter, diuersitas accidentium, quæ per se oriuntur ex partibus ipsis.

§. 163. Dices ex tota collectione accidentium discrimen esse uestigandum. Bene idem dico de equo & leonè: formarum ergo diuersitas non est colligenda ex accidentibus solius equi, aut leonis solius, sed utriusque. ut ergo ex solis leoninis colligo discrimen à forma equina; ita ex solis ocularibus colligo discrimen à forma ossa: & ut ex uno toto absmiliter temperato colligo diuersitatem formæ totalis; ita & ex una parte absmilis temperaturæ colligo distinctionem formæ partialis. Quæ per diuersas substantialiter partes perit oculos, per alias aures, ossa per alias: abstractè quidem à corpore maris & fœminæ; sed præcisè ad corpus leoninum, aut equinum: utrumque enim perit indifferenter, & distinctiue. Vnde à tota collectione accidentium speciei leoninæ colligitur discrimen eius formæ ab aliis; non uerò ex accidentibus maris, aut fœminæ.

SECTIO VI.

Utrum partes heterogeneæ sint diuersarum specierum?

§. 164. Nonnulli qui affirmant partes uiuentis esse determinatas ad hanc organizationem, & non ad illam, autumant eas omnes esse uergetiuias, & sensitiuas: atque adeo formam ossis, licet derer-

minet accidentia ossis, esse formaliter sensitiuam, & omnia prædicata communia cæteris partibus illi etiam esse communia. Hi (ni fallor) submeritis contradicunt: nam si forma ossis ex natura sua est sensitua in actu primo, ergo illi non repugnant dispositiones ad sensitiuum. Quæ enim ratione coherere potest ut principio sensitiuo repugnet sensio? Aut quis dicat uisui repugnare uisionem, & auditionem auditui? At per te formæ ossis repugnant dispositiones sensoria, ergo illis etiam repugnat sensio: quia hæc sine illis esse non potest: ergo non est illa forma sensitua. Quod si est, cur sibi determinet ossis dispositiones, cum quibus repugnat sentire?

Melius igitur dices illam esse indifferentem ad eas dispositiones. Sed iam exclamât, quia ex forma sensitua, & non sensitua non potest componi una integra forma, quia sequeretur eandem esse uiuentem sensibilem, & non sensibilem. Sed si hoc tibi uideretur absurdum, sectare primam sententiã. Sed mihi adesto animo, & in tua sententia aduerte idem absurdum. Nam sicut per te non potest componi forma ex una parte sensitua, & alia non sensitua, ita nec poterit componi ex una parte petente dispositiones ossis, & ex alia non petente: nã tota forma esset petens, & non petens eas dispositiones: sicut ergo homo componitur ex una parte rationali, & altera irrationali, & tamen homo simpliciter est rationalis; & non irrationalis: similiter forma simpliciter erit sensitua, & non insensibilis: quia insensibile, & irrationale æquivalent propositioni uniuersali negatiuæ, cuius falsitas deprehenditur in altera parte, à qua homo denominatur rationalis, & forma sensitua. Neque uerò opus est eadem prædicata essentialia conuenire singulis partibus, sicut non conueniunt corpori, & animo eadè.

His constitutis, disquirendum est: utrum hæc formæ partiales differant speciei? An non? Qui putant gradus intensiõis esse eiusdem speciei, licet differant indiuiduatione: poterunt etiam idem affirmare de partibus heterogeneis. Quod præstant recentiores nonnulli, rati se premere uestigia nostri Suarez. Quem uel non legere, uel non intellexere, nam ea disput. 46. tantum conatur probare dissimilitudinem graduum intensiõis, quos inquit differre indiuiduatione partiali. Quod ego affirmo: quia sunt duæ partes indiuiduæ, incompletæ, componentes indiuiduum integrum & perfectum, sicut materia, & forma. Hinc autem uide colligunt ea indiuidua non differre specie in completa? Cum ibidem ea de te nullum uerbum fecerit. In eius sententia nihil est communius, quam negare dissimilitudinem indiuiduorum intra eadem speciem (ut mox dicam.) Item hæc sententia potest adscribi Magno Alberto, Capreolo, Ferrariensi, & aliis apud Pat. Conimb. lib. 2. cap. 1. quæst. 5. art. 1. asserentibus hominum animas esse inæquales in indiuiduatione, cum sint eiusdem speciei.

Probant primò, quia genus contrahitur per species inæquales, ergo & species per indiuidua inæqualia. Inefficax argumentum; nam genus prædicatur in quid incompletè: sub quo (teste Aristot.) latent æquiuocationes, idest, inæquales differentia, quæ tamquam partes essentialis metaphysicæ, complent rerum essentias, quas propterea uocat Arist. sicut numeros, ut patet etiam in compositione physica: cuius materia (à qua sumitur genus) cum sit eadem in omnibus cõpositis, contrahitur per formas, inæqualiter perfectas, constituens composita inæqualiter imperfecta: per quarum formarum analogiam sumitur differentia: at uerò

uerò species prædicatur in quid completè, unde continet totam perfectionem indiuiduorum. Quapropter affirmatur à Logicis, indiuiduationem esse extrinsecam rei, idest, nullam addere perfectionem substantialem supra speciem, ut in Logica explicui, quod esset falsum, in sententia quam impugnamus. Recognosce §. 215. Aristotelem, & S. Thomã.

§. 168. Secundo mouentur, quia si indiuidua sunt similia; procederetur in infinitum in abstractis conceptibus: quia non daretur ultima differentia, quæ ultimò differret. Verum ostendi in Logica ab indiuiduis confusè cognitis posse abstrahi rationem communem, non tamen ab indiuiduis cognitis clarè, & in indiuiduo.

§. 169. Tertio mouentur: quia homines sunt ingenio inæquali: quod oritur ex animorum inæqualitate. Immo Salomon Sap. 8. 19. ait se fortitum animam bonam: idest animam doctrinæ aptam. Respondetur, inde fieri esse animos stultos, alios amicos: alios morosos: alios desides: nam id reperitur passim in hominibus. Organorum & qualitarum temperies est in causa eius discriminis. Ut patet in eodè uo homine: qui una die est solertissimus & eadem die stolidissimus. Ante febrim utitur lumine rationis: febrim autem delyrat. Anne eadem die duas habet animas? Salomon autem hanc animam sortitus est: adiutum bona corporis temperatura. S. Augustinus t. 3. lib. 10. de genesi ad litteram cap. 17. explanat hunc locum iis uerbis. *Vnde enim bone, aut magis bone, seu non bone, aut minus bone anima, nisi uel maribus secundum liberum uoluntatis arbitrium: uel differentia temperatura corporum, dum alia magis, alia minus grauantur corpore: quod corrumpitur, & aggrauat animam.* Cum ergo S. Augustinus nullam agnoscat discriminis causam inter animas nisi libertatem arbitrij, & corporis temperaturam; censet illas esse in se æquales. cui accenit Aristotelem & S. Thomam adducendos §. 215.

§. 170. Scotus, Durandus, Gaudaentis, Scorio, & alij apud Pat. Conimb. supra art. 2. quos idem sequuntur, art. 3. opinantur hominum animas esse æquales, quia existimant repugnare intra eandem speciem, substantialem indiuiduorum dissimilitudinem. Quæ sententia est expressa Pat. Suarez, qui adductus supra opinatur partes uiuentis, & gradus intensiuos esse substantialiter dissimiles, & disput. 5. metaph. sect. 2. num. 35. ait indiuidua eiusdem speciei, cum reali distinctione habere integram, & perfectam similitudinem in natura, in quo differunt ab indiuiduis alterius speciei sub eodè genere. Item ait conceptum differentia (nempe specifica) abstrahi ab eo gradu, in quo indiuidua formaliter conueniunt, seu assimilantur. Vnde sententia Pat. Suarez, duo capita eorum conueniunt in ratione capitis: ratio igitur capitis est differentia specifica, conueniens utrique capiti: etiam calor ut unum ut sic est differentia specifica prædicabilis de hoc & illo calore ut unum. Quam sententiam docet aperte Sanct. Thom. quæst. unica de spiritualibus creaturis, artic. 4. ad 14. asserens, carnem metam magis conuenire secundum rationem speciei cum carne tua, quàm cum ossibus meis: sed per analogiam ad totum magis conuenire cum ossibus meis: quia cum illis ordinatur ad unum compositum, & 3. part. quæst. 47. art. 2. corpore, ait, distinctionem numeralem esse materialem, formalem uerò, esse specificam, & ad hanc requiri formarum inæqualitatem, quia ex additione perfectionis forma uariatur species, quia formæ sunt sicut numeri, ex 8. met. text. 10. & ex uarietate specifica colligitur uarios esse perfectionis gradus. Expende ea uerba ex

additione perfectionis forma uariatur species.

Hæc sententia mihi probatur primò, quia ut probaui sect. 5. forma ossis non est sensitua, forma uerò nerui est sensitua: sed indiuiduum sensituum, & non sensituum differunt specie, ut patet in planta & bruto: ergo forma ossis & forma nerui, differunt specie. Confirmatur, forma cordis requirit dispositiones tã diuersas à dispositionibus dentis, quàm forma equi à dispositionibus Leonis, sed ex his dispositionibus arguimus distinctionem specificam inter equum & leonem: ergo eadem arguitur inter dentes & cor.

SECTIO VII.

Partes absmiles esse diuersarum specierum probatur à priori.

§. 172. Opinio igitur Scorio proposita §. 170. asserens indiuidua eiusdem speciei non posse esse substantialiter inæqualia, probanda est à priori: quod præstari non potest nisi explicatis similitudine & dissimilitudine; æqualitate & inæqualitate. Frequenter enim illa uoces pro te capiuntur eadem. Quod uerum est in quantitatibus: duæ enim magnitudinis æquales dicuntur similes, absmiles autem uocantur inæquales. in qua significatione eas uoces accipiens, negaui sepe non posse duas res esse reciproce similes, & absmiles.

SVBSECTIO I.

Discrimen similitudinis ab æqualitate.

§. 173. Arbitror autem non esse reciprocas æqualitatem & similitudinem. Si enim per possibile uel impossibile sint duæ species rerum æqualium in perfectione, & dissimilium: illæ species non essent similes in conceptu specifico, quia conceptus alterius non esset idem specie cum altero: uterque tamen esset æqualis. Quod arbitror ita contingere in relationibus, personisque diuinis. Quæ in essentia simillimæ sunt, quia est omnibus una perfectissima: sunt tamen absmiles in relationibus, in quibus sunt etiã æquales: ergo dissimilitudo nõ est inæqualitas.

§. 174. Quod è 1. part. ponendū est potius quàm probandum. Persona enim Patris habet conceptum generantis: Persona autem Filij conceptum geniti: Hi autem conceptus non sunt unus, quia nec à parte rei sunt magis unus quàm ipsæ personæ: nec per intellectum sunt unus: quia non præbent fundamentum, ut ab utroque abstrahatur ratio generantis, aut geniti: quia neuter reperitur in utroque. At Paternitas in ratione Paternitatis æqualis est Filiationi in ratione Filiationis: tum quia in diuinis nihil est maius, aut minus, sed totæ tres personæ coætærne sibi sunt, & coæquales.

§. 175. Dices eas esse unam unitate rationis similitudini innixa. Contra, ego probo non posse abstrahi unum conceptum, quia in relationibus nulla est conuenientia secundum ultimas differentias. Pater enim non conuenit cum Filio in ratione generantis: nec in ratione geniti: quia nec generat Filius, nec Pater generatur: at in illis conceptibus ut ultimis sūt æquales: quia nihil est in illis maius, aut minus: sed tantæ perfectionis est generari quàm generare.

§. 176. Ratio à priori sumitur ex discrimine utriusque: æqualitas dicit duabus rebus ita conuenire duas perfectiones, aut imperfectiones: ut neutra sit maior quàm altera: sed in altera esse tantum perfectionis

tionis quantum in altera. Quod ipsa vox præ se fert: æquale enim est iustum: iustum autem est, quod cum altero comparatum nec est maius nec minus; nec habet plus nec minus in ea ratione: *injustum. Injustum. Equare autem est ajustar.* Inæquale autem est quod caret ea æqualitate; ut iniustum quod iustitia caret. Quapropter inæqualitas dicit in vno extremo plus, in alio minus illius rationis quæ fundat inæqualitatem. Ut enim dixit Athanasius. *Et in hac Trinitate nihil prius aut posterius: nihil maius aut minus; subicit: sed totæ tres personæ coætæna sibi sunt, & coæuales: Priori & posteriori opposuit coætænum: maiori & minori, coæquale.* Nam quod nec est maius nec minus altero, est illi æquale. Ita creaturæ, licet in parte sunt similes Deo, nullo modo sunt æquales. Omnis enim formalitas creata est infinite inæqualis Deo. At verò similitudo & dissimilitudo non opponuntur contradictorie in eadem entitate.

§. 177. Æqualitas ergo & inæqualitas vnius rei cum alia opponuntur priuatiue: quia æqualitas dicit adæquationem in perfectione vnius rei cum alia: inæqualitas autem dicit carentiam eius adæquationis. e. g. duæ virgæ sunt æquales; quia altera sic adæquat alteri, ut neutra plus quantitatis habeat quam altera: duo binaria sunt etiam æqualia, quia vtrumque habet eandem vnitatem, nec plures, nec pauciores. Verbum & Spiritus sanctus sunt æquales in perfectione relativa, quia neuter habet plus, minusve perfectionis altero: inæqualia autem dicuntur, si aliquid addatur alteri, aut alteri detrahatur. Quod ex terminis ipsis patere videtur. Similitudinem autem & dissimilitudinem vnius rei cum alia non opponi priuatiue, probandum nunc.

SVBSECTIO. II.

Quid sit similitudo & dissimilitudo?

§. 178. Similitudo ab Aristotele capitur pro cõuenientia duarum rerum in aliqua qualitate: ut æqualitas censuit esse quæ in quantitate conueniunt. In qua significatione nulla est similitudo nisi inter creaturas dumtaxat: quia personæ diuinæ nulla qualitate delibuntur; nec creaturæ erunt duo similes. At similitudo vsurpatur etiam à Philosophis pro identitate, quæ est conuenientia duarum rerum in substantia. Ea ratione definitur generatio, *origo viventis à viuente in similitudinem nature:* id est, in substantia; seu essentia: identitate: apud sacros Verbum Dei est simile Patri; & homo est in similitudinem Dei: ergo similitudo ut sic abstrahit à qualitate: ut enim personæ diuinæ sunt æquales, licet carent quantitate, sic aliqua sunt similes ex vi processionis vnius personæ; quamuis carent qualitate: in quo sensu iam frequentiori, ea voce vtatur frequentius.

§. 179. Similia definiit Aristoteles: *Quorum qualitas est vna: eadem verò, quorum substantia est vna.* Hæc vnitatis substantiæ in diuinis est vna realiter; personæ verò, quæ ea constituuntur, sunt realiter distinctæ: vnde sunt similes perfectissime: quia sunt plura; de quibus verè dicitur *quorum est:* ratio verò fundans similitudinem est perfectissime vna. In rebus creatis non est possibilis hæc vnitatis substantiæ: nec idemitas, siue similitudo substantialis. Est autè alia vnitatis: per quam constituitur similitudo. Vnitatis, alia fundamentalis: alia formalis & per intellectum. Illa est fundamentum præbitur intellectui à rebus ipsis, ut vno actu concipiatur plura: quo non distinguatur clara cognitione res cognita; sed quasi adueniunt. Vnitatis formalis est cognitio intellectus nõ distin-

guens clarè obiecta; sed illa confundens. Hæc vnitatis non constituit res similes, sed supponit. Similitudo enim non est denominatio intentionalis: sed physica. Item quia res sunt à parte rei similes, ideo cognoscuntur vno actu: non verò ideo sunt similes, quia cognoscuntur. De hac ergo vnitatis non egit Aristot. sed de fundamentali: quam disquiro.

§. 180. Quando nomen, & conceptus substantialis, vel accidentalis de aliqua re, aut prædicato, ex se non terminatur ad vnâ rem potius quam ad aliam; sed plures ex illis, continentur sub eo nomine & conceptu, & totum obiectum illius est prædicabile de illis rebus, nec significat vnâ magis quam alias: omnes illæ res sunt mutuo similes in re significata per conceptum. Exempli gratia: Formo ego confutum conceptum animalis, & hominis; quo in particulari nõ cognosco equum aut leonem; Petrum aut Paulum: sub illo conceptu animalis continentur indiscriminatim cuncta animalia, nec magis equus quam leo. Animal enim non capitur pro alterutro illorum, sed pro vtroque sine discrimine: equus ergo, leo, homo & cuncta alia animalia sunt similia in ratione animalis: non aliam ob causam nisi quia sunt animalia. Animalitas enim est ratio fundandi eam similitudinem: quæ animalitas est vna per intellectum formaliter: fundamentaliter autem est vna: quia ratione suæ entitatis præbet fundamentum ut eo conceptu apprehendatur. Idem dixerim de homine comparatione Petri & Pauli. Nec sufficit nomen esse commune: Gallus enim commune est aui & incolæ Galliarum: nec illa vox significat conceptum vllum substantialem, sed tantum est extrinseca impositio significationis: quæ potuit significare lapidem. Debet ergo significari per conceptum aliquid commune illis, & non aliis: ut animal est commune cunctis animalibus: ceteris non potest.

§. 181. Obicitur: si non possent esse conceptus communes, sed omnes necessariò essent clari, atque distincti: adhuc essent similes equus & leo & cognoscerentur à Deo ut similes: nec tunc haberent vnitatis fundamentalem: quia hæc ita dicitur cõparatione actus confusi: ergo similitudo non est vnitatis fundamentalis. Nego consequentiam: quia similitudo fundatur in animalitate equi & leonis; & quia hæc ratione sui præbet fundamentum ad vnitatem per intellectum, rectè ab Aristotele definitur: ut calor definitur, quia congregat ea quæ sunt eiusdem generis: cum tamen esset calor, licet non essent metalla generis eiusdem, quæ congregarentur. Igitur cõparatione effectus noti definitur similitudo. Si autem non essent actus vniuersales, non esset similitudo in commune; sed omnes in singulari. Vnde intuens Deus Petrum & Paulum, videt eos esse similes, quia vterque est homo: item equum & leonem, quia vterque est anima. Cum igitur formatur conceptus, qui de vtroque dicitur sub eo nomine & denominatione, vterque est similis, quia vterque habet prædicatum illud.

§. 182. Itaque similitudo formaliter est in eo quod duæ res habeant vel vnum prædicatum realiter: ut personæ diuinæ, quia habent eandem numero naturam Dei; ea ratione sunt similes in Deitate: vel quod habeant duo prædicata quorum alterum sit tale, quale est aliud. ut Petrus & Paulus sunt similes; quia Petrus est realiter homo; & Paulus est realiter homo non minus, nec aliter, quam Petrus. Et quia Deus videt humanitatem in Petro; & aliam humanitatem in Paulo; ideo videt eos esse similes. Et quia quæ ita sunt similia, concipere consueuimus vno actu confuso, siue vniuersali, non penetrante singularium

gulorum discrimina, ideo ea dicimus esse vnum: ut explicui ex S. August. disp. 3. Logica: §. 4.

§. 183. Hinc possumus definire dissimilitudinem: *quorum substantiæ sunt plures, id est, quando habent substantias & in se plures realiter, & fundamentaliter: quia præbent fundamentum, ut cognoscantur ut plures & diuersa per actum clarum: cuius prædicatum obiectiuum dicitur de vno, & non de vtroque simul.* Ego concipio hominem per conceptum de rationali, obiectum huius actus non reperitur in equo, ac proinde nec potest de vtroque prædicari. Item concipio equum esse brutum, obiectum illud nõ potest prædicari de homine: quia non est brutum. En quo pacto substantiæ hominis & bruti sunt plures realiter, & fundamentaliter. Vt ergo similia sunt, quorum conceptus de vtroque prædicatur; ita dissimilia sunt, quorum conceptus non prædicatur de vtroque.

§. 184. Constat ergo, similitudinem consistere in eo quod duæ res habeant idem prædicatum: dissimilitudinem autem in eo quod duæ res non habeant prædicatum idem; sed diuersa non gaudentia eodè conceptu communi: siue ut alterũ nõ sit tale quale alterũ est. e. g. Petrus & Paulus sunt similes & dissimiles. Similes, quia vterque est homo; dissimiles, quia nec vterque est Petrus, nec vterque; Paulus. Itaque quia Petrus est homo & Petrus; est similis & dissimilis Paulo, quia est homo & Paulus. Vnde ratio hominis vtriusque, est illorum similitudo: & ratio Petri & Pauli est illorum dissimilitudo: quia est homo vterque, non tamen vterque; est Petrus, nec vterque Paulus; sed alter Petrus, Paulus alter.

§. 185. Dices, hinc sequi omnem distinctionem realem, realem esse similitudinem: hoc est falsum, ergo. Probo minorem; quia duæ vibrationes Petri ad eundem locum sunt mutuo distinctæ, non verò dissimiles. Concedo maiorem; nempe à parte rei non esse distinctionem absq; dissimilitudine: quia extrema habet duo prædicata, quorum alterum non est nisi in vno extremo, in altero alterũ. Quod apertè colligo ex §. 183. & 184. quia in hac voce Petrus, nec in obiecto eius non cõueniunt Petrus & Paulus, & quemadmodum distincta sunt, quorum substantia non est vna; & inæqualia, quorum quantitas non est vna; ita & dissimilia quorum qualitas nõ est vna: sed Petri cõceptus & Pauli nõ sunt vnus; ergo in illis sunt dissimiles. Ad argumentum nego minorem. Ad probationem respondeo illas duas vibrationes esse dissimiles sicut Petrus & Paulus.

§. 186. Dices, illas futuras dissimiles si altera esset Petri, altera Pauli; vel altera ad vnum locum, ad alium altera: ut vtraque est eiusdem Petri, & ad locum eundem. Respondeo diuersitatem illam subiectorum, aut locorum parum interesse, nisi quia ex illis colligitur eas vibrationes habere prædicatum non commune vtrique: cum autem illud etiam habeant in vno subiecto, & ad locum eundem; habent eandem dissimilitudinem. Et quamuis multum de nomine contēdimus; ratiocinari tamen oportet ex definitione communi.

SVBSECTIO III.

Duæ res possunt esse reciprocè similes, atque dissimiles.

§. 187. Hinc deduco duas res posse esse mutuo similes & dissimiles. Nam habent aliquod prædicatum reperitum in vtraque sub conceptu vno, quod non cõuenit magis vni quam alij: ergo in illo sunt similes: quia fundant vnitatem per intellectum. Item

habent aliud prædicatum nõ reperitum in vtraque sed in alterutra tantum: ergo in illo sunt dissimiles: quia fundant pluralitatem conceptuum, nec obiectum potest de vtraque prædicari. Etenim equus animal est: item & homo est animal. Quare neuter in singulari sibi vendicat conceptum & definitionem animalis: vnde sunt similes in ratione animalis. Item equus non est rationale, secus homo, ac propterea rationale dicitur de solo homine: ergo in conceptu rationalis non conueniunt, sed differunt. At à parte rei equus est animal, & à parte rei non est rationale: item homo à parte rei est animal, & rationale: ergo à parte rei sunt similes in animali, & dissimiles in rationali. Nec hoc est magis difficile, quam equum esse animal irrationale, hominem vero animal rationale.

§. 188. Dices: ergo animal & rationale distinguuntur à parte siue ex natura rei: quia habent à parte rei prædicata realiter diuersa. Nam in ratione animalis sunt realiter similes homo & equus, & in ratione rationalis sunt realiter dissimiles, & nõ similes. Quia dissimilitudo fundat negationem similitudinis. Nego consequentiam, ut euidenter patet posita distinctione reali, siue ex natura rei. Nam in homine essent duo prædicata realia realiter, aut natura rei distincta, è quibus neutrum reperitur in equo. Animalitas equi esset similis animalitati hominis: itè ipsæ essent mutuo dissimiles: ergo sine distinctione reali, aut ex natura rei possunt duæ res esse reciprocè similes & dissimiles. Probo antecedens, quia animalitas equi esset similis humanæ in principio sentiendi; item esset dissimilis, quia equina repugnat esse partem hominis, & illud componere cum rationalitate, quod non conuenit animalitati humanæ. Item ens creatum conuenit cõ Deo in ratione entis, & differt in ratione creati: cum tamen creatum, ut creatum sit ens.

§. 189. Ratio à priori: quia in eo nõ est maior difficultas quam equum esse animal, & nõ rationale, & hominem esse animal, & rationale: quia esse eos similes est vtrumque esse animal; & eos esse dissimiles est vnũ esse rationale, & alium non esse rationale: ad quod nulla distinctio exigitur ex natura rei, sed sola distinctio rationis. Immo Deus nihil ratione distinguens videt eos esse similes & dissimiles: quia videt vtrumque esse animal; & vnum dumtaxat esse rationale: quod videt sine vlla distinctione rationis.

§. 190. Ad probationem ex §. 188. responderetur, similitudinem & dissimilitudinem in rebus similibus & dissimilibus à parte rei esse idem omnino. Entitas enim eadem hominis est similitudo & dissimilitudo realiter eum entitate equi: quia altera est realiter animal & irrationale, altera verò animal & rationale. Item similitudo, quæ conuenit animali, conuenit realiter rationali, & dissimilitudo rationalis est dissimilitudo animalis. Etenim à parte rei rationale est principium sentiendi, in quo conuenit cum irrationali equi, quod est principium sentiendi, & animal hominis est principium ratiocinandi, quo differt ab animali equi: quod non est principium ratiocinandi. Quod sufficit ad similitudinem & dissimilitudinem.

§. 191. Ad cetera responderetur, dissimilitudine non negari similitudinem eiusdem rei: sicut rationale non negat animal hominis, nec irrationale negat animal equi: ac propterea in homine idem est ex parte obiecti ratio fundandi similitudinem, & dissimilitudinem: sicut à parte rei sunt idem animal & rationale. Quia esse simile & dissimile nihil est ex parte hominis quam esse animal & rationale; ex parte verò equi esse animal & irrationale. Est ergo similitudo

SVBSECTIO IV.

Non possunt duo individua eiusdem speciei esse inaequalia substantialiter.

Ostendi individua eiusdem speciei esse mutuo similia & dissimilia substantialiter; item & inaequalia accidentaliter, ut constat ex §. 193. Nunc assero, non posse esse duo individua aequalia in conceptu specifico, & inaequalia in individuo. Probatur; quia individuatione & specificus conceptus sunt à parte rei idem; ergo aequalitas non convenit speciei quin & individuo. Probo consequentiam. Nā vni enti reali creato non possunt simul convenire forma & eius privatio: sed inaequalitas est privatio aequalitatis; ergo aequalitas & inaequalitas non possunt simul convenire vni rei cōparatione alius. De quo agitur: nam cōparatione diversarum re- cte potest. Maior est ex terminis nota: quia simul essent res & eius privatio: item possibile esset aliquid simul esse & non esse. Nec ad hoc sufficiunt diversae formalitates. Nam vni formalitati conveniunt à parte rei & materialiter omnia praedicata, quae reduplicatiue alteri. Nam vitalitati actus convenit à parte rei, quod reduplicatiue illius supernaturalitati: & animalitatis quae rationali: de quo nemini dubium: ergo vitalitati non potest convenire nec reduplicatiue nec specificatiue carentia illorum praedicatorum, alioquin idem tunc haberet formam & carentiam illius. Possunt quidem in formalitatibus praescindi diversae praedicata, & reduplicatiue alia adscribi vni, & non adscribi alia. Ut animali reduplicatiue adscribitur principium sentiendi: & non adscribitur discursus. At discursus illi negari non potest. Animal enim hominis est principium discurrendi: & propterea illi non convenit carentia discurrendi. Vnde homo non est rationale per suam differentiam: & irrationale per genus. Stet ergo carentiam formae & formam ipsam non posse cōponi in eadem entitate etiam per diversas formalitates. Minor probatur, quia aequalitas dicit carentiam excessus in perfectione inter duas res, inaequalitas dicit excessum perfectionis inter easdem: excessus & carentia excessus opponuntur: ergo & aequalitas & inaequalitas mutua.

Dices primò rationem communem aequaliter reperiri in singulis inferioribus: quia equus tam est animal quam homo: & homo tam est ens quam Deus. Fuge æquivoationem. Aliud est rationem communem aequaliter reperiri in singularibus, aliud æqualem reperiri. Primum est verum: quia significat rationem communem æquē, & tam simpliciter contrahi ad singularia: nec enim contrahitur simpliciter ad unum, & secundum quid ad alia: sed plenis buccis de omnibus eodem modo praedicari. Secūrum est falsum, quia significat gradum communem tam perfectum esse in vno, quam in alio. Hoc enim soli convenit speciei. Nam totus gradus communis est realiter singularis: & habet realiter praedicata singularia, quae sunt inaequaliter perfecta. Equidem gradus communis in statu praecisionis abstrahit ab aequali & inaequali: quia haec est cōparatio inter ipsa inferiora. Quando contrahitur ad genus, contrahitur per differentias inaequales. Quando verò cōtrahitur ad speciem ultimam, habet totam perfectionem, quae non est maior in vno individuo, quā in alio. Adde hominē, in quantum est homo, esse similem Deo: quia in quantum homo factus est ad imaginem & similitudinem Dei: ergo similitudo non sumitur in conceptu communi: sed potius hic oritur ex singularibus,

vt

vt similibus: at in eo conceptu est homo inaequalis Deo. Ergo aequalitas & inaequalitas, & similitudo & dissimilitudo non sumitur in conceptu abstracto, sed in singularibus. Comparatio enim fit inter plura, vt plura, non verò abstracte.

§. 196. Dices secundò, vni formalitati convenire posse aliquid realiter, quod non convenit alij, vt peccatum, quā peccatum, non oritur à Deo, licet eius entitas materialis procedat. Respondeo, id repugnare aperte in rebus creatis. Ad exemplum responderetur, id minime mirum, si malitia sit distincta ab actu ipso: si minus, respondeo tam malitiam quam actum oriri à Deo materialiter, specificatiue, & per concursum generalem & ex se indifferentem: reduplicatiue autem nec malitiam, nec actum oriri: quia id esset oriri modo vitioso: de quo Theologi. Porò quod obiicitur, repugnare probatur, quia animalitas hominis esset reipla nec minoris, nec maioris perfectionis quam animalitas equi, quia per te est aequalis: sed rationalitas est animalitas hominis: ergo rationalitas est nec maioris, nec minoris perfectionis, &c. ergo rationalitas non posset esse maioris perfectionis equinitate, quia simul esset & non esset maioris.

§. 197. Dices tertio, aequalitatem aliquam imperfectam reperiri inter res inaequales: vt inter aequales reperitur aliqua inaequalitas saltem individualis. Vellem non esse quaestionem de nomine. Si illa aequalitas constituit in vno extremo tantam perfectionem, quantam in alio, ita vt in neutro sit maior aut minor, quam in altero, repugnat eiusmodi aequalitas, quia inaequalitas constituit in altero plus, in altero minus perfectionis, quod repugnat cum carentia plus & minoris. Si verò non constituit tantam perfectionem, non est aequalitas, sed similitudo.

§. 198. Vnde argumentum efformo: pars sensitiva plus perfectionis habet in conceptu individuo, quam non sensitiva: ergo in conceptu specifico retinet realiter illud plus: alioquin illud plus & eius carentia simul essent in eadem entitate reali capitis aut cordis. Si autem in conceptu specifico sunt inaequales, ergo non sunt eiusdem speciei infimae, sed diversarum, quia variata ratione specifica variatur species. Vel ergo sunt omnino aequales etiam individuae, vel non sunt eiusdem speciei. At dissimilitudo & inaequalitas organorum est index inaequalitatis individuae, vt patet ex sectione §. ergo eas & specificè differre est signum.

§. 199. Tertio probatur conclusio, nempe duo individua eiusdem speciei non esse inaequalia. Nam conceptus capitis, verbi gratia, abstractus à capitibus equinis praedicatur in quid de omnibus illis capitibus: ergo est species respectu eorum: patet consequentia, quia species est quae praedicatur in quid completè de pluribus, & ille conceptus capitis non potest praedicari de cordibus, quia de his praedicatur in quid conceptus cordis in communi: ergo conceptus partis equinae vt sic non praedicatur de capite & corde in quid completè: ergo praedicatur vt genus. Probatur prima consequentia, quia si pars equina praedicaretur in quid completè, ratio capitis, & ratio cordis non praedicarentur in quid completè, quia duo praedicata alterum vniuersalius, & alterum particularius subordinata, non praedicantur in quid completè, quia praedicatū particularius addit aliquid substantiale, quod non addit vniuersalius, v.g. homo & animal. Sicut ergo animal est genus, quia praedicatur in quid de homine, & leone, ita pars equi vt sic erit genus, quia praedicatur in quid de capite & corde; & sicut homo, & leo sunt species animalis, quia illud contrahunt per op-

Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

positas differentias, ita caput, & cor erunt species partis vt sic, propter eandem rationem. Quod argumentum (sicut & praecedentia) potest applicari gradibus intensiois; quia calor vt vnum, verbi gratia, praedicatur de omni calore vt vnum, & calor vt duo de omni calore vt duo, & vt vnum.

§. 200. Dices primò, caput equinum non praedicari in quid de hoc, & illo capite, sed praedicari tanquam individuo, quia ratio capitis nihil essentiale addit supra partem vt sic, sed tantum conceptum individuale, sicut Petrus nihil addit supra hominem. Vt hanc solutionem impugnemus, advertendum est hanc quaestionem supponere iam substantialem inaequalitatem inter caput & cor equinum: quia supposita impugnatur solutio: quia substantialis inaequalitas inter caput & cor, addit aliquid essentiale supra partem equinam, sicut ratio rugibilis, & hinnibilis addit essentiale supra animam: nam caput equinum dicit intrinsecū ordinem ad audiendum, & videndum: sicut rugibile dicit intrinsecum ordinem ad rugiendum, cor autem equinum dicit intrinsecum ordinem ad vegetandum & ad efficiendum calorem vita necessarium, sicut hinnibile dicit essentiale ordinem ad hinniendum: sed operationes capitis, & operationes cordis non minus differunt inter se quam propriae sentiones leonis à propriis sentionibus equi: sed ex sentionibus leonis, & equi arguimus hinnibile, & rugibile addere aliquid supra animam; ergo ex operationibus capitis, & cordis equini possumus arguere cor, & caput equinum addere aliquid essentiale supra partem equinam. Sin assigna mihi differentiam inter vtrumque conceptum, dummodo ne assignes rationem individuationis: hanc enim ego impugno hoc argumento. In mea autem sententia facilis est explicatus individuationis; cum enim individuatione nihil substantiale addat supra partem, totus conceptus essentialis continetur in specie, vnde individuatione est logicè accidentalis: at verò in tua sententia si individua addunt aliquid substantialiter inaequale, iam non continetur in specie tota perfectio substantialis individuationis; & consequenter non erit species: quia extra hanc nihil est substantialiter inaequale. Alioquin possemus dicere, animal esse speciem equi, & leonis, quia illorum differentiae erunt tantum individuales.

§. 201. Dices secundò, vnionem Petri praedicari in quid de hac, & illa vnione Petri, & vnionem Pauli praedicari in quid de hac & illa vnione Pauli, & tamen vnio humana non est genus, quia vnio capitis Petri, & vnio capitis Pauli, non differunt specie, sed numero; ergo idem erit de parte equina vt sic, respectu capitis, & cordis equini. Quod argumentum efformari potest de omni reali modo, quia vt dixi disput. §. physic. sectio. 1. iterum dicturus disput. 2. metaphyl. modus qui est vnus rei, postea non potest esse aliarum; vt sessio, qua ego modo sedeo, nullo modo potest esse Pauli. Verum si vnio Petri essentialiter praedicaretur de omni vnione Petri, differret quidem essentialiter ab vnione Pauli, vt euincit hoc argumentum: at vnio Petri vt sic non praedicatur in quid de hac, & illa vnione Petri, sed praedicatur vt individuum, logicè accidentale, vt hoc animal rationale de Petro.

§. 202. Ad quod, aduerte vniones duorum hominum esse essentialiter aequales, quia essentia modi sumitur ex extremis, & modo illa efficiendi, sed extrema Petri, & Pauli, & modus, quo efficiuntur ab vnione, sunt omnino aequalia, & eiusdem speciei, & rationis; ergo vnio Petri, & Pauli est omnino aequalis, & eiusdem

V u

§. 192. Igitur similitudo & dissimilitudo sola ratione distinguuntur. Nam debent in illis reperiri tū vnus conceptus obiectiuus fundamentalis & vnus formalis per intellectum: tum quia debet reperiri varius conceptus intellectus discernens vtriusque obiecti differentiam. Quod sine distinctione rationis nequit esse. Nam conceptus communis diverso modo terminatur ad obiectum, illud vnus, quam singularis, illud diuidens. Haec autem diuisio vel habet pro obiecto diuersas formalitates: vel eandem denominatam extrinsecè distinctam, pro varietate opinionum. Immo si ipsam animalitatem hominis consideres vt potentem identificari cum rationalitate; adhuc sub isto conceptu habet vel distinctam formalitatem: vel denominationem diuersam, ac sub conceptu animalitatis. Vt ergo differunt rationes communes obiectiuae à singularibus: vel duae singulares inter se; sic distinguuntur similitudo & dissimilitudo.

§. 193. Obiectis hominem & equum esse similes extrinsecè, seu non quidditatiue: quia rota ratio fundandi similitudinem sunt accidentia vtriusque: nempe sentiones. Si accipias similitudinem pro aequalitate: non dubium; non esse aliam similitudinem inter diuersas species nisi accidentariam: quia ratio eam fundans sunt accidentia aequalia. Nec item inter individua eiusdem speciei est alia dissimilitudo praeter accidentale: quia substantia inter se sunt aequales: inaequales verò solum ratione accidentium inaequalium. At verò sumpta similitudine pro fundamento cognitionis vnus: ipsa principia sentiendi sunt ratio fundandi similitudinem: tum ratione redita à §. 179. Tum etiam: quia homo non esset similis Deo, quia substantia sunt inaequales: Deus autem nullum habet accidens, quo possit nobis esse aequalis extrinsecè. Cum ergo negari non possit similitudo cum substantia Dei: & non possit accidens in Deo admitti: similitudo & aequalitas non sunt reciproca. Item duo homines sunt intrinsecè dissimiles in individuatione. Quia Petrus substantialiter est Petrus; qui conceptus non est in Paulo, nec de illo praedicabilis: ergo substantia individua vt individua non est vna in vtroque; sed plures; ergo est in illa dissimilitudo. Aduerte similia posse esse aequalia: quia illa habent vnitatem; & sub illo conceptu continent tantam perfectionem vna, quantam altera. Si igitur stetur definitioni, facile deprehenditur cuiusque conceptus. Quod à priori patet ex dictis: homini & equo est animalitas intrinseca vna; quia nomen Animal secundum essentiam animalis illo significatam, est vtrique commune; & ratio illo significata est eadē; genus enim non habet minus vnitatem quam species: sed ratio significata est substantia & essentia animalis: ergo in hac sunt similes.

SVBSECTIO VI.

Recentiorum obiecta.

§.203.

Dixi pertinere ad conceptum individualem, quia singuli modi individuantur per ordinem ad res singulares, quas modificant, ita ut nec potentia absoluta possint modificare alias res singulares propter communem imperfectionem modi, in quo sensu dicimus esse de essentia vnionis Petri dicere ordinem ad Petrum, id est, de essentia singulari vnionis in quantum singularis, sicut Petreitas est de essentia Petri, in quantum singularis: quia verò tota hæc singularitas, nihil addit substantiale supra speciem, ideo dicitur accidens logicum, quia sicut in Physicis quicquid conuenit enti substantialiter perfecto, conuenit illi per accidens. Ita quidquid conuenit essentia logicè completæ, dicitur illi conuenire accidentaliter logicè.

§.204.

Quod verò hæc, & illa vnio Petri conueniant in ratione vnionis Petri, & differant in hoc ab vnionibus Pauli, totum est accidentale logicè, quia propriè nullam fundat inæqualitatem, & quamuis indiuiduū determinatè de vna tantum prædicatur: at verò ratio indiuidui vagè sumpti de pluribus dicitur. Vnio Petri est indiuiduatio vnionum Petri in commune; non in sensu, quo in logica dixi indiuiduum vagum pertinere ad speciem: sed quia vnio Petri est communis, non tamen addit substantialem inæqualitatem supra vnionem humanam. Quo ictu multi nodi præciduntur argumentorum.

SVBSECTIO V.

Partes animorum sunt diuersarum specierum.

§.205.

Equibus apertè concludo, in equo e. g. partem formæ esse specie distinctam à parte formæ cordis. Quia illæ partes sunt inæquales perfectione substantiali indiuidua: sed omnia indiuidua substantialiter inæqualia differunt specie: ergo illæ partes differunt specie. Maior probata est: quia pars capitis est natura sua determinata ad accidentia, & operationes perfectiores quàm pars cordis. Vnde colligimus discrimen substantiarum: ut ignem esse nobiliorem aqua: & leonem cane. Minor probatur ex dictis: quia omnia inæqualia in essentia, sunt diuersarum specierum; quia quæ sunt inæquales species, non constituunt vniam, sed plures. At omnia indiuidua inæqualia in substantiali indiuiduatione, sunt inæqualia in essentia: quia substantialis indiuiduatio est idem realiter cum essentia: ergo omnia indiuidua substantialiter inæqualia differunt specie.

§.206.

Dices: indiuidua eiusdem speciei possunt esse substantialiter dissimilia; ergo & inæqualiter substantialia. Nego consequentiam ob dicta §. 190. & 194. Quia similitudo & dissimilitudo non opponuntur; quia tantum sunt duo prædicata existentia in duobus extremis, habentia eandem denominationem, & significationem obiectiuam; quod pertinet ad similitudinem; item dissimilitudo est vnium prædicatum existens in vno extremo tantum; at cum Petrus habeat multa prædicata, potest Paulus habere vnium, & carere alio eorum, quæ sunt in Petro: inæqualitas autem & æqualitas opponuntur physicè, ac propterea non possunt conuenire eidem enti reali comparatione alius.

§.207.

Oppressi hoc argumento recentes, aliam iniurunt, ad fugiendum, viam. Fatentur ingenuè non posse esse substantialem inæqualitatem in conceptu indiuiduo, quin sit etiam in specifico; quia sunt idem à parte rei. Dicunt tamen non sufficere ad specificam distinctionem inæqualitatem in essentia, nisi sit primaria, aut notabilis. Respondeo primum; huic instituto id sufficere: quia inter partes capitis & ossis est primaria distinctio, & notabilis: ergo differunt specie. Probo antecedens; tum quia potentia operatiua tendit per se primo in operationem capitis autem actiones sunt videre, & audire: tum autem operationes solum est vegetari: tum autem obiectum valde est diuersum à primo; tum etiam, quia notabile discrimen est inter vegetationem & sentionem; quis enim æquus rerum æstimator non censeat magnum esse discrimen inter sensilem & insensilem actionem?

§.208.

Respondeo secundò, eos hac in parte diuinare, nec fundamento constituere conuenientiam & distinctionem specificam in morali æstimatione; sed eam constitui in aliquo conceptu metaphysicè, aut logicè indiuisibili; ut vno puncto fixo constet apud omnes de conuenientia, aut distinctione rerum: alioquin non poterit conueniri, quæ, aut qualia differant specie. Dicit enim hic à se prudenter æstimari hanc esse distinctionem specificam, nempe inter cor & caput: alius, à se censerit eam non esse.

§.209.

Quod primum probo: quia posset aliquis dicere inter lupum & canem non esse norabile discrimen; quia non est in ordine ad terminum primarium, qui est sentire & appetere, & vegetari: immo eadem ratione nulla bruta quadrupedia differunt specie; quia constituuntur per se primò ad vegetationem, sensum, & appetitum: quæ in omnibus sunt eiusdem per se rationis: corpore autem valere ut leones, & equos; aut esse infirmo ut oues: sunt differentia secundaria: ut hominem esse procerum, aut nanum; robustum, aut imbecillum.

§.210.

Secundò probo ipsorum fundamento: asserunt visionem, qua Petrus videri in Deo quatuor creaturas, esse eiusdem speciei cum visione Pauli vidente illas quatuor, in super & alias specie distinctas: cum tamen hæc posterior sit in substantia nobilior prior, ergo res eiusdem speciei possunt esse substantialiter inæquales. Hinc argumentor: ergo nullus actus fidei distinguitur specie ab alio. Probo consequentiam: quia credere Trinitatem, aut creationem mundi, est discrimen inter obiecta secundaria, & non inter primaria, quæ sunt autoritas & reuelatio Dei. Item nec centrum conclusiones deducentes plura obiecta secundaria distinguuntur specie; quia omnes pendent ab obiecto primario. Nec item electiones multorum mediatorum ob eundem finem. Nec in vna scientia erunt multi actus speciei; sed vnus aut duo; qui versantur circa obiecta formalia.

§.211.

Ad hæc, nec visio albi differet specie à nigri; quia est parua inæqualitas, quia vterque color conspiceretur cum luce. Colores item non differunt specie. Quia gradus intensiois non differunt; cum tamen inter primum & vltimum maius interuallum sit quàm inter colorem arum & nigrum. Denique nihil certum hac in quæstione sanciri posset.

§.212.

Ad argumentum ex §. 210. respondeo, quod in disputationibus de peccatis probauit, speciem sumi nonnunquam pro obiectiua, id est, pro obiecto formali per se primò actum terminante: sumitur item pro specie formali intrinseca ipsis actibus. Non est mihi dubium posse visiones specie intrinseca distinguere: quid autem fit de facto, non est tam clarum. Sunt ergo omnes visiones eiusdem speciei obiectiua; non tamen eiusdem speciei intrinseca: quales essent illæ, de quibus mentio est in argumento. Eadem ratione respondeo, si ponamus vno actu representari duos homines; alio tres. Hi actus differunt specie intrinseca, non verò extrinseca: quia ex parte obiecti non fit nisi extensio eiusdem rationis: at illa extensio representatur intrinseca: & facit discrimen in intrinseca representatione.

§.213.

Secundum eorum argumentum est: quia duæ vniones corporis & animi Petri sunt dissimiles & inæquales duabus vnionibus corporis & animi Pauli: & omnes sunt eiusdem speciei intrinseca: quales essent illæ, de quibus mentio est in argumento. Eadem ratione respondeo, si ponamus vno actu representari duos homines; alio tres. Hi actus differunt specie intrinseca, non verò extrinseca: quia ex parte obiecti non fit nisi extensio eiusdem rationis: at illa extensio representatur intrinseca: & facit discrimen in intrinseca representatione.

§.214.

Tertium argumentum: quia intra genus sunt multæ species inæquales: ergo & intra speciem. Nego consequentiam: quia differentia specifica constituitur per entitates inæquales: at in inæqualitate est magis & minus, ut diuersæ quantitates sunt magis inæquales, id est, carent pluribus partibus necessariis ad æqualitatem, ut digitus magis inæqualis est vlnæ quàm palmus. æqualitas autem consistit in indiuisibili.

SVBSECTIO VI.

Quid sit specie, & genere differre.

§.215.

EX hac tota quæstione colligi potest quid sit genere, & specie conuenire. Generica conuenientia est, quando in multis reperitur aliquod prædicatum: quod tamen contrahitur per differentias inæquales perfectione. ut animal reperitur in homine & leone: at species hominis multo nobilior est leone. Specifica conuenientia est, quando in multis reperitur prædicatum commune: quod contrahitur per differentias æquales. ut homo reperitur in Petro & Paulo: neuter autem est substantia perfectioris altero. Quam doctrinam, totamque sententiam dixit Aristor. 3. Metaph. cap. 3. text. 1. 1. constituit enim discrimen inter indiuidua eiusdem generis, & eiusdem speciei: quod in iis non est prius & posterius, secus in illis, id est, non est perfectius & imperfectius, iis verbis. Præterea ubi est prius, & posterius, semper illud est prius quod melius. Quæ verba mutatus est S. Thom. quodlib. 3. art. 6. In eadem (inquit) specie non potest vnium esse prius altero, propriè loquendo, ordine natura: quia species prædicatur æqualiter de omnibus indiuiduis: in generibus autem non est sic: nam inter species vnus generis vna est naturaliter prior, & perfectior altera.

§.216.

Obiectis, duo indiuidua diuersarum specierum posse esse æqualia: ergo non est specifica conuenientia coniuncta necessariò æqualitati indiuiduorum. Antecedens probatur primum: quia non est Philosophia Perr. Flurt. de Mendoza.

idem rem esse dissimilem & inæqualem: secundò, quia personæ diuinæ ut virtualiter distinguuntur à natura, sunt omnino æquales, & non sunt eiusdem speciei: ergo.

§.217.

Respondeo primum, meo instituto nihil officere posse esse duas species æquales; dum non dentur intra eandem speciem inæqualia indiuidua: quia omnis inæqualitas in essentia, facit esse essentias multas, & multas species. Secundò respondeo negando antecedens in rebus creatis. Prima probatio non est de re: sapientius enim admisi intrinsecam dissimilitudinem cum æqualitate. Ad secundam probationem respondeo, mysterium Trinitatis non teneri legibus quibus nos. Ibi reperitur Filius similis omnino Patri: qui non potest alium generare: cum tamen omne indiuiduum speciei humanæ possit generare alium filium. Ibi est Spiritus sanctus infinitæ virtutis; ad cuius perfectionem spectat, non posse producere aliam personam diuinam. Quid igitur mirum ibi reperiri quasi duas species æquales: Quæ species formalissimè constituantur; quia Paternitas est generatiua & ingenerabilis: Filiatio est generabilis & ingeneratiua: & vtraque est idem cum natura, & ens à se, id est, non pendens, nec factum. At in rebus creatis, sicut vnium indiuiduum generatur, ita potest aliud generare. Quid si dicerem relationes diuinæ esse eiusdem speciei: sed huic quæstioni non sunt plura necessaria: hæc satis multa, atque prolixa.

SECTIO VIII.

Vtrum in vnione animi rationalis sit inæqualitas?

§.218.

NON est quæstio de vnione spirituali, nam hanc probauit sect. 3. esse indiuisibilem: ago igitur de vnione corporea. Pars affirmatiua sic videtur suaderi: primò, nam vnio capitis, & cordis equini differunt specie, ergo & vnio capitis, & cordis humani: secundò, quia vnio capitis ex natura sua exigit dispositiones, quas non exigit vnio cordis, ergo differunt specie: consequentia ad me est euidens: antecedens patet, quia vnio dependet à dispositionibus formæ, quia forma nequit vniri sine his dispositionibus, sed vnio capitis non dependet à dispositione cordis ex natura sua, quia potest perire aliqua capitis vnio, quin pereat vnio cordis, ergo vnio capitis dependet à dispositione capitis, & non cordis, ergo petit dispositiones capitis, & non cordis. Nam res id petit ex se, à quo ex se dependet. Confirmatur, caput ut caput differt essentialiter à corde, & non accidentaliter, ergo habet aliquid essentialiter, per quod differat, hoc autem neque est materia, neque forma, ergo est vnio, ergo vnio capitis essentialiter differt ab vnione cordis.

§.219.

Censeo tamen humanas vniones partiu dissimilium esse æquales inter se. Probatur primò, diuersitas vnionis sumitur ex diuersitate extremorum, sed extrema quæ vniantur per vnionem humanam, sunt eiusdem rationis in omnibus partibus: minor patet, quia anima est eadem numero in capite & corde, materia autè est eiusdem speciei, in omnibus compositis sublunariis. Maior patet, tum quia modus essentialiter respicit rem, cuius est: omnisque modus intrinsecus accommodatur suæ rei, ut modus rei spiritualis, est spiritualis: tum etiam, quia rotus finis modi est rem afficere in ordine ad manus, ad quod instituitur modus, ut vnio ad vnendum, ergo tota eius essentia sumitur per ordinè ad extrema vnita.

§.220. Secundo probatur, quia modus nunquam variatur in essentia nisi pro varietate alicuius rei, quam modificat, vel pro varietate modi in illam tendendi, verbi gratia, ab eodem agente in eundem terminum semper oritur eadem actio. Quod si aliquando variatur actio, est, quia variatur modus producendi; ut cum Deus creat rem, quam antea generabat, sed in vnione humana neque variantur extrema vnita, neque vniendi modus, quia vnio spiritalis semper à materia pendet ut pure termino; ab anima autem ut à subiecto; quem modum tenet in capite, corde, & ossē, è contra vnio corporea vbique pendet à corpore ut à subiecto; ab anima autem ut à puro termino. Denique vbique habet idem subiectum, & terminum eundem. esset autem in capite distincta specie ac in corde, si vtrobius non afficeret eadem extrema eodem modo. At vtrobius habet eadem extrema, & subiectum, terminumque eundem; ergo vtrobius retinet eundem modum afficiendi extrema eadem: ergo est eiuſdem rationis. Probo consequentiam; quia vnio semper est eadem dum versatur circa eadem extrema modo eodem.

§.221. Dices vnionem ossis esse vnionem animæ, in quantum est vegetatiua tantum, in carne verò in quantum est sensitiua; sed vnio vegetatiua tantum, & sensitiua differunt specie, ergo. Nego maiorem: quia vnio ossis vnit animam secundum quod est rationalis etiam, nam ut dixi disput. 1. anima vnitur secundum omnes suos gradus cuiuslibet parti, licet non communicet patri omnes operationes: quod verò in ossē non sentiat animus, non oritur ex vnione, quia hæc non spectat ad principium sentiendi, cum tantum sit copulatio & quasi applicatio principij actiui & passiu: oritur autem ex ipsa forma postulante in ossē dispositiones repugnantes sensationi, ut constabit ex §.223.

§.222. Ad primum negatur consequentia: discrimen est clarum: extrema enim vnionis equina sunt diuersarum specierum in capite, & corde, pro quorum varietate variatur vnio, in homine autem sunt eiuſdem rationis.

§.223. Ad secundum responderur, vnionem humanam per se exigere eas dispositiones, quæ sunt necessariae ut anima sit in materia, & nisi pereant huiusmodi dispositiones, non peribit vnio: verbi gratia, sanguis humanus conuertitur in carnem humanam, facta ea conuersione, adhuc animus manet in eadem materia, qua antea; in eo casu non perit vnio, quam antea habebat ad sanguinem, quia in ea materia manent dispositiones sufficientes ut animus vnietur corpori, & hoc est de ratione vnionis. Quod verò in illa materia alterata, modo exerceatur sensio, & antea non, non oritur ex vnione, quia vnio neque est principium actiuum, neque passiuum, sensationis, ac proinde instrumenta sentiendi illi non deseruiunt, neque ab illis pendet vnio, nisi in quantum forma potest vniri cum corpore sic organizato. Ratio autem ob quam perit vnio capitis, est, quia dissoluitur temperamentum, quod animus per se requirit ut sit in corpore: si verò illo dissoluto succederet aliud sufficiens ad animam rationalem, ut quando sanguis conuertitur in carnem, eadem vnio maneret, quia hæc est indifferens ad omnia temperamta, quæ animus requirit. Ad confirmationem negatur maior, tota enim differentia capitis, & cordis humani est accidentalis, orta ex ipsius animi essentia, quæ per suam simplicem entitatem perit determinatè tam mirabilem organorum distinctionem, & varietatem.

DISPUTATIO III.

Quid sit viuens?

SECTIO I.

Vtrum vegetabile sit viuens.

§. 1. **A**RISTOTELES pluribus in locis præsertim secundo de anima, cap. 1. text. 3. asserit plantas viuere his terminis, vitam autem dicimus nutritionem, accretionem, atque decretionem, quod quidem per insensum fit quod viuere dicitur. D. Augustin. tomo 1. ciuitate, c. 6. ait, illorum vita, vel que nutritur, &c. & tomo 10. serm. 17. sic viuunt (hæc enim sunt lapides, nos autem viuimus; sed adhuc insensum viuere cum arboribus, fructibusque commune est. Adde S. Dionysium c. 6. de diuinis nominibus, quæ refert & sequitur S. Thom. 1. p. q. 18. art. 1. in quam sententiam conspirant vniuersi ferè Philosophi, atque Theologi, à quibus sine nouitatis studio discendi non potest. Quam sententiam confirmabimus diluendo aduersariorum obiecta.

SUBSECTIO I.

Partis negantis primum Argumentum.

§. 2. **R**ecentes nonnulli Stoicos imitati rationem vitæ solum agnoscunt in natura cognoscere, & appetente: non verò in plantis, nec in aliis naturis carentibus cognitione. Quod probant primò, quia debet dari ratio communis vitæ Deo & creaturis, sed nulla potest dari communis Deo, & plantis in ratione vitæ: nam plantæ non possunt habere rationem vitæ nisi in motu ab intrinseco, Deus autem moueri non potest: ergo ratio vitæ non consistit in motu ab intrinseco.

§. 3. Hoc argumentum confirmari potest: quia planta non habet in Deo aliquod prædicatum sibi respondens: quemadmodum illud habent intellectus & voluntas: Deus enim non nutritur ut planta: cognoscit autem ut homo: ergo planta non conuenit cum Deo in ratione vitæ.

§. 4. Aliqui respondent, plantam in nullo conuenire cum Deo in ratione vitæ. Quam bipartiantur in Physicam & intentionalem. Physica est motus physicus ab intrinseco: intentionalis autem est cognitio & affectus. Dicunt intellectum creatum & diuinum vnio, vel analogicè, intrinsecè conuenire in ratione vitæ intentionalis: plantas autem in nullo conuenire cum Deo nisi in solo nomine: cum intellectu autem creato conueniunt, quia intellectus cum vita intentionali componit etiam physicam per verum motum ab intrinseco.

§. 5. Contra eum Deus realiter viuacitem & planta; non est illis commune solum nomen: viuens enim ut significat rationem comunem vitæ, magis commune est quàm Gallus homini incolenti Galliam, & gallinaco. Quod enim ea voce significatur, non est diuisibile logicè; quia immediatè applicatur hominè & gallum in nulla ratione conuenientes. At viuens est logicè diuisibile in Deum & plantam; quia planta & Deus conueniunt ex parte obiecti in ratione viuientis: ergo viuens non est æquiuocum. Probo antecedens. Primum, quia planta habet prædicatum vitæ similis vitæ Dei quàm lapis. Hic enim tarum conuenit cum Deo in ratione substantiæ. Ultra hoc planta est substantia viuens; & Deus est substantia viuens: ergo in hoc cõceptu conueniunt, & sunt similes.

Secundò,

Secundo, quia ex parte obiecti planta non est mortua (ut ita dicam) sed habet discrimen à substantia non viuente: quod discrimen habet etiam Deus: ergo Deus & creatura sunt similes in dissimilitudine à substantia mortua: sed illa dissimilitudo fundatur in similitudine vitæ communis Deo & plantæ: ergo Deo & plantæ viuens non est æquiuocum. Vide §. 13.

§. 6. Alij respondent, rationem vitæ esse comunem plantæ & creaturæ: quia vita ut sic est principium se ab intrinseco mouendi; abstracto motu à physico & intentionali. Dicunt Deum se ab intrinseco mouere motu intentionali: quia Deus percipit obiectum realiter, quod est se ab intrinseco mouere intentionaliter; idque realiter; quia realiter intelligit.

§. 7. Nonnulla displicent in hac sententia. Primum, phrasis, quæ est parum cauta; nulla enim ratione admittendus est in Deo motus, nisi metaphoricè, ut admittitur dolor: quia motus propriè est actus entis in potentia; quod in Deo non est admittendum. Secundum displicet; quia Deus comparatione cognitionis de se ipso, non est principium se intentionaliter mouendi; quia intellectus non oritur realiter ab aliquo principio: nec aliquid mouetur in seipsum; illa autem cognitio seipsam cognoscit. Immo nec ratione cognitio illa Dei oritur ab alio conceptu Dei; quia ipsa constituitur natura Dei. Ad hæc, esto oriatur ratio nostra: at principium ratione nostra non conuenit nec vnio, nec per intrinsecam analogiam cum principio realiter influente: sicut distinctio rationis, & rationis compositio non conueniunt cum compositione & distinctio reali; quia distinctio rationis est simpliciter identitas; quæ non conuenit cum distinctioe. Hæc ergo sententia tam æquiuocum admittit viuens quàm superior.

§. 8. Tertium displicet; quia Deus & creatura non conueniunt simpliciter in ratione motus: ergo nec in ratione vitæ: quia cum hæc sit idem cum motu, ubi non est conuenientia in motu, nec erit in vita: ut si non est conuenientia in animali rationali non est conuenientia in homine: sic definitio vitæ est motus ab intrinseco. Antecedens probo: quia in Deo nullus est motus simpliciter ab intrinseco: quia motus ab intrinseco simpliciter, est actus entis in potentia prout in potentia: in Deo autem nulla est simpliciter potentia passiuæ: ergo nec simpliciter est eius actus: ergo nec motus simpliciter. Motus autem intentionalis est non motus simpliciter, quia est simpliciter non actus potentie alicuius passiuæ.

§. 9. Ad argumentum in §. 2. nego minorem: quia planta & cognitio Dei conueniunt; quod vtraque habet perfectionem ab intrinseco: planta enim ita habet perfectionem nutritionis à se, ut eam ex natura rei non possit habere adæquatè ab intrinseco principio; actionem autè nutritionis nec diuinitus potest habere nisi ipsa cõcurrat actiue: itaque actionem vitalem habet à se: quæ actio est perfectio plantæ: ergo planta habet ab intrinseco perfectionem aliquam ita ut eam non possit habere ab extrinseco principio. Cognitio Dei ita est perfectio ipsi Deo intrinseca ut ab extrinseco principio eam non possit habere. Lapis non conuenit cum Deo in hoc prædicato; quia lapidi non repugnat suam perfectionem habere à principio omnino extrinseco. In quo cernitur apertum discrimen lapidis & plantæ: ille enim non conuenit cum Deo in hoc prædicato, secus hæc. Planta autem habet suam perfectionem cum motu absolutè & propriè; quo disparatur à Deo carente motu simpliciter.

§. 10. Confirmatur ad hominem, nam viuentia creata Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

ita percipiunt obiectum ut se simul ab intrinseco moueat actione physica: Deus autè percipit sine illa actione; & tamè per te datur vna ratio perceptionis obiecti communis Deo & creaturis, ergo similiter ratio perfectionis ab intrinseco, Deo & plantis poterit esse communis: itaque ratio vitæ in communi est habere perfectionem ab intrinseco: ratio autem vitæ increatæ est habere perfectionem sine motu; vita autem creata in communi erit perfectio ab intrinseco per motum: vita autem cognoscitiua erit perfectio ab intrinseco per motum in obiectum.

§. 11. Obiciunt hinc sequi Deum viuere non solum per intellectum, & voluntatem, sed etiam per omnia attributa; quia omnia sunt perfectio ab intrinseco. Respondeo difficultatem esse comunem omni sententiæ. Qui enim dicitur vitam plantæ esse motum physicum ab intrinseco; ideo id dicunt; quia planta habet physicè intrinsecum motum, quo carent inanimata; alioquin tota questio est de voce: sed ille motus & eius terminus re ipsa sunt similes omnipotentie Dei, quod neuter conceptus potest esse à principio extrinseco: ergo assignandus est aliquis gradus communis Deo & creaturæ in ratione non habendi perfectionem omnino ab extrinseco. Hic autem gradus non potest esse communis inanimatis: quia hæc non habent necessariò perfectionem ab intrinseco. Quod si hic in Deo non est motus physicus nec intentionalis; probat quidem ab illis inutile vitam diuidi: cum Deus præter motum intentionalem habeat alias perfectiones ab intrinseco; in quo ab similibus est lapidi, & planta est illi similis in aliquo prædicato communi omni viuenti creato, & imbibito in motu vitali; & non communi lapidibus: ergo certos vitæ fixere terminos.

§. 12. Qui negant plantis vitam, dicunt eas non viuere, quia nullum habent motum ex specie sua ab intrinseco: quod si hunc motum agnoscerent, eas dicerent esse viuentes: cū ergo omnipotentia sit perfectio ab intrinseco, est ab similibus omni creaturæ non viuenti, & similibus intelligenti creato, habenti cognitionem ab intrinseco: ergo omnipotentia Dei habet rationem vitæ, quam habet productio intellectus creatæ. Et cum habere perfectionem ab intrinseco non conueniat creaturæ non viuenti; conueniat autem omni viuenti ut viuens creatum, est; non dubium omnipotentiam formalissimè esse vitalem in suo conceptu.

§. 13. Qui autem dicunt, principium vitale esse quod in se potest operari & non alieno supposito (quos referam §. 37.) id tenent ut admittere: quia omnipotentia Dei ita est in ipso Deo, ut non possit illam alibi producere; non aliter ac cognitio Dei ita est in natura diuina, ut non possit esse extra illam. Authores autem adducti §. 4. negantes conceptum vitæ comunem Deo & creaturis, hinc impugnantur: quia cognitio Dei non est minus ab extrinseco quàm perfectio nutritionis plantæ: sed omnipotentia est tam ab intrinseco quàm cognitio Dei, & nutritio plantæ: ergo conueniunt in hoc prædicato, in quo non cõuenit lapis. En ratio à priori cur Deo & plantæ sit vitæ ratio comunis. Ergo Deus viuunt formaliter per omne prædicatum sibi intrinsecè; vnde totus Deus est ratio nostra, vita. Quod si potentia loco mortua ponitur vitalis à multis, quid ni & omnipotentia? Absolutè itè tria sunt genera viuentiū: vegetabile, sensibile, & intellectuum: in quo cõtinentur attributa Dei; quia à parte rei non sunt distincta ab intellectu: & hæc diuisio fertur per partes diuidetes realiter distinctas: nepe vegetabile tantum, vegetabile & sensibile tantum, intellectiuū tantum, vegetabile & sensibile tantum, intellectiuū & sensitiuū, ut homo. Adi §. 70.

§.14. Ad confirmationem ex §.3. distinguo consequens: ergo planta non conuenit cum Deo in ratione vitæ nutritiua: vt nutritiua est, concedo consequentiam; in conceptu communi vitæ imbibito in nutritione vt conceptu generico, nego consequentiam. Alioquin eodem genere argumentandi concluderetur dolorem non conuenire cum affectibus Dei in ratione vitæ: quia in Deo nullus est dolor; item nec discursus conueniret cum intellectione Dei, qui non discurret. Te breuiter moneo doctrinam fufius à me probatam disputante de voluntate Dei: vt res creata conueniat cum Deo; habet in se aliquod prædicatum, quod non conuenit alijs rebus creatis; amor exempli gratia conuenit cum Deo in ratione amoris: quia vt distinguitur ab omni non amore, reperit in Deo prædicatum simile: Deus enim amor est vt nostra qualitas est amor. Dolor autem in ratione doloris non conuenit cum Deo, in quo non est ratio doloris: conuenit autem in ratione affectus: hæc autem conuenientia non est propria doloris; est enim communis omni affectui creato: at absolute dolor conuenit cum Deo, licet non in ratione sibi propria; bene tamen in communi. Ita planta vt distinguitur à non plantis, non conuenit cum Deo; conuenit tamen in ratione communi vitæ quam includit planta.

SVBSECTIO II.

Secundum partis eiusdem argumentum.

§.15. Secundum fundamentum est: quia nihil reperitur in planta non commune rebus inanimatis: ergo plantæ non viuunt. Probatur antecedens, nam cibum trahere reperitur in magnete ferrum trahente, & in igne sugente oleum; dispositio autem, & alteratio reperitur in eodem igne pabulum sibi accommodante, excrementorum autem deiectio communis est igni fumum expellenti, auferere autem ab intrinseco reperitur in eodem igne sibi vniente partem formæ quam produxit: quæ augmentatio nullo modo est vitalis, quia non est actio inanimata, nam transit in aliquam partem ab agente distinctam.

§.16. Huic argumento respondendum est, ostendendo ad rationem actus immanentis non requiri vt eadem pars agat in se ipsam, sed sufficere vt eadem pars eiusdem suppositi, aut natura: agat in aliam eiusdem: nam actus vitales materiales fiunt ab anima, & recipiuntur in materia: ergo ad rationem actus immanentis sufficit vt fiant ab vna parte, & recipiantur in aliam eiusdem suppositi, seu naturæ.

§.17. Dices primò, actus vitales recipi, & fieri ab eodem indiuisibili principio, scilicet à potentia materiali accidentali. Carterum hanc distinctionem potentiarum fusè reiciam disput. 4. sed ea admittam probatur intentum: nam illa potentia accidentalis concurret ad illos actus in genere causæ materialis, & efficientis vt quo, at verò ipsa substantia vt quod, quod genus causandi dicitur esse verum, ac proprium; ergo non solum potentia accidentalis concurret vitaliter ad illum actum, sed etiam ipsamet animæ substantia: anima non recipit illum actum etiam vt quod: ergo rectè potest actus vitalis procedere vitaliter ab ea parte, à qua non recipitur: probatur minor, quia illæ potentie materiales, tantum recipiuntur in materiam primam, quia per te recipiuntur in quantitatem vt quo, quam ostendi in physicis soli inesse materiæ; & alibi probabo nullum accidens materiale posse naturaliter recipi in subiectum spirituale: ergo illæ potentie solum denomi-

nant materiam recipientem, vt quod, & non animam: ergo principium, quod recipit illas actiones non est principium, quod facit eadem.

§.18. Dices secundo, actus vitales etiam fieri à materia prima, atque adeo esse immanentes. Improbatur primo, quia nullum principium potest concurrere vitaliter ad actum secundum, nisi ipsum sit actus primus vitalis: omnis enim actus secundus in aliquo genere, supponit primum in eodem: sed materia prima non est actus primus vitalis: ergo non potest habere actum secundum vitalem. Probatur minor, tum quia materia prima est imperfectior omni forma substantiali, id autem non esset, si esset substantia vitalis: tum quia sequeretur materiam esse tam perfectè viuentem, quam animam. Tandem, quia omne compositum physicum esset viuens in actu primo, nam homo à sola anima rationali vocatur, & est rationalis: ego si lapis habet materiam viuentem, erit, & denominabitur viuens. Secundo impugnat, quia adhuc nullus sic delirauit: per paucos enim auctores ausi sunt tribuere materiam primæ productionem suarum passionum, nullumque materiam vocauit actum simpliciter, & in composito volunt reperiri alterum principium passiuum operationum, actiuum alterum.

§.19. Dices tertio, actus vitales recipi immediatè in materiam, & formam; & quia recipiuntur, & fiunt à forma, ea ratione esse immanentes, non enim requiritur ad rationem actus immanentis vt recipiatur in omni principio à quo fit: intellectio enim creata fit à Deo, & in illum non recipitur.

§.20. Contra, quia hæc solutio nostrum confirmat propositum, quia nutritio ea ratione erit immanens, quia vno continuatiua duarum partium viuentis fit ab vna parte, & recipitur in eandem: quia continuatio recipitur in vtroque extremo continuo, quapropter pars viuentis prius existens efficiensque agenerationem alterius partis, esto agenerationem non efficiat vitaliter, quia aggeneratione transit in aliam partem, continuationem tamen partis aggeneratione, & præexistentis efficiet vitaliter, quia licet hæc actio etiam transeat in aliam partem, manet tamen in eadem, à qua fit. Argumento autem ab igne desumpto inferius satisfiet.

§.21. Ratio à priori huius conclusionis est, quia omnes partes essentielles, & integrales simpliciter sunt idem suppositum, & totum compositum est principium adequatum omnium actionum, & quod fit ab vna parte, fit verè, & propriè à toto composito, vt homo mouet lapidem per motum manus: & quando aliquid recipitur in vnam partem, verè recipitur in totum compositum, vt homo est albus per albedinem corporis. Sed actus vitalis fit ab vna parte suppositi, & recipitur in aliam eiusdem: ergo actus vitalis fit & recipitur ab eodem supposito.

SVBSECTIO III.

Tertium argumentum, Thomistarum, & responsum.

§.22. Tertium fundamentum aduersariorum est, quia multa res inanimatæ habent operationes immanentes: ergo operari immanenter non est viuere: probatur antecedens, tum in materia prima producente quantitatem, tum in forma ignis, quæ in se suas operatur actiones. Tum tertio in anima rationali in se producente potètijs vitales: tandem in motu graui, & leuium propria loca repetentium.

§.23. Auctores quos disputat. 9. Physic. sect. 3. retuli, atque refelli, asserentes proprias passiones non ab

ab essentia, sed à generante manare, existant se hic de nobis reportare triumphum: quos tamen vel inuitos reuinciam eodem absurdo; quia etiam si proprietates non manent ab essentia, tamen negare non possunt accretionem ignis ab ipso igne procedere tanquam à causa principali, & ignem productum à solo calore adscribendum esse igni illi, cuius erat ille calor: quia in eorum sententia calor in virtute ignis, alterius ignis productionem attingit: tunc argumentor sic. Substantialis augmentatio ignis, quæ vna pars ignis sibi vnit aliam, & per quam ignis augetur, fit & recipitur ab eadem parte ignis vt §.20. probaui: ergo vel ignis est substantia immanenter operans, vel nihil concludit contra nos hoc argumentum, quod non concludit contra illorum sententiam: immo ipsos ad hominem præssiùs vrget, quia fatentur motum localem immanenter, quo vna pars se mouet, esse vitalem, licet vbicatio non sit vitalis, quia ille motus ab alia parte fieri repugnat: sed similiter augmentatio ignis fit, & recipitur ab hac parte; & oppositum repugnat, ergo etiam erit vitalis.

§.24. Thomistæ respondent argumento facto, illas actiones adscribi generanti, in cuius virtute illas substantia producit, atque adeo non esse immanentes. Hanc opinionem in Physicis confutauit, atque ostendi eas esse veras actiones, atque adscribendas substantiæ, à qua fluunt immediatè: sed age, tribuantur generanti: adhuc sequitur vel illas esse immanentes; vel nutritionem arboris non esse immanenter; nam sicut tu dicit à generante in lapide relinqui grauitatem, per quam tendat in proprium locum; ita ego dico plantæ relinqui à generante virtutem, per quam se porrigit in debitam magnitudinem, illamque cucuratur.

§.25. Præterea: primus motus liberi arbitrij Angelici est vitalis, quis enim neget actum voluntatis esse vitalem? Sed S. Thom. 1. part. quæst. 66. artic. 4. in fine corporis, & cum eo, è Thomistis complurimi asserunt illum primum motum tribui Creatori, eaque propter non potuisse Angelum in primo instanti peccare, quia cum primus ille actus tribuatur Deo, Deus esset auctor peccati; ergo actorem tribui generanti, vel creati non tollit eius vitalitatem. Adde, accretionem ignis fieri, & recipi ab eadem parte, ergo vel illa est vitalis, quia non tribuitur generanti, vel nutritio plantæ non est vitalis.

§.26. Confirmatur, per te motus lapidis in centrum non est vitalis, quia tribuitur generanti lapidem; quia licet lapis sit extra centrum & naturalem constitutionem; tamen grauitas est nomine generantis, per quam restituitur in statum naturalem, debitum lapidi ob naturalem suam constitutionem: ergo aliqua nutritio viuentis adscriberetur generanti, nec erit vitalis. Probo consequentiam: quia aliqua nutritio est necessaria simpliciter ad restituendum animal in statum ipsi debitum in prima generatione, ob naturalem constitutionem: sed ob hanc causam asseris repetitionem lapidis in centrum, & in frigidationem aquæ adscribi generanti; & non esse vitales: ergo aliqua nutritio est adscribenda generanti, & non est vitalis. Maior probatur: quia animali in prima generatione debetur certa materiæ pars, quæ minor esse non potest, quam vocamus *minimum naturale*: quæ pars corporis continua actione soluitur vt cæteræ partes: sed ad reparandam hanc minimi decretionem, & minimum conseruandum, est nutritio aliqua simpliciter necessaria: ergo & ad constituendum animal in statu naturali.

§.27. Quæ vrgeo: cognitio Angeli de se ipso & Deo est tam necessaria ad constitutionem Angeli naturalem, quam esse in centro est necessarium lapidi: sed adhuc illa cognitio est vitalis; & per te adscribitur auctori Deo, vt adscribitur primus actus voluntatis: ergo actionem esse debitam constitutioni naturali, & adscribi creati non officit vitalitati: Antecedens probò: quia Angelus minus potest carere illa cognitione, & minus est indifferens vt componatur cum illa & eius carentia, quam lapis vt careat centro. Hic enim passim à centro diuellitur, & aqua incalescit, & ignis perpetuo exulat à centro secundum aliquas partes, & tam est necessaria illa actus perfectio Angelis, quam lapidi vbicatio centrica. Nec potest Angelus ab ea cognitione cessare; vel saltem diu non potest. Quod si potest cessare ab alia cognitione eiusdem speciei, nempe à cognitione alius Angeli eiusdem speciei: Respondeo primum in horum auctorum sententia non esse possibile duos Angelos distinctos solo numero. Respondeo secundo ad rationem perfectionis debitæ statui conaturali, sufficere si vna perfectio vnius speciei debeat, quamuis non omnes: vt aqua debetur vna frigiditas. Quod per se primò Angelo debetur, est cognitio Dei per essentiam Angeli deducta, siue illa essentia sit sua, siue alia numero.

§.28. Dices, cognitionem Angeli non esse proprietatem debitam ipsius naturali constitutioni; cui debentur potentie vitales, non verò vllus illarum actus. Contra non possunt sic respondere Thomistici, asserentes primum actum voluntatis Angelicæ non posse esse malum, quia adscribitur auctori Angeli; ad quæ spectat dare naturam, & primam actionem. Secundo arguo: lapidi per te non solum debetur grauitas; sed etiam *vbi* centricum: ad quod à generante relinquitur grauitas, vt nomine generantis centrum reperat: ergo Angelo non solum potentie debentur, sed etiam actus, quem potentia tribuit nomine creatis: ergo actum fieri nomine alius non officit vitalitati, dum fiat à principio intrinseco.

§.29. Vt res clarescat, finge per possibile vel impossibile substantiam supernaturalem: Hæc necessariam connexionem habet cum visione & amore Dei tantam quantam cum potentijs: vnde eius proprietates pertinentes ad statum illi debitum in prima creatione sunt visio & amor: & actus vterque est vitalis: ergo esse aliquid necessarium ad constitutionem naturalem non officit vitalitati. Dices repugnare eiusmodi substantiam. Contra, esto repugnet (quod est sub iudice) at non repugnat ex hoc capite quod necessario videret amareque Deum. Nam Beatus instructus lumine & charitate Deum diligit necessario: ergo per locum intrinsecum potest actus vitalis pertinere ad constitutionem naturalem alicuius rei.

§.30. Et quidem nunquam extricant cur aqua detur frigiditas nomine generantis, & non proprium ob matrem: tum quia potentia nutritiua, & alia, vitales possent ita dici; vt per illas natura viuens compararet sibi perfectionem magnitudinis quam agens illi erat præstiturum: tum ponamus aquam ab aqua genitam; cur generans habet connexionem nomine proprio cum frigiditate aliena, & non cum sua? item aqua sua frigiditate in frigidat manum nomine & virtute propria; cur non se ipsam? cum substantia aquea tam sit causa per se suæ frigiditatis, quam vna frigiditas est causa alius? Denique aliquid agens dicitur agere in virtute & nomine alterius; quando illud non potest per

absentiam, aut improprietatem operari; & loco illius subrogatur aliud: vt species impressa pro obiecto: sed Deus creans Angelum, & aqua generans aquam, non habent impotentiam ad dandas Angelo substantiam, potentias vitales, & aquae frigiditatem; & anima bruti sensus. Qui enim potuit animam facere, praesens fuit ad potentias quoque faciendas; ergo potentia, & substantia, & sensus, & frigus non sunt nomine creantis, aut generantis, sed nomine proprio.

§. 31.

Alio modo respondent etiam Thomista, supponentes sententiam affirmantem res inanimatas non posse se perficere ultra statum sibi debitum in prima generatione: at vero res viuentes se posse perficere ultra illum statum: omnes igitur actiones, quae tendunt ad perfectionem connaturalem, debitam primae generationi, non sunt vitales: quae vero progrediuntur ultra perfectionem illius status, esse vitales.

§. 32.

Verum quod actio sit debita primae generationi, vel non, parum refert ad eius vitalitatem, nisi in modo tendendi in terminum sit aliqua diuersitas inter actionem vtramque: nam si modus est idem, vel vtraque erit immanens, vel transiens vtraque: oportet igitur ostendere diuersitatem modi ex eo quod actio sit debita primae generationi, vel non. Deinde, posset dici statum debitum homini, non esse quem habet in prima generatione: nam status connaturalis cuiuscumque rei est, in quo habet totam suam perfectionem, & aptitudinem ad vsum suarum potentiarum; sed in primo instanti suae generationis homo non habet totam suam perfectionem, neque aptitudinem ad vsum suarum potentiarum: ergo ille status non est illi connaturalis: ergo iuxta hanc sententiam omnes actiones, quas exercet homo, donec se constituat in statu sibi connaturali sunt transeuntes: quid enim refert quod status non sit debitus primae generationi, si est simpliciter debitus rei genitae? Adde, ignem se perficere ultra statum sibi debitum in prima generatione; cum enim excreuit in magnam molem, protenditur in statum indebitum primae generationi.

§. 33.

Hac explicatur: igni aut debetur minimum naturale, aut nulla pars ita certa debetur vt non possit in alia minori produci. Si debetur, tunc sic: ergo ignis viuit non minus quam planta. Probo consequentiam: quia ignis potest se perficere per augmentum sui ultra illam certam magnitudinem debitam in prima generatione, vt planta se perficit augmento. Si autem nulla pars certa debetur; est argumentum efficacius; quia quoduis augmentum ignis est ultra statum illi debitum. Hoc augmentum fit ab ipso igne in virtute propria & non aliena; ergo aut ignis viuit, aut non viuit planta.

§. 34.

Nihil interesse vitae, vt debeat perfectione primae generationi, vel non debeat, ostendo: quia viuens potest vitaliter se constituere in statu debito primae generationi; ergo ignis efficiens in se calorem, & lapis efficiens motum, id praestant vitaliter. Probo antecedens: quia minimum naturale conseruat animal nutritione; illud enim paulatim attrahitur contrariis, reficitur autem ab animali cum alimento; non minus quam aqua se infrigidat abigendo calorem immixtum a contrario.

§. 35.

Adde cognitionem Angeli de Deo, illi esse debitam in prima eius constitutione vt constat ex §. 27. & 28. item substantia supernaturali debetur cognitio intuitiua & amor Dei, vt probaui §. 29. & haec omnia sunt vitajia; ergo constitutio in

statu debito potest esse vitalis. Ratio à priori: quia potest Deus vt author alicuius rei illi prouidere eius proprietatem vel se solo in genere causa efficientis; vel simul cum ipsa causa secunda: pro qualitate rei quae tribuitur. Considera ergo, vtrum modus quo res se reducit ad connaturalem statum sit necessarius à principio intrinseco? an ab extrinseco? si ab intrinseco, semper actio est vitalis; si ab extrinseco, semper est transiens. Querendum ergo discrimen aliud inter ignem & plantam.

§. 36.

Confirmatur: Deus est perfectè viuens; & non potest se perficere ultra statum sibi debitum in sua constitutione naturali; ergo ratio vitae in eo non est sita. Minor probatur: quia Deo nulla perfectio potest accrescere. Dices, Deum constitui conceptu distincto ratione nostra à cognitione & amore sui; Deinde ratione nostra intelligitur perfici. Contra: Deus ratione nostra constituitur in refectione sui. Deinde status debitus rei non solum est quidditas ipsius rei, sed etiam alij conceptus: vt calor igni, lapidi centrum, animali certa magnitudo: alioquin repetitio centri, & infrigidatio essent vitales, quia sunt extra statum naturalem, ego ad statum naturalem Dei spectant attributa. Quod si ideo amor esset vitalis, quia oritur ab essentia ratione nostra; etiam oritur omnipotencia; quae per se non est formaliter vitalis. Ratio à priori: quia viuere est perfici ultra statum: sed Deus non perficitur realiter; ergo nec realiter viuere.

SUBSECTIO IV.

Aliorum Doctrina.

Alij nouam noui viam inierunt. Dicunt viuens à non viuente differre; quod viuens non potest per potentiam vitalem operari in alio supposito, sed in se formaliter. Considera facultatem nutrientem cum tam copiosa instrumentorum suppellectili; ea facultas toto illo apparatu est determinata ad agendum in se; non vero in alio. At vero ignis cum tota sua facultate actiua est indifferens ad agendum & in se, & in alio. Actio autem, quae necessario est componenda in eodem supposito est vitalis; per extrinsecam quidem denominationem à determinatione principij: quemadmodum actio est necessaria & non libera quando oritur à principio determinato ad illam: igitur à determinatione agentis ad operandum in se, oritur vitalitas actionis. Huius sententiae fundamentum est; quia ab his quae manifestum est viuere, vestigare debemus vtrum viuant quorum vita non est tam conspicua: sed quae manifestè viuunt, sunt determinata ad operandum in se, & non in alio: quae autem non viuunt, sunt indifferentia ad actionem in se & in alio: ergo hoc discrimine constituitur vita.

§. 37.

Hac sententia primum displicet; quod gradum viuentem constituit imperfectiorem non viuente: cum tamen per se notum sit viuens ex genere suo nobilius esse non viuente. Id sequi probatur: quando actio, & eius terminus sunt producibiles in supposito proprio & alieno; maior perfectio est posse eos producere in supposito proprio & alieno, quam in solo proprio: sed nutritio & eius terminus sunt producibiles in proprio supposito & alieno; ergo maior perfectio est eos posse producere in proprio supposito & alieno, quam in solo proprio. Minor datur ab aduersariis, constituentibus vitalitatem actionum in sola extrinseca denominatione

§. 38.

Sectio I. Vtrum vegetabile sit viuens?

minatione à determinatione principij ad operandum in se solo; & vruntur exemplo actionis liberae, cui censent extrinsecam esse libertatem; nec distinguunt specie nutritionem à prima generatione: quia nec ratione agentis, nec termini; nec modi petit distinctionem. Quod si nutritio ex conceptu specifico esset determinata ad receptionem in eodem supposito à quo fit: iam determinatio non oriretur ab agente, sed ab actione; quod ego probabo.

§. 39.

Maior autem propositio est per se nota: tum exemplo Dei, ad cuius perfectionem spectat posse in ligno producere ignem, illumque augere: quia ignis est de se indifferens vt possit adaequatè produci, & augeri à supposito alieno. Quod si ignis esset ita producibilis, & Deus illum non posset producere, defectus oriretur ex parte Dei, non vero ex parte ignis. Vnde agens creatum non valens producere & augere ignem, caret ea perfectione actiua: tum etiam, quia quo virtus actiua plures actiones, terminosque continet, est maior; & quo in plura subiecta dominatur, est perfectior: tandem, quia est argumentum impotentiae non posse producere id quod est adaequatè producibile ab alio. Nam id non pertinet ad perfectionem, vt est conspicuum: ergo ad imperfectionem: ergo posse operari in se & in alio actionem & terminum aptos in alio produci, maioris perfectionis est, quam posse operari in se solo.

§. 40.

Obiicit. Actionem esse vitalem est magna perfectio; quia non continetur in pluribus potentiis: ergo posse operari illam est magna perfectio. Distinguo antecedens: vitalitas est perfectio actionis in mea sententia eam constituyente repugnantem ex conceptu suo vt fiat ab extrinseco; concedo antecedens: in hac sententia illam constituyente indifferenter ex conceptu specifico vt fiat ab extrinseco, nego antecedens. ex se enim nihil habet non commune actioni non vitali. Hinc distinguo consequens: est perfectio agentis operari vitaliter in mea sententia, concedo consequentiam; in hac nego. Praesto est discrimen: quia in mea sententia actio vitalis est intrinsece nobilior non vitali; ac propterea principium illius nobilior est. Actio autem vitalis est nobilior; quia productio passiuua est imperfectio propter dependentiam; & quo à paucioribus res est dependens, minus ceteris paribus est imperfecta: productio autem actiua est perfectio; & cum res est indifferens vt ab extrinseco producat, est imperfectio; non posse eam producere. Si autem repugnantia oriatur ex termino producibili, non arguitur imperfectio in principio producente: sed arguitur perfectio producendi in se suam perfectionem; quam si in alio non producit, non est ob defectum agentis, sed termini perfectionem. secus contingit in sententia quam impugno.

§. 41.

Vnde argumentor. Ignis, quia est principium actiuum non viuens est nobilior in genere principij actiui quam planta, quia est principium actiuum non viuens: ergo agentia viuientia sunt formaliter imperfectiora in ratione viuientis non viuentibus. Consequentia patet: quia agentia constituntur formaliter viuientia in actu primo per virtutem actiuam vt est actiua: vnde perfectio illorum in ratione agendi, est in ratione viuientis. Antecedens probo: quia ignis in ratione agentis non viuientis constituitur, quia potest in se & in alio operari: si autem ignis esset agens vitale constitueretur, quia posset in se solo operari; vt nunc constituitur planta: sed posse operari in se & in

alio actionem & terminum ea ratione producibiles, perfectius est quam posse in se solo; ergo ignis nunc est perfectior quam si esset viuens, & quam planta.

§. 42.

Confirmatur primò. Esse voluntatem determinatam ad actum absque libertate circa obiectum finitum, aut circa infinitum cognitum abstractiue, est minoris perfectionis quam esse indifferenter: quia voluntarium magis perfectum est liberum, quam non liberum ex communi Theologorum consensu; quos in hoc sensu explicui disputans de voluntario & inuoluntario. Libertas enim dicit maiorem perfectionem quam necessitas circa hac obiecta, vt pono: ergo esse determinatum agens ad operandum in se, & non in alio minus perfectum est, quam non esse determinatum, quando terminus est indifferens vt producat in proprio & alieno subiecto. Probo consequentiam ad hominem vrentem hoc eodem exemplo.

§. 43.

Confirmatur secundò: ignis non potest in alio igne producere actionem A: quam semel producit in se & non in alio: ita vt ad illam in se producendam sit determinatus, nec possit componi cum illa numero actione in alio subiecto: planta est item determinata ad nutritionem A, in se efficiendam, & non potest componi cum illa actione in alio supposito: ignis non viuit per actionem A: quia omnia illa principia actiua, à quibus effluit actio A, possunt in alio supposito producere actionem B, quae est eiusdem speciei cuius A: planta autem viuit; quia ab omnibus illis causis, à quibus effluit nutritio A, non potest oriri actio B, in alio supposito; cum sit eiusdem speciei ac nutritio A: sed quod eadem principia possunt efficere plures actiones eiusdem speciei, maioris perfectionis est quam non posse: ergo ignis in ratione non viuientis constituitur formali ratione perfectiori quam planta in ratione viuientis.

§. 44.

Immo viuens à non viuente discriminetur formaliter imperfectio, qua caret agentia non viuientia. Pono enim ignem vnum agentem in se ipso tantum; & alium actiuum in se & in alio: vtraque est actiuus. Alter differt ab altero; quod est actiuus in se & in alio: alter vero est actiuus in se & non in alio: in vtriusque perfectione conueniuntur; nempe quod illa virtus actiua est in suo supposito: in quo aequè conueniunt viuientia & non viuientia: discrimen est, quod viuens per eandem omnino virtutem non potest operari in alio, quod est imperfectio quando terminus est de se indifferens; viuens autè potest per eandem omnino principia operari in alio: ergo discrimen viuientis est impotentia operandi in alio, non autem viuientis est potentia operandi in alio: impotentia (ipsum) orta ex solis principijs actiuis, & non aliunde. Quemadmodum impotentia amentis ad amoris libertatem, & ad alium actum, oritur ex ipsis principijs, verbi gratia, cognitione indeliberatiua, ergo viuens agens discriminetur ab agente non viuente ob imperfectionem quam includit viuens vt viuens, & qua caret agens non viuens vt non viuens.

§. 45.

Multa possunt obijci contra eandem sententiam. Nam in illa nutritio & primae generatio non differunt specie; prima autem generatio oritur à potentia nutritiua, quae non distinguitur à generatiua, itè potentia nutritiua per omnia sua principia agit in alio, nempe in chylum, & recrementa, item si diuinitus penetrarentur duae partes vnus aut diuersorum viuientium, posset vna nutrire aliam: quia eadem ratione omnia nutritiua possunt

possunt disponere aliam partem, si illi essent intum præsentia: ergo principia actiua nutrientis non sunt ex conceptu agendi, siue ex conceptu virtutis actiue determinata ad agendum in proprio supposito tantum, sed ita determinantur ex defectu applicationis alius subiecti. Quomodo ignis non est determinatus ad agendam in se actionem *A*: sed ex impotentia ipsius actionis, & ex distinctione subiecti illius actionis à subiecto aliarum; quæ non spectant ad virtutem actiuam, per quam constituitur agens. Adhuc, omnipotentia esset formaliter vitalis, vt ostendi §. 3. quod negant hi auctores.

§. 46. Argumentum factum §. 37. nullius est momenti. Respondeo discrimen agentis vitalis & non vitalis illud quidem esse: nempe vitalia esse determinata ad agendum in se, non vitalia non sunt ita determinata: quia vitalia ita sunt determinata ratione conceptus specifici actionis & termini; qui habent intrinsecam repugnantiam vt fiant nisi concurrerit actiue viuente ipso: actio autem & terminus non viuens, sunt natura sua specifica indifferentia vt fiant à principio adæquatè extrinseco. At hæc determinatio & indifferentia non oritur per se ex principiis, cum indifferentia terminorum vt fiat ab hoc, aut alio. id enim esset imperfectio. itaque agens viuens est essentialiter ordo ad actionem natura sua specifica immanentem; & vt viuens non est ordo ad transeuntem; licet multas possit efficere, sed per illas non viuunt: agens non viuum non dicit ordinem ad actionem vllam immanentem in ipso, sed omnes sunt ex conceptu specifico transeuntes natura sua.

§. 47. Ad exemplum de libertate, respondeo primum, libertatem esse essentialem actibus. Secundò respondeo admissa extrinseca libertate; principium determinatum ad amorem sine indifferentia, esse imperfectum in actu primo: quia cognitio est imperfecta; viuens autem est perfectum. vnde non aptè ducitur argumentum. Quod si in cognitione non est imperfectio, sed est determinatione à prædeterminatione: tunc principium est necessarium per accidens: at viuens est viuens per se. vnde duceretur argumentum à non imperfecto per se ad perfectum per se. Vno verbo: libertas aut necessitas oritur à principiis: vitalitas oritur ab actionibus: alioquin esse vitale esset imperfectum, sicut carere libertate in actu primo.

SVBSECTIO V.

Respondetur argumento, ab ignis augmentatione petito.

§. 48. **P**ramitto solutioni, actionem immanentem illam esse, cuius terminus est natura sua immanens: & illam esse transeuntem ex conceptu specifico; cuius terminus est transiens. Hoc pronuntiatum probandum est contra nonnullos asserentes motum localem animalium esse vitalem, etsi eorumdem vbiatio non est vitalis: primum ad hominem, quia sequitur augmentationem ignis esse vitalem, quia fit, & recipitur ab eadem parte: nam illa actio, cum sit modus vnus rei, petit illam ex natura sua, & non aliam, non minus; quam in tua sententia latio animalis licet procedat à substantia per accidentalem potentiam motricem, petit illam partem animalis: etiam motus, per quem grauitas se deorsum mouet, fit ab ipsa grauitate, & recipitur; sicut in tua sententia visio fit, & recipitur à potentia accidentali visiva: eas ta-

men actiones merito inficiantur omnes esse vitales. Quod nulla alia ratione probatur, nisi quia terminus earum actionum neque est immanens, neque vitalis: ergo vitalitas actionis desumitur ex termini vitalitate.

§. 49. Secundò simpliciter probatur, quia actio ex natura sua petit esse in eo subiecto, in quo est terminus, & non alibi, vt probatur disput. 11. physicorum sectio. 4. sed terminus transiens non petit esse in eodem principio, à quo fit, ergo actio productiua illius termini non petit ex suo conceptu essentiali esse in eodem principio, à quo fit. Confirmatur primò, quia ex natura rei terminus dependens à subiecto, petit actionem dependentem à subiecto vt quo, terminus autem independens petit actionem independentem vt quo, & nisi diuinitus, aliter contingere nequit: ergo eodem modo terminus transiens petit actionem transeuntem vt quo, neque oppositum contingere poterit naturaliter.

§. 50. Ratio à priori vtriusque: quia terminus habet vt quod, id quod actio habet vt quo, in ratione producendi, & respicit suas causas medijs actionibus; vnde eius vitalitas, aut non vitalitas, semper est in ordine ad actionem, quam petit, neque potest petere aliquam actionem, habentem diuersum modum ab eo, quem ipse petit. Confirmatur secundò, quia nulla actio potest esse perfectior ex natura rei suo termino; sed illa latio esset perfectior suo termino, nam vtrumque esset accidens materiale modale, terminus autem esset mortuus, & actio viua, ergo actio vitalis non potest ex natura rei tendere in terminum non vitalem.

§. 51. Dixi actionem ex conceptu essentiali non posse esse immanentem, quia actiones nonnullæ necessarîo inhaerent principio, à quo fiunt; sed hoc, non quod sint immanentes, sed propter indiuiduationem modi, & communem illius imperfectioem, quia, nec diuinitus potest separari à sua re, vt calefactio ignis *A*, non potest esse ab igne *B*, & tamen vtriusque calefactiones sunt eiusdem speciei: ita omnes lationes, quibus potentia motiue eiusdem speciei se & alias res eiusdem speciei mouent, sunt eiusdem speciei, omnique essentialiter transeuntes: item actio qua grauitas se mouet, manet in illa. Huc applica quæ de modis dixi supra disp. 2. sectio. 8. & quæ dicuntur disp. 2. Metaph.

§. 52. Ad argumentum, è §. 22. respondeo, augmentationem ignis esse transeuntem, quia terminus per illam productus est transiens, qui potest produci, & re ipsa producit ab alio extrinseco agente: at verò nutritio plantæ est immanens, cuius terminus à sola planta & Deo potest prodire: neque enim plantæ, aut cætera viuentia possunt digitum crescere, nisi ipsa disponant alimentum, & in se conuertant; ignis autem potest ab extrinseco augeri, quia sicut extrinsecum agens potest producere aggenerationem partialem ignis, ita potest partes aggeneratas vnire: quia neque ex parte termini, neque ex parte modi cernitur in eo maior difficultas, quam in producenda aliqua parte ignis, in qua producuntur multæ illarum vniones: quod longè aliter contingit in plantis: quæ ultra magnitudinem in prima generatione acquisitam non possunt ab extrinseco augeri propter modum peculiarem talis augmenti.

§. 53. Quod patet tum experientia, quis enim vidit hominem nutrirî aut ab extrinseco principio? aut per solam iuxta positionem cibi? Et ipsa organorum, atque instrumentorum varietas, id monstrat apertè, quæ eo tendit, vt alimenta disponat, atque

coaptet, vt immediatè conuertantur à viuente in ipsius substantiam. Quod si id fieri posset ab extrinseco principio, otiosus esset tantus organorum sumptus. Sic interpretor sententiam S. Thom. asserentis viuentia se posse perficere ultra magnitudinem acquisitam in primo instanti generationis, id est, se posse ita ab intrinseco perficere, vt id ab extrinseco repugnet: inanimata autem etsi se possunt perficere, possunt etiam & ab extrinseco.

§. 54. Obiicit actionem nutritiuam esse eiusdem speciei ac generatiuam: sed generatiua est non vitalis, ergo & nutritiua. Maior est clara: quia agens, terminus, & vnio sunt eiusdem speciei: ergo & actiones. Nego Maiorem: ad probationem nego consequentiam: quia actiones sæpè distinguuntur specie ex solo modo tendendi ab eodem agente in terminum eundem: vt creatio quantitatis Eucharistica distinguitur ex solo modo. Quia ergo nutritio ex conceptu suo specifico petit esse ab eodem supposito in quod recipitur; & produci adæquatè ab extrinseco illi repugnat, ideo differt à prima generatione.

§. 55. Argues, hoc dici absque fundamento. O Bene sit tibi vidisti animal augeri ab extrinseco? Dices, quia sciri vtrum ignis, aut aliud agens sit principium nutritionis? Respondeo quia à te sciri id esse posse: Ratio est præsto: quando aliqua actio est ex specie sua indifferens vt producat intra proprium aut alienum suppositum, non eget ad proprium pluribus instrumentis quàm ad alienum: vt patet in igne eadem facilitate se augere & ignes alios. Tantus autem organorum apparatus argumento est, actionem illam ex se perere manere in eo principio & fieri ab eodem: alioquin quorsum ad agendum in se egeret animal pluribus instrumentis quam ad agendum extra se: cum è contra contingat: paucioribus enim egemus ad agendum in nobis, quàm extra? Hac de re sermo radibit §. 68. vbi ostendunt qua ratione partes nutritientes petant ab intrinseco vniri. Tandem ignis quilibet pars efficere potest continuationem: siue enim pars præxistens, siue noua, potest absque discrimine agere: at alimentum non potest vniri à se ipso, sed à viuente. sunt ergo multa discriminis argumenta.

SVBSECTIO VI.

Respondetur argumento factò à naturali emanatione passionum ab essentia.

§. 56. **A**d illud ex §. 12. de naturali emanatione passionum ab essentia respondeo, eodem modo illas proprietates natura sua esse transeuntes, quod omnes admittere tenentur. Nam qui dicunt fieri eas à generante, id testantur apertè, idque videntur significare Thomistæ, cum dicunt eas fieri ab essentia in virtute generantis. Quod etiam apertè fateor, nempe eas esse transeuntes: quod à posteriori colligitur in aqua calida: quæ ab igne lemota, se reducit ad pristinam frigiditatem, & ad eandem reducitur aëris ministerio, qui si frigidus sit, citius aquam infrigidat: item vna pars ignis calefacit aliam infrigidatam à niue, atque istæ proprietates ignis, & aquæ ex se sunt indifferentes vt fiant ab ipsis essentia, vel ab alio extrinseco agente. Quod idem dico de proprietatibus aliarum rerum. Nam tota lux astrorum à solo sole potest oriri: qui sicut eam lucem intendit, posset eam à primo gradu producere.

§. 57. Dicent, esse nonnullas passiones producibiles

ab extrinseco principio adæquatè, quales sunt quatuor primæ qualitates, quia illæ sunt actiue, & reperiuntur in aliis substantiis. At sunt alia improducibiles ab aliis: qualis est quantitas, substantia, & potentia vitales, colorque pauonum: quæ non possunt ab extrinseco principio adæquatè produci. Respondeo in argumento proposito §. 12. recensas esse has qualitates: quas euidenter ostendo esse transeuntes, quia aqua tam bene infrigidatur à niue quàm à se. Vnde etiam euidenter ostendo non esse de conceptu propria passionis vt sic, fieri necessarîo à principio extrinseco adæquato. Videamus nunc an cetera proprietates sint transeuntes, aut immanentes ob specialem aliquam rationem.

§. 58. Igitur quantitas, & substantia materiæ (quas in physicis dixi à solo Deo produci) etsi producerentur à materia, adhuc ex natura sua non perunt magis ab essentia rei, cui insunt, oriri quàm ab ipso creatore. Nam in illo ad productionem quantitatis est virtus, sicut ad productionem materiæ: & quamuis quantitas non possit fieri ab alia causa creata, præter quam à materia primæ, tamen ex natura sua aquè petit fieri à Deo, quàm ab ipsa materia; propter communem rationem passionis.

§. 59. Quod colligitur à posteriori ex inductione aliarum, tum etiam, quia, qui dat formam, dat consequentia ad formam, id est, ad agens spectat complere formam in suo esse naturali: eaque propter si in forma non esset virtus ad consequentia, spectat ad generans, consequentia dare: at non spectat nutrire, aut efficere actus vitales. Ratio autem ob quam potius proprietas manet ab essentia, quàm à generante, ea videtur esse, quia essentia continet in virtute actiua passionem, & videtur esse causa particularior illius, & (vt sic dicam) magis applicata: sicut ignis potest produci à sole, & ab alio igne, sed si applicetur ignis, ille videtur commodius posse concurrere. Quod confirmatur ex augmentatione ignis, quæ communiter fit ab ipsis partibus vnitis, quia cum illa sint viciniore, commodius fit augmentatio ab illis, quàm ab alio agente, non quia in illo non sit virtus ad talem augmentationem, neque quod augmentatio in se non sit indifferens vt oriatur ab alio.

§. 60. Huic doctrinæ obiiciunt, eas passiones non posse natura sua fieri à generante, vel create: quia essentia est causa particularior, & temper est magis approximata effectui: sed causa particulariori, & magis determinata debetur concursus: ergo. Respondeo primum; inde concludi contra ipsos ignem viuere; quia est magis applicatus ad vnionem sui cum alio igne.

§. 61. Secundò respondeo, aliud esse effectum esse natura sua determinatum, aut indifferentem vt oriatur ab vna, aut ab alia causa; aliud esse conuenientius, vt huic causa potius quàm illi pareatur concursus. Rectè potest vtrumque coniungi. Lux enim, & ignis, & calor, sunt indifferentes vt fiant, aut conseruentur ab agentibus diuersis. Præsentem enim agente, à quo productus fuit calor, aut ignis, debetur conseruatio ipsi agenti quantumvis aliud agens applicetur: absente autem illo, potest aliud conseruare calorem. Quod si Deus suo arbitratu pararet concursum agenti secundo ad conseruandum calorem, præsentem etiam agente, à quo fuit primò productus: quid interesset calor? aut ignis quid referret produci à sole, vel igne?

§. 62. Ad argumentum ex §. 60. nego primam propositionem. Ad probationem distinguo minoram; debetur influxus ob exigentiam, aut petitionem effectus,

effectus, nego maiorem; ob exigentiam causæ, omitto minorem: & nego consequentiam. Est enim hoc discrimen: nutritioni repugnat ex conceptu suo fieri adæquate ab extrinseco, quantumuis multæ causæ applicentur; & ex conceptu specifico nutritionis repugnat fieri ab extrinseco eam actionem etiam diuinitus. At præsentate causa particulariori, & magis applicata, non repugnat nec naturaliter actionem illam in specie fieri adæquate ab extrinseco. Est enim quedam congruentia dare concursum huic causæ præ illa; at non est necessitas etiam naturalis: & si esset, non esset ob effectum: qui concursu parato causæ vniuersaliori tam bene oritur ab illa quam à magis particulari.

§.63. Si roges vnde colligam quãtitate & alias passiones posse fieri connaturaliter à creature? Respondeo ex conceptu conuini passionis: quam creans tenetur, & potest dare, etiam si passio sit actus intellectus, aut voluntatis: quia tunc tenetur creans efficaciter mouere intellectum vt cognoscat. Hoc autem genus passionis est vitale: quia cognitio non potest esse omnino ab extrinseco, vt est per se notum. At quantitas, & substantia quid n?

SVBSECTIO VII.

Alia duo responsa.

§.64. **A**liter posset responderi, si inclinemus in sententiam negantem quantitatem à materia produci: tunc enim quantitas est à principio extrinseco. deinde substantiam possemus dicere non produci à natura, sed à generante, vel creature, ad quod spectat rem producere substantialiter completam: item passiones transeuntes rerum omnium inanimatarum esse producibiles ab indiuiduis eiusdem speciei, omnes enim proprietates solis possunt ab alio sole produci: at vero proprietates vitales non esse distinctas à substantia vitali, vel si sunt distinctæ, anima, & Angelus viuunt per illas: quemadmodum dicunt aduersarij intellectum agentem concurrere vitaliter ad speciem impressam, vel speciem eiusmodi fieri à solo Deo supplente absentiam, aut vices obiecti; ad quod spectat speciem immittere. Quo totum elumbatur argumentum.

§.65. Posset tertio, (sed magis paradoxè) responderi: materiam primam *A*, quantum est ex se, posse producere quantitatem, & substantiam in materiam *B*: & animam Petri posse producere intellectum, & voluntatem in animam Pauli: quod si id non faciunt, est quia alia habent iam productas suas passiones: item formam vnus equi posse producere sensus alterius, si illi applicatur cum debita rerum aliarum dispositione. Id posset probari, quia non requiritur maior virtus ad producendam rem in se, quam in alio, nisi ex parte modi sit aliqua repugnantia, quæ repugnantia non reperitur in his rebus, sicut reperitur in actu vitali, & in nutritione; quæ ex se non perunt oriri nisi ab eodem principio, in quod recipiuntur, quia sunt vitales.

§.66. Huic argumento respondent, non posse huic numero essentia conuenire passiones alius: quia essentia sunt dissimiles, quibus insunt absimiles passiones. Respondeo primum; à me id non negari. assero enim hanc numero quantitatem produci posse à materia, cui inest, & ab alia: vt hoc numero frigus posse ex se produci ab aqua, & niuè. esto non possit esse nisi in hoc numero subiecto

cuius est passio. Respondeo secundò; eandem numero passionem posse conuenire diuersis numero essentis: quia illa dissimilitudo non est nisi distinctio. At idem numero effectus absolutus potest oriri à diuersis causis efficientibus, & materialibus: determinationem enim indiuiduorum oriri à sola voluntate Dei ostendi disp. 10. Physic. Hi autem impugnatores mecum sentere in hac determinatione indiuiduorum à causa prima: quid ergo nunc turbant, atque turbantur? ergo eiusmodi passiones sunt ex conceptu suo indifferentes vt fiant ab alia substantia eiusdem speciei.

At verò nutritio plantarum, & cæterorum viuentium, non potest esse ab extrinseco agente. Et quando tale viuens impeditur à nutritione, statim perit. Cuius exemplum euident est; quod licet adsit alimentum, nisi ab eodem viuente disponatur, nunquam nutritur, neque illi prodest talis cibus, neque est virtus in agentibus creatis, aut creabilibus ad augendum tale viuens, nisi ipsum se augeat actiue.

Dices, partes per nutritionem acquisitas, potuisse ab extrinseco agente in prima generatione produci: ergo illæ non sunt natura sua immanentes. Aduerte substantiales partes viuents altero è duobus modis posse produci: vel primo instanti, in quo generatur viuens; sic autem petunt simul produci omnes illæ, quæ requiruntur ad integritatem viuents, ad quam productionem exiguntur ea omnia, quæ expendimus disp. 2. de generatione: cumque opus sit vt res producatur à principio à se distincto, non potest viuens se producere: vnde ex sua natura petit hunc productionis modum in prima generatione. Quia verò non possunt simul produci omnes partes viuents, ideo petunt, secundum modum productionis, per nutritionem. Vnde supposito quod in primo instanti pars *A*, non fuerit producta, implicat naturaliter illam produci nisi ab eodem supposito, in quo est. Ad quod genus productionis requiruntur tam varia instrumenta, vt sufficiant ad arguendam distinctionem essentialem in modo.

Hinc patet discrimen inter viuentia, & non viuentia, nam etiam si pars *B*, ignis non fuerit producta cum parte *A*, postea non petit produci magis à parte *A*, neque illi vniri, quam ab alio extrinseco agente: at verò partes viuents non productæ in primo instanti generationis, non possunt produci nisi à partibus præexistentibus, & illis necessariò vniantur. Quare dicendum est simpliciter partes acquisitas per nutritionem esse immanentes: quia natura sua perunt produci per augmentum factum ab ipso viuente. Item quæuis pars ignis potest efficere augmentationem; nutritio verò non potest fieri ab alimento; sed à viuente. Nec viuens additur alteri viuenti: quia viuens corrumpit formam existentem in materia ad quam extenditur: secus ignis qui adiungitur alij.

SVBSECTIO VIII.

Dirimitur tota quæstio.

§.70. **V**nde colligo, quatuor esse rerum gradus: primus est earum, quæ tantum possunt in se producere terminum, ab extrinseco natura sua producibilem, & quem in quolibet statu possunt ab alio accipere: qui gradus vocatur rerum inanimatarum, & contrahit corpus in communi ad inanimatum. Secundus est earum, quæ præter has actiones habent alias, quarum terminos in eo statu non

non possunt accipere ab alio sine suo concursu actiuo, & passiuo: qui gradus constituit genus corporis animati, id est, viuens. Obiter adnota ex communi omnium sensu, viuens vt sic creatum constituit per principium se ab intrinseco mouendi, nam viuens vt sic prædicamenti substantiæ diuiditur in insensibile, vt plantam, & sensibile, quod est animal. Tertius est earum, quæ addunt cognitionem, & appetitionem materialem, & constituunt viuens sensibile. Vbi aduerte multum posse contendere de nomine vtrum secundus gradus sit vitalis: nec ne? ostensum est discrimen reale inter illum & primum, quod negari non potest. Et conuenit cum Deo in habenda perfectione ab intrinseco. Quo discrimine moueor ad eum vocandum vitalem, quia in categoria substantiæ corpus animatum diuiditur in insensibile, vt planta, & sensibile, vt animal: quæ est communissima vsurpatio inter Theologos, atque Philosophos.

SECTIO II.

Quæ sint viuentia in actu primo?

§.71. **D**ico primò. *Forma substantialis vegetatiua, sensitua, & rationalis, sunt viuentes in actu primo.* Ita Aristotel. & S. Thom. asserentes, in substantiis ipsum viuere esse. Probat, nam actualis vegetatio, sensus, & intellectus sunt vita in actu secundo: ergo habent aliquam vitam in actu primo. Nam omnis actus secundus supponit primum: sed hæc vita in actu primo non potest esse materia prima, saltem adæquate, ergo debet esse forma. Secundò, quia huiusmodi formæ intrinsecè, & essentialiter sunt principium principale actionum vitalium: ergo ipsæ sunt vitales in actu primo.

§.72. Dices, materia prima est principium passiuum actionum vitalium, & non est vitalis in actu primo: ergo licet forma substantialis sit principium actionum vitalium, non erit vitalis. Nego consequentiam, quia esse principium passiuum non dicit actualitatem, sed potentialitatem passiuam: at verò esse principium principale actiuum, dicit actualitatem, quæ formaliter, vel eminenter continet effectus, vt patet in anima rationali, quæ sola in genere causæ materialis est causæ habituum, & actuum supernaturalium, & tamen in genere causæ efficientis indiget comprincipio supernaturali ad actus supernaturales: ratio à priori est: quia causalitas materialis est valde imperfecta, ad quam non requiritur tanta perfectio, quanta reperitur in effectu. Adde materiam primam esse indifferentem ad actus vitales, & non vitales, formam verò esse ad illos determinatam.

§.73. Dices, habitum charitatis esse principium actiuum determinatum amoris supernaturalis, & non esse vitalem: ergo non sequitur formam esse vitalem ex eo quod sit principium actiuum determinatum actus vitalis. Sed adhuc sub lite est, sitne vitalis habitus supernaturalis? Respondeo tamen ad vitalitatem actus non requiri vt omnia principia actiua determinata sint vitalia; sed vt aliquod sit vitale; nullum autem est in compositis naturalibus præter formam: ergo illa necessariò erit vitalis, habitus autem charitatis confert formaliter supernaturalitatem actui, anima verò vitalitatem.

§.74. Dixi principium principale actiuum debere continere eminenter, vel formaliter effectum, quod intellige de principio adæquate, nam aliquod principium

partiali principale potest esse imperfectius suo effectu, vt ex physicis patet. Quia igitur anima seipsa formaliter est principium actiuum & passiuum actuum spiritualium, se ipsa & formaliter est viuens in actu primo: sensitiua autem animæ, quia se ipsis sunt pars compositi totius, & causa actiua sensationum, sunt etiam formaliter viuens in actu primo. Quia actio & passio & terminus in illis continentur; & ab illis deriuantur in compositum.

Dico secundò: *Potentia vitalis accidentalis (si forte datur) est vita in actu primo accidentali.* Patet ex terminis, quia est potentia vitalis, id est, habet potentiam ad viuendum: secundò, quia potentia vitalis vitaliter operatur, & modo vitali continet eminenter actum secundum vitalem, ergo ipsa est actus primus vitalis. Nisi dicas eam non esse passiuam.

Dico tertio. *Species impressa sensus externi non est vitalis in actu primo.* Probat, quia talis species subrogatur loco obiecti, vt ad effectum determinet potentiam: sed obiectum non habet rationem vitæ in actu primo, ergo neque species illius. Confirmatur primò, nam probabile est gustum, & tactum non moueri per species impressas, sed immediatè ab ipsis obiectis; at concursus ille obiectorum, vt ab ipsis procedit, non potest esse vitalis, quia est à principio extrinseco, ergo neque speciei concursus vt ab illa procedit, potest esse vitalis, ergo vita non reperitur in specie impressa. Confirmatur secundò, nam si species impressa est vita in actu primo, ergo est essentialiter perfectior suo obiecto: hoc autem est falsum, quia obiectum, candor, verbi gratia, est causa principalis adæquate speciei impressæ: maior autem patet, quia qualitas vitalis materialis perfectior est qualitate materiali non vitali.

De habitibus naturalibus aliqua potest esse conuentionis inter auctores adfirmantes habitum concurrere physicè in actum. Nam inter id negantes nulla potest esse concertatio. Sed prima sententia supposita, dicit aliquis eos esse vitales, quia sunt principia intrinseca propria, & connaturalia potentie vitalis, & ex natura sua constituuntur ad illam iuuandam: quod verò ipsi non concurrunt vitaliter, nihil refert, nam ad hoc genus sufficit, vt totum suppositum se moueat per illos tanquam per connaturalia, & propria principia: nam forma vitalis est vitalis, quia licet ipsa non operetur vitaliter, id est in se sensationes recipiens, tamen simpliciter est vitalis, quia per illam mouetur vitaliter totum suppositum.

Dico quartò. *Huiusmodi habitus non sunt vitales in actu primo.* Quia ipsi non se mouent vitaliter, neque suppositum per illorum actionem vt ab illis procedit. Ipsos non moueri vitaliter in confesso est apud omnes: suppositum non moueri vitaliter per illos, probatur: quia moueri vitaliter est se mouere propriè, sed suppositum non se mouet propriè, per habitus, quia illa causalitas formaliter est remota, quam non esse propriam causalitatem, neque veram probauit disput. 8. physic. sect. 4. ergo per illos habitus suppositum non mouetur vitaliter.

Vnde patet discrimen inter habitum, & formam substantialem, nam per formam verè, & propriè mouetur suppositum, quia quicquid illi conuenit ratione vnus partis, conuenit propriè, & immediatè: sic homo simpliciter dicitur videre, licet tantum videant oculi: & peccare, licet in sola anima sit peccatum: & ægrotare, licet sola ægrotet manus, & hinc patet ad argumentum, & simul constar

nullam speciem esse vitalem in actu primo, tum propter rationem communem habitui, tum quia semper gerit vices obiecti, quod in ratione obiecti non est intrinsecum principium; licet hæc ratio non multum concludat contra species repræsentantes ipsam animam, vel potentiam.

§.80. De habitibus supernaturalibus maior est controversia. Nonnulli enim videntur insinuare huiusmodi habitus concurrere ad actus supernaturalis modo vitali, id est, in genere causæ efficientis, & materialis. Verum hanc causalitatem materialem semper censui sine fundamento vigenti adhiberi; tum, quia sequeretur illos habitus verè, & propriè amare, & intelligere, esseque veram voluntatem, & intellectum. Vnde in homine iusto essent duo intellectus, & voluntates duæ. Immo verò in Christo tres essent intellectus. Primus naturalis. Secundus luminis gloriæ. Tertius, scientiæ per se infusæ: esseque voluntatem naturalem, & supernaturalem charitatis. Denique tot essent voluntates, quot sunt habitus voluntatis per se infusi, contra communem. Vide quæ dixi disputat. 9. Physic. sect. 13. Probatum autem sequela, nam intellectus, & voluntas naturalis ea præcisè ratione dicuntur intelligere, & amare, quia sunt principia vitalia actiua, & passiva intellectiōnis, & amoris naturalis, sed per te habitus supernaturalis est principium virale actiuum, & passiuum intellectiōnis, & amoris supernaturalis, ergo habitus supernaturalis verè intelligit, & amat.

§.81. Secundo, quia ex eo quod actus sit supernaturalis non petit recipi in principium naturale, nam Gratia habitualis recipitur in solam substantiam animæ. Neque verò ex eo quod fit vitalis; tum, quia infra probabimus, sensationes recipi in solam materiam primam, tum etiam, quia ad actum vitalem sufficit ut recipiatur in vnum principium solum: nam etiam si procedant à Deo, & ab specie, & habitu naturali, tamen in nullum ex his recipitur, quia, ut dixi supra, causalitas materialis dicit imperfectionem, & non requirit in causa tantam perfectionem, quantum in effectu. Vnde solus animus est causa adæquata materialis actuum supernaturalium; item huiusmodi habitus non esse totam rationem agendi, ostendi disputat. 9. Physic. sect. 13. Quod verò talis habitus comparatur ad actus tanquam potentia, non arguit eos actus recipi in habitum, sed tantum habitum esse necessarium ad complendam potentiam in actu primo actiuo ad efficiendos actus supernaturales.

§.82. Dico quintò. *Habitus supernaturalis non est vitalis in actu primo.* In hanc conclusionem necessario conueniunt quotquot affirmant vitalitatem actus supernaturalis respondere formaliter potentiæ vitali, & non habitui. Nam si habitus esset vita in actu primo, id esset respectu actus. Vnde non esset cur non tribueretur illi vitalitas, cum actus secundus formaliter respondeat primo. Item qui affirmant duas causas efficientes concurrere per diuersas actiones, Actio enim respondens habitui supernaturali, esset supernaturalis tantum, & non vitalis. Probatum conclusio, quia habitus ille non se mouet vitaliter, neque anima per illud formaliter, ut dixi nuper de habitu naturali. Ad quod obserua, animum à parte rei se mouere intrinsecè per habitus, & actiones: quia eadem actione cõcurrit potentia, & habitus, & potentia vitur ipso habitu, ad eum modum, quo se mouet per actionem Dei, reduplicatiuè autè intelligitur probatio. Confirmatur, si actus concurreret modo vitali, non egeret concursu potentia: nam tam vitalitas quam supernaturalitas esset ab illo formaliter.

Alij conclusionem probant, quia anima non se mouet per habitum supernaturalem, tanquam per principia propria, sed eum habitum esse virtutem agens extrinseci, scilicet Dei, sicut motus grauitatis tribuitur generanti. Sed posset responderi, habitum supernaturalem dari animæ ut se moueat per illum, tanquam per virtutem propriam, id est, inhærentem; nam tantum requireretur ad rationem actus vitalis, ut posset tribui animæ, tanquam principio principali, sicut attribuuntur omnes actus voluntatis supernaturales, pro quibus premio donatur. Quod si causalitas remota formaliter esset propriè causalitas, non inficeretur habitus tam naturales, quam supernaturales esse vitales, quia per illos se potentia moueret.

DISPUTATIO IV.

De potentijs animæ.

EXPLICATA rei quidditate eius potententiæ occurrunt disquirenda.

SECTIO I.

Qui negent concursum actiuum animi in actus intellectus?

§.1. SUpponendum est in opinione distinguente potentias non posse affirmari vnam concurrere, ad actus alterius: nam neque voluntas intelligit, neque intellectus amat: sicut neque audit oculus, neque videt tactus, alioquin potentiæ confundentur, & vna sola sufficeret ad omnes actus exercendos.

§.2. Hoc constituto S. Thom. 1. part. quæst. 77. art. 1. & in disputatis quæst. vnica de spiritualibus creaturis, art. 1. & quæst. vnica de anima art. 12. aperte adfirmat impossibile esse animam immediate concurrere ad actus vitales. Quem profusè sequuntur Thomista vniuersi. Caietanus eam propositionem conatur late defendere contra Scorum.

§.3. Primum fundamentum est, quia potentia, & actus sunt in eodem genere, sed actus animæ non est in genere substantiæ, anima verò est substantia, ergo anima non potest esse potentia immediata actus vitalis. Verum terreus noster hæreticorum domitor Gregor. de Valentia, tom. 1. disputat. 6. quæst. 3. puncto 2. ait hanc rationem facile solui posse inficiatione maioris, & quidem disputat. 9. Physic. sect. 3. late eam propositionem impugnauit, nam in sententia S. Thom. & Thomistarum calor est potentia ad producendum ignem: ut intellectus ad producendam intellectiōnem: nam vtraque potentia confertur substantiæ, ut per illam operetur. Et S. Thom. sup. ad 4. admittit intellectum habere ab anima vim intelligendi: quo pacto dicitur à Thomistis calorem habere ab igne vim productiuam ignis: sed calor non est in eodem genere, in quo est ignis: ergo aliqua potentia non est in eodem genere cum suo actu.

§.4. Respondet Caietan. potentiam & actum esse in eodem genere, quando potentia essentialiter ordinatur ad actum. Contra, vel calor ordinatur essentialiter ad faciendum ignem: vel non? si ordinatur, habemus intentum; si non, ergo calor essentialiter non est instrumentum ignis ad producendum ignem: nam instrumentum essentialiter respicit rem, ad quam est instrumentum: eodemque pacto dicit

§.83.

§.1.

§.2.

§.3.

§.4.

dici posset, intellectum non esse instrumentum animæ, essentialiter ordinatum ad intelligendum; & sic solueretur argumentum. Quod si est absurdum intellectum non ordinari ad faciendam intellectiōnem: etiam est absurdum calorem non ordinari essentialiter ad productionem ignis.

§.5. Deinde, necessario constituenda est causa aliqua creata, quæ essentialiter ordinetur ad producendum calorem & ignem: non secus ac constituitur ad producendum actus vitales. Nam calor est proprietatis ignis, sicut lux solis. Calor enim non est à causa per accidens: & elementa definiuntur in ordine ad mixtum quod causant. Vel saltem aggeneratio & nutritio vitalis habent causam ad illas essentialiter ordinatam: quia vegetabile essentialiter est viuens, & principium actionis immanentis: & quod de hoc effectu dico, dico de igne: ergo rogo, quæ sit causa essentialiter ordinata ad producendum ignem, aut partem substantiæ viuens: Nam in sententia Caietani substantia viuens non est operatiua immediatè, nulla ergo erit causa essentialiter ordinata ad producendam partem viam, & consequenter forma viuens essentialiter non est actus primus, quod per se apparet absurdum.

§.6. Deinde in sententia Caietani qualitates materiales recipiuntur in quantitate, quæ non est in eodem genere cum illis, & tamen quantitas in ea sententia essentialiter respicit qualitates: nam aliquod principium debet eas respicere essentialiter. Quod si substantia eas respicit, acris virget argumentum. Porro ab aliquo principio eas respici essentialiter, patet: quia de essentia substantiæ creatæ est accidentibus substat, à quibus dependet, tam in essendo; quam in operando, à quibus non potest præcindi actu abstractiuo, & multo minus intuitiuo: maxime quia materia prima essentialiter respicit formam: & omnia necessaria ex parte sui ad illud munus, inter quæ est extensio requisita ad generationes formarum, & compositorum, ergo substantia essentialiter respicit accidentia, vel per se, vel mediâ quantitate, cum tamen quantitas, & substantia sint in diuerso genere, quo qualitates. Item quantitas recipitur in substantiam tanquam in potentiam passiuam, ad quam essentialiter ordinatur substantia: nam omnis substantia creata materialis dicit essentialiter ordinem ad quantitatem, vel quia est dispositio ad compositum, vel quia est medium ad conseruationem formæ; res autem quæ essentialiter respicit finem, respicit essentialiter media ad talem finem, nam finem consequimur per media.

§.7. Denique S. Thom. 1. 2. quæst. 2. art. 7. dicit beatitudinem esse aliquid animæ, & quæst. 3. art. 2. docet beatitudinem consistere in operatione animæ, eamque pertinere ad vltimum finem: item ait ibidem animam sine ea operatione esse imperfectam, item vnamquamque rem esse propter suam operationem. Vnde argumentor sic, id quod est ad finem, essentialiter respicit finem, & id quod est imperfectum, essentialiter respicit perfectionem; sed substantia animæ est propter finem, & est imperfecta sine operatione, ergo substantia animæ respicit essentialiter suum finem, & suam perfectionem: hæc autem sunt accidentia, ergo substantia essentialiter respicit accidens; ergo id quod respicit, & respicitur, non habent esse in eodem genere. Quod verò respiciatur remotè, quid refert? Nam etiam respicit, potentias vitales accidentales, à quibus non dicit minorem dependentiam, quam ab actionibus: quia sicut sine intellectiōne non consequitur suum finem, ita nec sine intellectu.

Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

Actus autem & potentia habent esse in eodem genere, si comparentur actus entitatiuus & potentia logica: id est, res quæ in esse possibili, & à potentia logica est substantia, actu existens est substantia: & res quæ in esse possibili, est accidens, etiam in esse actuali est accidens. Item actus, & potentia physica, quæ per se spectant ad compositionem physicam, sunt etiam in eodem genere substantiæ, ut materia & forma substantialis: omnis autem potentia receptiua, aut actiua non requirit identitatem generis cum suo actu, ut omnipotentia Dei cum creatura, & substantia creata cum accidenti, quod respicit.

§.9. Secundum fundamentum est, quia anima essentialiter, tantum est actus corporis, & vita illius, non verò essentialiter est operatiua. Nam si per suam essentiam esset operatiua semper operaretur, sicut semper denominat corpus viuens.

§.10. Nego primum antecedens: anima enim essentialiter est actus corporis organici, id est, apti ad illius operationes. Si enim adæquatè concipiatur forma, non potest concipi ut forma substantialis, nisi in quantum est principium actiuum, est enim actus primus, à quo effluunt omnes actus secundi, & vitur corpori in quantum actus, id est, in quantum principium actiuum. Quapropter disp. 1. sectio. 1. dixi animam essentialiter differre à forma inanimata, quia hæc non petit organa ad operationes vitales: secus illa. Ad probationem respondeo, illam denominationem viuens esse formalem, id est consistere in entitate formæ vnite, & in eo sensu semper est forma operatiua: nam id habet à sua propria entitate vnita: at verò ad operandum actu plus requirit. Vnde cum realiter distinguatur entitas formæ ab entitate operationis, & hæc non sit necessaria ad conseruationem illius, rectè potest esse vna sine alia, sicut in sententia S. Thom. potentia vitales accidentales sunt essentialiter operatiua, & tamen non semper operantur.

§.11. Secundo respondetur distinguendo antecedens: anima essentialiter tantum est actus corporis: id est primus & quidditatiuus conceptus tantum est informare, transcat antecedens: quidditatiuus à parte rei adæquatè: nego antecedens. Nam à parte rei potest esse potentia intelligendi, quin id sit de primo & quidditatiuo conceptu. Ut Deus est primò & quidditatiuè intelligens; attributa autem sunt ratione nostra extra essentiam. Item anima est radix potentiarum; licet quidditatiuè non sit nisi actus corporis. Vnde nego potentias realiter ab anima distingui: sed plurimum ratione.

§.12. Hinc Caietanum interrogo: vitrum anima sit essentialiter actiua? vel non? si non: ergo rectè poterit respicere actus accidentales in sententia Caietani: si verò est actiua essentialiter immediatè, habemus intentum: si verò remotè, ergo petit essentialiter instrumentum proximum, quod recipit immediatè, si est spirituale; hoc autem instrumentum est accidens: ergo substantia animæ essentialiter respicit tanquam potentia passiuam actum accidentalem: ergo aliqua potentia & actus sunt in diuerso genere.

§.13. Tertium fundamentum est, quia diuersi sunt diuersarum rerum: sed operationes vitales sunt diuersi actus: ergo sunt diuersarum rerum. Confirmatur primò, quia potentia speciem sumunt & distinctionem ab obiectis, sed obiecta sunt diuersa: ergo & potentia. Confirmatur secundò, nulla substantia creata est sua operatio: ergo nec sua potentia operatiua.

§.84.

§.9.

§.10.

§.11.

§.12.

§.13.

- §.14. Nego maiorem, tum quia potentia ipsa vitales sunt multi actus primi, & tamen sunt eiusdem animatum quia simplex apprehensio & iudicium sunt etiam multi actus, & sunt eiusdem intellectus: item lux, & calor sunt effectus vnus lucis.
- §.15. Ad primam confirmationem, ostendam disputatione 5. intellectum & voluntatem tendere in idem obiectum, sicut etiam sensus communis & quinque externi. Potentia ergo realiter distinguuntur per obiecta, quando actus vnus non attingunt obiectum alterius: at verò & potentia diuersa possunt attingere obiectum idem, & eadem potentia obiecta diuersa. Ad secundam: nego consequentiam: tum quia nulla anima est productio suarum potentialium, & tamen est productiua earumdem, etiam in sententia S. Thom. tum quia identificari cum operatione est maxima actualitas non conueniens creaturis: at ratio potentia multum habet potentialitatis in creaturis, quod cernitur in ipsis potentijs: quæ sunt idem secum ipsis, secus cum suis actionibus.
- §.16. Quartum fundamentum ex potentijs sensitiuis, quæ sunt distinctæ, quia sunt in diuersis corporis partibus. Verum potentia materiales realiter distinguuntur ab anima, quia includunt etiam corpus, vt ostenduntur a sectione 4. Et quidem P. Toletus lib. 2. de anima, cap. 4. quæst. 9. conclus. 1. defendens S. Thom. sententiam, has rationes insequitur vt inefficaces: sed, quas ipse adducit, baud sunt efficaciores. Mitto illam de substantia non operatiua immediatè, quam impugnaui disp. 9. Phys. sect. 3.

SECTIO II.

Anima immediatè concurrat ad actus.

- §.17. Dico primò. Anima rationalis immediatè concurrat in genere causa materialis, ad actus intelligendi, & amandi. In hanc sententiam conspirant omnes, qui negant distinctionem potentialium ab anima sectione 4. referendi, & plurimi eorum qui talem distinctionem admittunt, vt Pater Suarez, 1. metaphysicæ, disputatione 18. sectione 5. num. 2. P. Vazquez in 1. 2. disputat. 9. num. 27. & 28. est que nostris communissima sententia. Probatur primò, quia anima rationalis est vera causa actiua, & passiua actuum intelligendi, & amandi: ergo illos agit, & patitur immediatè: antecedens à nullo potest negari: consequentia patet ex disput. 8. physico-rum sect. 4.
- §.18. Secundò probatur, intellectio debet recipi in id principium, quod immediatè vult: sed vt patet ex §. 1. intellectio non est in voluntate, si hæc potentia realiter distinguuntur: ergo est immediatè in anima. Probo maiorem, quia intellectio mouet principium volendi ad amorem, sed hæc motio necessario fit per immediatam vnionem intellectiois cum tali principio: ergo intellectio immediatè vnitur principio volenti: probatur minor, quia intellectio mouet voluntatem per se ipsam formaliter: sed hic motus necessario fit per immediatam vnionem intellectiois cum principio volente: ergo intellectio immediatè vnitur principio volenti. Probatur minor, quia mouere formaliter est vniri, quia est mouere per suam entitatem immediatè, sicut efficere formaliter album, est immediatè vniri albedinem subiecto. Confirmatur, anima mouetur per actualem representationem obiecti, sed cognitio (quæ est actualis representatio) non præsentat obiectum; nisi illi po-

tentia cui vnitur immediatè: ergo illa potentia mouetur immediatè per actualem representationem, cui immediatè fit præsens obiectum.

Dices intellectioem esse perceptionem obiecti, & per illam voluntatem moueri: non quod ipsa voluntas percipiat obiectum, sed quia amat quod percipit intellectus, quod prouenit ex radicatione potentialium in eodem subiecto: sicut manus ad imperium voluntatis mouetur. Contra, quia voluntas per solam cognitionem intellectus non magis percipit obiectum, quam si intellectus non intelligeret: ergo nisi illi vnatur intellectio, per illam non poterit moueri. Consequentia liquet, quia voluntas sine cognitione in intellectu non potest moueri. Antecedens probatur, quia per te cognitio soli vnitur intellectui, ergo illa cognitio non representat obiectum voluntati, magis, quam si non existeret: patet consequentia, quia cognitio tantum representat obiectum illi cui vnitur, sicut albedo tantum denominat album subiectum, cui inest, quo ergo modo illa cognitio obiectum voluntati proponit?

Explico: in eadem substantia radicanter multa accidentia, quorum aliqua accipiunt denominationem ab alijs, quin ea denominationem tribuant alijs accidentibus magis quam si non essent: e. g. quantitas est in loco per *vbi* distinctum ab *vbi* qualitarum; quod qualitaribus non tribuit esse in loco magis quam si non esset. Item productione quantitatis non producitur albedo. Ratio à priori, quia illa effectuum formalium communicatio non præstat nisi per vnionem inter formam denominantem & subiectum denominatum. Sed non est vnio inter potentiam voluntatis & cognitionem (si potentia distinguuntur) ergo non magis illi communicat suum formalem effectum quam si non esset.

Confirmatur: voluntas liberè fertur in obiectum creatum, ita vt possit in actionem prodire, vel illam cohibere: quod prouenit, quia obiectum illi propositum non habet infinitam bonitatem: ergo ipsa voluntas cernit rationem boni, aut mali. Patet consequentia quia ipsa voluntas liberè vnium obiectum præfert alijs, & idem obiectum iam vult, iamque recusat. Quod fieri non potest nisi eadem voluntas cognosceret vtrumque obiectum. Vbi aduerte; intellectum non eligere vnium præ alio, quia electio est formaliter actus voluntatis: sed ipsa voluntas quæ allicitur bonitate obiecti: quod fieri non posset nisi ipsa videret talem bonitatem, nam quod intellectus illam videat: quid eius refert? Exemplum verò de manu non est ad rem, nam potentia loco motiua mouetur per naturalem sympathiam per solum extrinsecum imperium voluntatis: sicut baculus mouetur manu sine cognitione boni aut mali: at verò voluntas non ita, sed mouetur bonitate: sicut obiecti: præferendo vnium alijs, quod facere non potest nisi vtrumque cognoscat.

Confirmatur; motus per naturalem sympathiam est indeliberatus; nec habet aliquid de arbitrario; at voluntas arbitrariè mouetur per cognitionem; ergo non per naturalem sympathiam. Maior probatur; tum in oscitante solum, quia oscitatur alijs: tum quando mouetur manus sinistra solum, quia dextram mouemus: tum tertio, quando mouetur potentia exterior ad imperium appetitus.

Argumentor tertio, quia ex eo quod plures potentia sunt in eodem subiecto, non efficitur vt actus vnus alijs præsentet obiectum: cuius rei ratio est, quia dum actus non vnitur alicui potentiæ, non communicat illi suum formalem effectum, atque ita

ita licet tactus sit toto corpore fusus, non percipit obiectum visus, ergo similiter licet intellectus, & voluntas sint in eadem anima, non propterea actus intellectus voluntati præsentabunt obiecta, nisi illi vniantur.

Dices primò, duas potentias cognoscitiuas non subordinari, & vnam non pendere ab alia; at verò voluntatem subordinari intellectui, ab illoque pendere. Contra primò, quia hoc probat meum intentum: nam ex eo quod idemmet principium recipiat actus intelligendi, & amandi, fit vt amor ex intellectu sequatur, & ab illa pendeat, tanquam à formali obiecti representatione, quæ dependentia explicari non potest in Thomistarum sententia: quia actus soli intellectui vnitus, non representat obiectum voluntati. Contra secundò, quia potentia sensitiua etiam subordinantur: sensus enim communis non potest operari nisi per speciem illi inhærentem, à sensu externo receptam; ergo sicut hæc dependentia non exercetur, quin sensus dependens immutetur per speciem & illius vnionem, ita nec voluntas exercet suam dependentiam ab intellectu, quin immutetur per intellectioem, & illius vnionem.

Vnde retorqueo argumentum; quia sensus communis, licet pendeat ab externo, non potest operari per qualitatem inhærentem soli sensui externo: ergo neque voluntas potest operari per qualitatem soli intellectui inhærentem. Immo subordinatio sensus communis ab externo oritur ex immutatione interioris per aliquid acceptum ab externo vt principium ad exercitium interni: ergo voluntas ideo subordinatur intellectui: quia physice immutatur per aliquid acceptum ab intellectu vt principium amandi, quod non potest esse nisi intellectu. Ergo hæc vnio sui immutat intrinsecè voluntatem, illique vnitur.

Dices secundò, licet voluntas non cognoscat, posse tamen moueri, quia principale quod mouetur, est anima; quæ cognoscit obiectum per potentiam à voluntate distinctam. Contra primò, quia constat ex disput. 8. Phys. sect. 4. animum non magis intelligere per actum inhærentem soli intellectui, quam si animus non existeret, quod etiam inferius constat. Contra secundò, quia potentia vitales per te non mouentur aliquo motu immediatè orto à substantia, sed potius substantia mouetur per motus, quos ipsa potentia exercet: sed anima non potest velle, nisi quod voluntas vult, vt quo: at verò voluntas non potest velle, nisi in se habeat cognitionem, ergo anima non potest mouere voluntatem, nisi voluntas habeat cognitionem.

Non præmittam petitionem principij huius responsionis, & circulum, quem committit. Ecce petitionem principij: quia in sententia quam impugno, idem est formaliter voluntatem moueri, vt quo, & animum moueri vt quod: cum igitur ego impugno motum voluntatis vt quo, tu recurris ad motum animi, vt quod; cumque hi motus sint idem formaliter, mihi respondes conclusionem, quam impugno, & (vt est in proverbio,) respondes idem per idem. Circulum autem aduerte, quando impugno sententiam negantem animæ immediatam concursum in actus vitales, quia anima verè non moueretur: respondes animam moueri vt quod per actus suarum potentialium; quando verò impugno sententiam affirmantem posse vniam potentiam moueri per actus alterius, recurris ad motum ipsius animæ, vt quod; itaque motum vt quod animæ defendis per motum vt quo potentialium, hunc au-

tem defendis per motum vt quod animæ.

Quod confirmatur: de potentia absoluta possunt potentia vitales conseruari in corpore anima annihilata; in tali casu illa operarentur vitaliter, sicut modo: ponamus enim simul conseruari sensus internos, & externos; tunc externi operarentur, quia haberent sufficientem virtutem actiuam, & illis applicaretur obiectum, & species acceptas ab his sensibus Deus posset traicere in sensum commune; quo operante statim intellectus agens acciperet species spirituales, per quas intellectui repræsentaret obiectum, illudque voluntas appeteret. In his omnibus nullam reperiri repugnantiam in sententia, quam impugnamus, inde patet, quia anima tantum requiritur vt subiectum conseruans potentias accidentales: quod genus causalitatis posse à Deo suppleri in genere causa efficientis Eucharistia testatur: at verò tales potentia sic existentes cur non poterunt operari, cum habeant totam virtutem actiuam? nam ab anima non accipiunt nisi esse, quod retinent in tali casu: vt patet in accidentibus Eucharistia: quæ ibi eandem exercent causalitatem, quam in substantia panis, & vini.

Tunc sic, in eo casu voluntas non posset moueri nisi ipsa perciperet rationem obiecti, ergo neque modo potest moueri, quia ab anima modo tantum habet in genere causa materialis, & efficientis dependentiam, à qua dependentia non habet percipere obiectum, quia hic est effectus formalis ipsius cognitionis, non verò dependentia potentialium ab anima. Immo animam modo neque amare neque intelligere propriè ex hoc casu probatur, quia facta illa separatione, potentia verè intelligeret, & amaret: & animus tunc neque amaret, neque intelligeret, quia tunc non existeret, ergo neque modo, quia modo non vnitur intellectiois, & amori, sed tantum potentia intelligenti, & amanti: quæ vnio non potest denominare animam amantem, aut intelligentem, quia illa vnio potest produci, & corrumpi conseruatis intellectiois & amore, & eadem vnio permanente intellectus operatur, & ab operatione cessat.

Vnde argumentor vterius, quia in casu posito. §. 28. voluntas liberè operaretur, rogo si illa operatio est peccatum, quis peccat per illam? Non anima, quæ tunc non existit, neque voluntas, quia hæc sola cum accidens sit, non potest peccare, alioquin facta ea separatione Deum offenderet, neque credibile videtur peccatum vllo modo posse inter accidentia sola versari. Quod si dicas hos casus repugnare: sic arguo. Repugnantia non oritur ex eo quod potentia tunc non possent operari: & tota causalitas actuum versaretur proprie, ab accidentibus poteratis: sed aliunde. Quare per locum intrinsecum argumentor: in eo casu sola accidentia operarentur, & non substantia: vt nunc in Eucharistia contingit: ergo nunc nec anima propriè intelligit, nec amat. Patet consequentia: quia nunc non habet nisi vnionem ad potentias: quæ vnio nec est ratio intelligendi, nec amandi. Recognosce disputationem 9. Physic. §. 144.

Atque hinc arguo, quia gratia habitualis (vt ex Theologia suppono) immediatè recipitur in animam rationalem, ergo & peccatum in eadem recipitur: at peccatum est actus voluntatis physice vel moraliter manens, ergo actus voluntatis immediatè recipitur in animam. Prima consequentia patet, quia contraria sunt in eodem subiecto, à quo se mutuo deturbant: secunda verò probatur, quia actus voluntatis, quando physice manet, denominat subiectum peccans physice, & obiectum

inimicitia Dei: expellitque se ipso gratiam, quae est obiectum amicitiae Dei: ergo peccatum actuale & gratia sunt in eodem subiecto.

§.32. Dices, gratiam recipi in animam, quia est pulchritudo totius animae, & peccatum, licet in solam voluntatem recipiatur, in ficere totam animam, & denominare peccatricem, quod sufficit ut dicatur esse in eodem subiecto. Contra, quia si peccatum existens in sola voluntate totam inficit animam, ergo gratia in eadem voluntate existens totam animam decoraret; cur igitur gratia ponitur in anima ad illam ex ornandum, & non in voluntate, in quam per te recipitur peccatum à quo gratia mundatur?

§.33. Confirmatur, ponamus animam peccatricem separari à suis potentijs, tunc rogo ubi remanebit peccatum? Non in anima, quia non est vnita potentia, per quam peccauit: ergo erit in ipsa voluntate, ergo iam accidens denominabitur peccans.

§.34. Atqui vt pressius vigeamus opinionem hanc, supponamus separata anima à potentijs voluntatem eligere actum vitiosum, tunc certum est animam separatam non peccare, quia separata existens nihil magis efficit, quam si esset annihilata: neque in illo statu fuit in eius potestate actionem cohibere, aut imperare. Quod si anima separata esset in gratia, cur eam amitteret in eo statu? An quia eius potentia peccauerunt: ergo similiter si esset annihilata, esset digna supplicio; ergo anima separata à suis potentijs non peccaret: tunc sic, reuniat anima potentia, sic prauè operantibus, rogo vtrum anima vocaretur peccatrix, & amitteret gratiam, quam habebat separata? si non amitteret, ergo peccatum, & gratia essent simul in eodem subiecto: si verò dicas animam amittere gratiam, & haberet peccatum, quia illud peccatum absente anima commissum est, circa quod nullam ipsa potuit libertatem exercere, neque verò vnio ad potentias in illius vnquam fuit potestate. Saltem per impossibile admissio casu: anima separata esset in gratia: & voluntas esset cum peccato: ergo & modò possunt esse: quia vnio essentia cum potentijs non est ratio peccandi: magis quam si potentia separatis & peccantibus anima reuniretur. Ergo ex conceptu peccati in voluntate; & vnionis voluntatis cum anima non expellitur gratia per peccatum voluntatis. Licet argumentari per locum intrinsecum ex casu impossibili, vt in materia de Trinitate: vt deducatur conceptus formalis rerum.

§.35. Dico secundò. Anima immediatè concurrat in genere causa efficiens ad intellectionem, & amorem. Probat per dictis pro prima conclusione. Confirmatur, quia anima per actus intellectus verè mouetur ad eliciendos actus voluntatis, ergo etiam elicit actus intellectus: consequentia patet, ab aequitate rationis: probatur antecedens, quia ea de causa constituimus vnum principium, quod intelligat, & quod amet: hoc autem esse animam, & non potentiam aliquam accidentalem contra Durandum sectio. 4. probabo.

§.36. Duo aduerte, intellectionem à sola anima, & suis potentijs pendere: non verò ab vtraque parte compositi, tota ergo ratio intellectionis, & amoris est in anima. Alterum, sensationem ab anima pendere efficienter, & passiuè à materia, vnde totum compositum sentit, & mouetur ad appetitum, quod disput. 6. constabit apertius.

SECTIO III.

Vtrum anima immediatè efficiat, & recipiat actus materiales vitales?

§.37. EX dictis sect. 1. constat, necessariò esse idem principium, quod intelligit, & quod amat: vnde infertur apertè, debere esse idem indiuisibiliter principium, quod appetit, & quod sentit, applicando primum, & secundum argumentum ex §. 17. & 18.

§.38. Qui dicunt actum vitalem consistere in sola qualitate, necessariò affirmabunt, sensationem recipi in animum rationalem, quia vel totum compositum, vel animus mouetur ad appetendum, ergo idem debet percipere obiectum: sed illud non potest percipere ratione materiae solius, quia materia non est principium sentiendi vt quo, ergo illud debet percipere per animum: sed animus non potest percipere, vt quo, nisi vnatur sensationi: non potest autem sensio vnari animo, quin ab illo pendeat materialiter, ergo in ea sententia sensio immediatè pendet ab anima.

§.39. Qui verò aiunt sensus materiales esse qualitates, & actiones vitales ab illis solum oriri, tenentur fateri potentias materiales animo inesse, quia ab illis potentia animus denominatur cognoscens, & appetens, sed hoc fieri non potest nisi sensio, & appetitio animo vnirentur medijs potentijs: ergo probatur minor, nam licet ad denominandum aliquod principium agens remotè, non sit necessaria immediata vnio inter causam immediatam, & remotam, vt indicauit disput. 10. Phys. sect. 1. tamen ad denominandum cognoscens & appetens requiritur talis vnio, quia haec est intrinseca denominatio.

§.40. Dico primò. Neque sensus materiales possunt aduari inesse animo rationali, quia sensio, & sensus materiales dependet in suo esse à materia, magis quam potentia, & actus spirituales: sed actus spirituales dependent à materia indirectè, quia non possunt exerceri sine ministerio phantasiae: ergo actus materiales dependebunt in genere causa materialis; sin assigna, quo alio modo dependeant à materia.

Secundò, quia sensio est omnino materialis: ergo dependet à materia, tanquam à subiecto: consequentia patet, quia omnis res materialis dependet à materia, tanquam à primo subiecto, & radice. Quod ita confirmo: quia si sensio, & sensus tantum dependent ab anima in genere causa materialis, & efficientis: ergo anima, cum separatur à corpore, fert secum sensus, atque sensationes sicut fert intellectum, & intellectionem. Confirmatur, quia non habet sensio vn de sit materialis, nisi recipiatur in materiam: nam animus rationalis est omnino spiritualis, ob cuius receptionem nullam extensionem, aut materialitatem accipit sensio: neque item ab obiecto. Nam circa colorem exercetur actus spiritualis; neque etiam ab specie impressa materiali, nam ab actu phantasiae determinatur intellectus ad efficiendam speciem impressam spiritualem; similiter etiam determinaretur sensus per speciem materiale, immo verò ex hac dependentia sensationis à materia medijs speciebus, & organis apertè colligitur sensationem directè, & per se à materia pendere. Vel saltem speciem concurrere ad actum spiritualem vna cum potentia spirituali.

§.41. Dico secundò. Auctores eorum opinionum, quas adduxi, §. 37. non possunt constituere potentias, aut sensationes in materia prima, tanquam in subiecto; quia per illos, sensio vnita animo per se, vel per sensus illum

illum reddit sentientem: ergo etiam reddit materiam sentientem, quia ex natura sua illi vnitur sensio, sicut anima. Dices materiam primam non esse capace effectus formalis sentiendi. Contra, iam ostendi disputatione 6. Physic. sectione 4. nullam formam naturaliter inesse posse subiecto, cui repugnet effectus formalis illius: nam subiectum, quod natura sua est capax formae, ordinatur ex natura sua ad effectum resultantem ex ipso & forma. Quare vel dicant sensationem, & sensum soli inesse animo rationali, vel actum vitalem non consistere in sola qualitate.

§.43. Dices; etiam mihi difficultatem esse communem; quia munus illius qualitatis est repraesentare obiectum; sed non repraesentatur materiae primae: ergo. Nego communem esse difficultatem. Ad probationem distingo maiorem; munus est repraesentare actiuè, nego maiorem; esse imaginem formalem, concedo: & distingo minorem; materia non repraesentat actiuè, concedo minorem; non repraesentat vt imago, nego: quia hoc tantum est, materiam esse imaginatam, aut imaginè affectam.

§.44. Dico tertio: Actus vitalis materialis non recipitur etiam partialiter in animum rationalem. Hanc conclusionem tradit apertè S. Thom. q. vnica de spiritualibus creaturis art. 4. ad 3. vbi docet in anima esse subiectiuè eas potentias tantum, quarum operatio non pendet ex corpore: at potentias materiales esse subiectiuè in organo: in anima autem in radice tantum, eadem autem est ratio de potentia, & operatione: quia operatio est vbi est potentia tantum. Et secundo contra gent. cap. 72. ait, formas per accidens habere partes a quantitate, quia diuiduntur ad diuisionem subiecti habentis quantitatem. Vnde quantitatem ponit in sola materia & vniter negat Sanct. Thom. rem corpoream recipi in subiecto incorporeo. Video à Sanct. Thom. 1. part. quaest. 77. art. 5. vehementer insinuari potentias vitales materiales recipi etiam in anima, aut enim eas recipi in toto coniuuato, & non in anima sola, quae testimonia mutuo pugnant, atque repugnant. Nisi dicam eo art. 5. voluisse ostendere S. Thom. discrimen potentiarum spiritualium quae non recipiuntur, vt recipiuntur sensus: non verò ibi disquisisse vtrum etiam recipiantur in animam? Nonnulli in Physicis probant contra Thomistas nullum accidens materiale posse recipi in subiectum spirituale, obliuiscuntur vitalium: postea verò constituentes sensationem in sola qualitate materiali, illam vnuerunt eidem animo.

§.45. Probat autem conclusio: quia sensio habet aliquos effectus formales, quos non potest communicare rei spirituali: ergo non potest illi vniri. Probat antecedens, quia sensio habet aliquam extensionem, quia est res materialis à qua non minus animus diceretur extensus, quam dicitur sentiens, sicut corpus dicitur extensus extensione quantitatis, sed res spiritualis non potest denominari extensa propter partium negationem, ergo sensio habet aliquem effectum formalem incommunicabilem animo. Confirmatur, si sensio recipiatur in animum, ergo animus est tota ratio sentiendi vt quo, quia ipse agit, & recipit actum vitalem: ergo animus solus physicè torqueretur actu materiali, & solus sentit oblectationem: quod esse contra Augustinum probabo disp. 6. quin patet se fert absurditatem compositum torqueri ratione animi, & non ratione corporis, sicut idem compositum discurret ratione solius animi.

§.46. Secundo argumentor, quia sensio recipitur in materiam primam, ergo non in animam. Patet consequentia, quia materia prima est causa adaequata, ergo cum illa non concurrat alia in eodem genere: consequentia patet ex dictis disp. 9. Physic. sect. 5. Probat antecedens: quia si materia est subiectum adaequatum formae equinae, quid nisi & sensationis equinae? Vide disp. 6. Physic. sect. 6.

§.47. Dices ad sensationem requiri concursum materiale animae, vt ipsa reddatur sentiens & ad appetendum exciteretur. Contra primò, quia etiam materia prima sentiret. Contra secundò, quia disp. 6. probabo animam non sentire, sed totum animal ratione vtriusque partis. Quapropter cum sensio consistat in actione, passione, & qualitate, totum animal sentit, agendo per animam, & qualitatem patiendò per materiam. Quare ad hoc non requiritur concursus materialis animi in sensationem, requiritur autem vt eadem pars, in qua resider appetitus, habeat etiam sensum, vt per illum moueatur ad appetitum, sicut diximus in anima idem esse principium volituum, & intellectuum. Vnde fit non esse necessarium constituere sensationem, aut sensum in anima, vt volebant auctores adducti §. 37. & 38.

§.48. Virges; principium cognoscens constituitur etiam appetens; quia opus est vt idem principium excitetur ad efficiendam appetitionem & cognitionem: sed excitari non potest nisi percipiat rationem obiecti: ergo anima debet percipere bonitatem obiecti sensilis, quod fieri nequit nisi recipiatur in anima sensio. Respondeo idem esse principium actiuum & passiuum cognitionis, & appetitionis: quia idem quod cognoscit amat. Ita constituo in eadè parte indiuisibiliter sumpta sensationem & appetitionem: nec constituo sensationem in vna, & appetitionem in alia. Ac propterea idem sensus est etiam appetitus. Vt autem sensus per animam ibi insidentem agat, non est opus vt anima ipsa sentiat: sed sufficit sensum ipsum sentire; quia includit animam agentem, & materiam patientem. vnde sensu percipiente obiectum sensibile, anima, quae est eius pars, excitatur ad agendum: quia totus sensus cognoscit, & excitatur ad agendum per partem agentem, & ad recipiendum per patientem.

§.49. Tertio sic argumentor, nulla res spiritualis recipitur in materiam, ergo nec res vlla materialis recipitur in animum spiritualem: patet consequentia: quia tantam improprietatem dicit spiritus ad materiam quantum ad spiritum materiam; item, omne, quod recipitur, ad modum recipientis recipitur. Adde vnquamque rem habere propria accidentia sui generis, quibus perficiatur.

§.50. Dices primò, eo praecise quod res aliqua dependeat à materia esse materiale, non verò è contra eo quod recipiatur in spiritum esse spiritualem: quia cum simul recipiatur in materiam, sequitur debiliorem ipsius partem, vt conclusioni contingit, & substantiae quando vnitur accidenti, cuius vnio est accidentalis. Contra, quia quando congregiuntur duae causae, effectus sequitur partem principaliorum, vt ex specie impressa & potentia vitali sequitur effectus nobilior specie impressa, & ex potentia vitali & habitu supernaturali oritur actus supernaturalis: ergo si congregiantur causa spiritualis, & materialis ad recipiendum eundem effectum, effectus euadet spirituales: non est ergo cur magis accidens materiale dependeat à materia, & spiritu, quam accidens spirituale.

§.51. Quod adfertur de conclusione claudicante in praemissa

præmissam debiliorem, multos decipit, cum sit omnino abs re. Nam conclusio est idem realiter cum vtraque præmissa, & vnitas extremorum inter se, est realiter idem cum vnitate eorumdem cum medio. Vnde in conclusione illa vnitas non potest esse certior, quam in præmissis, quia est eadem. At in causis physicis est diuersum, quia cum effectus sit distinctus realiter à causis, influit vnaquæque, supplemte perfectiore imperfectioris mendacitatem. Vt habitus supernaturalis dat supernaturalitatem, quam dare sola potentia non poterat.

§.52.

Dices secundò, rem superioris ordinis posse quasi humiliari ad causandum rem ordinis inferioris: inferiorem autem non posse erigi ad causandam superiorem. Contra, materia prima est capax animi rationalis, & causat materialiter alias formas viuentes; cur non erigatur ad causandum accedens spirituale? præsertim vnione spiritualem, quæ essentialiter est modus illius. Neque verò est aprior secunda instantia de vnione accidentali, nã quidquid non spectat ad primũ conceptum rei, est accidens. Cum igitur vnio substantiæ ad accedens, spectet ad conceptum secundarium, necessariò est accidentalis.

§.53.

Quidam, cum mecum sentiant de concursu animæ in actus rationales, dissentiunt in sensitiuos: mouentur enim eo argumento, quo §.28. ostendi potentias ab animo abiunctas posse peccare, quod merito censent absurdum: quod non arbitrantur in potentijs sensitiuis, quia cum non operentur liberè, quid refert eas separatas operari? Hos authores non possum non mirari: primum mihi videntur suam deserere consequentiam; censent enim calorem ab igne corrupto, relicto, concurrere ad generationem alterius ignis ita, vt per eum calorem corruptus ignis tam verè generet ignem, quam si non esset corruptus: quia calor est natura sua illius ignis instrumentum: ergo similiter animus separatus à potentijs, verè per potentias peccaret: quia sunt illius potentia: ergo sicut ignis generatur ab igne corrupto, ita Deus verè offenderetur ab eo animo, & sic inimicitia esset nõ inter potentias, & Deum, sed inter Deum & animam annihilatam. Nec apparet discrimen.

§.54.

Secundò, si est absurdum à potentia voluntatis produci appetitionem liberam, etiam erit absurdum produci appetitiones necessarias: nam omnes istæ actiones vitales æqualiter aspiciunt substantialem vitam. Demus à Deo conferuari in cane potentias anima corrupta, similiter, & in eius carulo: in horum sententia illa potentia se diligenter, & potentia catuli admoueret os mammis sugendis, quas etiam conarentur præbere potentia existentes in corpore canis: & tota vita sensitiua acta inter sola accidentia, quod non minus absonat, quàm rationalis. Solùmque differt quod rationalis propter potentiarum nobilitatem ageretur liberè. Hoc autem genus operandi non tam absonat in inanimatis, nam ignem produci à solo calore, non afferit incommoda, quæ afferrent amicitia, & inimicitia exercita inter sola accidentia; quod genus operandi magis exigit substantiæ existentiam, quàm productio ignis à calore.

SECTIO IV.

Vtrum potentia vitales realiter distinguantur ab animo?

§.55.

SANCTUS THOMAS, 1. part. q. 77. artic. 1. & alibi adductus. §.2. eas aperte distinguit, tenenturque

eas distinguere quotquot arbitrantur substantiam non esse immediatè operatiuam. Alij verò admittunt substantiam immediatè operari, & animum immediatè influere in actus vitales; distinguunt tamen potentias ab anima (vt dicunt) propter auctoritatem S. Thomæ. Sed certè non video quo pacto hac in parte S. Thomam obseruent cuius conclusionem sequuntur, eiusdem probationem impugnant. S. enim Thom. ea ratione potentias distinguit, quia censet nullam substantiam creatam posse immediatè operari: isti censent substantiam operari immediatè, & se reconciliare volunt S. Thomæ, cum illis aperro Marte pugnant.

§.56.

Secundum fundamentum est, quia substantia operantur medijs instrumentis accidentalibus, vt patebit discurrenti per quatuor vulgata elementa: ergo ita anima operabitur. Quam inductionem elegantem censet esse Pater Suarez, nullaque alia ratione probari sententiam S. Thomæ. Respondeo tamen primò ad hominem ex ipso P. Suarez disp. 18. metaphysicæ sect. 5. num. 2. constituente discrimen inter vitales, & transeuntes actiones: ad primas opinatur requiri immediatum concursum substantiæ: ad secundas verò minime: ita etiam respondeo non requiri potentias accidentales distinctas ab anima ad actiones vitales: quia idem principium debet amare, & intelligere: quo posito non requiritur aliud instrumentum ex parte potentia: actiones verò transeuntes non exigunt hunc modum productionis: quæ responsio, & ad hominem, & simpliciter satisfacit argumento.

§.57.

Tertio argumentantur, quia animus est indifferens ad amandum, & volendum: ergo indiget aliquo determinatiuo accidentali: ergo indiget potentijs. Concessa prima consequentia, nego secundam: nam indifferentia animi tollitur per species impressam, & expressam. Nam posito animo cum potentijs adhuc est indifferens ad plures actus: ipsæque potentia sunt tam indifferentes, quàm solus animus. Determinatur autem intellectus per speciem impressam spiritualement repræsentantem obiectum, & ad diuersa obiecta determinatur per diuersas species, item ad iudicium determinatur per apprehensionem, & per iudicium ad discursum, voluntas autem determinatur per speciem expressam, id est, per cognitionem intellectus; sicut ergo hæc species sufficiunt ad determinandas potentias, ita sufficient ad determinandum ipsum animum sine potentijs.

§.58.

Obiicies, iam à nobis admitti potentias accidentales: quia admittimus qualitates, quibus anima determinatur ad intelligendum. Respondeo, latum esse discrimen. S. enim Thomæ constituit duo accidentia; alterum est vna simplex qualitas concurrans ad omnem intellectiõnem; alterum sunt multæ qualitates determinantes intellectum ad certa obiecta. ego è medio rollo primam illam qualitatem; & admitto hæc vltimas; quæ simul cum anima faciunt quod in opposita sententia faciunt cum intellectu. Qui semper se tenet ex parte anima: species autem ex parte obiecti.

§.59.

Quartò argumentantur; sensus materiales distinguuntur realiter tam ab anima, quàm à composito: ergo etiam intellectus, & voluntas. Hanc consequentiam nonnulli negant, nescio quo fundamento, nisi Ingenij ostentandi ergo in defendendis difficillimis opinionibus: si enim semel admittunt indigentiam sensuum externorum, cur non admittent & potentiarum spiritualium? Dicunt quia non repugnat dari substantiam, quæ per se ipsam operetur immediatè: quod si hæc non repugnat,

repugnat, cur hæc non erit anima rationalis? Bene, cur etiam repugnat viuens aliquod materiale, quod sensibus operaretur per se ipsum, sine sensibus accidentalibus? at si quod potest esse, maxime homo, qui est viuentium nobilissimum.

§.60.

Dices, bruta operari per sensus accidentales, quia operari immediatè est magna perfectio illis repugnans. Contra primò: quia non est tanta perfectio, quæ non possit in bruta cadere. Secundò, esto illis repugnet; cur homini repugnat illis nobiliori? Tertio posses dicere, Angelum operari sine potentijs, secus animum illo imperfectiorem. Tandem in tua sententia planta operantur immediatè actiones substantiales, quid ni & anima accidentales?

§.61.

Negatur igitur antecedens: sensus enim interni, & externi sunt idem adequatè cum toto composito secundum eam partem, in qua resident: hoc enim differt intellectus à sensu, quod intellectus est vnum simplex principium actiuum & receptiuum intellectiõnis: sensus verò est principium compositum, includens vnã partem actiuam, (quæ est anima) & alteram passiuam (quod est corpus.) Hanc solutionem indicat noster Valentia tom. 1. disp. 6. quæst. 3. puncto. 2. §. nihilominus. Quapropter in brutis vnus sensus distinguitur ab alio, quia pars, quæ audit, distinguitur à parte quæ videt. Verum est, tactum non distingui à sensibus externis, quia in omnibus est tactus: nec item appetitus distinguitur à sensu per quem mouetur. At verò omnis potentia sensitiua distinguitur à rationali: quia sensitiua corpus vt partem includit.

§.62.

Quintò argunt: quia Gratia recipitur in substantiam animæ: Fides in intellectum, & Charitas in voluntatem. Ostendi disput. 1. de iustificatione sect. 6. Gratiam imitari conceptus naturæ: ac propterea est in substantia animæ: Fides est in intellectu, id est, in anima ad efficiendos actus intelligendi: sub quo conceptu anima est intellectus. Charitas autem est in eadem anima ad actus amoris.

§.63.

Quapropter Pat. Suarez supra, & Vazquez, licet aiunt potentias ab anima distingui, farentur tamen ingenuè id haud facile posse probari. Ego verò existimo nullam potentiam vitalem esse accidentalem: sed esse adequatè idem, vel cum animo, si est spiritualis, vel cum toto composito si est materialis. Ita Gregor. Arim. Henricus Gandauensis, Okamus, Gabriel Biel, & vniuersa Nominalium schola, & alij apud Pat. Conimbric. 2. de anima, cap. 3. quæst. 4. artic. 1. quibus consentiunt non pauci. De Angelis id docet Durandus, 2. distinct. 3. quæst. 5. quam probabilem censet esse Pat. Valentia supra diluens rationes S. Thomæ: vbi pro nostra sententia adducit Beatum Isidorum & Augustin. qui ait lib. de spiritu, & anima, cap. 2. & 8. potentias esse eandem animam in diuersis partibus existentem, & in illis diuersimodè operantem (quod intellige de potentijs materialibus:) & clarius in ferm. de imagine (vt refert Gregorius) ait: Anima est intellectus, anima est memoria, & anima est voluntas. Quæ testimonia nullam admittunt interpretationem, sed nostram sententiam proponunt, & exponunt iisdem verbis, quibus ego & Nominales.

§.64.

Omissis autem testimonijs ab alijs adductis, id expressè docet tom. 3. lib. de spiritu, & anima, ait enim cap. 4. Sensus verò vnus est in anima, & quidem ipsa, vnde ob numerum instrumentorum quinque partibus, cum vnus non sit nisi vnus. Verum tamen propter

varia exteriora variatur, & variè nuncupatur. Dicitur namque sensus, imaginatio, ratio, intellectus, intelligentia, & hæc omnia in anima nihil aliud sunt quam ipsa. Alia, & alia proprietates inter se propter varia exercitia. Sed vna essentia rationalis, & vna anima: proprietates quidem multæ sunt, sed essentia vna: secundum exercitia multa sunt. Secundum essentiam verò vnũ sunt in anima, & idem quod ipsa. Augustinum dicere esse secundum proprietates plura, non refert, quia tantum vult munera esse plura, & ab illis dici sensus plures, non verò in se; vt patet ex initio huius testimonij. & ex cap. 13. Secundum sui operis officium variè nuncupatur nominibus; dicitur namque talis anima dum vegetat, spiritus dum contempletur, sensus dum sentit: animus dum sapit. Ista tamen non differunt in substantia sicut in nominibus, quoniam omnia ista vna anima est. Proprietates quidem diuersæ: sed essentia vna. Dicit autem proprietates diuersas propter organa, & munera externa, in quo sensu abhi dicit animam non esse idem quod suæ potentia, neque vnũ sensum esse aliũ; vt autem euellantur explicationum fibra, subiicit. Simplex substantia est anima, nec aliud, nec minus est ratio in substantia quam anima: nec aliud, nec minus irascibilis, & concupiscibilis quàm anima, sed vna, eademque substantia secundum diuersas potentias diuersa foritur vocabula, naturales siquidem sunt ei, nec aliud sunt quàm ipsa. Clarissime autem ait has potentias non esse accedens, iis verbis: Habet siquidem naturalia, & ipsa anima est. Potentia namque & vires eius, idem sunt quod ipsa. Habet accidentalia, & ipsa non est, non enim est sua prudentia, sua temperantia. Cum autem tam accuratè distinguat animam à facultatibus accidentarijs, & dicat animam esse suas vires, & non suas virtutes, videamus quid intelligat per vires. Vires (inquit) sunt sensus, imaginatio, ratio, memoria, intellectus, intelligentia: nec potuit clariùs à nobis esse Augustinus. Prudentiam enim ait non esse animam, intellectum ait esse animam. At si intellectus est accidens vt prudentia; qua ratione anima est idem cum intellectu, nec magis nec minus: prudentia autem nõ est idem? Anne quia prudentia non est infusa; sed acquisita? Dices ne lucem esse solem, nec minus, nec magis, quàm illum? & non differre à sole in se sicut differt in nomine? equidem non tam est explicare quàm eludere & irridere.

§.65.

Nihil deesset huic sententiæ si liber ille esse Augustinianus: Non est tamen; eius enim author allegat Boëtium multo posteriorem sancto Augustino. Cardinalis Bellarminus ait librum esse doctum, & eruditum: P. Cornelius in epistolam ad Rom. ait eius authorem esse Hugonem Victorinum; cuius autoritas magni semper est facta à S. Thomæ, & S. Bonauentura opusculo de septem itineribus æternitatis aliisque doctoribus. S. tamen August. sapius idem asserit t. 9. tract. 15. in Ioan. ait de intellectu: Non enim aliquid aliud est quàm anima; sed aliquid animæ est intellectus: quomodo non aliquid aliud quàm caro est oculus, sed aliquid carnis est oculus. t. 1. lib. 10. confess. cap. 14. cum animus sit etiam ipsa memoria, & t. 10. ferm. 3. de tempore recensens diuersa officia potentiarum ait, & cum vnũ sint, &c.

§.66.

Ab Augustino eadem verba sumpisse videtur Bernardus, ferm. 11. supra Cantica inquit: In anima tria inuicor, rationem, memoriã, & voluntatem, & hæc tria eandem esse animam. Quod si distinguerentur ab anima non essent anima, sicut lux non est Sol. Nec dissentit Scotus cum sua schola. Quem adducit Pat. Valentia pro eadem sententia: distinguit

distinguit enim Scotus formaliter potentias ab anima, quam distinctionem esse rationis ratiocinatae disp. 5. metaphys. sect. 3. ante finem probabo.

§.67. Probatur primò, quia animus immediatè concurret in genere causæ efficientis, & materialis ad actus spirituales: ergo in eo genere causæ non indiget potentis ad eos actus. Consequentia patet ex disput. 9. Physi. ubi probavi quid sit causa adæquata, & talem esse substantiam in productione alterius, quod in præsentem confirmo, quia illa est causa adæquata, cui attribuuntur omnes formalitates in effectu repetitæ, sed animæ & speciei impressæ possunt attribui omnes formalitates intellectiois: ergo anima & speciei impressæ sunt causa adæquata intellectiois. Probatur minor, quia vitalitas tribuitur animæ, quæ modo vitali operatur. Etiam tribuitur ratio intellectiois ut sic; quia anima ex natura sua est determinata ad intelligendum, ratio verò talis intellectiois tribuitur speciei impressæ.

§.68. Dices, vitalitatem ut sic tantum tribui animæ: intellectui autem tribui talem vitalitatem, id est, differentiam intellectiois: speciei autem impressæ adscribi, quod intellectio sit de hoc, aut illo obiecto. Contra, quia si ad id requiritur intellectus, non est necessarium ut determinet animum in genere causæ materialis: nam sublata indifferentia causæ efficientis, ipsa anima determinatur ad recipiendum actum intellectus; quia illud principium determinativum efficiens determinaret animam ut in se operaretur: sicut species impressa per te determinat intellectum. Unde vitalitas soli respondebit animæ: ergo non indiget anima intellectu à se distincto. Patet consequentia; intellectus est potentia activa & passiva intellectiois: at illa qualitas non esset principium passivum intellectiois: quia sine eo concursu per solum actuum posset determinare animam ad intellectioem.

§.69. Confirmatur, anima verè, & propriè intelligit immediatè, & ipsa se, & voluntatem movet ad amorem. Quorum igitur requiritur alia potentia accidentalis, quæ verè intelligat, argue amere? Contra secundò, etiam poterunt esse tres intellectus, & voluntates duæ. Unus ad apprehendendum, secundus ad iudicandum, tertius ad discurrendum; quibus in actu respondeant formalitates apprehensionis, iudicij, & discursus: ergo animæ responderet vitalitas; item intellectiois conceptus simul cum specie: eam verò esse circa hoc obiectum oritur ex hac specie. Nam ab obiecto & potentia patitur notitia.

§.70. Secundò sic argumentor, anima est adæquatum principium suarum potentialiarum in tua sententia, quas efficit, & patitur, ut ex verbis S. Thom. illa quaest. 77. art. 6. clarè ostendi disput. 9. Physi. sect. 3. conclus. 1. ergo anima adæquatè efficit suos actus. Consequentiam nescio quo pacto possis negare, quia potentia sunt perfectiores suis actibus, & sicut anima est determinata ad suas potentias, licet sint plures, ita est determinata ad actus, si ex parte obiecti sint cetera necessaria, ut species impressæ. Confirmatur, licet admitamus, immediatum concursum accidentis in substantiam, non debet admitti concursus potentialiarum in actus, quia cum accidens attingat ultimam dispositionem ad formam, posset dici attingere ipsam formam, at verò potentia non habent eam concurrenti ratione. Ad hæc in sententia S. Thom. sufficit concursus potentia accidentalis, & speciei impressæ ad intellectioem: ergo in nostra sententia sufficit concursus animæ, & eiusdem speciei ad

eandem intellectioem. Dicunt esse magnam perfectionem, substantiam operari sine instrumentis. Rogo primò, quomodo non sit magna perfectio animam operari suas potentias sine aliis instrumentis? Secundò obsecro te, ne sis de instrumentis sollicitus, en tibi species impressas, quarum ministerio vitur animus. Quid igitur exigit tam multa instrumenta? & quidem magnum est discrimen inter nostram sententiam, & Aristotelicam, afferentè Angeli intellectioem esse eiusdem substantiam: hoc enim est maxima actualitas, operari autem actus à se distinctos non dicit tantam perfectionem. Denique *Frustra sunt per plura, que possunt fieri per pauciora.*

Dices primò à Concilio voluntatem ab appetitu sensitivo distingui. Quid inde? nam appetitus sensitivus includit corpus, (à quo est corporeus) quo realiter distinguitur à voluntate, quæ est sola anima.

Dices secundò, voluntatem vocari potentiam cæcam: ergo voluntas non percipit obiectum. Distinguo consequens: materialiter nego, formaliter concedo. Nam actus voluntatis, à quo anima denominatur voluntas formaliter, non est perceptio obiecti. Deinde cæca vocatur, quia cæcorum in morem à recto tramite deflectens suis se flagitiis precipitem agit.

Durandus in primum dist. 3. quaest. 4. n. 8. cum opinetur, potentias vitales Angelorum, item nutritivas, & vegetativas animalium ab eorundem substantia non esse distinctas, censet in anima rationali intellectum, & voluntatem non distingui realiter, distingui tamen ab anima, quia intellectus non potest esse forma corporis. Leve argumentum ad tam singularem opinionem: nam sicut animus intellectivus est forma corporis, ita etiam intellectus: & quamvis Durandus virgere non possim primo argumento factò pro mea sententia sect. 1. potest tamen cæteris argumentis virgeri.

Rogas virum intellectus saltem ratione distinguatur ab anima? opinor animum non posse essentialiter concipi adæquatè, nisi sub ratione intellectus, nam differentia essentialis animæ est esse rationalem, sed non potest concipi ut rationalis sine intellectu: ergo non potest concipi essentialiter adæquatè, nisi sub ratione intellectus. Probo minorem; nam rationale formaliter dicit principium discurrendi, principium autem discurrendi est intellectus formaliter: ergo rationale non potest concipi formaliter sine intellectu. Quapropter Durandum non satis demiror, cum animus rationalis in quantum est rationalis; sit corporis forma, ut alibi probavi: in omnium autem sententia dicendum est essentialiam animi consistere in principio intellectivo, siue proximo, siue remoto, sicut etiam est de eiusdem essentiali esse vegetativum, & sensitivum, quia in ea ratione convenit cum cæteris formis viventibus. Non est autem de eius essentiali esse voluntatem, aut appetitum etiam in radice, quia iste conceptus est secundarius ratione nostra supponens intellectivum gradum, de quo in metaphysica longè, ac latè differetur.

SECTIO V.

De specificativis potentialiarum.

Rem specificari est suam essentialiam habere in ordine ad aliud, ut materia in ordine ad formam, & hæc ad illam. Vnaquæque potentia sumit speciem

§.71.

§.72.

§.73.

§.74.

§.75.

speciem in ordine ad suos actus immediatè; & remotè in ordine ad obiecta. Anima irrationalis sumit speciem suam in ordine ad vegetationem, & obiecta quinque sensuum, item per ordinem ad obiecta intellectus, & voluntatis. Potentia visiva brutorum sumit speciem à lucido & colorato, gustus verò à sapore, tactus à quantitate affecta primis qualitatibus cum mollitie, duritie, & asperitate, &c. Auditus verò à sonoro, olfactus ab odore, sensus communis ab omnibus obiectis sensuum externorum, intellectus autem ab omni ente, voluntas etiam ab eodem. De quo in præsentem plura non licet disputare, quæ decursu disputationum erunt explanata: nam disp. 8. physic. sect. 3. ostendi potentias respicere suos terminos in particulari, & non secundum rationes communes: item, quod & infra probabo, non tendere potèntias in plura obiecta, in quantum sunt unum, cum potius obiecta habeant unitatem ab actu intellectus.

DISPUTATIO V.

De intellectu, & eius obiecto.

PRIMA potentialiarum nobilitate, & origine est intellectus.

SECTIO I.

De intellectu agente.

§.1. DE intellectu agente frequens est sermo S. Thom. 1. p. q. 76. art. 2. & in disputatis, q. unica de Anima art. 3. & 5. hic perstringemus quæ oportet. Ac primum per intellectum agentem intelligo eum S. Thom. de spirit. creat. art. 6. corpore, virtutem efficientem species impressas spirituales, abstractas à sensibilibus.

§.2. Beatus Thomas, quaest. de Anima, art. 4. & alibi eius discipuli, & alij constituunt intellectum agentem: quia opus est animæ esse virtutem specierum spiritualium effectricem, eas abstractentem à phantasmatibus. Admitto lubens intellectum agentem, & passibilem comparatione speciei expressæ; quam ille agar & patitur, quamque abstractat à phantasmate; id est, melius & abstractius cognoscat obiectum, quam cognoscitur per phantasma. Species autem fieri ab intellectu mihi est difficile. Nam species pertinet ad obiectum; quod concurret ad cognitionem vel per se immediatè, quando adest proportionatum: vel per aliquid subrogatum vice illius, quando ipsum per se non potest; ac propterea species vocatur vicaria obiecti. Sed hæc vicaria est producenda ab obiecto ipso; vel à causa, ad quam spectat supplere defectus causarum secundarum: Hoc autem non spectat ad intellectum humanum: ergo species producuntur in anima, vel ab obiecto, vel à supplente huius defectum.

§.3. Non pertinere id munus ad intellectum patet. Quia ad causam primam spectat supplere defectus secundarum: quia ad illam spectat connaturalis administratio universi; & eius leges sancire: quæ passim infringentur, nisi adesset authoris providentia. Causæ autem particulares habent quidem suas priuatas facultates ad sua munera: non verò facultates subrogatas pro aliis; sed pro se. Si enim absente igne, à quo incipit disponi materia, Sol aut alius ignis perficiat dispositionem, & generet ignem,

ignis productus responderet causæ producenti: non verò igni absenti: nec pro absenti subrogatur alius; quia uterque innata sibi virtute operatur, nec alter pro altero: ita contingeret in præsentem.

§.4. Secundò: obiectum dat cognitioni formalitatem, quæ formaliter non responderet potentia, sed obiecto ipsi: ergo potentia, aut anima non efficiunt species. Antecedens darur ab omnibus: Consequentiam probò: quia illa formalitas responderet immediatè speciei impressæ; remotè verò, & ut quod principio activo illius speciei: ergo responderet animo, aut intellectui agenti, si ab illis fieret; non verò obiecto. Quia per te obiectum nec per se nec per speciem concurreret. Antecedens probò: quia formalitas responderet principio activo: quod vel est proximum & immediatum, qualis est species: vel est remotum quod agit per immediatum: hoc autem aut est subiectum, cui inest remotum, ut aqua & ignis calefaciunt per calorem, aut est illud à quo effluit immediatum, ut Sol illuminat per lucem ab ipso effluentem in inferiora, nec est aliud genus principij remoti. At species per te, nec fit ab obiecto, nec in illo est: ergo formalitas non responderet obiecto per illam; sed animæ.

§.5. Confirmatur; Anima ex se habet virtutem effectricem specierum: ergo ut omnis formalitas respondens potentis responderet animo per illas, ita & formalitas speciei eidem responderet: quia tã species quam potentia oriuntur ab insti animi virtute. Dices animam efficere loco obiecti. Iam respondit, id non pertinere ad causas particulares. Confirmatur: quando duæ causæ particulares concurrunt ad effectum per diuersas formalitates, neutra potest supplere vicem alterius. Nec enim intellectus sine specie impressa potest cognoscere, aut supplere huius defectum, nec pro se, nec pro obiecto: nec habitus supernaturalis potest supplere vitalitatem pro intellectu: ergo nec anima potest supplere defectum, aut attingere eius formalitatem.

§.6. Præterea, species est coniunctiva obiecti cum potentia: ergo ab ipso oritur species, & non à potentia. Alioquin totam virtutem agendi, & coniungendi cum obiecto haberet potentia. Deo autem non tribuitur formalitas obiecti; quia concurret ut causa generalis suppletur particularium defectus. Atque hic modus vicinior est cæteris omnibus. Sensus externi accipiunt ab obiectis species, item interni per species, aut notitiam externorum, Angeli eas accipiunt immediatè ab obiectis præsentibus & proportionatis, vel à Deo donantur speciebus loco obiecti. Ita intellectus noster tactus phantasmate accipit species à Deo suppletente absentiam obiectorum; phantasmate concurrente, vel dispositivè, vel instrumentaliter etiam loco obiecti. Item apprehensio, quia est representatio obiecti, loco illius concurret ad iudicium; hoc autem ad actus voluntatis. Nunc non dico actiuè: sed in genere per illos actus concurrere obiectum.

§.7. Dices, ex intellectu agente, & phantasmate conflare integrum principium speciei impressæ, in qua reperiuntur, & conceptus qualitatibus spiritualibus, & conceptus speciei impressæ. Ad primum concurret intellectus agens formaliter; ad secundum verò phantasma: ut patet in intellectu possibili & habitu Fidei comparatione actus supernaturalis. Contra primo, intellectus agens ut agens, si esset, ex suo conceptu quidditativo, & primario esset determinatus ad formalitatem speciei impressæ, ut species est. Nam ex suo conceptu primario distingueretur à possibili, quia possibilis est determinatus ex suo conceptu ad intellectioem sub conceptu

conceptu intellectiois: agens verò ad speciem sub conceptu speciei. Neque enim differrent per ordinem ad formalitates qualitatis spiritualis, quia tam illi, quam voluntas concunniunt sub isto conceptu. Quidditatiuè constituuntur per differentias specificas volitionis, intellectiois, & speciei impressæ. Et quemadmodum intellectus possibilis ex se determinatur ad cognitionem in commune, & per species determinatur ad hanc speciem, aut indiuiduum intellectiois, neque per illam determinatur ad intellectioem vt sic: Ita phantasma supponeret intellectum agentem determinatum ad species vt sic. Ipsum autem determinatur non ad speciem vt sic, sed ad speciem circa tale obiectum. In quo simile esset intellectui, & Fidei. Neque verò ad spiritualitatem qualitatis vt sic esset constituenda vna potentia, sicut non ponitur etiam vniuersalissimo: ergo si daretur intellectus agens, respiceret ex suo conceptu formali species impressas in quantum species sunt. Quod ostendi spectare ad obiecta: illorum autem vice ad Deum. In hanc sententiam inclinatur Ochamus in 2. quæst. 25. sine. Eandem docet Duran. in 1. distinct. 3. quæst. 5. & ab opposita vindicat beatum Augustinum.

SECTIO II.

De intellectu possibili.

§. 8. Intellectus possibilis vocatur à S. Thom. intellectus noster cognoscens, qui obiecta in illo possunt esse obiectiue, quamuis re non sunt, quod S. Doctor intelligit de obiectis sensibilibus. Itemque vocat sentum possibilem S. Thom. Istam possibilitatem constituit in ordine ad habendas species, non verò in ordine ad cognitionem. Quapropter Angelus non habebit intellectum possibilem, si ei congruuntur species: secus si ei dantur temporum successu: item est possibilis comparatione specierum, quas non habet. Deo autem repugnat omnino ista potentialitas intellectus. Potest etiam dici possibilis, comparatione intellectiois, quam non habet actu, sed potentia tantum, solet & ab aliis vocari, *Possibilis*, quia patitur cognitionem; forè quia dixit Arist. *intelligere est quoddam pati*. Sed hæc sunt nomina, de quibus non multum curandum: Aduertendum tamen, intellectum simpliciter stare pro hoc possibili: agens enim intellectus sub conceptu agentis non est intellectus simpliciter, sed secundum quid, quia huic ministrat species: sicut alia principia actiua specierum impressarum non sunt intellectus.

§. 9. Dico primò: *Intellectus vt sic est virtus cognoscitiua spiritualis*. Hac definitione comprehenduntur intellectus Dei, & creaturarum: omnes enim sunt virtus cognoscitiua, sed cum discrimine. Nam Dei intellectus non est virtus actiua, aut passiva: cognitionis (vt ostendam disp. vltima Metaphysicæ) creatus autem est virtus, & actiua, & passiva suarum cognitionum. Humanus intellectus est virtus cognoscitiua spiritualis per discursum. Item ea voce, *cognoscitiua*, excluditur voluntas: quæ sub conceptu voluntatis non est cognoscitiua, sed supponit potentiam cognoscentem. Ea voce, *spiritualis* reiciuntur sensus, tam interni quam externi

qui non sunt spirituales, sed corporei: itaque nullus sensus est intellectus, neque intellectus vllus est corporeus: & potentia spiritualis cognoscitiua necessariò est intellectus: quia proprium est rerum spiritualium perfectarum intellectu gaudere.

Dico secundò: *Intellectus non est idem numero in omnibus hominibus, sed singuli singulos habent intellectum*. Est de Fide. Contra auerroem, quem refert, & refellit S. Thom. oppositum delirantem. Monstratur primò, quia si esset vnus numero intellectus, vel esset vnus corpori saltem medio animo, vel non: si secundum, ergo non posset homo per illum intelligere, quia organa sensoria nihil procedent ad intelligendum: denique cognosce sect. 3. disput. 1. Si verò intellectus est vnus singulis: ergo idem intellectus simul existit in locis innumeris, quod præfert irrisionem.

Secundò: ergo idem intellectus simul haberet assensum, atque dissensum de eodem obiecto: & sibi simul persuaderet duo prædicata contradictoria. Tertiò, quia ego intelligerem per eundem actum, per quem Aldephonus. Nam omnes actus mei intellectus me reddunt cognoscentem. Quartò, quia similiter vna tantum esset omnium voluntas, & non posset duo homines iurgari, quia vna voluntas non rixatur secum, sed cum alia. Quintò à priori, quia singuli homines habent singulas animas racionales, quia in ratione hominis distinguuntur numero: ergo & singulos intellectus, quia intellectus est idem animus (vt ostendi disp. 4.) vel est eius affectio: singula autem formæ singulas habent proprietates, vt duo ignes duos calores; & duo equi duas potentias visiuas, &c. Nec expedit harum impugnationi inceptiarum tempus impendere.

Dico tertiò: *Noster intellectus existit in toto corpore cum animo*. Probat, quia si est idem cum animo, res est clara; si verò distinguitur, pater, quia animus vbicumque sit, est intellectiua, & rationalis, non solum remotè, sed etiam proximè: ergo vbicumque sit, habet intellectum; quia per illum constituitur proximè rationalis. Antecedens est certum, quia substantia animi est radicaliter rationalis, à qua effluit naturali emanatione propria passio ratiocinandi; sicut Sol, vbicumque sit, est illuminariua. Dices, animum non intelligere in toto corpore: ergo non habet intellectum, quia superflueret. Mala consequentia, à negatione actus ad negationem potentia. Nec enim opus est exercere omnes actus potentia, vbicumque est: potest enim aliunde impediri; vt diuisio quantitatis in celo, fat enim est potentiam alicubi exerceri. Confirmatur, intellectus prius natura est in animo, quam animus in corpore: quia est proprietas solius animi: ergo non dependet ab his organis corporeis, sed comitatur animum sine dependentia à corpore.

Dico quartò: *Intellectio non est in toto corpore; sed habet eam animus in solo cerebro*. Probat, quia commune est omnibus scholis animum non vniri toti corpori secundum gradum intelligendi (vt volunt Caietan. & Ferrara) vel saltem non communicare corpori actiones omnes vt ex P. Vazquez retuli disp. 1. Item sicut in ossè non sentitur, ita nec intelligitur. Ratio à priori, quia intellectio saltem indirectè pendet ab organo: ergo ibi est vbi est organum: ergo non alibi. Quorsum enim? Nec habet tantam extensionem virtualem, quantam animus.

Dices intellectioem esse in animo: ergo est vbi animus adæquatè. Erronea consequentia, recidens in

in Vbiquetarios. Nam etiam humanitas intinè vnitur Verbo, sed Verbum est vbique: ergo humanitas est vbique. Item vnio capitis est in anima terminatiuè: ergo etiam est in pede, immo nec esset in pede, tamen in capite subiectaretur in animum. Ratio est, quia potest subiectum, aut terminus sua excellentia vindicare sibi plus loci, quam aliquis eius actus, vel quid simile.

SECTIO III.

De obiecto adæquato nostri intellectus.

§. 15. Ex disput. 1. Logica patet, obiectum adæquatum intellectus esse quod attingitur omnibus eiusdem actibus. Ac primùm accidentia à nobis cognosci nullus potest ambigere, nam cum hæc sensu percipiuntur externo, in intellectum sui simulacrum immittunt.

§. 16. Deinde substantias corporeas cognosci à nobis, inde patet, quia de illis sermonem institui-mus, & non possumus loqui, nisi quod cognoscimus. Deinde cognoscimus esse materiam primam, & de illa prædicamus aliqua, quæ in accidentia quadrare non possunt. Item cognoscimus formas substantiales, quas probamus ab accidentibus distingui. Denique si quis neget à nobis substantias cognosci, sibi contradicit ipsi, qui eas non negaret, nisi de eis aliquo efformato conceptu.

§. 17. Præterea quis neget rem immaterialem à nobis cognosci? Deus enim à nobis per discursum agnoscitur; quem si non cognoscereimus, haud coleremus. Ratio est, quia noster intellectus est discursiuus, & ex sensibilibus cognitis, ad insensibilia inuestiganda percurrit.

§. 18. Cognoscimus etiam res possibiles: nam & præterit meminimus, & futura expectamus, & sumus certi potuisse à Deo creaturas alias produci. Item impossibilia cognoscimus, vt impossibilia, & ea negamus, vt Deum posse peccare.

§. 19. Item cognoscimus chymæras, tum eas fingendo, vt cum fallum adfirmamus, tum recognoscendo mendacia ab aliis dicta. Sed est hoc discrimen, nam chymæras effingimus non ex instituto natura, quæ tribuit intellectum ad verum, & non ad falsum; quod verò declinet in mendacium, est præter intentum naturæ. Itaque obiectum adæquatum intellectus est omne ens, tam reale, quam rationis: obiectum autem adæquatum per se est ens reale: rationis autem obiectum per accidens. Obicitis ab Arist. dictum. *Quod non est non scitur*. Respondeo, non sciri esse, quia esset actus falsus, & non scientiæ: at scitur non esse: vnde chymæra non est cognoscibilis esse, sed cognoscibilis non esse.

§. 20. Obiectum formale constat ex eadem disput. 1. sectio. 1. Logica, esse id, quod cognitum ducit in cognitionem aliorum, siue quod ratione sui cognoscitur, & alia ratione eiusdem. Si quando verò immediatè cognoscitur aliquod obiectum, & ex illo non infertur alterius cognitio, non dicitur formale propriè: quia sicut forma respicit materiam, ita formale connotat materiale, quia ex materia & forma sumitur hæc analogia, illud tamen obiectum dicitur immediatum.

§. 21. Est alia ratio formalis intellectus, quæ vocatur *verum*, vnde dicitur intellectus tendere in obiectum sub ratione veri, sicut voluntas sub ratione boni; hæc autem veritas explicanda erit disput. 7. Metaphysic. sectio. 2. quia est attributum

Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

entis. Solum aduertit, intellectum non tendere semper in verum realiter, sed in verum realiter, vel apparenter, alioquin nunquam deciperetur: decipitur autem, quia præstat assensum obiecto, quod apparet esse quod non est: nam si falsitas appareret, non posset illi assentiri: sicut enim euidencia obiecti necessitat intellectum ad illius assensum, ita euidencia falsitatis illum ad non assentiendum necessitat. Nulla enim potentia potest prodire in actum, nisi circa suum obiectum; ita voluntas non potest amare, nisi quod illi præsentatur, vt bonum, neque videre visus, nisi colorem, aut lucem.

Habet etiam intellectus aliud obiectum formalissimum, scilicet intelligibilitatem: ea enim ratione intelligit, quia obiectum est intelligibile, & quæuis potentia tendit in obiectum sub eadem formali ratione: vt voluntas sub ratione amabilis: visio sub ratione visibilis. Hæc intelligibilitas ex parte obiecti nihil est præter veritatem. Nam sicut visibilitas coloris in ipso nihil est præter eius entitatem, quæ ex se est visibilis, ita intelligibilitas nihil aliud est præter entitatem obiecti aptam intelligi. Quare idem est tendere in obiectum sub ratione intelligibilis, ac tendere sub ratione veri.

Si verò intelligibilitas sumatur ex parte intellectus, nihil est præter ipsos actus. Quare cum dicimus intellectus tendit in obiectum sub ratione intelligibilis, idem est ac dicere: tendit in obiectum eliciendo intellectioes. Quare simpliciter intelligibilitas est extrinseca denominatio obiecto, formaliter proueniens ab actibus intellectus: nam sicut esse cognitum dicit extrinsecam denominationem à cognitione actuali, ita esse cognoscibile à cognitione possibili. Quod cuius obiecto contingit respectu potentia vitalis, per quam attingitur.

Obserua ex ea disp. 7. Metaphysicæ, à S. Thoma distingui verum formaliter à vero fundamentaliter. Verum formaliter est denominatio extrinseca ab actu intellectus: verum fundamentaliter, est ipsa obiecti natura. Quando ergo dicimus intellectum tendere sub ratione veri formaliter, & non sub ratione falsi: iam reduplicamus actus ipsos, & perinde est, ac intellectum tendere actibus veris, id est, conando ex naturæ imperi actus elicere conformes obiectis: quod si sunt falsi, est per accidens contra naturæ intentum. Qui simplici apprehensioni negant veritatem, & falsitatem, dicent hoc esse verum in solo iudicio: at in omnibus esse verum, qui etiam apprehensioni veritatem adscribunt. Quod contingit assensui atque dissensui. Vtrumque enim præstat conando eos esse veros. Assentimur enim volentes verè cognoscere, dissentimus autem quærendo in dissensu veritatem, quam putamus non fore in assensu: implicaret autem dissentiri, aut assentiri, si arbitrareremur aliquem actum fore falsum. Itaque in hoc sensu idem est, intellectum tendere in obiectum sub ratione veri, ac sub ratione cognoscibilis verè: quia obiectum non est intelligibile, nisi per actus veros ex instituto naturæ.

Arbitror autem in secundo sensu frequentius eam propositionem vsurpari, id est, intellectum tendere in verum fundamentaliter, id est, in ens. verbi gratia, ego iudico hoc esse aurum: ille actus ex intentione naturæ terminatus ad aurum: quod fundamentaliter est verum aurum, ac perinde est iudicium terminari ad verum aurum, ac terminari ad essentiam auri. In quo sensu

Y y verum

verum est obiectum intellectus per solos assensus: at per dissensus non tendit in verum; quia quando ego dico lapis non est aurum: non fertur iudicium ad essentiam auri, sed potius ad negationem essentia auri. Verum est illum dissensus terminari etiam ad verum fundamentaliter suo modo, id est, ad essentiam carentia auri; item terminari ad carentiam auri per dissensus, & quia uolenter est terminari ad aurum; sicut odium mali amicorum aequiualeat dilectioni boni eorumdem amicorum. Ex hoc secundo modo oritur primus: nam quando obiectum cognoscitur ut est, tenditur in illud actibus ueris: sic autem tendimus in obiectum uerum fundamentaliter, aut re ipsa, aut apparenter. Implicat enim me assentiri aurichalcum esse aurum, nisi tale appareat. Sufficit autem apparentia, e qua oritur nostra deceptio; Deus autem, & Fides sunt infallibiles, quia tendunt in obiectum re ipsa existens, sicut ab illis enuntiat.

SECTIO IV.

De specificatione intellectus.

§.26. Pat. Vazquez 1. part. disputatione 7. num. 12. affirmat, potentias inter se specie distingui per obiecta adaequata: ita ut obiectum adaequatum unius potentiae non sit obiectum adaequatum alterius. Haec sententia uidetur esse communis, & probatur: quia potentiae distinguuntur per obiecta, ad quae dicuntur transcendentalem ordinem: ergo pro diuersitate obiectorum erit diuersitas potentialium: ergo obiectum unius non potest esse alterius.

§.27. Supposita distinctione reali potentialium a substantia, haec ratio concludit, duas potentias specie distingui, quarum altera non respicit obiectum alterius, ut uisus, & olfactus: non tamen probat, non posse duas potentias specie distinctas tendere in idem obiectum adaequatum. Primum, quia potentiae Angelorum inter se differunt specie; quis enim dicat intellectum supremi Cherubini non esse essentialiter perfectiorem intellectu infimi Angeli? sed illi duo intellectus habent idem adaequatum obiectum: ergo circa idem obiectum adaequatum uersantur potentiae distinctae. Confirmatur in potentiis externis animalium, distinctis quidem specie: cum tamen sint circa idem omnino obiectum.

§.28. Secundum intellectus, & uoluntas humana habent idem obiectum adaequatum, & tamen illa distinguuntur in ratione potentiae: ergo. Probatur maior; quidquid intellectus cognoscere potest, potest uoluntas odio proficere, vel amore. Dices, obiectum materiale esse idem: non uero formale. Contra: Quia obiectum formale siue ratio obiectiua est omnino eadem: ergo habet idem obiectum formale. Probatur antecedens, quia intellectus intelligit substantias ipsas rerum, & illarum proprietates, vel per discursum, vel immediatè. Item uoluntas amat substantias rerum, & illarum proprietates; ergo habent eandem rationem formalem obiectiua.

§.29. Caiet. 1. p. q. 1. art. 3. ait posse considerari entitatem obiecti secundum se, & ut habet rationem scibilis, aut amabilis, a qua scibilitate, & amabilitate distinguuntur potentiae. Probat Thomas ex Thom. ibidem asserente scientias non specificari ab obiecto materiali, sed formali. Sed S. Tho. parum illi suffragatur, ait enim non specificari scientias

ab obiecto materiali remoto, sed formali: quod uerè, & propriè attingitur a potentia, dixit enim uisionem non specificari a leone, asino, aut equo albis, sed ab albedine: quibus confirmatur, quae ego dixi disput. 1. Logicae sectio 1. Falsitas autem Caietanae propositionis inde patet: quia ut dixi sect. 3. probatur disp. 7. Met. intelligibilitas, & bonitas ex parte obiectorum nihil sunt praeter substantias ipsas obiectorum, quae secundum se sunt intelligibiles, & amabiles: illae uero denominationes formaliter sunt ab actibus ipsius potentiae, ut rectè probat Pat. Vazquez contra Caiet. illa disp. 7. cap. 3. immo & idem. Caietanus admittit, ut ex eo probabo disp. 7. Met. Itaque uoluntatem specificari ab obiecto, ut amabili, & intellectum ut ab intelligibili, est eas potentias specificari a suis actibus. Cum igitur hi actus sint diuersarum specierum, & sint circa idem obiectum: non potest illorum diuersitas oriri ex diuersitate obiectorum. Hic autem non inquirimus quomodo potentiae distinguantur per actus: Idemque quarimus de actibus. Item, quia sequeretur omnes actus eiusdem potentiae uisus esse eiusdem speciei infimae: quia tendunt in colorem sub ratione uisibilis; immo uero omnes intellectiones humanae, & Angelicae, & diuinae essent eiusdem speciei infimae, quia omnes tendunt in obiectum sub ratione intelligibilis.

Dices, intellectum tendere in obiectum sub ratione ueri: at uero uoluntatem sub ratione boni; quae rationes sunt essentialiter diuersae. Contra: quia bonitas, & ueritas sunt eadem ratio in obiecto, quia non distinguuntur ab ente, solaque ratione distinguuntur per ordinem ad actus intellectus, & uoluntatis: etenim eadem entitas in quantum est cognoscibilis, est uera: & eadem est bona in quantum est amabilis: quia non est una ratio bona, & alia uera: sed eadem uera, & bona. At ea distinctio rationis non constituit in obiectis formalibus illam diuersitatem: sed tantum connotant actus diuersos, & diuersarum potentialium: de his igitur rogo; unde fumant diuersitatem; ut ex ipsis sumatur distinctio rationis in obiectis?

Præterea uisio beata tendit in Deum secundum se, similiter & charitas: quarum obiectum formale est ipse Deus secundum se: ergo habitus specie distincti, ut lumen gloriae, & charitas, tendunt in eandem rationem formalem obiectiua. Quod inde confirmo, quod Fides differt a lumine, quod lumen habet pro obiecto formali Deum secundum se, Fides autem Deum ut reuelantem. Ratio a priori, quia obiectum formale habitus est, quod immediatè & ratione sui attingitur actu: unde Deus est obiectum formale tam uisionis, quam charitatis: creatura autem obiectum materiale. Item reuelatio est obiectum formale Fidei: materiale autem mysterium reuelatum. Nescio cur hic negant, quod alibi admittunt necessarid. Itaque obiectum formale, seu ratio formalis obiectiua duorum habituum potest esse eadem omnino ex parte obiecti. Confirmatur, quia sensus communis distinguitur a quinque sensibus, cum illius obiectum adaequatum, sit obiectum adaequatum quinque sensuum.

Ad Pat. Vazquez adductum §. 26. responderet, eius argumentum probare eas potentias specie distingui, quae habent distincta obiecta; ut in bruto per lucem, & colorem, uisus ab auditu distinguitur: at uero non probat, potentias distinctas non posse uersari circa idem obiectum materiale, & formale; nam licet potentiae specificentur ab obiecto; ab eodem tamè extrinseco termino specificari possunt

§.30.

§.31.

§.32.

possunt plures res, ut ab eadem materia prima plures forma.

§.33. Dicendum igitur est cum S. Thom. 1. part. q. 77. art. 3. in corpore, potentias uiales specificari propriè, & formaliter a suis actibus, remotè uero ab obiectis. Hanc uicissim partem negauit nullus, quia cum potentia sit perceptiua, aut appetitiua obiecti, ab illo sumere aliquo modo specificationem, est certum. Probo primam partem, quia potentia uitalis creata, est actiua, & passiuua essentialiter, & eius actus est terminus, quem agit, & patitur: sed potentia actiua, & passiuua formaliter specificatur a termino quem agit, & patitur: ergo & potentia uitalis a suo actu. Confirmatur, potentia respicit actum, ergo ab illo sumitur, quia respectus transcendentalis a termino sumit speciem. Confirmatur secundò, potentia perceptiua specificatur a perceptione, sicut locomotiuua a motu, sed intellectus est potentia perceptiua, & eius actus est perceptio. Itaque non immediatè ab obiecto, sed a tendentia in obiectum specificatur potentia. Unde uerum est, quod communiter dicitur, ab intelligibilitate distingui intellectum, & a uisibilitate uisum, quia, ut dixi supra, intellectum tendere in obiectum sub ratione intelligibilis, idem est ac tendere eliciendo intellectum: non uero iuxta acceptionem Caietani, quod intelligibilitas sit aliquid ex parte obiecti ab amabilitate distinctum. Igitur ab omnibus actibus, quos una potentia potest elicere, sumit speciem.

SECTIO V.

De specificatione intellectuum.

§.34. DE specificatione intellectuum maior est controuersia. Dico primò. Ab obiecto materiali & remoto non specificatur actus. Est S. Thom. 1. part. q. 1. art. 3. Probatur aperte, quia obiectum materiale, & remotum, uerè & propriè non percipitur per eadem actum: ergo ab illo non specificatur. Antecedens probatur disp. 1. Logicae sect. 1. Consequentia est certa.

§.35. Dico secundò. Ab obiecto formali diuerso specificantur intellectiones. Est omnium. Probatur aperte, quia diuersi termini formales non possunt cognosci per intellectiones eiusdem speciei. Tum, quia quod potest cognosci per hanc numero intellectiorem, potest quoad speciem cognosci per intellectiones eiusdem speciei. Tum etiam, quia illa habent inaequalitatem in perfectione essentiali: quia cognitio de essentia hominis perfectior est, quam cognitio de essentia leonis. Secundò probatur, quia multae scientiae distinguuntur specie, sed haec distinctio prouenit ex obiecto formali: ergo.

§.36. Dico tertio. Ab eodem obiecto formali possunt specificari actus specie distincti. Probatur, quia cognitio diuina, & cognitio beatifica creata habent idè obiectum formale: nempe Deum immediatè. Item cognitio Angeli, & Seraphini; & animi separati, quando ad eundem terminantur animum. Item cognitio sensus communis habet idem obiectum formale, quod externa sensationes, etiam intellectio habet idem obiectum formale, quod communis sensus, item actus charitatis idem, quod beata uisio.

§.37. Unde colliges, actu naturali posse cognosci obiectum supernaturale, ut supernaturale reduplicat obiectum. Probatur primò: Quia res ordinis superioris possunt cognosci actu ordinis inferioris, ut Trinitas cognoscitur intuitiue accidentaliter uisione:

Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

ergo etiam obiectum supernaturale ut supernaturale, poterit naturali actu cognosci. Probatur secundò: haereticus negans unum Sacramentum, & admittens Trinitatem, credit illud mysterium actu naturali, (nam supernaturalem Fidem non habet haereticus:) ergo actus naturalis potest terminari ad obiectum ut supernaturale: nihil enim est magis supra totam naturam, quam mysterium Trinitatis. Dices, actum illum tendere in obiectum supernaturale materialiter: non uero formaliter. Contra, quia supernaturalitas formaliter, non est aliquid in mysterio Trinitatis ab ipsa Trinitate distinctum: ergo supernaturalitas nihil reduplicat, quod non cognoscatur per illud actum. Immo uero reflexè cognoscit haereticus supernaturalitatem formaliter, & clarè: immo credit diuinam reuelationem, & propter illam credit mysterium.

Dices secundò: haereticum non credere reuelationem, ut infallibiliter existentem; sicut Catholicus. Fateor, sed hoc non tollit, quominus haereticus feratur in obiectum supernaturale, ut supernaturale: nam quod non tendat infallibiliter in reuelationem, non tollit aliquid ex parte obiecti. Sed denotat praecipitem modum, quo haereticus in reuelationem fertur, expositus deceptio: quae praecipitatio longè abest ab habitu Fidei supernaturalis: qui nunquam actum elicit, nisi diuina existente reuelatione, quantumuis appareat existens.

Probatur tertio, quando quis mysteriis aduenit reuelatis, si postea Fidem amittat, circa unum mysterium; experitur facilitatem, & promptitudinem ad credenda alia mysteria: quod in homine peccatore clarius patet, qui diu se exercuit in charitate, aut misericordia, qui postea existens in peccato experitur facilitatem circa eleemosynam, sed haec facilitas oritur ex actibus naturalibus circa eadem obiecta, a quibus eliciuntur habitus naturales, qui remanent in homine peccatore, aut haereticus: ergo quando aliquis exercet Fidem supernaturalem, exercet etiam Fidem naturalem circa idem obiectum. Probatur minor, quia illa facilitas non prouenit ab habitibus supernaturalibus, qui non remanent in haereticis, nec dant facile posse, sed simpliciter posse.

Quarto, actus supernaturalis tedit in obiectum naturale, ut naturale: quia Deus scientia uisionis, & anima Christi scientia infusa cognoscunt omnia futura contingentia: ergo similiter per actum naturalem potest obiectum supernaturale cognosci. Rogas, quorsum requiratur habitus supernaturalis: Respondeo, ut efficiat actum supernaturalem substantialiter: qui modo supernaturali, illum constituit in eodem gradu cum gratia tendat in obiectum, quod non potest prouenire ab habitu naturali: unde sine principio supernaturali nemo potest credere aut sperare, prout oportet ad salutem; quia actus naturales Fidei, nec alij elicit sine speciali gratia Christi non sunt tales, quales oportet ad credendum, & sperandum prout oportet ad salutem. Tandem hinc sumitur ratio a priori: nempe a diuersitate principiorum oriri actum diuersitatem circa idem obiectum: ut in brutis distinguuntur uisiones circa eandem numero lucem ob diuersitatem animarum.

Dico quartò. Duae cognitiones tendentes in duo obiecta materialia specie distincta, sunt distincta specie, etiam si sint sub una ratione formali. Ita uidetur S. Thom. 1. p. quaest. 1. art. 3. & quaest. 77. art. 3. corpore, distinguens uisiones per colorum distinctionem. Obiectum materiale uoco, non remotum, de quo egi conclusione prima: sed obiectum materiale proximum,

§.38.

§.39.

§.40.

§.41.

quod alij vocant obiectum formale quod; quod per se proprie attingitur a potentia, vt conclusio. Hac conclusionem (vt existimo) negabit nullus, ac primum est Nominalium distinguentium specie omnes actus tendentes in conclusiones specie distinctas, quos sequitur P. Molina, 1. part. q. 1. art. 3. disp. 3. initio, & ibidem tuetur hanc assertionem in scientiis naturalibus, & P. Suarez, 2. metaphyl. disp. 48. sect. 3. num. 16. distinguit actiones vitales per obiecta immediata, id est, quæ proprie, & per se attinguntur a potentia.

§. 42. Probat conclusio primò, quia actus præmissarum specie distinguitur ab actu conclusionis: ergo duo actus conclusionum specie distinctarum, distinguuntur specie: probatur antecedens, quia actui præmissarum cõuenit esse principium; a quo essentialiter pender conclusio in ratione conclusionis: & esse cognitionem immediatam, repræsentantem obiectum formale, quæ prædicata non conueniunt cõclusioni: sed hæc suffiunt ad constituendam distinctionem specificam; ergo. Probat minor, quia in physicis, id, quod est prima radix, & principium ceterorum, ab illis distinguitur specie, vt forma substantialis ab accidentibus: tum etiam, quia ex modo tendendi in obiectum colligitur distinctio specifica actuum. Iam verò probo primam cõsequentiam, nempe distingui etiã duos actus duarum conclusionum: nam si quam ob causam non distinguerentur, ea præcipue, quia habent idem obiectum formale: sed actus præmissarum, & conclusionis habent idem obiectum formale, & tamen distinguuntur specie: ergo similiter & actus duarum conclusionum.

§. 43. Secundò probatur argumento P. Molina supra, quia species, quæ concurrunt ad huiusmodi actus, essentialiter distinguuntur, ergo & actus quos producant: antecedens quis auit inficiari? & adfirmare speciem repræsentantem hominem non esse essentialiter distinctã ab specie leonis? & speciem albi ab specie nigri? Probat consequentia: quia duo principia particularia essentialiter distincta, & non subordinata, & quæ ordinantur ad compleendam aliquam potentiam, ordinantur ad effectus essentialiter distinctos. Nam licet idẽ effectus possit provenire a duobus agentibus essentialiter distinctis, id contingit quãdo vel neutrum subordinatur alteri, vt ignis; & sol: vel quando alterum ex illis est vniversale in agendo, vt potentia vitalis, & species: quando verò vtrumque principium est determinatum ad vnum effectum, sicut sunt duæ species impressa, necessariò producant effectus specie distinctos: alioquin essent agẽtia eiusdem speciei, & non distincta. Quæ dixi de specie impressa, intellige etiam de actibus præmissarum, si forte illi soli determinent ad conclusionem.

§. 44. Tertio, quia cognitio risibilitatis, verbi gratia, essentialiter differt a repræsentatione admirationis; quod patet: quando a posteriori vtraque ratio cognoscitur per suos effectus: sed huiusmodi actus sunt sub eadẽ ratione formali: ergo. Probat minor, quia in ratione repræsentationis vtraque habet terminum specie distinctum: quem tam proprie repræsentat, quàm visio repræsentat colorem: ad quem tã proprie dicit transcendentalem ordinem, quàm actus præmissarum ad sua obiecta: sed visiones distinguuntur per colores, & præmissa per obiecta: ergo etiam conclusiones per sua.

§. 45. Confirmatur, duo actus immediatè terminati ad obiecta diuersarum specierum, distinguuntur specie: ergo idẽ erit, licet sint sub eadem ratione formali; patet consequentia, quia esse sub eadem

ratione formali non tollit, quin sint verè repræsentationes talium obiectorum, sed tantum est causa obiectiva determinans intellectum ad cõclusiones eliciendas: at verò causa determinans potentiam vniversalem, potest illam determinare ad effectus specie distinctos: vt apprehensio ad assensum & dissensum; iudicium ad odium & amorem: species impressa hominis determinat Angelum ad cognitionem hominis & leonis.

§. 46. Quartò argumentor, repræsentatio conclusionis A. prædicatur in quid completè de hac & illa repræsentatione, &c. Vide hoc argumentum supra disput. 2. a §. 199. & quæ ibi obijciuntur de duobus modis eiusdem rei: possunt hic obijci de duobus repræsentationibus eiusdem obiecti, & eodem modo dissoluuntur, quia sicut modus essentialiter est adfectio rei, ita cognitio de Petro est essentialiter repræsentatio illius.

§. 47. P. Molina illo artic. 3. disput. 3. cum sit a nobis in hac cõclusionione de scientiis naturalibus: tertia tamè cõclusionione adserit omnes Theologicas conclusiones esse eiusdem speciei, quantum ad actum illum vnionis, quem ipse distinguit ab actibus extremorum. Ratio est quia omnes illæ vniones in nituntur reuelationi diuinæ, cui fauet S. Tho. 2. 2. quæst. 25. art. 1. adfirmans actum Charitatis terminatum ad proximum esse eiusdem speciei cum actu terminato ad Deum.

§. 48. Ceterum mirum mihi accidit, actum, quo ego adsentior asnam Balaam fuisse loquutam, esse eiusdem speciei cõ actu, quo credo Deum esse Trinum. Hac sententia impugnat omnibus, quibus præcedens. Deinde falso ponit vnionem propositionis distingui ab extremis: sed eo admissio impugnat: quia vnio distinguitur specie pro diuersitate extremorũ, sed illa extrema per se distinguuntur specie: ergo. Falso enim ponit Theologicũ adsentum inniti sola reuelatione diuina. Sic enim esset de Fide: innitur autem & reuelatione, & principio naturali, cumque hoc principium naturale, sit in multis theologice demonstrationibus diuersa speciei, non dubium, quin inferat conclusiones specie distinctas.

§. 49. Vnde argumentor: conclusiones diuersorũ obiectorum ex diuersa ratione formali differunt specie: ergo & cõclusiones Theologice. Patet consequentia: quia pendet a rationibus specie distinctis, nam hæc conclusio Christus est risibilis, ex hac Christus est homo, est diuersa ab hac, Omnis generans habet potentiam generandi. Abraham genuit: ergo habuit potentiam. Vnde hæ duæ conclusiones: ergo Christus est risibilis: ergo Abraham habuit potentiam generatiuam, differunt specie: quia deducuntur ex præmissis specie distinctis. Quod si soli reuelationi inniterentur, essent per se primo de Fide, quod est falsum. Aliquorum recentium doctrinam huic repugnantem proposui & impugnaui disput. 2. a §. 207.

SECTIO VI.

Intellectus que prius, & perfectius cognoscat obiecta?

§. 50. Thomista apud P. Conimbr. 1. Physic. cap. 1. quæst. 4. artic. 1. adfirmant intellectum humanum primo cognoscere vniversalia: deinde verò singularia. Probat primò, quia omnis nostra cognitio dependet ab specie impressa: sed hæc per se primo repræsentat vniversalia: ergo. Probat minor: quia species impressa intellectualis abstra-

abstrahitur a phantasmatis, singularia representantibus: ergo species impressa abstrahit a singulari repræsentatione.

§. 51. Sed vt rectè Pat. Suarez 1. Metaphysic. disput. 6. num. 7. nullum est hoc fundamentum, quia species impressa etiam repræsentat singularia: cognitio enim singularis in singulari ab specie impressa dependet: abstrahitur autem species impressa a phantasmatis, non quia abstrahitur a singulari repræsentatione, sed quia intellectus efficit species spirituales repræsentantes modo spirituali obiectum idem, quod phantasma modo materiali, a qua materialitate abstrahuntur species intellectuales: non verò a repræsentatione in singulari. Bene dixit Aureolus intellectum non abstrahere obiectiue, sed in modo. Nam obiectum singulare vt singulare, & materiale cognoscit modo & actu spirituali. Secundo, admissa ista sententia, non bene cõcludit, quia rectè potest repræsentari singulare, quin prius vniversale repræsentetur, quia licet species principaliter ordinetur ad cognitionem vniversalem, etiam ordinatur immediatè ad repræsentationem in singulari.

§. 52. Secundum argumentum est, materialitas impedit intellectiõnem, sed singularia sunt quid materiale, quia indiuiduatio correspondet perfectioni materiali: ergo vniversalia cognoscuntur, & non singularia. Hoc argumentum probaret, Deum non cognoscere singularia, neque Deum a nobis posse cognosci propter singularitatem. Deinde res spirituales singulares carent materia, & indiuiduatio metaphoricè tantum dicitur materialis: ergo bene possumus concipere per se primò singularia spiritualia. Deinde neque possemus concipere naturas materiales, quia verè habent materiam sicut singularia. Tandem quia nec primariò, nec secundariò cognosceremus singularia in singulari, quia in illis apparet materia, quæ impedit cognitionem.

Respondetur igitur cum Pat. Conimbr. artic. 1. materia ex parte intellectus impedire intellectiõnem: nulla enim materialis potentia potest intelligere: at verò materialitatem obiecti non impedire, quia potentia assimilatur obiecto, non physicè, sed intentionaliter. Vnde sicut naturas communes materiales cognoscimus per intentionalem illarum similitudinem, & non per physicam: ita cognoscimus singularia materialia, per cognitiones spirituales, sicut substantiã cognoscimus per actum accidentarium, & Deum per actum creatum. Vide quæ ex Aureolo proxime dixi.

§. 53. Tertio arguitur ex pueris, in quibus natura videtur suos pandere sensus: illi ergo quemlibet hominem vocat Patrem, & postea veniunt in cognitionem sui Patris. Respondetur, pueros vsurpare frequentius eas voces, quas frequentius audiunt, & quia a nutricibus sæpè audiunt eas voces, ea ratione ab illis incipiunt loqui; non verò, quia prius concipiant rationem communem Patris: immò noui puerum, qui matrem appellat fororem, quia eam vocem ab auunculis sæpius audit.

§. 54. Quartò, vniversale est obiectum intellectus. Respondet, & singularia: Quintò ex Aristot. & S. Tho. volentibus vniversalia cognosci directè, singularia verò reflexè. Verum vt rectè P. Conimbr. artic. 3. ad §. Aristot. noluit explicare talem reflexionem, sed docere vniversalia cognosci vt ratione distincta a singularibus, sicut virga obliqua cognoscitur vt ratione distincta a se ipsa directa.

§. 55. Dico ergo primò, aliquando singularia cognoscuntur prius quàm vniversalia. Sic Durand. in 2. dist. 3. q. 7. num. 7. Okamus in 1. dist. 3. quæst. 5. Gabr. quæst. 5. Philosophia Perr. Hurt. de Mendoz. a.

art. 2. Greg. quæst. 1. sub initium: & è nostris recentiores non pauci. Probat primò, quia species impressa repræsentat obiectum tam clarè, vel cõfusè, quàm phantasia, vt pono ex disput. 13. sect. 2. sed phantasia repræsentat aliquando singularia in singulari: ergo & species impressa repræsentat singulare, & non vniversalia.

§. 56. Secundò, quando quis sentit dolorem, illum quidem sentit in particulari, quin prænoscatur rationem communem doloris: rogatus enim rusticus quid sentiat: non respondebit se sentire rationem communem qualitatis, sed in tali parte dolorem. Confirmatur, quando quis videt amicum in tali distantia vt illum primo intuitu discernat ab aliis, tunc illum cognoscit in singulari, & non prius sub ratione communi, nam ad hoc opus erat videre prius sola accidentia illi cum aliis communia, & postea illius propria: at in casu argumenti neutra accidentia videntur prius: quia species impressa in tali distantia vtraque simul repræsentat: ergo non prius cognouit amicum sub ratione communi hominis, quàm Petri.

§. 57. Tertio, quia si prius opus est cognoscere rationem communem: rogo prænoscatur ne genericè: an specificè: si genericè, deueniam vsque ad ens, eritque necesse cognoscere prius omnia prædicata communia, quàm indiuiduum: si verò dicas solam specificam prænosci, rogo cur hæc præ ceteris: Videantur P. Conimbr. artic. 2. & Pererius, 3. Physic. cap. 14. Itaque aliquando cognoscitur prius singulare quàm vniversale; aliquando verò vniversale quàm singulare. Contingit enim aliquãdo primam obiecti notitiam esse cõfusam, quandoque verò distinctam. Immo frequentius singularia sensilia noscuntur prius; quia sensiones frequentius sunt distincta. Quin potius dubitatur ab omnibus, & negatur a plerisque, per cognitionem intuitiuam fieri vniversalia.

§. 58. Dico secundò, prius cognoscitur singulare accidentale, quàm substantiale. Ita authores primæ conclusionis. Probat: quia substantias non cognoscimus per species ab illis immediatè effluentes: accidens verò cognoscimus per propriam speciem: sed quod cognoscitur per propriam speciem, prius noscitur, quàm quod per alienam: ergo. Probat minor, quia quod cognoscitur per propriam speciem, cognoscitur immediatè sine discursu: quod verò per alienam, cognoscitur per discursum: ita vt primum obiectum sit ratio formalis obiectiua cognoscendi obiectum per discursum, sic ex accidentis cognitione deuenimus in cognitionem substantiæ, & ex creaturis conscendimus ad Deum.

§. 59. Hoc intellige de cognitione inquisitiua: at verò cognitione auscultatiua, siue doctrinali prius cognoscimus substantiam quàm accidens, vniversalia quàm singularia, quod voluit Arist. quotiescũque ait accidens non cognosci prius, quàm substantiam, neque singulare prius quàm vniversale. Eodem modo accipe S. Tho. Aduerte primas rerum omnium notitias esse de accidentibus materialibus, omnis enim nostra cognitio oritur a sensu materiali.

§. 60. Dico tertio, cognitio in singulari perfectior est cognitione vniversali (si cetera sint paria.) Probat, cognitio in singulari est clara, distincta, & determinata: at verò vniversalis est obscura, cõfusa, & vaga. Confirmatur: Deus non potest cognoscere nisi res in singulari propter imperfectionem cognitionis cõfusæ, & vniversalis. Itè cognitio clara, & distincta rei singularis, est etiam cognitio clara, & distincta rationum cõmuniũ. Itaque si compareretur singulare vt singulare naturæ cõmunis, cum cognitione eiusdem

eiusdem naturæ communis semper est perfectior cognitio rei singularis. Si verò cum cōceptu communi cognoscantur plura singularia, hæc cognitio perfectior est, quam cognitio vnus singularis tantum: atque hæc volūt auctores, dum aiunt cognitionem vniuersalis in quantum est totum actuale esse imperfectiorē cognitione singularis: in quantum verò est potestatiuum esse perfectiorem, quia simul cum illo cognoscuntur inferiora, quæ continent potestatem.

§. 61.

Hic potest inquiri, quo modo cognoscantur res vniuersales in singularibus: an cognoscantur clarè, & distinctè secundū omnia sua genera: an verò cōfusè: v. g. quando eformatur hominis conceptus: an simul clarè, & distinctè cognoscantur animal, & rationale? an verò confusè: iam dixi in logica disp. 10. sect. 3. qua ratione differat cognitio de definito & de definitione. Item cum clarè concipimus inferiora: in iis cognoscimus clarè, & distinctè prædicata cōmunia: quia sunt de illorū essentia. Quod contingit in actu exercitio. Nam qui concipit clarè hominem sentire, & discurrere, clarè cōcipit rationem entis, substantiæ, corporis, viuentis, &c. dixi in actu exercitio, & quasi directè, quia per quamlibet cognitionē inferioris nō reflectimus quasi in actu signato, definiendo ens, substantiam, &c. hoc enim esset molestissimum, & vix vnquam contigit: est tamen in actu exercitio, quia cum cognoscitur homo, cognoscitur ens, & omnia prædicata cōmunia possunt in virtute illius actus cognitionibus quasi reflexis definiri. Quotidie cōtingit hominem dare operam alicui rei; quin tūc reflexè, & actu signato attendat quid faciat? si tamen rogetur: protinus virtute actus, quo operabatur, rationem reddit sui obiecti. Quo differunt actus confusi à claris: illis enim non possumus rationem reddere de toto obiecto. Aliquando cognoscuntur vniuersalia prius quam singularia: quia cognitio est confusa. Ait Durandus actum intellectus esse posteriorem obiecto: ergo ut præcedit est singulare. Hoc probaret nullum vniuersale cognosci. Præcedit obiectum à parte rei singulare: non tamen cognoscitur ut tale, sed confusè: quod est cognoscere vniuersalia.

SECTIO VII.

Utrum intellectus simul possit cognoscere plura ut plura vnicō actu?

§. 62.

Diuersis non dubium, quantumuis reclamet Durandus, rursus in intellectu non posse simul esse duos actus. Nam sunt duæ apprehensiones simpliciter apprehensio, & iudicium, similiter & integer discursus. Item cum quis simul adest pluribus negotiis, nec amittit cognitionem vnus, cum audit, aut loquitur de alio.

Nec dubium quin plura ut similia eodem actu cognoscantur. Dubium autem, possint ne eodem actu plura in particulari dignosci vel possint esse in mente æquiuocatio?

§. 63.

Partem teneo adfirmatiuam cum S. Tho. 1. p. q. 35. art. 4. & q. 8. ar. 2. vbi ait posse cognosci eodem actu omnia, quæ per vnā speciem representantur, vel in quā sunt partes eiusdem propositionis, aut eiusdem continui: sed per vnā speciem representantur plura, ut plura in particulari, omnes enim homines Angelus cognoscit eadem specie in communi sententia, & eiusdem propositionis partes possunt esse plura, ut plura, ut in hac Petrus non est hic lapis, ergo. Neque sibi est cōtrarius S. Tho. dum

adserit non cognosci plura nisi in quantum conueniunt in vna ratione. Nam ly vna non appellat supra vnitatem obiecti, sed supra vnitatem speciei intelligibilis, vel supra vnitatem compositionis ut ex ipso textu dignoscet.

§. 64.

Probat hęc sententia, quia actus, quo ego adfirmo, Petrus non est lapis, est vnus, ut pono ex disput. 7. & representat plura ut plura: quia videns intellectus naturam hominis lapidi repugnare, cognoscit explicitè vtriusque naturam & vnā de alio negat. Quod fieri non posset nisi vtrāque naturam penetraret: ergo eodē actu possunt cognosci plura ut plura. Secundò, quando quis cognoscit hominem definitione physica, eodē actu cognoscit materiam & formam, ut res omnino, & adæquatè inter se distinctas: ergo idē actus representat plura, ut plura. Dices illa plura esse vnū hominem. Contra, quia ille vnus homo sunt plura, id est plures partes, & vnio. Tertio, Angelus cognoscit causam naturalem, & necessarios eius effectus, quia propter non discurrit. Quarto: quia communiter censetur totum syllogismum vnicō actu posse cognosci.

§. 65.

Nec vrger quod ait sup. S. Tho. non posse vnum actum plura representare, sicut non potest idem corpus pluribus delineari figuris. Respondeo. Actus diuersam habet rationem representandi; alioquin cogere adserere Deum à nobis non posse cognosci, quia nulla corporea figura representatur: item nec noster intellectus, aut potentia visiva posset simul habere distinctos actus, sicut neque idem corpus diuersas figuras, cuius oppositum cernes in Christo cognoscente obiecta per scientiam beatam, infusam, & naturalem, & de nobis idem infra probabo. Quod verò Aristot. ait, contingit plura simul scire, non tamen cogitare. Intellige in nostro intellectu esse simul scientiam habitualem plurium rerum, quàm actualium, scire enim habitum significat ibi: cogitare autem actum. Itaque comparat Aristot. actus habitibus: non tamen negat plures actus simul, neque vnum actum de pluribus obiectis. Sed ait in nobis existere plures habitus, simul, & de pluribus obiectis, quàm actus. Diuersa lineamenta non possunt esse: quia color colori impositus illū abscondit: & quia lineamenta sunt per figuram & vocationem: quæ non possunt diuersa simul esse. Imago autem intentionalis est absimilis conditionis.

§. 66.

Obiectis, ergo idem actus posset esse simul verus & falsus, comparatione diuersorum. Respondeo primò, id non fore absurdum: secundo, non sequi, non enim possumus quæcumque obiecta disparata vno actu iudicare: sed quæ aliquo modo conueniant.

SECTIO VIII.

De Memoria.

De memoria sermo est Aristot. lib. de memoria & reminiscencia. S. Thom. 1. part. q. 79. Scoto in 4. dist. 45. q. 8. Durando in 1. dist. 3. q. 3. & aliis ibidem.

§. 67.

Dico primò. Memoria spiritualis est ipsa anime substantia. Paret enim ex disput. 4. potentias vitales esse substantiam viuentem.

§. 68.

Dico secundò. Memoriam esse intellectum ut est principium repetendi quæ semel percepit per speciem priorem. Ita colligo ex Cicero de inuentione. Memoria est (inquit) per quam animus repetit ea quæ fuerunt. Hac ratione primam cognitionem distinguimus

guimus à secunda, quod hæc est quædam repetitio prioris, hominèque memoriæ felicis discriminauimus ab infelicibus: quod hi audito obiecto illius non meminere: illis autem animo hæret infixum. Nec opus est hanc cognitionem esse reflexam de priori cognitione (ut docet P. Vazquez 1. p. tom. 2. disput. 208. num. 1.) & docet Arist. supra: qui solis hominibus eam facultatem adscribit, quam reminiscenciam vocat; virtutem autem repetendi obiecta tribuit etiam brutis.

§. 69.

Dico tertio. Intellectus possibilis est memoria. Ita Durandus supra. Quia actus memorandi est cognitio: sed huius principium vitale est intellectus possibilis, ergo. Dices memoriā esse facultatem specierum conseruatricem: sed hæc est intellectus agens, ergo. Responder S. Tho. supra art. 7. conseruationem specierum pertinere ad intellectum possibile, quia ad illum pertinet eis vti: Verum si intellectus agens distinguitur à possibili, in agente esset memoria. Quia agens primò producens effectum, illum conseruat, dum est applicatum: sed intellectus agens primò producit species, & est applicatus, ergo eadem conseruat. Confirmatur: si intellectus possibilis efficienter conseruat species, ergo habet virtutem earundem formatricem, ergo non eget intellectu agente: quia ut determinatur agens ad eas efficiendas, sic determinabitur & possibilis, cum habeat virtutem eas operandi. Adde, species non fieri ab alterutro. Ad argumentum respondeo à S. Thom. non sumi conseruationem & retentionem actiue, sed passiue: ut ferrum dicitur diutius conseruare figuras impressas, quàm lurum. Itaque intellectus ut informatus specie obiecti semel cognitū, est memoria, quæ perfectissima est per reminiscenciam, quando facilis redditur ad cognoscendum obiectum prius fuisse perceptum.

§. 70.

Dico quartò. Intellectus etiam est memoria, ut hæc sumitur pro principio recordandi eorum, quæ prius gesta fuerunt in singulari: huic conclusioni aduersatur S. Thom. asserens intellectum non repetere cognitionem res cum circumstantiis, quibus accidere hic & nunc; quia intellectus non cognoscit res in singulari, sed in communi: memoriā autem rerum hic & nunc spectare ad sensum. Verū ostendi supra ab intellectu percipi obiecta in singulari, vnde & eadem potest repetere. Deinde, licet intellectus prius cognosceret vniuersalia, quàm singularia, tamen deinceps & singularia cognoscit; videns se rectè meminisse ea, de quibus testis producit, animaduertit se peccare, nisi ita restetur, ut meminit accidisse; ergo per intellectum percipit eas rerum circumstantias; alioquin nec peccaret, nec posset voluntas moueri ad verum, & falsum testimonium. Itaque ut intellectus percipit obiecta, sic & repetit memoriā, nec opus est cognitione singulari atq; distincta: sed ut reperantur omnia, quæ fuerunt cognita, possunt autem, & ex parte repeti, & integrè.

§. 71.

Mirabilis est memoriæ thesaurus, sed illud in primis, quo species categoriarum excitantur quo ordine fuerit acquisitæ: ut finis vnus verbi exciter ad initium subsequens: si quis autem hæret; facile è falebra exit, si repetat ab initio periodum. Est autem portetum quod Murerus refert de quodam, qui auditis nominibus supra tria millia, dissolutis sine vinculo, velut arena sine calce: statim ea omnia repetebat & ordine, & promiscuè, nullo prætermisso.

§. 72.

Dico quintò. Anima sensitiua memoriā habet; tum quia retinentur species rerum præteritarum. Sensus enim cōmunis non eget præsentia obiecti,

ut externi: deinde quia bruta agnoscunt eos à quibus beneficium, aut damnum acceperunt: repetunt domos, & fugiunt loca, in quibus male vexantur: quod non facerent nisi memoriā retinerent, quæ prius perceperunt. Quapropter Arist. muscis memoriā negat, quia si non essent oblitæ, in locum è quo abiguntur, non redirent importunæ. Video hanc rationem haud efficacem. Possunt enim superari delectatione obiecti spreto damno & incommodo. Hęc memoriā non recordatur cognitionem obiecti: solæ namq; rationales potentie se reflectunt, atque reflectunt in suos actus, sensitiuæ autem nequaquam: est enim illa facultas discurrens, quæ supra se reflectitur: aut nobilior discurrens.

§. 73.

Dico tertio. Deus non habet memoriā propriam. Quia nunquam cessat à cognitione, quam semel habuit: ac propterea nec eam repetit. Metaphoricè autem dicitur meminisse, & obliuisci: Angelus autem habet, quia cessat; potest autem cognitionem intermissam repetere.

SECTIO IX.

Ad Lectorem.

Hic disputandum videbatur, utrum omnis intellectus vim habeat ad inferendum voluntatem? id est, utrum omnis natura intellectiua sit necessario appetitiua: an autem possibilis sit aliquis intellectus, cui repugnet esse principium actus voluntatis. Quod disputauimus disput. 2. de voluntate Dei; & asserui omni intellectui esse voluntatem annexam; immo & omni intellectiōni amorem, aut odium: eaque propter eam nunc quæstionem omitto; quia vrgentius contra meam sententiam è Theologia petiui; nempe utrum Deus decernens se ad nullam volitionem creatam paraturum concursurum; id posset reuelare: Cui argumēto nonnulli viri docti & acuti conati sunt satisfacere: contra quos iterum egi: eaque propter ab hac quæstione abstineo propter Theologicū illud argumentum.

§. 74.

DISPUTATIO VI.

De intellectu in communi.

Explicato obiecto intellectus, statim eius actus explicandi occurrunt.

SECTIO I.

Utrum intellectio in sola qualitate consistat?

§. 75.

Primò constituo intellectiōnem esse cognitionem spiritualem obiecti. In ratione cognitionis conuenit cum sensatione; differt autem spiritualitate. Appetitio autem atque cognitio cōueniunt in ratione actus vitalis tendēis in obiectum, differunt autem, quod cognitio est perceptio, seu representatio obiecti, per quam potentia vitali exprimitur, representantur, & fiunt quasi præsentia obiecti rationes: appetitio autem est complacencia in obiecto, aut actus efficax illud consequendi: vocaturque potentia pondus in obiectum, quia voluntatem rapit in obiectum; cognitio autem dicitur trahere obiectum ad potentiam, quia illud intentionaliter ponit in potētia: appetitio autem è contra dicitur potentiam trahere ad obiectum.

§. 2. Statuo secundò, *Quando potentia vitalis se exercet, ibi reperiri veram actionem.* Probatur, cum, quia actus vitalis est effectus creatus; ergo dependet ab aliqua efficienti causa, ergo dependet per aliquam dependentiam: sed talis dependentia est actio: ergo quando intellectus se exercet, reperitur vera actio: ratiò enim, quia intellectus in ratione intellectui constituitur in actu primo per principium actiuum, ergo quando sese reducit in actum secundum, habet veram actionem: patet consequentia, quia actus secundus principij actiui in quantum actiui, est actio.

§. 3. Hanc actionem habere terminum productum per ipsam ostendam in metaphysica disp. 16. lect. 4. item disp. 2. lect. 5. ostendam intellectiõnem non fore qualitatem absolutam, si se ipsa penderet à potentia. At modus esse non potest, quia amor producit habitum: quod modis repugnat. Itaq; in intellectiõne reperiuntur actio, passio, & qualitas per illas producta. Ita P. Molina 1. p. q. 12. a. 2. disp. 1. Suar. pluribus in locis Met. & tom. 1. in 3. part. d. 24. lect. 2. conclusionem 3. Vazq. 1. part. d. 3. cap. 3. Quaro igitur in quo sit sita adæquate ratio formalis intelligendi, siue intellectiõ: Vbi primum proponam sententiam similiorem vero; atque diluam quæ illam labefactare possunt; deinceps ceteras persequar primis tribus sectionibus; quæ omnes huic faciunt scopo.

SVBSECTIO I.

Quid de questione?

§. 4. Dicendum existimo, *actum vitalem creatum formaliter consistere in actione, passione, & illarum termino.* Sed in præfenti probatur de intellectiõne, de qua est sermo. Ita expressè Pat. Suarez illa disputat. 24. 3. partis, lect. 2. conclus. 3. quam ibi vt communem supponit, & certam, & ex eo principio philosophico probat, Christi humanitatè non potuisse intelligere per intellectiõnem increatam: & 1. part. tractat. de attributis negatiuis, lib. 2. cap. 10. num. 6. & 7. *Verbum (inquit) nihil est aliud quam internus terminus illius actionis intellectualis, per quam intelligimus.* Pat. Molina, intellectiõnem constituit in actione, vt patet ex ea quæst. 12. Nonnulli autem rati sunt à Pat. Molina intellectiõnem in sola actione constitui; falluntur tamen, vt patet ex ea quæst. 12. art. 2. d. 1. §. *Ad hoc argumentum, asserente: Verbum concurrat ad obiectum, tamquam ratio cognoscendi:* Verbum autem vocat qualitatem actione productam: idem contigit S. Thomæ, cui multi adscribunt intellectiõnem consistere in sola actione, cum à nobis stet in 1. dist. 27. quæstio. 2. art. 2. §. *Alij dicunt;* ante medium his verbis. *Vnde oportet, quod verbum vel dicatur ipsa operatio intelligendi, vel ipsa species, quæ est similitudo rei intellecta: & sine vtroque istorum non potest quis intelligere, vtrumque enim istorum est id, quo quis intelligit formaliter, &c.* Itaque sicut actio est sine qua non potest quis intelligere, & ratio formalis cognoscendi: ita & species expressa. Neque est querendus nodus obscurarum interpretatiõnum, in sermo tam læui. En accipio à S. Thomæ, non modo sententiam, sed & verba.

§. 5. Volunt nonnulli nos exarmare Sancto Thomæ: quia in sola qualitate constituere videtur nostram cognitionem 1. p. quæst. 34. art. 1. ad 3. his verbis: *Intelligere importat solam habitudinem intelligentis ad rem intellectam; in qua nulla ratio originis importatur, sed solam informatio quadam in intellectu nostro prout*

intellectus noster fit in actu per formam rei intellecta. Respondeo ex eodem articulo meam sententiam probari; illa enim habitudo ad obiectum sine ratione originis non excludit actionem physicam qualitaris, sed productionem alius rei distinctæ ab ipsa cognitione. Vnde spiritus sanctus non format verbum; quia ex eius cognitione nulla cognoscitur origo personalis. At ipse S. Thomas significat nostram actionem iis verbis: *prout intellectus noster fit in actu.* Dixerat autem ad secundum: *Non enim intelligere significat actionem ab intelligente exeuntem, sed in intelligente manentem.* En in ipso intelligere includit actionem. Dicant, se deficere à S. Thomæ; & ne eius vellicent testimonia. Si enim dicit de actione & qualitate; *vtrumque istorum est quo quis intelligi formaliter,* quid querunt? Distinguit enim qualitatem ab operatione: vtramque autem constituit in ratione formali intelligendi.

Estque hæc sententia communior apud Philosophos, & Theologos. In sententia non distinguente qualitatem ab actione, res est clara: quia ibi est actio, passio, & qualitas: quæ non distinguuntur; ergo cognitio consistit in actione, passione, & qualitate. In sententia communiori distinguente qualitatem ab actione, probatur.

SVBSECTIO II.

Primum argumentum.

§. 7. Primum, quia (vt probaui disput. 3. lect. 1.) Viuens creatum vt sic dicit essentialiter actionem & passionem in actu primo: quia est potentia se ab intrinseco mouens: ergo viuens in actu secundo dicit essentialiter actionem & passionem actuales, & terminum. Consequentia patet, quia viuens in actu secundo, est exercitium actus primi actiui, & passiui, quia est potentiam vitalem in actum reduci: sed exercitium principij actiui, & passiui est formaliter actio, & passio, ergo viuens in actu secundo, dicit formaliter actionem & passionem.

Confirmatur, principium intellectiuum creatum in ratione principij intellectiui, formaliter constituitur per principium actiuum in seipso, ergo intelligens in actu secundo, in quantum intelligens, formaliter constituitur per actionem in seipso: sicut calefactiuum per calefactionem, & per creationem creatiuum, & passiuum per passionem: tunc sic, illud principium actiuum, & passiuum in actu primo, constituitur per ordinem ad qualitatem productam, quia principium actiuum habet pro actu secundo principali terminum suæ actionis, & passionis, ergo exercitium potentie vitalis formaliter consistit in actione, passione, & illarum termino.

§. 9. Dices primò, potentiam vitalem formaliter consistere in aptitudine ad percipiendum obiectum, in quo essentialiter non includitur ratio principij actiui, aut passiui, sed hoc est esse conditionem sine qua non: ad eum modum, quo intellectiõ in actu secundo dicit formaliter perceptionem obiecti, commorat tamen actionem immanentem, tanquam conditionem, sine qua non. In quam sententiam vehementer inclinat Okamus, in 2. q. 25. idque dicent qui negant vitam plantis.

§. 10. Quos tamen impugno, tum ex communi Philosophorum sensu vitam creatam constituentium in principio se ab intrinseco mouenti, vt disput. 3. probaui: tum etiam quia nullus negat actionem, per quam producit verbum, esse intrinsecè, & essentialiter actionem vitalem: actio enim diuiditur

tur in transeuntem, & immanentem: ergo illa actio, & passio est vita in actu secundo: ergo haber aliquod principium in actu primo viuens: nullus est enim actus secundus, quin præsupponat primum: sed actus primus actionis, & passionis formaliter, est principium actiuum, & passiuum: ergo intellectus in quantum principium actiuum, & passiuum est formaliter viuens. Nec valet dicere, illas actiones esse vitales; quia tendunt in terminum vitalem, idest in obiecti perceptionem: nam illa actio vitalis vt procedit à Deo tendit in terminum vitalem, & vt procedit à Deo non est vitalis, ergo vitalitas actionis non sumitur ex termino, sed ex eo quod fit exercitium potentie actiue, simul, & passiue. Quod potest explicari in sententia distinguente actionem Dei ab actione creaturæ: actio enim Dei à parte rei non est vitalis, sed intellectus actio: cum vtraque tendat in terminum eundem.

§. 11. Respondent, argumento concludi intellectum esse vitalem in actu primo bifariam: primum vitam physicam, quæ est principium motus physici ab intrinseco: cui vitæ in actu primo respondent in actu secundo actio, & passio: quæ sunt vita physica intellectus in actu secundo, vt intellectus est viuens physicum. Secunda vita est intentionalis, quæ solum est perceptiua obiecti, cui responder in actu secundo sola qualitas, quæ est motus intentionalis, & vita intentionalis, quia est imago obiecti.

§. 12. Hinc respondent ad argumentum ex §. 7. distincto antecedente: viuens creatum physicum est principium actiuum & passiuum, concedo antecedens: viuens intentionale, nego. Distinguo itè consequens: viuens physicum in actu secundo includit actionem & passionem, concedo consequentiam: viuens intentionale, nego. Ad confirmationem ex §. 8. distinguunt antecedens: intellectiuum vt intellectiuum intentionale dicit principium actiuum in se, nego antecedens: vt est physicè actiuum, quod est materialiter esse intellectiuum, concedo antecedens: & concedo productionem vitalem verbi esse intellectiõnem improprie; idest, vitam physicam intellectiõnem; non tamen intentionalem, nec formaliter intellectiõnem; quæ sonat perceptionem obiecti.

§. 13. Nonnulli recites Philosophi, vt fugere videantur argumentorum vires; illas effringunt vocibus potius quam rebus. Duas vitas, alteram purè physicam; alteram intentionalem lubens agnosco: quando altera est tendentia in obiectum; altera est productio & eius terminus, quin denominent obiectum aliquod cognitum, aut amatum. Quia nutritio, exempli gratia, non tendit ad obiectum aliquod. At verò in qualitate intellectiõnis & in actione, quæ fit naturaliter, distinguere vitam physicam ab intentionali, & constituere duos vitæ gradus, est absque fundamento ad illudendum arguentes. Ne autem videar cum illis agere verbis; sic arguo:

§. 14. Vita intentionalis creata, est vita physica: ergo non satis bene distinguitur vita intentionalis à physica. Probo antecedens. Qualitas ipsa cognitionis; quam ij vocant vitam intentionalem, est vita physica in actu secundo. Quia est terminus motus physici: producit enim physicè per motum realem; idque ex natura sua. Sed terminus intrinsecè productus per motum physicum, est in eodem ordine physico cum ipso motu: ergo qualitas cognitionis est vita physica. Minor probatur: tum quia omnis terminus est in eodem ordine cum actione sibi connaturali: nempe in ordine spiritali, aut materiali; naturali, aut supernaturali; vitali, aut transeunte. Tum etiam: quia potentia

physica vt physica est, dicit ordinem adæquatam ad actionem minus præcipue; & ad terminum. Hunc enim vt finem immediatum actionis, præcipue respicit potentia actiua physicè, ergo terminus physicè productus est in eodem ordine physico cum actione physica.

§. 15. Explico: potentia intellectus creata, est in actu primo actiua, & vitalis vita physica: ergo vt est vitalis physicè, habet actionem, & terminum physicè. Quia vt est vitalis physicè, est principium actiuum: quod præter actionem respicit terminum. Terminus autem potentie physice, vt est physica, est physicus in actu secundo. Probo: quia est præcipua pars exercitij & actus, ad quem potentia vt physica refertur. Vnde vt est res physica in actu primo; est etiam res physica in actu secundo. Hic autem actus quid est, nisi quod oritur à potentia vt est physica? Vt enim actio est physica, quia est actus secundus agentis physici: ita eius terminus est physicus in actu secundo quia est præcipuus actus secundus agentis physici: ergo qualitas nostræ cognitionis, vt est imago expressa creata obiecti, est vita physica; non minus quam eius productio.

§. 16. Inde deduco; vitam intentionalem creatam, vt est intentionalis creata (sic enim in præfenti disputo) esse formaliter vitam physicam. Quia vt est verbum huius intellectus, & imago formalis obiecti, est vita intentionalis formaliter intentione creata: quia sic denominat, per se obiecti cognitum: sed vt verbum huius intellectus, est vita physica; ergo vt est vita intentionalis creata, est vita physica. Probo minorem: quia vt est verbum huius intellectus, petit natura sua produci per vitam physicam eiusdem intellectus. In quo constituitur frequenter ratio vitæ physice, vel saltem intellectus vt est completus ad agendum physicè illud verbum, non potest illud in specie extra se operari: in quo alij constituunt vitam physicam. Sed vita actualis siue in actu secundo, petens essentialiter vitam physicam, vt ab illa physicè producatur, est vita physica: ergo verbum huius intellectus, vt est verbum illius, est vita physica in actu secundo. Minor liquet: quia actus secundus alicuius potentie, habet in actu secundo quod eius principium in actu primo: sed principium eius verbi habet in actu primo vitam physicam, vt comparatur ad ipsum verbum; quia illud petit producere; ergo verbum vt verbum creatum, est vita physica in actu secundo: ergo vita intentionalis creata non distinguitur à vita physica eiusdem intellectus.

§. 17. Item vita physica intellectus in actu secundo, est etiam vita intentionalis. Quia actio physica est dictio, & loquutio obiecti: ergo est vita intentionalis. De antecedente propositione nulli dubium. Probo consequentiam; quia vita intentionalis est, quæ tribuit obiecto aliquam denominationem extrinsecam, pertinentem ad denominationes cognoscitiuas, aut appetitiuas. Sed dictio, atque loquutio tribuit obiecto eam denominationem extrinsecam; ergo est vita intentionalis. Minor probatur: quia dictio tribuit obiecto denominationem dicti, & vt passiuè dicam, loquuti: dictio enim tribuit immediatè duas denominationes: alteram intrinsecam verbo; quod dicitur, & producit intrinsecè; alteram extrinsecam obiecto, quod etiam dicitur, vt ostendam §. 53. & à §. 79. & alibi.

§. 18. Obicies, dictionem tendere in obiectum non immediatè, sed medio verbo; vt dixit S. Thomas. 1. p. q. 34. a. 1. ad 3. ac propterea causaliter tantum dicitur obiecta dictione, nõ formaliter. Contradictio duas habet denominationes in obiectum; alteram repræsen-

representati: quam tribuit immediatè verbum, & dictio mediata, & causaliter, vt voluit S. Thomas: alteram *dilecti*; quæ supra primam addit denominationem immediatam à dictione; quia nisi ab hac dictione, nihil dicitur formaliter: vt Spiritus sanctus non dicit, quamuis habet imaginem formalem obiecti. Denique omnia, quæ spectant ad exercitium intellectus, sunt intentiones.

§. 19. Vnde concludo, integrum stare argumentum à §. 7. Quia intellectus vt est viuens intentionale in actu primo, constituitur in ordine ad qualitatem cognitionis, ad eius actionem, & passionem; ergo in actu secundo viuens intentionalis includit formaliter illa tria.

§. 20. Item quia sequeretur posse à Deo produci creaturam aliquam, quæ non esset actiua intellectio- nis, & volitionis; & tamen esset intellectiua, & appetitiua: quod est ridiculū, cum quia esset actus vitalis non immanens: cum quia daretur ratio voluntarij, & non à principio intrinseco, quod est contra definitionem voluntarij.

§. 21. Tandem, quia daretur creatura rationalis, nullo modo libera, & quæ cognosceret bonū esse amandum, & non posset se in illud mouere, libertas enim in actione consistit. Sequela proba, quia potest Deus facere creaturam intellectuam, illi tribuendo propriam eius essentiam: hæc autem conditio est communis viuentibus iam creatis, vnde autem colligitur esse necessariam omnibus creabilibus? Vel saltem licet sit omnibus necessaria, negari non potest in tua sententia actum voluntatis esse accidentaliter, voluntarium: quia eius essentia non petit esse à principio intrinseco.

SVBSECTIO III.

Alia absurda responsio.

§. 22. Hic argumento facile dant manus nonnulli; admittentes posse esse aliquem intellectum, qui cognoscat obiectum per cognitionem, quam ipse producere non possit; & habere amorem ortum adæquatè ab extrinseco agente; & cui repugnet fieri ab amante. Quia intellectio creata adæquatè consistit in illa qualitate; intelligens autem creatum in actu primo, est quod potest ex natura sua illam imaginem habere.

§. 23. Non est leue argumentum, quod hos auctores in ea conuincit angiporta. Ac primum id tam sine auctore dicunt, vt nullum possint adferre. Quod enim aliqui Nominales, adducti §. 9. censuerint visionem productam à solo Deo; non negarunt eam posse ab intellectu produci; immo explicatum habent non difficilem; tribuunt enim beatis libertatē in amorem beatificum; quia illum habent sponte; quod sine actione esse non potest. Item illis refragatur definitio voluntarij à principio intrinseco cognoscere singula. Quæ definitio esset mutila, nisi de ratione voluntarij vt sic, esset à principio intrinseco: vt hominis definitio esset mutila, si possibilis est aliquis homo, qui non sit animal rationale. euertunt ergo omnē philosophandi rationem; qui non stant fixi definitionibus frequenter acceptis.

§. 24. Secundò impugnantur, quia in illorum sententia materia prima vnitur immediatè qualitati cognitionis sensitivæ, & appetitionis: & in aliorum opinione materia per potentias vitales tam vnitur sensationi, quam albedini per quantitatem: ergo materia in illorum sententia tam est sentiens nunc ea qualitate, quam intellectus; quem fingunt, esset, cognoscens per qualitatem aliunde produ-

ctam. Probo consequentiam; quia in illorum sententia, intellectus ille esset intelligens, quia ex natura sua posset vniri cognitioni, licet illam non posset producere; sed materia prima ex natura sua potest vniri sensationi: ergo tam sentit nunc quam intellectus ille tunc cognosceret. Considera enim tum illum intellectum purè passiuum; non esset magis actiuus, quam nunc materia prima: nec haberet nisi passiuū ordinem ad intellectiōē; quem nunc habet materia ad sensationem. Cur hæc est incipit ad sentiendum & amandum, quam ille esset? Ratio ergo à priori est; quia viuens creatum constituitur per principium actiuum cognitionis: viuens autem vt sic, vt comprehendit sola cognoscētia, est tendentia in obiectum, non habita ab extrinseco adæquatè: quod etiam conuenit Deo.

Dicent, etiam intellectum illum se moturum ab intrinseco: quia per illam cognitionem nulla res intelligeret; nisi intellectus cui intrinsece vniretur; & quia cognitio est motus intentionalis, ideo intellectus moueretur intentionaliter ab intrinseco. Ratio autem voluntarij esset ab intrinseco hoc modo. Contra: tunc absolute ille intellectus non moueretur ab intrinseco; quia cognitio tunc non esset absolute nec motus, nec terminus motus ab intrinseco: quia mouetur absolute; quod habet absolute motum; item mouet, quod efficit motum absolute: & se mouet, quod efficit in se absolute motum; at tunc intellectus nō efficeret in se absolute motum; sed illum acciperet ab extrinseco: ergo absolute non se moueret ab intrinseco, sed metaphoricè tantum: vt Deus se mouet cognitione: quæ motio est metaphoricæ; absolute autem & proprie est non motio. Et vt quantitas non se mouet accipiens albedinem, sed mouetur ab alio; & materia nunc habet motum illum intentionalem in obiectum sensibile; item & appetitionem. Nec tamen se mouet; nec percipit, aut amat: ergo illud genus motus non sufficit ad vitam intentionalem: alioquin materia sentiret. Voluntarium autem definitur per principium intrinsecum actiuum proprie, in rebus creatis, & non metaphoricum; quod proprie & absolute non est principium actiuum actus.

Respondent alij, ex argumento factò §. 20. non concludi, posse esse intellectum non actiuum: quia sequeretur duo predicata contradicentia mutuo: primum, illum non fore actiuū; quod à nobis inde probatur; quia potest esse intellectus cum sola essentia intellectiui; quæ est posse habere perceptionē obiecti. Item & esset actiuus; quia eius cognitio, cū sit ordinis naturalis, potest ab illo fieri.

Contra pars prima contradictionis à me bene probatur: quia si in cōceptu intellectiui vt sic, non includitur formaliter actio & passio in actu primo; sed sola vnio cum cognitione; non implicat intellectus petens in actu primo solam vnionem passiuam cum cognitione. Secunda vero contradictionis pars, à te haud probatur. Primum; quia multæ formæ dependentes à subiecto sunt naturales, & petunt fieri à solo Deo; quales sunt cælicæ; & quantitas in multorum opinione: nam ad conceptum formæ naturalis sufficit eam deberi alicui naturali potentia. Secundò; quia posset intellectio illa produci ab alio agente naturali: quia vel ab aliqua qualitate supernaturali; vt nunc fit; vel ab aliqua naturali substantia.

Alij forte respondebunt; primam partem contradictionis haud probari à me: multæ enim conditiones possunt esse inseparabiles diuinitus; vt intellectus noster est productiuus vnionis sue qualitatis ad se; nec tamen pertinet ad conceptum formalem intelligentis

intelligentis in actu primo, illam posse producere. Respondeo; conditiones esse inseparabiles ab iis, quorum semel sunt conditiones: quia dicunt ad illas ordinem transcendentem: at verò conceptus quidditatiuus illarum rerum poterit in alijs reperiri sine tali ordine transcendentali; in alijs (inquam) distinctis specie, e.g. Animal in equo est ordo transcendentis ad quatuor pedes; sine quo ordine non potest esse equus: at, quia conceptus quidditatiuus animalis potest concipi absque illo ordine, secundum conceptum genericum animalis; potest reperiri in alia specie sine ordine ad quatuor pedes, & sine ordine ad pedes.

§. 29. Ita intellectus creatus vt sic adæquatè consistit in ordine transcendentali ad vnionem cum qualitate illa: omnes intellectus creati nunc existentes dicunt etiam ordinem ad actionem; quia illorum qualitas est vita intentionalis & physica: alij verò intellectus possibiles dicunt ordinem ad solam vitam intentionalem & non physicam. In hoc nulla æternitatis repugnantia. Ergo hæc pars satis à me probatur.

§. 30. Quod assertur de vnione non viget: primum, quia de conceptu agentis formam è subiecto est, illam posse vniri eidem subiecto; quiaeductio aut est vnio formaliter, aut radicaliter; id est, radix ex qua oritur vnio. Ac propterea sicut nullum potest esse agens extrinsecum formam educens, quod non possit eandem vnire, ita nec agens intrinsecum. Itaque virtus ad vniedam formam est attributum eandem formam agentis; illa autem virtus in nostro intellectu, non est formaliter intellectiua; quia hæc est formaliter ad motum in qualitatem cognitionis: est tamen vitalis, & attributum intellectus, & in hoc sensu intellectualis.

§. 31. Deinde respondeo, nihil sequi cōtra conceptum intelligentis ex intellectu aliquo possibili; qui posset se ab intrinseco mouere, & in se producere qualitatem vitalem; quam ipse sibi vnire non posset quia integra definitio vitæ in illo reperiretur; nempe principium se ab intrinseco mouendi in qualitatem & obiectum: qui contineret in actu primo actionem, passionem & terminum: quibus connaturaliter deberetur vnio. Et in actibus voluntatis ostenderetur libertas, quæ formaliter in actione consistit. Vnio autem qualitatis fieret à Deo; vel alio agente; etiam in actu prauo: quia illa vnio esset in se formaliter bona, bonitate naturali; at de moralitate nec haberet bonitatem, nec meritum; quia nec esset actio ab intrinseco, nec terminus illius: sed terminus actionis omnino ab extrinseco. Ergo eadem ratione posset esse intellectus & voluntas merè passiuæ.

§. 32. Noluist huic consequentiæ succumbere, ac respondent, impossibile esse eum intellectum; quia non potest denominari intelligens nisi principium actiuum intellectio- nis: quia materia prima ideo non est sentiens, quia non est actiua sensationis. Ratio à priori; quia intellectio exigit subiectū aptum. Vnde ex lapide & cognitione non oritur cognoscens ob incapacitatem subiecti. Respondeo maiorem esse absolute veram; quia in sententia communi intellectiuum creatum constituitur formaliter per principium actiuum cognitionis: & cui repugnat hæc ratio principij est subiectum ineptum ad intelligendum. Quod probatur exemplo materiæ primæ, & lapidis.

§. 33. At in sententia quam impugno, est diuersa ratio: quia aptitudo ad intelligendum, tantum esset aptitudo naturalis ad intellectiōnem. Eaque ratio dixi disput. 4. materiam primam esse sentientem

in sententia constituyente sensationem in sola qualitate; quia est ex natura sua potentia naturalis passiuæ eius qualitatis. exemplum lapidis est durum; quia lapis non dicit naturalem ordinem passiuum sensationis, vt cum dicit materia iam animata.

Tandem esto, ne materia sentiat; quia tantum exigitur vt causa partialis subiectiua, vt ab ipsa sentio sit materialis: adhuc nihil eos iuuat: quia intellectus ille, de quo disputo, esset causa determinata, & ex se dicens ordinem subiecti adæquatè, determinatum ad expressionem obiecti. Quid illi deesset vt intelligeret? aut vnde probant principium actiuum esse necessarium? Nunc enim forma sentit, & non corpus: quia forma est subiectum determinatum sensationis, illam petens ex conceptu suo, non ad materialitatem, sed ad formalem effectum. Et quia hic determinatus ordo est coniunctus cum virtute actiua, ideo de facto nulla substantia est cognoscitina nisi sit actiua. At in eo casu determinatus ordo ad intellectiōnem, & adæquatè ad ipsam & eius effectum, esset in sola potentia actiua: vt materia est determinatus ordo ad quantitatem.

Stat ergo argumentum in §. 7. intellectiuum creatum in actu primo esse formaliter ordinem ad actionem, passionem, & terminum: intellectiōnem autem esse actionem, passionem, & terminum; quia intelligens in actu secundo est per exercitium adæquatè intelligentis in actu primo. Hoc autem exercitium præcipuum est qualitas; minus præcipuum est actio, & passio. Ergo intellectio præcipue includit qualitatem; minus autem præcipue actionem, & passionem.

SVBSECTIO IV.

Responsum aliorum.

§. 36. Sentiunt alij argumenti vim; cui respondent, qualitatem esse actum secundum, per quem potentia vitalis reducitur in actum per modum termini: neque esse necessarium ad rationem intelligendi vt ponantur omnia per ordinem, ad quæ viuens constituitur in actu primo: vt enim omnipotentia exerceatur, non requiritur productio rerum omnium possibilem: sed sufficit productio vnus rei. Quapropter si sola qualitas poneretur à Deo in intellectu creato, ille redderetur intelligens.

§. 37. Hæc opinio & inuita, & cum nulla consequentia recidit in eam, quam à §. 9. impugnauit, de viuentē in actu primo. Quod inde patet, quia per te intellectus intelligit, & viuunt in actu secundo adæquatè, per solam qualitatem, & non per actionem, & passionem: ergo viuens in actu primo, non est actiuum, & passiuum formaliter in actu primo. Patet consequentia: quia principium actiuum, & passiuum non potest formaliter reduci in actum secundum, nisi per actionem, & passionem; nam actus actiui & passiuus est formaliter actio, & passio.

§. 38. Confirmatur, non potest calefactiuum reduci formaliter in actum per solum calorem sibi vnirum, nisi habeat calefactionem: si enim igni ab extrinseco vnatur calor, exercet quidem calefactibilem potentiam, non tamen calefactiuam. Ergo potentia actiua in quantum actiua non reducitur in actum per solum terminum, sed etiam per actionem. Confirmatur secundò, per te intellectio consistit in illo termino, quia est exercitium potentia actiua: sed etiam actio immanens est exercitium principij actiui, & passiuus: ergo intellectio consistit in

in actione immanenti, erantque duae intellectio- nes: altera ut via, altera ut terminus.

§.39. Exemplum de omnipotentia non est de re. Nam ad exercitium alicuius potentiae, non requiruntur omnia exercitia determinata: sed aliquod indeterminatum; illud tamen debet includere omnem conceptum essentialiter exercitij talis potentiae: etenim ad videndum neque exiguntur omnes luces, neque visiones omnes: sed aliqua lux, & visio aliqua: quae tamen sint essentialiter lux, & visio: ita ad agendum & patiendum non requiruntur omnis actio, & passio, sed aliqua: & ad intelligendum non exiguntur omnia exercitia potentiae intellectivae, sed aliquod, quod sit essentialiter exercitium illius, hoc autem est aliqua actio, passio, & terminus.

§.40. Confirmatur euidenter. Nam implicat intelligi rem agentem, quin intelligatur actio ab illa dimanans, ergo implicat intelligi potentiam actiuam in actum reduci, quin intelligatur actio: quia potentiam esse agentem est esse reductam in actum. Aduerte ab actione existente potentiam denominari agentem; & ab eadem actione in potentia, denominari actiuam (ut explicui disput. 8. Physic. sect. 2.) ergo sicut actiua connotat actionem, per quam possit agere, ita & faciens. Si ergo intellectus creatus est essentialiter actiuus in quantum est intellectus: non potest intelligi reducibilis in actum intelligendi sine actione, magis quam in actum agendi. Vnde sicut sola qualitate nec est agens, nec actiuus, ita nec viuens actus, nec potentia; ergo nec intelligens: patet consequentia, quia viuens est genus, intelligens autem species: sed genus continetur in specie, ergo viuens in intelligente: sed viuens per te includit formaliter actionem, ergo & intelligens.

§.41. Adhuc vrgent, non esse opus ad intellectiorem actualem concurrere omnia, quae intellectus includit in actu primo. Nam in actu primo includit vim ad viuentem: intellectus enim est vnitiuus qualitatis: & tamen vnio non est intellectio etiam partialiter: ergo nec actio erit pars intellectiōnis, licet in actu primo intelligatur eam continere. Mirum est quantum isti laborent, ut nullum lapidem non moueant. Primum, quamuis vnio non est de ratione intellectiōnis, ut dicam §. 89. est tamen de conceptu intelligentis in actu secundo. Ac propterea intelligens in actu secundo includit tanquam conceptus per quos formaliter intelligit; actionem, passionem, qualitatem, & eius vnionem: quia haec omnia continet in ratione intellectiui in actu primo. Ut principium calefactiuum continet actionem, passionem, calorem transeuntem & vnionem; calefaciens autem ea omnia formaliter includit. Vnio spectat ad conceptum intelligentis tam formaliter quam ad conceptum calidi: quia est ratio, per quam forma communicat suum formalem effectum.

§.42. Secundo iam ostendi §. 30. & 31. vim actiuam vnionis non esse formaliter vim intellectiuam, sed eius attributum. Vnde adequatum exercitium intellectus creati, ut est creatus; est actio, passio, & terminus, quia per haec formaliter definitur; & ad haec dicit essentialiter ordinem transcendentalem. Vnio autem vitalis est proprietates intellectiōnis; vnde oritur ab attributo virtutis intellectiuae.

§.43. Cum ergo intellectus secundum quidditatum conceptum intellectus se exercet; concipimus actionem, passionem, & terminum, ut rationes formales intelligendi: cum autem completè exercetur secundum conceptus attributorum; concipimus ut eius exercitium vnionem ipsam. Siue ergo esse princi-

pium vnionis sit de essentia intellectus, siue attributum, semper stat argumentum in §. 7. viuens in actu secundo constitui actione, passione, & termino. Siue in hoc termino includatur formaliter vnio; siue ut proprietates.

SVBSECTIO V.

Quid tandem respondeant alij.

§.44. **F**atentur tandem alij hoc argumento probari non distingui actionem à qualitate; eaque ratione asserunt intellectiōnem adaequatè consistere in actione, passione, & qualitate: quia haec sunt adequatum exercitium potentiae vitalis creatae. Non posse ad intellectiōnem formaliter pertinere actionem distinctam à qualitate, probant argumentis proponendis à §. 73. Debere autem intellectiōnem consistere in qualitate, probant meis argumentis: quibus etiam probant actionem, & passionem esse de conceptu intellectiōnis. Vnde deducunt intellectiōnem creatam esse actionem, passionem, & qualitatem indistinctas realiter.

§.45. Haec sententia mecum conuenit in intellectiōne constituenda in actione, passione, & qualitate: dissentit autem in non distinguenda actione, & passione ab ipsa qualitate. In quo haec sententia nec probabilitate caret, nec fundamento in S. Thoma, opusc. 48. tract. de praedicam. cap. 1. de actione: immanentem enim ablegat ab eo praedicamento; & retinet in eo transeuntem iis verbis. *Similiter intelligere, & sentire sunt actiones immanentes; quia dicuntur actum intelligendi, & sentiendi esse actum in intelligente, vel sentiente: haec autem actio immanens non est directe in praedicamento actionis.* Quibus ostendit aperte, quam contra ipsius mentem constituant aliqui Thomistae cognitionem esse actionem praedicamentalem absque termino producto, cum intelligere, & sentire dicat S. Thomas non spectare ad praedicamentum actionis. Consentit Thomas alter in 1. p. quaest. 3. art. 1. prope finem. *Nec obstat (inquit) quod intelligere dicatur actio; tum quia est immanens; tum quia secundum veritatem magis habet de significari, quam esse actionis.*

§.46. Displicet tamen ea opinio: primum, quia nullo fundamento soli qualitati vitali adscribit identitatem cum sui productione. S. Thomas nihil eis fauet: adductus enim §. 4. & alibi adducendus, aperte distinguit in intelligente creato actionem ab specie expressa, seu verbo: & in vtroque constituit formalem rationem intelligendi. Adductus autem §. 45. tantum voluit intellectiōnem non efficere aliquid aliud in ratione actionis; id est, totam intellectiōnem non esse rationem agendi aliud: at non negat in ea esse veram actionem. Caietanus nobis fauet; quia intelligere sonat agere: at verò minus habet de actione: quia praecipue est qualitas. Loquitur autem in sensu adducto ex S. Thoma.

§.47. Secundo displicet, quia qualitas illa non pendet magis à subiecto quam albedo, & cetera accidentia absoluta; sed haec non pendet per suas essentias, sed per actiones distinctas: ergo. Maior probatur: tum quia omnia entia absoluta habent communem modum dependendi à causis creatis: tum quia discrimen qualitatis vitalis à non vitali satis ostenditur, quod vitalis petit ex sua natura oriri ab eodem principio à quo recipitur; secus qualitas non vitalis. Cum hoc enim discrimine, satis intelligimus quid sit qualitas vitalis; quid transiens. Ergo ob conceptum vitalitatis non est identificanda qualitas cum actione. Quod explico: quia accidens distin-

distinguitur satis à substantia; quod illud petit natura sua inherere. Ergo satis distinguitur qualitas vitalis; quia natura sua petit ab eodem principio fieri, & recipi. Cum ergo hoc discrimen sit satis; non est fundamentum in vitalitate ad identificandam actionem cum termino: maxime cum in nutritione eadem sit ratio. Quod autem in distinctione actionis à qualitate sint nonnullae difficultates, nihil obest: sunt enim superandae; ut tu superas quae in tua sententia occurrunt. Nec enim comminiscendae sunt sententiae ob solam difficultatam fugam. Sed quarrenda sunt fundamenta; difficultatesque vincendae.

§.48. Tertio displicet: quia qualitas illa erit modus, & non res absoluta. Hoc autem esse falsum ostendam disput. 2. Met. sect. 5. & 6. Maior probatur: quia illa qualitas est inseparabilis à subiecto de potentia absoluta: in quo collocatur natura modi. Item esset essentialis determinatio intellectus ad obiectum; in quo ego statuo conceptum formalem modi. Dicunt eam esse operatiuam; quod est contra rationem modi. Contra; essentia modi à nullo constituitur in negatione virtutis ad agendum; multa enim ea virtute carent, quae non sunt modus: ut quantitas; substantia, & alia. Item ut modus potest esse subiectum alius modi, cur non poterit esse principium? vnio enim est subiectum vocationis, quidni & speciei impressae, per quam cognoscatur? aut cur in prima generatione, non fiet vocationis ab vnione? Tandem ipsi dicunt, nullum esse habitum acquisitum; quid ergo producit voluntas? ponit vltimam electionem; & gaudium. Hoc quid producit? non habitum per te, non alium actum, nec obiectum: quid ergo? erit ergo modus, & non res absoluta.

§.49. Denique ex hac sententia evertuntur aliae communes: quia non poterit habitus acquisitus concurrere ad actum eiusdem speciei cum quo genitus fuit: quia illa qualitas differet specie pro principiorum diuersitate, (ut nunc pono): nec habitus erit ad facile, sed ad simpliciter posse: quia ille actus, qui ab eo penderet, non posset etiam diuinitus absque illo fieri: item auxilio extrinseco, & habitu infuso non posset produci idem actus in specie eandem ob causam.

§.50. Dices, mirum esse haec argumenta à me fieri; in cuius opinione eadem sententiae communes evertuntur. Nego: habitus enim acquisitus in mea sententia non concurrat actuè ad actum: qui propterea non erit diuersus. Hi autem auctores docent concurrere actiuum habitus acquisiti in actum, si detur eiusmodi habitus. item admissio eo concursu, non est eadem ratio: quia idem numero actus potest fieri ab habitu & auxilio extrinseco: idem dico in adaequatè. Eadem enim qualitas produci potest actione mutata ob mutationem agentium. Et quia praecipua pars actus vitalis est qualitas; ideo ea manente cum alia actione; dici potest idem actus manere; sicut est idem homo puer & vir, quia licet mutantur partes materiae, non tamen animus praecipua pars.

§.51. Mitto alia argumenta; quae ego proposui atque dissolui disput. 12. Physic. §. 55. quia sunt communia huic sententiae, & mea quam ibi proposui. Nec verò opus est modo distincto ab agente & termino ad relationem agentis; sufficit enim realis distinctio agentis à termino: ut in personis diuinis certitur. Hic obseruandum; non esse distinguendam actionem, quae species, & Deus concurrunt ab ipsa qualitate: quia ea actio haberet pro termino qualitatem, quae esset physica praedeterminatio, & con-

Philosophia Petr. Mart. de Avenda. 2a.

stituerentur duae actiones partiales realiter distinctae. Satis autem absurdè ponitur qualitas absoluta dependens per suam essentiam ab specie impressa; & aliis causis operantibus transeuntem.

SVBSECTIO VI.

Argumenta cetera pro conclusione.

§.52. **S**ecundò probo conclusionem, quia intelligere creatum est dicere, dictio autem includit formaliter & verbum, & illius productionem, quae est illius prolatio, ergo intelligere creatum formaliter includit terminum, qui est verbum, & illius productionem. Maior est sine controuersia, tum quia dictio vocalis, & verba materialia ita vocantur per analogiam ad internam loquutionem: & verba facere prius dicitur de verbo mentis: tum etiam quia prolatio externa vocatur dictio, quia per illam profertur verbum obiecta significans, quod formaliter reperitur in mente: tum tertio, scriptura Matth. 9. *dixerunt intra se, hic blasphematur, quibus Christus obiecit ut quid cogitatis mala in cordibus vestris?* Itaque dicere intra se, & cogitare sunt idem, ut hinc aperte colligitur, & rectè ostendit Pat. Vazquez ex Augustino, tom. 2. 1. part. disput. 12. num. 7. Probat minor, tum quia in diuinis solus Pater dicit, quia solus Pater Verbum producit intelligendo, ut pono ex Theologia ut omnino certum, ut etiam hac in parte noster aduersarius P. Vazquez supponit supra numer. 9. & quando Deus dicitur dicere, intelligitur metaphoricè, sicut dicitur affici dolore: vel dici exterius dando externa signa, tum etiam, quia dicere ore, aut scribere, formaliter includit verbum, quod est qualitas soni, & motus per quem fit: item characterem, & actionem scribendi: nullus enim negabit scribere, actionem includere. Igitur loqui interdum includit verbum, & illius prolationem: nam sicut loquutio externa, & scriptio est productio imaginis ad libitum representantis, ita interna loquutio est productio imaginis ex natura sua representantis obiectum. Ad S. Thomam, 1. p. quaest. 34. art. 1.

§.53. Pat. Vazquez supra disp. 141. num. 122. conatur, internam loquutionem consistere in solo verbo: quia per illud exprimitur obiectum, & fit praesens intentionaliter: tum etiam, quia cum Christus conquestus est de Iudaeis, non dixit, *ut quid loquimini verba mentalia?* sed, *ut quid cogitatis blasphemias?* suo dicitur? ergo non dicitur verbum interius, sed exterius per illud, neque rusticus dicit se cogitare verbum mentale, sed obiecta.

§.54. Non assentior: tum, quia sola obiecti representatio non est dicere: Spiritus enim sanctus obiecta cognoscit, & habet intentionaliter praesentia, & tamen non dicit intra se, ergo sola formalis obiecti representatio non est dictio: neque etiam est scribere solus character. Christus autem dixit, *ut quid cogitatis mala?* quia idem est formaliter obiectum dicere, & verbum dicere: sicut scribere characterem, & obiectum scribere: rusticus autem ita responderet, quia communiter curamus de obiectis, quae dicuntur ut quod, estque hoc discrimen, quod verba vocalia, & mentalia, quia conspectum fugiunt, vix homini rustico incidunt in sermonem. Quod si illi dicas à te dici verba, quae sunt qualitas soni, censerebit se à te irrideri: characteres autem, aut imagines depictae, quia oculis subiiciuntur, frequentius incidunt in sermonem, & ita dicimus pictorem pingere imaginè, & scriptorè characterem

scribere: eodem modo ore loquimur verba vocalia; & mentalia mente. Mibi que accidit mirum negari verba dici, atque proferri, cum nullo alio modo obiecta dicantur, nisi dictione verborum: est enim formalissimè idem, scribi characterem, & obiectum: quia scribere characterem est dare signum rei; ita facere verba est dare signa obiecti: & per ea signa dicuntur obiecta: id est, exprimuntur. Quod aperte constat ex Trinitate. Pater enim dicit intrinsecè verbum, & extrinsecè obiecta illo representata: estque in Patre dictio actiua; & passiva in Filio. Verbum ergo internum dicimus; item & eius obiecta. Quod constabit apertius ex quinta, sextaque sectionibus: & sect. 2. §. 81.

§. 55. Tertio sic argumentor: si vitalis actus in sola qualitate consistat, sensio reddet materiam primam sentientem, vt disput. 4. probavi sect. 2. nam vnitur materiæ primæ, neque enim posset illi ex natura sua vniri, quin illi communicaret suum formalem effectum: quod nonnulli ex aduersariis adeo certum existimant, vt opinentur intellectiōem non posse diuinitus in lapide collocari, quia illum redderet intelligentem. Recognosce à §. 22.

§. 56. Quarto, quia posset Deus actum amoris creare, illūque vnire voluntati; vnde sequeretur voluntatem posse amare quod non cognoscit, quod patet sect. 4.

SECTIO II.

Aliorum sententias, & argumenta impugno.

§. 57. Multorum opiniones oportet examinare; quæbit magis: eademque ratione proponuntur argumenta, quibus à nonnullis hæc impugnat.

SVBSECTIO I.

Opinio constituens actum vitalem in sola actione & passione, absque termino.

§. 58. Pat. Ludouicus Molina 1. part. quæst. 12. art. 2. adfirmare videtur, intellectiōem in sola actione consistere. Verum ex ipso ostendi eum sentire intellectiōem includere actionem & verbum: per quod intelligimus tamquam per terminum. Eam sententiam Thomistæ cateruatim sequuntur adferentes intellectiōem esse actionem sine termino, alij verò eam quandoque habere terminum intrinsecum, quandoque non, quos videre potes apud Pat. Molin. supra, & Conimbricen. 3. de anima cap. 8. quæst. 3. artic. 1. quam ipsi secuti videntur art. 3. Probatur primo, ex Aristot. actionem diuidente in transeuntem, & immanentem; & inter immanentes connumerat cognitionem: illūque agere de vera actione prædicamentali, & non de Grammaticali (vt exponit, Pat. Vazquez 1. 2. disputatio. 9. constat aperte, quia actio grammaticalis non est verà differentia actionis propriæ; at verò Aristot. diuidens actionem propriam in communi, assignat tamquam species oppositas actionem transeuntem, & immanentem. Item adstruit Aristotel. humanam felicitatem in actione consistere, alibi autem in contemplatione, ergo contemplatio est actio.

§. 59. Hoc argumentum probat nostram sententiam, scilicet cognitionem consistere partialiter in actione. Aristot. autem nunquam exclusit qualitatem, sed illam sæpius adstruxit, vt probat Pat. Vazquez 1. par. disputat. 114.

§. 60. Secundum argumentum est, quia viuere est immanenter operari, ergo vita actualis est operatio immanens. Confirmatur, ex eo præcisè vegetatiua viuunt, quod immanenter operantur. Secundo, quia intelligere est exprimere in se obiecti representationem, sed talis expressio est actio, ergo.

§. 61. Responderetur, immanenter operari includere terminum operatum, & actionem immanentem. Ad primam confirmationem responderetur, vegetabilia viuere in actu secundo per actionem, & terminum. Quorum vita in actu secundo non est adæquatè accidentaria. Ad secundam responderetur expressionem includere actionem & verbum, siue speciem expressam.

§. 62. Impugnatur autem hæc opinio à priori, quia actio vitalis, & expressio imaginis, & obiecti procedit etiam à Deo, & tamen Deus non viuunt per illam, ergo intelligere magis est, quàm agere: est enim actio immanens, quæ formaliter dicit passionem in eodem subiecto, à quo fit.

§. 63. Secundo probo intellectiōem includere qualitatem: quia intellectio est potissima perfectio intellectiue potentie, quæ nullum accidens est in homine perfectius: sed actio non est tam perfecta, quàm eius terminus, ergo actio illa sola non est intellectio. Probatur minor, quia terminus perfectior est quàm actio: est enim actio via, & modus ex natura sua ad terminum; item actio est modus, & terminus est res absoluta.

§. 64. Confirmatur, obiectum immediatè denominatur cognitum: sed sola actio non denominatur cognitum immediatè; ergo in sola illa non consistit intellectio. Probatur minor: quia actio immediatè versatur circa suum terminum intrinsecum, versatur autem circa obiectum, in quantum est expressio imaginis obiecti. Itaque ratione qualitatis versatur circa obiectum. Quod explicatur à priori, quia intelligere est potentiam intellectricem assimilari obiecto intentionaliter, ergo includit formaliter qualitatem: quia qualitas est similitudo formalis & intentionalis obiecti, quia est formalis illius representatio.

§. 65. Neque existimo qualitatem excludi à ratione intellectiōis ab omnibus authoribus huius sententiæ, vt pater ex Pat. Molina supra, & Conimbricen. 3. de anima, capit. 8. quæst. 3. artic. 2. hæc vltima ratione vtentibus: nam illa qualitas est intentionalis tendentia in obiectum. Quod potest confirmari, quia voluntas mouetur per illam qualitatem: ergo illa habet rationem cognitionis partialiter: consequentia pater: quia voluntas per cognitionem mouetur: antecedens probatur. Quia voluntas mouetur saltem partialiter per formalem representationem boni, aut mali. Hæc autem formalis representatio qualitatem includit. Vide sectio. 8.

§. 66. Hæc opinio Thomistica est bipartenda, vt insinuauit §. 58. Nonnulli enim censent actionibus intuitiuis non formari verbum, sed cognitionem esse accidens de prædicamento relationis, neque per illam aliquid produci de alio prædicamento, contra quos agendum disput. 16. Met. Nunc sufficiat contra eam sententiam duo Thomæ adducti §. 45. conrestantes intelligere, & sentire non esse de prædicamento actionis. Impugnatur itè hic priuatim; quia ea actio non est representatio effectiua obiecti; quia non officit eius representatione. Imago enim effectiua, aliquid formalis imaginis est effectiua; vt species impressa est virtualis imago obiecti; quia est virtus ad imaginem formalem; actio

actio autem illa non solum est effectiua imaginis, sed effectio: at effectio imaginis formalis constituitur à parte rei imaginem ipsam formalem; ergo si actio esset imago effectiua, efficeret imaginem formalem.

§. 67. Nec item illa actio est imago formalis obiecti: tum quia in beatis refugium ij authores eam imaginem; quia esset similitudo Dei: tum quia imago formalis est qualitas in nobis, & non actio. Quod confirmari potest ex Trinitate; vbi Filius est imago Patris non per productionem actiuam; quæ vt actiua responderet prædicamento actionis; sed per terminum intrinsecè per illam productum, quod est verbum. ergo eadem ratione nostra actio intellectualis non est formalis imago obiecti, sed verbum illà intrinsecè productum. Hæc sententia tam absoluta rationi est visa nonnullis, vt censuerint eam adstrui ab auctore nullo: immeritò tamen; multi enim in beatis admittunt visionem de genere actionis absque termino, & similitudine formali obiecti. Quod si dicerent eam esse similitudinem formalem obiecti, reciderent in sententiam propositam §. 44. & illa actio esset verbum, & species expressa.

§. 68. Denique, si illa actio esse modus, non posset esse principium actiuum speciei impressæ sui obiecti: quia modus id præstare non potest: quia species est qualitas absoluta; quam de alio obiecto à se distincto non producit. Item nec amor, aut cognitio efficerent habitus ob rationem eandem. Quamuis enim modus posset efficere speciem sui; quia id commune est omni obiecto reali; at cur efficiet speciem sui obiecti, aut habitum? item habitus essent ad simpliciter, & non facile posse: & ad actus specie distinctos ab iis, quibus fuerant comparati; recognosce §. 49. Hæc autem absurda fore inde constat; quia intuitio externa producit speciem impressam sui obiecti, quæ defertur ad cerebrum: & in Thomistarum sententia, phantasma cum intellectu agente producit aliam: item intellectio, & volitio producant habitus. Vtrum autem cognitio sit modus? disputo à §. 133.

§. 69. Nec apparet, quæ ratione illa actio immediatè versetur circa obiectum. Illud enim non producit physicè: beati enim non producant Deum, nec producit similitudinem obiecti: quia nihil producit. Nec est formalis representatio obiecti: quia iam esset verbum, & species expressa. Nec dicit obiectum ipsum: quia dicere est verbum producere; vt constabit ex S. Thom. §. 197. & ex Trinitate: in qua Pater dicit generando verbum. Quid ergo præstat hæc actio circa obiectum? ostendi ex S. Thom. §. 4. idem ostensurus à §. 97. de conceptu formali intelligentis esse actionem & speciem expressam. Non miror tam abiectione à plerisque Doctoribus de hac sententia sentiri.

§. 70. Alij nullam prædicamentalem actionem admittunt absque termino intrinsecè producta, ab ipsa actione distincto. Censent tamen in sola actione & passione consistere intellectiōem: tum argumentis factis §. 58. 59. & 60. tum quia viuens adæquatè constituitur per principium actiuum & passiuum: sed exercitium principij actiui, & passiuui, constituitur adæquatè actione, & passione: ergo. Nego minorem: quia præcipuum exercitium agentis est terminus productus: est enim actus secundus perfectus. At sola actio non est perfectè actus secundus, sed est via ad illum. Actus ergo primus constituitur per ordinem ad secundum.

§. 71. Obicitur Patrem æternum intelligere per actiuam productionem verbi, & non ipso verbo: ergo & nos. Respondeo in paterna dictione actiua esse Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

& cognitionem communem: quæ est formalis intentionalis similitudo obiecti, & esse originem actiuam, quæ sufficiunt ad intelligendum dicendo. In nobis reperiuntur eadem: nempe origo actiua, & intentionalis imago obiecti: vtroque autem intelligimus & dicimus obiecta vt Pater: cum discrimine, quod illa origo actiua non producit aliquid in Patre; sed in Filio verbum: in nobis autem producit verbum. & vt Filius intelligit & est dictus ratione verbi producti, ita & nos. Verbum enim increatum est sapientia genita: quia habet communicatam intellectiōem ex vi processionis, addita origine passiva.

§. 72. Non posse intellectiōem adæquatè consistere in actione, probatum est satis sectione 1. à §. 7. Item & hæc sect. 2. §. 63. & 64. Item confirmari potest ex §. 67. 68. & 69. Non enim haberet formalem effectum immediatè præstitum obiecto. Dices, ea dici obiectum, quia per illam producit intrinsecè verbum. Contra Pater dictione actiua includit & cognitionem, quæ est similitudo formalis obiecti, & originem actiuam: ergo & nostra dictio actiua includit eas duas partes. Quamuis enim verbum nostrum adæquatè dicitur sola actione; tamen & ipsum & actio dicuntur obiecta; quæ ab vtroque dicuntur passiuè dicta: quia dicere est representare formaliter obiectum, & facere illius verbum. Nec obiectum dici potest, quin dictione formaliter representetur. Estque hæc sententia contra S. Thom. §. 4.

SVBSECTIO II.

Qui, & quare constituent intellectiōem in sola qualitate, distincta realiter ab actione.

§. 73. Pat. Vazquez 1. 2. disputat. 9. cap. 4. & 1. part. disputat. 141. num. 17. adfirmat intellectiōem consistere in sola qualitate, & verbo mentali. Hæc est complurium grauissimorum authorum asserentium beatitudinem à solo Deo posse produci, quos ipse refert supra, cap. 1. adferre videtur Pat. Valentia, tom. 1. disput. 6. quæst. 5. puncto primo, quibus subscribunt à nostris fere omnes recentiores Philosophi. Probatur primò, quia intellectio non est ens per accidens: ergo non est aggregatio qualitatis & actionis: nec item est sola actio; ergo sola qualitas. Nego antecedens de ente per accidens spectante ad duo prædicamenta. Item intelligens creatum est ens per accidens: cuius formalis ratio est intellectio: at non est ens per accidens constans ex duabus rebus se per accidens connotantibus, sed essentialiter.

§. 74. Probatur secundò, quia Deus intelligit sine actione, ergo actio non est de conceptu intellectiōis vt sic: ergo neque de intellectiōe creata. Negatur secunda consequentia: nam (vt dixi disput. 3.) ratio vitæ vt sic consistit in principio habendi perfectionem ab intrinsecò. Deus autem illam habet sine motu: nos autem cum motu: atque inde intellectio diuina est vitalis sine actione, nostra verò cum illa. Quapropter intellectio diuina vt toti Trinitati communis, non est verbum, neque dicit: quia est cognitio improducta. Posset autem retorqueri argumentum, intellectiōem non consistere in qualitate: quia Deus intelligit sine qualitate, ergo qualitas non est de conceptu intellectiōis vt sic, ergo nec de conceptu intellectiōis creata.

§. 75. Confirmatur: quia nostra cognitio conuenit cum cognitione Dei vt existit in Patre: ergo bene constituitur in actione. Probo antecedens, quia cognitio

cognitio vt in Patre est dictio; quae includit originem actiuam qua producit verbum: sed etiam nostra cognitio est dictio vt includit actionem. Item est verbum; ergo intelligimus conuenienter Filio intelligenti per verbi rationem. Licet ergo nostra actio vt est actio, non conueniat cum tota Trinitate vt communiter intelligente; sicut non conuenit nostra qualitas; at secundum conceptum communem perfectionis ab intrinseco tendentis in obiectum conueniunt.

§.76. Tertio, satis acute argumentatur P. Vazquez illa d. 141. num. 17. quia si cognitio formaliter includit actionem, ergo cognoscere est agere: ergo cognosci est agi, ergo vel obiectum agitur per cognitionem; vel verbum cognoscitur per suam actionem. Probatur prima consequentia, quia actio debet tribuere suum effectum formalem; qui est agere, & agi. Distinguo antecedens: intelligere est agere termini intrinseci, & representationis obiecti, concedo; est agere ipsius obiecti representati, nego. Vnde intelligi est agi verbi interni, non verò obiecti. Ad probationem responderetur, actionem tribuere termino intrinseco denominationem acti, non verò cogniti.

§.77. Ad quod aduerte exemplum: pictor per actionem, qua intrinsece producit imaginem, denominat imaginem productam intrinsece: obiectum autem denominat extrinsece pictum; item scriptor descriptione characterem producit, illumque denominat intrinsece scriptum: os intrinsece facit & dicit verba, quae sunt sonus: at obiectum extrinsece dicitur scriptum, & dictum per eandem descriptionem, & dictionem. Idem enim est dicere sonum intrinsece, & extrinsece obiectum; sicut intrinsece pingere imaginem, & extrinsece hominem. Aduerte aliqua verba conuenire actioni illi, & termino intrinseco; alia verò conueniunt illis & termino extrinseco, verbi gratia, *exprimere verbum, scribere, dicere, loqui, pingere*, conuenit omnibus, nam actio est ratio pingendi, dicendi, scribendi, &c. Terminus autem intrinsecus, *scribitur vt quo, dicitur vt quo, & pingitur vt quo*; terminus autem extrinsecus, *scribitur, dicitur, pingitur, vt quod*.

§.78. Alia autem voces conueniunt solis obiectis, vt *representari, cogitari*; nam per loquutionem non representatur verbum intrinsece prolatum, &c. sed obiectum. Itaque dici intrinsece verbum, est produci illud; & obiectum extrinsece cognosci, vel dici. Tandem vno verbo, denominationes physicae ortae ab actione, conueniunt soli termino intrinseco; vt *produci*: denominationes intentionales conueniunt soli obiecto, vt *cognosci*: denominationes verò mixtae ex physicis intrinsecis, & intentionalibus extrinsecis conueniunt vtrique; vt *dici, pingi, &c.*

§.79. Nec haec mira: eadem enim res tribuit ab similes denominationes diuersis etiam rebus; quia cas ab simili ratione connotat. Actio enim denominat *agens* principium, à quo fit: *patiens* verò subiectum, in quod recipitur: terminum autem, quem facit, denominat *productum*: vt cernitur in ipsa cognitione, denominatè obiectum *cognitum: cognoscentem* autem potentiam. Non aliter actio vitalis denominat verbum *productum, & dictum* intrinsece; obiectum autem extrinsece *dictum*.

§.80. Respondent actione dici obiectum *dictum* non formaliter, sed causaliter; quia est causa vt fiat verbum; quod formaliter dicit obiecta. Respondeo primum, sufficere ad rationem intellectus illam denominationem causalem: quia est intentionalis orta formaliter ab actione. Nec opus esse vt omnes partes cognitionis immediatè versentur circa ob-

iectum, sed sufficere vnam; alteram verò esse necessariam, vt tota potentia exerceatur, & dicatur: quia in ratione potentia creata constituitur vt formaliter loquutiua obiecti: loquutio autem includit vtrumque. Itaque vt loquendo versetur potentia circa obiectum, exigitur actio: cognitio autem est representare obiectum loquendo; sicut vno qualitatis spectat ad conceptum formalem *intelligens*; quamuis immediatè non attingit obiectum.

§.81. Secundo respondeo, illam denominationem esse causalem respectu verbi producti, & formalem extrinsecam respectu obiecti. Quod probatur: quia solum verbum non est formaliter dictio obiecti: ergo dictio includit etiam formaliter productionem intrinsecam verbi. Antecedens §. 74. probatur contra P. Vazq. quod ita confirmo. Si solum verbum diceret obiecta, etiam illa diceret Spiritus sanctus. Quia verbum ea diceret; quia est formalis similitudo obiecti: sed etiam cognitio vt est in Spiritu sancto est formalis similitudo obiecti; ergo Spiritus sanctus diceret etiam obiecta.

§.82. Forte respondeant, obiecta non dici quacumque similitudine, sed similitudine cum relatione producentis. Respondeo, id esse verum; quia ipsa actiua productio pertinet ad rationem formalem dicendi obiecta: alioquin non esset verum. Verbum enim creatum eget productione; quia est creatum; at sicut in genere causa formalis est tota ratio similitudinis, & per te, est tota cognitio denominans obiectum cognitum; in quo conuenit cum cognitione Spiritus sanctus; ita conueniret in ratione dictionis formalis; quamuis non in ratione producti, ergo si tota ratio dictionis est illa similitudo producta; sicut ratione similitudinis conuenit cum Spiritu sancto in ratione cognoscentis, ita & in ratione dicentis. Quod si per impossibile, hoc verbum esset impro ductum, diceret obiecta vt nunc: quia totam retineret dictionem formalem. Constat ergo actionem esse partem dictionis formalis, qua obiecta dicimus, & loquimur: quia ea dicere est vitaliter facere eorum similitudinem intentionalem.

§.83. Arguitur quartò, quia qualitas est tendentia intentionalis, & vitalis in obiectum: ergo est actualis representatio illius. Consequentia patet, quia intentionalis tendentia in obiectum, non potest esse nisi representatio, vel affectio: ergo illa sola qualitas est cognitio. Patet consequentia, quia cognitio nihil est prater vitalem representationem, & tendentiam in obiectum. Confirmatur primò, si sola qualitas actione transeunte producta vniatur intellectui, illum denominabit intelligentem: quia per illam obiectum erit vitaliter representatum, & expressum, & illa sola mouebit voluntatem ad affectum: ergo illa sola est cognitio. Probatur antecedens, quia illa qualitas proponit intellectui modo vitali totam obiecti bonitatem. Confirmatur secundò, ab illa qualitate sola obiectum denominatur cognitum, ergo illa sola est cognitio. Probatur antecedens, quia obiectum dicitur cognitum, & representatum ab expressione vitali, & formali representatione illius, quae versatur circa illud: sed sola qualitas versatur circa obiectum, illud formaliter denominando: ergo. Probatur minor, quia actio non versatur immediatè circa obiectum, sed circa verbum.

§.84. Aduerte (quod diximus) potentiam vitalem creatam formaliter esse actiuam, & passiuam; & eius actum secundum includere formaliter actionem, & passionem. Item potentiam intellectivam esse formaliter loquutionem. Igitur viuere creatum

vt sic est se ab intrinseco mouere: intelligere autem creatum, quia est species talis vitae, erit se ab intrinseco mouere obiectum representando, illud dicendo: in quo includitur ipse motus intrinsecus, & eius terminus.

§.85. Ad argumentum responderetur qualitatem quidem esse tendentiam in obiectum, illud representando formaliter, esseque representationem vitalem: negatur tamen secunda consequentia, quia cognitio prater formalem representationem vitalem, habet etiam esse exercitium, actumque secundum potentia ab intrinseco se mouentis, & loquutionem obiecti, quod exercitium atque loquutio includit formaliter imaginem, & illius productionem; quod non consistit in sola illa qualitate, licet sit vitalis: cum neque sola sit dictio, nec exercitium; nam si creatione produceretur à Deo, per illam non exercetur potentia vitalis, neque dicitur, neque exprimitur illa obiectum vitaliter. Requiritur igitur actio, per quam procedit modo vitali, & est exercitium potentiae actiuae vitalis, & dicitur tam ipsa intrinsece, quam obiectum extrinsece.

§.86. Ad primam confirmationem negatur antecedens, ad probationem responderetur, per solam qualitatem obiectum non representari vitaliter, neque exprimi: nam licet sit representatio vitalis, potest representare mortuè: sicut potest produci mortuè: nam representare vitaliter includit vitalem representationem, & modum vitaliter procedendi, qui consistit in actione immanenti, est enim vitaliter representare creatum, idem quod dicere, aut loqui internè, quod responderet loquutioni scriptioni, atque picturae: representare enim est esse terminum adequati exercitij intellectus: sicut representare vitaliter, est intellectum se exercere, quod actionem includit. Et sicut sola imago, aut solus character, aut sonus, non denominat obiectum dictum, scriptum, aut pictum; ita nec verbum internum solum: potentia autem affectiua non mouetur, nisi per adequatum exercitium potentiae apprehensivae, per quod illi loquitur: nam sicut intellectus in actu primo, est motiuus voluntatis in quantum est principium actiuum, & passiuum, & loquutiuum, ita in actu secundo illum mouet per actiuam actionem, passionem, & locutionem, sola autem qualitas mortuè producta est inepta ad tale motum, quia non continet adequatè exercitium potentiae mouentis, vt non mouetur voluntas humana per intellectum Angelicam vnitam intellectui humano, quia illa intellectio non est exercitium talis potentiae. Itaque illa qualitas, quia non est adequatum exercitium humani intellectus, non potest sola voluntatem mouere.

§.87. Vrgent, si voluntas per impossibile, vel possibile moueretur ea imagine, non moueretur caecè: quia moueretur boni representatione: ergo illa sola est cognitio. Nego antecedens: quia illa imago est mortuè producta. Voluntas autem nostra caecè moueretur, dum non moueretur obiecti bonitate *dicitur* ipsi, & expressa: quia voluntas mouetur exercitio intellectus vt est intellectiuus in actu primo. Idem hic obiciunt; sequi ex nobis agens esse de conceptu intellectus; quia est ratio, à qua actio est extrinsece vitalis. Respondeo primum, id esse falsum; quia vitalitas est essentialis actui. Secundò vt ipsi id non censent absurdum in actu libero; ita nec in vitali.

§.88. Ad tertiam confirmationem patet ex dictis, obiectum denominari cognitum, & dictum non solum ab imagine formali, sed etiam ab eiusdem productione: nam qui facit imaginem, obiectum facit imaginatum: vt saepe dixi de loquente, scribente, *Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.*

& pictore: itaque productio verbi, non solum denominat intrinsece verbum productum, sed etiam extrinsece obiectum dictum, & representatum, quia verbum dicit vt *quo*, obiectum autem vt *quod*. Itaque sicut calefacere includit actionem caloris, & calorem: ita cognoscere includit representationem formalem, & illius productionem, idem dico de exprimere, & significare: & sicut faciens imaginem, illa actione obiectum facit imaginatum. De vitalitate qualitatis vide §. 30.

SVBSECTIO III.

De vitalitate vnionis.

§.89. VNIO qualitatis ad intellectum non spectat ad conceptum formalem intellectus: sed ad conceptum intelligentis: vt vnio albedinis ad albi conceptum spectat, & non albedinis: quia vnio est ratio formalis, per quam obiectum, & forma exercent suas causalitates in compositum. Quapropter ex vna parte consideratur subiectum, quod accipit denominationem à forma; ex altera consideratur tota essentia forma; inter vtrumque intericitur vnio; per quam forma communicat se, simulque formalem effectum. Potest dici vnio causalitas formalis vtriusque partis in totum compositum; quia est ratio formalis componendi.

§.90. Productio vnionis videtur non spectare ad conceptum formalem intelligentis, quia dicens includit & principium, quod dicit, & dictionem, atque vnionem vtriusque, caetera verò sunt conditiones requisitae; neque intellectiuum creatum videtur constitui essentialiter in ordine ad producendam vnionem qualitatis, sed in ordine ad dicendum obiectum, & vnionem dictionis, quae connotat in obliquo productionem ab eodem principio, à quo fit actus quem vnio, quia forma dependens, & eius vnio sunt ab eodem principio: nam si qualitas vitalis facta vitaliter ab intellectu, vniatur illi ab extrinseco agente, adhuc per illam intelligeret: sicut homo esset albus per albedinem ab alio productam.

§.91. Video eam actionem esse vitalem, quia essentialiter oritur à principio actiuo vitali: est tamen vitalis in actu secundo, vt conditio requisita ad intelligendum ex natura rei: intellectus autem comparatione illius est vitalis in actu primo: non vt intellectiuus formaliter, sed vt principium conditionis ad intelligendum. Quo differt à productio qualitatis: quia in actu primo intelligendi est formaliter vitalis, & actiuus, & passiuus, illius qualitatis. Recognosce §. 30. & 41.

§.92. Rogas, si vnione transeunte vniretur qualitas intellectui: vtrum futurum esset intelligens? Non esset: quia intelligens dicit tanquam rationem essentialem, vnionem congruentem extremis: haec autem est vitalis. Quemadmodum si corpus & animus vnirentur vnione accidentaria, non efficeretur homo: quia eius essentia petit vnionem substantialem, qualis congruit illis substantiis: non minus his extremis congruit vitalis vnio. Actio productiua vnionis nihil referret, si esset transeunte, per possibile, vel impossibile: quia ea actio est extra formalem conceptum intellectus, & intelligentis: vnio autem est de essentia huius intelligentis, vt est actu intelligens. Et quemadmodum ex lapide & cognitione non resisteret intelligens ob defectum subiecti, vt constabit §. 125. ita nec ex intellectu & intellectu sine vnione vitali; quia haec est de essentia intelligentis: Resisteret quidem habens intellectualem; sed non intelligens: & tunc esset homo

homo dicens, & loquens actuè & passivè; non tamen formaliter: quia actio & passio sunt vitæ congruenter; verbum tamen non esset aptè unitum. Nec tunc moveretur voluntas: nec obiectum esset absolute dictum: quia intellectus non esset absolute dicens. Non secus ac si extrema supernaturalia vniuntur vniione naturali, & substantialia accidentalibus; & accidentalia substantiali. Quia vniio est compositio tam essentialis quam subiectum ipsum. Si autem esset possibilis intellectus, qui posset facere intellectiōnem, & non vniire, ille intelligeret vniione transeunte: quia eis extremis ea vniio esset congruens: vt vniio accidentaria materiæ, & quantitati.

SECTIO III.

Vtrum actus vitalis possit produci sine concursu potentie vitalis?

SUBSECTIO I.

Nonnulla prætermitto.

§.93. PRIMò statuendum, non posse produci intellectiōnem, quin in esse intellectiōnis producatur, quia illæ dæ rationes sunt idem realiter. Videantur quæ dixi disp. 1. sect. 5. probans animum rationalem vniiri corpori secundum omnes suos gradus. Secundò statuendum, actionem de potentia absoluta non posse existere, quin efficiat, & denominet principium, à quo semel egreditur. Nam (vt in Physicis artigi, in metaphisica probaturus) repugnat modum existere, quin actu denominet rem, cuius est modus: nullus de actione vitali id negat: vnde liquido constat intellectiōnem, & volitionem non posse existere, quin in illas influat efficienter, & materialiter potentia vitalis: quia intellectiō formaliter includit actionem, & passionem, cuius est intellectiō. Quare licet creetur verbum, & vniatur potentia vitali: illam non denominabit intelligentem, quia non continet totam rationem intellectiōnis.

§.94. Tertiò statuendum, vitalitatem actionis illi esse essentialem: quia essentialiter & ex suo conceptu specifico est exercitium potentie vitalis, in quantum vitalis: ergo ex suo conceptu essentiali habet esse vitam actualem in actu secundo: quia actio illa reducit potentiam vitalem in quantum vitalem in actum secundum, quia potentia vitalis in actu primo est, quæ se potest ab intrinseco mouere: in quo connotat actionem, quæ sit motus ab intrinseco, & illa actio est motus ab intrinseco connotatus, quod illi conuenit intrinsecè, & essentialiter. Nam præciso quocumque modo ab illa distincto, habet esse motum eiusdem principij, à quo egreditur effectiue, ergo actio illa ex intrinseco suo conceptu est exercitium potentie vitalis in quantum vitalis. Iam verò probo primam consequentiam: quia exercitium vitale est actus secundus illius potentie, quæ se potest ab intrinseco mouere, nam omnis actio est actus secundus agentis, & passio patientis. Denique actio illa non minus est per suam essentialitatem exercitium intellectus vt intellectus, quam visio est representatio lucis: & illuminatio exercitium rei illuminantis vt illuminantis. De quo egi disp. 3. à §.46.

§.95. Quartò statuendum, vitalitatem qualitatis productæ per actionem vitalem illi esse intrinsecam, & essentialem; distinctam quidem à vitalitate actionis.

Probat, quia illa qualitas ex intrinseco suo conceptu est terminus, per ordinem ad quem constituitur potentia intellectiua: ergo essentialiter est vitalis: antecedens est certum: nam intellectus ex natura sua differt à voluntate, quia est expressiuus sui obiecti: ergo constituitur essentialiter per ordinem ad verbum, & imaginem expressam obiecti: ergo illa qualitas est terminus, per ordinem ad quem essentialiter constituitur potentia intellectiua. Probat, quia consequentia, quia essentialiter esse terminum potentie vitalis, est essentialiter esse actum secundum potentiam vitalem vt vitalis: nam potentia productiua nõ solum respicit actionem tanquam actum secundum, sed multo magis præcipue terminum productum tali actione, ea quidem nobiliorem: ergo illa qualitas essentialiter est vita in actu secundo.

Confirmatur, illa qualitas ex natura sua perit produci ab intellectu, & non à principijs extrinsecis tantum, vt negabit nullus, ergo est essentialiter vitalis. Patet consequentia, quia ille dicitur actus vitalis actu, qui actu procedit vitaliter à potentia vitali, sicut illa forma dicitur actu inharere quæ actu inharere subiecto, ergo illa dicitur essentialiter vitalis, quæ essentialiter perit produci modo vitali, sicut illa dicitur essentialiter inharere, quæ essentialiter perit inharere.

Itaque in actu vitali tot reperies vitalitates, quot partes requisitas ad rationem intellectiōnis, & intelligentis: videlicet vitalitatem actionis, passionis, qualitatis, & vniionis: quæ sunt vitalitates substantiales (vt ita dicam): nam motus localis, comestio, & loquutio denominantur vitales extrinsecè: possunt tamen quoad substantiam ab extrinseco fieri: & sic non sunt substantialiter vitales.

Quod arbitror etiam verum in sententia constituyente vitam in actu primo in principio petente operari in se, & non in alio. Quamuis enim in ea sententia nutritio fit vitalis per extrinsecam denominationem ab agente; & ex se sit indifferens vt secundum speciem fit ab alio; tamen nec intellectus potest ex suo conceptu producere verbum extra se; nec verbum potest produci ex natura sua sine concursu intellectus: estque tam determinatum ex sua natura ad intellectum vt ad principium actiuum, quam vt ad passiuum: & vt nequit esse ex sua natura nisi receptum in intellectu, ita nisi & productum. Et quemadmodum posse inharere est de accidentis essentia; ita & posse produci, & recipi ab intellectu est de essentia verbi: & eadem ratione perit naturaliter fieri, & recipi ab intellectu, qua accidens inharere substantiæ. A quo enim agente potest fieri aliquod verbum absque concursu intellectus: Quamuis ergo vegetabile & eius actio & terminus, non sint, in ea sententia, mutuo determinata in ratione causæ & effectus: cognitio & amor habent mutua connexionem, & naturaliter inseparabilem cum intellectu & amore.

SUBSECTIO II.

Conclusio.

§.99. **C**ontrouersia est, vtrum illa qualitas diuinitus possit produci sine concursu potentie vitalis? Adfirmo cum P. Suarez disput. 48. sect. 2. num. 1. 2. & Molin. 1. part. quæst. 1. 2. artic. 2. disput. 1. & cum aliis ferè innumeris, asserentibus beatitudinem creatam à solo Deo posse produci: quos refert P. Vazquez 1. 2. disput. 9. cap. 1. quibus ipse reclamat, cap. 4.

Mouetur

§.100. Mouetur primò: quia de intrinseca ratione actus vitalis est, vt potentia per illum attendat; sed non potest attendere nisi per actionem vitalem: ergo actus vitalis nõ potest produci nisi per actionem vitalem. Non me mouet argumentum: aut enim attentio est de conceptu essentiali intellectiōnis? aut non? Si primum, ergo illa actio, quam tu dicis attentionem, est de conceptu essentiali intellectiōnis, quod negasti: si secundum, ergo attentio formaliter non spectat ad conceptum essentialem intelligentis, ergo intelligere non est attendere: quæ ergo implicatio est, vt constituantur ille conceptus essentialis sine attentione, quam tu dicis non esse de essentia intellectiōnis? Præterea in tua sententia attendere non erit actio physica, sed ipsa qualitas vitalis, quam tu grammaticalem vocas *actionem*: quod si attendere est actio physica, & attentio est de ratione intellectiōnis: ergo actio physica est de conceptu intellectiōnis.

§.101. Nonnulli conantur hanc Patris Vazquez rationem tueri: quia posset dici actionem physicam exigi non ex parte cognitionis, sed subiecti; quod sine actione non est capax accipiendi denominationem cognoscentis; vt nec voluntas amantis sine cognitione, quæ non est ratio formalis amandi. Respondeo: de cognitione me videro à §. 141. hanc rationem impugno: quia actio exigitur vt attendat intellectus; quia intelligere est attendere: ergo actio exigitur ex parte intellectiōnis sicut ipsa qualitas. Deinde attentio est in ordine ad obiectum; attendere enim est adesse obiecto; id est, diligenter illi operam dare: si autem actio, & attentio non sunt circa obiectum; qua ratione actio est attentio? Cognitio exigitur ad amorem; quia appetitus elicited est in bonum apprehensum; similis ratio hic non reperitur.

§.102. Secundò mouetur, quia sequeretur actum voluntatis non esse voluntarium, quia voluntarium est, quod ab intrinseco principio procedit, sed ille actus non procederet à principio intrinseco: ergo non esset voluntarius. Si hoc argumentum quid probat, probat quidem meam sententiam; quia per te de essentia actus voluntatis est, vt sit voluntarius: per te etiam ratio formalis, per quam actus constituitur in ratione voluntarij, est actio illa vitalis: ergo actio vitalis pertinet formaliter ad essentiam actus voluntatis. At verò, sicut supra dixi vitalitatem actionis esse distinctam ex natura rei à vitalitate qualitatis: ita ratio voluntarij in actione reperta distinguitur ex natura rei à voluntarij ratione in qualitate reperta, vnde de essentia actus voluntatis erit esse à principio intrinseco ex natura sua, non actu, sed aptitudine: in opinione enim constituyente actum vitalem in sola qualitate, sic videtur ratiocinandum. Actus autem voluntatis essentialiter est actualis origo à principio intrinseco in mea sententia quia includit actionem.

§.103. Qui non distinguunt qualitatem ab actione, dicunt non posse qualitatem produci sine concursu potentie vitalis. Primùm dico, in eorum sententia posse; quia qualitas non est modus, sed res absoluta: hæc autem differt ab illo: quia hæc potest diuinitus separari à rebus, quibus connaturaliter inest: secus ille. Secundò, ex ipsis dicunt aliqui posse actionem vnius agentis diuinitus definire esse illius agentis, & incipere esse alius: ergo idem erit de hac actione vitali. Negant consequentiam: quia vitalis actio est, quæ nec diuinitus potest esse nisi ab hoc numero principio. Contra: quia inde probatur nullam esse actionem vitalem: quia vt aliæ actiones possunt separari, ita &

hæc; est enim eadem ratio, vt probabo disput. 2. metaph. sect. 5. Atque hi circulo peraguntur: dicunt enim actionem esse inseparabilem, quia est vitalis: & eam esse vitalem, quia est inseparabilis: & è proprio Marte comminiscuntur definitionem rei vitalis.

§.104. Igitur illa qualitas potest diuinitus à solo Deo produci intra, vel extra potentiam vitalem. Primò, quia nulla ostenditur repugnantia. Secundò, quia illa qualitas non est modus, sed res: at omnes res possunt diuinitus à suis subiectis separari, vt probabo disp. 2. metaph. sect. 5. ergo.

§.105. Tertiò, quia illa qualitas non dependet à potentia vitali per se, sed per actionem ab ipsa distinctam: ergo poterit Deus illam actionem supplere per concursum creatiuum, Patet consequentia, tum in inharrentia accidentium, quam à Deo in Eucharistia suppleri efficaciori concursu actiuo, est Fide sanctum: ergo idem erit de inharrentia vitali: quia non magis pender actus vitalis à sua potentia, quam accidens à substantia: quia ratio dependendi neutri est essentialis: sed ab vtroque distinguitur, & ab vtroque exigitur ex natura sua: tum etiam, quia quando vna causa actiua continet eminentiorem modum producendi vnum effectum, quam ipse postulat ex natura sua: non videtur esse ratio, propter quam non possit talem modum exercere: at Deus continet eminentiorem modum producendi accidentia, quam ipsa postulant ex natura sua: ergo. Nec inuat dicere id esse verum, quando non implicat ex parte termini. Inde enim probo non implicare, quia dependet terminus per dependentiam à se distinctam, vt apparet in aliis accidentibus, & quidem cur illa qualitas essentialius dependet ab intellectu, quam à materia quantitas?

§.106. Dices primò, ceaturam non dependere à Deo per se ipsam, & tamen non potest esse sine dependentia à Deo: ergo idem erit de actu vitali respectu suæ potentie. Nego consequentiam: quia cum quæuis creatura sit essentialiter ens ab alio, non potest non pendere à Deo ente per essentiam; at verò actus vitalis non habet tam essentialem dependentiam à potentia vitali, quia tota virtus actiua potentie vitalis, eminenter continetur in Deo, qui poterit illi qualitati esse communicare, vt patet in Eucharistia: at verò nullum est agens, quod contineat creaturas eminentius Deo: & quod independentem ab ipso operetur.

§.107. Dices secundò, voluntatis actum potentia absoluta non posse produci, nisi etiam à voluntate; quia voluntas fertur in obiectum cognitum; vnde necessariò prærequiritur cognitio intellectus, obiectum voluntati representans. Hoc argumentum rectè probat amorem consistere formaliter in actione. Probo autem illam qualitatem voluntatis, etiam si illa sola sit volitio, posse à solo Deo produci, tum rationibus supra factis: tum euerendo hoc fundamentum: quia si propter quam rationem repugnet, maxime, quia voluntas non potest ferri in incognitum, sed in nostro casu non ferretur in incognitum, ergo volitio potest fieri extra voluntatem. Probat minor, quia in eo casu nec voluntas operaretur, nec pareretur, nec amaret, quia suppono anima, & eius potentiis annihilatis conseruari à solo Deo volitionem: tunc quomodo amaret voluntas annihilata? ergo in nostro casu voluntas non ferretur in incognitum.

§.108. Dices illam qualitatem habere dependentiam à cognitione, quia non potest produci nisi illam supponendo.

ponendo. Contra, quia in tantum habet illam dependentiam, in quantum causa actiua volitionis non feratur in incognitum: sed Deus creans illam volitionem non feratur in incognitum: nam ipse habet alios actus, per quos cognoscit obiecta: in eo ergo casu quorsum est necessaria cognitio creata? Dices hinc sequi euidenter talem qualitatem posse vniui voluntati non precedenti cognitione: sed de hoc me video sect. 4. maxime §. 41.

SVBSECTIO III.

De effectu formali intellectiōnis à Deo productæ.

§. 109. **D**ixi §. 104. posse eam qualitatem à solo Deo produci in nostro intellectu: examino vtrum illa tunc redderet potentiam intelligentem? In mea sententia pars negans est manifesta: quia non potest esse intelligens sine intellectione: sed tunc non esset intellectio: quia non esset actio vitalis, quæ est intellectiōnis pars: ergo non esset potentia intelligens. In opinione non distinguente qualitatem ab actione, duplex est inuenda via: primò: qui dicunt tunc qualitatem per suam essentiam ita pendere ab intellectu, vt non possit absque illo concurrente produci: dicent quæstionem hanc in ipsorum sententia non habere locum, magis quam in mea locum habet *vtrum actio intellectus possit sine illo concurrente fieri?* ponuntur enim implicati termini: quia actio alicuius agentis, non potest intelligi nisi illud denominans: in quo sensu egi contra eam sententiam §. 48. & sic adstruitur à plerisque eius authoribus, vt dixi §. 103. Secunda via est aliorum, quos adduxi eo §. 103. opinantium qualitatem illam posse diuinitus à solo Deo produci: quibus communis est difficultas cum constituentibus intellectiōnem in sola qualitate distincta ab actione.

§. 110. Nunc pono, disputandi gratia, intellectiōnem adequatè consistere in sola qualitate. Rogo vtrum illa sola producta à solo Deo reddat intellectum cognoscentem? Item pono ex sectione sequenti, intellectiōnem vnitam lapidi nõ fore rationem vt lapis intelligat ob incapacitatem subiecti, nunc ergo pono subiectum ex suo conceptu capax, & vnionem eandem, quam ipsum produceret, & qualitatem eandem. Est igitur quæstio vtrum ille defectus actionis vitalis sufficiat ad impediendum effectum formalem cognoscentis?

§. 111. Censeo intellectum cum qualitate, & vnione vitalibus, productis à solo Deo, fore intelligentem. Quam sententiam possumus adscribere P. Vazquez adducto §. 99. censenti non posse qualitatem à solo Deo produci: quia tunc mens intelligeret sine attentione: estque complurium authorum, quos allegaui eo §. 99. item multorum, qui negant qualitatem consistere in sola actione: quia posset intellectus intelligere, & voluntas amare sine actione vitali. eidem opinioni adsentiantur omnes fere recentes animastici constituentes intellectiōnem in sola qualitate.

§. 112. Probatur apertè: subiectum, qualitas, & vnio, sunt tota essentia intelligentis vt intelligens est in actu secundo: ita vt in conceptu intelligentis nihil aliud formaliter includatur: sed existente tota essentia intelligentis, vt intelligens est, existit formaliter intelligens: ergo existente subiecto, qualitate, & vnione existit intelligens vt intelligens est. De Maiori nullum dubium: quia quæ desunt, non spectant formaliter ad essentiam intellectiō-

nis, nec subiecti, nec vnionis: sed sunt conditiones, aut principia extrinseca. alioquin iam daretur aliquid esse de conceptu intelligentis. Minor constat: quia intelligens & eius essentia cum existentia idem sunt: & vt non potest existere animal rationale absque homine: quia sunt idem; ita nec intellectus cum intellectiōne vnita: quia sunt idem nõ minus quam definitio & definitum. Arbitror hanc ratiocinationem esse ex terminis notã.

Obiicies primò: existente subiecto, qualitate, & vnione existente intelligentem quoad entitatem, non verò quoad denominationem: vt autem denominetur intelligens, opus esse aliquo extrinseco connotato, à quo pendeat ea denominatio: vt existente albedine existit tota relatio quoad entitatem, nota verò quoad denominationem. Nec hoc mirum; primò: quia ego admitto §. 92. qualitatem vnitam subiecto vnione trãseunte non sufficere ad denominationem *intelligens*. Secundo, quia idem multi dicunt in relatione prædicamentali. Tertio, quia virtus actiua caloris distinguitur ab eius applicatione; nec tamen calor producit calorem. Quarto, quia intellectio non est de ratione formali amantis, & tamen amor existens in voluntate, illam non reddet amantem nisi intelligat.

Respondeo, eam doctrinam de connotatis à me sapius impugnatam disput. 5. Physic. & alibi, iterum impugnanda à priori disput. 5. Met. & quidem miri sunt eius authores: quia ea nunc non vruntur; sed sentiunt nobiscum, opinantes non posse qualitatem vniui subiecto apto in ratione entitatis, quin in ratione denominationis: albedinem autem posse existere in ratione entitatis, quin in ratione denominationis. At authores huius opinionis id negant in albedine, & in actu vitali admittunt. Hos impugno: quia quamuis ea opinio de connotatis admittatur in relatione prædicamentali; non tamen est admittenda in relatione transcendentali: quia hæc per suam essentiam connotat suum terminum; illa verò non nisi accidentariè.

Quod probo; quia etiam possemus dicere qualitatem productam vitaliter ab intellectu sine specie impressa, non dare denominationem intelligentis: quia species impressa est conditio essentialiter requisita ad illum effectum, quia actio tam est extra essentiam intellectiōnis quam species: vt ergo defectus illius officit effectum formali *intelligens*, ita & defectus impressæ speciei. item amor productus cū auxilio extrinseco non reddet amantem; quia connotat principium intrinsecum intrinsecè completum, item materiam vnitam animo rationali non esse viuentem; nec tunc fieri hominem nisi materia sit affecta quantitate: quia connaturaliter ab illa pendet; & homo dicit actualement extensionem partium: & Christus vt in Eucharistia non esse hominem: quia ibi caret extensione actuali ad locum. Quibus, & similibus absurdis applicari possunt omnia verba, & exempla propoſita §. 113. vt constabit volenti ea applicare.

Ad argumentum ex §. 113. Respondeo non requiri plura ad denominationem intelligentis quam ad entitatem: quia non requiritur nisi essentia existens cum supposito, vt sit intelligens quoad completum, exemplum de relatione prædicamentali est eiusdem farinae. Quod tamen porrigi non debet ad relationes transcendentales propter absurda illata; ipsiusque authores tenentur reddere discrimen. Ad primam probationem, discrimen est latum: quia deficiente vnione vitali deficit aliquid

de essentia huius intelligentis: vnde tunc non existeret tota huius intelligentis essentia: oppositum autem est in tua sententia. Ad secundam probationem iam respondi. Tertia est abs re: quia applicatio est necessaria ad existentiam effectus; non verò ad entitatem, aut denominationem virtutis calefactiue. Quod si calefactio, & calor existent sine applicatione, esset calidum, & calefaciens: esset è re ea probatio, ad ostendendum nõ posse existere qualitatem absque actione vitali. Ad quartam probationem respondeo, amorem vniui voluntari eam facturum amantem: vt ostendam à §. 142. Est autem quæstio vtrum amor possit vniui voluntari absque cognitione. Et quia sequitur eum vniui posse & voluntatem amare incognitum, ideo vel amor & cognitio sunt inseparabiles à subiecto; vel consistunt partialiter in actione. Do huic argumento non posse vniui amorem voluntari absque cognitione: si tamen vniatur, eam reddet amantem ob argumentum factum §. 112. vide inferius à §. 142. §. autem 147. vide circulum.

§. 117. Secundo argumentantur: quia subiectum ob incapacitatem solet carere effectu formali, quem forma tribuit aliis subiectis; sed intellectus non agens suam intellectiōnem est incapax effectus formalis ab illa orti in intellectu eam agente: ergo. Maior à me conceditur §. 125. Minor probatur: primò quia materia prima non est sentiens quamuis in se habet sensationem; nullam ob causam nisi quia non agit sensationem. item nec voluntas sine cognitione est subiectum aptum vt ametur.

§. 118. Respondeo, minorem esse falsam; quia actio non spectat ad subiecti capacitatem, aut incapacitatem; sed ad actum secundum agendi. Alioquin possemus dicere non fieri hominem ex corpore & animo rationali vnitis; nisi corpus sit extensum: quia extensio spectat ad capacitatem subiecti. Recognosce quæ dixi §. 115. faciunt enim huic scopo. Et quidem euidenter est non posse ab iis authoribus probari futurum hominem sine quantitate, aut mentem intellecturam sine specie impressa, aut voluntatem amaturam sine habitu infuso: quia, vt ipsi ponunt actionem ad capacitatem subiecti; ita ponitur quantitas, species, & habitus. Ad primam probationem respondeo; materiam primam esse incapacem; non quia actu non agit; sed quia non est actiua. Potentia enim vitalis creata consistit in virtute actiua: cuius terminus adequatus est qualitas: quæ est actus secundus. Vnde ex illa & intellectu constatur viuens in actu: quia est actus primus cum secundo. Vt enim per te viuere actu formaliter est potentiam exerceri actu secundo in ratione termini: intellectus viuere; quia exerceretur actu secundo per modum termini. At illa qualitas non est actus secundus materiz primæ, nec exercitium actiuum. Ad secundam probationem respondi §. 116.

§. 119. Arguunt tertio. Intelligere est viuere, sed omnis vita creata dicit actionem physicam; ergo intelligere creatum includit actionem. Respondeo, hoc argumento à me §. 7. probari intellectiōnem componi formaliter ex actione physica. Hi autem eo argumento vel inuiti superati, probant sola qualitate non viuui. In ea sententia, quam disputandi gratia posui §. 110. distinguo minorem; includit actionem vt conditionem necessariam ex natura rei, concedo minorem; vt homo dicit quantitatem, & cognitio speciem; includit actionem formaliter, nego minorem: sed præcisè includit formaliter terminum natura sua producibilem ab ipso viuente; vt in parte dixi §. 118.

Hinc argumentum abripiunt; illa qualitas reddit viuentem intellectum vt est terminus formaliter actionis vitalis; sic autem connotat essentialiter actionem vitalem actu existentem; ergo. Aduerte, aliam esse rationem formalem termini secundum se; aliud denominationem termini actualis. Qualitas secundum se est terminus formaliter: quia secundum se dicit ordinem essentialem ad actionem vitalem; vt accidens secundum se, est terminus inhaerentiæ; quia illam petit secundum se. Denominatio autem termini, est extrinseca ab ipsa actione; quæ vt est actio in potentia logica, denominat qualitatem producibilem, & terminum in potentia: cum autem existit ea actio, denominat qualitatem actu productam, & terminum. vt cernitur in inhaerentiâ; item in visione comparata colori.

Argumentum ergo probat, actionem esse de conceptu formali cognitionis: recidit enim in factum à me §. 7. at in sententia posita §. 110. distinguo maiorem; reddit intellectum viuentem, vt est terminus formalis secundum se, concedo maiorem; sicut quantitas est accidens vt est inhaerens secundum se: reddit intelligentem, vt habet denominationem extrinsecam termini ab actione, nego maiorem. Distinguo item minorem; vt est formaliter terminus petens productionem vitalem, constituitur actione ipsa, nego minorem; sic enim connotat actionem, & non denominatur ab illa; vt accidens connotat inhaerentiam: vt est terminus denominatus ab actione vitali; eam includit extrinsecè, concedo minorem; at vt sic eam includens non reddit intellectum cognoscentem.

Quod apertè confirmo; aut enim illa denominatio termini actualis pertinet formaliter ad cognoscere: aut non pertinet. Si non pertinet; ergo sine illa, & sine ratione & denominatione termini ab actione concipitur essentia cognoscendi: ergo posita illa qualitate, & reiecta ea denominatione termini actualis orta ab actione; intelligitur cognoscere: ergo cognoscere aut non includit nec actionem, nec denominationem ab illa in qualitate vitali: Male ergo negas, tunc viuendum intellectum; quia viuere dicit illam denominationem; cum illam non dicat. Si autem illa denominatio includitur in intelligere, inclusione formali: ergo actio intrat formaliter conceptum intelligentis: quia illa denominatio est ipsa actio. quod est recidere in meam opinionem; nempe intellectiōnem constari formaliter ex actione & qualitate; quia actio nec est subiectum viuens, nec est vnio, ergo est ipsa vita & intellectio partialiter: quia in viuente solum reperiuntur formaliter subiectum viuens, vita, & vtriusque vnio. Vel saltem mihi satis erit viuere in actu secundo includere formaliter hos conceptus, subiectum, actionem, passionem, qualitatem, & vnionem. Nam quod est de conceptu formali viuents, & nõ est subiectum, nec vnio qualitatis, dico ego pertinere formaliter ad intellectiōnem, quemadmodum ad albedinem pertinet formaliter quidquid est de conceptu formali albi, & non est vnio, neque subiectum, quia hæc composita nihil formaliter includit præter subiectum, formam, & vnionem.

SECTIO IV.

Vtrum actus vitalis possit diuinitus in alieno subiecto constitui?

Ex dictis disput. 12. Physic. sect. 2. constat, rebus inesse potentiam obedientialem passiuam ad

§. 120.

§. 121.

§. 122.

§. 123.

ad recipiendos quoslibet effectus. Vnde dico primo. *Omnis cognitio creata potest constitui aut in lapide, aut in alieno subiecto.* Ita Gabr. in 3. dist. 13. q. vnica num. 2. prope initium: & alij tum antiqui, tum noui. Probatur, quia inde nulla sequitur repugnantia (suppono opinionem asserentem intellectiōnem in sola qualitate consistere, de qua sola, non verò de actione nunc nobis sermo.)

SVBSECTIO I.

Nonnullorum argumenta contra primam conclusionem.

§. 124. **D**ices, sequi lapidem intelligere, & non intelligere: intelligere quidem, quia habet effectum formalem intelligendi, qui in sola intellectuone consistit: non intelligere, quia lapis non est intellectiuis in actu primo, sine quo non potest esse secundus. Nonnulli respondent implicare contradictionem lapidi vniri: quia intelligens dicitur in recto intellectuone, & connotat in obliquo subiectum: quia effectus formalis non potest separari ab ipsa forma vnita subiecto, vnde lapis erit intelligens. Probant autem intelligens in recto dicere intellectuonem, quia accidentia dicuntur in recto formam, & connotant in obliquo subiectum: quia in predicamento quantitatis ponitur quantitas non in abstracto, sed in concreto *quantum*: at in predicamento quantitatis non ponitur in recto substantia, sed ipsa quantitas: ergo *quantum* dicitur in recto quantitatem.

§. 125. Leue est hoc fundamentum: quia effectus formalis non prouenit à sola forma, sed etiam prouenit à subiecto, & variato ipso subiecto, variatur totum compositum; & effectus formalis: effectus verò formalis proueniens à sola forma non potest ab illa separari. Vnde lapis cum intellectuone non erit intelligens, quia hoc dicitur potentiam spiritualem perceptiuam obiecti cum actuali perceptione illius: lapis autem non est potentia perceptiua obiecti: & licet habeat illius perceptionem, non est intelligens: bene tamen habet effectum formalem cognitionis, à quo potest denominari informatus cognitione, siue illam habens.

§. 126. Ratio à priori; quia hæc composita dicuntur essentialiter subiectum, formam, & vnionem: quod si aliqua pars essentialis mutatur, necesse est non manere eandem essentiam in specie; sed resultare compositum in alia specie. Quod apertè cernitur in homine & leone; distinctis specie pro distinctione solius forme. Etenim si hoc compositum includit alteram partem essentialiter diuersam ab aliis partibus; ergo totum hoc compositum secundum omnes partes non est in eadem specie, in qua aliud: vt si forma equi vniretur quantitati vt subiecto; non efficeret compositum eiusdem speciei cum equo: quia quantitas & materia prima non sunt eiusdem speciei. Idem dixerim si forma equi vniretur materie diuersæ speciei. At intelligens petit subiectum natura sua præceptiuum obiecti, & spirituale: ergo nisi subiectum intellectuonis sit eius generis, non fiet intelligens; sicut nec equus ex forma equina & quantitate, aut materia alius speciei. Immo quamuis nostra intellectuone vniretur Angelo, non esset per illam intelligens: quia *intelligens* dicitur potentiam se ab intrinseco mouendi & actum secundum eius potentiam. Quamobrem disputans de scientia Christi dixi eius animam non posse cognoscere formaliter per scientiam increatam.

§. 127. Ad argumentum illorum auctorum respondeo, *intelligens* in recto dicere potentiam, & in obliquo connotare formam: quod probatur: quia si compositum accidentale diceret in recto formam, non posset fieri hæc prædicatio, *album est dulce*, quia fieret hic sensus, *albedo vnita subiecto est dulcedo vnita subiecto*, qui est falsus; est autem vera, quia prædicatum, & subiectum supponunt in recto pro substantia connotante in obliquo albedinem, & dulcedinem.

§. 128. Dicunt album dupliciter sumi posse; primo, significando in recto subiectum, in quo sensu fit illa prædicatio. Secundo, significando in recto formam, tunc autem non posse defendi illam prædicatiōnem. Contra: forma accidentalis semper inhaeret subiecto, ergo debet significari termino non significante illam per se stantem, sed vt inhaerentem: sed si significaretur in recto non significaretur vt adiacens, sed vt per se stans, quod patet ex declaratione termini adiectiui. Si enim rogas *quid est album?* & respondeatur, *albedo in subiecto*, tunc significatur vt per se stans: vt enim patet ex summulis, termini abstracti significant rem, quasi per se subsistentem.

§. 129. Præterea; licet *intelligens* dicat in recto intellectuonem, non sequitur statim quodlibet subiectum denominatum iri intelligens, quia subiectum est de essentia intelligentis, licet connotetur in obliquo, & pro illius varietate mutabitur effectus formalis, & erit diuersus pro diuersitate subiecti. Quod confirmatur, quia intellectuone denominatur obiectum cognitum, & potentiam cognoscentem: ergo pro diuersitate subiectorum variatur effectus formalis.

§. 130. Dicunt effectum, quem semel tribuit forma, necessario esse tribuendum, diuersum quidem pro diuersitate subiectorum. Contra primo: ergo si diuinitus constituatur in diuersis subiectis, diuersos tribuet effectus: nam si modo tribuit solos effectus cognoscentis, & cogniti, id prouenit, quia ex natura sua vnitur subiectis aptis eis denominationibus: inde autem quo modo probatur repugnare illam alienis subiectis vniri? Contra secundo, quia sensio materialis per se vnitur quantitati media potentia vitali, & non denominat illam, neque materiam primam sentientem: ergo pro diuersitate subiectorum etiam ex natura rei diuersos tribuet effectus.

§. 131. Quod clarissimè patet in vnione hypostatice: quæ animum rationalem reddit iustum & sanctum; corpus autem non reddit iustum nec sanctum. Item cum humanitate constituit Christum, vt est homo, Filium naturalem Dei: quod non faceret cum equitate. Siue ergo Gratia ponatur in recto, siue in obliquo, semper mutat formales effectus totales ex diuersitate subiectorum: quia effectus formalis totalis oritur ab vtraque parte: immo est idem cum illis, & hoc complexum *lapis & gratia vnita*: est diuersum ab hoc *Homo & gratia illi vnita*: ita & effectus formales. E quibus secundus est *gratum*, primus nequaquam. Idem dixerim de intellectuone. recognosce §. 125. c. 126.

§. 132. Ad illud de prædicamentis respondeo primo, in predicamento accidentis constitui substantiam non secundum se, (sic enim ad solum prædicamentum substantiæ spectat) sed affecta aliquo accidenti. Secundo respondeo id, quod ponitur in prædicamentis accidentium, formaliter significari in concreto, non in recto, sed in obliquo. Tertio ad prædicamēta pertinere accidentia in abstracto, non enim dicimus *prædicamētum quanti*, aut *agentis*, aut

aut *ubicatis*, sed *quantitatis*, *actionis*, aut *vbi*: quod Aristotel. illa significet in concreto, est quia familiarè est Aristoteli vsurpare terminos adiectiuos pro formis, quæ per illos significantur: quod verò vniones accidentium non ponantur directè in prædicamentis, nihil infert, nam communis est opinio, motus, & substantias incompletae reductiue tantum ad prædicamentum spectare, item actioni substantiali nullum dari prædicamentum.

SVBSECTIO II.

Argumenta similia veri.

§. 133. **O**stendi disp. 2. Met. sect. 5. essentiam modi vt sic esse relationem vnus extremi ad aliud; qua auferitur aliqua indifferentia subiecti ad aliquid distinctum: quapropter dixi de ratione modi esse, esse determinationē actualem; ad quam non fit ipse modus indifferens. Item sect. 6. icci fundamenta ad asserendum intellectuonem non esse modum. Obiecti tamen argumenta non leuia ad ostendendum eam esse modum: quibus nonnulli deinde sunt moti ad affirmandum eam esse modum; inter quos vnus è meis auditoribus satis acutè eam opinionem prouexit. Ac primum statuit, eam esse modum distinctum ab actione vitali: quia tantum est modus intrinsecus intellectuui, quo ipse determinatur, & refertur ad obiectum. Hic modus potest à solo Deo produci; quia producit per actionem distinctam; vt patet in hominis vnione; quæ primùm producit à Deo & homine; deinde conseruatur à solo Deo. Immo ostendi disput. 12. Phys. vnionem posse creari. Negant autem hi auctores posse cognitionem extra intellectum, aut in alieno subiecto constitui.

§. 134. Vnicum fundamentum est, quia cognitio est modus intrinsecus potentie cognoscentis: ergo non potest ab ea separari: ergo nec in alieno subiecto constitui. Prima consequentia est certa ex disp. 2. Met. sect. 5. Primam etiam probant disp. 11. Met. sect. 8. Quamuis ibidem dixi non esse improbabile modum, qui semel est affectio alicuius rei ex natura sua, non posse diuinitus ab illa separari: at cur non poterit vniri diuinitus aliis rebus per modum à se distinctum? quia non est illarum determinatio. Quod in hoc modo vitali specialius confirmatur: quia hic nullum habet physicum effectum in obiecto, sed solum intentionalem; qui potest vniri subiecto inepto ad cognoscendum, vt materia prima: ergo quamuis nec actio, nec vnio non possint alienis vniri subiectis propter physicos effectus; cur non poterit vniri cognitio? Non est ergo secunda consequentia tam certa quam prima: ac propterea hæc mea prima conclusio in §. 123. locum habet, tamen si cognitio separari non possit ab intellectu; quia poterit vniri corpori, aut Angelo, aut subsistentia. Quia verò censeo posse cognitionem ab intellectu separari; probemus huius argumenti vires.

§. 135. Probant igitur antecedens, nempe cognitionem esse intrinsecum modum intellectus: quia omnis actualis determinatio vnus rei indifferens ad aliam, est modus: vt ostendi disput. 2. Met. sect. 5. sed intellectuone est actualis & intrinseca determinatio intellectus ad obiectum: ergo intellectuone est modus intrinsecus intellectus. Probo minorem: quia intellectuone est indifferens ad representandum hoc & illud obiectum; sed illa indifferentia ad hoc obiectum tollitur per cognitionem hanc, quæ est essentialis & determinata huius re-

presentatio; ergo intellectuone est actualis, & intrinseca determinatio intellectus ad obiectum. Probo minorem; quia hæc representatio est ita affixa huic obiecto, vt nec diuinitus possit representare aliud; vt hæc actio est determinata ad hunc terminum: ergo vt actio est modus agentis; ita cognitio est modus intellectus.

§. 136. Huic argumento respondi ea disput. 2. sect. 6. Negata minori: ad probationem nego minorem: ad probationem respondeo, cognitionem esse essentialiter determinatam ad hoc obiectum, ita vt diuinitus nequeat aliud nouum representare, sicut nec actio producere alium terminum: deest tamen illi cognitioni determinatio ad hunc intellectum: quam habet ab vnione. Argumento erat probandum cognitionem esse essentialiter determinatam ad hunc numero intellectum; tunc concluderet intentum: at id non probat; sed præcisè eam esse determinatam in obiectum; quod ego fateor; quia per suam essentiam est formalis illius cognitio, & non alius: vt anima est se ipsa determinata ad speciem hominis, & ad vitam humanam communicandam corpori: at non est determinata vt hoc corpus per illam viuat, ita intellectuone est determinata ad communicandam vitam actualem; quia ex se est actus secundus viuientis; tamen non est determinata ad id communicandum huic intellectuui. Igitur determinatio intellectus ad obiectum dicit duas determinaciones; alteram ad obiectum, quam habet cognitio; alteram ad intellectuone, quam habet vnio huius cognitionis. Ratio est: quia intellectuone respicit obiectum vt principium actiui perfectum loquutionis eiusdem obiecti: hoc autem petit terminum perfectum, & absolutum: cui vnitur vnione distincta. Huc recidunt quæ dixi disput. 2. Met. sect. 6. Nec desunt exempla: lumen gloriæ & species impressa Dei, vel Deus ipse loco speciei, sunt determinati ad essentiam Dei, ita vt per illa principia non possit videri aliud obiectum primarium, nec secundarium: At non sunt determinati ad hunc numero actum. Actio, & vnio physica, sunt determinata seipsis ad vtrumque extremum ob rationes redditas ea sect. 6. cognitio autem & vnio sunt determinata ad hunc intellectuone, & hoc obiectum.

§. 137. Secundo probant actum esse modum: quia actus est actualis relatio intellectus ad obiectum: sed omnis relatio actualis est modus rei quam refert: ergo cognitio est modus. Probant minorem: quia ordo actualis distinctus à fundamento tantam habet connexionem cum fundamento quantum cum termino: sed omnis relatio habens eam connexionem cum fundamento est illius modus: ergo. Probo minorem: quia cum termino habet connexionem inseparabilem. Maior probatur exemplo actionis, & passionis.

§. 138. Respondeo, ipsos esse ordines transcendentales essentialiter pendentes à termino quin ab immediato fundamento. Lumen gloriæ est per essentiam determinatum ad Deum vt obiectum; non tamen ad hunc numero intellectuone; potentia vitalis est ordo animi ad actus vitales; neutri tamen est affixa. Sunt ergo aliqui ordines perfecti; alij verò imperfecti. hi non possunt separari, secus illi, qui imperfecti sunt se ipsis determinati & ad terminum, & ad fundamentum; vt actio & passio: quia per alias nec fieri; nec vniri possunt: perfecti autem sunt respectus ad terminum, non verò ad hoc fundamentum: ad terminum quidem, quia sunt formales imagines illius; quem connotant per suam essentiam; alioquin indigeret alia ratione representen

representandi: non verò ad subiectum; quia illud nō exprimitur; sed ab eo pendet, & recipiuntur. Quod rectè intelligitur contingere per vnionem, quæ non sit representatio. vt virtus caloris in ratione virtutis non eget modo adiecto, eget autem vt sit in hoc subiecto. Vnde minor proposita §. 137. est falsa; item & eius probatio. Actio est modus, non quia est relatio; sed quia est relatio determinata tollens indifferentiam huius agentis & termini.

§. 139. Tertio probant: quia nisi cognitio sit modus intellectus; hic non cognosceret immediatè obiectum, sicut nec anima producit actum. Nego: quia inter cognitionem & intellectum non interitur noua representatio; sed noua vnio; quæ non tollit immediatam communicationem effectus formalis; vt patet in anima: at inter causam remotam & effectum mediat virtus actiua, à qua immediatè oritur effectus. Non est ergo eadem ratio.

§. 140. Est ergo cognitio qualitas absoluta; quia circa obiectum nullam habet causalitatem; sed puram illius extrinsecam denominationem. Quod non officit quin intellectui illam possit intrinsecè communicare per vnionem à se distinctam. Quo differt ab actione; quia sistendum est in vna, quæ seipsa sit ratio agendi actiua, & passiuæ: alioquin erit infinita actionum progressio: at cur vna magis quàm alia? item sistendum est in vna vnione, quæ seipsam vniat, & extrema. Hic autem non sequitur ea progressio; quia qualitas seipsa est representatio formalis; ad quod non eget alia representatione; suum autem formalem effectum intrinsecum communicat per vnionem. Item perfectio intellectus petit terminum perfectiorem calore, & aliis accidentibus, quæ producunt res absolutas. Item cognitio est principium habituum, & speciei impressæ, quæ sunt res absolutæ; quæ à modo produci non possunt, vt dixi §. 68. Tandem cum intellectu ob sui perfectionem ab omnibus censetur de genere qualitatis absolutæ: & rationes, quibus probari contenditur, eam esse modum, nullo modo virgeant; non est asserenda modus.

SUBSECTIO III.

Secunda conclusio.

§. 141. Dico secundò. *Volitio patet à solo Deo vniri voluntati sine ulla cognitione creata.* Probat, quia sect. 3. probaui amorem à solo Deo posse creari, sed ille actus sic creatus potest vniri voluntati sine concursu actiui illius, vel potest ex illa educi à solo Deo; ergo. Probat, quia antecedens, quia in hoc nulla inuoluitur repugnantia. Nam Deus ad volendum vnionem illius actus non dirigitur per creatam cognitionem, sed per increatam.

§. 142. Dices hinc sequi absurdum; voluntatem amare obiectum, quod non cognoscat. Contra, quia sect. 1. probaui non consistere amorem in sola qualitate, quia euidenter probatur posse voluntatem amare incognitum: quod inde probo, quia Deus ad producendam illam vnionem non pendet ab humana intellectuione, item neque voluntas ad illam recipiendam; item neque voluntas formaliter non deseruit cognitio præcedens; ergo illa qualitas à solo Deo potest vniri voluntati, quin præcedat talis cognitio.

§. 143. Dicunt necessariam esse cognitionem, ne sequatur illud absurdum. Contra, quia hæc est pe-

nitio principij. Probaui enim illam qualitatem vt producatur à Deo extra voluntatem non pendere à cognitione, quia in tali casu nihil deseruit cognitio, item neque Deus pendet ab illa cognitione in vnienda illa qualitate, neque voluntas in ea recipienda magis, quàm lapis si in eo constituatur. Vnde ergo probas illam qualitatem essentialiter à cognitione pendere, nisi negando absurdum, in quod te deduco?

Vnde existimo non posse defendi amorem in sola consistere qualitate: sed etiam in actione, alioquin voluntas ferri posset in incognitum. Et quamuis vnio ad voluntatem peteret essentialiter cognitionem: tamen eam non peteret vnio ad aliud subiectum: esset enim diuersa rationis, nec sequeretur absurdum quod in voluntate: item posset creari actus amoris sine cognitione: quamuis non posset vniri voluntati.

Voluntatem tunc amaturam per eam qualitatem patet: quia est ibi tota essentia amantis, subiectum aptum, amor (qui per te est sola qualitas) & illorum vnio, vt est essentia hominis in corpore & animo & vnione: eum fieri à voluntate est ex natura rei necessaria conditio: sicut est vniri: at non de essentia per te: & sicut esset vnitas tamen si ab extrinsecò vniretur: ita & amans.

Nonnulli dicunt, voluntatem tunc non fore amantem; quia non est subiectum capax amandi sine cognitione; sicut intellectus non est capax intelligendi sine actione. Hac de re egi à §. 112. vbi probaui posita forma & vnione cum subiecto apto, non posse non esse intelligens in actu secundo, quoad entitatem, & denominationem. §. autem 114. impugnaui opinionem de connotatis. §. item 115. ostendi posse dici cognitionem existentem in intellectu non posse hunc esse intelligentem; quia est ex parte subiecti conditio necessaria species impressa; & habitus infusus vt voluntas sit supernaturaliter amans; & quantitas vt sit homo. eademque facilitate possumus comminisci mille condiciones; quibus subiectum sit incapax.

Hic aduerte circulum horum authorum: dicunt §. 113. cognitionem non reddi potentiam intelligentem nisi vitaliter producatur; quod probant; quia amor sine cognitione non reddit amantem. Hic dicunt non reddi voluntatem amantem sine cognitione, idque probant, quia intellectus non redditur agnoscens absque actione.

Ratio huius doctrinæ est: quia cognitio est extra formalem conceptum amantis. vnde si ponitur tota eius essentia, ponitur totus amans: vt homo est corpus & animus cum vnione & subsistentia; vt ex S. Athanasio canit Ecclesia in symbolo: si ergo ponuntur corpus, anima rationalis, vnio, & subsistentia, ponitur homo; licet non ponatur quantitas. Controuersia esse potest; num absque quantitate anima & corpus possint vniri vt virtum absque cognitione possit vniri volitio: at si semel vniantur corpus & anima subsistentes; quis neget esse hominem; quia corpus & anima vnus est homo: ita voluntas & amor vnus est amans. cognitio non pertinet ad capacitatem, aut incapacitatem subiecti; sed ad principia necessaria ad agendum: vt quantitas non spectat ad capacitatem subiecti; sed ad conditionem ad agendum: si autem defectum conditionis, aut agentis Deus superat; resultat amans, non aliter ac homo absque quantitate. mirum est posse aliquem ad hanc lucem conuiuere.

Dicunt alij; posse tunc voluntatem ferri in incognitum. Quando autem Aristoteles voluntarium definiit à principio intrinsecò cognoscente singula;

singula; dicunt definiunt voluntarium actionis, quod causale vocant; non voluntarium amoris. Hi mihi placent, qui consequentiã euidentem non fugiunt; quamuis pugnet cum toto orbe. Et quidem non solum definiunt voluntarium actionis, sed etiã amoris, constat ex dictis disputationibus de voluntario, & inuoluntario. Primum; quia perfectionem, & imperfectionem amoris expèdunt omnes ex principio intrinsecò, & cognitione; ergo omnes intelligunt tunc definiunt amorem ipsum. Secundò; quia obiecti circumstantiæ sunt nobis voluntariæ formaliter ab amore, quo illas volumus facere; quia obiectum à nobis factum, nobis est voluntarium vt obiectum voluntatis, illa imperat exteriori potentia: vt si ego patrem occido culpate, sum homicida; quia volui patrem occidere: sed per te ab illa sola qualitate obiectum est volitum: ergo ab illa est voluntarium: ergo illa definitur. Probo consequentiã: quia definitur id à quo homicidium est voluntarium, sed est per te voluntarium à qualitate: ergo qualitas definitur. At hæc definitio est à principio intrinsecò cognoscente singula: ergo qualitas definitur à principio intrinsecò cognoscente. Ea enim ratione querit Aristoteles, an sit parricida, qui enecat patrem, vltus exemplo Me-ropæ: vtrum sit voluntarium occidere ferro, aut hasta? itaque non est dubium ibi definitum esse qualitatem. Ponit ab eam habente sine cognitione, oriri parricidium. hoc est voluntarium absque cognitione.

§. 150. Concludo non posse defendi hominem amare absque cognitione; & quia hoc sequitur ex opinione constituyente cognitionem in sola qualitate, ideo ponenda est etiam in actione. Vel dicendum, voluntarium esse à principio intrinsecò, non actu, sed aptitudine, vt ex natura rei; non tamen diuinitus; vt accidens est inhærens.

§. 151. Rogas: sicut Deus potest se solo illam qualitatem producere, & vniri voluntati, cur non poterit voluntatem determinare, vt ipsa velit, quod non cognoscat? Et quam maiorem dependentiam habeat actio volitua, à cognitione quam haberet ipsa qualitas amoris? Ad primum respondeo, implicari contradictionem vt voluntas se moueat vitaliter nisi circa bonum, quia moueri à se, est se exercere; voluntas autem tantum se exercet circa bonum; ergo si Deus vult illam exerceri in ratione voluntatis, debet velle, vt se exercet circa bonum. At voluntas non fertur in bonum secundum se, sed in bonum, cuius bonitatem cognouit, vel in bonu illi applicatum: & sicut implicat agens materiale immutare passum, nisi illi applicetur, ita implicat voluntatem ferri in bonitatem, nisi illi proponatur: sicut implicat intellectum elicere cognitionem circa obiectu nisi habeat aliquam speciem, vel quasi speciem illius. Vnde hoc est discrimen inter sententias, quas impugnaui, & meam, quod in mea, voluntas per actionem bene se exercet, & mouet: at in opposita in casu argumenti à solo Deo exercetur, & mouetur, & non requiruntur tot ex parte voluntatis, vt ab alio exercetur, quot vt ipsa se exercet.

§. 152. Ad secundam interrogationem respondeo, qualitatem illam, cum non sit modus, sed res: nō pendere essentialiter nisi à solo Deo; quia hæc est distinctio inter modum & rem: at verò actio illa voluntatis, cum semel dependeat à cognitione, non potest ab illa non pendere, hæc enim est essentia modi, vt nō possit non pendere à principio, à quo semel dependet. Quod potest confirmari ex sententia P. Molina, adserētis intellectum actiue con-

Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

currere ad amorem: in qua sententia euidentem est discrimen: quia actio vnus agentis nō potest esse alterius, nec potest esse, quin actu procedat ab illo. Idem ergo quod asserit Pat. Molina, assero & ego, etiam si cognitio physice non producat volitionem: nam modi etiã dependent à principiis physice in illos non influentibus, vt vnio Hypostatica essentialiter pendet à Verbi personalitate in ratione termini, & tamen Verbum non causat physice illam vnionem. Item actio essentialiter pendet à termino, à quo nullum habet physicum influxum. Item vbicatio essentialiter pendet ab spatio imaginario, à quo nihil physice accipit, & cognitio ab obiecto non modo actiue per speciem, sed etiam terminatiue per se; ergo similiter actio voluntatis essentialiter pendebit à cognitione, quia cognitio est principium mouens voluntatem: vnde, mutato illo principio necessario mutatur actio voluntatis, quia est dependentia qualitatis à voluntate, & cognitione, siue per cognitionem.

§. 153. Dices primò, cognitionem tantum esse applicationem, & ab applicatione non pendere essentialiter actionem, sicut calefactio, non pendet ab hac, vel illa applicatione. Respondeo, illam applicationem intellectus esse verum principiu mouens voluntatem, diuersa rationis ab applicatione materiali, quæ non est principium effectus: at verò physica applicatio numquam est diuersa, est enim immediata indistantia agentis à passio: quæ partum refert si sit in hoc, aut illo loco, sicut partum refert, quod intellectus hic, aut illic moueat voluntatem, quia à loco nō pendet illæ actiones. Vnde si semper seruetur eadem indistantia, semper idem præstabitur effectus. Quæ possunt confirmari, quia cognitio auget aut minuit rationem voluntarij, ergo excellentius munus exercet in voluntatem, quam physica applicatio in effectum.

§. 154. Dices secundò, esse possibile aliquas actiones voluntatis independentes à cognitione naturaliter. Sed hoc ex se repugnat: quia omnis actio voluntatis est voluntaria: ac petit cognitionem singulorum. Bene potest Deus concurrere cum voluntate, ad aliquam creationem, aut aliud genus actionum independentium à cognitione naturaliter, at verò nulla potest esse actio voluntaria, quin sit dependens ab intellectu creato, quia sine cognitione volentis repugnare voluntarium ostendit eiusdem voluntarij definitio. Hæc doctrina est obseruanda ad reddendam rationem, cur idemmet actus mutari non possit de bono in malum; nam quando mutatur cognitio obiecti, & cognoscitur esse prohibitum id, quod antea ignorabatur: item mutatur voluntas ex tali cognitione dependens.

SECTIO V.

De specie expressa, & verbo Mentis.

§. 155. Species in diuersa significatione accipitur hæc ab Anamastico, ac à logico in prædicabilibus. Ille enim nunc intelligit, per speciem similitudinem, vel representationem alicuius reific dicitur communiter aliquid fieri specie pietatis, id est, prætextu pietatis: animum enim absconditum titulo aliquo pietatis, prætextit, & induit, externa velut representatione pietatis. Sic accidentia panis, & vini in Eucharistia vocantur species panis, id est, externus panis aspectus, vel apparentia. Species alia impressa, quam obiectum imprimit in potentia (de qua erit sermo disput. 12.) Alia expressa; quam potentia

potentia in se exprimit & format. Existimo eam ita vocari, quia exprimit obiectum: *exprimo* enim opponitur verbo *adumbro*, hoc significat obumbratam, siue ymbra rectam figuram: illud verò clarum, & apertum. Cicer. 3. Tulc. *est enim gloria solida quadam res & expressa; non adumbrata*. Ita species impressa est adumbrata imago, quibusdam tecta inuolucris: adhuc enim per illam solam, non apparet prototypus: at species expressa est imago, lineis, coloribusque propriis representas ad viuum. Recte Plin. in epist. *nam si esse (inquit) nobis cura solet ut facies nostra ab optimo quoc, artifice exprimat, id est, effingatur ad viuum*. Itaque quodcumque obiectum specie impressa representatur obscure, siue virtualiter tantum, & remotè; id per expressam formaliter & immediatè depingitur.

§. 156. Verbum communiter sumunt grammatici pro ea orationis parte quam inflectunt per tempora, & modos: vulgo tamen accipitur pro quacumque voce pro libito aliquid à nobis conceptum exprimente, *verbum, cuiusque rei signum* dixit August. tom. 1. de principiis dialecticæ, cap. 5. verba facere dicimur cum loquimur, nominæque ipsa vocantur verba casta aut obscura. Grammatici non saluunt vltra has crepidas. Philosophi autem verba interna odorantur ex vocibus; mentisque conceptus vocant *verba mentis*. Vt enim soni, quibus sensa pandimus, vocantur verba, quia per illa aliis innotescimus, ita & mentis conceptus, quos exprimimus, vocamus verba: quia per illa & nobis loquimur, & obiecta innotescunt; quid enim est rem aliquam producto signo manifestare? sic Augustinus scripta *verba* vocat: eum ergo nullum sit signum obiecti clarius, & expressius cognitione producta, merito hæc vocatur *verbum*. Hac significatione vtrius crebro scriptura Psal. 13. 2. *Dixit insipiens in corde suo. & Psal. 9. 1. dixit enim in corde suo. Eccl. 1. locutus sum in corde meo dicens. Sap. 5. dicentes intra se poenitentiam agentes, Matth. 9. 2. dicebat enim intra se. Estque peruulgata phrasîs, hominis cogitatus compellere *verba*, quæ corde dicuntur, & loquimur. Est igitur verbum, *signum, quo loquimur ac dicimus aliquid*. Quæ definitio abstrahit à verbo producto, & improducto, (si admittitur;) pressius, immo propriè *verbum est terminus intrinsecè productus locutione, vel dictione: siue, id quo producto loquimur, aut dicimus*; reperitur in sola potentia cognoscente, & lingua sonorum pro libito significantium formatrice: in Phytacis, & aliis bestiolis non reperiuntur propriè verba, quia nihil ad placitum dicunt, reperitur autem inanis verbi formatio.*

§. 157. Quibus constitutis, Dico primò. *Quando intellectus verbu efformat; illud est idem cum specie expressa producta per actionem intelligendi*. Est communissima sententia. P. Suarez 1. part. lib. 2. de attributis negatiuis cap. 11. à num. 1. Molin. 1. part. quaest. 12. artic. 2. disp. 1. P. Vazquez ea quaest. 12. & tom. 2. disp. 14. num. 26. & disp. 11. 2. n. 13. & 14. S. Tho. in 1. dist. 27. quaest. 2. art. 2. §. *Alij dicunt*, ante medium: *oportet (ait) quod verbum vel dicatur ipsa operatio intelligendi, vel ipsa species qua est similitudo rei intellecta*. S. August. tom. 3. lib. 15. de Trin. cap. 10. (vt mox patebit) & Thomistarum omnium, quibus commune est dari aliquas cognitiones sine verbo, vel specie expressa.

§. 158. Probatur primò à priori; verbum est, quo aliquid loquimur; sed præcisè per actionem, & eius terminum loquimur: ergo verbum nihil est præter actionem, & eius terminum. Minor probatur, loqui nihil est aliud, quàm potentia intellectiua rem proponere, & indicare, vt patet in locutione vo-

cali quæ nihil est præter manifestationem conceptum: sed actio intellectiua cum suo termino re intellectui manifestat: ergo per illam loquitur intellectus. Confirmatur, quia illa qualitas est naturalis & expressa representatio, & signum obiecti: ergo non indiget alio verbo: vt enim voces, quia sunt signa reru, sunt verba, ita & illa qualitas perfectius est verbum, quia & signum perfectius.

§. 159. Secundò, quia illud verbum distinctum non est necessarium: cui enim muneri seruitur ad representandum, quia species expressa est formalis representatio obiecti: nec ad terminandam cognitionem, nam cognitionem terminat species impressa, quia per eam producitur in sententia constituyente intellectiorem in sola actione: vel si includit etiam qualitatem, hæc terminatur ad obiecta, & non ad aliud verbum (vt infra probabo.) Confirmatur: illud verbum erit species expressa: species quidem, quia est obiecti similitudo; quia obiectum est in mente non physice: expressa autem, quia non est impressa: tertia autem species non reperitur. Tandem probatur ex Verbo diuino, quod nihil est præter diuinam intellectiorem cum relatione producti, quod, quia est verbum, dicitur, *splendor, imago, & figura Patris*: sed species expressa est imago producta obiecti, ergo est verbum obiecti.

SECTIO VI.

Vtrum sit intellectio creata sine verbo?

§. 160. Dico secundò. *Nulla reperitur intellectio creata sine verbo*. Ita P. Suarez, Vazquez, Molina supra, Conimbricenf. 3. de anima cap. 8. quaest. 3. qui ea ratione admittunt verbum, ne detur actio prædicamentalis sine termino per illam producto. Ferrara verò primo contra gent. cap. 5. §. *quinta est de beatis*. id descendit in partem vtramque, estque hæc sententia tam perspicuè S. Thom. vt Zumel. 1. par. quaest. 12. licet dixerit à beatis nō formari verbum adequatum beatæ visioni, tamen non sit ausus illud omnino negare. Ferrara verò eum conatur exponere de cognitione connaturali homini, non verò de supernaturali: at verò eam distinctionem est sine fundamento commentus. Nam S. Thom. 1. part. q. 27. art. 1. c. vt probet processionem Verbi per intellectum, hoc vtrius argumentum. *Quicumque intelligit, ex hoc ipso quod intelligit, procedit aliquid intra ipsum, quod est conceptio rei intellecta ex vi intellectiua proueniens, & ex eius motu procedens, quam quidem conceptionem vox significat, & dicitur verbum cordis, significatum verbo vocis*. Vbi & hæc conclusionem perspicuè docet, & non loquitur de connaturali intellectu: sed ex illo vniuersali principio colligit conclusionem particularizatam in Deo.

§. 161. Si quid autem efficeret expositio Ferrariensis, obtruncaretur B. Tho. argumentatio: posset enim illi obijci, actibus naturalibus produci verbum, non tamen beatificis, quibus Deum intuemur; repugnat enim intuitione Dei verbum produci. Ac propterea eluditur argumentum. Item eadem ratione posset responderi nulla intuitione obiecti produci verbum: sed tantum abstractiuis: Deus autem se intuetur. At B. Thomas ex communi conceptu intellectiōnis eo quod intellectu sit, probat Verbum diuinum, ac proinde à Deo produci, cuius visio est in eodem ordine supernaturali cum nostra, licet in gradu infinitè perfectiori.

Equidem se opponunt S. Thom. cuiusque argumento

mentorū vim infringunt: & quarto cōtra Gent. cap. 11. ante medium ait. *Vnde & ipsa intentio verbum interius nominatur*. Intentionem autem vocat Thomas similitudinem formatam ab intellectu, vt patet ex eodem cap. iis verbis. *Intentio intellecta non est eorum substantia, quia non est idem in eis intelligere, & esse*. Legatur totum caput. Atque hæc conclusio liquidius constat ex aliis verbis eiusdem capit. pro conclusione tertia adducendis; clarissimè autem in 1. d. 27. quaest. 2. §. *Alij dicunt*, ante medium iis verbis. *Vnde oportet, quod verbum vel dicatur ipsa operatio intelligendi, vel ipsa species, quæ est similitudo rei intellecta: & sine vtroque istorum non potest quis intelligere: vtrumque enim istorum est, quo quis intelligit formaliter*. Quare (amabo te) expositio nem aliquam. Et q. 4. de verit. art. 1. ad 9. ait: omne intellectum potest verbum interius dici, siue per similitudinem, siue per essentiam intelligatur.

§. 163. Augustini etiam autoritas stabilis hanc sententiam: tom. 3. lib. 15. de Trinit. cap. 10. latè probat omnes nostras cognitiones, etiā visivas scientias, esse verba, quibus loquimur, & similitudinem aliquam Verbi diuini, & ante finem capit. cōcludit. *Formata quippe cogitatio ab ea re, quam scimus, verbum est, nec latinum*. Loquitur autem Aug. vniuersim de omni nostra cogitatione, & intellectuione, & tom. 10. serm. 23. de tempore. *Verbum (inquit) quod corde gestamus sit vox, cum id ore proferimus: cum ergo quis possit ore proferre visionem beatam, & quamuis aliā cognitionem, tunc fiet vox, ergo erat verbum*. Quod etiam discrimen tradit. S. Thom. & lib. 15. de Trinit. cap. 16. loquens de nobis in patria, & de visione beata ait. *Tunc verbum nostrum non erit falsum, quia nec mentimur nec fallimur*. Vide P. Vazq. 1. part. disput. 38. num. 6.

§. 164. Hæc cōclusio probatur primò, quia omnis qualitas immediatè terminas actionem intellectiua, & per illā producta, est verbu (vt probauit §. 163.) sed omnis actio intellectiua creata producit qualitatem, vt monstrabo disp. 16. Metaphy. ergo omnis actio intellectiua creata, producit verbum. Porro ea disp. 16. constabit apertè, sentire contra S. Tho. Thomistas, dum censent actiones vitales esse de prædicamento actionis, cum ipse dicat expressè eas esse de prædicamento qualitatis, & dicat per eas nihil produci ad extra. Hoc autem euerio fundamento corruit hæc tota Thomistarum opinio. S. Thomæ testimonium adduxi §. 45.

§. 165. Secundæ probationi præmitto doctrinā S. Tho. in 2. d. 27. quaest. 2. art. 1. §. *Sed tamen sciendum*, verbum dicere relationem manifestandi rem alicui, totāque eius essentiam in eo cōsistere adæquatè. Nam verba facere, & dicere, seu loqui (quæ sunt synonyma) est rem alicui manifestare. Vnde argumentor secundò: Verbum nihil aliud dicit, quam quamdam emanationem ab intellectu per modum manifestantis: sed in omni intellectuione creata est emanatio ab intellectu per modum manifestantis: ergo in omni intellectuione creata est verbum. Maior propositio est verbum pro verbo, S. Thom. eo artic. 1. & probatur ex dictis: quia tota ratio verbi consistit in representatione obiecti, quod loquimur per verbum: at in omni cognitione creata reperitur naturalis representatio obiecti ab intellectu dimanans, ergo verbum. Minor vtriusque syllogismi probatur: quia intellectio siue sit actio, siue qualitas, siue vtrumque; est aliquid ab intellectu dimanans (vt ex terminis patet) & est per modum manifestantis ipsi intellectui: nam intellectio facit præsens intentionaliter obiectum: quod; licet sit physice præsens, non tamen adest intentionaliter

Philosophia Petr. Hiurt. de Mendozæ.

ter, dum nō cognoscitur: vel saltem negari nequit tale obiectum manifestari potètiæ, v. g. Deum beatissimum: nam beatis apparet Deus sicuti est, illi (quæ Naturam, Personas, Attributaque pandit, ergo illa cognitio est beatis Dei manifestatio producta, ergo est locutio, quia omnis manifestatio mentis, & oris est locutio. Ecce quàm aptè in illam quadret Thomistica definitio verbi: *aliquid ab intellectu emanans per modum manifestantis*.

§. 166. Dicent, verbum requirere manifestationem obiecti per modum similitudinis; at in visione beata non reperiri similitudinem formalem Dei: ac proinde ibi non esse verbum. Contra primū, Anselmus apud Patrem Vazquez supra, ait expressè intellectu formari, & exprimi similitudinem obiecti, quoties intelligimus. Verba Ansel. in Monol. capit. 31. sunt hæc. *Nulla ratione negari potest, cum mens rationalis se ipsam cogitando intelligit, imaginem ipsius nasci in sua cogitatione: immo ipsam cogitationem sui esse imaginem, ad sui similitudinem itaque ex eius impressione formatam. Quicumque enim rem mens, siue per corporis imaginem, siue per rationem cupit veraciter cogitare, eius vtrique similitudinem, quantum valet, in ipsa sua cogitatione, conatur exprimere. Quod quanto melius agit, tanto de se ipso melius cogitat*. Quibus B. Anselmus hanc propositionem particularem: *Qui se cognoscit formam sui imaginem*; probat hoc principio vniuersali. *Adens format imaginem cuiuscumque rei quam cogitat*. Quod ex S. Augustino & aliis constabit §. 180.

§. 167. Secundò ad loquendum non requiritur nisi ea similitudo, quæ sufficiat ad explicandum, & manifestandum obiectum: sed in omni creata intellectuione reperitur sufficiens similitudo ad manifestandum intellectu obiectum, ergo & ad loquendum, ergo ad verbum: quia non loquimur nisi verbis. Minor est certa, quia omnis cognitio maxime perfecta, & iudicatiua manifestat obiectum potentia: quæ enim maior manifestatio potest esse, quàm intuitiua cognitio? Maior probatur; tum quia verba vocalia non instituantur, nisi vt manifestent, licet non per similitudinem formalem: tum quia si mihi obiectum manifestatur, ergo illud obiectum mihi dicitur, & representatur, (vt sæpè dixi.)

§. 168. Confirmatur primò, cognitio beata voluntati representat obiectum, ergo illud manifestat voluntati: de antecedente nulli dubium, cum voluntas necessariò feratur in Deum clarè visum: consequentia liquet: quia manifestare obiectum voluntati est illi proponere eius bonitatem ad amandum: voluntas enim obiecto benè inspecto illud aut odit, aut amat: ergo ea cognitio manifestat intellectu Deum, non secus ac voluntati: quia voluntas nullam habet manifestationem obiecti, nisi eam, quæ est in intellectu: ergo illa cognitio habet sufficientem similitudinem, qua representet Deum; patet consequentia, quia omnis representatio est similitudo obiecti in quantum representatio: quia est naturale signum obiecti: nec verba vocalia alia ratione sunt verba, nisi quia sunt signa pro libito manifestatiua obiecti: sed illa cognitio habet rationem signi naturalis, manifestatiuam obiecti, ergo & rationem verbi.

§. 169. Confirmatur secundò, quia Deus talis est in se, qualis representatur per intuitionem sui, *videbitur enim eum sicuti est*, ergo intuitio Dei est intentionalis similitudo Dei: patet cōsequentiā, quia tunc duæ res sunt similes, quando vna est talis, qualis altera; ergo quādo vna est intentionaliter talis, qualis altera, est illi similis intentionaliter; sed cognitio

ita est similis Deo, ut sit ad illum representandum, ergo habet similitudinem representationis, & imaginis, quod testatur Ioan. epist. 1. cap. 3. *erimus ei similes, quia videmus eum sicuti est.* Vbi ait Lyras; cognitionem secundum omnes prophetantes esse assimilationem obiecti: quem locum sic communiter accipiunt interpretes. Immo S. Thom. 1. par. quaest. 87. art. 8. ad 3. & de veritat. quaest. 2. art. 3. ad 9. intellectum cognoscendo obiectum illudque representando ait fieri illi similem. Quando vero 1. par. quaest. 14. art. 2. ad 2. ait intelligere per assimilationem convenire soli intellectui accipienti species à rebus; loquitur de assimilatione per speciem in actu primo, per quam obiectum tamquam per sui imaginem constituitur intelligibile in actu proximo. Augustinus autem nono de Trinit. cap. 10. sine ait: *Omnia secundum speciem notitia, similis est ei rei, quam novit.*

§. 170.

Ut autem hæc liquidius constent, S. Thom. 1. p. q. 16. art. 1. ait, verum esse in intellectu secundum quod conformatur rei intellectæ: item domum esse veram ut assimilatur formæ existenti in mente artificis: & res creatas esse veras, ut assimilantur similitudini, quam Deus de illis habet. Afferit etiam S. August. tom. 1. lib. de vera relig. cap. 36. à medio: asserentem, veritatem esse summam similitudinem principij: & eadem. q. 16. art. 2. hæc ait. *Necesse est quod intellectus quantum est cognoscens, sit verus in quantum habet similitudinem rei cognita, quo est forma eius in quantum est cognoscens.* Vnde arguo. Beati cognoscunt verè Deum; ergo per illius similitudinem: probò consequentiam; quia intellectus est verus ex S. Tho. in quantum habet similitudinem obiecti: item Beati cognoscunt; sed forma cognoscentis, ut est cognoscens, est obiecti similitudo ex S. Tho. ergo beati habent similitudinem Dei. vide item art. 8. & S. Augustinus lib. 9. de Trinit. c. 10. & 11. ait. *In quantum Deum novimus, similes ei sumus; sed non ad equalitatem similes; quia non tantum ipsum novimus, quantum ipse est. ubi cognitionem constituit similitudinem Dei in adæquatam: quia non haurit totum Deum.*

§. 171.

Tertiò argumentor; quia Angeli in cognitione sui verbum efformant, ergo cognitio intuitiva potest esse cum verbo. Antecedens cum aliis Thomistis Ferrariensis admitterit primo contra gent. cap. 53. *sententia est, & probat ex S. Thom. quia ut essentia Angeli cognoscatur, opus est ut constituantur in esse termini, & obiecti, quod fit per verbum; quod si antecedens Thomistæ negent; id facient & consequentius, & eadem facilitate; nec enim consequentia eos virget, nisi ad hominem; dicentque sensus externos non formare qualitatem per sensationem, quia semper moventur præsentem obiecto.*

§. 172.

Sed fortè dicent, duo esse obiectorum genera: alterum, quod possit emittere speciem sui, aut à Deo produci; alterum, cuius species impressa repugnet, qualis est Deus: & hoc non posse videri per verbum: cætera posse; quia species expressa responderet impressæ. Contra primò, quia Ferrara supponit ibi Angelum per suam essentiam concurrentem loco speciei impressæ esse principium cognitionis. Secundò à priori, quia species impressa habet ab obiecto virtutem productivam speciei expressæ: & ea virtus subrogatur loco obiecti, vel absentis, vel improprietati: ergo multo melius produceret obiectum speciem expressam: patet consequentia, quia similitudo intentionalis Angeli multo melius fiet ab ipso Angelo, quam ab eius vicaria specie: quæ tantum gerit in productione actus vicem ipsius Angeli, cuius loco subrogatur.

Tertiò per instantiam, quia Deus cognoscendo se intuitivè, & cum repugnantia speciei impressæ producit verbum; ergo productio verbi non repugnat nec visioni intuitivæ, & comprehensivæ, nec cum impossibilitate speciei impressæ; cur ergo in cæteris repugnet obiectis? Non ex imperfectione, quia verbum admittit in cognitionibus abstractivis: nec ob perfectionem, quia divina cognitio verbum efformat: nec hoc arguit infinitudinem; quia verbum illud, sicut non oritur à principio comprehensivo Dei, ita neque esset eiusdem comprehensio. Cur igitur erit impossibile apud Deum hoc verbum? Hanc etiam solutionem esse contra S. Thom. q. 4. de veritat. art. 3. ad 9. patet ex eius verbis. *Quantum ad rationem verbi pertinet, non differt utrum aliquid intelligatur per similitudinem, aut essentiam, &c.*

Ratio à priori: quia cognitio per speciem non differt à cognitione per essentiam obiecti in ratione termini: quia species impressa non est terminus cognitionis: sed differt tantum in ratione principij actui: nam concurrente specie non concurrat obiectum, aut è conuerso: hoc autem non facit in vna cognitione esse verbum, secus in alia. Nam species facit præcisè in genere causæ efficientis, quod faceret obiectum: ergo si obiectum non erat facturum verbum, nec illud faciet species: vel si id facit species, iam facit plusquam obiectum: nec in illo erit vicaria illius.

SECTIO VII.

Impugnata rationes aduersantium.

Nec minus sunt impugnata dignæ rationes, quibus Thomistæ moventur. Primum Caietanus auctoritate S. Thomæ, sed quæ notat testimonia, partim sunt contra eum, ut cap. 53. lib. 1. contra gent. & cap. 11. lib. 4. partim nec insinuant Caietani sententiam: immo Ferrariensis eo cap. 5. *§. quinta est, videns sanctum Thom. repugnare sententiæ oppositæ, quam ipse Ferrariensis non absoluit, sed problematicè est ausus defendere, cum conatur exponere; sinistrè tamen (ut ostendi §. 170.) immo Sotus vir bonus, veridicus & nequam assentator in 4. d. 49. quaest. 2. artic. 3. Capreolum obiurgat; quod oppositum & sentiat, & doctore tribuat Angelico. Estque sanctus Thom. tam aperte à nobis, ut mihi accidat mirum oppositam sententiam tantum apud eius discipulos percipuisse; quod hac in parte dilucidius patebit, sect. 8. Cum verò dicit cognitione nihil productum vniuersum loquitur, tam de intuitivis, quam de abstractivis, quibus verba fieri non inficiantur aduersarij; tum de productione extra potentiam, & eas actiones ait esse de genere qualitatis, ut ex eius testimonijs aperte monstrabo in met. disp. 16. & ostendi §. 45.*

Secundò probant ex Arist. 2. de anima, text. 60. asserente obiectum intellectus esse intra animam, sensus verò extra illam. Sed hoc argumentum probat intellectum intuitivum formare verbum, quia obiectum illius debet esse intra animam. Sed Aristot. trahunt intuitum, sic enim adferit. *Intelligere quidem cum quisquam voluerit, in ipso est situm, sentire autem non collocatur in ipso.* Id est, liberum est, hominem intelligere quoties voluerit, quia intra animam habet sufficiens principium ad intelligendum vniuersalia, (de quibus ibi disputat) non tamen est in eius potestate sentire: *necesse est enim* (inquit)

§. 173.

§. 174.

§. 175.

§. 176.

Sect. VIII. Verbum est de conceptu formali intellectus creatæ. 557

(inquit) *ipsum sensibile adesse.* Ratio est, quia sensatio fieri non potest, nisi per speciem impressam, quam sensus externus non habet in se, sed accipit ab obiecto præsentem.

§. 177.

Tertiò probant, quia quando obiectum est absens, indiget ut fiat præsens intellectui, & proportionatur: sed hoc fit per verbum, ergo. Argumentum in te retroque, quia ut obiectum absens & materiale per verbum representetur, indiget ut illi proportionetur, & fiat præsens: à quo ergo id accipit verbum? Sicut ergo in tua sententia verbum ipsum, obiectum præsentat intellectui, similiter & cognitio, & species expressa. Abstracta enim à phantasmate specie impressa, obiectum per illam in actu primo representatur, & proportionatur intellectui: obiectum autem per cognitionem ipsam constituitur obiectivè in intellectu: ostendi enim sæpe, idem esse cognosci, & constitui formaliter obiectivè in intellectu: terminare autem cognitionem & esse terminum, est extrinseca denominationatio à cognitione, sicut cognosci, videri, & amari, ad quod non est opus alio verbo, quia de illo redibit eadem quaestio. Adde visionem lucis esse intuitivam, & cognosci immediatè: & tamen eius improprietatem supplet species impressa: nec tamen visio terminatur ad verbum lucis, sed ad lucem: ergo verbum non ponitur ad terminandam obiectivè intellectum loco obiecti improprietati: cum cognitio intuitivè terminetur ad obiectum improprietati: sed improprietatio est in agendo: quæ suppletur per speciem expressam.

§. 178.

Probant quartò, quia Deus non videtur à nobis immediatè, nisi per verbum. Respondeo videri immediatè per verbum, non tamquam per imaginem prius cognitam, sed tamquam per formalem rationem cognoscendi. Non tamen immediatè, id est intuitivè, & in se: quia hoc fit in sola patria.

§. 179.

Igitur primò impugnatur hæc opinio, quia sine fundamento inuehitur, ut patet ex dictis. Secundò, quia non potest cognitio terminari ad verbum immediatè, & mediatè ad obiectum, ergo. Antecedens probatur: quia vel terminatur ad verbum tamquam ad rationem formalem representativam obiecti, non prius cognitam: sic autem verbum est cognitio: nam omnis formalis, & vitalis representatio obiecti non prius cognita pertinet formaliter ad cognitionem: vel terminatur ad illud tamquam ad imaginem prius cognitam: Sic autem verbum erit immediatè cognitum ab intellectu: ne: hoc autem est falsum: nam quando quis rusticus, verbi gratia, cogitat de messe anno sequenti possibili, nullum cognoscit verbum intellectuale; rogatus enim quid cogitet? Respondet de messe futura: rogatus autem de verbo interno, nec te percipiet, & opinabitur à te illud. Quis autem rogatus de obiecto, quod immediatè cognoscat, nesciat an illud à se cognoscat, vel non? Quis enim adeo rusticus erit, qui interrogatus quid videat? Non respondeat, lucem.

§. 180.

Confirmatur, vel cognitio representat solum verbum immediatè? Aut verbum simul, & obiectum immediatè? Si primum, ergo propriè non cognoscit obiecta; nam ut probavi disput. 1. logica, sect. 1. Obiectum remotum non cognoscitur à potentia verè, & propriè: si secundum, ergo sicut obiectum simul cum verbo terminat cognitionem, ita & solum. Quid enim prodest illa coniunctio verbi & obiecti? Alij dicunt cognitionem intuitivam esse speciem expressam, & intentionem obiecti, non verbum; abstractivam autem esse verbum.

Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

Contra: probavi supra omnem cognitionem esse intentionem obiecti. Secundò, quaestio est de nomine vocare speciem intuitivam verbum, vel intentionem. Tertiò, Deus se intuendo format verbum, ergo & creata intuitio erit verbum.

SECTIO VIII.

Verbum est de conceptu formali intellectus creatæ.

§. 181.

Dico tertiò, *Verbum formaliter esse cognitionem.* Hæc sententia est omnium quotquot aiunt cognitionem in sola qualitate consistere, & eorum qui minimum aiunt intellectum constari ex actione, & qualitate. Est manifestissimè sententia August. tom. 10. serm. 20. de sanctis, & in appendice est septuagesimus sextus, asserentis; *Scriptura sancta verbum esse definitum, quod intra animi silentium mente concipimus: verbum esse definitum ipsam cognitionem, quæ adhuc intra conscientia secreta retinetur.* Vocem verò per quam verbum profertur in medium, *vox sonus est, index cogitationis, verbum verò ipsa cogitatio.* Itaque quæcumque vox est index verbi. Cum ergo quidquid intuemur, etiam Deum, possumus voce indicare (ut pono cum P. Vazquez & alijs, prima parte quaest. 13.) fit omnem cognitionem sic indicabilem esse verbum: quia verò Martinus Lypsius habet suspicionem aliquam sermonem hunc non esse Augustini, sed alius auctoris grauis, proferamus testimonia sine suspitione. Ex tom. 3. lib. 15. de Trinit. cap. 10. cum dixisset omnes nostras scientias etiam vilissimas esse verba, quibus loquimur, & habere in hoc similitudinem aliquam verbi Dei, concludit sine capitis. *Formata quippe cognitio ab ea re, quam scimus, verbum est, quod in corde dicimus.* Recognosce ea loca, & de principiis dialecticæ, tom. 1.

§. 182.

Item S. Tho. 4. contra Gent. c. 11. ad medium iis verbis. *Intellectum in intelligente est intentio intellecta, & verbum: & infra, sicut verbum lapidis in intellectu est lapis intellectus.* Animum adverte: lapis intellectus est intellectio, sicut lapis visus est visio: quia appellat formalitatem & denominationem ab intellectu; ait autem S. Tho. lapidem intellectum esse verbum lapidis; id est intellectum lapidis esse verbum lapidis, & infra: *Verbum interioris conceptum, quod est intentio intellecta.* In S. Thom. idem sunt intentio intellecta, & intellectio, lege illud c. 11. li. 4. contra Gent. agens enim de cognitione, qua se Angelus intuetur, ait, eam non esse idem cum substantia Angeli, quia in eo non est idem intelligere, & esse; ac si ita argumentetur: intentio intellecta est intelligere: ergo esse Angeli non est intentio intellecta: clarius autè inferius id dicit his verbis. *Essè intentionis intellecta in ipso intellectu (id est intellectu) non est intelligere, consistit, non autem esse intellectus nostri, cuius esse non est suum intelligere.* Probat ibi realem distinctionem intellectus, ab intentione intellecta: quod hæc consistit in intellectu, intellectus autem non consistit in suo intelligere, siue in suo intellectu, ergo potentia intellectiva non est idem cum intentione intellecta.

§. 183.

Dices vocari intentionem intellectam à S. Tho. quia est verbum, quod intelligitur per intellectum. Verum id abhorret à mente S. Thom. primum, quia ait eam intentionem esse intellectum; per intellectum autem non intelligit facultatem intellectivam, quia eam distinguit in nobis ab intentione intellecta, ergo intelligit per intellectum

intellectionem ipsam suo more facis frequenti. Secundò, in Deo ait esse idem intentionem intellectam, & esse Dei, quia, inquit, in Deo idem sunt intelligere, & esse. Tertiò, quia explicans modum, quo intelligitur hæc intentio intellecta sic ait. Aliud est intelligere rem, & aliud est intelligere ipsam intentionem intellectam: quod intellectus facit, dum super suum opus reflectitur, unde & alia scientia sunt de rebus, & alia de intentionibus intellectis.

§. 184. Vnde constat intentionem intellectam non cognosci directè, sed reflexè per aliam cognitionem: at Thomistæ aiunt terminari directè actionem ad verbum: sanctus autem Tho. ait aliud esse cognosci rem, quod fit per intentionem intellectam: aliud cognoscere intentionem ipsam, quia alia reflexa contingit, & logicam ait versari circa talem intentionem: indèque patet à S. Thom. idem censerì, intellectionem, intentionem intellectam, & verbum, ait enim. Dico autem intentionem intellectam, id quod intellectus in se ipso concipit (id est parit) de re intellecta. Quis quidem in nobis neque est ipsa res que intelligitur: neque est ipsa substantia intellectus: sed est quædam similitudo concepta intellectu de re intellecta, quam voces exteriores significant: unde & ipsa intentio verbum interius nominatur quod est exteriori verbo significatum.

§. 185. Tandem cum toto illo cap. agat particulatim de intellectu, obiecto, & modo intelligendi, non meminit intellectionis: quod non fecisset tamen si tunc oscitaretur. Relinquitur ergo per intellectionem intellexisse intentionem intellectam. Denique hanc sententiam docet aperte in 1. d. 27. quæst. 2. artic. 2. §. Alij dicunt. His verbis. Si inquiratur quid sit istud verbum, quo aliquis sibi loquitur, non inuenitur esse, nisi conceptio intellectus. Conceptio autem intellectus, est vel operatio ipsa, quæ est intelligere, vel species intellecta. Vnde oportet quod verbum vel dicatur ipsa operatio intelligendi, vel ipsa species, quæ est similitudo rei intellecta, & sine utroque istorum non potest quis intelligere, utrumque enim istorum est, quo quis intelligit formaliter.

§. 186. Adnota primùm à S. Thom. constitui verbum in eo, in quo & cognitio (vt patet ex initio testimonij.) Secundò adnota, & actionem & verbum esse rationem formalem intelligendi (vt patet ex fine testimonij.) Clarissimè autem quæst. 4. de veritate (quæ est de verbo) artic. 1. corpore ait. Vnde de verbum interius est ipsum interius intellectum, & artic. 2. corp. ait de nostro verbo, id est, ad quod operatio intellectus nostri terminatur, siue id est ipsum intellectum, quod dicitur conceptio intellectus, & artic. 3. ad 3. Dicendum quod notitia est de ratione verbi quasi importans essentia verbi. Me papyrus deficeret prius quam testimonia S. Thomæ. Hæc subieci ne quis arbitretur omnes sententias nomine B. Thomæ iactatas eius esse.

§. 187. Probat primò, quia per quamcumque intellectionem perfectam loquimur, & dicimus obiectum: ergo omnis nostra cognitio perfecta est verbum. Consequentiã patet, quia formaliter nec loquimur, nec dicimus nisi verba, & per verba. Antecedens & est Augustini adducti supra & S. Tho. item quæst. 4. de veritate. artic. 2. ad 5. his verbis. Dicendum quod in nobis dicere non solum significat intelligere, sed intelligere cum hoc, quod ex se exprimere aliquam conceptionem: nec aliter possumus intelligere, nisi huiusmodi conceptionem exprimendo, & ideo omne intelligere in nobis propriè loquendo est dicere.

§. 188. Probat, quia loqui est manifestare rem; verbum enim definiit passim S. Thom. emanationem ab intellectu per modum manifestantis. Hinc notanda

duplex quæstio: altera, vtrum per omnem creatam cognitionem producat species, & verbum, quod sit qualitas: cuius affirmationem satis probauit: secunda, vtrum negata illa qualitate, adhuc cognitio sit verbum? cuius item affirmationem affirmo. Nam illi conueniunt & definitio Augustini & Thomæ, nempe esse formatam cognitionem de re; omnis enim cogitatio est cognitio, etiam Angelica, cuius secreta vocamus cogitationes. Item est emanatio per modum manifestantis. Deinde illi conueniunt proprietates ab eisdem sanctis adscriptæ: nempe significari verbo vocis, & esse principium extrinsecæ locutionis, quod clarissimè dixit Augustinus tom. 3. 9. de Trinit. cap. 11. agens enim de notitia, & cognitione, ait eam esse similitudinem, concluditque: Ideoque & imago, & verbum est. Legantur cap. 10. & 12. è quibus hausi totam doctrinam huius sectionis; cui è regione sese obijciunt aduersarij. Recognosce à §. 53. quæ enim ibi dicuntur, & hanc conclusionem firmant.

Non prætermittam, quæ audiui à quodam Thomista non ignobili; Deum esse velut bearorum verbum. Nam vnitur & est intimè præsens beatis terminans illorum visionem: quæ cuius accident mira. Nam verbum in nostro intellectu vitaliter præstat suum formalem effectum, & accidentaliter: effectus autem formalis nec diuinitus præstari potest per aliud. Deinde Deus immediatè terminat visionem, à qua verè denominatur cognitus, sed nostra verba non cognoscuntur per actionem qua producuntur (vt iam probauit): ergo Deus non supplet illorum vices. Tertiò, quia imperceptibile videtur substantiam infinitam posse præstare circa vitalem actionem id, quod circa eam præstat terminus per illam vitaliter productus. Quartò, quia Thomistæ verbum constituunt, vt fiat per illud obiectum intentionaliter præsens; sed Deus se ipso est præsens physice, & non intentionaliter: ergo.

Duo obserua: alterum verbum communiter sumi pro termino realiter distincto à loquente, vt patet ex S. Thom. in 1. dif. 27. quæst. 2. artic. 2. & quæst. 4. de veritate. artic. 2. & ex 1. part. vnde in Deo solus Pater dicit, & habet verbum. Estque hoc nomen personale. Filius autem nec Spiritus sanctus non dicunt, nec formant verbum, quia intelligendo nihil producunt. Video ab eodem S. Thom. & alijs affirmari dici posse verbum emanationem ab intellectu secundum rationem. Verum licet S. Thom. in 1. id latius dixerit ibi; limitari tamen deberet; & 1. part. Id strictius dixit, & hac voce non esse vtendum in cognitione absoluta Dei, sed in notionali, propter cõmunem vsum. Ne videamur affirmare duas personas producere ad intra verbum aliquod increatum.

Alterum obseruandum, etiam sensus formare suo modo verba, sed imperfecta; quia ea non possunt manifestare, idem dixerim cum S. Thoma de simplici apprehensione: requirit enim verbum esse principium manifestationis, sed est quæstio de nomine.

Nominales sola obiecta dicta volunt esse verba; quibus fauet Augustinus supra; sed illa est impropria locutio, per extrinsecam denominationem à verbo, quo dicuntur.

§. 189.

§. 190.

§. 191.

§. 192.

DISPV

DISPVATIO VII.

De triplici intellectus operatione.

SECTIO I.

De simplici apprehensione.

§. 1.

MNIS actus intellectus vocatur apprehensio: hæc tamen vox prima illius operationi apratur; vocatur autem simplex apprehensio, quia non componit obiectum vnum cum alio, sed tantum illud repræsentat, nihil affirmando vel negando: vt sensio fertur in obiectum, illud repræsentando quin aliquid adfirmit vel negat: quæ cognitio vocatur ab Aristot. simplicium apprehensio.

§. 2.

In nobis oritur apprehensio hoc modo: percipimus obiectum per sensum externum, in quo efficitur species impressa, quam traicit in sensum eõmunem: qui idem obiectum cognoscit eodem modo, quo sensus externus, ibique relinquitur species impressa eisdem obiecti: per quam possit phantasia operari sine cognitione sensus externi circa obiectum idem. Per cognitionem sensus communis intellectus agens naturali quadam sympathia exciatur efficit speciem spiritualem impressam (quod vocant abstrahere à phantasmatis) vel potius (vt dixi disput. 5.) à Deo accipit eas species. Per hanc speciem impressam similem speciei, quæ est in phantasia, determinatur intellectus possibilis ad cognitionem eiusdem obiecti, similem actui phantasiae. Vnde hæc prima cognitio intellectus, licet in spiritualitate est sensio perfectior, tamen non potest obiectum magis adfirmare, vel negare, quam sensio: quia species orta immediatè ex sensio non potest esse adfirmatiua, vel negatiua. Intellectus apprehensis subiecto, & prædicato illa coniungit, vel diuidit per iudicium. Quando verò iudicamus de obiectis sensu externo percipibilibus, percipimus vna apprehensione omnia, quæ vna sensio repræsentantur.

§. 3.

Dari in nobis simplicem apprehensionem, præter dicta sic probò: quia sæpe dubitamus de obiectis, sint ne, sicut nobis obijciuntur? An secus? vt cum quis audit Petrum dormire nullasque habet rationes, quibus in alteram partem se flectat, apprehendit quidem Petrum dormire: id tamen neque concedit, neque negat. Denique quoties de aliquo obiecto dubitamus, illud apprehendimus simplici apprehensione.

§. 4.

Possit inquiri: an idem actus possit esse simplex apprehensio, & iudicium? Respondeo circa idem obiectum implicare, quia simplex apprehensio dicit negationem compositionis, quam compositionem iudicium includit: at verò idem actus non potest idem obiectum componere simul, & non componere: at verò circa obiecta diuersa respondeo, id non magis implicare, quam eodem actu repræsentari obiecta disparata de quo alibi.

§. 5.

Secundò rogas, vtrum simplex apprehensio terminetur ad vnionem extremorum? Partem negatiuam sic probant aliqui: primo, ex Arist. vocante apprehensionem, simplicium apprehensionem. Sed Arist. tantum voluit eam esse simplicem, & non compositam. Secundò, probant, quia illa apprehensio est vnio, ac proinde affirmatio, vel negatio: vnire enim intentionaliter extrema, nihil

est aliud, quàm illorum identitatem cognoscere: Sed nihil probant: vnio enim intentionalis non est sola repræsentatio vnionis, sed repræsentatio cum determinatione ad alteram partem cõtradictionis.

Igitur apprehensio potest vnionem cognoscere: quia iudicium, & apprehensio diuersos habent modos tendendi in obiectum, ergo licet terminentur ad idem obiectum, illud diuersimodè erit cognitum ab vtraque ac proinde non confundetur vtriusque munus. Secundò, quia datur species repræsentans vnionem extremorum, sicut ipsa extrema, ergo datur illius apprehensio. Tandem quia sæpe dubitamus de vnione duorum extremorum, v.g. An Ioannes sit studiosus? & inquirimus rationes ad diiudicandam vnionem studij cum Ioanne, ergo illam apprehendimus, alioquin non possemus illam voluntariè inuestigare: quando enim dubito sint ne stellæ pares? non dubito de stellis, nec de numero pari: sed de vtriusque vnione. Vtrum autem possit vnus actus totam propositionem repræsentare? constabit §. 18.

Præterea simplex apprehensio non semper iudicium præcedit: primò, quia supposita apprehensione vnus obiecti, potest intellectus de illa iudicare, & sine noua sensioe varios efformare discursus: discurret autem intellectus à sensili ad insensilia, ergo quodlibet iudicium non præcedit distincta apprehensio. Secundo, quia ex iudicio relinquitur in intellectu species impressa, iudicatiua de obiecto: sed hæc sapius potest excitari, quia sensio præcedat circa idem obiectum, vt experientia probat: modo enim quis cognoscit Antichristum, & fingit se esse Romæ, quin illa obiecta sensu percipiat. Item sunt aliqua principia ita euidencia, vt, quodlibet est, vel non est, cuius terminis explicatis illi adferuntur intellectus sine apprehensione. Verum est toties præcedere apprehensionem, quoties per sensus excitatur species, ad quam ipsi determinantur intellectus.

In Deo non potest dari simplex apprehensio: quia oritur ex imperfecta specie: datur autem in Angelis circa ea, quæ non cognoscunt euidenter. Modo enim apprehendunt diem iudicij, & nesciunt quis sit ille fururus. Præterea futura contingentiã apprehendunt, & ignotant.

SECTIO II.

De iudicio.

Apprehensionem sequitur iudicium: cuius essentia est affirmare aliquid vel negare: vocatur iudicium, quia percipit obiecta, non vt simplex apprehensio illa suspensa relinquens: sed more iudicis in alterutram partem sententiam ferens. Vocatur compositio: quando affirmat vnum de alio, vel quia vnum obiectum ponit cum alio, vel quia duos actus apprehensiuos subiecti, & prædicati, quasi in se ponit, & includit: item vocatur diuisio quando est negatio, quia negando extrema esse idem, illa dimouet, atque distinguit. Deus autem, licet de obiectis iudicat, non tamen componit illa, quia neque habet apprehensionem, neque ratione subiectum à prædicato distinguit. Assensus, atque dissensus idem sunt, quod affirmatio, & negatio. Assentire enim est sentire vnū esse aliud: hoc autem est affirmare, quasi vnum alteri firmari: dissentire autem est sentire vnum non esse aliud, quod est negare.

P. Molin. 1. p. q. 1. art. 3. concl. 3. censet iudicium

§. 6.

§. 7.

§. 8.

§. 9.

§. 10.

cium includere tres actus realiter distinctos, rationemque iudicij consistere in cognitione vnionis extremorum, quæ cognitio videtur esse vnio cognitionum subiecti & prædicati, & videtur colligi ex S. Thom. 2. 2. quæst. 1. art. 2. Verum S. Thom. vult, nos obiecta quasi distinguere ratione, illaque componere. Hæc sententia displicet omnino cum Pat. Vazquez tom. 2. in 1. p. d. 223. num. 12. Primò, quia illa cognitio vnionis non potest esse vnio physica actuum subiecti & prædicati, cum neque sit materia & forma, aut partium continui, aut intentionis. Neque in dissensu potest esse talis vnio, cum potius negetur prædicatum de subiecto.

§. 11. Secundò impugnatur, quia non distingueretur simplex apprehensio à iudicio: quia in simplici apprehensione reperitur vnus actus subiecti, prædicati alius, tertius vnionis, vt probauit sect. 1. ergo actus ille vnionis in apprehensione vnit eadem extrema, sicut in iudicio, quia per te ex eo præcisè vnit extrema, quia terminatur ad illorum vnionem. Dices apprehensionem non terminari ad illa vnionem, sed tantum ad vnionem. Fateor, sed neque tuus ille actus terminatur nisi præcisè ad vnionem: eaque propter à te dicitur vnire extrema. Requiritur ergo, vt cognitio vnionis sit etiam cognitio subiecti, & prædicati. Vnde tota essentia iudicij consistit, in cognitione circa vnionem, reliquæ verò cognitiones ab illa distinctæ non sunt partes iudicij.

§. 12. Tertio, à priori: vnio extremorum formaliter est idem cū ipsis extremis, ergo actus, qui terminatur ad vnionem formaliter, terminatur ad eadem extrema. Probarur antecedens in hac propositione, *Petrus est homo*, in qua vnionitur *Petrus* & *homo*: sed *Petrus*, & *homo* non vnionitur per aliquid à se distinctum: vnio enim non est aliquod obiectum distinctum ratione à Petro & homine, sed intellectus apprehensio Petro & homine, videns in vno, quæ videt in altero: per illum actum, vel actus, quo confert vnus alteri, determinatur ad iudicandum Petrum esse hominem: quin videat obiectum aliud, re vel ratione ab vtroque distinctum. Idem fit dissensu, viso enim lapide, & viso homini repugnare ea quæ sunt lapidis, sine alio obiecto negat vnus de alio: quando autem iudicium dubitatione cohibet, est, quia nondum satis penetrat vtriusque extremi proprietates. Itaque iudicium est actus, quo censet, & repræsentat intellectus duo extrema esse idem, vel distincta. Quod non potest præstare, quin repræsentet vtrumque.

§. 13. Confirmatur, illa vnio est per identitatem, sed identitas est idem cum extremis, ergo. Itaque adfirmare nihil est aliud, quam cognoscere subiectum & prædicatum esse idem; sed cognoscere esse idem subiectum & prædicatum non potest esse formaliter sine cognitione subiecti & prædicati; ergo cognitio vnionis formaliter, est cognitio subiecti & prædicati, ergo iudicium non sunt tres actus, sed vnus. Rogo enim ad quid terminetur actus ille vnionis? Si ad subiectum & prædicatum, habeo intentum: si verò ad solam vnionem, rogo illi actui vnionis quod obiectum respondeat? An aliquod distinctum à subiecto & prædicato? Vel non? si secundum, habeo intentum; si primum, ergo vnio Petri, & hominis non sunt idem. Vnde apprehensio vnionis nihil est præter apprehensionem subiecti & prædicati simul. In dissensu autem v. g. *Petrus non est lapis*, illa dissensio, siue remotio nihil est ex parte obiecti præter

Petrum, & lapidem, & negationem mutuam vtriusque, Petrus enim perse ipsum, non est lapis, & è contra: tota igitur ratio iudicij in vno actu consistit.

Quartò, quia per te actus ille terminatus ad vnionem est assensus, ergo ille solus actus est iudicium, quia ille solus adfirmat, & coniungit subiectum cum prædicato, ergo iudicium est vna sola qualitas, quia illa duæ apprehensiones subiecti, & prædicati, quæ coniunguntur, nihil affirmant, vel negant: sed illorum obiecta affirmantur, vel negantur per cognitionem vnionis. Confirmatur, actus, qui terminatur ad vnionem, adfirmat extrema esse idem, id est cognoscit esse idem: ergo cognoscit extrema, ergo solus actus vnionis repræsentat totam propositionem obiectiuam. Aduersariorum argumenta eo tendunt, vt probent plura obiecta non posse vnico actu cognosci, quod esse falsum probauit d. 5. sect. vlt.

Asserunt aliqui propositionem esse compositam; quia constat extremis: constat enim subiecto & prædicato, quæ definiuntur extrema propositionis. Bene certè. eadem ratione propositio obiectiuam erit composita realiter, quia habet extrema obiectiuam: ergo hæc propositio *Deus est*: est composita realiter ex parte obiecti. Item *Deus* veras propositiones efformat; affirmat enim se esse Deum; & non esse mortalem: vbi verè reperitur subiectum, & prædicatum; quæ Aristoteles dixit esse terminos. Respondeo in propositione mentali esse propriè subiectum & prædicatum; quæ propriè vnus dicitur de alio: ratio verò termini reperitur impropriè & metaphorice: quia apprehendimus extrema actibus distinctis; & quando iudicio affirmantur; dicuntur vniri. Siue est virtualiter ratio extremi & termini. Cum autem præcepta dantur de logico artificio, non est vt vnus actus vnatur aliis: sed vt concipientes genera, & differentias obiectiuas, efficiamus actus illas attingentes. Cum autem aliquid negamus; etiam sunt termini, & extrema; non quidem vnita, sed remota; ergo non est compositio; quia hæc est vnio. ergo ratio termini non reperitur propriè nisi vt est prædicatum, & subiectum. Sic autem reperitur: quia actus est prædicatum, & subiectum, Quo.

P. Vazq. 1. p. disput. 223. num. 15. Iudicium seu compositionem constituit in duabus apprehensionibus: possumus apprehendere Petrum sine respectu ad hominem; non considerata Petri cum homine conuenientia: item & hominem sine conuenientia cum Petro. Hæc duæ simplices apprehensiones, non sunt iudicium de hoc obiecto *Petrus est homo*: quia *ly, est*, significat habitudinem subiecti cum prædicato. At si concipimus conuenientiam hominis cum Petro vno actu; alio verò conuenientiam Petri cum homine; iudicamus Petrum esse hominem. Quia id iudicare nihil est, nisi cognoscere habitudinem mutuam vtriusque. Præter has duas apprehensiones, non exigitur alia, quæ terminetur ad vnionem.

Non placet opinio: primum, quia iudicium consistit adæquatè in vno actu referente subiectum ad prædicatum; vel prædicatum ad subiectum. Quia si affirmare est, cognoscere conuenientiam eorum extremorum, vno actu cognoscitur: ergo affirmatio est vnus actus. Probo antecedens: quia si video hominem conuenire Petro, video conuenientiam vtriusque illomet actu: quia illo video hominem, & Petrum, & conuenientiam hominis cum Petro; quæ est etiam conuenientia

conuenientia Petri cum homine: quia illa conuenientia est identitas: quæ tam est identitas Petri cum homine, quam hominis cum Petro. Ratio à priori; quia eodem actu quo video hominem conuenire Petro; video in Petro quod in homine: alioquin non video conuenientiam hominis cum Petro: quia hæc nihil est nisi quod in Petro existunt omnia quæ in homine: quid ergo opus est recognoscere vtrum Petrus respondeat homini; cum per primum actum id sit cognitum?

§. 18. Secundò displicet, non posse terminari actum ad vnionem. Fateor vnionem non distingui ab extremis; at rectè possumus apertè cognoscere extrema; quin apertè concipiamus ea esse idem inter se. Vt ego concipio stellas, & numeros parem & imparem: at nescio vtrum stellis conueniat paritas, aut imparitas. Quia obiectum idem possumus concipere imperfectè; illud non penetrans adæquatè: iudicio autem idem indiuisibiliter obiectum concipimus; diuerso tamen modo ex parte cognitionis. Vnde cum primum successiuè audimus *stelle sunt pares*: prima nostra apprehensio repræsentat stellas clarè: secunda repræsentat confusè identitatem stellarum cum aliquo vagè & confusè concepto: tertia repræsentat clarè parem numerum. Deinde; si termini sunt euidenter, oritur simplex iudicium clarè asserens, & cognoscens determinatè, *stelle sunt pares*. Si autem audita tota propositione, neutram penetrat contradictionis partem; tunc totam propositionem vnico actu apprehendens, disquirat rationes; quibus determinati possit intellectus ad alterutram partem: dixi *vno actu*: quia audita integra propositione, apprehensio vnionis mutatur, quia prius erat de vnione confusè; deinde est de vnione in particulari cum paritate stellarum.

§. 19. Propositionem hypotheticam propriam, vt hanc, *si Sol lucet, dies est*, esse vnum simplicem actum, iidem rationibus probatur: quia est vnio diei cum luce ex suppositione quod Sol oriatur. Item propositionem disiunctiuam, vt hanc, *Petrus currit vel loquitur*, esse eundem actum probatur eodem modo, & confirmatur. Quia si essent duæ propositiones, etiam si esset alterum ex obiectis vt affirmatur: adhuc in propositione disiunctiuam esset falsitas, hoc autem est falsum, nam ad illius veritatem sufficit alterum esse sicut dicitur, ergo. Probarur maior, quia si est vnus actus terminatus ad hanc propositionem, *Petrus loquitur*, reperitur tamen falsitas in propositione disiunctiuam, quia altera propositio terminata ad locutionem esset distincta à terminata ad cursum: quæ esset falsa priori existente vera. Est igitur ea propositio vnus actus confusè affirmans alterum è duobus obiectis, sicut vnus actus voluntatis potest vagè, & confusè, & indeterminate velle alterum, è duobus obiectis, vt latè disputat. 5. metap.

§. 20. Item, hanc propositionem complexam, *Ioannes currit, & loquitur*, esse eundem actum pater, quia currentem & loquentem vnit cum Ioanne; item, quia si duæ propositiones essent, sequeretur in illa propositione complexa reperiri veritatem, licet Ioannes non currat, nam si actus affirmans, *Ioannes currit*, est distinctus ab illo, & loquitur; primus verus erit currente Ioanne, & secundus erit falsus eodem non loquente; ergo in propositione vniuersali, & copulatiua, reperitur veritas etiam si non conformetur toti obiecto. Caterum responderi potest propositionem illam esse falsam simpliciter, quia includit aliquam partem falsam, licet altera pars sit vera; *bonum enim ex integra causa*,

malum ex defectu cuiusque. Sed adhuc vrgeat ly & ex parte intellectus quid sit, nisi iudicium, vnionis obiectum vtrumque, ergo ille actus terminatur ad totum obiectum. Copulatio & denotat coexistentiam obiectorum, & ea simul adfirmari.

SECTIO III.

Quid sit discursus?

§. 21. Discursus est mentalis quidam cursus, ex vno actu, & obiecto in alium actum, & obiectum aliud: habet terminos à quo & ad quem. Ille est obiectum formale, quod per se primo attingitur à potentia, & à quo primum incipit currere. Terminus ad quem est obiectum materiale, quod cognoscitur à potentia cum dependentia à formali, vt dixi disput. 1. logica sect. 1. In discursu reperiri actus realiter distinctos communis est Philosophorum & meliorum Theologorum sensus: qui ea ratione Deo, & Angelis negant discursum: quia obiectum formale, & materiale eodem actu cognoscunt. Item S. Thom. successionem in discursu requirit: non quidem actuale successionem, multoties enim eodem instanti apprehenditur totus syllogismus: sed successionem aptitudine, qua duæ præmissæ possunt successiuè cognosci.

Arist. discursum vel syllogismum definit, in quo quibusdam positis aliud sequi necesse est, id est, positus quibusdam actibus, & obiectis, necesse est, sequi alium actum, aliudque obiectum, vt dixi disput. 10. logica sect. 10. idque satis indicat nomen *discursus*: vt enim in cursu plures reperiantur actiones, quibus petimus loca diuersa; ita in discursu plures reperiantur actus, quibus distincta percipiuntur obiecta. Vnde actus, quo simul cognoscitur essentia cum proprietate, non est formaliter discursus: sed virtualiter, aut eminenter. Sic progressus Fidei à reuelatione ad reuelatum, si quando est eadem cognitio præmissarum & conclusionis, est eminenter discursus: si quis verò contendat cum aliquibus Nominalibus discursum esse quemlibet actum percipientem simul obiectum formale & materiale, de voce contendet, sed loquitur contra communiorum usum, vobis autem vtendum vt nummis.

§. 23. Dicent, tunc reperiri illationem vnus ex alio: maxime si præmissæ cognoscantur vno actu, conclusio verò alio. Contra, quia quando vnico actu cognoscitur totus syllogismus, non potest dici discursus: sic enim Angelus, Deusque discurrerent. Nec propriè ibi reperitur illatio: licet enim præmissæ obiectiuæ ducant in conclusionem, id faciunt præcisè in ratione obiecti formalis, sicut essentia Dei ducit Deum ipsum in creaturas; illatio verò est extrinseca denominatio ab actu realiter deducto ex præmissis; & vbi deest realis illatio, deest etiam obiecto illa denominatio. Quando autem ex vno actu solo infertur alius, vicinior est discursui, non tamen est formaliter. Nam *ly, quibusdam positis*, intelligo de præmissis formalibus, quibus positus sequitur necessariò actus conclusionis: nam positio præmissarum obiectiuarum non sufficit; vt pater, quando vnico actu cognoscitur totus syllogismus. Enthymema autem est syllogismus truncatus voce, non mente, quia integer ieritur: alioquin nihil concluderet: quod si in mente non sit integer, nec est syllogismus, nec discursus formalis.

In nobis oritur discursus ex imperfectione specierum

specierum impressarum: cum enim nostra cognitio originem sumat ex sensu, atque hic species habeat solius accidentis materialis, hinc oritur, ut nostra cognitio de substantia, aut de obiecto spiritali, sit deducta ex cognitione accidentis materialis, quia non habemus propriam speciem substantiæ aut obiecti spiritalis. Hoc est in causa, cur quando monstramus à priori aliquem effectum per suam causam, habemus imperfectam cognitionem ipsius causa: quia cum illa cognitio sit dependens ab specie, & cognitione accidentis materialis, simpliciter videtur esse cognitio à posteriori: quia nunquam igitur immediatè in ipsam substantiam, sed ad illam quibusdam quasi gradibus ascendit ut patet in Deo, cuius eternitatem monstramus à priori per immutabilitatem: cum tamen tota illa demonstratio dependeat ex cognitione à posteriori, & mediata quam per creaturas habemus de existentia Dei. Solum igitur cognoscimus immediatè obiecta sensilia, quorum habemus immediatas species.

§. 25. Rogas, cur dicamus haberi aliquas propositiones per se notas? Respondeo, quia cognita substantia per discursum ex accidentibus, relinquunt in nobis species impressa ipsius substantiæ, per quam speciem substantiam illam cognoscimus, sine actuali discursu: & quia eam cognitionem actu non habemus à posteriori, neque habemus cognitionem alterius obiecti, quod sit causa talis substantiæ; ideo ea cognitio dicitur *immediata*, & *per se nota*, ut hæc homo est rationale, quia actu non deducitur ex aliquo medio: sed sit per speciem relictam ex primo discursu: radicaliter autem est mediata, & per aliud nota, quia prima illius radix fuit cognitio sensitiua: magnum igitur est discrimen inter cognitionem Angelicam & humanam: Angelus enim per se primò fertur in hominis substantiam, verbi gratia, secundariò verò in hominis accidentia, quem cognosceret etiam si omnibus illis esset spoliatus: at verò homo per se primò fertur in accidentia, secundariò verò in substantiam: quæ, si illis careret accidentibus, non posset ab homine in hoc statu dignosci. Hinc ostendi disputans de Fide; auctoritatem Dei esse obiectum immediatum Fidei; quia quamvis veracitatem Dei primò cognouerimus quasi à priori per essentiam; aut à posteriori per creaturas: relictam fuit species immediata de ipsa veracitate: quæ excitari potest ad eam immediatè representandum. Vide etiam quæ dicenda sunt §. 57.

§. 26. Igitur formando hanc propositionem, v. g. *homo est animal rationale*, postea verò cognoscendo *Petrus esse hominem*, inferit intellectus, ergo *Petrus est animal rationale*. Quibus actibus præmissarum obiectum quasi partitur inadæquate conceptione: adæquantur autem ex vtraque præmissa; Angelus autem adæquatur vno actu toti essentia, & eodem penetrat proprietatem; ac proinde non disciuntur.

§. 27. Dices maiorem propositionem & minorem actus esse distinctos: at verò minorem & conclusionem esse eundem actum. Respondeo minorem propositionem fieri per speciem impressam obiecti: conclusionem verò per maiorem & minorem propositionem: unde species impressa minoris propositionis tantum determinat ad illam: quia obiectum talis speciei non est idem adæquate cum obiecto conclusionis: quapropter ex diuersis principiis colligitur actuum diuersitas, principium autem conclusionis sunt præmissæ: at verò præmissarum principia sunt species impressæ: repugnat

ergo conclusionem esse cum præmissa idem, non minus quam eandem rem esse principium sui: quia minor præmissarum est principium conclusionis: species autem impressa est principium vtriusque præmissæ. De quibus abunde egi disput. 10. logica: quod attinet ad logicum artificium: phisicas affectiones hic disquirio.

§. 28. Cum disputarem de voluntate Dei; eidem negavi discursum. Quia hic dicitur intrinsecè imperfectionem. Præmissæ enim concipiuntur confusè; quibus cognoscimus imperfectè idemnitatem extremorum inter se: quam clarius cognoscimus. Hoc genus discursus definitur ab Aristotele: assente vario modo collocandi ratiocinationem; ut ex idemnitatem, aut distinctione extremorum cum medio, deducatur distinctio, aut idemnitatem extremorum inter se. At verò; alia cognitiones scientiæ mediæ, & visionis alicuius obiecti; licet ratione nostra inferent aliquod obiectum; non est per discursum quia omnes actus sunt clari circa totum suum obiectum adæquatum: nec disponuntur in modo, & figura.

SECTIO IV.

Necessitas assentiendi conclusioni ex præmissis.

§. 29. Dixi ex Aristot. positis præmissis conclusionem necessariò sequi. *Duplex necessitas*: altera quoad speciem: quo ad exercitium altera. Quoad speciem est determinatio potentia ad aliquam speciem actus, ita ut non possit elicere actum speciei contrariæ, verbi gratia, voluntas ita est determinata ad bonum in commune ut illud non possit odio habere, quapropter est determinata quoad speciem boni in commune. Libertas huic necessitati opposita vocatur *libertas contrarietatis*, id est indifferentia ad actus contrarios, ut homo hominem potest odio prosequi, & amore. Necessitas quoad exercitium est determinatio potentia ad vnum actum ut non possit ab illo cessare, vel illum cohibere: sic voluntas Beatorum est determinata ad exercitium Charitatis, ut numquam possit à Dei amore cessare. Libertas huic necessitati opposita vocatur *libertas contradictionis*: quia potest actum exercere, & non exercere. Aduerte, necessitatem quoad speciem includi in necessitate quoad exercitium: non tamen è contra: nam si beatus non potest cessare ab amore Dei: non potest habere illius odium, & licet non possim Patrem odisse, non tamen amo necessariò: item indifferentiam contradictionis includi in indifferentia contrarietatis: non tamen è contra; Nam si mihi liberum est & amare, & odisse: rectè possum nec amare, nec odisse: at tamen, licet ego possim non amare, non propterea possum odisse.

§. 30. Dico primò. *Intellectus positis præmissis in modo & figura, & cognita illorum dispositione: necessitatur ad conclusionem quoad speciem actus.* Ita expressè, sanctus Thom. infra referendus, & patet ex definitione argumentationis. Probatum apertè, quia ut probaui disputat. 10. logica, sect. 6. idem est obiectum conclusionis & vtriusque præmissæ: ergo; qui animaduertit se concessisse præmissas, non potest negare conclusionem: quia nullus potest idem obiectum simul affirmare & negare: ergo concessis præmissis non potest negari conclusio.

Confirmatur, qui semel determinatur ad præmissas

missas non potest habere rationem, quæ illum dimoueat à conclusione, nisi illum etiam dimoueat ab aliqua præmissa: sed sine aliqua ratione non potest quis aliquid affirmare, vel negare, ergo positis præmissis non potest negari conclusio. Probatum maior, quia nulla ratio potest persuadere extrema non esse idem inter se, nisi persuadendo eadem non esse idem cum medio, est enim evidens principium illud. *Quæ sunt eadem vni tercio, sunt idem inter se.* Sed in præmissis persuadetur extrema esse idem cum medio: ergo stante vtraque præmissa non potest quis persuaderi extrema non esse idem cum medio: quia duas contradictorias admitteret. Eaque propter respondens deducitur ad impossibile negata conclusione: quia cogitur concedere propositionem contradictoriam, alteri præmissarum.

§. 32. Dices, syllogismum probabilem non posse eam necessitatem inferre, tum quia est obscurus, tum quia sæpe opiniones mutamus. Contra, syllogismus probabilis non cogit intellectum ad assensum vtriusque præmissæ propter argumentum factum: at verò si semel assentiamur præmissis, non possumus dissentire conclusioni, quam videmus esse idem cum præmissis. Hoc enim commune est cuique syllogismo, atque discursui, in quo quibusdam positis aliud sequi necesse est. Mutamus opiniones, quia possumus mutare præmissas: at verò his concessis non potest mutari conclusio, ut S. Thom. vniuersim docet ibidem. Itaque potest quis simpliciter dissentire conclusioni probabili, quia potest simpliciter dissentire præmissis; at verò præmissis præstito assensu non potest conclusioni negari, quæ necessitas non est simpliciter, sed secundum quid. In demonstratione autem est necessitas simpliciter, quia intellectus non potest non assentiri præmissis.

§. 33. Dico secundò. *Intellectus necessitatur quoad exercitium per præmissas.* Ita colligitur ex S. Thom. in 2. d. 25. quaest. 1. art. 2. corp. asserente intellectum cogi vi demonstrationis: demonstratio autem constituitur formaliter conclusione, & agit de necessitate exercitij. Quia coactio id sonat, & patet ex contextu, & quaest. 3. de malo art. 3. corp. & q. 16. art. 7. ad 10. & in primo. Periher. lectio. 14. ante finem: quamvis enim iis terminis non vtitur, at ex collatione intellectus, & voluntatis, & ex scopo sibi præfixo, id dicit apertè.

§. 34. Probatum, quia intellectus informatus præmissis habet omnia requisita ad agendum, ergo necessariò operatur conclusionem quoad exercitium. Consequentia patet, quia intellectus non est potentia libera, sed necessaria, quæ positis omnibus requisitis ad agendum necessariò operatur. Antecedens probatur, quia habet sufficientem representationem obiecti, & bonitatis consequentia. Dices illi deficere determinationem voluntatis, quæ est conditio requisita ad agendum. Contra, quia determinatio voluntatis non est conditio necessaria intellectui circa actus evidentes: in quorum assensu ille non dependet à voluntate, ergo sine illa potest operari conclusionem. Probatum antecedens, quia ipsæ præmissæ sunt determinatio intellectus ad conclusionem: quæ in illa rapiunt intellectum propter illud principium, *quæ sunt eadem vni tercio, &c.* Requiritur autem determinatio voluntatis ad probabiles assensus præmissarum: quia obiectum tunc propter suam obscuritatem non determinat intellectum. Sic Fides propter sui obscuritatem indiget pia affectione. Confirmatur, apertis oculis, & proposito colore

cum sufficienti luce non potest voluntas cohibere visionem, quia obiectum determinat potentiam visiuam, sed non minus determinatur intellectus ab euidencia sui obiecti, quam à suo visus, ergo.

§. 35. Dices intellectum magis subiici voluntati, quia est magis rationalis. Contra, & confirmatur secundò; quia intellectus est magis rationalis, quia est immediatum principium mouens voluntatem iuxta regulas rationis: non verò quod voluntas possit intellectui dominari circa obiectum euidens, & mutare illius tendendi modum, non enim potest à voluntate cogi, ut assentiatur obiecto falso, neque item ut dissentiat obiecto, quod apparet verum, ergo non poterit cohibere assensum actuale ad euidens conclusionem. Confirmatur tercio, quando vna potentia necessaria semel operatur sine aliqua conditione, illa conditio non est necessaria ad talem actionem: sed intellectus aliquando præueniens voluntatem per præmissas assentitur conclusioni sine illius imperio, ergo tale imperium non est conditio ad illum assensum, ergo quoties illo modo representatur obiectum, et assentimur necessariò: quia potentia necessaria positis omnibus requisitis operatur necessariò. Quod patet in visione beata, quæ voluntatis imperio impediti non potest, quia intellectus cum lumine gloriæ, & concursu diuinæ essentia loco speciei impressæ, habet omnia necessaria ad agendum.

§. 36. Secundò, quia intellectus videt euidenter præmissas esse idem cum conclusione, ergo non potest cohiberi ab illius assensu, quia eadem vi mouetur ad actum vtrumque. In syllogismo autem probabili idem patet: quia licet liberè assentiatur præmissis, tamen illis assentiens iudicat euidenter conclusionem esse idem cum illis: necessariò enim assentitur illi principio. *Quæ sunt eadem vni tercio, sunt idem inter se.*

§. 37. Dices primò, voluntatem despoticè imperare intellectui, sicut potentia locomotrici. Respondeo illud imperium exerceri in rebus obscuris: ad quarum assensum requiritur voluntatis imperium, non tamen in obiectis, à quibus rapitur intellectus: potentia autem locomotiva affertur ineptè: non enim habet proprium obiectum, à quo determinetur sine voluntatis imperio: sicut habet potentia apprehensua: motrix autem potentia est instrumentum appetitus sensitiui, aut rationalis: cuius imperium est conditio sine qua non operatur. Potest autem voluntas intellectum aliis rebus applicare, illumque diuertere à conclusione simul cum præmissis, non tamen à conclusione sola.

§. 38. Obiicitur secundo, non esse vtilem habitum scientificum, si conclusioni necessariò assentimur. Respondeo, intellectui non esse habitus naturales distinctos ab speciebus impressis, ut probabo disputat. 15. Secundo, habitum conclusionis distingui ab habitu vtriusque præmissæ, si semel tales habitus admittantur. Obiicitur tercio, sæpe ex duabus præmissis posse inferri duas conclusiones alteram directam, indirectam alteram, tunc autem vtram eliciet intellectus: Vtramque si attendat vtriusque illationi, sin minus eam, quam viderit euidenter: aut cuius species fuerit efficacior, si vtramque non possit simul; quod si vtriusque illatio, & species fuerint æquales, & intellectus impotens ad vtriusque actum, tunc determinabitur à causa prima, aut à sua voluntate, cuius imperium in tali casu erit requisita conditio. Censeo tamen intellectum posse vtrumque elicere actum,

actum, vel saltem conclusionem directam deductum ita, quia communiter clarius proponitur.

SECTIO V.

Vtrum ad assensum conclusionis requiratur cognitio reflexa de bonitate illationis?

- §. 39. **T**ertius actus in discursu repertus deducitur necessario ex duabus præmissis: inquirimus nunc, vtrum ad huiusmodi illationem requiratur reflexa, siue logica cognitio: qua videamus conclusionem rectè deduci ex præmissis? An verò sufficiat ipsa obiecti representatio: cui directè assentiamur, siue illa reflexa cognitione? Vt cum quis amat obiectum, directè fertur in eius bonitatem, quin egeat cognitione reflexa, qua iudicet tale obiectum esse amandum.
- §. 40. Opinantur nonnulli, non posse esse scientiam sine illa reflexa cognitione: mouentur primò, Aristot. asserente, scientiam esse cognitionem rei per causam, & quod illius sit causa, & quod aliter se habere non potest, ergo requirit Aristotel. cognitionem præmissarum, & quod sint causa illationis conclusionis: hoc autem fit per cognitionem reflexam: ergo. Verum Arist. longè est in alio sensu: definit enim scientiam à priori, quæ infertur ex præmissis, in quibus disponitur causa, & in conclusione infertur effectus talis causæ. Illa autem verba, & quod illius sit causa, significant euidenciam, qua perspiciamus effectum esse ab illa causa: illa autem verba, & quod aliter se habere non potest, significant certitudinem: qua ita adhaeremus, & determinamur veritati, vt non possimus ab illa diuelli. Nulla igitur fit mentio ab Aristoteli, de cognitione reflexa.
- §. 41. Secundò mouentur, quia intellectus ideo determinatur ad hanc conclusionem ex præmissis, quia videt illius illationem, ergo habet cognitionem reflexam. Verum ea ratione determinatur, quia ipsa præmissa euidenter mouent intellectum ad obiectum conclusionis: quia est idem cum suo obiecto: non per cognitionem reflexam: sed per se ipsas formaliter: quia representant obiectum conclusionis, sicut cognitio directæ bonitatis obiecti determinat voluntatem ad amorem sine actu reflexo de illius amabilitate. Nam intellectus formata vtraque præmissa, videt obiectum conclusionis habere idem, quod præmissarum obiectum: statim illi assentitur, præmissis impulsus: quin reflexè dicat, sequitur, vel non sequitur: sicut præmissis assentitur, quin dicat reflexè, est vniuersalis, &c. Nam illatio nihil est ex parte obiecti, ac proinde non eget reflexa cognitione, sed tantum euidenti representatione esse præmissam, sicut conclusionem.
- §. 42. Tertio mouentur: quia intellectus determinatur ad speciem actus in conclusione propter illius illationem: ergo opus est cognoscere illationem. Respondeo intellectum determinari formaliter ab ipsis præmissis: quia præstito assensu obiecto præmissarum, non potest conclusioni negari: cum sit idem realiter cum præmissis, ad quod impertinens est reflexa cognitio de bonitate illationis. Sat enim est directè videre idemtitatem extremorum inter se & cum medio, sine actu reflexo dialectico.
- §. 43. Opposita sententia mihi magis probatur primò, quia (vt patet ex argumentorum dilutione) sine necessitate multiplicatur isti actus. Secundò,

quia præmissæ formales tam clarè, & euidenciter præsentant conclusionem obiectiuam intellectui, quam species impressa præsentant ipsas præmissas obiectiuas: sed ad assensum præmissarum non requiritur cognitio aliqua reflexa: ergo neque ad assensum conclusionis. Maior est sine dubio certa: nam formalis representatio ex se perfectior est, & clarior, quam virtualis: tum etiam, quia (vt probaui disputatione 10. logica sect. 3.) tam certa, & euidens est conclusio, quam vtraque præmissa. Minor autem patet; tum quia nullus eam negat, tum quia species impressa euidenter representans obiectum, per se ipsam habet virtutem ad eliciendum assensum directum, sicut illatio conclusionis ad reflexum, alioquin nullos haberemus actus directos euidentes, quin præcederent reflexi: consequentia autem patet, quia æqualis virtus, & representatio obiecti, æqualem habet effectum.

Dices, in præmissis nullam esse illationem, secus verò in conclusione, quæ opus est vt cognoscatur. Contra, quia illatio nihil est ex parte obiecti, in quo non reperitur præter vnionem, & extrema: ergo non requiritur representatio illationis: est autem illatio actus ipse conclusionis significatus per illam vocem, ergo; ad declarandum, illum deduci ex virtute vniuersalium præmissarum: quando autem dubitamus de illatione, idem est, ac dubitare habere ne conclusio, quod vtraque præmissa: quo viso præbimus assensum, & viso opposito dissentium: quod si clarè representatur, non est opus reflexione, sed directè rapitur intellectus, ad modum quo §. 12. dixi de vnione extremorum.

Tertio, quia per te illatio conclusionis est sufficiens ad terminandam cognitionem reflexam: ergo idemtitas extremorum inter se euidenter representata per præmissas, erit sufficiens ad terminandum actum directum: patet consequentia, quia non minus clarè, & euidenter representatur hæc idemtitas, quam illatio. Confirmatur, quia daretur infinitus processus cognitionum reflexarum: ergo. Probatur antecedens, quia ad cognoscendam reflexè bonitatem consequentiæ opus est cognoscere syllogismum esse in *Darij*, verbi gratia, & syllogismum in *Darij* rectè concludere; itaque opus est efformare hunc syllogismum, *syllogismus in Darij rectè concludit: sed hic syllogismus est in Darij: ergo rectè concludit*: tunc sic: ad eliciendam hanc conclusionem opus est alia cognitione reflexa, per quam cognoscatur bonitas huius illationis, quod probabo ipsis tuis argumentis. Rursus cognitæ euidenter illa illatione, opus erit alio syllogismo ad eliciendum assensum circa secundum syllogismum.

Dices; præmissas primi syllogismi reflexi esse sufficientes ad determinandum intellectum ad cognitionem reflexam, item & ad directam: sicut lux terminat visionem circa se, & est causa vt videatur color. Contra: quia illa præmissa non se representant, nec suam illationem: sed illationem sui obiecti: ergo sicut illarum obiectum propter illationem eguit syllogismo reflexo; ita & syllogismus reflexus propter suam illationem indiget alia cognitione reflexa. Quod adferretur de luce non est ad rem: nam sola species coloris non sufficit ad eliciendam visionem: sufficit tamen euidens representatio obiecti. Lux autem non se videt, sed ab oculis videtur; ita nec syllogismus reflexus nec eius illatio videtur à se, sed per alios actus: vt ergo illatio directæ eguit reflexa cognitione: ita reflexa illatio eget alia reflexiori: vel neutra.

Igitur

- §. 47. Igitur euidens propositio, & representatio identitatis extremorum cum medio est sufficiens representatio, & determinatio intellectus ad assensum conclusionis, quia lumine naturali, & actu exercito determinatur intellectus ad assentiendum esse idem inter se, quæ videt esse idem vni tertio, & hoc est cognoscere in actu exercito vnū deduci ex alio: quia ex vno determinatur ad aliud. Immo verò, qui penetrat illud principium, & illud videt exerceri in syllogismo, videtur prius natura toti syllogismo assentiri. Deinde supra se reflectens animaduertit conclusionem negari non posse, quia illi innititur principio.
- §. 48. Verum est aliquos modos imperfectè concludentes, interdum egere actu reflexo, verbi gratia, syllogismus in *Baroco*, sed hic defectus non tam est in conclusione, quam in ipsis præmissis: in quibus imperfectè ponitur medium: quod si perspiceretur idemtitas extremorum cum medio, non indigeretur cognitione reflexa: quod si quis hæsitat aliquando, an rectè concludatur; id oritur, quia non benè calluit præmissas, & quia est rudis dialecticus.

SECTIO VI.

Vtrum hæc cognitio reflexa aliquid appingat obiecto?

- §. 49. **N**onnulli (nescio qua autoritate aut fundamento moti) existimant logicum artificium, scilicet dispositionem actuum in recto modo & figura esse quendam modum intrinsecum, ipsis actibus. Hoc posset probari primò ex arte factis, domus enim habet artificium architecturæ, quod distinguitur à parte rei à partibus: ergo idem erit de artificio logico. Nego consequentiam, quia partes domus habent distinctas vocationes, & figuras, & situs; à quibus oritur artificium. Logicum autem artificium nihil est præter actus ipsos se mutuo connotantes, cognitos per logicam: quæ cognitio cum sit omnino extrinseca, tantum denominat cognitos actus directos.
- §. 50. Secundò posset probari, quia possunt inueniri illi actus sine tali artificio: ergo distinguitur ab illis. Negatur antecedens: licet enim actus maioris possit esse sine actu minoris, & hic sine illo: tamen vterque non possunt esse sine conclusione: quando vnus additur præexistenti, nihil intrinsecum illi additur per alterius coexistentiam: à qua existentia vterque denominatur præuè, aut probè dispositus: quia sunt circa obiectum idem clarè cognitum, secundum diuersas rationes habentes inter se connexionem causatiuam actuum conclusionis, & identificatam cum eiusdem conclusionis obiecto. Itaque in toto syllogismo nõ sunt nisi tres actus: quorum tertius causatur à duobus. Duo non possunt simul existere, quin habeant virtutem inferendi tertium: actualis illatio nihil intrinsecum illis addit; sed est extrinseca denominatio ab actu conclusionis. Hæc considerat logicus, vt sciat eos actus ita componere, vt causet conclusionem.
- §. 51. Primò, quia quædo quis naturaliter efficit vnum syllogismum, vt cum rusticus lumine in natura secum ratiocinatur, vel quædo primus inuentor dialecticæ primum syllogismum efformauit; quem nulla reflexa cognitio præcessit (incepta enim est ratiocinatio ab vna prima cognitione) in tali casu syllogismus ille fuit rectè dispositus: & tamen nullum habuit artificium: quia sine arte comparata

Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

rus est: ergo actus logici non producant tale artificium: patet, quia per actus logicos eodem modo disponuntur syllogismi, quo primus ille dispositus est. Confirmatur, si quis reflexè considerat primum illum syllogismum, & efficeret alium similem, vterque syllogismus esset similis, quia esset vterque eodem modo dispositus: sicut ergo primus rectè dispositus fuit sine modo illo intrinseco, quidni & secundus?

Confirmatur, quædo quis definit hominem vno actu, ille actus non est capax artificij, quia est vna simplex qualitas, & fit directus à logica: ergo. Secundo, quando quis pedes ad numerum refert, ex directione musica, aut artis saltandi, tunc illi motus sunt artificiosi, in quos nihil physicum influit musica; tum quia actus intellectus non agunt immediatè in externam materiam; tum etiam, quia distant: musica enim est in intellectu, & in solo capite; motus autem in pedibus: ergo neque logica influit in sua obiecta. Ratio à priori est, quia habitus tantum sunt ad producendos suos actus; hi autem formaliter tantum versantur circa sua obiecta, illa denominando cognita: quod si sint practici, tantum habent supra speculatiuos, quod possint dirigere potentiam ad opus.

Tandem impugnatur: quia ille modus artificij omnino videtur impossibilis: quia nõ est ad vnionem ipsos actus, sunt enim incapaces talis vnionis: cum nec possint continuari intensiue, aut extensiue; neque vnus sit alterius forma, neque item est ille modus ad illos constituendos in loco, vbiatio enim ab ipsa natura rei, & non à logica dimanat: neque item ille modus potest illos actus constituere vt sint coniuncti, & dispositi ad modum rei arte factæ, domus enim & alia artificialia materialia, ea ratione per figuras disponuntur, quia cum faciunt vnum ens per accidens, opus est aliqua colligatione calcis, bituminis, clauorum, &c. vt partes graues quasi in violento loco seruentur, at verò illi actus intellectus nihil tale requirunt, cum nec sint in loco violento, & ex natura sua sint illatiui conclusionis.

Igitur actus ipsi ex intrinseca sua natura inferunt conclusionem: nec quid intrinsecum illis impunit logica, magis quam musica morui pedum: sed philosophus dialecticæ instructus facit facile, quod sine illa non posset facere, scilicet ostendere passionem per essentiam: definire copulando genus cum differentia: id siue faciat vno actu (qui est incapax artificiosa dispositionis intrinseca, quam tu fingis) siue faciat actibus pluribus. In vtroque enim casu seruantur eadem artis præcepta. At priori non imprimatur artificium: quia vnus actus, cum sit indiuisibilis, est incapax dispositionis intrinseca: quæ requirit pluralitatem: ergo rectè potest quis ratiocinari ex arte, quin ratiocinationi modus aliquis imprimatur. Vide quæ dicam inferius de cursu actus practici in obiecta. Recognosce disputationem 1. logicæ à §. 108.

SECTIO VII.

Vtrum conclusio possit esse sine præmissis.

§. 55. **P**ro parte affirmatiua sic arguitur: quia postquam aliquis per syllogismos deducit hominem, v.g. esse risibilem, postea sine actuali discursu facilis est ad illi assensum, ergo ad actualem conclusionem nõ requiritur actualis præmissa. Dicunt aliqui requiri præmissam, vel aliquid loco illius, scilicet

scilicet habitum. Contra, quia habitus tantum constituitur ad facilitatem potentiae, non vero ad illam complendam in ratione potentiae. Quare quidquid potest potentia cum habitu, potest etiam sine illo: sed per te sine actuali praemissa cum habitu potest intellectus assentiri conclusioni; ergo etiam sine illo & sine praemissa: alioquin iam habitus naturalis in tali casu esset simpliciter necessarius.

§. 56. Dico primo, *Conclusionem semel deductam ex praemissis essentialiter ab illis pendere.* Patet, quia actus ille conclusionis formaliter includit actionem dependentem à praemissis sicut actus voluntatis ab intellectione: sed actio, quae semel dependet ab uno principio, non potest esse sine illo, ergo conclusio semel deducta ex praemissis, non potest esse sine illis. Confirmatur, illa cognitio terminatur ab obiectum materiale: quod (ut probavi in logica disp. 1. sect. 1.) non cognoscitur immediatè: sed cum dependentia à formali, ergo actus conclusionis semper dependet à praemissis actualibus: patet consequentia, quia obiectum materiale dependet in sui cognitione à formali.

§. 57. Dico secundò, *Sine actualibus praemissis potest intellectus assentiri obiecto conclusionis: sed non per actum conclusionis.* Patet ratione dubitandi pro prima sententia: quae hoc probat, & non plus. Secunda pars probatur ex nostra sententia. Rogas id quo pacto fiet? Respondeo ex assensu conclusionis in intellectu relinqui speciem impressam representantem illud obiectum, sicut ex primo iudicio relinquitur similis species per quam intellectus determinatur ad iudicandum sine actuali apprehensione: quae species immediatè potest excitari, quin excitetur species praemissarum: ille actus formaliter non est scientificus, sed in virtute, & in radice: fertur autem immediatè in suum obiectum, estque distincta species, ab actu conclusionis, qui habet speciem impressam: quae in ratione principij actiui essentialiter differt à praemissis. Videantur quae dixi sect. 1. de excitatione specierum. Haec tamè cognitio non est simpliciter immediata, quia licet actu deducatur sine medio, adhuc eius species dependet à medio: dici tamen potest immediata formaliter, & radicaliter mediata: non tamen est ita perfecta, quam illa conclusio, quae relinquit speciem: quia species non potest esse principium cognitionis perfectioris ea à qua species relinquitur. Potest autem intellectus excitari, & per praemissas, & per illam speciem ad conclusionem duobus quidem actibus diversarum specierum, verum autem fiat unum ex utroque principio: non est hinc. Recognosce §. 25.

SECTIO VIII.

Utrum praemissae efficiant conclusionem?

§. 58. Patet ex dictis disp. 9. Phyl. sect. 5. cum una causa adaequata non posse concurrere aliam, in eodem genere. Confirmatur, quia praemissae tantum tendunt in obiectum formaliter, & determinant intellectum in genere causae formalis per obiecti representationem, ergo non in genere causae efficientis, nam tota illarum causalitas in primo genere servatur: quod verò conclusio fit aliquo modo similis praemissis non arguit illarum effectiorem, sed cum obiectum sit idem, illas imitatur conclusio.

§. 59. Obiectis primò, in conclusione reperiri aliquam formalitatem quae tribuitur praemissis quin intellectui: nempe illationem: ergo praemissae concurrunt actiue. Confirmatur, praemissae determinant ad huc

actum, ut species. Respondeo illationem nihil esse ex parte conclusionis: sed ipsummet actum. Qui autem illum comprehenderet, cognosceret illum deduci ex praemissis, non ex illatione distincta ab ipso: sed ex eius essentia: quae dicit respectum ad praemissas non ut ad efficientem causam; sed ad determinantem per formalem representationem obiecti. Ad confirmationem responderetur, illam formalitatem tribui intellectui in genere causae efficientis: praemissis verò in genere causae determinantis formaliter. Species impressa non est formalis representatio; sed virtualis: ideo concurret actiue. At, licet praemissae non concurrant actiue: tamen representata idemitate extremorum cum medio intellectus assentitur conclusioni ex communi principio, quae sunt eadem uni tertio: ergo actiue influxus non requiritur.

Hinc oritur secunda difficultas, intellectus sine concursu actiui speciei impressae non potest elicere actum circa obiectum conclusionis absentibus praemissis, ergo nec praesentibus sine concursu actiui earum. Antecedens à me datur: consequentiam probo: quia actus ille per speciem productus est imperfectior actu per praemissas producto, ergo si non potuit producere actum imperfectiorem, nec poterit perfectiorem.

Dices, intellectum habere sufficientem virtutem actiuam ad producendum actum, si haberet, unde determinaretur. Quod si haberet determinativum sine influxu actiui, sufficeret concursus solius intellectus: quia verò species impressa non potest, nisi actiue determinare, ideo simul cum intellectu concurret actiue. Contra, ergo intellectus non indiget specie impressa: patet consequentia, species impressa essentialiter est actiua, & nullo modo potest determinare intellectum nisi agendo: sed intellectus per te non indiget determinante actiui, ergo nec specie impressa. Quapropter natura providisset intellectui principium quo determinaretur sine actione. Qui simul cum praemissis admittunt speciem impressam ad producendum conclusionem, se facile expedient ab hac difficultate, negando soli intellectui virtutem adaequatam influendi in actus.

Responderi potest secundò, duo genera actuum in intellectu reperiri: primum qui fiunt per determinativa formalia: id est, quando una cognitio determinat ad aliam. Secundum, qui fiunt per solas species: ad primos actus habet intellectus adaequatam virtutem actiuam: nam ad determinationem ad actus sufficit formalis representatio obiectorum, ad quae terminantur. Nam simplex apprehensio determinat ad iudicium representando obiectum, de quo fertur. At vero ad secundos actus non habet virtutem actiuam adaequatam, quia ad illos exigit principium determinans actiue. Nec refert secundos actus esse nobiliores primis: non enim pensatur adaequata virtus praecise ex maiori aut minori perfectione effectus; sed etiam ex modo, & indifferentia. Nam & anima est causa adaequata intellectus (si ab illa distinguitur) & non est causa adaequata intellectiōis: & Gratia est causa adaequata habitus Charitatis, non verò actuum Charitatis. Si autem quis arbitratum cum P. Molina actum intellectus concurrere actiue ad voluntatis actus: idem dixerit de praemissis: eam tamen opinionem infra disquiram.

SEC

SECTIO IX.

Due difficultates.

§. 63. Conclusionem non posse esse perfectiorem utraque praemissa, patet ex dictis in logica disput. 10. sect. 9. ubi probavi obiectum conclusionis esse idem cum obiecto praemissarum: cum ergo obiectum sit idem, & conclusio pendeat ex praemissis, non est cur sit illis perfectior. Item est liquidum posse utramque praemissam esse perfectiorem conclusione, quia licet obiectum sit idem, tamen singula illarum sunt, vel immediata, vel melioris obiecti partialis, ut in conclusione Theologica patet, quae in supernaturalitate inferior est praemissa de Fide, item in evidentia est inferior principio naturali, ergo. Hic abstinco à quaestione de supernaturalitate conclusionis Theologica: non enim est huius instituti; sed 1. part. quaest. 1.

§. 64. Secunda est, utrum eodem actu possit quis formaliter syllogismum obiectiuum representare? Et quidem cognoscendo praemissas tamquam obiectum formale, & conclusionem tamquam materiale, existimo non posse: quia ad obiectum materiale terminatur intellectus per species expressas praemissarum: & ad praemissas obiectivas per species impressas: sed species impressa, & expressa non possunt concurrere ad eundem actum ut probavi supra. Item ad assensum praemissarum concurret species actiue, & ad essentiam conclusionis propter praemissas concurrunt praemissae ipsae: ergo conclusio tunc distinguitur à praemissis. Utrum verò possint immediatè excitari omnes species impressae ad efficiendum unum assensum, discutiam disput. 12.

§. 65. Dices; Angelus intruendo hominem cognoscit eius risibilitatem eodem actu: ergo eodem poterit & homo. Nego consequentiam; quia Angelus intuitivè videt ordinem transcendentalem unius ad aliud: qui ordo solus est causa motiua ad proprietatem; at verò homo non immediatè, sed per varias species abstractivas impressas, & expressas determinatur ad essentiam, & proprietatem, è quibus non potest constari unum principium unius actus; si tamen relinquatur una species impressa totius syllogismi, totus cognoscitur uno actu, de quo disput. 12. nunc enim neutram in partem inclinor.

DISPUTATIO VIII.

De evidentia, & certitudine.

SECTIO I.

Utrum evidentia distinguatur ab actu intellectus?

§. 1. **D**ico primò, *Plures sunt actus intellectus clari, & evidentes.* Probatur contra Academicos: quia evidentia est quaedam claritas, & lux, qua intellectus ita distinctè, & clarè cognoscit obiectum, sicut oculus lucem, & colorem; sed dantur plures actus, ita clari, quam visio lucis: ergo. Maior est clara, vel ex ipso nomine sumpto à videndo: nihil enim clarius cognoscimus per sensum, quam per visum; cuius obiectum cum sit lux dilucide patet: & quando volumus aliquid significare, de quo distinctè cognitionem habemus, id per visionem significamus, ac dicimus esse ipsa meridiana Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

lucè clarius, nec nobis est aliud notius, quo evidentia rerum perspicuitatemque noverimus. Minor probatur, quia quādo videmus lucem reflexè cognoscimus nos illam videre: & illa visio mediis sensibus internis determinat intellectum ad cognitionem intuitivam lucis; item quando aliquid cognoscimus per intellectum, euidenter experimur nos cognoscere; & scimus euidenter nos vivere, cum mortui hanc munera non exerceant. Item est evidens hic actus, nos cognoscimus clarè, vel obscurè; & hic, quodlibet est, vel non est, dantur ergo plures actus evidentes.

§. 2. Ut à priori conclusio probetur; in intellectu perfecta reperiuntur tria; primum est conformitas actus cum obiecto: secundum necessitas assentiendi; tertium impotètia ad falsitatem. Primum vocatur *veritas*; secundum *evidentia*; tertium *certitudo*. Quoties obiectum ita proponitur, ut illi non possimus dissentiri, dicimus illud esse evidens; sunt enim nonnulla principia cognitionum tam perfecta, ut non possint cum dissensu componi; & aliqua nec cum assensu carentia. E quibus principiis oritur necessariò aliquis actus: huc vocamus *evidentem*; tū quia ab illis principiis accipit perfectionem, qua nobis clarè, & perspicuè praesentat obiectum; tum quia si reflexè disquiramus ratione assentiendi comperimus non posse nos dissentiri. Hanc ergo perfectionem actus explicatā per sua principia compellamus *evidentiam*. Unde arguo: saepe habemus necessitatè assentiendi alicui obiecto; ergo saepe habemus actum euidentem. Antecedens probo: quia saepe cognoscimus vero apprehensio ut vero non posse dissentiri: saepe cogimur assentiri nos habere cognitione aliquā; v. g. nobis dolere caput, aut videri illud dolere.

§. 3. Dico secundò, *Evidentia nec realiter, nec ex natura rei distinguitur ab actu.* Probatur primò, quia nullum est fundamentum talis distinctionis. Secundò, quia actus secundum se consideratus, praecisa quavis alia ratione est cognitio, & representatio obiecti; vel ergo illud representat distinctè, ita ut per illum intellectus determinatè cognoscat Petrum? vel non? si primum, ergo actus secundum se praeciso quouis alio est clarus, quia cognitio rei singularis in singulari necessario est clara, quia est distincta: si secūdo, ergo secundum se est obscurus, quia est confusus, & communis pluribus obiectis. Tertio, quia cognitio intuitiva Dei se ipsa est clara; & Fides obscura: ergo idem erit de ceteris actibus. Antecedens probatur, quia visio immediatè fertur in Deum secundum se, & prout est: & ex Deo cognoscit creaturas: ergo per se est clara: non enim potest esse formaliter intuitio, quin eadem formalitate sit evidens; nam intueri, & videre est formaliter idem: species enim impressa intuitiva clarè praesentat obiectum. Fides autem tendit per se in revelationem, quae est obscura: ergo Fides per suam essentiam formaliter est obscura. Confirmatur, sume visionem Dei, secluso quocumque alio modo, illa est: per se cognitio Dei in se sicuti est: ergo & clara, quae enim maior claritas?

§. 4. Quarto, quia si evidentia est modus distinctus, rogo utrum cognoscatur per actum, vel sit ratio cognoscendi? si secundum, ergo est cognitio formaliter: si primum, rogo utrum cognoscatur euidentè, vel non? si secundum, qua ergo ratione cognoscitur? Nam de obscuritate ipsius actus eadem erit quaestio; si primum, ibimus in infinitum. Dices esse quandam modum, quo totus actus perfunditur, ut luce color. Contra: quia lux videtur à visu, colorentem autem perfundit; quia cum concursu coloris producit speciem, ex qua fit visio utriusque: at non potest

potest explicari, quomodo ille modus actum perfundat. Hoc argumentum non urget, nam in actibus intellectus non repugnat dari processum in infinitum.

§. 5. Ratio à priori huius secundae conclusionis est: quia euidencia est actus perfectio, & ordo transcendentalis ad illa principia quae ob suam perfectionem non possunt cum dissensu componi: sed actus per suam essentiam est ordo ad illa principia, & habet ab illis perfectionem; ergo actus per suam essentiam est euidens. Minor probatur: quia ille actus in specie non potest oriri à principiis indifferentibus ad assensum & dissensum: quia haec principia efficiunt actus minus perfectos. ut enim ab specie de albedine non potest fieri cognitio de nigro; nec ab specie de homine cognitio de leone; ita nec ab specie euidenti actus obscurus, nec clarus ab specie obscura; itaque actus euidens dicit ordinem transcendentalem ad principia determinata ad assensum, & non indifferentia ad dissensum; sicut visio de albo ad speciem de albo, & non de nigro.

§. 6. Dico. *Euidencia est differentia essentialis actus euidens, et obscuritas obscuri.* Pater, quia actus intuitiuus essentialiter est cognitio huius obiecti singularis in singulari: sed cognitio distincta eadem formalitate est distincta, qua est clara: quia clarè cognoscere rem est euidenter nosse rem esse talem, confusa enim cognitio, qua ratione est confusa, est communis, & non distinguens vnum ab alio: ergo euidencia est ratio formalis essentialiter constituens actum euidenter. Confirmatur, species impressa intuitiuus essentialiter est principium productiuum cognitionis euidens: ergo cognitio euidens essentialiter est euidens, quia in actu secundo responderet essentialiter quod in actu primo. De cognitione obscura idem probatur: quia per se & essentialiter est, vel communis, vel habetur per motiua obscura, ut Fides. Confirmatur: quia in actu euidenti nulla datur prima radix, à qua oriatur euidencia tamquam proprietas: omnes enim aliae rationes sunt communes, à quibus non potest oriri euidencia, ut esse actum intellectus affirmatiuum, vel negatiuum; quia omnia ista genera actuum possunt esse euidencia.

§. 7. Rationem à priori accipio à §. 5. Quia actus obscurus est transcendentalis ordo ad principia indifferentia ut componatur cum assensu atque dissensu, qui ordo est illi essentialis, & differentia propria: actus autem euidens in ratione euidens constituitur ordine ad principia impossibilia cum dissensu, & determinata ad assensum: qui ordo est de essentia illius actus: ut ostendi §. 5. ergo actum esse euidenter est differentia essentialis illius.

§. 8. Rogas unde oriatur euidencia? Respondeo primo, ex specie immediata obiecti: quapropter sensationes sunt valde euidentes, quia sunt immediatae, & Angeli clarissime cognoscunt naturalia obiecta. Item oriatur ex connexionione obiecti vnius cum alio: immediatè cognito: item ex terminis ipsis rerum, quorum obiectum statim intellectum pulsant, & trahit, ut quodlibet est, vel non est, vel oriatur ex principio actiuo, ut visio beata ex lumine.

SECTIO II.

Utrum idem actus eiusdem obiecti possit esse clarus, & obscurus?

§. 9. Nonnulli existimant actum, quo ego cognosco Petrum, v.g. sub ratione hominis tantum, &

non sub ratione Petri, simpliciter esse obscurum: quia ille actus non proponit clarè intellectui illud obiectum: nam Petrus confusè cognoscitur. Confirmatur, claritas, & obscuritas circa idem obiectum sunt rationes repugnantes: quia vna importat alterius priuationem: ergo. Sed non acquiesco. Primo, quia quado cognosco Petrum sub ratione hominis tantum, euidenter cognosco illud obiectum esse hominem, quia video euidenter illi conuenire proprietates cuius alij rei repugnantes: ergo illa cognitio est euidens: consequentia pater ex terminis. Antecedens probatur tum ex casu argumenti: quia illud obiectum distingo à quavis alia re, & discerno illud à bruto, lapide, &c. Tandem, quia accidentia illa, à quibus denominatur homo, euidenter cognoscuntur, v.g. corporis habitudo, &c. sed omnis cognitio distinguens vnum ab alio est clara: ergo.

Ex §. 2. & §. 5. sumitur argumentum à priori: quia cum ego cognosco hominem, non penetrans Petrum; actus principia non possunt componi cum dissensu, quo negem illum esse hominem; & componi possunt cui dissensu de Petro: ergo actus est euidens de homine, & obscurus de Petro.

Secundò probatur: visio creata Dei est clara, & intuitiuus illius, ut catholicè negabit nullus: sed ea cognitio non cognoscit clarè quidquid est in Deo: ergo cognitio eadem eiusdem obiecti potest esse clara, & obscura. Probatur secunda pars antecedentis, quia licet illa visio cognoscat mysterium Trinitatis, tamen potest non cognoscere tum actus liberos Dei, tum scientiam visionis, & mediam, tum infinitas formalitates, per quas Deus est incomprehensibilis à creatura: ergo cognitio clara Dei non est clara, sed obscura infinitarum formalitatum Dei; non quidem secundum quod dicunt in recto, sed secundum connotata, in ordine ad quae accipiunt denominationem ut denominatio videns Petrum, & volentis.

Ad primum distingo antecedens; non proponit clarè illud obiectum ut denominatur Petrus, concedo; ut verò denominatur homo, nego; sicut Deus videtur clarè sub ratione omnipotentis à beatis, quin cognoscatur euidenter, in ratione volentis, seu cognoscentis liberè. Ad confirmationem respondetur, illa oppositionem versari circa idem obiectum relatum ad eandem omnino proprietates, vel accidentia, ut cognoscere clarè, & obscurè illud esse hominem: at verò in ordine ad diuersas proprietates, nulla est oppositio ut patet in visione Dei: quia rectè potest effectus cognosci, quin cognoscatur alius: & cognitio horum effectuum vocatur cognitio clara, vel obscura diuersarum formalitatum (ut latè dicam disput. metaphysicæ.)

Immo ostendi disput. 32. de Fide; eundem numero actum posse esse clarum & obscurum per diuersas rationes formales circa idem obiectum materiale, e.g. si haec propositio *Deus est*: proponatur Philosopho catholico per authoritatem & reuelationem Dei; item per mediū Metaphysicum; concurrerent ad hunc actum & habitus Fidei, & habitus Metaphysicus: qui actus relatus ad Fidem oriatur à principio ex se indifferenti ut componatur cum carentia assensus; immo Fides non habet physicam, sed moralem repugnantiam cum dissensu, vel saltem fides non impedit dissensum cum quo periret; ut gratia non impedit peccatum. Medium autem Metaphysicum non potest componi cum dissensu, nec illo corrumpi: sed hoc est actum esse euidenter & obscurum. ergo. Quae hic satis sit indicasse, ibi enim ea latè propono.

SEC

SECTIO III.

De euidencia morali, physica, & metaphysica, & utrum illis possit subesse falsum?

§. 14. Euidencia morali est, quando in genere moris iuxta regulas prudentiae non potest quis obiecto non adferri, v.g. homo grauis quem iustum, & sanctum sumus semper experti, rem adfirmat, & qua nullum ipse capit emolumentum; res illa moraliter est euidens, quia iuxta regulas prudentiae credere tenemur, quod talis vir iuramento firmat. Item mysteria nostrae Fidei, licet sint obscura, tamen tot confirmantur testimoniis, ut teneantur omnes homines illis assentiri, & quae propter arguendus mundus de peccato: quia non crederentur in Christum. Haec tamen euidencia morali simpliciter obscura; quia reuelatio, ad quam per illa motiua ducimur, simpliciter est obscura; quod si haec euidencia esset euidencia simpliciter, nullus posset esse infidelis, quia obiecto euidenter proposito nullus potest dissentiri. Itaque obiectum, quod intellectus non cognoscit aperte, potest tali testimonio firmari, ut voluntas teneatur sub peccato assensum imperare intellectui, ad quod ponitur in voluntate pia affectio. Ratio à priori huius doctrinae est: quia euidencia est cognitionis ordo ad principia, quae determinat ad assensum, & impediunt dissensum: sed possunt esse principia, quae iuxta dictamen prudentiae determinent ad assensum, & non patientur dissensum: quamuis physicè nec determinent ad alterum, nec alterum impediunt: ergo potest actus esse moraliter euidens, & obscurus physicè.

§. 15. Euidencia morali ex genere suo posse falsitatem subesse, est clarum: quid enim repugnat virū grauem mentiri? Immo verò rationibus, quibus aliquando mouemur ad credendum diuinam existere reuelationem, posse nonnunquam subesse falsum probatur, quia rusticus mouetur ad credendum Deum aliquid reuelasse authoritate Parochi, vel Episcopi; hoc enim est sufficiens motiuum homini rustico. Et tamen Parochus potest proponere tamquam dogma Fidei, quod non est reuelatum; tunc autem rusticus circa illud obiectum non diuinam, sed humanam exercet fidem; illa enim non tendit in reuelationem, nisi re ipsa existentem. In reuelatione, miraculis, aliisque diuinis motiuis falsitatem latere posse, sacrilegus erit qui adfirmet: at verò in modo, quo vnus homo ea miracula proponit, posse subesse falsum (nisi sit Papa) quis dubitet, cum possit mentiri adfirmans se miraculum vidisse, cum non videret?

§. 16. Euidencia physica est cognitio euidens ex physicis principiis, qualis est cognitio discursiva ex effectus existentia ad existentiam causam; ut cum quis videt albedinem, infert euidenter illi subesse corpus, & qui sentit calorem vehementem, euidenter arguit ignem adesse; cuius oppositum ex physicis principiis repugnat. Haec euidencia formaliter consistit in modo, quo actus attingit connexionem physicam obiectorum; ortumque trahit ex specie impressa de ipsis. Non enim sufficit obiecta esse physicè nexa, sed opus est, ut certae perfectionis actu tangatur. Nam actus probabilis potest attingere eam connexionem inuidenter: item contingens obiectum potest cognosci euidencia metaphysica

Philosophia Petr. Fieri. de Mendocæ.

fica per scientiam supernaturalem. Est ergo euidencia physica, cognitio euidens alicuius obiecti, cui ex modo tendendi in illud ex vi suorum principiorum, non repugnet falsitas.

§. 17. Hinc quaeris, num physica euidencia possit subesse falsum diuinitus? Nam in Eucharistia sentimus accidentia vini, à quibus physicus arguit ibi adesse vinum, cum tamen non adsit? Et quidem existimo de re nullam esse quaestionem, sed forte de nomine tantum. Tamen actum physicè euidenter posse esse falsum probatur primo, quia actus quo cognosco existentiam substantiae ex accidentis existentia, physicè est euidens, sed ille potest esse falsus, ergo. Maior probatur, quia ex accidenti inferitur euidenter substantia; quia ex physicis principiis omnino repugnat esse accidens sine substantia; cum ex ipsis physicis principiis sit euidens accidens à substantia pendere, neque physiologus habet aliam euidenciam in physicis demonstrationibus. Minor verò probatur: quia Deus potentia absoluta potest inuenerere physicum ordinem, & relinquere accidens sine substantia, tunc autem actus non conformatur obiecto.

§. 18. Dices actum inferentem substantiam ex accidentibus esse euidenter, & verum; quando Deus inde substantiam non amouet, at verò actum, qui eam infert, cum eam amouet Deus, neque esse euidenter, neque verum. Contra, quia vtroque casu, v.g. ante, & post consecrationem calicis, accidentia vini eodem modo ducunt in cognitionem existentiae substantiae, sed ante consecrationem ducebant euidenter physicè, ergo & post illam. Maior est clara: accidentia enim in vtroque casu eodem modo sentiuntur. Quod pater, quia sensu nullus discernit an sit calix consecratus, necne? Minor autem est clarior, quia accidens dicit essentialiter ordinem ad substantiam; nec vilo modo ducit in illius cognitionem, nisi ex cognitione sui.

§. 19. Secundò probatur, ea ratione Physicus naturalis solo rationis lumine, non potest assentiri mysterio Eucharistiae: quia ex principiis physicis censeret euidenter ibi vinum adesse: sed haec euidencia non est apparens sed connaturalis, innitens connexioni necessariae accidentis cum substantia: ergo. Dices: ergo actus ille erit etiam physicè verus. Nego consequentiam: veritas enim nec est physica: nec metaphysica: consistit enim in sola conformitate actus cum obiecto: quod si obiectum non est realiter sicut cognoscitur, cognitio est falsa simpliciter: euidencia autem consistit in illatione necessaria, & physica connexionem praemissa cum conclusionem: sicut obiecti formalis cum materiali, quae illatio, & connexio, quia ex physicis principiis non potest non esse, ideo est euidens physicè.

§. 20. Tertiò, quia sequeretur non esse certum nec euidens, verbi gratia, me loqui cum Petro, consequens est falsum: quis enim neget simpliciter esse euidens, & certum, nos esse modò in hoc gymnasio? ergo. Probatur consequentia, quia Deus potest facere ut apprehendamus nos esse hic, cum non simus, & ut Angelus corpus assumat, quo Petrum agat, & nos deludat. Ratio à priori est: quia euidencia, & certitudo sumitur ex motiuis: cumque motiua sint eadem, quando substantia adest, & quando per miraculum abest, semper habet eandem euidenciam, & certitudinem, id est, inferre necessariò assensum de existentia substantiae; nisi principiis Fidei impediatur. Veritatem autem non habet, quia affirmat ibi esse substantiam quando non est; si autem affirmaret physicè loquendo ibi necessariò esse substantiam, tunc esset verus, sed non id affirmat.

Bbb 3 Ita

Itaque illatio est necessaria, & eodem modo ante & post consecrationem quantum est ex parte cognitionis de accidentibus. Discrimen est; quod sensus Fide corriguntur, & actus esset falsus. Hoc autem vocare euidenciam physicam; aut apparentiam est quæstio de nomine.

§. 21. Ex §. 1. & 5. potest hæc tota doctrina probari; quia euidencia est ordo cognitionis ad principia, quæ non possunt componi cum dissensu; sed ea cognitio est ordo ad principia, quæ ex lege naturali non possunt cum dissensu componi: quia species vini determinat intellectum ex natura rei ad existentiam vini afferendam, siue consecratum sit vinum, siue non consecratum: ergo physicè est necessitas assentiendi. Assensus autem impeditur ob reuelationem oppositam.

§. 22. Euidencia metaphysica dicitur, quæ obiectum tam clarè conspicitur; vt omnino repugnet aliter fieri, v. g. hæc principia, *quodlibet est, vel non est. Deus est*; & quædo quis affirmat se habere esse, quia impossibile est non existens, aliquid cognoscere. Metaphysica euidencia dicitur, non quia non pendeat ex physicis principis, nam sapius cognoscitur euidenter existere vnionem materiæ, & formæ, quæ cognitio est de rebus physicis. Euidens tamè metaphysicè cognitio dicitur quia infertur existere materiam, & formam; quia implicat vnionem existere sine extremis. Item est euidens mihi metaphysicè me existere. Dicitur autem *metaphysica*, quia quemadmodum principia metaphysica sunt ita clara & euidencia, vt illis nullo modo possit subesse falsum, ita & hæc euidencia eandem sortitur dignitatem.

§. 23. Rogas primò, ad quam speciè reducatur euidencia in attestante? Respondeo, ad moralem: licet enim ego habeam physicam euidenciam testimonij, facientis moralem euidenciam; tamen ipsius rei attestatæ non habeo euidenciam simpliciter, sed obscuritatem. Si autem ego cognoscerem euidenter testimonium Dei; euidenter cognoscerem rem, quam testatur; quia ducitur è duobus principiis euidencibus: nempe Deum non posse mentiri; & aliquid reuelare: quod Christus clarè videt per scientiam per se infusam. Quod latè probauit disp. 25. de Fide.

§. 24. Rogas secundò, qualis sit euidencia, qua credo esse Romanam, ob testimonium tot hominum id attestantium? Respondeo eam esse physicam, quia impossibile est physicè loquedo, tot homines, tot sæculis esse mentitos: vnde non habeo minorem euidenciam Romanam esse, quam omnem ignè esse calefactiuum. Contra primò, ergo fides humana habet physicam euidenciam. Nego consequentiam; quia ille actus non est fidei, sed scientificus, innitur enim non humano testimonio, sed repugnantia physicæ, qua video non potuisse tot homines conuenisse ad mentiendum; fides autem humana innitur testimonio vnus, aut pluriù hominum, qui potuerunt physicè conuenire ad mentiendum, quapropter est obscura, & incerta. Præsto est ratio: quia ille assensus oritur à duobus principiis, quæ non patiuntur dissensum. Primum est hoc: *impossibile est tot homines tot sæculis conuenire ad mentiendum*. Secundum est: *hoc dicunt tot homines tot sæculis*.

§. 25. Contra secundò: ergo testimonium Martyrum facit euidenciam physicam mysteriorum Fidei; quia impossibile est tot Martyres conuenisse ad mentiendum. Nego consequentiam, quia illi farentur se non cognoscere euidenter ea, quæ adfirmant: vnde licet euidens sit omnes illos credidisse mysteria, pro quibus moriuntur: non tamen sunt ipsa mysteria euidencia; quia quod ego testificor non

potest audienti ex meo testimonio esse patentis, quam mihi est, sed Martyribus mysteria sunt obscura: ergo & nobis; at vero in casu quæstionis eum tot testes habeant euidenciam rei attestatæ & illorum testimonium sit euidenter verum, res ipsa attestata nobis sit euidenter vera.

Contra tertio: ergo Mahumetani, & Infideles faciunt euidenciam suam sectam; quam confirmat tot hominum testimonium. Nego consequentiam. Si enim Martyres non efficiunt euidenciam physicam mysteriorum; quia ea obscurè cognoscunt; multo minus infideles, qui errant. Item omnes illi vna libidine impelluntur, & cæteris flagitiis admotis quasi facibus accenduntur ad suæ sectæ professionem, quibus reclamitat ipsum rationis lumen: secus in casu quæstionis, immo verò neque cauſant euidenciam moralem, sicut nostri Martyres, quia hi acerbissimam mortem subeunt, hæc dumtaxat ratione; ne sacrum offendant numen: idque prudentissimis rationibus.

SECTIO IV.

Varie certitudinis acceptiones.

§. 27. Pat. Molina, 1. par. quæst. 1. artic. 5. affirmat, rem posse dici certam, quando actu est extra causas: quia *omne quod est, dum est, necesse est esse*. Quæ necessitas infert certitudinem, quia est determinatio effectus ad vnum. P. Vazq. 1. p. d. 68. cap. 5. & alibi, & Suar. 1. p. summa, tract. 2. lib. 2. cap. 2. num. 2. aiunt (neque immerito) certitudinem, & infallibilitatem esse proprietates actuum intellectus, obiecta autem nec esse certa propriè, neque e infallibilia, sed contingentia aut necessaria: vulgo autem vocantur certa, quia (vt ait P. Molina) sunt mensura & fundamentum certitudinis intellectualis.

§. 28. Hæc autem certitudo triplex assignatur à Pat. Vazquez supra dis. 9. num. 10. Prima pro assensu determinato sine formidine: vt quando quis sine hæsitacione adſentitur obiecto. Secunda, pro veritate cognitionis. Tertia, pro actu reflexo, quo iudicat quis se non potuisse decipi per actum directum. Verum prima certitudo non est certitudo simpliciter: hæreticus enim sine hæsitacione suis assentitur erroribus: de quibus simpliciter non est certus: quod autem non hæsitet, non prouenit ex certitudine, sed ex temeritate, qua se præcipitem agit. Secunda verò certitudo nulla est, quia actus probabilis est sæpè verus, nunquam tamen certus. Tertiam autem nullam esse patet, quia actus reflexus potest esse falsus.

§. 29. Melius ipse ea disp. 68. num. 33, & 34. ait certitudinem esse actum, qui semper veritatem attingit, & d. 65. num. 20. veritatem solam non esse causam certitudinis; sed scientiam Dei esse certam: quia cognitio diuina non potest non referri ad verum. Vnde colligo certitudinem esse *determinationem intellectus ad verum vt verum*, ita vt ille actus ex natura sua non possit à veritate distingui: sic vulgò dicimus scloperarium esse certum in attingendo scopò, quia explosa glande illum semper attingit: res autem incerta dicitur, quædo nullam habet determinationem: sic etiam voluntas dicitur certa, quando ad vñ est determinata vt de Aene Poëta dixit *certus iter*. Itaque certitudo est determinatio ad veritatem.

§. 30. Contra: quia actus probabilis verus, est determinatus ad veritatem; quia impossibile est actum semel verum mutari in falsum (vt patebit disp. 9.) cum

cum tamen ille actus non sit certus. Respondeo, actum illum quantum est ex vi humana fidei habitualis, & potentia, & rationis formalis obiectiue, neque esse certum, neque determinatum ad veritatem. Nam ab eadem potentia, eadem fide humana, & sub eadem ratione formali non repugnat actum esse falsum. Quod si non potest mutari de verò in falsum, id oritur, quia semper repræsentat obiectum eodem modo; determinatio autem certitudinis est, quando actus non potest esse falsus, vel propter motiuum, & rationem formalem, vt cum dico *Perrum videre*, quia illum video ridere, vel quando principium actiuum est tale, vt non possit elicere actum falsum, vt habitus supernaturalis: quando autem quis habet opinionem probabilem, si prudens loquatur, nunquam dicit se esse certum: esto actus ille non possit de verò in falsum mutari, aut de falso in verum, id enim non facit hominem certum. Quia ex nullo principio determinatur ad verum; quia ex eodem posset decipi.

§. 31. Virges omnem determinationem actus veri ad veritatem esse certitudinem; sed actus probabilis verus, est determinatus ad veritatem: ergo est certus. Maior à nobis videtur poni. Minor probatur, quia tunc est actus determinatus ad verum, quando illi actui repugnat falsitas, sed illi actui repugnat falsitas: ergo est determinatus ad verum. Respondeo admittam opinionem, assente nullum actum posse mutari de verò in falsum, aut è contra, siue veritas sit de essentia actus, siue non, adhuc esse actus certos, & incertos; neque enim vnquam ex ea opinione id negandum censuit aliquis, nec potuit: nam & communis loquendi modus, & vsus id attestatur. Distinguo igitur maiorem: omnis determinatio actus orta ex eo quod sit à principio, vel motiuo impotente errare, concedo maiorem: determinatio autem orta ex communi repugnantia, vt mutetur actus de verò in falsum, si est à principio & motiuo capaci errandi, est certitudo, nego maiorem, & minorem; non est enim actus ille determinatus ad veritatem, vel ex suo principio, vel obiecto, sed ex communi illa repugnantia.

§. 32. Ad quod aduerte, esse aliqua principia cognoscendi adeò certa, vt illis repugnet saltem ex sua natura errare: quæ ideo vocantur certa, quia semper veritatem attingunt; item sunt aliqua obiecta quæ non patiuntur circa se errari: omnes actus horum principiorum, & obiectorum sunt certi, quia sunt exercitia principiorum certorum; sicut terra certa vocatur, quæ nunquam negat fructus statis temporibus; & illius fructus vocantur etiam certi; alia verò principia intellectiua sunt indifferentia & ad falsitatem & veritatem; non quidem indifferentia per singulos actus, sed indifferentia ad plures actus, aliquos quidem veros, quosdam falsos: huiusmodi actus omnes vocantur incerti; non quod non sint aut veri, aut falsi, sed quia à principiis incertis: à principiis enim incertis, quid certum?

§. 33. Nec propterea certitudo erit extrinseca denominatione, sed est ipse actus: qui essentialiter est exercitium & cognitio principij & obiecti incapacium erroris: incerti autem sunt etiam exercitium potentia incerta; & potentis errare: sicut euidencia est intrinseca actui, licet oriatur ex obiecto, vel potentia. Sic Fides diuina est certa, quia est exercitium habitus supernaturalis, qui est incapax erroris. Item est sub diuina reuelatione infallibiliter existente, cui repugnat falsitas. At Fides

humana est incerta: quia oritur ab intellectu naturali, capaci erroris in credendo solis suis viribus: immo etiam est incerta Fides humana circa reuelationem, necessariò existentem, quia non fertur in illam vt infallibiliter existentem; sicut fertur diuina.

§. 34. Vno verbo. Actus certus est exercitium principiorum non forte, sed necessario veritatem attingentium: quod possumus explicare per ordinem ad nostrum intellectum: qui enim considerat actum Fidei humanæ, ex eo non censet actum esse verum, nec falsum: licet censet eius veritatem, aut falsitatem esse immutabilem in ipso: si verò consideret actum Fidei diuinæ, aut scientiæ humanæ, censet eum esse verum, & non posse esse falsum; in eo igitur fundamento talis iudicij quod est ipsemet actus, consistit certitudo, aut incertitudo.

§. 35. Hæc probari possunt ex §. 2. & 3. Vt euidencia est ordo & exercitium principiorum, quæ determinatur ad assensum, & impediunt dissensum: ita certitudo est exercitium principiorum à quibus oriri non potest actus falsus. e. g. Fides cum collectione comprincipiorum ita est determinata ad actum verum; vt ex illis principiis non possit actus inferri falsus. Quapropter dixi actum certum esse, qui ex vi suorum principiorum oritur verus; non vero forte fortuna. At opinio probabilis ita oritur ex suis principiis, vt ab iisdem numero possit oriri opinio contraria. Quia circa Deum, quantum est ex parte principiorum opinionis probabilis, potest esse affirmatio & negatio: quia species probabilis, est principium assensus & dissensus; & forte fortuna infert actum verum. Actus ergo relatus ad hæc principia est incertus, siue sit verus, vel falsus, quia ea imperfecta relatio est imperfectio ipsius actus: qui quamuis mutari non possit in falsum: contingit tamen illum existere ab illis principiis, à quibus potuit contingere oppositus. Hac de re egi disp. 25. de Fide, & 32.

§. 36. Contra secundò, quia actus physicè euidens est etiam physicè certus, & tamen potest esse falsus, vt dixi sect. 3. ergo certitudo non est determinatio ad veritatem. Nego consequentiam, quia certitudo physica est determinatio ad veritatem, à qua non potest actus ille separari ex solis physicis principiis: quod autem diuinitus separaretur, sicut non tollit modum tendendi in obiectum, & necessariam connexionem obiecti materialis cum formali, ita nec certitudinem, & euidenciam illi connexioni innitentes.

§. 37. Hæc certitudo alia est adhesionis, siue subiecti, per quam cognoscens, aut non potest, aut non vult obiecto dissentire; vel propter illius euidenciam, vel ob affectum voluntatis, vt cum Catholicus certus est vitam profundere potius, quam Fidem negare: vel quando ex praua dispositione infidelis suo adhæret errori, vel cum quis non vult amici sententiam deserere. Hæc vocatur *certitudo ex pro heresi*, id est, ex firma voluntate pendens (in casibus non euidencibus, nam euidencia necessitat intellectum independentem à voluntate.) Alia certitudo est ipsius actus, quædo videlicet actus ille, vel ex ratione formali, vel ex principio actiuo necessario est verus. Hæc certitudo actus est etiam certitudo intellectus, quia hic in obiectum non tendit nisi per actum, atque adeo nisi per illum non est certus de obiecto.

SECTIO V.

Vtrum certitudo distinguatur ab actu?

- §. 38. **D**ico primò. *Certitudo non distinguatur realiter ab euidencia in actu euidenti.* Primo, quia certitudo est determinatio actus ad verum: ergo euidencia est certitudo. Probatum minor, quia euidencia cogit intellectum, & illum ita adigit veritati, vt sit impossibile obiecto contrariio assentiri, sed hoc est determinare actum ad verum: ergo euidencia est determinatio actus ad verum. Maior constat, quia euidencia physica non finit intellectum, ex physicis principiis suo obiecto dissentiri, quod si aliquando dissentit, id prouenit ex altiori motiui: euidencia autem metaphysica nulli falsitati est obnoxia. Probatum minor, quia cum quis non potest dissentire obiecto, est determinatus ad illud.
- §. 39. Secundò, euidencia non distinguatur ab infallibilitate, sed infallibilitas est certitudo, quia dicitur incapacitatem actus ad falsitatem: ergo euidencia non distinguatur realiter à certitudine. Probatum minor, euidencia siue actus euidens, secundum se consideratus secluso quocumque alio modo, aut re est infallibilis: ergo euidencia non distinguatur ab infallibilitate. Probatum antecedens, quia euidencia excludit periculum errandi; quia illa ita proponit obiectum, vt nec possit intellectus dissentire, nec obiectum aliter esse.
- §. 40. **D**ico secundò. *Certitudo non distinguatur realiter, neque ex natura rei ab actu Fidei diuina.* Primò, quia actus ille secundum se consideratus, secluso alio modo est determinatus ad verum: ergo est certus sine aliquo modo à se distincto: probatur antecedens, quia actus ille, secluso quouis modo est tendentia in obiectum infallibiliter habens esse sicut per illum cognoscitur, ita vt ex modo tendendi in illum, neque ille actus, neque alius Fidei diuinæ possit esse falsus: quia tendit in reuelationem realiter existentem: cui falsum subesse non potest: ergo ille actus secundum se est determinatus ad verum.
- §. 41. Secundò, quia ille actus essentialiter est supernaturalis, sed actus supernaturalis per se est certus, quia supernaturalitas per se excludit errandi periculum: ergo actus Fidei per se est certus. Dices, illum esse certum radicaliter. Contra: ergo illi radici per se ipsam repugnat falsitas, & conuenit determinatio ad verum: quorsum ergo requiritur alius modus certitudinis ab ea distinctus? Præsertim cum videatur esse de essentia modi tollere indifferentiam rei ad aliud: actus autem Fidei non est indifferens ad veritatem & falsitatem: ergo non eget modo eum determinante ad veritatem.
- §. 42. **D**ices tertio. *Certitudo ratione distinguatur ab euidencia.* Primò, quia euidencia est quasi species certitudinis: certitudo enim latius patet, quam euidencia: duo enim actus alter Fidei diuinæ, metaphysicus alter, sunt similes in ratione certitudinis, dissimiles autem in euidencia: ergo. Secundò, quia euidencia videtur esse radix, ex qua tamquam ex principio inferimus certitudinem; sicut ex admiratione risibile. Item supernaturalitas ratione nostra est origo certitudinis; sunt enim veræ hæ causales: quia actus est euidens, ideo est certus; item, quia actus est supernaturalis, ideo est certus. Sed hæc sunt parui momenti.
- §. 43. Confirmari possunt hæc: quia certitudo est ordo actus ad principia à quibus repugnat oriri actum

falsum. Sed hic ordo non distinguitur ab actu; quia per se petit illa principia in specie, & repugnat oriri ab aliis indifferentibus ad actum falsum: vt constat de euidencia §. 5. item ex actu Fidei diuinæ, qui non potest oriri nisi ex principio supernaturali, ad quod est transcendentalis ordo, ergo. Colligitur item; quia ratione possit actus esse certus & obscurus: certus, quia per se oritur à principiiis impotibus erroris; qualis est habitus fidei: obscurus autem; quia ea principia vel non habent physicam oppositionem cum actu falso, vt eam habent principia euidencia: vel non impediunt assensum falsum oriri aliunde: quo assensus perit fides; quod repugnat euidenti principio, in naturalibus omnis certitudo est euidencia: & obscuritas est incertitudo.

SECTIO VI.

Vtrum vnus actus sit certior, & euidencior alio?

Non est dubium euidenciam metaphysicam simpliciter esse maiorem morali, & physica. **D**ico primò. *Vnus actus potest esse simpliciter euidencior alio.* Probatum, quia obiectum vnus actus potest esse magis necessarium, & ita proponi, quam obiectum alterius: ergo vnus actus potest esse euidencior alio. Patet consequentia, quia obiectum necessarium, si sic proponitur, est aptius ad maiorem euidenciam actus: quis enim neget hoc principium, quodlibet est, vel non est, esse multo clarius, & infallibilius cognosci, quam hoc *Angelus est substantia completa*? Ratio est, quia sicut res materiales diuersis luminibus affunduntur, quorum vnum est maius alio; sic intellectus lucet diuersis, quarum vna est maior aliis. Confirmatur, quia sequeretur quamlibet conclusionem metaphysicam esse tam euidenciam, quam quodlibet principium metaphysicum. Probatum à priori conclusio: quia potest vnus actus esse ordo ad plura principia determinata ad assensum quam alius: ergo & clarior. Consequentia patet ex §. 2. & 5. & constabit à §. 48. Antecedens probò: quia visio beata oritur à lumine gloriæ, quod secundum se est determinatum ad assensum; item & à concursu obiectiuo, siue speciei aut quasi speciei impressæ; quæ item est determinata ad assensum. At euidencia naturalis solum oritur à principio vno determinato, nempe speciei impressæ; intellectus autem ex se est indifferens ad assensum & dissentium.

Item in naturalibus est inæqualis euidencia; item & in supernaturalibus: quia cognitio euidens de Petro determinat ad plures assensus quam de solo homine. Principia enim quibus cognosco hominem determinat ad assensum hominis, sed non Petri: at cognitio de Petro oritur à principiiis determinantibus ad assensum hominis, & Petri: euidencius ergo cognoscitur homo. Item cognitio de solo Deo intuitiua, non determinat ad prædicatum volentis liberè; determinat autem alia cognitio orta ex diuerso principio. Quo communiter differunt cognitio intuitiua & abstractiua.

Dico secundò. *Vnus actus est certior alio.* Primò ex dictis, quia certitudo sequitur euidenciam in actibus naturalibus. Secundò, quia Fides diuina est certior quolibet actu metaphysico; ergo. Probatum antecedens, quia certitudo est determinatio actus ad veritatem, sed Fides habet maiorem determinationem ad veritatem: ergo & maiorem

SECTIO VI. Vtrum vnus actus sit certior, & euidencior alio? 573

maior certitudinem. Probatum minor, quia Fides ex eo quod sit à principio supernaturali, habet non posse decipi: repugnat enim habitui supernaturali ex ratione supernaturalitatis, esse principium erroris. Item ex obiecto formali habet Fides errandi incapacitatem, quia ratio formalis Fidei est diuina reuelatio realiter facta, cui reuelationi omnino repugnat esse causam falsitatis. Principium autem metaphysicum tantum habet certitudinem ex suo obiecto formali; non verò ex principio actiuo, quia intellectus humanus, & Angelicus sunt capaces erroris: ergo Fides habet maiorem determinationem ad veritatem, quam naturale principium.

- §. 44. Colligitur item; quia ratione possit actus esse certus & obscurus: certus, quia per se oritur à principiiis impotibus erroris; qualis est habitus fidei: obscurus autem; quia ea principia vel non habent physicam oppositionem cum actu falso, vt eam habent principia euidencia: vel non impediunt assensum falsum oriri aliunde: quo assensus perit fides; quod repugnat euidenti principio, in naturalibus omnis certitudo est euidencia: & obscuritas est incertitudo.
- §. 49. **D**ices, nullam esse consequentiam, quia actui Fidei non insunt duæ certitudines, sed vna perfecta à duabus causis, sicut vna veritas; at verò licet certitudo principij naturalis sit ab vno tantum principio, tanta erit, quanta Fidei.
- §. 50. **R**espondeo, gradum certitudinis à ratione formali obiectiuæ esse ratione nostra distinctum à gradu proueniente à supernaturalitate: quia relata Fides ad suum obiectum formale, concipitur vt determinata ad veritatem, quam determinationem haberet, ex hypothesi, quod respiceret idem obiectum, sine supernaturali principio: item cum referatur ad suum principium, ex illo accipit certitudinem, quam haberet, etiam si non esset de eo obiecto. Quod si certitudo realiter, aut ex natura rei distingueretur ab actu, illi duo gradus certitudinis eodem modo distinguerentur inter se, ergo quo sunt plures rationes determinantes actum ad veritatem, eo maior est certitudo. At de illius veritate est longe diuersa ratio, quia veritas formaliter non sumitur nisi ex præcisa conformitate actus cum obiecto: vnde eadem est conformitas in omnibus actibus veris: ex motiuis autem, aut ex principiiis actiuis formaliter non sumitur veritas, sed ex commensuratione actus, & obiecti. Vide quæ dixi in Logica disp. 1.1. sect. 2.
- §. 51. **D**ices secundo, principium naturale etiam oriri ex habitu metaphysico. **R**espondeo, vel habitum metaphysicum non distingui ab specie impressa, quæ gerit vices obiecti: vel nullum habere physicum influxum in actus. Secundò & melius, actum naturalem non pendere ab habitu tamquam à principio necessario, quia quidquid potentia cum habitu potest, potest sine illo. Vnde non potest habitus elicere actum certiore, quam sola potentia: alioquin ad illud esset habitus simpliciter necessarius.
- §. 52. **D**ices tertio, principium metaphysicum oriri ab specie impressa; quæ non potest esse principium errandi. **R**espondeo, ex illo capite habere actum metaphysicum certitudinem: verum non distinctam ab ea, quam habet ab obiecto: quod mouet potentiam ad actum euidenciam mediante specie impressa. Itaque actus naturalis vt referatur ad potentiam in ratione potentie; non habet certitudinem, vt habet ab obiecto per speciem. At actus Fidei vt referatur ad potentiam est certus, quia potentia completur habitu supernaturali cum quo non est exposita errori, vt est intellectus secundum se inspectus.
- §. 53. **E**t hoc est quod ait S. Thom. 2.2. quaest. 4. art. 8. *Assensum Fidei secundum se esse certiore, non verò quoad nos.* Non quod intellectus non sit metaphysicè certior per Fidem; quam per principium naturale, sed quia cum illa maior certitudo sit obscura, à nobis potest abiici, & possumus contrario obiecto adsentire: & hoc est non esse magis

certam Fidem quoad nos. Vnde retardatus est impetus Durandi in Thomistarum distinctionem inuadentis; quo Caietanus, & Capreolus videntur pene contracti. Vnde licet quibus Catholicus teneatur exterius Fidem non differere, licet mortem obeat: esset autem stultus, si tantò se exponeret periculo pro principij naturalis professione, in quo genere nostra Fides certior est (certitudine adhesionis) quouis principio de re naturali: tamen hæc euidencia non facit actum certiore certitudine adhesionis; quantum ad actum internum, quia principio euidenti impossibile est hominem dissentire, posse autem hominem dissentire principii Fidei testatur cum magno Ecclesiæ damno infinita hæreticorum multitudo, quotidie naufragium circa Fidem faciens.

Itaque actus Fidei secundum se consideratus est certior, redditque intellectum certiore, quam quoduis principium naturale, quod dixit S. Thom. *ly certior secundum se*: at vero certitudine adhesionis, siue subiecti quantum ad actum internum, certius est principium naturale, quam Fides: quia principio naturali non possumus dissentire, possumus autem Fidei, quod dixit S. Thom. Fidem non esse certiore quoad nos: quantum autem ad professionem externam certior est Fides, etiam quoad nos, quia pro illa tenemur vitam profunderere, non verò pro mathematico principio. Sic responderet Durando S. Thom. inuadenti.

Intellectus cum sit indifferens ad iudicandum de obiectis, determinatur formaliter per iudicium; at verò certitudo est determinatio ipsius iudicij ad veritatem, quæ determinatio, quia est idem realiter cum iudicio, denominat intellectum certum, sicut iudicium iudicantem: quia verò ratione distinguitur à iudicio; ratione nostra denominat immediatè ipsum iudicium certum, sicut veritas verum; intellectus autem dicitur certo iudicans, sicut dicitur verè, aut falso iudicans.

DISPUTATIO IX.

De veritate, & falsitate intellectus.

Non agimus de veritate transcendentali, de qua in metaphysica agemus, disp. 7. sed de conformitate actus intellectus cum obiecto.

SECTIO I.

Vtrum veritas sit formaliter in actu intellectus?

Veritas consistit in conformitate actus cum obiecto; id est, vt obiectum sit sicut cognoscitur. Inquirimus vtrum veritas sit in ipso obiecto? an verò in actu? Durandus, & Hartuus, quos refert & sequitur P. Vazquez tom. 1.1. part. disp. 76. cap. 1. affirmant, veritatem formaliter non consistere in actu intellectus: sed in conceptu obiectiuo; in quantum obiectiuo, dum est conformis sibi ipsi à parte rei. Probat primò, quia actus intellectus non est verus, quia comparatur ad suum intellectum: sed quia comparatur ad obiectum. Secundò, quia voces non sunt falsæ quia comparantur ad actus intellectus: sed quia comparantur ad ipsarum obiecta vt obiecta.

Patet Suarez disputat. 8. metaphysicæ sect. 1. cum communiore opinione, probat veritatem formaliter

formaliter consistere in conformitate actus cum obiecto secundum se. Probatur aperte, quia veritas in dicendo non consistit formaliter in rebus, sed in dictione: ergo consistit in actu intelligendi formaliter: patet consequentia, quia non est aliud in quo consistat: obiectum enim ut obiectum dicitur duo, & id quod cognoscitur, & rationem formalem per quam cognoscitur: ita ut esse obiectivum nihil sit præter extrinsecam denominationem ab actu cognoscendi, ut probavi disput. 1. logica sect. 5. Igitur quod ait Pat. Vazquez veritatem esse conformationem conceptus obiectivi ut obiectivi cum ipso ut est à parte rei, idem est ac dicere veritatem consistere in actu intelligendi, qui est ratio formalis constituens obiectum in esse talis.

§. 3. Vnde rectè dixit Aristotel. *ab eo quod res est, vel non est, propositio dicitur vera, vel falsa*, idest, quia propositio conformatur cum ipsa re. Pono actum exprimentem obiectum ut est à parte rei: hic actus est conformis suo obiecto: ergo comparatus obiecto est verus: quia dicit rem sicuti est. Item per te veritas est illa conformatio in esse obiectivo cum esse reali: veritas actus erit eius conformatio cum esse reali: eruntque duæ veritates; altera esse obiectivi; altera ipsius actus. Est autem abs re illud esse obiectivum: etenim hæc præcisè reperitur, obiectum terminans actum; species impressa actum efficiens; & constituens obiectum in esse obiectivo virtuali, seu in actu primo: actus effectus ab specie, terminatus ad obiectum, & illud formaliter constituens in esse obiectivo. Veritas in actu primo est in specie: in actu autem, in actu secundo, & formaliter.

§. 4. Ad primum respondeo, veritatem esse conformatum actus cum re secundum se, non vero in esse obiectivo formaliter: quia esset idem ac dicere, veritatem esse conformatum actus ad seipsum, quia esse obiectivum formaliter est ipse actus. Ad secundum respondeo, voces metaphorice esse falsas, quia relatæ ad suum obiectum secundum se, illud non præsentant sicut est.

SECTIO II.

Vtrum in simplici apprehensione sit veritas?

§. 5. Veritatem esse in assensu, & dissensu, non ambigitur: quæstio est vtrum reperitur in apprehensione? P. Vazquez 1. part. tom. 1. disp. 75. dicit quæstionem esse de nomine magna ex parte. In apprehensione (ut dixi disput. 7. sect. 2.) reperitur actus representans solum subiectum, alius solum prædicatum, tertius totam propositionem.

§. 6. Dico primò. *In apprehensione subiecti, vel prædicati solius nulla potest esse falsitas.* Est omnium præsertim Aristot. adducti à P. Vazquez cap. 3. Probatur, quia actus ille representat aliquid, hominem, v. g. aut animal: aut ergo representat rationem hominis, vel animalis, aut non? Si primum, ergo conformatur cum obiecto: si secundum, ergo non apprehendit hominem, sed aliud obiectum, respectu cuius non erit falsus. Dices, quando quis vult apprehendere aurum, si apprehendat auricalchum, ille actus erit falsus: id nego; quia actus ille verè representat auricalchum: me autem voluisse apprehendere aurum, non reddit illi actum falsum: sed tantum efficitur me non assequutum quod volueram.

§. 7. Dico secundò. *In huiusmodi actu reperitur veritas*

incomplexa, idest, quædam conformitas, & imago exprimens quod est in obiecto; quod idem dico de sententia. Est expressa Arist. pluribus in locis, quos adducit Pat. Vazquez cap. 1. (licet eos interpretetur cap. 2.) & S. Thom. 1. p. q. 16. art. 2. Ferr. & aliorum, quos illo cap. 1. adducit: & P. Suarez disp. 8. metaph. sect. 4. à num. 4. & præcedentem conclusionem docet disput. 9. sect. 1. à num. 14. Ratio est, quia veritas est conformatio actus cum obiecto: sed simplex apprehensio habet conformitatem cum obiecto: ergo & veritatem. Probatur minor, quia actus ille exprimit obiectum sicuti est, & tale est, quale representatur. Quando verò Aristot. & S. Thom. negant apprehensioni simplicium veritatem, intellige de veritate complexa: qua per compositionem, vel diuisionem vnum de alio affirmamus vel negamus. Quod do Patri Vazquez.

Dico tertio. *In apprehensione totius propositionis reperitur falsitas incomplexa*, verbi gratia apprehendit homo *Petrum esse lapidem*, ille actus est difformis obiecto: ergo falsus. Consequentia patet, tum à definitione falsitatis, tum quia actus verus est, quia est conformis obiecto: ergo falsus erit, quia difformis. Probatur antecedens, quia Petrus nullam habet identitatem cum lapide, & ille actus apprehendit Petrum habere talem identitatem, sed hoc est actum esse deformem obiecto, quia iudicium ea ratione est deforme, quia iudicat rem esse, quod non est. Item obiectum non est sicut per illam apprehensionem representatur. representatur enim ut idem cum lapide, cum non sit: ergo actus ille est deformis obiecto.

Dices, ab Arist. & omnibus negari falsitatem simplici apprehensioni. Respondeo, Aristot. loqui de simplici apprehensione, idest, subiecti, vel prædicati. Secundò loqui de falsitate, in qua consistit deceptio: dicit enim Aristot. non tam decipi hominem per apprehensionem, quam obiectum ignorare, siue illud non tangere: nam ut dixi disput. 1. Logica, sect. 2. & sect. 6. non possumus dici aliquid scire, dum illud non affirmamus, vel negamus. Ita non decipimur nisi dum affirmamus quod non est, aut quod est, negamus.

Dico vltimò. *Simpliciter non est veritas, aut falsitas nisi in iudicio.* Quia (ut rectè Pat. Vazquez supra) communior vsus huius vocis est pro veritate complexa. In specie impressa productiva iudicij reperitur veritas, aut falsitas, non formaliter, sed virtualiter, quia illa non est formalis, sed virtualis, representatio obiecti. Speciei autem tribuitur virtualis hæc veritas, & non intellectui, quia licet uterque virtute contineat intellectionem, tamen veritas tribuitur representationi: species autem vocatur representatio obiecti, tum quia loco illius subrogatur, tum quia illud facit præsens intentionaliter in actu proximo. Adde intellectum ex se esse indifferentem ad veritatem & falsitatem; species autem determinatas interdum.

SECTIO III.

Vtrum veritas distinguatur ab actu vero?

SVBSECTIO I.

Due sententia impugnata.

§. 11. Pater Vazquez supra cap. 2. affirmat, veritatem esse relationem rationis. Sed immeritò, quia (ut

(ut probavi disp. 1. Logica sect. 3.) relatio rationis, & quoduis ens rationis habet esse per fictionem intellectus, vel saltem cum actuali dependentia ab illius cognitione: sed actus intellectus est verus sine vlla fictione & dependentia ab alio actu: ergo veritas non est ens rationis. Confirmatur, veritas est perfectio intellectus: quapropter repugnat Deo actus non verus, (sed relatio rationis, nec denominatio extrinseca (quam Pat. Vazq. vocat ens rationis) nõ sunt perfectiones intellectus, ergo. Confirmatur secundò, quia actus diuini ab æterno sunt veri, & ab æterno nulla fuit denominatio extrinseca aut ens rationis: quia denominationes extrinseca Dei debent esse intrinseca creaturis: ergo veritas non est ens rationis. Quam relationem veritas includit, dicam statim. Pat. autem Vazquez per relationem rationis sæpe intelligit non actualem fictionem, aut dependentiam ab intellectu, sed fundamentum illius (ut ex ipso ostendam disputatione 16. metaphys.) at nunc oportet explicare quodnam sit hoc fundamentum?

Alij adducti à Pat. Suarez 1. metaphys. disputatione 8. sect. 2. aiunt veritatem esse relationem prædicamentalem: tum, quia veritas dicit respectum ad obiectum, & non rationis: ergo reale: tum quia veritas habet proprietates relationis prædicamentalis; quia mutato vno extremo mutatur relatio: sic autem vnus actus mutato obiecto mutatur de vero in falsum. Huc recentis currunt.

§. 12. Non placet: primò, quia Deus habet actus veros sine relatione prædicamentali per solam conformationem illorum cum obiecto: ergo & nostri actus erunt veri per solam conformationem sine relatione prædicamentali. Secundo, quia relatio prædicamentalis fundatur in extremis habentibus illam rationem, sub qua referuntur: ut suppono ex disp. 15. metaphys. & patet, quia relatio Patris, & Filij supponit iam Patrem, & Filium in ratione generantis, & geniti, & relatio similitudinis albi supponit vtrumque extremum album: ergo relatio veri supponit iam ipsum actum verum, alioquin non posset illud referre sub ratione veri.

§. 13. Dices, supponi quidem actum conformem obiecto. Contra primò, ergo supponit actum verum, quia veritas est conformitas actus cum obiecto. Contra secundò, ergo tantum illa relatio est relatio actus ad obiectum, in ratione conformis: si ergo conformitas formaliter non est veritas: ergo non referet illum in ratione veri: neque item illa relatio potest illum constituere verum formaliter, quia relatio similis in albedine non facit formaliter album: ergo illa relatio non pertinet ad formalem veritatem, quia non constituit sed supponit actum conformem obiecto.

§. 14. Tertio probatur: quia relatio prædicamentalis supponit necessario duo extrema realiter existètia: alterum fundamentum siue subiectum: alterum terminum; ut pono ex disp. 16. metaph. sed actus verus sæpe non terminatur ad terminum realiter existentem: immo nec possibilem: ergo veritas non consistit in relatione. Minor est certa: quia sæpe actus veri sunt de obiecto impossibili. Dices duas virgas esse similes per relationem prædicamentalem. Contra, quia illa virgarum similitudo, habet omnia necessaria ut sit: secus actus verus; cuius veritatis terminus sæpe nec existit nec potest. Quo etiam impugnantur qui aiunt, cognitionem tendere in obiectum, illudque denominare per relationem prædicamentalem quia cognitio sæpe denominat terminum non existentem actu aut potentia: ergo non habet eam relationem ad illud.

Ad primum respondeo, actum verum constitui per transcendentalem relationem, Ad secundum patebit in sect. 4. non posse mutari actum de vero in falsum; & licet hoc admitteretur, adhuc nihil concluderet, quia rectè posset mutari etiam si esset modus absolutus, vel extrinseca denominatio: nec enim ex mutatione rei inferitur necessario prædicamentalis relatio.

Aduerte duas esse opiniones de relatione prædicamentali: altera negat illam esse modum ex rei natura ab vtroque extremo distinctum; altera id affirmat. Hæc secunda opinio nequaquam locum habet in hac sententia: quia relationis ille modus supponit vtrumque extremum constitutum in ea ratione sub qua illud referet, ut dixi §. 12. & 13. nempe similitudo in albedine, supponit vtrumque extremum album: item relatio causa supponit iam causam & effectum. ergo relatio conformitatis iam supponeret actum conformem obiecto; ac propterea esset verus actus ante relationem veritatis, ut sunt duo alba ante relationem similitudinis. ego verò in ea conformitate antecedenti constituo veritatem, ut constituo album; item causam & effectum. Præterea iste modus non potest habere fundamentum in extremo vtroque: quia sæpe obiectum non existit; sæpe nec existere potest. hæc autem relatio esset mutua: quia veritas est actum habere intentionaliter quod obiectum habet realiter, & è contra, est enim quædam similitudo. Deinde nec ex parte actus potest esse relatio; quia hæc est ad aliud; at sæpe non est, tum quia est actus verus de chymara, quæ non est aliud: tum quia actus cognoscit seipsum saltem confusè.

Nec item potest hæc opinio cõponi cum constituyente relationem in vtroque extremo formaliter: quia omnis relatio prædicamentalis vt est relatio, est ens reale; quia prædicamentum relationis est diuisio entis realis. Sed cum obiecto impossibili non potest esse hoc relationis genus: ergo Minor probatur: quia sæpe obiectum est impossibile; sæpe est negatio, aut priuatio: at vtrumque extremum constat in hac sententia relationem; ergo vtrumque extremum debet esse reale. Hæc faciunt quæ contra quartam opinionem disseram subsextione tertia.

Tandem relatio veritatis deberet esse similitudinis; quia actus verus talis est intentionaliter quale realiter obiectum. Sed hæc non est similitudo prædicamentalis: ergo nec relatio. Probo minorè: quia prædicamentalis relatio similitudinis fundatur in vnitatis; similia enim sunt quorum qualitas est vna. Sed actus & obiectum non habent vnitatem realiter, sed metaphoricè quia à parte rei sunt simpliciter dissimilia: ergo.

SVBSECTIO II.

Tertia opinio de connotatis.

§. 19. Sæpe memini opinionis, quæ relationem prædicamentalem constituit adæquatè in fundamento, eamque existere quoad entitatem termino non existente; non tamen quoad denominationem nisi terminus existat: quo existente albedo, quæ prius denominabatur subiectum album, illud denominat simile. Quæ denominatio nihil addit albedini; sed orta est ab existètia termini ita tamè vt terminus nõ sit de cõceptu illius: quia tota cõstitit in albedine fundamenti. Ita dicunt: veritatem actus non distingui ab eius essentia; illamque existere in ratione entitatis quado obiectum non est vt per actum dicitur; quando autè obiectum est, ià existit quoad denominationem. Hæc

§. 20. Hac omnino displicet opinio: quia præter communem difficultatem iis connotatis, quam ab absurdum sum insequutus, insequutus à priori disp. 6. Met. impugnat in præsentia. Primum: quia non distinguit veritatem à falsitate; quod tam absurdum est ac non distinguere bonitatem à malitia, & vniuersim non distinguere opposita. Veritas enim & falsitas sumitur in ordine ad obiectum; cui opposita necessariò prædicata conueniunt ab actu vero; & falso. Id sequi probatur: quia eadem entitas actus posito obiecto est veritas: & ablato est falsitas. e.g. Dico ergo *Petrus currit*, eo currente actus est verus sola sua entitate sine aliquo modo intrinsecè adiecto; & quin Petri cursus spectet ad eius veritatem etiam partialiter. Si Petrus tunc non curreret, idem actus esset falsus sua sola entitate: vt illa sola verus fuit, ergo in actu vno comparato eidem obiecto non distinguitur veritas à falsitate. Nec actus perfectio est veritas magis quam falsitas. Quod esse absurdum probabo §. 33.

§. 21. Obiicies id non esse mirum, tum quia in sententia P. Suarez referenda subsect. 3. est eadem ratio: idem enim actus mutari potest è vero in falsum; tum quia in similitudine idem cernitur; eadem enim albedo comparata albedini est similitudo, comparata nigredini est dissimilitudo. Ita actus, *Petrus currit*, comparatus cursui est verus, comparatus carentiæ cursui, est falsus. Hic autem debet obici aliquid speciale ob quod repugnet veritatem consistere in hac connotatione.

§. 22. Respondeo absurdum esse rationem; nam in sententia P. Suarez obiectum est pars veritatis, & falsitatis. Vnde mutatio obiecto mutatur actus è vero in falsum; quia mutata parte formæ mutatur effectus formalis. actus autem est verus partim sua entitate, partim obiecto ipso: hoc autem mutatio non est veritas. Secunda ratio nec est efficax; tum quia absurditas sententiæ in relatione clarius apparet in veritate & falsitate; vt idem probaui sæpius ab aliis exemplis: tum quia veritas & falsitas posset admitti comparatione diuersorum obiectorum, vt *Petrus currit*, & loquitur. Posset esse actus verus comparatus cursui, & falsus comparatus loquutioni; vt albedo albedini comparata est similitudo; dissimilitudo autem comparata nigredini. At *Petrus currit* in sua entitate connotat solum cursum Petri, & non carentiam cursus. ergo non est eadem ratio. Item albedo comparata carentiæ albedinis non est dissimilitudo; quia non fundatur in multis qualitatibus, sed est dissimilitudo comparata nigredini. ergo eadem ratione actus non erit verus & falsus comparatus obiecto & eius carentiæ, sed comparatus diuersis obiectis. Erit autem non verus; sicut albedo est non similitudo: eritque medium inter verum & falsum, vt inter simile & dissimile videt tamen §. 26.

§. 23. Secundò impugnat: quia eadem ratione possemus dicere actum vitalem esse per suam entitatem vitalem; posseque ex natura sua produci adæquatè ab extrinsecò principio; tunc autem erit vitalis quoad entitatem, & transiens quoad denominationem; item cum connotat pro principio causam intrinsecam, tunc eum esse transeuntem quoad entitatem; & immanentem quoad denominationem & alia absurda similia.

Tandem in relatione prædicamentali id posset omitti; non verò in transcendentali.

Quarta opinio de extrinseca denominatione.

§. 24. Quarta sententia veritatem actus compingit ex representatione & essentia actus; item & ex obiecto existente vt per actum dicitur. v. g. dico ego *Petrus currit*. Hic actus sua essentia representat cursum Petri: sed sua essentia non habet connexionem cum Petro currente: quia idem numero actus potuit produci Petro non currente. Veritas eius actus est representatio cursus Petrensis; & ipse cursus. Quod explicari potest vt à me explicatur prædicamentalis relatio. Similitudo enim est vtraque albedo existens: albedo Petri se sola non est similitudo; nec necessariam habet connexionem cum albedine Pauli: hac autem existente existit vtriusque; similitudo; quæ aequè componitur ex albedine intrinseca Petro ac ex albedine extrinseca ipsi Petro; intrinseca verò Paulo. Vtraque enim est pars essentialis similitudini; quæ est denominatio partim intrinseca, extrinseca partim.

Hæc sententia recentibus arridet: quibus præiuit P. Suarez. disp. 8. Met. sect. 2. nu. 9. Quam probant primum; quia idem numero actus potest successiue esse verus & falsus per solam mutationem obiecti: ego in actu simul & obiecto est veritas; secundò, quia licet idem actus non potuerit successiue mutare veritatem, potuit tamen esse verus & falsus; fuitque in primo instanti indifferens ad veritatem & falsitatem; sed id contingit per solam mutationem obiecti, ergo.

§. 25. Hæc duo argumenta facile soluntur. Ad primum respondeatur eo probari veritatem non esse essentialem actui; at non probat eam intrinsecè componi ex actu & obiecto. Vnde recurri potest ad aliquam opinionem ex impugnat; est autem miserum probandi genus, ab impugnatione cæterorum. Ego responderem veritatem (ex suppositione quod non sit essentialis actui) esse in rebus creatis modum quemdam similitudinis intentionalis; non spectantem ad prædicamentum relationis; quia ibi ponitur similitudo physica, quæ est mutua; sed similitudo quædam intentionalis erit; quæ non est mutua. Considero enim tunc actum *Petrus currit*: hic representat cursum Petri, cuius est intentionalis similitudo, & representatio; vt autem sit verus, non eget nisi vt determinetur ad existentiam Petri; ita vt habeat intrinsecum respectum ad Petrum vt existentem. Hunc respectum dico esse quemdam modum intrinsecum actui; qui habet pro subiecto ipsum actum; pro termino autem extrinsecò, à quo essentialiter pendeat, habet existentiam Petri; quemadmodum in sententia Thomistarum; relatio prædicamentalis similitudinis est modus pendens essentialiter ab extrinsecò termino etiam distante. At verò ablata existentia obiecti perit ille modus, & pro illo subrogatur alius dissimilitudinis intentionalis qui essentialiter pender à carentia existentia Petri vt ablata albedine, & non posita alia qualitate (vt diuinitus potest) oritur alius modus (in eadem sententia Thomistarum) qui est non similitudo; quæ essentialiter pender à carentia albedinis in termino extrinsecò. Qui modus non est absolute dissimilitudo: quia hæc est in qualitate vtriusque extremi; quam vocare possumus dissimilitudinem positivam; quæ verò terminatur ad carentiam qualitaris vocari potest dissimilitudo priuatiua. Hæc autem sufficit ad falsitatem. Difficultates autem contra hunc modum soluntur commodius

commodius à §. 41. vbi agitur de propria mea opinione. Hinc patet, ex mutatione obiecti oriri mutationem intrinsecam modorum; vnde falsum est antecedens argumenti primi: & minor secundi.

§. 27. Tertio arguit. Actus verus dicit actum esse sicut est obiectum: & obiectum sicut est actus, representatio in actu, quæ est imago obiecti se tenet ex parte ipsius actus; obiectum autem esse sicut per illam representatur, se tenet ex parte ipsius obiecti: sed ita concipimus totum conceptum obiectiuum actus vt veri: ergo in solis illis duobus est veritas. Hoc argumento hallucinantur recentés, apprehendunt veritatem vt realem similitudinem; in quo decipiuntur aperte, quia realis similitudo est mutua: Petrus enim albus similis est Ioanni albo: & hic illi: At obiectum non est simile intentionaliter actui; sed solus actus obiecto: ac propterea solus actus est verus. Quod si veritas includeret formaliter obiectum; hoc esset tam verum quam actus. Cum ergo solus actus sit verus, in illo solo est veritas.

§. 28. Ad argumentum dico, actum esse verum solum consistere quod sit sicut obiectum, quia est intentionalis representatio illius: obiectum autem esse vt est actus, exigitur vt terminus extrinsecus totius veritatis identificatae cum actu, vel illum efficiens intrinsecè: vt in sententia Thomistarum, relatio existens in fundamento petit vt terminus sit quale est fundamentum: terminus autem non est relationis pars, sed illa connotatur. Quid ergo afferunt; cætera argumenta soluntur à §. 39.

§. 29. Impugnat à priori ea sententia: veritas est intrinseca ipsi actui: ergo non includit obiectum. Probo antecedens: veritas est conformitas imaginis cum obiecto: ergo est intrinseca actui qui est imago. antecedens est certum vel ex ipsis aduersariis; consequentiam probo: quia conformitas imaginis est proprietas ipsius imaginis.

§. 30. Respondent representationem & imaginem esse intrinsecam actui: conformitatem autem esse in parte extrinsecam; vt constat in effigie sancti Petri; quæ per se est illius imago: at est illi conformis non per se solum, sed partim per obiecta: si enim Petrus talis est qualis imago; hæc est vera. Reperitur homines acutos hos vfos exemplo. Effigies est imago Petri per prædicamentalem similitudinem; quæ vel in parte terminum includit, vel ab illo pendet vt à connotato; vel est modus petens in imagine & obiecto vnam qualitatem. Effigies enim non est imago nisi accidentium Petri: quia in tabula sunt colores similes, similis figura, magnitudo & alia: vt duo homines sunt interdum similes. Est autem imago Petri, & non Petrus imago tabulæ: quia imago vltra similitudinem addit productionem vt representet. vnde inter duos homines similes, quorum neuter est causa alterius, reperitur similitudo absque imagine: quia verò tabulam pingimus, vt per colores & figuram similes cognoscamus Petrum; ideo tabula est imago Petri.

§. 31. Itaque hoc genus imaginis in ratione imaginis componitur ex tabula & obiecto, ac propterea eius conformitas est partim in tabula, partim in obiecto; vt volunt aduersarij. Reperitur ergo ibi conformitas intrinseca in imagine, & intrinseca quàm ratio imaginis. licet enim imago & conformitas sit in parte extrinseca tabulæ, & Petro; at tota ratio imaginis nõ est extra vtrumque: sed vterque simul sumptus est imago; cui imagini intrinseca est conformitas. ergo imagini formaliter est intrinseca conformitas: quod proposui §. 29.

Philosophia Petr. Ezri. de Mendoza.

§. 32. At intellectio non est imago per similitudinem prædicamentalem; quæ per te constat ex termino & fundamento: (alioquin nihil efficeret contra me) sed est imago per suam essentiam; ita vt illi sit intrinseca tota ratio imaginis. A deo vt comprehensa intellectione, necessariò ex vi illius præcisè, formetur conceptus de eius obiecto. Angelus enim cognoscens meam visionem fertur in colorem ex vi illius: quia est intrinsecè illius imago. At qui concipit simulacrum, non potest ex vi illius præcisè cognoscere prototypum, nisi aliunde illum nouerit. Tunc sic: ratio conformitatis est intrinseca imagini; ita vt toti rationi imaginis non sit conformitas denominatio extrinseca sed intrinseca (vt dixi §. 31.) sed tota ratio imaginis est intrinseca actui, & non includit obiectum, vt est per se notum; ergo tota conformitas est intrinseca actui, & non includit obiectum. vides ex ipso argumento aduersariorū aperte concludi nõ posse conformitatem non esse intrinsecam toti conceptui imaginis?

§. 33. Argumentor secundo: veritas est perfectio actus; falsitas imperfectio: sed contingeret veritatem non esse perfectionem actus; immò eius falsitatem esse perfectionem eiusdem veritate; ergo veritas est actui intrinseca. Consequentia patet: quia denominatio extrinseca non est perfectio eius cuius est extrinseca. Minor patet: quia manente actu sine vlla mutatione intrinseca potuit esse falsus. Pone hunc actum *Petrus non currit*, hic currente Petro est falsus; non currente verus: ita vt eius falsitas componatur intrinsecè ex actu & Petro currente: Veritas autem componitur ex actu & Petro non currente: sed aggregatio ex actu & Petro currente, perfectior est aggregatione ex eodem actu & Petro non currente; vt ex terminis cernitur; ergo falsitas vnius actus est maior perfectio quàm eiusdem veritas. Veritatem esse perfectionem actus inde patet: tum quia falsitas Deo repugnat; & est veritas necessaria: tum quia natura inclinatur intellectum in veritatem, & à falsitate retardat: tum quia non possumus alios decipere propter malitiam physicam actus falsi, & quemadmodum Deo & nobis non appingit imperfectio denominatio extrinseca ab aliis rebus; vt similitudo, & dominium; nec imperfectio afferret falsitas magis quàm veritas; nec hæc perfectionem; possitque fides esse falsa.

§. 34. Tertium argumentum: quia si veritas includit actum & obiectum, vt includit similitudo fundamentum & terminum; sequeretur obiectum esse tam verum quàm actum; hoc autem est absurdum: ergo, de minori nec ipsi dubitant, obiectum enim non habet veritatem intentionalem, sed solus actus. Maior probatur, tum ipso similitudinis exemplo; vtrumque enim extremum est simile alteri: tum quia quado prædicatur sumitur aequè primo à duobus extremis extrinsecis, tunc vtrumque; accipit denominationem illam: quia vtrumque est aequè primò & in recto de eius essentia. Sic in relatione Patris & Filij: Pater dicit in recto generantem & in obliquo genitum; econtra Filius dicit in recto genitum & generantem in recto. Petrus est similis Paulo; & Paulus Petro. ergo sicut actus sua veritate dicit in recto suam entitatem & in obliquo obiectum, ita obiectum sua veritate dicit se in recto & actum in obliquo. Et vt actus est verus ab eo quod res est vel non est: ita obiectum erit verum ab eo quod actus est vel nõ est. obiectum non dicitur imago; quia non est factum vt per illud cognoscatur cognitio; vt Petrus cam ob causam non

C c c est

est imago suae imaginis: at Petrus eiusque imago sunt similes, & eius veritas imaginis constat ex ea similitudine; ita & obiectum est tam simile & verum intentionaliter quam actus ipse. Concludamus ergo ex S. Thom. 1. p. quaest. 10. & aliis Theologis veritatem esse formaliter in intellectu; in obiecto autem extrinsecè, & non intrinsecè etià partialiter: quia tam intrinsecè est in illo quam in intellectu. P. Suarez. multum inclinatur in opinionem de connotatis propositam §. 19. vt in constituenda relatione in ea connotatione.

§. 35. Quartum argumentum: quia si veritas consistit formaliter tum in actu, tum in obiecto: ergo si obiectum est ens rationis, veritas includet formaliter ens rationis: si verò obiectum sit infinitum, nostra veritas inadæquate erit infinita: quod si obiectum sit Petrus, veritas scientiæ Dei erit partialiter Petrus; hæc autem ex se apparent absurda: ergo. Probatum maior ex re, asserente, veritatem formaliter esse actum & obiectum.

SVBSECTIO IV.

Conclusiones.

§. 36. Dico primò. Veritas formaliter ex natura rei est idem cum actu intellectus. Probatum primo, quia hic actus, verbi gratia. Petrus est homo, per suam essentiam est representatio Petri sicuti est; Petrus enim est homo, & ita representatur: ergo ille actus per suam essentiam est cõformis obiecto: quia conformitas consistit in representatione obiecti sicuti est: ergo per suam essentiam est formaliter verus, quia veritas formaliter consistit in conformatione actus cum obiecto.

§. 37. Confirmatur, actus ille per suam essentiam solam, exprimit intellectui identitatem hominis & Petri: ergo per suam essentiam solam est similitudo intentionalis Petri: ergo per suam essentiam solam est verus: quia actum esse verum nihil est aliud, quam ad similitudinem intentionaliter obiecto: actus enim qui ad similitudinem intentionaliter obiecto, est quadam imago intellectui proponens obiectum sicuti est, vt Cæsar is simulacrum dicitur vera illius effigies, quia habet delineationes quasi oculis Cæsarem proponentes: cum discrimine tamen proposito §. 30.

§. 38. Secundò, quia actus per suam essentiam assimilatur obiecto, vel non: si primum, ergo per eam formaliter est verus: si secundum, ergo per suam essentiam est formaliter falsus, vt hic Petrus est lapis: quia per suam essentiam aberrat ab obiecto. Confirmatur, actus in ratione veri, aut falsi non dicit maiorem dependentiam ab obiecto, quam in ratione representationis; sed in ratione representationis constituitur per solam suam essentiam intrinsecè, connotando obiectum vt terminum extra se, adæquateque distinctum: ergo etiam in ratione veri, aut falsi.

§. 39. Quia verò conclusionem hanc vehementer recentes impugnant; eam liber longius probare. Ac primum scientia Dei se ipsa est vera, absque aliqua ratione intrinsecè, aut extrinsecè adiecta: quia scientia Dei exprimit obiectum vt est: quidquid enim est physice in obiecto, est eadem penitus ratione intentionaliter in Deo. Adeo vt Beati, & Deus ipse cognoscendo scientiam Dei cognoscant illius obiectum, non minus quam cognoscendo decretum, aut omnipotentiam.

§. 40. Deinde Beati cognoscunt Deum; ita vt illum representent sicut est; adeo vt scientia infusa ter-

minata ad visionem, cognoscat in illa etidenter mysterium trinitatis; saltem euidentiã extrinsecã, & velut in attestante. Item qui comprehenderet actum Fidei infusã, cognosceret in illo existentiam reuelationis, & mysterium reuelatum: non aliam ob causam, nisi quia actus Fidei est se ipso conformitas cum obiecto: quia in se habet intentionaliter quod obiectum habet in se physice. Eadem ratione qui comprehenderit actum scientificum de homine, cognosceret ex illo hominem esse animal rationale: ergo omnes ij actus se ipsis sunt veri.

Objicies primùm; hinc probari veritatem esse intrinsecam ijs actibus; non tamen essentialem: quia potest esse modus intrinsecus ortus necessariò ab ipsis actibus creatis, vt proposui §. 26. Respondeo illum modum propositum ex suppositione quod veritas non sit essentialis actibus, quia euidens, arbitror veritatem esse intrinsecam actui vero. At hæc argumenta probant esse intrinsecam per identitatem. Pone enim hunc actum euidentiã. Petrus est homo: vel hunc fidei. Deus est trinus. essentia horum actuum se ipsa, secluso alio modo distincto, est imago obiecti vt est; & ad illud refertur transcendenter; quia obiectum est Petrus idem cum homine; & Deus trinus. Actus autem in ratione representationis est identitas Petri & hominis: & Deus trinus: quia eius essentia dicit Deum esse trinum, & Petrum hominem: ergo illa essentia secluso alio modo est intentionaliter talis quale est obiectum, hæc autem est veritas, id est intentionalis conformitas cum obiecto: ergo.

Secundò actus in ratione imaginis refertur ad obiectum; quia est per suam essentiam ordo transcendentalis ad illud; ad quod non eget alia relatione distincta: quia imago sub conceptu imaginis connotat immediatè obiectum, quod immediatè denominat representationem: sicut cognitio in ratione cognitionis, immediatè connotat & denominat obiectum cognitum: ergo vt refertur intentionaliter ad obiectum non eget relatione distincta; sed hi actus immediatè representant obiectum vt est per suam essentiam, quia Deus est trinus: quod actus habet intentionaliter secluso alio modo, quia per suam essentiam est affirmatio Dei trini, adeo vt secluso alio modo, ducat cognitione de se in Deum trinum: ergo per suam essentiam sunt veri.

Objiciunt secundò; eos actus per suas essentias esse veros radicaliter; non verò formaliter. Hæc obiectio eadem ratione diluitur qua superior; quia essentia illorum actuum est conformis obiectis ipsis: quia per cognitionem comprehensiuam essentia illorum venit in cognitionem obiectorum: secundò, quia illa essentia est se ipsa formaliter & proximè quale suum obiectum; ita vt in illa sit intentionaliter & representatione obiectum quale est physice in se: quia affirmat Deum existere trinum necessariò: quod quidem ita est in Deo; quid ergo illi deest ad formalem veritatem? Tertio, quia actus non potest esse veritas radicalis, si veritas formalis includeret obiectum: quia veritas radicalis est radix veritatis formalis; vt cognitio radicalis est radix cognitionis formalis. Sed actus Fidei non est radix ad Trinitatem; quæ, per te, est pars veritatis formalis; nec est radix alius perfectionis intrinsecæ sibi, & ab ipso distinctæ, quæ pertinet ad veritatem formalem: quia hæc, ex te, sunt actus & obiectum; ergo actus non habet veritatem radicalem.

Nisi

§. 44. Nisi velis euidentiã & certitudinem esse veritatem radicalem. Respondeo enim euidentiã & certitudinem non esse formaliter in ordine ad obiectum, sed ad principia actiua. Item si concipitur actus essentia, est euidens representatio obiecti vt est in se. Visio enim beata clarè cognoscit Deum vt est: vnde sententia infusa cognoscit illam claritatem & similitudinem intentionalem, vnde claritas coniuncta est cum veritate formali: quia est conformitas cum obiecto orta à principio impote dissentis.

§. 45. Objicies tandem tertio, negari non posse in actibus certis, & euidentiã metaphysicè, totam veritatem formalem reperiri in sola illorum essentia; quia representant obiectum vt est in se; quod non possunt aliter representare, non solum quia obiectum est necessarium; sed quia actus ob euidentiã, aut certitudinem metaphysicam nõ possunt representare obiectum aliter ac est. vnde etiam concluditur veritatem in ijs actibus esse perfectionem, & esse in Deo, euidenter omnia penetrant. At verò in actibus incertis de obiecto contingenti esse veritatem extrinsecam denominationem in parte, quia includit obiectum: quia ij non habent necessariã connexionem cum obiecto vt ab illis representatur; vt habent actus certi, qui petunt obiectum esse vt representatur: in quo discrimine constitui potest discrimen veritatis vtrorumque actuum.

§. 46. Bene: ergo iam vniuersim non est denominatio extrinsecã omnis veritas in dicendo. vnde deduco falsam esse doctrinam præpositam §. 27. cui ipsi innixi constituunt veritatem in extrinsecã denominatione: quia dicunt, representare rem sicuti est, esse veritatem: ita vt representare rem se teneat ex parte actus; sicuti est autem se teneat ex parte obiecti. Sed in actu certo representare rem sicuti est, se teneat adæquate ex parte actus. Ruit ergo moles illi imposta fundamentis.

§. 47. Probo autem, eandem esse rationem in actu obscuro de obiecto contingenti. Primùm, quia actus Fidei est obscurus, & de obiecto contingenti, & eius veritas est illi essentialis: vt fateris §. 45. & probati §. 40. ergo actus verus incertus de eodem obiecto erit per essentiam verus: quia vt erque est eadem ratione conformis obiecto, vt enim Fides diuina asserit, reuelatio est; Deus est: ita & actus naturalis asserit, Deus est, reuelatio est. Vt ergo est in fide intentionaliter reuelatio, & Deus; quia asseruntur esse; ita sunt in actu humano: ergo vt fides est conformis obiecto se ipsa; ita & naturalis actus. Ratio est; quia sicut actus euidentes se ipsis sunt conformes obiectis; quia ea representant vt sunt; ita & actus incerti de contingenti obiecto. Hic enim actus Petrus currit tam est representatio cursus Petri; quam hic Petrus est homo representat suum.

§. 48. Dices actum Fidei habere pro obiecto reuelationem vt existentem: qua mutata mutatur actus necessariò; secus in actu naturali. Hæc nihil referunt. Ostendam enim §. 52. mutari quoque actum naturalem ob eandem rationem: discrimen allatum probat nullum actum Fidei infusã posse esse falsum; quia oritur ab habitu certo, determinato semper ad veritatem per omnem actum: actus autem naturalis oritur à principio incerto, non determinato ad veritatem per omnes actus: quia circa obiectum contingens potuit elicere actus falsos. In quo constitui incertitudinem disput. 8. §. 35. At quod attinet ad conformitatem adæquate existentem in solo actu, eadem est in vtroque

Philosophia Petr. Hurr. de Mendoza.

ratio. Adde etiam in actu incerto esse perfectionem veritatem. Recognosce §. 33.

Dico secundò. Veritas, aut falsitas sunt attributa actuum veri, & falsi. Probatum, quia ad cognoscendum sit ne actus verus, an falsus, opus est præcurrere ad affirmationem, vel negationem: item ad obiectum, sit ne sicut affirmatur, vel negatur, an non? Ex quo inferimus actus veritatem, vel falsitatem: ergo affirmatio, & negatio, & obiectum, sunt radix vnde ratione nostra oritur veritas, vel falsitas: ergo veritas, vel falsitas non sunt de primo conceptu actus, sed de secundo. Confirmatur, hæc est vera causalitas, quia actus affirmati obiectum: ideo est verus. hæc autem falsa, quia actus est verus, ideo est affirmatio. Igitur primus conceptus huius actus Petrus est homo, est esse affirmationem euidentiã, aut obscuram identitatis hominis, & Petri: ex quo primo conceptu oritur conceptus veri, aut falsi, quia prius debet fieri collatio inter actum & obiectum, quam cognoscamus veritatem, aut falsitatem, quod non requiritur ad dignoscendam affirmationem, vel negationem.

SVBSECTIO V.

Respondetur obiectis.

Objicies contra has duas conclusiones; Idem numero actus, licet non possit mutari, de vero in falsum, postquam semel est verus, aut falsus: potuit tamen in primo instanti esse verus, aut falsus idem numero: ergo veritas non est à parte rei eius essentia. Probo antecedens, quia cum ego dixi, Petrus currit, currente Petro actus fuit verus; ille tamen esset falsus, si Petrus non cucurrisset: ergo. Probo minorem, quia ille numero actus à me produceretur currente Petro, qui non currente. Etenim quod Petrus curreret, vel non, nihil interesset ad variandos actus abstractiuos. Nego antecedens, ad probationem nego fore actum eundem, sed alium, vel specie vel indiuiduatione distinctum. Ad interrogatiõnem respondeo, multum interesse obiecta ad actuum varietatem: nam currente Petro produco ego representationem, & similitudinem: nec opus est influxu physico obiectorum, nam intellectus cum sit vniuersalis potentia, habet virtutem ad plures species actuum, repugnat autem illi producere nonnullas species actuum, nisi tales circumstantia obiecta que occurrant: vt Fides diuina non exercetur, nisi reuelatio existat.

Objiciunt aliqui; hinc sequi actus incertos habere necessariã connexionem cum obiectis; ita vt nec diuinitus possint existere nisi existeret eorum obiectum: quia hic actus, Petrus currit, si est per essentiam verus, non potest existere nisi currente Petro: Hoc autem est ridiculum: ergo. Probat minorem; quia essentia illius actus est representare Petrum currentem; quod representare potest eo non currente, vt contingit in actu idem affirmante non verè. si enim quis dicat Petrus currit eo non currente, tam representat Petrum currentem quam si curreret: Petrum ergo currere, vel non currere, est per accidens ad conceptum illius actus.

Nego minorem: ad probationem respondeo actum verum ratione suae veritatis habere essentialẽ dependentiam ab obiecto existente, & connexionem cum illo in ratione termini. Quia est intentionalis

Ccc 2 imago

imago illius, & similitudo transcendentalis in qua est adequatè conformitas cum obiecto vt probauit §. 29. & 30. vt constat in opinione Themistarum constituyente relationem prædicamentalem in modo distincto; qui essentialiter pender à termino extrinseco existente quantumuis distante. Ita cognitio vera est similitudo intentionalis obiecti vt termini extrinseci, à quo essentialiter pender. Vt assensus Fidei habet eam necessariam connexionem; in quo possit fieri idem argumentum omnino: & vt ipsi tenentur ibi respondere, nisi dicant illi subesse posse falsum, respõdeant hic, discrimen autem fidei & actus naturalis non est in dependentia & independentia ab obiecto, sed in ordine ad principia, vt dixi.

§. 53. Nec hoc conuenit Fidei ob supernaturalitatem; actus enim naturalis habet hanc necessariam connexionem cum obiecto. Reuelatio enim naturalis; qua ostendi disputans de Fide, posse Deum loqui cum dæmone, est determinata ad obiectum; quia est loquutio Dei; cui mentiri repugnat. Item actus, quo ego iudico me existere habet necessariam connexionem mecum. Et quidem actus ipsi habent essentialiter dependentiam in ratione imaginis ab obiectis: quid mirum & in ratione imaginis verè? Actio pender ab agente extrinseco, vbi à loco; Duratio, in illorum sententia à tempore.

§. 54. Ad probationem minoris propositæ §. 51. respondeo actum verum esse rationem repræsentationis; & similitudinis, repræsentatio vt sic Petri currentis potest esse ipso currente & non currente: non verò similitudo intentionalis: quæ per suam essentialiter petit obiectum vt repræsentatur: vt similitudo, si est modus, petit essentialiter terminum. Actus autem falsus est repræsentatio ab similibus, ac propterea pender à Petro non currente: vt dissimilitudo priuatiua albedinis pender à carentia albedinis in termino extrinseco, vt dixi. Itaque imago similis obiecto, quia habet tam intrinsecè cõformitatem quàm rationem imaginis, pender ab obiecto vt existente, non minus quàm ab illo secundum se, vt penderet modus ille veritatis, de quo egi §. 26.

§. 55. Hinc argumentantur; ergo hic actus falsus Petrus currit habet necessariam, & essentialiter dependentiam non à Petro currente; sed à non currente, hoc autem quis vnquam dixit? Ferenda quidem esset dependentia actus ab obiecto quod repræsentat; at verò qua ratione dependet à contradictorio sui obiecti, cum illud non repræsentet? Respondeo, hanc consequentiam de falsitate, pendere à doctrina de veritate; non habemus actus falsos supernaturales, aut euidentes metaphysicè, à quibus confirmemus falsitatem aliorum actuum, vt confirmamus veritatem.

§. 56. Ad argumentum concedo minorè. Ad probationem respondeo, dissimilitudine intentionale pendere essentialiter à termino opposito contradictorie eius quod repræsentat. Quia vt §. 29. dixi conformitatem imaginis esse intrinsecam conceptui adequato imaginis: ita dissimilitudo est ipsi intrinseca, vnde effigies hominis est ab similibus equo: & hæc dissimilitudo includit effigiem & equum: ita affirmatio falsa Petri currentis est dissimilitudo, & imago falsa: cuius falsitas est intrinseca toti conceptui imaginis. Quia ergo affirmatio habet intentionaliter in se contradictorium eius quod est realiter in obiecto, ideo pender à contradictione eiusdem obiecti: alioquin non haberet in se eam contradictionem intentionalem; qua adequatè est in illa; immo falsitas actus exigit non

attingere carentiam Petri currentis. Pender ergo ab ea carentia; quia est dissimilitudo intentionalis sui obiecti, & imago falsa, attingens quod non est in obiecto. Ad quod exigitur necessario obiecti contradictio, non vt obiectum cognitum, sed vt contradictio obiecti cogniti. Quæ in cognitione esse non possit nisi in obiecto esset carentia cursus, quando cursus affirmatur. Pender ergo actus verus ab obiecto vt est, falsus autem ab ipso aliter ac est, vt similitudo physica pender à termino quale est fundamentum; dissimilitudo autem pender à termino diuerso ac est fundamentum, vt assensus pender à carentia dissensus: & modus ille de quo egi §. 26. penderet à carentia obiecti: ratio à priori; quia dissimilitudo imaginis petit existere obiectum aliter ac repræsentatur. Quæ dissimilitudo est imaginis intrinseca.

Hinc primum deduces; cur non currente Petro possimus elicere actum falsum affirmantem, & non verum: quia vt dixi §. 50. intellectus pender à multis circumstantiis; & quamuis ipse possit à voluntate moueri ad affirmationem, & negationem incurrentem; non tamen ad affirmationem veram, nisi adsint omnia necessaria: è quibus vnum est terminus ipse: si autem affirmatio est falsa, pender à contradictorio eius quod affirmat. Et quemadmodum currente Petro non potest elici actus falsus, quia per te completur veritas cursu Petri; ita nec in mea sententia: quia veritas petit essentialiter cursum Petri, & repugnat eius carentia: idque siue obiecta sint præsentia siue futura. Non enim concurrunt physice per se in suos actus, nec vt sunt veri, nec vt sunt repræsentatio; vt concurrunt causa physica; sed concurrunt terminando extrinsecè: quod vt conuenire potest termino distanti; ita & non existenti: immo & impossibili: quia eorum influxus physicus præstat per species impressas; quæ sunt de obiecto non existenti.

Tandem obijciunt posse ab Angelo solis naturæ viribus cognosci contingentia futura: ergo. Probat antecedens; quia Angelus cognoscit nostros actus comprehensiuè. Nego antecedens. Ad probationem respondeo, Angelo non deberi concurrere ad futura certò cognoscenda, vnde nec ad penetranda ea obiecta, ex quibus euidenter possit inferri euidentis futurorum cognitio vt ei non debetur influxus ad cognoscendum habitum cum primum producit actum libero: quia ex habitu cognosceret habitum euidentem: idem dico de cognitione futurorum, & præsentium liberorum, ratio à priori: quia omnis euidentis cognitio eorum obiectorum est illis indebita siue mediata sit, siue immediata, & cum ex cognitione perfecta horum actuum sequeretur euidentis cognitio futurorum; non deberetur ad illam influxus, vt non deberetur vni dæmoni cognitio euidentis de loquutione libera & naturali Dei cum alio dæmone.

SECTIO IV.

Vtrum idem actus possit mutari de vero in falsum?

§. 59. Dico primò. Nulla propositio potest mutari de vera in falsam, aut è conuerso. Probat primò: quia veritas est idem realiter cum actu vero; sed nulla res potest esse sine eo, quod est idem realiter cum illa; ergo propositio, quæ semel est vera, non potest non esse vera. Secundo, quia hæc propositio. Petrus currit

currit tota hora tertia, si semel est vera, non potest esse falsa: & si semel est falsa, non potest esse vera; ergo propositio de præsentis contingentis non potest mutari de vera in falsam. Probat antecedens: quia si illa propositio est vera, ea ratione est vera, quia Petrus currit tota hora tertia: sed ex suppositione quod Petrus currat tota hora tertia, non potest tota illa non currere, omne enim quod est, dum est, necesse est esse: sed non mutato obiecto non potest mutari propositio vera in falsam, ergo illa propositio non potest mutari.

§. 60. Dices illam suppositionem Petri currentis absolute posse tolli: quia est suppositio consequens, & non antecedens; ergo actus ille potest mutari de vero in falsum. Verum hæc obiectio non satis caluit vnde sumatur veritas propositionis: licet enim Petrus secundum se consideratus possit tota hora currere, vel non currere, ex suppositione tamen quod totam horam currat, nõ potest non currere: propositio autem non est vera comparatione Petri secundum se considerati: sed respectu Petri iam currentis, vel non currentis; itaque suppositio Petri currentis licet comparatione Petri non sit antecedens, sed consequens: comparatione tamen propositionis est antecedens, quia prius ratione est illa suppositio, quam actus. Obiectum enim est causa cognitionis, ac propterea prius, & antecedens; ergo illa suppositio iam non potest tolli, neque obiectum mutari, neque actus reddi falsus.

§. 61. Confirmatur ex scientia visionis Dei, qua infallibiliter præuidet futura libera, quia licet ipsa futura suis causis comparata, possint esse, vel nõ esse, tamen scientia Dei non comparatur ad illa, nisi in quantum sunt iam determinata, & extra suas causas existentia: ex qua determinatione, & suppositione libera creaturarum sumitur infallibilitas diuina scientia: quia ex suppositione quod res semel sit futura non potest non esse futura: similiter noster actus est verus ex suppositione quod Petrus currat tota hora tertia; quod si Petrus currat tota illa hora, actus necessariò est verus: si verò nõ currat, erit necessariò falsus: at verò necessariò curret tota hora, vel non curret, ergo actus necessariò erit verus semper, aut semper necessariò falsus.

§. 62. Pater Suarez illo num. 19. sect. 2. disp. 8. fatetur actum perfectè intuitiuum non posse mutari, quia determinat obiectum ad aliquam temporis differentiam, verbi gratia, actum, quo ego perfectè video Petrum stare: at verò nostros actus confusos posse mutari, quia patiuntur temporis latitudinem, intra quod potest obiectum se diuersimodè habere, vt hæc propositio, Petrus currit: & sic potest mutari de vera in falsam.

§. 63. Contra, quia hic actus, Petrus currit, vel significat Petrum currere certo, atque determinato tempore, scilicet tota hora tertia; sic autem probatum est actum illi semper esse verum, vel falsum semper, vt ipse Pater Suarez dicit: vel significat Petrum non currere tota hora, sed aliqua illius parte: sic autem actus semper erit verus aut semper falsus: quia si currit aliqua parte horæ, non potest non currere illa parte, sic autem actus est verus: si verò nulla horæ parte currit, non potest currere, sic autem actus est falsus. Vel significat Petrum currere illa hora, item post, & ante illam, sic autem, aut currit, aut non currit; si currit, propositio est vera; si non currit, est falsa. Vel significat Petrum currere toto tempore, quo propositio durat, & singulari illius partibus: sic autem necessariò est vera, aut necessariò est falsa: quia necessariò currit toto illo tempore vel non: nescio autem

Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

quam aliam significationem possit habere. Confirmatur, hæc propositio Petrus currit est in materia contingentis: ergo æquiualeat particulari; ergo facit hunc sensum Petrus currit aliquo tempore; ergo currente Petro in aliqua differentia temporis erit vera: si verò nunquam currit, erit falsa.

Dices, illam successiuè esse veram, & falsam: quia illa durante mutatur obiectum, itaque ego per dimidiam horam dico Petrus currit: prima parte horæ currit Petrus, posteriori verò parte non currit: ecce propositionem veram in prima horæ parte: falsam vero in secunda. Contra; ergo iam Petrus currit significat Petrum currere tota dimidia hora, qua durat propositio, & facit hunc sensum, Petrus currit tota dimidia hora, quod si hunc non facit abs re est obiectio: & non currente Petro toto tempore, quo propositio durat, illa est falsa, currere verò est vera. Necesse est autem Petrum toto illo tempore currere, vel non currere: si currit, est vera semper; falsa autem, si non currit. Itaque propositio illa semper connotat vel totum tempus quo durat collectiuè, vel aliquam partem illius diuisiuè.

§. 65. Confirmatur ex hac propositione aliquis homo currit, quæ licet habeat latitudinem, & confusio-nem, qua possit in hoc indiuiduo, vel illo verificari: si tamen verificetur in vno indiuiduo, nõ potest reddi falsa: quod si in omnibus falsificatur, non potest esse vera; idem ergo erit in nostro casu ratione temporis indeterminatè significati. Nam sicut aliquis homo currit significat vagè indiuidua humana, ita Petrus currit significat vagè varias temporis præsentis differentias.

Dices propositionem vocalem mutari de vera in falsam; ergo & mentalem. Nego consequentiam: vox enim non significat propriè, sed metaphoricè per extrinsecam denominationem, ita verè & propriè non sunt veræ, vel falsæ: dicuntur autè falsæ, aut veræ, quia dum audiuntur, vel scripturæ leguntur, mouent intellectum ad efformandas propositiones veras, vel falsas: cumque eadem voces, aut scripturæ permaneant, vno tempore mouent ad propositiones veras, alio ad falsas; at verò cum actus mentales sint essentialiter repræsentatio obiecti, sunt incapaces talis mutationis. Vel dicamus propositionem scriptam referri semper ad tempus quo scripta fuit, tunc autem erat propositio mentalis, per quam scripta fuit, pro qua subrogata fuit propositio scripta; ac pro illo tempore semper est vera, aut falsa semper, vti & mentalis.

§. 67. Confirmatur tota hæc doctrina à priori: quia actus de præsentis semper connotat tempus, quo profertur, v.g. Petrus currit significat cursum Petri eo instanti, quo profertur, & non alio: sed propositio relata ad illud instans semper est vera, vel falsa semper: ergo. Minor est certa, quia Petrus pro illo instanti non potest mutari de currente in non currentem, ac proinde nec propositio. Maior patet, tum quia quod mouit intellectum fuit obiectum præsens, per speciem respicientem tempus reale in quo fuit, vel acceptam ab obiecto si erat intuitiua; vel ex coniecturis, si erat coniecturalis cognitio. Hæc enim mouent intellectum ad illud tempus: non verò ad futurum: quia coniecturæ non erant de futuro; quia ad id nihil valerent, sed valebant ad præsens: tum quia nõ potest actus repræsentare nõ nouum instans, quod antea nõ repræsentabar sine sui mutatione: ergo nõ significat obiectum tempore subsequenti, quia ad id necessariò significaret subsequens tempus: nam propositiones sicut constant verbo, ita significat cum tempore. Dicere autè Petrus currit, vel nunc Petrus currit,

includit representationem temporis: siquidem cognoscitur aliquid in illo fieri, quod non potest sine representatione ipsius temporis: sicut non potest dici aliquid fieri in gymnasio, quin gymnasium ipsum representetur: vel si abstrahit à tempore; propositio est vera semper, si est cursus secundum se; aut falsa, si non est: parumque refert tempus.

§. 68. Respondent aliqui; propositione posse representari instans præsens determinatè; vel indeterminatè. Prima ratione conuincuntur ad nostram conclusionem; quia non potest propositio eadem referri ad nouum instans; vt non potest cognitio determinata de solo Petro extendi ad representandum Paulum. At secunda ratione potest propositio vera in vno instanti esse falsa in alio. Primum, quia eadè numero propositio *Petrus currit*, quæ currente Petro instanti *B*, fuit facta, potuit fieri eodem Petro non currente instanti *C*, tunc autem esset falsa: sed eadem ratione potest conseruari instanti *C*, Petro tunc non currente, quamuis eodem currente prolata sit primum instanti *B*: ergo potest nunc esse falsa in secundo instanti, quamuis fuerit vera in primo. Secundò, quia hæc propositio *omnes homines existentes nunc in platea cursum*: non significat determinatè eos esse centum, aut viginti, nec eius veritas exigit numerum hominum determinatè; sed vnionem cursus cum illis omnibus quotquot sint. Et eadem numero propositio potuit proferri existentibus in foro centum hominibus, aut viginti: sed hæc propositio, *Petrus currit* significat vnionem cursus & Petri, tempore quo ipsa existit, quodcumque illud sit: ergo eadem ratione potest esse vera & falsa successiue.

§. 69. Respondeo primum; etiam si propositio non repræsentat determinatè instans primum, sed indeterminatè, adhuc non posse de vera mutari in falsam. Quia concipere instans *A*, non sub ratione *A*, sed coexistentis ipsi propositioni, est repræsentare confusè rationem instantis præsentis, quæ ratio non potest non habere alterum ex iis duobus descensibus: *Petrus currit omni instanti mihi presenti, quodcumque illud sit*: vel *Petrus currit aliquo ex instantibus presentibus mihi*: vt hæc propositio *homo est albus*: quia vnit albedinem cum homine indeterminatè cognito, habet alterum ex illis descensibus *omnis homo est albus*: vel *aliquis homo est albus*. Quia propositio illa confusa attingens rationem comunem, attingit omnia indiuidua confusè: si materia est necessaria, ea attingit tali ratione vt descensus sit copulatiuus: vt *homo est animal*, æquiualeat huic, *Omnis homo est animal*: in materia cõiungenti æquiualeat huic, *aliquis homo currit*, qui enim dicit *homo currit*, omnes homines comprehendit disunctiue, non copulatiue.

§. 70. Ad argumentum ex §. 68. nego mutari propositionem de vera in falsam: quia si refertur ad omnia instantia sub ratione præsentis; id fuit vel copulatiue; ita vt sensus sit, *Petrus currit omni instanti mihi presenti*: quæ semper est vera, aut falsa: quia sumendo omnia instantia, Petrus currit in omnibus, aut in aliquo non currit. Si primum, non potest mutari veritas propositionis: nec item si secundum. Hic sensus nec admittitur ab his auctoribus, nec potest: quia est in materia contingenti, & propositio indefinita æquiualeat particulari. Vnde sensus huius *Petrus currit*, erit *Petrus currit aliquo instanti mihi presenti*: id est huic, aut illi: tunc autem aut Petrus currit in aliquo, aut non. Si currit, propositio semper est vera; si non currit, semper est falsa; vt exemplo probaui §. 65.

§. 71. Ad primam probationem in §. 68. Do eandem

propositionem potuisse produci instanti *C*, Petro tunc nõ currente: id quidem probat eundem numero actum fuisse indifferentem ad veritatem & falsitatem: at non probat eum posse esse successiue verum & falsum. Quia si ille durauit solo instanti *C*, currente Petro; fuit quidem verus, falsus eo nõ currente; ad quod admitto, disputandi gratia, indifferentiam in eodem actu. Si autem durauit *C* & *D*, non potuit mutare veritatem aut falsitatem: quamuis Petrus cucurrerit in *C*, & non in *D*, quia veritas eius actus non petit nisi cursum in vno instanti; esto non sit in alio: si autem in neutro fuit cursus, semper est falsa propositio. Quia coniungit cursum Petri cõ instanti presenti cognito confusè; ac propterea cõ instanti indeterminato, explicato descensu disunctiuo. Vnde nego minorem, nempe eadem ratione nunc esse propositionem falsam; nisi in vtroque casu durer propositio plusquam per instans. Nam si durat vnus instans, & tunc Petrus non currit, est falsa: si autem durat duo instantia, & Petrus currit in altero, in altero non currit, est vera propter descensum disunctiuum. Itaque siue actus proferatur prima vice; siue secunda; semper secundum se est indifferens ad veritatem & falsitatem; nõquam tamen ad eas successiue mutandas. Authores autem illi decepti sunt argumento, illud petentes ab actus indifferentia ad veritatem & falsitatem ad successionem veritatis & falsitatis, quamuis secundum se possent esse verus & falsus primo instanti, quo fuit productus.

§. 72. Secunda probatio ex eodem §. 68. nihil vrger. Probat quidem actum esse verum currentibus omnibus qui sunt in foro: & falsum iis non currentibus, quicũque illi sint: idẽmque actus potuit proferri existentibus in foro centum, aut viginti: ita dico potuisse hunc numero actum *Petrus currit* proferri diuersis temporibus in quo similis est illi *omnis homo existens in platea currit*. At non probatur aliquem ex iis esse posse successiue verum & falsum. Quia si omnes homines existentes in foro currunt, actus est verus; siue illi sint centum, siue viginti: si autem non currunt est falsus. Idem dico de nostra propositione; immo si quid probat exemplum, à nobis est. Pone à me cognosci determinatè instans *A* mihi præsens: & dico, *Nunc currunt omnes in platea existentes*; hic actus fuit indifferens ad verum & falsum; quia potuit proferri currentibus; & non currentibus omnibus: at ex suppositione quod est verus, non potest esse deinceps falsus; quamuis illi, aut alij de nouo existentes in foro non currant, ergo eadem ratione noster actus est incapax mutandi veritatem; quam semel habuit.

§. 73. Præmissi argumento è §. 68. nõ representari determinatè actu instans *A*, sed præcisè rationem comunem instantis præsentis: nunc probo significari illud determinatè sub ratione huius præsentis. Primum; quia repræsentat obiectum vt ad illud mouet ratio assentiendi; sed hæc mouet ad hoc instans præsens, & non ad aliud: ergo. Maior est conspicua; assentimur enim obiecto ob aliquam speciem veri. Si assentimur actu à sensibus deriuato res est clara: quia tunc per speciem ortam ab ipso obiecto assentior: quia cessante cessat propositio intuitiua. Si autem assentior per alia motiua, illa me mouent vt hic & nunc apprehenduntur; at non apprehenduntur habere vim ad instantia sequentia, aut præterita. quis enim dicit me moueri ad assensum de cursu Petri die cactina ex rationibus

§. 74. nibus quibus nunc moueor? Secundo tam determinatè concipimus tempus præsens, cui coexistimus, quàm alia obiecta, de quibus tunc loquimur. Vt si quis dicat, *hora tertia proxime sequenti Petrus currit*; non loquitur de hora tertia proxime sequenti vt sic; sed de hac determinata qua nunc est proxima: item si loquitur de hora prima proxime præterita, de illa agit, & non de alia; ergo si agit de tempore existente nunc; de hoc agit, & non de alio, nec de ratione temporis præsentis vt sic. Quod si loquens *Petrus loquitur*, rogetur, quando loquitur? statim responderet *Nunc, Nunc*: ita vt excludat omne tempus præteritum, & futurum. & quamuis instantia ipsa non penetremus in particulari; tamen illis adscribimus aliqua prædicata, quæ illis solis cõueniunt: & scimus nunc esse obligationem abstinendi à carnibus; non quod cognoscamus feriam sextam vt sic: sed hanc, qua nunc peccaretur contra ieiunij leges. Et quando ego signo horam tertiam huius dici; non potest mutari propositio de vera in falsam, vt ipsi fatentur; nec tamen in particulari scio quid sit illa hora tertia: an componatur ex punctis? an ex partibus? Cuius argumento est; me responsurum à me dictam veritatem, tamen Petrus non currit alia hora tertia: quia de illa non fuit mihi sermo. Ita si mihi perseveranti in hac propositione; *Nunc Petrus currit*, obiciatur tempore sequenti, *Petrus non currit*: respondebo, nihil mea interesse, quia ego loquutus sum de tempore præterito.

§. 75. Ad argumentum ex §. 68. Nego illam successionem veritatis & falsitatis: Ad primam probationem nego eundem numero actum potuisse produci in instanti sequenti: quia repræsentat diuersum instans *Nunc* ac *tunc*: repræsentat enim instans, in quo incipit esse: si autem inciperet instanti sequenti, iam cognosceret aliud *Nunc*. Itaque ob mutationem instantis quod repræsentat, mutatur actus. Vt si ego dicerem nunc *in hoc gymnasio legi*; si postea viderem aliud gymnasium, idem dicerem, non eodem actu: ita cognosco clarè *Nunc* præsens, vt illud distinguam à futuro: in quo futuro eliciam alium actum. Secunda probatio non est è re: quia si cognosco homines illos sub certo numero, aut saltem habeo aliquam cognitionem iis potius quam aliis congruentem, non potest idem actus manere mutatis istis hominibus; vt dixi de actu comparatione temporis. Si autem cognitio ita confusè fertur ad homines, vt nihil peculiare illis cognoscat; idem actus esse posset (in hac sententia, quam suppono) at nunquam mutaret veritatem: quia illi qui existunt, eum actus fuit elicitus, aut currunt, aut non currunt: si currunt, actus est verus; falsus si non currunt. Ille tamen actus non potuit produci alio instanti; quia tempus clarius cognouit quàm homines, vt si dicat *omnes qui nunc vescuntur carnibus peccant*. Idem actus erit siue illi sint centum, siue viginti: at si fieret propositio extra sextam feriam, non esset idem actus.

§. 76. Ne autem ij auctores arbitrentur, posse eorum argumentum vlla ratione efficax videri, audiant tertiam responsum. Quando actus affirmat aliquid de præsentis, connotat obiectum esse quando primum ipse incipit: tunc enim affirmat quod cognoscit. Cum ergo dicimus *Petrus currit*: petinde est ac *Petrus currit*, cum ego nunc primum existo. Vnde perseverante actu instantibus sequentibus, non potest mutare falsitatem, aut veritatem: quia non connotat obiectum pro

illis, sed pro instanti, quo ipse cæpit: at non cæpit instantibus sequentibus; ergo non connotat obiectum pro illis.

§. 77. Ad argumentum ex §. 68. distinguo eam doctrinam: actus non connotat determinatè inceptio nem sui in aliquo primo instanti; nego antecedens: non connotat eam determinatè in hoc instanti determinato, permitto antecedens: & nego actum posse mutare veritatem. Ad probationem primam; respondeo actum potuisse incipere instanti *C*, tuncque falsum futurum Petro non currente: quia diceret Petrus currere cum primum ipse incipit. Concedo item conseruari posse actum instanti *C*, Petro non currente, quamuis fuerit productus instanti *B*, Petro currente. Nego autem esse falsum in ea conseruatione, sicut esset in prima productione instanti *C*, Petro non currente. Quia in conseruatione non connotat instans *C*, tamquam primo instanti cui incipit coexistere: ac propterea illud non connotat: at verò si tunc produceretur primò, illud connotaret vt initium suæ durationis; essetque falsus. Itaque essentia eius actus est repræsentare cursum vnium Petro omni instanti quo ipse incipiat; non verò omni instanti, quo conseruetur; siue illud instans sit *B*, siue *C*, quia præcisè considerat instans inceptiuum suæ existentia; non verò omne instans cui coexistit. Vt per re considerat omne instans sub ratione præsentis & coexistentis; non verò sub ratione præteriti, aut futuri. Ita aio ego, illo connotari omne instans confusè in ratione instantis, clarè autem in ratione inceptiui: Quia in ordine ad instans inceptiuum mouetur intellectus; non in ordine ad conseruatiuum. At in co instanti inceptiuo non potest Petrus currere simul & non currere: in cæteris instantibus parum refert, ergo ex illa repræsentatione confusa præsentis instantis non colligitur mutatio veritatis in actu. Secunda probatio est abs re. Do enim posse eundem actum esse, siue sint centum, siue viginti; quid inde? etiam est idem actus in quocumque instanti inceptiuo: non tamen propterea vilius ex illis mutare potest veritatem.

§. 78. Exponendus nobis est S. Thom. cuius hæc sunt verba 1. p. quaest. 16. art. 8. ad 3. hæc propositio, *Sortes sedet*, eo sedente vera est: *Sortes verò surgente remanet prima veritas, sed mutatur secunda*. Sentit ergo S. Thom. eandem propositionem mutari posse de vera in falsam, quam in partem Arist. P. Suarez adducit. Verum longè alius est S. Tho. quærit enim, *vtrum veritas sit immutabilis?* Respondet autem, veritatem, & conformitatem cum obiecto variari posse dupliciter. Primò, si manente eodem obiecto opinio mutatur, vt cum quis dixit *Sortes sedet*; si adhuc eodem Sorte sedente dicat *Sortes non sedet*, opinionem mutamus è vera in falsam, non quia idem actus successiue sit verus, & falsus: sed quia pro actu vero subrogatur opinio falsa, in quo sensu sanctus Doctor ostendit intellectum diuinum esse incapacem talis mutationis, secus nostrum. Secundo modo ostendit posse mutari veritatem, si obiecto mutato non mutetur opinio, vt si surgente Sorte, adhuc quis dicat *Sortes sedet*. Hanc mutationem non versari circa eundem numero actum, indicat his verbis: *Veritas autem intellectus nostri mutabilis est: non quod ipsa sit subiectum mutationis* (id est non quod idem actus mutetur de vero in falsum) *sed inquantum intellectus noster mutatur de veritate in falsitatem; sic enim forma mutabiles dici possunt*, id est, quia intellectus mutando opiniones, verè falsam supponit, sicut paries per

colores mutatur de albo in nigrum, & sic albedo mutatur in nigredinē, & vniuersum forma est mutabilis in suam contrariam: sicut ergo S. Thom. dixit mutari veritatem, quando manente eodem obiecto mutatur opinio; sic etiam eandem veritatem intelligit mutari quando mutato obiecto non mutatur opinio: at non mutamus opinionem, nisi quando dissentimur obiecto, cui antea adsentiebamur: licet mutemus actus, per quos assentimur. Itaque si ego dixi heri *Sortes sedet*, & tranfacto illo actu, hodie dico *Sortes sedet*, non muto opinionem, licet actus mutem, & hodie habeam actum falsum, heri autem verum, in quem sensum interpretor Arist. video S. Thom. alibi habere difficultiorem explicationem: quamuis non afferat ab aduersariis.

SECTIO V.

Verum mutato obiecto mutetur actus?

§. 78. **E**quidem quando propositio est intuitiva cum dependentia à sensu externo, mutato obiecto mutatur propositio: nam mutato obiecto cessat externa sensio, sed hac cessante cessat etiam propositio ab illa dependens: ergo mutato obiecto mutatur actus. Cum verò propositio non est intuitiva cum dependentia à sensu externo, posset etiam quis opinari actum mutari. Primò, quia propositio *Petrus currit*, tendit in cursum Petri actu existentem, & ab illo dependet, sed Petro à cursu cessante tollitur obiectum, à quo dependebat ille actus: ergo tollitur etiam actus: quia non potest actus existere sine suo obiecto. Vniuersum autem confirmatur hac opinio: hæc propositio *Petrus currit*, antequam currat semper manet: at verò cum Petrus currit, iam non manet propositio, quia illa non est affirmatio obiecti præsentis, sed futuri: ergo similiter propositio de præsentis necessariò mutatur, quando iam obiectum est præteritum, quia illa non affirmat aliquid de præterito, sed de præsentis. Confirmatur ex S. Thom. sup. ad 4.

§. 79. Censeo tamen non esse necessariam talem mutationem actus. Ad quod aduerte, hanc propositionem habere pro obiecto cursum Petri, coexistentem instanti C. qui cursus non potest illo instanti non existere ex suppositione, quod semel existat: & licet temporis decursu cursus Petri cum suo instanti sit præsens, præteritum, & futurum: semper tamen per actum repræsentatur, vt coexistens illi instanti C. Hinc oritur non esse necessariam mutationem actus, quia eius obiectum semper manet tale, quale per actum enuntiat. Enuntiat, nempe cursus Petri coexistens instanti C. qui licet in se physicè mutetur, quia tã ipse, quam suum instans, corrumpuntur; non tamen mutatur in ratione obiecti: quia actus non affirmat cursum non corrumpi, sed cursum existere instanti C. quod semper est verum corruptis instanti & cursu, vt patet in scientia visionis Dei, quæ ratione nostra est vnus actus, quem Deus habuit ab æterno, per quem cognouit Petrum cursum tempore C. & quando curtebat cognoscebat illum currere; & postquam cucurrit cognouit per eundem actum illum cucurrisse, quia illa visio terminatur ad existentiam cursus tempore C. Vnde antequam cursus sit, cum est, & postquam fuit, repræsentatur eodem modo, vt rectè probat Pat. Vazquez tom. 1. 1. part. disp. 64. num. 2. 1. fine.

Secundò probatur idem in scientia beata, qua vnus beatus videt in Verbo aliqua futura: quam visionem certum est non mutari ad physicam obiecti mutationem, quia obiecto, vt fuit obiectum illius, conformatur: & illud repræsentat pro sua temporis differentia, vt fuit in illa: esto in aliis differentis sit aliter, vt effigies pueri Iesu est vera relata ad infantiles eius annos: quamuis eum iam virum non repræsentet. Constat ergo solos actus dependentes actu à sensu externo mutari ad physicam mutationem obiecti, quia ab eo accipiuntur species: reliqui verò actus cum non dependant ab obiectis physicè, non mutantur necessariò ad physicam mutationem illorum.

Ad primum concedo actum illum, cum primum prolatus est, tendere in actualem existentiam obiecti: nego tamen eum actum pendere ab illa existentia exercita quoniam tempore, sed exercita tempore C. quia licet non exercetur quouis tempore, semper tamen repræsentatur exercita tempore C. vt sic autem est obiectum talis actus. Ad confirmationem respondeo, eandem propositionem esse posse de obiecto futuro, præsentis, atque præterito; vt patet in scientia Dei, & beatorum, quia idem obiectum per solam connotationem extrinsecam temporum diuersorum est præsens, præteritum, & futurum, v. g. cursus Petri tempore C. est præsens ipsi C. & futurum respectu temporis A. & B. præteritum autem respectu temporis D. quia istæ denominationes tantum significant vnas partes temporis præcedere, alias subsequi illud instans: Cum ergo propositio mentalis de cursu Petri tempore C. longo tempore duret, quando est in tempore A. & B. respicit obiectum vt futurum: quando verò aduenit tempus C. respicit obiectum præsens, quia tam obiectum, quam actus existunt tempore C. quando verò aduenit tempus D. propositio respicit obiectum vt præteritum; semper autem illud respicit intentionaliter. Per propositiones autem de præsentis, aut futuro tantum volumus significare obiectum adesse vel abesse quando actus primo prolatus est, & hanc diuersam connotationem indicauit S. Thom. supra ad 4. cum dixit, *Sortes sedebat, sedet, sedit*, diuerso modo significare obiectum, id est, *sedebat*, vt futurum, &c.

SECTIO VI.

De veritate propositionis de futuro.

SUBSECTIO I.

Quid sit rem absolute esse futuram.

§. 80. **P**aucis expediam, & confirmabo, quæ de futuratione rerum occurrunt, timens Arist. sententiam in eos, qui res per se notas non capiunt, nisi per alias, quæ non sunt per se notæ: quid autem sit rem esse futuram adeo per se notum videtur, vt verba desint, quibus clarius explanetur. Ac timeo in futuratione inquirenda ne quis arbitretur *me in scirpo querere nodum*. Ac primum pono ex Aug. tom. 1. lib. 11. confessionum, cap. 14. futurum & præteritum non esse, id est, eo instanti, respectu cuius sunt præterita, aut futura nullum habere esse. Nam quæ modo sunt, & postea erunt, non tam dicuntur futura, quam permanere in esse. Verba Augustini. *Duo ergo illa tempora præteritum, & futurum quomodo sunt? quoniam & præteritum*

§. 80.

§. 81.

§. 82.

præteritum iam non est, & futurum nondum est. Quam doctrinam sapius repetit vsque ad cap. 20. Futurum ergo & præteritum referri possunt & ad tempus, cui sunt futurum, & præteritum; & quo sunt præsentia. Comparatione priorum temporum, verè non sunt res ipsæ, quæ futuræ sunt; si enim crastina lectio esset nunc secundum suam entitatem, respectu huius temporis non esset futura, sed præsens, de quo nulli hominum potest esse dubium.

§. 83.

At verò licet res futura modo non est, sed erit cras, & tam ab æterno aliquid fuisse: nullus enim sanæ mentis negare potest nunc rem esse futuram, siue modo esse futurationem rei, qua nunc est futura: ergo modò habet aliquod esse, quo modò constituitur in esse futura cras. Antecedens est vel pueris notum: sunt enim tria tempora; præsens, præteritum, futurum: ergo nunc est quo præsens sit præsens, & quo præteritum sit nunc præteritum, & futurum nunc sit futurum: ergo nunc sunt temporum præteritorum præteritio, & futurorum futurationio, sicut præsentia præsentium. Hæc autem futurationio est ab æterno, quia tempus est ab æterno futurum; ergo ab æterno est futurationio, quæ realiter denominat rem futuram ab æterno, quid ergo est illa futurationio? Confirmatur, rem modo esse futuram aliquid est distinctum ab esse possibili modo: ergo futurationio aliquid est modo.

§. 84.

Hoc argumento lusit August. sup. & illudit eos, qui dicunt tria esse tempora præteritum, præsens & futurum. Quia verò non desunt, qui doctrinam de rerum futuratione velint ex Augustino obtenebrare, & impugnare communem, libuit breuiter, & communem tueri, & Augustinum à singulari opinione vindicare. Cui mens est ab eo cap. 14. concludere ea tantum esse, quæ sunt præsentia: quæ vero non sunt præsentia, non esse. Recognosce cap. 15; cap. autem 18. hæc ait. *Scio vbi cumque sunt non ibi ea futura esse aut præterita, sed præsentia*. Concludit autem controuersiam cap. 20. his verbis. *Quod autem nunc liquet, & claret, neque futura sunt, neque præterita. Nec proprie dicitur tempora sunt tria, præteritum, præsens, & futurum: & ista, dicatur, & tempora sunt tria, præteritum, præsens, & futurum, sicut abutiur consuetudo, dicatur, nunc non curro, nec resisto, neque reprehendo: dum tamen intelligatur quod dicitur: neque id quod futurum est, esse iam: neque id quod præteritum est. Pauca sunt enim que proprie loquimur, plura non proprie, sed agnoscitur quid velimus.*

§. 85.

Vnde luce clarius constat ab Aug. sentiri improprie dici esse tria tempora, quia hæc phrasis, *tempus est futurum, tempus est præteritum*, iungit terminos proprie mutuo contradicentes, quia præteritum non est, nec futurum est, quo ergo pacto dicitur *est futurum, est præteritum*? Ac si quis diceret *est fuit, est erit*. Ex hac enim repugnantia terminorum probat Augustinus abusum huius phrasis. Quam tamen ait non esse reprehensione dignam, quia sermo improprius nobis est familiarior quam proprius: vocum autem abusum ait emendari propria intelligentia. Aduersarij autem vocum improprietas prementes, eam in mentem conantur transferre, & volunt ab August. adoptari, eam clarissimè vt spuriam reiicientem, ac damnante improprietas.

§. 86.

Dices ab August. doceri futura, ac præterita constitui per actum intellectus, non quod ita desuperit August. vt res ipsas futuras censeret esse in mente, sed quia in ea esse illarum notitia, quam

formaliter connotant in ratione futurarum: ait enim cap. 2. *Sed forsasse proprie diceretur, tempora sunt tria, præsens de præteritis, præsens de præsentibus, præsens de futuris*. Sunt enim hæc in anima tria quædam: & alibi ea non video: *præsens de præteritis memoria, præsens de præsentibus consuetudo, præsens de futuris expectatio*. En ab August. tam clare dici futurationem & præteritionem rerum esse in solo intellectu, vt à nullo mentis compote negari possit.

§. 87.

Verum August. nec cogitasse de hac sententia patet primò: quia si quis eam August. imponit, fatetur ingenuè nulli post Augustini memoriam in mentem incidisse, sed à seipso primum erutam in lucem: nec vero simile est in rem tam propululam nullum Theologum incidisse. Secundò, quia August. eadem ratione constituit conuictum præsentem de præsentibus, qua expectationem præsentem de futuris: sed res præsens constituitur sola physica existentia sine connotatione ad intellectum: ergo futura se ipsis constituuntur futura absque præsentis de illis expectatione, immò expressè August. cap. 17. & 18. ait sola præsentia esse; ergo August. non constituit futurum per expectationem præsentem de illo. Tertio, quia post verba adducta concludit, futura dici esse futura, & tempora dici tria, non proprie, sed per abusum: at præsens expectatio de futuris non dicitur esse abusiue, sed proprie. Quia ergo August. constanter censer nihil esse nisi præsens, nihilque videret circa præteritum, & futurum, quod præsens esset, nisi cognitiones de tribus temporibus, ideo dixit posse illa dici tria tempora: non dixit per ordinem ad illa futurum dici futurum (vt dicunt hi authores) sed illas tres cognitiones, quia sunt existentes, posse dici tria tempora. Quia verò vidit communiter dici tria esse tempora, idque communiter intelligi de temporibus ipsis, non verò de cogitationibus temporum, concludit dicendum tria esse tempora, non proprie, quia *faturum*, & est improprie iunguntur, sed improprie & per abusum. Si autem August. aliquid videret existens de præsentis, per quod futurum verè diceretur esse futurum, ad illud recurreret, & non ad abusum phrasis: deberentque aduerte ab August. satis sollicitè nos moneci, vt bene intelligatur quod dicitur, nequis arbitretur esse aliquid rem esse futuram, sed ea phrasi improprie significari, quod *res erit*.

§. 88.

Est ergo futurum ex mente August. & re ipsa, *existentia rei in instanti sequenti connotando carentiam sui in instanti præsentis*. Ad futurum proprie requiri carentiam sui in instanti, comparatione cuius dicitur futurum, patet ex §. 82. Requiritur autem existentiã in instanti sequenti est per se notum, alioquin non erit. Hæc sufficere patet: quia existentia rei in instanti sequenti erit formaliter post hoc instans absque connotatione ad aliquid aliud: sed rem esse post hoc instans formaliter, est formalissimè eam esse futuram; ergo rem esse futuram formaliter est absque connotatione ad intellectum. Maior videret clara, quia instantia sequuntur physicè vnus post aliud ex ipsa temporis natura, quin hæc consequutio naturalis connotet formaliter actum intellectus; nam ante omnem notitiam intuitiuam Dei de temporis existentia, est illa naturalis consecutio. Minor patet ex arte grammatica, vbi docti sumus pueri in explicatione temporis futuri perinde esse *res erit, & res futura est*.

§. 89.

Dices: *Res erit* post hoc instans absque connotatione ad intellectum: at non est futura absque connotatione

connotatione, quia est futura dicit aliquid de presenti, per quod res nunc non existens, habet esse nunc futuram: quod non habet ex eo præcisè, quod erit. Mihi gratæ sunt illorum profunda meditationes, qui etiam in verbo inani quærent ingenij nucleum; quem modò expedit enucleare. Ac primum August. adductus non distinguit inter erit, & futurum est, dicit enim modo non esse futurum, quia futurum nondum est, sed erit: quamobrem est futurum dixit esse phrasis abulum.

§. 90. Secundo, quia de temporum distinctione agitur, accersamus Nebriffensem qui cap. 5. de coniugatione, hæc ait. Nam qui dicit, ego amabo Deum, nihil aliud significat, quam futurum esse tempus, in quo Deum amare inchoabo. Eo autem cap. 4. §. de modo infinitivo: ait hanc vocem futurum deivari ab antiquato verbo suo fuis: ex cuius tempore præterito & futuro rus, & ex præsentibus, & imperfectis verbi sum conflatur verbum substantivum sum es fui. Vnde sicut in aliis verbis æquivalent futura imperfecta futuris in rus, ita æquivalent in suo fuis: & sicut ego amaturus sum, & ego amabo sunt omnino termini synonymi: ita ego suam, & ego futurus sum. Etenim Grammatici participiis tam actiuis, quam passivis adiungunt verbum sum ad explicanda tempora præterita, & futura. Immo præterita non habent vocem passivam, nisi cum participio, & verbo sum, ut ego amavi Deum redditur passivè Deus amatus est vel fuit à me. Similiter futura redduntur per futurum in rus, & verbum sum. Quod cõfirmo ex aliquibus verbis actionem significantibus in activa & passiva voce, perinde enim est, ego assensu huic opinioni, ac ego assensus sum huic opinioni; ita res præteritæ, & præterita est, sunt termini synonymi, & sicut res præteritæ sine connotatione ad meum intellectum, ita est præterita. Itidem præterita erit, præteribit, erit, & futura est, vel erit sine connotatione ad intellectum. Hæc manifestè Aristoteles explicuit. 5. Met. cap. 7. iis verbis. Nihil enim differt, homo conualefcens est, & homo conualefcit: ergo nihil differt homo conualefcet, & conualefcens erit: item conualefcet & conualiturus est.

§. 91. Ad obiectum & argumentum ex §. 88. Respondeo illi nullum esse locum, si præ oculis haberetur monitiuncula Augustiniana, qua præmonuit rem esse futuram esse phrasis abulum: qua videtur coniungere futurum cum presenti. Respondetur igitur, rem esse futuram non nunc, sed cras: quamobrem nunc neque est futura, neque habet futuritionem: sed nunc dicitur futura cras, non tamen nunc futura. Quia verò communiter confunditur affirmatio cum existentia; inde oritur abusus affirmandi rem nunc esse futuram: quapropter dixit August. futura non esse, quia modo non habent esse neque præsens neque futurum, sed illud habebunt, & quia illud habebunt, dicuntur esse futura; & sicut illud non habebunt nunc, neque erunt nunc, sed cras: ita non sunt futura nunc, sed cras: sicut ego non sum amaturus nunc, sed cras: ita res non est futura modo, sed erit: ait enim Augustin. supra cap. 18. Pueritia mea, quam iam non est, in tempore præterito est, & cum Ioannes Luca 3. 7. dixit quis ostendet vobis fugere à ventura ira? Num ira erat ventura tunc? an post diem illum baptismi; quando ergo venit; tunc erat ventura, & quando res erit, tunc est futura.

§. 92. Ad probationem respondetur, tria esse tempora abusus: improprie enim dicitur est futurum, sed sublato est, proprie diceretur res futura: ex hac autem impropria locutione anfa arripitur ad quæ-

rendam de præsentem rem quæ sit futuritio, cum non sit nisi in futuro: in quo constituit rem existentem, quæ per connotationem ad tempus præcedens dicitur futuritio per extrinsecam denominationem. Ad id quod dicitur rem ab æterno esse futuram, responderetur, esse falsam propositionem, si Ly ab æterno denotet futuritionem fuisse in æternitate, sicut Deus dicitur esse ab æterno, idest in æternitate: est enim latissima æquiuocatio rem fuisse in æternitate futuram, aut futuritionem fuisse in æternitate: quia futuritio est ratio per quam res erit post hoc tempus, dicere autem nunc esse futuritionem, perinde est, ac dicere nunc est erit. Neque aduersarij opinantur futuritionem esse ab æterno, sed ab æterno esse aliquid connotatum per futuritionem. Quis autem dicat rem esse futuram formaliter esse, rem esse cognitam? aut confundat denominationem physicam cum intentionali?

§. 93. Si autem Ly est ab æterno futurum denotet rem esse ab æterno, idest post æternitatem, & comparatione totius æternitatis dicit futuram in sua temporis differentia, vera est propositio: dummodo aduertas cum Augustino phrasim esse impropriam, & intelligi quid velimus. Est autem nobis etiam commune dicere, rem esse, quando est vera propositio, qua dicitur esse; cuius exemplum est in Hieronymo in cap. 23. Matthæi Paulus, inquit, occisus, crucifixus. Petrus, flagellatus in actibus Apostolorum discipuli: at in lib. actuum non sunt flagellati, sed in concilio Phariseorum: quia vero in eo libro vere dicuntur esse flagellati, ideo dicuntur à Hieronymo flagellati in actibus Apostolorum: itidem, quia in tota æternitate verum erat dicere, res futura est, quia futura erat in instanti post æternitatem, quod instans comparatione æternitatis semper fuit futurum, ideo dicitur, ab æterno esse futura.

§. 94. Obiicis primo, rem in sua temporis differentia non esse futuram, sed præsentem: ergo futura est ante illud instans, ergo futuritio est ante illud instans. Adverte, aliud esse rem esse futuram in aliquo instanti, aliud esse futuram comparatione alicuius instantis. Respondeo ergo: rem fuisse futuram in instanti in quo est præsens; non comparatione illius, sed præcedentium: sicut in eodem instanti est præterita comparatione sequentium. Quemadmodum qui sedet medius inter duos, existens in illo loco est posterior dextro, & prior sinistro, per comparationem tamen ad illos. Ita instans B. seipso sine alio intentionali connotato est posterius quam instans A. & prius quam instans C. in quo consistit ratio futuri, & præsentis: Nam ratio prioris, & posterioris in instantibus est ratio futuri, & præteriti. Possumusque ratiocinari, ut de relatione disput. 15. sect. 2. & 3. Metaph. quemadmodum enim Antonius, per quantitatem quinque vlnarum significatam in recto, connotantem in obliquo quantitatem quatuor vlnarum Francisci, est maior Francisco: & per eandem quantitatem in recto significatam, comparatam quantitati sex vlnarum Petri, est minor Petro: è contra vero Petrus per suam quantitatem in recto connotando in obliquo quantitatem Antonij est maior Antonio, ita instans B. in recto significatam, connotando instans A. est futurum respectu illius: è contra vero instans A. in recto, connotando in obliquo instans B. est præteritum comparatione illius: res autem illis instantibus coexistentes denominantur ab illis futura, aut præterita.

Dices

§. 95. Dices secundò, rem futuram habere necessariam connexionem cum futuritione, sed ab æterno nihil est, cum quo habeat necessariam connexionem, nisi cum cognitione Dei. ergo. Primum minor vniuersim est falsa: quia futura necessaria habent connexionem antecedentem ad visionem cum voluntate efficaciam Dei: futura etiã libera prius ratione quam videantur existere, intelliguntur habere connexionem cum scientia media, & voluntate congruè vocadi. Vnde non vna, sed multiplex erit futuritio. Deinde illa conexio futuri in ratione futuri non est cum aliquo antecedenti existentiam rei futuræ, sed est ex suppositione ipsius existentia: futuræ comparatæ temporis antecedenti: ut quod erit, ex suppositione quod erit, necessariò erit, quemadmodum quod est, est eodem modo necessarium. Ex hac suppositione existentia futuræ, & futuritionis in instanti sequenti; oritur in æternitate cognitio intuitiva Dei de eodem futuro: ex cuius suppositione iam non potest non esse futura; quia hæc cognitio iam supponit futuritionem instanti sequenti. Quod & nihil aliud Augustinus dixit lib. 26. contra Faustum Manichæum, cap. 4. & 5.

§. 96. Dices tertio: res futura habet à suis causis esse futuram, ergo per ordinem ad illas constituitur in esse futuræ. Distinguo antecedens, habet efficienter, concedo, formaliter nego, ut patet in existentia actuali. Causæ autem connotantur, ut cætera causæ connotantur ab effectibus. Vnde patet res futuras nihil habere magis, quam possibilis ante illud instans, in quo sunt futuræ, & quia in illo existunt, differunt à possibilibus. Item futuritionem esse existentiam rei instanti sequenti: & ante illud instans nihil esse futuritionem, sed pro instanti antecedenti connotari carentiam rei futuræ, & futuritionis.

SVBSECTIO II.

Impugnata Aristotelis opinio.

§. 97. Aristot. 1. Perihemen. cap. 8. asseruit in propositionibus vniuersalibus de futuro contingenti esse determinatam veritatem, aut falsitatem, ut in his, omnis homo curret, aliquis homo non curret: at verò in propositionibus singularibus de eodem futuro, ut in his Petrus curret, Petrus non curret, nullam esse determinatè veritatem, vel falsitatem in sensu (ut logici dicunt) disuncto: non autem disunctiuo: idest non posse dererminatè fieri descensum ad veritatem, vel ad falsitatem, determinatè, sed ad vtramque disunctim vel diuisim cum disunctione vel. Vnicum fundamentum Arist. est, quia si hæc propositio Petrus curret, est determinatè vera, tollitur futurorum libertas. Nam si hodie est vera, ergo & heri, & nudius tertius fuit vera, ergo ab æterno fuit vera, ergo Petrus ab æterno erat cursurus determinatè, ergo non potuit nõ currere: quia quod est ab æterno futurum, non potest non esse futurum. Confirmatur, quia si hæc propositio fuit ab æterno vera, ergo non potest esse falsa; ergo non potuit oppositum fieri, nam si potuisset fieri, potuisset & propositio esse falsa.

§. 98. Hunc errorem ebibat ex Aristot. Cicer. de diuinatione, qui ut libertatem arbitrij defenderet, negavit Deo præscientiam futurorū. In quem dixit August. 5. de Ciuit. cap. 5. Nõ homines faceret liberos fecit sacrilegos. Ex his fontibus Simon Magus, Vicleph, hæreticique alij hauserūt in nobis aut libertatem non esse, aut Deum esse ignorantem futurorum, & quod mirū est è Chatholicis non pauci (sed

alio fundamento) veritatem, & falsitatem negant propositionibus de futuro contingenti: ne Arist. vel latum vnguè discedant, qui tamen in eam sententiam incidit ex errore blasphemò, quo censuit, non posse conciliari liberum arbitrium creatum cum præscientia Dei. Igitur Arist. turpiter errasse adserit P. Suarez. In opusc. lib. 1. de scientia Dei c. 2. n. 11. cum Bonauentura, Greg. Maiore, & alijs, quibus P. Vazquez subscripsit 1. p. dif. 66. n. 11. Ioannes Capreolus, & recentiores: nonnulli conantur Arist. ab hac opinione vendicare, sed immerito, ut P. Vazquez ostendit, probans ex nonnullis partibus Arist. negasse Deo prouidentiam de futuris liberis singularibus: quid igitur refert cum ab inuidia huius opinionis vendicare?

§. 99. B. Thomam, eiusque nonnullos discipulos ego lubens exponam; cuius autoritas pluris interest Ecclesie quam Aristotelis. Cum ergo aiunt propositiones esse disunctiuè veras aut falsas, non loquuntur de ipsis in se. Nam Deo & prophetis tribuunt veram cognitionem (quam negavit Aristoteles) sed loquuntur quoad nos: quibus res non sunt intentionaliter præsentis: nec est fundamentum ad dignoscendum vtrum sint veræ? an falsæ? Ex ipso S. Thom. 2. 2. q. 171. art. 6. ad 2. meliorem accipio interpretationem. Ibi enim distinguit duos status futuri cõtingentis: alterum in causis; in quibus non sunt determinati ad vnã partem, sed sunt indifferentes; quod perinde est ac causas ipsas non esse determinatas in actu primo ad alterã partem, quia non essent liberæ. Alter status est futuri in se: in quo ait futurum esse determinatum iis verbis. Et quamuis futura cõtingentia, prout sum in se ipsis, sint determinata ad vnũ: vtriusq; autem status cognitionem tribuit Deo. Et quamuis (inquit) ista duplex cognitio semper in Deo coniungatur. En verbum pro verbo sententia nostra in S. Thoma: quia propositio de futuro terminatur ad illud in se; & quia habet obiectum determinatum, aut (ut melius dicam) determinandum tempore futuro, ideo est vera.

§. 100. Aristot. autem ex eo errore in hanc incidisse sententiam probò: quia censuit propositiones determinatè veras ab æterno de futuris contingentibus è medio tollere libertatem, ergo negavit omnem propositionem ab æterno determinatè veram: ergo negavit Deo scientiam ab æterno de futuris contingentibus; quia illa est propositio ab æterno determinatè vera. Cõfirmatur, si ipse censuisset Deum habere ab æterno actum, quo cognosceret Petrum cras determinatè cursurum, cognosceret quidem illum actum esse certũ, & determinatum, ab æternitate representantem obiectum futurum. Si ergo ille cognouisset hanc scientiam Dei, illam diceret esse veram: Deo enim vel lumine naturæ repugnat actus falsus, vel indifferens ad falsitatem: ergo si hoc cognouisset, non negasset absolutè propositiones ab æterno veras cum libertatè futurorum conciliari: quia sicut illa scientia, & propositio Dei non laderet libertatem, ita nec quæuis propositio creata, ergo censuit omnem propositionem ab æterno veram, tam humanam, quam diuinam. Quod adeo sacrilegum est, ut Augustinus rectè supra dixerit propriam Dei vocem ignorare, qui Deum admittit ignorantem futurorum, quia nec potest prouidere, nec mundum sapienter administrare; qui enim ignarus est futurorum euentuum, non potest sibi, ac suis certo, & infallibiliter prouidere.

Non

§. 101. Non solum de Deo malè sensit Aristot. verum etiam in philosophia erravit ineptè: primò, quia adseruit propositiones esse in se veras, vel falsas, non determinatè, sed confusè: hoc autem in Philosophia repugnat, ergo. Probatur minor, quia à parte rei non dantur indiuidua vaga; sed quidquid est à parte rei; est singulare determinatum, & distinctum ab aliis: esse autem vagum connotat actum intellectus; vel voluntatis confusè aliquid volentis, aut noscentis; ergo si propositio habet veritatem, illam habet determinatè; si autem falsitatem, illam habet determinatè: vt si quis habet aurum, vel argentum, determinatè habet aurum, vel determinatè argentum; non vero confusè, aurum, vel argentum.

§. 102. Confirmatur, quando quis dicit verè *hic est Petrus, vel Paulus*. Ille actus est de indiuiduo vago: at verò indiuiduum quod hic est, aut est determinatè Petrus, aut determinatè Paulus, illa autem confusio significata per *ly, vel*, tantum significat confusionem, & indifferentiam actus non valentis discernere Petrum à Paulo, ergo esse res indeterminatas, & vagas, tantum est extrinseca denominatio, ab intellectu, vel voluntate, in ipsis autem rebus omnia sunt determinatè, aut determinatè non sunt. Vide quæ dixi disput. 5. logica sect. 8. ergo cum propositio de futuro contingenti in se sit vera, vel falsa, erit determinatè vera, vel determinatè falsa: alioquin non erit vera vel falsa distinctim. Quorum vtrumque est contra Aristot. Adde chymericam esse illam distinctionem inter sensum *disiunctum* & *disiunctum*, nam sicut *copulatum*, & *copulatum* sunt idem, ita, & *disiunctum*, & *disiunctum*, sicut *sensum*, & *sensibiliter*, *universum*, & *universalius*. Verum est à nobis dici illas propositiones veras, vel falsas distinctivè, siue disiunctim, non quia illis à parte rei non conveniat determinatè veritas, vel falsitas determinatè, sed cum simus incerti futurorum euentuum, non possumus clarè cognoscere veritatem, aut falsitatem propositionum. Hinc deceptus est Aristot. quia modum nostrum concipiendi rebus ipsis attribuit, & sic explicò Theologos Aristoteli adstantes voce, non re.

§. 103. Secundo impugnatur Aristot. quia ipse ait futura libera modo non esse determinatè futura; sed indeterminatè, in quo est apertè deceptus, quia quod erit, determinatè erit, ergo futurum est determinatè. Antecedens patet: quia quod erit, erit productum extra suas causas, nihil enim erit, nisi secundum quod erit productum à causis, at causa determinatè producent, quod producent, ergo id quod erit, erit determinatè. Prima consequentia patet, quia quod erit, modo est futurum; nam si futurum non est modo, postea non erit: vt in bona grammatica *futurus, a, m*, respondet futuro imperfecto modi indicatiui *sum, es, fui*.

§. 104. Confirmatur, quando res aliqua fit, habet determinatè esse, vt negat nullus: sed res quæ modo fit determinatè, toto tempore præcedenti erat futura determinatè; ergo omnia futura sunt determinatè. Probatur minor, quia per eandem existentiam, qua res modò est præsens, fuit futura toto tempore præcedenti; ergo per suam entitatem determinatam fuit futura: ergo fuit futura determinatè. Probatur antecedens, quia ab existentia effectus in hoc tempore, vocatur effectus præteritus toto tempore subsequenti: ergo ab eadem existentia fuit futurus toto tempore præcedenti, quia ista denominationes sumuntur à diversis temporis partibus præcedentibus, & subse-

quentibus illud instans in quo est: sed illud instans, & omnia quæ in illo sunt, per suammet entitatem determinatam fuit futurum toto tempore præcedenti.

Confirmatur, Aristot. censuit propositiones vniuersales esse determinatè veras vel falsas, vt *omnis homo curret, aliquis homo non curret*. Sumo ergo vniuersalem esse falsam, erit ergo vera particularis: tunc sic: hæc propositio *aliquis homo non curret*, ea ratione est vera; quia vnus homo singularis, & in particulari non est currens: nam sufficit ad veritatem propositionis distinctivè si quod dicit, verificetur in aliquo indiuiduo determinato: sumo ergo illam propositionem verificari, quia Petrus non curret, etiam si ceteri homines current, ergo etiam hæc est vera determinatè, *Petrus non curret*, quia sicut hæc est vera *aliquis homo curret*, currente Petro, similiter hæc est vera *Petrus curret* eodem currente: nam per cursum Petri non potest particularis verificari, quin aliqua singularis verificetur. Vnde aiunt Summulistæ propositionem singularem, & subalternam posse simul esse veras, quia vbi vna verificatur, verificatur & alia formaliter. Igitur Aristot. erravit in summulis, Philosophia, & naturali Theologia.

Nonnulli valde afflicti sunt de autoritate Aristot. illamque exponunt locutum de futuris comparatis ad suas causas, ac dixisse futura contingentia non habere esse determinatum in suis causis, alioquin euenirent necessariò. Verum de causis futurorum nec meminit Aristot. sed de ipsa futuritione, nec verò hæc propositio *Petrus curret* significat cursum Petri esse determinatum in causis, sed esse futurum; quod si illud diceret, esset determinatè falsa, quia cum ille cursum non sit determinatus, falsò dicitur esse determinatus: & consequenter hæc propositio *Petrus non curret* erit vera, quia sicut *Petrus curret* per se dicitur esse determinatum in causa; sic *Petrus non curret* dicitur esse determinatum in causa, quod est verum.

Ad argumentum Aristot. responderetur, illas propositiones ab æterno fuisse aut veras, aut falsas determinatè, & res futuras fuisse, aut non fuisse futuras determinatè ab æterno: nego tamen inde lædi libertatem; quia res ab æterno futuræ potuerunt ab æterno non esse futuræ, at verò ex suppositione, quod erant futuræ non potuerunt non fuisse futuræ: etenim fuerunt futuræ, quia alicui instanti sunt præsentis, illi autem instanti poterant non esse præsentis: quia ita modò Petrus currit, vt modò simpliciter possit non currere, & ab hoc cursu præsentis Petrus denominatur futurus currens: eandem ergo habet necessitatem cursum in ratione futuri, aut præteriti, quam habet in ratione præsentis. Vnde sicut ipse Aristot. dixit *omne quod est, dum est, necesse est esse*, non tamen *omne quod est necesse est esse*, ita dico *omne quod est præteritum, aut futurum, dum est præteritum, aut futurum, non potest non esse præteritum, aut futurum, non tamen, omne quod est præteritum, aut futurum, necesse est esse præteritum, aut futurum*.

Ad confirmationem respondeo, illam propositionem non esse veram necessariò simpliciter, quia simpliciter potuit res non esse futura, in quo casu esset falsa propositio: est tamen vera necessariò ex suppositione quod res sit futura, quare dum non tollitur illa suppositio, non tollitur veritas illius propositionis. Illam autem suppositionem non imponere necessitatem futuris; probatur: quia prius ratione res intelligitur futura; & existens in aliqua

aliqua temporis differentia, quam cognoscatur à Deo, aut propositio sit vera; hæc est enim bona causalis, ideo *Deus videt futura, quia illa futura sunt, & ideo propositio est vera, quia eius obiectum est futurum*, quia ab eo quod res est, vel non est propositio dicitur vera vel falsa. Hæc autem causalis est mala, ideo *obiectum est futurum, quia à Deo videtur, aut quia propositio est vera*. Itaque scientia simplicis intelligentiæ Dei, quia est causa rerum, est prior rebus ipsis: scientia autem visionis eiusdem Dei, cum non sit causa rerum, sed potius sit ab illis quasi dependens, licet physicè sit prius quam illæ existant, tamen illæ supponuntur intentionaliter prius ratione: & sicut quado ego video Petrum currere non impono necessitatem cursui Petri; quia ille cursum præcedit ratione visionem meam, ita res futuræ ratione præcedunt visionem Dei: quia nõ posset Deus illas videre, nisi prius ratione res ipsæ supponerentur futuræ. Igitur Deus quasi spectat, & quasi à longè è specula prospicit ipsos effectus, quos existentes iam in aliqua temporis differentia intuetur ab æterno vt existentes tali tempore: cum ergo hæc scientia, & veritas propositionis, non præcedant, sed subsequantur illos euentus, nullam illis necessitatem imponunt. Hoc si Aristot. & Cicero aduertissent, non tam male de Deo sensissent, sed non mirum, quia *desererunt seruantantes*.

§. 109. Nec maiorem difficultatem habet cætera argumenta. Quod enim aiunt ab Angelo comprehendi propositiones de futuro contingenti, & consequenter Angelum scire euentus liberos, est falsum: Angeli enim sicut ex natura rei non cognoscunt euentus futuros liberos, ita neque comprehendunt actus, vnde illos possent cognoscere: vt d. 12. metaphys. probabo. vide supra §. 8.

§. 110. Tertio argumentantur, quia obiectum non est determinatum, ergo nõ potest causare determinatam veritatem. Distinguo consequens, non potest causare physicè, concedo; obiectivè, nego consequentiam: nec enim propositio affirmat modò esse obiectum determinatum, sed futurum: & determinandum, à qua determinatione futura sumitur veritas actus. Dices, duas virgas non posse esse æquales, si altera nõ existat: ergo neque actus intellectus potest esse conformis obiecto actu non existenti. Mala consequentia, quia neque propositio de præterito posset esse vera, nec de futuro necessariò: cõformatio autem intellectus est intentionalis, & transcendentalis, atque ita non pendet ab actuali existentia obiecti: sicut pender equalitas virgarum, quæ est prædicamentalis relatio.

§. 111. Quarto, si propositio *Petrus curret*, est vera, ergo Petri cursum est modò futurum, ergo Petrus necessariò curret ex suppositione quod curret: hæc duæ consequentiæ sunt certæ: ergo Petrus absolutè necessariò curret: probo consequentiam, quia omnis res necessariò futura ex suppositione antecedenti, est futura necessariò absolutè, sed cursum Petri est necessariò futurum ex suppositione antecedenti, ergo absolutè est necessariò futurum. Probo mi. futuritio cursum est suppositio antecedens cursum, sed cursum est necessariò futurum ex suppositione futuritionis, ergo cursum est necessariò futurum ex suppositione antecedenti. Probo mai. quia nunc est futuritio cursum; quia cursum per se est futurum, & nunc non est existens cursum, quia nunc Petrus non currit, ergo futuritio cursum antecedit existentiam cursum eiusdem.

§. 112. Hoc argumentum non tam probat propositiones non esse veras, quam obiectum non esse futurum; nam futuritio ponitur ante veritatem, vnde *Philosophia Petr. Hurt. de Mendoz. a.*

necessitas cursus non tam infertur ex veritate propositionis, quam ex futuritione effectus. Effectum autem, qui erit, non esse futurum vel in Grammatica repugnat. Argumentum potest aliquem puerili hallucinatione deludere: in forma concessis antecedente, & primis duabus consequentiis, nego tertiam, cum minore propositione vltioris syllogismi: ad probationem minoris propositionis patet ex subsecutione prima; futuritionem improprie dici esse nisi in instanti in quo res verè existit, nec illam esse suppositionem antecedentem, sed consequentem: quia est ipsa existentia rei futuræ: quæ ex hac suppositione non potest non esse futura, vt etiam contingit in præsentibus liberis, & veritate propositionum de iisdem.

SUBSECTIO III.

Impugnata futurorum coexistentia in æternitate.

§. 113. Omnem propositionem de futuro esse determinatè veram, aut falsam determinatè, communissima est sententia, maximè nostræ Societatis doctoribus: nec ab exteris arbitror negari propositionibus in se à parte rei: sed quoad nos, Probatur primò, propositio Dei affirmans *Petrum esse peccatum*, est determinatè vera: ergo omnis propositio creata quæ idè affirmat, est determinatè vera. Patet cõsequentia, quia vtraque propositio est affirmatio eiusdem obiecti pro eodem tempore, ergo vtraque habet determinatam veritatem. Confirmatur, non minus cõformatur propositio creata cum obiecto, quam increata, cum obiectu se habeat eodem modo respectu vtriusque: ergo vtraque eodem modo est vera. Et quidem, si agnouisset Aristot. esse scientiam de futuris, nulli propositioni negasset veritatem, vel falsitatem determinatam.

§. 114. Dicunt Thomistæ, actum diuinum esse verum, quia terminatur ad rem nõ vt futuram, sed vt præsentem, vel coexistentem æternitati Dei: opinantur enim res futuras habere nescio quam præsentiam in æternitate Dei, quia Deo nihil est præteritum, aut futurum, quod videntur sumpsisse ex S. Thom. 1. p. q. 14. art. 13.

§. 115. Verum hæc solutio continet aliquid absurdum, & non effugit difficultatem. Primum probatur, quia res ab æterno nullam habet existentiam realem, quia ab æterno nihil est productum, in principio enim *creavit Deus cælum & terram*: quis autè dicat puerum recentem natum, esse quinquagenarium? Ergo res non sunt præsentis Deo in æternitate, neque illi coexistentes. Patet consequentia, quia non potest vna res coexistere alteri, quin existat, neque esse realiter præsens, quin sit realiter. Neque opinor Thomistas opinari res ab æterno esse realiter præsentis Deo, cum sit Fide sanctum, res ante mundi cõstitutionem neque fuisse, neque esse productas, loquuntur ergo de alia præsentia (vt ex S. Thom. patet) nempe de præsentia obiectiua, & intentionali: Deo enim sunt præsentis in intellectu omnes euentus modò existentes, præteriti, atque futuri, quia omnes intuetur Deus ac si essent physicè præsentis.

§. 116. Quidam Mamerico dente (pro more) arrodit P. Molinam, & Vazquez, quod sic S. Thom. exponant, ac impugnent physicam præsentiam in æternitate: & affirmat, res prius esse realiter existentes in æternitate, quam in tempore: easque habere duplicem existendi modum physicum: alterum in se & in tempore: alterum verò prius in æternitate, D d quod

quod dicit esse formaliter in Deo seclusis imperfectionibus. Ac primum mitto istam terminorum æquiuocam implicationem: nam rem esse formaliter in aliquo, est ibi eam esse secundum propriam entitatem, & rationem: ut albedinem esse formaliter in pariete, est ibi esse albedinem secundum propriam suam rationem: sed quæ sunt in aliquo secundum suam propriam rationem, sunt in illo secundum omnem imperfectionem identificatam cum rebus ipsis; ergo quæ sunt formaliter in Deo, sunt secundum omnem imperfectionem illorum. Maior videtur ex terminis nota; ly enim *formaliter*, rationem rei reduplicat, ut *album formaliter*, reduplicat rationem albi: minor est certa, quia quando imperfectio rei est idem realiter cum essentia rei, implicat vnam ab altera realiter separari (ut monstrabo disput. 6. metaphyl.) nam essentia ipsa est, quæ petit ab alio pendere, & recipi, & per suam essentiam est creatura distincta à Deo: & anima per suam essentiam est ens incompletum, ergo creaturæ sunt formaliter in Deo secundum suas imperfectiones. Et hic qui tam multus est in nostris doctoribus carpendus propter nouitates: ipse hanc veritatem è quo promptit armario?

§. 117. Deinde, quomodo res fuit in æternitate formaliter? anne reale tempus fuit in æternitate realiter, antequam in se? ergo fuit successio temporis in æternitate, antequam in se? ergo non repugnat res successiva ab æterno: cum re fuerit. Dices nõ fuisse successione ab æterno. Bene, ergo nec tempus, quod nullibi est sine successione, cum per ipsam definiatur. Item cum ipsa temporis successio sit aliquid reale cum tempore existens, ergo in tua sententia ipsa successio formaliter fuit in æternitate.

Tertio, rogo, vtrũ hæc sit vera propositio, *mundus realiter est productus ab æterno*? si est vera, ergo ab æterno mundus existit, contra scripturam, & definitiones Ecclesiæ (quod iste autor insinuat.) Cõsequencia patet, quia quod realiter producit, existit realiter, quia productio realis ad reale existentiam terminatur. Si nõ est vera, ergo mundus non existit realiter ab æterno: patet consequentia, quia si realiter existeret, esset productus realiter.

§. 118. Dices mundum fuisse productum in æternitate non tamen ab æterno. Contra, per te productus est in æternitate, antequam in tempore, ergo ab æterno: probo consequentiam: quia quod producit ante omne tempus, producit ab æterno: sic enim ex 1. Ioan. *In principio erat Verbum*, colligit Ecclesiæ Verbum esse æternum, quia iam erat ante tempus: sola enim ab æterno duratio præcedit totum tempus. Dices produci in æternitate, non esse produci simpliciter. Contra, ergo nec esse simpliciter, ergo nec realiter esse: secunda consequentia patet, quia quidquid realiter est, simpliciter est: prima patet, quia esse creatum, & productio eadem proportione sunt accipienda.

§. 119. Dices, mundum productum in æternitate: non tamen in se. Contra, illa productio creata in æternitate verè creauit mundum, quia terminatur ad illum constituendum extra causas: id enim est de ratione productionis, quid igitur aliud fecit Deus in tempore? video eum autorem supra affirmare futura non esse formaliter in Deo: verum & sibi est aperte contrarius, nec tota illa disput. sibi satis constat, nec conijcies cuius mentis sit.

§. 120. Explicatur: ab æterno nihil existit simpliciter præter Deum: nec productum fuit. In Deo sunt formaliter & eius omnipotentia, & cognitio de termino omnipotentia. In hac omnipotentia sunt creaturæ secundum essentias, & possibilitatem: à quo

modo existendi in Deo non dicuntur futura. Præterea sunt ab æterno in Deo formaliter voluntas creandi hominem & tempus; & sciencia de temporis & hominis existentia. Iste actus Dei nõ est formaliter homo, aut tempus: sed causa illorum: unde homo non est formaliter in illo actu; sed virtualiter. Præter hæc rogo vtrum aliquid sit productum ad extra, & existens simpliciter? An non si primum, ergo creaturæ sunt ab æterno productæ simpliciter, & existentes simpliciter. Si secundum, ergo creaturæ non coexistunt simpliciter ab æterno: sed tantum existunt voluntas & sciencia de illis. Hæc sciencia terminatur non ad se, nec ad Deum: sed ad creaturas non existentes cum illa: ergo carentes existentia cum illa: ergo terminatur ad res non existentes tunc, sed futuras post: nulla est ergo præsentia physica creaturarum in æternitate. Quo vtraque solutio impugnatur.

Alij acutiùs respondent, æternitatem esse indiuisibilem, & quidquid semel existit, toti illi coexistere: quia nõ potest existere per partes æternitatis, quia nulla sunt. In horum sententia ab eadem præsentia temporalis sunt res præsentis in æternitate: & quidem rectè, licet oppositum alius sentiat, affirmans hoc esse omnino improbabile. Cõtra tamen, ergo ipsa æternitas habet effectus aliquos sibi futuros physice: probo cõsequentiam, existente æternitate nondum existit effectus qui erit, ergo est illi physice futurus: cõsequencia patet, quia in eo consistit ratio futuri: antecedens probo: quia antequam mundus fieret, erat æternitas, & nõ mundus: immo & aduersarij aiunt prius esse cognitionem Dei de futuris, quam ipsa futura in se ipsis, ergo.

Confirmatur, instans non durat tantum, quantum Deus, ergo durante Deo, & non instante, instans est aut futurum, aut præteritum. Ratio à priori est, quia ad denominationem futuri, non requiritur successio in Deo, sed sufficit successio in tempore, & temporalibus. Sicut vt Petrus sit prior me in loco, non est opus, vt Petrus mutetur, sed vt muter ego: id enim sufficit: similiter vt Deus sit prior effectus, sufficit si effectus sit post Deum, & habeat successione in suo esse. Adde existentiam in æternitate esse eandem cum existentia in se, sed ista verè est futura, ergo.

Quæ ita explico, anima est indiuisibilis, & existens in vngue existit ibi tota, non tamen totaliter, & adæquatè; habet enim virtuales extensionem, per quam est in aliis partibus; ita Deus necessariò existit in quolibet instanti reali, non tamen adæquatè: quia habet virtuales extensionem, per quam existit plusquam quodlibet instans. Et quamuis ab æterno sit æternitas Dei, in qua existit tempus futurum, tamen non coexistit illi tempus nec æternum nec ab æterno, sed existit post. Quod si illa est præsentia in æternitate, etiam Angelus, & anima habent propositiones de futuro veras, præsentia quidem in æuo, cui toti respondet tempus, quia etiam æuum est indiuisibile.

Confirmo primum totam hæc doctrinam: quia futurum existit præsens physice Deo ab æterno in æternitate, & non in se. Pater & Verbum existunt ab æterno simul: quia non continentur in aliqua causa: sed habent suum esse extra omnem causam: rogo vtrum futurum sit ab æterno, præsens Deo, productum quidem ab ipso Deo liberè; sed verè illi coexistens, sicut Patri coexistit Verbum? si id admittitur, ergo res sunt absolute productæ ab æterno. Probo cõsequentiam: quia Verbum ea ratione est ab æterno productum. Quod si Deus voluisset ab æterno producere creaturam permanentem, sibi coexistens

coexistentem, quid aliud faceret, aut creaturæ non sunt physice coexistentes Deo, vt Verbum coexistit Patri: quia ab æterno nihil existit præter Deum. Si id admittitur; ergo ab æterno non est futurum physice præsens, nec Deo coexistens, quia ab æterno non est existens.

§. 125. Confirmo secundò: præterita sunt liberè præterita, sicut futura liberè futura. rogo vtrum præterita sint præsentia in æternitate in ratione præteritorum, vt sunt in ratione futurorum? si nõ sunt: ergo nec futura sunt. Probo consequentiam: quia Deo non minus sunt præsentia, quæ præterierunt, quam quæ erunt. Quia æternitas ambit præteritum tempus, sicut futurum; & omni tempori responder. si autem sunt Deo præsentia; ergo peccatum remissum, existit nunc in æternitate: & actus contradictoriè oppositi, qui successiuè existerunt, nunc simul sunt. Arbitror aliquid eos authores voluisse, quod nõ satis explicuerunt. Nempe Deum omnia habere intentionaliter præsentia ab æterno; cui nihil accidit nouum, verum id volumus: quia enim obiecta erunt determinanda, vt sint in sua temporis differentia; ideo Deus ea ab æterno cognoscit non aliter ac si præsentia essent. Non est huius loci hæc insequi intentus.

§. 126. E quibus probo hæc doctrina non effugi difficultatem: quia propositio vera Dei est ab æterno existens de obiecto nõ existente ab æterno, sed exituro post æternitatem; ergo est de obiecto non præsentis physice Deo ab æterno: sed physice futuro post æternitatem. Probo consequentiam: quia non existere physice, est non esse physice præsens; & exiturum physice est esse physice futurum; vnde argumentor, ergo & propositio creata de eodem futuro est vera, quia vtraque propositio fertur in obiectum realiter futurum respectu vtriusque: ergo vtraque est vera, quia diuina propositio ea ratione est vera, quia obiectum enuntiat sicut est futurum, similiter & propositio creata.

§. 127. Do Thomistis præsentiam futurorum in æternitate distinctam ab ipsa sciencia Dei de futuris: ac probo nostras propositiones de futuris esse veras, vt est propositio Dei. Rem esse futuram in se vel est idem realiter & ratione ex parte obiecti: vel est distinctum. Pono nunc esse idem: ergo hæc mea propositio. *Petrus curret cras*, est vera: quia habet obiectum nunc præsens, cui est conformis. Nam per te Petrum esse futurum cras, & Petrum currere de præsentis in æternitate sunt formalissimè idem: sed mea propositio affirmat Petrum futurum cras, ergo affirmat eum currere de præsentis in æternitate: vt qui aliquid affirmat, affirmat quidquid est formalissimè idè cum illo: ergo sicut propositio Dei est vera, quia affirmat obiectum sibi præsens, ita & mea, quia affirmat illà præsentiam. Nec obest illam præsentiam nõ esse respectu mei: quia actus quo dico, *Petrus & Paulus sunt mutuo præsentis*, est verus; quia affirmo quod est de præsentis vt est; licet mihi non sint præsentis. Nec item obest, me non attingere euidenter illam præsentiam: quia actus obscurus de obiecto præsentis est verus. Itaque idem omnino re & ratione formaliter enuntiat vterque actus, diuinus & humanus: & vterque est verus: quia *ab eo quod res est, vel nõ est: propositio dicitur vera*. Est autem idè omnino comparatione vtriusque, ergo in vtroque fundat veritatem.

§. 128. Ponamus nunc, realiter distinguere futuritionem rerum in se & earum præsentiam in æternitate: quod Thomistæ insinuant. Actus Dei nõ solum cognoscit Petrum currere de præsentis in æternitate, sed esse futurum in seipso de futuro in tempore: hoc

negari nõ potest: alioquin Deus aliquod ens reale ignoraret; & in tempore deponeret ignorantiam, quando videret de nouo cursum Petri exercitum de præsentis in se, & in sua temporis differentia: vt nobis quotidie contingit. Ergo actus diuinus non solum est verus vt affirmat cursum Petri præsentem in æternitate: sed etiam vt affirmat eundem de futuro in se, vt patet: ergo meus actus de cursu futuro in se & in tempore est verus: quia terminatur ad obiectum futurum in se & futuro, vt terminatur actus Dei: ergo sicut illud obiectum vt distinctum à præsentia in æternitate, fundat veritatem diuinam, vel terminat; ita & meam. Nec obest illud quod est futurum in se cognosci in præsentia æternitatis: quia veritas non pendet à medio, aut obiecto formali; sed *ab eo quod res est vel non est*. Nam per medium probabile, & falsum potest esse actus verus: quia licet medium nõ sit sicut enuntiat: at est obiectum conclusionis, aut enim summulista, *ex antecedenti falso, aliquando sequitur consequens verum*.

Ponatur autem distinctio rationis inter vtrumque statum: tunc sic, cursus Petri conueniunt duo prædicata, & esse præsentem in æternitate, & esse futurum in se, ergo Deus cognoscit vtrumque prædicatum: quia neutrum ignorat, quamuis enim Deus non distinguit ratione animal à rationali, tamen vtrumque prædicatum cognoscit; immo eo cognoscit vtrumque, quia Deo non contingit distinctio rationis: ergo veritas actus diuini est, quia cognoscit ea duo prædicata sicuti sunt in ratione præsentis in æternitate, & futuri in se & tempore. Ergo mea propositio affirmans alterum prædicatum in ratione futuri in se sicuti est, erit vera: quia habet pro obiecto rem sicuti est, vt eam habet cognitio Dei. Nec obest cognitione Dei attingi vtrumque, secus mea: etenim cognitio qua ego affirmo *hominem esse animal*; vera est; quia affirmo vnum prædicatum sicuti est; licet nõ affirmo aliud quod ibi est. Nec enim ad veritatem requiritur affirmatio omnium prædicatorum, sed vt id quod affirmatur sit vt affirmatur. Itaque cognitio diuina de homine est vera, quia affirmat de illo animal & rationale: & mea est vera, licet affirmem solum animal. Ergo eodem modo in præsentis est vera propter eandem rationem.

Aduerte ab Aristotele negatã veritatem iis propositionibus; quia per eam læderetur libertas circa futura; sed melius læderetur per hanc præsentiam in æternitate: cõtra quam eandem, & efficacior vim habent argumenta è libertate sumpta: quia illa præsentia præit tota æternitate, ex cuius suppositione non potest futurum non esse futurum.

Adijcio duo argumenta non obscura: alterum, nec habere posse actus determinatè veros de obiecto liberè futuro: quia, si ego affirmo *Petrus nunc in æternitate est currens, & curret in se cras*. hic actus est determinatè verus: quia cognoscit obiectum vt est nunc, & vt erit cras: ergo. Probo antecedens quia (pono Petrum videri à Deo currentem). Petrus nunc est verè præsens æternitati, item & cursus: ergo affirmatur obiectum vt nunc est de præsentis, item erit cras in se: ergo affirmatur vt erit. Nulla ratione cognitio Dei de hoc obiecto est vera. Quia *ab eo quod res est, vel non est, propositio dicitur vera vel falsa*. immo dico ego: *videt Deus nunc Petrum currens cras, & nunc in æternitate esse currentem*. Hæc propositio est determinatè vera, aut determinatè falsa; sicut hæc *Petrus currit*: quia sunt de præsentis, ergo hæc est vera: ergo *Petrus nunc est in æternitate currens, & curret cras in se*: quia

quia si Deus aliquid cognoscit; erit sicut ab eo cognoscitur. Item ex antecedenti vero sequitur necessarii consequens verum. Sed ex illo actu vero de scientia Dei de Petro currere in aternitate, & cursuro in se, sequitur necessarii actus de cursu Petri in aternitate & in se: ergo est actus verus.

§. 132. Alterum argumentum est à prateritis. Hæc, siue præsentia sint in aternitate siue non sint, terminant propositionem veram; ergo & futura. Probo consequentiam: quia de præsentia nihil habet vniuersale obiectum in se: quia tam præterita quam futura, non sunt nunc in aternitate autem eodem modo sunt, aut non sunt. At comparatione temporum, tanta erit determinatio futuri in tempore futuro, quanta fuit in præterito: ergo tam verè affirmatur illa determinatio futura, quam alia præterita. Adde: hæc propositio *Petrus curret*, est tam conformis obiecto, quam hæc *Petrus cucurrit*: si est, ergo tam est vera quam illa: si non est, ergo habet carentiam conformitatis: quia aut habet conformitatem, aut non habet: sed carentia conformitatis est falsitas. Ergo illa propositio est absolute falsa. Minor patet: quia hæc propositio *Antonius non cucurrit* præcisè est falsa quod caret conformitate cum obiecto: vera autem est, quæ est conformis obiecto.

SVBSECTIO IV.

Eadem veritas aliunde probata.

§. 133. Secundo probo veritatem propositionum: Deus videt Petrum cras cursurum: item meam propositionem *Petrus curret cras*: ergo eam videt esse veram: ergo ita est. Probo primam consequentiam: videt meam propositionem esse conformem obiecto, illudque affirmare sicuti est: ergo videt eius veritatem. Consequentia patet: quia veritas est conformis actus & obiecti: ut ponò ex sect. 5. Confirmatur, Deus apud se videt Petrum cursurum: videat actum Petri asserentem *Petrus curret*: & aliu Pauli *Petrus non curret*: videt Deus priorem actum esse conformem suo; actum verò Pauli esse contrarium: ergo actus Petri est verus, & Pauli falsus: quia alterius conformitas est in affirmanda re sicut est, ut à Deo affirmatur: contrarietas autem alterius in affirmanda aliter ac à Deo affirmatur, & est. Quod si quis sciens à Deo dici Petrum cursurum, diceret, *Petrus non curret*, mentiretur aperte. Quia Deo summæ veritati contradiceret, & esset graui poena puniendus propter blasphemam propositionem: ergo illa propositio fuit falsa, alioquin neque ipse esset mentitus, neque iniuriam irrogasset: ergo propositio affirmans alterius hominis fuit vera.

§. 134. Secundo argumentor: propositio Prophetæ, verbi gratia, *Antichristus peccabit*, est secundum Fidem determinatè vera: ergo si priuatus homo similem propositionem efformet eodem tempore, habebit eandem veritatem. Patet consequentia, quia priuatus homo non minus conformatur cum obiecto, quam Prophetæ, cum respectu vniuersique obiectum sit verè futurum.

§. 135. Dicunt, discrimen esse latum, quia Prophetæ innuntiat diuina reuelationi, secus priuatus homo. Contra: quia propositio Prophetica non est formaliter vera ex diuina reuelatione: sed quia enuntiat rem futuram, sicuti est futura, ab eo enim quod res est, vel non est, &c. at priuata illa propositio enuntiat etiam rem futuram sicuti est futura. Immo vero diuina reuelatio ea ratione est vera, quia rem

enuntiat futuram, sicuti est futura, non enim esset vera, nisi res esset futura: ergo à reali & determinata futuratione obiecti sumitur illarum omnium propositionum veritas. Habet quidem Prophetæ infallibilem certitudinem ex diuina reuelatione mouente Prophetam, quæ certitudine caret actus naturalis: veritas autem eadem reperitur in vtroque.

Confirmatur, supponamus Catholicum à Fide defecisse, postea verò affirmare actu naturali, *Antichristus erit*, hic actus est sine dubio verus, sicut actus à Catholico prolatus, neque per illu actum deficit à veritate hereticus: qui, si diceret *Antichristus non erit*, etiam per illum deficeret à Fidei veritate, ergo actus naturales sunt determinatè veri, & falsi. Discrimen inter Prophetam & priuatum hominem sic explico. Video ego Petrum currere, & id affirmo, hæc propositio habet veritatem, certitudinem, & euidenciam: si quis autem propter solum meum testimonium affirmet etiam Petrum currere, eius actus tam verus est, quam meus: cum vterque conformetur obiecto, sed non tam certus: quia ego habeo certitudinem physicam, ille verò opinionem. Ita contingit actibus naturali, & supernaturali ratione certitudinis: quia quauis vterque est aequaliter verus: supernaturalis tamen est certior: equidem à medio sumitur euidencia, & certitudo: veritas autem ab obiecto: ut dixi §. 128.

Tertio argumentor, supponendo Petrum cras crasino tempore cursurum: nam eo tempore adueniente Petrus curret determinatè, vel non curret determinatè, nam quodlibet est vel non est: suppono ergo eum cursurum, & ita à Deo videri: tunc sic hæc propositio *Petrus curret cras*, est determinatè vera, & eius contradictoria *Petrus non curret cras*, est determinatè falsa, ergo propositiones singulares de futuro contingenti habent determinatam veritatem, & falsitatem. Antecedens probatur, quia propositio affirmatiua vera, est affirmatio rei sicuti est, & conformis suo obiecto: negatiua autem est affirmatio rei diuerso modo ac est, & suo obiecto difformis, ergo affirmatiua est determinatè vera, & negatiua determinatè falsa: consequentia est clara à definitione veritatis, & falsitatis: antecedens probo, quia Petrus verè curret, sed affirmatiua dicit illum cursurum, negatiua autem eum non esse cursurum; ergo altera est affirmatio rei sicuti est, & illi conformis, altera verò difformis obiecto, & affirmatio rei diuerso modo ac est. Hæc existimo esse demonstrationem apertam. Suppositionem autem, nullam inuolere repugnantiam, patet: tum quia Deus cognoscit Petrum esse cursurum, ergo nihil repugnat si id supponatur, tum etiam quia ut probaui contra Arist. res, quæ semel est præsens fuit determinatè futura toto tempore præcedenti. Tertio, quia omnis propositio tam de præterito, quam de præsentia, aut de futuro, supponit suum obiectum ita esse, vel non esse, vnde sumitur regula veritatis, & falsitatis: quid ergo repugnat id supponere ad dignoscendam veritatem?

Rogas, si propositio physicè est prius quam eius obiectum: quomodo illud supponatur? Responso non est difficile: nam sicut quando simul tempore existunt obiectum & propositio: obiectum est prius ratione, quam illa, id est, in eodem instanti est fundamentum ad apprehendendum obiectum sine propositione, non tamen è contra: ita contingit quando propositio tempore præcedit, quæ sic physicè præcedens, intentionaliter tendit in tempus futurum, in quo tempore reperitur fundamentum, vt

vt obiectum intelligatur prius esse, quam affirmetur ab aliquo pro eodem tempore: non tamen vt prius apprehendatur propositio esse vera, quam obiectum existens. De illa prioritas est dependentia, aut quasi dependentia intentionalis actus ab obiecto: & independentia obiecti ab actu, nam ab eo quod res est, propositio dicitur vera: non verò à veritate propositionis est res. Ostendi autem disp. 8. Physic. sect. 8. prioritatem fundari in rerum dependentia.

§. 139. Quarto probo, propositiones de futuro esse determinatè falsas: quia per te hæc propositio *Petrus curret*, non est determinatè vera: quia eius obiectum non est determinatè futurum: nam si esset, propositio esset vera, ergo est falsa determinatè, quia determinatè affirmat obiectum futurum: non enim affirmat obiectum esse futurum, vel non futurum: sed futurum determinatè: nam alteram partem affirmat tantum: sed obiectum per te non est determinatè futurum, ergo affirmat obiectum diuerso modo ac est, ergo est falsa. Item eius contradictoria est falsa. Quia affirmat determinatè Petrum non peccaturum, cum determinatè non sit peccaturus, ergo dantur duæ contradictoria simul falsæ: quod clarius patebit in his propositionibus, *Petrus determinatè curret*, *Petrus determinatè non curret*.

§. 140. Tandem, cum quis prædixit futurum, si postea eueniat, sicut prædixit, dicimus, *verum dixit ille*. Quod si antea id non dicebamus, in causa erat ignorantia, vtra pars esset futura. Confirmatur, dicit nunc aliquis casu, & imprudenter, *Deus modo habet scientiam visionis de peccato futuro cras*, & demus Deum habere talem scientiam: hæc propositio est vera, licet incerta, quia est de præsentia. Ex illa bene sequitur hæc consequentia, ergo cras erit tale peccatum, quia quod Deus scit futurum cras, erit, sicut scitur à Deo: item consequens est verum, quia ex vero non sequitur nisi verum, (vt è summulis patet): ergo datur propositio vera de futuro, quia illud consequens est propositio vera de futuro contingenti. Hoc non admitteret Aristot. qui autem eius sequuntur autoritatem, rationes negant: omnem enim scientiam, & reuelationem tolli oportet ad eam Aristot. opinionem.

§. 141. Itaque propositio de futuro potest esse vera, vel falsa: non tamen eadem numero, sed alia; similiter affirmatiua vel negatiua. Hæc enim propositio *Petrus curret*, si semel est vera, nunquam potuit esse falsa: si autem Petrus non esset cursurus, & quis diceret *Petrus curret*, esset per aliam propositionem falsam specie distinctam à priori.

§. 142. Præsentia rei est eiusdem existentia in aliquo tempore, quæ existentia in tempore præcedenti erat futuritio, in subsequenti autem erit præteritio. Hæc existentia est prior ratione quam eius propositio, & ab illa independentis: vnde propositio nullam obiecto necessitatem imponit: quia propositio non antecedit rem intentionaliter: sed iam supponit: quod si supponit, ergo nullam illi necessitatem imponit.

SVBSECTIO V.

Nonnulla præmitto de futuris conditionatis.

§. 143. Futura absoluta sunt quæ re ipsa existent aliqua differentia temporis: à qua existentia, quia absolute est existentia, dicuntur futura absoluta: non verò quod non pendeat à multis conditionibus. Nam *Petrus bene operabitur*: licet absolute erit, tamen cum dependentia à vocatione Dei, & Philosophia Petr. Hurt. de Mendocza.

cognitione intellectus. Quæ dependentia non significatur propositione categorica: sed tantum dicitur euentus ipse. Futura hypothetica, siue conditionata vocantur; quæ concipiuntur abstractè ab existentia absoluta, sed sub conditione si aliquid ponatur. E quibus frequentiora sunt, quæ re ipsa non erunt instanti D. essent tamen, si talis, aut talis causa poneretur, vt, Petrus non dabit dotem filia: daret autem si eam maritaret. En, donatio dotis nunquam erit: quia nunquam erit maritatio: esset tamen dotis donatio, si maritaretur filiaratio: autem non dandi dotem est negatio matrimonij. Cognitio horum euentuum vocatur à P. Molina, Suar. Vazquez & nostris omnibus *scientia media*: quia nec est omnino visionis, nec omnino simplicis intelligentiæ, sed de obiectis in tertio quodam statu, siue medio.

Hæc futuritio nihil est præter existentiam rei in aliquo instanti dependentem à conditione explicata in propositione hypothetica: vt, g. si *Soloria-tur, dies erit*: explicatur existentia diei ex ortu solis dependens. Item *Si Christus predicaret, Tyrii conuerterentur*. Significatur conuersio Tyriorum existens cum prædicatione si existeret. Et quemadmodum futuritio absoluta non est præter existentiam rei: ita nec conditionata est nisi eadem existentia si ponatur conditio. Est discrimen inter propositionem absolutam & hypotheticam: quod absoluta non est causalis, secus hypothetica: quia in ea significatur causa existentia, verbi gratia. *Si Petrus audit, loquitur*, æquiualeat huic, *si Petrus audit, quia audit loquitur*.

Vnde colligo, non esse propositionem hypotheticam, in qua res significata per hypotheseim non est aliquo modo principium, aut conditio rei futura. Quare quando ponitur conditio, à qua non pendet effectus, tunc nec est propositio hypothetica, neque effectus ille est conditionatus, respectu talis conditionis, vt si quis dicat: *Si Papa dormit Rome, Turca saltat Constantinopoli*, quæ propositio nullam habet connexionem, quia saltus Turcæ non dependet à somno Papæ, nec hic est conditio aut causa illius: quare illa magis denotat coexistentiam vniuersique rei, quam veram conditionem alterius ad alteram, & habet hunc sensum *Turca saltat, & Papa dormit*, quando verò vna res non est conditio, à qua dependeat altera, explicatur ineptè per voces hypotheticas, quibus significatur conditio, à qua dependet aliquid. Hypothesis enim est conditio ad aliquid. at vbi non est conditio, cur explicatur, ac si poneretur? reddit enim falsam propositionem: e.g. si *Petrus currit, Iohannes loquitur*; si currit Petrus quia currit, Iohannes loquitur: de his propositionibus non agimus, sed de verè conditionalibus, in quibus effectus à conditione dependet, vt de hac, *si Christus predicaret Tyriis, illi conuerterentur*, vbi prædicatio Christi esset causa conuersionis Tyriorum.

Infero secundo, huiusmodi propositiones non esse illatiuas, quia licet causa sit necessaria ad effectum, effectus tamen non sequitur ex illa necessitudo: sed ita sequitur, vt posset non sequi: illatio autem denotat necessariam connexionem effectus cum causa. Hac de re, & de antiquitate harum propositionum egi in summulis disputat. 4. §. 11. Confirmatur, quia effectus liber absolute futurus, quando enuntiat per propositionem absolutam, non enuntiat in sensu illatiuo, licet ponatur in ea causa talis effectus, ergo nec quando enuntiat futurum liberè sub conditione. Consequentia patet, à paritate rationis, quia futurum conditionatum non habet maiorem dependentiam à sua causa

SVBSECTIO VI.

Hæ propositiones sunt veræ.

posita sub conditione, quam futurum absolutum à sua absolute posita. Antecedens probatur, quia hæc propositio *Deus vocabit Petrum & ille conuertetur*, non facit hunc sensum, *Deus vocabit Petrum, ergo Petrus conuertetur*, quia licet consequens sit verum, est tamen pessima consequentia: consequentia enim est nota illationis, illatio autem supponit connexionem necessariam consequentis cum antecedenti. Cum autem Petrus ita sit responsurus, ut possit non respondere, sequitur ineptissimam esse illationem: veritas autem non sumitur ex connexionem effectus cum causa, sed ab eo quod res erit vel non erit posita causa: sensus ergo illatiuus tantum reperitur inter effectus orientes necessario à causa.

§.147. Colligo tertio, deceptos, qui opinati omnes has propositiones esse falsas nisi consequens habeat necessariam connexionem cum antecedenti, vt in hac. *Si Sol oriretur, dies esset*, dies enim necessario annectitur orienti Soli. Vnde hanc propositionem, *si Petrus petis panem à Paulo, illi dabit panem*, dicunt esse ab intrinseco falsam. Probat, quia hæc propositiones sunt illatiuæ, ergo ad illarum veritatem requiritur necessaria connectio cum antecedente: consequentia est evidens: antecedens autem nec probant, nec probabunt vnquam. Hanc sententiam etiam oppugnant ex aduersariis, quia non omnis hypothetica significat connexionem absolute necessariam. Eam sic prolatam censeo male audientem, quia prima fronte videtur Deo impingere propositiones falsas. Dixit enim Christus: *Si in Tyro facta fuissent hæc signa, illi egissent penitentiam*. Ergo Christus dixit propositionem ab intrinseco falsam. Probo consequentiam, quia conuersio Tyriorum non habuit absolute necessariam connexionem cum miraculis Christi, nam erat futura liberè: sed in ea propositione per te enūtiatur necessaria absolute connectio conuersionis cum miraculis: ergo enūtiatur falsum ab intrinseco.

§.148. Secundo impugnatur: multi effectus liberi pendunt liberè ex aliqua conditione, qua posita ponuntur liberè; & qua sublata, liberè non ponuntur: ergo illa dependentia libera potest significari aliqua propositione: consequentia est certa, voces enim suppetunt ad eius obiecti significatum: antecedens probo, quia dotis traditio contracto matrimonio est libera, & cum illo non connectitur necessario, & tamen non soluetur à patre fœminæ nisi matrimonium contrahatur, ergo effectus liber pendet liberè ab aliqua conditione: sed ista existentia libera, effectusq; pendens liberè ab ea conditione significatur hac propositione, *Si Petrus duxerit Mariam uxorem, pater Maria soluet dotem*: ergo non omnis propositio conditionalis significat necessariam connexionem antecedentis cum consequenti, nec est illatiua. Confirmatur in hac: *si Christus predicaret Tyrijs, illi conuertentur omnino liberè*. Ibi nulla significatur illatio. Equidem tota vita politica pendet ex iis propositionibus illatiuis: quibus innixi vniuersi ferè contractus.

§.149. Aduerte in hac difficultate duas quæstiones. Alteram, vtrum Deus cognoscat hæc futura? Alteram, in quo cognoscat? Potest enim esse dissensio in secunda cum consensione in prima: vel potest in vtraque dissideri. Nonnulli negabant scientiam mediam: quia non videbant, in quo cognosceret obiectum: & nobis exprobrabant summularum ignoratiam, quod admitteremus hypotheticas non illatiuas. Hi iam consentiunt in admittenda hac scientia futurorum alio nomine; dissident tamen in modo, quo cognoscit obiectum.

§.150. Dico ergo propositionem *de futuro libero hypothetico seu conditionato esse determinatè veram, vel determinatè falsam*. Ita asserunt P. Molina, Suarez, Vazquez, Societas vniuersa, recetiorè que permulti. Quam probo primò. Deus habet scientiam infallibilem de his obiectis, (authores nostri mediam vocant:) ergo illa propositio Dei habet veritatem determinatè: consequentia negari nequit, cum repugnet diuinæ scientiæ, & propositioni veritate carere: antecedens non est meum probare, sed illud pono ex P. Molina, Suarez, Vazquez, Valentia, Bellarm. Alphonso Mendoça, Fernando Mascareñas, Ioanne Curiele, & Societate vniuersa, cui axis est hæc sententia, quo voluitur tota machina prædestinationis, conciliationis que libertatis cum diuinæ gratiæ efficaciam, ad quam sententiam laxis habenis, pressisque calcatribus recetiores ferè vniuersi cucurrere: immo & ex aduersariis nonnulli de ea ratiocinantes, qua ratione de absoluta, consentes ex scriptura & Patribus, ac lumine rationis negari non posse à Deo, certò, infallibiliter, & euidenter cognosci hoc obiectum, *si ego vocarem Petrum hac & illa vocatione, conuertetur*, cum sæpe Deus huiusmodi obiecta prædixerit: qua autem ratione id fiat, siue in decreto, quod habet de conuersione Petri si vocaretur, vel in physica prædeterminatione si adhiberetur, vel in se ipso, quæstio est valde diuersa, & communis scientiæ absoluta, quam omnes conueniunt esse Deo: in quo autem ea cognoscat obiecta dissident. Qua de re mihi hic nec agendum, nec expedit.

§.151. Secundo probatur, si Propheta mihi prænuntiet afflatus spiritu Dei, *si committis furtum, non restitues*, illa propositio esset vera, quia propheta nequit esse non vera, & si quis contradiceret Propheta ac diceret, *est committas furtum, restitues*, hæc propositio esset falsa, quia est contradictoria illius veræ: casum non repugnare ostendo: quia re ipsa potuit accidere vt Petrus non restitueret si furatus esset: data hypothese, poruit istud prædici à Propheta, sicut multa alia prædicantur. Verum hoc secundum argumentum prosequi nõ possum, nisi recurram ad scientiam mediam Dei, à qua nunc necessariò superfedendum, ne ex animasticis carceribus egrediens Theologicam metam attingam & furor ultra crepidas.

§.152. Tertio eam probo, posita vocatione Dei Petrus conuertitur, vel non conuertitur: neque enim esset possibile conuerti, & nõ conuerti, sed necessarium erat, aut conuerti, aut non conuerti: *quodlibet enim est, vel non est: impossibile est idem simul esse, & non esse*, cum igitur alterum è duobus euenturum esset, demus id esse conuersionem: ergo hæc propositio est vera, *si Deus vocaret Petrum, conuertetur*; probo consequentiam, ab eo quod res est vel nõ est, propositio dicitur vera, vel falsa: sed obiectum huius propositionis est vt ab ea enūtiatur: ergo illa propositio est vera; probo minorem, obiectum eius propositionis est conuersio Petri existens sub conditione prædeterminationis, aut vocationis: sed ex ea hypothese verè esset ea conuersio: ergo obiectum est sicut propositione enūtiatur.

§.153. Dices primò, eam esse de obiecto non supponente. Contra, obiectum supponitur esse sicut per illam enūtiatur, id est non absolute, sed ex suppositione talis conditionis.

Dices secundò cum aliquo aduersario, eam propositionem

positionem esse veram casu, & quasi per accidens non tamen quia esset fundamentum vllum ad illam enuntiamdam. Benè: ergo illa propositio est absolute vera: probo consequentiam, quia proprietates, quæ inest rei casu, absolute inest: qui casu, & per accidens moritur, moritur absolute, licet per accidens; at hic non disputo, vtrum illam propositionem quis efficiat casu: sed vtrum sic prolata sit vera, quod mihi das. Confirmatur, multi effutiant temere propositiones de præfenti, in quibus temeritate præcipite peccant, vt cum quis de viro apparenter honesto, temere iudicat adulterium; si ille est adulter, iudicium est verum, tamen si incertum, obscurum, temerarium, nam aliunde hæc sumuntur quam veritas: quia hæc ab obiecto, illa verò à motiuis, ergo idem erit in his propositionibus.

§.155. Contra secundò, ego proponam propositionem veram, non casu sed consilio; si Deus physice prædeterminaret Petrum ad bonum opus, illud efficeret Petrus, hæc est vera & infallibilis, sed est de obiecto futuro liberè sub conditione, & nunquam futuro absolute: ergo hæc propositiones sunt veræ: de maiori non dubium aduersariis, nam physica prædeterminatio vbicumque ponatur infallibiliter sibi conuersionem annectit: minorem pono ex eisdem aduersariis: cum quibus, vt argumentor ad hominem, eorum sententiam pono: quapropter sicut hæc causalis est vera, *quia Deus physice prædeterminabit Petrum, ideo conuertetur*, & est de obiecto futuro libero: similiter hæc est vera, *si Deus physice prædeterminaret Petrum, ideo conuertetur*. Quam ob rem semper opinor meam conclusionem, & scientiam mediam in nulla sententia esse clariorem quam in sententia physicarum prædeterminationum, quia sicut nobiscum sentiunt in constituenda scientia absoluta, tamen si dissentiunt in obiecto formali illius; ita necesse est & assentiant in scientia conditionata. Immo in illorum sententia ista hypothetica sunt illatiuæ: quia consequens infallibiliter annectitur antecedenti, & est evidens consequentia à prædeterminatione ad effectum & è contra. Vnde compelluntur strictius ad earum veritatem defendendam. Omnia argumenta & obiectiones de veritate propositionum de futuro absoluto hic faciunt eadem vi.

SVBSECTIO VII.

Soluitur argumentum de libertate.

§.156. Nonnullis tamen scrupulum mouet libertas: nam si propositio est vera: ergo non potest esse liber effectus futurus absolute, nam ille effectus esset necessarius ex suppositione veritatis, & scientiæ conditionatæ: ergo non liber; nam omne necessarium ex suppositione antecedenti est necessarium absolute, sed illa veritas & scientia est suppositio antecedens absolutam futuritionem: ergo. Probat minor, antequam sit res absolute, futura fuit propositio vera.

§.157. Huic argumento respondeo vt simili supra: potius probare obiectum non esse futurum sub conditione, & futuritione ipsa tolli libertatem, non autem veritate propositionis, quæ ratione est posterior futuritione ipsa. Confirmatur, si Deus nunc vocaret Antonium, demus illum conuertendum fore, nam cum necessariò eueniret altera pars contradictionis, eligo hanc; anne quia Petrus conuertetur: si vocaretur, repugnat il-

lum iam libere conuerti: similiter prius ratione quam Deus decerneret vocare Petrum, Petrus erat conuertendus si vocaretur: & ea ratione libere conuertitur; quia eodem modo ponitur vocatio absolute existens cum conuersione, quo visa est habitura effectum si poneretur: & si ego conicio Petrum facturum esse mihi beneficium si me videat, me illi obicio, vt liberè faciat, quod liberè erat facturum, si me videret, nam totus ille status conditionatus sit absolutus eo modo quo erat conditionatus, & non alio, alioquin non seruaretur; sed mutaretur conditio.

§.158. Argumento nego primam consequentiam: & distingo antecedens, quo probatur: ex suppositione scientiæ & veritatis effectus ille non potest esse futurus sub conditione, & ex ea hypothese necessarius, concedo antecedens; ex suppositione veritatis conditionatæ non potest non esse, & necessario est in statu absoluto, nego antecedens. Nam illa veritas supponit in esse obiectiuo statum conditionatum, ex cuius suppositione non potest non esse in eo statu; quia omne quod est, dum est, necesse est esse: at illa veritas conditionata non supponit futurum, nec illud infert necessario, nec ex vi sua: nam licet præcedens Dei gubernatio prærequirit eam scientiam, tamen ea posita adhuc potest non esse effectus absolute, quia Deus potest non velle ponere conditionem; multa enim Deus videt futura sub conditione, quæ nunquam erunt absolute. Quod inde patet, quia adhuc posita conditione non sequitur necessario effectus, sed liberè, quia posita scientia, potest non esse conditio. Vnde nego secundam consequentiam: quia effectus non sequitur necessario ex illa suppositione.

§.159. Dices, posita conditione, & supposita scientia, & veritate propositionis, necessario sequi effectum, sed illa est suppositio antecedens futuritionem absolutam: ergo sequitur necessario effectus ex suppositione antecedenti: ac per consequens necessitat absolute. Respondeo non sequi effectum ex suppositione scientiæ, sed ex suppositione futuritionis conditionatæ: nam, tamen si nulla esset scientia, si tamen obiectum erat futurum sub conditione, sequeretur necessario ex conditione, & futuritione supposita, nam & scientia ipsa futuritionem supponit, videamus nunc an ea futuritio sit suppositio antecedens? Et quidem non esse est evidens; quia suppositio antecedens actum, illique inferens necessitatem, debet esse aliquid distinctum ab actu, vt possit aliquo modo esse causa illius determinans voluntatem: at futuritio conditionata, nec distinguitur ab ipso actu liberè existente: nam illemet viderur futurus sub conditione, nec est aliquid simpliciter: nam quod esset sub conditione, non est esse; nec tale dici potest, sed sola est existentia effectus, quæ cognoscitur esse dependenter ab illa conditione, si ponitur: sed dum non ponitur, nihil est; nisi fundamentum vt cognoscat: ad modum quo res in potentia nihil sunt: cum ergo absolute nihil sit: & illud quidquid est, non est aliud ab ipso & eodem actu libero distinctum: qua pacto potest sibi ipsi necessitatem inferre; cum nulla necessitas sumpta ex eodem actu queat esse antecedens.

§.160. Quod si res absolute sit liberè dependenter à conditione posita; ergo fienda erat liberè si poneretur conditio, comparando statum conditionatum absolute, sicut possibile existenti; & quemadmodum quidquid est actu eo modo quo est (seclusa oppositione statuum) fuit possibile, ita

omne futurum absolutum pendens à conditione posita absolute fuit futurum dependenter ab eadem conditione si poneretur: quare licet antecedat physicè scientia media futuritionem absolutam, non tamen antecedit intentionaliter, supponens aliquam conditionem antecedentem absolute futuritionem, quia antecessio sub conditione nihil est simpliciter: scientia autem de obiecto antecedente absolute effectum, & illum inferente necessario, tollit illius libertatem: non verò quæ non antecedit, sed supponit obiectum idem. Itaque futuritio non tollit libertatem, quia non est causa sui: nec item veritas, quæ pender ab hac futuritione.

DISPUTATIO X.

De diuisione & oppositione actuum intellectus.

DIUISIO, & contrarietas sunt rerum creaturarum affectiones: quarum disputatio cognitioni essentia rectè succedit: cum verò agemus de oppositione actuum, loquemur circa eundem intellectum de eodem obiecto, & eodem instanti reali.

SECTIO I.

Vtrum simplex apprehensio, & iudicium possint esse simul?

§. 1. **E**sse posse duas apprehensiones, quarum altera apprehendamus stellas, verbi gratia, esse pares, & impares, probatur primo; quia cum quis dubitat sint ne stellas pares? an vero impares? inquirat rationes ad assentiendum alteri parti: ergo simul habet notitiam apprehensiuam vtriusque partis: Patet consequentia, quia non possumus de vtraque parte dubitare, & vtramque discutere, quin apprehendamus vtramque. Secundo, quia actus intellectus, licet repræsentet duo obiecta contradictoria, non sunt impossibiles nisi per aliquam contradictionem ex illis in obiecta resultantem (vt sepius hac disputatione patebit): sed ex illis apprehensionibus nulla contradictio resultat in obiectum: quia de eo nihil affirmatur, vel negatur per eos actus: ergo non sunt impossibiles.

§. 2. Item censo simplicem apprehensionem & iudicium ab illa dependens posse simul esse. Primo, quia simplex apprehensio est immediata dispositio ad iudicium (vt est apud Animasticos commune) sed immediata dispositio debet existere simul cum forma, ad quam disponit: ergo apprehensio, & iudicium debent esse simul. Probatur minor: quia dispositio, si præcessit, nihil confert ad effectum; res enim non existens non potest magis disponere, quam si nunquam extitisset, vt late probaui disput. 8. Physicorum, & 2. de Generatione, & pater; quia apprehensio disponit eo præcisè quod est formalis repræsentatio obiecti: sed non existente apprehensione non existit formalis repræsentatio obiecti, ergo apprehensio non existens non disponit ad iudicium. Immo verò potentia absoluta non potest existere iudicium sine apprehensione, à qua pender; iudicium enim

includit actionem dependentem ab apprehensione: actio autem non potest esse sine principio, à quo semel dependet.

Secundo probatur, quia ex simplici apprehensione & iudicio nulla contradictio resultat in obiectum: ergo non opponuntur: probatur antecedens, nam ex eo quod aliquis apprehendat simpliciter obiectum, nihil affirmat vel negat; nihil autem affirmando, cur non poterit per alium actum aliquid affirmari? Nam ea ratione non potest quis simul aliquid affirmare & negare, quia sibi simul persuaderet eandem rem simul esse & non esse, quod lumine naturali cognoscitur repugnare; at verò ex apprehensione & iudicio id non resultat. Dices, non posse intellectum eandem rem simul affirmare & non affirmare. Respondetur id verum esse, quia *ly non affirmare* est vniuersalis propositio, significans nullam esse in intellectu affirmationem, quod falsum est vna existente. At verò rectè potest affirmare per vnum actum, & apprehendere sine affirmatione per alium: sicut potest per vnum actum tendere in obiectum illud cognoscendo, & tendere per alium illud non cognoscendo, sed amando: at verò non potest etiam per duos actus idem affirmare & negare, quia sibi persuaderet duas propositiones contradicentes.

SECTIO II.

Quid sint, & vtrum opponantur actus abstractiuus & intuitiuus?

Cognitionem, quæ immediatè fertur in obiectum per propriam speciem, vt existens, esse intuitiuam constans est Philosophorum opinio; *intuitio* enim propriè est corpora visio, ad quam potentia visiva per propriam speciem existens obiecti mouetur, à qua sumpta est meraphora ad intuitiuas intellectiones: igitur omnis sensus externa est intuitiua cognitio, quia fertur in obiectum vt existens, & per propriam speciem.

Hic posset inquiri, vtrum actus externus circa albedinem, v.g. si de potentia absoluta conseruetur corrupta albedine, sit intuitiuus nec ne? Non esse intuitiuum videtur certum; quia non existit obiectum. Eum verò esse intuitiuum, patet; quia antea quam corrumperetur albedo, actus erat intuitiuus, corrupta autem albedine non est mutatus actus: ergo semper manet intuitiuus. Vtrumque distingo; actus ille non est actu intuitiuus, quia actualis intuitio connotat in obiecto existentiam actualem, à qua completur denominatio intuitiui; est autem ille actus natura sua intuitiuus, quia natura sua connotat, & petit existentiam obiecti; quo differt ab abstractiuo: sic arbitror litem componi.

Obiicies, ergo esse intuitionem actualem esse extrinseca denominatio ab obiecto: quod videtur absurdum. Respondeo, actus repræsentationem non variari, item non variatur repræsentatio rei existentis ex sua natura: at esse cognitionem rei existentis actu de potentia absoluta, vel non absoluta, illi non est intrinsecum, sed extrinseca denominatio ab obiecto: quia *ly vt existens actu* non reduplicat modum tendendi, & immediationem repræsentationis, sed solum existentiam obiecti: per quam est actus repræsentatio existentis actu, id est, est coexistens actu suo obiecto.

S. Thom. 1. p. quæst. 14. art. 5. corpore, censet

ad cognitionem obiecti in se & immediatam requiri speciem adequatam obiecto: quando autem vna pars videtur per speciem totius, dicit eam non videri in se, sed in toto, v.g. digitum in manu. P. Molina, ibi art. 6. d. vnica. §. *intra hæc* reiecit hæc sententiam; quia censet ad cognitionem in se & immediatam sufficere obiectum cognoscere per propriam speciem: licet simul cum illa cognoscantur alia. Equidem hoc mihi probatur, nam pars candoris, v. g. licet simul cognoscatur cum alia parte, terminat tamen immediatè cognitionem; ergo immediatè cognoscitur illa pars candoris: ergo in se cognoscitur: cognosci enim in se est immediatè cognosci, & non in alio prius cognito. Probatur antecedens, quia illa cognitio non terminatur ad aliam partem prius cognoscendam: neque ad aliud obiectum, quod prius cognitum ducatur in cognitionem illius partis, ergo pars candoris terminat immediatè illam visionem: totus quidem candor cognoscitur immediatè adæquatè: pars verò immediatè inadæquatè. Sicut cum Angelus per eandem speciem cognoscit Petrum & Paulum, simul vtrumque cognoscit immediatè. Confirmatur, totum sunt partes vnitate; ergo non potest immediatè cognosci totum, quin immediatè cognoscantur partes. Neque S. Thomas negauit partem cognosci immediatè, sed non cognosci in se, id est non cognosci in se quasi separatam, sed cognosci vnitam in toto, non tamè vult totum prius cognitum esse obiectum formale ducens in partium cognitionem. Caue questionem de voce.

§. 8. P. Molina supra arbitratur, quando ego video Petrum in speculo, illam visionem non esse intuitiuam: sed abstractiuam, quia illa non terminatur immediatè ad Petrum, sed ad eius similitudinem in speculo expressam. Sed non placet, quia Petrus immediatè videtur in se, in speculo autem non exprimitur eius imago, sed obiectum è regione oppositum speculo, in illud eiacularur species, quæ reflexione refranguntur ad oculos ex speculo contrita; quod est in causa, vt Petrus videatur in speculo inclusus, non quia ibidem sit incisa eius imago, sed quia species visuales emittuntur per lineam rectam, & ibi videtur obiectum esse, vnde oculus linea recta haurit speciem. Confirmatur, aut illa visio verè & propriè repræsentat Petrum simul cum eius imagine, vel tantum illum repræsentat remorè; sicut visio coloris remorè repræsentat substantiam; si detur hoc secundum, sequitur Petrum propriè non videri, quia obiectum remotum non cognoscitur propriè; si verò detur primum, ergo visio est discursiua formaliter, aut eminenter: quia ex obiecto vno deuenit in alterius cognitionem; tandem licet illa visio non esset intuitiua Petri; esset tamen intuitio eius imaginis.

§. 9. P. Vazquez tom. 1. p. par. disput. 50. num. 12. ait, cognitionem intuitiuam necessariò repræsentare omnes formalitates existentes in obiecto realiter identificatas cum illo: secus verò cognitionem abstractiuam. Hæc tamen sententia explicanda est. Probabimus enim disput. 6. Met. quamlibet cognitionem repræsentare omnes rationes identificatas cum suo obiecto, & non esse plures formalitates se tenentes ex parte obiecti: ergo in hoc non differunt intuitiua & abstractiua cognitio, seu notitia. Si autem velit per cognitionem intuitiuam clarè cognosci totum obiectum secundum omnes formalitates, vel potius secundum omnes denominationes, quas ab omnibus effe-

ctibus sortitur: est falsa eius sententia; quia beati Deum intuentur, & tamen possunt non cognoscere actus liberos Dei, illosque latent infinitæ formalitates, propter quod Deus est incomprehensibilis à creatura. Præterea non omnis intuitio est comprehensiuæ; esset autem si cognosceret omnes formalitates: ergo. Probatur maior, quia nos non comprehendimus sonum, nec Angelus se. Item sæpe intuemur colorem per speciem immediatam, & tamen non cognoscimus formalitatem propriæ differentia, nec enim discernimus sit ne ceruleus, an violaceus: solum igitur est de ratione intuitionis ferri immediatè in obiectum existens vt existens.

Res vt existens dupliciter potest cognosci, & in se tamquam in obiecto formali, & in alio: de cognitione in se nulli dubium, quin sit intuitiua; dubium autem de cognitione in alio. Videtur affirmare P. Suar. 1. p. tract. 2. lib. 1. cap. 6. num. 6. & colligitur ex margine, & indice; vbi asserit Deum intueri effectus liberos, & in illis immediatè, & in decreto suo; ratio videtur esse, quia intueri tantum videtur significare cognitionem claram & distinctam rei, vt actu existentis: quod verò cognoscatur mediatè, vel immediatè nihil referre videtur. Nam quod præstat species impressa respectu sui obiecti, præstat obiectum formale respectu materialis, scilicet ducere in claram & distinctam cognitionem illius existentia. Verum P. Suarez ibi hoc non disputat. Sed late vtritur verbo *intueri*, neque existimo hanc opinionem veram: quia intuitio est rei in se intuitio. Quapropter debet esse immediata; alioquin Deum intuemur, quia illum cognoscimus vt præsentem ex vi effectuum, species autem impressa & obiectum formale absumuntur in cognitionem effectus: impressa quidem tanquam efficiens cognitionem: obiectum autem formale vt ratio prius cognita.

Rogas, vtrum cognitio futurorum sit intuitiua? Si cognitio sit effectus in causa, non est intuitiua, vt cum Astrologus cognoscit eclipsum futuram ex astrorum positione; si verò sit cognitio effectus in se, est intuitiua, quia est cognitio rei existentis vt existentis in se, vt cognitio diuina est intuitiua, & scientia infusa animæ Christi. Dices intuitionem esse cognitionem rei presentis vt presentis; vnde nulla cognitio creata de futuro est intuitiua; quia non est de obiecto præsentis: Deus autem omnia habet in æternitate præsentia. Distinguo antecedens; rei presentis vt presentis aliqua temporis differentia, concedo; presentis id est, existentis simul cum cognitione, nego. Istam præsentiam in æternitate reieci disput. 9.

Obiicies: etiam immediata cognitio rei præteritæ erit intuitiua: ergo & sensio interna de obiecto præterito. Distinguo secundum consequens; est intuitiua absolute, concedo consequentiam; nego tamen esse intuitiuam vulgari ratione, qua dicimus sensum terminari ad obiectum præsens physicè, sensationes enim externas vocamus intuitiuas, quia feruntur in obiecta tunc existentia, & proxima potentiis: quando verò abest obiectum, licet physicè existat, non dicitur nobis sensibilibiter præsens, & sensio de illo non dicitur vulgo intuitiua: tamen verè est intuitiua, quia est de obiecto existenti per propriam speciem. Etiam si perierit obiectum, si illud repræsentat per speciem immediatè ab eo acceptam, est intuitiua; quia cognitio per illam speciem semper est eiusdem speciei: species enim non variat influxum obiecto absente, vel præsentem, quia in operatione ab eo non pender. Immo

§. 3.

§. 4.

§. 5.

§. 6.

§. 7.

§. 10.

§. 11.

§. 12.

- §. 13. Immo verò ea ratione Deo præsentibus res in æternitate, quia immediatè cognoscit illas suis temporibus existentes: & sic etiam sunt præsentibus Christo per scientiam per se infusam. Confirmatur, quia cognitio futurorum in se non est abstractiua: ergo intuitiua. Probo antecedens, quia illa cognitio non abstrahit ab existentia obiecti, sicut abstrahit cognitio essentia præcisè. Nam sicut essentia abstrahit à tempore & ab existentia, ita & earum cognitio vocatur abstractiua; existentia autem non abstrahit à tempore, & ita neque illius cognitio immediata.
- §. 14. Dices, cognitionem futurorum ideo esse de obiectis Deo præsentibus. Contra, adhuc Deus illa videt vt physice absentia ab æterno, nondumque producta in se: & utique temporis differentia: sed cognitio Dei vt terminatur ad eas in se realiter futuras, non est abstractiua sed intuitiua: ergo de obiecto futuro, vt futuro, est intuitio. Quod patet in Christo per scientiam infusam, cuius cognitio, non variatur ex physica obiecti absentia vel præsentia, sed semper est intuitiua, quia fertur ad idem obiectum in sua temporis differentia: & visio beata non variatur, essetque illorum intuitiua si immediatè ad illa terminaretur. Cognitio igitur abstractiua est cognitio essentia abstracta ab existentia, vel est cognitio rei in alio.
- §. 15. Vnde notitia abstractiua potest subdiuidi in abstractiuam ab existentia, & in abstractiuam ab obiecto tamquam à ratione formali: vel saltem cognitionem mediatam rei existentis vocemus mediam inter abstractiuam & intuitiuam. Cum verò dicitur notitia abstractiua cognitio rei absentis, intellige absentis toto tempore, & in nullo existentis. Requiritur ergo duo ad cognitionem intuitiuam; alterum vt sit de obiecto existente vt sic: alterum vt cognitio feratur immediatè ad illud, vnde nec scientia Beati de possibilibus in se, est intuitiua: nec cognitio rei existentis ducta ex alio obiecto prius cognito.
- §. 16. Inter cognitionem abstractiuam & intuitiuam nullam esse oppositionem, patet. Primò: quia Christus per diuersas scientias simul Deum cognoscit, intuitiue quidem per visionem beatam; abstractiue verò per scientiam infusam & naturalem, quas Christum simul exercuisse probauit in 3. p. Secundo, quia in hoc nulla est maior difficultas, quam in vsu diuersarum specierum, nisi enim potentia intellectiua propter suam limitationem impediatur à simultanea actuum pluralitate, cognoscere res diuerso modo à priori, & à posteriori: in se, & in alio nullam dicit repugnantiam in obiectum resultantem: Angelus enim se cognoscit intuitiue actu naturali, videndo autem Deum se cognoscit abstractiue in illius omnipotentia, & quando se cognoscit immediatè, se cognoscit in se, & quando reflectitur supra hanc cognitionem, in illa se cognoscit immediatè, & à posteriori, & nos simul possumus cognoscere ignem, & ex igne calorem, & simul sentiendo calorem ex illo cognoscimus ignem.
- §. 17. Huic sententiæ obstare videtur opinio communis S. Thom. 1. p. quæst. 14. art. 5. quem sequitur P. Molin. à quibus sunt Augustinus, & Dionysius negantes Deum cognoscere res possibles in proprio genere, id est, in se ipsis; sed illas cognoscere in se ipso tamquam in obiecto primario. Verum id non caret difficultate in Deo, & licet id non admittatur in eo, propter peculiarem rationem, quæ ex illius infinitate desumitur: quia videlicet Deus non accipit cognitionem à creaturis,

vt sancti Patres affirmant, tamen non est verum in creaturis, vt patet in adductis exemplis. Quid obest etiam Deum cognoscere res possibles; cum in se ipso, tum in illis: vt docet P. Vazquez supra disput. 60. quia creatura in se habent aliquam entitatem possibilem: ergo & veritatem: ergo & cognoscibilitatem. Deinde quia Deus cognoscit res existentes in se ipsis immediatè sine vlla illius imperfectione: ergo & sine illa res possibles cognoscit in se, quia cognitio Dei verè neque dependet, neque specificatur ab obiectis creatis, etiam si illa immediatè respiciat, quia (vt patet in Metap.) Deus nullum dicit transcendentalem respectum ad creaturas: Tertio Deus scientia visionis videt creaturas in se ipsis: ergo ex illis ipsum cognoscit; patet consequentia, quia videndo creaturas illas, videt essentialiter dependere à sua omnipotentia: ergo ex illis cognoscit suam omnipotentiam.

Dices, Deus non potest amare res in se ipsis immediatè, sed propter se ipsum prius amatum: nihil enim Deus potest operari, nisi propter se ipsum. *Omnia enim propter se ipsum operatus est Deus.* Respondeo actu efficaci non posse Deum aliquid velle nisi propter se ipsum, transeat à quia volitio Dei, licet nullum habeat finem, vult tamen ipsas res propter Deum tamquam propter illarum vltimum finem. Vltimus autem rerum creaturarum finis est Deus; at verò simplex complacentia Dei potest immediatè terminari ad ipsam bonitatem obiectorum: vnde sicut Deus habet cognitionem sui ipsius, & creaturarum in ipso, & propter se ipsum sibi complacet in creaturis; & sicut habet aliam cognitionem creaturarum in ipsis, ita & simplicem complacentiam. Nam quamcumque cognitionem sequitur amor. Hac tamen de re egi satis in disputationibus de Charitate, & voluntate Dei: vbi ostendi immediatam amorem Dei in creaturas. De scientia me video 1. p. quæst. 14. quæ multo facilius potest admitti immediata in creaturas.

Patres adductos rectè P. Vazquez exponit illa disput. 60. cap. 4. loqui, *Deum in se cognoscere res, & non in illis*, id est, Deum in se habere sufficiens principium eas cognoscendi, quin ab illis emendicet species, sicut creatura. Quapropter illa vocatur anticipata cognitio; quia eam habet Deus antea quam res existant, & antequam possint sui species communicare, in quo sensu cognoscit Deus futura in se ipso, & non in illis: at verò illi Patres nullo modo negare, Deum habere immediatam aliquam cognitionem de creaturis, ad illas immediatè terminatam, vt patet in futuris contingentibus: neutram partem nunc tueor, ne Theologum agam: me vide disputantem de charitate.

Contra hanc doctrinam de cognitione intuitiua virgere videtur argumentum pro opinione Patris Vazq. proposita §. 9. Quia cognitio intuitiua non est abstractiua: sed cognitio vnus formalitatis absque alia, est abstractiua: ergo non est intuitiua. Debet ergo cognitio intuitiua exprimere omnes formalitates obiecti.

Dux sunt opiniones de cognitione abstrahente vnus formalitatem ab alia: prima negat ex parte obiecti respondere diuersas formalitates: sed actus esse diuersos circa idem obiectum propter diuersa connotata in obliquo. In qua sententia non differt actus intuitiuus ab abstractiui; quia neuter attingit formalitates diuersas. Secunda sententia docet, respondere in obiecto diuersas formalitates actui præcipienti. In qua respondeo, intuitioni non comprehensiuæ respondere etiam in obiecto formalitates

§. 18.

§. 19.

§. 20.

§. 21.

- Formalitates diuersas: quod fusè probabo disp. 6. Met. sect. 4.
- §. 22. Ad argumentum in §. 20. distinguo maiorem, cognitio intuitiua non est abstractiua existentia ab exercitio actuali, concedo maiorem; non est abstractiua vnus formalitatis ab alia, nego maiorem. Quia intuitio non petit nisi immediatè ferri in formalitatem quam clarè cognoscit, intuitiue; at non petit ferri explicitè in omnes. Distinguo item minorem: cognitio vnus formalitatis absque alia, est abstractiua illarum, concedo minorem; abstrahit ab existentia exercita formalitatem, quam expresse cognoscit, nego minorem. Vnde patet ad consequentiam.

SECTIO III.

De cognitione quidditatiua, & comprehensiuâ.

- §. 23. Non quæuis cognitio quidditatis est quidditatiua: est enim cognitio quidditatis quæ quouis modo rei attingit essentiam: cognitio verò quidditatiua est, quæ clarè, & distinctè cognoscitur conceptus essentialis, & proprius alicuius rei. Proprius dixi, quia sola cognitio clara rationum communium animalis, v.g. non est quidditatiua hominis cognitio. Cognitio quidditatiua interdum est per alienas species, vt cum per accidentia cognoscimus substantiam, v.g. cognitio animalis & rationalis, est hominis quidditatiua cognitio, & essentialis distinctio; hæc tamen est imperfectissima omnium; quia vix efformamus conceptum substantia, præsertim diuinæ: ferè ac si quis cæco velit declarare rationem coloris, quæ difficile id præstaret, & quanto meliorem cognitionem habet qui visu gaudet? Hanc cognitionem per species effectuum vix possumus vocare quidditatiua: neque enim communiter dicitur Deus à viatoribus quidditatiue cognosci. Aliquando quidditatiua cognitio est intuitiua, vt visio beata, quæ non est abstractiua existentia, quia fertur in existentem Deum, est tamen præcisua, quia non penetrat totum obiectum secundum omnes denominationes, quas habet; aliquando etiam est abstractiua existentia, vt cognitio quidditatiua, quam Deus habet de creaturis possibilibus; quandoque etiam est comprehensiuâ. Est ergo cognitio quidditatiua conceptus clarus de obiecto; quo cernitur eius vltima differentia clarè; immediatè terminatus ad ipsum obiectum, vel ad eius causam efficientem, adæquatam; vel magis principalem: in qua vniuocè, vel eminenter continetur. Non quæuis cognitio intuitiua est quidditatiua, quia potest esse latere vltima differentia; vt cum eminus colorem intuemur confusè.
- §. 24. S. Thom. 1. p. quæst. 12. docet ad comprehensionem Dei requiri, vt Deus infinite cognoscatur, quia vnaquæque res cognoscitur comprehensiuè quando cognoscitur perfecte; perfecte autem cognoscitur quando cognoscitur quantum cognoscibilis est, sed Deus est infinite cognoscibilis: ergo Deus non potest comprehendi, nisi infinite cognoscatur: sed non potest à creatura infinite cognosci, quia nulla cognitio creata potest esse infinita: ergo Deus non potest à creatura comprehendi.
- §. 25. Sed hæc ratio non videtur efficax, quia comprehensio alicuius rei non requirit æqualem perfectionem entitatiuam cum obiecto: ergo ad comprehensionem Dei non requiritur infinita cogni-

tio. Probatum antecedens primò, quia Angelus perfecte comprehendit equum, & in multorum sententia perfecte comprehendit animam, & tamen cognitio Angeli non habet æqualem perfectionem cum equo, aut animo. Secundo, quia Christus per scientiam infusam comprehendit gratiam habitualement, vel saltem vnionem hypostaticam, sed vnio hypostatica perfectior est quam scientia Christi: ergo comprehensio non debet esse tam perfecta quam obiectum.

Tertio probatur à priori, quia comprehensio est cognitio omnium formalitatum, quæ sunt in obiecto, ita vt nihil obiecti lateat cognoscentem. Vnde est clara & distincta cognitio obiecti secundum omnia, quæ habet formaliter & eminenter, vt ex S. August. adducit P. Vazquez 1. p. d. 5. 2. cap. 1. sed rectè potest cognitio exprimere quidquid formaliter, & eminenter continet obiectum, licet non sit entitatiue tam perfecta quam illud: ergo. Probatum minor, quia ad expressionem obiecti non requiritur illius æqualitas cum obiecto, nam expressio accidentaliter substantiam repræsentat.

Ad argumentum S. Thom. responderi posset, Deum esse infinite cognoscibilem, si ly *infinite* appelleret supra ipsum obiectum, non verò si appelleret supra cognitionem. Nam licet substantia sit substantialiter cognoscibilis ex parte ipsius, quia veritas quam habet est substantialis, non tamen est cognoscibilis substantialiter ex parte modi: nam per cognitionem accidentalem potest exprimi perfecte; sic & cognitio finita infinitum exprimit obiectum.

Recentiores nonnulli prætexentes S. Thom. auctoritatem, aiunt comprehensionem esse cognitionem obiecti quantum cognoscibile est: ita vt cognitio constituatur in quodam ordine perfectionis, quem ex se postulat obiectum: in quo gradu est comprehensio, licet non cognoscantur omnia, quæ eminenter continet obiectum; quod si ad illum gradum non accedit, non comprehendet obiectum, licet illud cognoscat, & in illo penetrat omnes effectus: vnde cum Deus infinite sit cognoscibilis, quia habet infinitam entitatem; cuius attributum est cognoscibilitas, non potest adæquatè cognosci nisi per infinitam simpliciter cognitionem; hæc autem soli Deo potest conuenire: ergo etiam ipse solus se potest comprehendere.

Hæc sententia multum habet diuinationis. Nam si cognitio non penetrat omnia, quæ eminenter sunt in obiecto: ergo aliquid obiecti lateat cognoscentem: ergo non est comprehensio, quia hæc ex definitione Augustini (quam omnes scholastici probant) est, *quia nihil obiecti lateat cognoscentem*. Confirmatur ex eisdem, quia dum non exhauritur obiectum, non cognoscitur quantum cognoscibile est, quia est cognoscibile cum aliis effectibus, neque habet tantum cognitionis, quantum entitatis, quia habet eminenter aliqua entia, quæ in ipso ignorantur. Secundo, non potest assignari certa regula, qua dignoscamus vtrum anima separata Angelum comprehendat? vel Angelus animam? aut vnus alium? Nam poteris dicere eam cognitionem esse in eodem gradu perfectionis vel non esse, nec gradum illum taxare quis poterit nisi pro arbitratu, a oculo de cubero.

Dices, cognitionem ortam à principio tam perfecta quam obiectum esse comprehensionem. Contra, ab eodem principio oriuntur alia cognitiones eiusdem obiecti minime comprehensiuæ. Quid autem refert substantia principij nisi in ipso modo attingendi obiectum sit diuersitas? Pone, e.g. Michaëlem

§. 26.

§. 27.

§. 28.

§. 29.

§. 30.

Michaëlem cognosci secundum omnia quæ formaliter & eminenter continet; tam ab vno Angelo Michaële superiore, quam ab alio inferiore. Cur superioris cognitio erit cõprehensio potius quam inferioris? Licet enim vna in se sit imperfectior, neutra tamen est æqualis Michaëli, & vtraque eodem modo eum attingit. Adde à solo Deo comprehendere lapidem, quia petit solam cognitionem Dei; quia petit fieri à Deo vt omnipotenti: cuius omnipotentia necessario dirigitur cognitione Dei; sed nulla alia cognitio est æqualis illi: ergo nulla comprehenditur, quia per nullam aliam cognoscitur quantum est cognoscibilis ex sua natura, quia carere cognitiones sunt per accidens lapidi: diuina autem per se petitur per intellectum.

§. 31. Tertiò, si cognitio penetrat obiectum, & quidquid cognoscibile est in eo: ergo illud cõprehendit. Probo consequentiam, quia tunc nihil obiecti latet cognoscentem, & fines illi præscribuntur. Videntur enim omnia, ad quæ se porrigunt eius potentia. Confirmatur, talis cognitio penetrat obiectum quantum illud ex se petit: ergo. Probo antecedens, obiectum ex se non petit nisi vt cognoscantur omnes eius perfectiones, & omnia quæ in eis eminenter continentur; & hoc est habere tantum de cognoscibilitate, quantum de entitate, id est, tot entitates & formalitates cognoscantur, quot in illo sunt formaliter & eminenter, vt nulla lateat.

§. 32. Dices requiri vltra hoc certam perfectionem cognitionis. Nam si quis aut probabiliter, aut obscure cognoscat in obiecto omnia illius formalia, & eminentia, adhuc illud non comprehenderet; cum tamen nihil lateret cognoscentem, & fines illi circumferberet. Contra, comprehensio debet habere perfectionem cognitionis quidditatiuam; tum quia est nobilissima cognitionum circa obiectum idem: tum quia cognitio probabilis dubiũ relinquit intellectum: tum tertiò, quia cognitio obscura atque confusa vix est conceptus de obiecto: at si cognitio est clara, quidditatiua & omnium quæ sunt in obiecto, quid aliud requiritur?

§. 33. Confirmatur exponendo eadem verba, quantum cognoscibile est: non enim exigit cognitionem esse in eodem ordine physico cum obiecto, nam Angelus non comprehenderet lapidem, quia hic est substantia, illius verò cognitio accidens: neque exigit vt sit perfectissima cognitionum, quæ ex natura rei possunt esse de eo obiecto: Carteroquin solus Deus comprehensionem haberet de lapide, cum Dei cognitio sit perfectissima omnium. Immo hoc indicat illa ratio, quia lapis à Deo petit cognosci non ab Angelo, quia dicit essentialem ordinem ad omnipotentiam Dei, quæ vel intellectum includit, vel ratione nostra per eum dirigitur: ab Angelo autem quid dependet? Nec per te exigit esse claram notitiam omnium, quæ in illa continentur, quid ergo significant ea verba? Si asseris eam necessario esse cognitionem in certo perfectionis gradu, nec te potero diuellere, quia pro solo arbitrato id petis: nec tu te probabis vlli.

§. 34. S. Thom. quem sequitur P. Molina supra art. 8. dicit creaturam non cognoscere omnia, quæ in Deo continentur formaliter, & eminenter, quia illum comprehenderet. Verum quidem est Deum comprehensum iri, si ita cognosceretur; est enim comprehensio distincta cognitio omnium, quæ formaliter & eminenter in obiecto continentur: at verò id non sequitur in sententia S. Thom. vt rectè P. Vazquez obseruat. Nam demus aliquam cognitionem creaturam exprimere quidquid est in Deo formaliter, &

eminenter, adhuc illa non erit simpliciter infinita: ergo non erit comprehensio Dei, quia ad hanc requirit S. Thom. art. 7. infinitatem in perfectione. Quam cognitionem multi aiunt esse possibilem, non tamen comprehensiuam propter inæqualitatem in perfectione. Dices, eam cognitionem fore infinitam, atque adeo comprehensiuam. Contra, quia non sequitur cognitionem aliquam esse substantialem ex eo quod repræsentet quidquid formaliter, vel eminenter in substantia continetur: ergo neque erit infinita cognitio de Deo, licet repræsentet quidquid in eo continetur formaliter, vel eminenter. Verum est comprehensionem Dei necessario debere esse infinitam, quia nullus actus nisi infinitus se potest cognoscere, vt patetib. lect. 4. quod S. Thom. voluit.

Mitto alias acceptiones comprehensionis à Nominalibus excogitatas, quas rectè reiecit P. Vazquez supra disput. 52. & 53. duas tamen obserua ex cap. 4. disput. 53. Alteram, quæ significat intuitiuam de Deo cognitionem, quam docet Augustinus, & sancti Patres nobis à Deo in præmium referuari, quæ lato modo vocatur comprehensio Dei. Ita Paulus, *curro si quo modo comprehendam*. Item sic *currite vt comprehendatis*, nempe Deum visione clara. Vnde calices dicuntur comprehensores: quorum status opponitur viatorum. Alteram, quæ significat cognitionem omnium effectuum ex vi causæ cognita. In quo sensu existimo Deum non se comprehendere in sententia P. Vazquez, quia ipse docet disput. 60. cap. 2. Deum non cognoscere creaturas in se ipso tãquam in obiecto formali prius cognito. Opinatur enim nullam creaturam posse videri in Deo tamquam in obiecto formali; ait autè Deum cognoscere omnes creaturas in se ipso tamquam in ratione formali cognoscendi, id est, essentiam diuinam esse cognitionem, siue rationem formalem, qua creaturæ denominantur cognita, sed hoc non refert comprehensionis, quia comprehensio ita debet penetrare causam, vt illam causam sit obiectum primarium ducens in cognitionem suorum effectuum, ita vt effectus in cognitione dependeat à causa: quod si non sit huiusmodi dependentia, cognitio causæ & effectus erunt tantum comitantes, id est, neutra ab altera pendens: quod non sufficit ad comprehensionem etiam in sententia ipsius P. Vazquez, illa disput. 53. num. 17. sed necessarium esse ipse testatur, vt cognitio obiecti secundarij feratur in illud ex eo quod sit cognitio obiecti primarij.

Hoc autem esse non potest nisi in ipso primario obiecto tamquam in obiecto formali cognoscatur secundarium & materiale: hoc enim significant illa verba, *ex eo quod sit cognitio obiecti primarij*, Nam si hoc non ducit in cognitionem obiecti secundarij, qua ratione potest dici illa cognitio tendere in secundarium, ex eo quod sit cognitio primarij obiecti: cum etiam posset dici eam tendere in obiectum primarium ex vi secundarij, nisi hæc obiecta connectantur tamquam formale & materiale. Confirmatur ex ipso P. Vazq. asserente duas cognitiones, quarum altera repræsentet quidquid est in obiecto formaliter, altera quidquid eminenter, non esse comprehensiuas obiecti, quia vna non est ratio alterius: sed cognitio diuina de se ipso, & de creaturis ita se habet per te, quia vt est cognitio diuinæ essentia, nõ ducit in cognitionem creaturam, quia per te diuina essentia non est obiectum formale ducens in creaturas: ergo illa cognitio concomitanter tantum est de Deo, & de creaturis, vt si Deus per impossibile, vel possibile produceret vnã

vnã cognitionem, quæ repræsentaret Deum immediate, & creaturas etiã immediate, ita vt neque Deus esset obiectum formale creaturarum, aut è contra, illa cognitio nõ esset comprehensiuã Dei, quia vnũ obiectum comitanter se haberet respectu alterius: non minus quàm si vtrumque cognoscatur actu diuerso: ergo idem erit de cognitione, quam per te Deus habet de se.

§. 37. Requiritur ergo cognoscere totum obiectum & ex vi illius omnes eiusdem effectus, qui ex natura sua possunt ab illo manare. Inquirendum nunc, vtum ad veram comprehensionem exigatur exacta cognitio omnium effectuum in particulari? An verò sufficiat cognitio effectuum in specie? Conimbr. Colleg. 1. Phys. c. 1. q. 1. art. 1. sine docet negatiuam partem, quia non requiritur maior virtus ad producendum hoc indiuiduum in particulari, quam ad illud: ergo tam bene penetratur causa relata ad effectus in specie quàm in particulari.

§. 38. Hæc sententia non placet, est enim contra S. Tho. 1. p. q. 12. art. 7. vbi docet comprehensionem esse cognitionem rei quantum cognoscibilis est, quem sequitur Henricus asserens beatos in Deo posse videre omnes rerum species, non tamen indiuidua: vnde Henricus effugit difficultatè de incomprehensibilitate Dei, quia dum non cognoscuntur indiuidua effectuum in indiuiduo, non comprehenditur eorum causa. Quibus ad stipulatur P. Suar. 1. p. tract. 1. lib. 2. cap. 29. & tom. 1. 3. p. disput. 26. lect. 2. §. *Verum tamen est*.

§. 39. Probat, quia hic effectus in particulari aut ille continentur virtualiter, aut eminenter in causa: ergo non exhauritur causa, dum ex vi illius cognita non cognoscuntur hi effectus in particulari. Patet consequentia, quia cõprehensio est cognitio quam non latet aliquid eorum, quæ formaliter, aut virtualiter continentur in obiecto; siue (quod recidit) cognitio rei quantum cognoscibilis est. Secundò, quia potentia operatiua nõ respicit rationes communes; quia hæc nõ sunt producibiles per se primò, sed in singularibus; respicit autem per se singularia, quæ per se primò sunt producibilia.

§. 40. Confirmatur, maior perfectio est posse producere quatuor effectus, quam vnũ solum, & pro excessu singularium effectuum, qui possunt produci, excedit virtus actiua causæ; ergo nõ exactè cognoscitur virtus actiua, dum non agnoscuntur exactè omnes effectus, quos potest producere. Antecedens patet ex terminis, & confirmatur. Nam si Deus non posset producere Petrum, etiã si posset producere ceteros homines non esset omnipotens, quia non posset producere vnũ solum hominem: ergo posse producere quatuor effectus maior perfectio est, quàm vnũ: ergo non cognoscitur adæquatè illa perfectio, dum non cognoscitur effectus ille.

§. 41. Idem P. Conimb. art. 3. ad 9. fatètur ingenue ad perfectam comprehensionem hæc omnia requiri; ad vulgarem tamen cõmunem, & minus perfectam id non requiri. Quibus non reclamo, si addiderint debere cognosci in particulari numerũ & magnitudinem effectuum; quos vna causa simul potest gignere, vel quos potest producere vno quasi tractu successiuo, v. g. quando defatigatur, aut repatur agens: tunc enim equus, E. g. comprehenditur cum cognoscatur quãtum possit vna vice currere, aut ignis quãdo cognoscitur quanto tempore potest lignũ comburere, à qua re patitur frigus, hæc enim multum conferunt ad comprehensionem quantumcumque vulgarem.

§. 42. Præterea requiritur ad comprehensionem perfecta cognitio causarum, à quibus dependet obiecta

etiam per se. Probat, nam obiectum habet ordinem transcendentem ad suas causas per se: ergo dum nõ cognoscitur ille ordo clarè, & distinctè, non cõprehenditur obiectum; quia iam later aliquid cognoscentè; sed ille ordo non potest cognosci clarè & distinctè sub denominatione ordinis nisi clarè & distinctè cognoscantur causæ, ad quas est, quia relatiuũ non cognoscitur formaliter, sub denominatione relatiui sine termino: ergo non potest penetrari obiectum, nisi cognoscantur causæ à quibus per se dependet; & sicut ad exactam cognitionem requiritur singillatim cognoscere omnes effectus, ita & omnes causas, à quibus per se potest oriri, quia etiam est cognoscibilis per ordinem ad illas.

Neque verò opus est ad cognitionem exactissimam causa cognoscere actualement existentiam effectuum: ita P. Suar. illa disput. 26. lect. 5. §. *ad Henricum*. Probat, Deus actu quo se comprehendit formaliter nõ cognoscit futuros euentus: ergo. Probat, antecedens: tum quia Deus non cognoscit futuros euentus in sua essentia tãquam in obiecto formali; ergo formaliter per cognitionem suæ essentia non cognoscit futuros euentus in sua essentia: tamquam in obiecto formali: ergo formaliter per cognitionem causæ non cognoscit futuros euentus. Quapropter cõprehensio Dei cõparata ad creaturas est scientia simplicis intelligentia, qua ratione distinguitur à scientia visionis, per quam intuetur effectus, tum etiam quia cõprehensio est in Deo simpliciter necessaria, secus verò cognitio futurorum.

Dices: si homo liberè operatur, & eius operatio non cognoscitur ab Angelo: ergo non comprehenditur, quia later aliquid cognoscentem. Nego consequentiam. Nam antea quam operaretur, & existeret homo, comprehendebatur: quæ cognitio non mutatur per subsequentem actum liberum, & eius ignorantiam; nec later aliquid eorum, quæ sunt cognoscibilia in obiecto. Nam effectus debet cognosci comprehensione in causa, non verò in se, & comitanter cum causa, quod si in causa non est cognoscibilis, nihil refert eum latere: ita Deus non cognoscit effectus nec actus suos liberos in essentia, vt essentia, sed in ipsis actibus.

Verum est comprehensionem rei cognosci existentiam effectuum necessarium, si res sit existens. Ratio à priori huius sententia, quia comprehensio est cognitio effectuum ex vi causæ cognita, sed ex vi causæ cognita non cognoscuntur effectus liberi, vt Theologus discet; ergo comprehensio non requirit cognitionem existentia effectuum liberorum.

Comprehensio non repugnat cum incomprehensione, quia Christus & Beati per scientiam beatam, & insulam comprehendunt plures creaturas, quas non comprehendunt per scientiam naturalem. Secundò, quia in obiecto nulla inferitur contradictio. Nam cognoscere per vnũ actum quidquid est in obiecto & non per alium, arguit diuersitatem specierum impressarum, aut principij actiui ex parte potentia.

S E C T I O I V

Nonnullæ difficultates expediuntur.

§. 47. EX dictis sectione præcedenti nonnullæ difficultates suboriuntur, quæ expedit breuiter superare: quæ licet videantur ad Theologum pertinere, tamen non transiunt limites Animastici. Ac primum ex dictis videtur concludi, nullam rem naturalem

naturalem comprehendere ab Angelo, quia omnes res naturalis potest producere infinitos effectus successiue, & existere in locis infinitis per distinctas vbicationes. Angelus autem non potest simul cognoscere infinita: ergo Angelus non comprehendit exacte res naturales; esto illas comprehendat illa vulgari comprehensione, quam cum P. Comibr. adstruxi lect. 3.

§. 48. Videtur secundò concludi, Angelum non posse seipsum, aut alium Angelum, aut animam comprehendere comprehensione vulgari, etiam si posset cognoscere actu infinita: quia nullus actus angelicus, aut humanus potest cognoscere seipsum clarè, & distinctè; neque alium actum eiusdem speciei cum illo: ergo Angelus non potest cognoscere omnes suos effectus quoad speciem, & consequenter nec comprehendere. Probatur antecedens; quia obiectum & actus comparatur tamquam principium efficiens & effectus: sed actus non potest esse principium efficiens sui ipsius: ergo neque obiectum sui ipsius. Probatur maior, tum ex axiomate S. Augustini, *ab obiecto et potentia paritur notitia*, partus autem actionem significat: tum etiam quia obiectum, si sit proportionatum cum potentia, & illi præfens, concurrat actuè ad productionem actus, & communiter de essentia diuina respectu visionis beatæ affirmant Theologi cum S. Thom. 1. p. q. 12. art. 2. & de obiecto gustus, & tactus probò. d. 12. & de Angelis cõparatione propriæ essentia cum B. Tho. docet P. Suar. Quando verò obiectum est absens; vel non existens, tunc species impressa supplet concursum, quem erat præstitutum obiectum, sicut species visiva concursum coloris: chymaræ autem concurrunt per speciem rerum, ad quarum similitudinem cognoscuntur, vt ad cognitionem montis aurei concurrunt species montis & auri; mons enim & aurum sunt obiectum illius actus, quando autem obiectum est materiale, concurrunt actuè, non per speciem ipsam, sed per obiectum formale.

Dices, causam remotam non esse propriè causam; ergo obiectum concurrens per speciem non est causa actus. Transeat totum: at verò nulla res potest esse causa remota sui ipsius. Nam debet causa remota esse prior natura effectui, & absolute est causa per se illius; & non per accidens.

§. 49. Ad huius explicationem præmittenda est duplex comprehensio; altera actualis, habitualis altera; quarum meminere Bonaventura, & Marfil. adducti à P. Suar. tom. 1. 3. p. d. 26. lect. 2. §. *Secunda sententia*, qui docent animam Christi cognoscere in Verbo omnia non actu, sed habitu. Hos impugnat P. Suar. quia quidquid cognoscitur in habitu, potest etiam in actu cognosci, quia habitus potest prodire in vnum, vel plures actus, quibus representetur totum obiectum actus. Sed existimo eos Doctores esse in alio sensu loquutos: cum enim docent animam Christi cognoscere omnia in habitu, id est, in potentia, volunt significare nullum esse effectum in particulari, quem in Deo non possit cognoscere anima Christi. In quo sensu cõprehensio actualis est cognitio omnium effectuum, quia contrahuntur in causa: habitualis autem est facultas ad cognoscendos in particulari singulos effectus ex vi causæ cognita.

§. 51. Vnde deducò Angelum comprehendere creaturas naturales irrationales comprehensione actuali vulgari, non tamen exacta. Secundam partem conclusionis probat prima obiectio: Primam autè con-

firmiter, quia species effectuum, qui per se possunt oriri ab his obiectis, item numerus & magnitudo, quos vno tractu possunt producere cum sint valde limitati, possunt cadere in cognitionem angelicam.

§. 52. Secundò deducò, Angelum non se comprehendere comprehensione actuali, etiã vulgari naturali, vt rectè probat secunda obiectio: se tamen comprehendere habituali comprehensione etiam naturali. Probatur secunda pars, quia nullus potest assignari effectus, neque denominatio ab illo proueniens in Angelo, quin ab eodem Angelo possit cognosci: ergo Angelus se potest comprehendere habitualiter. Probatur antecedens, quia quilibet actus Angeli potest ab illo cognosci per alium actum reflexum, in quibus non repugnat infinita progressio.

§. 53. Tertio deducò, Deum non posse comprehendere à creatura. Probatur à fortiori ex dictis de Angelo; Deus autem se comprehendit, quia cognitio diuina reflectit supra seipsam, & simul est cognitio, & obiectum sui ipsius. Nam non dependet ab obiecto tamquam à principio actiuo; quia ratione suæ infinitatis à nullo dependet; & propter summam actualitatem non continetur in potentia obiecti. Quapropter dixi lect. 3. §. 9. comprehensionem Dei necessario esse infinitam, quia debet esse omnino independens ab obiecto.

§. 54. Quarto deducò, Deum non posse comprehendere à beatis etiam habitualiter: nam comprehensio habitualis est facultas ad cognoscendas singulas denominationes, & formalitates obiecti; sed aliqua potest assignari denominatio in Deo, quæ non possit clarè à beatis cognosci; ergo beati non habent comprehensionem habitualement Dei. Probatur minor, quia Deus habet actum intellectus, quo clarè & distinctè cognoscit collectionem rerum omnium creaturarum, sed ille actus non potest à beatis formaliter cognosci: ergo. Probatur minor, quia talis cognitio beata se cognosceret clarè, & distinctè, quia est vnus ex obiectis illius actus diuini. Angelus autem, aut animus non possunt clarè, & distinctè cognoscere totã collectionem suorum actuum, nam talis cognitio esset cognitio clara sui ipsius.

§. 55. Dices primò. Actus diuinus se ipsum cognoscit: ergo etiã poterit se ipsum cognoscere actus creatus. Nego consequentiam. Nam actus diuinus non paritur ab obiecto, secus verò creatus. Dices secundò. Eadem res potest mouere voluntatem ad seipsam producendam, vt cum quis apprehendit calorem, ex talique apprehensione mouetur ad corporis exercitationem, ecce ex tali apprehensione mouetur animal ad productionem caloris: ergo etiam idem actus poterit mouere intellectum ad cognitionem sui ipsius. Nego consequentiam, quia finis mouet intentionaliter alliciendo voluntatem, cuius causalitas tantum est extrinsecè terminatiua, non enim debet obiectum voluntatis illam determinare efficienter: obiectum autem cognitionis habet & extrinsecè terminare cognitionem, & actuè determinare intellectum, cuius loco subrogatur species impressa. Denique obiectum voluntatis distinguitur ab actu, quo amatur; nullus enim actus creatus seipsum amat, in quo sunt æquales intellectus & voluntas.

§. 56. Tandem Angelus actu supernaturali se potest actualiter, & perfectè comprehendere, quia & ille potest representare infinita, & clarè atq; distinctè omnes actus naturales Angeli. Dices, Angelus habet actum naturalem circa illum supernaturalem; ergo actus supernaturalis se cognosceret clarè in illo actu naturali; Distinguo antecedens, actum clarum, & in particulari, nego; cõsulum & vagum concedo

concedo antecedens: similiter & consequens non enim se cognosceret clarè, sed tantum confusè cognosceret ratione actus supernaturalis. Quod etiam reperitur in actibus supernaturalibus, qui cognoscunt rationem communem actus vt sic.

SECTIO V.

Vtrum Fides possit esse simul cum scientia?

§. 57. Hæc quæstio communis est cuitis actui ob-

scuro fidei humana, diuina, & opinio. S. Thom. 2. 2. q. 1. artic. 4. & 5. docet apertè, non posse eundem intellectum habere simul scientiam & fidem de eodè obiecto, quem sequuntur Caiet. ibi Capreol. & alij apud P. Valent. tom. 3. disput. 1. q. 1. punct. 4. §. 2. initio, in quam opinionem eunt omnes ferè Thomistæ: Probatur primò, ex Magno Gregor. homil. in cap. 20. Ioan. in illa verba: *Quia vidisti me Thomas, credidisti*; asserente: *profeculo liquet, quod fides illarum rerum argumentum est, que apparere non possunt; que enim apparent, iam fidem non habent, sed agnitionem*: ergo quando quis euidenter cognoscit obiectum, iam non habet fidem illius. Sed Gregorium & alios Patres noster Gregorius exponit supra de fide, & scientia per eandem rationem formalem obiectiuam: est enim fides argumentum rerum non apparentium per motium fidei; diuina enim reuelatio est obiectiuam: quare per illam non apparet obiectum; quod si reuelatio esset clara, non cognosceretur actu fidei, sed euidenti agnitione; at verò eodem obiecto materiali per diuersas rationes formales, nec Gregorius docuit; neque alius à Patribus.

§. 58. Secundò arguitur, quia fides representat obiectum obscure, scientia verò clarè: at intellectus non potest habere simul obscuritatem & euidentiam de eodem obiecto, sicut aer non potest esse simul obscurus & lucidus; ergo. Hoc argumentum latam habet æquiuocationem; intellectus enim simul potest habere actum clarum, & obscurum, quia obscuritas dicit priuationem claritatis in eodem actu, non verò in intellectu, in quo differt à tenebris; quæ dicunt priuationem lucis in aère, non verò in ipsa luce; nam tenebræ debet habere aliquod subiectum posituum, quod est aer: nam lux esse non potest; ita obscuritas in quantum dicit priuationem, immediatè recipitur in actu; vnde claritas & obscuritas in eodem actu circa idem obiectum ad eadem connotata esse non possunt; sicut lux, & tenebræ circa eundem aërem; in diuersis autem actibus quid nisi Confirmatur, non minus videntur opponi actus affirmatiuus & non affirmatiuus circa idem obiectum; quàm actus clarus & obscurus; quia sicut claritas, & obscuritas videntur habere quoddam genus negationis; ita affirmatio & non affirmatio, sed lect. 1. probatur esse posse simul esse simplicem apprehensionem & iudicium de eodem obiecto: ergo etiam poterunt esse fides & scientia.

§. 59. Dico primò. *Non possunt esse simul scientia et naturalis fides, vel opinio cum formali formidine, aut dubio*. Ita Durandus quæst. 1. prologi, in quem sensum Aristotelem interpretatur. Probat apertè Durand. quia nullus intellectus potest sibi persuadere simul duo contradictoria, quia euidenter videt alteram partem esse falsam; obiecto autem quod falsum apparet, nullo modo possumus assentiri: ergo non potest intellectus humanus habere simul scientiam & opinionem de eodem obiecto cum actuali formidine: probatur cõsequentia, quia sibi persu-

deret duo contradictoria: nam per scientiam sibi persuaderet rem non posse aliter esse quàm apparet, at per formidinem, & dubitationem sibi persuaderet rem posse aliter esse quàm apparet: ea enim ratione dubitamus & formidamus obiectis assentiri; quia nobis persuademus rem aliter esse posse: nam si nobis persuaderemus rem aliter non posse esse, quid dubitarem? & hoc est in causa, cur intellectus non possit rem eandem simul affirmare aut negare vno actu, aut duobus; quia non potest sibi duo contradictoria persuadere.

§. 60. Dico secundò. *Possunt esse simul scientia deducta ex medio euidenti cum fide, vel opinione deducta ex medio falso*. Ita Durandus supra; Probatur, quia illi duo actus eandem rem affirmant; & non opponuntur circa suum obiectum proprium, sed circa medium: at in assensu per medium non opponuntur, quia media cognoscuntur per alios actus, & sunt obiecta distincta; ergo talis opinio, & scientia non opponuntur. Cõfirmatur, potest quis simul habere duos actus fidei humanæ; alterum deductum per medium verum, alterum per falsum; ergo etiam fides & scientia; antecedens probatur, si duo homines mihi affirmant se vidisse Petrum cucurrisse, & ego assentior propter vtriusque testimonium, habeo duos actus (suppono fieri successiue) supponamus etiam illorum alterum esse mentitum, non verò alterum, tunc continget argumenti casus, quem existimo frequentissimum esse.

§. 61. Dico tertio. *Religiosi possunt esse scientia et fides vel opinio sine formidine*. Ita Durand. supra, & P. Molina 1. p. q. 1. art. 1. disput. 2. §. *in omni lege*, vbi docet assensum produci simul ab habitu fidei, & scientia, & Par. Vazquez, 1. part. quæst. 4. num. 3. admittit scientiam per species alienas posse simul esse cum Fide. P. Gregorius de Valentia supra docet hanc sententiam & conformiorem scripturæ & sanctis, pro qua præter Patres adducit Doctorem Seraphicum, Alexand. Alensem, Albertum, Gabrielem, & alios.

§. 62. Probatur primò, quia actus intellectus non opponuntur nisi ratione aliquis contradictionis, vel in ipsis reperta; vel quæ in obiectum refundatur: sed in Fide, & scientia nulla reperitur contradictio, cum sint entia positiua; neque item in obiectum refunditur, quia quod vnus actus sit clarus, & alius obscurus nihil refundunt in obiectum, sed tantum arguitur imperfectio alterius, in altero non reperta; at verò non repugnat circa idem obiectum esse alterum perfectum, alterum imperfectum, vt apprehensionem, & iudicium: ergo. Probatur maior, quia actus intellectus propriè nullam habent contrarietatem; cõtraria enim possunt esse in gradu remisso, vt patet in habitibus naturalibus, & possunt esse simul de potentia absoluta in gradu intenso; at verò actus oppositi in nullo gradu possunt esse simul nec de potentia absoluta: ergo non sunt contrarij.

§. 63. Præterea affirmatio, & negatio eo repugnant, quia arguunt contradictionem in obiecto, idem scilicet simul esse & non esse, vt ait Aristoteles 4. Metaphys. c. 13. text. 9. *perspicuum est (inquit) fieri non posse: vt idem simul rem eandem, et esse, et non esse existimet, simul enim contrarias opiniones haberet*, id est, contradicentes. Item amor efficax, & odium circa idem obiectum, item simplex complacentia & displicentia de eodem obiecto secundum se ea ratione non possunt esse simul, quia arguunt contradictionem in obiecto, nempe bonitatem, & malitiam. Præterea in sensibus externis, qui non connotant cõtradictionem in obiectis, licet sint cõtraria

inter se, nulla reperitur oppositio; ergo tota oppositio actuum vitalium oritur ex contradictione in obiectum resultantem.

§. 64. Secundò probatur, quia illi actus non opponuntur ratione obiecti, quia obiectum simul affirmatur, vel negatur per actum utrumque, neque autem opponitur ex parte mediorum, quæ suppono esse omnino distincta, unde ergo opponuntur: Dices ex obfcuritate. Contra, supponamus cum Durando ita hominem assentiri medio probabili, & illius conclusioni, ut illi appareant omnia euidentia: hic in eo casu necessario assentitur præmissis, & conclusioni: tantibus his assensibus proponatur illi aliud medium omnino distinctum verè demonstratiuum, posito hoc medio nõ potest homo non assentiri conclusioni: ecce hic necessitatur ab utroque medio, & ab utraque conclusione, cur non retinebit utrumque actum; cum obiecta illi proponuntur, ut existimet omnia esse demonstratiua: certè ego nullam rationem inuenio: sed alter actus est obfcurus, alter euidentis: ergo obfcuritas non opponitur euidentia alterius actus.

§. 65. Tertio, singuli homines tam philosophi, quam rustici tenentur credere Fide diuina Deum esse, & esse remuneratorem: sed philosophi euidenti demonstratione hæc cognoscunt: ergo Fides potest esse cum scientia. Maior patet, tum ex Paulo asserente, *accidentem ad Deum oportet credere, quia est, & quia remunerator est*; credere (inquit) non cognoscere. Ait S. Thomas requirit cognitionem certam de existentia Dei, vel per Fidem, vel per demonstrationem. Sed habet difficultatem explicatio: Philosophus enim gentilis ante promulgationem Euangelij potest iustificari, cognoscendo certò Deum esse, & esse remuneratorem; sed sine Fide impossibile est placere Deo, & hominem iustificari: ergo philosophus cognoscens euidenter Dei existentiam, & prouidentiam, poterat habere Fidem diuinam de eisdem rebus: quia per Fidem poterat iustificari. Confirmatur, supponamus talem philosophum credere Fide diuina prouidentiam Dei circa Beatitudinem æternam, eius tamen existentiam cognoscere euidenter, tunc sic; illa cognitio de existentia Dei non est sufficiens principium ad iustificationem; Charitas enim in via nõ operatur nisi per Fidem, quia supernaturalis actus Charitatis non potest elici per cognitiones naturales: ergo requiritur Fides supernaturalis de existentia Dei.

§. 66. Confirmatur ex symbolo Athanasij, ubi proponuntur Fidelibus singulis, omnia quæ sunt diuina credenda Fide, inter quæ aliqua proponuntur, quæ euidenti demonstratione cognoscuntur: ergo qui habet scientiam de his rebus, tenetur de eisdem habere Fidem; ait enim Athanasius: *quicumque vult saluus esse, ante omnia opus est, ut teneat Catholicam Fidem*; Catholica autem Fides est supernaturalis: ergo omnes tenemur credere Fide Catholica Deum esse. Quod patet: quia ea quæ creduntur necessariò ad salutem, nõ creduntur ex solis viribus arbitrij; sed ex gratia: ut patet ex Trident. sessione 6. Can. 3. sed credere Deum esse, est necessarium ad salutem: ergo nõ potest credi ut oportet sine gratia: At scientia naturalis de existentia Dei non pender ex gratia; nam eam habemus ex solis viribus naturæ, ut patet in damnatis: ergo illa non est ut oportet. Hac de re egi disput. 9. de iustificatione.

§. 67. Dices primò, licet homo per opinionem actu non dubitet, potest tamen dubitare: secus autem per scientiam. Contra, quia hoc non verget in Fide diuina. Deinde quando quis per actum reflexum cognoscit probabilitatem obiecti formalis, & de

illo dubitauerit, tunc amittit opinionem (ut dixi conclusionem primam); quia non potest actu dubitare de obiecto, quod euidenter cognoscit.

Dices secundò, Fidem habere quemdam modum, quo opponitur scientia; at verò substantiam vtriusque actus esse simul ex rei natura. Verum qui hoc dicit, iam à sancto Thoma discedit, quem conatur sequi; nam 2. 2. q. 5. artic. 4. & 5. manifestè ait impossibile esse Fidem & scientiam simul, nec alicuius modi meminit S. Thom. Secundò, ostendam disput. 2. Metaphys. sect. 5. modos esse determinationes rerum indifferentium ad aliquid, hic autem nulla indifferentia reperitur, quæ per modum auferatur. Tertio, isti modi non repugnantiam inferunt in obiectis; sin, eam assigna, ergo non repugnant inter se, nam ostendi totam repugnantiam actuum oriri ex obiectorum contradictione.

Quartò, ille modus non est obfcuritas actus, nec formido actualis, nam actus Fidei per suã substantiam est obfcurus, nam secluso alio modo, ex suo mortuo formali, & principio actiuo, caret euidentia, & luce; ergo se ipso est tenebrosus; formido autem est de essentia actus, est enim assensus formaliter dubius; nec est status rei necessariò tollendus per scientiam, nam stante assensu probabili, qui existimatur euidentis, aduenit medium demonstratiuum: hoc si non destruit substantiam opinionis, cur destruet statum, & modum? Denique perat ille modus: ex actibus manentibus simul alter est formaliter fidei, alter formaliter scientia, hoc enim est de eorum essentia; ergo fides & scientia formaliter sunt simul, quod intendo.

Pater Vazquez adductus supra opinatur, euidentia per speciem propriam & opinionem, simul esse non posse. Adhuc non video specialem repugnantiam nam ex cognitione per speciem propriam, & opinionem non resultat in obiectum oppositio; Deimus enim hominem assentientem alicui propositioni per medium probabile, quod existimat euidentis, deinde talis propositionis infundatur species propria, huius assensus cur destruit priorem?

Dices, quia assensus intuitiuus ostendit connexionem effectus cum medio probabili, & si est connexio, eam videt euidenter; si non est, eam destruit. Contra primò, non est opus quacumque intuitioe videre connexionem effectus cum quauis causa; videatur: eadè noscitur, & intuitioe actus & actu probabili, quid ni? Secundò sit motiuum medium extrinsecum, verbi gratia, ut videat beatus actu naturali Petrum existentem, reuelet Deus alteri existentiam Petri; hæc reuelatio potest obfcurè proponi videnti Petrum, ex qua elicit assensum fidei, de quo 2. 2. q. 1. & 1. p. q. 12.

Ex dictis patet habitus scientiæ, & fidei non esse oppositos, quod in omni sententia est verum; quamuis qui aiunt actus opponi, & habitus esse distinctos ab speciebus impressis, consequenter dicent, habitus esse oppositos in gradu intenso, quia ex actibus colligitur habituum oppositio, nõ quidem tanta, quanta in actibus. Nam duæ inclinationes ad actus oppositos non opponuntur, sicut actus ipsi, qui connotant in obiecto contradictionem.

At lumen gloriæ, & Fides habitualis repugnant ex natura rei: non propter contradictionem in obiecto, aut modo; sed quia gratia sicut habet duos statum oppositos, scilicet viæ, & patriæ, & hi sunt oppositi formaliter; nam in ratione, qua quis est viator, non est comprehensor; sic opponuntur isti duo habitus, qui constituunt præcipua capita eorum statuum; nam visio constituit substantialiter compre-

comprehensorem; fides viatorem: gratia autem habet in altero statu repugnantiam eorum quæ sunt propria alterius.

§. 74. Hic animum aduerte: doctrinam propositam §. 68. nempe componi posse scientiam & Fidem de obiecto: esse non de Fide humana orta ex hominum testimonio & autoritate; sed de Fide diuina. Cum enim §. 64. dixerim opinionem cum actuali formidine non posse cum scientia componi: non potest nec humana Fides. Quia hæc, nisi in homine infano, semper est cum actuali formidine; non enim potest quis certus esse, non posse eum mentiri qui loquitur, autoritate humana; cum possit decipi, & decipere; si autem tam proiectè aliquis crederet, ut nihil formidaret, posset eam fidem cum scientia componere. Opinio autem potest niti argumento tam apparenti, ut careat formidine actuali.

§. 75. Item aduerte doctrinam propositam §. 62. nempe non posse fidei credi reuelationem quæ euidenter cognoscitur. Nam si reuelatio clarè cognoscitur ut obiectum formale; non possumus illam credere ut obiectum formale; quia ad hoc credendum non sufficiunt extrinsecæ argumeta, quæ sunt conditio ad credendum. itaque non ex oppositione effectuum formalium; potest enim Deus eos actus componere; sed ex defectu applicationis; quæ enim sufficit absente cognitione euidenter de reuelatione ut obiecto immediato, non sufficiunt ea præsentem. de quo latè egi disp. 3. 1. de Fide. Hæc hic satis.

SECTIO VI.

Quid sit Opinio, Fides, Dubium, Formido, & Suspicio.

§. 76. Opinio est actus intellectus deductus ex principiis, quæ rei veritatem, aut falsitatem non ostendunt euidenter; sed potest intellectus illi assentiri, vel dissentire. Opinio differt à Fide diuina, quod huic non potest subesse falsum, secus illi; potest opinio esse falsa, & tamè probabiliter illi possumus assentiri, sicut & de contra, actus intellectus potest esse verus & improbabilis. Immo quis potest illum eliciendo peccare; quia aut nullo, aut leui fundamento mouetur ad illum assensum, ut si quis iudicet Petrum esse adulterum, quia eum videt femel cum vxorata loquutum, licet re ita sit, & actus sit verus; est tamen iudicium temerarium.

§. 77. Fides humana est assensus, aut dissensus alicuius rei ob testimonium humanum: est quædam species opinionis. Aduerte illud testimonium esse vnius, aut plurium hominum, qui potuerunt decipi, & nos decipere.

§. 78. Dubium & hæsitatio est actus intellectus iudicans neutram partem contradictionis satis ostendi, & neutri esse præbendum assensum. Quæ hæsitatio omnino repugnat cum determinato iudicio alterius partis.

§. 79. Formido est actus reflexus per quem iudicamus opinionem cui assentimur posse esse falsam; cum qua formidine stat determinatum iudicium alterius partis, ut si quis sentiat quantitatem non distinguere à re quanta, quia potest reflexè iudicare suam opinionem posse esse falsam.

§. 80. Suspicio est actus intellectus, quo coniectura probabiliter opinatur hoc, aut illud fieri, verbi gratia, cum ego iudico Petrum mihi insidias machinari. Quod si coniectura sit leuis, erit suspicio temeraria; erit tamen probabilis probabilitate coniectura

Philosophia Petr. Hurr. de Mendoza.

re; itaque per suspensionem neutri parti assentimur, quò differt ab opinione, sed est reflexa quædam cognitio de probabilitate rei, quò differt à dubio, hoc enim reflexè iudicat neutram partem probabiliter ostendi.

DISPUTATIO XI.

De actu pratico & speculatio.

PRÆMISSA vniuersaliori actu diuisione, subdiuidi eos oportet in partes minutiores.

SECTIO I.

Quid sit in actu procedere modo compositiuo, & resolutiuo?

§. 1. Thomista communiter opinantur scientiam practicam esse, quæ procedit modo compositiuo; speculatiuam verò, quæ modo resolutiuo, id est practica componit formam cum materia; speculatiua autem reddit rationem eorum, quæ docet, quod est resoluere conclusiones in principia. Huius sententia fundamentum arripere, ex S. Tho. 1. p. q. 14. art. 1. asserente, architectum non esse practicum nisi dum artem applicat operi. Verum S. Thom. toto eo articulo docet, actum practicum supra speculatiuum addere voluntatem exequendi obiectum vtriusque actus, unde infert Deum habere scientiam speculatiuam tantum de creaturis possibilibus; quas non vult creare; practicum autem de his, quas creat: ergo ex S. Thoma procedere modo resolutiuo conuenit etiam architecturae, dum artifex vniuersum definit; quando autem voluntatem applicat ad opus, procedit modo compositiuo, cum constet architecturam ex se esse artem practicum. Nos autem non agimus de hac ratione practici, quæ est valde accidentaria; neque iuxta hanc sententiam S. Thom. rectè inferunt eius discipuli omnem scientiam practicam esse compositiuam; nam scientia, & improbabilis. Immo quis potest illum eliciendo peccare; quia aut nullo, aut leui fundamento mouetur ad illum assensum, ut si quis iudicet Petrum esse adulterum, quia eum videt femel cum vxorata loquutum, licet re ita sit, & actus sit verus; est tamen iudicium temerarium.

§. 2. Igitur scientia practica est, quæ potentiam dirigit ad obiectum efficiendum, ita Aristot. 3. de anima cap. 10. text. 50. *practicus* (inquiens) *alicuius gratia rationatur, & est principium agendi*. Speculatiua autem scientia est, quæ sistit in sola contemplatione obiecti, siue quæ tantum est propter sciendum. Legatur Aristoteles 1. metaphys. cap. 1. & 2. ubi luculenter exponit discrimen inter actus practicos, & speculatiuos: quod practici querunt scientiam operis gratia; speculatiui autem gratia illius. Vnde sumi debet discrimen inter utrumque actum. Practicas scientias habere sua principia, in quæ resoluuntur, constat ex S. Thom. 1. p. q. 79. artic. 12. asserente practicum rationari de operabilibus, sicut speculatiuum de speculatiuis. Ratio à priori, quia utraque est scientia principii innixa. Architectus enim rationem sui operis reddit.

§. 3. Hinc inferes, terminis æquiuocari, scientia speculatiuam esse, quæ licet doceat operari, non tamen modo operabili: Nam si docet operari, modo operabili docet: docere enim modo operabili est præcepta tradere operationis faciendæ ex vi illius

E e e 3. noti

noticia. Potest enim quis efficere obiectum ut illud cognoscit: quod est cognoscere modo operabili; id est, actu ipso posse illud operari. Nam scientia practica est, quae non appetitur gratia sui, sed operis gratia; ergo talis scientia est practica: speculativa sicut in sola contemplatione obiecti: scientia autem quae docet operari non sicut in sola contemplatione obiecti; ergo scientia, quae docet operari non est speculativa. Discrimen autem de modo operabili vel non operabili iam impugnatum est, & non explicat rem, cum non explicet quid differat docere modo operabili, & non docere modo operabili: nam si docet operari, non sicut in contemplatione obiecti. Igitur ex ipso fine, & obiecto sumitur discrimen.

§. 4.

Hinc colliges actus logicos dirigentes intellectum in constructione modi sciendi non esse speculativos, sed practicos: tum in sententia Thomae, quia procedunt modo compositivo, nempe inducendo formam syllogisticam in intellectum; tum etiam, quia illi actus non sunt gratia sui, sed operis. Quod verò aiunt Scotistae nonnulli in intellectu non dari praxim, impugnatum est disput. 2. logica, sect. 2. & dicitur sine fundamento; nam si in intellectu reperitur aliquod opus cuius gratia scientia apperatur, iam datur in intellectu obiectum actus practici, quod est praxis. Utque defendant logicam esse speculativam commentum sunt eam distinctionem de scientia, quae docet operari modo operabili vel non operabili: verum est aliquam cognitionem deseruire operi faciendo, quae non sit practica, ut visio beata deseruit ad eliciendam Charitatem (hoc dico, verbi gratia,) quae cognitio potest dici deseruire operi modo non operabili, quia non praescribit regulas illius faciendi: item quando quis contemplatur obiectum a se non operabile; quando verò contemplatur opus ad cuius effectum diriguntur contemplatione, ea cognitio respicit obiectum modo operabili.

§. 5.

Quod verò aiunt Thomistae solam scientiam speculativam procedere modo resolutivo, est falsum: nam etiam practici habent suas resolutiones; redduntque causas eorum quae faciunt. Ita Arist. 1. Metaph. cap. 1. his verbis, eos, qui artem tenent, quam eos, qui experientiam habent, sapientiores esse putamus: hoc autem quoniam illi quidem sciunt causam, &c. Quare, & eos, qui in quaque re architecti sunt, honorabiliores, & doctiores, ac eis, qui manibus operantur sapientiores putamus, quoniam causam eorum, quae sunt, sciunt. Itaque Aristoteles censet eos artifices esse peritiores, qui rationem reddunt artificij: ergo artes procedunt modo resolutivo: & ratione est clarum, quia scientia ut sic dividitur in practicam, & speculativam; sed scientia ut sic rationem reddit eorum, quae dicuntur: probat enim conclusionem per praemissas: ergo scientia practica rationem reddit eorum, quae dicit. Secundò, quia disciplina moralis est maximè practica, cum tota sit propter mores componendos; sed haec procedit modo resolutivo: ergo. Probat minor: nam haec conclusio moralis Deus est amandus, si forte negetur, probatur à priori hoc principio morali per se noto, omne bonum est amandum.

§. 6.

Mihi exciderat memoria, esse implicationem terminorum affirmare scientiam speculativam docere operari modo speculativo: nam speculativi est sicut in sola contemplatione obiecti, docere autem operari est non sicut in contemplatione obiecti: ergo implicat docere operari modo speculativo.

§. 7.

Dixi ex Aristotele, scientiam practicam esse gratia obiecti: ubi indicat Aristoteles obiectum esse

finem scientiae practicae: quod ut minimum restringi debet ad scientias creatas. Practica enim scientia Dei non habet finem: est enim Deus independens ab omni genere causa: scientia creatura non respiciunt obiectum tamquam finem propriè sumptum; sed tamquam terminum extrinsecum; immo verò scientiae practicae sunt quasi principium obiecti: dicuntur autem esse gratia obiecti, quia à nobis possunt expectari gratia obiecti tamquam principia regulas praescribentia illius faciendi; & ad significandum scientiam practicam se extendere ad obiectum faciendum; at verò ipsa scientia sunt per se appetibiles: speculativa autem hanc proprietatem sibi usurpant, quia non possunt appeti propter obiectum faciendum, quia obiectum earum non potest fieri à cognoscente per illas.

SECTION II.

Utrum scientia practica sit circa opus liberum?

§. 8. Constat ex hac sect. 1. & ex disput. 2. logica sect. 2. non sufficere ad rationem praxis, ut actio sequatur ex cognitione, sed ut sequatur tamquam obiectum, ad cuius productionem potentia actionis activa dirigatur. Nonnulli arbitrantur huiusmodi actionem necessariò esse liberam, non modo libertate contradictionis, sed etiam libertate contrarietatis: nempe, ut ita faciat opus, ut possit in illo faciendo errare. Mouvitur primò: quia cognitio practica est directio potentiae facientis. Directio autem non est nisi ubi est periculum errandi: ergo neque cognitio practica. Maior patet ex definitione artis, quae est, Quae dat regulas, & praecipit, & quaedam in faciendo errare non patientes vias. Minor patet, quia si potentia est determinata ex se, non indiget, ut ab alio dirigatur.

§. 9. Haec ratio non viget: bifaria est enim directio; altera continens in officio potestiam, ne erret cum possit: in quo sensu est necessaria ea opinio practica quam isti loquuntur: altera directio est representatio obiecti per quam intellectus dirigit voluntatem, id est illi prae facit, ut percipiat bonitatem operis faciendi. Haec directio non est necessaria propter periculum erroris, sed quia voluntas est potentia caeca, neque ipsa potest facere, aut imperare opus nisi cognitum. Licet enim ex se sit determinata ad non errandum; tamen ad operandum eget cognitione: quae quia est infallibilis, ideo melius est via non patiens errare.

§. 10. Secundò movetur, quia nutritio non fit à me practice: quia licet ego de illa habeam notitiam, tamen non fit à me liberè. Tertio, quia Angelus habet notitiam speculativam de logica, quia non facit liberè nostros actus. Quarto, quia amor beatificus ea ratione non est praxis, quia necessariò oritur ex visione. Quintò, quia Pater aeternus non producit Verbum per cognitionem practicam, quia illud producit necessariò.

§. 11. Non placet: nostra cognitio de nutritione est speculativa, quia illa cognitio non est principium nutritionis. Nam nutritio non fit cum dependentia ab aliquo actu nostrae voluntatis libero, vel necessario. Cognitio autem practica, ut practica respicit actionem faciendam, vel à voluntate, vel per voluntatis imperium. Practica enim scientia movet ad opus potentiam, cui illud representat tamquam obiectum, at soli voluntati illud representat, ceteris autem potentiis remore per voluntatem: ergo. Qua

Quapropter nulla cognitio est practica comparatione habitus, quem producit, neque comparatione amoris, qui sequitur ex illo circa obiecti bonitatem. Itaque cognitio de nutritione non est practica, quia nihil conducit ut liberè, aut necessariò fiat.

§. 12.

Ad tertium responderetur, cognitionem angelicam de logicis praecipis esse speculativam, non quia Angelus non possit liberè uti illa, sed quia nec liberè, nec necessariò. Ad quartum, visio beata est practica respectu amoris beatifici, si illum habet pro obiecto, secus verò si non habet. Ad quintum, omnia difficultate, verum Verbum procedat ex cognitione sui? Responderetur praxim esse operationem, quae dividitur in actionem & factionem: quae sonant veras dependentias à vera causa. Cognitio autem practica est ars, cuius obiectum est vera causalitas, & dependentia ab efficiente. Cum igitur in divinis nulla sit vera causalitas ad intra, ita nec ars vlla.

§. 13.

Dicendum ergo, per accidens esse scientiam practicae ut practicae, eius obiectum esse liberum, aut necessarium. Sed per se requiri ut sit cognitio de obiecto quod per illam fieri possit à cognoscente. Quod est respicere opus operabile modo operabili. Probatur aperte. Primò, à priori ex definitione notitiae practicae & speculativae tradita sect. 1. Nam cognitio de obiecto à me liberè operabili non sicut in pura illius contemplatione, sed progreditur ad illud efficiendum. Adde manifestum esse discrimen inter notitiam de obiecto à me operabili, & non operabili. Quod discrimen est in ordine ad illius operationem, & carentiam illius: hoc autem discrimen significatur nomine practicae, & speculativae. Practica verò subdividitur in practicam cum discrimine errandi, aut sine discrimine. Et quidem timeo nonnullos à communibus sententiis dissidere, non tam re, quam voce. In praesenti autem de re constat, vocibus utere (obsecro te) communibus.

§. 14.

Secundò probatur in multis actibus, qui communiter practici nuncupantur. Primùm, cognitio angelica de motu, quae dirigit potentiam Angeli ad illum. Neque verò Angelus errare potest in se movendo. Item cognitio de bono in communi amando, circa quod obiectum non potest errare voluntas. Item dictamen practicum supernaturale in Christo & Beatis: quorum voluntates in eo statu sunt incapaces erroris. Item in scientia practica Dei, quam omnes fatentur, nisi velis Deum esse capacem erroris. Dices eas scientias esse practicas minus propriè: eas verò esse magis propriè, quae dirigunt potentiam capacem errandi circa suum obiectum. Haec sunt tria vocales: omnes illae cognitiones aequè propriè conueniunt in dirigenda potentia ad efficiendum obiectum: eam potentiam esse capacem ex se faciendi obiectum per cognitionem errantem; aut non assequi potentiam quod cognitio representat; non mutat representationis modum, nec directionis, nec obiectum. Quo ergo fundamento distinguis propriam à minus propria?

SECTION III.

Concluditur quid sit actus practicus.

§. 15.

Igitur actus practicus in communi est cognitio intellectus dirigens potentiam ad efficiendum obiectum. Haec definitio colligitur tum ex dictis, tum ex

communi modo explicandi practicum actum; quem dicunt versari circa obiectum operabile modo operabili, id est, docendo modum, quo obiectum operetur potentia; omnes enim admittunt actum practicum referri ad opus, & illud contemplari non sistendo in eius contemplatione, sed se extendendo ad productionem illius. Quapropter dixit Aristoteles. Nam etiam practici considerant, sed ad aliud, vnde docent, intellectus extensione sit practicus; sed non se possit extendere ad obiectum, nisi dirigendo potentiam ad opus: ergo actus practicus est cognitio dirigens potentiam ad opus. Neque hinc sequitur bruta formaliter habere actus practicos; licet enim hirundo ex cognitione nidi dirigatur ad illius constructionem, illa cognitio est materialis, & consequenter neque ars, neque scientia, nec actus practicus, propter imperfectionem cognitionis materialis, sicut neque bruta operantur propter finem propriè; impropiè autem dicuntur arte pollere.

§. 16.

Hinc deduco, non posse eundem hominem habere simul circa idem obiectum duos actus, alterum practicum, speculativum alterum, uterque enim actus habet idem obiectum, & eodem modo potest dirigere potentiam: ergo vel uterque est practicus, vel speculativus uterque: explico in Deo, qui de natura & essentia Petri non habet duos actus simplicis intelligentiae, alterum speculativum, & alterum practicum; sed tantum habet unum indivisibilem etiam ratione nostra; qui actus cum sit perfecta cognitio naturae Petri & dependentiae, quam à Deo habet, est sufficiens ad dirigendam potentiam Dei, quae efficiendo quod actus ille cognoscit, dirigitur ab eodem actu, ergo similiter si in architecto defendis, aut admittis actum exactè cognoscentem domum, ille dirigit manus architecti ad domus fabricam.

§. 17.

Confirmatur, nam ut dixi in logica, idem est dicere, demonstratio in Barbara habet tres propositiones universales, ac dicere, demonstratio in Barbara est facienda tribus propositionibus universalibus; & per utramque potest intellectus dirigi cognitione ad demonstrandum in Barbara: ergo actus ille per quem cognosco essentiam obiecti à me operabilis est practicus. Dicunt aliqui, nos vno actu cognoscere obiectum, quo illud operemur: alio verò, quo non possumus operari, quia sicut in illius contemplatione: cur sicut unus altero non sistente circa obiectum illud? Nam per utrumque aequaliter dirigitur potentia: huius nunquam discrimen nec attulere, nec possunt.

§. 18.

Requiritur igitur ad actum practicum, ut sit principium sufficiens ad dirigendam potentiam ad effectum sui obiecti; talis autem actus non erit speculativus simpliciter: quia hic non potest dirigere potentiam, vnde scientia simplicis intelligentiae, quam Deus habet de creaturis est practica simpliciter, & non speculativa simpliciter; quia illa cognitio est directiva Dei ad opus, scientia autem visionis est speculativa, quia non est directiva potentiae.

§. 19.

Confirmatur, scientia simplicis intelligentiae posita, tantum requiritur ad efficiendum obiectum voluntas applicans potentiam exequutivam; sed haec voluntas applicans non facit actum formaliter practicum, quia ratio practici non provenit formaliter à voluntate operandi. Architectus enim non potest facere architecturam speculativam, quando non vult per illam operari, sed cum Deus vult operari, id praestat per actum practicum: ergo actus ille erat practicus ante illam volitionem, quia ante

illam erat potens dirigere potentiam, & respiciebat obiectum modo operabili.

§. 20. Dices, Deum habere scientiam simul practica, & speculatiuam. Fateor speculatiuam de se, & de rebus iam existentibus, quia per talem cognitionem non dirigitur potentia factiua Dei; practica de possibilibus per quam potest dirigi, quam scientiam S. Thom. 1. p. quaest. 14. art. 16. vocat speculatiuam, quando Deus per illam non vult operari, sed hoc intellige de speculatiua secundum quid, sicut ipse dicit medicinam esse speculatiuam, quando medicus non vult curare, quo in sensu P. Vazquez & ceteri Theologi videntur esse loquuti. Item habet Deus scientiam speculatiuam de illis rebus, vt sub aliqua ratione ab eo non possunt fieri, vt de peccatis formaliter; at verò de re vt factibili à Deo non habet scientiam speculatiuam, sed practica: nisi forte cum S. Thom. 1. p. quaest. 14. art. 16. dicas etiam scientiam de malo esse practica, quia dirigit permissiue. Ceterum cum scientia practica sit causa rerum; & peccati formaliter Deus non sit causa, non videtur dicenda eius scientia practica de peccato formaliter.

§. 21. Obiectum debet esse operabile, item debet esse operabile ab eadem persona, cui est scientia, ita P. Suarez. 2. metaph. disput. 44. sect. 12. num. 34. & Molina 1. p. quaest. 1. art. 4. disput. 1. §. ex dilectis, vbi impugnat Gregorium contrarium opinantem in in prolo. quaest. 1. Et probatur aperte; tum quia actus practicus respicit obiectum modo operabili, id est, docendo illius operationem; tum quia actus practicus est directius ad opus; sed non potest dirigere nisi personam in qua est: ergo non respicit opus nisi factibile à talis persona. Probatur minor, quia actus dirigit per informationem se communicando principio intellectuali, sed non potest informare intellectum alterius personae; ergo neque illam dirigere: ergo tantum dirigit eam personam, in qua est.

§. 22. Confirmatur, Angelus scit modum, quo ipse fit à Deo; quis autem dicat Angelum se cognoscere practice? Dices, illum se cognoscere practice, quia si posset fieri à seipso, posset fieri per eam cognitionem. Rectè quidem: ergo visio beata est etiam practica respectu Dei, quia si Deus posset fieri à beato, fieret per illam: ergo illa cognitio non est practica, quia suppositio est impossibilis. Deinde ad hominem retorqueo argumentum, quia per te illa cognitio in tantum est practica, in quantum si Angelus fieri posset, à se fieret per illam: ergo in tantum est practica, in quantum eius obiectum est aliquo modo factibile ab eadem persona.

§. 23. Dices, Angelus scit practice logicam, cum non possit habere actus logicos, sed tantum quia illam potest hominem docere. Nego antecedens: Angelus enim practice scit quomodo docere possit hominem logicam; ipsam tamen logicam scit speculatiue. De variis opinionibus circa rationem practici videantur P. Vazquez 1. p. d. 8. & Molina q. 1. 1. p. art. 4. & Suarez. 2. metaph. disput. 44. sect. 13. & 1. p. summa tract. 1. lib. 3. cap. 4.

SECTIO IV.

Vtrum idem actus possit esse practicus & speculatiuus?

§. 24. Negant nonnulli, quia duæ differentiae oppositae non possunt eidem actui conuenire; sicut eidem animali rationale & irrationale. Sed hi longè

errant. Nam idem numero intellectus est practicus, & speculatiuus, & idem habitus Fidei simul est speculatiuus & practicus vt cum S. Thom. 1. p. quaest. 1. art. 4. docent P. Suarez, Vazquez, & Molina supra, & ceteri Theologi: ergo practicum & speculatiuum non sunt differentiae oppositae, sicut sunt rationale & irrationale.

Ad quod aduerte (admisso rationem practici, & speculatiui esse differentias essentielles) tres esse differentias actuum; alius est practicus tantum; alius speculatiuus tantum; alius practicus simul & speculatiuus: sicut sunt tres differentiae viuientium: alia enim sunt vegetabilia tantum, alia intellectiua tantum; alia verò vegetabilia simul & intellectiua. Nulla ex his differentis actuum potest inueniri cum alia: actus enim practicus tantum, habet negationem speculationis, & è contra: sicut vegetabile tantum, habet negationem intellectus. Ratio à priori est, quia vnus actus respicit vnum obiectum tantum, verbi gratia, actus quo cognosco Trinitatem; alius verò respicit aliud obiectum, verbi gratia, cum cognosco Deum esse colendum: alius tandem potest respicere vtrumque obiectum. Hinc oritur, vt idem actus respectu diuersorum obiectorum sit practicus & speculatiuus, sicut intellectus respectu diuersorum actuum. Quod iam dico de habitu fidei, & luminis gloria.

Dico secundò. *Idem actus respectu eiusdem obiecti potest successiue esse practicus & speculatiuus diuinius.* Ita P. Molina supra. Probatur, actus, quo Angelus cognoscit essentiam animi rationalis, & dependentiam, quam habet à Deo, est modò speculatiuus, quia modò non potest dirigere Angelum in productionem animae, sed si Angelo vtatur Deus tamquam instrumento ad animae productionem Angelus per eandem cognitionem animam producet, quia cum illa cognitio sit perfecta de animo rationali; dirigit potentiam Angeli, si eam habeat, tam bene quam quauis alia cognitio. ergo eadem cognitio potest esse practica & speculatiua.

Vnde liquidò constat rationem practici, aut speculatiui compleri per extrinsecam denominationem sumptam à potentia, vel impotentia, quam habet persona ad efficiendum obiectum ex directione cognitionis. Quod verò potentia possit operari vel non operari, nihil intrinsecum ponit in actu, nam manente eodem actu potest Deus eleuare potentiam, vt faciat obiectum eius actus eodem actu dirigente, quod antea non poterat facere ex sua natura. Ratio à priori, quia quod membra externa modò possint, modò non possint, quid actum immutat?

Aduerte, actus ex natura sua practicos non posse reddi speculatiuos: non quia ratio practici sit de illorum essentia: sed quia illorum obiecta sunt ex natura sua operabilia à cognoscente per illos ex eorundem directione: vt domus est ex natura sua factibilis ab architecto, et si tunc sit mancus: quia illa non est impotentia nisi per accidens: nam ex se potentia habet. Item actus speculatiuos circa Deum non posse reddi practicos propter repugnantiam, quam habet obiectum vt fiat. Rogas an claudus habeat cognitionem practica saltandi ad numeros? Affirmo: quia per accidens est priuatus potentia saltandi, at verò natura sua saltare potest. E contra verò, quia Angelus ex natura sua non potest creare animam, eius cognitio simpliciter est speculatiua, per accidens autem est practica.

Actus speculatiui communiter sunt perfectiores practici, tum quia practici sunt abstractiui: at verò ex speculatiuis multi sunt intuitiui, item

cognitio de perfectissimo obiecto Deo est speculatiua. Deinde nostrae cognitiones practicae versantur circa substantiam non secundum se, sed vt affectam forma aliqua accidentali: aut extrinseca substantia: at vero substantias secundum se attingimus cognitione speculatiua. Maior autem aut minor perfectio non sumitur ex praxi aut speculatione formaliter, sed vel ex obiecto, vel ex modo illud attingendi.

SECTIO V.

De causalitate actus practici in obiectum.

§. 30. **H**ic disputabimus de causa exemplari: quae suo modo dirigit potentia. In operante per exemplar quatuor reperiuntur: obiectum externum cognitum ab operante, ad cuius similitudinem producit effectum: item cognitio talis obiecti: quod obiectum proprie vocatur *exemplar*, Hispanè *el dechado*, vt cum prius pictor intueretur imaginem Petri, vt ad illius similitudinem aliud Petri simulacrum pingat, actus respiciens tale exemplar potest vocari *causa exemplaris*. Tertiò, reperitur actus dirigens potentiam ad opus, qui proprie est actus practicus. Quarto, reperitur effectus productus per talem actum. Exemplar extrinsecum est causa obiectiua effectus: actus autem in illud terminatus siue idea (sic enim dicitur ab inspiciendo) est quasi principium mouens: sed quidem non proximè & immediatè: iste enim actus est intuitiuus, & speculatiuus sui exemplaris obiectiui: neque representat obiectum faciendum, sed tantum representat speculatiue factum exemplar; quia habetur per propriam & distinctam speciem sui obiecti: dicitur autem esse causa effectus, quia relinquit in intellectu speciem, vel alio modo illum determinat ad habendam cognitionem per quam possit dirigi in obiectum.

§. 31. Exemplar est necessarium agentibus imperfectis: quia non possunt cognoscere effectus nisi per alios similes, vt pictor ad pingendam imaginem sibi proponit aliam similem pingendam: primi autem rerum inuentores non habent earum exemplar, nam si haberent, non essent primi. Equidem praesertim quandam ruditatis speciem indigere exemplari praesente ad faciendum aliquid: est autem dignum ingenio aliis praere. Commendantur pictores & architecti, qui proprio ingenio affabre aliquid cudunt, & excudunt. Deus autem non indiget exemplari, quia exactissimè cognoscit rerum omnium essentias singulares.

§. 32. Ideam tendentem in exemplar non dirigere potentiam ad opus sic probo: nam pictor antequam lineam ducat, cognoscit qua parte, quibus sit coloribus ducenda, & per illam cognitionem dirigitur: sed non cognoscit ducendam esse lineam exemplaris propositi, sed imaginis faciendae: ergo actus immediatè dirigens manum, non est idea exemplaris; sed idea operis faciendi: non quia pictor clarè, & in indiuiduo cognoscat imaginem faciendam, quia eius nullam habet propriam speciem, sed confusam.

§. 33. Rogas vtrum Deus possit dici operans per exemplar? Respondeo, Deum operari per ideam propriam, & clarè obiecti singularis faciendi, ad quod non dirigitur per cognitionem alterius exemplaris; illa tamen idea aliquo modo potest dici exemplar, quia è diuinis manibus tale opus euadit, quale propria representatur idea. Vnde idea est similis

obiecto secundum essentiam illius, obiectum autem quantum ad suam existentiam est simile ideae, quia idea representat quidditatem obiecti, quam quidditatem iam exercitam habet obiectum.

Hoc est discrimen inter causam finale, & exemplar obiectiuum, quod hoc remotè concurrat ad obiectum ad quod dirigit sola cognitione; ex qua cognitione oritur actus practicus qui solus dirigit potentiam: finis autem etiam si moueat vt cognitus, ita mouet, vt amor terminetur ad solum finem, & non ad actum; rusticus enim non amat representationem frugum, sed ipsas fruges, de quo late disputat. 13.

Actus practicus immediatè mouet voluntatem, illam dirigendo vt velit; voluntas autem mouet immediatè potentiam exequutiua: quae immediatè obedit imperio voluntatis, & non intellectus. Vnde voluntas pictoris mouet immediatè manum ex praescripto ideae: posito autem hoc imperio voluntatis non requiritur post illud alius actus practicus, qui dicatur *regulans*. Nam primus actus practicus denominatur actu *regulans* per extrinsecam denominationem ab obiecto per illud regulato: nam voluntas mouet potentiam iuxta regulas illius primae cognitionis. Quod inde patet: nam cognitio requiritur ad dirigendam voluntatem; voluntas autem vult efficere obiectum talis cognitionis iuxta regulas illius: posita autem hac voluntate manus exequitur opus: dico igitur post hanc voluntatem non esse alium actum practicum. Actus enim intellectus non dirigit immediatè potentias externas, cum illas non informet: illae autem impelluntur quò voluntas vult, quod eum proportione, scientiae practicae Dei applica. Quia igitur cognitio immediatè mouet voluntatem, & non potentias executrices; ideo post actum voluntatis imperantem opus, non indiget alia cognitione immediatè dirigente potentias exequentes, sed tandem sistendum est in ultimo voluntatis actu, post quem non sit alia cognitio practicans. Itaque licet cognitio & voluntas concurrant immediatè in suo genere: tamen voluntas magis immediatè: quia cognitio mouet ad opus media voluntate, volente illud à potentia fieri iuxta directionem exemplaris, & actus practici.

§. 36. Queri potest, vtrum idea concurrat efficienter ad opus? affirmat nescio quis ductus quadam Aristot. diuisione artis in actiuam, & factiuam: actiuam est, quae suum supponit obiectum ad quod dirigit, sed non influit: factiuam est inuentrix sui obiecti, quod operatur physice, vt architectura, & lanificium. Sed Aristot. artes actiuas vocat, quae versantur circa opera interna, quae communiter vocantur *actiones*, vt dialecticam & philosophiam moralem: quae dirigunt actiones mentis, & appetitus; factiuas verò vocat, quae versantur circa opera externa, vt argentariam, & militarem: de concursu verò physico nec somniauit Aristoteles: & quidem omnis ars est principium quasi actiuum existentiae sui obiecti, cuius essentiae nulla ars dicitur inuentrix: inueniores autem vocantur, qui primi sua cognitione attingere opera, quae nullus alius cognouerat, quod est commune artibus, & facultatibus speculatiuis.

§. 37. Igitur nullus actus practicus concurrat ad opus. Primò, quia tota causalitas actus factis intelligitur per extrinsecam directionem, & ad mouendam voluntatem non influit physice intellectus in volitionem, vt dicam disput. 14. nec si influeret in illam, propterea influeret in obiectum; praeterea si executrix potentia est expedita ad nutum, patet voluntati;

quantam virtutem ad præstandos motus operi necessarios: non ergo indiget concursu ideæ. Vide quæ dixi disput. 2. logicæ sect. 3. & disput. 8. physicæ. sect. vltima. & disput. 9. sect. 4. & supra, ubi egi de causâ adæquata. Adde ideam longè distare à manibus, & pedibus, per quos præstatur opus, in quod si ideæ sit distans, non potest influere.

§. 3. 8. Rogas, virum actus, quo Deus videt Petrum existentem, sit practicus? Non: quia ille non est principium ratione nostra influens in Petrum, nec dirigens potentiam Dei ad eum producendum; sed iam supponit eum productum per simplicem intelligentiam terminatam in Petrum. Dices, eo actu posse produci Paulum. Non potest, quia eum non repræsentat: Deus autem non dirigitur actu confusè repræsentante rationem communem indiuiduis; sed explicitè. Vnde Deus habet actum simplicis intelligentiæ terminatum ad Paulum in indiuiduo: quo dirigitur ad eum producendum. Homines cognito vno indiuiduo mouentur ad efficiendum aliud; non immediatè per cognitionem prioris; sed quia ex illa oritur cognitio rei faciendæ; distincta à priori. Prior & eius obiectum sunt exemplar: secunda est notitia practica, vt dixi §. 30. §. autem 31. dixi id esse agentis imperfecti. Nec Deus eo actu mouetur ad reproducendum Petrum: quia reproductio non cognoscitur per illum, sed per simplicem intelligentiam: tum quia per hanc habet principium sufficiens. Tandem quia id esset exemplari moueri.

DISPUTATIO XII.

De Speciebus impressis.

§. 1.

PECIES ab Animalisticis sumitur pro repræsentatione rei; alia est formalis repræsentatio, de qua egi disputat. 6. alia est virtualis, in cuius virtute cõtinetur formalis. Hęc virtualis vocatur *species impressa*: quia potentia imprimitur ab obiecto; per quam speciem potentia quasi consignatur quodam quasi annulo obiecti; hæc species dicitur repræsentatio obiecti, non solum quia illud præsentat potentia: sed quia gerens vices illius, illud quasi repræsentat, sicut Prorex Regem repræsentat. hæc species est de genere qualitatis; agam autem de speciebus potentia: tam rationalis, quam sensitua; est ergo species impressa *qualitas quæ loco obiecti præbetur potentia cognoscitiua, vt simul cum illa concurrat ad actum.*

SECTIO I.

Sit ne aliqua species impressa?

§. 2.

DICO primò. *Datur species impressa potentie visiva, quam vocant visivalem sine visum.* Probatur primò, quia obiectum visus distat à visu: ergo non potest inde concurrere ad visionem nisi media aliqua qualitate per ærem diffusa, quæ suppleat illius defectum: obiectum autem debere concurrere effectiue ad actum, alibi probò. Dices lucem diffundi inter obiectum & potentiam, & concurrere per eam partem, quæ oculos tangit. Contra primò, sæpe obtenebretur àer interiectus, & videtur obiectum distans. Secundò, color non effunditur per aëra, nec sola lux potest efficere visionem

coloris. Tertio lux oculo contigua non videtur: ergo non influit in visionem; quia non potest non videri.

Secundò, si inter obiectum & visum intericiatur corpus opacum, impeditur visio; sublato verò corpore opaco aut interiecto corpore pellucido obiectum videtur: ergo obiectum visus traicit in oculos qualitates actiua visionis. Patet cõsequentiā, quia corpus opacum non impeditur visionem, nisi quia impedit transmissionem harum qualitatum. Si enim ab obiecto in potentiam nihil deflueret, non impeditur auditio, vt neque intellectio, nec ceteræ cognitiones independentes à medio. Quorum autem visus penderet à medio diaphano potius quàm imaginatio, aut olfactus: nisi opacitas impedit aliquid necessariò traiciendum ab obiecto in visum?

Confirmatur primò, ea ratione oculis auertis non videtur obiectum, quia species visiva mittitur per lineam rectam: auditur autem sonus auribus auertis, quia species soni non dirigitur per lineam rectam: ergo oculi aliquid accipiunt ab obiecto, alioquin huius rei discrimen nullum potest afferri. Confirmatur secundò, obiectum à tergo non possumus inspicere: quod si oculis proponatur speculum, per illud intuemur obiectum, quia species per lineam rectam tendentes in speculum, è speculo refranguntur in oculos, quia vitrum, aut crystalus supposito plumbo reiciunt species similes iis, quas acceperunt ab obiecto: idem patet in aqua, in qua per specierum reflexionem solem intuemur. Confirmatur tertio, ea ratione obiecta distantissima non videmus: quia agunt per medium à proportionem maioris distantia. Nam nisi per medium facerent; possent terminare visionem, vt imaginationem. Immo ideo sensus pendent à præsentibus obiecto, quia ab illo aliquid accipiunt: nam ad solam terminationem actus, non esset opus præsentibus obiecto.

Hinc oritur nobis videri videre obiectum in speculo, aut in aqua: & in stagnis videntur homines inuerso capite incedere propter ordinem, quo species traiciuntur in oculos. Sic audienti echum àer videtur resonare ea in parte, vnde incipit echo. Confirmatur quartò, ea de causâ qui oculis laborant, vtuntur conspiciis, quæ omnino sunt inutilia homini sano. Tandem confirmatur in virga, quæ in aquam demersa apparet fracta, aut obliqua, cum sit integra & recta; quia species partis aquæ eminentis mittuntur per diuersam lineam ab ea, qua traiciuntur species partis immersæ. Vnde non tam vnam virgam, quàm duas videtur repræsentare. Hinc est cum quis vnam tantum lucernam intuetur, si oculum palpebra obtegat, sibi videri plures lucernas videre: quia non continuantur species, sed in diuersas partes pupillæ diuersæ recipiuntur, & species acceptæ in partem superiorem repræsentant lucernam superiorem. Ita ebrii, quia non possunt palpebras vino solutas continere, sibi videntur pro singulis lucernis centenas videre. Item qui vtuntur conspiciis rotundis, diuisis in plures partes etiam rotundas, & quasi diuisis lineis quibusdam superioribus, & eminentioribus, deluduntur, neque possunt sine magna difficultate obiectum manibus attingere: quia tor illis repræsentantur obiecta, quot sunt partes diuisæ eminentioribus lineis, quæ omnia euidenter demonstrant primam conclusionem.

Rogas, quo ordine traiciantur species visuales ex aqua in oculos, vt adificia appareant inuersa; culmina ad ima: fundamenta verò in loco superiori: item

§. 3.

§. 4.

§. 5.

§. 6.

Sectio I. Sit ne aliqua species impressa?

item cum arietes per lignum transeunt amnem, videntur per aquæ reflexionem progredi dorso infixo terræ; manibus autem ac pedibus per aëra reptantibus. Respondeo, speciem visivalem efficere, vt obiectum appareat esse, vnde primo emittitur: ergo ita videtur homo in speculo videri, licet à tergo: quia ab speculo incipit species reflexa. Quia igitur ex aqua incipit species reflexa cœli: ideo cœlum videtur esse sub aqua. In illa quidem videtur: quia ex illa refrangitur species: sub illa autem, quia repræsentatur distantia. Et quia culmina turrium sunt viciniora cœlo quam fundamenta: ideo apparent inuersa: quia repræsentantur cum distantia minori à cœlo. Et cum cœlum appareat sub aqua, ideo sub illa apparet cacumen proximius cœlo, fundamentum verò distantius. Et quod species directæ est distantius à terra, ita apparet in aqua vice versa.

§. 7.

DICO secundò. *Dantur etiam species auditiva.* Probatur primò, quia aures obusæ gossipio non percipiunt sonum: ergo ex obiecto ad aures traicitur aliquid per medium deseruiens auditioni. Secundò probatur ex echo, quæ fit per specierum reflexionem è loco concauo. Confirmatur in campanarum murmure, in quibus diutius auditur sonus. Verum dicit quis ex capanarum pulsu in aëre relinqui sonum qui est qualitas, eamque ad aures vsque diffundi: cuius signum est aures torqueri vehementi sono. Sed quidem sæpe audimus sonos, qui non possunt ad aures venire, vt verba humana, quis enim dicat in aëre humana verba formari? Aut musicum concentum qui aures demulcet, alibi nisi in fidibus excitari? Præterea per auditum discernimus vbinam sit primò factus sonus: quod non possemus discernere, si sonus ipse aures pertingeret; nam cum ibi adesset sonus, ibi audiretur, & non alibi, vt patet in olfactu, quo non possumus discernere vnde veniat odor, aut factor, nisi naribus admotis olfaciamus vehementius in vna parte quàm in alia: tunc enim discursu attingimus vnde deriuetur odor: primò autem olfactu discerni nequit, vt discernitur visu, & auditu; quia species obiectum repræsentant vnde emittuntur. Tandem quando quis leuiter pulsat trabem, difficile credi videtur tam exiguo ictu fieri qualitatem, quæ traiecit per totam trabem percipiatur ab applicante autem illius extremitati: species autem intentionales facilius possunt emitti.

§. 8.

Rogas, cur species visus eodem instanti traiciantur ad oculos: auditus autem successiue? Etenim tonante cœlo statim lux præstringit oculos: deinceps verò tonitrua terrent aures. Respondeo: quia species visiva non fiunt à principio pendente à motu; secus auditiva. Hæ enim fiunt à sono; sonus autem fit ex aëris diuerberatione. Nec enim loqui, aut sonum possumus edere, nisi mota lingua, manu, aut quopiam simili. Species enim tandem durat, quamdiu obiectum; & quo ordine sit obiectum, eodem fit species sensuum externorum.

§. 9.

DICO tertio. *Olfactus non habet species:* quia odor nares ipsas attingit. Cuius signum est odorem sentire in cubili longo tempore post quam res odorifera ablata est: species autem intentionales non durant tamdiu quia pendent à præsentia obiecti. Rogas cur transacto campanæ pulsu tamdiu campanæ tintiant? Ratione qualitatis permanentis in aëre. Confirmatur, quia olfactus non discernit vbinam sit obiectum sibi vicinum: quod si aliquando videtur indagare vbinam sit principium odoris, est quia ea parte, qua incedit homo, cum sit propinquior odorifero, efficacius sentitur odor.

§. 10.

DICO quartò. *Gustus & Tactus non habent species:*

quia species requiritur vt vicaria obiecti, vt suppleat vel illius absentiam, vel improprietatem cū potentia, nam ea ratione Patet Suarez 2. metaph. disput. 35. sect. 4. num. 18. negat Angelo speciem sui cum S. Thom. & aliis in finit: sed obiectum horum sensuum neque ab illis distat, neque est improprietatum; ergo non indiget specie. Patet maior ex definitione speciei. Minor experientia: nihil enim tangimus aut gustamus quin illud physicè contingamus; consequentiā patet, quia species non adhibetur sine necessitate. Dices primò, obiectum esse præsens physicè non verò intentionaliter. Contra, quia esse intentionaliter præsens est esse proportionatum ad intentionales sensationes: sed obiectum physicè præsens, & proportionatū cum potentia in gradu essendi, est aptum ad sensationes intentionales; ergo est intentionaliter præsens. Neque enim alia intentionalis præsentia est necessaria. Dices secundò, obiectum esse nimis crassum, atque indigere subtiliori quadam repræsentatione. Sed non intelligo istam crassitiam: sapor enim nescio quam habet crassitiam, præsertim cum species sit imperfectior ipso sapore. Adde istos sensus esse crassissimos: quid ergo indigent motiuo subtili? Lux autem non indiget specie, quia fit admodum subtilis; sed quia non potest videri nisi aliquantum distet ab oculo, quæ distantia suppleri debet per speciem impressam.

§. 11.

Secundò arguitur, quia Angelus se cognoscit sine specie impressa, & Beati Deum; ergo. Dicit nescio quis, repugnare Deum videri sine specie impressa, sed mihi mirabilis est hic. Dubitat Theologi, possit ne Deus videri per speciem impressam? negant neque pauci, neque ignobiles, & de facto ita non esse affirmant omnes, & ipse se proicit ad affirmandum Deum non posse videri sine specie: quia (inquit) neque potest amari sine cognitione. Sed latum est discrimen; voluntas enim mouetur in bonum, quod non percipit nisi per cognitionem: potentia autem cognoscitiua ipsa sibi præsentat obiectum, quo tantum indiget in genere causa efficiētis: qui concursus melius oritur ab ipso obiecto proportionato, & proximo, quàm ab speciebus illius vicariis.

§. 12.

Obiectis tactu percipi obiectum distans: ergo eget specie. Probo antecedens; quia sentimus grauitatem longè distantem. Si enim humeris vestitis imponatur saxum; caro sentit eius molem. Nego antecedens. Ad probationem dico, non sentiri grauitatem distantem, nec tangi; sed sentiri impulsu ab illa impressum carni. Cui signo est non sentiri an imprimens impulsus sit leue, an asperum. Solus ergo sentitur impulsus. Quando item ego baculo conor mouere saxum, non sentio eius vim resistantem; sed impetum impressum manui à me ipso; vel à saxo. Semper ergo sentimus obiectum aliquid immediatum; quod cernimus à corpore distante prodire.

§. 13.

DICO quinto. *Phantasia habet species impressas.* Primò, quia phantasia sæpe operatur quiescentibus externis sensibus: ergo tunc non potest moueri ad operationes per sensus, sed per species. Secundò, quia phantasia habet præteritorum memoriam: at sensationes externæ non possunt memoriam excitare, quia non sunt recordatiua. Tertio, quia vna potentia cognoscitiua per suos actus non mouet aliam cognoscitiuam, vel quia habent diuersa organa, & partes diuersas: vel quia vnaqueque potentia suis gaudet actibus, neque vititur alienis.

§. 14.

DICO sexto. *In intellectu dantur species spirituales.* Probatur primò, ex communi sententiâ S. August.

ab.

ab obiecto & potentia paritur notitia: Secundo, quia intellectus est indifferens ad varia obiecta: ergo determinatur per species. Dices determinari per sensationem internam. Contra: quia probatum est unam potentiam materiale non determinari per actus alterius formaliter: ergo multo minus determinabitur potentia spiritalis à materiali. Deinde intellectus est perfectissima hominis potentia: ergo ad suos actus perfectum habet determinatum: nam voluntas non potest determinari à phantasia, licet repræsentet rationem boni: cur intellectus determinabitur ab actu materiali.

§. 15. Tertio, quia multas habemus cognitiones, quæ non potuerunt pendere à phantasia immediate: ergo. Probatur antecedens, tum quia apprehendimus res spirituales, tum quia recordamur actuum spiritalium: quæ cognitiones cum primum ortum traxerint à discursu, ex quo relinquuntur in intellectu species rerum obiectorum, non possunt immediate à phantasia pendere. Dices per actus phantasia determinari intellectum ad actus rerum insensibilium. Contra, quia huiusmodi obiecta non percipiuntur, nisi per discursum, quo è duobus actibus alium deducit intellectus, ad quem non determinat phantasia, sed præmissa. Cum verò intellectus sine actuali discursu percipiat obiecta, quæ prius per discursum, sit planum in eo relictas species, quæ loco præmissarum mouent intellectum ad actum. Quod si anima separata & Angelus habent species: eas habebit intellectus in via: quia in ea pendet ab obiecto, non secus ac Angelus: nec est quid suppleat obiecti vices nisi species. Tandem hæc est communis opinio à qua non potest sine euidenti ratione discedi.

SECTIO II.

Quorum obiectorum sint, vel esse possint species impressæ?

§. 16. Dico primò. *In sensu externo & interno dantur species impressæ propria suorum obiectorum, vel immediatus concursus illorum.* Hæc non eget alia probatione præter eam qua species ostendimus.

§. 17. Dico secundò. *In intellectu dantur species propria rei singularis in singulari.* Hæc de re agam disput. 7. metaph. Probatur autem, quia in sensu externo datur species repræsentans rem singularem in singulari, ut patet experientia: hæc autem species producit sensationem externam. Deinde sensus per neruum opticum producit in phantasia aliam speciem eiusdem obiecti, per quam fit actus phantasia rei singularis in singulari: phantasia autem per naturalem sympathiam determinat ad producendum speciem spiritualem repræsentantem idem obiectum: quid enim potest impedire intellectum à tali productione? Aut quam ob causam illa species abstrahit à conditionibus indiuiduis, & erit vniuersalis in repræsentando, cum sit effectus repræsentationis singularis in singulari: Quod intellectus agens dicatur abstrahere à materia, quid prodest? cum id præter efficiendo spirituales species, non verò non repræsentando rem materiale ut dixi disput. 7.

§. 18. Dico tertio. *In phantasia non datur species obiecti sensu externo imperceptibilis.* Probatur, quia phantasia tantum apprehendit obiecta sensuum externorum: ea verò, quæ cum his habent affinitatem, non cognoscit; alioquin, cum ex cognitione vnius obiecti; pararet alterius cognitionem, discurreret. Hinc euerto nonnullorum species insensatas: opi-

nantium, bruta per illas cognoscere obiecta imperceptibilia sensu externo, v.g. inimicitiam, amicitiam, timorem, gaudium, &c. Veruntamen bruta timent sine apprehensione timoris, exercentque inimicitias sine inimicitia, aut amicitia: cognitionem timent autem ouis Lupum, quia apprehendit se ab illo dilaniari: ex qua apprehensione oritur timor, & tristitia: non timent autem canem, quia apprehendit Lupum ab illo arceri, vel quia non timent ab illo dilanationem: cum verò videt canem iratum timent illum, non minus quam Lupum: vnde autem haberet ouis insensatas istas species: quarum nec vestigium odoramur, cum omnia, quæ per illas bruta præstare dicuntur, rectè fiant sine illis: nam ad timendum quid est opus reflexa cognitione timoris? nos enim sæpe timemus quin timoris meminimus, sufficit videre malum ut timeamus.

Dico quartò. *Ad primam cognitionem intellectualem insensibilis obiecti, non datur species propria:* quia apprehensiones obiecti sensibilis determinant intellectum ad iudicium: iudicio autem per discursum cognoscimus obiectum insensibile: ergo non requiritur species. Hæc enim requiritur ad determinandum intellectum ad hoc, aut illud obiectum: sed illæ cognitiones determinant intellectum ad obiectum, quia cognitiones obiecti sensibilis inferunt cognitionem insensibilis obiecti.

Quod si requiritur concursus effectiuus ex parte obiecti, ille præstabitur à primis cognitionibus. Cum enim sint perfectiores specie impressa præstabitur quidquid illa efficit. Dices speciem impressam esse virtualem representationem obiecti. Contra, quia idem est ac esse principium cognitionis gerens vices obiecti. Sed multo melius præmissa erunt principium actiuum cognitionis (si tunc esset necessarium) gerentque vices obiecti. Quia est formalis repræsentatio obiecti: quapropter præmissa virtute continent conclusionem: ergo cum illis requiritur species.

Quod si verò aduersus non neminem opinatam speciem impressam requiri ad iudicium, in quantum est apprehensio, non tamen in quantum est formaliter iudicium: ad quam formalitatem ait intellectum determinari per apprehensionem: vrgo (inquam) quia ille actus iudicij reduplicatiue est vera cognitio vniuersalis & totius obiecti: ergo requirit propriam speciem illius, sicut eam requirit apprehensio extremorum: quod si ad formalitatem iudicij sufficienter determinatur intellectus per aliam cognitionem, idem erit circa quoduis obiectum ad quod determinat alij actus.

Igitur posita apprehensione obiecti sensibilis, per eam intellectus discurret ad obiectum insensibile, è quo discursu relinquuntur in intellectu species propria obiecti sensibilis. Propria (inquam) non quidditatiua, aut intuitiua, sed quæ deseruiat ad propriam cognitionem talis obiecti, siue spirituale sit, siue materiale: reale, siue rationis. Hæc species è discursu relicta à sensationibus, præmissis, vel cognitionibus; à quibus pependit, determinat intellectum ad cognitionem sui obiecti, sine actuali discursu: quæ cognitio est diuersa speciei à cognitione discursiua.

SECTIO III.

Possit ne dari species impressa Dei?

§. 23. Fateor me nunc philosophicos carceres effingere: sed nactus occasionem conceptum sermonem

monem retinere quis poterit: præsertim cum sit proposito affinis, & hæc quæstio ex animasticis principiis dirimenda, S. Thom. 1. p. q. 12. art. 2. docere videtur talem speciem repugnare. P. Gabriel S. Thom. exponit nõ de specie impressa, sed de specie, vel similitudine prius cognita, negat enim S. Thom. Deum posse videri per cognitionem talis speciei. Et quidem rationes B. Thom. aperte concludunt suum intentum de hac similitudine cognita prius: at verò de specie impressa non habent pondus illud, quo S. Thom. solet arguere. P. 1. par. traçt. 1. lib. 2. cap. 13. num. 2. huic expositioni refragatur conatur ostendere, egisse S. Thom. de specie impressa, in quo sensu in hanc opinionem se effudere Thomista.

SVBSECTIO I.

Rationes communes pro Thomistica sententia.

§. 24. Probatur primò, quia res ordinis superioris non possunt videri per similitudinem rerum inferiorum, ergo Deus non potest videri per speciem impressam, quæ est similitudo inferior. Distinguo antecedens: per similitudinem prius cognitam, ut substantia per accidens prius visum, concedo antecedens: & sic intellige B. Dionysium: negatur tamen de similitudine, quæ vel sit formalis, aut virtualis repræsentatio: sic substantia cognoscitur per speciem accidentalem, & Deus videtur accidentaria visione.

§. 25. Secundò, quia Deus est suum esse: ergo non potest repræsentari per speciem creatam. Distinguo consequens, per speciem prius cognitam, concedo consequentiam: per speciem formaliter, aut virtualiter repræsentatiuam, nego consequentiam: sicut etiam videtur visione beata, licet Deus sit suum esse, immo videtur per concursum accidentalem, quem Deus præstat in ratione obiecti. Hunc autem influxum cur non exhibebit accidens loco Dei, tamen si Deus sit suum esse? nec video quæ sit ista consequentia. Nam species impressa non debet esse tam perfecta, quam obiectum, tum quia species expressa perfectior est imago, & similitudo, quam impressa, & sæpe est imperfectior suo obiecto, ut patet in visione beata: & cognitione abstractiua Dei: tum quia species Angeli non est tam substans, & immaterialis, quam ipse Angelus, quid igitur est necessaria species neque impressa, neque expressa, quæ sit suum esse? Immo eiusdem obiecti sunt plures species distinctarum specierum. Albedo enim cognoscitur, & per speciem materiale pendente à præsentia physica albedinis: & per speciem phantasia independentem ab albedine præsentente semper: & per speciem intellectualem humanam, & Angelicam, quæ species sunt inter se physice, & inæquales, & dissimiles: ergo non possunt omnes esse physice æquales obiecto.

§. 26. Tertio, quia Deus est infinitus, & illimitatus: species autem est finita & limitata: ergo nõ potest dari species Dei. Quasi verò per speciem finitam non posset videri obiectum infinitum: ut beati Deum vident: & per speciem accidentalem non possit videri obiectum substantiale. Itaque species illa esset finita, tñ quia effectiue & liberè prodiret à Deo, sicut modo prodit concursus effectiuus ab essentia diuina supplens defectum speciei impressæ, tum quia esset accidens receptum in potentiam vitalem, à qua limitaretur, sicut lumen gloriæ, & visio beata: neque esset comprehensua, tum quia Deus est incomprehensibilis, nullumque est lumen

Philosophia Petr. Huri. de Mendoza.

comprehensium Dei, cui lumini seruitura erat species: tum quia species impressa in ratione speciei non esset principium perfectioris visionis, quam est ipsa essentia Dei, ut præbens concursum, quem species erat præstitura: sed essentia Dei non est principium visionis comprehensiuæ: ergo neque species esset, quia tantum gereret vices Dei in ratione obiecti.

§. 27. Quarto, quia videri aliquid per speciem est non videri per essentiam: quod de Deo affirmare esset erroneum. Hoc argumentum S. Thom. euidenter probat, Deum à beatis non posse videri per aliud obiectum, aut imaginem, aut similitudinem, aut speciem prius cognitam: at verò incredibile est S. Thom. sensisse concursum speciei impressæ impedire immediationem cognitionis, cum nos immediate percipiamus accidentia, & vnus Angelus alium per speciem impressam: quod vbique fateatur S. Thom. cum ergo rationes B. Tho. euidenter sint ad probandum Deum nõ posse videri per speciem cognitam: sint autem fuitiles ad probandum implicare speciem impressam, veri eius discipuli tenemur sentire illud esse loquutum de specie prius cognita, & non de impressa: licet textus non nihil habeat difficultatis. Quapropter diuisi sunt P. Suarez, & Vazquez in eius expositione: sed in P. Vazquez inclinor, quia eius expositio honorabilior est S. Thomæ.

§. 28. Quintò, quia Deus est summè intelligibilis, ergo non potest dari species illius. Nego consequentiam: nam sicut hæc summa intelligibilitas Dei nõ tollit diuinam essentiam in ratione obiecti actiue concurrere ad visionem: cur ille concursus non poterit præstari per speciem impressam?

§. 29. Dicunt alij, Deum esse visibilem per essentiam: ergo non per speciem: quia illud attributum non potest communicari vlli creaturæ: sicut neque omnipotentia, aut alia attributa. Multis peccat hæc ratio: etenim creaturæ etiã sunt visibiles per essentiam. Omne enim obiectum immediatum cognoscitur per suam essentiam, estque per illam cognoscibile: quamuis non est per essentiam cognoscibile, id est, independenter à Deo. Deinde nulla est consequentia, Deus enim non communicaret speciei intelligibilitatè per essentiam: nam ipsa ex eo quod concurrat ad visionem Dei, non cognoscitur per suam essentiam, quod requirebatur, ut ei comunicaret illud attributum: sed comunicatur creaturis potentia faciendi visionem, eas faciendo potentes: sicut comunicatur eis scientia, eas faciendo scientes: quamuis Deus est sciens per essentiam. Deinde quod Deus sit cognoscibilis per essentiam non tollit quin etiam ad illam cognitionem possit concurrere species impressa: nam rectè potest Deus communicare creaturæ virtutè influendi in sui visionem, sicut Deus per sui essentiam est productiuus hominis: quam virtutem communicat homini.

SVBSECTIO II.

Expenduntur argumenta cuiusdam.

§. 30. VIdi cuiusdam opinionem, & argumenta, quæ extricanda putavi. Opinatur potentia absoluta repugnare speciem impressam qua Deum intueri possimus; ac duas constituit obiecti similitudines cognoscitiuas: alteram potentie ad obiectum; quæ illi assimilari conatur: alteram obiecti ad potentiam, per quam obiectum conatur sibi intellectum assimilare: & hoc, inquit, fit per speciem impressam, quæ gerit vices obiecti.

fff Igitur

§. 31. Igitur argumentatur primò, ea species necessariò participaretur à Deo, non solum vt à causa efficienti, sed etià vt ab obiecto cuius virtutem adæquet species in esse intelligibili: sed impossibilis est ea adæquatio in aliqua specie creata: ergo. Maior patet: quia nulla actualitas reperitur physicè in obiecto, quæ non reperitur in specie in esse intelligibili, id enim est esse speciem immediatam obiecti, & vniuocam representationem. Quia si aliquid inuenitur in obiecto, quod non representaretur in specie, id non pertineret iam ad naturam representatam: quæ vel tota, vel nullo modo representari potest: quia cum sit indiuisibilis non potest representari per partes: probat autem minorem: scilicet nõ posse esse speciem adæquatam Dei, quia Deus habet intelligibilitatem infinitè distantem ab intelligibilitate reperta in specie creata.

§. 32. Tria à me præstanda curabo: primum, argumenta huius Authoris nihil continere præter latam æquiuocationem. Secundò ab eo deferri suam consequentiam. Tertio, eum nõn artigiſſe mentem S. Thom. Ac primum non bene distinguit duas illas similitudines. Nam in actu primo nulla est similitudo præter speciem impressam: quæ est virtualis representatio obiecti. Intellectus enim non est similitudo obiecti: præter speciem & intellectum non est alius actus primus creatus: ergo nec similitudo præter speciem expressam & cognitionem: intellectus enim cum specie nihil producit præter actionem vitalem & eius terminum: habitus enim ab actu producit. At in ipsa specie expressa non sunt duæ assimilationes: altera à potentia, altera ab obiecto: sed vnà cù duplici formalitate. Prior formalitas est cõceptus intellectiois vt sic: posterior est enim esse de hoc obiecto. Itaque formalitas respondens huic obiecto non est cõceptus imaginis, sed differentia ad hanc: vt rationale non est cõceptus animalis: sed differentia & contractio ad hominem.

§. 33. Item nõ sunt è re illa duæ imagines, vt patet. Ergo ad argumentum negatur maior: tum quia species illa non esset magis necessaria, quam nunc est influxus à Deo vt ab obiecto: tum quia species intuitiua non est necessariò adæquata suo obiecto: nam alia est cõprehensiuua, alia quidditatiua tantum; illa suo adæquatur obiecto, hæc nõ adæquatur: distinguo item probationem, nulla actualitas est in obiecto, quæ nõ reperitur in specie secundum ea quæ obiecti dicit in recto, cõcedo: secundum prædicata, & denominationes omnes, nego. Nam hoc nõ est de cõceptu speciei immediatæ, magis quam de cõceptu cognitionis immediatæ: nec propterea obiectum est diuisibile; nam licet totum videatur, tamen totum videtur in adæquate: quia non penetratur in ordine ad omnes suos effectus, & totum pertinet ad obiectum speciei impressæ: sed non in ordine ad omnes effectus, in ordine ad quos nõ est obiectum eius speciei. Quæ expressit S. Thom. 1. p. q. 12. artic. 7. ad 2. ostendens Deum à Beatis non cõprehendi, non quia totus non videatur à Beatis, sed quia non videtur quatum visibilis est, quod tota ea quæst. passim inculcat.

§. 34. Præterea retorqueo argumentum: cognitio immediata, & intuitiua participatur ab obiecto non solum efficienter, sed etiam in ratione obiecti: cuius virtutem adæquat: sed nulla cognitio Deum adæquare potest: ergo nulla potest esse cognitio intuitiua Dei: probo maiorem, quia nulla actualitas reperitur physicè in obiecto, quæ non reperitur intelligibiliter in intuitione: id enim est esse in

intuitionem immediatam obiecti, & vniuocam representationem: quia si aliquid esset in obiecto, & non in intuitione, id non pertineret ad obiectum illius: quod totum intelligitur, vel nihil, quia non est diuisibile in partes: ecce tuum argumentum simili forma probat ingens absurdum.

§. 35. Quod dicit de vniuoca representatione, non est subtilius: aut enim significat obiectum & speciem vniuocè cõuenire, id est, esse eiusdem speciei: sicut causa vniuoca est idem cum suo effectu quod præter absurdum; Nam neque species Angeli est Angelus, nec iumentum species iumentum: aut significat conuenire vniuocè in aliquo genere, quod etiam est falsum; nam Angelus est de genere substantiæ, & species quam de illo habet alius, est de genere qualitatis: aut significat rotam essentiam obiecti debere esse intentionaliter in specie; quod non repugnat Deo magis, quàm à creatura intuitiue videri: totus enim reperitur in ea cognitione, licet non totaliter, neque comprehensiuè: sic igitur quidem erit in specie impressa.

§. 36. At verò hoc argumentum est discutiendum: quia non solum probat nõ posse dari speciem adæquatam & comprehensiuam Dei, verum neque in adæquatam. Nam licet Deus non comprehenderetur, adhuc eius essentia in recto visa, est infinita simpliciter; & species de illa deberet esse infinita: quia quod est realiter in obiecto, debet esse in specie intelligibiliter. Equidem probo, nec Deum posse ab aliquo videri: quia id quod immediatè videtur in Deo, est infinitum, quod in visione debet reperiri intelligibiliter, multo perfectius, quàm in specie impressa; quia hæc est virtualis, illa formalis obiecti similitudo. Itè ad videndum obiectum extensum per quinquaginta passus, requireretur species impressa extensa per totidè passus; & oculus eiusdem mensuræ: & ad videndum Angelum requiritur alia tam perfecta quàm ille. Respondeo ergo; infinitum obiectum posse intentionaliter esse in specie impressa, & expressa finita, cuius representatio finita est absolutè & intrinsecè; infinita tamen per extrinsecam denominationem ab obiecto infinito; sicut species de substantia est intrinsecè accidens & extrinsecè connotatiue substantiæ: quia obiectum in esse representabile, vel terminante representationem est substantia. Similiter, dicam disput. 5. Metaphys. actum singularem esse representationem singularem, & vniuersalem in representando.

§. 37. Vrger; illa species secundum suam entitatem est finita: ergo non potest esse infinita in representando: patet consequentia; quia esse entitatum & representatum in specie non distinguuntur: quia non ad libitum, sed ex intrinsecò suo conceptu representat: vnde concludit pro maiori immaterialitate obiecti requiri in specie maiorem immaterialitatem, & perfectionem. Optimum argumentum; pro maiori immaterialitate obiecti intelligibilis, requiritur in intellectu & cognitione maior immaterialitas: ergo in visione Dei requiritur infinita; item cognitio intuitiua Dei est infinita in representando: quia intuitiue representat infinitudinem Dei; sed in ea sunt idem esse representatum, & entitatum: ergo est infinita in essendo. Item species intuitiua Angeli est substantialis in representando: ergo & in essendo. Immo & author ipse censens esse probabile dari speciem expressam Dei respondet suo argumento; speciem expressam & Deum assimilari non vniuocè, quia expressa species non habet absolutè infinitatem: idem debet dicere de specie impressa, quæ connotatiue, & non intrinsecè

intrinsecè haberet infinitatem; commune autem axioma, obiectum in esse imaginari, & imaginem esse idem, verum est, quia in esse imaginari reduplicat imaginem ipsam, quæ intentionaliter est obiectum, id est, intentio illius, in se representans quod illud habet. Ratio à priori huius doctrinæ sumitur ex S. Thom. adducto disp. 6. inter cognitionem & obiectum non esse similitudinem physicam, & adæquatam; sed similitudinem proportionis, & intentionalem. Sic per actus accidentarios cognoscimus substantias: illi actus sunt connotatiue substantiæ, id est, connotant substantiale obiectum.

§. 38. Hanc rationem cõuenientia inter speciem impressam & expressam conatur ille diluere: quia species impressa non limitatur nisi ab obiecto, cuius est immediata participatio: at expressa limitatur etiam à potentia, cuius est operatio. Vnde non fit calculatio cognitionis ad obiectum, sed ad potentiam. Nõ enim ex maiori perfectione obiecti crescit perfectio cognitionis, sicut crescit speciei impressæ perfectio. Contra, cognitio crescit etiam ab obiecto, nam idem Angelus per eandem speciem impressam potest per te producere cognitionem de homine, aliam de equo: at prior cognitio erit perfectior quàm secunda pro sola perfectione obiecti, vt nunc pono: ergo. Confirmatur primò, quis enim negauit perfectiorem esse visionem Dei, quàm Angeli, etiam in ratione obiecti? Dices, id oriri ex lumine. Contra, ideo lumen requiritur propter perfectionem obiecti, vt perspicue docet S. Thom. 1. part. quæst. 12. art. 4. Confirmatur secundò: virtutis moralis actus est nobilior pro nobilitate obiecti, nam ab eadem potentia naturali oritur elemosyna & religio; hæc autem est perfectior. Ratio à priori, quia actus sunt representationes obiecti, quæ quia sunt similitudines rei perfectioris, sunt etiam perfectiores. Deinde falso dicitur non esse cognitionem immediatam participationem obiecti: nam cognitio intuitiua Dei fit immediatè à Deo non solum vt principio actiua vniuersali, sed vt speciali & obiecto. Nã concursus obiecti in actum præstatur ibi immediatè à Deo.

§. 39. Dices, cum concursus præberi in potentia secundum illius dispositionem, at concursus in specie non fieri nisi secundum virtutem obiecti. Contra, ego iam per te habeo perfectionem cognitionis crescere pro cremenento dignitatis obiecti, ergo de infinito obiecto debet esse cognitio infinita: patet ex tua calculatione, & sicut tu ais esse implicationem speciem impressam esse immediatam participationem Dei, & esse accidens limitatum per potentiam receptiuam: quia cum sit de obiecto illimitato nõ potest limite circumscribi, neque in aliquo genere contineri; ita ego dico esse implicationem intuitionem Dei esse immediatè à Deo infinito, & illimitato in ratione obiecti, & esse limitatam per potentiam receptiuam: absolutè autem dico etiam speciem limitatam iri per intellectum creatum, in quem reciperetur: quia esset comprincipium eum iuuans ad actum, & in eo reciperetur: obiectum autem esse illimitatum nihil refert, nam omnis creatura eo ipso quod producat à Deo, est limitata, sicq; limitaretur species: agimus enim sit ne producibilis? Dico eam esse, quia in ipso conceptu rei creabilis imbitur limitatio, quia est dependentia ab illo; nec verò obiectum emittit speciem tam illimitatam, quam ipsum est; nam Angelus est substantia, & eius species est accidens, & illa esset substantia subsistens.

§. 40. Adde, licet Deus necessariò produceret speciem, adhuc eam non esse infinitam simpliciter, quia ibi Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

cerneretur dependentia à Deo, & qui constitueret Deum operantem necessariò, non diceret omnes eius effectus esse infinitæ perfectionis: nec sequitur per locum intrinsecum: nam si Deus esset agens necessarium, non faceret hominem alium, neque essentialiter perfectiorem quam nunc: ego enim idem essem tunc, qui nunc: libertas enim Dei formaliter non facit rem finitã: sed ipsa dependentia, per quam creatura habet aliquam imperfectionem, ratione cuius est finita. Ex hac autem obiecti similitudine oritur libertas in Deo ad illud producendum: quia bonitas finita non necessitat Deum.

§. 41. Deinde argumentatur: si esset possibilis species Dei illa existeret necessariò; ergo. Probatur antecedens, tum quia in rebus omnibus creatis est necessaria productio speciei, tum quia Deus naturaliter est intelligibilis, & independenter à sua voluntate; sed si species esset possibilis, intelligibilitas Dei contineretur in speciebus, ergo. Mirum argumentum; nega antecedens: ratio autem de creaturis satis asseritur abs re, quia nõ solum Angelus producit necessariò speciem sui (si tamen illa producat,) verum & necessariò præstat cõcursum, quo ipse se intuetur, nam ea cognitio est Angelo necessaria: at Deus non exhibet necessariò concursus ad visionem sui: pone meam opinionem, non esse necessariam speciem præsentem obiecto, & proportionato; obiectum tamen illud tam necessariò videtur per se ipsum quàm color per speciem: ergo similiter Deus tam necessariò videtur à beatis, & independenter ab eius voluntate. En quod consequens è tua consequentia. Est igitur discrimen latum: quia omnes creaturæ multa operantur necessariò, quæ Deus liberè. Secunda probatio est mirabilior: cui præmitto duplicem esse intelligibilitatem: alteram quæ cum ente conuertitur, & vocatur veritas, hæc est necessaria Deo, quia est idem à parte rei cum eius essentia, & hæc non potest reperiri in specie impressa: neque eiusmodi intelligibilitas etiam in creaturis reperitur in specie ab illis emissã. Altera intelligibilitas est principium proximum concurrendi in ratione obiecti cum intellectu: hæc reperitur & in specie impressa, & quouis obiecto proportionato: hæc est communicabilis à Deo speciei impressæ sui sicut & virtutes alia actiue, at verò non necessariò, sed liberrimè.

§. 42. Dicit præterea: speciem impressam ex genere suo non esse accidens: quia Angelus se cognoscit per suam essentiam. Vnde Angelum vocat speciem sui, quod contradicit sibi, asserenti speciem impressam esse assimilationem obiecti cum potentia, & gerere vicem illius; sed essentia Angeli non est assimilatio sui, nec gerit vices suas, neq; est loco sui, sed potius species est vicaria ipsius Angeli: ergo. Equis vnquam dixit, Deum esse speciem sui? nam & ipse rectè ait speciem esse naturalem representationem obiecti; sed nihil est representatio, neque imago sui. Vnde contra eundem colligo, speciem intelligibilem vt sic esse accidens; nec posse ab eius ratione præscindi: insuper sicut species de Angelo est accidens licet Angelus ipse sit substantia, cur nõ infert speciem de Deo fore finitam, licet Deus sit infinitus? & sicut ex conceptu substantiali Angeli non infert speciem vt sic non esse accidens, cur ex conceptu accidentali speciei de Angelo nõ infert omnem speciem de obiecto ab eo distinctam esse accidens? & sicut ab obiecto substantiali emanat accidens, quia illud producit in intellectu alterius, cur propter rationem eandem ab obiecto infinito non oritur finita species?

§. 43. Itidem negat speciem expressam Dei, quia

omnis similitudo, & qualitas Dei repugnat: nam repugnat imago, quæ prius cognita ducatur in quidditativam cognitionem Dei: ergo etiam imago, quæ sit ratio cognoscendi: nam istud genus imaginis est perfectius & æqualius. Verum oblerua in consequentiam, si hac ratio vrget, ergo non potest sustineri dari speciem expressam Dei: quia non potest sustineri dari obiectum prius cognitum æquale Deo, ex quo Deus quidditativè noscatur. Neque ipse hoc argumentum solvit, cum teneretur: si quidem probabile cenfer dari speciem expressam Dei: quod ex B. Tho. euidenter ostendi disp. 6. alia argumenta solvit: nec admittit sustineri posse impressam speciem Dei, cum admittat S. Tho. argumento utrumque probari de impressa & expressa. Nego igitur repugnare similitudinem intentionalem Dei: in adæquatam quidem, nam adæquata repugnat. Ad probationem respondeo, obiectum prius cognitum, in quo quidditativè cognoscitur aliquid, debere esse æquè perfectum, & causam eius quod in illo cognoscitur (hoc nunc do disputandi ergo, alibi id discussurus) causa enim penetrata in ea penetratur effectus: ut verò sit ratio cognoscendi, tantum arguit similitudinem representativam; substantia enim non cognoscitur quidditativè in accidente prius cognito, cognoscitur autem per actum accidentalem. Hac sunt prima principia, & rudimenta philosophiæ.

§. 44.

Probo autem ex hoc argumento etiam repugnare intuitionem Dei: nam per te illa est imago, & similitudo Dei: ergo repugnat sicut species expressa: probo ad hominem tuo argumento. Responder cognitionem esse assimilationem ex parte potentia, quæ per illam limitatur, at speciem expressam esse assimilationem ex parte obiecti, quæ ex ipso solo limitatur; si autem obiectum est infinitum, similiter & eius imago erit. Contra: species expressa etiam limitatur à potentia: ergo. Probatu antece- dens: species expressa petit essentialiter concursum actiuum & passiuum potest: ergo limitatur à potentia: consequentia est evidens, quia concursus actiuus potentia finitæ est finitus: item receptibilitas est limitatio, quia est potentialitas. Probo antecedens, quia species expressa essentialiter fit modo vitali, quia est actus vitalis & terminus actionis vitalis. Adde non esse hanc similitudinem tam illimitatam, quam obiectum: quia species expressa, etiam comprehensua de Angelo non est tam perfecta quam Angelus, quia fit concurrente potentia accidentaria: ergo & species expressa Dei esset finita: quia ad illam concurrat lumen creatum. Adhuc vrgeo: etiam cognitio est similitudo ex parte obiecti, nam per te tam obiectum quam intellectus conantur similitudinem intellectus cum obiecto, & ad illam similitudinem ut similitudo est, tam concurrat obiectum quam potentia: ergo tam est similitudo ex parte obiecti, quam ex parte potentia. Mitto alia, ne longiorem orationem faciam: nam ille eodem filo cætera texit.

§. 45.

Nunc paucis ostendo: eum non calluisse mentem S. Thom. quia, artic. 4. q. 12. 1. par. ad 7. ait, cognosce Deum per similitudinem creatam non esse cognosce Deum: ac proinde ab Angelo non cognosce per sua naturalia, & suam similitudinem: ibi enim agit de similitudine prius cognita, ut patet ex autoritate Dionysij in primo argumento posita, & ait S. Tho. se hoc supra dixisse, artic. 2. ergo ibi agit de similitudine prius cognita: hæc sunt adhuc sub iudice. Repete plurima testimonia S. Tho. quæ retuli disput. 6. lect. 5. quibus clarissimè docet omnem cognitionem esse verbum, & omne intelligere

creatum esse dici. Nunc expedo testimonia ab hoc adducta, 1. ex 4. d. 49. q. 2. art. 1. ad 3. *Medium* (inquit S. Tho.) est triplex, primum est medium sub quo ut lumen: secundum medium quo, & hoc est forma visibilis: tertium est medium per quod videtur, & hoc est per cuius inspectionem dicitur visus in aliam rem: sicut inspicendo speculum dicitur in ea, quia in speculo representantur: in visione autem patrie non erit tertium, nec secundum medium, erit autem primum. Hoc testimonio non meminisse S. Tho. specie expressa patet. Nam primum medium est lumen se tenens ex parte potentia, quod admittit in patria: secundum est species impressa, quæ simul cum potentia concurrat ad actum: sæpe enim forma vocatur obiecti, quam rectè negat: tertium est imago prius cognita, ut patet ex speculi exemplo: nam visio ipsa, seu videndi actus non est nec videtur in speculo: sed S. Tho. insinuat, quod postea Durand. & P. Molin. dixere, in speculo videri similitudinem obiecti, & ex illa obiectum, quam rectè S. Thom. negat in patria: ubi igitur negatur hic species expressa? Secundum est ex quaest. 8. de veritate, artic. 5. verum ibi loquitur S. Tho. de specie impressa, & partim de similitudine prius cognita: nam ait omnia videri vel per essentiam in Deo à nobis, vel per similitudinem, ut lapis, id est; per speciem impressam, nam Deus non videtur à nobis per suam essentiam tamquam per speciem expressam, sed in ratione speciei impressæ, quia per suam essentiam præstat concursum, quem alibi præstat species: mentem autem huius auctoris nec leuiter insinuat.

SVBSECTIO III.

Argumenta similia vero.

ENOSTRIS nonnulli, rati à Thomistis nec leuiter probari repugnantiam speciei impressæ, ut tueatur sententiam, quam putant esse B. Tho. aliam viam iniere minus asperam. Nam species impressa ideo est vicaria obiecti, quia pro illo subrogatur ad præstandum quod ipsum non potest vel ob distantiam, vel ob improprietatem seu impotetiam, sed Deus non potest esse distans; nec improprietatis intellectui eleuato lumine: ergo non potest pro illo subrogari species. Quod argumentum paulatim dissoluam, & prosequar.

Obiectum duo præstat; & terminat actum, & illum producit cum potentia: ad primum munus non potest subrogare speciem: ad secundum potest. Obiectum creatum eger vicaria specie, vel quia à potentia distare potest; ut lux & color à visu: item Angelus quamuis se ipsum cognoscat sine specie, potest etiam per illam; quia dantur species illius in aliis Angelis; ac proinde non repugnat eum cognosce per speciem; quia hæc iam est possibilis: vel eger specie, quia non habet proportionem ad efficiendum actum vitalem. Vbi hæc deficiunt, non est possibilis naturaliter species impressa: quia connaturalius præstat effectus à causa, quæ illum debet, quam à vicem gerenti.

Hi auctores arbitrantur non posse esse locum speciei ubi obiecto repugnat illa rationes: quia vicario potest esse locus, quando principale potest abesse. Verum Deus suo arbitratu potest partiri suum concursum cum causis secundis. Vnde ad argumentum in forma distinguo maiorem; & species est ad præstandum influxum loco obiecti creati ob eius improprietatem, aut distantiam, do maiorem; respectu Dei, nego: sed species per se primo est ad efficiendum loco obiecti; id autem esse ex potentia,

potentia, aut libertate obiecti, sunt differentia: extra conceptum speciei. Quod igitur in creatis contingit ex illorum imperfectione, oritur in Deo ex libera voluntate. Ut enim causa creata adæquata non dat locum aliis in eodem genere, quia ex suppositio- ne quod operatur, operatur necessarior per concursum adæquatum; & Deus autem illum liberè partitur: sic Deus partitur influxum suum. Ad minorem patet: esse locum concursui speciei ex libera voluntate Dei, quamuis non ex impotentia, aut distantia.

§. 49.

Dices primo, non posse ex natura rei aliquam qualitatem institui ad supplendum influxum quem Deus suspēdit pro suo arbitratu: non enim est villa causa ex se instituta ad supplendos defectus per accidens aliarum. Confirmatur; si Deus non vult concurrere cum specie A, sed cum B, aut alia qualitate: talis causa non supplet defectum speciei A. alioquin ad speciem daretur alia species.

§. 50.

Respondeo, causas creatas non habere vicarias alias pro suo arbitratu; sed operantur per virtutem acceptam à Deo: quod si ea nec volunt, aut non possunt vri, cessat effectus; nisi vel à causa prima provideatur effectus; vel præsto sit alia secunda; quæ operatur virtute sua, & non subrogata pro alia. At verò Deus, cum sit infinite omnipotens, potest producere causas, quibus partiatu munus cōcurrēdi pro ipso in aliquo genere. Habet Deus virtutem adæquatam producēdi hominem: si vult, potest eundem producere cum virtute alterius hominis. Si Deus non posset partiri suum influxum, non posset homo ad alium concurrere. Ita habet duas rationes influendi in actum; alteram ut causa vniuersalis: hanc non potest à se abdicare; alteram ut causa actiua particularis in ratione obiecti, hanc potest permittere speciei impressæ, ut igni cōcurrere causa particularis in alium ignem, vel calorem.

§. 51.

Confirmatio à nobis est: potest enim Deus præstare cōcurrere speciei A, vel se solo, vel per aliam qualitatem improducibilem à calore: quæ qualitas pro solo arbitratu Dei præstat quod species A, præstare teneret naturaliter: ergo similiter pro eodem arbitratu poterit producere speciem sui. Fateor in casu confirmationis qualitatem suppletentem defectum speciei A, non fore speciem illius: sed speciem obiecti cuius A, erat species. Nam species dicit duo, & producere actum pro obiecto, & ut actus ille terminetur ad id pro quo subrogatur. Cum ergo actus productus à qualitate non terminetur ad speciem A, sed ad calorem; huius erit species, non illius, & pro calore subrogata, & non proprie pro specie A, Deus autem terminaret visionem sui, & species eam produceret loco Dei. Ita potest Deus efficere ut Angelus se cognoscat per speciem sui, illi negans concursum actiuum in ratione obiecti. Vnde nec de ratione speciei creaturarum est suppletentem defectum ex impotentia, aut distantia: sed suppletentem actiuam ut sic: siue oriatur ex impotentia obiecti, siue ex sola voluntate Dei.

§. 52.

Dices secundò, esse possibilem qualitatem, quæ præstet illum influxum; non tamen erit species; quia de huius ratione est, ut oriatur ex defectu obiecti. Verum iam hæres in solo nomine: ego contendo ex sola voluntate Dei oriri posse qualitatem, quæ concurrat actiue ad visionem beatam, subtrahente Deo concursum, quem in ratione obiecti erat præstiturus, illumque communicante illi qualitati. Hanc negant veteres Thomistæ & recentiores: tu eam admittis: & ais eam non esse speciem, ut saltem verbis illis assentiar. Huiusmodi

Philosophia Petr. Huri. de Mendoz. 4.

qualitatem voco ego speciem: quia species ut sic abstrahit ab obiecto potenti aut impotenti; contrahitur autem ad hanc, quia est pro obiecto potente, sed non volente. Vbi aduerte: lignum concurrens per potentiam obedientialem non esse speciem Dei, tum quia ex se non connotat visionem: tum quia cum illo præstat Deus specialem concursum obiecti in genere causæ principalis; quæ non cadunt in qualitatem quam ego dico esse possibilem. Item aduerte speciem illam non esse connaturalem visioni: quia visio petit concursum obiecti: at verò respectu Dei nihil est supernaturale, sed naturalia omnia: quia supra vires Dei non sunt alia: & quia Deus solo suo arbitratu potest omnia facere. Itaque Deo tam connaturale est creare quantitatem quam illam educere, concurrere cum specie quam sine illa: licet obiectis creatis id non sit connaturale.

§. 53.

Dices tertio, speciem non esse ex suo conceptu actiuam cognitionis: cum ergo Deus non sit abiens, nec improprietatus, non potest ad hoc species pro illo subrogari: nec item pro concursu actiuo: quia hic non pertinet ad speciem: ergo. Consequentia est bona: sed antecedens falsum, ut patebit sect. 4.

§. 54.

Secundò argumentantur: quia in sententia negante potentias ab anima distingui, non possunt esse aliqua supernaturaliter producta: quia anima ex se est potes ad actus vitales: ergo nec est possibilis species Dei, quia ex se est potens ad concursum in ratione obiecti. Periculosa consequentia: nam eadē forma concluderetur, causas creatas non esse actiuas: quia Deus est potens ad omnes illarum effectus, & sicut Deus potest producere qualitatem à qua fiat calor in igne, licet virtus productiua caloris in igne non distinguatur ab ipso igne; ita potest speciem impressam: esto potentias non possit facere. Nam illa repugnant: quia idem debet esse principium intelligendi & amandi. Quod soli substantia conuenit. Vel adhuc non est certum eas potentias non posse amare & intelligere partialiter simul cum anima: oritur ergo repugnantia in potentiis non ex conceptu causæ adæquatæ; sed ex speciali modo, quo actus oritur à potentia vitali: quod si hic modus non repugnat accidentibus, poterunt diuinitus esse potentia, licet non ex natura rei: sed quæ non tollerent immediatum influxum vitalem ab anima.

§. 55.

Ergo non repugnat species impressa: quia nec expressa repugnat; nec repugnat influxus actiuus Dei in ratione obiecti, qui suppletur per speciem; nec afferitur repugnantia. In his autem questionibus de potentia absoluta, causa cadit qui negat, nisi probet: qui autem affirmat, stat dum non conuincitur, nec eget alia probatione nisi ostendere ab aduersariis nihil euinci.

SECTIO IV.

Quid sit species? Et quomodo concurrat ad actum?

§. 56.

Volunt nonnulli speciem esse formalem similitudinem obiecti, in qua prius cognita cognoscantur obiecta. Hoc autē esse falsum demonstrat experientia: nos enim non videmus species, sed colores; neque per crystallum traicitur color, cum tamen scaturiat speciebus: neque etiam sensus habent intuitionem suorum obiectorum, sed abstractionem, & discursum. Ostendi enim

disput. 7. cognitionem vnius obiecti ductam ex cognitione alterius esse discursum, saltem virtualem; item disput. 10. ostendi eam cognitionem non esse intuitiuam. Dices in aere apparere colores varios, & in pariete per reflexionem, vt cum velum sericum rubrum appenditur ad fenestram sole radiantem, rubescit cubile totum. Respondeo id non provenire quia videamus species, sed quia aer affunditur speciebus permixtis, per quas simul efficiuntur plures actus, quibus videre videmur omnia illius esse coloris, qui magis viget, aut magis immutat potentiam, vt cum quis videt per vitrum viride, omnia videntur affusa viridi colore: si autem vitrum sit discolor, quem Hispani vocant *pedra filosofar*, tunc arbuta, atque dumeta apparent pulchriora, quam laqueata tecta. Ad illud de pariete respondeo; parietem videri discolorum, quia ibi refranguntur species gregatim, confusè, & permixtim: quæ oculis deludunt, quia ibi apparere faciunt obiectum vnde illæ emittuntur recta, vt homo à tergo visus per speculum videtur esse à fronte; quia species recta mittuntur è speculo ad visum.

§. 57.

Alij volunt species impressas esse eiusdem speciei cum obiectis, vt Durand. qui eam ob causam admittit speciem tantum in sensibus externis; putat enim coloris speciem esse ipsum colorem minus intensum. Sed immerito, quia per vnum colorem non videtur alius, sicut videtur per speciem. Deinde sonus tubæ non diffunditur per aërem; aer enim non est rubicem, neque etiam humana verba formantur, nisi in ore humano, & tamen per aëra illorum diffunduntur species. Tandem non possent simul esse in oculo species albi & nigri, sicut neque albedo & nigredo.

§. 58.

Audiui quædam opinantem omnes species impressas esse physice eiusdem speciei cum obiectis: in cuius sententia species quam ille habet de chymara est chymara. Item species hominis est formaliter homo; rogo vtrum ille homo, qui est in eius mente sit prædestinatus nec ne? Item species iumentum est iumentum formaliter, & species abstractiua Dei erit formaliter Deus. In hanc sententiam fuit impulsus, vt defenderet non posse dari speciem impressam Dei. Impugnatur igitur vno verbo; quia species est accidens, quod non potest esse eiusdem speciei cum substantia. Dicitur autem species esse eiusdem speciei cum obiecto, non physice, sed in esse intentionali & imaginis, quia est imago intentionalis eius quod physice habet obiectum.

§. 59.

Censent alij speciem impressam esse formalem similitudinem obiecti nõ prius cognitam; sed quæ per se ipsam intellectui præsentat obiectum: ad eum modum quo intellectio voluntari. Mouentur primo, quia species est obiecti formalis representatio; ergo & similitudo formalis. Secundo, quia species habet eandem causalitatem in intellectionem, quam intellectio in volitionem.

§. 60.

Non placet hæc opinio; quia si species est formalis obiecti similitudo, qui differt à cognitione? Nam sicut cognitio per se ipsam facit præsens obiectum, quia est formalis illius representatio, ita & species impressa illud facit præsens. Dices; cognitionem esse similitudinem vitalem; speciem autem non esse vitalem. Contra, species impressa etiam si non sit vitalis, se ipsa representat obiectum intellectui; ergo per eandem representationem mouebit voluntatem. Secundo, species impressa materiales non possent aëri inhaerere, quia illi non possent suum effectum formalem communicare, aer enim non potest formaliter habere præ-

sens obiectum; potest tamen habere virtutem productiuam cognitionis.

§. 61.

Tertio, species impressa non est similitudo formalis quasi per delineationem, neque est obiectum prius cognitum, neque ratio cognoscendi; quam ergo habet rationem similitudinis formalis, per quam moueat intellectum ad cognitionem? Ad primum negatur antecedens: est enim species representatio virtualis obiecti; cognitio autem est formalis: quia illud se ipsa representat. Ad secundum negatur antecedens; voluntas enim mouetur per boni propositionem; species autem impressa non reddit formaliter præsens obiectum; est enim proprium potestatis cognoscitiuæ representare formaliter obiecta per suos actus. Vnde non eger alia representatione. Hæc doctrina clarius constabit inferius.

§. 62.

Possent aliqui dicere, speciem impressam non concurrere actiue ad cognitionem; sed tantum esse conditionem sine qua non. Primum, quia potentia vitalis est causa adæquata cognitionis, cum sit illa perfectior. Secundum, nulla est necessitas talis concursus: quia ad determinandam causam indifferentem non requiritur concursus actiuus determinatiui. Sol enim ceram emollit, & indurat lutum, & voluntas determinatur per cognitionem sine concursu actiuo illarum rerum: & intellectus ad speciem per phantasma.

§. 63.

Huic sententiæ libenter assentire, si possem explicare concursum speciei in intellectionem: verum, cum species non sit formalis obiecti similitudo, non potest explicari eius causalitas, sicut explicatur causalitas cognitionis in voluntatem: & cum non sit obiectum prius cognitum, non potest explicari ad modum discursus, & obiecti materialis & formalis; cumque eius determinatio non sit per modum indistantiæ physice, malè potest explicari ad modum applicationis localis: nullus igitur superest locus nisi vt concurrat in genere causæ efficientis, nam præsentia obiecti cum potentia non videtur necessaria, nisi vt cum illa concurrat actiue, cui subrogatur species impressa: præmissæ verò & apprehensiones determinantes ad iudicium facile explicantur, qui determinent, nempe per formalem representationem, & propositionem vnius obiecti sicut intellectus determinat voluntatem.

§. 64.

Ad primum, patet ex disput. 9. Physic. sect. 4. intellectum egere concursu speciei, quia non habet vnde determinetur ad cognitionem huius obiecti in quantum huius: quæ necessitas non oritur ex imperfectione intellectus; sed quia species impressa habet modum representandi diuersum ab expressa. Quod patet, quia intellectus sine concursu actiuo præmissarum efficit conclusionem, quia præmissæ sunt formales representationes: quod si species alio modo determinaret, intellectus posset efficere actum sine concursu: nunc autem eger absolute eo concursu, quia actus pendens ab specie, sic perit ab intellectu produci. Recognosce disput. 7. sect. 8. initio. Ad secundum responderetur in aliis causis vniuersalibus facile explicari, quo pacto determinetur per particulares propter varias illarum qualitates. Cera enim liquefit propter visci liquidationem, durefcit verò lutum, quia exhalat aqua, qua compingebatur voluntas autem mouetur per formalem representationem obiectorum; phantasma autem concurrat actiue ad speciem impressam intellectualem: ad eius præsentiam debetur intellectui species: quia in via intellectus percipitur ministerio sensuum in specie impressa nihil tale reperitur.

Constit

§. 65.

Confirmatur, præsentem obiecto, & proportionato non requiritur species: vt ad visionem Dei, & cognitionem Angeli de se: ergo quia obiectum concurrat actiue; alioquin necessaria esset species, est autem proprium causæ actiuæ petere applicationem ad subiectum. Dices requiri indistantiam vt immitat speciem, quæ moueat potentiam vt imago obiecti. Contra: quia Deus non posset videri sine specie, & imagine. Deinde species non esset vicaria obiecti, nec pro illo subrogaretur: quia obiectum non potest esse imago sui; subrogatur autem qui præbet pro illo actionem. Cognitio autem non ponitur loco obiecti voluntati: sed vt sit manifestatio obiecti: quod non est manifestatio sui.

SECTIO V.

Specierum indiuisibilitas.

§. 66.

Species spirituales esse entitatiue indiuisibiles patet ex disput. 2. vbi probaui omnem rem spiritualem esse indiuisibilem: itaque eandem indiuisibilem entitas speciei impressa plura nonnunquam representat obiecta. Item indiuisibilis actus intellectus est cognitio plurium rerum, nec potest deficere circa vnum obiectum, quin & circa omnia. Species intentionales materiales esse entitatiue diuisibiles, constat ex ipso conceptu rei materialis.

§. 67.

Difficultas est vtrum qualibet pars speciei impressæ totum representet obiectum? An verò singulis partibus obiecti, singulæ speciei partes respondeant? Non audent aliqui hoc affirmare, ne cogantur in tantulo spatio pupillæ tot partes admittere, quot in præcelso monte qui simul videtur. Estque difficilior explicatu in sententia contrarium constante ex solis indiuisibilibus: in pupilla enim non sunt tot puncta, quot in monte. Et quidem si vni parti obiecti responderet alia speciei: ergo obiectum bicubitum perciperetur per bicubitam speciem: vnde admittunt eadem parte speciei representari totum obiectum.

§. 68.

Sed certè ego in hanc sententiam non veniam: quia species quam producit obiecti pars A. non producitur à parte B. ergo per illam non videtur pars B. sed A. Patet consequentia, quia obiectum sensibile non cognoscitur nisi per speciem ab illo emissam: alioquin per vnam speciem emissam à colore A. possent cognosci omnes colores eiusdem speciei, saltem illi, qui prope oculos circumfunduntur: immo & distantes, quia sensio externa tantum requirit concursum actiuum speciei; quod si hæc representat vnum obiectum à quo non producitur, cur non representabit & alia? Antecedens probat: quia species producta à parte A. ab illa procedit tamquam à causa efficiente adæquata: ergo non procedit à parte B. Antecedens patet, quia pars A. per se solam est visibilis etiam sine parte B. ergo illa sola continet virtutem per quam possit ad sui visionem concurrere.

§. 69.

Dices, duplex genus speciei posse prodire à parte A. alterum per quod possit illa sola videri, alterum per quod videatur simul cum parte B. hoc autem vltimum genus non posse nisi ab vtraque prodire. Sed rogo, quo id fundamento dicatur? Si enim pars A. sit diuisibilis, recidit argumentum idem de quavis parte determinata: & cum qualibet pars separata ab aliis sit per propriam speciem cognoscibilis, cur multiplicas istud genus specierum?

§. 70.

Secundo, quia duæ partes concurrunt ad eam-

dem speciem; ergo totus mons concurreret ad vnam speciem. Video posse dici partes longè distantes non posse concurrere ad speciem nisi intra spheram suæ actiuitatis. Confirmatur; antequam vniatur duæ partes aquæ, vnaquæque videbatur per speciem propriam: adæquate distinctam: vniatur illæ aquæ, & quidem sine motu visibili: vnaquæque conseruat præcedentem speciem, quia retinet eandem indistantiam, & virtutem actiuam: vno enim eam non admittit: ergo illæ partes vnitæ videntur per duas species distinctas: item videatur aqua continua, & eam Deus diuidat, & aliquantum separet, ita tamen vt non sit perceptibilis sensu ea distantia, tunc videntur per eandem speciem, per quam prius, quia non amiserunt virtutem illam conseruandi, sed post diuisionem singulæ partes per singulas videntur species, & non omnes per vnam, ergo & ante diuisionem.

§. 71.

Igitur cenfeo, cuilibet parti determinatæ obiecti respondere determinatam partem speciei: & cuilibet parti proportionali obiecti respondere proportionalem speciei partem. Omnes autem illas speciei partes in eodem penetrari subiecto, ita vt in qualibet parte oculi, & aëris reperiantur omnes partes speciei respondentes toti obiecto quantumuis magno; & singulis illius partibus respondere singulas speciei partes, probatur, quia quilibet pars obiecti est visibilis: ergo qualibet illarum habet virtutem mouendi potentiam visum: deinde, qualibet pars aëris & pupillæ est capax recipiendi illas species, & de qualibet parte aëris potest videri totum obiectum: ergo qualibet pars obiecti habet propriam partem speciei, & qualibet pars aëris & pupillæ habet omnes partes totius obiecti; neque verò penetrantur solum partes speciei eiusdem speciei: sed etiam species diuersarum specierum, vt species albi & nigri. Vnde constat breui spatio pupillæ contineri speciem ingentis montis: quia in quavis parte penetratur species totius montis: & omnium obiectorum.

§. 72.

Eodem modo philosophandum est de sensionibus: qualibet enim pars pupillæ habet in se omnes partes sensionis respondentes toti obiecto, & singulis illius partibus: qualibet enim pars pupillæ est apta ad sentiendum totum obiectum, sicut ad recipiendam speciem illius. Constat enim experientia, si quis in oculo interficiat aut pilum, aut palpebram, statim oculum videri duos actus habere, & representare duo obiecta distincta, vt experitur qui digito comprimit oculum, qui sibi videtur videre plures lucernas. Ratio est, quia discontinuantur species, & efficiunt diuersas sensiones discontinuas in diuersis partibus pupillæ: ergo qualibet pars pupillæ potest videre totum obiectum.

§. 73.

Vnde colliges primo, ablata vna parte obiecti auferri omnes partes illi respondentes tam in specie, quam in sensione: & non perire totam speciem, neque sensionem totam: ratio est, quia deficiente vna parte obiecti deficit causa per se efficiens partem speciei impressæ, quæ etiam est causa partis sensionis: quia verò conseruantur causæ ceterarum partium speciei, & sensationis, non est cur hæc pereant.

§. 74.

Colliges secundo, obiectum valde exiguum non videri solum: non quia non emittat speciem sui; sed quia illam immitat adeo exiguam, & remissam vt non possit operari; indiget enim continuatione cum aliis partibus, vt patet in ceteris agentibus, & potest obiectum adeo esse exiguum, vt nullam producat speciem. Magna autem corpora

eminus conspiciuntur propter multitudinem partium specierum, quas emittunt: sicut ignis magnus vehementius comburit quam exiguus. Quando item colores sunt nitidiores ut albedo, & rubor inter cetera obiecta dignoscuntur, quia illorum nitor, & energia in ipsas deriuatur species.

§. 75. Colliges tertio, omnes species eiusdem obiecti, & omnes species diuersorum obiectorum eiusdem speciei, esse continuas duplici continuatione, altera extensua, qua per totum aërem & pupillam diffunduntur, altera neque extensua proprie neque intensua: neque continuantur partes dissimiles, etsi coniunguntur in eodem indiuisibiliter subiecto; species enim huius, & illius albi in eadem parte pupillæ existentes sunt vnitæ, non quidem intensiue, quia intensio fit additione nouæ speciei perfectioris circa idem indiuisibiliter obiectum, non verò circa diuersa. Hæc continuatio in solis speciebus reperitur, quia sicut non possunt duo numero accidentia in eodem subiecto esse præter species impressas & expressas, ita nec possunt habere hoc genus continuationis. Quando verò per reflexionem aliæ species accrescunt, vniuntur præcedentibus, si sint eiusdem speciei.

§. 76. Nisi forte dicas, non continuari nisi species, quæ ab eodem emittuntur obiecto: ceteras esse quidem penetratas sine mutua vnione. Sed multum hic diuinatur. Nam & duo illa obiecta discontinua possunt vniri inter se, tunc autem cur non videantur eadem vtraque specie continua? Sed hæc eodem modo representant, quo antea: ergo. Immo & sensatio est vna continuatione, quando simul coeunt omnium speciei; sed si vna species est posterior aliæ, tunc enim vnaquæque propriam habet sensationem, sed adhuc post productionem possunt continuari; leuia sunt hæc.

§. 77. Hinc etiam collige, per vnum actum non videri nisi obiecta eiusdem speciei: quia species intentionales albi & nigri non continuantur; neque species albi potest influere in visionem nigri; quia commodius intelligitur quomodo cesset visio circa album, quin cesset circa nigri; neque possunt actus materiales se extendere ad tot obiecta.

SECTIO VI.

Nonnullas difficultates expeditio.

§. 78. Prima est, vtrum sensibile commune propriam gignat speciem? sensibile commune est quod potest apprehendi duobus aut pluribus sensibus externis, ut figura, numerus, &c. Cernimus enim oculis cuiusque rei figuram, numerum, aut magnitudinem; quæ etiam tactu discernimus. Scorus censet sensibile commune habere propriam speciem. Cui dissentio, aut enim hæc species est visua? aut non? Si non est visua, ergo non deseruit oculis. Si autem est visua, rogo vtrum, ut distinguitur ab specie sensibilibus propriis, representet colorem? vel non? si non representat colorem, aut lucem, non potest esse principium visionis, quia visio terminatur ad colorem & lucem; species autem debet esse coniunctio coloris, & lucis cum potentia; si verò representat colorem, ergo non est distincta species ab specie coloris, qui est proprium sensibile visus. Quod apertius patet in tactu, qui tangens vnum obiectum per propriam eius speciem, & postea tangendo aliud per propriam, dicitur tangere numerum: ergo numerus non habet specie distinctam ab speciebus sensibilibus propriis per tactum.

§. 79. S. Thom. & communiter Thomistæ dicunt, speciem sensibilibus communis non esse distinctam ab specie sensibilibus propriis, sed esse quemdam modum modificantem speciem sensibilibus propriis. Nec acquiesco; tum argumento sumpto ex tactu; species enim secundi corporis tactu percepti, non habet modum distinctum ex eo quod aliud corpus prius sit tactum, & tamen per illam speciem tactus cognoscit numerum: ergo species sensibilibus communis non est modus speciei sensibilibus propriis. Secundo, quia si talis modus datur, erit species adæquate distincta, quia habet obiectum distinctum, quod representat: ex eo enim quod proprium eius obiectum sit modus, non tollitur quin species illud representans sit species absolute: quia etiam modi cognoscuntur per propriam speciem. Tertio, quia numerus non est modus rei: ergo species numerum representans non erit modus, sed species.

§. 80. Dicendum igitur est, speciem sensibilem communis obiecti non esse distinctam ab speciebus sensibilibus propriis. Probatum à priori: quia color diffus per figuram circularem è toto circulo in oculos immitit species: ibi autem videtur obiectum vnde recta venit species; itaque specie ipsius coloris representatur figura coloris, quia per circulum emittitur, figura autem cum sit vbicatio, proprie non videtur; illam tamen per discursum cognoscimus videndo ipsius partes coloris in figuram redacti: similiter quando quis tangit globum, cognoscit illum esse circularem, non quia proprie circulus tangatur: sed quia tractando rem circularem per discursum cognoscimus circulationem. Item tangendo, & videndo vnum obiectum; deinde videndo & tangendo aliud; discurret intellectus illa esse duo vel tria. Idem contingit in visione motus: cum enim mobile successiuè mouetur; illud videmus in diuersis partibus existens; tunc autem dicimus videre motum; non quia illa latio proprie videatur, sed quia videtur effectus ipsius motus. Confirmatur ex speculo rotundo, quod figuras longas refert rotundas, quia crystallus compacta in rotunditatem ei aculatur species per figuram circularem; quapropter omnia quæ conspiciuntur in speculo, apparent rotunda: ergo species sensibilibus propriis emissa per loca diuersa representat illius figuram.

§. 81. Secunda difficultas est, vtrum intellectus informatus specie impressa, egeat phantasmate ad illius vsum? Et quidem communis sententia est cum Aristotele pars affirmatiua; oportet enim intelligentem phantasmata speculari: quam sequitur S. Thom. 1. part. quæst. 84. artic. 7. Probatum primò, quia sicut animus rationalis dependet à phantasmate in acquisitione speciei, ita in illius vsum. Secundo efficacius: quia deprehendimus experientia, ex nimia contemplatione caput defatigari, corpusque languescere; quia spiritus vitales, & animales deseruientes apprehensionis, diuturno labore conficiuntur. Tertio, quia intellectus nisi dependeret à phantasia, perperuò intelligeret obiectum cuius haberet speciem, nec posset per voluntatem à tali cognitione dimoueri; quia obiectum præsens, & proportionatum; & rectè applicatum per speciem, non potest non percipi à potentia, ut patet in sensibus externis, & in scientia beata, & per se insula animæ Christi, per quam operabatur etiam dormiens. Neque verò opus est vt omnia obiecta quæ cognoscuntur, represententur in phantasia; sufficit enim vnum attingere, & cuius imaginatione variæ exciuntur species intellectuales;

lectuales; cessante autem omni phantasia, cessant ceteræ cognitiones ab illa dependentes tamquam à primo mobili.

§. 82. Tertia difficultas est de causis specierum. Causæ actiue principales specierum sensuum externorum non sunt substantiæ, quia illæ non percipiuntur per sensus, sed sunt accidentia sensibilia. Communiter affirmatur vnam speciem esse principium productuum alterius, vt calor producit à calore: quod posset confirmari ex refractione in speculo. Neurrum affirmo; nec nego, quia pro neurra parte rationem aliquam video. Aduerte, aërem proximum oculis, informatum specie, immediate posse concurrere ad visionem; quia verò pupilla est capax speciei impressæ, illam recipit ab aëre, & cum illa concurrat ad visionem. Deinde sensio per neruos opticos immitit speciem in phantasia, intellectus autem, aut Deus simul cum phantasmate est causa efficiens specierum: aër speiatus habet formalem effectum speciei, nempe esse potentem producere sensationem cum sensu.

§. 83. Quarta difficultas est, quomodo corrumpatur species? quam quia communis est corruptioni habituum, reicio in disputationem 16. Species sensus externi corrumpuntur, quia vel omnes immediate vel saltem media prima omnium, pendet ab obiecto solo, quo amoto corrumpuntur species.

§. 84. Quinta difficultas est, quid addatur speciei quando excitatur ad operandum? aut cur longo ordine, aut serie verba retinemus eodem ordine, quo didicimus? hoc è præcipuis est humanæ naturæ miraculis: cuius nulla mihi occurrit ratio, nisi species pendere in suo vsum multum ab ordine, quo sunt acquisitæ: vt quasi vna vocet aliam. Ita contingit Psalmos recitanti, vt qui velit scire quo in versiculo sit aliquod verbum, totum Psalmum repetat ab initio.

§. 85. Sexta difficultas est quomodo impedjatur rationis vsum; licet enim phantasia lædatur: cur homo delyrat, cum habeat species intellectuales, per quas possit ferre iudicium? Hæc dubitatio confirmat quæ diximus §. 81. Respondeo autem ex cerebri intemperie species oriri, aut valde confusas vt contingit pueris, qui præ humiditate non possunt intellectum efformare; itaque in tota infantia brutorum operantur in morem. Hoc est in causa cur senes delyrent, quia præ siccitate, & imbecillitate phantasiæ, conficiunt species impressas ineptas ministerio intellectus. Hinc adolescenter feruiscunt: quia equino more ferocientes præ robore phantasiæ, res apprehendunt efficacius, & vehementius. Vnde illa ætas est omnium effrenatissima; virilitas autem est perfectissima omnium, in qua omnes humores ad proprium, debitumque pondus rediguntur. Igitur ex alicuius humoris abundantia vel defectu homo redditur ineptus ad rationis moderamen. Hinc etiam sequitur, interdum hominem delyrare circa vnum obiectum, & non circa aliud; quia species circa illud obiectum est affinis humori, qui læsit phantasia. Itaque licet intellectus habeat species iudicativas, delyrat, quia species excitatæ à phantasia læsa impediunt vsum specierum priorum. Huc recidit S. Thomæ ratio 1. p. quæst. 84. art. 8. quia in presenti statu cognoscimus per comparationem ad sensibilia, & cum hac ineptè apprehenduntur, excitant iudicia similia sensationibus. Alias quæstionculas parum viles omitto.

DISPUTATIO XIII.

De obiecto voluntatis, seu de causa finali.

VOLUNTAS in affectu sequitur intellectum, cui & in disputatione succedat. Cuius obiectum est bonum: de quo latè disp. 7. met. à sect. 3.

SECTIO I.

Quid sit obiectum adæquatum voluntatis?

§. 1. Voluntas exercet odium, & amorem: odio prosequitur malum; amore bonum. Itaque omnis volitio, aut est amor boni, aut odium mali: atque adeo adæquatum obiectum voluntatis est omne quod potest apprehendi vt bonum, aut malum, nam vt patet ex disp. 1. logicae sect. 1. illud est obiectum adæquatum alicuius potentie, quod proprie attingitur per omnes illius actus.

§. 2. Dices obiectum intellectus esse solum verum, licet cognoscat falsitatem: ergo similiter obiectum voluntatis erit bonum, licet per aliquos actus malum attingat. Sed vitanda est quæstio de nomine: obiectum enim intellectus materiale est verum, & falsum: vtrumque enim cognoscit intellectus: formale autem obiectum in quod redit intellectus, est verum: cognoscendo enim ens, postea cognoscit, quod non est ens: similiter materiale obiectum voluntatis est bonum, & malum; formale autem in quod per se primò tendit, est bonum: nam prius amat rationem boni, & inde odit rationem mali illi oppositam. Igitur si agimus de ratione formali sub qua tam ex parte obiecti, quam ex parte potentie, obiectum intellectus est verum: quia dissentiendo falsitati elicimus actum verum: & odio prosequendo malum, elicimus actum bonum: quia verum est, obiectum falsum, esse falsum, & bonum est, fugere obiectum malum. Igitur intellectus specialiter conatur elicere actum verum: & voluntas bonum. Item odium mali æquiuale amor boni illi opposito, & spectat ad eundem habitum. Vnde patet quod communiter dicitur: *intellectum tendere sub ratione veri*, ideo dici, quia inuoluitur modus tendendi per actum verum: & *voluntas tendit sub ratione boni*; quia inuoluitur actus bonus; quem conatur elicere. Ex parte autem obiecti non est illa distinctio veri à bono, vt sæpe ostendi.

§. 3. Cum disputarem de voluntario & inuoluntario, ostendi, amorem boni esse virtualiter odium mali non formaliter; odium autem mali esse formaliter amorem contradictorij: odium e.g. lucis esse formaliter amorem tenebrarum. Sic obiectum adæquatum in quod tendit voluntas, est bonum: malum autem est terminus à quo fugit: vt veritas est terminus ad quem intellectus: falsitas autem terminus à quo.

§. 4. Primus voluntatis actus est simplex complacentia; qua quis sibi complacet in bono, vt bonum significat entitatem obiecti amati cum omni sua perfectione requisita ad terminandum amorem. Neque enim opus est vt obiectum ametur vt conueniens: primò, quia actus, quo voluntas se ipsam amat, non amat voluntatem tamquam conuenientem sibi; conuenientia enim est quasi *uenientia duorum*, quæ connotat rem distinctam quæ sit conueniens: sibi autem nihil est conueniens.

Item

§. 5. Item primus actus amicitiae tendit in personam ut bonam, aut pulchram: non ut conuenientem sibi, id enim potius est concupiscentia quam amicitia: patet clarius in charitate supernaturali; cuius primum obiectum est pulchritudo Dei propter se amabilis. Nam amor Dei tendit in Deum propter se ipsum; non propter conuenientiam Dei cum habente charitatem. Quod etiam clare patet in Deo, qui se ipsum amat primo actu propter se, & cetera propter ipsum.

§. 6. Ex hoc primo actu oritur amor boni conuenientis: ea enim ratione ego mihi amo sanitatem; quia me amo: & amico cupio bonum, quia amicum amo; neque enim potest quis alicui personae velle bonum amore amicitiae, nisi personam amet, ut patet in inimico, qui quia displicet sibi in suo inimico, non modo non vult illi sanitatem, sed illum vult obtruncare.

§. 7. At verò rectè possumus velle bonum alicui, qui nobis displicet: ille amor non est amicitiae; ut Deus dilexit peccatores illis volens remissionem peccatorum, de quo egi disputat. 6. de iustificatione: tamen hic amor oritur ex aliqua complacentia in alio bono. Hac de causa dixi primum voluntatis actum esse circa bonum transcendentale, aut circa pulchrum. Ratio à priori, quia bonum qua ratione bonum, est amabile: sed Deus, verbi gratia, tamen non apprehendatur ut mihi conueniens, sed ut est in se, est bonus infinite: ergo sub ea ratione est amabilis, & necessariò amatur à beatis.

§. 8. Similiter bona conuenientia diuersimodè amantur. Honestum enim propter se amatur: nam quando quis personam amat, statim figit oculos in rem honestam, quam illa amat. Itaque è bonis conuenientibus, quod est dignius amore, est honestas: quae per se primò maximè decet personam amatam. Ut verò illam honestatem consequamur, protinus amamus media, per quae id praestetur; & hoc est amare vtile: qui amor oritur ex illo priori circa honestatem. Idem dico de bono delectabili, quod per se conuenit personae amatae; pecuniae autem non sunt homini conuenientes per se, sed sunt aptae ad honores, vel ad voluptates comparandas, eaque propter pertinent ad vtile.

§. 9. Ex eadem complacentia oritur aliud genus actuum: scilicet odium rerum personae amatae aduersantium: nam quia voluntas se ipsam amat, aut amicum, ideo displicet in sui non esse, & in obitu amici, ad quem effugiendum nullum lapidem non mouet: & quia qui appetit honorem, horret infamiam, eodem impetu fertur in media ad propullandam infamiam; quo ad famam accersendam. Itaque ab eadem radice oriuntur complacentia & inquisitio boni, & displicentia & fuga mali.

SECTIO II.

Quid & quotuplex sit finis?

§. 10. Non agimus de fine latè sumpto se extendente ad rerum omnium terminos, sed de scopo, quem sibi proponit voluntas in exercitio suorum actuum. Celebris est Aristor. definitio: *Finis est, cuius gratia aliquid fit, vel finis est propter quod aliquid fit.* Ex qua definitione deducuntur duo, & finem propter se amari, & aliquid propter illum. Nam si propter finem aliquid amatur: ergo & finis amatur propter se; nam si propter se non amatur, quo pacto mouet ad amandum propter se? huc enim spectat, propter quod unumquodque tale, & illud magis:

id est, propter quod unumquodque est amabile, & illud est magis amabile & propter se. Præterea si finis non amatur propter se: ergo amatur propter aliud; ergo iam non amatur ut finis, sed ut medium: de illo ergo alio fine rogo propter quid ametur? cumque non sit infinita progressio in finibus, sistendum erit in aliquo ultimo propter se amato.

Amari propter se, nihil videtur aliud, quam bonitatem repletam in fine esse primam rationem motiuam amoris: hoc enim sonat ly, *propter se*, id est, ipsa bonitas finis propter suam perfectionem, siue per se, aut ratione sui mouet ad amorem: media autem non amantur propter se, id est, bonitas medij non mouet ad amorem ratione sui, sed ratione finis, cuius gratia amamus medium. Quapropter quando quis cessat ab amore finis, cessat etiam à mediis amandis: è contra verò, licet cesset ab hoc vel illo medio, non propterea cessat à fine: signum est ergo medium non mouisse ratione suae bonitatis, sed ratione bonitatis repræsentate in fine.

In logica & metaphysica disput. 1. dixi, finem esse obiectum formale voluntatis: media verò obiectum materiale: materiale (inquam) proximum, & non remotum. Vnde etiam colliges unum medium posse esse finem proximum alterius; sicut unam conclusionem obiectum formale alterius: nam ad secundum medium eligendum, immediatè mouet bonitas primi, verbi gratia, vult quis venam scindere gratia sanitatis: accersit phlebotomum: hoc secundum medium est propter scissionem venae: simpliciter autem solus finis est vocandus finis, & ratio formalis voluntatis; cetera verò simpliciter sunt media, & secundum quid finis: in aliorum verò diuisione finis est obiectum formale quo: medium verò formale quod: mitto varias diuisiones obiecti in eadem logica, & metaphysica subiectas.

Finis diuiditur in finem cui, & finem qui, finis cui est persona, cui amamus, aut voluptatem, aut honorem: ut cum quis sibi, vel amico ea bona procurat; finis qui dicitur illud bonum, quod per se primò amatur ut conueniens tali personae, hic finis qui simpliciter est dicendus finis, & non medium, ut rectè contra Gabrielem noster Gabriel ostendit 1. 2. quaest. 1. art. 1. & P. Suarez 1. metaph. disput. 23. patetque, quia finis est quod per se amatur, & cetera propter illud, sed sanitas, exempli gratia, propter se amatur, & cetera propter illam: ergo finis qui verè & propriè est finis, & non medium: probatur minor: nam sanitas in se ipsa habet bonitatem, quae ratione sui moueat, ut illam amemus. Nam licet illam nobis amemus, ea ratione eam amamus, quia in se ipsa habet bonitatem ratione sui nobis conuenientem, & amabilem: quo differt à mediis: media enim non mouent ad amorem sui, sed ad comparandam sanitatem: at verò sanitas propter se ipsam mouet. Verum est nos non posse amare finem qui, nisi etiam amemus finem cui, quia ex utroque vnice integer conflat finis: ut rectè ait P. Suarez: ad eum modum, quo in logica dixi obiectum adaequatum illius esse conflatum ex actibus & obiectis: idemque dixi de obiecto Spei.

Dices finem esse, quod per se primo amatur, amatur autem per se primo finis cui, & ratione eius amatur finis qui: ergo finis qui est medium & non finis. Confirmatur ex intellectu, cuius obiectum formale est quod primò cognoscitur, & cetera propter illud. Hoc probat finem cui esse primum & magis principalem: & finem qui ab eo pendere in amore: nego tamen illum esse medium, quia medium

medium ut medium, nullam habet bonitatem per se ipsam amabilem, eam tamen habet finis qui. Vnde solus finis cui non ducit in amorem mediorum, nisi simul cum fine qui. Quare uterque est finis adaequatus, quia uterque ratione sui amatur, & cetera ratione illorum. Ad confirmationem responderetur, illud esse obiectum formale, quod est prima radix adaequata ceterorum, hæc autem radix aliquando solet esse principium unum, ut in Angelo, aliquando duo, ut in homine: at verò in voluntate necessariò reperiuntur isti duo fines, ut illam moueant ad media. Immo verò id cui amamus media, propriè est finis qui: ad cuius consequitionem media seruiunt. Secundo probatur, quia per spem supernaturalem amamus Deum visum, ita ut Deus & eius visio sint finis, qui amatur; finis autem cui est homo: at absurdum est Deum, eiusque visionem esse medium ad hominem; cum potius sint vltimus illius finis: ergo finis qui non est medium.

§. 11. Sed obicit, Deus visus est vltimus noster finis qui: ergo ille amor non potest oriri ex amore in finem cui, quia hic finis sunt homines secundum suam essentiam: qui non sunt obiectum actus supernaturalis: at verò actus spei est supernaturalis. Respondeo nos amare illum finem qui, ex amore nostri: non quidem secundum nostram substantiam consideratorum, sed in gratia existentium; nam spes & habitus supernaturales, non operantur nisi ex præcepto rationis, at naturaliter impossibile est, & dedecens hominem peccatorem, aut sine gratia Deum videre: ergo spes id non amat sed supponens hominem gratum pro tempore pro quo ei vult beatitudinem, vno actu supernaturali sibi optare beatitudinem, sicut & gratiam: de quo hic non est agendum sed in 2. 2. ponimus enim spem à charitate differre: quod hæc tendit in Deum ratione ipsius: illa in ipsum & bona supernaturalia, quia nobis expediunt: siue eodem actu nos & illa amemus tamquam obiectum adaequatum, siue diuersis.

§. 12. Item finis qui nonnunquam habet finem qui, & quo, verbi gratia finis qui intenditur homini est Deus visus, in quo Deus est finis qui intenditur; visio autem est quo intenditur; quod contingit in quocumque obiecto, quod attingimus actu vitali, ex quo actu & eius obiecto integer conflat finis qui: ut de modo sciendi dixi disp. 1. logica sect. 4. Item finis diuiditur in vltimum, & non vltimum; finis vltimus est. Qui per se primò terminat actum voluntatis, in quem referuntur cetera omnia obiecta: atque hic est duplex, alius per se, & ex natura sua, qui est Deus. Quare omnis recta operatio ex hoc fine debet oriri aliquo modo. Alius finis est vltimus secundum quid in vno genere, id est, qui primo & per se amatur per aliquam seriem actuum voluntatis, ut sanitas per actum temperantiae, egeni subleuatio per eleemosynam, & turpis voluptas per libidinem. Videantur P. Suarez, & Vazquez supra.

SECTIO III.

Quid sit propriè operari propter finem?

§. 13. Prima ratio dubitandi est, quia res inanimatae dicuntur habere finem suarum actionum: ita ignis supra ferrum ut tendat in centrum tamquam in finem; & terra deorsum. Item actiones dicuntur tendere in terminos tamquam in proprium finem: sic natura dicitur opus intelligentiae, & nihil frustra moliri.

§. 14. Secunda & difficilior: quia animantia bruta operantur propriè propter finem, nam & se diligunt; & ex hoc amore oritur affectus sanitatis, & odium ægritudinis: è quibus affectibus nascitur amor efficax mediorum ad vnus consequitionem, & fugam alterius; quo enim differt hirundo ab homine, dum ad excutiendos pullos, & nutriendos nidum construit sub celsa trabe, utque illud formet ex aqua, & luto bitumen efficit; deinde omnia ad adiculam illam necessaria parat: quo ergo differt ab architecto, qui ut se tueatur domum erigit?

§. 15. Communis sententia est sola agentia per intellectum operari propter finem. Nam finis est qui propter se amatur, & cetera propter illum, vnde ipsa bonitas finis qui debet cognosci ut per se conueniens fini cui: media verò ut conuenientia non per se sed propter finem qui: itaque requiritur sufficiens discretio inter finem & medium, quae deficit brutis, quae propriè non amant unum propter aliud; sed feruntur immediatè in vtrumque non referendo media ad finem: atque inde non amant finem propter se, & media propter finem. Itaque operantur propter finem materialiter, & impropiè, id est materiam finis, & mediorum, non tamen formaliter, & propriè. Multa enim media amant ignorando finem, verbi gratia, amant pastum propter vitæ conseruationem, & nesciunt quid sit vita. Quando verò agens naturale intellectuale operatur necessariò cum sufficienti cognitione de bonitate finis, & de vtilitate mediorum, tunc operatur propter finem, ut beati Deum amant necessariò propriè ut vltimum finem, & eius præcepta exequentur.

§. 16. Ad primum responderetur, actiones rerum inanimatarum ut ab ipsis procedunt, translative dicitur propter finem; ut tamen procedunt à Deo sunt propriè propter finem. Vnde natura est opus intelligentiae, quia Deus est natura naturans, ut in physica ostendi. Ad secundum ex brutis, patet discrimen oriri ex modo cognoscendi, & referendi media ad finem; neque opus est reflexa cognitione & comparatione de amabilitate vnus cum alia, sed directa de conuenientia vnus ad aliud; & ex vno moueri in aliud, quod communiter dicitur ad finem referre media, & discernere inter vtrumque.

SECTIO IV.

Quae & quos effectus operentur propter finem?

§. 17. Primò Deum operari propter finem est de fide; omnia propter semetipsum operatus est Deus. Deinde passim dicitur multa operari propter electos. Deinde ratione patet, quia operari propter finem in suo conceptu includit perfectionem sine imperfectione: ergo Deo conuenit. Probat antecedens, quia operari propter finem est amare aliquod obiectum propter se, & cetera propter illud, cognoscendo bonitatem mediorum & finis, illorumque conuenientiam: sed in hoc reperitur perfectio sine imperfectione, ergo. Dices, Deus nullam habet causam finalem, est enim independens ab omni causa: ergo Deus non operatur propter finem. Et quidem in Deo considerare possumus & ipsos actus voluntatis diuinæ, & illorum effectus; actus voluntatis diuinæ non habent finem; nam quae habent finem, sunt gratia alterius: sed actus diuinæ voluntatis non sunt, quia sunt idem cum essentia diuina, neque sunt propter aliud; quia sunt ipse Deus:

Deus ergo non habet finem: & quamvis à nobis explicentur per modum relationis, aut connotationis, nihil tamen addunt supra diuinam essentiam, neque consistunt in relatione rationis: & quamvis consisterent, adhuc non fierent, quia ratio rationis non facit ut illi fiant, & distinguantur à Deo. Si verò finem sumas in significatione latiori pro obiecto primario propter se amato, & ratione cuius cetera amentur, voluntas Dei finem habet, idest obiectum formale per se primò amatum, & obiecta secundaria amata propter illud. Nam Deus amat seipsum propter se, & cetera etiam propter se; ad eum modum, quo eius cognitio habet obiectum formale, & materiale; estque hoc discrimen inter nostras, & illius volitiones; nostras namque in suo esse pendent ab obiecto, secus illa. Fugienda tamen est nominis inuidia, finis enim sonat causam. Vnde non est dicenda voluntas Dei habere finem, sed habere rationem obiectiuam formalem & materialem, siue primariam & secundariam: primaria est Deus, secundaria creatura.

§. 22. Considerari item possunt effectus diuinae voluntatis; quos negare non possumus verè habere finem, tum quia Deus est finis vltimus rerum omnium; ergo est finis Angelorum: ergo hi facti sunt propter finem. Deinde illis conuenit tota definitio effectuum finis; sunt enim gratia alicuius: cum enim Deus amet seipsum, gratia sui amoris facit omnia; & inter effectus creatos vnus sit gratia alterius, verbi gratia, vocatio gratia iustificationis, iustificatio autem gratia glorificationis: ad hoc enim non requiritur, ut actus internus volens hos effectus sit propter finem, sed tantum requiritur ut aliquo actu amentur propter aliud, & ex eo amore fiant; quod verò nos velimus actibus habentibus etiam finem, non oritur ex vi obiecti, sed ex imperfectione nostrae voluntatis; quae non vult nisi per actus realiter productos, & ab obiecto pendent: actus autem diuinae voluntatis denominant vnum obiectum volitum propter aliud, etiam si ipsi non sint facti gratia alterius: constat ergo effectus verè habere finem eo praecise, quod amentur gratia alterius.

§. 23. Deinde certum est caelestes mentes operari propter finem. Nam hic modus operandi, non dicit perfectionem infinitam, quia tantum dicit amare vnum obiectum propter se, & cetera gratia illius, discernendo bonitatem finis, & medij: hoc autem non excedit vires intellectus angelici: ergo. Deinde homines rationis compotes operati propter finem quotidiana deprehenditur experientia.

Effectus autem finis primus est ipse actus creatus simplicis complacentiae circa finem; non quidem, tamquam medium; actus enim ille licet non sit medium, est verè propter finem, ut perspicue docet Aristot. 3. de anima cap. 10. initio, nam esse propter finem est esse propter bonitatem ipsius finis voluntatem ad se mouentis; sed ille actus fit à voluntate mora bonitate finis; ergo ille actus est propter finem: & est effectus illius. Immo ille actus fit gratia finis, non enim aliunde mouetur voluntas: quod si cetera fiunt gratia finis quia fiunt propter eius bonitatem, multo melius fit hic actus gratia finis, quia immediate fertur in eius bonitatem.

§. 24. Dices à fine non causari nisi media: & finem ut finem dicere ordinem ad media. Hic potest esse quaestio de nomine, ut in simili dixi de obiecto formali & materiali intellectus; dico tamen finem adaequatè & completè constitui per ordinem ad media; at verò initiatiuè, & incompletè etiam per

ordinem ad complacentiam sui, quae est mediiorum radix: cui ex parte conuenit definitio. Video definitionem cuius gratia aliquid fit, proprie conuenire obiectis, quae eliguntur praemia illorum cognitione; at etiam conuenit actibus voluntatis ut quia, quia sunt principia, quibus media causantur. Confirmatur, omnis creatus actus est effectus sui obiecti, quia illud causat mouendo, & trahendo ad se voluntatem; quod est intentionaliter causare, quod specialiter conuenit fini qui mouet per seipsum.

Deinde, effectus finis sunt omnes actus voluntatis, qui ex hac complacentia oriuntur. Nam omnes illi sunt propter finem; quia vel sunt actus efficaces illius consequendi, qui comparantur cum fine tamquam media; sunt enim illi actus media ad finem, quibus applicantur media physica; ut voluntas sumendi portionem est medium ad sanitatè; item sunt finis effectus actus fructuosis, & quietis; quae sunt voluptates à fine obtento causatae: Item tristitia & dolor finis non obtenti, sunt finis effectus. Clarissimi autem effectus sunt, qui oriuntur ex his actibus voluntatis; item ipse finis qui saepe est effectus sui ipsius ut dixi disp. 8. phys. sect. 8.

Hic occurrit explicandum, qua ratione voluntas amat media. Existimo illam ea amare in se immediate, sicut intellectus intelligit conclusiones, illas in se attingendo. Immediate dixi, ad excludendum obiectum mediarum remotum; quod neque amatur, neque cognoscitur nisi per accidens, & denominatiuè. Probatum assertum, quia qui vult sanitatem, & gratia illius vult exercitium: ille amor exercitij, est amor ipsius exercitij in se. Nam ad ipsum exercitium liberè applicatur potentia; ergo voluntas non per accidens, sed per se tendit in exercitium; sicut intellectus in hanc conclusionem homo est visibilis.

Rogas, vtrum in ipso medio reperiatur aliqua bonitas intrinseca, ratione cuius ametur? Et quidem negari non potest (quidquid alicui obstrepant) in ipsis mediis intrinsece reperiri bonitatè ad finem. Probatum: bonitas mediiorum est conuenientia mediiorum cum fine, sed hac conuenientia est intrinseca mediis: quia ab illis non distinguitur realiter: ergo bonitas est intrinseca mediis. Probatum minor: quia Rhubarbarum, v.g. per suam intrinsecam virtutem pellit cholera, ignis per suam intrinsecam virtutem accendit sulfur, exploditque bombardam; naturalis calor per suam intrinsecam virtutem conuenit animali; alimentum nutritioni: ergo conuenientia est intrinseca mediis. Secundo, quia (ut rectè P. Vazq.) vnum medium est conuenientius alio: quam ob causam post longam consultationem vnum praefereamus alij: ergo ea bonitas est illis intrinseca denominatio. Patet consequentia, quia nisi bonitas esset in illis, & si esset extrinseca denominatio, omnia bona essent equaliter bona, nam finis esset idem; & illius bonitas eodem modo denominaret obiecta extrinsece bona: cur autem non applico aquam ad explodendam bombardam? Applico autem ignem, nisi quia ignis habet in se bonitatem illi fini: secus aqua.

Quo differunt media ab imagine (obiter soluo praecipuum aduersariorum argumentum.) Imago enim nullam habet in se virtutè intrinsecam, propter quam sit adoranda: sed tantum per extrinsecam denominationem, quia nos volumus eo signo vi ad exhibendum cultum vero Deo. Quod patet, quia depicta vna specie mulieris in illa possunt adorare aut B. Virginem, aut Luciam, &c. quod patet clarius in scriptura. Voces enim aut litteras sumimus

sumimus ad significandū hoc aut illud: qua significatione posita, audita voce, *lesus*, genuflectimus; quando verò eadem vox vsurpatur pro alio homine non genuflectimus, itaque ex imagine, & prototypo constatur integrum adorationis obiectum; ad quod non est magis apta imago papyracea, quam aenea. Media autem in se habent virtutem, maioremque, aut minorem conuenientiam, nisi quando adhibemus media, quae non habent efficaciam, nisi ex hominum libito, ut si pro pecunia consignetur corium; quod ad emendos cibos nullam habet virtutem nisi ex libera hominum impositione.

Rogas, cur cessante voluntate finis, cesset amor mediiorum? Quia amor medij dependet ex amore finis; cessante verò causa necessario cessat effectus: quo soluntur argumenta aduersariorum: quae quidem probant in ordine ad finem amari media, & cum dependentia ab illo; non tamen probant media carere intrinseca bonitate: nisi forte de nomine certent, & per *bonitatem per se*, intelligant rationem primò motiuam; qua dixi media formaliter carere, tamen si habent intrinsecam vtilitatem, ut terra ad dissectionem ligni.

SECTIO V.

Vtrum causa finalis sit realis, & quae eius causalitas?

§. 30. Pat. Suar. 1. Metaph. disput. 23. sect. 1. constituitur tamquam primum principium, ac dogma causam finalem esse causam realem. Sed opinor distinguendum, ambiguitatis tollendae gratia. Primum enim causa finalis entitatiuè sumpta saepe est ens reale, ut patet in Deo vltimo fine, & in quouis fine cui: nihil enim possumus velle alicui, quin sit ens reale. Deinde multi fines, qui sunt simpliciter entia realia, ut cum ego gaudeo de valetudine amici, & curo meam valetudinem ne sit agra. Deinde multi fines, qui non sunt simpliciter entia realia; sed secundum quid, quia non existunt; mouent tamen ad productionem sui, ut sanitas mouet aegrotum: ergo neque omnis finis est ens reale, neque item caret entitate.

§. 31. Deinde potest intelligi finis in ratione causae in actu secundo causantis: sic autem existimo causam finalem ut finalem non esse realem, id est, eam non habere in effectum physicum & realem influxum. Probatum primò, quia sanitas, quae non existit quando mouet ad sui consequentiam, non potest physice influere in effectum: ergo finis ut finis non habet physicum influxum. Consequentia patet, quia totus influxus causae finalis reperitur in eo casu: antecedens patet, quia sanitas nondum est: ergo non habet physicam actionem: quam consequentiam disput. 8. Physic. sect. 6. latè probaui. Dices sanitatem non influere per se, sed per actum intellectus, quo apprehenditur: contra primò, quia infra probabo, actum intellectus non influere physice in actum voluntatis, neque actum voluntatis in opus externum. Contra secundò: ergo finis secundum se non influit in effectum physicè, sed talis influxus oritur ab apprehensione finis, sed de ipso fine secundum se, & apprehensione specificatiuè, non reduplicatiuè.

§. 32. Secundò probatur: quia tota causalitas finis consistit in attractione voluntatis ad se: mouet enim per suam bonitatem: cuius motio consistit in amabilitate: ergo licet finis nullum habeat physicum

Philosophia Petr. Auri. de Mendoza.

influxum, intelligitur habere totam virtutem causatiuam, si habeat bonitatem: actu autem intelligitur causare eo praecise, quod terminet amorem ratione suae bonitatis sine physico influxu.

§. 33. Tertio probatur, ex communi philosophorum sensu asserentium causalitatem finis consistere in metaphorica, siue intentionali motione, id est, illi attribui causalitatem per metaphoram, quia voluntas mouetur ad finem per illius representationem. Vnde existimo finem formaliter non esse causam realem; neque illi definitionem causae conuenire, nisi translaticiue. Quapropter eius disputationem à physico sum opinatus alienam. Deus autem concurrens physice ad actiones omnes, non vt finis, sed vt causa prima efficiens rerum omnium.

§. 34. Sed obijcit primò. Pat. Suarez, finem mouere voluntatem verè, & non fictè: ergo est causa realis. Distinguo antecedens, & consequens; est vera causa realis intentionalis, concedo antecedens; est vera causa realis physice mouens, nego. Ad quod aduerte, motionem differre ab influxu: quod influxus est actualis motus per quem causa physice influit in effectum: motio autem est apprehensio obiecti, ex qua sequitur illius appetitio: sic nos mouet quae non sunt: immo saepe, quae non possunt esse. Vnde non valet hac consequentia, mouet: ergo causat physice, quia non mouet physice, sed per cognitionem. Vnde nec mouet physice, nec fictè, sed intentionaliter, & quia re ipsa mouet per intellectum dicitur mouere verè, & non fictè: non propterea est causa realis & physica: licet est realis vt opponitur fictè mouenti.

§. 35. Obijcit secundò. Effectus per se pendet à fine: ergo finis est causa eius. Distinguo antecedens, pendet à fine per se physice influente, nego; intentionaliter mouente, concedo. Ad quod aduerte effectum verè & proprie & per se simpliciter tantum pendere à principiis physice influentibus: & quia haec pendet à potentiis vitalibus, quarum imperio mouentur; ea ratione cessante voluntate finis, cessat motus potentialium: non quod vllus cesset influxus, sed quia cessant Imperia, quibus subiaccet externa potentia: actus voluntatis pendet intentionaliter ab obiecto.

§. 36. Hinc obiter collige, nullum actum creatum se posse amare, quia omnis actus creatus est effectus finis: nihil autem potest esse effectus sui ipsius: sicut de cognitione dixi. De causalitate finis nihil est dicendum, cum iam constat eum non esse causam; Sectione autem sequenti inquiratur, vtrum cognitio sit ratio formalis causandi? Dicit potest cum P. Suarez actionem illam productiuam omnium effectuum pendentium à fine, ut procedit metaphoricè ab ipso fine intentionaliter mouente, esse causalitatem finalem: itaque idem influxus physice, vt ab agente est actio, passio vt in subiectum, vt à fine finalizatio.

§. 37. Quod ita confirmo: entitas ipsa finis non est causalitas: quia potius est causa ipsa finalis; nec cognitio ipsa, per quam mouet, est causalitas: quia cognitio est causa mouens & impellens voluntatem: quod potius est esse principium, quam causalitatem. Itè quia causalitas nequit esse sine effectui; at cognitio potest: ergo non est causalitas: nec actus voluntatis est causalitas, tum quia ipse est effectus causatus, & terminus causalitatis, qui fit per causationem finis: tū quia actus est principium mouens potentiam ad electionem medij, & causationem finis; quae fiunt per actum tamquam per principium, ergo nihil potest esse causalitas finis praeter actionem agentis, qua efficit aliquid propter finem.

Ggg Confir

§. 38. Confirmatur, non modò effectus ipsi oriuntur à fine, sed etiam causalitas eorum: non enim causò electionem solam, & medium electum propter finem, sed etiam actiones ipsas, per quas eligo, & exequor, causò propter finem, vt patet; sed non causantur vt quod, & vt terminus, quia illas intendimus ad alios terminos: ergo oriuntur, vt quò: nam oriuntur, vt ratio, qua aliquid oritur, vt quò: ergo oriuntur vt causalitas, & vt via ad aliud. Hanc consequentiam sapius in physicis probo.

§. 39. Atque vt res penitus explanetur; aduerte, posse considerari finem vt causantem intentionem sui, illamque terminantem, vbi in ratione terminationis non est alia causalitas præter ipsam bonitatem finis, qua terminat actum; quia propter illam amatur: at verò vt ille actus fit à voluntate, & est productus, causatur à fine per sui apprehensionem tamquam per principium impellens, & per actionem voluntatis, & per causalitatem: ceteri effectus causantur per intentionem finis vt per principium: & per actionem, vt per formalem rationem: vnde causalitas propriè consistit in actione, quia finis est, cuius gratia aliquid fit, quia verò verbù facio latè sumitur, & potest aliquis eligere passionem, etiam passio est causalitas finis: itaque actio vt est ab agente est actio, passio vt à patiente, & vt à fine finalizatio.

SECTIO VI.

Vtrum finis moueat secundum esse reale?

§. 40. Finis non potest voluntatem mouere nisi cognitrus. Rogatur, vtrum cognitio pertineat ad rationem formalem finis? An verò sit conditio, seu applicatio obiecti? Qua in re existimo nullà questionem esse cum P. Suarez nisi de nomine. Primum enim nullus dubitat, bonitatem obiecti ad se mouere, & trahere voluntatem; quando enim æger amat sanitatem, amat quidem ipsam humorum temperiem: nò verò illius representationem, amat enim id per quod reddatur sanus: non verò cognitionem sanitatis. Vnde apertè constat, solam bonitatem obiecti terminare amorem; at cognitio non terminat amorem, neque vt quò, neque vt quod; terminare enim vt quò est amari vt obiectum materiale, terminare autem vt quò est amari vt obiectum formale. Denique terminare amorem est esse terminum illius; hoc autem est amari, sed cognitio finis nullo modo amatur per amorem ipsius finis: ergo nullo modo terminat amorem. Rogatus enim homo etiam doctus, quid velit per agriculturam? Respondet se velle segetes: de cognitione autem nihil respondebit. Hac de re consule P. Vazq. 1. 2. disput. 2. c. 2. & Suarez disput. 23. metaphys. sect. 8.

§. 41. Dices primò, non amari cognitionem, vt se tenet ex parte potentie, secus vt ex parte obiecti. Contra, nunquam se tenet ex parte obiecti nisi vt se tenet ex parte potentie; quia tantum requiritur vt vitaliter exprimat obiectum, quòd amatur quia sic exprimitur & vt exprimitur: non amatur expressio.

§. 42. Dices secundò, saepe obiectum non habere esse nisi apprehensum: ergo tunc mouet apprehensio sola, & finalizat. Aduerte aliud esse fictionem, aliud rem factam. Illa est realis, secus hæc. Nec enim fictio se ipsam fingit, aut apprehendit, sed rem, aut obiectum. Vt ergo apprehensio non se apprehendit sed obiectum: ita non amatur apprehensio, sed obiectum apprehensum: quod habet bonitatem apprehensam; & amatur vt apprehensa; non quòd ametur apprehensio; sed quia apprehensio requiritur vt proponens obiectum: sic voluntas fertur in bonum; non re ipsa; sed in re, vel apparens.

Præterea certum existimo ipsam cognitionem non esse tantum conditionem sine qua non: sed esse principium mouens impellensque voluntatem ad amorem finis. Probatur, nam pro perfectiori, aut imperfectiori cognitione voluntas variè amat obiecta: visio enim beata necessariò rapit voluntatem in amorem Dei: cognitio autem Fidei non ita; ergo illa diuersitas oritur ex cognitione tamquam ex principio impellente. Patet cõsequentia, quia non oritur ab obiecto, cum sit idem: at verò conditio sine qua non; non variat effectus: applicatio enim agentis & passi siue in hoc spatio, siue in illo, ab hoc, vel illo latere, nihil variat effectum, cum tamè in diuersis spatiis diuersæ sint applicationes. Applicatio enim sunt immediate vocationes agentis & passi; quæ in diuersis spatiis necessariò sunt diuersæ. Sed vt actus voluntatis non est conditio ad actus externos; ita nec cognitio. Immo multo melius, sed est velut præmissa ad conclusionem, sublata necessitate actuum liberorum.

Confirmatur primò, obiectum formaliter non mouet voluntatè, sed tantum terminat illius amorem, intellectus autem illam mouet. Mouere enim significat rem alio impellere; nihil autem impellit ad se, si propriè sumatur impulsus, sed trahit. Vnde obiectum dicitur trahere voluntatem, intellectus verò illam mouere, vnde cum finis secundum se solum non possit voluntatem allicere, eam allicit per intellectum tamquam per principium, quo mouetur voluntas: conditiones verò nò possunt dici principium quo; agens enim non operatur per applicationem tamquam per principium.

Confirmatur secundo, præmissa non sunt conditio sine qua non respectu conclusionis, sed potius principium formale motuum: ergo cognitio non est conditio sine qua non, sed principium immediate mouens. Patet cõsequentia, quia tam præmissa, quàm cognitio finis determinat per formalem representationem obiecti. Itaque res bona est obiectum quòd amatur, & ad quod terminatur amor; bonitas autè a. natur vt quò. Item intellectus est principium, quòd mouet voluntatem in finem: cognitio verò est principium, quo mouet, sed non principium terminatiuum. Et quemadmodum ex obiecto terminante visionem & specie impressa eam efficiente constat integrum principium visionis ex parte obiecti: ita ex bonitate finis & eius cognitione constat integrum principium ex parte obiecti, ratione explicata. Cognitio autem vocatur conditio sine qua non; vt ostendatur eam non influere physicè in voluntatem: sic poterunt conciliari diuersæ Doctorum opiniones.

Confirmatur, quia conditio sine qua non, non habet influxum in actum, sed tantum est communicatio causarum; neque ab illa speciem sumit effectus; at cognitio influit in actum saltem intentionaliter representando obiectum, & actus ab illa speciem sumit: illa augetur, aut miquratur voluntarium: ergo.

Animaduerte, cognitionem nò posse dici finalizare. Nam finis finalizat terminando: est enim cuius gratia aliquid fit: ad quod requiritur, vt cognoscatur, & in illum dirigatur id, quòd fit propter illud; nam si non cognoscitur, non potest aliquid fieri. gratia illius, quia neq; cognoscitur, neque in illum aliquid dirigitur: ergo illa cognitio non est dicenda finalizare, quia non cognoscitur, nec fit aliquid gratia

SECTIO VII. Vtrum possint esse simul duo fines adequati? 627

gratia illius. Quapropter ex illa & fine non constat integer finis, quia cum non ametur, vt quò, non potest finalizare vt quò. Constat autem integrum principium requisitum ex parte obiecti: sicut ex colore & specie non constat integrum obiectum: licet constet integrum principium.

SECTIO VII.

Vtrum duo fines adequati possint simul concurrere ad eundem effectum?

§. 48. Vnus actus voluntatis potest habere pro obiecto adequato duo partialia; quorum singula possent mouere alios actus. De his non dubium, quin possint concurrere per vnum actum ad vnam actionem. Difficultas est, vtrum duo obiecta, quorù vtrumque potest mouere voluntatem ad vnam actionem per vnum actum; possint per duos actus eandem voluntatem simul mouere ad eandem actionem externam: verbi gratia, vnus actus charitatis qui se solo sufficit ad erogationem stipis simul concurrat cum alio actu elemosynæ ex se etiam sufficienti ad eam actionem; & quæ per alterutrum exerceretur.

§. 49. Pat. Vazquez tom. 1. in 3. part. disput. 10. cap. 8. id absolute negat in omni voluntate, quod prius in humana probat; quia duo fines adequati sunt obiecta adequata duorum actuum realiter distinctorum; sed hi non possunt simul mouere voluntatem ad idem opus: ergo nec duo fines adequati. Probat minorem, quia effectus simul penderet à duabus causis adequatis, quarum qualibet sola effectum causeret. Hoc autem naturaliter repugnat: ergo. Probat minorem; quia duæ causæ efficientes, aut formales nò possunt simul influere: ergo neque duæ finales. Probat cõsequentiam, tum quia causa finalis se habet instar efficientis; tum quia eadem est ratio, nihil enim natura frustra molitur.

§. 50. Hoc argumentum summum euincit non posse ex rei natura esse duos fines adequatos operis eiusdem: at de potentia absoluta id repugnare minime probat, tum quia ostendi, disp. 8. Physicorum sect. 9. posse diuinitus effectum eundem oriri à duobus agentibus in actu secundo adequatis: ergo de potentia absoluta poterit etiam oriri à duobus finalibus.

§. 51. Deinde ex natura rei voluntas moueri potest per duos actus adequatos. Nam qui erogat stipem ex affectu leuandi inopiam miseriam, eam erogat ex fine misericordie. Deinde considerans se ex elemosyna placere Deo, elicit affectum eam erogandi ex fine Charitatis: qui duo affectus simul existunt, quia nullam habent oppositionem, & singuli sunt sufficientes ad illud opus, quòd oritur à quolibet illorum existente sine alio, sed ex vtroque oritur stipis erogatio: ergo ex duobus finibus adequatis potest elici eadem actio. Probo minorem; quia vterque actus est absolutus, & efficax ex natura sua, & habet pro obiecto stipis erogationem: ergo hæc oritur ab vtroque: antecedens est certum, quia actus Charitatis terminatur ad erogationem stipis tamquam ad medium, per quod Deo placeatur: similiter misericordia tamquam ad medium, per quod subleuetur alterius inopia. Amat enim Charitas efficaciter erogationem stipis propter Deum, misericordia autem amat eandem propter leuamen inopie, alioquin nò essent illi duo actus Charitatis & misericordie. Itaque negari non potest eam actionem esse obiectum efficaciter intentum

vtriusque actus. Probo consequentiam, nempe eam actionem oriri ab vtroque, quia oriri à potentia exequente vt obiectum actus, absolute eam & efficaciter volentis, sed illa oritur à potentia exequente vt obiectum vtriusque actus absolute & efficaciter eam volentis: ergo oritur ab vtroque. Maior probatur, tum inductione, quia oriri à cognitione practica nihil est, quàm oriri à potentia terminando cognitionem, per quam potentia dirigitur, & oriri à causa finali nihil est, quàm oriri, vt obiectum voluntatis electiæ medij: tum ratione, quia actus vitales non habent alium influxum in obiecta nisi per terminationem ad ea: & obiecta non causantur nisi terminando extrinsecè actum: ergo si actio oritur terminando actum vitalem eam absolute volentem, oritur terminando eius causalitatem. Minor patet, scilicet eam actionem oriri vt obiectum vtriusque actus eam absolute volentis, quia tunc vterque actus vult absolute eam actionem oriri à potentia, quia vterque ad illam terminatur absolute, quia probaui eam actionem per vtrumque amari: ergo illa actio oritur vt est volita absolute per vtrumque actum, quia oritur vt vterque vult: ergo vt obiectum vtriusque.

P. Vazquez num. 79. respondet eo euentu actionis causam esse vnum actum, qui in se est efficacior; non verò vtrumque: quemadmodum effectus nò fieret à duabus causis adequatis si essent applicatæ. Contra, actio nò oritur physicè ab illis actibus, sed tantum intentionaliter; vt est ab illis volita absolute: ergo oritur ab vtroque, quia ab vtroque est absolute volita, & vt sic volita oritur à potentia. Probo antecedens, quia tota causalitas voluntatis absoluta est velle absolute, neque versatur circa actionem, nisi eam absolute volendo. Immo nonnulli aiunt terminum causari à finali per solam apprehensionem tamquam per formalem rationem causandij; voluntas autem ipsa eligens medium dicitur ab illis causalitas voluntatis: quia præcisè requiritur, vt sit ratio volendi; in quo consistit tota eius causandi ratio. Quo differt ab efficienti, quæ versatur circa terminum per modum à se distinctum, tãquam per agendi rationem, quam physicè attingit, vt quò. Vnde applicata causa physica potest non operari, quia ille modus potest impediri per alium modum alius causæ. Voluntas verò se ipsa versatur circa actionem, eam per suam essentiam denominans volitam absolute, & vt actio dicitur oriri à potentia exequente vt causata finaliter, non requiritur ex parte volitionis, nisi vt sit ipsa volitio absolute volens, si enim potentia est expedita, non poterit motum cohibere. Vnde posito vtroque actu ponitur vtriusque causalitas respectu actionis externæ, si semel ponamus causalitatem finis esse actum voluntatis: si verò ponamus actionem externam esse causalitatem finis in quantum est volita, etiam repugnat actionem oriri vt volitam ab vtroque actu, quin causetur ab vtroque finaliter; non secus ac repugnat illam actionem non esse absolute volitam ab vtroque, & vt repugnat positis duabus qualitatibus in subiecto illud non denominari quale ab vtraque.

Confirmatur, tunc voluntas efficaciter amat medium illud per vtrumque actum: ergo medium illud efficaciter amatur per vtrumque: ergo oritur vt efficaciter amatum per vtrumque: ergo vterque actus est principium illius, quia sicut neuter actus impedit alterum ne denominet obiectum absolute amatum, ita non impedit ne causet obiectum, quia illa causalitas est per vnionem sui.

Contingere potest obiectum aliquod non habere adæquatam vim ut voluntas habeat actum absolutum circa illud: & si semel eum habet, iam denominatur obiectum absolute volitum, & potentia illud exequitur præcisè, quia illud voluntas vult absolute: ita ut ex parte voluntatis, & potentia, & actionis nihil aliud requiratur, ut actio sit producta ex illo sine: ergo etsi ponatur simul alia voluntas absoluta, non tollitur causalitas prioris, sed utraque erit causa mouens, quia utraque denominat obiectum volitum.

§. 54. Respondetur secundò, ex eodem P. Vazquez num. 75. 76. & 82. posse cum vno fine adæquato concurrere alium finem impulsivum, non tamen adæquatè motiuum, quo res fit alacrius, aut citius: sine quo fieret quidem res, non tamen tam citò, & alacriter. Bene; id aliquando contingit, ut etiam in phisicis ostèdi cum causa adæquata ad substantiam effectus posse influere aliam ad eundem effectum celerius producendum, ut communiter ponuntur habitus acquisiti ad facilitatem actuum, quia ad celeritatem prior causa non erat sufficiens: at constitue duos actus absolutos duarum virtutum, singulos adæquatos ad eandem substantiam effectus; tunc uterque est voluntas absoluta effectus secundum suam substantiam: ergo uterque concurrat ad substantiam effectus: consequentiam probavi sæpe, quia actus absolutus nullo modo concurrat ad effectum, nisi illum absolute volendo. Antecedens patet, uterque eligit eam actionem, ut medium ad suum finem.

§. 55. Confirmatur demus hominem volentem iter facere ex motiuo Charitatis: quo perseverante ei præcipitur iter: illudque vult quia præcipitur; & tunc per actum obedientia iter non fieri citius, aut alacrius, sed forte molestius: quia licet velit obedire, tamen aliquam ob causam stomachatur præcepto & præcipienti. Hic nullus est finis impellens, & uterque actus absolute vult iter, & qui illud facit, dicit se moveri ex motiuo virtutis; & meretur per utramque: ergo. Nec dici potest eum tunc bene mereri, quia habet actum, quo faceret obiectum ex præcepto, si illud non faceret ex Charitate; quia quamvis possumus per actus conditionatos mereri, illos tamen bene experimur: at in casu argumenti, nullus habetur actus conditionatus, quo obediens dicat se facturum rem ex obedientia, nisi eam faceret ex Charitate: sed absolute vult obiectum ex utriusque motiuo, & illa actio externa est meritoria merito Obedientia, & Charitatis, quia per utriusque actus amatur.

§. 56. Confirmatur primò, duo actus intellectus singuli adæquati in suo genere possunt concurrere ad eandem actionem externam: ergo & duo actus voluntatis. Probo antecedens, Christus enim per scientiam naturalem, per infusam, & per beatam dirigebatur ad multas actiones obeundas, quæ erant obiectum trium illarum scientiarum, quæque exercebantur à Christo per directionem omnium scientiarum. Nam in illis exercendis sequebatur dictamen singularium: ergo omnes illæ concurrebant ad actiones, quia actus practicus nullo alio modo concurrat ad effectum, nisi illum representando potentia. Si verò opus illud fiat ut representatur actus, dicitur actualiter regulare potentiam.

§. 57. Confirmatur secundò, homo inter insomnia per appetitum sensitivum imperat motum, cuius est causa adæquata in genere causæ intentionalis, similiter quado vigilat, imperat etiam motum per appetitum sensitivum, qui appetitus est causa adæquata illius: sed cum hac causa adæquata concurrat

etiam imperium liberum voluntatis quod se solo esset sufficiens ad imperandum talem motum, tamen appetitus nullum actum haberet: ergo cum vna causa adæquata intentionali potest simul concurrere alia adæquata, vel inadæquata, quod non contingit in phisicis.

Ad argumentum in §. 50. negabit aliquis maiorem, quia representatis duobus obiectis finalizantibus posset voluntas eodem actu ferri in utrumque. Verum iam tunc non essent duæ causæ finales adæquata; quia licet singula obiecta propriis actibus posset movere potentiam, ut Deus per actum Charitatis, tamen respectu illius actus, quo amaretur utrumque, neutrum esset motiuum adæquatum, sed pariale, quia nisi in utrumque simul non posset ferri. Vnde cum obiecta non moueant potentias externas nisi per actus internarum, non essent tunc duæ causæ finales adæquata: in actu proximo, sed vna: remotè vero essent duæ. Deinde id non potest tunc responderi: quia in nobis non est nisi vnus habitus Charitatis, cuius actus adæquatè respiciunt solum Deum ut obiectum formale. At essent admittendæ mille Charitates; alia in solum Deum, alia in Deum cum mortuo Obedientia. Tertia cum motiuo Castitatis, quarta cum Castitatis simul & Obedientia. Item singula virtutes infinites multiplicarentur, quia possunt sine fine coniugari eorum motiua. Cum ergo quis ex duplici motiuo duarum virtutum aliquid vult, id re ipsa præstat per duos actus illarum. Utrum autem potentia absoluta possit præstari per vnum; aliunde est.

Respondetur igitur, duas causas phisicas eiusdem generis adæquatas in actu secundo non posse simul concurrere ad effectum eundem: secus duas intentionales. Quæ licet sunt instar efficientis in extrinseco influxu, non tamen simpliciter. Præsto est discrimen, quia è duabus causis efficientibus adæquatis oriuntur duæ actiones realiter distinctæ, quarum vna impedit aliam; vel quia sunt eiusdem speciei: duo autè individua accidentis non capiuntur eodem subiecto, si utrumque seruit muneris eadem. Si autem actiones sint diuersarum specierum, superfluit altera, quia utriusque finis per se primo intentus est facere ut terminus existat: & cum per alteram existat, altera superfluit. At verò causæ intentionales non traieciunt in effectum duas actiones, sed vnam, & eam extrinsece attingunt eam representando vel amando. Hoc autem eam repugnat cum obiectum idem nulle afficiatur extrinsece denominationibus. Si autem potentia exequatur actionem ut amatur, aut representatur per actus; tunc uterque actus dicitur causare. Hæc autem non superfluit, quia potentia rationales diuersimodè perficiuntur per actus virtutum diuersarum. Et sicut voluntas potest amare obiectum idem per actus diuersos simul existentes, item & obiectum potest amari.

Dices ad effectum solum requiri vnam causam: ergo alia non concurrat; quia nulla causa concurrat ubi non est necessaria, quia effectus non exigit eam causam. Distinguo antecedens, vna causa sufficit ad substantiam effectus utrumque faciendam; concedo antecedens, ut patet in motu per solum appetitum sensitivum: nego verò sufficere ad effectum rationali perfectione faciendum: perfectius enim fit per actus duarum virtutum, quam per vnus: & nego consequentiam. Ad probationem respondeo eam habere locum in causis phisicis, quarum causalitates per se primò ordinantur ad effectus externos, & posita vna superfluit alia; non verò in intentionalibus, quæ per se primò ordinantur ad perficien-

§. 58.

§. 59.

§. 60.

perficiendam intrinsece potentiam vitalem in ordine ad suum obiectum: & quoties potentia est capax denominare obiectum per plures actus, obiectum etiam est capax denominari, & fieri. Secundò probat P. Vazquez in Deo ex diuersitate mutationum ad diuersos actus liberos Dei. Quod non est huius loci: de quo egi in 3. p. quæst. 1. art. 3.

habet circa valetudinem, oritur actus efficax valetudinis procuranda, & vitandi mortis discrimina. Huiusmodi actus vocantur efficaces, quia habent virtutem efficiendi id quod volunt, aut saltem adhibendi media ad illud: & quamvis necessariò supponunt simplicem complacentiam; non tamen inde necessariò inferuntur.

DISPUTATIO XIV.

De actibus voluntatis, & de eorum ab intellectu dependentia.

SECTIO I.

Varij voluntatis actus.

§. 1.

DE actibus voluntatis in communi supponendum est eos esse qualitates & actiones, sicut diximus de quouis actu vitali creato tota disput. 6. Hoc discrimen est inter cognitionem & volitionem: cognitio est expressio obiecti sui, propter quod dicitur trahere obiectum ad potentiam, & illud constituere intentionaliter præsens: quia in intellectu ipsum quasi depingit obiectum: quapropter vocatur *imago*; at verò volitio id non præstat, sed voluntatem in ipsum inclinat obiectum, aut ab illo auertit. Propter quod vocatur *pondus*, quia more illius trahit amarem in obiectum. Hinc fluxit proverbium: *Cognitio est in cognoscere, & amas in amato. Anima enim non tam est ubi animat, quam ubi amat.* Est ergo voluntatis actus *quidam in bonum impulsus, & à malo retractio.*

§. 2.

Primus actus voluntatis est complacentia, aut displicentia de obiecto. Est autem simplex complacentia simplex affectus voluntatis, per quam nobis placet, aut displicet obiectum. Vocatur *simplex* ad imitationem simplicis intellectus, siue apprehensionis: quæ obiectum tantum apprehendit, nihil de illo affirmando, vel negando: simplex affectus bene, aut male afficit voluntatem circa obiectum nihil efficiendo ad illud prosequendum, aut fugiendum: sed illam relinquit quasi suspensam. Vnde hic effectus non est sufficiens ad imperandos motus externos, nisi forte anteuertendo iudicium intellectus. Ut enim aliquando ex simplici affectu appetitus mouentur externæ potentia, ita illum appetitum potest comitari simplex voluntatis affectus anteuertens rationis vsum. Sapissime hic simplex affectus necessariò sequitur ex representatione boni; nam bonum qua ratione bonum, tunc non potest non placere, & displicere malum. Hinc oritur difficultas resistendi tentationi; quæ primo pulsu animi tangit: item aggrediendi difficultates, quæ primis oculis terrent odio laboris. Qui motus vocantur *primo primi*: qui postea pelluntur ex animo per affectus ad alia bona contraria prioribus: ut complacentia in turpi obiecto per complacentiam in honesto. Verum est, aliquando hos motus non posse omnino depelli, quamvis cum illis diu luctemur; at bene considerato obiecto contratio, tandem vincuntur.

§. 3.

Alij actus vocantur *efficaces*, qui necessariò præsupponunt simplices affectus. Ex complacentia enim, aut displicentia in obiecto, oritur nobis actus efficax, quo aut vitemus malum, aut sequamur bonum: nam ex simplici affectu, quem homo

Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

Omnes actus voluntatis sunt circa aliquod obiectum bonum: aut malum absolute consideratum: & non sub conditione, ut rectè docet Pat. Vazquez tomo 1. primæ secundæ disputat. 42. num. 9. id est, nullus est actus in voluntate, qui non possit explicari hoc termino *Volo*, nullus autem est, qui possit explicari hoc termino *vellem*, quem solent vocare *velleitationem*. Probatur, quia bonitas, quæ non est simpliciter, non est bonitas: ergo simpliciter non potest terminare aliquem actum. Antecedens patet, quia nihil habet rationem entis simpliciter, nisi quod simpliciter habet esse actuale vel possibile: sed bonum conditionatum tantum, sub isto conceptu conditionati præcisè non habet esse actuale, vel possibile: ergo simpliciter non est bonum: minor probatur; nam obiectum huius propositionis, *si Petrus veniret, rideret*: quam habet bonitatem amari dignam? Prima consequentia probatur: quia voluntas fertur in suum obiectum sub rationi boni: ergo non potest habere aliquem actum, nisi circa bonum. Verum responderi potest ad terminandum simplicem affectum sufficere bonitatem illam; quæ possibilis est, & apprehenditur ut aliqua ratione futura. Immo in obiecto impossibili possumus habere simplicem affectum.

§. 4.

§. 5.

§. 6.

Probo igitur conclusionem: intellectus non potest habere aliquem actum, qui sit assensus conditionatus, id est, qui feratur in veritatem explicatam hoc modo, *assentior huic obiecto si esset verum*, nam assensus est actualis: ergo debet habere aliquam veritatem. Item non potest sensus habere hunc actum *video colorem si esset possibilis*. Verum est, intellectum cognoscere propositiones conditionatas, sed tunc iam illæ habent aliquam veritatem dependentem ex hypothesi, nam sicut obiectum re ipsa esset futurum si poneretur conditio, ita illud cognoscit intellectus: sed illa cognitio absolute est modò præsens: affirmat, exempli gratia, *diem esse si sol oriatur*, nunquam tamen darat actus intellectus, qui non sit præsens. Nam quando dicimus *ego assentior huic obiecto*: ille assensus est præsens, & explicatur tempore præsentis, hoc modo, *ego modo cognosco meum assensum futurum ex representatione obiecti*: similiter voluntas vult obiecta sub conditione, ut *ego volo dare Petro centum, si mihi det equum*: verum ille actus est idem, quod *volo*, & non est *vellem*, neque talis *velleitas* vlllo modo potest explicari.

Dices, nos habere aliquos actus velleitatis: ut cum naua proicitur merces, ut effugiat tempestatem; quas nolle proicere, & cù optamus res, quas videmus non posse obtineri: ergo datur actus explicatus hoc termino *vellem*. Respondeo huiusmodi actus non esse conditionatos ex parte subiecti: sed absolutos: & de præsentis. Ex parte autem obiecti habent conditionem, non ad ipsos terminandos: sed ad alios absolutos; quos haberemus si conditio poneretur. Naua enim modo afficitur in merces, & modo displicet earum proicctio; quæ proicctio (ut aiunt) habet admixtum aliquid inuoluntarij. Nam proiciuntur cum displicentia proicctio: quæ proicctio aliunde compellitur. Quam displicentiam explicamus hoc termino *nollem*; non

quia non fit actus de presenti. Idem contingit cum optamus rem, quam non possumus consequi, dicimus enim, *vellem adire Romam*, id est, quantum est ex me volo, & habeo simplicem complacentiam adeundi; sed impediatur aliunde.

§. 7. Igitur, quod dico, est, nos semper habere actum de presenti; quo aliquid nobis de presenti placet, aut displicet: sicut habemus cognitiones, per quas de presenti aliquid apprehendimus; licet obiectum illorum actuum pendeat ab aliqua conditione; obiectum tamen ipsorum nobis placet, & de presenti placet, vt in exemplo adducto *vellem adire Romam si nummos haberem*: de presenti habeo complacentiam Romam adeundi, neque ille actus spectat vt sit de presenti existentia itineris sub conditione: sed nunc mihi in illa complacco. Opinor hic magna ex parte quaestionem esse de voce. Quid sit amor strictus, desiderium; & gaudium, abunde ostendi disputans de charitate, & voluntate Dei.

SECTIO II.

Oppositio actuum voluntatis.

§. 8. Variè opponuntur voluntatis affectus. Simplicem complacentiam & displicentiam de eodem obiecto sub eadem ratione formali ita opponuntur, vt nec diuinitus coniungi queant. Nam idem obiectum sub eadem ratione formali non potest esse bonum, & malum simul: sed sine malitia, & bonitate sub eadem ratione formali, non potest terminare complacentiam, & displicentiam simul: ergo. Maior patet, quia obiectum displicentiae est malum; complacentiae verò bonum; nec sine obiecto potest esse actus. Maior patet, quia bonum & malum sub eadem ratione formali opponuntur, alterumque infert priuationem alterius, v. g. si res consideretur secundum se, id est, secundum intrinsecam perfectionem, si est perfecta, est bona, & non potest esse mala: quia perfectio includit mali carentiam: si autem est mala, ideo, quia ei aliquid deficit: ergo non est perfecta, nec bona. Idem dixerim de quocumque obiecto considerato vnde quaque: vel ex omnibus perfectionibus etiam accidentariis, vel ex sola substantiali. Dices, posse equum secundum bonitatem substantialem terminare complacentiam, secus sub accidentali. Contra: ergo iam non sub eadem ratione formali, sed sub diuersa. Deinde si consideretur bonum conueniens, qua ratione alicui conueniens, non potest esse malum, nam si equus est bonus ad expeditum iter, nõ potest expeditioni esse malus, rectè quidem potest eadem res esse conueniens simul, sed non ad eundem finem. Hic autem agitur de comparatione eiusdem finis cum ceteris adiunctis.

§. 9. Complacentia in obiecto secundum se, & displicentia comparatione alterius non opponuntur. Nam potest obiectum secundum intrinsecam suam bonitatem placere, quia secundum se est perfectum, & pulchrum: at eadem pulchritudo est mala comparata alicui fini, & sub ea ratione potest displicere, verbi gratia, honor, aut voluptas secundum se habet bonitatem allicientem affectum: at si considerentur vt aduersantur rationi, vel exponunt periculo deficiendi ab honesto, displicent. Quod quotidie experientia docemur. Rapimur enim primo impulsu in delectabile obiectum, quem postea ratio retardat. Est enim huic testimonio illud bellum, & plusquam domesticum, quo senserat Apostolus, se totum deflagrare propter dissidia carnis, &

mentis, pro suo obiecto rixantium. Dices, si illa pulchritudo est mala alicui fini: ergo secundum se est mala. Nego consequentiam: nam secundum se significat rem, praecisa conuenientia, aut disconuenientia alicui: malitia autem ad finem, iam includit respectum ad finem: itaque si praecise sitatur in obiecto pulchro, est quidem bonum. Item potest esse displicentia in obiecto secundum se, & complacentia comparatione alicuius finis, verbi gratia, mihi displicet equus mancus, quia est imperfectus: at quia est causa ne fugiat inimicus, mihi placet. Ratio est, quia sub vna consideratione est bonus: malus sub alia.

Item idem obiectum sub diuersa ratione formali potest placere simul, & displicere, verbi gratia, mors alicuius mihi displicet, quia est malum illius, & mihi placet, quia est causa mei boni, quia erat inimicus, aut aliam ob causam. Ratio à priori, quia sub consideratione priori est mala: mihi autem displicere potest malum alterius, qua ratione illi malum: item sub respectu secundo est mihi bona, quis autem neget mihi posse placere meum bonum?

Dices primò, posse placere obiectum secundum, & displicere primum, non verò causam talis effectus, verbi gratia, potest mihi displicere mors amici, & placere hereditas inde sequuta. Contra: non solum effectus, verum & ipsa causa, qua ratione est illius causa, mihi placere potest, & displicere. *Gaudes* (inquit Paulus 2. ad Corin. 7.) *non quia contristatus es: sed quia contristatus es ad penitentiam*: id est, tristitia vestra praecise, quia vestra tristitia est, non est mihi causa gaudendi, sed quia ipsa fuit penitentiae causa. Rectè enim explicuit Theodoretus, *non quia tristitiam nudam considero, sed cum suo effectu*: & glossa interlinearia, *de hac tristitia gaudeo*. Item constat Deo odio esse iniquos, & eorum iniquitates. Item est certum, Deum nihil odisse eorum, quae operatus est: Nam peccator qua ratione peccator, cum suo peccato odio est Deo: qua ratione opus est Dei, placet suo artificio: vt exposuit Augustinus. Itaque complacentia est de eodem obiecto, vt est causa boni: displicentia verò, vt malum est. Ratio à priori, quia non solum effectus est bonus, & malus, sed ipsamet causa est bona comparatione vnus, & mala alteri comparata: ergo ipsa vt causa potest placere & displicere: peccatum autem sub ratione peccati non potest esse causa boni, nec viro cordato placere.

Dices secundò, non posse quem efficaciter velle aliquid propter vnum finem, & non velle efficaciter propter alium: ergo nec simpliciter complacere, & displicere. Mala consequentia ex discrimine lato: actus efficaces ex se constituunt obiecta à parte rei, & sicut idem non potest simul esse, & non esse: ita neque efficaciter intendi, & non intendi (vt mox dico) at simplices affectus non sunt productiui obiectorum, sed feruntur praecise (vt ita dicam) sunt enim circa obiecta, vt praecise considerantur: non verò vt mandantur executioni. Hinc oritur nõ posse quem occidere alium propter hereditatem, quia esset homicida: posse autem gaudere de morte propter eam rationem, quia hoc gaudium non est de morte, vt est malum illius, sed vt est causa boni: at per primum actum ego inferrem alteri malum: quae doctrina est obseruanda in doctrinam de peccatis, & opinio P. Vazquez, delectationes morosas nõ esse diuersarum specierum huic est innixa scipioni.

Actus efficaces volendi rem simul, & non volendi apertè repugnant, quia contradictionem inferunt

ferunt in obiecto: nam efficaciter non potest aliquid intendi in statu, quo cernitur impossibile, ergo non potest efficaciter intendi res & intendi ne sit: quia qui res efficaciter vult, vult eam existere: quae existens non potest non existere: ergo perferuntur priori actu non potest esse alius, quo intendatur non existere: quia, cum hoc sit impossibile, deficit obiectum illi actui. Nec adeo potest aliquis desipere, vt sibi persuadeat posse idem obiectum existere simul & non existere. Nullum enim principium est euidentiùs, quàm, *impossibile est, idem simul esse & non esse*. At nisi illi principio differentiat, non potest efficaciter idem velle & non velle: tum quia id videri impossibile; tum quia non potest spem concipere de assequendo obiecto.

§. 14. Non opponuntur simplex complacentia in obiecto possidendo, & actus efficax illius abiiciendi: vt cum nauta proicit argentum ne mergatur nauis: ille simplicem affectum habet argenti, sed vincitur amore efficaci tuenda vitæ. Quam ob causam commendatur Abraham, quia obedientia in Deum superauit tenerimum amorem; quo parentes senes flagrant in filios. Item potest esse displicentia in obiecto, & voluntas efficax illius: vt qui membra refecat, displicentiam habet sectionis, sed eam eligit vt curetur è morbo. Ratio à priori vtriusque, quia qua ratione obiectum est bonum, vt argentum, amatur & placet; quia verò retentio argenti nauim retardat, & exponit naufragio, proicitur vt malum vita: ita sectio partium, quia se ipsa est mala animali, horretur: quia verò est necessaria ne pars corrupta ceteras inficiat, eligitur vt medium vitæ conseruanda.

§. 15. Hic multa occurrebant disputanda: de passionibus animæ & minuta diuisione actuum voluntatis: sed quæ à Philosopho Morali commodius disquiruntur. Animastica enim partitur in moralem, & naturalem: hanc sequor, illi reiicio malitiam & bonitatem humanorum actuum: odi liberos per ansam farraginosos. Sequentem difficultatem non omittam: quia speculationis & vtilitatis Philosopho naturali ac Theologo plena.

SECTIO III.

Vtrum distinguantur intentio finis, & electio mediorum?

§. 16. Pater Vazquez 1.2. disput. 33. cap. 2. censet voluntatem circa finem realiter distingui ab actu circa media. Probatur primò ex Augusti. 1.1. de Trinitate cap. 6. cuius verba satis vrgent. Sed possumus respondere, Augustinum loqui de voluntate finis in ordine ad diuersa media: nam voluntas sanitatis per portionem realiter distinguitur à voluntate eiusdem sanitatis per emissionem sanguinis, quamuis vna voluntas sequatur ex alia.

§. 17. Secundo probatur ratione, quia electio medij est effectus causæ finalis; sed intentio finis non est effectus causæ finalis: ergo. Nego minorem, probaui enim supra, ipsam complacentiam circa finem esse effectum finis. Ratio autem propter quam voluntas diuina non est effectus causæ finalis est, quia illa volitio non est producta sicut nec electio Dei, etsi admittatur ratione distincta ab intentione: ratio autem ob quam illa intentio est effectus finis est, quia causatur ex simplici complacentia circa finem. Distinguitur enim realiter simplex complacentia ab intentione, quia hæc necessario continet voluntatem mediorum saltem virtualiter,

secus illa, & ex hac sequitur voluntas efficax finis, & sic tam proprie causatur à fine, quam ceterae electiones, tamen illa simplex complacentia non causaretur.

§. 18. Tertio arguit, quia praemissa cognoscuntur diuerso actu ab eo, quo cognoscitur conclusio, ergo intentio finis distinguitur ab electione mediorum. Nam eodem modo comparatur finis cum medio, quo praemissa cum conclusione. Nego consequentiam; ad probationem respondeo, quantum ad rationem obiectiuam eodem modo comparari media cum fine, quo conclusio cum praemissis: non verò quantum ad modum, quo attinguntur. Nam praemissa attinguntur sine vlla dependentia à conclusione, prius illa, & antecedenter, & per diuersa principia, vt ostendi disput. 7. at verò finis efficaciter amatur cum dependentia à mediis, à quibus dependet in executione: & in quorum virtute continetur. Quapropter antequam finis ametur praerequiritur cognitio mediorum; & sicut multi aiunt vno actu posse cognosci praemissas & conclusionem, post quam obiecta sufficienter proponuntur intellectui, ita & per vnum amantur; quia cum quis efficaciter amatur, debent finis & media ipsi voluntati proponi. Quæ est ratio nostræ sententiæ.

§. 19. Quarto argumentatur, quia si intentio & electio non distinguuntur realiter, ergo neque distinguuntur ratione; nam distingui ratione est posse concipi vnum actum in quantum terminatur ad media quin concipiatur, vt terminatur ad finem. Verum multa possunt distingui ratione, quæ non distinguuntur realiter. Nam ipse P. Vazquez num. 3. ait, actum vnum habere duos conceptus ratione distinctos, si terminetur ad duo obiecta; ergo nulla est consequentia à negatione distinctionis realis ad negationem distinctionis rationis. Respondeo autem intentionem & electionem esse eundem actum etiam ratione, quia non potest concipi intentio nisi sub ratione actus efficaciter volentis obiectum: & velle efficaciter obiectum est formaliter velle media: ergo conceptus formalis intentionis, est formaliter electio. Probat minor: nam velle efficaciter finem, est velle efficientiam ipsius finis, quæ consistit in mediis. Item velle efficaciter medium in ratione medij, est velle efficientiam ipsius finis: sed velle efficientiam finis, est illum efficaciter intendere: ergo volitio efficax mediorum est amor finis. Vnde colliges in Deo non esse duos actus ratione distinctos, quorum alter sit voluntas dandi gloriam, verbi gratia, & alter dandi media ad ipsam gloriam: sed eodem actu etiam ratione nostra velle Deum media & finem. Hæc animaduerte in materiam de praedestinatione, & de incarnatione. Igitur intentio finis est actus sic denominatus, quia propter se amat finem, idem actus est electio medij, quia amat medium non propter bonitatem illi intrinsecam, sed quia conducit ad finem: sicut amor quo ego volo pecuniam amico, comparatus amico vocatur *amicitia*, comparatus verò pecuniæ appellatur *concupiscentia pecuniæ amico*.

§. 20. Igitur idem actus est intentio finis, & electio mediorum. Huius sententiæ sunt Conrad. Caier. Ricard. Duran. Capreol. Okam. alij, quos P. Vazquez adducit num. 2. Probatur primò ad hominem contra P. Vazquez asserentem, actum, quo ego volo pecuniam amico, esse eundem cum actu, quo volo ipsum amicum: ergo similiter intentio finis est idem cum electione mediorum. Negat ille consequentiam, quia ex pecunia, & amico integratur

vnum obiectū, quod vno actu potest amari. Contra, quia amicus, & pecunia non minus distinguuntur quam finis, & medium. Dicuntur autem integrare obiectum vnum, quia pecunia refertur ad amicum, propter quem amatur: sed medium etiam refertur ad finem, propter quem amatur, ergo ex medio & fine constat vnum obiectum sicut ex pecunia, & amico.

§. 21. Secundò non potest quis efficaciter velle finem, quin præcognoscat media, quibus possit illum obtinere; sed ea ratione præcognoscuntur media, quia debent amari eodem actu cum fine: ergo. Probatur minor: nam actus voluntatis tantum indiget sui obiecti representatione: representatio autem aliorum obiectorum est illi omnino impertinens: ergo illa media, quæ representantur necessario ante finem intentionem, sunt obiectum eiusdem intentionis: si enim intentio non fertur in illa, non esset necessaria illorum propositio ad intendendum finem. Confirmatur: ponamus intentionem finis: deinde diuersa proponantur media: bene poterit manere illa intentio quin amentur illa media: ergo similiter in prima productione intentionis potuit intendi finis, quin proponerentur media.

§. 22. Dices, ea ratione non posse intendi finem sine cognitione mediorum, quia in finis intentione virtualiter continetur electio medij. Contra, quia quando quis vult efficaciter finem, videns in illo contineri medium, vult formaliter ipsum medium: nam si quis videat urbem deflaguram si admoueat ignis, si hic velit ignem admouere, nonne vult formaliter urbem incendere? Aut quo pacto volumus urbem incendere nisi volendo illi ignem applicare? Certè nunquam percepi quomodo non velim formaliter hominem occidere, qui modo formaliter volo sagittam in illum immittere, quo tempore video hominem illa confossum iri. Immo verò ea ratione dubitamus si ne intendèdas finis: quia dubitamus de mediis ipsis: & quando medium est periculosum, nulla alia ratione refugimus finem intendere, nisi quia volumus medij subire discrimen: neque potest quis talem finem intendere nisi prius animo periculū hauriat: vt cum quis vult efficaciter triumphum, illum non vult efficaciter nisi simul velit cum hoste congregari, & tandiu retardatur ab intentione triumphum quamdiu deliberat. Quod potest confirmari ex discrimine inter præmissas & conclusionem: & medium & finem: nam conclusio non est virtus, in qua continentur præmissæ: at verò mediū in virtute continet finem: & ea ratione amatur, quia in virtute continet finem: ergo ipsa voluntas efficax medij, est voluntas efficax finis, quia amare mediū in quantum continet finem, est amare ipsum finem: sicut amare applicationem ignis, quia in virtute continet incendium urbis, est formaliter velle incendium urbis.

§. 23. Qui ergo vult efficaciter finem, vult formaliter aliquod mediū saltem confusè: vult enim formaliter aut hoc mediū aut illud: postea verò si non habet exploratam conuenientiam mediorum, de illis consulit: facta consultatione deponit priorem actum, & nouo actu vult priorem finem cum hoc medio in particulari. Quando verò quis habet bene explorata media, non intelligitur de illis consultare: est enim consultatio inquirere quodnam medium sit conuenientius: qua inquisitione non eget qui satis explorauit media: sed simul amat finem cum mediis conuenientioribus. Quapropter non acquiesco nonnullis Theologis constituentibus in

Deo rationem finis priore ratione: deinde electionem mediorum. Deus enim non indiget consultatione, cum præsentissimam habeat cuiuscumque medij conuenientiam: vnde simul re, & ratione, & eodem actu amat vtrumque.

Dices, sine distinctione actuum non posse intelligi causalitatem finis circa media: nam amare media propter finem, est, ex amore finis sequi amorem mediorum. Contra primo, qui aiunt vno actu totum syllogismum apprehendi, negabunt vim huic argumento. Secundò, Deus se comprehendens eodem actu indiuisibili etiam ratione, cognoscit se & creaturas: sed has cum dependentia ab essentia diuina, vt ab obiecto immediato. Tertio, Angelus eodem actu, quo se cognoscit, cognoscit etiam Deum; & tamen essentia Angeli est causa vt cognoscatur Deus: ergo. Ratio à priori: quia causalitas obiectiua est intentionalis mouendo & determinando potentiam: vnumquodque autem mouet vt est: finis quidem per suam bonitatem: medium autem quia ad illam conducit, siue medium ratione finis; finis autem ratione sui: siue id fiat vno, siue multiplici actu: & ideo dicitur intentionem finis esse causam electionis mediorum: non quidem ex parte actuum, sed obiectorum: quia finis intentus est ratio mouens ad medium electum: vt patet in præmissis & conclusione, quando eodem actu notatur in multorum opinione.

SECTIO IV.

Vtrum voluntas necessario pendeat ab intellectu?

§. 25. Voluntatem in sui exercitio ab intellectu pendere & experimentum & definitio voluntarij commonstrant. Illud, quia nihil magis vulgare quam nihil volitum quin præcognitum, neque vnquam aliquis expetiuit quod cognouit nunquam: nam & rationes expendimus, illarumque momenta libramus prius quam aliquid aggrediamur. Siquis autem præcipitem se agit in obiectis amandis, imprudens, & inconsideratus dicitur. Hæc verò (id est, definitio voluntarij) nam teste Aristot. cum omnium philosophantium & Theologiantium assensu; voluntarium est à principio intrinseco cognoscite singula: adeo, vt quando aliqua circumstantia ignoratur, opus per eam ignorantiam effectum non sit voluntarium sub ea ratione ignorata; eoque pluris aut minoris opus habetur, quod à perfectiori, aut imperfectiori cognitione oritur: nec opus est in re clara oleum perdere: vide S. Thom. 1. 2. quæst. 9. art. 1. quem sequuntur omnes. Video oppositum asseri à Bonauent. & Gersono. non tam scholasticè quam deuotè: censent enim in via virtutis per amorem ardere voluntatem in Deum sine cognitione: at non ita euenit, etsi tam facile figitur mens, & sine volubilitate, vt nihil videatur cogitare, vide P. Vazquez in 1. 2. disp. 35. cap. 1.

§. 26. Per potentiam absolutam Dei posse produci qualitatem in amore repertam sine influxu voluntatis creatæ, & sine cognitione nostra, item & vniuersi, satis ostendi disp. 6. à §. 27. Inde etenim concludo posse voluntatem in eo actu præstare concursum obedientialem non vitalem quin illi præceat cognitio. Nam ille concursus est mortuus qualis exhiberetur à lapide per potentiam obedientialem; difficultas est num ad actionem vitalem, qua fiat amans, possit diuinitus concurrere in actum absolute præcedente cognitione?

Communius

§. 27. Communius Doctores negant, nonnulli mouentur apud Pat. Vazquez cap. 2. quia Deus amat præcedente cognitione; ergo idest necessarium. Distinguo, ex natura rei concedo, diuinitus nego. Deus autem non potest mutare suū amādi modum sicut potest nostrum. Secundò, quia implicat voluntatem moueri nisi circa proprium obiectum, sed cognitio pertinet ad formale voluntatis obiectum; ergo non potest moueri nisi circa cognitionem. Verum disp. 13. ostendi minorem propositionem non esse veram: obiectum enim voluntatis amatur per illam & cognoscitur ante amorem: sed ea cognitio nec tunc cognoscitur, nec amatur, ergo non est obiectum, sed principium voluntatem impellens; at sine principio impellente quid repugnat fieri affectum?

§. 28. Sed esto sit obiecti pars cognitio: sicut amor tui fit à Petro quin tu influas in amorem nisi terminando: ita fiet circa cognitionem tui terminante illum amorem, & finalizante; non tamen actu impellente, & proponente. Nam duo præstari possunt per cognitionem: alterum terminare amorem quod potest sine influxu in amorem; alterum impellere voluntatem, quod formaliter non est amari, nec esse obiectum; sed complere potentiam vt possit amare: nunc igitur quaritur, cur non possit potentia diuinitus aliunde compleri, aut illa propositio suppleri? Arbitror non satis fieri quæsitio per obiecti rationem: quia nec actus illam habet, & si haberet, posset terminare amorem (quod est esse obiectum) sine cognitione. Repugnat equidem amorem esse, quin terminetur ad obiectum; sed hoc non quæritur, sed vtrum repugnet esse, quin oriatur à cognitione creatæ?

§. 29. Alij mouentur, quia omnis actus voluntatis est voluntarius; sed voluntarium repugnat esse sine cognitione; ergo. Verum, facile distingues minorem propositionem, repugnat esse sine cognitione ex sua natura, concedo minorem; per potentiam Dei, nego. Nam & qualitas ipsa est voluntaria voluntario ab actione distincto, & tamen disp. 6. sect. 3. ostendi posse eam qualitatem produci sine actuali voluntatis influxu: ergo. Maior patet ex §. 95. eius disp. 6. vbi ostendi vitalitatem qualitatis esse distinctam à vitalitate actionis, eique essentialem. Simile autem est de voluntario, quia non solum actio, sed eius terminus potest esse à voluntate cognoscente singula: eam verò posse oriri sine cognitione probatur; quia actus vitalis tam pendet à potentia vitali, quam voluntas à cognitione: probaui autem ea sect. 3. qualitatem vitalem produci posse sine influxu potentia: ergo & voluntas sine cognitione: quod si amor in sola qualitate consisteret, posse quem amare actu, & habere voluntarium actu sine cognitione, ostendi ea sect. 3. vel saltem dicendum foret, non omnem amorem fore voluntariū actu; vt constat in cognitione actuali, & denominatione inde accepta, quo argumento motus sui ad opinandum actum vitalem intrinsecè actione constari.

§. 30. Rationem huius sententiæ indicavi disp. 6. à §. 30. nam amor formaliter includit actionem, sed actio amoris nec per potentiam Dei potest esse sine cognitione, ergo nec amor, aliusue voluntatis affectus; probo minorem: quia actio ex sua natura pendet à cognitione, quia est voluntaria: & voluntas nullum habet amorem non pendentem ex natura rei à cognitione (vt posui §. 25.) sed actio semel existens cum dependentia à cognitione, non potest existere, quin ab ea pendeat; ergo amor nequit existere sine cognitione.

Dices argumentum esse euident, si cognitio influeret actiue in amorem, secus si non influat; quia non est principium illius; alioquin nec motus manuum posset existere sine voluntatis impetio: quia semel ab eo pendet. Contra, adhuc illa opinio de physico influxu cognitionis in amorem est sub iudice (de qua sect. 7.) Deinde cognitio verè est immediatum principium per se actionis: sed actio per se immediatè pendet ab aliquo principio non potest non pendere ab eodem; ergo. Maior est certa, quia representatio boni per se requiritur, & immediatè mouet voluntatem, ita vt voluntas semper ea cognitione dirigatur: minor est itidem certa, quia actio non respicit sua principia per aliquid à se distinctum; sed per se ipsam: quapropter ostendi saepe, modum essentialiter pendere à suis principiis.

§. 32. Ad exemplum de motu per voluntatem imperato, primum responderi posset eum numero haud perseuerare voluntate mutata, si per se ab ea pendet. Secundò respondeo, motus potentiarum externarum non pendere nisi à potentia executrice, quia sunt physici motus, à physicis causis pendentes: intentionales autem motus pendunt aliunde quam à physicis causis, v.g. ab obiecto, à fine, & si quæ sunt huius generis alia. Quod ita confirmo, quia potentie physice eos motus saepe faciunt sine voluntatis imperio, & saepe contra illud; voluntas autem nunquam sine cognitione mouetur. Item motus physici sunt eiusdem rationis siue oriuntur ex hac, siue ex illa voluntate, siue ex nulla: at motus voluntatis sunt diuersi, iam liberi, iam necessarii, iam voluntarij, iam minus voluntarij ex varietate cognitionum. magis ergo voluntas ab intellectu dependet, quam potentia motiua à voluntate. Dices saepe potentiam moueri per imperium voluntatis, saepe motum cohibere; ergo talis motus pendet per se à voluntate. Nego consequentiam, quia potentia tantum mouetur per voluntatem vt applicant extrinsecè potentias, cui obediunt illæ per insitam sympathiam, non vt principio per se motuum (vt explicui ex discrimine potentiarum) modi autem non pendet per se ab his, quæ sunt purè conditio, nisi dependentia per se sumatur, vt excludit dependentiam per accidens: sic enim & actio accidentium per se pendet à substantia, sed potest sine illa esse. Quæ possunt confirmari, quia saepe istæ potentie mouentur per extrinsecæ principia, vt cum quis oscitatur alio oscitante, quod efficit naturalis sympathia, nec tamen mea oscitatio ab alterius oscitatione per se dependet.

§. 33. Hæc etiam ratione vt possunt qui aiunt actus vitales seipsis produci, nam tam essentialiter pendunt à suis principiis quam actio. Dices has actiones, & hos effectus non posse esse sine cognitione, at cur implicet esse alias actiones, quæ ex sua natura non pendeant à cognitione? Respondeo primò, repugnare amorem non voluntarium; nam quiuis actus non voluntarius non est exercitium huius voluntatis. Quæstio autem est, vtrum hæc voluntas hos actus possit exercere sine cognitione? Item cum voluntas sit ratione posterior quam intellectus, non cadit in mentem nostram alia potentia vitalis: nam potentia nutritiua constituunt infimum gradum vitæ: deinde facultatum apprehensuarum, quas sequuntur appetentes, alios vitales motus nec nouimus, neque essent affectus. Tandem voluntas non fertur in obiectum secundum se, sed vt cognoscitur, dirigiturque intellectu, faciem præferente, sine qua nec gradum faciet.

Deduci ex dictis potest, non manere affectum eundem,

eundem, si cognitio mutetur, quia ab ea pendet essentialiter. Quod obserua contra opinantes eundem actum de bono reddi malum per solam mutationem cognitionis, & de morali fieri necessarium propter rationem eandem.

SECTIO V.

Vtrum actus voluntatis dependant à cognitione efficiens?

§. 35. **M**itto Gofredum opinantem fieri à sola cognitione, voluntate non agente, sed recipiente: item & alios censentes affectum à solo obiecto produci: vtriusque, quia libertatem, actionemque vitalem è medio tollunt: posteriores item, quia sæpe obiecta non existunt, neque adsunt ut in voluntate operentur nisi media cognitione. Hos refert P. Vazq. in 1.2. disp. 36. cap. 1. Marfilus apud eundem actus liberos ait à voluntate produci: motus autem primo primos à sola cognitione. Nec placet: tum quia illi actus non essent vitales; cognitio enim quia non operatur in se, non agit vitaliter: tum quia cognitio non potest esse causa adæquata amoris: qui multas habet formalitates, quæ non possunt in cognitionem referri: ut esse inclinationem, pōdus, siue impulsus in obiectum, hæc cur oriuntur à cognitione sola? Tandem quia leue discrimen adducit, nam actus necessarios operatur etiam voluntas: non enim repugnat eandem facultatem liberè & necessariò moueri, nam si voluntas Dei se amat necessariò, cætera liberè: quidni & nostra voluntas ita exercebit amorem? Id enim faciliè capitur oriri vel ex diuersa representatione obiecti, vel ex principiis extrinsecis.

§. 36. Dicendum cum communiori sensu, *amorem non produci ab actu intellectus*. Ita recentiores vniuersi, præsertim P. Vazquez 1.2. disput. 36. cap. 2. & nonnulli apud ipsum. Probatum primò, ab incommodo actus supernaturalis non potest esse causa physica peccati: at esset, si cognitio concurreret ad actum physicè: ergo non concurrat. Maior est (vt opinor) euidentis, quia ens supernaturale vt est perfecta Dei participatio, sic à peccato quàm longissimè distat: tum quia effectus per se entis supernaturalis specialiter ratione Deo tribuuntur, vt actus supernaturales ratione habitu per se infusorum. Tandem quia in opinione Pat. Molinae (& forte vera) in congressu vnius causæ naturalis & alius supernaturalis, effectus supernaturalis euadit: sic ipse opinatur conclusionem Theologicam esse supernaturalem, quia oritur ab vna supernaturali præmissa. Minor probatur, tum quia potest Deus infundere homini scientiã supernaturalem, per quam cognoscat obiecta creaturã, illa scientia relinquit hominem liberum, vt per eam operari possit probè & præuè (vt scientia Salomonis): sola enim intuitio Dei adimit libertatem peccandi, sed per te cognitio concurrat ad actum: ergo cognitio supernaturalis physicè influeret in peccatum.

§. 37. Confirmatur: hic actus Fidei. *Mors est obanda potius quàm Deus negandus*: relinquit hominem indifferentem ad amplectendam mortem & recusandam: quia ita proponit eius honestatè vt etiam proponat acerbitatem: nec alius actus requiritur ad moriendum liberè, & non moriendum: ponamus ab homine mortem fugi; ergo in tua sententia actus ille Fidei erit principium particulare per se influens in peccatum. Dices simul cum Fidei actu esse alium naturalem, qui erit causa peccati. Con-

tra primò, pone à Deo auferri concursum ad actum naturalem, solus actus Fidei relinquet hominem indifferentem ad vtrumque actum; ergo actus Fidei ex suo conceptu est principium peccati. Alioquin non relinqueret potentiam indifferentem, nec completeram. Contra secundò, quia vterque actus concurrat ad voluntatis actum: quia per te concursus actiuus cognitionis requiritur: ergo in actu primo, habet paratum concursum quicumque; actus reliquens potentiam indifferentem: sed actus Fidei eam relinquit ad vtrumque actum, ergo eam complet in actu primo.

Secundò probo conclusionè à priori: tota causalitas intellectus in voluntatem apparet satis in propositione obiecti sine physico influxu: ergo non influit. Consequentia patet, quia si non influit ob dependentiam voluntatis ab intellectu, quorsum influit? antecedens probo: quia si intellectus proponat voluntati satis exploratè bonitatem aut malitiam obiecti, intelligitur voluntas habere applicatum suum obiectum: vt visio beata præcisè quia Deum intuetur, proponit voluntati infinitam bonitatem, & nullum bonum proponit in cessatione ab amore. Dices determinari efficienter ab intellectu ad hoc obiectum. Contra quia (vt rectè Pat. Vazquez) per habitum charitatis determinatur ad Deum, vt ad obiectum formale: omnesque formalitates amoris possunt tribui voluntati cum principiis ex parte ipsius, v.g. esse actum vitalem & affectum tribuitur voluntati: esse de obiecto supernaturali, immò de Deo habet à charitate, ergo tantum requirit cognitionem vt proponat obiectum: satis autem determinatur ad obiectum quando potentia est indifferens, illud proponendo, & exprimendo quid habet boni aut mali: nam per eam representationem iam habet. circa quid exerceatur; ceteri influxus admittuntur sine necessitate. Recognosce quæ de causa adæquata dixi disput. 9. physicorum.

Confirmatur, causa finalis mouet voluntatem eam ad se alliciendo: ergo si ei proponitur ratio boni causæ finalis, iam intelligitur ratio causandæ finaliter; tamen si negetur influxus actiuus. Dices voluntatem esse indifferentem ad plures actus: ergo indiget principio determinante actiuè. Nego consequentiam: quia illa indifferentia non oritur ex defectu virtutis actiuæ: sed quia est potentia vniuersalis: hæc vniuersalitas adstringitur per cognitiones in genere causæ representantis. Postea cognitione sæpe voluntas amat necessariò: sæpe liberè & indifferenter: non ex defectu virtutis actiuæ: sed potius quia est completa ad agendum & non agendum: determinat autem seipsam cum concursu necessario ex parte Dei.

Pater Molina 1. part. quæst. 19. artic. 2. disput. 3. §. *Circa responsionem*. Caietan. Conrad. alijque Doctores apud Pat. Vazquez ea disput. 36. cap. 2. docent simul cum voluntate influere in eos actus cognitionem. Primò, quia Verbum diuinum quasi efficienter spirat tertiam personam; ergo & nostrum verbum producit amorem. At in opinione Caietani visio beata non influit in amorem Dei, quia ea nec est verbum, nec illud producit ex mente Caietani: & cum sit actio, non est principium agendi: vt ergo voluntas adæquatè concurrat ad actum vnum per solam representationem obiecti; cur per eandem non concurrat ad ceteros actus? Deinde argumentum est leue, nam Verbo communicat. Pater fecunditatem spirandi, quæ est natura: cum ergo principium seu ratio spirandi sit communis Patri & Filio, sic & operatio: At verbo

creato

SECTIO VI.

Vtrum ex varietate cognitionum deprehendatur affectuum varietas?

§. 40.

creato non tribuitur facultas amandi, quia amor non amat vt amat Verbum: nec eius attributum est facultas amandi, vt est Verbo: nec idéficatur cum natura amatrice vt est Verbum Dei. Adde Verbum esse principium Spiritus sancti nõ formaliter per intellectum: sed per voluntatem. Hi autem cognitioni formaliter tribuunt actionè, ergo non arguunt è re.

Secundò, affectus distinguuntur specie per cognitiones: ergo physicè ab illis oriuntur. Antecedens dubium: consequentia nulla. Nam licet cognitio physicè non influat in actum voluntatis, potest esse ratio illam ab aliis distinguendi: quia cognitionem respicit amor vt principium voluntatem mouens, à quo pendet vt à proponente obiectum: variata autem propositione potest variari effectus qui eam respicit. Non esse necessarium principium actiuum, vt varietur species, patet, tum quia & obiecta sunt causa talis varietatis: tum quia & causæ materiales, immò & anima rationalis sumit essentiam connotando materiam, quod siquæ anima informaret corpus diuersæ speciei à nostro, esset & anima specie diuersa. Item si relatio distinguitur à fundamento & termino, essentialiter variatur pro varietate termini. Sufficit enim dicere aliquem ordinem transcendentem ad aliquod, vt inde possit variari species: ab applicatione autem materiali non variantur actiones, quia ad illam hæc non dicunt ordinem, nec materiales applicationes distinguunt specie.

§. 41.

Tertio mouetur Caietan. quia voluntas mouetur per imperium practicum: ergo efficiens. Istud imperium expugno sectio. 8. quo admissio nulla est consequentia: nam & pedes mouentur voluntatis imperio, quin voluntas influat in calces. Erigitur imperium actus iudicis hic & nunc aliquid amandum, quod cum passim apprehendamus, non apprehendimus physicum influxum.

§. 42.

Quartò arguitur, quia sicut ab obiecto & potentia paritur notitia, ita paritur amor: & sicut per speciem impressam potentia determinatur actiuè ad cognitionem, & per præmissas ad conclusionem, ita per iudicium ad amorem. Hæc ratio non est imbellis: cui nonnulli respondent: voluntatem esse potentiam affectiuam, & ferri in suum obiectum: vnde tota ratio agendi est in ipsa: obiectum autem trahitur ab intellectu, & tota ratio agendi non est intellectus ipse. Contra: hoc discrimine probatur potius voluntatem non esse totam rationem agendi, secus verò intellectum. Nam voluntas fertur, & trahitur ab obiecto: tractio autem melius intelligitur per actionem ab obiecto: quia trahat voluntatem quasi vnco. Rapere enim, trahere, ferre & alia, actionem vehementem significant. Quia verò intellectus non trahitur, ideo in se habet totam rationem agendi.

§. 43.

Alij censent non vniri cognitionem cum voluntate, vniri autem cum intellectu. Contra primò, quia cognitio est immediatè vnita voluntati. Secundò, quia in sententia distinguente potentias, sufficit vnio ad eandem radicem: si enim ad mouendum in genere causæ formalis sufficit ea vnio, multo melius sufficit, & ad actionem. Tertio, quia in eorum sententia phantasma non vnitur intellectui agenti, & cum illo producit speciem. Ratio à priori: quia sufficit applicatio duarum causarum, vt Deus & creatura: & duo homines ad ferendam trabem. Negatur ergo potest esse rationem: ostendi enim disput. 12. non posse intellectum per speciem determinari nisi actiuè: & per iudicium potest sola representatione obiecti: quia species impressa non est imago formalis, secus cognitio.

§. 44.

Sanctus Thom. 1.2. q. 9. art. 1. si coniungantur quæ dicit in corpore & ad tertium, aperte deprehenditur affirmare varietatem specificam affectuum pro varietate cognitionum: sed clarissimè, q. 30. art. 3. ad 2. constituit diuersitatem non materiale, sed formalem pro varietate apprehensionum, & quæst. 31. art. 3. ad 1. id docet aperte: nec manere actum eundem cognitione mutata: sed perfectiores affectus oriri ex cognitione perfectiori: exprimit, quæst. 67. art. 6. ad 3. & 2.2. quæst. 24. art. 7. ad 3. dicit charitatem viæ, quantumuis crescat, non pertingere perfectionem Charitatis patriæ: quia hæc sequitur visionem, illa fidem: cum verò eo art. & alibi ait eandem numero Charitatem viæ manere in patria, loquitur de habituali: quia eam ait euacuari accidentariis imperfectiōibus. De actuali verò, quæ rectuli affirmat. Quam S. Thom. sententiam cum Conrado 1.2. quæst. 13. art. 6. ad 3. sequuntur multi, quos & ego.

§. 45.

Probat primò, quia ex obiectorum diuersitate colligitur diuersitas actuum; sed variæ cognitiones constituunt obiecta diuersa: ergo & actus. Minor patet, quia obiectum voluntatis est bonum apprehensum. Secundò, quia actiones variantur specie per principia actiuæ; sed cognitio est principium actiuum amoris, ergo. Non vrgent; negatur enim minor primi argumenti, tum ex disput. 13. sect. 7. tum quia idem est obiectum formale charitatis in viæ, & in patria: est enim Deus secundum se, cum tamen sit haud eadem cognitio. Ais hanc esse S. Thomæ probationem. Respondeo à S. Thom. non dici absolute cognitionem pertinere ad obiectum; sed *quodammodo*: id est representando, & mouendo ad illud. Ad secundum & minorem negavi sectione superiori: nec maior est vniuersum vera; nam eadem calefactio specie oritur à sole, & ab igne, vt ostendi disput. 11. physic.

§. 46.

Præmitto quæstionem esse de cognitione affectu, & proponente obiectum: non verò quæ habeat rationè obiecti. Nam pro eius varietate erunt & actus varij, sicut careri per sua obiecta. Tum enim cognitio non est media inter obiectum & cognitionem, sed est obiectum representatum per aliam: de hac, quæ non est obiectum, sed obiecti representatio, est quæstio. Item non modò est de actione reperta in amore, sed & de qualitate. Ostendi enim in physicis actiones, quia se ipsis pendunt à principiis, numero mutari mutato quouis principio: specie autem non nisi vel propter modum tendendi, vt in creatione, vel propter essentialem termini mutationem; itaque ex varietate cognitionum eadem ratione inferitur varietas specifica qualitatis & actionis amoris.

§. 47.

Probo primò, quia ex diuersitate facultatis apprehendens inferitur diuersitas appetentium: ergo ex diuersitate apprehensionum inferitur diuersitas appetitionum. Antecedens est certum, quia appetitus est attributum gradus apprehensiuum: que sequitur: tum quia in homine, tametsi anima eadem est principium substantiale actiuum omnium actuum, disparamus appetitum sensitiuum à rationali per potentias sentientes, & ratiocinantes. Consequentiam probo: tum quia eandem proportionem seruant actus earum facultatum, quam facultates ipsæ: vt enim seruant eandem dependentiam,

dentiam, sic & proportionem eandem: tum quia tota illa potentialium connexio est comparatione actuum: quia potentia non subiiciuntur inuicem propter se, sed propter actus. Si enim voluntas in se exercenda non penderet ab intellectus exercitio, non penderet in suo esse. Nam & per potentia Dei voluntas, si ab anima distinguitur, potest esse sine intellectu, & non potest velle sine cognitione; ergo potentia in ordine ad actus pendet in suo esse; ergo & in sua perfectione: si enim actus potentialium non accipiunt perfectionem inuicem pendentem, nec eam acciperent potentia: ergo ex varietate actuum intellectus colligitur amorum varietas: quia in ordine ad eos actus & potentia sunt dispares, quod inde confirmo: quia nec voluntas mouetur sensu, nec appetitus intellectu: quia quavis cognitio pro suo gradu perfectionis est principium actus perfectioris, aut imperfectioris.

§. 48. Secundò, cognitio rationalis, qua mouemur ad operandum propter finem, est principium amoris distincti specie ab amore elicitò à cognitione irrationali mouente ad amandum non propter finem formaliter, sed belluino more: ergo & cetera cognitiones sunt principia diuersorum amorum. Nam si vna cognitio potest affectus discriminare, poterunt & omnes: quia aduersariorum argumenta omnia premunt: antecedens probo, quia amor, quo eligitur medium propter conuenientiam cum fine, & finis intenditur per medij conuenientiam, distinguitur specie ab amore lato in finem, & medium materialiter, & non formaliter sub ratione medij: sed illi actus sunt principia horum amorum; ergo. Minor est clara, quia ex cognitione conuenientia finis formaliter infertur amor eiusdem, ut cognitus est, & ex cognitione non attingente finem formaliter non potest inferri formaliter amor finis. Maiorem probo; quia cognitiones finis formaliter, & materialiter distinguuntur specie: ergo & amores, quia sicut in cognitione est similitudo conuenientia, ita & in amore pondus. Secundò, quia non solum intellectus cognoscit conuenientiam mediorum, & finis: sed etiam voluntas eam amat, & intendit finem propter se, & media gratia finis, quod non reperitur in actu voluntatis irrationali; quia amens non solum non cognoscit formaliter conuenientia obiecti cum ratione, verum nec eam amat: ergo ipsa substantia amoris mutatur; nam per suam substantiam vult obiecti cum ratione conuenientiam, & est relatio mediorum ad finem.

§. 49. Dices primò, illam denominationem amoris propter conuenientiam esse extrinsecam à cognitione. Contra, esse amorem de hoc obiecto non est extrinseca denominatio à cognitione de eodè; ergo neque esse amorem conuenientia cum fine, & relationem mediorum ad finem. Quia non minus proponitur illa conuenientia, quam obiectum ipsum: atque ita sicut intellectus exercet actus rationales & irracionales, ita voluntas & suos: & sicut intellectus cognoscit rationem finis formaliter, ita & actus voluntatis in se ipsis sunt impulsus in finem ipsum, nec mihi persuadebunt, appetitiones infantium ortas ex intellectu imperfecta, & irrationali, in se esse tam perfectas, quam in viris, nec voluntarium perfectum esse tale præcisè per extrinsecam denominationem à cognitione: sed voluntatem intrinsecè perfici actibus rationalibus, quemadmodum intellectus suis.

§. 50. Dices secundò, hoc non oriri ex cognitione præcisè: sed quia repræsentat diuersam rationem obiectiuam. Quia solutione non semel vitur P. Suarez.

Contra primò, quia illa diuersitas formalitatum non est in obiecto, sed in actu: ergo oritur diuersitas ab actu. Antecedens patet ex disputatione 5. metaphysic. sect. 10. quia obiectum in se idem est; tendere autem in illud sub hac ratione, & non sub illa, perinde est ac tendere cum hac vel illa cognitione. Secundò, quia Deus in patria & in via non est obiectum diuersum, sed idem: & tamen cognitio relinquens libertatem est distincta à cognitione eam tollente. Tertio, demus hominem sanum perpendentem rationem mediorum & finis: iste fiat infans & illi repræsententur finis, & media, & eorum conuenientia, sed ita vt non satis intelligat ea obiecta, quod passim euenit, quia amentes loquuntur de Deo, & ratione, & dicunt se ita moueri: at tunc nulla est diuersitas in obiecto; quia omnia quæ sanus apprehendit, & infans, & de illis loquitur: ergo diuersitas oritur ex solo modo cognoscendi eandem formalitates obiectiuas. Et sicut cognitio amentis tendit in obiectum adæquatam cognitionis sani materialiter, & non formaliter sub ratione finis: ita & voluntas in illud fertur materialiter, & non formaliter: ergo pro varietate cognitionum variantur effectus. Nam per te illa varietas cognitionum est ratio formalis distinguendi formalitates obiecti: quæ in se non sunt distinctæ realiter.

Tertio, ex vna cognitione oritur actus liber, & ex alia necessarius: ergo. Dices liberum, & necessarium non distingui specie. Contra, quia distinguuntur ex præcisâ ratione liberi & necessarii: at sicut cognitio mutauit modum potentia, & eam de libera fecit necessariam; & de operante pro libito operantem pro tota potentia; cur non arguemus substantialem mutationem actuum?

Nobis aduersatur P. Vazquez 1. 2. disp. 2. cap. 2. quia cognitio tantum est conditio. Sæpe ostendi eam esse plusquam conditionem, quod patet ex disput. 13. & ex hac sectione. Item quia pura conditio non immutat operandi modum. Dicunt multi eundem amorem: via manere in patria. Distinguo; habitualem concedo cum S. Thom. actuaalem nego cum eodem. quod certum arbitror de intentione: nam iustus in patria amat pro tota habitus intentione, idque necessariò: at in via potest & remissius.

SECTIO VII.

Quæ cognitiones ad quos actus requirantur?

Explicata vniuersim dependentia voluntatis ab intellectu, est nunc particularim disquirenda. Simplicem apprehensionem sufficere ad mouendam nostram voluntatem existimo cum P. Vazquez tomo 1. 1. 2. disp. 44. cap. 2. Primò, quia appetitus sensitivus mouetur per solam simplicem apprehensionem: ergo similiter voluntas: quia simplex apprehensio non minus bene repræsentat rationem boni, quam sensus. Secundò, quia sæpe delectamur de obiecto cognito vt impossibili, vt cum quis gaudet cum se existimat volare, aut in Angelum conuerti: sæpe enim voluptatem capimus de huiusmodi obiectis. Immo sæpe peccatur illorum oblectatione; & multi Theologi aiunt Angelos peccasse, quia voluptatem cepere ex apprehensione, qua se fingebant Deum. Item ex hoc simplici affectu oritur interdum motus aliquid exterius indeliberatus; vt inter insomnia oritur ex appetitu.

Hæc

§. 54. Hæc simplex apprehensio est insufficientis ad actus efficaces finis: nam ad volendum aliquem finem efficaciter, opus est iudicio existimante tale finem obtineri posse. Probat, quia si non existimamus rem esse possibilem, non possumus habere spem illius consequenda: at sine spe consecutionis non possumus adhibere media. ergo. Dices, hominem dubium de possibilitate posse tentare media. Sed hic iam habet spem: concipit enim aliquam existimationem de rei possibilitate: qua existimatione excitatur ad rem inquirendam. Itaque non possumus tentare rem, quam cognoscimus esse impossibilem: & pro opinione de possibilitate spes crescit, atque decrescit. Nisi forte quis moueatur more belluino tractus obiecto sine vlla consideratione. Nam sicut fera mouetur nihil de rei possibilitate cogitantes: ita & homo quando agit cognitione cum ea imperfectione, quam habuit in sensu. Nam & inter insomnia id sæpe contingit: hic autem loquor de rationali cordatoque motu voluntatis ad opus, qui non potest esse sine spe consecutionis, quæ à iudicio pendet.

§. 55. Deinde non possumus rem efficaciter intendere, nisi intelligamus aliquod medium esse possibile ad illius consecutionem: quia res non est possibilis nisi per media: non tamen requiritur cognitio huius, aut illius medij in particulari: sed sufficit cognitio confusa, per quam diuersa media tenemus.

Non potest homo prudens aliquem finem intendere sine scientia media, qua cognoscat finem illum obtineri posse, si hoc aut illud medium adhibeatur. Probat, ex dictis: quia nullus potest efficaciter rem intendere, nisi præcognoscat eam esse possibilem per aliquod medium: ergo non potest efficaciter intendi res, quin prævideatur efficacia medij si adhibeatur. Confirmatur: qui vult arcem expugnare, prius quam velit bombardas explodere, attentè perpendit bombardarum magnitudinem, glandis mareciam, atque figuram; pulueris tormentarij efficaciam, murorum latitudinem, & distantiam arcis: quibus perpenis oppugnationem aggreditur. Hæc alius sunt, expendenda cum agatur de scientia media Dei.

SECTIO VIII.

Vtrum voluntas moueatur per imperium intellectus?

§. 56. Suppono cum S. Thom. 1. 2. quæst. 17. artic. 1. quem sequitur Pater Vazquez ibidem disp. 46. imperium formaliter esse actum intellectus, per quem manifestatur superioris voluntas inferiori. Itaque imperium est declaratio voluntatis: ad quam declarationem supponitur ipsa superioris voluntas, quæ declaratur. Ita expressè asserit S. Thomas: quapropter actus voluntatis non proprie vocantur imperium, sed transfertur hæc vox ad ipsum superioris præceptum, & voluntatem, quam imperium declarat.

§. 57. Aliqui Thomistæ, quos Pater Suarez refert, & impugnat 1. Metaph. disp. 29. sect. 6. affirmant voluntatem moueri per actum practicum: quo iudicatur rem hic & nunc esse faciendam. Hic actus non est iudicium, quo determinatè iudicetur obiectum hic & nunc debere amari, & ceteris præferri: nam in actibus malis tale iudicium esset hæreticum: sed est quidam actus explicatus hac voce. *Fac hoc*: qui ita mouet voluntatem, ac si esset iudicium, censens hic & nunc oportere fieri: in quo

Philosophia Petr. Hurt. de Mendoz. a.

sensu illud voco iudicium practicum. Hunc actum vocant imperium, & dicunt cum esse tam efficacem vt eo posito voluntas non possit tergiversari. Probant, quia voluntas eget intellectu representatione: ergo nisi repræsentetur res hic & nunc esse amanda, non poterit voluntas moueri: nam appetitus determinatus sequitur determinatum iudicium. Quod si iudicium esset indifferens, non posset voluntas per illud moueri ad actum determinatum: nisi à principio indifferenti vt indifferenti non oritur actio determinata. Non viget: voluntas enim vt moueatur, tantum indiget actu intellectus exprimente bonitatem aut malitiam obiecti: quo posito ipsa voluntas se determinat ad quod mauult, neque indiget illo imperio: à principio autem indifferenti vt indifferenti ob impotentiam agendi, non oritur actio: at verò ab indifferenti ob potentiam ad vtrumque oritur actio determinata: itaque actio ipsa seipsa tollit formaliter indifferenti in actu secundo, at in actu primo liberè operante non potest tolli.

Et quidè Thomistæ aduersantur apertè S. Thomæ, qui supra supponit imperium esse actum intellectus præsupponentem alium actum voluntatis qui imperetur, & manifestetur subditò: ergo ille actus voluntatis est prior quàm imperium, & ab illo independens: ergo voluntas quando efficit talem actum, efficit sine imperio. Nam cum omne imperium præsupponat actum voluntatis, semper erit listendum in primo actu voluntatis effecto sine imperio; sicut ergo voluntas efficit illum actum sine imperio, ita poterit & alios efficere. Dices listendum in primo actu voluntatis effecto sine imperio, sicut ergo voluntas efficit illum actum sine imperio, ita poterit & alios efficere. Dices listendum in vno primo actu voluntatis factò à Deo: quem vocant *primum velle*. Contra, ille actus à Deo factus, fit etiam vitaliter à voluntate hic & nunc amante siue liberè, siue necessariò: illud primum velle oritur ab imperio; ergo imperium supponit aliud primum velle; donec listatur in aliquo velle quod non sit per imperium: & sicut illud est factum sine imperio, ita & cetera. Dices esse mutuam causalitatem inter imperium & velle. Verum hanc mutuam causalitatem negat Beat. Thom. 1. 2. quæst. 109. art. 6. eam impugnaui disputatione 8. phys. quæ in præsentia est difficilior: quia in quocumque genere consideretur actus voluntatis est posterior actu intellectus: quia in quocumque genere est voluntarium, & consequenter ex cognitione singulorum.

Deinde, imperium est manifestatio voluntatis superioris. Rogo hoc imperium cuius superioris voluntatem manifestet voluntati? non alterius superioris: cum enim homo peccat, cuius imperio peccat? Neque manifestat voluntati aliquem actum ipsius, rum quia de illo actu manifestato rediret eadem quæstio: ergo non potest voluntas moueri per imperium intellectus.

In alio sensu posset quis dicere accipi imperium pro iudicio practico, hic & nunc opus dictantè. Sed impugnat primò, quia tale iudicium è medio tollerit libertatè: ergo. Probo antecedens, quia tale iudicium per te ita determinat voluntatem ad vnum actum, vt illa non relinquat indifferenter, sed determinet ad vnam partè, ita vt posito tali iudicio voluntas non possit non operari: ergo operatur necessariò, & non vt potentia libera; patet consequentia, quia potentia necessaria est, quæ positis omnibus prærequisitis ad agendum non potest non operari; potentia autè libera est, quæ positis omnibus requisitis ad agendum potest operari, & non operari; sed hoc iudicium per te est requisitum ad agendum ex parte actus primi, & eo

H h h posito

posito per te ita voluntas operatur, vt non possit non operari; ergo illi conuenit definitio potentiae necessariae; & non libera. Confirmatur primò, quia illud iudicium aut est liberum ita vt fuerit factum cum libertate iudicantis, vel est necessarium, id est, sine illius libertate; si est liberum, debet esse à libertate voluntatis; ergo ille actus voluntatis à quo pèdet iudicium vt fieret, liberè factus est sine tali iudicio: cum hoc iudicium sit posterius illo actu: ergo vniuersim non requiritur iudicium practicum ad omnem actum voluntatis: si verò illud iudicium est necessarium; ergo non fuit in hominis potestate illud efficere aut non efficere. Deinde co iudicio posito non est in libertate voluntatis cohibere actum, aut elicere: ergo nunquam voluntas est libera in illo actu, quia neque est libera antea quam actum faciat, & antequam ponatur iudicium practicum: quia per te sine illo non potest operari, neque est libera in ponendo iudicio, & posito iudicio non potest non operari: quando ergo fuit libera, aut quando potuit liberè actum omittere? Confirmatur secundo, quia amentes, beati & bruta ea ratione nò sunt libera in suis actibus, quia cognitiones ita determinat appetitum, vt illum nò relinquunt indifferentem: sed per te hoc iudicium practicum ita determinat voluntatem, vt illam nò relinquat indifferentem in actu primo: ergo tollit illius libertatem; nec quid prodest sensus compositus, & diuisus, alioquin & brutis prodesset.

§. 62.

Dices primò, actum voluntatis esse necessarium in sensu composito iudicij practici; non tamen in sensu diuiso: vt communiter dicitur de praedeterminatione. Verum à difficultate de praedeterminatione, & efficacia diuinæ gratiæ abstinendum nunc ex summi Pontificis praescripto. Admissa autem aduersarijs praedeterminatione disputandi gratia, probo non esse eandem rationem iudicij practici. Ac primum; qui libertatem actionis praedeterminatæ defendunt per iudicij indifferentiam, non possunt sententiam hanc tueri, quia occluderent viam, qua arbitrantur se effugere argumenta contra physicam praedeterminationem. Deinde est consideranda causa secunda cum omnibus requisitis ex parte illius: & cum requisitis ex parte còcurfus Dei. Omnia requisita ex parte causæ secundæ ante actionem pertinent ad actum primum: verbi gratia, ipsa facultas voluntatis, representatio obiecti, & cætera. Hæc ex parte causæ secundæ debet esse indifferentia, vt cum illis componatur actus & eius carentia: quia sunt potentia faciendi & nò faciendi, vt patebit disp. sequenti: constituta autem potentia ex parte sui in actu primo, accedit physica praedeterminatio; quæ non ponitur necessaria vt potentia possit agere: nam & sine illa potest: sed vt agat. Vnde aiunt eam esse applicationem, & actuale denominationem liberi arbitrij à causa prima: & cum illa non posse componi actui & carentiam illius: nec propterea lædi libertatem: quia considerata causa secunda cum ijs, quæ habet vt secunda, potest componere actum & eius carentiam. Sic argumentor: iudicium quo voluntas operatur, pertinet ad actum primum causæ secundæ, illam complens in actu primo: ergo cum illo iudicio componi potest actus & eius carentia: sed cum iudicio practico non potest, quia determinat ad actum: ergo iudicium quo operatur voluntas non est practicum. Prima consequentia patet ex definitione potentiae liberæ. Primum antecedens probo: quia cognitio representans hic & nunc bonitatem obiecti, est necessaria ex parte operantis vt illud amet hic & nunc. Nam actus debet esse volunta-

rius, vt est ab homine, & sic in eodem homine requirit cognitionem singulorum: ex parte causæ secundæ se tenet cognitio: & non formaliter ex parte causæ primæ: quia cognitio hominis non est concursus generalis causæ primæ: qualis per te est praedeterminatio.

§. 63.

Dices secundò, ante imperium practicum esse aliud iudicium quod complet voluntatem in actu primo: cum quo componi potest actus & eius priuatio. Bene: ergo imperium practicum non est necessarium ex parte causæ secundæ: ergo quantum est ex se potest homo sine illo operari: ergo Deus poterit determinare voluntatem, vt amet sine tali iudicio. Quod si non potest, ideo est: quia sine eo iudicio practico non est voluntas completa. Et quidem cum intellectu moueat voluntatem, semper antecedit vt actus primus: non verò vt actus secundus: vt patet in visione beata.

§. 64.

Dices tertio, imperium ex se non habere vim: sed ex libera voluntate à qua fit. Contra primò, illa libera voluntas fuit sine imperio; alioquin de illo redit difficultas; ergo & cætera: possunt esse vt fuit illa. Quod si ea non fuit libera, nihil virget solutio. Contra secundò, voluntas potuit elicere imperium & non elicere; at si semel existit, ex se habet efficaciam: quia essentiam non habet à voluntate, sed ex se: vt Deus liberè producit visionem sui in anima Christi Domini: at ea semel producta ex se habet vim inferendi necessario amorem: ergo actus orti ex imperio non sunt in se liberi formaliter; sed tantum in radice actus elicientis imperium. Quod si hoc ex se non habet vim, ergo ex se est merè speculatiuum & non practicum; nec egerit magis quàm ad actum, quo elicetur. Mitto non esse imperium, quin sit formaliter iudicium: de quo alibi.

SECTIO IX.

Vtrum voluntatis defectum antecedit in intellectu defectus?

§. 65.

Pater Vazquez 1.2. tom. 1. pluribus in locis affirmat voluntatem non posse peccare, quin in intellectu præcedat aliquis defectus. disp. 128. affirmat hæreticam videri eam sententiam, quæ afferit peccatum semper oriri ex aliquo iudicio, quo quis censet hoc obiectum hic & nunc esse bonum secundum rationem: ratio est manifesta, nam qui affirmat fornicationem, verbi gratia, hic & nunc esse licitam, contradicit illi principio Fidei, *omnis fornicatio omni tempore est illicita*. Deinde in nobis non esse tale iudicium testatur conscientia, quæ (vt aiunt) cum remorsu tale peccatum operatur. Et c. 2. refert Buridianum, asserentem hominem peccare, quia patitur in intellectu defectum propositionis particularis, verbi gratia; in hoc syllogismo, *omne furtum est fugiendum, hoc est furtum*. Ergo in sententia Buridani latro tantum considerat maiorè propositionem, non minore, nec conclusionem. Huius sententiam refellit experientia, qua videmus latronem animaduertere se furari, & se esse latronem, & pro furto timere patibulum, de quo postea se accusat: quod non præstaret nisi animaduertisset minore illius syllogismi. Et cap. 3. refert Capreolum Caietanum & Conradum asserentes defectum voluntatis oriri ex defectu imperij practici. Quod faciendum dictauit, quod non erat faciendum. Verum sectio. 8. probaui voluntatem non moueri practico imperio: quod confutro ex absurdo

absurdo huius sententiæ, nam voluntas fertur necessario in obiectum malum, quia proponitur ab intellectu vt hic & nunc amandum, quod imperium voluntas nec potuit auferre, nec non sequi.

§. 66.

Ipsè P. Vazquez cap. 5. docet in intellectu præcedere aliquem defectum còsiderationis: ita vt obiectum, in quod voluntas fertur, repræsentetur, aut vt efficacius, aut vt conuenientius: si verò duo obiecta æqualiter repræsententur, in neutrum tendet voluntas, vt ex eodem videtur colligi num. 16. & Henric. ab ipso adducto num. 7. maxime autem num. 41. & disp. 43. cap. 2. Hanc sententiam probat ipse, tum ex Aristotele pluribus in locis (quem fautor difficilem explicatum habere) tum ex Augustino: qui tamen haud difficilis est explicatu: ait enim nos vehementius rem amare, quo vehementius eius bonitatem cognoscimus, quod quidem est verum: sed August. non negat posse voluntatem amare, etiam si nullus sit defectus in intellectu. Deinde adducit illud Hierem. 12. *desolatio desolata est terra, quia non est qui recogitet corde*. Sed hoc explicatur primò de recognitione cordis, siue cordata, id est, quia nullus est qui iuxta regulas prudentiæ, cordis moderetur affectus: & hoc est recogitare corde, id est, corde sequi cogitationem. Vnde vera est hæc causalis, *terra est desolata (id est) homines sunt perditii, quia non est qui cogitet corde (id est) non est qui corde sequatur prudentiam*. Sic omnes peccatores dicuntur ignorantes, id est, stulti corde, & prauo opere, quod est stultitia. Secundò potest explicari propheta de facto, non verò de potentia, nam si homines tunc temporis rectè perpendenter rationem, quod est *recogitare corde*. Hispanè, *pensarlo de veras*, non essent tam perditis moribus. Sicut Christus dixit Tyrios conuertendos, si eis esset prædicatum. Verum sicut Tyrij poterant esse perditii, licet re ipsa non essent si recogitarent, sicut Tyrij non manerent in suis scelestibus, si Christum audirent; sic etiam loquitur Augustinus.

§. 67.

Huius sententiæ ratio potest esse: quia voluntas dependet ab intellectu representante ratione boni, ergo quo melius est bonum, vel efficacius representatur, magis necessario trahet voluntatem. Nego consequentiam: nam dum bonum non est infinitum, vel dum non repræsentatur cognitione necessitante voluntatem, potest voluntas pro suo arbitratu eligere minus bonum & non sequi obiectum vehementius representatum; vt infra patebit.

§. 68.

Dico primo. In intellectu semper præcedit defectus alicuius considerationis, aut plures rationes representantis, quæ si adesset, voluntatem in officio contineret. Ita Pat. Suarez 1. metaph. disp. 19. sect. 7. num. 9. quem in sensum possumus interpretari omnia testimonia, quæ pro se P. Vazquez adducit: probatur primò, quia sæpe videmus hominem moueri aliqua ratione vno verbo insinuata, quem antea mouere non poteramus plurimis verbis, & rationibus. Secundò, quis est adeo pertinax, vt nulla omnino ratione à suo capto consilio dimoueat? itaque semper deficit aliqua vehementior consideratio.

§. 69.

Dico secundò. Voluntas potest peccare sine defectu in intellectu: itaque sæpe voluntas mouetur in obiectum æqualiter, vel etiam minus bene representatum. Ita colligitur ex P. Suarez. supra & expressè docetur à S. Thoma q. 2. de virtutibus, art. 4. ad 4. *Dicendum (inquit) quod, licet cognitum diligatur, tamen non sequitur, quod magis cognitum magis diligatur*. Philosophia Petr. Hurt. de Mendoz. a.

diligatur. Probatum primò experientia, qua quotidie videmus hominem sæpe peccare videndo melius esse non peccare; qui etiam dum peccat, vehementer timet damnationem æternam, animaduertens peccatum illud subito effugiturum, & euolaturum, & pœnam illi debitam esse vehementer voluptate præsentis. Sic videmus homines còtionibus præsentibus maestos abire præ efficacia verbi Dei, adolescentique ille flens discessit à Christo: noluit tamen diuitias relinquere, ergo rectè potest voluntas ferri in obiectum minus bonum, & minus efficaciter propositum. Ratio à priori; quia vt voluntas moueatur in tali casu ad obiectum, illi proponitur sufficiens ratio boni, ita vt voluntas illud possit amare, si oppositum obiectum non repræsentaretur: at eo repræsentato non tollitur aliquid de bonitate prioris obiecti, neque secundi representatio est, vt voluntas non possit ab illius amore cessare: ergo sicut potest cessare ab obiecti amore melioris, & efficacius representati, ita poterit ferri in obiectum oppositum, cum sufficienter illi præsentetur.

§. 70.

Secundò, quia voluntas est libera quo ad specificationem, & exercitium (vt probabo disp. 15. sect. 8. quam opus est oculis lustrare) ergo potest ferri in obiectum minus efficaciter representatum. Dicit aliquis, quando obiecta æqualiter proponuntur, voluntatem esse liberam quoad specificationem, & exercitium: quando verò inæqualiter proponuntur, eam esse liberam quoad exercitium, quia potest cessare ab amore vtriusque obiecti, non tamen quoad specificationem, quia non potest amare obiectum minus efficaciter representatum.

§. 71.

Contra, ego probo ex hac sententia voluntatem nunquam esse liberam. Nam per te quando duo obiecta æqualiter proponuntur, voluntas neutrum potest amare (vt initio vidimus) alioquin sine defectu in intellectu, contra te, voluntas peccaret: quia cum neutra cognitio esset defectuosa, quidquid eligeretur, esset sine defectu in cognitione: ergo tunc non habet libertatem quoad specificationem: nam hæc libertas est potestas ad vtrūque obiectum: tunc autem neutrum potest: ergo. Deinde in eodem casu non est libera quo ad exercitium: nam hæc libertas est potestas ad amorem vnius obiecti, & ad cessationem ab eodem amore: sed tunc non est potestas ad amorem huius obiecti, quia ab utroque necessario cessatur propter æqualem representationem. Nam si posset exercere actum bonum, itidem & malum. Quia non habet defectum ad malum magis, quàm ad bonum: sic autem exerceret peccatum sine defectu in intellectu: ergo in eo casu tollitur omnis libertas.

§. 72.

Deinde idem probo quando duo obiecta inæqualiter proponuntur; tunc enim non est potestas ad obiectum minus efficaciter propositum, vt tu fareris: ergo voluntas nunquã est libera quoad specificationem, contra communem omnium Theologorum còsensionem: idemque dixerim comparatione cuiuscumque voluntatis reflexæ, cui necessario præit iudicium: de quo rogo sit ne efficacius? Aut æqualis efficaciam? reditque argumentum idem. Idemque probo quoad exercitium, quia quando homo peccat, & ei proponitur vtrū sit melius peccare? An se abstrahere à peccato? si efficacius proponitur peccatum quàm eius carentia, non potest eligere illius carentiam per te: quia id quod minus efficaciter proponitur, non potest amari: ergo carentia peccati rejicitur necessario, quia minus efficaciter proponitur: ergo peccatum etiam in exercitio est necessarium, quia si carentia non est, actus ipse

§. 73.

existeret; & si carentia necessarii non est, actus existit eadem necessitate.

Quod ita confirmo; homini proponitur furari, & stipem erogare: si proponitur aequaliter, neutrum facit: si furari proponitur minus efficaciter, non poterit furari, sed stipem erogare. Demus proponi furari, & non furari. Item non furari, vel erit per puram omissionem, vel per actum quo dicat furari nolo: in utroque casu est libertas quod ad exercitium tantum; qui enim negant puram omissionem: non dicunt esse libertatem quoad speciem respectu actus omittentis, sed respectu obiecti contrarij: non enim est libertas contrarietatis inter amare & nolle amare: sed inter amare & odisse. In casu nostro tantum est representatio de furto & non furto: non verò furari, & stipem erogare: si aequaliter representatur furari & non furari, ad neutrum se determinabit voluntas, sicut de determinatione ad speciem dixi, §. 69. Si autem non furari proponitur efficacius, ita abstinebit à furto, ut stante ea vehementiori cogitatione furari non possit: ergo non habet libertatem in exercitio: quod si proponitur furtum cogitatione vehementiori, ita furabitur ut non possit à furto cessare: quia è duobus obiectis representatis illud eligitur necessario, quod vehementius representatur: ergo sicut non potest eligi erogatio elemosynæ, quando furtum vehementius proponitur, ita non poterit eligi non furari, quando furtum proponitur vehementius: sed qui non potest eligere non furari, necessarii furatur, quia non potest simul furari & non furari, & dum non est carentia furti, necessarii est furtum; ergo est necessitas quoad exercitium.

§. 74.

Ergo in his casibus voluntas se liberè stetit, in quam maull partem: minus, aut magis, aut aequaliter representatam. Quid ergo de Aristotelis auctoritate? Respondeo, illam esse falsè condendam, ne fateatur: ait enim incòntinentem cogitare ut somniantem, & remulentum: at hi libertate carent, ob defectum intellectus. Igitur Aristoteles dicit incòntinentes esse, ut remulentos, qui tam effrænate se Veneri dedunt, quam ebrii Baccho, & præ libidine facere, quæ vix faceret ebrius, nec circumspectiunt quæ se decet. Item ut somniantes, quia luminis rationis non magis obediunt, quam somniantes in somnijs.

DISPUTATIO XV.

De Libertate voluntatis.

XP LANATIS actibus voluntatis, & eorum ab intellectu dependentia, eorumdem modus occurrat explicandus. Non agitur de libertate fuscè, & per varia significata vagante: sed pro indifferentia: qua non rapimur, sed nos imus in obiecta: sic ut possimus & non ire.

SECTIO I.

Quid sit potentia libera?

§. 1.

Philosophi potèntiam liberam sic definiunt, quæ positis omnibus requisitis ad operandum, potest operari, & non operari. Estque clarum comparatione agentium non liberè, sed naturaliter operantium: quæ positis omnibus requisitis ad operandum, ita operantur, ut non possint cohibere ope-

ratione; sicut ignis fractis carceribus quibus continetur, non potest in superiorem sphaeram non euolare: definitionem autem sic intellige. Positis omnibus requisitis, id est, prærequisitis, sicut anterequisitis ad operandum: qualia sunt quæ requiruntur, tum ex parte intellectus, tum ex parte ipsius voluntatis. Dixi ante operationem, nam ipsa operatio non est ex requisitis ad operandum, sed est ipsamet ratio operandi, vel ipsum operari: quæ posita non potest agens non operari, debent ergo requisita esse antecedentia actionem, quibus positis actio potest esse & non esse.

Additur ad operandum: quæ particula excludit potentiam liberam increatam, cuius libertas non reperitur in actione. Diuina enim volitiones sunt liberae, & non producuntur: quarum libertas non consistit in indifferentia ad efficiendum, sunt enim entitas tam necessaria quam Deus; sed consistit in indifferentia ad obiecta amanda, vel non amanda: Deo autem & creaturis potest hæc definitio appareri, Potentia libera est, quæ positis omnibus requisitis ad volendum, potest aliquid velle, & non velle. Cum autem Deus velit sine productione suæ volitionis, diuina libertas sic poterit diffiniri, quæ positis omnibus requisitis ad volendum aliquid, potest illud velle & non velle sine productione volitionis: potentia autem creatæ possunt velle & non velle producendo volitionem: in qua productione, & operatione consistit formaliter libertas creatæ; à quæ cæteræ operationes liberæ denominantur.

Eadem particula ostenditur libertatem non esse patienti in quantum patienti: sed agenti formaliter. Quod præterea potest confirmari ex Concilio Trident. sess. 6. Canone 4. asserente nostrum liberum arbitrium non se habere ut inanime instrumentum, & merè passivè in actibus supernaturalibus. Vnde colliges in receptione passiva non reperiri nisi modum inanimis instrumenti, libertate carentis: nec bene ratiocinari, qui libertatem constituent in quadam indifferentia passiva, nam & materia prima, & omnia subiecta pluribus formis apta eam indifferentiam habent.

Deinde definitio libertatis non est in ordine ad patiendum, sed ad agendum: estque aperta ratio: tum quia patiens quando patitur, ita patitur, ut si agens velit operari, non possit non recipere actionem, ut patet in materia prima. Deinde si agens non vult operari, non est in voluntate patientis, neque in eius potestate habere passionem: si verò agens vult operari, & patiens sit dispositum, non potest illi liberè resistere: nam in quo exerceretur hæc libertas? Non per aliquem actum voluntatis: nam hic oritur à principio actiuo, de cuius actione & passione redit quæstio. Constat igitur libertatem actionis esse in ordine ad principium actiuum formaliter, & non passivum.

Additur, potest operari & non operari: potentia ad operandum, simul est cum potentia ad non operandum, ut ego simul habeo potentiam ad ascendendum & descendendum scalas, & simul habeo potentiam ad oculos claudendos & aperiendos; at verò exercitium harum potentiarum non potest esse simul, verbi gratia, non possunt existere simul ascensus & descensus scalarum: simul ergo appellat supra potentiam, & non supra actus. Itaque idè est posse operari & non operari, ac ita posse operari ut tunc etiam possit operationem cohibere, ita ut ad neutram sit determinata potentia, sed ipsa se potest determinare ad quam partem voluerit, non verò potest operari simul & non operari: ita ut simul possint componi operatio & non operatio.

Explico:

§. 2.

§. 3.

§. 4.

§. 5.

§. 6.

Explico: definitio non dicit. Potest operari vel non operari: id enim conuenit causæ necessariæ, quæ in quocunque statu potest operari vel non operari: quia necessarii potest, vel non potest: id est, est potentia, vel non est: quia quodlibet est, vel non est: & quando non potest operari, verum est posse vel non posse operari. Itaque aliud est posse, vel non posse operari: siue posse operari, & non operari. Si enim potest operari necessarii, verum est posse operari vel non operari: quia qui potest unum, verè potest illud vel aliud. Nec item potest operari & non operari, quia cum potentia componi possint operatio & non operatio: nam componerentur contradictoria. Posse igitur operari & non operari est, cum potentia operatiua ita posse componi actum, ut cum eadè possit componi carentia actus. Quia potentia illum actum non respicit magis quam eius carentiam. Si enim est potentia faciendi & non faciendi, ergo eius terminus & effectus non solum est facere, sed etiam non facere: sed omnis effectus potest componi cum sua causa, ergo tam facere quam non facere possunt componi cum potentia libera. Quo differt à necessariis: quæ constituta in actu primo completo agendi, non habet potentiam agendi & non agendi: sed agendi tantum: si verò non est completa, non habet potentiam non agendi: sed impotentiam agendi. Itaque Sol non potest componi cum tenebris: potentia verò libera componi potest tam cum actu quam cum eius carentia.

SECTIO II.

Quibus agentibus sit libertas?

§. 7.

Libertatem in Deo reperiri est è Fide certum, & ratione naturali: quidquid obstrepit Aristoteles: tum quia eam nullam imperfectionem dicere alibi dicitur: tum etiam, quia si Deus non esset liber, operaretur quantum posset operari: ut contingit agentibus naturalibus. Itaque in sententia Arist. si Deus modò orbem non comburit, est quia non potest: nam si posset, id efficeret necessarii, sicut ignis: quod si libertate careret, nec providentiam haberet, quia sineret res necessarii euenire, quas non posset aliter dispensare, nec posset præmio, aut pœna in probos, & prauos agere: nec agentia creatura haberet libertatem, quia in Deo nec formaliter esset nec eminenter. Denique serino more creatis traheretur obiectis. Etenim maxima vilitas est necessarii amare herbas, & pabula: de quo argumento Theologis est sermo, 1. p. q. 19. de quo egi ibi disp. 8. Item est imperfectio non posse vllum actum habere circa ea obiecta. In Deo reperitur libertas in sola voluntate: nam omnes actus intellectus Dei ita sunt necessarii ut Deus necessarii cognoscat quidquid est cognoscibile. Nam per scientiam simplicis intelligentiæ rerum essentias necessarii comprehendit: per scientiam visionis cognoscit obiecta quouis tempore existentia: quæ supposito quod existunt, à Deo non possunt ignorari: scientia autem media cognoscit futura hypothetica, quod si quid ex his non cognosceret, esset quidem ignorans, quod repugnat: at non repugnat ea non velle efficaciter.

§. 8.

Hinc colliguntur duo: alterum, in agentibus creatis posse libertatem reperiri. Nam hæc perfectio reperitur in Deo: ergo potest participari à creaturis, sicut cæteræ perfectiones. Deinde id facto fieri constat in homine què experimur esse Dominum Philosophia Petr. Hurt. de Mendocæ.

suarum actionum: est enim communis gentium consensus, ut à pueris, amentibus, dormientibus, & brutis nullus existimetur affici iniuria, quantumvis ab eo contumeliosa verba audiat: est enim certum cum illis non posse iniuri contractum. Quapropter matrimonia cum amentibus contracta, si constet de illorum amentia, dissoluntur: vel potius nulla declarantur. Secus verò cum ventibus plena ratione, ac discursu: à quibus iniuria lædimur. Discrimen oritur ex primorum necessitate, & secundorū libertate in agendo. Quod si quis hoc principium neget, hic vno ictu totius pietatis, & honestatis radices præcidet. Nam adulteria, homicidia, probra, ludibria, cæteraque flagitia exercantur impune, si libertas aufertur.

§. 9.

Deinde animus non erit immortalis, neque in alia vita erit præmium, aut supplicium. Quapropter huius temporis hæretici ut liberè possint luxuriari, & in omne scelus atque flagitium laxis habenis se se inferre, atque effundere: & funditus Christianam pietatem euertere, negat libertatem. Refragantur scripturæ proponentes præmia & supplicia, quæ non debentur nisi præuè aut probè factis, quæ cum libertate sunt: quis autem equo hominem pessundanti patibulum decreuit: aut quod supplicium amentibus leges sanxerit? Item, ignis, & aqua apposta sunt tibi, ad quod volueris porrigere manū, Adde qui potuit transgredi, & non est transgressus, facere malum, & non fecit: quis est hic, & laudabimus eum? tunc enim homo est laude dignus, cum potuit malū facere, & illud facere recusauit. Quando autem quis ita operatur ut non potuerit id non facere quam laudè meretur? Quapropter Ioseph laudibus in cælum effertur, quia libidinosa, ac flagitiosa femina verbis resistit accensas libidinis faeces extinxit, nec se voluit adulterio contaminare. Quis autem equum laudabit vnquam quod aliquando coitum cum equa recusat? Ratione probatur: quia homo operatur cum plena ratione, animaduertens hoc bonum tale esse, ut non necessitet voluntatem; vel quia habet bonitatem finitam, cui potest aliam præponere, vel quia obscurè representatur, & propter claram representationem alterius potest amare, quod voluerit.

§. 10.

Nec hæretici præ impudentia animaduertunt se sibi esse contrarios, dum conantur alij suos errores persuadere: nam in aliorū potestate non est assensus magis quam in sua cessare à persuadendo; nec opus est ut quem rogent; nam ad obiectum est impellendus; nec potest ipse resistere, aut non agi; ut iumenta capistro, nec possunt aliquem ad iudicem deferre ob iniuriā aut rapinam; quia nec reus fuit sui compos in iniuria inferenda, aut diripiendis bonis; nec est sui iuris iudex, ut decernat iudicium & supplicium; nec homicidæ agentur in patibulum, ut non aguntur iumenta suos dominos necantia, nec de adultera vxore iure expostulabūt, quia misera iumentum irrationalis vxor serino more se exposuit. Quis vnquam dormientes fecit reos infomniorum? Itaque si ijs alapas impingas, non possunt tecum agere de iniuria: nec si pariantur, sunt laudè digni magis quam lapis: nec si irascuntur sunt digni reprehensione magis quam ferocis canis, aut taurus.

§. 11.

Dices, his omnibus extrinsecis rebus excitari apprehensionem retrahentè ab opere prauo. Contra primò, quid refert illa retractio cum nec vllum sit peccatum: nam neque erit cur expostules de tua vxore adultera, quia nihil contra te gessit adulterio, magis quam emendo linum: nec verba contumeliosa offendunt, quia prudentes vident ea esse

tam necessaria, quam voces pſyttacorum. Secundo etiam bestie terrentur interdum, & tamen non agens in patibulum aſinum, qui te pſſum dedit, nec fame crucias canem, qui puerum momordit; nec te arbitraris laſum quia equus coram te ſpumat, aut hinnit. Denique vt cum iumentis, ceterisque bestijs non tam agitur ratione, quam fuſte, ſic immanes iſtae belluae totius rationis expertes non ſude, ſed ferro ac flamma ſunt abigenda.

§. 12. Alterum quod ſequitur eſt, libertatem in voluntate reſidere; tum quia libertas. Dei eſt in ſola voluntate, tum quia Concilium ait poſſe hominem abijcere liberè vocatione, ſi velit, illi non conſentendo. Vbi Concilium docet libertatē eſſe in conſenſu vocationis, qui eſt voluntatis actus. Tertio, quia pramia & ſupplicia non decernuntur eis qui bene, aut malè intelligunt; ſed qui malè, aut bene amant. Nam homicidia, adulteria, charitas, & patientia, non ſunt actus intellectus, ſed voluntatis. Quarto, quia intellectus neceſſariò aſſentitur obiecto euidenter propoſito; quod tamè à voluntate non amatur neceſſariò; quando obiectū non proponitur clarè, tunc intellectus determinatur à voluntate per piam affectionem, aut prauam diſpoſitionem. Tandem quando contractus initur, non rogamus contrahentem vtrum intelligat: ſed vtrum velit? *vis baptizari?* qui loquendi modus apud omnes homines inualuit. Angelos eſſe liberos pater, quia gradu intelligendi perfectius quam homo aſſequuntur. Bruta non eſſe libera eſt certum, vel ex ipſo nomine *irrationalia*.

SECTIO III.

Quid ſit libertas in actu primo?

§. 13. Libertas quædam in actu primo, quædam in ſecundo: libertas in actu primo, eſt ratio per quam potentia conſtituitur potens operari, & non operari poſſit omnibus requiſitis. Omnis enim actus primus eſt potentia actiua actus ſecundi: nã agens dicitur eſſe in actu: in primo autem, quia potentia actiua eſt natura prior, quam effectus, qui eſt actus ſecundus. Hæc facultas videtur eſſe aliquid diſtinctum realiter à voluntate, quia eadem voluntas poteſt mutari de libera in neceſſariam, tunc autem non manet libertas in actu primo; manet autem voluntas: ergo libertas in actu primo diſtinguitur à voluntate.

§. 14. Ceterum, libertatem eſſe idem cum voluntate probatur, quia voluntas eſt principium quod poteſt operari, & non operari poſſit requiſitis, ſed per ſeipſam conſtituitur in ratione talis principij: ergo per ſeipſam, & non per aliquid ab ipſa diſtinctum eſt libera. Probat minor, quia per ſeipſam eſt principium operans volitionem, ſed ad poſſe non operari non conſtituitur per aliquid à ſe diſtinctum; ergo in ratione liberæ in actu primo conſtituitur per ſeipſam.

§. 15. Aduerte, quod ſæpius dixi in phyſicis; potentiam dicere in recto propriam ſuam entitatem, & connotare in obliquo omnia principia à quibus cauſando dependet; & licet non immutetur entitas intrinſeca potentia, poteſt mutari eſt potentē in impotentem; ſicut ignis per ſolam ſubtractionem concurſus generalis redditur impotens ad calefaciendum per ſolam varietatem eius quod connotatur in obliquo.

§. 16. Hinc eſt potentiam eſſe libera mutari in neceſſariam per mutationem extrinſeci requiſiti, ſic mu-

tata cognitione voluntas mutat operandi modum; nam ad operandum connotat cognitionem, & ad operandum liberè connotat cognitionē cum ſufficienti aduertentia rationis; vel nõ reprezentante ei intuitiue obiectū infinitum: connotat concurſum generalem, indifferentem; ſi hæc omnia ponantur, ipſa operabitur liberè, & ex defectu cuiuſque, operabitur neceſſariò. Ad argumentum reſpondetur; non tolli libertatem ſecundū quod dicit in recto; ſed extrinſeca connotata, in quibus connotatis poſſumus dicere conſiſtere radicem libertatis in actu primo. Formaliter autem conſiſtere in ſola voluntate illam radicem connotante. Nec enim cognitio eſt libera etiam partialiter: ſed libertas in eſt voluntati ſoli; id eſt, ſola illa eſt libera: non tamen ſuis viribus ſolis; ſed completa ceteris comprincipijs: quibus ipſa poteſt vti pro libito.

§. 17. Idem argumento pro ſecunda ſententia reſpondetur potentiam ſecundum quod dicit in recto, eſſe ipſam voluntatis eſſentia: non verò adæquatè in ratione potentia, quia hæc dicit extrinſeca comprincipia, à quibus in operatione dependet. Abſolutè tamen ipſa voluntas eſt dicenda potentia, quia illa eſt potens operari, & ita denominatur & conſtituitur à ceteris comprincipijs, & ipſa eſt quæ vitaliter operatur: & quæ ita operatur vt poſſit non operari, & cõparatione cuius actio dicitur libera; ſicut viſio eſt potentia viſiua; quia licet ab alijs compleatur, tamen nomen potentia in recto ſignificat facultatem, tamen connotat in obliquo cetera comprincipia. Aduerte ſolū Deum ſeipſo eſſe potentiam; cetera non ſolum ſeipſis, ſed etiam concurſu generali Dei ſine quo nulla creatura eſt potens operari; quod ſi eſt abſolutè potens, eſt, quia abſolutè eum concurſum connotat.

SECTIO IV.

Vtrum actio ſit libera quo exercetur inſtanti?

§. 18. Agens liberum in actu primo reduci poteſt in actum ſecundum & eſſe liberè operans; ſicut quæuis principia actiua poſſunt aliquando eſſe agentia; alioquin nõ eſſet actiua. Nam eſſe actiuum & poſſe agere ſunt ſynonima. Hæc quaſtio nec difficultate caret, nec in vtramque partē auctore.

§. 19. Dicendum, actionem eſſe liberam eodem inſtanti quo exercetur; & agens liberum liberè agere eodem inſtanti. Hæc conſuſio negari non poteſt: oppoſitæ improbabilitatis notam P. Suarez inurit. 1. mer. diſp. 19. ſect. 9. n. 3. Probat apertè: omnis potentia libera creata (de hac ſola nunc) conſtituitur in actu ſecundo, liberè operans per actionem; ſed actio eo inſtanti quo eſt & non alio, conſtituit operans liberè: ergo omnis potentia libera conſtituitur operans liberè per actionem eo inſtanti, quo eſt actio: ergo actio eſt libera, quo inſtanti eſt. Secunda conſequentia eſt certa, quia niſi tunc actio ſit libera, qui conſtituit agens liberum? quemadmodum viſio non cõſtituit videns, niſi cum eſt viſio; minor eſt clariffima; quia denominatio agentis eſt quia agit: nec enim quis agit per actionem præteritam, futurā, aut poſſibile: ſed per præſentem, ſicut nullus videt niſi per viſionem tunc exiſtentē: nam illa denominatio eſt actualis; quæ requirit actum ſecundum exiſtentem. Maior probatur, omnis potentia operatiua formaliter cõſtituitur in actu ſecundo per actionē; ſed omnis potentia libera, vt libera, eſt formaliter operatiua (vt patet ex ſect. 1.)

ergo

ergo omnis potentia libera conſtituitur in actu ſecundo per operationem. Maior patet ex terminis, nã actio eſt actus ſecundus actiuorum; ſicut motus potentia motiua; paſſio paſſiua; & viſio viſiua; quia actiuum eſt potentia agendi; quod eſt actus primus. Actio autem eſt actus ſecundus, quo conſtituitur agens, arbitror hæc eſſe demonſtrationem.

§. 20. Secundò argumentor; agens liberum aliquando operatur liberè; ſed tunc operatur liberè quando realiter operatur, & non alio tempore: ergo quo tempore operatur, operatur liberè: maior eſt certa, quia aliquando meremur præmiū, aut pœnam; quæ non meremur niſi cum operamur bene, aut malè: nam præcisè per potentiam operandi non exercitiam actū, nihil meremur, quia illa non eſt in noſtra poteſtate: & ſi eſſet, eſſet quidem per aliam affectioem volitionem. Minor probatur, quia quo tempore non operamur, nõ operamur, vt patet: ergo non operamur liberè, quia ſine operatione non poteſt eſſe operatio libera, quia libertas eſt affectio operationis. De hac ſententia conſtabit apertius cum oppoſita proponetur.

§. 21. Ochamus, Gabriel, & alij Nominales in primum diſt. 38. paſſim dicuntur opinari actionem nõ eſſe liberam pro inſtanti, quo exercetur, ſed pro immediatè ſequenti, quo poteſt non eſſe. Inſelices Suſanna, Daniele liberatore paſſim egentes: neuter eorum, aut per ſomnum negat actionem tunc eſſe liberam. Primum, Gregorius ea diſt. 38. q. 1. art. 3. ante medium expreſſè affirmat actionem liberam eſſe liberam in inſtanti, quo exercetur, & eo inſtanti potuiſſe non eſſe; quod latè cõfirmat. Ochamus ibidem. q. 1. ſub initium duas libertates admittit; alteram in ſucceſſione, qua potentia ita nunc vult vt poſtea poſſit nolle; ſecundam ait non eſſe tam clarā, qua eo inſtanti ita vult, vt tunc potuerit non velle, quod explicat eodem modo, quo omnes, quos infra ſubiſciam. Quando verò ait rem non poſſe nõ eſſe eo inſtanti, quo eſt, loquitur in ſenſu compoſito, & ex ſuppoſitione; non tamen abſolutè. Gabriel ibidè quaſt. vnica art. 1. notabi. 6. anſam porrigit huic calumnia: ait enim, actionē eſſe liberam nihil aliud eſſe, quam exiſtere hoc inſtanti, & poſſe manentibus cauſis eodem modo non exiſtere in ſequenti. Verum ſi legatur, notabili 8. deprehenderetur aſſerere actionem liberā abſolutè conſideratam poſſe eſſe, aut poſſe non eſſe eodem inſtanti. Quod dixerat notabili 6. eſt clarum in bono ſenſu: nam ex ſuppoſitione quod eſt actio, iam non poteſt non eſſe niſi inſtanti ſequenti: quod ſi cauſa manentes eodem modo, non poſſent poſtea ab actione ceſſare, non eſſet tunc actio libera, & quia poſſunt ceſſare inſtanti ſequenti; ideo actio eſt libera in præcedenti; quia in vtroque cauſa ſunt eodem modo; & eodem poſſunt agere & ceſſare ab actione. Itaque ſi coniungantur notabilia 6. & 8. & rectè, & cum communi ſenſu coherent.

§. 22. Arguitur primò, actio in inſtanti quo eſt, non poteſt non eſſe; ergo eo inſtanti neceſſariò eſt: ergo tantum eſt libera, quia poteſt non eſſe inſtanti ſequenti. Probo antecedens, quia implicat rem ſimul eſſe & non eſſe: reducat in actum ea potentia. Nam poſſibili poſito in eſſe nullum ſequitur inconueniens: ergo ſimul erit, & non erit: quod implicat.

§. 23. Hoc argumentum latam ignorantiam habere probo, primò per inſtantiā: quia ſequetur Deum non voluiſſe liberè mundum: nam voluntas illa eſt ab æterno; & poſtquam eſt, iam non poteſt non

eſſe tempore ſequenti: ergo neceſſariò eſt, & nullo modo liberè; quia illi deſt mutabilitas; tum quia in æternitate non eſt ſucceſſio, tum quia Deus non poteſt voluntatem mutare. Item Angelus ab æterno creatus potuit aliquid liberè velle, (vt argumentatur Gregor.) & non potuit in æternitate habere actuum ſucceſſionem, & fuit liber; idem etiam contingeret, etiam ſi actiones eſſent ſucceſſiuae eſſentialiter; ita vt quæ fuit inſtanti A. non poſſet eſſe in inſtanti B. quia comparatione vnus inſtantis eſt libertas, quæ inſtanti ſequenti neceſſario non eſſet, quia actio eſſet ſucceſſiua.

§. 24. Secundò actio illa quando eſt, eſt neceſſariò: ergo quandiu eſt, neceſſariò eſt: ergo nunquam denominat hominem agentem liberè. Dices tunc eſſe liberam, quia poteſt non eſſe in inſtanti ſequenti. Contra, ergo nunc pro nunc, eſt neceſſaria, quia pro nunc non poteſt non eſſe: ergo abſolutè eſt neceſſaria. Probo conſequentiam, ſi inſtanti ſequenti perſeuerat illa actio; tam neceſſariò eſt eo inſtanti, quam in præcedenti eadem ratione. Quod argumentum efficiam de quouis inſtanti ſequenti, in quo durer: ſi verò non ſit in inſtanti ſequenti: ergo tam neceſſariò deſinit eſſe, quam fuit antea. Probo conſequentiam; quia quod non eſt, quo tempore non eſt, tam repugnat eſſe, quam quod eſt non eſſe; ſed quod neceſſariò non eſt, non eſt contingens, ſicut nec quod neceſſariò eſt: ergo tunc illa actio non eſt libera: ergo inſtanti præcedenti non fuit libera pro inſtanti ſequenti, quia ab exiſtentia neceſſariò futura non poteſt aliquid denominari liberum.

§. 25. Denique non attenditur, quod potentia poſſit operari poſtea; ſed quod tunc potuit, qui potuit transgredi, & non eſt transgreſſus; facere malum, & non fecit: ergo ita non fecit malum vt tunc cum nõ fecit, potuerit facere; nam ſi tunc non potuit, qui locus laudis erit quidem inſtanti ſequenti, & nõ præcedenti. Actus enim nunc non eſt in differens formaliter per futuram exiſtentiam: nec recurras ad inſtantia præeuntia actui, tum quia de illis redit argumentum factum contra tempus ſequentium quia Angelus cum primum creatus eſt, operatus eſt liberè & in inſtanti præcedente imaginario non potuit operari; quia non habuit eſſe.

§. 26. Confirmatur, ponamus Petrum bene operantem inſtanti A. & immediatè poſt à Deo negari concurſum vt conſeruetur ille actus; de quo in inſtanti A. verè dicatur, nunc eſt actus, & immediatè poſt non poterit eſſe, ille eſt liber eo inſtanti; quia à nullo principio determinatur voluntas: item negatio concurſus ad futurum non tollit concurſum præſentē; nec mutat eius operandi modum. Idem dixerim cum primum quis incipit operari: & toto tẽpore præcedente non habuit concurſum ad operandum. Concurſus enim ad futurum, aut præteritum quid refert? Ratio à priori, quia cum primum cauſa operatur, nihil habet quo determinetur ad illam actionem, ſed ipſa ita ſe determinat, vt potuerit ſe non determinare: in quo conſiſtit libertatis eſſentia.

§. 27. Ad argumentum in forma in §. 23. diſtinguo antecedens: non poteſt non eſſe abſolutè, nego antecedens, ex ſuppoſitione & ſecundum quid, concedo: ſiue quod vocat in ſenſu compoſito & diuiſo. Itè diſtinguo conſequens, neceſſariò eſt abſolutè, nego conſequentiam; dum eſt, id eſt facta ſuppoſitione, quod eſt, concedo, & nego ſecundā conſequentiam: quia eſt liber, quia eo tempore, quo eſt, potuit

Hh h 4 ſimpli

simpliciter non esse. Rem explano; absolute liber aut necessarius efficit comparationem ad suam causam consideratam absolute; id est, secundum se & omnia comprincipia necessaria ad agendum. Item & ad se secundum suam essentiam secundum se consideratam relata ad esse possibile per suas causas, abstractum ab actuali existentia, vel carentia existendi. Quando causa in actu primo est ita affecta ut illi ex æquo conueniat operari & non operari, ita ut nullo principio determinetur, ad operandum magis quam ad non operandum, sed cum omnibus principiis tam possit componi operari quam non operari: quia nullū petit hanc partē contradictionis magis quam illam: tunc effectus secundum esse possibile consideratus non petit magis esse, quam non esse; quia non potest esse nisi per suas causas, quæ sunt indifferentes. Quo differt ab effectu necessario, cuius essentia petit determinatē produci à causa completa: quæ in actu primo considerata nō est indifferens, sed determinata ad agendum (ut explicui sect. 1.) ergo in eo instanti quo ego operor, possum non operari absolute consideratus, quia in me nihil est ex parte principij actiui, quod petat operationem magis, quam eius carentiam; aut quod necessario cum altera parte negetur. Quando autem aliquod principium ita petit operari, ut illi secundum se considerato repugnet ab operatione cessare; tunc necessario operatur, & effectus secundum se est illi affixus. Quod explicandum est per prioritatem naturæ causæ, quam explicauī disp. 8. phys. & in Deo per prioritatem rationis.

§. 29.

Necessitas ex suppositione iam addit aliquid supra causam, & effectum secundum se; quia addit existentiam effectus, vel carentiam ipsius. Ponitur enim determinatē vna pars contradictionis cum causa. V. g. homo operans ut operans, includit & potentiam operandi, & operationē iam existētem; facta huiusmodi coniunctione atque retenta, nō potest nō operari. Sicut operatio non potest esse simul & nō operari. Ita non operari non potest coniungi cum causa iam operante, quia esset operans, & nō operans. Itaque existentia operationis non ita coniungitur cum causa, ut non potuerit non coniungi, quod est absolute posse esse & non esse: at potentia cum operatione ita coniungitur, ut cū vtraque repugnet nō operari; quod est dicere repugnare cōponi operari & non operari; & esse necessarium ex suppositione, & sensu composito: quia facta compositione causæ & operationis non potest cum illis componi carentia operationis; quia simul essent contradictoria: at in sensu diuiso potest componi: quia diuidendo effectum & eius carentiam à causa; hæc ex se potest esse & cōponi cum alterutra parte contradictionis. Atque hic est germanus vsus sensus compositi & diuisi. Confirmatio atque est æquiuoca; non enim possunt esse actu operari & non operari, sed vtraque pars secundum se considerata potest esse cum causa secundum se, & potest non esse. Vide explicationem definitionis sectione 1. Quia ergo tota suppositio actionis à me liberè est constituta: ita carentia eius actionis & à me est liberè ablegata: quo posito à me; iam non potest actio non esse: at in eo instanti penes me fuit ponere operationem, aut eius carentiam.

§. 30.

Dices. Effectus existens est necessarius in sensu composito, & ex suppositione: ergo in sensu composito, & ex suppositione non est liber; quia necessitas qua ratione necessitas, opponitur libertati. Nego consequentiā; quia liberum stat pro obiecto secundum se, & absolute considerato: suppositio autem considerat obiectum non secundum se, ac proinde

infertur ineptè carentia libertatis ex necessitate ex suppositione: non minus quam si diceret, dum est actus, necessarium est esse: ergo dum est, absolute non est liber, quæ est inepta deductio componens duos terminos inuicem contradicentes. Vnde malè audiret qui diceret nos necessariò operari, & non liberè dum operamur: nam si ipsa operatio nos non constituit etiam dum est, liberè operantes, quo modo sumus formaliter agentes liberè? ergo dum operamur, & facta suppositione tam liberè operamur quam sumus albi dum habemus albedinem: quia sicut albedo nos constituit formaliter albos, ita & actio formaliter liberos. Necessitas autem absoluta opponitur libertati: non verò necessitas ex suppositione, quia libertas stat pro indifferentia simpliciter in actu primo: cui solum opponitur determinatio simpliciter in actu primo; non verò determinatio in actu secundo, qualis est actio.

§. 31.

Secundum argumentum contra conclusionem est, quia potentia libera est indifferens; sed cum operatur non est indifferens, quia est determinata: ergo. Confirmatur: effectus est contingens, sed quando est, non est contingens, sed determinatus: ergo. Hoc argumentum eiusdem farinae est: nam causa libera est indifferens in actu primo, quia quidquid habet rationem principij non petit vnā partem magis quam alteram: at in actu secundo determinatur ipsa actione libera: esse autē potentiam in actu primo indifferentem, & determinatam in actu secundo per actionem tantum abest à repugnantia, ut omnino repugnet potentia operari sine hac determinatione actus secundi: quia cū sit indifferens in actu primo, iam adhæret vni parti per actionem ipsam; ut patet in Deo; per quam determinatur noster actus primus, non tamen in actu primo, sed secundo; id est non per aliquid habens rationem actus primi, sed per ipsum actum secundum: qui est ipsissima libertas actualis: & exercitium potentia libera: ut libera. Ad confirmationem, effectus est determinatus, ut determinatio excludit indiuiduū vagum; quia est hæc numero actio: non verò ut excludit contingentiā: nam hæc numero, & determinata actio secundum se considerata ita est ut potuerit non esse; est enim contingens, & indifferens absolute, & secundum se, & secundum causas in actu primo inspectas; & determinata ex suppositione sui ipsius; quæ est ipsa determinatio actualis.

SECTIO V.

Libertas in actu secundo constituitur in actione volendi, non verò in iudicio indifferenti, modo, aut relatione.

§. 32.

EX definitione libertatis colligitur, libertatem actualem siue in actu secundo esse actionem, quæ ita est, ut possit non esse. Nam potentia libera est, quæ potest operari, & non operari, positis requisitis, quod nunc pono ex sect. 1. sed actus secundus illius potentia est operatio existens, potens tūc non existere: ergo actus secundus potentia libera formaliter est ea actio. Probatur minor, quia actus secundus potentia actiua ut actiua, est actio, ut ex terminis patet, & probauī sect. 4. ergo actus secundus potentia necessariò agentis est actio existens, & tunc impotens non existere: quia sicut potentia ita operatur, ut non possit cessare ab operatione: ita etiam operatio est, ut non possit non esse; nam si posset non esse; potentia etiam posset non operari; ergo

Sect. V. Libertas in actu secundo constituitur in actione, &c. 645

ergo actus secundus potentia operantis, & potentis non operari, est actio existens potens non existere: nam si actio non existeret non operaretur agens, & si non posset non existere, non posset agens non operari: quia operatur per illam: ergo tam necessariò operatur quam illa existit: & sic tam contingenter existit quàm illud operatur. Quod non eger alia probatione.

§. 33.

Vnde colligo primò, libertatē in actu secundo non consistere in iudicio indifferenti non determinante potentiam ex vi representationis obiecti. Sentit enim nescio quis (cuius meminit Pater Suarez disput. 29. metaphys. sectio 3. num. 7.) potentiam esse liberam, quando operatur per indifferentiam iudicij: verum hic agens de requisitis ex parte iudicij censet voluntatem determinari actu pratico dictante hic & nunc aliquod agendum; & contra physicam prædeterminationem argumentor pressus, recurrit ad indifferentiam iudicij, quæ actus ille practicus caret.

§. 34.

Impugnatur tamen hæc sententia. Primò, quia iudicium vnum est ex requisitis ad operandū; nam voluntas sine actu intellectus non potest operari: ergo posito eo iudicio voluntas potest operari & non operari. Patet, quia posito iudicio illo, est libera voluntas: ergo præter indifferentiam iudicij intelligitur voluntas habere virtutem actiuam ad agendum, & non agendum: patet, quia hæc potentia manet post omnia requisita: ergo actualis libertas non consistit in illo iudicio; sed in actione, quam exercet potentia voluntatis supponens iudicium illud. Confirmatur, iudicium est indifferens, quia relinquit potentiam indifferentem: ergo potentia indifferenter sequitur iudicium illud: alioquin illam non relinquit indifferentem: ergo est aliud exercitium, quo actualiter exercentur potentia illa indifferens, alioquin non erit indifferens in actu secundo, quod exercitium est actio volendi.

§. 35.

Dices esse quidem eam actionem, sed liberam formaliter à iudicio. Contra, quia sicut post iudicium manet potentia affectiua distincta à iudicio, ita manet libera: & ut libera distincta à iudicio, potest operari & non operari, etiam facta suppositione iudicij: ergo sicut iudicium non denominat volitionem, nec vitalem, nec amorem, sed eas denominationes habet à potentia, & modo emanandi; ita libertatem non habet formaliter à iudicio, sed à modo ipsius voluntatis; radicaliter autem est libera à iudicio, sicut etiam est amor, quia cognitio est radix amoris.

§. 36.

Inmo hic argumentor: iudicium relinquit potentiam indifferentem in actu primo: ergo potentia potest cum illo iudicio componere actionem & carentiam illius: quia iudicium indifferens est ad vtramque: ergo in potestate voluntatis est tam operatio quàm eius carentia: alioquin nō esset indifferens: ergo ante actualem operationem non intelligitur libertas in actu secundo, quia operatio est libertas in actu secundo: ergo per operationem exercet voluntas indifferentiam in actu primo, quam habet connotando iudicium: ergo tam iudicium quàm facultas voluntatis pertinent ad potentiam liberam in actu primo; volitio autem ad actum secundum liberum.

§. 37.

Secundo impugnatur, quia nullo fundamento ait sufficere indifferentiam ex parte iudicij. Nā sic posset asserere sufficere indifferentiam ex parte habitus, vel concursus generalis: ut enim ipse ait non posse actionem esse necessariam si fiat ex iudicio indifferente, ita ego aio non posse actionē esse ne-

cessariam, si fiat ab habitu, vel concursu generali indifferenti; licet sit à iudicio determinato eadem ob causam omnino, & sine discrimine.

§. 38.

Deinde quid refert iudicium esse indifferens, nisi post illud potentia sit compos actionis, & illius carentia? Nam posito eo iudicio, actionem posse esse necessariā, sic monstro primò, in necessitate ad speciem. Nam iudicium, quo possum amare, vel odisse obiectum idem, me relinquit liberū ad speciem; & eo posito possum necessitatem pati ad speciem: ergo iudicium non est formalis ratio libertatis. Probo minorem; posito eo iudicio bifariam potest Deus mecum concurrere; vel parando concursum generalem ad amorem & odium; tunc autem ero liber ad speciem: vel parando concursum ad amorem, negando ad odium; tunc non ero liber ad odium; quia sine concursu Dei non possum odisse: hoc autē cur repugnat cum Deus possit posito iudicio indifferenti ad vtrumque negare concursum, & parare: quid mihi, & parare ad vnum negando ad aliud? necessitate ad exercitium iridem probo primò, admittā pura omissione: omittat aliquis actū posito eo iudicio, quia Deus negat concursum ad actum; illa omisso est omnino necessaria, quia qui non habet concursum ad actum, necessariò illum omittit.

§. 39.

Deinde idemmet cum iudicio eodem, & concursu iam parato omittat, iam omittit liberè (nam eam omissionem fore liberam pono aliunde) vel saltem non est ex parte actus primi determinatus ad omittendum, sicut in priori casu: & sicut calor non applicatus est determinatus ad nō calefaciendum: ergo manente iudicio, eadem actio potest esse libera, & necessaria. Item operetur quis actum posituum amoris, v. g. quia ita afficitur à Deo, ut non possit ab illo cessare, est actus necessarius ad exercitium; at postea ita afficitur ut possit cessare, iam est liber. Si verò negas puram omissionem, res est clarior. Nam cum ita Petrus amat ut non possit concurrere ad non volendum amare; amat quidem liberè; at necessariò amabit, si ita amet ut nō habeat concursum ad volendū non amare. Ratio à priori, quia licet non determinatur à iudicio, si in actu primo determinatur ab alio; quid prodest? Sicut nihil prodest nō determinari ab habitu charitatis, vel à concursu generali, si postea determinatur à iudicio. Nam ad indifferentiam requiritur indeterminatio ex parte omnium principiorum; at verò ad necessitatem sufficit determinatio vnus principij; quia illud rapit necessariò voluntatem. Sicut ergo libertatem in actu secundo nō esse iudicium, neque ab illo formaliter; sed esse actionem ortam ex eo iudicio, & cæteris principiis indifferentibus in actu primo.

§. 40.

Colligo secundò, libertatem in actu secundo non esse modum distinctū ab actione. Nam libertas in actu secundo est formaliter actus secundus potentia libera: ut libera; sed ille actus est actio se sola secluso modo: ergo. Probo minorem, quia potentia libera ut libera est actiua; cuius actus secundus, quo determinatur, est actio se sola. Dices esse actionem existentem, potenter non existere quod habet à modo à se distincto. Contra: potentia ad non existendum est actioni soli secundū propriam entitatem eo præcisè, quia est actus potentia operantis potentis non operari, ad quam potentia relata actio non habet connexionem necessariā cum illa, sed ita ab ea oritur secundum propriam entitatem ut posset nō oriri: nam sicut actio necessaria ita affigitur suis causis, ut per suum conceptū cum illis ita coniungatur, ut non possit abungi: ita actio libera

libera est indifferens ad suas per suum conceptum. Confirmatur, libertas est quo agens est agens potens non agere; sed per actionem solam, & suam potentiam est agens potens non agere; ergo.

§. 41.

Secundo impugnat hic modus, quia nullus modus tribuit rebus indifferentiam; sed potius determinationem; nam probabo disp. 2. met. sect. 5. modos esse essentialiter determinationes rerum ad aliud, propter quod non possunt ab illis separari: ergo ille modus non est libertas; quia non est indifferentia. Actio quidem seipsa est determinatio agentis ad effectum: possibilitas autem ad non existendum, vel est ipsa actionis essentia, vel extrinseca denominatio à potentia. Confirmatur: ille modus non est actio (nam si esset, intentum concluderem) ergo producitur actione à se distincta. Rogo per quid illa sit libera? Non per alium modum, nam in infinitum abibo; nec per illum, quia cum ille sit terminus actionis liberae, non illam denominat liberam, sed illa terminum. Nam libertas est actio, & ab ipsa termino: ergo actio illa se sola est libera, & sua libertate denominat terminum liberum.

§. 42.

Colligo tertio, libertatem non esse relationem distinctam ab actione. Primo argumentis contra modum. Secundo, quia relatio necessario confurget ex fundamento: ergo non denominat actum formaliter liberum. Tertio, quia relatio supponit actionem indifferentem; nam sub ea ratione eam referret, quia actio per se oritur, ita ut posset non oriri, ad quod consequitur illa relatio: ergo supponit liberam: & quidem formaliter, quia actio per se indifferens est formaliter libera, nec quis libertatem constituit in predicamento ad aliquid. De quibus clarius constabit sectione sequenti.

SECTIO VI.

Vtrum libertas sit extrinseca denominatio actui libero? An vero essentialis?

§. 43.

Non loquor de actu libero reduplicatiue, sed materialiter, sicut albedo est de essentia albi reduplicatiue, secus specificatiue, idē rogo de actu libero. Deinde quaestio potest esse de actione sola, vel simul de actione, & qualitate. Posset enim qualitas esse indifferens ad liberam & necessariam: actio verò essentialiter esse libera; qualitas verò per solam denominationem ab actione; vel potest esse duplex libertas ut vitalitas, & voluntarij ratio duplex: altera essentialis actioni, altera essentialis qualitati: omnia expendentur simul, & sententia, quia singulae graues, atque difficiles, in quas diuisi sunt auctores.

SVBSECTIO I.

Opinio eam esse extrinsecam denominationem.

§. 44.

Pater Vazquez 1.2. disp. 34. n. 15. & disp. 55. n. 3. & alibi saepe. Pater Suarez sapiens cum maiori parte Doctorum asserentium moralitatem esse extrinsecam actui; affirmant actionem esse liberam per extrinsecam denominationem à potentia libera ex qua oritur, actionemque eandem mutari posse à libera in necessariam, & è conuerso. Probationi praemittit Pater Suarez, potentiam liberam in actu primo constari ex duplici potestate, altera operandi, altera non operandi; eaque esse ratione distinctas: quia distinguuntur connotatione termini

norum. Nam ad operationem concurrunt formaliter potentia operandi, non verò potentia non operandi, quia potentia non operandi ut non operandi, non est operatiua, sed potius non operatiua.

§. 45.

Hinc argumentor, actio libera non accipit aliquid à potentia libera indifferenti, quod eadē actio non acciperet à potentia eadem determinata: ergo esse liberam nihil addit intrinsecum. Probo antecedens; si potentia esset determinata, produceret eandem numero actionem, quam producit indifferens: ergo. Probo antecedens, quia potentia esset determinata praecise, quia careret potentia non operandi; sed propterea non desineret producere hanc actionem: ergo. Probo minorem, quia potentia requisita ob id non deficeret ad hanc actionem; quia haec non pender à potentia non producendi, sed à potentia producendi, quae remanet. Confirmatur primo, praecise, quia haec actio oriatur à potentia productiua potente etiam non producere, intelligitur liberè oriri; & quia oritur ab eadē potentia non potente cessare ab actione intelligitur necessariò oriri, sed potentia productiua annexi virtutem non producendi, aut auelli est extrinsecum actioni; quia semper oritur à suo principio completo, quod habet semper eandem virtutem influendi: ergo libertas actionis est extrinseca denominatio à potentia. Confirmatur secundo, homo operatur actum vescendi non considerans eum esse interdictum; sed cum inconsideratione infirmitatem necessitatem; deinde plenè aduertens perseverat in eodem actu liberè, quia aduertentia non mutauit voluntatis actiones, sed intellectus tantum: ergo.

§. 46.

Robustum quidem argumentum. Cuius solutioni praemitto, facultatem operandi in potentia libera esse eandem à parte rei cum facultate non operandi. Nam voluntatem nullus bipartitur realiter in actiuam, & non actiuam: ex parte intellectus idemmet actus, qui me relinquit liberum, est indifferens ad vtrumque; nam actus, qui me non determinat ad exercitium, est etiam principium non exercendi; neque enim ad hoc requiritur duplex cognitio; sed vna, vel non representans bonum infinitum, vel in obiecto representans aliquam rationem mali (pro varietate opinionum sectione 8. disquirendarum) ex parte verò Dei vna est voluntas parata concurrere & non concurrere. Itaque potentia non producendi est à parte rei eadē cum potentia producendi; nec potest altera mutari, quin & altera. Immo arbitror eas inuicem nec ratione distinguere: quia vtraque connotat eodē effectus, & comprincipia eodē modo: ergo non distinguuntur ratione. Hanc consequentiam late probabo disp. 6. met. sect. 5. Antecedens probo, quia potentia factiua non consideratur vtrumque, sed factiua liberè, in quo differt à potentia factiua necessario in ratione potestatis operatiue: ergo per potentiam non faciendi constituitur intrinsecè, & essentialiter distincta à potentia necessaria; similiter potentia non factiua est libera: ergo est ad vtrumque. Sed haec non multum interest.

§. 47.

Ad argumentum ergo ex §. 45. Nego antecedens: nego item antecedentem propositionem illud probantem. Ad probationem distinguo maiorem, quia caret potentia non operandi simul cum potentia per quam prius poterat operari, concedo maiorem: nego autem praecise amitti potentiam non operandi, quin amittatur & prior operandi potentia. Vnde nego minorem: similiter & antecedens pro illa; nam deficiente potentia non operandi, deficeret & prior operandi potentia; quia

realiter

realiter est idem cum illa: probationem distinguo, operatio non pender à potentia non operandi reduplicatiue ratione nostra, sicut sensus non pender à rationali, transeat: non pender realiter, & materialiter, nego.

§. 48.

Ad confirmationem distinguo maiorem: intelligitur liberè oriri, quin in illa concipiatur essentia libertatis in actu secundo, realiter distincta ab actu primo, nego maiore: intelligitur oriri, quia ex principio liberè operante indagamus libertatem essentialē operationis, concedo; ut concipimus actum esse vitalem, quia praecise concipimus principium vitaliter operans; sed in effectu ipso concipimus vitalitatem distinctam à suo principio. Ad minorem respondeo, potentiam esse extrinsecam actui, tamen eum intrinsecè mutari mutata potentia, ut actus vitales sunt varij pro varietate potentiarum, licet haec non sint de illorum essentia. Ad probationem respondeo, tunc actionem non habere principium idem, & quidem durè crediderim, potentiam liberam in actu primo realiter constitui per negationem; nec negari potest potentiam intrinsecam, & positiuam perfectionem acquirere: ergo quando amens redit ad mentem, tunc accipit potentiam non factiuam; sed simul cum factiua: & iustus, cum beatur, amittit potentiam non amandi Deum, sed simul amittit priorem potentiam eum amandi, & nouam acquirit potentiam. Non dico habitum charitatis, aut potentiam volentem, sed alia comprincipia complementia potentiam ut actus visionis, & fidei. Ad secundam confirmationem pater ex disp. 4. sect. 6. mutari actus per varias cognitiones. Summa ergo solutionis est; per mutationem potentiae non faciendi mutari etiam priorem potentiam faciendi: & ex hac mutatione oriri nouam actionem distinctam ab ea quae prius oriebatur à potentia faciendi & non faciendi. Vide §. 57.

§. 49.

Obijciunt, eo praecise quod concipiamus hunc actum ita ab hac potentia oriri, vt potuerit non oriri, intelligimus eum liberum; sed hoc non addit nisi denominationem extrinsecam à potentia: ergo. Iam respondi §. 48. ex eo conceptu potentiae argui aliam libertatem, & indifferentiam in actu; quam à priori colligimus ex potentia à qua ita oritur vt posset non oriri: vt cum ego concipio solem applicatum ad agendum, concipio ab illo oriri actionem, quae est actus secundus eius potestatis. At nisi concipiam in actione relationem actualem ad potentiam indifferentem, non concipio libertatem in actu secundo. Vnde nego maiorem.

§. 50.

Argumentor: libertas in actu secundo non est indifferens ad carentiam actus: ergo non est actui intrinseca. Antecedens probo; quia nihil petit carentiam sui, nec est positiuam indifferentiam ad illam. Consequentiam probo; quia libertas in potentia, est indifferens ad actum & eius carentiam; sed libertas in actu secundo debet esse in actu secundo indifferens ad idem: ergo. Respondeo, concessio antecedenti, negari consequentiam. Ad probationem respondeo: actionem liberam esse comparatione sui principij actui: quia dicit ordinem essentialē ad causam efficientem, compositibilem tam secum, quam cum sui carentia. Itaque causa libera in actu primo est factiua actionis potes cum illa, & cum eius carentia componi: eius effectus est actio petens principium illud. Itaque exercitium actionis non petit carentiam sui: sed petit principium compositibile cum carentia sui. Vnde in actu primo illud relinquit indifferens cum ergo tam actio quam eius carentia sint exercitium potentiae liberae; neutra petit alteram; sed vtraque

petit principium. Ad probationem ergo, respondeo actum secundum esse in actu secundo, quod est causa in actu primo. Potentia libera in actu primo est potentia factiua & non factiua: actus secundus sunt actio & non actio. Indifferentia autem non est vnus ad aliam; sed quia sunt ordo ad principium compositibile cum vtraque quod habent per suam essentiam.

§. 51.

Tertio dicunt, veritatem esse denominationem extrinsecam; ergo & libertas. Miror eos non intulisse vitalitatem quoque esse extrinsecam. Ex falso antecedenti, mala est ea consequentia: quam nego omisso antecedente, quia veritas est quoddam genus relationis praedicamentalis; quae confingitur ex fundamento & termino: actio verò est relatio transcendentalis; nempe actio dicens in se ordinem adaequatè ad principium; sicut cognitio est ordo representans obiectum: & quemadmodum mutatur cognitio obiecto mutato; ita mutato agente mutatur & actio. Agens autem liberum necesse est, vt mutetur, quando actio non oritur liberè: quia actio libera est ordo ad diuersum agens ac necessaria.

§. 52.

Hinc oritur secunda difficultas: libertas ad speciem est extrinseca denominatio actui; qui è necessario ad speciem redditur liber: ergo & quoad exercitium est idem. Probo antecedens: cogitet quis de furto, quin de elemosyna: & dicat, *nolo furari nummos Petri*: hic actus est necessarius ad speciem; quia sine cogitatione de elemosyna non est libertas ad illam. Deinde perseverante illo actu cogitet de elemosyna: & dicat *volo*, aut *nolo erogare elemosynam Petro*: prior actus est etiam liber ad speciem: ergo idem actus potest mutari de necessario ad speciem in liberum ad speciem.

§. 53.

Manere autem actum eundem probo, quia manent omnia principia à quibus pendebat prius: cognitio verò de obiecto specie contra non influit in actum priorem: nec impedit influxum alterius actus: ergo perseverat actus idem. Probo antecedens, quia vt quis nolit furari non eget cognitione de elemosyna: sed tantum de commodo, aut incommodo furti: per quam cognitionem vel mouetur ad furtum, vel ab eo retardatur: elemosyna autem est aliud obiectum pendens ab alia cognitione non impediens priorem; & quamuis interdum duo obiecta contraria proponantur eodem actu intellectus, & tunc voluntatis actus sit distinctus specie ab alio, qui oritur ex duplici cognitione; tamen illa varietas non oriretur ex conceptu libertatis ad speciem, sed ex actu varietate.

§. 54.

Arbitror haec omnia vera: nam potentiam esse completam ad actum circa speciem contrariam vel non, nihil refert ad actum furti, vel non furandi, quia comprincipia ad actum speciei contrariae nec concurrunt ad actum priorem, neque in ordine ad illum potentiam immutant: ergo nolle furari eodem modo oritur à potentia proximè libera ad elemosynam ac à proximè necessaria quae admodum oritur eodē modo si potentia sit completa ad actum castitatis quo si non esset completa: completum verò ad alios actus, vel eius carentia quid refert? Quod est de essentia actus liberi est, vt ita exercentur vt possit non exerceri; vel ita exercentur vt possit exerceri: eum verò posse exerceri, vel non exerceri cum potentia ad actum opposita speciei, est illi valde accidentariū. Qua propter in illo libertas ad exercitium est essentialis; ad speciem verò nihil est in illo, sed connotat potentiam completam ad alios actus; at verò libertas quoad speciem in actu secundo nihil erit praeter duos actus

actus potentes oriri ab eodem principio.

§. 55.

Quæ possunt explicari; quia ostendi disputationibus de iustificatione, libertatem contrarietatis esse duas libertates contradictionis ad actus contrarios, e.g. libertas ad furtum & eleemosynam includit duas libertates: alteram ad furtum & non furtum; alteram ad eleemosynam & non eleemosynam. Ibi actus oriuntur per se à diversis principijs vt constat in amore & odio Dei: hoc enim oritur à solo libero arbitrio; ille à gratia. Cui gratia accidentarium est vt homo cogitet de Deo sub aliqua ratione mali, vel non cogitet. Per fidem enim cognoscit bonitatem Dei; per gratiam habitualem illam potest amare & non amare; complementum autem ad odium parum refert amoris, cui est extrinseca denominatio libertas ad odium; quæ est ad speciem.

§. 56.

Dices; ergo etiam libertas ad exercitium est extrinseca denominatio. Ante probationem consequentiæ aduerte animo; potentiam mutari posse à libera in necessariam vel per mutationem cognitionum, vt beati per visionem, tunc autem certum est, quod dicitur, §. 46. & 47. potentiam non faciendi esse positivam; & idem à parte rei cum potentia faciendi, & ab utraque eadem respiciuntur principia omnino: vel potest fieri mutatio per suspensionem concursus; tunc autem videtur, à potentia tantum auferri aliquid extrinsecum cessatione ab actu, non mutata potentia faciendi; verbi gratia, demus non posse esse puram omissionem, sed cum mihi proponitur occisio Petri, possum velle illum occidere, & possum non velle; non quidem per puram cessationem à non volendo, sed per actum positivum, quo volo non occidere. Sic igitur argumentor pro consequentiâ illata initio huius §. Stante voluntate non occidendi cum concursu generali ad voluntatem occidendi, illa voluntas est libera, quia est à potentia indifferenti; item manente illa voluntate potest Deus negare concursum ad voluntatem occidendi; & actio prior non manet libera; quia non potest voluntas ab ea cessare, quia necessarium erat cessatura exercendo oppositum actum, quem tunc non potest: ergo libertas exercitij tam est extrinseca denominatio, quam libertas speciei. Casum esse possibilem proba; quia voluntas occidendi, & voluntas non occidendi sunt duo actus non subordinati; ergo potest Deus parare concursum ad alterum, quin ad alterum: tunc mansum ire eundem actum proba; quia Dei voluntas concurrere ad voluntatem occidendi formaliter non influit in voluntatem non occidendi magis quam in voluntatem vitam conseruandi; sed ad voluntatem occidendi paratur generalis concursus ratione distinctus: ergo licet auferatur potentia ad occidendum, non auferatur voluntatis principium non occidendi; ergo manet eadem numero voluntas; & quamuis potentia non influendi sit positiva, adhuc non concurrat ad actum exercitium, sed ad oppositum. Si respondeas, tunc actum esse liberum: sed non modo libero: vrgeo modum liberum esse in actione, quæ mutatur de libera in necessariam per solam extrinsecam denominationem à potentia: quod si actio esset libera essentialiter, ei repugnaret illa mutatio; quia per suam essentiam esset exercitium potentia libera, & esset seipsa modus liber, sicut actio vitalis se ipsa est modus vitalis: ergo sicut ab actione vitali repugnat auferri modum vitalem, ita & ab actione libera modum liberum; si se ipsa est libera.

§. 57.

Fateor hoc argumentum lumbos habere contra negantes puram omissionem; at contra me illam

admittentem est clumbe, quia potentia non faciendi non respicit alium actum positivum ad quem compleatur: sed respicit puram omissionem actus liberi, per ordinem ad quam est liber: quia ita est vt possit non esse: quare non potest variari concursus ad non faciendum, ita vt actus fiat necessarius, quin varietur circa actum ipsum, quia ex parte Dei concursus indifferens ad faciendum, & concursus indifferens ad non faciendum sunt omnino idem, ex eo quod sit concursus indifferens. At eo variato implicat manere actionem eandem, quia si auferretur concursus non faciendi, concursus ad faciendum non esset indifferens: sed determinatus: & actio oriretur à voluntate vt determinata in actu primo. En quam patet concursum ad non faciendum esse idem formalissimè cum concursu ad faciendum. Quapropter negantes puram omissionem ex eo principio vrgeri possunt, vt negent libertatem esse de essentia actionis; vel si id admittant, vrgeantur, vt admittant puram omissionem. Nam casum argumenti de concursu negando ad actum oppositum esse possibilem, & eo argumento probatur, & à me probatur sect. 7. Quamobrem alterum necesse est, vel puram omissionem admitti, vel libertatem actionis esse denominationem extrinsecam à potentia.

§. 58.

Vrgebis; illa mutatio voluntatis Dei non sufficit ad mutationem actus, quia Deus retinet semper voluntatem concurrenti ad amorem: voluntas autem ne sit amoris carentia, quid refert? Plurimi interest; Actio enim creata pendet tam essentialiter à voluntate Dei quam à cognitione: vnde sicut mutata cognitione mutatur actio volendi: ita mutata voluntate Dei, quia omnipotentia per diuersas voluntates applicatur ad diuersos effectus. Vnde modus volendi amorem determinatè, est quedam prædeterminatio; ex qua aliquid deriuatur in arbitrium impossibile cum carentia amoris: quia illa necessitas non oritur ex cognitione, vt in brutis; quæ illa determinatur ad vnum; sed oritur inuertente Deo modum, quo arbitrium esset operaturum aptè ad cognitionem. itaque ex influxus suspensione ad omissionem liberam, oritur noua qualitas in voluntate, ad quam dicit essentialem ordinem actio necessaria; quæ mutatur proximè ob nouum agens. Vtrum autem hac doctrina iuuentur negantes puram omissionem, disquiram à §. 102.

§. 59.

Non quiescunt adhuc, quia sola libertate contrarietatis plus meremur; ergo ab illa actio oritur liberior, e.g. possit aliquis furari & eleemosynam facere; alius non possit nisi eleemosynam: eam faciat vterque: primus plus præmij meretur quam secundus: ergo actus est liberior: idque per extrinsecam denominationem. Respondeo; potèntè furari posse exercere duos actus honestos; alterum, *nolo furari*: alterum, *volo misereri*: qui autè non potest nisi eleemosynam dare, non potest eos duos actus exercere, sed vnum. Distinguo igitur antecedens: plus meretur si exerceat actum vtrumque, concedo antecedens; si non exerceat nisi vnum, nego, quia vnus non est propriè liberior in actu secundo.

§. 60.

Secundò argumentor pro hac opinione, actio est libera formaliter, præcisè; quia ita est vt simul sit possibilis eius carentia (vt patere videtur) sed eius carentiam esse possibilem est actioni extrinseca denominatio: ergo & libertas. Probo minorem, tum quia denominatio possibilis est formaliter à potèntia factiuarum quia sicut carentia actionis est extra conceptum eius, ita eius possibilitas. Distinguo maiorem, est libera formaliter à libertate poten-

potentiæ, vel à possibilitate consistente in essentia carentiæ sui, nego maiorem: nam illa possibilitas denominat carentiam ipsam præcisè: est libera formaliter per essentiam suam petentem actum primum, ad vtrumque paratum, & connotando possibilitatem carentiæ, concedo maiorem: quod si actio est libera quando, vel quia eius carentia est possibilis, non arguitur causalitas formalis à possibilitate potentiæ, aut carentiæ; sed causalitas actiua à potentia; à carentia autem possibilitate connotatur tantum. Concipimus enim actionem liberam per possibilitatem carentiæ sui, non quia hæc sit de eius conceptu, sed quia essentialem eius indifferenciam inde colligimus. recognosce §. 50.

§. 61.

Tertiò, quando ego liberè amo Deum, & reflexè cognosco eum amorem, possum alio amore reflexo velle illum amorem, & in eodem perseverare: amor Dei sit formaliter, & immediatè necessarius, cum prius esset formaliter, & immediatè liber: ergo idem numero actus potest è libero effici necessarius. Rem ita posse euenire proba: quia amor Dei est amabilis, & à voluntate potest efficaciter intendi, similiter & eius perseverantia; maxime in Angelis, qui suos inuentur actus, & facillè in eos sese flectunt, atque reflectunt. Confirmatur, me perseverantem in amore Dei potest Deus necessitare ad alium actum reflexum, quo velim perseverare in amore; quæ perseverantia non esset libera: eundem actum tunc mansurum patet, quia omnia principia, à quibus ante pendebat, manent: actus enim reflexi nullum adimunt ex his. Confirmatur secundò admissa pura omissione, cesset homo ab odio Dei cum concursu generali, libera est ea cessatio: postea neget Deus concursum ad odium, manet cessatio necessaria: ergo eadem omissio modò est libera, modò non libera.

§. 62.

Respondeo casum implicare: possum ego reflexè velle amorem Dei, at amorem priorem non possum, nisi ex ignorantia; posita verò reflexa voluntate non manet prior amor Dei, sed alius immediatè & formaliter necessarius: qui esset liber per extrinsecam denominationem ab actu reflexo; non verò quia oritur immediatè à potentia indifferente ad illum formaliter & proximè, quia ex suppositione actus reflexi potentia est ad amorem antecedenter determinata: neque haberet aliam libertatem nisi quam habent actus externi imperati ab actibus liberis voluntatis.

§. 63.

Ad probationem respondeo, actus liberos posse efficaciter intendi directè & vt quo. verbi gratia, quando per illos efficaciter intendimus obiecta; quia ipsi sunt ratio formalis intendendi efficaciter obiecta: siue efficaciter intentiones obiectorum. At non possum efficaciter intendi vt obiectum aliarum intentionum efficacium: nam de hoc agimus: non enim inquiri nunc, possit se seruari libertas in actu efficaciter intento, vel prædeterminato: hæc enim quæstio saltat extra hunc chorum; nam si actus sic intentus manet liber: ergo non est è re, quia non mutatur tunc actio de libera in necessariam; sed agimus de intentione, & necessitate ad actum priorem; & dico implicare talem intentionem circa actum semel liberum, quia hic ex mente arguentis amittit proximam libertatem: ergo respondeo ea amissa amitti priorem actionem; quæ se ipsa est proxima libertas. At non disputo vtrum per talem intentionem efficacè amittatur proxima libertas actus intenti; nam si non amittitur, nihil contra me si das amitti, dico & actionem amitti.

§. 64.

Ad primam confirmationem respondendum, non posse necessitate inferri ad actionem, quia
Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

eius essentia est modo libero oriri; quia ipsa est modus, quo actus est liber; at potest necessitari ad qualitatem in amore repertam, cuius essentia non est actualis egressio libera (vt est actionis) sed petere eam egressionem; sicut petere oriri modo vitali; at diuinitus priuari potest modo quem petir; quod si amor in sola qualitate consistat, potest à Deo è libero fieri necessarius, non verò à creatura, quæ non potest violare leges, quas illi natura sanxit; petir enim actionem liberam sicut vitalem: & sicut creatura illi non potest mutare vitalem, ita nec liberam. Ad probationem respondeo tolli principium actionis; illa enim respicit essentialiter principium indeterminatum, at per actum reflexum determinatum.

§. 65.

Dices non tolli nisi potentiam non influendi. Iam dixi §. 46. 47. maxime autem §. 7. eam esse eandem cum potentia liberè operandi; & sicut actus reflexus immutat naturalem modum potentiæ, ita sufficit ad mutandam actionem. Immo non manent eadem principia, quæ prius. Nam antè solus intellectus cum cognitione obiecti concurrebat ad amorem Dei, postea verò concurrir actus reflexus, qui est principium amoris Dei simul cum intellectu, & cognitione Dei; sicut voluntas est principium actuum externorum; quod verò non sit actiue parum refert, quia nec cognitio influat actiue; quod si actus reflexus efficere actum, res erat clarior. Ad secundam confirmationem respondeo vel omissionem puram non esse liberam, vel non esse eandem; de quo infra sect. 7.

§. 66.

Quartò; quia si libertas est de essentia actionis, Deus erit causa peccati. Respondeo facilius explicari qua ratione Deus non sit causa peccati per extrinsecam denominationem, quia si moralitas est extrinseca denominatio à potentia creata, ab illa sumitur malitia. Adhuc tamen est difficultas, quia bonitas sumitur etiam à Deo, & omnis actio respectu Dei est moralis: quia ab eo liberè oritur: fecit tamen satis huic difficultati (quod spectat ad physicum) disput. 10. phys. sect. 4. Nam sicut actus non oritur à Deo vitaliter, ita neque vt malus oritur à Deo; sed sub eo respectu connotat potentiam facientem contra præceptum.

SVBSECTIO II.

Opinio libertatem esse de essentia actus liberi præfertur.

§. 67.

S^{AN}ctus Thom. 1. 2. quæst. 19. art. 1. affirmat expressè, bonum & malum esse per se differentias actuum voluntatis. Nam probans bonitatem actus ex obiecto pendere ait: *Bonum & malum sunt per se differentia actuum voluntatis. Vnde voluntas bona & mala sunt actus differentes secundum speciem. Differentia autem speciei in actibus est secundum obiecta vt dictum est.* Clarius dici non potuit: constituit enim bonum & malum differentias, quæ sumuntur ex obiectis; quæ sunt essentialia, & S. Thom. citat quæ dixerat quæst. 8. art. 5. vbi dixerat, differentiam obiecti facere differentiam speciei in actibus, quod etiam dixerat quæst. 1. art. 3. Caietanus hanc lucem obtenebrat expositione hinc inde petita. Conrad. sequitur S. Thom. aliique Thomistæ, Capreol. Ferr. & alij apud P. Vazq. 1. 2. disput. 55. cap. 1. è quibus colligitur esse de essentia actionis liberæ libertatem, qua formaliter constituitur in esse moris: hos sequuntur è recentioribus multi.

§. 68.

Mouentur primò; quia voluntarium perfectum, est essentialiter perfectius quam imperfectum; sed libertas constituit voluntarium perfectum

vt patet ex 1.2.q.6.) ergo libertas constituit actum essentialiter perfectiorem necessario. Maior patet, quia voluntarium perfectum sequitur cognitionem, quam esse principium appetitionis perfectioris ostendi disp. 14. sect. 6. Distingue minorem: libertas formaliter constituit voluntarium perfectum intrinsecè, nega minorem: arguitur, & extrinsecè concede. Ad probationem responde, libertatem constituit voluntarium perfectius extrinsecè, quia principium liberum magis à se mouetur quam necessarium, quod non tam agit, quam agitur: at intrinsecè non constituit. Probat quidem hoc argumentum, disparari specie appetitiones pro varietate apprehensionum: at eam varietatem constitui formaliter libertate, haud probat. Nam stante eadem cognitione posse eandem actionem iam esse liberam iam necessariam probare quis poterit argumentis propositis à §. 45. quæ minimè pendet ab hac varietate actuum: sed à concursu potentia, & causa primæ. Ita confirmo: appetitiones necessaria mutantur specie pro varietate apprehensionum: itidem & libera: & duæ actiones æquè liberae possunt esse perfectiores in ratione voluntarij: quia oriuntur à cognitionibus perfectioribus; altera à naturali: altera à supernaturali, & contingit naturalem esse liberiores. Neque hoc primo argumento diluuntur primum & secundum pro contraria sententia, vt patet: ergo hoc non est ère, nisi acrius prematur.

§. 69. Secundò mouentur: quia liberum & necessarium sunt tam de essentia actuum voluntatis, quam vitale & transiens de essentia actionum; sed vitalitas absolute est de essentia actus vitalis: ergo & libertas. Probo maiorem, quia appetitus in actu primo tam differunt specie per libertatem & necessitatem, quam per vitalitatem, & eius carentiam: nam appetitus sensituius non potest liberè operari, potest autem rationalis.

§. 70. Negabit aduersarius maiorem propositionem: similiter & probationem: nam idem numero appetitus operans per eandem numero cognitionem de libero in actu primo, redditur necessariò operans per solam varietatem concursus generalis, vel per actum efficacem reflexum.

§. 71. Appetitum sensituium non posse liberè operari, oritur non ex differentia essentiali liberi & necessarij: sed quia mouetur ex sensuione, quæ est valde imperfecta, nec relinquit potentiam indifferentem. Actiones autem liberae voluntatis differunt à necessariis sensituiis: quia illæ pendunt à cognitionibus perfectis, cū quibus potest esse libertas, tamen si non necessariò propter rationes factas subsecutione prima: at sensituiæ necessariò sunt necessaria.

§. 72. Hæc inde patent, quod voluntas nullum amorem potest exercere nisi vitaliter; potest tamen non liberè: ergo operari posse liberè, non tam est de eius essentia, quam posse vitaliter. Ratio à priori, quia illa operari debet se ab intrinsecò immutando, nec aliter potest; at operari cum indifferentia, vel indeterminatione etiam circa obiectum idem, pendet tum à concursu generali, tum à carentia extrinseci agentis inferentis necessitatem: tum tertio ab hoc & illo genere cognitionis: actio autem libera per se respicit potentiam faciendi, non verò potentiam non faciendi (vt aduersarij argumentantur.) Et quidem his duobus argumentis ego parum moueor: sunt enim opposita efficaciora. Fortè ego alio enodatu faciliori moueor: sæpe contingit. Itaque magis necessarium est potentia vitalem vitaliter operari suos actus, quia essentialiter est principium se mouendi; quam eos operari liberè, quia ad hoc

pendet ab aliis comprincipiis: ita responderi potest, actioni vitali necessarium esse oriri modo vitali, non verò libero.

§. 73. Ac primùm pono, libertatem ac moralitatem actionum non esse modos ex sect. 5. §. 40. Sic igitur argumentor: actus liber, quia liber, est obiectum specialis complacentia Dei, cuius non est necessarius: ergo vt liber habet aliquam intrinsecam perfectionem, quam non habet necessarius: hæc non est distincta ab ipsa actione libera (vt probaui supra) ergo est ipsamet essentia actionis. Antecedens probat; quia cum quis liberè Deum colit, ille cultus (si cetera adfint) mouet voluntatem vt præmium statuat cultori: si verò cultus sit necessarius non mouet ad præmium: at hoc oritur, quia prius terminabat priorem complacentiam Dei, quam posterius non terminat: ergo. Maior est certa, quia sine libertate nullus merito locus nec præmio cum illa, est (si cetera meriti conditiones adfint.) Minor probatur, quia nullum bonum opus est dignum præmio nisi quia est gratum donanti præmium: quia enim bonum opus placet Deo, illi decernit præmium, sicut supplicium prauo, quia Deo ingratum, & inuisum; nec dubitari potest Deum sibi speciali ratione complacere in rectis operibus, quæ non sunt sine libertate. Probo autem primam consequentiam: nempe actum liberum intrinsecam habere bonitatem, quia complacentia Dei supponit in obiecto perfectionem: nisi enim sit obiectum bonum, non potest amari.

§. 74. Hoc discrimen assignaui 1.2.q.113. inter amorem benevolentia & complacentia: quod ille terminatur interdum ad personam inuisam, vt cum Deus dilexit mundum, vt eum vindicaret à peccatis; hæc autè requirit in obiecto intrinsecam bonitatem per quam placeat; hæcque ratione dixi nulla qualitate posse hominem esse iustum, nisi quæ ob intrinsecam bonitatem alliciat oculos Dei. Vide §. 89.

§. 75. Dices primò, actum ex se esse bonum aut malum; requirere tamen libertatem, vt placeat, aut displiceat Deo. Contra primò, quia sine libertate nullus actus est humanus, aut moralis: ergo nec bonus, nec malus moraliter; quæ sunt species actus humani: ergo sine libertate non potest terminare specialem illam complacentiam, aut displicentiam quam terminat moralitas actuum.

§. 76. Contra secundò, sine libertate manet tota bonitas actus: ergo tam sibi Deus complacet in illo necessario quam libero, & tam sibi displicet in homicidio non morali & necessariò, quam in morali & libero, quia non mutatur complacentia, aut displicentia in Deo, nisi mutata bonitate actus, aut malitia. Indèque patet libertatem non esse conditionem extrinsecam, vt actus ametur, quia, si esset, relinqueret in actu totam priorem bonitatem quam Deus amaret sicut prius. Immo libertas in actu secundo est pars obiecti diuinæ complacentia: nam manente actu, si præcisè tollatur libertas, non manet obiectum complacentia, aut displicentia Dei.

§. 77. Deinde si redeat eadem libertas sola, iam est obiectum complacentia: ergo libertas saltem est pars obiecti: nam illud est de essentia rei, quo sublato præcisè non intelligitur res, & quo posito formaliter intelligitur: sed libertas in actu primo ipsius potentia non ita placet Deo, nec displicet: ergo in actu secundo reperitur alia libertas distincta à libertate potentia. Probo minorem, quia libertas in actu primo, non est obiectum eius complacentia, quia illa nõ est mihi libera, sed necessaria, & est bona in actu primo, nec est obiectum displicentiæ Dei: at libertas actus mali est mala, & odio digna: ergo libertas

tas, quæ displicet est in actu secundo, & non in ipsa potentia: nam à potentia bona nihil constituitur formaliter moraliter malum; sicut non constituitur album per nigredinem.

§. 78. Dices secundò, ad istud genus complacentia sufficere bonitatem moralem, quæ sæpe est extrinsecæ actui, vt merita Christi habent valorem infinitum ab vnione, quæ ipsis actibus est extrinsecæ; ita libertas licet extrinsecæ actui illi dat moralem bonitatem: nam apud prudentes magni haberetur facere bonum, quod possumus non facere.

§. 79. Contra, quòdo aliquid constituitur bonum moraliter est à forma physica in se intrinsecè, & physice bona, sed actus non constituitur bonus, aut malus aliqua forma in se physice mala, aut moraliter bona, nisi libertas sit illi intrinsecæ: ergo. Maior patet eodè exemplo Christi: cuius diuinitas non facit intrinsecè bona opera Christi. Immo nec bona: nam eorum bonitas est ex obiecto & principio actiuo. At diuinitas dat actibus valorem; non quod illos faciat meliores, aut ex se gratiores Deo: sed quia dignitas persona operantis est pars ad valorem, vel moraliter informando actus, vel cum illis efficiendo adequatum obiectum complacentia: ergo à forma physice extrinsecæ non sumitur bonitas. Ita probaui in 3. part. disput. 27. humanitatem Christi non sanctificari nisi per conceptum Verbi vniti physice vt vniti, at in ipsa potentia voluntatis non est vnde sumatur displicentia obiecti.

§. 80. Probo autem minorem primi syllogismi, nempe nullam actionem esse intrinsecè bonam aut malam, nisi libertas sit illi intrinsecæ: primum in actu prauo, qui sine libertate non est moraliter malus: at libertas potentia non potest illum formaliter reddere malum: ergo. Probo minorem, quia libertas in actu primo nullam malitiam habet moralem ratione cuius actus sit malus: nam sicut forma in se non placens Deo non constituit opera Deo placentia, vt opera iusti non sunt formaliter grata per fidem, sed per gratiam, quod saltem in Diuinitate Christi est certum; ita nec potest forma constitutur actum inuisum, nisi ipsa in se sit inuisa; quia ille effectus est in genere causæ formalis; quæ habet vt quo id, quod communicat actui, ergo actus malus ab alia forma habuit esse formaliter Deo inuisus.

§. 81. Idem probo in actu bono; nam potentia libera, aliquando non habet in se maiorem amabilitatem quam cum est necessaria: ergo non tribuit amabilitatem actui: consequentia non eget probatione. Antecedens probo, quia potentia per solam subtractionem concursus redditur necessaria, positis etiam omnibus necessariis aliis, quibus positis per solam adiectionem concursus generalis redditur libera. Hæc autem non augent, nec minuunt eius bonitatem; quia concursus generalis, & eius negatio sunt extrinsecæ denominatione à voluntate Dei: ergo.

§. 82. Rem pluris fieri moraliter, quando liberè fit, est certum, quia habet bonitatem aliquam physice maiorem, vel in se (vt ego volo) vel ab alio principio in se etiam bono, vt opera Christi à Diuinitate. At cur pluris sit actio libera, quam necessaria, si neque in se habet maiorem bonitatem, neque in suo principio, magis quam actio necessaria? Estimatio moralis sumitur vel ex ipso conceptu intrinsecò rei; vel ex extrinsecò physico, à quo sumit bonitatem, aut valorem per extrinsecam denominationem physicam, moraliter tamen intrinsecam: quæ forma in se habet bonitatem quam communiat vt Diuinitas humanitati Christianæ, & eius actibus. At in nostro casu nihil reperies. Etenim

Philosophia Petr. Hurt. de Mendoz. a.

manente eadem bonitate potentia & actus: si libertas est extrinsecæ, iam mouet Deum ad præmium ob bonitatem, iam non: & actus malus iam mouet ad odium, iam non per solam mutationem concursus generalis, & extrinseci. Item à forma bona vt bona, qualis est potentia libera in actu primo, non potest aliquid esse formaliter malum. Itaque pluris estimatur actio libera, quia vt libera habet bonitatem, quam non habet necessaria.

§. 83. Dices tertio, hoc argumento probari libertatem actuum aut esse intrinsecam illis; aut ex libertate potentia in illos derivari moralitatem aliquam intrinsecam; per quam sint boni aut mali. Aliqui comminiscuntur quoddam genus entium moralium realiter existentium. Contra quos sic arguo: illa moralitas existit à parte rei independenter à nostra consideratione, ergo est ens reale. Consequentia patet ex definitione entis: ergo est ens physicum. Probo consequentiam: quia ens physicum, si etymon inspicias; idem est ac naturale: id est spectans à parte rei positiuè (vt excludam priuationes) ad perfectionem naturæ, nempe materia, aut formæ. Sic autem libertas erit ens physicum; quia à parte rei & positiuè perficit formam rationalem. Deinde physicum translatum est ad ens positiuum vt distinguitur ab ente ficto: ac proinde idem est rem physice existere; ac existere à parte rei: cum igitur illud ens morale à parte rei existat; cur non est physicum sicut actus ipse?

§. 84. Ad hæc: libertas in actu secundo (nisi sit extrinsecæ denominatio) est terminus & effectus potentia operatiua physice vt physice operatiua: ergo est actus secundus physicus. Nam terminus potentia physice operatiua est physice terminus, & exercitium physicum. Antecedens probo ex sectione 1. vbi ostendi libertatem in actu primo esse potentiam physice operatiuam. Adde etiam actus ipsos liberos posse dici morales actus & non physicos. Cur enim illi erunt physici & non libertas? Vt ergo voluntas physice producit actum, quid ni & libertatem? Igitur actum esse moralem, est eum pertinere ad mores: quod non tollit eum esse physicum. Peccatum habituale, & alia id genus non esse eiusmodi moralitates, sed denominationes morales sumptas formaliter ab actu, aut forma physica, satis conspiciunt monstrari in 1.2. quæst. 112. disput. 1. Hos rogo in pura omissione libera, quam admittunt, quod ens morale reale & positiuum inueniantur cui subiecto positiuo appingant illam moralitatem?

SVBSECTIO III.

Obiectiones alia.

§. 85. IN hanc sententiam plura congerunt recentes; quibus breuiter faciendum satis. Dicunt, posse aliquam rem esse obiectum diuinæ complacentia, aut displicentiæ conferentis ad supplicium, aut præmium, quin habeat intrinsecè rationem mali, aut boni; sed præcisè per extrinsecam denominationem: ergo & actus liber per extrinsecam libertatem poterit esse obiectum complacentia, aut displicentia. Probat antecedens. Primùm, quia opera bona exercita in gratia, ab ea accipiunt extrinsecum valorem, quo redduntur obiectum specialis complacentia conferentis ad præmium. Secundò, quia peccator est obiectum odij Dei per extrinsecam denominationem à peccato præterito. Item potest peccato solui per extrinsecam Dei condonationem. Item peccato Adæ existenti moraliter in nobis, sumus obiectum displicentiæ Dei. Tertio,

quia idem numero actus existens liberè per plura instantia, nouam terminat complacentiam Dei.

§. 86. Aduerte, meum argumentum duplici inniti principio: primum, non posse aliquid esse obiectum complacentiæ Dei, aut displicentiæ, nisi habeat rationem aliquam formalem bonam moraliter, aut malam; siue sine malitia non posse actum terminare odium; nec amorem sine bonitate: ita ut illa omnia, quæ formaliter spectant ad malitiam, sint mala, saltem ex parte. Quia implicat aliquid esse obiectum odij nisi sit malum; implicat autem esse malum sine malitia. Secundum principium est, eam malitiam esse intrinsecam rei malæ; ita ut id quod odio habetur, sit intrinsecè malum. Primum fundamentum est independens à secundo: facit item meo instituto, ad ostendendam argumenti flacciditatem.

§. 87. Respondeo ergo primum ad argumentum ex §. 85. distincto antecedenti. potest aliquid esse obiectum illius amoris, aut odij per aliquid extrinsecum, quod formaliter sit & intrinsecè dignum amore, aut odio; transeat antecedens: quod formaliter non sit dignum eo amore, aut odio, nego antecedens, & consequentiã. Discrimen reddam §. 89. Ad primam probationem respondeo, gratiam esse intrinsecè & physicè bonam, & per suam essentiam obiectum complacentiæ Dei in amico, & filio: unde non est mirum si eam dignitatem tribuat operibus supernaturalibus. At voluntas libera in actu primo non est obiectum complacentiæ specialis: tum quia in actu primo potest habere eandem omnino bonitatem quando non est libera: e. g. si possitis omnibus principiis creatis ad operandum & non operandum, Deus neget voluntatem ad non operandum, vel ad operandum: Deus tunc non habet obiectum specialis complacentiæ: ergo nec quando est libera: quia tunc eodem modo est intrinsecè perfecta. En arguis à gratia essentialiter ob bonitatem, petente specialem amorem ad voluntatem, eum non petentem, & carentem illo genere bonitatis: tum, quia non potest Deus odisse voluntatem in actu primo; quia est bona, & effectus per se directè ab ipso & amatus, & factus.

§. 88. Ad secundam probationem ex eodem §. 85. respondeo ratione eadem: peccatum enim actuale est in se malitia moralis; & reddit hominè malum ob intrinsecam sibi malitiam. At actio humana non haberet malitiam nisi eius moralitas sit intrinseca. Quia malitia non est eius actus entitatis per se, nec modus illi intrinsecus; nec item est ipsa voluntas, quia hæc est bona, & placens Deo; non ergo reddit actum formaliter malum, & Deo displicentem. Nec item malitia est aggregatum ex entitate actus & potentiæ; quia, cum neutra pars sit odio digna, non possunt odium terminare simul sumptæ, ex opere bono, & gratia simul, resultat complacentiæ; quia quælibet pars est obiectum amoris specialis: hic autem neutra entitas est obiectum odij; ergo nec vtraque. Item possunt esse illæ entitates simul sine eo odio; quia auferente Deo cõcursum ex parte suæ voluntatis indifferētis, manet voluntas creata cum eadem entitate sine libertate: tunc Deus non posset displicere in actu & voluntate, ergo malitia aliquid est ab vtraque distinctum. Idem dico de peccato originali: semper enim Deus displicet sibi in peccato; & propter illud in homine. Idem dico ad tertiam probationem: videt enim Deus singulis momentis obiectum dignum amore, aut odio; hic autem nullum videt.

§. 89. Hinc nego consequentiã illatam §. 85. ratio est, quia quando formæ extrinseca est intrinsecè di-

gna odio, aut speciali amore, potest illam dignitatem extrinsecè communicare aliis rebus, quibus erit moraliter intrinseca: at quando nulla est extrinseca malitia, aut specialis bonitas, non potest extrinsecè facere aliquid bonum, aut malum. Cum ergo voluntas non sit mala, nec moraliter bona; non potest actus ab illa esse formaliter bonus, aut malus, sed efficienter; illi præstans intrinsecam malitiam: quia actus est malus intrinsecè, aut extrinsecè; non extrinsecè, ut constat: ergo intrinsecè. Unde sic affirmo argumentum ex §. 71. Actus malus est obiectum specialis displicentiæ Dei: sed eam rationem non potest habere ab aliquo extrinseco formaliter, ergo ab intrinseco. Probo minorem, quia voluntas non est ratio ob quam Deus aliquid odit. Quod argumentum est per se admodum efficax; & rationes horum auctorum sunt ab illo, non contra, quia afferunt exempla rerum habentium intrinsecè specialem bonitatem aut malitiam.

Proposui §. 86. Vtrum illa specialis bonitas, aut malitia sit necessariò intrinseca? Ad primum, actus liberi habent specialem rationem, ob quam prudenter & moraliter sunt intrinseci aliquibus rebus, quibus physicè sunt extrinseci. Quod quidem non conuenit aliis rebus. Nam potest aliquis ceteri volens obiectum, quod semel voluit, dum primum actum non retractat; quamuis physicè ab eo cesseret. At, si salus sit amissa, non dicitur nunc homo valens, nec mulier verus est nunc formosa à pulchritudine quam amisit cum iuuenta. Respondeo ergo ad argumentum ex §. 85. distincto antecedenti; à bonitate, aut malitiâ extrinseca subiecto, existente tamen intrinsecè in actu libero, possumus esse boni, aut mali, transeat antecedens; à malitia, aut bonitate extrinseca subiecto, & existente in alia re distincta ab actu libero, possumus esse boni, aut mali, nego antecedens, & consequentiã. Quia actus liberi possunt esse moraliter intrinseci, propter rationes redditas à me disputante de iustificacione, & peccato originali: alix autem res non possunt esse moraliter intrinsecæ.

§. 91. Ad primam probationem respondeo; gratiam esse obiectum partiale specialis complacentiæ. Itaque illud obiectum constat intrinsecè ex actu supernaturali & gratia sanctificante: non quod alius plus placeat in homine grato quam in ingrato: sed quia gratus coniungit gratiam cum actu, & habet plures rationes ob quas ametur. At voluntas non habet in se rationem dignam odio. Demus tamen posse gratiam reddere formaliter & extrinsecè opera gratiora, adhuc in nostra questione non est locus.

§. 92. Etenim tunc dicitur forma communicare moraliter suum valorem alicui rei, quando in se eum habet: & comparatione ipsius rei perinde se habet ac si illi esset vnita physicè. Si ergo gratia informaret physicè actus nostros, illos redderet meliores, & gratiores; quia illorum bonitati iungeretur bonitas gratiæ. Quod si gratia non haberet illum valorem, qui physicè communicatus nõ redderet actus physicè amabiliore & meliores; quid interesset illa moralis informatio? Sed si potentia nostra ut libera vniretur physicè nostris actibus ut subiectum, illos non redderet dignos odio; ergo nec nunc per moralem informationem eos reddit odio dignos. Probo minorem: quia voluntas in se & physicè est bona, & non mala moraliter. Posse enim liberè operari etiam peccatū, est perfectio, in qua Deus sibi complacet: non enim displicet in iusto, quia peccare potest. Omnia enim quæ complent actum primum, sunt bona: voluntas, cognitio, concursus generalis Dei.

Dei. Si ergo hæc vbi sunt physicè vnita Deo placet; cur displicebit actus liber ob illorum moralium receptionem?

§. 93. Concludo ergo, argumentum factum §. 85. multis rationibus esse imbellè. Ad ceteras probationes respondeo, omnes illos actus esse moraliter intrinsecos subiectis, quæ Deo reddit inuisa; & ideo id præstant, quia per moralem vnionem præstant quod per physicam præstarent; sed per physicam redderent hominem inimicum Dei; quia ipsi actus sunt physicè malitia moralis: ergo id præstant per moralem vnionem. At nulla est extrinseca ratio, quæ actus redderet inuisos Deo, tamen si illis vniretur physicè: ergo non possunt esse intrinsecè moraliter mali, propter eam extrinsecam formam. Meum igitur argumentum in §. 71. est efficax, acceptum de bonitate, & malitiâ intrinseca physicè, aut moraliter rei, quam reddit mala. Quod aperte confirmant omnia argumenta facta ab aduersariis §. 85.

§. 94. Dicunt, ab obiecto bono posse actum esse dignum odio; ergo. Probat antecedens: quia peccatum accipit infinitatē grauitatis ab infinitate Dei offensi; quæ consideratur ut forma moralis, grauius actum. Respondeo negata propositione: actus enim intrinsecam habet grauitatem: quia oritur à cognitione de Deo offendendo per actum: qui ordo ad eam cognitionem est intrinsecus actui. Grauitas autem Dei dicitur moralis forma; quia ex illa ponderamus grauitatem iniuriæ: quæ moraliter est infinita, ac si grauitas Dei illi physicè vniretur ad pondus iniuriæ.

§. 95. Tandem dicunt, non esse opus ut hic effectus formalis malum oriatur ab aliqua forma malitia in se: multi enim formales effectus oriuntur ab aliquibus rebus; quarum nulla est talis qualis resultat effectus, ergo homo est dexter à dextera alterius & sua vocatione: est prior alio, & non ab aliqua prioritate: est similis alteri, & neuter est similitudo. Respondeo, eadem ratione possent dicere *iustum* non oriri ab aliqua vna forma iustitiæ, nec *album* ab albedine; nec *hominem* ab humanitate. Omnis ergo denominatio sumitur vel ab vna ratione, quæ sit talis ut *quo*; qualis effectus formalis ut *quod*. Hæc ratio potest esse simplex, ut albedo, sapientia, & alia, in quibus cernitur aperte nostri argumenti vis, vel ea ratio potest esse constata ex duabus, ut humanitas ex materia & forma: est ergo homo compositus ex materia & forma: vna pars est necessariò materia, altera forma; item debet addi compositio. Vel ea ratio potest constare ex vna parte intrinseca, & altera extrinseca: ut relatio, quæ est coexistentia duorum: è quibus alter est existens; item & alter. Itaque quæuis pars est existentiæ; quia similitudo est coexistentia. Da ergo mihi in hoc composito *malum*, *displicens Deo*: aliquid ratione cuius Deus displiceat; non ratione actus, qui in se non est malus; non ratione potentiæ, quæ non est mala; non ratione vtriusque, quia est coniunctio duarum rerum bonarum: & quia vtraque potuit existere simul in entitate sine malitia. Item compositum malum non resultat nisi ex malitia vnus partis: si enim est vtraque bona, erit bonum, quod est ex integra causa; malum autem ex cuiusque defectu.

§. 96. Rogas: quando Deus condonat peccatum, cur in illo desinat displicere sine mutatione in illo? Respondeo in actu semper Deum displicere, in homine desinat displicere, vel quia eum intrinsecè mutat per gratiam sanctificantem: quæ tam efficax est ad amicitiam Dei quam peccatum ad inimicitiam. Si autem Deus potest extrinsecè condonare pec-

carum; tunc condonatio efficientia morali pellit moralem informationem peccati, & ea mutatione intrinseca morali mutat intrinsecè obiectum odij.

§. 97. Secundò rogas; cur omiserim sententiam de connotatis? Huc eam reieci. Dicunt eius auctores eundem numero actum esse simul liberum & necessarium quoad entitatem; non tamen quoad denominationem: posita enim libertate in potentiâ; actus est intrinsecè liber per suam essentiam; ablata autem libertate auferitur denominatio liberi. Contra primum: quia eadem ratione dici posset hominem esse iustum quoad entitatem per suam essentiam, connotando voluntatem Dei de eo beatudo: ita ut dum non connotatur ea voluntas, homo sit iustus quoad entitatem, & non quoad denominationem; dum autem connotatur illa supernaturalis voluntas, homo est iam iustus etiam quoad denominationem. Secundò, Deus videt totam illam entitatem malitiæ; ergo semper in illa displicet. Probo consequentiã; quia semper videt obiectum illud se intrinsecè habens eodem modo. Ablatio autem connotati non minuit malitiam actus.

§. 98. Denique obserua: si sunt duæ cognitiones simul de eodem obiecto; altera inferens necessitatem ad amorem, altera non inferente; tunc exercentur amores duo; alter necessariò, liberè alter: ut Christus scientia beata exercet amorem necessarium; infusa verò liberum. Item si quis in obiecto considerat solam rationem boni, & per alium actum rationem mali solum; in sententia constitutente radicem libertatis in cognitione representante bonum & malum; dicendum ex prima cognitione sola oriri amorem necessariò; ex secunda odium: at ex vtraque oriri posse tertium actum amoris, aut odij: vterque enim posset oriri; tuñc autem vtraque cognitio impeditur mutuo à necessitate sui actus. Ego existimo eodem actu nos moueri ad odium & amorem: quod si primus actus intellectus determinat ad amorem, accedente noua cognitione de bonitate eadem liberè proposita, tunc oriri actum alium amoris liberum; quia hi non opponuntur per diuersas cognitiones. Si autem accedat noua representatio de malitia obiecti; tunc nõ amatur necessariò, sed perit primus amor: & cognitio, à qua pendebat, aut perit, aut impeditur ab amore per cognitionem oppositam; aut simul cum illa efficit nouum actum liberum. Beati amittunt amorem liberum ortum ex fide, & eliciunt cum lumine alium specie distinctum.

SECTIO VII.

Vtrum possit esse pura omisio? & vtrum liberè?

§. 99. Hæc difficultas in parte pertinet ad probationem 14. de actibus voluntatis; quia verò multa argumenta è libertate petenda, hic commodius disputabitur. Ut explicetur definitionis pars altera de potentia non operandi.

SVBSECTIO I.

Possibilis est omisio pura.

§. 100. Sanctus Thom. 1. 2. quæst. 6. art. 3. docet aperte, posse contingere voluntarium absque omni actu tam exteriori, quam interiori: quæstionem enim hanc proponit eo articulo, cumque retulisset

sententiam negantium, & eorundem argumenta; quæ etiam nunc mouent aduersarios: oppositam sententiam docet, atque confirmat; & diluit opposita fundamenta. Deinde quaest. 71. art. 1. eandem sententiam tradit, docens essentiam peccati omissionis consistere in pura carentia actus, tamen illam antecedentem occasiones positiuæ, quas ait per accidens ad peccatum spectare. & 2.2. quaest. 79. artic. 3. ad 5. id ait expressè, cuius verba adducam: nec sibi contrarius est S. Thom. sed hæc in parte maxime constans: nonnulli autem eius discipuli conantur eum exponere, ne videantur cum illo pugnare: sed certè non è mente Doctoris, sed ex sua. S. Thomam sequitur Contr. ibi. Caietan. 1. part. quaest. 23. artic. 5. sine. Ricard. in secundo, distinctione 3. 1. quaest. vnica. Almai. tractatu de libertate voluntatis. §. circa secundum argumentum. Mayl. in 2. quaest. 2. 1. art. 3. part. 2. conclus. 5. & ex antiquis quamplurimi, glossa ad Romanos, quod operor, & non operor sunt partes eius quod operor. P. Valentia tomo 2. disput. 2. quaest. 1. punct. 2. P. Vazquez 1. 2. disput. 92. cap. 2. & disput. 128. num. 15. quamuis docet non esse peccatum in pura omissione, quia pro breuissimo tempore, quo durat, non obligat præceptum affirmatiuum; at posse pro breui tempore contingere omissionem puram docet. Hæc opinio communis etiam est recentioribus: quæ & mihi aridet.

§. 101. Primum, quia definitio libertatis non exigit potentiam faciendi duos actus incompossibiles, sed faciendi, & non faciendi vnum; ergo tota essentia libertatis reperitur in actu primo comparato puræ omissioni. Nam est respectu existentia actus, & carentia eiusdem; ergo ex conceptu essentiali libertatis non repugnat pura ommissio. Video responderi posse ex conceptu quidditatiuo formaliter non repugnare puram omissionem, quia actus eo præcisè quod fiat sine determinatione antecedenti, sed cum indifferentia vt non fiat, esse liberum, neque opus esse ad conceptum libertatis in actu, concipere actum oppositum: sed tantum carentiam, & omissionem ipsius actus: at verò, quia etiam ommissio est libera, & libertas reperiri non possit sine actu positiuo, ideo repugnat pura ommissio, vt Deus etiam est liber ad amandum, & non amandum creaturas, cui tamen repugnat pura amoris ommissio, quia in Deo argueret imperfectionem: sic ommissio esset libera tanquam obiectum volitum per actum omittentem, qui immediate in illam fertur, vt cum quis statuit nolle occidere, illa voluntas terminatur ad carentiam homicidij. Video hæc responderi posse, tamen ex definitione libertatis vrgere secundum argumentum.

§. 102. Quod sic efformo; Demus à Petro amari Deum concursu ad actum, quo possit nolle amare: iste amor est liber: manente Petro in eo amore, potest Deus negare concursum ad nolitionem amoris, tunc argumentor: ergo amor ille tunc est liber præcisè, quia per puram omissionem potest non esse: probo consequentiam; quia tunc non est liber quia eius ommissio possit amari alio actu; supponitur enim negatus concursus ad omnes alios; ergo præcisè est liber per puram omissionem: ergo hæc est possibilis. Dices primò, eum actum esse necessarium. Contra, ergo saltem ex hac solutione habeo contra aduersarios nonnullos eundem numero actum esse posse & liberum & necessarium successiuè: quod illi negant, vt indicauit §. 57. Contra secundò: concursus prior quo ille actus erat liber, non mutatur circa actum eundem: sed prius eo concursu erat liber, ergo & posterius; probo maiorem: quia

illa mutatio concursus tantum est circa actum oppositum: ergo non circa priorem; Patet consequentia, quia amor Dei non pendet à concursu ad volitionem non amandi: quia hæc est actus distinctæ speciei; ad quem requiritur concursus ratione distinctus ab alio concursu.

Dices secundò, eum concursum esse determinatum, cum prius esset indifferens. Contra: illi concursui tantum deest concursus ad actum oppositum; sed propterea non est determinatus antecedenter ad hunc: ergo. Probo minorem; tum quia hic concursus non constituitur indifferens per alium: sunt enim duo ratione distincti; & vt alter præcenditur ab altero est indifferens; nam si vt sic esset determinatus vterque, non posset esse indifferens alter per alterum: item quia esset determinatus ad speciem, vel indiuiduum: non tamen ad exercitium, quia illud non est antecedens vsum nostrum arbitrij: ergo esset indeterminatus antecedenter ad actum, & omissionem: per quam indifferentiam definitur libertas in actu primo, non verò per ordinem ad actus oppositos. Probo antecedens, quia antea non erat antecedens: ergo nec post: aut quid efficit negatio concursus vt postea esset alter concursus antecedens? Dices tertio, quia proposito obiecto, & præstito concursu non potest voluntas ab omni actu cessare. Solutio indigna philosopho. Nam hæc est quaestio, vtum voluntas possit ab omni actu cessare: ego hoc argumento probo posse, & tu respondes arguendo, quia non potest. Dices quartò, actum esse necessarium, quia alioquin etiam ommissio esset libera, quod repugnat. ecce responsio peior priore. Quaestio itidem est, vtum pura ommissio sit libera: & ego volo eam esse liberam, & respondes argumento esse absurdum eam esse liberam: responde igitur directè argumento, & non conclusionem & tuis argumentis. Nam duo sunt tui muneris, alterum arguendo probare conclusionem; alterum respondendo diluere argumenta.

Dices quintò, casum repugnare: quia amor Dei dicit essentialem ordinem ad concursum Dei paratum & sibi, & actui opposito: sic autem omnia facile conciliantur: quia amor deinceps exercitus esset distinctus & à concursu diuersæ rationis. Contra primò, quia amor essentialiter pendet à principiis suis; non verò à non principiis: sed concursus ad alium actum non est principium amoris: ergo non pendet ab illo. Probo minorem, quia amor tam est distinctus specie à nolitione sui, quam à castitate, vel religione; ergo non magis pendet à concursu in illam, quam à concursu in actus alios. Dices non pendere amorem vt sic ab illo concursu; pendere autem amorem liberum: quia pendet à principio expedito. Contra: quia nec in ratione liberi pendet; nam actus liber ex suo conceptu non connotat potentiam ad alios actus, at ex indigentia omissionis non arguitur: quia hoc argumento probo eam futuram vel liberam cum communi sententia; vel nec liberam, nec non liberam cum Caietani.

Atque vt penitus hoc argumento prematur opposita sententia: probo sæpe contingere amorem liberum Dei sine proxima & immediata libertate ad nolitionem amoris ipsius: nam cum per actum Fidei proponitur homini bonitas, linquitur homo liber ad amorem & non amorem: quin habeat aliquam reflexam cognitionem de eodem amore, aut eius carentia: ergo tunc amor est liber non quia est potentia ad nolendum amorem, sed quia potest esse pura amoris ommissio; consequentia est certa, quia si amor est liber, potest non esse, & si

tunc

§. 103.

§. 104.

§. 105.

tunc non est proximè possibilis ommissio positiuæ, erit possibilis pura ommissio: antecedens probo: quia amor elicitur liberè per concursum generalem gratiæ, per habitum, cognitionem, & gratiam excitantem: at cognitio reflexa de eius amore, & carentia amoris, non est necessaria: sed sine cognitione reflexa amoris, & eius carentiæ non potest esse nolitio amoris: quia hæc nolitio habet pro obiecto carentiam amoris, ad quam terminari non potest sine eius cognitione: ergo tunc non habet voluntas immediatè ad actum positiuum.

§. 106. Quæ sic expono: vt ego amem bonum, ego representatione illius: quando in obiecto non apparet ratio mali, implicat illud odisse: vt amem liberè aut necessariò, non est opus reflexè cognoscere amorem; tum quia cognitio est necessaria, ne voluntas feratur in incognitum: at tunc non fertur in suum amorem, sed amore in obiectum; ac proinde eget cognitione obiecti, & non amoris: cum enim aliquis amat, non cogitat, ego possum amare, & nolle amare, aut non amare: ergo non eget cognitione de carentia amoris: sed ipsa representatio obiecti illud proponit, vt possit amari & non amari: tum quia esset infinita progressio: nam si amor boni eget cognitione sui ad libertatem: ergo etiam nolitio amoris eget cognitione eadem: cur enim eget vnus actus, & non alius: ergo secunda nolitio, aut volitio eget cognitione reflexa & sui, & suæ carentiæ.

§. 107. Dices eas cognitiones requiri donec constituantur potentia indifferens ad duos actus. Contra, ad indifferentiam actus non requiritur nisi indifferens cognitio obiecti circa quod versatur: ergo hinc probo ad libertatem eam solam requiri, neque vnquam somniam vllus requiri aliam cognitionem præter obiecti; ad puram omissionem non requiritur, nisi eadem cognitio, quæ ad actum positiuum; ad positiuum autem non requiritur cognitio reflexa actus, quem vult non exerceri: nec dicit quis amorem fore necessarium sine hac reflexa cognitione sui.

§. 108. Tertio sic argumentor: ponamus per possibile, vel impossibile, concursum ad vnum actum, indifferenter quidem ad exercitium: ex hoc casu impossibile probo per locum intrinsecum, non sequi absurda è mea sententia: quibus probatis tuam confirmas. Nam tunc possibilis esset pura ommissio (vt casus ponit) hinc non sequuntur duo contradictoria: ergo. Probo antecedens; tunc ommissio aut esset solum libera, aut nec esset libera, nec necessaria: at verò non esset simul libera & non libera, vt tu contendis. Dico enim eam tunc fore liberam.

§. 109. Dices, item non esset libera, quia libertas actualis requirit exercitium positiuum, quod tunc non esset. Contra; ergo tu censeres de essentia libertatis esse exercitium positiuum; ergo tunc actionis ommissio non esset libera: quia libertas actualis requirit exercitium positiuum, quod tunc non esset: at sine essentia libertatis nihil est liberum: ergo tunc falsa esset communis sententia illi tribuens libertatem.

§. 110. Dices secundò, fore liberam ex communi sententia, sine essentia libertatis in actu secundo. Contra, tu negas eam communem sententiam, & ego tecum disputandi gratia: quid inde sequitur per locum intrinsecum nisi eam omissionem carere libertate: quod dicunt aliqui. Ais, eam esse indifferentem, ergo & liberam. Bene; ergo de conceptu indifferentia in actu secundo, non est actio positiuæ; quod si est: cur ais puram omissionem esse indifferentem? Idem erit de libertate: est ergo indifferens non exercitio positiuo, sed negatiuo: & negatiuè indifferens, non positiuè.

Dices tertio, ipso casu destrui quaestionem totam. Contra: destruitur quidem conclusio, quam disquirimus: at non destruitur tua ratio, reuera suppositione: vt cum quaritur. Si Spiritus sanctus non produceretur à Filio an distingueretur à Filio? Suppositio destruit processionem Spiritus sancti à Filio: at non destruit distinctionem, nisi per consequentias formales, & necessarias: similiter & per eandem destruitur fundamentum tuæ sententiæ; at non verò formaliter. in suppositione ipsa: quod est arguere ex impossibili per locum intrinsecum.

§. 111.

SVBSECTIO II.

Aduersariorum argumenta diluta.

§. 112. Impossibile esse peccatum puræ omissionis, contra S. Thom. docent Caietanus, 1. p. q. 63. art. 5. sine: & Pat. Vazquez supra: hic, quia putat præceptum positiuum non obligare pro breui tempore ille, quia peccatum habet voluntariam declinationem à lege, vterque autem puram omissionem admittit. Pro neganda omissione solent adduci, Caietanus 1. 2. q. 6. art. 3. & quaest. 71. art. 5. Gabriel. 2. d. 41. quaest. vnica. dubio 3. art. 3. qui tamen à me flant: adduci etiam solent alij haud fidelissimè. Sed parum refert: sententia enim est valde communis repugnare omissionem.

§. 113. Probatur primò, quia si daretur pura ommissio, illa esset voluntaria: sed voluntaria esse non potest sine actu positiuo: ergo non potest esse pura ommissio: maior patet ex terminis, quia illa pura ommissio esset peccatum, quia cum homo posset implere præceptum affirmatiuum, & non impleeret, peccaret: sed omne peccatum est voluntarium; ergo illa ommissio esset voluntaria. Non posse eam esse voluntariam sine actu positiuo, patet: quia ommissio est carentia actus voluntarij, & potius est non esse voluntarij quam voluntaria: sicut cæcitas potius est non visus, quam visus, quia priuat visum: similiter ommissio magis est non voluntarium, quam voluntarium.

§. 114. Confirmatur primò, voluntarium est exercitium voluntatis (vt patet ex terminis) nam voluntarium est à voluntate; sed ommissio non est exercitium voluntatis, sed potius est non exercitium: sicut carentia intellectus non est exercitium intellectus: ergo pura ommissio non est voluntaria per se. Confirmatur secundò, quando voluntas omittit actum præceptum, tunc verè & propriè potentia libera, est in actu secundo libertatis: quia est determinata ad alteram partem contradictionis; sed potentia libera est in actu secundo, necessario per actum aliquem secundum, positiuum; ergo. Probatur minor, quia potentia libera in actu primo, est essentialiter vitalis: & exercere libertatem est exercere potentiam vitalem, & viuere in actu secundo: sed potentia vitalis nec exercetur, nec viuunt nisi per actionem positiuam: ergo. Huc progrediuntur Authores huius sententiæ: & sistant clamantes hanc esse euidenter argumentationem.

§. 115. De maiori propositione huius primi argumenti me videro subiect. 3. etenim non tam probat repugnare omissionem puram, quam eam non esse liberam. De quo egi §. 108. Etenim si de essentia libertatis & voluntarij actualis est actio positiuæ: ergo per locum intrinsecum pura ommissio non est libera, nec voluntaria. Sed nunc ea admittit maiori: nego minorem, cum S. Thom. atque Durando. Ad probationem respondeo, carentiam voluntarij esse etiam voluntariam; quia tam est à voluntate,

Iii 4 quam

quàm actus voluntatis; itaque non est negatio omnis voluntarij, sed voluntarij positivi: exempla illa sunt abs re; quia visus in actu primo tantum dicit potentiam videndi: non verò non videndi. Vnde caritas est privatio illius exercitij: at voluntas in actu primo, est potentia volendi & non volendi: & licet non velle sit carentia volitionis, tamen est exercitium (vt ita dicam) voluntatis, quatenus in actu primo dicit potentiam non volendi: cui in actu secundo responderet non velle.

§. 116. Ad primam confirmationem responderetur, voluntatem habere potentiam volendi & non volendi: ita eius voluntarium adæquatum est velle & non velle: omisio igitur est exercitium voluntatis in quantum est non velle, & responderet potentia non volendi; & est carentia exercitij voluntarij respondentis potentia volendi. Ad exemplum de intellectu parer ex his, quæ modo dixi de visu. Illæ enim potentia, quia necessaria sunt; non habent potentiam faciendi & non faciendi; sed determinatè ad faciendum. Vnde carentia actionis non est earum exercitium: quia oritur ab impotentia faciendi: at verò non factio non oritur ex impotentia faciendi: sed ex potentia non faciendi: cuius terminum adæquatum esse facere & non facere dixi sæpius. Ad secundam confirmationem distinguo minorem; potentia faciendi formaliter est in actu secundo, per positivam actionem concedo: potentia verò non faciendi ea non eger, sed tantum non actione. Ad probationem minor, potentia libera est vitalis, secundum quod est potentia faciendi, concedo, quia est potentia se ab intrinseco mutandi; at non est vitalis formaliter, quatenus est potentia non faciendi, & non volendi; & quando hæc exercetur, non exercetur per vitam, sed per non vitam. Dices, ergo distinguuntur illæ potentia. Non distinguuntur: nam vna potentia est potens ad duo exercitia contradictoria: quorum vtrumque illi responderet realiter. De rationis distinctione, vel identitate hic nihil nostra. Est igitur potentia vitaliter se mouendi & non mouendi: cui responderet tam motus quàm non motus: siue illi conceptus sint ratione duo, siue vnus.

§. 117. Secundò mouentur: quia voluntas est potentia intentionalis, tendens in obiectum bonum, sicut intellectus in verum: ergo quotiescumque est in actu secundo, tendit in suum obiectum, sicut intellectus: at non tendit per puram omisionem, quia hæc potius est carentia tendentiæ: ergo. Confirmatur, appetitus necessarius non fertur in bonum per omisionem actus: ergo neque appetitus liber: parer consequentia, quia in actu primo, vterque constituitur in ratione principij actiui: ergo in actu secundo, vterque constituitur per actionem. Nego antecedens: quia intellectus solum habet potentiam tendendi, & caret potentia non tendendi. Vnde in actu secundo constituitur per solam tendentiam positivam: at voluntas habet potentiam tendendi & non tendendi: cuius actus secundus sunt & tendentia, & carentia illius: quæ est carentia tendentiæ positivæ: dicitur potest tendentia priuatiua. De appetitu sensitivo dixerim idem, quod de intellectu.

§. 118. Tertio, in actu reperiuntur & ratio voluntarij, quod est fundamentum libertatis; & libertas actionis: à qua actus denominatur liber: sed in pura omisione non reperitur ratio voluntarij, quæ sit fundamentum libertatis: ergo. Probat minor, quia præscindendo libertatem ab illa omisione, nihil manet præter puram carentiam voluntarij, quæ non est actus formalis, neque interpretatiuus.

Confirmatur, potest Deus determinare voluntatem vt necessariò operetur actum eadem cognitione, quæ illum liberè exercebat, & tunc actus manet voluntarius quamuis non liber: similiter potest necessitare ad puram omisionem stante eadem cognitione: nempe subtracto generali concursu: in isto casu illa pura omisio nullam habet rationem voluntarij: ergo nec fundamentum libertatis.

Hoc argumentum vitur, qui libertatem ait esse essentialem actui libero, cum non debeat: tunc enim in actione nihil est fundamentum libertatis: quia essentia rei non habet aliud in ea fundamentum: itaque libertas in eius sententia est differentia essentialis actus voluntarij: sublata verò libertate ab actu non manet actus; similiter carentia actus liberi ea ratione qua est, est essentialiter libera, in qua ratio voluntarij, & libertatis sunt idem. Item privatio actus liberi essentialiter differt à privatione necessarij: sicut actus ipsi: sublata ergo libertate omisionis non manet eadem, sed alia specie distincta, per quæ patet ad minorem.

Sed quid respondebunt, qui libertatem constituent in extrinseca denominatione? Ipsi viderint. Dicere tamen possunt, voluntarium esse de essentia actionis positivæ: quia essentialiter est à principio intrinseco cognoscente: libertatem verò huic fundamento inniti. Priuationes autem eadem ratione esse & liberas & voluntarias: quia quando non sunt liberæ, non sunt à principio intrinseco, sed ab illo, quod necessitatem ponit arbitrio: quando verò sunt liberæ, eo modo quo existunt, existunt à principio intrinseco, quia voluntas est in causa, ne fiat actus liber & vt sit eius privatio: tunc etiam ratio voluntarij erit extrinseca privationis; & sicut eadem actio mutari potest de libera in necessariam, ita & omisio: item & voluntaria in non voluntariani; quia omisionem actus oriri à voluntate, vel ab alio extrinseco principio, est illi extrinsecum.

Ad confirmationem parer, non posse eundem actum à me fieri liberè & necessariò, includendo in actu actionem ipsam; sic etiam nec eadem omisio erit libera & necessaria. Sed casum admitte, actus maneret voluntarius, quia est necessarius, fieret tamen à principio intrinseco: omisio autem necessaria non maneret voluntaria: nam fieret ab extrinseco. Priuationes enim ab illo dicuntur fieri, à quo aufertur habitus: tunc aufertur à ponente necessitatem. Quod discrimen est inter habitus, & priuationes: quia ad habitum opus est omnibus causis: ad priuationem sat superque est vel negatio vnus.

Quartò, Demus positis omnibus requisitis ex parte causarum secundarum, negari à Deo concursum ad actum præceptum. Demus item hominem qui eo concursu careret, opinantem se posse seruare præceptum: quod si non seruat, est, quia non vult. Tunc sic: ille homo non peccaret, vt ex terminis patet: ergo nec peccaret si haberet paratum concursum; parer consequentia, quia in vtroque casu se haberet eodem modo; scilicet purè omitendo, quin omisio in se mutetur. Nego consequentiam. Ad probationem respondeo, in vtroque casu habere hominem omisiones specie distinctas, si libertas est de essentia actionis: si autem est extrinseca denominatio: respondeo, ex parte actus secundi omnia esse eodem modo: non verò ex parte actus primi. Demus enim casum eundem in actione positivam, quæ vtroque casu se haberet eodem modo ex parte sui, mutato principio à libero in necessarium.

Quintò,

§. 123. Quintò, Deus habet libertatem sine pura omisione: ergo & nos. Nego consequentiam: non enim ego contendo puram omisionem esse ad libertatem necessariam: sed libertatis essentiam satis esse, & posse concipi sine omisione positivæ: Deo autem repugnat pura omisio, quia est voluntarium imperfectum.

§. 124. Sextò, concipiamus potentiam liberam in actu primo, præcisam ab actuali operatione, & omisione. Deinde concipiatur omitens: quid habet in secundo conceptu, quin & in primo? Sed tunc non est peccans, ergo nec postea. Respondeo in eo primo conceptu nec esse omisionem, nec actum: quia est status rationis præcedentis: at in secundo, habet iam carentiam, & alteram partem contradictionis, vt concipio animal sine rationali, & irrationali; deinde cum irrationali: iam habet aliquid in secundo conceptu, quo caruit in primo. Denique omisionem liberam voca voluntarium moraliter, quia apud prudentes idem censetur non facere quod teneris, omitendo purè, quam nolendo positivè.

SVBSECTIO III.

Pura omisio potest esse libera.

§. 125. Edimus argumētis omisionem esse liberam: quod non dat Caietanus, asserens eam non esse peccatum. 1. p. q. 63. art. 5. sine; opinans Angelum in primo instanti potuisse non operari quin potuerit peccare: quia peccatum est positivum deordinatio: P. Vazquez censet puram omisionem non posse nisi brevissimè durare, quo tempore nõ obligat præceptum affirmatiuum. Non tamen negat eam esse liberam. Hac doctrina (quam dico esse Caietani) à nonnullis compositam fuisse Christi libertatem, & impeccabilitatem, testes sunt Pat. Suarez, & Vazquez vterque tom. 1. in 3. p. ille disputatione, 37. sectio 3. §. Alij respondent Christum. hic disputat. 34. numero 25. Huius opinionis, racio nomine authorum, Durandus meminit in secundum distinctione 55. questione 2. sed in sensu Patris Vazquez: quia pro brevissimo tempore non obligat præceptum: quod si pro instanti obligaret, esset quidem peccatum.

§. 126. Fundamentum huius opinionis est, quia potentia libera est, quæ potest facere, & non facere: sed libertas comparata puræ omisioni non est potentia factiua: ergo comparatione illius non est libera nec indifferens. Maior ex definitione patet: minor probatur: quia pura omisio non est terminus factibilis, quia nihil est: ergo respectu illius non datur potentia factiua. Ad quod aduerte in potentia libera esse duas potentias, alteram physicam physicè actiuam: cuius terminus est actio, & qualitas, hæc est factiua, & non est determinata ad agendum: ac proinde est libera. Altera est logica, quæ non est physicè actiua, sed dicitur potentia logica, quia eius terminus, quia non tam est actio quàm non actio, non habet esse physicum, sed obiectiuè tantum. Concipimus enim priuationes, licet nihil sint à parte rei. Cum ergo omisio non sit terminus potentia factiua, non potest esse libera.

§. 127. Hæc sententia vel propter suum fundamentum displicet. Nam actus physicus est terminus potentia non factiua, sed per te hæc non est libera; ergo neque actus physicus. Probo maiorem, actus physicus liber, est terminus potentia indifferens ad operandum & non operandum; sed potentia indifferens ad non operandum est potentia non fa-

ctiua: ergo. Maior patet ex definitione potentia libera: minor probatur, quia ea ratione est indifferens ad non operandum, quia post non operari, Dices actionem oriri à potentia physica præcisè non determinata: non verò à potentia logica. Contra, nam oriri à potentia physica non determinata, est oriri à potentia logica: quia potentia est non determinata formaliter, quia potest non operari: sed potentia non operandi est per te potentia logica, ergo oritur à potentia logica. Maior patet, quia supra potentiam determinatam potentia indifferens nihil habet nisi posse suspendere actionem. Nec negari potest à parte rei potentiam non faciendi esse eadem cum potentia faciendi physicè.

Ad argumentum ergo in forma distinguo minorem: potentia comparata puræ omisioni determinatè, quin possit ab ea cessare, non est potentia factiua, concedo minorem: comparata omisioni indifferenter, ita vt possit omittere, & non omittere, non est potentia factiua, nego minorem. Ad probationem nego consequentiam. Licet enim omisio non sit factibilis, est tamen factibilis actio illi opposita, quam respicit potentia indifferens ad omisionem: neque enim licet distinguere illas duas potentias in ratione potentia libera: nam & potentia factiua, & non factiua sunt de eius essentia, nec potest concipi potentia ad omisionem indifferenter sine potentia actiua actionis opposita: nam si potentia factiua est indeterminata ad omisionem, ergo potentia non factiua potest non omittere: sed non omittere est agere; quia opponuntur contradictoriè omittere & agere, ergo potentia indifferens ad omitendum potest agere: similiter potentia indifferens ad agendum vt indifferens, potest non agere: ergo potest omittere. Vnde tam omisio, quàm actio sunt terminus eiusdem omnino potentia. Quod si ratione distinguas potentiam factiuam à non factiua, neutram concipis liberam, quia non concipies indifferenter. Nec illa distinctio rationis refert aliquid, nam omisio realiter est à potentia factiua & non factiua. Item actio à potentia non factiua & factiua: siue illam appelles logicam, vel dialecticam. Re enim ipsa potentia libera à parte rei habet potentiam agendi, & ab actione cessandi. Item omisio sine fictione est, id est, actus non est, siue liberè definit esse: id voca vt libuerit.

§. 129. Secundò argumentor: potentia tunc omitrens actum, habet in sua potentia logica illam omisionem, & non est determinata ad illam: ergo est libera respectu illius. Antecedens quoad secundam partem est liquidum, quia si tunc ad omisionem esset voluntas antecedenter determinata, non esset indifferens ad actum contradictorium; sicut non esset indifferens ad omisionem; si esset determinata ad actum: quia tunc non haberet definitionem libertatis: quo differt voluntas ab intellectu non habente actum, ad quam omisionem est determinatus antecedenter ex defectu speciei impressæ, eaque de causa non habet libertatem ad actum oppositum. Denique si voluntas tunc esset determinata ad omisionem, non posset tunc elicere actum contrarium; ergo non esset determinata ad illam: eam verò contineri in potestate logica voluntatis probatur, quia voluntas est principium illius omisionis, quam constituit à parte rei, eo modo quo pura omisio potest esse; nam tunc pura omisio denominat voluntatem actualiter omittentem & est eo modo quo priuatio dicitur esse; ergo continetur in potestate logica voluntatis: probo autem eam esse liberam ex definitione libertatis, quia poss-

tis omnibus requisitis ad operandum potest operari, & non operari, sed voluntas positus omnibus requisitis ad omissionem potest eam operari, & non operari: ergo est libera.

§. 130.

Dices primò, ipsi terminis implicari repugnantiam: quia cum ommissio non sit, non possunt poni requisita ad illam operandam. Contra, quia *operari* non sumitur in definitione pro operatione strictè, & rigorosè, tum quia obseruauit supra ex glossa ordinaria, B. Thom. Gabriele, & Gregorio Arim. operari sumi vniuersaliter sicut agere: nam cum sedemur, dormimus, oriamur & cetera, si rogemur quid agimus? Respondemus nos dormire, aut cessare à labore. Item illa definitio applicatur voluntati diuinæ non propriè, & in rigore pro operatione, inam voluntas diuina positus omnibus requisitis ad volendum potest velle, & nolle, in quo est maximè libera: cum tamen non sit potentia physica ad suos actus volendi: ergo de conceptu libertatis vt sic non est potentia physica. Maior est clara, quia ita Deus me voluit prædestinare, vt potuerit nolle, in quo differt ab amore sui ad quem est determinatus: minor est clara, quia actus liberi Dei non sunt factibiles, per aliquam potentiam: ergo quod requiritur est, vt ea ratione, qua actus liberi Dei potest esse, Deus habeat virtutem ad illum: ergo similiter quod requiritur ad omissionem liberam est, vt positus omnibus requisitis ad omitendum possit omiti & non omiti. Patet consequentia, quia sicut definitio ita applicatur Deo, ita debet applicari omissioni, & vt eo modo, quo potest esse eius potentia, sit indifferens ad illam. Confirmatur, liber dicitur homo ad currendum quando potest currere, & potest non currere: ergo liber dicitur ad omitendum quando potest omittere, & non omittere: nam necessariò omittit quando non potest operari, & necessariò operatur, quando non potest omittere: ergo liberè omittit, quando potest non omittere.

§. 131.

Adde constare ex §. 127. & 128. potentiam omitrendi esse potentiam actiuam: sic argumentor. Positis requisitis ad omitendum, voluntas potest operari, & non operari: ergo ommissio formaliter est à potentia libera. Probo antecedens: quia tunc voluntas est indeterminata ad actum, & omissionem; ergo potest operari actum, & potest non operari. Dices secundo, non posse operari omissionem. Contra, hoc definitio non petit: sed vt possit operari, & non operari: nam sicut actus non dicitur non operabilis, sed operabilis; & tamen potentia est libera; ita ommissio dicitur non operabilis. Itaque potentia operatiua, & non operatiua non est respectu vnius partis contradictionis, sed vtriusque. Dices tertio, antequam voluntas esset completa ad operandum habebat omissionem omnium actuum: postquam verò completa est, habet eandem omissiones. Iam dixi supra, voluntatem antequam compleatur habere omissiones necessarias actuum liberorum, & eas deponere quando compleatur ad operandum, & habere de nouo omissionem distinctam specie (si liberum & necessarium distinguuntur specie; si verò libertas est extrinseca denominatione, tunc illæ omissiones incipiunt esse liberæ per complementum voluntatis.

§. 132.

Secundò probo omissionem esse liberam: potest Christo Domino imponi præceptum puræ omissionis: ergo est libera: consequentia est certa, quia præcepti est vix sola potentia libera: nam si violatur, est peccatum, quod non cadit in potentiam non liberam: antecedens probatur ex hoc casu: potest Deus negare Christo concursum generalem ad omnes actus præter ad hunc *nolo concionari*, ita vt

nullum alium præter illum possit elicere: tunc præcipiat ei Deus, *ne concioneris*: Christus tunc non poterit concionari, quia peccaret concionando: & tunc non habet virtutem ad alium actum reflexum, quo dicat *nolo concionari* (vt suppono ex casu): ergo cessabit à concionando per puram omissionem actus: ergo potuit illi præcipi pura ommissio. Patet consequentia, quia eo modo quo pura ommissio esse potest, continetur in voluntate Christi, & eo modo quo continetur, potuit præcipi.

§. 133.

Dices primò, casum repugnare, quia nihil Deus potest præcipere, quod non contineatur in potentia aliqua physica: vel saltem quod non ametur per aliquem actum reflexum. Contra, quando obiectum quod præcipitur, non est effectus physicus, non est ad illud opus potentia physica, sed ea tantum in qua continetur: at pura ommissio non est effectus physicus, sed logicus: ergo non requiritur ad illam potentia physica, sed logica. At Deus potest velle eam omissionem, sicut potest velle me esse cæcum: ergo potest velle eam à me exhibitam, siue egredientem logicè à me per potentiam logicam: si quidem in ea continetur. Actus autem reflexus non requiritur, quia ille actus non ponit physicè puram omissionem per physicum influxum, sed tantum prohibendo voluntatem, ne operetur: at ipsa voluntas sine actu reflexo potest non operari, quia non est determinata: ergo si pura ommissio potest præcipi per actum reflexum, etiam potest esse pura ommissio.

§. 134.

Dices secundò, non posse præcipi puram omissionem, quia præceptum est de re voluntaria, quia eius obseruatio est voluntaria formaliter, vel interpretatiuè. Bona obiectio! id est, de quo disputamus, Vtrum pura ommissio possit esse voluntaria & libera? & ad meam sententiam adduco præceptum posse de illa imponi, quorsum tu conclusionem respondes: nam ego dico puram omissionem se ipsa esse voluntariam interpretatiuè: quia non operari quando possum, æquiualeat nolitioni operari, & est pars operandi vt dixi ex B. Thom. & glossa. Deinde si id, quod præcipitur, continetur in mea potestate, & ego illud possum exequi eo modo, quo præcipitur: cur non poterit præcipi? Deus enim non mihi præcipit omissionem per physicum influxum, sed cessare ab actu: cessare autem per te est in mea potestate logica, ita vt possum non cessare: cur ergo id mihi non poterit præcipi? Confirmatur, quando Deus mihi præcipit actum naturalem, licet caream virtute intrinseca supernaturali, possum illi præcepto parere, quia non præcipitur aliquid ad quod requiratur potentia supernaturalis: ergo similiter quando mihi præcipitur obiectum logicum, si ad illud habeo potentiam logicam requisitam, licet non habeam physicam, potero illud præceptum implere.

§. 135.

Dices tertio, posse dari præceptum negatiuum de actu concionandi, quia hæc præcepta impleri possunt per puram omissionem, & non liberam: vt cum quis dormit, implet præceptum non furandi. Contra, præceptum propriè, & formaliter non impletur per omissionem necessariam: sed per liberam: ergo. Probo antecedens, quia potentia determinata ad omissionem non est capax præcepti propriè & formaliter: ergo non impletur per illam: probo antecedens, quia potentia determinata ex se ad omissionem non potest ab illa cessare, sicut determinata ad actum non potest ab illo cessare: ergo non implet præceptum quia impletur per potentiam non determinatam. Brutis enim, & amentibus non possunt imponi præcepta. Quando verò

dormimus, pro tunc nec habemus præceptum, nec impletur, v.g. non occidendi non magis impletur à nobis dormientibus, quam à brutis, quia præceptum cadit in potentiam moralem.

§. 136.

Dices quartò, non posse imponi præceptum de omissione circa obiectum positiuum, v.g. *morere & te ne habeas purè omitendo circa mortem*. Contra: potest præcipi pura ommissio actus mali; ergo etiam poterit prohiberi pura ommissio actus boni. Patet consequentia: quia sicut præcepto negatiuo prohibetur volitio mala, ita præcepto affirmatiuo præcipitur volitio bona, & sic prohibetur ommissio, sicut in negatiuo prohibetur actus. Deinde Christus, v.g. potuit habere illam omissionem, & non fuit determinatus ad illam; cur ergo non poterit illi præcipi ne eam haberet? Demus enim Deum parare concursum ad solum actum moriendi: per te potest illum elicere, & non elicere per puram omissionem, & non per alium actum reflexum: tunc potest illi præcipere *morere*, & *ne te habeas negatiuè circa mortem*, tunc Christus tenetur non omittere, quia in eius potestate est omittere, & non omittere; alioquin impossibile est Deum obligare hominem ad actus affirmatiuos: quia omnes illi possunt suscipi per puras omissiones, quod tam leui fundamentum non est admittendum. Nam libertas est potentia physica non ad vtramque partem contradictionis, sed ad alteram quo corrumpit ista sententia.

§. 137.

Mitto alia argumenta, vt ex confessione, non enim teneretur quis aperire se sacrè omisisse; quia fecit per puram omissionem, & si est dubius de ea, non potest pro certo se accusare de illo crimine, quia est dubius de pura omissione. Hoc autem in nullo reperies, quis enim vnquam dixit esse casum, quo quis certus sit secum plena aduerentia, & cognitione præcepti omisisse sacrum, & non teneri id confiteri pro peccato certo: Rogo vbi sit hæc propositio? Dices id rarè, aut nunquam contingere. Bene, pura ommissio continè contingit, & potest quis se negatiuè habens circa præceptum affirmatiuum velle alia, verbi gratia, cum pulsatur ad sacrum, habere simplices complacentias de calore in lecto percepto, & se habere negatiuè circa actum volendi surgere, audiendique sacri; & tunc potest accedere ad Eucharistiam nulla præmissa confessione: sed vel saltem homo doctus; qui probabiliter opinatur se habuisse puram omissionem, poterit communicare Christi corpus sine confessione & dolere de illo præcepto omisso.

§. 138.

Probari potest ex scripturis. Quod abunde præstiti in 3. part. disp. 55. sect. 2. Obserua tamen hæc B. Th. verba (in quibus locuti videntur ceteri scholastici & Patres admittentes puram omissionem) 2. 2. quæst. 79. art. 3. *Ad primum ergo dicendum, quod ommissio est peccatum actiuale: non quia habet aliquem actum sibi essentialem; sed secundum quod negatio actus reduciur ad genus actus: & secundum hoc non agere accipitur vt agere quoddam.*

SECTIO VIII.

Diuisio libertatis in speciem & exercitium.

§. 139.

SANCTUS Thom. pluribus in locis maximè, 1. 2. quæst. 13. a. 6. & de veritate quæst. 22. a. 6. corpore constituit libertatem, primum quantum ad actum; secundò quantum ad obiectum. Primam vocat posse velle & non velle; secundam posse vellet hoc aut illud. Has duas species libertatis esse, & quoad exercitium, & quoad specificationem docet

P. Vazq. ex mente S. Tho. in explicatione huius art. Caiet. & Conrad. eam tenentur ibidem. P. Mol. 1. p. q. 14. a. 3. disp. 2. neque est aliquid communius hac diuisione libertatis in speciem & exercitium.

Hæc est potestas ad exercendum actum, & ab eodem cessandi: quod vocatur à S. Thom. *velle*, & *non velle*, id est, potest exercere actum & non exercere: quæ quia formaliter versatur circa actum, & puram eius omissionem, vocatur *libertas contradictionis*: quia actus & ommissio contradictoriè opponuntur. Non vocatur *libertas circa obiectum*: quia licet circa illud exercetur liberè actus, tamen libertas obiecti requirit plura obiecta, quæ possint amari; at si non est nisi vnum, non est libertas circa obiecta, sed ad actum circa obiectum idem. Libertas quoad speciem est, quando potentia potest exercere actum vnius speciei, & alium alterius oppositæ. Quæ vocatur *libertas circa obiecta*: quia cum plura proponantur, & ad nullum voluntas antecedenter determinetur, potest quod libuerit eligere, v.g. velle furari, aut stipem erogare.

§. 140.

Primum obserua, in libertate ad speciem includi libertatem ad exercitium: quia si ego possum Petrum occidere, & illi vitam conseruare, habeo potentiam non occidendi: ergo sum liber ad exercitium homicidij, quia possum occidere, vt patet, & non occidere quia possum conseruare vitam: at libertas ad exercitium non includit libertatem ad speciem; quia rectè possum ego non exercere amorem boni in commune; non tamen possum odisse: nam quia habeo virtutem actum exercendi, non propterea possum actum circa obiecta alia: quia potest deficere aut cognitio, aut concursus ad alios, & non ad vnum. E contra verò necessitas exercitij includit necessitatem speciei: quia si ego non possum cessare ab amore Dei, nec possum illum odisse: quia possem componere amorem, & odium: necessitas autem speciei non includit necessitatem exercitij. Nam rectè potest aliquis à duobus obiectis necessitari ad vnum, quin necessitetur ad actuale eius amorem: nam ex eo quod non possum actum odij circa bonum, non sequitur me necessariò amare bonum: possum enim habere potentiam liberam ad vnum actum, & non ad alium contrarium.

§. 141.

Secundum obserua, negantes puram omissionem, negare etiam libertatem exercitij pro vt distinguitur à libertate specificationis: quia non potest aliquis liberè ab actu cessare quin eliciat actum speciei contrariæ: ergo caret libertate exercitij: antecedens à te ponitur, quia cessat ab amore nolendo amare; quid autem magis contrarium amori, quam nolitio amoris? quia ipse amor haberet odio: consequentiam probo, quia libertas speciei est, quæ possum exercere actum specierum contrariarum. Dices, requiri ad eam plurimum obiectorum cognitiones, quæ sint contraria. Contra, amor habet pro obiecto id ad quod fertur; nolitio amoris habet pro obiecto quod recusat, amorem ipsum; & vult carentiam ipsius amoris: ergo habet obiecta diuersa, eaque incompossibilia. Dices, obiecta debere esse contraria ex parte ipsorum, exempli gratia, hex, & vitæ conseruatio; at nolitio amoris non habet pro obiecto malum contrarium obiecto amoris, sed tendit in carentiam eius amoris. Contra, illa est vera electio inter duo obiecta per actus contrarios, quid illi deest ad libertatem specificationis?

§. 142.

Tertium obserua, libertatem speciei versari circa obiecta opposita, vel secundum se, vel comparatione ad aliud, verbi gratia, proponitur alicui voluptas contra rationem, & honestas virtutis: actus quo

quo volo honestatem, comparatione actus quo poteram voluptatem amare, est liber ad speciem: sunt enim actus illi contrarij. Item comparatione ad aliud: ego efficaciter intendo finem consequendum, exempli gratia; non per duo media simul, sed per vnum: suppetunt tamen duo, quorum alterum sufficit. Vtrumque autem coniungi non potest, verbi gratia, ego volo ire Romam, possum equo & nauis: eligo nauim, & reiticio equum. Hæc duo media licet inter se secundum se non sint contraria: sunt tamen comparatione meæ expeditionis: quia dum nauis iter ago, non possum equo. Ratio huius doctrina est, quia extrema libertatis habent aliquam oppositionem, & negata libertate exercitij, necessariò negatur libertas speciei, vt negata omissione amoris, negatur odium necessariò: at hoc non fieret nisi inter opposita obiecta, nam ex amoris necessaria existentia non inferitur necessitas volendi ambulare: quia amor Dei non opponitur voluntati non ambulandi.

§. 143. Hæc communis diuisio libertatis locum non videtur habere in sententia Patris Vazquez atque Conradi, opinantium requiri defectum cognitionis ad peccatum: quod contra ipsos impugnauit disputat. 14. sectio 9. latius hinc probaturus. Ad quod, duo genera obiectorum nobis occurrunt. Alterum, particulares fines contrarij: verbi gratia, mihi proponitur delectatio contra virtutem, aliunde honestas ipsius virtutis delectationi aduersantis: in his non reperiri libertatem specificationis, perspicue docet Par. Vazquez sequi è sua sententia, 1. 2. disputat. 128. num. 14. & in expositione, art. 1. quæst. 9. numer. 30. & 35. Alterum genus est, media comparatione alicuius finis: in his non reperiri libertatem ad speciem docent Conradus supra, & Par. Vazquez disputat. 43. cap. 2. dum aiunt è duobus mediis æqualiter representatis neutrum posse à nobis eligi: è duobus autem inæqualibus, aut inæqualiter, non posse eligi minus bonum, aut inefficacius propositum: ergo neque in intendendis finibus particularibus, neque in eligendis mediis ad finem est libertas specificationis: neque item est in amando sine vniuersali, scilicet bono in communi; ergo nunquam est libertas specificationis: quorum ergo illi cum Doctoribus vniuersis diuisionem illam admittunt? Ex eorum sententia de cognitionis defectu id euidenter sequi, abunde probauit disputat. 14. sect. 9. quia duo obiecta necessariò proponuntur æqualiter, vel inæqualiter, vel non proponuntur: in primo casu non potest voluntas se flectere. In secundo, non potest ferri in minus efficaciter propositum. In tertio non est potentia ferri in minus efficaciter propositum. In tertio non est potentia ferri in minus efficaciter propositum. In tertio non est potentia ferri in minus efficaciter propositum.

§. 144. Ait Pat. Vazquez ea disputat. 128. num. 14. in intellectu oriri nouam considerationem representantem nouam bonitatem in obiecto, quod prius non amauerat, per quam cessare potest ab amore prioris obiecti. At hæc ratio nulla noua libertas reperitur ad speciem. Primum illa consideratio non fuit libera (vt tu fateris) quod si fuit, non quidem ad speciem; nam deberet fieri ex libera voluntate, de qua redit argumentum idem, an determinata fuerit ab alio iudicio æqualiter, aut inæqualiter, aut nullo modo representante duo obiecta? Deinde orta consideratione noua, qua obiectum efficacius representatur, voluntas necessariò cessat ab eius amore; ergo semper est necessaria ad speciem. Adde etiam bruta habere genus istud potentia, equus enim vescens hordeo, si efficacius illi proponatur herba, ad eam rapitur hordeo relicto, neque

enim consideranda est voluntas ante actualemente representationem obiecti, sed facta propositione considerandum est quid possit. Possit enim amare cum hac cognitione: odisse autem cum illa commune est brutis. Libertatem in speciem, & exercitium rectè positam præter communem assensum his ita confirmo.

Primum ex cap. 31. numer. 10. Ecclesiastici vbi commendatur diues, quod non inhiauerit in alienum aurum: sed proprium etiam fuerit cum egenis partitus, qui potuit transgredi & non est transgressus, & facere malum & non fecit. Ideo stabilita sunt bona illius in Domino, & elemosynas illius enarrauit omnis Ecclesia. Duo fecit diues ille. Primum, non fecit malum, quod potuit, id est non diripuit aliena. Secundum, fecit bonum, quod potuit non facere: id est erogauit elemosynas. Ecce libertatem ad speciem. Nam illa sunt duo contraria obiecta, in quæ tendimus per actus diuersarum specierum; ergo diues ille fuit liber ad speciem. Patet, quia de vtroque laudatur: ergo vtrumque potuit efficere: alioquin propter vtrumque nõ esset laude dignus. Clarior autem id exprimit eodem lib. cap. 15. num. 17. cum affirmasset Ecclesiasticus hominem à Deo sui arbitrij compotem effectum, atque relicto in manu consilij sui. *Apposuit tibi aquam, & ignem: ad quod volueris porrige manum tuam: ignem & aquam, id est, malum, & bonum, & quod placuerit* (inquit Hieron. in epistola ad Demetriadem) dabitur illi: estque metaphorica phrasia: quemadmodum enim ignis & aqua, per qualitates omnes pugnant extreme, ita bonum & malum: ad quorum vtrumlibet potest homo manum extendere, quæ est libertas obiectorum: quam ex S. Thom. præmissis: sic igitur argumentor. Propositis per intellectum igne & aqua est in manu consilij hominis extendere manum ad vtrumque, ergo illis propositis est libertas homini ad speciem: consequentia patet, quia consilij manus est libertas: antecedens patet ex Ecclesiastici verbis.

Dices, sermonem esse de igne & aqua, id est de bono, & malo quoad exercitium, id est, peccare, & non peccare; furari & non furari, non verò furari & esse liberalem. Contra: quia ignis, & aqua significant diuersa, & contraria obiecta: nam cum homini proponuntur honestas, & vitium, nonne & ignis, & aqua? Ibi enim docet Ecclesiasticus Deum non esse peccati authorem, sed homines pro suo arbitratu se dedere flagitiis, à quibus est Deus immunis: quia homo in ista libertate, honestate præterea, sequitur flagitia: at si simul non potest in illa obiecta tendere, non spernit honestatem: ad quam sequendam libertate caret per te; ergo. Idque potest confirmari ex facto Abrahami, quo permisit Loth dextram, & sinistram regionis plagam: ille autem Sodomam elegit: anne non potuit aliud diuertere? Itidem præcepit Deus sibi offerri pullos, aut agnum: qui offerebat agnum, nonne poterat & pullos? Ille autem adolescens qui noluit Christum sequi, sed post aurum abiit, nonne potuit cum Christo manere? Quod si non potuit, cur à Christo vituperatur; quod diuitum more cor apposuerit diuitiis affluentibus? Si enim non fuisset liber nisi ad exercitium, ita amauit diuitias, vt potuerit non amare: at non potuit illas spernere, & velle pauperibus erogare. Denique quoties in scriptura datur optio, (datur autem infinities) reperitur libertas ad vtrumlibet: admittit iam propositionem, quia sine ea non est optio, & est clarum. Ineptè enim daretur alicui optio inter duas res, si alteram non posset eligere.

Secundò,

§. 147. Secundò, argumentor ab absurdo, domus quo tempore obligat præceptum audiendi sacri, homini proponi & sacrum audire, & ludere: ego probo ex sententia, quam impugno, hominem non peccare non audiendo sacrum. Primum, si audit sacrum, non peccat. Secundò, si sacrum, & ludus proponuntur æqualiter, per te non est in eius potestate audire sacrum, quia non potest eligere inter duo obiecta æqualiter proposita: ergo non peccat in eo casu: quia sine libertate nullum peccatum. Tertio, si ludus proponitur efficacius, non potest velle sacrum: quia è duobus obiectis inæqualiter propositis non potest ferri in propositum minus efficaciter: ergo non peccat; ergo quoties sacrum mittitur, quia ad alia diuertit, non peccat: patet consequentia, quia ad alia diuertitur, quia proponuntur efficacius, quam sacrum. Id enim in tua sententia requiritur; sed non est potestas ad obiectum inefficacius propositum; ergo non est libertas ad sacrum.

§. 148. Dices primò, eum peccare ludendo, quia ita ludat, vt potuerit non ludere. Contra; ludendo quis peccat, quando ludo impeditur à libera obseruatione præcepti, sed ludus non impedit hanc liberam obseruationem præcepti; ergo non est peccatum. Minor probatur, actus ludendi iam supponit efficacioris ludi representationem: ergo iam supponit ablatam libertatem proximam audiendi sacrum: quia per te non potest voluntas velle sacrum supposita efficaciori propositione ludi.

§. 149. Dices secundò, eum peccare, quia arbitratu se peccare. Contra, ergo re ipsa non peccat; sed tantum in falsa estimatione. Deinde, tu qui es doctus, non peccas ludendo, & si confessionem omittebas propter ludum excipias, illi auferes conscientiam erroneam, vt tuto deinceps ludat; nam eo præcisè quod videas illum lussisse, vides positionem ludi fuisse efficacioris: qua stante nihil impeditur ludo, magis quam voluntate non ludendi.

§. 150. Dices tertio, eum potuisse inquirere efficacioris propositionem sacri: proponendo rationem honesti. Contra, scire non est in hominis potestate efficacior cognitio; quia hæc pendet ab specie impressa. Secundò, si tenetur inquirere est per actum liberum, quem præcedit aliud iudicium: de quo rogo, vtrum proponat efficacius inquirere rationes pro ludo, quam pro sacro, vel æqualiter, vel minus efficaciter? Si duo prima, non potest inquirere rationes pro sacro propter eandem rationem. Si tertium, rogo, vtrum inuenerit eas rationes, vel non? Si non inuenit: non peccat omitteudo sacrum; si autem inuenit, impossibile est eum ludere, quia sacro efficacius propositum non potest ludere; quod si ludet, signum euidentis est semper fuisse propositum efficacius ludum: alioquin per te non posset ludere: nam quamuis perseverante eo iudicio, potest non ludere, quia est liber ad exercitium: at non posset ludere, nec se in ea specie exercere, quin cognitio ad illam speciem determinet affectus. Vnde concludo non inefficaciter tolli libertatem ad vniuersam fere præceptorum posituorum obseruationem: quia nunquam fere tenemur nisi aliorum obiectorum delectatione pulsati.

§. 151. Tertio argumentor à simili, præmittendo Deum non posse cognitionem mutari: quia primo oculorum iactu penetrat quidquid cognosci potest. Deinde præmitto, Deum non operari semper qua perfectissima sunt ex parte obiecti: sed multa & infinitè multo nobiliora iis, quæ fecit, posse efficere, & nunquam facier, multa item æquæ bona:

Philosophia Petr. Hurri. de Mendoza.

nam producere potest Angelum excellentissimum omnium existentium, & alios homines æquæ bonos ac nos, de quo egi in 3. part. disputat. 3. Sic argumentor: Deus è duobus mediis æqualiter propositis & æqualis bonitatis se liberè inflectit ad alterum. Item è duobus obiectis inæqualibus æqualiter cognitis, liberè voluit quod in se erat minus bonum; ergo libertas non impeditur illis difficultatibus; ergo neque in nobis: tum quia iam ex ratione libertatis non repugnat, neque item ex maiori bonitate obiecti.

Dices, in nobis requiri consultationem, secus in Deo. Contra, in nobis requiritur præconconsultatio, quia ex ignorantia non perpendimus bonitatem finis, nec mediourum aptitudinem: qua dispiciuntur consultatione: Deus autem sine ea, omnia comprehendit, tunc sic: cognita minor obiecti bonitas sine consultatione potest eligi: ergo & cognita per consultationem: nam eam sic, aut aliter cognosci quid refert? Certè cum aliquis propositis duobus obiectis eligit malum, in se sentit stimulos conscientia reclamantis, atque pungentis; non modo quia malè agit exercendo actum prauum: sed quia & omisit bonum. Verum est non posse eligi medium minus bonum, quando intenditur finis animo cum assequendi per optimum medium: quia illud cum sit vnicum, eligitur necessariò; si verò occurrant duo optima cæterorum, & inter se æqualia, eligi potest vtrumuis: nec verò consultatio est conferendo vnum alij, & expendendo vtrum sit melius, sed conferendo cum fine: ad quem potest eligi quodcumque conferetur sufficere.

Mc sollicitant duo testimonia S. Thom. quem nec per sonnum trahi vellem in hanc sententiam: vtrumque 1. 2. alterum quæst. 13. artic. 6. ad 3. ibi ait propositis duobus obiectis æqualiter sub vna ratione, voluntatem motum iri in alterum, quia potest quærere rationem sub alia bonitate. Vnde infert P. Vazquez, ergo censet S. Thom. requiri vehementiorem propositionem obiecti. Sed Caietan. fit obuius huic argumento, D. Thom. illud soluisse attendendo ad radicem difficultatis: nõ quod S. Thomas eam exigat inæqualitatem: dixerat enim corpore articuli voluntatem esse liberam ad obiecta: sed quia admittit æqualitatem sub vna consideratione, voluntas moueri posset per aliam, ne foret in neutram partem belluino more suspensa: at ibi non disputat vtrum sit libertas ad speciem: sed supponit probatum eo articulo.

Alterum testimonium est è quæst. 9. artic. 1. ad 3. vbi ait voluntatem moueri ad speciem per intellectum; ad exercitium autem per se ipsam; ergo determinatur ad speciem per intellectum. Verum S. Thom. ibi præcipue docet libertatem ad speciem. Ad tertium verò, facilem habet explicatum. Ostendit S. Thom. voluntatem ex se esse causam vniuersalem ad plura obiecta, quæ eger determinatione ad aliquod in particulari. Hoc autem fit cognitione, per quam proponitur voluntati circa quid se exerceat; nam sine cognitione obiecti non se potest in illud mouere: at hoc non tollit quominus possit illud eligere, vel repudiare aliis representatis; sicut omnes habitus determinant voluntatem ad certas species actuum; sed liberè ad singulas. Vult ergo S. Thom. cognitionem requiri; qua posita liberum est illi exercitium circa quamlibet speciem obiecti.

* * *

K k k

SECTIO

SECTIO IX.

Subdiuisa libertas in physicam & moralem.

§. 155. DE vtrius libertatis specie dubio est locus; diuidatur ne in physicam & moralem? Moralem voco, qua homo operari potest ex rationis præscripto, vel contra: quæ operatio est formaliter humana, & rationalis: principiumque meriti, ac demeriti. Naturalem, qua quisque est indifferens physicè ad aliquid, & non determinatus belluarum in morem, sed non cum cognitione rationis, nec cum sufficienti principio boni, aut mali.

§. 156. Nonnulli videntur insinuare actum moralem constitui formaliter libertate: è quorum sententia recidunt actus liber & moralis, vt Scotus in 2. distinct. 40. quæst. vnic. §. de secundo dico. At Scotus ibidem agit de obiecto ex fine honesto; non verò de obiecto purè naturali: nec hanc quæstionem antiquiores attingere. Primus eam attingisse videtur Francisc. Victoria relectione de puero veniente ad vsum rationis: vbi docet posse puerum habere libertatem & indifferentiam ad obiectum, ad quod non fit in actu primo determinatus, quin habeat sufficientem libertatem ad meritum, aut demeritum. Victoriam sequitur P. Molina, 1. par. q. 14. art. 13. disput. 2. non recusat P. Vazquez 1. 2. disp. 41. n. 15. subscribunt è neotericis nonnulli.

§. 157. Nam potest aliquis cognoscere physicam obiecti conuenientiam, & in eo reperire rationem boni, & mali: ac iudicare obiectum ita esse bonum, vt habeat admixtum & malum: quin de conuenientia cum ratione aliquid cogitet; ergo potest actus esse liber physicè, quin moraliter: consequentia patet: quia illa cognitio non determinat voluntatem ad obiectum, quia eius conuenientiam physicam tam bene expendit, quam si homo ratione duceretur. Item sine cognitione de rationis honestate non potest actus esse liber moraliter. Antecedens probatur: quia conuenientia physica obiecti distinguitur sufficienter ab eiusdem conuenientia cum ratione: quia physica respicit personam, cui congruit obiectum, vt cibus vescenti: rationis verò respicit legem, qua adstringitur homo: ergo habet sufficiens fundamentum vt vna sine alia cognoscatur. Confirmatur, potest puer experientia deprehendere bonitatem physicam obiecti, v. g. cibi, vestitus, & aliorum, quin vnquam audierit aut cogitauerit de ratione: potestque expendere, vtrum sibi obiectum expediat nec ne? Poterit enim vri ratiocinatione conferente duo obiecta bona, quæ fuerit expertus.

§. 158. Dices id implicare, dum non vritur discursu circa rationis leges: alioquin & bruta ea libertate gauderent. Contra, quia discursus circa rationem fit per alias species valde diuersas: hic autem per species sensatas, & experimentales. Bruta afferuntur abs re, quia non habent facultatem circa obiectum vllum discurrendi: nec agunt propter finem.

§. 159. Huic sententiæ obicitur primò, reperiri actum liberum, cuius nõ habeat Deus nec permissionem, quia non est malus: nec specialem prouidentiam, quia non est bonus, quod est absurdum. Negabunt aduersarij esse absurdum: tum quia à plurimis, grauissimisque Doctoribus constituuntur actus in indiuiduo, indifferentes, etiam cum aduertentia ad rationem: tum quia circa obiecta naturalia sine ratione, non incongruit.

§. 160. Obicitur secundò, actum liberum qua ratione liberum, esse moralem: quia constituit morem: cui

assuefimus: ergo non distinguuntur liberum, & morale. Distinguent antecedens, est moralis vt mos opponitur modo naturali, & determinato, concedent antecedens cum consequentia: est moralis, vt mos diuiditur in bonum & malum, & indifferentem: negabunt antecedens & consequentiam. Nam hæc diuisio moris connotat specialiter aduertentiam ad rationem.

§. 161. Obicitur tertio, etiam homines, alioquin ratione vrentes in aliquibus casibus, habere libertatem physicam, non moralem. Verum non est huius loci inquirere: vtrum possint exerceri species vnus obiecti circa conuenientiam physicam, quin & species circa conuenientiam cum ratione, si simul sint in intellectu. Hæc indicauit, neutrum asserimus; quamuis asseruimus disputans de actibus humanis.

SECTIO X.

Quæ cognitio relinquat voluntatem indifferentem, aut determinatam?

§. 162. Nonnulli requirunt ad libertatem cognitionem boni & mali: si enim cognitio repræsentat solam rationem boni, necessariò mouet voluntatem ad illius amorem: si autem rationem solam mali, determinat ad odium: si verò vtramque rationem apprehendit, relinquat voluntatem indifferentem ad vtrumque. Huic opinioni nunquam acquieui. Primum, quia bruta apprehendunt interdum bonum & malum, nec relinquuntur libera; ergo vniuersum ad libertatem non est sat apprehensio boni & mali. Maior pater, quia sæpe videmus canes, & caros inhiantes in aliqua obiecta, à quibus metu aliquo dererentur. Secundò, Deus potuit liberè multa facere, in quibus nullum reperiret malum; ergo libertas non exigit cognitionem mali: probo antecedens; nam Deus potuit producere totum hunc mundum quadrante post, & antequam produxerit: in quo quam (obsecro te) reperiret malitiam? Item potuit producere vnum lapidem vltra productos: aut vnum hominem, aut Angelos confirmatos in gratia, aut efficere, vt Spiritus sanctus carnem assumeret, pluraque alia in quibus nulla reperitur malitia, vel quia sunt natura sua bona, vt substantiæ naturales: vel quia illis malitia repugnat, vt vnioni hypostatica, & quia Deum nihil offendit præter peccatum creaturæ. Dices illis obiectis impediri alios fines: quod habet rationem mali. Contra primò, quia hæc non tam est ratio mali, quam boni finiti, non æquivalentis omni bono: sermo autem est de malitia insita obiecto, non de minori bonitate. Secundò, quia mundi productio quadrante ante, vel post, quos fines impediret? Item si Deus vellet permittere Petro laqueum, & Iudæ prouidere pœnitentiam, nõne allequeretur fines eosdem, quos nunc per pœnitentiam Petri, & permissam Iudæ desperationem?

§. 163. Tertio, argumentor à priori, bonitas finita, quia finita est, si perfectè noscatur, non mouet necessariò voluntatem: tamen nullam habet rationem mali: ergo licet non repræsentetur malitia, non amabitur necessariò: antecedens communiter ponitur à Doctoribus: vellem, & probaretur: quod haud facile fiet. Si enim dicas voluntatem esse capacem boni infiniti, ac proinde resistere posse cuius bono particulari, rectè repræsentato: Responderi potest id probare voluntatem necessariò amaturam Deum clarè visum, cuius infinitæ attra

attractioni resistere non potest. Vnde autem conseruat eam resistere posse cuius attractioni finita? Nam & potentia finita mouenti non potest sæpe resisti, licet non possit infinitè. Si autem dicas amaro quouis bono creato, relinqui in voluntate appetitum ad Deum: id probat, voluntatem non fatiari solis creaturis: sicut nec intellectum. Immo & bruta amato vno obiecto appetunt & alia.

§. 164. Probo autem antecedens; quia manente ea representatione obiecti, si aliud proponatur, voluntas prius obiectum amabit liberè: ergo ante, illud poterat liberè amare: antecedens est certum, quia obiectum secundum potest apprehendi vt melius simpliciter, quam primum, vel efficacius proponi: quibus in casibus res est clara: consequentiam probatur, quia si cognitio necessariò determinat voluntatem ad exercitium amoris, non potest non eam determinare, nec cessare ab amore, nisi per aliud obiectum ad se determinans voluntatem: nam prior cognitio retinet vim eandem quam prius; ergo illam non amittit nisi per aliam cognitionem voluntati inferentem necessitatem ad obiectum aliud: nam si eam non infert, quo pacto à priori amore voluntatem auerter? Visio Dei auertit quidem, quia necessitat ad eiusdem amorem, & in ea obiectorum pugna vincit Deus. Item brutum relinquat hordeum proposita herba, quia necessitat ad herbam: ergo si proposito secundo obiecto voluntas manet libera per primam cognitionem: illa ex se non determinat voluntatem.

§. 165. Dices primò, in eo casu non posse voluntatem cessare ab amore priori, nisi necessitetur ad oppositum. Contra, ergo repræsentato bono delectabili, quin per illum actum repræsentetur malitia illius, si per alium actum repræsentetur bonum vtile cum malitia honesti, non poterit homo cessare à delectabili propter vtile, quin necessitetur ab vtili: quod est falsum, quia ea cognitio non necessitat ad vtile: quia eius malitia proponitur. Dices secundò, tunc per secundam cognitionem proponi malitiam boni delectabilis, quia impedit vtilitatem. Contra, quia id non est proponere malitiam delectabilis per primam cognitionem: sed bonitatem vtilis: quia secunda cognitio nihil proponit de obiecto delectabili: nec circa illud variatur, sed accidit noua circa obiectum nouum. Neque enim opus est reflexè considerare amore vnus obiecti impediri amorem alterius: nam ipis obiectis directè cognitis, & inter se collatis, voluntas eligit quod vult: neque item propriè obiectum est malum comparatum meliori, aut quia impedit aliud bonum, neque enim spes est mala, quia charitas est melior, nec amor Dei, aut Deus visus, quia tollit amorem creaturarum contra leges: sed debent considerari obiecta in se comparatione eius à quo amantur.

§. 166. Arguunt, bruta ab obiectis necessitari, quia cognoscitur in illis ratio boni sine ratione mali. Secundò, motus subitos voluntatis oriri ex huiusmodi cognitionibus. Tertio, Deum odisse necessariò peccata, quia in illis videt rationem mali, & non boni: è contra verò complacere sibi in creaturis, quia videt in illis bonum, & non malum.

§. 167. Ad primam obiectionem nego id esse in causa: sæpe enim amant obiecta in quibus malum apprehendunt: sed oritur illa necessitas ex imperfectiōne cognitionis. Est enim sensus imperfectissima cognitionum, cui ob eam imperfectiōnem repugnat perfectio indifferentiæ radicalis, quia mouetur solò extrinseco accidente, sine alia collatione, aut notitia boni, & mali.

Philosophia Petr. Furt. de Mendoza.

Ad secundam itidem nego causam eam: sæpe enim excitantur affectus subiti ad virtutem clarè cognita difficultate virtutis, & molestia corporea, vt cum quis excitatur ad ieiunium, & flagra: sed oritur ex imperfectiōne cognitionis. Ad tertium, respondeo nullum esse peccatum posituum quin habeat bonitatem entis: à Deo autem habetur necessariò odio, quia stante amore boni, si malum oppositum repræsentetur, non potest non haberi odio: quia verò Deus se amat necessariò, & videt peccatum esse contra se, ideo illud odit necessariò. Quod afferitur de complacencia, est difficilius: habeat ne Deus illas simplices complacencias? Et sint illa necessaria? Vtroque admisso respondetur, illam necessitatem oriri ex amore sui, quia creaturæ sunt quædam participationes Dei: qui autem sibi complacet in omnipotentia, quia est talis, etiam gaudet de termino illius. Hac tamen de re agendum hinc non est, eam quæstionem tractari disputans de voluntate Dei.

§. 168. Igitur in nobis oritur necessitas quoties non habemus aliam cognitionem, nisi quam directè haurimus per sensus. Libertas autem oritur ex cognitione discursiua, quam formamus post cognitiones directas de obiecto sensibili: sic amens libertatem amittunt, quia vehementi humore agitati vehementiorem formant phantasmam, quam par esset (vt alibi dixi.)

DISPUTATIO XVI.

De habitibus potentie vitalis.

NON agitur de supernaturalibus, & per se infusis, sed de acquisitis per actus potentie vitalis; vt enim sunt effectus actuum vitalium, sic post actus occurrunt disputandi.

SECTIO I.

Quid sit habitus?

§. 1. HABITUS propriè sumptus est qualitas permanentis producta per actus vitales, facilitans potentiam ad similes actus, ad quod presupponit virtutem necessariam in potentia. Habitum esse qualitatem probabo in Metaphysica (sæuente Deo) in prædicamento qualitatis: esse permanentem, experientia patet. Nam quis difficile deponit mores quibus est assuetus: assuefit autem per habitum. Quem produci per actus vitales ostendam, sect. 2. eum verò inclinare potentiam ad similes actus experientia patet. Primò, quia homines concipiunt se quotidiano vsu, & consuetudine alicuius rei in illam ita propendere, vt vix possint ab eadem diuellit, licet in eius exercitio grauissimas experti sint difficultates. Habitum autem facilitare potentiam ad opus eodem probatur experimento: quapropter dicitur consuetudo est altera natura: quod verò habitus præsupponat totam virtutem in potentia, à priori præbarur: quia habitus adquiritur per actus; ergo præsupponit in potentia virtutem ad producendum actum, quia omnis effectus suam præsupponit causam: ergo antequam sit habitus iam præsupponitur in potentia virtus necessaria ad producendum actum. Quapropter dicitur habitus non dat posse, sed facile posse: quo differt ab habitu supernaturali per se infuso: qui vocatur per se infusus: quia à Deo solo producit, & per se infunditur

in animum: qui non comparatur per actus nostros, sed potius cum potentia vitali constituit integrum principium operandi. Vnde non datur ad facile, sed ad simpliciter posse; & comparatur ut potentia ad actus.

- §. 2. Egi de hoc genere habitus; quem dixi esse propriè habitum: consulto omitens varias habitus acceptiones: quas recognosce in Pat. Suarez suprà, & Pat. Vazquez, 1. 2. disput. 78. cap. 1. Nam de prima specie qualitatis ab Aristotele vocata *habitus*, & *dispositio*, agam in Metaphysica ad prædicamentum qualitatis. Obserua ab Aristotele habitum omnem vocari *dispositionem*, eamque vocari *ordinem partis habentis*. Vnde clarè constat omnem habitum censerì ab Aristotele partes habere: quem sic compositum, & singulas partes illum componentes *habitus* vocat: quidquid obstat Pat. Vazquez suprà cap. 2. Habitus per se infusus non comprehenduntur ea definitione: quia partibus carent: comprehenduntur autem alia ex secundo Ethicorum cap. 5. *habitus sunt quibus bene, vel male nos ad affectus ipsos habemus*: habitus autem intellectuales per se infusi continentur extendendo vocem *affectus* ad omnem actum intellectus, & voluntatis. Hos tamen habitus in Metaphysica dicam pertinere ad potentiam.

SECTIO II.

Intellectus non est capax habituum.

- §. 3. Sanctus Thom. relatus à P. Suarez disput. 44. Metaphysicæ cap. 4. affirmat habitum intellectuale esse specierum impressarum coordinationem. Id est, esse species ita intentas, & dispositas, ut intellectum promptum efficiant ad cognitiones exercendas, & 3. p. quæst. 1. 1. art. 6. quærens, *utrum scientia infusa Christi fuerit habitualis*? Respondet affirmatiuè: quia habet plures species impressas, pro quarum varietate sumitur varietas habitualis: & toto eo articulo & præcedente eodem modo loquitur de scientia habituali, & specie impressa, & quæst. 9. art. 3. expressè ait, species impressas esse scientiam, per quam anima Christi, & Angeli habitualiter intelligunt: nec opus est nisi eam quæstionem oculis lustrare, ut animaduerti in illius commentariis. Quapropter P. Valentia tom. 4. disput. 1. quæst. 1. 1. p. 1. §. 5. & *putant aliqui*, ait satis probabiliter id dici, & contentaneè S. Thom. & quidem si S. Thom. distingueret scientiam habitualem ab specie impressa, non aptè concluderet esse in Christo scientiam habitualem, ex eo quod in eo sint species impressæ: poterant enim species impressæ esse in Christo, etiamsi non essent habitus: nam qui distinguunt speciem ab habitu, affirmant speciem esse independenter ab habitu; ergo potest esse species sine habitu: ergo non bene probatur habitus ex specie: nam à causa ad effectum affirmatiuè non valet consequentia: & 1. 2. quæst. 50. art. 5. cum obieciisset in voluntate non esse habitus, quia nec species, quæ in intellectu habent rationem habituum, ait: *Ad primum dicendū, quod sicut in intellectu est aliqua species, quæ est similitudo obiecti, ita oportet, &c.* Et q. 1. art. 3. ad 3. ponit habitus in apprehensione sensitiua interna, ut est memoria: quæ consistit in specie. Clarissimè autem, art. 6. c. ait hominem indigere habitu ad omnia intelligenda: Angelum verò non indigere habitu ad se intelligendum; (quod intelligit de specie impressa) indigere autem ad cognitionem aliorum, indiget (inquit)

perfici habitualiter per aliquas species intelligibiles. Vide q. 5. 1. art. 1. & in sexcentis aliis locis: maximè autem sine tergiversatione, 1. 2. q. 5. toto art. 1.

Quod verò S. Thom. & Aristoteles aliquando dicant, habitus adquiri per nostros actus, nihil obest: nam ut dixi disput. 1. 2. sectio. 2. ex prima cognitione obiecti relinquuntur species illud repræsentans, & quo fuerit perfectior cognitio, perfectiorem relinquit speciem: per quam intellectus redditur facilius, non facilitate supponente totam virtutem actiuam: sed facilitate orta ex euidencia speciei. Itaque prima species antecedens omnes actus non acquiritur per actus: acquiritur autem species obiecti sensibilis per discursum ex obiecto sensibili. Eandem sententiam defendunt, Caietan. 1. 2. quæstio. 54. artic. 4. Soncinas & alij Thomistæ apud Pat. Suarez supra, quam expressè tueritur duo Gabrieles: alter, in 3. distinct. 14. quæst. unica, artic. 2. conclus. 3. & distinct. 23. quæst. 1. art. 1. not. 4. alter, 1. 2. disput. 78. num. 25. estque nunc admodum communis.

Probatur primò, quia intellectus est potentia omnino necessaria; sed potentia omnino necessaria non potest habere habitum illam inclinantem ad opus quod potest: ergo intellectus non potest habere talem habitum. Probatur maior: quia habitus est facilitas ad tollendam difficultatem potentia habentis omnia requisita ad operandum: sed potentia necessaria positus omnibus requisitis ad operandum nullam habet difficultatem: ergo potentia necessaria non est capax facilitatis tollentis difficultatem. Probatur primò, quia potentia necessaria positus omnibus requisitis ad operandum, operatur quantum potest, ita ut non possit non operari: ergo positus requisitis ad operandum nullam habet difficultatem operandi. Confirmatur, potentia visiva non potest operari per habitum. Nam vel habet omnia requisita vel non: si non, non est capax operandi per habitum: quia habitus non confert, nisi cum potentia habet omnia requisita: si autem visus habet omnia necessaria, habitus nihilo seruiet, quia sine habitu operatur visus tam facile, quam cum illo; quæ enim maior facilitas potest esse quam necessitas, qua potentia quasi præceps fertur in actum, non valens pedem sistere? sed intellectus est potentia tam necessaria, quam potentia visiva: ergo est tam incapax habitus, quam illa: minor patet, quia intellectus, posita euidencia obiecti, illi necessariò assentitur: si verò obiectum sit obscurum; illi etiam assentitur necessariò ex imperio voluntatis: si autem hæc desint, nullo modo potest illi assentiri. Quod argumentum non obscurè insinuat B. Thomas, 1. 2. quæst. 49. art. 4.

Secundò probatur inductione, nam ad prima principia intellectus non indiget habitu: quia tam euidenter repræsentantur per speciem, ut illis necessariò intellectus assentiat: sicut potentia visiva rectè disposita necessariò percipit lucem: ad quorum assensum tantum indiget intellectus explicata apprehensione terminorum. Deinde ad principia per se nota particularia non indiget habitu, quia ipsæ præmissæ determinant intellectum etiam quoad exercitium; quod si voluntas potest cohibere talem assensum, non est quia intellectus habeat aliquam difficultatem, aut indifferentiam; sed propter voluntatis imperium in cæteras potentias. Præterea ad assentiendum conclusioni præmissis absentibus, inutilis est habitus, quia species repræsentantes conclusionem, aut sunt euidentes, aut ineuidetes. Si primò, ergo illis excitatis intel

intellectus necessariò assentitur obiecto, & sine vlla difficultate. Si secundum, ergo intellectus non potest illi assentiri sine voluntatis imperio, quod contingit circa omne obiectum obscure proposi- tum. Quapropter constituitur in voluntate pia affectio supernaturalis, quæ imperet intellectui assensum fidei; sed posito eo imperio intellectus sine difficultate & necessariò assentitur obiecto: ergo in nullo casu est necessarius habitus. Ad conclusionem autem determinatur intellectus per præmissas quibus positus non est indifferens ad assensum & dissensum: ubi autem deest ea indifferentia, nec requiritur habitus, nec admittitur à B. Thom. in cuius sententia species impressæ sunt habitus; quia tollunt vniuersalem indifferentiam ad plura obiecta.

§. 7. Dices primò, intellectum habere aliquam indifferentiam circa obiecta obscure repræsentata. Contra, quia illa indifferentia non est nisi impotentia ad assensum, neque est propriè difficultas: quæ impotentia tollitur per voluntatis imperium; quod imperium necessitat intellectum, qui ex intrinseca sua natura est determinatus ad obediendum voluntati circa talia obiecta. Voluntas autem sentit maiorem, aut minorem difficultatem in eo imperio, quæ difficultas tollitur per habitus voluntatis.

§. 8. Dices secundò, musicum summa cum facilitate pulsare fides, cum antea id esset difficile. Responderetur, illam facilitatem oriri ex perfectione specierum, quæ vsu quotidiano perficiuntur: quas, quæ sunt in statu ita perfectæ, *habitus* vocamus, non quia non sint necessaria simpliciter ad actus intellectus, quos eliciunt; sed propter facilitatem, quam tribuunt potentia ex modo repræsentandi obiecta: neque in illis pono ordinem aliquem acquisitum, sed species ipsas in sua substantia perfectas.

§. 9. Obiicit tertid, homini esse artem, & prudentiam, quæ distinguuntur ab speciebus. Hoc nego: est enim ars species practica dirigens ad opus; prudentia autem est specierum collectio experientia acquisitarum, vel rationis perspicacia, quibus rectè de agendis iudicatur.

SECTIO III.

Voluntas est capax habituum.

- §. 10. Vnde colliges in sola voluntate esse propriè habitus naturales: quia sola voluntas positus omnibus requisitis ad operandum potest sentire difficultatem ad agendum; nam potest agere & non agere: quæ difficultas vincitur per habitus, qui sunt quædam quasi preces præcedentium actuum, quibus voluntas flectitur & emollitur ad similes eliciendos, ne pereat memoria præcedentium. Hæc facilitas oritur ex ipsis actibus voluntatis; operationes enim, quas antea difficile volebamus exercere, postea facile exercemus, ut patet in quocumque genere operationum, quibus homo diutius assuescit. Potentia autem externæ vsu facilitantur, non quia in illis sit propriè habitus, sed vel quia exercitatione impedimenta depellunt, fiuntque vegetiores, vel quia intellectus per cognitiones clariore, illas dirigit facilius: quam ob causam *habitus* vocantur. Item & quia disponunt ad operandum, comprehenduntur nomine *habitus*: in qua significatione reperitur etiam in bruto.

Rhilosophia Petr. Hurt. de Mendozæ.

In voluntate habitus reperiri testis est Aristoteles secundo Ethicorum cap. 5. asserens eos esse quibus malè, aut bene disponimur ad effectus ipsos, & beatus Thomas 1. 2. quæst. 50. artic. 5. estque communissima Doctorem omnium, excepto nemine.

Dices, totam eam doctrinam intelligi posse non de habitu voluntati insidente: sed de speciebus impressis, quæ vsu & perficiuntur, & faciunt voluntatem ad opus. Contra, quia nusquam dixit vllus, temperantiam esse speciem impressam, repræsentantem obiectum actuum temperantia; nec potest habitus intellectualis exercere actus voluntatis. Secundò eodem argumento, quo nos faciles experimur ad actus, ad quos prius eramus difficiles; probatur eam facilitatem voluntati inefficere. Primò, quia facilitas amittitur, licet non amittatur speciei perfectæ: qui enim temperatè vescitur ob perfectam notitiam temperantia; stante eadem notitia potest intemperatè vesci: tum quia liberè vescitur: tum quia cibus potest illi proponi vehementius, quam abstinentia: tum sic, stante priori notitia temperantia potest esse intemperans: sed stante eadem virtute temperantia non potest esse intemperans: ergo habitus temperantia; aliquid est præter notitiam, & speciem impressam: maior est probata: quia illa notitia relinquit hominem liberum: minor est certa, quia temperantia & intemperantia opponuntur.

Confirmatur, qui temperantiã amittit per diurnam intemperantiã, postea & si viuacissimè apprehendat honestatem temperantia; ingentem patitur difficultatem in eius exercitio, ut experientia patet: ergo facilitas habitualis aliquid est præter cognitionem & speciem.

Probatur secundò: quia virtus moralis habitualis & vitium opponuntur: ut patet, tum experientia, qua cernimus, actibus intemperantia; reddi hominem difficilem ad temperantiã: tum ratione, quia inclinari ad intemperantiã est contrarium inclinationi ad temperantiã: sed duæ species impressæ, nec duæ cognitiones quantumvis perfectæ de temperantia & intemperantia, non opponuntur: ergo. Probatur minor, quia cognitiones non opponuntur nisi connotent in obiecto duo contradictoria prædicata: neque item duæ species impressæ, quia non repugnat idem principuè esse completum ad cognoscenda duo obiecta contraria, ut album & nigrum.

Confirmatur, intemperantia est vitium morale, & temperantia virtus: item inter se opponuntur: sed species impressæ non sunt entia moralia: nec vlla est vitium: quia viua repræsentatio obiecti non est vituperatione digna: ergo intemperantia non pertinet ad intellectum: item stante viuacissima repræsentatione obiecti delectabilis, potest quis liberè esse temperatus per cognitionem minus efficacem de honestate temperantia; hic erit temperatus (ut pono) & intemperatus ob perfectam repræsentationem obiecti. Ratio à priori, quia voluntas, posita quavis specie, & cognitione, manet libera, & potest nolle exercere actum; ergo potest manere difficilis, quia difficultas vincitur assuetudine ipsius voluntatis.

His fauet S. August. tom. 7. lib. de perfectione iustitia; sub initium, asserens auaritiã esse qualitatem, qua fumus mali, etiam quando nihil agimus: sed per species impressas non fumus mali: ergo. Probo minorem: tum quia illæ non sunt in genere moris: tum quia Deus, & Angeli habent perspicacissimas cognitiones de omnibus vitiis: item

K k k 3 anima

anima Christi, & Beatorum, habent eandem cognitionem; quibus recte perpendunt voluptatem, & delectationem, quæ capitur ex vitiorum exercitatione: & cognoscunt se illorum esse capaces, si secundum se & exclusa gratia considerentur. Pone hominem peccatorem; iam confirmatum in gratia, acta penitentia; hic tota vita erit vitiosus: quia non amittit cognitionem, nec speciem impressam, quibus inclinabatur in vitium.

- §. 17. Obiiciunt, habituum causalitatem nunquam locum habere: quia semper, aut nunquam sentitur. Leue quidem argumentum ad euertendam fixam ab aucto doctrinam de habitibus. Respondeo, excitata cognitione obiecti, in quod nos habitus inclinat, sentiri facilitatem; tum antecedenter; prope demus enim in actus, & difficilius frangamur: tum in ipsa actione; quam experimur cum voluptate: in quo Aristoteles constituit rationem virtutis. Cum autem cognitio cesset, non experimur habitum: qui, ut non est nisi ab actibus; ita nec sentitur, nisi cum est occasio eisdem repetendi. Alia horum authorum argumenta omitto; quia non sunt difficilia.

SECTIO IV.

De extensione, & simplicitate habitus.

- §. 18. Pat. Suarez disputatio. 44. Metaphysicæ sect. 1. 1. & Pat. Vazquez tom. 1. 1. 2. disput. 80. cap. 2. & 3. latè disputant de habituum augmento, & simplicitate. Vide autem beatum Thomam 1. 2. quæst. 72.

SVBSECTIO I.

Augmentum habitus est quid reale.

- §. 19. Dico primò. *Habitus augentur realiter.* De supernaturalibus per se infusus non potest esse dubium: cum discipuli petierint à Christo Fidei augmentum: quod in Fide, Spe, & Charitate petit Ecclesia: item definitur in Trident. sessio. 6. iustum bonis operibus mereri augmentum gratiæ. In naturalibus eadem est omnino ratio. Conclusionem hanc docet B. Thomas 1. 2. quæst. 72. artic. 1. à qua nullus discedit. Probatum primò: qui exercet actus temperantiæ circa potum, & non se exercuit circa cibum; facilitatem experitur in potu, & non in cibo: deinde ipsa exercitatione acquirit facilitatem in cibo: ergo auctus est habitus prior; quia se extendit nunc ad plura obiecta quam antea: idem iudicium est de habitu intellectus (quidquid ille sit) qui extenditur ad plura obiecta.
- §. 20. Dico secundò. *Habitus scientificus* (hoc dico, exempli gratia; est enim ratio omnino eadem de habitu voluntatis) non est una simplex qualitas circa omnes conclusiones eiusdem scientiæ: v. g. habitus Physicæ circa hominem, aut formam, non est una simplex qualitas cum habitu circa cælum, aut materiam. Hanc conclusionem docet B. Thom. 1. 2. quæst. 72. art. 1. c. fine. *Non enim* (inquit) *habitus & dispositio dat speciem subiecto: nec iterum in sui ratione includit indiuisibilitatem: & art. 2. similiter etiam & scientia potest augeri secundum seipsam per additionem; sicut cum aliquis plures conclusiones Geometriæ addidit, augetur in eo habitus eiusdem scientiæ secundum speciem.* Vbi clarè constituit augmentum extensionem habituum intra eandem speciem per varias conclusiones comparatum. Cum verò ait B. Tho-

mas ad 2. non fieri nouam formam; intellige adæquatam. Item eius loquendi rationem de augmento intensiuo explicui disput. 5. de generat. sectio. 5. Est hæc opinio extra scholam Thomistarum magis communis quam egeat à me authorum pondere firmari.

Probatum, quia si habitus habent simplicitatem realem, sequeretur simul esse ex natura rei duos habitus contrarios in gradu intensio: ergo. Probo antecedens; demus Petrum habere scientiam intensam de immortalitate animæ, e. g. aut temperantiam circa cibum: postea habeat errorem intensum de cælorum corruptibilitate; aut intemperantiam circa aquam: hi habitus erroris, & intemperantiæ sunt oppositi scientiæ, & temperantiæ prioribus: & sunt simul in gradu intensio: ergo habitus contrarij in gradu intensio sunt simul ex natura rei. Minor patet: quia sæpe contingit aliquem errare circa vnum obiectum cum scientia circa aliud. Etenim Philosophi euidentissimè sciunt esse materiam incorruptibilem: item dissident de cælorum incorruptibilitate, & continui compositione: in quo dissidio alteri errant: ergo scientia de anima, aut materia prima, in gradu intensio componi potest cum errore de cælorum corruptione. Maior probatur, scientia & error circa idem obiectum opponuntur; item virtus & vitium: sed habitus scientificus de incorruptibilitate materiæ est per se idem cum scientia de cælorum incorruptibilitate: & temperantia circa cibum est temperantia circa potum: ergo illi habitus sunt oppositi errori de cælo & intemperantiæ in potu. Quod si scientia de materia non est realiter scientia de cælo: ergo sunt diuersæ scientiæ, & non vna simplex; vel si ad cælum extenditur per aliquid illi realiter additum; ergo ut de cælo & animo non est realiter simplex. Quod si realiter est simplex, ergo & realiter sunt simul scientia & error, virtus & vitium circa idem obiectum, de quo latè agitur defluxu disputationis.

Dico tertio. *Non potest intelligi reale augmentum habitus, quin ei addatur aliquid reale, distinctum realiter ab habitu præcedenti.* In hanc conueniunt Patres Suarez & Vazquez. Quam probo primò, quia probatum est disput. 5. de generatione, intensio fieri additione nouæ partis: ergo idem erit de extensione eiusdem omnino rationibus. Immo in intensio aliqui id negant, & in extensione nullus. Secundò, quia habitus antequam extenderetur ad nouum obiectum, non inclinabat potentiam ad illud; at post augmentum inclinatur: ergo post augmentum aliquid reale accipit. Consequentia patet, quia inclinare ad nouum obiectum, est aliquid reale distinctum à præteritione actuum, ut probaui supra; sed hoc reale non erat in habitu ante augmentum: ergo post augmentum habitus habet aliquid reale, quo antea realiter carebat.

Confirmatur: post augmentum habitus non se habet eodem modo, quo antea; at si nihil reale accepisset, eodem modo se haberet: ergo aliquid reale accipit. Denique hæc conclusio est probanda eisdem argumentis, quibus disput. 5. physicorum ostendi, vnionem realiter ab extremis distingui; quia antea, habitus erat realiter, & augmentum non erat realiter: ergo habitus præcedens, non erat realiter augmentum. Denique beatus Thomas 1. 2. quæst. 72. art. 3. ad 2. docet expressè actum causante augmentum habitus, aliquid reale fieri: quamuis non sit noua forma. Quod commune est cuius extensioni.

Dico

- §. 24. Dico quartò. *Id quod acquiritur habitus per augmentum vel extensionem, non vnitur illi continuatiua vnione.* Hanc probat Pat. Suarez, quia continuatio non pertinet ad nouum obiectum potius quam ad aliud: sed hoc non vrget, quia puncta continuatiua non sunt representatio obiecti, neque inclinatio ad illud: nam indiuisibile speciei impressæ materialis non representat indiuisibile coloris, neque indiuisibilia visionis representant puncta coloris, quæ sunt sensu imperceptibilia; sed puncta solum deseruiunt ad vnendum. Probatum autem primo argumento eiusdem Pat. Suarez, quia in actibus intellectus tendentibus in diuersa obiecta non datur vnio continuatiua: ergo neque in habitibus: antecedens negat nullus, quia ex duobus actibus intellectus, aut voluntatis nullus asserit constari vnum, neque virtutem, aut scientiam actualem esse vnum actum continuum circa omnia sua obiecta: neque videretur cui rei sit utilis talis vnio: consequentia probatur, quia proportione seruata nihil reperitur in habitu, quin præcesserit in actu: sed tale genus vnionis non præcessit in actu: ergo nec reperitur in habitu.

§. 25. Tertio, quia talis vnio non est inter potentiam & actum, quia nulla pars habitus est potentia subiectiua, aut actus informans alterius partis. Item neque est vnio integralis, quia in rebus spiritualibus non datur vnio integralis præter intensiuam: nam ut probaui disput. 2. sect. 1. diuisibilitas in partes integrales rei spirituali repugnat: quod in habitu clarius impugno: tum quia vbiocationem Angelicam ostendi esse indiuisibilem, tum quia ex nullo capite potest diuisibilitas habitui cõuenire: non ex parte subiecti, quia est inseparabile; neque ex parte obiecti: sint enim obiecta, quæ amantur per habitus, spiritualia, verbi gratia, Duo Angeli, aut vnus Angelus, & animus: habitus tendens in Angelum est indiuisibilis ex parte obiecti: ergo est vna simplicissima entitas; item & habitus tendens in animum: sed duæ res indiuisibiles in partes integrales non vnuntur cõtinuatione, quia continuatio iungit res diuisibiles. Item quia ea vnio nihil differt ab vnione qualitatis materialis: ergo. Vnde rectè ait Pat. Suarez hanc sententiam incidere in difficultates Nominalium, constituentium diuersos habitus, & in alias circa eorum vnionem, quæ vix potest explicari.

§. 26. Dices, vnionem continuatiuam propriè non reperiri in re spirituali, bene tamen vnionem quasi continuatiuam, quæ in habitu oritur ex obiectis. Nam obiecta inter se annexa cognoscuntur vna scientia, quæ vnitas non potest sine vnione explicari. Hæc solutio est sine fundamento, & qui componunt continuum ex solis indiuisibilibus, non possunt ea vti, quia illa vnio esset continua propriè. Deinde habitus illi sunt diuersarum specierum: ergo non possunt extensionem efficere. Tandem ad vniam scientiam pertinet ens reale, verbi gratia, & rationis: virtus & vitium: quæ non annectuntur inuicem, sed aduersantur: ergo ea scientia non habet vnitatem vnionis, quæ è nullo capite deriuatur. Vnitatem scientiarum esse per habituum aggregationem ostendam fusè in præcæmio metaphysicæ.

SVBSECTIO II.

Hoc augmentum non est modus.

- §. 27. Pat. Vazquez supra cap. 5. ait augmentum habitus esse modum, qui vnitur habitui præexisten-

ti. Opinatur enim, habitum circa obiecta materialia, quæ sunt sub eadem ratione formali, augeri additione cuiusdam modi, per quem habitus potentiam inclinatur ad nouum obiectum materiale. Hanc sententiam non probo: ad quod pono voluntatem non versari circa obiecta formalia abstracta: sed concreta cum materialibus, verbi gratia, voluntas exercens religionem, semper illam exercet circa aliquod obiectum particulare vouendi, aut orandi, quod ipse Pat. Vazquez admittit: tunc sic, habitus ut versatur circa orationem, non potest esse modus habitus versantis circa votum: ergo quando augetur habitus vouendi, non augetur per aliquem modum versantem circa orationem: consequentia est certa: antecedens probatur, quia non est cur habitus circa orationem sit modus afficiens habitum circa votum potius quam è conuerso. Nam sicut voluntas se primò exercuit circa votum, poruit etiam se primò exercere circa orationem; & quando habitus circa orationem augetur, circa votum non augetur per modum aliquem, sed per eundem habitum circa votum, quem acquisiuit, quando se primò exercuit circa votum; neque enim refert quod se exerceat prius circa vnum obiectum, quam circa aliud, ad hoc ut habitus sit res vel modus. Nam habitus circa obiectum primum est res: ergo & habitus circa secundum est res & non modus. Patet consequentia, quia ille primus acquisitus est per actus circa votum, per quos vicit difficultatem vouendi; sed habitus circa orationem etiam fit per actus circa illam tollens difficultatem orandi: ergo etiam habitus orandi est res, & non modus; quia illi actus tantam vim habent ad producendam entitatem absolutam habitus, quantam ceteri actus. Vnde patet aut omnes habitus esse modos, aut omnes esse res; quia omnes actus æqualem habent virtutem ad producendos habitus. Confirmatur, quia illud augmentum in sententia Pat. Vazquez habet vim faciendi aliquid in actibus, quod modis repugnat. Item disput. 2. mer. sect. 5. patebit repugnare modi essentiam simili habitui, quia nullam ab illo indifferentiam tollit.

§. 28. Secundo, quia modus communicat suum effectum formalem rei cuius est modus; sed facilitas circa orationem non communicat suum effectum formalem habitui circa votum: ergo non est modus illius. Probatum minor, quia habitus non est facilis, sicut albedo non est alba; sed est ratio formalis reddens potentiam facilem: potentia autem redditur facilis immediatè recipiendo facilitatem, sicut album recipiendo albedinem: maior est certa, vel sola inductione. Nec dici potest illum modum inherere potentia, & afficere habitum. Nullus enim modus præter vnionem & actionem afficit aliquid nisi inhærendo rei, quam afficit: neque opus est tali afficientia circa habitum; quia facilitas solam potentiam denominat facilem, & non habitum: nec propter augmentum est necessaria illa ratio afficiendi, quia augmentum non est nisi per continuationem, quam habitui repugnare probaui.

§. 29. Tertio, postquam potentia se exercuit circa vnum obiectum, quin circa aliud: manet facilis ad alterum; ad alterum verò difficilis: deinde illa difficultas tollitur vsu; ergo id quod additur habitui priori est formaliter habitus. Nam omnis facilitas est, est habitus: sed id quod acquiritur de nouo est noua facilitas ad actus similes inclinans: ergo est nouus habitus. De maiori non dubium: est enim ipsissima definitio habitus. Minor patet: quia id

quod acquiritur, tollit seipso in genere cause formalis difficultatem ad actum; & reddit potentiam facilem: hoc autem est esse facilitatem ergo. Maior patet: quia ante exercitium circa secundum obiectum erat potentia difficilis: post exercitium est facilis: ergo sublata est difficultas: non formaliter per ipsos actus; alioquin nullus alius habitus esset necessarius: ergo per illud ex actibus relictum.

§ 30. Dices, priorem habitum ut esset facilitas circa secundum obiectum, non egere nisi illo nouo modo. Contra primum, aut habitus est formaliter facilitas; aut non: si primum: ergo ut reddat potentiam facilem non eget alio modo præter unionem; ut albedo ut reddat album: si secundum, ergo quod aduenit nouè est formaliter facilitas: ergo habitus formaliter. Secundò si est facilitas: ergo se ipsa est potentia facilis per illam; ergo non eget alio habitu: sed per diuersos modos potentia unitos reddetur potentia facilis. Adde illud quod acquiritur esse formale principium influens in actus: quia in sententia P. Vazquez habitus efficit actum: at modus non est principium aliquid producendi.

§ 31. Quartò, ponamus hominem exercuisse iustitiam circa vxorem alius; deinde eandem virtutem exercuisse circa pecuniam. Probo hoc augmentum non esse modum adiectum primo habitui. Nam per adulterium amitteret iustitiam circa vxorem alius & retineret iustitiam circa pecunias. Hoc enim saepe contingit: at si facilitas circa pecuniam esset modus iustitiæ circa vxorem, non remaneret corrupto habitu priori: quia modus necessariò perit cum re, cuius est modus: ergo.

SYBSECTIO III.

Tot sunt habitus quot actus.

§ 32. Quapropter Pat. Suarez docet nullum habitum propriè augeri; sed quemlibet esse vnam simplicem omnino qualitatem. Sed adhuc est multifarius in ea explicanda. Nam in intellectu constituit diuersos habitus ad præmissas, & ad conclusionem. In voluntate autem dicit esse eundem habitum ad finem & medium; quia inquit tota ratio amandi medium est finis: at præmissæ non sunt tota ratio assentiendi conclusioni, quia hæc euidenter cognoscitur. Sed hoc fundamentum conuulsus est supra, dum probaui media habere in se bonitatem distinctam à bonitate finis, & eodem modo comparari conclusionem præmissis, quo fini medium: Nam conclusio formaliter non habet vnde cognoscatur nisi ex præmissis. Conexio enim extremorum inter se non dignoscitur nisi ex connexionem eorumdè cum medio. Immo verò si quod est discrimen, in intellectu non est distinguendus habitus vtriusque præmissæ ab habitu conclusionis, quia conclusio est idem obiectum cum vtraque præmissa; & tota ratio assentiendi conclusioni nititur assensui præmissarum, & præstito assensui præmissis, nulla est difficultas circa conclusionem, quia intellectus præmissis necessatur ad exercitiu conclusionis. Beatus autem Thomas negat habitum vbi non est indifferentia: at præmissis positus nulla manet indifferentia; ergo non est nouus habitus ad conclusionem. At verò finis est obiectum realiter distinctum à medio, & in medio est etiam bonitas realiter distincta, circa cuius electionem potest oriri noua difficultas, quæ nouo est superaddita habitu; ergo potius habitus mediij & finis sunt distincti, quam habitus vtriusque præmissæ & conclusionis.

Item dicit Pat. Suarez, posse hominem alteri assentiri eodem habitu circa diuersa obiecta materialia, & posse eodem habitu voluntatis eligere diuersa media in ordine ad finem. Quod sic impugnetur Pat. Vazquez: quia homo assentiens Petro circa vnum obiectum, post aliquot actus non sentit difficultatem circa tale obiectum: deinde incipiat illi proponere nouum aliud obiectum; tunc sentit difficultatem circa illud; ergo prior habitus non inclinatur ad illa diuersa obiecta. Patet consequentia, quia si ille habitus inclinaret ad omnia obiecta, tam facilem redderet hominem ad vnum, quam ad aliud, quia hic est formalis effectus ortus ab eadem forma reali.

Respondet Pat. Suarez, talem hominem ex parte potentia esse tam facilem ad vnum obiectum, quam ad aliud; sed ipso vsu circa vnum sentire facilitatem, quia ipsa exercitatione species representant obiectum accommodatius, & quasi connaturalius. Contra primum, quia (ut rectè P. Vazquez) inutiliter laboramus in querendis habitibus, quia per vsum species accommodatius representant obiectum; ergo etiam si non sit habitus sola assiduitate specierum facile operabimur, & posito habitu operamur difficile. Verum est, saepe amitti vsum veterum habituum, quia non excitantur species, quæ sunt principium actuum ad quos habitus inclinant: at verò quando excitantur tales species, habitus æqualiter reddit facilem potentiam circa omnia obiecta, ad quæ inclinatur. Contra secundò, demus obiectum, cui assuescimus non representari perfectius quam illud nouum, cui non assuescimus, tunc sentimus difficultatem circa nouum obiectum, & non circa antiquum: quæ difficultas non oritur ex speciebus: ergo indigemus nouo habitu ad vincendam eam difficultatem.

Ratio à priori est, quia actus circa temperatiam, v.g. potus, non habet virtutem ad facilitandum hominem circa tactum, vel cibum. Nam actus inclinatur circa propriam suam materiam, & difficultas circa alia est superanda actibus in illam tendentibus: sed exercitium circa potum non est circa tactum, vel cibum; ergo actus circa potum non generat habitum nisi circa potum.

Dices, illis actibus generari habitum circa obiectum formale. Contra, quia nulla est difficultas circa obiectum formale virtutis ut sic, nisi in quantum coniungitur materia. Deinde superata difficultate circa obiectum formale, superantur alia superanda circa materiam: ergo hæc debent superari propriis actibus circa materiam versantibus, ut expressè docuit B. Thom. quest. 2. de virtut. a. 4. ad 2. Vnde rectè potest aliquis esse facilissimus circa vnum obiectum materiale, & difficillimus circa aliud, v.g. adulter habet habitum iniustitiæ circa illam materiam, & tamen circa pecunias habet habitum iustitiæ naturalis, per quem est facilis in reddendis vnicuique suis pecuniis: tunc sic, talis homo exercendo adulterium habet intensum habitum iniustitiæ: ergo cum tali habitu non est possibilis alius habitus iustitiæ circa idem obiectum, quia duo contraria simul esse non possunt in eodem subiecto in gradu intenso; ergo habitus iustitiæ circa pecunias, non est habitus iustitiæ circa vxorem alterius. Patet consequentia: quia remanet habitus circa pecunias, & valde intensus: at verò circa vxorem alterius non remanet habitus iustitiæ, sed iniustitiæ intensa. Quapropter habitus iustitiæ & iniustitiæ circa diuersa obiecta materialia non opponuntur.

Confirmatur primò, ipsa ratio formalis obiecti est difficilis in vna materia, & facilis in alia. Multi enim

§ 33.

§ 34.

§ 38.

§ 39.

§ 35.

§ 36.

§ 40.

§ 41.

§ 37.

sectio IV. De extensione, & simplicitate habitus.

669

eum sentiunt facilitatem seruandi ius vnicuique circa pecunias; nec illi rapient marauedinum: at sentiunt difficultatem seruandi eidem ius circa vxorem, quam deperunt: ergo ad vincendam difficultatè illam est necessaria noua facilitas. Ut enim iniustus in quavis materia tollit æqualitatem, ita iustus illam constituit. Dices nouam facilitatem esse maiorem intensionem circa obiectum formale secundum se. Contra: quia pono nullum actum exerceri circa obiectum illud, sed ut coniungitur materiali. Deinde ergo iam est nouus habitus circa idem obiectum comparatus in diuersa materia. Tertio, quia sine maiori intensione circa pecunias, quam circa vxorem, comparatur facilitas circa illas: ergo ea facilitas non est maior intensio prioris. Confirmatur secundò, quia misericordia, v.g. habet multas rationes formales. Sunt enim multæ miseriæ specie distinctæ. Infamia, egestas, fames, nuditas, peccatum. Voluntas leuandi has arumnas est specie distincta: quia per se primò determinat ad obiecta specie distincta. Dices voluntatem illam habere pro obiecto formali leuare miseriam ut sic. Contra: qui videt infamiam, potest velle ea hominem leuare; non quia est miseria ut sic; sed quia talis miseria. Etenim potest velle detergere infamiam; & non leuare egestatem: quod non potest, si ratio formalis esset miseria ut sic. Ut oculus videt albedinem, non quia est color ut sic, sed quia talis color: & Physicus considerat corpus mobile, non quia est ens, aut substantia; sed quia tale ens, talisque substantia. Quod sufficit ad distinguendam Physicam à Metaphysica. Idem argumentum efforma in scientiis.

Sed primò obiicit P. Suarez habitus per se infusos: qui sunt circa obiecta diuersa: ergo etiam acquisiti. Nulla est consequentia, quia infusi comparantur, ut potentia actibus, & non acquiruntur physicè per actus; neque sunt facultates, sed principia simpliciter necessaria; & non dant facile, sed simpliciter posse. Quapropter sicut eadem potentia est principium diuersorum actuum, ita & habitus per se infusi. Habitus autè per se acquisiti comparantur physicè actibus, & tantum possunt reddere facilem potentiam circa obiectum suorum actuum: Nam qui nunquam se exercuit in abstinentia vini, non erit facilis ad illius moderatum vsum eo præcise quod se exercuerit abstinentia aquæ.

Secundò obiicit, quia habitus est medium inter potentiam & actum: ergo nec respicit tam pauca obiecta, quam actus, nec tam multa quam potentia. Nego consequentiam, illa autem medietas consistit, quia sicut potentia est principium plurium actuum specie, & numero distinctorum, ita habitus inclinatur ad plures actus & obiecta, non specie, sed numero distincta. Actus autem respicit duo, vnum, aut tria obiecta.

§ 41. Igitur in voluntate tot sunt habitus specie distincti, quot actus, v.g. habitus quo ego volo temperantiam in aqua, distinguitur specie ab habitu, quo volo temperantiam in vino; & habitus quo volo sanitatem per potionem, distinguitur specie ab habitu quo eandem volo per sanguinis emissionem. Ratio insinuata est supra: nam vnumquodque obiectum materiale ratione suæ bonitatis, aut malitiæ habet distinctam difficultatè ut odio, vel amore habeatur: multi enim facile abstinent ab aqua, & non à vino; & propter difficultatem obiecti materialis redditur difficile obiectum formale: ut qui volunt facile salutem per temperatum vsum aquæ, eam agrè volunt per moderatum vsum vini: quæ difficultas propriis actibus circa vinum est supe-

randa. Habitus autem circa medium & finem est idem numero; sicut supra probaui actum circa vtrumque esse eundem numero. Habitus item quo amo bonum, specie distinguitur ab eo, quo odi malum, quia stante eo amore, potest esse difficultas in odio boni oppositi, licet quoad speciem odii habeatur necessariò, durante amore, non tamen quoad exercitium, nisi item amor exerceatur necessariò.

Arguunt nonnulli, non posse aliquem esse efficaciter affectum ad honestatem iustitiæ, quin simul sit facilis ad media necessaria. Respondeo primum; posse aliquem esse affectum ad honestatem iustitiæ in materia particulari quin in omnibus, ut dixi §. 36. Secundò respondeo, stante amore efficaci iustitiæ posse esse difficultatem in eligendo medio e.g. ego sum certus non differre solutionem æris alieni, possum eligere soluere auro, vel argento: vtrumque mihi difficile: sed habitus circa obiectum formale non tollit eam difficultatem: ergo alius est necessarius. Probo maiorem: quia neutrum medium est simpliciter necessarium ad finem: ac propterea potest esse noua difficultas circa media. Minor probatur: quia electio auri non est determinatè necessaria ad finem: ergo habitus in finem non tollit eam necessitatem. Probo consequentiam: quia finis intentio non tollit difficultatem nisi circa medium necessarium simpliciter; sicut nec determinatè infert electionem. At cum eligitur hoc medium, efficitur nouus actus circa medium & finem; & hic generat habitum circa vtrumque.

In intellectu autem in mea sententia tot sunt habitus, quot sunt species ita ordinatæ, ut promptum reddant intellectum ad actus. Agedum, admissa distinctione inter habitus & species: respondeo tot esse habitus intellectuales, quot actus specie distincti cum Nominalibus. Nonnulli volunt habitum vtriusque præmissæ non distingui ab habitu conclusionis, quia ad hanc necessitant præmissæ. Verum omnes actus intellectus sunt intrinsecè necessarij, vnde nullus relinquit habitum, vel omnes relinquunt. Quo autem pacto coniungenda sit vnitas scientiarum, & virtutum, dicam disp. 1. Metaphy. sect. 6. Hic enim tantum disquirò physicam habituum pluralitatem.

Negorium facecit B. Thom. 1. 2. quæst. 54. art. 2. constituens discrimen habituum ex obiectis formalibus, non verò materialibus. Respondeo ab eo distingui ab obiectis proximis, non verò à remotis, ut visiones distinguitur per colores, non verò per subiecta illorum. At art. 4. negat expressè habitum componi ex multis, sed illum ait esse simplicem qualitatem. Iam ostendi ab eodem dici habitum non esse indiuisibiles. Ait ergo eos esse simplices, ut excludat compositionè plurium habituum, nam pluralitatem accipit B. Thomas pro multitudine rerum numero distinctarum: quam negat in eodem subiecto, ut explicui disp. 5. de generat. sect. 5. Item negat distinctionem specificam ex obiectis remotis, eamque constituit ex obiectis formalibus: id est, quæ propriè attinguntur. Item negat distinctionem specierum completarum.

SECTIO V.

De productione, & corruptione habitus.

DE productione habituum intellectualium actum est supra disput. 12. Nunc agendum de habitibus

§ 42.

§ 43.

§ 44.

§ 45.

habitibus voluntatis: ac primum certum est vno solo actu effici habitum perfectissimum: nam actus valde intensus habet virtutem æqualem pluribus actibus remissioribus, sed hi efficiunt habitum perfectum: ergo & ille. Confirmatur, habitus quo perfectior, eo intensior, vel e contra; sed actus intensus efficit actum intensum: ergo & perfectum. Deinde certum est communiter habitum acquiri pluribus actibus, experimur enim hominem, qui in primo, secundo, & tertio actu difficile se exercebat, postea quam facillimè operari; sed quo pacto id fiat, hoc opus, hic labor est.

§. 46. Nonnulli existimant, habitum fieri primis actibus disponentibus: ita ut primus nihil omnino efficiat, neque relinquat aliquid in potentia, sed per seipsum illam disponat. Hæc sententia non placet: nam si ille actus nihil relinquit in potentia: ergo eo transacto potentia se habet eodem modo, quo antequam actum produceret: nam actus ille iam non est magis quam antequam esset; & in potentia nihil relinquit magis quam si non esset: fuisse autem est extrinseca denominatio sicut fore: ergo actus ille eodem modo relinquit potentiam, quam antequam esset: ergo secundus actus tam indispositam inuenit potentiam, quam primus: ergo actus secundus nihil efficiet nisi sit potior quam primus. Confirmatur, sola extrinseca denominatio relinquit potentiam magis dispositam ut habitus fiat per actum secundum: ergo actibus replicatis, etiam si nihil physicum relinquat in potentia, illa manebit facilis, & magis disposita ad producendos alios actus: ergo habitus nihil erit reale physicum, sed extrinseca denominatio ab actibus præteritis.

§. 47. Alij opinantur, per actus priores produci quamdam dispositionem requisitam ad habitum; & dum prouehitur ad vltimam sui perfectionem, non producit habitum; sed cum iam est perfecta, tunc vltimo disponit ad illum, qui producit vel per actum qui vltimè disposuit, vel per primum post vltimam dispositionem. Qua ratione Aristoteles distinxisse videretur habitum à dispositione. Impugnatur primò, quia impertinens est talis dispositio: nam hæc non potest manere cum habitu: cui enim rei potest deferuire? Non ad conseruandum habitum, quia hic non indiget alia dispositione ut conseruetur, sicut indiget substantia. Hæc enim indiget, vel propter suam pulchritudinem: quæ constat ex accidentibus, vel propter operationem, quæ ab illis dependet. Deinde non potest seruire ad operandum, quia hoc præstat habitus: neque ad facilitandum potentiam propter eandem rationem: ergo est inutilis ea dispositio. Item illa non potest corrumpi: nam forma disponens ad aliam, hæc adueniente, non corrumpitur, nam ideo disponit, quia non potest existere sine forma ad quæ disponit: quæ producitur propter connexionem, quam habet cum forma disponente. Tandem si ista dispositio disponit potentiam ad habitum, cur eandem non disponit ad actum exercendum facile? Nam ipsa est facilitas ad habitum faciendum. Deinde est orta ex actibus, sicut ipse habitus: ergo est habitus, quia oritur ex actibus, inclinatur ad alios, similiter & hæc dispositio.

§. 48. Habitibus ergo acquiruntur paulatim per actus: ita ut primus producat vnum gradum, qui gradus, quia remissus, non vocatur habitus; quia ille solus non potest potentiam ita facillimè reddere: & quia effectum formalem illius gradus vix possumus experiri, ut contingit in aqua calida, quæ licet habeat aliquos gradus frigoris, non dicitur frigida, sed calida: quia experimur illius calorem, & non frigus.

Quo Aristoteles distinxit supra dispositionem ab habitu. Hic enim, quia est in statu debita: intensior, est diurnus; dispositio autem quia remissior, ita & facillimè corrupta. Hi autem primi gradus sunt, quos Aristoteles dispositiones dixit. Deinde quando fit alius actus intensior circa idem obiectum, tunc intenditur habitus, & pro maiori intensione actuum sequentium habitus fit intensior usque ad illum gradum in quo experimur eius facilitatem. Ita contingit cæteris in rebus: nam calorem relictum à calido vt duo, intendit calidum vt tria. Nonnunquam agens vt tria propter subiecti resistentiam non potuit producere effectum vt tria, deinde agens aliud simile efficit calorem vt tria, quia ei minus resistit subiectum. De intensione in lib. de generatione fati.

§. 49. De corruptione habituum maior est difficultas: experimur enim cessante illorum usu, hominem non manere facillimè ad actuum exercitium: ergo corrumpitur. Contra verò neque defuit causa efficiens, quæ est intellectus, vel Deus: neque causa materialis: cur ergo corrumpitur? Dicere autem habitus fenescere, & per non vsum quasi contabescere, est Rhetorum. Id enim tantum contingit rebus per introductionem contrarij, vt cum ferrum rubiginem contrahit; neque minus voluntarium est affirmare illos ad certum tempus durare, nisi iterum actibus confirmetur, & resarciatur. Existimo igitur cum B. Thoma 1. 2. quæst. 53. art. 1. & Pat. Suarez, habitum spirituales nunquam corrumpi, nisi per introductionem contrarij. Nam quando homo diu cessat ab illorum usu, communitèr exercet actus contrarios actibus, per quos priores habitus generari fuerunt, vt qui diu cessat à temperantia, intemperantiam exercet, & qui non se exercet in patientia, impatientiam communiter exercet. Qua ratione beatus Thomas artic. 3. ait habitus corrumpi per accidens non vsum: quia deest actus remouens actum oppositum. Quod si non inducitur habitus contrarius, non corrumpitur præcedens: quo existente possumus sentire difficultatem, vel propter corporis inueterationem, vt studiosus homo sentit difficultatem in studendo propter capitis, aut oculorum dolorem; vel propter nouas rationes, quæ difficile reddunt virtutis exercitium, vt homo abstinent, cibo præsentem maiorem sentit difficultatem in abstinentia, quam eo absenti, aut malè condito; vel quia non excitantur species, à quibus pendet actus intellectus mouentes voluntatem ad actum, in quos eam inclinatur habitus. Ad argumentum respondeo, per non vsum corrumpi habitum propter exercitium contrariorum actuum.

§. 50. Obiicies primò, habitus non habere contrarium sicut neque species impressa. Nam esse principium oppositorum actuum nullam dicit oppositionem. Intellectus enim & voluntas sunt principia scientiæ & erroris, amoris & odij. Respondeo, species impressas non esse contrarias, quia sunt principium complens potentiam; & sicut eadem numero potentia est principium amoris & odij, assensus atque dissensus, ita potest habere simul species & principia talium actuum. At verò habitus non sunt principia necessaria ad actus, sed inclinationes in illos: à quibus accipiunt oppositionem, & non potest potentia esse simul inclinata ad actus oppositos. Vnde quo plus inclinatur ad vnum, plus recedit ab inclinatione alterius, sicut contingit in cæteris contrariis. Video insinuari à B. Thoma habitus intellectus verosatos circa conclusiones oppositas esse contrarios.

§. 51. Obiicies secundò, species impressas corrumpi per

per solum non vsum: ergo & habitus. Nego antecedens: videntur autem species corrumpi, quia corrumpuntur species phantasiae, sine quibus non excitantur species intellectuales; & sic videntur abolita; vel quia vsum aliorum actuum non potest intellectus vt aliis speciebus, nam pluribus intentus minor est ad singula sensus: vel forte intellectus in corpore non potest efficienter conseruare tantam specierum infinitudinem. Vnde quibusdam acceptis aliæ corrumpuntur.

SECTIO VI.

De causis habituum.

§. 52. Durandus & pauci alij affirmant, habitum fieri à potentia vitali, ipso actu solum disponente. Pat. Vazquez 1. 2. disp. 79. cap. 9. & Suarez disputat. 44. metaphysicæ sectio 8. huic parti non acquiescunt: quia non potest intelligi causalitas dispositiua illius actus: quia dispositio, aut est ad remouendum contrarium, & hoc non habet habitus cum primò acquiritur à potentia nondum exercita actibus contrariis; vel requiritur ad vniorem habitus cum potentia: quod etiam est falsum: tum quia habitus non eger forma disponente, tum quia sine tali dispositione non posset illa vni conseruari, at conseruatur vni habitus amato actu: ergo actus non est dispositio ad illum. Verum sunt nonnulla dispositiones ad primam actionem requisitæ, quæ non requiruntur ad illius conseruationem; vt intellectus agens ad primam speciei productionem requirit materia phantasia; & tamen species impressa conseruatur phantasia amato, quia intellectus erat indifferens ad varias specierum productiones. Determinatur autem per phantasia: producta autem specie non eger intellectus eo determinatio: similiter posset dici intellectum, aut voluntatem determinari per actus ad primam productionem habituum.

§. 53. Probat autem Durand. suam sententiam, quia ad habitum non datur per se motus: ergo non producit ab actibus. Non video consequentiam: cur enim dabitur motus per se ad habitum si fiat à potentia & non si fiat ab actibus? Neque est absurdum dari motum per se ad habitum, ad substantiam, quantitatem, & qualitatem datur per se motus. Deinde ad habitum naturalem non datur per se motus, sed per accidens, quia quod per se primò intenditur est actus; habitus verò sequitur ex motu in actum: quod est esse motum per accidens vt dixi disput. 14. phys. sect. 4.

§. 54. Sed arguitur pro Durando; quia intellectus efficit speciem ad iudicandum de obiecto; ad quam speciem determinatus fuit per apprehensionem: ergo similiter determinabitur ab actu ad habitum. Antecedens falsum. Et nego consequentiam, quia species impressa fit ab intellectu agente, cuius munus est complere intellectum possibilem in actu primò ad cognoscendum: quod patet in speciebus ad primam apprehensionem, quæ à solo intellectu fiunt. Vnde colligimus illum esse specierum opificem; quæ species antecedunt omnes actus, quarum sunt principium, nam (vt supra dixi) iudicium de obiecto ex apprehensione deductum determinat intellectum ad speciem iudicatiuam de eodem obiecto. Illa autem species est productiua actuum diuersorum in specie ab actu per quem fuit relictæ. Quapropter ad illas species actuum simpliciter antecedit species impressa. Habitibus autem est faci-

litas inclinans potentiam ad actus eiusdem speciei cum his, à quibus est generatus.

§. 55. Est pro Durando argumentum non leue: habitus vitiosus conseruatur actuè à voluntate; quia non conseruatur ab actu iam corrupto: nec à Deo; quem in habitum vitiosum dedecet specialis influxus, subrogatus pro causa particulari: maximè si actuum malitia est illis intrinseca: ergo conseruatur à voluntate: ergo fiunt primò. Nego vltimam consequentiam: quia tam in potentia, quam in actu est virtus actiua habituum naturalium: præsentè actu illi debetur concursus, quia est causa particularior, & minus æquiuoca: eo autem absente debetur concursus voluntati.

§. 56. Causa materialis habituum est ipsa potentia vitalis, quæ causat actus: tum quia actus non operatur nisi in eo subiecto in quo est: tum quia ideo operatur habitum, vt per eum facillimè potentiam, à qua ipse fit. Tandem quia si essent in subiectis diuersis, non posset habitus facilitare potentiam productiuam actuum; quia suum effectum formalem communicat per intrinsecam informationem: & non per solam extrinsecam adistentiam.

SECTIO VII.

Vtrum habitus efficienter concurrat ad actum?

§. 57. Finis in quem dirigitur habitus est actus ad quem inclinatur. Controuersum est autem; quia ratione id præstat? Pater Suarez illa disput. 44. sect. 5. num. 6. cum aliis docet habitum physicè influere efficienter in substantiam actus tamquam instrumentum potentia. Cui parti non acquiesco cum Aureolo, Scoto, Durand & Palud. apud ipsum numer. 3. & cum Pat. Vazquez 1. 2. disput. 83. cap. 2. Primò, quia potentia volitiua, verbi gratia, est causa adæquata ad producendum actum sine habitu, vt pono ex definitione habitus: sicut etiam erat ad actum antequam acquisiuisset habitum: ergo habitus non concurrat cum illa; consequentia patet, quia positiua causa adæquata non potest cum illa alia concurrere in eodem genere, alioquin abiremus sine fine in causis inutilibus multiplicandis.

§. 58. Nonnulli respondent, potentiam informatam habitu posse producere actum intensiorem, quam sine illo. Contra primò: ergo si potentia non potest sine habitu maiorem illam intensionem producere, iam habitus erit simpliciter necessarius ad aliquem effectum, ad quem non supponit, sed complet potentiam, quod est contra rationem habitus acquisiti: potentia enim sine habitu potest præstare quicquid cum illo præstat. Secundò, habitus nõ inclinaret ad similes actus his, quibus fuit primò productus. Video illos actus esse similes quoad speciem completam. Tertio, quia habitus augeret sine termino in virtute actiua; similiter, & potentia vitalis; nam si actus vt duo relinquit habitum, qui simul cum potentia efficiat actum vt tria, ille actus producit habitum, qui fit productiuus actus vt quatuor, &c. ergo sine fine fiet actus augmentum.

§. 59. Pat. Suarez ait potentiam esse causam adæquatam actuum quoad substantiam; habitum autem concurrere quoad facilitatem. Vnde neque est simpliciter necessarius, neque omnino superfluous. Confirmari potest, quia duo motores mouent saxum velocius, quam vnus solus, qui illum possit mouere, & duo ignes citius comburunt trabem, quam vnus solus. Contra, quia in actuali productione actuum nulla cernitur maior facilitas cum habitu, quam

quam sine illo: ergo habitus non concurrat ad facilitatem. Probatür antecedens, quando voluntas operatur actum sine habitu, illum operatur in instanti, quando verò operatur cum habitu etiam operatur in instanti, sed instantanea operatio non habet aut maiorem, aut minorem difficultatem: ergo. Probatür minor, quia illa facilitas non potest esse maior velocitas, quia operationes instantaneae æqualem habent velocitatem; quid est ergo? In actionibus successivis potest reperiri illa facilitas, quia potest vna esse velocior alia, sic duo agentia ad æquata possunt simul concurrere ad eundem effectum citius producendum, ad quem cum illa circumstantia velocitatis neutrum habet sufficientem virtutem: quapropter abs re sunt confirmationis exempla.

§. 60. Secundò arguitur, quia non datur mutua productio inter res diversarum specierum; inter substantias res est clara: substantia autem non producitür ab accidente, quamvis accidens sit substantia. Vitalis actus non producit speciem impressam; species autem producit actum; à quo tamen non producitür species illius speciei. Lux producit calorem; non tamen calor lucem: at verò individuum vnius speciei productum ab individuo eiusdem potest aliud producere, quia habet æqualem virtutem cum suo productore: causæ æquivalentes ex natura sua præsupponunt ad suos effectus, ac proinde ab illis produci non possunt. Nec potest dici habitus instrumentum potentie, quia hoc est ad tollendum impedimentum, vel ad disponendum ad formam.

§. 61. Pat. Vazquez sine illius cap. 2. ait in actu reperiri modum realem, qui est facilitas, cui rei nullum adducit argumentum, nisi quod ipse fatetur se ignorare, quid aliud responderi possit. Contra primò: ergo iam reperitur in actu aliquid, quod non possit à potentia produci; quod est contra rationem habitus acquisiti. Secundò probatur est §. 49. actum tam facile produci sine habitu, quam cum illo. Tertio cui servit ille modus? Ais vt actus fiat facilis? Sed quidem si actus est factibilis facilius, id provenit ex extrinseca denominatione à potentia informata habitu, quæ antequam operetur actum, est facilis ad operandum; quando verò operatur, non videtur posse intelligi quid præter ille modus: quia actus fit in instanti, ad quem non requiritur modus vllus.

§. 62. Aduerte habituum munus: potentia antequam operetur, difficultatem habet ad operandum; quæ difficultas antecedit actualem ipsam operationem: cum quia id experimur; nam antequam homo velit ieiunare, sentit difficultatem in eo volendo. Nam difficultas ieiunij illius voluntatem retardat: at verò in actuali productione volitionis ieiunij, nullam sentit difficultatem; quia illa volitio subito producitür, in qua non est tardius, nec velocius. Hæc difficultas non oritur ex defectu principij alicuius actiui. Nam ea potius esset impotentia; sed oritur ex ipsa libertate voluntatis, quæ vel horret obiectum, vel aliud illi magis placet: cum ergo hæc difficultas antecedit actionem, & non consistat in ipsa actione: facilitas per quam vincitur, non est ponenda ad ipsam actualem actionem, sed antecedenter; nam per habitum voluntas debet esse facilis ad operandum, & volendum, sicut erat difficilis: quando verò operatur, si semel habet virtutem sufficientem, non potest facilius operari, etiam si illi infinita virtus addatur, quia in actionibus momentaneis non est facile, aut difficile.

§. 63. Ergo ante actionem exercet habitus suum mu-

nus: quod est inclinare potentiam, vt velit operari. Est enim habitus quædam quasi preces ab actu relicta. Hoc autem munus est per informationem; quia habitus facit propendere potentiam in obiectum: at verò cum potentia operatur non habet habitus causalitatem, sed est illi extrinsecus; sicut preces actioni, quæ propter illas fit. Et quidem cum amor sit quoddam pondus in obiectum, sic & habitus in ideam ponderat, & trahit voluntatem vt velit: quæ antecedunt actualem operationem. Item ponderat in actualem operationem, vt perseueretur, quæ rectè intelliguntur sine actione in actum.

Dices primò, ab Aristotele habitus vocari actiuos, & factiuos. Sed quidem actiuos vocat, qui inclinant ad actionem intrinsecam: vt prudentia, & logica: factiuos verò qui ad actionem inclinant, id est, ad opus externum, vt architectura, musica, & eleemosyna.

Dices secundò, id non bene intelligi sine actione. Sed ego bene intelligo id fieri per formalem effectum: sicut albedo reddit album, & visio videns, & mollities molle, & durum durities; sic & facilitas facilem, & inclinatio reddit inclinatum: immo hoc malè intelligitur in actione, neque in virtute actiua; quia species impressa potentie vitalis, & supernaturalis habitus influunt immediatè in suos actus, in quos non inclinant potentiam: sed habitus acquisiti; ergo hæc inclinatio non consistit in virtute actiua, sed in informatione, & communicatione formalis effectus.

SECTIO VIII.

Collatio & discrimen habituum naturalium, & supernaturalium.

§. 65. Non erit abs re ostendere discrimen habituum naturalium, & supernaturalium. Habitus supernaturalis communiter vocatur per se infusus, quia à solo Deo infunditur in potentias hominis, vel Angeli, illis merè passiuè concurrentibus. Dicuntur infusi per se, nam & habitus naturales sunt aliquando infusi, sed per accidens: quia ex natura sua non perunt infundi, sed per actus acquiri. Primum discrimen est, quia habitus naturalis supponit in potentia adæquatam virtutem actuam ad actum, cui ipse servit: at verò habitus per se infusus non ita; sed complet virtutem actuam potentie vitalis, illamque constituit proximè potentem ad actus supernaturales: qui cum sint supra animi naturam, illoque nobiliores, non possunt ab illo produci cum concursibus sibi debitis; nisi ei addatur concursus etiam supernaturalis.

Hinc oritur secundum discrimen: nam habitus per se infusus non producitür, neque augetur physicè per suos actus: nam actus secundus vitalis supponit potentiam vitalem in actu primo completam: ergo non potest producere illum actum primum quem supponit; sed ille actus primus est habitus per se infusus: ergo habitus per se infusus non potest produci per actus. De intentione idem est argumentum, quia illa intentio actus secundi supponit æqualem intentionem in actu primo, cum actus secundus supponat primum: sed illa maior intentio est habitus: ergo. Si quando contingat hominè habentem habitus vt quatuor producere actum vt quinque, tunc ille habitus non augebitur physicè per actum ad quintum gradum, quia illa intentio habitus vt quinque ex natura sua supponit ad actum vt quinque, & ab eo petit actus produci.

Dices,

§. 68. Dices, potentiam posse compleri vel per habitum, vel per auxilium extrinsecum, id est, per extrinsecam voluntatem Dei paratam cum potentia concurrere, & supplere defectum habituum. Contra, quia id est per accidens comparatione actus supernaturalis, qui ex natura sua petit potentiam compleri per habitus; nam omnis actus secundus petit connaturaliter suum actum primum completum: & nullus dubitat actus supernaturales connaturalius procedere à potentia, cum habitus infundantur, vt per illos naturalius operemur, sicut visio naturalis ex sua natura petit oculum completum per speciem impressam. Quod si Deus veller aliunde supplere concursum speciei, tamen hæc non produceretur, neque intenderetur à visione, quia visio per accidens oritur à potentia ita completa, & ex natura sua præsupponit tantam intentionem in specie, quantam ipsa habet. Deinde, quando reperitur complementum potentie intrinsecum, & creatum, connaturalius procedit effectus ab illo quam à causa prima: vt patet mille exemplis, & ratione: quia concursus causæ primæ necessarius in particulari, oritur ex defectu causæ secundæ; vt productio ignis à Deo vt concurrente speciali actione oritur ex defectu ignis absentis: qui concursus diuersus est à generali: sed habitus sunt complementum potentie creatæ: ergo per illos commodius fiunt actus supernaturales; quam per solum concursum extrinsecum Dei.

§. 69. Hinc obserua in materia de iustificatione: actum charitatis non esse rationem iustificandi; quia iustificatio est ipsa radix, cui ex natura sua debentur omnia dona supernaturalia ordinis gratiæ; actus autem charitatis non est prima radix cum supponat habitum. Item obserua actum charitatis, aut contritionem non posse esse dispositionem ex natura sua ad infusionem gratiæ. Nam gratia ex natura sua præsupponit ad actum charitatis, sicut species impressa ad visionem: quod si charitas actualis est dispositio ad gratiam, id oritur ex extrinseca voluntate Dei, ita nobiscum pacifcentis. Hæc in proprium locum obseruentur, hic sit satis indicasse ex communi sententia.

§. 70. Tertium discrimen est: habitus per se infusus non faciliat potentiam ad operandum (vt docet Pat. Vazquez 1. 2. disp. 78. n. 3. & tomo 2. disp. 187. num. 4. & q. 113. art. 3. in commentario, num. 65. & Aureolus in 1. d. 7. 2. p. §. quod charitas disponit: cum Scoto ibi. q. 2. & aliis) quia id quod complet potentiam in ratione potentie, non faciliat, neque inclinat propriè. Nam inclinatio supponit potentiam, quam inclinet: docet enim B. Thomas 1. 2. q. 49. art. 4. corp. id quod disponitur debere esse potentiam eius ad quod disponitur per habitum: voluntas autem secundum se non est potentia ad actus supernaturales: ergo habitus per se infusus non est propriè facilitas ad promptè & delectabiliter operandum, sed complet ad simpliciter posse. Quod patet in specie impressa, quæ intellectum non inclinat ad actum.

§. 71. Confirmatur, quando homo vitiosus iustificatur, habet vehementes habitus vitiosos in obiecta contraria obiecto habituum supernaturalium: & tamen per habitus supernaturales non sentit facilitatem; quia tunc potius sentit difficultatem in virtutis cohibendis. Vnde habitus charitatis & odij in Deum non sunt contrarij propriè: tum quia in gradu intenso possunt esse simul; vt cum quis adultus baptizatur habens intentum habitum odij, & ad baptismum non se disposuit nisi per contritionem; hic recipit habitum charitatis, & retinet in-

Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

tentum odium habituale: tum ratione manifesta, quia odium & charitas non distant sub eodem genere, nam charitas pertinet ad genus principij: at verò rectè potest potentia esse completa in actu primo ad vnum actum, & habere magnam inclinationem ad oppositum. Vt patet in voluntate completa ad odium, & amante promptè & delectabiliter amore naturali.

Dices; habitus per se infusus & complere potentiam & dare facilitatem ad operandum, quia sunt habitus vniuocè cum naturalibus. Verum iam ostendi vocari quidem habitus de prima specie qualitatis: non quod sint inclinatio ad actus, sed quia illis bene disponimur ad actus vitales eliciendos. Deinde commune est axioma habitus per se infusus non dare facile, sed simpliciter posse: nam facilitas potentiam supponit, quia est illius inclinatio ad opus. Tandem à posteriori monstratur: iustus se exercens actibus misericordiæ comparat cum augmento gratiæ intentum habitum poenitentia per se infusa; & non sentit in illa exercenda facilitatem; sed potius difficultatè: cum tamen sit facilis in eleemosyna; ergo illa poenitentia per se infusa non reddit iustum facilem; licet illi proponatur poenitentia exercenda; ergo non est facilitas, quia si esset, cum est intensa, redderet facilem; quod non ita contingit ante longam exercitationem poenitentia. Facilitas autem eleemosynæ est ab habitu acquisito per eius actus: de quo infra.

§. 72. Quartum discrimen est; quia habitus per se infusus est simplex qualitas; quæ complet ad plura obiecta materialia sub eadem ratione; vt Fides, & Charitas, quia potentia se extendit ad plura obiecta; & quia non pendet ab actibus, sicut habitus acquisitus. Vnde cum intenditur per actus, intenditur meritorie, & cum intenditur circa vnum obiectum, intenditur circa omnia. Immo ad intensiorem vnius habitus per se infusi intenduntur ceteri omnes; quia quod per se primò intenditur, est gratia habitualis: & cum hæc sit principium actuum cæterorum habituum per se infusorum, ad illius intensiorem ceteri intenduntur; sicut calor ad intensiorem lucis. Item per actus malos corrumpuntur physicè omnes habitus per se infusi (excepta Fide, & Spe: quæ re ipsa non corrumpuntur nisi per desperationem, & hæresim) quia per peccatum mortale gratia expellitur ex natura rei, à qua pendet habitus, illius comites indiuidui. De quo egi disp. 12. de iustificatione.

Nunc superest inquirendum; vtrum actus supernaturales efficiant in potentia habitus etiam supernaturales inclinantes potentiam ad similes actus? ita vt sint duæ qualitates supernaturales, quarum altera sit per se infusa, & simpliciter necessaria, & perfectior suis actibus; altera verò, quæ iam supponat potentiam completam ad agendum, & acquiratur per actus, & per eosdem physicè intendatur, & sit inclinatio potentie ad promptè & delectabiliter operandum, sicut dantur duæ qualitates naturales; altera improducibilis per actus, qualis est impressa species; altera comparata per illos, quam habitum acquisitum appellamus. In partem affirmatiuam quis propendat? Primò, quia actus naturales relinquunt in potentia habitum sibi proportionatum, per quem illa in similes actus inclinet, ergo actus supernaturales relinquunt in potentia habitum sibi proportionatum, per quem inclinet in similes actus. Patet consequentia, quia non est cur diuturna exercitatio naturalium actuum per se tollat difficultatem circa suum obiectum, & eandem non tollat circa suum diuturna exerci-

LII ratio

tatio actuum supernaturalium: cum quævis consuetudo sit altera natura. Dices primò, quia potentia vitalis non est simpliciter potentia. Contra, quia coniuncta habitui per se infuso est simpliciter potentia; ergo pro impotentia non impediatur ab habitu acquisitione.

§. 75. Pat. Vazquez 1.2. disp. 79. num. 47. ait assuetudine actuum supernaturalium species in dies facilitare potentiam. Sed meminisset ipse vellem, se ipsum contra P. Suarez intulisse supra, nos inutiliter laborare in quærendis habitibus, si difficultas tollitur per specierum representationem, ut dixi sect. 4. Deinde per usum naturalium actuum non solum perficiuntur species, sed etiam acquiruntur distincta facilitas in voluntate: ergo idem erit exercitio actuum supernaturalium. Vnde ipse P. Vazquez huic solutioni diffidens in hanc sententiam inclinat.

§. 76. Dices tertio, exercitio actuum supernaturalium acquiri habitus naturales, quia simul cum illis exercentur actus naturales: quibus generantur habitus. Et quidem hoc placet: nam cum menti proponuntur obiecta, se circa illa voluntas exercet; secundum quod est potentia naturalis, & per potentiam obedientialem. Nam cum Catholicus mysteriis fidei assentitur, habet duos actus intellectus, alterum naturalem: nam species impressa sunt naturales, in quarum virtute continentur actus naturales; & cum simul intellectus paratissimum habeat concursum supernaturalem cum habitu fidei, per illum exercetur potentia obedientialis. Has duas cognitiones duo sequuntur affectus: alter naturalis, supernaturalis alter, propter eandem rationem: cuius signum est, quia hæreticus non habet difficultatem in credendis nonnullis articulis fidei; quæ facilitas non oritur, aut ex habitu fidei, aut ex pia affectione supernaturali, quia his caret hæreticus; sed oritur ex fide humana, quæ, dum esset Catholicus, se exercuit. Idem cernitur in homine, qui diu vixit ex præscripto rationis; qui in peccatum prolapsus sentit facilitatem circa alias virtutes: signum est ergo talem hominem habuisse habitus, qui non pereunt per illud peccatum; sed pereunt omnes habitus supernaturales (si à spe, & fide discedas) ergo acquisiuit habitus naturales: sed habitus naturales non acquiruntur per supernaturales actus: ergo simul cum actibus supernaturalibus exercentur actus naturales.

§. 77. Hæc inquam vera sunt & apertè tradita à S. Th. Caiet. 2.2. quæst. 23. art. 1. cum aliis: sed propterea cur negabitur tunc habitum supernaturalem gigni? Aut cur illi actus naturales habuere virtutem ad gignendum habitum sibi proportionatum, & eam non habuere supernaturales? aut cur negabitur, actus supernaturales diuturno exercitio per se reddere potentiam promptam, & facilem? ac dicitur id fieri per accidens actibus naturalibus, qui supernaturales comitantur? Equidem non inuenio discrimen: nam affirmare non esse multiplicandos tot habitus, quia facilitas naturalis in obiectum sufficienter inclinatur, non satisfacit: nam multiplicatur actus propter naturalem connexionem; cur propter eandem non multiplicabuntur habitus inclinantes unusquisque ad suum actum?

§. 78. Responderi potest, hominem exercere tantum actus supernaturales, qui eminenter continent habitum naturalem, quem eliciunt sicut lux continet eminenter calorem. Contra, quia habitus per se inclinatur ad solam speciem eorum actuum, per quos genitus est: sed habitus naturalis per se non incli-

nat ad actus supernaturales: ergo non gignitur ab illis: probatur minor, tum quia inclinatio dicit naturalem connexionem cum re ad quam inclinatur; sed nulla res naturalis dicit connexionem cum supernaturali (ut alibi probaui) ergo: tum etiam, quia remanet naturalis habitus quando non exercentur actus supernaturales; quando percunt habitus per se infusi, ut patet ex §. 77. ergo illi habitus geniti fuere per actus naturales. Ad rationem respondetur, habitum naturalem non contineri eminenter in actu supernaturali (nam ut dixi disp. 9. physic.) eminens continentia dicit rem esse nobiliores alia, & habere virtutem causatiuam illius: & sicut intellectus non elicit sententiam, neque habitus supernaturalis actum naturalem; ita neque habitus naturalis producit supernaturalem actum. Quod confirmo: quia effectus ad quem productus à causa supernaturali, est supernaturalis. Nam in congressu vnius causæ supernaturalis cum alia naturali effectus supernaturalis euadit: & quidem in subiecto materiali causa spiritualis producit effectum materiale; quia ad illum subiecto astringitur: at cum voluntas sit capax effectuum supernaturalium, cur causa adæquata supernaturalis non producat in illa supernaturales effectus? Nec videtur percepisse conceptum rei supernaturalis, qui ponit in re naturali essentiali ordinem ad supernaturalem: nam si est supra naturam: ergo nec respicitur, nec petitur à natura; alioquin contineretur intra naturæ carceres: finge substantiam supernaturalem: illa suis actibus produceret habitus supernaturales: ergo & nos per eosdem.

§. 79. Huiusmodi habitus supernaturales acquisiti, essent distinguendi per actus: sicut acquisiti naturales, & erant minuendi per contrarios naturales: nam qui sine voto aut iuramento ex affectu castitatis, sæpe habuit actum supernaturalem vxoris non contrahendæ: hic acquisiuit habitum supernaturalem castitatis circa hanc materiam: postea verò sæpe voluit vxorem ducere, per hos actus paulatim amisit facilitatem circa primos actus: & hoc sine amissione gratiæ. Quando verò amittit gratiam, tunc amittuntur omnes habitus supernaturales acquisiti, respondentes habitibus per se infusis; qui tunc amittuntur. Ratio est, quia habitus acquisitus est facilitas potentia completæ in actu primo ad agendum: sed sine habitu per se infuso, potentia vitalis non est completa in actu primo ad actus supernaturales, ergo in tali potentia non est facilitas supernaturalis. Dices, paratum esse auxilium extrinsecum, quo potest homo elicere actus supernaturales. Hoc non videtur probabile: nempe cum eo auxilio esse compossibilem habitum acquisitum supernaturalem, qui paulatim corrumpatur assuetudine actuum contrariorum; inde enim sequeretur manere in peccatore charitatem, & amicitiam supernaturalem in Deum; quod primo sono abscondit vehementer; licet enim virtus supernaturalis sumitur pro infusa per se: & non pro acquisita; adhuc rigore & acquisita sunt virtus, quæ negandæ sunt peccatori. Item maneret in hæretico aliqua Fides supernaturalis; & Spes in desperante: quæ sunt absurda. Quare dicendum, tunc non manere eos habitus, quia modus, quo potentia concurrat cum auxilio extraordinario extrinsecum, est valde per accidens comparatione actuum; qui peccant ex natura sua intrinsecè completam potentiam per habitus. Vnde his deficientibus deficient habitus acquisiti: quia sunt inclinationes potentia ad actus modo proportionato eliciendos.

Nec

§. 80.

Nec tamen hæc sunt omnino noua. Nam P. Molina, 1. part. quæst. 1. artic. 2. dist. 2. ad 4. docet habitum Theologia in catholico esse supernaturalem, acquisitum per sensus supernaturales Theologia, & Pat. Vazquez 1. disp. 83. num. 1. hæc ait: *Nam ex tali assuetudine (actu charitatis) fit in nobis habitus alius, aut aliquid aliud quod præstet nobis facilitatem, & promptitudinem ad hos actus, ut disput. 79. cap. 10. explicauimus. Et hac ratione intelligerem ego S. Thom. 2.2. quæst. 23. art. 2. ubi concedit habitum charitatis ad promptè & faciliter operandum.* Hæc ille: qui disput. 79. num. 45. ait, hanc opinionem defendi posse; pro qua adduxerat Petrum Bergomensem in concordantiis locorum S. Thom. dub. 697. qui sic ait exponendum S. Thom. ne sibi sit contrarius. Item idem Pat. Vazquez ea disput. (quam ipse citat) 79. num. 48. quasi sibi displicens in quadam solutione, ferè inclinatur in hanc sententiam, quam ipse deducit ex illo artic. 2. S. Thom. ubi ait S. Doctor, in nobis esse habitum charitatis ad promptè, & delectabiliter operandum: sed non operamur promptè per solum habitum per se infusum, ut probatum est: ergo est charitas acquisita. Dices sibi agere S. Thom. de charitate, quæ per Spiritum Sanctum diffunditur in cordibus nostris, contra Petrum Lombardum eam negantem. Fateor: sed etiam dico eum agere de acquisita: nam agit de charitate necessaria ad promptè, & delectabiliter operandum actus supernaturales, ad quod requiritur & charitas per se infusa sine qua non completur potentia, & Charitas acquisita, sine qua nec est promptitudo, nec delectatio, de quo egi in eum articulum. Quod verò D. Thom. vtrumque habitum vocet Charitatem, ac si esset vnus, non mirum: nam omnes habitus tendentes in eosdem actus sub eadem ratione formali, vno virtutis, aut scientiæ nomine appellamus. Vnde non dicimur habere duas fides: sed duos habitus fidei, alterum infusum, naturalem alterum, & illa disputatione 79. cap. 10. adducit P. Vazquez plures, & graues auctores, qui hanc sententiam non leuiter insinuant.

§. 81.

Obiicit primò, implicare habitus supernaturales acquisitos. Cur? nam de ratione entis supernaturalis ut sic tantum est esse supra omnem naturam, non tamen est non produci à nobis; cum & actus producantur, quia ergo illa qualitas per se pendet à principio supernaturali, ideo est supernaturalis; & quia nos disponit ad promptè operandum est habitus.

§. 82.

Obiicit secundò, fore in nobis duas Charitates, & Spes duas. Respondeo, fore quidem duos habitus Charitatis non duas Charitates, quia Charitas, & cætera nomina virtutum significant collectionem habituum omnium tendentium ad eandem rationem formalem obiectiuam. Virtus autem supernaturalis stat pro infusa per se, & non pro acquisita. Dicendum tamen est, eos habitus non posse esse ex natura rei. Vnicum fundamentum, quia Theologi vix illorum meminere. Ad argumentum responderetur, Deum non concurrere ad illorum productionem, quia illorum effectus præstatur per habitus naturales, præbentes facilitatem circa idem obiectum.

Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

DISPUTATIO XVII.

De potentijs sensitivis.

ON sunt repetenda quæ d. 4. dixi de potentia vitalibus, & d. 12. de speciebus impressis. Potentia sensitiva est, quæ efficit, & recipit simul cognitionem, vel appetitionem materialem. Vocatur sensitiva, quia & percipit suum obiectum, & illud quasi palpat, & digito commonstrat. Vnde translata sunt verba *semio & sententia* ad actus vitales spirituales. Potentiæ vitales materiales diuiduntur in externas, & internas. Hæc sunt, quæ *resident quasi in centro viuientis*; illæ autem *resident in extremitatibus viuientis partibus*, ut visus, gustus, &c. Actus autem, licet etiam resideat in partibus internis, numeratur tamen inter potentias externas, quia per totam curam diffusus.

SECTIO I.

Vtrum aliquis sensus percipere possit obiecta spiritualia?

TAm altè insidet mortalibus omnibus, obiecta spiritualia non posse percipi per potentiam materialem, ut videatur cum lacte ex ipsis natura fontibus haustum: ratio est difficilis redditu. Nam obiecta ex se à materia abstracta percipi à brutis per species infensas, multi docent, opinantes ab eis percipi timorem, inimicitiam, & amicitiam. Secundò, in multorum sententia phantasia concurrat actiue ad speciem spiritualem impressam. Tertio, obiecta supernaturalia percipiuntur intellectu naturali: ergo spiritualia sensu materiali. Quarto, quia saltem non ostenditur id per potentiam absolutam repugnare.

Dico primò. *Etiã diuinitus repugnat per nostros sensus percipi spirituale obiectum*, quia obiectum illi adæquatum est materiale, ut experientia patet: sed potentia non potest eleuari ad obiectum non contentum sub adæquato: ergo. Dices sensum externorum obiectum esse materiale, non verò internorum, qui efficiunt species perfectiores. Contra, quia sensui repugnat discursus (ut mox probabo) illa autem species esset discursiva.

Dices secundò, posse eleuari potentiam actiuam ad effectum extra suam spheram: & intellectum ad visionem Dei: ergo & sensus ad obiecta spiritualia. Distinguo consequens: ad ea efficienda, concedo consequentiam: quod probat prima ratio: nego tamen ad videnda. Ad secundam probationem respondeo, intellectum esse spiritualem: & Deum esse naturaliter obiectum illius; visio autem non est de obiecto improporionato: sed est modo intellectui ex se improporionato: in quo sensu fortè potest esse supernaturalis visio lucis.

Dico secundò. *Repugnat cuiusque potentia materiali cognitio de obiecto spirituali.* Probationi præmitto, nulli sensui conuenire posse discursum; quia discursum sequitur libertas: at nullus appetitus sensitivus vti potest libertate, ergo nec sensus discursu. Maior videtur certa, quia per discursum conferuntur, & expenduntur obiecta. Minor est notior, quia iam ille appetitus esset rationalis, & posset ratione vti. Item bonitatis, & malitiæ esset capax: ut

enim sensus perciperet spiritualia, sic & honestum, ac turpe: quod appetitus profequitur etiam amore, vel odio. Hæc autem repugnant principio materiali: cum quo formaliter neque amicitia, neque inimicitia exerceri possunt à Deo. Vnde constat, sensum materiale habiturum immediatam cognitionem de re spirituali, si quam haberet: sed neque immediatam habere potest: ergo nullam: probo minorem, quia ille sensus esset essentialiter perfectior intellectu: quod repugnat ex terminis non minus, quam intellectum humanum esse Angelico nobiliorem, quia summæ proprietates ordinis inferioris non attingunt infimam perfectionem superioris. Sequela probatur: quia cognitio intuitiva naturalis de obiecto, perfectior est ex suo genere, quam abstractiva. Immo cum talis sensus haberet pro obiecto adæquato omne ens, & intuitivè ferretur in omnem creaturam spirituales, satis apparet, quanto esset nobilior nostro intellectu: qui vix efformat conceptum de re spirituali.

§. 6. Secundò probatur. Nam si quod animal constans vna parte spirituali, haberet sensum capace obiecti spiritualis, item & animal omnino materiale, posset similem sensum habere: quæ enim homo sentit, sentiunt & bruta. Sed bruto omnino repugnat talis sensus: ergo & cuius animal: probo minorem: tum quia brutum illud esset capax rationis, & incunda amicitia, aut inimicitia cum Deo: quia libertatem haberet, quod repugnat aperte creaturæ omnino materiali: tum quia animal ea tantum cognoscit, quibus eget; at non eget re spirituali, nec cum illa posset degere: ergo. Ratio à priori videtur esse, quia potentia materiales sunt determinatæ ad obiecta certa, nec sunt uniuersales, nec eriguntur vltra modum, & obiectum sibi proportionatum in gradu essendi.

Ad primum in §. 2. constat, & constabit sect. 6. de falsitate illius rationis, nec est bona consequentia: quia quæ apprehendit brutum, sunt materialia. Ad secundum, antecedens est falsum, & consequentia mala: quia esse instrumenta ad nobiliorem effectum non arguit multum perfectionis, arguit autem illud cognitionis genus.

§. 7. Ad tertium, nego consequentiam: est enim intellectus uniuersalis, & discursiuus, actibusque imperfectis, & abstractiuis potest attingere supernaturalia obiecta. Sensus autem nec discurrere potest, neque intueri spiritualia. Ad quartum proposita est repugnantia: si hæc non placet, tu te aliam quaerito.

SECTIO II.

De visu, & visibili.

§. 8. Potentia visiva, quæ residet in oculis, est potentia vitalis, materialis, percipiens solum colorem & lucem. Per ly materialis distinguitur à potentia spirituali: per ly colorem & lucem distinguitur ab alijs potentijs externis: ab internis autem per ly solum. Hæc potentia est externarum nobilissima, philosophia mater: & cæterorum sensuum directrix. Nam, quæ non possumus tactu, aut gustu discernere, ad visum tanquam ad lydium lapidem reuocamus. Hic enim difficillimè errat in his, in quibus cæteri sensus facillè diliduntur. Vnde dicere consueuimus, aliquid videre, quando ita certo cognoscimus, vt non possit esse error: præcipuè que mentis actus visionem appellamus. Hæc potentia tam clara est hominibus, vt illam cæteri præponant:

& sine illa se miseris arbitrentur, vt bonus ille senex: quod mihi potest esse solatium, qui lumen colit non video? Quod oritur ex eius obiecti prærogatiua.

§. 9. Visus principem tenet in homine locum: nempe mediam faciem: tum vt è loco excelso omnia prospiceret, & speculeretur, ad monendum hominem ea, quæ minus geruntur; tum ad contemplandos totius orbis globos. Deinde ipse in eminentiori parte arcis sit securior: quem frons defendit intra cauernas suas sedes, palpebræ ambiunt, vt cum obtegant, ac pili efficiunt ne madescant sudore è capite defluente, & quasi cohors lanceariorum defendunt ab incurfionibus pulicum, aliarumque bestiarum. Conformatur in globum, quem sustentant duo nerui optici: qui sunt velut axes è cerebro emissi, vt globus sit in omnem partem versatilis ad omnia contuenda, & exploranda.

Habent oculi septem musculos motores, tunicas quinque, duos neruos. Musculi dati sunt ad motum, quo globus circumferatur, è quibus vnus sursum, alius deorsum, duo ad dexteram, laeuamque trahunt, alij duo circumferunt globum, septimus sustinet. E tunicis vna vocatur specularis, quia speculi in morem effulget. Huic est proxima reticularis, venulis multis & arterijs intertexta, retis exhibet effigiem. Tertia vocatur vana, quia refert vnam. Quarta dicitur cornea, quæ refert cornu in laminas tenuissimas sectum. Quinta vocatur adnata, sive adhaerens, quia eius beneficio totus consistit oculus. Ex humoribus intimis dicitur crystallinus, seu glaciatis, quia pelluciditate crystallum, seu glaciem æmulatur, èstque aliquantulum mollis; huic proximus est vitreus, seu albugineus, quod consistentia, & colore vitro fuso, siue recocto, vel ouo albo sit similis. Tertius est aqueus ab aqua similitudine.

§. 10. Globi centrum obtinet crystallinus humor: quem vndique ambit tunica specularis: de quorum compositione digni sunt Pat. Conimbricens. qui legantur, propter suauitatem elegantia, quæ res singulas minutatim perfequantur secundò de anima, cap. 7. quæst. 6. artic. 2. Aduertit duos neruos opticos, siue visorios à cerebro in oculos dimitti, tum vt spiritus animales, sensuionis ministros, è cerebro traiciant in oculos, tum vt pro vectura ex oculis referat ad cerebrum rerum visarum simulacra. Hinc est oculos vehementer lædi, si cerebrum lapide percutiatur: quia ex eius perturbatione plures, aut pauciores spiritus animales fluunt in oculos: sic deliry, & frænetici oculis perturbantur, ebrij autem aut omnino non vident, quia vinum malè digestum innumeram excitat multitudinem spirituum, & impellit in cerebrum, è quo redeunt spiritus propter crapulam malè cocti, & sic visionem impediunt, & aliquando efficiunt, vt multa duplicata appareant, vt cum arbitrantur se videre plures lucernas simul collucentes; aliquando verò sibi videntur omnia videre circumuolui, sic & ipsi ad parietes hallucinantur: quam ob causam animantia cum se magna celeritate in circulos reuoluunt, decidunt in terram: quia cerebro & oculis perturbatis, caput sustinere non possunt. Videantur Pat. Conimbricens. quæst. 7. vbi probant sensuionem fieri in humore crystallino, & non in neruis visorijs. Quod probant, quia cum aliquando nerui sint separatissimi, si visio fieret in illis, obiecta visa apparerent duplicia; quia in vnoquoque neruo distincta visio resideret. Hæc etiam sufficienter nostro instituto: cætera omitto medicis anatomis.

Lumen,

§. 12. Lumen, quod est visus obiectum, est præstantissima qualitas inter omnes materiales non vitales: cui comparatur ipse Deus. Vnde præstantia quæque, excellentia, & quæ cætera longo intervallo superant dignitate, vocamus clara, præclara, illustra, aliisque nominibus à lumine, & luce sumptis. A luce vocantur corpora conspicua, aut transparentia, seu diaphana. Diaphanum definit Aristoteles lib. 2. cap. 6. quod non per se, sed alieno lumine visibile est, quod intellige de corpore, quod totum videtur, vt vitrum, aut crystallum: sed non ob innatam sibi lucem, sed ob mutabilitatem ab alijs; at verò alia sunt corpora diaphana, quæ proprio splendore collucent, vt Sol, & Ignis. Aër etiam est diaphanus; sed non est visibilis. Vnde melius definiens diaphanum corpus luce penetratum, sive secundum se totum luce persusum.

§. 13. Item quædam corpora videntur per se tota, quæ vocantur visibilia interminata: quia omnes illorum partes videntur: quædam verò vocantur visibilia terminata, quia tantum videntur secundum vltimos terminos superficiales, vt corpora opaca. Vt verò propriè aliquid videatur, indiget aliqua densitate: si enim sit prærarum non mouebit visum: vel propter specierum impressarum imbecillitatem, vel potius, quia in tanta raritate non habet vim productiuam specierum. Item requiritur obiectum aliquantulum à potentia distare, vt è certo spatio emittat speciem: quod deprehenditur manifesta experientia: quia non videmus colorem aut lucem ipsis oculis insidentem. Rationem à priori non video nisi forte, quia ista potentia sunt determinata ad hunc operandi modum, & quæ semel requirunt obiectum immediatum, non possunt ferri in distans: neque item ferri in proximum, quæ semel feruntur in remotum.

§. 14. Aristor. sic definit colorem: quod mouet actum perspicuum; id est, quod per speciem impressam diaphani corpus immutat. Quæ definitio non admodum placet, tum quia etiam odor mouet perspicuum, & cætera alia qualitates similes: quæ speciem diffundunt, vel ipsæ diffunduntur per corpora perspicua; tum etiam, quia color (vt mox patebit) etiam mouet aërem non perspicuum actu. Tandem, quia hac definitione vix poterat quis cognoscere colorem. Est igitur color qualitas secunda, non actiua orta ex temperamento quatuor primarum qualitarum, quæ simul cum luce visu percipiuntur. Cui definitioni potest obijci circulus, qui committitur in ea, & in definitione potentia visiva. Verum vt animaduerti in logica disput. 5. sect. 1. correlatiua per circulum definiuntur: qui non est vitiosus quando per illum explicatur cuiusque rei natura. Color autem communiter definitur per ordinem ad visum, sic albedo dicitur disgregatiua visus, & Aristor. ait, color est terminus perspicuus in corpore definito, id est, quod terminat visionem in vltima superficie: in qua terminatur corpus perspicuum. Vel, si velis colorem definire, affirma eum esse qualitatem ex primis resultantem ad solam corporis pulchritudinem deseruientem.

§. 15. Colorem non videri sine luce, patet experientia. Difficultas est, vtrum requiratur lux tantum ex parte obiecti: an verò etiam ex parte medijs? de quo vide Pat. Conimbricens. 2. de anima, cap. 7. quæst. 4. affirmantes lucem requiri ex parte vtriusque. Ego tamen cum multis alijs ab eisdem relatis existimo lucem requiri solum ex parte obiecti: nam atra nocte è longissimo spatio conspiciuntur ignes: cælestes etiam globi è terra caligine conspiciuntur, qui non possunt totum intermedium aë-

Philosophia Petr. Hur. de Adendo.

rem illustrare: ergo lux tantum requiritur ex parte obiecti. Probatum antecedens, tum quia incredibile est contra experientiam paruum ignem lucem diffundere per totum aërem: tum quia si lux esset in illo aëre, conspiceretur quidquid esset in intermedio. Nam per te non potest produci species coloris nisi in corpore actu illuminato: & per te lux, quæ est in medio, est sufficiens, vt simul cum illius speciebus producat species coloris distantis, & proximi corpori luminoso: ergo multo melius erit sufficiens, vt producat species coloris sibi immediati, qui tunc poterit videri. Vel certè si lux intermedia est insufficientis, vt simul cum illa color illi immediatus emittat species, multo magis erit insufficientis ad speciem coloris remoti. Confirmatur, quo lucidius est obiectum remotum, licet medium parum habeat lucis, clarius videtur, quam intermedia: si verò medium sit valde illuminatum, corpus autem distans exigua luce affundatur, tunc aut non videbitur, aut vix apparebit: signum est ergo lucem tantum requiri ex parte obiecti. Nam si requireretur ex parte medijs, non posset videri clarissimè obiectum remotum, nisi medium clarissima luce esset conspicuum. Ratio est, quia lux & color concurrunt ad eandem numero speciem tamquam causa partiales: quæ species traiecta per medium etiam tenebrosam ad pupillam, mouet oculos: & obiectum distans potest terminare cognitionem.

§. 16. Solus color non potest producere speciem: rationem à priori non agnosco, experientiam video. Lux autem cum sit admodum actiua, sola producit speciem sui, & si est in subiecto denso, potest terminare visionem. Vnde non immeritò solet vocari obiectum formale visus: non propriè, sed translative: ipsa enim prius visa non ducit in visionem, seu notionem coloris; quia vtrumque ex æquo videtur: sed quia vt obiectum formale cognoscitur sine dependentia à materiali: hoc verò cum dependentia à formali: ita lux potest videri sine colore: hic verò sine luce non ita. Porrò autem si color propriam speciem haberet, non video cur non sentiretur solus? Quod si manus illum habere speciem propriam, insufficientem tamen ad mouendum visum sine specie lucis, non dissentiam, si mihi responderis, cur omnes colores intermedijs non videantur producta semel in oculo specie alicuius lucis distantis? Præsertim in sententia afferentium intermedium aërem luce persundi: in mea autem sententia id aperte exponitur: quia nimirum non coniungitur lux cum coloribus intermedijs ad producendam speciem; sed tantum cum coloribus quos affundit: quapropter lux & albedo eodem actu videntur, distincto specie à visione lucis, & nigredinis: quia lux cum diuersis specie coloribus producit species, actusque diuersos.

§. 17. Rogas; sit ne color essentialiter distinctus à luce: qua de re vide Pat. Conimbr. quæst. 2. Et quidem rectè distinguunt duos colores: apparentem alterum, alterum verum: primus est eiusdem naturæ cum luce, vt sæpe videtur in cernice columbæ, aut in iride: quod apparet, quia iris cum sit materig rara, est incapax veri coloris; ceruix autem columbæ aliquando viridis, aliquando flaua, quandoque aurea conspicitur: si è diuersis locis eam intru earis: quia species lucis existentis in plumis diuersimodè eam apparere facit: cuius signum est colubam à sole amotam videri cum nariuo tantum colore. Color verus est qualitas distincta à luce: tum quia albedo,

maximè cum est intensa, videretur in obscuro, sicut videtur exigua admodum lux: qualis est in oculis felinis, & in nonnullis vermiculis: tum quia sepe lux interna est remissa, color autem intensus. Tandem, quia homo ad lucem colores mutat, & ipsis solaribus radiis nigrescit, cum potius deberet flavescere.

§. 18. Albedo visum disgregat dissipando in oculis spiritus sensorios: sic oculi languescunt, niuem inuolutes, aut soli subixi: nigredo autem congregat visum. Quapropter qui volunt in aère dignoscere exiguam pluuiam, oculos figunt in obscuro fenestram; & qui volunt attentè videre, claudunt oculos aliquantulum. Immo verò oculi prominentes facile hebescunt: secus inclusi & parui. Rationem reddunt Pat. Conimbr. quia albedo accedit ad lucem, quæ per calorem oculos rarefacit, & dissipat spiritus. Sed ego non video, cur nivalis albedo etiam disgreget visum, cum oculi niuem inuolutes frigeant, & aliquando è propria sede frigoris inclementia pellantur, ergo non prouenit è calore: sicut nec prouenit à frigore, quod nigredo congreget visum, nec video rationem vltimam à priori.

§. 19. Visionem fieri per extramissionem, id est, emissis radijs ab oculis in obiectum, nescio qui somniant, adducti, & confutati à Collegio Conimb. supra quaest. 5. nam obiectum non illuminatur à potentia, sed potius hæc ab illo mouetur per simulacra ab illo emissa, est enim proprium potentia cognoscētis ad se obiectum trahere per species, neque opus esset lumine in obiecto; sed in sola potentia: nec viderentur obiecta distantia, quin viderentur propinquiora, quia ab oculis prius peruenirent radij in colorem proximum, quam in remotum.

§. 20. Sed cur virga in aqua semidemersa representatur vt inflexa, cum sit recta? Sed etiam ego rogo, cur ita fiat per extramissionem? iam ostendi alibi, species partis virgæ eminentis diuersa linea tendere in oculos, ac species partis immerse.

SECTIO III.

De auditu, & audibili.

§. 21. **A**uditus est potentia sensitiva solum percipiens sonum. Hæc potentia post visum est dignitate secunda. Vocatur *disciplina mater*, quia de magistro discimus per auditum, per quem se insinuant in hominem initia iustitiæ. Est enim fides ex auditu: immo verò tota ciuilis vita vno auditu consistit. Oratio enim, & tota dicendi facultas præcipuè obferuit auditui: licet enim per visum mentem aliquando pertingat, id fit magna cum defatigatione, & prolixitate; sublato enim è medio auditu, qui possent homines regi? Aut qui posset imperator totum exercitum instruere? aut index callere causam? aut mercator negociari? aut confabulari amici? & licet hic sensus sit visu ignobilior, est tamen vtilior, & aptior rebus gerendis. Nam cæcus potest vitam politicam agere; non tamen surdus.

§. 22. Auditus continetur post aures: quas natura effecit cartilaginofas, & concauas, nec omnino molles: nec duras omnino: ne aut duritie frangantur, aut mollitie non reddant sonos. Compinguntur ad modum labyrinthi: ne externi inimici parentem inueniant aditum: ipsamque foramen oblitur liquido humore: vt musca, aliæque bestiolæ quasi visca capiantur. Concauitas deseruit, vt species

soni ibi refrangatur: influantque in animum, quasi cateruam; suntque plures anfractus (vt aër frigidus, qui est auditu inimicissimus) commeans in auditum, reuertat aliquantulum. Intra foramen continetur tympanum, id est quadam membrana complectens transuersim quandam partem orbicularem cavitatis, in qua membrana fit sonitus ille similis sonitui campanarum pulsû relicto. Hæc membrana stabilitur tribus ossiculis. Primum refert figuram incudis, innixa duobus pedunculis. Secundum refert malleoli figuram. Tertium stapedis. Intra ipsam membranam continetur quadam aër innatus, sic velatus, vel ne effugiat, aut diffluat, aut vehementi fragore soluatur. Tympanum adfixum est cuidam neruo, per quem simulacra soni deferuntur ad cerebrum, indeque spiritus animales ad auditum deuehuntur: tentatio fit in quadam parte vitali, quam *aëream* vocant, quæ aptior est ad perceptionem soni efformandam: quia sonus præcipuè suscipitur in aëre: ob cuius vicinitatem illa pars auditus vocatur *aërea*. Vide Pat. Conimb. 2. de anima, cap. 8. q. 4.

§. 23. Sonus est *qualitas producta consequenter ad motum, quo aër corpore duro verberatur, & cum ipso motu fluit*. Dixi esse *productam consequenter ad motum*: tum vt illam à motu distinguam, tum etiam vt illam distinguam ab immediato termino producto per motum, qui est vbicatio. Addidi, *corpore duro*, vt significem, corpus debere esse tale, vt eius collisione aër quasi frangatur. Item addidi, *quo aër verberatur*. Existimo enim solum aërem esse capacem soni. Experimur enim sonum aqua impediri: aures enim aqua obrutæ non audiunt, (quamuis refragari videtur Aristor. 2. de anima, cap. 8.) neque motus piscium intra aquam, sentitur ab his, qui sunt extra illam: neque existimo eam esse capacem specierum soni ob rationem dictam: tum etiam, quia si quis caput demergat in aquam, non audiet clangorem buccinæ, illi proximè conrepanit: audiret autem si aqua esset capax specierum soni: sicut intra aquam videmus, quia tota perfunditur specie visuali.

§. 24. Dices primò, aliquando audiri motus saxorum, quæ torrente rapiuntur. Sed si id contingit aliquando, erit propter inclusum aërem, qui è poris terræ extrahitur violente saxorum motu: qui aër ex fluctibus euadens viam aperit vt sentiatur sonus. Dices secundo, pisces intra aquam audire: tum quia piscatores spectatores silentium indicunt: tum quia è portibus, vbi crebro bombardæ dispenduntur, terrentur pisces. Sed ego existimo pisces non audire, nisi emerfo capite, vt delphini, qui musica mulcentur: at verò piscatores silentium indicunt, vel quia sunt idiotæ, existimantes aquam esse medium aptum ad deferendam speciem soni: vel quia spectatores, actione comitantur vocem, & actione visa terrentur pisces: è portibus autem fugiunt territi vel fumo & igne visis: vel terramotu: concurrit enim terra bombardarum ictu, & impetu. Quod si aliquando terrentur solo ictu lapidis & ferri: arbitror id fieri non quod percipiant sonum: sed quia vident actionem aliquam: vel ictu leuiter pulsatur aqua, qua sensa diffugiunt. Nec id faciunt quantumcumque conclament piscatores, fugiunt tamen vel leuissima actione. Itaque si aqua esset apta speciebibus soni, sicut est luci & speciebibus coloris: in illa audiremus, vt videmus: & vt id pisces efficiunt, licet non tam perfectè. Ratio videtur esse defectus durtitiei. Quo enim corpora sunt duriora, melius refrangunt sonos, vt metalla: quo autem molliora, minus sonant. Est enim durtitiei dispositio, sicut pelluciditas ad visum.

Proba

§. 25. Probatu vltimò hæc sententia: quia experimur quodlibet corpus impedire auditum. Fenestras enim vitreae sunt in causa, vt vix sentiatur vehemens populi conclamatio; quia vitrum aut nullos, aut exiguos habet poros: quibus aër deferatur. Præterea gossipium, aut digitus appositus in foramine aurium, si omnino impediunt aëris commercium, impediunt etiam omnino perceptionem soni: è contra verò ligna sonos vix impediunt, sed potius augent propter multum aërem, quem poris includunt: in quo resonant fragores.

§. 26. Aëris diuerberatio debet esse talis, vt ea aër quasi frangatur, & corpora collidantur antequam aër diffugiat: alioquin parum, aut nihil sonabit. Quapropter instrumenta musica sunt causa concertus, quia aër cavitare inclusus, antequam fugiat, sæpius frangitur. Tintinabula autem, campanæ, & fornices ædificiorum sonant vehementius, & diutius: quia tranfacto primo ictu aër intra illorum cavitatem mouetur, sicque diu tinnit campana.

Dixi *sonum fluere cum motu*: non quia sonus fit successiuus, sed quia faciliè euanescit, sicut impetus impressus. Nam sentimus sonum paulò postquam tranfactus est ictus, vt in tonitruis: & cum quis percuit extremam trabem, tranfacta percussione, si aures affigas alteri extremo, sonum percipes: quia qualitas illa permeans per poros trabeos species immittit. Neque crederim omnes species impressas soni successiuè deferri. Nam voces humanæ sentiuntur eodem tempore, quo proferuntur. Per hanc qualitatem soni possumus dicere sacramenta causare physicè gratiam in vltimo instanti, in quo incipiunt non esse: & licet tunc non sit formaliter totum Sacramentum, est tamen & punctum indiuisibile illius, & est etiam qualitas per illud producta, & sicut dicitur campana sonare, quia ex illius pulsu efficitur sonus, sic possunt dici Sacramenta physicè influere in gratiam per sonum ab ipsis relicto, qui sunt Sacramentorum pars. Sacramenta enim constant verbis: verba autem sunt sonus quidam. Iam dixi disp. 12. sonum non fit necessariò physicè per totum aërem vsque ad aures: cum verò physicè aures pertingit, illas torquet, & excruciat, quia aër agitatione tympanum pulsatur, quod si impetus sit vehemens, tympano rupto parit surditatem.

§. 27. Rogas, cur non audiatu sonus cum primum fit, vt videtur lux? Respondeo, sonum percipi eodem instanti quo fit, non secus ac lux. Quia verò lux fit independentè à motu locali; ideo citius videtur. Sonus autem fit per indiuisibilia motus: id est, cum terminatur aliqua pars motus, tunc producit sonus: pender enim ab aërea agitatione: motus autem successiuè fit: tandiuque durat, quantum agitur aër, vt patet in campana tinniente.

§. 28. Inter sonos vox est præstantissimum obiectum auditus: est autem vox *illius aëris respiratione attracti cum quadam imaginatione*. Illum dixi, pro qualitate ex ictu resultantè. Ad quod aduerte, pulmones esse molles sicut spongiam, vt faciliè compressi, & dilatati, sicut folles quidam, aërem excipiant, atque remittant. Ad quod munus sunt in animalis quidam gurguliones: altero deferunt cibum, & porus in stomachum; altero aër in pulmones. Per hunc secundum meatum nihil potus, aut cibi potest transire. Impeditur enim quadam quasi portula, illam viam occludente: quæ paululum erigitur supra gurgulionem stomachalem: qui quasi contrahitur ad recipiendum cibum. Hinc oritur hominem rursus, & quasi suffocari, si in gurgulionem pulmonum, vel gurgula cadat aquæ, aut pilus

hareat. Hispanè autem dicimus *diolo no el gallilo*. Quia tussis illa refert aliquantulum gallum: dum autem rheumata per hanc viam è capite effluunt, vel hominem apoplexia suffocant, vel phytica paulatim occidunt. Hoc gurgulione dupliciter emittitur aër. Primò respirando: & sonus hinc ortus non vocatur *vox*, sed *respiratio*, aut *halitus*. Secundò ad exprimendam sentionem aliquam, & sic peculiari quadam ratione emittitur: qui sonus vocatur *vox*. In ore propter illius cavitatem, lingua, & dentibus aër interfecatur. Vnde sine lingua non possumus loqui, & agrè sine dentibus: distulit enim aër vix percussus & non fractus, aut illorum foramina: labia autem deferuiunt rectæ prolotioni, quod si aer ad cavitates nasi diffugiat, tunc homines quasi voces efformant duplices: altera ore, altera videntur per nasum dimitti, hos Hispani *gangos* vocant.

SECTIO IV.

De olfactu, & odore.

§. 29. **O**lfactus est *sensus percipiens solum odorem*; cuius sedes est sub naribus, latetque clausus duobus ostiis, quæ aspiratione per nares aperiuntur: sunt enim attingua partibus inferioribus, & cum aër trahitur quasi repens per partes inferiores narium, paululum attollit ostiola. Hoc est in causa, cur respiratione non olfactamus: quia aër emissus per nares, comprimit ostiola, supra quæ euolans odor non sentitur: hinc est aliquando non sentiri odorem, licet eius species sint in naribus, quia non attolluntur ostiola. Aspiratione autem sentimus odores: quos vt bene percipiamus, solemus dilatato naso aspirationem protendere: canes autem odore tacti, frequenter aspirant ad vestigia ferarum. Hic sensus est cerebri minister. Quapropter in illud ducuntur duo foramina valde caua, per quæ deferantur odoriferæ exhalationes, quæ cerebrum recreant non solum odore, sed per alias qualitates: hinc homines semianimes reuiuiscunt, & res odoriferæ curant animæ deliquia. Item hæc est causa, cur fætor hominem enecet, quia per illa foramina commean in cerebrum fætoris exhalationes: quæ putridis qualitatibus cerebrum putrefaciunt: sic crudelissimæ censentur neces è fætoribus.

§. 30. Nasus seruit tum pulchritudini, tum etiam aëris tractioni, & expulsiõni: quo cerebrum recreatur, & pulmones refrigerantur. Item inferuit mucosæ pituitæ expellendæ. Vnde omnia recrementa capitis, & cerebri quadam quasi eluue fluunt per nares: & qui sunt latis naribus valent capite, pollentque ingenio: qui verò earum meatus habent angustos capite laborant, & alios laborare faciunt perpetuo pedore, ex rheumatum eluue non effluentium afflatu; sicque solent esse rudiores. Rheumata enim non purgata mentem heberant. Ostia illa sunt ea in parte, quæ tegitur carunculis mamillaribus; id est in spatio attinguo canitati oculorum in parte inferiore. Hæc caruncula *mamillaris* vocatur à *mamilla*, cuius figuram refert. Videtur enim quoddam quasi tuberculum. Vnde licet extremus nasus præcidatur, non tollitur olfactus; secus tamen si nares per superiores partes resecentur: quia organum facile læderetur aere. Noster olfactus hebetior est quam aliorum brutorum, è quibus, qui longioribus sunt naribus, eo sunt sagaciora. Nullo argumento deprehendimus rem esse stomacho vtilem, aut noxiam, quam odore, quapropter natura nares constituit oris quasi custodes, vt nihil inferatur in gustum

gustum non exploratum per olfactum. Aristot. ait in problematis homines pollentes acri olfactu esse ingenio rudi: vulgo tamen homines astutos, & callidos vocamus *nasutos*, & prudentem rerum indagacionem per olfactum exponimus: forte quia olfactus abditos odores pandit: cui nihil videtur esse occultum.

§. 32. Odor est *qualitas ex temperatione primarum orta in humido, siccitate & calore dominante*: nulli elemento in sua sinceritate inest odor: sicut nec color: sic sunt aqua salubriores, & dulciores, quo sunt harum qualitatium expertiores; siccitatem plurimum conferre ad odorem, patet, quia flores, & alia odorem emittunt, cum penitus exsiccantur: quod verò siccitas prædominetur patet, tum quia pituita, alique humores præpediunt olfactum, tum quia hyeme minus olent vina, & aromata, & tempore verno sentitur hortorum odor: si tamen pluat, parum aut nihil sentitur: item calor debet esse, qui odoriferæ rei poros patefaciat. E contra verò fætor dominatur in humida. Aqua enim plurimum fetet, torquetque nare: eaque propter inter recrementa humana fetidissimum est vrina. Discrimen non est facile: sit ramen hoc: suaueolentia est maximum integritatis, & salubritatis signum: quia oritur ex optima temperatura. Quapropter odore trahimur ad vescendum cibis, hauriendaque vina: putredo autem oritur ex corruptione: nihil enim adeo stomachus horret quàm fetidos cibos: quia verò humiditas est causa corruptionis; siccitas autem temperata, & calor sunt causa salutis: ideo temperata siccitas cum calore est causa odoris: humiditas autem & calor sunt causa fætoris.

§. 33. Odorum differentias magis ignoramus, quam cognoscimus propter hebetudinem huius sensus. Diffunditur odor ipse per aliquod spatium, quando corpora intermedia sunt apra: aliquando verò exhalantur fumæ quædam exhalationes, in quibus continetur odor: sic succinum præparatum relinquit odorem in cubili: quod sentitur longo intervallo postquam amotum est succinum: nec verò succinum continuo exhalatur: alioquin non duraret tamdiu. Aquæ verò ex herbis igne stillatæ exhalant tenues vapores odoriferos: qui evanescent, ac resoluuntur, nisi obturentur foramina vasorum, quibus continentur.

§. 34. Aristoteles; P. Conimbr. & alij censent pisces olfacere: quia pereunt quando res fetidæ coniciuntur in aquam: sed id posset provenire à nociuis qualitatibus rei fetidæ, nam actus intentionales non occidunt: nec odor est actiuus necis: sed corpora graueolentia interimunt hominem, vt nauis stomachus viso obiecto fædo: non quod visio fæditatis noceat. Maius argumentum est, pisces insequi alios tractos illorum fragrantia, siquidè piscis cæcus os aperit, vt in illud se pisces coniciant odore tracti; postea verò monetur ab alio pisciculo vt comprimat eos, piscesque opprimat: qui id præstans, & gratiam referens, partitur cum socio prædam. Sic ille Græcus dux emblematarum pinxit piscem multicaudum, vulgo *Polypum*, odore post se rapientem pisces innumeros, cum hoc elogio, *sic nos tna virtus?*

SECTIO V.

De gustu, & tactu.

§. 35. Gustus est *sensus solus percipiens saporis*: hic residet in lingua: perfectior autem in illius ex-

trema cuspide: sic enim cum volumus suaue aliquid prægustare, illud attingimus extrema lingua: & qui sæpe oblectantur, reuoluunt cibum supra illam: qui verò nolunt gustare, traiciunt cibum confestim ad palatum. Cui hærescunt linguæ radices cum duabus glandulis saliuæ officinis: quæ quia crassiores sunt, ita habent gustum hebetiorem. Hic sensus est in homine perfectus, & quia est quædam species tactus, homines ita rapit, vt apertè fateantur se non querere nisi victui necessaria. Hinc oriuntur tot ciborum condimenta, turpium voluptatum fontes. Sapor est *qualitas ex primarum temperatione orta ex mixtione partis sicca, & terrena: siue est affectio in humido aëneo facta: à sicco terrestri calore decoquente*. Vide Conimb. c. 10.

Tactus est *sensus per totum corpus diffusus varia sentiens obiecta*. Porro eum diffundi toto corpore patet, cum nulla eius pars non percipiat tactum. Hic sensus est omnium heberissimus; sed qui maximè omnium delectat: cuius actu infinita hominum, ac mulierum multitudo, se veneri dederunt, quotidie in tartara detruditur. Hic bellum inferenti tam exitiale, vt teste Augustino, *continua sit pugna & rara victoria*. Huius sedes est caro, ac præsertim nerui, omnesque partes, quæ sunt neruis refertæ: hinc in extremis manibus, & pedibus, & in tibiis acriter dolemus propter neruorum multitudinem: ossa non sentiunt, neque sanguis. Huius obiectum sunt quatuor primæ qualitates, item asperitas & suauitas: durities & mollitudo. His de rebus dicta sint satis. Præter hos sensus nullum alium esse externum, patet experientia, quia nullum cognoscimus actum alterius potentia: cognoscitur exterioris.

De gustu, & tactu non potest dici, *sensibile positum supra sensum non potest sentiri*: quia hi sensus non possunt percipere nisi tangendo obiecta. Item laudantur sensus à sensibili vehementi: non per species, & actiones intentionales, sed per phycas: vt visus vehementi luce, nimij caloris oculum lædentis genitricis: auditus nimia aëris commotione: olfactus nimio fætoze, tactus calore, frigore, &c.

Sensus externi ex natura sua feruntur in obiectum præsens existens: quia species ab eo pendet, quæ possunt à Deo conferuari sine obiecto; & illud repræsentare vt præsens, vt per manna effecit Hebræis: quibus cibus ille sapiebat, quæ illis liberabat obiecta.

Item sensus decipi non potest circa sensibile in genere: quia visus necessariò videt lucem & colorem: & gustus percipit saporem: verò circa obiecta in specie patiuntur errore propter specierum defectum, aut organorum: sicut album videtur esse fulcum, & ebrius censet se videre plures lucernas: nec verò propriè est in sensu error, sed sic vocatur, quia intellectum in errorem inducit. Nec sensus vilis externus percipit suas sensationes, & operationes: quia non continentur sub suo adequato obiecto, neque sensus sunt reflexiui: sed nos intellectu cognoscimus sensationes: bruta autem tantum experiuntur obiecta: non verò sensationes.

SECTIO VI.

Monstratur sensus internus.

Præter sensus externos esse aliquem internum probant primò Anatomi: quia cernuntur ex oculis, auribus, naribus, & lingua nerui ad cerebrum porrecti: quibus sensorum imagines vehuntur ad cerebrum.

SECTIO VII. Vtrum sensus communis distinguatur à phantasia? 681

cerebrum. Secundo bruta cognoscunt res absentes: ergo per aliquem sensum à cæteris distinctum: antecedens est sine dubio: canis enim petit locum, in quo vidit equum mortuum; ac repetit locum, in quo catulos reliquit: multaque efficiunt, quæ non possent sine cognitione rei absentis. Consequentia patet, quia sensus externi non mouentur nisi præsentè obiecto. Quapropter extrinsecam tenent corporis partem, vt inde venentur rerum simulacra. Deinde experientia docemur, nihil absens videri, olfieri, gustari, audiri, aut tangi: sed ad eas functiones opus est præsentia obiecti. Tertio idem probat memoria brutorum, quæ est de re præterita: canes gestiunt cauda viso domino, cuius beneficia recordantur. Audiuimus etiam, canem irruisse in ferarium fabrum, quod ab eo multos ante dies esset illusus, iacto, & deuorato ferro candenti proosse; & in prima Belgarum rebellionem, Belgæ obfessi ab Hispanis, filo ligabant chartas ad alas columbarum quas asportauerant ex aliis vrribus, quæ dimissa, ac propria columbaria repetentes, tabellariam egerunt: donec ab Hispanis, stratagemam monitis, sclopæti perire.

Huius sensus obiectum sunt omnia obiecta sensuum externorum: tum quia ex neruorum structura ex illis ad cerebrum id colligitur: tum quia bruta meminere obiecta prius sensa: canis enim querit equum, quem prius gustauerat: & repetit filios, quos videt à se editos, & gestit hero, prius viso: fugitque hominem, cuius sensit maleficium. Tandem quia sæpe oritur pugna inter obiecta sensuum externorum: catus enim olfacit carnes in ius demersas: tactu verò sentit calorem iuris: neque aude illud aggredi: cum igitur hinc carnes alluciant miserum carum, hinc eundem terreat calor, ad quem iudicem spectabit litis huius compositio, nisi ad sensum communem: Dices, vincere sensum, qui fortius apprehendit, quia tunc illo mouetur appetitus. Contra, demus sensus æqualiter percipere sua obiecta, vter vincet: Deinde appetitus vnus non potest immediatè moueri per tot sensus: quia non potest tam longè, latèque parere quàm sensus, maximè tactus: tum quia vnus appetitus vna regitur potentia sentiente; tandem quia sæpe appetitus præfert bonum absens præsentè, vt cum canis repetit herum, spero homine à quo tunc obiecto pane mulcetur: ergo ille appetitus non mouetur sensu externo: sed interno, quem *communem* vocant communiter, quia illi sunt communia, particularia omnia obiecta externorum.

SECTIO VII.

Vtrum sensus communis distinguatur à phantasia?

§. 41. Phantasia, seu imaginatio, est *sensus internus conseruans phantasmas, seu imagines rerum perceptibilium sensu externo*: est autem phantasma *imago seu species rei corporeæ, perceptæ sensu externo*. Quapropter spectra phantasma vocantur: id est imago alicuius rei metum iniicientis. Habet obiectum idem, quod communis sensus: sed cum discrimine: sensus enim communis percipit obiecta præsentia, ac specialiter illis immutatur; phantasia verò eadem percipit absentia. Sic distinguuntur realiter à S. Thom. 1. part. quæstione 78. a. 4. cum Auicenna ab eodem adducto. Nam eadem potentia non recipit species & conseruat, sed vna recipit, & alia conseruat. Nam recipit potentia humida: conseruat

autem sicca: ita videmus homines faciles in acquirendis speciebus, esse difficiles in eisdem conferuandis.

P. Conimbric. 3. de anima cap. 5. cum P. Fonseca non distinguunt eas potentias. Et rectè: primò, quia sensus communis mouetur absente obiecto: & aliquando retinet species: ergo est imaginatio: patet ex definitione imaginationis: antecedens probò, quia homines faciles in mandandis memoriæ multis obiectis, ea reperunt, & meminere aliquandiu postquam ea mandarunt; licet non diu: ergo illa pars quæ præ humiditate facilè admittit species, eadem eas conseruat. Dices, eas conseruari à phantasia. Contra: quia phantasia per te habet siccitatem ineptam facili receptioni specierum, & aptam diuturnæ retentioni: sed illa fuit facilis receptio, & difficilis conseruatio: ergo non fuit actus potentia: difficilè recipientis, & diu conseruantis. Aduerte, homines memoriæ facilis non obliuisci obiecta, cum primum amouentur à sensu, sed ea retinere aliquandiu: quod experientia patet. Vnde concluditur sensum communem & conseruare species, & illis moueri absente obiecto, quæ sunt munera phantasia: vel distinguendas duas phantasias, alteram facilis receptionis & difficilis retentionis; alteram facilis retentionis & difficilis receptionis.

Secundo argumentò præmitto, quod vulgo cernitur quotidie, homines nonnullos adeo esse memores, vt quæ semel audiunt, vel scribunt, diu retineant. Vidi feminam semel audientem librum carminum Hispanorum, quæ post multos menses integra folia recitabat hinc inde, ex diuersis voluminis partibus: item & puerum, qui integram à se confectâ declamationem, ita percepit sola scriptione, vt è vestigio post vltimū characterem integram & recitauerit, & retinuerit diu. Immo Alfonso Tostatus cum Massilia integram librum bis legisset, eundem scripsit in Hispania verbum pro verbo; tunc sic, isti actus vel sunt sensus communis, vel phantasia. Si primum habeo intentum, scilicet sensum communem moueri absente obiecto, retenta eius specie, nec ad hoc exigi phantasia ab eo distinctam: si autem sunt actus phantasia: ergo eadem numero potentia recipit facilè, & conseruat species: ergo ad hoc non requiritur alia: nana sicut vni est possibilis ea temperies humorum, qua præsteret vtrumque, cur & alij non erit possibilis?

Tertio probatur, quia sæpe brutum inter obiectum absens, & præsens discernit, præfertque vnum alteri: ergo vno sensu percipit vtrumque: patet antecedens ex fine, §. 40. consequentiam probò, quia nulla potentia potest iudicare, vel apprehendere maiorem bonitatem in vno obiecto, quàm in alio, quin percipiat vtrumque, vt clarè docet S. Thom. supra ad 2. admittens propter hanc rationem vnum sensum communem.

Ad argumentum S. Thom. in §. 41. Respondetur, ab eadem facultate posse effici & conseruari species impressas, dum enim durat dispositio subiecti, potest communis sensus retinere species: quas quidem facilè amittit, non ex defectu virtutis, sed quia neruus præ humiditate facilè mutat humorem, aliumque suscipit; eadem autem numero potentia est, quæ facilè admittit, & amittit species præ humore: & quæ difficilè recipit, & diu eas retinet præ siccitate. Item & quæ bene temperata facilè eas recipit, atque conseruat: neque opus est tot sensus distinguere circa obiectum idem hoc fundamento, hinc colliges, non esse distinguendam æstima

astimatiuam à memoratiua circa obiectum astimatiuam. Nam sicut sensus communis efficit, & conseruat species suorum: ita & astimatiua suorum. Sanctus autem Thom. suprâ eas distinguit consequenter.

SECTIO VIII.

Vtrum astimatiua cognoscat obiecta insensata, sitque distincta à sensu communi?

§. 46.

Astimatiuam facultatem vocat S. Thom. 1. part. quæst. 78. art. 4. *potentiam materialem cognoscentem obiecta sensu externo imperceptibilia; quæ tamen sunt aut vtilia, aut perniciofa vitæ animalis.* Namque animal non solum mouetur delectatione, aut displicentia obiectorum sensibilium, sed etiam alia ob commoda insensibilia; verbi gratia, cum aries videt lupum, illum fugit, non quod ab eo sit damnus expertus: sed quia apprehendit inimicitiam inter naturam suam & lupinam. Arietem sola inimicitia moueri inde probat: quia propter colores, corporisque figuram non timeretur lupus ab ariete: quod communiter vocant *moueri per species insensatas.* Ad productionem & vsum harum specierum constituit S. Thom. astimatiuam, realiter distinctam à sensu communi, & phantasia. Deinde ad eandem speciem conseruandas constituit vim memoratiuam, ab astimatiua distinctam. Atque hos quatuor sensus internos admittit, neque plures. Vim memoratiuam non debere distingui ab astimatiua, indicauit §. 45.

§. 47.

Dico primò. *Nullus sensus materialis percipit obiecta insensata.* Vnde rectè colliges, astimatiuam non distingui à sensu communi. Probatur primò, quia nullus sensus materialis est discursiuus, vt omnes admittunt: at discurret, si percipiat obiecta insensata, ergo non percipit. Probo minorè, quia discursus est illatio vnus actus ex alio præcedente: sed actus circa obiectum insensatum inferretur ex actu circa obiectum sensatum: nam ex visione lupi inferretur cognitio inimicitie: ergo esset in sensu discursus. Confirmatur, brutum non habet species per se infusas de obiecto insensibili: nam si homini non infunduntur species intellectuales, cur infundentur bruto? neque eas species bruta per sensus acquirunt: quia non intrant per eos. Neque item per discursum, quo igitur pacto eas acquirunt? Deinde cum cognitio inimicitie sit perfectior cognitione coloris lupi, non potuit ex illa deduci: nec species inimicitie ex specie coloris. In homine ex phantasmate de colore resultat species intellectualis de eodem colore: non tamen de alio obiecto: deinde intellectio de obiecto sensibili comparatur alia de insensibili. Quod est discurre. At in brutis nobilior esset discursus: quia ex specie lupi, immediatè oritur species inimicitie, & eius cognitio.

§. 48.

Secundò probatur: quia bruta non percipiunt amicitiam, neque inimicitiam (quæ obiecta insensata vocantur) ergo: probo antecedens, tum ex Aristotele de memoria, & reminiscencia, negante brutis reminiscenciam, quia includit reflexionem supra proprios actus: quam denegat brutis: tum quia non percipiunt inimicitiam spirituales, neque abstractam ab spirituali, & materiali: quia ille modus cognoscendi est nobilior bruti potentis: neque item cognoscunt inimicitiam materialem: quia cum lupum etiam viri timeamus, nobis nullus actus vitalis lupi venit in mentem; nec tale genus

obiecti indicant pueri ante vsum rationis. Confirmatur, omnia quæ bruta efficiunt præsentè lupi, aut alio inimico, pollunt efficere sine cognitione inimicitie: Nam sicut visò obiecto nobis bono, illud appetimus, quin reflexè noscamus delectationem, aut ipsam bonitatem; ita possumus malum timere, & horrere illo visò sine alia notitia inimicitie: hominesque timidi si solum noctuæ vlulatum audiant, rigent metu; rogati autem quid timeant? Nihil de inimicitia respondent, sed de vlulatu, aut voce audita. Bruta trahuntur physicis qualitatibus: quin sit opus apprehendere inimicitiam: sape excitantur odore, quando nos nec per somnū odoramur, vt canes: sequuntur autem feras audi illarum sanguinis. Moloſsi autem, qui sentere apri, aut taurini sanguinis dulcorem, inhiant in eas feras audius aliis canibus. Cum autem eas per aures dentibusprehendunt, difficilè ab auribus velluntur, tum dulcedine sanguinis, tum metu ne ab illis feriantur: equus solo olfactu qualitarum lupi, sistit, nec pedem mouet. Itaque omnia præstant sensuum apprehensione.

§. 49.

Ad argumentum S. Thom. in §. 45. respondetur, timorem in ariete excitari visò lupi: quia ex naturali antipathia humorum apprehendit dilaniationem, aut morsus à lupi: vt enim lupus visò ariete in eum fremit ore cruento, quia ab ipsa natura habet conuenientiam cum arietino cibo, cibum autem appetit, si præcisè illum videat, aut olfaciat: ita aries timet lupum, sicut etiam timet aquam præcalidam, aut herbam præfrigidam: vt enim timeamus malum, & optemus bonum, sufficit illa cognoscere. Dices à brutis percipi sensiones ipsas, tum quia præcipitia feruntur in obiecta semel gustata: tum quia gemitu, & aliis signis dolores intestinos ostendunt. Sed quid inde? id facere possunt per species emissas ab actibus ipsis: tunc autem non essent obiecta insensata, quia sentirentur vt quo, iamque esset diuersa quæstio. Item nec sensiones percipiunt, neque vilo vrgenti argumento eis tribuitur tam perfecta reflexio. Ad primam probationem responderetur, illud non contingere ex cognitione delectationis; sed ex memoria obiecti delectabilis: cuius species gustatui insidet altrè. Ad secundam responderetur, à brutis non ostendi propriè dolorem, sed cognosci doloris obiectum, illudque propulsare conari, vt conantur adsequi delectabile obiectum sine illa delectationis apprehensione.

§. 50.

Dico secundò. *Tametsi bruta perciperent obiecta insensata, adhuc astimatiua non distingueretur realiter à sensu communi.* Probatur, tum quia sensus communis se extendit ad plura obiecta, cur ergo non etiam ad hæc? Secundò, quia, quemadmodum discursus vnus actus inferitur ex alio, in eadem potentia inferitur, & non in alia: ita fiet in sensu communi. Tertid, argumentor ratione, qua S. Thom. supra ad secundum, probat distingui sensum communem à visu: quia si astimatiua distinguitur à phantasia, non potest discernere inter obiecta phantasia: sed inter sua tantum: similiter nec phantasia inter obiecta astimatiua: sed vna potentia distinguit inter obiecta phantasia, & astimatiua; ergo per vnâ potentiam cognoscuntur ea obiecta: ergo vel astimatiua obiecta cognoscuntur per phantasia, vel phantasia obiecta per astimatiuam, vel datur vnus sensus ab eis distinctus: probo minorem, quia quando lupi proponitur agnus quo vescatur: & inimicitia cum cane: per aliquem sensum sentit cibum præferendum inimicitie, & pugnandum cum cane. En lupi calces summo

summouet appetitus in cibum, cumque frænât timor conceptæ inimicitie: ergo potentia, quæ censeat vnus obiectum præferendum alij cognoscit vtrumque, ergo ad cognoscenda ea duo obiecta, non sunt multiplicanda potentia.

§. 51.

Dico tertid. *Non datur alius sensus, qui componat speciem rerum impossibilem physice.* Hæc conclusio est contra Auicennam, impugnatâ supra à S. Thom. asserentem dari sensum à communi distinctum, qui ex specie hominis & cerui formet conceptum hircocerui, tum quia forte sensus materiales id non possunt efficere: sed tantum formantur duo conceptus, alter vnus rei, alter alius, qui simul ad præsentiam alicuius obiecti bruta terrent: aur alluciant, vt cum mulus terretur propria sua umbra: ad quam mouetur vel per speciem sui ex aqua refractam, vel cum noctu arbuta putamus vmbrosos esse gigantes, tum quia quando fieret ea compositio, fieret in sensu communi per illius speciem, quia illa concurrunt ad similem cognitionem, at species vnus sensus non concurrunt ad actus alterius.

§. 52.

Concludo, sensum communem cum sit vnus numero, multipliciter nominari, & concipi propter munea multiplicia, quibus fungitur: *communis* dicitur, quia percipit omnia obiecta ceterorum: *phantasia*, quia retinet simulacra rerum: *astimatiua*, seu *cognatiua*, qui astimat alia commoda præter delectabile, seu videtur percipere alia obiecta præter sensibilia: *memoratiua* propter retentionem specierum, quas multi arbitrantur insensatas: nec oportuit eos sensus neque organos esse distinctos: quia ad vitam animalis oportuit, vt vnus esset iudex obiectorum omnium. Quæ doctrina est B. Augustini, adducti disputat. 4. lect. 4.

SECTIO IX.

Vtrum sensus communis sit in cerebro?

§. 53.

Aristotelici, & Chrysippi acriter dissident de sede sensus communis ab Hippocraticis. Namque Aristot. 3. de partibus animalium, Praxagoras, atque Chrysippus in corde constituunt principatum animalis, sensum communem, appetitum & originem motus. Aristoteles motus argumento politico potius, quàm naturali; voluit enim monarchiam in animali, ac principatum in vna principe parte, nec diuisum esse imperium. Verum medici cum Hippocrate illud tripartiuunt: iccori adscribunt sanguinis officinam: cordi spirituum vitalium, pulsum, & palpitationum originem: cerebro vocis formationem, lationem & spirituum animalium, & cognitionis. Galenus toto opere de placitis Hippocratis & Platonis totus est contra Aristotelem libr. 1. capit. 3. cum ait & cæcuriuissè, & ad cæcos fuisse loquuntur ex ignorantia refectionis corporum, seu anatomie, & cap. 6. ait de decere Aristotelem, quæ dicit de principatu cordis; & libr. 3. cap. 8. constituit in cerebro facultatem sentiendi. Immo inde in sensus omnes deriuari spiritus, quibus singuli suo funguntur munere; cuius sententia apertis rationibus monstratur.

§. 54.

Probatur primò, experientia adducta à Galeno libr. 2. cap. 4. accidit interdum animalia ad aras enecata extracto corde, & aris imposito tantisper & fugisse, & respirasse, & clamasse. Pat. Iosephus Acolta libr. 5. de historia Indica cap. 25. refert iuuenem Hispanum locutum extracto corde. Quod confirmat Pat. Petrus Ribadeneyra de Catholicis

nonnullis, barbarè enectis ab Anglis Caluinistis libr. 2. historiae Anglicæ, cap. 32. immo vulgo circumfertur caput Caroli Borbonij à corpore auulsum, & per aëra volitans voces formasse humanas: ergo cor non est principium sentiendi, nec clamandi: consequentia patet, quia effectus nequit nisi per causam præstari: cum igitur vox sit sonus cum imaginatione prolatus, & potentia loco motrix sensu dirigatur, & appetitus moueatur imperio, apertè concluditur extracto corde manere appetitum & sensum in bruto. E contra verò accidit, vt tauri abscissa medulla dorsi, quæ est illius initium versus colli vertebram, nec spirent, nec respirent, nec digitum moueant: nec quidquam sentiant; temetst cor & arteria aliquando post ictum pullare sentiuntur. Vnde patet cor esse principium pulsationis; cerebrum autem sensuum, & motus; quia deficiente cerebri communicatione deficiunt motus, & sensus; at pulsus non deficit nisi vnâ cum corde. Quod itidem confirmatur in laborantibus apoplexia, quibus sensus, aut deficit, aut hebescit, quia rheumata è capite confluentia suffocatione impediunt cerebri influxum in sensus, & potentias motrices.

§. 55.

Secundò, argumentatur Galen. libr. 2. cap. 11. ex anatomica experientia; quia cor annectitur cerebro triplici vase, quod commune etiam est toti corpori. Primum vas, sunt venæ iugulares. Secundum, arteria carotides, seu soporaria. Tertium, nerui eis arteriis annexi: in quibus hi reperiuntur effectus, venæ sanguinem vehunt, nec quid efficiunt aliud: quare si secentur, emoritur animal sanguinis profuuiò: si autem ligenur aliquo vinculo, nullus defectus in animali sentitur: nam eis ligatis, & mouetur, & sentit, & pulsat, & spirat; si autem nerui vel præcidantur, vel secentur, vel digiro, aut ligamine comprimantur, animal obmutescit statim, nec quid vocis emittit; at vider, aliasque obit sensiones: id quod anatomi passim experiuntur. Si autem arteria comprimantur, nulla functione priuatur animal nisi pulsu: nam illæ partes, quæ sunt extra ligamina, versus caput nequaquam pullant: at partes interiectæ inter ligamina & cor, pulsu funguntur. Vnde argumentor, si à corde penderet imaginatio, & motus sensuum, & potentiarum: ligatis omnibus illis vasis non sentirent sensus, nec esset imaginatio, nec motus: quia ab ea dependent, quia occluduntur viæ per quas commeant influxus cordis in sensus: sicut non pullant arteria: ob eandem causam; ergo imaginatio, & sensiones cetera non pendunt directè, atque immediatè à cordis influxu.

§. 56.

Tertium argumentum sumitur ex anatomia, quia ex oculis, naribus, & naso tenduntur ad cerebrum nerui sensorij, per quos vehuntur species impressæ: at huiusmodi nerui non diriguntur ad cor: sed ipso in cerebro sistant: ergo species impressæ non seruiunt cordi, sed cerebro: consequentia patet, quia cordi non seruiunt, nisi ad illud traiciantur: ergo sensus, cui illa seruiunt, non est in corde, sed cerebro. Dices per nervos ductos è corde ad cerebrum species commeare. Contra, illi nerui iam habent proprium munus, nempe seruire voci: nec propter eorum compressionem perit imaginatio; nec motus localis, qui ab ea oritur necessario; sed vox tantum perit, vt ex Galeno ostendi §. 55. at perit sensio communis, interclusa specie impressa. Deinde è cerebro ad cor vergit solus vnus neruus seruiens tactui, qui oritur ex ipso, nec communicationem habet cum aliorum sensuum neruis, qui oriuntur ex anteriori parte cerebri ad nasum, oculos, & nares.

nares. Confirmatur, quia recte Galeno supra, in cerebro sunt spiritus animales simul cum vitalibus, qui seruiunt sensationi. In corde autem soli spiritus vitales, qui seruiunt vitæ vegetatrici, immo cor est igneum, valdeque in temperatum ad sensiones obeundas, quæ vergunt in frigiditatem: nimio enim calore statim æstuat imaginatio, neque operatur exactè nisi bene temperata, quam temperaturam accipit à cerebro in frigidante spiritus animales, acceptos è corde.

§. 57.

Quartò argumentor ab experientia, nimio studio defatigatur imaginatio, quæ dolet excitato calore per studium, & conficitur continenti labore; sed illa fatigatio sentitur in cerebro, & non in corde: ergo sensus, qui est subiectum eius fatigationis, est in cerebro, & non in corde. Maior vimam esset mihi ignotior; minor est certa, tempora enim comprimuntur dolore studij, grauat caput, atque languescit; nec enim ad pellendum eum dolorem iacyntho vimur, aliisque cordialibus, sed naso, & ore, inhiamus ad hauriendam auram: caput detegimus, ac fronem in frigidamus, totumque caput erigimus somno. Quis autem curauit cor ad studendum? curat autem caput: cur ita? nisi quod studiorum instrumentum est caput, sicut oculus visionum; anne ad medendum cordi, medicina applicatur capiti? Confirmatur, quia post prandium studium est perniciosum, quia ad illud euocat cerebrum spiritus vitales, è quorum defectu stomachus debilitatur ad coctionem, & generat crudos humores, qui ad cerebrum missi illud obtundunt; item ad memoriæ tenacitatem vescimur visus passis, siccisque alimentis: quibus cerebrum exsiccat, nullus autem exsiccat cor ad memoriæ augendam. Adde dolente capite imaginationem lædi, eiusque actiones esse valde agras; at dolente corde non ita cessatur à cogitatione; arbitror hæc ipsis etiam pueris insita cum intellectu: atque Galenum iure dixisse Aristotelem cæcutiisse, & hæc de re scripsisse libros se indignos, ac dedecentes.

§. 58.

Aristotelis, & Chryssippi argumenta Galenus supra deridet. Primum Chryssippi est, quia cor vocatur *princeps & principium vitæ*. Secundum Aristotelis, quia est principium spirituum, item alimentum. Tertio, quia tenet mediam sedem. Quartò, quia homines fatui vocantur *excordes*, atque *recordes*, nullumque reperies momenti maioris. Ad primum & secundum respondet Galenus, probare cor esse principium pulsum, & spirituum vitalium, quibus totum animal incallescit: non verò animalium quibus sensus vtuntur: alimentum principium medici tribuunt stomacho, ventriculo, iecori, & venæ cauæ. Deinde rectè ait Galenus nihil inde concludi, quia posset esse cibi dispensator, quin esset motuum voluntariorum, id est, prodeuntium ex appetitu. Tertium, est ridiculum, vt apertè Galenus ostendit. Aliæ enim partes sunt etiam in ea regione, immo ait etiam cerebrum tenere supremum, ac regium locum, nempe arcis cacumina, vt cæli in mundo. Quartum est æquè leue, nam & vulgo amentes vocantur *sine cerebro*, vt de pulchro capite fabula circumfertur: homines item chymæricos dicimus fingere è cerebro, tenaces autem consilij vocamus *capitulos*, & Hispanè *bueros calcos* vocantur homines leniculi: & semiiniani dicuntur *non calce, sed capite laborare*. Homo cordatus dicitur, qui attentè omnia perpendit, internos enim effectus adscribimus iam capiti, iam cordi, iam visceribus, atque medullis: vulgo quidem, vt rem nobis esse curæ pandamus.

SECTIO X.

De sensitivo appetitu, irascibili, & concupiscibili.

Appetitum voco facultatem vitalem affectiuam, siue affectu in obiecta tendentem, quæ amore & complacentia fertur in obiectum bonum: in malum odio, & displicentia; *sensituum* voco eam facultatem, quæ sensu mouetur. Eam nobis inesse & fides, & ratio testantur. Est enim lex illa membrorum, quam ait Apostolus repugnare legi mentis: lex item carnis concupiscentis contra Spiritum; secundum quam qui vixerit, morietur: fomesque peccati, quem Tridentinum sanxit nobis ad agonem relictum. Obiecta enim sensu percepta hunc appetitum delectatione pulsant, & excitant; qui rationem anteuertens, motibus primo primis conatur post se rapere voluntatem: quæ illis, nisi Deo frangente annulos, in exitus exitiales catenatur. Confirmat itidem ratio: experimur enim vehementissimas inclinationes ad sensibilia, quæ suauiter influunt, & instillant in animum, cui voluntas refragatur, ac ratione ducta displicet in obiectis: quæ placent appetitui: pueri item & dormientes sæpe appetitu reguntur: cum tunc sint incapaces visus intellectus & voluntatis: bruta similiter appetitu fruuntur obiectis. Quo ad quærenda commoda naturæ mouentur: ratio à priori sumitur ex sensu, qui repræsentat rationem boni, & mali ei, cui inest: ergo in eodem est facultas illud odio, & amore profequendi. Finis enim cognitionis est amor, effectusque natura manca, quæ non posset amare bonum, quod cognoscit.

§. 60.

Appetitus sensitivus internos tot esse in genere quot sensus, videor mihi colligere ex S. Thom. 1. p. q. 80. a. 2. probante appetitum distingui per facultates cognoscentes: quia appetitus est mobile à bono apprehenso, quod est motuum illius; at pro diuersitate mouentium, sunt diuersa mobilia. Vnde concludit appetitum rationalem esse diuersum à sensibili, quia illius principium mouens est bonum intellectum, huius autem bonum apprehensum: & ad primum ait, differentiam apprehensum esse per se differentiam appetibilis, & potentias appetitiuas distingui per differentias apprehensorum. Quam ob rem erunt quatuor appetitus, primus responderet sensui communi, & amat obiecta præsentia. Secundus phantasia, qui feratur in absentia. Tertius responderet æstimationi, qui afficitur circa obiecta insensata præsentia. Quartus memoratiuæ circa eadem obiecta absentia. Nam sicut illa varietas obiectorum constituit sensus diuersos, ita & appetitus. Dices à S. Thom. q. 81. a. 2. tantum constitui irascibilem, & concupiscibilem. Hoc autem non contradicit huic doctrinæ, quia irascibilis potest subdiuidi in duos appetitus, & concupiscibilis in alios duos.

§. 61.

Appetitus communiter diuiditur in irascibilem, & concupiscibilem: non quod appetitus, qui mouetur sensu communi ita sit diuidendus: sic enim essent octo appetitus interni: nam sensui communi responderent duo, & bini singulis alijs sensibus: sed quia appetitus, qui sequitur æstimationem, est irascibilis, quia non versatur circa delectabilia; qui verò sequitur phantasia, est concupiscibilis, quia versatur circa delectationem: ita Caietan. insinuat in fine expositionis, artic. 2. quæst. 81. & S. Thom. insinuat quamuis subobscurè: nam circa obiecta sensus constituit concupiscibilem, qui lateret, atque tristetur

Sectio XI. Vtrum sint alij appetitus præter internum. 685

tristetur obiecto sensato: irascibilem autem constituit ad propellenda mala concupiscibilis. Verum cum illam multipliciter sensum supra reiecerim, itidem reiiciendus est appetituum: vnusque solus est constituendus, qui propter diuersos actus diuersimodè nominatur. Dices, aliquando irascibilem ferri in obiectum contrarium concupiscibili, vt cum canis irruit in hominem, morsusque patitur, ne priueretur bono aliquo delectabili: at non posset appetitus sibi mala procurare. Respondet, ab eodem appetitu id fieri posse, quia censer maius bonum præferendum minori, & bonum alicui malo: & sicut in concursu vnus obiecti sensati cum alio insensato ostendit ab vna potentia vtrumque cognosci, ita ab vna vnum amatur, altero odio habito, aut postposito. Aduerte, ad irascibilem spectare non solum pugnare contra malum, vt cum lupus pugnat cum cane, sed etiam quærere bonum insensatum, vt cum canis quærere herum, à quo defendatur, alioquin multo plures essent appetitus: vocatur autem *irascibilis* ab efficacioribus actibus irascendi.

SECTIO XI.

Vtrum sint alij appetitus præter internum?

§. 62.

Non præteribo curiosam hanc quæstionem. Opinor diuersis sensibus exteris diuersos respondere appetitus. Probari posse videtur, quia vbi fit sensus de obiecto, ibidem sentitur aut dolor, aut voluptas: ergo ibi est potentia, quæ complacet, aut displicet de bono, aut malo sensu. Consequentia patet, quia voluptas est complacentia appetitus in bono: dolor autem displicentia in malo: antecedens passim experimur, quia in lingua est delectatio de cibo; dolente neruo, præ dolore gemitus, estque ille dolor longè diuersus à dolore appetitus communis; quia hic est valde intentionalis: ille verò quasi physicè torquet. Non virget hoc argumentum; nam etiam appetitus communis gaudet, atque tristatur de bono, aut malo in partibus sensu, vt enim lux videtur ea in parte vnde speciem emittit, sic & obiectum doloris ibi sentitur esse vbi est, quia inde speciem traicit in sensum communem: quo repræsentato displicet appetitus, nec dolor ipse sentitur, sed tantum doloris obiectum, discernenque adductum nulla ratione probatur.

§. 63.

Hæc me ratio mouet: bonum apprehensum est obiectum appetitus: sed bonum visum, auditum, &c. est bonum apprehensum, ergo est obiectum alicuius appetitus: sed non appetitus communis: ergo particularis. Primus syllogismus mihi videretur euidens: minor secundi probatur, quia appetitus communis non mouetur sensatione externa, sed interna; tum quia longè distat ab externo sensu: tum quia ex S. Thom. probauit, §. 60. appetitus esse diuersos pro diuersitate sensuum, nec posse appetitum vnum dirigi duplici sensu. Dices, sufficere appetitum communem, qui remouet moueatur sensibus externis. Contra: non sufficit voluntas in homine, quæ remouet moueatur phantasia, sed præter illam assignatur alius appetitus, qui immediatè dirigitur sensu communi. Immo S. Thom. supra colligit distinctionem appetitus sensitui à rationali, quia videt esse diuersa principia cognoscendi: ac si ita concludar, vbi sunt potentia cognoscitricæ sunt appetitus diuersi: sensus communis, & particularis sunt diuersa potentia, ergo habent diuersos appetitus: nec video cur intellectui tribua-

Philosophia Petr. Hur. de Mendozæ.

tur voluntas, quam moueat cognitio: sensui communi appetitus concupiscibilis: æstimatione irascibilis: miseris autem sensibus nullus tribuatur appetitus. Rationem à priori arbitror esse, quia omnis ratio boni eo modo, quo apprehenditur, est amabilis ab apprehendente: ergo bonum vt visum, & gustatum, est amabile à vidente, & gustante: sed vt visum non amatur per sensum communem: ergo. Qua ratione melius administratur vita animalis, vt enim lux visu percipitur, deinde sensu communi, postea intellectu; sic amatur appetitu visuali, deinde communi, postea intellectu: sic autem animalia perfectius perfruuntur obiectis.

SECTIO XII.

Vtrum sit in corde appetitus internum?

§. 64.

Aristoteles, Protagoras, Chryssippus cum omnibus Stoicis, & Peripateticis opinantur, appetitum in corde situm, quibus hac in parte ad stipulatur Galenus secundo de placitis cap. 13. & lib. 3. cap. 8. pluribusque in locis eius operis. Aristoteles mouetur primò, quia cor est principium vitæ animalis, ibique residet sensus communis; ergo & appetitus. Consequentiam negat Galenus eo cap. 13. sed non bene (vt mox video) ego verò antecedens negaui tota sect. 9.

§. 65.

Secundò mouentur omnes, quia anxietates, mestitia, melancholia, iracundia, aliæque passiones appetitus, sentiuntur in corde; ergo ibi sunt actus appetitus, per quos angimur, maremus, & irascimur. Hoc argumentum Galenus perbellum arbitratur supra lib. 2. cap. 7. sine: mihi autem videtur perfrigidum; primò, quia erubescencia, siue verecundia est in maxillarum cute: ergo ibi est appetitus, cuius actus est verecundia. Item in cerebro sentitur interdum vehemens dolor, interdum in tibijs: ergo etiam ibi est appetitus. Deinde, licet nos doleamus de obiecto, at non sentimus dolorem reflexè: ergo non possumus sensu dignoscere appetitum, sed discursu. Argumento igitur responderetur primò, ex sect. 11. in singulis partibus sensu esse similiter appetitum, & sic cor tristari tactu humoris melancholici. Secundo responderetur absolute, obiectum mastitia, & anxietatis esse in corde, sicut in cerebro, & in tibijs obiectum doloris: ac proinde dici cor dolere, & angiri: ratio tamen formalis dolendi, atque marendi est in cerebro. Item iracundia effertur sanguis in corde, & in maxillis rubescit verecundia: & propter sensibiles eas alterationes dici eas passiones esse in corde, atque maxillis, id est obiectiue, vel causaliter.

§. 66.

Tertio, possemus argumentari ex Deut. 6. num. 9. *Dilige Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*. Verum cum ibidem dicatur, *& ex totis visceribus tuis*, non concluditur appetitum esse in corde magis, quam in visceribus, totaque anima: sed ibi exprimitur intenta sollicitudo, quia toti debemur amari Dei: vt nec cordis operatione, nec viscerum vsu fruamur nisi ad obsequium Dei, vt Psalm. 102. *Benedic anima mea Domino, & omnia, quæ intra me sunt, nomini sancto eius*; non quod iecur, lien, & pulmo possint Domino proprie benedicere, sed quia omnia membra nostra exhibenda sunt ad placendum Deo, vt vult Apostolus.

§. 67.

Opinor, appetitum esse in cerebro, sicut & sensum: ita censent quorquot disp. 4. vidimus constituisse idem vnum principium cognitionis, & affectus. Primò, quia appetitus mouetur sensatione: sed si

M m m sensio

sentio est in cerebro, & appetitus in corde, non potest per illa moueri: ergo. Probatur minor, quia sentio non mouet efficiendo aliquid, sed representando obiectum in genere causa formalis: quis autem non rideat, appetitum ferri e corde in obiectum representatum in cerebro? Vide argumenta, quibus disp. 4. sect. 1. & 2. probaui id esse principium cognitionis & amoris, quae efficacius probant non posse ea duo principia loco distare. Potest quidem appetitus mouere partes distantes; sed id contingit efficienter per imperium, vel etiam mouendo neruos, qui ex ipso deriuantur: at appetitus non ita mouetur, sed cognitione, & formali representatione obiecti.

§ 68. Secundo argumentor, & simpliciter ex anatomia, & ad hominem contra Galenum, allentem cor in suis operibus a cerebro non pendere: quia pulsatur, & palpitatur, licet nerui comprimantur; sed appetitus pendet a sensu, ergo appetitus non est in corde, & sensus in cerebro: quia iam cor penderet a cerebro. Deinde §. 54. adduxi testimonia de animalibus, ambulantiibus extracto corde; quos motus iure Galenus vocat *voluntarios* id est, ab appetitu pendentes, sicut vocat pulsus *involuntarios*: id est, independentes ab appetitu, ergo extracto corde manet in animali appetitus qui imperet illos motus: patet consequentia, quia motus progressiuus, & vox fieri nequeunt nisi appetitu mouente poterit. Nam licet alij motus locales fieri possint relicto impetu, licet appetitio euascat; at illa artificiosa motio progressionis, & clamoris non potest fieri solo impetu sine actuali directione sensus, & imperio appetitus. Deinde in illo casu animal sentiret cruciatus atque doleat. Immo fuga ipsa testatur se fugere pra dolore cruciatuum e loco ubi eos paritur.

§ 69. Tertio argumentor ex §. 52. ubi ex eodem Galeno ostendi, triplici vase cor cerebro colligari: e quorum nullo reperies dependentiam cordis a cerebro in apperendo: quam necessarii haberet, si appeteret: & interclusa communicatione cerebri & cordis non impediri dolores: nam vena iugulares nihil efficiunt nisi vehere sanguinem: quibus compressis ligamine aliquo nullam actionem animalis impediri Galenus est testis: si autem comprimantur arteriae, nullus effectus cessat praeter pulsus in partibus supra ligaturam: si autem comprimantur nerui, solam sequi obmutescantiam ait Galenus idem, ergo non sequitur cessatio appetitionum, alioquin iam cessaret aliud; sed compressis neruis non possit dolere cor: ergo. Probo minorem, quia tunc esset interclusus omnis influxus cerebri in cor; ergo & influxus sensuum in appetitum, alioquin & esset manca, & nihil concluderet argumentatio, qua Galenus probat ea experientia, cor non habere sensum, ergo eadem ratione probatur carere appetitione: quia haec dependet a sensu. Item in eo casu cum recte sentiat animal, recte etiam appetit. Nam Galenus ait compressione neruorum animal non sopiri; sed acriter viuere.

§ 70. Igitur mea sententia de sede sensus & appetitus media est inter Aristotelem & Galenum: cum illo censco, eandem esse sedem appetitus & sensus, in quo a Galeno dissideo: cum quo arborror cerebri esse sedem communis sensus, in quo dissideo ab Aristotele. Tandemque concludo, totam vitam animalium internam esse in solo cerebro, a quo ceteri sensus in suo munere pendunt.

DISPUTATIO XVIII.

De Anima separata.

IS QUI SIT in qua animo quadrant in corpore, & ex se nunc disquirenda, qua post corporis obitum. Cuius disputationem immerito arripiunt Metaphysici.

SECTIO I.

Humani animi immortalitas.

NON describam auctorum caeteras: quas adducunt eruditè eruditissimi PP. Leonardus Lessius lib. 2. de Numinis prouidentia; qui est de hoc argumento: & Conimbr. disp. 1. de anima separata. Pono enim nullum ferè vnquam fuisse vel vel mediocriter doctum, qui tam abiectè senserit de homine, vt illum ita demerferit in materiam: vt eius animus non habeat facultatè emergendi magis quam canis, aut iumentum anima. *Immortale accipio pro re. quæ nulla vinatur alium caufarum queat obire diem.*

Humanos animos aliquando fore corpori restituendos per resurrectionem mortuorum, axis est Christianæ pietatis: quo mouemur ad despectum caducarum rerum: ne impediatur felicitatem æternam; & causa sint æternorum cruciatuum, quibus nullus finis. Item bonorum premia post obitum, & prauorum supplicia non differri ad vniuersorum iudicij diem; sed statim post obitum hominum animos premio, aut supplicio donari, constat ex parabola Epulonis & mendici. Luca; 16. 22. *Factum est autem vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in sinum Abrahe. Mortuus est autem & Abies, & sepultus est in inferno. Eleuans autem oculos suos cum esset in tormentis. Item ex sermone inter Abrahamum & Epulonem constat, multos esse cum Epulone in loco tormentorum: & cognatos Epulonis esse in periculo illuc adeundi: & cum Abrahamo esse multos alios, e quibus posset vnus mitti. Item non esse societatis & comercij locum inter incolas vtriusque loci. Item Luca 23. 42. & 43. *Domine memento mei, cum veneris in regnum tuum, Glodie mecum eris in paradiso.* Matth. 10. *Nolite timere eos qui occidunt corpus: animam autem non possunt occidere: ergo interitu hominis anima superstes manet.* 2. Machab. 12. 46. *Sancta ergo & salubris cogitatio pro defunctis exorare, vt a peccatis soluantur.* Tota Apocalypsis plena est huius veritatis, plenæ sapientium & insipientium voces, plena exemplorum vetustas.*

Ratione probatur primum: quia si post obitum, anima intereunt; ergo scelerorum illa propositio est vera: quam effutuerunt, Isa. 22. 13. *Comedamus, & bibamus: cras enim moriemur.* Etenim si nullus est apud inferos sensus: sed cum vita corporis extinguitur animus: nihil est curandū nisi de gurgulione, abdomine, & venere, feritum in morem. Sapiens, c. 2. aptissimè refert impiorum consilia capta ex hac belluina opinione: *Exiguus est cum tædio est tempus vite nostra: & non est refrigerium in fine hominis. & non est qui agnitus sit reuersus ab inferis: quia ex nihilo nati sumus, & post hoc erimus tanquam non fuerimus.* Quid inde? *Venite ergo, & fruamur bonis qua sunt: vino pretioso, & vnguentis nos impleamus.* Coronemus nos rosis antequam marcescamus: nullum sit prauum, quod

quod non pertranseat luxuria nostra. Nemo nostrum exors sit luxuria nostra: quoniam haec est pars nostra, & haec est fors. Equidem legitime deduxere consequentiam: quam ex eodem antecedenti intulit Paulus 1. Corinth. 15. Si enim vitam aliam beatiorem non speramus, nec timemus miserā: Quid abstinemus a venere? a rapinis? ab adulterio? essemus enim miserabiliores nō solum hominibus sine lege, & Deo degentibus; verum & brutis ipsis. Consequentia ergo legitima; expendamus consequentis absurda: vt per illa negemus antecedens.

§ 4. Mitto, hinc irrideri vniuersum mortale genus: quod se in parte censuit immortale. Ethnici ita sensere, confictis fabulis: quibus significarunt rationem boni & mali antea: vitæ apud inferos reddi. Huc spectat cymba Acherontis: canis cerberus: stygius lacus. Faciunt Minos & Rhadamantus, seueri inferorum iudices. Ad stipulatur vltrix scelerum Typhone; consentiunt Elisij campi ad beandos bonos. Nec adeo fera fuit gens vlla, quin aliquid de supplicio & premio futuro praesagiret. Praeterego stultitia labem adspersi viris sapientissimis: qui solum naturæ solares radios secuti, multa praclare, & ac subtiliter de morum honestate disputarunt. Taceo, vniuersam paginā sacram; fabulam esse plusquam antem: quæ cum singulis syllabis animorū immortalitatem sonat. Christianismus autē vniuersus ludibrio erit: cum vnica causam constitutam, qua Deus fuerit homo: nos ab inferis vëdicare. Nec Christus quid egit, aut docuit, quam exemplo & doctrina digito monstrare æternæ salutis viam. Haec omnia mitto: etenim qui nō se volunt immortales; nec se volunt Christianos, aut Iudeos, aut Mahumeranos; aut Romanos, Græcos, aut Barbaros: sed inhumanos, belluas, feras: vt enim morū humanitate exura; belluinam induant feritatem, tam belluinè de se, & abiectè sensere. Ad alia gradū facio: quæ nullus, nisi amens, non horrebit.

§ 5. Naufragi Troiani, ad Carthaginensia litora impulsis: cum se paucos, & inermes in populosa, & armata ciuitate viderent, nullo alio clypeo se regi posse putarunt, quam prouidentia Numinis in efficiendi hominibus supplicio, aut premio.

Si genus humanum, & mortalia termitis arma:

At sperate Deos; memores sancti, atque nefandi.

Frænat effrænes animos incussus Numinis timor: & quos libido admotis calcariibus concitat, spumantes ille tenet, frænosque mandentes. Hoc timore e media republica sublaro, vno icu praeciduntur radices pietatis, fibræque euelluntur: & ad mouentur faces ad omne facinus, atque flagitiū. Deperit robustus iuuenis pulchram & inermem puellā: illam arte, aut Marte opprimit: quod si sceleris accusetur, haud respondebit ineptè. *Coronemus nos floribus, antequam marcescamus.* Ardēt viri non modo vicinorum vxores, aut filias: sed interdum sorores: & a quibus geniti sunt matres. Quis eos in officio continebit; nisi Deum timeat? Quorum aures pulsant: nullum sit prauum, quod non pertranseat luxuria nostra. Poller diuitijs senator, honore iustus, filia honestus cuius. Diripiunt ij lupi senatoris senatoris bona: irridebunt iustum; violabunt honesti filiam: *Opprimamus (clamitant) pauperem iustum: & non parcamus viduae, nec veterani reueramus canos multi temporis.* Quod si occasiōe nacti Principis occidendi, aut reipublicæ occupandæ, & in ceteros per tyrannidem dominandi, non erūt adeo stulti vt non teneant fincipur capillarum occasiōis: & caluam occupat timeant: altd enim illorum animis insidet; *si autem fortitudo nostra lex iustitia:* Nec se arbitrabuntur reprehensione dignos, ob im-

minutas virgines, cōstupratas sorores, matres violatas, maritatas oppressas, ob publica & priuata bona direpta; obtruncatum Principem, & occupatū regnum. *Quoniam;* (inquit) *haec est pars nostra, & haec est fors nostra.* Ac si dicant, humanæ vitæ finis & scopus est beatè viuere: cui nulla beatitas, praeter voluptates, diuitias, locupletem fortunam, & imperium: in hæc qui inhiat, naturæ impetu ducitur, ac manu ducitur ipsa naturæ lege praecunte: in quo non est magis reprehendendus, quam lapis centrū repetens fractis fulcris, quibus vi tenebatur in aëre, aut ignis in lunā euolans effractis carceribus, in quibus erat inclusus, non secus illi arbitrantur sibi licere rapinas, adulteria, caedes, tyrannidem, ad bene, beatèque viuendum. Nec alia lege mouentur quam vna vtilitate, voluptate, cōmodo; quibus solis se beatos sibi fore videntur. At beatitudinis ergo, quid tentabitur quod quis se dedecere arbitretur: vt enim piè viuere, æquitatem seruare, piū est atque laudabile, quia viam munit ad beatitatem: ita illis eadem ratio honestat supra, adulteria, & cætera flagitia. Canes nonnunquam societatis federe videntur iuncti, se mutuo comitantur, ludūt, & gestiunt: at si offas illis in cratero ostendas, illi e vestigio ostentant dentes, erigunt, & torquēt caudas, tremebundi, & rauca voce mutuos minantur morsus, vnusquisque enim vult in craterē & offas dominari, oblitus veteris amicitia. Non secus immanes istæ bestia, soli abdomini natae, omnes leges effringunt, iura violant naturæ, amicitias lædunt, cum expedit ad voluptatem, aut commodum: quo omnia metiuntur. Hos laqueo, & igne e suis finibus exterminandos curare tenentur Respublicæ; a quibus timendæ rebelliones, perduelliones, incendia, rapina, caedes: nihil enim non tentabunt quod possint impune moliri, vt sua ista beatitate fruantur. Cæterorum enim amicitia est vsque ad aras; canina autem istorum vsque ad offas.

§ 6. Sar hæc, ne principes hanc perniciosam singulis ciuibus opinionem, & cuncta reipublicæ exitiale, minantem ferro, ac flamma bono publico, & imperio, liberè vagari sinant. Adjicimus alia, quæ ipsis ita miserè de se opinantibus vim afferant necessario, vt à tam immani, ac tetra, & omnium malorū plenissima sententia deterreantur. In negotio graui gerendo nulla oscitantia, aut negligentia est leuis, omnis incuria est grauis. Negorium enim exponitur periculo exitus exitialis, quod vnusquisque prudens rerum arstimator omni diligentia fugiendum curat. Quid ita? quia non parua, nec aliena res agitur. Quod est mortalium supremum negotium? Quæ cura tam altas radices iure ager in corda prudentium, quam vna felicitas, & beatitudo? Hanc expetunt non modo animantia: quæ sensu vigent, & eo sunt intenta in sua commoda: sed ipsa quoque insensilia elementa cæco rapiuntur impetu; homo mente & ratione pollens eam oscitanter omittit? Nequaquam. Age dum, & contemplantur, quam belluinè grauissimum negotiorum tractes: & tua gubernes. Si falsa est tua ista opinio, qua censēs animum esse caducum: ergo post obitum sempiterno cruciatui mancipabere. Nam vitam multo scelere pollutā nullo piaculo abluis, nec abluendam putas: nec id fieri posse, aut expedire arbitrare: ergo dabis apud inferos tuorum flagitiorum pænas, immunes a fine. Etenim immortalis animus sicutur ante Deum iudicem, multi enim decedent sceleribus inultis: quos luere oportet, quæ prauè contra Deum, legesque fecere: ergo ex tua ista opinione æternum peribis, nisi animus pereat. At in mea opinione, si animus persistit

immortuus; adipiscitur homo felicitatem æternam; quia se ad illam comparat, ratione moderatus actiones. At verò compara damna, quibus te exponis virtusque opinionis lecta. Mea opinio tibi tantum adiuicit pauca vitæ commoda, brevia, fluxa, incerta, communia brutis; & tibi permittit multa, quæ capere potest abnuente Numine. Tua opinio ea mihi dat commoda; eripit autem spem felicitatis æternæ: quæ homines beat in hac vita; adimit felicitatem ipsam, & cruciatus minatur æternos. Considera ergo, quanto prudentius faciant, qui se censent immortales: qui ne se periculo exponant damnationis æternæ; à se abdicant hæc momentaneas, pueriles, belluinas voluptates: nec tamen omnes; sed quibus interduntur legibus; ut id quod in præsentibus est momentaneum & leue tribulatio nobis nostris, supra modum in sublimitate æternum gloria pondus operetur in nobis; non contemplantibus nobis que videntur: sed que non videntur. Quæ enim videntur, temporalia sunt: que autem non videntur, æterna sunt. 2. Corinth. 4. 17 Tu verò, ne hisce nugis valere dixeris: ut ijs labia linjas, quæ vix possunt palatum tingere; cedis iure æternum fruendi Deū. Si mercaturam ageres, aut aliam quæstuariam artem: num fortunā tentares, omnibus fortunis periculo expositus, ut exiguum quaestum faceres? Prudens mercator non periclitatur fortunam extremam pro nullo quaestu sed omnia tam æquali lance pendit, ut non sit minor spes lucri, quam periculum damni.

§. 7. Ans (iam te teneo) re probabili ratione ductū, isti inharere opinioni: nec enim cruciatus minatur Deus ex probabili opinione agentibus. O stultus! audi sapienter à sapiente dictum, cap. 2. *Dixerunt cogitantes apud se non recte.* Nec enim prudenter dicitis; sed *Dixit iniustus ut delinquat in semetipso, non est timor Dei ante oculos eius.* Inhas in illecebras voluptatum, ut te illis totum dedas, abigis ex animo Dei timorem & providentiam; obturas aures gossipio voluptatum, ne illas pulsant contentæ vocēs, quibus per omnium gentium linguas natura clamat animos non esse mortales: & vis probabilitate te mihi probare: nec mihi, nec Deo probandum? At tibi do probabilitatem: esto ne pecces tā stulta opinione; quid inde? Te non meritū cruciatus: at non merebere beatitatem. Pone hominem probabile censentē, nullo peccato se adstringi venatione; item nec se illa mereri: & ex animo eo venari. Huic nullum supplicium minatur Deus: quia prudenter censet, se nihil mali mereriat nec decernit præmium: quia ipse censet se non bene operari; nec enim est honestum opus, quo ego despero præmium: quia spem abijcio illud assequens: nec enim Deus desperantes beat. Nec est honestas cum voluntate non operandi honeste; cum ergo tua opinione nulla sit spes immortalis præmij: nec te comparas ad illud. Nec assequere: ergo iam pro fluxa, ac subita voluptate commutas beatitudinem non perituram. Ergo flagitiosè peccas: etenim qui sciens & prudens omittit actionem: sine qua certus est se non fore beandum, peccatū admittit immane: quia sibi tantam molitur pernicietē. At euidenter scis, sine opinione de immortalitate animorum te non fore beandum: ergo nulla te ratio excusat. O quam seram, & seriam inferes consequentiam cum tuis commilitonibus, apud inferos stuentibus stipendijs peccatorum! *ergo errauimus à via veritatis, & iustitia lumen non luxit nobis, & sol intelligentia non est ortus nobis. Lassati sumus in via iniquitatis, & perditionis: & ambulauimus vias difficiles: viam autem domini ignorauimus. Quid nobis*

profuit superbia? aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis? transierunt omnia illa tanquam umbra; & tanquam nuncijs percurrens: & tanquam nauis que pertransit fluctuantem aquam: cuius cum præterierit non est vestigium inuenire, Sapient. 5. Audite ergo Phryges, ne serò sapiatis.

SECTIO II.

Animus natura immortalis.

§. 8. Vnde concludo, *Animum non modo viuere post mortem: sed nec posse mori: siue* (quod recidit) *natura sua viuere.* Etenim anima est insitum à natura ratiocinari cognoscere quid probè aut prauè faciendum, quid leges verent; quid iubeant: quid permittant. Itè est insita vis leges seruandi, & violandi: se liberè huc, illucque stectendi, ac reflectendi: ergo est ex animi natura posse post mortē præmio donari aut affici supplicio. Antecedentē propositionem probaui disp. 15. nec eget probatione: quorsum enim Respublicæ ferrent leges: nisi illas seruare possemus? consequentiā probaui: quia multi excedunt è viuis inulti; multi nullo præmio donati Item in extremo vita discrimine multa flagitia committi solita: virtutes exerceri multa: maximè cum obitur pietatis defendenda: gratia: ane tam præclara merita, aut turpia manebūt ex te sine præmio, & pœna: Quo euidenti argumento decti cuncti fere bona, & mala notæ philosophi: & vniuersum hominum genus immortalitatem indagant, adstruxerunt, probarunt. Nec valet nonnullorum paradoxon, virtutem esse sui præmium: peccatum autem supplicium, à quam aequi distributores præmiorum! Prodidit quis Rempublicam, Virgineum vitiauit: huic nullum malum infligit. Luit enim ipse sui sceleris pœnas. Quas? voluptatem ipsam stupri: opes Principis atque Reipublicæ. Confoditur miles mille pugionibus ut tueatur patriā: hunc nullo præmio donabis: satis enim magno est donatus: Quo dolore vulnerum, quibus confosus. Si ijs stipendijs bellum administras, paucos milites, & exiguas copias recensebis. Ergo post obitum aliquis superior ita afficiet bonorum, & malorū animos. Hoc quia horrent flagitiosi Atheistæ, exterminant ex animo animi immortalitatem.

§. 9. Secundo probatur ex animi nobilitate in cognoscendis obiectis & amandis. Quæ non trahit ortum ex ignobili & abiecto corpore. Hoc quid iudicari de spiritu? Quid de ratione virtutis & vitij? Cur bellua nulla, quantumuis astuta, vestigat nisi herbam? pastum? Cur non confabularis cum bruto? cur non inis amicitiam cum bestia? Eia erige te; nec te ita deprimas cum belluis: à quibus tā longo intervallo potentia tua distat: & ex haurum discrimine recognosce spiritualem substantiam: quæ à corpore abiuncta consistit.

§. 10. Adde, naturam indulgentissimam viuientium matrem, omnibus abunde largitam principia beatæ viuendi, singulis pro aptitudine: nec vlli indidisse sensum, aut inclinationem nisi ad ipsius bonum: nulli in malum: nec enim brutis dedit nisi cognitionem sui boni, & mali: ut illud amant: hoc fugiant. At si homo non est immortalis, acerbissimè illi esset nouercata natura: quæ illi indidit sensum de immortalitate, & norma honestè viuendi. Quid illius interest ea cognitio: nisi illum affligere timore futurorum: & torquere abstinentia voluptatum: quibus bellum indicit, ne æternum pereat. Cur bruta nihil meditantur nisi herbam, & venere;

rem: nisi quia nulli alij bono sunt apta? Ergo homo aptus est bono honesto, quia de illo cogitat ut sibi conuenienti. Alioquin melius esset nihil de illo cogitare: sed belluine inhiare in voluptates. Nec opus est hæc tam stulta dogmata prolixius insequi.

§. 11. Nec desunt diuina oracula: Concilium Lateranense sub Leone X. sessione 8. damnat omnes, qui aiunt animam esse mortalem: cum ergo error esset non solum de actuali morte animi: sed de mortalitate: & ex hac heretici inferrent illam: ita Concilium eos in suo sensu damnat: negans mortalitatem: quia immortalitate adstructa rectè probatur eam actu non mori. Item idem decretum ait, animam per se essentialiter esse formam corporis, & immortalem. Et quidem si re ipsa afficitur pœniæ & pœna, id habet & natura sua. Licet enim vita supernaturalis sit ultra eius vires: at Deus clauditur intra eius obiectum: alioquin eo non bearetur, nec posset magis quam brutum. Item ex cap. 1. ad Roman. patet Philosophos naturali lumine nouisse Deum, & contra eum peccasse: esseque puniros quia fuerunt inexcusabiles: at lumine naturæ nihil supernaturale cognoscitur: ergo hominem cognoscere rationem boni & mali; & pro ijs affici pœna, aut præmio, insitum est à natura.

SECTIO III.

Vtrum separatio sit animo violenta?

§. 12. Dico primò. *Separatio est violenta toti composita.* Quia est à principio extrinseco, passo non conferente vim; sed reluctante per oppositas qualitates. De quo ego disput. 1. de generatione sect. 7.

Dico secundò. *Separatio est in fieri violenta animo.* Ita Pat. Conimbr. disput. 2. art. 2. colligitur ex B. Thoma, & Caietano 1. p. q. 89. art. 1. quæuis non planè: (ut mox probò.) Probat: quia mors est contra inclinationē hominis: ergo ab aliquo principio conuenit homini ea inclinatio; non à materia; quia huic nihil est violentum ratione sui; quia ex se appetit omnes formas, & earum dispositiones; ergo ea inclinatio est ab anima. Secundò, dispositiones vitæ humanæ resistunt morti, ergo anima resistit per illas; quia est speciale earum principium: à quo oriuntur ad vitam fungendam: ergo vis illata illis dispositionibus, infertur animæ: quia per vim priuatur accidentibus, ab ipsa naturaliter manantibus. Item quia anima est natura sua pars compositi: ergo natura sua illud respicit, ut per ordinem ad illud compleatur: pars enim in toto completur: ac amissio complementi substantialis est violenta: ergo.

§. 13. Dices, humanitatem Christi Domini amisisse propriam substantiam, & sine vi. Nego antecedens de amissione propria: quæ supponit possessionem: si verò illa humanitas prius extitisset cum propria substantia: deinceps eam poterat dupliciter amittere: vel per vniuersam hypostaticam; quæ esset causa formalis expellendi substantiam propriam, hoc autè fieret sine vi: quia medium expellendi erat perfectio conuenientissima humanitati multo melius quàm substantia propria: Secundò, posset eam amittere per corruptionem substantiæ, ortam aliunde: quæ corruptione peracta Deus communicaret vnionem hypostaticam: hæc corruptio esset violenta in fieri; quia priuaretur humanitas propria perfectione: at verò communicatio vnionis esset posterior; quæ non tolleretur vis prioris actionis: quæ non consideratur ex consequen-

Philosophia Petr. Hurt. de Mendoz. a.

tibus: sed ex antecedentibus: ut si aqua priuatur humiditate, & postea ei restitatur: prior actio fuisset violenta aquæ.

Dico secundò. *Separatio in facto esse, siue status separationis non est violenta animo.* Ita expressè Caietan. 1. p. q. 89. art. 1. §. *Ad cuius euidentiam:* vbi exponit B. Thom. non enim est ille status exorbitans à natura, nec contra illam: sed potius ait esse supra illam. Probat: Anima tunc habet modum existendi & cognoscendi insitum à natura: ergo non est contra naturam. Probo antecedens: habet modum existendi cui debetur cognitio perfectissima quam viribus suæ naturæ potest habere: sed omnis substantia cognoscitiua habet insitam inclinationem ad perfectissimam cognitionem; quia potentia ut potentia petit actum: & quo nobilior est eius actus; eo inclinatio est vehementior.

Dices primò, in illo statu carere complemento substantiali: ergo est violenta. Nego consequentiam: nam res tunc est violenta, quando caret aliqua perfectione & pro illa non subrogatur alia, ad quam habeat insitam propensionem: ut intellectui inferretur vis, si illi negaretur concursus ad actum naturalem, quem posset elicere, nisi illi daretur alius actus nobilior priore, & incompossibilis cum illo: at si pro opinione vera daretur scientia, non esset violentus. Ita anima esset violenta vnione carens, nisi haberet cognitiones nobilissimas: quæ illi debentur in eo statu: at per illas aufertur vis: quia perficitur intellectus comprehensione rerum naturalium: intuitione, & societate Angelorum. Itaque per vnionē perficitur anima in ordine ad corpus: at in statu separationis perficitur in ordine ad intellectum, & affectionem sui vltimi finis naturalis, quod plurius fit, quàm vnio corporis. Equidem contra rationem optaret quis, perpetuè in corpore degere: potius quàm perfectionem intellectus assequi in statu separationis.

Dices secundò, actualement separationem esse violentam animo: ergo etiam status separationis. Nego consequentiam: quia actuali separationi resistit per qualitates sensibiles: quibus caret extra corpus: item caret effectibus illarum: quorum vnus erat resistere morti. Dices eandem carentiam esse violentam, sicut esset in corpore: nego, quia pro illis accidentibus subrogantur alia multo nobiliora: quod non contingeret in corpore: recognosce §. 15.

Item omnia principia efficientia separationem, moliebantur malum animæ; nec ex illorum actione aliquid accipiebat boni: nam cognitio perfecta non sequitur per se, & directè ex causis mortis, nec ex morte: sed ex Deo: vnde in ipsa pugna considerantur causæ necis secundum ea quæ per se habet: ut dixi §. 15. de separatione substantiæ ab humanitate: humanitas priuata substantia propria esset violenta: vis autem tolleretur per substantiā Dei, ita anima in morte hominis patitur vim: quæ aufertur per perfectiones à Deo datas in illo statu.

Dices tertio cum P. Conimb. Vnio est naturalis: ergo carentia vnionis est cōtra naturam, quia duo contradictoria non possunt esse connaturalia. Respondeo, distinguendo consequens: carentia visionis nuda est contra naturam, concedo consequentiam: carentia vnionis cum perfectionibus à Deo datis in eo statu est contra naturam, nego consequentiam: similiter respondeo ad probationem: ut patet in humanitate, quæ assumetur post corruptio esset violenta in fieri; quia priuaretur humanitas propria perfectione: & in intellectu, à quo auferetur opinio; & postea daretur scientia. Secundò respondeo duo contradictoria esse connaturalia ratione adiunctorum.

M m m 3

Dico

§. 19. Dico tertio. *Status separationis nec est prater nec supernaturalis.* Praternaturalis non est: quia praternaturale est, quod nec prodest, nec obest subiecto: motus nec ut obest, nec prodest caelo: nec color aquae. Nec item supra vires animae: quia intellectui subsistenti animae separatae tam debetur cognitio quam Angelo. Caietanus oppositum censeat, motus motu circulari ignis à prima sphaera accepto. Multum cõtenditur de nomine. Motus circularis, qua parte fit in centro, est naturalis igni: qua parte extrahit ignem à centro, est illi violentus: at cognitio animae separatae illam maximè perficit. Adde assecutionem finis naturalis non esse supra naturam; sed ex illius inclinatione: at cognoscere & amare Deum perfectione cognitionis separatae, est finis naturalis animae: cuius beatitudo naturalis est perfectissima cognitio quam de Deo potest habere: hæc autem est quam habet separata; ergo.

§. 20. Pythagoras dixit animas ad corpora reuocari, ut luerent pœnas flagitiorum, iam in corpore bestie; iam in corpore prauo. Verum supplicia percipi debent à reo: in brutis autè nihil percipit animus: ergo ibi non punitur rectè. Item nec in corpore humano sentiunt animae antiquorum scelerum pœnas: nec virtutum præmia, nihil enim actum in alio corpore meminimus.

SECTIO V.

De cognitione Anima separatae.

§. 21. Potentias rationales animum separatam comitari est certum; sensus non manere est æquè certum. Tertio pono cum B. Thom. 1. p. q. 89. art. 1. & alijs, animam separatam accipere species à Deo. Nam disput. 5. ostendi spectare ad obiecta præbere species: vel ad Deum loco obiectorum: nunc non disputo vtrum accipiantur ab obiectis; sed eas non fluere ab anima. Secundò, quia Angelicas accipiunt ab extrinseco.

§. 22. Pono quartò, animam habere alias species ab æquis in via: quod in animis puerorù & amentium patet. Tandem in Patria nullum relinqui habitum vitiosum: nec honestum in inferno.

§. 23. Dico primò, *Anima separata exercet cognitiones similes ijs, quas hic exercet.* Quam conclusionem docent vterque Thom. 1. p. q. 89. art. 6. Probatur: quia retinet animam omnia principia illarum cognitionum; species enim non est cur corrumpantur: quia non dependent à corpore: earum excitatio extra corpus oritur tum à libertate tum ab alijs principijs: vnde bene monet Caietanus, nobis litteris incumbendum: quia earum fructus durant post obitum: nam ignari ijs actibus carebunt.

Dices primò, scientiam nostram destrui in Patria, teste Apostolo 1. Corint. 13. Glossa refert ex B. Augustino, probabile esse non manere in Patria scientiam actuaalem. Respondeo ea frui beatos, etiam in actu: ut de Christo Domino probaui in 3. p. disp. 42. Apostolus seipsum exponit: destruitur scientia non in substantia, sed in imperfectione: hic enim habemus scientiam in parte, & ænigmatè; tunc autem per speciè, & perfectè: quo euacuabitur quod ex parte est: quemadmodum modo habemus cognitiones similes ijs quas pueri habebamus: & præter eas habemus alias perfectiores. Item Prophetia cessabit, qua parte est obscura. Charitas verò nunquam excidet: multi enim aiunt manere in Patria eundem actum via: vel saltrem non amamus per alium habitum, aut rationem formalem: sed per eundem: ac propterea non euacuatur charitas; at verò cognoscimus per alios habitus, & diuersas rationes formales. Hæc autem diuersitas per se oritur ex imperfectione habituum intellectualium: diuersitas autem est accidentaria charitati: quia non ex eius imperfectione, sed ex imperfectione cognitionis oritur, ut rectè explicat Lyra. Ac propterea cognitio euacuatur, non charitas.

Dices secundò, non manere actus Fidei, nec habitum; ergo nec scientias naturales. Nego consequentiam. Ut patet in Christo Domino: ratio est; quia Fides præcipue versatur circa Deum, & Incarnationem: cuius obiectum formale est reuelatio: vbi autem res intuitiue videntur, quid est opus extrinseco testimonio? At scientiæ oriuntur ex diuersa ratione attingendi obiecta.

Dico secundò, *Anima seipsum immediatè cognoscit.* Ita B. Thom. Estque sine controuersia. Nam Anima potest se ipsam cognoscere: cognitio autè immediata sui, nec ex parte obiecti, nec ex parte modi excedit capacitatem animae: ergo Confirmatur: quia Angelus se intuitur: ergo & anima. Quin opinor ab ipsa immediatè videri Angelos, & comprehendere; non aliter ac Angelus inferior comprehendit superiores. Habet autem species non discursiuas: sed quæ vno actu attingunt causam & effectum. Nec aliter de illa ac de Angelo ratiocinandum censeo: nisi quod animalitæ cognitiones sunt imperfectiores Angelicis: ut inter has sunt sua discrimina.

Obijcis, animam esse discursiuam natura sua, secus Angelos. Est quidem discursiuam pro ut in corpore: quo statu caret Angelus.

Dico tertio, *Habitus erronei non manent in beatis: nec probabiles: quia sunt imperfecti: & nunquam exercendi: manent autem in damnatis: quia licet non exercendi, sunt imperfectiores; quibus Deus non vult eos carere.*

* * *

§. 24.

§. 25.

§. 26.

§. 27.

§. 28.

TOMVS TERTIVS. DISPV TATIONES METAPHYSICÆ DE ENTE TRANSNATVRALI, siue abstracto à materia.

DISPUTATIONES METAPHYSICÆ DE ENTE

TRANSNATURALI, SIVE
abstracto à materia.

Auctore PETRO HURTADO DE MENDOZA, *Valmasedano:*
De Societate IESU; apud fidei Quæsitores censore.

DISPUTATIO I.

Proœmium.

SECTIO I.

De obiecto, & subiecto in commune.

§. 1.
Obiectum &
subiectum qua
ratione differant,
& conveniant.

OBIECTUM ab obiciendo est quod potentia obicitur, aut proponitur, ut se circa illud exerceat; ex quo omnis habitus, potentia, & actus dignoscenda, sicut quavis relatiua ex terminis. Quia verò cuiusvis singularis obiecti notitia ex obiecto in communi cognitione dependet, hæc præmittenda. Ac primum, Obiectum est totum id quod proponitur potentia; ut eius terminet actum: exempli gratia, in hac propositione; *Petrus currit*, obiectum sunt tam Petrus quam cursus & utriusque unio: omnia enim illa percipit intellectus. Subiectum autem est Petrus: ostendi enim disp. 1. Summularum, §. 2. subiectum esse eam partem propositionis obiectivæ de qua aliquid affirmatur: differt ergo subiectum ab obiecto more partis à toto, non aliter ac prædicatum differt à tota propositione. Hæc, si præse hæc voces accipias; laxè autem accipiuntur à Philosophis & Theologis; sæpe non discriminantibus subiectum ab obiecto: arbitror, quia totum obiectum est materia subiecta potentia, quarum obiecta vocantur potentia circa quam habitus & potentia versantur. Quærent autem facultatum subiecta præcipuè; quia præcipuum obiectum est subiectum ipsum propositionis obiectivæ; cæteræ verò partes obiecti sunt attributa subiecti. P. Molina. 1. p. q. 25. art. 3. terminum omnipotentia: diuina appellat obiectum omnipotentia: est tamen latior significatio: obiectum enim propriè non transilit terminos potentia: vitalis. Solum enim quod per quamvis potentiam cognoscitur vel amatur, propriè obiecti nomen accipit.

§. 2.
Sententia Conimbricæ de obiecto formali.

SVBSECTIO I.

De obiecto formali.

EX materia, & forma vestiganda est distinctio materialis, & formalis obiecti. Patres Conim-

bricenses in lib. primum Arist. poster. cap. 23. art. 1. & 3. distinguere videntur obiectum formale distinguens scientias partiales à formali distinguente totales. Totale enim obiectum formale vocant *scibilitatem ipsam* obiecti, nempe in colore & lumine visibilitatem, quam dicunt esse aptitudinem intrinsecam ipsius coloris ut terminet visum: obiectum autem distinguens scientias partiales dicunt esse *media*, per quæ singulis demonstrationibus cognoscimus conclusionem.

Hæc inconsequenter videntur asserta: primum, quia sicut scientia totalis tendit in obiectum sub ratione scibilis, ita scientia partialis tendit in partiale obiectum sub ratione talis scibilitatis: ergo talis scibilitas non verò medium demonstrationis erit obiectum formale distinguens scientias partiales. Consequentia patet ab æquitate rationis: quia ut tota scibilitas discriminat totam scientiã, ita scibilitatis pars discriminabit partem scientiæ. Antecedens probat, primum, quia scientia partialis tendit in scibilitatem sui obiecti: non enim sciret hæc scientia obiectum suum nisi esset in ipso intrinseca aptitudo ut sciretur: sed non tendit scientia partialis in totam scibilitatem obiecti adæquati: quia scibilitas totius obiecti latior est scibilitate totius obiecti: ergo scientia partialis tendit in suum obiectum sub ratione talis scibilitatis.

Dices scibilitatem obiecti partialis non esse diuersam à scibilitate totali. Contra, quia ipsi eo art. 1. versu, ad argumenta verò, rectè aiunt hanc scibilitatem obiecti esse intrinsecam capacitatem ipsius obiecti ad terminandam cognitionem, & immutandam potentiam: sed intrinseca hæc aptitudo specie distinguitur in partialibus obiectis specie distinctis: ergo non est eadem scibilitas in obiecto partiali, & totali. Minor non eget probatione, tum quia hæc aptitudo nõ distinguitur ex parte rei ab essentia ipsius obiecti; obiectorum autem partialium essentia essentialiter distinguitur: tum etiam, quia cœli verbi gratia (quod est obiectum partiale Physiologia) habet distinctam scibilitatem ac formica: possemus enim cœlum scire, formicam ignorantes: actus autem illi cœlici representarent scibilitatem cœli, quin representarent scibilitatem formica.

Secundò argumentor, quia obiectum scientia: totalis

§. 3.
Impugnatur primum.

§. 4.
Obiecta diuersa diuersam habent scibilitatem.

§. 5.

Secundum argumentum.

Scientia totalis est partialis quomodo attingant obiecta.

totalis non differt à collectione omnium obiectorum partialium vt ostendam §. 3. Sed obiecta partialia distinguuntur scientias partiales sunt media singularum demonstrationum: ergo collectio horum mediolorum erit obiectum distinguens scientiam totalem ab alijs. Quod argumentum vim habet contra Conimbricenses ipsos ea quaest. art. 3. opinantes scientias naturales totales non esse vnâ simplicem qualitatem, sed plurium aggregationem cum aliquo ordine: in qua sententia scientia totalis nihil est præter plures qualitates simplices: quæ sine aggregatione speciem sumunt à medijs suarum demonstrationum; agglomerata autem sumunt speciem à glomere omnium obiectorum. Et quamuis scientia totalis esset vna simplex qualitas, adhuc speciem sumeret ab omnibus obiectis: vt scientia de animali speciem sumeret ab omnibus animalibus vt conueniunt in ratione animalis: quæ ratio non distinguitur à parte rei ab omnibus inferioribus. Omnis ergo scientia totalis tendit in obiectum aliquod commune: partialis autem actus aut habitus sibi abripiunt partem aliquam subiectiuam illius obiecti sub aliqua differentia contrahente rationem communem obiecti formalis: vt visio coloris albi tendit in illum, quia participat rationem communem coloris contrahentem per talem differentiam coloris. Vt ergo scientia partiales diuiduntur contrahentes rationem communem scientiæ, sic & earum obiecta formalia contrahunt rationem communem formalis obiecti scientiæ totalis.

§. 6. Eadem est ratio scibilitatis & definitionis.

Dicunt scientiæ totali respondere obiecti scibilitatem vnâ: vt non esse mediū vnū demonstrationis respondens eidem scientiæ. Bonum quidem argumentum ad negandam necessitatem vnitatis in obiecto; præsentem autem instituto non facit: quia vnitatis scibilitatis eadem ratio est possibilis aut impossibilis, qua vnitatis mediolorum: tum quia scibilitas obiecti est ipsius entitas, atque vt entitates sunt diuersæ aut vnæ, ita & scibilitates: per easdem autem entitates & essentias sunt medium in prima demonstratione à priori: in qua medium est definitio à priori: ergo vt entitates, & scibilitates sunt diuersæ aut vnæ, ita & earum definitiones tam secundum se quam comparatione conclusionum quas inferunt. Vnde concludo inter vnitatem & pluralitatem entitatum, & scibilitatum obiecti, & vnitatem & pluralitatem definitionum atque mediolorum nullum esse discrimen, sed distinctionem partialium scientiarum sumendam esse cum proportione ab eadem ratione formalis à qua sumitur species scientiæ totalis.

§. 7. Alia sententia Caietani & Conimbricenses.

Iidem Conimbricenses eadem quaest. vnica art. 1. secuti Caietani 1. p. q. 1. art. 3. distinguunt duplex obiectum formale, alterū, quod est ratio formalis quæ; alterū, quod est ratio formalis sub qua. Primum est ipsa obiecti entitas directè considerata: hoc sensu dicemus ens sub ratione entis esse obiectum formale Metaphysicæ; Theologicæ verò Deum sub ratione Dei. Secundum autem obiectum est scibilitas sub qua obiectum terminat scientiam, vt abstractio à materia sensibili in rebus Mathematicis, reuelabile autem in rebus Fidei. §. autem, secundus sensus, asserunt oppositam sententiam nullius esse possibilitatis. Primum, quia nisi sub hac ratione formalis non potest esse vnitatis in obiecto scientiæ totalis. Secundò, quia cur magis lumen & calor efficiunt vnū specie visum quam lumen & calor, si nulla est ratio specifica in qua lumen vnatur cum colore potius quam cum ca-

lore? Nam secundum rationem specificam æquè differt ab vtroque.

Multa sunt in hac sententia impugnata digna: §. 8. Impugnatur. Primum, quia abstractionem à materia non esse obiectum formale nec ratione distinguendi scientias fusè contra Thomistas ostendam sect. 6. Secundò, quia argumenta sunt sine robore. Primum enim nullam vim habet in ipsorum sententia constituenre facultatem vnitatis in aggregatione plurium habituum: quæ non est vnitatis simpliciter, sed secundum quid, simpliciter autè est pluralitas: plures autem scientiæ non exigunt obiectum simpliciter vnū, sed sufficit secundum quid vnū. Qua autem ratione componatur scientiarum vnitatis cum obiectorum pluralitate, ostendam sect. 7. Deinde cum virtus ad terminandam scientiam, & potentiam immutandam sit eadem cum entitate obiecti; sicut ex pluribus virtutibus partialibus fit vna causa totalis, quia vtriusque virtus exigitur ad effectum, ita ex duplici entitate terminante vnū actum fit vnū obiectum, non quidem vnitatis propria sed vnitatis terminationis, sicut Deus & creatura efficiunt vnā causam actiuam totalem vnitatis quidem causalitatis per aggregationem duarum entitatum causalium, non verò vnitatis simpliciter.

§. 8. Impugnatur.

Eadem est difficultas contra ipsos.

Impugnatur tertio, quia secundum ipsorum argumentum contra eosdè retorquetur: cum enim lumen & calor tam differant specie quam lumen & calor, cur lumen potius cum colore quam cum calore habet vim immutandi visum? Dicent, quia id petunt ex natura sua, cuius non possumus causam à priori reddere: sistendum est enim in aliqua vna causa à priori quin infinitæ quærantur. Contra, idem dixerim ego: est enim natura luminis atque coloris posse terminare visum; est autem id contra naturam caloris: item visus sibi vindicat naturam suam repræsentare lumen & colorem; calorem autem non item: quorum non potest reddi causa à priori.

§. 9. Contra secundum argumentum.

Quartò, quia obiectum formale debet cognosci à potentia per habitum qui ab eo accipit speciem: sed sapissime cognoscimus obiecta quin re præsententur hæc scibilitas: ergo hæc non est obiectum formale omnium facultatum totalium. Minor est manifesta, quia per Physicam cognoscimus ens mobile in commune, quin reflexè aut directè cognoscamus illud esse scibile. Maior patet, quia omne obiectum formale cõuenit cum ceteris obiectis in ratione obiecti: sed ratio communis obiecti est vt cognoscatur aut appetatur; alioquin non obijcitur potentiæ, neque est terminus illius, nec materia circa quam: ergo omne obiectum formale debet cognosci habitu cuius est obiectum.

§. 10. Omne obiectum formale cognoscitur suo habitu.

Respondent Conimbricenses, versus, Quare ad primum, potentiam tendere in hoc obiectum non vt in obiectum quod, sed vt in obiectum quo, id est, sine quo neque tenderet in materiale, nec ab illo distingueretur. Negant autem rationem distinctiuam scientiæ totalis vel potentiæ esse necessariò percipiendam ipsa scientia: quod dicunt esse in voluntate perspicuum, quæ non percipit in obiecto rationes distinctiuas appetitionum.

§. 11. Obiectio.

Contra hoc responso nihil datur: quæstio enim est vtrum possit esse obiectum formale quod scientia non percipiatur: respondent autem esse obiectum formale quod non percipiatur: quod videtur sua ipsa conclusione respondere. Ego contendo argumento facto nullum esse obiectum quin percipiatur: ad quod argumentum respondent esse obiectum quod non percipiatur, quod vitio non caret.

§. 12. Impugnatur.

Intellectus & voluntas habet in obiecto utringendo.

§. 13. Alia solutio impugnatur.

§. 14. Duplex scibilitas altera intrinseca, altera extrinseca.

§. 15. Conclusio de obiecto formali & materiali. Obiectum formale attingitur propter

carec. Aliter enim esse conditionem sine qua non, potest intelligi vel de conditione obiectiua vel in alio genere: hoc secundum non est è tenam species impressa, & multa alia sunt principium sine quo non cognoscatur obiectum: conditio autem obiectiua est necessariò percipienda intellectu. Quod, præter argumentum confectum, probat doctrina moralis: omnis enim circumstantia obiectiua dans habitui bonitatem aut malitiam cognoscitur intellectu, & voluntate amatur. Omne ergo principium obiectiue tribuens actibus speciem, aut habitibus, est necessariò per illos cognoscendum. Ad probationem è voluntate respondeo ipsa nihil percipi vt voluntas formaliter est, quia nullus actus voluntatis est perceptio: at verò omne obiectum formale voluntatis ipsa voluntate amatur: in quo pares sunt vtraque potentia: quia vt intellectus percipit omne (suum obiectum), ita & voluntas amat suum. Quod si hoc exemplum aliquid faceret pro Conimbricensibus, posset eodem probari non esse necessariò cognoscendas præmissas ad conclusionem, quia voluntas amat medium, quin ipsa finem cognoscat. Licet ergo non sit necessariò cognoscendum vel amandum omne principium distinguens habitus intellectus & voluntatis; necessariò tamen est amandum aut cognoscendum quod illos obiectiue distinguit.

Dices scibilitatem obiecti attingi ipsis actibus: quia illa scibilitas est idem ex parte obiecti cū ipsa eiusdem entitate, quæ percipitur actibus. Contra: ab his authoribus distinguitur obiectum formale à materiali, siue obiectum formale quo ab obiecto formali sub quo: ego dico percipiendum esse vtrumque obiectum, alterum vt quod, alterum vt quo: at verò ex hoc responso scibilitas percipitur materialiter tantum vt obiectum formale quod, quia percipitur vt est idem materialiter cum entitate & non alia ratione. At verò si illa distinctio obiectorum esset apta, necessariò vtrumque esset cognoscendum diuersa ratione.

Vt autem à priori hæc sententia impugnatur, præmitto scibilitatem obiecti sumi bifariam: primum pro denominatione extrinseca consistente in ipsis actibus potentie, à quibus obiectum dicitur scitum, amatum, visum: de quo egi disput. 5. de anima sect. 3. & 4. latius acturus infra disput. 7. sect. 1. Hæc ratio nullo modo est obiectiua, quia se tenet ex parte potentie, habituum & actuum: vnde non est computanda inter rationes formales obiectiuas sed inter potentiales, id est, se tenentes ex parte potentie. Altera scibilitas est intrinseca obiectis ipsis, ac idem cum ipsorum essentia. Quapropter tendere formaliter in hæc scibilitatem perinde est ac tendere in entitatem obiecti: color enim per suam essentiam esse visibilis, & ens cognoscibile. Quapropter qua ratione ens est obiectum formale aut materiale, est etiam & scibilitas. Quamuis enim entitas & veritas distinguuntur ratione nostra, est tamen comparatione actuum reflexè cognoscendum cognoscibilitatem & veritatem transcendentem: at verò actus directi quibus cognoscitur substantia, verbi gratia, non distinguunt inter ens & verum, sed quidquid vtroque significatur in re, ob, eadem ratione illis attingitur.

Dico obiectum formale esse quod propter se vel ratione sui cognoscitur aut amatur: materia verò quod non propter se, neque ratione sui, sed propter aliud cognoscitur & amatur. Explico voces: quod ratione sui cognoscitur aut amatur, habet in se primam rationem ob quam terminat actus, independenter à cognitione aut amore alius obiecti. Quod autem ama-

tur aut cognoscitur propter aliud, non habet in se primam rationem vt ametur & cognoscatur: sed in cognitione aut amore terminandis pendet aliunde. Quæ patet ex demonstratione, quæ constat cõclusionem & præmissis obiectiuis: præmissæ enim in prima demonstratione à priori vel à signo cognoscuntur propter se independenter ab alio obiecto cognito, conclusio verò cognoscitur propter siue per præmissas: nisi enim præmissæ essent cognita, non cognoscatur conclusio. Idem patet in voluntatis obiecto: finis enim habet in se rationem ob quam amatur: exempli gratia, salus aut beatitas appetuntur ratione sui independenter ab alio obiecto amato: at verò medium non habet in se primam rationem amoris sed dependenter à fine amato: potionem enim amat æger non tamen propter illam, sed quia valetudinem amat comparandam potione. Ratio à priori, quia in obiectis per se non est infinita progressio, sed incipimus ab vno primo; sæpe autem ab illo pergitur ad alia amanda aut cognoscenda. Cum autem vnū sit primum, non est dependens ab alio, quia iam non esset primum.

Illud ergo obiectum, quod primò attingitur à potentia vel habitu, est formale, siue primum: obiectum autem cognitum aut amatum propter aliud est materiale, quæ doctrina est ex S. Thom. 2. 2. q. 1. art. 1. vbi præmissas demonstrationis appellat obiectum formale, conclusionem verò materiale: eadem ratione obiectum formale fidei censet esse primam veritatem reuelantem; materiale mysteria ipsa reuelata. Primum autè obiectum formale vocatur, secundariū verò materiale per analogiam materie & forme. Quemadmodum enim materia est indifferens ad species plures compositorum; forma verò constituit certam speciem compositi; ita obiectum materiale est indifferens ad plures habitus: formale verò petit habitum certum & determinatum. Exempli gratia, hæc propositio terra est rotunda, monstrata ex elementorum situ pertinet ad physicam; eadem autem ex alijs principijs spectat ad astronomiam. At verò essentia corporis naturalis cognita per se spectat ad physicum & non ad aliam facultatem naturalem.

§. 16. Cur dicatur obiectum materiale & formale. S. Thom.

Hinc constat primò obiectum formale necessariò esse causam, propter quam obiectum materiale ametur aut cognoscatur. Quod explicatur his terminis, quia & ideo, vt quia amo sanitarum, amo scissionem venæ. Ideo assentior cõclusioni, quia sum assensus præmissis. Ideo credo mysterium reuelatum, quia reuelationem credo. At verò obiectum materiale nullam exercet causalitatem obiectiuam in obiectum formale, omnes namque propositiones, quibus talem causalitatem asserimus falsæ sunt, vt hæc duæ, Ideo amo finem, quia amo medicamentum, quia assentior conclusioni, assentior præmissis.

§. 17. Obiectum formale est in causa vt attingatur materiale.

Hinc inferuntur secundò, idem obiectum respectu diuersorū esse posse materiale & formale, quia potest eius amor, aut cognitio, aut alterius amoris cognitione pendere, & esse causa, propter quã tertium aliud obiectum ametur, aut cognoscatur: exempli gratia, scisso vena: (vt dixi §. 15.) est obiectum materiale respectu actus, quo volumus sanitarum, & est formale respectu voluntatis, qua volumus phlebotomum accerere; nam ideo eum accerere, vt venam scindat. Item prima passio est obiectum materiale in syllogismo, in quo inferuntur vt conclusio; & est obiectum formale in syllogismo, in quo ponitur vt præmissa. Ratio à priori, quia in primo casu tale obiectum habet rationem medij, aut conclusionis; in secundo autem

§. 18. Idem obiectum potest esse materiale simpliciter & formale secundum quid.

autem præmissarum, aut finis. Hæc autem obiecta non dicuntur formalia simpliciter sed formalia secunda, vel secundum quid, formale enim simpliciter pro formali primario omnes vsurpant.

§. 19. Obiectum formale quod dicitur. Rogas primum an obiectum cognitum ratione sui sit formale, quando non potest ducere in cognitionem alius obiecti. Respondeo leuem esse questionem, ac de nomine. Vtraque enim pars defendi potest. Negatiua, quia forma connotat materiam; ita obiectum formale debet & immediatè cognosci, & esse ratio vt aliud cognoscatur re aut ratione distinctum; alterutro autem deficiente deficit ratio obiecti formalis. Pars autem affirmatiua probari potest, quia sufficit ad obiectum formale immediatè cognosci & petere facultatem determinatam.

§. 20. Lux non est absolutè obiectum formale. Rogas secundò vtrum lux sit obiectum formale visus; color autem materiale. Respondeo vtramque qualiter esse obiectum formale comparatione lucidi & colorati: quia horum substantia non videtur nisi per denominationem ab his qualitatibus. At verò lux comparata colori non est illius obiectum formale: quia vtraque qualitas cognoscitur immediatè eodem actu: quia vel producunt vnã speciem impressam vel species vtriusque produunt visionem vnã: nec enim visus ex vno obiecto pergit ad aliud, esset enim quoddam genus discursus: in appetitu (cum sit difficilius) non esse huiusmodi progressum ostendi disp. 13. de anima §. 19. lux autem vocatur à Doctõribus obiectum formale non propriè sed metaphoricè: quia lux potest sola videri, color autem non nisi cum luce: in quo lux imitatur independentiam obiecti formalis à materiali; color dependentiam materialis à formali.

§. 21. Obiectum formale vltimè est in resolutione. Quod, sicut est primum in cognitione, & amore, ita est vltimum (vt aiunt) in resolutione, quia cum reddimus causas, quibus circa obiecta mouemur, reddimus semper immediatas, & sic incipiendo ab vltima sistimus in prima, vt si inuerso ordine octo homines numeres, incipies ab octauo, & finies in primo. Verbi gratia, si ægrum roges cur phlebotomum accersat? responderet quia vult emitti sanguinem, & si roges cur velit sanguinem emitti? responderet quia vult sanitate. Vltima igitur redditur ratio quæ primò mouet agrorum.

SVBSECTIO II.

De obiecto materiali.

§. 22. Obiectum materiale constat ex §. 15. esse quod cognoscitur mediatè siue dependenter ab obiecto formali, & immediatò: quod bipartitior in materiale proximum & remotum. Remotum est quod non attingitur verè & propriè in sua entitate per actum aut habitum; sed dicitur cognosci denominationè dum cognoscitur aliquid eius accidens. Exempli gratia, visus cognoscit album; hæc cognitio solas repræsentat lucem & albedinem; substantiam autem albam non repræsentat. Quod euidenter probatur: quia nisi per intellectum nullus formatur substantiæ conceptus: alioquin tam nobis esset nota substantia quàm albedo. Deinde pereunte in eucharistia substantia panis, non sentimus eius interitum magis quàm si non contingeret: quod quidem esset impossibile si substantia ipsam sentiremus: vt sentimus albedinem mutari. Quæ pecudes sola hæc sensilia accidentia percipiunt

propriè; substantias verò denominatiuè tantum: Neque dicitur vt cum ego tango pallium, quo amicitur amicus, dicitur amicum tangere. Hoc obiectum per accidens est ad actum distinctionem, quia actus ad illud nullum dicunt ordinem. In quo sensu accipiendus est S. Thom. 1. parte quæst. 1. artic. 3. cum alijs asserens actus non specificari ab obiecto materiali, sed à formali: loquuntur enim de materiali remoto.

§. 23. Obiectum item materiale aliud est proximum: nempe quod secundum suam entitatem amatur aut cognoscitur verè & propriè. Exempli gratia, in demonstratione cognoscuntur præmissa obiectiue, & conclusio item obiectiua, hæc tam verè & propriè & in se cognoscitur, quàm illa: quamuis conclusio est obiectum materiale; præmissa verò formale: item quando amamus sanitatem & potationem, æquè propriè amatur vtraque in se; quamuis potio propter sanitatem; hæc autem propter se. Hoc genus obiecti materialis interest distinctionis & specificationis actuum: quia hi dicunt transcendentem ordinem ad hoc obiectum, mutato autem termino ordinis transcendentis ordinem quoque ipsum mutari ambigit nemo. De quo disserui disp. 5. de anima à §. 41.

§. 24. Obiecto aliter diuidens obiectum. Nonnulli non patiuntur hæc obiecta quæ à me appellantur materialia proxima, ita vocari, sed dicunt illa etiam esse formalia: vnde obiectum formale diuidunt in formale quo & quod: formale quo dicunt esse obiectum primum quod ratione sui cognoscitur, quia illo mouemur ad aliud obiectum cognoscendum; quales sunt præmissæ demonstrationis, quibus mouemur ad assensum conclusionis; item finis excitat voluntatem ad eligendum medium: obiectum autem formale quod, est quod cognoscitur aut amatur in se ex vi obiecti primarij. Probat suam hanc diuisionem, quia omnis actus intellectus & voluntatis habet obiectum formale: sed multi actus non habent pro obiecto obiectum ipsum primum & formale quo: ergo obiectum secundarium est obiectum formale, quia non est aliud eo munere fungens. Maior patet, quia omnis actus pertinet ad aliquem habitum scientiæ, aut erroris; virtutis, aut vitij: in quibus nihil est sine obiecto formali. Minor patet, quia frequentius actibus distinctis attingimus conclusionem ac præmissas; medium ac finem.

§. 25. Impugnatur. Quæstio quidem de voce non de re. Constat enim de rebus ipsis apud omnes: Communius tamen hæc secunda obiecta vocantur materialia: S. enim Thom. secunda secundæ quæst. 1. artic. 1. ad explicandum obiectum formale & materiale vtrius exemplo præmissarum & conclusionis. Nec verò ipse solus, sed cæteri quoque Theologi mysteria reuelata dicunt materiale obiectum; reuelationem autem ipsam cum veritate prima formale compellant. Item Deus dicitur obiectum formale charitatis; proximus autem materiale. Ad argumentum distinguo maiorem: nullus est actus intellectus aut voluntatis non habens obiectum formale cognitum per ipsum, vel per alium actum à quo ipse dependeat, concedo maiorem cum sua probatione: nullus est actus non habens obiectum formale quod attingat secundum se, nego maiorem cum sua probatione. Ad minorem respondeo, etiam illos actus habere simpliciter obiectum formale cognitum per alium actum antecedentem. Non enim dicitur obiectum formale illorum quod necessariò illis obiciatur; aut quod inter obiectum & actum non interijciatur aliud obiectum

Neque dicitur speciem adhibere.

Obiectum materiale remotum verè cognoscitur.

Confertur ad distinctionem actuum.

Obiecto aliter diuidens obiectum.

Impugnatur.

Omnis actus pendet ab obiecto formali intrinseco vel extrinseco.

obiectum; sed quia obicitur alicui actui antecedenti à quo ipsi dependent. alioquin Deus cognoscereur à nobis immediatè: omnisque discursiua conclusio esset immediata. Quapropter quando conclusio obiectiua non cognoscitur eodem actu, quo præmissarum obiectum, neque medium amatur eodem actu quo finis; finis & præmissæ dicuntur obiectum formale extrinsecum & impulsuum comparatione conclusionis formalis & electionis medij. Quando verò ea omnia obiecta vno cognoscuntur actu, obiectum primum dicitur obiectum formale intrinsecum & terminatum. Quare ad argumentum maiorem in §. 24. breuius respondetur, nullum esse actum sine obiecto formali intrinseco vel extrinseco. Obiectum autem formale non requirit vt obiciatur singulis actibus suæ facultatis. Sufficit autem & requiritur, vt primis obiciatur: vt constat contra Patres Conimbricenses à §. 10.

§. 26. Ad obiectum formale & materiale non exigitur actuum distinctio. Econtrà verò opinantur alij non posse aliquod obiectum esse materiale nisi cognoscatur actu distincto ac obiectum formale: etenim inter obiectum formale & materiale reperitur aliqua causalitas, quæ non semper potest exerceri nisi per actus, quia obiectum conclusionis & præmissarum non distinguuntur realiter. Respondeo, non requiri eiusmodi distinctionem: in quod conueniunt videntur Philosophi quique apud Theologi. Constituunt enim primam veritatem reuelantem pro obiecto formali fidei; pro materiali verò mysteria reuelata: at in communiori sententia fides eodem actu cognoscit primam veritatem reuelantem & reuelata: quia in eadem sententia in fide non est discursus. Secundò beati attingunt Deum vt obiectum formale, creaturas vt materiale; eodem tamen actu. Ratio à priori, quia causalitas obiecti formalis in materiale non est physica, sed obiectiua seu intentionalis: ad quam non exigitur distinctio realis, sed sufficit rationis: quia in ratione obiecti est ratio determinans intellectum ad obiecti materialis cognitionem. Non potest negari hæc causalitas obiectiua etiam cum vno actu realiter. Deus enim eodem actu cognoscit se propter se, creaturas verò propter seipsum: ipse enim est ratio cognoscendi creata. Quod si velis illos actus ratione nostra distingui, vt ere in nostris distinctione eadem, non verò reali. Hæc autem causalitas obiectiua explicanda est per propositiones causales præmissas §. 17.

Obiectum materiale obicitur tantum casus.

SVBSECTIO III.

De obiecto proprio & attributionis.

§. 27. Quid sit obiectum proprium. Alia obiecti distinctio explananda suscipitur, quæ lucem afferet huic & alijs disputationibus. Est igitur obiectum alicuius totius facultatis, aliud quidem proprium, aliud autem attributionis. Obiectum proprium est quod secundum se cognoscitur per actum. vocatur proprium non quod spectet ad vnum actum solum: sed quod propriè suo actu cognoscitur. Exempli gratia, in Theologia multa obiecta cognoscuntur præter Deum: quæ comparatione suorum, actuum verè & propriè per ipsos cognoscuntur; vt in hac propositione, furtum est actus iniustitiæ: in qua nihil affirmatur de Deo, sed præcisè de contrectatione rei alienæ inuito domino prædicatur iniustitia. In qua propositione furtum est verè subiectum, iniustitia verè prædicatur, vtriusque autem vnio cum subiecto & prædicato est verum obiectum. Cum autem Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

tem illa propositio cognoscatur habitu & actu Theologico, nullus potest dubitare illam esse obiectum Theologia: Theologia enim per suos actus non porrigitur vltra suum adæquatam obiectum, vt ex terminis constat. Hoc obiectum quando ambit omnia omnium actuum obiecta, vocatur à multis obiectum communissimum: sic enim obicitur omnibus actibus, iam totum, iam per partes.

§. 28. Obiectum attributionis est quod & per se vt obiectum formale consideratur ea facultate, & cuius gratia alia etiam considerantur obiecta. Quod obiectum attributionis. Exempli gratia, Deus consideratur in Theologia vt formale obiectum; item consideratur hæc propositio furtum est iniustitia: hæc propositio in ea consideratione refertur in Deum: cuius gratia tractatur à Theologo. Non quidem ex intentione discens: hæc enim accidentaria est actibus & obiectis: sed ex ipso instituto assensus Theologici. Hæc diuisio est perquam familiaris, communiter enim asseritur multa obiecta referri ad alia in esse scibilis: id est, tractantur in scientia vt per ipsam perfectius cognoscatur aliud obiectum. Etenim homo est obiectum attributionis scientiæ de materia prima: quia huius cognitio iuuat apprimè vberiorum hominis cognitionem: item corpus mobile est obiectum attributionis physiologiæ, in qua cognitio de motu refertur ad corpus: quod perfectius cognoscitur ex motu.

§. 29. Aristor. Hæc sententia est Aristotelis 7. metaph. cap. 11. agens enim de substantia (spirituali, huius enim gratia (inquit) & de sensibilibus substantijs definire tentamus. libro autem 9. ostendit ad eandem facultatem pertinere agere de aliquo obiecto & illius contrario, sed huius per attributionem ad illud. Ratio autem (inquit) eadem manifestat & rem & priuationem, nisi quod non similiter; & quodammodo quidem eadem est; quodammodo verò eius magis quod existit. & 4. metaphysic. cap. 2. est in eadem sententia.

§. 30. S. Thomas. B. Thomas 1. part. quæst. 1. art. 7. ait Deum esse subiectum Theologiæ, quia ad Deum referuntur omnia: vel tanquam ad principium, vel finem. Et verò ibidem amittit alia præter Deum, quæ in Theologia tractantur: sed 1. metaphysic. lect. 7. initio ferè iisdem verbis quibus nos hanc sententiam ex mente Aristor. exponit & probat. Recognosce P. Molinam 1. part. quæst. 1. artic. 6. disput. 1. conclus. 1. P. Vazquez disput. 10. cap. 1. Suarez autem in præfati disput. 1. lect. 1. docet metaphysicæ obiectum esse ens reale per se, entia verò per accidens & rationis indirectè cognosci in ordine ad illud. Adde Fonseca 4. metaphysic. cap. 1. q. 1. lect. 3. conclus. 3. qui conciliat sententiam quam tradiderat sect. 2. Quam doctrinam paucis expressit celeberrimus noster Hieronymus Pradus commentario in Ezechiel. lect. 1. initio. Nec enim (inquit) omnium scripturarum subiectum aut obiectum est Christus, tamen si finis sit.

§. 31. Et quidem hac distinctione obiecti proprii & attributionis amicitiam ineunt varij Doctores verborum sono pugnantes. Etenim P. Petrus Arrubal 1. part. disput. 6. cap. 3. & alij negant Deum esse adæquatam obiectum Theologiæ: Sæctus autem Thom. & alij affirmant, quæ sententiæ absonant primo pulsui: si tamen hæc obseruetur distinctio, non sunt oppositæ. Primi enim agunt de obiecto proprio; secundi verò de obiecto attributionis. Nonnulli verò hanc distinctionem non attingentes non se extricant è confusione vocum, quibus hallucinantur in constituendis facultatum obiectis. N n n ctis.

ctis. Vocatur autem obiectum attributionis, quia ponitur eius cognitio pro causa finali cognitionum de aliis obiectis: exempli gratia, hac propositione causali, ideo in Theologia agitur de creaturis, quia agitur de Deo: vel quia Deus perfectius cognoscitur. Obiectum igitur attributionis & eius cognitio sunt finis cognitionum de ceteris obiectis.

§. 32. Emergit hinc grauis difficultas: non enim videtur posse reddi ratio ob quam actus ex natura sua referantur ad aliorum obiecta: quapropter ex natura rei nullum poterit esse obiectum attributionis totius scientia: illos autem referri ex sola voluntate scientis est accidentarium; poteritque sciens suo libito referre, quod voluerit obiectum ad aliud. Neque fugiunt qui facultates totales constituant simplicem vnum habitum: etenim potentia est etiam simplex, non tamen propterea habet vnum obiectum attributionis: ab vna enim potentia simpliciter nasci possunt multi actus, quorum nullus tribuatur aliis: ergo idem poterit esse in habitu. Pone physicam esse vnam simplicem qualitatem: actus de caelo non referuntur ad hominem. Ratio a priori, quia in facultatibus naturalibus sunt multa obiecta inter se independentia in esse scibili, vt patet in physica considerante caelum, hominem, pisces & plantas: quae siue vno siue pluribus habitibus noscantur, aequam habent dependentiam aut independentiam in esse scibili: parum ergo interest instituti praesentis singularitas aut pluralitas habituum.

Communis quidem est opinantibus scientiam esse simplicem qualitatem.

§. 33. Fortè censentur alij hanc attributionem niti vnitati obiecti cuiusque facultatis totalis. Etenim physica contemplantur corpus mobile sub vna ratione corporis mobilis vt sic abstractum à materia sensibili singulari: cuius attributa perscrutatur, causas & effecta. Contra: quia physica considerat multa corpora abstracta à materia sensibili & singulari, quae inter se non solum specie, sed etiam genere distinguuntur, vt corruptibile & incorruptibile. Quorum vnitatis nulla est nisi in conceptu communi corporis mobilis. Haec autem vnitatis non est obiectum attributionis actuum de caelo & de homine. In philosophia enim non ideo agitur de homine, quia in illa agitur de corpore mobili vt sic: sed potius ideo agitur de corpore vt sic, quia agitur de homine: quia conceptus communis refertur in esse scibili ad específicos; non verò econtra, vt ostendam sect. 3. Quamuis enim eadem facultas agit de genere & specie, tamen de genere per attributionem ad speciem: cum autem species corporum sint independentes in esse scibili, non potest inter illas assignari attributionis obiectum.

Genus refertur ad speciem in esse scibili.

§. 34. Si verò vnitatis corporum accipiatur pro omnium corporum aceruo, vrget nostra difficultas: quia cum in illa collectione sint multae species independentes in esse scibili, non potest vna esse ceterarum attributionis obiectum. Huic tamen difficultati fiet satis sect. 7. ostendens enim scientiarum vnitatem ostendam multos actus in esse scibili referri ad obiecta aliorum. Substantia enim creata est per se primo cognoscibilis: cuius perfecta cognitio vindicat naturam suam cognitionem causarum substantiae creatae, attributorum & effectuum. Itaque obiectum attributionis connexionem habet natura sua in esse scibili cum obiectis ipsi attributis, & illorum cognitionibus: ideo enim in physica agitur de motu, quia agitur de substantia corporea principio motus. Quando verò obiecta nullam habent connexionem, nullum attribuitur alij.

SVBSECTIO IV.

De obiecto adequato & partiali.

Initio statuendum est obiectum totale alicuius potentiae esse omnino idem cum obiecto totali omnium habituum & actuum eiusdem potentiae: à qua positione nullum sensu dissentiri praeter Patres Conimbricenses in cap. 23. 1. poster. art. 3. versu ad primum. vbi censent potentiam specificari immediate à ratione sub qua; habitum verò à ratione per quam. Iam ostendi § 7. constitui ab his autoribus scibilitatem obiectiuam pro ratione formali sub qua; vnitatem verò obiecti pro ratione per quam. Intellectus enim tendit in obiectum sub ratione intelligibilis, visus autem sub ratione visibilis: intellectus autem cognoscit ens & per illud eius attributa. Quos impugnaui late tota subsect. 1. ostendens scibilitatem hanc & entitatem esse idem ex parte obiecti, caque propter vtramque esse obiectum ratione eadem. Vnde cum physica tendat in corpus sub ratione scibilis abstracti à materia singulari, non tamen sensibili: Metaphysica verò tendat in ens sub ratione scibilis abstracti à materia etiam intelligibili, potentia tendet in haec obiecta sub ratione scibilis abstracti, & non abstracti à materia sensibili: totaque collectio scibilitatum obiectiuarum, vt conueniunt in ratione intelligibilis, erit obiectum specificans intellectum. Item hi auctores admittunt scientias totales specificari à ratione sub qua; partiales verò à ratione per quam: ergo potentia speciem sumet ab his rationibus sub quibus, quamuis non à rationibus per quas. Quod autem dicunt potentiam non esse iudicatuam; habitum verò esse iudicatuam, est falsum. Habitus enim solum est iudicatuus, quia inclinat ad iudicium; potentia verò non solum inclinat ad illud, sed illud efficit vitaliter: intellectus enim iudicat vt quod, actus autem vt quo, quia est ratio per quam intellectus iudicat: habitus autem nec vt quod iudicat, nec vt quo. Quapropter minus male tribueretur potentiae ratio formalis per quam, quam habitui: quia si haec tribuitur principio iudicanti, potentia iudicat & non habitus.

§. 35. Potentia & actus eiusdem obiectum.

§. 37. Habitus & eius actus habent idem obiectum.

Obiectum totale actus est partiale potentiae & scientiae totalis.

§. 38. Sotus.

Conditiones obiecti totalis.

S. Thom. Toletus.

Mafius.

P. Rubius.

§. 39. Impugnatur prima & quarta Soti & Thomistarum.

Obiectum attributionis non est praedicatum commune etiam in obliquo omnium actuum.

§. 40.

actus ipsos, quamuis non represententur per illos, vt ipsi dicunt non representari per potentiam: quia potentia tendit in scibilitatem, qua ratione potentia ipsa est scitiua, vt ita dicam: scire autem, & posse scire, est per scientiam actualem aut possibilem: ergo quauis tendentia potentiae in suum obiectum est per cognitionem, vt per formalem rationem tendendi.

E quibus deduco habitualement scientiam totalem non habere aliud obiectum formale aut materiale, nisi quod habent omnes eius actus: habitus enim non tendit immediate in obiectum, sed mediis actibus: ergo in obiectum idem tendunt actus & habitus. Obiectum vnius actus quamuis comparatione illius est totale, comparatione tamen potentiae & scientiae totalis est partiale: quia cum potentia & habitus habeant alios actus circa alia obiecta, haec quoque sunt obiecta habitus & potentiae. Quare obiectum adequatum Fidei, Theologiae, & Metaphysicae, erit collectio omnium obiectorum illarum facultatum. Quod diligenter obserua ad huius dubij explanationem.

In quo dubio non est constans omnium sententia. Scotus in prooemio logicae quaest. 5. tres subiicit conditiones vt aliquid sit obiectum adequatum alicuius facultatis. Prima, vt omnia quae tractantur in ea facultate, contineantur tanquam in praedicto vniuersali: id est, vt sit pars illius aut aliquid ad ipsum pertinens. Ob quod dicitur subiectum attributionis, quia omnia ipsi attribuuntur. Secunda, vt cognitio eius obiecti principaliter quaeratur in ea facultate. Tertia, vt per subiectum distinguatur scientia ab aliis. Quam doctrinam adscribit S. Thomas in prologo sententiarum artic. 4. cui subscribit Toletus eadem q. 5. sub initium: addit tamen quartam conditionem, nempe vt scientia ipsa tradat causas sui obiecti. Didacus Mafius in prooemio logicae sectione 1. quaest. 13. versu ad haec sciendum, verbum pro verbo Sotum describit. P. Rubius quaest. 6. num. 17. Soto addit, vt obiectum sit vnum aliquo modo vt possit tribuere vnitatem scientiae, quae doctrina communis est Thomistis. Aliqui etiam addunt illud debere esse commune per praedicationem saltem in obliquo omnibus partibus facultatis.

Haec tamen doctrina est valde confusa: partim enim quadrat in solum obiectum adequatum proprium, siue quod ab aliis vocatur communissimum: partim in solum obiectum adequatum attributionis: quae duo genera obiectorum distincti subiectione superiori. Nam obiectum esse praedicatum vniuersale omnium actuum, pertinet ad solum obiectum proprium aut communissimum: etenim obiecti omnibus actibus pertinet ad collectionem omnium obiectorum: quam collectionem integram attingunt omnes actus simul; singuli autem actus tangunt partes collectionis. Exempli gratia omnes actus fidei representant primam veritatem, omnes reuelationes, & omnia reuelata: actus autem de Antichristo tangit Antichristum, quia est pars reuelatorum. Hoc autem non posse conuenire obiecto adequato attributionis probatur exemplo ipsius fidei: cuius adequatum obiectum attributionis est Deus secundum se, qui non est obiectum, nec praedicatum commune singulorum actuum fidei. Hoc enim actu, Abraham genuit Isaac, nihil representatur de Deo, neque affirmatur aut negatur.

Quapropter Deus non est obiectum proprium Philosophiae Petr. Hurt. de Mendoza.

eius actus, cum tamen sit obiectum attributionis, vt ostendo late disputatione de fide. Item corpus mobile est adequatum subiectum attributionis phylogiae; nec tamen est obiectum vniuersale omnium ipsius actuum: etenim hic actus, primum non est eius rationis, cum sit physicus, non attingit substantiam corporis. Vnde constat quartam etiam conditionem additam ab aliquibus Thomistis de praedicatione vniuersali saltem in obliquo, aptam non esse. Nam de obiecto attributionis eam esse falsam ostendi: de obiecto autem proprio siue communissimo debet praedicatione esse directa & non in obliquo, quia aliqua pars eius obiecti directe cognoscitur aliquibus actibus: ergo haec conditiones non sunt apte recensitae.

Obiectum adequatum non est opus vt sit praedicatum vniuersale.

Nescio sanè, quibus oculis aliqui legunt S. Thomam: agens enim eo articulo 4. prologo sententiarum de tribus conditionibus obiecti adequati, de hac praedicatione nec per somnum cogitasse videretur: non enim meminit de praedicatione communi in recto aut in obliquo. Quin potius ad primum praecise exigit ad rationem subiecti vt in aliqua propositione aliquid de eo praediceretur. Quarta verò conditio addita à Cardinali Toletus non est necessaria, quia ens in commune praescindit à creato & increato, ac propterea illi conceptui vt sic nulla causa responderet, cum tamen obiectum sit Metaphysicae, Fidei, & Theologiae subiectum. Quarta autem conditio adiecta à Pat. Rubio minime est necessaria: quia neque scientiae totales sunt vna simplex qualitas naturalis; nec si essent, exigerent propterea vnitatem obiecti.

§. 41. S. Thom. non assignat de obiecto adequato conditiones quas Thomista.

P. Toletus.

P. Rubius.

Controuersia huic nullus esset locus, nisi obtenebrata esset ab autoribus intricata multiplicitate conditionum obiecti totalis. Quod quidem potest esse aut proprium siue communissimum, vel potest esse attributionis. In vnoquoque res est clara. Obiectum enim quod cognoscitur per omnes actus alicuius facultatis est obiectum adequatum proprium facultatis ipsius vt constat è §. 37. vt aliquid sit subiectum alicuius scientiae satis est, si in ipsa propositione aliquid de ipso praediceretur, vt expressit S. Thomas in prologo sententiarum, articulo 4. ad primum. Quod quidem subiectum est in illa facultate partiali: quia praeter illud sunt alia subiecta aliorum actuum. Sume totam collectionem propositionum obiectiuarum, & finge illas esse duas aut tres: verbi gratia, caelum est incorruptibile: homo est risibilis. Materia prima est pura potentia: tunc caelum, homo, & materia sunt subiectum adequatum Philosophiae: quia in ea facultate haec tria sunt subiectum & nihil aliud: quia de his & non de alio praediceretur aliquid. Praedicatum autem torale sunt incorruptibilitas, risibilitas, & potentialitas: quia haec praedicantur & nihil aliud: vno autem adequata est, quae ponitur in tribus illis propositionibus. Ergo obiectum adequatum Philosophiae sunt illa tria subiecta, illa tria praedicata, & illae tres vniones: tum quia obiectum nihil est praeter totam propositionem: tum etiam, quia omnes actus Philosophiae habent illud pro obiecto adequato: habitus autem & omnes eius actus habent idem omnino obiectum. Quam doctrinam in scholis tradidi in prooemio Logicae quam iam video etiam in tyronibus altas radices egisse, est enim per se nota è solis terminis apprehensis.

§. 42. Obiectum adequatum proprium est quod representatur omnibus actibus, est collectio omnium obiectorum.

S. Thom.

Hoc genus obiecti sibi vindicat in suo genere Philosophiae Petr. Hurt. de Mendoza.

§. 43.

Hoc obiecti vindicatur sibi tres conditiones, quas S. Thom. assignat de obiecto.

omnes conditiones, quas S. Thom. art. 4. prologi adscribit obiecto. Prima namque, quod quæcumque sunt in scientia, continentur sub subiecto; omnia enim prædicata & omnes vniones illi conueniunt; si autem subiectum accipias pro obiecto, nihil obiecti est in tota scientia, quod non contineatur in tota collectione obiectorum: quæ collectio est obiectum totale scientiæ. Secunda conditio est vt subiecti cognitio principaliter attendatur in scientia; quod quidem verum est de subiecto propriè quod est propositionis obiectiuæ pars: quia prædicatum & vnio sunt ad perfectam cognitionem subiecti. Si autem subiectum vsurperetur pro obiecto, huius obiecti notitia non solum principaliter attenditur, sed etiam totaliter. Sanctus autem Thomas egit de subiecto propriè sumpto. Tertia autem conditio, quod subiectum distinguat scientiam ab omnibus aliis. Quod quidem in hoc genus obiecti quadrat apprime: quia hoc obiectum est terminus, quem adæquatè considerat scientia actualis cum ordine transcendentali ad illum: mutato autem termino in toto vel in parte iam non terminat adæquatè eundem ordinem, neque scientiã.

§. 44. Ab eo sciẽtia sumit speciem.

Allurgit quidam nouus, asserens hoc obiectum non esse à quo scientia sumit speciem; distinguit enim obiectum communissimum (quod ego proprium appello) à specificatiuum scientiæ, quod hic author non videtur discriminare ab attributionis obiecto. Contra primum, obiectum communissimum amplectitur vt partem sui obiectum attributionis siue specificatiuum: ergo obiectum communissimum dat etiam speciem scientiæ. Consequenter patet, quia quod præstat aliqua pars, præstatur à toto cuius est pars, etiam si totum sit per accidens: quæ enim præstant aliquæ exercitibus coptæ, dicuntur ab exercitu fieri. Contra secundò: nullus negat habitum specificari ab obiecto formali; sed hoc obiectum communissimum præcipuè complectitur omnia obiecta formalia facultatis: ergo ab hoc obiecto communissimo scientiæ sumit speciem. Probo minorem, quia scientia includit habitus præmissarum & conclusionum: physicus enim non solum habet conclusiones de entis mobilis attributis, sed etiam præmissas immediatas de eiusdem essentia: sed præmissæ obiectiuè sunt obiectum formale scientiæ: vt constat ex S. Thom. 2. 2. q. 1. art. 1. & comparat primam veritatem, quæ est obiectum formale fidei, præmissis demonstratiuis: at verò fides speciem sumit à prima veritate: vnde & scientia eandem sumit à præmissis: recognosce à §. 15. Item omnes præmissæ obiectiuæ continentur in obiecto adæquato proprio alicuius facultatis: ergo hoc obiectum communissimum dat speciem facultatibus.

§. 45.

Tandem totum hoc obiectum secundum omnes suas partes dat speciem omnibus actibus, quibus tangitur: ergo hoc obiectum secundum omnes suas partes dat etiam speciem toti facultati habituali. Antecedens constat ex §. 23. latius autem ex disput. 1. de anima, à §. 26. Consequentiam probo, quia habitus sumit speciem remore ab obiecto, non verò proximè: quia illud non respicit per se sed per suos actus: tota enim eius immediata causalitas est in actus ipsos: habitus autem immediatè sumit speciem ab actibus; ergo quando actuum collectio est specie diuersa, habitus quoque erunt diuersi; & quando obiectum sufficit ad tribuendam immediatè speciem actibus, sufficit etiam ad eandem mediatè tribuendam habitibus: quia obiectum per actus dat speciem habitui. Imò quamuis immediatè eam daret obiecto, sufficeret ad eam tribuen-

dam habitui sicut omnibus actibus Quod verò requirunt hi authores vnitatem, partim est falsum; partim non est è re: quia sicut omnia obiecta formalia conueniunt in ratione scibilibis, ita & cætera quæ per illam cognoscuntur. Tandem propterea §. 39. dixi conditiones à nonnullis obiecto adæquato assignatas esse confusas: quia hæc de vnitatem plurimum quadrat in solum obiectum adæquatum attributionis: quia obiectum communissimum amplectitur plura obiecta etiam formalia.

Superest explicandum adæquatum attributionis obiectum: quod quidem est illud, quod in facultate est præcipuum, & quod gratia sui consideratur vt obiectum formale, saltem partiale; & cuius gratia cætera contemplamur obiecta. Quæ omnia perspicuè constant à §. 28. Huic obiecto non desunt tres Thomisticae conditiones in prolog. sentent. art. 4. Etenim continet omnia, quæ in facultate considerantur; partim quia per se terminat præcipuos illius actus; partim quod cætera obiecta illius gratia tractantur in scientia: quod est omnia ad illud referri in esse scibili. Item illius cognitio principaliter attenditur in scientia: finis enim principalis queritur quàm media. Distinguit item suam scientiam ab aliis, non quod terminet omnes eius actus, sed quod sit omnium finis. E quibus constat, S. Thom. §. 46. Obiectum adæquatum attributionis quid? S. Thom.

Obiectum partiale est pars totius obiecti. Interdum aliqui actus repræsentant obiecta plura: omnia simul sunt illius adæquatum obiectum; singula autem sunt obiectum partiale. Idem dixerim de habitu & potentia. Item hoc obiectum diuidi potest in obiectum partiale proprium, & attributionis: quemadmodum diuisum est obiectum adæquatum. §. 47. Quid sit obiectum partiale?

SECTIO II.

De obiecto Metaphysica proprio seu communissimo.

SECTIO 3. & 4. agendum de attributionis obiecto adæquato: nunc expediendum est obiectum adæquatum proprium: nempe quid Metaphysica consideret per omnes suos actus: illud enim erit obiectum adæquatum actuum & habituum, vt constat ex §. 42. Eritque expedita quæstio si partialia obiecta ostenderimus: tota enim illorum collectio erit Metaphysicè proprium & totum obiectum. Qua in re complures sunt authorum sententiæ, quas grauius & eruditè proponit partimque refellit P. Francisc. Suarez clarissimum non solum Societatis, & Hispaniarum lumen, sed etiam Ecclesiæ totius, disput. 1. met. sect. 1. quem recenteres deprædanti reticent in furto, illum tamen contumeliis afficiunt quando arbitrantur se posse illi morderi. Recognosce etiam P. Fonscæ 4. met. cap. 1. P. Fonscæ. quæst. 1. eruditè quidem proponentem sententiã eandem. Quas ego commodius expendam, propriam ostendens atque confirmans.

SVBSECTIO I.

Metaphysica considerat ens reale, atque rationis.

Dico primò. Metaphysica considerat vt obiectum proprium partiale conceptum entis vt sic abstracti ab omni materia singulari, sensibili, & intelligibili. Hæc conclusio §. 49. Ens vt sic est obiectum partiale metaph.

conclusio tam in confesso est apud authores omnes, vt à nullo negetur. Præmitto autem à me nunc dari disputandi gratia habitus contemplantes has rationes communes entis spectare ad Metaphysicam propriè; eoque non esse communes etiam physice. Itaque ex suppositione quòd sit aliquis habitus id contemplans obiectum, præmitto nunc illum non esse Physicæ, sed Metaphysicæ: quæ difficultas ex instituto disputabitur §. 188.

§. 50.

Probat ergo conclusio, quia conceptus entis vt sic abstracti ab omni materia est per se cognoscibilis: habet enim conceptum quidditatum de quo prædicari possunt eius attributa: ergo potest esse subiectum alicuius habitus in prædicatione per scientiam actualem. Consequenter patet, quia vt rectè dixit S. Thomas in prologo sententiarum art. 4. ad primum, vt aliquid sit subiectum in propositione sufficit, si de illo aliquid prædicetur: quod etiam sufficit, vt sit etiam subiectum habitus ad quem spectat actualis prædicatio: vt enim constat ex Summulis, subiectum est de quo aliquid prædicatur: dixi etiam §. 1. subiectum propositionis esse partem obiecti. Attributum autem quod de ente vt sic prædicatur, & vtriusque vnio spectant etiam ad obiectum actus: ens ergo cum suis attributis est obiectum alicuius habitus. Habitus autem abstrahentes obiectum ab omni materia pertinent ad Metaphysicam: quæ ita vocatur, quia contemplatur entia vlturanaturalia, id est, non composita in illo conceptu ex materia & forma, quæ sunt natura.

§. 51. Item de ens rationis vt sic. Aristot.

Dico secundò. Ens rationis vt sic abstractum ab ente rationis concernente omnem materiam, est obiectum partiale proprium Metaphysicæ; siue continetur in Metaphysica obiecto communissimo. Ita sentire videtur Aristoteles libr. 9. Metaphysic. & libr. 4. cap. 2. cuius verba adduxi §. 29. Censet enim eadem disciplina considerari & rem & priuationem: vnde effluxit adagium, Contrariorum eadem est disciplina. Probat utique primum exemplo cæterarum facultatum: Logicus enim contemplatur syllogismum demonstratiuum & elenchum: primus est syllogismus legitimus, secundus autem illegitimus, neque absolutè est syllogismus. Item Physicus contemplatur formam & priuationem. Theologus autem Deum & idolum, virtutem & peccatum. Sed ens rationis est etiam oppositum enti reali, quia alterum est ens, alterum verò non ens, sed quadam entis imitatio: ergo vt cætera facultates contemplantur monstrata opposita suis obiectis, qui vni idem faciet Metaphysicus?

§. 52.

Secundò hic actus, ens rationis habet esse obiectiuè tantum in intellectu, est metaphysicus: ergo hic tractat de rationis ente. Consequenter patet, quia totum obiectum huius actus est definitio entis rationis. Per illam autem definitionem progredi possumus ad affectiones ipsius entis, nempe ad eius distinctionem & oppositionem cum ente reali: item ad entis rationis diuisionem. Antecedens autem probo: quia ille actus non est logicus: hic enim non agit de ente rationis, vt sic, sed de ente rationis versante in secundis intentionibus, nempe in definiendo, diuidendo, & arguendo: rationem verò entis rationis vt sic, non magis considerat quàm rationem entis per accidens, quamuis consideret aliquam speciem entis per accidens. Quod enim Aristoteles dixit logicum agere de omni ente rationis, intellige de omni secunda intentione: quia vt Metaphysicus agit de ente reali secundum se, & de ente rationis etiam secundum se; ita logicus agit de omni ente vt subest secundis intentionibus, Philosophia Petr. Flurt. de Mendozæ.

quæ vocantur entia rationis. Neque item ille actus est physicus: quia hic non abstrahit ab ente rationis concernente materiam sensibilem; sed agit de ente rationis reperro in materia sensibili: & quemadmodum physicus non agit de ente reali vt sic, ita nec de ente rationis vt sic: agit autem de quibusdã speciebus entis realis; & rationis illis oppositi. Eum autem actum non spectare ad Arithmeticam aut Mathematicas, non eger probatione. Superest ergo vt sit actus metaphysicus.

§. 53.

Tertid probatur à priori: quia ens rationis non solum secundum extrema realia quæ connotat, sed etiam secundum rationem chymericam quam essentialiter includit, est cognoscibile: hac enim propositione, Deus est corpus, non solum concipio duo extrema realia Deum, & corpus, sed etiam vnionem quæ non est realis sed ficta. Ideo enim illa propositio est falsa, quia affirmat vnionem illorum extremorum; at non potest eam affirmare nisi eam cognoscendo: ergo ens rationis est cognoscibile in suo conceptu obiectiuo: quod si cognoscibile est in illo conceptu: ergo est obiectum alicuius cognitionis: sed illa cognitio vocatur metaphysica, quia obiectum abstrahit ab omni materia, & quia ille conceptus entis rationis vt sic, refertur in esse scibili ad ens reale, cuius perfecta cognitio est multum interest cognitio entis rationis, quemadmodum cognitio de vitio multum interest perfectæ cognitionis de virtute: ergo. Quod autem ait Fonscæ lib. 4. c. 1. q. 1. sect. 3. agi quidem à Metaphysico de ente rationis, sed non tanquam de parte sui obiecti, non probatur: si enim de illo agit Metaphysica: ergo illud habet pro obiecto, non totali; ergo partiali.

P. Fonscæ.

SVBSECTIO II.

Difficultates contra secundam conclusionem de ente rationis.

P. At. Suarez disp. 1. sect. 1. n. 5. impugnatur secundã conclusionem de ente rationis, vt alienam ab Aristotele & S. Thom. idem præstat P. Fonscæ adductus §. 33. quos alij sequuntur. P. Suarez nititur duobus argumentis; alteri, quia de his entibus differimus magis vt ostendam ea non esse entia, quàm vt eorum entitatè cognoscamus: alteri, quia de his agimus vt explicemus naturam entis realis. Respondeo P. Suarez ibi loquutum de obiecto attributionis, cuius cognitionè directè quarit scientia: quæ directè quarit finem, id est primariò; indirectè autem siue secundariò media. Quamuis enim rationem accidentis vt sic quarit vt finem ad cognitionem substantiæ: minus tamen indirectè quàm cognitionem entis rationis: accidètia enim digniora sunt scitu quàm chymera: idque probant duo argumenta: at ens rationis non obicit aliquibus actibus Metaphysicæ, ad illud immediatè terminatis, non probant hæc argumenta, sed potius oppositum: si enim Metaphysica considerat illa non esse entia: ergo iam illa considerat vt subiectum & prædicatum, quia sunt vrilia ad perfectiorem cognitionem entis. Idem P. Suarez disp. vlt. Metaphysicæ initiò docet Metaphysici muneris esse disputationem de eis entibus: idque optimè probat ex Aristotele, Alexandro, S. Thom. & aliis, 6. Metaph. P. Suarez. Aristot. Alexand. S. Thom. P. Fonscæ.

§. 54. P. Suarez. est à nobis.

§. 55.

Argumenta P. Fonscæ hæc sunt. Primum, quia subiectum scientiæ non ita fusè assignandum est, quin aliquod extra illud relinquatur, quæ in ea quouomodo considerantur: relinquenda sunt enim propria attributa quæ de illo prædicentur.

Aristot. non excludit ens rationis ab obiecto Metaphysica.

Secundum, quia Aristoteles in libro 7. alia longe ratione reiecit accidentia à subiecto huius scientie, quam ad finem libri 6. reiecit entia rationis & per accidens. Accidentia enim reiecit solum, quia sunt per ordinem ad substantiam: entia verò per accidens, quia de illis non potest haberi scientia: at verò ens per accidens excludit, quia de illo non potest haberi scientia: ens autem rationis, quia non habet esse nisi intra intellectum. Tertium, quia illud solum est Metaphysicæ subiectum, cui conueniunt attributa, quæ de illo demonstrantur: hæc enim sunt, *verum, verum, bonum*, quæ enti rationis non conueniunt.

§. 56. P. Fonseca probabiliter censet sententiam nostram.

Nihilominus nostram sententiam probabiliter censet ipse Fonseca, verum, *Atque est quidem*. Ad primum eius argumentum, respondeo primum, subiectum à me usurpari in præsentis pro obiecto; ipse autem illud usurpat propriè pro subiecto de quo dicitur prædicatum, extra quod subiectum aliqua sunt referenda, nempe omnia prædicata. At verò ultra subiectum siue obiectum adequatum proprium, siue communissimum, nihil accipiendum esse constat ex §. 43. sic ens rationis continetur intra adequatum obiectum Metaphysicæ: imò etiam intra subiectum, quia de ente rationis multa prædicantur, in quibus prædicationibus subiectum est ipsum ens rationis: vt in hac, *ens rationis non est reale*. Secundò respondeo, ens rationis non esse obiectum attributionis Metaphysicæ ad ad quod exiguntur illæ conditiones, quæ non sunt necessariae ad obiectum proprium. Ad secundum, respondeo accidentia, ens per accidens, & rationis æqualiter reiecta ab Aristotele ab obiecto attributionis; quamuis propter diuersas rationes, quæ sumuntur ex natura cuiusque: at verò nullum ex his reiectum est ab obiecto proprio; quamuis accidens reale principalius sit intra id obiectum quam ens rationis; de ente per accidens me videro §. 68.

§. 57. Ens rationis est suo more verum, bonum. P. Suarez. P. Fonseca.

Ad tertium, respondeo primum ex ipsis Patribus Suarez atque Fonseca, ens rationis habere etiam suo more illa tria attributa vt habet entitatem: vnitatem enim habet, quia vnum distinguitur ab aliis, item & ab ente reali: quod constat ad hominem contra Thomistas §. 58. & 65. in obiecto Logicæ: item vna chimæra differt ab alia: est igitur diuisa in se & diuisa à qualibet alia: item habet veritatem obiectiuam: habet enim verè totum quod requiritur ad essentiam entis rationis. Quamuis enim mendacium habet falsitatem affirmationis aut negationis, id est, habet falsitatem in dicendo; habet tamen veritatem transcendentalem, id est, verè habet totam essentiam mendacij, alioquin non esset mendacium. Bonitatem autem etiã habet, habet enim totam perfectionem quæ in ratione entis rationis potest haberi, id est, nihil deest fingendū ad illius essentiam: est item amabile: multi enim chimæras effingunt ob aliquem finem. Quod si illa attributa accipiuntur pro realibus attributis, argumentum sumitur à petitione principij: est enim quæstio vtrum ad Theos ens reale, an quoque ens rationis sit Metaphysicæ subiectum: ego dico etiam ens rationis, aduersarij autem solum ens reale; rationem reddunt, quia proprietates illius sunt reales: at eadem est quæstio de attributis ac de ente. Admissa tamen attributorum realitate respondeo de obiecto attributionis Metaphysicæ monstrari attributa realia, quia ipsum est ens reale: at verò de omni obiecto proprio non monstrari attributa realia.

§. 58. Ens rationis est directe cognoscibile.

Obicitur adhuc ens rationis non esse directe cognoscibile: ergo non spectat ad Metaphysicum. Ex

falso antecedenti mala consequentia. Antecedens esse falsum, patet, quia quamuis hæc entia noscuntur per species entis realis; tamen verus formatur conceptus representans non solum extrema realia, sed etiam quidditatem entis rationis, vt constituitur in eo entis genere & distinguitur ab ente reali: alioquin non cognosceretur absolute ens rationis: ille autem conceptus tam directe representat ens rationis quam substantia representatur actu orto ex speciebus accidentium. Deinde negari non potest secundas intentiones absolute cognosci à Logico, quas multi dicunt esse ens rationis: priuatio item cognoscitur à Physico, & peccatum à Theologo: eadem ratione ego contendo ens rationis à Metaphysico disputari.

§. 59.

Tandem obicitur ens reale & rationis non conuenire in aliqua ratione communi: ergo non possunt considerari ab vna facultate. Miror ab his non inferri neque posse cognosci hæc duo obiecta ab vna potentia. Respondeo neque Metaphysicam esse vnam scientiam sed plurimas: neque opus esse obiectum esse vnum ad facultatum vnitatem vt constabit sect. 7. Quod si vnitatem requiritur, non est in obiecto communissimo, quia eadem facultas agit de oppositis contradictoriè, vt physica de forma & priuatione: exigitur autem in attributionis obiecto, quod non est ens rationis sed reale: videat ipsi quod nunc constituant.

SVBSECTIO III.

Novi cuiusdam argumenta.

Postquam sententiam hanc Vallisoleti in prima Peulogatione huius operis defendi, in eam & alias nouis quidam author non pauca coniecit; nec pauciora dixit aduersus cunctos nostræ Societatis auctores: quibus respondendum duxi, vt vniuersi conspiciant, iure ne, an iniuria aliqui recentis Philosophi atque Theologi nobis tam acide stomachentur? Hic igitur author publicè damnat diuturnum Thomistarum silentium, maximè è sua familia, & negligentiam in explicandis Metaphysicis Aristotelis libris: vt autem huius negligentia labes detergatur, in arenam ipse descendit, huic debito vnus pro omnibus satisfactorius: dolet item litterarum studiosos gnaua nostrorum diligentia, deserta veteri Thomistarum schola euocatos ad nostram. Nulla ratione fatebor Thomistarum negligentiam: neque efferam nostrorum diligentiam, eiusque fructus: vtramque meditari qui luget vtramque. Animaduerto tamen, ex hoc auctore colligi doctrinam nostram percipuisse non tam cauillat, & nouitate, quam diligentia nostrorum & Thomistarum incuria: cum enim ipse has duas rationes reddiderit, constat aperte eas esse falsas.

§. 60. Franc. Arantius in opere metaphys. in pref. ad idoneum lectorem.

Suos infimulas negligentia, & vehementer dolet studiosos esse quos, nostra doctrina studiosos.

§. 61. Nos appellat supersticiosos & compuncti frenu.

Adducit verba S. Bernardi.

intelligi. Ea enim non euomit in hæreticos; qui, prouidente Numine in Hispania nõ permittuntur impunes; quid dicam in scholis volitare? Nec in Scotum, Durandum & alios peruersos & apertos hostes doctrinæ Thomistarum & S. Thomæ: cuius propria placita sine velo passim impugnant: ait enim se agere contra neotericos nouitatis amatores: eos autè intelligit, qui hisce temporibus scripsere; & quibus cum Metaphysicali suo certamine belligeratur: hi autem omnes, vel saltem maiori in numero sunt nostri: præsertim Patres Fonseca & Suarez qui Metaphysicam ex instituto disseruere.

§. 62. Bernardus non adducit fideliter.

Sanctorum testimonia deturcare perinde est ac fingere.

§. 63.

S. Bernardi illustre testimonium contra cauillantes res quod noua sint. Non omnis nouitas est nouella vanitas.

§. 64. Ostenditur inefficacia argumentorum obiectorum q. 1. Met.

§. 65. Constat quatuor terminis.

Cum primum Bernardi testimonium legi apud hunc auctorem; arbitratus fui, illud adductum tunc verbis, aut adiectis. Nec me fecellit opinio: quantum autem hoc sit, tuis oculis lege in Epist. 174. quæ est ad Canonicos Lugdunenses; cuius hæc sunt verba prope finem. *Alioquin nulla ei ratione placebit contra Ecclesiam ritum presumppta nouitas temeritatis; soror superstitiosis, filia leuitatis*. Miror in epistola contra cultum Virginæ conceptionis, non vidisse hunc auctorem illa verba Bernardi contra Ecclesiam ritum presumppta nouitas: quæ cum tantum facerent suo scopo, perinde fuit illa reticere quam totum testimonium fingere. Etenim illis silentio sepultis, locus Bernardi habet hunc sensum: *qualibet nouitas est mater temeritatis, &c.* qui quidem valde est alienus ab hoc presumppta nouitas contra ritum Ecclesie est mater temeritatis.

Nec potuit Bernardus ea verba facere de omni nouitate, expertus & ipse theoninos dentes leuitatis nomine ipsum acerbe mordentes: cuius in epistola ad fratres de monte Dei, de vita solitaria, hæc verba meminere ego: *hoc Sancte nouitatis instauratur ornamentum. Nouitatem verò dico propter linguas nequam (à quarum contradictione abscondat vos Deus in abscondito faciei sue) hominum impiorum, qui cum manifestum lumen veritatis obnubilare non queunt, de solo nouitatis nomine cauillantur, veteres ipsi, & in veteri mente nesciente noua meditari, vtros veteres non capientes vinum nouum, quod si eis infunderetur, rumpebantur. Sed hæc nouitas non est nouella vanitas*. Hæc Bernardus, quæ ideo adduxi, vt ostenderem quo fundamento mihi fuerit suspecta opposita allegatio: qui etiam ostendit sui instituti rationem non fuisse nouam; non quod antea fuerit vstitata; sed quod ex Christi exemplo atque doctrina eam deriuauit ipse; eadem ratione nec nostra doctrina est noua: partim quia in antiquis Doctoribus reperitur, qui eos non legentibus sunt noui: partim quia ex ipsorum principijs per legitimas consequentias inferitur.

Ostendi quàm sine causa S. Bernardus ab hoc adducatur auctore ostendendum nunc quàm inefficaciter suam contra meam probauerit sententiam. Arguit igitur primò, quia obiectum Metaphysicæ nequit excedere ambitum obiecti intellectus: sed obiectum specificatiuum intellectus est solum ens reale: ergo solum ens reale est obiectum Metaphysicæ. Minor probatur, quia obiectum intellectus est illud cum quo conuertuntur vnum, verum, bonum.

Hoc argumentum constat quatuor terminis: quia in maiori propositione ponitur obiectum intellectus abstractum à specificatiuo & communissimo: in minori verò ponitur obiectum specificatiuum intellectus: hæc autem duo obiecta ipse auctor distinguit: specificatiuum enim recidit in nostrum attributionis. Vnde concessa maiori & minori, neganda est consequentia: quod est euidentis argumentum argumentationis malæ. In forma conce-

do maiorem, distingo autem minorem: ens rationis non est obiectum specificatiuum intellectus, siue attributionis, transeat minor: non est obiectum proprium, siue contentum in communissimo, nego minorem: quia enim ratione intellectus ageret de illo nisi esset eius obiectum? Distinguo item consequens. Ens rationis non est obiectum attributionis Metaphysicæ, concedo consequentiam, non est obiectum proprium, nego. Probatio minoris sumpta est ex P. Fonseca: cui feci satis §. 57. Aduerte hoc argumento probari ab hoc auctore non posse ens rationis esse Logicæ obiectum attributionis, siue specificatiuum: quia obiectum logicæ non potest excedere ambitum obiecti adequati & specificatiui intellectus. Cuius oppositum ipse docet, quem inconstantia accuso disput. 1. Logicæ §. 80.

Ens rationis est propriè obiectum intellectus.

In 3. Met. q. 1. m. 7. Probatio sumpta ex P. Fonseca.

§. 66.

Secundum argumentum.

Argumentatur secundo, quia Metaphysica solum considerat pro obiecto etiam partiali illud quod est in eadem abstractione à materia cum cæteris: sed ens rationis non est in eadem abstractione cum cæteris: ergo non est obiectum neque partiale Metaphysicæ. Minor patet, quia enti reali & rationis nihil intrinsecum potest vniuocè esse commune. Hoc argumentum etiam probaret priuationem non spectare ad physicum, quia enti & non enti nihil est vniuocè commune. Item in eius schola Deo & creaturis non conuenit vniuocè prædicatum vllum intrinsecè: & tamè de Angelis & Deo agit Metaphysicus. Item conceptus entis non est vniuocus sed analogus suis inferioribus: ergo conceptus vniuocus non exigitur ad vnitatem scientiæ. In forma respondeo, distincta maiori; considerat pro obiecto partiali attributionis id quod est in eadem abstractione cum cæteris etiam attributionis, transeat maior: do enim disputandi gratia id exigi ad vnitatem scientiarum: at verò obiectum partiale non attributionis, sed cõentrum sub communissimo non petit eandem abstractionem à materia: cum enim eadem scientia agat de entibus & eius contradictorijs vt patet in Philosophia, & Theologia agentibus de forma & priuatione, de gratia & eius carentia, non possunt omnia obiecta partialia conuenire neque analogicè. Ad minorem respondeo ens rationis suo etiam more esse abstractum à materia, dum non fingatur neque consideratur in materia sensibili, singulari, aut intelligibili: alia verò non abstrahunt à materia, quia circa illam considerantur. Quod autem attinet ad carentiam materia, hæc carentia tam reperitur in ente rationis quam reali, quod sufficit ad scientiam licet non reperitur conceptus positifus cui hæc carentia nitatur. Quapropter Didacus Mafius in prooemio logicæ sect. 1. q. 1. 3. ait concl. 9. ens rationis logicum esse abstractum ab omni materia.

Obiectum attributionis est in eadem abstractione cum cæteris quo non eget obiectum proprium.

Ens rationis habet suo more abstractionem à materia.

SVBSECTIO IV.

Cætera Metaphysicæ obiecta.

Dico tertio, substantiam spirituum completam in genere & in specie, nempe Deum & Angelos esse partem obiecti communissimi Metaphysicæ. Conclusio hæc negari non potest: quam docuit Aristoteles lib. 4. cap. 1. est (inquit) quedam scientia, quæ speculatur ens prout ens est, & quæ ei per se insunt. Ens autem prout ens perinde est apud Aristotelem ac substantiam vt constat ex lib. 7. cap. 1. cuius verba describam prolixius §. 82. Consentit S. Thom. 4. Met. lect. 1. & lib. 5. lect. 7. & cæteri ferè Doctores: quos referunt & sequuntur Patres Suarez disp. 1. Metaphysicæ sect. 1. num. 24. & Fonseca lib. 4. cap. 1. q. 1. sect. 3.

§. 67. Deus & Angeli pericent ad obiectum propriè Metaphysicæ.

Aristoteles. S. Thomas. P. Suarez. P. Fonseca.

sect. 3. Probatur apertè, quia conceptus entis per se & substantiæ sunt idem: sed ratio entis per se est obiectum Metaphysicæ: ergo. Minor patet, quia natura lumine est cognoscibile ens per se, non minus quàm ens in alio: substantia enim & ens per se non præteruolant naturalem facultatem intellectus, qui per aliquam facultatem id obiectum attingit: sed hæc facultas est Metaphysicæ: ergo. Probo minorem, quia sola Metaphysicæ considerat per se obiecta abstracta ab omni materia: diuiditur enim à Physica, quod hæc agit per se de substantia corporea, Metaphysicæ verò de incorporea. Item solus conceptus entis in conceptu præcisio effert angustus terminus Metaphysicæ: cuiusque cognitio non tam perfecta. Quemadmodum ergo in Physica agitur de materia & forma ut sic, in cæteris autem libris de diuersis substantiis compositis ex materia & forma; ita agitur in Metaphysica de ente ut sic, deinde de substantia spiritali includente conceptum illum. Nequerefert substantiam & ens ut sic præcindi à causis extrinsecis: non enim omnis scientia ostendit naturam sui obiecti à priori: sufficit enim ad rationem scientiæ per effectum sui obiecti eiusdem attributa monstrare.

§. 68. *Eius per accidens est pars obiecti Met. Aristoteles.*

Dico quartò, *ens per accidens ut sic est pars obiecti Metaphysicæ.* Hæc colligitur ex Aristotele 7. Metaph. cap. 11. asserente formam & priuationem spectare ad eandem disciplinam; priuationem autem gratia formæ. Probatur, quia ens per accidens ut sic opponitur directè enti per se ut sic: sicut syllogismus fallax legitimo: ergo de illo agit eadem scientia quæ de ente per se. Item ens per accidens est cognoscibile, de quo multa possunt demonstrari: nam de multis entibus per accidens non abstractis à materia agunt multæ facultates ut mathematicæ, architectura, equestris & alia: ens autem per accidens ut sic abstrahitur à materia: ergo non ad illas spectat, sed ad aliam specialem facultatem quæ est Metaphysicæ. Tandem quia hoc ens cognoscitur ex ente per se ad cuius cognitionem iuuat.

§. 69. *Aristoteles explicatus de ente per accidens.*

Obiicies primò Aristotelem lib. 6. cap. 2. negantem scientiam esse de ente per accidens. Respondeo, Aristotelem locutum de scientia de euentu accidentario: qui cum non habeat principia per quæ certò noscatur naturaliter, non potest actum scientificum terminare: Aristotelem autem ibi locutum de scientia monstrante euentus per accidens; quia hic cum non habeant principia, quibus certò cognoscantur, nullam sibi vendicant scientiam. Aristotelem autem non exclusisse à ratione obiecti scientiæ ens per accidens indidem patet, quod de accidentario euentu saepe coniungente ait ibi posse esse facultatem: & quamuis id de euentibus negatur, non potest negari de conceptibus communibus entis per accidens: qui certò possunt euidenterque cognosci: ut hoc obiectum, *ens per accidens opponitur enti per se*, euidenter cognoscitur à Metaphysico.

§. 70. *Eius per accidens qua ratione definitur ut terminat scientiã.*

Obiicies secundò non posse ens per accidens definiti, ergo nec sciri. Probo antecedens, quia constat è multis rebus distinctorum generum. Nego antecedens, quia licet vna definitio explicari nequeant omnia, quæ includuntur in ente per accidens, collectio tamen ipsa quit explicari: exercitus enim est coniunctio multorum hominum bestiis & armis vrentium ad pugnandum: domus est effectus resultans ex lapide, ligno & calce cum apro situ ad habitandum. Imo hinc sumitur argumentum à priori, quia omnia per accidens ut entia per accidens sunt, possunt definiti & esse principium necessariò ducens in cognitionem aliquarum pro-

prietatum. Alia possent obici, quæ sunt communia enti rationis: de quibus egi §. 58 & 59.

Dico quintò, *esse partem obiecti communissimi Metaphysicæ omnem conceptum abstractum ab omni materia: exempli causa, ratio essentia & existentia, natura & suppositi, causa & effectus, substantia & accidentis; idque genus alia.* Quia hæc per se sunt cognoscibilia, nec spectat ad Philosophiã naturalem: quia hæc tota versatur circa compositum naturale. Item essentia & existentia sunt conceptus intrinseci cuiusque entis non minus quàm ipse conceptus entis. Natura autem & suppositum sunt intrinseca substantiæ spiritali. Ratio autem causa conuenit omni substantiæ spiritali. Conceptus autem effectuum communis est omni creaturæ effectui Dei. Difficultates nonnullæ quæ hic poterant occurrere, expediuntur sect. 3. & 4.

§. 71. *Omne obiectum abstractum à materia est obiectum Met.*

Dico sextò, *Metaphysicæ nec partialiter considerat substantiam materialem, nec eius attributa, neque aliquid connotans materiam sensibilem aut intelligibilem.* Quæ sententia communiter traditur à Doctoribus, sed non communiter exercetur, quia de quantitate, situ, & aliis agunt frequenter, & ego agam communi mori morem gerens. Quando autem Aristoteles 7. Met. cap. 11. dixit se substantiæ spiritalis gratia acturum de substantia sensibili, non ideo dixit quod Metaphysicus eo fungatur munere, sed ut accepta specie impressa à sensibilibus gradus fiat ad insensibilia.

§. 72. *Substantia materialis non pertinet ad Met.*

Est tamen difficultas non leuis: conceptum enim entis materialis aliqua ratione à Metaphysico attingi patere videtur; quod substantiam completam in comune diuidat Metaphysicus in incorpoream & corpoream, sed non potest eam diuidere nisi efformet conceptum vllum de re corporea: ergo illum efformat. Maior probatur, quia ea scientia, quæ cognoscit rationem communem, eam diuidit in suas species, tum quia diuisibilitas est affectio rei logicè communis, tum quia scientiæ particulares non attingunt eam diuisionem, sed arripiunt species & inferiora diuidentia. Igitur intellectus instructus cognitione de substantia materiali per accidentia sensibilia & cognitione substantiæ spiritalis completæ per Metaphysicæ principia, ait substantiam completam ut sic diuidi in substantiam spiritualem, & materialem: ut actus est proprius Metaphysicæ. De substantiis materialibus quoad An est, & imperfectè egi Aristoteles 7. Met. cap. 11. Sed cum ordine ad substantias spirituales: quia res spirituales apprehendimus per similitudinem rerum corporearum propter imperfectionem specierum, quas à corporeis mutamur, & sic nostri actus circa spiritualia valde redolent corporea; per quæ gradum facimus ad superiora.

§. 73. *Bonum argumentum.*

Respondeo diuisionem entis, ut sic, nec esse physicam nec metaphysicam, sed mixtam ex vtraque; quia elicitur ex præmissa physica, *Datur substantia corporea, & ex hac metaphysica, Datur substantia incorporea, & inferitur hæc mixta: ergo substantia diuiditur in incorpoream & corpoream.* Ad argumentum negatur maior, ad probationem distinguo antecedens; scientia diuidit rationem communem obiecti in species pertinentes ad suum obiectum, concedo antecedens: nego tamen in species ad eandem non spectantes; illa autem affectio, quia non est ad sola sua obiecta, sed etiam ad aliena, pertinet ad vtramque scientiam (ut de Theologia dicam).

§. 74. *Entis ut sic diuisio non pertinet ad solam Met.*

Confirmatur primò, quia ens in commune est etiam diuisibile in naturale & supernaturale: quia totus conceptus entis ut sic in statu præcisionis ita cognosci

§. 75. *Eiusdem diuisio in supernaturale & naturale spectat ad Theologiam ad Metaph.*

cognoscitur, ut quidquid clarè cognoscitur, manifestè reperitur in ente supernaturali non aliter ac in naturali. Vtrumque enim est ens reale: habitus item supernaturales sunt qualitates & principium operandi: in quo conceptu conueniunt cum calore qualitate operatiua: ergo conceptus entis realis & qualitatis operatiuæ communis est vtrique. Sed Metaphysicus ex solis suis principiis non potest diuidere ens in naturale & supernaturale: illa autem diuisio est Theologica, id est, mixta ex vno principio naturali, & alio reuelato, ut constat ex disp. 9. de fide: ergo diuisio entis in commune in spiritali & materiale non est ex sola Metaphysica. Confirmatur secundò, quia hominis diuisio in Petrum & Christum non est philosophica, quamuis philosophus consideret hominem ut sic. Ratio à priori, quia ex solo conceptu communi & substantiæ spiritalis non possumus cognoscere alias differentias entis & substantiæ, nisi habeant necessariam connexionem cum ante aut substantia spiritali.

§. 76. *Obiiciones quatuor.*

Obiicies primò contra cõfirmationem primam, ens ut sic posse considerari dupliciter: primùm ut complectitur entia naturalia: sic autem id contemplantur Metaphysicus. Secundò ut complectitur supernaturalia, qua ratione ens non pertinet ad Metaphysicum: quia actu naturali non possumus percipere obiecta supernaturalia. Secundò obiecto inde sequi posse Metaphysicum contrahere ens ad naturale & supernaturale: quia ad eandem facultatem spectant abstractio & contractio conceptuum communium. Obiicio tertio contra rationem à priori ex Deo cognito inferri posse cognitionem substantiæ materialis, quæ cum illo habet necessariam connexionem. Quartò, quia rem spiritualem explicamus per materialem: est enim res spiritalis quæ caret partibus extensis.

§. 77. *Eius ut sic consideratum à Metaph. est commune enti supernaturali.*

Ad primum respondeo, illam duplicem considerationem entis esse veram in actu signato, quando aliquis expressè cognoscit ens supernaturale clarè & distinctè sub hoc conceptu illud distinguente ab ente naturali: idem dixerim de hoc ente ut distinguitur à supernaturali. Sic conceptus entis amplectentis supernaturale non spectat ad Metaphysicum: Item nec conceptus entis naturalis ut sic est ille conceptus entis ut sic, de quo distulit metaphysicus. Ens enim ut sic consideratum in tota sua latitudine, ita ut in illo conceptu obiectiuo includantur confusè omnia entia vel aliqua ratio communis cum omnibus identitica: ex parte autem intellectus illis responderet conceptus representans confusè illa omnia entia, vel rationem communem cum omnibus eandem. Quia in ratione entis omnia sunt similia: naturalitas autem & supernaturalitas sunt differentia ortæ ex proprio cuiusque conceptu: quæ differentia non concipiuntur clarè conceptu illo communi, sed confusè. Vnde respondeo ad Metaphysicū spectare hunc conceptum entis ut sic abstractum à naturali & supernaturali. Ad probationem respondeo posse actu naturali concipi confusè & indistinctè obiectum supernaturale, ut est idem materialiter cum aliquo conceptu non excedente vires naturæ. Quod patet in Deo, in quo idem sunt à parte rei conceptus naturales & supernaturales, & cum actu naturali concipimus Deum ut est author naturalis, materialiter & confusè cognoscimus conceptum obiectiuum authoris supernaturalis: quidquid autem sit in actu naturali possumus cognoscere obiecta supernaturalia in particulari.

§. 78. *Contractio naturæ communi.*

Ad secundam obiectionem in §. 76. nego sequentem: ad probationem respondeo contractionem

rationis communis in species pertinentes ad obiectum vnius scientiæ, esse eiuudem scientiæ, non verò quando species extrahuntur ad obiecta aliarum facultatum. Exempli gratia, compositum naturale ut sic contrahitur à physico ad hominem & calum: quia tam homo quàm calum sunt obiectum physica: ita ens ut sic contrahitur à metaphysico ad Deum & Angelum, quia vterque spectat ad metaphysicam. At verò potest ratio communis continere species spectantes ad facultates diuersas ut substantia continet sensibiles & insensibiles, tunc autem diuisio non pertinet ad eandem scientiam ad quam ratio communis. Ratio à priori, quia abstractio est actus confusus representans conceptum, in quo plura conueniunt: quo conceptu illa plura conuenientia non representantur clarè & formaliter, sed tantum materialiter atque confusè. Contractio verò est clara & expressa representatio inferiorum conuenientium: vnde non bene arguitur à conceptu confuso ad clarum: quia confusus facilius est claro.

munis quando spectat ad eandem scientiam ac abstractio.

Ad tertiam obiectionem in eodem §. 76. respondeo Deum posse cognosci intuitiue: quæ cognitio potest esse principium penetrandi substantias materiales: potest item cognosci abstractiue ex solis naturæ viribus: sic autem potest cognosci eius omnipotentia & scientia terminari ad omnia quæ non repugnant: at non possumus cognoscere quæ repugnant aut non. Ut nunc cognoscimus ab eo posse produci substantiam supernaturalem, si hæc non repugnat: controuersiam autem hanc de repugnantia substantiæ supernaturalis, non dirimimus ex conceptu omnipotentia: ut à nobis cognoscitur: quia in via cognoscitur imperfectè connexio Dei cum creaturis.

§. 79. *Videntes Deum possunt cognoscere quæ non repugnant in obiecto formali, secus non videntes.*

Ad quartam obiectionem, respondeo inde non sequi res corporeas esse **Metaphysicæ obiectum**, quia non cognoscuntur neque ut **subiectum**, neque ut prædicatum, neque ut vnio: sed tantum connotantur in obliquo ad explicandam substantiam spiritalem ex fundamento negationis partium. Quando autem agimus de obiecto, agimus de partibus propositionis obiectiue, non verò de extrinsecis connotatis, quæ aliquo etiam modo percipiuntur.

§. 80.

SECTIO III.

Vtrum substantia spiritalis completa ut sic sit Metaphysicæ obiectum adequatum attributionis?

ENS rationis à Metaphysica disputari, per attributionem ad ens reale, non eget probatione: quia præcisè consideratur ut illi oppositum. Entia per accidens, quamuis à Mathematicis, & architectis per se considerentur, tamen à Metaphysico non per se, sed ut opposita enti per se considerantur, ut fatentur omnes; & patet, quia infra ostendam, sect. 7. proprium esse scientiæ subalternatæ (ut aiunt) per se tendere in ens per accidens. Tria nobis comparanda supersunt, Ens in commune, Substantia spiritalis completa, Deus: vtrum hæc æquè per se primò considerentur? An verò ens ut sic referatur in esse scibili ad substantiam spiritualem completam? Hæc autem ad Angelum tandem hic ad Deum? qui sicut est omnium rerum finis, ita & huius facultatis adæquata meta.

§. 81. *Eius rationis aut per accidens non est obiectum attributionis.*

SVBSECTIO I.

Pars affirmans.

- §. 82. **D**ico primò, *Conceptus ensis, & substantia completa ut sic, præcisus ab omnibus inferioribus, non consideratur per se à Metaphysico, raquam propter finem, sed cum ordine ad substantiam Angelicam, & Diuinam: ita ut adequatum obiectum attributionis sint Deus & Angelus.* Ita sentiunt qui dicunt, Deum solum esse obiectum huius scientiæ, quos referam, §. 100. Commentator, & alij apud P. Fonseca 4. met. cap. 1. quæst. 1. lect. 1. quibus ipse consentit conclusione 1. & 2. de substantia verò in commune eam docet conclus. 3. asserens esse Aristot. & est libr. 4. cap. 1. est (inquit) *quædam scientia, quæ speculatur ens, prout ens est, & quæ ei per se insunt, ubi ens prout ens, non reduplicat rationem communem entis (ut nonnulli volunt) sed rationem formalem substantiæ; nam cap. 2. latè probat ens simpliciter esse substantiam, cætera verò esse ens per attributionem ad illam; ut sanum, dicitur simpliciter de sanitate, de instrumentis autem, & signis per attributionem ad illam; subdit autem: Quomodo igitur sanorum omnium una scientia est, ita & de cæteris: id est de reliquis Metaphysicæ obiectis; deinde concludit. Quod si hoc substantia est, oportet profectò, ut substantiarum principia, & causas Philosophia habeat. Videatur totum caput secundum: quod liquet apertius è lib. 7. c. 1. his verbis ens simpliciter esse solam substantiam. Patet igitur quod propter hanc illorum quoque singula sunt. Quare quod primò est ens, & non aliquid ens, sed simpliciter ens, substantia. Denique concludit caput illud. Quare nobis quoque maximè & primum & solum (ut ita dicam) de ente hoc pacto, quidnam sit speculandum est. Vbi verba, ut ita dicam, adduntur ad significandum de alijs præter substantias agendum, sed de substantiis solis ut de fine, Aristotelem autem non esse intelligendum de substantia, ut sic exclusis Deo, & Angelis, est clarum; tum quia de illis disputat toto lib. 12. tum ex lib. 7. cap. 1. his verbis. *Primum autem præter materiam huiusmodi substantiarum sit aliqua alia, & oportet querere substantiam eorum aliquam aliam, ut puta numeros, aut aliquid tale, posterius considerandum est: huius enim gratia, & de sensibilibus substantiis distingere tenemus: quod iis dixit, lib. 12. cap. 1. speculatio nobis de substantia est: si quidem substantiarum principia, & causas queruntur. Vbi interpretis in margine, Metaphysicus quid consideret: huius gratia dixit, id est, de substantia spiritali.**
- §. 83. Eandem sententiam docet, S. Thom. 4. met. lect. 1. & lib. 5. lect. 7. initio constituens discrimen inter obiectum commune siue adequatum proprium, & obiectum, de quo est principaliter intentio, quod ego attributionis dico: commune autem ait esse ens; principale autem substantiam. Ex quo testimonio responderi debet alijs eiusdem confirmantibus ens ut ens esse Metaphysicæ obiectum; id est, commune, & proprium; item lib. 7. lect. 2. sub initium. Me papyrus, tempusque deficient prius, quam testimonia D. Thom. consule Bergomensem verbo *Metaphysica*, locos indicantem abundè.
- §. 84. Dices: S. Thom. in prologo Metaphysicæ, & in libros Boerij de Trinitate ait Angelos, & Deum non considerari à Metaphysico, ut partem subiecti; sed ut causas illius. Fateor à Beato Thom. exclusos videri ab obiecto proprio Metaphysicæ Angelos, & Deum; quod est contra Arist. toto lib. 12. de Angelorum, Deique perfectionibus differentem, & contra vniuersos Doctores eos referentes inter obiecta præcipua: & contra ipsum S. Thom. eodem

prologo asserentem, Metaphysicam agere de ente separato à materia secundum rationem, & esse: & Metaphysicam sapientiam dici qua parte de Deo agit, cuius testimonia vide §. 100. immo ea ratione *Teologia naturalis* vocatur: at de Deo, & Angelis, ut sunt principia motus, etiam physicus agit; ergo non est S. Thom. in ea significatione accipiendus. Quem expone ex ipso lib. 3. met. lect. 4. prope finem asserente, materiam non considerari à Metaphysico, quia non est causa entis, sed alicuius entis: id est mobilis: at materia est causa essentialis, & quia non est de essentia entis, ideo eam excludit à Metaphysica: ergo quando dicit, Deum & Angelos esse causas entis, intelligitur de compositione essentiali, qua ratione nostra, Deus & Angeli ratione suarum differentiarum constituunt varias entis species, at in alio genere causandi non capio D. Thom. Angelus enim, quomodo est causa entis ut sic, nec alicuius entis in Metaphysica considerati; nam si est causa suorum accidentium, quæ sunt obiectum Metaphysicæ, ergo & essentia Angeli erit Metaphysicæ obiectum; quia substantia & eius accidens ad eandem facultatem spectant. Vnde Deus & Angelus ut præcisè sunt causa alicuius entis, tractantur in ordine ad illud: ut autem secundum se sunt, omnia tractantur propter illos. Hæc dixi pro autoritate huius conclusionis, quam sic probò.

Primum, quia ens & substantia ut sic, sunt partes per se, & non per accidens, Dei & Angelorum in compositione Metaphysica, siue rationis constitutione: ergo referuntur in scientia ad Deum, & Angelos. Probo consequentiam, quia cognitio partis per se, refertur ad cognoscendum totum, de quo agit talis scientia, ergo: probo antecedens, tum in homine, cuius partes cognoscuntur in ordine ad hominem ipsum: nam de corpore, de animo, & vnione, quorsum agitur, nisi vt homo perfectè noscarur: tum quia pars, qua ratione est pars, est ens incompletum, petens compleri in toto, sed ens incompletum, quia ratione tale est, petit cognosci in ordine ad completum: ergo & pars in ordine ad totum: probatur minor: tum quia res petunt cognosci, cum ea proportione, qua sunt: sic accidens petit cognosci cum relatione ad cognitionem substantiæ, quia ad eam refertur ex sua natura; tum quia sicut obiectum in se est imperfectum, dum non adiungitur toti enti completo: ita nec eius cognitio est perfecta, dum non adiungitur cognitioni entis completi.

Dices, genus esse totum potentiale, seu potestatiuum, at totum non refertur in cognitione ad partem, sed potius pars ad totum. Contra genus est totum potestatiuum qua ratione est vniuersale; sed sub hac ratione refertur ad cognitionem specierum, ergo & sub ratione totius potestatiui. Maior est clara, genus enim quia confusè cõtinet omnes species, & de omnibus prædicatur, vocatur *totum potestatiuum*. Id est, potestate, & compositione rationis, est in omnibus inferioribus: probatur minor, vniuersale, quatenus est vniuersale, est pars petens cõtrahi ad compositionem specierum: sed pars vt pars, refertur in cognitione ad totum, quod componit, ergo vniuersale refertur in cognitione ad inferiora: minor videtur certa; probo maiorem; quia vniuersalia non continent totam rei essentiam, sed partem, in qua multa sunt similia.

Dices speciem infimam non referri ad indiuidua. Respondeo referri quidem, quando scientia agit de indiuiduis, vt scientia de Deo, Christo, & cœlo, propter eandem rationem. Quando verò scientia

- §. 85. scientia non agit de indiuiduis, quid mirum, si ad ea non referatur? Adde speciem infimam esse totam essentiam rei, de qua completè prædicatur, & sic potest in illa sibi: genus verò non continet totam essentiam: quare ab illo ad speciem est abeundum.
- §. 88. Confirmatur hæc impugnatio: quia ea ratione qua genus est potestatiuum, species sunt eius partes subiectiue: nam totum habet partes, nullæ autem sunt huic toti præter species, quæ vocantur, *partes subiectiue generis*: sed species est pars subiectiua generis, quia illi subiicitur vt totum, genus includens, vt partem, ergo totum potestatiuum, est pars speciei: probo minorem in hac propositione, *homo est animal*: species subiicit generi, ex quo & ex differentia componitur logicè, vt ex partibus; genus enim prædicatur de homine non vt tota essentia, sed vt pars materialis, contracta per differentiam ad hanc speciem, sin minus assigna, obsecro, animal quam habeat rationem totius comparatione hominis? Nam ex homine non componitur: ergo non est totum, in ea significatione: ergo totum respicit hominem vt speciem sibi subiicibilem, ergo vt prædicabile de illa; quam sic abstractè continet cõfusse. Nam sicut exercet illam potentialitatem quando reducitur ad actum: ita continet tale exercitiu in potentia; & illam exercet vt pars actualis speciei: ergo eius potentialitas est esse in potentia partem. Qua de re egi in logica, disp. 4. lect. 4. Quando ergo totum est simpliciter totum, cognitio partium refertur ad illud; quando verò est simpliciter pars actualis, & æquiuocè: & secundum quid totum, eius cognitio refertur ad totum actuale.
- §. 89. Secundò probatur conclusio, Metaphysicus, qua parte de Angelis agit, & Deo, eos conatur perfectè cognoscere: ergo illa tractatio per se conatur attingere omnia prædicata necessaria per se ad exactam illam cognitionem. Consequentia negari nequit: si enim per se non conaretur assequi talia prædicata, inanis esset conatus Angelos percipiendi, quia id non assequeretur illa facultas; ergo per se illa tractatio tendit ad prædicata entis, & substantia ut sic: probo consequentiam, quia illa prædicata vt per se necessaria ad exactam de Angelis cognitionem. Ergo illa prædicata per aliquos actus Metaphysicæ, & per aliquos habitus referuntur ad Angelos tanquam ad totum, & finem. Est evidens consequentia: ergo per nullum habitum Metaphysicæ attinguntur nisi cum hac ratione. Probo consequentiam, quia in Metaphysica non inueniuntur plures habitus circa ea prædicata, quorum alteri ea referant ad Angelos, alteri non; tum quia inuenirentur & alij, qui ea referrent ad Deum: sic autem minimum reperirentur in Metaphysica tres habituum species circa prædicata communia: itidem in physica esset vna species habituum circa corpus vt sic, alia circa illud vt est pars cœli, alia vt est pars hominis, alia equi, &c. quod præfert absurdum; tum à priori, quia prædicata obiectiua entis vt sic eadem sunt, quando concipitur ens vt sic, & quando concipitur in Angelo, aut Deo, quare eadem scientia & habitus illa vtrobique speculatur; discrimen autem quod habet in speciebus, non oritur ex conceptu communi, sed ex differentiis, quas alij habitus contemplantur.
- §. 90. Hoc autem est discrimen inter logicæ, & scientias reales: quod hæc non multiplicat habitus circa prædicata communia abstracta vel contracta; quia semper sunt eadem: logica verò multiplicat, quia contemplantur abstractiones ipsas, affectiones contractionis, & abstractionis: cuius obiectum sunt: at Metaphysicus non curat de illis, sed tan-

tum prædicata ipsa. Quare in physica semel præmittitur doctrina de corpore vt sic, de materia, forma, &c. quæ non reperitur in singularum rerum disputatione, quia quæ dicta sunt de materia vt sic, quadrant in cœlum, hominem & leonem; quorsum autem Metaphysicus agit de ente vt sic, si totum illud in Angelo penetrat: qua ratione dixi in proœmio physicorum cognitionem corporis vt sic referri ad singulas corporum species, quia cognita essentia corporis in commune, nihil habet in particulari cognoscendum præter differentias, quæ cognoscuntur per alios habitus. Ratio à priori, quia corpus vt sic, & corpus vt pars hominis non habet ex parte sui aliquod prædicatum nouum: sed prius erat abstractum, posterius contractum; quæ sunt differentie logicæ, ortæ ab actibus vniuersalibus & particularibus. Quare illi diuersi status non habent diuersos habitus physicos; sed logicos: qui ita versantur circa extrinsecas denominationes vniuersalium, & particularum.

Dices primo, physicum conari exactam cognitionem de homine, ad quam exiguntur prædicata communia; quæ physicus non attingit. Verum fortè probabo §. 183. habitus de obiecto transcendente ad physicum etiam spectare: sed eo nullo, præsto est discrimen: physica est scientia particularis, non inuens ens commune: sed corporeum: vnde prædicata cõmunia accipit à Metaphysica, scientia vniuersalissima: at verò omnia prædicata corporis formaliter assequitur physicus, eaque refert ad suas species. Metaphysica autem de illis ager, quia sunt eius obiectum: ergo ea refert ad Angelum, & sicut ex ente vt sic, & eius differentia constantur Angelus, & Deus; ita ex scientia de Angelo, & Deo constatur scientia de ente & eius differentia sicut scientia de homine integratur ex scientia de corpore & anima.

Dices secundò, ens vt sic non sumi abstractum ab inferioribus sed contractum. Contra, quia ens contractum includit suam essentiam: ergo obiectum adequatè sunt Angelus & Deus: probo consequentiam; quia ens cum differentia Angeli est formaliter Angelus; sicut animal cum rationali est formaliter homo: ergo ens vt sic præcisum non est obiectum attributionis, & quidem ens vt sic nõ accipiendū abstractū, sed cum suis differentiis ostendā.

Tandem omnia Metaphysicæ obiecta vel sunt substantia, vel aliquod ipsius prædicatum, accidens, aut attributum: sed substantia est inter omnia illa præstantissima: ergo omnia referuntur ad hanc. Probo consequentiam exemplo physicorum, quibus omnia in esse scibili referuntur ad substantiam mobilem propter eam rationem: neque verò obiectum attributionis alia sibi venditat.

SVBSECTIO II.

Opposita argumenta.

§. 93. **P**ater Suar. disp. 1. sec. 1. à numer. 24. & Fons. lib. 4. c. 1. q. 7. lect. 2. huic conclusioni aduersantur. Primum autoritate Arist. c. 1. lib. 4. *Est (inquit) quædam scientia, quæ speculatur ens, prout ens est, & quæ ei per se insunt.* Verum ostendi §. 16. ens vt ens ab Arist. ibi usurpari pro substantia, quo testimonio propugnatur hæc opinio, non oppugnatur.

§. 94. Secundò, quia omnia de quibus metaphysicus agit, conueniunt in eandem abstractionem entis in communi: ergo omnia illa sunt attributionis obiectum adequatè: nam quæ per se cadunt in eandem abstractionem à materia, per se considerantur à scientia

scientia sine attributione vnus ad aliud. Confirmat, si non esset Angelus, adhuc Metaphysica ageret de ente vt sic, ergo illud non refert ad Angelum. Nego consequentiam & eius probationem; e qua tantum conficitur, illa esse obiectum proprium, quod S. Thom. *commune* vocat, non tamen attributionis: nam inter obiecta eiusdem abstractionis potest reperiri intrinsecus ordo vnus ad aliud, possuntque inuicem in cognitione referri: sicut re ipsa referuntur. Quod patet exemplis: totum enim & partes in eadem abstractione cadunt: & tamen partes in cognitione referuntur ad totum: item ignis, & calor cadunt intra eandem abstractionem; materia prima, & quantitas: Angelus & eius cognitio: cum tamen calor referatur ad ignem; quantitas ad materiam; ad Angelum eius cognitio. Ad confir. Non esset hæc Metaphysica, si Angelus repugnaret, huic enim obicitur prædicata realiter eadem cum Angelo: ergo si Angelus non esset, non essent hæc prædicata realiter; quia hæc sunt Angelo communia: illa non essent. Nunc autem disquirimus obiectum huius Metaphysicæ, non alterius chymariciæ. Immo si calor non esset, non esset hæc Metaphysica, non quod hæc calorem dispiciat: sed quia rationem communem etiam calori, quæ non esset, calore sublato è possibilibus.

§. 96. Tertiò, quia de multis agit Metaphysicus, quæ non spectant ad cognitionem substantiæ immaterialis: ergo. Nego antecedens; recensui autem §. 49. quidquid Metaphysicæ obicitur, quod immediatè, vel mediatè ad substantiam referatur; nam cum ens ad substantiam referatur, quod refertur ad ens, refertur etiam mediatè ad substantiam.

§. 97. Quartò, quia ens vt sic potius est obiectum adequatum quam eius species, vt Physicæ obiectum adequatum non sunt corporis species: sed corpus vt sic; nam ea ratione agit de cælo, quia est corpus: similiter Metaphysica ea ratione agit de Angelo, quia agit de ente, quæ phrasis familiaris est S. Tho.

§. 98. Antecedens latam continet æquiuocationem; nam ens vt sic, aut corpus ab inferioribus præcisa, cum sint conceptus valde confusi, & imperfecti, non possunt esse adequatum obiectum scientiæ: quæ cognitiones confusas, & vniuersales ad claras, & particulares declinat, vt obiecta exactè cognoscatur, non verò particulares ad vniuersales: quia ratio communis bene cognoscitur sine particulari, secus hæc, quæ ab illa pendet. Quam ob rem necessum est communem referri: illud enim est vtile, hoc autem esset inutile. Quis autem dicat finem Metaphysicæ esse scire solam distinctionem & attributa entis vt sic: quæ est valde manca cognitio, vt patet ex tota disput. 2. ostendi autem in proœmio physicorum corpus vt sic non esse adequatum obiectum Physicologi, sed omnia corpora collectim capta. Sanct. autem Thom. non intelligit ens sic præcisum, sed cum tota sua communitate, complectente differentias, quas vna voce promittimus *ens* aut *corpus vt sic*, sicut obiectum visus est color: non quod visus feratur in colorem vt sic, sed particularim in colores omnes. Nec verò physicus agit de cælo, quia habet rationem corporis vt sic; sed etiam, quia est cælum, & vna species corporis: nam cum physicus agit de omnibus corporis speciebus, singula illarum secundum proprias differentias habent rationem obiectiuam physicæ: sicut visus videt albedinem, quia est color, non quia habet colorem vt sic, quem visus ignorat: sed quia est albedo, & vnus è coloribus. Nam visus omnes colores exprimit. Nec alia vnitas in obiectis requiritur præter

hanc similitudinis, & conuenientia. Immo ea ratione physicus agit de corpore, quia agit de cælo, cuius pars est corpus: & propter eandem rationem agit de materia.

§. 99. Quintò, illud est primum & adequatum subiectum, cui per se conueniunt proprietates communes in ea scientia demonstrata: sed enti conueniunt, quia illa sunt, *bonum, vnum, & verum*. ergo. Distinguo maiorem: cui conueniunt proprietates communes, simul cum particularibus, concedo maiorem, sic Deo & Angelis conueniunt vnitas communis, & particularis. Nego de proprietatibus vt sic, particularibus amotis: in Metaphysica autem non modo monstratur vnitas vt sic; sed etiam vnitas Dei, quæ non conuenit enti vt sic; Proprietates adequatæ conueniunt subiecto adequato proprio, vt omnes proprietates entis vt sic; Dei & Angeli, conueniunt Angelo, Deo, & enti: sed cum attributione vnus ad aliud. Alia argumenta apud P. Fons. supra sect. 2. non probant substantiam non esse subiectum attributionis: nam hoc admittit expressè, sect. 3. sed tantum probant Angelum, & Deum non esse obiectum adequatum proprium; quæ omitto, quia ex dictis sunt facillima soluta. Hoc te monitum volo, rationem, quia nititur hæc conclusio probari ab omnibus: qui dicunt logicæ adequatum obiectum esse modum sciendi, complectentem diuisionem, distinctionem, & argumentationem: quod cum Pat. Tolet. & Suarez docent complures: item qui demonstrationem, hos reuuli, disput. 1. log. §. 162. Nam illi modum sciendi in commune dirigunt, vel ad solam demonstrationem, vel ad tres species modi sciendi.

SECTIO IV.

Deus est adequatum obiectum Metaphysicæ.

§. 100. Dico secundò. Obiectum adequatum attributionis Metaphysicæ est solus Deus Opt. Max. ita vt omnia de quibus metaphysicus agit, habeant Deum pro vltimo, & adequato obiecto, cuius gratia disputantur. Et contingit rebus omnibus, de quibus edisserit Theologus. Ita Albertus M. Auerroes, Auicenna, & Alpharabius, apud Pat. Suarez, num. 7. & Fons. supra sect. 1. Hanc arbitror esse Aristotelis mentem lib. 1. cap. 2. ante finem, asserentis hanc scientiam esse diuinam, & quia Deus eam habet, & quia agit de Deo: Scientia autem à suo obiecto denominatur, at diuinæ scientiæ obiectum primum, & cuius gratia (si ita fas est loqui) est. Deus ipse: ipse autem Arist. passim primos Philosophos, Theologos appellat: totumque hoc opus absoluit, disputatione de Deo tanquam de scopo sibi tota disputatione præfixo, sicut logicam absoluit præceptis de demonstratione, quam dixerat sibi esse finem in illis libris. Denique quia dixit finem suum esse inuestigare vniuersalissimas causas entis: Deus autem est ista inter Metaphysica obiecta.

§. 101. Sententiam hanc clariùs sequitur S. Thomas 3. contra Gentes cap. 25. vbi probat finem cuiusque substantiæ intellectualis esse cognoscere Deum, ratione autem sexta hæc subiicit, *ipsa prima Philosophia tota ordinatur ad Dei cognitionem sicut ad vltimum finem, unde & scientia diuina nominatur*. Ecce meam conclusionem, iisdem verbis: ergo ex sententia Diui Thomæ, omnes habitus metaphysici ordinantur ad cognitionem de Deo tanquam ad vltimum finem, nec dixit, *ordinantur ad Deum*. Nam

Nam cætera ad eundem etiam referuntur: sed dixit: *ad Dei cognitionem*; id est, in esse scibili tota Metaphysica referuntur ad Deum. Quod apparebit clariùs legenti totum illud sextum argumentum, quo ait, Dei cognitionem esse finem Metaphysicæ; sicut vltus naui, cuius directio est finis artis nauticæ: cui Ferrara consentit ibidem. Vtriusque autem aliud exemplum est ex amabili obiecto: quod enim amatur propter aliud, ad illud refertur, ergo & quod scitur propter aliud, ad idem refertur. item 1. 2. quæst. 66. art. 5. corpore ait, *obiectum sapientiæ*, id est Metaphysicæ, *precellit inter obiecta omnium virtutum intellectualium: considerat enim causam altissimam quæ Deus est, vt dicitur in principio Metaphysicæ*. Vbi obiectum simpliciter Metaphysicæ vocat Deum: non verò cum addito (vt aiunt) diminutive: sicut obiectum Theologiæ vocatur Deus idem. & ad quartum est tam clarus, vt non possit obtenebrari obscura aliqua interpretatione, *cognoscere*, (inquit) *rationem entis, & non entis, & totius, & partis, & aliorum, quæ consequuntur ad ens, pertinet ad sapientiæ: quia ens commune est proprius effectus cause altissime, scilicet Dei*. En S. Thom. ens commune, & eius affectiones referentem ad Deum in Metaphysica cognitione. Immo & ipse P. Suarez sect. 4. num. 4. fine ait, omnes scientias ad Metaphysicam referri propter contemplationem de Deo, quæ in Metaphysica exercetur, ergo multo melius refertur Metaphysica ipsa. Tandem Pat. Fons. sect. 3. conclus. 1. ad stipularur. Videntur tamen primo intuitu aduersari, quia non satis enucleant hanc distinctionem obiecti adequati proprii & attributionis; nam quod illi vocant *principale*, ego voco *attributionis*.

§. 102. Aliqui discipuli S. Thom. eum adducunt pro oppositâ sententiâ ex quæst. 5. in Boëtium de Trinitate art. 4. vbi asserit Deum non esse partem subiectiuam obiecti Metaphysicæ. Verum hi querunt testimonia S. Thomæ in suburbis eius operum, omittentes quæ sunt in eorum meditullio: ipsi autem tenentur explicare testimonium quod producant ne illud senex retractasse videatur. Voluit ibi S. Thom. Metaphysicum non habere Deum pro subiecto perfectè cognoscendo, quia illum cognoscit præcisè ex creaturis: quæ non indicant Trinitatem ex aliqua eius attributa: Theologia verò ea omnia potest cognoscere per diuinam reuelationem. Quæ expositio clarè colligitur ex eo artic. 4. neque obscurè indicatur in quæst. incipiente *deinde queritur de manifestatione diuinæ cognitionis*, art. 2. in eundem Boëtium de Trinitate: vbi docet à Philosophis traditam scientiam de Diuinis: in qua nostro imperfecto modo agitur de Deo. Idem dixerim de angelis (quos tamen aduersarij admittunt esse partem obiecti formalis Metaphysicæ) de quibus per pauca cognoscimus ex Metaphysica: plurima verò ex Theologia. vide §. 155.

§. 103. Probo conclusionem argumento è testimoniis S. Thomæ petito: obiectum, quod per aliquâ scientiam cognoscitur, secundum propriam suam rationem, & ad cuius cognitionem assequendam referuntur cognitiones cæterorum obiectorum eiusdem scientiæ, hoc (inquam) obiectum est obiectum attributionis, & adequatum finis illius scientiæ: sed Deus secundum suam propriam rationem consideratur in Metaphysica (vt abundè probaui) & ad eius cognitionem assequendam referuntur cognitiones cæterorum obiectorum Metaphysicæ: ergo Deus est obiectum attributionis, & adequatus finis extrinsecus Metaphysicæ. Maior propositio liquet è §. 27. immo & ex ipsis terminis: nam si ipsam disputatur, est iam obiectum: si verò gratia illius Philosophiæ Petr. Hurt. de Mendoza.

cognitionis, & cætera disputantur, eius cognitio est finis cæterarum cognitionum, quod est in esse scibili vnum obiectum referri ad aliud. Probo nunc secundam partem minoris propositionis: videlicet ad assequendam Dei cognitionem referri cæteras Metaphysicæ cognitiones: nam cognitio illa Dei est noster vltimus finis naturalis, & beatitudo naturalis, vel adequatè, vel saltem partialiter (vt nunc pono è B. Thom. 3. cont. Gent. c. 25.) Sed ad vltimum finem assequendum referuntur omnes naturales operationes (in quibus malitia non reperitur): ergo omnes cognitiones Metaphysicæ referuntur ad assequendam cognitionem de Deo.

§. 104. Dices primò, eo argumento probari, Deum esse etiam obiectum cæterarum facultatum, quia omnes illarum cognitiones referuntur ad assequendam Dei cognitionem: quia Deus est vltimus finis extrinsecus omnium facultatum & creaturarum omnium, idque maximè cernitur in physicis, vbi ostenditur existentia Dei. Respondeo, eo argumento effici cognitionem Metaphysicam de Deo esse finem quem natura sibi proponit etiam in aliis scientiis; quapropter Arist. eas nuncupat ministras, & ancillas Metaphysicæ, cui famulantur, instrumentes intellectum, vt per illas gradum faciat ad Deum: immo B. Thom. supra argum. 6. ait finem actionum ludicrarum esse contemplationem Dei. At verò non potest dici Deus obiectum attributionis, quia cum secundum se non consideretur per illas scientias, illis haudquaquam obicitur secundum se. Physicus enim (vt ibi ostendo disput. 10. sect. 1.) tantum attingit Deum vt primum principium motus, ostendens repugnare infinitum progressum in causis per searum physicus non percuratur perfectiones eius causæ; at in Metaphysica, & est obiectum illius, & eius cognitio est finis cæterarum; ergo in eum quadrant omnia, quæ in obiectum attributionis.

§. 105. Dices secundò, non referri ad Deum in esse scibili: sed tantum ad assequendum finem vltimum. Bene: quid aliud, obsecro te, est referri ad assequendam scientiam, & cognitionem illius? Confirmatur. Deus est vltimus finis, ad quem essentialiter referuntur cætera, quæ ab ipso in Metaphysica disputantur: ergo ad illum referuntur in esse scibili: probo consequentiam, quando intra eandem scientiam clauduntur finis, & quod essentialiter est ad finem, hoc refertur ad illud in esse scibili: ergo. Probo antecedens, tum exemplis: partes enim referuntur in scientia ad totum, quod est illarum finis, cognitio substantiæ est finis cognitionis de accidente; sicut eadem substantia est finis accidentis; species impressa est ad cognitionem expressæ eadem ratione: item instrumenta medica sunt in cognitione ad cognitionem sanitatis: tum à priori; quia res in sui cognitione seruat ad suum finem ordinem, quem in suo esse; res etenim sic petunt cognosci, vt sunt; alioqui non rectè cognoscerentur: vt patet in exemplis adductis.

§. 106. Dices, ea quæ sunt ad finem intrinsecum, sic posse cognosci, non verò quæ ad extrinsecum. Contra, species expressa non est finis intrinsecus impressæ, nec sanitas instrumenti medici; ergo id parum refert. Deinde ratio illius relationis non nititur intrinsecò fini, sed ordini essentiali ad illum: vt enim accidens refertur in cognitione ad substantiam, non quia est illi intrinsecum: nam etiam substantia est intrinseca accidenti; sed quia est illius finis: ita Angelus est essentialiter ad Deum: ergo eodem pacto refertur in scientia.

§. 107. Secundò argumentor, in Theologia cognitio de Angelo refertur ad cognitionem Dei; quia agi-

tur de Angelo, vt de effectu respiciente Deum vt vltimum finem, primūq; principium: ergo etiam agitur de eodem in Metaphysica sub ista consideratione. Pater consequentia, quia obiecta inter se seruant eundem respectum.

§. 108. Dices, Angelum in Theologia referri ad Deum; quia de vtroque agitur sub diuina reuelatione. Contra, reuelatio est ratio formalis obiectiua sub qua, non tamen est finis, nec obiectum attributionis Theologiæ, alioquin illa, & non Deus secundum se esset obiectum Theologiæ: nec reuelatio immutat naturalem ordinem obiectorum; sed potius illum indicat: est enim omnino denominatio extrinseca obiecto: ergo illa non facit vnum ad aliud referri: sed Deus id sibi vendicat, quia est principium, & finis rerum omnium: ergo id erit in Metaphysica.

§. 109. Quod ita confirmo. Deus nihil reuelat de se ipso, sed tantum reuelat aliquid de triangulis, aut de obiecto Logica, aut Physica; & ex vno principio reuelato, & alio naturali discurrunt Physicus, Logicus, & Mathematicus: certè Deus non erit obiectum illarum facultatum: sed cognitio materia referretur ad cognitionem compositi: & cognitio accidentis ad substantiam, & cognitio prædicari ad totam propositionem: sicut modò referuntur. Immo id ita Theologo contingit, qui cognitionem de accidente Angeli refert immediate ad cognitionem substantiæ Angelicæ, & non ad Deum. Itaque sicut Theologus omnia effecta, de quibus aliquid Deus reuelauit, refert in cognitione ad Deum, quia est illorum causa, ita metaphysica omnes effectus Dei, quos attingit, refert ad Deum, quia est illorum causa. Quam rationem reddit S. Thom. 1. 2. adductus, §. 101. ex quo non modo conclusionem, sed etiam probationes accipi: corporeos autem effectus non refert, quia sunt extra sphaeram sui obiecti. Theologus autem omnes referre potest, quia de omnibus Deus potest aliquid reuelare. Sicut ergo Theologia est partim intellectualis, cognoscens Deum, partim moralis, mentem instruens ad Dei amorem; vtriusque autem partis finis est Deus: ita Metaphysica instruit intellectum circa Deum, moralis autem philosophia componit mores erga Deum, vtriusque autem finis est Deus. Adde, Deum esse scibilem per se scientia naturali, ergo eadem ager de eius effectibus, quia sunt effectus Dei, vt agitur de obiectis aliarum scientiarum, eorumque effectibus: hæc autem scientia est metaphysica: ergo.

§. 110. Nec video quid vigeat. Nam, quamuis cognitio causa extrinseca, quandoque referatur ad exactam cognitionem effectus: id tamen est, quando causa non consideratur perfecte in illa scientia, secus esset, si perfecte consideraretur. Nec hoc est adeo perfectum, vt naturæ vires excedat, sicut non superat naturæ vires, Deū esse nostrum finē vltimum.

§. 111. At dicat aliquis primò, Deus est obiectum adæquatum attributionis sacræ doctrinæ: ergo nequit esse obiectum partiale Metaphysicæ. Probo consequentiam, quia quando obiectum sub peculiari abstractione potest terminare vnam scientiam adæquate, non potest vt pars alterius obiecti formalis aliam scientiam terminare: ergo. Probo antecedens, quia genus & species terminant eandem scientiam, quia cadunt sub eadem rationem speculabilis. Hoc argumentum nullius est momenti; quia fides & visio beata habent idem obiectum adæquatum attributionis. Deus autem est obiectum formale totale visionis, est tamen obiectum formale partiale fidei, vt ibi ostendi disput. 4. Ratio à priori,

quia sub diuersa ratione formali inadæquata potest esse alia scientia specie distincta: quia obiecta adæquata sunt diuersa. Vnde ad argumentum nego consequentiam. Ad probationem distingo antecedens: quando non sunt diuersæ rationis formalis, transeat antecedens: quando sunt, nego antecedens. Ad probationem respondeo ens pertinere ad diuersam scientiam ac species entis. Si enim communicant eandem rationem formalem vel abstractionem, pertinent ad eandem: secus si habeat diuersam abstractionem, aut rationem formalem vt patet in ente. Hæc probatio huius argumenti contra ipsos est potius quam ab eis. Nec hoc dedecet Deum, vt non dedecet terminare fidem & visionem: immo oppositum dedeceret, nempe cognoscere Deum propter aliud.

§. 112. Secundò obicitur futuram hanc Metaphysicam, quamuis Deus non esset: ergo non respicit Deum ex natura sua. Nego antecedens, quia si Deus non esset, nihil esset: vnde per locum intrinsecum definirer obiectum huius Metaphysicæ: quia definirer Deus, quo deficiente definirer omnia entia creata: quia interit effectus intereunte causa, à qua essentialiter pendet, vt patet ex summulis. Intereunte autem ente creato & increato nullus esset conceptus entis vt sic. Est ergo hæc perinutilis argumentatio. Ponamus autem non esse Deum, esse tamen Angelum. Respondeo non mansuram hanc scientiam: quia hæc habet essentialem ordinem ad multos actus quibus cognoscimus essentialem dependentiam angelicæ existentie & cognitionis à Deo: si autem illi actus essent impossibiles, esset etiam impossibilis illorum habitus. Ceteri autem manerent sicut maneret angelus: quia illi habent in ratione obiecti ordinem remotum ad Deum: quod si maneret angelus qui dicit ordinem immediatum, non tamen manerent actus de ente vt sic: quia conceptus, quem nunc habemus de ente vt sic, est communis Deo, in illo autem casu non esset idem conceptus obiectiuus: quia hac communitate careret. Quod autem alij obiciunt Metaphysicam fore tam vniuersalem quam intellectum, est falsum aperte: quia Metaphysica neque attingit obiecta materialia, nec Trinitatem, nec supernaturalia.

SECTIO V.

Vtrum Metaphysica cognoscat, & præscribat ceterarum facultatum obiecta?

§. 113. **A**Egidius, Antonius Mirad. & alij apud P. Suar. disp. 1. lect. 2. n. 2. ferre dicuntur, metaphysicam diuagari per omnia scientiarum obiecta: quibus videtur ad stipulari S. Thom. 3. met. lect. 4. adstruens, hanc scientiam ad omnia se extendere sub ratione entis: quibus P. Suar. merito refragatur. Illorum fundamentum potest esse. Primum ex Arist. asserente hanc scientiam considerare quidquid est in rebus: & eiusdem scientiæ esse contemplari totum, & partes: id est genus, & species, vt physicus disquirat corpus cum singulis eius speciebus: præsertim vrgent testimonio ex initio lib. 4. *Sicut est (inquit) vnus sensus vnus obiecti, & eorum, quæ sub ipso continentur, ita vnam scientiam hanc speculari ens, in quantum ens, & species eius, & species specierum.* Secundò, ad eandem scientiam spectat cognitio generis, & speciei: sed ad metaphysicum spectat cognitio generis rerum omnium: ergo & eiusdē specierum. Maior à me videtur satis probata à §. 14. In

§. 114. In præsentī ponenda est distinctio Metaphysicæ à ceteris scientiis, de qua sectione sequenti: nam si quis dixerit (vt Mirandulanus videret) Metaphysicam conflari ex omnibus habitibus tam Physicis, quam Mathematicis, consequenter hæc de obiecto censerebit: at nunc pono habitus de obiectis à materia abstractis distingui specie à Physicis, & diuersam scientiam constituere. Quo posito, Dico primo, à Metaphysico non considerari rationes entis præter abstractas à materia. Ita Aristoteles nullum obiectum huic facultati assignans, præter causas, & conceptus vniuersalissimos entis: & beatus Thomas, 3. metaph. lect. 4. negans causam materialem considerari per Metaphysicam: quod verò indidem obiciunt aduersarij, facilem habet explicatum: nempe omnia considerari à Metaphysico, quatenus sunt ens, id est, secundum conceptum entis, qui in omnibus reperitur.

§. 115. Probatum conclusio. Habitus Physici distinguuntur à Metaphysicis: ergo Metaphysica non considerat obiectum Physicæ. Pater consequentia, quia Metaphysica non haberet vnde distingueretur à Physicæ: nam scientiæ naturales distinguuntur per obiecta formalia proxima: sed eadem essent obiecta formalia, & materialia, vtriusque: ergo non distinguerentur. Probo minor. Demonstrer Metaphysicus esse compositum substantiale, id præstabit ex physica transmutatione, vel ex sensibili accidente, & cognitione ex iis orta; nec de composito ostendet aliquid, quod etiam Physicus non ostendat, idque etiam præstabit per eadem media per quæ Metaphysicus: ergo haberet vterque eadem obiecta formalia, & materialia.

§. 116. Dices, Physicum in prima demonstratione à priori habere pro obiecto formali essentiam corporis, & in demonstratione ab effectu, habere sensibilia accidentia: at Metaphysicum primam demonstrationem ordiri ab ente abstracto à materia; & eius species, & affectiones perferantem descendere, vsque ad infimas species. Quæ series cognitionum specie differt à Physicis, quia genus ducunt à diuersa ratione formali: vt Theologus differt à Metaphysico. Contra, exemplum Theologiæ non est re; quia innititur partim reuelationi diuinæ: at Metaphysicus non potest per conceptum communem entis eius differentias penetrare; nam per conceptum entis vt sic, non possumus quid conicere de ente supernaturali, vel de corpore simplici; nec quis poterit iudicare, an sit possibilis psitacus, aut simia, nec vlla species inferior. Nam in conceptu cõmuni nulla differentia clauditur, nec cognoscitur, nisi aliunde iuuetur intellectus. Cum ergo cognoscitur esse compositum substantiale, aliunde cognoscitur ex transmutatione, vel accidente sensibili: ergo ad cognitionem corporis eodem argumento ducitur Metaphysicus, quo Physicus: vtriusque ergo demonstratio eandem præmissas haberet, & conclusionem eandem.

§. 117. Dico secundo, Metaphysicum non considerat ens vt contractum ad corpus. Hæc est contra Patrem Suarez: necessariò tamen illata ex prima; quam idem docet. Probat; quia ens vt contractum ad corpus, est formaliter corpus: ergo si considerat Metaphysicus ens, vt contractum ad corpus, considerat formaliter corpus; quod est contra primam conclusionem: antecedens probat; quia ens contractum per differentiam corporis est de essentia corporis, sicut animal contractum per rationale, est de hominis essentia: sed animal cum rationali est formaliter homo. Ratio est; quia rationes cõmunes contrahi, est eas clarè cognosci in inferioribus; cognoscitur autem sic, quando simul cum illis cognoscuntur differentia contractiua. Species autem nihil sunt præter genus & differentiam clarè cognita. Metaphysicus igitur tantum concipit prædicata communia, differentias autem materiales arripit Physicus. Si autem corpus, quia est ens, consideraretur à Metaphysico, ergo quæuis infima differentia caderet sub Metaphysico, propter eandem rationem: nec esset necessaria alia scientia.

Vnde colliges, in Metaphysica non esse agendum de composito essentiali, aut eius partibus: de quantitate, situ, habitu, aliisque conceptibus materialibus. Rogas, cur Aristot. de illis egerit? forte ostenderet metaphysicam iuuari plurimum Physicis præceptis: nam Physicus demonstrat existentiam primæ causæ: eaque monstrata sistit gradum, quia sui instituti haud refert progredi: Metaphysicus autem accepta existentia Dei, circa illum ratiocinatur, eius essentiam attributaque disquirens per species immediatas relictas ex cognitione Dei per creaturas. Quemadmodum Physicus ministris vitur sensibus, & per accidentia cognita substantia, de illa philosophatur, eiusque affectiones demonstrat à priori. Totum enim hominem natura effinxit diuersis partibus instructum; quæ inuicem se iuuent. Quæuis enim scientia vitur cognitione alterius: exempli gratia, logica tradit hoc præceptum. *Diffinitio est oratio explicans naturam rei:* accipit tamen à grammatica, *quid sit oratio*, & à Metaphysica, *quid sit natura rei*. Ita intellectus per Physicam instructus, iuuatur ad Metaphysicam, per quam vicem rependit Physicæ tradens conceptus communes entis, qui etiam physico profunt.

§. 118. Quamobrem cum grano salis est accipiendum quod aiunt Pat. Fonsec. 1. Metaphys. cap. 2. quæst. 1. B. Thomas, & alij, Metaphysicam aliis scientiis comparatam, esse velut artificem architectonicum, quia illis præscribit obiecta: eaque tuetur. Etenim vnaquæque scientia sibi habet à natura præfixum obiectum, non enim nutat in eo delinquendo. Metaphysica autem nec scientias cognoscit, nec earum obiecta scernit: immo nec cognoscit, sed quæuis scientia habet reflexos aliquos actus, quibus in prooemiis sua inuestigant obiecta. Principia autem propria scientiarum fugiunt Metaphysicam: à qua confirmantur probando principia particularia per generalia, exempli gratia. Probat physicus existentiam substantiæ sensibilis, idque ex accidentibus: admittit aduersarius accidentia, negatque substantiam: hic non est coarguendus ex physicis principiis: sed ex metaphysicis: ostendendo ex conceptu substantiæ, & accidentis, non posse ex naturæ legibus accidens sine substantia consistere.

§. 119. Ergo contra negantes principia non est arguendum ex principiis eius facultatis: at arguendum est ex principiis alterius, tam euidentibus, vt negari nequeant mente: tamen negentur voce. Quod accuratè S. Thomas aduertit ex Aristot. 4. metaphys. lect. 5. Quo sensu omnes aliæ scientiæ ordinantur, stabiliuntur, capiuntque principia à Metaphysica. Quod clarius apparet in logica: tota enim syllogistica dispositio innititur huic principio. *Dici de omni, & dici de nullo. Impossibile est vt idem de eodem simul affirmetur & negetur.* At si hæc principia negentur, opem petit logicus à Metaphysico: & sic logica illatio probatur eo principio. *Quæ sunt eadem vni tertio, sunt idem inter se:* doctrina autem de contradicentibus propositionibus defenditur hoc principio, *impossibile est idem simul esse & non esse.*

§. 121.

Ad primum è §. 113, Respondeo, Aristotelem intelligi de omnibus, vt continetur confusè sub conceptu communi entis, quod est proprium huic facultati. Physici enim obiectum non diuagatur ultra corpus. Testimonium ex 4. lib. P. Suarez explicat ex P. Fonseca. diuersa verborum structura; nempe *vnus scientia esse cōtemplari ens, & specierum species, id est, specierum scientiarum esse contemplari species entis.* ac si dicat: Metaphysica est scientia generalis, cuius contemplatio est de ente: ceteræ autem sunt speciales, quarum contemplatio est de entibus in specie. Si hoc nõ placet, dicito Aristotelem loquutum de speciebus à materia abstractis, vel loquutum hyperbolicè rethorum more, commendabat enim suam Metaphysicam ex obiecti amplitudine, quæ sub se continet confusè omnes species specierum entis. Secundum argumentum est difficile, non quod prober pertinere omnes differētiās ad eandē scientiam, ad quam genus; alioquin vna esset scientia: sed quod probat ad eandem scientiam pertinere cognitionem de genere, ad quam pertinet speciem cognoscere. Quam difficultatem expecta sectione sequenti. Interim posita opinione communi, dico genus & speciem pertinere ad eandem scientiam, quando sunt intra eandem abstractionem, vt corpus vt sic cum eius speciebus: secus quando species est in diuersa abstractione, qua genus vel diuersa ratione formali.

SECTIO VI.

Vtrum scientia diuidantur per abstractionem à materia.

§. 122.

Primum pono ex disput. 16. de Anima cum Nominalibus, & P. Molina 1. part. quæstione 1. artic. 7. disput. 2. Habitus metaphysicos esse à phisicis specie distinctos; nec esse vnā simplicem qualitatem, per quam phisici simus & metaphisici: opinio autem Mirandulani asserentis, non esse nisi vnā scientiam considerantem omnia obiecta, non intelligitur de vnitāte eiusdemmet habitus, sed ex omnibus habitibus vnā scientiam conflare: quam tamen è sententia Mirandulani, in Phisicam, Metaphisicam, &c. claritatis ergo, diuide, vt breuius tradatur, & commodius in certas distributa classes. De phisica autem qualitate non esset probanda ea opinio. Primum, quia habitus naturalis esset in obiecto æque vniuersalis, ac intellectus, quod præ se fert absurdum; quia habitus est determinatior causa, quàm potentia. Secundo, quia habitus voluntatis circa materiam omnium virtutum non est vna simplex qualitas; temperantia enim realiter distinguitur à iustitia, potest enim quis simul esse iustus, iustitia speciali, & intemperans: si enim supernaturales habitus voluntatis, cum gerant vices potentia; realiter distinguuntur: quid ni & naturales acquisiti per actus? si autem voluntatis habitus distinguuntur, cur & intellectuales non distinguuntur? Tandem, quia potest aliquis esse phisicus esseque facillimus in demonstratione phisica, quin sit metaphisicus. Quo argumento probo ea disput. 16. de anima tot esse habitus specie distinctos in quavis facultate, quot conclusiones. Hac igitur habitu vnitāte explosa; quærimus hac, & sequente sectione scientiarum diuisiones, & vnitatem, qui habitus vnā scientiam efficiant; qui diuersas;

SUBSECTIO I.

Quotuplex abstractio à materia assignetur communiter.

§. 123.

Abstractio potest esse realis, & rationis. Realis potest esse idem quod separatio alicuius rei à materia: vt animus rationalis, homine intereunte separatur à corpore: quæ sic abiuncta dicitur *anima separata*: item accidentia eucharistica, sunt separata à materia panis. Secundo separatio realis à materia est idem quod distinctio alicuius rei à corpore, vt accidentia etiam dum existunt in corpore sunt ab illo separata. Tandem quæ à parte rei nec sunt, nec componuntur ex materia, nec illam connotant, dicuntur à materia separari, vt Angelus & Deus. Separatio autem rationis siue abstractio est distinctio rationis vnus obiecti ab alio: siue est consideratio vnus conceptus nõ considerato alio.

§. 124.

Celebris est triplex abstractio à materia. Prima à materia indiuidua, sed non à sensibili; secunda, ab indiuidua sensibili, sed non ab intelligibili: tertia ab indiuidua sensibili & intelligibili. Quod sic explano. Abstrahere vnū ab alio, est partiri cogitatione duos conceptus, qui à parte rei secari non possunt: exempli grat. animal & rationale nõ possunt in homine realiter diuidi, & tamen cogitatione possunt: quia hominem à longè venientem cognosco ego secundū quod animal, & tunc non cognosco esse rationale: ecce partiri cogitatione animal à rationali. Quod qua ratione cōtingat, dicā nõ paucis disp. 5.

§. 125.

Quo posito abstrahere à materia indiuidua, sed non à sensibili, est cognoscere rem aliquam sensibilem, non cognoscendo in indiuiduo aliquod eius indiuiduum: vt si concipiam hominem non cognoscendo singillatim Petrum nec Antonium, &c. nam homo materia sensibilis est, quia potest corporea facultate sentiri; non tamen est indiuiduum: & sic ille conceptus abstrahit obiectum à materia indiuidua, quia eam non cognoscit in indiuiduo: sed non abstrahit à sensibili; quia eā cognoscit: idem abstrahere à materia indiuidua, & sensibili, est cognoscere quidem rem materialem: sed non in indiuiduo, nec vt sensibilem; quia non concipitur, vt delibuta aliquo accidente sensibili, id est, perceptibili sensu; hæc autem abstractio non est à materia intelligibili; quia intellectus per se intelligit re corpoream, exempli gratia: cognosco ego triangulum, ille quidem in suo conceptu corpus includit: sed non albedinem, calorem aut vllam aliam sensui obiectibilem qualitatem: abstractio autem à materia intelligibili, est cognoscere aliquod obiectum, in quo formaliter non claudatur corporeus aliquis conceptus; quia non intelligitur ibi materia.

SUBSECTIO II.

Scientiarum partitio communis per abstractionem à materia.

§. 126.

Est igitur ex Aristotele 6. metaph. cap. 1. communiter penes triplicem abstractionem à materia tripartita Philosophia in Metaphisicam, Phisicam, & Mathematicas. Metaphisica abstrahit à materia, etiam intelligibili; quia in ente, Angelis & Deo non includitur corpus: Phisica abstrahit à materia indiuidua, sed non à sensibili; cum demonstret substantia corporea accidentia sensilia, & per eadem substantiam: Mathematica autem abstrahunt à materia sensili; quia considerant triangulos, numeros, & alia obiecta extensa; sed non curant accidentia sensilia.

Probo

Sect. VI. Vtrum scientia diuidantur per abstractionem à materia. 713

§. 127.

Probo quidem hanc scientiarum diuisionem; non modò, quia communem, verum quia haud incongruam, pro diuersitate obiectorum. Etenim duo sunt substantiarum genera; altera spiritualis completa; altera materialis completa. Hæc duo obiecta sibi vendicant proprias scientias; quæ non constant vnā integram, sicut nec ens spirituale, & materiale constituunt vnū, sed diuersos gradus entis. Vnde Aristot. lib. 4. cap. 2. dixit, totidem esse philosophia partes, quot sunt substantia: constituitque primum philosophum agentem de substantiis separatis; & phisicum de materialibus. Quia verò omnia alia entia sunt affectus, aut effectus harum substantiarum, ideo eorum consideratio ad eas duas philosophia partes spectat.

§. 128.

Dices, ens viuens constituit diuersum gradum à non viuente: ergo Phisica erit diuersa, vt vtrumque considerat. Equidem habitus de anima, & de celo sunt valde diuersi, reducuntur tamē ad vnā phisicam, quia vnū valde similia obiecta in materia, & forma: at Angelus, & corpus sunt valde diuersi; nec congruē in vnā scientiam cadunt; quia duæ philosophia partes rectè discernuntur per realem abstractionem à materia; quia obiecta formalia Metaphisicæ realiter abstrahuntur à materia, secus Phisicæ.

§. 129.

Præterea est aliud ens per accidens, resultans ex substantiis, nempe numerus, triangulus, &c. hæc obiecta considerantur per Mathematicas disciplinas: Geometriam conspicientem triangulos, epiciclos, &c. Arithmeticam enumerantem numeros. Musicam audientem numerorum sonos: Per spectiuam variis visiliū linearum aspectibus oculos illudentem. Ad quas reuocari possunt ceteræ omnes facultates: Logica, quæ considerat structuram actuum intellectus ad syllogismos: Architectura, & alia, quia sunt de ente per accidens. Hæc do lubens communi opinioni: scientias ita diuident. Adde quartam scientiam, nempe Theologiam, quæ ab aliis diuiditur, quia eius ratio formalis obiectiua partialis, est diuina reuelatio. De hac tripartita philosophia consule auctores apud Patres Conimbricenses, quæst. 1. proæmij phisicorum, res enim est communior, quàm egeat auctoritate. Vtrum autem abstractio à materia sit ita necessaria ad scientiarum diuisionem, nunc disquirendum.

SUBSECTIO III.

Impugnata nonnulla de abstractione à materia.

§. 130.

Sententia Maioris & aliorum.

Multa ab aliquibus Doctoribus, præsertim Thomistis circumferuntur de abstractione à materia; quæ nunc expendenda suscipio. Didacus Masius in Logica sect. 1. quæst. 2. proæmiali, & quæst. 5. docet ex S. Thoma abstractionem à materia esse rationem formalem tribuentem scientiis specificationem. In quo conueniunt quotquot aiunt scientias specie distingui per hanc triplicem abstractionem. Mouentur, quia scientia distinguuntur per obiectum vt est proximè scibile: sed est scibile proximè per abstractionem à materia: ergo vt obiectum est in tali abstractione dat scientia specificationem.

§. 131.

Tria reperiuntur in abstractione à materia.

Emungenda sunt verba huius sententia, quibus tota hæc doctrina tenebre scit. In abstractione à materia tria reperiuntur; primum, ipsa abstractio formalis siue actiua: quæ consistit formaliter in actu intellectus distinguente conceptum vnū obiectiuum ab alio, vt ostendi §. 123. & ab aduer- Philosophia Petr. Furr. de Mendoza.

fariis conceditur: quia cum ea obiecta non sint à parte rei separata à singularitatibus, debent necessariò separari per actum intellectus: in quo nulla est controuersia inter auctores. Hunc actum esse abstractionem formalem patet, quia est conceptus formalis seipso separans conceptum obiectiuum specificum ab indiuiduo: dicitur etiam actiua, quia ab illa deriuantur omnes denominationes speciei, abstracti, &c. Reperitur etiam obiectum abstracti: quia illa formalis abstractio cognoscit obiectum aliquod cuius conceptum specificum abstrahit à singulari. Hoc obiectum possumus vocare abstractionem obiectiuam: id est obiectum actus abstractionis: quemadmodum actus intellectus appellatur syllogismus formalis; eius autem obiectum dicitur syllogismus obiectiuus. Tertio reperiri potest in abstractione quædam denominatio rationis quam Thomistæ distinguunt ab actu abstractente & obiecto abstracto; eamque volunt esse ens rationis: quod nunc admitto sola disputandi gratia.

§. 132.

Quæstio in sensu.

Cum igitur dicitur obiectum vt subest abstractioni à materia tribuere speciem scientiis, siue à triplici abstractione à materia scientias esse distinctas, perinde est ac dicere abstractionem formalem, vel secundam intentionem abstractionis esse rationem formalem per quam scientias distinguit obiectum: illud enim eas distinguit vt quod, abstractio autem formalis vt quo. quemadmodum corpus calidum calore calefacit: calor ipse calefacit vt quod, quia est ratio per quam corpus calefacit vt quod. Si igitur impugnauerò abstractionem formalem, aut secundam intentionem abstracti non esse rationem formalem distinguendi scientias vt præcise sunt abstractio à materia, sed alias ob causas, planum fiet obiectum vt abstractum non esse principium scientias specificandi, præcisè quia abstractum est: sed quia ex parte ipsius respondet aliquid vni scientia quod non responder alii.

§. 133.

Secunda intentio non dat speciem nisi logica.

Dico igitur primò, secundam intentionem abstractionis non esse principium distinguendi scientias reales sed præcisè logicam. Probatur, quia ens rationis nullo actum potest distinguere ab alio nisi illum terminando in ratione obiecti: sed scientia reales non habent pro obiecto secundam illam intentionem, quæ ex sententia eam admittentium à solo logico consideratur: ergo sola logica accipit speciem ab his secundis intentionibus. Minor est certa, quia quamuis phisicus consideret obiectum abstractum ab indiuiduis, non tamen vt abstractum; id est, non habet pro obiecto secundam intentionem abstractionis, quia agere de secunda intentione generis aut speciei pertinet ad scientiam quæ agit de modo sciendi, non verò ad agentem de ente mobili. Maior autem est clara, quia distinctio specifica oritur in actum ab aliquo principio vel efficienti, vel formali, vel materiali, vel finali, vel obiectiuo, vel exemplari: quia cum oriatur ab aliquo genere causa, ab aliquo ex his oriatur necesse est. Sed actus phisici non fiunt ab ente rationis, neque illo informantur, neque in illud recipiuntur, neque fiunt illius gratia, neque ad eius imitationem; solum ergo superest, vt ab illo aliquis actus sumat speciem tanquam ab obiecto.

§. 134.

Obiectio.

Dices ens rationis, siue secundam intentionem, esse conditionem vt existant actus phisici & metaphisici. Contra primò, quia conditio sine qua non, non est principium tribuendi speciem rebus quæ ab ipsa pendent, nisi in illas influat in aliquo genere causa: tunc autem iam non esset conditio. Quod patet in applicatione agentis & passii, quæ non est

*Est per acci-
dens ad exi-
stentiam scien-
tiarum.*

principium actiones specie distinguendi, quæ per alia principia distinguuntur. Contra secundò, quia ad existentiam scientiarum per accidens est illa secunda intentio. Finge enim ex actu cognoscente humanitatem sine Perseitate nullum resultare aliud ens rationis; tunc posset existere scientia de humanitate; quia per illum actum abstrahentem esset materia sensibilis & non singularis; quia esset cognita secundum conceptum humanitatis, quin cognosceretur secundum conceptum Perseitatis. Illa verò secunda intentio si resultat, non est ex necessitate iudicij, quod oritur ex apprehensione, sed alias ob causas. Non aliter ac si ex actibus præmissarum habitus generetur aut non: quiddam enim contingat habitui, ex solis præmissis potest oriri conclusio. Ratio à priori, quia simplex apprehensio & præmissæ per suas essentias mouent ad iudicium & conclusionem, non verò per aliquem effectum ex iis productum: vnde quilibet eiusmodi effectus siue ens reale sit, siue rationis, est per accidens iudicio & conclusioni.

*§. 135.
Scientia de
Deo & An-
gelis est inde-
pendens à se-
cunda inten-
tione.*

Secundò probo conclusionem, quia scientia de Deo & Angelis est independentis ab hac secunda intentione: ergo hæc per accidens est scientiis. Probo antecedens, quia Deitate non præscindimus à singularitate: nec in sententia Thomistarum specificam naturam Gabrielis possumus abstrahere ab eius singularitate; sed ubi nulla est abstractio rationis alicuius obiecti, scientia de illo non est dependens à secunda intentione abstractionis. Et quemadmodum scientia de Deo sequitur simplicem apprehensionem de ipso Deo, quin resultet illa secunda intentio: ergo idem contingeret, quamuis per possibile vel impossibile ex actu præscindente vnum ab alio non resultaret similis intentio secunda. Video responderi posse Deum & Angelos esse realiter abstractos à materia. Contra tamen, quia ibi secundum suam entitatem spirituales dant speciem scientiæ de ipsis, quin recurratur ad eadem obiecta vt subsunt simpliciter apprehensioni: neque hæc adducitur ab authoribus vt principium specificans Theologiam naturalem: ergo eadem ratione ab obiecto corporeo secundum se, vt se tenet ex parte obiecti, non verò ab ipso vt subest actui abstrahenti est sumenda distinctio scientiarum de ipso. Probo consequentiam, quia simplex apprehensio de Deo tam est per se requisita ad scientificum iudicium de ipso Deo quam abstractio corporis ab indiuiduo est necessaria ad iudicium scientificum: & tamen nulla fit mentio Dei vt cogniti per apprehensionem ad specificandam scientiam de ipso: ergo neque ad specificationem philosophiæ est faciendum mentio alicuius abstractionis præeuntis iudicio scientifico.

§. 136.

Fortè dicit aliquis, Deum & Angelos non pertinere ad obiectum formale Metaphysicæ; ac propterea nihil interesse illam abstractionem aut eius carentiam. Contra: ostendam §. 135. illam differentiam contingere in ipso obiecto formali. Deinde ne contingat nisi in materiali: hoc potuit cognosci iudicio scientifico, quin obiectum ipsum tribueret speciem scientiæ vt aliquid distinctum, neque vt est apprehensum, sed præcisè vt est in se: ergo ab obiecto primò intentionaliter sumpto, & non vt subest intentioni secundæ, sumitur scientiæ distinctio. Confirmatur ex Theologia & fide, quarum formale obiectum & adæquatum attributionis est Deus, qui dat speciem illis facultatibus vt est secundum se à parte rei; non verò vt est sub aliqua secunda intentione abstractionis, neque sub

aliqua simplici apprehensione: ergo secunda intentio parum refert ad specificationem scientiæ realis.

SUBSECTIO IV.

De abstractione formali.

Dico secundò. *Ab obiecto vt subest actui abstrahenti non sumitur scientiarum species, id est, actus abstrahens non est ratio formalis distinguendi scientias.* Hæc conclusio in parte est probata §. 135. & 136. Quia cum Theologia & fides speciem secumant à suo obiecto formali adæquato, vt est secundum se, non verò vt est sub aliquo actu præcedente; non est necesse in aliis obiectis formalibus recurrere ad ipsa vt subsunt alicui actui priori quàm ipsa scientia: sed recurrendum est ad ipsa obiecta quæ cognoscuntur non verò vt cognoscuntur.

*§. 137.
Abstrahio
formalis non
est ratio per
quæ obiectum
scientias di-
stinguit.*

Vt autem conclusio probetur, præmitto abstractionem formalem à materia posse intelligi esse iudicium scientificum facultatum, vel apprehensionem aliquam simplicem: alterum enim est necessario. Si dicas abstractionem esse iudicium ipsum, hoc quamuis quiddam tunc tuam speciem à sua essentia in genere causæ formalis intrinsecè, vt homo ab animali rationali; at non sumit speciem à se ipso tanquam à principio extrinsecò: hæc enim controuersia supponit scientiam (quæ est iudicium scientificum) ex vna parte; ex alia verò considerat huius scientiæ principia à quibus in altero genere causæ sumit speciem: ergo ex hypothesi quod abstractio à materia & scientia sint idem, non potest scientia sumere speciem ab abstractione magis quam abstractio à scientia. Debemus igitur pro abstractione intelligere pro aliqua simplici apprehensione, siue sit notitia comparatiua, siue purè abstractiua.

*§. 138.
In quo sensu
scientia non
possit per ab-
stractionem di-
stingui.*

Probo igitur conclusionem. Primò, quia hoc genus cognitionis præcurrit iudicio & scientiæ vt præcisè representat extrema, de quibus fertur iudicium scientificum: sed hoc genus cauandis non tribuit speciem scientiis in ratione abstractionis: ergo. Minor probatur, quia huic abstractioni præter etiam phantasia, nec tamen propterea obiectum vt representatum per phantasiam tribuit speciem apprehensioni: item phantasia anteit externa sensio, phantasia autem non sumit speciem ab obiecto vt viso; sed visio, phantasia, & apprehensio sumunt speciem ab obiecto secundum se: ergo eadem ratione iudicium non sumit speciem ab obiecto vt apprehenso, nec ab apprehensione, sed ab obiecto secundum se.

*§. 139.
Apprehensio
eo quod sit
abstractio, nõ
potest distin-
guere scien-
tias.*

Quod si quis obiciat, apprehensione constitui obiectum proximè scibile, non verò phantasia aut visu. Contra, phantasia constituitur obiectum proximè apprehensibile: quia tam necessaria est imaginatio ad apprehensionem intellectualem, quam hæc ad iudicium: quia ex phantasia deriuatur species impressa intellectualis quæ est immediatum principium apprehensionis, vt ex apprehensione deriuatur species iudicatiua, vt sine tali specie efficitur iudicium: ergo de primo (vt aiunt) ad vltimum scientiæ speciem sumunt ab obiectis vt subsunt visioni, phantasiæ, & apprehensioni. Ratio autem à priori est, quia omnes illæ præeuntes cognitiones seruiunt in genere causæ efficientis ad producenda principia perfectiora, quibus producatur iudicium. Etenim externa visio producitur per speciem impressam; sic autem producta produceret ipsa aliam speciem impressam perfectiorem

*§. 140.
Abstrahio
tantum pen-
det à phan-
tasia quantum
scientia
ab abstra-
ctione.*

*Distinctio
scientiarum
orta ex ab-
stractione
formali non
oritur for-
maliter ab
obiecto.*

priori,

priori, per quam sensus internus producit phantasiam: quæ est principium determinans intellectum agentem, vel causam primam vt produceretur species impressa spiritalis: hæc autem est immediatè principium apprehensionis. Obiectum autem in ratione obiecti terminantis, specificat secundum se actus quos terminat, non verò vnum mediante alio: quia id iam fit in diuerso genere nempe causæ efficientis. Neque comparantur hi actus habitibus, qui speciem sumunt immediatè ab actibus, remotè verò ab obiecto. Præter est discrimen: quia habitus non tendit per se & immediatè in obiectum, sed tantum inclinando ad actus, qui soli tendunt immediatè in obiectum: at verò omnes actus quos argumento recensui, tendunt immediatè in obiectum secundum se: rotæque illorum series est per se necessaria ad scientiam.

*§. 141.
In sententia
nõ distinguitur
iudiciorum
species per
apprehensio-
nes probatur
nostra concl.*

Vt autem res penitus calleatur, pono duas esse opiniones de specificatione iudicij ab apprehensione simplici. Asserit prima, iudicium non esse specie diuersum pro diuersitate apprehensionum, sed pro diuersitate apprehensionis obiecti: itaque si ego habeam de Deo duas apprehensiones specie diuersas, non propterea exercebo duo iudicia specie distincta. In hac sententia aduersarij impugnantur apertè, quia abstractio, quæ est apprehensio simplex, est per accidens ad tribuendam specificam conuenientiam aut differentiam iudicij: ergo obiectum non vt apprehensum, nec vt abstractum, sed secundum se tribuit scientiis distinctionem specificam aut conuenientiam. Consequentia patet, quia non potest aliquis effectus per se præstari per aliquam rationem formalem per accidens se ad illum habentem. Antecedens probo, quia in hac sententia eiusdem speciei sunt iudicia, quamuis apprehensiones sint speciei eiusdem, quæ nisi propter diuersitatem obiecti secundum se nihil intersunt distinctionis iudiciorum: quod si pro diuersitate iudicij intersunt, id adscribendum est non apprehensionibus, sed apprehensio obiectis.

*§. 142.
Eadem probatur
in opposita senten-
tia.*

Docet secunda sententia iudicia quoque distinguuntur specie pro distinctione apprehensionum: item & apprehensiones pro phantasmarum discrimine & specierum impressarum ab eis fluentium: in hac sententia probo abstractionem à materia siue obiectum vt abstractum, non esse principium distinguendi facultates: sed id conuenire simplici apprehensioni, non quia est abstractio, sed multis ex capitibus; quibus eadè ratione distinguuntur iudicia.

*§. 143.
Apprehensio
dat speciem iudicij,
non
quia est ab-
strahio à
materia, sed
propter com-
munem ordi-
nem iudicij
ad apprehen-
sionem.*

Argumentor igitur, quia scientia de Deo orta ex principiis Metaphysicis distinguitur specie à Theologia & fide: in quibus apprehensiones distinguuntur etiam specie: non quia sunt abstractiones Dei ab aliqua materia, quia Deus re ipsa & essentialiter est indiuiduum carens omni materia, quod quidem habet iure suo, non verò nostri intellectus beneficio: ergo simplex apprehensio non dat distinctionem iudicij, quia est abstractio à materia, sed quia ipsa in se sunt specie distinctæ. Probo consequentiam: quia in fide & Theologia reperiuntur apprehensiones specie distinctæ ab apprehensionibus Metaphysicis; neurræ tamen sunt abstractiones à materia: ergo ab alio conceptu reposito in apprehensionibus est vis distinguendi iudicia. Ratio à priori huius argumenti est, quia iudicium est ordo transcendentalis ad apprehensionem simplicem: mutatis autem terminis in specie, mutatur etiam ordo ad illos: siue igitur illi termini sint abstractiones à materia, siue non, à quocumque tamen capite sint specie distincti, similem distinctionem tribuunt ordinibus qui ad ipsos sunt.

Confirmatur voluntatis exemplo, cuius actus specie distinguuntur pro diuersitate cognitionum representantium obiectum amabile: nec tamen propterea illa distinctio adscribitur obiecto: nam circa idem possunt esse cognitiones specie distinctæ: nam ex diuersis principiis actiuis possunt esse eiusmodi cognitiones, siue ex diuersis obiectis formalibus: exempli gratia, actu physico cognoscatur existentia primi motoris, item actu physico cognoscat aliquis seipsum: & ex amore sui odio habeat primum motorem: hoc odium distinguitur specie ab odio concepto in Deum ex cognitionibus metaphysicis: en circa idem obiectum diuersi actus odij ob solam diuersitatem cognitionum: ergo id oritur ex communi ratione ordinis transcendentalis vnius ad alium, non verò ex ratione obiecti. Vnde concludo, diuersitatem illam ortam ex apprehensionibus non esse adscribendam obiecto abstracto à materia, sed apprehensionibus ipsis.

*§. 144.
Confirmatur
voluntatis
exemplo.*

Argumentor secundò, quia in physica habemus scientiam de aliquibus obiectis à nulla materia abstractis, sed immeris in materiam sensibilem & singularem: cum tamen scientia actualis de cælo differat specie ab actuali scientia de homine, quia in libris de cælo sunt diuersa principia inferentia conclusiones diuersas. Antecedens probo, quia agimus de his numero cælis, quibus mundus administratur: horum corruptibilitas aut incorruptio quaritur: horum magnitudo monstratur: horum figura & distantia vestigatur: futura eclipssis ostenditur ex his numero moribus: denique vniuersa Astronomia agit de his indiuiduis & non de aliis. Cum enim agitur de numero cælorum, de existentium numero agitur, non de possibilitate: cum verò Astronomi ostendunt esse octo cælos aut vndecim, de his vndecim singularibus agunt & per motus singulares singularium planetarum: ergo tota scientia de cælo est immersa in materiam: ergo scientiæ non sunt specie distinctæ per obiecta vt abstracta à materia: sed per obiecta secundum se.

*§. 145.
De indiui-
ditate scien-
tiæ physicae.*

Existimo euidens esse scientiam actualem de cælo specie distinguuntur à scientia actuali de homine, quia obiecta primò cognita & formalia sunt specie distincta: dixit enim S. Thom. 2. 2. quæst. 1. art. 1. obiectum formale distinguuntur scientias esse præmissas demonstrationis: intulique inde primam veritatem in dicendo esse obiectum formale distinguens obiectum à cæteris. Idque fieri tenentur ipsi aduersarij: quia ipsi volunt scientias distinguere per abstractionem à materia: ubi autem non est scientia abstrahens à materia, differet specie ab abstrahentibus. Quemadmodum syllogismus expositorius specie differt à syllogismo de obiecto communi: at vero tres propositiones syllogismi expositorii sunt singulares, neque abstractæ à materia singulari. Exemplo autè syllogismi expositorii confirmo quæ dixi de cælo. Huius enim syllogismi propositiones possent esse certæ & euidentes, pendentque ab apprehensionibus obiecti singularis: ergo vt actus isti euidentes sint distincti specie, non est opus vt sint de obiecto à materia abstracto.

§. 146.

*Idem patet in
syllogismo
expositorio.*

Fateberis scientias actuales specie distinguuntur, non tamen habituales: quia physica abstrahit obiectum suum formale à materia singulari: quod autem cæli non abstrahat, nihil refert; quia cælum est obiectum materiale. De huic sententiæ physicam esse vnam simplicem qualitatem: quam speciem sumere partialiter à cælo probo: quia omnis habitus sumit speciem immediatè ab omnibus suis acti-

*§. 147.
Habitus sumit
speciem
ab omnibus
actibus & eo-
rum obiectis
singularibus.*

bus : sicut omnis causa ab omnibus suis effectis ; ab obiecto autem actu habito sunt speciem remota : sed actus de cœlo sunt speciem distincti à cœteris : ergo ab his non minus quàm ab aliis immediatè sumitur species habituum physicorum. Quod autem additur cœlum esse obiectum materiale non formale, facile impugno ; quia cum sit obiectum formale actuum, est etiam & habituum, vt constat ex §. 35. Deinde per se physica non agit de aliquo obiecto quod nisi sub ratione abstracti à materia indiuidua, vt patet : & Aristoteles censuit omnino esse impossibiles alios cœlos, quia non est possibilis alia species mortuum : ergo cœlum non est obiectum quod physica.

§. 198. Cœlum in physica non semper abstrahitur à materia.

Dices scientiam de cœlo agere de cœlo in communi, vtum sit incorruptibile, & alia id genus. Contra hæc scientia per se primo agit de incorruptione cœli lunæ, cui est ignis artiguus : ex actione autem ignis in cœlum, item & ex eius resistentia colligunt Astrologi eius corruptionem aut incorruptionem : item queritur de his numero cœlis constant ne materia eiusdem speciei cum nostrate, an verò diuersa? Abstractis autem & cognitis his cœlis in singulari, extenditur doctrina per similitudinem ad cœteros cœlos, qui sunt eiusdem speciei cum his. Cum autem queritur magnitudo cœli Empyreæ, solis, lunæ atque Saturni, eorumque motus errantes, non agitur de alio empyreo nec de ratione communi solis. Tandem est conceptus cœli vt sic abstrahatur ab his indiuiduis : at negari non potest esse etiam scientiam de his indiuiduis : quia tota Astronomia hos persequatur : tum sic, scientia de cœlo in communi specie & genere differt à scientia de his numero cœlis : quia scientia de cœlo vt sic abstrahitur à materia singulari, alia verò scientia à nulla abstrahitur materia, neque intelligibili, neque sensibili, neque singulari : ergo hi cœli tribuunt speciem suæ scientiæ non vt abstracti ab aliqua materia, sed vt singulares. Ergo abstractio à materia non requiritur per se ad scientiam physicam vt sic.

§. 199. In physica sunt plures abstractiones diuersæ.

Abstractiones diuersarum graduum sunt diuersæ.

§. 200. Hoc discrimen non solum est physice sed logicæ.

Argumentor vltimò, quia in philosophia naturali essent plures scientiæ totales genere diuersæ : hoc autem est contra ipsos aduersarios : ergo. Probo maiorem, quia sunt plures abstractiones formales genere diuersæ : sed pro discrimine abstractionum formalium scientiæ quoque distinguuntur : ergo. Probo maiore, quia abstractio hominis à Petro & Paulo specie differt ab abstractione leonis ab hoc, & illo indiuiduo : quia obiecta immediata horum actuum speciem differunt : homo enim & leo vt sic non sunt eiusdem speciei. Quod si obiectis hominem & leonem conuenire specie in ratione abstractibilis : Obiecto contra : quia ex parte abstractionis obiecti non conueniunt, sed differunt : quia hæc abstractio nihil est præter conceptus quidditatiuos hominis & leonis, vt virtualiter distinguuntur à singularitatibus : hæc autem omnia specie differunt. Ex parte autem abstractionis formalis etiam differunt : quia abstractio formalis hominis à Petro est immediata cognitio humanitatis absque Petriitate : abstractio autem leonis est etiam immediata leonis cognitio absque hoc leone ; immediata autem cognitiones de duobus obiectis specie distinctis nonne sunt eiusdem speciei : ergo illa abstractiones in ratione abstractionum sunt diuersæ.

Sunt quidem (inquies) specierum diuersarum si physice considerentur, non verò si secundò intentionaliter : homo enim & leo quamuis à parte rei differunt specie, logicè tamen sunt eiusdem spe-

ciei, quia vnusquisque prædicatur vt species de indiuiduo. Contra, quia etiam logicè & secundò intentionaliter albedo est eiusdem speciei cum homine, quia etiam prædicatur de suis inferioribus more speciei : imò cognitio angelica, & chymæra specificè prædicantur de suis inferioribus non aliter ac homo & leo : ergo color, chymæra, cognitio angelica conueniunt in ratione abstrahibilis cum homine & leone, pertinebuntque ad eandem scientiam : quemadmodum homo & leo quamuis includunt formas tam specie diuersas quàm albedo & cognitio Angelica. Ratio à priori, quia scientiæ reales non tendunt in secundas intentiones, nec in obiecta vt illis subsunt. Sed in obiecta secundum se, penduntque à suis principiis, vt à parte rei sunt : à parte autem rei & obiecta abstracta sunt diuersæ rationis, & abstractiones item : ergo obiecta hæc in ratione abstrahibilis differunt specie : alioquin scientia de ente mobili vt sic differret genere à scientia de homine : quia illa est abstractio generis à speciebus, hæc specierum ab indiuiduis, quæ necessariò differunt specie non solum physice sed etiam logicè : genus enim & species infima constituant duo prædicabilia specie distincta : quo argumento probatur apertè ad hominem non posse scientiam speciem sumere à secunda intentione abstractionis : quia cum in physica sint secundæ intentiones genere diuersæ, essent quoque plures scientiæ totales.

§. 201. Ab abstractione obiectiua qua ratione scientiæ sumant speciem.

Superest ergo abstractio obiectiua : à qua libenter admittit scientiæ specie distingui, quæ agunt de obiectis communibus, nec requiri aliud principium eas specificans ex parte obiecti : omnis enim specificatio obiectiua scientiarum realium sumitur ab obiectis secundum se ; non verò ab illorum apprehensionibus aut abstractionibus formalibus. Ratio autem ob quam scientia de vniuersalibus distinguuntur specie à scientia de singularibus, est, quia vel illi gradus distinguuntur virtualiter & fundamentaliter, vel quia si ita non distinguuntur, cognoscuntur tamen cum connotatione ad diuersa accidentia aut prædicata, quæ sufficiunt ad scientiarum specificam distinctionem.

SVBSECTIO V.

Respondetur argumentis.

Oppositæ sententiæ argumenta latè proponit recens quidam Thomista : atque eam probari ab autoritate, à priori, & à posteriori. Autoritatem asserit ex Arist. 6. met. tex. 2. Et S. Thom. ibidem lect. 1. & in prologo meta. & opusculo 70. quaest. 5. art. 1. Verùm Aristoteles omnino aduersatur sententiæ huius authoris. Hic enim non vult Metaphysicam esse distinctam per Angelorum & Dei realem abstractionem à materia, sed per abstractionem rationis entis vt sic : quod censet esse obiectum formale Metaphysicæ ; abstractionem autem realem ait contingere obiecto materiali Metaphysicæ, non verò formali : eaque propter ait hanc abstractionem diuersitatem esse materiam & non formalem. Aristotel. autem expressè constituit obiectum formale Metaphysicæ substantias separatas realiter à materia, & distinguit Physicam à Metaphysica, quod hæc agit de substantiis realiter separatis à materia ; illa verò de substantiis realiter imbibentibus materiam sensibilem. Verba Aristotelis text. 6. sunt hæc. Quod si quippiam sit in ratione rerum immobile sempiternum ac separabile, patet ad contemplatricem quidem scientiam illius cognitionem spectare :

§. 202. Aristoteles per abstractionem realem distinguit Metaphysicæ.

spektare : non tamen ad naturalem. Naturalis enim circa inseparabilia quidem, sed non immobilia versatur. At prima (id est Metaphysica) circa separabilia ac immobilia sanè versatur. Vniuersales autem causas sempiternas esse necesse est. Maxime autem istas. Sicut enim cause diuinorum hisce que sunt manifesta. Hæc Aristoteles agens de separatione reali à materia obiecti Metaphysicæ.

§. 153. S. Thom. ad stipulatur.

Et quamuis verba sunt satis aperta, clarius aperiantur à S. Thoma ibi lect. 1. his verbis : Ostendit modum proprium scientiæ huius, dicens, quod si est aliquid immobile sciendum esse, & per consequens sempiternum & separabile à materia secundum esse, patet est quod eius consideratio est theoria scientiæ. Et infra : Sed prima scientia inquit est circa separabilia secundum esse. E quibus constat è mente Thomistica Aristotelem sensisse proprium modum, quo Metaphysica differt à cæteris, esse, quia definit obiectum separatum à materia secundum esse, quod negat hic author assignans hunc modum obiecto materiali & non formali, ac propterea negans id sufficere ad tribuendam distinctionem Metaphysicæ. Perlege totum illud caput cum explanatione S. Thomæ.

§. 154. Substantiam separatam esse obiectum Metaphysicæ sensu Aristot.

Aristotelem autem sensisse obiectum proprium Metaphysicæ esse substantiam separatam constat ex §. 67. & 81. idque constat ex cap. 6. Metaph. vbi pro substantiarum diuersitate discriminat scientias his verbis : Si signum nulla sit alia substantia præter eas, que natura constant, naturalis sanè facultas prima scientiarum erit. Sin verò substantia sit in ratione rerum quadam immobilis, hæc erit profecto prior, philosophicæ primæ & vniuersalis hoc pacto : & quia est prima, atque de ea quod est, vt ens est : & ad hanc profecto scientiam pertinet contemplari, id autem quod est, est substantia, vt constat in §. 82. ex ipso Aristotele.

§. 155. Idem constat ex S. Thom.

S. Thomam à nobis esse constat ex locis Aristot. ab ipso explanatis. In prologo autem Metaphysicæ nobis etiam fauet : distinguit enim Metaphysicam, illamque constituit cæterarum facultatum principem, quod contemplatur ens separatum à materia secundum esse, cuius hæc sunt verba : Ea verò sunt maxime à materia separata, que non tantum à signata materia abstrahunt sed omnino à materia sensibili. Et non solum secundum rationem, sed etiam secundum esse, sicut Deus & intelligentia. Vnde scientia que de istis rebus considerat, maxime videtur esse intellectualis, & aliarum princeps sine domina. Hæc S. Thom. Cum autem Metaphysica per suam entitatem intrinsecam præcedat cæteris facultatibus, ab eo principio præcellentiam accipiet à quo & entitatem. Præcellentia autem accipitur à Metaphysica ex abstractione à materia secundum esse, non verò ab abstractione secundum rationem : ergo abstractio per intellectum non dat Metaphysicæ speciem. Quod si S. Thom. in eo proœmio negat Deum esse Metaphysicæ obiectum tanquam partem subiectiuam, tenetur & ipsi eum explicare, quia idem dicit de Angelis, cuius oppositum ab ipsis doceri ex ipsorum verbis ostendam §. 169. Iam explicui S. Thomam §. 102. Deum & Angelos non esse perfectè partes subiectiuius huius scientiæ.

§. 156. Ab obiecto aeternum commune materialiter, non ab ipsis actibus communibus distinguuntur scientiæ reales.

In opusculo autem illo 70. in Boëtium de Trinitate quaest. 1. art. 1. nequaquam fauet oppositæ sententiæ : cum enim dicit obiectum speculatiue scientiæ vendicare sibi separationem à materia & motu, non loquitur determinatè de separatione rationis, sed indifferenter etiam de reali his verbis : Et ideo sciendum ordinè remotionis & à materia & à motu scientiæ speculatiue distinguuntur. Vbi duo obserua ; alterum, verba S. Thomæ de obiecto Metaphysicæ

esse accipienda de eius remotione à materia secundum esse, ne apertè marte pugnet secum ipso adductis iam testimoniis : alterum, de reliquis scientiis intelligendum esse S. Thomam eas debere distinguere per abstractionem obiectiuam, quia ex eodem ostendi sæpe scientias ab obiecto formali distinguere : item 6. meta. lect. 1. cum Aristotele docet scientiam per definitiones distinguere. Cum ergo in quolibet genere & specie reperitur formale & materiale generis, ab ipso materiali, non verò à formali accipitur essentia scientiæ : formale autem generis est conditio sine qua non, quæ non se tenet ex parte obiecti scientiæ realis. Quod autem ait eodem art. 1. obiecto continere ex parte intellectus vt sit immaterialia, intelligitur non de immaterialitate obiecti, multa enim obiecta materialia, imò & materiam ipsam cognoscit intellectus : intelligitur autem de immaterialitate in modo tendendi : quia materialitatem obiectiuam repræsentat intellectus modo & actu immateriali : quod probat ratio S. Thomæ : quia & ipse intellectus est immaterialis : quasi dicat potentia spiritualis necessariò cognoscit per actum quoque spirituales : quod commune est intellectui vt sic. Passim autem docet S. Thomas intellectu abstrahi materialitatem obiecti à phantasmatis, id est, intellectum repræsentare obiectum actu spirituali, quod phantasia repræsentabat actu materiali : ideo enim ponitur intellectus agens vt producat spirituales species delectatas à materialitate phantasmatum.

§. 157. num. 45.

Expendamus rationes à priori : scientia (argumentatur ille) non diuersificatur ab obiecto materiali sed à formali : vt visus sumit speciem à colorato & lucido quin ab homine & lapide coloratis : sed obiectum formale scientiarum non est rerum entitas secundum se, sed vt subest rationi abstrahibilis, ipsa autem entitas habet rationem obiecti materialis : ergo ab obiecto vt abstracto sumitur species scientiarum : minor probatur, nam ratio formalis obiecti est id per quod constituitur in esse obiecti scibilis : sed hæc est abstractio & immunitas à materia : ergo hæc est ratio constituens obiectum in ratione obiecti formalis. Respondeo maiorem posse intelligi de solo obiecto materiali remoto ; vt videtur accipi ab hoc authore exemplo hominis & leonis : quorum substantia est obiectum remotum visus : in quo sensu est vera maior propositio, vt constat ex §. 23. non tamen è re : in præsentem enim non agitur de obiecto remoto, sed de proximo : de quo potest etiam intelligi maior propositio, quæ quidem est facta vt constat ex §. 23. & 44. ea tamen prætermissa, nego minorem : probauit enim ex S. Thoma 2. 2. quaest. 1. S. Thomam art. 1. obiectum formale esse medium dispositum præmissis demonstrationum : hoc autem medium sæpe non abstrahitur ratione nostra à materia, vt probauit in Deo, Angelis & cœlo : sæpe etiam est abstractum à materia ratione nostra : tunc autem ratione rei siue obiecti abstracti specificatur scientia, non verò ab ipso vt abstracto : quod patet in ipsa abstractione formali speciem sumente ab ipso obiecto abstracto secundum se, non verò vt abstracto : abstractio autem ipsa formalis non est conditio obiectiua, sed pertinet ad conditiones generis causæ efficientis vt ostendi non semel. Ad probationem minoris distinguo maiorem ; ratio per quam obiectum constituitur proximè scibile in ordine causæ efficientis & conditionis sine qua non, est abstractio formalis, quando scientia versatur circa vniuersalia, vniuersim autem omne iudicium pendet in nobis ab apprehensione simplici

Argumentum à priori aduersariorum refellitur.

Obiectum per quod constituitur proximè scibile.

plici in hoc genere causa: at verò obiectum formale in ratione obiecti seipso constituitur proxime scibile: quemadmodum constituitur proxime abstrahibile, id est, intelligibile abstractione simplici. Quare absolute neganda est hæc maior propositio, quia est vniuersalis: è quibus negatur etiam minor: quia multa obiecta sunt scibilia sine abstractione à materia per intellectum: omnia autem sunt scibilia per se in ratione obiecti. Imo quæ sunt spiritalia & cognoscuntur in singulari, pendunt ab apprehensione simplici tanquam à conditione quasi efficiente.

§. 158. Materialitas obiecti non officit intelligenti contra Thomistæ.

Inclamant Thomistæ, materialitatem obiecti officere scientiæ quæ est de obiectis immunibus à materia & motu: à materia quidem, quia obstat intelligibilitati; à motu verò quoniam obstat necessitati obiecti speculabilis. Ah quanta confusione caligat hæc doctrina! Si materialitas obest intelligibilitati, eaque propter non potest iudicium scientificum immediate terminari ad obiectum nisi præsupponatur abstractum; quo pacto abstractio ipsa formalis attingit obiectum, quod prius non fuerat abstractum: etenim actus abstrahens est intellectio, & spiritalis: cui non præit abstractio prior: ergo ex conceptu intellectiois & spiritalitatis potentia non exigitur ut actui præeat abstractio à materia. Quod si iudicio præit abstractio, non ideo præit, quia abstractio est, sed quia est simplex apprehensio: quæ iudicio antecedit necessitati non ob materialitatem obiecti, neque ob vniuersalitatem: quamuis enim obiectum sit singulare, & maxime spiritale, exigitur hæc apprehensio simplex: ergo ad rationem iudicij & intelligibilitatis ut sic per accidens est hæc abstractio materię.

§. 159. Abstractio rationis non adimit materialitatem obiecti.

Accedit eiusmodi abstractione non adimi obiecto essentiali conceptum materialis: lapis enim ut sic, corpusque mobile, quæ physicus contemplantur, includunt quidem & formam materialem quidditativamque materiæ conceptum. Hæc autem quo pacto sunt intelligibilia per spiritalem potentiam & actum, cum sint ipsa materialitatis essentia: quæ quamuis abstracta ab individuationibus, abstrahuntur tamen tanquam obiectum materiale ab alio obiecto etiam materiali inter quæ nulla est distinctio realis: Ut autem pateat materialitatem obiectivam quæcumque illa sit, non officere intelligibilitati, considera etiam individua spiritalia abstrahenda esse à singularibus, quando de illis habetur scientia perfectissima, qua prima passio ostenditur per essentiam: ergo scientia non petit hanc abstractionem propter obiectivam materialitatem etiam singularem, sed quia eiusmodi scientia habet pro obiecto conceptus communes & non singulares. Item considera à nobis percipi per syllogismos evidentes obiecta materialia in singulari: ut cum monstratur distinctio cælorum & planetarum: & per syllogismum expositorym concipimus obiecta singularia in singulari: siue hi syllogismi vocentur scientia siue non: ego enim nunc tantum contendo posse evidenter intelligi obiecta abstracta à nulla materia: quod in Deo & Angelis quis neget? Tandem Mathematicæ abstrahunt à materia sensibili; Metaphysica verò etiam ab intelligibili: non quod illæ duæ materiæ obint intelligibilitati, cum illas contemplantur physici: ergo nec abstractio à materia singulari est quod obint intelligibilitati: sed quod Physica maiori ex parte est de obiectis communibus & non singularibus. Materialitas autem ex parte modi impedit intellectioem: intellectus enim nihil percipit nisi

Materialitas in modo repugnat intelligenti.

per actus spiritales: ideo autem constituitur intellectus agens ut in intellectu passibili faciat representari actu & modo spiritali quæ phantasmata representant modo & actu materiali. à qua phantasmatum materialitate voluerunt Aristor. & S. Thom. abstrahi obiecta per apprehensionem intellectualem.

Neque magis opus est abstrahere obiectum à motu reali: ipsa enim motus essentia etiam ut existens cognoscitur evidenter per intellectum. Neque verò scientia exigit in obiecto absolutam & realem incorruptionem, quæ nec reperitur in homine ut sic, nec in eius individuis: Franciscus enim tam est immortalis quam homo, & hic tam caducus quam ille: quod enim spectat à parte rei, uterque ratione eadem interit aut moritur. Scientia igitur per demonstrationem perfectissimam primæ passionis per essentiam abstrahit à motu generationis existentis & corruptionis: consideratque obiecta secundum se abstracta ab existentia & eius carentia: quæ prædicata sunt omnino necessaria: quia in quocumque statu obiectum concipiatur, concipitur cum illis necessariis: idque siue obiectum sit commune, siue singulare: Petrus enim habet etiam sua prædicata omnino necessaria, quæ non possunt illi non convenire vbiicumque consideretur, non aliter quam homini conveniunt sua. Ita motus ut sciatur illo genere scientiæ, abstrahitur ab actuali existentia & eius carentia. Mitto alia argumenta, quæ possunt videri apud eorum auctores: sunt enim eiusdem armaturæ siue à priori siue à posteriori formentur.

§. 160. Motus obiectus non obest intelligenti.

A quo motu abstrahendum sit in scientia.

SVBSECTIO VI.

Enucleatur abstractio à materia.

Dico tertio. Abstractio à materia non est consideranda ex sola abstractione per intellectum, sed primum dividenda est in abstractionem æalem & rationis. Pater ex Aristotele dividente Metaphysicam à cæteris facultatibus, quia illa agit de obiecto realiter separato à materia; hæc verò de obiecto realiter materiali, & ut plurimum abstracto à materia per solum intellectum: quæ patent ex cap. 1. sexti physicorum, & ostendi à §. 152. ad 155. Ratio est manifesta, quia abstractio realis & rationis sunt tam primo diversa quam ens reale & rationis: altera enim est abstractio secundum quid, altera verò simpliciter. Cum ergo scientiæ dividuntur per abstractionem à materia, non est per solum abstractionem intellectus, sed præcipue per realem: quia cum hæc abstractio sit à parte rei & sit simpliciter abstractio, cæteræ verò secundum quid, in divisione scientiarum non est excludenda præcipua abstractio. Quæ efficacius distinguet scientias quam abstractio rationis: quia tota ratio abstracti & non abstracti attingitur ex parte obiecti quod attingitur ut abstractum: quod non contingit abstractioni per intellectum.

§. 161. Abstractio à materia præcipue est consideranda secundum esse.

Arist.

Dico quarto. Abstractio à materia secundum esse dividitur in abstractionem à materia physica, & metaphysica. Materiam physicam voco omne ens formaliter extensum: verbi gratia, includens materiam primam, quantitatem aut quid simile: quia materia prima est natura, vnde est materia naturalis & physica. Materiam metaphysicam voco id, quod in aliqua compositione reali denominatur more subiecti ab alio conceptu imitante formam: exempli gratia, intellectus Angelicus habet rationem subiecti, intellectio verò rationem formæ. Probatur

§. 162. Abstractio à materia secundum esse est duplex.

batu apertè conclusio, quia Deus abstrahit secundum esse à materia non solum physica, sed etiam metaphysica: quia in divinis nullus est conceptus accipiens denominationem subiecti ab alio conceptu creato vel increato. Non ab increato, quia in his nulla est realis distinctio: & quamvis à creaturis denominatur cognitus & amatus, id non est propriè in ratione subiecti, sed obiecti & termini extrinseci: ab humanitate autem denominatur ut purè terminus intrinsecus expers totius mutationis subiectivæ. Angelus autem, quamvis abstrahitur secundum esse ab omni materia physica etiam intellectualem, non tamen à metaphysica. Quia in eo est realiter compositio ex natura & supposito, ex intellectu & intellectioe, ex voluntate & amore, ex substantia & accidenti: in quibus per motum actionemque realem natura potentia & substantia perficiuntur supposito, actionibus & accidentibus ad imitationem perfectionis materiæ per formam. ergo præter abstractionem à materia physica, reperitur etiam abstractio secundum esse à materia metaphysica. Quæ duæ abstractiones plus differunt inter se quam abstractio per intellectum materiæ sensibilis ab individuali, & quam abstractio etiam per intellectum materiæ intellectualis à sensibili: quia hæ abstractiones nihil ponunt intrinsecum obiecto, sed solum extrinsecam denominationem; ex parte autem obiecti idem sunt re ipsa tres illæ materiæ. At abstractiones istæ à materia physica & metaphysica secundum esse sunt essentielles obiectis, & petunt intellectuales apprehensiones valde diversas.

Materia physica & metaphysica secundum esse.

Abstractiones à materia physica & metaphysica differunt.

§. 163. Abstractio rationis genericæ & specificæ differunt specie.

Dico quinto. Abstractio generica à materia sensibilis specie differt à specifica abstractione ipsius. Exempli gratia, homo ut sic est abstractus à materia individua Petri & Pauli: ens autem mobile ut sic est abstractum à materia specifica hominis & leonis, imo & à materia generica viventis sensibilis, & non viventis: hominis abstractio est speciei ab individuali: entis mobilis abstractio est generis ab speciebus. Has probo specie distingui, ac primum de obiectivis: quia gradus genericus magis differt à specificis, quam specificus ab individualibus: ergo illæ abstractiones sunt inter se magis distinctæ. Probo consequentiam, quia earum distinctio est idem ac distinctio obiectiva. Antecedens patet, quia species infima continet logicè totam essentiam individuorum; quæ ultra conceptum specificum nihil addunt logicè essentiali, sed accidentarium logicè: at verò species addunt aliquid essentiali præter genus: quod logicè non continet totam essentiam individuorum: intra quod latent æquiuocationes. homo enim, planta, & leo magis differunt sub animali, quam Petrus & Paulus sub homine. Quapropter species & genus duo prædicabilia specie distincta. De abstractione autem formali idem patet: quia hæc sumit speciem ab obiectis specialiter distinctis: sed abstractiones generis à speciebus, & speciei ab individualibus sunt de obiectis specie distinctis, ut probatum est, & confirmatur: quia homo supra animal addit rationale, quod non concipitur clarè conceptu animalis ut sic: ergo abstractiones formales differunt specie.

§. 164.

Inquis discrimen illud esse secundum magis & minus in ratione abstractionis à materia: quia vtraque abstractio est à materia singulari, non verò sensibili. Contra, materia sensibilis est contrahibilis ad materiam sensibilem genericam, specificam atomæ, & singularem: quæ contractiones in ratione contractionum differunt specie: quia ens mobile ut sic non includit conceptum vivien-

tis materialis: neque hoc includit rationale; neque hoc Petrus: ergo abstractiones ab his materiis differunt etiam specie in ratione abstractionis. Probo consequentiam, quia quo maior aut minor est abstractio, definit attingere plura aut pauciora obiecta essentialiter distincta quam contractio: habent enim abstractio & contractio modos omnino oppositos: quia contractio attingit obiecta, quæ non attingit abstractio. Ut ergo differunt actus intellectus, quando vnus attingit materiam sensibilem singularem, alius verò solum materiam sensibilem specificam, ita actus attingens solum materiam sensibilem genericam differet ab attingente specificam: imo multo magis differt, quia plus differunt genus & species quam species & individuum.

Obiectis abstractiones istas differre quidem specie quasi physicè, non verò in esse scibili, quia omnes istæ cognoscuntur eadem scientia. Bene certè. Scientiæ ab authoribus diuiduntur per abstractionem à materia: considerantque abstractionem ipsam secundum se: & pro diversitate abstractionum physicè & secundum se consideratarum diuidunt scientias, & dicunt obiecta differre & convenire in esse scibili pro diversitate abstractionum. Itaque abstractio ipsa est principium, ex quo illi colligunt scientiarum vnitatem & pluralitatem, & consequenter illorum rationem in esse scibili: hæc autem solutio vnitatem scientiæ & esse scibilis vult esse fundamentum distinguendi abstractiones. Supposita eorum sententia, nempe abstractionem esse principium scibilitatis, & pro abstractionem convenientiam aut discrimine scientias convenire aut differre: rectè argueretur à posteriori abstractiones non esse diversas, quando scientiæ (à qua oritur esse scibile) non est diversa: at verò quando probatur à priori abstractionem esse diversam, probatur etiam obiecta in esse scibili esse diversa & ad scientias pertinere diversas. Hi autem circulo peraguntur: quia quando agunt de vnitatem scientiarum, recurrunt ad vnitatem abstractionum: nunc autem ut defendant vnitatem abstractionum, recurrunt ad vnitatem scientiarum.

§. 165. Circulus aduersariorum de abstractione & esse scibili.

SVBSECTIO VII.

Abstractiones nihil intersunt scientiarum distinctionis.

Dico sexto. Illa divisio scientiarum non est propter diversas abstractiones à materia: sed propter diversitatem obiectorum formalium, vel modum illa attingendi. Quæ conclusio est communis apud nostros, P. Suarez 2. meta. disputat. 48. sect. 13. num. 18. P. Molinam 1. p. quæst. 1. a. 3. sect. 3. P. Vazq. disput. 7. num. 12. Patres autem Conimbrienses in primum posteriorum cap. 23. art. 2. sine nobiscum sentiunt in distinctione generica scientiarum, non verò specifica. S. Thom. 2. 2. quæst. 1. art. 1. ex parte obiecti scientias distinxit per præmissas demonstrationis, quæ sunt obiectum formale: neque verò egit solum de scientia actuali, sed de scientia habituali totali: quia fidem distinxit per primam veritatem in dicendo, & eius reuelationem, quia hæc duo sunt principia ex quibus mouetur fides in alia obiecta. Item sexto metaph. lect. 1. ostendit cum Aristor. scientias discernari pro definitionum discrimine. & 1. p. quæst. 1. a. 3. & quæst. 77. a. 3. distinguit actus videndi per varietatem colorum.

§. 166. Abstractiones à materia nihil intersunt divisionis scientiarum. P. Suarez. P. Molina. P. Vazq. PP. Conimb.

Probatur primum, quia Metaphysica habet plures

§. 167.

Metaphysica
plures actus
sunt abstrac-
tiones à ma-
teria.

res abstractiones à materia : quam tamen aduersarij admittunt esse vnam scientiam specie: & quidem in omnium sententia non continet plures habitus tam reuoluentes unitati quam ipsi habitus, etiam physici, qui non componunt vnam facultatem: ergo Metaphysica non distinguitur à ceteris per vnam solam abstractionem à materia. Maior pariter, tum quia metaphysicus considerat conceptum entis vt sic abstractum ab omni specie substantiæ, & accidentis: quod genus abstractionis est maius quam abstractio generis à speciebus, quia inter abstractiones per intellectum hæc est maxima: sed ostendi §. 163. abstractiones generis ab speciebus specie differre ab abstractionibus specierum ab indiuiduo: ergo Metaphysica continet plures abstractiones specie distinctas: quia non solum vtitur hac abstractione, sed etiam abstrahit multos conceptus indiuiduos ab indiuiduo. Item physica vtitur abstractione materiæ sensibilis ab indiuiduis considerans hominem sine Petro: vtitur etiam abstractione generis à speciebus contemplans corpus animatum sensibile præcisum ab homine & leone; item corpus vt sic abstrahitur ab animato & inanimi.

§. 168.
Deus & Angelus diuersas
habent abstrac-
tiones à
materia.

Secundò probatur eadem conclusio, quia Angelus & Deus abstrahunt realiter à materia intelligibili: ens autem vt sic abstrahitur sola ratione nostra: quia est indifferens vt contrahatur ad ens corporeum: sed eiusmodi abstractiones probauit §. ibi plus differre quam specie: ergo in Metaphysica sunt plures abstractiones à materia. Item Deus non solum abstrahit secundum esse à materia intellectuali physica sed etiam à Metaphysica, vt constat ex §. 162. Angelus autem secundum esse solum abstrahit à materia physica, non verò à Metaphysica. Has autem abstractiones secundum esse specie differre constat, quia abstractiones materiæ intellectualis à sensibili & materiæ sensibilis ab indiuiduali differunt specie, quamuis vtraque est per intellectum: at verò abstractio secundum esse à materia etiam metaphysica connotat aliud genus materiæ distincta à physica intellectuali non per intellectum, sed à parte rei: ergo tantum differunt abstractiones à materia sensibili, intellectuali & à materia etiam metaphysica, quantum differunt abstractio materiæ intellectualis, & abstractio materiæ sensibilis. Item à parte rei tantum differunt Angelica substantia & diuina, quæ habent has abstractiones, quantum substantia Angelica & corporea, quæ habent alias abstractiones.

§. 169.
Solutio cuiusdam.

Huic argumento per se noto ex solis terminis respondebis, abstractiones quidem diuersas esse, materialiter tamen non formaliter: quia obiectum formale Metaphysicæ nec est Deus neque Angelus, sed ens sub ratione entis: Deum autem & Angelum esse obiectum materiale, eiusque abstractionum diuersitatem materiale esse & non formale. Contrà, hoc non dicitur consequenter: Deus enim esse obiectum materiale formale Metaphysicæ probabiliter constituitur ab obiciente: qui tamen non admittit probabile Metaphysicam vti duplici abstractione distincta. Deinde Angelos fatetur aperte esse partem obiecti formali metaphysici his verbis: *Ad hoc responderetur solum concludere substantias creatas separatas vt partes obiecti formali: Deum verò vt principium & primam causam entis vnde in considerationem Metaphysicæ: quod nos libenter sumemus.* Hæc bic. Probat autem hanc diuersitatem non esse formalem, sed materiale, quia vt esset formali, opus erat vt conueniret illi rationi obiecti: quæ, quam Metaphysica considerat

Accusatur
contradictio-
nis.

principaliter: hæc autem ratio est ens. Quæ doctrina videtur aperto Marte pugnare cum adducto testimonio eiusdem authoris. Impugnatur autem absolute, quia iam ostendi à §. 81. ad 100. substantiam separatam esse obiectum formale & attributionis Metaphysicæ: de Deo autem id ostendi sect. 4. Cum ergo hæc diuersitas abstractionum sit essentialis, & in obiecto formali est quidem diuersitas formalis essentialis. Vnde ad rationem responderetur illam proprietatem conuenire obiecto adæquato, non quod cõueniat singulis eius partibus, sed quod vna abstractio conuenit enti, alia substantiæ immateriali: ratione autem partium conuenit toti aggregato, vt dixi §. 44.

§. 170.
Impugnatur
item ad ho-
minem.

Deinde probò ad hominem abstractionem entis vt sic non posse esse totam rationem formalem distinguendi Metaphysicæ à ceteris scientiis. Dicunt enim ab obiecti unitate generica non posse accipi unitatem specificam vltimam scientiæ: sed oportere vt illa unitas generica contrahatur per aliam unitatem obiecti vltimam specificam. Sic argumentor: Metaphysica accipit unitatem specificam vltimam non ab ente vt sic, sed vt contractum per aliquam differentiam specificam: ergo illa unitas specificæ entis habet suum conceptum formalem abstractionis distinctum ab ente vt sic, per quem fit principium formale obiecti: distinguendi scientiam. Probo consequentiam, quia in sententia aduersariorum obiectum non potest distinguere formaliter scientiam, nisi vt est scibile per abstractionem: cum ergo differentia specificæ entis sit cognoscibilis vt obiectum concurrens ad distinctionem specificam scientiæ, necessaridè habet distinctam scibilitatem & abstractionem ab abstractione entis vt sic. Sed hæc abstractio specificæ specie differre ab abstractione entis: ergo Metaphysica attingit duas abstractiones specie distinctas. Minor probata est §. 163. vbi ostendi abstractionem generis à speciebus specie differre ab abstractione speciei ad indiuiduis.

§. 171.

Confirmatur, quia differentia entis vt sic constituitur immediate substantiam & accidens; veniendum est ergo ad aliquam substantiam aliquius speciei vltimæ, quia conceptus genericus obiecti ex opposita sententia non potest tribuere scientiæ unitatem specificam: sed hæc species substantiæ sunt necessaridè Angelus & Deus; alias enim substantias Metaphysicæ per se non contemplatur: ergo abstractio propria Dei & Angeli concurret cum ente vt sic ad tribuendam speciem vltimam Metaphysicæ: sed abstractio angelica est quidem à materia intelligibili secundum esse; abstractio autem entis est tantum per intellectum: quas plus quam genere differre constat ex §. 161. ergo ad distinctionem specificam Metaphysicæ concurrunt duæ abstractiones genere diuersæ. Item abstractio Dei est etiam secundum esse à materia Metaphysica; angelica verò abstractio secundum esse est à sola physica materia; ergo tres abstractiones essentialiter diuersæ tribuunt Metaphysicæ essentiam & unitatem infimam specificam.

§. 172.
Obiecto im-
plicata ter-
minis.

Omissis autem his, quæ tam facile confutantur, obiiciet alius abstractiones recensas §. 167. & 168. esse quidem diuersas materialiter, quamuis sunt in ipso obiecto formali. Contra, hæc est aperta repugnantia terminorum: obiectum enim quod habet suam scibilitatem & rationem qua: hæc autem vt sit formali non indiget nisi vt immediatè nitatur obiecto formali quod, & sit ratio formali qua ipsum obiectum quod cognoscatur. Quod probò, quia scibilitas materialis est per quam cognosci

Abstrac-
tione obiecti for-
malis est etiam
formali.

SECTIO VII.

Scientiarum unitas.

§. 175.

Vnitatis scientiarum potest considerari & de unitate intrinseca habituum, vtum Metaphysica, Physica, Logica & aliarum facultates habituales sunt vnus simplex habitus, qui se porrigit ad omnes actus physicos aut logicos, & ad eorum obiecta formalia & materialia: an verò hæc facultates non sint vna simplex qualitas habitualis, sed plures, quibus conflatur vna Logica & Metaphysica vna. In quo sensu ostendi disput. 17. de anima sect. 1. scientias naturales, quia actibus acquiruntur physicè non esse vnum solum habitum, sed plures specie distinctos. Potest item quæri vtum obiectum formale proprium, aut attributionis sit vnum, ita vt ratio formalis qua sit vnus speciei aut generis. In quo sensu ostendi disput. .... non esse necessariam unitatem obiecti ad unitatem scientiarum. Cum ergo exploserim abstractionem à materia à principijs constituendi, aut discernimandi scientiarum unitatem, oportet examinare quam viam sim initurus. Prius autem examinare lubet quid nonnulli dicant hac in parte.

S V B S E C T I O I.

Examinata aliquorum sententia.

§. 176.

Primo impetu irruendum ad rumpendum circulum nonnullorum: qui dum probant unitatem Metaphysicæ & cuiusvis facultatis, eam ostendunt ex abstractione à materia obiecti facultatis eiusdem: cum autem vestigant unitatem abstractionis obiecti, eam probant ex unitate habitus. Itaque in eorum argumentatione habitus est vnus, quia abstractio est vna: & abstractio est vna, quia habitus, est vnus: ac si dicas, effectus existit, quia operatur causa: causa operatur, quia affectus existit. Vt ergo rectè argumentarentur, deberent primò probare unitatem habitus ab aliquo principio independenti ab unitate obiecti: sic autem probata habitus unitate inde à posteriori rectè probarent unitatem obiecti: vel probarent unitatem obiecti independentem ab habitus unitate, quam postea probarent à priori ab unitate obiecti. At verò unitatem habitus non aliunde probant nisi ab unitate obiecti in esse scibilis, quod esse constituitur per abstractionem. Deinde eandem unitatem habitus metaphysici confirmant ab unitate Logicæ: quæ quidem est sub eodem iudice. Sisto gradum in eiusmodi sententijs expendendis, vt vnusquisque consideret, qui nucleus lateat in verborum sesquipedalium nucibus, quibus P. Francisc. Suarez alijsque illustribus viris nostræ societatis succlamatur.

§. 177.

Do autem his authoribus singulas facultates naturales esse vnum solum habitum atque simplicem, exempli gratia, Metaphysicam, Physicam, & Logicam vt sunt vna Logica, & Metaphysica vna, ita esse & qualitatem habituales vnam. Probo hinc non inferri earum obiecta esse vnum. Argumentantur primò à priori, quia scientia debet accipere unitatem genericam & specificam ab eo à quo completè accipit essentiam: sed hanc accipit ab immaterialitate obiecti specificè sumpta: ergo. Minor probatur, quia essentia accipitur ab eo, à quo accipitur vt completè omnes gradus. Maior

cognoscitur obiectum materiale: ergo scibilitas formalis est per quam scitur obiectum formale. Antecedens patet in demonstratione, cuius conclusio est obiectum materiale, habetque suam scibilitatem propriam & intrinsecam distinctam à scibilitate præmissarum: quæ habent scibilitatem immediatam. Imo eo ipso quod est aliquid obiectum formale, habet in se totam rationem formalem scibilis: sicut finis habet totam rationem formalem amabilis. Ergo implicatur termini, quibus scibilitas obiecti formalis dicitur scibilitas materialis.

§. 173.
Intra eandem
abstractionem
sunt plures
gradus ab-
stractionis à
materia.

Conclusio posita §. 166. probatur aliunde. Primò in physica, quæ pluribus gaudet abstractionibus à materiæ corpore vt sic non habet eandem abstractionem quam corpora animata & inanimata: scientia item de cælo contemplatur aliqua obiecta abstracta ab indiuiduis; alia verò omnino indiuidua & singularia vt constat ex §. 145. & sequentibus. ergo intra eandem scientiam sunt plures abstractiones, & alia obiecta non abstracta. Item diuersæ scientiæ attingunt obiecta sub eadem abstractione: actus enim intellectus humani exerciti in corpore non habent diuersam abstractionem in ipso corpore, sed semper eandem: at Physica eos considerat in libris de anima: Logica verò eosdem contemplatur: ergo diuersæ scientiæ attingunt abstractionem eandem à materia. Ad hominem autem patet: quia aiunt ipsi obiectum specificatum Logicæ esse ens rationis: quod Masius affirmat sect. 1. prooemij Logicæ quest. 13. conclus. 9. abstrahi ab omni materia: quæ abstractio est etiam Metaphysicæ. Idem patet in fide & Theologia qua specie differunt: earumque obiectum formale adæquatum attributionis est Deus eadem semper abstractione gaudens. Adde Musicam attingere abstractiones Mathematicarum, & Physicæ: contemplatur enim numeros sonoros: sonus autem pertinet ad materiam sensibilem, numerus autem ad intellectualem. Perspectiua item attingit lineam quæ est obiectum Geometriæ, & visualitatem, qua sensus eludat. Tandem Mathematicæ diuiduntur in Geometriam & Arithmetica: sed Arithmetica habet duplicem abstractionem à materia: considerat enim numeros materiæ substantialis abstractæ à materia indiuidua, & sensibili, numeros item substantiæ spiritualis abstractæ realiter etiam à materia intelligibili.

Fides &
Theologia
habent eandem
abstractionem ob-
iectiuam.

§. 174.
Epilogus ro-
tius contro-
uersiæ.

Concludo igitur, nullam scientiam accipere speciem ab obiecto nisi qua ratione cognoscitur per actum: vnde nec abstractio formalis, neque secunda intentio entis rationis pertinent ad rationem formalem obiectiuam, quia non cognoscuntur per scientiam vt ostendi à §. 2. ad 16. Abstractio autem obiectiua, id est conceptus communis dant speciem actibus & habitibus circa illos verfantibus, quia sunt obiecta per illos cognita: quemadmodum etiam indiuidua tribuunt speciem actibus per quos cognoscuntur. Abstractio autem formali est conditio sine qua non esset scientia, non quidem se tenens ex parte obiecti, sed in efficiendum ordine, nec aliam ob causam requiritur nisi quod omne obiectum siue singulare, siue commune, siue spirituale, siue materiale, non cognoscitur ab animo corpore carcerato nisi præeunte illius apprehensione simplici.

probarur, quia si ratio generica sumeretur ex vno capite & specifica ex alio, nempe ex obiecto formali & materiali, ratio specifica non pertineret ad genericam. Hoc argumentum nihil vincit: data enim maiori, nego minorem: quia vt accipiatur specifica vnitas ab obiecto non est opus illud specialiter considerare; sufficit enim ad habitus vnitatem genericam & specificam tendere in obiectum commune in ratione generica aut analogia vt mox dicam.

§. 178.

Conclantur obiectum à quo sumitur specifica vnitas habituum, esse necessariò vnus atomæ speciei. Etenim obiectum tribuens vnitatem habitui debere in se habere aliam vnitatem proportionatam ei quam tribuit: sed vnitas generica non est proportionata vnitati specificæ atomæ; ergo. Probo minorem, quia vitium non accipit malitiam moralem specificam nisi à malitia obiectiua proportionata: ergo eodem modo nec essentia scientiæ nisi ab obiecto proportionato. Hic male peccatur: Si vnitas habituum penderet ab obiecto tanquam ab intrinseca ratione formali, argumentum concluderet quod vult: at verò obiectum non concurrat intrinsecè ad vnitatem habitus, sed extrinsecè tantum tanquam terminus extrinsecus ad quem habitus dicit ordinem transcendentalem. At verò ordo transcendentis specificus sumi potest à termino extrinseco generico. Nam & ordo singularis sumitur à conceptu specifico. Etenim scientia singularis, quam habuit Aristoteles de homine etiam vt singularis fuit, habuit hominem pro obiecto: sed non hominem in particulari: ergo in communi: ergo ordo singularis potuit esse ad terminum communem. Vt ergo habitus singularis proportionem habuit cum obiecto specifico, ita & conceptus specificus habituum proportionem habet cum obiecto generico.

§. 179.

Secundò, quia actus, quo contemplamur Corpus in communi, accipit conceptum genericum, specificum, & indiuiduum à corpore quod est genus, eiusdem enim differentias non contemplatur actus ille: ergo habitus in specie potuit accipere vnitatem ab eodem corpore. Patet consequentia, quia illa dissimilitudo vnitatum non obfuit: tum quia habitus aliquis potuit constitui ad eos similes actus. Ratio à priori, quia intellectus & voluntas possunt tendere in solas rationes communes præcisas à singularibus: illa autem tendentia est singularis. Inde respondeo argumento ex moralitate actuum: furtum enim indiuiduum potest tendere in rem alienam vt sic abstractam ab auro, argento & supellectili aliena.

§. 180.

At (inquiunt) si hæc ita sunt, sequerentur absurda: posset enim esse vna mathematica de quantitate vt sic: alia verò de tali quantitate: similiter posset esse vna virtus Theologica agens de Deo vt sic, non agens de eius bonitate aut veritate. Respondeo primum, non esse absurdum, habitum de quantitate vt sic distingui ab habitu de speciebus quantitatis. Secundò respondeo, à me hic non disputari vtrum repugnet vnus habitus circa rationem communem, & alius circa specificam: sed dico posse vno habitu & indiuiduo attingi solam rationem communem per actus illam præscindentes ab specificis, neque hoc impediri ex vnitate generica obiecti: aio præterea posse per alium habitum distinctum cognosci differentiam specificam. Dico insuper posse vtrumque conceptum attingi habitu eodem, quia potest

exerceri aliquis actus circa obiectum vtrumque: qui actus potest oriri ab habitu distincto à duobus prioribus. Quod obicitur de virtute Theologica non est de re: quia habitus per se infusi amplectuntur plura obiecta & actus more potentiarum, quia suis actibus non comparantur physicè. Præterea Deus est singularissimus, cuius attributa cognosci possunt à priori per eius quidditatem: est autem diuersa ratio quando obiecta formalia sunt diuersa ac quando est vnum numero.

SVBSECTIO II.

Scientiarum vnitas explicata.

Habituum vnitas difficilis visa est P. Francisco Suarez disput. 44. Metaphy. at mihi cum P. Molina facilis: quia tot habitus admitto specie distinctos quot conclusiones: de quo hic non est locus, sed in lib. de anima. Vnitas autem scientiarum est difficilis, in qua mutant non pauci. Nam cum in eadem facultate sint plures habitus specie distincti, nullaque compositione vniti, difficile postunt vnitatis vinculo colligari.

Dico primo. Metaphysica est vna scientia speciei infima; non per simplicitatem habitus (vt ex lib. de anima pono) sed per aggregationem plurium specie distinctorum, quorum obiecta ad vnum Deum in esse scibili referuntur. Porro simplicitatem habituum non requiri ad vnitatem scientiarum obseruat acutè Caiet. 1. p. quaest. 1. artic. 3. totamque doctrinam B. Thom. de vnitate Theologiæ ait locum habere siue habitus sit vna qualitas, siue plures, dum omnia obiecta ordinem habeant ad vnum. In qua sententia est P. Suarez disput. 44. sect. 1. 1. cum Scoto, Gabriele, Okamo, Gregor. Marfilio, & aliis ab eodem relatis num. 60. estque apud recentiores communissima. Probarur ratione B. Thom. supra. Quia vnitas scientiæ sumitur ab vnitate obiecti: sed obiectum Metaph. est vnum specie, ergo & vnitas Metaphysicæ.

Dices primò, hoc probari Metaphysicam esse vnam simplicem qualitatem. Nequaquam, quia in ordine ad idem obiectum, multa considerantur: quæ non possunt per vnum habitum attingi: at quia omnia illa referuntur ad vnum finem, & attributionis obiectum, ea ratione constituunt vniam scientiam vnitate ordinis, & relationis ad vnum obiectum. Sicut omnes habitus abstinentiæ naturalis, licet sint inter se specie distincti, constituunt vniam virtutem abstinentiæ, quia eorum omnium finis est tenere modum in victu.

Dices secundò, inde probari genericam distinctionem. Verùm hæc quaestio potest esse de sola voce: si enim Metaphysicam abstrahas ab omnibus eius habitibus, illamque de eiusdem prædicis: non dubium quin sit vna vnitate generica; quia prædicatur in quid de pluribus specie distinctis: in quo sensu Cardin. Tolet. in prooemio log. P. Conimbr. & alij neoterici admittunt in logica genericam vnitatem; si verò metaphysicam non sumas nisi collectim, pro omnium aggregatione habituum: licet in eo aggregato multi habitus specie differant, tamen omnes illi constant vniam specie scientiam: quia omnes tendunt ad eundem finem: sicut exercitus est vnus, quia licet constet è multis rebus specie distinctis: tamen omnes sunt ad finem vnum: at verò pars exercitus vt sic prædicata de homine, equo, & armis genus est. Vnde respondetur argumento Soti in prooemio logicæ, quaest. 3.

§. 181. Ratio difficultatis.

§. 182. Metaphysica est vna speciei infima.

Caiet. B. Thom.

P. Suarez. Scorus. Gabriel. Okamo. Gregorius. Marfil. S. Thom.

§. 183.

§. 184. Obiectio. Quaestio de nomine.

P. Tolet. P. Conimbr.

quaest. 3. allerentis, tot esse Logicas, quot habitus, si isti distinguuntur: nam habitus est scientia Logica, sunt plures habitus, ergo plures scientiæ Logicæ, ergo absolutè plures Logicæ. Distinguo autem maiore: est scientia Logica partialis, concedo maiorem: totalis, nego: similiter distinguo primum consequens, & nego secundam consequentiam: nam Logica absolutè, capitur pro totali. Hæc enim nomina, Logica, Metaphysica, virtus, scientia, sunt collectiua (in naturalibus) quæ comprehendunt aggregationem multorum ad eundem finem confluentium: vt exercitus, ciuitas, collegium, pulchritudo, sanitas. vide P. Suarez. 2. Meta. disput. 44. sect. 1. 1. num. 52. & 55. & Theologos. 1. p. quaest. 1. artic. 3. immo Sotus hanc partem probabiliter censet; voluit eam sequi: sed non est ausus propter suæ scholæ Doctores.

P. Suarez.

Sotus.

§. 185. Mirandulanus. Difficultas.

Arist.

P. Conimbricenses inuocant in Mirandulanum.

§. 186. Aliqui actus natura sua connectuntur in vniam scientiam.

Hinc videtur oriri difficultas, quæ mouet Mirandulanum ad asserendam vniam scientiæ ex omnibus habitibus constaram: nam sicut scientia de Angelo, & Deo efficiunt vniam Metaphysicam; ita Metaphysica & Physica efficiunt vniam scientiam de substantia, sicut scientia de cælo, & homine pertinent ad eandem philosophiam, quia vtraque agit de substantia mobili. Confirmatur ex Aristot. 5. Ethicorum, & communi vsu integrate vniam iusticiam communem ex virtutibus collectim acceptis: quia illa omnes tendunt ad componendos mores, ergo ex omnibus scientijs fiet vna: quia omnes tendunt ad perficiendum intellectum: quod è politicus parer; vna enim cohors constat ex multis militibus, sub vno duce merentibus: legio autem ex multis cohortibus, vni tribuno parentibus: exercitus autem è multis legionibus ab vno Imperatore ductis; licet autem exercitus partiat in legiones, legiones autem in cohortes: cohortes verò in decurias; tamen vnus est exercitus. Item domus erigitur è lignis, lapidibus, calce: vicus autem è multis domibus: vrbs autem è multis vicis: ita licet scientia diuidatur in Metaphysicam, Physicam, & Mathematicas; tamen omnes vniam scientiam efficiunt. P. Conimbric. quaest. 1. prooemij physico-rum, acriter sunt in hanc sententiam inuocati: quod adimat scientijs pulchritudinem, & distinctiōnem. Verum ex ea nihil sequitur incommodi, si cur nec commodi: illius tamen occasione, quid hac in parte sit vtile? disquiritur. Non sunt audiendi, qui dicunt scientias ita distributas ex sola voluntate, philosophorum: quia philosophi non pro libito sed vrgenti fundamento designarunt scientiarum vnitatem & diuersitatem. Etenim ex habitu de definitione & ex alio de Angelis conflatur ineptè vna scientia. Constat autem vna Logica ex habitibus de modo sciendi: quia omnes illi sunt de secundis intentionibus. Ex obiectis autem immaterialibus constat vna Metaphysica. Disquiramus ergo scientiarum vnitatem, Ac primum recognosce qua dixi §. 127. de scientiarum tripartitione. item & §. 128. & sequenti: vbi rationem reddidi illius partitionis.

Dico secundò: Aliqui habitus habent inter se naturale aliquod vinculum, quo nectantur in vniam scientiam. Probarur in scientia à priori de homine, exempli gratia: huius obiectum formale siue principiorum est ipsa hominis essentia, cuius cognitiones legitime compositæ in syllogismos inferunt in conclusione primam passionem: per primam autem secundam monstratur: & per hanc tertia, &c. Ecce omnes isti actus pendunt à prima essentia cognitione: cum qua Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

ctuntur ad penetrandum hominem: ergo omnes habitus, ad illos actus influentes, habent communem nexum, quo & dependent ab vno primo, & existunt ad perfectam cognitionem obiecti. Patet consequentia: quia habitus dependent à suis actibus, & habent obiectum cum illis commune: ergo habitus circa passiones remotè pendent ab actu circa essentiam: patet consequentia: quia habitus circa passiones pendent à suis actibus: hi autem pendent ab actibus circa essentiam: ab his autem pendent habitus circa essentiam: ergo habitus circa passiones remotè pendet ab actibus circa essentiam: & sicut præmissa efficiunt vniam integram scientiam, & demonstrationem cum conclusione: non quia illi actus sint, aut vna simplex qualitas: aut plures vnitas: sed quia suo ordine dispositi vnus pender ab alijs circa obiectum idènta habitus per se concurrentes ad demonstrationem illam, efficiunt vniam scientiam habitua-lem: non quod sint vna simplex qualitas, aut plures compositæ: sed quia pendent ab actu circa idem obiectum: & sicut demonstrationes aliarum passionum, licet sint distincti syllogismi, tamen ad vniam scientiam actualem adequatam pertinent: ita & habitus.

Idem argumentum formari potest in scientia à posteriori: essentia enim pender à proprietatibus in ea cognitionis specie. Item in demonstratione obiecti, oppositi obiecto primario, verbi gratia, in demonstratione de ente rationis, quod cognoscitur per oppositionem cum ente reali: item quando causa extrinseca monstratur per effectus, vt Deus in physica per motum physicum: ecce quo pacto obiectum primarium, eius attributa, causæ & effecta noscuntur pluribus habitibus, non solutis omnino, sed ligatis dependentia ab vno actu. Nec verò habitus circa essentiam dicit essentialem ordinem ad habitum circa conclusionem: nam habitus tantum dicit ordinem ad suum actum. Vnde colliges vnum habitum in sui esse alium petere: non immediatè, sed mediatè ratione suorum actuum: quia actus præmissarum esse natura sua illaciuos conclusionum admittunt omnes, & probauit disput. 1. log. completur verò vnus habitus per alium, non quod vniantur aut reciproce perficiantur: sed quia omnes illi sunt scientia completa, & integra obiecti primarij: quod non exhauritur cognitione nisi omnia eius prædicata noscantur: & licet aliqua demonstrationum series non pendeat ab alia: omnes tamen pendent ab vno tercio, à quo conclusiones primam ducant originem.

De habitibus circa rationes communes & vniuersales superest difficultas. Vtrum pertineant natura sua ad eandem scientiam, ad quam habitus de obiectis particularibus? Et quidem partem affirmantem omnes admittunt; primò; quia quando conclusio est physica, verbi gratia, vtrumque principium debet esse physicum (vt ostendam. §. 19.) sed conclusio physica pender ab altero principio vniuersali vt patere potest hoc syllogismo, omne rationale est admirabile; Petrus est rationale; ergo & admirabile: ergo principium vniuersale est physicum: imo scientia de homine; quia illius scientiæ est ea conclusio. Quamobrem in prooemio physico-rum ostendi eos octo libros esse partem librorum de cælo, de generatione, &c. Secundò, quia sicut actus vniuersalis cum particulari & conclusione efficit demonstrationem vniam actualem, & scientiam: ita & habitus: quia sicut actus vniuersalis particulari coniunctus virtutem

§. 187.

§. 188.

Habitus circa rationes communes constat eandem scientiam cum habitibus circa rationes particulares.

Cognitio totius & partis est eiusdem scientie.

habet inferenda conclusionis immediatè: ita & habitus eam virtutem habent medijs actibus. Rationem à priori reddidi, quia cognitio totius, & partis est eiusdem scientie: nam scientia de homine debet per se attingere omnia hominis prædicata, quorum nonnulla sunt communia. Et quamvis habitus de obiecto communi non dicit ordinem ad habitum de obiecto particulari; habent tamen commune vinculum ratione obiecti; quod ut duas metaphysicas partes includit: ita perit ad exactam sui cognitionem scientiam de vtraque parte, & sicut §. 186. ostendi nexum habituum per actum exigentiam: ita nunc eundem ostendo per exigentiam obiecti.

§. 189. Omnes habitus non efficiunt unam scientiam.

Sententia Mirandulani quo pacto ad miranda. Plato. §. August. S. Thom.

È quibus primò deduco, non esse fundamentum ad componendam vnam scientiam ex omnibus habitibus: quia nec habent dependentiam ratione actuum, nec ratione obiectorum, exempli gratia, habitus de Angelo, aut Deo quam habet dependentiam ab habitibus de generatione, & corruptione? aut è conuerso? Quod si velles ex omnibus vnam constari per meram aggregationem, quia omnes excolunt intellectum: sicut virtutes voluntatem, non grauabor: nec est insolens phrasis, nam retuli ex Platone, B. Augustino & aliis, nomine Philosophia naturalis comprehensas, Metaphysicam, Physicam, & Mathematicas. Idque satis probabiliter probant argumenta pro Mirandulano facta. §. 185. potestque fulciri autoritate S. Thom. 1. 1. Metaph. lect. 4. affirmantis Physicam & Mathematicam esse partes Metaphysicæ, quatenus scientia particularis est pars scientiæ communis.

§. 190. Physica est generis, (sicut & Mathematicas) completentem duas vel plures scientias specie adæquatè distinctas, nullo vinculo nexas. Nam obiectum est vnum generis, ergo scientia. Antecedens liquet, quia corpus mobile vt sic est genus: consequentiam probaturum ex Sancto Thom. supra scientiis ascribente vnitatem pro vnitatem obiectorum formalium: tum quia ille sunt scientia adæquatè distincta, & aggregata, quæ nullum habent vinculum commune nec ratione actuum, nec ratione obiectorum: sed scientiæ de obiecto generico nullam habent connexionem huiusmodi: ergo: probatur minor, quia sub genere sunt duæ species completa omnino independentes, exempli gratia, scientia de cælo, quid dependet à scientia de homine? Sicut ergo cælum, & homo, licet corpus includant, sunt duæ species (vt aiunt) disparatæ, sic & scientiæ de illis, licet vtraque includat scientiam de corpore vt sic. Quod potest confirmari, quia vtraque scientia habet rationem formalem obiectiuam adæquatè distinctam, & non subordinatam inuicem. Tota hæc doctrina traditur ab Aristot. 1. post. cap. 23. his verbis. Diverse scientia sunt, quarum principia ex eisdem non sunt, nec ex vnius principis principia alterius proficiuntur. Dices, vtramque esse de corpore. Contra, quia etiam Metaphysica est de ente & distinguitur adæquatè à Physica. Secundo, iam probaui, à §. 89. corpus vt sic præcisum non esse obiectum physicæ, sed contractum ad species: quæ sunt omnino disparatæ. Quæ possent obici de abstractione à materia, satis explōsi lectio. 6.

§. 191. Habitibus de transcendentibus peripet etiam ad physicam.

Tertio, videtur inferri, habitus de ente, & substantia vt sit (quos vulgus Metaphysicos vocat) non modo ex sua natura pertinere ad Metaphysicam: sed etiam ad Physicam. Probarur primò: cognitio partis efficit vnam scientiam cum cognitione totius (vt abunde probaui. §. 85.) sed ens & substantia vt sic sunt partes substantiæ corporeæ, ergo cognitio entis, & substantiæ vt sic efficit vnam scientiam cum cognitione substantiæ corporeæ. Quod confirmo, quia Metaphysica cognitionem entis vt sic refert ad scientiam de Angelo, quia est illius pars; sed etiam est pars hominis, ergo.

Dices, ens & Angelum esse in eadem abstractione à materia: ac proinde ad eandem facultatem pertinere: tunc autem partem referri ad cognitionem totius, quando vtrumque sunt in eadem abstractione. Verum sapius ostendi nihil referre abstractionem à materia. Nam si conceptus ratione à materia abstractus, est à parte rei de essentia corporis sicut de essentia Angeli: ergo seruat leges partis cum suo toto: si autem illa abstractio efficeret, ne ens esset corporis pars, solutio esset admittenda: si autem adhuc est pars cur impedit abstractionem relationem ad totum? Deinde nec corpus vt sic referretur ad scientiam de cælo: quia illud abstrahit à materia indiuidua, secus hoc: ergo sicut corpus vt sic referretur ad cælum, licet sit in abstractione diuersa, similiter ens referretur ad corpus. Adde, Angelum esse in abstractione reali à materia, ens verò in abstractione rationis: quas esse diuersas ostendi. Nec enim abstrahit à corpore, magis quam ab Angelo, sed eodem omnino modo, ergo vel cognitio de ente non efficit vnam scientiam cum cognitione de Angelo; vel efficit vnam cum cognitione de corpore. Confirmatur: anima rationalis magis abstrahit à materia, quam ens; quia realiter est immaterialis, ens autem realiter est materiale, immateriale autem non, sed præcisum à materialitate: & tamen anima, quia est corporis pars, referretur in cognitione ad totum: ergo multo melius referretur ens. Nec inuatur, Angelum esse nobiliorem corpore, eaque propter ens referri ad Angelum, & non ad corpus: hoc (inquam) non refert, nam etiam Deus est nobilior Angelo, & homo leone, & tamen ens referretur etiam ad Angelum: & materia ad leonem: quia sunt partes vniuersæ speciei.

§. 192. Obiectio.

Impugnatio.

Secundò probatur, quia hæc conclusio, Materia prima est substantia, est Physica: ergo vtrumque eius principium est Physicum: nam si alterum esset aliud facultatis, non esset conclusio Physica; vt hæc, Christus est risibilis, quia ad illam concurrunt principia vnum Theologiæ; sed alterum ex principiis illius conclusionis est de obiecto communi substantiæ: ergo illud obiectum pertinet ad Physicum. Probo minorem, quia hæc sunt principia illius conclusionis, omne quod est de primo conceptu rei, est substantia: sed materia prima est de primo conceptu rei: ergo materia prima est substantia. Ecce maior propositio est de substantia vt sic.

§. 193.

Dices cum Aristototele & B. Thom. 1. 1. Metaphysic. lect. 4. scientias particulares non assumere principia communia cum sua communitate, sed contracta ad propriam materiam. Contra. Aristoteles & B. Thom. ibi loquuntur de scientiis particularibus subalternatis, verbi gratia, de Mathematicis, quæ sunt valde imperfectæ: quia sumunt pro principiis conclusiones scientiæ subalternantis: at non loquuntur de Physica, quæ est scientia perfecta. Eam verò sumere principia communia in sui confirmationem patet, quia hæc conclusio, Materia prima est substantia, vltimò resoluitur in principium communissimum substantiæ vt sic, tamquam in formalem rationem. Imo quando scientia inferior subalternata sumit conclusionem subalternantis, talis

§. 194. Obiectio ex Aristot. & S. Thom. explicatur.

talis conclusio cum alijs principijs subalternata efficit vnam scientiam, vt hæc propositio Physica lapis est durus cum hoc principio architectonico fundamentum domus debet esse durum: infert hanc conclusionem: ergo fundamentum debet esse ex lapide. Tres istæ propositiones efficiunt vnam scientiam actualem architecturæ: ergo similiter principium de substantia vt sic, cum alio principio physico & & conclusione efficit vnam demonstrationem physicam. Secundam solutionem vide in §. 198.

§. 195. Confirmatio.

Confirmatur ex hoc syllogismo. Quidquid est de essentia rei subsistentis est substantia: materia prima est de essentia rei subsistentis: ergo est substantia: ego rogo, hæc demonstratio cuius facultatis sit? non Metaphysicæ, quia materia fugit eius terminos: non mixtæ facultatis ex Physica & Metaphysica; alioqui omnes conclusiones de materia prima essent scientiæ mixtæ, quia resoluerentur in ea principia. Conclusiones enim & principia eiusdem sunt facultatis: ergo illa demonstratio est physica, quia non potest esse alia scientiæ: ergo eius principia sunt physica. Quod patet exemplo: hæc demonstratio est Theologica. Omnis homo est risibilis: Christus est homo: ergo risibilis, quia minor propositio est Fidei, maior autem est physica: Theologia autem est scientia mixta ex vno principio reuelato & altero naturali: vnde conclusio nec est omnino scientiæ naturalis, nec omnino reuelata: nam reuelata propositio pertinet immediatè ad Fidem: ergo etiã prima illa demonstratio erit scientiæ mixtæ, & non physicæ; si alterum principium non est physicum: vel si est physica (vt est) vtrumque principium est physicum. Nec refugio aliquam propositionem Metaphysicam pertinere etiam ad Arithmeticam, sicut Physica ad Architecturam, quia subalternata includit aliquid de subalternante.

§. 196. Autoritate probatur eos habitus esse physicos.

Arist.

Nec hæc opinio adeo est insolens scholis; licet enim singillatim nõ videam eam disputatam: tamè è principijs communibus cuius scholæ poterit confirmari; primum enim admittunt omnes ad eandem scientiam spectare totum & eius partes: vt animal & rationale ad scientiam de homine: item materiam, & formam; tametsi hæc sit spiritalis, Aristot. 1. post. cap. 13. vna (inquit) scientia est, quæ vnius generis, quæ componuntur ex primis, & sunt partes, &c. id est, principia prima, & partes pertinent ad eandem scientiam, ad quam pertinet totum ex illis compositum, &c. diuersæ verò scientiæ sunt, quarum principia ex eisdem non sunt, nec ex vnius principis principia alterius proficiuntur: sed principia proficiuntur ex principijs habituum de transcendentibus: ergo sunt vnius scientiæ.

B. Thom.

B. Thom. ibi lect. 4. ad medium id docet expresse: & ideo quantumcumque sint aliqua diuersa scibilia per suam naturam, dummodo per eadem principia sciuntur, pertinent ad vnam scientiam: & quæstione 14. de veritate, quæ est de Fide, artic. 12. cum contra vnitatem Fidei obiecerit eam agere de vniuersalibus, & particularibus respondet, Ad primum dicendum, quod scire in particulari, & vniuersali non diuersificat scientiam, nisi quantum ad modum sciendi (id est clariùs vel confusius) non tamen quantum ad rem scitam, à qua habitus habet vnitatem, Quid clariùs? & 3. d. 26. q. 2. art. 4. corpore ait: Vniuersale & particulare non diuersificant scientiam, nec habitum. Quando autem B. Thom. 1. p. q. 80. art. 2. & de verit. q. 26. art. 1. corpore, & alibi distinguit intellectū à sensu, & voluntatem ab appetitu: quia intellectus, & appetitus tendunt in vniuersale, sensus autem & appetitus in particulare, intelligit per vniuersale, non rationes communes, nec per particulare differens.

§. 197. B. Thomas explicatur.

Philosophia Petr. Hurt. de Mendoz.

rentias: sed per particulare, vnam speciem obiecti, per vniuersale plura obiecta: sic intellectus est potentia vniuersalis: sensus autem non se extendit ad omnia illius obiecta. Vide Bergomensem Bergomenf. in concordantijs sententiarum B. Thom. dubio. 766. Hanc sententiam clarissimè sequitur P. Vazquez 1. p. d. 1. num. 8. cum enim dixisset, principia particularia cuiusque scientiæ, & conclusiones pertinere ad eundem numero habitum, qui est particularis scientiæ: principia communia, dicit nullius esse scientiæ peculiaris, sed omnibus cõmunia, his verbis. Exceptio principia vniuersalissima, quæ non propria alicuius scientiæ, sed omnibus communia sunt: qui nostro sensu loquitur, vt parebit inuenti; disput. autem 6. num. 8. clarissimè est à nobis: ait enim scientiam de genere & scientiam de specie esse partes eiusdem scientiæ: non verò scientias diuersas: & Pater Suarez disp. 44. met. sect. 1. 1. num. 63. ait vnã scientiam componi ex omnibus habitibus necessarijs ad exactam cognitionem vnius obiecti: quamuis sint de rebus in se non subordinatis.

P. Vazquez.

P. Suarez.

§. 198. B. Thom. Arist.

Obiicies primò contra tertium corollarium, B. Thomam & Aristot. asserentes scientias particulares non vsurpare principia communia nisi contracta ad propriam materiam. Respondeo primò, ostensum esse §. 194. eos locutos de scientijs subalternis. Secundo, locutos de scientijs particularibus secundum rationes particulares, id est, secundum habitus de differentijs suorum obiectorum: non verò de scientijs adæquatè acceptis, & secundum habitus communes. Obiicies secundo, physicam semper agere de obiecto corporeo. Respondeo id verum esse per habitus proprios, non verò per habitus communes; qui etiam sunt de corpore materialiter, ens enim à parte rei, & est corpus, & spiritus. Obiicies tertio, communiter dici per Metaphysicam confirmari principia aliarum scientiarum. Respondeo, habitus communes qui id præstant, vocari Metaphysicam breuitatis & honoris ergo: cum enim ad Physicam etiam pertineant, honorificentius accensentur Metaphysicæ nobiliori, quam Physicæ: & sic sunt communiter appellandi.

Secunda obiectio.

Cur habitus de transcendentibus dicantur Metaphysici.

SECTIO VIII.

De subalternatione scientiarum.

Doctor Pct. Fonseca 4. Metaphysicæ. cap. 1. q. 2. lect. 2. tres proponit subalternationes: primam ex parte finis duarum scientiarum: quando vnius finis continetur sub fine alterius. Quod contingit dupliciter. Primò, quando finis subalternantis practice (vt ita dicam) imperat subalternatæ proprium finem, vt per illum subalternans consequatur suum: ita equestris subalternat frænofactiuam, quia hæc conficit instrumenta ad rectum equorum vsum, & præcisè exequitur, quod præcipit equestris. Secundo modo, quando duæ facultates ordinantur ad eundem finem: sed subalternans nihil præcipit: sed speculariue tantum suum attingit obiectum, vt moralis philosophia, & naturalis: quarum secunda speculariue considerat naturalem hominis beatitudinem; optimamque operationem; Moralis autem dirigit hominis actiones ad eundem finem; quod subalternandi genus (vt ait ipse Fonseca) est admodum improprium.

§. 199. P. Fonseca tres proponit species subalternationis. Prima.

Secunda subalternatio oritur ex principijs: quando vnius scientiæ principia in alia demonstrantur: siue quando conclusiones vnius scientiæ sunt principia alterius: idque etiam dupliciter. Primò:

§. 200. Secunda.

Medicina subalternatur Physica.

quando principia subalternatae demonstrantur in subalternante ostensu: sic Medicina subalternatur Physica, quia Medicinae principia possunt in Physica, vel à priori vel à signo probari, ut cum agit de hominis temperatura: & morbos calidos remedijs frigidis esse curandos: quia frigida opponuntur calidis; quod probatur ex physicis principijs. Item Geometria subalternatur Physica: nam hoc Geometricum principium, à puncto in punctum ducitur linea, probatur in Physica ostendendo continuum non componi ex solis punctis. Secundo modo fit, probando principia per deductionem ad impossibile: quo pacto Logica subalternatur Metaphysica: nam si quis affirmaret duas contradictorias propositiones esse veras, deducendus esset ad hoc absurdum fatendum, eandem rem simul posse esse, & non esse. Item Geometria subalternatur Arithmetica, quia hoc principium, diameter quadrati non est commensurabilis lateri ipsius quadrati, ostenditur in Arithmetica, quia sequeretur unum esse commensurabile duobus: quod secundum subalternandi genus est etiam improprum, quia deductio ad impossibile non tam ostendit, quid res sit, quam quid non sit.

§. 201. Tertia & propria.

Tertia subalternatio est, quando subiectum subalternatae est subiectum subalternantis: sed cum aliqua differentia accidentali: ut subiectum Geometriae est linea; quae etiam est subiectum Perspectivae: sed Perspectiva addit differentiam accidentalem: agit enim de linea visibili: item Arithmetica agit de numero, cui Musica addit sonum: & hoc est simpliciter perfectum subalternandi genus. Alio item modo, sed omnium improprissimo, contingit subalternatio, ut cum scientia agit de obiecto contento sub obiecto alterius, sicut species continetur sub genere: ita scientia de caelo subalternatur octo libris physicorum: & omnes scientiae naturales habitibus de ente in communi. Verum ut aduertit P. Vazquez 1. p. disp. 6. num. 8. habitus de ratione communi, & de specifica non subalternantur, sed sunt partes eiusdem scientiae.

P. Vazquez.

§. 202. Prima conclusio. Sola Arithmetica subalternatur proprie Metaphysicae. Obiectio.

Dico primò, Nulla scientia (praeter Arithmeticae) subalternatur Metaphysicae, ut praecise agit de intelligentijs. Probat, quia nulla agit de intelligentijs, ut affectis aliqua differentia accidentali: ut patet omnes facultates percurrendo: praeter Arithmeticae: quae considerat numeros ex intelligentijs resultant. Dices primò, Physicam agere de intelligentijs, ut sunt principia motus. Verum haec subalternatio non est: duae enim scientiae non subalternatae possunt attingere existentiam eiusdem obiecti sub diversa ratione formalis: ut Theologia & Metaphysica, Physica, & Astrologia: demonstrare autem intelligentias esse principium motus, non est agere de ente per accidens: ceteroquin omnes demonstrationes ab effectu essent de ente per accidens. Est autem subiectum per accidens illud, quod coniunctum cum aliqua ratione accidentali, quam non attingit scientia subalternans, habet diversas proprietates demonstrabiles in scientia subalternata: exempli gratia, Geometria agit de lineis, & magnitudine, ut figuras diversas efformant, nihil curans de illarum visibilitate.

Quid sit subiectum per accidens.

§. 203.

Perspectiva autem agit de iisdem lineis, in varias figuras conformatis ut explicet illarum visibilitatem. Ecce perspektivus addit colorem lineis, à quo abstrahit Geometria: ex lineis autem, & colore oriuntur variae proprietates: nempe diversi aspectus, quibus illuduntur oculi: qui ad Perspectivam spectant; non verò ad Geometram. Quia verò Perspectivus non potest ostendere varios perspicendi

modos, quin habeat aliquos habitus de lineis in figuras conformatis, ideo Perspectiva subalternatur Geometriae. Item Physicus agit de resistentia rei durae, de duritie lapidis, & ligni leuitate: Architectus agit de struenda domo: quae constat ex ligno, & lapide, agit de illis Architectus non secundum se: sed ut coniuncta possunt componere domum: de hac coniunctione non agit Physicus: quia verò Architectus non potest domum struere sine habitu physico: ideo Architectura subalternatur Physica: ait enim Architectus fundamentum esse debere durum, rectum verò leue, unde infert, fundamentum necessario esse lapideum, sectum verò ligneum, quod probat tanquam principio, ex physica conclusione, quia lapis est durus, & lignum leue. Quapropter dicuntur conclusiones scientiae subalternantis esse principia in subalternata.

Architectura subalternatur Physica.

E quibus constat, praedicatum accidentale additum obiecto scientiae subalternantis, & proprietates inde resultantes non posse cognosci per solam rationem formalem subalternantis: ut domus constructio per sola principia Physica: nam quae possunt cognosci per solam rationem formalem subalternantis, ad eandem pertinent: licet addant praedicatum accidentale, ut quantum pertinet ad Physicam. Propterea addidi semper, praedicatum illud accidentale non cognosci in subalternante. Quomòbrè in 3. p. in prooemio dixi incarnationem ad theologum pertinere directè, & non subalternè: quia licet Christus addit praedicatum, logicè accidentale Deo, & eius attributa disquirat: id tamen praestat per eandem adaequatè rationem formalem Theologiae.

§. 204. Animaduersione de obiecto subalternata.

Incarnatio ad theologum directè, & non subalternè pertinet.

Vnde existimo, scientiam subalternatam inadaequatè distinguere à subalternante: quia includit plures illius habitus. Omnia enim principia, quibus probari Architectus lapidem esse durum, siue sint à priori, siue à posteriori, sunt physicae: at scientia subalternans adaequatè distinguitur à subalternata, id est tota reperitur integra sine subalternata; non verò è contra, ut totus lapis integer reperitur sine domo: non tamen domus sine lapide. Verum est considerando compositum illud per accidens sub ratione compositi: nullam partem distinguere adaequatè à toto, sed hoc est per accidens partibus ipsis.

§. 205. Scientia subalternata inadaequatè distinguitur à subalternante, & non e converso.

Dices secundò, Theologiam subalternari Metaphysicae. Primò, quia conclusiones Metaphysicae, & Physicae sunt principia in Theologia: Theologus enim ad probandum Christum esse risibilem vitur pro principio Physica conclusione: Omnia homo est risibilis: Secundò, quia Metaphysicus agit de Deo secundum se; Theologus autem de Deo ut reuelabili, sicut Geometria agit de linea: Perspectiva autem de linea visibili.

§. 206. Theologia non subalternatur Metaphysicae.

Nego talem subalternationem: quia Theologus non sumit illam physicam propositionem, ut demonstrat aliquam proprietatem consecutam ex obiecto Physicae, affecto aliquo accidente, de quo sub ea ratione Physicus non agit: sed sumit propositionem vniuersalem, ad particularem inferendam, ut in hoc syllogismo, homo est risibilis, Petrus est homo, ergo Petrus est risibilis. Diximus enim habitum de obiecto inferiori non subalternari habitui de obiecto superiori, sicut scientia de caelo non subalternatur octo libris physicorum. Theologia autem includit formaliter plures habitus physicos, & metaphysicos plures. Quando verò conclusiones vnius scientiae sunt alterius principia, debent ad veram subalternationem deducere proprietates obiecti per accidens: quae non demonstrantur in scientia subalternante, neque in subalternata possunt

§. 207. Negantur.

sunt demonstrari sine ope subalternantis: ut patet exemplo Architecturae: verò assumptio propositionis vniuersalis ad inferendam particularem non est subalternatio. Neque hinc sequitur syllogismum Theologicum esse Physicum, aut Metaphysicum: ad hoc enim requiritur cognitio vtriusque praemissae ex Physicis, aut Metaphysicis principijs, ut homo est risibilis, Petrus est homo, quae cognoscuntur omnino physice: at verò haec, Christus est homo, cognoscitur diuina reuelatione; pertinet autem ad Theologiam, & non ad Physicam, quia ad hanc pertinent omnes propositiones cognitae medio physico: ad illam verò omnes, quae deducuntur ex diuina reuelatione; cui Theologiae ceterae facultates famulantur suis probationibus: sunt enim principia Theologiae partim fides diuina, partim scientiae naturales.

§. 208. Ad secundam probationem.

Theologus qua ratione attingat Deum reuelantem.

§. 209. Obiectio.

Logica subalternatur scientia reali ut sic.

Proprie tam subalternatur Anima Physica.

§. 210. Item & Metaphysica secundo genere alternationis.

Ad secundam probationem responderetur, Theologum non agere de proprietatibus resultantibus ex Deo, aut Christo affectis reuelatione, sed reuelationem esse rationem formalem prius cognitam, sub qua Theologus Deum cognoscit: sicut Metaphysicus agit de Deo, ut operante; non quia considerat proprietates resultantibus ex Deo; & creaturis: sed quia per creaturas prius cognitatas Deum inuestigat. At verò Architectus considerat proprietates ortas ex varia dispositione ligni, & lapidis simul.

Dices tertio, Logicam subalternari Metaphysicae: tum quia agit de ente ut demonstrabili; Metaphysica verò de ente secundum se: tum quia principia Logicae demonstrantur per Metaphysica principia. Hoc argumentum probat Logicam subalternari scientiae: ut sic confusè, quia Logica habet pro obiecto confusè cognito obiecta aliarum scientiarum in quantum demonstrabilia: agitque de hoc coniuncto nempe, obiecto demonstrabili, cuius proprietates inquirunt: ut dixi disput. 1. log. sect. 4. ad quod non requiritur aliqua cognitio obiectorum secundum se in particulari: immo nec de ente ut sic eius essentiam, aut attributa disquirens: sed tantum agit de omni ente reali vel rationis, ut demonstrabile est, quia logicus docet modum sciendi in communi, & non in particulari: & docet materiam demonstrationis in communi: sicut & materiam syllogismi probabilis, explicando in communi actus demonstrantes, & probabiliter concludentes. Tamen logica proprie subalternatur libris de Anima, tum quia agit de actibus animae, ut disponibilibus in modo sciendi, & ad suas conclusiones, multas propositiones sumit ex Animaistica; cum enim dicit syllogismum non constare ex puris negatiuis; aut demonstrationem constare ex euidentiibus, & certis, sumit ex Animaistica quid sit propositio negatiua, euidens, & certa, ac se habet sicut Physica, & Architectura: agendo autem de actuum dispositione agit de obiectis dispositis: à quibus secundum se nihil mutuatur Logica: quia sufficit id ex Animaistica mutuari: vnde in Logica nullus habitus scientiarum realium continetur nisi ex Animaistica: è qua multas sumit logicus. Quapropter nostri temporis dialectici totam Animaisticam in vnam Logicam coaceruant.

Item aduerte, Logicam subalternari Metaphysicae secundo genere subalternationis: quia logica principia, dicit de omni, & dicit de nullo, & non potest idem simul affirmari, & negari de eodem: probantur ex illis principijs Metaphysicis, quae sunt eadem vni tertio, sunt idem inter se: & impossibile est idem simul esse, & non esse. Item probatione ostensa: nam hanc propositionem, genus & differentia sunt de essentia

rei, probat ex hoc principio Metaphysico, Essentia est primus, & proprius conceptus rei, & sic soli Animaistica subalternatur proprie, ceteris improprè, nisi quando Logica per habitus de syllogismis singularibus agit, diuidicans an sint ex Logicae praecipis: verbi gratia, quando iudicat, hominem bene diffiniri per animal, & rationale: sumit hoc principium physicum, homini, & leoni est essentiale animal, & hoc logicum, quod essentiale est duobus speciebus est genus, infertur haec conclusio particularium habituum Logicae, ergo animal est genus homini, & leoni. Hanc esse Logicam patet, quia est de animali ut subest secunda intentioni: huiusmodi autem habitus proprie subalternantur illis scientijs, circa quarum obiecta versantur, qui habitus logici efficiunt vnam Logicam cum alijs communibus: communes autem sunt: qui docentur à dialecticis, quibus cognitis facile praecipia communia aptantur particularibus.

§. 211. Secunda conclusio.

Metaphysica nulla scientia subalternatur primo genere.

§. 212. Tertia conclusio. Habitibus de trāscedentibus omnes scientiae subalternantur secundo genere.

Dico secundò, Metaphysica nulla scientia subalternatur primo genere subalternationis: nam Metaphysica non praecribit modum, quo obtineatur eius obiectum, circa quod speculatiue procedit. Dico tertio, Secundo genere subalternationis omnes scientiae subalternantur mediè, vel immediè illis habitibus, qui abstrahunt à materia, & spiritu: quia illi probant deductione ad impossibile, & aliquando ex conceptu communi probant principia particularia scientiarum: ut cum ex conceptu communi substantiae & accidentis probatur non posse esse accidens sensibile sine substantia sensibili: at verò quilibet scientia habet sua prima principia indemonstrabilia ostensiuè: & à priori per causam intrinsecam. Et quia illi habitus communes non magis (in rigore) spectant ad Metaphysicam quam ad Physicam; ideo haec illi non subalternatur: at quia vulgo illi habitus Metaphysicae applicantur; dic Physicam subalternari Metaphysicae quantum ad probationem suorum principiorum, partim à priori per principia communia, partim per impossibile: non verò ad probationem propriam à priori per propria principia: quia habet Physica sua propria principia particularia.

§. 213. Scientia humana quo pacto subalternatur Physicae.

Vltimò aduerte, ceteras scientias humanas de obiecto per accidens subalternari mediè vel immediè Physicae, Geometriam, Perspectivam, Arithmeticae, (quae etiam Metaphysicae quia agit de numeris abstractis à materia) Musicam, Architecturam, Militarem, signorum effectricem, Argentariam, & ceteras Mechanicas. Non ago in praesenti de Moralibus, quarum inquisitio est à nostro instituto aliena. Medicina autem non est scientia subalternata, sed pars scientiae de homine, nam eius obiectum est corpus temperatum, sicut physica agit de materia quanta.

§. 214. Nostra Theologia non subalternatur beata.

Ex his obiter colliges contra Caietanum, & Thomistas, nostram Theologiam non subalternari Theologiae Dei, & beatorum: tum quia est idem omnino vtriusque obiectum materiale, cui nostra non addit accidentariam differentiam sub qua illud speculetur, tum quia scientia subalternans, & subalternata sunt in eodem intellectu, ut idem possit per conclusiones vnius probare alterius principia: Diuus autem Thom. 1. p. q. 1. art. 2. non affirmat nostram Theologiam subalternari Theologiae Dei; sed illi subijci, & quasi subordinari. Videantur P. Mol. ibi, & Vazquez disp. 6.

SECTIO IX.

De Metaphysica quadam expeditio.

§. 215. Metaphys. est omnino speculative. P. Suarez.

Obiectio.

Ico primò, Metaphysicam esse omnino speculatiuam. Ita Arist. Pater Suarez & plerique. Probatur, quia circa Deum, & Angelos nihil practicum: quia Deus est improducibilis, item Angeli à nobis: at circa ens in communi nõ dirigimur per actus metaphysicos ad illius productionem, magis quã si illis carceremus: neque enim nos producimus ens vt sic: sed tale aut tale ens: ad quod dirigimur per particulares scientias.

Dices Metaphysicam agere de bono, & eius amabilitate, præsertim agentem de Deo: voluntas autem dirigitur ad obiectum per cognitionem boni. Memini me sæpe dixisse ad actum practicum requiri, vt ipse præscribat opus, quod fit tanquam obiectum, vt cum Moralis Philosophia docet Deũ esse amabilem: amor, qui tunc est praxis, respicitur ab actu intellectus tanquam obiectũ: at verò quando voluntas amat obiectũ cognitum, allecta bonitate obiecti, repræsentata per intellectum: tunc illa cognitio non est practica, quia nõ habet pro obiecto amorem: vt visio beata, licet inferat necessariò Dei amorem, non est practica circa illum, nisi dicat quasi reflexè Deum esse amandum. Cum ergo explicatur bonitas Dei, tunc non habetur pro obiecto actus voluntatis, sed diuina perfectio: & cum hæc explicari non possit, nisi in ordine ad voluntatem, sicut nec verum nisi in ordine ad intellectum, tunc connotatur in obliquo voluntas, quæ non est obiectum Metaphysicæ, sed extrinsecè connotatur à tali obiecto: quod non sufficit ad rationem praxis, quo differt Metaphysica à Morali: hæc enim habet pro obiecto, in quod directè fertur, ipsos actus voluntatis humanæ, quos præscribit, & docet exercendos, & rectè componendos.

§. 216. Secunda conclusio. Nulla scientia naturalis est euidentiõr, aut certior quàm Metaphysica circa rationes entis, & Dei quo ad an est. Probatur aperte: quia certitudo Mathematica, & Physica clauduntur in Metaphysica: tam certum namque est esse ens, quàm esse obiectum sensibile, aut triangulum; cum obiectum sensibile sit ens; & trianguli sint entia. Item tam certum est Deum esse quàm ens esse, cum omne ens aut sit creatum, aut increatum: si increatũ, est Deus; si creatũ, pendet à creatore usque ad primam causam. Adde Metaphysicam esse certiore, & euidentiõrem quavis scientia naturali. Ad quod recolito quæ dixi, disp. 8. de anima sect. 3. certitudinem Metaphysicam eam esse, cui de potentia absoluta repugnat falsitas. Tunc sic; illa est maior certitudo cui de potentia absoluta repugnat falsitas: sed multis principijs Metaphysicis repugnat falsitas de potentia absoluta; & multis Physicis, & Mathematicis non repugnat: ergo. Probatur minor, quia hæc principia, quodlibet est vel non est. Deus est. adeo sunt certa, vt nullo modo possint esse falsas: verò possumus diuinitus illud per sensus, qui ex sensibili accidenti colligunt substantiã vbi non est: & opinamur esse triangulum, quod est quadratum. Itaque principia aliarum, saltem quo ad existentiam possunt esse falsa. Aduerte tamen principia Physica, & Mathematica habere certitudinem Metaphysicam quantum ad possibilitatem rei; vt triangulus habet tres angulos, accidens sensibile est cum substantia: omnia autem principia Metaphysicè certa, sunt æqualiter certa, quia habent

Quæ sit maior certitudo.

certitudinem ex solo obiecto, neque est certius in Metaphysica hoc principium, Deus est, quàm hoc creatura est, tum quia Deum nõ nisi per creaturas cognoscimus: & nos non possumus certius scire Deum esse, quàm scire creaturas esse: certum enim dicit ordinem ad nostrum intellectũ, qui ex æquo est certus Deum esse & se esse; verum est certitudine quasi obiectiua, id est ex parte necessitatis obiecti, hoc principium, Deus est, esse certissimũ, cum sit ex parte obiecti maximè necessarium, non minus quàm hoc, quodlibet est vel non est.

At (inquit) ait Aristoteles in prooemio conceptus vniuersalissimos esse cognitu difficiliõres, quia sunt à sensibus remoti; ergo Metaphysica de illis agens erit obscurior cæteris scientijs. Verum ipse Arist. in prooemio Physicorum docuit ab vniuersalissimis esse incipiendum; quia noscuntur facilius, quàm singularia; quæ duo testimonia late explicat P. Suarez sect. 5. à num. 17. Quæ sic intellicantur: vniuersalis conceptus sub ratione communi abstracta ab inferioribus, facilius percipitur, quàm singularis, tum quia facilius indicamus rem esse animal, aut substantiam quàm equum, aut saphyrum: tum quia species includit differentiam, quæ simul cũ genere difficilius cognoscitur, quàm solum genus: quia difficilius penetrantur duo conceptus, quàm vnus. Quo in sensu loquitur Arist. in prooemio Physicorum, quia ibi proponit se acturum de Natura; cuius doctrinam exorditur à corpore in communi, quod scrutatur per illos octo libros. Deinde persequitur corporis species vt cognitu difficiliõres, vt annis superioribus vidimus, illum sequentes.

Alio modo concipitur vniuersale vt totum potestatiũ, & contractum ad sua inferiora per proprias illorum differentias, sic autem res quo vniuersaliores, sunt cognitu difficiliõres; quia continent plures species, quæ difficilius cognoscuntur quàm pauciores: ita conceptus entis vt abstractus, est facillimus cognitu, & sic principia vniuersalissima Metaphysicæ sunt hac meridiana luce clariora: at verò ens vt contractum ad omnia inferiora, est difficillimum inuestigatu, quod etiam quadrat in Metaphysicæ obiectum, quia est à sensibus remotissimum, nempe Deus, & Angeli: quapropter Metaphysica est omnium difficillima. De cuius obiecto, maximè de Deo (qui est rerum omnium vniuersalissima causa) verum est dicere illud esse natura sua notius, nobis autem non ita; quia difficultas Deum cognoscendi non oritur ex ipso Deo, qui est summè cognoscibilis: sed oritur ex defectu nostri intellectus, qui præ imbecillitate, illius lumine perfusus cæcutit, sicut oculi nocturnæ clarissimo solis splendore. Item vniuersalia sunt naturã notiora, nobis autem singularia: quia nos vitam administramus cum maxima dependentia à sensu, qui non percipit præter singularia, at per accuratam scientiã melius noscuntur rationes communes, quia de singularibus nulla ferè est scientia.

Dico tertid. Metaphysica est vera sapientia. Ad quod aduerte, sapientem in quavis facultate illum esse, qui illius est ita peritus, vt possit illius reddere causas, & principia. Vnde Architectus dicitur sapiens eam ob causam, ministri autem non sunt sapientes, quia sui operis causas nesciunt; sed exequuntur Architecti præcepta, vt brutum sequitur mulonem; alio modo dicitur sapiens, qui potest rerum omnium causas, aut rationem (quoad possit) reddere, quo in sensu appellati sunt antiqui sapientes. Hæc sapientia non consistit in sola Metaphysica, quæ tantum potest rationem particula-

§. 217. Obiectio ex Arist.

Vniuersalia qua ratione cognitu difficiliõra & faciliõra. P. Suarez.

§. 218.

Metaphysica omnium difficillima.

Deus vnde cognitu difficilis.

§. 219. Tertia conclusio. Metaphysica vera sapientia.

Sapiens quid sit.

DISPUTATIO II.

De Ente in commune.

Ico est vniuersalissimus omnium conceptuum à quo ordianda disputatio, ex Aristotelis præcepto in prooemio Physicorum.

SECTIO I.

Quis sit conceptus entis?

Non est mens de distinctione essentia: ab existentia de qua late disput. 8. sed de ente vt sic vel existente, vel non existente, vel ab vtroque abstracto. Ens à Verbo substantiuo sum, es, fui, significat rem vel conceptum obiectiuum habentem esse. Sumitur primò, in vi participij: quia significat rem entem actu siue actu existentem; quia esse absolute sumptum est idem ac existere, siue consistere, vt patet ex Tullio, vsque communi. Quo sensu solus Deus est necessariò ens; & qui est: quo discrimine inter ipsum, & creaturas voluit ab Hebreis cognosci per Mosem Exod. 3. 14. Ego sum, qui sum, (vt exponunt ferè omnes) & quando creatura dicitur non esse comparatione Dei: id est, non esse ens necessariò, sicut Deus: at omnis creatura est simpliciter ens in vi participij, dum existit extra suas causas, quæ verò non existunt, non sunt ens in hac significatione: nec simpliciter ens: ostendam enim disp. 8. sect. 1. sola actu existentia esse simpliciter ens. Secundo sumitur in significatione nominis pro re includente prædicata, quæ non repugnet, sed potius possint existere; siue habere esse, at in hac significatione non significatur ea prædicata actu existere, vel non existere: nihil ea significatio curat vtrum res significata, sit existens, vel non sit? Sed tantum dicit posse eam existere: vt potens videre non dicit visionem aut esse, aut non esse, sed posse esse.

§. 1. Ens vnde dicitur.

Accipitur in vi participij pro re existentem.

Accipitur in vi nominis pro re repugnantiã.

§. 2. Obiectio.

Ens in vi nominis amplectitur existentia & possibilitin.

Posse existere & esse in potentia differt.

In potentia & in actu opponitur contradiçorie.

communia, & hac ex parte, similis vtrumque videtur perfectæ sapientiæ. Consistit autem absoluta sapientia in collectione totius philosophiæ naturalis, atque moralis: & quo plus eius defecerit, erit homo minus sapiens. Tertid sumitur pro homine potente rationem reddere de obiectis abstractis, & ab hominum consuetudine quam maximè alienis: in quo sensu ait Aristoteles olim Philosophos magni fuisse habitos: ita Metaphysica est perfectæ sapientia, quia de Deo, & Angelis agit. Habitus sapientiæ non distinguitur ad habitum principiorum eius facultatis in qua est, vt doctè obseruat Pat. Suarez sect. 5. num. 3.

§. 220. Dico quartò. Metaphysica est nobilissima scientiarum naturalium; tum ex modo tendendi in obiectum: quod licet esset ens practissimum, perfectius cognosceretur, quàm aliarum obiecta: tum ex obiecto attributionis, qui est Deus Optimus Max cuius naturam (quantum intellectus humanus ex creaturis potest) indagat, attributa demonstrat, perfectiones ostendit, quapropter non immerito in illam propendemus magis quàm in alias: est enim hoc à natura homini comparatum, vt cognitius effectus non quiescat, nisi inuenta causa: quæ si alias habuerit causas, semper excitat, & inclinat mentem ad illarum cognitionem: donec inueniat primam, & vltimam in qua quiescat: sicutque lapis rapitur in centrum, & ignis in cauum luna: vnde si dimoueantur, proh Deus! quas faciunt strages: quantos perpetua vertigine circumagitur donec se polo ætæico sistat, ita humana mens non quiescit nisi vni Deo (vt potest) se fixam è regione sistat, vt iure dixerit Augustinus, Fecisti nos Domine ad te: quare inquietum est cor nostrum donec perueniat ad te: beatitas humana consistit aut in solo, aut præcipue in actu intellectus: hic autem esse debet obiecti supermi, & causæ primæ: alioquin nec quiesceret intellectus alias causas inuestigans, neque esset beatitudo: cum autem hæc cognitio sit Metaphysica, hæc erit vltima nostra naturalis beatitudo. Aristoteles affirmat, summam voluptatem in speculatione esse positam: speculationi autem hæc est perfectissima, quia de Deo.

S. August.

§. 221. Dico quintò. Omnes homines naturalem appetitum, tam innatum quàm elicatum ad Metaphysicam. Probatur aperte: tum quia omnes appetunt beatitudinem; in quam procliuus rapitur natura: quod si non pauci eam non appetunt efficaciter, non est, quod eam non diligant, sed quia recusant se à voluptatibus euocari, & ferarum more appetitum sequuntur potius, quàm rationem: Appetitus innatus æqualis est homini ad quamuis scientiam, quia hic tantum est ipsa animi rationalis essentia: metaphoricè tamen potest dici maior ad hanc propter dignitatem eius obiecti, & modum illud artingendi. Aduerte, logicam esse inter scientias subalternas nobilissimam, quia habet perfectius obiectum: & quamuis Arithmetica de numeris spiritibus subsistentibus agat, nihil refert; nam ea cognitio est valde imperfecta, nimis crasse res spirituales considerans: at logica docet ratiocinari, estque immediatum instrumentum naturali felicitati adipiscendæ.

Logica inter subalternas nobilissima.

§. 222. Dico sextò. Metaphysica quoad conceptus entis in communi, & substantia, erat ante Physicam præmittenda: tum quia cognitio partis præcedit cognitionem totius: tum quia Physica est mutila sine ea Metaphysicæ parte, quia non potest bene cognosci substantia sensibilis: existentia & subsistentia materiæ, sine cognitione illarum rerum in com-

muni: at vt agit de Deo & Angelis debet esse posterior propter obiectorum dignitatem, & difficultatem. Quod si hunc ordinem non seruauit, id feci, ne præcedentium linguas in me commouerem, quia semper carpunt, quæ ipsi non fecere. Sat sit, logicam methodum in suum antiquum vsum reuocasse.

esse

esse in solis suis principijs: hæc in seipsa. Est itaque ens in actu, ens in potentia: & ens ut sic, abstractum ab ente in actu, & in potentia. Primum dicitur ens participialiter: alia duo nominaliter.

§. 3. *Utrum ens sit vniuersale ens in actu, & ens in potentia.* Potest inquiri: vtrum ens ut sic, sit vniuersale ens in actu, & in potentia: nam omnis ratio communis, est vniuersalis: sed ens ut sic est commune, ergo vniuersale. Vniuersale capitur primum pro re includente plura, quam alia, v. g. centrum est vniuersalius, quam decem, in qua significatione vna potentia est vniuersalis, quam alia: quia ad plures se extendit effectus: & homines plurium facultatum gnaros, vniuersales appellamus: sic ens ut sic est vniuersalius, quam ens in actu, vel ens in potentia: quia se ad vtraque extendit: immo ens in potentia est vniuersalius, quam ens in actu: quia plura Deus potest facere, & non facier, quam fecit: ens autem ut sic est æquale enti in actu, & in potentia: quia non est tertium aliud genus entis. Secundò vniuersale sumitur logicè, & propriè pro conceptu communi pluribus inferioribus: ad quæ contrahitur per illorum differentias: sic autem ens ut sic eo, quod abstrahat ab actuali, & potenciali, non est vniuersale. Probatur apertè: Petrus secundò se consideratus abstrahit ab actuali, & in potentia: quia non est necessum Petrum existere, nec non existere, quia vtrumque est contingens: sed Petrus non est vniuersale Petro actuali, & potenciali: igitur ens eo quod abstrahit ab actuali, & potenciali non est vniuersale: minor probatur: quia Petrus sic consideratus est singulare, vt patet ex terminis: singulare enim est, quod est vnum numero: Petrus autem quot sunt numero? plures: An vnus? ergo non est vniuersale.

§. 4. *Confirmatur.* Cõfirmatur: quia idem numero Petrus actualis erat in potentia: & qui nunc est in potètia fuit actualis: & idem numero Petrus secundum se est, qui ex parte obiecti est idè qui fuit actualis, & ex parte intellectus connotat consilium actum, quo cognoscitur, sine actualitate & potentialitate, ergo in Petro nulla vniuersalitas reperitur. Patet consequentia: quia si esset vniuersalis, non esset idè numero in inferioribus: homo enim non est idem numero in Petro, & in Paulo, sed distinctus: immo nec homo ut sic est idem numero cum Petro: sed quid superius. Vnde non acquiesco diuidentibus ens in actuale, & potenziale: vt vniuersale in sua inferiora. Non enim sic diuiditur: sed tanquam eadem res in diuersos status. Petrus enim secundum se diuiditur in Petrum actualem, & potentialem, tanquam in duos status eidè indiuisibili rei conuenientes. Vnde rationem à priori desumo: quia vniuersale est contrahibile per differentias plurium inferiorum: vt animal per irrationale, & rationale, homo per Petrum & Paulum: Petrus autem nõ ita diuiditur, nec est communis pluribus inferioribus: sed est cõmunis pluribus eiusdem Petri statibus, vt materia est subiectum cõmune multiplici formæ.

§. 5. *Obuiam sit obiecti.* Dices primò, non valere consequentiam à Petro secundum se ad Petrum actualem: aut potentialem, valet autem è contrario: quod est proprium rei vniuersalis. Contra, quia si non valet, est, quia à potentia ad actum affirmatiuè non valet consequentia: valet autem ab actu ad potentiam: at nõ tollitur consequentia ex vniuersalitate: nam eadem actualitas fuit in potentia, & quæ fuit in potentia est actualitas, & eadem à nobis concipitur, quando ab vtroque statu præscinditur.

§. 6. *Secunda obiectio.* Dices secundò, non posse ens ab vtroque statu præscindi: quia nunquam reperitur nisi aut in actu, aut in potentia. Contra, quia nec animal reperitur

nisi rationale, aut irrationale, & tamen ab vtroque præscinditur. Ratio à priori, quia res potest in recto concipi sine eo quod non est de eius essentia: sed existere non est de essentia Petri, alioquin tam necessario existeret quam Deus; nec est de eius essentia non existere: alioquin tam impossibile esset eum existere; quam chymaram; ergo potest ab vtroque statu præscindi, de quo latè agitur disputat. 8. quæ de essentia & existentia instituitur. Maior est clara: quia res est tota essentia, quæ potest obici intellectui, quin obiciantur, quæ sunt extra illam, vt in homine concipi potest animal rationale: quod si aliquando in obliquo connotatur aliquid, id non fit in recto tamquam pertinens ad essentiam, sed tamquam connotatum; vt cù actus vitalis concipitur connotando potentiam vitalem: & substantia connotando accidens.

Aduerte ens secundum se, esse vniuersale comparatum duobus entibus alteri existenti, alteri non existenti (in sensu explicando disput. 8. sect. vlt.) Id tamen non oritur ex potentialitate, aut actualitate: sed quia cõparatur ad diuersa: quibus est commune, vel vtriusque existentibus, vel non existentibus. Ego autem dico, solas differentias entis actualis, & potentialis non sufficere ad rationem vniuersalem nec primo, nec secundo modo.

§. 7. *Explicata questio.* Igitur de ente ut sic nunc inquirimus essentiam: quæ, quia simplicissima est, & clarissima, non potest commodius explicari: quàm si asseras, ens est quod non repugnat existere. Quod percipitur ex eius opposito: chymara enim est obiectum in se includens duo prædicata, quæ repugnant existere quia vnum immediatè destruit aliud, exempli gratia, hominem esse leonem, aut habentem lucem esse tenebrum: quia leo includit irrationalitatem, qua destruit rationalitatem, & hominem: tenebræ autem destrunt immediatè lucem: res igitur, quæ eiusmodi prædicata non claudit, est ens, potestque existere.

§. 8. *Explicata questio.* Hæc questio non intelligitur comparando ens ad duo entia secundum actualitatem vnus, & potentialitatem alterius: non enim inquiri nunc vtrum hominis cognitio possit terminari ad Petrum actualem, & Paulum potentialem? id enim quæretur 8. disput. sect. vltima. Nunc autem solum disquiro vtrum ad substantiam & accidens secundum se considerata possit terminari vnus conceptus analogus: eadem autem est questio vtrum à substantia & accidente existentibus abstrahi possit vnus conceptus? similiter, & à possibilibus? Conceptus alter formalis, obiectiuus alter. Formalis est actus intellectus: quo obiectum exprimitur, & cognoscitur: obiectiuus est res ipsa expressa, & cognita per formalem.

§. 9. *Explicata questio.* Dico primò, vno conceptu formali potest cognosci ens ut sic, quin exprimat substantiam in particulari: nec accidens in particulari: sed vtrumque confusè. Hanc conclusionem tuentur cum Scoto Scotici omnes, & non pauci recentiores nec ignobiles, nec indocti, opinantes ens vniocè prædicari: eandem tueretur Par. Suarez disput. 2. huius operis sect. 1. num. 9. & Fons. 4. mer. cap. 2. quæst. 2. sect. 5. initio, estque admodum communis contra Caiet. optusc. P. Fonseca. de Analog. nominum. cap. 4. & 6. & alios paucos. Caietanus. Primum

SECTIO II.

Vtrum vnus conceptus formalis terminetur ad ens?

Hæc questio non intelligitur comparando ens ad duo entia secundum actualitatem vnus, & potentialitatem alterius: non enim inquiri nunc vtrum hominis cognitio possit terminari ad Petrum actualem, & Paulum potentialem? id enim quæretur 8. disput. sect. vltima. Nunc autem solum disquiro vtrum ad substantiam & accidens secundum se considerata possit terminari vnus conceptus analogus: eadem autem est questio vtrum à substantia & accidente existentibus abstrahi possit vnus conceptus? similiter, & à possibilibus? Conceptus alter formalis, obiectiuus alter. Formalis est actus intellectus: quo obiectum exprimitur, & cognoscitur: obiectiuus est res ipsa expressa, & cognita per formalem.

§. 10. *Prima conclusio.* Dico primò, vno conceptu formali potest cognosci ens ut sic, quin exprimat substantiam in particulari: nec accidens in particulari: sed vtrumque confusè. Hanc conclusionem tuentur cum Scoto Scotici omnes, & non pauci recentiores nec ignobiles, nec indocti, opinantes ens vniocè prædicari: eandem tueretur Par. Suarez disput. 2. huius operis sect. 1. num. 9. & Fons. 4. mer. cap. 2. quæst. 2. sect. 5. initio, estque admodum communis contra Caiet. optusc. P. Fonseca. de Analog. nominum. cap. 4. & 6. & alios paucos. Caietanus. Primum

Sectio II. Vtrum vnus conceptus formalis terminetur ad ens. 731

§. 11. *Primum argumentum.* Primum probatur, quando quis concipit rationem entis ut sic: si format duos conceptus, alter est clarus substantiæ, similiter & alter clarus accidentis: alioquin quid concipit alter distinctum ab obiecto alterius? sed quando concipimus ens ut sic, non efformamus conceptum clarum substantiæ & accidentis; ergo non efformamus duos actus: probò minorem, tum experientia: concipimus enim intellectum humanum, quin concipiamus in illo conceptum clarum substantiæ, vel accidentis: nam postquam euidenter scimus homini esse intellectum, inquirimus sit ne substantia vel accidens? & alij negant, & affirmant alij: ergo in illa clara cognitione representatus fuit intellectus clarè sub ratione entis, quin representaretur clarè substantia vel accidens, alioquin post illam cognitionem claram intellectus, non magis dubitaretur eum esse substantiam, quam dubitamus eum esse ens. Immo nec meminimus substantiæ, nec accidentis.

§. 12. *Confirmatio.* Quod ita confirmo, quando e minus videmus hominem, & cognoscimus clarè eum esse hominè: iam non dubitamus eum esse hominè: & tamen est locus dubitandi, sit ne Petrus an Paulus: & licet aliunde Petrum, & Paulum nouerimus, tamen illa cognitio de homine locum dat huic quæstioni: nõ alia ratione, nisi quia ex vi illius non cognoscitur in obiecto Paulus clarè, nec Petrus: ergo nec ex vi cõceptus de ente cognoscitur clarè substantia, nec accidens: quia dat locum simili quæstioni, Vtrum tale ens cognitum clarè sub ratione entis, sit substantia, an accidens: quod argumentum est euidentissimum: nec negari potest, nisi quia hinc timetur entis vniocatio, quam rectè ait P. Suarez sect. 3. porius admittendam fore, quam negandam vnitatem entis.

§. 13. *Secunda probatio minoris.* Secundò probatur minor propositio, nepe non concipi clarè substantiam, & accidens: nam similiter conciperentur omnia inferiora, quæ transcendantur substantia, & accidente: nam sicut ens, quia transcendentur substantia & accidens, non posset vniocè actu cognosci, sine substantia, & accidente, ita nec substantia posset cognosci sine substantia cõpleta, & incompleta; nec completa sine Deo & Angelo: nec incompleta sine materia, forma, vniocè, & substantia. Nec accidens sine accidente absoluto, & respectiuo: nec illud sine quantitate, & qualitate, &c. Consequens est planè absurdum, ergo maior probatur eadem ratione, qua tu vis ens non concipi sine substantia, & accidente, quia transcendentur. Quod si id ais propter analogiam, eadem eodem modo reperitur in substantia comparatione completa, & incompleta, & in accidente comparato quantitati, & qualitati.

§. 14. *Secunda Argumentum.* Secundò arguo: ens ut sic (quamuis non prædicatur vniocè) est vniuersale, & ratio logicè communis substantiæ & accidenti, vt probaui disp. 9. logicæ. ergo ens ut sic cognoscitur vno actu non representante in particulari substantiam, & accidens. Probo consequentiam quia obiectum cognitum duobus actibus in particulari secundum suas differentias non potest prædicari vt quid commune: quia duo actus clari circa duas differentias, illas in se distinguunt & (vt ita dicam) æquiuocant: nec dant vnitatem communem; quæ oritur ex actu confuso non discernente differentias: ea enim ratione Deus nõ facit vniuersalia, quia penetrat omnes differentias, nec nos facimus hominem vniuersalem per vnum, vel plures actus, quibus concipimus clarè Petrum & Paulum. Ratio à priori, quia tunc re, & ratione sunt omnino plura obiecta, &

§. 15. *Primum Argumentum.* Tandem specie distinguuntur actus, quo concipio ens ut sic ab actu, quo clarè concipio accidens, & quo concipio substantiam, & ab vtraque simul, ergo est vnus actus: de consequentia non dubium, quia si non esset ab vtroque distinctus nõ differret ab vtroque. Duæ primæ antecedentis partes etiam liquent. Tertia probatur, quia actus quo concipio ens ut sic, illud facit prædicabile prædicatione formali, & non idem: actus autem, quo concipiuntur substantia, & accidens, non faciunt ens prædicabile formaliter, sed idem: ergo differunt illi actus. Antecedens patet, quo ad primam partem, quia hæc prædicatio substantia est ens, nõ est idem: sicut hæc, Petrus est Petrus. Secunda pars probatur, quia si ens conciperetur & cõceptu proprio substantiæ, & alio accidentis: vtrumque obiectum nõ prædicaretur de substantia, esset enim falsa propositio hæc: substantia est ens, quia haberet hunc sensum, substantia est substantia, & accidens, ergo tantum prædicaretur substantia cognita in ratione substantiæ, ergo hæc propositio substantia est ens, esset idem: patet consequentia, quia propositio idemica est, qua subiectum, & prædicatum & sunt realiter idem, & eodem modo noscuntur: vt Petrus est Petrus, vel hic homo, sed in hac prædicatione substantia est ens, subiectum, & prædicatum sunt idem (vt patet) & concipiuntur eodem modo, ergo est idem: probò minorem quia ly ens per te est substantia clarè cognita vt substantia, quæ in subiecto eodem modo concipitur, ergo subiectum, & prædicatum eius propositionis substantia est ens, eodem prorsus modo concipiuntur.

§. 16. *Obiectio.* Dices quantum ad rem prædicatam esse idem prædicatum cum subiecto, non tamen quantum ad modum prædicandi (vt aiunt dialectici.) Contra, modus prædicandi est etiã idem, quia modus concipiendi prædicatum est per te idem cum modo concipiendi subiectum, quia vtrumque est ens cognitum clarè vt substantia; dialectici autem loquuntur de prædicato cognito diuerso modo, ac subiectum: vt in hac enunciatione, Petrus est homo: prædicatum enim concipitur vniuersalius, quam Petrus, & non in particulari. Quapropter idè homo prædicatur de Paulo quantum ad modum: quod repugnaret si homo supponeret quantum ad modum pro solo Petro cognito in particulari. Ergo si ens ex parte subiecti est substantia clarè cognita: similiter & ex parte prædicati, prædicatio erit idemica: ergo vt sit formalis, opus est, vt ens significet eam confusè cum accidente, vt homo significat Petrum confusè cum Paulo.

§. 17. *P. Fonseca doctrina.* Pat. Fonseca negotium nobis fecisset in explicandis, & tuendis conceptibus formalibus. Quia lib. 4. c. 2. q. 2. sect. 3. sine, duas distinguit conceptus formalis vnitates, alteram re: quia vnus conceptus est in se realiter vnus, distinctus atque præcisus à quouis alio conceptu formali, vt cognitio de substantia est realiter vnus, & distincta à cognitione de accidente: alteram vnitatem ait esse ratione; qua videlicet in ratione conceptus præcisus nihil includitur cõceptum particularium, à quibus præscinditur: quo pacto ait conceptum formalem, & obiectiuum hominis esse vnum; quia nec homo includitur in ratione Petri, nec Petrus in ratione hominis: nec in ratione cognitionis de Petro includitur representatio hominis, nec è conuerso. Atque hic conceptus vocatur simpliciter præcisus, & abstractus. Vnde concl. 5. sect. etiam 5. ait cõceptum formalem entis esse vnũ re, nõ verò ratione. Item

Ens ut sic nõ est vniuersale Logice entis actuali, & in potentia. Argumentum efficax.

Res potest in recto concipi sine eo quod non est de eius essentia. Entis explicatio.

§. 7.

§. 8. *Explicata questio.*

§. 9. *Explicata questio.*

Conceptus formalis & obiectiuus.

§. 10. *Prima conclusio.*

Ens ut sic terminat ad se vnum cõceptum formalem. Scotus, & sui. P. Suarez. P. Fonseca. Caietanus.

P. Suarez.

Actus clarus de differetis impedit vniuersalitatè.

Vniuersale cur non fiat à Deo.

Item sect. 3. ait esse conceptum formale entis partim distinctum, partim confusum: quando vna differentia entis representatur clarè, & distinctè: cetera verò confusè & indeterminatè: vt cum substantia cognoscitur, cognoscitur quidem determinatè, summa verò genera accidentium representantur confusè.

§. 18. *Secunda conclusio.* P. Fonseca. Dico secundò. *Conceptus formalis de ente est vnus etiam ratione.* Probatur ex definitione Pat. Fonseca: (illius enim est, nec credo alius autoris) nam in ratione essentiali conceptus formalis de ente non includitur aliquid conceptuum particularium de substantia & accidente: ergo est vnus ratione ab illis præcisus. Probo antecedens, quia conceptus formales de substantia, & accidente, nec componunt conceptum formalem de ente, nec opus est vt existant eo existente; immo tota essentia eius conceptus potest clarè, & adæquatè cognosci, quin cognoscantur conceptus formales de substantia, & accidente: si quis enim cognoscat, etiam quidditatiuè, actum quo ego concipio ens vt sic, non est opus, vt concipiatur actus, quibus ego cognosco substantiam, & accidens. Confirmatur, actus circa ens vt sic, est confusus substantiæ & accidentis; & actus circa substantiam & accidens sunt clari circa eadem obiecta: sed actus clari non possunt esse de ratione actus confusi, ergo actus circa substantiam, & accidens nõ sunt de ratione actus circa ens vt sic. Nec verò satis explanat Pat. Fonseca quid velit significare illa inclusionem rationis vnus actus in alio.

Confirmatur.

§. 19. *Impugnatur ad huc.* Nam inclusio per compositionem iam est exclusa. §. 18. si autem velit, obiectum actus circa ens includi in accidente, & obiectum actus circa accidens includi in ente. Contra primò, quia accidens formaliter non continetur in ente vt sic: neque est de illius ratione, magis quàm Petrus est de ratione hominis; alioquin omne ens esset formaliter accidens. Secundò, quia id non tam esset vnus conceptum formalem esse de ratione alterius, quàm obiectum vnus esse de ratione alterius: quod non sufficit ad tollendam absolutam vnitatem conceptui formali. Nam homo includitur formaliter in Petro, & tamen conceptus formalis circa hominem est vnus re, & ratione præcisus à conceptu formali circa Petrum. Item Fides & visio Dei sunt duo actus re & ratione distincti: cum in obiecto Fidei claudatur aliquid de obiecto visionis.

§. 20. *Obiectio.* P. Fonseca.

Obijcit Pater Fonseca, ens vt sic non esse simpliciter vnus conceptum obiectiuum: ergo neque habet vnus formalem: quia vnitatem cognitionis pensatur ex vnitatem obiecti. Contra; melius argumentaretur, conceptus formalis est vnus confusus: ergo obiectiuus etiam est vnus: quia obiectum est vnus formaliter per vnitatem actus confusi: non verò actus vnus per vnitatem obiecti; deinde omisso antecedenti, nego consequentiam: nam plura vt aliquo modo similia, cognoscuntur vno actu.

§. 21. *Tertia conclusio.* P. Fonseca. P. Suarez.

Dico tertio. *Nullus datur conceptus entis representans clarè substantiam; accidentium autem summa genera confusè.* Contra Pat. Fonseca. adductum. §. 17. sed est Pat. Suarez disp. 2. sect. 1. num. 5. Probatur primò, quia substantia potest in recto significari, accidentia verò in obliquo tamquam terminus connotatus, vt cum concipitur actus vitalis, tunc connotatur obiectum eiusdem actus: hæc autem significatio est permixta nostro instituto: quia etiam in cognitione accidentis connotatur substantia in obliquo: quia sicut substantia cognoscitur in ordine ad accidens; ita accidens in ordine ad substantiam. Deinde hoc non requiritur ad conceptum

substantiæ vt sic, quia nec ad conceptum substantiæ diuinæ, quæ nulla connotat accidentia; neque Angelicæ, quæ non connotat quantitatem: quæ quidem ea accidentia connotarent, si ea connotaret substantia vt sic.

Deinde non posset prædicari hoc ens de accidente: quia esset prædicatio substantiæ de accidente: nam prædicaretur id quod ponitur in recto: sed in recto ponitur substantia: ergo prædicaretur substantia de accidente. Vel per illum conceptum significantur in recto tam substantia; quàm accidentia: sed substantia clarè, accidentia verò confusè. At neque hoc potest cõtingere, quia conceptus confusus representans plura obiecta confusè, representat clarè aliquam rationem communem, in qua conueniunt: sed ille actus nullam representat rationem communem entis, in qua conueniant accidentia: ergo illa non representat confusè. Maior patet, quia conceptus confusus plurimum terminatur ad aliquam rationem repertam in ipsis pluribus: alioquin non esset illorum cognitio: non tamen terminatur ad rationes particulares in particulari, quia iam conceptus esset clarus non confusus.

Superest ergo vt terminetur ad rationem communem. Probo autem minorem, hoc nempe cõtingere non posse; quia illa ratio communis deberet esse accidentalis: quia esset ratio non completens substantiam, quæ ponitur à Pat. Fonseca, clarè cognosci secundum rationem communem substantiæ: sed illa ratio sic cognita, non est conceptus confusus entis, sed clarus & distinctus accidentis, sicut & substantiæ: ergo. Probo minorem quia cognoscere ens vt distinctum à substantia, est clarè cognoscere accidens.

Adde illum conceptum tam clarum esse accidentis vt sic, quàm substantiæ, etiam vt sic: item tam confusum esse substantiæ in particulari, quàm accidentis in particulari: item per illum actum non constitui ens prædicabile nec de substantia nec de accidente, quia vtrumque cognoscitur clarè, quod repugnare prædicationi vniuersali probauit à §. 15. Item est valde dubium, vtrum vnico actu cognosci possint æquè primo & in recto substantia & accidens: sed quando id fieri posse fateamur, nihil refert ad vnitatem conceptus formalis, quam inquirimus, quæ non est vnitatem æquiuoca, sicut si Petrus & Paulus cognoscantur in particulari eodem actu: sed vnitatem actus confusè representantis obiecta.

SECTIO III.

Vtrum ens vt sic habeat conceptum obiectiuè vnus?

IN Logica disput. 9. sect. 4. hanc quæstionem proposui, Logica breuitati consulens: quæ ibi præscripta sunt, sunt in præsentia vberius explananda: sunt enim metaphysici aptiores intricatioribus nodis clarè soluendis, quàm logici: qui nedum extremis labijs philosophiam attingere.

SVBSECTIO I.

Partem affirmantem sequor.

Dico, *Ens vt sic ex parte obiecti gaudere conceptu obiectiuè vno; non minus quàm animal vt sic est vnus.* Quam sententiam apertè amplectitur Sco-

§. 22.

§. 23.

§. 24.

§. 25.

§. 26.

tus in 1. dist. 3. q. 2. versic. *ad quæst. igitur*: quia cum asserat ens vniocè prædicari de substantia & accidente, de Deo & creaturis, necessariò illi adscribet vnitatem obiectiuam: *vniooca (enim) sunt quorum nomen est commune, & secundum nomen ratio substantiæ est eadem.* Scorum cateruatim sequitur Scotici. Præter quos huic conclusioni subscribunt recentiores complurimi cum P. Suarez disp. 2. sect. 2. num. 5. pro qua B. Thom. adducit, explicatu non difficilem. Sanctus tamen Doctor in primum q. 1. prologi art. 2. ad 2. à nobis est (quidquid obstrepant Thomistæ:) ait enim *aut ex eo quod aliqua participat aliquid vnus secundum prius & posterius, sicut substantia & accidens*: quibus in exemplum adducit vnitatem entis comparati substantiæ & accidenti, vt probet vniam speciem vnitatis. Item in secundum dist. 1. q. 1. art. 1. corp. *Cum natura emittatur* (inquit) *fit eiusdem rationis in omnibus secundum analogiam.* Vnde concludo entitatem vt sic esse obiectiuè vniam, alioquin non esset in inferioribus eiusdem rationis: quia in illis reduplicatiuè non est eadem ratio sed diuersa: est autem eadem, quia imbibitur ibi ratio communis, quæ propter vnitatem est eadem in inferioribus. Quod autem dixit *secundum analogiam*, non obest vnitati, quia admittimus ens analogum esse, item & obiectiuè vnus.

Probationi præmitto doctrinam vberius probandam disp. 5. sect. 10. nempe conceptum formalem & vniuersalem, quamuis in se vnus sit, non tamen habere aliquod obiectum vnus, cuius vnitatem ex parte obiecti respondeat cognitioni vniuersali: sed præcisè obiectum dici vnus, quia actus vniuersalis terminatur immediatè ad plura indiuidua cognita vt similia quin clarè cognoscat aliquid per quod possit vnus singulare ab aliis disparari. Exempli gratia, homo vt sic ex parte obiecti includit immediatè Petrum, Paulum & ceteros indiuiduos homines: neque verò conceptui de homine vt sic proponitur aliquis conceptus obiectiuus distinctus ex parte obiecti ab omnibus indiuiduis: sed hæc omnia immediatè cognoscuntur per illum actum cum aliquibus accidentibus, vel connotatis extrinsecis, in quibus omnes homines sunt similes; & sine aliis in quibus sunt dissimiles.

Hinc probatur apertè conclusio: quia à §. 2. constat ens vt sic cognosci vno conceptu formali, confusè representante inferiora entis: ergo ab illo actu ens dicitur vnus, sicut animal ab actu non penetrante differentias animalium. Quam consequentiam docere videtur S. Thom. q. 1. de veritate, art. 1. *Secundum hoc* (inquit) *aliqua dicuntur addere supra ens, in quantum exprimitur ipsum modum, qui nomine entis non exprimitur.* Itaque conceptus entis vt sic non exprimit perfectitatem, aut inhærentiam, quam exprimit substantia & accidens. Eandem consequentiam probabo disp. 5. sect. 7. & 10. quia non alia ratione obiecta dicuntur vna, & habere conceptum obiectiuè vnus, nisi vt terminant ad se vnus actum ea clarè representantem cum aliquibus connotatis similibus, & sine aliis dissimilibus. Antecedens autem probatum est tota sect. 2.

Secundò probatur, quia tam abstracto ens à substantia & accidente, quàm hominem à Petro & Paulo: quia cognosco tam clarè ens nõ penetrando substantiam aut accidens, quàm concipio hominem non penetrando Petrum & Paulum. Dicunt in conceptu hominis non contineri actu & immediatè Petrum & Paulum, sed in potentia: at in conceptu entis contineri immediatè substantiam & accidens actu & formaliter. Contra, contineri immediatè & actu, est clarè concipi: contineri in potentia est concipi confusè: quia potest clarè cognosci: sed tam inferiora hominis cognoscuntur confusè, quàm inferiora entis: ergo eodem modo continentur omnia. Antecedens est B. Thom. Quam doctrinam docet apertè opusc. 55. post med. his verbis, *sicut sunt genera vniuersaliora & in potentia & genera confusa, quia vniuersalia continent in se sua inferiora in potentia: & qui scit aliquid in vniuersali, scit illud indistinctè, tunc distinguitur eius cognitio, quando vnus quodque eorum, &c. semi-actum cognoscuntur.* Itaque contineri in potentia est confusè cognosci: contineri actu est clarè cognosci. Cum ergo in sententia quam proposui §. 27. idem sit vno actu cognosci confusè omnia inferiora, & illa omnia esse vnus logicè, concluditur apertè conceptum obiectiuum entis tam esse vnus quàm animalis.

Quam doctrinam etiam arbitror veram in sententia constitutente præcisionem obiectiuam plurimum formalitatum. Hæc sententia admittit in conceptu animalis vt sic, verbi gratia, præcisè ex parte obiecti formalitatem animalis à formalitate rationalis: ita vt conceptus formalis terminatus ad animal vt sic attingat quidem materialiter rationalitatem, quia animalitatem attingit quæ est eadem materia cum rationalitate, siue est à parte rei idem cum illa: at verò clarè & expressè non representat conceptus formalis rationalitatem, sed solam animalitatem. Itaque animalitati & rationalitati secundum illas duas formalitates conueniunt denominatio realis extrinseca *cogniti clarè*, & carentia eiusdem denominationis. Animalitas enim cognoscitur clarè & expressè; rationalitas verò non ita cognoscitur. De quo agendum latè disput. 5. sect. 10. & vberius disput. 6. sect. 4.

Sic igitur argumentor: enti vt sic, & substantiæ & accidenti non possunt conuenire simul denominatio realis & eius carentia nisi ens & accidens habeant duas formalitates obiectiuas, quæ ex parte obiecti sint distinctæ fundamentaliter, & formaliter ex parte intellectus. Alioquin eidem obiecto secundum eandem omnino rationem conuenirent duo prædicata contradicentia mutuo: etenim eadem vna formalitas obiectiuæ esset simul & non esset cognita clarè. Sed enti vt sic & eius differentis conueniunt hæc prædicata opposita priuatiuè, ergo ens & eius differentia sunt duæ formalitates obiectiuæ. Probo minorem: quia quando ego concipio ens vt sic vt est commune substantiæ & accidenti, concipio clarè & distinctè conceptum obiectiuum entis; non tamen concipio clarè & distinctè conceptum substantiæ aut accidentis: ergo conceptus obiectiuus entis vt sic & eius differentia habent simul duo prædicata opposita priuatiuè. Antecedens patet, tum ab absurdo, quia eadem ratione deberemus concipere clarè & distinctè omnia indiuidua realia, quæ transcendit ens: quia Deus, Petrus, albedo, hæc tam imbibunt conceptum entis quàm substantia & accidens, & quàm decem prædicamenta: vt ergo propter hanc transcendentiam essent necessariò cognoscenda decem prædicamenta clarè atque distinctè, ita eadem ratione essent cognoscenda indiuidua omnia: tum etiam, quia ridiculum est arbitrari conceptu entis vt sic tam clarè & explicitè cognosci substantiam, quantitatem, actionem, &c. quàm cognoscitur aptitudo ad existendum realiter. Quod quidem argumentum contra P. Vazquez & alios admittentes præcisiones obiectiuas in animali & rationali, probat euidenter eandem esse admittendas in ente & eius differentis. Vide plura argumenta apud P. Suarez adductum §. 26.

§. 30.

§. 31.

§. 32.
Impugnatur
diuersi modi.

Secundò probatur idem antecedens, quia si non abstrahitur vna ratio, ergo immediatè significatur plura, quod esse nequit. Nam, vel significantur substantia, & accidens acruatim; quod repugnat huic prædicationi; *substantia est ens*, esset enim falsa, quia substantia non est *substantia accidens*, esset enim ea stulta prædicatione, ac si diceret, *Deus est ens incrementum creatum*. Nec significantur copulatim propter eandem rationem: hæc enim prædicatione, *substantia est ens*, haberet hunc sensum, *substantia est substantia, & accidens*; nec haberet sensum disiunctum, ut vult Soncinas, efficeret enim hunc sensum *substantia est substantia, vel accidens*, quod licet verum sit in mea sententia, non tamen in Soncinatis; nam iuxta illum, hæc propositio, *Petrus est homo*, diuersa est ab hac, *Petrus est aliquis homo*, quia illa est speciei de indiuiduo, hæc verò indiuidui vagi, de indiuiduo; quas Soncinas distinguit; alioquin recideret in sententiam Nominalium; ergo similiter hæc propositio, *substantia est ens*, differt ab hac, *substantia est aliquid ens*: nam sicut homo, & aliquis homo, habent descensus ab similes, ita ens & aliquid ens, vel certè si semel Soncinas admittit sufficere ad prædicationem vniuersalem, esse de indiuiduo, ferè dat manus Nominalibus, id assentibus de omni prædicatione vniuersali.

SVBSECTIO II.

Oppositam sententiam impugno.

§. 33.

Non posse præscindi conceptum entis à suis inferioribus docent cum Caietano cap. 4. & 6. de analogia nominum P. Vazquez 1. p. disput. 2. 2. num 6 & disp. 1. 4. num. 7. & 6. P. Fonseca 2. metaph. cap. 2. quæst. 2. sect. 4. conclus. 2. aliique neoterici præsertim Thomistici. Qui non ineunt vnam viam ut constat ex quæst. 2. quos sufficienter arbitror impugnatos §. 28. & sect. 2. item disput. 9. Logicae sect. 4. quorum argumentis respondebo in parte ponens quæ dixi ea sect. 4. subsect. 2. & 3.

§. 34.

Arguunt primò, non posse abstrahi conceptum vnum ab analogis proportionalitatis: sed inferiora entis habent eam proportionalitatem in ratione entis: ergo non potest ab illis abstrahi ratio entis. Maior probatur, quia debet in inferioribus considerari ratio, in qua habet eam proportionalitatem. Respondeo distincta maiori, fateor enim non posse abstrahi conceptum analogum qui propriè reperitur in vno analogato, in cæteris autem metaphoricè: quia à prato & homine ridentibus risus non abstrahitur: quia risus non reperitur in prato: quod ridere dicitur per tropum metaphoram, quia cum homo hilarescit, gestat os plenum risu; sic pratum amantitatem ostentans ridere dicitur & luxuriari. Hæc autem analogia ratio non potest concipi conceptis confusè analogatis, sed conceptis in singulari risu hominis pratique amantitate: quo differt ab entis analogia: in quo concipimus rationem communem cum conceptu confuso inferiorum.

§. 35.

At verò analogia in quibus ratio analogia est intrinseca, habent propriam rationem entis, verbi gratia, contractam per differentiam propriam: & quamuis vna differentia dicat ordinem ad aliam, in se tamen est absolutè talis. Exempli gratia sit ens ut sic analogum comparatum substantiæ & accidenti: ens quidem diuersum habet conceptum in substantia ac in accidente; quamuis accidens dicit ordinem transcendentalem ad substantiam: ratio- nem tamen entis non habet translativè per simili-

tudinem substantiæ, sed intrinsecè habet diuersam entitatem distinctam ab entitate substantiæ. Op- positum contingit prato ridenti quod non contrahit risum ut sic, sed eius amantitas appellatur risus ut concipitur cum aliqua translatione ad verum risum. Et quemadmodum analogia proportionalitatis impropiè non præbet fundamentum ad abstrahendam vnam rationem communem, ita neque ut concipiantur analogia confusè quemadmodum omnia entia cognoscuntur: quia non potest intelligi metaphora nisi clarè concipiantur extrema per metaphoram comparata. Et quemadmodum in hoc differunt hæc analogia, ita differunt in præbendo & non præbendo fundamento abstrahendi vni conceptum communem. Ratio à priori, quia in inferioribus ille conceptus communis est realiter distinctus, in quo sunt similia; habetque differentiam in qua sunt dissimilia: quod fundamentum sufficit ad concipiendam rationem communem sine differentiis.

§. 36.

Secundum argumentum, quia ens non potest esse extra conceptum substantiæ & accidentis: ergo non potest ab illis præscindi, sed illa necessariò includit immediatè. Consequentia patet, quia omne quod præscinditur ab alio est extra illud, quia abstractio est quadam separatio rationis. Antecedens probo, quia substantia conceptu suo proprio imbibit ens; quod etià imbibitur in accidente ut accidens est: ergo ens non est extra accidens & substantiam. Confirmatur primò, implicat aliquid præscindi ratione ab eo cui manet coniunctum ratione: sed ens manet semper coniunctum ratione substantiæ & accidentis: ergo. Minor patet, quia quantumcumque concipiatur ens & à te dicitur præscindi, adhuc manet in differentiis à quibus præscinditur. Maior patet ex terminis, coniunctio enim & separatio habent terminos oppositos, non aliter ac coniunctio realis & separatio realis. Cõfirmatur secundò, quia non potest præscindi ens ab ente, quia non potest manere ratio entis si præscinditur: maneret enim & non maneret: non maneret, quia abstrahitur; maneret autem, quia differentia est formaliter ens, prædicatumque idem quod abstrahitur. Quo differt ens ab animali, quod animal non manet in differentiis: rationale enim non imbibit conceptum animalis.

§. 37.

Hoc argumentum nullam habet vim contra meam sententiam propositam §. 27. Etenim nec in vniuoctis, nec in analogis, neque in ente, nec in animali cognitio vniuersalis logicè præscindit duas formalitates obiectiuas; sed immediatè fertur & confusè in omnia singularia, non verò in rationem aliquam obiectiuè vnam atque communem. Vnde ad argumentum concedo totum primum enthymema: ens enim obiectiuè nõ potest esse extra substantiam & accidens, nec extra Petrum & hanc albedinem; neque potest ab illis obiectiuè præscindi. Quod contingit etiam animali: quod obiectiuè nec est ens rationale, nec ab illo præscinditur obiectiuè. Est tamen discrimen inter animal & ens non quidem in præcisione aut non præcisione obiectiuè, sed in actibus ipsis vniuersalibus: qui dum concipiunt accidens, illud quidem concipiunt connotando eadem extrinseca aut intrinseca quæ connotantur conceptu entis: dum tamen concipiunt rationale non connotant sentiones quas connotat cognitio clara animalis.

§. 38.

Ad primam cõfirmationem concedo maiorem, non solum in transcendentibus, sed etiam in non transcendentibus: implicat enim vniuersim cogitatione præscindi vnam formalitatem obiectiuam ab

ab alia quæ est idem realiter cum illa. Ad secundam confirmationem dico, conceptu terminato ad ens nullo modo præscindi ens obiectiuè ab ente, sed omnia entia immediatè cognosci. Est tamen cognitio entis ut sic distincta à cognitione substantiæ in particulari: quia hæc terminatur ad solam substantiam in recto & non ad accidens; illa verò ad vtrumque simul in recto. Itaque vtraque terminatur ad ens: diuerso tamen modo.

§. 39.

Quia verò disp. 9. Logicae sect. 4. subsect. 1. dixi esse eandem rationem in sententia non admittente præcisiones obiectiuas (quod attinet ad vniuoctationem aut analogiam;) & quia etiam arbitror in ente reperiri idem fundamentum ad illud abstrahendum à suis inferioribus, quod reperitur in animali: ideo admiffa sententia obiectiuè præscindere animal à rationali quam proposui §. 30. placet in ea etiam respondere. Ad argumentum ergo in §. 36. nego consequentiam: non enim erat inferendum non posse ens abstrahi ab accidente, sed non posse accidens abstrahi ab ente. Sunt enim hæc admodum diuersa. Ens enim omnium sententia aliter continet inhærentiæ ac inhærentia continet ens. Etenim ens continet inhærentiæ confusè, ita ut possit clarè concipi ens quin clarè concipiatur inhærentia: quæ non est de conceptu quidditatiuo entis ut sic: alioquin omne ens esset inhærentia, sicut omne animal est viuens, quia viuens est de conceptu animalis ut sic. Inhærentia verò continet ens clarè & explicitè ut conceptum sibi quidditatiuum: ergo reperitur hoc discrimen. Sic reperitur inhærentiam esse extra ens, quamuis ens non est extra inhærentiam. Itaque conceptus quidditatiuus entis non includit inhærentiam; inhærentia verò conceptus quidditatiuus includit ens. Ut ergo ens non est extra conceptum quidditatiuum inhærentiæ; inhærentia verò est extra conceptum quidditatiuum entis; sic nõ potest præscindi inhærentia ab ente; potest autè ens ab inhærentia.

§. 40.

Ad probationem consequentiæ in eo §. 36. nego omne præcificum ab alio esse extra illud: quemadmodum ens in sua quidditate non includit clarè & distinctè inhærentiam; inhærentia verò includit quidditatiuè ens. Requiritur ergo ad præcisionem per intellectum ut inferiora à quibus ratio cõmunis præscinditur, non sint de quidditatiuo illius conceptu. Præcisè enim quod sint extra cõceptum rationis communis, potest hæc clarè cognosci quin inferiora: quod in hac sententia est illam præscindere.

§. 41.

Ad primam confirmationem in eodem §. 36. nego minorem. Ad probationem respondeo, ens in conceptu illo præcificum non manere ratione coniunctum inhærentiæ: quemadmodum conceptus quidditatiuus entis cognoscitur clarè quin inhærentia: vnde iam in conceptu claro præscinditur. Non posse concipi inhærentiæ quin clarè concipiatur ens, probat quidem inhærentiam semper esse enti ratione coniunctam: quia ens est de illius quidditate: quia verò inhærentia non est de quidditate entis, ideo hoc ab illa separatur. Ad secundam cõfirmationem distinguo antecedens; non potest præscindi ens ab ente non includente aliquid quod sit extra conceptum quidditatiuum entis abstracti, concedo antecedens: nego tamen non posse præscindi ens ab ente, quod non est de eius quidditate. Ratio à priori, quia ens quod remanet, nempe inhærentia non est de quidditate entis ut sic, ut probaui §. 39. ergo poterit clarè concipi quidditas entis quin clarè concipiatur inhærentia. Ad probationem respondeo ens quod abstrahitur in eo statu abstractionis non manere in inhærentia, quæ tunc non concipitur: quare tunc inhærentia non componitur actu ratione nostra ex

Philosophia Petr. Huri. de Mendoc. a.

ente ut sic & inhærentia: vnde non sequuntur illa prædicata contradictoria. Cum verò concipitur inhærentia, tunc in illa imbibitur ens. Vel dicitur (quod est idem) ens manere quidem in inhærentia; inhærentia verò non manet in ente. Ratio est, quia quætiõ ens dicitur manere in inhærentia, iam fit collatio ad conceptum inhærentiæ ut est modus contractiuus entis: sine ente autè non possunt cõcipi eius modi. Quando verò dicitur non manere inhærentia in ente, fit comparatio ad ens in sua vniuersalitate.

§. 42.

Ut autem hæc percipiatur apertius, est considerandum discrimen inter distinctionem realem atque rationis. Illa necessariò est adæquata inter aliqua duo extrema. Quævis enim materia non distinguitur ab homine adæquatè, distinguitur tamen à forma & vniõne, ratione quarum distinguitur inadæquatè à composito. Ratio à priori, quia distinctio realis dicit realem negationem vnius extremi cum alio; identitas verò realis tollit eam negationem, quia dicit ea duo extrema esse vnum re ipsa. Distinctio verò rationis non comparatur hoc modo: potest enim esse inadæquata: quia hæc distinctio tantum est per intellectum concipientem vnam formalitatem sine alia: ex quo nõ sequitur aliam quoque esse concipiendam sine illa. Fundamentum enim huius conceptionis est inclusio quidditatiua vnius formalitatis in alia: potest autè esse inclusio vnius in alia & non econtra. Quod patet euidenter: quia quidditas inhærentiæ non includitur in quidditate entis ut sic: ens autem ut sic includitur in quidditate inhærentiæ. Huic igitur inclusioni quidditarum non mutua innititur non mutua distinctio & separatio rationis. Abs re igitur in secunda confirmatione petitur argumentum à reali distinctione ad rationis. Animal autem & rationale mutuo distinguuntur, quia neutrius quidditas est de quidditate alterius.

§. 43.

Tertium argumentum, sapientia ut sic, sic se habet ad creatam & increatam sicut ens ad substantiam & accidens. Sed sapientia non præscinditur obiectiuè à creatâ & increatâ: ergo neque ens à substantia & accidente. Probo minorem, quia sapientia ut sic includit actualiter & intrinsecè rationem sibi superiorè & essentialè, & differètiã per quam illam contrahit: sed ratio superior est ens creatum & increatum, non verò aliquid ab vtroque obiectiuè præcificum: ergo. Minor probatur, quia ens superioris mediatur ad sapientiam ut sic, descendit nullo mediante solo ente creato, aut solo increato: aliàs sapientia ut sic esset determinatè creata aut increata: descendit igitur ad illam mediante vtroque ente creato, & increato.

§. 44.

Argumentum multis claudum. Primum enim fauet apertè sententiæ Nominalium propositæ §. 27. neganti præcisiones obiectiuas, ac constituti prædicationem logicæ vniuersalem immediatè terminatam ad plures rationes obiectiuas. Quam sententiam non admittunt huius argumèti auctores: argumenta verò ab ipsis contra eam proposita contra hanc eorundem retorquebo disp. 5. §. 3. Secundo, maior propositio est falsa, ut constat ex disp. 9. Logicae §. 3. Tertio, idem argumentum formati potest in quocumque conceptu vniuersali vniuocto, ponamus, e.g. viuens esse primum conceptum vniuoctum in prædicamento substantiæ. Ens & cætera prædicata inclusa inter viuens & ens non descendunt ad viuens per aliquam rationem obiectiuè præcificam, sed descendunt cum suis modis immediatis: & tamen viuens descendit ad sua inferiora per aliquam rationem communem obiectiuè præcificam: ergo eadem ratione, sapientia ut sic posset esse vniuocta,

quamuis ad illa descendat ens per conceptus diuersos non precisos, sicut *uimens* descendit ad sensibile, & insensibile, non faciendo determinate omnia uictoria sensibilia, aut insensibilia determinate. Praesto est ratio, quia quacumque ratione descendant rationes analogicae superiores ad primum conceptum communem uniuocum, hic non combibit omnes differentias rationis analogicae communis, sed vnam dumtaxat: quae postea ratione differentiae contrahentis praedicatur uniuoce de inferioribus, tribuens unicuique vnam tantum differentiam.

§. 45. Ad argumentum in §. 43. in forma, omnia maiori nego minorem. Ad probationem nego minorem. Ad probationem nego etiam tertiam minorem. Ad probationem respondeo ens non descendere ad sapientiam ut sic per differentiam creati aut increati, sed per conceptus inferiores ente, qui quidditatiue non includunt creatum aut increatum. Verbi gratia ens potest diuidi immediate in intellectuum & non intellectuum: intellectuum autem in actuale & potentiale: actuale uero in sapientiam & apprehensionem: sapientia uero in increatam & creatam. Ecce sapientia ut sic non constituit omnes differentias aut creatas determinate, aut determinate increatas.

§. 46. Quartum argumentum sapientia ut sic distinguitur a iustitia ut sic, aut determinate distinctione reali, aut determinate distinctione rationis, aut determinate utraque: ergo non dicitur rationem praecisam sapientiae a creatam & increatam: ergo id est asserendum de ente. Antecedens patet, quia omnis distinctio aut est realis, aut rationis. Consequentiam proba, quia si sapientia ut sic diceret conceptum abstractum, & non immediate creatam & increatam, sequeretur sapientiam omnem distingui a iustitia realiter, quod in sapientia & iustitia diuina est falsum; aut sequeretur distingui sola ratione, quod etiam est falsum in sapientia iustitiaeque creatis. Sequela patet, quia si sapientia ut sic distinguitur sola ratione a iustitia ut sic, ea proprietates retinebitur in omnibus inferioribus sapientiae.

§. 47. Argumentum quidem aequiuocatione plenum, commune etiam pluribus uniuocis. Etenim cognitio creata de homine distinguitur a cognitione creata de leone: uel ergo distinguitur sola ratione, quod est falsum; quia in homine distinguitur etiam realiter, quod non potest esse si conceptus communis uniuocus haberet solam distinctionem rationis, quia eam distinctionem deriuaret in omnia inferiora: aut ille conceptus de homine distinguitur realiter a cognitione de leone, quod etiam est falsum, quia ea distinctio sequeretur omnes cogniciones inferiores: in angelis autem uere & ex sententia S. Thomae non est opus ut realiter distinguantur cognitio de homine & leone, facileque possunt eiusmodi exempla proponi.

§. 48. Praemisso distinctionem rationis duo habere; alterum, ut una formalitas non includatur in alia reciprocè, sed opus esse ut altera sit extra aliam tam in conceptu formali quam obiectiuo: alterum ut illae formalitates habeant negationem distinctionis realis: neque uero concipitur adaequate distinctio rationis donec haec negatio concipiatur. Versatur ergo distinctio rationis adaequate inter extrema realiter eadem: inadaequate autem distinctio rationis consistit in non inclusione unius formalitatis obiectiuae in alia, & ut possit terminare cogniciones distinctas. Quod genus distinctionis etiam quadrat in extrema realiter distincta: leonis enim formalitas non includit obiectiue formalitatem hominis; neque cognitio unius cognitione alterius.

Ad argumentum in §. 47. distinguo antecedens: sapientia ut sic non distinguitur realiter a iustitia ut sic, neque adaequate distinctione rationis; distinguitur autem distinctione rationis inadaequate. Quo genere distinctionis distinguuntur sapientia & iustitia diuina, quia neutra includit alteram formaliter: eodem etiam distinguuntur sapientia & iustitia creatae. Differunt, quod creatae praeter hanc conceptuum distinctionem addunt realem; cuius negationem addunt sapientia & iustitia diuina. Ad probationem antecedentis respondeo, omnem distinctionem esse realem aut rationis etiam adaequate, ut existunt circa extrema singularia: quia omnia haec quando distinguuntur, est aut solum realiter aut solum ratione: sicut omne animal est rationale aut irrationale ut existit a parte rei. At uero non est opus ut omnis distinctio uersata circa rationes communes sit aut realis aut rationis adaequate; sufficit enim eam esse rationis inadaequate: discrimen autem distinctionis realis, aut rationis adaequate, oritur ex diuersitate extremorum distinctorum. Quando ergo duae rationes communes continent sub se inferiora partim distincta realiter, partim sola ratione, rationes illae communes nec realiter nec ratione adaequate distinguuntur, sed sola ratione inadaequate. Neque propterea distinctio realis & rationis conueniunt in uno conceptu distinctionis: distinctio enim illa rationis inadaequate non est communis logicè utriusque distinctio, sed est pars distinctionis rationis, quae completur per negationem distinctionis realis inter extrema distincta: quae negatio est in aliquibus extremis, sicut in aliis. Illaque pars, quia est idem cum actibus distinguentibus est singularis in existentia.

§. 50. Quintum argumentum, quia sequitur ex sententia nostra ens esse genus, Deum esse in genere, & componi metaphysicè, & esse aliquid Deo prius & simplicius. Quae omnia sunt absurda. Nego ens esse genus, tum quia non est uniuocum ut constat ex disp. 9. Logicae sect. 4. subsect. 5. tum quia quamuis esset uniuocum, esset transcendens quod officit generi ut constat ex disp. 4. Logicae sect. 1. sine. Nego item Deum esse in genere, quia esse sub ente non est esse sub genere, quia ens non est genus. Neque est aliquid a parte rei simpliciter Deo: ens enim ut sic non est a parte rei conceptus simplicissimus omnium, ratione tamen nostra dicitur simplicius, quia ratione nostra includit pauciores conceptus: quae non est simpliciter simplicitas, sed potius imperfectio: rationes enim communes habent quid potentialitatis, quae detergetur per singulares conceptus. Propterea frequenter dicitur, genus sumi a materia, differentiam a forma. Neque sequitur Deum ratione componi, quia compositio rationis est inter duas formalitates adaequate distinctas: quare transcendentia officit compositioni. Nec si componeretur, esset absurdum, quia compositio rationis innititur perfectioni obiecti habentis plura praedicata eade realiter; & imperfectio nostri intellectus ea praedicata non ualentis penetrare. Deo autem nihil est prius realiter aut naturae; esse autem conceptum aliquem ratione & consequentia priorem, quid indeinam & in opposita sententia est id fatendum: a Deo enim ad ens est consequentia; sicut a conceptu quidditatiue ente ad Deum in reo significatum. Illa enim prioritas nihil est praeter communitatem logicam, quae Deo esset imperfectio; est enim maxima perfectio non posse a singularitate praecendi in conceptu absoluto. Haec sufficiunt, caetera disputata sunt in Logica disp. 9. sect. 4. subsect. 3.

§. 49.

§. 50.

SECTIO.

SECTIO IV.

Utrum ens transcendat omnes differentias? & de eisdem praedicetur?

§. 51. Conceptus transcendens est ille, qui formaliter reperitur in omni differentia inferiori: non transcendens est, qui licet materialiter contineatur in differentia, non tamen formaliter, & explicitè; ut animal in rationali; ad quod requiritur distinctio conceptus communis ab inferioribus: nam *transcendens* dicitur ordinem ad ea, quae transcendit: constabit autem ex disp. 5. sect. 2. & 3. nullam esse a parte rei communem rationem, sed tantum per conceptus confusos; unde neque a parte rei datur ens transcendens inferiora: nam conceptus, qui est in substantia, non est a parte rei in accidente. Ex dictis ibidem constat, conceptum entis non distingui nisi ratione a differentia constitutiuua substantiae, uel accidentis: est ergo quaestio de transcendentia per intellectum.

§. 52. Scotus 1. d. 3. quaest. 3. ad quaestionem igitur, affirmat conceptum entis transcendere differentias subalternas, siue non ultimam: non tamen transcendere differentias ultimas. Innititur Scotus modo, quo contraheretur ens ad illam differentiam: nam si ad illam contrahitur, ergo illa conuenit cum aliis in ratione entis, & differt in ratione talis: ergo non est differentia ultima: quia haec in nullo conuenit cum aliis. Verum huius argumenti lumbos eneruauit in logica, disp. 5. sect. 7. ubi probaui ab ultima differentia individuali confusè cognita, posse abstrahi rationem communem ultimam, & individualis differentiae: non uero abstrahi conceptum communem ab ultima clarè, & in singulari cognita ut ultima.

§. 53. Secundò argumentatur Scotus, quia differentia ultima non habet aliam differentiam: ergo in illa non reperitur ratio entis: antecedens patet: nam si haberet aliam, iam non esset ultima, sed esset proprie differens per aliam, de qua rediret argumentum, donec sistatur in ultima, quae non differat per aliam. Consequentia uero probatur: quia si ultima includit ens, ergo habet in se rationem conueniendi, quia in ratione entis omnia conueniunt: ergo etiam haberet per quid differret. Non uiget: concessio enim antecedente nego consequentiam; ad probationem distinguo antecedens: habet rationem conueniendi; si illa ratio confusè cognoscatur, concedo antecedens; nego tamen; si clarè cognoscatur. Nam conuenientia & communitas in unitate conceptus, requirunt, ut confusè noscantur: si autem clarè noscantur, tunc iam cernitur cuiusque differentia. Itaque dixi, disp. 5. Logicae sect. 7. ab ultimis differentiis clarè cognitis non posse abstrahi rationem communem; posse tamen a confusè cognitis. Differentia autem se ipsi differunt ut quo, per illas autem differunt ut quod entia, quae illis constituuntur.

Ab indiuiduis confusè, non clarè cognitis potest abstrahi ratio communis.

§. 54. Tertio arguit Scot. ex comparatione compositi physici; quod duas partes includit; alteram potentialem, quam determinat altera quae est partialis, & neutra includit alteram; sed ens, & altera differentia sunt partes compositi metaphysici; ens ut determinabile, differentia uero ut determinans: ergo neutra includit aliam. Minor distinguitur, sunt partes proprie, nego; improprie, concedo: ostendi enim disp. 9. Logicae sect. 4. ens & eius differentiam non esse duos conceptus adaequate: sed inadaequate distinctos; ac proinde nec esse proprie partes.

Responsum. Ens & eius differentia non sunt partes duae, nec proprie sunt partes.

Philosophia Petri. Hurri. de Mendoza.

tes: determinatur autem ens per differentiam, quae illud formaliter includit: exemplum è physica compositione non uigere ostendi, §. 42. immo contra Scotum arguo, si differentia constituit ens: ergo est pars illius: ergo est ens: quia quod non est ens, non potest esse pars: quia si non est ens, nihil est. Idem sentit Scot. de passionibus entis, de quo disput. 3.

Probo autem contra Scotum, conceptum entis transcendere omnes differentias, & etiam ab ultimis posse abstrahi conceptum communem entis: primò iisdem argumentis, quibus disput. 5. Logicae sect. 7. probaui abstrahi communem conceptum indiuiduationis, quae est ultima differentia: ergo includit conceptum aliquem, in quo conueniat cum aliis: quo fundamento eueritur Scoticum. Secundò probatur conceptum entis imbibere in ultima differentia clarè, & explicitè cognita; nam illa differentia etiam ut ultima, & ut distincta ab aliis conceptibus, concipitur, uel ut existens, uel ut apta ad existendum; ergo concipitur ut ens reale: patet consequentia ex definitione entis realis: antecedens probatur; quia indiuiduatio, quae est ultima differentia, & rationale, quae est ultima inter essentialia, concipiuntur, uel ut existentia, uel ut apta ad existendum: cum enim existit Petrus, & cum potest existere homo, etiam potest existere rationale. Vbi concipiuntur duo conceptus apti ad existendum.

Tertio, rationale habet aliquod principium ex quo metaphysicè componatur: potest enim rationale diffiniri sic: *Rationale est principium discurrendi*: ergo quid respondeat illi adui: conceptus realis an rationis: rationis esse non potest; quia rationale habet esse a parte rei: ergo ens imbibitur in quauis ultima differentia. Tandem, quia rationes communes non sunt tota quidditas rei, quae constituitur etiam ex ultima differentia, ut homo rationalitate: ergo ultima differentia est de essentia hominis: sed homo componitur ex essentia reali: ergo tota essentia hominis est formaliter ens reale: ergo & ultima differentia, quae est de eius essentia.

Confirmatur, ultima differentia componit substantiam: ergo est substantia: quia Aristoteles substantiam, è solis substantiis componit: sed omnis substantia est ens: ergo omnis differentia est ens: quis neget perfectitatem esse ens, ut opponitur chymaræ? Quod adeo euident apparet ex terminis, ut mihi mirum acciderit ea de re hominem vllum dubitare. Scotus autem fortè est in alio sensu: dicit enim ens non includi uniuocè, id est eadem omnino ratione qua in aliis. Sed id disquirant eius discipuli. Vnde concludo ens praedicari in quid de omnibus suis differentiis. Vide à §. 94. ubi hic sermo redibit.

SECTIO V.

Quo differant res & modus? & utrum transcendatur ab ente?

§. 58. Duo genera entium reperio: alterum potest in rerum natura diuinitus existere sine hoc accidente determinato, sine hoc loco, sine hac figura: uel Petrus sine albedine, sine uocatione Romae, sine sessione; alterum ita affigitur alicui rei singulari, ut sine illa nequeat diuinitus consistere, ut actio vitalis Petri non potest esse in Paulo, &c. Primum genus uocatur absolute, ens, entitas, & res. Secundum uocatur modus, siue entitas modalis.

§. 55. Conclusio. Ens transcendit ultimas differentias, & ab eis potest abstrahi.

Argumentum efficax contra Scotum.

§. 56. Tertium argumentum eundem.

§. 57.

Ens praedicatur quidditatiue de suis differentiis.

§. 58. Duo genera entium.

§. 59. Multa entia habent indifferentiam ad præstandos actu aliquos effectus tam formales, quam efficientes. Nam animus rationalis adhuc existens, est indifferens, ut vniatur actu materiae, & non vniatur id est, ita existit, ut ei non repugnet vniari, aut non vniari: quia potest existere & vnitus, & quin vniatur: item Sol existit iam illuminans, iam non illuminans hanc aëris partem, nec enim eius existentia ita petit illuminare, ut non possit esse quin illuminet. Hanc indifferentiam tollunt alia entia, quæ realiter distinguuntur à prioribus. Nam animus, quando vnitur, habet realiter aliquid, quod antequam vniatur, non habebat realiter: ergo realiter vniari est aliquid reale de nouo acquisitum. Quam consequentiam latè probo disp. 5. Physic. sect. 1. & infra disp. 6.

§. 60. Hæc entitas, qua tollitur illa indifferentia, differt à rebus, è quibus eam tollit: quod res per suas entitates non sunt ratio formalis præstandi eos effectus: sed potius per suas entitates sunt indifferentes, & in potentia ad illos: hæc autem entitas per suam entitatem est determinata ad eos effectus; & nullo modo indifferens. Prima pars probatur primò: quia si per suas entitates essent ratio formalis illorum effectuum, non possent existere, nisi eos præstando: quia posita tota ratione formalis vnus effectus, ille necessario resultat: ut posita tota ratione formalis hominis, non potest, non esse homo: ergo, si tota ratio ut vniatur extrema, sunt ipsamet extrema; hæc non possunt existere quin vniantur. Quemadmodum non potest existere anima, quin sit actus spiritualis; nec materia, quin sit pura potentia; nec visio lucis, quin sit illius representatio: quia id habent per suas entitates. Quod si per suas entitates sunt vnio; ergo non possunt existere quin vniantur: quia existente vtroque extremo cum vnione, non potest non esse vnium: quia de essentia vniti, nihil est præter extrema & vnionem.

§. 61. Dices, requiri voluntatem Dei, ut vniatur. Contra: si simul existunt extrema & vnio, implicat non esse voluntatem Dei, ut vniatur: quia existente tota essentia rei, implicat non esse voluntatem Dei ut existat talis res: quia illa & eius essentia idem sunt: sed essentia vniti, sunt præcisè extrema, & vnio: ergo iis existentibus non potest Deus non velle ut sit vnium: ut non potest non velle ut sit actus spiritualis dum est anima; & ut non sit homo, dum est eius essentia; quia sunt idem. Etenim Deus cum vult esse rerum essentias: vult res ipsas: & quando vult res non esse, tollit aliquid de illarum essentia. Secundo, probatur idem in visione lucis: non potest existere hæc qualitas quin sit actualis representatio lucis: non alia de causa, nisi quia per suum conceptum representat lucem: quod est, esse de eius essentia representare lucem. Dices, relationem ex aliquorum sententia non distingui à fundamento, & tamen existit albedo, v. g. quin denominet relatum. Verum eam sententiam impugno, disput. 16. nec est è re: quia terminus est conditio essentialis; & eo posito, non potest nec diuinitus impediri relatio, at in nostro casu nihil desideratur ex parte creaturarum: ergo non potest impediri vnium, magis quam homo positus materia, forma & vnione.

§. 62. Secunda pars, nempe modum sua entitate esse determinatum ad hos effectus, & non indifferentem, patet: quia indifferentia ut indifferentia, tollitur per determinationem, ut ex terminis patet: sed tollitur per entitatem modalem; ergo entitas modalis, est determinatio: sed determinatio non est indifferens ad id ad quod determinat; ergo. Probo

minorem: quia si esset indifferens: ergo hæc indifferentia erat tollenda per aliam determinationem: de qua redit infinitus questio, donec subsistat in vna determinatione non indifferenti: quam solam ego voco modum: denique ex ipsis terminis patet indifferens carere determinatione.

Secundo probatur: in prædicatis per participationem venit ad aliquem conceptum, qui sit talis per essentiam à qua habeat, quod alia habent ab ipso, verbi gratia, creatura: sunt ens per participationem, è quibus venimus ad Deum; à quo acciperunt esse: Deus autem per essentiam est ens: alioquin abiretur sine fine in causas entis creati. Item partes est albus ut quod per participationem albedinis: albedo autem in genere causæ formalis habet ex se prædicatum illud, ut quo, & quia albedo est vnita per participationem vnionis, vnio se ipsa est vnio, & vnitur ut quo.

En quo pacto sit de essentia modi dare prædicatum actualiter. Vnde non eget alio modo in eo genere: quia à se habet ut quo illud prædicatum; ut de actione dixit Aristot. 5. Metaph. cap. 20. Albedo enim ut reddat albura, non eget alia albedine: sed vnione: quia in se continet rationem albi: ita vnio in se continet rationem vniti; & se vnit ut quo extremis: & hæc ut quod per illam: immo non alia ratione vnit extrema vnio, quam se illis vnio: nec actio producit terminum, nisi se producendo, ut quo (ut ita dicam) nec vbi constituit mobile in loco, nisi se ibi defigendo. Et quamuis in eo genere, quo tollit indifferentiam, non eget alio modo: eget tamen in alio genere, in quo non est determinatio: E. g. vbi tollit indifferentiam ad locum, at non tollit indifferentiam agendi, & sit per actionem ab ipso distinctam: item vnio tollit indifferentiam extremorum in ordine ad se: non verò ad locum; sed potius est indifferens ad plures locos; ad quos determinatur per modos ab ipsa distinctos. Vnde dixi, disp. 12. Phys. posse creari vnionem: quia se ipsa non est ratio agendi, sed terminus actus: nam vnio hominis facta fuit ab homine; & conseruatur à Deo per aliam actionem distinctam à prima generatione.

Secundo infertur ex dictis; modum qui simul existit, quin denominet actu rem aliquam; nec per potentiam absolutam posse illam denominare. Hoc negant nonnulli, rati calefactionem A posse oriri ab igne B. & non C: deinde eandem posse oriri à C. & non B. per solam voluntatem Dei. Hi non calluerunt necessitatem distinguendi modos à rebus: nam ira argumentatur contra Nominales (ut patet ex disp. 5. Phys. sect. 1.) Materia & anima existunt realiter, quin realiter vniatur actu: ergo vniari actu realiter, aliquid est realiter distinctum à materia & anima. Hoc argumētū efformo: Materia & anima, & vnio B. realiter existunt, quin realiter vniatur actu: ergo realiter vniari actu materiam, animam & vnionem B. aliquid est realiter distinctum ab illis.

Dicunt, totam essentiam vniti in recto significatam reperiri: deficere tamen connotatum voluntatis Dei, volentis ut vniatur. Contra primò, quia idem dicunt Nominales negando distinctionem modorum: recurrunt enim ad idem connotatum voluntatis Dei: sic autem melius recurretur ad Nominalium sententiam, quam ad hanc. Vnde actio, motus, passio, vnio, vbi, &c. ex parte recti sunt ipsa rerum essentia, & ex parte obliqui connotant voluntatem Dei. Secundo posita tota essentia vniti non potest Deus non habere voluntatem effectus inde essentialiter resultantis, quia voluntas produ-

cendi

§. 63. In prædicatis per participationem venit ad vnium tale per essentiam.

§. 64. Modus in suo genere non eget alio modo. Aristot.

§. 65. Modus non potest successu denominare re aliâ.

§. 66. Obiectio de connotato extrinseco præclusa.

§. 67. Impugnatio quidam.

§. 68. Obiectio de connotato extrinseco præclusa.

§. 69. Obiectio de connotato extrinseco præclusa.

tendi totam essentiam hominis, est voluntas producendi hominem, ut dixi §. 60. & 61.

§. 67. 2. impugnatio. Secundo impugnatur: visio huius lucis, & actio vitalis huius potentia non possunt existere quin representetur hæc lux, & hæc potentia sit vitaliter agens in actu: ergo idem est de cæteris modis. Antecedens admittunt aduersarij, & tenentur: quia visio hæc non est indifferens ad alia obiecta: Consequentiam probo: quia ideo illi duo modi non sunt indifferentes ad aliud obiectum, & potentiam; quia per suas essentias ea respiciunt: sed cæteri modi respiciunt res, per suas essentias; ergo habent eandem rationem.

§. 68. Alia, obiectio. Dicunt visione, & actione vitali respici obiectum, & potentiam in singulari: at verò vnione non respici hoc corpus in singulari: sed indeterminate hoc, aut aliud. Dicunt enim, hoc esse discrimen actionis vitalis à non vitali. Contra: ideo visio connotatur hoc obiectum in singulari; quia illud respicit per suam essentiam: propter quod non est indifferens ad alia: sed vnio B. per suam essentiam respicit materiam hanc; ergo eam respicit in singulari. Alioquin eadem facilitate negabo visione respici hoc obiectum in singulari: negabo item discrimen actionis vitalis: quia vnio huius materie, licet se ipsam respicit, potest ab illa separari: ergo similiter potest separari hæc actio vitalis ab hac potentia. Nam discrimen committit vitiosè circulum. Rogati enim, cur actio sit vitalis; respondent, quia non potest ab hac potentia separari. Rogati autem cur hæc actio non possit ab hac potentia separari respondent, quia est vitalis. Itaque est vitalis; quia non potest separari: & non potest separari, quia est vitalis. In quo sita sit actio vitalis ostendi, disp. 3. de Anima.

§. 69. Ratio à priori, quia hæc materia habet indifferentiam ut vniatur, & non vniatur huic formæ: ergo, quando vnitur, habet vnionem, per quam tollatur illa indifferentia; & exerceatur illa potentia: ergo talis vnio se ipsa est determinatio illorum extremorum; & non est indifferens ad illa. Patet consequentia: quia si esset indifferens ad illa, & non determinata, egeret alia determinatione tollente indifferentiam ad illa extrema in singulari: & hæc vltima determinatio esset modus eorum extremorum, secus verò vnio altera indifferens.

§. 70. 3. obiectio. Dices deesse voluntatem Dei. Iam respondi. §. 60. existente ratione formali qua vniuntur duo extrema, non posse deficere voluntatem Dei ut vniantur. Item voluntas Dei non vnit extrema formaliter: sed efficienter; nec vnio habet vim vniendi formaliter à Deo sed efficienter: ergo quando Deus vult vniari duo extrema, nihil agit nisi efficere vnionem, seu rationem formalem vniendi: ergo quando vult eam vnionem facere, vult vnire extrema, & quando illa non sunt vnita non facit eorum vnionem, sed facta semel vnione B. non vniuntur hoc corpus & hæc anima: ergo opus est ut faciat aliam vnionem.

§. 71. Discrimen rei & modi. Tertio infertur; hoc differre modum & rem absolutam: quod hæc potest esse sine hac numero albedine: sine hoc vbi, sine hac actione: modus autem per potentiam absolutam non potest esse sine hac numero re, quam denominat. Verum est, nec res absolutas posse esse sine aliquo vbi: posse tamen sine hoc. Quam ob rem communiter dicitur, modum esse qui nec diuinitus potest esse sine re, cuius est modus. Quod à posteriori ostendit modi essentiam non à priori: quia nõ reddit rationem eius inseparabilitatis. Ratio autem à priori est; quia modus per suam essentiam est actualis determinatio rei

indifferentis, & exercitium actuale potentia tribuens actu suam denominationem: quod præstari non posset, si modus existeret sine re, quam denominat. Nam quod non est, non sedet, non est in loco, non operatur, &c.

§. 72. Quatio infertur ex dictis, nullum modum esse operatum: quia principium operatum potest esse sine actuali operatione: nam à causa ad effectum non valet consequentia affirmatiuè; modus autem necessariò tribuit denominationem actualem, & non aptitudinalem, tamen hanc doctrinam impugno §. 79.

§. 73. Aduerte, in modis duos esse conceptus realiter distinctos: alterum efficiendi & denominandi rem cuius est modus; alterum dependendi à causa materiali, & efficienti. Hos duos conceptus realiter distingui patet in vnione hypostatica, qua Verbum denominat intrinsecè vnium, & non causam materialiter; humanitatem autem denominat & intrinsecè vnitam, & causam materialiter per passionem; tum etiam quia omnes modi (excepta actione) sunt per actionem ab ipsis distinctam ut probauit de vnione disputatione 5. Physicorum sectione 2. tum à priori, quia modus non est ratio producendi aliud: ergo non est productio, nec productus ut quo, cum ergo producat, & non ut quo, producat ut quod: & licet ab alia actione denominatur productus, sicut denominatur existens in loco (ut dixi §. 63.) nam (ut probauit disputatione 5. Physicorum) vnio est terminus generationis, & vbicatio lationis.

§. 74. Dices, modum vniari se ipso, & non alia vnione, & tamen non vnitur ut quo: quia non est ratio vniendi alia ut quod; ergo eodè modo poterit produci. Nego consequentiam; quia actio est determinatio agentis ad effectum; at per vbicationem; exempli gratia, non determinatur agens ad effectum; & sic indiget agens actione: qua determinetur ad effectum, quod est vbi. Vbicatio autem est essentialis determinatio vbicati ad locum, & intrinseca: quapropter non eget alia vnione; quia se ipsa afficit intrinsecè locatum ad locum: vnde in modis idem est eos se vnire ius rebus. & illis communicare suum effectum intrinsecum; quia sunt intrinseca illarum determinationes, nisi sint modi extrinsecè determinantes, ut actio Dei.

§. 75. Ex his duobus conceptibus primus est essentialis modo: ut vnioni Verbi, illi humanitatem vnire. Secundus est extra modi essentiam. Vnde sicut humanitatis vnio vnit Verbum, & illi non inhaeret, ita diuinitus posset humanitatem vnire, & illi non inhaerere. Quapropter non pauci non distinguentes hos duos conceptus, negant modos posse creari, quos impugnavi disputatione 12. Physicorum.

§. 76. His quæ dixi confirmatur sententia communis de inseparabilitate modi ab eo cuius est modus: quia hæc doctrina rationem reddit à priori eius inseparabilitatis; & ostendit eam esse comitem modorum non verò rerum absolutarum. Aliqui tamè recentes ab hac communi sententia discedunt, rati actus vitales esse per potentiam absolutam inseparabiles à suis potentiis, à quibus vitaliter producuntur sine actione ab ipsis distincta. Ut autem præscribant communem rationem modi, dicunt eius essentiam esse non esse productuum alicuius effectus: actus autem vitales multa producunt effectus.

§. 77. Quos impugno, quia quamuis §. 72. intuli nullum modum esse operatum, rationem tamen petij, quia tertia essentia modi consistit in actuali determinatione vnus rei ad aliam, qua tollatur ipsius rei

rei indifferentia: cum autem principium actuum sit indifferentis ad actiones diuersas, non potest modus esse actiuus. Ipsi vero nullam possunt rationem reddere cur non sint actiui modi; quia ratione huius determinationis vis non impeditur actiua: quia per te actus vitalis quamuis determinatus essentialiter ad potentiam vim habet actiuam. Quando igitur disceditur à sententia communi, debet ostendi ratio cur deferatur.

§. 78.

Secundò, quia in ipsorum sententia actus intellectus non producant habitum, quia hunc non admittunt, nec in intellectu nec in voluntate (præter infusos.) Ergo illi actus sunt modi. Probo consequentiam, quia & sunt inseparabiles, neque productiui. Si enim habitum non producant, nihil superest producendum. Quamuis enim in multorum sententia præmissæ actiue influunt in cõclusionem; vltima autem conclusio à priori poterit esse præmissa in demonstratione à priori; & cognitio infuit in volitionem; tamen sistendum tandem est in aliquibus actibus, quibus eiusmodi influxus non possit adscribi. Et enim electio vltimi medij non est principium alius electionis, quia est vltima in tota illa serie mediorum: in executionem autem externam non influunt electio. Et quamuis ex hac & aliis generetur habitus (quod hi authores non admittunt) adhuc non possunt satis probare eos habitus fieri ab actibus: possent enim & à potentia fieri actu tantum disponente. Considera amorem beatificum Dei; ille quid potest producere? non suum habitum, quia est infusus; non alium acquisitum, quia est actus necessarius per quem non acquiritur actus: non amorem liberum in proximos: pono enim posse Deum clarè videri quin creatura vlla. Quid igitur producat actus ille? Quod si producat amorem in proximum, hic quid producat? Multum ergo diuinant huius sententiæ authores.

§. 79.

Tertiò, quia eadem facilitate possumus dicere omnes modos, vel saltem plures esse productiuos speciei impressæ, aut cognitionis de se. Cur enim vnio hypostatica non emittit speciem impressam sui: cum vnio quia substantia attingens immediatè Deum sit perfectior specie. Vel si recusas rem absolutà fieri à modo, cur ex vnione non oriatur vbicatio, vel eius productio in genere causæ efficietis & materialis? Quamuis enim doctrina tradita §. 72. sit probabilis, non tamen euidens. Quia in modo possumus considerare effectus formales auferendi indifferentiam & determinandi vniam rem ad aliam; ad hos effectus modus non est indifferentis: est tamen indifferentis ad passiuam causalitatem: vnio enim corporis & animi indifferentis est ad recipiendâ vbi diuersa; ergo non est contra conceptum modi habere indifferentiam ad causalitatem actiuam: cuius eadem est ratio ac de passiuâ. Constat ergo inteparabilitatem solis conuenire modis.

SECTIO VI.

Quæ sint modus?

§. 80. Vbi est modus.

Hinc modi conceptum sortitur vbicatio, quæ est ratio determinans mobile ad hunc locum; quia cum res sit indifferentis ad hunc locum, quando in illo est, debet ad illum determinari per aliquam rationem natura sua actu determinatam ad illum. Nam si esset indifferentis, non posset se ipsa determinare locatum, sed indigeret alia. determinatione: ego & Petrus sumus indifferentes ad distandum in utro, & non distamus: quando dista-

mus, tollitur indifferentia distandi per vbi.

§. 81.

Dicit aliquis, vbi non esse modum sed rem absolutam: quia eadem est ratio de vbi ac de albedine, cognitione & aliis. Hæc sententia potest accipi bifariam: primùm, admittendo nullum vbi esse defixum alicui loco in particulari, sed quodlibet vbi posse omnia spacia peragrare, In quo sensu hæc sententia est aperte falsa: quia vbi constituitur ad actualem distantiam & indistantiam rerum: cum igitur vnaqueque res sit indifferentis ad distandum & non distandum ab aliis, opus est aliqua differentia & determinatione tollente actu indifferentiam illam: hanc autem determinationem essentialiter esse actualem distantiam vel indistantiam, neque ad hos effectus esse indifferentem, constat à §. 59. Quapropter non potest vbi per diuersa loca vagari, sed per suam essentiam est vni singulari defixus, vnio autem vbi & vbicati non est formalis distantia aut indistantia, sed est coniunctio distantia cum distante: alioquin non esset opus vbi distincto ab vnione, sed modus vnionis desineret esse vnio & esset pro vbi.

§. 82.

Alterâ ratione accipitur hæc sententia, quia vbi constituitur defixum essentialiter huic loco, à quo nec per potentiam absolutam potest auelli: si igitur existit vbi, non potest existere nisi in hoc spatio fundans distantiam aut indistantiam ab aliis, quibus nec potest adesse propius, nec longius abesse. At verò potest illud vbi esse saltem per potentiam absolutam iam in Petro, iam in Paulo. Quod confirmatur exemplo actuum vitalium, de quibus agendum à §. 91. qui essentialiter sunt determinati ad hoc obiectum, & non ad aliud, adeo vt nec diuinitus possit hoc illis deesse: possunt tamen per potentiam absolutam esse sine vilo subiecto, & diuersa successiue mutare. At verò vnio vbicati ad vbi est essentialiter determinata ad illa duo extrema, sine quibus nequit existere, quo vitatur infinita progressio.

§. 83.

Impugnatur tamen primo argumento simili ei quo hæc nititur sententia: quia eadem est ratio de actione ac de vbi: sed actio est modus; ergo & vbi est modus. Probo maiorem in calore, exempli gratia: in quo considero actionem quandam absolutam, determinatam quidem ad calorem ipsum non minus quam vbi ad spatium: at verò illa actio est indifferentis ad agentia diuersa: eius autem indifferentia determinabitur per aliam actionem modalem, quæ diuinitus sit tam inseparabilis à termino & agente quam vnio vbicationis ab ipsa vbicatione & vbicatio: quo vitatur infinita actionum progressio, vt in vnionibus vbicationis.

§. 84.

Dices superfluere actionem illam absolutam, quia actio modalis satis est ad denominationem producti. Dico eam non magis superfluere quam vbicationem absolutam, quia modus ille quem tu vocas vnionem, sufficit ad cõstituendum vbicatum in loco. Pone existente vbi sine subiecto (quod tu fieri posse fateris) constitui Petrum per motum localem in eo loco: illa actio per quam ibi sistitur, solam producit vnionem: actio illa est motus localis, quia modus efficienter per illam ponitur in illo loco: nihil tamen producit præter vnionem; ergo datur motus localis, qui non producat immediatè distantiam atque indistantiam: quod tam absurdum est quam ponere actionem modalem terminatam ad absolutam. Præter hoc absurdum est etiam fatendum, multos modos esse subiecta rerum absolutarum: vnio enim & actio aliaque eiusmodi habent proprium vbi. item essent duæ lationes; altera ad vbi; altera ad vnionem eiusdem cum vbicatio

vbicatio. Hæc tamen facile hi deglucient authores. Ratio à priori est: quia vbi tam concipitur ad tollendam indifferentiam mobilis ad locum, quam actio ad tollendam indifferentiam agentis ad terminum: oppositum autem nulli nititur fundamento: quod sufficit, vt deferatur quando res est contra communem sensum.

§. 85.

Ad argumentum in §. 82. respondeo albedinem, quantitarem, & alia accidentia disparari ab vbi: quia sicut non sunt determinatio essentialiter affixa, neque ad subiectum, neque ad aliam rem creatam in particulari sine qua esse non possint; vbi autem est affixum vni loco singulari; sic disparantur quod non sunt essentialia determinationes alicuius indifferentiæ, sicut est vbi. Sin tu redde rationem cur vbi sit alicui rei defixum, secus autem albedo: indidem enim ego rationem reddam cur vbi sit modus & non albedo. Ratio igitur est, quia albedo nihil sonat relatiuum, sed concipitur more absolutorum: subiectum enim ad nihil determinat, sicut determinat vbi. Argumentum sumptum ab actu vitali non viget: facilius enim dicerem actus vitales esse modos quam vbi esse rem absolutam. Respondeo tamen illos esse res absolutas: tum quia multa operantur more absolute: tum quia sunt accidentia inter omnia præstantissima: neque apparet ratio ob quam sint inseparabiles à potentia, vt apparet in vbi.

§. 86. Vnio est modus.

Vnio est inter duas res.

Materia cæli empyrei indifferentis ad plures formas.

§. 87. Omnis causalitas est modus.

§. 88. Duratio esset modus si distingueretur ab existentia.

Existentiæ non esset modus si distingueretur ab essentia.

§. 89. Vitalitas & supernaturalitas non sunt modus actuum.

§. 90. Subsistentia non est modus.

Item fortitur essentiam modi vnio vnus rei cum alia; nam cum duæ res vel sint indifferentes ad vnionem, vel possint diuinitus esse sine illa, quando vnionem, indigent aliquo conceptu determinante indifferentiam, vel potentiam in actum reducete. Aduerte vnionem semper esse determinationem duarum rerum, & tollere earum indifferentiam, saltem quoad indiuiduum: vnio enim corporis & animi rationalis determinat indifferentiam materię ad solas formas rationales, & ad hanc numero animam; item vnio cæli empyrei determinat materiam ad hanc numero formam, quia illa materia est indifferentis ad omnes formas illius speciei: & sic de quavis vnione.

Item fortitur rationem modi omnis causalitas tam effectiua, quam materialis: quia cum non sit de essentia causæ actu causare: quando causat, habet alium conceptum, à quo & denominatur actu causans, & determinatur ad hunc numerum effectum.

Si duratio esset distincta ab existentia, esset necessariò modus; quia esset determinatio creaturæ ad hoc tempus extrinsecum, sicut vbicatio ad hunc locum. Existentiæ autem etiam si distingueretur ab essentia; non esset modus, sed res absoluta; quia non esset essentialis determinatio essentiæ ad existendum: quia existentia est tam indifferentis ad existendum, quam essentia quod disputat. 8. aperte monstrabo.

Hinc potest colligi, vitalitatem, & supernaturalitatem actuum non esse modum illis superadditum; quia non sunt determinationes actuum ad potentiam: nam actiones vitales supernaturales se ipsis determinant potentias ad actus: termini autem illarum actionum per suas essentias petunt per illas, & ab aliis potentiis produci.

Multi volunt subsistentiam rationem modi fortiri, quod ex instituto quæretur disputatione vnde cetera, sectione quinta, non tamen video cur hoc asseratur: quia subsistentia non est determinatio naturæ ad aliud: nam motus, figura & vbi, determinat res ad locum, vel formaliter, vel effectiue: duratio ad tempus, causatio agens, & patiens ad

effectum; vnio vnium extremum ad alterum, subsistentia autem ad quid determinat? Dices eam esse complementum naturæ. Contrà, quia complementum modale rem complet in ordine ad aliud, ad quod vel est indifferentis, vel habet potentiam, quia modus est determinatio alicuius indifferentiæ rei ad aliud: qui per essentiam continet denominationem, quam tribuit subiecto: sed subsistentia nec tollit indifferentiam ad aliud: neque est exercitium alicuius potentie, ergo non est modus. Hæc obferua non vt modò disputentur, singula enim inferiorum proprium sibi vendicant locum. Tantum obferua rationem communem modi. Relatio prædicamentalis, si distingueretur à fundamento, & termino esset modus: sed eam non distingui poterabo disp. 14.

Obiectio præclusa.

Relatio esset modus si distingueretur.

§. 91. Difficultas de actu vitali.

Supereft difficultas de actu vitali, sit ne modus? & quidem videtur esse: quia actus vitalis est essentialis actualis determinatio potentie ad obiectum. Sed non est ita: est quidem cognitio, actualis & formalis representatio obiecti, quia se ipsa est actus representans obiectum; at se ipsa sola non determinat potentiam ad obiectum, nec denominat potentiam cognoscentem: quia indiget vnione à se distincta, per quam tamquam per formalem rationem vnendi communiter potentie suam formalem effectum. Vnde illius vnio est essentialiter determinatio potentie ad obiectum, quia vnio est determinatio potentie ad cognitionem, & non potest determinare ad cognitionem, quin eadem ratione determinet ad obiectum tali cognitione formaliter representatum.

§. 92. Actus vitalis cum vnione determinat potentiam ad obiectum.

Vel dicendum, vnionem esse formaliter determinationem potentie ad cognitionem: cognitionem autem simul cum vnione esse determinationem potentie ad obiectum. Determinari ad obiectum, est habere vnitam representationem illius, quod includit, & representationem, & vnionem: si verò cognitio separaretur à subiecto, est quidem actualis representatio obiecti; non tamen denominat potentiam representantem: sicut animus rationalis separatus, se ipso est vira actualis, determinatiua corporis ad speciem viuientis: sed ad id præstandum actu, indiget vnione: ita cognitio est actualis representatio, & vira secunda: sed indiget vnione, per quam determinetur subiectum ad cognitionem.

§. 93.

Est quidem facile mentem confundere vocum confusione, & vicinitate: species enim tam impressas, quam expressas significamus vocibus, actionem sonantibus: habitum enim vocamus, inclinationem, & speciem, representationem, siue tendentiam: re autem cognitio, & species impressa sunt sicut albedo, & nigredo: quæ ad comunicandos suos effectus formales, & determinandas potentias ad suas species indigent vnione distincta. Hæc dixerim de ipsa qualitate cognitionis, nam cognitio modum actionis includit. Illa qualitas non est modus, quia est principium actiuum habituum, & sensio externa est principium actiuum speciei impressæ imaginationis. Item diuinitus potest conseruari sensio externa quoad qualitatem, & actionem annihilato obiecto (dummodo conseruetur eadem species impressa) ergo sensio, non est modus obiecti: sed tantum includit modum potentie intrinsecum, vide §. 85.

§. 94. Ens transdit modos.

Mihi non est dubium, conceptum entis transcendere hos modos: nam quando apprehendo vnionem, aliquem conceptum apprehendo distinctum realiter à materia, & forma, vt probaui disputat. 7. Physicorum sect. 1. & ille conceptus sic apprehensus habet

habet aptitudinem ad esse: ergo est ens, cuius conceptus est aptitudo ad esse. Itaque in ratione entis conuenit unio cum materia tam uere quam forma.

§. 95.

Centent nonnulli ens non esse transcendens; quia conceptus entis constituitur formaliter per connotationem ad chymaram: sed non est opus concipere modos cum hac connotatione. ergo. Probant maiorem: quia ens est aptitudo ad existendum: hac autem explicatur per connotationem ad chymaram. ergo. Nego maiorem. Ad probationem respondeo, existentia conceptum esse omnium maxime per se notum: nec explicari per chymaram: sed hac explicatur per existentiam: est enim chymara repugnans ad existendum. Ut lux non explicatur per tenebras; sed tenebra per lucem. Quando ergo terminus positius non est per se notus, explicatur per oppositum; secus quando est notus per se. Deinde nego minorem: si enim ens concipitur necessariò per chymaram; omne ens ita concipitur.

DISPUTATIO III.

De entis attributis in commune.

SECTIO I.

Virum ens in commune habeat attributa?

§. 1. Quid sit attributum.

Attributum, & passio sunt conceptus consequentes primum, & quidditatum conceptum, ut risibilitas sequitur rationalitatem, quantitas materiam primam: omnipotentia naturam Dei, quae uocatur, attributa, proprietates, passionis, uel affectionis. Ad quorum rationem non est necessarium, ut conuertantur in consequentia cum aliqua specie infima: ut illam solam sequantur: ut conceptus pertinentes ad quartum predicabile; de quibus egi disputat. 6. Logicae, lect. 5. sed requiritur, ut per se oriatur attributum, aut passio ab aliquo conceptu quidditatio, siue ille sit singularis, ut Deus; siue specificus, ut homo; siue genericus, ut animal; siue transcendens, ut ens: nam quilibet primarius conceptus est radix, siue ratio aliorum secundariorum: sic autem affectio, uel passio conuertitur in subsistendi consequentia cum suo conceptu primario.

§. 2. Formale attributi ratio distinguitur ab essentia.

Deinde aduerte, conceptum secundarium posse significari termino abstracto, ut quantitas, uel concreto, ut quantum: id quod significatur in recto concreti, est essentia conceptus primarij, ut quantum dicit in recto substantiam, & in obliquo quantitatem illi adiacentem. Item admiratiuum dicit in recto rationale, connotans in obliquo admirationem. Ad rationem attributi requiritur idemitas inter primarium conceptum & inter significatum in recto per uocem concretam, u.g. inter materiam primam & quantum: alioquin falsa esset praedicatio attributi de essentia, ut hac materia est quanta; at inter attributum significatum in abstracto, uel in obliquo per uocem concretam, & inter essentiam debet esse aliqua distinctio: si hac distinctio sit a parte rei, ut inter ignem & calorem; materiam & quantitatem, non uocatur attributum, sed propria passio: quod si illa distinctio non sit a parte rei, sed tantum per nostrum intellectum, idem obiectum diuersimodè denominantem; tunc non uocatur passio, sed attributum: & quamuis inter attributum

Passio distinguitur realiter ab essentia.

& essentiam non est distinctio realis, attributum tamen est reale; quia est conceptus realis, ut iustitia Dei, & risibilitas hominis sunt attributa realia; quia concipiuntur, ut principia physica influentia in punitionem, & risum.

Attributum sola ratione distinguitur.

§. 3. Scotus ex rei natura attributa distinguit ab essentia.

Impugnatur.

§. 4.

His praemissis: uariae sunt hominum opiniones. Scotus distinguit entis attributa ex rei natura ab eodem ente. Verum probatum est supra disput. 2. sect. 4. ens transcendere etiam modos, & disputat. 5. probo ens formaliter includi in quolibet conceptu reali: quia conceptus realis est formaliter ens. Praeterea aperte impugnatur Scotus: quia distinctio ex natura rei est inter duos conceptus positiuos, quorum neuter est alter: ergo uterque, ut distinctus ab alio, est aliquid; alioquin quomodo distinguuntur? ergo uterque est ens: ergo illud, quod tu uocas attributum, non est attributum, sed ens, quia ut distinctum ab alio, est etiam ens.

Nonnulli Thomistae ferè consentiunt Scoto, opinantes entis attributa distingui formaliter actualiter ab ente: non tamè actualiter realiter, id est attributa esse modos entis. Verum ea non esse modos, & si sint modi, esse uera entia patet ex dictis disput. 2. lect. 4. & 6. Deinde hanc distinctionem pluribus impugnaui disput. 5. physiorum sect. 1. item quilibet modus, aut formalitas, uel habet conceptum realem obiectiuum, uel non: si habet, est formaliter ens, & non attributum entis: si non habet, non potest esse reale attributum. B. Thomas, & plures eius discipuli aiunt, ens non habere reales passionis positiuas, sed eius attributa addere, uel negationem, uel extrinsecum respectum rationis.

§. 5. Prima concl. attributa negativa non sunt propriae attributa.

Dico primò. Entis proprietates, quae formaliter dicunt aut negationem, aut priuationem, non esse propriae illius attributa. Probatur ex §. 1. quia attributum pro formali, est idem a parte rei cum essentia, sed negatio, & priuatio non sunt idem a parte rei cum ente, ergo negatio, aut priuatio non sunt entis attributa. Confirmatur, attributum potest in abstracto de essentia praedicari, ut omnipotentia est Deus, & Deus omnipotentia: rationalitas est risibilitas, & intellectus est uoluntas, ut probaui disputat. 3. Logicae, lect. 3. sed hac est falsa praedicatio, ens est negatio, aut priuatio; ergo negatio, & priuatio non sunt entis attributa; quia distinguuntur a parte rei tamquam aliquid, & nihil. Neque huiusmodi attributa sunt propriae Deo, nisi in quantum negatio significat reale fundamentum talis negationis: de quo disput. 4. agitur, poteritque uocari proprietates negatiuae.

Attributa negativa qua ratione sint Deo propriae.

§. 6. Secunda conclus. In sententia admittente praecisiones obiectiuas, ens non habet attributa.

Dico secundò. In sententia adstruentium diuersas formalitates obiectiuas, ens ut sic nullum habet attributum reale. Probatur: attributum pro formali non includit conceptum formalem essentiae, sed necessario debet aliquo modo ab ea distingui; sed in ea sententia attributum non distinguitur formaliter ab ente: ergo in ea sententia non dantur attributa realia entis. Maior patet, quia si idem omnino sit formalis conceptus essentiae, & attributi, non habebunt distinctionem, sed synonymiam; neque magis attributum erit essentiae attributum, quam essentia attributum attributi: immo neque erunt essentia, & attributum, sed idem erit conceptus attributi, & essentiae, & alterius de altero praedicatio erit idemtica; probatur minor: quia in attributo reali nullus datur conceptus, qui non sit conceptus entis formaliter. Nam ut probaui, & aduersarij supponunt, illud attributum est reale, & habet aptitudinem ad esse, at hic est essentialis conceptus entis: ergo, si attributum est formalitas realis, non tam est attributum entis, quam conceptus

ptus quidditatus illius. Explicatur, ueritas est attributum entis: rogo utrum ueritas in abstracto concipiatur, ut ens: uel ut abstracta ab ente? si ut abstracta ab ente, ergo non est attributum reale, si uerò ut ens, ergo non est attributum, sed conceptus entis.

§. 7. Obiectio precluditur.

Dices, in ueritate includi formaliter conceptum entis: ueritatem autem in ente non includit, sicut ens clauditur in accidente, non tamen accidens in ente. Contra, quia id non tam est abstrahere duas formalitates obiectiuas: quam cognoscere obiectum idem magis, aut minus confusè, sine distinctione formalitatum: ut uniuersum Nominale admittunt omnes conceptus uniuersales; & cum nonnulli autores impugnent Nominale in cognitione uniuersorum: eos sequuntur in abstractione entis, minus quidem consequenter: de quo egi disput. 2. sect. 3. lateque agitur alibi: in praesenti autem dico constare, ex disput. 2. a. §. 25. qua ratione responderi possit argumentis, quibus negatur entis ab inferioribus praecisio: quae hic uim habent eandem.

§. 8. Tertia conclus. Ens habet attributa realia.

Dico tertò. Ens ut sic habet attributa realia. Ad quod repetere memoria, quae disp. 6. dicam in distinctione rationis non reperiri duas formalitates obiectiuas, sed unam entitatem diuersimodè denominatam a diuersis cognitionibus, quibus refertur ad uaria connotata, ut animal, & rationale sunt idem obiectum denominatum animal a cognitione, quae refertur ad sensationem, &c. Vnde quando idem obiectum refertur ad ea connotata, per quae efformamus proprium rei conceptum, ille conceptus uocatur essentia, ut concipimus hominem in ordine ad sensationem, & discursum, concipimus propriam hominis essentiam: licet eum non cognoscamus in ordine ad admirationem: at uerò quando idem conceptus obiectiuus refertur ad operationem, quae oritur ex alia priori operatione, tunc ille conceptus uocatur attributum, uel secundarium, & logicè accidentalis: ut hominem esse admiratiuum, quia admiratio oritur ex discursu; & hominem esse appetitiuum est illius attributum: quia sicut intellectio est prior uolitione, ita conceptus intellectiui est prior conceptu uolitiui: nam ille est conceptus alicuius rei proprius, quo constituitur in suo proprio esse: hoc autem contingit, quando obiectum refertur cognitione ad aliquam operationem, uel connotatum sibi proprium: & quando inter operationes proprias una est quasi propria radix, & uelut praecipuum fundamentum caeterarum, conceptus sumptus per ordinem ad illam est primus omnium, & essentialis: caeteri uerò sunt secundarij, & logicè accidentales.

§. 9. Per definitionem non cognoscitur adequate tota essentia materialiter.

Vnde aduerte per diffinitionem non cognosci adequatè totam rei essentiam materialiter sumptam, quia diffinitio formalis terminatur ad primum conceptum rei, non uerò ad secundarios: unde tota essentia rei ut distincta ab accidentibus realibus, non potest nisi demonstratione cognosci. Ita primus conceptus entis est aptitudo ad esse, quae est radix praecipua caeterorum conceptuum: ens enim est cognoscibile, & amabile, quia est aptum esse, non tamen ideo est aptum esse, quia est amabile. Prius enim concipitur res apta esse quam apta amari uel cognosci, quia cognitio supponit obiectum, ideo aptitudo ad esse est essentia entis, cognoscibilitas autem attributum. Rogas quid sit cognoscibilitas. Respondeo esse idem ens clarè & explicitè relatum ad intellectum, quae relatio non est quidditativa entis, cognitio, quia supponit ens relatum prius ad aptitudinem ad esse, quod clarius patebit ex lect. 2. Conceptus primarius uocatur essentialis, quia ex-

§. 10.

pliat esse rei: in Physicis autem primum esse rei est radix à qua Physicè germinantur accidentia physica, estque primum principium motus: unde natura est conceptus primus, accidentia uerò sunt conceptus secundarij. Ita etiam Metaphysicè essentia est primus rei conceptus. ex quo ratione nostra oriuntur caeteri conceptus. Non potest esse attributum ullum, quin mediatè, uel immediatè pendeat à primo. Attributa autem uocantur, quia attribuantur primario conceptui; tamquam rationi, è qua deriuantur, quod explicio hac propositione causali; quia homo est rationalis, est admiratiuus. Ecce admiratio adscribitur, & attribuitur rationalitati: sic enti adscribuntur attributa. Nam quia ens est bonum; non autem est ens, quia est bonum, quia bonitas non est origo entitatis: sed entitas bonitatis. Quam ob rem ueritas, & bonitas sunt attributum entis: quia ens est primarius conceptus: bonitas autem secundarius: qui attribuitur enti: ideo enim est bonum, quia est ens.

Primus conceptus dicitur essentialis & unde.

Attributum unde dicitur.

SECTIO II.

Vtrum ens sit de conceptu attributorum: & quot haec sint?

Dico quartò. Attributum reale includit formaliter conceptum entis. Ita S. Thomas asserens non habere attributa realia praeter negationes, aut extrinsecas denominationes, quast. 1. de uerit. artic. 1. ad sextum his uerbis, aliquid est in ratione uerè quod non est in ratione entis, non autem ita quod sit in ratione entis, quod non sit in ratione uerè. Probatur, nam attributum reale ut attributum habet aliquem obiectiuum conceptum; sed ille conceptus est realis: ergo conceptus attributi est ens reale: ergo ens reale est de conceptu attributi. Maior est clara: nam si nullum habet conceptum obiectiuum, non erit attributum reale. Minor est per se nota, nam quidquid habet conceptum obiectiuum, est aptum ad existendum. Nam res, quae non possunt existere, ideo non possunt, quia carent conceptu obiectiuo, ut entia rationis: nam quae conceptum obiectiuum habent, non sunt obiectiue tantum in intellectu, ideo priuationes & negationes non sunt propriae entia rationis, quia a parte rei caecus est sine uisu, id est, non est uisus a parte rei, ut explicui disput. 3. Physicorum.

§. 11. Quarta conclus. Attributa realia clauditur formaliter ens. S. Thomas. Argumentum.

Scotus in 1. dist. 3. quast. 3. §. Ad quast. igitur sic argumentatur contra conclusionem hanc, quia attributa entis, sunt passionis illius: sed passio superadditur subiecto: ergo passio entis est superaddita enti: minor probatur, quia subiectum ponitur in diffinitione passionis. Distinguo minorem, superadditur tamquam aliquid inadæquatè distinctum, concedo: adæquatè, nego; nam attributa entis ab eo distinguuntur inadæquatè, ad quorum rationem sufficit si sub conceptu attributi referatur ad intellectum, aut uoluntatem idem ens; ad quae non refertur in primo conceptu: quia non est opus referri ens ad uoluntatem, sicut referretur bonum. Vnde ens non est de ratione attributorum tamquam forma: sed potius ut subiectum denominatum: est enim hac praedicatio directa. Ens est unum, & hac indirecta, siue non formalis, unum est ens, sicut haec homo est risibilis: risibile est homo: nam indiuisio est uelut forma entis: ens autem non est forma indiuisiois. Vnde respondetur alij argumento Scoti sumpto ex praedicatione per se unius de ente.

§. 12. Argumentum Scoti primū. Respondetur.

Secundò

§. 13. Secundò arguit Scotus: si attributa includunt ens, ergo ens diuidi potest in illa: sed non diuiditur: ergo. Probatur minor: quia ens diuiditur in creatum & in increatum, & in decem genera, quia illud quidditatiè includunt. Nego còsequentiam: nam ratio communis est diuidenda in plures differentias, quarum neutra cum diuilo conuertatur: at vnum conuertitur cum ente. Adde, diuisionem fieri per differentias quidditatiuas inferioribus: nõ verò per accidentarias physicè, aut logicè. Attributa autem, sicut includunt ens, illud includunt cum accidentaria prædicatione logicè, quæ ratione nostra consequitur aliam priorem prædicationem: *vnitas enim, veritas, & bonitas*, substantiæ & accidentis, oriuntur ex illorum quidditate tamquam è radice.

Respondetur.

Diuisionis proprietat.

§. 14.

De attributis entis sentiendum vt de substantia & entis.

§. 15.

Obiectio.

§. 16.

Quinta conclusio. Vnum attributum est attributum alterius.

Veriè distinguuntur à bono.

§. 17.

Attributa realiter inter se non distinguuntur: sed ratione.

§. 18.

Itaque de realibus entis attributis sentiendum est, sicut de ente comparato substantiæ, & accidenti: quia ens non includit formaliter substantiam, aut accidens: hæc autem includunt formaliter ens: sic ens non includit attributa realia; attributa autem includunt ens.

Dices; ergo non tam erunt attributa, quàm species entis: nego consequentiam: tum, quia conceptus differentialis non oritur à conceptu generico, sicut attributum oritur ab essentia: nam licet sensio hominis sit conditio requisita ad discursum, id tamen non cognoscimus ex præcisa ratione sensiois: nam etiam discursus in animo separato reperitur sine illa; at risum cognoscimus ex discursu, & volitionem ex intellectu. Quam ob rem rationale non oritur ab animali; sicut risibile & voluntas oriuntur à rationali, & intellectu: bonum item dicitur ab ente, & sic non est illius differentia, sed attributum: tum etiam, quia species non conuertitur cum genere, sicut attributum cum essentia. Atque hæc distinctio inadæquata est propria transcendentium, nam in aliis denominamus duos conceptus adæquatè distinctos vt misericordiam, & iustitiam Dei.

Dico quintò. *Vnum attributum est attributum alterius.* Probatur, tum quia ens includitur in vnoquoque attributo reali, ergo secum affert cetera attributa: tum quia veritas est amabilis, & amabilitas cognoscibilis: ergo amabilitas est vera, & veritas amabilis: tum tertio, quia ista attributa referuntur ad extrinsecas denominationes intellectuæ, & voluntatis: quæ potentie tendunt inuicè in sua obiecta; voluntas in obiectum intellectuæ, & intellectus in voluntatis obiectum. Verum est, bonum formaliter non esse verum, quia bonum vt bonum connotat solum actum voluntatis: verum autem vt verum est denominatio à solo intellectu: vnde vnum attributum non est formaliter aliud.

Aduerte, attributa realia esse idem materialiter à parte rei, non tamen formaliter: nam attributum dicit distinctionem ab essentia, cui attribuitur, siue adscribitur tamquam principio, aut rationi, è qua deducitur attributum. Vnde est vera hæc propositio, *misericordia Dei est iustitia Dei*: hæc tamen falsa, *attributum misericordie est attributum iustitie*: quia inuoluitur modus concipiendi, & denominandi ad diuersa connotata, vt patet ex disputatione 3, logica, sect. 3, & infra disputatione 5, sect. 10.

De numero attributorum entis diuersa sunt opinioniones. Mihi placet Fonseca 4. met. cap. 2. quæst. 5, sect. 2. attributa simplicia esse tria nempe *vnum, verum & bonum*: Rem autem & aliquid esse synonyma cum ente. Formaliter enim & in modo concipiendi *res* est quidditas entis significata cum ordine ad existentiam: omne autem ens eodem modo

significatur, vt constabit disp. 8. cum ageretur de essentia & existentia. *Aliquid* autem nihil significat præter ens. Etenim quod dicitur esse aliud quid, parui momenti est. Cum enim concipimus aliquid, non concipimus distinctionem entis: quia hæc aut non est attributum simplex; aut explicatur vnitate.

Dicunt aliqui tres relationes diuinas esse tres res relatiuas, non tamen tria entia. Contrà, quia res per se est attributum conuertibile cum ente; ergo vbi sunt tres res, erunt & entia tria: alioquin erit formaliter attributum relatiuum sine ente relatiuo. Nam res relatiua non est attributum transcendentale naturæ diuinæ, quia hæc habet vnitatem absolutam, distinctam virtualiter à relatiua: nec sunt formaliter conuertibiles res relatiua & natura: quia in Patre habet natura suam vnitatem absolutam terminatam vnitate relatiua: hæc autem vnitas vt sic terminata non est conuertibilis cum filiatione. Alia prætermitto parum quidem vtilia.

SECTIO III.

Nonnulla propono principia.

Inter proprietates entis possunt nonnulla vniuersalia principia referri: è quibus pendet vniuersa ratiocinatio. Ac primum pono, ex disp. vltima Logicæ, principia ad demonstrationem ostensiuam, qua proprietates ostenditur de subiecto, esse propriam essentiam, & eius definitionem. Vnde principia metaphysica ad demonstrationem ostensiuam metaphysicam est natura, & essentia entis, aut Dei, aut Angeli, ad demonstrandum, vel primum attributum, vel proprietatem: primum autem est immediatum principium ad secundum demonstrandum; vt ens ad verum: verum ad bonum: quæ prima principia sunt indemonstrabilia à priori; quia sistendum est in prima vna causa, aut radice in eodem genere indemonstrabili à priori. Metaphysica verò probat sua principia, vel terminorum explicatione, quando sunt ipso naturæ lumine nota; vel à posteriori per effectus, vel per varias comparationes, aut similitudines. Dices, nullam scientiam demonstrare suum obiectum. Sæpe respondit, in nulla demonstratione actuali, probari subiectum talis demonstrationis, secus verò in tota collectione scientiæ. Alia principia communia deseruiunt demonstrationi reducenti ad impossibile: quæ respondentem in cas conicit angustias, vt cum cogat, aut cantare palynodiam (vt aiunt,) aut duas propositiones contradicentes admittere: quod est impossibile.

Hæc principia sunt, *Quodlibet est, vel non est, item, Impossibile est, idem simul esse, & non esse.* ly *quodlibet*, nõ significat in particulari aliquid reale; sed quodlibet obiectum, quod voce profertur, aut apprehenditur mente, vt si quis hæc verba faciat. *Deus, mons aureus.* de Deo verum est asserere, *Deus est, vel non est*: de monte aureo, *mons aureus est, vel non est*, & sic de significato cuiusque vocis. *Ly est* dicit aptitudinem ad existendum: aptarique potest tam existentie actuali; quàm in potentia: quod primum principium adeo est per se notum, vt præ claritate sit obscurum explicatu: continet enim terminos clarissimos: quos aliis clarioribus explanare non possumus. Nam dum res est, est, & habet esse: tunc autem non caret esse, nec definit esse: dum verò res non est, neque habet esse: tunc autem non potest dici esse, neque habere esse; quia componi non possunt

§. 19.

§. 20.

Principia communia non sunt in demonstratione particulari.

Metaphysica quæ probat sua principia?

Quodlibet scientia totalis ostendit suum subiectum; non quodlibet particulari.

§. 21.

Duo prima principia. Quodlibet est vel non est explicatur.

§. 23.

Ha duo prima principia tractata à Metaphysica principia omnium scientiarum.

Contra negantes principia hæc nõ est arguendum nisi fuisse.

§. 21.

P. Suarez. Opinatur eadem principia esse diuersa.

§. 22.

Sunt tamen in contradictorijs, non in contrarijs.

P. Suarez.

possunt esse simul & non esse eiusdem rei in eodem loco, circumstantiis, &c. quia esse, & non esse reciproce destruantur.

Par. Suarez, disput. 3. sect. 3. à num. 5. existimat hoc principium non esse idem cum alio, *impossibile est idem, simul esse: & non esse*, inuectus in Iaellum, quod oppositum senserit, 4. Metaphysicæ, quæst. 9. Nam sicut in contrariis aliud est, quod non possint simul conuenire eidem, aliud verò, quod alterum eorum necessario conueniat: Ita etiam in contradictoriè oppositis hæc duo formaliter, & in rigore diuersa sunt: quæ duo significantur duobus illis principiis: nam *impossibile est idem simul esse, & non esse*, significat repugnantiam contradictoriè oppositorum; at *quodlibet est, vel non est*, significat immediationem eorundem. Et inter ea nullum esse medium, quod possit existere: sed alterutrum necessario fore, & primo principio innititur hæc propositio, *impossibile est idem simul affirmari & negari de eodem*; & hoc Logicum principium, *impossibile est duas propositiones contradicentes, simul esse falsas, aut simul veras*: secundo verò principio innititur hoc Logicum, *neceffe est quodlibet affirmari, vel negari de aliquo*.

Existimo tamen, illa principia esse formaliter vnum, applicata terminis contradictorijs. Nam in contrariis, non sunt idem: hoc enim principium, *homo est albus, vel non est albus*, est verum necessario; hæc autem propositio, *impossibile est hominem simul esse album, & nigrum*, est falsa de potentia absoluta: item & hæc ex natura rei, *homo necessario est albus, aut niger*. Probatur autem hæc sententia tum ex P. Suarez: nam illud principium, *impossibile est, &c.* per se significat repugnantiam contradictoriorum. Secundum verò *quodlibet est, &c.* per se significat eorundem immediationem. Sed repugnantia contradictoria, & immediata oppositio, sunt formaliter idem: ergo, & illa principia sunt formaliter vnum: tum etiam; nam repugnantia, vt duo conceptus simul sint, & non sint, significat vtrumque conceptum existere non posse; item significat vtrumque non posse simul existentia carere: sed hoc est alterum eorum necessario esse vel non esse: ergo illa duo principia sunt vnum: probatur minor: nam si Petrus & non esse Petri, neque existere simul possunt, neque simul existentia carere; ergo necessario Petrus existit, vel non existit; ita vt Petro existente, non existat priuatio illius, & existente priuatione Petri, non existat ipse Petrus: ergo ita se habent, vt alterum necessario existat, & simul cum illo non existat eius contrarium. Sed *quodlibet est, vel non est*, formaliter significat hoc; nempe alterum extremum solum necessario esse; item, *impossibile est idem simul esse, & non esse*: hoc significat; quia necessario debet esse alterum illorum, nempe aut esse, aut non esse, quia dicit esse impossibile vtrumque simul esse, & vtrumque simul non esse: ergo affirmat existentiam vnius, & negat existentiam alterius simul.

Quia verò hæc principia adeo sunt certa, vt quæuis facultas eis vtatur deductione ad impossibile, ea ratione dicitur Metaphysica tueri, & defendere principia cæterarum facultatum, & contra ea negantes non est arguendum principis eiusdem facultatis; sed Metaphysicæ, demonstratione deductente ad impossibile. Si quis autem hæc principia negauerit, vel distinxerit, fuisse potius, quàm ratione erudiendus. Quod si conueratur se percuti; respondebis non quodlibet esse, vel non esse, atque ita dum ipse percutitur cum non percuti, quia in eius sententia, idem potest simul esse, & Philosophia Petr. Hurri. de Mendoza.

non esse. Si potest res simul esse, & non esse; ergo simul sunt res, & eius priuatio: ergo homo simul moritur, & viuunt; & simul generatur, & non generatur, & nos dum hic sumus, non sumus hic; & hæc lectio antequam hodie scriberetur, iam erat scripta; & dum vos eam scribitis, non scribitis; dum aliquid ignoramus, illud scimus; & cum dormimus, vigilamus, & dum laboramus, oriamur. Aristoteles lib. 4. Metaphysicorum hoc principium ex instituto probat, quod tamen arbitrò à nullo vnquam homine fuisse negatum. Sed Aristotelem suo more id alicui ex suo cerebro imposuisse, vt inde occasionem arriperet illius confirmandi.

Aristot.

DISPUTATIO IV.

De vnitate reali.

SECTIO I.

In quo consistat ratio formalis vnius?

SUBSECTIO I.

Expenduntur due sententia.

ON agitur de vno per accidens, includente plura vt plura, physicè non vnita, vt de multitudine, exercitu, domo: sed de vno per se, quod vel est simplex vt Deus, & Angelus; vel compositum essentialiter ex materia, & actu substantiali, vt homo; vel compositum integraliter, vt virga, vel compositum accidentale vt album; cuius partes sunt physicè vnite; inquiritur nunc, quæ sit ratio formalis, qua vnumquodque ens constituitur in ratione vnius?

Ac primum reiiciendi sunt, qui censent vnitatem distingui ex natura rei ab ente: nam (vt sæpe dixi) si est aliquid positium, ergo habet aptitudinem ad esse: ergo est ens reale: ergo habet essentialem conceptum entis: ergo non distinguitur ab ente ex natura rei, nam licet distinguatur ab aliquo ente in particulari, non tamen à tota collectione entis: de quo latè agam disp. 5. ostendens nullum conceptum inferiorum posse distingui ex natura rei, à conceptu entis.

Secundò impugnantur; admitto conceptum entis, quem ab vnitate distinguis; ille conceptus solo est vnus sine altero conceptu à te ficto: ergo vnum non distinguitur ab ente ex natura rei: probatur antecedens, quia ille conceptus entis, vt distinctus ab vno, per suam entitatem est in se indiuisus: ergo ille conceptus per suam entitatem est vnus, & non per vnitatem ab illo distinctam: consequentia patet à definitione ad definitum, antecedens probatur; tum in Deo, qui per suum conceptum essentialem ita est in se indiuisus, vt per illummet repugnet diuidi in se, quia conceptus Dei per suam entitatem est vnus Deus, carens diuisione in se: ergo illud ens per suam entitatem est vnum & non per aliquid ab illa distinctum: ergo vnum vt sic, non distinguitur ex natura rei ab ente vt sic: tum probatur in Angelo eandem ob causam: tandem in homine, qui per conceptum materiæ, formæ, & vnionis, nullam habet in se diuisionem: ergo forma, & materia hominis sunt indiuisæ per vnionem, & non per vnitatem ab vnione distinctam ex natura rei.

§. 1. De quo generaliter agatur.

§. 2. Vnitas nõ distinguitur ab ente ex natura rei.

§. 3. Secundum argumentum efficax.

§. 5. Obiectio confutatur. Indivisio radicalis est actualis.

Dices, Deum, Angelum, & hominem per suas essentias esse indivisibiles radicaliter, non tamen formaliter. Contra primò, quia esse indivisum radicaliter, est formaliter esse indivisum; quia esse indivisum formaliter, est habere formam, cum qua reputat diuisio, quæ forma in Deo est eius actualitas: in homine autem est vnio: quia diuisio radicalis est posse diuidi, actualis verò est ipsa diuisio: iis opponitur contradictoriè vnio in compositis: & actualitas in simplicibus; quia idem est non posse diuidi, & non diuidi: sicut in immortalitate Dei idem est non posse mori, & non mori: quia vtrumque fit per vitam per essentiam.

§. 6. Opinio Pat. Vazquez. S. Bonavent. Alexand. P. Suarez.

Pat. Vazquez 1. part. tom. 2. disput. 128. cap. 2. secutus Bonaventuram, Alexandrum, & alios graues Auctores (quos etiam Pat. Suarez adducit disput. 4. Metaphysicæ, sect. 1. num. 2.) opinatur rationem formalem vnus esse conceptum positium, sola ratione ab ente distinctum. Primùm innititur Aristoteli affirmanti vnum, & multa opponi contrariè: ergo tam vnitas, quam multitudo sunt conceptus reales. Secundò ad hominem argumentatur contra B. Thomam opinantem, vnitatem, quæ est principium numeri addere supra ens aliquid positium, quia addit rationem quantitatis: solam enim quantitatem videtur opinari S. Thomas esse principium numeri; ergo sicut hæc vnitas est positua, ita & vnitas transcendens. Negari posset consequentia; quia in opinione S. Thomæ esse principium numeri, videtur esse conceptus specificus entis: qui essentialiter constituitur quantitate; & ipsa quantitas, de cuius essentia est numerum constituere, habet suam vnitatem negatione constitutam.

§. 7. P. Vazquez. P. Suarez.

Hinc arguit tertio Pat. Vazquez, numerum formaliter constare priuationibus, quia constat vnitatibus, quæ sunt priuationes, quod videtur absurdum. Sed respondeo P. Suarez, numerum habere duos conceptus; alterum positium, & alterum negarium; qualitas enim hominum sunt duo homines cum suis vnitatibus; quæ negatione constituuntur. Quarto arguit Pat. Vazquez; quia priuatio oritur ex aliquo positio: ergo illud ex quo oritur, erit ratio formalis vnus. Respondetur, illud ex quo sequitur esse ens, quod formaliter non est vnus, sed materialiter: & retorquetur argumentum contra ipsum Pat. Vazquez: quia tu ais, vnitatem esse conceptum positium ortum ex conceptu entis: ergo ille conceptus, ex quo oritur, erit vnum: sicut per te conceptus, ex quo oritur negatio, est vnum; at sicut tu dicis, ens conceptum sine tua vnitate, non esse formaliter vnum, esse tamen, cum concipitur cum tua vnitate, ita & S. Thom. ens conceptum sine negatione non esse formaliter vnum, esse tamen, quando concipitur cum illa.

§. 8. Quid in ea sententia distinetur.

Distinetur in hac sententia distinctio adæquata ad vnus à conceptu entis: admissa enim hac distinctione, & constitutis duabus formalitatibus obiectiuis, altera entis, altera vnus: sic argumentor; per te ille conceptus vnus est posituus: ergo est conceptus realis, & reale ens: ergo ille conceptus non potest esse attributum entis. Nam attributum entis, vt sic debet esse conceptus secundarius ortus ex primo conceptu entis vt sic, inquirimus enim proprietates entis in communi, non verò alicuius in particulari, & vt disp. 3. sect. 1. probaui, attributum est conceptus secundarius eius, cuius est attributum: sed ille conceptus realis vnus non est conceptus secundarius entis vt sic; ergo non est attributum entis vt sic. Probatur minor; quia ille con-

ceptus vnus est essentialiter ens, vt probatum est, quia per te est posituus, & habet aptitudinem ad esse; sed vnus conceptus entis, non est conceptus secundarius entis vt sic: ergo ille conceptus vnus, non est conceptus secundarius entis vt sic. Probatur minor; quia ens vt sic includit omnes conceptus entis; nullumque excludit, & quidquid est attributum illius, excluditur: extra totam collectionem entis formaliter; item quidquid conuenit enti vt sic, conuenit cuius conceptui entis: vt quidquid conuenit animali vt sic, conuenit cuius animali: sed ille conceptus, si est realis, non est extra totam collectionem entis; neque potest esse conceptus secundarius sui ipsius, neque attributum: ergo non est attributum entis vt sic.

§. 9. Confirmatio argumenti.

Confirmatur: conceptus entis, & conceptus vnus sunt per te reales, & distinguuntur in ratione talis entis, sicut animal, & rationale sunt duo conceptus entis realis, ratione distincti: ergo neuter illorum est ens vt sic: quia ens vt sic debet complecti omnes conceptus entis: assigna mihi ergo ens vt sic, cuius attributum sit vnum: nam si vnus est conceptus realis, iam includitur in ente vt sic: si autem sit priuatio, ergo vnitas non est attributum reale. Confirmatur secundò, ille conceptus vnus, est verè ens reale, sicut conceptus entis; rogo vtrum sit vnum: vel plura: vel abstrahens ab vno, & pluribus? Tertium & secundum dici non potest: erit ergo primum: per quid igitur constituitur in ratione vnus formaliter? Dices se ipso: cur ergo alter conceptus entis non constituetur vnus se ipso? si enim ille tuus conceptus connotat negationem, eandem connotabit ens vt sic: quod si tuus ille conceptus non connotat negationem, & est vnus: cur non erit idem in ente vt sic?

§. 10. Secunda opinio. S. Thom. P. Suarez.

B. Thomas 1. part. quaest. 11. artic. 1. & plures grauissimi auctores, quos sequitur Pat. Suarez disputatione 4. sectione 1. opinantur, vnitatem formaliter consistere in negatione, aut priuatione diuisionis rei in se, & in actuali diuisione ab alio. Itaque qualibet res vna nullam habet in se diuisionem, & habet diuisionem à qualibet alia re, verbi gratia, homo est vnus, quia neque inter materiam & formam, neque inter partes integrales habet diuisionem, & habet diuisionem ab omni alia materia, forma, vel substantia: at verò multitudo non est vna res, sed plures, quia in se ipsa habet diuisionem; quia qualibet vnitas est diuisa ab alia. Hanc sententiam Aristoteles docet aperte, 5. Metaphysicorum, c. 6. vniuersaliter autem (inquit) quotcumque non habent diuisionem, quatenus non habent, eam vnus dicitur: & ibidem, illud igitur, quod secundum quantitatem, & prout quantum, indivisibile est, quod quidem omnino, & sine positione est (id est, sine entitate positua) dicitur vnitas: quod verò omnino positionem habens, punctum. vbi Aristoteles vult vnitatem esse rationem indivisibilitatis sine positua entitate; quo differt à puncto, quod est indivisibile, sed posituum.

§. 11. Prima probatio.

Hæc sententia probatur primò, quia vnitas non est ens rationis; quia omne ens rationis est fictum (vt ostendi disput. 1. Logicæ, sectione 3. latius infra probaturus disputatione 19.) at rem esse vnã, nihil est fictum: nam sine vlla fictione Deus est vnus, & Petrus est vnus: neque item est modus ex natura rei ab ente distinctus (vt §. 2. probaui,) neque item est conceptus posituus ratione nostra adæquatè distinctus à conceptu entis, (vt probaui §. 8.) neque est conceptus posituus inadæquatè distinctus ab ente, illudque includens: ergo

ergo aliquid negarium. Consequentia patet, quia nihil superest quod esse possit: probatur autem vnitatem non esse conceptum realem includentem ens.

§. 12. Primum argumentum. Responsum.

Secundum argumentum. P. Suarez.

Responsio.

Primò, quia sequeretur ens includi quidditatiuè in conceptu vnus: quod est contra rationem attributi. Verum ostendi disp. 3. sect. 2. nullum esse absurdum ens imbibere in rebus attributis: quia in mea sententia nihil est aliud, quam clarè concipi ens sub ratione veri, vel boni. Secundò, idem probat Pat. Suarez, quia vnus esset de conceptu, & essentia entis, sicut attributa Dei sunt de illius essentia: quia licet ab ea, ratione distinguantur; sunt tamen ex natura rei idem cum illa, vnde vnus non esset passio entis, sed essentia: neque posset ens quidditatiuè cognosci sine formali conceptu vnitatis. Sed hoc fundamentum corrui ex sola explicatione sententiæ contrariæ; asserentis ens includi in vnitate: vnitatem verò non includi formaliter in ente. Vnde non est de conceptu essentiali illius: neque attributa Dei sunt de illius essentia: nam licet sint idem à parte rei, deberent concipi eodem conceptu, quo essentia, vt essent de illius conceptu, vt dixi disput. 3. sect. 1. & in logica ad prædicabile proprii. Atque ipse Pat. Suarez vidit his duobus argumentis nihil vgeri huius sententiæ assertores.

§. 13. Tertium argumentum.

Tertio, præcisa ab ente illa vnitate positua, ens manet vnum, ergo non constituitur vnum per conceptum posituum: probatur antecedens in Deo, qui potest concipi (iuxta oppositam sententiam) sine vnitate: sic autem conceptus Deus sine additione alicuius conceptus realis, potest concipi cum diuisione in se, & diuisione ab alio: ergo ratio vnus reperitur in conceptu Dei addendo solam diuisionem sine adiectione conceptus realis.

§. 14. Quartum argumentum.

Quarto probatur idem in ente composito, in quo quidquid posituum reperitur, quod possit esse ratio vnus, est de illius essentia: nam vnio est de essentia hominis, & punctum continuarium de essentia lineæ; in quantum continetur in specie quantitatis continuæ; quæ vniones non pertinent ad conceptum formalem vnus: sed ad conceptum primarium entis. Quintò in entibus simplicibus, in quibus perfectior videtur esse vnitas: immo ipsa simplicitas videtur esse maxima vnitas: sed simplicitas de formali non addit rationem posituam, etiam ratione distinctam ab ente simplici, & à perfectione, quæ in ratione talis entis in eo concipitur: adeo vt iuxta probabiliorum Theologorum opinionem, simplicitas nihil perfectionis addat Deo supra perfectionem summæ actualitatis, in qua fundatur simplicitas: ergo multo minus vnitas addet rationem posituam ab ente distinctam.

§. 15. Quid probat tria ultima argumenta.

Ad tertium.

Hæc tria argumenta probant sententiam, quam contra Pat. Vazquez defendi, §. 8. nempe vnitatem non esse conceptum realem, adæquatè distinctum ratione nostra ab ente: non tamen probant formaliter consistere in pura negatione, aut priuatione. Ad tertium ergo distinguo consequens: vnum non constituitur per conceptum posituum adæquatè distinctum ab ente; concedo consequentiam: non constituitur per primum conceptum realem inadæquatè, & ratione distinctum, explicationem per connotationem ad diuisionem, nego consequentiam; ens autem non conceptum per ordinem ad diuisionem, neque est formaliter vnum, nec plura; sed abstrahit ab vtroque: sicut abstrahit à vero, & bono: & sicut animal non conceptum per ordinem ad rugitum, & discursum, non est philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

maliter rationale, aut irrationale; sed ratione abstrahit ab vtroque. Ad probationem de Deo respondetur, Deum in primo conceptu non explicari per connotationem ad diuisionem in se, & sic conceptum Dei materialiter esse vnum, non verò formaliter. Ad quartum, de compositis, respondetur eodem modo, vnionem secundum suam entitatem esse de illorum essentia; vnitatem autem consistere in eadem vnione explicata per connotationem ad suum contradictorium, quæ est diuisio. Ad quintum, probare nostram sententiam; nempe vnitatem consistere in entitate rei explicata per diuisionem.

Ad quartum.

Ad quintum.

SVBSECTIO II.

Quid de questione sentiendum?

Dico primò. Vnitas ratione tantum distinguitur à conceptu entis. Quod probaui, §. 2. contra Scotum. Ita Aristoteles, 4. Metaphysicorum, cap. 2. vbi explanat rationis distinctionem esse, concipere rem eandem: sed modo diuerso illam declarare: vbi ait, idem esse hominem, vnum hominem, & ens hominem, neque hæc significare diuersa (nempe realiter diuersa) quare (inquit) manifestum est, quod additio in his idem significat, & quod vnum nihil aliud est præter ens. Cum ergo Aristoteles passim doceat, vnum esse affectionem entis, & ens & vnum non significare diuersa; ostendit planè ens & vnum sola ratione distingui: & propter identitatem realem, ens & vnum non sunt diuersa. Secundò, probatur ex communi sentiendi ratione, quia affirmatur, ens non habere passiones: sed attributa, quod ex conclusione tertia constabit apertius.

§. 16.

Prima conclusio. Vnitas sola ratione ab ente distinguitur. Aristot.

Dico secundò. Vnitas non consistit formaliter in priuatione, vel negatione. Probatur ex conclusione prima: primò, quia negatio distinguitur ab ente plusquam ratione: quia ens habet conceptum posituum, quo caret negatio: neque dici potest esse idem hominem, & hominem cæcum, cum à parte rei possit manere idem homo sine cæcitate.

§. 17.

Secunda conclusio. Non consistit vnitas in negatione, aut priuatione.

Dico tertio. Vnitas formaliter consistit in diuisione rei in se. Patet ex Aristotele adducto §. 10. S. Thom. & aliis vbique. Probatur aperte: quia si res in se diuidatur non manet vna, sicut antea; sed plures: ergo vnitas consistit in diuisione rei in se: nam vnitas, & pluralitas opponuntur, contingit autem pluralitas diuisione rei in se: probatur antecedens, tum in homine, cuius partes si diuidantur, & diuisæ permaneant, iam non constituunt vnum, sed plura; si verò reuniantur, iam constituunt vnum per se. Item virga, dum habebat omnes suas partes vnitas, est vna; si verò illa partes diuidantur, sunt plures virgæ; ergo vnitas consistit in diuisione rei in se. Quod patet §. 50.

§. 18.

Tertia conclusio. Vnitas est in diuisione rei in se.

Dico quarto. Hæc in diuisione rei in se, licet significetur per negationem, tamen non est conceptus negatiuus, sed posituus. Probatur. Deus per suam essentiam posituam habet formaliter in diuisionem in se, ergo in diuisione non est conceptus negatiuus, sed posituus: probatur antecedens: quia vnus conceptus simplex carens omni partium compositione, se ipso est indivisus, immo & indivisibilis: quia vbi non sunt plures partes, est formaliter indivisus, quia diuisio formaliter est inter duas partes vnitas, sed conceptus Dei per suam entitatem posituam est vnus simplex, carens compositione partium, ergo conceptus Dei se ipso est indivisus sine alia negatione.

§. 19.

Indivisio est ens posituum, explicatum negatione.

§. 20. Obiectio.

Constatatio. Res simplex est formaliter positiva.

Dices, in ipsa probatione repugnantia inuolui, quia simplex, & carens partibus includit negationem partium; in qua negatione consistit formaliter unitas. Contra: quia in ente simplici, duo reperiuntur, & entitas ipsa simplex, & negatio partium: res ipsa, & entitas non constituitur formaliter in suo conceptu per negationem, sed entitate, & conceptu positivo, qui dicitur actualitas, sicut res spiritualis dicitur esse, qua paribus caret, vel non dependet a materia, cum tamen animus rationalis, ut ab irrationali distinctus, non constituatur per carentiam partium, aut independentiam a materia, sed per positivum principium discurrendi. Item forma leonis distinguitur a nostra per irrationalitatem: non quia leo irrationalitate constituatur: sed quia explicatur per negationem discursus, similiter res simplex in suo conceptu, formaliter constituitur actualitate, quae est conceptus positivus, & explicatur per negationem partium, sicut ergo ille conceptus positivus se ipso est actualis, & se ipso partes excludit, ita & se ipso excludit diuisibilitatem partium: ergo se ipso opponitur formaliter diuisibilitati: ergo se ipso est indiuisio, nam diuisio sola opponitur indiuisio.

§. 21. Simpliciter & unitas differunt ex parte negationis commutate.

Indiuisio est conceptus positivus, diuisio privatiua.

§. 22. Confirmatio.

§. 23. Secundum argumentum. Unitas copositi est unitas partium.

§. 24. Confirmatio prima.

Sicut ergo res simplices, & actuales significamus per negationem compositionis, ita unitatem significamus per diuisionem cui opponitur: sed cum discrimine: quia negatio, quam dicit simpliciter, est verè negatio, quia contradictoriè opponitur partibus & compositioni, quae sunt conceptus positivus, & quod contradictoriè opponitur conceptui positivo, est negatio: quia verò unitas contradictoriè opponitur diuisio, diuisio autem non est conceptus positivus, sed vel est corruptio unitatis (si diuisio sumatur actiue) vel est formalis carentia unitatis (si sumatur formaliter, & in ratione termini.) Ideo unitas est conceptus positivus, qui est indiuisio: diuisio autem est conceptus privatiua. Vnde immortalitas est posse viuere, quia mortalitas est posse mori, & non mori actu, est viuere: quia mori, est non viuere. Ita non posse diuidi est non posse carere unitate: quia posse diuidi est posse carere unitate: & non diuidi, est habere unitatem: quia diuidi est illa carere: & quia carere, & posse carere unitate sunt termini priuatiui: ideo non posse diuidi, & non diuidi sunt termini positivi, contradicentes prioribus. Vnde res est una per suam entitatem simplicem: vel per unitatem suarum partium.

Confirmatur, punctum positivum per suam intrinsecam entitatem est indiuisibile, ergo per suam intrinsecam entitatem est vnum. Pater antecedens, quia punctum & linea per suas intrinsecas entitates distinguuntur: quia linea essentialiter includit partes; punctum verò illis essentialiter repugnat: ergo punctum per suam essentiam est indiuisum, sicut linea per suam entitatem est diuisibilis.

Secundò probatur in ente composito, cuius indiuisio est formaliter vno: ergo indiuisio est conceptus positivus: ergo & unitas est positiva. Probatur antecedens: indiuisio duarum partium est ratio, per quam illae sunt non diuisae: sed vno est ratio, per quam partes sunt non diuisae: ergo vno est indiuisio partium. Probatur minor, quia vno est ratio, per quam partes sunt unitae: ergo est ratio per quam partes sunt indiuisae: patet consequentia, quia idem est duas partes esse unitas, & non esse diuisas.

Confirmatur: carentia unitatis formaliter est diuisio partium: ergo vno est formaliter non diuisio partium: patet consequentia, quia vno &

carentia illius praestant contradictorios effectus: sed carentia unitatis facit rem formaliter diuisam: ergo vno facit rem formaliter non diuisam: patet consequentia: quia diuisum & non diuisum opponuntur contradictoriè: itaque diuisum est idem cum non unito: at verò non diuisum est idem quod unitum. Confirmatur secundò; unitum, & non unitum opponuntur contradictoriè (ut patet ex terminis) sed non unitum formaliter est diuisum: ergo diuisum & unitum opponuntur contradictoriè: ergo vno, & diuisio opponuntur contradictoriè: ergo vno est formaliter non diuisio: quia non diuisio contradicit diuisio, ergo vno est formaliter indiuisio partium. Confirmatur tertio: diuisio & non diuisio opponuntur contradictoriè: ergo alterum extremum debet esse positivum, & alterum privatiuum: nam oppositio contradictoria nec potest verari formaliter inter duos conceptus positivos: nec inter duos privatiuos, quia alterum extremum contradicens debet esse carentia contradicti: carentia autem debet esse rei positiva: sed diuisio non potest esse extremum positivum: quia est carentia unitatis: ergo non diuisio debet esse terminus positivus.

Dices: priuationem habere duo opposita extremè: nempe formam positivam, & negationem. Ita nonnulli opinantur, tenebras opponi contradictoriè & luci & non tenebris: ergo diuisio habet duo contradictoria, nempe & unitatem, & non diuisionem. Verum disputatione 3. Physicorum ostendi latè, non tenebras esse formaliter lucem: nam per solam positionem lucis formaliter expelluntur tenebrae: ergo lux formaliter est non tenebrae. Patet consequentia, quia per lucem formaliter non sunt tenebrae: ita formaliter per unitatem duae partes non sunt indiuisae: quia formaliter sunt unitae.

Dices secundò; priuationem habere duo extremè opposita: nempe formam positivam, & negationem, ut dixi disputatione 3. Physicorum, sectione 1. ergo diuisio potest habere duo extrema contradictoria. Contra: quia priuatio dicitur duo & carentiam formae, & connotat capacitatem subiecti: aufertur autem priuatio vel posita forma, vel ablata capacitatem subiecti: & licet aufertur capacitas subiecti, potest manere carentia formae, quae nunquam aufertur nisi per formam. Itaque si rectè expendatur, priuatio habet duo extremè opposita, quia connotat duos conceptus positivos: nam in ratione carentiae priuat formam, & in ratione priuationis petit capacitatem subiecti: & quia negatio tollit hanc capacitatem, opponitur priuationi: sic diuisio priuat unitatem, quae diuisio nunquam potest tolli nisi per unitatem, vel per non diuisionem, sicut tenebrae tolluntur vel per non tenebras, vel per lucem: de capacitatem autem subiecti hic non disputamus: nam, si subiectum sit capax unitatis, diuisio dicitur priuatio, si verò subiectum sit incapax unitatis, diuisio erit negatio.

Tandem sic argumentor: diuisum & non unitum sunt formaliter idem: ergo habent eundem terminum contradicentem: sed terminus contradicens non unito est unitum: ergo unitum est terminus contradicens diuisio. Item non diuisum contradicit diuisio: ergo non diuisum contradicit non unito: ergo non diuisum, & unitum sunt idem: quia contradicunt eidem termino quod adeo mihi evidens videtur, ut arbitrer hanc esse Metaphysicam demonstrationem.

Confirmatio secunda.

Tertia confirmatio.

§. 25. Obiectio.

Refellitur.

§. 26. Obiectio secunda. Refellitur.

Priuatio duo habet extrema, quia & duos terminos.

§. 27. Diuisum & non unitum sunt idem.

Patet.

§. 28. Obiectio. P. Suarez. S. Thom.

§. 29. Refellitur prima.

Secundò refellitur.

A parte rei non datur negatio negationis.

§. 30. Alia obiectio P. Suarez.

§. 31. Refellitur.

Rem esse diuisam est formalis effectus carentiae unitatis, & non terminus positivus.

P. Suarez.

P. Suarez supra numer. 2. ait B. Thomam in 1. distinct. 24. quaest. 1. artic. 3. respondere, dari negationem negationis, & eam non esse affirmatiuam formaliter, & secundum rationem: quia ratio potest super vnam negationem reflectere, & illam negare: & per hanc secundam negationem explicare aliquid positivum simplex; quod prout in se est declarari non potest: at secundum rem & aequialenter negationem negationis esse positionem.

Contra primò, ergo secundum rem & aequialenter, unitas non est negatio, sed affirmatio positiva: quia secundum rem diuisio est negatio aut priuatio, & à nobis vnum explicatur per negationem. Contra secundò: vel à parte rei datur negationis negatio: quae non sit à parte rei positio: vel non datur: si datur, ergo à parte rei, & aequialenter non sunt idem conceptus positivus & negatio negationis: si verò non datur talis negatio: ergo unitas non consistit in illa negatione, quia unitas à parte rei consistit: sed per se non consistit talis negatio: ergo unitas non potest esse talis negatio. Deinde (ut saepe dixi) potest quidem intellectus praescindere rem vnam ab alia: non tamen potest aut negare quod est, aut affirmare, quod non est: sed per se à parte rei non datur negatio negationis, quae non sit positiva: ergo non potest apprehendi, ut pura negatio. Deinde diuisio partium formaliter tollitur per illarum unitatem: ergo illarum indiuisio est vno. Vide disput. 3. Physicorum sect. 1. ubi impugnaui assertores priuationis, ostendens priuationi immediate opponi formam qua priuat.

Idem P. Suarez. num. 2. 1. affirmat, unitatem, & indiuisio dicere negationem alicuius positivus: & non unitatis: ad quod aduertit, in duobus entibus diuisis duo reperiri, & vnumquodque esse propriis, & positivis terminis terminatum: & completum, ut duae quantitates dicere habent puncta terminatiua, ex quibus sequitur priuatio unitatis inter eas quantitates: aliud est priuatio unitatis, quae oritur ex illis punctis terminatiuis: ait ergo diuisio nem opponi immediate & priuatiue unitati: indiuisio verò & unitatem opponi contradictoriè illis terminis positivis. Vnde infert indiuisio nem esse negationem, aut priuationem.

Non placet, tum quia multa supponit dubia, & incerta: nempe quantitatem habere terminos positivos vltimò terminantes: deinde, eos terminos esse modos, & non res: immò & in sententia ipsius potius sunt res, quam modi: quod si sunt res: ergo de potentia absoluta poterunt illae duae quantitates vni cum illis terminis, sicut possunt duo corpora penetrari. Tunc sic: in eo casu illae duae quantitates sunt indiuisae, & habent illos terminos positivos: ergo indiuisio non opponitur contradictoriè illis terminis. Deinde demus omnia quae vult de illis terminis: sic argumentor: rem esse diuisam est formalis effectus carentiae unitatis: ergo non est effectus formalis illorum terminorum: consequentia patet: quia illi non sunt carentia per se, sed conceptus positivus: antecedens probatur primò in homine, si anima, & corpus conferuntur sine unitate, erunt diuisae: sed illa diuisio oritur à sola carentia unitatis: ergo rem esse diuisam est formalis effectus carentiae unitatis. Probatur minor: quia nihil est in corpore, & animo separatis, vnde ille oritur effectus: non à suppositis, tum quia probaui disp. 2. Physicorum sect. 7. corpus, & animum etiam unita proprias habere substantias, quod etiam P. Suarez. admittit, & tunc non sunt diuisae: ergo diuisio non est formalis effectus substantiae: tum, quia licet

Philosophia Petr. Lurr. de Mendoza.

animus in corpore non subsisteret, adhuc diuisio non est formalis effectus suppositi: nam huius effectus est naturam personare, seu complere in se substantialiter: hoc autem non est rem esse formaliter diuisam: licet repugnet unitati, quod clarius patet in Verbo, quod supponit naturam diuinam, & ipsum non est diuisum ab humana: ergo supponit naturam non est diuidere: alioquin sicut ipsum est suppositum ut quod, esset etiam diuisum ut quo: immo idem Verbum supponit corpus & animam per distinctas unitates: & ea non diuidit inter se: multo ergo minus, licet illi termini positivi sint complementum quantitatis diuisae, illam reddent formaliter diuisam.

Secundò probatur idem antecedens: quia duae virgae sunt diuisae, praecise per carentiam continuationis: ergo non formaliter per illos terminos positivos. Probatur antecedens: quia si duae virgae de potentia absoluta conferuntur sine terminis positivis, & cum carentia continuationis; illae erunt diuisae: sed ea diuisio non oritur à terminis positivis; quia non sunt: ergo illi termini non sunt formaliter diuisio. Maior est clara, neque in casu ostenditur repugnantia vlla: & licet repugnet, fingamus tamen, vel apprehendamus duas virgas sine illis terminis, & non unitas: illae concipiuntur diuisae formaliter praecise per carentiam unitatis: ergo non esse diuisam, est formalis effectus carentiae unitatis. Antecedens patet: quia illae virgae possent concipi inter se longè distantes: nonne diuisae apprehenderentur; cum & intervallo concipiuntur auullae; & quamuis casus repugnaret: possumus tamen ex illo rectè argumentari, quia eo dato, per locum intrinsecum sequitur nostrum intentum, ut si quis argumentaretur hominis animal esse sensitivum, dato casu, quod non esset rationale; non enim sequitur per locum intrinsecum illud esse insensibile, eo quod sit irrationale: ita non sequitur eas virgas esse continuas, & indiuisas, praecise ex carentia illorum terminorum. Nam sicut ex irrationalitate, tantum sequitur per locum intrinsecum, hominis animal non habere discursum, & ceteras operationes ab illo essentialiter dependentes, ita ex carentia terminorum positivorum, tantum sequitur per locum intrinsecum, quantitatem non esse intrinsecè terminatam, tunc autem non erit continua, quia caret continuatione. Quam doctrinam capio ex S. Thom. de potentia, q. 9. art. 7. corp. post S. Thom. mediam asserente. Nam cura diuisio multitudine causet, indiuisio verò unitatem, &c. Ecce pluralitas, seu multitudo est effectus formalis diuisiois, & non illorum indiuisibilitatis; unitas autem est indiuisio illi diuisioi contradicens.

§. 32. Secunda probatio.

Argumentum per locum intrinsecum.

Confirmatur, si formalis effectus illorum terminorum est diuisio: ergo carentia illorum erit formalis indiuisio: quia diuisum, & indiuisum opponuntur contradictoriè, & debent oriri à formis inuicem contradicentibus: sed res non sunt indiuisae per carentiam illorum terminorum, ergo. Probatur minor: tum quia formalis effectus illius carentiae est rem non esse positivè terminatam, & completam: hoc autem non est formaliter rem esse indiuisam: nam continuum indiuisum est, cuius partes sunt continuae. Sunt autem continuae per punctum continuatiuum, & non formaliter carentia illorum punctorum vltimo terminantiu. Atque haec solutio adeo mihi accidit noua, ut nunquam audierim, diuisio nem, & disunctionem non esse idem, & diuisio nem non opponi immediate continuationi.

§. 33. Confirmatio.

Deinde carentia unitatis quid denominat? non unitatem: quid ergo est non unitatem, nisi diuisum? Adde

§. 34. Aliud argumentum.

Divisionis causa.

P. Suarez.

Argumentum ad hominem.

§. 35.

P. Vazquez.

P. Vazquez. Scorus.

Iandunus. Soncin. Capreol. P. Fonseca. S. Thom.

cauentiam vnionis esse radicem, siue conditionem necessariam, vt oriantur illi termini positiui: nam, quia duæ partes aquæ abiunguntur, habent terminos positiuos, qui resultant ex diuisione actiua: nam si aqua præsto haberet aliam aquam, cui vniretur, non haberet illos terminos positiuos: quando verò duæ aquæ coniunguntur, amittuntur illi termini positiui, quia actio coniunctiua per se terminatur ad continuationem, non verò ad corruptionem illorum terminorum. Diuisio autem oritur ex aliqua actione positiua, verbi gratia, diuisio tabulæ ex motu locali, quo faber ferram impellit, quæ non potest tabulam è loco mouere, nisi eam diuidendo. Ita ex motu locali tabulæ, & ferræ oritur discontinuatio; non verò ex illis terminis positiuis. Porro diuisionem esse negationem legi in ipso Pat. Suarez 2. metaphysicæ disput. 47. sect. 10. his verbis, *distinctio autem seu diuisio, in negatione formaliter consistit, vt in superioribus visum est: & quamuis ibi argumentatorem agat contra Aristotelicam diuisionem relationis, tamen eadem argumenta diluens sectio. 1. numer. 3. supponit, & approbat id de distinctione (nempe diuisione, quia loquitur de numeris quantitatis discretæ) & eo supposito soluit argumentum. Immo ait, eas relationes à nonnullis probabiliter censeri rationis, quia fundantur in negatione, nempe vnitate, & diuisione, quo in loco locutus est maximus hic Doctor spontè: at verò supra, vbi ait diuisionem non esse negationem, loquitur inuitus, coactus querere solutionem, qua aliqua ratione defendat vnitatem esse negationem.*

Vide alia argumenta apud Pat. Vazquez supra, mihi enim hæc sufficiunt ad probandum vnitatem entis realis esse realem conceptum. Quæ sententia est eorum quos adduxi §. 1. & 2. etiam pro sententiis ibi adductis, & impugnatis. Quam docet expressè Pat. Vazquez ibidem, vbi se opponit his, qui volunt *vnium* esse negationem, non verò his, qui eam volunt esse positiuam: nos autem à Pat. Vazquez, & Scoto dissidemus non in conceptu positiuo, sed in illius distinctione ab ente, & fortè Pat. Vazquez à nobis non dissidet. Eadem sententia est Ianduni, Pauli Soncinaris, Capreoli, & aliorum apud P. Fonseca 4. metaphysicæ cap. 2. quæst. 5. sect. 3. conantium eam esse S. Thomæ: quod aperte ostendit eius solutio adducta §. 25. vbi ait, negationem diuisionis à parte rei esse conceptum positiuum: à nobis autem explicari per negationem (vt ego exponam sect. sequenti) quia ait in 1. d. 24. q. 3. ar. 3. ad primū: *Vnde dico, quod negatio ista, in qua perficitur ratio unitatis non est, nisi negatio rationis tantum: item ad secundum, dicendum, quod ex prædictis patet, vnium non importare negationem, nisi in ratione, unde secundum rem magis se habet ad positiuam, quam multitudinem, in qua importatur realis negatio: cum verò 1. part. quæst. 1. art. 1. c. ait, vnium addere supra ens negationem; non est intelligendus de negatione reali, sed rationis, vt ipse docet ad 3. addere aliquid secundum rationem. Immo 1. part. quæst. 6. art. 3. ad 2. ait, vniamquamque rem esse vniam per suam essentiam: ergo non est negatio; quia homo non est cæcus per suam essentiam, quia essentia est positiua, cæcitas verò priuatio.*

SVBSECTIO III.

Recentium argumenta.

§. 36. Primum argumentum.

Hic doctrina se se recentes opponunt. Primum: quia indiuisum non est aliquid positiuum;

ergo vnitas non est positiua. Antecedens probant: quia ens rationis habet indiuisiōnem in se; nihil autem habent positiuum. Respondeo, indiuisum reale, & realem indiuisiōnem esse positiuum: indiuisio autem rationis est eo modo positiua, quo est ens. Nunc autem ago de vnitate, & indiuisiōne reali. Vide §. 58.

Solutur.

§. 37.

Vnitas est multitudo quæ ab aliis quibus constituitur.

Ante secundum argumentum ponunt, vnitatem siue indiuisiōnem realem opponi priuatiuè multitudini reali & diuisioni. Multitudo dicit in recto multas entitates singulares, & connotat in obliquo carentiam vnionis; vt duæ virgæ sunt duæ quantitates positiuæ absque vnione. Quæ carentia est vera priuatio: quia opponitur contradicitoriè vnioni. Vnum item dicit in recto ens positiuum; in obliquo autem connotat carentiam identitatis cum multitudine. Quæ carentia non est aliquid positiuum; quia opponitur contradicitoriè pluralitati. Vnde concludunt vnitatem compleri priuatione intrinseca.

§. 38.

Secundū argumentum.

Hinc arguunt secundò. Vnitas opponitur contradicitoriè multitudini: ergo non est positiua. Antecedens est certum; quia vnium & multa opponuntur priuatiuè. Consequentiam probo: quia quod opponitur contradicitoriè enti positiuo, est priuatio; vt à me probatum est: sed vnitas opponitur priuatiuè enti positiuo, qualis est multitudo: ergo vnitas est priuatio, & non positiua.

§. 39.

Vnitas est distinctio non sunt idem.

Præmitto & ego solutioni vnitatem & distinctionem non esse idem: quia res potest à parte rei esse absolute vna actu, quin sit realiter actu distincta. Deus enim antequam quidquam ageret, erat actu vnus: & non actu distinctus: item vnitas est indiuisio rei in se in aia quæ sunt idem cum ipsa adæquatè; & addit indiuisiōnem intra se in alia: vt vna quantitas est indiuisibilis in alias adæquatè cum illa identificatas; item & est indiuisa in plures partes etiam minores toto. At intra se habet distinctionem: quia vna pars actu distinguitur ab alia: ergo vnitas non est distinctio. Ratio à priori: quia distinctio semper est ab alio, & est quadam relationis species. Vnitas autem est indiuisio rei in se; nec est relatiua.

§. 40.

Distinctio dicit negationem, vnitas non dicit.

Doctrina propoſita §. 37. probat distinctionem rei dicere negationem identitatis cum alia re; eamque compleri intrinsece conceptu negatiuo: nec esse adæquatè positiuam, vel explicari negatione, quam fundat; vt dicam disput. 6. §. 4. At de vnitate nihil probat: quia hæc non est ad aliud, nec est relatio. Vnde vnitas non dicit carentiam multitudinis siue distinctionem realem ab illa: sed dicit vnionem. Admitto ergo, multitudinem in recto dicere conceptum positiuum; & in obliquo negationem vnionis: & omne distinctum ab ea multitudine dicere in obliquo carentiam identitatis cum illa. At non propterea omne distinctum à multitudine erit vnium: quia vna multitudo distinguitur ab alia: neutra autem est vnium, sed multa: ergo carentia identitatis cum multitudine non est vnitas. Quæ verò distinguuntur à multitudine, si sunt simplicia, aut vnita realiter, non distinguuntur per vnitatem formaliter, sed per distinctionem.

§. 41.

Vnitas est multitudo opponitur inadæquatè.

Ad argumentum ex §. 38. distingo antecedens; vnium opponitur multitudini adæquatè, & secundum torum conceptum, nego antecedens: opponitur secundum vnium conceptum, & inadæquatè concedo antecedens: in quo sensu eius probationem admitto; nego tamen consequentiam. Ad probationem distingo maiorem: quod opponitur conceptui positiuo ratione ipsius, est priuatio, concedo

§. 42. Multitudo includit formaliter carentiam vnionis.

Multitudo ob suam priuationem opponitur vnitati contradicitoriè.

§. 43. Tertium argumentum. Prima responsio.

Vnitas totius.

Vnitatem esse negationem vnionis in se communis est sensus.

concedo maiorem: quod opponitur illi ratione priuationis, est priuatio, nego maiorem. Distinguo item maiorem. Vnum opponitur multitudini ratione entis positiui, nego maiorem; ratione priuationis, concedo maiorem; & nego consequentiā.

Explico; multitudo habet plures partes positiuas, carentes vnione. Vnum non opponitur partibus; sed carentiæ vnionis. quia tota multitudo potest includi in vno composito, exempli gratia, tres palmi quantitatis abiuncti, sunt multa quantitates: si autem vniantur, sunt vna composita quantitas, ergo vnium & multa non opponuntur ratione conceptus positiui; sed ratione carentiæ. Vnde arguo: illæ partes in ratione multitudinis non habent aliquid non inclusum in vno composito præter carentiam vnionis: quia tres palmi manent in quantitate tripalma, excepta carentia vnionis, ergo vnium opponitur multitudini sola contradictione illius carentiæ vnionis: sed contradictio carentiæ vnionis est ipsa vnio; ergo vnium opponitur multitudini per vnionem positiuam. Multitudo ergo in ratione multitudinis includit carentiā vnionis: quam vnionem includit vnium, ergo vnitas est formaliter positiua: multitudo autem priuatiua. Quapropter dixi §. 18. virgam vniam fieri plures solæ detractiōne vnionis de oppositione vnus & multitudinis agendum §. 57.

Arguunt tertio, vnionem non esse vnitatē compositi: quia vnitas est idem cum toto ente: ens enim & vnium conuertuntur. Respondeo: hoc argumentum ipsos vinciri admittentes, vnitatem constari ex priuatione; quæ non est idem cum ente, ostendam §. 50. compositi adæquatam vnitatē, esse indiuisiōnem omnium partium, & vnionis in se: quæ conuertitur cum composito: At compositum in ratione compositi constituitur vnium per vnionem: quia per illam constituuntur partes indiuisæ in se. Cuius signum est, detracta vnione, non manere vnium, sed plura. Non manet plures homines: quia non manet illorum essentia; manent tamen plura entia, vt detracta continuatione aquæ manent absolute plures aquæ; cum antea non esset nisi vna. Hunc esse omnium hominum sensum cōstat; quia si duæ domus communi porta copulenter, dicuntur fieri vna: si autem vna diuidatur, dicitur fieri duæ. Si quatuor aut plures vrbes vno imperio iungantur, fit vnium regnū: duo autem, si diuidantur, est ergo vnitas vnio rei in se: si res est composita, est vnio partium: si autem est simplex, est ipsa entitas fundans repugnantiam ad diuisionem; vt eam concipiamus connotando diuisionem.

SECTIO II.

Aliquot corollaria.

§. 44. Vnum est attributum entis.

Difficilius mihi est probare distinctionem vnitatis ab ente, & eius attributionem, quam confirmare eam esse positiuum conceptum. Hac de re dum constet, non multum interest, si probemus eam esse attributum, vel essentiam. Disput. 3. §. 10. ostendi, conceptum quidditatiuum rei esse illum, qui sumitur per ordinem ad primum connotatum; conceptum verò qui sumitur per ordinem ad connotata posteriora, esse secundarium, vel attributū. Vnde conceptus essentialis entis est aptitudo ad existendum; conceptus autem veri est idem ens relatum ad intellectum: ita conceptus vnus, est idem conceptus entis relatus ad diuisionem actualem, aut potentialem: & quia diuisio rei est posterior re

quam diuidit, ea ratione conceptus entis relatus ad illam est conceptus secundarius.

Explicatur in luce; cuius conceptus quidditatiuus est esse visibilem, vel esse qualitatem perfectiuam: hic conceptus non connotat tenebras; nam ad concipiendam lucem, quid opus est tenebrarum efformare conceptum? Habitus enim rectè potest concipi sine sua priuatione quamuis priuatio non potest concipi sine habitu. Deinde quando dicitur, lucem esse non tenebras, hic conceptus est attributum lucis, quia est ipsa lux explicata per suum contradictorium. Quia verò tenebræ posteriores sunt luce: ideo non tenebræ est conceptus posterior luce, quia non tenebræ non possunt concipi sine tenebris in obliquo connotatis: at verò lux concipitur sine connotatione ad tenebras. Idem contingit in vnitate, quæ dicit coniunctionem. Quod si vnitas est in re simplici, est maxima vnitas: quia dicit coniunctionem per identitatem: identitas autem non solum excludit actualem diuisionem, sed etiam potentialem. Ideo conceptus primarius animi rationalis est, esse principium discurrendi: at vnitas illius est eam esse indiuisam: Idem apparet clarius in compositis, quorum vnitas est illorum vnio, cuius primarius conceptus est iungere extrema, eam autem esse indiuisiōnem, est conceptus sumptus per ordinem ad diuisionem, quæ est posterior illa.

Hinc patet, quo modo vnitas sit attributū entis. Negatio autem quam dicit indiuisum, non est ipsa indiuisio, quia hæc est positiua vnio, sed est diuisio, cui opponitur: sicut non tenebræ dicunt negationem, non in recto, & in ipsa luce, sed in obliquo connotatam tamquam cōtradictoriam, quæ negatio sunt tenebræ; certè ens includi in vnitate luculenter ait S. Thomas de potentia quæst. 9. art. 7. ante finem corporis his verbis, *vnium, quod conuertitur cum ente, non addit supra ens, nisi negationem diuisionis non quod significet ipsam indiuisiōnem tantū, sed substantiam eius cum ipsa, est enim vnium idem, quod ens indiuisum.*

Secundò deducitur, in rebus simplicibus earum vnitatem esse adæquatè idem cum earum essentia; vt vnitas puncti cum puncto. Quæ vnitas est omnium maxima: quia maximè distat à diuisione constituente pluralitatem. Quapropter Deus est rerum omnium maximè vnus: quia maximè distat à compositione, & diuisione. Composita enim non sunt tam vnium; quia pluralitatem includunt partium: quæ faciunt compositum vnium per vnionem. At oritur controuersia in continuo, cuius vnitas videtur consistere in solis punctis: ergo vnitas compositi distinguitur realiter à composito: nam puncta distinguuntur à toto integrali; quod magnum videtur absurdum & inaudirum: ergo vnium non est attributum entis, quia aliqua vnitas distinguitur realiter à suo vno: & consequenter vnium non erit transcendens. Primum antecedens probatur, quia vnium dicit indiuisiōnem in se; sed tota indiuisio partium sunt puncta: ergo sola puncta sunt indiuisio partium. Probatur minor, ex me, quia indiuisio partium est continuatio partium. Hanc minorem propositionem sic explico: fingamus per impossibile, partes manus conseruari sine vilo puncto; tunc per locum intrinsecum sequitur, illas partes non esse vniam: nam signata manus non habet indiuisiōnem in se, quia omnes eius partes sunt reciprocè diuisæ. Deinde, Deus restituat puncta illis partibus; tunc manus erit vna: quia habet in se indiuisiōnem: ergo tota vnitas manus formaliter consistit in punctis: nam quod tunc fieret per impossibile, nunc per formalem effectum contingit.

§. 45.

Lux & forma positiua possunt concipi absque priuatione.

Priuatio non potest concipi sine forma.

§. 46.

Quomodo vnium sit attributum entis.

§. 47.

In rebus simplicibus vnitas est idem cum essentia.

Vnitas simplicium est propria vnitas.

§. 48. Aduerte; quando dicimus rem esse vniam, signifi-
cari totum conceptum rei, & in illo non esse diuifionem; sed omnes eius partes aliquo modo esse vnitas: verbi gratia, homo est vnus, quia in toto conceptu hominis non est diuifio, nempe neque inter materiam, neque formam, neque vnionem, quia licet materializatio, & informatio inter se non sint vnita, sunt tamen vnita partibus; & sic non habent diuifionem in homine: quia verò in se sunt diuifa, ideo sunt duæ vniones: vocantur autem vna, quia sunt vnio vnus naturæ.

§. 49. E contra verò est evidens argumentum, probans partem habere vnitatem distinctam à punctis: quia illæ partes, præcisè punctis, sunt singulares; quia à parte rei nihil existit nisi singulare: ergo habent indiuisiōnem in alias partes, quæ sint idem adæquatè cum illis. Consequenter patet ex disputat. 5. sectio 1. vbi hanc diffinitionem singularis explicabo. Antecedens patet, quia illæ partes existunt à parte rei, & sunt essentia huius numero manus, & non alterius; & sunt hæ numero partes, & non partes in communi; & vt sic distinguuntur à punctis, tamquam res singularis à modo singulari: ergo vt sic distinctæ sunt singulares. Quod est Metaphysica demonstratio.

§. 50. Quapropter dicendum, vnitatem compositi esse idem adæquatè cum toto composito, verbi gratia, vnitas hominis est idem adæquatè cum vnitate materię, formæ, vnionum & suppositorum: reduplicatiuè autem vnitas totius compositi, in quantum totius, realiter distinguitur à toto composito, & eius vnitate; quia illa reduplicatio appellat supra solam vnionem; quæ est ratio formalis compositi, in quantum compositi: vnio autem & eius vnitas realiter distinguuntur à partibus, & earum vnitatibus. Itaque, si cum proportione sumantur ens & vnus; vbique, ratione tantum distinguuntur, nempe vnitas vnionis ab entitate vnionis: at verò non qualibet vnitas debet sola ratione distingui à quolibet ente.

§. 51. Ad argumentum, distingo antecedens: partes, præcisè punctis, non sunt vnus integraliter, concedo antecedens: quia puncta sunt vnitas integralis partium, & ratio formalis constituens compositum integrale: partes, præcisè punctis, non sunt vnus quidditatiuè, & singulariter, nego antecedens: ad probationem distingo minorem; partes, præcisè punctis, sunt diuifa integraliter, concedo minorem; sunt diuifa in alias partes, quæ sint idem cum illis adæquatè, nego minorem. Itaque in eo casu præcisè punctis, partes non retinent vnitatem integram, at semper retinent indiuisiōnem in alias partes, quæ essent idem adæquatè cum illis; quæ est vnitas singularis. Et quamuis in eo casu partes essent vnus singulare per accidens: quia non essent continuatæ, modò tamen non sunt vnus per accidens: quia licet in suo conceptu essentiali non includant actualem continuationem, tamen aggregatione vnus est, cuius partes non sunt vnite, partes autem continui semper sunt vnite: licet essentialiter non apprehendantur vt vnita; hæc autem apprehensio est præcisua vnionis: vnitas autem aggregationis per accidens, est negatiua vnionis.

§. 52. Tertio infertur. Vnitatem vt sic non esse indiuisiōnem rei in se; sed indiuisiōnem. Probatur: quia homo in se est vnus, & in se non habet indiuisiōnem: ergo vnitas formaliter non est indiuisiōnem rei in se. Probatur minor; quia homo in se habet distinctiōnem partium, & vnionis: quia qualibet pars distinguitur ab homine, & nulla sola est ho-

mo. Dices, vnitatem esse distinctiōnem rei ab alio. Sed non propterea est indiuisiōnem rei in se. Deinde non satis constat, vtrum distinctiō sit formaliter vnitas; quod disputatio 6. dilquiram: quia vnitas dicit negationem diuisiōnis, & opponitur contradictoriè termino priuatio: at verò distinctiō non est negatio diuisiōnis, sed negatio alterius rei positiuæ: quod patet, quia materia prima est distincta ab anima, & non est ab illa diuifa: sed de hoc infra.

Quarto infertur, Vnitatem neque includere, neque connotare diuisiōnem rei vnus ab alio: sed tantum negare diuisiōnem rei in se. Ita colligo ex Aristotele libro 5. capite 6. diffiniēte vnitatem solum per indiuisiōnem rei in se; quæ diffinitio esset inepta, si de ratione diuisiōnis esset diuisio rei ab alio, vt hominis definitio esset mala, si per solum animal traderetur: & ex Beat. Thoma in 1. distinct. 24. quæstione 1. articul. 3. ad 3. hæc est vera diffinitio, vnus est ens, quod non diuiditur. Ecce non meminit diuisiōnis ab alio. Cum verò S. Thomas in 1. distinct. 19. quæst. 4. articul. 1. ad 2. ait vnus esse indiuisum in se, & diuisum ab alio, agit de vno non transcendente sed naturali, siue de vnitate, quæ est principium numeri: quæ vnitas est diuifa ab aliis: quia numerus constat pluribus rebus non vnitis: agit enim ibi Beat. Thom. vtrum in diuinis sit numerus: sed clarè hanc distinctiōnem vnus numeralis, & vnus transcendens, constituit per diuisiōnem quantitatis, quæstione 9. de potentia artic. 7. corp. concludens vnitatem transcendentem ait ante finem corporis; Vnum verò, quod conuertitur cum ente, non addit supra ens nisi negationem diuisiōnis, en nostra sententia. Nam prius dixerat vnus, quod est principium numeri, esse quantitatem discretam: de quo vno verum est quod dicitur, esse indiuisum in se, & diuisum à quolibet alio.

Hæc nostra sententia iterum confirmari potest, ex Beat. Thoma, quæstione 1. de veritate articul. 1. corpore asserente. Nihil est aliud vnus, quam ens indiuisum. Probatur hoc corollarium; quia animus rationalis etiam vnus, est vnus; item corpus vnus, est vnus; modo enim Christus habet vnus corpus, & animam vniam: sed corpus, & animus non habent diuisiōnem inter se; cum modo sint vnita; ergo vnitas non dicit diuisiōnem ab alio; sed solam indiuisiōnem rei in se. Confirmatur in virga duorum palmorum, cuius quilibet palmus est vnus, & alter alteri est vnus, & non diuisus ab illo: ergo vnitas palmi non dicit diuisiōnem illius ab alio, sed indiuisiōnem eiusdem in se: quod clarissimè patet in puncto, quod in se est vnus etiam vt vnus parti: tum in Verbo diuino, quod etiam vt vnus humanitati est maximè vnus.

In compositis recensendæ sunt partes, à quibus componuntur, vt palmus duobus semipalmis, si semipalmi sunt vniti, efficiunt palmum simpliciter vnus: si verò non sint vniti, licet efficiant mensuram vnus palmi, non tamen efficiunt palmum simpliciter vnus: quia in illo palmo est diuisio: partes autem sic vnita non dicuntur simpliciter plura entia, sed vnus ens simpliciter, vel plura entia partialia, vel plures partes: dicuntur autem plura, non actu, sed potentia: non quia actu non sint plures partes realiter distinctæ, sed quia illæ partes habent aptitudinem, vt sint plura entia completa, vel saltem plura composita adæquatè distincta: vt cum quantitas diuiditur in duas partes, quælibet ex illis è parte fit totum per diuisiōnem. Itaque multitudo entium simpliciter, sumitur pro entibus non vnitis inter se: quando verò volumus significare

Animaduersio.

Argumentum euidens.

Vnitas compositi est duplex.

Vnum semper est idem cum suo ente.

Argumentum.

Partes sunt punctis quæ ratione sunt vnus.

Vnitas non est indiuisiōnem rei in se.

§. 53. Vnitas non est diuisio rei ab alio: sed in diuisio in se. Aristoteles.

S. Thomas.

§. 54. Confirmatio ex S. Thom.

Confirmatur.

§. 55. Composita cum vnione efficiunt vnus simpliciter, secus absque illa.

significare multitudinem partium, semper est cum addito, id est multitudo entium partialium.

§. 56. Vnitas non dicit absolute negationem, nec priuationem.

In compositis est priuatio.

In simplicibus negatio.

§. 57. Opinio Fonseca. B. Thom. Arist. P. Suarez.

P. Vazq.

Aristoteles non fuit Fonseca.

Vnitas & multitudinis germana oppositio.

§. 58. Facere videtur S. Thom.

entum, in quo fundatur: non entis autem negatio, seu diuisio non est negatio realis, immo nec simpliciter negatio, quæ est carentia formæ in subiecto inepto: ibi autem nullum est subiectum. Vnde longè aliter Deus dicitur inculpatus, quam chymara: in sola enim voce consistit illa negatio in chymara; vnde per negationem in ente reali explicatur vnitas realis: at in non ente explicatur vnitas ficta.

Est igitur indiuisio in re omnino simplici ad modum puræ negationis; quia Deus, & Angelus repugnant omnino diuisiōni in se, quia est expulsio diuisiōnis à subiecto inepto: ergo est pura negatio sicut non quantitas in Deo. Respondet P. P. Fonseca. Fonseca, diuisiōnem, quæ priuat vnus, esse possibilem in aliis rebus, licet non sit possibilem in eo, in quo est indiuisio: Contra primò: ergo vnitas non entis erit etiam priuatio contra P. Fonseca, quia licet diuisio realis non sit possibilem in non ente, est tamen possibilem in ente. Contra secundò, quia non videns in lapide non esset negatio, sed priuatio, quia licet visio possibilem non sit in lapide, est tamen possibilem in homine: immo, & immortalis in Deo esset priuatio: quin nulla esset pura negatio. Tertio à priori, quia esse, & non esse opponuntur circa idem, vt visus, & cæcitas: nisi enim versentur circa idem subiectum, oppositio carebunt & poterunt simul esse vt Petrus cæcus, & Paulus videns: similiter Deus indiuisus, & homo diuisus: cum ergo diuisio Dei in se sit impossibilem in Deo, ita indiuisio Dei in se est ad modum puræ negationis.

Rogas, quod differat vnitas, quæ est principium numeri, ab vnitate transcendentali? Respondeo in extrinseca denominatione, quæ vnitas transcendentalis ratione refertur ad aliam vnitatem, ad componendum vnus per accidens, qualis est numerus: vel in extrinseca connotatione ad aliam vnitatem.

SECTIO III.

Vnum per se, & per accidens.

Nonnulli censent, vnus per se esse, quod constat vno, aut pluribus conceptibus eiusdem prædicamenti: vnus autem per accidens, quod constat conceptibus diuersorum prædicamentorum. Contra: exercitus hominum constat conceptibus eiusdem prædicamenti, & est vnus per accidens. Item in communi sententia, potentia vitalis, & actus componunt vnus per accidens, cum sint eiusdem prædicamenti qualitatis. Adde conceptum actionis, & passionis pertinere ad prædicamenta diuersa, & tamen non componunt vniam entitatem per accidens, quia actio, & passio non habent duos conceptus realiter distinctos: immo neque ratione.

Vnum per se potest sumi absolute, vel secundum quid, & in aliquo genere. Vnum per se absolute est, res indiuisa in se constans vno conceptu, vel pluribus constituentibus primum quidditatum conceptum rei, vel illum substantialiter integrantibus. Ad quod memoria repetere ea, quæ dixi disputat. 4. Physicorum, sectione 1. & quæ dicam infra, disputat. 10. à §. 9. probans formam substantialem constituere vnus per se cum materia prima: quia forma per suum conceptum pertinet ad essentiam, primumque conceptum compositi naturalis: omnia ergo entia, quæ vnuntur ad primum conceptum

Ens reale: & rationis sunt absolute vnus.

§. 59. Indiuisio rei simplicis est pura negatio.

§. 60. Vnitas transcendens alio quo differat à numerali.

§. 61. Vnum per accidens quid sit.

§. 62. Vnum per se absolute.

ptum rei, siue composita sint realiter, siue ratione, habent unitatem per se: quia unitas per se sequitur ens per se: id est, per suum conceptum, & entitatem constituens rem, & unitas per accidens, ens per accidens. Similiter unitas per se est indiuisio rei constituentis primum conceptum, & substantialem hominis, aut Angeli.

§. 63. Vnum per se in aliquo genere, siue secundum quid, est res indiuisa in se, & in suo genere completa. Hoc modo quantitas hominis est vna per se, quia in homine est indiuisa, & in ratione quantitatis est completa. Item omnis qualitas continua, & intensa est hoc modo vna, quia habet totum, quod requiritur, & per se conducit ad integritatem illius; verbi gratia, partes & earum unionem; nam partes per se spectant ad essentiam rei continuæ, continuatio verò ad integritatem: immo qualibet pars qualitatis, & quilibet gradus, & quævis linea; & punctum potest dici vnum per se in suo genere, id est ratione puncti, lineæ, &c. Dices, etiam exercitus dici potest vnum per se in suo genere, quia habet quiddam per se requiritur ad rationem exercitus. Respondeo exercitum non esse vnum (vt infra patebit) atque inde neque, vnum per se: at verò quantitas, & qualitas verè sunt vnum, quia in se sunt indiuisa.

§. 64. Dices secundò, actum, & potentiam vitalem efficere vnum per se in suo genere: quia habent quiddam per se requiritur ad illud compositum in suo genere; & consequenter, album & quantum erunt per se vnum, in suo genere. Verum hoc non esset absurdum, quia (vt iam dicam) hoc genus entis est simpliciter ens per accidens; neque arbitror in hoc posse esse dissidium, nisi de nomine: nam sicut albedo in abstracto est in suo genere per se vna: quia verè habet quiddam per se requiritur ad unitatem albedinis; similiter album in concreto simpliciter est vnum: quia est indiuisum in se, & in ratione albi est per se vnum, quia habet quiddam requiritur ad unitatem albi, quod etiam intellige de quibuscumque rebus verè unitis in aliquo genere. Secundò responderetur, ea composita non esse dicenda vnum per se in suo genere, vitandæ æquiuocationis ergo; licet enim ea voce vitamur ad significandam unitatem accidentis in abstracto, eam tamen reiecitimus in concretis accidentibus.

§. 65. Vnum per accidens est ens indiuisum in se affectum aliquo conceptu non pertinente ad primum conceptum rei. Hoc declaratur ex ipso conceptu accidentis, qui est secundarius conceptus (vt infra dicemus): cum igitur accedens faciat ens per accidens, ita constituit vnum per accidens; nam (vt patet ex ipsa voce) vnum per accidens est vnum per aliquod accidens, id est constitutum accidentaria aliqua ratione, vnde omne accidens, etiam si sit in suo genere, vnum, & completum: est tamen simpliciter vnum per accidens, tum quia est ipsamet ratio accidentis, & per se spectat non ad conceptum per se, & primum, sed ad secundarium rei; cumque sit ipsa ratio formalis constituens vnum per accidens, non potest ipsum esse simpliciter vnum per se; tum etiam, quia omnis qualitas composita intensiue, aut extensiue, est vna per accidens, id est, per unionem accidentalem. Quod si accidens sit physicum, & realiter accidens, facit vnum per accidens realiter, & physicè: Logicè autem, & prædicabiliter vnum per accidens, quia non prædicatur in quid, sed in quale.

§. 66. Alia res dicuntur vnum per accidens: sed quidem æquiuocè, & per impropiam analogiam, domus

enim, & exercitus, exempli gratia, non sunt vnum, neque verè domus dicitur vna, quia hoc complexum, vna domus, si propriè sumatur, includit terminos repugnantes; nam vnum dicit indiuisiōnem rei in se: domus autem dicit diuisiōnem in se, quia domus est aggregatum plurium rerum in se diuisarum; dicitur autem vna per analogiam, quia partes domus imitantur rerum uniones, quia inter se diuersis vinculis colligantur, & vna domus dicitur distincta ab alia: quia partes alterius domus, licet sint diuersis vinculis coagmentatæ inter se, nullum tamen habent commune vinculum cum altera domo: quando verò communis sit transitus ab vna in alteram, ita vt trabe aliqua vtrique communi, aut porta quasi continuentur, tunc è duabus dicitur fieri vna. Idem dico de exercitu, & cæteris entibus artefactis: nam sicut res continua, quando nullum habent commune terminum, constituunt plura composita, vt duæ tabulæ iniuicem diuisæ: quando verò habent terminum commune, componunt vnum compositum; ita duo exercitus, aut copiæ diuersæ, quando inter se non copulantur, neque subduntur communi vni capiti, nec se mutuo iuuant, dicuntur plures exercitus, & non vnus: quando verò copiæ copiis copulantur, & se mutuo iuuant ad pugnam, constituunt vnum exercitum; ita milites præsidarij Pompelonenles, & propugnatores castri, & custodia montium & equitatus torum regnum perlustrantes, eundem exercitum constituunt, quia omnes se mutuo iuuant in defensionem regni: quo in sensu etiam artefacta habere diuisiōnem in se, vel indiuisiōnem, & esse vnum, vel plura dicuntur; nam quando duo exercitus nullo vinculo copulantur, dicuntur duo in ratione exercitus: quando verò copulantur, vnus dicuntur exercitus.

SECTIO IV.

Nonnullas difficultates expeditio.

PRima est, Vtrum ens & vnum conuertantur? §. 67. Pater Vazquez tom. 2. d. 128. numero 11. & P. Vazq. P. Fonseca 4. Metaphysica capite 2. quæst. 5. sectione 7. existimant unitatem non esse adæquatam attributum entis vt sic: quia ens immediatè diuiditur in vnum, & plura: sed alterum membrum diuidens non conuertitur cum diuiso: ergo unitas non conuertitur cum ente vt sic. Probatur minor tum ex Aristotele, tum ex S. Thoma quos imitantur Soncinas, Iauellus, alique Thomistæ apud Part. Suarez, disputat. 4. Metaphysica, sect. 8. opinantibus primam entis diuisiōnem esse in vnum, & multa: quod ratione confirmant: quia vnum, & multitudo conueniunt in ratione entis, & differunt in ratione talis: ergo ratio entis abstracta ab vno, & multitudine, neque est vna formaliter, neque multa: alioquin non posset contrahi ad vtramque differentiam: ergo illa ratio sic abstracta non est vna: sicut animal abstractum ab homine non est rationale formaliter: ergo unitas non est adæquatam attributum entis. Vide S. Thomam & Caietanum 1. part. quæst. 11. artic. 1.

Huic opinioni non acquiesco: cum Par. Suarez: tum quia communis Aristot. Philosophorumque consensus est, tria entis attributa cum illo conuerti, tum quia multitudo non est attributum entis, sed entium: nunc autem non inquirimus attributa entium per accidens, sed communem rationem entium. Alquis posset hanc conclusionem probare: quia

Aristoteles. S. Thom. Soncinas. Iauellus. P. Suarez.

S. Thom. Caiet.

§. 68. P. Suarez. Eius & vnum conuertuntur.

Quadam probatio.

quia multitudo vt multitudo nihil addit supra singulas entitates; præter extrinsecam denominationem à coexistentia aliarum rerum: extrinseca autem denominatio vt extrinseca non facit rem conuenire in ratione entis cum alia: tum quia chymara habet extrinsecam denominationem cogniti: chymara tamen non conuenit in ratione entis cum alia: tum etiam, quia conuenientia in ratione entis sumitur ab intrinseca ratione cuiusque rei: nam ens est quidditatius conceptus rerum: sed multitudo vt multitudo non est aliquid intrinsecum alicui rei: sed sunt plures singularitates cum aliqua extrinseca denominatione: ergo multitudo vt multitudo non conuenit in ratione entis cum aliis.

§. 69. Hæc ratio non vrget: quia multitudo includit formaliter plures unitates, & licet vna unitas sit extrinseca alteri, tamen est quiddatiua multitudini, quo valde differt à chymara: quæ in ratione obiecti nihil est, & non constituitur quidditatiue ex actu reali: at verò multitudo includit duas partes, & vtramque realem: neque verò ratio entis sumitur ab aliquo extrinseco: quia licet vna unitas sit extrinseca alteri, ac proinde entitas unitatis non sumatur ab alia: tamen omnes illæ unitates sunt intrinseca multitudini: vnde ex illis rectè sumitur entitas multitudinis: neque arbitror posse negari multitudinem esse ens reale latè sumptum: nam multitudo est apta ad existendum.

§. 70. Ratio à priori huius conclusionis est, quia ens prius debet diuidi per conceptus quidditatiuos, quàm per attributiuos: ens non diuiditur in ens, & entia: sed in substantiam & accidens, &c. ergo non debet diuidi in vnum, & multa: patet consequentia: quia non potest dari diuisio attributi in variis entibus, nisi præmittatur diuisio in varia entia: probatur antecedens: quia homo non diuiditur in vnum hominem, & in duos homines: sed in Petrum, & Paulum: neque animal diuiditur in vnum animal & duo animalia: sed in rationale, & irrationale: neque substantia diuiditur in vnam substantiam, & duas substantias: sed in substantiam incorpoream & corpoream: ergo neque ens diuiditur in vnum ens, & in duo entia: sed in substantiam & accidens.

§. 71. Ratio à priori, quia diuisio animalis in vnum animal, & in duo animalia, parum refert ad cognitionem animalis, & ad rationes proprias differentiales illius: valde autem confert illius diuisio in rationale, & irrationale: tum etiam quia animal est vnus conceptus per se, ergo non potest diuidi in ens per accidens, qualis est multitudo. Confirmatur, omnia entia singularia conueniunt in ratione vnus: ergo sicut ab illis omnibus abstrahitur vna ratio entis vt sic, ita abstrahitur ratio vnus. At ab vno homine, & ab aliis duobus non abstrahitur ratio hominis, sed à singulis. Confirmatur secundò, quantitas discreta & continua conueniunt in ratione quantitatis: quæ non contrahitur ad illas vt ad differentias quantitatis: nam discreta vt discreta dicit negationem vnionis, quæ non conuenit in ratione quantitatis: ergo ratio communis quantitatis non diuiditur in vnum & plura.

§. 72. Rogas quid concipio cum abstraho quantitatem à continua & discreta? Equidem non rationem communem: sed abstraho ab vnione & carentia: vt cum Petrum abstraho à cæco & vidente.

§. 73. Vnde, quando Aristoteles diuidit ens in vnum & multa, sumitur fusiue: sicut sumitur vnum,

§. 69. Impugnatur.

Chymara nihil est.

Multitudo est ens reale.

§. 70. Probatio à priori.

Ens prius diuiditur per conceptus quidditatiuos quàm per secundarios.

§. 71. Alia ratio.

Confirmatio prima.

Secunda.

Quantitas discreta non est species quantitatis.

§. 72. Interrogatio.

§. 73. Aristoteles.

quando diuiditur in vnum per se, & vnum per aggregationem. Immo verò eo modo, quo aggregatum est ens, est vnum: & sicut est ens per accidens, ita & est vnum, itaque ens, & vnum semper conuertuntur. Dices exercitum non esse ens, sed entia. Contrà, ergo non conuenit in ratione entis, si non est ens: itaque est ens aggregatione, similiter & vnum aggregatione. S. Thom. 1. part. quæst. 11. artic. 1. non diuisit simpliciter ens in vnum & plura; sed per vnum simpliciter diuisit ens, secundum autem quid diuisit per plura, rationemque subdit ad secundum, quia ipsa multitudo non continetur sub ente, nisi contineretur aliquo modo sub vno. Verbum autem diuidere sumitur hic à B. Thom. pro subiecti, & quia vnum per se subicitur enti tamquam attributum, multitudo autem secundum quid, ideo secundum quid diuiditur ens per plura. Quæ omnia rectè Caietan. obseruat Caietan. circa finem eius articuli, adnotans etiam eruditos fluctuasse, quia non sunt hanc explicationem adepti.

Ad argumentum ex §. 67. respondetur, multitudinem propriè sumptam non esse ens, sed entia, ac proinde non conuenire in ratione entis; sed cum alia multitudine conuenire in ratione entium: ratio autem entis abstrahitur ab entibus vnis. Quod si velis multitudinem esse ens, ita ego volo esse vnum: nam sicut est aggregatio aptitudinum ad esse, ita est aggregatio indiuisiōnum in se: quia neque habent rationem entis, nisi aliquo pacto reducantur ad vnum.

Potest autem sumi vnum in actu, & plura in potentia: sic autem diuisio entis in vnum, & plura, est diuisio adæquata entis in simplex, & compositum: namque simplex ita est vnum actu, vt nec potentia sit plura; compositum autem ita est vnum actu, vt potentia sit plura: nam ex aqua continua, si diuidatur, fiunt plures aquæ, quod forte voluerunt Aristoteles, & beatus Thomas diuidentes ens in vnum & plura.

Secunda difficultas est; An vnum sit prius quàm plura? & quidem Deum esse vnum, & priorem quàm plura, est luce clarius. Deinde vnum vt sic est independens à multitudine vt sic: multitudo autem dependet ab vno: quod est principium numeri: ergo vnum est prius multitudine.

Tertia: Vtrum diuisio entis in vnum, & plura, sit prima & maxima omnium? Primum omitto sententiam Capreoli, & aliorum Thomistarum apud Par. Suarez lectio 9. opinantium quantitatem in ratione vnus addere actio quid supra ens; quia quantitas formaliter est vna per indiuisiōnem in secam autem esse principium numeri materialis (si propriè sumatur) est extrinseca denominatio: si autem sumatur pro radice, est propria differentia quantitatis: sicut etiam est de essentia Michaelis (id est, de eius entitate) esse principium numeri Angelorum. Deinde patet ex dictis, ens vt sic non abstrahi ab vno, & multis: ergo non potest diuidi in vnum, & plura diuisiōne vniuersali. Admissa autem abstractione entis ab vno, & pluribus; adhuc prima diuisio non est in vnum, & plura, quia hæc diuisio est per attributa; prior autem est diuisio per conceptus quidditatiuos. Possimus autem inquirere, quæ sit prima diuisio entis, in vnum, & plura? an verò in infinitum, & finitum. Iauellus opinatur ens diuidi in infinitum, & finitum secundum rationem boni. Verum alia est bonitas, quæ est attributum ab amore, alia est bonitas & perfectio essentialis: hanc significat finitum & infinitum. Vnde hæc diuisio immediatior est, immo

Diuisio entis in vnum & multa est valde fusa, & impropria.

S. Thom. 1. part. quæst. 11. artic. 1. non diuisit simpliciter ens in vnum & plura; sed per vnum simpliciter diuisit ens, secundum autem quid diuisit per plura, rationemque subdit ad secundum, quia ipsa multitudo non continetur sub ente, nisi contineretur aliquo modo sub vno.

§. 74. Multitudo non est ens, sed entia.

Est vni quò pacto est ens.

§. 75. Alia explicatio. Aristotel. S. Thomas.

§. 76. Secunda difficultas. Vnum est prius multitudine.

§. 77. Tertia difficultas. Sententia Capreoli. P. Suarez.

Ens non abstrahitur ab vno & multis: nec contrahitur.

Prima diuisio entis non est in vnum & plura.

& adde

& adæquata: nam habet duo membra, quorum alterum in altero non includitur, at verò vnum includitur in multitudine.

SECTIO V.

Vnde sumatur unitas indiuidualis?

§. 78. Singularia quid sit.

Maxima unitatum est indiuisio, siue singularitas. Rem singularem esse eam que non potest diuidi in alias, quæ sint idem adæquate cum illa, ostendam disputat. 5. sectio 1. In præfenti inquiruntur principia huius unitatis; nõ quidem extrinseca sed intrinseca: nam quod hoc indiuiduum modò producatur potius quam aliud, oritur ex sola Dei voluntate; vt probauit disputat. 10. physicorum sectione vltima; finalis item causa, & efficiens sunt extrinseca; materialis autem licet non sit omnino extrinseca, est tamen extra rei entitatem. Quapropter accidens in indiuiduo non componitur ex subiecto substantiali; sed ex alio accidentali principio.

§. 79. Arist. P. Suarez. P. Fonseca.

B. Thom.

Aristoteles male sensisti.

§. 80. Prima probatio pro Arist.

Aristoteles pluribus in locis apud Pat. Fonseca tomò 2. libro 5. Metaphysicæ capite 6. quæstion. 4. sectio 1. ait, principium indiuiduationis esse materiam primam signatam; siue aliquibus accidentibus designatam. Aristotelem secutus videtur beatus Thomas ibi; verum ab Aristotelis testimoniis abstinere, quia (vt rectè Pat. Fonseca supra sectio 4.) Aristoteles nec rectè sensit de indiuiduatione substantiarum separatarum, neque bene tradidit cæterarum rerum indiuiduationes.

Probatum primò sententia Aristotelis, (in quam vniuersi ferè Thomistæ conspirant) quia materia prima est principium ad multiplicandas res intra eandem speciem: ergo materia prima est principium indiuiduationis. Patet consequentia, quia illud debet esse principium indiuiduationis, quod est principium distinctionis. Secundò, indiuiduum est incommunicabile inferioribus, sed materia prima ita est incommunicabilis; cum sit primum subiectum: ergo. Tertio, quia in serie prædicamentali, & metaphysica indiuiduum est primum subiectum: sed materia prima est primum subiectum; ergo.

§. 81. P. Suarez. Ea sententia siue ratione.

Summo iure Pat. Suarez disputatio. 5. sectio 3. numero 4. affirmat, hanc sententiam nulli inniti rationi. Ac primum primam rationem optimè refellit: nam si idem est principium indiuiduationis, & distinctionis: forma erit indiuiduationis principium, non materia, quia actus est qui distinguit, non solum speciem, sed etiam indiuiduum: nam sicut materia prima de se est indifferens ad diuersas species completas; per formam autem determinatur ad hominem, vel leonem; ita eadem materia est indifferens ad plura indiuidua, determinatur autem ad Petrum per animam Petri: nam hæc numero portio materiæ potest reperiri in Petro, vel Paulo: anima verò Petri in solo Petro: ergo forma est quæ distinguit.

§. 82. Secundum argumentum.

Distinctio numerica nõ est à materia.

Secundò probo, multitudinem indiuiduorum intra eandem speciem non provenire à materia prima: tum quia Angelos esse multiplicabiles intra eandem speciem disputat. 12. apertè monstrabo, tum quia Angelus habet distinctos numero motus, distinctas vocationes, cognitiones, & appetitiones solo numero distinctas: sed earum rerum indiuiduatio, quia est spiritualis, nõ sumitur à materia: ergo aliquæ indiuidua-

tionem intra eandem speciem non sumuntur à materia.

Dices, eas res indiuiduari à subiecto angelico; Contrà: ergo iam vniuersum multiplicatio indiuidualis non sumitur à materia prima: sed etiam à rebus spiritualibus. Responde igitur tu ipse tuis argumentis. Secundò, formæ substantiales multiplicantur numero circa eandem numero partem materiæ, & cum materia sit vna, formæ sunt plures: ergo multiplicatio non sumitur à materia. Patet consequentia, quia tot deberent esse materiæ numero distinctæ quot formæ: nam vna indiuiduatione non possunt realiter plura indiuiduari vt plura.

Secundum argumentum ingentem continet æquiuocationem: nam incommunicabilitas indiuidui est illud non posse diuidi in alia, quæ sint idem adæquate cum illo. Hæc autem incommunicabilitas cuius entitati reali conuenit per se, & non ratione materiæ (vt patet indidem.) Deinde forma est magis incommunicabilis, quam materia: nam forma materialis non potest ex natura rei communicari pluribus subiectis etiam successiuè, at eadem materia potest pluribus formis.

Tertia ratio laborat æquiuocatione non minori: nam indiuiduum est primum subiectum logicè in prædicationum serie, quod conuenit tam substantiæ, quam accidenti: materia autem prima est primum subiectum in physica compositione: de qua non prædicantur ea, quæ in prædicamento collocantur: non enim dicimus, materia prima est homo, materia prima est qualitas, sicut dicimus Petrus est homo, hæc albedo est qualitas. Quorum ergo hoc argumentum? Ecce quàm debili innixa scipione trita satis, & communis sententia, in nobili quidem schola!

Ac primum, materia prima vt sic, est indifferens ad hanc numero materiam primam; & ad illam: rogo per quid ipsa materia prima intrinsecè indiuiduetur? Non per conceptum communem: quia hic in suo conceptu abstrahit ab indiuiduatione. Responder Capreolus, materiam primam indiuiduam dicere conceptum communem materiæ cum hac quantitate, quia materia à se habet incommunicabilitatem, distinctionem autem habet à quantitate, à qua oritur distinctio: quod sumi videtur ex Aristotele asserente: Quæritur est, quod diuidi potest in ea, quorum vnumquodque hoc aliud naturum est esse. Verum hoc Aristotelis testimonium est contra ipsum Capreolum, nam indiuiduum (vt vox sonat) non potest diuidi: sed quantitas facit materiam diuisibilem: ergo non facit eam indiuiduam: præsertim in opinione Thomistarum, assertentium diuisionem à sola oriri quantitate: quo ergo pacto ab illa oritur indiuisio materiæ?

Secundò, materia prima habet indiuiduationem substantialem: sed à quantitate eam non potest habere formaliter: ergo quantitas nõ est de ratione formali indiuiduationis materiæ: minor non eger probatione, cum quantitas ex eodem Capreolo sit accidens. Maior probatur primò ad hominem: quia Thomistæ vniuersi negant contra Scotum distinctionem vllam ex natura rei inter naturas communes, & singulares: sed natura communis materiæ primæ est substantia: ergo natura singularis illius debet esse substantia. Secundò, quia Petrus in quantum Petrus, non est ens per accidens, sed per se: ergo in quantum Petrus nullo constat accidente: sed in quantum Petrus includit indiuiduationem: ergo indiuiduatio Petri non est accidens: sed indiuiduatio Petri formaliter includit

§. 83. Obiectio. Refellitur.

§. 84. Refutatio argumenti secundum.

§. 85. Confutatio tertiae rationis.

Materia prima non est primum subiectum logicè, sed physicedem schola!

§. 86. Materia prima vt sic est indifferens ad hanc numero. Capreoli responsum.

Aristoteles contra Capreolum.

§. 87. Materia prima habet indiuiduationem substantialem, & non à quantitate. Capreoli Scot.

includit indiuiduationem materiæ primæ: ergo indiuiduatio materiæ primæ nullum includit accidens: ergo nec quantitate.

§. 88. Tertium argumentum contra Thomistam.

Tertio, quia iidem Thomistæ affirmant, accidens indiuiduari à subiecto: ergo subiectum non indiuiduatur ab accidente, quia committeretur circulus: nam inquirendo indiuiduationem materiæ recurris ad singularitatem quantitatis: de hac autem rogatus, confugis ad singularitatem materiæ; rogo igitur rationem huius indiuiduationis: quæ si est à substantia ipsius materiæ: ergo iam vniuersalitas materiæ non singularizatur per quantitatem: quod si per eam singularizatur: ergo quantitas non singularizatur per materiam: quia materia per te totam suam singularitatem mutuat à quantitate: vnde ergo quantitas habet indiuiduationem? Quorsum ergo affirmas omne accidens indiuiduari à subiecto?

§. 89. Quartum argumentum.

Deinde, si materia accipit intrinsecam indiuiduationem à quantitate, non potest eidem quantitati vllam indiuiduationem communicare, nisi quam ipsa ab eadem accipit quantitate: ergo quantitas indiuiduatur non à suo subiecto, sed à se ipsa. Adde, si quantitas indiuiduatur à subiecto: ergo subiectum communicat quantitati propriam suam indiuiduationem subiecti: ergo quando eadem materia prima accipit indiuiduationem à quantitate, recuperat eam, quam illi tribuerat; ergo materia recuperat suam singularitatem: de hac rogo quid sit?

§. 90. Materia prima non eget quantitate vt distinguitur numero.

Adde, materiam primam non indigere quantitate, vt numero distinguitur ab alia materia: ergo quantitas non dat materiæ distinctionem. Probatum antecedens, quia materia per eam rationem distinguitur ab aliis rebus, per quam intrinsecè constituitur: Petrus enim Petreitate est alius atque distinctus à Paulo, & Deus Deitate est alius à creatura: sed materia prima non constituitur intrinsecè per quantitatem, quia hæc est accidens, & hæcetas materiæ est substantia: ergo materia non eget quantitate ad sui distinctionem. Quod verò assertit Capreolus ex Aristotele non est de re, quia Aristoteles tantum vult, quantum ratione quantitatis esse aptum, vt diuidatur in plura composita distincta adæquate: lignum enim bipedale est vnum compositum actu, potentia verò plura in quæ potest disseccari.

§. 91. Quæ diuisio oritur à quantitate.

Quæ diuisio physica oritur à quantitate: quia licet materia prima sit diuisibilis, non potest tamen actu diuidi ab agente materiali, nisi quantitate afficiatur: nam instrumentum, quo diuidenda esset, cum eadem penetraretur, cum & materia sit impenerabilis per quantitatem, ita & per eandem est diuisibilis ab agente materiali: hoc autem voluit Aristoteles, quorsum igitur Capreolus se armat Aristotele: quod verò dicitur, unitatem numeralem esse materialem, & non formalem; accipiendum est non physiced, sed logicè: nam singularitas animi rationalis, est formalis physiced, & non materialis: logico autem instituto singularitas est valde per accidens, quia nihil addit substantialiter perfectius specie: quo in sensu singularitas in singulari dicitur accidentalis, non physiced, sed logicè.

§. 92. Quantitas est & indifferens ad indiuiduationem.

Ad hæc, quantitas vt sic est indifferens ad hanc, & illam numero: rogo per quid indiuiduetur? non per subiectum (vt probauit) ergo per indiuiduationem sibi propriam, & intrinsecam: ergo etiam materia prima. Dices quantitatem indiuiduari per hanc numero formam. Contra, quia forma est substantialis: ergo non potest esse ratio intrinsecè constituens accidens. Deinde forma vt sic, est indifferens ad hanc, & illam numero, rogo per quid indiuiduetur? non per agentia extrinseca, quia hæc sunt extrinseca, & cum agens vt sic sit indifferens ad plura numero agentia; de illis rogo per quid indiuiduetur? Deinde, forma non indiuiduatur per existentiam: quia hæc est idem cum essentia; vel si distinguitur, existentia vt sic est indifferens ad hanc, & illam numero, rogo per quid indiuiduetur? Denique unitas singularis, & vniuersalis distinguerentur ex natura rei, sicut per te distinguuntur essentia, & existentia. In hoc sensu incredibile est hanc opinionem in alicuius hominis mentem venisse.

Secundo modo potest exponi hæc opinio; materiam primam, & quamlibet rem singularem indiuiduari intrinsecè sua propria entitate: at verò indiuiduationem materiæ primæ sumi in ordine ad hanc numero quantitatem, & dispositiones: & hoc est materiam signatam esse principium indiuiduationis. Ita videntur explicare Caietanus de ente & essentia capit. 2. quæstio 5. & 3. part. quæstio 3. artic. 5. §. Ad probationem. agens de unitate accidentis, quam diuinitus potest habere in ordine ad plura subiecta; quam tamen ab vno subiecto naturaliter erat habiturum: & Iauellus 5. metaphysicæ, quæstio 15. quod videntur sumpsisse ex Egidio quodlibeto primo, quæst. 5. articulo 1.

§. 93. Alia eius opinionis expressio. Caietan.

Ianell. Egid.

§. 94. P. Suarez. Impugnatur Caietanus.

Verum (vt ait Pat. Suarez supra numer. 18.) hæc Caietani doctrina ipsi Caietano displicuit 1. part. quæstio. 19. artic. 1. & adstruxit, materiam esse principium indiuiduationis, non vt est in potentia ad hanc quantitatem, sed vt illam præhabet; siue vt est radix, & fundamentum illius. Sed quidem Caietanus argumentis oppressus, coactus fuit alium modum indiuiduationis inuestigare; sed recidit in priorem, qui ei displicuerat. Nam materia prima præhabet quantitatem, estque illius radix, & fundamentum in genere causæ materialis: sed hoc est quantitatem contineri in potentia materiæ: quia in opinione Caietani quantitas non fit, sed recipitur à materia prima, est ergo eadem solutio verbis diuersis.

§. 95. Materia non est indiuidua in ordine ad hanc quantitatem.

Et quidem admissa prima illius parte (nempe materiam intrinsecè indiuiduari sua entitate) impugnatur secunda (nempe eam esse in ordine ad hanc numero quantitatem) primò ad hominem, quia Caietanus, cæterique Thomistæ affirmant, quantitatem, & cætera accidentia materialia recipi in totum compositum: ergo non solum materia prima, sed etiam totum compositum indiuiduatur à quantitate: ergo materia prima non est principium indiuiduationis rerum omnium materialium; secunda consequentia patet, tum quia quantitas esset hoc principium, à qua per te indiuiduatur materia: tum quia forma indiuiduaretur etiam à quantitate, & non à materia, sicut nec materia à forma: prima verò consequentia probatur: quia materia prima ex eo præcisè indiuiduatur à quantitate per te, quia est radix, & fundamentum in cuius potentia præhabetur quantitas: ergo eodem modo totum compositum indiuiduatur à quantitate.

§. 96. Alia impugnatio ad hominem.

Secundò, Caietanus & Thomistæ, quos retuli, & impugnaui disputat. 9. physicorum sectio 3. & disputat. 4. de anima sectione prima, aiunt

potentiam, & actum necessariò esse in eodem genere; in præfenti autem admittunt potentiam passuam in diuerso genere à suo actu: & aiunt per ordinem ad illum eam indiuiduari; vbi consequentia? Dicit Caicranus, materiam, vt præhabet quantitatem, esse in eodem genere cum illa. Contra, materia vt præhabet quantitatem est formaliter substantia: ergo est in diuerso genere à quantitate. Quod si est formaliter quantitas, quãtitas præhabetur in se ipsa, & eodem modo posset respondere de cæteris potentijs & actibus.

§. 97. *Alia item ad hominem.* Secundò, hæc opinio impugnatur ad hominẽ; quia hæc materia prius natura recipit formã substantialem, quã accidentalem: quia per te forma recipitur in materiam corruptis omnibus accidentibus; ergo prius quã sit quantitas, materia est singularis per ordinem ad formam substantialem: quia hic ordo per te est prior tam in intentione, quã in executione. Dices quantitatem præcessisse: Bene, sed præcessit cum alia forma substantiali prius introducta, quã quantitas, de qua redit idem argumentum, donec sistamus in prima generatione elementorum, in qua forma substantialis per te prius natura genita fuit, quã quantitas.

§. 98. *Tertia quoque.* Tertio, item ad hominem; quia eadem numero materia successiuè habet plures numero quantitates; quia per te in quavis generatione substantiali corrumpitur quantitas, resoluta composito vsque ad materiam; ergo indiuiduatio materiæ nõ sumitur ab vna numero quantitate. Quarto, absolute impugnatur, quia potentia substantialis passiuæ per se primò, & essentialiter respicit formam substantialem, & quasi consequenter accidentalem. Item essentia materiæ præcipuè sumitur ex ordine ad substantiam; ergo indiuiduatio materiæ sumitur per ordinem ad easdem formas substantiales. Quintò, quia idem subiectum est capax plurium accidentium eiusdem speciei, quia vt sæpe dixi ea respicit indifferenter.

§. 99. *Materia prima sua entitate est indiuidua.* Dico ergo primo: materia prima intrinsecè indiuiduatur per suam entitatem intrinsecam, realiter idem significatam cum suo conceptu specifico. Probat per apertè, quia vnitas singularis, & uniuersalis in eadem re non distinguuntur realiter: ergo vnitas singularis materiæ est idem à parte rei cum suo cõceptu specifico. Secundo, quia quilibet conceptus realis est singularis per se à parte rei: ergo per suam entitatem est indiuiduus.

§. 100. *Accidens se ipsum est indiuiduum.* Dico secundò. *Accidens intrinsecè indiuiduatur per suum conceptum accidentalem, realiter eundem cum specifico.* Præter dicta; deinde probatur, quia indiuiduatio accidentis intrinseca, est accidentalis: nõ sicut substantia ex substantijs componitur, ita accidens ex accidentibus: ergo non indiuiduatur per subiectum: nam subiectum est substantia. Confirmatur, indiuiduatio accidentis est idem cum eius essentia; sed subiectum non est idem cum essentia accidentis; vt ex terminis patet: ergo subiectum nõ est indiuiduatio accidentis. Vnde explodendi sunt, qui aiunt accidens indiuiduari intrinsecè per subiectum: & ea ratione probant duo accidentia nec de potentia absoluta posse esse simul in eodẽ subiecto. Nam eadem ratione nec successiuè possent esse: quia esset eadem ratio ea indiuiduandi: & ab eadem indiuiduatione non possunt constitui plura indiuidua.

§. 101. *Accidens nõ indiuiduatur per ordinem ad hoc numero subiectum.* Dico tertio. *Accidens absolutum* (id est quod non est modus) non sumit indiuiduationem à parte rei per ordinem ad hoc numero subiectum. Patet ex dictis disput. 10. physicorum sect. vltima: vbi probauit hunc numero calorem, & hanc numero formam

non dicere determinatè ordinem ad hunc numero calorem, & hanc numero formam, tamquam ad effectus, sed indeterminatè respicere omnia indiuidua eiusdem speciei.

Dico quartò. *Modi sumunt indiuiduationem per ordinem ad res numero determinatas.* Patet ex dictis disput. 2. sect. 5.

Dico quinto. *Substantie quoad nos indiuiduantur per accidentia, vel effectus:* quia eas non intuemur immediatè, sed eas cognoscimus, & distinguimus per connotata distincta: præsertim accidentalia. Quod apertè dixit sanctus Thomas adductus à Pat. Suarez & Fonseca supra: neque vnquam Angelici Doctoris menti occurrit, rem aliquam intrinsecè indiuiduari per aliam; sed vel per connotationem ad illam, vel quoad nos. Nam 3. p. quæst. 77. art. 2. c. ait, quantitatem habere in se quãdam indiuiduationem: & formas inherentes indiuiduari per subiecta, quia petunt in illis esse, non verò, quia subiectum sit intra illorum indiuiduationem; quapropter animo rationali non tribuit indiuiduationem per materiam, quia ab illa non pender 1. part. quæst. 3. artic. 2.

§. 102. *Modus indiuiduatur per ordinem ad hoc numero subiectum.*

P. Suarez. P. Fonseca. S. Thomas explicatur.

DISPUTATIO V.

De unitate uniuersali.

SECTIO I.

Vtrum omne ens reale sit singulare?

Singulare, teste Aristotele, est: quod est vnũ numero: id est, quod ita est vnũ, vt sit indiuisibile in plura quæ habeant eandem rationem cum illo. Quo posito affirmandum est, vnãquamque rem singularem esse à parte rei. Probat, quia impossibile est vt aliqua res diuidatur in plures res, quæ sint idem adæquatè cum illa; nam si sunt idem cum illa: ergo non distinguuntur ab illa: ergo non potest in illas diuidi: patet consequentia, quia diuisio realis est separatio partium realiter distinctarum; alioquin quo pacto idem scinditur à seipso? Si verò res, in quas fit diuisio, distinguuntur realiter à diuiso: ergo diuisum non diuiditur in res, quæ sint idem cum illo (quod intendimus): ergo diuisum est vnũ numero. Confirmatur, aqua, verbi gratia, potest diuidi in plures partes: nulla tamen pars est idem adæquatè cum aqua diuisa; ergo aqua diuisa erat vnũ totum singulare indiuisibile in aliud totum, idem adæquatè cum illo.

§. 1. *Definitio rei singularis.*

Hinc ostenditur, non posse dari vnã rem, quæ indiuisa manès, multiplicetur in suis inferioribus. Exemplum sit in ideis Platonis (cui Aristoteles adfinxisse ferrur, affirmasse dari hominẽ, verbi gratia, separatum à singularibus, qui in Petro, & in Paulo, multiplicetur.) Probo igitur hunc hominem esse omnino singularem: quia vel iste homo reperitur in Petro, & Paulo: vel non: si non, ergo non est idem cum Petro; ergo non diuiditur in Petrum, & Paulum, ac proinde neque erit ratio communis in Petro, & Paulo reperta: si verò reperitur, vel est idem in Petro, & Paulo; vel diuersus realiter: si est diuersus, ergo & in Petro, & in Paulo non reperitur idem realiter homo; ergo homo, qui est in Petro, nõ est homo, qui est in Paulo: ergo homo ille diuisus non est idem cum Petro, & cum

§. 2. *Non potest eadem res diuidi in alias, quæ sint illi eum illa.*

SECTIO II.

Scotica uniuersalitas impugnatur.

& cum Paulo: patet consequentia: quia si ille homo esset Petrus, & idem esset Paulus: ergo Petrus, & Paulus essent idem: quia quæ sunt eadem vni tertio, sunt idem inter se: ergo ille homo non fuit diuisus in plures, qui essent idem cum illo: Dices hominem Petri; & Pauli, esse eundem realiter. Contra: ergo homo vt sic non diuiditur in plures, qui sint idem cum illo: sed est idem singularis homo in Petro, & in Paulo: immo Petrus, & Paulus non erunt duo: sed vnus homo.

§. 3. *Humanitas reperta in pluribus rebus non erit uniuersalis.*

Explicatur: natura diuina est omnino vna, singularis, & indiuidua: & tamen eademmet natura diuina reperitur in tribus personis realiter distinctis: ergo similiter, si homo vt sic realiter idem reperitur in Petro, & Paulo; non erit uniuersalis: sed singularis: quia ad uniuersalitatem requiritur, vt homo vt sic, realiter diuidatur in plures homines realiter distinctos in ratione hominis; & vt de illis sit prædicabile: at si diuiditur in plures realiter distinctos, non diuiditur in plures qui sint idem cum illo, nec de illis potest prædicari magis quã palmus de duobus semipalmis.

§. 4. *Confirmatio.*

Confirmatur: potest Deus eandem albedinem simul constituere in diuersis subiectis; & tamen albedo non erit uniuersalis: quia est eadem realiter in vtroque: ergo similiter si ratio hominis non multiplicetur realiter in Petro, & in Paulo, nõ erit uniuersalis: sed singularis: quod si multiplicetur realiter, iam non est uniuersalis, quia nõ erit vnus, sed plures homines. Atque omnes rationes communes, sic esse indiuisibiles, probatur, quia id in quod diuiditur ratio cõmunis, aut est pars illius, aut non: si est pars: ergo ratio particularis distinguitur realiter ab illa ratione communi, & homo vt sic, verbi gratia, componetur ex Petro, & Paulo, cæterisque singularibus, tamquam ex partibus, sicut quantitas ex omnibus suis: ac proinde omnes homines componemus vnũ integrũ hominem, quod est ridiculum; si verò non sunt partes illius; vel sunt idem cum illo, vel non: si primum, non potest in illa diuidi: si secundum, ergo talis ratio communis est tertia quãdam entitas adæquatè distincta ab alijs inferioribus: quo ergo modo in illa diuiditur?

§. 5. *B. Thom.*

Quare B. Thomas 1. p. quæst. 29. art. 4. ait indiuiduum, in se esse indiuisibile, & distinctum ab alijs; & quæst. 19. artic. 9. ait omne singulare, eo quod est singulare, esse diuisum ab alijs: & tale esse incommunicabile re, & ratione. Nam, licet palmus possit diuidi in duos semipalmos, non tamen in duos palmos, qui sunt idem cum illo. Vnde palmus est vnus numero palmus. Sic homo Platonius, si non diuiditur in plures, est singularis; si verò diuiditur in plures, est singularis; si vnã realiter distinguitur realiter à diuisentibus: si verò non sunt omnino idem: sed inadæquatè, vt semipalmus cum palmo: ergo ille homo tam est vnus numero, quã palmus est vnus: si verò nec inadæquatè sunt idem: ergo non diuiditur realiter in illos: sicut palmus non diuiditur in duos semipalmos, qui sint omnino extra illum. Constat ergo hominem illum, & omne ens reale esse vnũ numero propter eam indiuisiõnem. Vnde ad rationem uniuersalis requiritur, vt habeat vnitatem per intellectum, & reale multiplicationem à parte rei.

Homo Platonius non esset uniuersalis.

Philosophia Petr. Hurt. de Mendoz. a.

Planius, ac plenius oportet rem explicare. Aristoteles adfirmavit singulare esse, quod exponitur vnũ numero: uniuersale verò, quod in his est, ly vnũ numero: significat vnũ indiuisibile: & incommunicabile alijs pluribus, vt Petrum, Paulum; est enim numerare, vnitates determinatas in multitudinem componere: res autem simpliciter determinata: sunt singularia tantum: Vniuersalia autem non sunt simpliciter determinata: sed confusa, & indifferentia: quamuis in ratione uniuersalis possit dici vna numero species: vnus genus: sed hæc vnitas numero, est secundum quid: quia id, supra quod appellat, non est simpliciter determinatum; neque vnũ: sed tantum secundum quid: quo in sensu accipe Pat. Fonseca, 5. Metaphysica cap. 28. asserentem vnitatem uniuersalem esse mixtam numerali. Ly autem: quod in his est: non intelligitur, uniuersale esse in singularibus idem realiter in vno, & in alio: sed in diuersis singularibus esse diuersa realiter: eadem autem ratione, & similitudine: tum, quia uniuersale est prædicabile de pluribus singularibus, & consequenter idem cum illis: ergo uniuersale debet distingui realiter in diuersis singularibus: tum quia nisi diuideretur in plura inferiora, cum reali sui diuisione, nõ esset uniuersale: vt natura diuina non est uniuersalis, licet sit in pluribus suppositis: neque albedo esset uniuersalis, si eadem numero poneretur in pluribus subiectis.

§. 6. *Singularis rei explicatio. Aristor.*

P. Fonseca.

His constitutis, communiter tribuitur Scoto distinctio ex natura rei inter uniuersalia, & singularia: quasi censuerit in vnoquoque homine, exempli gratia, esse duos conceptus ex natura rei distinctos: alterum quo constituitur homo: alterum quo Petrus: primus est humanitas, secundus Petreitas: quam vocant *Hæcæritatem*: quia est ratio constituendi hunc hominem. Humanitati tribuunt uniuersalitatem à parte rei: Petreitati verò singularitatem: & ab hac aiunt illam esse singularem: vt homo est albus ab albedine.

§. 7. *Opinio Scoti adscribi solita.*

Primum fundamentum est ex Aristotele nuper adducto: nam singulare est vnũ numero: uniuersale in ijs est: sed humanitas est in singularibus: Petreitas autem non est in ijs, sed facit vnũ numero: ergo à parte rei humanitas est uniuersalis; Petreitas verò singularis. Respondeo, uniuersale esse in singularibus, realiter in illis distinctum; & per operationem intellectus vnũ: at non esse vnũ realiter, diuisum realiter in multa quæ sint idem cum illo: nec humanitas est ita in multis: esto eadem sit in omnibus: vt eadem natura diuina in tribus personis.

§. 8. *Primum argumentum. Aristor.*

Respondetur.

Secundò arguitur: vnitas uniuersalis habet distinctam realiter diffinitionem à diffinitione vnitatis singularis: ergo differunt à parte rei. Distinctio antecedens: distinctas diffinitiones formales: quæ sunt actus intellectus, concedo antecedens: obiectiuas, id est, ex parte naturæ, quæ est singularis uniuersalis, nego: nam ad naturam singularem realiter, vt subest secundæ intentioni uniuersalitati terminatur cognitio definitiuã, distincta in specie à cognitione definitiuã hominem, aut Petrum secundum se. Dices, homo habet distinctam diffinitionem obiectiuam à Petro: ergo homo est uniuersalis: & Petrus singularis. Ex antecedenti falso, nulla consequentia, licet eõim Petrus & homo

§. 9. *Secundũ argumentum. distincta diffinitiones idem rei conueniunt.*

distinguantur realiter; neuter est vniuersalis: quia neuter diuiditur realiter in alios, qui sunt idem realiter adaequatè cum ipso.

§. 10. Tertium argumentum.

Dua res possunt esse similes & dissimiles ab ipsa distinctione in ipsis.

Quantitas homo distinguitur realiter à Petro, non est vniuersalis.

§. 11. Quartum argumentum.

Confirmatur. Essentia Petri & Pauli sunt distincta quam ipsi.

§. 12. Prima expositio sententiae Scoti.

§. 13. Impugnatur.

Species praedicatur de multis.

§. 14. Confirmatur exemplo apto.

§. 15. Tertia ratio ab absurdo in diuini.

Tertio, quia Petrus & Paulus sunt similes in ratione hominis: & dissimiles in ratione Petri & Pauli: ergo illae rationes distinguuntur realiter: ergo homo est vniuersalis, Petrus verò singularis. Prima consequentia quam sit mala, ostendi disp. 2. de anima sect. 4. probans eandem entitatem indiuisibilem realiter, esse similem & dissimilem alij: dato autem consequenti primo, secunda consequentia est nulla: quia licet homo sit realiter distinctus à Petro; non potest realiter diuidi in alios homines qui sint idem realiter cum illo: & de quibus ipse praedicatur. Dices scientiam esse de vniuersalibus. Respondeo & de singularibus in singulari. Item scientia de vniuersalibus, est quidem de singularibus à parte rei: & quia est de illis vt sunt similia, & vniuersalia fundamentaliter; non verò vt dissimilia; ideo scientiae sunt de vniuersalibus, & non de singularibus.

Quartò, quia Petrus & Paulus habent distinctas singularitates: & non distinctas essentias. Confirmatur; realiter sunt eiusdem speciei. Respondeo illorum essentias esse tam distinctas realiter quam singularitates. Ad confirmationem: non sunt à parte rei eiusdem speciei formaliter; sed tantum fundamentaliter: quia à parte rei sunt species fundamentaliter tantum, & non formaliter. Admissa ergo, disputandi gratia, ea distinctione; nec argumenta probant vniuersaliter à parte rei: & impugnantur exponendo sententiam, quam Scotus adtingunt.

Prima expositio est, naturam communem ex natura sua esse indifferentem ad Petreitatem, vel Pauleitatem: non quod eadem possit contrahi simul ad Petrum & Paulum, sed quia ex se non petit magis esse in Petro quam in Paulo: at contracta ad Petrum, non potest simul contrahi ad Paulum.

Contra: conceptus specificus hominis quidditatiuè praedicatur de multis hominibus: sed humanitas existens in solo Petro, non praedicatur quidditatiuè de multis hominibus: quia non est in illis: ergo illa non est conceptus vniuersalis. Dices, eam posse esse diuisiue. Contra: quia id tantum esse posse esse in vno; non tamen necessariò in hoc potius quam in illo: hoc autem non sufficit ad vniuersaliter, cui conuenit posse praedicari simul, & esse in pluribus. Nunc enim Petrus & Paulus sunt homo: & vtique non ab humanitate Petri: ergo ab alia communi vtrique: ergo.

Confirmatur; licet anima diuisiue possit animare multa corpora, tamen non potest praedicari actu in concreto de illis: quia actu non existit nisi in vno, & de meo corpore tantum potest praedicari mea anima in concreto. Deinde etiam Petreitas potest dici vniuersalis, quia sicut per te natura Petri poterat contrahi Pauleitate; ita Petreitas poterat contrahere naturam Pauli. Adde, tot fore vniuersalia specifica hominis, quot sunt naturae contractae per singularitates, quia per te natura cuiuscumque hominis est vniuersalis.

Tertio, esset in Deo aliqua ratio communis interferens ad singularitatem Dei, & humanam: conueniens est haereticum: ergo. Probat maior: quia in Deo dantur rationes communes, quibus cum illo naturae conueniunt, & in sententia Scoti conueniunt vniocè; vbi omnes rationes quas Scotici onficiunt, in Deo probant intentum, nam quando definitur substantia in communi, habet distinctam definitionem ac quando definitur sub-

stantia increata, & creatura est similis Deo in ratione substantiae: dissimilis in ratione talis. Quod patebit expendenti rationes singulas. Hoc autem esse per absurdum, probatur: nam daretur in Deo aliqua ratio, quae à parte rei posset non esse Deus, nam si conceptus substantiae in Deo reperitur de se est indifferens vt cum Petreitate constituat Petrum, ergo ille conceptus potest non esse Deus: immo non potest esse Deus: quia quidquid est Deus, necessariò est Deus: omnia autem quae sunt in Deo, necessariò esse Deum, est Fide sanctum. Quapropter crediderim hanc sententiam sic expositam, Scoti falso impositam.

Ratio à priori: quia singularitas est qua res non potest realiter diuidi in alias, quae sint idem realiter cum illa: quod conuenit illi naturae. Nec est magis vniuersalis quam Petrus inexistens in loco: licet successiue possit affici diuersis vbi, & accidentibus diuersis: & tamen est singulare subiectum: similiter humanitas illa, licet afficiatur Petreitate & Pauleitate: quia ab his non habet posse realiter diuidi in plures, quae realiter sint idem cum ipsa: sed id habet à se: licet enim careat omni haecceitate, adhuc non posset ita diuidi vt dixi sect. 1.

Secunda expositio potest esse: naturam communem habere aptitudinem positiuam vt eadem realiter entitas, simul sit in Petro & in Paulo: vt si quis diceret, marciam aliquam habere aptitudinem vt simul cum forma hominis constituat hominem, & cum forma caeli caelum; & entitatem animae habere aptitudinem, vt simul sit in capite, & in corde, eamque aptitudinem in actum esse reductam. Et quidem eam esse reductam patet: quia nihil est, quod impediatur: nam vna singularitas non potest impedire aliam, quia in natura datur aptitudo ad vtramque simul: vt quantitas non impedit qualitates in corpore: neque existetia animae in capite, eiusdem existentiam in corde. Quae expositio communior debet esse Scoti, quippe aprior ad vniuersaliter explanationem. Nam vniuersale est vnum in multis, & praedicabile de illis simul: quod facilius conuenit humanitati, quae est simul vna in multis.

Hac sententia sic exposita, nihil potuit absurdius induci: est enim Platonice figmentum: nam antequam Petrus producat, datur tota eius essentia à parte rei producta & existens in Paulo. Impugnatur primò, quia Petrus, & Paulus non essent numero duo homines: sed vnus: consequens apparet ridiculum; ergo: probatur maior: nam eadem ratio constituens hominem, constitueret realiter Petrum, & Paulum: quia in vtroque per te reperitur eadem realiter affecta Petreitate & Pauleitate; ergo essent idem homo numero: patet consequentia, tum, quia non possunt multiplicari homines, nõ multiplicata humanitate: quia homo dicit in recto humanitatem: sicut non possunt multiplicari alba multiplicata albedine, nisi multiplicentur subiecta: quia album subiectum dicit in recto: tum etiam, quia tres Personae diuinae sunt vnus numero, & singularis Deus, quia licet multiplicentur personalitates, non multiplicatur Natura diuina, quam Deus dicit in recto.

Dices primò, Petrum & Paulum esse distinctos numero homines: sed esse eundem specie, quia humanitas vt sic est vna specie: multiplicatur autem numero per Petreitatem, & Pauleitatem.

Contra: in Petro reperiuntur duae realitates per te ex natura rei distinctae; quarum altera est Petreitas, altera humanitas: Prior non reperitur in Paulo: reperitur autem posterior: ego probo eam, quae

Impositura in Scotum.

§. 16. *Humanitas distincta realiter à Petreitate, esset singularis.*

§. 17. *Secunda expositio.*

§. 18. *Est per absurdum.*

Prima impugnatio.

§. 19. *Obiectio.*

§. 20. *Resoluitur.*

Humanitas distincta à singularitate est singularis.

Petreitas non faceret humanitatem singularem.

§. 21. *Confirmatur exemplo naturae diuinae.*

§. 22. *Probatur exemplis.*

§. 23. *Secunda obiectio.*

§. 24. *Resoluitur. Humanitas non fit singularis Petreitate.*

qua reperitur in Petro & in Paulo, esse vnã entitatem numero, & tam singularem quam Petreitatem: nisi quod in Petro habet illa realitas Petreitatem: qua Petreitate caret in Paulo: sed illa entitas distincta ab haecceitatibus, non diuiditur in alias quae sint idem realiter cum illa: ergo non est vniuersalis: consequentia patet ex sectione prima: minor à te datur: alioquin non esset eadem realitas in Petro & Paulo; sed diuersa. Item illa non est vna specie, quia species est realiter diuisa in singulis indiuiduis: haec autem per te non est, nec potest. Nec per Petreitatem fit singularis: tum quia à se habet repugnantiam vt diuidatur: tum quia Petreitas illam non multiplicat: sed illam afficit & determinat. Nec propterea illa humanitas accipit in septa distinctionem: quamuis cum diuersis haecceitatibus efficit plura composita. Hanc arbitror Metaphysicam demonstrationem contra hanc sententiam.

Etenim eadem Natura diuina singularis quae reperitur in Patre, reperitur etiam in Verbo: & sicut eadem anima, quae reperitur in capite, reperitur etiam in corde: eam autem vocari vnã specie & non numero, est improprium, nam sicut Petrus non potest diuidi in plures Petros: ita neque illa humanitas in plures humanitates, quia tota illa integra, & sine sui multiplicatione, reperitur in Petro & Paulo, neque per Petreitatem, & Pauleitatem illa multiplicatur, sed eadem afficitur Petreitate, & Pauleitate: sicut corpus non multiplicatur ex eo, quod recipiat simul plures formas: neque anima ex eo, quod simul afficiatur pluribus vnionibus, neque Natura Diuina ex eo quod triplici terminetur Hypostasi.

Quod si illa humanitas multiplicaretur in Petro, essent duae realitates numero distinctae à duabus aliis realitatibus existentibus in Paulo: nam Petreitas, & Pauleitas per te sunt numero distinctae, item humanitas vtriusque multiplicatur, quod est contra hanc sententiam. Neque verò Petreitate, & Pauleitate constituuntur plures homines absolutè, sed vnus homo cum diuersis haecceitatibus, sicut plures Personalitates diuinae non constituunt plures Deos, sed vnus numero Deum cum tribus Personis: & anima cum duplici vnione non constituit duos homines, sed duas partes eiusdem hominis. Quod verò vocetur vna specie, tantum significat illam entitatem affici pluribus haecceitatibus, singulas autem haecceitates non posse aliis affici: sicut Paternitas non afficitur Filiatione: Natura autem Diuina vtraque afficitur, & sicut materialis vnio capitis non reperitur in corde: vtrouique autem idem animus reperitur.

Dices secundò, Naturam Diuinam non indigere relationibus, vt fiat singularis, sed vt constituat Personas: & animam indigere duabus vnionibus, non vt sit singularis, sed vt constituat duas partes, secus verò humanitatem, quae indiget Petreitate, & Pauleitate vt fiat singularis.

Contra: Natura Diuina, & anima rationalis eo quod non multiplicentur in personis, & in partibus, sunt singulares: sed neque humanitas multiplicatur in singularibus, quia eademmet humanitas afficitur Petreitate, & Pauleitate, quin ipsa realiter diuidatur: Vnde non multiplicatur homo, sed multiplicantur Petrus, & Paulus, quia in illis multiplicantur haecceitates. Quapropter haecceitates non requiruntur, vt naturam reddant singularem, quia haec per se est indiuisibilis in plures, quae sint idem adaequatè cum illa: ergo praecita à

Philosophia Petr. Hurt. de Mendoz.

Petreitate est indiuidua: patet consequentia, quia sine Petreitate per suum conceptum est indiuisibilis: tunc sic: per se est indiuidua, ergo per se habet vnitatem singularem, ergo à Petreitate non accipit indiuiduationem, magis quam Natura Diuina à Personis. Petreitas autem, & Pauleitas immerito vocantur haecceitates: ad illas distinguendas à natura communi: cum eadem natura sit haec. Igitur iuxta hanc sententiam non datur vniuersale à parte rei.

Secundò sic argumentor, si eadem humanitas entitas reperitur in Petro & Paulo: ergo eadem entitas animalitatis reperitur in homine, & equo propter eandem rationem: ergo eadem entitas substantiae, & intellectus reperitur in homine & Deo: ergo à parte rei eadem entitas intellectus simul afficitur singularitate creata, & increata; ergo datur in Deo aliquis conceptus à parte rei, qui non sit Deus à parte rei: nam substantia hominis non est Deus: sed illa per te reperitur in Deo: ergo in Deo non est Deus. Dices per Diuinam singularitatem contrahi ad Deum. Contra, ergo Deus constituitur à parte rei per singularitatem Diuinam tanquam per formalem rationem, sicut homo per animam: ergo licet totum compositum sit Deus, tamen illa ratio substantiae non erit Deus, sicut materia prima non est homo: licet per animam determinetur ad hominem.

§. 25. *Secundum argumentum ab absurdo.*

Obiectio resollitur.

SECTIO III.

Gradus superiores ab inferioribus non distinguuntur ex natura rei.

Permisi Scoti distinctionem ex natura rei: vt ostenderem, inde non concludi vniuersaliter à parte rei. Nunc contra distinctionem agendum. Communiter adscribitur Scoti distinctio ex natura rei: à qua eum vindicabo: in cuius sententia eodem modo distinguuntur gradus superiores ab inferioribus. Cui hac in parte ad stipulatur P. Fonseca 5. Metaphysicæ, cap. 6. quaest. 6. artic. 2. quamuis inter diuina attributa eam refugiat distinctionem: consequentiam ipse rucatur: ego autem consequentiam existimo Scotum; cum eius argumenta idem vtrouique confirmant.

§. 26.

Scotus. P. Fonseca.

Melior est consequentia Scoti.

Tertiam distinctionem inuenisse fertur Scotus, quam vocat formalem actualem, vel ex natura rei: quae videtur esse media inter realem, & rationis: quam latè approbat Fonseca supra. Haec distinctio versatur inter duas res, quarum altera alteram non includit in suo conceptu: suntque distinctae ante omnem intellectus operationem, sed non realiter, sed tantum ex natura rei. De quo latè disp. 6. sect. 3. A cuius calumnia ibi vindicabo Scotum; ac monstrabo Scoticos implicari terminis: nec se explicare. Nunc autem tantum contendo, gradus superiores sola ratione distingui ab inferioribus, verbi gratia, ens ab accidente: animal à rationali.

§. 27. *Scotum sequitur P. Fonseca.*

His constitutis; probatur primò, animal & rationale non distingui ex natura rei: neque inter se, neque ab homine: quia haec sunt verae propositiones, homo est animal, animal est rationale, ergo neque animal à rationali, neque homo ab altero distinguuntur ex natura rei. Antecedens nullus sanus philosophus negabit: consequentiam probo; quia quae non sunt idem ex natura rei

§. 28. *Gradus superiores & inferiores distinguuntur sola ratione.*

non possunt predicari inuicem, vt realiter idem: nam predicatio significat identitatem subiecti cum predicato.

§. 29. Obiectio. Consuetur. Identitas est distinctio formalis siue ex natura rei, sunt etiam reales.

Scotici terminos impli- cant male applicatos.

§. 30. Secundum argumentum.

Ratio entis non potest ex natura rei à substantia distingui.

§. 31. Obiectio. Consuetur.

Alia obiectio.

§. 32.

Substantia non distinguitur à differentiâ homini.

Dices; esse veras prædicationes, quia licet non habeant identitatem formalem subiectum & prædicatum: habent tamen identitatem realem. Contra, illa identitas formalis, quam non habent, est etiam realis; & distinctio formalis est etiam realis: nam illud est ens reale, quod à parte rei vel existit, vel existere potest: sed identitas, & distinctio formalis existunt, & existere possunt à parte rei: ergo identitas, & distinctio formalis sunt identitas, & distinctio realis. Secundò rogo, quò differant distinctio realis, & formalis? Cum vtraque sit in rebus fundata independentè ab intellectu, quod si quo differunt, eo differunt: quod distinctio formalis est multo maior, & rigorosior, quia est distinctio à parte rei in ipsis essentiis, quæ vocantur formalitates, siue conceptus formales. Hi autem Scoti discipuli opinantur posse vnum prædicari de alio, etiam si distinguantur formaliter, quia non distinguuntur realiter: vsurpantes terminos communes, quibus significamus distinctionem rationis ratiocinatæ: & cum hos terminos applicent distinctioni ex natura rei, quam ipsi putant esse in ipsis obiectis, hinc hallucinantur, neque possunt rationem reddere, nec distinctionem inter distinctionem realem, & ex natura rei.

Secundò sic argumentor: multæ rationes communes non possunt distingui ex natura rei à suis inferioribus: ergo nulla ratio communis ex eo quod sit communis, ita distinguitur: patet consequentia: quia si communitas vt sic esset causa distinctionis, eam causaret vbique: tum etiam, quia omnes rationes, quas Scotus adducit, hic infringuntur. Antecedens probatur: tum in ente, quæ est ratio communissima, quæ non potest distingui ex natura rei à suis inferioribus: nam ratio substantiæ, per quam immediatè contrahitur ens, in suo conceptu essentiali includit ens, quia vt differentia, est aptitudo ad existendum, & opponitur chymaræ: ergo conceptus essentialis, & proprius substantiæ est ens: ergo ille conceptus non potest distingui ex natura rei ab ente, quia nulla essentia distinguitur à seipsa.

Dices dari duos conceptus entis: alterum commune, alterum particularem substantiæ. Sed quorsum hæc entium multiplicitas? Nam ille conceptus communis, & particularis conuenirent in ratione entis: cum vterque esset ens ex rei natura distinctum: ergo vterque conceptus includet rationem communem entis: ergo illa ratio communis non distinguitur ab illo ente communi, & ab alio particulari, alioquin in infinitum abibo. Dices secundo, ens distingui à substantia, non tamen substantiam ab ente. Contra: si ens ex natura rei non est substantia: ergo inter ens & substantiam non intercedit identitas: quo igitur pacto intercedit inter substantiam & ens?

Secundò probatur idem antecedens in substantia, quæ non potest distingui realiter à differentiâ, per quam contrahitur ad esse hominis: ergo conceptus substantiæ non distinguitur realiter ab inferioribus. Probatur antecedens, nam differentia constitutiua hominis est ens in particulari, & determinatum: ergo vel est substantia, vel accidens: non accidens, quia substantia est substantiæ componitur, & quia homo esset ens per accidens: ergo est substantia, ergo in differentia hominis vt distincta per se à substantia ex natura rei, reperitur conceptus substantiæ, quia vt sic, distinctam ha-

bet aptitudinem existendi per se: ergo hic etiam debet distingui à sua differentia: & sic in infinitum abibitur: vel dicendum est, nullum commune substantiæ conceptum ex natura rei distingui à suis inferioribus.

Dices conceptus entis, & substantiæ esse transcendentes: qui non possunt distingui ab inferioribus. Contra, ergo si aliqui conceptus communes tales sunt vt inferiora ab illis neque ratione distinguantur, cur alij conceptus communes distinguantur ex natura rei? Cum omnia argumenta vtriusque idem confirmet, & tutemet cogaris respondere. Nam homo, & leo sunt similes in ratione substantiæ, & dissimiles in ratione talis: scilicet in ratione animalis: etiam quando definitur substantia, illa definitio est diuersa ac quando definitur homo: & quando habetur scientia de substantia in communi, non habetur de homine, & leone in particulari: ergo omnia argumenta proposui atque dissolui, sectione secunda.

Tertiò sic argumentor, quia alij gradus communes non possunt distingui ab inferioribus: ergo. Probatur antecedens: nam ratio corporis conuenit etiam lapidi, in quantum lapis: nam lapidis differentia est formaliter substantia: ergo vel est diuisibilis, vel indiuisibilis, quia aut habet partes, aut illis caret. Si caret, erit indiuisibilis; si eas habet, erit diuisibilis: sed non potest esse indiuisibilis: quia lapis in quantum lapis esset spiritalis, sicut homo in quantum homo est animal: ergo differentia lapidis formaliter est corporea, quia substantia diuisibilis est corporea: sed ratio corporis est gradus superior, & lapidis differentia inferior. Posset confirmari, quia in homine anima sensitua, & rationalis sunt idem à parte rei: ergo gradus sensituius, & rationalis sunt idem à parte rei. Item quia in anima rationali nullus est conceptus diuisibilis in partes: quia omnes conceptus sunt indiuisibiles: ergo nulla substantia in anima abstrahit realiter ab spiritali.

Quartò argumentor efficaciter: quia fundamentum ad hanc distinctionem fingendam est nullum: ergo. Probatur antecedens, quia fundamentum sumitur ex diuersis definitionibus, & conceptibus formalibus: sed eadem res indiuisibilis à parte rei potest fortiri diuersas definitiones; ergo. Probatur minor, quia eadem entitas, in quantum cognoscitur esse principium vnus operationis, potest diffiniri, & denominari animal: vel intellectus: & postea cum cognoscitur esse principium alterius operationis, potest alio modo diffiniri, verbi gratia, animus rationalis in quantum est intellectuius non distinguitur à se ipso quantum est volitiuus: esset enim ridiculum affirmare animum rationalem includere duas partes, quarum altera sit intellectiua: altera volitiua: tum propter rationes, quibus disput. 4. de anima probatur idem principium velle, & intelligere; tum etiam, quia partem intellectiuam multipliciter partiretur in apprehensiuam, iudicatiuam, & discursiuam, in errantem, & scientem: similiter affectiuam, in affectiuam simpliciter, & affectiuam efficaciter: item & in odientem, & amantem: tot denique essent partes substantiales in animo, quot sunt operationes similes, & dissimiles aliis.

Confirmatur, quia posset animal conservari sine rationali, cum à parte rei non sint idem. Tandem qua

§. 33. Obiectio. Respondetur.

§. 34. Tertium argumentum. Corpus non distinguitur à suis differentiis.

§. 35. Quartum argumentum efficax. Non est fundamentum ad distinguendos ex natura rei gradus superiores & inferiores.

§. 36. Confirmatur.

quia disput. 6. sect. 3. hanc distinctionem in diuinis ostendimus esse erroneam: & qui eam admittunt in humanis, eandem in diuinis admissuros.

§. 37. Vltima ratio à processu infinito.

P. Fonseca.

SECTIO IV.

Alia de singularitate, & uniuersalitate.

§. 38. Heraclitus autem, & Cratylus, quos acriter insequitur Aristor. è contrario negarunt scientiam de rebus: quin cum non agnoscerent nisi singularia realiter, atque hæc cernerent esse fluxa atque caduca, non animaduertentes eorum similitudinem, & fundamentalem vniuersalitem: opinati sunt non posse ea vna scientia comprehendere. Nominales autem, qua parte censuerunt à parte rei non esse nisi singularia, & nihil esse formaliter commune præter voces, atque conceptus, ipsissimam attigere veritatem: qua verò parte affirmant scientiam haberi de solis vocibus communibus (propter quas, inuidiam nominis Nominalium incurere) sinistrè à nonnullis exponuntur: neque enim volunt definitionem hominis conuenire voci homo: sed hominem habere communitatem, & vniuersalitem à sola voce, & conceptu homo: & quia scientia sunt de vniuersalibus, & hæc constituuntur formaliter per conceptus: dixerunt scientiam esse de conceptibus communibus, id est, de conceptibus, vt quo quia sunt principium, quo res sunt vniuersales: & licet hic loquendi modus, non sit admodum aptus, res tamen ipsæ est admodum vera.

Nominales vnde sic appellati?

Veritatem attigere.

Sed exponuntur absurdè.

Germanè exponuntur.

§. 39. P. Suarez. Qua ratione sensuit de Nominalibus.

Defenditur phrasî Nominalium.

Cebamus exponitur verbis suis.

Tandem esset infinita progressio. Nam Petreitas & Pauleitas, vt distinctæ ab humanitate conueniunt in ratione differentia, quia hic conceptus potest abstrahi ab vtraque: ergo ratio differentia distinguitur in illis à ratione talis differentia. Rursus, isti tres conceptus conueniunt cum differentia coloris in ratione differentia, & entis; & differunt: quia altera est substantialis, & altera accidentalis, & sic poterunt geminari distinctiones rerum pro diuersitate conuenientia. Ait Pat. Fonseca eas singularitates non conuenire vniuocè. Contra primò, quia Petreitas & Pauleitas eodem modo conueniunt in ratione differentia, & aliis, quo Petrus & Paulus in ratione hominis. Secundò in conceptu analogo est eadem difficultas.

Hæc sequitur Aristor. è contrario negarunt scientiam de rebus: quin cum non agnoscerent nisi singularia realiter, atque hæc cernerent esse fluxa atque caduca, non animaduertentes eorum similitudinem, & fundamentalem vniuersalitem: opinati sunt non posse ea vna scientia comprehendere. Nominales autem, qua parte censuerunt à parte rei non esse nisi singularia, & nihil esse formaliter commune præter voces, atque conceptus, ipsissimam attigere veritatem: qua verò parte affirmant scientiam haberi de solis vocibus communibus (propter quas, inuidiam nominis Nominalium incurere) sinistrè à nonnullis exponuntur: neque enim volunt definitionem hominis conuenire voci homo: sed hominem habere communitatem, & vniuersalitem à sola voce, & conceptu homo: & quia scientia sunt de vniuersalibus, & hæc constituuntur formaliter per conceptus: dixerunt scientiam esse de conceptibus communibus, id est, de conceptibus, vt quo quia sunt principium, quo res sunt vniuersales: & licet hic loquendi modus, non sit admodum aptus, res tamen ipsæ est admodum vera.

Vnde Pat. Suarez disputat. 6. Metaphysicæ sect. 2. num. 11. affirmat Nominales esse reprehendendos quoad aliquos loquendi modos, in re verò non dissentire à vera sententia: quam ipse sequitur vt alibi probabo. Neque verò ille loquendi modus adeo est auersus à multis: nam communiter asserunt philosophi, scientias specificari ab abstractione materia: id est, ab obiectis vt sunt abstractioni intellectus: nam ab ipso actu abstrahente certum est eas non specificari. Solemus igitur formis tribuere, quod conuenit subiectis, vt illis subsunt. Quod Nominales fecere, vt patet ex Okamo quodlib. 4. quæst. 10. De omnibus (inquit) hominibus predicatur conceptus hominis, sic dicendo, iste homo est homo, ille homo est homo: vbi admittit conceptum communem prædicabilem de pluribus singularibus: quando verò dicit vnum conceptum prædicari de alio, ipse ait conceptum, aut vocem non supponere pro se, sed pro suo significato, vt patet ex quodlib. 5. quæst. 12. his verbis; res extra animam; nec predicatur, nec subijciuntur; sicut alibi ostensum est, & per conse-

quens intelligitur (nempe predicatio) de aliquo signo proprio, quod predicatur de vno solo, non pro se, sed pro re. In quo sensu asserunt, voces esse logica obiectum, non pro se, sed pro rebus, vt illis significatur. Videatur tota illa quæst. 12. Animum aduerte multos multa imponere Nominalibus: quia primo syllabarum pulsû absonant antiquorum auribus, in diuersa significatione: Verba vsurpantibus. Qui autem pacatè eos legunt, multa inueniunt ingenio & laude digna.

Nominalium laus.

SECTIO V.

Vtrum natura sint per se singulares?

§. 40. OStenso, rem omnem esse necessariò singularitatem à parte rei: inquiri num singularitatem per se competat singularitas: Scotici adstruunt distinctionem ex natura rei inter conceptus communes & singulares, adstruunt idem, communes non esse per se singulares, sed per aliquid ab eis distinctum. Distinguenda est vox per se. Primùm accipi potest: vt opponitur voci per accidens: tunc autem, etiam iuxta Scoticos, omne ens est singulare per se, quia singularitas ei conuenit non per accidens, (vt architectus per accidens est musicus) sed per se: id est, iuxta exigentiam suæ naturæ: vt ignis per se est calidus: singularitas enim tam conuenit homini, quàm igni calor.

§. 40.

Explicatur vox per se.

Item, per se alia significatione opponitur voci per accidens: id est, singularitatem substantiarum non fieri per aliquod accidens physicum: vt album constituitur per accidens: quod est albedine, sed per substantiam: nam singularitas per se constituitur per se substantiam: ar substantia est solus substantiæ componitur, ergo singularitas hominis non est accidens: sed substantia: quod videtur primo intuitu negare Thomistæ: aliqui dum contendunt singularitatem sumi à materia signata quantitate: quos iam expendi disputat. 4. sect. 5.

§. 41. Singularitas non est accidens physicum.

Thomistæ phrasî.

Tertiò, per se est eperinde ac per suam entitatem: sic autem probaui, sectio prima & secunda, omne ens reale à parte rei esse per se singulare. Quod fatentur omnes Aristotelici, & Thomistæ, negantes distinctionem ex natura rei inter vniuersalia, & singularia: quod latè confirmat magnus Suarez, disputat. 5. & 6. nec refragatur P. Fonseca (quamuis ipse non se satis explanat): Admittit enim ibidem eam naturam per se esse singularem, quæ nec ratione potest esse communis multis: ac si dicat, communitatem oriri à ratione, & singularitatem esse extra rei quidditatem (agendo logicè non Physicè) & quia idem capit. 28. non admittit vniuersalitem à parte rei existentem, nisi formaliter per intellectum (vt sectione 6. patebit.)

§. 42. Omne ens est à parte rei singulare per se.

P. Suarez. P. Fonseca.

Quartò, Per se potest accipi pro essentialiter, ita vt Per se singulare sit id quod non potest concipi sine singularitate. Sic autem dico primò: Singularitas non est de primo, & quidditatiu conceptu hominis, verbi gratia, aut leonis: nec aliarum rerum quæ vniuersaliter de multis predicantur. Ita P. Suarez, Fonseca supra. Conimbriceni. In sagoge Porphyriana, & omnes philosophi (si ab Heraclito, & Cratilo discedas) nec aduerfantur Nominales, cum admittant cognitionem consulam indiuiduorum. Probatur: illud sine quo res potest concipi quidditatiuè in recto, non est de essentia talis rei:

§. 43. Singularitas non est de hominis essentia.

P. Suarez. P. Fonseca. P. Conimb. Nominales. Primum argumentum.

re: sed homo potest in recto, & quidditatiue concipi sine singularitate, ergo singularitas non est de essentia hominis. Maior ex terminis liquet: minor probatur: quia homo quidditatiue concipitur, quin concipiatur Petrus, nec Paulus, nec singularis vllus homo.

§. 44. *Confirmatio vrgenti.* Quod inde confirmo: si tam de essentia hominis est singularitas, quam rationale: ergo sicut non potest homo clare cognosci in ratione hominis, quin clare cognoscatur rationale: nec poterit concipi, quin clare concipiatur singularitas: sed concipitur homo clare, quin clare concipiatur singularitas: ergo non est singularitas de essentia hominis, sicut rationalitas. Confirmatur: eodem modo abstrahitur homo à Petro, & Paulo, quo animal à rationali, & irrationali: ergo singularitates Petri, & Pauli, tam sunt extra hominis essentiam, quam rationale, & irrationale extra animal. Antecedens proba, quia conceptio homine, non discernitur Petrus à Paulo, magis quam rationale ab irrationali, concepto animali, vt patet. Quam conclusionem tam euidenter arbitror, quam nobis esse conceptus confusos indiscriminatim terminatos ad plura obiecta similia: vel abstrahentes vnam rationem obiectiuam.

§. 45. *Recentiores impugnati.* Recentiores nonnulli, asserentes cum Nominalibus, conceptum vniuersalem immediate terminari non ad obiectum vnum, vnitatem se tenente ex parte eius: sed ad plura cognita immediate vt similia, repugnant huic conclusioni: quia homo, exempli gratia, concipitur vt ens reale: ergo non abstrahitur à singularitate: probant consequentiam: quia sine singularitate non potest homo concipi vt ens reale. Probo antecedens, quia per singularitatem homo constituitur aptus ad existendum: ergo & ens reale: probo antecedens, quia res non potest existere nisi per singularitatem: tum quia quidquid existit est singulare: tum quia rem existere sine singularitate est chymæra. Vnde nolunt hi admittere duas formalitates obiectiuas inter hominem, & Petrum: quia Petreitas facit hominem ens reale: eas tamen admittunt inter animal, & rationale: quia nec rationale constituitur ens per animal, nec per rationale, animal.

§. 46. *Argumentum per instantiam.* Impugnantur autem: tum per instantiam eorundem argumenti: quia sine aliqua differentia non potest animal concipi vt ens reale: ergo. Probo antecedens, quia animal per differentiam constituitur aptum ad existendum: ergo & ens: Probo antecedens, quia animal non potest existere nisi per differentias, tum quia quidquid est animal, habet aliquam differentiam: tum quia animal existere sine differentia est chymæra: ecce argumentum iisdem propositionibus; quibus, à te.

§. 47. *Obiectio.* Dicent, animal materialiter esse rationale, aut irrationale, & materialiter esse ens per differentias: non tamen formaliter: at verò singularitate formaliter, & non materialiter constitui ens reale.

Respondetur. Contra, vnde id dicunt de singularitate, nisi quia repugnat hominem existere non singularem: sed idem repugnat animal existere non contractum differentiis, ergo eadem est vrbique ratio: idem argumentum est de Deo, qui, sine iustitia, est chymæra, ergo non potest sine iustitia concipi, quod hi auctores merito negant.

§. 48. *Impugnatur à priori.* Tum impugnatur à priori: quia quando aliquis conceptus est de quidditate rei, non potest res clare concipi sine illo clare concepto: atqui homo clare potest concipi, non concepta clare singularitate: ergo singularitas non est de quidditatiuo conceptu hominis. Probo minorem; quia conceptu hominis. Probo minorem; quia conceptu

pro homine quidditatiue, & formato conceptu, quo distinguitur à non homine, adhuc non concipitur clare vllum singulare.

Dices tunc concipi immediate confuse omnes singularitates. Contra, concipitur clare homo in ratione entis realis, ergo debet concipi clare ratio per quam constituitur ens reale, sed nulla singularitas cognoscitur clare, ergo singularitas non constituit hominem ens reale. Dices, cognosci quidem singularitates tam clare, quam ens: & sicut ens non cognoscitur clare in indiuiduo ita nec singulare. Bene: ergo concipitur clare ens reale in ratione entis realis, quin cognoscatur clare in ratione indiuidui determinati: ergo datur ens reale abstractum ab indiuiduo determinato: sed ens abstractum à determinato indiuiduo est chymæra, ergo vel tuum argumentum te vrget, vel nihil probat. Probo minorem, ens reale non constituitur per singularitatem indeterminatam, sed determinatam: nihil enim est à parte rei nisi determinatum: nam rem esse indeterminatam est chymæra.

Adde, cognosci singularitatem confuse, non esse cognoscere singularitatem formaliter: sed materialiter, nam cognoscere formaliter aliquid, est illud attingere cognitione clara, vt cognoscere Petrum formaliter, est cognoscere in particulari Petreitatem: ergo cognoscere singularia formaliter, est illa cognoscere singularem, alioquin non est conceptus singularis, sed communis & vniuersalis. Quod si singularitas est tam de essentia entis, quam Petreitas Petri, sicut non potest Petrus cognosci, quin & Petreitas clare ita nec ens, quin aliqua singularitas. Asserere autem esse ens reale commune, est dare manus: quia iam constituitur in ratione entis, non per singularitatem in singulari, sed communem: & tuum argumentum, si quid probat, probat non esse singularitatem communem, nec ens commune, quia hæc repugnant. Vnde conceptu hominis deberent concipi in particulari Petrus, & Paulus, quia illi sunt possibiles à parte rei, & non homo: nec est possibilis existentia communis, sed existentia Petri vt Petri, &c.

Ad argumentum in §. 45. nego consequentiam: ad probationem nego antecedens: ad probationem distingo antecedens: per singularitatem materialiter sumptam, constituitur homo aptus ad existendum, concedo antecedens: sicut rationale per animal, & Deus per iustitiam ob realem identitatem conceptuum: per singularitatem autem formaliter cognitam clare, & distinctè, nego constitui omne ens vt sic, aptum ad existendum: sed tantum entia singularia. Ad probationem distingo antecedens: non possunt existere sine singularitate realiter identificata cum conceptu communi, concedo antecedens; sicut rationale non potest existere sine animali: non potest concipi existens confuse secundum rationem communem, quin clare concipiatur existens singularitas, nego antecedens, quia in ipsa existentia & in actione ipsa distinguuntur conceptus communes à singularibus: vt cum ego concipio hominem moueri, concipio quidem hominem existentem cum motu existente: & non cognosco indiuiduum aliquod hominis, nec motus. Ad primam probationem vltimi antecedentis respondeo, omne quod existit esse singulare à parte rei, sicut rationale est animal, propter identitatem prædicatorum communium, & singularium: non verò, quia formaliter existens constituitur per singularitatem. Quis vnamquam hoc asseruit: ens enim constituitur per aptitudinem ad existendum. Ad secundam probationem

§. 49. *Obiectio. Responsio.*

Alia obiectio, & responsio.

§. 50. *Clara, & confusa cognitio quid sit.*

§. 52. *Intellectus attingit obiecta aliter ac sunt.*

Argumentum commune Thomistæ, & Nominalibus.

§. 53. *Duplex ratio cognoscendi singularia.*

Cognitio rei singularis in singulari.

§. 51. *Respondetur ad argumentum. Per singularitatem qua ratione constituitur ens reale.*

nè modò respódetur, rem existere sine singularitate esse chymæram propter identitatem materiale: non verò propter formalem, vt repugnat existere rationale sine animali: quæ tamen ipsi præcindunt. Immo & hominè existere sine vbiacatione est chymæra, ergo vbiacatio est de essentia hominis: vide quod consequens inferat tua consequentia.

Huius ratio à priori est, quia intellectus diuerso modo attingit obiecta, quo ea sunt extra causas: sunt enim ea re idéficata cum omnibus suis prædicatis: quæ repugnant inuicem separati (vt ostendam disput. 6.) immo & existunt cum multis accidentibus, sine quibus repugnant existere, vt corpus sine vbiacatione. At intellectus est præcisiuus quia inadæquatè attingit obiecta, & potest in eis aliqua prædicata sine alijs cognoscere: quæ poni à parte rei, sicut cognoscuntur, esset chymæra: non quia omnia prædicata, non sunt, & concipiuntur vt realia: sed quia concipiuntur inadæquatè, & nõ possunt inadæquatè produci: Vnde est chymæra rem existere à parte rei sine singularitate: at non est chymæra cognosci rem existentem, quin cognoscatur singularitas, & sicut in sententia horum authorum concipi singularia confuse, non est absurdum, quia singularia ex parte obiecti, entia singularia sunt: confusio autem est extrinseca denominatio à cognitione: ita formalitas hominis est ens à parte rei, esse autem formaliter præcisam à Petro non habet à parte rei, sed per extrinsecam denominationem ab actu præcedente. Equidem hoc argumentum æquè vrget Nominales admittentes confusas cognosciones, ac Thomistæ præcidentes diuersas formalitates: quia in vtraque sententia admittitur abstractio, & distinctio rationis. Est igitur argumentum ab existentia reali ad modum cognoscendi: quæ sunt valde opposita.

Aduerte dupliciter posse cognosci rem singularem in singulari, vel in communi. Primo reflexè, & in actu (vt aiunt) signato; definiendo quid sit singularis. Hic autem modus est inutilis huic questionati, siue definitur singularitas in singulari, siue in communi, quia vt ego cognoscam Petrum in singulari, non est opus indagare quid sit singulare? & quo pacto ab vniuersali distinguitur? sed sufficit ita conceptum de Petro efformare, vt eum cognoscam in particulari, quin illum cum alijs confundam. Quod est cognoscere rem singularem in singulari, & contrahere conceptum communem ad differentias, estque cognoscere singularitatem in actu exercito. Secundus modus est, cognoscere quidem singularia, non in singulari; & determinatè, sed vagè, atque confuse: quod est abstrahere rationem communem singularitatis à singularibus in particulari: atque hoc siue in Thomistarum, siue in Nominalium sententijs.

SECTIO VI.

Opinio Petri Fonseca.

§. 54. *P. Fonseca nobilis Philosophus.*

Fonseca sententia de vniuersalibus.

D Octor Petrus Fonseca, Philosophus nõ ignobilis, 5. Metaphysicè cap. 28. quæst. 3. sect. 2. & quæstionibus sequentibus ait: naturam communem habere vnitatem à parte rei vniuersalem, non actu, sed potentia: actu autem eam non posse habere, nisi per intellectus operationem, quia debet spoliari proprietatibus indiuiduis: quod fit sola cogitatione rationis, quia natura à parte rei existens semper est singularis, nec potest existere vniuersalis.

Hanc sententiam latè proponit, & impugnat Pat. Suarez disp. 6. sect. 3. quæ duplicem habet explicarum. Primum, naturam secundum se in esse possibili habere vnitatem vniuersalem: quam nunquam communicat suis indiuiduis, neque in illis cum ea reperitur: quam vnitatem ait P. Fonseca esse priorem natura quam actuale contractione eiusdem naturæ ad indiuidua: vel ad actualem vniuersalitatem per intellectum: quem statum naturæ P. Fonseca vocat vnitatem præcisionis. Hæc sententia illi innititur fundamento, quod P. Fonseca iecit contra Nominales, naturam per se non esse singularem alioquin non posset esse vniuersalis: neque etiam per se esse vniuersalem, alioquin nunquam esset singularis, ergo natura per se abstrahit ab vtroque statu: & est indifferens ad vniuersalitatem, & singularitatem: ergo sicut natura secundum se est possibiliter singularis, ita erit possibiliter vniuersalis. Alia fundamenta partim conuulsumus supra contra Scotum: partim conuellemus infra, tum impugnando distinctione ex natura rei inter gradus inferiores, & superiores, tum explicando, quæ sit materia, vel obiectum, quod vniuersale denominatur.

Hæc sententia sic explicata impugnat primò: natura ante omnem operationem intellectus habet in esse possibili vnitatem vniuersalem: ergo illa vnitatem est possibilis à parte rei: consequentia est liquida ex terminis: ergo illa vnitatem potest existere à parte rei: nam possibile vel est idem cum existentia possibili, vel dicit ordinem ad illam. At in opinione P. Fonseca nulla natura potest existere vniuersalis actualiter, sed singularis: ergo nulla vnitatem est possibilis à parte rei, præter singularem. Confirmatur, P. Fonseca negat optimè res indiuiduari per existentiam: ergo natura vniuersalis non efficitur indiuidua per existentiam actualem: ergo præcisè existentia, natura est indiuidua, quia habet aliam rationem indiuiduantem: sed præcisè existentia à natura tantum manet esse possibile illius: ergo in esse possibili est indiuidua: ergo in esse possibili nõ est vniuersalis realiter, quia in eodem esse haberet duas vnitates inuicem repugnantes.

Secundo, natura communis in esse possibili est realiter eadem cum natura communi actuali: ergo natura communis in esse possibili non habet vnitatem realem nisi indiuiduam; antecedens ponitur è disp. 8. consequentia patet: quia natura communis existens à parte rei non potest esse nisi indiuidua: sed natura possibilis est idem cum existenti: ergo natura possibilis à parte rei non potest esse nisi indiuidua. Confirmatur: quidquid conuenit naturæ in esse possibili, illi conuenit actualiter quando existit: sed natura quando existit, nõ conuenit vnitatem vniuersalem; ergo neque illi conuenit in esse possibili: maior est clara, quia possibilitas dicit ordinem ad existendum, & quidquid habet homo possibiliter, reducitur in actu per existentiam: vt si homo est possibiliter animal rationale, id habet, actu existens: si habet possibiliter sessionem, aut stationem, id habet cum actu sedet, vel stat. Maior datur à Pat. Fonseca.

Dices, rem in esse possibili esse possibilem, quod non habet quando existit: ergo non communicat res, quidquid habet in esse possibili. Sed hæc est æquiuocatio, nam status possibilis, & actualis sunt oppositi: quia alter dicit re extra causas, alter non: vnde vnus status non potest communicari alteri: at verò quidquid est in vno statu, est etiam in alio, sublata ratione status; si ergo natura in esse possibili habet vnitatem vniuersalem, illam habebit

P. Suarez. Duplex explicatio Fonseca.

§. 55. *Impugnatur ea sententia in primo explicata.*

Nulla vnitatem nisi singularis realis est possibilis.

Existentiã nõ efficit re indiuiduam.

§. 56. *Secundum argumentum.*

Confirmatur.

§. 57. *Obiectiõni respondetur.*

in esse actuali. Confirmatur secundò, quia natura in esse possibili non potest multiplicari per sui diuisionem, vt probauit sectione 1. ergo non est vniuersalis in esse possibili. Videatur P. Suarez supra.

P. Suarez.

§ 58.

Natura est singularis per suam entitatem: est vniuersalis extrinseca.

Essentialiter nec est singularis, nec vniuersalis. Vnitas formalis quid.

Ad argumentum P. Fonseca respondetur, naturam per suam entitatem esse singularem: tam in esse actuali, quam possibili, & sic illi repugnare vniuersalitati: at verò per extrinsecam denominationem cognitionis confusa esse vniuersalem, & sic illi repugnare singularitatem: essentialiter autem neque est vniuersalis, neque singularis, quia non est de eius essentia vt cognoscatur clarè, vel confusè. Vnde à parte rei neque in esse actuali, neque possibili, datur vnitas præter singulares, quæ quia sunt similes, vocatur vnitas formalis, id est, essentia vnitas per similitudinem: in quo sensu vniuersalia non generantur per se, sed per accidens, quia Petrus per se generat Paulum: per accidens autem contingit respectu generantis Paulum esse similem Antonio; quorundem autem vsurpantur hæc voces, natura communis, in se, essentialiter, abstracta à singularibus, &c. appellatur supra nostrum modum concipiendi.

§ 59.

Secunda expositio Fonseca.

Aliam expositionem admittit opinio P. Fonseca (quam opinor magis esse e re, & mente illius) naturam scilicet in statu præcisionis esse indifferentem ad vniuersalitatem, & singularitatem: & in esse possibili esse singularem, & vniuersalem; diuerso tamen modo: nam singularitatem habet in esse possibili, in ordine ad existentiam realem à parte rei extra intellectum: & sic negat P. Fonseca naturam habere vnitatem possibilem vniuersalem à parte rei; & conuincunt argumenta facta: at verò vnitatem vniuersalem naturæ conuenire non per ordinem ad existentiam realem: sed in esse possibili cognitionis: id est, naturam antequam actu fiat vniuersalis per intellectum, habere aptitudinem vt fieret: quia antequam cognosceretur, erat apta vt cognosceretur. Ita colligo ex eodem P. Fonseca, quæst. 4. sect. 2. §. sed tamen, sic affirmante, res quæ denominantur vniuersales, si desinant abstrahi à differentijs indiuiduantibus, desinant quoque habere aptitudinem essendi in pluribus, suo modo existentem, nempe obiectiue, quia sola ratione ea aptitudo existere potest: clarum est autem, rem existere obiectiue actu, idem esse quod actu existere in intellectu, & habere aptitudinem ad hanc existentiam; idem esse, quod esse aptam vt cognoscatur, quod etiam patet ex q. 5. sect. 3. §. sed horum opinio, & §. est igitur vera his verbis, tamen, non habent suam vniuersalitatem existentem, nisi cum intellectu sine differentijs contrahentibus obijciuntur. Cum ergo actualis existentia vniuersalitati in actuali cognitione consistat, ita possibilitas vniuersalitati in possibili cognitione consistit. Itaque natura est possibilis vniuersalis per solum intellectum. Video potuisse, P. Fonseca, se clariorē præstare.

§ 60.

Impugnatur. Natura esse cognoscibilis nullam addit vnitatem.

Impugnatur tamen illius sententia, quia naturam esse cognoscibilem, aut vniuersalem, non addit aliquam vnitatem realem intrinsecam, se tenentem ex parte obiecti: ergo natura ex se nullam habet vniuersalitatem actualem: neque possibilem extra intellectum: patet consequentia, quia si illam vnitatem haberet extra intellectum, talis vnitas realiter adderetur naturæ, & intrinsecè: antecedens probatur, quia naturam esse cognoscibilem vt vniuersalem, tantum est habere aptitudinem vt ab intellectu habeat vniuersalitatem: sed habere aptitudinem ad habendam hanc vniuersalitatem, nullam vnitatem realem ponit ex parte obiecti: ergo illa vnitas vniuersalis in aptitudine non ponit ve-

ram vnitatem ex parte obiecti: probatur maior, quia extrinseca denominatio nihil ponit intrinsecum in obiecto, sed habere aptitudinem ad habendam hanc vniuersalitatem est extrinseca denominatio: nam cognosci actu est actualis denominatio extrinseca à cognitione actuali: posse autè cognosci, à possibili: ergo illa aptitudo nihil ponit intrinsecè in obiecto.

Confirmatur, rem esse cognoscibilem nihil addit supra ens præter extrinsecam denominationem cognitionis, in quo consistit ratio veri vt pono è disput. 7. ergo hæc aptitudo ad vniuersalitatē tantum addit extrinsecam denominationem. Deinde attributum fundatur in entitate, quæ ratione est illo prior: Rogo vtrum illa entitas vt est prior sit vniuersalis: vel singularis: si singularis, ergo res singularis potest fieri vniuersalis: si vniuersalis: ergo habet duas vniuersalitates in potentia, alteram priorem in ordine ad esse reale, alteram in ordine ad cognitionem; quod est planè falsum; neque potest dici talis natura præcindi à singularitate: quia antequam intelligatur vt cognoscibilis; intelligitur possibilis, sed res possibilis in ordine ad existentiam realem, non præcindit à singularitate, teste eodem P. Fonseca. ergo illa natura antequam cognoscatur vt cognoscibilis, non præcindit à singularitate. In quo valde mihi P. Fonseca displicet, qui vnitatem præcisionis dicit esse priorē naturæ, quam contractionem ad singularia: nam prior est vnitas singularis, quam vnitas præcisionis: quia vnitas singularis dicit ordinem ad existentiam realem, quæ prior est præcisione, quæ dicit ordinem ad intellectum. Nec hæc opinio appingit rebus aliquid præter rationem veri: verum autem in recto dicit ens fundans cognitionem: quam fundat sua entitate singulari: quin sit opus alia vnitate ex parte illius; in obliquo autem connotat actum intellectus siue sit singularis, siue vniuersalis.

§ 61.

Rem esse cognoscibilem est pura denominatio extrinseca.

Secundò non aptè loquitur Pat. Fonseca, cum vocat naturam in se præcipientem ab esse reali, & cognitionis: nam natura vt est extra intellectum, est à parte rei actu, vel potentia: esse autem, quod est. possibile realiter, est omnino singulare: ergo natura illa vt est extra intellectum, est singularis, & non præcindit à singularitate: quod si ab illa præcindit, est quando cognoscitur, & non in se: ergo prior est vnitas singularis, quam vniuersalis. Adde ens non abstrahi ab ente, & vero. Nam verum fundatur in ente, estque illius attributum: ergo ens in se possibile prius est quam verum: sed verum est cognoscibile formaliter: ergo ens prius est, quam sit cognoscibile: sed omnis entitas in se possibilis est omnino singularis: ergo natura in illo statu præcisionis, quem vocat P. Fonseca, est singularis.

§ 62.

Natura vt est extra intellectum est singularis.

Tandem, quia qualis est actus existendi rei, talis est aptitudo, quam habet ad existendum: sed actualis existentia vniuersalitati quantum ad formale illius vnitatis est extrinseca denominatio ab actu confuso existente: ergo aptitudo, quam habet natura vt existat vniuersalis, est extrinseca denominatio ab actu confuso possibili: restat nunc inquirendum Pat. Fonseca obiectum terminans talem actum vt est extra intellectum potentia, vel actu existens, sit ne vnum? an plura? singulare? an vniuersale? & quidem cum illud obiectum extra intellectum existens sit ens reale possibile, vel actuale; non potest extra intellectum non esse singulare. Quapropter extra intellectum non præcindit à singularitate: & cum vniuersalitas, quam habet in potentia, sit extrinseca denominatio in po-

§ 63.

Existentia actualis respondet aptitudinali.

tentia, hæc fundatur in entitatibus singularibus in quantum sunt similes.

§ 64.

Natura secundum se extra intellectum intrinsecè est singularis: quia extra intellectum tantum sunt possibles Petrus, & Paulus: qui vt sunt similes, habent aptitudinem vt cognoscantur actu confuso, quæ aptitudo ex parte illorum, sunt ipse Petrus, & Paulus tamquam obiectum. Fonseca autem existimauit hanc aptitudinem esse vniuersalitatē formaliter, per quam res possunt esse vniuersales: siue esse vniuersalitates in potentia: quæ vniuersalitates non est formaliter in obiecto sed in intellectu, quia est intellectio confusa possibiliter existens in intellectu.

SECTIO VII.

Vniuersalitas formaliter in intellectu actu consistit, non in specie impressa, aut ente rationis.

§ 65.

Prima sententia. Thomista. Primum argumentum.

Secundum.

Probatum est nullam inesse à parte rei vniuersalitatē; neque possibilem; cum igitur sint conceptus vniuersales: disquirendum est vbi nam sit ratio formalis, per quam vniuersalia constituuntur? Prima sententia adfirmat, vniuersale formaliter consistere in specie impressa, quam tenent Thomista nonnulli, opinantes vniuersale fieri per abstractionem intellectus agentis. Probatum primo, quia intellectus agens abstrahit naturam à phantasmatibus: sed natura in phantasmatibus est indiuidua, & singularis: ergo intellectus agens illam abstrahit à singularitate. Secundo species impressa est vniuersalis in representando: ergo denominat obiectum vniuersaliter representatum: ergo obiectum habet vniuersalitatē representationis ab specie impressa.

§ 66.

Impugnatur. Species impressa non est formalis, sed virtualis representatio obiecti.

Impugnatur hæc sententia: quia species impressa non est formalis representatio obiecti, sed tantum virtualis, in quantum continet virtutem actiuam producendam cognitionis: ergo species impressa non est ratio formaliter constituens vniuersale: patet consequentia, quia vniuersalis representatio debet esse forma, quia debet immediate denominare obiectum: species autem impressa non illud denominat, sed potentiam, quia effectus formalis speciei est reddere potentiam potentem cognoscere, illam complendo ex parte obiecti: est ergo species vnitas vniuersalis in actu primo: quia constituit potentiam proximè ad cognitionem vniuersalem. At species ea præcisè ratione representat, quia potest efficere representationem: non quod ipsa sit representatio. Ostendam autem disput. 6. à §. munus speciei impressæ esse constituere rem in esse obiectiuo & cognoscibili, non formaliter, & in actu secundo, sed virtualiter tantum, & in actu primo.

§ 67.

Ad primum. Intellectus agens quomodo abstrahat. Ad secundum. Species est vniuersalis in representando virtualiter.

Ad primum respondetur, intellectum agentem non abstrahere vniuersalia à singularibus: sed species spirituales à materialibus: vtraque autem idem representant obiectum. Ad secundum respondetur, speciem non esse vniuersalem in representando formaliter, sed virtualiter: vnde cum representatio virtualis non sit simpliciter representatio, sed secundum quid, non potest esse simpliciter vniuersalitas, neque obiectum denominatur propriè ab specie representatum, sed à cognitione.

§ 68.

Communior Thomistarum opinio fert formam

vniuersalitati consistere in ente rationis, effectiue resultantem ex actu confuso: quo cognoscitur natura communis. Probatum primò, quia vniuersale est ens rationis: non pro materia (id est obiecto) ergo pro forma; alioqui daretur vniuersale à parte rei. Non vrget argumentum: quia vniuersale est ens rationis, id est à ratione, & intellectu dependens, in quem sensum explicui S. Thom. de obiecto logica: datur autem à parte rei vniuersale, quia à parte rei datur extrinseca denominatio, quia sicut à parte rei datur cognitio confusa plurium, ita & vniuersalitas. Absolutè tamen negari oportet vniuersale à parte rei, quia significat naturam in se vnam, & communem multis à parte rei: sic enim intelliguntur Philosophi, contra Scotum, & Platonem disputantes.

Communior Thomistarum opinio. Primum argumentum.

Respondetur.

Vniuersale quo pacto ens rationis. Vniuersale verum sit à parte rei.

§ 69.

Secundum argumentum. Respondetur.

Probat secundò ex Aristotel. asserente, vniuersalia aut nihil esse, aut posterius esse; ergo sunt entia rationis. Nego consequentiam: vniuersalia enim consistunt in cognitione: quæ posterior est suo obiecto: nam obiectum prius est ens reale, deinde cognoscibile, seu verum.

§ 70.

Tertium argumentum.

Respondetur ad hominem.

Probat tertio, quia sequeretur speciem humanam, & equinam in ratione specie & secundo intentionaliter differre specie inter se: consequens est falsum, ergo. Probatum maior, quia cognitio representans hominem vt sic, specie differret à cognitione equum vt sic representante: sed illæ cognitiones per te sunt species formaliter: ergo. Minor non animo aduertit ab aduersarijs se hoc argumento impugnari: quia illud ens rationis resultantem ex cognitione hominis, erit distincta speciei ab ente rationis, quod resultat ex cognitione equi: sicut ex cognitione animalis resultat generalitas, quæ est distincta speciei ab specieitate: similiter ex cognitione hominis, & ex cognitione equi resultabunt duo entia rationis, specie distincta: nam actus, vnde resultant, & obiecta, sunt distincta speciei. Negatur igitur sequela: ad probationem respondetur, illas duas cognitiones physicè quidem differre specie, cum sint intrinsecè inæquales: logicè verò esse eisdem speciei, quia vtraque representat obiectum prædicabile de pluribus in quibus completè: vnde logico instituto sunt omnino similes, sicut ens reale, & rationis, substantia, & accidens, licet physicè differant, logicè conueniunt in ratione vniuersalis. Vide quæ dixi in logica. Idemque ipsi dicent de suo ente rationis.

Cognitiones vniuersales differunt physicè, non logicè.

§ 71.

Quartum argumentum.

Quartò arguunt, quia formale vniuersale est vnitas: seu aptitudo, per quam obiectum est aptum inesse multis: sed hæc vnitas non potest esse actus intellectus: ergo est ens rationis: consequentia patet, quia nihil restat: minor probatur: quia cognitio habet vnitatem singularem: vnitas autem singularis, non potest esse vnitas efficiens vnum in multis: quia vnitas singularis facit vnum numero: ergo actus intellectus non potest esse forma vniuersalis. Dices, cognitionem esse singularem in essendo: vniuersalem autem in representando. Contra, quia illa entitas cognitionis, est formaliter representatio: sed illa entitas est singularis: ergo illa representatio est singularis in representando, quia vnitas in representando est idem cum vnitate in essendo.

§ 72.

Respondetur ad hominem.

Contra, illa entitas rationis, quam tu fingis in obiecto, est intrinsecè singularis, quia illa est indiuisibilis in alias entitates, quæ sint idem cum illa, & de quibus illa sit prædicabilis: ergo est singularis: patet ex dictis: ergo non potest esse vnitas vniuersalis: hæc consequentia contra te patet ad hominem. Confirmatur, specieitas, quæ resultat

Confirmatur.

ex cognitione Petri de homine, est eiusdem ratio- nis infima cum specieitate, quæ resultat ex cog- nitione Pauli de eodem homine: neque magis differunt quàm illæ cognitiones vnde resularunt: sed illæ cognitiones numero differunt in eadem specie infima, & sunt omnino singulares: ergo etiam illæ specieitates sunt singulares intra cam- dem speciem infimam.

§. 73. *Obiectio.*
Respondetur.
Dices; illas entitates in se esse singulares, at verò constituere naturam vniuersalem & cõmunem. Contra. ergo iam non est contra rationem vni- tatis singularis, constituere rem aptam in esse mul- tis: quid igitur ni hoc conueniat actui intellectus? Dices illam entitatem non esse singularem intrin- secè, sed vniuersalem, at verò in ratione vniuer- salis ab alijs differre, vel conuenire numero, vel specie, sicut hoc, & illud genus, numero tantum distinguuntur: genus verò & differentia differunt specie. Contra, quia licet hoc, & illud genus in ratione vniuersalis sint singularia, vel dicantur dif- ferre numero; simpliciter tamen non sunt singu- laria: nam singularia simpliciter debent simplici- ter esse vnum: genus autem simpliciter non est vnum sed plura, at verò illa entitas rationis non est simpliciter plures entitates, sed vna, vnde non aprè adducitur consequentia à natura generica ad illam.

§. 74.
Vnitatis vni- uersalis non constituit ob- iectum intrin- secè, sed ex- trinsecè vni- uersalis re- spectu sui: ex- trinsecè vni- uersalis re- spectu obiecti, & qua ra- tione.
Ad argumentum in §. 71. distingo maiorè: vni- tatis vniuersalis est ratio constituens obiectum vnum intrinsecè in multis; nego maiorem: extrinsecè & per intellectum vnum, concedo maiorem: ad pro- bationem distingo antecedens: cognitio habet vnitatem singularem sibi intrinsecè, per quam est indiuisibilis in plures cognitiones, concedo ante- cedens: habet vnitatem singularem in repræsen- tando, nego antecedens: ergo etiam vnitatem sin- gularem non posse esse vnitatem vniuersalem ex- trinsecam obiecto: nam, licet tota essentia actus sit repræsentatio, & sit repræsentatio intrinsecè singularis: est etiã essentialiter repræsentatio vni- uersalis, quia ad hoc sufficit si tota illa repræsen- tatio in se singularis, repræsentet confusè plura in- diuidua, & in particulari nullum; ad quod signi- ficandum dicitur actus singularis in essendo, & vni- uersalis in repræsentando: quia licet in se sit indiuisi- bilis, repræsentat tamen plura. Vnde cognitio cla- ra de Petro dicitur singularis in repræsentando, quia repræsentat vnum singulare tantum: & hæc vox Petrus est singularis in essendo, & repræsentando, vox autem homo singularis in essendo, & in repræ- sentando vniuersalis: etiam color est singularis in essendo, & in cauendo: Deus autem singularis in essendo, vniuersalis in cauendo: quia hæc deno- minatio vniuersalis desumitur ex pluralitate obie- ctorum, & effectuum. Neque negabit vllus con- ceptus vniuersales in repræsentando.

§. 75.
Actus & ob- iectum qua ratione mu- tuo accipiant vnitatem.
Itaque obiectum habet vnitatem extrinsecam à confusione actus; actus autem essentialiter habet vnitatem vniuersalem in repræsentando, à plura- litate obiectorum similium; vt obiectum denomi- natur extrinsecè cognitum à cognitione, & hæc essentialiter pender ab obiecto; ita denominatur extrinsecè cognitum confusè; & cognitio essen- tialiter pender à pluralitate similium: est ergo re- præsentatio singularis in essendo, & vniuersalis in repræsentando: quia licet in se est indiuisibilis in plures repræsentationes; tamen tota illa repræsen- tar plura vt similia. Distinguitur autem ratione in essendo & in repræsentando: quia in repræsentando connotat obiecta: in essendo autem connotat indiuisiõnem in se vt patet §. 83.

Quintò arguunt, quia vnitatis vniuersalis tan- tum habet esse obiectiue in intellectu: ergo est ens rationis; probatur antecedens, quia natura non sunt vniuersales, nisi in quantum obijciuntur in- tellectui. Sed in scripto queritur nodus: negatur ante- cedens: quia vnitatis vniuersalis habet esse formaliter in intellectu; similiter effectiue, & materialiter: obiectum autem sicut non cognoscitur nisi quan- do obijciuntur intellectui, ita nisi tunc non est vni- uersale: quod est extrinsecam denominatio ab actu confuso. Itaque natura, quæ denominatur vni- uersalis, est à parte rei extra intellectum: vnitatis autem, & ratio denominandi est à parte rei in in- tellectu.

§. 76.
Quintum ar- gumentum.
Respondetur.
Vnitatis vni- uersalis ha- bet esse for- maliter in intellectu: ita effectiue, & materialiter.
Dico primò. *Ens rationis non potest esse forma deno- minans vniuersale.* Probat, quia natura sunt vni- uersales sine vlla fictione: sed ens rationis est fictio, vt patet ex disputatio. 19. sectio. 1. ergo ens ratio- nis non facit vniuersale. Maior est clara, quia si vniuersalia fierent cum fictione, essent purè men- dacia: quorsum igitur de mendacijs tam longam disputationem texeremus? tum etiam, quia ad faci- endum vniuersale, non est opus aliquid affirma- re, vel negare: at verò fictio non potest esse, nisi vel affirmando, quod non est, vel negando quod est. Tandem quia cognoscere Petrum sine singu- laritate, nullam includit fictionem: non enim af- firmatur Petrus distingui realiter à sua singulari- tate: sed cognoscitur quod habet, licet non cogno- scantur clarè omnia quæ habet.

§. 77.
Prima con- clusio.
Ens rationis non est for- ma vniuer- salitatis.
Vniuersalia non sunt fi- ctione.
Dices: ex actu confuso efficienter resultare ens rationis. Sed hoc valde impugno ea disput. 19. & disp. 1. logicæ sectio 3. Deinde infra probabo, ad- missa hæc resultantia entis rationis in illo nõ con- sistere vnitatem vniuersalem. Obijcis S. Thom. opusc. 55. sub initio asserentem vniuersale esse ens rationis. Verum S. Thomas esse rationis non accipit pro esse fictio, sed pro intentionali in anima per cognitionem: cuius hæc sunt verba. *Tangitur in hoc duplex esse vniuersalis, vnum secundum quod est in rebus: aliud secundum quod est in anima: & quan- tum ad istud esse, quod est rationis, habet rationem prædicabilem.* Ecce esse in anima vocatur à Sancto Thom. esse rationis, id est, per actum rationis: anima enim est ratio: nonnulli autem discipuli Sancti Thom. ansam arripiunt ex sono rationis, Thomistæ an- sam arripiunt ex solo ver- bo.

§. 78.
Obiectio.
S. Thomas explanatur.
Dico secundò, vnitatem vniuersalem consistere in actu intellectu. Ita S. Thom. expressè, nuperrime citatus opusc. 56. & passim adfirmat vniuersale cõ- sistere in actu vel imagine, plura repræsentante: ita Pat. Suarez) vt possum colligere ex quinque primis sectionibus, disput. 6. Metaphysicæ, sed clarius sect. 6. num. 2. pro qua adducit Sorum, quæst. 3. vni- uersalium. artic. 1. dub. 2. adducentem etiam Sco- tum; & S. Thom. estque in nostra Societate com- muniõ.

§. 79.
Secunda con- clusio.
Vnitatis vni- uersalis est actus intelle- ctus.
S. Thom. P. Suarez. Sorus. S. Thom.
§. 80.
Dupliciter fieri potest vniuersale.
Probationi præmitto: vniuersale posse fieri vel directè per actum cognoscentem singularia con- fusè: vel per alium actum reflexum considerantem conue

conuenientiam naturæ communis cum inferiori- bus: qui vocatur *natura comparata*: de qua sectio- ne sequente. Probat, igitur conclusio primò: quia actus, qui repræsentat naturam humanam in commune, & sine singularibus; cognoscit aliquod obiectum, quod sit verum ens reale: ergo illud obiectum vt est obiectum talis actus, habet ali- quam vnitatem: quia vnitatis comitatur ens: sed vt est obiectum illius actus non habet singularem vnitatem formaliter: quia ille actus non repræ- sentat aliquod singulare in singulari: ergo habet vnitatem vel vniuersalem, vel naturæ secundum se; tunc sic, sed illa vnitatis provenit formaliter ab illa cognitione, ergo illa cognitio est ratio forma- lis constituens naturam vniuersalem, vel secun- dum se: probatur minor: quia illa cognitio est ratio formalis abstrahens naturam à singularibus: sed ratio abstrahens naturam à singularibus, est ratio illam constituens, vel vniuersalem, vel secun- dum se: ergo. Minor parebit sectio. 9. Est que apud omnes in confesso: probatur maior, quia abstra- here naturam à singularibus, est cognoscere natu- ram, non cognitum singularitatem in singulari, est enim eiusmodi cognitio quædam quasi separa- re vniuersalem conceptus obiectiui ab alio; cognosce- re autem vnum sine alio est effectus formalis cog- nitionis.

§. 81.
Confirmatio.
Confirmatur, ante illum actum natura erat sin- gularis: quia ante operationem intellectus nihil est non singulare: & quando per illum actum cog- noscitur natura, illa constituitur sine singularita- tibus in singulari: ergo formaliter per illam cog- nitionem constituitur natura vna vnitatis non singu- lari; ergo vel vniuersali, vel naturæ secundum se: quia non datur quarta vnitatis.

§. 82.
Obiectio.
Ens rationis resistens ex actu iam sup- ponit naturam vniuersalem.
Dices, ex illo actu abstractiuo resultare efficien- ter vnitatem vniuersalem, vel naturæ secundum se; quæ sit ens rationis. Verum hæc efficientiam re- ieci ea disputatio. 1. logicæ, sectio. 3. Qua admitta, impugnat hæc sententia: quia prius ratione est ille actus abstrahens, quàm talis efficientia entis rationis; nam prior ratione est causa quàm effe- ctus: ergo in illo priori obiectum talis actus est ab- stractum à singularitatibus; ergo in illo priori ha- bet vnitatem non singularem: ergo vel vniuersa- lem, vel naturæ secundum se; porò obiectum ha- bere aliquam vnitatem patet: quia hæc est indiui- dus comes entis; ergo illud ens rationis, quod per te fingitur, non constituit formaliter, sed supponit vniuersale.

§. 83.
Alia proba- tio.
Ad quod aduerte: iuxta omnes sententias natu- ram fieri vniuersalem vel per actum directum, quo præcinditur à singularitatibus: vel per notitiam comparatiuam, per quam reflexè concipitur vt conueniens pluribus: vel per actum confusè repræ- sentantem plura indiuidua vt similia: sed præcin- ditur à singularibus, vel consideratur vt conue- niens pluribus, vel repræsentantur confusè plura vt similia, formaliter per actum intellectus, ergo vniuersale formaliter constituitur per actum intel- lectus. Igitur ens rationis resultat ex illis actibus, iam supponit obiecta denominata per tales actus. Etenim actus ille separans naturam à singularibus constituit naturam in esse obiectiuo in intellectu: quia repræsentat naturam ipsam: item dat singu- laribus negationem eiusdem esse obiectiui in in- tellectu; quia per illam non cognoscuntur singu- laria formaliter: ergo formaliter & non efficien- ter per actum illum accipit natura distinctionem rationis ab indiuiduis. Probo consequentiam; quia ille actus formaliter cognoscit naturam absque in-

diuiduis: ergo ille actus formaliter constituit na- turam secundum se, vel vniuersalem, quia singu- laria sunt quæ efficiunt illis statibus; ea autem sin- gularia amouentur formaliter illo actu: ergo.

§. 84.
Secundum ar- gumentum.
Actus seipso denominat obiectum vni- uersale.
Secundò sic argumentor, actus ille est vniuer- salis in repræsentando: non quia obiecta cognita sint plura cognita vt plura; nam actus cognoscens plura in particulari, licet aliquo modo sit vniuer- salis in repræsentando, non est vniuersale logi- cum: de quo agimus: sed est actus omnino equi- uocus; ergo ille actus est vniuersalis logicè, quia repræsentat plura, non vt plura; sed confusè vt conueniunt in aliqua ratione communi: neque po- test dari tertia ratio, per quam sit actus vniuersalis: ergo ille actus denominat obiectum vniuersaliter repræsentatum: sed per hanc denominationem constituitur obiectum formaliter vniuersale: ergo vniuersale formaliter consistit in actu intellectu. Probat minor: quia esse vniuersaliter repræsen- tatum, vel cognitum, est cognosci naturas com- munes non cognitum singularibus in singulari: nam tunc cognoscitur homo: verbi gratia, & non Petrus, & Paulus in particulari: ergo aliquid vtri- que commune: sed hoc vtriq; commune non fuit factum commune ante hanc operationem in- tellectus: cum à parte rei nihil sit commune; ergo per illam formaliter factum fuit commune. Pa- ter consequentia: quia illa tollit formaliter ab ob- iecto differentias singulares officientes communi- tati: quia illa considerat naturam latentibus sin- gularibus: sed ratio formalis tollens singularia est ratio formalis constituens naturam communem positiuè, aut negatiuè (de quo sectio. 9.) ergo. Minor patet: quia sublati differentiis quidquid manet, est commune; alioquin maneret aliqua differentia. Immo, licet hinc sequatur ens ratio- nis, non sequitur vt efficiat naturam formaliter communem; sed potius sequitur ex natura con- stituta formaliter communi per actum illam for- maliter abstrahentem, & constituentem absque differentiis.

§. 85.
Confirmatio.
Confirmatur. Vniuersale formaliter consistit in aptitudine ad essendum, & prædicandum de mul- tis: sed ille actus intellectus constituit obiectum prædicabile de multis, quia immediatè disponit in- tellectum ad prædicationem, vt probauit, disput. 3. Logicæ sect. 2. ergo in illo actu consistit essentia vniuersalis.

§. 86.
Vnitatis singu- laris & vni- uersalis in ipso actu sunt idè realiter.
Rogas, quo differat vnitatis singularis actus ab vniuersali? Respondeo, re non differre, sed vni- tatem actus singularem dicere ineptitudinem, vt actus ille diuidatur in alios actus: vniuersaliter actus consistere in eo, quod per talem actum ho- mo, verbi gratia, cognoscatur vt diuisus, atque di- stinctus ab omnibus, quæ non sunt homo: & vt non cognoscantur distinctè omnia, quæ sunt ho- mo: quod est cognoscere clarè rationem homi- nis vt sic, non discernendo inter Petrum & Pau- lum.

§. 87.
Conclusio hæc est B. Thom.
Tota hæc conclusio, & solutio quarti argumen- ti, iidem verbis traduntur à B. Thom. opusc. 55. post initium. *Eius autem vniuersalitas, id est cog- nitionis non est ex hoc, quod est in anima, sed ex hoc quod comparatur ad multa singularia se habentia opinata.* Ecce vniuersalitas actus ex similitudine indiuiduo- rum, &c. *Est enim illa in solo intellectu singularis, & est vniuersalis in quantum habet rationem uniformem ad omnia indiuidua, &c.* Videatur totum illud opu- scul. & 56. Vnde concludo vnitatem singularem actus esse eius attributum; vniuersalem autem esse essentiam; quia essentialiter est repræsentatio vni- uersalis.

Circulus vi-
tatur. formis plurium. Neque est circulus, quia ad talem confusionem requiritur fundamentum in obiecto, quod est similitudo: & ex parte intellectus requiritur indistinctio, & hæc dat unitatem pluribus, & plura præbent fundamentum.

§ 88. Tertiò efficaciter probatur à priori, explicando rationem huius unitatis quæ est per analogiam ad realem: intellectus non potest facere obiecta vnum realiter, quando illa sunt realiter plura, tum quia ostendi disputatione 4. ea quæ semel realiter distinguuntur, non posse fieri vnum realiter: tum quia intellectus sua consideratione nihil reale trahit in obiecta, sed illa denominat extrinsecè cognita: ergo intellectus obiecta realiter distincta facit vnum, non reali unitate, sed rationis: quia ratio ea non diuidit, sed relinquit indiuisa, & consequenter, relinquit ea vnum; intellectus autem obiecta diuidit cognitione, quia circa illa non nisi per cognitionem versatur. Quid igitur erit obiecta cognitione diuidere, nisi ea in suas partes secare cognitione clara, & expressa singularum, in singulari: Diuisionem, constat è summulis, esse modum sciendi, quo res scitur per suas partes: sic diuisio explicans compositum physicum, illud diuidit in partes physicas: vt homo diuiditur in corpus, & animum: item compositum metaphysicum diuidit in partes metaphysicas, vt hominem in animal, & rationale: iridem rationes communes diuidit in particulares per earundem differentias: quæ rationes particulares sunt partes subiectiuæ communium: vt animal in rationale, & irrationale: hominem in Petrum, & Paulum: ergo diuisio obiecti per intellectum est clara cognitio partium alicuius obiecti; illarumque discretio: veluti diuisio realis ligni, est illius realis in suas partes dissectio.

§ 89. Hinc poterimus deducere, unitatem, quam ab intellectu habent obiecta, esse cognitionem confusam eorumdem obiectorum. Nam diuisio explicat naturam rei per eius partes, quia est modus sciendi; ergo ante diuisionem illæ partes non fuerant intellectu diuisæ: alioquin diuisio non explicaret naturam rei, si præmitteretur explicata. Dubitatur ergo, quas partes habeat homo? Respondetur, corpus & animum. Ecce homo non fuerat diuisus; sed diuisione diuiditur. Ergo per actum quo apprehensus fuit homo, non fuerat diuisus in suas partes, siue partes non fuerant diuisæ; ergo fuerant non diuisæ: patet consequentia, quia diuisio & non diuisio opponuntur contradictoriè: ergo fuerant factæ vnum per actum quo cognita fuerunt; quin diuiderentur: patet consequentia, quia res sunt formaliter vnum per eam rationem, per quam sunt indiuisæ (vt ex communi definitione unitatis constat) sed per actum, quo representatur homo confusè, partes non erant diuisæ per intellectum, ergo per illum actum formaliter sunt vnum ratione. Quia cognitio abstractiua formaliter considerat rationem communem; in qua inferiora nullam habent differentiam, nec diuisionem: tota enim diuisio est ab inferioribus; ergo in illo conceptu communi non est diuisio; ergo indiuisio, quæ est carentia diuisionis: ergo ille actus constituit formaliter indiuisum ratione: ergo vnum.

§ 90. Actus diuidens opponitur contradictoriè carentiæ sui: quæ carentia non vnit obiectum: sed tantum facit potentiam non diuidentem: de hac indiuisione non ago. At verò circa diuisionem obiectiuam versantur duo actus. Alter quo cognoscitur diuisum confusè; verbi gratia. *Homo*, vt actus

de definito: alter versatur clarè, diuidens hominem in Petrum & Paulum: sicut actus definiens clarè attingit obiectum definitum. Dico ergo, *actum illum confusum de diuiso, esse unitatem diuisi: siue à quo obiectum dicitur vnum ratione & per intellectum*: quia vniuit partes, & fecit eas vnum: quia eas non distinxit clarè: ergo sicut diuisio est diuisio propter claritatem, qua partes attingit: ita indiuisio est indiuisio propter confusionem, qua eadem partes attingit: ergo actus ille confusus est indiuisio. Nam actui claro opponitur actus confusus circa idem obiectum. Vnde sicut in physicis antiquam lignum intersectetur in partes, supponitur vnio earundem partium; & qui eas iam unitas non secat; non facit, sed supponit eas vnum; eas autem fecit vnum, qui eas vniuit: ita in intellectu, partes facit vnum actus ille per quem vniuntur confusione; carentia autem actus diuidentis non facit eas vnum; diuisio autem eas iam factas vnum diuidit.

Constat ergo unitatem rationis esse actum confusum partium, sicut diuisio est actus clarus circa easdem. Nec hæc diuisio, & unitas opponuntur priuatiuè, sicut physica diuisio & non diuisio, quia in physicis formaliter diuiduntur per carentiam vnionis: ratione autem non nisi claritate actus. Imo est discrimen, quod physica diuisio est carentia vnionis: unitas autem est conceptus positius; at in intellectu, diuisio est claritas, quæ est conceptus positius: unitas autem est confusio, quam fortè dicit aliquis, esse carentiam claritatis: vel saltem per carentiam explicatur. Metaphora autem sumitur, quia sicut physica compositione partes in se plures coniunguntur in vnum compositum, & quodammodo quasi miscentur; ita per actum confusum coagmentantur, miscentur, nec discernuntur: sicut autem diuisio physica partes diuidit, dissectat, diuellit & separat, eaque facit quasi sui iuris; ita & diuisio intellectus partes confusè cognititas discernit, & diuidit, facitque apparere distinctæ.

Vnde argumentum efformo. Nec species impressa, nec ens rationis sunt diuisio intellectus: ergo nec sunt indiuisio, nec unitas: patet consequentia, à §. 86. quia unitas opponitur diuisioni, species autem impressa non opponitur actui diuidenti: nec item ens rationis: nam ens rationis non opponitur actui claro magis, quam cuius enti reali; nec quam actui, è quo resultat. Nec illa duæ res habent confusionem oppositam claritati diuisionis: sed illa confusio est in actu. Deinde species impressa, quo modo vnit formaliter obiecta? Nam circa illa non versatur, nisi media cognitione, ens autem rationis quomodo vnit obiecta: nam si est vnio facta: ergo actus est ratio formalis fingendi. Nec hoc dici potest; diuisio enim, quæ opponitur vnioni, non tollit fictionem vllam: sed tantum tollit confusionem prioris actus, sicut definitio tollit confusionem definiti.

Quando ergo cognoscuntur Petrus & Paulus, tunc homo & diuiditur à quolibet alio (vt patet) & diuiditur in se: homo enim non habet partes subiectiuas, in quas diuidatur, nisi in Petrum, & cætera indiuidua: qui actus ea clarè representans, nullam dat unitatem homini: sed eam tollit. Quando autem cognoscitur homo, quin clarè cognoscantur Petrus & Paulus, tunc diuiditur homo à non homine: sed non in se: quapropter Petrus & Paulus vniuntur confusione eius cognitionis: à qua habent unitatem rationis, sicut habent pluralitatem, & diuisionem rationis per claritatem actus: quo

quo clarè cognoscuntur. Quæ omnia docet expressè S. Thomas opuscul. 55. & 56. adducendus sect. 10.

quo clarè cognoscuntur. Quæ omnia docet expressè S. Thomas opuscul. 55. & 56. adducendus sect. 10.

quo clarè cognoscuntur. Quæ omnia docet expressè S. Thomas opuscul. 55. & 56. adducendus sect. 10.

quo clarè cognoscuntur. Quæ omnia docet expressè S. Thomas opuscul. 55. & 56. adducendus sect. 10.

SECTIO VIII.

Per quem actum fiat vniuersale?

§ 94. PONO tres intellectus actiones: apprehensionem simplicem, iudicium, discursum; de quibus disput. 7. de anima. Simplex apprehensio, alia abstractiua, id est, apprehensio directa naturæ vniuersalis, illam præcindens, & representans sine suis inferioribus; alia comparatiua, id est, apprehensio reflexa naturæ sic abstractæ, illam apprehendens, & quasi conferens cum prædicabilitate, & relatione ad sua inferiora: quapropter nuncupatur *notitia comparatiua*. De his omnibus quæstionem instituo.

§ 95. Dico primò. *Per notitiam abstractiuam, qua apprehendimus naturam sine singularitatibus abstractam ab vno, vel pluribus inferioribus, fit vniuersale formaliter*. Dixi, *abstractam ab vno, vel pluribus inferioribus*, consultò abstractans ab ea quæstione de turbe natura secundum se, nec singularis, nec vniuersalis: de qua sectione sequenti. Probatum conclusio, quia illa notitia tribuit naturæ vniuersaliter, & prædicabilitatem: ergo illa notitia facit naturam vniuersalem: patet antecedens; quia illa notitia est vniuersalis in representando, & disponit intellectum vt illud obiectum possit prædicare de inferioribus: sed hoc est naturam fieri vniuersalem, & prædicabilem: ergo natura fit vniuersale, & prædicabile per notitiam abstractiuam. Probatum maior, quia illa notitia denominat obiectum vnum in pluribus; quia confusè cognoscit rationem communem abstractam à pluribus indiuiduis, à qua notitia habet obiectum communitatem, & unitatem; (quia vt dixi à §. 89.) actus confusè terminatus ad plura, eadem vnit, & facit vnum; item eadem notitia disponit intellectum ad prædicandum obiectum de inferioribus: in quibus similem viderit rationem: ita vt ex parte prædicati nihil aliud requiratur; quamuis ex parte subiecti requiratur eius apprehensio: ergo per talem actum natura fit vna in multis, & prædicabilis de multis.

§ 96. Confirmatur primò, ille actus non est singularis in representando: ergo est vniuersalis. Confirmatur secundò: talis natura representata per illum actum est apta ad existendum in pluribus: ergo est vniuersalis: antecedens probatur; quia illa apprehensio immediatè disponit intellectum ad prædicandum illam naturam de suis inferioribus: sed hoc est illam esse aptam inesse multis; & quia obiectum à parte rei est in multis, cum à parte rei sint multa, & per illum actum obiectum habet unitatem; quæ unitas in eo consistit, quod actus ille, cum sit confusus, ita cognoscit plura, vt non possit in particulari discernere vnum ab alio; propterea omnia cognoscit ac si essent vnum, id est, non magis ea distinguit, quam si non essent distincta, quia *inter similia vt similia non est distinguere*, & ille actus tantum cognoscit similia vt similia: item per illum actum immediatè disponitur intellectus ad constituendum tale obiectum in multis per actualem prædicationem, id est, ad prædicandum de multis.

§ 97. Notitia abstractiua disponit obiectum prædicabile. Quod probatur; quia intellectus ad iudicium, & secundam operationem disponitur per primam, qua apprehendit conuenientiam subiecti Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

quod probatur; quia intellectus ad iudicium, & secundam operationem disponitur per primam, qua apprehendit conuenientiam subiecti

quod probatur; quia intellectus ad iudicium, & secundam operationem disponitur per primam, qua apprehendit conuenientiam subiecti

quod probatur; quia intellectus ad iudicium, & secundam operationem disponitur per primam, qua apprehendit conuenientiam subiecti

quod probatur; quia intellectus ad iudicium, & secundam operationem disponitur per primam, qua apprehendit conuenientiam subiecti

quod probatur; quia intellectus ad iudicium, & secundam operationem disponitur per primam, qua apprehendit conuenientiam subiecti

quod probatur; quia intellectus ad iudicium, & secundam operationem disponitur per primam, qua apprehendit conuenientiam subiecti

quod probatur; quia intellectus ad iudicium, & secundam operationem disponitur per primam, qua apprehendit conuenientiam subiecti

cum prædicato: nam antequam illam conuenientiam apprehendat, non potest determinari ad prædicandum; posita autem tali conuenientia, statim redditur promptus ad illam prædicandam, quid enim aliud requirit ex parte apprehensionis? sed per illam notitiam intellectus apprehendit conuenientiam subiecti cum prædicato: cognita enim ratione communi hominis & postea per alium actum videns Petrum, aut alium hominem, statim prædicat de illis rationem communem hominis; itaque actus ille obiectum à parte rei existens in pluribus, & quod est idem realiter cum illis, abstrahit ab illis: & in eo omnia inferiora adunat (vt aiunt) quia tantum cognoscit rationem in qua sunt similia; non diuidendo eorum differentias.

Dices non posse prædicari hominem de Petro nisi per actum aliquem reflexum apprehendatur conuenientia Petri, & hominis; hic autem actus est notitia comparatiua; ergo. Nego maiorem: sufficit enim apprehensa ratione hominis, apprehendere Petrum, vt de illo prædicetur ratio communis hominis, quia, quæ reperiuntur in primo conceptu obiectiuo, reperiuntur etiam in secundo: & hoc est apprehendere conuenientiam subiecti cum prædicato, non in actu reflexo, & signato (vt aiunt): sed in actu exercito, & directo.

Secundò sic argumentor: ille actus abstractiuus præcindit naturam à pluribus singularibus, & eam abstrahit ab illis; quia eam representat sine suis singularitatibus: item illa natura non potest dici secundum se, quia non præcinditur ab vno singulari solo: sed à pluribus: ergo illa natura fit vniuersalis per talem actum: patet consequentia; quia natura fit vniuersalis, quando præcisà à pluribus singularibus, apprehenditur secundum id in quo illa omnia conueniunt: conueniunt autem in ratione communi prædicabili: ergo illa est ratio communis prædicabilis.

Dices primò, vniuersale dicere relationem ad sua inferiora, ac proinde non posse fieri nisi per notitiam comparatiuam, quæ supposita iam prima abstractione fingat in ipsa natura talem relationem, vel saltem apprehendat. Contra, quia vniuersale non dicit relationem quasi prædicamentalem: sed quasi transcendentalem, siue essentialem, quæ relatio consistit formaliter in illa extrinseca denominatione, & apprehensione directa, per quam natura constituitur superior, & apta inesse multis. Vnde ad vniuersaliter non indiget tali cognitione reflexa. Quod ita confirmo; quia illa cognitio reflexa tantum est consideratio communitatis naturæ; & illius abstractionis à suis singularibus, cui tribuit relationem superioris ad inferiora: ergo ista reflexa cognitio iam supponit ipsam communitatem naturæ; quia relatio quasi prædicamentalis iam supponit extrema referenda, & consideratio supponit obiectum: sed illam communitatem præhabuit natura per notitiam abstractiuam directam: ergo vniuersale fit formaliter per abstractiuam notitiam.

Dices secundò, disput. 1. Logicæ, sect. 2. à nobis affirmatum, primam operationem intellectus non esse obiectum logicæ: sed vniuersalia sunt obiectum logicæ: ergo, vel vniuersale non fit per simplicem apprehensionem; vel simplex apprehensio pertinet ad logicam. Respondi vniuersalia secundum se non spectare ad logicam; è qua ea reieci; spectare autem ad logicam, vt sunt subiectum & prædicatum; aut partes alicuius propositionis; vt sic autem non sunt obiectum apprehensionis: sed iudicij vt ibidem ostendi.

T t t 2 Item

T t t 2 Item

T t t 2 Item

T t t 2 Item

T t t 2 Item

T t t 2 Item

§. 102. Item prædicabilitas, quæ spectat ad logicam, non est, quæ consistit in simplici apprehensione, intellectum disponente ad prædicandum: sed consistit in ipsa prædicatione, non actu, sed potentia existente; quia scientiæ communiter abstrahunt ab existentia suorum obiectorum, ut nos modò non agimus de aliquo ente existente: sed de essentia entis, siue existat, siue non: idem in logica præstiti de prædicatione. Tandem probatur; quia actus ille abstractiuius opponitur aliis actibus abstractiuis clarè cognoscentibus hominem, v.g. illumque diuidentibus in Petrum, & Paulum: ergo quia ille actus confusus abstractiuius dat vnitatem obiectis; quia diuisioni opponitur vnitatis: quam ostendi consistere in consensione actus; sicut diuisio in claritate consistit.

§. 103. Dico secundò. Vniuersale non solum percipitur, & consummatur: sed etiam fit per notitiam comparatiuam. Probatur; quia ea notitia est vniuersalis in representando: ergo illam denominationem vniuersalitatis tribuit obiecto. Confirmatur, illa cognitio representat obiectum confusè, non representans explicitè eius singularitates: ergo abstrahit obiectum à suis singularibus: ergo illud facit vniuersale. Deinde illa notitia immediatè disponit intellectum ad prædicandum vniuersale de singularibus, quia est actualis cõsideratio conuenientiæ inter vtrumque extremum: ergo constituit vniuersale.

§. 104. Dices, quando res facta est, non est iterum faciendâ, ne actum agatur: sed vniuersale est factum per primum actum; ergo non est faciendum per secundum. Distinguo maiorem: quando res fit physice, transeat; quando intentionaliter, nego maiorem; quia hoc genus factionis non est nisi repetita cognitio, aut volitio: sicut ergo res per primum actum cognita fuit confusè, potest eodem modo recognosci aliis actibus confusis, qui sunt vniuersales ob eadem rationes ob quas alij.

§. 105. Aduerte hos actus esse confusos: quibus per descensum disunctiuum prædicatur ratio communis (vt sape dixi): Bene enim Aristoteles dixit, idem esse, homo, vnus homo, & aliquis homo. Item, quando per actum copulatum confusum apprehendo quatuor homines: quaternarius est vniuersalis; quia est communis singulis quaternariis hominum. Et quamuis quatuor homines non sunt prædicabiles de singulis hominibus; tamen ratio hominis in quaternario contenta aded est confusè cognita, vt in ea non distinguatur Petrus à Paulo: nec enim scis vtrum Petrus sit in illo quaternario, an non: ac proinde ex ea parte non tollitur vniuersalitas; licet tollatur de ratione numeri vt sic, & contrahatur ad quaternarium hominum. Potest autem fieri hic descensus in hac propositione. Quatuor homines hoc fecerunt: ergo vel Petrus cum alijs tribus fecit: vel Paulus, &c. quia est proprium naturæ communis.

§. 106. Dico tertio. Non fit vniuersale eo actu, quo de aliquo inferiori prædicatur: quia tunc potius vniuersale contrahitur à sua vniuersalitate, vt cum dico, Petrus est homo, ly homo restringitur ad Petrum. Dicitur autem prædicatio speciei de indiuiduo; quia homo refertur ad operationes communes: restringitur autem per Petreitatem clarè cognitam. Vide, quæ in logica dixi, disput. 4. sect. 3. de contractione generis ad speciem.

§. 107. Dico quartò. Quando iudicium, vel discursus sunt in representando ita vt cognoscantur natura communes, sine suis inferioribus, vt cum dicitur, homo est rationale, per illos actus fit vniuersale. Probo iisdem rationibus, quibus primam, & secundam conclusionem; quia vniuersalitas est cognitio naturæ com-

munis non cognititè explicitè eius inferioribus: sed illi actus sunt cognitio naturæ communis, non cognititè explicitè eius inferioribus: ergo sunt vniuersales. Item illud iudicium determinat intellectum ad prædicandum rationale de Petro & Paulo, cum primum apprehenderit eos esse homines. Item descensu copulatiuo resoluitur illa propositio cum clara cognitione rationalitatis vt sic, & confusa de hoc & illo rationali; quia representat idem, quod simplex apprehensio. Videatur Pat. Suarez, 1. Metaphysica, disput. 6. sect. 6. Totam hanc doctrinam tradit S. Thom. opuscul. 55. rogans vtrum vniuersalitas, siue vnitatis vniuersalis, sit substantia, vel accidens? Respondet, Quod per comparationem quam habet ad animam, est accidens, & est dispositio quadam in anima (id est simplex apprehensio disponens ad iudicium) & est vnum de indiuiduis scientiarum, vel formationum: id est actuum affirmatiuorum, qui sunt scientifici: itaque S. Thom. & in simplici apprehensione, & in composita vnitatem vniuersalem agnoscit. Doctrina huius sectionis in sequenti fiet clarior.

P. Suarez. S. Thom. verbis ea doctrina probatur.

SECTIO IX.

Vtrum detur natura secundum se, quæ nec sit formaliter singularis, nec vniuersalis?

A ntequam obiectum cognoscatur, est indifferens, vt cognoscatur in particulari, vel confusè: tunc autem est singularis, de quo in eo statim nullam quæstionem instituimus. Nam homo (vt rectè ait S. Thom.) non concipitur necessariò in singulari: alioquin nunquam posset in vniuersali cognosci: nec concipiendus est necessariò in communi; alioquin non posset concipi in singulari: homo autem, anequam concipiatur, semper est singularis, quia abstractio à singularibus est per cognitionem: de homine ante cognitionem, non disputo nunc; sed vt subest cognitioni. Quærimus autem an possit natura à singularitate abstrahere, neque esse vniuersalis, neque singularis; sed habere vnitatem, quam vocant formalem; in illo statu abstractionis.

§. 108. Homo est indifferens vt cognoscatur clarè, & confusè.

Sensus quæstionis.

Pater Suarez illa disput. 6. sect. 1. numer. 9. adstruit in rebus vnitatem formalem ratione distinctam cum fundamento in re ab indiuiduali, illamque multiplicari singulis in indiuiduis: quam distinguere etiam videtur ab vnitatis vniuersali: quamuis hoc non ita pateat. Ait enim eo num. 9. vnitatem formalem distingui ab indiuiduali tamquam rationem superiorem ab inferiori. Quæ sententia non differt à Caietanica constituyente statum naturæ secundum se: nec vniuersalem positivè; nec singularem: sed vniuersalem negatiuè. Hæc sententia probatur primò; quia natura abstracta ab vno indiuiduo, retinet aliquam vnitatem: non indiuidualem, quia est ab ea abstracta, nec vniuersalem; quia non apprehenditur vt conueniens pluribus: ergo retinet vnitatem formalem.

§. 109. Opinio Pat. Suarez.

Argumentum.

Aduerte, vnitatem dupliciter posse sumi, vel pro conceptu quidditatiuo, qui vocatur vnus: vel pro attributo entis, quod per negationem explicatur. Sic omnia indiuidua habent vnitatem formalem, & indiuidualem; vnitatis formalis consistit in singularitate naturæ: nam singularitas humana est de primo conceptu Petri, & vocatur formalis, quia versatur circa essentiam, quæ est forma; ad quam singularitatem consequitur vnitatis indiuidualis, quæ

§. 110. Duplex vnitatis in vno quoque indiuiduo.

quæ est proprietas primæ singularitatis: item homo in communi habet quidditatiuum conceptum, qui vocatur formalis; ad quem consequitur vnitatis in communi.

§. 111. Respondetur argumento.

Vnitatis formalis abstracta à singulari vno, est vniuersalis.

Ad argumentum, naturam sic abstractam habere vnitatem formalem vniuersalem: & habere attributum entis: & eo ipso quod cognoscatur sine vlla singularitate, eam abstrahi ab omnibus, vt infra patebit: at verò huiusmodi vnitatem formalem esse mediam inter singularem, & vniuersalem, neque argumentum probat, nec P. Suarez contendit. Itaque homo sic abstractus est homo in communi, & vniuersalis, ibique retinet essentiam communem omnibus hominibus, quam possumus vocare, vnitatem formalem. Hanc essentiam communem, & vnam per intellectum sequitur vnitatis transcendens omne ens: quam disp. 4. ostendi esse attributum entis: hæc vnitatis est etiam vniuersalis per intellectum: prima vnitatis essentialis contracta ad Petrum, potest vocari vnitatis formalis. Secunda potest vocari materialis: sed tunc vtraque est singularis, & vna est attributum alterius: ergo vtraque est singularis, vel vniuersalis vtraque: non verò media inter vtramque.

§. 112. Secundum argumentum.

Respondetur.

Secundò argumentantur; quia vnitatis indiuidualis non conuenit naturæ per se ipsam, & secundum se: quia natura non est indiuidua nisi illi addatur aliquid ab ea ratione distinctum; ergo vnitatis formalis distinguitur ab indiuiduali. Hoc argumentum probat, non esse de essentia naturæ concipi vt vniuersalem, neque vt singularem, at verò non probat naturam concipi posse mediam inter singularem, & vniuersalem: nam si apprehenditur clarè, concipitur vt singularis; si verò confusè apprehenditur, fit vniuersalis, & sicut inter has cognitiones non est tertia, ita nec est tertius status naturæ præter singularem & vniuersalem.

§. 113. Tertium argumentum.

Respondetur.

Caietan. S. Thom.

Tertio, non potest intelligi natura communis sine vnitatis formali, at verò præscinditur ab indiuiduali: ergo. Sed restat probandum illam vnitatem formalem in eo statu non esse vniuersalem. Dices Auicenam dixisse, equinitas est equinitas: quod sæpius vsurpat S. Thom. opuscul. 55. & Caietan. non rarò. Sed quid inde? voluit Auicena equinitatem esse indifferentem ad conceptum clarum, vel confusum, & in vtroque concipi conceptum essentialem equi, & in clarè patet ex eodem S. Thom. sine opuscul. 55. & initio 56. nec verò est de essentia equi concipi vt vniuersale, alioquin non posset esse singularis: nec eius essentia est concipi vt singulare, alioquin ei repugnaret vniuersalitas: sed est indifferens ad vtramque cognitionem: quod aperte docet S. Thom. supra: at sicut necessariò concipitur, vel confusè, vel clarè; ita necessariò est, vel vniuersale, vel singulare: neutrum tamen necessariò. Itaque P. Suarez tantum vult, duo indiuidua non solum conuenire in indiuiduatione, vt dicit attributum entis: sed etiam in singularitate humana, vt est primus conceptus Petri, & rationem communem hominis non solum habere vnitatem quæ est attributum entis, quam in Logica disputatio 5. sectione 7. adstruxi, abstrahi ab vnitatibus indiuiduis: quæ quæ vocatur indiuiduationem in communi, sed etiam vult Pat. Suarez hominem vt sic retinere conceptum primarium hominis: dari autem vnitatem mediam inter singularem, & vniuersalem, nec P. Suarez vult, nec probat.

§. 114. Omnis vnitatis aut est singularis, aut vniuersalis.

Igitur omnis vnitatis aut est singularis, aut vniuersalis: singularis existens à parte rei, & cognita in particulari: vniuersalis autem, si confusè concipitur. Probatur: natura abstracta ab vno indiuiduo est formaliter vniuersalis: ergo non datur vnitatis media inter singularem, & vniuersalem. Probatur antecedens: quia natura abstracta ab vno indiuiduo, est abstracta ab omnibus indiuiduis: sed vniuersale fit quando abstrahitur natura ab omnibus indiuiduis, ergo natura cum abstrahitur ab vno indiuiduo fit vniuersalis. Minor est clara, quia natura abstracta ab omnibus indiuiduis est ratio, in qua omnia illa conueniunt; & à parte rei est idem cum omnibus illis: item est in omnibus illis per cognitionem confusam formaliter: vel per ens rationis ex tali cognitione resultans, & talis natura potest de omnibus illis prædicari, quia res potest prædicari de omnibus illis, à quibus abstrahitur: quia omnia illa conueniunt sub ea ratione, & sunt similia in illa; maior autem probatur: quia quando natura præscinditur ab vno singulari, cognoscitur sine vlla singularitate: si enim cum aliqua cognosceretur, esset singularis in cognitione: sed natura cognita sine omni singularitate abstrahitur ab omnibus singularitatibus, quia abstrahi est vnū sine alio cognosci, ergo natura abstracta ab vno indiuiduo abstrahitur ab omnibus.

diuiduo est formaliter vniuersalis: ergo non datur vnitatis media inter singularem, & vniuersalem. Probatur antecedens: quia natura abstracta ab vno indiuiduo, est abstracta ab omnibus indiuiduis: sed vniuersale fit quando abstrahitur natura ab omnibus indiuiduis, ergo natura cum abstrahitur ab vno indiuiduo fit vniuersalis. Minor est clara, quia natura abstracta ab omnibus indiuiduis est ratio, in qua omnia illa conueniunt; & à parte rei est idem cum omnibus illis: item est in omnibus illis per cognitionem confusam formaliter: vel per ens rationis ex tali cognitione resultans, & talis natura potest de omnibus illis prædicari, quia res potest prædicari de omnibus illis, à quibus abstrahitur: quia omnia illa conueniunt sub ea ratione, & sunt similia in illa; maior autem probatur: quia quando natura præscinditur ab vno singulari, cognoscitur sine vlla singularitate: si enim cum aliqua cognosceretur, esset singularis in cognitione: sed natura cognita sine omni singularitate abstrahitur ab omnibus singularitatibus, quia abstrahi est vnū sine alio cognosci, ergo natura abstracta ab vno indiuiduo abstrahitur ab omnibus.

§. 115. Obiectio.

Respondetur.

Ad vniuersale non requiritur vt natura videatur existens in pluribus: sed contrahere ad illa: si enim in pluribus videtur: ergo videntur plura: abstrahere ergo est cognoscere aliquid commune multis, illis non cognititè in particulari. Item requiretetur videri in omnibus; vt esset communis omnibus. Solum ergo requiritur vt cognoscatur cum ordine ad proprietates, in quibus plura sunt similia; ista autem proprietates tam reperiuntur in vno, quam in duobus, & intellectus redditur potens ad prædicandum illam naturam de quocumque indiuiduo, in quo postea viderit similes proprietates; nam si semel concepit principium discurrendi, illud prædicabit de quocumque principio discurrendi in particulari, & sic ille actus representat rationem communem pluribus conuenientem, quam de illis prædicabit, cum ea viderit habere principium discurrendi.

§. 116.

Natura abstracta ab vno, est abstracta ab omnibus.

Dices, talem naturam nullam habere singularitatem, neque item vniuersaliter: quia non est proximè prædicabilis de pluribus, quia non est vna existens in pluribus: ergo habet vnitatem mediam. Nego antecedentis secundam partem: ad probationem respondeo, ad vniuersaliter non requiri vt natura videatur existens in pluribus, quia id non esset eam abstrahere ab inferioribus: sed contrahere ad illa: si enim in pluribus videtur: ergo videntur plura: abstrahere ergo est cognoscere aliquid commune multis, illis non cognititè in particulari. Item requiretetur videri in omnibus; vt esset communis omnibus. Solum ergo requiritur vt cognoscatur cum ordine ad proprietates, in quibus plura sunt similia; ista autem proprietates tam reperiuntur in vno, quam in duobus, & intellectus redditur potens ad prædicandum illam naturam de quocumque indiuiduo, in quo postea viderit similes proprietates; nam si semel concepit principium discurrendi, illud prædicabit de quocumque principio discurrendi in particulari, & sic ille actus representat rationem communem pluribus conuenientem, quam de illis prædicabit, cum ea viderit habere principium discurrendi.

Nec verò opus est vidisse plura singularia, quia non requiritur vt videantur in particulari, quia ab illis vt sic non posset abstrahi ratio communis, sed requiritur vt videantur confusè: eodem modo videntur omnia, quæ sunt illi similia, alioquin non posset prædicabilis constitui de omnibus indiuiduis, quin omnia quis vidisset: ergo sicut constituitur prædicabilis de omnibus, licet à duobus tantum sit abstracta, ita constituitur prædicabilis de pluribus, licet ab vno tantum abstrahatur, quia perinde est ab vno & ab omnibus abstrahi, quia est cognoscere rationem in qua conueniunt, ignoratis omnibus inferioribus. Ratio à priori est, quia ad vniuersale requiritur apprehensio naturæ similis in pluribus, quæ similitudo tam reperitur in vno quam in pluribus, quæ cognita statim redditur intellectus facilis ad illam prædicandam de omnibus singularibus, in quibus eam viderit.

§. 117. Confirmatio prima.

Confirmatur primò, vel concipitur natura in ordine ad accidentia propria Petri, & sic est singularis, vel in ordine ad accidentia pluribus similia, sic autem natura est apta vt sit in illis indiuiduis, Philosophia Petr. Hurt. de Mendozæ.

Confirmatio secunda.

in quibus reperiuntur tales operationes, aut accidentia; nam qui apprehendit hominem esse principium discursus, illum predicabit de quocumque principio discurrendi: sed in vno individuo apprehendit hominem esse principium discurrendi: ergo. Confirmatur vterius: quia illa natura est predicabilis de eo individuo, a quo fuit abstracta: ergo & de omnibus aliis similibus, quia illud individuum non fuit magis clarè cognitum, quàm cetera: ergo non est magis predicabilis de illo, quàm de aliis; ratio à priori, quia ille actus est confusus de suo obiecto: qua confusione omnes partes sui obiecti vnit, quia illas non discernit, ergo per illum actum habet obiectum indiuisiōnem in se, quæ opponitur diuisioni, clarè obiectum in suas partes dissecanti (vt iam probaui.)

§. 118. Obiectio.

Dices posse concipi naturam sine singularibus, & illam non esse predicabilem de pluribus, quia illam repugnat multiplicari, vt Naturam Diuinam, & (in opinione Thom.) Angelicam. Verum non potest natura diuina apprehendi sine singularitate, & Thomistæ non sunt consequentes in sua sententia: quia in ea, natura Angelica est essentialiter singularis, sicut homo rationalis, vt parebit ad predicamentum substantiæ. Sed esto abstrahatur natura Angelica ab indiuiduatione, non erit vniuersalis, quia ad vniuersale requiritur obiectum pluribus commune, & iuxta hanc sententiam natura Angelica specifica non est communis pluribus, sicut homo non est predicabilis de equo, quia illi non conuenit, erit autem talis natura singularis negatiuè. Vide quæ in Logica dixi, disputatione 5, sectione 3.

§. 119. Impugnatur vniuersalitas negatiua.

Explico impugnando vniuersalitatē negatiuam. Pone naturam secundum se, abstractam ab omnibus singularibus: id est cognitam nullo illorum cognito in singulari. Hæc natura vt est obiectum illius actus, est in omnibus inferioribus: quia ex parte obiecti illa natura est in omnibus: quia est idem à parte rei cum omnibus: item actus ad eam terminatus illam facit vnam vnitatem rationis, per confusionem (vt dixi:) ergo ex vi illius est vna, & ex se est in multis: ergo vt subest illi actui est vnum in multis. Item ex illo actu redditur predicabilis de multis. Etenim cognita per illum humanitate secundum se, si postea cognoscantur Petrus, aut Paulus: posita horum apprehensione, & vnione vtriusque intellectus predicabit de Petro illam naturam secundum se: quia sit opus alio actu communi terminato ad naturam in hac propositione: Petrus est homo: Paulus est homo, apprehenditur Petrus: & apprehenditur est: positis his duabus apprehensionibus: assentitur ex apprehensione hominis: ita vt ex parte prædicati non sit opus alia apprehensione: quia per primam apprehensa fuit ratio hominis; quæ videtur deinde esse in Petro: ergo de illo potest prædicari. Nec opus est reflexè cognoscere hoc modo: homo est predicabilis de Petro, aut est ratio communis: vt enim assentimur & amamus sine reflexa cognitione de assensu & amore: ita & prædicamus. Quod si hac comparatione opus esset: non esset ad faciendam naturam vniuersalem: sed ad proximam prædicabilitatem. Nam ea comparatio supponeret naturam illam esse in Petro, & Paulo: & quia id cognosceret, apprehenderet conuenientiam, & prædicabilitatem: quæ ex conuenientia sequitur, vt cognitio reflexa de amabilitate obiecti, illud non facit: sed supponit amabilem, ita cognitio reflexa non facit: sed supponit naturam in multis. Quid ergo opus est alia vniuersalitate positiua?

SECTIO X.

Vtrum actus vniuersalis obiectum sit vna ratio communis obiectiua abstracta ab inferioribus? an verò plura singularia similia?

SVBSECTIO I.

Dux Realium, Nominaliumq. sententia.

Datur à parte rei distinctio virtualis: quæ nihil est, præter vnam simplicem entitatem, in qua continetur virtus duorum effectuum specie distinctorum; qui possent à duabus causis realiter distinctis præstari. Vocatur distinctio virtualis, quia continet virtutem duarum causarum. Item & fundamentalis, quia præbet intellectui fundamentum, vt vnam virtutem distinguat ab alia, illaque cognoscat, ac si essent distinctæ. Est item in Deo virtualis distinctio inter Naturam, & Relationes, qua distinctio conueniunt Naturæ formaliter prædicata, quasi contradicitoriè opposita iis, quæ conueniunt relationi, vt esse commune, & improdictam; cum relatio sit producta, & non communis. Atque hæc distinctio virtualis altioris ordinis est, quàm quæ in creatis reperitur, ac præteruolat omnem creatam mentem, estque fundamentum mysteriorum Triados, & Incarnationis.

§. 120. Duplex distinctio virtualis.

In Deo est altioris ordinis.

§. 121.

Multi opinantur supposita hac virtuali, & fundamentali distinctione, nostrum intellectum habere virtutem partiendi per suos actus obiectum realiter impartibile; illudque diuidendi in duas formalitates: ita vt in ipso obiecto cognoscat vno actu vnam formalitatem, & eodem actu non cognoscat aliam. Itaque quando intellectus considerat rationem hominis, & non cognoscit Petreitatem, aut singularitatem aliam, iuxta hanc sententiam, ratio hominis est vna formalitas abstracta, & præcisa ab omni singularitate; quæ formalitas ita est vna, vt non solum habeat vnitatem extrinsecam consistentem formaliter in intellectus actu confuso: sed habeat etiam aliam vnitatem in ipso obiecto, distinctam ab vnitatem ipsius actus: ita vt conceptus formalis, & obiectiuus sint duæ res realiter distinctæ, habentes duas vnitates realiter distinctas inter se: ita vt vnitatis actus sumatur ab vnitatem obiecti. Item illa formalitas hominis, non est formalitas Petreitatis, formalitate se tenente ex parte ipsius obiecti, ita vt sicut in opinione Scoti à parte rei natura communis non est singularis: sed distinguitur ex natura rei à Petreitate: ita illa formalitas hominis non est formalitas Petri; quia intellectus ita præcindit vnam ab alia, vt entitatem hominis secat, & diuidat in duas formalitates: quarum vna non sit alia formaliter.

Explicata opinio distinguens formalitates obiectiuas.

§. 122.

Ita qui concipit animal, concipit quidem formalitatem essentialē homini; non tamen concipit rationale: quod est alia formalitas essentialis homini: quo pacto aiunt hominem bipartiti ratione. Quam sententiam præter P. Fonseca, sequuntur auctores, quos refert, & sequitur P. Vazquez 1. tom. 1. partis, disput. 117. cap. 2. quos tamen pro nostra sententia esse infra patebit. Adducunt etiam recentiores Pat. Suarez afferentem vix credibile esse in hominem philosophum incidisse negare naturas communes, & rationis distinctionem. Verum P. Suarez vbique eos condemnat à quibus adducitur, adfirmans cognitioni vniuersali

P. Fonseca. P. Vazquez.

P. Suar.

A nobis est.

ex

Impositura in Nominales.

§. 123. Opinio Nominalium.

P. Suarez illis consentit.

§. 124.

P. Suarez. P. Vazq.

S. Thom.

§. 125. Concipere vnum sine alio non est concipere nouas formalitates.

§. 126.

ex parte obiecti non respondere vnitatem, præter vnitatem similitudinis plurium indiuiduorum: quod etiam ipsi tenentur admittere, vt contra eos probabo infra. Deinde adducunt nescio quam stoliditatem à Galeno obiectam his, qui negant naturas communes; Petrum medicum non curat hominem, sed Socratem, aut Chalcionem. Hic obseruandum à quibusdam imponi Nominalibus, eos negare distinctionem rationis, quos ab ea calumnia euidenter vindicabo, disput. 6. sect. 5. item imponitur, eos negasse naturas vniuersales, quod quo pacto, & quam verè fecerint, iam ostendo.

Nominales; quos è nostra sequuntur Societate, neque pauci, neque indocti: adfirmant, conceptui vniuersali non respondere obiectum vnum, vnitatem se tenente ex parte ipsius: sed vnum vnitatem similitudinis: quæ vnitatis, non est vnitatis simpliciter, sed multipliciter: id est multa similia. Quos expresse Pat. Suarez admittit, airque eos in solo loquendi modo esse reprehensione dignos, vt ostendi, sect. 2. Item disputat. 6. Metaphysicæ, sect. 5. num. 12. & 13. dicit, naturam re ipsa esse communibilem, esse vnum indiuiduum simile alteri, & fundamentum vniuersalitati ex parte obiecti esse ipsa indiuidua similia: & sect. 3. num. 11. air, conceptus obiectiuus vnitatem consistere in similitudine plurium in vnitatem formalis: id est, in habendis similibus vnitatis formalibus. Item adfirmat vbique vniuersalitatē formaliter consistere in actu intellectus; quæ vnitatis est extrinsecam obiecto, & disput. 5. sect. 2. num. 30. ait habere vnam essentiam ratione, esse habere similes essentias.

Secundò docent Nominales, intellectum non posse partiri obiectum in duas formalitates: sed idem indiuisibiliter obiectum cognosci per diuersos actus, per illos illud referendo ad diuersos effectus: in ordine ad quos diuersas sumit denominationes. Quod adfirmat Pat. Suarez disput. 7. Metaphysicæ sect. 1. num. 5. & P. Vazquez supra ait, diuersos conceptus obiectiuos posse dici distinctionem rationis, si ratio sumatur pro obiecto in quantum est obiectum formaliter; quod perinde est, ac cognitio. Nam obiectum à cognitione denominatur. Idque sumitur, ex S. Thom. 1. p. quæst. 12. artic. 7. & 8. vbi ait, nihil esse formaliter in Deo, quod beati esse cognoscant: quem tamen nō comprehendunt: quia in illo non vident omnes effectus: cum igitur vnus beatus Deum videret in ordine ad vnum effectum, non videret in Deo nouam formalitatem, quam non videat alius beatus: sed eandem omnino ad diuersos refert effectus.

Ita quando ego concipio hominem sub ratione animalis: concipio totam hominis entitatem, eam cognitione referendo ad sensationes: quando verò concipio rationale, non concipio nouam formalitatem ex parte obiecti: neque nouam entitatem: sed eandem quam antea; eam cognitione referendo ad discursum, à quo denominatur rationale. Item quando apprehendo hominem in communi, & Petrum in particulari: non respondent duæ formalitates ex parte obiecti, sed idem obiectum cognitum per ordinem ad accidentia communia; vel propria.

Quod ita explico: quando cognoscitur homo, & intellectus iudicat de illa entitate, esse sensibilem, illud obiectum denominat animal: quando verò cognoscit illam entitatem esse discursuam, illam denominat rationale: & quando illam cognoscit, ita vt possit diiudicare eam esse hanc, cognoscit in particulari esse Petrum, quod est cognoscere rem singularem, in singulari. Per cognitionem autem confusam cognoscitur singularis in com-

muni, & indeterminatè; sed non in singulari. In his modis concipiendi non respondet ex parte obiecti aliud, & aliud obiectum; sed illud omnino, quod denominatur animal, denominatur rationale, homo, & Petrus, per diuersos actus in ordine ad diuersos effectus, sicut idem lac denominatur album ab albedine, & à dulcore dulce; non enim est vna formalitas, quæ denominatur alba; & alia, quæ dulcis.

§. 127.

§. 128.

Et licet cognitio animalis sit immediata cognitio rationalis, hominis, & Petri; tamen illa cognitio non dicitur attingere formaliter rationale; neque explicitè; neque in quantum rationale; non quia non cognoscat, quidquid ex parte obiecti est rationale: aut quia rationalitas sit noua formalitas ab animalitate: sed quia reduplicatur modus concipiendi: quia enim cognitio animalis non penetrat totam animalitatem, cognoscendo omnes eius actiones: sed tantum cognoscit sensationes à tota entitate fluentes: ideo dicitur cognitio illa representare animal formaliter, & non rationale, quia non vidit discursus, per ordinem ad quos sumitur conceptus rationalis. Itaque illa cognitio representat totum obiectum, non tamen eius operationes: & ideo dicitur illud representare inadæquatè, id est, inadæquatè ex parte modi, non tamen ex parte obiecti significati in recto.

Cognitio animalis, non est formaliter de animalis.

§. 129.

Quare animal vt animal, non est formaliter rationale: sed ab illo ratione distinguitur; quia idem merendiuisibile obiectum à diuersis cognitionibus accipit diuersas denominationes: & licet ipsi actus non solum numero, sed etiam ratione essentiali distinguantur inter se: tamen ex parte obiecti non responderet vnum, & aliud; sed idem per connotata diuersa. Dicitur autem hæc distinctio, rationis: non quia sint duo obiecta: nam in illis non est ratio distinctionis: cum tota distinctio consistat formaliter in actu, ita percipiunt entitatem illam esse animal, vt ex vi illius non possit diiudicari, sit ne rationale. Ratio à priori est, quia nos non concipimus substantiam per se immediatè: sed per illius effectus. Vnde non possumus magis de substantia concipere, quàm indicant effectus: vel quod per bonam consequentiam ex effectibus inferunt, verbi gratia, cognosco hominem discurrere, colligo statim illud esse principium intelligendi; deinde infero etiam esse principium amandi; quia ex actu intelligendi rectè inferuntur amor; sic in Deo aternitatem deducimus ex immutabilitate. At verò quando tantum cognoscimus sensationem, concipimus ibi esse principium sentiendi: non tamen concipimus esse principium discurrendi; quia sensio non habet connexionem cum discursu. Hinc prouenit, vt qui concipit obiectum cum ordine ad vnam operationem, & non ad aliam, dicatur illud cognoscere formaliter secundum animal, & non secundum rationale: non quia vtramque rationem non attingat immediatè cum sit eadem; sed quia non penetrat omnes operationes, & quod Thomistæ vocant, cognoscere materialiter rationale, & formaliter animal; Nominales dicunt esse: cognoscere explicitè obiectum esse animal, non cognoscendo sit ne rationale: cum tamen actus vtrumque prædicatum immediatè attingat in ordine ad sensationes, & vrumque ignoret, in ordine ad discursum.

Animal vt animal non est formaliter rationale.

§. 130.

Hinc collige iuxta hanc sententiam; non sequi ab homine philosopho, cognosci mysterium Trinitatis, licet cognoscatur Deus: nam licet actu naturali immediatè attingatur Trinitas personarum; quia est idem cum natura diuina: tamen, quia actus ille oritur ex cognitione creaturarum, ex

Philosophus non cognoscit Trinitatem.

quibus non arguitur Trinitas, hinc oritur, vt Philosophus non possit diiudicare, sit ne trinum illud obiectum, & hoc est in hac sententia abstrahere cognitione vnum ab alio: quia circa illam denominationem Trinitatis, ita se habet intellectus, ac si non esset Trinitas, & hoc est quod contendit Ecclesia. Vtrum autem intellectus partiatur obiectum in duas formalitates, non curat Ecclesia. Equidem ego video immediatè albedinem distantem: & nō scio eam esse albedinem; quia species eam repræsentat imperfectè, quamuis immediatè: ergo cum immediata cognitione de obiecto componitur ignoratio aliqua de prædicato illi obiecto conuenienti: nec bene sequitur: ego immediatè video albedinem: ergo cognosco eam esse albedinem: similiter immediatè cognosco mysterium Trinitatis, quando cognosco Deum, & tamen ignoro mysterium Trinitatis: quia sicut ignoro esse albedinem colorem quem immediatè video: ita ignoro esse Trinum Deum, quem scio esse vnum, quod est cognoscere formaliter Deum vt vnum, & materialiter vt trinum.

§. 131. *Distinctio rationis non negatur à Nominalibus. Nec vniuersalia negantur.*

Item iuxta hanc sententiam non negatur distinctio rationis: sed potius à priori explicatur; quod nobis imponunt aduersarij, armati auctoritate P. Suarez disp. 6. sect. 9. numer. 8. asserentis, vix esse credibile aliquem distinctionem negasse rationis; quod quidem est verum. Neque item negantur vniuersales naturæ, sed negatur vnitas se tenens ex parte obiecti: quia illa vnitas est illi extrinseca, ac se tenens ex parte intellectus, confusè repræsentantis plura vt similia. Vnde actus vniuersalis non determinatur ad vnum indiuiduū magis quàm ad aliud, sed indifferenter repræsentat omnia: ita vt obiectum illius actus possit prædicari de pluribus particularibus clarè cognitis. Quare cum dicitur vniuersale vnum in multis, intelligitur vnum vnitate se tenente ex parte intellectus, ex parte verò obiecti vnitate similitudinis, & conuenientia; quæ formaliter sunt plura similia. Vnde homo latius patet Petro, & Paulo: quia homo completitur omnia indiuidua confusè cognita, Petrus autem vnum solum cognitum in singulari.

Vniuersale quo pacto vnum in multis.

§. 132. *Actus vniuersalis repræsentat plura indistinctè.*

Item aduertit, vt actus sit vniuersalis, requiri repræsentari plura indistinctè, nam si distinctè repræsentaret, licet aliquo modo esset vniuersalis, non tamen esset logicè vniuersalis: quia cum distinctè cognosceret, non faceret ea vnum, sed æquiuocationem, vt Deus cognoscens clarè Petrum, & Paulum.

SVBSECTIO II.

Nominalium sententia, sententia est B. Thomæ.

§. 133. *P. Fonseca.*

At Petrus Fonseca 2. Metaphysicæ lib. 5. cap. 28. quæst. 2. sect. 1. ait à Nominalibus negari naturas communes, & vniuersales; & vniuersalia tantum consistere in vocibus, ad placitum plura significantibus; scientiaque esse de singularibus. Hac subsecctione defendendos Nominales fuscipio, ostensurus, eos sententiam secutos B. Thomæ, & verbis fere iisdem. Ac primum leue est quod Fonseca alicuius obicit, Petrum, & hominem fore synonyma, vt ensis, gladius, illi enim id insiciantur aperte, quia dicunt Petrum esse hominem singularem, conceptum in singulari clarè, atque distinctè: hominem autem esse omnes homines confusè cognitos vt similes: synonyma autem sunt, quæ significant res eodem modo conceptas: & quando fit prædicatio vnus de alio, est idemtica, vt ensis est

Nominalium sententia est B. Thomæ.

Homo & Petrus non sunt synonyma.

gladius: quando verò prædicatio est de rebus diversimodè conceptis, non est idemtica, vt hæc, Petrus est homo.

Porrò Nominales admittere genera, & species, non in solis vocibus: patet ex Gregorio (autore quidem grauissimo & ingenio acerrimo) in 1. dist. 3. quæst. 1. artic. 2. §. Pro quarto dubio, asserente. Nam ex quibus sensatis possumus formare conceptum communem illis, & aliis similibus, secundum speciem, aut genus. Vbi admittit conceptum communem secundum speciem, & genus: ergo non in sola voce, sed in conceptu ipso formali admittit vniuersalitatē: à qua cognitione confusa ait infra obiecta denominari confusè cognita. Idem patet ex Okamo in 1. dist. 2. quæst. 4. §. 6. & 7. vbi passim supponit conceptus communes superiores, específicos & genericos, in mente existentes & denominantes sua obiecta, & quæst. 7. §. Alij autem ponunt referre opinionem S. Thomæ, aientis, eandem rem vno modo conceptam esse singularem, alio verò modo conceptam esse vniuersalem, ac proinde vniuersalitatē rei conuenire in ordine ad intellectum; cui opinioni assentiens ait Sortem mouere intellectum ad concipiendum hominem. Vbi admittit Sortem sic conceptum esse vniuersalem iuxta sententiam, quam ibi refert, & explicat: illicque tribuit rationem communem. In primum autem dist. 2. quæst. 8. post initium relata opinione asserente solas voces esse vniuersales, hæc ait, sed hæc non videtur vera, quia tunc nihil ex natura sua esset species, vel genus. Quando verò ait extra intellectum nihil esse vniuersale, nisi quodam modo voces in significando, agit expressè de vniuersalitate à parte rei, siue ex natura rei: in qua impugnanda totus erit ibi contra Scotum, & Platonem: sic autem ait, rem à parte rei singularem non posse per intellectum fieri vniuersalem, scilicet à parte rei; reddidit rationem, quia intellectus sua cognitione non immutat obiectum.

§. 134. *Nominales admittunt genera, & species.*

Gregorius Okamus.

Refert & sequitur Sanctus Thomam.

§. 135. *Gabriel est in eodem sensu.*

Eodem in sensu est Gabriel eadem d. 2. quæst. 4. ad 8. adfirmans non posse naturam à parte rei singularem reddi vniuersalem per intellectum: sicut si esset vniuersalis à parte rei, non posset per intellectum effici singularis: id est, à parte rei; quia, vt bene probat, intellectus non mutat obiecta à parte rei, immo, quæst. 8. refert, & probat sententiam Okami de vniuersali ficto per intellectum; item & aliam de actu confuso terminato ad singularia similia, quam præfert priori de vniuersali conficto. Videatur ante finem, quæst. 1. Fonseca quidem & alij, quia vel inuiti Scoturiant, sunt insensu Nominalibus, acriter impugnantibus Scotum: contra quem constanter ponunt extra animam nihil esse vniuersale formaliter: sed res esse vniuersales formaliter ab intellectu: & ex se obiectiuè & fundamentaliter: vt esse cognitum, & amatum, alij verò eos non legunt, vel saltem exoso affectu, velatis oculis ipsoque verborum sono delusi opinantur ab eis negari conceptus communes, at Pater Suarez veritatis inquisitor hac sect. adductus, & 1. part. lib. 1. de essentia Dei, cap. 13. ait Nominales solis verbis differre à communi sententia, nunc autem eorum verbis ostendam, eos à S. Thomæ in hac opinione nec verbis differre.

P. Fonseca.

§. 136.

Ac primum, S. Thomæ opusc. 55. sub initium ait, naturam esse vniuersalem actu, per actionem intellectus, per quam est etiam prædicabilis; at extra intellectum non esse vniuersalem actu, sed potentia: quia potest fieri vniuersalis per actionem intellectus: adducitque ex Boetio vniuersale esse singulare, dum sentitur. Hanc opinionem è S. Thomæ

S. Thomæ in

in margine citato adducit Okamus supra quæst. 7. & subseribit his verbis, hoc modo dico, (id est priori à me adducto ex S. Thomæ de vniuersalitate per intellectum) quod omnis res posita extra animam, eo ipso est singularis, & hæc res sic singularis est apta nata mouere intellectum ad concipiendum eam confusè: ecce quod S. Thomæ dicit, rem esse singularem, dum sentitur, dicitur ab Okamo, omnem rem, eo ipso quod ponatur extra intellectum, esse singularem: & quod S. Thomæ dicit, rem extra intellectum esse vniuersalem in potentia, quia potest per intellectum depurari ab indiuiduationibus, dicitur ab Okamo, esse rem aptam naturam ad mouendum intellectum, vt eam confusè cognoscat: quod est eam depurare à singularibus. Eodem modo sentit, & loquitur Gabr. discipulus, & interpret Okami, Gregorius itidem (vt patebit.)

Gabriel Gregor.

§. 137. *S. Thomas.*

Clara verba S. Thomæ.

Comparatio S. Thomæ & Nominalium in hac sententia. Gabr.

Okamus.

Gregor.

Deinde S. Thomæ ibidem explicans, vniuersalitatē esse actum intellectus, in se quidem singularem, vniuersalem tamen in repræsentando, subiicit. Hæc autem similitudo, siue species existens in anima est vna numero, & singularis: eius autem vniuersalitas non est ex hoc, quod sit in anima, sed ex hoc, quod comparatur ad multa singularia, se habentia opinata, (id est, cognita) eodem modo, & c. est enim illa (id est, cognitio) in solo intellectu singularis, & est vniuersalis, in quantum habet rationem vniuersalem ad omnia indiuidua, quæ sunt extra animam, prout equaliter est similitudo omnium, ducens in omnium cognitionem. Hæc verba S. Thomæ videntur Nominales muruati. Gabr. sine quæstionis 8. propter illas rationes factas (inquit) contra opinionem de fictis videtur secunda opinio probabilior, quod vniuersale est vera qualitas in anima, & res singularis, significans vniuersalitatē, (id est eodem modo, quod S. Thomæ vocauit rationem vniuersalem) plura singularia æquè primo, & c. & Okam. supra quæst. 7. & voco conceptum confusum, quo intellectus non distinguit vnam rem ab alia. Gregor. verò supra: formatur autem (inquit) iste conceptus (scilicet vniuersalis) in intellectu ex apprehensione plurium singularium sibi similitum. Postea subdit S. Thomæ, sed quia genus significat formam, non tamen hanc vel illam determinatè, quam determinatè differentia exprimit, quæ non est alia ab illa, quæ indeterminate significabatur per genus. Quibus verbis adsonat Okamus iis. Vnde in rei veritate Sortes, homo, animal, corpus, ista omnia sunt vnum realiter, neque est superius, & inferius, nisi secundum intellectum consideratum modo dicto. Qui plura voluerit in reconciliationem Nominalium cum S. Thomæ. perlegat opuscula S. Thomæ 55. & 56. & quæstiones Nominalium à me iam insinuatas, præsertim articulum secundum Gregorij, rem hanc dilucidè proponentis illo §. Pro quarto dubio, post medium. Placet nunc meam sententiam verbis S. Thomæ proponere.

§. 138. *Actus confusus est vniuersalitates ex S. Thomæ.*

Ac primum, vnitatem vniuersalem esse actum confusum, qui ratione sua indeterminationis, & descensus confusi denominat vnum multas naturas, ita docet: nam si esset vna forma corporalis representans multos homines, constaret, quod illa forma haberet esse singulare proprium secundum quod haberet esse in hac materia: sed haberet rationem communitatis, secundum quod esset communis per representationem plurium. At quis dicat, imaginem æream repræsentare rationem quandam hominis abstractam obiectiuè ab inferioribus, & non potius homines omnes similia habentes lineamenta? Item post verba vltimè adducta, §. præcedente, hæc ait: Sed genus dicitur vnum per communitatem formarum significatarum. Vnde per adiectionem differentie remotæ illa indeterminatione, quæ erat causa vniuersitatis generis, & c. ego quidem ita explico meam sententiam: nempe vnitatem generis esse

actum intellectus terminatum ad omnia indiuidua animalis: ergo ex vi eius non potest magis cognosci homo, quàm leo: quæ passim docent S. Thomæ, hoc opusc. 55. & sequenti. Okamus, & Gabriel supra; sed dilucidius omnibus Nominalibus Gregorius illo artic. 2. sed S. Thomæ ad medium opusc. ait, qui scit aliquid in vniuersali, scit illud indistinctè, & c. & infra, verb. gr. ipsa natura humana in intellectu habet esse abstractum ab omnibus indiuiduantibus, & ideo habet vniuersalem rationem ad omnia indiuidua, prout est essentialiter similitudo omnium, ducens in omnium cognitionem, & c. vnde patet apud S. Thomæ esse synonymiam, rem esse abstractam à singularibus, & cognosci similitudine terminata ad omnia singularia.

In opusculo autem 56. post initium inquit. Vniuersale ergo est vnum, & plura: plura, in quantum in pluribus est, alioquin non posset predicari de pluribus, vt homo in re est plura, quia de pluribus predicatur: est autem vnum in cognitione, quia licet plura, secundum quod plura, non constituunt vnum intellectum: tamen plura, secundum quod similia sunt, constituunt vnum intellectum. Ita quod intellectus non potest distinguere inter similia, & idem intellectus apprehendit hominem, & asinum, in quantum conueniunt in vna operatione, scilicet sensitua, vniuersali intellectu apprehendit, etsi in re sint multa, talis enim vnitas (id est, consistens in intellectu) non opponitur illi multitudini.

§. 139. *Verba S. Thomæ nostram explicant opinionem.*

Vbi duo obseruo, alterum à S. Thomæ nec mentionem fieri de aliqua formalitate, ad quam immediatè terminetur actus vniuersalis; præter multitudinem indiuiduorum similitum: in quorum confusa apprehensione constituit S. Thomæ, & vniuersalitatē, & abstractionem; istius autem formalitatis obiectiuæ, nec meminit S. Thomæ. Alterum est, conuenientiam hominis, & asini non constitui à S. Thomæ, in intrinsicis principijs, sed in operatione sensitua, quod etiam constanter Nominales adfirmant, & infra. Nam ex hoc cognitio aliqua est vniuersalis in quantum relationem habet ad multa, vt intentio hominis quæ est apud animam, quia comparatur ad multa, ideo est vniuersalis, & c. Nam non requiritur ad vnitatem vniuersalis vnitas essentia, nam genus non dicit essentiam vnam, sed plura, & lib. de ente, & essentia, hanc repetit sententiam ad eundem clarè, vt nulli sit expositioni locus, & quamuis (inquit) hæc natura intellecta habeat rationem vniuersalem, secundum quod comparatur ad res, quæ sunt extra animam, quia est vna similitudo omnium.

§. 140.

Hæc tam latè adduxi, ne aduersarij pro chymæritia sua præcisione obiectiuæ iactent Sanctum Thomam, Nominalesque præstringant. Idem videtur sentire B. Augustin. initio libri de categorijs B. August. asserens, hæc vocem, equus, significare omnes equos. P. Suarez, disputat. 2. metap. sect. 1. num. 1. ait, P. Suarez. conceptum obiectiuum esse, qui immediatè concipitur per formalem, & sect. 2. num. 7. ait conceptui formali de ente respondere vnum conceptum obiectiuum, qui non est substantia, nec accidens expressè: sed hæc omnia per modum vnus, quatenus sunt similia: ergo in sententia Patris Suarez conceptus immediatè obiectus actui vniuersali sunt indiuidua similia. Qui de homine vt sic eodem modo philosophatur, num. 15. quem sæpius pro hac sententia adduxi: quam propugnant multi in nostra Societate ingenio non vulgari.

§. 141.

B. August.

SVBSECTIO III.

B. Thoma, Nominaliumque sententiam praefero.

§. 142. Vniuersale est concretum, ex obiecto, quod in recto significat; & ex cognitione, quam dicit in obliquo. Cognitio in eo concreto se habet ut forma, seu ratio formalis, à qua obiectum denominatur cognitum confusè: & vnum: sicut à quavis cognitione obiectum, cognitum dicitur: obiectum illius actus, dicitur materia, seu materiale vniuersale: quia omne obiectum comparatum cognitioni sui, dicitur materia, circa quam ea cognitio versatur. Iam vidimus contra Platonem & Scoticos hoc obiectum non esse ex natura rei à singularibus distinctum: sed illud esse eademmet singularia.

§. 143. Dico igitur, cognitionem vniuersalem immediatè terminari ad omnia singularia contenta intra speciem, vel genus; ut sunt similia in aliqua ratione; ratione cuius similitudinis per illum actum omnia confusè, & non collectiue noscuntur, nullum tamen in particulari: neque ex parte obiecti respondere formalitatem aliquam obiectiuam distinctam ratione à singularibus, ut similibus. Primam partem conclusionis docent aperte S. Th. Gregor. Ariminenis, Okamus, Gabriel, & P. Suar. adducti subsecutione praecedenti. Secunda pars est eorundem autorum, quia nihil continet praeter explicationem prioris. Probarique potest, quia non potest ex parte obiecti praecidi homo à Petro: quod argumentum est vnum è praecipuis pro hac sententia. Probato enim ex parte obiecti non abstrahi vnam formalitatem ab alia, euidenter infertur obiectum quod vniuersale dicitur, non posse esse vnà rationem obiectiuam, praecisam à singularibus. Quod argumentum late proponam, disput. sequenti, sect. 4. ostendens distinctione rationis non attingi duos conceptus obiectiuos: sed vnum diuerso modo apprehensum. Nunc autem ab eo argumento abstinere; quia est proprium illius loci, & ne cogar illic illud repetere. Item omitto argumentum, quo nonnulli mouentur ad astruendum ens non posse abstrahi à singularitate, quia per illam constituitur in ratione entis realis, quia ostendi sect. 5. quam sit elumbe: propriis igitur argumentis agendum.

S. Thom. Gregor. Okamus. Gabr. P. Suarez.

SVBSECTIO IV.

Primum argumentum.

§. 144. Actus vniuersalis est vnitas obiecti.

AC primùm actus vniuersalis est vnitas, per quam homo constituitur indiuisus in se ratione (vt probaui sect. 7.) vel saltem est ratio formalis, à qua obiectum est vniuersaliter cognitum, & non in singulari: sed actus, per quem homo constituitur in se indiuisus per intellectum, & vniuersaliter representatus, attingit immediatè Petrum & Paulum: ergo actus vniuersalis terminatur immediatè ad Petrum & Paulum. Probat minor: Homo, qui constituitur formaliter per illum actum indiuisus in se, & vniuersaliter representatus (quod claritatis gratia suppono tota hac difficultate) sunt Petrus, & Paulus: sed ille actus immediatè terminatur ad omnem hominem, quem constituit in se indiuisum ratione; quia illa est denominatio, quam formaliter suo tribuit obiecto, sicut denominationem cogniti: ergo actus, per quem homo constituitur indiuisus in se ratione, immediatè termina-

Homo indiuisus ratione sunt eius singularia.

tur ad Petrum, & Paulum. Probat minor: quia ille homo constituitur formaliter indiuisus in se ratione, qui à parte rei constituitur in se realiter diuisus: sed à parte rei soli Petrus, Paulus, & ceteri singulares homines sunt diuisi in se realiter: ergo soli Petrus, & Paulus sunt homo, qui constituitur indiuisus in se ratione. Minor huius syllogismi liquet: quia cum à parte rei nullus sit homo, praeter Petrum, & Paulum (quos vsurpo pro omnibus hominibus singularibus) efficitur planè, solos illos in se esse realiter diuisos, non verò alium hominum à parte rei praeter illos existentem.

Probo autem maiorem propositionem: quia solus ille homo constituitur indiuisus in se ratione, qui per talem indiuisiorem est in intellectu, diuerso modo ac est à parte rei: sed solus homo, qui est à parte rei diuisus in se realiter, est in intellectu, diuerso modo, ac est à parte rei: ergo solus homo, qui est à parte rei diuisus in se realiter, est per illum actum indiuisus in se ratione. Maior videtur clara: quia per actum vniuersalem obiectum est in intellectu diuerso modo, ac à parte rei, quia à parte rei est obiectum realiter diuisum, & dissimile; ar est in intellectu indiuisum, & non vt dissimile. Vnde efficitur obiectum, & debere esse à parte rei, & in intellectu: item diuersimodè esse intra, & extra intellectum: minor verò probatur; quia à parte rei solum reperiuntur indiuisa, in se quidem diuisa: ergo diuersitas existendi in intellectu illis debet conuenire: quia id quod existit in intellectu, debet praexistere à parte rei.

Dices: Petrum, & Paulum esse quidem vnum per illum actum, non tamen immediatè, & formaliter: sed remotè, & materialiter; immediatè autem fieri vnã illam rationem communem abstractam à Petro, & Paulo; quae quidem praecedit à parte rei, non formaliter vt communis: sed fundamentaliter. Contrà: ille homo fit formaliter, & immediatè vnus per actum vniuersalem, qui praecedit à parte rei, vt fundamentum immediatum vnitatis, & vniuersalitatìs formalis; sed illud fundamentum sic praecedens, nihil est praeter Petrum, & Paulum similes: ergo soli Petrus, & Paulus similes, sunt homo, qui fit immediatè, & formaliter vniuersalis, & vnus. De maiori nec aduersariis dubium, quid enim fiet immediatè vnũ, nisi immediatum fundamentum vnitatis? quod ita vocatur, quia fundat vniuersalitatem per aptitudinem, quam habet vt illam terminet immediatè. Minorem probo: quia illud fundamentum, vt tale est, est homo existens à parte rei, antequam terminet actu cognitionem vniuersalem: sed ante illam cognitionem non praecedit à parte rei homo, nisi Petrus, & Paulus, vt singulares, & similes: ergo illud fundamentum praecedens nihil est praeter Petrum, & Paulum singulares, & similes.

Quod ita confirmo primò; quia fundamentum vniuersalitatìs, vt tale est, cognoscitur immediatè per actum vniuersalem; sed illud fundamentum sunt formaliter plura singularia, vt similia: ergo plura singularia, vt similia cognoscuntur immediatè per actum vniuersalem. Probo minorem: fundamentum est similitudo plurium: sed similitudo includit formaliter, & immediatè plura: ergo & fundamentum. Maior datur ab omnibus; non quidem de similitudine praedicamentali (si forte est modus distinctus à fundamento, & terminò, talis enim non cognoscitur per eum actum, sed de similitudine fundamenti, cui innititur relatio similitudinis;) minorem pono è disput. 15. quia similitudo sic sumpta est idem cum rebus similibus.

Deinde

§. 145. Actus vniuersalis cognoscit obiectum aliter ac est à parte rei.

§. 146. Obiectio.

Respondetur.

Immediatum fundamentum sunt plura.

§. 147. Immediatum obiectum est fundamentum quod includit plura.

Deinde istud fundamentum, vt tale est; est à parte rei diuerso modo ac in intellectu: sed vt est à parte rei diuerso modo, nihil est praeter Petrum, & Paulum: ergo vt est in intellectu, nihil est praeter Petrum, & Paulum, diuerso modo. Maior est certa, minor certior, quia à parte rei reduplicatiue nihil est, praeter singularia, quia reduplicatio illa appellat modum existendi extra intellectum: consequentia patet, quia vt est in intellectu, habet diuersum modum, ac habet, vt est à parte rei: sed illa reduplicatio, vt est à parte rei, appellat supra singularitatem immediatè: ergo etiam reduplicatio, vt est in intellectu, appellat supra eandem singularitatem: alioquin non fieret formaliter comparatio, & diuersitas inter duos modos, quibus existeret idem conceptus.

§. 148. Diuisio & indiuisio rationis versantur circa idem.

Probat huius primi argumenti vis: Diuisio, & indiuisio rei immediatè versantur circa eandem rem: sed diuisio hominis immediatè versatur circa Petrum & Paulum: ergo & indiuisio hominis immediatè versatur circa Petrum & Paulum. Maior patet: tum è physicis; nam vnio, siue vnitas partium immediatè afficit partes, quas facit vnum compositum: tum quia priuatio, & habitus sunt circa obiectum idem; est enim priuatio, & habitus in subiecto apto tali forma. Minorem probo: quia diuisio hominis est clara, & immediata cognitio inferiorum quae sub homine continentur: sed haec inferiora sunt Petrus & Paulus: ergo diuisio hominis immediatè versatur circa Petrum & Paulum. Minor certissima; quia homo diuiditur in Petrum & Paulum, qui sunt indiuisa, de quibus praedicatur homo. Maior aequè certa, quia omnis diuisio immediatè fertur in partes diuisi; si diuisum sit compositum physicè, aut ratione, diuisio clarè fertur in eas partes: vt hominis partes physicae sunt corpus, & animus rationalis; logicae verò partes sunt animal, & rationale. Quapropter diuisio definitur oratio explicans naturam rei per partes: si verò diuisum sit aliquid commune logicè, est totum quoddam potestatiuum, cuius diuisio fertur immediatè in eiusdem partes obiectiuas, vt diuisio animalis fertur immediatè in hominem & brutum; siue in animal rationale, & irrationale: ergo diuisio hominis immediatè versatur circa Petrum & Paulum, & indiuisio immediatè versatur circa id circa quod diuisio: ergo indiuisio hominis immediatè versatur circa Petrum & Paulum.

§. 149. Omne diuisum nihil est praeter partes.

Urgeo argumentum: quod physicè diuiditur, est compositum physicum; quod nihil est praeter omnes partes vnitas: cuius vnitas, & indiuisio est eorundem vnio, per quam vnionem partes, prius distinctae atque diuisae, sunt compositum vnum: quod, quando diuiditur, resoluitur immediatè in partes, quibus constabat, per quam diuisionem vna pars non communicat cum alia: similiter indiuisio per intellectum facit è pluribus realiter distinctis vnum, quod est totum potestatiuum, in cludens immediatè partes, è quibus vnitas resultat vnum: nam omne indiuisum diuisibile, includit immediatè partes, & earum indiuisiorem: quod quando diuiditur, resoluitur in suas partes. Vnde argumentor: homo vt sic est indiuisus diuisibilis: ergo diuisibilis in suas partes: sed id, in quod est diuisibilis, sunt Petrus & Paulus: ergo Petrus & Paulus sunt partes hominis vt sic: ergo homo vt sic includit immediatè Petrum, & Paulum. Patet ex dictis; quia omne indiuisum diuisibile, nihil est praeter partes, & earum indiuisiorem. Vnde quemadmodum palmus includit duos semipalmos, & per eorum vnionem sunt illi formaliter vnus palmus; per diuisionem

autem, quia soluitur vnio, iam non est palmus, sed duo semipalmi totaliter distincti. Ita per actum confusum Petrus & Paulus, sunt vnus homo; quia ille actus est vniuersus vnio: quando verò per actum clarum qui est diuisio, cognoscitur homo, resoluitur in suas partes, & sunt duo homines totaliter ratione diuisi.

Explicatur: quando homo diuiditur in Petrum & Paulum, eo fit praecise, quod Petrus, & Paulus clarè noscuntur: ergo quando manent ratione indiuisi; eo praecise manent, quia attinguntur immediatè per actum confusum. Probo consequentiam, quia clarus actus, & obscurus tribuunt suis immediatis obiectis oppositas denominationes: ergo praecise propter confusionem & claritatem illas tribuent: ergo si actus confusus immediatè terminatur ad Petrum & Paulum, illos faciet confusè cognitos, ergo indiuisos cognitione, quia indiuisio rationis est confusa plurium cognitio, sicut diuisio est eorundem clara cognitio: ergo ad vnitatem hominis in se non requiritur alia ratio obiectiue abstracta. Adde, hominem esse formaliter diuisum in se per diuisionem immediatam in Petrum & Paulum: ergo homo constituitur in se immediatè indiuisus praecise per indiuisiorem immediatam in Petrum, & Paulum: quia opposita oppositis rationibus constituuntur: sed indiuisio immediata Petri & Pauli ad illos terminatur immediatè, ergo.

Confirmatur: diuisum & partes diuidentes simul sumptae sunt omnino aequalia; solumque differunt penes claritatem & obscuritatem suorum actuum: & actus diuidens denominat partes diuidentes diuisas, & clarè cognititas: eaque ratione dicitur explicare diuisum: ergo actus de diuiso est obscurus, & eius obiectum est obiectum actus diuidentis: sed cum discrimine: quia actus diuisi illud attingit confusè, non distinguendo partes sui obiecti; sed illas faciendo vnum per indistinctionem: actus verò diuidentium, ea attingit clarè, & faciendo plura, distinctione claritatis. Itaque actus diuidens claritate distinguit; actus de diuiso obscuritate confundit & indistinguit: vterque autem actus id praestat immediatè: vt definitio attingit immediatè & clarè duos conceptus definiti (qui vocantur definitio) actus verò de definitio eosdem attingit immediatè: homo enim immediatè attingit animal rationale: sed quos alter attingit immediatè confusè, attingit alter immediatè clarè: idem patet in diuiso & diuisione.

Dices Petrum & Paulum esse partes potestatiuas hominis, non verò actuales, sicut sunt partes physicae. Contrà, ostendi disput. 2. ex S. Thoma idem esse inferiora contineri potestate in superioribus, ac confusè cognosci: contineri autem actu, est clarè cognosci: nam haec est indiuisio, & diuisio hominis. Vt enim semipalmus, dum est in palmo, non est actu totum quoddam, sed actu est pars, & in potentia totum, ita Petrus dum per actum confusum est in homine, est actu pars illius per confusum cognitionem: potentia verò est totum, quia potest tali cognitione cognosci: nam homo vt sic est formaliter indiuisus in ea, in quae potest diuidi: & est totum habens partes, in quas diuidi potest per cognitionem claram, quae est diuisio: quae igitur sunt ea partes praeter singularia? nam quando singularia noscuntur, non cognoscitur aliud, nisi totum, quod diuiditur: diuerso tamen modo, quia prius confusè, posterius clarè. Cuius signum est, quia, quando diuiditur in omnia sua inferiora, dicitur adaequatè esse idem cum illis: quando verò non diuiditur in omnia, tunc diuisum excedit partes diuidentes.

§. 150. Obiectum diuisum per cognitionem clarum.

§. 151. Diuisum & partes diuidentes sunt aequalia.

§. 152. Obiectio. Respondetur. S. Thom.

Contineri potestate & confusè cognosci sunt idem.

Ratio

Ratio est, quia diuisum continet omnia inferiora tamquam partes, quæ diuisæ in solo modo cognoscendi dissident à diuiso.

SVBSECTIO V.

Secundum argumentum.

§. 153. De aliquo nihil vere prædicatur nisi sit ipsum.

Secundò sic argumentor; immediatum obiectum actus vniuersalis verè prædicatur de Petro & Paulo: ergo Petrus & Paulus sunt immediatum obiectum actus vniuersalis; liquidum est antecedens, quia rationes communes immediatè dicuntur de suis inferioribus; immo idem est formaliter, eas esse communes, & prædicabiles; nec enim homo prius est, & immediatius prædicabilis, quam de Petro & Paulo: consequentiam probò, quia de Petro & Paulo nihil est verè, & in recto, & immediatè prædicabile, præter eisdem Petrum & Paulum, ergo Petrus & Paulus sunt immediatum obiectum actus vniuersalis: consequentia patet ex primo antecedente: huius autem enthymematis antecedens probò, quia id, quod immediatè prædicatur verè de alio, est immediatè idem cum illo, quia propositio affirmatiua vnius de alio ea ratione est vera, quia obiectum est, sicut per illam enuntiat.

§. 154. Obiectio.

Dices, obiectum eius actus verè prædicari de Petro & Paulo: quia à parte rei est idem cum illis, negatur tamen propterea Petrum & Paulum esse formaliter obiectum illius actus; sed rationem communem ab utroque abstractam. Primum fateor obiectum illius actus esse rationem communem ab utroque abstractam; nam Petrus & Paulus cogniti confusè immediatè vt similes, quin per illum actum alter distinguatur ab altero, sunt homo vt sic: probò autem illam rationem immediatè, quam tu assignas, nihil esse ex parte obiecti: præter ipsa singularia immediata quia illa est formaliter prædicabilis de Petro & Paulo: ergo illa ratio immediata sunt Petrus, & Paulus; quia de illis nihil est prædicabile essentialiter præter ipsos; tum quia tu admittis, illam rationem communem esse idem realiter cum Petro & Paulo: ergo Petrus & Paulus realiter sunt obiectum immediatum actus vniuersalis. Probo consequentiam; quia quidquid est idem realiter cum illa ratione communi, terminat realiter illum actum, eodem modo reali, quo eum terminat eadem ratio communi: sed illa ratio communis terminat realiter immediatè eum actum: ergo & quidquid est idem realiter cum illa, eum terminabit realiter immediatè.

Respondetur.

Singularia sunt immediatum obiectum actus vniuersalis.

§. 155. Confirmatur.

Confirmatur, quia vel prædico adæquatè de solo Petro obiectum totum actus vniuersalis: vel tantum prædico partem illius obiecti: si secundum; ergo immediatum obiectum eius actus constat pluribus partibus, quarum vna prædicatur de Petro; alia de Paulo: ergo immediatum obiectum est aggregatum ex illius partibus, quod contendo: si primum, ergo idem obiectum non potest prædicari de Paulo: patet; quia nihil potest esse realiter idem cum Paulo, quod sit adæquatè idem cum Petro, (vt patet ex terminis) ergo nihil potest prædicari realiter de Paulo, quod adæquatè prædicetur de Petro; quia prædicatio adæquata vera sequitur idemnitatem adæquatam inter subiectum & prædicatum.

§. 156. Obiectio respondetur.

Dices primò, illud obiectum immediatum non prædicari adæquatè de solo Petro; non quia includat formaliter singularia: sed quia realiter est idem cum illis. Contra; ergo immediato obiecto, vt est immediatum, repugnat prædicatio adæquata cum Petro: ergo vt est immediatum, includit aliquid,

per quod illi repugnet: sed id, per quod ei repugnat est Paulus: ergo quod includit, est Paulus; quia propter illum non potest homo adæquatè prædicari de Petro: ergo Paulus est pars illius obiecti, vt est obiectum immediatum actus vniuersalis.

Dices secundò, idem absurdum in nostra sententia sequi. Nego; quia obiectum actus vniuersalis ego aio, esse omnia indiuidua vagè cognita: quæ omnia de Petro prædicantur non copulatiuè (vt in tua sententia prædicantur cum illa ratione communi); sed disiunctiue. Nam cum dicitur, Petrus est aliquis homo, re Petrum prædico de Petro; modò autem prædico etiam Paulum vagè, & disiunctiue: perinde enim est: Petrus est aliquis homo, ac Petrus est hic, aut ille homo, Quæ veritatem sumit in hoc indiuiduo determinatè: sed in modo, quo prædicatum concipio, nullum determino: & sicut verè dico, Petrus est albus aut niger: tametsi sit albus, & non niger: ita disiunctiue dico de Petro omnes homines: id est, est aliquis homo: in qua diuisiue continentur omnes. Quod exprimit S. Thom. opusc. 55. & 56. idem est igitur, aliquis homo, & homo vt sic (vt in logica ostendi.) & clarissimè Arist. docet 4. Metaphysica, cap. 2. Neque (inquit) aliud quicquam dictio significat, si ita gemines, est homo, atque homo, & vnus homo, & 10. Metaphysica, cap. 1. ait. Quædam autem (supple sunt vnum) quorum vna ratio est, talis verò, quorum intellectio vna. Ita Aristot. multorum singularium vnitatem constituit in sola vnitatis intellectio.

§. 157. Secunda obiectio respondetur.

Omnia singularia in modo prædicantur vagè de vno, in re vnum tantum.

§. 161. Obiecti considerari potest specificatiue, & reduplicatiue.

Nò agitur de obiecto reduplicatiue.

§. 162. Difficultas est communis diversis opinionibus.

§. 163. Cognitio immediatè terminatur ad plura vt similia.

Ex parte obiecti respondent sola singularia.

Hoc secundo argumento arbitrati sunt nonnulli à me satis probatam conclusionem; quod propterea opto vt memoria, menteq; teneatur cuius vis huic nititur propositioni. Homo; exempli gratia immediatè & verè prædicatur de Petro, & Paulo: ergo Homo est immediatè ex parte obiecti Petrus & Paulus. Antecedens est certum: quia omnis ratio vniuersalis est immediatè prædicabilis de inferioribus. Consequentiam probò: quia omne immediatè & verè prædicabile de Petro & Paulo; est necessariò Petrus & Paulus: cum quibus nihil est idem præter ipsos.

§. 158. Perpenditur vis huius argumenti.

Hinc arguo; immediatum obiectum, terminans realiter cognitionem de homine sunt Petrus, & Paulus: ergo non ratio abstracta ab utroque. Probo antecedens: immediatum obiectum cognitum realiter est quod immediatè dicitur verè de Petro & Paulo: sed de iis nihil realiter verè & immediatè dicitur præter ipsos: ergo. Immo obiectum illud, vt est immediatè cognitum, est immediatè prædicabile de Petro, & Paulo: & non adæquatè de vno solo. ergo Petrus, & Paulus sunt immediatum obiectum. Vnde miror posse affirmari Petrum & Paulum non esse immediatè & realiter obiectum eius cognitionis de homine; dicitur enim eam non magis terminari ad Petrum, quam si non esset Petrus. Quo ergo pacto, obiectum illud est verè Petrus; si Petrus non cognoscitur?

§. 159. Singularia sunt immediatum obiectum.

SVBSECTIO VI.

Tertium argumentum.

Ante tertium argumentum pono, obiectum immediatum actus vniuersalis distingui realiter ab ipso actu; nec habere in se formaliter denominationes extrinsecas, quas accipit ab actu formaliter: sed actum in se habere intrinsecè sua prædicatæ; similiter & obiectum alia; quando autem quæritur, quid respondeat ex parte actus? quid autem ex parte obiecti? non debent inter prædicata obiecti

§. 160. Actus & obiecti prædicata non sunt confundenda.

obiecti computari prædicata actus ipsius; nec inter actus prædicata, prædicata obiecti, verbi gratia, in hoc complexo, homo cognitus, quando quæritur, quid representetur ex parte hominis? non debet ibi inuolui denominatio cogniti; quia hæc non se tenet, nec respondet ex parte obiecti: sed ex parte cognitionis, à qua formaliter homo denominatur cognitus: sed dicendum est, ex parte hominis respondere animal rationale: ex parte verò actus, denominationem cogniti clarè, vel confusè. Quando verò dicitur homo cognitus reduplicatiue, tunc non dicuntur prædicata obiecti solius, sed etiam cognitionis, quam appellat illa reduplicatio, & omnes denominationes inde subortæ.

Item aliud est accipere obiectum specificatiue & materialiter: aliud in ratione obiecti reduplicatiue, & formaliter: primum enim tantum appellat naturam, quæ terminat cognitionem, non includentem formaliter prædicata cognitionem: secundum autem reduplicat cognitionem ipsam: nam obiectum vt obiectum, est formaliter cognitum vt cognitum, quia obijci & esse obiectiue in mente, & cognosci, esse formaliter idem ostendi sæpius; sed cognitum formaliter reduplicat cognitionem: ergo & obiectum formaliter. Vnde quando nunc inquiri, quid respondeat ex parte obiecti actui vniuersali? non ago de obiecto reduplicatiue, id enim esset confundere prædicata actus cum prædicatis obiecti: sed obiectum sumo materialiter ex vna parte; actum verò materialiter ex alia; vt ex hac disquisitione à proprietatibus actus fecernantur proprietates obiecti eiusdem actus.

Pono item, quætionem hanc communem esse opinioni constituenti rationem formalem vniuersalis in actu intellectus; ac constituenti in ente rationis. Primum: quia cognitio terminatur immediatè ad hominem: est ergo quæstio; vtrum ad hominem non includentem immediatè Petrum & Paulum: an verò ad vtrumque. Secundò, quia ens, & vnitatis rationis facit obiectum vnum; rogo; an Petrum & Paulum immediatè? an verò alium conceptum ab utroque abstractum? Vnde quæ de cognitione dixerò; dicta esse volo de specie impressa; & ente rationis.

Tertiò igitur sic argumentor: vniuersale constat ex obiecto, & cognitione vniuersali; sed illa cognitio vniuersalis immediatè terminatur ad plura vt similia: ergo obiectum immediatum cognitionis vniuersalis, sunt plura, vt similia. Probo minorem, ex parte obiecti quidquid potest respondere, non est vnum singulare tantum in singulari; alioquin repugnaret esse obiectum actus vniuersalis; neque sunt plura singularia vt dissimilia, quia sic non fundant vnitatem vniuersalem, quæ requirit in obiecto plurium similitudinem; neque responderet ex parte obiecti vnitatis vniuersalis, quia abundè ostendi in obiectis non reperiri similem vnitatem: sed ostendi, eam esse formaliter in intellectu: ergo illa vnitatis non responderet ex parte obiecti, sed ex parte actus: nunc autem disquiri, quid respondeat ex parte solius obiecti? nec item responderet obiectum vnum vnitatis secundum se, quæ formaliter nec est vniuersalis, nec singularis. Hanc (inquam) vnitatem respondere non posse probatur: quia sumendo obiectum secundum se, vt excludit actum & formales eiusdem actus denominationes (vt ostendi sumi debere) non habet in se rationem formalem, per quam non sit formaliter singulare: ergo ex parte obiecti non responderet vnum vnitatis non singulari: consequentia patet, quia obiectum ex parte sui non potest esse non sin-

gulare formaliter, quin ex parte sui habeat rationem formalem eius non singularitatis: sicut obiectum ex parte sui non potest esse album, quin ex parte sui habeat rationem formalem albi, quæ est albedo: antecedens probò, quia quidquid est ex parte obiecti, est ex parte illius formaliter singulare: ergo non habet formaliter ex parte sui vt excludit actum, rationem non singularitatis. Antecedens probò, quia quidquid respondet ex parte obiecti formaliter, est indiuisibile realiter ex parte sui in alia, quæ sint idem cum illo: ergo est singulare formaliter, formalitate se tenente ex parte obiecti.

Quod ita confirmo: illa vnitatis formaliter reduplicando eius formalitatem, vel est in obiecto realiter independenter ab operatione intellectus: vel dependenter: independenter esse non potest, quia quidquid existit à parte rei, vt existit, est formaliter singulare: omnes enim formalitates vt existentes à parte rei, esse singulares satis superque ostendi ab huius disputationis exordio: ergo vt formaliter est talis vnitatis, depèdet ab intellectu: vel ergo dependet in genere causæ efficientis vel formalis. Non efficientis, quia cognitio nil reale efficit in obiecto cognito: si quid autem efficeret, illud esset formaliter singulare à parte rei: ergo depèdet ab intellectu in genere causæ formalis; ergo illa vnitatis formaliter non se tenet ex parte obiecti: vnitatis non se tenet ex parte obiecti: ergo nec vnitatis formaliter: patet consequentia, quia vnitatis formaliter includit rationem formalem vnitatis, per quam formaliter constituitur sicut album formaliter includit albedinem. Probo antecedens, quia cognitio non se tenet ex parte obiecti, (vt termini monstrant) sed ratio formalis eius vnitatis est cognitio: ergo ratio formalis eius vnitatis non se tenet ex parte obiecti. Probo minorem, per te illa vnitatis formaliter depèdet à cognitione in genere causæ formalis: ergo ratio formalis eius vnitatis est cognitio, & est ratio per quam constituitur formaliter. Probo consequentiam; quia quando effectus dependet ab aliquo in genere causæ formalis, ea causa formalis est forma, seu ratio formalis constituenti talem effectum; vt albedo est ratio formalis albi, & cognitio cogniti & vita viuientis, quia album dependet ab albedine in genere causæ formalis, & cognitum à cognitione, & viuens à vita, idque termini præ se ferunt.

§. 164. Confirmatur. Vnitatis vniuersalis est dependenter à cognitione.

Vnitatis non se tenet ex parte obiecti.

Vrgeo argumentum, illa vnitatis pendet formaliter à cognitione, sicut cognitum ab eadem cognitione: ergo sicut cognitio est intrinseca intellectui, & extrinseca obiecto cognito; ita illa vnitatis est intrinseca intellectui, & extrinseca obiecto vni: ad quod ergo obiectum extrinsecè terminatur illa vnitatis? non ad vnum præcisum à singularibus, quia cum illa præcisio sit ipsa cognitio, de ea redit eadem quæstio: constat ergo obiectum eius vnitatis, & præcisionis non habere ex parte sui præter singularia: cæteras autem denominationes tribuunt actus singularibus obiectis: ex quibus tamquam obiectis & ex cognitione confusa tamquam forma resultant vniuersalia.

§. 165. Explicatio argumenti.

Dices, obiectum illud esse materialiter plura, at vt obiectum neque esse vnum, neque plura, sed vnum vnitatis similitudinis. Contra, illa cognitio terminatur ad obiectum materialiter, quod sunt plura, non verò ad obiectum formaliter, & reduplicatiue sub ratione obiecti; quia hæc reduplicatio reduplicat cognitionem, quod si reduplicat obiectum, & aliquid se tenens ex parte illius; redibit iterum tertium argumentum cum suis con-

§. 166. Obiectio. Respondetur.

Ex parte obiecti non respondet ratio nec vna nec plures: sed plures.

firmationibus. Illud de unitate similitudinis nihil refert, tum quia similitudo includit formaliter pluralitatem: tum quia similitudo sumpta ex parte obiecti, vt excludit denominationem à cognitione, est quid formaliter singulare à parte rei; quia est ens reale; ergo ex parte sui seclusa denominatione ab actu, non habet rationem formalem, per quam constituitur nec vnum, nec plura, efficiamque argumentum idem. Non omitam hic latam aduersariorum æquiuocationem; qui denominationes extrinsecas obiectis, quæ formaliter sunt cognitiones obiecti, tribuunt obiectis ipsis, & volunt, eas & se tenere ex parte obiectorum, & ab actibus distinguunt: cum dicunt obiectum in ratione obiecti, nec esse vnum, nec plura, inuoluit cognitionem, à qua obiectum eam unitatem formaliter habet. Itaque actus intellectus terminatur ad plura immediatè, quæ dicuntur vnum, non unitate se tenente ex parte illorum: sed per actum ipsum; vnde obiectum in ratione vnius inuoluit cognitionem, non minus quàm in ratione cogniti: quare obiectum ab actibus separari, in eiusmodi denominationibus, est hallucinari. Quando verò dicuntur cognosci vt similia, non intelligo, intrinsecè præcidi similitudinem à non similitudine: sed similitudo, & dissimilitudo fundantur in operationibus; ergo quando ego cognosco leonem cum sola sentione, tunc nō discerno inter leonem, & hominem, quia vterque sentit & cognoscit obiecta: cum hac operatione, est, cognosci vt similia: vt dissimilia verò, quando noscuntur cum operationibus ab similibus, vt cum cognosco hominem cum discursu.

§. 167. *Æquiuocatio aduersariū.*

Obiectū vniuersale in ratione vnius cognitionem inuoluit.

§. 168.

Mitto argumentum ad hominem contra negantes præcisionem entis ab eius inferioribus, & alia: hæc sufficere videntur.

SVBSECTIO VII.

Realium argumenta propono, atque dissoluo.

§. 169. *Quintum argumentum.*

Antecedens falsum, & consequentia mala.

§. 170.

Præcisa humanitas à Petreitate, adhuc vniuersale includit immediate plura.

Arguunt primò; quia intellectus habet virtutem diuidendi ea quæ sunt unita: & partiendi obiectum realiter indiuisibile: ergo potest distinguere ratione hominis à ratione Petri: antecedens variè probant tum ex Auerroè 12. Met. tum ratione petita à creatis & increatis. Deinde sic argumentantur: sed illa ratio hominis vt obiectiue præcisa à singularitatibus, habet unitatem vniuersalem obiectiuam; ergo obiectum actus vniuersalis habet unitatem vniuersalem obiectiuam. Negato antecedenti, corruent fere omnia fundamenta huius sententiæ: quod latè negabo, & impugnabo explicans distinctionem rationis, disp. 6. sect. 4. præsertim sub. 2. Ad Auerroem autem respondent Gregorius, & Aureolus, illum agere de cognitione compositi physici, cuius partes licet sint realiter unita, cognosci possunt, quin cognoscatur earum vnio.

Verum omisso antecedenti, & prima consequentia, disputationis ergo, negatur secundum antecedens. Nam præcisa humanitate à Petro, & cæteris indiuiduis, adhuc illa sola humanitas præcisa, non esset vniuersalis, nisi simul haberet alias humanitates sibi similes, quæ reperirentur realiter, & essent verè prædicabiles de pluribus indiuiduis realiter distinctis. Nam obiectum actus vniuersalis debet realiter conuenire pluribus: at humanitas Petri, licet ratione præcindatur à Petreitate, tamen realiter non est nisi in solo Petro, &

verè de illo solo est prædicabilis, sicut omnipotentia Dei: ergo illa humanitas sola non est quæ immediatè est vniuersalis: sed illa cum alijs. At verò præcisa humanitate Petri à Petreitate: quia ille conceptus præciscus est similis omnibus alijs humanitatibus, præciscis etiam à suis singularitatibus, idè illa dicitur vniuersalis, & actus ad illam terminatus est vniuersalis; quia immediatè terminatur ad plura similia vt similia: & quia non potest inter illas humanitates distinguere, idè omnes illas denominat vnum. Itaque immediatum obiectum actus vniuersalis semper sunt plura vt similia, unitas autem est formaliter ab actu.

Dices, illam humanitatem vt obiectiue præciscam à suis inferioribus, habere ex parte sui vniuersalitatem; quia vt sic præcisa habet unitatem, & non singularitatem: quia non concipitur cum singularitate: ergo habet unitatem vniuersalem. Verum in eorum sententia facilis est solutio, illam humanitatem solam, neque esse vnam unitatem vniuersalem neque plures singulares: sed esse humanitatem secundum se, & habere unitatem secundum se: quæ simul cum alijs etiam præciscis præbet fundamentum immediatum unitatis vniuersalis. Absolutè tamen respondeo, illam sic præciscam esse in se singularem: at verò formaliter vt præcisa non est vna: sed plures singulares, quæ ex parte obiecti non habet unitatem præter similitudinis. Nam illa humanitas est dissimilis alijs per Petreitatem, qua sublata per intellectum, tantum in ea relinquitur id in quo est similis.

Ad argumentum in forma distinguo antecedens, habet vniuersalitatem extrinsecè ab actu intellectus, concedo: habet vniuersalitatem se tenentem ex parte obiecti, nego. Ad probationem respondeo habere unitatem singularem: sed non solam: sed cum alijs humanitatibus: quod perinde est ac obiectum illud esse plures humanitates, quæ ex parte sui sunt vnum unitate similitudinis. Ad aliam probationem respondeo, illam non habere singularitatem, qua parte singularitas habet conceptum dissimilitudinis ab alijs, qui conceptus vocatur *Petreitas*, esse tamen singularem secundum aliam partem, in qua Petrus est similis alijs hominibus. Nam Petrus in sua entitate singulari est similis, & dissimilis, dicitur autè illa natura præcisa à singularitate, quia præcinditur à Petreitate, quæ Petreitas facit vt homo cognoscatur in singulari, & ne cognoscatur in communi. Eaque de causa illa natura dicitur plures per similitudinem, & est immediatum fundamentum, vt homo cognoscatur actu vniuersali, & non in singulari.

Dices: ergo sicut distinctio rationis se tenet ex parte formalitatum, ita & unitas vniuersalis. Distinctio non respondet ex parte obiecti. Respondent quidem, Petreitas & humanitas; quia verè sunt in Petro; & quia cognoscitur vna quin cognoscatur alia, ideo ratione distinguuntur, distinctio autem non est in illis, sed in actu. Ita cognoscitur humanitas sine Petreitate: at verò ex parte illius non responder unitas vniuersalis: sed plures formalitates, siue humanitates, quæ omnes denominantur vna ab actu confuso. In permissa aduersarijs distinctione formalitatum, adhuc actui vniuersali non responder vna formalitas communis pluribus: sed respondent plures reipsa, quæ per solam similitudinem sunt vna ex parte ipsarum; unitatem autem vniuersalem habent formaliter ab actu intellectus.

Ratio à priori huius discriminis est: quia obiecta

§. 171. *Obiectio.*

Respondetur ad hominem.

Humanitas præcisa à Petreitate, manet in se singularis.

§. 172. *Ad argumentum in forma.*

Ea humanitas qua ratione esset singularis.

§. 173. *Distinctio non se tenet ex parte obiecti.*

§. 174.

Discrimine inter unitatem vniuersalem & distinctio nem rationis.

§. 175. *Secundum argumentum.*

Confirmatio prima.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

§. 176. *Plura vt similia sunt materiale vniuersalia.*

Argumentum est commune.

§. 177. *Petrus prædicatur omnia indiuidua collectiue.*

Pars affirmas impugnatur.

Propositio clara & confusa non differat in fundamento veritatis.

§. 178. *S. Thom. Aristot.*

iecta habent in se virtualem, & fundamentalem distinctionem: per quam cognitio tangit vnam formalitatem quin alteram, & si vis; inde refertur ens, & distinctio rationis: quæ terminatur ad obiectum, quod est à parte rei; licet diuerso modo ac est. At non est fundamentum ad faciendam vnam formalitatem vnam; & prædicabilem verè de multis; sed de multis realiter, multæ sunt prædicabiles; quia debent esse idem cum subiectis. Est ergo in obiecto vnitates virtualis, & fundamentalis, per quam plures humanitates fiat vna extrinsecè: ita vt unitas, siue sit actus, siue ens rationis; immediatè afficiat plura, & ea efficiat vnum.

Argumentatur: hæc vox *homo*, non significat immediatè plura vt plura, ergo significat plura aliquo modo vnum: sed id quod significat, est immediatum materiale vniuersale: ergo obiectum actus vniuersalis non sunt plura, sed vnum. Probatur antecedens; quia immediatum significatum illius vocis verè prædicatur de Petro: sed de Petro non prædicatur verè plura singularia: ergo. Probo minorem; quia hæc propositio: *Petrus est plures homines*, est falsa: ergo. Confirmatur primò; quia vniuersale debet esse ex parte obiecti vnū in multis, & de multis: sed plura non sunt vnum in multis, & de multis ex parte obiecti: ergo. Confirmatur secundò; quia vniuersale debet esse superius non solum ad singula indiuidua: sed etiam ad omnia collectiue sumpta, & debet esse indifferens ad singula: sed hoc non conuenit singulis indiuiduis: ergo. Confirmatur tertio; quia vniuersale debet esse unitas. Confirmatur quarto; quia hæc vox *homo* non est æquiuoca, sed vniuoca: ergo non significat plura vt plura.

Huc argumento distinguo maiorem; non significat plura vt plura, cognita vt dissimilia, concedo maiorem; non significat plura vt plura, cognita vt similia, nego maiore: & quia *plura vt plura* significant *plura vt dissimilia*, idè danda est maior, & distinguendum primum consequens; sunt vnum unitate similitudinis, concedo consequentiam; sunt vnum alia unitate, nego. Illa autem unitas similitudinis sunt ipsæmet plura similia: ad probationem antecedentem, distinguo maiorem: verè prædicatur de Petro cum sua latitudine, quantum ad rem prædicatam, nego maiorem: quantum ad modum, concedo. Quod in omni sententia est verum. Nam aduersarij dicunt; immediatum obiectum actus vniuersalis prædicari de Petro & Paulo, & idem de vtroque; sed non quantum ad rem: sed quantum ad modum.

Probatio minoris propositionis dat questionem locum, quid prædicetur de inferioribus, quando prædicatur ratio communis: Censent aliqui immediatè prædicari omnia indiuidua collectiue: perinde enim est *Petrus est homo*, ac *Petrus est omnis homo*. Contra, illa propositio est falsa in eo sensu: ergo. Probo antecedens; quia Petrus non est Paulus, nec Antonius: ergo non est omnis homo. Dices propositionem vniuersalem esse falsam, quando clarè terminatur ad omnia inferiora; non verò quando confusè. Contra: omnis propositio vniuersalis siue clara, siue confusa exigit veritatem in omnibus singularibus: vt hæc *omnis homo currit*; ratio à priori: quia veritas sumitur ab eo quod res est; non verò ex confusione, aut claritate actus. Cum ergo Petrus non sit omnis homo, non potest verè esse subiectum, de quo omnis homo prædicetur.

Ex S. Thoma, & Aristotele ostendi §. 177. idem *Philosophia Petr. Hurt. de Mendoz. a.*

esse *Petrus est homo*, ac est *vnus homo*, & *aliquis homo*: quia actus confusus constituit hominem vniuersalem; quia cognoscit plura vt similia: non quia cognoscat illa esse similia; aut dicat ibi contineri plura similia; sed quia cognoscit proprietates, & prædicata, in quibus omnia sunt similia; & nisi essent similia, non conciperentur illo actu confuso. Hanc confusionem explicamus descensu distinctiuo; qui conuenit actibus confusis.

Ad argumentum ergo ex §. 175. distinguo minorem; non prædicantur plura singularia collectiue, & quantum ad rem de Petro, concedo minorem: quapropter propositio ibi posita, quia significat plura collectiue, est falsa: non prædicantur de Petro plura quantum ad modum & confusè, nego minorem. Nam idem est, *Petrus est homo*, & *est vnus homo*, & *aliquis homo*, vt ex Aristot. ostendi; quod itidem aduersarij tenentur admittere: nam in hac propositione, *Petrus est homo*, prædicantur saltem remotè, & materialiter omnes homines; quia omnes illi includuntur in homine vt sic: & tamen non prædicantur quantum ad rem. Immo illi vrgentur magis; quia totum obiectum prædicant: quod est realiter plura: ego verò prædico distinctiue. Recognosce disputationem 9. Logicæ, sectione 4. & disputationem 2. Metaphysicæ, sectione 3. vbi egi de falsitate huius propositionis, *substantia est ens*: si ens immediatè significat substantiam, & accidens; sicut hæc est falsa. *Petrus est exercitus*, aut *est Petrus & Paulus*; quia obiectum prædicati plus est obiecto subiecti: nec ibi accipit Petrus quod suum est: sed multo plus. Ratio est; quia *homo* ex parte prædicati responder simpliciter apprehensioni confusa & vniuersali: ly autem, *Petrus*, responder simpliciter apprehensioni clara de Petro in singulari: in ea autem propositione includuntur virtualiter illæ apprehensiones, & vniuersalis restringitur per particularem. Vnde quantum ad rem perinde est, *Petrus est homo*, ac *Petrus est Petrus*: quantum ad modum autem perinde est *Petrus est homo*, ac *Petrus est aliquis homo*, vel *homo vt sic*. Qui modus non reddit falsam propositionem, quia nihil affirmat in obiecto quod non sit: sed tantum denotat subiectum diuerso modo esse conceptum, quo prædicatum.

Ad primam confirmationem responderetur, obiectum actus vniuersalis debere esse vnum extrinsecè, non autem intrinsecè: ad minorem responderetur, plura vt similia non esse vnum intrinsecè, esse tamen extrinsecè vnum; quia per cognitionem confusam manent ab intellectu indiuidua. Quando ergo definitur vniuersale, *vnum in multis & de multis*, definitur quidem, & materiale, & formale vniuersalis: materiale quidem vt quod, formale verò, vt quo. Illa autem multa; sunt ipsamet singularia clarè & distinctè cognita; in quibus est vniuersale, & de illis est prædicabile, & prædicatur de iisdem cognitis clarè, atque distinctè: eadem autem singularia confusè cognita sunt vnum, & est adæquatè prædicabile de singulis. Adæquatè (inquam) quo ad modum: non quo ad rem. Homo enim significat omnes homines confusè cognitos: iste homo est vnus ratione, & ille quantum ad modum concipiendi est in omnibus hominibus, quia per illum actum nullus homo discernitur. Quando verò cognoscuntur Petrus & Paulus, de illis prædico eundem hominem.

Ad secundam confirmationem: antecedens peccat contra leges summularum; nam diuisum est superius singularis diuisentibus, non tamen omnibus

Prædicatio vniuersalis habet descensum distinctiuum.

§. 179. *Omnia singularia prædicantur distinctiue.*

Explicatio prædicationis vniuersalis.

§. 180. *Obiectū vniuersale est vnum extrinsecè.*

Definitio vniuersalis est vniuersalis est vnum materiale & formale.

§. 181. *Diuisum non est superius omnibus diuisentibus.*

collectim. Ad tertiam nego antecedens: nam vniuersale significat in recto obiectum, & in obliquo actum confusum, à quo denominatur vnum: sicut cognitum non significat in recto cognitionem; sed obiectum connotans cognitionem in obliquo. Ad quartam, distingo consequens; non sunt vt plura, id est, dissimilia, concedo consequentiam, ea enim significantur per vocem æquiuocam; non sunt plura vt similia, nego consequentiam. Nam vt similia sunt vniuoeca, id est, significata vna voce & concepra. Mitto alia argumenta, quia ex dictis sunt facilia soluta.

§. 182. Hoc tamen non omitam; si immediatum obiectum actus vniuersalis essent omnia indiuidua; ergo si esset impossibilis Petrus, e. g. non esset hic numero actus vniuersalis: consequens est falsum: ergo. Maior pater: quia deficiente obiecto immediato deficeret actus; Petrus autem esset obiectum immediatum. Minor autem probatur: quia ratio hominis est eadem siue Petrus sit possibilis, siue impossibilis.

§. 183. Respondeo hoc argumentum esse sententiæ vtriusque commune: quia, si Petrus esset impossibilis, ratio hominis vt sic non esset eadem: ergo nec actus idem. Consequentia liquet, quia mutato obiecto immediato, actus mutatur. Antecedens probatur: quia ratio hominis, quæ nunc cognoscitur, habet prædicatum reale intrinsecum contradicens alij prædicato reali intrinseco, vt quod haberet si Petrus esset impossibilis; sed duo prædicata contradictoria intrinseca non possunt conuenire eidem rei: ergo. Maior probatur: quia ratio hominis nunc est intrinsecè & realiter Petrus, siue habet identitatem realem cum Petro: tunc autem nec esset realiter Petrus, nec haberet identitatem cum illo; ergo haberet duo prædicata intrinseca contradictoria: ergo non esset eadem realiter. Pater consequentia; tum ex conceptu communi prædicari contradictorij; tum in specie: quia eadem res non potest mutari de Petro in non Petrum sine mutatione intrinseca. Vnde respondeant ipsi argumento suo.

§. 184. Ad argumentum. Si aliquod singulare esset impossibile, ratio communis non esset eadem. Nego minorem: quid enim mirum actum non esse eundem, si nec obiectum est idem? Ratio à priori: quia si Petrus esset impossibilis; homo vt sic, esset specie distinctus ab homine, qui nunc est: quia homo dicit identitatem realem cum Petro; ille autem homo esset fundamentum distinctionis à Petro; identitas autem & distinctio realis ab vno extremo differunt specie: vnde homo hic & ille differunt specie: quia hic est Petrus; ille autem non esset Petrus. B. Anselmus cap. 2. de incarnatione, appellat hæreticos in Dialectica eos, qui negant naturas communes, & omnia dicunt singularia: idque bene: quia agit contra constituentes vniuersalia in solis vocibus; item & non agnoscentes unitatem obiectorum per similitudinem.

SECTIO XI.

Obiectum actus vniuersalis nihil est fictum.

§. 185. Sicut 10. satis euidenter ostendi, obiectum actus vniuersalis esse ens reale, quod à parte rei in indiuiduis reperitur. Nunc monstrata quædam chymara superest Bellerophonis equo debellanda. Posset enim quis dicere; obiectum immediatum actus vniuersalis non esse quid reale: sed idolum.

lum quoddam mente confictum, quod in esse apprehenso, & obiectiuo habeat quiddam obiectum remotum habet realiter. Verbi gratia, quando ego concipio hominem; meo conceptui formaliter respondet immediatè quidam homo fictus: in quo considero prædicata similia iis, quæ realiter video in Petro, aut Paulo; qui remotè cognoscuntur in eo idolo; dum ex cognitione illius possumus duci in cognitionem Petri: atque ille homo fictus æqualiter est in Petro ac in Paulo: non quidem intrinsecè, & realiter, sed extrinsecè, & intentionaliter per similitudinem prototypi cum exemplari: vt imago Cæsaris reperitur in Cæsare extrinsecè & in esse representato. Hanc opinionem securus videtur acutissimus Gregorius de Gregor. Arimino in 1. d. 3. quæst. 1. artic. 2. §. pro quarto dubio.

Verum Gregorius, si bene expendatur, potius constituit vniuersalitem in actu intellectus quam in obiecto aliquo ficto. Ibi enim totus est in probando, à nobis non posse cognosci conceptu proprio sensibilia, nisi sentiantur. Atque esse in nobis nonnullas species impressas, & notitias singulares in representando; & ex illis quasdam esse proprias per sensus acceptas: quasdam verò fictas. Fictas autem non vocat commentitias, vel chymaricas, vt cum fingitur monstrum semibrutum, & semihomo: sed fictas vocat; quia formantur ad similitudinem rerum, quas sensimus, vt si quis vidit hominem elegantem, eius postea recordatur per propriam speciem. Quando verò considerat alium simili elegantia, quem nunquam vidit, illum considerat specie ficta: & talis homo dicitur fingi, non quod illi aliquod figmentum appingat: sed quia illum apprehendit ad similitudinem alterius. Hanc esse mentem Gregorij confirmatam ex Augustino, legenti patebit. Præter has species, & notitias singulares ait, esse in nobis alias species fictas vniuersaliores.

Eius tamen opinionis esse videntur Okamus in 1. d. 2. quæst. 8. post initium; & Gabr. ibidem, q. 8. Verum hi auctores tantum asserunt, eam esse probabilem, & Okamus, sine eius quæstionibus, respondet argumentis quæ pro illa confecerat; ac retinet opinionem de pluralitate singularium similibus, quam ex ipso adduxit. 10. Gabriel autem eam deserit absolute, eique præfert nostram opinionem. Ecce hoc figmentum aded malum, vt Okam. & Gabr. (viri cateroquin nihil scrupulosi in opinionibus nouis) per scrupulum, noluerint ei patrocinari: non deerit tamen nouus aliquis dialecticus, qui hunc quoque scrupulum euellat Okamo.

Ac primum erit opinio Aristot. (si faxit Deus) à quo ait Okam. diuifum ens, in ens in anima, & extra animam. Ens extra animam diuidit in decem prædicamenta: actus autem intellectus continetur in prædicamento qualitatibus: ergo intellectus non continetur in ente extra animam: sed ens fictum. Hoc argumentum sic proponit Okamus, nec video quid concludat nisi ens diuifum ab Aristotele in ens reale & rationis: at Aristot. non dixit obiectum actus vniuersalis esse ens rationis. Quando autem dicit vniuersalia esse per intellectum, intelligitur de extrinseca denominatione; per quam obiecta realia habent formaliter in intellectu unitatem vniuersalem.

Deinde adducunt Aristotelem 7. metaphysic. text. 45. (aliàs cap. 13.) negantem expressè posse existere à parte rei id quod substantia dicitur: ergo obiectum actus vniuersalis nihil est reale. B. Thom.

S. Thom. B. Thom. lect. 13. mirè illud caput explanat, quo Aristoteles obiurgat constituentes ideas separatas, vniuersales extra singularia, & opinantes, esse à parte rei naturas vniuersales formaliter: totisque est Aristoteles in Platonis confutandis; vt egregiè exponit B. Thom. qui opusc. 55. & 56. nostram sententiam perspicuè docet.

§. 189. Argumentum primum; quia obiectum actus vniuersalis debet esse vnum, & non plura: sed ex parte obiecti non potest dari vnum realiter in pluribus. Confirmatur, quia quiddam est à parte rei, est intrinsecè idem cum aliquo singulari: sed singulare non potest esse vnum in multis; ergo nullum obiectum reale potest esse vnum in multis, & consequenter vniuersale. Secundò, immediatum obiectum actus vniuersalis prædicatur totum de pluribus, & singulis indiuiduis: sed nihil realiter existens potest de pluribus prædicari: ergo. Tertio, ex impugnatione caterarum opinionum, quæ habent difficultates insuperabiles; in hac autem fitione omnia facillimè componuntur. Quarto, quia cognitio necessariò proportionatur cum specie: ergo homo expressus per cognitionem elicitam cum tali specie non est verus homo: patet consequentia; quia species non est propria hominis eiusdem.

§. 190. Hæc autem, quam sint inermia ad propugnationem tam insignis figmenti patet. Ad primum respondetur, iuxta opinionem à me probatam lect. 10. immediatum obiectum esse plura cognita vt similia; vel iuxta opinionem realium, esse plura materialiter, & remotè; formaliter tamen esse vnum ratione. Ad confirmationem distinguo minorem: singulare non potest esse vnum realiter in multis, concedo minorem; neque enim tu appingis realiter tuum figmentum multis: sed fictè; non potest esse vnum in multis per vnitatem extrinsecam confusæ cognitionis, nego minorem. Ostendi enim lect. 10. id quod fieri possit. Ad secundum distingo maiorem, prædicatur totum quantum ad rem prædicatam, nego maiorem; ostendi enim lect. 10. rationem communem non esse adæquatè idem cum singulis inferioribus: concedo autem prædicari totum conceptum obiectiuum de singulis inferioribus, quantum ad modum; quia omnia confusè prædicantur, vt confusè cognoscuntur. Minor autem ab his affirmari totum figmentum prædicari de Petro, quasi Petrus sit figmentum. Ad tertium feci satis difficultatibus lect. 10. subsect. 4. Ad quartum nego consequentiam: ad probationem respondeo, speciem esse propriam hominis, licet confusam; vt species, quæ video colorem, non diuidicans albedinem à pallore.

§. 191. Adhuc ostendi, quam sine fundamento inuicta sit hæc sententia. Nunc eam impugno, primò; quia ille homo fictus, representatur per cognitionem fingentem, vel est possibilis à parte rei; vel impossibilis: si est possibilis, non est vniuersalis: item nec si est impossibilis: ergo nullo modo est vniuersalis. Probo primam partem maioris propositionis; quia si est possibilis, est verum ens reale in potentia: sed omne ens reale in potentia est intrinsecè, & per suam entitatem singulare, & non vniuersale: ergo. Maior pater ex terminis; minor; & ab aduersariis datur, & abunde probata est lect. 1. & 2. contra Scotum, item lect. 6. contra P. Fons.

§. 192. Item probo, illum non esse vniuersalem, si est impossibilis; quia per te vt sit vniuersalis, opus est, vt sit similis hominibus possibilibus: sed si est fictus, non potest esse sic similis: ergo non potest esse vniuersalis. Probo minorem; quia ille homo Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

intrinsecè est chymara, & non ens: ergo non potest esse similis enti reali: antecedens à te datur: consequentiam probo; quia inter essentialem repugnantiam hominis & essentialem illius aptitudinem; inter ens & repugnantiam entis; inter Petrum & essentialem Petri repugnantiam quæ potest esse similitudo? Quæ societas lucis ad tenebras? Confirmatur; similia vt similia adeo conueniunt, vt vnum ab alio discerni non posse probarim supra ex S. Thom. at tu non poteris discernere hominem verum à ficto? Confirmatur, ille fictus nulla habet similia prædicata hominis veri: ergo. Probo antecedens, rationalitas ficta non est similis rationalitati veræ, quia hæc potest existere, & discurrere, illa non potest, sed fingitur posse.

Dices, illum hominem non esse similem realiter in sua entitate homini: sed intentionaliter; quia talis fingitur, qualis est homo verus: vt cognitio non est similis in entitate obiecto cognito: nec statua Cæsari: sunt tamen intentionaliter similes. Contra arguo ex adductis exemplis; imago est similis obiecto intentionaliter, quia quiddam obiectum habet in se, exprimit imago: vt statua habet lineas & colores similes Cæsaris lineis, & coloribus; quia materiales picturæ, & statuarum, quo habent colores, & lineas realiter similiores prototypis, eo sunt vtiore; vel saltem similibus lineamentis referunt suos prototypos: cognitio autem exprimit obiectum, & eius prædicata attingit, vnde imago in ratione imaginis sollet vocari idem prototypus: sed ille homo fictus non est imago veri hominis: ergo illi non est intentionaliter similis: probo minorem; quia ille homo non est representatio veri hominis: tum quia in intellectu duplex tantum est imago: virtualis, quæ est species ipsa: & formalis, quæ est expressa, cognitio, verbum, & idolum obiecti; adhuc aliam imaginem non nouere philosophi: tum quia ille fictus, est obiectum imaginatum, representatum, & cognitum per speciem impressam virtualiter; & formaliter per expressam: ergo non potest esse similis vero in ratione imaginis. Restat ergo vt sit similis, non quia in se representet, & habeat eadem prædicata, quæ physicè sunt in homine vero; sed quia in se habet alia illis similia, vt vnus homo est similis alteri: sed hoc non habet, quia ille in se est chymara: ergo, &c.

§. 193. Secundò impugnatur; quia rationes communes prædicamenti substantia sunt essentielles Petro, & homini: sed illæ rationes non sunt fictæ: ergo rationes communes non sunt fictæ. Maior pater, quia Petrus est essentialiter animal rationale, & componitur ex animali vt genere, & rationali vt differentia; genera enim, & species prædicantur in quid.

Dices; genus sumi pro illo figmento, ex quo Petrus componitur, non vt quod: sed vt quo. Contra, quando dico Petrum sola ratione distingui à genere, re tamen non distingui, ly genus, significat entitatem realiter in Petro existentem, ex qua vt quod componitur. Petrus ergo aliquid reale est in Petro, quod genus denominatur. Nam dicitur esse idem realiter cum genere, à quo differt sola nostra conceptione: sed figmentum non est realiter idem cum Petro, & plus ab eo differt, quam ratione: ergo præter figmentum aliud denominatur genus. Equidem arbitror hanc esse logicam demonstrationem confirmatam vel solo loquendæ vsu.

Item de Petro prædicatur, vt quod, homo verus: ergo

§. 194. Ad tertium. Ad quartum.

§. 195. Obiectum.

§. 196. Confirmatur.

§. 197. Genus nihil est fictum.

§. 198. Item de Petro prædicatur, vt quod, homo verus: ergo

ergo homo verus ut sic est vniuersale: probo consequentiam, quia homo verus predicatus ut quod non est singularis: sed potius est species predicabilis ut quod de Petro & Paulo: nam ea predicatio non est ut quod aequalis de aequali: sed superioris de inferiori. Rogo, ille homo verus vniuersalis, representatus per hominem fictum, vtrum sit vnus: vel plures? vel abstractus ab vno, & pluribus: si est vnus: ergo vel erit Petrus determinate, vel Paulus determinate, & sic ille homo fictus tantum erit idolum, vel omnium hominum, vel saltem plurium clarè, atque distinctè: sic autem non erit magis vniuersalis, quam cognitio, quam Deus habet de omnibus hominibus. Si sunt plures ut similes: te urgebo tuo argumento, quo contra me probas, non posse plura de vno predicari: abstractus autem esse non potest; quia per te repugnat reperiri hominem non identitatum cum aliquo singulari, & sic ab eo non abstrahitur, en te adduco in tuo idolo, quod adoras, ad easdem difficultates, insuperabiles, quibus nos arbitraris vrgeri.

SECTIO XII.

De vniuersalibus quadam expeditio.

§. 197. Vniuersale logicum seu predicabile non fit nisi per actum intellectus. Nam vniuersale logicum est, quod per logica precepta constituitur in modo sciendi; atque modus sciendi solas intellectiones includit: ergo vniuersale logicum fit per solum intellectum. Confirmatur, predicabilitas aut est de primo conceptu vniuersalis logici, aut attributum eius: sed actus aliarum potentiarum non constituunt obiectum predicabile: ergo.

§. 198. Per actus aliarum facultatum non fit vniuersale absolute: nam vniuersale absolute stat pro logico. Cum enim definimus vniuersale, dicimus esse unum in multis, & de multis, id est predicabile; idque asserimus sine vlla distinctione, aut restrictione. Item scientia dicuntur esse de vniuersalibus; id est de obiectis vniuersim cognititis per intellectum.

§. 199. Dico tertio. Per sensus externos fit etiam vniuersale aliquo modo. Nam sensus externus apprehendit obiecta confusè, ita ut illa cognitio non representent albedinem in singulari: sed ita vagè, ut ex vi eius cognitionis non possit albedo discerni; ergo illa cognitio est indiuisio coloris in se, & diuisio coloris ab alio; quia per illam non discernuntur colores in se, bene tamen ab aliis: ergo per illum actum habet color vnitatem; probo consequentiam, quia omnis indiuisio rei in se est vnitas: sed illa non est singularis; quia terminatur confusè ad plura: ergo est vniuersalis. Confirmatur, actus clarus de albedine distinguitur à confuso de eadem in modo attingendi obiectum, quod representant modo opposito: sed clarus representat in singulari; ergo confusus in communi: id enim confusio significat. §. 200. Obiectio Gregorio.

Color habet vnitatem à visu.

Confirmatur.

§. 200. Dices, cum Gregor in 1. d. 3. quæst. 1. art. 2. §. Pro quarto dubio, speciem obiecti sensilis solum repræsentare illud, à quo producit, & tot esse species sensilium in imaginatione quot sunt obiecta: ergo nulla sensio representat plura, sed vnum. Distinguo antecedens; species clara & distincta solum representat id à quo emittitur, concedo; species confusa, nego: illud de multiplicatione specierum non vacat dubio. Ac respondeo si in imaginatione

sunt tot species claræ in indiuiduo, quot obiecta in indiuiduo, etiam esse tot species confusas in indiuiduo, quot obiecta indiuidua cognita fuere confusè: nam singula produxere suas species confusas, sicut & claras, cum clarè noscuntur. Si verò per vnam speciem claram de albedine apprehenduntur singula, ita ut ad præsentiam aliarum non producantur, sed excitentur species phantasmæ, idem erit in cognitione confusa.

Aduerte, actum confusum de albedine produci à sola hac albedine: e.g. B. & non ab alia, quia ille numero actus pendet ab hac numero specie impressa, hæc autem ab hac numero albedine: at representat confusè, vel omnes colores, vel aliquos, quia ut represententur, non est opus, ut existant, & applicentur potentia. Dices, non potest obiectum sensibile cognosci nisi moueat potentiam: sed non existentia non mouent: ergo. Distinguo maiorem: non potest clarè, & in se cognosci, concedo maiorem: nulla enim species clara vnius sensu potest producere cognitionem claram alterius: nego tamen non posse cognosci confusè, quia ad id solum requiritur vna causa producens confusam speciem. Dices, sensus externos habere notitias intuitivas: sed ad sensilia non existentia repugnat sensu intuitiuo: ergo. Distinguo maiorem: habent notitias intuitivas eius obiecti, à quo producit species impressa, concedo maiorem; aliorum, quæ nosci dicuntur ex sola confusione, qua obiectum præsens non discernitur ab aliis, nego maiorem; itaque illa est intuitio obiecti existentis, non verò non existentium. Nec abstrahit colorem ab existentia: sed illam existentiam sui obiecti representant immediatè: sed tam confusè, ut non discernantur ab aliis: nec enim sensus quasi dicunt, obiectum existit aut non existit: atqui hæc duæ obiectioes etiam vrget intellectiones intuitivas confusas: quæ produciuntur saltem remore à solo vno numero obiecto; & sunt intuitiva illius, & non aliorum; cum tamen sint vniuersales.

Dico quartò. Etiam voluntas facit vniuersale aliquo modo. Probo; voluntas actu vago amat plura obiecta confusè, ita ut amore nullum discernatur ab alio: ergo omnes illi sunt vnus in amore: probo consequentiam; quia ille amor nullum diuidit ab alio: sed omnia attingit indiscriminatim, in quo non differt ab intellectu confuso. Confirmatur, voluntas, qua ego volo mihi offerri aurum, vel argentum, non tamen as aut ferrum, discernit amore aurum, & argentum à ferro, & ære, non tamen discernit aurum & argentum inter se; ergo illa voluntas non est communis auro, & ferro, est tamen communis auro & argento, & indifferens ad vtrumuis. Denique ratiocinare de actu voluntatis vagè lato ad plura, sicut de intellectu. Voluntati Dei id quo pacto repugnet, ostendi, in 3. part. disputatione 11.

DISPUTATIO VI.

De distinctione.

SECTIO I.

Quid sit distinctio?

DISTINCTIO est vnum conceptum non esse alium: propriè versatur inter duos positiuos conceptus: conceptus enim non positiuus, sicut non sunt, ita neque realiter distinguuntur:

Species confusa representat omnia indiuidua, non verò clara.

§. 201. Actus confusus producit ab vno indiuiduo, & representat plura.

Secunda obiectio. Respondetur.

§. 202. Voluntas facit vniuersale.

Confirmatur.

§. 1. Distinctio quid sit.

Distinctio absolute est inter existentia. Ens est non ens maxime distinguitur. Distinctio negatiua.

Distinctio in potentia.

Deus ante creaturas, nec erat idem nec distinctus ab solui.

§. 2. Distinctio non est modus.

S. Thom.

Distinctio est relatio.

Okamus.

§. 3. Distinctio quid sit.

Eodem conceptu res constituitur & distinguitur.

guuntur: tamen maxima distinctio versatur inter conceptum positiuum, & priuatiuum: distinguuntur enim sicut ens, & non ens, ut lux & tenebræ, quæ distinctio solet vocari negatiua; distinctio quidem, quia tenebræ non sunt lux; negatiua autem, quia non fundatur in vtroque extremo reali: sed in altero ente, & in altero non ente. Duæ res; altera actualis, & altera possibilis, dicuntur distingui realiter; item duæ res possibiles, realiter dicuntur distingui; opinor tamen eam distinctionem realem dici, ut ens reale opponitur chymaræ, non verò ut ens reale absolute est ens: nam (ut ostendam disputat. 8.) ens actualè ut actualè solum est ens simpliciter. Ita distinctio rerum non existentium, simpliciter non est realis: vocatur autem distinctio, quia vnus conceptus non est alius: in potentia autem vocatur: quia extrema non sunt actu: sed potestare. Vnde aduerte, Deum ante mundi creationem non habuisse distinctionem actualem; quia nihil erat actu, à quo distingueretur. Dices: ergo Deus erat idem cum creaturis possibilibus. Nego consequentiam: nam si tunc non erant creature actu, qui poterat Deus esse idem cum illis: Deinde erat distinctus in potentia. In progressu tamen omnes conceptus, qui non sunt idem in suo esse obiectiuo, distinctos vocabimus, siue sint positiuus, siue negatiui.

Disquirendum, in quo hæc distinctio consistat? Ac primum eam non esse modum enti additum esse manifestum, substantia enim verbi gratia, se ipsa distinguitur ab accidente, secluso quocumque modo ab vtroque distincto. Deinde iste modus esset à substantia distinctus, sicut ergo substantia se ipsa distinguitur ab illo modo, ita distingueretur ab accidente. Quapropter, S. Thom. 1. d. 26. quæst. 2. artic. 2. c. egregiè dixit, omnia, quæ se ipsis distinguuntur, habere ex se aliquam rationem distinctionis. Dicit posset, distinctionem non esse vnam rem solum: sed esse vtrumque extremum distinctum, v.g. distinctio materia à forma, est ipsa materia, & forma ut dixit Okamus in 2. quæst. 2. & ego disp. 4. §. 39. ostendi, distinctionem esse quoddam genus relationis. Probat, tum quia materia actu existens actu non distinguitur distinctione actuali à forma non existente, at existente forma, materia actualiter ab illa distinguitur: sed illa actualis distinctio formaliter consistit in actualitate formæ, & materia: ergo distinctio actualis sunt ipsa extrema distincta: patet consequentia quia illa actualis distinctio non oritur in materia per productionem alicuius modi: ergo per solam coexistentiam formæ. Verum hæc philosophandi ratio pendet ex his, quæ dicturus sum de distinctione relationis à fundamento, & termino disp. 15. sect. 1. & 2.

Est igitur distinctio realis, essentia cuiuscumque rei explicata per negationem alterius conceptus; verbi gratia, distinctio substantia ab accidente, est essentia substantia explicata per negationem accidentis: distinctio autem accidentis à substantia est accidentis essentia explicata per negationem substantia. Distinctionem esse propriam entitatem, probatur; quia vnaquæque res, per eundem conceptum, per quem constituitur essentialiter, distinguitur ab aliis: sed constituitur per suam entitatem: ergo & distinguitur. Probat, maior: tum quia per eundem conceptum per quem est creatura, non est Deus: tum quia materia per eundem conceptum per quem est extensa, non est spiritualis; quia extensus repugnat spiritui: & punctum per eandem rationem, per quam est punctum, non est linea, quia linea plures partes includit, quas punctum ex-

cludit: ergo per eandem entitatem, per quam res constituitur essentialiter, distinguuntur ab aliis.

Dices, distinctionem non consistere in sola rei essentia: sed in essentia, & negatione alterius rei. Hæc est secunda pars conclusionis, nempe distinctionem explicari per negationem alterius: sic enim S. Thom. in 1. d. 5. quæst. 1. artic. 1. ad 1. ait, vbi cum que est aliqua distinctio, ibi esse oppositionem contradictoriam; quia in vna re fundatur negatio & contradictio alterius, certum est enim substantiam non esse accidens: hoc autem explicari non potest, nisi per negationem accidentis: at verò rem esse distinctam propriè, non est negatio; quia potius negatio oritur ex distinctione: eo enim quod Petrus est Petrus, non est Paulus, & ex Petreitate sequitur negatio Pauli. Petreitas autem secundum se est alia à Paulitate, & ab equitate: nam secundum se est alteri similis, & dissimilis alteri. Itaque distinctio non includit formaliter negationem, sicut cæcus: sed est positius conceptus rei, ut colligitur ex eodem S. Thom. supra asserente res se ipsis distingui, & passim asserente distinctionem formalem esse à formis, indiuidualem autem ab aliquo superaddito, & ex communi adagio, per eundem conceptum quo res constituitur in se, distinguitur ab aliis. Non potest autem explicari, nisi per hanc negationem, quapropter est attributum entis. Ego quidem vehementer inclinor in sententiam, §. 3. insinuatam: distinctionem formaliter consistere in duobus entibus: nam distinctio est ad aliud: nil enim distinguitur à se ipso, sed ab alio: quapropter ratiocinandum erit de illa, sicut de relatione. Interim hæc est communior explicandi ratio. Idem tamen autem, quæ opponitur distinctioni est vna res explicata vno, aut pluribus conceptibus, v.g. idem tamen animalis, & rationalis est vnus conceptus obiectiuus hominis, diuersis actibus explicatus.

Confirmatur tota hæc doctrina: nam subiectum prius ratione est, quam negatio, quia in eo fundatur. Item habitus seu forma, qua priuat, est prior ipsa negatione: ergo prius intelligitur aer, & lux, quam intelligatur in aere priuatio lucis, quia primatio pendet ex habitu in cognitione: ergo priusquam intelligatur in Petro carentia Pauli, intelliguntur Petrus, & Paulus: ergo intelliguntur duo: ergo distincti intelliguntur ante eam negationem. Igitur distinctio est ratio, qua vna res est aliud ab alia, v.g. qua Petrus est alius à Paulo, ex qua alietate sequitur in Petro negatio Pauli. Dices non esse Paulum, esse formaliter distingui à Paulo: ergo distinctio est illa negatio. Nego antecedens; quia non esse Paulum est negatio consecuta in Petro ex alietate à Paulo: præsuppositiue autem dicitur esse idem, distingui ab alio, & non esse idem cum illo: tum quia distinctio præsupponitur illi negationi: tum quia distinctio explicatur per eam negationem; alietas enim est, vel duæ res, vel vna fundans negationem alterius: vtrumque autem commodè explicari nequit nisi per negationem.

Rogas primò, vtrum distinctio sit attributum positiuum, vel negatiuum? si affirmemus eam esse non esse attributum; quia formaliter includit alterum extremum realiter distinctum. Si autem affirmemus eam non esse relationem. Respondeo eam esse attributum negatiuum; quia explicatur per negationem alterius rei. Dices vnitatem etiam explicari per negationem, & esse attributum positiuum. Sed diuersa est ratio; vnitatis enim explicatur per negationem, cui ipsa contradicit: ac proinde est conceptus positiuus; at verò distinctio non explicatur

§. 4. Obiectio. Distinctio non est negatio, sed negatione explicatur. S. Thomas.

Negatio oritur ex distinctione.

S. Thom.

Distinctio sua dua entitates.

§. 5. Subiectum est prius negatione.

Distinctio est in duobus.

Obiectio.

Alietas est fundamentum negationis.

§. 6. Distinctio sit duo entia.

Discreta vnitatis & distinctionis.

plicatur per negationem, cui ipsa contradicat: sed porius quæ ex ipsa sequatur; sicut simplicitas est attributum negatiuum; quia explicatur per negationem partium, sequutam ex actualitate, in quo parua est dissensio.

§. 7. Rogas secundò, quo differant vnitas, distinctio atque simplicitas? Differunt, quia distinctio est aliud: quod enim distinguitur, ab aliquo distinguitur: vnitas autem, & simplicitas est in ordine ad se: nam vnitas dicit, rem non esse diuisam in se: sic autem est conceptus positius; quia diuisio est carentia vnionis. Simplicitas autem dicit carentiam partium: quæ carentia est purè carentia; quia partes, quibus contradicit, sunt positivæ. Dices etiam simplicitatem esse ad aliud; quia simplicitas dicit negationem partium, & negatio alicuius est negatio. Contrà; quia ad aliud est inter duos conceptus positius: & debet etiam in concreto significari, verbi gratia. Pater, alicuius est pater; & simile, alicui est simile; & diuersum, ab aliquo est diuersum; at verò simplicitas, licet connotet negationem partium, non potest ad aliud significari, vt simplex non est simplex alicuius, neque ab aliquo; nec cæcus est ab aliquo cæcus; quia isti sunt conceptus rei in se, & ad se; at verò distinctus, ab aliquo distinctus.

Obiectio.

Respondetur.

§. 8. Distinctio entis à non ente non est vnitate posterior.

Vnitas est prior distinctio ab alio.

§. 9. Confirmatur. Prius est vnitas quàm simile.

to humanitatem: quæ prius ratione est, quàm relatio distinctionis: vel distinctio est negatio alterius rei, sic etiam res est clara: nam negatio est posterior natura quàm fundamentum, in quo est: item est posterior re, quàm negat: ergo prius Petrus est Petrus, quàm habeat negationem Pauli; nam prius intelligitur Petrus habere vnionem, quàm habere negationem Pauli, & prius intelligitur Paulus, quàm talis negatio: sed vt Petrus sit vnus, non est opus intelligere Paulum, neque eius negationem; ergo.

Vnde colliges, distinctionem formaliter non posse consistere in negatione: sed in conceptu positiuo, explicato per negationem; verbi gratia, Petrus distinguitur à Paulo, non per negationem Pauli: nam antequam intelligatur hæc negatio, intelligitur Paulus, item & prius intelligitur Petrus, ergo prius intelliguntur isti duo conceptus, quàm intelligatur negatio alterius: ergo in illo priori est distinctio: quia in illo sunt duæ res: at verò non possumus illos duos conceptus bene explicare in ratione distincti: nisi dicamus vnum non esse alium. Rogas, cur distinctio non computetur inter illas proprietates entis, quæ Reuben explicatur? Respondeo, quia vel est quoddam genus relationis: quæ non est attributum entis; vel quia formaliter est negatio; quæ non est attributum; vel quia locum non habuit in ea distinctione, si est attributum: vel quia explicatur hac voce ali-quid, id est, aliud quid, vt ait S. Thom.

§. 10. Distinctio est positiuus, & non negatio.

Distinctio an sit attributiuus.

SECTIO II.

De distinctione reali, & modali.

SVBSECTIO I.

Quid sit distinctio realis?

Distinctio realis est, quæ existit à parte rei: nam ens reale est, quod est apud existendum. Hæc distinctio est communis omni reali distinctioni: estque transcendens omnia genera rerum, vt inductione patebit. Quilibet enim conceptus realis est à parte rei distinctus ab alio: neque arbitrator, distinctionem vt sic esse conceptum communem distinctioni reali & rationis: nam distinctio rationis non est simpliciter distinctio: sed per impropria analogiam; quia cum intellectus per vnum actum non cognoscat omnes effectus obiecti, perinde se habet respectu illorum ac si obiectum non esset eorumdem causa; vnde distinguuntur sola ratione, & non sunt plura, sed vnum: estque illa distinctio extrinseca, & secundum quid.

§. 11. Distinctio realis.

Distinctio vt sic non est communis reali & rationis.

Distinctio rationis non est simpliciter distinctio.

§. 12. Distinctio rationis est realis extrinseca.

§. 13.

P. Suarez.

Distinctio modalis est absolutè realis.

Distinctionem autem claritatis ergo, diuido in realem, & rationis: sic enim comprehendit omnia genera distinctionis propria, & impropria: distinctio rationis potest vocari distinctio realis extrinseca; distinctio verò realis potest vocari intrinseca; de prima distinctione agetur sectione 4. Distingui in genere, est vnum conceptum esse alium ab alio, siue vnum conceptum non esse alium; distingui autem realiter, erit vnum conceptum à parte rei non esse alium, in qua distinctione comprehenditur distinctio modalis, quam P. Suarez disput. 7. sect. 1. num. 16. vocat, ex natura rei. Quam vocem ego refugio, ne recidam in Scoticismum sect. sequenti impugnandum: vocetur igitur distinctio realis modalis. Dixi hæc distinctionem sub reali contineri: quia existit à parte rei, & sicut modus

SVBSECTIO II.

Vtrum conuenientia predicatorum contradicentium arguat realem distinctionem.

Realis: vocatur autem modalis, quia alterum, vel vtrumque extremum est modus, de quo latè egi disput. 2. sect. 5. vbi probaui, modum esse rem: vocari autem modum, quia non tam videtur asserre nouam entitatem, quàm nouam determinationem entitatis præexistentis.

§. 14. Quæ semel sunt distincta non possunt fieri vnus, aut à conuerso.

§. 15. Obiectio. Respondetur.

§. 16.

§. 17. Primum signum realis distinctionis.

§. 18. Secundum signum realis distinctionis est separabilitas.

Est aduertendum, res, quæ semel sunt idem realiter, non posse realiter distingui, etiam diuinitus; quæ verò sunt distinctæ realiter, non posse identificari: nam, cum duo conceptus sunt realiter idem, quo modo possunt distingui, nisi in duos? at ibi non sunt duo conceptus: sed vnus: ergo non possunt distingui, verbi gratia, vnus Angelus non potest distingui in duos, quia non includit duos conceptus Angeli: sed vnum.

Dices, addi nouum conceptum. Contrà, ergo non distinguitur prior in duos: sed additur alius. Dices vnum Angelum esse virtute duos. Contrà: ergo quando distinguitur, non distinguitur idem Angelus: nam Angelus prior non erat formaliter duo, sed vnus: at verò hæc diuisio est inter duos Angelos formaliter. Item quando duæ res distinguuntur realiter, non possunt identificari, nisi fiat vna: rogo vtrum duæ res maneant formaliter? si non manent, non fuerunt factæ vna: sed ex illis corruptis, tertia resultauit. Si autem manent secundum proprias entitates, hæc sunt duæ: ergo non vna.

Vnde colliges, quantum errent opinantes, partes continui non esse actu distinctas, sed potentia; quos impugnaui disputatione 15. Physicorum sectione 2. bene potest Deus rem eandem in duobus locis constituere, & duas res in vno loco, & quantitatem bicubitam facere tricubitam, & ex vno composito continuo facere duo; at verò rem distingui à se, aut duas distinctas identificari repugnat aperte: potuit item Deus me non creare, aut me in lapidem conuertere, corrupta mea essentia: at me non potuit creare vaccam: nam tunc neque ego essem, neque mea essentia.

Possumus inquirere signa, quibus discernamus distinctionem realem tam absolutam, quàm modalem. Ac primum, quando duæ res sunt in diuersis suppositis, & quando non vniuntur; euidens signum est distinctionis: Petrus & Paulus inter se non sunt idem: neque albedo Petri & Pauli, nec bos, & equus. Dixi signum euidentis: nempe ex natura rei: nam eadem albedo potest diuinitus esse in Petro & Paulo.

Secundum signum est realis separabilitas, cum enim corrumpitur vnus conceptus, corrumpuntur omnes, qui sunt idem cum illo. Nam si eo corrupto alius manet, rogo sit ne idem? an diuersus? si diuersus, non est de re: si idem, ergo idem conceptus simul corrumpitur, & conseruatur: est & non est, quod dicit immediatam oppositionem. Dices, pereunte vno conceptu formali, perire omnes qui sunt formaliter idem cum illo; non verò qui sunt realiter idem: sic pereunte vnione non perit animus, qui est idem realiter cum illa. Sed hæc responsio vel recidit in nostram sententiam de modo-rum distinctione, vel hallucinatur cum Scoticis in distinctione ex natura rei. Contrà quam egi disput. 5. Physic. sect. 1. Tertium signum est ratio causæ, quæ realiter distinguitur ab effectu.

Distinctio modalis est quæ reperitur inter duos modos: vel inter modum & rem.

Nonnulli ita fidunt virtuali distinctioni, vt ratione illius arbitretur posse eidem enti creato conuenire prædicata mutuo contradicentia; ita vt per diuersas formalitates possit habere res vna formam & eius carentiam. exempli gratia, in actu vitali distinguunt virtualiter rationem entis, & qualitatis vitalis à ratione malitiæ, quam dicunt essentiali actui; dicunt actionem Dei terminari ad rationem entis, & qualitatis naturalis; non verò ad malitiam: ita vt hæc sint veræ propositiones. Ratio qualitatis proximè, immediatè, & formaliter produciuntur à Deo. Malitia proximè, immediatè, & formaliter non produciuntur à Deo. ita vt productio immediata sit in formalitate qualitatis; carentia autem productionis immediatè sit in formalitate malitiæ; & consequenter immediata productio & eius carentia sint in eadem entitate volitionis; vt in entitate Dei, productio passiuæ realis est in formalitate filiationis; & carentia eius productionis est in formalitate naturæ: cuius sententiæ probatio non est nisi partim ab exemplo Dei: partim vt fugiantur nonnulla difficultates de causalitate Dei in peccatum. Cui sententiæ fundamenta iecisse videntur Ferrara admittens animum vniri secundum gradum sensitiuum, & non secundum rationalem: P. Suar. lib. 4. de Trinit. c. 4. n. 19. & alij.

§. 19. Sententiæ admittens prædicata contradicentia in eadem entitate.

Primum argumentum à diuinis. Secundum vt fugiatur difficultas.

P. Suarez.

SVBSECTIO III.

Prima impugnatio eius sententiæ.

Ea sententiæ vehementer displicet. Primum: quia euerit totam formam syllogisticam, & rationem probandi realem distinctionem. Quare cum Okamus in 1. d. 2. quæst. 1. & Gabr. ibidem a. 1. notab. 4. in hanc quæstionem incidissent, rectè monent hoc genus distinctionis non esse admittendum nisi vbi cogimur auctoritate scripturæ. Eccelesæ, aut Sanctorum, quia illa distinctio est supra naturæ leges, & Philosophis est visa contra euidentem lumen rationis. Nonnulli arbitrantur se lucem asserre Theologiæ, si Philosophiam metiantur mysterio Trinitatis; quod non assequuntur; sed & Philosophiam obtinebant; & mysterium minuant; cum illis similia passim admittant.

§. 20. Okamus. Gabr.

Ea distinctio non admittenda nisi ob resolutionem.

Primum argumentum: exemplum è Deo est omnino contra eos; ergo. Probo antecedens, in Deo, vbi sine controuersia admittitur ea distinctio, est vbi duo extrema sunt idem cum vno tertio, & realiter distincta inter se: sed in creatis id non reperitur; ergo exemplum non est simile, sed absimile. Maior probatur: quia ea distinctio reperitur inter naturam Dei & relationes; in iis quæ spectant ad productionem, & oppositionem; & ad improductionem, & communitatem. Natura enim est communis toti Trinitati; improducens, & improducta: relationes verò sunt oppositæ, producentes, & productæ: sed relationes realiter inter se distinguuntur; & sunt idem realiter cum essentia: ergo ista distinctio admittitur vbi duo extrema sunt inter se distincta realiter, & realiter idem cum vno tertio.

§. 21. Impugnatur primum argumentum.

Ea distinctio semper arguit realem distinctionem.

Obiicit, eam distinctionem reperiri non solum inter naturam & relationes, sed etiam inter absolutam: Pater enim intellectu generat filium, & non volunta

§. 22. Obiectio.

Respondetur.

Nullibi est distinctio virtualis sine reali.

§. 23. Obiectio. Respondetur.

Attributa inter se non habent virtuales distinctionem.

§. 24. Impugnatur secundum argumentum.

Deus in ea sententia est etiam causa per se peccati.

voluntate: & voluntate spirat, non verò intellectu: ergo sine distinctione reali reperitur ea virtualis. Respondeo, nullibi reperiri eam distinctionem sine reali: quia in intellectu & voluntate Dei non reperitur ea prædicata contradictoria nisi ut sumuntur notionaliter; non verò ut considerantur ut absoluta. Nisi enim ut ex intellectu arguitur realis productio filij; & ex voluntate realis productio Spiritus sancti, non colliguntur prædicata contradictoria. vnde si per intellectum procedit Filius, & non Spiritus sanctus; ergo ex comparatione ad origines sumuntur ea prædicata contradictoria. Sicut ergo, nullam esse distinctionem virtuales in Deo, fundantem prædicata contradictoria nisi in ordine ad distinctionem realem duorum extremorum inter se. Non disputo nunc; verum intellectus secluta notione habeat ea prædicata formaliter: id enim spectat ad Theologum; sed constanter assero eam distinctionem virtuales nusquam reperiri nisi cum connotatione ad realem; ita ut nisi producerentur personæ distinctæ realiter; & intellectus & voluntas non admitterent ea prædicata.

Dicent, etiam ea reperiri sine hac distinctione reali: quia Deus intellectu formaliter non amat; nec voluntate intelligit; nec creat relationibus. Respondeo, Deum ex parte obiecti intellectu amare; & voluntate intelligere, & creare relationibus, & immensitate; nec enim à parte rei voluntas habet carentiam cognitionis; nec immensitas carentiam principij creandi: sicut à parte rei voluntas cum spiratione habet carentiam principij generandi verbum. Vnde sine vilo fundamento conantur prædicata contradictoria probare nisi in ordine ad relationes. Rectè ergo monuerunt Okamus & Gabriel eam distinctionem virtuales (quam ipsi formalem appellant,) non esse admittendam nisi ubi Fide cogimur. Dicitur autem voluntas non intelligere, non ex parte obiecti, sed ob nostrum modum concipiendi.

Secundum ipsorum argumentum non est magis de re: non enim fugiunt difficultatem. Quia Deus immediatè producens rationem illam qualitatis producit aliquid habens essentialem connexionem cum malitia; ergo non producit aliquid indifferens ad malitiam. Probo antecedens: quia illa formalitas non est à parte rei indifferens ut existat sine malitia; sed habet cum illa fatalem connexionem; quia nec diuinitus potest existere absque illa. Vnde concludo Deum esse causam per se peccati: quia est causa per se illius connexionis, ut est connexio. alia ergo ratione vindicandus est Deus ab actione per se in peccatum.

SVBSECTIO IV.

Secunda impugnatio eiusdem sententia.

§. 25.

Secunda impugnatio sumitur à priori: quia à parte rei non possunt esse simul in eodem subiecto forma & eius carentia; at esse possent, ergo. Maior est per se nota illo principio metaphysico impossibile est idem simul esse & non esse: item quodlibet est vel non est. Minor probatur ipsorum exemplo: quia actio causæ primæ est immediatè realiter & formaliter in actu vitali secundum formalitatem vnam, item eadem actio non est immediatè realiter, & formaliter in eodem actu secundum formalitatem malitiæ, ut ipsi dicunt; ergo actio illa & eius carentia simul sunt in eodem subiecto rea-

liter. Probo consequentiam; quia à parte rei est idem subiectum vitalitas actus & eius malitia; quia à parte rei non sunt duo subiecta, sed vnum: ergo quæ sunt realiter in vtraque formalitate, sunt realiter in vno subiecto: quia vtraque formalitas est idem subiectum; sed immediatè actio est in vna formalitate; & eius carentia est in alia: ergo actio & eius carentia sunt simul in eodem subiecto.

Dices primùm, carentiam formæ non esse absolutè, sed secundum quid; formam verò esse absolutè. Contrà: forma est absolutè, quia est in vna formalitate; sed eius carentia est in alia; ergo carentia formæ tam absolutè est quàm eius forma. Item ipsi dicunt formalitatem peccati absolutè non causari à Deo; causari autem vitalitatem actus; ergo malitia peccati tam absolutè caret causalitate à Deo, quàm vitalitas eam habet: ergo absolutè in eodem subiecto reali sunt simul causalitas Dei & eius carentia.

Dices secundò, non esse absurdum simul esse formam & eius carentiam in eodem subiecto materialiter; dummodo sint in diuersis formalitatibus: quemadmodum non est absurdum in eadem entitate Dei reperiri communicationem in vna formalitate; & carentiam communicationis in alia. Contrà: ergo iam absolutè possibile est eandem rem simul esse & non esse in eodem subiecto: ac propterea in eodem aère poterunt esse simul lux & tenebræ secundum diuersas formalitates. Lux enim erit in aère secundum conceptum diaphani; carentia lucis erit in illo secundum conceptum elementis; item anima secundum conceptum apprehensiuum habebit apprehensionem; & secundum conceptum appetitiuum carebit apprehensione. Item secundum conceptum affirmatiuum habebit assensum de obiecto; & secundum formalitatem negatiuam habebit dissensum: quia assensus & dissensus non opponuntur magis quàm actio & eius carentia: ergo ut hæc possunt esse simul in diuersis formalitatibus eiusdem entis; ita assensus & dissensus in diuersis formalitatibus eiusdem animi. Immo eadem facilitate admitti poterit in creatis aliud mysterium Trinitatis; immo & quaternitatis: quia ponitur substantia animæ identificata cum intellectu, voluntate, & memoria: intellectus erit distinctus à memoria, quam producit; memoria erit principium voluntatis. Quæ ideo adduxi, ut conspiciatur quàm absurdè admittitur distinctio hæc virtualis in creaturis: quia eadè ratione poterit admitti Trinitas. Quod rectè monuit Okamus.

Deinde probo ea distinctione eueri formam syllogisticam. Hic enim syllogismus rectè concludere censetur. Omnis vitalitas actus immediatè producit à Deo: sed malitia actus est eius vitalitas; ergo malitia actus immediatè producit à Deo. quia in hoc syllogismo ostèditur in præmissis identitas vitalitatis & termini immediatè producti: item & identitas malitiæ cum vitalitate: in conclusione autem ostenditur identitas malitiæ & termini immediatè producti. itaque forma est in Darij; & identitas extremorum colligitur ex eorumdem identitate cum medio, ut in hoc syllogismo: omnis homo currit: Petrus est homo; ergo Petrus currit: at in ea sententia non rectè colligitur consequentia: quia maiori admissa, quæ negati non potest; & minori concessa, negatur consequentia: ut in hoc negatur syllogismo: essentia est filiatio realiter; Paternitas est realiter essentia: ergo Paternitas est realiter filiatio. Sic negabunt hunc syllogismum: gradus sensitiuus est realiter vnus carni immediatè: sed gradus rationalis est sensitiuus: ergo gradus rationalis est immediatè

§. 26. Obiectio prima. Respondetur.

Carentia & forma sunt æque absolutæ.

§. 27. Secunda obiectio. Respondetur.

Absurda ex ea obiectio.

Admonitio prudens Okami.

§. 28. Ex ea sententia infringitur via arguendi.

§. 29. Obiectio.

immediatè vnus carni. adhuc ob solam Trinitatem compellebamur ab ea forma fugere: iam omnia sunt Trinitas apud nonnullos. Obijciunt; etiam à nobis esse eam formam negandam: ergo. Probo antecedens hoc syllogismo: Deus formaliter causat actum voluntatis, sed malitia actus est ipse actus: ergo Deus formaliter causat malitiam actus. Nego antecedens. Ad probationem neganda est maior eius syllogismi: quia actus Deus causat realiter eodem modo quo malitiam, nempe materialiter, & non formaliter.

SVBSECTIO V.

Tertia impugnatio.

§. 30. Tertia impugnatio ab absurdo. Poterit corrumpi vna formalitas altera manente.

Tertia impugnatio sumitur ab absurdis: Primùm; quia si prædicata intrinseca contradictoria possunt conuenire eidem rei secundum diuersas formalitates; poterit illi rei conuenire corruptio & conseruatio per diuersas formalitates: hoc est absurdum: quia non potest eadem res simul esse & non esse: ergo. Probo maiorem. Primùm, quia qua ratione ipsi respondent in vnione animi in vno gradu, & carentia vnionis in alio, respòdebo ego in existentia vnus formalitatis, & non existentia alterius: quia tam opponuntur vnio & non vnio in vna formalitate; quàm existentia & non existentia: & non arguit maiorem contradictionem existentia & non existentia in duabus formalitatibus, quàm vnio & non vnio. ergo manente vna formalitate poterit alia corrumpi: ut potest non vniri altera vnita.

§. 31. Prima obiectio. Respondetur.

Primùm poterunt respondere, non posse aliunde argumentum sumi: quia in Deo non reperimus idem fundamentum. Respondeo primùm à Caietano & alijs affirmari posse non esse actum liberum Dei, qui est idem realiter cum Deo; cum tamen Deus necessariò existat; ergo idem continget in creatis. Secundò respondeo; in Deo non posse perire vnam formalitatem alia manente, non ex eo quod sint idem; sed præcisè quia omnes formalitates Dei sunt in se necessariò existentes: quod si existerent contingenter, possèt vna perire alia superstitè. Cum ergo creaturæ contingenter existat; & vna per diuersas formalitates capiat prædicata contradictoria: poterit perire per vnam formalitatem; & per aliam existere.

§. 32. Secunda obiectio. Respondetur.

Poterunt secundò respondere; identitatem realem duarum formalitatum esse vnionem realem vniusque tam arctam vt nequeant separari. Ponitur enim ab omnibus euidentis distinctionis signum separabilitas. Respondeo, separabilitatem esse signum euidentis distinctionis realis; quia duo prædicata contradictoria non possunt eidem rei conuenire: si semel admittantur duo conuenire posse; poterunt & hæc, vt ostendi §. 30. eaque propter Caietanum, P. Salas, & alij ea admittunt in actibus liberis Dei & eius essentia. Vnde opus est, vt ipsi reddant rationem cur hæc potius repugnet quàm alia: inseparabilitas enim non magis probatur ab ipsis, quàm à nobis repugnantia contradictoriòrum. Erit ergo distinctio realis carentia identitatis inter duo entia: hanc autem carentiam vestigamus ex communi repugnantia duorum contradictentium mutuo in vno ente.

§. 33. Mysterium Trinitatis in creatis.

Aliud absurdum insinuaui ex Okamo §. 28. quia hac respondendi forma poterimus in creatis ostendere Trinitatem: multo enim difficilius ponuntur prædicata còtradictoria sine distinctione vlla reali duorum inter se; quàm cum ea distinctione, quia

identitas naturæ diuinæ cum relationibus, & eorum distinctio inter se, arguit virtuales distinctionem naturæ à relationibus; quia cum nulla est idem adæquatè. At hi difficiliora mysteria admittunt in distinctione virtuali capiente prædicata contradictoria, sine vlla distinctione reali.

Ad hæc in eorum sententia sequitur, vnio gradu sensitiuo sine rationali, vniri huic numero corpori omnes animas sensitivas non minus propriè quàm illum gradum rationalem: & producta à Deo formalitate actus vitalis produci omnes actus. Quia ille gradus vniri tam præcisus à rationali quàm responderet cognitioni illum obiectiuè præscindenti: sed in eorum sententia cognitioni abstractenti sensitiuo à rationali responderet vna ratio obiectiua identificata cum omni sensitiuo, & verè prædicabilis de ipsis; vt constat ex disp. 5. sect. 10. ergo illi vnioni responderet obiectiuè vna ratio sensitiuo identificata realiter cum omni sensitiuo, & de illis prædicabilis: ergo realiter vniantur omnes gradus sensitiuo non minus quàm rationalis. Maior est certa; quia illa vnio immediatè & formaliter attingit formalitatem sensitiuam: quin immediatè, & formaliter attingat formalitatem rationalem, vt cognitio animalis tangit animalitatem quin tangat immediatè rationalitatem: sed eam ob causam cognitio obiectiuè præscindit animal à rationali; ergo & vnio præscindit obiectiuè sensitiuum à rationali. Item eandem ob causam sensitiuum est vna ratio communis identificata realiter cum omni animali æquè ac cum homine: ergo ille gradus vnus æquè est idem cum sensitiuo equino, ac cum rationali. ergo realiter per identitatem illa vnio vnit sensitiuum equi æquè ac hominis, quia illa ratio obiectiuè est communis, & idem realiter cum omni sensitiuo.

§. 34. Aliud insigne absurdum.

Vnio & actio attingerent rationem communem.

Dices, sensitiuum gradum vniri vt singularem, & non vt obiectiuè communè. Contra sensitiuum vt cognitum absque rationali non est obiectiuè singulare, sed vniuersale. Nam in illorum sententia præcisio animali à rationali, manet vna ratio obiectiua animalis prædicabilis de homine & leone: item cognitio abstractens hominem à singulari constituit hominem obiectiuè vnum, & prædicabilem de Petro & Paulo; ergo vnio attingens gradum sentiendi absque rationali constituit illum gradum obiectiuè vnum; æquè realiter identificatum cum homine & leone; qui cognitus sic præcisus, est verè prædicabilis de homine, & leone. Quia cognitio ideo præscindit obiectiuè animal à rationali; quia immediatè & formaliter attingit animal quin rationale: sed ea vnio & actio attingunt immediatè & formaliter gradum sensitiuum, & vitalem; sine rationali, & malitia: ergo vnio, & actio præscindunt obiectiuè sensitiuum à rationali, & vitalitatem à malitia.

§. 35. Obiectio. Respondetur.

Poterunt obicere secundò; vnione, & actione attingi gradum sensitiuum singularem, non verò communem. Contra: in eorum sententia cognitio attingit gradum sensitiuum communè & non singularem; quia attingit sensitiuum sine rationali: sed vnio & actio attingunt sensitiuum sine rationali: ergo attingunt sensitiuum commune. Præterea, in mea sententia negante præcisiones obiectiuas; actio non potest attingere nisi singularia determinata secundum omnes gradus: quia ex parte obiecti attinguntur singularia: ex parte modi attinguntur confusè: quæ confusio facit, vt omnia indiuidua vagè, & sine discrimine attingantur: at non possunt ita produci; quia actio physica

§. 36. Secunda obiectio. Impugnatio prima.

Impugnatio secunda.

physica nec est vaga; nec realiter sine discrimine attingit omnia individua, sed vnum determinatum. Si autem attingit hunc individuum gradum determinatum; attingit rationem formalem huius, ut est hic: ac propterea actio non est præcisiva; nec vitaretur qua ratione Deus non sit causa peccati, ut dixi §. 24.

§. 37. Igitur actio physica non potest esse præcisiva, quia id soli convenit intellectui, & potentij intentionalibus creatis; quæ propter obscuritatem, & indeterminatorem possunt confusè circa objecta versari. In divinis autem origo activa præcisiva ostendit originem passivam à natura; illam, non hanc physicè producens: quod est præcipuum è mysterijs Fidei, singularissimum, innixum infinitudini Dei: ut autem creaturæ eo mysterio vacent, sic & ea præcisione. Vide in §. 199. argumentum efficax ad hominem.

§. 38. Obijciunt; intellectus habet vim præcisivam in obiecto vnam formalitatem ab aliaratione cuius eidem obiecto conveniunt prædicata contradictoria: ergo & actio physica idem habebit. Respondeo antecedens esse falsum; ut constabit à §. 82. Omnia enim prædicata, quæ conveniunt soli Petro, conveniunt omni formalitati in ipso existenti; si enim clarè cognoscitur aliquod prædicatum Petri, cetera eadem claritate cognoscuntur: si autem confusè cognoscitur aliquod; reliqua cognoscuntur confusè. Cum dicitur: Homo est species, Petrus non est species. non est contradictio: quia in prima propositione attinguntur confusè omnes homines: in secunda solus Petrus. Deinde consequentiam negare tenentur, etiam qui admittunt præcisiones obiectivas: quia abstractio oritur à cognitione confusa, vagante per omnia obiecta, vel immediatè omnia attingente; in mea sententia; vel media aliqua ratione communi: at actio physica, nec vno, non possunt esse confusa: quia confusio solum est in potentia intentionali; non verò in actione physica. Hæc dixi, quia aliqui graves auctores admittunt præcisiones obiectivas in cognitione; non verò in actione physica. At inferius contra eos agendum: vide §. 121. in quo sensu hæc dicantur.

SVBSECTIO VI.

Utrum opinio de connotatis arguat realem distinctionem.

§. 39. Sæpe memini cuiusdam opinionis (quam vocant de connotatis) quæ nunc occurrit examinanda. Ait hæc opinio, posse existere aliquam rem quoad entitatem realem, quin existat quoad denominationem. verbi gratia. Albedo Petri existit quoad entitatem, & denominationem albi, non existente albedine Pauli; quia independentè ab hac Petrus est, & denominatur albus: item illa albedo Petri est tota entitas relationis similitudinis cum Paulo: quæ relatio quoad entitatem existit non existente albedine Pauli; at Petrus tunc non denominatur similis Paulo; quia hæc denominatio pender ab existentia termini.

§. 40. Hæc sententia est bipartita; nonnulli enim eam admittunt in sola ratione prædicamentali; quia hæc pender à fundamento & termino: à fundamento quidem, quia in ipso est sita tota entitas relationis; à termino autem ut ab extrinseco connotato: quo posito iam albedo fundamenti illud denominat simile. In alijs autem prædicamentis non admittunt hoc genus: quia relatio transcen-

dentalis non pender à termino: sed tota eius essentia est ad illum. Alij contra eam doctrinam passim admittunt: nempe in veritate, & falsitate cognitionis: in bonitate, & malitia actuum; in voluntate, & scientia libera Dei; & in alijs infinitis rebus.

Confero hos vltimos magis esse consequentes: quia eadem forma respondere possunt. Ut enim albedo Petri pender in denominatione similis ab albedine Pauli; ita hæc cognitio Petrus currit pender in veritate à cursu Petri: eo autè existente propositio erit vera, ut albedo est similis; & non existente erit falsa; ut albedo non est similis. Et quamvis cognitio de Petro in esse representationis non pendeat ab existentia Petri; pender tamen in ratione veritatis. Idè dixerim de libertate: actus enim connotans potentiam indifferentem est liber; eam verò connotans determinatam in actu primo, est necessarius: hanc autem mutationem potentia ipsi admittunt: item efus carni cum cognitione præcepti vrgentis est mala; cum cognitione non vrgentis non est mala: eadem autem voluntas ex ipsis manet cù vtraque cognitio. Est ergo ea doctrina consequenter admittenda in alijs prædicamentis; quando aliqua forma sortiri potest denominationes diuersas à diuersis pendentes connotatis.

SVBSECTIO VII.

Impugnatur ea doctrina.

PRIMUM argumentum contra eam doctrinam sit; quia ex ea negandi sunt omnes modi distincti à rebus: quia cum hac distinctione defendi potest eos non distingui. Argumentatur enim: materia & forma existentibus non existit vno, & postea existit: ergo vno distinguitur à materia & forma. Responderi potest; non existere vniorem quoad denominationem; existere tamen quoad entitatem. Quod argumentum fusè proposui disp. 5. Physicorum à §. 20. idem fieri posse de distinctione motus ab agente, & termino: ostendi disp. 11. Physic. à §. .... idem ostendi de creatione ibidem disp. 12. à §. 11. Et quidem eadem terminorum nugacitate possunt omnia ferè argumenta deludi.

A priori ea sententia impugnatur: quia denominatio in ratione denominationis est à parte rei entitas in ratione entitatis: sed denominatio perit realiter in ratione denominationis: ergo perit in ratione entitatis. Maior darur ab his auctoribus; alioquin non superesset quæstio. Minor denatur ab ipsis; quia ante existentiam termini non existeret realiter denominatio in ratione denominationis; quia Petrus non est realiter similis Paulo non existenti: quia hæc denominatio in ratione denominationis realiter pender à termino: alioquin & entitas, & denominatio existerent in ratione denominationis independentè à termino. Consequentia autem est per se nota. Nam in præmissis ostenditur idemitas formalitatis & entitatis: item idemitas formalitatis & pereuntis; ex qua inferitur idemitas entitatis & pereuntis. Quod explico hoc syllogismo expositorio. Hæc denominatio in ratione denominationis est entitas formalis: sed realiter perit hæc denominatio in ratione denominationis: ergo realiter perit hæc entitas formalis. Qui syllogismus nihil differt ab hoc: hic homo in ratione huius hominis est formaliter Petrus: perit in ratione huius hominis: ergo perit formaliter in ratione Petri.

Explico:

Discriminatio actionis physica ab intentionali.

Opinio de connotatis.

Bipartita sententia à nonnullis ponitur in solo prædicamento relationis. Ab alijs in alijs.

§. 41. Consequentiam admittunt in alijs prædicamentis.

§. 42. Prima ab absurdo impugnat. Primum absurdum de vniore.

Idè de actione, & creatione.

§. 43. Secundum argumentum à priori.

Syllogismo expositorio impugnantur connotata.

§. 44. Explico: non potest realiter perire aliquid quin pereat essentialis conceptus quem includit; sed denominatio perit realiter in ratione denominationis: ergo perit realiter conceptus quem essentialiter includit. Maior est ex terminis nota: quia res periens est definitum: eius autem essentialis conceptus est definitio: à negatione autem definiti rectè definitio negatur. Item res & eius quidditarius conceptus sunt à parte rei idem: non potest manere conceptus quidditarius pereunte re: quia idè esset simul realiter & non esset. Minor autem darur, consequentia est videns.

§. 45. Dicent entitatem perire in ratione denominationis; non verò in ratione entitatis. Eo enim modo quo denominatio perit, aut manet, manet, & perit entitas, denominatio autem manet in ratione entitatis; ita & entitas manet: perit autè in ratione denominationis; in qua ratione perit etiam entitas.

§. 46. Contra; denominatio in ratione denominationis includit conceptum realem: non enim entitas dumtaxat est ens reale; sed etiam denominatio in ratione denominationis: ergo perit totus ille conceptus quem includit denominatio. Probo consequentiam: conceptus ille constituit essentiam & formalitatem denominationis: ergo perit realiter. Probo consequentiam: tum quia pereunte homine in ratione hominis perit animal rationale non solum in ratione hominis, sed etiam in se realiter, ergo pereunte denominatione formaliter; perit eius essentia non solum in ratione denominationis; sed etiam in se; tum quia quod perit, fert se cum omnia quæ sunt de essentia sua: sed de essentia denominationis ut pereuntis est conceptus entis: ergo hic perit in se: quia illa denominatio in se perit.

§. 47. Confirmatur; denominatio in ratione denominationis vel est idem realiter cum entitate albedinis: vel non est? si non est; quæstio cessat: si est, ergo à parte rei habent duo prædicata contradictoria in existendo & non existendo: quia denominatio in ratione denominationis non existit realiter: & in ratione entis existit: sed per te in ratione vtraque non habet in se realem distinctionem: ergo sine distinctione reali haberet duo prædicata contradictoria in existendo realiter & non existendo.

§. 48. Secundo argumentor à priori; quia corrumpi in ratione denominationis est corrumpi in ratione entis: ergo. Probo antecedens: corrumpi in ratione existentis est corrumpi in ratione entis: quia ens accipitur participialiter pro habente existentiam: sed corrumpi in ratione denominationis est corrumpi in ratione existentis: ergo corrumpi in ratione denominationis est corrumpi in ratione entis. Minor probatur; quia denominatio in ratione denominationis est existentia, ergo corrupta denominatione in ratione denominationis fit corruptio in ratione existentia.

§. 49. Explicatur; denominatio in ratione denominationis non existit realiter; & existit realiter in ratione entitatis: ergo in ratione denominationis aliquid reale addit rationi entitatis. Antecedens darur ab aduersarijs; alioquin non institueretur hæc quæstio. Consequentiam probo; ratio denominationis in esse talis est realiter separabilis à ratione entitatis, ergo in illa ratione est distinctio realis: quia realis separabilitas admittitur ab omnibus pro signo realis distinctionis. Confirmatur; albedo ante existentiam fundamenti erat realiter albedo, & efficiebat formaliter album: & non erat Philosophia Petr. Jurt. de Mendosa.

realiter denominatio similitudinis, nec faciebat formaliter simile: ergo ratio denominationis & effectus formalis similitudinis sunt realiter separabiles: sed nihil est à se ipso separabile: ergo ratio denominationis in ratione talis non est idem cum ratione entis.

Pro ea sententia nullum affertur fundamentum: quia relatione ostendam disp. 15. sect. 1. 2. & 3. aut esse modum distinctum, aut extrinsecam denominationem. Actus liberi Dei non admittuntur in ijs connotatis: quia ipsi vident posse esse denominationem nouam actus liberi sine connotato nouo. Vbi ipsi mecum sic arguunt contra Caicranum: Actus liber posset non esse Deus: ergo non est Deus. Probo antecedens; quia potuit non esse absolute. Sic arguo: hæc denominatio potuit non esse hæc existentia: quia potuit non esse absolute: ergo non est existentia. Est autè hæc sententia efficta ad fugiendas difficultates inani sono, sine nucleo: estque multo peior superiori. ostèdi disputans de voluntate Dei, eius actus liberos non pendere à connotatis, & in eis non deficere denominationem magis quàm entitatem.

SECTIO III.

Distinctio ex natura rei.

DISPUT. 5. memini distinctionis, quam Scotici vocant formalem, seu ex natura rei: cuius nullam vidi ab illis definitionem neque explicationem ullam. Hanc distinctionem latè defendit P. Fonseca, tom. 2. Metaphysicæ, lib. 5. cap. 6. q. 6. quam sect. 2. sic diffiniit: Distinctio ex natura rei est, qua aliquid ab aliquo distinguitur præcisè omni operatione intellectus. Distinctionem ex natura rei tripartitur in formalem, potentialem, & modalem. Item formalem bipartitur in formalem essentialem, & formalem puram. Distinctione formali essentiali opinatur distingui omnia, quæ habent diuersas essentias, vel quæ ita afficiuntur, ut aliquid vnius non includatur in alio, ut natura hominis, & natura equi, & Socrates, & Plato. Itemque animal, & homo; sensitiuum & rationale, & cetera omnia prædicata superiora, & inferiora. Formalis pura distinctio est, non essentialis, quæ versatur inter solas diuinas personas, quæ ex natura rei, & realiter distinguuntur, cum tamen includant omnes eandem essentiam.

Distinctio modalem vocat, qua ens à suis modis & ij inter se distinguuntur: sed modos vsurpat tripliciter: primò pro differentijs, quibus contrahitur ens ad substantiam, & accidens: quæ vsurpatio est impropria, & ens ait à suis modis sola ratione distingui: secundò pro qualitatibus, quibus afficitur substantia, ut album, & dulce: hæc autem est impropria vsurpatio modi: tertio pro modis existendi: vel per se, vel dependentè à subiecto, quos modos, ait, distingui formaliter ab entibus: sed de hoc vltimo modo satis dixi, disp. 2. sect. 5. & disp. 5. Physicorum sect. 1.

Verùm P. Fonseca ea quæst. 6. & præsertim 7. non explicat mediam hanc distinctionem inter realem, & rationis: sed cum suis aduersarijs acerbis verbis digladians, acriterque pungens, ait eos esse Parmenide, & Melisso deteriores, atque veteres Philosophos actionem à passione, animal à rationali, essentiam ab existentia, neque omnino realiter, nec sola ratione; sed medio quodam modo ex natura rei distinctisse: eos verò, qui aiunt, eam esse virtuale distinctionem obiurgat acerbè: Xxx quod

§. 50. Ea sententia est sine fundamento nec in relatione nec in actibus liberis. Sed est conficta solius fangæ ausu.

§. 51. Distinctio formalis, ex natura rei. P. Fonseca eam propugnat. Eius definitio, & diuissio.

§. 52. Distinctio modalis quid apud P. Fonseca. Modus tripliciter vsurpatur à P. Fons.

§. 53. Eam distinctionem non explicat P. Fons.

quod sursum deorsum omnia confundant, non expedientes, quid eorum dicta sequatur; nam eorum quæ sic distinguuntur ex natura rei, alterum perit altero manente, vt quantitas percunte figura: & fundamentum similitudinis hac percunte: ergo hæc non distinguuntur virtualiter: sed ex natura rei. Moveret equidem probatione aut explicatione sententiæ: potius quàm exemplis hinc inde petitis, quæ magis aberrant à vero. Actionem enim & passionem non distingui p. usquam ratione, probauit disp. 1. 1. Physicorum sect. 3. animal autem, & rationale sola cognitione distingui probauit, disput. 5. sect. 6. de cæteris exemplis; dico aut ea non distingui plusquam ratione, aut realiter distingui.

Exempla P. Fonseca aberrant à vero.

§. 54. Nec est consensus in sua distinctione.

Neque opinor, eum esse in sua distinctione constantem: in homine enim distinguit ex natura rei animal à rationali, at verò in luce sola ratione distinguit virtutem illuminatiuam à calefactiua, & in materia prima potentiam passiuam formæ viuentis à potentia passiuam aliarum, & in Deo attributa inter se, & ab essentia: item essentiam à relationibus, & conceptum entis à conceptu substantiali. Quæ displicent primùm: quia ipse ait, ea, quæ distinguuntur ex natura rei posse separari, vt fundamentum similitudinis à similitudine: ergo ergo etiam in homine poterunt separari animal, & rationale, quia per te distinguuntur ex natura rei; quam ob causam ait aduersarios non rectè expendere, quid eorum dicta sequatur: sed quidem satis absurdi sequitur, posse in homine conservari animal sine rationali. Dicit, non omnia, quæ ita distinguuntur, posse separari. Bene, sed cur nos tam acriter obiurgat, quasi non expedientes quid ex nostris dictis sequatur? deinde cur altera possunt separari, altera non? sicut ea quæ distinguuntur realiter absolute, possunt omnia separari: contra verò nullus modus potest sine sua re cõseruari. Deinde inconsequentia probo: nam animal distinguit à rationali ex natura rei: quia vnus conceptus non includitur in alio: sed nec conceptus iustitiæ diuinæ includitur in conceptu misericordiæ: neque illuminandi virtus in calefactiua: neque substantia in ente: ergo hæc omnia distinguuntur ex natura rei: sicut animal à rationali. Dicet, includi realiter, non verò ratione nostra, & formaliter, quia in his est distinctio virtualis: quia duo conceptus ratione distincti præstant quod præstarent, si distinguerentur realiter. Bene: sed cur idem nõ erit in animali, & rationali, quæ habent virtutem distinctiõnem: equidem neque apparens mihi discrimen apparet, cum lux conueniat cù pipere in virtute calefaciendi, non illuminandi; sicut homo cù bruto in virtute sentiendi: sed non discurrendi; & cum illæ duæ virtutes definitione distinguantur. Itaque est admitenda in Deo distinctio ex natura rei: aut in creaturis refugienda: quàm verò sit in diuinis periculosa probabo.

Absurdum sententia Fonsecanæ.

Variè impugnationes.

§. 55. Impugnatur à priori.

A priori autem impugnat, quia definitio huius distinctionis conuenit omni reali distinctioni: est enim distinctio vnus ab alio præcisa omni operatione intellectus, quo igitur differt hæc distinctio à distinctiõne reali? In nullo differre probatur aperte. quia omnis distinctio existens à parte rei est realis; hæc distinctio existit à parte rei: ergo est realis. Maior est definitio entis realis: minor est certa ex Scoticis; quia illa distinctio est in rebus ipsiis independenter ab intellectu. Explicatur, nam distinctio à parte rei, distinctio realis, distinctio ex natura rei & distinctio ex parte rei sunt termini synonymi: nam distinctio realis, & à parte rei in nullo

Distinctio realis ex natura rei sunt synonyma.

differunt: realis enim dicitur eo quod sit apta ad existendum in rebus: sicut ens reale tale dicitur; distinctio autem à parte rei dicitur, à parte rei, sicut ex parte ipsius rei existens in ipsa re, sicut ens reale, & ens à parte rei, idem sunt: commune enim est philosophis ad negandum aliquid in rebus, dicere non est à parte rei, id est, non existit: idem significat ex parte rei, id est, est distinctio existens in rebus ipsiis orta ex natura ipsarum; neque video vllum discrimen inter has distinctiones; nam si duæ naturæ inter se non sunt idem ex natura rei, inter se distinguuntur ex natura sua, ergo ex natura sua non sunt idem, ergo ex se sunt distinctæ; quid igitur exigunt vt distinguantur realiter, siue à parte rei?

§. 56. Confirmatur. Distinctio ex natura rei habet negationem idemnaturam. Obiectiones diluuntur.

Confirmatur: quæ ex natura rei distinguuntur, vnus habet negationem alterius; quod si habet negationem alterius; ergo non est aliud: neque potest esse medium inter identitatem, & negationem illius; si ergo vna natura habet negationem alterius: sunt duæ naturæ inuicem distinctæ. Dices esse distinctionem modalem. Contra: nam hæc est realis, vocatur autem modalis propter extremum modale, animal autem, & rationale non sunt modi, cum sint principia actiua sentiendi, & discurrendi. Dices eam esse distinctionem formalem. Contra: quia si existit à parte rei, est distinctio realis inter duas formas. Atque hæc distinctio formalis est improbabilis est, quæ distinctio ex natura rei: quia est idem: & tam confusè defendunt vnã, quàm alteram. Ecce hanc distinctionem vel sola confusione labantem: eius enim auctores nihil faciunt, nisi terminos repetere; eam esse distinctionem formalem, & ex natura rei, medio quodammodo distinctam à reali, & rationis: cumque non explicent illum medium modum, non possunt ab auditoribus percipi: nec mirum; quia tale medium est impossibile: nam non est medium inter aptitudinem ad existendum, & ineptitudinem ad existendum: si habet aptitudinem ad existendum, est realis: si non, non est realis; nam omne quod est à parte rei, eo modo, quo est, est reale: sed per te hæc distinctio formalis, est re ipsa à parte rei: ergo est realis: eam esse formalem realem, & ex natura rei, arguit maiorè distinctionem: quia & est distinctio realis, quia existit, & oritur ex ipsa essentia: formalitate, & visceribus rei: quia oritur & est ex eius natura.

Distinctio formalis est tam mala quàm ex natura rei.

§. 57. Absurdum in diuinis.

Hinc probo absurdum in diuinis: misericordia Dei ex natura sua non est iustitia Dei; neque misericordia ex natura sua, est natura Dei: ergo nõ est Deus ex natura sua: patet consequentia, quia quod ex natura sua non est natura Dei, non est Deus ex natura sua: quia vt sanxit Remense conciliũ, Deus est sapiens sapientia, quæ est ipse Deus. & à fortiori Deus est Deus deitate, quæ est ipse Deus. Rogo vtrum illa misericordia Dei, quæ ex natura sua non est Deus, vt distincta à Deo, ex natura sua sit maior Deo? quod fieri nequit, cum nihil sit maius Deo; neque item est minor Deo; quia quicquid est minus Deo, est creatura, quia terminis circumscribitur, quòs attingere non potest; vt aequalis Deo, sic autem erit ipse Deus, quod initio negasti, vel erunt duo dij, quia sunt duæ naturæ infinitæ, & aequales. Quod argumentum & in se est efficax, & est maxime venerabile, ac sanctum, quod S. Bernardus eo conuicit aperte Gilbertum Porretanum Episcopum Pictauiorũ propter cuius viũ, & efficaciam concilium Remense damnauit erroris Gilbertũ, hanc propositionem adstruentem, Deus est sapientia: id est sapiens, Deus est veritas, id est verus, negauit autem hanc, Deus est sapientia, Deus est veritas, cuius damnationis omnes sunt participes quod

Argumento vides Bernardus & Concilii Remense.

quotquot aiunt, sapientia Dei ex natura sua non est Deus.

§. 58. Obiectio implexata terminis.

Dices sapientiam Dei ex natura rei non esse Deum, esse tamen realiter. Contra; quia si ex natura rei non est Deus: ergo ex natura sua habet negationem Deitatis; quia qua ratione aliquid non est aliud, habet negationem illius: & hanc negationem habet realiter; quia illa negatio existit re ipsa in ipso Deo: ergo realiter non est Deus: quia quod realiter habet negationem alicuius, realiter non est illa res. Deinde iam ostendi nugam huius distinctionis. §. 55. neque verò opus est in diuinis nugam admittere, affines reali distinctioni. Neque verò Gilbertus plus asseruit, quàm nonnulli Scotistæ affirmant; ille enim tantum asseruit, Deus non est sapientia: propter quod assertũ præcisè damnatus fuit ab Ecclesia, licet non dixerit, realiter, quia idem est dicere, Deus non est iustitia: ac dicere, iustitia realiter non est Deus; quapropter P. Fonseca laudatur, quod huius distinctionis periculum in diuinis formidat.

Gilbertus & alij Scotistæ idem dixerunt.

Fonseca laudatur.

§. 59. Argumentum efficax.

Quam doctrinam ita confirmo: Iustitia Dei ex sua natura distinguitur per te à Deo: ergo ex sua natura est aliud à Deo; consequentia patet; quia esse aliud & esse distinctum in idem recidere ostendi, sect. 1. ergo ex natura iustitiæ Dei oritur in illa negatio Dei: patet consequentia; quia quod est aliud & est distinctum, habet in se negationem eius, à quo est aliud: ergo est in Deo aliquid, quod ex natura sua non est Deus; patet consequentia, quia conceptus ex quo oritur ex sua natura negatio Dei, non est Deus ex sua natura; quia si ex sua natura esset Deus, non haberet ex sua natura negationem Dei. Hæc omnes consequentiæ sunt euidentes, ex primo antecedente: quæ præ se ferunt errorem Gilberti: ille enim nihil aliud dixit. Adde, ergo realiter iustitia Dei non est Deus: quod consequens est hæreticum. Probo consequentiam, quod res habet à parte rei ex sua natura, illud habet realiter, & absolute; sed iustitia Dei habet à parte rei ex sua natura negationem Dei, & non esse Deum: ergo iustitia Dei habet realiter non esse Deum, & negationem Dei. Consequentia liquet: maior ex terminis patet; quia quod res habet à parte rei, realiter habet: nam realiter, & à parte rei, sunt synonyma: minor à te datur, quia tota illa distinctio à te ponitur à parte rei ante omnem operationem intellectus: nam vel existit in obiecto, vel non; si non, ergo non est in illo ante operationem intellectus: si verò existit, ergo est in illo à parte rei. Certè hæc distinctio, vt adstruitur à nonnullis, distinctis gladijs est cruentanda; quia vel est error Gilberti, vel adeo illi affinis, vt videatur orta ex eodem fonte, licet nomine diuerso compellatur. Sequendus est S. Thomas, qui castius, & syncerius, Deoque dignius est locutus; nullam distinctionem in Deo admittens, præter rationis, nisi inter relatiuas oppositiones, 1. p. q. 2. art. 1. q. 28. art. 3. corpore, q. 29. art. 4. c. & passim ita de Deo loquitur.

Consequens hæreticum est illa distinctione ex natura rei.

Thomas hæc in parte sequens, quia loquitur dignè deo.

§. 60. In Deo daretur vera compositio realis.

Deinde in Deo daretur vera compositio, quia attributa ex natura rei per te distinguuntur, quod ergo pacto tribuantur Deo suum formale effectum? non per identitatem realem: tum quia eam non habent, tum quia ille effectus non est idemticus: sed formalis: ergo indigent vnione formali: nam duæ res modo, quo distinguuntur, debent vniri; si realiter distinguuntur, vnuntur realiter: si verò distinguuntur ex natura rei, debent vniri ex natura rei: ergo vnio est etiam distincta ex natura rei: ergo ex duobus conceptibus ex natura rei, resultat

compositum ex natura rei: patet cõsequentia, quia ea ratione, qua partes distinguuntur, & vnuntur, constant compositum: ergo Deus sapiens est compositum ex natura rei ex duobus entibus ex natura rei distinctis; quod & aures horrent, & ratio damnat: quia in Deo est summa simplicitas, vbi autem à parte rei est compositio plurium rerum ex natura sua distinctarum, quæ simplicitas esse potest: non ne maior esset simplicitas, si nulla esset realis cõpositio? Adde, vnionem, vbiicationem, & cæteros modos compositiõnem inire cum rebus creatis, propter distinctionem realem. Videatur P. Vazquez, tom. 2. 1. part. dist. 116. præsertim, cap. 5. adducens Bernardum contra Gilbertũ, differentem iisdem ferè verbis, & rationibus, quibus nos contra Scoticos: ac pene videtur Bernardus diuino spiritu afflatus cõtra eos disputasse. Refert enim Gilbertinorum solutiones, Scoticis simillimos: videatur item disput. 120. similiter Gregorius in 1. d. 8. q. 1. art. 1. & P. Valentia, tom. 1. disp. 2. q. 13. puncto 1.

Vnio, & alij modi inuene compositiõnem. Bernardus. Gilbertus.

Greg. Arim. & Valent.

Quia verò Scotus hæc distinctio, ex natura rei, adscribitur: eius discipulis ita eum interpretantibus, vt pace magis desperata, signa conferant cum Thomistis: placet, pro meo in Scotum studio, eum ab huius opinionis inuidia vindicare. Cui præmitto, esse rebus duplex genus distinctionis virtualis: primum, quo res præstat effectus plurium virtutum; ea que de causa dicitur distinctio virtualis; quia cum sit vna virtus, in se continet eminenter multas; exempli gratia, oculus percipit lucem, auditus sonum, sensus autem communis & sonum & lucem: ecce sensus communis virtute continet visum, & auditum. Hæc tamen distinctio non facit conuenire realiter prædicata, quasi contradictoria eidem rei, licet diuersimode concipiatur: nam quicquid à parte rei conuenit sensui communi, vt est perceptiuus soni, conuenit eidem, vt est perceptiuus lucis. Alia distinctio virtualis altior, & nobilior reperitur in Deo, per quam ipse Deus in se habet prædicata contradictoria sub vno conceptu, ac sub alio: ita vt in se, & in ordine ad suum intrinsecum esse ita se Deus gerat, ac si esset cõpositus ex duobus entibus realiter distinctis, v. g. Deus est vnus & trinus, & vnitas natura ita est absoluta, & cõmunis toti Trinitati, ac si non esset idem realiter cum aliqua proprietate. Relatio autem, vt relatio, ita caret ea communitate & est incommunicabilis, ac si non esset realiter idem cum natura. Itaque hæc distinctio fundat prædicata quasi contradictoria in ordine ad se: prima verò solũ in ordine ad suos effectus. Vnde hæc vltima videtur in se distinctiõnem habere, at verò neutra harum distinctiõnum est absolute distinctio; neque habet absolute plures conceptus. Nam est virtualis tantum; at virtualis distinctio non est absolute distinctio, sed est absolute non distinctio: vt virtualis homo non est simpliciter homo: sed simpliciter non homo. Vnde per hanc distinctionem exploditur omnis compositio, nisi rationis.

§. 61. Scotus vindicatur ab ea sententia.

Distinctio virtualis quid.

Non semper continet prædicata cõtra dicentia.

§. 62. Nobilior distinctio virtualis conuenit Deo.

Distinctio virtualis non est absolute distinctio.

His constitutis, opinor Scotum non constituisse distinctionem ex natura rei, quam etiam vocat formalem pro distinctione vlla actuali simpliciter: sed tantum pro distinctione virtuali, fundante distinctionem rationis. Ita nonnulli eius interpretes; quorum meminist Greg. in 1. dist. 8. q. 8. art. 1. (adducitur à P. Vazq. art. 5. sed per mendum codicis) quos sequitur P. Suarez. lib. 4. de Trinitate, cap. 4. num. 2. & 5. adstruens, Scotum solo nomine differre à sententia cõmuni. Primum probo ex eodem

§. 63. Scotus nullè distinctionem admittit absolute.

Gregor. P. Suarez. Prima probatio.

Scoto in 1. d. 2. q. 7. §. sed hic restat ulterior difficultas. Ait relationem à parte rei, & non per actum nostrum intellectus esse incommunicabilem; naturam vero communicabilem. Ex quo inferit, esse aliquam distinctionem inter illas formalitates ante actum intellectus: quia illa prædicata contradictoria non habent per actum intellectus: sed ante illum. unde probat non esse vnam entitatem vnius, & eiusdem rationis: alioquin tota entitas formaliter communicaretur, & consequenter Paternitas. Hæc autem omnia tantum probant secundum genus distinctionis virtualis, quod explicui, §. 62. & Scotus ipse, ait actui distinguenti respondere diuersas formalitates obiectiuas: cum quo conueniunt Reales omnes, præsertim Thomistæ, & ex nostra, societate multi volentes actu præcisio respondere in obiecto formalitates diuersas, qui absque dubio Scotistæ, reiecto nomine. *Distinctio ex natura rei.*

Verba Scoti sunt hæc: *Sed num hæc distinctio est realis? Respondeo, non est proprie realis actualis, intelligendo sicut communiter dicitur realis actualis illa, quæ est differentia rerum & in actu: quia in vna persona non est aliqua differentia rerum propter simplicitatem diuinam: & sicut non est realis actualis, ita non est realis potentialis. Potest autem vocari differentia rationis, non quod ratio sumatur pro differentia formata ab intellectu (id est pro actu distinguente) sed ut ratio accipitur pro quidditate, secundum quod quidditas est obiectum intellectus. Hæc Scotus: & hæc omnes, qui contra Nominales ponunt ex parte obiecti respondere actui formalitates diuersas: contra quos ago infra sectione 4.*

Scotistæ nonnulli.

Verba Scoti.

§. 64. P. Vazquez non admittit hæc expositionem. Eius argumenta soluitur.

Sententia Scoti nunc est communis Thomistæ.

Sententia exponitur Scoti à suis.

Aureolus exponit Scotum.

Scoti. & vt salus sit ex inimicis, adde Caietanum 3. parte q. 3. art. 3. §. & per hoc patet: qui cum explicuisset distinctionem virtualem in Deo, hæc subiicit quod abusus ab alijs vocatur distingui formaliter ex natura rei.

Deinde subiicit Scotus, vel alio modo potest vocari differentia virtualis, quia illud, quod habet realem distinctionem, in se non habet rem & rem, sed est vna res habens virtualiter, siue eminenter, quasi duas realitates: quia vtrique realitati, vt est in illa re, competit illud proprium quod inest tali realitati, ac si ipsa esset res distincta, ita enim hæc realitas distinguitur, & illa non distinguitur, sicut si ista esset vna res, & illa alia. Ecce distinctionem Scoti ex natura rei explicatam ab eodem Scoto non modò eodem sensu, quo mysteriū incarnationis, & Trinitatis exponitur à Theologis, rectè sentientibus: sed etiam verbis ipsis. Mitto argumenta Patris Vazquez, & Greg. contra hanc expositionem, quæ ex dictis facile dilui possunt, præsertim quod sumitur ex eo quod Scotus negat in diuinis prædicari abstractum de abstracto; vt natura est relatio, misericordia est iustitia, quia loquitur Scotus in sensu non idètico: sed formali: ait enim Scotus, in Deo omnia esse rem vnam simplicem: sed multiplicem formaliter: ergo non negat sensum idemticum; sed formalem, & quidem rectè.

Secundò probatur hæc interpretatio Scoti, quia ipse simpliciter admittit, & negat compositionem. Tertiò, quia vocat eam distinctionem minimam inter eas, quæ sunt in obiecto, quia in se ait, eam non esse actualè realem, nec potentialem: sed virtualem. Hæc dixerim in gratiâ acutissimi Scoti, vt illum vindicem à tam mala sententia, quam ei imponunt, nec arbitror quemquam mihi succensurum, quod illum ego velim communi reconciliare opinioni. In eodem sensu videntur admisisse distinctionem formalem Okamus, & Gabriel, à quibus definitur apud Gabriel. in 1. distinct. 2. quæst. vnica artic. 3. paulo ante finem. *Distinctio formalis est, quæ non est de per se intellectu alterius, & aliquid competit vni aliquo modo, quod non competit alteri: sed clarior artic. 2. exponit distinctionem formalem ex mente etiam Okami, vt à me exponitur, secundum genus distinctionis virtualis. §. 62. & monet terminos diligenter considerari ad callendos Doctores sine confusione: & quæst. 11. art. 3. distinctionem hanc formalem explicat eodem modo, quo nos distinctionem rationis, dicit enim naturam formaliter à relatione distingui, tamen eas non esse duas formalitates, quia ly formaliter non reduplicat nisi nostrum modum concipiendi: quia verò Holcot. molestus erat in probando, inde sequi absurda in Deo ait ad 7. Manifestum est, quod hæc illatio, & similis non valet; quia vel Doctor ille non acceptat, vel vult non acceptare intellectum pium loquentium de distinctione formali.*

Item & Caietanus.

§. 65. Alia verba Scoti.

Clarissima Verba Scoti.

P. Vazq. Gregor.

§. 66. Alia argumenta pro Scoto.

Gabriel & Okamus in eodem sensu admittunt distinctionem formalem.

Holcot.

SECTIO IV.

De distinctione rationis.

Distinctionem explicamus vniuersim per negationem vnius conceptus ab alio: distinguuntur ratione erit, vnum conceptum intellectu non esse aliud, non quia nostra ratio affirmet vnum non esse aliud: hoc enim iudicium esset falsum; quia illa affirmatio significat obiecta à parte rei esse distincta: sed est vnum conceptum non esse aliud præcisio: præcisio dicitur, siue abstrahendo vnum ab alio, id est, clarè cognoscere vnam denominationem; non

§. 67. Distinguitur ratione quid sit.

Distinctio realis extrinseca obiecto.

§. 68. Sententia constituens distinctionem rationis in ente rationis proponitur, & impugnatur. Primum argumentum Respondetur. Distinctio rationis non est proprie ens rationis, sed reale.

Est distinctio realis extrinseca.

Non dicitur absolute realis, quia non ponit negationem reale inter extrema. S. Thom.

§. 69. Secundum argumentum.

Confirmatur.

Respondetur. Distinctio virtualis est fundamentum extrinsecum distinctionis rationis.

Ad confirmationem.

Distinguitur ratione est inadaquate cognosci.

§. 70.

non cognoscendo clarè, & explicitè aliam magis, quam si talis denominatio, aut conceptus obiecto non conueniret; quia igitur actus attingens clarè animal, non attingit clarè denominationem rationalis; idèo ille actus est distinctio animalis à rationali. Quod etiam potest fieri, licet actus sit affirmatiuus, vt cum quis dicit, hoc individuum est animal; iudicium illud est præcisium rationalis. Atque hæc distinctio realis est, quia est idem actus; est tamen extrinseca obiecto; quia non est in illo: dicitur rationis; quia in ratione formaliter existit; sic etiam denominatio cogniti est denominatio rationis, & realis extrinseca obiecto.

SUBSECTIO I.

In quo sita sit formaliter distinctio rationis.

Distinctione rationis esse ens rationis & non reale opinati illi, qui censent vnitatem vniuersalem non esse actum intellectus, sed ens rationis: quos retuli, & impugnaui disput. sect. 7. Primum argumentum, quia distinctio rationis est ens rationis; & non reale: ergo formaliter consistit in ente rationis; & non reali. Probo antecedens: quia distinctio rationis non est à parte rei; ergo non est ens reale. Distinguo antecedens. Distinctio rationis est ens rationis factum, siue quod non habet nisi esse obiectiuè in intellectu; nego antecedens: est ens rationis, id est existens in sola ratione, & intellectu, concedo antecedens; & nego non esse ens reale: est enim actus intellectus qui est ens rationis effectiuè, & materialiter; quia fit & recipitur ab intellectu; & est ens reale. Ad probationem distinguo antecedens; distinctio rationis non est à parte rei intrinsecè distinguens obiecta à parte rei, concedo antecedens; non est à parte rei in intellectu distinguens obiecta extrinsecè, & in intellectu, nego antecedens. Dicitur autem non existere à parte rei; id est, non existit constituendo in obiecto negationem realem vnius extremi ab alio; sed constituit negationem intentionalem: propterea ea distinctio est in solo intellectu & quidem S. Thom. adducendus §. expresse constituit distinctionem rationis subiectiuè in intellectu.

Secundò argumentantur: in obiecto distinctio præcedit distinctio virtualis, siue fundamentalis: ergo in ipso debet esse distinctio formalis: patet consequentia; quia distinctio fundamentalis est fundamentum ad formalem: ergo debent esse vtraque in obiecto. Confirmatur: quia obiectum est distinctum ratione, ergo in illo debet esse distinctio rationis. Nego consequentiam. Ad probationem, distinguo antecedens: est fundamentum intrinsecum, nego antecedens; est extrinsecum concedo: & nego consequentiam: quia fundamentum intrinsecum debet esse cum re quam fundat: non verò fundamentum extrinsecum. Vnde fundamentum relationis transcendentalis non est adæquatè intrinsecè cum tota relatione; quæ partim est in termino extrinseco. Item veritas obiectiuæ est fundamentum cognitionis; non tamen sunt intrinsecè in eodem subiecto: quia est fundamentum extrinsecum. Confirmatio est infirma: quia etiam obiectum est cognitum ratione; & tamen cognitio non est in obiecto, sed in intellectu, ita distinctio est in intellectu, quia obiectum ratione distinguitur, est inadaquate cognosci: quod formaliter in cognitione consistit.

Secundò censent alij distinctionem rationis esse Philosophia Petr. Hurt. de Mendozas.

se speciem impressam: quia hæc constituit obiectum proximè cognoscibile inadaquate: ergo illa est distinctio rationis. Probo consequentiam; quia ab ea forma oritur distinctio rationis, quia obiectum constituitur obiectabile inadaquate. Aduerte, speciem impressam non constituere obiectum proximè cognoscibile formaliter; sed efficienter, & in actu primo: quia species non est cognitio, aut representatio formalis obiecti; sed virtualis tantum. Quia est virtus potens efficere cognitionem. Vnde species impressa nõ versatur immediatè circa obiecta; sed circa cognitionem; quia non est representatiua nisi efficiendo cognitionem.

Explicatur: species in actu primo continet quod cognitio in actu secundo: ita vt species sit representatiua inadaquate huius obiecti; cognitio vero est representatiua actualis inadaquata. Species est productiua cognitionis: ob quod cognitio actu pendet ab specie. Per speciem obiectum est cognoscibile; at per cognitionem est cognitum actu, si cognitio existit; vel cognoscibile in potentia logica, si cognitio non existit.

Hinc probo formalem distinctionem rationis non esse speciem impressam. Quia distinctio rationis versatur immediatè circa obiectum; attingens illud inadaquate per se ipsam: quia esse distinctum ratione est esse separatum ratione; & illud non penetrare: sed species impressa nec versatur immediatè circa obiectum; nec separat vnum conceptum ab alio: ergo nõ est actualis distinctio.

Ad argumentum ex §. 70. distinguo antecedens: species impressa constituit obiectum proximè cognoscibile, efficienter, & in actu primo proximo, concedo antecedens: illud constituit cognoscibile formaliter, nego antecedens: quia obiectum est formaliter cognitum à cognitione actuali; & ab eadem concepta cum aptitudine ad existendū, est proximè formaliter cognoscibile. Distinguo item consequens: species impressa est distinctio rationis virtualiter, & in actu primo, concedo consequentiam: formaliter & in actu secundo, nego. Ex ratione constituenta obiectum cognoscibile in actu primo, oritur efficienter distinctio rationis; at ex ratione illud cognoscere, & denominante cognitum, oritur formaliter distinctio rationis; vel potius est ipsa inadaquata obiecti cognitio.

Conclusioni præmitto duobus modis posse duo obiecta ratione distingui. Primum, quando in se realiter distinguuntur; & vnum cognoscitur sine alio: tunc enim distinguuntur re, & ratione, quia à parte rei vnum habet negationem idemtitatis cum alio: ratione verò, quia cognitio dat vni esse obiectiuè in intellectu; quod non dat alteri. Itè quando vtrumque cognoscitur vt distinctum, distinguitur etiã ratione; licet enim vtrumque est obiectiuè in intellectu; tamen non habent idè esse obiectiuum; sed aliud realiter distinctum. Alia distinctio rationis est, quando obiectum idem cognoscitur secundum aliquem conceptum, aut denominationem, & non secundum aliam; quæ est idem realiter cum prima: e.g. cum in homine ego animal cognosco, & non rationale. Requirit ergo distinctio rationis duo; primum, vt extrema distincta sint idem realiter; secundum, vt vnum cognoscatur absque altero; sensu inferius explicando.

Dico ergo, *Distinctio rationis esse actum intellectus, quo vni obiectum cognoscitur sine alio idemtitate realiter cum illo: itaque actus ipse abstractus vni ab alio est formaliter distinctio rationis.* Hæc sententia est ipsissima B. Thomæ opusc. 9. asserente in intellectu vt in subiecto esse rationes, quibus attributa distinguuntur.

Opinio de specie impressa.

Obiectum per speciem impressam est cognoscibile in actu primo.

§. 71. Specie in actu primo continet quod cognitio in actu secundo.

§. 72. Species impressa non est actualis distinctio rationis.

§. 73. Ad argumentum. Species impressa est distinctio rationis virtualiter, non formaliter.

§. 74. Dua rationi distinctiones.

Rationis propria distinctio.

§. 75. Conclusio. Actus inadaquatus est distinctio rationis.

Proponam autem à §. 95. alia eiusdem S. Thomae testimonia. Huc item faciunt, quæ protuli disp. 5. à §. 136. ut enim vniuersalitas est formaliter in actu intellectus, ita & distinctio rationis.

§. 76. Distinctio rationis quid sit formaliter. Probatur igitur conclusio: distinctio rationis est qua vnum obiectum habet esse obiectiue in intellectu, & illud esse non habet aliud obiectum identitatum realiter cum illo: sed formaliter per actum intellectus abstrahentem, habet vnum obiectum esse obiectiue in intellectu; & illud esse non habet aliud obiectum identitatum realiter cum illo: ergo actus ille abstrahens est distinctio illorum obiectorum per intellectum. Minor est sine controuersia; quia illa cognitio denominat cognitum obiectum sub vna denominatione, & non sub alia identitatum; non scus ac si essent duo obiecta. Maior probatur: quia distinctio rationis est per quam obiectum vnum est in ratione & intellectu, quin sit in ratione & intellectu aliud obiectum identitatum cum primo. Vniuersim enim distinctio est qua res vna habet esse in se, & negationem illius esse cum alio; vt Petri distinctio à Paulo est, qua Petrus est Petrus & non Paulus: ergo distinctio rationis animalis à rationali, est qua animal esse habet in intellectu, & illud non habet rationale: hoc autem formaliter contingit per actum abstrahentem animal à rationali: quia ille dat esse intentionale vni & non alteri.

§. 77. Secundum argumentum. Secundo probatur: distingui ratione est cognosci vnum sine alio identitatum cum ipso: sed hoc contingit actu abstrahente: ergo actus abstrahens est distinctio rationis. Antecedens constat primò; qui cognoscit vnum sine alio identitatum, dat obiecto cognito esse in intellectu, & illud non dat obiecto latenti. Secundo: quia indistinctio rationis est ipse actus, quo clarè cognoscitur obiectum vt est, quin vna formalitas abstrahatur ab alia; ergo distinctio rationis est cognitio confusa, qua vna formalitas abstrahitur ab alia.

§. 78. Obiectio refellitur. Obijcies exactu confuso oriri in obiectum ens rationis, quo constituitur distinctum formaliter. Contra; ex actu claro non oritur identitas rationis, qua vna formalitas sit inabstracta, & indistincta ab alia: sed obiectum est formaliter indistinctum per cognitionem rei vt est: ergo nec ex actu obscuro oritur ens, quo obiectum sit diuisum, sed id sit ipsa cognitione. Probo consequentiam: quia illa cognitiones se ipsis habent effectus formales oppositos: ergo distinctio & indistinctio rationis consistit in illis: quia distinctio est ob obsecritatem; indistinctio verò ob claritatem: quia claritas attingit adæquatè obiectum vt est: obscuritas autem inadæquatè & aliter ac est.

§. 79. Eius rationis iam supponit distinctionem. Deinde oriatur ens rationis ab actu obscuro; illud cur erit distinctio? aut quod esse dat vni formalitati quod neget alteri? Nam iam supponit ea obiecta concepta aliter ac sunt; & cognitum alterum sine altero: non ergo constituit distincta, sed supponit: quia iam supponit alterum cognitum & habens esse in mente, quin aliud sit cognitum, aut habens esse in mente.

§. 80. Confirmatio ex actu abstrahente. Confirmatur; animal est abstractum à rationali formaliter per actum attingentè vnum quin alterum: sed obiecta esse ratione distincta & abstracta ratione sunt formaliter idem. ergo. Maior propositio est certa: quia actus abstrahens denominat obiectum abstractum; siue cognitum sine singularibus, aut sine differentijs. Minor probatur: quia actus abstrahens constituit formaliter animal sine differentijs; & naturam sine singularibus: quia facit naturam esse in mente quin in mente sit diffe-

rentia. Actus verò cōtrahens facit naturam singularem. Nam in actu abstrahente est animal, & non rationale: in contrahente autem est vtrumque. Ob hoc iste actus facit indistinctionem: ergo & ille distinctio. In physicis prior natura est distinctio quam separatio: quia vno est posterior distinctio, & separatio posterior vni. At in intellectu idem est formaliter distingui & separari: quia actus separas, & abstrahens, est qui dat esse vni obiecto in intellectu, & illud non dat alij obiecto: & cum hac distinctio non sit nisi metaphorica, non seruat omnes leges physicae, & propriæ distinctionis.

Est igitur distinctio rationis actus intellectus confusus circa obiectum abstrahens in illo vnam rationem ab alia; siue attingens vnam formalitatem ab alia. Quod qua ratione contingat est explicandum: est enim grauis controuersia inter Nominales atque Thomistas: quos examinandos suscipio.

Pat. Franciscus Suarez tom. 1. in 3. part. disp. 5. sect. 1. initio ait, ordinè rationis in diuinis decretis negari à Gabr. in 3. dist. 2. quæst. vnica art. 3. dub. 3. ad argumentum Scoti & ab Okamo in 1. dist. 9. quæst. 3. & 1. part. lib. 1. de essentia Dei, cap. 13. n. 2. ait à Nominalibus significari interdum, attributa Dei inter se & ab essentia nec ratione distingui: idem de illis affirmat P. Vazquez tom. 2. 1. part. d. 117. c. 1. multique videntur Nominales negasse & distinctioem rationis, & naturas vniuersales. Sed longè illi aliter sentiunt, & (vt rectè P. Suar. co c. 13. n. 5.) sola loquendi ratione à communi sententia differre videntur.

Ac primùm Gabr. adductus à P. Suarez in 3. & præsertim d. 19. art. 2. conclus. 4. non negat rationis distinctionem inter diuina decreta: sed affirmat ordinem prioris, & posterioris non tam in illis decretis reperiri, quàm in actibus nostris, ordine quodam eundem diuinum actum concipientibus, quod infra patebit esse verum; at in 1. d. 2. q. 1. art. 2. ait attributa diuina nullo modo distingui, nec inter se, neque ab essentia. Intellegitur autem de distinctione ex natura rei. Titulus enim eius q. 1. est, *vt sit identitas ex natura rei inter essentiam & attributa?* Huic autem quaestioni sic respondet. *Pro articulo secundo responderetur ad titulum quaestionis affirmatiue, &c.* cum ergo quaestio sit de identitate ex natura rei: eius solutio est de eadem identitate. Immo verò ea q. 1. videtur cum Okamo admittere distinctionem formalem inter naturam, & relationes, quam negat inter attributa, & naturam; quia natura & relatio habent à parte rei prædicata, quasi contraria; scus attributa, & natura. De distinctione ex natura rei clariùs loquitur eadem d. 2. q. 1. art. 1. & 2. concl. 2.

Imò Gabr. idem ea q. 11. art. 3. dub. 2. & 3. expressè admittit distinctionem formalem inter naturam, & relationem, eamque explicat per varios modos, quibus de Deo formamus conceptus, ita vt tota distinctio non sit in Deo: sed in nostro modo concipiendi, à quo Deus denominatur extrinsecè, distinctus: in fine autem quaestionis ait, se ab alijs nõ tam in re differre, quàm in modo loquendi. Okamus autem in 1. d. 2. q. 3. & 4. negat attributa diuina in se ratione distingui; & vniuersim ait q. 4. nullam rem posse à se ipsa ratione distingui. Verùm hoc non negat, nostrum intellectum diuersimodè versari circa obiectum idem; neque in nostro intellectu esse distinctionem rationis, quin eam admittit: sed ait per eam distinctionem non esse in obiecto distinctionem vllam, nec pluralitatè conceptum obiectuorũ; sed vnum eundemque conceptum

Discrimè separatiõis physicae & rationis.

§. 81.

§. 82.

Quid contra Nominales. P. Suarez. Gabriel. Scotus. Okamus.

P. Vazquez.

§. 83.

Gabriel explicatur.

§. 84.

Gabriel.

Okamus explicatur.

Maior & alij explicantur. Gregorius. ceptum obijci omnibus actibus, quod verissimum esse, mox probabo. In eo sensu loquitur Maior, & ceteri. Nominales: inter quos Gregorius Arimimensis dilucidè, atque præclarè suam sententiam explicat atque confirmat in 1. d. 8. q. 2. art. 1. & 2. Nam art. 1. ait, obiectum significatum per actus distinctos, non esse, aggregationem conceptuũ realiter eorundem, & ratione distinctorum; quia pluralitas non est in obiectis: sed in conceptibus formalibus, & initio artic. 2. ait attributa diuina ratione, in uno & rationibus inter se distingui; sed ait eam alietatem attributorum nõ supponere pro eo, quod importatur in Deo: sed attendi præcisè penes extrinsecã connotata.

§. 85. Fundamētum distinctionis rationis frequenter sunt connotata. Quorum sententiam sic expono. Fundamētum huius distinctionis communiter sunt diuersa connotata, quæ respicit obiectum: verbi gratia, fundamētum distinctionis rationis in causa sunt diuersi effectus ab ea causa procedentes: & ad distinguendos in effectu diuersos conceptus, sunt diuersa causa: à quibus diuersimodè oritur. Exempli gratia: ratione distinguitur voluntas ab intellectu: diuina misericordia à iustitia: animal à rationali. Fundamētum præbet intellectio, & volitio: punitio & miseratio: sensus, atque discursus. A quibus effectibus illorum causæ diuersæ habent denominationes: vt ab intellectu anima dicitur intelligens, & ab amore amans; Deus autem à punitione dicitur iustus: & à miseratiõne misericors: homo verò à sensatione dicitur sentiens, & à discursu ratiocinans. Ergo, quando concipio intellectiõnem solam orientem vitaliter ab anima, siue actu oriatur, siue potentia, tunc concipio clarè animam esse intellectuam: quia intellectio vitaliter oriri non potest, nisi à principio intellectu: tunc autem non concipio animam esse voluntatem, quia vt habeam hunc conceptum, opus est vt cognoscam volitionem, quia voluntas sub ista denominatione respicit volitionem. Quando verò volitionem concipio, tunc clarè concipio voluntatem; à qua vitaliter oritur volitio. Idem proportione dixerim de iustitia, & misericordia Dei comparatione suorum effectuum: similiter de animali & rationali comparatione suorum. Idem etiã patet in effectu, exempli gratia, concipio actum vitalem supernaturalem: quando concipio potentiam vitalem vitaliter operari, concipio actum vitalem; & quando concipio actum vitalem vt vitalem, concipio illum oriri à potentia vitali; in eo autem conceptu non cognosco formaliter supernaturalitatem. Quando verò concipio, actum esse à principio supernaturali, dico illum esse supernaturalem. Hac omnia cõmunia sunt cuius opinionioni. Aiunt præterea Nominales: actum illum, quo concipio animam cum intellectu, & quo ego cognosco, animam esse intellectum, non partiri nec diuidere animam, ita vt concipiat intellectum sine voluntate; nec misericordiam Dei sine iustitia: nec animal sine rationali; sed aiunt illo actu totam animam, voluntatem, & omnia prædicata identitatum cum anima cognosci in ordine ad intellectuõnem: quando verò cognoscitur voluntas, cognosci etiam intellectum in ordine ad volitionem. Itaque intellectus ex parte animæ non est vnũ obiectum, & voluntas aliud: sicut non est aliud subiectum dulce, aliud album: sed album & dulce sunt idem omnino subiectum, affectum albedine, & dulcore: ita voluntas est anima cognita connotando volitionem; & intellectus est eadem anima & idem obiectum connotans intellectuõnem, & ratione horum connotatorum intellectus ra-

tionem distinguitur à voluntate. Quia ratio, siue cognitio, quam formo de intellectu; licet immediate attingit etiam voluntatem, & cognoscit in ordine ad intellectuõnem, tamen nõ cognoscit, animam esse voluntatem: quia ly, *cognoscit esse*, significat clarè cognosci animam sub denominatione & connotatione ad volitionem: quia voluntas sub hac denominatione respicit volitionem: & quia per illum actum non cognosco volitionem: ideo, licet cognosco voluntatem, non tamen cognosco, eam esse voluntatem. Nostri enim conceptus sunt imperfecti, & dum non penetrant omnes effectus causas; vel omnes causas effectuum, non adæquantur obiecto, sed dicuntur illud partiri & distinguere: non quidem ratione eiusdem obiecti, in se & in recto: sed ratione connotatorum ex quorum ignorantia ignoratur prædicata, quæ sumuntur ab isdem extrinsecè connotatis: licet immediate cognoscantur cum alijs effectibus. Recognosce in disp. 5. §. 127.

Cognitio clara concipit quid sit obiectum.

SUBSECTIO II.

Sententia Nominalium.

Ita Nominales cognitioni de animali, dicunt ex parte hominis in recto respondere animal rationale, & omnia quæ sunt idem realiter cum illis. Ita vt ille actus nulli formalitati det denominationem cogniti immediate, & formaliter; quin formaliter, & immediate eandem non det toti entitati eius obiecti: sic qua ratione animal terminat cognitionem illam, eadem eandem terminat rationale, Petreitas, & cetera formalitates, ita vt nulli ex illis conueniat carentia terminationis formalis, & immediatæ. At verò cognitioni animalis respondent ex parte obliqui connotati sensiones; quæ sunt causa obiectiua, ob quam cognitio illa totum obiectum denominat animal: quia penetrat sensiones esse effectus vitales eius obiecti cognoscit, illud esse animal: quod penetrat ex effectibus, qui in solo reperiuntur animali. Cognitio ergo de animali ex parte obiecti habet idem omnino in recto; nempe totum Petrum; ac cognitio de rationali: sed hæc attingit in obliquo discursum; illa verò sensionem.

§. 86. Omnes formalitates obiectiua terminant eundem actum.

P. Vazquez 1. part. dist. 117. cap. 1. obijcit, hinc nullam sequi distinctionem in obiectis ipsis: nam connotata sunt omnino extrinsecã; ergo ex illorum distinctione nulla distinctio sequitur in obiecto illa connotante: patet consequentia ad hominem, quia per Nominales ex distinctis actibus rationis, quia sunt extrinseci obiectis, nulla distinctio sequitur in obiectis. Obijcit secundo, hinc sequi attributa diuina non distingui inter se, nisi solo nomine: quia aliqua attributa connotant eodem omnino effectus; ostendi enim disput. 5. de anima, intellectum, & voluntatem versari circa idem omnino obiectum sub eadem ratione formalis obiectiua. Obijcit tertio hinc sequi distinctionem realem in obiecto, dum refugimus distinctionem rationis: nam connotata realiter distinguuntur ergo si obiecta distinguuntur per connotata, etiam distinguuntur realiter: Obijcit quarto, hinc non sequi rationis distinctionem, quia obiectum idem cognosci per diuersa connotata, quid refert, vt dicatur distingui? Immo hinc obijcit quinto, etiam obiectum distinctum iri per duos actus realiter distinctos: licet vterque habet eadem connotat, sicut distinguitur per actus representantes connotata diuersa.

§. 87. Obiectio. P. Vazquez.

Secunda obiectio.

Tertia.

Quarta.

Quinta.

§. 88. Ad primum concedo sequelam: nec enim volumus ex diuersis connotatis oriri distinctionem vllam in obiecto: nec enim ad hoc connotata requiritur vt sit distinctio & dissimilitudo in actibus rationis: Ratio à priori, quia distinctio rationis non est in obiecto, sed in ratione, quæ est intellectus: ratio, qua cognosco animam cum volitione, & denomino voluntatem, diuersa est à ratione, qua eandem animam cognosco cum intellectione; hoc discrimen harum rationum oritur ex connotatione non verò in obiecto. Cur autem ex his connotatorum notitijs dicatur obiectum ratione distinctum, dicam ad quartam obiectionem.

§. 89. Ad secundam. Quomodo distinguantur attributa a circulo idem obiectum. Intellectus & voluntas. Ver quo pacto distinctio distinguitur.

Ad secundam obiectionem nego sequelam; nam attributa tendentia in obiectum idem, distinguuntur, quia concipiuntur per species voluntatis, & cognitionis creatæ: quæ realiter distinguuntur. Per quas species formo illarum conceptum de intellectu Dei, eumque concipio noscentem, quin per illum actum eum cognoscam esse volentem: non minus; quàm si voluntas & intellectus haberent connotata diuersa. Ad hanc enim distinctionem sufficit quæcumque varietas cognitionum; ex quibus ego diiudicem, Deum cognoscere, quin per illum actum diiudicem, eum amare. Quod ita contingit. Ego enim nunc clarè concipio vnum hominem possibilem, quin sciam, Deum velle eum creare.

§. 90. Ad tertiam. Obiectum nō distinguitur per connotata.

Ad tertiam obiectionem nego sequelam: ad probationem nego obiectum distingui per connotata: hoc enim complexum *puniens Deus* realiter distinguitur tum à Deo & alijs attributis; tum à iustitia ipsa Dei: quia *puniens* includit extrinsecam punitionem: sicut agens actionem. Cum ergo obiectum in se nullo modo distinguatur, non distinguitur per connotata: nec hæc sunt formalis ratio distinguendi obiectum à seipso; cum ergo distinctio rationis non sit in obiecto, sed in actibus rationis; connotata requiruntur, non vt sint ratio distinguendi obiecta in se: sed vt tamquam obiecta diuersa, vel alio modo causent rationum, siue actuum intellectus diuersitatem: à qua distinctione rationis, obiectum dicitur ratione distingui.

§. 91. Ad quartam. Connotata causant actuum diuersitatem.

Ad quartam obiectionem nego sequelam: ad probationem dico, multum conferre distinctionem actuum; non quidem vt ex illa obiectum in se distinguatur: id enim est terminis ipsis implicari, & offendere: sed vt ex ignorantia alicuius connotati, non penetreret obiectum: nec sciat, si ne causa talis effectus: verbi gratia, ego cognosco hic esse hominem, quia cum audio loquentem, & respondentem: ego quidem Petrum audio: nescio tamen an sit Petrus? non quia illæ voces non formentur à Petro in quantum à parte rei est Petrus; sed quia simulat vocem; neque ego video staturam, aliaque id genus; quæ si viderem, noscerem clarè, eum esse Petrum. Ecce per illum actum cognoui clarè eum esse hominem: at non cognoui eum esse Petrum, magis, quàm si non esset Petrus. Quod S. Thom. 1. p. quæst. 2. art. 1. ait esse ignorare Petrum.

§. 92. Explicatio aperta.

Dices, ergo nō cognoui Petreitatem. Distinguo; in ordine ad connotata loquendi, nego: quia Petreitas vt est à parte rei Petreitas, fuit principium actionum, ex quibus iudicavi eum esse hominem; concedo autem in ordine ad propria accidentia, & quia hæc accidentia ignoro, tam ignoro eum hominem quem immediatè cognosco, esse Petrum: quàm si eum non cognoscerem esse hominem: & in hoc sensu est admittendum, vnum cognosci si-

ne alio, & non alia ratione. De quo latè subsecio 4. Ad 5. respondeo, negando sequelam: non enim sufficit quæuis actuum distinctio, sed ea, per quam non concipio clarè prædicatum conuenire subiecto, cum tamen conueniat; vt nunc dixi ad quartam obiectionem.

Hæc est vera atque germana Nominalium opinio. Quam arbitror re ipsa securos multos, qui voce eam impugnant. Ac primum P. Suarez adductus. §. 82. & multoties disput. 5. cum asserat, Nominales solo modo loquendi ab alijs differre; plane monstrat, se illorum sententiam amplecti, reiecto illorum loquendi modo. Etenim Okamus Gabriel Gregor. & alij negant rem vllam distingui ratione à seipsa quod primo sono fonare videtur non esse distinctionem rationis: qui verò rem penitus, librosque callent, vident iisdem verbis non negari distinctionem rationis, sed eam negari in obiecto: in quo negant diuersas formalitates obiectiuas; vnde rem tene, vocem moderatè. Immo arbitror, huius opinionis esse Patrem Vazquez, eam acerbè mordentem: nam vbi est compositio rationis, ibidem est distinctio rationis, vt ex terminis patet: quia compositio in aliquo genere, cum sit distinctio vniuersalis, non potest esse sine distinctio in eodem genere: sed ipse P. Vazquez, 1. part. disp. 2. cap. 1. & 3. ait compositionem rationis non esse in obiecto, sed in intellectu; ergo distinctio est in intellectu, & non in obiecto: ergo in obiecto non est pluralitas conceptuum: nec compositio, sed in solo intellectu: quod Nominales volunt.

SVBSECTIO III.

Nominalium opinio est sancti Thomæ.

§. 94. Nominalium opinio est S. Thomæ.

Pro hac sententia stat Sanct. Thom. adductus, disput. 2. vbi ait ens, & rationes communes differre ab inferioribus, quia hæc cognoscuntur clarè, illæ vero confusè: præsertim adductus, disput. 5. lect. 10. subsecio 2. vbi adstruit actum vniuersalem immediatè terminari ad plura indiuidua vt similia: quod qui negant, mouentur, quia censent rationes communes obiectiuè præcidi à singularibus.

§. 95. Impositio S. Thomæ & Nominalium.

At verò opusc. 9. hanc Nominalium sententiam ponit expressè. Nominales enim rationis nomine intelligunt conceptum formalem, quem formamus de obiecto: & sic esse aliquid de ratione aliter, dicunt, perinde esse, ac esse de conceptione: & ratione differre, dicunt esse conceptione differre. B. ergo Thomas opusc. 9. quæst. 1. id affirmat apertè: vnde (inquit) ratio vniuersalisque significata per nomen, est conceptio intellectus, estque in intellectu sicut in subiecto, in re autem intellecta sicut in representato. Infra autem ait, attributa diuina differre ratione propter diuersas conceptiones intellectus nostri, sed sunt (inquit) idem re, quia essentia diuina est vna, & eadem quam intellectus noster diuersis conceptionibus representat; infra verò ait, calumniosè autem contra hoc obicitur, quod ipsa differentia sapientia, & bonitatis in Deo sit, & non solum in intellectu creato. Non enim hæc intellexit scribens: sed quod in Deo, id est, cum de Deo dicitur, differunt ratione, id est, secundum diuersas conceptiones intellectus nostri.

§. 96. Opinio Tarantasi defenditur à S. Thomæ à calumnia.

Quæ, vt intelligas, nota, illud opusculum esse propugnationem aliquarum propositionum Petri Tarantasi; quas nonnulli fuerant calumniati: inter quas, prima erat, distinctionem rationis inter attributa esse in Deo; vnde obiciebant: ergo distinctio

Ad quinta.

§. 93. Hac opinio est multoties. P. Suarez.

Okamus. Gabr. Gregor. Voce negare videtur distinctio rationis.

P. Vazquez.

Distinctio rationis est in intellectu subiectiuè ex S. Thom.

§. 97.

Alia verba S. Thomæ. Distinctio rationis in intellectu vt in subiecto ex S. Thomæ.

§. 98. Malè audiuit sententia constitutis in Deo plures formalitates obiectiuas.

Tarantasi non differt à neotericis.

ctio attributorum est in Deo & non solum in intellectu. quod consequens est opinio recentiorum Thomistarum: quod vt absurdū inferebatur contra Tarantasi: à cuius absurdo eum defendit S. Thomas, negatione consequentiæ: exponens in quo sensu possit sane intelligi Tarantasi vltimis verbis à me adductis. Itaque Tarantasi defendit Sanct. Thomas explicans distinctionem rationis existere in solo intellectu subiectiuè: in obiecto autem in esse representato: sicut est denominatio cogniti: quæ est sententia Nominalium. Et quæstio 2. eius opusculi defendit aliam Tarantasi propositionem: qua dixerat, fundamentum distinctionis attributorum non solum esse in intellectu nostro, sed etiam in Deo; ait autem Sanctus Thomas. Oportet tamen, quod aliter & aliter fundetur super vtrumque. Nam rationes, quibus attributa differunt, fundantur in intellectu nostro, quia sunt in eo sicut in subiecto, &c. Ergo tota ratio pluralitatis est formaliter in intellectu, & non in obiecto. Postea subdit: Quod autem in contrariū obicitur, scilicet id quod omnino vnum est, non esse diuersitatis fundamentum, patet esse falsum ex præmissis. Nam eadem diuina essentia à diuersis representatur in intellectu, & in natura. Ecce diuersitatem conceptuum, quam fundat natura diuina, constituit Thomas non in ipsa natura diuina, sed in illius representationibus in intellectu, & extra: vbi ergo hæc multitudo formalitatum? Cur earum non meminit Sanctus Thomas, explicans distinctionem rationis?

Immo defendit Tarantasi ab omni specie distinctionis in Deo ipso, totusque recurrit ad distinctionem in sola ratione. Clarius autem quæstione tertia à Deo remouet omnem diuersitatem attributorum, & loquitur de diuersitate per intellectum: nam Tarantasi de ea loquebatur. Quod si loqueretur de diuersitate reali, non bene defenderetur à S. Thomæ, illum exponente de distinctione per intellectum. Verba Sancti Thomæ, ea q. 3. hæc sunt. Ex istis etiam patet, hoc, quod tertio ponitur, sanum habere intellectum; scilicet diuersitas rationis, sapientia, potentia, & bonitatis fundatur in intellectu sicut in subiecto: in Deo sicut in obiecto: quod præstat causam & fulcimentum veritati, in quantum representatur per vnamquamque conceptionem intellectus nostri, intelligentis huiusmodi attributa: non autem quantum ad hoc, quod ipsa diuersitas attributorum representet aliquam diuersitatem in Deo, vt in contrarium obicitur, &c. En excludit à Deo omnem diuersitatem & pluralitatem rationis, quam videbatur Tarantasi adstruxisse: eamque constituit in sola ratione.

§. 99. Maior explicatio conuenientia neotericorum cū Tarantasi.

Hæc autem sententia Tarantasi, qua videbatur constitui in Deo diuersas formalitates obiectiuas, respondentibus actibus præcisiuis; aded malè audiuit, vt accusatus fuerit Tarantasi malè doctrina apud Ioannem Vercellensem, Generalem familiæ Dominicane. Qui accusationem misit Sancto Thomæ, vt animaduerteret, si quid esset in illis propositionibus animaduersione dignum. Illud autem opusculum est responsio pro Tarantasi, quem bonus Thomas explicuit per distinctionem rationis. Tarantasi autem posuit in Deo fundamentalem distinctionem, quam neoterici constituant; qui ex illa inferunt pluralitatem conceptuum obiectiuorum, resultantem ex ea distinctione, & ex actu intellectus. A qua consequentia liberat Thomas Tarantasi. Vtinam & hi deferrentur ad iudicem, vt cogerentur deserere opinionem: quæ per calumniam obiecta fuit Tarantasi. E quo

Scotus sumpsisse videtur distinctionem suam formalem: & quia ea tam malè audierat, dixit Scotus, sine assertione & præiudicio melioris sententiæ. Est enim hæc distinctio neotericorum, distinctio Scotica.

Confirmo hanc esse mentem Sancti Thomæ; quia Tarantasi posuerat distinctionem attributorum in ipso Deo: Hæc distinctio non erat realis; neque ex natura rei: (vt exponitur ab Scotico) nam, si ita esset, illa esset ante operationem nostri intellectus: & consequenter ineptè poneretur à sancto Thoma subiectiuè in nostro intellectu; & in Deo in quantum est obiectum representatum. Nam Scotici illam distinctionem non ponunt subiectiuè in nostro intellectu: vt ponitur & exponitur à B. Thoma. Quid ergo potuit intelligi à Tarantasi nisi distinctio plurium formalitatum respondentium actibus, sicut à te ponitur? B. autem Thomas in defensione Tarantasi dixit, in Deo esse distinctionem, id est cum de Deo dicitur. Item dixit rationes distinguendi fundari subiectiuè in intellectu nostro: & in Deo sicut in obiecto: ergo illæ rationes distinguendi non se tenent ex obiecto, sed ex intellectu: patet consequentia: quia illæ, & in natura. Ecce diuersitatem conceptuum, quam fundat natura diuina, constituit Thomas non in ipsa natura diuina, sed in illius representationibus in intellectu, & extra: vbi ergo hæc multitudo formalitatum? Cur earum non meminit Sanctus Thomas, explicans distinctionem rationis?

Adde affirmari à S. Thomæ in vna re fundari pluralitatem, quia vna res potest per diuersas formas representari: ergo non fundat pluralitatem in se: sed in formis representantibus: quæ representant eandem naturam diuinam. Item homo, qui representat Deum, non representat vnā formalitatem, & Angelus aliam: sed vterque eundem Deum: similiter ait S. Thomas representari Deum formis diuersis in intellectu & extra illum. Legantur quatuor primæ quæstiones illius opusculi 9. Vbi videbitur accusata hæc recentiorum opinio, & ab ea excusatus Tarantasi tamquam à mala doctrina; & explicatus per nostrum philosophandi genus, & distinctionem rationis. Ex quo opusc. explicanda est distinctio rationis S. Thomæ. Qui tantum differt à Nominalibus, quod hi negabant obiectum distingui, S. autem Thomas ait distingui in ratione obiecti; quod Nominales non negant, quia perinde est ac distinguere cognitiones, quæ reduplicantur illa reduplicacione: illi autem agunt de obiecto specificatiuè: non reduplicatiuè, quod etiam fatetur Sanct. Thomas.

§. 100. Accusata recentiorum opinio; & ab ea vindicatur S. Thomæ Tarantasi.

Pro hac sententia Gregor. supra multos adducit, præsertim Magistrum Eam sequuntur è nostris plures, & docti, & acuti, quam secuti sunt Gofredus quodlib. 7. quæst. prima, & Heruæus quodlib. 3. quæst. 3. Quos refert Aureolus in primum distinct. 8. parte 3. artic. primo, quibus ipse subscrit initio artic. 3. explicans distinctionem rationis eo modo quo Nominales. Cui doctrinæ fauet apertè Caietan. 3. p. quæst. 3. artic. 3. Nota hic, admittens duas abstractiones: alteram ex parte obiecti & intellectus, alteram verò ex parte intellectus tantum. Primam ait constitui aliquam distinctionem in obiecto, vt inter animal & rationale, qua arbitratur ex parte sui aliquo modo esse diuersa: secundam verò ait esse tantum in intellectu, nec illi responderè ex parte obiecti aliquam distinctionem; sed vnā rem eminenter continentem plures, & §. in responsione ad tertium ait,

§. 100.

§. 101. Gregor. Magister. Gofredus. Heruæus. Aureol.

§. 101. Caietan.

Caietanus ait, & quia in Deo nulla est compositio...

SVBSECTIO IV.

Hac opinio probatur primo.

§. 105. Probationi praefero, obiectum bifariam sumi...

Specificatiue, & reduplicatiue in ratione obiecti...

Reduplicatiue in ratione obiecti significat entitatem...

Obiectum in ratione obiecti est cognitum formaliter...

Quaedam se tenent ex parte obiecti, nec e contra...

Quaestio in quo sit.

§. 103. Opinio aduersariorum explicatur.

§. 104. Distinctio per connotata.

Vazquez impugnantis istum modum distinctio-

nis (vt vidisti. §. 87.) Item dicunt nonnulli illius...

Quae sententia clarius exponitur per praedicata...

Hanc ergo sententiam impugno, ac propugno...

In obiecto non potest esse pluralitas formalitatis.

Dicunt visionem posse cognosci, & vt denominat...

Plures formalitates obiectiue.

§. 105. Distinctio formalitatis explicatur per praedicata...

§. 106. Impugnatur ea sententia...

In obiecto non potest esse pluralitas formalitatis.

gat aliquam eius formalitatem (in tua sententia)...

§. 107. Obiectio.

Responsio.

Nec obiectum habet, nec cognitio attingit plures formalitates.

Distinctio est pluralitas: ac propterea non sunt in obiecto plures formalitates.

§. 108. Cognitio non terminatur ad obiectum vt cognitum.

Esse distinctum non se tenet ex parte obiecti.

Expugnatur S. Thomas.

sed in oculis: imo potius obiectum dicitur esse...

Argumentum in forma.

SVBSECTIO V.

Secundum argumentum.

Secundo sic argumentor: sumo ex vna parte...

§. 109. Secundum argumentum. Non cognoscitur animal sine rationali.

Dices, ante cognitionem animal esse aliud fundamentali...

§. 110. Obiectio ad distinctione fundamentali. Responsio prima. Repugnat tale fundamentum.

Contra secundum, rationale quando cognoscitur, est ex parte...

§. 111. Secunda responsio.

Obiectum non habet alicuiam ex parte sui.

atio; sed hanc non habet rationale ex parte sui (vt monstrauit §. 106. & 107.) ergo ex parte sui non habet rationale alicuius formalem.

§. 112. Explicatur exemplo.

Explicatur in hoc complexo album: quod est ex parte subiecti paries, verbi gratia, & ex parte forme albedo. Albedo constituit quidem parietem album, at verò non vnitur parieti vt albo, sed parieti, quem facit album. Itaque non est ex parte subiecti accipiendus paries albus, & ex alia parte albedo. Quando ergo rogamus, cui vnitur albedo? Non respondemus, parieti albo; sed parieti. Ita in hoc complexo cognitum, non est accipiendum ex parte obiecti rationale, exempli gratia, cum cognitione, sed ex vna parte rationale; ex alia verò parte cognitio: & quando queritur quid denominetur à cognitione; Non est respondendum denominari cognitum, sed rationale denominari cognitum. Itidem, non est dicendum, conceptum distinctiuum terminari ad obiecta distincta, sed distinguere obiectum. Ita vt ex parte obiecti non respondeat obiectum iam distinctum.

§. 113. Obiectio secundum. Respondetur.

Dices, imò hinc colligitur obiectum cognitione distingui: bene: sed vnde colligis in illo esse conceptus obiectiuos distinctos? Nam etiam colligitur obiectum cognosci: non tamen colligitur ex parte obiecti respondere effectum formale cognitio: sicut ergo cognitio terminatur ad obiectum; ita & distinctio terminatur ad obiectum idem: Quod inde confirmo: quia illa cognitio non terminatur ad obiecta distincta, quia in obiectis non est distinctio: ergo terminatur ad vnum obiectum.

§. 114. Obiectio tertia. Responso primo.

Dices, ad vnum quidem realiter: sed non ratione. Contra primò, illa distinctio terminatur ad obiectum vnum realiter, ergo immediatum obiectum est vnum realiter: sed hic queritur obiectum quod realiter cognitio & attingit, & denominat cognitum, ergo non est dicenda terminari realiter ad conceptus obiectiuos plures, sed ad vnum. Imò totum obiectum illud est formale, quia ratio formalis obiectiua est eadem. At esse formaliter aliud, vel est realiter in obiecto, vel non: si est: ergo distinctio formalitatis est realis, quia realiter existit: si non est, quo modo est in obiecto ita vt faciat vnum cognosci realiter formaliter, quin realiter formaliter cognoscatur aliud? Contra secundò, ratio est, quæ terminatur ad obiectum: rogo id ad quod terminatur, quomodo est plura ratione ex parte obiecti? Nam ratio non est ex parte obiecti: & vt penitus desinas hallucinari: ibi est formaliter pluralitas conceptuum, vbi est distinctio conceptuum: & non alibi; sed distinctio conceptuum non est in obiecto: ergo nec pluralitas.

§. 115.

Sed obiectum idem esse re & ratione diuisum, dicitur ratione distingui; nò quod ratio illud partiat, aut secet in duo: sed quod illud idem imperfectè cognoscendo illud esse principium sentiendi, dum non cognoscit discursum, licet totam virtutem discurrendi cognoscat immediatè connotando sensationem; illam tamen quam cum sensatione cognoscit: ignorat sit ne discursiua: ac si verè non esset: quia vt id non ignoraret, requirit cognoscere, discursum esse eius effectum: quod est cognoscere causam cù ordine ad vnum effectum, & non ad alium. Autores autem hi, omnes denominationes consistentes in cognitione formaliter, volunt respondere ex parte obiecti, & sic confundunt ea quæ sunt propria cognitionis cum ijs, quæ se tenent ex parte obiecti: arbitror totam hanc controuersiam oriri ex varia acceptione huius vocis. Formaliter & formalitas, quam ipsi applicant obiectis: nos verò cognitionibus, vt patebit subsecutione 7.

Obiecti quo pacto ratione distinguatur.

SVBSECTIO VI.

Argumenta cetera.

Tertio sic argumentor: cognitio de rationali per se nò terminatur nec immediatè, nec formaliter ad animal, ergo distinguuntur à parte rei animal & rationale. Probo consequentiam: tum quia à parte rei conuenit vni aliquod prædicatum, quod à parte rei non conuenit alteri: quod in creatis est magnum distinctionis signum: tum quia cognitio se tenens in intellectu non attingit formaliter animal, & attingit formaliter rationale: ergo non solum est diuersitas in cognitione ipsa, sed etiam in obiecto cognito: quia non solum cognitio est in se distincta, sed etiam illi responderet obiectum distinctum.

§. 116. Tertium argumentum.

Rei creatæ non conueniunt prædicata contradiçtoria.

§. 117. Dna obiectio. Ad primam.

Dices primò, illa prædicata esse extrinseca. Dices secundò, illam distinctionem esse rationis. Contra primum, animali non potest conuenire aliquod prædicatum intrinsecum vilo modo, quin idem conueniat rationali: ergo nec extrinsecum: quia sicut intrinseco non potest subijci per partes, ita neque extrinseco: quia comparatione vtriusque est indiuisibile. In mea autem sententia, non sequitur hoc absurdum: quia animal & rationale sunt idem ex parte obiecti, & quod vni conuenit, conuenit alteri eodem modo. Contra secundum, est implicatio vocum, dicere distinctionem esse rationis & esse in obiecto: quia si est rationis est in ratione. Vel ergo est in sola ratione, & non in obiecto, vel est realis. Hæc eadem argumenta confici possunt cõtra Patrem Vazquez, licet admittatur esse obiectiuum tertium inter cognitionem & obiectum: quia illud esse obiectiuum est distinctum formaliter à cognitione, & non à seipso: nec potest animal esse obiectiuum sine rationali, &c. Sicque cetera possunt applicari.

Ad secundam.

P. Vazquez.

§. 118. Argumenti tertiij confirmatio ex §. 19.

Prædicata contradiçtoria extrinseca repugnant eadem rei.

Hoc autem tertium argumentum ita confirmo. Omnia argumenta, quibus à §. 19. ostendi nò posse eidem rei conuenire prædicata contradiçtoria intrinseca, ferè probant idem de prædicatis extrinsecis; ac primùm nec ex Deo bene arguunt, vt ostendam subsec. 7. nec exemplum de influxu Dei in peccatum eos iuuat; nec item quod obijciunt §. 23. etenim homo rationalitate sentit, & animalitate discurret.

§. 119. Impossibile est forma extrinseca affici & nò affici rem eadem.

Argumentum factum §. 25. hos vrget ratione eadem: quia impossibile est forma aliqua extrinseca affici simul & non affici rem eandem per diuersas formalitates: quia affectio extrinseca simul esset & non esset: omnia ergo quibus hoc argumentum confirmaui ad §. 27. idem probant in extrinsecis prædicatis.

§. 120. Forma syllogistica enuntiat per doctrinam.

Quæ autem obiecti §. 28. de forma syllogistica, huc etiã faciunt: quia potest fieri hic syllogismus. Animal omne cognoscitur realiter immediatè per illum actum: sed non cognoscitur realiter & immediatè rationale: ergo rationale non est realiter animal, vbi in præmissis constituitur idemtitas omnis animalis cum immediato cognito; & negatio rationalis cum immediato cognito: vnde inferitur negatio rationalis cum animali. Quam rationem concludendi esse legitimam ex Aristotele ostendi disput. 10. Log. ostendens modos rectè concludentes negatiuè. item in affirmatiuis constat. Omne animal immediatè & formaliter cognoscitur illo actu: sed omne rationale est animal: ergo rationale cognoscitur immediatè & formaliter illo actu. En syllogismus in Barbara, vtrique præmissa vera, consequenti autem falso. Nò alio modo concludit hic syllogismus: Omnis

Seçtio IV. De distinctione rationis.

Confirmatur exemplo.

Omnis homo currit; omne risibile est homo: ergo omne risibile currit. vbi non ponitur idemtitas rationis inter hominem & risibile; sed sola idemtitas realis: ex qua concluditur in consequentia idemtitas realis inter currens & risibile. Similiter ponitur idemtitas realis inter animal & rationale: & inter animal & immediatè & formaliter cognitum; & tamen non inferitur idemtitas realis inter rationale & immediatè & formaliter cognitum; vt ponitur inter Petrum & risibile.

§. 121. Applicatur aliud argumentum.

Actio physica & cognitio differunt in effiçiendo vniuersale, non vò in tribuendis prædicatis contradiçtorij.

Mirandū aliorum ingenium.

Argumentum factum §. 30. eodem modo potest huc applicari: quia possit corrumpi & non corrumpi eadem res per diuersas formalitates; quia non magis ea prædicata opponuntur, quàm cognosci immediatè & non cognosci immediatè. item & quæ dixi §. 33. Quæ autem dixi §. 34. non eos vrget, verum nec distinctio obiecta §. 38. eos iuuat. Admissi ibi discrimen aliquod inter vnionem physicam & cognitionem in effiçiendo vniuersali: quia id effiçit cognitio per confusionem; quam confusionem non habet actio, vel vnio physica. At eadem est ratio in repugnantia duorum prædicatorum contradiçtorij: itaque differunt in fundamentum vniuersalitatis; quod non præbet actio physica; id autem cognitio præbet: in prædicatis contradiçtorij non differunt. Mirabile est aliquorum ingenium; qui cum viderent euidentem esse consequentiam ad prædicatis intrinsecis ad extrinseca: illa denouerunt, ne discederent ab hac sententia de pluralitate formalitatum.

mediatè: ergo ex doctrina S. Basilij animal & rationale realiter distinguuntur, & possunt diuinitus separari.

Obiectis posse cogitari sessionem sine sedente, non verò separari. item homo cogitari potest absque omni accidente, non tamen esse. Primum antecedens est falsum: quia modus est essentialis respectus ad rem. Secundò, potest homo existere realiter absque modo illo; quod sufficit S. Basilio. Ad secundum, fortè non potest homo concipi sine aliquo accidente vagè; ita nec esse. Deinde potest homo realiter separari ab omnibus in singulari; quamuis non ab omnibus simul; quod sufficit instituto S. Basilij.

§. 124. Alio obiectio. Respond. ad primum.

Ad secundum.

§. 125. S. Anselm. sequitur S. Basilij.

A quo S. Anselmus cap. 4. de Incarnatione Verbi, mutuatus est argumentum, ostendens omnipotentiam Dei non esse accidens Dei, quia non potest concipi sine illa his verbis: Quia cum omne subiectum sine accidenti, aut esse, aut intelligi possit: Deus sine potestate, neque esse, neque intelligi potest. E quibus constat primùm à beato Anselmo statui pro primo principio Deum non posse intelligi sine potestate, sicut subiectum potest intelligi sine accidente, quamuis non possit sine illo esse. Secundò deduco constitui à B. Anselmo signum distinctionis realis, posse concipi vnum extremum sine altero. Eo enim quod non possit Deus concipi sine potestate intulit, Deum non esse subiectum illius. Quod si adhuc non distinguerentur, licet essent distincti ratione, inutilis esset hæc argumentatio.

Vt autem constet, quàm contra Sanctorum doctrinam admittantur præcisiones obiectiue in Deo, & diuisibilitas per intellectum, legatur S. Anselmus in Protologio cap. 18. Cum enim recensuisset varias Dei perfectiones, ait Deum non posse per intellectum dissolui, id est diuidi, nec intellectu vilo posse illum obiectiuè diuidi. His verbis: Motu es ipsa vnitas nullo intellectu diuisibilis: ergo vnitas, & sapientia, & reliqua non sunt partes tui, sed omnia sunt vnus. Quibus negat posse vnitatem attributorum Dei diuidi per intellectum: sed omnia attributa esse indiuisibilia, nempe per intellectum. Neque clarius potuit opponi asserentibus posse attributa diuina diuidi per intellectum.

§. 126. Negat Anselm. distinctionem rationis in Deo.

SVBSECTIO VII.

Testimonia S. Basilij, & Anselmi.

§. 122. Clari S. Basilij testimonium.

Præmittitur doctrina Basilij distinctio realis qua concipiuntur distinctis attributa.

NE tamen huius argumenti vim deficiat antiquorum autoritas; S. Basilij hom. 6. examer. concludit apertè, ea omnia realiter distingui, & à Deo separari posse, quæ nos possumus cogitatione separare. Cum enim dixisset primigeniam lucem esse realiter distinctam à sole, & ab ipso fuisse à Deo separatam, & creatam prius tempore sole ipso, tantumque distingui lucem à luce, quantum albedinem à dealbato: cum hæc doctrina postea alicui videri dura, nempe lucem potuisse à Deo separari; ait id non esse mirum; omnia enim potest Deus separare, quæ nostra cogitatio separat: ergo ex conceptu lucis non concepto sole, inferret realem distinctionem, & possibilem separationem lucis à sole, quod est (copus huius argumenti tertij) nempe probare non posse actum immediatè terminari ad vnam formalitatem, quin immediatè quoque terminetur ad omnes cum illa idemtitatas; & eam, ad quam non terminatur immediatè, distingui realiter ab ea, ad quam immediatè terminatur.

§. 123. Verba S. Basilij.

Verba S. Basilij ea homil. 6. examer. sub initium, in ea verba: Fiant luminaria in firmamento cali; hæc sunt. Vt igitur diuersa sunt hæc natura: albedo (inquam) & corpus dealbatum; sic & ea, que modo diximus, differunt quidem; vnitas tamen sunt potentia creatoris. Itaque ne mihi dixeris, fieri hæc non posse, vt lux à corpore solis separaretur. Nec enim ego lucis à solis corpore separationem mihi, ac tibi possibilem esse dico: sed asserendum esse censeo, quæ mentis sola agitatione; cogitatione, separari à se possunt, ea re ipsa se iungi facultate creatoris vtriusque natura posse. Hæc Basilij: sed in sententia opposita animal & rationale cogitatione disparantur; quia cogitatione alterum abstrahitur, & separatur ab altero; & realiter immediatè cogitatio tangit alterum; alterum non im-

SVBSECTIO VIII.

Respondetur argumento ex Trinitate.

PROposui §. 103. 104. & 105. sententiam constituentem plures conceptus, & formalitates obiectiuas; quam ibi recognosce, ne actum agamus. Ei opinioni fundamentum iecit Petrus Tarantasius, clarissimus Dominicanus, postea Cardinalis, tandem Summus Pontifex Innocentius V. nuncupatus. Cuius Doctoris propositiones octo supra centum delatæ sunt apud Dominicanorum Magistrum generalem: quarum prima fuit in Deo differre bonitatem & sapientiam; quam explicuit S. Thom. opuscul. 9. quæst. 1. intelligi de differentia solum ratione, non verò de differentia respondente ex parte Dei. Secunda fuit; rationem; qua differunt attributa partium fundari in intellectu, partim in ipsa re: quod S. Thom. quæst. 2. explicuit de fundamento in re tantum vt in obiecto; in intellectu autem vt in subiecto. Tertia fuit secundæ similis, Deum esse fulcimentum distinctionis. Quod S. Thom. quæst. 3. explicuit de fulcimento, quo rationes in intellectu distinguuntur, non, quo attributa etiam ex parte sui.

§. 127. Sententia opposita auctoritate P. Tarantasius, accusatus propter ea, & explicatus à S. Th.

§. 128. His tribus propositionibus explicant etiam recentiores suam sententiam. Primò, attributa in se habere plures formalitates obiectivas, quas cognoscit intellectus. Secundò, distinctionem rationis esse fundamentaliter in obiecto. Tertiò, distinctionem virtualem attributorum esse distinctionem rationis eorundem in se, respondentium actibus intellectus. Ita calumniam obiectam Tarantasio, depulsamque à S. Thom. volunt hi ab ipso S. Thoma adoptari. Sententiam verò Nominalium, quam sanam S. Thomas appellat: contemnendam curant. Scotus suæ distinctioni formali & ex natura rei ansam arripuit à Tarantasio; quod enim hic dixit Deum esse fulcimentum suæ veritati, vocavit Scotus distinctionem virtualem: & quod Tarantasio dixit distinctionem non solum esse in intellectu sed etiam in attributis, dixit Scotus esse distinctionem rationis prout ratio significat quidditatem vt est obiectum intellectus.

§. 129. Promisi me ostensurum sententiam Scoti & Tarantasio esse eandem cum sententia recentiorum, mutatis dumtaxat verbis. Ait enim Scotus Primò, illam distinctionem non esse realem actualem, nec potentialem. Secundò, illam esse virtualem, & non includere rem & rem, nec facere compositionem. Tertiò, eam præire omni actui nostri intellectus. Quartò, eam esse rationis & in quantum ratio significat differentiam actus intellectus; & quidditatem obiecti, vt quidditas est obiectum intellectus. Quintò, eam vocavit formalem & ex natura rei (vt vidimus supra §. 63.) Duas primas propositiones Scoti admittunt hi recentiores, tertiam negant verbis non re. Nam fatentur ingenuè, in obiecto esse distinctionem virtualem, & fundamentalem; & hanc ante operationem intellectus: immo distinctio rationis dicitur ab his fundari in distinctione fundamentali realiter existenti in obiecto: sed Scotus nullam aliam distinctionem dixit præire intellectui præter virtualem: de illa enim egisse Scotum monstravi supra verbis ex ipso. Quartam propositionem hi etiam admittunt iisdem Scoti verbis: non enim dicunt solos distingui actus rationis; sed illis respondere diuersas formalitates obiectivas; diuersas (inquunt) vt obiectum intellectus: sed idem dixit Scotus quarta propositione. Ecce horum cum Scoto consensum in propositionibus de re.

§. 130. In vltima parte quintæ propositionis dissident ab Scoto, quia hanc distinctionem non vocant ex natura rei: sed certè possunt; quia distinctio virtualis & est in Deo ex natura rei & realiter, vt ipsi fatentur: eam verò esse formalem, quid refugunt, cum ipsi dicant attributa diuina; & diuersas formalitates differre formaliter: Id autem per quod distinguuntur formaliter, erit distinctio formalis, & tribuunt abstracto vt quo vocem, quam concreto tribuunt vt quod. Ergo solo vno nomine dissentiant ab Scoto: in quem dum acriter inuehantur, non possunt non Scorurire, & dum baptizantur à mortuo, iterum tangunt mortuum. Et quidem Aureolus in 1. d. 8. par. 3. artic. 1. §. Opinio quorundam aliorum, refert: à nonnullis intelligi distinctionem formalem sicut & à me est explicata, & ab his defenditur, eamque vt probabilem tueretur in eo sensu, artic. 4. §. Responsio ad prædicta secundum Scotum.

§. 131. Hanc sententiam horum authorum secutus videtur Caietanus ex parte: nam 2. 2. q. 1. art. 1. ait sapientiam Dei addere naturam (id est conceptum) sapientie supra naturam Dei: veritatem autem Dei, non ita; sed esse eandem naturam Dei diuer-

simodè conceptam; quibus videtur admittere duas illas distinctiones rationis: alteram per diuersa connotata, alteram per formalitates obiectivas diuersas, quas ex suis authoribus posui, §. 103. & 104. Sed Caietanus facillè potest explicari. Ibi enim voluit ostendere, perinde esse Deum sub ratione veri esse obiectum formale Fidei, ac sub ratione Dei: quia veritas supra Deum nullum conceptum intrinsecum dicit, sed tantum connotat extrinsecam cognitionem: sapientiam autem dicit conceptum intrinsecum, & non addit extrinsecam denominationem. At verò Caietanus nihil curat sit ne ille conceptus intrinsecus sapientie, alius obiectiuè: an tantum per diuersum actum: sed supponit sententiam S. Thomæ, quam retuli subsect. 2. Verum est aduersariis fauere. 1. part. quæst. 5. art. 1. quam tamen ipsum in Deo non admittere: nec in aliis, quæ sola ratione distinguuntur, iam ostendi, §. 101. animal autem à rationali distinguitur ex natura rei. His authoribus adstipulatur Pat. Vazquez 1. part. tom. 2. disput. 17. cap. 1. Sed parum, quia ipse ait obiectum in se non distingui, sed tantum vt est obiectiuè: reduplicando cognitionem: impugnat autem Nominales opinans ab eis negari distinctionem conceptuum, quam illi negant in obiecto, non tamen in ratione; Pat. Suarez ait, Nominales solo modo loquendi differre à sua opinione: ergo re ipsa illorum sententiam sequitur. Quod præstat expresse explicans distinctionem attributorum eodem modo quo nos disput. 7. metaphys. sect. 1. num. 5. fine. Cæteri authores non admodum enuclearunt hanc distinctionem. Tamen Pat. Ludouicus Molina 1. p. q. 28. art. 2. disput. 3. clarè sequitur hanc sententiam de diuersis conceptibus obiectiuis, à quo eam videntur sumpsisse cæteri recentiores.

Rationibus agunt primò, quia in diuinis apprehenditur vnus conceptus obiectiuus sine alio, ita vt non modo cognitiones nostræ sint distinctæ: sed illis respondeant diuersæ formalitates obiectivæ: ergo obiectum reale indiuisibile potest intellectus diuidere; consequentia est certa: ergo & alia obiecta creata poterit intellectus cognitione partiri: patet consequentia, quia rationes factæ subfectione secunda vim habeant eandem in creatis, & diuinis, excepta tertia: antecedens probandum infra. Quod argumentum adeo efferunt aduersarij, vt existiment non posse defendi mysteria Trinitatis, & Incarnationis, sine hac obiectiva distinctione formalitatum: ac valdè reprehendunt Aureolum, quod rationis distinctionem negauerit inter naturam & relationes diuinas.

Incipiam respondere ab hoc vltimo: ac primum intelligant Aureolum adductum §. 126. item ibidem artic. 6. §. Quod omnes diuine perfectiones coincidunt in rem & rationem Deitatis, constituere distinctionem rationis in actibus confusis, sicut subfectione 2. ostendi eas constitui à S. Thom. & Nominalibus; eamque tantum negat Aureolus in obiecto respondere: & sine eius §. dicit iustitiam & misericordiam non esse synonyma, quia diuerso modo concipiuntur: §. verò sequenti ait, hanc propositionem, misericordia Dei est iustitia Dei, non esse formalem, licet sit in sensu idemico vera, ibidemque constituit distinctionem attributorum per varia connotata: & propter eam distinctionem ait conuenire Deo prædicata contradictoria. Clarius autem admittit hoc genus distinctionis, §. Responsio ad obiecta primò ad tertiu. Quarta verò parte eius distinctionis octauæ, ponit in rebus creatis compositionem rationis, non verò in Deo:

non quod neget talem distinctionem: sed quia dicit compositionem fieri ex conceptibus determinatis, non verò ex indeterminatis, quales arbitrat esse in Deo: hac dixerim, ne carpat Aureolum.

§. 134. Secundò, deponant scrupulum Mysteriorum; quæ nullo modo pendere à nostra distinctione rationis, nec in illa esse firmum aliquod fundamentum, eleganter docet fortis eorum mysteriorum propugnator & indefessus hæreticorum malleator Gregorius de Valentia, in controuersis lib. 1. de Trinitate, cap. 30. & 1. p. disput. 2. quæst. 4. puncto 1. ait ea mysteria defendi per virtualem distinctionem, quam Deus habet vt per vnã simplicem entitatem præter, quod creaturæ per plures. Et quidem cum P. Suarez, Molina, Vazquez & alij impugnant Nominalium sententiam, non arbitrantur ex ea aliquid absurdi in Fidem securum; sed metaphysicis argumentis eam impugnant. idem autem absurdum sequeretur ex opinione asserente, naturam esse de ratione formali relationum: quia ex illa sententia filiatio vt filiatio in quocumque suo conceptu includit formaliter naturam; sed filiatio vt filiatio distinguitur realiter à Patre: ergo & natura. Ecce argumentum in simili forma, quatum: & tamen eam sententiam passim tuerur P. Suarez. præsertim, 1. par. lib. 4. de Trin. cap. 7. & 8. cum multis aliis. Parum ergo refert constituere, vel reicere plures formalitates obiectivas in Deo.

§. 135. Euidenter probatur à priori, ea mysteria non pendere ex ista opinione: nam formalitatum pluralitas obiectiuæ non est in obiecto ante actualem hominis cognitionem: vel saltem est in ordine ad illam: sed mysterium Trinitatis est sine ordine ad talem cognitionem: ergo non pender à pluralitate formalitatum. Secundò, Deus tam bene nouit hoc mysterium, quàm hi authores: sed Deus cognoscit comprehensiuè naturam esse idem cum filiatione, & Paternitate; Paternitatem autem & relationem inter se esse realiter distinctas; & tamen Deus non ponit nec potest distinctionem rationis, nec plures formalitates: ergo bene potest intelligi mysterium illud sine tali opinione; immo quo perfectius intelligitur, longius ab illo secernitur hæc pluralitas formalitatum. Tertiò, si repugnent creaturæ omnes; vel si omnis cognitio esset comprehensiuæ Dei, non esset possibilis ea distinctio, & tamen esset Trinitas Diuina: ergo. Tandem illæ formalitates oriuntur ex nostra imperfecta cognitione. An ne Trinitas ab eadem trahit originem? Teneatur ergo illa distinctio virtualis, quam semel animo infixam explicet vnusquisque suo more & opinione; dum mysteria credantur. Eam autem sic vel sic explicare liberum est cuius opinioni. Hæc dixerim, vt monstretur, quàm parum sit necessaria ad Fidem sententia illa. Nunc autem inquiramus, vtrum ex tali mysteriorum genere oriatur fundamentum illius sententia; non quidem necessarium ad eorum defensionem.

§. 136. Okamus, & Gabriel adducti supra, negant distinctionem formalitatum inter attributa diuina: quia non fundant prædicata contradictoria: at inter naturam & relationes inclinant ad constituendam distinctionem ex natura rei: in diuersas formalitates inclinant nonnulli, qui eas negant in creatis.

§. 137. Hic obseruanda duo; alterum, quàm sit inconflans nostrarum rerum fortuna; cum in doctrina quaque murerur. Vidimus Tarantasio accuratum à Patribus Dominicanis, quod in Deum eam formalitatum pluralitatem inuenerit; eumque con-

firmatur, Deum habere conceptus distinctos ratione, est effectus formalis à cognitione imperfecta & confusa, sicut esse cognitum est effectus formalis cognitionis: ergo sicut esse cognitum non se tenet ex parte obiecti: sed ex parte cognitionis, ita neque esse ratione & formaliter distinctum. Vide quæ dixi à §. 102. quæ vim habent eandem in diuinis & humanis. Immo S. Thom. Nominales, & Aureolus ita philosophantur vt vident in diuinis absurda. Caietanus autem adductus, §. 101. pluralitatem conceptuum negat in Deo; quam admittit in creaturis. Dices esse in Deo distinctionem virtualem, non verò in creaturis. Contra id probat non reperiri in creaturis aliud mysterium Trinitatis; at reperiri in Deo plures formalitates minimè probat: quia si illa distinctio virtualis habet formaliter à cognitione distingui: ergo tota ratio distinguendi est cognitio; ergo non responder distinctio ex parte obiecti: ergo nec distinctæ formalitates: quia non potest esse ex parte obiecti effectus formalis, quin sit ex parte illius ratio formalis talis effectus; vt satis ostendi. In hoc ergò non est ratio abfinitas Deo & creaturis, quia tam ille, quàm hæc habent distinctionem rationis à forma extrinseca.

Quod ita confirmo. Distinctio virtualis in obiecto non fundat diuersas formalitates obiectivas: ergo ex illa distinctione virtuali non sumitur discrimen ex diuinis ad humana. Probo antecedens, quia Deus cognoscit suam distinctionem virtualem & mysterium Trinitatis, quin ex parte illius respondeat cognitioni diuinæ diuersitas formalitatum obiectiuarum, quia repugnat obiectum ita cognosci à Deo: ergo terminare cognitionem per distinctionem virtualem non sufficit ad constituendas diuersas formalitates.

Dices à Deo cognosci mysterium intuitiuè; à nobis abstractiuè: & respectu huius cognitionis potest fundari diuersitas formalitatum, quia hæc est inadæquata cognitio. Contra, per cognitionem intuitiuam potest cognosci distinctio virtualis sine multitudine formalitatum; ergo etiam per abstractiuam. Probo consequentiam. Retento discrimine intuitionis & abstractionis potest non esse discrimen in responsione plurium formalitatum: Philosophia Petr. Hurri. de Mendoza.

speximus defensum à S. Thoma per explicationem negantem in obiecto distinctionem vllam; item Caietanus & Fonseca admittentes eam distinctionem in creatis; eam negant in Deo. Nunc, iam ponitur in Deo; & tamquam ex primo principio, sine quo non possunt mysteria componi; arguitur ad creaturas: in quibus negatur, & constituitur in creatore. Alterum est; nec Okamus, nec Gabriel admisisse plures formalitates inter naturam & relationem; nec plura prædicata contradictoria præter communicationem & incommunicationem: per quæ definitur distinctionem formalem: vt constat ex ipsis loco citato §. 20.

Opinor eandem esse rationem in humanis: quia illa formalitatum pluralitas & distinctio est formaliter in intellectu, & non in obiecto: ergo esse ratione distinctum non est aliquid se tenens ex parte obiecti. Secundò, sumo cognitionem ex vna parte, & obiectum ex alia; obiectum sic distinctum adæquatè à cognitione, est distinctum formaliter: vel non si primum, ergo habeo intentum: si autem est distinctum, ergo illud habet in se aliquam rationem formalem distinguendi, adæquatè distinctam à cognitione: & consequenter erit realis, quia est in obiecto realiter: & non per denominationem ab actu.

Confirmatur, Deum habere conceptus distinctos ratione, est effectus formalis à cognitione imperfecta & confusa, sicut esse cognitum est effectus formalis cognitionis: ergo sicut esse cognitum non se tenet ex parte obiecti: sed ex parte cognitionis, ita neque esse ratione & formaliter distinctum. Vide quæ dixi à §. 102. quæ vim habent eandem in diuinis & humanis. Immo S. Thom. Nominales, & Aureolus ita philosophantur vt vident in diuinis absurda. Caietanus autem adductus, §. 101. pluralitatem conceptuum negat in Deo; quam admittit in creaturis. Dices esse in Deo distinctionem virtualem, non verò in creaturis. Contra id probat non reperiri in creaturis aliud mysterium Trinitatis; at reperiri in Deo plures formalitates minimè probat: quia si illa distinctio virtualis habet formaliter à cognitione distingui: ergo tota ratio distinguendi est cognitio; ergo non responder distinctio ex parte obiecti: ergo nec distinctæ formalitates: quia non potest esse ex parte obiecti effectus formalis, quin sit ex parte illius ratio formalis talis effectus; vt satis ostendi. In hoc ergò non est ratio abfinitas Deo & creaturis, quia tam ille, quàm hæc habent distinctionem rationis à forma extrinseca.

Quod ita confirmo. Distinctio virtualis in obiecto non fundat diuersas formalitates obiectivas: ergo ex illa distinctione virtuali non sumitur discrimen ex diuinis ad humana. Probo antecedens, quia Deus cognoscit suam distinctionem virtualem & mysterium Trinitatis, quin ex parte illius respondeat cognitioni diuinæ diuersitas formalitatum obiectiuarum, quia repugnat obiectum ita cognosci à Deo: ergo terminare cognitionem per distinctionem virtualem non sufficit ad constituendas diuersas formalitates.

Dices à Deo cognosci mysterium intuitiuè; à nobis abstractiuè: & respectu huius cognitionis potest fundari diuersitas formalitatum, quia hæc est inadæquata cognitio. Contra, per cognitionem intuitiuam potest cognosci distinctio virtualis sine multitudine formalitatum; ergo etiam per abstractiuam. Probo consequentiam. Retento discrimine intuitionis & abstractionis potest non esse discrimen in responsione plurium formalitatum: Philosophia Petr. Hurri. de Mendoza.

istam verbis suam sententiam olim acusatam explicant recentiores.

Scotus suam distinctionem arripuit à Tarantasio.

Tarantasio, Scotus, & recentiores docent idem non istis dem verbis.

Distinctio virtualis est ex natura rei.

Aureol. quid de ea sententia conseruat.

Caiet. fauere illi videtur.

Caiet. explicatur.

P. Vazq. videtur adstipulari.

P. Suarez.

Pat. Molina expresse.

Primum argumentum à diuinis.

Aureol. admittit in Deo distinctionem rationis.

Mysteria non pendunt à distinctione virtuali. P. Valent.

P. Suarez. P. Molina. P. Vazquez.

Eadem ratio potest opponi alijs sententijs communibus.

P. Suarez.

Prima ratio euidentis.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Okam. Gabriel.

Olim fuit in Deo suspensa ea distinctio formalitatum. Tarantasio.

Caiet. P. Fonseca.

Nominales eam non admittunt.

Non sunt in Deo plures formalitates. Prima ratio. Secunda.

Confirmatur.

S. Thom. Nominales, Aureol. Caietan. & alij, quid admittant. Obiectio. Respondetur.

Confirmatur. Distinctio virtualis non fundat diuersas formalitates.

Deus non cognoscit diuersas in se formalitates.

Respondetur. Argumentum non leue.

Actus intuitus, & confusus possunt differre sine pluralitate formalitatis.

nam Deus intuituè cognoscit animal & rationale: Homo verò abstractuè, arque confusè: & tamen per te neuter actus attingit diuersas formalitates obiectiuas: ergo ex discrimine intuitionis & abstractionis non potest colligi discrimen formalitatum: neque item ex eo quod sit distinctio virtualis. Vnde ergo repugnat? Neque ex vtroque simul: nam obiectum comparatum actui confuso, & actus confusus comparatus obiecto in hoc differunt ab ipso obiecto comparato cum actu claro, & ab actu claro comparato obiecto: quod actus confusus & clarus repræsentant idem obiectum, diuerso tamen modo: qui modus est, quia actus confusus non penetrat totum obiectum, actus verò clarus penetrat: at verò ista impenetratio in quocumque obiecto rectè intelligitur sine pluralitate formalitatum, vt patet ad hominem in creatis. Ergo ex distinctione virtuali comparata ad actum confusum non infertur pluralitas formalitatum.

§. 142. Obiectio.

Dicunt: nostris confusus actibus prædicari filiationem de natura: sed non prædicari de Paternitate, ergo in conceptu obiectiuo filiationis & naturæ non continetur Paternitas. Patet consequentia, quia si contineretur, prædicaretur inter naturam & Paternitatem quidquid prædicatur de natura: quia prædicatum conuenit toti illi conceptui obiectiuo vt est obiectiuus. Antecedens probò: quia hæc est falsa prædicatio. *Filiatio est Paternitas; & hæc est veræ, Filiatio est natura.* Ergo quum prædico naturam de filiatione, non prædico Paternitatem. Ergo illud iudicium est præcisissimum Paternitatis à natura. Confirmatur. In hac prædicatione, *Filiatio est natura*, non attingitur Paternitas neque ex parte prædicati, quia prædicatum est idem cum subiecto, quod non conuenit Paternitati; neque ex parte vnionis, quia Paternitas non est vnio inter filiationem, & naturam: ergo in ea prædicatione non responderet Paternitas: ergo præcinditur Paternitas à natura.

§. 143. Difficultas argumenti magis probat distinctionem realem, quam diuersas formalitates.

Difficultas est communis. Discrimen commune à creatis.

In sensu idemico est heretica propositio, filiatio est Paternitas.

respondet idemticè conceptui de rationali: est enim in vtraque eadem ratio: nempe idemtitas naturæ & Paternitatis; sicut idemtitas animalis & rationalis: & tamen filiatio neque in sensu idemtico prædicatur de Paternitate: quæ est idem cum subiecto quod est natura: ergo non rectè arguitur à creatis ad increata: sicut ergo propter distinctionem virtuales Paternitatis à natura non prædicatur filiatio de Paternitate, quamuis prædicatur de natura: similiter propter distinctionem virtuales eiusdem obiecti contingit idem, quamuis obiectum ex parte sui sit vna indiuisibilis formalitas: quia in illa vna constituo ego eandem distinctionem virtuales, quam tu in duobus.

In vna formalitate constituo distinctionem virtuales.

Dices, ex distinctione virtuali argui distinctionem formalitatum. Contra primo, eam non bene arguis. Quia rationem sumis ex diuersitate prædicationum, quam diuersitatem ego constituo in vna sola formalitate sicut tu in duabus. Et probò argumentum esse idem in sensu idemtico & in formalitatis: & te, & me eodem vrgeri.

§. 144. Obiectio. Respondetur.

Secundò, probò difficultatem esse communem ex comprehensione Dei: qui apertè intuetur nullam esse distinctionem formalitatum inter naturam & Paternitatem; & inter naturam & filiationem: & tamen intuetur naturam esse communem, & carere oppositione: Paternitatem verò non esse communem, & habere oppositionem: & verè prædicat, *Natura est communis & idem cum relatione.* In qua prædicatione non responderet Paternitas, quia hæc non est subiectum, alioquin de ipsa Paternitate prædicarentur communitas & filiatio quod est hereticum. Rogo igitur quomodo Deus prædicat communitatem & filiationem de natura: non verò de Paternitate: quam videt esse formalissimè idem cum natura? Quid igitur mirum si nostris inadæquatis conceptibus contingat, quod gradat in illum adæquatissimum? En difficultas grauius vrgens cognitionem diuinam quam nostram.

§. 145. Probat difficultatem esse communem.

Comprehensio rei intuetur hoc mysteriū absque formalitatibus.

Dicunt, iudicium Dei non solum affirmare filiationem esse idem cum natura, sed etiam negare esse idem cum Paternitate: at verò noster actus tantum affirmat filiationem esse idem cum natura, iudiciumque Dei æquialere duobus iudiciis affirmatiuis & negatiuis. Hac solutione non minuitur difficultas, sed augetur. Nam iudicium Dei est vnus simplicissimus actus, comprehensiuus Trinitatis: & in eadem indiuisibili formalitate obiectiuam inuenit fundamentum ad affirmandum & negandum idem prædicatum de eadem formalitate: sed hoc difficilius est quam prædicatum affirmare solum, aut negare: ergo. Maior patet: quia natura & Paternitas obiectiuntur illi actui sine multitudine formalitatum: & de Paternitate negat filiationem; & eam affirmat de natura: ergo de eadem formalitate obiectiuam affirmat & negat prædicatum idem, & sub eadem ratione formali. Hoc esse difficilius patet: tum quia in ea affirmatione & negatione subiectum est idem realiter, formaliter, & ratione diuina. Quæ in hac propositione, *Natura est filiatio*, concipit subiectum eodem modo quo in hac, *Paternitas non est filiatio*: quia nec natura, nec Paternitas obiectiuntur vt duæ formalitates: sed vt vna: ergo in affirmatione, affirmauit filiationem de Paternitate, sicut de natura: quia ex parte subiecti eodem modo apprehenditur, & obiectitur vtraque: quo ergo pacto in propositione negatiua, negauit filiationem de Paternitate? Tum etiam quia in affirmatione & negatione reperitur illa carentia iudicij creati.

§. 146. Obiectio.

Difficilius est aliquid affirmare & negare simul, quam solum affirmare.

Expli

§. 147. Explicatio difficultatis ad hominem.

Explico: tu ais me in hac propositione *Natura est filiatio*: affirmare filiationem de natura: sed eam nec negare, nec affirmare de Paternitate. Sed eam non affirmare de Paternitate etiam reperitur in iudicio diuino; intuper additur & negatio eiusdem filiationis de eadem formalitate; ergo augetur difficultas, nō minuitur. Quod si actus intuens Deum sicuti est, affirmat filiationem de natura. eam non affirmans de Paternitate, sed negans potius: & hoc in eadem formalitate obiectiuam, propter virtuales distinctionem: multo melius propter eandem, ego affirmabo filiationem de natura ibi sistens, & non progrediens ad filiationem negandam de Paternitate. Constat ergo inane esse effugium formalitatum: quæ pendet à nostro imperfecto intellectu.

§. 148. Respondetur argumentum ex §. 141.

Ad argumentum in §. 132. parum absuit quin non responderem, quia est commune cuius Catholico. Ne tamen hæc doctrina manca videatur: Nego consequentiam, & eius probationem. Nam & Deus habet eundem conceptum obiectiuum in Paternitate & natura, & prædicat filiationem de natura quin de Paternitate: item homo conceptu de natura attingit idemticè & specificatiuè Paternitatem; de qua nec idemticè prædicat filiationem; idem est in mea sententia. Itaque iudicium immediatè terminatum ad naturam & Paternitatem vt eandem formalitatem obiectiuam, quin ex parte illarum eas præcindat, affirmat filiationem de natura, & negat de Paternitate propter virtuales distinctionem: & quia hæc & Trinitas deficit in creatis, ea ratione deficit similis prædicatio: in quo continetur diuinas mysterij Trinitatis.

§. 149. Ad confirm. Respondetur egregium.

Ad confirmationem responderetur, attingit ex parte subiecti Paternitatem immediatè: vt attingitur à Deo: & in sententia opposita attingitur materialiter, & specificatiuè: & tamen non est subiectum Paternitas: quia virtualiter distinguitur à natura: attingitur ergo vt idem realiter formaliter cum natura, non vt virtualiter distincta: propter quam virtuales distinctionem fugit rationem subiecti: tota ergo entitas naturæ concipitur vt virtuales distincta à Paternitate: quam distinctionem ex se, & in se habet, non dependenter à nostro intellectu. Item ex parte prædicati attingitur; non præcisè quia attingitur relatiuè: sed ratione naturæ, quæ attingitur cum relatione.

§. 150. Quo pacto prædicatur natura de relationibus.

Respondet ergo huic actui *Natura est Paternitas*: ex parte naturæ tota Trinitas immediatè realiter: & ex parte Paternitatis propter naturam: at non prædicatur tota Trinitas, quia non responderet tota Trinitas vt habet virtuales distinctionem naturæ à relationibus, & realem relationum inter se; sed prædicatur id quod est à parte rei. item modus prædicandi est etiam concipiendo illam virtuales distinctionem naturæ à relationibus, & realem relationum inter se. Concipitur ergo natura per speciem rei absolutæ, & communis: Paternitas autem per speciem rei oppositæ alij, & particularis: propter quem modum concipiendi innoxium virtuali distinctioni non prædicatur Paternitas de filiatione, & prædicatur de natura. Et quamuis Beati eam prædicationem efficiunt alio modo nobilitiori; à nobis tamen illa prædicatio explicatur hoc etiam nostro modo; quia æquè obscura est nobis illa prædicatio, ac est mysteriū ipsum. Vide §. 155. vbi explico propositiones circa hoc mysteriū.

§. 151. Obiectio. Respondetur.

Obiectis tandem; natura & relatio terminat duo prædicata contradictoria intrinseca; ergo & extrinseca. Nego consequentiam: quia in eo in quo sunt formaliter natura & relatio, terminant ea prædicata, nempe in communitate naturæ constituen-

tis plures personas: & oppositione principij productiuum, quod spectat ad relationem. in cæteris non terminant ea prædicata. Vno humanitatis ad Verbum est formaliter ad personam; quia est in conceptu relationis vt virtutes distincta à natura; nempe in ratione suppositi.

Quæ prædicata contradictoria terminant natura: quæ non?

Vrges: Cognitione sequitur modum essendi: sed illa prædicata contradictoria sunt; ergo cognitio illa sequitur. Quid tum postea? ibi sunt ea prædicata sine pluralitate formalitatum, cum distinctione virtuali in vna formalitate; ac propterea ita cognoscuntur; vt patet in Beatis, & ipso Deo. Cuius signum euidenter est; quod nec idemticè conuenit naturæ esse productam, & incommunicabilem; licet id conuenit filiationi: & tamen, etiam præcinditur natura à relatione conceptu de relatione; adhuc idemticè natura esset cognita; sicut animal est idemticè cognitum conceptu de rationali. Quapropter vehementer miror ab his authoribus non considerari hæc lata discrimina.

§. 152. Alia obiectio.

Discrimen euidenter inter prædicata contradictoria intrinseca, & extrinseca.

Secundò arguunt; quia relatio creaturæ terminatur ad naturam formaliter: & non ad relationes: tum quia illæ non sunt ratio agendi; tum quia cognosceretur mysterium Trinitatis viribus naturæ: ergo & cognitio præcindit. Tertio, Verbum Diuinum realiter est vnium humanitari, & non alij personæ: ergo melius præcinditur cognitione. Quarto, iniuria facta Christo est specialis.

§. 153. Secundum argumentum.

Ad secundum respondeo, relationem creaturæ esse idemticè & immediatè ad naturam & personam: tum quia actiones sunt suppositiuorum, tum quia est non ad Deitatem solum: sed ad Deum; qui à suppositis nō distinguitur eo genere distinctionis virtualis. Nam idemticè Deus & Trinitas operantur: quo operans tam prædicatur de Deitate quam de Trinitate: quamuis filiatio non prædicatur de Paternitate nec idemticè: attribui autè creaturas Deo sub ratione naturæ & non relationis non arguit distinctionem obiectiuam; sed nostrum modum concipiendi: vt attribuimus discursum rationalitati, & non animalitati; & vitalitatem potentia; & non habitui.

§. 154. Ad secundum. Relatio creaturæ est immediatè ad Trinitatem. Aliud discrimen actionis ad extra ac ad intra.

Hæc ratio potius arguit distinctionem realem; quam rationis. Nec cognoscitur esse Trinitas, quæus immediatè attingitur; vt dixi d. §. 130. & beati immediatè intuentur actum liberum Dei de obiecto, nec sciunt cum esse de tali obiecto. Ad tertium nego consequentiam, ostendi in 3. par. contra Scotum posse vnionem illam fieri in supposito quin in natura, secus verò cognitionem: quia suppositum & natura habent virtuales distinctionem in ordine ad constituendam personam: non verò in ordine ad alios effectus. Deus & Beati vident mysterium illud, & non possunt videre suppositum sine natura; quamuis Scotus oppositum conatur etiam in beatis. Quarto respondeo, iniuriam esse specialem Verbo per denominationem ab humanitate: at vt Deo communis est omnibus: quia iniuria fit personæ intellectuali: intellectus autem & voluntas communes sunt.

§. 155. Actiones creaturæ formaliter nō adferuntur Trinitati? Trinitas non cognoscitur à non præcindente. Distinctio vnionis & cognitionis ad Verbum.

Iniuria creaturæ specialis in Christum.

Aduerte, negandas esse in hoc mysterio propositiones formales: vt *Paternitas est natura formaliter. Deus intellectu spirat, voluntate generat.* Item *natura formalis quo vt natura est relatio*: quia non reduplicatur obiectum solum: sed noster modus concipiendi: quo concipimus & explicamus distinctionem virtuales, quæ est in diuinis. De quo Theologi. Nam in omni sententia ita est ratiocinandum. Nec aliud volunt Concilium Florentinum, & Patres: qui ponunt distinctionem rationis in Deo; at nec meminere, eam contingere per formalitates obiectiuas.

§. 156. Propositiones formales quo pacto neganda.

SUBSECTIO IX.

Argumenta cetera.

§. 157. Secundum argumentum contra hanc opinionem est: quando cognosco animal præcisè, cognosco aliquid quod est de essentia hominis, & nõ cognosco aliud, quod etiam est de essentia hominis; ergo in essentia hominis est aliud, & aliud, quod cognoscã.

Confirmatur. scõ rationale formaliter, vt experientia patet. Confirmatur, animal in homine est realiter simile leoni, rationale verò est dissimile: ergo sunt in homine duæ formalitates, quibus fundentur similitudo & dissimilitudo.

§. 158. Hoc argumentum offendit in ipso limine. Nunquam enim ego concipio animal præcisè, quin etiam concipiam rationale: unde nego minorem: ad probationem distinguo antecedens; non cognosco rationale formaliter, formalitate se tenente ex parte obiecti, nego minorem; nihil enim se tenet ex parte obiecti, quod tunc non concipiam in ordine ad sensationes: non concipio rationale formaliter, formalitate se tenente ex parte cognitionis, concedo: quia cognosco rationale formaliter, est cognosco hominem cum ratiocinatione, quia tunc cognitio attingit operationem discurrendi, ideo cognosco hominem esse rationalem, quia de ratione actus, quo cognosco rationale clarè, est attingere ratiocinationem: quando cognoui animal, tunc cognoui totum rationale in ordine ad sensationes: quod est cognoscere rationale materialiter. Nam cognoscere formaliter, est cognoscere clarè discursum & totum hominem in ordine ad illum, & sic denominatur rationale. Cognoscere autem rationale materialiter, est cognoscere totum animal, in ordine ad sensationem, non verò in ordine ad discursum: vt explicui tora hac sect. & disput. 5. sect. 10. Sæpius dixi, maximè disput. 3. de anima, in eadem formalitate esse similitudinem, & dissimilitudinem duarum rerum.

Quid sit cognosco rationale formaliter.

§. 159. Quando autem genus & differentia dicuntur speciem componere, non intelligitur species obiectiue composita: sed in conceptibus formalibus. Nam genus habet vnum conceptum formalem, & differentia alium, species autem vel includit illos duos, vel alium tertium includentem virtualiter illos duos, quatenus ille solus terminatur ad obiecta duorum; & sic componitur species in intellectu ex genere & differentia; id est ex conceptu generico formali, & specifico: obiectum autem in se non habet compositionem, sed dicitur componi, quatenus idè omnino diuersimodè cognoscitur. Quando verò rationale & animal dicuntur partes essentialis, non intelligitur eas ex parte obiecti esse partes; sed nostras cognitiones esse partiales, quia non penetrant obiectum, & nesciunt omnia eius prædicata in ordine ad omnia connotata, per ordinem ad quæ sumuntur. Omnes ergo illæ denominationes partium & compositionis ratione reduplicant actus nostros non obiecta.

Genus & differentia cur sint partes speciei.

§. 160. Obiectio. Respondetur. Cognitio partialis quæ.

S. Thomas.

perfectè nostrum intellectum Deo assimilari. Nec est in illo obiecto aliud quod cognoscam clarè, & aliud obscure: sed totus homo cognoscitur clarè cum sensatione, & totus dicitur & cognoscitur esse animal: & licet tunc cognoscitur totum rationale in ordine ad sensationem, tamen totus homo & rationale ignoratur esse rationale: quia non cognoscitur discursus, per quem scimus hominem esse rationale.

Tertium argumentum est, quia in conceptu inferiori diuersimodè cognoscuntur prædicata superiora ac inferiora: verbi gratia, in animali diuersa ratione concipiuntur, viuens, corpus, substantia & ens, ac cognoscuntur in animali: sed illa diuersitas est præcisè, quia superiora noscuntur immediatè, inferiora verò remotè, ergo cognitio de animali remotè terminatur ad rationale: ergo ex parte obiecti animal includit viuens, & cætera prædicata communia: non verò includit rationale. Probatur minor, quia in animali confusè noscuntur prædicata superiora, definitio enim confusè cognoscitur in definito.

Nego minorem, ad probationem patet ex disput. 10. Logica eodem modo quo cognoscitur definitum, & definitioem cognosco. Omnes ergo formalitates cognoscuntur immediatè, sed cum discrimine: quia omnia connotata per actus superiores connotantur etiam per inferiores tam clarè, quàm per superiores: nam cum prædicata superiora sint essentia inferiorum, non possunt clarè res nosco, quin clarè illarum essentia noscantur. At per conceptum formalem de animali non connotantur ea, quæ per conceptum de rationali.

Vnde oritur evidens in vtraque sententia discrimen: nam præcisè concipiendo animal, potest quis ex illo actu discurrere per consequentias evidentes, illud esse viuens, corpus, & ens; at ex illo præcisè non potest euidenter inferre illud esse hominem: atqui hoc non possit esse, si cognitio de homine esset confusa de corpore: nam si esset confusa, quo modo euidenter esset illarum obiecti confusi? Nam confusio & obscuritas nõ deducunt euidenter obiecta: vt qui dicunt conceptum entis immediatè confusè attingi substantiam & accidens; nequeunt dicere ex præcisè conceptu de ente posse euidenter inferri conceptum accidentis: quia id impedit confusio. Conceptus ergo inferior euidenter continet actu, vel potentia conceptus superiores: non verò contrà conceptus superior inferiores. De quo disput. 5. de anima.

Quartò, possit adduci Pat. Vazquez & Molina supra probantes, Deum nobis obiecti inadaquatè per imagines rerum creaturarum, nec nos cognitione adæquari Deo. Tantum autem hoc probat, nos non cognoscere perfectè Deum; non quod illum cogitatu discemus: sed quia cum non concipimus penetrando omnia eius prædicata per omnia connotata, quibus possunt cognosci.

SECTIO V.

Quæ requirantur ad distinctionem rationis ratiocinantis? Item & ratiocinantis?

Distinctionem rationis communiter partium-tur auctores in distinctionem rationis ratiocinantis, & ratiocinantis. Primam dicunt habere fundamentum non modò in imperfectione nostri intellectus, in quo est subiectiue; sed etiam in obiecto ipso obiectiue, id est: quia aptè est multiplici cogni

§. 161. Tertium argumentum.

§. 162. Respondetur. Definitio & definitum cognoscuntur eodem modo.

§. 163. Discrimen concipiendi inferiora ac superiora.

§. 164. Quartum argumentum. P. Vazquez. P. Molina.

§. 165. Duplex distinctio ratiocinantis.

cognitione apprehendi: eaque propter dicitur rationis ratiocinantis, id est, obiecti circa quod cognitio versatur. Secundam dicunt esse, quæ nõ habet fundamentum in obiecto: sed tantum in intellectu ratiocinante. Nonnulli constituentes præcisiones obiectiuas dicunt, secundam distinctionem esse, quæ obiectum ipsum refertur ad connotata diuersa, vt cum visio refertur ad potentiam videntem, eam denominat intrinsecè videntem: cum verò refertur ad obiectum, illud denominat visum: at eadem formalitas refertur & ad potentiam, & ad obiectum. Verum si ita potest visio cognosci, fundat distinctionem rationis ratiocinantis; tum quia in sententia opposita habebit distinctas formalitates obiectiuas; nam formalitas intrinsecæ potentia: vt intrinsecæ, non possit esse extrinsecæ obiecto: sed visio per vnam formalitatem esset in potentia, & per aliam denominaret obiectum: vt motus dicitur habere duos conceptus, actionis, & passionis: tum quia si per illa connotata formantur diuersi conceptus formales, idque cum fundamento, iam habet fundamentum in obiecto & erit distinctio rationis ratiocinantis. Quæ possit ab his autoribus diuidi in rationis ratiocinantis, attingentem diuersas formalitates, & connotantem terminos diuersos eiusdem formalitatis.

Aliorum distinctio rationis ratiocinantis.

Impugnatur: quia esset ratiocinantis.

§. 166. P. Suarez. P. Fonseca. Ratiocinantis sine fundamento in re, sola geminatione eiusdem conceptus.

Non est propriè distinctio.

§. 167. Ratiocinantis fundatur in obiecto. Fundamentum sunt frequenter connotata diuersa. Ea distinctio potest esse absque connotatis.

Sensus externus nõ fertur in connotata.

§. 168. Duo genera intellectiõnũ de obiecto vñli. Intellectio respondet sensationi est vniuersalis absque connotatis.

omnes colores, immo & ipsa sensio est vniuersalis, non quidem vniuersalitate logica, & prædicabili, hæc enim in solo intellectu reperitur: sed vniuersalitate confusionis non distinguente species colorum: quia licet immediatè feratur in albedinem, v. g. & producatur per speciem illius; tamen illa species est confusa, & ex vi illius non diuiditur albedo à virore.

Nec arbitror ab vilo negari hoc genere intellectiõis non attingi clarè & distinctè, nisi rationem coloris: experientia enim est frequentior, quàm vellemus in visu, auditu, & ceteris sensibus: quibus sæpe non penetramus vltimas differentias coloris, & soni: nunc vellem rogare auctores constituentes plures formalitates obiectiuas, quid præcindat visus, aut illa prima intellectio? Hæc primæ cognitiones tam sensus quam intellectus, sunt admodum imperfectæ: percipiunt enim obiectum, & licet percipiant vltimas differentias, nesciunt sint ne substantia: vel accidens? oculi enim nec intellectio illis respondet, quid sciunt an albedo sit prima vel secunda species qualitatis? sic autem mirum non est, si non habeant connotata. Ratio autem huius confusionis est species impressa, quæ vel ob imperfectionem, vel distantiam, non produxit perfectionem cognitionem, vel ob defectum organi potentia. Itaque hoc genus distinctionis nescio quodnam aliud fundamentum habeat in obiecto, nisi, quia est productum talium cognitionum, quæ verè sunt rationes distinctionis: at distinctio rationis ratiocinantis; vt non est distinctio, ita nõ fundatur in obiecto. Item sicut Deus videri potest ab vno beato cum talibus creaturis, ab alio cum aliis, ab aliis autem potest & sine vlla: quod oritur, quia cognitiones non magis penetrant obiectum; ita contingit in præfenti. Et quidem hoc genus distinctionis sine connotatis expressit Aureolus, in 1. d. 8. p. 3. art. 6. §. Responsio ad obiecta, 2. ad 5.

§. 169. Sæpe non sentimus vltimas differentias.

Exemplum Beatorum.

Aliud genus distinctionis circa idem obiectum sensibile est nobilior, quia reflectitur supra illud obiectum, vt est apprehensum per sensus, & diiudicat, illud esse colorem, non verò albedinem; illudque ita probat atque confirmat per connotata. Quod percipitur visu est color, cum luce: illud obiectum percipitur visu, ergo est color cum luce: nescit tamen sit ne albedo? Ecce explicat illud obiectum per connotata. Per quæ cognoscuntur in via cætera obiecta præter sensibilia. Nam vel per causas: vel per effecta; vel per similitudinem aliarum rerum, apprehendimus insensibilia obiecta. Quamobrem iustitiam Dei à misericordia distinguimus per effecta: intellectum à voluntate per comparationem ad potètiã nostras, & illarum operandi modum distinguimus. Denique illud sufficit distinctioni rationis, quod est in causa, vt obiectum non penetratur, nec concipiatur adæquatè, sed inadaquatè & imperfectè.

§. 170. Alia distinctio nobilior circa sensibilia.

Perfecta distinctio est per connotata.

Diuina quomodo distinguimus.

Vno verbo fundamenti distinctiõis.

Dupliciter possunt attingi connotata per actum. Primò, quando actibus diuersis diuersa respondent; tunc autem non dubium de perfecta distinctione rationis, verbi gratia, inter animal & rationale, quia actus de animali repræsentat sensationem pro connotato: actus autem de rationali discursum attingit. Aliter per diuersos actus attinguntur eadem connotata, sed modo diuerso: verbi gratia, qui non distinguunt realitè informationem à materializatione, eam ratione distinguunt; quia vniõ sub conceptu informationis concipitur subiectiue in sola forma; in materia autem terminatiue tantum: eadem autem vniõ sub conceptu materializationis concipitur in sola materia subiectiue, in forma autem terminatiue. Istis duobus actibus

§. 171. Duplex attingentia connotatorum.

vno distinguitur ratione, quia sub neutro penetra- tur, nec concipitur vel sub omni modo connotan- di, vel sub omni formalitate. Confirmatur: quan- do concipio informationem, concipio aliquid de essentia vnionis; & aliud non concipio de eiusdem essentia. Ita etiam philosophantur, qui in motu ra- tione distinguunt actionem à passione. Ratio à priori huius distinctionis est, quia per illum con- ceptum ita attingo informationem, quin tunc sciam esse materializationem, ac si non esset, sicut concipio animal sine rationali.

§. 172. Quando connotata eodem modo noscitur, non fundant distinctionem rationis.

Vno hypostatica, nec cog- nitione non habent diuersos conceptus.

§. 173. Animal diuerso de connotato.

Circuli vitiosum fugiendi ratio.

SECTIO VI.

Vtrum per actus intuitiuos contingat distinctio rationis?

SVBSECTIO I.

Quid absolute de questione.

§. 174. Distinctio rationis fit per intuitionem non comprehensivam.

Dico primo. In sententia negante præcisione obie- ctivam & distinguente obiectum per cognitionem illius sine aliquo connotato (vt explicui lect. 4.) omnis cognitio non comprehensiva est distinctio rationis. Vnde absolute dico, per actus intuitiuos fieri distinctionem rationis. Hæc conclusio necessarii deducitur ex no-

stro modo constituendi distinctionem rationis; per quam non attinguntur ex parte obiecti diuer- se formalitates obiectivæ; sed eadem cum diuer- sis connotatis; sed actibus intuitiuis attingi pos- sunt connotata diuersa, ergo etiam fieri distinctio rationis. Minor est certa tum in beatis, tum in aliis. Angelus enim cum se cognoscit, non cognoscit il- lam suam cognitionem; quia non est obiectum sui.

Prima ratio.

Secundo intellectio immediatè deducta ex sen- sione externa, est intuitiva, quia fit per propriam speciem obiecti, & fertur immediatè in ipsum vt existens; & est præcisiva, ostendi enim, sæpe repræ- sentari colorem, quin repræsentetur distinctè ali- qua illius species infima, ergo cognitio intuitiva potest esse distinctio rationis. Pro hac opinione non sunt noui auctores adducendi; omnes enim quos sequor in distinctione rationis ita loquuntur, maximè Aureolus in 1. d. 8. p. 3. art. 6. §. Responso ad Aureolum. obiectu. Item S. Thom. opusc. 9. quæst. 1. ait cog- nitionem comprehensivam esse perfectam imaginem obiecti; cæteras verò imperfectas: ex qua doctri- na inferri omnem creatam cognitionem de Deo esse imperfectam: quia non potest esse comprehen- siva. E quo principio defendit ibi distinctionem ra- tionis Petri Tarantafij: quod principium commu- ne est cuius cognitioni.

§. 175. Secunda ratio.

Aureolus. S. Thom.

Tarantaf.

SVBSECTIO II.

Quid in sententia de formalitatibus.

Dico secundò. In sententia constituyente diuersas formalitates obiectivas potest esse distinctio rationis per actus intuitiuos: & ita fit, quoties non sunt compre- hensivi. Hæc conclusio, cum primum eam meos au- ditores docui; insolens est visa nonnullis; credide- rim, quia iisdem insolentes & auctores: illi autem patrociniatur quicumque aiunt, à beatis posse vide- ri vnum attributum sine alio; vel essentiam sine ar- tributis, vel relationibus, vel essentiam sine actibus liberis. Ly enim sine aliud non est, nisi Deum ita cognosci, vt aliquid in illo non cognoscatur. Eo- dem enim pacto dicunt posse naturam cognosci sine actibus liberis, quo animal sine rationali. Posse autem naturam à beatis sine relationibus videri fa- miliaris est Scoto, cum Scoticis, quàm egeat pro- batione; alios etiam auctores vide in Aureolo in 1. d. r. initio. Nonnullos actus liberos Dei latere bea- tos cum S. Thom. & eius Schola docent P. Suarez 1. p. lib. 2. de attributis Dei, cap. 24. num. 3. Molin. 1. p. quæst. 12. art. 8. d. 3. §. est & alia ratio. Salas tom. 1. in 1. 2. quæst. 3. tract. 2. disp. 3. sect. 9. imò & hi, cum quibus depugno, aiunt actus liberos Dei non videri in ipsa natura Dei: vnum autem attributum in- tueri posse beatos sine alio, adfirmant innumeri auctores graues, quos congerit Pat. Salas supra lect. 2. quos ipse sequitur n. 10. ad medium adfirmans non videri à beatis omnia prædicata, quæ Deo cõ- ueniunt in ordine ad omnes creaturas in particu- lari, quia hæc sunt infinita. Et num. 1. confirmat ex Ferrar. non cognosci à beatis distinctè, id est, se- cundum proprias suas rationes formales, omnes gradus perfectionis existentes in Deo, quod infer- rius idem dicit.

§. 176. Secunda con- clusio.

In sententia constituyente plures forma- litates obie- ctivæ, idem dicendum est de actus intuitiuo.

Scot. Aureolus.

S. Thom. P. Suarez. P. Molina. P. Salas.

§. 177. Primum ar- gumentum.

Cognitio in- tuitiva de al- bedine est ab- stractiva for- malitatum.

repræ-

Sect. VI. Vtrum per actus intuitiuos contingat distinctio rationis? 813

representat albedinem, vt est color, ergo distinguit colorem à differentia albedinis: antecedens est no- tum, quia per illam cognitionem non determinatur intellectus ad albedinem, nec scit obiectum esse albedinem: cum sciat illud esse colorem; at id fieri non posset, si clarè repræsentaret albedinem. Pro- bo consequentiam, quia distinguere ratione est cog- noscere obiectum secundum vnam rationem, & non secundum aliam.

§. 178. Confirmatur.

Explicatur à conceptu di- stinctionis ra- tionis.

§. 179. Secundum ar- gumentum.

§. 180. Tertium. Beati distin- guuntur ra- tione.

§. 181. Obiectio. Respondetur primò ad ho- minem.

§. 182. Secunda res- ponsio. Actus liber & essentia sunt distincta formalitates ad hominem.

ergo illa non sunt connotata essentia: vt essentia, ergo actus liber, qui illa connotat, aliquid habet, præter connotata existens in recto.

§. 183. Confirmatio.

Confirmatur, qui videt Deum & non decreta, non explicabit Deum nomine synonymo cum quo explicabitur Deus idem vt volens, à cognoscente illum vt volentem, ergo est distinctio in nomine conceptu: ergo & in obiecto, quia distinctio conceptuum, denominat obiectum distinctum. Mitto aliud argumentum scilicet non cognosci Deum vt productiuum Angeli, quia videretur Angelus. Nam est idem de actibus liberis & proprium Theolo- gorum.

§. 184. Obiectio. P. Suarez. P. Salas.

Dices à P. Suarez & Salas supra malè sentiri de opinione asserente à beatis videri Deum sine attri- butis. Sed quid tum postea? An inde sequitur ab- surdè poni distinctionem rationis in beatis? Vellem id esse absurdum: vt inde probarem nullam for- malitatem pluralitatem in obiecto constitui per distinctionem rationis, sed explicari debere cum S. Thom. tota quæst. 12. 1. p. de imperfectione attingendi ex parte actus, cui semper respondet idem omnino obiectum. Sicut à me explicatur vniuersa distinctio rationis. Quæ in sententia Nominalium tam certa est in Deo, quàm certum in illo non posse à creatura videri singulas creaturas possibles & actuales. Quia illa distinctio nihil est præter actum non penetrantem omnia, quæ formaliter & emi- nenter sunt in Deo; hunc autem actum beatos ha- bere quis ambigat? Cum verò ex opposita senten- tia sequatur euidenter, Deum à beatis dissectari cog- nitione in plures conceptus obiectiuos; si conse- quens displicet, displiceat antecedens, è quo dedu- citur per legitimam consequentiam.

Nostri di- stinctio ratio- nis tam certa in beatis quàm in nobis.

§. 185. Opposita sen- tentia non hinc arguetur. P. Suarez. P. Salas. Beati de fa- cto non præ- cindunt, di- uinitus pos- sent.

Verum non inde vrgetur ea sententia. Ad Pat. Suarez, & Salas. Respondeo, illos loqui ex natura rei, & de facto. Effet enim absurdum affirmare, tam curte Deum à beatis videri, vt nullum attributum videant: de potentia autem absoluta & ipse Salas fateatur posse fieri, sine num. 10. & cum tam multi gratæque auctores id dicant, sine absurdo dicitur. Deinde infinitorum, & ipsius Salas sententia est, videri quidem attributa, sed non secundum omnes illorum modos: id est, videri omnipotentiam, sed non prædicatum potentie producendi hominem. Quos modos P. Salas vocat prædicata formaliter existentia in Deo, quæ dicit propriè non esse attri- buta. Itaque hæc sententia caret absurdo.

Pat. Vazq. tom. 2. 1. p. disp. 118. cap. 2. negat, rem posse ratione præcindi per actum intuitiuum: idem affirmat P. Suarez 1. p. tractat. 1. libr. 2. cap. 28. dum air, Deum non cognosci à Beatis per actus inadæ- quatos, quos vocat distinctionem rationis 1. Me- taphy. disp. 7. & P. Mol. 1. p. quæst. 28. a. 2. disp. 3. Primum fundamentum P. Vazq. adducit ex S. Bernar- do lib. 5. de consideratione ad Eugenium, ali- quantulum ante finem; asserente Deum nunc à nobis cognosci, quasi multiplicem, quia eum cog- noscimus confusè, & per speciem alienam: in pa- tria verò eum nobis occurrurum, diffugiente illa multiplicitate; cum ergo hæc multiplicitas attri- butorum (de qua loquitur Bernardus) in eiusdem sententia tantum sit multiplicitas per nostrum in- tellectum: & hæc multiplicitas tollenda sit, tolli- tur proculdubio distinctio rationis, eam multipli- citatem inuehens.

§. 186. P. Vazq. P. Suarez.

P. Molin. S. Bernard.

§. 187. Exponitur S. Bernardus.

Respondetur, verissimam esse Bernardi senten- tiam: quia Deus in patria non apprehenditur per modum plurium; hoc enim oritur ex ænigmati, & speculo, id est, ex alienis speciebus: quæ obiectum repræsentant per similitudinem rerum vnde fuerūt acceptæ:

Diserimē intuitiua & abstractiua cognitionis.

Datus cur cognoscatur multipliciter.

§. 188. Secundum argumentum.

Confirmatur.

§. 189. Respondetur. Cognitione intuitiua potest representare rem ut est inadequate.

§. 190. Ad confirm. S. Thom. exponit. S. Joan.

Ad exemplū.

In sententia plurium formalitatum.

accepta: ad quod aduerte discrimen inter cognitionem intuitiuam, & abstractiuam. Hæc fit à viatoribus per species ab aliis acceptas, vt substantia cognoscitur per species ab accidentibus acceptas, & Deus per species acceptas à creaturis. Quapropter Deus cognoscitur vt multiplex, quia eius pulchritudo cognoscitur ad modum creaturæ pulchræ; fortitudo instar fortis, &c. Vnde mens huc, atque illuc quasi diuagatur, at verò notitia intuitiua non exprimit rem ad modum aliarum, sed proprio illius conceptu, & quamuis in ea non cognoscit intellectus omnes eius effectus, sed eam successiue magis penetrat, tamen obiectum nunquam apparet multiplex: quia quilibet actus est quidditatiuus: etiam si plures habeat formalitates. Nam in mea sententia illas negante, non habet difficultatem argumentum: quia Deus obiectiue non diuiditur; Deum autem in via vt multiplicem apparere, secus in patria verum est in vtraque sententia propter rationem redditam.

Secundum fundamentum est, quia cognitio intuitiua est cognitio rei, sicuti est: sed Deus, v.g. est omnipotens, omniscius, iustus, &c. ergo cognoscitur esse talis; ergo cognoscuntur omnia eius attributa, ergo non præcinditur vnum ab alio. Confirmatur, est fide sanctum, Deum à Beatissimis videri sicuti est; ergo non præcinditur ab eo vnum attributum; quia à parte rei Deus essentialiter est illud attributum; sicut Petrus essentialiter habet Petreitatem: & homo rationalitatem: ergo non aliter potest Deus ab illo attributo præcindi, quam homo à rationalitate, & à Petreitate Petrus.

Distinguo Maiorem: cognitio intuitiua repræsentat rem sicuti est adæquate sub omni respectu, & denominatione ab effectibus desumpta, nego maiorem: hoc enim est proprium comprehensiuæ cognitionis: repræsentat inadæquate sicut est attingendo propriam entitatem obiecti, eiusque essentiam ab aliis clarè distinguendo, concedo maiorem: ad minorem respondetur, omnia, quæ sunt in Deo cognosci proprie sub ratione Dei, & secundum conceptum, quem dicunt in recto, concedo maiorem: cognoscuntur autem sub omni denominatione à creaturis, nego maiorem, hoc enim pacto comprehenderetur Deus.

Confirmatio eodem modo infirmatur: testimonium enim Ioannis *Videbimus eum sicuti est.* S. Tho. 1. p. q. 12. art. 7. exponit, vt dixi, videri Deum sicuti est, nempe ex parte obiecti, quia per propriam speciem videtur eius essentia, non verò sicuti est ex parte modi, quia cognitio non penetrat in Deo omnes eius effectus. Hoc autem testimonium si ita præcisè sumatur, sicuti est contineretur, Deum à Beatissimis comprehendere: nam Deus in se est potens ad producendas omnes creaturas in particulari; ergo deberet cognosci vt talis. Exemplum quod affert de Petreitate, & Petro non est omnino simile; nam etiam probaret à Beatissimis necessariò videri actus liberos formaliter quia illi à parte rei sunt idem cum Deo: respondetur igitur, licet omnia attributa, & actus liberi sint à parte rei natura Dei, at non esse de conceptu primo Dei, secundum denominationem, quam accipiunt à creaturis: sic autem de essentia Dei est esse ens à se, & se intelligitur, qui conceptus necessariò cognoscitur à Beatissimis. Item & omnia attributa, secundum id, quod dicunt in recto. In sententia autem ponente plures formalitates, responde cum Pat. Salas numer. 11. cognosci Deum sicuti est, vt distinguitur à creaturis, & formaliter de illo conceptus proprius Dei & Trinitatis, & cæterorum vt sunt Dei, & non communia

creaturis: at non cognoscuntur adæquate vt sunt inter se ratione distincta, saltem quoad prædicata libera, & specialia, vt esse productiuum hominis.

Deinde illa definitio cognitionis rei sicuti est, non tam est definitio intuitiua cognitionis, quam quidditatiua. Apatitur autem à nonnullis intuitiua: quia sæpe est quidditatiua: qui enim videri albedinem, & non penetrat eam esse albedinem, habet quidem cognitionem intuitiuam albedinis, quam tamen non cognoscit sicuti est. Est ergo cognitio intuitiua, cognitio in se, vel immediata rei existentis vt existentis.

SVBSECTIO III.

Probatur efficacius eadem doctrina.

Nonnulli admittentes actibus abstractiuis respondere plures formalitates obiectiuis; id negant de intuitiuis: censent enim esse terminos repugnantes cognitionem intuitiuam & abstractiuam. Quibus respondeo, nullam esse oppositionem inter intuitionem obiecti & abstractionem in illo plurium formalitatum. Ratio à priori est; quia intuitio est cognitio rei vt existentis ad illam immediatè terminatam; cui cognitioni repugnat abstractio obiecti ab existentia: si enim illud videret vt existens, non potest non videre illud absque existentia. At potest videre illud immediatè sub vna formalitate vt existens, quin videatur sub alia: quia formalitatem, quam videret, non abstrahit ab existentia; abstrahit autem immediatè & formaliter aliam vt enim Deus scientia abstractiua comprehendit possibilis; & ea scientia non est abstractiua vnus formalitatis ab alia: quia non dicitur abstractiua nisi quia non terminatur ad creaturas vt existentes: ita e conuerso scientia intuitiua potest eas abstrahere.

Explico: scientia intuitiua & abstractiua opponuntur: non in præcissione formalitatum: ergo in sola immediata attingentia obiecti existentis. Minor probatur: quia scientia abstractiua Dei de possibilibus non opponitur intuitioni ipsius Dei de illis in abstractione formalitatum; quia abstractiua non abstrahit vnam ab alia, sed omnes attingit, abstractas quidem non inter se, sed ab existentia: vtraque ergo scientia attingit immediatè omnes formalitates: estque discrimen: quod intuitiua eas attingit immediatè vt existentes; abstractiua autem præcindens eas omnes ab existentia. Pone ergo duas cognitiones creatas; alteram abstractiuam obiecti ab existentia, & vnus formalitatis ab alia: exempli gratia, cognitio animalis non existentis absque rationali non existentem: pone aliam, qualis à me ponitur, intuitiuam animalis & abstractiuam rationalis ab animali. Hæc duæ cognitiones versantes circa animal immediatè, & non immediatè circa rationale; habent vnde distinguantur in ratione intuitiuis & abstractionis, nõ minus quam scientiæ Dei: ergo. Probo maiorem; quia altera terminatur ad animal vt existens immediatè, altera ad idem animal vt non existens vt scientiæ Dei ad idem obiectum iam secundum se, iam existentem. Intuitio ergo adæquate intelligitur in attingentia immediata obiecti vt existentis: quod non tollitur abstractione vnus formalitatis ab alia.

Ad hominem hanc de intuitionem doctrinam impugno, & probo intuitionem tam bene posse præcindi vnam formalitatem ab alia, quam abstractione obiecti ab existentia. Aiunt actione Dei immediatè produci realiter vnam formalitatem actus mali,

§. 191. Illa definitio proprie est quid ditatiua cognitionis.

§. 192. Arguētum cuiusdam aduersarij. Respondetur. Non est oppositio inter intuitionem & abstractionem formalitatis.

Scientia abstractiua non cognoscit interdi plures formalitates.

§. 193. Explicatio clara.

Cognitio intuitiua & abstractiua formalitates habent vnde distinguuntur, etiam si vtraque sit præcisiua formalitatum.

§. 194. Exemplū efficace ad hominem, ex actione, & vniōne physica.

Sect. VI. Vtrum per actus intuitiuos contingat distinctio rationis? 815

mali, quin attingatur realiter immediatè alia formalitas, quæ est malitia in eorum opinione; & vni- ti formam materiz immediatè gradui sentienti, quin ita vniatur gradui ratiocinanti. Sic arguo: Actio physica & vniō immediatè versantur circa terminos vt existentes: & tamen attingunt immediatè per te vnam formalitatem absque alia; ergo & intuitio potest. Probo consequentiã, quia intuitio vt intuitio constituitur formaliter, quia immediatè versatur circa existentiam obiecti, siue est cognitio existētis vt existentis. At hæc ratio nõ obest quo minus terminus vt existens respondeat secundum vnam formalitatem solam; vt patet in vniōne, & productione. immo actio physica minus abstractiua est quàm cognitio. Vt ergo terminus intrinsecus vt existens responderet actioni physicae per formalitates; cur non responderet actioni intentionali extrinsecæ?

Conuenientia intuitiōis & actiōis physicae.

§. 195. Intuitio & actio sunt ad terminum vt existentem.

Ly vt est eodem modo est in actione quo in intuitione.

Ly vt est quid significat propriè.

§. 196. Tertium argumentum efficace. Ab abstractiua notitia ad intuitiua.

§. 197. Collatio intuitiōis & abstractionis.

Animus aduertere, non esse mihi in mente posse beatum præcindere quamlibet formalitatem Dei ab alia, etiam admilla sententia de præcissionibus obiectiuis: sed formalitates quas per ordinem ad creaturas explicamus, in mea sententia cognosci omnes immediatè à viatore, & Beato; at posse non penetrari, vt à nobis exponuntur per creaturas; quod est ratione præcindere ex parte obiecti: eadem autem in sententia de formalitatibus, posse à viatore, & Beato præcindi; quia potest videri Deus, ex horum sententia, etiam sine vlla creatura etiam in commune. Si hæc sententia est absurda; negetur pluralitas formalitatum.

§. 198. Non est sermo de abstractione in Deo nisi formalitatis respectiuium creaturas.

Animaduerti §. 37. auctores negantes actu intuitiuo posse attingi vnam formalitatem absque alia, posse compelli vt negent id in actione physica. Quia per te actus intuitiuus quia immediatè versatur circa existentiam obiecti, attingit necessariò totum obiectum; sed magis intuitiua est actio physica; ergo attingit immediatè totum obiectum. Minor probatur; quia actioni physicae non conuenit videre, nec intueri proprie; at magis proprie illi conuenit id ob quod cognitio est intuitiua: quia id habet cognitio, vel quia terminatur immediatè ad existentiam obiecti; vel quia illud attingit vt est: sed actio physica magis proprie terminatur ad existentiam effectus; quia hic est illius terminus intrinsecus, accipiens immediatè existentiam per actionem. item actio producit terminum vt est, vt ostendi §. 195. ergo id ob quod cognitio est intuitiua magis proprie conuenit actioni physicae. Non est paranda euasio vocum *cognitionis intuitiuae*; & quod actio non est intuitiua. Sed probandum cognitionem intuitiuam, quia fertur in existentiam obiecti, non posse non attingi omnes formalitates: sed actio physica fertur immediatè & intrinsecè in existentiam obiecti: ergo illi magis repugnat non attingere totum obiectum. Quibus nodis non se facile soluent.

§. 199. Arguētum efficace ad hominem ad negandum præcissionem in actione physica.

Actio est magis intuitiua quàm cognitio.

SVBSECTIO VI.

Vtrum actui comprehensiuo respondeant diuersæ formalitates.

EX antiquis asseruerunt aliqui à Deo fieri rationis distinctionem: quia eius cognitioni respondere arbitrantur diuersas formalitates obiecti- uas in se ipso. Quorum doctrinam lubet explanare. Duæ quæstiones possunt institui. Prima vtrum Deus vno actu, ratione nostra distincto ab aliis, cognoscat naturam ita vt ex parte recti significati respondeat sola natura: & conceptui de Paternitate respondeat in recto Paternitas absque natura: in obliquo autem respondeat natura, qua ratione cognita visione in recto respondet in obliquo color: quod explicari potest ex casu impossibili: si in Deo realiter distinguerentur cognitiones, cognitio terminata ad essentiam immediatè, non terminaretur immediatè ad relationem; sed in obliquo mediatè; quia essentia Dei duceret in cognitionem relationis.

§. 200. Duæ quæstiones. Prima quæst. Vtrum Deus vno actu præcindat.

Secundus quæstionis sensus est, vtrum intellectui comprehendenti Deum respondeant immediatè & formaliter omnes formalitates diuinæ vt vna, an vt multæ: ita vt Deus cognoscerens vno actu ratione indiuisibili omnia diuina, ea ratione distinguat: ita vt videat ea esse synonyma, an diuersa? Item vtrum illa diuersitas consideretur cum respectu ad creaturas; an verò absolutè in ipso Deo absque relatione ad creaturas?

§. 201. Secunda quæst. Vtrum vni actui Dei respondeant plures formalitates Dei immediatè.

In hac

§.202. Sententia Henrici.

In hac secunda quaestione Henricus quodlib. 7. quaest. 2. & alij, quos Aureolus refert, & impugnat in r. d. 1. a. 2. consueverunt omnia attributa diuina respondere vt ratione distincta, cum pluralitate se tenente in potentia ex parte Dei cogniti; quae pluralitas est in actu per intellectum Dei. Videtur autem Henricus admittere fundametaliter in obiecto pluralitatem; quae in actu constituitur per cognitionem; vt recentiores Philosophi sentiunt de actibus abstractiuis. Item ait Henricus hanc distinctionem non solum esse cum respectu ad creaturas, sed etiam in ipso Deo absolute considerato. Mouetur: quia sapientia, bonitas, veritas, natura, & relatio sunt verè in Deo, & cognoscuntur ibi esse; at non concipiuntur à Deo vt synonyma: ergo vt plura obiectiue.

§.203. Opinio Aureoli. Dur.

Aureolus in r. d. 1. a. 2. ait omnia diuina concipi vt vnum re, & ratione; nec respondere pluralitatem vllam obiectiuam; omnesque conceptus esse synonymos. Consentit Dur. in r. d. 2. quaest. 3. n. 15. & 16. (quamuis ab aliquo pro opposita adducatur) hoc autem constabit ex tota q. vbi probat nullam esse in Deo distinctionem rationis, nisi per comparationem ad realem in creaturis: ac propterea videntur Deum omnia in Deo respondere vt vnum re, & ratione cum essentia. Sequuntur Okamus & Gabriel in r. d. 2. quaest. 1. Gregorius, & omnes ferè Theologi: quos & P. Albertinus t. 1. quaest. 1. Theologica ex sept. principio Philosophico numer. 26.

Okamus. Gabr. Gregor. P. Albertin.

§.204. Conclusio. Non respondent plures.

Quorum doctrina mihi placet, tum quia si actiui abstractiuo non respondet formalitatum pluralitas, multo minus comprehensiuo: tum quia Deus in se est sine vlla distinctione; & conceptu comprehensiuo cognoscitur vt est adaequatè, tam ex parte obiecti quam cognitionis: ergo concipitur sine vlla distinctione. Quae hic non sunt longius differenda.

Ad exemplum Henrici.

§.205. Synonyma sive natura & attributa.

Argumentum Henrici probat ea omnia esse in Deo, non tamen distincta. Quod ait de synonymia, est explicandum; omnis comprehensio Dei (si alia praeter diuinam esset possibilis) esset synonyma: quia cognosceret obiectum idem modo eodem. At hac comprehensio attingit attributa & essentiam, vt synonyma: non tamen naturam & relationes; quia haec mutuo distinguuntur realiter: & ab essentia virtualiter: quae autem sunt realiter distincta, non concipiuntur vt idem, per comprehensionem, sed vt distincta licet vno actu noscantur. Distinctio autem virtualis officit synonymiam: quia sic distincta non sunt omnibus modis idem, cum à parte rei habeant virtualem distinctionem ad praedicata intrinseca contradictoria.

Non tamen relationes.

§.206. Tractatur prima quaest.

In sensu quaest. primae propositae §. 199. omnes Theologi fatentur aperte cognitione Dei attingi immediatè omnes formalitates, quin aliqua lateat vllam cognitionem Dei. Aureolus, Okamus, Greg. Gabriel, & Durandus id etiam dicunt de omni cognitione creata beata: multo melius id dicent de Diuina. S. Thom. 1. p. quaest. 12. a. 7. ait expressè comprehensionem esse imaginem adaequatam obiecti; cum autem Deus actu intuitiuo comprehendat naturam; illam non cognoscit solum, sed vt est adaequatè trinitas personarum; est enim natura tres relationes realiter; item & est natura. Ex authoribus autem asserentibus Dei cognitioni respondere omnes formalitates immediatè vt plures, non negant eadem cognitione omnes immediatè attingi non enim in actu admittunt pluralitatem, ita vt vna terminetur ad naturam; alia ad relationem: vt constat ex Henrico eo quodlib. 7. q. 1. Nec Scotus distinguit ex natura rei cognitionem de relatione

Non attingitur vna formalitas sine alia à Deo.

à cognitione de essentia, vt distinguit essentiam à relatione. Dum ergo obiectum ratione, aut ex natura rei distinguunt, & non distinguunt cognitionem, censent qualibet formalitate comprehensionis attingi immediatè omnia diuina. Quapropter non audeo asserere posse probabiliter dici cognitione diuina de essentia, attingi naturam formaliter & immediatè, quin relatio eadem quoque ratione attingatur.

Primum argumentum; quia id assereretur ad defendendas propositiones, quibus relatio dicitur de natura, & negatur de relatione opposita. Sed eadem est hic difficultas: ergo. Minor probatur ex §. 142. vbi ostendi actu immediatè formaliter attingente naturam attingi realiter & idem tunc relationem: ita vt in sensu idem tunc sit vera haec propositio. Paternitas cognoscitur realiter, Filiatio cognoscitur realiter: sicut haec est vera in cognitione formalis de animali; rationale cognoscitur realiter. At in diuinis haec est falsa in sensu idem tunc & reali, Natura producit, aut producit realiter. ergo non respondent illa obiecta intellectui eodem modo quo productioni, & idem tunc reali; quia nec natura producit vt Paternitas, nec producit vt Filiatio nec Paternitas & Filiatio sunt idem idem tunc vt in propositionibus contingit.

Secundò probatur: distinctio formalitatum petit & fundamentum in obiecto, & imperfectionem in cognitione: ergo. Probo antecedens, quia distinctio rationis cognoscitur immediatè, clarè, & explicitè vna formalitas, aut praedicatum, quin clarè, & explicitè cognoscatur alia; quae tunc cognoscitur materialiter, & confusè. Cognitione enim terminata formaliter ad animal, terminatur confusè ad rationale; & ignorat vtrum animal sit rationale; alioquin illud non praescinderet: sed cognoscere confusè aliquod obiectum, & ignorare vtrum sit quod est realiter à parte rei, est imperfectio; ergo praecisio formalitatum pendet ab imperfectione cognitionis. Maior constat ex sect. 4. subsect. 1. vbi ostendi quid sit distinctio rationis: alioquin inutiliter confundimur dissidentes in distinctione rationis definienda. Minor est clara; tum quia cognitio attingens formaliter & immediatè animal & rationale, perfectius hominem penetrat, quam attingens animal solum; tum quia ea cognitio non est adaequata suo obiecto; ac propterea non attingit omnia quae sunt idem formaliter in illo: obiectum autem est Deus; qui illi responderet quasi partitus duabus formalitatibus. Quod si spectat ad imperfectionem non penetrare omnia quae sunt eminenter in obiecto, maior erit imperfectio non penetrare, quae sunt formaliter. Quis autem audeat dicere; Deum per actum quo clarè cognoscit naturam suam, non magis scire sit ne ipse Trinus, quam ego scio sit ne homo, quem à longè concipio vt animal praecise?

Obiici primò: generatione Verbi, & vnione hypostatica non attingi physicè naturam Dei, idque absque imperfectione: ergo idem erit in comprehensione. Nego consequentiam: quia generatio in ratione productionis attingit omne producibile vt quo; hoc autem non est natura; quia idem non potest se producere. At cognitio non attingeret omne cognoscibile in obiecto; quia natura est Paternitas, & Filiatio; quod non cognoscitur: alioquin nec haec quaestio institueretur; nec fugeretur difficultas mysterij. Non iri cognitum omne cognoscibile, parer; quia natura est cognoscibilis vt est; est autem idem cum relationibus; ergo est cognoscibilis vt idè cum illis: ergo est cognoscibilis, ita

Opposita non videtur probabilia.

§.207. Primum argumentum. Non fugitur difficultas mysterij per hanc opinionem.

§.208. Distinctio formalitatum arguit imperfectionem in cognoscente.

Cognitio praescindens non est adaequata suo obiecto.

§.209. Obiecto prima. Respondetur. Diferimen clarum inter generationem Verbi & cognitionem.

ita vt nõ ignoretur esse idem. En diferimen Actio, & vnio producit, & vnio totum producibile & vnibile, ac propterea sunt perfecta: cognitio non cognoscit omne cognoscibile; ac propterea non est perfecta.

§.210. Secunda obiectio.

Respondetur. Perfectio actus Dei ex ipsorum formalium conceptu pendet.

Secunda responsio. Deus non se comprehendit.

§.211. Tertia responsio. Non vitatur difficultas.

Actus reflexus est praecisus directi.

Exponitur difficultas esse commune vtrique.

§.212. Cognitio comprehensua attingit omnia praedicata intrinseca.

sunt mutuo praedicabilia, sunt idem in recto; quia praedicatum non praedicatur verè de subiecto nisi rectum significatum ex vtriusque parte, sit idem. Vnde natura Dei est in recto idem cum relationibus; quia relationes de natura, & haec de illis verè praedicantur. Ob quod comprehendens naturam non potest eam attingere, quin relationes quoque attingat in recto: videns tamen naturam à relationibus virtualiter tantum; relationes tamen inter se realiter distingui, qui actus immediatè, & formaliter fertur. in ea omnia vt sunt, quin ad vnum formaliter, & ad alia materialiter: ob quod est vna formalitas.

Quid sit esse idè in recto.

DISPUTATIO VII.

De Vero & Bono.

EXPLICATIS attributis quae enti ex intrinseca ratione contingunt, oportet explicari attributa, quae respiciunt extrinseca. intrinseca connotata: vt sunt verum, & bonum, vt patet ex S. Thom. quaest. 1. de verit. art. 1. Verum autem prius est bono, quia bonum connotat voluntatem: verum autem connotat intellectum, & quia hic est illa prior, ideo conceptus formalis de vero est prior, quam de bono. Vt ex eodem S. Thom. p. 1. q. 16. art. 4.

§. 1. Verum, & bonum respiciunt extrinseca.

SECTIO I.

Quid sit verum?

DE vero, falsò multa dicunt authores: quorum varij sensus referuntur à P. Suarez disp. 8. metaph. sect. 7. Molina 1. p. q. 16. disp. 1. & 3. Vazquez ibi disp. 77. Aureol. in r. d. 19. p. 3. initio, & art. 1. quas breuiter expendam.

§. 2. P. Suarez. P. Molina. P. Vazquez. Aureol.

Primum opinatur Aureolus art. 2. veritatem esse vnam simplicem rationem: & non esse conformitatem cum obiecto. Deinde ait generalem rationem veritatis esse segregationem cuiuslibet rei ab alio sibi extraneo positiuo. Primum probat: quia verum est idem cum ente, quae reciprocè dicuntur: sed ens est vna simplex ratio: ergo & verum. De hac prima parte sententiae Aureoli, mihi cum illo non est lis: nam verum ex parte obiecti est idem ens. Secunda pars probatur ab eodem Aureolo. Primò: quia ex communi vsu verus lapis dicitur, qui depuratur ab aliis, qui non sunt veri. Secundò, quia veritas, puritas, sinceritas, & similia sunt synonyma: sed puritas, & sinceritas significant res ipsas: non verò conformitatem cum intellectu, ergo & veritas idem significat. Tertio, quia verus lapis non dicitur quia habet conformitatem cum intellectu, sed quia in se est depuratus ab omni non lapide, ergo: probat antecedens, quia vnus lapis dicitur verior alio, non propter conformitatem cum intellectu, sed quia in se est vicinior lapidi vero.

Prima probatio.

Secunda.

Tertia.

Haec Aureoli sententia re ipsa verum continet; verbis autem à communi discedit. Nam vna quaeque res habet in se rationem, qua ab aliis discernitur: & è duabus rebus altera est similior vni tertiae quam altera, vt argentum vium similior est argento, quam stannum. Quod probant argumenta Aureoli. Hoc autem attributum vocatur ab Aureolo verum. Obiectum autem fundare veram cognitionem sui, vocatur ab eodem cognoscibile. Et

§. 3. Sententia Aureoli, re est vera, voce singularis.

Quid probent argumenta Aureoli.

Favor S. August.

Ratione probatur.

Confirmatur.

Verum est id quod distinctum.

§. 4.

Sententia communis. Attributa intrinseca entis.

August.

Attributa extrinseca.

§. 5.

Ad primum. Aureol. S. Thom. Ad secundum.

Ad tertium.

§. 6.

P. Molina opinio. P. Vazquez.

Impugnatur. Veritas non est ens rationis.

quidem huic sententiae non parum favor August. tom. 1. lib. 2. soliloquiorum, cap. 5. asserens: *Verum est id quod est*, id est, id quod in se est ab aliis distinctum. Addit deinde. *Non autem, quod videtur, aut quod tale est, quale videtur. Quia etiamsi res non videatur, nec conformitatem habeat cum aliqua cognitione, nihilominus vera est.* En sententiam Aureoli Augustinianis verbis: nec ratione caret, nam *Verum, Bonum*, sunt attributa formaliter intrinseca *Enti*: sed esse cognoscibile, & amabile, formaliter est extrinseca denominatio, ergo non significantur per verum & bonum. Confirmatur: nam disput. 6. ostendit diminutè constituta attributa entis, quia distinctio est eius attributum, & non assignatur nisi significetur hac voce *Verum* (vt vult Aureolus) nec complementum rei assignatur nisi significetur hac voce *Bonum*. Vnde *Verum* significat indiuisiorem rei in se. *Verum* distinctionem qua ens in se constituitur distinctum, & quodammodo diuisum ab alio: *Bonum* autem perfectionem illius rei in seipsa. Et quidem in hunc attributorum ordinem inclinaret, nisi ab eo declinaret sententia communis. Nec video, quid Aureolum urgeat. Ipse tamen vrgit quotidiana experientia. Aurifex enim cum aurum ad lydium lapidem examinat, non recurrit ad conformitatem auri cum cognitione, nec meminit illius: sed tantum inspicit, utrum splendeat fulgor auritunc autem dicit illud esse verum, aut falsum aurum.

Communi autem acceptione *Verum, & Bonum* significant, vel connotant respectum vel denominationem voluntatis. Nam attributa intrinseca formaliter entis significantur his vocibus, *ens, res, aliquid, unum*. Entis est primus conceptus essendi. *Res* significat entitatem ratam seu stabilitatem (vt dixit August. significari per verum) & in suo esse perfectam. *Aliquid* significat distinctionem id est, *aliud*. *Verum* indiuisiorem. Quia verò hoc ens est amabile & cognoscibile, id enim singulis conuenit entibus (excepto nullo,) ergo etiam hæc duæ proprietates fuerunt explicandæ.

Ad primum Aureoli respondeo cum S. Thom. quæst. 1. de veritate artic. 1. eos vocari veros per depurationem, non formaliter, sed fundamentaliter, sic enim Thomas Augustinum exponit. Ad secundum, nego maiorem: nam puritas dicit carentiam mixtionis, quam non dicit verum. Ad tertium, nego antecedens: ad probationem verior lapis dicitur, qui verisimiliorem fundat cognitionem de vero lapide. Ad experientiam de aurifex adductam sine §. 3. dico: inde probari nostram sententiam: tam diligenti enim examine quid querit aurifex, nisi cognoscere utrum color auri, quod examinat, sit conformis cognitioni quam ipse habet de colore veri auri? Querit ergo utrum fundet cognitionem similem priori: quod si non fundat, dicit non esse illud verum aurum. Vestigemus autem quid sit hæc conformitas, aut connotatio veri ad intellectum.

P. Molina 1. p. quæst. 16. disput. 2. ait, respectum veri ad intellectum esse relationem rationis, quæ est conformis veræ sui cognitioni; quod sequitur P. Vazquez disput. 77. Hi authores non accipiunt relationem rationis pro actuali fictione intellectus; sed pro fundamento talis relationis. At illis superest explicandum, quid sit eiusmodi fundamentum. Impugnatur autem in sensu, quem præ se verba ferunt. Nam relatio rationis pendet ab actuali cognitione: qua intellectus unum refert ad aliud: sed veritas non ita pendet: quia est in rebus ante illam reflexam relationem: ergo veritas non

est relatio rationis. Minor confirmatur, quia antequam vllus intellectus creatus Deum cognosceret, erat Deus verus. Secundò relatio rationis, quia est ens rationis, est fictio, sed veritas nihil est fictum, alioquin non tam esset veritas, quam mendacium: ergo veritas non est relatio rationis.

Alij videntur velle, veritatem esse relationem realem entis ad intellectum. Sed immeritò. Primum, quia esse verum non est ad aliud; non enim dicimus, *alicuius verum*, sicut dicimus *alicuius simile*, aut *alicui aequale*. Secundò, licet cognitum, ab alio sit cognitum, non tamen necessariò ab alio distincto, Deus enim à seipso cognoscitur, & comparatione sui intellectus est verus: respectu cuius nulla est prædicamentalis relatio. Tertio relatio resultat ex fundamento & termino existentibus, sed ad rationem veri nec requiritur ens existere, nec actualis cognitio: ergo. Probat minor. Quia aurum possibile, est verum aurum, & aurichalcum possibile est aurum falsum. Item non est opus actuali cognitione: sed sufficit ens posse cognosci sicut est: ergo. Quarta ens per suum conceptum, exclusa quacumque alia relatione, est cognoscibile, sicuti est vt infra patebit. Dices esse cognoscibile, esse relationem. Nego: non enim est relatio: sed ens connotans cognitionem, sicut esse cognitum non est relatio: nam conuenit non entibus.

Opinantur alij, verum, esse conceptum absolutum supra ens, ab eoque distinctum sola ratione. Impugnantur, tum quia ostendi disputatione 3. & 4. entis attributum non posse ab ente distingui: quia iam non esset attributum entis, vt sic: sed conceptus aliquis entis. Confirmatur, conceptus entis præcisè ab alio conceptu, est verus, ergo veritas nihil addit supra ens: proba antecedens; ille conceptus se solo esse cognoscibilis, immo per se cognoscitur prius ratione, quam veritas. Quorsum ergo ad rationem veri admitteremus alium conceptum ab ente distinctum?

Dico primò. *Ens esse cognoscibile, est concretum ex obiecto significato in recto: & ex cognitione in obliquo connotata tamquam forma, à qua denominatur obiectum.* Ita vt supra ens nihil addat præter cognitionem. Probat: quia rem esse cognitam actu, est res ipsa connotans actuale cognitionem, à qua denominatur extrinsecè: ergo & rem esse cognoscibilem est eadem res connotans cognitionem in potentia: antecedens liquet: Petrus enim cognitus quid est præter Petrum, & cognitionem à qua dicitur cognitus: Consequentiam proba: quia sicut à cognitione actuali res dicitur actu cognita: ita ab eadem cognitione possibili dicitur res cognita in potentia, quòd est cognoscibile: ergo. Probat antecedens, nam cognitio in potentia tribuit in potentia denominationem obiecto: & quidem ex terminis constat à cognitione in potentia denominari & obiectum cognoscibile & potentiam vitalem cognoscitiuam. Illis enim tribuit potentialem aliquam denominationem, quam actu non tribuit; hæc autem nulla est præter cognoscibile & cognoscitiuum.

Dico secundò. *Cognoscibile est absolute extrinseca denominatio.* Nam omnis intrinseca denominatio sumitur à forma intrinseca rei denominata: denominatio verò extrinseca sumitur à forma extrinseca rei denominata: sic esse album est intrinseca denominatio propter intrinsecam albedinè; esse verò cognitum, vel agens, est extrinseca: sed forma cognoscibile denominans est extrinseca rei denominata, quia à cognitione est cognoscibilis tamquam à forma: ergo esse cognoscibile est extrinseca denomi-

Secundò.

§. 7.

Secunda opinio.

Veritas non est relatio realis.

§. 8.

Tertia opinio.

Impugnatur.

Veritas non est distincta ab ente.

Confirmatur.

§. 9.

Prima conclusio.

Cognoscibile est concretum à cognitione vt forma.

§. 10.

Secunda conclusio.

Cognoscibile est extrinseca denominatio.

Denominatio est à forma.

Obiecto.

§. 11.

Respondetur. Aritudo ad cognitionem est extrinseca obiecto.

§. 12.

Non est alia aptitudo ad cognitionem extrinseca obiecto. Aritudo.

Obiectum quod facti, & terminat actum.

§. 14.

Secunda obiecto.

Prima responsio.

Secunda.

Creaturas esse cognosci à Deo est extrinsecum.

denominatio. Dices primò, obiectum illud habere duas cognoscibilitates: alteram extrinsecam, quæ consistit in cognitione possibili; alteram intrinsecam & essentialiam, quæ est intrinseca aptitudo, quam ens habet, vt possit terminare cognitionem. Veritatem autè transcendentalem consistere in hac secunda cognoscibilitate, & connotare priorem.

Contra, hæc secunda aptitudo est etiam extrinseca denominatio: ergo: proba antecedens, quia eo præcisè quod cognitio sit apta vt terminetur ad obiectum, obiectum est aptum, vt terminet cognitionem: sed cognitionem esse aptam vt terminetur ad obiectum est extrinseca denominatio obiecti, quia est intrinseca ipsi cognitioni: ergo aptitudo obiecti vt terminet cognitionem, est extrinseca denominatio obiecto. Minor confirmatur, quia actu terminari cognitionem ad obiectum, est extrinsecum obiecto, quia est ipsa cognitio actualis: quæ quando est in potentia, est aptitudo, vt terminetur. Maior probatur, quia actu cognitionem terminari ad obiectum est formaliter idem, ac obiectum terminare cognitionem, sicut visum videre colores est formaliter idem, ac colores videri per visum, nec enim est alia forma, per quam visus videt, ac per quam videntur colores: ergo obiectum eo præcisè est cognoscibile, quod cognitio possit ad illud terminari: nam effectus formales actuales & potentiales tribuuntur ab eadem forma actuali & potenti: sicut ab eadem vnione à qua extrema vniuntur actu, sunt vnibilia in potentia, & ab eadem calefactione, à qua lignum calefit, est calefactibile.

Aliam intrinsecam aptitudinem obiectis non esse patet: nam obiectum secundum suam entitatem non dicit relationem ad potentiam, quamuis potentia eam dicit ad obiectum, vt ex Aristote. dicitur ad prædicamentum ad aliquid. Nam à potentia vitali vt cognoscitiua præcisè, non pendet: sume enim colorem: quid illius interest eum esse visibilem, vel non audibilem? nam si visus non verteretur circa colorem, aut si verteretur auditus, quid immutaretur color? mysteria supernaturalia non esse cognoscibilia lumine rationis quid illis appingit? Dixi vt cognoscitiua, quia obiectum considerari potest, vt est factiuum cognitionis in potentia cognoscente, vel vt præcisè est terminatiuum. Sub secunda consideratione est omnino extrinseca denominatio: sub prima potest dicere essentialiam ordinem ad potentiam vt ad subiectum, & ad cognitionem vt ad effectum: sed ista relatio nec conuenit omni obiecto comparatione singularum sui cognitionum: nam color non producit cognitionem Angeli, nec ea ratione conuenit obiecto formaliter in ratione obiecti, sed in ratione principij actui.

Dices secundò, creaturas per se pendere à cognitione Dei ad quam dicunt essentialiam dependentiam: ergo obiectum in ratione cognoscibilis dicit ordinem ad cognitionem. Primum, distingui possit consequens, & negari consequentia respectu intellectus creati, & concedi respectu diuini: quia est causa essentialiter requisita ad effectum, qui pendet essentialiter à causa prima, quæ operatur per intellectum. Sed nego antecedens: creaturas enim cognosci à Deo, esse quæ cognoscibile, est extrinseca denominatio à cognitione Dei, sicut eadem esse cognoscibiles à creatura: eas verò necessariò à Deo cognosci, tantum probat eam denominationem esse quoque necessariam, non verò esse intrinsecam. Deum autem operari per intellectum, nihil ponit intrinsecè creaturis: nam si oper-

raretur sine intellectu, vt operatur ignis, idem omnino calor produceretur. Idque tantum arguit perfectionem Dei in operando. Ad cuius omnipotentiam vt est factiua præcisè; dicunt ordinem transcendentalem creaturæ, quæ omnipotentia si deficeret, deficeret etiam creaturæ, per locum intrinsecum. Quod si deficeret intellectus & voluntas manente omnipotentia, adhuc essent possibles creaturæ: omnipotentia non foret, si deficeret intellectus, sicut si deficeret immensitas, prouidentia, & alia attributa propter illorum mutuum nexum: at id non oritur præcisè ex conceptu virtutis actiue, nec ex dependentia effectus à Deo: videret enim Deus omnia si retineret scientiam sine potentia: similiter ea possit, si careret scientia: quæ tantum requiritur ex parte Dei, & ideo nunc requiritur à creatura, quia possit potentiam Dei; hæc autem non potest esse nisi perfecta. Quapropter disput. 10. de anima dixi, creaturas maiorem ordinem dicere ad cognitionem Dei quam ad alias: non quod ipsæ non fierent à Deo, si intellectu careret: sed quia Deus non potest ob sui perfectionem operari sine mente.

Dices tertio, ergo esse cognoscibile non est attributum entis, quia est denominatio extrinseca. Nego consequentiam, quia obiectum esse aptum tali denominationi est ens explicatum per connotationem talis denominationis. Aduertit cognitum vel cognoscibile bifariam sumi, & substantiue & adiectiue. Substantiue sumitur pro complexo includente subiectum & cognitionem tamquam partes: vt aceruus includit duo grana, & album includit albedinem. Sic autem non potest predicari cognitum de solo obiecto, sicut nullum compositum predicari potest de sola vna parte. Adiectiue seu connotatiue sumitur, in recto quidem pro obiecto, at in obliquo dicit cognitionem, non vt partem cogniti, sed connotando eam vt formam extrinsecam, à qua rectum denominatur cognitum. Sic de eodem subiecto predicatur album, & dulce, quia in vtraque prædicatione rectum sumitur pro eodem subiecto. Ita sumitur cognoscibile, quod est ens connotans cognitionem, id est per formale conceptum de cognoscibili attingitur & connotatur, seu representatur cognitio, à qua denominatur. Differt autem hic conceptus de vero à conceptu de ente, quod conceptus formalis de ente non representat cognitionem in obliquo; nam vt ego apprehendam ens, non ego illud referre ad intellectum alterius, sicut, quando cognosco cognoscibile.

Dico tertio. *Verum significat rem cognoscibilem sicuti est.* Hæc est communissima opinio. S. Thom. quæst. 1. de verit. art. 1. & 1. p. q. 16. art. 1. & 3. Caiet. 2. 2. q. 1. art. 1. P. Suarez disp. 8. metaph. sect. 7. n. 24. & 25. Molin. 1. par. quæst. 16. disput. 1. Vazquez disput. 77. cap. 4. & 5. August. lib. 2. soliloq. c. 5. *Verum est* (inquit) *quod ita se habet, vt videtur cognitori, si velit esse cognoscere.* Probat primò, omnis res est cognoscibilis eo modo quo est: sed hanc vocem *verum* Doctores vsurpant ad significandam eam cognoscibilitatem, vt patet ex communi vsu, ergo. Secundò probatur: verum & falsum habent oppositas rationes (vt patet ex terminis) ergo eam oppositionem habent in ordine ad vnum tertium, circa quod omnis oppositio versatur: sed falsum, est obiectum apparens id quod non est, ergo verum est obiectum apparens id quod est. Minorem probabo sect. 2. consequentia patet: quia apparere rem quod non est, habet pro contrario non apparere quod non est: apparere autem quod non est,

Creatura ad solam omnipotentiam dicitur ordinem transcendentem. Talem.

§. 15. Tertia obiecto. Respondetur. Animaduersio.

§. 16. Cognoscibile quo pacto attribuitur. Verum quod ens differunt.

§. 17. Tertia conclusio. Verum est res cognoscibilis, vt est. S. Thom. Caiet. P. Suarez. P. Molina. P. Vazquez. S. August. Prima & secunda probatio.

est praeberere fundamentum cognitionis falsae: ergo apparere, quod est, est praeberere fundamentum cognitionis verae. Confirmatur. A cognitione dicitur obiectum cognoscibile, ergo a cognitione vera dicitur cognoscibile verum: quod hac voce verum significamus.

Confirmatio.

§. 17. Dico quarto. Veritatem esse denominationem extrinsecam obiecto. Ita S. Thom. supra, asserens omnia esse vera ab eadem veritate scientiae Dei, quae est extrinseca obiecto. Et Caetan. adstruens, sapientiam addere in Deo naturam sapientiae: veritatem autem solum addere cognitionem extrinsecam, & 1. part. quaest. 16. art. 6. sine id docet clarè, nullam esse veritatem formaliter nisi in intellectu, in obiectis autem per extrinsecam denominationem.

P. Vazquez. P. Molina. P. Suarez. P. Vazquez clarissime, & P. Molin. id sentit de obiectis non regulatis per actus practicos, nec dissentit P. Suarez, ait enim verum dicere ens, & praeter illud nihil aliud intrinsecum, sed connotare cognitionem extrinsecam. Quod & verum est, ut ostendi §. 7. & 8. & hoc est, esse extrinsecam denominationem. Ostendi enim §. 10. attributa per extrinsecam denominationem esse, quae sumuntur à forma extrinseca: sed verum sumitur à forma extrinseca, quia sumitur à cognitione vera, ergo verum est attributum extrinsecum.

§. 18. Dico quinto. Res sunt verae non solum comparatione intellectus diuini, sed etiam creati. Ita auctores tertiae conclusionis praeter S. Thom. quaest. 1. de verit. art. 4. & 1. part. q. 16. art. 6. vbi videtur docere res esse veras comparatione solius intellectus Dei. Sed facilem habet explicatum: non enim negat absolute, sed ait, quodammodo esse vnam veritatem, quodammodo plures, quia veritas creati intellectus conuenit analogice cum veritate diuina, & sic à praecipuo analogorum veritas dicitur vna.

Caetan. Caetan. ibi fauet huic expositioni, adferens esse vnam veritatem Dei causantem res omnes, & in nobis esse plures veritates speculatiuas, causatas ab obiectis. Probatur primò, quia res non solum praebent Deo fundamentum ut verè noscantur, sed etiam creaturis: ergo ab illis sunt etiam cognoscibiles verè, ergo cõparatione intellectus creati sunt verè. Secundo circa intellectum in quo est falsitas, est etiam veritas: opponuntur enim in ordine ad vnum: sed res sunt falsae comparatione intellectus creati, ergo comparatione illius sunt verae. Explicatur, comparatione intellectus Dei nulla res est falsa (vt liquet ex terminis): ergo comparatione intellectus creati, ergo circa illum habet suum contrarium: nam in intellectu Dei, nullum habet contrarium; rem enim cognosci verè à Deo, & à me falso, non dicit oppositionem; sed contrarium falsitatis est veritas: ergo veritas versatur circa intellectum creatum. Terriò, ad iudicandum siue verum aurum: non recurrimus ad diuinas Ideas, sed ad nostram cognitionem de auro vero.

Primum argumentum.

Secundum argumentum.

Caetan. Caetan. ibi fauet huic expositioni, adferens esse vnam veritatem Dei causantem res omnes, & in nobis esse plures veritates speculatiuas, causatas ab obiectis. Probatur primò, quia res non solum praebent Deo fundamentum ut verè noscantur, sed etiam creaturis: ergo ab illis sunt etiam cognoscibiles verè, ergo cõparatione intellectus creati sunt verè. Secundo circa intellectum in quo est falsitas, est etiam veritas: opponuntur enim in ordine ad vnum: sed res sunt falsae comparatione intellectus creati, ergo comparatione illius sunt verae. Explicatur, comparatione intellectus Dei nulla res est falsa (vt liquet ex terminis): ergo comparatione intellectus creati, ergo circa illum habet suum contrarium: nam in intellectu Dei, nullum habet contrarium; rem enim cognosci verè à Deo, & à me falso, non dicit oppositionem; sed contrarium falsitatis est veritas: ergo veritas versatur circa intellectum creatum. Terriò, ad iudicandum siue verum aurum: non recurrimus ad diuinas Ideas, sed ad nostram cognitionem de auro vero.

§. 19. Dico sexto. Effectus non est verus, eo quod sit conformis actui practico, per quem producit: sed ex eo quod fundat cognitionem veram. Contra Pat. Molin. & alios: sed est Pat. Vazquez, & aliorum. Probatur, actus ideo est verus comparatione sui obiecti, quia conformatur suo obiecto, non verò quia obiectum conformatur actui: ergo obiectum denominatur verum ab illo actu vero, quem fundat obiectum ipsum: sed obiectum existens vt existens, non denominatur nec cognoscitur ab actu practico, ergo non est verum comparatione illius. Antecedens datur à Pat. Molina, & extorquetur, quia ab eo quod res est, vel non est, propositio dicitur vera vel falsa: consequentia patet ex §. 16. Secundum

§. 19. Dico sexto. Effectus non est verus, eo quod sit conformis actui practico, per quem producit: sed ex eo quod fundat cognitionem veram. Contra Pat. Molin. & alios: sed est Pat. Vazquez, & aliorum. Probatur, actus ideo est verus comparatione sui obiecti, quia conformatur suo obiecto, non verò quia obiectum conformatur actui: ergo obiectum denominatur verum ab illo actu vero, quem fundat obiectum ipsum: sed obiectum existens vt existens, non denominatur nec cognoscitur ab actu practico, ergo non est verum comparatione illius. Antecedens datur à Pat. Molina, & extorquetur, quia ab eo quod res est, vel non est, propositio dicitur vera vel falsa: consequentia patet ex §. 16. Secundum

§. 19. Dico sexto. Effectus non est verus, eo quod sit conformis actui practico, per quem producit: sed ex eo quod fundat cognitionem veram. Contra Pat. Molin. & alios: sed est Pat. Vazquez, & aliorum. Probatur, actus ideo est verus comparatione sui obiecti, quia conformatur suo obiecto, non verò quia obiectum conformatur actui: ergo obiectum denominatur verum ab illo actu vero, quem fundat obiectum ipsum: sed obiectum existens vt existens, non denominatur nec cognoscitur ab actu practico, ergo non est verum comparatione illius. Antecedens datur à Pat. Molina, & extorquetur, quia ab eo quod res est, vel non est, propositio dicitur vera vel falsa: consequentia patet ex §. 16. Secundum

antecedens patet, quia actus practicus non considerat, sed facit obiectum existens. Consequentia patet, quia deficit illi actui tendentia in obiectum existens, à qua tendentia obiectum denominatur verè cognitum. Vnde sicut actus speculatiuus est verus, quia repraesentat rem existentem, eo modo quo existit: & ab eo actu res dicitur vera, & verè cognita speculatiue: & ille actus non est verus, quia obiectum illi conformatur: sed quia ipse obiecto: ita actus practicus verus, est verus, quia repraesentat rem faciendam, vt re ipsa est facienda: non verò quia res est conformis ipsi actui. Itaque semper res est vera, quia fundat cognitionem veram.

Dices, actus speculatiuos esse veros, quia sunt ad similitudinem obiectorum: vt verò obiecta sunt ad similitudinem actuum practicotum. Contrariè ergo veritas effectuum reperitur in ordine ad actus, per quos cognoscuntur iam effecti & existentes; ergo attributum veritatis in ordine ad illos constituitur: patet consequentia, quia ista cognitio conuenit enti vt sic, etiam Deo, quem vt existentem contemplamur, & tamen non est verus in ordine ad actum practicum: ergo illa veritas à P. Molina assignata non est, quae conuertitur cum ente: sed haec nostra: quae postea diuiditur per omnes species veri, contentas sub illo conceptu obiecti, qui etiam conuenit Deo. Adde, veritatem effectus non opponi falsitati in ordine ad actum practicum, sed ad actus, quos veros, vel falsos fundant, vbi gratia, auri veritas non opponitur falsitati aurichalci per ordinem ad exemplaria, per quae producuntur: nam aurichalcum fit tam per verum sui exemplar, quam aurum: sed opponitur in ordine ad actus, quibus aurichalcum cognoscitur ac si esset aurum. Ratio Pat. Molinae probat effectus habere in se extrinsecam denominationem artefacti ab actu practico; non verò rationem veri transcendentem, quam habet, quia est in se domus, aut aurum, exempli gratia, & fundat veram cognitionem sui: dicitur autem res vera, quia fit iuxta propriam ideam, non quidem formaliter, sed arguitiue: nam si est iuxta ideam, habet veram naturam, quam repraesentat idea, & fundat veram cognitionem sui, in quo sensu interpretare sanctum Thomam quaest. 1. de veritat. art. 10. & 1. part. quaest. 17. art. 1. hoc enim est aliquod genus veritatis arguitiua.

Rogas vtrum sit veritas in obiecto? Absolutè respondeo negatiue cum S. Thom. Caetan. & Patre Vazquez, sicut cognitio non est in obiecto; vnde veritas non est attributum entis, sed verum: vt qui dicunt vnitatem esse negationem, dicunt vnum esse attributum entis, non vnitatem. Potest tamen veritas sumi non pro cognitione, sed pro ipso obiecto, connotante cognitionem: sicut obiectum non solum dicitur cognoscibile, sed etiam dicitur habere cognoscibilitatem; id est entitatem denominabilem à cognitione. Rogas praeterea: veritas vtri prius conueniat, actui? an obiecto? Respondeo vtrique ex aequo, quia est omnino veritas eadem formaliter in vtroque: nec enim est in obiecto vna, & alia in actu. Sed est vna & eadem intrinseca actui & extrinseca obiecto: sicut cognoscibile conuenit actui intrinsece vt quod; obiecto extrinsece, vt quod. Quo autem pacto verum sit obiectum intellectus dixi disputatione 5. de anima.

* * *

§. 20. Obiectio. Respondetur.

Veritas in ordine ad quem actum sit.

Ad rationem P. Molinae.

Exponitur B. Thom.

§. 21. In obiecto non est absolute veritas. S. Thom. Caetan. P. Vazquez. Veritas non est attributum, sed verum.

Veritas actui & obiecto aequè primò conuenit.

SECTIO II.

De Falso.

§. 22. Dico primò. In rebus secundum se nulla falsitas reperitur. Ita S. Thom. q. 1. de veritat. art. 10. & 1. part. q. 1. art. 1. Pat. Suarez disput. 9. Met. sect. 1. & videtur ab omnibus recepta. Nam aurichalcum verbi gratia, est verum aurichalcum, & fundat veram cognitionem sui: illud autem non esse aurum & esse simile auro, non facit illud falsum, sed distinctum ab auro & illi simile; at in distinctione vnus rei ab alia & similitudine, nulla est falsitas. Dices, hypocrita est iustus falsus, ergo est in se iustus falsus. Nego, sed est in se peccator, & in aliquo opere externo est similis iusto. Idemque dixerim de Propheta vel quopiam alio ex iis, quos falsos vocamus.

Obiectio. Respondetur.

§. 23. Dico secundò. Falsum est quod apparet id quod non est, & fundat falsam cognitionem sui. Ita August. & Arist. quos sequitur S. Thom. supra. Probatur, quia in rebus nulla est falsitas, sed omnia sunt vera. Secundo communi vsu; aurum falsum dicimus illud, quod cum non sit aurum, habet similitudinem auri, adeo vt non de facili (vt ait S. Thom. art. illo 10.) possit discerni dissimilitudo: & Prophetam dicimus falsum eum, qui cum non sit Propheta, speciem habet Prophetæ. Item stannum non dicitur aurum falsum, sed argentum falsum, quia non fundat verosimilem cognitionem de auro, sed de argento. E contra verò aurichalcum non dicitur argentum falsum, sed aurum falsum. Ad quod aduerte ex S. Thom. ea q. 17. dupliciter rem denominari falsam. Primò, à quacumque sui cognitione falsa, sic autem quoties falsum de Deo enuntiamus, Deus denominari possit falsus, extrinseca denominatione, id est, falso cognitus. Sed haec vox, quia dedecens, amouenda est à Deo. Secundo, quando probabiliter res iudicatur falsò, vt cum hominem pia opera exercentem arbitramur sanctum, cum sit peccator. Atque haec secunda significatio est germana. Vnde absolute non sunt Dij falsi, quia teste S. Thom. ex magna insipientia, & sine vlla probabilitate creditur multitudo Deorum: addiderim & ob magna flagitia. Item cum Tragedus fingit Hectorem, aliquo modo est falsus Hector, vt vult August. id est fictus Hector; non tamen absolute falsus: quia nulla probabilitate iudicatur esse Hector. At verò Spatharius Artilla fuit rex falsus, quia se Benedicto simulans regem, poterat probabiliter iudicari esse Artilla ipse. Idemque dixerim de quocumque probabiliter induente personam alterius.

Duplex falsitas. S. Thom.

§. 24. Tertia conclusio. Falsitas comparatione intellectus creati.

falsus: & Christus comparatione illius, & suorum conciuum fuit filius falsus Iosephi, quia ab ignorantibus mysteria probabiliter censetur eius filius: sed eam vocem reiiciamus à diuinis vt dedecentem, & Christus vocatur filius putatiuus Iosephi: qua voce modestius vtimur similibus in casibus. Comparatione Dei nulla res est falsa, quia Deus decipi non potest.

Dico quarto. Res non est falsa; quia non fit iuxta ideam verae artis. Probatur primò in domo, exempli gratia, demus domum factam contra regulas architecturae, illa domus sic effecta, licet sit ab similibus verae domui factibili per architecturam, tamen non est obiectum architecturae: ergo ab architectura non denominatur falsa: patet consequentia; quia ab actu, quo non cognoscitur, non denominatur falso cognitum: antecedens probò; quia obiectum architecturae non est illa domus facta: sed alia illi dissimilis: nam si esset illa domus, non esset contra architecturam. Syllogismus è quatuor terminis non est obiectum ideae: boni syllogismi: sed alius ideae; quemadmodum aurichalcum non est obiectum ideae de auro.

Confirmatur: illa domus fit iuxta ideam sui: nam architectus domum efficit, quam apprehendit: ergo est vera domus: patet consequentia, ex te: quia fit iuxta suum exemplar. Dices illud exemplar esse malum. Bene, id probat tam domum, quam eius exemplar deficere ab arte, non tamen propterea domus erit falsa, & licet artifex non sit assecutus finem artis: non tamen propterea est falsus, nisi arguitiue; quia domus sic facta habet similitudinem verae domus, & fundare potest conceptum de se falsum. Sic autem intelligo S. Thom. 1. par. quaest. 17. art. 1. Confirmatur: aurichalcum fit ex arte Dei, & tamen est aurum falsum; quia decipere potest intellectum humanum. Itaque ratio falsitatis conuenit omni enti vt cognoscibili falso, cum fundamento in re per alienas species, quae vox à diuinis est expungenda. Aduerte è duabus rebus similibus, non dicimus vicissim eas esse falsas; sed minus nobilem vocamus nomine nobilioris, exempli gratia, aurum non vocatur à nobis aurichalcum falsum, aurichalcum autem vocatur aurum falsum, cuius nulla est ratio: sicut nec multorum, praeter libitum.

Dico quinto. Falsitas oritur ex speciebus non proprijs, aut confusis, quibus deludimur in iudicio verum. Difficultas autem veritatis attingenda semper oritur ex imperfectione potentiae; quae si esset omnino perfecta, non posset decipi. Haec imperfectio augeret ex perfectione obiecti aliquando, vt cum cognoscimus res supernaturales, vel praeteruolantes captum nostrum aliquando imperfectione obiecti, vt cum confusè videmus colorem propter imperfectam speciem, quam eiaculatur ad oculos: ens rationis non potest absolute dici verum: quia non habet entitatem, at suo modo est verum; quia fundat reflexam, & veram cognitionem sui, vt cum dico, illud est chymara, immo mendacia posunt dici vera mendacia, & vera falsitas: nam licet actus mentiendi comparatus suo obiecto est falsus: at comparatus alij actui, quo cognoscitur sicuti est; est verus: immo & veritas est falsa. Quoties enim veritas non admittitur, & probabiliter reicitur: ergo est falsa: sic sunt multae opiniones verae, quae probabiliter reiciuntur vt falsae. Videantur S. Thom. 1. part. q. 17. & q. 1. de veritat. ab art. 10. Pat. Suarez disput. 9. Metaphys. & Molina 1. part. q. 17. disput. vnica. Aduerte de falsitate & veritate actuum intellectus longum à nobis ser-

monem

Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza. Zzz 3

monem factum disput. vi. de anima. Item aduerte; ex S. Thom. i. p. q. 17. art. 4. verum & falsum oppo- ni contrarie in ordine ad eundem intellectum; quia alterum fundat actum verum; alterum falsum, quo non leuiter probatur veritatem, & falsitatem artificiorum non sumi per ordinem ad ideas; sed ad cognitiones: quarum sunt aliqua ratione causa; vel quasi causa.

SECTIO III.

Quotupliciter sumatur Bonum.

Significatio boni. S. Thom. P. Molina. P. Vazquez. P. Suarez.

§. 28. Bonum perfectum sumitur dupliciter: primo, pro perfecto omni genere perfectionis. illi debito; quo vocatur absolute perfectum. Quod item a S. Tho. ma illa q. 5. art. 1. ad 1. vocatur bonum simpliciter: si autem careat aliqua perfectione, licet sit simpliciter ens, non tamen simpliciter bonum; sed secundum quid. Vnde commune effluxit adagium. Bonum ex integra causa, malum vero ex defectu cuiusque.

Solus Deus est necessarius bonus in omni genere.

§. 29. Perfectio in uno genere. S. Thom.

Confirmatur Genes. 3.

Singula res habent suam perfectionem.

§. 30. Obiectio prima.

Bonum trifariam vsurpatur: pro perfecto, pro conueniente alicui, pro amabili. Lege S. Thom. 1. par. q. 5. Par. Molin. ibi disput. vnica, P. Vazquez disput. 23. Suarez disput. 10. Metaphys. Valentiam tom. 1. d. 1. q. 6. Bonum perfectum sumitur dupliciter: primo, pro perfecto omni genere perfectionis. illi debito; quo vocatur absolute perfectum. Quod item a S. Thom. ma illa q. 5. art. 1. ad 1. vocatur bonum simpliciter: si autem careat aliqua perfectione, licet sit simpliciter ens, non tamen simpliciter bonum; sed secundum quid. Vnde commune effluxit adagium. Bonum ex integra causa, malum vero ex defectu cuiusque. Vnde malum equum dicimus cum cui deest aliqua accidentalis perfectio, vt pernitas, elegantia, cauda, & similes. Item malam faciem cui deest color, aut pulchritudo. Quo genere bonitatis solus Deus est bonus necessarius: cui nihil deesse potest, cuius bonitas ab eo distinguitur. sola ratione. Constat enim ex attributis, & relationibus, que a natura diuina sola ratione distinguuntur. Cetera entia non sunt necessariò bona, quia multa perfectio- nes morales possunt illis deesse (si sunt arbitrio libera) & auferri multa naturales pro solo arbitrio Dei. Sublunaria, autem rarissime ita perficiuntur; omnia autem creata habent hanc bonitatem per compositionem realem partium, è quibus hæc bonitas coalescit.

Secundo sumitur perfectio non absolute in omni genere: sed in proprio cuiusque rei. Nam substantia in suo genere est perfecta, ita enim S. Thomas supra, omne ens, in quantum est actus, est perfectum, quod patet aperte; quia substantia se sola considerata, vt distinguitur ab accidente est, illo melior, & perfectior; ergo est bona, & perfecta vt præcipua ab accidente; alioquin non esset illo melior; nam comparatiuum non est sine positiuo. Confirmatur ex Genes. 3. Vnde dicitur: Cuncta dicitur, omnia respiciens, lucem quoque dixerat esse bonam: est enim lux illa accidens, & non corpus lucidum, vt ostendit lib. de celo. Secundo probatur, vnum accidens dicitur melius alio, vt accidens supernaturale melius naturali, & vnum animal substantialiter melius alio, vt homo melior leone; ergo singule res habent suam perfectionem in suo genere, quam implicat, ab illis auferri, quia est propria illarum essentia. Recte tamen truncari potest in rebus substantialiter compositis, vt si homini manus abscindas. Denique accidens perfectio nem habet, cum sit perfectio substantia: substantia autem perfectionem habet, cum sit perfectior accidente: ergo hoc genus perfectionis, omni & soli conuenit.

Dices primo, entia corporea esse mala, solòque spiritus esse bonos, vt adhibebant Manichæi, & Præcilianista, constituentes duo principia, alterum bonum, a quo bona prodirent; alterum malum, auctorem malorum, qui expungebant ex simbolo Apostolorum illam vocem visibilium omnium, pro cuius defensione sanctissimus Martyr Petrus Veronensis prædicator occubuit: ergo non omne ens est bonum. Verum Manichæi notebant Dæmonem esse malum; quia est spiritualis. Non mirum, quia ex Patre diabolo erant, atque erant quidem philosophi ignari: aut enim principium illud malum, & mali auctor, erat Deus, vel non: si Deus, quomodo malus, cum proprius Dei conceptus sit esse id, quo nihil melius possit apprehendi: Si verò non erat Deus: ergo non habebat esse à se, quod constituit Deum in ratione Dei: ergo habebat esse à Deo: nam sistendum esse in vno primo principio monstrauit, disput. 10. Physicorum sect. 7. ergo à Deo ortum est malum: ergo idem erat primum principium boni & mali: ergo Deus est auctor mali. Vnde sua ignorantia terminis implicabatur: nam omnè, quod à Deo fit, habet esse participatum à Deo: ergo non potest esse malum per suam substantiam in quantum est ens; quia participatio boni non potest esse mala. Deinde cælum, & corpora irrationalia non possunt esse mala, solus homo, & Angelus possunt esse mali, & illorum substantia non est mala per se, sed bona: habet enim excellentem gradum naturalis perfectionis: nam cognoscere, appetere, discurre, & liberè amare, qui non censet esse perfectionem, longè abest à discursu. Sunt autem Angelus, & homo mali per accidens, malitia non materiali, non naturali: sed moralis, quia nolunt liberè sui Conditoris præscripto parere. Itaque Deus nos bonos facit: sed Manichæus se fecit malum, eam hæc enim ignoranter adstruens.

Dices secundo, actum malum, exempli gratia, odium Dei, ex intrinseco suo conceptu esse malum, & tamen est quadam Dei participatio, & ens ergo potest esse mala participatio boni. Distinguo maiorem & odium Dei esse malum physicè, nego maiorem, moraliter concedo: id est, entitas odij physicè considerata est bona, quia est qualitas vitialis, & spiritalis, ad quam Deus conuenit sub ratione boni, & vt sic est participatio Dei: verò illa qualitas est mala moraliter, quia homo eam liberè facit contra Dei voluntatem, & quamuis actus liber vt liber sit etiam participatio Dei, tamen in quantum à ratione defectu reduplicatur non est participatio Dei, quia Deus, non potest à ratione defectu: defectu tamen homo, quia habet libertatem cum imperfectione morali, à qua imperfectione vitatur moraliter actus, & sic libertas arbitrium est auctor culpæ: vt culpæ. Quod confirmatur in sententia constitutive malitiam moralem in extrinseca denominatione: nam homo qui liberè odit Deum, se obstringit grauissimo omnium scelere, si tamen amens perseveret in eo actus, manet tota substantia actus, & tunc non manet moraliter mala, neque Deo displicet: quia ad malitiam moralem requiritur libertas; ergo substantia actus physicè considerata non est mala: & licet moralitas non distingueretur ab actu, tamen in esse naturali & vt est à causa prima, est bonus physicè: vt autem est contra legem per suam substantiam vt est formaliter à principio liberè defectente à ratione, est malus. De quo Theologus agit.

Dices tertio, relationes, & materiam primam non esse bonas: De materia prima res est sine fundamento: nam in suo conceptu est perfectior accidente, etiam si non habeat propriam existentiam: neque Thomista negabunt humanitatem Christi esse

rum bonum, a quo bona prodirent; alterum malum, auctorem malorum, qui expungebant ex simbolo Apostolorum illam vocem visibilium omnium, pro cuius defensione sanctissimus Martyr Petrus Veronensis prædicator occubuit: ergo non omne ens est bonum. Verum Manichæi notebant Dæmonem esse malum; quia est spiritualis. Non mirum, quia ex Patre diabolo erant, atque erant quidem philosophi ignari: aut enim principium illud malum, & mali auctor, erat Deus, vel non: si Deus, quomodo malus, cum proprius Dei conceptus sit esse id, quo nihil melius possit apprehendi: Si verò non erat Deus: ergo non habebat esse à se, quod constituit Deum in ratione Dei: ergo habebat esse à Deo: nam sistendum esse in vno primo principio monstrauit, disput. 10. Physicorum sect. 7. ergo à Deo ortum est malum: ergo idem erat primum principium boni & mali: ergo Deus est auctor mali. Vnde sua ignorantia terminis implicabatur: nam omnè, quod à Deo fit, habet esse participatum à Deo: ergo non potest esse malum per suam substantiam in quantum est ens; quia participatio boni non potest esse mala. Deinde cælum, & corpora irrationalia non possunt esse mala, solus homo, & Angelus possunt esse mali, & illorum substantia non est mala per se, sed bona: habet enim excellentem gradum naturalis perfectionis: nam cognoscere, appetere, discurre, & liberè amare, qui non censet esse perfectionem, longè abest à discursu. Sunt autem Angelus, & homo mali per accidens, malitia non materiali, non naturali: sed moralis, quia nolunt liberè sui Conditoris præscripto parere. Itaque Deus nos bonos facit: sed Manichæus se fecit malum, eam hæc enim ignoranter adstruens.

Dices secundo, actum malum, exempli gratia, odium Dei, ex intrinseco suo conceptu esse malum, & tamen est quadam Dei participatio, & ens ergo potest esse mala participatio boni. Distinguo maiorem & odium Dei esse malum physicè, nego maiorem, moraliter concedo: id est, entitas odij physicè considerata est bona, quia est qualitas vitialis, & spiritalis, ad quam Deus conuenit sub ratione boni, & vt sic est participatio Dei: verò illa qualitas est mala moraliter, quia homo eam liberè facit contra Dei voluntatem, & quamuis actus liber vt liber sit etiam participatio Dei, tamen in quantum à ratione defectu reduplicatur non est participatio Dei, quia Deus, non potest à ratione defectu: defectu tamen homo, quia habet libertatem cum imperfectione morali, à qua imperfectione vitatur moraliter actus, & sic libertas arbitrium est auctor culpæ: vt culpæ. Quod confirmatur in sententia constitutive malitiam moralem in extrinseca denominatione: nam homo qui liberè odit Deum, se obstringit grauissimo omnium scelere, si tamen amens perseveret in eo actus, manet tota substantia actus, & tunc non manet moraliter mala, neque Deo displicet: quia ad malitiam moralem requiritur libertas; ergo substantia actus physicè considerata non est mala: & licet moralitas non distingueretur ab actu, tamen in esse naturali & vt est à causa prima, est bonus physicè: vt autem est contra legem per suam substantiam vt est formaliter à principio liberè defectente à ratione, est malus. De quo Theologus agit.

Dices tertio, relationes, & materiam primam non esse bonas: De materia prima res est sine fundamento: nam in suo conceptu est perfectior accidente, etiam si non habeat propriam existentiam: neque Thomista negabunt humanitatem Christi esse

Error Manichæi stultus.

Corpora sunt bona.

Homo & Angelus mali per accidens.

§. 31. Secunda obiectio.

Respondetur ad idem Dei bonum physicè, moraliter malum.

Confirmatio.

§. 32. Tertia obiectio.

Materia prima est bona.

Relatio est bona. P. Suarez. Relatio diuina est se sola bona. Dices quarto, res mathematicas non esse bonas teste Aristotele; quia magnitudines separate non sunt bonæ. Hoc negatur, quia quantitas etiam seipara est bona: quia essentialiter est perfectio materię. Aristot. autem loquitur de bonitate reflexe cognita, de qua bonitate nihil curat Mathematicus, qui non considerat conuenientiam quantitatis cum substantia: sed tantum contemplatur numeros atque figuras. Physicus autem expendit accuratè quid perfectionis in illis reperitur. Dices quinto, essentias possibili non esse bonas. Distin- guo, bonitate possibili, nego; actuali & simpliciter concedo. Dices sexto, hanc bonitatem non habere modum, speciem & ordinem, vt vult August. Respondet, Augustinus loqui de bonitate, id est, pulchritudine, ordo enim non seruatur nisi inter plura. Aliam solutionem adiecit P. Suarez disput. 10. sect. 3. num. 27. deinceps quamuis rem habere modum, id est, existentiam per se, vel in alio, qui sunt modi entis, & habere speciem, id est, essentiam, & habere ordinem, nempe respectum, vel ad suum finem, vel principium, vel etiam ad effectum, non est in bono.

Secunda obiectio. P. Suarez. Secunda significatio boni, pro conuenientia. Distingua in triplex boni. Bonum conueniens morale aliud physicum. Tertia boni distinctio.

§. 34. Bonum conueniens morale aliud physicum. Bonum hoc genere; aliud conueniens moraliter, suè iuxta regulas recte rationis; vt actus honesti liberi, & eorum obiecta. Aliud autem conueniens physicè, spectata præcisè naturali rei constitutione, non curando, sit ne iuxta vel contra rationem. Vt homini est conueniens & bona voluptas, robur, & similia. Item bonum quoddam intrinsecum, quod per physicam vnionem conuenit alicui, vt materia forma, calor animanti; quoddam verò extrinsecum: idque dupliciter. Primum remore non ratione sui, sed alicuius effectus ab eo producti; vt Sol. est bonus homini ratione qualitatum bonarum, quas emittit in hominem. Secundo immediate vel tanquam obiectum alicuius actus boni, vt Deus, beatis & aliis, qui eum vel contemplantur, vel amant; vel etiam tanquam immediatum principium, a quo pendet esse rei, cui est bonum.

Bonum hoc genere; aliud conueniens moraliter, suè iuxta regulas recte rationis; vt actus honesti liberi, & eorum obiecta. Aliud autem conueniens physicè, spectata præcisè naturali rei constitutione, non curando, sit ne iuxta vel contra rationem. Vt homini est conueniens & bona voluptas, robur, & similia. Item bonum quoddam intrinsecum, quod per physicam vnionem conuenit alicui, vt materia forma, calor animanti; quoddam verò extrinsecum: idque dupliciter. Primum remore non ratione sui, sed alicuius effectus ab eo producti; vt Sol. est bonus homini ratione qualitatum bonarum, quas emittit in hominem. Secundo immediate vel tanquam obiectum alicuius actus boni, vt Deus, beatis & aliis, qui eum vel contemplantur, vel amant; vel etiam tanquam immediatum principium, a quo pendet esse rei, cui est bonum.

Relatio est bona. P. Suarez. Relatio diuina est se sola bona. Dices quarto, res mathematicas non esse bonas teste Aristotele; quia magnitudines separate non sunt bonæ. Hoc negatur, quia quantitas etiam seipara est bona: quia essentialiter est perfectio materię. Aristot. autem loquitur de bonitate reflexe cognita, de qua bonitate nihil curat Mathematicus, qui non considerat conuenientiam quantitatis cum substantia: sed tantum contemplatur numeros atque figuras. Physicus autem expendit accuratè quid perfectionis in illis reperitur. Dices quinto, essentias possibili non esse bonas. Distin- guo, bonitate possibili, nego; actuali & simpliciter concedo. Dices sexto, hanc bonitatem non habere modum, speciem & ordinem, vt vult August. Respondet, Augustinus loqui de bonitate, id est, pulchritudine, ordo enim non seruatur nisi inter plura. Aliam solutionem adiecit P. Suarez disput. 10. sect. 3. num. 27. deinceps quamuis rem habere modum, id est, existentiam per se, vel in alio, qui sunt modi entis, & habere speciem, id est, essentiam, & habere ordinem, nempe respectum, vel ad suum finem, vel principium, vel etiam ad effectum, non est in bono.

§. 35. Bonum conueniens morale aliud physicum. Tertia boni distinctio.

§. 36. Tertia significatio. Bonum amabile. Vt Deus idem est bonus creaturis omnibus. Tertio sumitur Bonum pro amabili, sic Aristot. 1. Ethicor. i. dixit bonum esse quod omnia appetunt. Qua definitione passim vtuntur auctores præsertim S. Thom. 1. part. quaest. 5. & alibi infinitus. Nam vnaquæque res naturali rapitur impetu ad ea, quæ illi conueniunt: appetitu autem elicto feruntur ad obiecta, quæ sibi conuenire apprehendant, vel feruntur in pulchritudinem suorum obiectorum; imò infra probabo omnem rationem boni esse appetibilem: atque hanc denominationem duobus prioribus bonis continere, nec constituere tertiam speciem boni.

§. 37. Prima conclusio. Bonum perfectum absolute sumitur soli Deo conuenit per identitatem.

§. 38. Secunda conclusio. Bonum non est relatio predicamentalis. In creatis est relatio transcendentalis. Bonitas Dei est quasi ordo transcendentalis.

§. 39. Perfectio boni minus quid. Confirmatur.

Deo primo, Bonum pro perfecto absoluto & in omni genere de quo §. 28. est idem realiter cum solo Deo, in creaturis autem realiter distinguuntur ab ente: quod est bonum. Probatur aperte; quia solus Deus est bonus per suam essentiam: creatura verò per accidentia; Angeli enim & omnis substantia completa creata, perficiuntur suppeditis: Item per operationes libera, & alias qualitates, & modos. Dico secundo, Istud genus boni non dicitur relationem predicamentalem vnius rei ad aliam. Sed in Deo dicitur plures conceptus sola ratione distinctos à natura diuina: qui etiam ratione nostra dicuntur ad eam aliquem ordinem: non quasi predicamentalem, sed quasi transcendentalis in creatis vero non dicitur nisi relationem mutuum trans- cendentalem, quæ consistit in eandem essentia. De Deo res est clara: nam relatio predicamentalis supponit fundamentum, & terminum, ergo & relatio rationis iniquitativa relationis realis debet ita recipi: nam per speciem relationis realis apprehenditur, sed sapientia infinita non præsupponit aliquid, ex quo confurgat, sed in ipso conceptu quidditatiuo omni- sapiens, imbitur ordo rationis ad naturam: non minus quam in risibili ad rationalem in quo consistit conceptus relationis realis transcendentalis, & relatio rationis, quæ illam imitatur: ergo bonitas seu perfectio Dei non consistit in relatione quasi predicamentali, sed quasi transcendentali.

dens dicat ordinem ad subiectum naturale, non tamen è contra, vt ostendit disput. 8. physic. sect. 6. fine.

§. 40. Tertia conclusio. Bonum non addit ex parte entis aliquid ratione distinctum. S. Thom.

Illatio contra P. Molin. & Vazq.

P. Suarez.

§. 41. Quinta conclusio. Bonum sic acceptum non est attributum entis.

§. 42. Sexta conclusio. Conueniens non est relatio rationis, sed transcendentalis.

§. 43. Septima conclusio.

identibus; item accidentia substantia. Immo & actus prout sunt absolute boni effectibus, quos producant, vt habitibus & motibus externis, quos imperant, & actibus, quibus cognoscuntur. Item sunt physice boni potentia passiuè ipsorum, quæ physice perficitur per illos.

Dico octauo. Etiam priuatio est hoc modo bona. Nam sicut dolor se ipso est malus viuenti, ita carentia doloris, se ipsa est bona. Nam carentia formæ bonæ, se ipsa est mala subiecto, vt cæcitas homini; ergo & carentia formæ malæ, se ipsa est bona. Non quidem quia talis carentia miscetur bonæ temperaturæ, tum quia in tali temperatura duo reperiuntur bona; & humores temperati positui, & carentia humoris, in gradu malo. Deinde peccatum habituale, nullam soluit naturalem temperaturam; cuius carentia non miscetur alicui bono, vltra naturalem constitutionem (ago de natura non eleuata) quæ etiam retineri posset cum peccato habituiali. Denique Dæmoni esset bona carentia cruciatus, etiam si non tolleretur illi lætitia. Nam diabolus tristis plus mali habet, quàm si non esset tristis nec lætus; ergo si illi tolleretur tristitia licet non daretur lætitia, adhuc illa tristitiæ carentia esset bona: quia tristitia est mala.

Dico nono. Hoc genus boni est non attributum entis. Probatur primo; quia in multis nec ratione distinguitur ab ente, vt in materia non distinguitur conuenientia formæ, & sic de aliis. Secundo; quia eodem modo malum esset attributum entis. Nam sicut res, quia est conueniens vni, est bona: ergo etiam mala, quia est disconueniens alteri. Dices non conuenire omni enti esse disconueniens alteri. Contra: ergo saltem esset aliquod ens ex sua natura tam malum absolute, quàm bonum. Pater consequentia; quia aliqua tam absolute nocent vni, quàm profunt alij. Quod primo sono absconat in errorem Manichæorum, opinantium esse aliquas res natura sua malas. Quod licet in alio dixerint sensu, tamen nec verborum affinitatem cum illis velimus. Contra secundò, quia nullum est ens, quod alij non possit natura sua esse disconueniens; ergo malum esset attributum entis, non aliter ac bonum. Probo antecedens: quia Deus principium est alicuius mali, intrinsecè disconueniens Dæmoni. Formæ propter impossibilitatem in subiecto sunt disconuenientes: & vnum suppositum disconuenit alij eiusdem speciei: quia impedit ne producat. Sicut albedo A, est in causa ne sit in subiecto albedo B, & vnum corpus impedit alij esse in loco quem ipsum occupat. Ergo malum est attributum entis perinde ac bonum. Mitto argumentum de priuatione: quæ etiam est bona. Nam bonum, attributum entis dicit in recto ens, quod non dicit priuatio. Sicut etiam priuatio, licet sit cognoscibilis verè, non est verum absolute, quod tribuitur enti.

Dico decimo. Attributum entis est bonum perfectum in suo genere, connotans actum appetitus, à quo denominatur amabile. Hæc conclusio est Aristotel. 1. Ethicorum cap. 1. S. Thom. 1. part. quæst. 1. art. 1. corpore, & ad primum air, bonum dicere perfectum quod est appetibile, & artic. 3. ad 1. Caietan. ea quæst. artic. 1. Pat. Valentis tomo 1. disputat. 1. quæst. 16. p. 3. Estque communis. Probatur primo, quia bonum sub ratione boni constituitur obiectum voluntatis: ergo sub ratione boni connotat actum voluntatis. Pater consequentia, quia obiectum voluntatis non potest clarè concipi, quin & voluntas concipiatur clarè: sed ens, vt est in suo genere perfectum, est obiectum voluntatis, ergo sub illo

Omne ens est alicui bonum.

§. 44. Offensa conclusio. Priuatio est bona.

§. 45. Non conclusio. Conueniens non est attributum entis.

Non est absolute dicendum ens esse malum.

Omne ens est aliquo modo disconueniens alij vt causa, vel alia ratione.

§. 46. Decima conclusio. Bonum in suo genere perfectum est attributum entis. S. Thom. Caietan. P. Valent. Prima ratio.

Secunda.

Tertia.

§. 46. Quarta.

Confirmatio. Genes. 1.

Ultima ratio.

§. 47. Quinta.

Sententia. S. Thom. Caiet. P. Valent.

§. 48. Sententia Caietani. Amabile fit damus aliter, & formaliter.

Bonum fundamentaliter non includit amorem vt formam.

Aristoteles.

Differentia boni & veri.

sub illo conceptu est bonum: consequentia est certa ex dictis, quia omne ens amabile per voluntatem, est bonum: antecedens probatur, quia voluntas potest ferri in illud ens vt repræsentatur per intellectum, in illo sibi complacens. Secundo, bonum tam explicatur per connotationem ad voluntatem, quàm verum per intellectum: sed verum dicere connotationem ad intellectum monstrari sect. 1. ergo & bonum ad voluntatem. Tercio ens secundum suam essentiam est amabile, ergo iste conceptus amabilis ratione distinguitur ab ente, quia ens concipitur clarè, quin concipiamus clarè illud esse amabile; at sub ratione amabilis connotat amorè, & sic conceptus formalis de amabili repræsentat in obliquo amorè, quem non repræsentat conceptus formalis de ente.

Deinde ille conceptus de amabili est ratione posterior, quàm conceptus de ente. Ideo enim est amabile, quia est ens, non è contra ideo est ens quia est amabile: ergo amabile est attributum entis, quia habet totam rationem attributi: sed hoc attributum explicamus hac voce, Bonum; ergo bonum vt significat perfectum amabile, est attributum entis. Confirmatur ex 1. Genes. Vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erat valde bona. Quæ recentis diuinorum operum, est quædam in illa complacencia, vt artifex cum egregium opus excussit, in illud oculos defigit, singula lineamenta cum voluptate perpendens. Denique verum communiter dicitur esse prius bonum, quia verum connotat intellectum, bonum autem voluntatem, posteriorem quidem intellectu; immo ratio conuenientis distinguitur sub ratione boni ab ente: quod sub ratione conuenientis est appetibile ab eo, cui conuenit: ideo enim volumus res amore concupiscere, quia nobis sunt conuenientes: amabile autem non est nisi ens, vel quia est perfectum, vel quia est conueniens.

Rogas, virum bonum sumatur formaliter ab appetitu, & sit in obiecto extrinseca denominatione, sicut verum est formaliter verum ab actu vero? & bonum sit attributum extrinsecum? S. Thom. id ita videtur insinuare, vt obseruat Caietan. 1. part. q. 5. art. 1. & P. Valent. tom. 1. disp. 2. q. 16. p. 3. sub initium, affirmans, ens dici bonum ab actu voluntatis, sicut verum ab actu intellectu. Quod Caiet. supra dixit esse verum Et quidem negari non potest, rem esse amabilem esse tam extrinsecam denominationem ab amore, quàm esse cognoscibilem à cognitione. In quo sensu est verissima opinio S. Thom. in quo sensu amorem terminari ad bonum, perinde est ac terminari ad ens.

Tamen communis distinguitur cum Caietan. supra appetibile formaliter & fundamentaliter. Primum est extrinseca denominatio ab appetitu, estque formaliter in voluntate. Secundum est in obiecto connotante appetitum, non tamquam formam, à qua sit bonum, sed à qua vt perfectum, & conueniens per intrinsecas rationes est amabile. Vt animal connotat sentientem, non tamquam formam, per quam sit animal: sed tamquam effectum, ex quo dignoscitur. Nam ideo voluntas terminatur ad ens; quia est perfectum & bonum in se, & sua existentia, vel quia habet in se conuenientiam cum appetitu: at non constituitur nec perfectum, nec conueniens, per actum amoris: sed potius supponitur: quàm intrinsecam perfectionem, connotantem amorem vocamus bonum. Vnde cum Aristot. dicunt omnes, bonum esse in rebus, sicut verum in intellectu. Nam in rebus nihil est, quo res sit vera, nisi quatenus est cognoscibilis: at est bona, non quatenus est amabilis, sed ideo est amabilis quatenus est intrinsecè perfecta.

Quapropter bonitas conuenit enti tamquam per illam intrinsecè bono, & actui voluntatis, a quo etiam extrinsecè ens denominatur bene amatum, seu bonum: in quo omnino est simile vero, in quo tamen non reperies intrinsecè eam veritatem. Nam sublata cognitione vera à qua formaliter sit verum, non habet alium conceptum veri. Itaque verum semper connotat cognitionem vt formam, at bonum & vt formam & vt connotatum præcisè: in quo sensu intelligo S. Thom. asserentem, ens vt perfectum, solum addere rationem appetibilis, non quidem reduplicando appetibilitatem in actu formaliter consistentem, tamquam formam: sed tamquam actum connotatum terminatum ad ens perfectum, & bonum bonitate intrinseca, & adæquate distincta ab actu: sed illum connotante. Ostendit autem, disp. 5. de anima ex eodem S. Thom. cognitionem non terminari ad verum, vt verum adæquate distinguitur ab actu.

Ratio est, quia rem esse cognoscibilem est purè extrinseca denominatio; quia non arguit perfectionem in ipsa. Deus enim æquè cognoscit quæ sunt & quæ non sunt, vocat enim ea, quæ non sunt, tamquam ea, quæ sunt. At rem esse amore dignam est intrinseca perfectio. Vnde cum omnia æqualiter noscantur à Deo, non amantur æqualiter; quia in illis non est æqualis dignitas amoris: at per amorem non constituuntur dignæ amore, nec odio. Hæc igitur dignitas amoris, vel odij, quæ explicari non potest sine connotatione ad amorem, & odium, est attributum intrinsecum enti; posterius vero; quia explicatur per connotationem posterius, licet sit intrinsecum; verum autem extrinsecum est; quia formaliter in ratione veri constituitur per actum intellectus: bonum autem in ratione boni constituitur formaliter per intrinsecam suam entitatem, explicatam per ordinem ad amorem.

§. 49. Item & conuenientia.

S. Thom. explicatur.

Res sunt æquè cognoscibiles, & non amabiles æquè.

Dignitas ad amorem est bonum.

SECTIO V.

Boni diuisio.

Bonum vt significat rei entitatem, perfectam, & amabilem, diuiditur sicut ens. Bonum conueniens alteri, diuiditur in honestum, vtile, & delectabile. Vnde colligo bonum communiter vsurpari pro conuenienti: honestas enim, vtilitas, & delectatio, dicunt ordinem ad aliud. Bonum conueniens diuidi potest in intrinsecum, & extrinsecum: intrinsecum est, quod vnione physica conuenit subiecto, vt sanitas & pulchritudo homini (mitto perfectiones Dei illi intrinsecas per idemtitatem, quia propriè illi non sunt conuenientes:) Bonum extrinsecum est, quod sine vnione conuenit alicui rei. Bonum intrinsecum subdividitur in potentiam, & actum: per potentiam intelligo quidquid spectat ad perfectam rei constitutionem, vel est simpliciter necessarium ad operandum. Quo comprehenduntur potentia vitales, & humorum temperatura; habitus supernaturales, species impressæ, pulchritudo, & corporis habitus. Per operationem intelligo omnes actus vitales, habitus per illos adquisitos, actiones omnes, earumque terminos: qui physice vniantur rei, cui dicuntur boni. Bonum extrinsecum potest diuidi in honorem, pecuniam, aliaque bona extrinseca. Nullumque potest excogitari bonum, quin immediate contineatur sub alterutra parte diuisionis: cum sit per contradictorias rationes, quales sunt vnio, & non vnio.

§. 50. Boni diuisio in triplex bonum.

Boni intrinsecum, & extrinsecum.

Quodlibet

§. 51. Alia diuisio. Bonum honestum quod.

Quodlibet ex his bonis diuidi potest in honestum, vtile & delectabile. Honestas dicit ordinem ad honorem, & ad regulam rationis: sic munera & honores pertinent ad honestum bonum. Quapropter hominem nobilem vocamus, honesto loco, aut honestis parentibus ortum; præcipue tamen sumitur per ordinem ad rationem, id est, ad naturam rationalem, sic hominem virtutis studiosum vocamus honestum, & honestè vivere. Immo respectus ad honorem fundatur in virtute, cui soli debetur honor. Verum; quia honore habentur etiam turpes propter aliquod facinus hominibus laudabile; duplicem honestatem distinguo: aliam honoris humani, aliam virtutis: humani dixi. Nam qui diuinitatis aliquid sapiunt, solam virtutem honorant.

§. 52. Vtile.

Vtile, si presè sumatur, significat pecuniam, & bona, quæ fortuna vocantur, è quibus aliquod percipimus emolumentum. In qua significatione, Deo nihil est vtile, quia his bonis non eget, Deus meus est tu, quia bonorum meorum non eges. Latius sumitur vtile pro quacumque re conducente, vt medium ad alius consecutionem, vt curatio ad sanitatem. Potest etiam extendi ad res spirituales, vt vtile est animo, suorum scelerum pœnas igne danti, piorum iuari suffragiis.

§. 53. Delectabile.

Delectabile proprie significat, quod cum sensu voluptatè percipitur, vt cibus, & musica: potest tamen extendi ad quoduis obiectum, quod cum voluptate, aut voluntatis complacentia percipitur: sub qua ratione omne obiectum bonum sui frui ratione est delectabile: quæ delectatio formaliter consistit in actu, quo voluntas gaudet de bono, quod est adeptæ, qui fruiitur vocatur.

§. 54. Honestum dupliciter.

Aduerre, honestum sumi posse, vel pro ipso honore, quo aliquid honore habetur, sub qua ratione, hoc est extrinsecum; quia honor est in honorante, est enim actus intellectus quo quis bene sentit de alio: vel sumitur pro obiecto in quo fundatur talis honor, v.g. aut in virtute, aut nobilitate. Quæ significatio est propria. Cum enim dicimus virtutem esse honestam, perinde est, ac eam esse honore dignam, tum quia à Deo habetur honore pro bonitate operis cuiuscumque, tum quia propter eam homo est dignus honore, in quo verus honos consistit. Quod prædicatum est illi intrinsecum, explicatum per honorem: per quem non est formaliter digna honore: sed per se ipsam.

§. 55. Vtile quid dicitur.

Vtile dicit entitatem cuiusque rei, connotantem aliam, ad quam est vtilis, v.g. vtilitas pecuniæ est pecunia connotans delectationem, ad cuius consecutionem seruit.

§. 56. Delectabile duplex.

Delectabile potest sumi pro ipsa delectatione: sub qua ratione semper est bonum intrinsecum delectatio: vel sumitur pro obiecto delectationem illam afferente, sic autem potest esse bonum intrinsecum, aut extrinsecum. Existimo autem in recto significare obiectum delectationis, & in obliquo connotare ipsam delectationem.

§. 57. S. Thom. P. Suarez. Observatio.

Item aduerte, hanc diuisionem (vt cum S. Thom. ait Pat. Suarez) non esse per negationem vnus membri in alio; sed præcisiuè, id est, non dari per tria bona, quorum nullum contineat bonitatem alius: nam vt ostendi, disputat. 13. de anima, in idem bonum cadunt aliquando honestas, vtilitas, & delectatio. Aurum enim est vtile, quia est aptum ad consequendas voluptates, & honores; & quia est pulchrum, delectat aspectum, sicut quævis pictura. Diuiditur autem bonum, per formales conceptus; quia quilibet ex illis potest mouere voluntatem, vt cum quis veneri seruit fortunas & honorem prodigens, ille sola voluptate mouetur. Item cum quis

Diuisio boni non est realis semper.

pecunias despicit, & refugit voluptatum illecebras pietatis ergo, hic sola trahitur honestate: avarus autem, nihil curans de honore, nec de auri pulchritudine, sed in solum inhians thesaurum, hic sola rapitur vtilitate.

§. 58.

Hinc patet rectitudo huius diuisionis, singula enim intrinseca bona per modum potentie habent aliquam triplicis bonitatis rationem. Item & bona per modum actionis. Egregium facinus non est medium ad honorem: sed obiectum honoris, & laudis, siue ratio formalis, ob quam laudatur homo.

SECTIO VI.

De malo.

Malum totidem modis, quot bonum, dicitur. Malum enim oppositum enti, est carentia seu non esse entis; si enim esse Angeli est bonum, non esse Angeli erit malum: & sicut bonum supra ens connotat actum, quo ametur, ita malum supra non ens connotat carentiam talis actus, & amoris. Secundò malum oppositum perfecto, idem est, quod imperfectum: vt equus malus est, qui caret aliqua perfectione sibi debita, vt pede, cauda, &c. quæ malitia potest in priuatione consistere, vt cum quis caret oculis; vel in positiuo, vt si quis habeat sex digitos, sextus digitus se ipso redundat, & hominem feecat, non quia sextus digitus sit priuatio: sed potius; quia positiuè tollit priuationem sui, quæ spectat suo modo ad hominis pulchritudinem.

§. 59. Malum totidem modis, quot bonum dicitur. Primum. Secundum.

Imperfectio potest esse positiuæ, & priuatiuæ.

§. 60. Tertium. Disconuenièti positiuum & priuatiuum. Obiectiuum.

Calor est positiuè malus aqua.

§. 61. Malum simpliciter, culpæ.

Tertiò, malum oppositum conuenienti est disconuenientia vnus rei cum alia, vt calor est malus aque, inertia homini. Hæc malitia iam in priuatiuo, iam in positiuo consistit, calor enim positiuus sua entitate est malus aquæ. Item & carentia frigoris. Dices calorem esse malum aquæ non ratione positiuæ: sed quia aqua frigiditate priuat. Contra, calor est malus aquæ; quia est priuatiuus frigiditatis, cum qua pugnat per suam entitatem immediatè: ergo per entitatem positiuam est malus aquæ. Itaque aqua habet duo mala; & priuationem frigiditatis, quæ illi est disconueniens, & calorem, qui est principium formale illius carentiæ, & hoc consistit in positiuo. Imo tormenta damnatorum sunt illis mala, non quia priuent lætitiæ: sed quia horrendi illi cruciatibus se ipsis sunt disconuenientes.

Aduerre, malum simpliciter usurpari pro malo culpa, vnde quando quis rectè operatur, illum simpliciter vocamus bonum, licet patiat aut malum oppositum vtili, aut delectabili; contra verò simpliciter vocamus malum; quantumuis aliis bonis affluat, eum qui est vita turpis. De hac malitia moralis disputatio, Theologi negotij est.

DISPUTATIO VIII.

De essentia, & existentia.

EXPLICATIS entis attributis, duo eiusdem entis status occurrunt distinguendi: existentia, & essentia: qui conceptus entis vt sic conueniunt.

§. 1. Essentia est quidditatiuus conceptus.

Essentia est conceptus obiectiuus, qui à nobis apprehenditur, quando formamus aliquis rei conceptum: vt animal rationale est hominis essentia; quod concipimus cum hominem concipi

Existentiæ est ratio essendi extra causam.

concipimus. Existentiæ à verbo existo, idem est quod essentia (si ethymon inspicias) existere enim, & esse synonyma esse, defluente disputatione patebit. Sumitur à Philosophis pro illa ratione, per quam res sunt extra causas in rerum natura, siue actu: vt nunc pro ratione, qua ego nunc vivo, & sum. De quibus longam, & mille difficultatibus plexam disputationem nobis dant obscuro Philosopher, nodum in scirpo quaerentes, & ingenij specie, obrebrantes ea quibus ab ipsa natura lumen affulget.

sicut dicitur facta ab eadem actione existente in actu secundo logico: sicut visum, & visibile sumitur ab eadem viatione existente, vel abstracta ab existentia. Hæc denominatio siue actu sit, siue abstracta ab existentia, tribuitur formaliter termino ab actione, & actioni conuenit essentialiter. De hac denominatione non ago: sed de physica denominatione, quam actio & terminus capiunt ab actu primo physico, siue ab entitate potentie. Recognosce eam disput. 7. Physic. sect. 2. Nam sine doctrina ibi tradita hanc agrè percipies. Quam doctrinam loculenter docet Beat. Anselmus de casu diaboli, cap. 12. asserens, multa dici possibilia, non per suam, sed per alienam potentiam, & impossibilia per impotentiam: vt liber potest scribi, vel non scribi; quia aliquis cum potest, aut non potest scribere.

§. 5. Secunda conclusio. Possibile est distinctum à Deo. Huius, & vniuersi, dicitur Constantiæ.

Dico secundò. Hæc denominatio possibilis, factibilis, cadit in rem distinctam realiter à Deo. Ioannes Hus, & Vuicleff. asseruerunt omne ens esse Deum: qui damnati sunt in Concilio Constantiensi. Et quidem potentia productiua physice, est ad aliud, & non ad se: vt patet ex disput. 8. & 9. Physic. ergo est factiua alicuius factibilis ab ipsa distincti: quia in ratione factiua respicit id quod potest fieri: sed omnipotentia Dei est factiua physice: ergo referatur ad factibile, ab ipsa realiter distinctum. Equis vnquam somnare potuit, omnipotentiam esse terminum sui ipsius? & non potius creaturas secundum proprias suas rationes, quas accipiunt à Deo in genere causæ efficientis?

§. 6. Obiectiuum. Ioan. 1.

Dices, omnem effectum, vt in sua causa esse idem cum sua causa: vt patet ex Ioan. 1. 3. Quod factum est, in ipso vita erat: id est, cuncta creata, antequam crearentur, cum erant in potentia Dei, erant idem quod ipsa vita Dei. Contra: ergo vita Dei est factibilis per suam omnipotentiam: quia id quod factum est, erat factibile, quando erat in Deo antequam fieret: sed hoc per te erat vita Dei: ergo vita Dei erat factibilis: atqui hoc terminis implicatur: ergo aliud erat factibile, quod continetur in vita Dei. Locum Ioannis variè legunt, & exponunt varij. Pat. Maldonatus longè alius est à sensu in argumento insinuat. Ita enim legit. Et sine ipso factum est nihil, quod factum est. Id est, ita omnia per ipsum sunt facta, vt nisi per ipsum factum sit nihil, quod factum est. Deinde inchoat aliam periodum. In ipso vita erat: id est, in ipso habemus vitam spirituaalem. Quod probat non ineptè, & probauit noster Cardinalis Toletus, in Commentario. At Augustinus, Beda & plerique latini Patres, exponunt res prout in Deo, esse ipsam vitam Dei; quia effectus prout in causa, reduplicat virtutem ipsam causam: quæ in Deo est ipsa vita Dei. Itaque res, quæ specificatiue continetur in virtute causæ, est distincta ab ipsa causa; quia perinde est, ac virtutem in qua continetur, esse ipsam causam: vt homo cognitus, vt cognitus, est in intellectu; quia cognitus, reduplicat cognitionem: at homo cognitus specificatiue non continetur in intellectu. Egregiè id docuit August. tom. 6. tractat. 1. in Ioan. paulo ante finem. Pronuntia sic: quod factum est: hic subdistingue: & deinde infer, in illo vita est: Quid est hoc? Facta est terra: sed ipsa terra, quæ facta est, non est vita. Est autem in ipsa sapientia spiritualiter ratio quedam, qua terra facta est, hæc est vita. Ergo quod factum est, in illo vita est: Itaque specificatiue factum non est vita Dei: prout in Deo reduplicatur faciendi ratio, est vita Dei. Sermo igitur à me est de termino specificatiue factibili: non reduplicatiue, vt factibili.

Respondetur. Expositio P. Maldonati.

Tolet. August. Beda. Effectus prout in causa est causa.

S. August.

SECTIO I.

Quid sit creaturas esse possibles?

§. 2. Res possunt existere, & non existere.

Ab his ordiendum claritatis ergo. Ratio monstrat, Petrum, exempli gratia; quia est mortuus obnoxius, ita nunc existere, vt potuerit non existere: & quia ortu gaudet, eum fuisse possibilem, & eius parentes antequam illum genuere, habuisse potentiam illum gignendi. Item Deus nunc habet potentiam creandi vnum Angelum; quæ nec creat, nec creauit, nec creabit, & eiusmodi Angelum posse à Deo creari. Itaque Angelus est creatura possibilis. In quo duo reperio, & Angelum qui est possibilis, accipientem denominationem possibilis: & potentiam quæ illum potest; quæque illum denominat possibilem.

§. 3. Prima conclusio. Possibilitas formaliter est à potentia Dei. Confirmatur.

Dico primò. Denominatio possibilis sumitur formaliter ab omnipotentia Dei. Nam omnipotentia se ipsa est potens, & factiua creaturarum: ergo se ipsa eas denominat possibles & factibiles. Probo consequentiam; quia potens vt potens, alicuius est potens; & factiuum, alicuius factibilis est factiuum. Confirmatur, per eam rationem, qua ego sum factiuus, aliquid est factibile; tum quia per eam rationem per quam sum visiuus coloris, color est visibilis; quia videre in me est idem ac videri in colore, est enim ab eadem forma: ergo posse videre, & videri est idem pro formali: tum quia factiuum est ad aliud, vt ad terminum: ergo tribuit termino denominationem passiuam, vt omnes rationes formales eam tribuunt suis terminis: sed denominatio passiuæ factiui, & potentis, est possibile, & factibile, sicut passiuæ visiuus, est visibile: ergo. Tum tertiò; quia ab eadem actione causa dicitur agens, & terminus actus: ergo ab eadem actione in actu primo, causa est actiua, & terminus factibilis.

§. 4. Obiectiuum.

Dices, rem ab actione in actu dici actam in actu: ergo ab eadem actione in potentia dicitur agibilis, siue acta in potentia: sed actio tam actu, quam potentia est distincta ab omnipotentia: ergo factibile & possibile sumitur formaliter ab alio quam omnipotentia. Iam dixi, disput. 8. Physic. sect. 2. actio nem bifariam sumi in actu primo: & in actu primo logico, & physico: item & in actu secundo logico, & physico. In actu primo physico tam actio, quam eius terminus denominantur possibles, & factibiles à potentia, à qua fiunt; quia talis actus primus est entitas eiusdem potentie: quæ sicut est se ipsa factiua tam actionis quam termini, sic ea denominat factibilia. Et quidem in actu primo physico, se ipsa est factiua, & potens: cui actui responderet actus secundus: qui est actio ipsa, vt quo, & terminus, vt quod. At verò iste actus secundus physicus potest considerari, & vt existens actu distinctus ab actu primo physico: & vt abstractens ab existentia: in vtroque statu concipitur, vt distinctus ab actu primo physico, & vt actus secundus illius, vt in Physicis ostendi: ab actione in actu primo logico, siue existente in potentia logica, dicitur res factibilis,

Respondetur. Actio in actu primo logico, & physico.

Actio & terminus sunt possibles formaliter ab omnipotentia.

Actus primus logicus actio nis est absolute actus secundus physicus.

Dico

§. 7. Tertia conclusio. Essentia rerum sunt producibiles.

Dico tertio. Id quod denominatur, possibile, & factibile, est essentia, & existentia rerum creaturarum. Nam essentia creaturae verè sunt producibiles, & factibiles à Deo; item & illarum existentia: ergo in illas cadunt illae denominationes. Probo antecedens de essentiis (nam de existentia res est clara; quia productio ad illam terminatur:) nam in Petro existente nullus est conceptus, quin sit ens ab alio; ergo nullus est conceptus non productus à Deo; & consequenter non producibilis: consequentia est certa: quia ens ab alio, est ab illo per veram dependentiam in aliquo genere causae physicae; à Deo autem pendemus ut à fine, cuius gratia sumus, & ab efficiente. Antecedens probo; quia omnes conceptus existentes in Petro sunt vera entia realia; ens autem reale diuiditur in ens à se, & ens ab alio; sed in Petro nullus est conceptus entis à se; quia esset Deus: ergo omnis conceptus Petri, est entis ab alio. Quod nec in Philosophia, nec Fide tuto negari potest.

§. 8. Prima obiectio.

Obiectis primò, essentias rerum esse improducibiles, & immortales; existentias verò fluxas, atque caducas: ergo essentia non sunt factibiles. Antecedens est commune adagium: item essentia rebus conueniunt necessariò, non liberè: quidquid autem Deus ad extra producit, producit liberè: ergo non producit essentias. Respondetur, essentias in esse obiectiuo, & ut sunt in potentia, esse improducibiles, & immortales: quia necessariò sunt possibili- & obiectu omnipotentiae Dei. At quando existunt, produci, & in ordine ad existentiam esse producibiles. Ad probationem respondeo, adagium sic intelligi, ad alterum dico, essentias liberè conuenire rebus, quando existunt: quia liberè sunt à Deo: dicuntur autem necessariò conuenire; quia Deus volens producere hominem, non potest illi tribuere essentiam lapidis, quia non faceret hominem: sed lapidem. Nam homo & eius essentia sunt idem; ac proinde idem est facere hominem, & facere eius essentiam: at liberè fit tam homo, quam eius essentia. Confirmatur, existentia actualis fit à Deo, & liberè, secundum omnes conceptus quos habet à parte rei in ratione existentiae; at existentia actualis ut per te distincta ab essentia Petri habet propriam essentiam, illi necessariò conuenientem, & habentem sua praedicata essentialia: ergo haec necessitas conceptuum essentialium, non officit quin illa sint factibiles à Deo.

Respondetur.

Essentia eorum inuariabiles.

Confirmatur.

Essentia existentia fit.

§. 9. Secunda obiectio.

Obiectis secundò, essentias fieri à Deo secundum rationem existendi, non verò secundum conceptum essentiae. Contra, in mea sententia si sit existentia, fit essentia, quia sunt idem: in tua sic argumentor: per te in Petro existente sunt duo conceptus reales, distincti realiter, alter, qui est existentia, fit à Deo, & ratione illius dicitur essentia fieri: rogo, utrum alter conceptus, qui est essentia, fiat secundum se tam verè, ac propriè quàm fit existentia? An verò solum fiat existens, sicut paries per dealbationem non fit in suo esse: sed tantum fit albus? Si detur essentiam tam verè in se fieri, quàm fit existentia: habeo intentum, utrumque conceptum esse factibilem. Si autem dicatur, essentiam in se non fieri; sed tantum fieri existentem, sic argumentor: ergo absolute essentia Petri non fit: sed tam est ens reale & à se, quàm est Deus; probo consequentiam: quia rem fieri secundum aliquem conceptum ab illa distinctum potest componi cum negatione absoluta productionis, & factionis sui: ut patet in Verbo Dei, quod factum est à Deo, & ab eo pendet secundum quod est homo, aut factus est homo: quia id tantum significat, humanitatem, & deno-

minationem ab ea sumptam fieri à Deo: ergo similiter, licet essentia fiat existens, ipsa tamen in se non est facta. Hoc autem esse absurdum patet: tum quia Petrus non fieret à Deo, nec caelum esset à Deo factum, magis quàm Verbum diuinum est factum. Nam Petrus nihil est praeter suam essentiam. Existetia enim est extra essentiam, & extra Petrum. Item per te, nulla creatura est suum esse: ergo Petrus non fieret in se, magis quàm Verbum factum est; sed factus est existens, sicut Verbum factum est homo, quod est fieri aliquod praedicatum ab ipso distinctum, non tamen fieri rem ipsam. Ut ego facio animam, & corpus motum, non tamen facio animam, aut corpus. Hoc autem est contra primum Genesis, & Ioannis. In principio creauit Deus caelum & terram. Omnia per ipsum facta sunt; estque in Philosophia ridiculum.

Genes. 1. Ioan. 1.

§. 10. Tertia obiectio.

Obiectis tertio, eo ipso quod essentia fiat existens, ipsam fieri simpliciter. Contra: ergo non modò existentia: sed etiam essentia est factibilis; quod contendo. Deinde, productio existentiae, vel attingit essentiam eam producens; sic autem habeo intentum: vel attingit existentiam solam, & essentiam denominatiue; sic essentia non est producta, nec facta: sed tantum ut existens; sicut ego non facio corpus absolute: sed illud facio album: quia dealbatio tantum attingit albedinem; nec Deus fecit Verbum: sed illud fecit hominem: est enim eadem ratio. Igitur discrimen horum, & essentiae existentis est: quod ad essentiam terminatur aliqua productio, eam attingens, & producens propriè, sicut existentiam: at verò ad Verbum non terminatur factio hominis; nec factio ad corpus: sed ad humanitatem, & albedinem vnitas: alioquin monstratur aperte nullum esse discrimen: nec caelum à Deo factum magis quàm ab Angelo, à quo fit motum, sicut à Deo existens.

Respondetur.

§. 11. Quarta conclusio.

Haec res factibiles; quae sunt aptitudo seu non repugnantia ad essendum, non est mera negatio: sed conceptus aliquis positivus. Primò; quia repugnantia ad essendum est pura negatio: chymara enim est pura negatio; qua non possunt duo praedicata componi: ergo non repugnantia erit conceptus positivus; quia contradictoriè opponuntur repugnantia, & non repugnantia: ut rationale admiratiuum, & rationale non admiratiuum. Secundò; quia pura negatio illa non esset factibilis; Deus enim non denominat factibiles negationes: sed res ipsas: sicut in ipsa factione non dicitur facta negatio: sed res ipsa: ergo eadem est factibilis; quia id quod fit, fuit factibile, & potuit fieri. Tandem; quia essentia & existentia Petri sunt factibiles: quae tamen non sunt pura negatio.

Prima ratio.

Secunda ratio.

Tertia.

§. 12. Quinta conclusio.

Hae essentia & existentia non sunt priores ratione, quàm denominatio ab omnipotentia: nec haec est prior obiecto denominato. Secunda pars liquet: nulla enim forma tribuit subiecto denominationem, prius quàm intelligatur subiectum ipsum, eam accipiens. Prima pars probatur: Conceptus quidditatiuus hominis, verbi gratia; est ens per participationem, sive ab alio: sed in isto conceptu quidditatiuo connotatur necessariò omnipotentia, à qua fit possibilis; ergo. Minor patet; quia ens ab alio in quantum ab alio connotat illud à quo est, ut visio albi connotat album: alioquin non formatur conceptus de alio, nec de ente ab alio. Maior patet; quia homo in ratione hominis concipitur; ut distinctus à Deo, sicut ut distinctus ab equo; quia est conceptus proprius hominis, nulli praeter illum conueniens: sed discrimen à Deo est per ens ab alio, sicut à bruto per rationale: ergo.

Essentia non est ratione prior quàm possibilis.

SECTIO II.

Utrum res in potentia sit simpliciter ens?

§. 13. Obiectio.

Respondetur. Obiectum cognitionis est illa prius ratione.

ergo concipitur ens ab alio, sicut rationale. Immo licet nostro actu praecisiuo posset concipi homo sine connotatione ad omnipotentiam, non tamen actu comprehensiuo: quo videt Angelus essentiam hominis esse essentialiter dependentem à Deo.

Obiectis, obiectum, licet in ratione possibilis, aut cognoscibilis, non sit prius quàm potentia; at specificatiue esse illa prius. Color, exempli gratia, in ratione visibilis non est prior quàm potentia visiva: at in esse coloris est prior: ergo idem erit in ente factibili, comparato omnipotentiae Dei. Nego consequentiam; quia discrimen est praesto: obiectum potentiae intentionalis, est in suo esse in- dependens ab ea potentia, ut praecise est intentionalis: immo potentia est ab eo pendens. Color enim non pender à visu, ut illum terminat: hic autem pender à colore, à quo speciem sumit, estque propterea color prior visu: quia dependentia fundat prioritatem: at entitas quae est terminus potentiae physicae pender ab eadem potentia essentialiter, ac consequenter illam connotat in sua entitate: quia illa entitas pender à denominatione quam dat potentia, ut esse informatum est de essentia formae; à qua materia dicitur informabilis per extrinsecam denominationem; quam connotat materia in suo conceptu quidditatiuo: qui est esse receptiuum formae. Ita homo habet intrinsecam aptitudinem ad existendum ab alio: in qua connotatur potentia Dei: & haec habet potentiam producendi aliud, à qua terminus denominatur extrinsecè possibilis; à se autem dicitur intrinsecè aptus ad existendum: per quam intrinsecam aptitudinem terminat extrinsecam possibilitatem. Et quemadmodum à parte rei est essentialiter aptitudo ad existendum ab alio, licet non sit ipsa existentia, ita à parte rei non fundat prioritatem: sed simul denominatur possibilis: & ut talis concipitur si rectè concipitur.

§. 14. Secunda obiectio.

Circuli visui vitatur.

Confirmatio prima.

Secunda.

Obiectis secundò, committi circulum vitiosum: Rogatus enim quid sit omnipotentia? Respondes, quae potest facere omne quod potest ab ea fieri. Quod perinde est, ac posse facere, quae potest facere. Nam me posse aliquid facere, & aliquid posse à me fieri sunt idem formaliter. Item cum quaeritur quid sit Petrus esse possibilem? Respondetur, eum posse fieri: quod perinde est eum esse possibilem. Verum ille circulus non ita committitur. Nam responderetur idem per idem: sed vnum relatiuum explicatur per aliud: explicando discrimen, quo alterum respicit alterum. Ut materia explicatur per ordinem ad susceptionem formae: & forma per informationem, explicando quid sit informare, quid verò recipere. Ita explicatur quid sit habere virtutem faciendi, & quid habere intrinsecam aptitudinem illam terminandi, & accipiendi denominationem. Confirmatur primò, in actuali creatione & actione Dei, quae essentialiter est ordo ad Deum: cuius omnipotentia explicatur per ordinem ad actionem. Confirmatur secundò impugnatione aduersariorum, opinantium terminum omnipotentiae esse ens: nam ens ut sic, non est terminus; quia Deus non est terminus sui: ergo est ens ut distinctum à Deo: sed ut sic est ens ab alio: ergo ens aptum esse ab alio est terminus extrinsecè.

Hic non datur mutua dependentia; quia omnipotentia est independens à creaturis, etiam possibilibus.

Philosophia Petr. Hunt. de Mendoc.

§. 15. Habere potestiam & esse in potentia.

Aliud est rem habere potentiam ad existendum, aliud esse in potentia ad id: primum habent res, etiam dum existunt; quia exercetur earum potentia: quae non destruitur, sed perficitur per actum: à quo ad potentiam valet consequentia affirmatiue: Deus enim semper existit, & habet potentiam logicam existendi: nam physicam non habet; quia in nullius potentia continetur. Esse in potentia sumitur pro aptitudine ad existendum cum carentia existendi: ita res in actu non est in potentia; quia habent contradictoriam oppositionem esse in actu & in potentia. Quæstio igitur est; non de entitate à qua res sunt possibiles; illa enim est omnipotentia Dei: sed de obiecto quod possibile denominatur: siue quod est intrinsecè aptitudo hominis ut sit: quid sit conceptus ille? siue aliquid? aut nihil dum est in potentia?

§. 16. Conclusio.

Dico, ens in potentia, non esse simpliciter ens: sed simpliciter non ens; ens autem secundum quid, id est in potentia, siue posse esse. Haec conclusio peripetice traditur ab Aristotele 9. Metaph. cap. 3. iis verbis: Non entibus non attribuitur ipsum moueri: sed alias quaedam praedicationes, ut intelligibilia, & desiderabilia esse. Non entium enim, quaedam potentia sunt, non autem sunt, quoniam enedelecta, (id est actu) non sunt. Aristoteles ergo inter non entia constituit ea quae cum possint existere, non existunt; & ratio ob quam dicit ea esse non entia, & non esse, est, quia actu non sunt. Consentit B. Thomas, 1. part. quaest. 5. art. 1. S. Thom. ad 1. adductus, §. 3. 4. & 3. part. quaest. 10. art. 2. corp. Dupliciter inquit dicitur aliquid ens: uno modo simpliciter, quia scilicet est ens actu: alio modo secundum quid, quia est ens in potentia. Vbi reddit eandem rationem quam Aristoteles, inferens negationem entis simpliciter ex negatione existentiae: Ad stipulatur Thomas alter ibidem: Quae sunt in potentia, non sunt: & sicut excluduntur à numero entium, ita excluduntur à numero omnium. Quam doctrinam sequuti Aureol. in 1. dist. 4. 5. Okam. in 1. dist. 36. q. 1. & alij frequenter, S. Anselm. in Monolog. cap. 8. id docet aperte iis verbis: Hoc igitur modo non inconuenienter intelligi potest, si dicitur creatrix essentia vniuersa fecisse de nihilo, siue quod vniuersa per illa facta sunt de nihilo, id est, quae prius nihil erant, nunc sunt aliquid. Videatur eius capitis finis. Quae phrasid latè posset confirmari, ex litteris sacris, atque prophanis; sed sufficit Philosopho autoritas B. Thomae & Aristotelis & S. Anselmi.

§. 17. Prima obiectio.

Obiectis primò, ens dupliciter considerari, & pro ratione formali existendi, & pro subiecto quod per illam existit: ens igitur in potentia pro formali, est non ens; quia dicit carentiam existendi, quae est non ens: at subiectum illud esse ens pro materiali: eaque propter à B. Thom. & Aristotele negatum, ens in potentia esse ens simpliciter. Expositio indigna tantis Doctoribus: etenim ipsi ex negatione existentiae significata pro formali, inferunt negationem entis pro materiali: ut patet ex Aristotele: Non entium (asserente) quaedam potentia sunt: id est, possunt esse: & priuatio existentiae non potest esse; quia est non esse, ex eo modo quo potest esse, est quando ens est in potentia; ut est caecitas quando est caecus: item illa non entia sunt desiderabilia; quia ea experimus: at ea non experimus pro formali carentia existentiae. Item ex Beato Thoma: qui S. Thom. ipsum quod est actu, vocat secundum quid; quia est

in actu : & ens simpliciter, quia est in potentia. Etenim ij Doctores ex negatione existentia inferunt non ens, non in ipsa carentia : æquivaleret enim huic : *Carentia existentia est non ens, quia est carentia.* Quod est verum, est ridiculum : sed æquivaleret huic : *ens carens existentia est non ens simpliciter : quia caret actualitate.* Vnde Caietanus intulit, obiecta scientia simplicis intelligentia excludi à numero entium ; at obiecta illa sunt ipsa rerum possibilitium essentia ; quia illa scientia non terminatur ad negationes : immo ad has terminatur scientia visionis ; quia negatio pertinet ad effectus existentes ; quia supponit voluntatem efficacem Dei de non producendo obiecto : quam voluntatem sequitur scientia visionis. Adde, ineptissimam fore B.Thomæ, & Aristotelis sententiam, & phrasim eo in sensu : nam ineptè diceretur Deus esse non ens simpliciter, & ens secundum quid ; quia est inculpatus : quia *inculpatus* pro formali dicit carentiam actus mali : Aut quis dixit, hominem non nigrum non esse simpliciter ens : quia *non niger* dicit pro formali carentiam nigredinis ? ratio est, quia à negatione entis ex parte prædicati, significati pro formali, assereretur negatio entis simpliciter in subiecto materiali : ergo si illa ratio Aristotelis, & Beati Thomæ est philosophica, ideo est, quia ex negatione existentia rectè negatur ens de essentia : quæ per te est illius subiectum. S. Anselmus non patitur eam expositionem ; quia negatio non est facta, cum Deus omnia fecit.

Caietan.

§. 18. *Secunda obiectio.*

Reijcitur.

S.Thom. Aristot.

Ridicula expositio.

Ens secundum quid opponitur chymæra.

§. 19. *Tertia obiectio.*

Respondetur.

Obiiciunt secundò, hanc vocem, *ens simpliciter* : vsurpari pro ente in potentia : vt opponitur chymæra : *ens enim nominaliter sumptum significat res abstractas ab existentia, participialiter autem significat eadem existentes, siue entes actu.* Eas duas significationes iam posui disput. 2. sect. 2. At verò B.Thomas & Aristoteles ex negatione entis participialiter inferunt, ens nominaliter non esse simpliciter ens : sed ens secundum quid, & non ens simpliciter. Etenim ex negatione entis in actu inferunt tale ens non esse simpliciter ens : aut ergo inferunt de omni ente simpliciter, etiam nominaliter ; sic autem habeo intentum : aut inferunt negationem entis simpliciter, & participialiter tantum : hoc autem est ridiculum ; quia redderet hunc sensum : *ens non existens non est ens existens, quia non est existens* : igitur, quia non est ens in actu, inferunt negationem entis simpliciter. Adde vt ens distinguatur simpliciter à chymæra, non esse opus vt sit ens simpliciter : sed sufficit esse secundum quid & in potentia. Sic Aristoteles, §. 16. adductus distinguit inter non entia ; quia alterum potest, alterum verò non potest existere. Nam chymæra est impotentia ad existendum, siue repugnantia vt sitat ens possibile est potentia, & aptitudo intrinseca vt sit : potentia autem & impotentia, repugnantia & aptitudo ad esse opponuntur : ergo ad absolutam oppositionem cum chymæra non requiritur ens simpliciter : sed in potentia.

Obiiciunt tertio potuisse *hominem absolute* imponi ad significandum hominem, tam actualem, quam possibilem : sicut & ad viuum & mortuum. Bene : etiam hæc vox, *Deus absolute, & simpliciter*, potuit imponi ad significanda Idola, si præcisè attenditur potentia pro libito imponendi voces. Multa argumenta infringentur reuocatione controuersiarum ad nomen impositiones. Nam & Deus potuit significari, hac voce, *idolum* : & Iupiter hac voce, *Trimas* : at sumpta voce *absolute*, vt capitur à Philosophis, vt opponitur voci, *secundum quid* : non potuit homo pictus dici, *homo simpliciter* ; nec homo possibilis, *absolute homo* ; quia pictus, & possibilis sunt *addita* (vt aiunt) *diminuentia* ; quæ significant idem quod *secundum quid*, & opponitur contradictoriè significationi huius vocis *simpliciter*. Ne tamen significationem manifestè probabo dico intra significationem huius vocis, & similibus *ens in actu, ens in potentia* esse valde analogum ; & ens in actu ita differre in conceptu significatione ab ente in potentia, vt solum ens in actu iure sit ens, & alterum non ens, & ab vtroque non posse abstrahi vnum conceptum entis proprii, magis quam ab homine picto & viuo ; & quemadmodum hominem absolute intelligimus principium discurrendi : & quia pictus homo caret hoc principio verè, ideo non est nisi secundum quid homo : ita existentia exercita sit ratio entis absolute : & quia ens in potentia caret ea existentia exercita, ideo est ens secundum quid.

ter ; nec homo possibilis, *absolute homo* ; quia pictus, & possibilis sunt *addita* (vt aiunt) *diminuentia* ; quæ significant idem quod *secundum quid*, & opponitur contradictoriè significationi huius vocis *simpliciter*. Ne tamen significationem manifestè probabo dico intra significationem huius vocis, & similibus *ens in actu, ens in potentia* esse valde analogum ; & ens in actu ita differre in conceptu significatione ab ente in potentia, vt solum ens in actu iure sit ens, & alterum non ens, & ab vtroque non posse abstrahi vnum conceptum entis proprii, magis quam ab homine picto & viuo ; & quemadmodum hominem absolute intelligimus principium discurrendi : & quia pictus homo caret hoc principio verè, ideo non est nisi secundum quid homo : ita existentia exercita sit ratio entis absolute : & quia ens in potentia caret ea existentia exercita, ideo est ens secundum quid.

Probatum primò. Existentia in potentia retinet conceptum existentia possibilis : ac retinet conceptus quidditatiuos, quibus in suo esse constituitur, & distinguitur tum ab essentiis aliarum rerum, tum ab aliis existentibus : vt existentia Angeli ab existentia equi : sed existentia in potentia non est simpliciter existentia, sed tantum secundum quid : nec ex illa & existentia exercita abstrahi potest conceptus existentia simpliciter : ergo rem esse possibilem non facit illam simpliciter talem : ergo eodem modo essentia in potentia, ens, homo, Petrus, non sunt simpliciter essentia, ens, homo, & Petrus : sed tantum secundum quid. Hæc secunda consequentia ex prima est manifesta ; cum sit in omnibus eadem ratio. Prima autem est certa ex vtraque præmissa. Minor propositio est tum de fide : qua certum est nullam rem præter Deum existere ab æterno, aut habere existentiam simpliciter, aut simpliciter esse : à cuius probatione abstinco ; quia inter Catholicos nulla est ea de re questio : tum ex Philosophia ; quia si ego ab æterno habeo essentiam existentem simpliciter, & eam necessariò sum habiturus per æternitatem : quid mihi deest, vt absolute sim, & sim æternus, & immortalis ? est ergo certum, existentiam in potentia esse existentiam secundum quid, & non absolute : nec illi conuenire prædicatum existentia, commune existentia actuali. Maior propositio est ex terminis nota : quia quando ego modò concipio possibilem existentiam alius mundi, formo conceptum de existentia sicut formo conceptum de illius mundi essentia.

Dicunt, existentiam esse ita actualem, vt non sit in potentia ; quia de eius quidditatiuo conceptu est, esse & facere rem existentem : non secus ac de essentia hominis esse rationale : & quemadmodum repugnat apprehendi hominem ; quin apprehendatur rationale ; ita repugnat apprehendi existentiam, quin apprehendatur vt exercita. Quod aiunt ab omnibus admitti, vt certum secundum Fidem, & Philosophiam. Nam in homine existente sunt duo conceptus, alter quidditatiuus, de cuius conceptu nec est existere, nec non existere : qui tantum habet potentiam logicam, seu non repugnantiam ad existendum, qualem habet Deus. Alioquin procederetur in infinitum, nisi sistatur in vno conceptu creato, cuius essentia sit existere.

Hoc quod isti aiunt in sua Fide esse certum, ego arbitror in Fide Catholica absurdum, & in Philosophia inane. Secundum probo euidenti ratione.

Ens in actu & in potentia sunt analog.

§. 20. *Primum argumentum. Existentia in potentia est secundum quid existentia.*

§. 21. *Obiectio.*

§. 22. *Respondetur.*

Existentia concipi potest in potentia tantum.

§. 23. *Ante exordium mundi sola fuit existentia Dei.*

§. 24. *Obiectio.*

Respondetur.

Deus nunc habet potentiam producendi Gabrielem (quem pono nunquam productum, nec producendum) ergo habet potentiam producendi existentiam Gabrielis. De antecedenti nec in Fide, nec in Philosophia dubium : consequentia patet : quia Gabriel produci potest existens propria sua existentia : sicut nunc Michaël est productus, existens sua propria : ergo Deus habet virtutem producendi eam existentiam : nam quando res producit, producit eius existentia (si eam habet propriam, vt eam habet Gabriel) vel saltem produci potest (vt nunc ab aliis quætionibus abstinco) sed illa existentia Gabrielis non est producta, nec existens vlla temporis differentia : ergo existentia Gabrielis est in potentia tantum, & non in actu. Hanc arbitror apertam demonstrationem. Rogo enim, vtrum aliquando sit existens & exercita existentia Gabrielis nunquam existens : an verò ea existentia non sit exercita ? si datur secundum, habeo intentum : ergo illa existentia est in potentia tantum, & non modò habet potentiam logicam : sed physicam carentiam exercitij, & sui : ergo non est de eius essentia existere : quia si esset, tam necessariò esset quam Deus. Nunc enim est eius essentia, sicut est essentia hominis, si autem est existens, & exercita ; ergo existit Gabrielis existentia, Gabriele nunquam existente. Item si existit : ergo necessariò existit ; quia quod per essentiam conuenit rei, necessariò illi conuenit : ergo sicut Deus non potest auferre ab homine rationale ; quia est de eius conceptu, ita nec exercitium actuale ab existentia ; quia per te est de eius conceptu. Quod est in Fide Catholica absurdum : quia Deus liberè producit omnes creaturas : nec est conceptus vllus existens ; quin pendeat à libera voluntate Dei in fieri, & conseruari : & de facto nihil præter Deum extitisse, aut fuisse ab æterno, est Fide sanctum.

Vnde argumentor : ante creationem mundi nulla fuit existentia : & ante mundi natalitia Deus potuit facere vt esset exercita rerum existentia : ergo existentia rerum fuerunt aliquando possibile, & non existentes actu : & illæ existentia de illo statu translatae sunt per liberam productionem Dei ad statum exercitij actualis : item existentia potuerunt liberè à Deo non esse : ergo existentia hæc indiuidua, & singulares, secundum vltimas differentias, & indiuiduas sunt possibile, & possunt desinere esse, sicut essentia Petri : & in esse possibili non sunt existentia simpliciter, sed secundum quid ; ergo res in potentia non est simpliciter ens : sed non ens simpliciter. Nec potest dici existentias ab æterno esse exercitas independentes à voluntate Dei : tum quia omne ens distinctum à Deo, & existens, capit in tempore existere : tum quia Petrus esset ab æterno : quia eius essentia ab æterno est in esse essentia ; item eius existentia ab æterno esset & essentia & existentia productionis. Itaque productio noua est ad faciendam existentiam nouam.

Dices, conceptum existentia esse existere tali temporis differentia : sublato autem exercitio pro ea differentia, non manere conceptum quidditatiuum & essencialem existentia. Contra, existentia Gabrielis non est exercita vllò temporis instanti : & potuit exerceri : quia pro aliquo instanti potuit creari Gabriel : & tamen est conceptus quidditatiuus illius existentia, sicut & Gabrielis ipsius : ergo. Probatum minor ; tum quia potuit Deus facere illam existentiam : ergo illa est factibilis, vt patet ex sectione 1. quia factitium, aliquid factibilis Philosophia Petr. Huri. de Mendozæ.

est factitium : rogo quid sit id, in quod cadit hæc denominatio : Certè existentia ipsa : at non vt exercita : ergo vt exercibilis : ergo ille terminus possibilis ita denominatur secundum tuum conceptum abstractum ab existentia exercita : ergo manet conceptus existentia, & non exercita actu, sed potentia : tum quia antequam Deus decerneret non producere existentiam Gabrielis, & liberè se determinaret ad negandam illi existentiam, vel illam donandam Michaëli ; cognouit clarè & distinctè existentiam vnus, & carentiam existentia alterius : sed non cognouit pro illo priori existentias vt exercitas, vel negatas, quia hoc pender ab actu libero ; illud autem illi præiuit : ergo cognouit existentias abstractas ab exercitio actuali ; & modo cognoscit esse possibilem existentiam Gabrielis, & carere actuali exercitio. Minor est sine dubio, maior patet, quia omnis actio ad extra secundum vltimum conceptum est libera Deo, ergo illam cognoscit secundum vltimam differentiam, sed secundum illam est essentialiter productua huius existentia : ergo illam cognoscit. Item ipsam existentiam amat liberè, & vult illam, & vt per illam existat Michaël, aut vult vt non existat Gabriel : ergo eas videt secundum vltimas differentias : & vult vni dare exercitium ; quod negat alteri : ergo illas videt abstractas ab exercitio actuali : & ad illud indifferentes, vt essentias ipsas. Et quamuis supposito decreto Dei de producenda existentia, hæc non possit non produci : at manente integro conceptu Dei de hac existentia, per quem conceptum dirigitur ad eam liberè, & in singulari producendam ; manente (inquam) eo conceptu, potuit non esse actus liber Dei, & existentia ipsa non exerceri ; vt multas existentias non producit Deus ; quas tamen in particulari videt esse possibile. De quibus abstractis ab exercitio nos loquimur : immo cognoscimus illas esse possibile, & actu carere exercitio actualitatis.

Inquis, apprehendi quidem à Deo esse possibilem existentiam Gabrielis : at illi apprehensioni non respondere Gabrielis existentiam simpliciter ; quia hæc nunquam est nisi exercita ; respondere tamen aptitudinem quamdam, per quam Gabriel possit existere ; quæ aptitudo non est ipsa existentia ; sed existentia possibilis dicitur ; quia est aptitudo existentia. Bene ; idem ego dico de Petri essentia ; eam non apprehendi simpliciter vt essentiam Petri, nisi vt exercetur : sed apprehendi aptitudinem vt sit essentia Petri ; nec essentias in esse possibili alio modo intelligimus. Quod si sub nomine *essentia* intelligis totum conceptum inuariatum quidditatiuè manentem ; & per conceptum existentia possibilis, illam aptitudinem ; vturpas terminos paradoxè ; & quod tu dixeris de tua existentia, dicam ego de mea essentia, de quo sectio. 4. Ster ergo hoc argumento euinci, essentiam Petri in potentia non esse ens simpliciter magis aut aliter quam eius existentia in potentia, siue quam aptitudo, vt exerceatur.

Secundò probo conclusionem eandem : repugnat assensum simpliciter & dissensum simpliciter conuenire simpliciter eidem intellectui circa idem obiectum simul : sed illi conueniunt secundum essentias in potentia existentes : ergo assensus & dissensus existentes in potentia non sunt simpliciter assensus & dissensus. Minor est certa : quia in potentia intellectus continetur nunc virtualiter assensus & dissensus : & nunc sunt absolute possibile. Maior etiam est certa, & probata Philosophia Petr. Huri. de Mendozæ.

§. 25. *Alia obiectio.*

Respondetur.

§. 26. *Secundum argumentum.*

disput. 10. de anima: quia nullus potest sibi persuadere rem simul esse & non esse.

§. 27. *Obiectio.* Dices assensum & dissensum in oppositione pendere ab existentia; qua carent dum sunt in potentia: opponi enim sonat actum: ut eadem existentia requiritur ad operandum. *Respondetur.* Contra: existentia non est ratio formalis (in tua sententia illam distinguere ab essentia; secus autem in mea) ob quam actus opponuntur: tota enim oppositio consistit formaliter in affirmatione & negatione; existentia autem non est affirmatio, nec negatio: ergo antequam habeant existentiam, habent totam essentiam oppositionis, & oppositionem: sed oppositio in potentia est per se simpliciter oppositio; ergo illi actus ut in potentia opponuntur: vel non sunt simpliciter actus.

Oppositio actus non est secundum essentiam.

§. 28. *Præoccupatio.* Video rem aliquam posse esse conditionem sine qua non sequitur effectus: ut sine applicatione non est calefactio; at id est, quia per defectum illius conditionis abest simpliciter aliquid pertinens ad essentiam effectus; ut ex defectu applicationis deest calefactio: at si absolute est essentia adæquata effectus sine aliqua alia re, defectus talis rei non impedit resultare effectum illum: verbi gratia, si sine existentia physica mei parentis, est absolute mea essentia, me constituit hominem sine tali existentia patris: quia ego & mea essentia idem sumus: sed ante existentiam datur simpliciter assensus, & dissensus, & eorum unio; quia per te essentia illarum rerum in potentia, est simpliciter assensus; ergo ante existentiam datur talis oppositio absolute.

§. 29. *Confirmatur.* Quod pater: quia adueniente existentia non aduenit aliquid spectans ad essentiam oppositionis simpliciter: nec hæc essentia in suo esse quidditatiuo mutatur; nec fit de nouo ens, aut oppositio simpliciter: ergo antea erat tota oppositio. Idem dixerim de actione, & unione: ab æterno enim erant vnite partes: quia illæ ab æterno sunt simpliciter partes: & earum unio ab æterno est simpliciter vnio, cuius essentia est vnire, sicut essentia hominis esse animal: ergo partes ab æterno sunt vnite simpliciter; quia ab æterno est vnire simpliciter: quia vnio est vnire, & ab æterno est vnio simpliciter. Ergo hæc prædicata non sunt simpliciter ab æterno: quia essentia non sunt simpliciter essentia, nec entia dum sunt in potentia, sed entia secundum quid. Quia assensus & dissensus, nec actio, nec vnio in potentia, non sunt assensus, & vnio, nisi secundum quid: id est, possunt esse: ergo similiter homo in potentia non est simpliciter homo, sed secundum quid. Quod contendo.

§. 30. *Tertium argumentum. Prædicata in potentia sunt secundum quid.* Tertio à priori: quia prædicata, quæ rei conueniunt in potentia, non conueniunt simpliciter, sed secundum quid: sed essentia hominis, antequam existat, conuenit homini in potentia tantum; ergo illi conuenit secundum quid, & non absolute. Maior patet, tum quia esse in potentia, tantum est posse esse: esse enim actu est esse; esse autem in potentia est posse esse; posse autem esse non est esse: sicut posse dormire non est dormire, nec posse vigilare est vigilare; alioquin simul dormiremus & vigilaremus, quia ea possumus simul. Minor autem patet: quia homo in potentia nullum habet esse actuale; sed tantum possibile, siue aprum existere.

§. 31. *Obiectio.* Dices, in homine considerari id quod materialiter & ex parte subiecti concipitur esse in potentia; & id ad quod dicitur esse in potentia, quod significatur de formali. Illud primum est absolute;

quia est essentia hominis; at verò hoc secundum non est absolute, sed in potentia: hoc enim est existentia, cuius carentiam habent essentia ab æterno. Arbitror ab his authoribus aut aliquid absolute dictum, aut esse dissidium de solo nomine. Sumo subiectum illud, ut distinguitur à formali ratione existendi: rogo vtrum illud subiectum & essentia sit in suo quidditatiuo conceptu in potentia simpliciter? An verò actu simpliciter? Ita ut vna tantum res nempe existentia, sit in potentia? Altera verò nempe essentia, in suo conceptu non sit in potentia? An autem tam essentia quam existentia sit in potentia simpliciter, & neutra actu? Si datur hoc secundum, habeo intentum: nempe essentiam possibilem tam secundum quid esse essentiam, quam existentiam: & neutram esse simpliciter essentiam, aut existentiam hominis. Si detur secundum: ergo essentia in suo conceptu tam est actu, quam modò Petrus niger, in Petreitate est actu, quamuis in ratione albi sit in potentia; quia solam albedinem habet in potentia; quia consequentia; quia per te è duobus conceptibus realiter distinctis, alter solus est in potentia; quia illius datur actualis priuatio; alter verò non est in potentia, quia illius non datur actualis priuatio: est autem in potentia secundum quid, & reduplicatiuè, dum reduplicat potentiam habendi conceptum alium, quo tunc caret.

§. 32. *Absurditas consequentis.* Hoc autem est absurdum: tum ex §. 6. vbi probaui essentias fore improductas, & entia à se: tum quia essentia compararetur existentia, ut subiectum albedini: quod in suo esse quidditatiuo non est ens per albedinem, nec per illam mutatur, nec constituitur in actu simpliciter: sed in actu albi & secundum quid. Et quidem hac pingui Minerua à nonnullis considerantur essentia tamquam verum subiectum physicum existentia, & priuationis existentia: manens cum vtraque, sicut aer cum luce, & tenebris. In quo mihi miri videntur: si enim intelligunt essentiam manere, ut subiectum priuationis, & manere actu in suo esse; quid illi deficit, ut existat? Dicunt sine existentia nullum esse actum. Bene: ergo illa essentia, ut caret existentia, non modò est in potentia ad actum existendi, verum quidditatiuè non est actu: sed quidditatiuè est in potentia, quod contendo: ergo est in potentia non modò ut sit absolute existens: sed ut sit absolute essentia: consequentia patet; quia esse essentiam in potentia, est non esse: sed posse esse absolute essentiam.

§. 33. *Durand.* Quod si in ratione essentia absolute est actu: ergo alius actus, & perfectior est distinctus ab existentia. Absolute est verum, sine existentia nihil esse nisi in potentia; quia existentia est ratio extrahendi res in actum, & extra causas, in quibus nihil sunt actu, & formaliter: sed virtualiter, & in potentia. At in opposita sententia, essentia sunt tam actu in se, quam dum existunt; quia non sunt in potentia, nisi ad aliquid ab ipsis distinctum, ut cæcus ad visum. Quod obseruat Durand. in 1. distinct. 8. quæst. 2. Item non posset hominem annihilari; quia non posset amittere, nisi existentiam, quæ ab ipso distinguitur: maneret autem essentia, ut homo ablato visu. Immo ex communi phrasi colligitur perire absolute essentias; quia homo dicitur annihilari posse.

Responsio.

§. 32. Absurditas consequentis.

Aliquorum mala meditatio.

§. 33. Durand.

SECTIO III.

In creatura existente, omnia prædicata realia sunt ens simpliciter ex non ente simpliciter.

§. 34. *Essentia & existentia mutantur.* S. Thom.

EX prima & secunda sectione, euidenter inferitur, in creatura existente, tam essentiam, quam existentiam transmutari quidditatiuè ex non ente simpliciter in ens simpliciter. Quod docuit beatus Thomas, 1. part. quæst. 5. art. 1. ad 1. iis verbis: *Nam, cum ens dicat, aliquid proprie esse in actu: actus autem proprie ordinem habeat ad potentiam, secundum hoc aliquid dicitur ens, secundum quod primo discernitur ab eo quod est in potentia tantum. Hoc autem est esse substantiale rei vniuscuiusque. Vnde per suum esse substantiale dicitur vnumquodque ens simpliciter.* Vbi beatus Doctor duo ait: alterum, ens proprie esse quod est in actu, & ut distinguitur ab ente in potentia: alterum, omne ens simpliciter constitui in esse talis per suam substantiam, id est, essentiam. Cum ergo B. Thomas dicat, omne ens simpliciter esse actuale: potentiale autem esse ens secundum quid: & in homine existente, non modo existentia sit actualis: sed etiam ipsa essentia: vtraque ex non ente simpliciter transmutata est in suo conceptu ad ens simpliciter. Et quidem in mea sententia non distinguente essentiam ab existentia res est clara: quia existentia est idem cum essentia: sed existentia transmutatur ex non ente simpliciter ad ens simpliciter: ergo & essentia. In opposita sententia idem probandum est.

§. 35. *Primum argumentum.*

Primo, à §. 7. vbi probaui non solum existentiam, sed etiam essentiam esse obiectum factibile ab omnipotenti Deo: alioquin homo, & cælum non fierent à Deo quod ibi probaui: ergo essentia Petri in suo conceptu quidditatiuo mutatur ex non esse ad esse: quia id quod de nouo producit, accipit de nouo id quo antea carebat in ea ratione secundum quam quod producit, & ea ratio ex potentia educitur in actum: sed Petrus secundum conceptum essentia producit, & educitur ex causis in actum: ergo Petrus secundum conceptum essentia transmutatur, & eam accipit de nouo. Non aliter ac transmutatur secundum existentiam, eam accipiens de nouo.

§. 36. *Secunda ratio.*

Confirmatur.

Secundo probatur ex dictis à §. 16. vbi ostendi, res antequam existant, simpliciter esse non ens; at quando existunt, sunt simpliciter ens: sed ex non ente in suo conceptu ad ens in suo conceptu est transmutatio quidditatiua: sicut ex non existentia: ergo. Confirmatur ex dictis à §. 20. vbi ostendi, existentiam in potentia nihil esse, & in actu esse existentiam absolute; & ex non existentia eam transmutari ad existentiam; quia abiicit carentiam sui: vbi ostendi existentiam in potentia esse non essentiam: ergo quando fit in actu, non modo abiicit carentiam existentia: sed abiicit carentiam essentia. Item à §. 26. probaui odium, & amorem, & eorum unionem non esse amorem, odium, & unionem nisi ponantur in actu: nec illis conuenire prædicata repugnantia, amans, aut vnies: & tamen per solam existentiam non accipiunt prædicatum vllum essentiale: ergo, opus est, ut accipiant essentias absolute amoris, & unionis. In quo est quæstio de re, non curo, vtrum fiant ens simpliciter: an non? Animus ergo est, probare tantam esse transmutationem in essentia existentibus, quanta est in ipsa existentia, ut exerceat suum munus. Item amorem productum, & unionem habere de nouo absolute. *Philosophia Petr. Hui. de Mendoza.*

tam oppositionem cum odio; qua carebat, dum erat in potentia: hæc autem oppositio, & conceptus vnies non consistit per te in existentia: sed in essentia: ergo amor & vnio de nouo accipiunt essentias absolute: & ad vnies, & se opponendum transmutantur in ipsis rationibus vnies, & se opponendi: non aliter ac transmutantur in existentia ad existendum.

Depulsis igitur quæstionibus de voce: amor & vnio, antequam fiant, habent duas priuationes, alteram existendi, alteram vnies, vel denominandi amans, & se opponendi odio: istæ duæ rationes sunt in potentia obiectiua logica: hæc reducuntur in actum, cum producuntur amor, & vnio: & sunt ibi duo entia realia, per quæ depulsa sunt duæ priuationes actuales ipsarum. Totam hanc doctrinam, per se claram, ante oculos propono: ad probandum essentiam actualem, & actualem existentiam, nec re, nec ratione distingui.

§. 37. *Explicatio.*

SECTIO IV.

Vtrum essentia & existentia distinguantur in rebus creatis?

IN increatis non est dubium, ac probandum disput. 20. & in 1. p. q. 2.

SVBSECTIO I.

Pars negatiua monstratur à priori.

Multum pro vtraque parte certatur à multis. Durand. in 1. d. 8. quæst. 2. Nominales vnies vnies ibidem, Aureolus, Alexander, Henricus, Goffredus, Gerardus, Scorius eiusque discipuli, Antonius Andreas, Lycherus, Alexander Aquilinus, Heruæus, Palatius, & alij apud Pat. Suarez 2. Metaph. disput. 3. 1. sect. 2. num. 12. ipse tota ea disput. P. Vazquez tom. 2. 1. part. d. 179. num. 6. Valentia, tom. 1. d. 1. quæst. 3. p. 4. Pererius 6. Physic. cap. 4. Rubius 1. Physic. tractat. 1. de materia prima q. 4. num. 6. cum innumeris aliis censent essentiam actualem non distinguere realiter à sua existentia. Quam doctrinam colligo ex B. Thoma adducto, §. 34. cuius argumento, & verbis hanc sententiam probo à priori.

§. 38. *Essentia & existentia nō distinguuntur.*

Durand. Nominat. Aureol. Alexand. Henric. Goffred. Gerard. Scot. Ant. And. Lychet. Alex. Aquil. Heruæus. P. Suarez. P. Vazquez. P. Valent. P. Perer. P. Rubius. S. Thom.

Omnis ratio, per quam aliquid est ens simpliciter, est ratio per quam existit: sed essentia Petri existentis est ratio, per quam ipsa & Petrus sunt ens simpliciter: ergo essentia Petri existentis est ratio, per quam ipsa, & Petrus existunt. Consequentia est in *Dary*. Maior propositio ponitur à B. Thoma, 1. part. q. 5. art. 1. ad 1. his verbis: *secundum hoc simpliciter aliquid dicitur ens secundum quod primo discernitur ab eo quod est in potentia tantum: ergo ex B. Thoma ratio essendi ens simpliciter, est ratio qua distinguitur ab ente in potentia; quod est existendi ratio. Minor est eiusdem B. Thomæ, ibidem iis verbis: Hoc autem est esse substantiale rei vniuscuiusque. Vnde per suum esse substantiale dicitur vnumquodque ens simpliciter: quæ est mea consequentia. Itaque ex B. Thoma, & veritate, ens simpliciter, & in actu opposito enti in potentia, sunt formalissimè idem: item omne ens per suam substantiam est ens simpliciter; ergo per illam est in actu opposito potentialitati.*

De minore propositione non dubium: nam vel sunt duo entia distincta, essentia & existentia: vel vnum tantum; si secundum; ergo essentia

§. 40. *Probatio minoris.*

& existentia non distinguuntur; sed sunt vnum ens, per quod Petrus simpliciter est homo & existens: si autem sunt duo entia; ergo vnumquodque habet propriam suam entitatem, per quam in suo esse constituuntur intrinsece in ratione entis: quia per vnam entitatem solam non constituuntur duo entia realiter distincta: nec opus est nisi apprehensione terminorum ad eam minorem propositionem. Maior demonstrata est tota sect. 2. eam recognosce, ne actum agatur.

§. 41. *Obiectio. Respondetur.*

Secunda obiectio. Respondetur.

Aristor.

§. 42. *Tertia obiectio. Respondetur.*

§. 43. *Responsio Thomista.*

Consuetud.

Dices primò à B. Thom. vocari entia, quæ sunt in potentia. Verum ea vocat ens secundum quid: vt patet ex sect. 2. & hoc primo argumento: vbi etiam ait; nihil dici propriè ens, nisi vt discernitur ab eo quod est in potentia tantum. Obiectis secundò, animam esse viucentem propriè, quamuis actu non habeat actum vitalem. Respondet, animam existentem viuere substantialiter: quia teste Aristotele in *substantiis ipsum viuere est esse*: itaque ad illam vitam substantialem non est in potentia, sed in actu: vita autem accidentali & in actu secundo, non viuunt dum caret actu; sed viuunt secundum quid & in potentia. Aut quis vnquam dixit hominem dum dormit, simpliciter ratiocinari; quia potest ratiocinari.

Obiectis tertio, ens in potentia esse simpliciter ens. Iam dixi sect. 2. id esse falsum. Verum, vt fugiatur questio de nomine, recognosce à §. 20. vbi ostendi conceptum existentie vltra possibilitatem egere exercitio actuali, vt sit absolutè existentia; cui vt exercita nullum prædicatum vniuocum conuenit cum existentia in potentia tantum. Item vt amor & odium dicantur amor, & odium, & constituere amantem & odientem; & eos actus opponi, & esse vnitos: requiri transmutationem. Vnde argumentor: vnio se ipsa seclusa existentia distincta à se, est ratio vnendi simpliciter & denominat vnium: quia existentia distincta ab vnione, non pertinet ad essentiam vnionis nec vniti: item amor & odium se ipsis opponuntur: hoc habent de nouo: ergo habent de nouo essentias & oppositionem: ergo hæc vt distincta ab aliis existentis, sunt entia essentialiter transmutata ex potentialitate sui ad actualitatem sui distinctam ab actualitate existentie: nec est sicut album; quod tale dicitur ab albedine: à qua subiectum non habet denominationem in sua quidditate intrinseca, sed extra illam; nec albedo constituit subiectum in suo esse; sed accidentariè perficit. Amor autem quidditatiuè transmutatur, sicut existentia ipsa. Denique ex tribus primis sectionibus illa maior propositio est tam euidentis, vt illam arbitrer per se notam.

Respondet Thomista quidam, eo argumento probari omne ens actuale se ipso esse ens, & extra causas & nihil: non tamen existens: quia existentia non constituit rem formaliter extra causas, & in actu simpliciter: sed est accidens securum ad rem iam constitutam extra causas. Vidit hic non posse defendi veterem suorum opinionem in illorum sensu: ac confugit ad nouam significationem existentie, ne videretur suos deserere. Verum existentia ab omnibus sumitur pro actualitate rem constituyente in actu simpliciter, & extra causas: & quidem argumenta aduersariorum de hac sic accepta habent vim: de illo alio accidente non est controuersia, nec monstrabitur vestigium, quo sit necessarium. Existentiam in ea significatione sumit B. Thomas 1. part. quest. 3. art. 4. corp. & ad secundum ait esse esse actum essendi. & quest. 4. art. 1. ad 3. ait esse esse perfectissimum actum; nec rem

habere actualitatem nisi dum est; concludit. *Vnde ipsum esse est actualitas omnium rerum*, & quidem de hac actualitate, vt distinguitur ab essentia potentiali est controuersia. Equis autem non censuit esse synonyma *existo, & sum*: vt exposit Calepinus, *existo, appareo, emineo, prodeco, exorior*. Tullius de diuinatione, *Existit hoc tempore questio*, & Epistola 15. *Erit qui intercedat; deinde alius existat, qui impediatur*: ergo sunt synonyma. Item pone essentias extra causas: per te non sunt formaliter extra illas per istud accidens: ergo nec existunt: patet, quia existere formaliter est extra causas esse. Quod si ad hoc non exigis conceptum distinctum ab essentis, nulla mihi tecum est questio: accidentia enim mille sequuntur rem extra causas entem.

Itaque nomine *existentia* omnes adhuc intellexerunt rationem formalem, ob quam res est extra causas; & per quam terminat productionem: & per quam res est absolutè. Quod primum patet ex S. August. tom. 5. lib. 12. de Ciuitate Dei, cap. 10. his verbis: *Sicut ab eo quod est sapere, vocatur sapientia: sic ab eo quod est esse, vocatur essentia*. Itaque ex Augustino ab esse dicitur essentia: sed essentia rei non potest esse illius accidens: ergo ab esse non est formaliter accidens: sed esse est existere: ergo ab existere non est formaliter accidens. Sumit ergo S. August. *existentiam & essentiam* synonymè: esse enim apud omnes est existere: vt ex Calepino, assentente in verbo, *existo, appareo, prodeco, exorior*; *Hispandè, est arser, apareur*. hæc ille. Tullius vitur synonymè iisdem vocibus. Laurentius Valla lib. 5. elegans. ait *existere* significare idem quod *sto, exsto, & superisum*: ergo existentia est ratio ob quam res est extra causas.

S. Thom. adductus §. 3. perspicue docuit actualitate constitui rem in suo esse; & hoc esse illi esse substantiale, 1. part. quest. 3. art. 4. corp. ait esse, esse actualitatem omnis forme. *Non enim (ait) bonitas, vel humanitas significatur in actu, nisi prout significamus eam esse*: ergo ex S. Thom. ratio formalis actualitatis, est ratio essendi: at per accidens non est res actualis formaliter, & extra nihil. Hæc enim actualitas est omnium perfectissimum: quod non quadrat in accidens. Audi S. Thom. 1. p. q. 4. art. 1. ad 3. *Ipsum esse, esse perfectissimum omnium, comparatur enim ad omnia vt actus. Nihil enim habet actualitatem, nisi in quantum est. Vnde ipsum esse est actualitas omnium rerum*. Hæc autem non possunt quadrare in accidens: quod ab his authoribus nec est omnium perfectissimum; nec est ipsa actualitas, & extractio formalis rerum ex causis; nec actionis terminatio. Deserunt ergo sententiam auitam nomine retento veteri.

Huius ergo scopus disputationis est, ostendere formalem rationem, ob quam Angelus est extra suam causam, & qua terminat immediatè creationem Dei, non distingui ab ipso Angelo: sed eius essentiam, vt distinguitur ab omni alio esse actum productum immediatè à Deo; ita vt illa creatio nullum alium terminum formalem & immediatum producat distinctum realiter ab ipsa Angeli essentia; & (si vis) nec ab ipso supposito. Itaque creatione solus Angelus producit immediatè, vel ratione solius nature (vt opinor) vel ratione nature & substantie simul. Ex hoc autem termino creato sequi aliud accidens, non est huius intuiti. Quia illud non est perfectissima actualitas; quia Angelus vt ab illo distinctus, est perfectior.

Nunc probo, ante effectum formalem huius accidentis Angelum existere. In illo priori, quo Angelus intelligitur terminare creationem est formaliter extra causas: ergo in illo priori intelligitur existens.

Probatio consequentia.

§. 48. *Probatio antecedentia.*

B. Ansel.

§. 49. *Prima confirmatio.*

§. 50. *Secunda confirmatio. Terminus in illo priori est obiectum scientie visionis.*

§. 51. *Tertia confirmatio. Terminus existit prius accidente. Creatio terminatur formaliter ad existentiam.*

§. 52. *Obiectio. Respondetur.*

existens. Consequentia patet; quia esse extra causas est existere, est enim esse in actu, qui opponitur esse in potentia tam actiua, quam passiuæ, quam logica. res enim ita ens extra causas non est in potentia alicuius causæ, quia iam non habet meram non repugnantiam vt sit, cum iam sit; nec habet meram aptitudinem vt producatur; cum habeat actu produci. Denique illa formalis extractio è causis est actualitas: quia actu extrahit quod antea non habebat nisi posse extrahi. Denique habet esse actu producta, & terminare actionem, cum antea non haberet nisi posse illam terminare. est ergo illa consequentia euidentis.

Probo antecedens: quia in illo priori Angelus intelligitur creatus actu, & factus à Deo, atque dependens: ergo extra causas. Antecedens est certum; quia creatio est *productio entis ex nihilo*, per quam productionem iam est factum id quod prius erat nihil, vt §. 16. ostendi ex S. Anselmo. cum autem iam intelligatur actualis egressus effectus à causa; iam effectus intelligitur esse in se, & non in illa.

Confirmatur primum, in illo priori intelligitur actualis productio; ergo & actualis ratio essendi extra causas: quia productio est effectiua communicatio causæ, qua effectus & producit, & donatur illa ratione terminante actione. Cum enim terminus intelligitur productus, plus intelligitur in illo conceptu formali habere, quam posse produci. Posse autem produci est cõtineri in virtute productiua causæ; cui potentiæ responder productio ipsa.

Confirmatur secundò, Deus in illo priori, videt creationem per scientiam visionis; item & videt terminum actum: sed scientia visionis terminatur ad effectum prout extra causas; ergo effectus ille est extra causas. Maior patet: quia effectus ille in eo statu non est obiectum simplicis intelligentiæ: quia hæc præcisè terminatur ad ens secundum se, & secundum prædicata quidditatiua, & non contingentiæ; quale est actu produci, ad hæc contingentiæ terminatur scientia visionis; quæ propterea dicitur libera. libertas autem hæc oritur ex libera existentia obiecti extra causas.

Confirmatur tertio: ergo Angelus in illo priori existit. Probo consequentiam: tum quia visio terminatur ad rem vt existentem: sed in illo priori terminatur Dei visio ad Angelum; ergo vt existentem in illo priori. Maior est certa ex definitione cognitionis intuitiua: tum etiam; quia creatio terminatur formaliter ad existentiam. omnis enim productio, vt productio, habet terminum vt existentem. Cum enim creatio sit productio entis: vel illud ens sumitur nominaliter; sic autem est absurdum: quia ens secundum se non terminat actu creationem: aut ens capitur participialiter; sic autem est existens.

Respondebunt, in illo priori videri à Deo Angelum extra causas incompletè; & produci creatione in actualitate incompletè: existentia completur Angeli in actualitate. Respondet; ab illis dari manus: quia in illo priori completè videtur Angelus, & constituitur extra causas. Quia in illo priori videtur depulsa omnis carentia, per quam Angelus prius erat in potentia causarum, quia potentialitas logica non est: quia Angelus tunc non est cum sola nõ repugnantia; quia illam habet exercitam; & est in actu logico, illi potentialitati opposito. depulsa est item potentialitas actiua: quia habet actionem, illi potentialitati oppositam. ergo omnis carentia essendi extra causas, & potentias est depulsa: ergo in illo priori est completè extra causas. Ad quod non eget aliquo accidente.

Fateor absolutè Angelum in illo priori non intelligi completum, nec existentiam completam: non quod non sit adæquatè existens: sed quia non concipitur tunc substantia; quia est posterior natura, nec concipitur vbi: nec cognitio, nec amor, nec millia accidentium, quibus in suo esse completur. Cur autem assignatur aliquod accidens, quod existentia appelleretur? substantia est complementum substantie: hanc distingue; quam S. Thom. adducendus §. 57. vocat esse. vbi est ratio existendi in loco; duratio in tempore. Cur hæc non vocantur existentia? cum tam necessariò comitentur Angelum, quam tua hæc existentia. Quæ non possent verbo suppleri, si esset accidens: quam tu suppletam affirmas.

Secundò probatur, existentia aut est modus rei, aut est actus in ipsa receptus: at id esse nequit: ergo. De actu absoluto patet: quia posset existere sine sua essentia: sed probatur minor: quia pendere ab essentia, vt à subiecto: at essentia non potest esse subiectum suæ existentie: ergo. Probatur minor; quia subiectum debet esse prius natura existens, quam recipiat actum: sed ante existentiam non potest esse prius natura existens, vt ex terminis patet; quia ante formam non potest intelligi formalis effectus: ergo. Maior patet ex disputat. 8. Physic. Immo ea ratione in eodem genere non est mutua causalitas; quia eadem res supponeretur existens ante se ipsam.

Dices primò, esse mutuum causalitatem inter essentiam, & existentiam. Contrà: pone essentiam cum conditionibus requisitis ad caudandum proxime; & ex alia parte existentiam ab ipsa causandam: rogo vtrum inter illas condiciones videatur existentia: an non? si secundum: ergo existentia non est conditio requisita ex parte causæ: quod est falsum, vt patet ex disputat. 8. Physic. Item posset independenter ab existentia causare alios effectus: quia per te ex parte illius non requiritur existentia: si autem requiritur: ergo habet aliam existentiam præsuppositam in illo genere: nam existentiam eandem non potest præsupponere, vt patet: de illa existentia præsupposita redit questio, donec sistatur in vna existentia idemificata cum essentia.

Dices secundò, illud esse genus causæ materialis, & passiuæ, ad quam non prærequiritur actus, vt in materia prima. Contrà, ergo poterit eadem ratione causare alios effectus, si in genere causæ passiuæ, & ex parte illius non eget actualitate. Idem dico de materia prima, si mutuatur existentiam à forma. Potentia passiuæ physice, non eget actu physico: eget tamen existentia: ne sit purè nihil, & non repugnantia. Adde essentiam fore causam sui: quia quod causat existentiam rei, causat rem eandem, vt dixi, disp. 2. Physic. sect. 7.

SVBSECTIO II.

Idem probatur argumentorum solutione.

Caietanus de ente, & essentia, & alibi tertio quoque verbo, Ferrara, Capreolus, Sonecinas, Sotus, Bagnes & alij Thomistæ apud Pat. Suarez, supra. P. Molina, 1. part. quest. 3. art. 4. d. 2. & Thomistæ recentiores, deno agmine propugnant distinctionem realem inter essentiam, & existentiam. Quibus videtur ad stipulari Pat. Fonseca tom. 1. Metaph. lib. 4. cap. 2. quest. 4. sect. 1. quamuis sect. 4. concl. 3. solam admittit distinctionem ex natura rei, vt inter animal & rationale. Quam arbitror esse distinctionem rationis ratiocinatæ. Arbitratur ab ipsis

§. 53. *Quo pacto terminus notus sit in illo priori completus.*

S. Thom.

§. 54. *Secunda ratio. Essentia non est subiectum existentie.*

§. 55. *Prima obiectio. Respondetur.*

§. 56. *Secunda obiectio. Respondetur.*

§. 57. *Caietan. Ferrar. Capreol. Sonecinas. Sotus. Bagnes. P. Suarez. P. Molina. P. Fonseca.*

Adducitur S. Thom. Respondetur.

Clara interpretatio S. Thom.

P. Rubius.

§. 58. Exodi 3. exponitur.

Aloysius Legionensis exponit acute.

§. 59. Expositio alia.

S. Hilarius.

Glossæ.

S. Hieron.

ab ipsis stare S. Thomam, 1. part. quæst. 3. art. 4. ubi ait essentiam esse potentiam ad esse, quod est aliud ab essentia. Verum non sumit potentiam physicè: sed logicè; quia essentia est in potentia logica ut sit actu, sicut existentia ipsa. Nec tamen propterea existentia distinguitur à sua essentia. Nec aliud petit discrimen creaturæ à Deo, quod ibi probat Beat. Thomas. Deus enim nunquam est in potentia logica ad esse, sicut est existentia creata. In qua est discrimen à Deo; quia esse in potentia aliud est ac esse in actu, sicut non ens aliud est ab ente: in existentia existente, non propterea distinguitur essentia ab esse actu. Adducitur præterea, 2. contra gent. c. 52. & 53. ubi probat ex instituto in creatis compositionem ex natura & esse. Verum per esse intelligit ibi subsistentiam, ut legenti patebit. Nam cap. 52. concludit solum Deum esse suum esse subsistens, iis verbis. Illud igitur quod est subsistens (per suam essentiam) non potest esse nisi unum tantum: ostensum est autem quod Deus est suum esse subsistens. nihil igitur præter ipsum potest esse suum esse: at intellige, esse subsistens ut in vtraque præmissa: alioquin argumentaretur quatuor terminis, inferens negationem existentia ex negatione substantia: eodem modo loquitur de esse personali, & subsistentia, 3. p. q. 17. art. 2. Denique aliquando B. Thomas accipit esse pro subsistentia: aliquando pro existentia: & ait hoc esse distingui ab essentia: quod ego fateor; quia essentia sumitur in potentia, & non in actu: à quo distinguitur sicut non ens simpliciter ab ente simpliciter, ut patet in eadem existentia. Quapropter, P. Rubius, nulli Thomistarum cedens studio in B. Thomam, iure adstruxit hanc distinctionem non probari ex B. Thomam, immo eius verbis probavi ego, §. 39. esse idem essentiam actualem, & existentiam.

Adducunt Patres non paucos in 3. Exodi 14. Ego sum qui sum. Qui est misit me ad vos. Fateor me non percipere, quid ex hoc testimonio à Patribus inferant. Aloysius Legionensis opinatur, nomine, Qui est, non intelligi existentiam; sed veracitatem, & fidelitatem qua Deus stat promissis; ut eo signo seniores populi intelligerent, à Deo Mosem missum: quia ipsi expectabant ut Deus staret promissis; quod illorum labores leuabat spe: est ergo sensus. Dic populo, illum, quem ipsi sperant ut fidelem in promissis, tibi dedisse hoc signum: quod erat illis notum; & ignotis aliis; qui non sciebant utrum Hebræi expectarent Deum; aliud autem signum erat adeo notum, ut per illud non posset credi Mosi; id enim quiuis è foro posset dicere: Hic panis: non erant buccas segnæ. Expositio inuenta acuta; ut multa alia ex ingenio illo singulari: verum ipse fatetur, eam esse singularem.

Dico ergo, eo testimonio quinc; Deum esse per essentiam existentem; ita ut repugnet illi esse in potentia logica ad existendum: immo arbitror nec posse concipi nisi ut existentem. Quod discrimen habet Deus, tamen si existentia & essentia creatæ sint idem: quia tam essentia, quam existentia possunt esse & non esse: quia existunt dependenter à libera Dei voluntate, & concipiuntur quin ut existentia: non tamen propterea essentia existentia distinguitur ab ipsa existentia actuali. Ita Hilarius ait, non posse non esse id quod est ipsum esse. Glossa interlinearis; Qui sum (inquit) propriè immutabilis: Lytana: significatur scilicet necessitas, & aternitas, & immutabilitas, &c. Vbi creaturas ait à Deo discriminari; quia ipsæ sunt veritabiles in nihil. Hieronymus in Epistola ad Marcellam ait: quia incommutabilis est: quia ille tantum est qui non novit

fuisse, & cætera comparatione illius, verè non sunt. Item in cap. 3. ad Ephesios id explicat: quia Deus nullius beneficio est; cætera sunt beneficio Dei; & que propter nomen commune sibi retinuit: quia substantiam habet à se; cætera ab illo. Item Amb. Epistola 93. exponit; quia in ipso non est est & non est. Hæc proposui, ut cerneretur sensum esse de essentia Dei à se, & incommutabili; non verò de distinctione à nobis in distinctione essentia ab existentia.

Ratione arguunt primò; quia nulla creatura est suum esse; est enim proprium Dei esse suum esse. Verum de ipsa existentia est eadem ratio: quæ non est suum esse; & tamen in ea non distinguitur essentia ab existentia. Respondeo, creaturam, quando est simpliciter ens & in actu, esse suum esse existentia: quia hæc est ratio per quam est ens simpliciter: sicut est sua essentia. At verò creatura non est suum esse; quia potest creatura cognosci sine existentia exercita; & carere tali exercitio, ut patet in eadem existentia: quod repugnat Deo: qui propterea est suum esse. Ut autem videas quid sit solum Deum esse suum esse; adverte quam in alio sensu capiatur ab Athanasio in oratione contra idola. Deum autem (inquit) qui est ipsa essentia, nullis partibus coalescit: quapropter & eius ratio ipsam esse est: id est, in Deo quiddam est, est esse Dei & Deus; quia in illo nulla sunt partes, nec aliquid quod non Deus; ut in homine est compositio; quia in illo sunt multa quæ nec sunt homo, nec esse hominis. Bernard. lib. 5. de considerat. cap. 6. Si bonum, si magnum, si beatum, si sapientem; vel quiddam de Deo dixeris, in hoc verbo instauratur, quod est: nempe hoc est ei esse quod hæc omnia esse. Id est esse Dei est, esse bonum, magnum; quia hæc omnia sunt ipse & eius essentia: in nobis autem esse non est esse sapientes, magnum, &c. subiicit: nonne in comparatione huius quiddam hoc non est, iudicas potius non esse quam esse? Itaque Deus est suum esse, & nihil est in ipso quod non sit esse Dei: nos autem non sumus nostrum esse: non quod essentia distinguitur ab existentia: sed quia multa sunt in nobis distincta à nobis, & nostro esse.

Secundo arguunt: essentia Petri modò existens est eadem singularis, & numero cum essentia Petri quæ ab æterno est possibilis: sed in illa numero essentia non concipitur ex parte obiecti existentia exercita Petri: ergo illa numero essentia Petri ex parte obiecti non est existentia exercita Petri. Quod argumentum cenfet non nemo & in Philosophia euidens; & certum in Fide, & doctrina Patrum. Maior probatur: quia hæc numero essentia Petri fuit ab æterno possibilis; & continebatur virtualiter in Dei omnipotentia: & hæc numero est idem subiectum in his propositionibus. Petrus est. Petrus fuit possibilis, licet prædicata sint diversa. Probatur minor: quia illa essentia Petri quæ ab æterno est, concipitur eadem inuariata essentialiter siue existat, siue non. Confirmatur: existentia exercita non est ab æterno: & essentia est ab æterno; ergo differunt.

In vtraque præmissa peccat syllogismus æquiuocatione. Quod probo per instantiam (ut aiunt.) Conceptus quidditarius existentia exercita est idem numero, ac singularis cum illius conceptu qui est ab æterno possibilis: sed ex parte illius conceptus concipitur exercitium actualem: ergo hoc distinguitur ab illo: & ibimus sine fine. Maior patet, quia ille conceptus numero, fuit possibilis, & continebatur in omnipotentia Dei: ut probavi §. 20. Minor patet: quia ille conceptus concipitur ut inuariatus,

S. Amb.

§. 60.

Primò illorū argumentum. Respondetur. Existentia non est suum esse. Essentia existens est suum esse. Creatura cur non sit suum esse.

Athanasij verba.

S. Bernard.

§. 61.

Secundum illorum argumentum.

Confirmatur.

§. 62.

Respondetur per instantiam.

Confirmatur.

§. 63.

Ex modo quo concipitur essentia, concipitur existentia.

Nec ratione distinguitur essentia & existentia.

§. 64.

Ad argumentum in forma.

Ad confirm.

§. 65.

Respondetur pro omnibus.

Esse possibile & actuale.

uariatus, siue existat, siue non. Confirmatur: quia ille conceptus est ab æterno; exercitium autem non nisi in tempore: ergo. En quod consequens è tua argumentatione: querenda ergo radix mali consequentis.

Solutioni præmitto, eo modo quo est & concipitur essentia, esse & concipi existentiam. Quia ut res simpliciter constituitur per existentiam simpliciter, ita ens in potentia concipitur per existentiam in potentia; ut probabo sect. 5. Hoc posito, facilis est solutio: hanc numero essentiam esse eandem cum possibili existentia: & in eius conceptu obiectiuo non præcindi à conceptu existentia: possibilis: sicut nec ipse conceptus quidditarius existentia: at essentia in potentia seu secundum se præcinditur ab existentia exercita, & existentia actuali; non tamen ab existentia secundum se: quod contingit ipsi conceptus quidditarius conceptui existentia. Vnde nõ modo non distinguuntur realiter: immo nec ratione, essentia & existentia, si cum proportione sumantur. Nam sicut tu ex separabilitate inferens distinctionem; ego ex identitate obiectiuæ, & rationis colligo identitatem realem, & rationis.

Ad argumentum ergo in forma distinguo maiorem; est eadem numero præcisa ab existentia possibili, nego maiorem: est eadem includendo quidditativè & adæquatè existentiam possibilem, transeat maior; quia omnes tenentur respondere: & eodem modo responderetur probationi: quia in doctrina Patrum, in Fide Catholica, & vera Philosophia omnis conceptus creatus rei existentis est possibilis, ut probavi, à §. 20. Ad minorem respondeatur, in essentia possibili non concipi existentiam exercitam reduplicatiue: sicut nec essentiam simpliciter in esse entis: sed specificatiue concipi existentiam quæ est exercita: nego autem consequentiam: sicut existentia possibilis non est alia ab actuali. Item in his propositionibus, existentia est possibilis: existentia exercetur, subiectum & prædicatum est idem. Eodem modo respondeo ad confirmationem; existentiam exercitam fuisse ab æterno specificatiue sicut essentiam: non verò reduplicatiue: nego tamen in existentia exercita duos conceptus re, aut ratione distinctos: alterum existentia possibilis; alterum actualis. Hæc omnibus communia: placet autem pro omnibus respondere.

Maiorem distinguo; essentia actualis & possibilis est eadem numero simpliciter, & absolute, nego maiorem: secundum quid & in potentia, concedo maiorem. Ostendi enim, essentiam in potentia, non esse essentiam simpliciter sed secundum quid: id est, posse esse: essentia autem in actu, est simpliciter essentia: posse autem esse & esse non sunt simpliciter idem, sed secundum quid: id est, possunt esse. Ad probationem maioris respondeo, hanc numero essentiam fuisse possibilem, & contentam virtualiter in omnipotentia: id est, possibile fuisse produci hanc numero essentiam; sicut fuit possibile produci existentiam: & Deum habere virtutem eas producendi. Propter quam rationem implicantur terminis: nam si fuit possibilis ut esset, & fuit in potentia: ergo hæc actualis non fuit in potentia; sed fuit possibile, ut esset & produceretur hæc: sicut me posse dormire non est dormire. In quo sensu dicimus fuisse possibile: non quod in illo statu essentibus subiectu possibilitatis, sicut subiectum æticitatis est homo, ut bene obseruat Durand. in 1. distinct. 8. quæst. 2. sed quia erat possibile ut produceremur; ideo dicimus possibile: hoc autem est potentia logica ad esse ex parte termini:

cui potentia responderet eademmet res qua erat possibilis; sed facta transmutatione essentiali. Distinguo minorem; in illa essentia non concipitur existentia exercita; si sit absolute & simpliciter illa, nego minorem, ut dico de ipso conceptu quidditativo existentia: si autem non sit illa absolute, sed illa secundum quid; do non concipi exercitam existentiam, ut non concipitur in ipso conceptu existentia. Ad probationem minoris respondeo: intrinsecè & essentialiter immutari essentiam ex possibili in actualem, ut probavi: nec propterea illa essentia est ratio communis, sed omnino singularis: translata quidditativè ex non ente singulari in ens singulare. Quo autem pacto non muretur species rerum, dicam sectione 6. Hanc doctrinam tradit Durand. supra: asserens non posse essentiam intelligi in vtroque statu sine transmutatione quidditativa, alioquin non esset potentia logica, sed subiectiva, physica, & actualis. Item subiectum illarum propositionum est idem secundum quid, & in potentia; non tamen simpliciter, & in actu. Hinc nego consequentiam illius syllogismi: quia ex parte essentia simpliciter, & cuiusvis conceptus, qui cum illa sit simpliciter idem, responderet existentia exercita: licet non in conceptu essentia secundum quid. Ad confirmationem; distinguo minorem, essentia est ab æterno simpliciter, nego: secundum quid, concedo: eodem autem modo fuit existentia exercita; secundum quid, & in potentia: licet non actu, & absolute exercita.

Tertiò arguunt, hæc propositio communiter negatur: essentia creata est esse. Quartò, hæc propositio, Homo est, non est per se: hæc autem est: homo est animal: ergo. Confirmatur primò, prior propositio est sempiterna veritatis: secunda est contingens. Confirmatur secundò, prior est obiectum scientia simplicis intelligentia: posterior obiectum visionis. Quintò, essentia est potentia: existentia verò actus: ergo distinguuntur. Sextò, quia res habent essentiam sine interuentu causa libera: non verò existentiam. Septimò, quia omne esse creatum debet esse receptum.

Hæc omnia argumenta sunt communia; & retorqueri possunt in conceptu quidditativo existentia; & in eiusdem exercitio; ut volenti terminos applicare patebit. Ad tertium, illa propositio communiter affirmatur à Theologis, ut patet, de essentia simpliciter, & actuali: negatur autem de essentia secundum quid, & in potentia: ut patet in eadem existentia; cuius essentia non est esse: quia est creatura. Ad quartum, si homo est simpliciter homo, est per se: at absolute non est per se: quia non conuenit homini in omni statu; ut patet in eadem existentia. Ad primam confirmationem, propositiones sempiternæ veritatis dicuntur; quæ sunt de prædicato cõuenienti subiecto in quocumque statu & esse obiectiuo: nam si homo est in potentia, est animal in potentia; & actu, si est in actu; item & ut est in intellectu: at non semper est existens: non tamen propterea essentia actualis & existentia actualis distinguuntur: ut patet in eadem essentia existentia. Ad secundam confirmationem patet ex B. Thomam adducto §. 16. scientiam visionis esse de obiecto ut existente, & ente simpliciter: simplicem autem intelligentiam de ente abstracto ab existentia, & non ente simpliciter: ut patet in cognitione existentia possibilis, & exercita. Ad quintum, essentia non est potentia physica; sed logica non repugnans; quæ exercita, non est alia ab actu: ille enim erat qui non repugnabat. Ad sextum patet, essentiam simpliciter pendere à causa prima: non verò

§. 66. Essentia non est subiectum physicum.

Ad confirm. Essentia non est simpliciter ab æterno.

§. 67. Tertium argumentum. Quartum. Confirmatur primò. Secundò.

Quintum. Sextum.

Septimum.

§. 68. Respondetur ea esse communia. Ad tertium.

Ad quartum.

Ad primam confirm. Propositio æternitatis veritatis qua.

Ad secundam confirm.

Ad quintum.

Ad sextum.

Ad septimū. verò vt est in potentia; quod patet in eadem existentia. Ad septimum, tam essentiam quam existentiam creatas esse receptas à Deo, efficienti causa reum omnium ab ipso distinctarum.

SVBSECTIO III.

De distinctione rationis essentia ab existentia.

§. 69. *Prima conclusio.* **D**ico primò. *Essentia & existentia prout in potentia, distinguuntur à se ipsis vt in actu tamquam ens simpliciter à non ente simpliciter.* Nam ly in potentia reduplicat carentiam ipsarum existentia, & essentia: in actu vero reduplicat existentiam ipsam: sed carentia existentia & existentia ipsa opponuntur contradictoriè vt ens & non ens; vt tenebræ & lux: ergo.

§. 50. *Obiectio.* **D**ices, essentiam pro vt in potentia esse possibilem: possibilitas autem non distinguitur à re possibili. *Respondetur.* ly in potentia reduplicare conceptum impossibilem productum; nempe carentiam existentia: quæ carentia est improducibilis. Aliud ergo est essentia, existentiaque possibilis: aliud existentia vt in potentia: primum est ipsa existentia & essentia quæ exercetur, & concipitur possibilis: nam existentia ipsa erat possibilis: id est, possibile erat vt fieret: hæc non distinguitur ita negatiuè: nam si esset ipsa negatio, implicaret aliquando produci. Ipsa quidem vt sic possibilis, est possibilis, id est, potest esse essentia & existentia simpliciter; adiiciendo quidem priuationem: at verò illa priuatio nunquam est res ipsa possibilis, vt patet in cæcitate & visu. Cæcitas non est visus possibilis; sed carentia visus in subiecto apto ad existentiam visus; caret tamen ipsa existentia.

§. 70. *Alia obiectio.* **D**ices, ergo iam essentia est subiectum priuationis essendi, & existentia. *Respondetur.* Nego consequentiam; vt patet in ipsa existentia: sed concipitur eadem res potens esse & existens: non quod posse esse, sit esse essentiam, vt dixi; sed quia eandem rem concipimus transmutari: & eam dicimus esse eandem; non quod maneat: sed quia eadem definit esse: vt rectè ait Durand. ea quæst. 2. vt homo dicitur esse idem mortuus & viuus: non quod maneat idem homo cum morte; est enim repugnantia: sed quia homini viuo contingit mors, qua desinit esse viuus. Hoc autem explicamus iis vocibus: *idem est mortuus*: quia quæ non sunt, dicimus esse: ex quo abusu vocis sumitur occasio hallucinandi: vt cum dicimus *res est futura: est & futura* sunt termini repugnantes in rigore, vt ostendi ex B. August. disput. 9. de anima. Ita est & possibile; sunt termini in rigore repugnantes: quibus tantum significatur possibile esse vt sit res; arguens autem componit in eodem sensu est & possibile: sicut est & futurum: intellectus autem satis percipit quid sit: & videt non esse idem est & possibile: sed posse esse idem. Quod ipsi rei conuenit, non verò priuationi: quia potius hæc est ante existentiam, & per hanc destruitur: at existentia non destruitur, sed adstruitur.

Durand. *Quomodo sit idem res possibilis & actualis.*

B. August. *Est & possibile est abusu vocum.*

§. 71. *Secunda conclusio.* **D**ico secundò. *Essentia & existentia ratione distinguuntur: non tamquam duo conceptus, quorum alter sit extra alterum (de quo conclusione 3.) sed tamquam idem conceptus à se ipso in diuersa consideratione.* Pono, rem posse concipi abstractè à duobus prædicatis contradictoriis, quorum est capax: vt homo abstractè à vidente & cæco: si enim necessariò conciperetur vt cæcus, repugnaret vt videret: & è contra. Ita essentia & existentia sunt capaces exercitij actualis, vt patet: & carentia illius; alioquin vel nunquam possent esse, vel necessariò essent. Hunc statum non possunt illæ habere à parte rei: sed vt sunt obiectiue in intellectu: ergo vt sunt ita obiectiue, præcendantur à se ipsis vt sunt vel in potentia, vel in actu: vt homo consideratus sine visu & cæcitate, ratione præceditur ab utroque statu. Hic conceptus est quidditarius cuius creatura, tam essentia quam existentia: quia conceptus quidditarius est, qui necessariò concipitur cum formatur conceptus de re: sed vbi quæque formatur conceptus de homine, obicitur aptitudo animalis rationalis: nam si concipitur homo actualis, concipitur aptitudo animalis actu exerciti: si potentialis, animal potentialis: si secundum se & obiectiue, concipitur animal secundum se & obiectiue potens esse. Quia verò ad formandum aliquem conceptum de homine, non est opus illum concipere in actu; nec in potentia, ideo illi status non sunt de eius essentia. Hanc conclusionem docent qui sola ratione, aut ex natura rei, distinguunt essentiam & existentiam: non verò in re existente concipi duas formalitates, alteram essentia: alteram existentia.

Abstrahi ad existentiam & eius carentia est conceptus quidditarius creatura.

§. 72. *Tertia conclusio.* **D**istinguetur ratione essentiam ab existentia in quo sensu. **§. 72.** *Tertia conclusio.* **D**istinguetur ratione essentiam ab existentia in quo sensu. **§. 72.** *Tertia conclusio.* **D**istinguetur ratione essentiam ab existentia in quo sensu. **§. 72.** *Tertia conclusio.* **D**istinguetur ratione essentiam ab existentia in quo sensu.

§. 73. *Prima probatio.* **P**robatur primò, quia eadem ratione distinguendæ essentia & existentia in ipsa essentia, vt distincta ab essentia. Secundò, actualis essentia formalitas, vt distincta à quauis alia, est ens simpliciter oppositum enti in potentia: ergo vt sic concepta habet rationem entis simpliciter: quia effectus formalis non apprehenditur sine ratione formali: sed illa ratio est existentia: ergo. Estque idem argumentum in distinctione rationis, ac in reali: in existentia possibili, patet: quia ens in potentia constituitur per existentiam in potentia: nam ens in actu & simpliciter, constituitur per existentiam in actu & simpliciter: ergo ens in potentia, & secundum quid per existentiam in potentia, & secundum quid nam denominationes actuales & in potentia oriuntur ab eadem forma actuali & in potentia, vt visum & visile à visione actuali, vel possibili: aut ergo realiter distinguendæ sunt essentia & existentia: aut nec ratione.

SVBSECTIO IV.

Notum cuiusdam argumentum.

Diffidens communibus argumentis nouus quidem Theologus, ingenio nobili, maturo, & erudito, nouam inuit viam ad propugnandam realem distinctionem essentia & existentia. Quod argumen

argumentum huc reieci, vt occasione illius, conceptus existentia penitus calleretur. Argumentatur ergo: essentia Petri est eadem permanens heri & hodie: sed existentia non est permanens, sed successiua: ergo existentia Petri non est idem realiter eum essentia. Minor probatur: quia Petrum existere heri non est existere hodie: ergo existentia hesternæ non est existentia hodiernæ. Antecedens patet: quia existens Petrus heri, potest hodie non existere: quia potest hodie annihilari: consequentia patet: quia si esset eadem existentia hodierna & hesternæ, redderet Petrum existentem hodie & heri, & per totam æternitatem. Quod argumentum verbum pro verbo è Bonauentura, distinguente durationem ab existentia, inuenies in P. Suarez disput. 50. sect. 5.

§. 75. *Retorquetur.* **V**erum retorqueri potest argumentum: quia esse heri vnionem simpliciter, & vnire, non est esse vnionem, & vnire hodie: ergo esse vnionem simpliciter heri & hodie est successiuum: sed hæc est essentia vnionis: ergo vnionis essentia est successiua. Nego igitur minorem: ad probationem distinguo antecedens; existere heri & hodie, secundum conceptum in recto positum non est idem, nego antecedens: secundum tempora extrinsecè connotata, concedo: & nego consequentiam. Sicut me coexistere Petro, & Paulo non est idem: quia præter meam existentiam connotatur existentia Petri & Pauli: at ex parte intrinsecæ mei eadem existentia coexistit vtrique. Ita me existere heri & hodie distinguuntur ex parte heri, & hodie: non tamen ex parte existentia. Quod patet in Deo, cuius existere heri non est existere hodie; quia si non produceret diem hodiernum, non existeret hodie: quia est idem ac coexistere hodie.

§. 76. *Replicat.* **A**rguit ille: quia Deus ita existit per æternitatem indiuisibilem, vt non possit non existere: at idem contingeret creatura semel existenti, si eius existentia est indiuisibilis: quia simul haberet rationem existendi per totam æternitatem: & existere heri esset extrinsecæ denominatio. Confirmatur primò: concipe existentiam indiuisibilem: illa in se existens non potest non existere: ergo est æternitas. Confirmatur secundò, quia si ad existendum hodie non est opus alia existentia; ergo existentia est à tempore abstracta. Quod argumentum item probat durationem non esse accidens distinctum ab existentia: quia sicut existere heri non est denominatio extrinsecæ; ita nec accidentalis. Et si esset eadem existentia, esset abstracta à tempore; & haberet totam rationem requisitam ad habendos illos modos, sicut ad coexistendum diuersis temporibus, nec posset annihilari.

§. 77. *Respondetur.* **V**erum in essentia simpliciter, & vnire simpliciter confici potest argumentum idem: quia si vnio semel est vnio simpliciter, habet omne requisitum ad id essendum, & habendas existentiam, & durationem æternas. Respondeo ergo: existere heri, in Deo & nobis esse denominationem partim intrinsecam; extrinsecam partim: sicut coexistere Deum, & me Petro: discrimen autem illud probat, Deum esse ens necessariò: nos autem contingentem. Et quamuis nostra existentia est abstracta, & independens à tempore: at non est independens à libera voluntate Dei: quæ illam potest destruere hodie, ei destruendo idem esse quod ei dederat heri, per solam cessationem conseruationis: sicut potuit eam non producere heri.

§. 78. *Ad confirm.* **A**d primam confirmationem, non potest non existere dum est existens: at simpliciter potest non existere. Et quamuis præcisè consideretur prior

natura existens, quam respondens alicui instanti; aut loco: at à parte rei est in aliqua temporis differentia: & illa existentia destrui potest in vno tempore; licet extiterit in alio. Nec in illa potest considerari aliquod *Nunc* nisi per connotationem temporis, à quo formaliter sumitur *Nunc & tunc.* Ad secundam confirmationem: est abstracta à tempore; sed non à voluntate Dei. Ad cætera respondeo, existentiam esse sufficientem ad existendum heri & hodie; at non necessariò hodie, etiam ex suppositione quod heri: quia semper liberè. Vt existens ego habeo ex me sufficientem rationem ad coexistendum Petro & Paulo: at ex suppositione quod vni coextiterim, non coexistam necessariò cæteris.

§. 79. *Secunda argumentum eiusdem.* **S**ecundò argumentatur: quia non potest Deus annihilare Petrum semel existentem: quia si illum creat independentem à tempore, ergo effluente tempore illum non annihilabit. Hoc argumentum probatur, durationem esse eandem existentiam: quia si hæc semel datur independentem à tempore, durabit æternum: vt patet disput. 16. Sed est imbellè. Nam Deus pro suo arbitratu potest cessare à Petro conseruando quando liberit.

§. 80. *Successiuam existentiam nullus adstruxit.* **N**ullus probatus, nec non probatus author constituit existentiam successiuam. Durationem esse successiuam censuit S. Bonauent. sed eam ab existentia distinxit: non distinxit B. Thomas, sed nec esse successiuam: vnde illa sententia ab autoritate nihil habet: ab argumentis ferè nihil: tum quia contra essentiam retorquentur, tum quia ad respondendum diuersis temporibus sufficit successiua accidentalis duratio: tum tertio: quia nulla essentia esset simpliciter permanens: quia vnire vnio successiue: nam ab existentia habet vnire simpliciter; ergo & vnire simpliciter permanenter, ergo debet habere rationem aliquam permanenter vnienti: ergo illa ratio est permanens vt quo: ergo existentia est permanens: quia ens successiuum essentialiter non potest esse ratio permanendi: immò vt existentia esset successiua; ita denominaret essentiam successiue entem, & essentiam simpliciter.

SECTIO V. *Difficultates nonnullæ.*

§. 81. *Prima conclusio.* **D**ico primò. *Essentia est substantia vel accidens.* Hæc videtur ex terminis nota: eam tamen negauit Dominicus Bagnes in prima euulgatione primæ partis: quam retractauit in secunda, quia vidit eam esse contra S. Thomam. Vtinam & id vidisset in aliis opinionibus: ea opinio malè audiuit, quia ex illa inferebatur contra Concilium, in Eucharistia aliquid manere præter accidentia: quia manebat existentia panis, quæ per eum est existentia accidentium, nec est substantia, nec accidens. Quam sententiam carpit P. Suar. tom. 3. p. disput. 49. lect. 4. §. *Sed quæris*: Probatur conclusio: quia per te essentia & existentia sunt distinctæ: rogo vtrum existentia sit dependens subiectiue ab essentia: an independens: si independens, est substantia, & ens per se. Si dependens, ergo est accidens, quia accidentis esse est inesse. Item aut est de primo rei conceptu; sic est substantia: aut est extra illum; sic autem est accidens. Tertio, quia eadem ratione substantia dici poterit nec esse substantia, nec accidens.

§. 82. *Existentia substantia non est accidens.* **D**ico secundò. *Existentia substantia (et si distinguatur ab essentia) non est accidens.* Contra nonnullos

Probatio prima.

nullo Thomist. Probatur primò, quia si esset accidens, reciperetur in essentia ut in subiecto, quod admittunt: est tamen planè fallum, tum quia non potest essentia esse prior natura: tum quia esset causa sui ipsius, ut de materia dixi d. 2. Phys. lect. 6. Secundò, quia existentia substantiæ non supponit, sed constituit substantiam simpliciter; ergo non est extra conceptum substantiæ simpliciter: Tertiò, quia existentia, quia essentia substantiæ completæ est producta independentèr à subiecto: ergo habet rationem formalem terminandi eam independentiam: quæ sit independentis ut quo; (vt in simili sæpe dixi) hæc est existentia: ergo non est independentis; ergo substantia: quia omnis terminus natura sua producibilis independentèr à subiecto, est ens per se & substantia. Existentiam accidentis esse accidens patet contra Bagnes: quia est conceptus secundarius, ortus à primario: & ab eo physicè pendens. Vnamquamque rem propriam habere existentiam ostendi disputatio 2. Physic. sectio 6.

Existentiæ accidentis est accidens contra Bagnes.

§. 83.

Dico tertiò. *Existentiæ est prior natura quàm substantiæ.* Oppositum censent Caiet. apud P. Suarez disputat. 34. lect. 4. num. 19. & Capreolus in 3. distin. 1. quæst. vnicâ art. 3. asserentes vnionem humanitatis Christi ad substantiam fuisse priorem, quàm ad existentiam. Impugnantur primò, quia natura prius natura existit, quàm personatur: ergo prior est existentia. Pater antecedens: quia natura non personatur vt in causis, sed vt extra illas: ergo vt personata intelligitur extra causas: ergo esse extra causas non est posterius quàm personari: quia ex vna parte consideratur natura actu extra causas, & ex alia personalitas: quæ afficit naturam vt existentem. Secundò, substantia est modus existendi per se: ergo supponit existentiam, quam modificat. Dices, fieri esse rerum substantiam. Contrà: personari est earumdem, est igitur fieri rerum substantiam; non pro illo priori: sed rerum, quæ perunt subsistere. Non dico substantiam esse modum, sicut est ubi.

Secunda probatio. Obiectio. Respondetur.

§. 84.

Bagnes, i. p. q. 3. art. 4. dub. 4. ait primò, à creaturis causari suos effectus simpliciter. Secundò non causari existentiam simpliciter: sed eam determinari ad hanc, aut illam. Secunda conclusio contradicit primæ, quia fieri simpliciter, pendet ab efficientia simpliciter, quia productio est ad existentiam: ergo fieri simpliciter, est fieri existentiam simpliciter. Deinde, quando fit anima, aut homo; fit vna species existentie, adæquatè distincta ab existentia Angeli: ergo fit existentia simpliciter: quia duæ existentie species sunt duæ existentie simpliciter: vt duæ species animalis, sunt duo animalia simpliciter. Item quando producit vna differentia existentie, producuntur omnes rationes cum illa idemificata: ergo producuntur omnes rationes communes.

§. 85.

Obicit Bagnes, supponi aliquam existentiam, & subiectum. Verum si id officit productioni simpliciter existentie; ita & productioni simpliciter rei, quia supponitur alia essentia; & essentia subiecti. Probat ergo obiectio, non fieri à creatura omnem existentiam, nec totam essentiam compositi: non tamen probat non fieri essentiam accidentis: & aliquam existentiam simpliciter.

§. 86.

Disp. 2. lect. 1. dixi, rem non esse singularem eo quod sit actualis, & potentialis. Dico nunc, enti existentii actu & in potentia non dari conceptum aliquem communem. Nam ens & non ens in nullo conueniunt absolutè (vt patet videtur ex terminis)

sed ens in potentia est non ens simpliciter: vt probauit lect. 2. & ens actuale est ens simpliciter: ergo simpliciter in nullo conueniunt. Confirmatur, posse dormire & dormire actu non conueniunt in ratione somni: ergo in nullo alio: quia id in quo conueniunt, est somnus: aliter actualis, aliter potentialis. Dices actualitatem & potentialitatem in nullo conuenire: quia contradictoriè opponuntur: conuenire autem ea quæ sunt actualia, & possibilialia. Contrà: homo possibilis, tantum dicit posse esse hominem: at posse esse hominem, non est simpliciter esse hominem: ergo non conuenit cum actuali in humanitate simpliciter.

Ens & non ens in nullo conueniunt. Confirm.

Obiectio.

Respond.

§. 87.

Secunda obiectio. Respond.

Petrus actualis & possibilis non sunt diuersæ speciei nec vnus absolutè, sed secundū quid.

§. 88.

Tertia obiectio. Respond.

Sol est terminus communis.

Obicit: ergo Petrus actualis, & Paulus possibilis non sunt eiusdem speciei: quia in nullo conueniunt. Distinguo consequens, eiusdem speciei actu & absolutè, concedo consequentiam: secundum quid & in potentia; nego: quia cum non sit Paulus homo simpliciter: non est in specie hominis simpliciter: sed in potentia, sicut homo in potentia. Nec propterea sunt diuersarum specierum: quia id conuenit rebus, quæ nec sunt, nec possunt esse eiusdem speciei. Absolutè autem nego consequentiam: quia species dicit quidditatum conceptum: nec est de essentia hominis esse hominem simpliciter, nec non hominem simpliciter: sed posse esse hominem: vnde Petrus & Paulus secundum conceptus quidditatiuos sunt omnino æquales; & eiusdem speciei infimæ: reduplicare autem actum existendi, aut carentiam, non est reduplicare conceptum specificum: sed varios eiusdem status. At verò Petrus actualis, & possibilis Paulus non conueniunt: sed Petrus secundum se & Paulus secundum se. Res iam teneret ex quatuor primis sectionibus; phrasim parum interest.

Tandem obicit: hæc propositio, *hic Sol est existens*, esset idemtica: quia solus est vnus Sol. Nego id ita esse: quia Sol existens, licet est vnus tantum; at non est in esse obiectiuo, & quidditatiuo singulari: abstrahit enim à singularitate. Vnde concepto Sole existente, ex vi modi non formatur conceptus de hoc potius quàm de alio: & Solem existentem prædicaret intellectus ex vi eius conceptus de mille solibus, si existerent: quia est conceptus abstractus ab omni Sole existente: ac propterea est conceptus vniuersalis: & vt prædicetur de multis non requirit alium conceptum ex parte sui; sed vt alij Soles existant, & cognoscantur.

DISPUTATIO IX.

De Prædicamentis.

EXPLICATIS entis attributis, & statibus: illud oportet diuidere. Ad quod claritatis ergo constituuntur decem prædicamenta. In quibus non inuenio diuinitatem, quam plures philosophi; in quorum ore nihil præter prædicamenta versatur: mos perbreuiscens ante August. qui tamen nihil diuini in eis inuenit: vt patet ex lib. 2. confessionum cap. 15. ea breuiter præstringemus, quæ sunt quasi prædicamentorum prolegomena.

§. I.

Prædicamentum nihil continet magnum.

S. August.

SECTIO I.

Quid sint Prædicamenta?

§. I.
Prædicamentum est categoris. P. Fonseca. Sumitur pro obiecto, non pro ipso actu.

PRædicamentum latinè; græcè *Categoria*, seu *Categoria* (Teste P. Fonseca 5. Met. p. 1. c. 7. lect. 2.) est actio prædicandi; item Prædicatū ipsum, seu res prædicata. Conuenit vsurpari nõ pro prædicatione; sed pro prædicato; vt congregatio est actio congregandi; vsurpatur autem pro conuentu, & multitudine hominum congregatorum. Prædicamentum autem latinè non sonat prædicationem, sed prædicatum; ait enim Pat. Fonseca, prædicationem, & prædicamentum esse sicut lectio, & secamentum: hoc enim significat rem ipsam lectam: illa verò actionem secandi. Igitur prædicamenta sunt res quæ possunt prædicari. Philosophi hæc vocem latè fulam collegere ad significandum decem rerum genera, aut classes prædicatorum, quibus res vniuersæ suo ordine dispositæ collocantur per suos conceptus ab infimo vsque ad supremum. Quod fecere commodi ergo, ne in prima, atque secunda philosophia tradendis, per vastam, atque immensam syluam cogentur errare. Quapropter illud diuisere in decem classes, quas decem prædicamenta vocamus.

§. 2.
Definitur prædicamentum.

Prædicamenta ita accepta sic definitio. *Entis diuisiones, quibus prædicata cuiusque rei collocantur.* Ea esse diuisiones entis patet, quia ens partim in substantiam, quæ primum prædicamentum constituit; & in accidens, quod per nouem posteriora distribuitur. Ea esse prædicatorum seriem per singula patet: in prædicamento enim substantia omnes rationes superiores hominis, & bruti à primo conceptu substantiæ ad indiuiduationem, debito ordine distribuuntur.

§. 3.

Prædicamentum in recto entitatem, in obliquo dicitur actum.

Vnde constat prædicamentum in recto dicere conceptum realem entis, & in obliquo connotare actus intellectus, quo nonnulla prædicamenta inter se diuiduntur vt *actio*, & *passio*: *ubi*, & *status*; vel quo prædicata communia, & magis particularia collocantur: nam prædicare substantiam à suis inferioribus, & constituere corpus ex substantia, & corporeitate, fit per actus intellectus confusiores, & distinctiores, vt patet ex disput. lect. 10.

§. 4.

Diffidium Nominalium & Realium.

Hinc ortum discrimen inter Nominales, atque Reales: illi enim aiunt in prædicamentis agi de vocibus, hi de rebus. Verum Nominales per voces intelligunt conceptus mētis, vocibus panfos. Quapropter opinantur logicum, in quantum agit de prædicamentis, non agere de rebus secundum se, sed vt significantur per conceptum *genus*, *differentia*.

§. 5.

Prædicamenta sunt prima intentiones. Non connotant logicè, sed scientièr alia.

Adde, prædicamenta non esse secundas intentiones, nec primas intentiones, vt denominantur à secundis, sed esse res primò intentionaliter sumptas secundum prædicata, quæ illis conueniunt à parte rei independentèr ab intellectu. Vnde prædicamenta sunt res secundum suos conceptus intrinsecos, connotant autem in obliquo actum, non logicum, sed proprium illius scientiæ, quæ differit de eo prædicamento, per quem actum talis res cognoscitur, & diuiditur.

§. 6.

Probatur primum.

Hanc sententiam probò primò, quia prædicamenta sunt distinctiones entis: at verò distinctio entis est proprietas realis: substantia enim à parte rei distinguitur ab accidente. Prædicamenta verò, quæ non distinguntur inter se, non sunt absolute duo prædicamenta, sed secundū quid. Secundò à priori, quia in prædicamento quantitatis v. g. quæ Philosophia Petr. Hurt. de Mendoz. a.

ritur vtum quãritas distinguatur à quanto? Et quis sit eius formalis effectus? In prædicamento relationis, vtum relatio distinguatur à fundamento, & termino? & vtum terminetur ad absolutum? An ad relatum? In prædicamento quando quid sit duratio? An successiua, vel permanens: hæc autè omnia rebus conueniunt secundum se, non vt subsunt operationi intellectus, ergo prædicamenta sunt res in se.

§. 7.
Prima obiectio. Respondetur.

Dices, in prædicamentis disponi prædicata essentialia: ergo prædicamenta sunt res vt subsunt actibus intellectus. Nego consequentiam, aliud est enim rem primò intentionaliter sumptâ cognosci, atque disponi in suo ordine per actus intellectus; aliud est ipsa dispositio, & actus intellectus, & agere reflexè de illa: sicut aliud est vocibus agere de rebus secundum se, aliud de ipsis vocibus disputare, & de rebus in quantum per ipsas explicatur. Ira prædicamenta sunt res primò intentionaliter sumptæ, vt cognoscuntur per scientiam realem: vnde connotant in obliquo actum eiusdem scientiæ, per quem non constituuntur in suo esse, vt syllogismus constituitur, sed per quem cognoscuntur, vt sunt: & per quæ claritatis ergo ad sua genera reuocantur: at verò agere reflexè de illis actibus scientiæ, de eorum connexionem, pertinet ad dialecticū, sicut agere de vocibus ad grammatikum, de vocibus autem, & actibus intellectus disputare est cuius facultati commune. Ita Physicus agit de quantitate, & eius speciebus, at verò considerare in communi dispositionem eorumdem actuum physicorum spectat ad logicum.

§. 8.

Prædicamenta non spectant ad logicam, sed ad grammaticam, quibus actus quibus cognoscuntur.

Vnde colligo, agere de prædicamentis non spectare ad logicum, quia hic tantum inquirunt logicum artificium: & regulas ratiocinandi: quæ eadè sunt siue prædicamenta hoc vel illo modo se habeant. Siue enim quantitas distinguatur à quanto: siue sit idem cum illo logicum artificium idem est. Ergo prædicamenta non spectant ad logicum: quia quod per accidens est obiecto alicuius facultatis, non spectat ad illam: vt aurum & lignum ad mathematicas: quia triangulorum; quos illæ considerant, non interest in qua materia fiant.

§. 9.

§. 10.

Obicit, definire & diuidere spectare ad logicum: ergo & res quæ definiuntur. Nego antecedens, nam definitio est principium in demonstratione à priori: quod pertinet ad habitum principiorū scientiæ realis. Ad logicum solum spectat docere definitionem formalem in commune. Et sub ea ratione considerare actus intellectus: quos dixi à prædicamentis connotari in obliquo. Quod fit præceptis de vniuersalibus, & modo sciendi in communi. Aristoteles agit per se de prædicamentis in lib. 5. Metaphysic. quem inuenit in logicam; vt in aliqua materia exercerentur præcepta logica: ne in Alphabeto, vt ab ipso sæpe solitum.

Secunda obiectio. Respondetur. Definiri non spectat ad logicam sed docere definitionem in commune.

Arist. cur prædicamenta in logicam inuenierit.

SECTIO II.

Prædicamentorum numerus, & distinctio.

PRædicamenta ex Aristot. decem constituuntur omnes fermè Philosophi. S. Thom. 3. Physic. lect. 5. ad medium & 5. met. lect. 9. litt. c. & alij apud P. Fonseca. c. 7. q. 2. lect. 3. & Rub. in prædicamentis, c. 4. q. 5. n. 57. hoc ordine. *Substantia, Quantitas, Qualitas, Relatio, Actio, Passio, Quando, Vbi, Siue, Habitus.* In nono agitur de dispositione partium corporis inter se, in decimo de vestibus, siue armis; id est de denominatione *vestiū & armium.* Rationem hanc

§. I.
Prædicamenta decem sunt. S. Thom. P. Fonseca. P. Rubius.

Ratio S. Th. P. Rubius.

hanc subiicit P. Rubius ex S. Thom. 5. met. lect. 9. Prima substantia (id est singularis) est omnium predicamentorum fundamentum, basis, & subiectum; de qua tripliciter aliquid predicatur, essentialiter, inherenter intrinsece, extrinsece adiacenter. Si essentialiter, pertinet ad predicamentum substantia: si inherenter intrinsece, vel conuenit ratione materiae, & pertinet ad quantitatem, vel ratione formae, & spectat ad qualitatem, vel in ordine ad aliud, & constituit relationem: extrinsecum adiacens vel est mensura permanens, estque locus, seu ubi, vel est mensura successiua, estque tempus, vel quando. Si vero accipiatur non a mensura, sed ab eo, quod effluit, est actio; si autem ab eo, in quo recipitur, est passio.

§. 12. Verum nescio ubi P. Rubius situm praetermisit. Deinde inter praedicata extrinseca supputat passionem, quam patienti esse intrinsecam ostendi, disp. 11. Phyl. P. Fonseca ait passionem esse extrinsecam, quia aliqua passiones sunt extrinseca, ut cum quis aliquid patitur, ut trahem vel aliquid corpus graue, quo nihil ponitur intrinsecum. Verum haec passio non ponitur in predicamento passionis: sed illa passio, quae dicitur motus, ut calefieri: de qua contrauertitur verum distinguatur ab actione: Quod si habere corpus graue, ponitur in predicamento, etiam debet dari predicamentum, in quo collocetur homo habens amicum, aut uxorem molestam, quod est magna passionis genus. Deinde cur ponitur in predicamento passionis, corpus graue, ut inferens tristitiam alteri? Adde ubi seu locum non esse predicatum extrinsecum, (vt in Phylis probauit.) Quod si fumatur pro corpore circumfuso, cum illud sit quantum, iam erat constitutus, vel in predicamento substantiae, vel quantitatis: at vero si illa denominatio continentis & contenti in loco, diuersa praedicamenta constituit, etiam constituemus aliud predicamentum sumptum ab extrinseca denominatione qualitatis vitalis, ut esse cognium, amatum, honoratum: & sicut fit predicamentum habitus ex vestibus, ita potest fieri predicamentum socius ex societate amicorum, & predicamentum solus. Hanc eandem rationem adducit P. Fonseca supra lect. 3. qui eodem pacto se intelligat oppugnatum. Ipse rem probat ex quaestionibus; solemus enim quaerere quid sit restiquantia? qualis? &c. Sed etiam quarimus si ne Petrus cum socio? an solus? quos sint homines? cur ergo non constituitur predicamentum socius, & solus, & numerus substantialis, qui non continentur in predicamento quantitatis? Itē rogamus si ne homo uxoratus? an celeberrimus? constituamus ergo predicamentum matrimonium, aut celibatus, & sic dabitur infinitus processus predicamentorum.

§. 13. Respondetur. Quae passio sit in predicamento.

§. 14. P. Fonseca.

§. 15. Praedicamentum substantia videtur esse curium. Deus possit in predicamento esse.

1. P. Fonseca.

exigunt aduersarij, nempe in predicamento constitui ens vniuocum, finitum, &c. probant de predicamentis entis creati. Cum igitur Deus sit singularissimum ens & singularissima contineat praedicata, singulare predicamentum constituet; haec enim sunt illius praedicata, ens, substantiale, completum, spirituale, a se, aeternum, &c. Sicut Angelus est ens substantiale completum spirituale ab alio. Ecce duas series praedicatorum, & praedicamenta duo.

Deinde quantitas, & qualitas non duo; sed vnum praedicamentum constitunt; nempe accidentis completi siue absoluti. Ratio enim quam referunt P. Rubius, & Fonseca non vrget, autem enim quantitatem sequi ad materiam, qualitate vero ad formam, non vrget, (inquam) tum ad hominem, quia quantitas sequitur totum compositum sicut qualitates; tum etiam, quia materia, & forma non spectant ad duo, sed ad vnum praedicamentum: cur igitur accidens absolutum vtramque secutum constituet duo praedicamenta, & non vnum? cum adaequate oriatur a toto composito includente materia & formam, & constituyente vnum praedicamentum.

Confirmatur: quia in eodem predicamento qualitatis reperiuntur qualitates corporeae, repta in solo corpore physico; item & incorporeae, immo & supernaturales; propriae rerum intellectuum, ergo & in eodem predicamento accidentis absoluti possunt reperiuntur accidentia propria materiae, & propria formae. Quod si accidens absolutum vt sic non est vniuocum quantitati & qualitati nec qualitas erit vniuoca colori, & calori, & efficientia alia duo praedicamenta qualitatis: & S. Tho. ait qualitate esse analogam potentiae & actui; quia prius (vt ipse ait) participatur a potentia.

Actiorem & passionem non constitui in duobus praedicamentis probatur; quia praedicamenta genere differunt, quo collocantur genera cuiusque rei: sed actio & passio non differunt genere, ergo nec differunt predicamento. Probat minor, quia quae differunt genere, non habent perfectionem aequalem nec habent eandem realiter perfectionem: sunt enim genera inaequalis perfectionis, vt ostendi disp. 3. logicae lect. 1. & 5. & sup. disp. 4. sed actio & passio non habent inaequalem perfectionem, sed potius habent eandem realem: quia ostendi eas non distingui realiter, ergo actio & passio non differunt genere.

Confirmatur: sicut entitas motus tribuit duas denominationes: alteram intrinsecam patienti, agenti alteram extrinsecam: ita qualitas intentionalis, visio, verbi gratia, tribuit alias duas: videtis, & visio, & non constituit duo praedicamenta, ergo neque actio, & passio. Idem dico de ubi & situ: Adde magnam esse confusionem nonnulla praedicamenta distingui realiter: nonnulla vero vix ratione. Neque potest explicari, qualis sit entis diuisio in decem praedicamenta: & res diuersissimas collocari in vno praedicamento: rem vero eandem in duo distribui. Quo filo eundem est in monstrum hanc, & labyrinthicam diuisionem? Non miror nonnullos, nimium praedicatorum obseruatores, ea realiter distinguere.

Dico ergo primo. Praedicamenta realiter debent inter se distingui. Probat ex §. 18. nam membra diuidentia entis non solum debent esse distincta realiter, sed etiam opposita, vt rationale & irrationale: vnde vt plurimum erunt septem praedicamenta; habitus enim non est praedicamentum: actio: & passio sunt idem: item situs, & ubi: circumscribitur, si placet, septimum. Relatio enim non distinguitur a relatis. Tolle,

§. 16. Quantitas ad vnum praedicamentum. P. Rubius. P. Fonseca.

§. 17. Confirmatio.

§. 18. Qualitas est analogica ex S. Thoma. Actio & passio in vno praedicamento.

§. 19. Confirmatur.

§. 20. Conclusio prima. Diuisiones entis sunt oppositae. Possunt praedicamenta ad 7. reuocari.

Tolle, obsecro te, & sextum; duratio enim non distinguitur a re durante.

§. 21. Secunda conclusio. Tertia conclusio. Possent praedicamenta esse tria tantum.

Figura non est re qualitas, sed vbicatio extensa.

§. 22. Possunt esse duo.

§. 23. Praedicamenta sunt absolute decem. Diuisio praedicatorum pingui Minerua.

Architas.

Arist.

SECTIO III.

Quae, & qua ratione in predicamento collocata?

§. 24. Entia rationis non sunt in predicamento.

Ens per accidens ad habitum.

§. 25.

Primum, entia rationis a predicamento reijcio: quia sicut simpliciter non sunt entia, ita nec simpliciter praedicata: praedicamenta autem sunt praedicata diuisua entis. Volunt nonnulli, constitui vnde decimum praedicamentum in ente rationis. Verum cum entia rationis habeant seriem praedicatorum, illam poteris vocare praedicamentum rationis, non tamen vnde decimum: quia ens rationis non constituit numerum cum ente reali. Existentia secundum se, constituunt omnia praedicamenta realia: quia est ratio entis. Ens per accidens constituitur in predicamento habitus, seu habere. Item praedicamentum ad aliquid: & quando, vt in ipsis patebit.

Percurramus praedicamenta. Primum est substantia. Hoc nomen participant substantiae simplices completae, vt Angelus, & Deus. De Angelis non dubium, quin spectent ad hoc praedicamentum; Philosophia Petr. Furr. de Mendoza.

de Deo infra disquiram: item substantia completae composita, vt homo & leo, habent hanc rationem, eademque pertinent ad hoc praedicamentum.

Dubium est de materia, forma, vnione, & substantia; directe ne an indirecte ad hoc praedicamentum referantur? Nollem de vocibus esse quaestionem. In predicamento directe collocari existimo esse, in illa serie praedicationum habere rationem subiecti, aut praedicari directe: reductitiae autem collocari esse, non esse in illa serie subiectum, aut praedicatum directum; sed ad illam quodammodo reduci. Nam praedicamentum est series praedicatorum a supremo conceptu vsque ad indiuiduum: ergo praedicamentum constatur ex praedicatoris, & illorum subiectis, ergo in illa serie directe collocantur, subiecta aut praedicata directa. Est autem praedicatum directum, quod spectat ad formalem constitutionem subiecti, quod etiam est subiectum directum talis praedicatoris, vt in hac propositione, Petrus est homo. Quo sensu certum est, nec materiam sola, nec vnionem directe collocari in predicamento substantiae; nam omnia praedicata communia huius praedicamenti sunt physice completa quae de indiuiduis physice completis praedicantur, vt animal, & homo de Petro: sed illa praedicata partialia non possunt in recto de Petro praedicari, ergo non sunt in predicamento se solis. At vero, quia directe sunt partes hominem componentes, sunt etiam conceptus partiales directi huius praedicamenti in quo directe partialiter collocantur, id est more partium.

Hoc tertium praedicamentum adde propter magnam diuersitatem offendi, qua modi differunt a rebus absolutis. Quod si admodum hoc non placet, sint duo tantum praedicamenta, substantiae nempe, & accidentis. Primum spectat ad primum conceptum rei, secundum ad secundum. Si sint tria, vbi collocabitur actio substantialis? In tertio, quia est modus accidentalis. Haec de praedicatoris dixerim, vt videatur quam parui sint momenti haec, quibus dialectici toris viribus, ac vita rota, incumbunt. Locurus tamen sum cum multis.

Dico quarto. Praedicamenta sunt decem. Haec diuisio non est examinanda lydio lapide, sed pingui Minerua accipienda. Nam neque ens ita debet restringi, vt non capiatur a vulgo, neque ita diuagari, vt non possit congruenti methodo circumscribi: sic autem bene diuiditur ens per varios conceptus intrinsecos, & extrinsecos. Denarius autem vniuersalitatem quamdam significat, qui recte applicatur enti, entibus vniuersis imbibito. Architas Tarentinus; insignis Pythagoricus in hanc imaginationem primus incidisse dicitur, quem Arist. & ceteri philosophi secuti, accuratius differentes de rebus ipsis, quam de praedicatorum diuisione. Fuere autem Pythagoricus admodum numerorum obseruatores; denarium autem rebus vniuersalissimis adscribebant.

Dices, praedicamentum substantiae esse substantiam completam, genus autem incompletam, ergo. Respondet P. Rubius, genus esse completum, quia est totum potestarium continens species. Sed iam ostendi saepe genus simpliciter esse partem speciei, esse autem totum secundum quid, quia potest de omnibus speciebus praedicari, quae ideo vocatur partes subiectivae illius, id est partes subiecti, siue subiectum generis, quod praedicatur de pluribus quam de vno: hoc autem, non tollit quo minus genus sit conceptus incompletus, & partialis: ostendi enim in Logica, totam essentiam rei non consistere formaliter in solo conceptu generis, quia praedicatur in quid incompletum.

Aduerte igitur aliquem conceptum dupliciter posse esse completum, & incompletum: physice, id est a parte rei: & Metaphysice, seu Logice, id est, in compositione per solum intellectum: physice, vt materia & forma sunt incompleta, & homo completus Metaphysice, vt genus & differentia, sunt incompleta, species autem & indiuiduum sunt completa Logice: nam eo modo quo res aliqua est pars, eodem est conceptus incompletus: totum autem est conceptus completus ea ratione qua totum. Ponitur igitur in predicamento substantiae, substantia physice completa; at vero solum indiuiduum, & summum, species infima, sunt entia metaphysice absolute completa, quia in indiuiduum omnes conceptus superiores includit, & species infima continet totam essentiam rei: genera

§. 26. Collocatio directae in predicamento & indirectae.

Materia sola non est directe in predicamento substantiae.

§. 27. Genera in predicamento collocantur directe.

§. 28. Obiectio. Respondetur. P. Rubius. Impugnatur.

§. 29. Res dupliciter completa. Incompleta physica & metaphysica.

In predicamento ponitur substantia completa physica.

genera autem sunt entia physice completa; quia physice sunt idem cum indiuiduis quorum sunt partes: logicè autem sunt entia incompleta. Si autem necessariò omnia predicata essent metaphysicè completa, sola species infima, & indiuiduum in predicamento sedem haberent. Item aduerte, posse rem physice incompletam, esse metaphysicè completam; quia totus illius conceptus physice partialis, apprehenditur vsque ad vltimam speciem; in qua logicè consistit tota essentia rei. Ratio à priori; quia quod in vno genere est pars, in alio est totum, & è contra. Ita in predicamento accidentis eius indiuidua sunt physice incompleta, completa autem logicè; generica verò predicata sunt incompleta vtraque ratione.

§ 30. Ammonius. P. Rubius.

Impugnatur. Genus & differentia aque completa & incompleta.

§ 31. Secundum argumentum.

Respondetur. Differentia collocatur in predicamenti lateribus.

Collocatur & directè.

§ 32. Nomen predicamenti esse vera accidentia patet, quia predicamenta diuidunt ens, quod primum partitur in substantiam & accidentis. In qua diuisione vtrumque membrum physice est, quod verba sonant. In predicamento substantia ponuntur directè, vel reductiòne omnes substantia saltem creatura: accidentis autem subdiuitur in quantitatem, qualitatem, &c. ergo vnumquodque ex his membris participat rationem diuisi. Quapropter qui dicunt quantitatem non distinguì à quanto, aiunt, in predicamento quantitatis non poni extensionem substantialem, sed accidentialem. Ratio à priori; quia predicamenta dicuntur in recto predicata physice, & primò intentionaliter sumpta; non verò logicè & secundò intentionaliter sumpta: accidens autem logicum est denominatio secundò intentionaliter; non verò primò. Quia denominatio sufficit ad variandum predicabile, quod formaliter consistit in secunda intentione, vt in logica ostendi, non verò ad varianda predicamenta: sic admiratiuum ponitur in predicamento substantia cum rationali, non verò ponitur in tertio aut

Modus diuersa predicandi causat diuersa predicabilia, sed non predicamenta.

secundo predicabili, sed in quarto; quia non variatur physice, & à parte rei, sed tantum in modo predicandi. Actio & passio sunt accidentia, & licet non essent, reductiòne collocarentur in predicamento actionis. Similitudo directè posita in predicamento ad aliquid est accidentalis: non verò substantialis, nisi reductiòne: quia doctrina est vtrique communis.

Actio & passio sunt accidentia. Similitudo accidentalis est in predicamento.

§ 33.

Secundò, potest inquiri vtrum in predicamento accidentis collocetur accidens in concreto? an abstractò? v.g. quantum, an verò quantitas? Nomina abstracta significant res quasi per se stantes, vt albedo, concreta verò quasi in alio existentibus vt album, quod non solum conuenit terminis adiectiuis, sed suo etiam modo substantiuis, vt homo, & humanitas: de primis controuertitur, Auicenna affirmat terminos connotatiuos præcipue significare subiecta, formas verò connotatiue. Cui cõmuniter refragantur omnes. Immerito tamen: significant enim in recto subiectum, & in obliquo connotant formam (vt ostendi disp. 6. de anima lect. 4.) nam vnum concretum accidentale predicatur de alio, vt album est dulce: sed non posset predicari, nisi subiectum significaretur in recto, ergo. Maior patet, nam Archibiechtus dicitur musicus: minor patet, nam veritas propositionis requirit identitatè subiecti cum predicato, nempe, quæ significantur in recto, vt Petrus est calefaciens, requirit identitatem non inter calefactionè, & Petrum; sed inter calefacientem, & Petrù: sed identitas in his connotatiuis, tantum reperitur ex parte subiecti, in quod recipitur forma, ergo & connotatiua hæc dicuntur in recto subiectum, & in obliquo formam: nam idè est in intellectu significari, & predicabile esse.

Opinio Auicennæ.

Connotatiua significant in recto subiectum, & formam in obliquo.

P. Rubius cap. 4. predicamentorum, q. 2. num. 15. ad 19. ait concretum dupliciter posse sumi, primò, vt significat in recto formam accidentialem completam per vnionem, & connotare in obliquo subiectum tanquam extrinsecum terminum sui, & vnionis, & ita opinatur accidens in concreto poni in predicamento. Pro qua sententia adducit P. Suarez 1. met. disp. 4. lect. 3. num. 13. & disp. 16. lect. 1. num. 12. & tom. 2. disp. 39. lect. 1.

§ 34. P. Rubij opinio.

P. Suarez.

Verum P. Suarez legi, nec video quid optulerit, immo ait albedinem sine vnione esse accidens completum. E quidem huic modo loquendi assentiri non possum, quia in eo hæc propositio non est vera, intelligens est amarus, quia amor cum sua vnione non est idem cum intellectu, & sua vnione, ergo nõ possunt intellectio, & vnio in recto significari. Eam verò propositionem ab omnibus video admissam sine distinctione. Neque item potest significari in recto vtraque pars compositi propter eandem rationem: ergo debent in recto significari subiecta, & in obliquo formæ.

§ 35. Impugnatur ea opinio.

Dices, has tres omnes significationes idem nomen habere. Verum non potest idem nomen significare eadè res modo opposito, Album, verbi gratia, significare parietem in recto, & formam in obliquo: item formam in recto, & parietem in obliquo. Quia ille modus significandi diuersus debet sumi ex diuersis proprietatibus diuersimodè apprehensis: at album semper apprehenditur eodè modo: nempe subiectum cum albedine. Adde, nomina connotatiua esse adiectiua, quibus aliquid illis significatur adiectum, vt Album, dulce, ergo in recto significant subiectum, & connotant in obliquo formam, quia subiecto per se stanti adijcitur forma; itaque significant subiectum per se, forma illi adiecta. Quapropter pomum dicitur album, quæ propositio sic exponitur. Album est pomum, illi

Alia ratio. Connotatiua sunt frequenter adiectiua.

illi inbarente albedine. Quod inde patet, quia quando quis exponit hanc propositionem, pomum est album, non exponit sic, est albedo habens subiectum, vel illi vnita, quæ expositio, & est falsa, & insolens; sic autem exponitur, est pomum vnitum albedini vel habens albedinem. Ecce subiectum in recto, & formam in obliquo.

§ 37. Auicenna. Arist. B. Thom. Accidens ponitur in abstracto, vel in concreto, vt libentur.

SECTIO IV.

Vtrum Deus ponatur in Predicamento.

§ 38.

Indicauit sect. 2. Deum constituendum in predicamento substantia, distincto à predicamento substantia creatæ, nunc inquiram vtrum Deus & creaturæ possint in eodem predicamento constitui?

§ 39. Substantia dupliciter ponitur in predicamento. Deus nõ potest collocari in predicamento imperfectionem includente. S. August.

Præmitto, substantiam posse in predicamento disponi, vel abstractam ab imperfectionibus entis, vel cum illarum concrectione. Hoc secundo modo certo est certius, Deum non posse in predicamento collocari: est immane facinus, vel in solâ quæstionem reuocare cadat ne in Deum imperfectionem nisi ad demonstrandum apertè illi vel leuissimum illius vestigium repugnare. Quapropter S. Augustinus de cognitione veræ vitæ cap. 2. Deum ablegat à predicamentis, his verbis. Nomine, & verbo ea exprimentur, quæ sub decem predicamentis humano corde concipiuntur: sed quod ex his nullum proprie Deo conueniat, manifesta ratio probat: nam si dixerimus, quod Deus substantia sit, quæ omnibus subsistere tribuat, & per quam omnes res esse habeant, mox vniversalia, & indiuidua, de quibus substantia predicatur, genera, & species, in quibus versatur, simul & nomen accidentia, quæ ei necessario inbarent, animo occurrunt, quæ cuncta liquent, quia minime in Deum concurrunt.

§ 40. Augustinus negat Deo substantiam predicamentalem.

Ex quibus verbis constat apertè, Augustinum Deo negasse conceptum substantia predicamentalis, quia existimat eam esse rationè aliquam communem de inferioribus predicabilem, quod Deo repugnat; quia Diuinitas non est communis pluribus Dijs; vel esse indiuiduum alicuius speciei, & quod subdit decem predicamentis accidentium quod est alienum à Deo: quare multi præsertim è Patribus dicunt, conceptum substantia translative Deo conuenire, quia opinantur substantiam dici à substantiando accidentibus, Deus autem nullis substat accidentibus. Eodem modo interpretare Anselmum in monologio cap. 26. negantem Deum esse rationem communè, aut cum alijs in natura conuenire (intellige specifica): eodem modo intellige Boëtium, primo de Trinitate, cap. 5. & 6. in quo etiam sensu accipit S. Thom. 1. p. quæst. 3. art. 5. & multos alios Patres; quos ibidem P. Vazquez, adducit disput. 22. cap. 6. Qui negant conuenire Deum cum creaturis in aliqua ratione: quia creaturæ Deo comparatæ potius sunt non entia, quam entia. Itaque Deus non ponitur in predicamento substantia, vt modo communiter accipitur, quia vltima ratio substantia sumitur pro indiuiduo completo substantia, accidentibus physicis subiecta. Quod & non aliud euincunt & autoritas, & rationes, quibus Doctores cõmuniter probant, Deum in nullo predicamento collocari; quos vide apud Philosophia Petr. Hurt. de Mendozæ.

Multi censent Deum esse improprie substantiam.

Boetius. S. Thom. P. Vazquez.

Deus non ponitur in predicamento substantia vt nunc dispositus.

P. Vazquez 1. p. disp. 22. & Rubium cap. 5. predicamentorum, quæst. 2.

P. Vazquez. P. Rubius.

In latiori ergo significatione inquirimus vtrum Deus possit constitui in predicamento substantia: accepta substantia pro primo conceptu rei non inbarente, abstractò ab eo, quod accidentibus physicis subster vel non. Communiter videntur negare Doctores. Primò argumentatur S. Thom. supra; quia Deus neque est genus, neque species, quia non componitur ex genere, & differentia; neque indiuiduum alicuius speciei: ergo non potest poni in aliquo predicamento. Verum rectè ait P. Vazquez hanc rationem non esse efficacem: quia compositio rationis non arguit imperfectionem in obiecto: sed in actu nostro: à quo dicitur obiectum determinabile extrinsecè: sicut malè cognoscitur à nobis sine imperfectione sui: in Deo autem est constitutio, & distinctio rationis.

§ 41. Quæstio vniuersalis.

Sententia negans primum argumentum S. Thomæ.

Respondet P. Vazquez. Compositio rationis dicit imperfectionem in solo intellectu.

P. Fonseca quinto Met. c. 7. q. 7. lect. 1. ait, Deum non posse poni in predicamento; quia in eo non possunt constitui entia perfectionis simpliciter infinita; nam summa genera non possunt habere infinitatem simpliciter; nam species sunt perfectiones generibus, quod non essent, si genera essent infinita, quia infinita perfectioni non potest aliqua addi. Deinde neque Deus potest esse species; quia species, cum sit diffinibilis per genus, & differentiam, curtis limitibus continetur: Deus autè nullo termino circumscribitur; ergo non est species: neque item potest esse indiuiduum subiectum speciei: quia indiuiduum nullam addit perfectionem substantialem supra essentiam; Deus autem addit infinitam, ergo Deus non est indiuiduum; ergo non ponitur in predicamento; quia in eo constituantur aut rationes communes aut indiuidua; quia predicamentum est series predictorum à supremo genere ad indiuiduum.

§ 42. Secunda ratio P. Fonseca.

Neque vrget hæc ratio: nam Deus poneretur in predicamento, vt indiuidu, non alicuius speciei infimæ predicabilis, sed vt res singularis indiuisibilis in alias, quæ sint idem adæquatè cum illo, de quo possint predicari multi conceptus cõmunes abstracti à finitis, & infinitis, vt substantia completa intellectualis: cui adde à se. En feriem predictorum diuinorum, & illa particula à se includit infinitam perfectionem, quam formaliter non includebant predicata communia.

§ 43. Non vrget. Deus ponitur vt indiuidu nullius speciei.

Deinde possumus assignare conceptus communes rerum infinitarum, qui determinantur per differentiam, etiam infinitam. v.g. persona diuina vt sic includit perfectionem infinitam simpliciter, & est conceptus communis tribus personis, ergo rationes communes non sunt necessariò finitæ.

§ 44. Conceptus cõmunes rerum infinitarum possunt esse.

Ad argumentum P. Fonseca Resp. species à parte rei non esse perfectiores genere: quia à parte rei genus & species sunt idem indiuisibilis conceptus; at verò conceptus formalis terminatus ad genus est imperfectior, quàm specificus, quia confusior: è quo nulla imperfectio cadit in obiectum. Quod verò ait P. Fonseca, speciem esse finitam, quia definitur, est falsum: nam obiectum definiti per intellectum non est illud terminis circumscribi, & limitari: sed cognosci actu claro, & distincto. Vnde definitio non sic appellatur, quia fit obiecti limitatio: sed quia definita, & particularis cognitio illius in particulari. Quare per actus confusos, & genericos intellectu dicitur diuagari per obiecta; carceratur autè, & definitur per cognitionem propriam cuiusque obiecti, itaque definitio est proprius, & quidditatiuus rei conceptus. Verum est, Deum non esse speciem infimam predicabilem, quia

§ 45. Ad argumentum.

Species à parte rei nõ sunt genere perfectiores.

Conceptus de genere est imperfectior quàm de specie.

Obiecti definiti potest licet à parte rei sit infimum.

quia non habet individua similia, de quibus prædicatur; quo autem modo Deus habeat conceptum specificum & individualem parebit inferius.

§. 46. Tercia ratio. P. Vazquez. P. Vazquez. P. Vazquez. P. Vazquez.

In prædicamento collocatur individuum quod est commune omnibus rationibus communes. Deesse habet conceptus communes nobiscum.

§. 47. Confirmatur.

Deus est individuum reale.

Non subijcitur speciei infimæ.

§. 48. Alia ratio Thomæ. Respondetur.

§. 49. Alia ratio.

Genus est inæquale in speciebus. P. Fonseca.

§. 50. Alia responsio.

à finita, & infinita, necessaria, & contingentia: contrahitur autem per propriam differentiam ad creatam, & increatam: sicut ergo utraque species existit per se, ita est in eodem predicamento.

P. Vazquez supra opinatur, Deum à predicamento excludi; quia in eo ponuntur conceptus uniuocè communes, vel illis subiecti; sed Deo, & creaturis nullus est conceptus uniuocè communis, ergo non ponitur in predicamento. Maiorem ponit. Sed eam probat P. Fonseca: quia per prædicamenta res diuiduntur per summa genera, quæ sunt primus conceptus uniuocus, alioquin nõ possent res aptè distribui; si per conceptus analogos diuidantur. Verùm maior huius syllogismi est dubia. Forte enim probabo substantiam, & corpus esse analogæ. Deinde prædicamentum est series prædicatorum ab individuo usque ad supremum conceptum diuidentem ens: quod si in hac serie interijciuntur prædicata analogica, prædicamentum constabitur ex analogis, quæ verè habent conceptum communem. Quid Deo, & creaturis datur conceptus substantiæ intellectualis uniuocè communis; nam substantia intellectualis non est transcendens formaliter, ut patet: conceptus autem communes non transcendentes esse uniuocè probauit disp. 4. logicæ sect. 4.

At P. Fonseca, plus differunt Deus & Angelus, quàm quantitas, & qualitas: sed hæc non pertinent ad idem prædicamentum, ergo neque illi. Hoc argumento alterum est duobus euincitur, vel Deum, Angelum constituere duo prædicamenta substantiæ; vel quantitatem, & qualitatem non constituere duo. Deinde forma arguendi est inefficax, nam plus differunt calor & gratia habitualis inter se; quàm actio, & passio, quia hæc non distinguuntur plus quàm ratione, aut ex natura rei, (ut vult P. Fonseca) illa verò distinguuntur realiter: & tamen actio, & passio efficiunt per te duo prædicamenta, ergo calor, & gratia efficiunt duo prædicamenta. Item plus differunt gratia habitualis, & calor, quàm calor & quantitas, & tamen calor, & gratia sunt in eodem prædicamento, calor autem, & quantitas in diuersis. Denique consequentia est nulla, quia distinctio prædicamentorum non sumitur ex maiori, aut minori distantia in perfectione: sed vel ex modo existendi, vel ex congrua diuisione entis ad faciliorem methodum Metaphysicæ tradendæ. Sic oportuit diuidere accidens in qualitatem, & quantitatem, & non substantiam in duo prædicamenta, quia valde conueniunt in modo existendi.

Argumentatur deinde P. Fonseca; quia conceptus includens rationes duorum prædicamentorum formaliter, ad nullum per se spectat, sed Deus includit formaliter rationes duorum prædicamentorum, nempe substantiæ, & relationis, ergo ad neutrum pertinet per se. Ommissa maiori, nego minorem, nam prædicamentum relationis, est accidentis, non transcendentalis formaliter; relationes verò diuinæ sunt substantiales; & in transcendentes inclinant. Deinde Deus sub ratione vnius abstrahit à relatione, & sub illo conceptu est cognoscibilis lumine naturali, quo distribuuntur prædicamenta: relationes autem personarum non cognoscuntur lumine rationis, vnde sub priori conceptu potest Deus esse in predicamento.

Itaque si res metaphysicè expendatur, Deus non est expungendus à predicamento substantiæ, ut patet ex argumentorum solutione. Huius opinionis sunt Gregorius in 1. d. 8. quæst. 3. artic. 2. Gabriel Okamus in 1. d. 8. quæst. 1. conclus. 4. & alij pauci Scholastici Aristotelem sequuti pluribus in locis.

§. 51. Argumentum. P. Vazquez.

P. Fonseca.

Respondetur.

Analogia nõ obest prædicamento. Deo & creaturis aliqua uniuocè communia.

§. 52. Responsio P. Fonseca. Refellitur.

Distinctio prædicamentorum vnde sumatur.

§. 53. Aliud argumentum P. Fonseca. Respondetur.

Relatio diuina nõ est accidens, & inclinatur in transcendentaliter ad aliud.

§. 54. Deus nõ est excludendus à predicamento si metaphysicè agatur.

Gregor. Gabr. Okamus. Aristot.

locis. Qui possunt videri apud P. Fonseca supra cap. 3. Verùm quia vt communiter Scholastici, & sancti Patres id negare videntur, illorum sunt sequenda vestigia, quod efficiunt eo vnico fundamento: vt sic exponant, Deum à creaturis infinitè distare. Volunt enim diuidere ens creatum in eas decem classes; extra quas volunt esse Deum, vt ostendant, quam sit in superiori ordine.

DISPUTATIO X.

De substantia in communi.

SECTIO I.

Quæ sit immediatior, & aptior diuiso entis.

§. 1. P. Suarez. Prima diuio entis.

ATER Suarez 2. Metaph. disp. 28. sect. 1. & disput. 32. sect. 1. affirmat ens primò diuidi in infinitum, & finitum: per infinitum non intelligit negationem finis formaliter: sed primum conceptum Dei; ex quo ratione nostra sequitur infinitudo: alioquin ea diuio, non esset essentialis, sed per attributa: nam ens creatum esse finitum, & increatum infinitum, non est de illorum quidditatiuò conceptu. Huic diuisioni æquiuale alia in ens à se, & ab alio; differt à priori; non re, quia ens à se est infinitum, & ab alio, finitum; sed ratione: nam esse à se explicatur per negationem causæ, esse autem ab alio, dicitur habere causam; at verò esse infinitum explicatur per negationem finis, finitum autè dicit finem. Aptius diuiditur ens in ens actuale necessariò, & ens actuale contingenter. Quæ partitio est per quidditatiuòs entis conceptus: nam primus conceptus Dei est summa actualitas, & existentia, per essentialiter actualem creaturæ est aptitudo ad esse; ita vt possit non esse. Et quàmuis summa actualitas arguit independentiam ab alio, tamen magis quidditatiua est Deo actualitas, quàm independentia: nam quidquid habet rationem entis, eodem modo habet actualitatem: independentia verò, aut est negatio causæ; aut saltem explicatur per ordinem ad aliquid extrinsecum. De omnibus his entis diuisionibus in Deum & creaturam, quaeritur vtrù sint aptiores quàm diuio entis in substantiã & accidens: P. Suarez affirmat, & probat, quia hæc diuio est adæquata, quia omne ens aut est Deus, aut creatura: Item distribuitur per differentias contradicentes inuicem, sicut animal per irrationale, & rationale; (& quòd caput est) membra diuidentia habent maximam oppositionem omnium quæ possunt excogitari sub ente; habet igitur hæc diuio omnia attributa pefectissimæ partitionis. Secundò, quia hæc distributio est aptior Metaphysicæ methodo. Primum enim secernitur primum omnium, & maximum ens, de quo prius instituto sermone, humanus intellectus creaturas omnes curat perscrutandas. Tertiò, quia Deus & creatura valde analogicè conueniunt, ergo oportuit hæc conuenientia prius explanata, ad creaturas descendere.

§. 2. Non vrgent. Regula partitionis.

Alia ei æquiualens in ens à se & ab alio.

Aptior est diuio in ens actuale necessarium, & contingens.

Opinio affirmans. P. Suarez. Prima ratio.

Secunda.

quibus non egrediar. Nam si altera pars includitur in altera, omnia permixtur, & confusè tractantur fusiori necessariò disputatione. Exempli gratia, si quis substantiam diuideret in rationalem & irrationalem; licet ea diuio esset adæquata, & per membra opposita contradictoriè; esset tamen inepta; nam explicando substantiam rationalem, erat necessariò explicandus conceptus substantiæ viuientis vt sic: at verò iste conceptus erat necessariò includendus in subdiuisione substantiæ irrationalis in mortuam, & viuentem.

Quare substantia melius diuiditur in spiritualem, & materialem; & materialis melius subdiuiditur in animatã & non animatam. Item animata in insensibilem & sensibilem; deinde sensibiles in rationalem, & irrationalem; melius (inquam) diuiditur substantia sic quàm in rationalem, & irrationalem. Ratio à priori, quia diuidentia sunt immediata diuio, sub quo nullam aliam habent conuenientiam essentialem; & illa diuio, quia est vniuersalior, continet sub vtroque omnia inferiora in illo similia opposita inferioribus alterius diuidentis: at verò diuio per conceptus particulares, in illis debet confundere rationes diuisionis, ergo diuio conceptus vniuersalis debet immediatè dari per diuidentia vniuersaliora: tunc sic: sed ens est vniuersalissimus conceptus: Deus autem singularissimus, qui magis, quàm in ratione entis conuenit cum alijs, & multæ particulæ alterius diuidentis sunt necessariò repetendæ in explicatione Dei, nempe conceptus substantiæ, viuientis, &c. Quod non contingit in nostra diuisione, ergo ens, non est immediatè diuidendum in Deum, & creaturas; sed in substantiam, & accidens.

Dices, idem vitium committi in diuisione entis in substantiam, & accidens; nam cum explicatur substantia spiritualis, & materialis, explicatur etiam rationes communes substantiæ, & accidenti spiritualibus. Respondeo, hoc nullo modo vitari posse: nam accidès spirituale, aut materiale dicitur in ordine ad substantiam spiritualem, & materialem; vnde in predicamento substantiæ, sunt ex instituto disquirendæ illæ differentie substantiæ: deinde in predicamento accidentium non sunt perscrutandæ materialitas, & spiritualitas, sed mœra accidentium, propriæque illorum conuenientia & differentia. Hoc autem incommodum omnino vitari non potest, quia illi conceptus sunt quasi transcendentes; è substantia in accidens deriuati: quia accidens est intrinseca substantiæ perfectio; at verò ista tua diuio pro suo arbitratu relabitur in istud incommodum, & cum in predicamento substantiæ sit explicandus conceptus vniuersalis illius, & illius differentia per se, inter quas vna est Deus, non est faciendã diuio in Deum, donec prius diuidantur conceptus, quibus conuenit, & perueniatur ad eum, quo primo differt ab alijs.

Confirmatur, quia ens est idem quod ratio essendi: ergo debet diuidi per immediatas, & oppositas rationes essendi: sed esse Deum, & creaturas non sunt modi essendi, ergo non bene diuiditur per illas. Probo minorem, quia modi essendi sunt perfectitas, & inhaerentia; non autem finitudo, & infinitudo. Vnde cum substantia & accidens sunt modi determinantes ens, per illos debet ens diuidi immediatè. Ita à plerisque substantia, & accidens dicuntur modi determinatiui entis.

Argumenta possunt ex dictis facile solui.

§. 3. Diuio melior substantiæ.

Ens diuiditur immediatè in substantiam & accidens.

§. 4. Obiectio.

Respondetur.

§. 5. Confirmatur. Modi essendi sunt perfectitas & inhaerentia.

SECTIO II.

Quid, & quæ sint substantia?

§. 6.
Substantia est
essentia cuiusque
rei
improprie.

Substantia
à subito.

S. August.

Substantia ne-
gatur Deo
ab aliquibus.

§. 7.
Substantia
à subito.

§. 8.
Ens per se est
substantia.
Substantia est
qua durante
res durat.

Substantia occurrit explananda, quia est prima pars, in quam diuiditur ens. Substantia solet interdum appellari essentia cuiusque rei, etiam accidentaria; quia essentia substat prædicationibus. Hæc usurpatio est impropria; quia accidens opponitur substantiæ, & licet accidens substat suis prædicationibus, simpliciter tamen non substat, quia quod non stat, non potest substat. Dicitur autem substantia à subito, quod est stare sub, id est, stare, & esse sub alio; stare enim est quasi proprijs pedibus stare, & inniti: itaque in hac significatione substantia, & per se, & in se stat, & stat sub alijs. Quæ significatio soli videtur conuenire substantiæ creatæ, quæ per se stat, & est sub alijs, nempe sub accidentibus. Sic intellige Augustinum, tom. 3. lib. 7. de Trinitat. cap. 5. & alios Patres, conceptum substantiæ Deo negantes. Nam primus conceptus seu quidditatus Dei, licet possit vocari substantia, quia ratione nostra substat attributis in prædicatione, tamen hæc est metaphorica locutio: nã substat realem distinctionem inter conceptum substantem, & hos, quibus substat. Vnde colligitur substantiam esse quasi basim, & fundamentum cuiusque rei: nam substantia debet per se stare, & esse primum subiectum: nam si staret in alio, iam non substaret simpliciter. Vnde substantia est primus conceptus physicus rei. Substantia composita, ratione vtriusque partis stat per se, & est primus conceptus à natura intrinsecus, ratione verò materiæ substat materialibus accidentalibus; ratione verò formæ, licet non substat omnibus; est tamen forma prima radix, primusque conceptus, vnde oriuntur conceptus secundarij proprii cuiusque compositi.

Substantia item dicitur à subsistendo quod est idem ac substare, nam subsistere, est pedem sistere sub alijs. In hoc substantiæ conceptus duo inueniuntur; alterum, rem in se stare independentem à subiecto, siue in se sistere, vt conceptum primum; alterum eandem rem affici, & substatre accidentalibus, vt clarè docet Augustinus, tom. 3. lib. 7. de Trinitat. cap. 4. his verbis. Si tamen indignum est vt Deus dicatur subsistere. Hic secundus conceptus à ratione communi substantiæ potest expungi. Vnde conceptus communis substantiæ erit ens per se, id est, ens per suum conceptum stans, sine inherencia ad subiectum. Vnde Deus participat istam rationem communem substantiæ, quia nihil est in Deo, quod non sit per se.

Est igitur ens per se, id est conceptus quidditatus rei; quo durante & res durat, careris omnibus aut mutatis, aut circumcis: quo abscedente, & res perit, tamen si adsint cætera. Explico: verbi gratia, Petrus, aut hic leo, aut lapis, habent nonnullos conceptus, quibus denominantur Petrus, leo, lapis, quamcumque alios conceptus mutant. Item, licet non mutant alios conceptus, si desint priores conceptus; iam nec sunt Petrus, nec lapis, nec leo; hoc patet. Item Petrus, qui nunc amat, postea odit obiectum amatum prius; per quam mutationem voluntatis, mutantur in Petro hæc prædicata, Amans, odio proficiens, & ex amante fit non amans, & amans ex non amante: & tamen per mutationem amoris, & odij, non mutatur hoc prædicatum Petrus; sed perseverat; & licet, quando nō amat, sit falsum affirmare, nunc

est amans: non tamen affirmatur falso. Nunc est Petrus. Ecce quo pacto duret in Petro id, per quod est Petrus: licet alia prædicata non durent. Id igitur per quod Petrus durat, est substantia Petri, & essentia: cætera verò non sunt de eius substantia.

Dices, per albedinem constitui etiam rem, nempe album, quæ res perseverat, aut perit, durante albedine, aut percunte: ergo albedo tam est substantia albi, quam Petreitas Petri. Hic lata admittitur æquiuocatio: non enim nego, albedine rem aliquam constitui, cum constituatur album. Sed dico, hoc prædicatum album non variare prædicata, quæ simpliciter conueniunt rei; nam res eadem perseverat cum eo prædicato, & sine illo: verbi gratia, si quis habet manum frigidam, & eam calefaciat; certum est, manum eandem fuisse frigidam, & calidam: nec enim habet homo aliam manum, postquam incaluit, ac antea habebat. Ea ergo prædicata, per quæ manus durat, cum calore, & frigore, sunt substantia manus: quia ijs abscedentibus manet eadem manus: accidentibus autem non fit noua manus, & quando dico rem manere, aut perire, rem accipio pro ea re cum eo prædicato: cum quo vulgo etiam dicitur res eadem. Prædicata verò, quæ non tollunt istam communissimam phrasim, non voco prædicata rei simpliciter, sed secundum quid. Si enim quis equum emit frigidum, & paulo post exercitatione eum calefacit; an ne dicitur habere aliam rem? Vel alium equum? Nec absolute dicitur emisse frigidum, aut calidum: sed equum aut lapidem. Has igitur res ego voco absolute res. Vnde nego antecedens absolute, nam prædicatum album non constituit rem, scilicet lapidem, aut equum; constituere autem album, non est constituere rem simpliciter, sed rei iam constitutæ tribuere aliud prædicatum, adueniens toti rei essentia.

Quod inde confirmo primò, quia interrogationi quid est res? Non respondetur alba, aut nigra: sed si quæras, quid est hoc? Respondetur, Petrus, aut equus: aut interroganti, quale sit? aut quantum? Respondetur, album, aut paruum: id ergo quod respondetur quæstioni, in quid: rem voco. Quando verò cæteris quæstionibus respondetur, voco non rem simpliciter: qui modus vñtatissimus est, & Aristoteli, & vulgo. Confirmatur secundò: quia in diuisione substantiæ non ponitur albu aut nigrum, sed homo, & leo; conceptus ergo constituentes has res voco substantiam: quas constituunt, & sunt radix cæterorum: ac mihi videor rem hanc deducere ad principia prima: si enim roges, quid sit homo? bene respondetur, compositum ex corpore & animo: non verò compositum ex corpore & albedine.

His argumentis respondent aliqui; etiam Composita per accidens vulgo appellari rem: vt si quis emat statuam, interrogatus, quid emerit? responderet, statuam. Et si roges quid est hoc? dicit, statuam. Item res substantiales eo pacto explicantur; si enim quis emit equum obesum, non dicit, emi obesum; sed equum. Item emi Æthyopem. Secundò, oportet reddere rationem, cur equum, & leonem vulgus appellet rem.

Respondeo ad primam obiectionem, eas res etiam vulgo intelligi res secundum quid, & non absolute: quia rectè nōscitur idem manere lignum statua effecta, aut destructa. Cognoscimus ergo rem illam esse absolute lignum; & rationem statuæ esse accidens. Rogatus autem quid sit statuam? rectè respondent eam esse statuam: quia non queritur de re ipsa absoluta, nempe ligno: sed de artificio,

§. 9.
Obiectio.

Respondetur.

In forma re-
spondetur.

§. 10.

Confirmatur
primò.

Confirmatur
secundò.

§. 11.

Obiectio.
Prima.

Secunda.

§. 12.

Respondetur
ad primam.
Statua co-
gnoscitur esse
ens secundum
quid.

Sectio II. Quid est quæ sint substantia.

ficio, vt cernitur ab interrogante. Rectè dixit Aristoteles, esse etiam definitiones secundum quid; alias autem simpliciter: Hæ sunt substantiarum, illæ accidentium.

§. 13.
Ad secundam
exemplum.
Ad secundam respondetur; crassitiem, & macritudinem esse substantias partialiter; vt materia, & forma: quas non dicimus emisse: quia per se primò emittitur compositum: partes autem vt in illo. Æthyopem autem dicimus emisse ad discriminandum eum hominem ab alijs.

§. 14.
Ad secundam
obiectionem.
Cur ita vul-
ge loquamur.
Ad secundam obiectionem: ratio redditur eius vñtus: quia nimirum id quod absolute vocatur res, est in genere causæ efficientis, materialis, & finalis principium earum rerum, quibus mutatis nō mutatur absolute res: quia manet idem omnium primum principium. Sæpius enim dixi conceptum essentialem esse, qui est prima radix cæterarum: sic materia est subiectum actionis, quæ habet pro fine formam. Quod ipsi fatentur, cum dicunt substantiam esse primam rem: quod illis æquè ac nobis est explicandum; quia idem, quod ego dico, alia voce.

Objiciunt alij, quantitatem debere à nobis dici substantiam; quia mutata albedine, aut nigredine manet quantum. Respondeo, si mutaretur quantitas, adhuc maneret res absolute: quia quantitas est præcisè ad existendum in loco impenetrabiliter; quod est accidentarium: tum quia actu penetrari est per accidens Christo in Eucharistia; posse autem esse, aut non posse simul in eodem loco est per accidens eidem rei, sicut esse in vno, aut alio loco. Igitur ex formali effectu quantitatis colligitur eam non esse absolute rem, dum ergo ais manere quantum; reduplicas conceptum accidentarium non minus, quàm in albo, aut nigro.

Et quidem ij se circulo concludunt minus explicito. Censent substantiam esse in supposito per se: id est, non esse accidens. Contra: cur quantitas non est in supposito per se? Dicunt: quia est in suo genere ens completum; non verò formam equi. e. g. Contra, minus completa est quantitas: quia per te est accidens; quod est entis ens, & vñtur materiæ per inherentiã. Secundò, propterea erit magis ens per se, & substantia; quia est ens completum; minusque à subiecto pendebit. recurrant ergo ad meam expositionem.

§. 17.
Aliorum opi-
nio.
Dicunt contra me alij, substantiam esse radicem substantiæ; vel substantiam. Contra: cur quantitas non erit radix substantiæ? vel cur substantia non erit aut quantitas, aut radix quantitatis? substantia autem creata erit substantia, cum pendeat à tota natura? item vñtio cur erit substantia, cum non sit radix substantiæ, nec substantia? Nec hæc sententia constituit conceptum communem substantiæ, & eam euidentem naturaliter explicat per substantiam distinctam cognitam sola fide. Recognosce §. 2. r. Ster ergo substantiam esse, quæ est absolute res; eamque constituit.

§. 18.
Substantia cur
sit ens per se.
Hinc etiam colliges, cur substantia dicatur ens per se, nempe, quia per se, siue per suum conceptum constituit rem, quam absolute vocamus rem, scilicet hominem, aut equum. Et quia rem per se constituit, inde oritur ea substantia durante non posse rem talem non durare: tolle enim à Petro omnem actionem, & entitatem, quæ per se non constituit Petrum; adhuc manet Petrus; tolle rem aliquam, quæ Petrus per se constituitur, & maneat cætera, implicat manere Petrum; quia manere nō potest sine ijs, quibus per se, & formaliter constituitur. Hinc etiã colliges quomodo substantia substat omnibus prædicationibus ab ipsa distinctis; nam conceptus illi,

per quos Petrus per se constituitur, accipiunt formaliter denominationem à cæteris conceptibus, quibus non constituitur: vt Petrus est albus, quantum intelligens, amans. Cæteri autem conceptus ea ratione inuicem prædicantur, qua subiectum, & prædicatum accipiuntur in propositione, pro essentia ipsius Petri, v. g. Album est intelligens, quia intelligens, & album supponit in recto pro Petro. Deinde aduertit, hanc propositionem non esse formalem, sed materialem, (vt aiunt) album est intelligens, quia albedo per accidens se habet ad intelligendum. Item quia intellectio non afficit album secundum rationem albi: hæc propositio, Petrus est intelligens, est formalis: & quia Petrus per se concurrat ad intellectioem, & quia intellectio afficit Petrum secundum aliquam partem eius essentia: hæc autem propositio, quantitas est alba, est per se in sententia constituenta accidentia in quãtitate, sed tunc quantitas est alba vt quo, Petrus autem vt quod.

Cæteri autem conceptus, qui non constituunt per se rem, dicuntur accidentia ab accido, vel accedo, accidunt enim, & accedunt rei iam constitutæ. Nam Petro accidunt calor, quantitas, & intellectio. Ecce discrimen: materia, & forma non accidunt, nec accedunt Petro, nihil enim accidit Petro, priusquam sit, sed postquam est; at ante materiam, & formam nullo modo Petrus intelligitur esse: ergo ante illas nihil accidit: at postquã Petrus est, quidquid ei aduenit, illi accidit, & ei additur: ea ergo ratione albedo dicitur accidens, quia accidit Petro iam existenti: forma autem non accidit, quia eum constituit. Vnde accidens supponit rem: substantia verò facit. Item accidens non substat formaliter prædicationibus; vt quantitas non sentit, nec de illa formaliter prædicatur sensio. Aduertit, aliquibus prædicationibus substatre accidentia, vt albedo est sic in loco, &c. non verò prædicationibus de subiecto: immo nec quantitas, hæc enim nō est formalis prædicatio, Quantitas est homo, quia ratio formalis quanti non afficitur, nec constituitur per humanitatem: hæc autem est formalis, homo est quantus, quia humanitas formaliter afficitur quantitate. En qua ratione repugnet accidenti substatre omnibus prædicationibus formalibus de subiecto, & nō repugnat substantiæ. Hinc primus conceptus metaphysicus rei vocatur quidditatus, & essentialis, cæteri verò ex eo deriuati attributa, quia logicè accidunt rei.

Hinc primò deduces, materiam primam esse substantiam, tum quia est primum subiectum in composito physico: tum quia sine materia non est res, nō enim est Petrus, aut lapis sine materia: etsi enim sit anima sine materia, non tamen est homo. Dices abscedente veteri materia, & noua succedente; non variari Petrum, idem enim est Petrus heri, & hodie, non tamen materia eadem, ergo materia non est substantia Petri; consequentia liquet ex §. 9. Distinguo antecedens, variatur Petrus inadæquatè, concedo antecedens, adæquatè nego; nec enim ante, & post abscessionem manet idem homo adæquatè, si physico rigore expendatur, sed moraliter dicitur manere idem: de quo recognosce disput. 6. phys. sect. 3. at verò calore abscedente manet adæquatè Petrus idem.

Secundò deduces, formam equi, leonis, &c. esse substantiam: quia equus habet aliquam formam, qua constituitur in ratione equi, per quã est formaliter equus, sine qua nō est; cum qua substat cæteris prædicationibus (vt ex terminis liquet) ergo illa forma est substantia equi. Nec dici potest hoc prædicatum equus, non significare rem simpliciter, sicut nec album, quia tam vñtatam est equum vocare rem,

§. 19.
Cur cætera
dicantur ac-
cidentia.

Animaduertit.

§. 20.
Materia pri-
ma est sub-
stantia.

Obiectio.

Respondetur.

§. 21.
Forma mate-
rialis est sub-
stantia.

Obiectio prima. Secunda.

Ad primam.

§. 22. Ad secundam.

§. 23. Vnio materiae est forma substantiae.

Omnis unio ad accidentem est accidentem.

§. 24. Substantia est substantia.

§. 25. Vnio substantiae est substantia.

quae perseveret cum aliis praedicatis, & sine illis, quam Petrus: sicut enim dicitur idem Petrus albus, & niger, sic & equus idem, & ponitur in divisione substantiae. Dices primo, formam equi dependere a materia: ergo illi inhaeret: ergo est accidens illius. Dices secundo, eandem materiam manere cum hac, & illa forma, sicut idem Petrus cum albedine, & nigredine: ergo sicut albedo, & nigredo sunt accidentia Petri, ita & diversae formae sunt accidentia materiae. Ad primum, dicunt aliqui formam equi pendere a materia tanquam radicem substantiae: quia perit subsistere, vel partiali, vel totali substantia. Contra, quia res dependens a subiecto non potest subsistere, id enim significat per se stare: quod repugnat rei stanti in alio, sicut repugnat accidenti: quia pendet a subiecto, illuc enim tendit argumentum; sic autem tam difficile ostenditur materiam esse radicem substantiae, quam albedinem, idque de substantia formae multi negant, de hoc autem me video, sect. 4. Distinguo ergo antecedens, dependet a materia tanquam forma constituens rem in specie completa rei simpliciter; concedo; dependet tanquam forma, quae sit extra talem rem completam, nego antecedens, & consequentiam, quia inhaerere est adhaerere rei completae, quod verò rem constituit, illi non adhaeret.

Ad secundam. Ad secundum negatur similitudo antecedentis, & consequentiae: licet enim manet eadem materia, non tamen sicut Petrus idem. Manet enim materia ut ens parziale, & incompletum, quod completur per formam, & cum illa constituit rem simpliciter: non enim materiam vocamus rem, sicut vocamus equum, nec vulgo dicimus nos emisse materiam: sed equum non tamen dicimus emisse album: Petrus est completus in sua specie completa. Unde materia, & forma faciunt unum per se, id est per suas entitates constituunt completè rem absolutè: Petrus autem, & albedo unum per accidentem; quia albedo accidit rei simpliciter, & est extra eius essentiam.

Terriò deduces, unionem materiae & formae esse substantiam: quia unio formaliter constituit Petrum, qui sine illa, nec apprehendi potest, ut ostendi disp. 6. Physic. sect. 3. Illa autem posita cum materia, & forma intelligitur Petrus, sublaris alijs, vel mutatis. Immo ostendi, disp. 5. Physicor. Unionem esse ultimam rationem formalem compositi: Petrus autem essentialiter est compositus: ergo essentialiter includit unionem, sed essentialiter nullum accidentem includit Petrus, ergo unio Petri non est accidentem. Unde omnis unio substantiae ad accidentem, est accidentem; quia sicut accidentem ad quod terminatur, non potest constituere rem absolutè, ita nec unio ad illud. Huic corollario nihil novum potest obijci praeter obiecta, §. 20. & 21.

Quartò deduces, substantiam siue rationem suppositi esse etiam substantiam; quia suppositum constituit per se hominem. Nam sine supposito non est homo: ea enim ratione Verbum divinum non assumpsit hominem, sed humanitatem, quia non assumpsit suppositum; sed homo è solis substantijs componitur; quia est ens per se, & non per accidentem: ergo suppositum non est accidentem: sed substantia. Quod sine controversia est, siue suppositum distinguatur a natura, siue non.

Quintò, unionem naturae ad suppositum esse substantiam; quia sine ea unione non est formaliter homo. Si enim hic constituas naturam, illic autem substantiam sine utriusque unione, non constituitur homo magis, quam ex corpore & anima inuicè adiunctis: ergo ea unio per se constituit hominem. Haec autem est ratio a priori, cur unio huma-

nitatis Christianae ad Verbum sit substantia; quia per se constituit rem absolutè, nempe hominem; nam ea unio constituit hominem ex humanitate & Verbo: ergo sicut unio substantiae creatae (siue distinguatur a supposito siue non) est substantia; quia per se constituit hominem, ita erit substantia unio suppositi; quia constituit hominem.

Dices, unionem accidere siue accedere Verbo, cui aduenit iam completo in suo esse: sed quidquid aduenit enti completo est accidentem: ergo & illa est accidentem: probatur minor, ens completum iam constituitur per praedicata quibus completur: ergo quidquid illi aduenit praeter haec praedicata, est extra illud, & erit accidentem. Respondetur, unio non accidere verbo physice: sed logicè; quia quamvis est extra eius essentiam completam, tamen non est extra rem aliam: quod requiritur ad accidentem physicum, ut physice sit extra omnem rem absolutè, ita ut nullam constituat. Nam si aliquam constituit, iam per se pertinet ad illam, & est eius substantia, ut patet in forma substantiali, quae logicè accidit materiae primae, quia ea non constituit, & tamen physice non est accidentem illius; quia simul cum illa constituit hominem: item distingo minorem, quidquid aduenit enti completo, est accidentem physicum illius, quando simul cum illo ente completo constituit rem aliquam, nego minorem: concedo autem, quando aliam non constituit: ad probationem respondeo, non esse attendenda praedicata entis completi in ordine ad se praecise: sed etiam in ordine ad tertium resultans ex ipso, & nouo ente illi adueniente. In creatis nullum nobis suppetit exemplum, quia entia completa, ex se non referuntur ad aliud: quae verò physice componunt unum per se, non sunt entia completa: at ex ijs quae viribus naturae fiunt, possumus manu duci ad supernaturales effectus, quos fatemur Deum operari supra naturam, & supra nostrum captum: ceteroquin quid diuini haberent rationem naturalem de substantia substantiae vix inueniemus, nisi ex fide adiuti.

§. 26. Obiectio.

Respondetur. Vnio ad verbum non est accidentem physice, sed logicè.

SECTIO III.

Nulla actio est substantia.

SEXTò deduco, nullam actionem esse intrinsecè substantiam: sed accidentem. Distingui autè actiones substantiales ab accidentalibus: non quod vlla sit absolutè substantia: sed quia terminus primarum est substantia, accidentem verò secundarum. Primum probari potest ex frequentissima Arist. diuisione substantiae in materiam, formam, & quae ex ijs est, id est compositum: in qua tertia parte diuidente comprehendit unionem, & suppositum: quod Arist. a natura distingui nec assecutus, nec potuit: nullum enim natura vestigium reliquit, per quod eam distinctionem odoraremur: at in ea diuisione non est comprehensa actio: ergo vel actio non est substantia, vel eam Arist. curè diuisit: probo minorem; quia actio nec est materia, nec forma, nec compositum, nec intrinsecum illarum complementum.

Secundò probatur; quia actio non constituit per se rem absolutè, nec est de intrinsecò eius conceptu, nec res variatur actione mutata: ergo non habet substantiae conditiones. Confirmatur, quando concipimus rem, concipimus primò eius essentiam, & substantiam; postea verò concipimus actionem, qua producitur: ergo actio est conceptus secundarius rei, ergo illi accidit, siue accedit. Dices primò, acci-

§. 27. Nulla actio est substantia.

Prima ratio. Arist.

§. 28. Secunda ratio. Confirmatur.

Obiectio. acci-

SECTIO IV.

Substantia conceptum penitus explano.

§. 29. Ad primum prima responsio.

Secunda.

§. 30. Substantia non colligitur ex physica prioritate.

Ad secundam.

Accidentem essentia.

Accidentem ut sic non potest influere subiecti; sed connexionem cum alio.

accidens esse conceptum secundarium rei, ortum physice a primo, actionem autem non esse ita ortam; quia actio non supponit rem; sed facit, estque via ad illam. Dices secundò creationem esse substantiam, ut quo, & non inhaerentem ex sua natura: ergo non est accidentem; quia accidentem esse, est inesse.

Ad primum respondeo primò, inde probari productionem formae substantialis esse accidentem; quia supponit materiam, ab eaque pendet: nec enim requiritur, ut pendeat ab utraque parte: sed sufficit, si ab altera; quantitas enim a sola materia pèdet, & multa alia accidentia. Secundò respondeo, inde etiam probari quantitatem (etsi distinguatur a re quanta) & omnes dispositiones per se praerentes formam, esse substantiam, & non accidentem: nam sunt via ad formam: eas verò non esse vias effectiuè, quid refert? tu enim ea ratione ais, actionem non esse accidentem, quia non supponit substantiam; sed quantitas etiam praet substantiam: ergo non est conceptus secundus, & sicut tu philosopharis de tua actione, eodem modo ratiocinari quis poterit de quavis dispositione antecedente. Quae licet in genere causae finalis sit posterior effectui, tamen ab illo non oritur physice: & eo genere prioritatis, etiam praet terminus actionem. Eas autem dispositiones postea a forma conseruatur, est valde dubium de quantitate, quae ex natura sua comitatur materiam, ex parte cuius requiritur ad loci extensionem. Salte dispositiones improducibiles a forma ad quam disponunt, ab ea non conseruantur: quod si hoc non repugnat, non inde inferitur per locum intrinsecum, eas fore substantiales, licet non pendeat a forma: ergo idem erit de actione.

Abolutè igitur nego antecedens, est enim accidentem conceptus secundarius rei ab ea physice distinctus: nam de primario, & secundario conceptu non est ratiocinandum ex physica praecisione, aut subsecutione: alioquin & quantitas erit substantia: sed de modo primo concipiendi rem, deinde cetera, quae habet a se adaequatè distincta, per quae nec constituitur nec completur in suo esse. Ad secundum, nego consequentiam, quam inde eneuo; quia creationem quantitatis rei ab ea physice esse accidentem pono ut certum, alibi probaturus, & tamen est independens a subiecto. Respondetur igitur, essentiam accidentem esse inesse: id est adesse & adhaerere rei constitutae; & esse extra illam. Quae ratio communissima est cuius accidentem, etiam modam. Si verò inesse sumatur pro dependentia, quae res vna esse non potest sine alia: etiam creatio dependet a suo termino, sine quo repugnat existere, sicut etiam repugnat unioni: quamvis cum diuisione; quia unio intrat essentiam rei, secus actio: propter quod est accidentem. Si verò inesse sumatur pro exacta dependentia a subiecto: Respondeo conuenire solis accidentibus absolutis, non verò modis creandi; quia accidentia inlituuntur a natura ad perfectionem intrinsecam substantiae: vn-de extra substantiam esse nequeunt: actio verò creans est ad constituendum terminum independentem a subiecto, ut quod: quem effectum ipsa necessariò est habitura ut quo, per quod non excedit perfectione accidentia absoluta; quia esse independentem ut quo, inuoluit imperfectionem modalem, estque (ut aiunt) additur diminuens: quare perfectionem excedunt perfectiones accidentem absoluti.

§. 31. Cui doctrinae communiter refragari videntur auctores, asserentes ens per se, siue substantiam esse, quod per se subsistit independentem a subiecto, ut docere videtur Aug. tom. 3. lib. 7. de Trinit. cap. 5. s. August. Corpus enim subsistit (inquit) & ideo substantia est. Quapropter S. Thom. 1. p. q. 3. art. 5. ad 5. & 3. p. s. Thom. q. 77. art. 1. ad 2. & in 1. d. 8. q. 4. art. 2. ad 2. & alibi ait definitionem substantiae esse naturam, cui debetur esse per se independentem a subiecto; & in 2. d. 3. q. 1. art. 6. corp. ait nec materiam, nec formam contineri in genere substantiae tamquam species, quia non habent esse absolutum ut ens per se dici possint: animam autem rationalem esse speciem substantiae; quia absolutè potest esse per se sine materia. Unde sic argumentor: Creatio, unio compositi, & formae materiales non sunt ens per se independentem a subiecto: ergo non sunt substantia; quia definitio substantiae est ens per se.

Quapropter non pauci aiunt, ens per se, perinde esse ac ens subsistens. Quod enim subsistit, per se existit. Quo differre arbitrantur substantiam ab accidentem; quia hoc non subsistit: sed existit in composito: immo non nemo ita adhaeret cortici huius definitionis, ut arbitraretur nullam formam substantialem materialem esse a subiecto pendentem; quia illi repugnaret definitio substantiae: ex cuius sententia iridem erat asserendum, nec unione, nec substantiam a subiecto pendere. Ut autè ab huius delirio exordiamur, sequuntur apertè duo absurda: alterum, unio, & formas materiales creatum iri: alterum, eas fore immortales. Primum probatur, quia unio fieret independentem a subiecto, & ab alio principio intrinsecè influente: ergo crearetur: consequentia liquet, ex disp. 1. 2. physice. Vbi ostendi creationem esse productionem ex nihilo: id est ex nullo principio intrinsecè concurrente: antecedens probò; quia unio est substantia: sed substantia per se est ens per se subsistens, sine dependentia a subiecto, vel alio principio intrinsecè influente: ergo unio fieret independentem a subiecto, vel alio principio intrinsecè influente. Hinc autem sequeretur hominem ab homine non generari, nec produci: immo nec absolutè generari; quia nec generaretur materia, nec forma, nec unio, nec substantia: disponi autè materiam ad unionem, non sufficeret, ut homo ab homine generari dicatur, sicut non dicitur animus ab homine genitus, quamvis ad eum disponit materiam. Hinc autè & philosophia vnuerfa derideret, quae non pauca tradit de generatione rerum substantialium; & sacrae paginae deluduntur, quae infinities meminere generationis hominis ab alio homine, & generationis viuientium materialium.

Secundum probatur, nempe fore eas formas immortales: quia quando abiigerentur a materia, nulla causa ab eis abesseret, cur ergo perirent? Dices, quia illis non debetur esse, nisi quando sunt in materia, sicut animo non debetur esse sine potentijs: non quia ab illis pendeat a priori: sed quia non debet existere ita mancus. Contra, ita pèdes dicere, animum esse corruptibile; quia sine materia esset mancus ad sentiones obediendas. Deinde, cum illae formae

§. 31. Obiectio.

S. August. Corpus enim subsistit (inquit) & ideo substantia est.

Quapropter S. Thom. 1. p. q. 3. art. 5. ad 5. & 3. p. s. Thom. q. 77. art. 1. ad 2. & in 1. d. 8. q. 4. art. 2. ad 2. & alibi ait definitionem substantiae esse naturam, cui debetur esse per se independentem a subiecto; & in 2. d. 3. q. 1. art. 6. corp. ait nec materiam, nec formam contineri in genere substantiae tamquam species, quia non habent esse absolutum ut ens per se dici possint: animam autem rationalem esse speciem substantiae; quia absolutè potest esse per se sine materia. Unde sic argumentor: Creatio, unio compositi, & formae materiales non sunt ens per se independentem a subiecto: ergo non sunt substantia; quia definitio substantiae est ens per se.

§. 32. Aliquam doctrina.

Cuiusdam opinio.

Abstradè ex ea sententia.

§. 33. Aliud absurdum. Obiectio.

Respondetur.

formae essent independentes à subiecto, haberent aliquam actionem independentem à subiecto: ostēdi enim libris de anima, operandi modum esse similem modo existendi. Adde, nec tūc fore ut posset forma abungi à corpore; quia vnio esset immortalis eadem ob causas; animus autem nūc abungitur, quia perit vnio, tunc autem nec à dispositionibus penderet; quia dispositiones sunt via ad preparandum subiectū in ratione subiecti. Quamobrem anima secundum se à nulla dispositione dependet: sed tantum ut vnita.

§. 34. Impugnatur aliq. Processus in finitus in substantia.

Nunc autem impugno eos, quos retuli initio, §. 32. primò ad hominem, asserunt enim productionem substantiae esse substantiam; ergo illa habet aliam substantiam: consequentia patet, quia per te omnis substantia habet substantiam propriam: hæc substantia huius productionis fit per aliam actionem substantialem; quia per eandē fieri non potest; creatio enim animæ ad solam animam terminatur: non autem ad suam substantiam: tum quia substantia generatur, & actio non agit ex se tanquam ex subiecto: tum quia actio est prior natura, quam eius substantia, at non est absolute prior natura termino: fit ergo substantia actionis per aliam actionem substantialem: ergo hæc actio habet aliam substantiam producibilem per aliam actionem substantialem, de qua redit infinitum argumentum.

§. 35. Secunda impugnatio.

Secundo impugnatur; quia disp. sequenti ostendam, substantiam non esse modum: sed rem: ergo vnitur naturæ per aliam vnionem substantialem habentem aliam substantiam absolutam, indigentem alia vnione, potente nouam substantiam, sine termino enim abibis. Tertio à priori, iste modus suppositi non constituit formas materiales independentes à subiecto, quia ab eo pendent: ergo non facit formas esse substantiam: patet consequentia; quia substantia est ens per se (vt tu ais) subsistens, formæ autem communiter non dicuntur subsistentes.

Tertia.

§. 36. Obiectio. Respondetur.

Dices, eas non esse inhærentes. Contra: ergo cum non sint inhærentes, tamen careant illo supposito, erunt substantia: sed constituuntur formaliter non inhærentes per generationem, sicut accidens inhæret per productionem: ergo ille modus non requiritur ad conceptū substantiæ. Adde, opinionem probabilem, formas materiales carere eo modo: an ne sequitur per locum intrinsecum eas non fore substantiā: equidem ex negatione huiusmodi non sequitur, eas nō esse primam radicē proprietatum omnium, primumque conceptum; quo res constituitur in suo esse: ergo non sequitur eas non fore substantias: ergo quidditarius conceptus substantiæ non est ita exponendus per substantiam: sed per constitutionem rerum.

§. 37. Ens per se, nō est esse independentem à subiecto.

Ergo ens per se non est, quod habet modum illum subsistendi independentem à subiecto. Nam formas materiales sunt substantia, & ens per se, & non habent illum modū. Secundo, quia creatio quantitatatis in Eucharistia per se subsistit vt quod, idque ex natura sua, & tamen non est substantia: ergo formalis substantiæ conceptus non est in illo modo. Tertio à priori, quia eo præcisè, quod intelligimus conceptum aliquem esse de constitutione hominis, verbi gratia, aut leonis, intelligimus, eum conceptum esse substantiam: ergo illa constitutio formaliter est ratio substantiæ: probo antecedens; quia eo præcisè intelligimus leonem compositum in suo esse: sed leo è solis substantijs componitur; substantiam enim est solis substantijs componi, pronuntiauit Aristot. & iure: alioquin non substantiæ, sed

ens per accidens esset: ergo eo præcisè, quod intelligamus formam esse de constitutione leonis, intelligimus eam esse substantiam.

§. 38. Ad B. Aug.

Beat. August. supra, subsistere vsurpat pro stare sub accidentibus, vt indidem patet, & paulo ante dixerat, vix esse dignum dicere Deum subsistere. Quare cap. 5. ait propterea Deum abusiue substantiam dici; quia propriè non subsistit iustitiæ, & alijs attributis. S. Thom. multifariam substantiam vsurpat, primum vt opponitur accidenti, estque principium constituens substantiam: quo in sensu prima eadem responsione ad primum docet, manum, & ceteras partes substantiæ esse substantiā. Secundo pro re subsistente sine dependentia ab alia substantia, idque dupliciter: primò, pro subsistente completè: sic ait substantiam primi prædicamenti non prædicari de partiali substantia, immo nec de humanitate Christi ibidem. Secundo sumit substantiam pro re stante per se sine alterius adminiculo: sic autem ait, animam esse speciè substantiæ; quia à corpore abiuncta subsistit: negat tamè materiam, & formas materiales esse speciè substantiæ; quia negat abiunctas seruari, quo sensu dixi, disput. 2. physic. negari ab Augustino, & Thoma, formas materiales esse subsistentes: quia non subsistunt, nisi vt principia constitutiva substantiæ completè subsistentis.

Ad S. Thom.

§. 39. Duo dubia.

Duo adhuc dubiola supersunt. Primum; quia S. Thom. 3. p. q. 77. art. 1. ad 2. & alibi ait definitionem substantiæ non esse ens per se; quia ens de eius essentia non est: sed esse naturā cui debetur, ens per se. Respondeo, ens ibi accipi à S. Thoma, pro existentia, per quam solus Deus definitur: quia est de illius essentia: creaturæ verò in sua essentia abstrahunt ab existentia, non quod ab illa realiter distinguantur: sed quia sine illa exercita possunt apprehendi.

Respondetur ad primum.

§. 40. Secundum dubium.

Secundum dubiū, quia idem S. Thom. 1. contra Gent. c. 25. post medium ait, substantiā nō constituere speciè entis; quia substantia dicit negationē dependentiæ: negatio autem non constituit speciè entis. Verum cum S. Thom. à me adductus diuidat ens in substantiam, & accidens, & substantiā prædicer de anima, & homine, certū est, à S. Thom. nō negari naturam substantiæ esse speciè entis: sumit ergo S. Thom. substantiam, non pro natura, conceptuque substantiæ: sed vt connotat negationem dependentiæ: sub qua connotatione, non constituit speciè entis, secus sub ratione positiua. Qua distinctione S. Thomæ à testimonia, vel sequi, vel explicare oportet.

Solutur.

SECTIO V.

Substantia diuisio.

Substantiæ diuisio non est in primam, & secundam, id est, in singularem, & vniuersalem; quia non est diuisio realis, sed rationis: Petrus enim est prima substantia, homo secunda: qui solum differunt ratione nostra. Vnde nec est diuisio analogæ, nec vniuocæ. Item substantia vt sic non potest abstrahi à secunda; quia eo ipso quod sit abstracta à singulari, est secunda: sed illa diuisio est eiusdem conceptus obiectiui in varios status, quos habet, & à parte rei in substantia prima: & vt subest secundis intentionibus vniuersalitatibus, & indiuiduationibus.

§. 41. Substantia diuisio non est in singulari, & vniuersalem.

Diuiditur per conceptus vniuersaliores: vt de ente dixi. Prædicamentum hoc ita constituitur. Ens contrahitur per se, quia constituit substantiam: deinde

Sectio I. Quid sit natura, hypostasis, suppositum et persona. 853

Prædicata substantiæ.

deinde corpus: deinde viuens; quartò animal: quintò homo, sextò Petrus: & sic de quouis prædicamento à supremo conceptu ad vltimum.

nonnunquam rationalem vocamus, non ab operatione discursiua: sed à ratione, qua mouetur intellectrix facultas.

§. 4. Laurentij valla impudens ignoratio.

Laurentius Valla libr. 6. elegantiarum, impudens reprehendit Boëtium, quod indiuiduum intellectuale personam nuncupauerit. Verum iste grammaticus è surlina profliens vltra crepidas, procacitatem, & ignorantiam patefacit: neque coluit doctissimum Ecclesiæ martyrem, neque legit Ciceronem, grammaticorum normam, in ea significatione personam vsurpantem, Cesar (inquit) nunquam nisi honorificentissimè Pompeium appellat: at in eius personam multa facit asseruit. Lege Nizolium, in quo suppetunt quamplurima exempla. Vtinam Grammatici aliqui temeritatem. Persona non significat laruas, sed hominem.

DISPUTATIO XI.

De natura, & supposito.

NTEQVAM persequamur differentias substantiæ, explicanda est suppositalitas, communis omni substantiæ completæ.

SECTIO I.

Quid significant hæc nomina, natura, hypostasis, suppositum, & persona?

§. 1. Natura quid.

Natura sumitur à Metaphysicis pro essentia, & substantia cuiusque rei: nam substantia, & essentia sunt primus conceptus rei, & principium ceterorum. Vnde essentia caloris solet dici natura caloris: sed cum eadem translatione qua substantia (vt dixi, disput. 10. §. 7.) Natura autem sumitur pro primo conceptu substantiæ. Propriè, & in rigore significat materiam, & formam substantialem, est enim principium, & causa motus, & quietis eius, in quo primo, & per se: & non per accidens inest. Quam definitionem explicui, disput. 7. physicorum lect. 1. Extenditur autem ad primum conceptum cuiusque substantiæ, quod est principium effectuum talis substantiæ, vt in Angelis, & Deo. Quæ vsurpatio vt vniuersalior, ita & communis apud auctores. Quod verò Latini significant his vocibus, essentia, substantia, natura, Græci significant hac vsia. Vnde tres personæ diuinæ vocantur hominison, id est, eiusdem essentia, atque natura. Quod nomen impiè, & blasphemè negauit Arrius simul cum consubstantialitate Patris, & Filij, quos voluit in natura esse diuersos.

Natura primus conceptus substantiæ.

Vsia est natura.

Arrius.

§. 2. Substantia quid. Aristot.

Substantia reperitur nonnunquam apud Arist. pro existentia, seu veritate rei: quamuis apud vetustos Latinos vix aut nunquam reperiat. Deriatur tamen à subsisto, vnde substantia rigore non differt à substantia. Quapropter vbi Regius Paltes ait, infixus sum in limo profundi, & non est substantia; alij vertunt, non est substantia, id est in profundo calamitarum Oceano non inuenio fundum, cui innitens subsistam. Huic voci Græca responder hypostasis, quas idem significare, multi sentunt apud Pat. Vazquez tom. 2. 1. part. disput. 124. cap. 3. Quapropter multi Patres recufarunt admittere tres hypostases in diuinis, ne viderentur admittere tres substantias. Tamen (vt rectè idem Pat. Vazquez cap. 4.) substantia, & vsia sumuntur pro substantia, seu natura, & essentia Dei, & quæ est principium, & ratio formalis operandi, seu fecunditas diuina: substantia verò & hypostasis, pro vltimo complemento substantiali nature: quod in diuinis vocatur, relatio, quam personalitatem appellamus. Solet substantia sumi pro tota natura integrè subsistente. Scholastici autem eam vsurpant pro sola subsistendi ratione, seu personalitate.

Hypostasis est substantia.

P. Vazquez.

Substantia differt à substantia.

§. 3. Persona est indiuidua substantia completa in se.

Persona est idem quod, subsistens completum. Sed magis strictè: subsistens enim est quoduis indiuiduum substantiæ completæ. Persona autem est indiuiduum substantiæ completæ intellectualis, quam sic Boëtius definiit, rationalis natura indiuidua substantia, id est, natura intellectualis: quam Philosophia Petr. Hurt. de Mendosa.

Suppositum est idem, quod substantia, id est, sub alijs positum. Sumitur interdum pro ipsa suppositalitate, seu subsistendi ratione: interdum pro toto concreto subsistente, sicut persona, in qua significatione accipitur sectione sequenti.

§. 5. Suppositum quid.

SECTIO II.

Quid sit suppositum?

Pat. Suarez disput. 34. Metaphysicæ, & sectio. 1. num. 9. ait in rebus creatis idem esse suppositum, & primam substantiam: numero autem 12. ea nec ratione distinguit ex parte rei concepta: sed tantum ex parte concipientis. Probari potest definitione personæ ex Boëtio rationalis nature indiuidua substantia. Sed substantia indiuidua est prima substantia: ergo. Item ex Aristot. primam substantiam deficientem, qua neque in subiecto est, nec de subiecto dicitur, quod est proprium indiuiduæ substantiæ. Hac in parte mihi cum Pat. Suarez, non magnum dissidium: quia disput. 33. sectio. 2. numer. 37. ait substantias incompletas esse primas, & secundas substantias, quod euidenter censeo; quia secundam substantiam vocat Aristot. conceptus communes substantiales, qui in subiecto sunt, & de subiecto dicuntur: primam verò substantiam vocat conceptum singularem substantiæ; sed substantia incompletæ habent conceptus communes, & singulares: ergo sunt primæ, & secundæ substantiæ. Confirmatur: Aristot. voluit exponere discrimen inter indiuidua, & rationes communes: quia indiuidua sunt subiecta, de quibus rationes communes directè dicuntur, indiuidua autem de nullo prædicantur directè: sed incompletæ substantiæ singulares de nullo subiecto directè prædicantur, vt hæc forma non prædicatur de alia forma: rationes verò communes prædicantur de indiuiduis incompletis: ergo definitio primæ, & secundæ substantiæ quadrat in incompletam.

§. 6. P. Suar. opinio.

Boëtius.

Aristot.

Substantia incompleta est etiam prima. Aristot.

Confirmatur. Aristot.

Cum Aristot. dixit, primam substantiam neque in subiecto esse, neque de eo prædicari, sicut secundæ.

§. 7. Arist. exponitur.

cunda prædicantur: subiectum intelligit non inhæ-

§. 8. Obiectio. P. Suarez. Aristot. Respondetur.

Inquit P. Suarez Arist. locutum de prima sub-

Individua eorum prima substantia?

Aristot. Non sunt idem persona & prima substantia ut sic.

§. 9. Alia responsio. P. Suarez. Scuerinus.

Age; prima substantia sit individuum comple-

§. 10. Individua sunt idem persona & prima substantia.

Natura diuina præcisè suppositis non est formaliter completa.

§. 11. Suppositum est integra natura completa.

Igitur suppositum est, integra natura substantia-

manca relinquatur natura. Vnde quatuor oriun-

Quatuor quaestiones.

SECTIO III.

Vtrum suppositum distinguatur à natura?

Hanc quaestionem non attingere veteres phi-

§. 12. Suppositum distinctum cognoscimus ex fide.

Opinio Dur.

Caietanus consentit. Prima ratio. Secunda. Tertia.

§. 13. Opinio Scoti. P. Suar.

Scotus in 3. d. 1. quaest. 1. §. Non asserendo, &

Prima ratio.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

§. 14. Non differit Dur. & Scot.

He dicit sententia parum differunt; quia Du-

homo habet humanitatem: quod amittit in Verbo,

Mala consequentia Durandi.

§. 15. Obiectio. Respondetur.

Dices, hominem non includere negationem

§. 16. Opinio Durandi leui fundamento innixa. Sola diuersitas nominum non significat distinctionem.

Secundò, opinio Durandi leui innixa funda-

Confirmatio.

Confirmatio secunda.

§. 17. Alia impugnatio Durandi.

Præterea obiectum diuiditur in duos conceptus,

tas; neque connotatum diuerso modo respectum;

§. 18. Obiectio. Contra primò. Secundò.

Dices, hominem concipi vt subiectum, & hu-

§. 19. Impugnatur vtraque sententia. Natura Dei præcisè à relationibus nullam dicit dependentiam. Suppositum plus est quàm negatio.

Vtramque autem opinionem simul impugno

§. 20. Respondebatur Durandi. Respondebatur primò. Secundò.

Respondebit Durandus, naturam diuinam ha-

Responso ex Gabriele.

Responso.

Ex Gabriele in 3. d. 1. quaest. 1. art. 1. respondet

ram essentialiter est homo, quàm humanitas: & licet distinguatur ratione; adhuc suppositum esset de primo conceptu hominis, quia non distingueretur in ordine ad aliquod connotatum secundarium, ut visibile. Vel ergo Gabriel concedat, suppositum esse entitatem distinctam à natura, & sic non erit de essentia rei, vel fateatur rationem suppositi duabus Scoti negationibus compleri; alioquin ex utraque sententia sumit rationes repugnantes. Scotus enim sola negatione dependentiæ ait suppositum compleri: Gabriel autem supra hanc negationem aliam reperiri: sed eo præcisè, quod humanitas habeat negationem dependentiæ ab alio tamquam à toto, habet etiam illam negationem; quia dum non vnitur alij, illud non constituit. Videtur ergo Gabriel eam conditionem commentus, ut effugeret argumenti vim, quam conditionem ipse non probat: sed sumit conclusionem ab omnibus datam; ab Scoto constitutente negationem, quæ non est de constitutione essentiali hominis: à nobis ponentibus alium conceptum ab essentia adæquate distinctum: ipse autem pro libito loquitur. Aduerte contra Gabrielem, suppositum creatum à parte rei non habere tertiam istam negationem; quia à parte rei est essentia hominis, quod per distinctionem rationis auferri nõ potest. (Loquor nunc ex sententia Durandi.)

§. 21. *Secundum argumentum. Supposita diuina formaliter non constituitur negatione.*

Secundum argumentum sumo ex suppositis diuinis, quæ vt ratione distinguuntur ab essentia Dei, non constituuntur negatione: sed positiuo conceptu ratione nostra naturæ superaddito, qui in Patre realiter distinguitur à Filio, & est ratio personarum inter se realiter distinguendi, & constituendi vnum principium productiuum alterius. Quod negationi nullo modo potest conuenire: ergo ratio suppositi vt sic non consistit in negatione. Vnde ergo colligit suppositum creatum negatione constitui, cum includat conceptum suppositi vt sic? qui conceptus non consistit in negatione. Cedo ergo mihi rationem suppositi communem Deo & creaturis, repertam in creatura, sicut reperitur ratio substantiæ.

§. 22. *Obiectio. Respondetur.*

Dices, suppositum vt sic non esse commune Deo & creaturis; quia in Deo constituitur positiuo conceptu, secus in creaturis. Mirum est hoc in Scotica schola, admittente conceptus vniuocè communes Deo & creaturis: sicut ergo esse ens, substantiam, &c. conuenit saltem per intrinsecam analogiam, cur non conuenit esse suppositum, cum vtrique attribuantur actiones, & passiones substantiæ, & denominationes aliæ, ratione suppositorum? cur etiam non habebunt rationem communem suppositi, cui similes attribuantur effectus? Confirmatur, esse personam commune est Deo & creaturis; quia illis est communis definitio Bøëtij, homo enim, & Deus sunt substantiæ complere indiuiduæ rationalis naturæ: sed conceptui positiuo, & negationi nulla datur definitio communis: ergo persona creata non conuenit cum diuinis, ratione negationis: sed per conceptu positiuum. Minor patet quia ens, & non ens in nullo conueniunt physicè.

Confirmatur.

§. 23. *Argumentum à diuinis.*

Vnde vrgeo argumentum, natura diuina cum sit maximè independens, & actus purissimus, habet positiuam personalitatem virtualiter, & ratione à se distinctam (& in sententia Scoti ex parte rei) cum qua personam constituit, & completè intelligitur ad productiones in Trinitate immanentes, & ad transeuntes: cur eodem modo non ratiocinantur Durandus & Scotus, in naturis creatis, potentialitatem habentibus? aut cur volunt naturam creatam paucioribus egere quàm diuinam: cum potius

hæc propter summam actualitatem paucioribus egeat, quia quod creaturæ mille præstant instrumentis, Deus conficit sine vilo.

§. 24. *Tertium ex incarnatione.*

Tertium argumentum petitur ex mysterio Incarnationis, vbi non intercedere duas personas, sed vnam diuinam & humanam constitutam ex sola Verbi personalitate & naturis diuina & humana, Fide sanctum ex Theologia pono: tunc sic, Verbum diuinum non assumpsit humanam personalitatem, & naturam assumpsit humanam: ergo humana personalitas nõ est humana natura. Quam doctrinam comperies apud S. Anselm. de Incarnatione c. 5. est quæ omnium Patrum assensus.

S. Anselmus.

Dicit Durandus, eas ratione distingui, non realiter: quo pacto excusat hanc opinionem Pat. Vazquez tom. 1. in 3. d. 31. num. 4. Contra, ergo Verbum diuinum assumpsit realiter personalitatem humanam: patet consequentia; quia quando duo conceptus sola ratione distinguuntur, non potest vnus vniri vni tertio, quin eidem vnatur & alter, quia illa distinctio est extrinseca denominationis, (vt sæpius ostendi) ergo in Christo realiter sunt duæ personalitates, ergo duæ personæ. Quam consequentiam deducit S. Anselmus supra; & asserens in Christo non esse duas personas: quia non assumpsit personam, sed naturam. Probat ergo consequentia, quia ibi est natura humana humano supposito personata realiter, item diuina diuino, ergo sunt duæ personæ realiter, ac reciditur in Nestorij errorem, adstruentis in Christo duas personas. Nam vbi est tota essentia, & conceptus adæquatus duarum rerum, sunt duæ res: sed ibi esset conceptus adæquatus duarum personarum: ergo & duæ personæ.

§. 25. *Obiectio Durandi. P. Vazquez. Respondetur. Euidens argumentum.*

Aduerte, quando vnitur vnus conceptus creatus, vniri realiter omnes cum illo identificatos, licet non vniantur formaliter, & reduplicatiuè: nam (vt ostendi disput. 1. de anima, sect. 6. latius autem disput. 6. metaph. à §. 19.) animus vnitur corpori secundum omnes gradus formaliter, formalitate à parte rei, licet non formalitate rationis: quia in offe non vnitur vt sensitiuus formaliter, id est, ad sensationem obeundam: à parte tamen rei, os in homine habet gradum sensitiuum, & rationalem: idem dicam in opinione Durandi. At verò in diuinis potest fieri vnio ad suppositum, quin ad naturam, licet sola ratione distinguantur, propter virtuales distinctionem: vt producitur relatio, vt quo, & opponitur alij relationi: licet id naturæ repugnet: at in humanis id non reperies: quo patet ad argumentum P. Vazquez. Vnde in Christo erunt duæ personæ, vel suppositum plusquam ratione distinguatur à natura humana.

§. 26. *Animaduersio.*

Dicit Scorus, Verbum non assumpsisse suppositum, quia non assumpsit negationem dependentiæ: sed potius eam destruxit per vnionem, per quam humanitas à Verbo dependet. Contra, natura humana retinet in Verbo vtramque negationem dependentiæ, & aptitudinalis (vt Scot. admittit) & actualis: ergo in Christo sunt duæ personæ: consequentia patet; quia ibi sunt duo conceptus personarum integri, atque distincti. Probat secundam partem antecedentis: natura humana actu vnita Verbo est actu independens à Verbo: ergo habet negationem actualis dependentiæ. Probo antecedens: natura humana habet omnes reales conceptus, per quos, si dimitatur à Verbo, subsistet sine dependentia à Verbo in ratione suppositi: ergo per eisdem est modo ab illo independens in ratione suppositi: antecedens darur ab Scoto, asserente humanitatem à Verbo dimissam, sine noua entitate aut modo positiuo conferuari iri: & ratione patet; quia humanitas nõ pendet

Ad P. Vazq.

§. 27. *Obiectio pro Scoto. Respondetur.*

Natura humana vt vnita est independens contra Scotum.

pendet à negatione vnionis, quam haberet, à Verbo dimissa: consequentia probatur, quia illi conceptus reales, quos humanitas haberet à Verbo dimissa, tam efficaces essent ad illius conseruationem in Verbo, quam extra illud.

§. 28. *Confirmatur.*

Confirmatur: demus humanitatem Petri iam existentis vniri Verbo, illa humanitas ante eam vnionem non dependebat à supposito humano: quia hoc addit per te negationem, à qua nihil potest physicè pendere: sed animus & materia prima pendebant à solo deo efficienter, illarumque vnio efficienter à Deo, & materialiter ab extremis: facta verò vnio ad Verbum, conseruantur eadem causalitates, & non amittitur nisi negatio vnionis, à qua non pendet humanitas: ergo humanitas vnita Verbo est ab illo actu independens. Adde humanitatem non pendere à Verbo, nisi in ratione suppositi: ergo Verbum debet efficere in humanitate, quod connaturale supposito: sed à connaturali supposito non dependet humanitas, quia non dependet à negatione: ergo neque à Verbo. Quod si connaturale suppositum esset principium, à quo penderet humanitas, penderet quidem à Verbo supplette vices illius: at non supplet vices alicuius rei à qua pendeat humanitas; ergo neque pendet à Verbo per vnionem. Quod censeo apertam esse demonstrationem.

Alia ratio efficax.

§. 29. *Alia obiectio. Resp. primo.*

Dices, suppositum non dicere negationem dependentiæ: sed negationem vnionis ad aliud suppositum. Huc erat necessariò recurrendum. Contra, si humanitas ante vnionem erat homo, & suppositum: item vnio nihil ei ademit, neque eam fecit dependentem à Verbo, cur amittit rationem suppositi? Aduerte, à me quæri huius rationem, eritque Christus duæ personæ, cum habeat omnia requisita ad dualitatem illarum. Adde supposito tribui actiones, & passiones. Non enim dicitur humanitas pati: sed Deus homo in humanitate, sicut ergo ante vnionem soli humanitati tribuuntur actiones, quid ni & post vnionem? In nostra sententia præsto est ratio, quia suppositum est requiritum ad agendum, tanquam vltimum complementum naturæ: solemus autem effectus tribuere forma: vltimò complenti. Item in sententia Scoti est eadem ratio, quia humanitas pendet à Verbo. In tua autem sententiâ neque pendet à Verbo, neque Verbum est conditio illi ad agendum requisita; cur ergo Verbo tribuuntur actiones, & non humanitati, sicut ante vnionem?

§. 30. *Confirmatio efficax.*

Confirmatur, humanitas ante vnionem erat suppositum, similiter & Verbum: & per vnionem vtrumque vnitur: cur igitur illa vnio abstulit ab humanitate rationem suppositi, & non à Verbo? quia per te de essentia suppositi est negatio vnionis ad aliud suppositum: sed per illam vnionem Verbum vnitur alij supposito: ergo per illam vnionem Verbum definit esse suppositum: & quidquid huic argumento respondeatur, potest iisdem terminis retorqueri. Hæc opinioniones malè audiunt apud P. Suar. & Valentiam. Scot. autem in 3. d. 1. q. 1. §. ideo propter istud: probabile censet subsistentiam esse conceptum positiuum. In primo autem supposito constituitur in termino positiuo. Pro qua sententia congerunt Bassolis, & Herrera Scoti non pauca testimonia: eius tamen discipuli volunt deteriorem partem illius tueri: ipse tamen Herrera disp. 9. q. 1. ait nullam personam posse per negationem constitui, & disput. 8. q. 1. 4. ait existentiam distingui realiter à subsistentia tanquam à modo reali positiuo.

§. 31. *Argumentum ex concilijs.*

Deinde, Concilia docent Verbum assumpsisse naturam humanam, sed non suppositum: quæ definitio Conciliorum iuxta hanc sententiam Scoti Philosophia Petr. Hurt. de Mendozæ.

haber hunc sententiam: Verbum sibi vniuè humanitatem, non relinquens eam sine vnione ad se. O admirabilem definitionem! Equidem valde indigebat Ecclesia Dei, vt omnes illius Patres in concilium cogerentur, & definirent Verbum assumpsisse naturam humanam, illam sibi vnienis, non relinquens inunitatè: ac si in Hispania totius regni status cogerentur, ad deliberandū de summa totius regni, ac postea sancirent, hominem sedentem non stare, & quiescentem non currere: quis non arbitraretur, eos homines esse nugaces? Neque hic sentius quæstionis vnquam incidit in hæreticorum mentes; sed illi adstruebant Verbum diuinum facta vnione esse duas personas; non autem asseriebant humanitatem facta vnione esse vnitam, & non vnitam; neque Ecclesia eos damnat ob hanc secundam propositionem, qua mihi vertus, sed quia admittit vnionem, admittit in Christo duas personas; Sancti verò Patres aiunt, eos miserime errasse, quia non distinguunt naturam à supposito: at illi rectè distinguebat vnionem ab eius priuatione: aliud ergo hæretici volūt, quod Ecclesia damnat. O quanto iure hæretici concilia irrideret, si aduersus eorum insanias, definirent humanitatem ita esse vnitam Verbo, vt non manserit inunita. Neque opus est alio argumento contra Durandum & Scoum, nisi ex eorum sententiis multas definitiones Ecclesiæ, quibus vnuerfus nititur Christianismus, reddi ineptas, ridiculas, atque iocosas. Vide Patres apud P. Suar. disp. 3. 4. met. sect. 2. n. 6. Præterim Valent. tom. 4. disput. 1. q. 4. punct. 2. mordet hanc opinionem Scoti: recognosce etiam P. Vazquez tom. 1. in 3. p. disput. 3. 1.

Definitio ecclie est ridicula in ea sententia Scoti & Durandi.

Patres apud Suar. & Valentiam.

P. Vazquez.

§. 32. *Vltima ratio.*

Tandem, si ratio suppositi humani in negatione consistit, non potest Verbum hypostaticè sibi humanitatem vnire: ergo. Probo antecedens, quia Verbum supplet vices hypostasis, & personalitatis creatæ: tribuitque humanitati effectum formalem, & denominationem, quam tribuit hypostasis creatæ; sed non potest conceptus realis Verbi præstare formalem effectum, & denominationem negationis: ergo. Probat minor, tum quia negatio, & Verbum simul cum vnione hypostatica opponuntur contradictoriè; quia per te negatio est negatio dependentiæ, & per te vnio est dependentia humanitatis ad Verbum, rectè autem suppleri potest effectus vnus formæ per formam illi contradicentem. Tum etiam, quia negatio in nullo conceptu conuenit physicè cum ente, quo ergo pacto ens illius vices supplebit? Nam tunc conceptus perfectior supplet vices imperfectioris, quando conueniunt vtrique in vno conceptu communi, & alter tribuit tam effectum formalem vtriusque quàm suum proprium, & specificum, sublati imperfectioribus alterius, cuius vices supplet, verbi gratia, cognitio discursiua reddit hominem scientem, si Deus loco illius communicet eidem homini cognitionem comprehensiuam de eodem obiecto sine discursu; hæc supplet vices prioris, illius imperfectioribus sublati: & non potest supplere negationem discursiua, aut cognitionis. Quod idem patet in Verbo, quod necessariò debet supplere conceptum realem, non verò negationem.

Defectum vnionis rei suppletur per meliorem.

§. 33. *Ad argumentum Durandi.*

Argumenta Durandi in §. 12. sunt furilia. Ad primum responderur, suppositum non esse de essentia diuinis; sicut est definitio, sicut nec Patet natura, & essentia Dei, de quo infra disputabitur. Ad secundum Scoti, Christum assumpsisse totam entitatem essentialem, & non repugnantem vnitati personæ, sicut suppositum repugnat. Ad tertium, nego antecedens, quia res non est violenta, quando loco perfectionis sibi debita,

Ad secundum Scoti.

Ad tertium.

Humanitas illi datur alia maior, nam violentia arguit reluctanti-
am, & repugnantiam rei, vt cum lapis proicitur
furfum, & aqua calefit, quia diuelluntur à propria
fede, & perfectione: at verò substantia diuina
multo melius perficit naturam, quam humana. Ne-
que item Beati sunt violenti, licet careant aliqua
cognitione naturali circa Deum; quia habent aliam
perfectiorem, de quo egi in 3. p. Ad quartum, nul-
lum illud est inconueniens, quia humanitas depen-
det aliquo modo à sua personalitate.

SECTIO IV.

Appendix de distinctione suppositi
Angelici à natura.

§. 34. EX dictis solum confici videtur, naturam hu-
manam distingui realiter à suo supposito: vnde
infero eodem pacto distingui naturas irrationales
à suis: tum quia materia hominis priuatur in Chri-
sto sua substantia, & natura irrationales materia
constant: tum quia homo est illis omnibus nobi-
lior, & habet hanc substantialem compositionem,
quæ arguit imperfectionem: ergo eandem habe-
bunt irrationales substantiæ. Quod nullo modo
negare possunt qui ex assumptione humanitatis ad
verbum hanc distinctionem colligentes, aiunt as-
sumi etiam posse irrationales substantias, & triduo
mortis Christi ab eo fuisse cadaver assumptum.

§. 35. De Angelis maior est controuersia. Equidem ar-
bitror, neutram partem posse satis ostendi. Nam
testimonium Pauli, ad Hebr. 2. 16. Nusquam Ange-
los apprehendit, intelligitur à Pat. Ribera non de as-
sumptione per vnionem hypostaticam, sed de re-
demptione, id est, nusquam apprehendit, id est susce-
pit Angelos redimendos per se: Item adhuc sub li-
te est, posse ne suppositum creatum assumi à diuino?
Nam qui aiunt posse, dicunt Angelos personatos
potuisse à Verbo assumi: licet non priuenter pro-
pria substantia, in humanitate verò constat, non
mansisse suppositum proprium; quia Christus est
vna persona: quamuis potuerit manere proprium
suppositum, vt dixi in 3. p. Deinde argumenta su-
perius facta facilem habent explicatum in Angelis.
Tertium enim de humanitate assumpta probat,
substantiarum materialium supposita à naturis esse
distincta; non verò immaterialium, quod non ob-
scure docet S. Thom. 1. part. quæst. 5. artic. 3. quem
satis durè P. Suarez & Caietan. exponunt: discrim-
en sumi potest, quia substantiæ materiales sunt
imperfectiores Angelicis, admittunt enim substan-
tialem compositionem, qua vna pars perficitur per
ordinem ad aliam: & non mirum eandem substan-
tialiter in se perfici; Angelicæ verò naturæ non ad-
mittunt tale genus perfectionis.

§. 36. Primum autem argumentum ex natura diuina
nihil videtur concludere, quia in natura diuina
oritur distinctio rationis à supposito propter sum-
mam eius perfectionem, qua petit communicari
tribus suppositis propter productionem ad intra
vnus ab alio: ad quod requiritur distinctio perso-
næ producentis à producta. Quam distinctionem
constituit oppositio relatiua per suppositum in An-
gelica verò natura nihil tale reperitur: quia
per suum conceptum est distincta à natura, cuius
effectus. Illud autem argumentum, quod quidem,
in homine distingui suppositum realiter à natura:
quia assumpta est natura sine supposito; & non dis-
tinguuntur negatiuè, ergo positiuè. In Angelo au-
tem nihil probat.

Secundum autem argumentum de suppositis
diuinis probat apertè, suppositum Angelicum esse
conceptum positium, illud autem esse re, aut ra-
tione à natura Angelica distinctum, non probat.
Adde non ostendi repugnantiam, creati posse sub-
stantiam idemificatam cum suo supposito. Vnde:
ergo scitur eam non esse Angelicam? Dices Ange-
los esse capaces vnionis hypostaticæ, cum sint ho-
mine perfectiores. Verum admissio personam ab
alia assumi non posse, nego antecedens: quia homo
est capax illius perfectionis per potentiam obe-
dientialem passiuam, supposita naturali imperfec-
tione distinctionis realis suppositi à natura; quod
non est mirum: quia maior perfectio est habere re-
pugnantiam cum tali perfectione, ortam ex natu-
rali simplicitate, & negatione compositionis sub-
stantialis.

Contra verò, hac sententia nullo nititur fun-
damento; sed opposita conatur conuellere. Quod
enim ait non repugnare substantiam creatam idem-
tificatam cum suo supposito, facile negatur: nam
sicut repugnat substantia creata idemificata cum
sua operatione, ita & cum supposito, nam tanta
simplicitas est propria diuinæ naturæ, vt rectè pro-
bat S. Thom. 2. contra gent. cap. 5. 2. & 53.

Censeo tamen probabilius, quamlibet naturam
substantialem creatam vel etiam possibilem habere sup-
positum à se ipsa à parte rei distinctum. Ita Pat. Suarez
disp. 3. 4. sect. 3. num. 9. Quam credo esse commu-
niorem opinionem, disertisque verbis eam tradit
S. Thom. 2. contra gentes, cap. 5. 2. & 53. Cuius testi-
monia contra nonnullos eius discipulos adduxi
disp. 8. sect. 4. & 3. p. q. 4. art. 1. Ad tertium asserens
posse produci Angelum & assumi, quin tunc cor-
rumpatur suppositum: at existens iam non posset
assumi sine ea corruptione: quod tamen dedecere
videtur Deum. Idem patet ex 3. d. 2. q. 1. art. 2. Quid
autem velit S. Doctor, 1. p. q. 3. art. 3. sanè non intel-
ligo, sicut nec Caietanus & Pat. Suarez videntur
assecuri. Caietan. autem 3. part. q. 2. art. 2. eam tue-
tur vt S. Thomæ.

Prima coniectura est ex humanitate, quæ à suo
supposito realiter distinguitur, & non satis osten-
ditur eam distinctionem oriri ex conceptu sub-
stantiæ materialis: nam licet habeat composicio-
nem essentialem, cur propterea admittat aliam
compositionem substantialem, magis quam sub-
stantia spiritualis? Cuius nulla potest esse ratio præ-
ter tenacitatem voluntatis, nolentis à diuinis ad
creata discurrere: quod apertè confirmo, quia ex
compositione materiæ, & formæ nullum habemus
vel leuissimum argumentum naturale ad distin-
guendum suppositum à natura; sed illud præcipuè
sumimus ex Incarnationis mysterio: vnde igitur
argumentum sumis ex conceptu materiali ad ne-
gandam eam compositionem in Angelo, cum ad
eam confirmandam in homine tibi non fuerit ar-
gumento materialitas humanitatis? Rectè censuit
Aristoteles esse ingenij indisciplinati, nò flecti nisi
evidenti argumento, cum oporteat & probabiliter
idem habere. Vide P. Suarez, exponentem S. Thom. &
Arist. qui nunquam loquitur de natura, & supposito,
sed de conceptu specifico, & indiuiduali.

SECTIO V.

Vtrum substantia sit res? an modus naturæ?

§. 41. Riiciendæ sunt nonnullæ opiniones, quas co-
durand. in 2. d. 34. q. 1. & P. Suarez, disp. 34.
sect. 3.

sect. 3. & 4. quas quam breuissimè præstringo. Ac
primum: suppositum nullum esse accidens, inde
patet, quia accidens non constituitur, seu componit
hominem, cum sit conceptus secundarius: suppo-
situm autem hominem constituit, quia sine suppo-
sito non est homo: sed humanitas. Secundò, quia
mysterium Incarnationis fieret accidentali vnione,
quia vnio naturæ ad accidens est accidentalis, quam
suppleret vnio hypostatica, quæ itidem esset acci-
dentalis. Neque potest per accidentalem vnionem
suppleri vnio substantialis propter oppositos exis-
tendi modos, nempe perfectitatem, & inhærentiam.
Neque item suppositum addit naturæ conditiones
indiuiduas: tum quia suppositum realiter distin-
guitur ab hac numero humanitate Christi, eius au-
tem indiuiduatio non distinguitur: tum quia indi-
uiduatio est à parte rei essentia Petri, secus verò
personalitas: tandem quia homo vt sic realiter dis-
tinguitur ab humanitate vt sic, & tam suppositum,
quam natura habent rationes communes, quas
oportet contrahi per hoc suppositum, & hanc na-
turam.

§. 42. Neque item suppositum est existentia rei, tum
quia humanitas non distinguitur à sua existentia:
distinguitur tamen à supposito, vt patet in Christo:
tum quia esto distinguatur, tamen non potest de
potentia absoluta humanitas produci, quin eadem
actione producatur existentia: potest tamen pro-
duci, quin producatur suppositum: & effectus for-
males vtriusque sunt diuersi, quia existentia con-
stituit rem in actu: suppositum autem complet iam
existentem. Quapropter miror Pat. Suar. affirman-
tem, non esse cur suppositum ab existentia distin-
guatur, si hæc distinguitur ab existentia: admissa enim
ea distinctione inter essentiam & existentiam, po-
test amitti suppositum, existentia necessariò man-
ente; licet enim essentia distinguatur ab existen-
tia humanitatis Christi, potuit humanitas assumi
sine supposito, non tamen sine existentia: & in di-
uinis, existentia ratione distinguitur à supposito;
datur enim vna communis, & absoluta existentia:
non tamen commune suppositum. Nec placet opi-
nio Capreoli, cuius meminit P. Suar. sect. 4. num. 3.
constituit enim suppositum formaliter in existen-
tia, eamque ait homini esse extrinsecam. Impu-
gnatur, quia suppositum constituit hominem: ho-
mo autem non est homo per aliquid extrinsecum,
sed intrinsecum: existentia autem quo pacto est ex-
trinseca? Eius impugnationem vide apud Pat. Sua-
rez. Aduerte tamen Capreolum, in 3. d. 5. q. 3. art. 3.
ad primam contra secundam conclusionem non
vsurpare extrinsecum pro extrinseca denominatione,
sed pro re extra naturam & essentiam, id est,
suppositum nec esse essentiam, nec partem illius;
sed ait esse actum substantialem, quo natura dici-
tur esse vt quod sicut existentia est actus quo natura
est vt quo.

§. 43. P. Suarez Opinio de modo. Prima ratio.
P. Suar. num. 2. 4. & 3. 3. affirmat suppositum crea-
tum esse conceptum substantialem distinctum à
parte rei à natura distinctione modali: eum concep-
tum esse substantialem probatur est, quia nò sup-
ponit hominem, sed constituit; homo autem non
est accidens, nec per accidens, sed substantia, qua
non componitur nisi ex substantiis, eum conceptum
esse modum, & non rem absolutam, probat primum,
quia hæc distinctio inducta est ex mysterio Incar-
nationis: sed inde tantum probatur distinctio à
parte rei, non autem rei à re, ergo non est admit-
tenda maior distinctio, quam modalis: consequen-
tia patet ex communi principio, non esse entitates
multiplicandas sine vrgenti necessitate, hic autem mul-

tiplicaretur vnio naturæ ad suppositum, si hoc esset
res absoluta: antecedens patet: quia ex eo mysterio
tantum inferitur posse naturam supposito priuari,
quod contingit etiam modis, quibus non existentibus,
nihilominus natura existit, vt animus sine
vnione. Respondeo ex eo mysterio id tantum colli-
gi: at verò ex communi ratione modi colligi sub-
sistentiam non esse modum, quia non est determi-
natio essentialis vnus rei ad aliud, vt disp. 2. sect.
5. probauit, alibi probaturus.

§. 44. Probatur secundò, quia inhærentia accidentis
non est res, sed modus illius, ergo neque substantia;
patet consequentia, quia sicut inhærentia est
modus essendi in alio, & modus existentia acci-
dentaria, ita substantia est modus essendi per se,
& modus existentia substantialis. Distinguo con-
sequens; substantia, quæ formaliter suppositum
constituit, est modus essendi per se, aut perfectas,
nego consequentiam, & eius probationem: substi-
tencia, per quam creatura producitur independen-
ter à subiecto inhærentè, concedo consequentiam:
nam (vt sect. 6. probabo) effectus formalis suppo-
siti non est constituere formaliter naturam inde-
pendentem inhærentè, seu à subiecto; id enim præ-
stat creatio, quæ est productio entis independentè à sub-
iecto: vnde sicut inhærentia est actio, & essentialis
determinatio agentis, & subiecti ad terminum; ita
creatio est actio, & essentialis determinatio agen-
tis ad terminum sine concursu subiecti; & sicut ad
inhærentiam sequitur ex natura rei vnio acciden-
tis ad subiectum, ita ad creationem sequitur ex na-
tura rei vnio substantiæ ad suppositum.

§. 45. Tertio arguit: quia ex hac sententia facile re-
spondetur questionibus de substantia, quibus ple-
nè satisfieri nequit, si substantia sit res, & non
modus. Primum enim queritur sit ne substantia, an
accidens? Si substantia, cur non comprehenditur in
diuisione substantiæ in materiam, formam, & com-
positum? si autem est modus, comprehenditur sin-
gulis partibus diuisionis, nam materia intelligitur
completa in suo esse, similiter & forma. Atque illa
diuisio conuenit substantiæ reali, non modali. Se-
cundò queritur sit ne forma: an subiectum? & qui-
dem proprie non est forma, sed est modus existen-
di per se, cuius signum est eum à Verbo intrinsecè
suppleri, at forma suppleri non potest.

§. 46. Verum his plenè, & planè satisficit. Primæ quæ-
stioni respondetur, substantiam esse substantiam:
ab Arist. ea diuisione non inclusam, quia eam igno-
rauit, & quia ibi diuiditur substantia physica: sic
autem non includuntur Angelus, neque conceptus
suppositi communes corpori & Angelo; reducitur
autem ad singula membra diuidentia, quia vnus-
quodque intelligitur completum substantialiter in
in suo esse partiali, vel totali, licet illud comple-
mentum sit res, & non modus. Secundæ quæstioni
respondetur, suppositum neque esse materiam, ne-
que formam: reduci tamen ad formam, quia suam
denominationem tribuit naturæ. Quæ melius sup-
pleri potest à Verbo, quam modus; formam autem
non supplet Verbum, quia illa est ex suo conceptu
communi pars quidditatiua, & ens incompletum:
suppositum autem ex communi conceptu abstrahit
ab ente completo, & incompleto.

§. 47. Quarto arguit ex mysterio Incarnationis, cuius
multæ difficultates facile expediuntur in hac sen-
tentia. Primum enim solet interrogari, Vtrum hu-
manitas proprio supposito terminata, possit simul termi-
nari alio? Communiter responderur, non posse,
cuius ratio vix reddi potest, si personalitas est res
absoluta: si enim eadem humanitas potest simul

vniri omnibus personis diuinis (vt docent Theologi probatores) cur non poterit vniri illi entitati simul & filiationi diuina? nam duæ vniones simul inter se non repugnantur si suppositum est modus per se existendi, habet intrinsecam repugnantiam existendi in alio.

§. 48. Secundo solet rogari, An persona creata alienam esse terminare naturam? Respondetur autem communiter negatiue, quia personalitas creata est modus, qui cui semel vnitur, necessario vnitur. Interrogatur tertio, possit ne personalitas sine natura conseruari diuinitus? Communiter autem negatur: quia personalitas est modus. Neque hæc me vrgent. Prima enim quaestioni respondetur: eundem effectum formalem præstari à supposito, siue sit res, siue modus; nam si effectus illius modi est reddere naturam per se stantem, & incommunicabilem alteri supposito, idem præstabit res: nam quare repugnabit entitatem absolutam præstare hunc effectum? Dices, quia non est modus existendi per se. Contra, quia personalitas non est modus independenti à subiecto, sed est vltima actualitas naturæ à qua dicitur esse per se: vel est habere iam totum complementum, ad essendum, ergo eadem est ratio siue sit res, siue modus.

§. 49. Confirmatur, ex Verbo diuino, quod facit naturam humanam per se subsistentem, à quo non habet maiorem, neque aliam dependentiam, quam à supposito naturali; quia eius vices, & formalem effectum supplet Verbum, per quod tam subsistit, & personatur humanitas, quam per proprium suppositum, & hoc præstat Verbum, cum sit res, & non modus. Communis igitur est hæc difficultas vtrique sententiæ: scilicet autem 6. ostendam effectum formalem personalitatis neque esse reddere naturam incommunicabilem, neque independentem. Secunda quaestioni respondetur, de potentia absoluta posse suppositum creatum terminare alienam naturam. Ita opinantur Durandus, Scotus, huiusque discipuli apud ipsum P. Suarez sect. 2. num. 14. quod inferius latè disquiram. Tertie quaestioni responderetur, posse conseruari suppositum, sicut qualitates actuum vitalium, cæteraque res absolutas. Qui verò id negant, negant etiam potentias vitales, & actus sine substantiis posse conseruari, qui consequenter id negant de supposito: sed sicut antecedens est falsum, ita & consequens.

§. 50. Igitur suppositum non est modus, sed entitas absoluta: probatur à priori ex disp. 2. sect. 5. quia omnis modus naturæ est essentialis determinatio illius ad aliud: sed nullum suppositum creatum est essentialis determinatio naturæ ad aliud: ergo nullum suppositum creatum est modus naturæ. Maior probatur, tum inductione in vnione inuicem duo extrema determinante: in actione, & passione determinante agens hoc, & hoc subiectum ad hunc effectum: in vbiacione determinante hoc mobile ad hoc spatium, & distantiam, id est, ne plus, minusve distet ab aliis rebus, &c. sola ergo subsistit erit modus, quin sit determinatio; tum quia modus est ad tollendam indifferentiam vnus rei ad aliam: si enim res est determinata ex suo conceptu à se distincto.

§. 51. Recognosce illam sect. 5. & aduerte in te indifferenti esse tria: primum, res ipsa indifferens: secundum, terminus ad quem est indifferens; tertium, determinatio actualis rei ad terminum, vt in agente & termino patet; similiter in vbiacione: quæ determinat mobile ad certam distantiam, vel propinquitatem cum alijs; ad tollendas ergo eiusmodi

indifferentias ponuntur modi. Probatur minor primi syllogismi: quia suppositum non determinat naturam, vt sit independens ab aliquo; quia independentia est negatio, & non constituitur conceptu positiuo: ite ex illa sequitur, vt patet in creatione, quæ est determinatio essentialis creatis ad terminum, estque dependentia termini à create cum negatione dependentiæ à subiecto: at suppositum non est dependentia creaturæ à create, quia non est creatio: ergo suppositum non est determinatio naturæ ad independendum à subiecto: nam si hoc esset, esset etiam determinatio solius efficientis ad terminum.

Neque item est actualis determinatio naturæ ad existendum per se, & non in alio supposito: quia natura non habet indifferentiam ad varia supposita, sicut corpus ad varia loca (vt sect. 6. probabo). Adde hanc determinationem non esse ad aliud, neque esse propriè determinationem essentialem; ad quid enim determinatur natura per suppositum? forma determinatur ad materiam per vnionem, & corpus ad locum per vbiacionem: demus autem effectum formalem suppositi esse constituere naturam incommunicabilem alteri supposito, adhuc illa incommunicabilitas non est modus: sicut nec impenetrabilitas quantitatis: nam constituere rem incommunicabilem alteri oritur ex conceptu positiuo rei in se, vt impenetrabilitas, (quæ est negatio duorum corporum in eodem loco,) oritur ex quantitatis extensione: & impossibilitas duarum formarum substantialium simul in eadem materia oritur ex existentia vnus formæ in eadem materia. Itaque subsistentia non est exercitium actuale, quo tollatur aliqua indifferentia naturæ ad aliud.

Modus igitur semper connotat duo, & id quod determinat, & id ad quod determinat: quod inde confirmo, quia quando vna res se ipsa est determinata ad aliquid, non eget ad id determinatio à se distincto; vt cognitio non eget aliquo determinatio ad obiectum: quia ad illud se ipsa determinatur: Neque Deus ad locum, quia per suam substantiam est immensus, & simul determinatus ad omnia loca; quando verò potentia se ipsa non est determinata ad hunc numero effectum, determinatur per hanc numero actionem. Sunt tamen determinationes ad suam speciem, sicut anima est determinatio materiæ ad hominem: sed de his determinationibus non agimus. Colliges etiam, densitatem, & raritatem non esse modos, quia corpus densum est indifferens ad varia loca, licet in singulis tantum occupet loci.

Secundo probari possit conclusio argumento quidem non euidenti; sed magnam facienti fidem. Nam Verbum diuinum non potest suppleri effectum formalem modi, tum, quia sicut forma substantialis, licet sit substantia, quia in conceptu formæ includit imperfectionem, non potest suppleri à Verbo, ita suppositum modale, licet habeat rationem communem suppositi, quia tamen habet communem imperfectionem modi, non videtur posse suppleri. Video responderi posse, non posse à nobis diiudicari quanta conuenientia requiratur, vt possit suppleri formalis effectus; nam etiam suppositum creatum, licet sit res, habet tamen communem imperfectionem complementi. Sed maiori cura proportionem ita comparantur Verbum & suppositum creatum, vt vtrumque sit terminus non modalis, sed realis: & vtrumque vnatur vnione à se distincta, ita vt vnio respondeat vnioni, & suppositum supposito. Suppositum creatum non esse modum; sed rem adstruxerunt Caietanus, 3. part. quaest. 4.

Probatur minor.

§. 52. Natura non est indifferens ad varia supposita: sicut corpus ad varia loca: nec hæc sunt determinationes.

§. 53. Modus duo distincta connotat. Res de se determinata, non eget alio determinante.

Raritas, & densitas non sunt modi.

§. 54. Secunda probatio. Verbum Dei non potest suppleri modum.

Obiectio.

Respondetur. Verbum melius comparatur ad subsistentiam non modalem. Caietanus consentit.

Ad secundam quaest.

Durandi. Scot. P. Suarez. Ad tertiam.

Probatur maior.

Animaduersione.

Ferrat. P. Suarez. quaest. 4. art. 2. & Ferrariensis 4. contra gentes, cap. 43. Quos etiam P. Suarez adducit supra num. 18. & ex nostris neotheoricis id nonnulli affirmant.

§. 55. Quam etiã docet Franciscus Herrera in primum, & S. Thomas, dum subsistentiæ tribuit esse subiectum naturæ; quod modis repugnat; vt patet in effectibus, quos illi S. Thom. adscribit. Consentit apertè Durandus, dum naturam à subsistentia sola ratione distinguit. Item Henricus quodlib. 4. q. 4. & quotquot eam à natura sola ratione distinguunt: vt Hartuæus & alij: Pater Valentia, tom. 4. disput. 1. quaest. 4. p. 2. impugnat opinionem asserentium subsistentiam esse modum in versu, sexta opinio est: & hanc sequitur & probat ex Caiet. S. Thom. & Innocentio tertio à versiculo, octaua opinio est: & versu, itaque videtur opinio illa. Eiusdem opinionis esse Antonium Pantufam & Caietanum testis est Pat. Vazquez tom. 1. in 3. part. disput. 31. num. 28. eamque secutos nonnullos hac ætate Thomistas.

Herrera. S. Thom.

Durand. Henric.

Hartuæus. P. Valent.

A. Pantufa. Caiet. P. Vazq.

& per se sunt termini inmediate oppositi, sicut pendere, & non pendere ab alio. Libenter admitto subsistentiam esse vltimum complementum existentie, atque naturæ: cætera verò nequaquam admitto.

Ac primum, suppositum non tollere indifferentiam existentie ad independendum ab alio, sic probabo: quia natura Angeli, verbi gratia, ex suo conceptu non habet indifferentiam ad dependendum à subiecto, quia est actu subsistens, & solum dependet in genere causæ efficientis ab alio: quæ dependentia in sola creatione consistit, neque Angelus ex sua natura connotat subiectum: ergo per suppositum non tollitur indifferentia naturæ ad dependendum à subiecto: Patet consequentia, quia non tollitur indifferentia, nisi inde, vbi est, & quando res ex se est determinata, non indiget alio determinatiuo. Nec subsistentia est modus, quo natura est independens à subiecto, sed id præstat creatio: quæ est productio entis sine concursu subiecti: ergo per creationem formaliter natura est independens à subiecto; patet consequentia, quia per creationem constituitur extra causas sine concursu subiecti.

Creatio enim definitur productio entis ex nihilo: id est, ex nullo præsupposito subiecto, vel nullo concurrente subiecto; vt explicui disput. 12. Physic. sect. 1. ergo creatio ex suo quidditatiuo conceptu constituit terminum dependentem à solo Deo, & inmediate fundat negationem dependendi à subiecto. Patet consequentia; quia qua parte est productio entis; illud constituit dependens à Deo create: omnis enim effectio actiua constituit terminum dependentem ab efficiente: qua verò parte est ex nihilo, fundat negationem dependendi à subiecto. Ipsa enim creatio non est formaliter independentia à subiecto: quia hæc est negatio: at illam inmediate fundat: quia creatio transcendentaliter refertur ad agens, & terminum; & non ad subiectum termini; quia non pendet terminus à subiecto. Itaque creatio est immediatum fundamentum independentie à subiecto: quia refert terminum ad solam causam efficientem; ita vt ipsa non possit illum referre ad materialem. Quo disparatur creatio à generatione. Hæc enim essentialiter refert terminum ad agentem causam, & ad patientem: illa autem ad solam agentem. ergo hic formalis effectus non oritur à supposito, sed à creatione.

Obiicies, negationem dependendi à subiecto oriri à creatione efficienter: à supposito autem eam oriri formaliter; à creatione remotè; à supposito proximè: sicut dependentia formæ à subiecto est vnio: quæ oritur à generatione. Vt ergo hæc est radix dependentiæ, quia est radix vnionis: ita creatio est radix independentiæ, quia est radix suppositi, quod inmediate fundat independentiam.

Respondeo primum; eo exemplo meam illustrari sententiam; ostendi enim disput. 5. Physic. §. .... vnionem non esse dependentiam formæ à materia; sed motum, & actionem, vt est passio, esse formalem dependentiam, & inhaerentiam accidentis subiecto: ergo creatio est immediatum fundamentum independentiæ à subiecto. Nam vt ipsa passio dependet vt quo à subiecto; ita denominat terminum dependentem vt quo: sic creatio independentem.

Contra secundò creatio inmediate, & se sola, fundat negationem dependentiæ termini à subiecto: ergo ad hoc non exigitur suppositum. Probo antecedens: creatio est proxima ratio referendi terminum ad solum agens: ita vt illi soli repugnet situm

§. 59. Suppositum non tollit indifferentiam ad independendum ab alio.

§. 60. Creatio est immediatum fundamentum independentie à subiecto.

Discrimen creationis à generatione.

§. 61. Obiectio. Exemplum à generatione.

Respondetur ab exemplo ipso.

§. 62.

§. 63. Creatio est immediatum fundamentum independentie à subiecto.

SECTIO VI.

Suppositi formalis effectus.

§. 56. Primum occurrunt Caietanus, & Ferrara supra, opinantes suppositi formalem effectum esse constituere naturam proximè aptam ad existendum, & ad denominationes alias: exempli gratia, filij agentis, &c. Hanc opinionem proposui, & impugnaui disput. 8. sect. 5.

SVBSECTIO I.

Effectus formalis suppositi non est reddere naturam independentem à priori ab alio.

§. 57. Sæpius distinximus dependentiam à priori, à dependentia à posteriori; illa est vera dependentia à causa influente in rem dependentem. Causa enim vocatur prior propter naturæ prioritatem, qua patet effectui: dependentia à posteriori, non est vera dependentia; quia posterius non habet influxum in prius, id est, effectus non influit in causam: est tamen necessaria connexio causæ cum effectu. Vtramque dependentiam, & independentiam disquiri. Independentia à priori est carentia influxus à causa: independentia à posteriori est carentia necessaria connexionis causæ cum effectu.

§. 58. Pat. Suarez disp. 34. sect. 4. num. 24. docet, suppositum vel subsistentiam esse vltimum complementum naturæ, consecutum ad existentiam, quo completur, & vltimò perficitur existentia: quia subsistentia est modus perfectitatis, determinans substantialem existentiam ad essendum per se: licet enim existentia substantiæ, per se sit independens à subiecto inhaerenti, tamen se sola considerata intelligitur indifferens ad essendum in se, & per se, & ad existendum cum dependentia ab alio supposito, tamquam à sustentante, cui ipsa natura innitatur. Quæ indifferentia tollitur per subsistentiam, determinantem naturam, vt sit in se & non in alio. Explicatur primum ex inhaerentia modaliter efficienti existentiam accidentalem, vt à subiecto pendet: at subsistentia est modus oppositus, efficiens existentiam, ne ab alio pendeat. Secundò ex mysterio Incarnationis, quia humanitati Christi nihil deest ad existendum per se, præter hanc subsistentiam. Vnde colligit naturam per subsistentiam reddi incommunicabilem, etiam de potentia absoluta, alieno supposito, quia esse in alieno supposito,

Dependentia à priori, & à posteriori.

§. 58. Opinio P. Suarez.

Prima ratio.

Exemplum ab inhaerentia.

Secunda ratio.

SVBSECTIO II.

Subsistentia non dat naturam independentiam à subiecto à posteriori.

suum terminum referre ad subiectum: & hanc negationem concipimus ex solo conceptu creationis; ergo ipsa immediatè fundat negationem. Probo antecedens: creatio se sola immediatè est independens vt quo à subiecto; ita vt ex solo suo conceptu pugnet cum subiecto in suo termino: ergo ipsa immediatè terminum constituit independentem, vt quod à subiecto. Antecedens liquet ex definitione creationis. Consequentiam probo: quia dependentia termini ab agente, illum formaliter constituit dependentem ab agente; & dependentia illius à solo agente, illum constituit formaliter dependentem à solo agente; & independentia à subiecto, constituit terminum formaliter independentem à subiecto. Item actio constituit terminum proximè dependentem; ergo creatio ex nihilo constituit terminum proximè independentem ab aliquo. Quæ argumentario est demonstratiua. Vide §. 115, 116, & 117.

§. 64. Ad exemplum de vnione. Ad effectus positivos dari potest fundamentum proximum, & remotum, non uero ad negatiuos.

Quod §. 61. afferunt de actione eductiua & vnione; tum est falsum, vt constat ex §. 62. tum consequentia est mala. Nam ad effectus positivos possunt esse fundamenta proxima, & remota, e.g. Anima est radix intelligendi, & amandi; & communiter ei adscribuntur potentia, fundamenta proxima cognitionis, & amoris. Quia effectus proximus est causa immediata remotioris; vt sol est causa lucis, & hæc est immediata caloris. At in conceptibus negatiuis, & repugnantibus, id omnino non accidit: sed prima radix inferens impossibilitatem, eam infert adæquatè, nec eget alio ente positio ad eam inferendam. Vt lapis est insensibilis adæquatè per suam essentiam; quin eget alio ente ad id effectus. Itaque sol non est proximè calefactiuus, nec equus in multorum sententia est proximè sensitiuus; at sol per suam essentiam est proximè insensibilis; & equus irrationalis. Ratio à priori: quia primus ille conceptus habet absolutam repugnantiam cum sententia, & intellectione; ita vt secluso alio, intelligatur sol incapax sensus; & equus ratiocinationis: quia per se, & non per aliud sunt repugnantes; at per se non est equus sentiens in actu primo proximo, sed eget sensu.

§. 65. Secunda obiectio. Respondetur P. Molina. Tres subsistentia.

Obiectis secundò, hic sequi creationem esse subsistentiam; consequens est absurdum; ergo Minor probatur; quia in humanitate Christi essent duæ subsistentia. Disp. 3. Physic. sect. ... præmissi tres accceptiones subsistentia ex P. Molina. Prima est ens per se, vt opponitur enti per accidens: quæ conuenit omni substantia: quam subsistentiam esse in humanitate Christi tam est certum, quam ipsam esse substantiam, Secunda est ens per se, non pendens ab aliquo principio intrinseco influente. Hæc est creatio: quæ tam certo est in humanitate Christi, quam creatio eius ex nihilo. Tertia est hypostasis, siue suppositalitas. Huius generis non est in Christo præter subsistentiam Verbi. Hæc de re ipsa certa cuius Philosopho. Distinguo ergo maiorem, creatio est subsistentia effectiua, concedo maiorem; terminatiua, nego maiorem; & minorem. Ad probationem, in Christo sunt duæ subsistentia, vna effectiua, & altera terminatiua, concedo: vtraque terminatiua, nego. Absolutè nego maiorem; quia subsistentia frequentius accipitur personalitate: quamuis P. Molina, & alij eam viurpent in significari latiori.

Ad argumentum.

§. 66.

Aliquorum opinio.

Dixi §. 57. vnionem accidentis ad subiectum esse conditionem sine qua non potest esse accidens: quam propterea vocamus dependentiam accidentis à posteriori. Nonnulli vincti argumentis subsecutione superiori factis, aliam inierunt viam; nempe formalem effectum suppositi esse reddere naturam independentem à subiecto à posteriori; id est, fundare negationem vnionis accidentariae ad subiectum. Non dicunt pugnaire cum subsistentia terminatiua vnionem substantialem; admittunt enim in materia, & animo rationali, etiam dum vniuntur, proprias subsistentias: eorumque sententia, summum, probaret corpus & animam in composito propriis carere subsistentiis, non quod effectus formalis subsistentia sit reddere naturam independentem à posteriori à subiecto: anima enim à corpore non pendet à priori, aut à posteriori; cum sine illo consistat: sed quia sunt modi oppositi esse per se, & in toto; vel quia nulla pars est semper persona. De qua opinione egi disput. 3. Physic. sect. .. Solum ergo asserunt, suppositum esse immediatum fundamentum, vt terminus non habeat vnionem per quam inhæsiuè pendeat à subiecto.

§. 67.

Sententia fundamenta. Primum respondetur.

Secundum.

Huius opinionis duplex est fundamentum; alterum, impugnatio aliarum opinionum; quæ non explicant effectum formalem suppositi. Respondetur, melius esse fateri occultam esse lumini rationis necessitatem subsistentia: distinctæ à natura; quam assignare formales effectus clarè falsos; qualis est hic. Alterum autem est; quia subsistentia est complementum substantia: in ratione formali substantia; sed propria hæc ratio est independentia à subiecto inhæsiuè; ergo est complementum substantia: in ratione entis per se, & independentis.

§. 68.

Respondetur ad hominem.

Primum respondeo per instantiam ad hominem: subsistentia est complementum substantia: in ratione substantia: sed substantia est formalissimè independentis à subiecto inhæsiuè à priori, & à posteriori: ergo subsistentia illam complet in eo genere: ergo est independentia substantia: à subiecto inhæsiuè à priori & à posteriori. Item intellectio, & cætera accidentia sunt complementum substantia: in ratione substantia: nec sunt eius independentia. Concedo igitur maiorem; item & minorem sumendo ens per se in recto, pro ipso conceptu substantia: distinguo autem consequens: est complementum rei vt independentis, secundum quod dicit in recto, concedo consequentiam: secundum quod dicit in obliquo, nego. Dependens enim, & independentis dicunt in recto entitates terminorum: & in obliquo dependentiam, & independentiam: substantia, & omnia accidentia perficiunt substantiam in recto, quin pertineant ad obliqua: vt enim substantia est independentis à priori; quin subsistentia spectet ad eam independentiam, ita nec ad aliam, est tamen specialiter complementum substantia: in ratione substantia: quia est complementum substantiale.

§. 69.

Suppositum non dat independentiam à posteriori. Angeli natura se ipsa est immediatum fundamentum independentem.

Hæc sententia impugnatur euidenter: Angeli natura, e.g. immediatè per suum conceptum fundat negationem dependentia: à subiecto à posteriori: ergo suppositum non exigitur ad hunc effectum. Probo antecedens: illa independentia à posteriori est negatio vnionis inhæsiuè ad subiectum: sed Angeli natura immediatè per suum conceptum solum, fundat negationem eius vnionis: ergo & independem

independentiam illam. Probo minorem: Angelus per suum conceptum fundat immediatè negationem accidentis, & formæ vnibilis subiecto: sed quod id fundat immediatè, fundat immediatè negationem vnionis ad subiectum: ergo. Maior est certa: quia substantia suo conceptu quidditatiuo fundat immediatam distinctionem ab omni accidente: quam distinctionem habet Angeli natura non à supposito, sed à sua essentia: vt homo seipso distinguitur à bruto. Minor probatur: quia immediatum fundamentum negationis alicuius essentia: aut entis; fundat immediatè negationem omnium rerum essentialiter dependentium à tali ente, exempli gratia. Lapis se ipso fundat negationem rationalitatis; non eget alio fundamento positio distincto realiter, ad negandum intellectum, voluntatem, & eam actus. Ratio à priori; quia negata radice, per locum intrinsecum sequitur negatio omnium, quibus repugnat esset absque ea radice.

§. 70. Obiectio prima.

Respond.

Ad effectus reales plures requiruntur quàm ad negationes.

§. 71. Obiectio secunda.

Respondetur aperiè.

Respondent primùm, humanitatem esse radicem cognitionis, & amoris: adhuc illa posita, est necessarium aliud principium proximum; non ad tollendam irrationalitatem, sed carentiam principij proximi ad intelligendum. Respondetur ex §. 64. ad effectus positivos requiri etiam immediata principia; at verò ad negationem sufficit negare vnum principium. Equus enim indiget ad videndum calorem, sanguine, spiritu vitali, specie, obiecto: & aliis: lapis autem ad non videndum non eget nisi se ipso. Itaque intellectus non est ad tollendam irrationalitatem, sed ad complementum causæ: at rationalitas se sola opponitur adæquatè, & excludit conceptum Angeli, & omnium eius perfectionum, quæ sunt illius propria.

Obiectum secundò, fundamentum immediatè negans radicem, negare omnia ab illa radice essentialiter pendente; vt lapis negat & rationalitatem, & omnes eius potentias, & actus. At Angeli natura non negat adæquatè & immediatè dependentiam à posteriori. Contra: conceptus vnionis inhæsiuè pendet ab essentia accidentis vt à radice essentiali, non minus quàm ratiocinatio à rationalitate: quia vnio accidentis est illius modus, & eo posterior; sed Angelus per suam essentia: immediatè negat accidens; non minus quàm lapis rationalitatem: ergo Angelus per suam naturam tam adæquatè negat vnionem accidentis; quàm lapis ratiocinationem. Ergo vt lapidi non adicitur alius modus distinctus realiter ad negandam ratiocinationem; ita nec Angelo ad negandam vnionem accidentariam. Ergo formalis effectus suppositi non est ad negandam immediatè eam vnionem; nec ad fundandam independentiam illam à posteriori: sunt enim idem negatio eius vnionis & independentia illa; vt sunt idem dependentia à posteriori & vnio inhæsiua.

SVBSECTIO III.

Effectus formalis suppositi non tollit indifferentiam naturæ ad alia supposita.

§. 72.

Si vnio sit non tunc natura indifferentiam ad alia supposita.

Deinde; suppositum non tollit indifferentiam naturæ ad non dependendum à supposito: quia humanitas non habet indifferentiam ad suppositum non connaturale; sed est determinata ad personalitatem humanam; ergo suppositum humanum non tollit indifferentiam naturæ ad alia supposita, & consequenter neque dependentiam; quia humanitas ex natura sua ab illis tantum prin-

cipiis dependet, ad quæ dicit ordinem naturalem; consequentia patet, quia determinatio distincta à natura illi datur ad tollendam illius indifferentiam naturalem: vt vbicatio ad tollendam indifferentiam localem: nam vbi non est aliqua indifferentia ad aliquid, natura est per se determinata ad illud, vt cognitio ad obiectum: antecedens autem probò: tum quia nulla res dicit indifferentiam ad aliam quam viribus naturæ consequi non possit: quia indifferentia naturalis est naturalis potentia, siue actiua, siue passiva: si enim fingamus humanitatem existere sine supposito, illa quidem non diceret ordinem ad suppositum diuinum, vel Angelicum, sicut si animus esset sine intellectu, non propterea peteret intellectum Angelicum: & si materia prima cœli esset sine forma, non propterea peteret formam hominis (si illa materia esset specie distincta à nostrate; & intellectus realiter ab animo.) Item si corpus omni qualitate spoliatur, non propterea apperet spirituales qualitates. Constat ergo in humanitate nullam esse indifferentiam ad supposita non connaturalia, quæ tollatur per connaturale suppositum.

Indifferentia & potentia naturalis est ad possibile naturaliter.

§. 73.

Obiectio prima. Respondetur aperiè.

Dices primò, naturam non pendere naturaliter ab alieno supposito, pendere tamen à proprio, & ab eo tolli indifferentiam. Contra, ergo suppositum non reddit naturam independentem à supposito: sed potius exercet eius dependentiam. Patet consequentia; quia quando vna res pendet ab alia, & exercetur talis dependentia, tunc ea res non redditur independentis; sed potius actualiter dependens; exempli gratia, forma materialis ex natura sua pendet à subiecto cum actu sit, non redditur à eo independentis, neque creatio reddit Angelum independentem à Deo, sed actu pendente, ergo suppositi creati formalis effectus non est constituere naturam independentem. Deinde à quo redditur suppositum naturam independentem? hoc infra discquiram.

§. 74.

Obiectio secunda. Respond.

Dices secundò, naturam affectam vno supposito non posse terminari alio ex sibi connaturalibus. Ridicula obiectio: id commune est cuius formæ; nempe determinare subiectum, illud impediendo ab alia forma eiusdem speciei. Qui enim est in hoc spatio A, per vbicationem B, non potest simul habere vbicationem C, ad idem spatium. Vide quæ in Physicis dixi de impossibilitate duarum formarum substantialium in eodem subiecto disp. 9.

§. 75.

Obiectio tertia. Respond.

Dices tertio, naturam esse indifferentem ad aliena supposita de potentia absoluta: atque eam indifferentiam tolli per connaturale suppositum: cum quo repugnat eandem naturam ad alienum suppositum assumi. Hic est effectus formalis communiter supposito creato adscriptus; quem sic impugno. Subsistentia connaturalis Angeli est connaturalis determinatio Angelicæ naturæ, ne maneat indifferentis ad suppositum diuinum, exempli gratia; ergo supponit in Angelica natura indifferentiam naturalem ad suppositum diuinum; antecedens à te ponitur, probo consequentiam: determinatio connaturalis supponit connaturalem indifferentiam; nam connaturalis determinatio est exercitium alicuius connaturalis indifferentia, vt determinatio materiæ primæ ad formam ignis, supponit in materia prima naturalem indifferentiam ad ignem; & connaturalis determinatio Petri ad hunc locum per vbicationem, supponit in Petro connaturalem aptitudinem ad illum locum; alioqui vbi nulla est indifferentia naturalis ad aliquid, quorum requiritur determinatio ad illud: exempli gratia, si lapis non habet indifferentiam ad volandum, quorum eget

Connaturalis determinatio est indifferens ad connaturale.

Exemplum.

eger determinatione à se distincta, ne volent videretur ergo ex terminis notum; determinationem ad aliquid distinctum à re determinata, in eadem præsupponere indifferentiam naturalem ad illud: tunc sic.

§. 76.

Suppositum non tollit indifferentiam ad supposita diuina.

Natura creata non est naturaliter indifferens ad suppositum diuinum.

Natura Angelica considerata sine suo supposito non habet naturalem indifferentiam ad suppositum diuinum: ergo neque habet determinationem à se distinctam, ne ab illo assumatur; consequentiam iam probauit. Antecedens probo, quia naturalis indifferentia dicit aptitudinem, & capacitatem naturalem ad rem, ut patet tum in aliis rebus, Sol habet indifferentiam ad producendas fruges, & mineralia, quæ indifferentia est aptitudo, & potestas. Intellectus est indifferens ad assensum, & atque dissensum; materia prima ad hominem, & leonem: Petrus ad hunc, & illum locum: immo indifferentia passiva ad actus etiam violentos, est capacitas naturalis ad illos recipiendos ab agente naturali, ut aqua calida, & lapis proiectus: tum etiam quia indifferens naturale (hanc indifferentiam distinguo ab indifferentia violenti) est, quod ex se non petit magis hoc, quam illud: petit tamen alterutrum: nam si neutrum petat, non tam est indifferens, quam impositus: ut homo non est indifferens ad volandum, neque ignis ad infrigidandum, neque auditus ad videndum. Habet autem natura Angelica potentiam obedientialem actiuam, & passiuam ad vnionem hypostaticam Verbi, sicut & ad gratiam habituales, & ad mortuorum excitationem: indifferentiam autem naturalem non habet. Quapropter illius suppositum non est determinatio illius indifferentia. Aliud ergo munus illi quaratur.

§. 77.

Aliud responsum.

P. Suarez.

S. Thom.

Res naturales non respiciunt naturaliter nisi naturalia.

Deinde, adhuc sub iudice est, possit ne à Verbo assumi humanitas proprio supposito terminata; de quo me infra videro. Est tamen ne possit, adhuc illius formalis effectus, non est determinare humanitatem, ne sic possit à Verbo assumi: nam Pat. Suarez ait, materiam primam informatam vno actu substantiali, non posse simul informari alio; S. Thom. corpus circumscriptiuè Romæ existens, non posse simul alibi existere circumscriptiuè: nonnulli arbitrantur non posse effectum duabus adæquatis actionibus simul produci; & tamen non est effectus formalis formæ substantialis materiam reddere incapacem alterius formæ de potentia absoluta: neque vbi actionis circumscriptiuæ corpus reddere ineptum alteri circumscriptio: sed qualiter ex his formis habet suam connaturalem effectum; ex quo oritur talis repugnantia: quia vna forma habet essentiam, ex qua necessariò sequitur negatio alterius, ex qua negatione oritur non posse à Deo, oppositum fieri, ut patet irproductione vitali actus vitalis, quæ exigit necessariò aliquod principium vitale; non verò quia illæ formæ in suo effectu connotent omnipotentiam Dei, nam (vt in Physicis probauit) res naturales ex se non respiciunt nisi naturæ leges; leges autem omnipotentia Dei non respiciunt. Ratio à priori huius discursus est; quia sicut ipsa natura humana non habet potentiam naturalem, ut vniantur Verbo, ita neque habet determinationem, qua talis potentia limitetur, aut impediatur à suo exercitio. Quare igitur alium formalem effectum præstitum à naturali supposito, unde oritur negatio actualis vnionis ad alienum, vt patet in forma substantiali, vbi actione circumscriptiuæ, actione adæquata.

§. 78.

Effectus suppositi non est reddere naturam incommunicabilem.

Hinc reiciuntur opinantes, suppositi effectum esse reddere incommunicabilem naturam: nam vel intelliguntur de incommunicabilitate per potentiam absolutam; quod impugnaui: vel de incommu-

nunicabilitate ad aliud suppositum, vel subiectum, vel partem ex natura rei: quod idem est falsum. Nam Angelica natura non est communicabilis supposito alieno, (vt ostendi §. 72.) neque subiecto (vt ostendi à §. 57.) neque respicit aliam partem, quia est actus subsistens, ergo ex se natura Angelica est incommunicabilis sine conceptu à se distincto. Quod si personalitas completa hunc non præstat effectum, multo minus illum præstabit subsistentia partialis corporis, & animi, quæ quia sunt independentes à causa intrinseca, habent subsistentiam; quia verò sunt partes, illam habent partialem. Recognosce sectio. 7. disputat. 2. Physicorum.

§. 79.

Confirm. Subsistentia creata & diuina conueniunt in effectu formali.

Confirmatur: quia subsistentia creata proportionem reddunt eundem effectum formalem, quem diuina; sed hæc non reddunt naturam incommunicabilem alij supposito: ergo. Probatum minor, quia natura diuina, personata Paternitate est etiam terminabilis Filiatione, & Spiratione passiva. Quod possemus confirmare ex doctrina P. Suarez disputat. 34. sectio. 5. num. 3. probantis non esse effectum formalem subsistentia, vt sic, reddere subiectum incommunicabilem, quia materia, & animus proprias habent subsistentias: & num. 60. ait naturam diuinam ratione præcisam à suppositis esse perfectè subsistentem, & communicabilem. Quod etiam patet in duabus aquæ partibus, & in homine posse confirmari, quia neutra pars subsistentia habet hunc effectum. Supposita verò dicuntur incommunicabilia, quia iam habent omnes compositiones substantiales: continua verò materialia communicantur amittendo puncta terminatia. Video S. S. Thom. Thomam & Caietanum non obscurè fauere huic sententia: 3. part. quæst. 3. art. 2. ad 2.

SVBSECTIO IV.

Effectus formalis suppositi.

§. 80.

Suppositi formalis effectus est obiectum.

Coniicitur ex Trinitate.

Est igitur valde obscurus formalis effectus suppositi creati: quia illud distinguimus à natura ex mysterio Incarnationis, unde non discimus necessitatem, aut effectum illius. Liceat è diuinis ad creata ratiocinari. Natura Dei habet tria supposita inter se realiter, & à natura sola ratione distincta; Eorum formalis effectus est, esse substantialem terminum naturæ diuinæ, illam (more nostro concipiendi) complendo, non modo in existentia, verum & in productione ad intra: quia ex natura diuina & Paternitate constituitur principium productiuum Verbi, ita vt nec sola Paternitas sit principium Filij, nec natura sola; illa, quia non habet fecunditatem productiuam; hæc, quia non habet realem distinctionem à Filio: igitur ex fecunditate naturæ, & distinctione Paternitatis constituitur Pater principium faciendum ad producendum terminum à se distinctum realiter: & originis passiuæ constituuntur in diuinis ad denominationem producti; quia sola relatio producit vt quod, & ratione illius tota persona producit vt quod, vt de composito, & vnione dixi disputatio. 6. Physicorum sectio. 1. similiter in creatis suppositum est conditio requisita, tum ad existentiam naturæ, illam physicè complendo: quapropter solet vocari, *modus existentia, & complementum*: id est, securus existentia independente à subiecto: tum ad operandum; non quia suppositum sit faciendum ad operationem: id enim solum conuenit naturæ creatæ: sed quia est requisitum ad componendum hominem, aut Angelum operantem: sicut Deus in ratione

§. 81.

Discrimen à diuinis.

Humanitas non dicitur absolute pati, sed Christus.

§. 82.

Suppositum est perfectio substantiæ.

ione producentis constituitur ex natura, & supposito. Tandem ad varias denominationes producti filij, &c. quæ toti supposito tribuuntur.
Video relationes in diuinis esse requiritas ad distinguendam vniam personam ab alia: sed proportio ex eo ineffabili mysterio non est exacta, vt nec latum vnquam discedat: sicut ergo inde, & ex Incarnatione sumimus distinctionem naturæ à supposito, ita ex iisdem vestigamus suppositi formalem effectum; licet enim humanitas Verbi sit à Verbo distincta, non tamen propterea dicitur filia, nec pati, aut agere, aut produci, sed Christus includens suppositum, eas accipit denominationes, ergo suppositum non solum requiritur ad existendum, sed etiam accipit denominationes operandi.
Et quidem alios conceptus videmus, qui non apparent tam necessarij rebus, quibus insunt; vt color quid seruit pomò: & albedo quid hominib; inquis ad pulchritudinem, & hæc ad quid hominib; seruit: aut vt sit pulcher. Idem ego de supposito affirmo, quod complet & substantialiter ornat creaturam naturam melius, quam color hominem. Quod partim oritur ex perfectione, partim ex imperfectione; perfectio est illa constitutio substantialis, vt patet in diuinis: imperfectio est distinctio realis, quæ inter naturam, & suppositum non reperitur in Deo.

SECTIO VII.

Utrum natura cum subsistentia naturali possit aliam habere?

§. 83.

Questio explicata.

P. Suarez.

§. 84.

Opinio Pat. Suar. Scotus. Durand.

Caietan.

§. 85.

Ratio Scoti. Respondetur primò.

Secundò.

§. 86.

Ratio Caiet.

P. Suar. Caiet. respondetur.

Non agitur de vnione vnus subsistentia ad aliam (de qua sectio. 8.) sed de vnione Verbi diuini: exempli gratia, ad naturam humanam, ita vt humanitas duas habeat vniones, alteram supernaturalem ad suppositum diuinum: alteram naturalem ad connaturale suppositum, qua de re agit P. Suar. tom. 1. in 3. p. disp. 14. sect. 1. & licet questio de potentia absoluta intelligitur, dirimitur tamen ex solis Metaphysicis principiis, explicando suppositi formales effectus.
Pat. Suarez refert, & sequitur plures ac graues Theologos, opinionem negantem affirmantes. Scotus quidem, in 3. d. 1. q. 2. §. *Ad questionem igitur*, & Durandus q. 3. num. 16. necessariò, quia suppositum creatum in eorum opinione formaliter consistit in negatione vnionis; vel negatione habentis naturam, cum qua negatione implicat vnio. Quorum opinionem sequuntur Caietan. 3. p. q. 3. art. 6. §. *Ad probationem minoris*. & P. Vazq. tom. 1. in 3. p. disputat. 29. num. 6. Omnes tamen in assignanda ratione non modicè sudant, sed modico fructu, vel nullo.
Scotus id probat, quia natura non potest simul à duobus pendere. Qua responsione ponit, suppositum creatum esse conceptum positium. Hanc rationem impugnaui disp. 8. Phys. sect. vi. probans posse diuinitus eundem effectum à duabus causis adæquatis in eodem genere simul pendere. Item potest responderi, naturam eo casu à solo connaturali supposito pensuram, at verò ab extraneo non pensuram, licet ei vniretur.
Caietanus 3. p. quæst. 3. artic. 6. ait, naturam proprio supposito terminari intensiue, & extensiue; non tamen alieno: sic autem repugnare naturam terminari proprio supposito simul & alieno, non tamen duobus alienis. P. Suarez ait Caietanum & Philosophia Petr. Auri. de Mendoza.

principium perere, & terminis obscuris questionibus tenebras offundere: nam quid est terminari intensiue: cum suppositum sit incapax intentionis. Extensiue autem quid est: solum ergo videtur significare Caietanum, suppositum connaturale esse adæquatam perfectionem naturæ, impossibilem cum alia: at de hoc est questio. Quod verò personalitas connaturalis natura sua naturam committet, quid refert? Etiam Christianum corpus sequitur naturaliter vbicatio circumscriptiua, & tamen cum illa eidem datur vbicatio sacramentalis: postquæ habere aliam circumscriptiuam ostendi disputat. 14. Physicorum: deinde illam intensiuam perfectionem, cur non supplet Verbum in humanitate Christi, cum sit quasi intensiue infinitè perfectius supposito creato? & sic humanitas Christi non poterit à Patre simul assumi contra Caietanum.

Impugnatur ab exemplo.

§. 87.

Responso Caietani.

Respondetur.

Natura potest vniri non vnio supposito.

Alia Caiet. solutio.

Ait Caietanum, suppositum naturale esse intrinsecum humanitati: increatum verò quasi extrinsecum, & non posse vniri Verbum humanitati, quin etiam vniretur supposito connaturali, quod repugnat. Sed cur ita potest Deus conferuare humanitatem supposito non conferuato, propter eorum distinctionem, & non poterit vnire humanitatem, quin vniat suppositum: actus vitales vnuntur naturæ, & non supposito: Christi corpus vnitur duabus vbicationibus, & non illæ inter se. Ratio à priori, quia suppositum à parte rei non est natura, & sic potest physicè aliud vni conuenire, quin & alteri. Addit Caietanum, suppositum esse connaturale humanitati, & illi adæquatam, secus Verbum. Distinguo antecedens, est adæquatam in ordine ad potentiam ordinariam concedo; ad absolutam, nego. Sicut vna vbicatio est adæquata Christi corpori. Deinde si naturale suppositum est adæquatam, quidni & Verbum, illo infinitè perfectius? & tamen opinatur Caietanum humanitatem Christi posse simul terminari Verbo, & Paternitate.
Durandus existimat posse naturam habere duo supposita diuina, quia inter se solum distinguuntur in incommunicabilitate, non tamen in modo subsistendi: at suppositum creatum distinguitur à diuino in modo subsistendi: quia alterum est absolutum, alterum relatiuum. Consequentius respondisset, posse humanitatem haberi simul à duobus, in quo ipse constituit rationem suppositi; non tamen posse haberi simul ab vno, & non haberi. Non virget: quia non ostendit repugnantiam cur non possit terminari natura suppositis relatiuo, & absoluto, sicut ex natura rei afficitur accidentibus relatiuo, & absoluto: nam referri ad aliud per vnū conceptum, & non referri per alium, non est absurdum. Alias rationes omnino inefficaces P. Suarez adducit, & soluit.

§. 88.

Ratio Durand.

Obiurgatur.

Respondetur. Non ostenditur repugnare eandem naturam simul terminari supposito creato & inagente.

§. 89.

Ratio Pat. Suar.

Exemplum.

Respondetur.

Qua ipse mouetur, maioris momenti videretur: quia suppositum naturale est modus constituens naturam per se, & independentem; ergo illi affert actualem negationem ad aliud suppositum. Patet consequentia: quia si vniretur alieno, non esset per se, sed in alio: quod repugnat: sicut repugnat eandem virgam simul esse rectam, & curuam, & eandem formam simul generari, & creati; quia licet illi modi sint positium, tamen vnus essentialiter petit negationem alterius. Neque item virget ratio: primò, quia supponit naturam vniam Verbo, ab illo necessariò pensuram: quod non est necessum: quia humanitas proprio supposito affecta habet omnia, à quibus pendet à priori, & posteriori; ergo sic affecta, licet vniantur Verbo, ab illo

illo non pendeat, ergo talis unio non repugnat cum supposito naturali: neque habet cum eo eandem proportionem, quam curuitas cum rectitudine, generatio cum creatione. Dices, naturam pendere à supposito: distinguo, à supposito conaturali transeat, ab alieno cum habet simul naturale, nego. Quæ enim repugnantia ostenditur, quæ non possit humanitas uniri Verbo sine dependentia ab illo, cum non sit de conceptu uniois dependentia? ut patet in animo rationali unio corpore. Dices, quia humanitas esset in Verbo. At rectè potest res esse in alio, quia ab eo pendeat, ut animus in corpore.

Obiectio.

Respondetur.

Alia obiectio. Respondetur.

§. 90.

Secunda impugnatio. Esse in proprio & alieno supposito non opponitur.

Comparatio humanitatis cum Verbo, & proprio supposito.

Confirmatur.

§. 91.

Resp. P. Suarez.

Respondetur.

Secundò impugno eam rationem, quia humanitas in proprio supposito non existit per se magis, quam in alieno; ergo esse in proprio, & alieno, non habent oppositionem: sicut generatio, & creatio; probatur antecedens esse per se, vel est naturam esse independentem per suum conceptum; vel dicit unioem substantialem excludentem esse per accidens; vel dicit esse per suppositum sibi conaturale, cui innitatur: & à quo fulciatur: sed idem habet per unioem ad Verbum; ergo. Probatum minor: quia si humanitas per suum conceptum est independentis, item in Verbo erit independentis, cum ibidem retineat proprium conceptum: quia conceptui humanitatis nullam maiorem dependentiam addit Verbum, quam suppositum creatum, quia eius vices supplet, & quia humanitas iisdem actionibus creatur in Verbo, quibus in supposito conaturali: at humanitas terminata proprio supposito est independentis se ipsa, & per se: ergo & terminata Verbo: vel cum proprio supposito non est per se independentis. Item illa unio est substantialis, & per se, & excludit unioem per accidens. Item si humanitas est per se, quia habet proprium suppositum, cui innitatur, ita habet Verbum cui innitatur, ergo humanitas eodem modo est in alieno supposito, quo in proprio. Confirmatur, suppositum Verbi supplet vices suppositi creati: ergo quidquid præstabat creatum, præstat & Verbum; sed creatum præstabat naturam per se in tua sententia, ergo idem præstat Verbum: nam à substantia Verbi dicitur subsistens: subsistens autem esse per se, ergo humanitas in Verbo est per se eodem modo, quo in suo supposito.

Respondet P. Suarez, longè aliter esse in propria persona, & in aliena: nam in propria est quasi sibi ipsi innitens; in aliena est quasi sustentata ab illa. Vnde hi duo modi oppositi habent rationes. Ac denique natura assumpta in hoc sensu non est propriè per se, neque subsistit in se, sed in alio, quod propriè in illo subsistit. Contra, quia tota hæc solutio terminis consistit: quia natura, vel habet aliquam dependentiam à supposito conaturali? an non? si habet, ergo non tam innititur sibi, quam supposito, à quo pendet; nec est independentis per se, sed per suppositum: immo per se est dependens à supposito: sicut ergo ex te subsistit, licet verè à supposito pendeat, & illi innitatur; cur non subsistat per se in Verbo, licet ab eo pendeat, & illi innitatur? aut quid obest per se pendere ab alieno magis, quam à proprio supposito? & sicut suppositum proprium naturam reddit subsistentem, cur id non efficit Verbum, cum illi uniat, in ratione formali personæ? si autem humanitas non pendet à supposito conaturali, cur à Verbo pendeat: atque ita quidquid habet natura à naturali supposito, habebit à Verbo; ergo Verbum, & suppositum creatum non habent modos oppositos.

Adde, ex sententia P. Suarez me infra probaturum, naturam à supposito non pendere à priori, sed à posteriori, ergo eodem modo pendet à Verbo, ergo unio ad Verbum non facit naturam dependentem ab alio diuerso modo, quam à suo supposito, ergo pendere à posteriori à supposito naturali; & supernaturali non habet modos oppositos, vel ab utroque pendere à priori, vel esse per se duplici per seitate, & esse suppositam naturam duplici supposito. Vnde natura tam per se est in Verbo, quam in supposito naturali. Quod autem Verbum subsistit propriè in humana natura, & non personalitas creata, oritur ex infinita Verbi perfectione in ratione ellendi, & ex imperfectione nostri suppositi. Dices esse per se significare naturam existere per entitates conaturales. Sed cur repugnat eam simul existere per aliud, id est per non conaturales? hæc enim est questio, quam discutimus, ut corpus Christi est in loco per utraq;.

§. 92. Confirmatur.

Obiectio. Respondetur.

§. 93. Alia ratio P. Suarez.

Respondetur.

Christus absolute est Filius Dei, & filium hominis: & tantum exponitur distinctio inter naturas humanam & diuinam; & operationes utriusque naturæ sine discrimine tribuuntur uni Christo Deo, & homini: ita ut homo dicatur creare mundum, & Deus mori: quod sine discrimine, nullo modo dici posset, si personæ essent duæ; essent autem duæ, si cum Verbo diuino retineretur suppositum humanum (quod an sit idem, si natura humana haberet duo supposita creata infra quaeretur.) Item quia licet illud mysterium sit supernaturalis, tamen retentio proprii suppositi esset nouum miraculum; & extraordinarium mysterio incarnationis; quod non esse factum rectè colligunt Patres, dum neque scriptura illius meminit, nec necessitas cogit: immo quod magnam confusionem afferret mysteriis, ob quæ Deus naturam assumpsit humanam. Itaque ex definitione Ecclesiæ, Christum esse unam personam; euidenter inferitur, non retineri in humanitate propriam subsistentiam. Ecclesia autem fuit mota ad eam definitionem ex modo quo homo dicitur Deus, & Deus homo, & operationes Dei tribuuntur homini, sine vilo discrimine.

§. 94. Conclusio. Natura cum proprio supposito potest diuinitus alieno terminari uno, & multo.

P. Suarez. P. Vazquez. Prima ratio. Obiectio ex P. Vazq. Respondetur.

Tandem suam sententiam confirmat P. Suarez ex scriptura, conciliis, Patribus, qui aiunt Christum esse unam personam, & non duas, quod colligunt ex unione humanitatis ad Verbum. Quæ collectio non esset apta, si natura potuisset proprium suppositum retinere: quia ibi non agitur de potentia ordinaria, sed absoluta. Verum ipse Pat. Suarez vidit huius argumenti imbecillitatem: quid enim ad definitionem Ecclesiæ disquisitio de potentia absoluta Dei? Christus enim in scriptura vocatur absolute filius Dei, idemque vocatur filius hominis, sine discrimine & distinctione inter filium Dei, & filium hominis: & tantum exponitur distinctio inter naturas humanam & diuinam; & operationes utriusque naturæ sine discrimine tribuuntur uni Christo Deo, & homini: ita ut homo dicatur creare mundum, & Deus mori: quod sine discrimine, nullo modo dici posset, si personæ essent duæ; essent autem duæ, si cum Verbo diuino retineretur suppositum humanum (quod an sit idem, si natura humana haberet duo supposita creata infra quaeretur.) Item quia licet illud mysterium sit supernaturalis, tamen retentio proprii suppositi esset nouum miraculum; & extraordinarium mysterio incarnationis; quod non esse factum rectè colligunt Patres, dum neque scriptura illius meminit, nec necessitas cogit: immo quod magnam confusionem afferret mysteriis, ob quæ Deus naturam assumpsit humanam. Itaque ex definitione Ecclesiæ, Christum esse unam personam; euidenter inferitur, non retineri in humanitate propriam subsistentiam. Ecclesia autem fuit mota ad eam definitionem ex modo quo homo dicitur Deus, & Deus homo, & operationes Dei tribuuntur homini, sine vilo discrimine.

Igitur humanitas terminata proprio supposito potest diuinitus alieno terminari. Hanc conclusionem P. Suarez affirmat satis esse probabilem, seque vidisse eam à doctis viris, & grauibus publicè defendi. Idem affirmat P. Vazquez in 3. part. disput. 33. cap. 2. Probat, quia nulla ostenditur repugnantia ratio, sed potius impugnatio vltimæ rationis à §. 89. est probatio à priori huius conclusionis. Inde etiam deducens posse naturam creatam simul affici pluribus suppositis alienis. Obicit Pat. Vazquez, repugnare humanitatem esse per se in proprio supposito, & esse in alio. Contra: esse in alio, tantum est illi uniri, esse autem per se, est habere suum completum independentis à subiecto: at rectè potest res uniri alij, & retinere suam independentiam, & modum illius, ut cum duæ partes aquæ uniantur. Recognosce doctrinam

nam Patris' Suar. à §. 89. ex quo hanc eandem desumpsit Par. Vazquez, vel est omnino eadem. Tandem hæc nostra sententia probatur, quia omnes fatentur posse eandem humanitatem assumi simul à duobus suppositis diuinis, ergo & ab vno humano & alio diuino. Quam consequentiam Scotus in 3. d. quaest. 2. §. Ad questionem igitur, censet esse euidentem, eaque propter negat antecedens.

Scotus.

§. 95. Questio.

Dua propositiones falsæ.

Observatio ex scriptura.

§. 96. Difficultas.

Respondetur.

Superest inquirendum; utrum si Deus assumpsisset naturam cum proprio supposito, essent hæc propositiones veræ, Deus est homo, homo est Deus, Deus patitur, homo creat. Duæ primæ propositiones absolute essent falsæ, ut probat P. Suarez tom. 1. in 3. part. disput. 7. lect. 3. conclus. 2. quia homo haberet tunc propriam naturam; & proprium suppositum à Verbo distinctum; quod complexum non est Deus; cum tamen sit homo: at verò Verbum tunc denominaretur homo ab humanitate, sicut modò, & tunc hæc propositio, Deus est homo, homo est Deus, appellans supra suppositum diuinum ut terminans humanitatem, esset vera. Quapropter scriptura docens absolute, & sine reduplicatione hominem esse Deum, docet ibi non esse duas personas.

Deinde hæc propositio, Deus moritur, videbitur alicui falsa; quia tunc suppositum diuinum comitanter, & omnino per accidens se haberet ad actiones humanitatis, nunc autem omnes similes actiones Deo tribuuntur, quia humanitas pendet à Verbo, saltem à posteriori, & quia est vltimum complementum naturæ requisitum ad existendum; & operandum, ea ratione actiones tribuuntur suppositis, (ut infra probabo) esset autem tunc per accidens, quia nullo modo natura cum suo supposito penderet à Verbo. Hæc autem, homo creat, esset vera cum eadem reduplicatione, qua hæc homo est Deus, est autem necessaria hæc reduplicatio, ne sumatur errandi occasio. Verum & hanc, Deus moritur, esse veram patet: quia actiones naturæ suppositi adscribuntur: quia natura sua sunt complementum naturarum, per accidens autem est vniuersque suppositi coniunctio. Principium influens in effectum per causalitatem distinctam, potest ab actione cessare præsentem alia: at hoc genus causæ non est nisi per immediatam unioem cum natura. De quo hic non plura: vide disp. 44. in 3. part. ubi de hac re egi abundè.

SECTIO VIII.

Utrum suppositum creatum possit alienam terminare naturam?

§. 97. P. Suarez.

§. 98.

Confirmatur.

Utrum suppositum Angelicum, exempli gratia, possit uniri naturæ humanæ de potentia absoluta? Pat. Suarez disp. 34. lect. 4. à num. 37. ait, potest negatiuam esse communem: vnde colligo, & affirmantem esse communem: priorem ipse sequitur, & quidem consequenter à suis principiis. Censet enim substantiam creatam esse modum cuius essentia est esse affixum rei, cuius est modus, cui modo non potest addi alia unio, quia ipse habet rationem uniois sui.

Verum sic argumentor: modus seipso unitur rei cuius est modus, cui non potest uniri per alium modum, nec potest consuetuari sine re, cuius est: ad rem autem, cuius non est modus, non dicitur ordinem per se: cur ergo illi non poterit uniri per alium modum? Confirmatur, ex eo quod modus uniat alteri rei per modum à se distinctum, non tollitur Philosophia Petr. Auri. de Mendozas

cuius essentia: quia hæc est actualiter denominare per se rem, cuius est modus conaturalis; at tota hæc essentia manet, licet per alium modum uniat, alij rei, & ei communicet suum formalem effectum: ergo. Probo minorem, tum quia simul efficit rem sibi conaturalem, quod est eius essentia: tum quia Verbum diuinum ut Verbum, est personalitas naturæ diuinæ, & simul etiam terminat naturam humanam per unioem à se distinctam.

Dices, non posse unioem unire extrema sibi non conaturalia, etiam per aliam unioem; quia tunc non tam erit unio eorum extremorum, quam extremum alterius uniois: sic autem & unio erit vnita ut quod, quod repugnat, & non vniet alia extrema: quia ipsa in se non habet rationem uniois in illa compositione, sed extremi vniri: ergo idem erit in supposito creato, quod non potest uniri per modum à se distinctum, si ipsum est modus. Negari posset consequentia: nam duo sunt genera modorum; alterum, quando modus vnitus & ratio vnici habet eundem formalem effectum, & denominationem; ut duæ unioes, duo ubi, & duo supposita; hi autem modi non possunt inuicem uniri, quia vbicatio non potest esse vbicata, ut quod, neque unio vnita, neque substantia personata: quia sunt per essentiam tales: alterum genus est, quando modus vnitus, & unio per quam vnitur, sunt diuersarum rationum, & denominationum, exempli gratia, personalitas Petri, est modus constitutus personæ: hic modus non potest denominari ab alia personalitate; at cur non poterit denominari vnitus naturæ Angelicæ per unioem distinctam? à qua unioem non denominabitur personatus, sed vnitus naturæ Angelicæ, illamque personans: quem effectum formalem (nempe vnium Angelo) non habet à se ut quod. Quod potest confirmari ex Verbo diuino, quod non vnitur naturæ humanæ per aliud suppositum, sed per unioem, licet naturæ diuinæ uniat per suum conceptum.

Nescio sanè an hæc probabilitate careant, licet enim à nemine ea disputata viderim, sed oppositam doctrinam, sine controuersia, & disputatione ab omnibus admittam, non tamen video facilem argumenti explicatum. Post duos annos vidi hanc doctrinam placuisse Patri Vazq. tom. 1. in 3. part. disp. 25. cap. 2. & non nemini è recentioribus non indocto. Utrumque tamen respondeo, non posse modum uniri alij rei, quia debet uniri ut modus; modus autem vnitur seipso. Vnde tota essentia modi est modicare, siue esse actualem determinationem vnus rei ad aliam: ergo effectus formalis modi consistit in actuali affectione; quem effectum, si præstare potest, non in actu sed in aptitudine, iam id non præstat ut modus, sed ut res: hoc autem repugnat, quia non habet conceptum rei, ergo non potest uniri ut res: vnde sequerentur duo termini contradictorii, suppositum vnitur ut modus, suppositum non vnitur ut modus, cum ergo subsistere creatum sit modus, debet uniri ut modus.

Ad confirmationem, nego maiorem, quia non maneret ut modus, sed ut res; quod illi repugnat: sicut repugnat formam uniri materiae tamquam materiam, & materiam uniri formæ tamquam formam. Ad illud de Verbo, nego consequentiam, quia Verbum non est modus, sed res idem natura cum natura. Vnde non mirum si vnatur. Hæc doctrina clarior apparet in actione, quia non potest intelligi, quomodo uniat, ad producendum terminum. Nec mihi occurrit responsio clarior.

§. 99. Obiectio.

Respondetur. Duo genera modorum.

§. 100. Hac non videtur improbabilis.

P. Vazq. facit. Respondetur. Modus non potest diuinitus uniri per alium.

§. 101. Ad confirm.

Verbum non est modus.

Administracionem mundi Deo adscribit. Intelligentias non esse factas. Deum appellat supremam. Obiectio. Respondet. §. 2. Deo negat immediatam cognitionem rerum. Negat Deo providentiam. §. 3. Ipse est liberator. §. 4. Et immediatum concursum. Soncinas, Iauellus. S. Thom. P. Suarez.

quit Aristoteles residetque summo in vertice uniuersae caeli: & ait, terram à Deo maximè distare, itaque re-... Angelos esse infinitos virtute. Ipsius representatur. Tertul. Clem. Alex.

SECTIO II.

Vtrum & quid sint Angeli.

§. 5. Intellectus quid. Homo non vocatur intelligentia; quia ex non intelligente corpore constitutus; animus autem & est mens, & ratio, & intelligentia incompleta (de qua satis anno superiori) nunc de intelligentia creata completa. Hanc nostri Angelum vocant, ob officium. Angelus namque nuntius est; quia verò Deus è cælo intelligentias nuntios ad nos mittit, ideo Angelus nuncupatur. Bipartiti autem Angeli, in bonos, & malos, malos (inquam) non suapte ingenio, sed affectu prauo. Cave Aristotelicum delirium, affine Manichæo, libro de præsentatione, dæmones esse naturas non diuinas, quos in natura videtur sequestrare ab intelligentiis, quas vocat naturas diuinas. Si enim boni, & mali Angeli naturas, sine illarum affectu, consideres, utraq; æquè diuinæ, & dæmoniacæ nonnulla diuiniore (id est excellentior) multis, è bonis. Vtrique Angeli, nuncupari à Deo: boni ore Christi, Angeli eorum vident faciem Patris: mali ore Dauidico, immissiones per Angelos malos. Vtrisque vna disp. complector; quia de eorum natura agere mihi munus, cum Aristotel. 12. Metaphysicorum, de moribus Theologo.

§. 6. Angelus definitio. Angelum intelligo, naturam completam, simplicem, intelligentem, à Deo distinctam. Intelligenti perfectio communis illi cum nostro animo, & Deo: complementum naturæ, proprium, & cum solo Deo commune. Distinctio autem à Deo necessaria cuius creaturæ. Hanc naturam esse possibilem inde patet; quia nullam repugnantiam illa prædicata continent: illud enim dicitur repugnare, cuius essentia continet duo prædicata se mutuo expellentia, ac destruentia, ut quantitatem esse substantiam: & naturam corpoream simplicem, & naturam spirituales compositam essentialiter. Nam quantitas dicitur inhærentiam, substantia verò non inhærentiam. Item natura materialis dicitur non intellectui, actus autem simplex complexus dicitur intellectui: item natura spiritalis dicitur indiuisibilem substantialem cum actualitate, compositio autem essentialis dicitur indiuisibilem substantialem cum potentia: at in natura intelligente completa non reperitur

peritur hæc prædicatorum pugna: intellectus enim maximè quadat in substantias completas (vt ex Deo pater) & magis depurgatas è face materiæ (vt indicat immaterialis animus) nec tanta perfectio est naturæ simplicis completæ intellectus, quin possit infra Deum reperiri: nam & à Deo tota dependet, & est multis accidentibus & compositionibus ex natura, & supposito obnoxia: à quibus immunitus solus Deus. Confirmatur, Deus est virtutis actiue infinitæ, qua potest se suis effectibus communicare: ergo continet ea virtute substantias simplices completas intellectuales: nam ex omnipotentia non repugnat: nec ex effectu, quia hic nullam præfert repugnantiam, vnde ergo repugnat? quin hic effectus est maximè proprius Dei; quia ei simillimus. Neque opinor alia nos egere probatione.

§. 7. Existere has substantias immateriales, assecutus Aristoteles, 12. Metaphysicorum, cap. 6. rationem non assecutus. Sumpsit argumentum ex cælorum motu, & conuersione quæ non possunt ab ipsis cælis oriri: ergo ab alio principio extrinseco. Hoc autem esse immateriale probat, quia si corporeum, aut finitum, aut infinitum: infinitum magnitudine esse non potest: ergo finitum: sed neque hoc, nam motor cæli est infinitæ virtutis, cum moueat tempore infinito: sed corpus finitum non habet virtutem infinitam: ergo motor cæli non habet corpus finitum. Probauit libris de cælo, illud non esse animatum, neque habere innatum principium se mouendi; quia sua circuitione nihil sibi lucratur. Vnde concluditur, illud ab alio moueri. Id autem ab Angelo præstari non probat Aristoteles. Demus enim motori cæli corpus finitum; reuoluet quidem cælum æternò motu virtutis finitis. Nam finito conatu cientur illæ sphaeræ: æternitatis autem non arguit infinitatem simpliciter: sed perfectam durationem: vt enim cæli ipsi sunt ex Arist. æterni, & finiti magnitudine, ita & motor possit esse. Obiectio, corpus illud defatigatum in irre- quæta circuiuolutione. Verum, cum cæli, nec graues sint, nec leues, minore resistentia mouentur, quàm palea ventis: imò nulla. Deinde fingamus corpus exanime incapax defatigationis, habebit innatam virtutem circuiuolendi cælos, vt magnes trahendi ferrum; succinum paleas. Peres, an corpus illud penetraretur cum calis: nequaquam; contineri enim poterat aliquo è fureulis, quos adstruunt aliqui in cælis stellatis, vel saltem Deus in sphaera mota illud poterat incidere & quasi cælare, vt solem, astraque cætera.

§. 8. Nec verò probatur ex motu cæli eum effici à creatura, cum possit à solo Deo, qui vt totum hunc mundum ipse produxit, sic & cælorum conuersiones, quibus totum inferiorem orbem administrat. Arist. enim ideò plures intelligentias adstruit; quia Deum alligauit ad verticem supremi cæli, illiusque motorem constituit; qui non potest agere immediatè in distans in Aristot. sententia. Vbi Aristot. errauit in neganda immensitate diuina, & actiones immediatas in omnia corpora: nec bene concludit: nam poterat Deus traicere virtutem per primum cælum: quæ cæteros pertingens moueret, sicut cælorum in fluxu inferiora corpora commouentur. Dices, Deum mundum administrandum bonis Angelis permisisse. Verum id quo argumento rationis probatur, cum adhuc inter catholicos probabile sit, supremam sphaeram à solo Deo moueri: quod clarè Aristot. affirmat libro de mundo ad Alexandrum: in quo quam obsecro inuenis turpitudinè, cum Deus immediatè concurrat ad actio-

Obiectio. Respondet. Deus solus mouet primam sphaeram.

nes omnes? Quid si ad hanc solus deesset ne Deo honesta eius motus ratio? Quod si potuit; vnde probas eum noluisse, nisi ex Scriptura, & Patribus? Neque ex his moribus potest constitui intelligentiarum certus numerus: plures enim Deus effecit, quàm quæ cælos concitant; quamuis Aristoteles eas negari possibiles.

Pat. Suarez disput. 35. sect. 1. num. 5. hac vtitur ratione, Angeli sunt possibiles: ergo eos produxit Deus: patet consequentia; Deus mundum effecit sibi perfectè similem: sed ad hanc perfectionem requiruntur Angeli: ergo. Probat minor, quia Angeli habent excellentem gradum intelligendi, qui est Deo quàm simillimus, sine quo manca esset mundi similitudo ad Deum. Quam coniecturam ex S. Thom. latè prosequitur. E qua deducit vniocam hypostaticam existere, & exituram substantiam supernaturalem, si esset possibilis: verum coniectura est, non argumentum euincens. Ponamus, Deum voluisse creare mundum corporeum eam sine Angelis, & constare nobis eum potuisse etiam Angelos creare, noluisse tamen: nonne Deus honesta ratione moueretur? Ostendit enim disput. 3. in 3. part. Deum non teneri ad obiecta ex se perfectiora. Cum ergo Deus potuerit Angelos producere, & non producere pro suo arbitratu, ex naturali ratione quod argumentum sumitur ad partem alterutram: nam homo factus est ad imaginem, & similitudinem Dei. Quod verò in Angelis perfectior similitudo sit, quid refert? Potuit enim Deus, eam nolle producere, humana contentus: imò nunc potest producere Angelos perfectius referentes Deum, quos nunquam produxit, nunquam producturus.

Dices, eos intra eundem gradum cum his contineri. Contra; quia inter substantias simplices completas possunt esse gradus magis diuersi; quàm inter lapidè & plantam: quia Cherubini, & Throni tantum videntur ab infimis Angelis distare, vt diuersos gradus constituent; à sanctisque Patribus diuiduntur in tres Hierarchias. De substantia verò supernaturali nihil conficit illa ratio: de vnione autem hypostatica multo minus. O Deus bone quàm multa fecisses, si quæ potuisti, fecisses! Etiam concluderetur Spiritum sanctum assumpsisse naturam Angelicam, cum qua constitueret diuersum gradum entis non in personalitate, sed in toto constituto.

Sunt igitur Angeli, diuino testimonio, in sacris litteris expresso. Quod hac ratione confirmo. Videmus plurimos effectus in hominibus præstitos à solis Angelis, ergo: probò antecessens. Energumeni adeò robusti efficiuntur, vt eis non possit resisti à multis hominibus; homines enim collidunt, catenas præarumpunt, fores effringunt. Quo argumento multo hæretici frænantur, ne Deum negent, quem negare vellent, vt laxis illius timoris habenis in omnem libidinem se præcipites darent. Dices, eos effectus præstari ab animo separato. Contra; quia animus separatus ex natura rei sine miraculo non potest corpus mouere, quin illi vnatur, vt patet experientia: non enim mouet nisi medio corpore vnito; & ratione, quia non est actus affluens, sed informans. Item, quia in suis actionibus à corpore pender, est enim proprium formæ affluenti corpora mouere, quin illis vnatur, non tamen formæ informanti, Deus autem non concurrir miraculosè, sed permittit ad dæmoniacas illusiones. Dices animas separatas intelligere extra corpus, & se mouere: ergo & alia corpora mouent. Nego consequentiam; quia intelligunt per alias species

posse Angelorum multiplicitate: non autem vult S. Thomas intrinsecam inuiduationem à Deo posse suppleri; quia inuiduatio à parte rei est essentia. Quod si res ex natura sua non habet essentiam, non poterit fieri à Deo, idem si non habeat inuiduationem. Neque inuiduatio est aliquid consecutum ad naturam; sed ipsa natura, clarius concepta. Nonnulli ita loquuntur de natura, & inuiduatione, ac si essent à parte rei distinctæ. Eo autem testimonio recte probatur à S. Thom. sentiri, non repugnare per potentiam absolutam duos Angelos solo numero distinctos.

§. 24.

Intellektus Angelus non discursiuus. Nec distinctus à substantia. Frigida ratio Aristotelis. Fatigatio non ab intellectu oritur, sed à sensu.

§. 26. S. Thom. P. Molina. P. Vazq. Cognitio distincta ab Angelo. Obiectio. Respond.

Confirm.

§. 27. Angelus comprehendit causas materiales.

Verè discursiuus.

P. Molina. Scot. Gregor.

SECTIO IV.

De Angelorum intellectu, & speciebus impressis.

Sicut de primo conceptu animi rationalis est intellectus discursiuus, ita de primo conceptu Angeli intellectus non discursiuus, quem non esse distinctum à substantia, & voluntate Angeli colligit ex disp. 4. de anima. Eorum intellectum non distinguunt ab eorum essentia, delirium fuit Aristotelis, fundamento leui, immò nullo; quia (inquit) intelligere non est eis laboriosum. Quasi verò essent laboraturi intelligentes per accidentia spiritualia: labor ergo, & fatigatio passiones sunt à contrariis qualitatibus materialibus ortæ, à quibus substantiæ immateriales immunes: animus autem in corpore non omnino est ab eis immunis, propter vsum phantasmatis, & spirituum animalium fatigationem. & attenuationem.

Hanc Aristotelis opinionem latè impugnavit S. Thomas, 1. part. quæst. 74. art. 1. Pat. Molina, & Vazq. ibi; quia iste modus intelligendi videtur esse Dei maximè proprius, cui repugnat omne potentialitatis genus: Angelo autem non repugnat compositio ex substantia, & accidente. Dices: unde hoc repugnat? Quia Angelus, & quævis alia creatura potest intelligere per actus à se distinctos: nam potest eis Deus successiuè multa ostendere, quæ antea ignorabant. Quia cum Angelus non cognoscat omnia possibile, potest ei ostendere iam hæc, iam illa: sed duo genera cognitionum tam dissimilia eidem potentia repugnant: ergo. Minor ex se patet; quia vnus intellectus non potest habere pro cognitione, & actu suo substantiam simplicem completam: item & accidens pro alia cognitione. Confirmatur, vna cognitio non potest esse potentia ad aliam, & ab ea denominari cognoscens, maximè circa idem obiectum; sicut vnio non vnitur per aliam, nec dealbarur albedo: at ea cognitio afficeretur alia circa idem obiectum; quia vna cognitio potest attingere obiectum alterius. Neque hac in parte expedit mora.

Comprehendit Angelus comprehensione vulgari causas materiales actiuas: non verò intellectus, aut voluntatem, nec materiam primam comprehensione actuali; bene tamen habituali. Oculis lustrata sect. 4. disputationis decimæ de anima. Circa obiecta, quæ cognoscit per propriam speciem non discursit, quia vnico actu penetrat causam, & effectum: at circa actus liberos opinor, esse probabile, eum discurrere, quia in causis eos non videt: sed ex illis coniectat, & cognita causa potest assentiri, vel dissentiri. Absolutè autem existimo, circa mysteria supernaturalia cum discurrere scientia naturali; quia ea cognoscit per species alienas, sicut nos. Ira Pat. Molina 1. part. q. 18. art. 3. cum Scoto: & Gregorius,

& P. Vazq. tom. 1. disp. 222. c. 1. adducit Okamum, P. Vazq. Gabrielem, & alios: idem ait Marfilus de secreto cordis ab Angelo cognito per coniecturam. Okamus. Gabr. Marfil.

Obicit S. Thomam eo art. 3. negantem Angelis discursum, cui subscribunt omnes ferè eius discipuli. Verùm lege S. Thomam, & clarè comperies, eum tantum velle, Angelos non discurrere circa obiecta sibi nota primò naturaliter, id est, per speciem propriam: at circa alia obiecta id non adfirmat: licet eius discipuli vellent ab eo affirmatum. Ecce eius verba, & hoc est in Angelis, quia statim in illis, quæ primò naturaliter cognoscunt, inspicunt omnia, quæ in illis naturaliter cognosci possunt, quem P. Vazq. ea disputat. sine capitis 3. explicari posse confirmat. Et quidem distinxit S. Thomas obiecta, quæ ab Angelo cognoscuntur primo naturaliter, ab obiectis non ita cognitis: circa prima negavit discursum, de secundis nihil dixit, forte quia arbitratus eos discurrere, alioquin quorùm tam sollicita distinctio?

Obicit P. Vazq. & Bagnes Angelum eodem actu cognoscere causam, & effectum, siue effectus clarè, siue obscure obicitur, ergo non discursit; probo antecedens, quia sic cognoscit cætera obiecta, tum quia habet perfectius lumen intellectuale. Nego antecedens, ad probationem respondeo, cætera obiecta cognosci ab Angelo eodem actu, quia ea quidditatiuè cognoscit, & eodem intuitu causæ penetrat effectum, futura autè libera, & mysteria gratiæ non cognoscit quidditatiuè, sed sicut nos, paulo euentius, aut minus obscure, & hoc probat secunda ratio pro antecedenti. Explico discrimen: vt cognoscat Angelus, Petrus esse hominem, aut admiratiuum, non eget hac vniuersali propositione: omne animal rationale est homo. rationale est admiratiuum, neque hac particulari Petrus est animal rationale. Sed viso Petro, statim cognoscit eum esse animal rationale, & admiratiuum, quia species quidditatiua Petri se sola id repræsentat: vt verò cognoscat mysteria gratiæ, eget vniuersali propositione, & altera particulari v. g. omnes, qui sunt in celo Empyreo, sunt grati; Petrus est in celo Empyreo, ergo Petrus est gratus; minorem propositionem habet à posteriori, & non per speciem propriam gratiæ: & stante illo iudicio vniuersali, potest habere, & non habere minorem propositionem, quæ est intuitiua; quia Angelus animam diui Petri cognoscit intuitiue in celo; & ex vtroque actu deducit conclusionem à posteriori. Ecce tres actus distinctos, & tertium pendente à duobus. Maiorem, & minorem esse duos actus distinctos, patet; tum quia potest vnus esse sine alio, tum quia alter est per species alienas, alter verò per speciem propriam. Tertium actum ab vtroque esse distinctum, patet; quia duo priores sunt causa tertij. Vide quæ de discursu dixi disp. 7. de anima à sect. 3.

Deum cognoscit Angelus ex se, & ex aliis effectibus quidditatiuè cognitis eodem actu, & sine discursu: nam cognitio causa potest esse abstractiua, licet eadem sit intuitiua effectus: quia inueniuntur transcendentem ordinem effectus, attingit extrinsecum terminum talis ordinis: vt è contra intuitiua cognitio causa potest abstractiue repræsentare effectus, vt visio beata intuitiue repræsentat Deum; & abstractiue creaturas possibile. Item cognoscit alios Angelos, & res omnes naturales; item effectus ex illis necessariò consecutos: non tamen liberos, qui non habet vnde. Quando verò iam existunt futura libera, tunc ea cognoscit concurrente Deo cum specie, quam habet de illis: qui concursus ei non debetur ante existentiam effectus. Obicit, futura libera esse obiecta naturalia, ergo

P. Vazq. Okamus. Gabr. Marfil.

§. 28. Obiectio. Respondetur. S. Thomas.

P. Vazq. S. Thom.

§. 29. Obiectio. P. Vazquez.

Respondetur.

Probat dif. cursum in vno. & negatur in alio.

§. 30. Angelus ex se Deum cognoscit.

Angelus non cognoscit futura libera.

Obiectio.

ergo possunt ab Angelo cognosci: probo consequentiam, tum quia non excedunt potentia naturalis limites: tum quia à Deo cognoscuntur vt autor est natura, ergo potest eorum cognitione communicare vt autor est natura. Nego consequentiam; ad primam probationem, distinguo; non excedunt limites potentia naturalis, quo ad substantiam, concedo; quo ad modum, nego: vt patet de actibus liberis. §. 37. Ad secundam probationem, Deum esse autorem naturalem perfectum, & habere prouidentiam naturalem infinitè perfectam; quam latere non possunt futura: quod in Angelum non quadrat. Cui potest à Deo communicari cognitio eorum vt autore natura: nam licet id non sit iuxta leges naturæ particularis, quæ petit sua secreta occultari: at fieri potest iuxta leges naturæ vniuersalis, cui Deus prouidet: cui expediet ob varios fines naturales Angelo reuelari ea futura. Sicut aquæ cõuenit, sursum ascendere, ne detur vacuum ob communis naturæ leges. Hoc autem non erit miraculum simpliciter, sed specialis fauor. Tunc autem cognoscat futura per speciem per quam cognoscit eadem presentia, & præterita.

Respondetur.

Ad secundam.

§. 31. Secreta cordis non cognoscit.

Loquutio Angelica est actus voluntatis.

Voluntas est lingua Angelorum. Secretum cordis est sola voluntas libera.

§. 32. Species impressa Angelis nobilior nobis. Non cognoscit omnia animalia.

At verò actus liberi voluntatis (quos Theologi vocant cogitationem, aut secretum cordis) non cognoscuntur ab Angelo ex natura sua, etiam quando existunt; quia creatura libera iure, quod habet ad occultanda sua secreta, petit, vt Deus, ipsa non volente, non concurrat ad eorum cognitionem: quando autem creatura libera ea vult alicui Angelo pandere, tunc Deus concurrat cum specie, quam habet talis Angelus de eo obiecto v. g. vult Gabriel ostendere Michaëli suum secretum, concurrat Deus cum specie de illo secreto, & Michaëli illud cognoscit, & non alius: idem contingit in homine. In quo genere manifestandi suum secretum alteri consistit Angelica locutio. Quæ ex parte loquentis nihil est præter actum voluntatis, quo Michaëli vult, vt Gabriel intelligat suum secretum. Quæ intellectio producta in Gabriele dependente à voluntate Michaëlis, est formalis locutio Michaëlis, & auditio Gabrielis. Voluntas autem loquentis non est locutio formalis, & in actu secundo: sed virtualis, & in actu primo: id est, est principium locutionis: sicut voluntas qua ego verba facio, & sonus ipse, est mea locutio: non formalis: sed virtus loquendi. Ostendi enim in logica, neminem, aut loqui, aut docere formaliter, nisi per actum, quo alius audit, aut discit. Atque hæc voluntas est Angelorum lingua, qua verba faciunt in intellectu alterius, sicut nostra in aëre. Aduerte, secretum cordis esse solos actus voluntatis: quos (si liberi sunt) non cognoscit euidèter alius Angelus: at cognoscit actus intellectus alterius: nam ipse cognoscendo se, videt, Deum ab eo necessariò cognosci: ergo etiam videt in alio Angelo sequi similem cognitionem de Deo ex cognitione naturæ Angelicæ: ergo actus intellectus vnus Angeli euidèter cognoscuntur ab alio: & non cognoscuntur euidèter secreta cordis: alioquin secreta non essent: ergo cognitio non est secretum cordis. Hæc autem obiecta, quamuis naturalia sunt, non cognoscuntur naturaliter ob defectu voluntatis eius, qui ea habet: quia id oritur ex dominio agentis liberi in suos actus. Hæc præterinxi, ne ieiunus omnino discedas, Theologus saturabere. Haber Angelus species impressas, nostris longè perfectiores, & vniuersaliores. At opinor, vna specie non cognoscere omnia animalia, quia hæc possunt sine fine multiplicari: sed Angelus non potest simul cognoscere omnia animalia possibile: Philoſophia Petr. Hurt. de Mendoza.

tum quia primo adpectu videtur impossibile, tum quia cognitio naturalis non potest distinctè repræsentare infinita simpliciter, neque item per eandem speciem possunt repræsentari omnia indiuidua eiusdem speciei eadem ob causas. Dices id non sequi, quia licet in specie contineatur virtualiter cognitio omnium, tamen non quævis cognitio ad omnia tendit: quia species non concurrat secundum suam virtutem adæquatè. Contra, ergo iam illa species potest concurrere: quid enim obstaret? Deinde species determinat ad totum suum obiectum; quia est particularis causa cognitionis, determinans potentiam: quæ determinatio est æqualis ad singula obiecta. Dices, habitum fidei non concurrere vno actu ad omnia sua obiecta materialia: ergo neque species. Nego consequentiam; quia habitus est potentia vniuersalis, quæ determinatur alijs particularibus principijs, exempli gratia, specie impressa, aut apprehensione; species autem est determinatiua ex sua natura, & determinat ad obiecta, alioquin egeret alio determinante principio. Dices, speciem determinari à Deo. Contra; quia Deus determinat causas vniuersales per particulares, à quibus ipse determinatur quo ad specie actus: ipse autem solus determinat indiuidua (vt alibi abundè probaui) quorùm ergo illuc recurrant? Cõmodius est, Deum imperari principia, potentias determinantia. Dices, ab eodè Angelo oriri determinationem. Quorùm, cum multi actus illi sint necessarii? in quibus vnde vel à quo determinabitur?

Obiectio.

Respondetur.

Species determinans ad totum obiectum.

Obiectio.

Respondetur.

Obiectio.

Respondetur.

§. 33. Angelus habet species inditas.

Præsentem Angelus concurret species.

Omnes species habet ab initio.

SECTIO V.

De voluntate Angelorum.

De potentia volutaris nihil habeo noui. Eius actus esse à substantia distinctos patet eadem ratione, qua cognitionem eorumdem. Arist. negavit Angelis libertatem in mouendis cælis: quid mirum: nam & Deo. Eos esse liberos probatur quod eodem

§. 34. Volitio est distincta ab Angelo. Angeli sunt liberi.

codem modo, quo animam : quia bona naturalia non trahunt necessariò voluntatem, quia in illis potest reperiri aliqua ratio mali, vel in oppositis aliqua ratio boni, quibus per intellectum satis perspectis, non rapitur voluntas cæco motu, vt appetitis brutorum, qui totus mergitur in præsentiam obiecti, neque habet emergendi facultatem propter imperfectam apprehensionem, igitur possunt Angeli esse boni, & mali moraliter.

§. 35. Prima questio. Substantia potest operari in primo instanti. Prima difficultas est, vtrum in primo instanti, quo fuerunt creati, potuerint esse mali? Pono, in primo instanti substantiam posse operari, quia in eo habet omnia necessaria ad agendum, vt sol illuminat, ignis calefacit, & pes simul arenam premit, & imprimit in arenam sui vestigiū, ad quod sufficit naturæ prioritas, quæ in eodem instanti reali reperitur. Quod si animus in primo sui instanti nõ cognoscit, est ob defectum specierum, vel applicationis. Angelus autem creatus est cum sufficiente specie ad cognoscendum; voluntas autem non eguit tempore, quia in eodem instanti potest exerceri.

Hęc contra multos Doctores præmitto ex S. Thoma 1. p. q. 63. art. 5. nam & ipse docet Angelum in primo instanti gratiam meruisse. Secundo pono ex eodem ibidem & communi Theologorum, dæmonem in primo instanti suæ creationis non peccasse, quia fuit in gratia productus, cum qua simul nõ potest esse peccatum ex natura rei, (quamuis potest de potentia absoluta) & Deus dæmonem vocauit congrua vocatione qua se disposuit ad gratiam; qua suppositione facta non potuit peccare. Quæstio est an absolute, secundum se, & sine illa suppositione consideratus, potuerit peccare, & eam suppositionem non ponere: Quæstio hæc non transiit Metaphysicos limites, nam è Metaphysicis principijs est dirimenda.

§. 36. S. Thomas supra, & beatus Anselmus, & magna Theologorum pars negant; ommissis alijs argumentis, hoc est S. Thomæ; prima operatio facta in primo instanti tribuitur auctori eius rei, quæ operatur: sed auctor Angeli est solus Deus: ergo prima operatio Angeli tribuitur Deo: sed peccatum non potest Deo tribui: ergo prima operatio Angeli non potuit esse peccatum. Effectus autem ortus à causa imperfecta potest deficere in prima operatione: Angelus autem ortum habuit à solo Deo. Oppositam sententiam defendunt Scotus, Gregorius, Ioannes Maior, & multi alij apud P. Molinam 1. p. quæst. 64. artic. 5. Gabrielem Vazquez, tom. 2. disput. 237. cap. 2. & Valentiam tom. 1. disput. 4. quæst. 4. puncto 4. quos ipsi sequuntur: quibus ego acquiesco.

§. 37. Primò, etiam si angelus peccaret, id non tribueretur Deo: primùm, quia generanti illæ solæ actiones adscribuntur, quæ oriuntur à natura, vel principio illi insito, ad se constituendum in statum, vel locū illi creaturæ debitum, vt in frigidatio aquæ, & locus supernus igni: quæ actiones tribuuntur generanti non modò in primo instanti, verum toto tempore subsequenti: quia qui dat formam, dat ad formam consequentia (inquam) necessariò, quia pertinent ad naturale complementum formæ: sed actus liber non pertinet ad constitutionem naturalem Angeli, quia cum sit actus moralis; potest liberè esse, & non esse integra manente natura; ad quam in secundo instanti non pertinet; nec Deo tribuitur in secundo instanti: ergo neque in primo instanti tribuitur Deo; quia in vtroque instanti eodem modo concurrunt. Confirmatur primò, boni actus tunc eliciti, non solum tribuuntur Deo motori, & excitatori, verum & ipsis An-

§. 35. Prima questio. Substantia potest operari in primo instanti.

S. Thom. Secunda postio. Dæmon non peccauit in primo instanti.

§. 36. Opinio negans. S. Thom. S. Anselm. Ratio S. Thomæ.

Conclusio. Opposita est Scoti, Gregorii, Maioris, P. Molinæ, P. Vazquez, atque Valentia.

§. 37. Prima ratio.

Actus liber non tribuitur specialiter Deo, vt creati.

Confirmatur.

gelis liberè cooperantibus: sed actio naturalis soli tribuitur generanti, ergo illi actus non tribuuntur Deo, vt generanti: sed vt excitanti per vocationem congruam, sicut tribuuntur careri actus tempore subsequenti. Confirmatur secundo: Deus cõcurrit ad eum actum excitans voluntatem per intellectum, illi tribuens auxilia necessaria, quibus potest Angelus vri, & abuti.

§. 38. Ratio à priori; quia tunc defectus actionis tribuitur alicui causæ, quando per illam stat talis defectus: at defectus in actu malo non statet per Deum; ergo. Probo minorem: quia Deus complet Angelum ad bene operandū per auxilia sufficientia: defectus autem non esset ex defectu potentia, vt patet: sed quia voluntas, non vult auxilijs bene vri: quod non est defectus Dei auxiliantis: sed arbitrij abutentis auxilio: ergo si Deus tribueret auxilia sufficientia, tantum defectus statet per Angelum; non per Deum. Ad argumentum S. Thomæ: generanti tribuitur prima operatio moralis, & libera: nego maiorem, concedo autem de operatione naturali pertinenti ad constitutionem naturæ. Ad confirmationem responderet; Angelum non oriri à Deo defectuosum in constitutione naturali, sicut oritur homo claudus ex homine feminis imbecilli: at defectus ille moralis oritur ex principio defectuoso, nempe libero arbitrio Angelico: vt tempore subsequenti, in quo liberum arbitrium nõ fuit debilius, quàm in primo instanti. Dicunt, in primo instanti actione Angeli esse terminum creationis Diuinæ. Contra, creatio Angelica nec attingit, nec producit actum voluntatis Angelicæ. Nam hic fit actio vitalis, & libera Angeli: qualis non est creatio illius, nec item actus oritur ex creatione tanquam proprietatis terminus immediati & principalis; quia nullus actus liber est proprietatis Angeli.

§. 39. Ad hominem item argumentor: quia in sententia B. Thomæ Angelus non potest peccare: quia si prima operatio est necessariò bona: ergo non potest de bono fieri malus: quia ex B. Thomæ Angelus non potest mutare voluntatem naturalem: quia appetit naturaliter immobiliter, sicut apprehendit. Dices, hoc esse in actibus ad quos se determinat per deliberationem, non verò ad ceteros. Contra, eadem est vtriusque ratio: nam in deliberatione est immobilis propter immobilitatem apprehensionis, per quam deliberat: alioquin non esset deliberatio immobilis: sed primus ille actus oritur ab apprehensione immobilis: ergo. Probo minorem; quia eadem principia cõcurrunt ad primum actum intellectus: nempe potentia Angeli & species. Dices, ad primam intellectionem determinari ab extrinseco: nempe Deo. Contra: nam propterea iudicium erit perfectius, & sua claritate & perfectione erit immobilis: quia est à nobiliori principio. Quod patet in visione beata; quæ est magis immobilis quouis actu naturali, & est à Deo. Dices, beatos non mutare voluntatē propter obiecti infinitudinem. Contra, non ago nunc de immobilitate amoris beati: sed ipsius visionis: quæ est immobilis, licet à principio extrinseco, propter luminis perfectionem: ergo idem erit de prima cognitione Angelica. Dices, apprehensionem Angeli esse immobilem; quia per voluntatem deliberatam defigitur Angelus ad illam. Contra: B. Thomas ex immobili iudicio infert voluntatē immobilem, non è contra: alioquin non esset vnde probaretur immobilitas voluntatis. Nam Beat. Thomas, modum appetendi colligit ex modo apprehendendi.

§. 40. Obiectio secundæ. Respondetur. Tertia. Respondetur. Quarta. Respondetur. **§. 41.** Secunda questio. Respondetur. Secunda difficultas, vtrum Angelus semel volens

§. 38. Ratio à priori.

Ad argumentum S. Thomæ.

Ad confirmationem.

Obiectio. Respondetur.

§. 39. Argumentum ad hominem.

Obiectio. Respondetur.

§. 40. Obiectio secundæ. Respondetur.

Tertia. Respondetur.

Quarta. Respondetur.

§. 41. Secunda questio. Respondetur.

volens aliquod obiectum, possit ab eo amore in odium conuertere? & quidem de obiectis supernaturaliter cognitis est receptum apud omnes, quia prauit Angeli habuerunt aliquem actum probum circa Deum, quem postea mutarunt. Quod libenter admitit S. Thomas, eiusque discipuli: de amore orto ex cognitione naturali, controuersum. Sæctus Thomas 1. part. quæst. 64. art. 2. docet aperte, Angelum ante electionem esse liberū ad amorem, & odium: post electionem verò ita adherere parti electæ, vt in alteram flexi non possit. Nam vnaquæque natura amat vt apprehendit, sed Angelus apprehendit immobiliter: ergo & amat. Quo differt ab homine apprehendente mobiliter.

S. Thom.

Opinio.

§. 42. Soluitur argumentum.

S. Thom.

§. 43. P. Vazquez. S. Damasc. S. Fulgent.

P. Molin.

P. Valent.

Angelus flexi potest arbitrio.

§. 44. Caietani responsio. Refertur à P. Vazquez.

Dices, dæmonem mutatum ex vno peccato in aliud, non tamen ex peccato in bonum. Contra, ergo dæmon non adhæret immobiliter electioni iam factæ: ergo eius voluntas non est inflexibilis, ergo non est sicut intellectus; qui apprehendit immobiliter: vel saltem dicendum, Angelos non apprehendere immobiliter, cum ex parte intellectus habeant, quod requiritur ad mutationem voluntatis. Contra secundo. Angelus malam electionem mutauit: ergo habuit libertatem ad eam deponendam: ergo si ei tribueretur auxilium gratiæ sufficientis, poterat ex malo fieri bonus. Patet consequentia; quia ex parte dæmonis est libertas ad deponendam electionem malam, & ex parte gratiæ sunt omnia principia necessaria ad actum bonum: ergo si Angelo tribueretur gratia sufficiens, posset de malo fieri bonus. Quod si dæmon bonum opus non exercet, est; quia ei negantur auxilia gratiæ supernaturalis, item & vocatio congrua naturalis; quæ causa communis est homini, & dæmoni: & tamen homo non dicitur natura sua inflexibilis: ergo neque dæmon. Contra tertio. In primo instanti dæmon habuit amorem naturalem Dei, simul cum supernaturali; & postea hunc amorem mutauit in acerbissimum odium, in quo persistit: ergo sicut fuit mutabilis de bono in malum, ita est mutabilis de malo in bonum, si congruis præueniatur auxilijs. Rogas, cur dæmon nunquam efficiat actum vndeque honestū? Respondeo, hominem, & Angelum damnatos, à Deo esse proscriptos, cum quibus gerit bellum aperto Marte; quia de causa nullum eis tribuit supernaturale auxiliū: concursum aurem naturalem non negat, sed illum tribuit his circumstantijs, quibus scientia media præuidet, eos propter pertinacem obstinationem nunquam esse bene operaturos. Consule P. Vazquez sup. & disputationibus 240. & 241.

§. 45. Obiectio. Respondetur.

Secundo.

Tertio.

Quartio.

Vnde dicitur nunquā bene operantur.

P. Vazquez.

§. 46. Probatio à priori.

Obiectio. Respondetur.

Secundo.

Tertio.

Secundò. Hęc sententia probatur à priori; quia Angelus cum primum obiectum elegit illud elegit liberè: sed post electionem nihil cum necessitate eam conseruare: ergo Angelus potest eam deponere. Probatur minor: quia postea retinet eandem cognitionem, quam antea, eandem virtutem actiuam, eandem bonitatem obiecti, concursum generalem eundem: sed hæc omnia non impediunt Angelis necessitate ad primam electionem: ergo neque ad perseverandum: quia postea nõ habent maiorem vim, quàm antea. Dices, à Deo negari concursum ad suspendendam electionem. Id vnde colligis; an ne Deus suspendit concursum, ne cesset dæmon ab odio eius? Imò eum concursum debet parare; quia quando cognitio non infert necessitatem, potentia affectiua manet libera: ergo ei paratur generalis cõkursus ad exercendam libertatem. Item hæc obiectio confutatur argumento primo: quia perseverantia in odio Dei non esset Angelo moraliter mala; magis quàm ameniti; licet odium in primo instanti liberè exercuerit. Deinde Angelum eliciuiss electionem, non est obiectum necessitatis eius voluntatem, quia cum ea electio sit bonum finitum, potest amari, & non amari: ergo per actum reflexum potest Angelus de ea displicere, & eam deponere: præsertim si postea habeat efficaciorē considerationem de obiecto, vt in volenda, & recufanda Christi morte. Hęc fat, cætera Theologus: Vide argumentum in §. 40. ex quo patet, Angelum fore impeccabilem.

SECTIO VI.

Quid sit Angelus in loco?

§ 47. Patris Vazquez opinio.

Pat. Vazquez tom. 2. 1. p. disp. 188. cap. 7. opinatur, Angelos esse in loco per quemdam modum distinctum à relatione prædicamentali; qui modus est præsentia Angeli cum corpore, & localis coniunctio cum illo, qui neque respicit spatium imaginariū, neque fundat relationem distantia, vel indistantia per ordinem ad puncta fixa, sed præcisè per ordinem ad corpus reale. Quare, cum Angelus est in Petro; non distat à Paulo: unde, licet Petrus mutetur ex vno loco in alium, non mutatur Angelus cum illo, sed retinet præsentiam ad Petrum: ut autem mutetur, opus est, ut relinquat præsentiam ad Petrum. Item ait, Christi corpus non moueri propriè localiter in Eucharistia, licet species sacramentales moueantur; quia præsentia ad illas semper retinet Christus: idè ait de motu animæ in corpore. Obseruat autem discrimen inter quantitatem, & res spirituales, & quæ ad modum spiritualium sunt in loco, ut Christus in Eucharistia; quantitatem esse in loco per vocationem ab illa distinctam, sumptam per ordinem ad puncta fixa, per quam dicitur esse in spatio imaginario; Angelum autem non sumere inde suam præsentiam, sed in ordine ad corpus reale. Unde, si nullum esset reale corpus, Angelus nullibi esset: imò ait posse Angelum pro suo arbitratu cessare ab omni illo modo, & esse nullibi.

Obseruatio Patris Vazquez.

§ 48. Impugnatur. Nè est discriminè inter ubi spirituale & materiale in communi. Vbi Angelicum non sumitur per puncta fixa. Exiō punctorum.

Duplicet primò: quia non reddit discrimen inter ubi Angelicum, & quantitatum: nam vbiatio quantitatis realiter non sumitur per ordinem ad puncta fixa: quia ea puncta nostra imaginatio ne figuratur, & finguntur, ut quantitatis distantias cognoscamus. Item neque Angelicum ubi realiter sumitur per ordinem ad puncta fixa, à nobis tamen potest explicari per illa: ergo hæc nullum est discrimen, maior patet; quia à parte rei non sunt puncta fixa, vbi enim sunt? Ea tamen ab homine figi inde patet, quia ad quamcumque mensuram dignoscendam virtus homo aliqua quantitate sibi certa, & à se præfixa, ut cubito, aut palmo: similiter ad dimetiendam extensionem quantitatis, & distantiam figit puncta, ut inde quasi è loco certo funem tendat: at vbiatio quantitatis est à parte rei sine dependentia ab humana fixatione punctorum: ergo vbiatio quantitatis non sumitur realiter per ordinem ad illa; nam dependeret ab homine, sicut punctorum fixio. Possè autem vbiationem Angelicam inde explicari patet: quia possumus apprehendere Angelos per se accedentes illis punctis, vel recedentes, sicut apprehendimus corpora, quod enim potest discrimen afferri?

§ 49. Obiectio. Respondetur.

Dices: quia anima non amittit præsentiam ad corpus, licet corpus mutetur: neque Christus ad accidentia. Contra: anima duas habet rationes in corpore existendi: alteram, vniōnem substantialem, quam sicut non acquirit, ita nec amittit latione: alteram, vbiationem accidentalem, locali motu productam: hæc distinguitur à priori, & non sumitur per ordinem ad corpus, sicut illa; sed explicatur per puncta fixa; potèstque sine priori existere; nam corrupta vniōne substantiali, & corpore discedente, potèst animus manère per eandem vbiationem in eodem loco, in quo ipse, & corpus extiterant. Christus autem ad species nullam habet peculiarem habitudinem (nisi fortè in genere causæ effi-

cientis) sed est in loco vbi erat substantia panis; quapropter illis corruptis potèst Christus diuinitus eadem vbiatione manère intra pixidem, vbi consecratus panis adseruabatur. Sic ad motū corporis animus intrinsecalatione mouetur, quia nouas præsentias ad imaginariū spatium acquirit (vt explicui disp. 14. Physicorum) similiter Christi corpus ad motum specierum; tamen non dicitur animus à corpore diuelli: quia quamuis mouetur, ab eo non discedit, sed in eundem locum tendunt & animus, & corpus: itidem Christi corpus ad motum specierum sacramentalium. Confirmatur: aqua præfens vasi, non sumit suam præsentiam per ordinem ad vas; sed ad spatium imaginariū: ergo neque Angelus præfens eidem vasi, patet consequentia; quia tam præfens est aqua vasi, quam Angelus: cur ergo altera præsentia sumitur à vase, & non altera à punctis autem fixis distat æqualiter.

§ 50. Secundum argumentum. Angelus potèst mouere sine eo modo.

Secundò sic argumentor: sine isto modo ad corpus potèst Angelus illi esse præfens: ergo. Probat antecedens, sine eo modo potèst Angelus agere in corpore, illudque mouere; ergo potèst ibi esse præfens, & indistans sine eo modo: consequentia patet ex disput. 9. Physicorum: vbi probaui nullum agens posse ex natura rei immediatè operari in distans. Probat antecedens: demus Angelum adesse Petro per illum modum; demus item (quod fieri posse admittit Pat. Vazquez) Angelum cessare ab illo, & quouis alio modo, tunc sic: Angelus operari possit in Petrum: ergo: probo antecedens; quia Angelus tunc non distat à Petro, quia per te non est alibi. Dices, neque esse ibi. Contra: non est ibi posituè modo posituio, est tamen negatiuò, id est non distans, non sicut res non existentes: sed existens, non tamen alibi: quod confirmo: tollat Deus (per impossibile) vbiationes duorum corporum, remanentium sine distantia: tunc vnum corpus poterit agere in alterum, quia vbiationes tantum requiruntur, vt conditio ad non distandū: in actionem autè nihil habent: ergo similiter Angelus carens illo modo poterit operari in Petrum: quia ille modus nec est actio Angeli in Petrum, nec principium illius: fuit autem conditio, vt tolleretur distantia à Petro: quæ iam est sublata. Demus Angelum existentem cum Petro, & in eo operantem, & sine sui mutatione: sed per solam mutationem Petri, Petrum appropinquare Ioanni, similiter & Angelum ratione Petri: nec Angelum efficere aliam præsentiam ad Ioannem sicut Angelus operatur in Petro, cur non operabitur in Ioanne, sine noua præsentia ad illum, cum ratione Petri sit tam intimus Ioanni, quam Petrus ipse? ergo similiter operabitur in Petro, sine eo modo posituio: ergo sine illo erit præfens Petro; quia in re non præfenti operari non potèst. Confirmatur secundò: Angelus potèst mouere animum separatim: sed per te non habet modum, per quem determinetur ad illum, ergo. Vide §. 60.

Obiectio. Resoluitur.

§ 51. Opinio Thomæ. P. Vazquez. S. Thom.

Multi ex discipulis Sancti Thomæ, apud P. Vazquez supr. c. 2. & Molinam, 1. p. q. 5. art. 1. membro 4. opinantur, Angelum esse in loco per operationem transeuntem, innixi verbis S. Thomæ asserentis eodem art. 1. Angelum esse in loco per applicationem virtutis; sed applicatio virtutis Angelicæ est actio transeuntes. Confirmatur ex art. 2. vbi negat Angelum esse simul in pluribus locis: quia habet applicationem finitam: & clarius art. 3. duos Angelos simul esse in eodem loco, vt duæ causæ non possunt simul influere ad æquatè in eundem effectum. Hic terrius articulus, non leuiter indicat hanc sententiam esse S. Thomæ, quem infra cum P. Vazquez

P. Valent. P. Vazquez. P. Molin.

P. Valentia exponendum curabo: nam eam sententia deserunt communiter ceteri Theologi. P. Vazquez supr. & Molina, eod. art. 2. & art. 1. q. 5. 2. Valentia tom. 1. disp. 4. q. 3. puncto 2. & 3. quamuis in eam ex parte consentiat constituens plures rationes in loco existendi.

§ 52. Impugnatur primò.

Impugnatur primò, supponendo impetum imprimi ab Angelo, v. g. & Angelum hic existentem posse eiaculari sagittam; tunc sic, actio per quam Angelus illum impetum producit, non constituit Angelum in loco: ergo Angelus non existit in loco per operationem transeuntem: probo antecedens; quia ratio existendi in loco debet esse essentialis determinatio ad locum: sed illa actio non est essentialis determinatio ad locum: ergo illa actio non est ratio formalis existendi in loco. Maiorem alibi probaui: quia modus est essentialis determinatio ad effectum formalem, quem præstat: minor patet; quia illa actio est indifferens ad plures locos: nam Angelus potèst illum impetum conferuare hic & alibi per eandem actionem: ergo illa actio est loco mutabilis: ergo non est essentialis determinatio ad locum. Dices; eam esse essentialem determinationem Angeli ad impetum. Contra; quia iam ostendimus existentiam localem sumendam esse per spatium imaginariū, & non per effectus reales.

§ 53. Secundum argumentum.

Secundò impugnatur, Angelus est loco mutabilis, constat enim ex Scriptura Angelos moueri, & ratione; quia cum non sint immensi, definiuntur ad certum locum, quem possunt deserere, & nouum acquirere. Neque hoc Thomista negabit: cum asserat S. Thomas, Angelos latione continua, & discreta moueri: sed si sunt in loco per solam operationem extrinsecam, sunt immutabiles in loco: ergo non sunt in loco per illam. Probat minor; quia actio transiens est extrinsecam denominatio: ergo per varias actiones transeuntes nõ mutatur Angelus. Confirmatur primò; quia mutari sonat intrinsecam denominationem: Deus enim dicitur immutabilis, licet illi recenter adueniant mille denominationes extrinsecæ: Angelus autem dicitur mutabilis: ergo habet motum intrinsecum: sed per illum motum acquirit noua loca: ergo est in loco per aliquid intrinsecum: probatur minor, quia mutatio localis est ad diuersa loca. Confirmatur secundò; quia si Angelus est loco mutabilis, eo præcisè quia potèst corpora distantia mouere, etiam Deus erit loco mutabilis; quia Deus potèst creare vnum solum corpus, & illud per diuersa loca raptare, sicut Angelus: ergo Deus esset mutabilis loco: quod est absurdum. Dicendum ergo, Angelum nõ esse hoc modo mutabilem: sed per intrinsecum motum. Unde cum S. Thomas lationes Angelis tribuat, & alium dedocet, eos esse in loco per applicationem virtutis arbitror cum P. Valentia, eum loqui de ratione existendi in loco, tamquam causa in effectu, quod est per applicationem virtutis: non de existentia in loco per præsentiam (vt aiunt) quæ acquiritur per motum.

Confirmatur primò.

Confirmatur secundò.

S. Thom. exponitur.

§ 54. Tertium argumentum. Angelus in celo empyreo non agit in corpore.

Tertiò, quia Angelus est in celo Empyreo: sed ibi nullam habet actionem transeuntem in corpus: ergo non sunt in loco per illam. Maior negari non potèst sine nota erroris. Neque potèst dici esse in celo Empyreo quia ibi fruuntur Deo: nam si quis ex Angelis beatis mittatur ad terras, fruatur Deo, & non est in celo Empyreo; minor probatur, quia celum Empyreum non mouetur, & quamuis moueretur, incredibile est tot Angelorum millia millium illi operationi vacare: præter motum, & impetum nihil aliud Angeli possunt in corpus. Confirmatur, Dæmones sunt in inferno, an ne illi omnes perpetuo motu sulphureas concitant flammæ? Secundo confirmatur; quia ex Euangelio constat, vnum corpus obiectum dæmonum legione, constante sex mille sexcentis, & sexaginta sex dæmonibus, more legionum Romanarum, unde illa traxerat nomen: sed ille homo non commouebatur simul mille sexcentis, & sexaginta sex motibus: ergo illi dæmones non erant in illo corpore per illius motum. Dices, omnes illos concurrisse ad motum eundem. Contra: hoc nequeunt respondere Thomista, cum S. Thomas 1. p. q. 5. art. 3. neget S. Thom. apertè, id fieri posse, (nempe ex natura rei.) Deinde, ergo nõ poterat vnus dæmon inde egredi, quin omnes simul egrederetur; quia omnes simul erant in corpore per eandem rationem formalem: ergo discedente vno omnes mutabantur, quia mutabant vbiationes.

Obiectio. Respondetur.

§ 55. Quarta ratio. Angelus prius est præfens quam mouetur.

Quartò, prius quam Angelus corpus moueat, intelligitur ibi præfens: ergo non est in loco per operationem: patet antecedens: tum quia propinquitas est conditio necessaria ad agendum: tum ponamus Angelum me Pompelonæ mouentem, si hic velit Papam mouere Romæ, rogo vtrum possit immediatè si concedis, ergo agit in distans immediatè: si negas, ergo indiget Papæ esse intimè præfens, vt eum moueat: ergo ante motum indiget præsentia. Dices, per ipsum motum illi fieri præsentem. Contra; in hoc sensu stulta esset quæstio, vtrum Angelus possit operari in distans? Nam si eo ipso, quod operetur, est præfens effectui: ergo nunquam potèst operari in distans: esset enim quæterere, vtrum Angelus dum est præfens alicui rei, possit ab illa distare: sensus igitur quæstionis est: vtrum Angelus, qui nunc existit Pompelonæ, possit Romæ aliquid operari? quod vt patet, pono Angelum habere virtutem ad mouendum simul Papam, & me, si sumus contigui, at si Papa sit Romæ, & moueatur ab Angelo ibi, non possum ego Pompelonæ simul moueri ab eodem: non ex defectu virtutis actiua: sed quia necessario distat ab altero: nam si vterque esset intra sphaeram adæquatam Angeli, nempe intra hoc gymnasium, simul possit ab eodem moueri. Unde patet primò, rationem formalem, qua Angelus existit Romæ, & Pompelonæ, non esse motum: nam si esset motus, à neutro distaret. Patet secundò, aliud absurdum; Angelum simul esse posse in duobus locis discontinuis: nam potèst mouere Petrum & Paulum inter se aliquantulum distantes: ergo in quacumque distantia: nam si inanis intercapedo inter vtrumque nihil obest, ergo neque quacumque distantia, vt probaui disput. 9. Physicorum sectione sexta.

Obiectio. Respondetur.

§ 56. Opinio Caietani in quo sensu vera.

Caietanus ait, Angelum non existere in loco per operationem: sed per internam applicationem virtutis. Si hæc applicatio virtutis intelligitur esse modus de prædicamento ubi, qui est terminus motus localis, eius sententia est vera: nam per illum modum applicatur tota virtus Angeli spatio imaginario: in quo sensu S. Thomam arbitror esse locutum: si verò intelligatur de alia applicatione, impugnatur; quia illa applicatio non potèst esse actus intellectus, nec voluntatis; quia illi tantum respiciunt locum intentionaliter, sicut cetera obiecta: & sicut Angeli non dicuntur adesse physicè per illos actus obiectis cognitis, & amatis: ita nec dicebantur esse in loco physicè. Nam dæmon potèst habere voluntatem existendi in celo Empyreo; à quo perpetuo exulat: nam duo Angeli conabantur diuersis prouincijs adesse, sibi que mutuo obistebant: quam controuersiam diremit Michael: alia verò operationem internam non habet Angelus.

Confirmatur.

Philosophia Petr. Hurt. de Mendocæ.

Certe uterque Thomas primum sensum secutus videtur.

§. 57.
Angeli sunt in loco instar nostri.
P. Molin.

Vbi Angelum est modus definitivus.

Et indivisibili.

§. 58.
Quaestio.
S. Thom.

Duo Angeli possunt esse adaequati in eodem loco.
Confirmatur.

§. 59.
Alia quaestio.

Angelus non potest simul esse in duobus locis adaequatis.
Nec inadaequatis distinctibus.

§. 60.
Argumentum contra P. Vazquez de duobus locis Angeli.

Igitur de praesentia locali Angelorum ait recte P. Molin. ratiocinandum instar praesentiae corporae, & sicut corpus habet modum intrinsecum de praedicamento *vbi*, per quem respondet certo spatio imaginario, & fundat relationem distantiae, & propinquitatis ab alijs: ita Angelus per intrinsecum *vbi* spirituale est praesens spatio imaginario, & fundat relationem distantiae, & propinquitatis. Hic modus intrinsecus vocatur *definitivus*, quo Angelus certis limitibus definitur. Est spiritualis, indivisibilis in partes, virtualiter extensus, per quem totus Angelus constituitur totus in toto, & totus in qualibet parte spatij, (vt ostendi disp. 2. de anima sect. 1.) Quando vero Angelus est praesens alicui corpori; ideo est, quia inter illum, & corpus nullus interjiciatur locus, sicut duo corpora ea ratione sunt praesentia, & potest Angelus retinere priorem vocationem amissa praesentia ad corpus, quia corpus inde amouetur.

Rogari potest, vtrum plures Angeli simul esse possint in eodem loco adaequati: negat S. Thom. 1. p. q. 52. artic. 3. verum ibi loquitur de existentia in ratione causae; at vero de praesentia locali, non est dubia affirmatiua pars; quia materia, forma, quantitas, & qualitates sunt in eodem spatio imaginario penetrata, ergo multo magis Angeli. Deinde impenetrabilitas oritur a quantitate: sed Angeli non habent quantitatem, ergo neque impenetrabilitatem. Confirmatur, Angelus, & homo possunt esse in eodem loco, ergo & duo Angeli: Tandem vnus homo solet a multis demonibus obsideri: e Magdalena septem eiecit Christus: ex alio homine vno ictu integram legionem fugauit: in inferno autem quot diabolorum millia inuicem permiscerunt.

An idem Angelus simul potest esse in duobus locis: In duobus adaequatis negant omnes; & patet ex terminis; nonnulli autem eum posse in loco sibi adaequato esse in spatijs non continuis v. g. in extremitate huius gymnasij quin sit in medio, opinantur: Angelus enim potest esse in toto gymnasio, ergo & in quibuscunque partibus voluerit. Hoc merito negant alij, tum quia animus existens in toto corpore non potest informare partes discontinuas, nam si totus digitus praedicatur, etiam si partes sint attiguae, nulla digiti pars informabitur: ergo idem erit in existentia locali Angelimam etiam anima definit esse in digito abscisso realiter, licet contineatur intra adaequatum spatium; tum quia si posset esse Angelus hoc modo intra gymnasium, ergo etiam in quacumque distantia posset esse in duobus locis abiunctis: nam si distantia locorum semel illum non impedit, nulla distantia impedit. Recognosce disp. 9. Physicorum de actione in distans. Suppono autem, Angelum extra gymnasium in duobus locis existentem non occupaturum plus spatij, quam per te occupat intra gymnasium.

Nunc autem probo contra P. Vazquez Angelum posse simul esse pluribus in locis valde distantibus ex eius sententia relata §. 47. nam ipse ait: nec negare potest, Angelum esse praesentem centum lapidibus existentibus intra hoc gymnasium; nam cum possit toti gymnasio adesse, itidem & lapidibus; tunc sic, illi centum lapides in diuersa loca raptentur: adhuc Angelus potest retinere praesentiam ad illos, ergo Angelus potest simul esse pluribus in locis distantibus: probo minorem, quia per te Angelus habet vocationem non respicientem spatium imaginarium, nec puncta fixa, sed so-

la corpora realia; adeo vt affirmes moto corpore, Angelum intrinsecè non moueri, quia semper retinet suam praesentiam ad corpus, ergo eandem praesentiam retinebit lapidibus in diuersas partes motis: nam praesentiae ad illos non dependet ab spatio. Confirmatur, si omnes illi simul mouerentur ad eundem locum, Angelus immotus manens illis adesset, quia habet sufficientem virtutem ad existendum in illis simul, & ea existentia non dependet ab hoc, neque ab illo loco: ergo etiam si lapides in diuersa loca moueantur, retinebit Angelus praesentiam ad illos, quia neque eius virtus minuitur, neque illa praesentia dependet a loco imaginario: ergo praesens per mutationem loci imaginarij, non peribit illa praesentia. Dicit ergo P. Vazquez: Necessè est, aut praesentiam Angeli sumi ab spatio imaginario, aut Angelum simul esse posse in duobus locis diffinis.

Ex sua sententia rectè infert P. Vazquez, Angelum posse Pompelona Romam sine medio moueri, quia ille motus non dependet ab spatio intermedio S. Thomas q. 53. art. 2. docet, Angelum posse discretè moueri de extremo in extremum sine medio. Quem sic intelligo: non posse Angelum saltibus discretis, per morulas interruptis, medium pertransire; nam cum eius partes sint infinites sectiles, opus esset, vt antequam vnam saltaret, saltaret aliam minorem, & minorem, & sic nunquam finiretur motus discretus. Quando vero discretè mouetur, ita mouetur; vt simul sit praesens vnico instanti certo spatio imaginario. v. g. mouetur discretè in homine è capite ad pedes: per primū saltum sit praesens vnico instanti toti hominis medietati: per secundum vero alteri medietati, & sic non saltat media. Vnde sic expono eam propositionem. *Angelus mouetur discretè, de extremo ad extremum sine medio.* Id est, sine medio discretè pertransito, non tamen sine medio simul transito per eundem motum. Quando vero mouetur continue, mediū pertransit successiuè: ad modum, quo corpora: est autem discrimen inter vtrumque motum; quia quilibet motus discretus est certus, & determinatus, & necessariò respòdet in vno instanti, certo, & determinato spatio: nam discretio motuum, non potest non esse inter certa spatia, motus autem successiuus plures includit in ordine ad spatia proportionalia.

Ceterum posse Angelum moueri ab extremo in extremum, quin medium attingat (vt Thomistae communiter exponunt) vix potest mente apprehendi, & (vt rectè P. Molina ibidem) prius debent aduersarij ostendere possibilitatem rei quam eis quidquam obijciatur. Secundò Angelus non potest agere in distans, quin agat per medium; ergo nec se mouere immediatè: patet consequentia; quia sicut medium attingere est necessum ad actionem, ita & ad motum. Imò magis ad hunc, quia magis dependet à loco, quam actiones aliae. Imò hoc esset quoddam genus operandi in distans nihil operando per medium: nam illa transfectio Angeli fit immediatè in distans, quia licet Angelus non distet ab illo motu, illum tamen facit è loco instanti. Quae pendet ex reuelatione Dei, omitto; quia sunt extra meos carceres.

Confirmatur.

§. 61.
P. Vazquez.

Angeli discretus motus.

Angelus quo pacto mouetur de extremo in extremum sine medio.

§. 62.
P. Molin.
Non potest Angelus moueri nisi per medium.

DISPV

DISPVATIO XIII.

De quantitate.

SE C V N D V M praedicamentum est quantitas: quae ad Physicum spectat, non ad Metaphysicum.

SECTIO I.

Quid sit accidens?

§. 1.
Accidens definitio.
Supponit substantiam.

Accidens est conceptus rem in esse substantiali supponens illamque perficiens: est enim accidens ab *accido*; quia iam rem supponit, cui accidit, siue accedit: substantia non accidit rei, sed eam constituit, aut complet. Vnde per se pertinet ad primum illius conceptum: accidens autem, quia non constituit rem, sed supponit, est secundus illius conceptus. Nec verò opus est, vt tota substantia natura praecedat accidens: quantitas enim accidit toti composito, licet sit prior natura quam forma substantialis materialis, praedicat enim non intentione, sed executione, vt materiam disponat ad integrum conceptum substantiae: & licet formam praecedat, quia est extra totum conceptum compositi, ideo est accidens: ostendi enim disp. 10. accidens esse quidquid est extra totam rationem rei.

Substantia qua ratione praecedit accidens.

§. 2.
Accidens logicum & physicum.

Accidens solet diuidi in logicum, & physicum. Verum haec diuisio est analogi improprij: interdum enim substantia est accidens logicum, per analogiam autè ad accidens physicum ita vocatur, quia essentia rei, logicè agendo, est primus, & proprius conceptus illius. Ceteri conceptus, licet sint à parte rei idem cum primo, vocantur attributa; quia in logica compositione accidunt primo conceptui, & quantum ad modum praedicandi vtrumque accidens praedicatur, *in quale*: est ergo vtrumque accidens, secundus conceptus rei à primo realiter distinctus, de quo in praesenti.

§. 3.
Accidens pendet à substantia.

Accidens pendere à substantia ab omnibus ita recipitur, vt consentiens hominum omnium attestatio, videatur esse insurum à natura testimonium. Probatum primum, quia accidens est conceptus secundus ortus à primo, ergo ab illo dependet. Secundo, quia accidens est perfectio substantiae, illi communicata, vel ad agendum, vel patiendum, vel pulchritudinè: ergo non potest ex natura rei esse à substantia separatum; quia sic sine careret, ergo penderet à substantia; quia si non penderet, posset ab ea separari. Video respòderi posse multas res non posse esse sine alijs, à quibus non penderet à priori. Tertio, quia si non penderet à subiecto; crearetur, & ex nihilo aliquid fieret viribus agentis creati. Vnde ortum traxit axioma *accidentis esse est inesse* quod intellige de inhærentia, non actuali: sed aptitudinali. Aristoteles enim non fuit adsecutus, accidens conseruari posse sine subiecto: non enim fuit iurispiritus omnipotentiae diuinæ. Et licet omne accidens distinctum à modo habet aptitudinem ad inhærendum, eam non habet omnis modus accidentalis: quia creatio accidentis in Eucharistia nullam habet aptitudinem ad inhærendum propriè (vt ostendi disp. 12. physicorum, sect. 3.) quia est formalis independentia accidentis à subiecto. Nec mirum, sicut enim nullum accidens absolutum potest constituere aliud independentes à subiecto vt

Tertia ratio.

Accidens esse est inesse exponitur.

Aliquod accidens non potest inhærenti propriè.

quod, ita neque illi conuenit esse independentes vt quo, seu independentia. Quapropter si *inhærenti* proprie sumatur pro dependentia, non est de conceptu accidentis vt sic abstracti à naturali, & supernaturali, reali, & modali: sed est proprium accidentis realis naturalis vt sic: quod Aristoteles fuit adsecutus; item est commune accidenti reali supernaturali. Si verò *inhærenti* latius sumatur pro dependentia, vel efficientia secundaria, inhærenti est de conceptu accidentis vt sic. Vniuersum autem conceptus accidentis vt sic esse extra totam rationem alicuius rei.

Inhærenti minus propriè, est de conceptu accidentis vt sic.

Ens immediatè diuidi in substantiam, & accidens disp. 9. probaui, eamque diuisionem esse analogam propriam ex logica patet, disp. 9. à §. 18. quia ens tam propriè reperitur in accidenti quam in substantia. Accidens non bene diuisum in nouem praedicamenta accidentis probaui, dispersione 9. agens de illorum numero: pingui autem Minerua accipienda est, & sequenda illa diuisio. Accidens immediatè diuiditur in rem, & modum. Res in quantitatem, & qualitatem; modus in actionem, vniorem, & *vbi*; & si quis est alius.

§. 4.

SECTIO II.

Vtrum quantitas sit substantia vel accidens?

Primò statuo, quantitatem esse rationem extensionis rerum in ordine ad se cum impenetrabilitate, & primam radicem vocationis circumscriptivae; per quem extenditur formaliter in ordine ad locum, de quo sect. 4. est acuto calamo disputandum. Secundò pono, quantitatem non esse modum: sed rem ex disp. 2. sect. 5. vbi probaui, omnem modum esse actualem determinationè vnus rei ad aliam, extensio autem rei cum impenetrabilitate id non habet: sed tantum est radix, ob quam duae partes non possunt esse in eodem spatio simul, quod si esset determinatio, esset huius numero corporis ad hunc numero locum, nullamque haberet indifferentiam ad diuersa loca, vnde oriretur vt neque de potètia absoluta posset esse sine hoc corpore, & sine hoc spatio, quod repugnare patet, tum ex Eucharistia: tum quia eadem numero quantitas ex natura rei in diuersa loca mutatur.

§. 5.
Quantitas est extensio impenetrabilis.

Quantitas non est modus.

Inter Nominales, & Thomistas acriter pugnatur de distinctione quantitatis à re quanta: quorū concertationem vide apud Par. Suarez 2. Metaphysic. disput. 40. sect. 2. neutrius tamen factionis sententia satis potest ostendi: librabitur autem vtriusque tela. Primum Thomistarum est, quia impenetrabilitas est effectus ortus ab aliqua forma: sed non oritur à substantia: ergo ab accidète, quod *quantitatem* vocamus. Probatum minor. Nam effectus formalis substantiae est *esse ens per se*. & essentia materia est *esse principium susceptiuum formarum*: formae verò essentia est *substantialiter adiuuare materiam eamque per vniorem determinare ad speciem completam*; in quibus conceptibus non intelligitur extensio, aut impenetrabilitas. Confirmatur, rem esse obiectum visus est effectus proueniens ab accidente, à substantia distincto: ergo, & esse extensam, quod est enim inter vtrumque discrimen praesertim cum substantia sit tangibilis ratione quantitatis, sicut est visibilis ratione coloris.

§. 6.
Pugna inter Thomistas & Nominales.
P. Suarez.

Primum argumentum Thomistarum.

Confirmatur.

Hoc argumentum est probabile tantum, habet enim facilem explicatum negata minore: ad probationem responderetur, extensionem impenetrabilis

§. 7.

litatis non esse de primo conceptu materia primæ, vt bene probat argumentum, esse tamen attributum illius: nam sicut materia prima per suam entitatem est susceptiua formarum: ita & per eandem habet necessariam extensionem ad locum, vt agens materiale possit in eam formas inducere: cuius partes dilatantur aut contrahuntur per densum, aut rarum formarum; sicut per te quantitati contingit. Ad confirmationem, clarum est discernimen; videmus enim eadem substantia manente colores & ceteras qualitates mutari. Quantitatem autem non videmus. Neque hæc est per se tangibilis, sed sicut est visibilis ratione coloris, & lucis, ita est tangibilis ratione caloris, mollitiei & duritiei, quod genus sensibilitatis recte quadrat in substantiam.

Ad confirmationem.

§. 8. Secundum argumentum Thomæ.

Respondetur.

§. 9. Diuisio quantitatæ ex Nominalibus.

Impenetrabilitas ex sola oritur materia apud Nominales.

In Eucharistia omnes quantitates sunt ex se penetrabiles apud Nominales.

qualitates; non possunt istæ qualitates occupare locum qualitatuum dextræ manus, quin ad eundem tendat quantitas, quia omnia illa accidentia vniuntur eidem subiecto: in Eucharistia verò disrupto illo vinculo, sunt semper in eodem loco, Deo ita volente ad velandum mysterium.

Qualitates sunt impenetrabiles committentes.

Nec placent mihi nonnulli opinantes, singulas formas materiales esse ratione sui impenetrabiles cum alijs eiusdem speciei. Nam intensio fit in eorum sententia additione nouæ qualitatæ eiusdem speciei, quæ sunt in eodem subiecto: item in aëre & oculis sunt multe species impressæ solo numero distinctæ; & multæ visiones: item in phantasia multæ species: ergo nõ omnis forma habet per se impenetrabilitatem. Ratio à priori, quia impenetrabilitas est, vt in subiecto extenso possint operari agentia naturalia: item vt res habeant debitam magnitudinem. Vnde sola materia id habet, quia in forma accidentali non operamur, nec per illam porrigitur corpus; sola ergo quantitas materiae tribuit impenetrabilitatem, ratione cuius cetera sunt impenetrabilia.

§. 10. Impugnatur quadam opinio.

Omnis forma nõ habet impenetrabilitatem.

Ad tertiam probationem respondetur: omnes qualitates in Eucharistia creati; quia nulla ex illis inest quantitati (si hæc à materia & qualitatibus realiter distinguitur vt probaui disput. 6. Physicorum sect. 6.) neque vnquam Aristoteles eam sententiam indicauit; nam tota essentia quantitatis, & eius munera, sine ea causalitate percipiuntur. Neque verò parci esse debemus in miraculorum multiplicitate in eo mysterio, in quo præpotens Deus, vt ostenderet suum in naturam principatû, & à legibus immunitatem, memoriam fecit mirabilium suorum; neque verò, ne miracula multiplicentur, desumendum est argumentum ad philosophiam: sed potius more physico ratiocinandum de substantia, & accidentibus; deinde de eorum mutua distinctione, aut connexione. Hinc autem miracula multiplicanda Theologo ad explanationem mysteriorum de quibus dissertat. Tertium argumentum, eo tendit, vt probet quantitatem non esse formalem extensionem ad locum; quia Christus in Eucharistia retinet propriam quantitatem, non tamen extensionem localem. Quod ego lubens admitto, infra probaturus.

§. 11. Ad tertiam. In Eucharistia omnis qualitas creatur. Arist. Qualitates non inherant quantitati.

Tertium argumentum.

Econtra verò Nominales probant, quantitatem non distingui à re quanta: quia non sunt multiplicandæ entitates sine necessitate: sed nulla est necessitas quantitatem à substantia distinguendi; quia omnes illius effectus possunt à substantia prouenire: ergo. Probatur minor: nam impenetrabilitas cur non proueniet à materia? quæ separata ab omni quantitate accidentali habebit partes impenetrabiles. Leue argumentum ad communem scholarum sensum deferendum. Negatur minor: tum ex communi philosophorum sensu, tum quia extensio actualis partium consistit in accidenti, vt raritas, & densitas, visibilitas & cetera. Neque verò opus est argumento euidenti ad probandam sententiam omnium autoritate firmatam: sed expectanda est clarissima demonstratio, vt deferatur communis, tritæque via. Quare affirmandum est quantitatem esse accidens distinctum à qualitatibus cum Aristotele, S. Thoma, Scoto, Durando, & alijs innumeris, quos sequitur P. Suarez, supra num.

§. 12. Nominalium argumenta.

Respondetur.

Quantitas est accidens distinctum à qualitatibus.

7. & 8.

SECTIO

SECTIO III.

Aristotelica definitio quantitatis.

§. 13. Aristotelis definitio.

Obscura & accidentalis.

§. 14. Explanatur.

§. 15. P. Suarez. Impugnatur definitio.

Obiectio.

Respondetur.

Cælum est indiuisibile.

§. 16. Obiectio. Respondetur. Omne extensum est diuisibile per intellectum.

Aristoteles §. Metaphysicorum cap. 7. sic definit quantitatem. *Quantum est, quod est diuisibile in ea qua insunt, quorum vnumque, vel vnumquodque, vnum quid, & hoc aliquid aptum est esse.* Quæ definitio, & obscura est & accidentalis. Nam diuisio non est de essentia quantitatis, sed attributorum ex eius impenetrabili extensione sequutum. Obscura autem, quia ly *hoc vnum aliquid*, vel intelligitur de vno completo: vt sit sensus, partes quæ in continuo sunt partes, & ens incòpletum, post diuisionem esse vnum integrum, & completum; sic autem in sola còtinua homogenea quadrat definitio: Nam si aqua diuidatur in duas partes, quælibet ex illis fit aqua integra; at verò in viuentibus, si diuidantur in duas partes, neutra manet integrum viuens, dissecta enim cauda colubri, non est coluber: si verò intelligatur de vno incompleto, etiam compositum essentiale corporeum est diuisibile in partes essentielles, quarum vtraque sit *hoc vnum aliquid incompletum.*

Definitio sic est explananda; *quantum est diuisibile in ea, qua insunt.* Id est, in partes, ex quibus componitur; *quorum vnumque*, id est, omnes partes simul; *vel vnumquodque*, id est, aliqua illarum: ly enim *vnumquodque*, non potest intelligi copulatiue; nisi velis, *vnumque, & vnumquodque*, ibi esse synonyma: *vnum quid, & hoc aliquid aptum est esse*, id est; quælibet pars apta est esse vnum totum habens eandem denominationem, quam habebat totum, quod diuisum est. Quod ita intelligo, ne videatur inepta definitio: animus enim rationalis est vnum aliquid, cum non sit pars quanti vt quanti.

Hanc definitionem Pat. Suarez conatur defendere; verum cum non sit cœcumenici alicuius concilij, non est cur eius patrocinium nos tanto opere sollicitet. Primum; quia cælum est quantum, & non est diuisibile in partes, propter incorruptibilitatē: est ergo definitio diminuta. Dices cælum, quantum est ex conceptu quantitatis, esse diuisibile: impediri tamen eius diuisionem proprijs dispositionibus. Contra, quia licet materia cœli sit diuisibilis si est eiusdem speciei cum nostrate, cælum tamen non est diuisibile simpliciter, sicut lapis non est animal simpliciter, licet eius materia possit animari; quia cælum includit formam diuisioni repugnantem, sicut lapis repugnantem animæ. Quare sicut cælum simpliciter est incorruptibile, ita est simpliciter indiuisibile. Neque verò ibi definitur sola materia quanta, sed totum compositum, tum quia ly, *hoc vnum aliquid*, apud Aristotelem perinde est ac *substantia completa*, nam entia incompleta non vocat *aliquid*: ita dicit materiam neque esse quid, nec quantum; item definitionem, quia significat essentiam rei, soli substantia voluit adscribi. Deinde possibilibus est materia prima diuersæ speciei à nostra, quæ componat corpus quantum incorruptibile, quæ materia non erit physice diuisibilis: sed semper erit cum sua incorruptibili forma: illi autem non conueniet definitio quanti.

Dices, eam materiam, & hos cœlos esse diuisibiles, vel per potentiam absolutam, vel per mentis designationem. Cõtra, quia Aristoteles rem definiuit, vt eam cognouit lumine naturæ: potentiam autem absolutam non agnouit, delyrans Deum operari necessariò: illa verò diuisio, per intelle-

ctum non videretur ad rem: nam diuisibilitas sonat physicam diuisionem. Deinde vtraque solutio impugnatur, quia quæuis res extensa, abiuncta à quantitate re, vel ratione, est diuisibilis physice diuinitus, & per mentis designationem: ergo quælibet res corporea est quanta, sine quantitate. Respondet P. Suarez eam diuisionem materiae non esse physicam: sed eundem rogo, sit physica diuisio cœli, quam ipse admittit?

P. Suarez.

Secundò impugnatur definitio, quia totum compositum humanum est quantum: & non est diuisibile in partes, quarum vtraque sit homo: obruncetur enim medius, neutra pars est homo, etiam si viua conferuetur. Nam licet materia, & forma rationalis vnita sint hominis essentia, non tamen propterea caput hominis est homo, neque homo potest prædicari de singulis partibus, sicut aqua de suis: nam homo, & viuentia includunt partes diuersas, organis affectas: & licet materia & anima vnita retineant hominis essentiam, adhuc homo supponit pro maiori integritate, quàm est in sola manu. Dices, quamlibet partem esse totum, saltem quoad essentiam. Iam video: sed dura satis definitio, cuius patrocinium indiget tam dura locutione, vt hominis digitum, hominem vocemus. Adde, partes viuentium non ita posse diuidi, vt viua maneant, quod in homine est clarum: in cæteris autem non ita patet, patet autem eas diu non conferuari.

§. 17. Secunda impugnatio.

Obiectio. Respondetur.

Tamen vtrumque tuendus est Aristoteles. Vide vtrum id præstare possis cum P. Suarez, disput. 40. Metaphysic. Ad primum dicendum, vel Aristotelem ratum, cælum non esse quantum, quia affectus eius incorruptionem, vel in ea definitione, eum non meminisse cœli; sed tantum definisse quanta sublunaria. Nec mirum, ab eo cælum prætermisum, quia hæc non tam est definitio, quàm descriptio per proprietatem ex impenetrabilitate securam; ex qua proprietate deprehenditur formalis quantitatis effectus, qui est impenetratio: nam ea ratione lapis ferro secatur: quia illo iustus cogitur loco cedere, quia ferrum suo impetu tendit in locum lapidis occupandum, cuius virtuti resistere cum non possit, in frustra secatur, eius locum ferro occupante. Quod si duo corpora se collidant eo in loco, vnde possint facile dimoueri, nullum rumpetur: quare opus est vt ea collisio fiat in solida parte, qua alicuius partis fuga tardetur: cognito autem hoc effectu formali quantitatis in sublunariis, facile dignoscitur idē effectus quantitatis in cœlo. Quod si non est diuiduum, id non oritur ex quantitate, sed ex defectu qualitatuum diuisioni necessariarum.

§. 18. Aristoteles defenditur. P. Suarez.

Aduerte contra Nominales, ea definitione non comprehendi qualitates materiales, sed solum substantiam completam: nam licet albedo separata à quantitate, sit diuisibilis in duas albedines, neutra tamen est *vnum quid, & hoc aliquid*. Hoc enim est substantia completa. Imò nec quantitas in Eucharistia est propriè quanta, quia licet sit diuisibilis in duas quantitates, non tamen in *hoc vnum aliquid*. Vnde improprie propter suam extensionem quantitas, & qualitas vocatur quanta: materia autem vocatur quanta propriè, quia est corpus impenetrabile: propriè tamen non diuiditur in *hoc vnum aliquid* præcisè ratione sui, sed etiam ratione formæ substantialis, cui est subiecta. Item aduerte, quantitatem definitam per subiectum: nam physica diuisio oritur à quantitate. Vnde illa definitio æquiualeat huic, *quantitas est, qua subiectum est diuisibile*, vt si quis definiat albedinem, album

§. 19. Animaduersio in Nominales. Ea definitio ne continetur sola substantia completa. Quantitas Eucharistia non est quanta.

album est quod disgregat visum, id est, albedo est ratio disgregandi visum: sic quantitas est ratio diuidendi subiecti.

SECTIO IV.

Formalis quantitatis effectus.

§. 20. Effectus formalis communiter tribuitur solis formis: sed immerito: est enim communis subiectis, ut patet ex disp. 6. de anima à §. 38. Duo sunt effectus formales; alter primarius, secundarius alter; effectus primarius est ipsa entitas, seu essentia rei vnita: qui effectus nec diuinitus potest esse, neque apprehendi sine entitate, à qua tribuitur, nec talis entitas potest vniri, quin talem effectum tribuat; quia est eadem essentia vnita, vnde intellectio vnita lapidi, illi tribuit formalem effectum ab illa prouenientem, quia illum tribuere, & illi vniri sunt formaliter idem.

§. 21. Effectus formalis secundarius est, qui physice oritur ab aliqua entitate, tamquam à prima radice, sed non præstat ab illa formaliter: sed ab alia forma positiuè aut negatiuè à prima radice distincta, exempli gratia, effectus formalis primarius quantitatis est reddere corpus ineptum, vt duæ illius partes simul esse possint in eodem loco: vnde oritur, illas necessariò esse in diuersis. Existentia igitur in diuersis locis est effectus secundarius quantitatis, præstat tamen per vbicationem; item effectus formalis primarius gratiæ habitualis est esse primam radicem habituum supernaturalium, secundarius autè effectus est expulsio peccati; quæ expulsio consistit formaliter in carètia peccati, sicut effectus formalis caloris est expulsio frigiditatis, quæ consistit in priuatione frigoris. Vnde potentia absoluta possunt esse multi effectus formales primarij sine secundarijs, vt quantitas, sine vbicatione in duobus locis: calor sine expulsionè frigoris: itè & effectus secundarij possunt esse sine primarijs, vt vbicatio duarum partium materiæ in duobus locis, sine quantitate; expulsio frigoris sine calore. Ita tamen hi duo effectus connectuntur ex natura rei, vt merito pro vno computentur, vt reddere calidum, & expellere frigus: vocaturque formalis effectus, quia sequitur ex positione formali alterius. Quo differt ab effectiua causalitate; quæ est faciendò aliud distinctum; calor enim existens in igne, expellit effectiue frigus è manu: calor autem existens in manu, illud expellit formaliter, id est per suam entitatem, cum qua est impossibile frigus. Carentia frigoris est ratio ob quam non est frigus: non tamen est causa formalis; quia causa sonat positiuam entitatem. Ita in 1.2. quæst. 13. disput. 7. ostendi qualitatem gratiæ esse vniam causam formalem nostræ iustificationis: licet non vniam rationem formalem.

Multi effectus formales primarij possunt esse diuinitus sine secundarijs. Et secundarij sine primarijs. Vterque effectus tribuitur forma primariæ.

§. 22. Igitur diuisibilitas physica nõ est primarius formalis quantitatis effectus: tum quia potest Deus producere materiam quantam indiuidibilem physice ex natura rei, quæ potest respicere formam incorruptibilem determinatè: tunc autem quantitas retineret suum effectum formalem primarium: tum etiam, quia diuisio nõ est primus conceptus quantitatis, etiam in materia diuisibili, ergo diuisibilitas non est de eius essentia. Patet antecedens, quia prius est rem esse impenetrabilem, quam diuisibilem: nam ideo est diuisibilis, quia est impenetrabilis, si enim res esset penetrabilis non diuideretur, corpora enim physice diuiduntur propter diuersorum

repugnantiam simul in eodem loco: ita ferra lignum diuidit, & bombardam parietem, & murum demolitur propter occupandũ locum, ad quem rapitur violento impetu: E contra verò hæc est mala causalis, ideo res est impenetrabilis, quia diuisibilis, impenetratio enim non est effectus diuisionis: quia potest dari corpus impenetrabile sine diuisione, tum etiam quia nisi corpus supponatur extensum, non diuiditur. Ratio à priori; quia diuisibilitas physica est denominatio à diuisione ab agente naturali: sed omne agens naturale ad suam actionem præsupponit subiectum extensum: ergo extensio quantitatis est prior diuisione; igitur diuisibilitas est effectus formalis secundarius quantitatis, non tamen adæquatè illius tantum, sed etiam qualitatum existentium in subiecto diuisibili. Quapropter cælum non habet hunc formalem effectum quantitatis.

Nonnulli apud P. Suarez disp. 40. sect. 3. volunt, essentiam quantitatis consistere in ratione mensuræ: fundamentum est Aristoteles, & S. Thom. id interdum insinuantes. Deinde, quia quantitas est instrumentum aptum ad mensuram. Leuia fundamenta: impugnat opinio, primum; quia mensura est quantitati extrinseca denominatio: ergo non potest esse de eius essentia: patet antecedens, quia ratio mensuræ consistit in collatione vnus quantitatis cum alia: hæc autem collatio est applicatio duarum quantitatum cum voluntate applicantis dignoscendi vtra sit maior: ita mercatores pannos metiuntur: hæc autè applicatio est extrinseca denominatio quantitatis: ergo & ratio mensuræ.

Dices, mensuram actualem esse extrinsecam denominationem quantitatis, non verò aptitudinalem. Contra: nam etiam mensura aptitudinalis est extrinseca denominatio: nam ea mensura est applicatio in potentia vnus quantitatis ad aliam; sed hæc etiã est extrinseca vtrique quantitati: ergo. Probat minor; quia sicut mensurari actu est extrinseca denominatio ad applicationem actuali: ita posse mensurari est ab eadem applicatione in potentia: sicut cognosci, & esse cognoscibile à cognitione actuali, & possibili: applicatio autem tam in actu quam in potentia est extrinseca quantitati.

Dices, mensuram, vt est fundamentum illius applicationis, siue existentis, siue possibilis, esse de essentia quantitatis. Contra; quia rectè potest concipi totum illud fundamentum, quin concipiatur cum ordine ad mensurandam: ergo esse formaliter fundamentum ad mensuram, non est essentia quantitatis: nam licet quantitas per suam essentiam præbeat fundamentum mensurandi, sicut etiam præbet fundamentum verberandi, nõ tamen propterea ratio mensuræ est de eius essentia, propter extrinsecam denominationem, in qua formaliter mensura consistit. Sicut non est de eius essentia esse cognoscibilem, aut esse instrumentũ verberandi. Adde, quantitatem se sola non posse esse mensuram; quia mensura est determinata magnitudo, & extensio in ordine ad locum, vt palmus, cubitus; hæc autem extensio includit formaliter & quantitatem & vbicationem circumscriptiuam: ergo ratio mensuræ addit accidens physice distinctum à quantitate. Probo antecedens: tum quia si quantitas diuinitus ponatur in puncto, erit inepta dimensionis alterius quantitatis; quia per illam in punctum rapram non poterit cognosci alterius extensio: tum etiam, quia eadem quantitas modò potest esse longior, modò curtior; pro densitate, aut raritate, & quantitas quæ antea erat mensura palmi, postea est mensura cubiti: ergo sola quantitas non potest esse mensura,

§. 23.

Quantitas nõ consistit in mensura.

§. 24. Obiectio prima. Respondetur.

§. 25. Obiectio secunda. Respondetur.

Confirmatur.

Quantitas se sola non est fundamentum mensuræ.

mensura, quia non habet certam extensionem localem, quæ formaliter in vbicatione consistit.

§. 26. Tertia obiectio. Christus in Eucharistia habet extensionem proximè, non formaliter.

Dices, Christus in Eucharistia habere longitudinem sex pedum, v. g. non tamen habere extensionem localem. Respondeo, habere Christũ eam longitudinem, non actu, sed potentia: habet enim Christus actu quantitatem extensam in ordine ad se cum raritate exigente longitudinè spatij sex pedum, at verò eam longitudinem non habet actu. Imò neque quantitas secundum se habet, quod Christus in Eucharistia: nam quantitas Christiana habet in Eucharistia proprias qualitates exigentes spatium sex pedum, quantitas autem secundum se id non habet.

§. 27. Secundum argumentum.

Secundò sic argumentor: si nullum esset agens, quod posset vti quantitate ad mensuram, adhuc quantitas haberet suum formalem effectum; quia cælum, & lapis essent extensi, etiam si repugnaret homo, qui posset vti lapide ad metiendum cælum. Terriò; quia essentia quantitatis non est esse mensuram substantiæ quam informat: nam mensura est certa extensio ad cognoscendam extensionem alterius rei; sic mercatores vtuntur mensura lignea ad dignoscendam extensionem panniarum substantia materialis non habet extensionem, quam possit metiri quantitas, quia informatur: ergo. Probat minor; quia quantitas formaliter extendit substantiam, quam informat, & ab eius extensione substantia dicitur extensa. Et sicut nõ est mensura sui ipsius, ita neque extensionis sui subiecti; quia tali extensione includitur formaliter eadem quantitas mensurans, vnde semet mensuraret. Item hoc differt quantitas virtutis à quantitate molis; quia quantitate virtutis (id est perfectionem cuiusque rei) metimur mensura heterogenea, verbi gratia, virtutem actiuam ex perfectione effectiui: perfectionem actiuam ex perfectione obiectiui: quantitatem verò molis metimur homogenea mensura, vt cubitum palmo, stadium pede: sed quantitas, & substantia non sunt homogenea: ergo quantitas non est mensura substantiæ. Deinde essentia quantitatis non potest esse ratio mensuræ alterius quantitatis. Quia nulla res constituitur essentialiter in ordine ad aliam eiusdem speciei, ad quam dicat relationem transcendentalem, nisi in ratione causæ vniocæ ad effectum: imò essentia hominis, v. g. licet à parte rei est productiua alterius hominis, non tamen id est de primo conceptu, sed eius essentia formaliter sumitur per ordinem ad aliam speciem, nempe discursum: ergo essentia quantitatis formaliter non sumitur in ordine ad mensurandam aliam. Igitur prior est conceptus extensionis in quantitate, quam ratio mensuræ: quia ideo est apta ad mensurandum: quia est extensa: quod autem quis illa possit vti ad mensurandum, est illi valde extrinsecum.

§. 28. Aliorum opinio. P. Rubius.

Alij quorum meminit P. Rubius 1. physicorum, cap. 3. quæst. 3. opinantur formalem effectũ quantitatis esse communicare substantiæ corporeæ partes integrantes, ita vt materia prima, v. g. nullas habeat partes distinctas à partibus quantitatis. Ita verustiores nonnulli Thomistæ; quibus cum hac in parte scædus inijt P. Vazquez tom. 3. in 3. p. d. 190. num. 25. Probat primò; quia habere partes extensas est effectus formalis accidentarij, sicut esse album: ergo sicut esse album est formaliter ab albedine; ita & habere partes extensas erit formaliter à quantitate. Probat antecedens: quia habere partes extensas non est essentialè, sed accidentale. Hoc argumentum habet æquiuocationem. Nam habere partes extensas includit &

Expositio argumenti.

iplas partes, & earumdem extensionem: rectè autem potest extensio prouenire ab vna ratione formali, & entitates partium ab alia. Hi autem Auctores vtrumque effectum tribuunt quantitati, sed immeritò.

Ad argumentum responderetur, habere extensionem partium, seu partes extensas, esse effectũ formalem accidentalem: habere autem partes, esse conceptum substantialem, quidditatiuumque materiæ, & cuiusque rei materialis quæ formaliter, & essentialiter differt ab spirituali per compositionem ex partibus. Forma autem argumenti sic conuincitur erroris dialectici: habere partes vbicatas est effectus formalis vbicationis; sicut album albedinis: ergo vbicatio tribuit vbicatio partes: tam mala est illa consequentia, quam hæc, quia ab extensione accidentali concludit ad substantialem compositionem.

Secundò argumentatur: quia partes materiæ non distinguerentur essentialiter: quia omnes essent eiusdem speciei: ergo distinguerentur accidentaliter: ergo materia haberet partes accidentales etiam à quantitate distinctas. Egregium argumentum: Petrus, & Paulus non distinguuntur essentialiter: ergo distinguuntur accidentaliter. Nego consequentiam: nam illa partes distinguuntur substantialiter numericè, non tamen specificè, nisi velis distinctionem numericam esse accidentalem logicè: quia indiuiduatio est extra essentiam rei logicè consideratam; quod in partibus materiæ, nullum est inconueniens: quia illud non est accidens physicum, à quo malè inferes eam esse distinctionem physicè accidentalem. Tertio arguit: quia vna materia esset maior alia. Respondeo, vnã materiam habere plures partes, quam aliam; proprie tamen non dici maiorem, neque minorem, nisi per extensionem localem. Maior igitur, & minor sunt proprietates à quantitate orta, affecta certa raritate, aut densitate.

Impugnat autem hæc sententia (vt arbitror) euidenter: per te quantitas, & materia realiter distinguuntur: ergo vnaqueque vt ab alia distincta propriam habet entitatè: rogo de illa entitate materiæ, vt à quantitate distincta, habeat partes, necne? si habet, habeo intentum: nam illa partes non sunt quantitatis; cum ibi concipiuntur partes materiæ non conceptis partibus quantitatis; quod repugnaret si illæ partes essent effectus formalis quantitatis, sicut repugnat concipi album sine albedine: si autem non habet partes, ergo est entitas simplex: patet consequentia, quia simplex est ens partibus carens; sicut animus rationalis, vnde materia non erit magis diuisibilis, quam animus.

Dices primò, non potest concipi materia sine quantitate. Contra: quantitas non est de primo conceptu materiæ, cum sit accidens physicum illius, & per te prius intelligitur materia cum forma substantiali, quam cum quantitate; in illo priori rogo, vtrum materia concipiatur cum partibus, vel sine illis: si cum illis, non possunt esse à quantitate: quia est posterior illis: ergo conceptus substantia substantialiter est sine partibus: ergo est substantia simpliciter simplex. Dices, concipi præcisue. Contra: rogo, vtrum in illo conceptu præciso sint à parte rei partes substantiales, realiter distinctæ à partibus quantitatis, sicut in rationali est realiter animal distinctum realiter ab homine. Si sunt, ergo materia non habet partes formaliter à quantitate; si non sunt; ergo tota substantia materiæ est substantialiter simplex à parte rei. Deinde quando concipitur materia, etiam si concipiatur cũ quantitate,

§. 29. Respondetur. Partium extensio est effectus formalis quantitatis, non verò habere partes.

§. 30. Secundum argumentum. Respondetur.

Partes materiæ distinguuntur substantialiter numericè. Tertium. Respondetur.

§. 31. Impugnatur ea opinio.

§. 32. Prima obiectio. Respondetur.

§. 33. Secunda obiectio. Respondetur primò.

Secundò.

titate, concipitur aliquid in recto, quod est de essentia materiae, & in obliquo connotatur quantitas, quae est accidens materiae. Id quod concipitur in recto: rogo, siue simplex, an compositum? si simplex, ergo est spirituale, sicut anima: si compositum, ergo illius partes non sunt partes quantitatis, quia quantitas non est de primo conceptu materiae, sicut sunt illae partes. Confirmatur, demum per possibile, vel impossibile materiam existentem sine quantitate: rogo de illo conceptu substantiali materia sic existenti sine quantitate habeat partes, vel non? si habet, hoc intendo: si non habet, ergo est tam simplex, quam anima rationalis.

Confirmatur.

§. 34. Tertia obiectio. Respondetur.

Dices tertio, materiam primam ut distinctam a quantitate, neque esse simplicem, neque compositam. Contra, quia compositio, & simplicitas includunt terminos contradictorie oppositos: nempe compositionem partium, & non compositionem: Alterutrum ergo habeat materia prima necesse est: ergo vel est composita, vel non est composita, quodlibet enim est vel non est; si est composita, habeo intentum: si non est composita, est simplex. Neque enim hoc est simile distinctioni rationis; quia vnus conceptus praescinditur ab alio: ex qua praesensione non bene concluditur negatio alterius conceptus: ut verò in distinctione reali, si vnus conceptus est realiter extra essentiam alterius, tota illa essentia est essentialiter sine tali conceptu: ut essentia hominis non est essentialiter alba, quia albedo realiter distinguitur a tota hominis essentia: similiter compositio quantitatis est extra totam essentiam materiae, & ab illa realiter distincta: ergo essentia materiae est aliquid non includens quidditativè quantitatem: ergo illud ens in suo conceptu quidditativè habet compositionem distinctam a compositione quantitatis, & sic habemus intentum, vel caret illa compositione quidditativa, sic autem est tam quidditativè simplex quam anima rationalis, nec erit capax extensionis localis: quae in re extensa requiritur pro fundamento partium multitudinem, quae accipiant extensionem: ita ut substantia capitis non sit substantia cordis: alioquin non differt ab anima. Confirmatur, partes materiae sunt de eius essentia: sed quantitas & eius partes non sunt de essentia materiae minor a te datur; quia materia est substantia, quantitas verò accidens. maior patet; quia omnes partes simul sumptae sunt tota essentia compositi, vel saltem illae & totalitas sunt compositum: quantitas nec partialiter est de essentia materiae. Hoc argumentum est evidens ex apprehensione terminorum.

Confirmatur.

§. 35. Secundum argumentum. Obiectio.

Respondetur primo.

Secundo.

Obiectio secunda. Respondetur.

Secundo sic argumentor; materia secundum suam essentiam non habet partes, sicut neque animus rationalis: ergo est tam simplex & spiritualis, quam animus. Dices, materiam solam non habere partes; eas tamen habere a quantitate: in quo differt ab animo, qui neque a quantitate eas habet. Contra: quia per te materia non habet alias partes praeter quantitativas; sed animus rationalis per te habet easdem partes; quia per te est subiectum quantitatis: ergo eodem modo se habent. Deinde: si illae partes sunt accidentales, non possunt intrinsecè componere essentiam materiae, quia haec essentia est substantialis, & non potest constari ex accidenti. Dices, partes materiae esse substantiales, eas tamen habere distinctionem a quantitate. Contra primo: illae partes aut verè sunt in materia iam distinctae, aut non sunt distinctae: si primum, ergo materia prima habet in se partes, & earum distinctionem; quin a quantitate formaliter: si se-

cundum, ergo non possunt a quantitate distingui: nam duo conceptus semel identificati realiter, non possunt etiam diuinitus inuicem realiter distingui, ut in homine animal & rationale: nam a parte rei essentia animalis est esse rationale a parte rei. Recognosce disputationem §. 13. Confirmatur, vnaqueque res distinguitur ab alia per eam rationem per quam constituitur: sed partes materiae non constituuntur per quantitatem: ergo neque distinguuntur. Nec minus repugnat, duos conceptus in se identificados realiter, realiter distingui, quam repugnat animum rationalem posse diuidi in duas partes essentielles. Vide plura apud Pat. Rubium supra primo physicorum; maxime quod assert, si homini praecidatur manus, nihil substantiale illi defuturum, & alia absurda.

Confirmatur.

P. Rubius.

§. 36. Alia sententia. Impugnatur.

Confirmatur.

§. 37. Tertio.

Aliter potest responderi, materiam primam habere partes substantiales in se distinctas, eas tamen oriri a quantitate: quam sententiam ait Pat. Rubius non tam esse a veritate alienam. Contra primum ad hominè contra Thomistas opinantes materiam primam prius natura vniri formae substantiali quam quantitati, in illo priori intelligitur materia prima cum suis partibus substantialibus, & non intelligitur quantitas: ergo partes materiae primae sunt priores quantitate. Confirmatur, materia prima est natura prior quantitate, quia est subiectum illius: ergo tunc intelligitur tota materia: ergo & illius partes, quia sunt de illius essentia.

Tertio, vel partes illae sunt idem realiter cum materia prima, vel accidunt materiae primae: vltimum hoc dici non potest, alioquin essentia materiae primae non includeret partes, essetque simplex: est etiam contra naturam compositi, ut eius partes sint extra illud: ergo partes primae materiae sunt de illius essentia, sed essentia materiae primae non oritur a quantitate: ergo neque eius partes. Probatur minor: quia quantitas non est principium actiuum materiae primae, quae a solo Deo creatur; nec est principium passiuum illius: quia materia prima non recipitur in subiectum: neque est principium formale eiusdem: quia materia prima non est composita ex actu, & potentia: neque verò accidens potest in genere causae formalis causare substantialem effectum: quia illud genus causalitatis est per intrinsecam communicationem: at communicatio accidentis causat effectum formalem accidentalem; ergo in nullo genere causae partes materiae oriuntur a quantitate.

§. 38.

Aliorum opinio. Arguitur inconsequentia.

Opinantur alij formalem effectum quantitatis esse extensionem partium in ordine ad se; ex qua sequantur diuisio, impenetratio, & alia. Hic effectus est impenetrabilitas, quam ij auctores negant esse primum effectum quantitatis. Probo: illa extensio partium in ordine ad se, se ipsa sine alio conceptu positivo fundat negationem penetrabilitatis: ergo est impenetrabilitas. Probo antecedens: quia illa extensio partium; facit vniam esse extra aliam necessariò; & ut non possint esse simul in eodem loco ex natura rei; ipsi enim admittunt, inde oriri necessariò impenetrationem actualem. Quod ergo hi vocant extensionem ad se; voco ego impenetrabilitatem, ut probo.

§. 39.

Conclusio. Effectus formalis primarius quantitatis est extensio in ordine ad locum.

Dicendum igitur est, quantitatis formalem effectum primarium esse extensionem in ordine ad locum: per quam corpus ita afficitur, ut duae illius partes non possint simul esse in eodem loco ex natura rei. Hunc effectum formalem nonnulli vocant impenetrabilitatem: non quia quantitas tribuat primariò effectum formalem negatiuum; sed quia extensionem rectè explicant per negationem

ex

Impenetrabilitas non sumitur pro negatione.

Effectus formalis secundarius est occupatio loci.

§. 40. Impenetrabilitas est sola quantitas.

Omnis extensio improprie vocatur quantitas. Quantitas proprie quid sit.

§. 41. Prima obiectio. Respondetur.

§. 42. Secunda obiectio.

Quantitati auferitur impenetratio, non impenetrabilitas.

ex illa sequatur. Haec impenetrabilitas vocatur extensio in ordine ad se: quia per illam partes extenduntur, & quantitate extra se quasi pelluntur; non verò quia illa extensio non sit etiam in ordine ad locum, quamuis haec extensio soleat vocari ipsa vbicatio, quia est determinatio actualis ad certum spatium: vnde Christus in Eucharistia dicitur retinere extensionem partium in ordine ad se, non tamen in ordine ad locum. Ex hoc effectu formalis primario oriuntur secundarij, nempe actualis occupatio locorum diuersorum, diuisibilitas, & id genus alia. Porro hunc esse formalem effectum quantitatis, patet tum ex comuni hominum conceptione: tum experientia, qua cernimus duas quantitates nunquam esse simul in eodem loco: cum tamen possint simul esse caetera entia, dummodò non afficiantur quantitativè diuersis; neque appareat alius effectus quantitativè tribuendus. Quapropter quantitatem vocamus molem. Porro hunc effectum soli quantitati tribuendum, inde confirmo: quia nulla qualitas dignoscitur, cui tribuatur: item cum quaerimus, vtrum sit res magna, vel parua? longa, aut lara? dicimus quanta est res? quod est signum quantitatem esse rationem corpora porrigendi, & extendendi: item diuisio physica continui tribuitur quantitati. Quod arbitror velle qui aiunt, partes materiae tribui a quantitate. Nec credo hac de re posse ab vilo dubitari: dubitatur quidem iure siue quantitas a materia distincta? aut quantitate tribuere corporibus extensionem dubitare non licet.

Aduerte, impenetrabilitatem consistere in sola quantitate, propter quam tam eius subiectum, quam caetera, quae illi insident sunt impenetrabilia, cum alio corpore quanto: at verò vbicationes ipsae materiae, formae substantialis, & accidentalis, non esse impenetrabiles, nec circumscriptiuas; sed esse extensiones diffinitiuas: nam omnia illa, si quantitas ab eis auferatur, cum eisdem vbicationibus penetrabuntur cum alio corpore quanto. Nec proprie illae extensiones sunt quantitates: lae autem omnis extensio vocatur quantitas, per analogiam ad veram. Proprie igitur quantum est corpus impenetrabile. Arbitror Doctores adscribentes quantitativè distinctionem partium materiae, locutos in hoc sensu; ut patet ex ratione Pat. Vazquez, & testimonio Aristotelis, quae haec probant: sensum autem, quem verba praese ferunt, nec leuissimè.

Huic conclusioni positae §. 39. obiectis primò: impenetrabilitas est negatio potentiae ad penetrationem: ergo non est effectus formalis primarius quantitatis: iam dixi eodem §. 39. impenetrabilitatem non vsurpari a me pro ipsa negatione; sed pro eius immediato fundamento; quae est extensio partium, siue illa ratio, a qua oritur ea impotentia. Vt brutum constituitur animali irrationali; non ut significat negationem rationis, sed eius immediatum fundamentum.

Secundò obiectis: impenetrabilitas auferitur a quantitate in Eucharistia: ergo. Probo antecedens; quia ibi partes Christi sunt mutuo, & cum quantitate panis penetratae. Aduerte, a quantitate auferri ibi actualem impenetrationem; quae consistit in carentia existendi in eodem loco cum alia quantitate. At ibi manet quantitas impenetrabilis natura sua: eius effectus non est impenetrabilitas per ordinem ad potentiam Dei absolutam, sed ex natura rei: sicut impotentia ad subsistendum sine subiecto: & ut actu subsistit, ita & penetratur: & ut ibi petit ex sua natura non sub-

stiteri; ita & non penetrari. Ad argumentum nego antecedens. Ad probationem, auferitur impenetratio, & inhærentia actualis; non tamen aptitudinalis, & ut adhuc ibi est de eius essentia inesse, ita & impenetrari, scilicet, aptitudine.

Obiectis tertio ex S. Thom. 1. part. quaestio. § 2. articulo. 1. quantitatem esse corporibus rationem existendi in loco, sicut spiritui est quantitas virtualis: sed Angelus existit in loco per operationem, ergo quantitas prius constituit corpus extensum in se, quam in loco. Confirmatur: quantitas comparatur ad extensionem ad locum; sicut essentia creata ad existentiam: haec autem potest illi negari: ergo.

Respondeo à S. Thoma asseri Angelum esse in loco per applicationem virtutis; quam disputatione 1. 1. dixi esse vbicationem: item corpora esse in loco per contactum quantitatis: qui est vbicatio circumscriptiuæ: prius tamen natura quantitas est impenetrabilis, quam habeat vbicatio circumscriptiuam; sicut Angelus prius natura est in loco quam operetur. Argumentum autem summum probat actualem occupationem loci non esse de essentia quantitatis: quod concedo: non tamen extensionem in ordine ad locum, scilicet petentem non penetrari, non esse de eius essentia.

Confirmatio est mixta: do actualem occupationem loci auferri a quantitate, sicut existentiam propriam ab humanitate Christi: at non potest auferri extensio petens impenetrationem: sicut nec petens inhærentiam, & existentiam.

SECTIO V.

Aliqua difficultates expeditae.

Inde concluditur primò, quantitatem non esse modum: quia non est actualis determinatio ad hoc numero spatium, sed tantum est determinatiua ad diuersas partes spatij; ad certam autem magnitudinem, aut breuitatem determinatur per qualitates. Quod verò illa magnitudo occupet hoc spatium, & non aliud, oritur formaliter ab vbicatione. Haec virtus extensiuæ subiecti est impenetrabilitas: id est repugnantia occupandi eundem locum simul per diuersas partes. Impenetratio autem actualis est actualis negatio alterius partis eodem in loco: quae negatio oritur immediatè ex ipsa quantitate. Aliqui volunt, hanc impenetrationem esse modum distinctum a quantitate: quia aiunt quantitate manente manere impenetrationem. Sed immeritò; quia ille modus cui rei est vtillus, cum negatio alterius corporis in eodem loco oriatur ex ipsa quantitate; quando verò duo corpora penetrantur, tollitur impenetratio actualis; quia per vbicationem duorum corporum simul in eodem loco, tollitur negatio eorumdem in eodem loco: & sic manent quantitates sine impenetratione, id est sine ea negatione, sicut repugnantia duorum contrariorum in eodem subiecto, non est modus distinctus ab illis: sed est actualis negatio existentiae simul in eodem subiecto, quae quasi impenetratio subiectiuæ, tollitur per simultaneam existentiam contrariorum in eodem subiecto. Imò ex isto tuo modo positivo oriretur actualis impenetratio, & actualis negatio coexistentiae in eodem loco, per quam negationem rectè intelligimus corpora actualiter impenetrata, & non coexistentia in eodem loco: & sicut per te haec negatio

§. 43. Tertia obiectio. S. Thom.

§. 44. Respondetur. Explicatur. B. Thomas.

§. 45. Ad confirm.

§. 46. Quantitas non est modus.

Non est determinatiua ad spatium sed est determinatiua.

Impenetratio non est modus, sed negatio.

oritur immediatè ex isto modo, oritur etiam ex ipsa quantitate. Qua relicta suo iuri, numquam corpora penetrantur; tollitur autem impenetratio formaliter per vbicationes simul in eodem loco: quæ sunt formaliter penetratio: ergo impenetratio formaliter est carentia earum vbicationum simul.

§. 47. Rogas primò. *Utrum materia prima possit diminui sine quantitate conseruari?* Negant nonnulli, nescio quo fundamento: nam si materia prima conseruetur sine quantitate, non inde sequuntur duo prædicata contradictoria. Dices, materiam fore extensam, & non extensam; extensam quidem, quia habet partes: non extensam, quia caret extensione.

Hæc est æquiuocatio; quia non esset extensa impenetrabiliter, hic enim effectus est proprius quantitatis: esset autem extensa quasi essentialiter; omnis enim res materialis habet, hæc extensionem, id est compositionem ex partibus. Secundò probatur; quia magis dependet quantitas à materia, quàm materia à quantitate, ut per se patet: sed quantitas de potentia absoluta potest esse sine materia: ergo materia sine quantitate.

§. 48. Rogas secundò. *Utrum materia prima necessariò redigeretur ad punctum? an verò possit extensa manere?* Pat. Rubius secutus non paucos opinatur materiam fluxuram ad punctum; quia ratio ob quam habet partem extra partem in loco est quantitas: ergo sublata quantitate partes non manebunt extensæ; quia repugnat effectus formalis sine forma.

Neque hoc placet; quia materia tunc caret impenetrabilitate; quia eam habet à quantitate: sed tamen posset remanere in priori spatio per vbicationem præcedentem: imò retineret priorem locum nisi ab extrinseco moueretur; quia spoliatio quantitatis, nec est motus localis, nec principium eius. Nec video cur materia necessariò deferret locum priorem: in quo posset quidem cum quouis corpore penetrari. Sotus arbitratur materiam non posse tunc ad punctum confluere; quia sine quantitate non potest esse motus localis.

Item displicet: posset enim Angelus quantitatem loco mouere, licet non posset id à corpore physico præstari, quia ubi non est resistentia localis, non potest à corpore imprimi motus. Ostendi enim §. 14. corpora loco moueri; quia vnum non potest resistere impetui, quo alterum fertur in locum: at materia sine quantitate nulli corpori resisteret: ergo non moueretur; Angelus autem non mouet impetu, quo ipse feratur in locum: neque propter impossibilitatem ipsius cum alio corpore in eodem loco, sed mouet per voluntatem. Quapropter ut corpus moueat, non eget resistentia in eodem corpore ut egent cætera corpora.

Confirmatur tunc corpus posse moueri: de minus aquam in aëre existentem, quantitate spoliari, tunc ea aqua motu grauium descenderet infra aërem: ergo se posset mouere. Probatum antecedens; quia grauitas est principium corpus impellens infra aërem: ergo dum corpus retinet grauitatem, ea impelleretur. Neque verò quantitatis carentia impediret motum; quia quantitas neque est virtus actiua, nec passiuæ illius, neque requiritur extensio nisi ad recipiendum motum ab alio corpore. Imò facilius grauitate moueretur aqua; quia non haberet resistentiam: vnum enim corpus per quantitatem loco resistit alij: tunc autem aqua occuparet spatium indiuisibile versus profunditatem, quia necessariò descenderet vsque ad infimam superficiem aëris; at verò versus longitudi-

nam & latitudinem non occuparet necessariò locum indiuisibilem; quia nullo principio ad id congeretur: tunc autem aqua non posset physice diuidi ab alio corpore: nam corpus diuidit aliud, illud loco pellendo.

Rogas tertio. *Utrum substantia tunc posset esse in duobus locis ad modum Angeli?* Videretur affirmare P. Fonseca: sed immeritò, quia repugnantia existendi in duobus locis non oritur à quantitate, sed limitatione cuiusque rei. Angelus autem & animus indiuisibiliter respondent spatio extenso propter virtuales extensionem, qua caret materia. Neque materia tunc moueretur subito, ex vno spatio in aliud, sed successiue: id enim oritur & ex mobilis limitatione, & ex diuisibilitate spatij (ut probaui disp. 12.) si autem substantia simul priuaretur quantitate, & cæteris accidentibus, non se mouebit loco, neque ab agente corporeo mouebitur, neque petet determinatum spatium: sed retinebit spatium quod antea, donec ab Angelo inde mutetur quo poterit tantum protendi quantum ipsa potest ex natura sua rarefcere.

Interrogas quartò. *Utrum si homo quantitate spoliatur, se mouere possit?* Equidem motu grauium partes naturaliter descenderent, donec peruenirent ad infimam aëris superficiem, sicut de aqua dixi: modò autem ab illo motu mutuo impediuntur partes propter resistentiam inferiorum: pedes enim sua quantitate corpus sustinent: at ea sublata, grauitati capitis, & torus corporis, quantitas non resisteret, quia nec existeret, sic autem omnes partes sua grauitate prolaberentur in terram. Et homo impetu suo posset ea aliquandiu sustinere, sicut modo suo motu se leuat in aëra, & posset tunc se progressiue mouere; & frigus & alias qualitates pari, quia esset in eo principium passiuum & esset actiuo sufficienter applicatum: non tamen posset ab alio corpore motum localem pati, si autem in rogam coniceretur, facilius combureretur, quàm si esset quantum, quia ignis cum illo penetraret maiorem applicationem haberet, & tunc induceretur forma ignis rationali expulsa; item in ignem reageret eandem ob causam; si autem ad punctum redigeretur, etiam opinor acturum tunc hominem, & reaturum, quia punctum tangit duas partes proportionales, & sic paulatim diffunderetur actio. Quantitas autem est necessaria, tum ut agentia localiter impellant corpora, & ut viuientia possint naturalem figuram conseruare, aut melius agentia complectantur passum, & in illo agant per plures partes simul, & alia ob commoda.

Interrogas quintò. *Utrum si punctum non reddat naturam impenetrabilem?* Item est certum, lineam, & superficiem non esse species quantitatis completas: quia sunt partes quantitatis, vel potius vniones partium. Pat. Suarez opinatur eas esse proprias quantitatis species, quia vniuntur lineis, & superficiibus materia: quas reddunt impenetrabiles. Idem ego assumarem, si opinaret, lineas quantitatis recipi in lineas materiae. Ostendi autem in physicis indiuisibilia subiectari in partes, quarum sunt indiuisibilia. Vnde linea quantitatis non reddit quantitatem impenetrabilem; quia profunditas quantitatis est ipsa impenetrabilitas, & sicut albedo non est alba, ita neque quantitas impenetrabilis per aliam quantitatem, sed per suam essentiam est impenetrabilitas. At per sua puncta, & lineas continuatur quantitas, ea in se recipiens, non tamen redditur impenetrabilis: communiter tamen censentur species quantitatis propter aliquam extensionem, quam habent, qua differunt à punctis, & quia linea est impenetrabilis versus longitudinem: superficies autem versus illam & latitudinem.

Quantitas diuiditur in continuam & discretam: non ut in species: nam eadem numero quantitas continua potest esse discreta: nam quantitas continua sunt aliqua partes vnite: discreta verò eadem partes vnione carentes; è quibus propriè conflatur multitudo. Hæc multitudo numerum constituit formaliter: cuius constitutio non est aliqua forma distincta à singulis vnitatibus; sed omnes illæ aggregati sumptæ, verbi gratia, numerus binarius nihil est, præter duas vnitates: nec potest intelligi numerum addere aliquem modum distinctum ab vnitatibus; tum quia tres diuina personæ constituunt numerum ternarium suppositorum, tum quia Pater, Michael, & Petrus, constituunt ternarium numerum personarum; tum tertio; quia eadem vnitas constituit binarium cum vna vnitate, & ternarium cum duabus, quid igitur addit primæ vnitati hæc tertia? Tandem quia duo homines se ipsi sine vllo addito sunt duo: ergo sunt numerus binarius: ad quem quid requiritur præter dualitatem vni tantum?

Quantitas continua potest esse discreta: nam quantitas continua sunt aliqua partes vnite: discreta verò eadem partes vnione carentes; è quibus propriè conflatur multitudo. Hæc multitudo numerum constituit formaliter: cuius constitutio non est aliqua forma distincta à singulis vnitatibus; sed omnes illæ aggregati sumptæ, verbi gratia, numerus binarius nihil est, præter duas vnitates: nec potest intelligi numerum addere aliquem modum distinctum ab vnitatibus; tum quia tres diuina personæ constituunt numerum ternarium suppositorum, tum quia Pater, Michael, & Petrus, constituunt ternarium numerum personarum; tum tertio; quia eadem vnitas constituit binarium cum vna vnitate, & ternarium cum duabus, quid igitur addit primæ vnitati hæc tertia? Tandem quia duo homines se ipsi sine vllo addito sunt duo: ergo sunt numerus binarius: ad quem quid requiritur præter dualitatem vni tantum?

Quantitas continua potest esse discreta: nam quantitas continua sunt aliqua partes vnite: discreta verò eadem partes vnione carentes; è quibus propriè conflatur multitudo. Hæc multitudo numerum constituit formaliter: cuius constitutio non est aliqua forma distincta à singulis vnitatibus; sed omnes illæ aggregati sumptæ, verbi gratia, numerus binarius nihil est, præter duas vnitates: nec potest intelligi numerum addere aliquem modum distinctum ab vnitatibus; tum quia tres diuina personæ constituunt numerum ternarium suppositorum, tum quia Pater, Michael, & Petrus, constituunt ternarium numerum personarum; tum tertio; quia eadem vnitas constituit binarium cum vna vnitate, & ternarium cum duabus, quid igitur addit primæ vnitati hæc tertia? Tandem quia duo homines se ipsi sine vllo addito sunt duo: ergo sunt numerus binarius: ad quem quid requiritur præter dualitatem vni tantum?

Quantitas continua potest esse discreta: nam quantitas continua sunt aliqua partes vnite: discreta verò eadem partes vnione carentes; è quibus propriè conflatur multitudo. Hæc multitudo numerum constituit formaliter: cuius constitutio non est aliqua forma distincta à singulis vnitatibus; sed omnes illæ aggregati sumptæ, verbi gratia, numerus binarius nihil est, præter duas vnitates: nec potest intelligi numerum addere aliquem modum distinctum ab vnitatibus; tum quia tres diuina personæ constituunt numerum ternarium suppositorum, tum quia Pater, Michael, & Petrus, constituunt ternarium numerum personarum; tum tertio; quia eadem vnitas constituit binarium cum vna vnitate, & ternarium cum duabus, quid igitur addit primæ vnitati hæc tertia? Tandem quia duo homines se ipsi sine vllo addito sunt duo: ergo sunt numerus binarius: ad quem quid requiritur præter dualitatem vni tantum?

Quantitas continua potest esse discreta: nam quantitas continua sunt aliqua partes vnite: discreta verò eadem partes vnione carentes; è quibus propriè conflatur multitudo. Hæc multitudo numerum constituit formaliter: cuius constitutio non est aliqua forma distincta à singulis vnitatibus; sed omnes illæ aggregati sumptæ, verbi gratia, numerus binarius nihil est, præter duas vnitates: nec potest intelligi numerum addere aliquem modum distinctum ab vnitatibus; tum quia tres diuina personæ constituunt numerum ternarium suppositorum, tum quia Pater, Michael, & Petrus, constituunt ternarium numerum personarum; tum tertio; quia eadem vnitas constituit binarium cum vna vnitate, & ternarium cum duabus, quid igitur addit primæ vnitati hæc tertia? Tandem quia duo homines se ipsi sine vllo addito sunt duo: ergo sunt numerus binarius: ad quem quid requiritur præter dualitatem vni tantum?

SECTIO VI.

Varia quantitatis species.

Ab Aristotele, & alijs, locus, tempus, & alia similia vocantur species quantitatis continua. Verum P. Suarez, supra sect. 6. rectè ait eas non esse proprias species quantitatis: sed ita vocari propter extensionem partium vnitarum. Nominales consequenter ex suis principijs opinabuntur omnem rem extensam esse quantitatem: at verò in sententia communiori adstruente quantitatis essentiam consistere in impenetrabilitate, affirmandum erit eam tantum esse speciem quantitatis, à qua oritur repugnantia duarum partium in eodem loco simul. Quapropter spatium imaginariū non est quantitas, quia nihil esse realiter probaui in physicis; nam si esset aliquid reale, non tam esset locus, quàm

Tertia quest. Opinio P. Fonseca. Impugnatur. Materia sine quantitate non esset in duobus locis.

§. 50. Quarta questio. Hæc sine quantitate non posset stare pedibus.

Agere tunc, & patere.

§. 51. Aristot. P. Suarez. Locus, & tempus non sunt propriæ species quantitatis.

Sola est species quantitatis, quæ sit impenetrabilitas.

quàm locatum, & possent eius partes saltem diuinitus loco moueri, quod est contra rationem spatij. Item nec vbicatio intrinseca est species quantitatis, quia licet hæc sit extensa, id tamen habet, quia est effectus formalis secundarius quantitatis, vnde eius repugnantia cum alia vbicatione simul, oritur ex sola quantitate; quod si vbicatio est species quantitatis, quia est extensa, ita albedo, frigus, & color erunt species quantitatis propter eandem rationem. Superficies autem corporis continentis, quam locum extrinsecum vocamus, non est species quantitatis, quia est locus: sed quia est impenetrabilis, versus longitudinem, & latitudinem. Nam esse locum est illi extrinseca denominatio à coexistentia alterius corporis intra eius ambitum. Item tempus non est species quantitatis; quia licet sit continuum successiuum, non tamen omne continuum est quantitas; itaque tempus est quantum non propriè, sed per extrinsecam denominationem à subiecto quanto, sicut albedo. Dices, tempus esse mensuram durationis: transeat, non est enim de ratione quantitatis esse mensuram durationis: sed extensionis ad locum, tempus autem est mensura durationis ratione temporis in ratione connotati: nam duratio permanens propriè non est mensurabilis ratione eius, quod dicit in recto.

Superficies est species quantitatis.

Superficies est extrinseca ratio loci. Tempus non est quantitas.

Obiectio. Respondetur.

§. 52. Punctum non est quantitas. Nec linea & superficies sunt species completa. P. Suarez.

§. 53. Quantitas continua & discreta non sunt in specie. Quantitas continua potest esse discreta: nam quantitas continua sunt aliqua partes vnite: discreta verò eadem partes vnione carentes; è quibus propriè conflatur multitudo. Hæc multitudo numerum constituit formaliter: cuius constitutio non est aliqua forma distincta à singulis vnitatibus; sed omnes illæ aggregati sumptæ, verbi gratia, numerus binarius nihil est, præter duas vnitates: nec potest intelligi numerum addere aliquem modum distinctum ab vnitatibus; tum quia tres diuina personæ constituunt numerum ternarium suppositorum, tum quia Pater, Michael, & Petrus, constituunt ternarium numerum personarum; tum tertio; quia eadem vnitas constituit binarium cum vna vnitate, & ternarium cum duabus, quid igitur addit primæ vnitati hæc tertia? Tandem quia duo homines se ipsi sine vllo addito sunt duo: ergo sunt numerus binarius: ad quem quid requiritur præter dualitatem vni tantum?

Quantitas discreta est numerus.

Philosophia Petr. Hurri. de Mendoza.

Numerus non constituitur per actum intellectus formaliter: nam quando ego recenseo exercitum, non facio militum numeros: sed cognosco numeros, qui sunt in exercitu. Videns enim tres milites, cognosco eos esse numerum ternarium, trinitatem autem, aut quaternitatem illis ego non appingo, sed in illis suppono: nam actus numerans supponit obiectum numerabile. Quando vero Aristoteles, & S. Thomas dicunt numerum constitui formaliter per ens rationis, aut aliquid extrinsecum, non intelliguntur de ente rationis ficto, aut de extrinseca denominatione ab intellectu, sed de extrinseca concomitantia duarum vnitarum. Cuilibet enim vnitati est extrinsecum constitutere numerum propter concomitantiam alterius vnitatis.

Aduerte, in rigore non esse necessariam carentiam vnionis, ut sit multitudo simpliciter: nam homo simpliciter habet quinque digitos; multitudo autem communiter sumitur pro rebus non vnitis. Credo, ut explicetur vnione fieri vnum simpliciter. Item aduerte, numerum rerum spiritualium non esse quantitatem discretam: nam hæc dicit, & quantitates, & carentiam vnionis. Dices, plures Angelos esse diuisibiles per intellectum in vnitates actus non vnitas, ergo constituant quantitatem discretam: patet consequentia, à diffinitione ad definitum. Nego consequentiam; quia illæ partes diuisibiles non vnite, debent in se verè esse diuisibiles, & continuabiles saltem ratione quantitatis, sic enim esse intelligendam eam diffinitionem infra patebit.

Quantitatem continuam esse, cuius partes actu sunt vnite est manifestum: discretam verò cuius partes non sunt vnite, illæ definitiones non dicunt actualem existentiam: sed dicunt conceptum quantitatis continuæ includere formaliter vnionem partium, siue in statu actuali, vel possibili, vel obiectiuo: discretam verò quantitatem includere formaliter negationem vnionis. Vnde hallucinantur qui dicunt, quantitatem continuam non differre à discreta, quia partes discretæ possunt vniri; hi inquam hallucinantur; quia carentia vnionis repugnat cum vnione in quocumque statu concipiatur. Vnde ut quantitas sit continua opus est ut de non vnita fiat vnita. Quare quantitas continua si apprehenditur secundum se, apprehenditur cum vnione: si verò apprehenditur in potentia, concipitur etiam cum vnione possibili: si verò existens, cum vnione existente. Itaque vbicumque est, est vnita, ita ut simul tunc apprehendi non vnitam repugnet: ita quantitas discreta concipitur vnione carens, & ab hac carentia vnionis est discreta: & facta suppositione discretionis, non potest apprehendi continua: quia apprehenderentur duo contradictoria.

Aristoteles sic definit quantitatem discretam, cuius partes sunt diuisibiles in ea qua actu non sunt vnite; id est, sunt diuisibiles per intellectum in partes realiter diuisas. Dura interpretatio, sed cogimur Aristotelem interpretari. Quantitatem verò continuam dixit esse diuisibilem in partes actu vnitas; id est, ante diuisionem vnitas. De his rebus legatur P. Suarez eas latè persequens. Ad quem lubens reuicio quæ possum, vt ad communem omnium

Magistrum.

FFFf 2 DISPV

§. 54. Numerus non constituitur actu intellectus.

Explicantur Aristot. & S. Thom.

Numerus adit extrinsecam denominationem à duabus vnitatibus.

§. 55. Ad multitudinem non existit in rigore carentia vnionis.

Numerus rerum spiritualium non est quantitas discreta.

Obiectio. Respondetur.

§. 56. Quantitas continua & discreta quid sit.

§. 57. Definitio quantitatis discreta.

Aristot. Definitio continua.

P. Suarez huius arati Doctor.

DISPUTATIO XIV.

De qualitate.

S. 1.

ACCIDENS absolutum distinctum à modo, diuiditur immediate in quantitatem (de qua disputatio superiori) & qualitatem (de qua in presenti) quæ longam petit disputationem: sed nobis necessariò erit breuis. Nam de primis, & secundis qualitatibus, & de intensione & remissione qualitatis egi libris de generatione, & corruptione: de habitibus, speciebus impressis, & actu vitali, præcipuis qualitatis speciebus, egi libris de anima: quæ non erunt repetenda, sed recognoscenda, vt ad non disputata properemus. De potentia passiva egi disput. 2. Physicorum, de actiua autem ibidem à disp. 8. de resistentia ibidem, sect. 9.

SECTIO I.

Definitio, & diuisio qualitatis.

S. 2. Difficultas oritur ex claritate.

Aristotelica definitio qualitatium. Mala.

S. 3. Aliorum definitio. P. Suarez. Impugnatur primò.

Secundò.

Tertiò.

Quartiò.

S. 4. Definitio Patris Suarez. Impugnatur.

NONnulli conceptus clariore sunt explicatu, quam inferiores: alij verò sunt difficiliore: quia conceptus inferiores tam sunt inter se ab similes, vt vix possint sub vnâ rationem similitudinis redigi: quod nobis in qualitate contingit. Aristoteles 5. Metaphysica in prædicamento qualitatis sic eam definit, *qualitatem dico, quales quidam dicuntur*. Vera definitio, nec apta: cum reddat idem per idem, rogo enim quid sit qualem aliquem dici? non enim est minus difficile hoc dignosci, quam qualitatem: quam si ignoramus; ignorabimus etiam quid sit quale. Ea igitur non tam est definitio, quam inanis quædam nugatio.

Alij apud P. Suarez disput. 42. sect. 7. num. 2. sic qualitatem definiunt: *Qualitas est accidens absolutum, consequens formam*. aptior videtur hæc definitio, non tamen omnino definiens. Primùm, quia apud eos authores quantitas non solum sequitur materiam, sed etiam formam; quia in eorum sententia quantitas recipitur in vtramque partem compositi, & forma pereunte quantitas perit. Secundò, quia licet quantitas recipiatur in solam materiam, sequitur tamen formam, non minus quam materiam. Nam tota essentia quantitatis est materiam extendere in ordine ad formam recipiendam, non minus, quam calor essentia esse dispositionem materię ad conseruationem ignis. Tertiò, quia qualitates materiales etiam sequuntur materiam; quia in eam excipiuntur. Hæc tamen facile solui possunt. Hoc tamen difficile, qualitates Angelicas & supernaturales conuenire cum nostris in ratione qualitatis, cum tamen nullam formam consequantur. Adde, etiam si quantitas sequatur formam, & qualitas materiam, adhuc eas retinere proprios effectus formales, quos expedit explicare.

Pat. Suarez num. 5. sic qualitatem definit, *accidens absolutum ad complendam perfectionem substantię tam in agendo quam in existendo*. Non displicet definitio, nisi quod etiam quantitas est accidens absolutum complens substantiam in existendo. Nam quantitas est dispositio necessaria ad actiones agentium materialium, & perfectio materię primæ: per se etiam conferens ad orna-

tum substantię: nam pulchritudo exigit partium extensionem, atque distantiam, quod non est nisi à quantitate. Fortè ita definitur, *qualitas est accidens absolutum à quantitate distinctum*. Ita videntur nonnulli diffinire apud Pat. Suarez, num. 4. ly *accidens* qualitatem à substantia distinguit: *absolutum* autem eam distinguit à modo; quem communiter non vocamus rem absolutam: cetera verba eam distinguunt à quantitate. Prima pars definitionis explicat conceptum positium qualitatis, eiusdem autem distinctio à quantitate non explanat qualitatis positium differentiam, ea tamen explicatur comparatione ad quantitatem: quia formalis quantitatis effectus nobis est clarissimus, & particularis: qualitatis autem est valde obscurus, & vniuersalis: at verò conceptus confusiores non ineptè explanantur per clariore, quando non adeest alia explicatio: cumque omne accidens absolutum à quantitate distinctum sit qualitas, nescio conceptum eius communem clariùs explanari, quam per negationem quantitatis.

Definitio propria. P. Suarez. Explicatur.

S. 5. Diuisio qualitatis.

Vix potest commoda vna diuisione partiri.

Hæc definitio omni & soli conuenit qualitati. Quam in communi possumus diuidere in qualitatem vitalem, & non vitalem, quia substantia cuius est proprietas, potest diuidi in vitalem & non vitalem. Verùm sicut substantia creata vt sic diuiditur in spiritualem, & materialem: ita & qualitas. Deinde erit subdividenda per subdivisiones substantię. Aduerte autem, qualitatem tam longè, lateque patere vt vix possit commoda aliqua diuisione continenti diuidi: nam in substantiis spiritualibus reperiuntur qualitates vitales, & non vitales: naturales, & supernaturales: item & in rebus corporeis. Nomine qualitatis vitales intelliguntur soli actus & appetitiones solæ. Nam habitus & species impressas exclusimus à ratione vitæ: item & potentias vitales intelligi per qualitates vitales in sententia eas distinguente à substantia patet: item subdividenda erit in humanam & Angelicam: humana in internam, & externam: actus autem sunt subdividendi per differentias potentiarum: si autem sunt eiusdem potentię, per differentias obiectorum. Qualitas materialis subdividitur in primam, & secundam, prima per quatuor vulgata elementa: secundam verò pro varietate mixtorum, quibus inest. Audiamus nunc Aristotelem.

SECTIO II.

Aristotelica diuisio qualitatis.

QUI qualitatem diuisit in quatuor species. primò, in habitum, & dispositionem: secundò, in potentiam, & impotentiam: tertiò, in passionem, & passibilem qualitatem: quartò, in figuram, & formam. P. Suarez, disp. 42. per quatuor & quinque sectiones, satis multus eam tuetur, ac primùm explicanda sunt voces, quæ ingentem continent ambiguitatem. *Habitus* significat vel possessionem, vel ius ad aliquam rem, vel illius retentionem, vt homo habet agnum, vxorem, aut pecunias: item significat vestes, & earum vsum. Sub qua significatione constituit prædicamentum de *habitu*, siue habere. Significat etiam corporis dispositionem, & figuram: item & qualitatem in vitali potentia residentem ad efficiendos actus: quia in significatione videtur in presenti ab Aristotele vsurpatus. Tamen in statu perfecto, & difficile (vt aiunt) mobili, & satis radicato. *Dispositio* significat rerum ordinem, vt dispositio militum in exercitum: corporis figuram; similiter &

S. 6. Quatuor species qualitatis. P. Suarez.

Voces ambiguae. Habitus quid significet.

In presenti vsurpatur pro habitu facultatis vitalis.

Dispositio quid.

Est habitus imperfectus.

S. 7. Potentia quid. Impotentia quid.

Passio quid.

Est qualitas resultans ex moribus animi.

Passibilia qualitas est passio diuturna.

Figura est modus resultans ex magnitudine terminata. P. Suarez.

Christus in Eucharistia non habet figuram.

In puncto potest retineri figura in alia significatione.

Forma.

S. 8. Obiectiones varia apud P. Suarez.

In prima specie sunt omnes habitus, & species impressæ, & actus.

Actus non est propriè in ea specie.

Alia obiectio.

S. 9. In secunda specie omnes qualitates per se actiua.

& accidens, viam ad formam substantialem muniens, vt calor est dispositio ad ignem: item & modum, quo se potentia habet circa actum, quæ dicitur bene aut male disposita ad operandum: in quo sensu eam videtur accipere Aristoteles: sed non cum tam perfecto statu, quam habitus.

Potentia est facultas ad agendum, vel patientium, vel vtrumque. Impotentia propriè significat carentiam talis potentie: in presenti autem sumitur ab Aristotele pro potentia ad effectum in gradu remisso, vel in statu, in quo vix potest operari, & cui facile resistitur, vt cœciti dicitur non posse videre, non quia non videat omnino, sed quia vix aut difficile. Passio significat in rigore actione educiuiam ex subiecto, & constituitur sextum prædicamentum: significat item motus animi cum corporea alteratione effectus, vt tristitia, aut lætitiã, iram aut dolorem: sumitur autem in presenti ab Aristotele pro qualitate ex eo motu resultanti, v. g. in homine verecundo rubor, in melancholico pallor, albugo in cholericis: sed non sumitur in statu diuturnæ durationis: sed quo facile euanescent, vt rubor facile tollitur amota occasione rubescendi.

Passibilia qualitas, est passio vt diuturna & perseverans. Figura varias habet significationes. Sumitur in presenti pro modo resultante ex terminatione magnitudinis: ita P. Suarez, d. 42. sect. 3. n. 15. est autem figura dispositio corporis in ordine ad locum, vt rotunditas, & circularis: in qua significatione Christus in Eucharistia non habet figuram. Solum autem sumi figura pro toto corporis habitu & dispositione, in qua significatione etiam in puncto potest retineri figura: quia nihil est præter temperamentum humanum, exigens certam partium determinationem ad locum. Forma est eadem figura, siue corporis habitus affectus sensili accidente, vt pulchritudo.

Variè sunt obiectiones contra hanc diuisionem: quas P. Suarez adducit supra, & refellit: variæ item defensionem, quas ipse confutat: quam ille sectione supra adducit, sequemur; tum quia ipsius, tum quia clarior. In prima specie qualitatis constituitur habitus naturales, supernaturales, species impressas, & qualitates in actu vitali repetas. Nam per habitum intelligit omnes qualitates potentie vitales, à quibus dicitur bene, aut male se habere circa suum obiectum. Equidem non recuso, illas omnes qualitates constituisse vnâ speciem subalternam; quia omnes illæ conueniunt in ratione perfectionis potentie vitales in ordine ad suum obiectum: at verò actum vitalem habitum appellare, videtur eo præcisè dictum, vt Aristotelica diuisio defendatur: communis autem loquendi modus est ab eo per quam auersus. Deinde etiam calor potest habitus appellari, quia per illum potentia vitales bene afficiuntur circa suum obiectum. Nam oculi præfrigidum vix possunt videre; cum tamen calor non sit potentia visua formaliter, sed recta illius dispositio. Nec video, cur habitus supernaturales à secunda specie reiecti.

Ad secundam speciem reducit omnes qualitates, quæ per se primò institutæ sunt ad agendum & quæ non supponunt, sed formaliter constituunt potentiam. Hæc qualitates in illius sententia non sunt alię præter potentias vitales, & intellectum agentem. Calorem autem ab hac specie excludit, quia non est essentialiter actiuus, sed per se primò est institutus ad conseruationem ignis; secundariò verò est actiuus, non tamen essentialiter, quia eius terminus est calor eiusdem speciei; in ordine ad quem non sumitur essentia alterius individui. Item excludit

habitus supernaturales; quia licet sint essentialiter actiuus, supponunt tamen potentiam saltem inchoatam. Item excludit species impressas, quia hæc non tam complent potentiam, quam determinant.

Hæc omnia P. Suarez adducit, vt defendat omnes illas species esse inter se realiter distinctas, alioquin illa diuisio virio non careret. Quod dicit de calore, difficultate non caret in eiusdem sententia, aliterentis substantiam ignis immediate generari & à calore & à forma ignis: ergo calor non supponit, sed compler potentiam ignis ad ignem. Vt in eius sententia intellectus accidentaliter compler potentiam substantialem anime ad intelligendum. Item deficit illa obiectio de specificatione caloris ab alio calore. Nam in ratione instrumenti productiuus potest specificari ab igne producto: quia in eius sententia calor concurret immediate ad productionem ignis vt instrumentum; à quo igne potest calor sumere speciem. Immo & dici potest dari calorem igni vt instrumentum actiuum. Dices, iam supponi virtutem inchoatam. Contra, quia etiam intellectus supponit virtutem inchoatam anime: quæ simul cum intellectu concurret immediate ad actus vitales in tua sententia; & tamen per te intellectus pertinet ad hanc secundam speciem qualitatis. Dices, calorem per se primò esse ad conseruandam formam. Contra, cur non poterit vtrumque illi conuenire per se primò: nam illa conseruatio tantum est à posteriori tamquam ab accidenti concomitante, vel subsequente, quod etiam patet in intellectu in tua sententia illum à substantia distinguente; sine quo non potest animus conseruari ex natura rei, sicut neque sol sine luce, nec sine calore ignis, & tamen intellectus etiam per se primo est ad agendum: similiter & habitus naturalis in tua sententia est ad agendum per se primò, & eo præcisè, quod sit accidens naturale, est etiam perfectio intrinseca substantię.

Adde; calorem esse essentialiter actiuum alterius caloris; nam virtus per quam agit, est eius essentia, immo & quidditatiuè est actiuus, quia essentialiter est prima qualitas; quæ essentialiter est transmutatiua corporum. Deinde eius terminus adæquatus est distinctæ speciei à calore. Nam eius exercitium est calefactio, terminus autem, calor & vnio, quæ distinguuntur specie à calore: quod confirmari potest ex potentia nutritiua, quæ essentialiter est productiua immanenter, & illius terminus est eiusdem speciei cum illa, nisi illi adiungas vnionem: hoc autem complexum pars producta & vnio differt specie à parte producente: nam vnio producentis propriè non est actiua, sed tantum est ratio formalis constituens partem in esse partis actualis, & naturæ actualis.

Nec habitus per se infusi ab hac specie sunt excludendi; quia potentie vitali tribuunt simpliciter posse. Nam sine illis (vel sine auxilio supernaturali extrinseco speciali) potentia vitalis non est simpliciter potentia comparatione actuum supernaturalium; quod si hi habitus non sunt simpliciter potentia, nulla qualitas est potentia: nam animi essentia magis completa est comparatione actus naturalis, quam intellectus comparatione supernaturalis actus; & tamen intellectus, quia compler animam est potentia; ergo idem erit de his habitibus, quia compler potentias vitales. Idem dixerim de speciebus impressis sensuum materialium; quia licet sint determinationes sensuum, sunt tamen determinationes essentialiter actiua; imò & species

S. 10. Difficultas. Calor est in specie factus.

Obiectio. Respondetur.

Alia obiectio. Respondetur.

S. 11. Alia difficultas.

Terminus caloris est distinctus.

Confirmatur.

S. 12. Habitus infusi in secunda specie qualitatis.

Item & species impressæ.

intellectuales, quia licet intellectus habeat totam virtutem ad agendum sine specie quando determinatur per præmissas, tamen his absentibus, non potest determinari nisi per concursum actuum specierum, ad quem concursus species quidditatiue referuntur.

§. 13. Ad tertiam speciem reducit Pat. Suarez omnes qualitates non vitales, quæ per se primò dantur vel ad conseruationem, vel ornatum formæ, vt calor conseruat ignem, color ornat corpus, animam gratia. Item spectant ad hanc speciem rubor, pallor, & albicatio, quæ cum passione fiunt, vel potius sunt passionis. Quarta species non est propriè qualitas; quapropter nonnulli apud Pat. Suarez aiunt figuram æquiuocè esse qualitatem; nam hoc prædicamentum est rerum absolutarum; figura autem est modus. Non arbitror improbabile, formam, & figuram sumi ab Aristotele in præfenti pro toto corporis habitu: id est, pro pulchritudine, aut fœditate; ægritudine, aut salute, quæ consistunt in certo temperamento multarum qualitatum.

§. 14. Cui igitur hæc defensio Patris Suarez arriserit, Respond. ad his diluere ei patrocinetur, si velit. Illud de calore in §. 10. & 11. sic dilue: potentiam quidem vitalem esse necessariam per se primò ad operationem, & ratione illius ad existentiam animæ: nam animæ non debetur esse in eo statu, in quo simpliciter est impotens operationis intellectiue, nisi paulatim se se disponat ad illam per alias operationes, vt infantibus contingit: tunc autem simpliciter non est impotens intelligere; sed per accidens defectu specierum. vnde conclusimus in Physicis, non esse necessarias potentias accidentales, quia ad operationem anima concurrunt immediatè, & adæquatè. Ad aliud autem non requiritur potentia: at verò calor, licet essentialiter sit actiuus (id enim negari non potest) tamen ignis illo non indiget per se primò ad operandum, qui sine illo operaretur: sed ad conseruationem sui: quod patet, quia requiritur vt resistat frigiditati, & etiam ex communi conceptu substantiæ, quæ suam perfectionem non habet adæquatè per suam essentiam (id enim est proprium Dei) sed per accidentia à se distincta, vnde calor datur igni per se primò ad essendum, & non ad operandum. Quia verò calor est operatiuus alterius caloris, illi tribuitur concursus potius, quam substantiæ. Ad illud de habitibus & speciebus respondet, ea omnia commodè constitui in prima specie, quia conueniunt in ratione qualitatris intentionalis: nec sumus futuri scrupulosi in modo loquendi, quando res ipsæ rectè aprantur.

§. 15. Qui velit huic diuisioni non assentiri: sic eam constituat. Ad primam speciem reducat solos habitus naturales; quia illis propriè tribuit Aristot. nomen habitus. Ad secundam referat omnes habitus per se infusos operatiuos, species impressas, potentias vitales (si tamen censet eas esse qualitates) & cæteras omnes qualitates quæ per se primò tribuuntur substantiæ ad operandum, & non ad esse, vt grauitatem, & leuitatem; quibus indiget ratione motus in centrum. Ad tertiam reducat omnes qualitates, quæ non sunt actiue, vt actus vitales, albedinem, darditatem, & mollitiem, quæ potius videntur dispositiones substantiæ, & licet aliquæ qualitates sint actiue, si tamen per se primò non indigent illis substantia ad agendum, constituantur in hac tertia specie: quod si quamlibet qualitatem quouis modo operatiuam velis esse potentiam, eam constitue in secunda specie, sed improprissimè loqueris; in tertia autem specie constitues qua-

§. 16. Oppositio lo-gica est inter propositiones: Physica inter entia.

§. 17. Contraria inter duas formas.

§. 18. Contrarioum definitio. Sub eodè genere, id est, prædicamento.

§. 19. Non existit idem genus immediatè.

§. 20. Explicatur expulso.

§. 21. Obiectio.

Respond.

Gregor. Soncinas.

Durand.

Respond.

§. 22. Actus vitales sunt contrarij.

Mixtam habet oppositio-nem.

§. 23. De forma.

Aristotel.

Dua forma substantiales non sunt contraria.

lirates non actiuas sensu imperceptibiles. Sat hæc de diuisione Aristotelis, qui plura velit, legat Patrem Suarez.

SECTIO III.

De contrarietate qualitatum.

Oppositio sumitur logicè & physicè. Logica oppositio est; quæ versatur inter quantitatem, & qualitatem duarum propositionum (de qua in summulis.) Oppositio physica est repugnantia duorum conceptuum. Hæc repugnantia fundatur, vel inter duas res positiuas; vel inter alteram positiuam, & alteram negatiuam. Hæc vocatur oppositio contradictoria; qualis versatur inter lucem & tenebras. Deinde oppositio inter duas entitates positiuas, altera est relatiua; altera contraria. Relatiua oppositio est, quæ versatur inter duos terminos relatiuos, vt esse patrem, & filium: repugnant enim eundem hominem esse patrem, & filium alterius, de qua oppositione agitur disput. 15. ad quam redacti potest distinctio; qua vna res repugnat esse aliam. Contraria oppositio est repugnantia duarum formarum circa idem subiectum. Priuatiua oppositio diuiditur in negatiuam propriam, & propriam priuatiuam. Negatiua propria est, quæ versatur inter formam, & eius carentiam circa subiectum ineptum formæ: vt visus & non visus circa lapidem: quia negatio est carentia formæ in subiecto inepto. Priuatiua est repugnantia inter formam, & eius carentiam in subiecto apto, vt visus, & non visus in homine. Istæ oppositiones sunt immediatæ, & omnium maximæ, de quibus egi disput. 3. physic.

Oppositio contraria est repugnantia duarum formarum positiuarum circa idem subiectum sim- mul. Esse qualitates contrarias, & repugnantes experientia patet, nulla enim res potest simul esse dulcis, & amara; alba, & nigra; frigida, & calida in gradu intenso: nam si quis frigore rigeat, ignis applicatus frigus depellet propter calorem; quia frigus non pellitur ex subiecto nisi calore; nam aliæ qualitates simul esse possunt cum frigore in gradu intenso: vt nix simul est frigida, lucida, & alba: ergo frigus opponitur soli calori. Hæc oppositio non est aliquid distinctum ab vtraque qualitate; nam frigus per suam essentiam est impossibile cum calore. Præcinde enim quemlibet conceptum à frigore distinctum; an ne propterea idem homo algere simul poterit, & incallescere in gradu intenso?

Contraria sic diffinit Aristot. 1. metaph. cap. 6. quæ sub eodem genere maximè distant, & ab eodem subiecto mutuo se expellunt. Sub eodem genere debent esse, id est eiusdem prædicamenti: nam res diuersorum prædicamentorum non sunt propriè contraria, vt substantia, & accidens; qualitas & actio. Aliquando verò Aristot. ait contraria esse sub diuersis generibus, vt bonum, & malum. Sed intellige de generibus in esse moris & non physicis: nam bonum, & malum sunt diuersa genera moralia primò diuersa; sunt tamen species qualitatis, & actionis. Aduerte, intra idem prædicamentum posse esse qualitates non contrarias, etiam si sint circa idem subiectum: nam actus vitiosus & habitus honestus, propriè non sunt contrarij, etiam circa idem obiectum; quia circa illud non versantur eodem genere: habitus enim est dispositio ad actus; actus autem non est dispositio, & sic sunt in genere diuerso,

Animadu-er- so.

Habitua & actus non sunt propriè con- trarij.

Non sunt se- mial.

Animadu-er- so.

Habitua & actus non sunt propriè con- trarij.

ucto, quid enim repugnat hominem habere inclinationem ad odium, & exercere actualè amorem? Dices ex amore sequi habitum, qui opponitur habitui vitioso. Verum hæc oppositio non tam est inter amorem, & habitum odij, quam inter ipsos habitus: sicut lux non opponitur frigori, licet ex luce sequatur calor frigori contrarius; amor igitur opponitur odio; & inclinatio ad amorem inclinationi ad odium. Neque item opponitur habitus naturalis vitiosus, & supernaturalis circa idem obiectum propter eandem rationem, quia habitus per se infusus non est facilitas ad actum, sed intrinsecè complet potentiam, habitus autem acquisitus non complet potentiam, sed est facilitas ad actum, quid repugnat potentiam completi ad amorem, & ad odium summè inclinari? Voluntas enim est completa ad naturalem amorem, & simul potest esse summè inclinata ad odium, de quo egi disput. 16. de anima sect. vltima & in 1. 2. q. 11; disput. 7.

Opinor item, ad veram contrarietatem, non esse opus, vt res contineantur sub eodem genere immediato; cum quia difficile est assignare genus infimum rerum: tum quia amor supernaturalis Dei, & odium sunt in diuersis generibus intra prædicamentum qualitatris, & actionis; & tamen habet oppositionem: similiter, & peccatum actuale mortale, & gratia habitualis conueniunt in genere subalterno, & sunt propriissimè contraria physicè: quia gratia conciliat beneuolentiam diuinam; peccatum autem inimicitiam parit. Item opinio vt sic non est genus infimum respectu opinionis verae, & falsæ; quæ tamen opponuntur: neque item color est genus infimum, & tamen vniuersum sunt fere colores contrarij. Patet ergo difficile esse assignare, quodnam sit istud genus: nam quæ sunt sub generibus vniuersalioribus, possunt dici esse in eodem genere, & contrarietate; & quæ sunt in generibus proximioribus, possunt dici non esse in eodem genere, vt actus naturalis, & supernaturalis, & habitus acquisitus, & actus naturalis & duæ species impressæ de contrariis obiectis sunt in eodem genere & non opponuntur. Est ergo attendendus effectus formalis qualitatis, & quæ præstant effectum formalem oppositum, sunt censendæ contrariæ; vel quasi contrariæ: v. g. habitus acquisitus amoris, & habitus odij, quia alter inclinatur ad beneuolendum, alter ad malè: illas autem inclinationes ex se patet esse oppositas: item actus verus, & actus falsus opponuntur, quia alter conformatur obiecto; alter verò est illi difformis; item frigidum, & calidum, quia calor dilatat corpus; frigus autem contrahit; item sapor dulcis, & amarus; quia alter est obiectum voluptatis gustus, alter verò doloris; & hoc est sub eodem genere distare; nempe sub genere opinionis, affirmare & negare, maximè opponuntur; & in genere inclinationis bene, aut malè inclinare maximè distant; & in genere obiecti, causare voluptatem, aut tristitiam maximè differunt.

Et ab eodem subiecto mutuo se expellunt, id est, subiectum est capax vtriusque, & altero accedente, recedit alterum contrarium. Quod intelligatur de expulsioue formali, & non de effectiua: nam lux non est contraria frigori, & tamen efficienter frigus è subiecto depellit. Igitur repugnant in subiecto per suas entitates proprias. Atque hæc expulsio est mutua, quia fundatur in repugnantia vnius qualitatis cum alia: nam si vna non potest esse cum alia: ergo neque è contra hæc poterit esse cum illa. Ita calor expellit frigus è niue: & nix calorem expellit igne. Sed quidem non ita pelluntur, vt simul existant in eodem subiecto, sed in eodem instanti, in

quo calor, verbi gratia, est in subiecto, in eodem non est frigus, suspendente Deo concursum, quo conseruabatur. Recognosce disputationem 8. & 15. Phys. lect. 8. vbi egi de prioritare causarum, & de inceptioue, & desitione rerum.

Qualitas propriè contraria non potest esse cum opposita in eodem subiecto simul in vilo gradu contrario; possunt tamen in gradu non contrario: nam calor vt quatuor & frigus vt quatuor non opponuntur, & sic possunt esse simul, at verò calor vt quinque & frigus vt quatuor opponuntur, & sic non possunt esse simul. Opponuntur igitur primus gradus caloris, & octauus frigoris; secundus & septimus; tertius & sextus; quartus, & quintus. Quia verò omnes illi gradus constituunt vnã qualitatem, dicuntur contraria posse simul esse in eodem subiecto in gradibus remissis. Verum si contraria formaliter expendantur; non possunt esse simul, quia gradus illi remissi non sunt contrarij. In illo autem gradu posse esse simul, experientia patet, in aqua tepida, formaliter frigida & calida. Dicunt nonnulli, eos gradus remissos esse etiam contrarios, sed non exercere contrarietatem; verum quæstio est de nomine; arbitror tamen non dictum iri contrarios, nam contrarietas est impossibilitas, ibi non est impossibilitas: ergo non est contrarietas; quam si haberent, exercerent; quia operantur quantum possunt: quod si non exercent contrarietatem in eo gradu: ergo non possunt eam in eo exercere ex natura sua; ergo non habent eam; cur enim illis repugnet exercitium potentie; quam haberent? Greg. in 1. d. 27. quæst. 3. art. 2. & Soncinas, 10. Met. quæst. 2. 2. aperte negant simul esse posse qualitates contrarias in gradibus remissis: quia contrarietas non oritur ex gradibus: sed ex essentia. Respondeo tamen ex essentia in tali gradu: ostendi autem disput. 5. de gener. intensionem fieri addendo formæ intensæ nouas partes; & eas tollendo à forma contraria. Ex dictis ibi facile respondetur Durando, Gregorio, & Soncinati, quorum opinio è paradoxa, & minimè robusta, quam nonnulli medici securi.

De actibus vitalibus est controuersia, sintne contrarij. Negant nonnulli, quia non possunt esse simul in gradibus remissis, nec de potentia absoluta. Verum propterea erunt magis contrarij; quia sunt in omni gradu; definitio autem contrariorum illis videtur quadrare, quia sub eodem genere maximè distant & se mutuo depellunt ab eodem subiecto. Potest tamen responderi, eos habere mixtam oppositionem ex contraria, & contradictoria: non quia ipsi sint contradictoriè oppositi: sed quia tota oppositio illis oritur ex obiectis; quæ contradictoriè opponuntur: non enim opponuntur actus vitales, nisi ex illis per locum intrinsecum duo contradictoria sequantur; vt affirmatio & negatio eiusdem obiecti: odium & amor: nam ex negatione, & affirmatione sequitur obiectum simul esse, & non esse: & ex amore & odio sequitur obiectum simul esse bonum, & non esse bonum eadem rei sub eadem ratione formali. Vnde non minus repugnat eos actus simul esse, quam hominem persuadere sibi duo contradictoria.

De forma substantiali, idem potest inquiri; nam forma ignis, & aquæ sub eodem genere maximè distant, & se mutuo depellunt ab eodem subiecto. Verum Arist. dixit substantia nihil esse contrarium: id dicamus; nam duæ formæ substantiales non videntur repugnare per suas entitates; sed quia materia est incapax duarum ex illis simul. Forè quis distingueret; neque arbitrareretur absurdum, eas formas esse

FFF 4 esse

esse contrarias, inter quas reperitur mutua transmutatio; sunt enim radices contrariorum qualitatum; quæ verò non habent mutuam transmutacionem non esse contrarias, ut forma cæli, & ignis. Verùm non est descendendum à communi sensu; & sicut duo motus ascensus & descensus, non sunt propriè contrarij, sicut neque illorum termini: & quia sunt eiusdem speciei, & tamen subiectum est incapax illorum simul, quia non potest simul esse in duobus locis: ita formæ substantiales non sunt contrariae, quia non se expellunt ob repugnantiam mutuam: sed quia eas subiectum non capit. At verò qualitates contrariæ non capiuntur simul à subiecto propter illius incapacitatem, sed propter alteras illarum rixas, & dissidia. Nam cum subiectum sit capax quàm plurium qualitatum in gradu intensio, qualitates contrariæ non possunt simul esse in eodem gradu: ergo non est propter incapacitatem subiecti, sed propter qualitatum oppositorem. Formas autem esse radices qualitatum contrariorum non constituit inter illas contrarietatem: nam Sol & Luna sunt principia siccitatis, & humoris, tamen non sunt contraria.

§. 2.4. *Contrarietas reperitur in predicamento qualitatis, & actionis, & passionis.*

Reperitur contrarietas in predicamento qualitatis, & in predicamento actionis, & passionis, & inter uniones illarum qualitatum, non enim minus opponuntur in frigiditate, & calefactio, & uniones frigoris, & caloris, quam ipse calor, & frigus. In cæteris predicamentis non reperio propriè contrarietatem. Qualitates contrariæ, simul possunt esse de potentia absoluta in gradu intensio (excipe vitales quæ nec in remissione) quia in hoc nulla cernitur repugnantia; & quidem eodem concursu: quo nunc, nam concursus, qui nunc conservat frigus sine calore, illud conservabit cum calore; nam positio caloris non tollit aliquod ex principiis, à quibus dependet illa actio; sed tantum petit, ut pereat in frigiditate; si autem Deus vult eam non perire, cur peribit? Miraculum tantum est in ea conservanda præter leges naturæ. Quod si requiritur specialis influxus, non est ad utrumque contrarium, sed tantum ad illud quod erat perituum: alterum enim habet victoriam, poniturque subiecto: fulcrum autem tantum est necessarium alteri, quod labebatur.

Quæstio. Qua de re latè egi. 1. 2. quæst. 13. disput. 7. agens de oppositione gratiæ, & peccati. Rogas utrum qualitates in gradu contrario educerentur de potentia obedientiali subiecti? An de naturali? Respondeo de naturali quoad substantiam; quia in subiecto est naturalis ad substantiam illius actionis, & unionis: de obedientiali verò quoad modum coexistendi: ut in simili dixi de coexistentia duarum causalitatum adæquatarum; disputat. 8. Phisic. sect. ultim. Neque item omnes qualitates contrarium habent: ut habitus per se infusi, & species impressæ; imò neque actualis scientia, & error; nam licet scientia possit pelli erroris ex intellectu; tamen error non potest pelli scientiam, quia scientiæ principia necessitant intellectum ad illam: at formaliter sunt mutuo impossibiles. Istæ qualitates in multis deficiunt à vera contrarietate.

Sine speciali influxu.

Quæstio.

Respondetur.

Educuntur de potentia naturali in substantia.

Aliqua carè contrario.

SECTIO IV.

Quæ res sint intensiois capaces?

§. 2.5. *Intensio reperitur in predicamento qualitatis, & actionis, & passionis.*

DE intensioe, & eius terminis latè dissertavi disput. 5. de generatione. Hic tantum dilucidandum, quæ res sint intensiois capaces? Ac primum intensioem reperiri in predicamento qua-

litatis patet in luce, quatuor primis qualitibus, & compluribus ex secundis; & consequenter in predicamento actionis & passionis reperitur intensio, similiter & in illarum qualitatum unionibus. In predicamento substantiæ nullus vnquam affirmavit intensioem reperiri. Vnde commune effluit axioma, *Substantia non recipit magis nec minus.* Primum quidem Angeli sunt incapaces intensiois; quia hæc versatur inter gradus perficientes idem subiectum: propter eandem rationem animus rationalis, & materia prima auerfantur intensioi. De formis materialibus potest esse controverfia, nam & à subiecto dependent, & videmus vnã actuosiorẽ alia; verum inde nullum petitur argumentum, nam ignis est actuosior alio propter intensiorem calorem & carentiam contrarij frigoris, è contra verò non probabitur apertè repugnare intensioem eiusmodi formis.

Duo tamen satis probabilia Pat. Suarez adducit; primum à posteriori; quia aqua amissum frigus recuperat, se ad nativum statum deducendo, ergo quando remissum fuit frigus, non fuit remissa substantialis forma; patet consequentia, quia partes substantiales deperditæ, non poterant recuperari. Nam pars remissa non potuit producere intensioem, alioquin calidum ut duo se posset paulatim intendere: ergo mansit in aqua tota forma, à qua oriebatur frigus intensum. Dices, aquam habere qualitatem occultam, per quam se potuit in frigidare, & recuperare partes substantiales amissas. Sed hæc qualitate admilla, id non sequitur; nam quilibet pars aquæ haberet illam qualitatem magis, aut minus intensam pro maiori, vel minori intensioe substantiæ. Nam illam qualitatem habebit forma ad producendam intensioem frigoris sibi debitam; & forma intensa ut quatuor, peteret frigus ut quatuor; at verò forma ut vnum non peteret tantam intensioem: ergo neque haberet qualitatem occultam productivam talis intensiois. Obiter adverte, omnem qualitatem esse intensibilem ut patet singulas percurrendo, tam vitales, quàm transeuntis; naturales & supernaturales, imò si potentia vitales essent qualitates, non satis ostenditur eas carere intensioe; imò cum qualitates supernaturales præcipuè sint capaces intensiois, quid ni & potentia? Vnde illa qualitas occulta etiam erit intensibilis. Quando igitur remittitur, per quod aliud principium deducitur ad pristinum statum?

Secundum argumentum est à priori: quia forma substantialis est de primo conceptu rei: ergo debet esse primus conceptus fixus, & invariabilis. Sed hoc argumentum non virget: sufficeret enim, eam esse invariabilem quoad speciem completam; non verò quo ad gradum: ut calor determinatam habet speciem. Itaque huius sententiæ maximum fundamentum est communis Philosophantium consensus, vulgarisque locutio. Non enim dicimus vnum equum esse magis equum alio; sed aut maiorem, aut velociorem. Deinde remissio reperitur in qualitibus; quia sunt instrumenta substantiæ, & eadem substantia interdum est potentior, impotentior interdum. Neque verò duæ formæ substantiales simul sunt in eadem materia, quia omnes gradus formæ non peterent eadem organa in corpore, sed intensior forma peteret perfectiorem organorum apparatus: & fieret ex illis vnum per accidens, ut ostendi disput. 4. Phisicorum.

In quantitate intensioem non reperiri probavi libris de generatione; nam essentia quantitatis est reddere corpus impenetrabile, ita ut corpus quantitate

Substantia non intenditur.

§. 2.6. P. Suarez. Prima coniectura.

Obiectio.

Respondetur.

Omnes qualitates possunt intensi.

§. 2.7. Secunda ratio.

Respondetur.

§. 2.8. In quantitate non est intensio.

titate affectum, non possit esse in eodem loco cum alio corpore quanto: ergo neque vna pars quantitatis potest simul esse cum alia in eodem loco. Vnam partem quætitatis esse impenetrabilem cum alia, patet: quia propter illas corpora sunt impenetrabilia: ergo ipsæ sunt impenetrabiles ut quo: ergo neque in eodem subiecto erunt: quia ibi penetraretur vna cum alia. Quod si essentia cuiusvis quantitatis est extensio, non est quantitas capax intensiois, tum quia qualibet pars constituit partem extra partem, tum quia maior quantitas esset ad maiorem extensionem: ergo esset ad maiorem distantiã vnus partis ab alia, ergo & subiecta per illas partes magis distarent. Ergo duæ partes quantitatis non essent in vno subiecto, quia non possunt esse in eodem subiecto & inuicem distare.

§. 2.9. *In predicamento ad aliquid est intensio.*

In relatione non reperitur intensio, quia ratio similitudinis in eadem entitate, & gradu non recipit magis, & minus. Quod si intendatur gradus fundantes similitudinem; tunc non fit intensio in eodem gradu. Verùm sicut ipsi gradus dicuntur intensibiles, ita & similitudo potest dici: nam homo est homini similior alio. Tandem quia hæc relationes non distinguunt à fundamento, & termino probabo disputat. 1. 5. sectio. 2. & 3. Relationes causæ non tam admittunt intensioem, quàm extensioem. Itaque solum reperitur intensio in predicamento qualitatis, & ratione ipsius in predicamento actionis, & passionis: in cæteris predicamentis non reperitur, in predicamento relationis videtur etiam reperiri aliquo modo, fundata in ipsa qualitate, ut patet ex S. Thom. opuscul. 48. tractat. 5. cap. 5. & ratione, quia album ut tria similis est albo ut octo, quàm album ut vnum.

DISPUTATIO XV.

De Relatione.

SECTIO I.

Vocum explicatio.

§. 1. Aristoteles.

Relatio est ad aliud.

Relatio est narratio.

Relatio est comparatio.

Est directio.

§. 2. Relatio est respectus.

RISTOT. 5. met. cap. 15. agit de quarto predicamento, quod ipse vocat ad aliquid, siue ad aliud: Latini relationem. Refero significat renuntiare aliquid, inde relatio narrationem alicuius rei; relatum verò est ipsa res narrata. Quæ significatio est Tullio per familiaris: hinc Grammatici nomina relatiua vocant ea, quæ antecedentia enarrant, ut quis, vel, qui, is, ea, id. Item refero apud eundem Tullium significat rem vnã alteri conferre, seu comparare: & relatio significat idem, quod collatio seu comparatio. Item est familiare Tullio verbum refero usurpare pro dirigere, seu in aliud tendere, tamquam in finem; omnia (inquit) ad eorum voluntatem dicta, factaque referantur. Relatio autem erit ipsa directio, seu ratio per quam res in aliud dirigitur. Vnde constat refere semper respicere aliud; in his autem vltimis significationibus sumitur à Philosophis in hoc predicamento: nempe pro comparatione, seu directione vnus rei in aliam; quia verò collatio, vel directio est ad aliud, ea ratione predicamentum ad aliud & relationis sunt idem.

Relatio solet appellari respectus. Est autem respectus à respiciendo, seu respectando: apud Tullium autem non solum significat retro aspectum, sed etiam

rationem, & obseruantiam vnus personæ in aliam. Hispani, *cuenta, d respecto*. Tullius, *cum respectum non haberes ad senatum, & ad bonos*; nam eos quos obseruamus, quasi respicimus, cum nos cohibemus ab aliquo malo, quod aggredi volebamus. Significat item respectus prouidentiam, ut respicere salutem: communius autem significat *aspicere aliud*. Hinc Philosophi respectum, & relationem sine discrimine usurpant: nam quod ad aliud refertur, illud aspiciunt, ut Pater Filium & quasi illi sistitur è regione. Significat autem respectus, & relatio rationem, quia vna res alteri confertur, vel in illam dirigitur, vel quouis modo eam respicit.

In hac materia frequenter sunt hæc voces, *fundamentum, terminus, ratio fundandi*. *Fundamentum* significat radicem, seu principium intrinsecum, propter quod vna res aliam respicit: *terminus* autem significat rem illam extrinsecam, quam respicit: *Ratio fundandi*, est, quod præcedit, ut vna res respiciat aliam: v.g. Petrus est pater Antonij; substantia Petri est fundamentum paternitatis; Antonius terminus, generatio ratio fundandi. *Relatio* multipliciter sumitur: primum, pro relatione secundum dici: quæ improprie dicitur relatio; quia intellectus rem vnã explicat collatione alterius; cuius habet propriam speciem, ut quando explicat rem spiritualem per materiale, res spiritualis habet relationem secundum dici ad materiale, non quia illæ duæ res se respiciant, aut altera alteram; sed quia intellectus noster concipit spiritualia per species acceptas à materialibus: de quo infra. Neque hæc relatio poterit dici rationis, quia hæc est quando apprehendimus rem vnã ad alteram referri, cum non referatur, ut scientiam visionis Dei ad existentiam rerum: at verò non apprehendimus Angelum referri ad alas, & impubertatem; licet per alas cognoscamus eius velocitatem, & per puerilem aspectum immortalitatem illius. Quæ comparatio, vel collatio oritur ab imperfectione specierum: relatio verò rationis fundatur in aliqua connectione inter vnã, & aliam rem; nisi forte relationem rationis vocites secundum dici: quia à nobis in mente dicitur connotando aliud more relationorum; ut attributa Dei.

Alia relatio dicitur *transcendentalis*, quæ ita transcendit conceptum, cuius est relatio, ut sine ea res non possit esse nec rectè cognosci: ut cognitio creata ad obiectum; materia ad formam. In qua relatione licet usurpemus hos terminos, *relatio materia ad formam*, non possumus ratione distinguere materiam relatum à sua relatione, sicut nec potentiam passiuam, à potente: quia tota essentia materiæ sicut formaliter est potentia ad formam, ita est formaliter respectus ad illam; hique termini tantum differunt grammaticaliter, ut ens, & entitas. Tertia relatio est predicamentalis: quæ ita aduenit rei, ut possit res sine illa esse: verbi gratia, Petrum esse patrem, aut similem, vel dissimilem. De vtraque relatione differemus; quamuis hoc predicamentum est de tertia relatione: Aristoteles autem in eo de omnibus egit.

SECTIO II.

Utrum relatio distinguatur à fundamento, & termino?

A parte rei reperiri conceptus ad aliquid est manifestum; quia duæ res sunt à parte rei similes, vel dissimiles; & ex duobus hominibus alter

§. 3. Explicatio vocum. Fundamentum. Terminus. Ratio fundandi.

Relatio secundum dici non est relatio.

Distinguuntur à relatione rationis.

§. 4. Relatio transcendentalis non distinguuntur à fundamento.

Sine relatione predicamentali potest esse res.

§. 5. Relatio est distinctur esse.

Opinio distinguendum realiter. P. Suarez.

Caietanus impugnatur ab inconsequentia.

Respond. & impugnatur.

Relatio esset modus.

§. 6. Argumenti pro modalis distinctione.

Confirm.

S. Thom. Capreol. Caietan. Ferrara. Secundum argumentum.

Tertium.

§. 7.

Sententia non distinguens. P. Suarez. S. Thom. S. August. S. Damascen. S. Anselmus. Egidius. Syluest. Hieronymus. P. Vazq. Gabr. Scot. Okamus. Durand. Gregor.

Caiet.

§. 8.

Conclusio.

est Filius, alter est Pater. Simile autem & Pater est ad aliud; nullus enim est sui similis, aut Pater. Inquirimus distinctionem inter rem similem & suam similitudinem. Et inter Patrem & suam Paternitatem. Nonnulli apud Patrem Suarez disput. 47. metaph. sectio. 2. num. 2. realiter distinguunt relationes à fundamentis, & terminis; quia potest homo existere sine paternitate, ergo paternitas est aliquid distinctum ab homine. Verum Caietanus huius sententia adfertor, non mouetur eo fundamento ad distinguendam vnionem ab extremis vnitis; cur ergo eodem mouetur ad distinguendam relationem à fundamento, & termino? Verum hoc argumentum non probat distinctionem realem absolutam, sed ad summum modalem: nam si relatio distinguitur à fundamento, & termino: ergo per illam tollitur indifferentia, quam Petrus habet, vt sit Pater Antonij, vel non sit; quod si non esset modus, indigeret alio modo; quo actu talis indifferentia exerceretur, & rolleretur. Sicut ergo actio est modus, quia determinat Petrum ad effectum: in relatio erit modus, quia determinat Patrem ad Filium.

Distinctio autem modalis ita vrgetur: quia saepe probaui, non posse rem vnā manere sine alia sine aliqua distinctione reali; sed homo potest manere sine Paternitate; ergo Paternitas distinguitur ab homine; quia homo, qui nunc est Pater, diu fuit sine Paternitate; & Filio demortuo manebit sine eadem; ergo homo potest esse sine relatione. Confirmatur: non potest homo habere nouam denominationem intrinsecam, quin habeat aliquam intrinsecam mutationem; ergo relatio est mutatio intrinseca & noua homini, ergo distinguitur realiter ab homine: maior est ex terminis clara: nam quod se habet intrinsecè aliter quàm antea; intrinsecè mutatur: minor autem est æque perspicua; nam Petrum esse similem Antonio est intrinseca denominatio. Hæc sententia videtur esse S. Thom. quam sequuntur multi è Thomistis, Capreolus, Caietanus, Ferrara. Pro qua nullum est efficacius argumentum. Secundo mouetur: quia relatio est accidens: ponitur enim in prædicamento accidentis; sed fundamentum aliquando est substantia; ergo aliquando distinguitur relatio à fundamento. Tertio, quia albedo est in prædicamento qualitatis, relatio in prædicamento ad aliquid: ergo distinguuntur. His respondebo §. 38.

Opposita sententia est valde communis; quam sequitur Pat. Suarez, sect. 2. num. 22. pro qua præter S. Thomam adducit S. Augustinum, Damascenum, & Anselmum. Item Egidium, Syluestrum, Hieronymum, & Nominales, quam sequitur P. Vazquez tom. 2. 1. p. disp. 116. num. 7. Gab. in 1. d. 3. q. 4. art. 1. conclus. 2. & Scotus in 3. d. 1. q. 1. §. Ad illud in oppositum: qui loquitur de relatione intrinsecè adueniente, quam ait esse prædicamentalem. Consentit Okam. in 1. d. 30. quaest. 4. conclus. 2. & Durand. in 1. d. 30. q. 2. num. 14 & in 3. d. 5. q. 2. num. 8. Gregor. autem in 1. d. 28. q. 2. initio, oppositam sententiam vocat nouam imaginationem, irrationabilem. Quæ sententia, affirmat relationem non esse modum, aut rem distinctam à parte rei à fundamento, & termino: quam etiam esse quorundam Thomistarum fertur Caiet. 1. p. q. 28. art. 2. §. In responsione, etiam ait multos Thomistas non intellexisse S. Thom. pro contraria sententia; quam sententiam probaui semper, & probo. Aduerte, P. Vazquez non esse omnino clarè ab hac sententia; vt patet 1. disput. 173. num. 13, & ex 1. 2. disput. 55. num. 11.

Quæ tam clarè est S. Thom. vt merito possit ob-

ici Caietano, quod ab ipso multis Thomistis: nempe ab eo non intellectum S. Thomam, nec video in re tam aperta, quo animo Thomistæ se tueantur autoritate S. Thomæ, cum illis aperto Marte pugnantis. Nam q. 7. de potentia, quæ est de simplicitate diuina art. 8. ait; relationem non facere compositionem cum subiecto, nec esse motum ad relationem: quia relatio fit sine aliqua mutatione eius quod refertur, quod (inquit S. Thom.) non esset si relatio significaret aliquid in subiecto manens: Thomistæ autem aiunt, relationem esse aliquid in subiecto manens, efficiens compositionem cum eo, & relatione intrinsecè mutari subiectum relatum; caque propter eam expungunt à Deo; quia iam mutaretur, & efficeret compositionem. Sed clarissime opusc. 48. tract. 5. de prædicamento ad aliquid. cap. 2. hanc sententiam docet his verbis: Cum autem dico, quod similitudo Sorris habet albedinem eius vt fundamentum: non est intelligendum, quod similitudo Sorris sit aliqua res in Sorro, alia ab ipsa albedine; sed solum est ipsa albedo, vt se habet ad albedinem Platonis, vt ad terminum. Si enim similitudo adderet supra albedinem Sorris aliquam rem, nullo modo posset aliquid aliquid fieri simile, sine sui mutatione, vt patet. Nunc si quis in India fieret modò albus, fieret similis mihi, & ego sibi, nulla in me facta mutatione: similitudo enim in me nullam rem addit supra albedinem, quæ realiter sit in me, vt patet.

Quumque videret S. Thomas, hinc inferri non bene prædicamenta distingui, ait cap. 3. Sed hic oritur dubium: cum enim decem prædicamenta sint decem genera inter se realiter differentia; si relatio nullam rem addit supra fundamentum: ergo non erit alia res à fundamento: & sic non erit alio genere similitudo, quàm albedo; quod omnino falsum est. Dicendum, quod diuisio generis in decem prædicamenta, est diuisio in decem secundum rem, vel quantum ad hoc, quod dicunt diuersas res intrinsecè, & realiter, sicut substantia, quantitas & qualitas, quæ comparata ad inuicem sunt diuersæ res: vel in quantum dicunt diuersas res extrinsecè, quia vnum importat aliquam rem diuersam, quam non importat reliquum; & sic relatio differt à suo fundamento; quia importat oppositum relatiui, sicut enim dicimus, quod totum differt à sua parte, non sicut res à re, sed sicut illud, quod importat plus, quàm pars (homo enim differt ab anima, quia importat materiam, quam non importat anima) sic relatio differt à suo fundamento, quia relatio dicit rem sui fundamenti, & oppositum terminum, quem non dicit fundamentum. & 1. 2. quaest. 7. art. 2. ad 1. ait æquale & inæquale denominari ab intrinsecò, & extrinsecò.

Dices, adhuc posse responderi, à S. Thoma non affirmari identitatem relationis, & fundamenti; tum, quia illud de mutatione intelligitur de motu per se, qui non datur ad relationem; tum, quia modus non est alia res à fundamento, sed est modus. Certè S. Thomas clarius à nobis stare non potuit: nam disputans ex instituto de relationis distinctione à fundamento ait: sed solum est ipsa albedo. Deinde discriminans relationem ab aliis prædicamentis; ait, cetera habere res distinctas intrinsecè: relationem verò res distinctas extrinsecè. Item relationem distingui à fundamento, sicut totum à parte: quia relatio dicit etiam terminum. Item totam rationem distinguendi relationem à fundamento reddidit ex parte termini: certè non modò sententiam, sed etiam verba sumpsimus è S. Thoma ad nostræ opinionis explicationem. Ad primum de motu per se respondeo, S. Thomam omnem mutationem negasse illis verbis: nullo modo, &c. at mutatio per accidens, est verè mutatio, sicut nauarchus verè mutatur

Relatio non distinguitur à fundamento & termino.

Est expressa S. Thomæ opinio.

Oppositio Thomistarum, cum S. Thom.

Clara verba.

§. 9. Præoccupatio ipsius sancti.

Respond. ipse.

§. 10. Obiectio.

Respond.

S. Thomas non admittit hæc explicationem.

Sententiæ, & verba sunt ex S. Thom. Ad primum ex ipso respondetur.

tatur in nau, licet per accidens; hanc etiam mutationem reiciit, quia ex eo quod in India homo fiat albus, cur ego murabor in Hispania; & ait S. Thomas: Nulla in me facta mutatione. & videns S. Thom. quid inde sequeretur, id obicit, & explicat distinctionem relationis per terminum, & non per aliquid in fundamento. Ad id de modo responderetur, apud antiquos non fuisse tam exactam disputationem de modis, & rebus; & quidem variatio intrinseci modi, mutatio est: imò motus localis non nisi ad modum terminatur: deinde septem vltima prædicamenta modi sunt, & non res; quæ tamen re esse differentia affirmat S. Thom. eo cap. 3. Tandem, quia modus est res sumpta transcendentaliter. Ne obsecro nodus queratur in scirpo.

Ad secundum.

§. 11. Prima obiectio ex 1. p.

Caietan.

Secunda obiectio.

§. 12. Explicatur aperte.

Ferrara est à nobis.

Ad secundum.

Cuius relationem reiciat à Deo S. Thomas.

§. 13. Prima probatio eueritæ fundamenti aliorum. Relatio est inseparabilis à fundamento & termino.

sunt, quorum qualitas est vna, id est, vnus speciei: illæ autem qualitates essent vnæ; nam essent eisdem speciei: ergo haberent distinctionem similitudinis: ergo relatio non est separabilis à fundamento, & termino. Probat quidem illud argumentum, relationem distingui realiter, vel à solo fundamento, vel à termino solo, ab vtroque autem non probat; nam licet Petrus modò sit similis; & antea non fuerit, id oritur per mutationem termini ratione inferioris explananda.

Secundò sic argumentor. Petrus & Paulus sunt similes per duas albedines in illis existentes, sine vilo conceptu ab illis distincto; ergo similitudo inter Petrum & Paulum non distinguitur à fundamento, & termino; quæ in ea relatione sunt vtraque albedo. Pater consequentia; quia si per illas albedines sunt formaliter similes; ergo in illis duabus includitur formaliter similitudo: ergo non est necessaria alia similitudo; quæ Petrum & Paulum denominet similes. Antecedens patet, tum ex definitione similitudinis, similia sunt quorum qualitas est vna: ergo vnitas qualitatum est ratio denominans subiecta similia: nam idem est dicere duos homines esse similes; quia eorum qualitas est vna, ac dicere, vnitatem qualitatis esse similitudinem: nam si vnitas qualitatum non est similitudo, ergo similia non diffiniuntur per formalem similitudinem: at verò concreta accidentaria diffiniuntur per conceptus formales accidentium, vt quantum est corpus extrinsecum, album est disgregatum visus. Perinde est, ac si dicas, quantitas est ratio extensionis, & albedo ratio disgregandi visum: ergo quando similia diffiniuntur per vnitatem qualitatis, diffiniuntur quidem per effectum formalem, quem præstat vnitas qualitatum: ergo tota similitudo reperitur formaliter in illis duabus qualitibus. Patet consequentia: quia illarum vnitas nihil est præter fundamentum, quod præbent, vt ab illis abstrahatur vnus conceptus specificus; sed hoc fundamentum sunt ipsæ qualitates: ergo illarum vnitas sunt ipsæ qualitates. Minor patet ex d. 5. sect. 10. Maior probata est d. 2. de anima: vbi ostendit, à parte rei non esse vnitatem præter eam, quæ fundat vnitatem vniuersalè. Confirmatur: conceptus abstractus ab illis qualitibus existentibus est vnus: ergo illæ sunt vnæ in illo conceptu: ergo ab illo sunt similes: sed ille nõ est modus illarum, sed essentia: ergo.

Secundò probatur idem antecedens: quia æqualitas est quedam relationis species; sed duæ albedines per suas entitates præcisè quocumque modo sunt æquales in perfectione: ergo æqualitas non est relatio distincta ab vtraque albedine. Consequentia patet: quia si duæ formæ per suas entitates constituentur æquales, quorum indigent alia forma, à qua denominentur æquales: Antecedens patet: quia vna albedo in suo conceptu essentiali non includit aliquid perfectius, vel imperfectius altera albedine. Quod patet clarius in quantitate, in qua fundantur relatio æqualitatis, vel inæqualitatis. Sumamus quantitatem vnus palmi, & alteram quantitatem semipalmi; istæ duæ quantitates per suas entitates præcisè alio modo, sunt inæquales: ergo per suas entitates præcisè alio modo habent relationem inæqualitatis: patet antecedens, quia vnus palmus per suam entitatem excedit semipalmum, & semipalmus per suam entitatem excedit à palmo: ergo palmus, & semipalmus per suas entitates præcisè alio modo constituent relationem inæqualitatis; patet antecedens: quia palmus per suam entitatem includit formaliter plures partes quàm semipalmus: item semipalmus per suam entitatem includit pauciores partes, quàm palmus; ergo palmus

§. 14. Secundum argumentum.

Confirm.

§. 15. Secunda probatio antecedentis.

Explicatio efficax.

per

Confirm.

per suam entitatem excedit semipalmum, & hic exceditur ab illo. Confirmatur, pone istas duas quantitates, & per possibile vel impossibile, vel etiam per intellectum, tolle ab illis quemlibet modum distinctum, tunc illæ erunt inæquales, & concipiuntur ut tales: quia altera non continet tot partes, quor altera. Neque verò relatio facit vnam quantitatem habere plures partes, quàm alia; sed in sua sententia illas supponit, ergo illa relatio iam inuenit æqualitatem, vel inæqualitatem, ergo inæqualitas reperitur in illis quantitibus præcisè.

§. 16.

Prima obiectio. Respond.

Dices primò, eas duas quantitates esse inæquales fundamentaliter, & non formaliter: constitui autem formaliter inæquales relatione ab vtraque distincta. Contra: quia hic non distinguitur inæqualitas fundamentalis à formali; sed per te sunt inæquales fundamentaliter: ergo & formaliter. Probo maiorem; quia inæqualitas formalis est forma formaliter includens plures partes, quàm alia; vel est in sua entitate habere pluralitatem palmorum; quæ pluralitas non habetur fundamentaliter, sed formaliter: at inæqualitas formalis, est formalis pluralitas, & paucitas palmorum: ergo. Maior patet: quia palmus in se habet partes plures semipalmo. Minor non eget probatione. Explicatur: sumo illam inæqualitatem fundamentalem, rogo, vtrum per illam palmus sit actu maior semipalmo, vel nò: Hoc secundum dici non potest, nam palmus per se continet plures partes semipalmo, ergo actu est maior, & relatio quàm tu fingis non facit palmum maiorem, quia illi nihil addit; quo sit maior: sed potius supponit excessum, quo superat semipalmum: ergo sine isto modo semipalmus est maior actu, ergo sine isto modo est actu inæqualis: pater consequentia, quia ratio, per quam vna quantitas aliam excedit actu, & est illa maior, est inæqualitas. Confirmatur in quantitate discreta: numerus ternarius hominum seipso est maior binario equorum: ergo illa relatio inæqualitatis consistit in illis numeris secundum se: patet antecedens, nam tres unitates se ipsi sunt plures, quàm duæ; & non per modum ab illis distinctum. Equidem arbitror hoc esse tam evidens, ut à nullo negari possit, id vel mediocriter expendente; & quod dicitur de vna relatione prædicamentali, habet eandem vim in cæteris relationibus eiusdem prædicamenti.

Explicatio.

§. 17.

Secunda obiectio. Respond.

Dices secundò, relationem aduenire, ut compleat æqualitatem. Contra: Relatio nullam partem addit, aut tollit, sed omnes partes supponit: ergo illæ partes suppositæ ante relationem complent æqualitatem, vel inæqualitatem: patet consequentia, supponantur palmus, & semipalmus: istæ partes suppositæ seipsi sunt pauciores in semipalmo, quàm in palmo: ergo istæ partes constituunt totam inæqualitatem formaliter. Dices, eo ipso quod sint plures, includunt iam mutuam relationem. Contra, quia hoc intendo, istam mutuam relationem constitui formaliter per solas partes; nam tres unitates se solis sunt plures, quàm duæ. Confirmatur à priori, quia hæc relatio, quam tu fingis, non constituit formaliter inæquale, sed illud refert ad aliud: ergo inæqualitas iam supponitur, ut relatione referatur: patet consequentia, tum quia ista relatio supponit palmum, & semipalmum, & excessum medietatis, qua palmus superat semipalmum; tum in relatione causa: ad effectum: nam hæc relatio non constituit causam formaliter, sed illam supponit: nam causalitas est ratio constituens causam in actu; item est ratio fundandi, seu conditio antecedens relationem: ergo relatio causa non constituit, sed supponit causam: ergo similiter relatio inæqualitatis non

Tertia obiectio. Respondetur.

Confirm.

constituit, sed supponit inæqualitatem, ergo inæqualitas reperitur ante relationem: ergo duæ quantitates ante relationem, per suas entitates sunt inæquales: ergo ante illam relationem distinctam habent conceptum ad aliud: sicut causa ante suam relationem distinctam est causa, & respicit effectum: quid ergo exigunt additam relationem?

Tertiò, sic arguuntur, Deus habet in tempore relationes prædicamentales, quas antea non habebat: sed Deus nullum habet modum intrinsecum de nouo (quod pono, ut primum in Theologia principium) ergo relatio non est modus à termino, & fundamento distinctus. Probat maior: quia Deus in tempore est dominus Petri: dissimilis, & causa; quæ sunt relationes dominij, diuersitatis, & causalitatis in Petrum, antequam Petrus crearetur: ergo Deus habet in tempore relationes prædicamentales, quas antea non habebat. S. Thomas adductus §. 12. Ferrara, Caietan. & alij apud P. Suar. disp. 47. Metaphys. sect. 15. num. 17. negant in Deo esse relationem realem prædicamentalem ad creaturas: cui opinioni ita nonnulli adhærent, ut oppositam damnant erroris; quia sequitur Deum mutari; quia relatio non potest recens venire sine mutatione fundamenti; & quidem, qui relationem distinguunt à fundamento, & termino, consequenter illam Deo negabunt. At verò, qui dicunt, eam esse denominationem partim intrinsecam in fundamento, & partim extrinsecam in termino, consequenter illam admittent in Deo: quia Deus habet modò relationes per solam additionem denominationis extrinsecæ. Vnde sicut non est inconueniens Deum esse in tempore agentem, ita nec referri ad creaturas: nam sicut agens dicit propriam entitatem Dei, & actionem extrinsecam, ita esse Dominum, dicit entitatem Dei, & creaturam existentem cum dependentia ab illo. Neque aduertunt isti huius sententiæ censores, ex hoc principio multos autores inferre, relationem non esse modum intrinsecum distinctum à fundamento, & termino. Ipsi verò ad censuram huius opinionis sumunt pro principio conclusionem, quam impugnamus, non animaduertentes se in eadem censura petere principium. Cum ergo verè Deus sit in tempore Dominus, & causa, habet illas relationes; sed ei repugnat omne vestigium physicae mutationis: ergo relatio non dicit mutationem.

§. 18.

Tertium argumentum. Deus habet relationem quam antea non habebat.

S. Thom. Ferrara. Caietan. P. Suarez.

Distinguitur relatio ab vtroque extremo; eam tenentur ablegare à Deo.

Secus, qui est dicitur esse extrinsecam.

Inconsideratio aliquorū.

§. 19.

Deo tribuunt relationes Okamus, Gabriel, Durandus, Gregorius, Marfilii, Palacios, S. Anselmus clarissimè.

Hanc opinionem de Deo defendunt Okamus in primum dif. 30. & Gabr. ibidem, q. 5. Durandus q. 3. Gregorius dif. 28. q. 3. art. 1. Marfilii q. 32. art. 1. Palacios in 1. dif. 5. quæ clarissima est S. Anselmi in Monologio, cap. 24. vbi expressè ait, Deum esse incapacem accidentis; sibi tamen ipsi obiicit de relatione: Quomodo non est particeps accidentis, cum & hoc ipsum, quod maior est omnibus aliis naturalis, & quod illis dissimilis est, illi videatur accidere? Vbi proponit Anselmus Deum affici accidente relationis inæqualitatis, & dissimilitudinis: respondet autem Anselmus: Sed quid repugnat quorundam, quæ accidentia dicuntur, susceptibilitas, & naturalis incommutabilitas, si ex eorum assumptione nulla substantia consequitur variabilitas? Vbi affirmat non repugnare Dei incommutabilitati aliquam assumptionem, seu denominationem accidentalem: quia oritur ex extrinseca denominatione. Quod probat aperte his verbis: Nam ego neque maior, vel minor, neque equalis, vel similis sum homini post annum nascituro; omnes autem relationes has illo nato habere potero sine omni mei mutatione. Hæc Anselmus. Audeant aduersarij eum erroris damnare. Quam sententiam ab omni calunnia

P. Suarez. Soncin. Heruæus. P. Molina.

calunnia vindicat P. Suarez ea sect. 15. à num. 19. Addè Thomistis Soncinatem, & Heruæum, asferentes relationem dominij in Deo esse realem apud Pat. Suarez num. 21. P. Molina 1. p. quæst. 13. art. 7. air à Durando, Gabriele, Gregorio, & aliis has relationes in Deo constitui, quos tamen non impugnat, nisi in eadem distinctione à fundamento, quod si non distinguuntur, sine absurdo admittuntur in Deo: idem præstat Pat. Fonseca libr. 5. Metaphys. cap. 15. quæst. 1. sect. 7. & Palacios disput. 5.

P. Fonseca.

§. 20.

Deus eas habet.

Deum habere has relationes sic probo. Deus formaliter est diuersus à Petro; illo perfectior, & eiusdem Dominus: sed hæc formaliter sunt relationes prædicamentales: ergo Deus habet relationem prædicamentalem. Patet minor ex prædicamento relationis, cuius species sunt idemitas, & diuersitas; nihil enim est sibi idem, aut à se diuersum; sibi simile, aut dissimile, nec sui dominus: ergo omnes isti conceptus sunt formaliter ad aliud: ergo sunt formaliter relatiui: ergo sunt relatiui prædicamentales: nam transcendentaliter esse non posse inferius patebit. Dices primò, Deum dicere relationem rationis ad creaturam. Contra primò: ergo duæ creaturæ poterunt esse similes, aut dissimiles relatione rationis: nam sicut hæc sufficit, ut Deus verè sit dissimilis creaturæ, ita sufficit, ut duæ quantitates sint dissimiles: nam sine necessitate non sunt realiter multiplicandi conceptus. Contra secundò. Relatio rationis est conceptus extrinsecus formaliter existens in nostro modo concipiendi; sed Deum esse Dominum, & dissimilem Paulo non est conceptus extrinsecus omnino, neque dependet à nostra cognitione; quia consistit in infinita perfectione Dei, & Pauli imperfectioe, & antequam nos apprehendamus eam inæqualitatem, eam habet Deus: ergo illæ relationes non sunt rationis: sed reales.

Prima obiectio. Respond.

Secundò.

§. 21.

Obiectio secunda. Respondetur.

Dices secundò, eas relationes esse intrinsecas Deo non formaliter, sed fundamentaliter. Contra, quia illa relatio fundamentaliter, est relatio formaliter prædicamentalis, nam illud fundamentum est infinita Dei perfectio: per quam superat nostram perfectionem infinitas: sed illa perfectio se ipsa formaliter est maior nostra perfectione, etiam si non singamus relationem rationis: ergo illa est formaliter relatio prædicamentalis. Consequentia patet; quia diuersitas est species relationis: minor patet, quia Deus non est perfectior Petro dependenter à nostro intellectu: sed à parte rei; & sicut Angelus à parte rei est perfectior lapide, & ab illo diuersus, multo magis perfectus est Deus. Vnde intellectus apprehendens Deum, & Petrum statim iudicat euidenter, Deum esse perfectiorem Petro: ergo iudicat in Deo esse illam maiorem perfectionem formaliter: neque verò Deus est formaliter perfectior per relationem rationis. Deinde quemadmodum Deus per suum conceptum sine ulla mutatione sui, sed præcisè per mutationem termini incipit de nouo esse causa, & Dominus, cur non idem erit in creaturis?

§. 22.

Tertia obiectio. Respondetur.

Argumentū ad acuminem.

Dices tertio, Deum esse incapacem relationis realis, non verò creaturas. Contra, Deus non est incapax inæqualitatis, & dominij, quæ sunt formaliter species relationis prædicamentalis; & est incapax modi intrinseci à se distincti: ergo illæ species relationis non sunt modi intrinseci distincti. Sicut ergo in Deo apprehendimus formalem excessum ad creaturas, cur eundem non apprehendimus in creaturis ipsis? Nam argumentum oppositæ sententiæ idem probat de omni inæqualitate: Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

nam sicut dicunt: Petrus antea non erat inæqualis, & modo est inæqualis, ita ego dico, Deus non erat inæqualis, &c. & sicut ipsi respondet, illam relationem non distingui realiter à fundamento, & termino, idem ego dico de quavis alia. Confirmatur, Deus sine modo à se distincto est perfectior Petro: ergo Petrus sine modo à se distincto est imperfectior Deo. Patet consequentia, tum quia natura Petri per suum conceptum est effectus Dei tamquam causæ æquiuocæ, tum etiam, quia per eandem rationem per quam Deus excedit Petrum, Petrus exceditur à Deo; sicut per eandem rationem, per quam homo videt parietem, paries videtur ab homine.

Confirmatur.

§. 23.

Quarta obiectio. Respondetur. Accipere in intrinseco Dei ad nos nò est consequentia: est tamen ab extrinseco.

Dices quartò, non bene argui à Deo ad creaturas: nam Deus potest velle aliquid sine mutatione sui, non tamen creatura: ergo etiam poterit esse similis, vel dissimilis. Contra, à conceptibus omnino intrinsecis Dei non bene arguitur ad creaturas propter infinitudine perfectionis, qua Deitas creaturas excedit: at verò à conceptibus Deo prouenientibus ab aliquo extrinseco, rectè possumus ad creaturas philosophari, ut ex denominatione agentis, & coexistentis possumus inferre creaturas posse agentes, & coexistentes denominari sine intrinseca mutatione: & sicut Deus non est dominus, neque dissimilis nisi creaturæ existentis, ita possumus inferre creaturas non esse dissimiles, nisi rebus existentibus. Cum ergo Deus per suam entitatem, & per coexistentiam alterius rei habeat conceptum dominij, vel inæqualitatis (qui est ad aliud) ita & relationem prædicamentalem, idemque poterit creaturis euenire. Vnde sicut dominium, & dissimilitudo est ad aliud in Deo, similiter & in nobis sine vilo modo distincto. Quamuis in nobis refutarer alius modus, ille non esset ratio æqualitatis, vel inæqualitatis, sed proprietatis æqualitatis secuta, totus autem conceptus ad aliud consisteret in æqualitate, & qua resultaret ille modus.

§. 24.

Quartum argumentum. Forma habet ut quo effectum quem dat.

Quarto argumento præmitto (quod sæpè probauimus) formam debere in se habere ut quo formalem effectum, quem præstat cum subiecto ut quod: nam albedo debet esse ratio disgregandi visum: & quantitas extendendi subiectum, debetque ipsa extendi ut quo, & cognitio debet esse ratio cognoscendi. Quod clarius patet in modis: nam vnio est ratio vniendi, & se vnit ut quo, & actio est ratio agendi, & agit ut quo: ratio à priori, quia subiecta denominationem accipiunt à formis per ipsas: ergo formæ in se sunt tales denominationes: tunc sic arguuntur, forma debet habere ut quo formalem effectum, quem tribuit subiecto: sed relatio idemtitatis, v.g. non habet ut quo idemtitatem fundamenti, & termini: ergo relatio distincta à fundamento, & termino non potest illa denominare eadem. Probo maiorem, relatio idemtitatis est ratio, qua duo indiuidua conueniunt in specie, vel sunt substantialiter similia (ut infra probabo) sed si relatio distinguitur à fundamento, & termino non potest esse ratio propter quam duo indiuidua conueniant in specie: ergo non datur ea relatio sic distincta. Probo maiorem in Petro, & Paulo: relatio ab illis distincta non conuenit cum illis ut quo: ergo non est ratio ob quam illi conueniant ut quod. Consequentia patet ex dictis. Probo antecedens: quia relatio illa, cum sit accidens, est diuersa, & dissimilis intrinsecè Petro, & Paulo: ergo non potest esse ratio conueniendi; sicut vnio nò potest esse ratio vniendi corpus, & animam, si ipsa illis se non vniant: similiter relatio idemtitatis non constituit extrema eadem, nisi ipsa sit idemtitas eorūdem.

Relatio distincta ab extrinsecis, nò potest ea referre.

Obiectio.

Respondetur.

§. 25. Quintum argumentum. Essent infinita.

§. 26. Obiectio. Respondetur.

Ad relationem quomodo dicitur et non dicitur relatio.

§. 27. Discrimen actionis à relatione.

Dices, idemtitatem esse essentias vtriusque extremi; relationem autem esse ad referendam eam idemtitatem; non quia illa sit idemtitas. Contra: ergo essentia vtriusque extremi seclusa alia relatione distincta, se mutuo referunt. Patet consequentia: quia illa essentia sunt eadem: ergo se ipsi habent idemtitatem, sed idemtitas est species relationis: ergo.

Quintò sic arguo, si relatio idemtitatis inter Petrum, & Paulum, est ab vtroque distincta, dantur infinita relationes in actu, consequens est absurdum: ergo. Probo maiorem: relatio Petri habet aliam relationem diuersitatis ab essentia Petri: ergo iam habemus duas relationes, alteram idemtitatis inter Petrum, & Paulum; alteram diuersitatis inter Petrum, & suam relationem idemtitatis ad Paulum. Hæc secunda relatio habet diuersitatem à relatione idemtitatis, quæ est in Paulo ad Petrum: ergo habet, aliam relationem diuersitatis, iam ergo sunt relationes tres in Petro. Deinde hæc tertia relatio est diuersa ab essentia Petri: ergo habemus quartam relationem diuersitatis ab essentia Petri. Item hæc quarta est dissimilis primæ relationi idemtitatis inter Petrum, & Paulum: habemus ergo quintam relationem diuersitatis, & sic in infinitum comparando relationem idemtitatis cum alia diuersitatis, & relationem cum fundamento, & termino: & sic infinita confurgunt relationes diuersitatis, & dissimilitudinis.

Dices, ad relationem non dari relationem, sicut nec ad vnionem vnio, neque actio ad actionem. Contra: consideremus relationem in ordine ad fundamentum, & terminum, quæ refert, sub ea ratione non eget alia: v. g. relatio idemtitatis inter Petrum & Paulum non eget alia relatione ad eos referendos idemtitate, neque vt se ad illos referat: nam cum sit respectus idemtitatis, se ipsa respicit terminum, sicut vnio se vnir extremis: at hæc relatio non refert extrema relatione diuersitatis: & vt sic non est formalis respectus diuersitatis: nam hic respectus fundatur in accidentalibus essentia relationis, & in substantiali natura Petri; in quibus fundatur dissimilitudo: ergo vt illa relatio referatur ad Petrum relatione diuersitatis, indiget alia relatione diuersitatis: quia ipsa non est talis relatio, sicut cognitio, vt repræsentet obiectum, non eget alia cognitione: at verò vt repræsentetur per alium intellectum, indiget noua cognitione: sicut vnio, vt vniat, & vnietur, non indiget alio modo: at vt producat eger actione distincta à se, quia vnio non est ratio agendi: similiter relatio idemtitatis ad referendum idemtitatiuè suum subiectum, non eget alia; vt verò referatur ipsa diuersitatiuè, eget alia: quia illa non est relatio diuersitatis, & sic de aliis, quæ vt referantur ad sua subiecta, & terminos, non egent alia eo genere: at verò vt referantur in diuerso genere, ea indigent.

Rogas, cur vna actio non fiat per aliam, & relatio possit per aliam referri: Rogo ego, cur actio non fiat per aliam, & cognitio cognoscatur per aliam? Respondeo, actionem se ipsa esse termini productionem, & sui: quapropter non potest produci per aliam propter rationes in Phisicis adductas: at verò relatio, licet non indiget alia relatione, vt extrema referat inuicem, & se ad illa (in quo similis est actioni) at verò indiget alia relatione comparatione aliarum rerum, quarum non est relatio: quia cum illis habet conuenientiam, vel disconuenientiam; quod patet aperte; tum, quia relatio Petri ad Paulum tantum respicit illos duos homines, & non habet dissimilitudinem cum equo,

& lapide non existentibus, quam tamen habet illis existentibus: ergo de nouo mutatur per relationem diuersitatis ad illos, vt tu argumentaris: tum etiam à priori; quia relatio tantum se refert ad ea extrema, quæ per illam in eodem genere referuntur: quia est ratio formalis referendi in eo genere; in diuerso autem genere, sicut non denominat extrema relata vt quod, ita ea non refert vt quo: nam si ipsa referret vt quo in eo genere, fundamentum, & terminus denominarentur relata vt quod. Vnde concludo relationem idemtitatis inter Petrum, & Paulum referri ad illos relatione diuersitatis per aliam relationem: quia ipsa non est ratio formalis eos referendi diuersitatiuè, cum sit respectu illorum relatio idemtitatis: ergo est terminus relatus per aliam relationem, quia quidquid refertur, vel refertur vt ratio formalis referendi duo, vel refertur vt extremum relatum.

Mitto argumentum desumptum ex multitudine modorum; qui in eadem re singulis momentis generarentur, & corrumpentur: vt quia Petrus moritur Romæ, amitterent omnes homines vbi que terrarum relatione idemtitatis, & omnes creaturæ ab homine distincta relationem diuersitatis. Et ego tot modos vnico instanti mutarem, quot mutationes contingunt in vtroque mundo. Quod licet ridiculum appareat absurdum, & à S. Thoma explodatur: non tamen habet aliam confutationem, præter admirationes, & exclamationes. S. autem Thom. eo opu. c. 48. tract. 5. cap. 2. probat relationem contingere sine noua se distincta, & sine mutatione: quia nascente in India homine albo ego illi fio similis: quasi dicat, ex eo quod ille oritur in India, quis me in Italia mutabit? quid in me producitur: quæ erit causa illius motus? argumentum quidem mihi euident, & propter S. Thom. honorandum. Item me existente albo, si alius nascitur albus, præcisè sine alio modo sum illi similis, cum antea non essem, quod argumentum Caietan. Caiet. i. p. q. 28. art. 2. ait, habere summam vim, quod tamen ipse ita diluit ambiguit, vt quandoque in nostram videatur claudicare sententiam.

§. 28. Alia argumenta mutantur.

Caiet.

SECTIO III.

Sententia explicatio, & argumentorum solutio.

Explicanda superest idemtitas relationis cum fundamento, & termino: an relatio, qua ego sum similis Petro, sit idem cum mea albedine tantum: an verò sit etiam formaliter cum albedine Petri: ita vt mea similitudo ex æquo includat vtramque albedinem; sicut album includit intrinsecè subiectum, & albedinem; an verò mea similitudo adæquatè consistat in sola mea albedine, & connotet extrinsecè existentiam alterius: sicut visio adæquatè consistit in exercitio potentia visus, & connotat extrinsecè obiectum. P. Suarez disput. 47. metaph. sect. 2. n. 22. in hanc vltimam sententiam videtur inclinari: quam num. 25. docet aperte. Fundamentum non video, nisi quia Aristot. diuisit relationem in mutuam, & non mutuam, quod non esset verum si relatio formaliter includit vtrumque extremum. Verum infra probabo, relationes prædicamentales semper esse mutuas; non mutuas autem inter solas transcendentales reperiri; ibi enim Aristot. egit permixtum de omni relatione.

Secundum fundamentum potest esse; quia similitudo nõ est extrinsecæ denominatio, sed intrinsecæ

§. 29. Quæstio.

P. Suar. opinio.

Primum fundamentum.

Respond.

§. 30. Secundum fundamentum.

Respondetur.

§. 31. Relatio est idè cũ vtroque extremo. S. Thom. Probat.

Resp. P. Suar.

Resoluitur.

§. 32. Resp. P. Suar.

Resoluitur.

Alia ratio.

Obiectio. Respondetur.

& ego non sum similis Antonio per eius albedinem, sed per meam. Verum similitudo (& quæuis relatio prædicamentalis) neque est omnino intrinsecæ denominatio, nec omnino extrinsecæ; sed partim intrinsecæ, extrinsecæ partim: ego enim sum similis Antonio per meum, & illius pallorem: per meum in recto positum, per illius in obliquo connotatum; sed qui pertinet ad formalem conceptum similitudinis: vt albedo, & subiectum pertinent ad formalem conceptum albi; sed subiectum in recto, albedo autem in obliquo: ita ego sum similis Antonio intrinsecè, & in recto per meum pallorem; extrinsecè autem & in obliquo per pallorem Antonij. Similiter & Antonius est similis mihi intrinsecè per suum pallorem, extrinsecè autem per meum. Quod docet aperte S. Thom. adductus in fine §. 9. vbi docet relatione includi duas res, vt patet.

Igitur similitudo formaliter est idem cum fundamento, & termino. Ita S. Thom. supra cap. 3. expressè sine vlla tergiversatione. Probat: relatio non est modus ex natura rei distinctus à fundamento, & termino: neque est fundamentum solum, nec finis terminus: ergo consistit in vtroque. Consequentiam probo: quia nihil est relatio æqualitatis, nisi æqualitas duarum qualitatum existentium; sed hæc æqualitas est vtraque qualitas: ergo. Respondet P. Suarez similitudinem, & æqualitatem Petri in albedine Pauli, esse solam albedinem Petri connotantem albedinem Pauli; albedinem autem Petri non esse similem ante existentiam alterius, sed per connotationem ad illam esse similem. Verum (ni fallor) hæc solutio aut recidit in sententiam Thomistarum, aut docet posse de nouo aduenire intrinsecam denominationem sine forma noua intrinsecè adueniente; quorum vtrumque meritò negat ipse Pat. Suarez. Probo autem sequelam; nam terminus relationis vel est de essentia illius, vel non; si primum, habeo intentum, nempe relationem esse denominationem intrinsecam, & extrinsecam formaliter: si autem non est de illius essentia, ergo tota essentia relationis consistit in solo fundamento: ergo antequam adueniat terminus, erat tota essentia relationis; nam erat totum fundamentum; ergo antequam adueniret terminus, erat relatio; nam erat tota essentia illius: ergo antequam adueniret terminus, referebat suum subiectum; quia tota essentia relationis est referre; ergo Petrus albus erat similis Paulo albo ante ortum Pauli.

Respondet P. Suarez, esse quidem totam rationem fundandi similitudinem antequam terminus adueniat; illud tamen fundamentum tunc non esse relationem formaliter; quia tunc non respiciebat terminum. Contra, antequam terminus adueniat, vel est tota relatio formaliter realiter, vel non; si non est; ergo relatio distinguitur à fundamento saltem partialiter; quia antea erat totum fundamentum, & non tota relatio: ergo illud per quod completur relatio, est terminus; quia per te non est modus à termino, & fundamento distinctus; si autem priusquam terminus adueniat, erat tota essentia relationis, cur non denominabat simile subiectum? nam forma vnita subiecto illi communicat suum formalem effectum. Deinde rogo, quid sit illud respicere terminum? nam per te non est modus à fundamento distinctus, neque est ipsum fundamentum solum; nam antequam terminus adueniret, erat totum fundamentum, & non respiciebat terminum, neque per te est ipse terminus; quid ergo est ex parte fundamenti? Dices esse ipsum fundamentum connotans existentiam termini. Contra,

Philosophia Petr. Hurt. de Mendoz. a.

totum fundamentum erat antea, cur non connotabat terminum, modo autem connotat: ergo aliquid illi additum est, nam modo connotat, & antea non connotabat: hæc igitur connotatio est ipsa existentia termini. Neque intelligi potest fundamentum habere nouum, & intrinsecum respectum ad terminum, sine noua, & intrinsecæ additione. Quod si dicas relationem prædicamentalem in ratione relationis includere terminum, id ego libenter admitto; quia contendo: sed in tua sententia non video, qua possit ratione defendi, quia tota essentia relationis præcedit terminum, & sicut denominat subiectum album, illud etiam denominabit similem.

Dices, ante existentiam termini manere totam essentiam relationis in recto significatam; non verò connotatam in obliquo: vt in scientia Dei manet tota essentia visionis; quæ posset non esse scientia visionis. Contra; connotatum aut est pars relationis, aut non; si primum, habeo intentum: si secundum, ergo ante existentiam connotati erat absolute tota relatio, quia per defectum connotati nulla eius pars deerat: ergo referebat: quia essentia relationis actu existens est actu referre: sicut vnio nis vnire, & per aduentum connotati nihil aduenit intrinsecum: ergo ante referebat intrinsecè. Exempla scientia Dei sunt abs re; quia actus liberi, & scientia visionis sunt difficiliore mysterio Trinitatis: velle autem phisicas minutias ad eamdem trutinam reuocare ad quam ea mysteria; non est mysteriis lucem afferre à philosophia: sed hanc obtenebrare. Eodem modo dici posset, produci animam vt forma, non verò vt est rationalis, quia producit entitas Dei vt est relatio, non verò vt est natura. Ergo si semel ponitur tota essentia rei, necessariò ponitur res ipsa. Recognosce disp. 2. sect. 5. quæ faciunt huic argumento.

Respondent aliqui, ante existentiam termini esse totam relationem in ratione entis, non tamen in ratione denominationis: quia similitudo Petri est eius albedo sola: quæ denominat album independenter ab existentia Pauli albi: at non denominat, nec reddit intrinsecè Petrum similem ante existentiam termini; non ex defectu relationis, sed termini: à quo pendet ea denominatio in ratione denominationis. Quod censent esse proprium relationum: idque probant ex actibus liberis Dei.

Hos impugnaui sæpius, præsertim disp. 5. Phisic. à §. ... & disput. 6. Metaph. à §. ... Nunc breuiter Dico primum, discrimen absolute formæ à relatione haud bene constitui: tum quia actus Dei non sunt de prædicamento relationis; & eorum vnitur exemplo: tum, quia si semel existit in sua entitate independenter à termino; communicat omnes effectus formales, & denominationes intrinsecas; vt id præstat forma absoluta. Est ergo discrimen, quod absoluta denominat, & est independenter à termino; relatiua autem nec denominat, nec est nisi cum dependentia à termino. Conueniunt autem, quod vtraque, dum est, præstat omnes suos formales effectus intrinsecos, & denominationes: quia consistunt adæquatè in forma vnita subiecto. Dico secundò eos, ob actus liberos Dei, totam turbasse Philosophiam: postea verò non sunt ausi eos actus tueri hoc genere connotatorum; vt obseruaui disput. 8. de voluntate Dei.

Dico tertio, hæc sequi relationem distingui realiter à fundamento. Probo: entitati album conuenit à parte rei prædicatum reale intrinsecum quod nõ conuenit denominationi simile: ergo ens album, & ens simile distinguitur à parte rei. Probo antecessè;

G g g g 2. ens

§. 33. Alia obiectio.

Respondetur.

Ad exempla Dei.

§. 34. Opinio de connotatiis.

Non constituitur bene discernimè forma absoluta à relatione.

Exempli Dei deseruor.

§. 35. Probatum dicitur similitudo realis.

ens album in hac entitate & denominatione est realiter independens ab existentia Pauli albi: ens autem simile non est ita independens ab eadem Pauli albi existentia: ergo ens album habet aliquod prædicatum reale intrinsecum, quod non habet ens simile. Antecedens datur ab his autoribus.

§. 36. Obiectio.

Dicent ens simile in entitate habere omnia prædicata quæ ens album. Contra: Denominatio similis in ratione denominationis habet intrinsecum prædicatum; quod non habet ratio entis in ratione entis: ergo illa denominatio in ratione talis est distincta realiter à ratione entis. Probo antecedens: quia in ratione denominationis pendet realiter à termino: quia ante illum non est denominatio similitudinis in ratione similitudinis aut denominationis: at in ratione entitatis, & albi non pendet à termino. Quæ est clara demonstratio. Equidem mirum est; effectum formalem intrinsecum non communicari communicata forma.

§. 37. Conclusio.

Ergo similitudo inter Petrum & Paulum est albedo utriusque simul existens; quia non est modus, ut demonstravi sect. 2. neque est solum fundamentum, ut modo probavi, ergo est utrumque extremum. Confirmatur in relatione tacti, quæ est prædicamentalis; quia tangere est ad aliud: sed duo corpora habent relationem tacti præcisè per coexistentiam in duobus locis immediatis, ergo relatio formaliter consistit in utroque extremo: pater minor, quia coexistentia duorum corporum in duobus locis immediatis est tactus utriusque: ergo ab illa denominatur tacta. Idem patet in identitatis relatione.

§. 38. Ad primum ex §. 6.

Ad primum argumentum in §. 6. adductum in forma responderetur, Petrum modò esse similem de nouo sine mutatione sui, per albedinem in termino de nouo productam. Ad probationem respondeo, similitudinem esse denominationem intrinsecam, & extrinsecam formaliter: & propter defectum extrinsecæ coexistentiæ, Petrum antea non esse similem, non verò propter defectum eius rei, quam similitudo in Petro requirit intrinsecè. Quo pacto facile soluuntur omnes obiectiones; nam modo ego sum existens, postea verò coexistit Petro, esse anrea habebam totum, quod ex parte rei requiritur ad coexistendum; quia verò coexistere dicit formaliter duas existentias, neutra sufficit ad denominandum coexistens. Vnde aduenit coexistentiam non tamen coexistentem, modò autem denominat coexistentem, non sola, sed simul cum alia.

§. 39. Obiectio.

Dices, ergo similitudo non refert vnum ad aliud; neque illud ordinat: sed sunt duæ res absolute simul existentes. P. Fonseca, & alij aiunt à nobis è medio tolli prædicamentum relationis. Et quidem B Thom. initio §. 9. hoc argumentum contra suam sententiam obiecit: & diluit. Respondeo ergo ex illo, distinctione consequentis: relatio non ordinat, id est non respicit aliud tamquam id, à quo pendear, concedo consequentiam: non ordinat, id est non comparat, nego consequentiam. Nam solæ relationes transcendentales ordinantur ad terminos prædicamentales autem non ordinantur inuicem: sed sunt duo conceptus absoluti, sumpti non ab vna re sola, sed à duabus simul existentibus: propterea simile dicitur ad aliud; non quia vna albedo ordinatur ad aliam, sed quia est conceptus sumptus per comparationem ad aliam, id est, ab alia simul; quo differunt album, & simile, quia album sumitur ab albedine sola; simile autem à duabus. Dixi autem sect. 1. referre esse comparare visum alij. Itaque

Relatio prædicamentalis sunt duo conceptus absoluti.

simile est conceptus ad aliud; quia vna res sola non est similis: non tamen est ad aliud, sumendo similitudinem ex parte vnius, & terminum ex parte alterius; sed, quia in ista denominatione includit aliud à se distinctum, tamquam partem prædicati ad aliud: secus est in cognitione, cuius terminus non est pars cognitionis: sed tota hæc ordinatur ad terminum.

§. 40. Obiectio secundanda. Respondetur.

Dices secundò, ergo idem est Petrum esse similem Paulo, & Paulum esse similem Petro. Distinguo consequens, idem est à parte rei, concedo consequentiam; quia similitudo utriusque eisdem conceptus includit: in modo autem significandi nego: nam Petrus est similis Paulo per albedinem suam intrinsecam, quasi in recto significatam, & per albedinem termini quasi in obliquo significatam; è contra verò, Paulus est similis Petro per suam albedinem intrinsecè, connotando extrinsecè albedinem Petri (vt ex S. Thom. probavi §. 30.) sicut mea albedo est fundamentum meæ similitudinis ad Paulum, & albedo Pauli est terminus contra verò manibus mutatis, mea albedo est terminus similitudinis Pauli ad me, & albedo Pauli est fundamentum: quod idem patet in hoc prædicato coexistens. Ego coexistit per meam existentiam in recto, & Antonianam in obliquo: è contra Antonius per suam in recto, & meam in obliquo.

§. 41. Tertia obiectio. Respondetur.

Dices tertio, ergo idem est in relatione similitudinis, & paternitatis: ergo pater est formaliter pater per filium. Concedo totum, nam esse patrem, & filium sunt duo homines coexistentes, quorum alter alterum genuit: sed pater habet pro fundamento hominem generantem, & habet pro termino hominem genitum. E contra, filius habet pro fundamento terminum paternitatis, & pro termino fundamentum paternitatis. Nam filius dicit in recto hominem genitum, & in obliquo connotat genitorem. Vnde filius materialiter sumptus non est de conceptu hominis, qui dicitur pater; est tamen de conceptu patris formaliter: quia hæc denominatio sumitur ab utroque. Est quæ cauenda æquiuocatio vocum; diuersum enim est agere de patre vt generante, qui solum constituitur per causalitatem: diuersum autem agere de illo vt relatiuo. Quo differt pater humanus à Diuino, quia Diuinus habet relationem paternitatis quasi transcendentalem: qua constituitur in esse personalis intrinsecè, hominem autem esse patrem, est accidentaria denominatio. Hanc nostram sententiam Peripateticis esse communem docet ipse Par. Suarez sect. 8. num. 9. quam ipse docet aperte num. 13. his verbis: in ipso effectu formali relationis inuoluitur aliquo modo terminus realis. & num. 14. his, imò in re ipsa nihil distinctum addit, præter coexistentiam termini. Quod si quando videretur esse contrarius: in causa est, quod ipse ait quæstionem esse de nomine.

Animaduersio.

Ad secundum eiusdem §. 6. distingo maiorem; relatio per se directè posita in prædicamento ad aliquid est accidens, concedo maiorem cum S. Thom. indirectè posita, & reductiue, nego. Item distingo minorem; fundamentum relationis directè posita in hac categoria est substantia; nego: indirectè, concedo. Vide S. Thomam supra cap. 4. hæc ferè asserentem, & nego consequentiam. Ostendi disput. 9. relationes substantiales non habere prædicamentum directè, vt docet Par. Vazquez, tom. 2. in 1. part. disput. 173. num. 5. sed ad duo pertinere, ad substantiam quidem directè; quæ parte sunt substantia; ad aliquid autem indirectè.

Pater in humanis differt ac in diuinis.

P. Suarez exponitur.

§. 42. Relatio directè posita in prædicamento est accidens.

Ad secundum eiusdem §. 6. distingo maiorem; relatio per se directè posita in prædicamento ad aliquid est accidens, concedo maiorem cum S. Thom. indirectè posita, & reductiue, nego. Item distingo minorem; fundamentum relationis directè posita in hac categoria est substantia; nego: indirectè, concedo. Vide S. Thomam supra cap. 4. hæc ferè asserentem, & nego consequentiam. Ostendi disput. 9. relationes substantiales non habere prædicamentum directè, vt docet Par. Vazquez, tom. 2. in 1. part. disput. 173. num. 5. sed ad duo pertinere, ad substantiam quidem directè; quæ parte sunt substantia; ad aliquid autem indirectè.

Relatio substantialis non est directè in prædicamento.

Nec

Ferrar.

Nec item probo Ferrarientem aliquas relationes distinguentem, aliquas non: quia argumenta eadem vt omnes vigent, maximè illud de separabilitate: quo scito, & Scotum serio distinguentem separabiles, inseparabiles autem identificantem: nam si diuersitas Petri ab equo est distincta ab utroque, cur & diuersitas Petri à Deo non erit distincta? & vt rectè contra eum supra Caietanus obseruat, multa sunt inseparabilia, quæ distinguuntur: item separabitur quidem à Deo hæc diuersitas numero, licet non separetur omnis sicut separatur actio hæc, & hoc ubi: item sicut Petrus se ipso est diuersus à Deo, ita & ab equo, licet ab equo contingens, à Deo autem necessario, propter necessariam existentiam Dei, & contingentem equi.

Scotus.

Caietan.

§. 43. Ad tertium.

Ad tertium responder S. Thomas eo cap. 3. similitudinem distinguui ab albedine ratione termini extrinseci, quem similitudo includit, & non albedo. Deinde respondeo prædicamenta non semper esse distincta.

§. 44. Solutio dubiorum. Explicatur S. Thom.

E quibus deduces primùm, cur S. Thom. adductus à §. 9. neget relatione fieri compositionem; alibi autem dicat, relatione fieri compositionem, & mutationem. Etenim primo loco ostendit ipso conceptu formali relationis non fieri additionem supra immediatum fundamentum & terminum accidentales: quia similitudo in albedine non addit aliquid albedini utriusque extremi: ac propterea cum immediato fundamento non inicit compositionem. In secundo loco sumit relationem pro immediato fundamento & termino, qui sunt albedo utriusque extremi: hæc compositionem inicit cum subiecto. Et quia S. Thom. nullam relationem pertinere directè arbitratur ad hoc prædicamentum, nisi accidentalem; ideo eam Deo negat.

S. Thom. cur neget relationem Deo.

§. 45. Secidum corollarium.

Deducit secundò; cur hæc sit vera propositio, omnis relatio est accidens: nempe, quia relatio accipitur pro pertinente directè ad hoc prædicamentum: substantialis autem non pertinet nisi reductiue.

§. 46. Tertium. Ad relationem cur non detur per se motus.

Tertio deduces; cur ad relationem non detur per se motus. Datur quidem ad albedinem utriusque extremi singularitatem. Calor enim per se producit calorem. Relatio autem includit terminum extrinsecum; ad quem, vt est extrinsecus, non terminatur productio caloris. Ego enim directè volo calefacere manum; denominationem autem similem cum alio corpore calido; ego non curo: aliud agens, mouebitur directè ad calefaciendum aliud corpus, nihil curans, an mea manus sit calida, & illi similis.

§. 47. Quartum. Prædicatio similitudinis.

Quartò deduces, quo pacto similitudo prædicetur de subiecto simili; nempe concretè, & adiectiue. Petrus enim est similis Paulo; æquiualeat huic: Petrus albus est coexistens Paulo albo. Existentia Pauli prædicatur in obliquo vt forma extrinseca coexistentis; vt Petrus est cognitus, connotat in obliquo cognitionem. Itaque in recto Petrus albus prædicatur de se ipso; in obliquo autem albedo Pauli adiectiue. Item hic est pater: æquiualeat huic: est coexistens homini quem genuit.

SECTIO IV.

Quid sit ratio in, & ad.

§. 48. Relatio habet in, & ad.

Relatio duos habet conceptus (si duo dicendi sunt) alter vocatur ad, alter in, id est, ratio in vna existens aliam respiciens, quod clarius pateret, si relatio prædicamentalis esset modus à termino, Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

& fundamento distinctus: nam paternitas, v. g. esset accidens in patre existens, respectans filium. Explicatur autem in nostra sententia; quia paternitas est entitas patris in ipso existens, cum coexistentia filij; itaque denominatio paternitatis est in patre ad filium; quia comparatione illius est pater.

§. 49. Prima opinio. Caietan. Canariens. P. Vazquez.

Caietanus & Canariensis, quorum meminere P. Suar. sect. 3. n. 2. & P. Vazq. tom. 2. r. p. disp. 144. sunt opinati conceptum relationis secundum esse ad non esse reale: sed abstractum à relatione reali, & rationis: nam etiam relatio rationis habet esse ad, innixi cuidam testimonio S. Thom. (nescio an satis expenso) r. p. q. 2. art. 1. ubi ait, in solo prædicamento relationis reperiri aliquos conceptus secundum rationem tantum. Quod testimonium late exponunt P. Suar. & Vazq. S. Thom. tantum esse locutum de relatione rationis non in re, sed tantum in voce, & conceptu. Nam intellectus rationem refert per suos actus vnâ rem ad aliam, & sic illam dicitur referre: & videtur imitari hoc prædicamentum: at verò intellectus faciendo entia rationis non dicitur quantificare, & substantiare (vt rectè P. Vazq. obseruat) quæ expositio in textum tam apprimè quadrat, vt ei videatur innata. Fundamentum Caietani, & Canariensis argumentatione conuelletur.

Filidamentum. Pat. Vazq. S. Thom. expone S. Thom.

§. 50. Impugnatur. Entia reali & rationis non datur ratio communis.

Impugnatur autem primò, quia entia reali, & rationis nulla datur ratio communis: ergo ratio ad, non potest illis esse communis: probo antecedens, quia illa ratio communis debet esse aliquid: omnes enim rationes communes Petro, sunt aliquid; quia Petrus non constat ex non aliquo: sed ratio abstracta ab ente reali, & rationis non potest esse aliquid: ergo non potest abstrahi: probo minorem, quia in ente rationis non includitur aliquid, quia ens rationis nihil est. Dices, non includi aliquid reale, includi tamen aliquid abstractum ab ente reali, & rationis. Contra, quia est implicatio, aliquid abstractum ab ente reali; nam si non includit formaliter ens reale: ergo non est aliquid. Deinde, quidquid habet rationis, est fictum, & essentialiter repugnat esse: ergo non potest ab illo abstrahi ratio communis entia reali: patet consequentia, quia ens, & non ens habent omnimodam dissimilitudinem, & nullam similitudinem; ergo non potest ab illis abstrahi ratio communis, quia similitudo est fundamentum abstractionis. Tandem, sicut à Deo vero, & ficto non potest abstrahi ratio communis Dei, ita neque ab ente vero & ficto. Ens autem rationis vocatur ens nomine tantum, nam teste Aristot. non entia dicimus esse; quia de illis non possumus agere, nisi per verbum substantiuum.

Obiectio. Resp. primò. Secundò.

Tertio. Ens rationis est ens nomine tantum.

§. 51. Secidum argumentum.

Secundò impugnatur, quia si ratio ad est communis reali, & rationis: ergo etiam ratio in; pater consequentia, quia intellectus non potest effingere rationem ad, nisi effingendo rationem in, quia non potest referre ad aliquid, nisi aliquid referat: ergo id, quod refertur, fingetur habere in se relationem, ergo tam communis est ratio in quam ratio ad.

§. 52. Tertium argumentum. Ratio ad, includit in. Confirmatur.

Tertio, quia ratio ad includit intrinsecè rationem in, ergo est realis: pater antecedens, quia ratio ad est differentia accidentis ab Aristot. diuisi in nouem prædicamenta; sed differentia accidentalis intrinsecè includit rationem in: ergo. Confirmatur, ratio ad est conceptus, per quem pater respicit filium: sed eo præcisè quod pater respicit filium, debet in se habere conceptum per quem illum respiciat: ergo pater cum concipitur relatus, concipitur habere in se relationem: nam ratio ad apprehenditur vt intrinseca alicui; non enim apprehenditur à subiecto abstracta: ergo concipitur in aliquo, ergo non ab-

Ratio ad, apprehenditur vt intrinseca.

Ratio in transcendentibus uolens predicamenta. P. Suarez.

strahit à ratione in. Itaque ratio in est transcendens nouem predicamenta; ratio autem ad constituit quartum relationis; non quia excludat rationem in (vt rectè P. Suarez) sed quia illi addit conceptum ad, sicut cetera predicamenta non excludunt conceptus transcendentis; nam actio est intrinseca, & addit extrinsecum connotatum, & sic intelligit P. Suarez S. Thomam, afferentem predicamentum relationis constitui per esse ad tantum, ubi ly tantum non excludit conceptus transcendentis; sed explicat esse ad esse differentiam huius categoriæ. In relationibus diuinitatis idem sunt formaliter in & ad, quia paternitas formaliter est in Patre ad Filium. Quod uero ait Caietanus, & Canariensis entia rationis esse ad; responderetur sicut non habent esse, ita neque esse ad: sed illorum ad & in esse facta.

P. Suar. explicat S. Tho.

In diuinitate idem sunt ratione in & ad.

SECTIO V.

De fundamento relationis.

§. 53. Fundamentum quid.

§. 53. Fundamentum uariè usurpatur; tum pro primo alicuius rei principio: nam domus fundamenta uocantur primi lapides; quibus tota ædificij machina innixa. Vnde sumitur pro primo principio, uel ratione, qua quis aliquid mouetur: & opinioes probabiles dicimus inniti leui, aut graui fundamento; inde transfertur ad occasionem alicuius rei faciendæ, sic dicimus Petrum habuisse fundamentum inimicitiarum cum Paulo. In præfenti usurpatur pro intrinseca ratione, è qua confurgit relatio, id est, pro conceptu intrinseco, seu causa relationis.

Est conceptus intrinsecus relationis.

§. 54. In quo sensu accipitur.

Ac primum non agimus de subiecto: nam quando relatio realiter est accedens, ut similitudo in qualitate, relatio recipitur in subiecto, quod uocatur simile, in quod recipitur albedo, similitudinem fundans. Quod si relatio distinguitur à fundamento, & termino, eius immediatum subiectum est fundamentum ipsum; nempe albedo; quæ, cum similis sit alteri albedini, denominat subiectum simile: hoc autem ita probatur; quia si de potentia absoluta existant duæ albedines, subiectis annihilatis, illæ retinebunt similitudinem: ergo si hæc est modus, subiectatur in albedinem, & non in substantiam; quia substantia annihilata non maneret relatio; nisi fingas aliam relationem in substantia ipsa, quam ego non reperio, nisi in vnione; nam ratione qualitarum, & vnionum substantiæ sunt similes accidentaliter, neque in æqualitate aliud reperies; materia enim nullam habet certam mensuram nisi à quantitate, qua sublata, tantum potest manere in materia occupatio spatij certa magnitudine; sed illa relatio fundatur in vnicatione.

§. 55. Explicatur fundamentum.

Igitur fundamentum similitudinis est ratio, ob quam res vna habet intrinsecam denominationem relationis ad aliam. Dixi intrinsecam, nam pars extrinseca relationis non tam uocatur fundamentum, quam terminus; licet suo modo possit fundamentum uocari, quia etiam terminus est ratio, ob quam res aliqua similis dicitur: sed iam habemus istos terminos ad explicandos conceptus intrinsecum, & extrinsecum. Aliquæ relationes predicamentales sunt sine subiecto: quia tota ratio illas fundandi est substantia completa. E. g. homo habet relationem identitatis cum alio homine, & diuersitatis cum equo, istæ autem relationes immediatè fundantur in essentia hominis, & equi, &

Aliquæ relationes carent subiecto.

sunt idem cum illa; ergo aliquæ relationes non habent subiectum physicum (de quo loquimur.) Quod si omnis relatio predicamentalis esset modus distinctus à fundamento & termino, immediatè esset in substantia, tamquam in subiecto illa relatio identitatis. Vnde infero idem esse immediatum subiectum similitudinis, & fundamentum; si similitudo esset distincta.

Secundò deduco relationes versantes inter accidentia ut similitudinem, & æqualitatem, habere pro subiecto subiectum ipsum eorumdem accidentium: nam illæ relationes sunt accidentia, simul existentia: sed subiectum immediatum eorumdem accidentium est substantia, ergo & relationum. Quod si illa accidentia diuinitus conferuntur sine subiecto, tunc relatio non habebit subiectum, sed erit subsistens, sicut ipsa accidentia.

Aliquando, ut refertur relatio, præter entitates fundamenti & termini non requiritur ratio fundi, uerbi gratia, ad relationem vnitatis, & diuersitatis, tantum requiruntur duo extrema simul existentia cum aliqua æqualitate, uel carentia illius: at uerò relationes, quæ requirunt actionem, uel quasi actionem, illam requirunt tanquam conditionem, uel rationem fundandi; uerbi gratia, paternitas sunt duo homines simul existentes; non tamen ut cumque: sed inter quos præcesserit generatio alterius ab altero. Quod si inter eos huiusmodi actio non præcesserit, non potest fundari relatio paternitatis. Hanc actionem nonnulli uocant fundamentum, alij rationem fundandis, alij conditionem sine qua non: sed leue est dissidium, melius uocatur ratio fundandi: quia ea transacta, manet relatio: toto enim tempore, quo duo huiusmodi homines uiuunt simul, dicuntur, & sunt pater, & filius; non tamen toto eo tempore durat generatio: uel postea huiusmodi actio uocari fundamentum extrinsecum, non tamen fundamentum simpliciter: ne dicamus manere relationem mutato fundamento, licet enim possit manere mutato extrinseco, non tamen intrinseco mutato.

Nonnunquam manet relatio mutata ratione fundandi: ut paternitas mutata generatione; homo enim semper dicitur pater, dum filius uiuit, licet non semper illum generet. Ratio est quia semper durat effectus primæ generationis, & quidquid habet filius, etiam si à mortuis reuocetur, semper pendet à prima illa generatione. Hæc ratio fundandi non est pars relationis, nec relatiuum: sicut vnio nec est pars albedinis, nec vnio: at sicut vnio est de conceptu albi, ut est album; ita & actio est de conceptu relatæ causæ, ut relatæ: quia sine actione aliquo tempore existente non potest intelligi relatio causæ. Dices, requiri actionem ut primò sint relatæ, non ut conferretur relatio. Contra: si actio non est de conceptu relationis, ergo existente Petro & Paulo existet relatio patris inter illos quia existit tota relatio. Ratio autem ob quam non existit relatio est, quia nunquam existit actio; sicut existente subiecto & albedine, non existit album nisi existat vnio. Sæpe conditione pereunte non perit effectus: quia manet tota eius essentia: at hic non manet: nam etiam maneret, etsi actio non extitisset. Quia si de essentia paternitatis non est nisi existentia utriusque: ergo hac posita sine generatione, esset ea relatio. Interdum autem non durat relatio: maximè in moralibus, ut dominium, militis in seruum bello captum, non manet seruo uendito; quia tunc non habet potestatem illo utendi pro libito. Item perit relatio ducis ad militem, militia absoluta.

Rogas

§. 56. Secundum eorum rollarium.

Relatio potest esse subsistens.

§. 57. Aliqua relationes non egunt ratione fundandi.

Relatio patris plus dicitur quam fundamentum & terminum.

§. 58. Relatio manet mutata ratione fundandi.

Non est relationis pars, sed est de essentia relatæ ut relati.

Obiectio. Respondetur.

Relatio Magistri pendet à doctrina discipuli.

Rogas utrum disciplina confecta, maneat relationes magistri, & discipuli. Arbitror distinguendum: si discipulus aliquid didicit, dum illud retinet, & non abiicit uel per oblivionem, uel incuriam, uel mutatis opinionibus, semper manet illa relatio; quia manet fundamentum: secus autem si quod didicit deposuit; si autem nihil didicit, nunquam fuit discipulus, qui est à discendo.

SECTIO VI.

De termino relationis.

§. 59. Terminus quid.

Terminus significationem habet sine termino: sed illam terminemus ad Philosophos, apud quos sumitur pro fine: in quem tendit aliqua res, ut compositum est terminus generationis. Sumitur etiam pro extrinseca meta, in quam tendit res aliqua, ut patria est terminus peregrinationis: item effectus dicitur terminus potentia, & actionis: item extremum vnionis dicitur terminus illius: in præfenti autem sumitur pro extrinseco conceptu in relatione reposito; comparatione cuius res dicitur ad aliud, uerbi gratia, filius est terminus patris.

Est ratio extrinseca relationis.

§. 60. Primum fundamentum. Terminus distinguitur realiter à fundamento.

Confirm.

Obiectio. Respond.

Confirm. secundò.

§. 61. Quæst. Terminus est necessarius realis. S. Thom. Confirm.

Obiectio. Respond.

Aristoteles. Secunda obiectio.

Respondetur.

Primum statuendum cum S. Thom. opusc. 48. tract. 5. cap. 1. & 2. & cum communi Doctorum, terminum relationis necessariò distingui realiter à fundamento: nam predicamentum relationis est ad aliud: sed duo conceptus non possunt dici alij, nisi realiter distinguantur, ergo categoria relationis habet terminum à fundamento realiter distinctum: minor pater, quia animal, & rationale v.g. est eadem res, differunt autem in ratione animalis, & rationalis per solas extrinsecas denominationes ab intellectu, quæ non sufficiunt ad denominandum aliud, & aliud. Quod adeo est perspicuum, ut in diuinis cogamur distinguere realiter Personas, præcisè quia inter illas reperitur uera relatio. Confirmatur singulis relationibus recessitis; nihil est enim sibi æquale, inæquale, ab simile, idem, diuersum, Pater, aut Dominus. Dices, animal, & rationale differre specie: quia non conueniunt specie. Nego, quia conuenientia specifica est inter indiuidua æqualia, realiter distincta; diuersitas autem inter inæqualia: rationale autem, & animal sunt eadem species, & indiuiduum idem, diuersimodè cognitum. Confirmatur secundò; quando idem conceptus refertur ad se ipsum, ut ratione distinctus, tota distinctio oritur ab intellectu, & non ex parte rei, ergo & tota relatio, ergo non est relatio realis.

Controuersia est, utrum terminus relationis predicamentalis possit esse ens rationis? Non potest (ut ostendit supra S. Thomas) nam relatio predicamentalis est ad aliud; sed ens rationis non est aliud, quia nihil est: ergo ad illud non potest esse relatio predicamentalis. Confirmatur, percurrente singulas relationes, quæ supponunt realem distinctionem, in qua fundatur ut similitudo, uel dissimilitudo; sed cum ens rationis sit fictum sine fundamento, ita non est fundamentum similitudinis. Dices primò, ens rationis esse diuersum ab ente reali. Verum (si rectè expendatur) neque est idem, neque diuersum, quia diuersitas aliquid est. Dixit enim Aristoteles, differens ab aliquo, aliquo differens est: cum ergo in ente rationis non sit aliquid, ita non est quo differens sit. Dicitur autem diuersum sola uoce, sicut illa dicitur, esse. Dices secundò, relationem transcendentem esse ad aliud, & posse habere terminum ens rationis: ergo & predicamentalis. Distinguo maiorem, est ad aliud propriè

& in rigore, nego; translatiue, concedo: quia habet conceptum, qui non potest esse ad se. Distinguo item minorem: ens rationis est terminus propria relationis, nego minorem: est obiectum extrinsecum, in quod tendit, transeat minor, & negatur consequentia: quia predicamentalis relatio est simpliciter ad aliud; quod in nostra sententia est clarum, in qua relatio est coexistentia duarum rerum, estque discrimen apertum; quia homo antequam generet alium, est homo; & non pater; relatio autem transcendentis semper se habet modo eodem comparatione sui termini.

§. 62. Opinio Gregorij, P. Suarez.

Fundamentum confir.

Obiectio. Respondetur.

§. 63. Impugnatur. Terminus est existens. Confirm. primò.

§. 64. Confirm. secundò.

§. 65. Ad argumentum.

Gregorius apud Patrem Suarez disp. 47. sect. 8. num. 3. opinatur ad relationem predicamentalem non requiri terminum actu existentem. Mouetur, quia relatio ut sic illo non indiget, ut pater in relatione transcendentali, cur ergo illum requireret predicamentalis? Confirmatur; nam Petrus albus non modo similis est Antonio existenti; sed etiam Francisco demortuo; quia omnes conueniunt in ratione albi: iam autem supponitur terminus in esse possibili. Dices, relationem consurgere ex fundamento & termino existentibus. Contra, nam ista est conclusio, de qua disputatur: maximè cum terminus ipse respiciat relationem ut terminus, terminare autem rectè potest res non existens, ut patet in causa finali.

Non acquiesco Gregorio; nam relatio est ad aliud, res autem in potentia tantum, non est aliud; ergo relatio non est ad terminum in potentia tantum. Confirmatur primò, Petrus mortuus non est similis in albedine Antonio uiuenti, ergo neque Antonius Petro; consequentia patet: quia similitudo est relatio mutua: quod clarius patet in relatione æqualitatis, nam si ego sum maior Michael mortuo, ergo Michael mortuus est minor me; ergo similiter si sum similis Petro, Petrus erit mihi similis, quia similitudo fundatur in æqualitate qualitatis; æqualitas autem dicit utrumque extremum ad æquatum: sed Petrus mortuus non est simpliciter, ergo nec simpliciter est similis; pater consequentia: quia similitudo uel est idem cum albedine, uel in illa fundatur, sed albedo simpliciter non est, ergo nec relatio.

Confirmatur secundò, si relatio est ad terminum possibilem, ergo homo, qui nunquam genuit, habet relationem paternitatis ad filium possibilem; ergo simpliciter est Pater: nam à paternitate dicitur Pater. Hoc autem est ridiculum; quis enim dicat Beatam Virginem simpliciter esse Matrem plurimum hominum; imo & Christum ipsum esse parentem? aut quis unquam dixit orphanum, & uideam habere Patrem, aut maritum? Atque hæc sententia Gregorij exploditur uel cõmuni loquendi ratione. Hoc uero sequi patet: quia cur vna relatio terminum requirit existentem; altera non? Adde, si ego sum similis in albedine homini possibili, ergo etiam sum dissimilis eidem: quia uterque possumus habere qualitates contrarias; & sic simul erimus similes, & dissimiles; æquales, & inæquales. Deinde si relatio distinguitur à fundamento, datur in hac sententia inhiutum in actu relationum; nam creaturæ possibile sunt simpliciter infinite, ergo relatio non est, dum terminus non existit.

Ad argumentum responderetur, relationem transcendentalem non esse ad aliud simpliciter; nam homo dormiens habet potentiam uisum ad actus; qui actus non sunt aliquid simpliciter, neque aliud: relatio uero predicamentalis est ad aliud simpliciter, ut patet; nam homo non dicitur Pater ante

existentiam filij. Vnde patet ad cetera Gregorij, nam terminare vt aliud simpliciter, requirit existentiam.

SECTIO VII.

Vtrum relatio terminetur ad relationem, an ad absolutum.

§. 66. ID est, vtrum relatio habeat pro termino fundamentum intrinsecum opposita relationis, an vero relationem ipsam, v. g. an paternitas referat patrem ad entitatem filij secundum se considerata: an vero ad filiationem? Varia sunt hominum placita, quæ eodem decursu expenduntur, & refelluntur.

Opinio P. Fonseca.

Caietan.

Pater Fonseca tom. 2. Met. lib. 1. cap. 15. quæst. 4. sect. 4. ait, omnem relationem tam mutuam, quam non mutuam terminari ad relationem oppositam; & non ad absolutum fundamentum; Caietanum hac in parte secutus; quam tam constanter tueretur, vt affirmet, oppositam pugnare, & cum ipsa relatorum natura, & cum omnium veterum sententia: probat primum, si paternitas, & similitudo Sophronisci patris non terminatur ad Socratem filium, vt filius est ac similis, sed vt est Socrates, ergo prius natura Sophroniscus est & pater & similis, quam habeat filium, & similem; quod nemo sanæ mentis dixerit: probo consequentiam: quia Socrates prius natura est Socrates, quam filius, ergo Sophroniscus prius est pater, quam Socrates filius. Confirmatur; quia relatio vt relatio non pendet nisi à fundamento, & termino, ergo si formalis terminus non est alia relatio, non pendet formaliter ab illa, ergo ex se est prius natura quam illa.

§. 67. Respond.

Confirm.

Elumbe argumentum; non enim probat consequentiam; licet paternitas terminetur ad hominem genitum, & non ad filiationem, non propterea pater vt pater est prior natura filio. Nam tunc ex filio resultat filiatio cum ex parte paternitas; & eodem fundamento extrinsecum, & neutra ab altera pendet, nam si vtrauis penderet ab alia, non essent simul natura. In forma, nego consequentiam: ad probationem item consequentiam, quia licet Socrates prius sit homo genitus, quam filius formaliter; paternitas non terminatur ad illum in illo priori natura: sed posterius, supposita iam existentia causa & effectus.

§. 68. Animaduersione.

Aduerte, causam in sua entitate esse natura prioris effectui (vt dixi disput. 8. Physicorum.) At causam actu, simul ratione esse cum effectui: in his duobus instantibus rationis, tantum intelligitur entitas causa, & causalitas ipsa cum effectui; relatio autem tunc non intelligitur, quia hæc constringit ex causa, & effectui in actu: in tertio vero instanti rationis, refertur causa ad effectum & effectus ad causam; in quo instanti reperiuntur causa, causalitas, effectus, & eorundem relationes: quæ terminantur ad entitatem absolutam termini. In illo priori instanti, sicut non erat filiatio, ita nec paternitas, quia hæc dependent ab entitatibus absolutis causa, & effectus simul existentibus: & sic, licet Socrates prius sit homo quam filius, tamen in illo priori non terminabat paternitas; quia hæc tantum dependet à Socrate tamquam à termino, sicut à Sophronisco tamquam à fundamento: & sicut propter hanc dependentiam Sophroniscus est prior natura paternitate, ita & Socrates.

§. 69. Terminus materialiter est prior relatione.

Itaque terminus in sua entitate est prior relatione, non tamen in ratione termini actualis; quia

hæc est denominatio à paternitate ad illum terminata: sicut de causa & effectui dixi. Imo hinc retorqueo argumentum; terminus formalis est natura prior relatione; sed filiatio non est natura prior quam paternitas; ergo filiatio non est terminus formalis paternitatis; minor est axioma, *relatiua sunt simul natura & cognitione*, id est, in ratione relatiuorum: maior patet, quia relatio dependet à termino, terminus autem non à relatione: ergo terminus est natura prior relatione: antecedens patet; quia ideo paternitas tendit ad filium, quia filius existit genitus à Patre; non vero è contra, ideo est genitus à Patre, quia terminat paternitatem; quia hæc relatio fundatur in existentia, & actione tamquam in ratione fundandi. Quod si filiatio esset terminus, esset natura prior paternitate; quia paternitas ab illa penderet.

§. 70. Obiectio. Respondetur.

Dices, esse mutuam dependentiam inter vtramque. Contra, quia mutuam hanc dependentiam exclusi sapimus: in præsentem autem penitus esset improbabilis; quia contineretur in eodem genere, nempe in ratione termini terminantis; nam paternitas penderet à filiatione tamquam à termino; & filiatio à paternitate tamquam à termino; qui verò constituit mutuam dependentiam, est in diuerso genere; in eodem autem nullus; neque potest. Confirmatio argumenti est abs re; quia si paternitas pendet à filiatione, ergo est illa posterior; ergo vt simul sint natura & ratione, opus est vt neutra ab altera pendeat. Solum igitur pendet relatio ab entitate fundamenti, termini, & rationis fundandi: quæ omnia sunt absoluta; & ratione præcedunt relationem.

Ad confirm.

§. 71. Secundum argumentum.

Secundum argumentum: relatiua formaliter vna simul cognitione, definitione, & natura; ergo vna relatio terminatur ad aliam; alioquin non essent simul cognitione, & definitione, quia non se mutuo respicerent. Confirmatur ex testimonio Aristotelis his verbis. *Si à seruo auferantur cetera omnia, etiam illud, quod homo sit, modo seruus relinquatur, adhuc dominus ad illum refertur; & ille vicissim ad dominum.* Secundo confirmatur, quia relationes diuina terminantur ad correlationes, & non absolutum. Nec me mouent eæ rationes: nam relatiua sunt simul natura; quia vtraque relatio exigit eandem omnino causas, quibus positæ vtraque oritur æquali necessitate, & independentia inter se. Sunt autem simul cognitione ob rationem eandem, quia non possumus intelligere in Patre resultare paternitatem, quin & filiationem in filio: quia per eadem principia ad vtramque manu ducitur intellectus. Nam paternitas oritur ex coexistentia duorum hominum cum generatione alterius ab altero: eodem autem modo oritur filiatio. Itaque sunt simul cognitione; non quia se vicissim terminent, sed quia intellectus simul videt causas vtriusque: definitione item sunt simul, quia definitio est quoddam genus cognitionis. Hoc contingit mutuis relatiuis, at in non mutuis secus se res habet.

Conf. primò.

Secundò.

Respond.

Relatio non definitur per oppositam.

Imò si rectè definiatur relatio, non definiatur per oppositam relationem; paternitas enim non est ratio per quam pater respicit filium formaliter; sed per quam homo respicit hominem à se genitum: quia est relatio causa ad effectum; alterum igitur relatiuum materialiter, & non formaliter ponitur in definitione relatorum; quia cum terminus ille habeat oppositam relationem, breuius & clarius definitur per subiectum talis relationis: sic dicimus, *Pater est, qui habet filium.* Id est, hominem à se genitum. Confirmatur; quia relatio creaturæ est, qua creatura respicit authorem suum,

at in

Sectio VII. Vtrum relatio terminetur ad relationem, &c. 909

at in Deo iuxta Patris Fonseca opinionem non datur mutua relatio.

§. 72. Ad confirm.

Ad confirmationem ex Aristotele responderetur; debere seruum manere seruum, nempe fundamentum seruitutis, & seruitutem; non verò solam seruitutem; hoc enim per locum intrinsecum repugnat, sicut manere actionem sine agente; quia eius essentia est actu denominare: tunc autem relatio dominij non terminaretur ad seruitutem, sed ad subiectum, *seruus* denominatum, fundamentumque seruitutis (quidquid illud esset ab homine distinctum.) Ad secundam confirmationem patebit inferius relationes transcendentales posse ad correlatiuum formaliter terminari. Hæc in omni sententia locum habent; in distinguente relationem à fundamento sunt clarissima: in nostra verò nullam habent difficultatem; quia alterum extremum est absolutum; relatiuum autem consistit in vtroque. Quod autem dicitur relatio oriri positæ fundamenti & termino: intellige de ortu rationis; quia ratione nostra prior est existentia vtriusque extremi, quam relatio, quia fundatur in existentia extremorum; nam opus est vt vtrumque extremum existat, vt sibi vtrumque comparemus; hæc autem est bona causalitas, *ideo comparamus vnum alteri, quia existunt*; hæc autem mala, *ideo existunt, quia nobis comparantur.* Hæc intellige de causalitate rationis; nam realis non potest esse, nisi vbi est distinctio realis.

Ad secundam.

Relatio ratione oritur ex fundamenti & termino.

§. 73.

Prima conclusio. Relatio non terminatur ad absolutum.

Dico primò. *In relatis non mutuis relatio terminatur ad absolutum.* Hæc conclusio est ad hominem admittentem genus hoc prædicamentalis relationis; nec video quo pacto possit ab humano intellectu negari; nam creator, exempli gratia non habet relationem ad creaturam: ergo relatio creaturæ ad Deum non potest terminari ad relationem creatoris. Patet consequentia: quia in Deo non est talis relatio, quo ergo modo ad illam terminatur? Caietanus hoc argumento pressus, pro more, latibula in distinctione quaesuit: ait namque, creaturam terminari ad creatoris relationem existentem non quidem in Deo, sed in ipsa creatura ad illum tendente. Contra: si creatura refertur ad Deum realiter: ergo Deus realiter est terminus illius relationis, quia est id, ad quod realiter creatura refertur: ergo in Deo debet esse realiter formalis ratio terminandi: quia terminus formalis est ratio, ob quam terminus materialiter terminat vt quod, & ab illa denominatur realiter terminans vt quod. Quod si ratio terminandi non est in Deo realiter: ergo non denominat Deum realiter terminantem; sicut si albedo non est in pariete, non denominat parietem album, aut visum; sed per te relatio non est in Deo realiter: ergo non potest esse ratio, ob quam Deus terminet realiter aliam relationem.

§. 74.

Prima confirmatio. Secunda.

Confirmatur primò. Relatio creaturæ est ad Deum, vt ad causam: ergo virtus causatiua est ratio ad quam terminatur: nam Deus in ratione causa per omnipotentiam constituitur. Confirmatur secundò: illa relatio aut est in Deo, aut non: primum negatur: ergo non est in Deo: ergo non refert Deum ad creaturam; sed potius creaturam Deum. Patet consequentia: quia relatio realis refert ad aliud, subiectum intrinsecum, in quo est; non extremum extrinsecum. Quod respicit, est terminus, vt paternitas refert patrem ad filium: quia est intrinsecè in patre, & extrinsecè connotat filium. Explicatur: aut relatio Dei terminans relationem creaturæ est eadem cum relatione creaturæ, vel diuersa; si eadem; ergo tendit ad absolutum, quia ad se ipsam tendere non potest; si autem est

Explicatur.

diuersa, ergo existit intrinsecè in creatura, & respicit extrinsecè Deum: ergo communicat creaturæ effectum formalem intrinsecum relationis, Deo autem extrinsecum; sed effectus formalis intrinsecus est referre subiectum ad aliud; & extrinsecus est terminare relationem: ergo Deus est terminus illius; non secundum aliam relationem; ne in infinitum progrediamur: ergo secundum conceptum absolutum: cum ergo illæ duæ relationes, nempe creaturæ ad Deum, & Dei ad creaturam, eodem modo respiciat Deum, & creaturam; nempe Deum extrinsecè, & creaturam intrinsecè, eundem effectum illis communicabit vtraque. Adde, relationem secundum conceptum in esse intrinsecam subiecto: secundum verò conceptum ad esse extrinsecam termino; sed illa relatio non habet esse in in Deo: ergo habet esse in creatura: ergo non habet esse ad illam: quia nihil habet esse in ad se, sed ad aliud. Confirmatur ex sententia Caietani, affirmantis Deum referri ad creaturas: quia creaturæ referuntur ad Deum: ergo prior est relatio creaturæ ad Deum, quam Dei ad creaturas, cum sit causa illius: ergo prius natura terminatur relatio creaturæ ad Deum, quam Deus intelligatur habere relationem: ergo in illo priori terminatur relatio ad absolutum. Videantur P. Suarez sect. 6. num. 6. & Fonseca eo cap. 15. q. 4. lect. 3.

Argumentum ad hominem.

P. Suarez.

Fonseca.

§. 75.

Sententia P. Fonseca.

Improbatis, in aliam incidit non magis probandam: ait enim relationem creaturæ terminari ad Deum, non sub ratione absoluti, sed relatiui relatione rationis: arque creatura existente conuenire actu Deo relationem rationis, quamuis relatio actu non existat in Deo: nam relationes non possunt actu conuenire rebus, quin actu existant, & producantur: at relatio rationis tunc incipit actu conuenire, quando relatio realis illi opposita actu existit: quia ei responderet relatio rationis eo modo quo potest; & licet actu non possit existere nisi obiectiue in intellectu, actu tamen potest conuenire, sicut animal rationale actu conuenit homini, licet actu non existat.

§. 76.

Impugnatur.

Neque percipio P. Fonseca; primum enim relatio creaturæ tendit realiter in Deum: ergo Deus est terminus realis vt quod: ergo habet aliquem terminum realem quo, à quo realiter denominatur terminans: sed relatio rationis, etiam quando existit, non est in Deo: ergo non denominat Deum terminantem vt quod. Probatur minor: quia relatio rationis tantum habet esse obiectiue in nostro intellectu: ergo nullibi est; sed eam intellectus fingit. Confirmatur, vt Deus terminet relationem creaturæ, non eget vlla fictione actuali, vel potentiali; sed relatio rationis est ficta actu, aut potentia: ergo. Probatur maior: quia Deus realiter terminat relationem creaturæ, sicut filius paternitatem; nam per eam creaturæ realiter referuntur ad Deum. Secundò ait, hanc relationem actu conuenire Deo antequam actu existat, quod videtur impossibile: nam actu conuenire est vnum conceptum actu venire in alium, sicut homini actu conuenit risibilitas, quando eam actu habet. Quod assertur de homine, est planè falsum: illi enim non conuenit actu animal rationale, nisi quando actu existit: quia animal rationale est de essentia hominis, cum proportione, actuale de homine actuali, & possibile de possibili, actu autem neque est homo, neque ei conuenit aliquid actu, nisi quando actu existit: quod si nomine actu intelligit connectionem necessariam inter vtrumque conceptum, est valde æquiuocè, tunc autem relatio non conuenit

Confirm.

Respondetur ad exemplum.

postatica Verbum, quæ non sunt relationes prædicamentales: ergo.

§. 90. Obiectio. P. Suarez. Confutatur.

Respondet P. Suarez, hoc argumentum in æquiuoco laborare; quia actio aliquid agit circa terminum præterquam respicere, quia illum producit, & cognitio repræsentat, & vnio vnit. Contra: quia omnes illæ sunt species respiciendi purè terminum: nam tam purè terminus est obiectum cognitum, quam terminus relationis, nam sicut relatio est intrinseca fundamento, & omnino extrinseca termino, ita cognitio est intrinseca potentia, & omnino obiecto extrinseca, ergo tam tam purè terminus est obiectum, quam terminus relationis. Confirmatur, quia sicut cognitio respicit obiectum illud repræsentando, ita similitudo illum physicè assimilando: ergo similitudo illum non respicit vt purè terminum magis, quam cognitio; patet consequentia, quia cognitio est assimilatio intentionalis obiecti; similitudo autem est assimilatio physica, quæ minus habet de respectu termini vt termini, quam intentionalis. Deinde hæc solutio non tam explicat quid sit relatio, quam quid non sit: nam tantum ait respicere terminum vt purè terminum, tantum esse illum respicere non agendo; nec cognoscendo, neque veniendo, neque opus est in re tam clara tenebras querere.

§. 91. Discrimen clarum. Relatio prædicamentalis est accidentaria immediate fundamento.

Discrimen est clarum; quia relatio prædicamentalis est accidentaria immediate fundamento, quod potest à parte rei sine illa existere: si quod autem non potest, oritur aliunde: vno verbo: relatio prædicamentalis est extra essentiam, & entitatem fundamenti proximè: transcendentalis verò est à parte rei idem cum essentia immediati fundamenti. Hoc probatur apertè, tum percurrendo singulas relationes, nam Deus fuit tota æternitate sine similitudine ad creaturas, & homo potest existere sine paternitate, & palmus quantitas sine æqualitate alteri palmo; ratio à priori: quia hæc relatio formaliter consistit in duobus extremis distinctis, vel est accidens ortum à coexistentia vtriusque. Dices, homo non potest existere sine relatione effectus ad Deum. Quid inde? an propterea non erit extra essentiam illius? neque item potest esse sine vocatione. Hoc non oritur ex conceptu communi relationis: sed quia homo est ens ab alio, & non potest existere, quin illius causa simul existat.

Obiectio. Respond.

§. 92.

Relationem transcendentalis non esse distinctam ab entitate fundamenti proximi patet, singulas percurrendo: nam cognitio, & appetitio suis entitatibus respiciunt suos terminos, ita vt sine illo respectu non modo non possint esse, verum nec propriè cognosci: item materia, forma, & vnio suis entitatibus se mutuo respiciunt, quia quidditatiuè sunt partes, & compositio totius. Idem patet in potentia factiua, quæ eadem ratione, quæ est factiua, est alicuius factibilis. Ratio à priori, quia transcendentalis dicitur; quia transcendit vel penetrat totam entitatem, quæ in suo conceptu connotat aliquid à se distinctum.

Ratio à priori.

§. 93. Reiciuntur aliqui.

Hinc reitico quod alij volunt, relationem transcendentalis esse accidentalem subiecto: etenim sicut aliqua entitas est accidentalis alteri, similiter est accidentalis relatio identificata cum illa, vt potentia visiva est accidentalis visio, & eius relatio; tamen relatio cognitionis ad obiectum est essentialis ipsi cognitioni, quod est velut fundamentum proximum relationis; quod differt à similitudine albedinis, quæ illi est accidentalis, & in ea immediate fundatur. Rogas si relatio prædicamentalis est modus à termino, & fundamento distinctus, an sit transcendentalis? nam esse ad aliud, est de illius essentia. Non, quia est accidentalis immediato fundamento.

Inclinetes in transcendentales. Relatio transcendentalis vagatur per omnia prædicamenta. S. Thom. Alind discrimen.

§. 94. Relatio transcendentalis vagatur per omnia prædicamenta. S. Thom.

Inde ortum: relationes transcendentales per omnia prædicamenta vagantur, immo ab aliquibus dicuntur transcendentales, non quia penetrant essentiam rei, sed quia omnia prædicamenta percurrunt; ea tamen relatiua vocantur simpliciter absoluta, quia relatiua simpliciter, vocantur sola prædicamentalia; quapropter S. Thom. opuscul. 48. tractat. 5. cap. 1. has relationes transcendentales vocat secundum dici; quia dicunt per se primò rem alterius prædicamenti; secundariò autem dicunt relationem; sicut scientia ad obiectum; tamen illud genus relationis essentialis est scientia. Aduerte aliud discrimen: quia tota relatio transcendentalis non includit formaliter terminum, vt cognitio, & materia; sed illud conuolat in obliquo: prædicamentalis verò præter fundamentum includit formaliter terminum. Inde etiam patet, cur prædicamentalis non possit esse sine termino, secus transcendentalis: quia, verbi gratia, non est de essentia potentia visiva actu videre, sed posse: est autem de essentia similitudinis actualitas, & similitudo coexistentia.

S. Thom.

Alind discrimen.

§. 95. Relatio prædicamentalis definitio.

Igitur relatio prædicamentalis est, cuius totum esse est ad aliud accidentaliter adueniens immediato fundamento. Cuius sumitur loco generis, id est accidens (inquam) extrinseca denominatione orta ex coexistentia termini. Rogas, quomodo totum esse Patris sit ad aliud, cum entitas illius non sit ad aliud? Respondeo ly totum esse non sumi pro tota entitate, id enim conuenit relationi transcendentali, cuius tota entitas refertur ad aliud, sed totum esse sub aliqua denominatione accidentali. Quod ex eo quod est accidens patet; verbi gratia, totum esse Patris sub denominatione Patris est ad filium; non verò sub conceptu hominis præcisè: sed sub illa denominatione accidentali Patris; sine qua potest esse substantia Patris. Ad hoc prædicamentum in rigore spectant relationes physicè accidentales; quia quantum prædicamentum est differentia physicè accidentis; at verò rudi Minerua prædicamenta diuiduntur, quapropter omnes relationes includentes extrinsecam denominationem huc referuntur. Relatio transcendentalis est, cuius esse est ad aliud aliquo modo essentialiter adueniens immediato fundamento: ly cuius est ens; nam hæc relatio abstrahit à substantia & accidente.

Quæstio.

Relatio transcendentalis definitio.

SECTIO IX.

Appendix de relatione transcendentali Dei ad creaturas.

Relationes prædicamentales non sumuntur à sola intrinseca denominatione. Ita in Deo cas reperiri probauit sectio. 2. Quod qui recusant, recusant, quia opinantur relationem esse modum ab vtroque extremo distinctum. Præter has relationes in Deo reperiri alias diuinas omnino, Paternitatem, Filiationem, & Spirationem actiuam, & passiuam fides sanxit. Aliqui volunt has relationes esse potius prædicamentales, quam transcendentales; tum quia paternitas, & filiatio creaturæ sunt prædicamentales, tum quia requirunt actualitatem existentiam termini. Alij autem has relationes

§. 96. In Deo relationes.

in transcendentales inclinare: nã relatio prædicamentalis est extra conceptum immediati fundamenti, sed Paternitas diuina non est extra conceptum immediati fundamenti, ergo non est relatio prædicamentalis: probatur min. Quia paternitas immediatè fundatur in actuali generatione actiua; sed actualis generatio diuina, & paternitas sunt idem non modò realiter, sed etiam ratione (vt ex Theologia posui disput. 8. Physic. sect. 1.) quo differt à creatura, nam generare actu non est de conceptu personæ Petri; est tamen de conceptu primæ in Trinitate personæ, quæ constituit formaliter generationem. Id de coexistentia termini nihil refert, est enim etiam commune pluribus relationibus transcendentalibus; vtrum verò duæ personæ, vt simul coexistentes, fundent inter se prædicamentalem relationem? Theologus disquirat: nostra enim principia ad id non se porrigunt, neque volo esse ultra crepidas.

§. 98. Difficultas.

Opinio affirmans. P. Vazquez.

Probatur primo.

§. 99. Obiectio.

§. 100. Respondetur.

Opinio probabilis.

P. Vazquez.

§. 101. Prima conclusio.

Magna difficultas est, vtrum scientia, omnipotentia, & cetera Dei attributa ad creaturas, dicant ad illas relationem transcendentalis: an verò hæc omnia dicant solam relationem rationis in se autem sint sine transcendentali respectu? Noster Gabriel tom. 1. 1. p. disp. 104. cap. 6. tacito nomine refert recentiores nonnullos, opinantes, omnipotentiam Dei dicere respectum transcendentalis ad creaturas. Probari potest primò: quia omnipotentia in suo conceptu includit virtutem faciendi omnia; sed virtus ad omnia est ordo ad illa, ergo omnipotentia in suo conceptu includit ordinem ad creaturas: maior est ex terminis nota: minor quidem iisdem; quia virtus actiua est alicuius factibilis actiua; à qua aliqui denominatur factibile, ergo virtus ad omnia est ordo ad illa.

Dices, hunc respectum non esse realem, sed rationis: quia intellectus non potest explicare virtutem actiuam Dei, nisi per creaturas, ex quarum possibilitate consurgit etiam illa denominatio. Quo differt hæc relatio à relatione secundum dici; quia hæc est per species alicuius obiecti, ad cuius similitudinem cognoscitur aliud, sed suum conceptum non sumit ab illo, vt velocitas Angeli non sumitur ab aequileis alis: at verò sub isto conceptu potentia connotat creaturas, & nisi per illas explanari non potest.

Contra arguitur secundò: quia non solum per intellectum confusum, verum nec per visionem beatam potest cognosci omnipotentia Dei nisi connotando creaturas, immo neque Deus ipse potest se ipsum cognoscere nisi simul cognoscendo creaturas ex vi sui cogniti; hoc autem oritur, quia ipsa omnipotentia ducit in cognitionem creaturarum, ergo ipsa omnipotentia dicit intrinsecum ordinem ad creaturas; patet consequentia, quia ea ratione ducit in cognitionem illarum, quia intrinsecè eas respicit. Confirmatur, omnipotentia in se est virtus actiua, ergo in se est actiua alicuius factibilis: quia nõ est actiua sui, ergo in Deo est conceptus transcendentalis ad aliud. Equidem hæc opinio est probabilis, & argumentum haud facilem habet explicatum: quam vidi à grauissimis Theologis defendi, neque est digna, vt in eam P. Vazquez tam acriter inuehatur; quam ait nullius esse Theologi ex antiquis, negantibus relationes in Deo. Illi tamen locuti sunt de relatione prædicamentali, distincta à fundamento, & termino: de transcendentali autem vi, aut ne vix quidem fecere sermônem. Caue tamen de nomine quæstionem, ne vocibus obtundare.

Dico primò. Non potest esse respectus transcendentalis Philosophia Petr. Furi. de Mendocæ.

Ordo transcendentalis non potest esse sine aliqua dependentia à termino. P. Vazq. P. Suarez. Probatur. Dices fore impossibile in se, & possibile à potentia. Contra, quia potentia non denominat possibile id, quod in se est impossibile, sicut Deus non denominat chymaram possibilem, nam possibile dicit non repugnantiam ex parte termini, & virtutem ex parte potentia (vt latè ostendi disput. 8. sect. 1.) Item materia prima esset impossibile, si esset impossibile forma. Finge enim formam impossibilem, & materiam existentem: illa materia cuius rei erit susceptiua? non formæ, quia tunc esset chymara: sicut modò hircoceruus; & sicut modò materia non est susceptiua hircocerui; ita nec tunc esset susceptiua formæ.

§. 102. Obiectio. Respondetur.

§. 103.

Dices, actum de chymara esse de obiecto impossibile. Prudens addidi in conclusione hæc verba, nisi terminus sit possibilis sub ea ratione qua est terminus illius. Nã si terminus est impossibile ad existendum, nullus datur ordo transcendentalis ad illum vt possibilem; sicut si terminus est accidens non datur ordo ad illud tamquam ad substantiam: ita actus de chymara, non est ordo ad illam, vt ad rem possibilem, sed tantum vt ad obiectum. Chymara autem dicitur esse possibilis eo modo, quo dicitur esse, sæpe enim dixi nos loqui de non entibus per verbum substantiuum tamquam de entibus. At ens rationis est obiectiuè in mète; & sic est obiectum cognitionis, & illius terminus. Igitur, essentia ordinis transcendentalis consistit in respectu ad terminum: termino autem sublato, tollitur per locum extrinsecum respectus ad illum, & tota entitas identificata cum illo respectu: sicut in relatione prædicamentali, si esset distincta à fundamento, & termino, sublato termino etiam auferretur relatio. Vnde concludo omnè relationem realem esse dependentem à suo termino, vt perspicuè docet S. Thom. 2. contra gent. c. 22. nec contrarius est lib. 4. cap. 14. ibi enim docet relationes personales non esse physicè pendentes à substantia in Deo, nec ab alio termino essentialiter distincto.

Epilogus.

§. 104. Secunda conclusio.

Dico secundo: Deus existeret, quoad omnem suam intrinsecam entitatem, etiam si nulla creatura esset possibilis. Hæc controuersia iam est de re, non de nouitate. Conclusio hæc optime defendit P. Vazquez ea disput. 104. c. 6. Probatur apertè primò, quia Deus in suo esse non dependet à creaturis, ergo etiam si creaturæ non essent possibles, Deus existeret. Consequentia patet, quia ablatis omnibus à quibus ego non dependeo, cur propterea ego

H h h peribo?

peribo: nam interitus oritur ex aliqua dependetia. Antecedens probat: quia Deus est ens a se; ergo a nullo dependet aliqua ratione. Quo argumento videtur S. Thom. 2. contra gent. c. 12. initio.

§. 105. Obiectio. Respondetur. Dices, Deum non pendere ab vlla causa sed dici dependere, quia non esset si terminus non esset possibilis. Contra: quia illa est vera dependetia, & imperfectio. Licet enim non sit dependetia per physicum influxum: tamen vna res necessario dependet ab alia, quando ex interitu vnus, alterius interitus sequitur necessario; vt actus intuitiuus dependet ab existentia obiecti, etiam si obiectum nullo modo concurreret physice ad actum: eademque de causa materia dependet a forma: quia si forma esset impossibilis: ira & materia. Hoc autem esse imperfectionem patet: tum exemplis adductis, tum quia per se dedecere videtur, Deum facere dependentem a simia, & affirmare Deum esse impossibilem, si simia esset impossibilis. Confirmatur, maior perfectio est, scientiam visionis Dei fore existentem quoad intrinsecam entitatem, etiam si non existeret obiectum, quam nostrae cognitionis, quae entitatiue desineret esse nisi obiectum existeret. ergo idem est in omnipotentia.

§. 106. Secundum argumentum. Obiectio. Respondetur. Secundo, probo conclusionem: quia si omnes creaturae in se repugnarent esse, tamen Deus non repugnaret: ergo illis impossibilibus, adhuc existeret Deus: probo antecedens: quia ex eo quod creaturae repugnent, nulla repugnantia sequitur in existentia Dei, quia Deus in suo esse non dependet a creaturis. Dices, clarum oritur repugnantiam: Deus esset omnipotens, & non esset omnipotens: omnipotens, quia est attributum illius tam necessarium, quam natura diuina: non omnipotens, quia nihil posset facere, cum nihil a Deo posset fieri: egregia autem esset omnipotentia, quae nihil posset. Contra, omnipotentia est virtus intrinseca Dei ad efficiendum terminum in se non repugnantem: sed tunc Deus haberet intrinsecam virtutem faciendi terminum in se non repugnantem; & licet creaturae repugnarent, Deus non caret hac intrinseca virtute; ergo tunc Deus esset omnipotens, in quantum omnipotentia dicit virtutem intrinsecam: & non esset impotens, ergo non sequitur illa repugnantia: probo maiorem ex diffinitione omnipotentiae, quae est potentia faciendi omnia quae non repugnant: probatur minor, quia repugnantia creaturarum non oritur ex impotentia Dei, neque ex defectu virtutis illius: sicut repugnantia, qua Angelus non potest ab homine oriri, oritur ex impotentia ipsius hominis: oritur autem illa repugnantia ex defectu ex parte ipsarum creaturarum, ergo tunc retineret Deus totam virtutem factiuam termini non repugnantis. Merito ait P. Vazquez hanc esse naturalem demonstrationem.

§. 107. Confirmatur primò. Res eius sunt possibilis. Confirmatur primò, homo non est possibilis eo praecise, quia Deus potest illum facere, nam licet ad hoc requiratur omnipotentia Dei, requiritur tamen non repugnantia ex parte hominis: ratione cuius non repugnat: haec est bona causalis, Deus potest facere hominem, quia homo in se non est repugnans. Chymara autem non est impossibilis, quia Deus non possit illam producere: sed potius ideo non potest a Deo produci, quia in se est repugnans: & tota ratio repugnantiae oritur ex ipsa chymara; nam si inde non oriretur, non oriretur ex parte Dei, quia Deus ex se virtutem habet factiuam rei non repugnantis. Ratio a priori, quia inter potentiam, & terminum debet reperiri proportio, & potetia respicit terminum non repugnantem tali potentiae: & ex defectu termini, licet virtus in se productiua

fit sufficiens, tamen non denominatur potentia respectu illius, quia repugnat ex parte termini ab illa denominari: tunc sic, ergo si homo esset impossibilis in se, sicut est chymara, adhuc Deus esset omnipotens quantum ad intrinsecam perfectionem, & virtutem Dei: nam repugnantia hominis non oriretur ex Deo, sed ex ipso homine, sicut modo oritur ex chymara: quia includit duos conceptus inuicem repugnantes, ergo sicut chymara modo non minuit omnipotentiam Dei, nec Deus dicitur impotens respectu illius. Idem contingeret in homine, si esset chymara, ergo etiam si omnes creaturae essent chymarae, non minueretur omnipotentia Dei, neque Deus esset impotens respectu illarum: quia impotens dicit carentiam virtutis ad rem non repugnantem. Totius ratio est, quia illa impossibilitas oritur ex creaturis ipsis & non ex Deo. Vnde merito S. Thom. ait non esse dicendum, Deus non potest facere chymaram, sed chymara non potest fieri a Deo; nam licet idem significant oratio actiua, & passiu, tamen hic non solum est modestior, sed etiam explicat radicem repugnantiae esse in eadem chymara.

Dices, etiam si homo in eo casu esset chymara, adhuc aliae creaturae essent possibilis: respectu quarum Deus esset omnipotens. Contra: quia ea ratione posset Deus producere creaturas alias, & non hominē: quia illae in se non repugnarent, sicut homo, non verò ex discrimine omnipotentiae Dei comparatione illarum: eas autem in se esse repugnantes, vel non, quid addit Deo, vel admittit: sicut homo neque adderet, aut admitteret. Quid enim magis habet vna creatura quam omnes, cum ratio sit a qualis in vna, & in omnibus? Secundò confirmatur exemplo euidenti: non minus repugnat Deū esse ignorantem futurorum, quam in potentem: sed Deus potuit non cognoscere haec futura, vt futura, quia haec potuerunt non esse: & tunc Deus non esset ignorans. Nam ignorata est non cognoscere rem, quae est futura: at verò non est ignorantia, non cognoscere quod non est futurum: similiter est impotentia non posse facere rem in se non repugnantem fieri: at verò non posse facere obiectum in se repugnantem, non est impotentia.

Vnde argumentor tertio; scientia Dei futurorum habet eundem respectum ad futura, quem omnipotentia ad possibilis: sed tota entitas intrinseca Dei posset existere, licet non denominaretur scientia visionis praecise ex defectu futurorum; ergo similiter tota entitas intrinseca omnipotentiae Dei posset existere, licet non sub denominatione omnipotentiae praecise ex defectu possibilium: consequentia patet, quia eadem est ratio, propter quam omnipotentia deficeret: nempe ex defectu termini; & quia Deus non potest esse impotens: quod idem reperies in scientia. Minor est clara, quia potuit Deus non producere mundum, & Deus haberet totam entitatem quam modo habet, non tamen denominaretur cognoscens futura: quia nulla essent: maior patet, quia sicut omnipotentia est virtus faciendi aliud, ita scientia visionis est virtus cognoscendi aliud.

Dices, scientiam visionis esse liberam, non tamen omnipotentiam. Abs re solutio; tantum enim probat, denominationem omnipotentiae Deo conuenire necessario ex necessitate possibilium creaturarum: denominationem verò cognitionis futurorum esse liberam ex libera futuritione creaturarum, non tamen probat discrimen inter virtutē intrinsecam scientiae, & omnipotentiae: scientia enim in sua entitate tā necessaria est quam omnipotentia: quia

§. 108. Obiectio. Respondetur.

§. 109. Tertium argumentum. Scientia Dei in sua entitate non pendet a creatura.

§. 110. Obiectio. Respondetur.

quia vtraque est a parte rei idem cum natura diuina. Vnde sic argumentor; licet scientia Dei non haberet obiecta, & quae connotaret, non desineret esse in sua intrinseca entitate; quia in ea est independens a creaturis, quamuis non haberet denominationem scientiae visionis: ergo neque omnipotentia desineret esse, si creaturae essent impossibiles, quia est independens ab illis, licet non retineret denominationem omnipotentiae. Aduerte discrimen inter scientiam, & omnipotentiam entitatiue sumptas, & reduplicatiue consideratas sub ista denominatione scientiae & omnipotentiae, nam licet manerent sine terminis scientiae, & omnipotentiae entitatiue, non tamen sub ista denominatione scientiae, & omnipotentiae; quia haec sumitur, & explicatur a coexistentia futurorum, vel possibilitate terminorum, sicque effugies difficultates omnes hac facili distinctione.

§. 111. Tertia conclusio. Deus non dicit relationem transcendentalem ad creaturas. Ita P. Vazquez sup. & Suarez disp. 47. Met. sect. 3. num. 6. & sect. 15. num. 15. & 1. p. tract. 1. l. 2. cap. 26. num. 14. Probat per apertè ex dictis. Nulla res independens a suo termino dicit ordinem transcendentalem ad illum: sed Deus est independens a creaturis, quae sunt terminus omnipotentiae, ergo Deus non dicit ordinem transcendentalem ad creaturas: probo min. quia omnis relatio transcendentalis est dependens a suo termino, & non potest sine illo esse (vt probaui conclusione 1.) circa quam non potest esse aliqua quaestio nisi de nomine: minor patet ex conclusione secunda, de qua est quaestio de re: consequentia patet in Ferio.

§. 112. Respondetur ad argumentum in § 98. distinguo minor. virtus ad omnia est ordo ad illa, si illa virtus est in sua entitate dependens a termino, vt potentia visiva a visione; concedo maiorem: nego tamen, si non sit dependens: distinguo etiam probationem minoris: virtus factiua alicuius rei est ordo ad illam, si ab illa dependet, concedo; secus si non dependet. Vnde ille respectus est rationis, vt respondetur illo §. 98. Ad replicam in §. 99. respondetur: beatos posse quidditatiue Deum videre, nullam creaturam etiam in communi cognoscendo, & tunc cognoscerent omnipotentiam Dei, non sub ista denominatione omnipotentiae, sed secundum suum intrinsecum conceptum, sicut re ipsa cognoscunt actus liberos Dei, & scientiam visionis, quae pono ex prima parte quaest. 12. Deus autem non potest se comprehendere, sine cognitione creaturarum, non quia omnipotentia sit ordo ad illas, sed quia est virtus producendi illas; quia non repugnant, & eo ipso quod non repugnant, continentur eminenter in Deo, & sic omnipotentia dicit in illarum cognitionem; quia habent necessariam connexionem cum omnipotentia vt cum sua causa, propter quam connexionem censent multi aliquas creaturas in commune a beatis necessario videri. Quod si creaturae essent impossibiles, Deus se comprehenderet sine illarum cognitione, quia tunc nulla ex illis eminenter contineretur in Deo, sicut modo contingit in chymara, sine cuius cognitione Deus se comprehendit; quia propter repugnantiam quam includit, non continetur eminenter in Deo, nec cum illo connectitur. Idem re ipsa contingit modo in actibus liberis, & scientia visionis, quae comprehenduntur a Deo, & in illis quasi reflexè cognoscit Deus futura, quia in eo ipso, quod sunt futura, debent a Deo dependere, & cognosci.

§. 113. Ad confirmationem. Ad vltimam confirmationem respondetur, virtutem Dei in se esse factiuam creaturarum, sine Philosophia Perr. Esuri. de Mendoza.

dependetia ab illis. Vnde ad aliud, non habet locum in Deo, si sumatur pro relatione dependente, quia Deus quidquid est, non est ad creaturas cum dependetia ab illis: si tamen velis, quemcumque conceptum, & denominationem ad aliud sine dependetia ab illo esse proprie relationem, quaestio est de nomine: sed tuam sententiam non probabis.

Quoniam saepe ex casu impossibili per locum intrinsecum argumentor, maxime in proposita difficultate: videtur hoc arguendi genus explanandum. Principium, vnde concluditur argumentum ad propositum aliquid confirmandum: Rhetores locum sic appellant: vt definitionem, diuisionem, & conglobata, quando ex illis petitur argumentum: locus ergo intrinsecus est, principium illud ex quo arguitur per intrinsecos conceptus, & formales alicuius rei. Vbi obserua esse admittendum casum impossibilem: sed qui non destruat formaliter suppositionem retentam, sed qui cum illa non inuoluet formalē terminorum repugnantiam, vt g. supponamus Petrum animalitate carere: ecce casus impossibilis, quo admissio non debemus admittere tunc Petrum manere hominem; quia homo formaliter includit animal, & in suppositione retenta inuoluerentur termini repugnantes, nempe animal, & non animal; tenemur autem admittere Petrum tunc rationale manere, quia, conceptus formalis animalis, non est conceptus formalis rationalis; in eo casu possumus de Petro discurrere quantum ad rationalitatem per intrinsecos illius conceptus, ac si non esset animal; item per locum intrinsecum sunt neganda omnia praedicata, quae formaliter consequuntur ex conceptu animalis: vt ratio appetitiui; si verò in casu impossibili componas duos conceptus contradictorios, vt si supponas hominem conceptum videre, suppones ineptè, de qua suppositione rectè dicitur, Ex impossibili sequitur quodlibet. At retento casu impossibili sine repugnantia terminorum, non sequitur quodlibet: sed per bonas consequentias sequitur vna pars, & hoc est argumentari per locum intrinsecum. vide disp. 7. in 3. p. §. 7. Ita argumentor in praesenti, supponedo creaturas esse chymaras, & probando non propterea sequi, Deum esse chymaram. Si autem supponeremus Deum esse impossibilem, sequitur per locum intrinsecum creaturam esse chymaram; quia a negatione causae est formalis consequentia ad negationem effectus essentialiter ab illa pendens. Quod arguendi genus, & acutum, & vtile; acutum, quia conceptus Metaphysicos ad vnguem praecidit, & examinat: vtile, quia arguentem deducit in rationes formales conceptuum, eorumque dependentiam. Ita Theologi disquirunt, vtrum Spiritus sanctus realiter distingueretur a Filio, si a Filio non procederet? Admittunt Theologi casum impossibilem, nempe Spiritum sanctum non procedere a Filio, & tunc per locum intrinsecum probant, non esse tres personas realiter distinctas in Deo, quia in eo ea tantum distinguuntur realiter, quae realiter opponuntur relatiue, vnde effluxit illud adagium. In diuinis omnia sunt idem, nisi ubi obest relationis oppositio.

§. 114. Argumentum ab impossibili per locum intrinsecum quid sit.

Quid retinendum est quid negandum.

SECTIO X.

Diuisio relationis.

§. 115. Si proprium sequeretur Martem, confecta erat disputatio de relatione ex sect. 2. & 3. Eiusque diuisio esset facilis per diuisionem duarum rerum H h h 2 coe xi

coexistentiam:inter quas reperitur aliqua proportio vel similitudinis,vel dissimilitudinis;aut cause, & effectus. Primum genus fundatur in entre cuiusque predicamenti: nam duo homines simul existentes habent relationem identitatis: homo autem, & equus, & cetera omnia entia relationem diuersitatis. Secundum genus non fundatur in essentia rei precise; nisi intercedat aliqua actio, vel quasi actio, vt paternitas, & dominium.

SVBSECTIO I.

Relatio rationis, secundum dici, & transcendentalis.

§. 116. Aristot. **A**ristoteles cap. ad aliquid dixit, relatiua esse quæ id quod sunt, ad aliud dicuntur. Vbi cum Henrico obseruant alij definita esse relatiua secundum dici. Ego quidem opinarer (vt indicauit initio huius disputationis) relatiua secundum dici ea esse, quæ explicari, dicique non possunt, nisi per comparationem ad alia, vt res spiritualis est relatiua secundum dici ad materialia: quia spiritualia dicimus per comparationem ad materialia. Hæc tamen acceptio nondum est accepta. S. Thom. opusc. 48. tract. 5. cap. 1. & q. 7. de potentia art. 10. ad 1. & de verit. q. 21. art. 6. corpore, & 1. p. q. 13. art. 7. ad 1. dicit, relationes secundum dici eas esse, quæ significant res absolutas, quas consequuntur relationes aliquæ, vt scientia est quidem qualitas absoluta, secundario autem dicit relationem; & relationes vero secundum esse eas vocat, quæ significant relationes ipsas, vt paternitas, similitudo.

S. Thom. Thomistæ nonnulli apud Pat. Vazquez tom. 2. 1. p. disp. 173. num. 14. & Suarez, disput. 47. sect. 3. num. 9. opinantur, relationes transcendentales recidere in relationes secundum dici; mouerique possunt autoritate S. Thom. eo opusc. 48. vbi relationem scientiæ ad scibile vocat secundum dici, cum sit transcendentalis: item quia res transcendentem relata sunt simpliciter absolutæ, explicantur autem relatiuarum more. Verum ijdem Pater Suarez, & Vazquez rejiciunt ibi eam sententiam, quia relatio transcendentalis est verè relatio secundum esse, secus relatio secundum dici: oppositum autem ineptiæ accusatur à Pat. Vazquez. Alij volunt, relationem secundum dici esse relationem rationis, quia tota est in intellectu, & ratione; hæc sententia est similior veri: tamen relatio rationis, sicut & cetera rationis entia, est aliquid in obiecto fictum: at relatio secundum dici potest esse sine figmento vilo.

§. 117. Thomistæ nonnulli apud Pat. Vazquez tom. 2. 1. p. disp. 173. num. 14. & Suarez, disput. 47. sect. 3. num. 9. opinantur, relationes transcendentales recidere in relationes secundum dici; mouerique possunt autoritate S. Thom. eo opusc. 48. vbi relationem scientiæ ad scibile vocat secundum dici, cum sit transcendentalis: item quia res transcendentem relata sunt simpliciter absolutæ, explicantur autem relatiuarum more. Verum ijdem Pater Suarez, & Vazquez rejiciunt ibi eam sententiam, quia relatio transcendentalis est verè relatio secundum esse, secus relatio secundum dici: oppositum autem ineptiæ accusatur à Pat. Vazquez. Alij volunt, relationem secundum dici esse relationem rationis, quia tota est in intellectu, & ratione; hæc sententia est similior veri: tamen relatio rationis, sicut & cetera rationis entia, est aliquid in obiecto fictum: at relatio secundum dici potest esse sine figmento vilo.

P. Suarez. P. Vazquez. Relatio transcendentalis est secundum esse.

Relatio secundum dici non est ratio.

§. 118. Opinatur aliquis, relationem transcendentalem diuidi in relationem realem secundum esse, & relationem realem secundum dici: primam relationem dicit esse essentialem immediato fundamento, & idem formaliter cum illo: primò, quia relatio secundum esse est cuius totum esse est ad aliud se habere, vt ex Aristotele patet: sed aliquarum rerum essentia totæ se habent ad aliud: ergo habent relationem realem secundum esse. Secundò, quia illud est euidens signum relationis, quando conceptus quidditatus rei secum affert conceptum termini, sed conceptus quidditatus cognitionis, & aliarum rerum secum affert cognitionem termini, ergo.

Aristot.

§. 119. Relationem transcendentalem secundum dici esse realem probat; quia intellectus considerans calorem esse principium alius caloris, nihil fingit, sed concipit id; quod est à parte rei: ergo est relatio realis. Vnde calor consideratus cum calefactione in esse possibile est strictissime relatiuum secundum dici; quia in recto dicit entitatem absolutam caloris, cōnotantis in obliquo actionem: quæ est relatio transcendentalis secundum esse caloris productis ad productum: eam autem relationem non esse secundum esse probat, quia tota essentia caloris cognosci potest quidditatiuè, & intuitiuè, sine calore producibili, vt patet sensibili experientia: ergo relatio non est secundum esse, quia hæc cognosci non potest sine termino. Vnde colligit nec creaturam dicere ad Deum ordinem secundum esse essentialem, nec accidens ad substantiam, nec intellectum ad cognitionem: at verò eo ordine secundum esse referri cognitionem ad obiectum, actionem ad terminum, vñionem ad extrema.

Potentiam actiuam, & passiuam secundum esse transcendentem referri ad effectum, & creaturam ad Deum, & intellectum ad intellectionem ex communi Doctorum ad sensu monstrauit disp. 8. Physicorum sect. 2. Admitto autem doctrinam §. 118. de relatione transcendentali secundum esse. Nego tamen relationem secundum dici realiter in obiecto, quin sit etiam secundum esse, vt expressè aiunt Pat. Suarez & Vazquez supra. Nam per te illa relatio est realis: ergo realiter refertur per illam subiectum in quo est; consequentiam probò: quia (vt rectè Pat. Vazquez. 1. part. disput. 122. num. 24.) relatio realis est, quæ realiter aliquid refert; nam relatio existens à parte rei, præstat realiter suum munus; sed munus relationis realis est realiter referre subiectum: ergo illa relatio realiter refert subiectum: ergo est relatio secundum esse. Patet consequentia, quia relatio secundum esse est, quæ esse alicuius rei realiter ad aliud refertur, nam teste Aristot. relatiua sunt quorum totum esse est ad aliud se habere; sed totum esse eorum quæ realiter referuntur, est ad aliud se habere realiter, ergo. Confirmatur, ante actuale cognitionem caloris, ille habebat relationem realem ad alium calorem: ergo essentia caloris ante actuale cognitionem realiter referebatur ad alium, quia ea relatio aliquid facit, ergo secundum esse illi adest relatio, quia illi adest secundum suam essentiam, eam realiter referendo.

Dices, relationem esse realem; quia est in obiecto fundamentum, vt cognitione obiectum referatur ad aliud. Contra primò, in obiecto cognoscibili duo reperitur: alterum intrinsecum se tenens ex parte obiecti illudque ei essentialis; alterum extrinsecè illi accidens, & denominatiuè à cognitione: rogo vtrum illa relatio sit e. parte obiecti vt adæquatè distincti à cognitione, & formali eius denominatione: vel se teneat ex parte cognitionis? si secundum, ergo relatio non est realiter in obiecto: sed in actu intellectus & consequenter non est intrinseca, sed extrinseca obiecto: si autem primò, ergo obiectum secundum suum esse realiter refertur; quia secundum suum esse est relatione realiter imbutum. Confirmatur secundò, quia ducere intellectum in cognitionem termini non est contra relationem secundum esse: sed illi annectitur necessariò.

Ad rationem in §. 119. Responderetur, vel calorem non referri realiter ad terminum; vel si referatur, esse secundum esse. Ad argumentum posset omisso antecedenti concedi consequentiam, & affirmari calorem, & similia, quæ sine terminis quidditatiuè noscuntur, nõ habere relationem intrinsecam: sed extrinsecam secundum dici. Vnde nihil emittit; immò qua facilitate negat hæc assertio intellectui relationem secundum esse ad intellectionem, negari possit & intellectio apti ad obiectum, & affirmari.

§. 120. Potentia ad actum est relatio transcendentalis.

Relatio secundum dici in obiecto est secundum esse. P. Suarez. P. Vazquez.

Aristot.

Confirmatur.

§. 121. Obiecto. Respondetur.

Confirmatur.

§. 122. Ad argum. ex §. 119.

affirmari eam esse qualitatem institutam ad perficiendum intellectum: absolutam quidem, & ignota nobis natura, quam propterea explicamus more relatiuorum. Adde, ipsum asserere calorem rectè penetratum ducere in cognitionem calefactionis; rogo, vtrum illa cognitio sit quidditatiua vel non? secundum non dicit, cum sit exacta cognitio, & si dicat, nullo modo calor est relatiuum realiter: si dicat primum: ergo est relatiuum secundum esse, quia conceptus quidditatus caloris affert secum conceptum termini, quod ipse constituit, vt principium dijudicandi relatiua secundum esse. Confirmatur, quia si essent impossibiles formæ, esset etiã impossibilis materia: quid enim materia esset tunc? ergo secundum esse dependet à formarum possibilitate; hoc autem voco ego relationem transcendentalem secundum esse.

§. 123. Respondetur absolute. Absolutè tamen respondeo argumento distinctione essentia & quidditatis; quæ sumi possunt realiter, vt sunt à parte rei: sic autem de essentia caloris, & quidditate est relatio ad calefactionem; sicut immensitas est de quidditate Dei; & conceptus quidditatus adæquatus, siue penetrans essentiam, vt est à parte rei, secum affert conceptum calefactionis (vt doctor ipse testatur) cognitio autem habita immediatè per sensum est valde imperfecta: similis belluina. Quod si ea sumitur argumentum, etiam probaretur qualitatem non esse de essentia caloris, quia eum sentimus, quin concipiamus sit ne qualitas: vel quantitas: Alio modo sumitur essentia ratione nostra obiectiuè pro primo conceptu, quem de re formamus, ex quo deriuantur alij: quos attributa vocamus, & logicè accidentia; sic non est de essentia, & quidditate caloris esse productiuum alius, vel saltem non est de essentia albedinis producere speciem impressam, & sic non est de eius essentia relatio ad speciem. Recognosce illam disp. 8. physicorum. Hic enim non quærimus quæ res dicant transcendentalem relationem ad alias: sed discrimen relationis secundum dici, & transcendentalis.

§. 124. Dico ergo primò. Relatio rationis strictè sumpta, est relatio ab intellectu in obiecto ficta. Nam omne ens rationis strictum, vt adæquatè distinguitur à reali; habet esse obiectiuè tantum in intellectu, vel fictè.

Dico secundò. Relatio secundum dici non est realis intrinseca obiecto relatio, sed formaliter est in actu intellectus, cognoscente rem absolutam more relatiua in ordine ad aliquid ab ipsa dependens. Ita expressè P. Suarez, disput. 47. Metaph. sect. 3. num. 8. & 9. & Pat. Vazquez 1. part. disput. 173. num. 13. & colligitur clarè ex S. Thom. Probatur; quia relatio secundum dici, est in distinctione, & explicatione rei: ergo est in intellectu, & nõ in obiecto. Obserua primò, hic posse quæstionem esse de nomine; quid intelligatur nomine huius vel illius relationis: Secundò obserua, quæstionem esse de relatione secundum dici tantum, nam ceteræ relationes, & secundum esse sunt, & vocari possunt secundum dici; quia dicuntur, & explicantur ad aliud, vt obseruat Pat. Suarez, num. 9. Obserua tertio, omnipotentiam, & cetera Dei prædicata ad creaturas tam libera, quam innata, esse relatiua hoc modo, vt bene obseruat P. Suarez, num. 8. & 9.

§. 125. Dico tertio. Ista relatio secundum dici potest vocari relatio rationis: latè quidem, vt relatio significat reales, & extrinsecas denominationes ab actibus intellectus. Dico quarto. Relatio transcendentalis non est composita duarum rerum: sicut est prædicamentalis: sed est entitas vnus rei dependens ab alia. Ita ex S. Thom. Philosophia Petr. Hurt. de Mendoz. a.

P. Suarez. Tertia conclusio. Est relatio rationis impropria.

§. 125. Quarta conclusio. Relatio transcendentalis est entitas rei pendens ab alia.

probauit supra omnem relationem pendere à termino. Sic omnes creaturæ dicunt transcendentalem ordinem ad Deum, & omnis res incompleta ad suum complementum, vt docet Pat. Suarez P. Suarez. num. 12. & 13. estque sententia communissima.

Dico quinto. Relatio transcendentalis vt relatio non potest concipi sine termini conceptione: vt patet ex clauso terminis.

Dico sexto. Materialiter potest cognosci etiam quidditatiuè aliqua relatio sine termino concepto, vt patet in albedine, cognita sine specie impressa. Vide Pat. Suarez, & præsertim Vazquez supra impugnantem sententiam illam de relatione reali secundum dici.

Sexta conclusio. Relatio transcendentalis potest cognosci cum termino & sine illo. P. Suarez. P. Vazquez.

SVBSECTIO II.

Aristotelica diuisione relatiuorum.

§. 126. Aristoteles verò tripartitus est relationem in tria vulgarissima genera, propterea enucleatim expendenda. Primum genus est relationis fundatæ in vnitate; hæc vnitas non requiritur vt sit propriè vnitas: nam duo homines cum duabus albedinibus habent istam relationem vnitatis; neque itè requiritur vnitas formaliter rationis; nam sine illa operatione intellectus à parte rei Petrus, & Paulus habent relationem idemnitatis. Igitur ea vnitas debet esse fundamentalis (vt explicui d. 2. de anima §. 65.) & per similitudinè: similia enim vocamus vnum (vt alibi dixi.) Quæ autem sic conueniunt per similitudinem, fundant hoc primum genus, subdiuidentem per varias similitudines: ita dixit Arist. Eadem sunt, quorum substantia est vna; ecce relationem identitatis innixâ similitudini substantiali. Equalia, quorum quantitas est vna: ecce relationem qualitatis ortâ ex similitudine magnitudinis quantitariæ. Similia, quorum qualitas est vnitas; ecce relationem similitudinis ex accidentalibus conuenientia qualitatum: ecce item vnitas similitudinis formaliter includens pluralitatem. Quæ vnitas non includit formaliter negationem; sed duos terminos positiuos, nempe duas substantias, duas quantitares, duas qualitates æquales.

Relatio primi generis. Relatio in vnitate quid perat.

Relatio identitatis.

Equalitatis. Similitudinis.

Hic potest inquiri, vtrum duæ res sint similes, si habeant rationem fundandi vnitas: v. g. si vna albedo poneretur in duobus subiectis vtrum essent similia, sicut duæ personæ diuinæ sunt similes in natura? Respondeo non fore similia formaliter similitudine prædicamentali, quam sect. 6. ostendi ex S. Thom. habere terminum realiter distinctum à fundamento. Item ostendi sect. 7. terminum relationis esse fundamentum in alio v. g. ego sum similis Antonio: fundamentum meæ similitudinis est mea albedo; Petri autem albedo est terminus, cum ergo in eo casu non distinguantur fundamentum, & terminus, non potest esse similitudo formalis, de qua hic agimus. Nec in illam definitio quadrat; nam vnitas qualitatis debet esse talis, vt admittat distinctionem termini, & fundamenti, quâ & non aliam Aristoteles agnouit. Quod affertur ex diuinis, peculiarem habet rationem: ibi enim sunt similia eminentiori similitudine, non prædicamentali: fundata in maxima vnitate naturæ diuinæ: qua similitudine caret creata omnia; quamque imitaretur similitudo casus miraculosi.

§. 127. Quæstio.

In vna albedine non sunt duo similia prædicamentali.

In hoc genere includitur relatio diuersitatis, vt opposita idemnitati, quia nititur fundamento opposito, nempe in non vnitate. Diuersa sunt, quorum substantia non est vna, id est, quorum substantia sunt intrinsecè dissimiles: cum inæqualitate substantiali. Inæqualia sunt quorum quantitas nõ est vna.

§. 128. Relatio diuersitatis est in primo genere. Inæqualitas.

Diffimilia verò, quorum qualitas non est una. Ecce tres relationes tribus prioribus oppositas propter disconuenientias in illis conceptibus. In hoc genere continentur directè omnia genera entis sub eo conceptu, in quo quoquomodo sunt similia accidentaliter: aut dissimilia; indirectè verò, quæ sunt in substantia similia. Item omnes relationes numeri, quia fundatæ in vnitate, aut multitudine. Difficultas est de vnitate generica; fundet ne relationem identitatis? sed ex disput. 2. de anima & ex disp. 5. constat, duas species esse intrinsecè diuersas, & inæquales, sed quia habent conceptus genericos similes, habent relationem identitatis: absolute tamen sunt diuersæ propter specificam dissimilitudinem, & inæqualitatem.

Et relatio numeri.

§. 129. Quæstio.

P. Suarez.

Relatio multitudinis est realis in parte.

§. 130.

P. Suarez.

Quæritur: an relatio fundata in multitudine sit positua, an negatiua? quia multitudo includit negationem vnionis. In mea sententia facile est responsum; nam relatio tantum est fundamentum, & terminus; vnde ea parte erit positua, vel priuatiua, qua extrema sint vel positua, vel negatiua: cum autem multitudo ratione entitatum sit positua, & ratione carentiæ vnionis negatiua, ita relatio est partim priuatiua, & partim positua; at verò in sententia relationem distinguente à fundamento & termino alia est difficultas. P. Suarez ait, multos probabiliter opinari, eam relationem non esse posituam, & potest probari, quia dependet à priuatione vnionis tamquam à ratione vel conditione fundadi. Ego distinguem inter multitudinem rerum non vnibilium: vt inter duos Angelos, & duos homines; & multitudinem rerum vnibilium, vt inter duas aquas. Primam vocarem ego relationem posituam, quia fundatur in distinctione rerum, quam distinctionem disp. 6. sect. 1. probaui esse conceptum posituum; negatio autem quam dicit distinctio, est posterior quam ipsa distinctio; per comparationem ad quam negationem explicatur distinctio; itaque in dualitate duorum conceptuum fundatur relatio multitudinis; quæ etiam poterit explicari per eandem carentiam vnionis vel idemcitatis. In multitudine rerum vnibilium duo reperiuntur, & dualitas aquarum, & illarum diuisio. Aquæ illæ existentes possunt habere relationem multitudinis, & vnitaris numericæ, relatio dualitatis, vel multitudinis, quasi essentialiter fundatur in vnitate singulari cuiusque partis: & quando sunt coniunctæ habent etiam relationem compartis actualis, fundatam in vnione continuatiua, per quam vnionem sunt vnium in ratione totius.

Quando verò illæ partes diuiduntur in duo cõposita discreta, non accipiunt nouam relationem posituam: sed accipiunt nouam relationem priuatiuam multitudinis, fundatam in carentia continuationis. In rebus non vnibilibus non distinguo has relationes: non quia multitudo, vt multo, non includit negationem: sed quia illa negatio in rebus non vnibilibus est omnino negatiua, quia illæ non possunt vniri; et tamen ipsa ibi reperitur & relatio multitudinis essentialiter, & carentiæ vnionis. Vnde bene P. Suarez ait, relationem realem inniti fundamento positua, numerus autem vt numerus includit & posituam entitatem, & negationem vnionis, vnde eius relatio non est vnde quæque positua: sed mixta ex vtraque. Idem dico de inæqualitate quantitatis; quæ fundatur in carentia aliarum partium: & dissimilitudinis inter hominem & Angelum in ratione colorati, & non colorati; quia fundatur in Angelica carentia coloris; quapropter est mixta. Non tamen de dis-

similitudine inter extrema positua, vt inter albū, & nigrū, quæ est relatio adæquatè positua. Quia non consistit in carentia; sed in extremis posituis: licet qualitas imperfectior explicetur per carentiam perfectioris.

Potest etiam inquiri, vtum distinctio sit relatio? an verò terminus absolutus? Videtur esse relatio; quia est ad aliud, nam qui distinguitur, ab aliquo distinguitur, præsertim, quia non datur distinctio positua nisi ab existente (vt ostendi disp. 6. sect. 1.) & quia distinctio accidentaliter aduenit immediatè fundamenti: & sic videtur explicanda distinctio distinctionis, ratio per quam vna res non est alia: alia (inquam) absolute, vt etiã explicui de definitione relationis. Confirmatur, quia non sunt similia absolute, nisi quæ existunt: ergo neque distincta absolute: pater consequentia, quia distinctio videtur esse genus ad similitudinem, & dissimilitudinem; nam si distinctio est numerica tantum, est identitas: si specifica, est diuersitas. Dices, esse aliquam distinctionem hominis à non ente. Ita ego dico, & dissimilitudinem. Hæc non admodum displicent. Erit igitur distinctio duarum res existentes explicata: per mutuum negationem: fundamentum intrinsecum est ratio, quæ vnaquæque res constituitur in suo esse, sic interpretabere adagium: *vnaquæque res in suo esse constituitur per eam rationem, per quam distinguitur ab alijs.*

§. 131. Quæstio.

Distinctio videtur esse relatio.

Confirmatur.

Obiectio. Respondetur.

§. 132.

Relatio secundæ generis in actione. Arist.

P. Suarez.

Secundum genus relationis fundatur in actione, vel quasi actione, vt relatio causæ ad effectum, Magistri ad discipulum, Domini ad seruum. Aduerte, ab Aristotele in hoc secundo genere multa recenseri, quæ non pertinent ad relationem prædicamentalem: sed ad transcendentalem potius, vt Pat. Suarez fatetur; & est manifestum: nam in hoc genere constituit causam præteritam, & futuram ad effectum futurum, & præteritum: pater autem hanc relationem non esse prædicamentalem propter defectum existentie termini: imò neque propriè transcendentalem; quia hæc debet esse absolute realis: causa autem præterita, & futura in ratione præterita, aut futura, simpliciter nihil est, nisi in ratione præterita: imò & impotentiam constituit Arist. in secundo genere relationis, impotentia autem non est relatio prædicamentalis; quia non est necessarium aliquid existere: nam ego habeo impotentiam ad alterum mundum. Hæc dixerim, tum vt cognoscat quid dixerit Aristoteles, tum vt eius interpretes maneant, ne sint vehementer solliciti de hac eius diuisione; quia ipse promiscuè egit de omni genere relationis.

§. 133.

Prima quæstio. Immediatum fundamentum paternitatis. P. Suarez.

§. 134.

Secunda quæstio. Relatio agens intrinseca & extrinseca. Arist.

Primum in hac relatione occurrit immediatum fundamentum paternitatis. In mea sententia est ipsa substantia patris, in opposita sententia nonnulli eam subiectant in potentiam generatiuam; alij in substantiam patris, P. Suarez arbitratur in vtramque: alteram, vt instrumentalem, alteram vt principalem: nam sicut ipse adstruit, eandem actionem instrumentaliter ortam à potentia & principaliter à substantia: ita constituit eandem relationem principaliter in substantia, & instrumentaliter in potentia. Tamen non recipi in potentiam generatiuam pater; quia si homo habens filiū aliquam ob causam castreret, non haberet potentiam generatiuam, quia præciditur feminis officina; & manet relatio patris, ergo hæc non subiectatur in potentiam generatiuam; sed in totam substantiam patris. Secundo occurrit, an relatio agentis sit extrinseca agentis? In mea sententia partim est intrinseca, partim extrinseca. Imò verò clarè colligitur ex Arist.

Arist.

§. 135.

Paternitas & maternitas solo numero distinguuntur.

S. Thom.

P. Molin. P. Suarez.

§. 136. Explicatur in alia opinione.

Confirmatur.

§. 137. Obiectio.

§. 138. Tertia quæstio. Relatio manet mutata actione.

Arist. relationem agentis non distingui à causa, & effectui, sed esse vtriusque coexistentiam, ait enim 1. Metaphysic. cap. 15. *eorum verò, quæ secundum potentiam, etiam secundum tempora iam dicuntur ad aliquid: veluti quod fecit, ad id quod factum est, sic enim Pater quoque filij Pater dicitur. Hoc enim fecit, at illud passum quid est.* Quæ sunt clarissima verba pro nostra sententia.

Age dum, & pone relationem distinctam à fundamento & termino, & ratione fundandi, paternitas, & maternitas different specie? an solo numero? In mea sententia solo numero, quando pater, & mater sunt eiusdem speciei, vt vir & mulier: quando verò sunt specierum diuersarum, vt asinus; & equa, differunt etiam specie relationis; quia nihil sunt præter parentum entitates. Quid, si essent modi ab illis distincti? S. Thom. videtur opinari, relationes patris, & matris specie differre, fortè quia in eius sententia mater non concurrat actiue ad filium, secus pater, & vbi sunt diuersa causarum genera, sunt etiam relationes diuersæ. Pat. Molina, Suarez, & communior scholarum, censent eas relationes esse solo numero distinctas, opposito fundamento: quia vterque parens in prolem concurrat actiue, quo iacto fundamento tota sententia stabilitur.

Quam veram censeo, etiam si mater non concurrat actiue; quia in sententia distinguente relationem, hæc non potest in specie variari, pro varietate solius modi concurrenti, sed pro varietate fundamenti, aut termini: nam actio non est principium, vnde relatio sumat speciem, quia species fimitur, vel à termino, vt materia intrinsecè specificatur per suam entitatem respicientem formam extrinsecam, & cognitio ab obiecto, vel specificatur à subiecto, vt accidens proprium à sua substantia, vt cognitio Angeli à suo intellectu, vel à principio actiuo, vt actio ab agente in multorum opinione, & cognitio ab specie impressa, vel à modo, vt creatio, ex eo quod sit sine subiecto, vel à fine: sed nullum ex his muneribus actio exercet cum relatione, quia neque est subiectum, neque terminus, neque principium actiuum, & cætera, ergo ex ea non sumitur species relationis. Confirmatur, transacta actione manet relatio: ergo manent omnia principia per se ad illam necessaria, actio enim inclinatur in conditionem sine qua non resultat relatio, & velut applicationem causarum relationis.

Dices, relationem referre causam ad effectum sub ratione causæ: ergo si sunt diuersæ causæ, erunt diuersæ relationes. Distinguo antecedens, sub ratione causæ, ita vt ratio formalis sit relata ipsa causalitas, nego antecedens: nam causalitas non est relata, sed entitas causæ: concedo autem referri causam sub ratione causæ, id est, quia causauit. Vnde distinguo consequens, si sunt diuersæ causæ in sua entitate relata, concedo consequentiam: si tantum sint diuersæ in causalitate, nego consequentiam, quia non refertur modus cauandi, sed causa.

Tertiò occurrit: vtum maneat eadem relatio mutata actione? Manet; quia actio non est principium vlllo modo influens: sed tantum quadam conditio, vt relatio resultet: nam licet aliqua conditio referantur tam ad conseruationem, quam ad primam productionem, vt certa intensio accidentis ad formam, alia tamen tantum requiruntur ad primam productionem, vt imaginatio ad primam productionem speciei. Ex his vltimis videtur esse actio: nam transacta generatione, Pe-

trus manet pater Antonij. Hoc intellige in opinione distinguente relationem ab extremis: in mea autem relatio est ratio fundandi, nec requirit perferentiam.

Num eadem res potest referri ad plures causas vna relatione? Potest: sed pereunte altera causa perit illius relatio, & confurgit alia respiciens solas manentes causas, vt mutato vno obiecto tota mutatur visio, nouaque producit terminata ad obiectum, quod mansit. At plures causæ non possunt referri ad eundem effectum vnica relatione (si causæ sint adæquatè distinctæ, & separata, vt pater, & mater) nam relatio est intrinseca fundamentis, & non potest idem accidens esse in duobus subiectis.

Thomistæ non pauci aiunt, patrem eadem paternitate referri ad plures filios. Contra quos sic argumentor: per te paternitas distinguitur à patre, quia patri existenti accidit paternitas: sed primæ paternitati existenti accidit secunda: ergo distinguitur secunda à prima. Dicunt, nouam non aduenire, sed vetustam extendi. Contra illa extensio est de nouo, & est de nouo ad aliud: ergo est noua relatio. Maior à te datur, minor est clara; quia illud quod aduenit, est, vt referatur pater ad filium: consequentia liquet; quia quod est ad aliud, est relatio. Confirmatur, prior paternitas non est ratio referendi patrem ad secundum filium: ergo indiget alia ratione distincta: sed sed ratio referens patrem ad filium est paternitas: ergo aduenit noua paternitas, imò etiam negare possent distinctionem relationis à fundamento: sicut enim vetusta relatio non existente secundo filio non refert patrem ad illum, existente autem secundo filio, ad illum refert patrem nulla additione nouæ entitatis; ita entitas patris existente filio illum refert, & non existente non refert, sine nouo modo: equidem vtrouique est eadem ratio. Bear. Thomas non est ita intelligendus: sed quo modo eam explicui, disput. 4. §. 75. & disput. 5. de generat. sect. 5.

Tertium genus relationis est, quo vna res dicitur ad aliam, non vero è contra hæc ad illam: id est relatio non mutua: sed tantum vnus extremi ad aliud. In quo genere constituit Aristoteles mensurabile & mensuram: colorem & visum: quia mensurabile ad aliquid est, item & visibile, non quia res in se dicant ordinem ad mensuram, aut visum; sed potius quia mensura est ad rem mensurabile, & visus ad colorem, quia rem esse mensurabilem, aut visibilem, nihil est ex parte obiecti: sed extrinseca denominatio à mensura, & visione: ait ergo Aristoteles, visionem non terminari ad relatum, sed ad absolutū sine mutuo respectu obiecti ad visionem: nõ enim terminatur visus ad visibile, alioquin diceremus, *visus est ad id, ad quod est visus*, qui circulus esset vitiosus; quia propositione, sicut nihil verius, nihil stultius: neque mensura est ad mensurabile: sed ad quantitatem. Quod intellige de mensura homogenea, non de mensura æquiuocè. Nam hæc solet esse mensura, qua expendimus perfectionem causæ, quæ tamen mutuo referuntur.

Hæc est Aristotelis doctrina, licet Pat. Suarez sect. 13. num. 8. videatur affirmare mensuram non sumi pro actiua applicatione vnus quantitatis ad aliam, sed pro obiecto cognitionis, quod vocatur mensura actus: sed præter mentem Aristot. copulariue constituentis mensurabile, & scibile. Quæ verba significant passionem, nempe rem mensuraram, & scitam. Hinc intellige quæ sæpe dixi, cognoscibile, seu verum, esse extrinsecam denominationem

§. 139. Vna res vna relatione potest referri ad multa.

§. 140. Opinio Thomistarum. Impugnatur.

Obiectio. Respondetur.

§. 141. Relatio tertij generis nõ mutua. Arist.

§. 142. P. Suarez.

S. Thom.

nationem in obiecto. S. Thom. supra adductus, §. 114. hanc relationem cognitionis ad obiectum vocat secundum dici. Ita Pat. Vazquez i. p. d. 173. cap. 4. relationem scibilis ad scientiam vocat secundum dici.

§. 143.

P. Suarez. Relatio tertij generis no est predicamentalis.

P. Suarez affirmat, hoc tertium genus relationis esse speciem predicamentalis relationis. Quod nunquam probavi, tum quia scientia saepe est de obiecto non existente; saepe etiam de impossibili: quae relationi predicamentali repugnant: tum quia scientia est ordo transcendentalis ad obiectum, neque indiget alia relatione. Tandem si relatio distingueretur a fundamento, & termino, nihil resisteret in cognitionem, aut obiectum, sed tota denominatio cogniti reperitur in obiecto non existente, & eadem cognitio perseveraret eodem modo exprimens obiectum, siue existeret, siue non: in quo valde differt a causa, & effectu. Aristot. autem effudit eo capite omnia genera relationum, etiam non predicamentalem.

Ari.

§. 144.

Quaestio. Omnis relatio primi generis est mutua.

Secundò est quaerendum, sit ne haec relatio mutua? In primo genere relationis sunt relationes omnes mutuae, quia fundantur in unitate, quae est mutua in fundamento, & termino. Nam relationes aequiparantiae sunt mutuae; quia utrumque extremum vicissim vocatur eodem vocabulo, ut *aequalitas*, & *dissimilitudo*; quia Petrus est aequalis Paulo, & Paulus Petro. Item equus est dissimilis homini, & homo equo. In secundo genere relationis fundatae in actione, sunt etiam relationes disquiparantiae, id est, quibus diversimodè denominantur extrema, ut paternitas, & filiatio, quae sunt etiam mutuae. Praeterea nonnullae relationes transcendentales sunt non mutuae. Ita Pat. Suarez. sect. 15. num. 8. ex Aristotele, & S. Thoma. Probatur primò apertè in Deo, qui non dicit relationem transcendentalem ad creaturas, secus hæ ad illum. Secundò scientia dicit aliquem ordinem transcendentalem ad obiectum impossibile, quod ad scientiam non potest dicere talem ordinem, quia quod nihil potest esse, nullum potest ordinè habere. Tertio, scientia ad obiectum relata dicit ordinem transcendentalem; sed obiectum in ratione obiecti non dicit ordinem ad scientiam: ergo. Probo minorem; quia ratio obiecti est extrinseca denominationi rebus cognitis, ut probavi disp. 1. logicae sect. 4. & disput. 5. Metaphysic. sect. 5. & disp. 7. sect. 2. quae non videntur reperenda. Tandem confirmatur ex scientia visionis Dei, quae iam supponit creaturas tam possibiles, quam existentes; ergo etiam si Deus eas non videret, per impossibile, per locum intrinsecum illae existerent; quia existentiam habent independentè ab illa à priori: ergo illa cognoscibilitas est extrinseca denominatio. Quod verò ait Caietanus, scibile referri ad scientiam relatione rationis, nihil obest, quia hic inquiruntur reales relationes. Quod verò scientia fundetur in obiecto, non refert, quia cognosci obiectum sicuti est, est illi valde extrinsecum. Ratio mensurae passiva non est relatio; sed extrinseca denominatio ut probavi disp. 13.

In secundo genere sunt relationes disquiparantiae.

Nonnullae relationes transcendentales sunt non mutuae.

Caietan.

§. 145.

P. Suarez.

S. Thomas in 1. dist. 30. q. 1. art. 3. ad 3. affirmare videtur, scibile non dicere relationem intrinsecam ad scientiam, at verò eam dicere bonum ad appetitum. Nam scientia non fundatur in obiecto, appetitus autem fundatur in bono, quod est in obiecto. Ab hac sententia discedit Pat. Suarez sect. 14 à num. 3. quia bonum est intrinseca ratio enti, in quantum dicit, vel absolutam ambo omnibus perfectionem, vel convenientiam alteri rei. Quod verò hoc bonum ametur, tam extrinse-

ca denominatio est, quam quod cognoscatur: nam sicut verum ex parte obiecti addit extrinsecam denominationem à cognitione vera, ita & bonum ab amore bono: & sicut amor dicitur bonus, vel vel malus ab obiecto conformi, vel difformi rationi, ita actus dicitur verus, vel falsus, ab eo quod res est vel non est. De bono egi disp. 7. & disput. 12. de anima, ubi ostendi amabilitatem esse extrinsecam denominationem bono: & quidem amabile, & cognoscibile aequè sunt absoluta, & sunt relativa non mutua ad scientiam & amorem.

Patet Suarez, opinans has relationes tertij generis esse predicamentales, sollicitè laborat de tertia bonitate huius divisionis, quia Deus non pertinet ad hoc tertium genus; quia pertinet ad secundum, & tamen definitio huius tertij generis convenit Deo; quia habet relationem predicamentalem non mutua. Deus enim non refertur ad creaturas in ratione causae, creaturae autem referuntur ad Deum in ratione effectus. Mirabilis mihi videtur P. Suarez, qui in distinctione relationis à fundamento, & termino neganda sequitur Nominales, & in neganda relatione Deo, sequitur Thomistas, qui sunt difficillimi conciliati in ea conclusione; quia in principijs, à quibus ea dependet, contradictoriè opponuntur. Patetur autem in sententia Nominalium, siue absurdo Deo tribui relationem, Responder tamen, Deum non habere relationem, quia est in diverso genere; quod non potest ad aliud ordinari. Quam rationem §. 12. ostendi esse S. Thomae; estque illi admodum familiaris. Verum in utriusque sententia relatio non est ordinatio ad illud tamquam ad finem, sed est conceptus explicatus ad aliud, comparatione illius; hunc autem modum habet Deus; quia licet non ordinetur ad creaturas tamquam ad finem, at in ratione creatantis est comparatione ad illas; quia tota haec denominatio est ad aliud; sicut ergo habet hanc denominationem, cur non habebit, & relationem? cum nihil per eam immutetur magis quam per creationem, & sicut omnes conceptus causae concipiuntur in Deo ad aliud sine relatione distincta, quidni idem contingeret cæteris causis? Item in alijs rebus reperitur relatio, quae sunt in diversis ordinibus; quarum alter non habet pro fine alterum; nam Angelus dicit relationem causae ad motum, & cognitionem, cum tamen Angelus non habeat pro fine motum, nec sit in eodem genere cum illo. Ratio à priori in nostra sententia; quia relatio supra fundamentum addit praesens extrinsecam denominationem à termino; Deus autem capax est extrinsecam denominationis, est enim mihi coexistens, ergo & huiusmodi relationis.

SVBSECTIO III.

Scotica divisio relationis in aduenientem intrinsecam, & extrinsecam.

Scotus in 4. dist. 14. quaest. 1. §. ad huius autem illud in oppositum, & alibi, quem Pat. Suarez disp. 49. metaph. §. 1. à num. 1. refert, atque refellit; Scoto ad stipulatur Durand. in 3. d. 5. quaest. 2. num. 8. & ex parte etiam in 1. d. 30. quaest. 4. item Gabriel iuvat interdum Scoti phrasim; qui diuidit relationem in aduenientem intrinsecam, & extrinsecam. Primam dicit esse, quae necessariò consequitur ab extrema in actu posita, vel quod idem est necessariò sequitur suum fundamentum termino non excluso

§. 146. P. Suarez.

§. 147. Scotus. P. Suarez.

Durand. Gabriel. Relatio intrinsecam & extrinsecam aduenientem.

Sectio X. De divisione relationis.

excluso. Extrinsecus adueniens est, quae non consequitur necessariò extrema, etiam ambo simul in actu posita; quare sex vltima predicamenta non sunt species relationis quarti predicamenti, quia in illo collocantur solae intrinsecus aduenientes. Hanc sententiam probat Scotus, 1. quia actio est relatio, nam absoluta forma esse non potest, omnis enim forma absoluta fit per actionem à se distinctam, quod repugnat actionibus: sed non pertinet ad quartum predicamentum, quia ait Scotus saluandam necessariò famoſam distinctionem decem predicamentorum: ergo pertinet ad aliud predicamentum: Secundò probat, quia relationes quarti predicamenti necessariò oriuntur ex fundamento, & termino positis, secus verò actio: ergo. Mirto Scotum, Heruærum. Soncinatem, aliosque Thomistas in hanc distinctionem acriter inuictos vide apud P. Suarez, num. 4.

§. 148. Scotus impugnat.

Leuia fundamenta iecit Scotus ad tam singulare aedificium. Primum enim euincit quidem, actionem esse modum, non verò rem absolutam, quam modis opponimus. Quare non fit alia actione, sed se ipsa ut quo. Disput. 2. sect. 5. discriminaui res à modis, quia res egent aliquo à se distincto ad suos communicandos effectus: modi autem non egent, quia ipsi per essentiam habent ut quo suas denominationes: at modum actionis esse relationem non probat, nisi nomine relationis transcendentalium intelligas. Secundum fundamentum nihil probat, quia siue actio oriatur necessariò, siue non, non est relatio nisi transcendentalis.

§. 149. Prima impugnat.

Impugnatur primò Scotus: quia multae relationes extrinsecus aduenientes oriuntur necessariò ex extremis actu positis: ergo erunt intrinsecus aduenientes, & quarti predicamenti: probio antecedens; actio, qua sol illuminat suam materiam, necessariò oritur ex forma in materiam, ita ut ex rei natura non queat impediri. Item actio, qua sol illuminat caelos, & bonam partem aëris; sed illa est intrinsecus adueniens, quae necessariò oritur ex fundamento & termino, ergo. Vnde vel Scotus non diuisit relationem adaequatè; vel illae actiones erunt relationes quarti predicamenti, quod esse falsum ostendo. Primum, quia illae actiones sunt eiusdem speciei cum alijs; quae non oriuntur tam necessariò. Secundò, quia relatio predicamentalis manet transacta actione. Tertio, quia actio non supponit, sed facit terminum. Secundò impugnat; quia relatione causae ad effectus cum Aristotele, collocant omnes in quarta categoria: sed illa computatur ab Scoto inter extrinsecus aduenientes. ergo. Probo min. quia existente actu utroque extremo, non oritur illa relatio necessariò. Dices, eam oriri posita actione. Contra: ergo relatio actionis etiam oritur necessariò ex actione: ergo etiam pertinet ad quartum predicamentum contra Scotum.

§. 150. Tertia impugnat.

Tertio, quia nomine termini vel intelligitur passum, verbi gratia, quando ignis calefacit lignum, relatio versatur inter ignem & lignum, sic autem etià relatio in unitate fundata, est extrinsecus adueniens: nam ita sumpto termino, existentibus Petro, & Antonio potest non esse relatio similitudinis, quia Petro albo Antonius potest esse niger, ergo sicut relatio calefactionis in lignum est extrinsecus adueniens, quia existentibus igne, & ligno, potest non esse: ita erit relatio similitudinis, quia Petro, & Antonio existentibus, potest non esse relatio. Vel intelligitur terminus immediatus, & proximus, ut albedo Antonij est immediatus terminus similitudinis Petri: sed sic termino accepto actio

est relatio intrinsecus adueniens: ergo. Probo minorem; quia terminus immediatus calefactionis est calor subiecto inharens, sed calore inharente subiecto, necessariò est actio, ergo. Ratio à priori mentis est, quia omnis relatio consurgit necessariò ex fundamento, termino; & ratione fundandi. Relationes primi generis non habent rationem fundandi distinctam à termino, & fundamento, quia non fundantur in actione. Relationes verò secundij generis habent rationem fundandi distinctam, & sic non orientur magis, nec minus necessariò, quam oritur actio: propterea verò relatio causae non ablegatur à predicamento ad aliquid, cum sit secunda in illo species: quia posito fundamento, termino & ratione fundandi, oritur necessariò, sicut similitudo oritur necessariò posito fundamento, & termino.

§. 151. Quarta impugnat.

Quartò, vltima quatuor predicamenta refert Scotus inter relationes extrinsecus aduenientes, quarta imo cum tamen è subiectis fatali necessitate orientur, nam existente creatura necessariò habet durationem, non enim potest existere, quin aliquandiu duret, vel saltem per instans: non enim tam contingenter durat, quam ignis calefacit lignum. Item ubi necessariò sequitur corpora, quae necessariò sunt alicubi: situs eandem ob causam. Habitus non ita necessariò, quia possumus esse vel inermes, & nudi. Adde vnionem corporis, & animi esse relationem, sicut est actio, alioquin egeret alia vnione in infinitum, & non est relatio predicamenti ad aliquid, imò vnio formae, & materiae equinae est relatio & non quartae categoriae, & tamen oritur necessariò expositione utriusque extremi. Scotus, cum vidisset omnes modos esse relationes, eosque voluisset expungere à quarta categoria, eos terminos inuenit, quia tunc de relatione transcendentali, & de modorum natura, & distinctione à rebus, pauca, & perobscure scholastici dixerant: eosque modos vocauit relationes extrinsecus aduenientes; & secluit à predicamento relationis, sed dixit eos esse veras relationes extrinsecus aduenientes, quas nos transcendentales vocamus. At de ipso predicamento relationis loquitur Scotus, sicut cæteri.

SECTIO XI.

Utrum sit conceptus relationis in communi?

§. 152. Prima conclusio.

Dico primò, Relationem predicamentalem abstrahi ab omnibus inferioribus. Probatur primò, quia predicamenta sunt entis diuisiones, distributi per vniuersalissimos conceptus: sed in predicamentis sunt multae relationes predicamentales, & ipsum ens predicamentale & creatum dicit relationem transcendentalem ad Deum, ergo illa ratio abstrahitur ab omnibus suis inferioribus: quia est vniuersalissimus conceptus. Secundò, quia omnia relatiua sunt similia in ratione relatiui, & praeccepta sunt omnibus cõmunia (sicut actiones sunt similes in ratione actionis) & dissimilia in ratione talis, habentque peculiaritatem in ratione ad aliquid; differt autem, quia altera fundatur in unitate, altera verò in actione: ergo ab illis potest abstrahi conceptus communis. Patet consequentia; quia possunt cognosci in quantum conueniunt, & non in quantum differunt. Vide quae dixi, disput. 9. logic. sect. 4. & disput. 2. Metaph. de conceptu communi entis: ipsæ enim rationibus hæc conclusio probatur.

Qua

§. 152. *Graviter difficultas.*

Qua, licet praeferat veritatem, continet tamen difficultatem, negotium multis facessentem: nam si relatum ut sic includit conceptum communem omnibus relatiis: ergo omnia includuntur sub illo conceptu: ergo relatum ut sic refertur ad aliud, quod non sit relatiu. Pater consequentia; quia relatum ut sic est ad aliud relatiu, quia omnia relatiua continentur sub illo conceptu communi, qui est ad aliud, omnia enim relatiua ex vna parte debent contineri, & debent referri ad aliud, quod non potest esse relatiu; sicut ego saepe probavi attributum entis non esse conceptum positivum, ab ente adequare distinctum, quia non tam esset attributum entis quam ens; ergo relatum ut sic refertur ad aliud non relatiu: hoc autem est falsum: ergo. Probatur minor: tum quia omne relatum in particulari refertur ad aliud relatiu, quod reperiri debet in conceptu communi, quia haec est ratio in inferioribus reperta: tum etiam; quia terminus vnius relatiui est ad aliud relatiu: ergo terminus relatiui ut sic debet esse relatiu: quod etiam repugnare est probatum.

§. 153. *In mea sententia res est facilis.*

Primum, hanc difficultatem expedit in mea sententia, ceteri sibi consulant. Relatum in particulari nihil est praeter duas entitates absolutas se mutuo connotantes in aliqua denominatione: relatum igitur in communi erunt duae entitates absolutae se mutuo connotantes, cognitae confusae, & sicut ly ad aliquid in relatiis in particulari est denominatio vnius rei, sumpta etiam a coexistentia alterius: ita in relatiis in communi ly ad aliquid est denominatio, quam vna e duabus rebus confusae cognitae sumit etiam a coexistentia alterius. Itaque relatum ut sic in mea sententia includit formaliter vtrumque extremum inuicem denominatum. Quibus corrumpit argumentum positum, quia non sunt accipienda omnia relatiua ex vna parte & termini ex alia: nam in prima parte relatiuorum continentur termini. Sicut relatiua particularia non includunt ex vna parte relatiu; & ex alia terminum, quia in primo conceptu relatiui includuntur fundamentum & terminus. Videamus quo pacto hoc argumentum ceteros angat, quos refert P. Suarez disput. 47. sect. 17. & Rubius tom. 1. log. in praedicamentis, cap. ad aliquid, quaest. 3.

P. Suarez. P. Rubius.

§. 154. Albert. Simplicius.

Albertus, & Simplicius aiunt ly, ad aliquid, esse quidem correlatiu, non in communi, hoc enim repugnat, sed in particulari; quia illa particula sumenda est distributiue per descensum, ut relatiu est ad aliquid nempe filius ad patrem, & cetera, quibus fauet S. August. hb. categoriarum: *Specialiter, ac realiter* (inquit) *ut haec categoria manifestius dignoscatur, non relictè dici ad aliquid, nisi cum singulare ad singulare refertur.* In quam sententiam ferè P. Suarez inclinat à num. 5. opinans relatiis aequiparantia non posse dari conceptum communem, cui respondeat terminus communis, licet posset dari relatiis disquiparantia, num. tamen 9. pedem refert.

S. Ang.

P. Suarez.

§. 155. Impugnatur.

Impugnatur haec solutio: nam relatiu ut sic est ad aliud, non in specie: ergo in genere. Probatur minor, tum quia correlatiu in particulari habet terminum in particulari, ergo relatiu in communi non habet terminum in particulari: patet consequentia; nam quo pacto distingueretur relatiu ut sic à relatiu in particulari, si haberent idem connotatum? Dices; terminum particularem connotari confusè à relatiu in communi. Contra; quia hoc est, habere terminum in communi, & non in particulari, quia terminus ut sic est, qui confusè cognoscitur: particularis verò, qui

Obiectio.

Respondetur.

clarè: tum etiam quia relatiu ut sic clarè cognitum ut distinctum à quouis alio praedicamento, debet habere aliquem terminum: sed non terminum particularem: ergo communem: probatur minor; quia si id referretur ad terminum in particulari, verbi gratia, referretur ad Patrem, sed conceptus relatus ad Patrem clarè, & distinctè cognitum est filius: ergo tale relatiu non esset in genere, sed in specie.

Confirmatur; relatiu ut sic abstrahitur ab aequiparantia, & disquiparantia relatiis: sed relatiu ad Patrem est formaliter relatiu disquiparantia: ergo non abstrahitur ab illo. Denique sicut terminus cognitionis ut sic non est hoc ens, sed ens; neque terminus actionis ut sic est homo, aut leo, sed ens producibile: ergo & terminus relatiui ut sic erit communis, & non particularis. Confirmatur, quia relatiu ut sic contrahitur per varias species, ergo terminus ut sic contrahitur per varias species, quia relatiu per ordinem ad terminum contrahitur, & distinguitur, ergo terminus ut sic est genus. Sat haec contra hanc solutionem, qui plura velit, ea Pat. Rubius suggereret abunde, qui S. Aug. num. 5. exponit de existentia reali, per quam melius intelligimus conceptum communem: cui expositioni obest, S. Augustinum loqui de hoc praedicamento in particulari; commune autem est cuius praedicamento non habere conceptu à parte rei nisi particularem. Haec tamen solutio Rubiana sic poterit explicari, S. August. loqui de hoc praedicamento in ordine ad nostram cognitionem: ait enim, *ut melius possit dignosci haec via est, &c.* Non dixit ut sic, sed ut cognoscatur: nam cetera praedicamenta possunt exponi sine confusione per conceptus communes, ut conceptus actionis quantitatatis, & cetera, hoc tamen praedicamentum magnam habet confusionem in conceptu communi (ut patet ex argumento proposito) in speciali autem magnam habet perspicuitatem, quid enim facilius, quam explicare quid sit Pater?

§. 156. Confirmatur primo.

Confirmatur secundo.

P. Rubius.

S. August.

§. 157. Relatio ut sic abstrahitur à mutuis & non mutuis.

Respondetur tamen argumento, relatiu ut sic abstrahi à mutuis, & non mutuis. Vnde terminus eius ut sic abstrahit etiam à relatiu, & non relatiu. Secundò respondetur, relatiu ut sic supponere pro conceptu formali relationis in concreto significata; in quo conceptu includuntur omnes relationes ex vna parte, eius autem terminum esse rem absolutam: nam terminus relationis non est relatio opposita, sed illius fundamentum, vnde tollitur omnis ambiguitas. Respondetur teritiò (admittendo relationes mutuas, & relationem terminari ad relationem) relatiu proprie dici subiectum intrinsecè affectum relatione, atque hanc relationem in hoc praedicamento collocari, cuius terminus adequatus est res extrinsecè denominata per relationem; nam hoc praedicamentum est accidentis, quod in concreto est *relatum*, in abstracto autem est *relatio* ut est intrinsecè afficiens subiectum in ordine ad terminum extrinsecum. Dices, etiam terminum esse relatiu, vel relationem. Distinguo: relatiu materialiter, concedo; formaliter, nego: nam effectus proprius relationis est intrinsecè referre subiectum, terminare autem non est referre, sed extrinsecè denominari ab alia relatione, sicut terminare cognitionem. Dices, terminus saltem materialiter est relatio: ergo includitur in relatiu ut sic: ergo non habet relatiu ut sic alium terminum. Distinguo primum consequens; includitur formaliter, nego consequentiam; materialiter, concedo. Similiter, secundum consequens, non potest habere alium terminum

Obiectio.

Respondetur.

terminum materialiter distinctum, transeat consequens; formaliter, nego consequentiam; nobis autem sufficit ly ad aliud esse aliud sub diuersa ratione formali, licet subiecta materialia recidant in vnum.

§. 158. Obiectio. Respondetur.

Dices, omnes relationes terminari ad alias realiter distinctas: ergo haec relatio abstrahitur ab omnibus. Concedo consequentiam: terminus autem illi respondens est abstractus ab omnibus relatiis in ratione terminantis: nam conceptus relationis ut sic confusè cõplectitur omnes relationes in ratione intrinsecè referendi, cui etiam respondent omnes relationes in quantum sunt extrinsecè terminantes: nam hi duo conceptus inuicem comparati realiter distinguuntur; quia nihil terminatur ad se, sed ad aliud; & sicut relationes extrinsecè referentes in specie, habent alias distinctas extrinsecè terminantes in specie, ut paternitas ut sic filiationem ut sic, ita paternitas & filiatio ut conueniunt in ratione relationis intrinsecè referentis, habent terminum ad quem referantur, abstractum à paternitate, & filiatione sub conceptu extrinsecè terminantis. Nam relatio ut sic sunt omnes relationes confusè cognitae in ratione intrinsecè referentis, earumque terminus ut sic sunt omnes relationes ut extrinsecè terminantes. Relationes terminantes ut terminantes non includuntur in primo conceptu formali, & ita confusè apprehenduntur omnes relationes, quae sunt tam paternitas, quam filiatio, & confusè etiam illarum termini, qui sunt paternitas, & filiatio; quae realiter distinguuntur in vtroque conceptu, tam in specie, quam in genere. Nam relatio ut sic includit paternitatem, & filiationem, sunt enim plures relationes ut similes: ita terminus ut sic sunt plures relationes ut similes extrinsecè terminantes, quae realiter distinguuntur à relationibus, quae terminant: nam relationi ut sic confusè cognitae respondet terminus ut sic realiter distinctus, confusè cognitus, sicut paternitati ut sic. In conceptu autem communi non sine confusione explicatur.

DISPUTATIO XVI.

De actione, & passione.

DISPUTATIO XVI. Physicorum aliqua de actione, & passione. libaui: item & disput. 12. dum agerem de creatione.

SECTIO I.

Quid sint actio, & passio.

§. 1. Actionem & passionem esse monstratur.

Reperiri actiones, & passiones in physicis monstratur aperte. Est igitur actio, ratio formalis, per quam causa actiua reducitur in actum, & denominatur agens. Nam causa actiua in actu primo praecise considerata non intelligitur agere, sed potens: ergo per aliquam rationem formalem reducitur in actum, à qua denominatur agens, & agere, sicut potentia visiva per aliquam rationem formalem denominatur videns: sed haec ratio formalis est actio: ergo. Probatur minor; nam actio denominat agens, & agere, sicut visio videns, & videre: alioquin assigna mihi, quam denominationem tribuat actio.

§. 2. Actio est actus agentis ut agentis.

Ergo actio est essentialiter actus agentis, ut agens est. Patet consequentia, quia ratio formalis

per quam agens ut agens constituitur in actu, est essentialiter actus illius, sicut visio essentialiter est actus videntis, ut videns est. Ad quod animus aduertere, de actione nos posse bifariam opinari. Primum eam distinguendo modaliter à termino, sic autem haec conclusio tam certa est, quam omnes modos essentialiter respectare res, quarum sunt modi, ut de vnione monstravi, disput. 5. physicorum, & vniuersim de omnibus disput. 2. Metaphysic. sect. 5. Secundò possumus opinari terminos non distinguere realiter ab actione: sed se ipsis esse productos, sine productione distincta realiter, interiecta inter ipsos, & agentia. Tunc probatur conclusio; quia illi termini per suam essentiam sunt actus agentis, ut agens est, ita ut nec per potentiam absolutam possint ab illis agentibus separari, magis quam si essent modi: nam si possent ab hoc numero agente separari, iam non per se, sed per actionem à se distinctam ab agente penderent, ut ostendi disput. 5. physic. sect. 1. est ergo actio essentialiter actus secundus agentis, ut agens est, à quo denominatur agens.

§. 3. Actio & passio non sunt relatio praedicamentalis. Primum. Secundò.

Tertiò.

Quartiò.

Actio est relatio transcendentalis. S. Thom.

Hanc actionem, & passionem non esse relationem praedicamentalem, ostendi, disput. 15. Nam relatio praedicamentalis causa praerequitit actionem tanquam rationem fundandi, Secundò, quia postquam me genuere parentes, iam non est illa actio, & tamen perseverat in me relatio filij: imò non perseverante actione vlla parentum in me, ergo relatio causa non consistit in actione. Tertiò, quia prius intelliguntur extrema relata materialiter, quam referri; sed effectus nec materialiter supponitur ante actionem, quia per illam ponitur à parte rei, ergo. Quartiò; quia ostendi relationem non distinguì à fundamento & termino, sed esse vtrumque simul existens: at actio non est vtrumque extremum, ut mox probò: ergo. Est autem relatio transcendentalis agentis ad terminum: item & subiecti ad terminum (quando hic fit ex subiecto) ita videtur sentire S. Thom. opusc. 48. post tract. 5. cap. 1. de actione: cum enim retulisset hanc sententiam esse multorum, eam sic relinquit; ut eam videatur approbare: probatur, ostendi enim relationem transcendentalem esse, quae non distinguitur ab immediato fundamento: sed est eiusmet essentia.

Passio est, ratio formalis, & actus secundus à quo causa subiectiua est, & denominatur patiens. Probo eadem ratione, qua de actione, est autem passio ratio, ob quam res aliqua fit ex subiecto, id est concurrente subiecto, ut causa receptiua influente in effectum, hoc autem contingit quoties terminus productus dependet ab alio principio à quo sustentetur; & cui communicet suam denominationem, formalemque effectum: vtrumque enim requiritur ad passionem, nam animus rationalis communicat suum effectum formalem materiae prime, & tamen materia non patitur animam: quia anima non fit ex materia, neque ad illam concurrat. Similiter vnio hypostatica denominat Verbum vnium, & tamen quia vnio non fit ex Verbo, Verbum non patitur vnionem: ad veram enim denominationem non requiritur, ut id, quod denominatur, sit vera causa materialis. Possumus tamen illud vocare subiectum denominationis, ad explicandum diuersitatem inter rem denominantem & denominatam, sicut etiam partes extrinsecè visus dicitur subiectum, & quasi materia in hoc composito, visum, visio autem connotatur ut forma, quia partes accipit denominationem visus, visio eam dat. Similiter Verbum habet ab vnione denominationem vniti.

§. 4. Passio si ratio patiens formaliter. Passio est dependentia à subiecto.

Denominatio passiva est abique passione.

Verbi vnium non patitur humanitatem.

Constat

§. 5. Constat ex disp. 2. sect. 5. causas indifferentes ad plures effectus indigere aliqua determinatione, qua determinentur ad hunc numero effectum, quam determinationem ibidem ostendi esse modum. Igitur actio erit determinatio causae ad effectum, non immutando causam ex conceptu actionis. Passio autem erit intrinseca determinatio subiecti ad effectum, illud immutando tanquam principium ex quo fit effectus. Hos modos ex natura rei à suis rebus esse distinctos probavi disp. 2. sect. 5. de vnione autem in particulari, disp. 5. physicorum, sect. 1. de creatione verò, ibidem disp. 12. sect. 2. & 3. de motu autem disp. 11. sect. 2. Nam possunt existere Petrus, & Paulus quin existat alterum ab altero, generari: ergo generatio illa non est idem cum Petro, & Paulo. Item Deus manens idem & manente eodem termino mutat productiones termini: item ab aeterno est volens creare; & non creat ab aeterno. Recognosce indicata loca.

SECTIO II.

De subiecto actionis.

§. 6. Actionem non recipi in agens, sed in subiectum, ex quo educitur terminus, probavi disput. 11. Physic. sect. 7. & S. Thomas opusc. 48. post tractatum 5. cap. 2. de passione ijs verbis. *Distum est autem quod actio, quae subiecti est in patiente, denominat agens.* Et 1. part. ait, actionem aedificandi transire in rem aedificatam, actiones autem immanentes menere in operante. Quando verò ait actionem esse in agente, intellige de esse in actu primo, sicut effectus sunt in causa: nam ibidem ait actionem transire de agente in subiectum, at non transit gressibus: sed producit, & quasi emittitur ab agente in subiectum.

§. 7. Probat, quia generatio est ratio formalis faciendi aliquid ex subiecto; quid igitur facit ex subiecto, si ipsa est in agente, & non attingit subiectum? aut cur subiectum recipiet in se passionem, & terminum ex eo, quod agens in se immutetur tantum? Haec clarius patebunt sect. 4. ubi probatur idemitas inter actionem & passionem. Dices in Trinitate generationem actuam esse in patre, ergo & in creatis: nego consequentiam: tum quia illa generatio non est in subiecto, ac proinde non debet esse in eodem subiecto cum termino, sicut est generatio creata: tum quia Pater in ratione personae constituitur Paternitate, in quo idem est generare, & posse generare, vnde sicut potentia generatiua est in ipso, ita & generatio, secus in creatis, quorum esse non constituitur generatione actuali, cui praesupponitur esse prius natura & saepe etià tempore; quare agentia creata realiter mutantur agendo formaliter, quod est falsum: imo & Deus ipse mutaretur agendo creaturas. Ecce duo clara discrimina. de qua re recidet sermo sect. 4.

§. 8. Actioeductiua, extrinsecè, vel quasi extrinsecè denominat agens, intrinsecè autem denominat, & afficit subiectum, & terminum. Rogas cur non denominet terminum in ratione subiecti, cum vtrumque aequè intrinsecè denominet? Respondeo illam re denominari vt subiectum tanquam principium ex quo fit terminus: illà autè denominari vt terminum, quia fit ex subiecto; sed terminus non fit ex se ipso tanquam ex subiecto: ergo actio non attingit terminum tanquam subiectum. Minor est clara; quia nihil fit ex seipso, neque est causa materialis sui; maior patet; quia rem esse subiectum, &

esse principium intrinsecum, ex quo fit terminus, est idem formaliter. Vnde in physicis probavi, non posse actionem recipi in terminum; quia terminus esset causa materialis sui ipsius: nam quod attingit in genere causae materialis passionem, attingit formaliter terminum receptum in eodem genere. Indeque patet, cur Verbum diuini non sit subiectum vnionis hypostatice, quia vnio non fit ex Verbo: sed ex humanitate; quia productio vnionis non attingit Verbum, sed humanitatem solam: vnde ea productio non est actus Verbum attingens, de quo egi disp. 13. in 3. p. & d. 5. Physic.

SECTIO III.

Utrum omnis actio habeat terminum?

Thomista complures, secuti Caietanum, atque Ferraram: quorum meminit P. Suar. disp. 48. sect. 1. num. 5 opinantur, aliquas actiones esse sine termino ab ipsis producto. Hanc sententiam possumus bipartiri. Primum, esse actiones huius praedicamenti sine termino per illas producto. Secundò, esse qualitates quasdam, quas nomine actionis significamus, cum tamen nullum terminum producant: sed terminum respiciant extrinsecè.

SVBSECTIO I.

Impugnata praedicamentalis actio sine termino.

In primo sensu loquitur Thomista multi: huius sententiae tam difficilis nullum est fundamentum praeter Aristotelem, sinistrè quidem intellectum: asserentem 9. Metaph. text. 16. esse actiones quasdam, quarum nullus est aliud opus, quam ipsae actiones. Secundum, quia intellectio, v. g. habet terminum extrinsecum nempe obiectum: ergo non habet alium terminum.

Quàm parum eis Aristoteles suffragatur! ait enim. *Quoniam verò est horum quidem ultimum visus, & ut visus visio, & praeter hanc nullum fit alteri à visu opus; à quibusdam autem fit aliquid, ut ab aedificatoria fit domus, praeter aedificationem: è quibus patet Aristotelem nec somniasse de hac sententia; sed tantum constituisse discrimen inter fines potentiae vitalis, & transeunter operantis: quod illa non habet opus praeter ipsum viuere, vt visus non facit in obiecto opus, sed tantum contentus est videndo: at architectura habet extra se opus, id est domum.* B. Thom. ibi in eadem est sententia, ait enim intellectum non habere opus externum, sed tantum habere suam actionem, & felicitatem sibi intrinsecam, & nihil extra producere. Hinc autem cui scipioni nituntur, vt probent à B. Thom. & Arist. assignari actionem huius praedicamenti, sine termino producto? An quia visus nihil extra facit, bene sequitur, cum habere qualitatè visionis sine actione, aut actionem, sine qualitate? & vt videant quam longè distent ab Aristotele, & S. Thoma; aduerto hanc Aristotelis, Sanctique Thomae opinionem esse vniuersalè in omni actu intellectus; at ipsi ponunt multas actiones intellectus cum termino per illas producto: ergo. Maior patet ex lectione illius textus, & ex S. Thom. lect. 8. litt. G. minor ab ipsis datur; quia dicunt cognitionem abstractiuam producere verbum; in quo obiecta cognoscant: suamque doctrinam tantum adstruunt in cognitionibus intuitiuis, ne admittant à beatis formari verbū, & imaginem,

Denominat rem productam vt parè terminus, non vt subiectum.

Pater constituitur Paternitate in ratione personae.

Obiectio ex Trinitate.

Respondatur.

Actio denominat agens vt intrinsecè, subiectum intrinsecè.

Verbum cui non fit subiectum sed terminus vnionis.

Quaestio bipartita.

Opinio Thomistarum. Arist. prima ratio.

Secunda.

§. 10. Aristoteles est parum ab ipsis.

B. Thomae non est ab illis.

Non consentiunt S. Thomae.

SECTIO III. Utrum omnis actio habeat terminum?

ne item cogantur admittere speciem impressam de potentia absoluta. Itaque haec sententia non probatur ab ipsis: sed est effugium argumentorum de specie impressa.

§. 11. Agedum, ostende à S. Thom. eas actiones vitales ab hoc praedicamento expunctas, vt funditus corruat ea sententia, & quidem opusc. 48. post tractat. 5. cap. 1. de actione, haec ait: *Scientia ad sensibile, & sensus ad sensibile est in secunda specie qualitatis. & c. 2. similiter intelligere, & sentire, sunt actiones immanentes: haec autem actio immanens non est in praedicamento actionis.* Quid clarius? quo testimonio haec sententia obrutur, quia loquitur de cognitionibus intuitiuis, quales sunt sensitiuae: & explicantur omnia, quae pro se possunt adducere. S. Thom. videlicet loqui non de actione praedicamentali, sed grammaticali, quae habet terminum extrinsecum, actio autem productiua illius qualitatis habet eandem qualitatem pro termino intrinsecò, sicut localis motus habet pro termino intrinsecò vocationem. Rectè enim vna actio potest immediate respicere intrinsecè vnum terminum, extrinsecè autem alium, vt ipsi admittunt in cognitione abstractiua, quae immediate terminatur intrinsecè ad verbū per ipsam productum; extrinsecè autem ad obiectum, quod cognoscit: vnde solutae sunt rationes pro hac sententia.

§. 12. Impugnatur autem: quia intellectus non solum habet terminum extrinsecum cognitum: sed etiam terminum intrinsecum: ergo actio intrinsecum habet terminum: probo antecedens: quia intellectus creatus est essentialiter potentia operatiua immanenter: ergo essentialiter habet terminum intrinsecum. Nam potentia operatiua est ad aliud, vt patet; id autem ad quod est, est terminus, vt disp. 1. §. probavi; ergo habet terminum: quia verò est operatiua immanenter, debet terminus manere in illa intrinsecè: ergo intellectus habet terminum intrinsecum. Probo autem primam consequentiam. Nempe actionem habere terminum intrinsecum: quia actio alicuius potentiae, essentialiter habet eundem terminum potentiae; sed actio vitalis est actio intellectus: ergo habet eundem terminum: sed intellectus habet terminum intrinsecum: ergo & actio habet terminum intrinsecum. Probo maiorem (nam cetera liquent) quia actio potentiae est exercitium eiusdem; quo consequatur suum finem, ad quem non tendit nec potest tendere nisi per actionem. Et quidem videtur ex terminis notum. Calefactio enim habet pro termino calorem, quia est terminus caloris producentis, idemque patebit potentias singulas cum earum actionibus percurrando.

§. 13. Dices, actionem intellectus habere idem obiectum, quod intellectus; non tamen eundem terminum intrinsecum, quia ipsa est terminus intellectus intrinsecus, vt est potentia operatiua; sicut in nostra opinione qualitas vitalis est terminus intrinsecus intellectus; & tamen non est terminus sui ipsius. Contra: sicut cognitio, & potentia habent idem obiectum, ita actio & potentia habent eundem terminum: ergo. Probo antecedens, quia potentia est, quae cognoscit vt quod, cognitio autem vt quod, & est ratio cognoscendi: nam ex cognoscens vt quod, & cognoscens vt quod conflatur cognoscens, tendens in obiectum; nec enim ob aliam causam potentia habitus, & actus tendunt in obiectum idem; sed similiter potentia factiua est quae facit vt quod, actio verò vt quod, & vt ratio cauſandi, & vtraque constant hoc complexum faciens: *Philosophia Petr. Hurt. de Mendoz.*

ergo vtraque habet eundem terminum factum: sicut potentia, & cognitio idem obiectum cognoscit. Consequentia certa videtur, minor probatur, quia quando potentia facit, habet aliquam formam à qua denominatur faciens, sicut quando cognoscit, habet aliquam formam, à qua denominatur cognoscens: ergo cum illa forma, quae est actio, constituitur faciens: sed faciens, vt faciens, est ad aliquem terminum factum, quia faciens, aliquid facit: ergo actio, & eius potentia habent terminum eundem, quia potentia factiua, & faciens ad idem sunt: exemplum oppositae sententiae est abs re: nam per qualitatem vitalem non constituitur intellectus faciens; sed potius illa terminat intellectum facientem: quia verò per illam constituitur intellectus, ideo illa, & intellectus habent obiectum idem.

Confirmatur hoc argumentum: actio huius praedicamenti est ratio per quam causa operatur: ergo per illam aliquid operatur. Antecedens probavi sect. 1. Consequentiam probo, quia ratio formalis faciendi aliquid est id, quo agens agit: ergo illo aliquid agit: patet consequentia, quia si nihil agit, quo modo ergo illo agit: nam forma qua siue id quo est quo aliquid denominatur: ergo illo aliquid denominatur agens: sicut vnione aliquid denominatur vniti, & ea ratione vnio etià se ipsa vnitur, & actio fit; quia est id, quo & extrema vnuntur, & terminus fit. Dices nihil fieri nisi cognoscere. Contra, per te istud cognoscere est facere vt quod, quid ergo fit vt quod?

Confirmatur secundò, quia actio vt actio est determinatio potentiae factiuae ad faciendum, sicut vnio ad vnendum, & cognitio ad cognoscendum: ergo sicut vnio requirit terminum, ad quem determinet subiectum, & cognitio obiectum, ad quod determinet potentiam; ita actio requirit terminum, ad quem determinet agens. Confirmatur tertio, actio est modus: ergo non est operatiua, sed intellectiones sunt operatiuae habituum, ergo intellectio non consistit in sola actione.

Item agens vt agens non producit seipsum: ergo aliquid à se distinctum. Probo, consequentiam: quia non est medium. Dices producere actionem. Contra: actio vt actio est via ad terminum: ergo per illam producit terminus existens in alio praedicamento. Antecedens est certum: quia actio vt actio est ratio formalis per quam terminus pendet ab agente: estque fieri: at fieri non potest intelligi sine termino facto. Productio denique alicuius & ab aliquo est productio.

Aduerte; non esse animum probare omnè actionem habere terminum à se distinctum realiter: ostendi enim disp. 12. Physic. §. creationem rerum natura sua subsistentium non esse distinctam à termino. Sed animus est, nullam actionem spectantem ad solum hoc praedicamentum, esse absque termino distincto: quia est determinatio agentis ad aliud in ratione causae actiuae. Angelus autem est per se, & directè in praedicamento substantiae.

SVBSECTIO II.

Actus vitales habent actiones ab eis distinctas.

In secundo sensu habet probabilitatem haec opinio; nempe intellectio omnem esse qualitatem, vt ex S. Thom. monstrauimus; eam tamen non distinguunt ab actione: sed esse terminum sui ipsius ad eum modum, quo vbiatio est se ipsa vnita. Huius sententiam

§. 14. Confirmatio prima.

Obiectio. Respondetur.

§. 15. Confirmatio secunda.

Tertia.

§. 16. Agens est ad aliud. Obiectio. Respondetur.

§. 17.

§. 18. Alia quaestio nis explicatio. Prima ratio S. Thomae.

Secunda.

sententiæ fundamentum sumi potest ex modo quo S. Thom. loquitur de actibus vitalibus. Secundum, quia sic conciliantur multa conciliatu alioqui difficilia de actibus vitalibus in quo consistant? & utrum possint à suis potentiis abungi? Hanc sequuntur ingeniosi recentiores, quarentes potius effugia aliarum difficultatum, quam philosophicè agentes; & quidem in S. Thom. parum habent præsidij; ille enim tantum vult potentias intentionales non operari extra, utrum autem agant per actionem à qualitate distinctam, nec insinuat, sed de omni actione prædicamentali loquitur eodem modo, scilicet eam esse formam ut ab agente: difficultates autem omnes me arbitror conciliasse libris anima. Quod adferunt de *vbi* non est è re; *vbi* enim, quia est intrinseca determinatio corporis ad locum, non eget alia vnione.

§. 19.

At verò actus vitalis est qualitas absoluta, & non modalis, ergo producitur actione ab ea distincta: probo consequentiam inductione cæterarum rerum absolutarum; quæ quia sunt res, & non modi producuntur actione ab eis distincta. Dices alias qualitates esse separabiles à suis principiis tam actiuis, quam passiuis, scilicet vitales. Contra, ideo possunt separari, quia sunt res, & non modi: nam si essent modi, non possent preparari, sed etiam vitales sunt res, & non modi: ergo etiam poterunt separari. Equidem separatio actualis ostendit apertè à posteriori distinctionem termini ab actione: unde manuducitur Philosophus ad scrutandam naturam modi, & rei absolutæ: & probat modum separari non posse à suo subiecto, quia ab illo se ipso pendet, rem posse, quia non se, sed modo pendet: cum ergo hæc ratio omnibus sit æqualis, cur non arguitur æqualiter de omnibus? Quapropter dixi hos auctores agere non philosophicè; quia non reddunt rationem, cur vna res sit separabilis, alia non sit: possent enim etiam dicere, qualitates non posse separari à quantitate, quamuis possit quantitas à materia: an ne miraculo opus est vt quis pari ratione de rebus paribus ratiocinetur? Cum ergo cæteræ actiones realiter distinguantur à suis terminis: cur non agitur consequenter in omni actione?

§. 20.

Respondetur ad argumentum cuiusdam.

Qualitates esse vitales quid refert? nam vitalitas non consistit in idemitate actionis, & termini; nam ipsi dicunt creationem non distingui à Deo, & termino; cum tamen terminus vitalis non sit: nam ratio vitæ, aut consistit in perceptione aut appetitione obiecti: aut in operatione immanentis: quæ omnia habent illæ qualitates; perunt enim fieri, & recipi in subiecto eodem: & sicut non est de essentia accidentis actu inhaerere subiecto, sed aptitudine, ac perere inhaerentiam, ita non est de ratione illius actus actu fieri à potentia vitali, sed aptitudine, sedque perire essentialiter, quo differt à qualitate non vitali. Arbitror quidem nullum adferri nec probabile discrimen. Immo licet actus esset modus, adhuc fieret actione distincta: quia non est modus determinans ad agendum, sed intrinsecè determinans ad obiectum: at modi non actiui sūt actione distincta, vt vbiatio, & vnio, ergo & actus vitalis fieret actione distincta. De iis actibus consule disput. 6. de anima. Aduertant oppositæ sententiæ assertores; se consequenter dicturos, actum vitalem esse actionem nostram & Dei, alioquin recident in physicas prædeterminationes: vt in simili dixi d. 10. Phys. sectione 3.

Respondetur ad argumentum cuiusdam.

SECTIO IV.

Distinctio actionis à passione.

Actiōnem creatiuam realiter à passione distingui, est notum, quia creatio est independens à subiecto, passio verò est ipsa dependentia à subiecto. Vnde actio vt sic abstracta à creatione & generatione, vel est genus, vel saltem conceptus vniuersaliōr, ratione præcisus à suis inferioribus, sicut animal, aut ens. Inquirimus autem distinctionem actionis educitiuæ à passione. Passiōnem esse eandem cum actione docet S. Thom. opuscul. 48. in tractat. de actione, & alibi: quod probaui, disput. 11. Physicor. sectione 4. Nam agens per actionem agit terminum, ergo per actionem terminus agitur: pater consequentia; quia agens aliquid, illud denominat per eam rationem, per quam agit: sicut factuum seipso denominat factibile, & visuum visibile, & videns visum: nonne idem sunt formaliter, *Ego video Petrum visione: Petrus visione videtur à me?* Nam apud Latinos actiua vox, & passiua differunt sola terminatione. Hæc enim prima notitia actiua, *Ego actione produco Petrum*: redditur passiua per hanc, *Petrus actione producitur à me*: sed ratio, qua Petrus producitur, est passio: ergo actio est passio.

§. 21. *Creatio non est passio.*

Actio vt sic ratione distinguitur à passione.

S. Thom.

Passio est idè cum actione.

Dices, ignem quidem produci, sed non per productionem actiuam ignis: nam quando Pater æternus generat Verbum, & Verbum generatur: at non per generationem Patris, sed filiatiōnem existentem in Filio: ergo non fit effectus per eam rationem, per quam causa illud efficit. Contra, per eam rationem, per quam ignis producit ignem, hunc produci adeo perspicuum videtur, vt non eget probatione. Hæc enim orationes Grammaticæ conuertuntur, *Ego amore amo Deum, Deus amore amatur à me: Ego actione hominem occido: homo actione occiditur à me.* Quod verum non esset, si esset realiter diuersum me occidere hominem, & hominem à me occidi. Immo orationes Hispanæ actiua tertiæ personæ pluralis numeri, Latinæ redduntur per tertiam personam singularem vocis passiua: vt occiditur.

§. 22. *Obiectio de Trinitate.*

Respondetur.

Verum Grammaticis omisiss, sicut per eandem rationem, per quam ego video, & amo obiectum, obiectum amatur, & videtur à me; ita per eandem rationem qua ego aliquid facio, aliquid fit à me: nam ea ratione obiectum videtur à me per actum, quo video, quia mea visio terminatur ad obiectum, sed mea actio terminatur ad effectum, ergo similiter per meam actionem fit effectus. De minori propositione nulli dubium: maior patet, tum quia nulla alia assignabitur ratio, tum quia omnis forma, vel quasi forma immediatè versans circa aliquid, illi tribuit aliquam denominationem, id enim esse de ratione formæ in Physicis ostendi, & inductione pater singulas percurrendo; tum physicas, vt vnionem, passiōnem, vbiatiōnem; tum intentionales, vt cognitionem, & affectum: sed actio immediatè versatur circa effectum vt pater, ergo illi tribuit aliquam denominationem, ergo vel agentis, vel acti, vel patientis; nullam enim adhuc agnouimus denominationem ab actione; non agens, nec patients, quia istæ solis conueniunt causis actiua: & passiua; ergo illi tribuit denominationem acti: ergo per

§. 23. *Exemplū de visione.*

§. 24. *Prima obiectio.*

Resp. primò.

Secundò.

§. 25. *Ratio à priori.*

§. 26. *Ad argum. Forma vnitate materializatione.*

Filiatio habet duas denominationes.

Filiatum, est denominatio extrinseca. Pater est intrinseca denominatio. Obiectio. Respondetur.

§. 27. *Secunda obiectio. Respondetur.*

per eam rationem per quam aliquis agit effectum, agitur effectus.

Dices primò, non tribui denominationem formæ cuius rei, circa quam immediatè versatur, vt relatio non tribuit denominationem termino, sed filiatio: filiatio enim non denominat patrem, sed filium, alioquin non denominat patrem, sed filium, alioquin pater esset pater, & per paternitatem, & per filiatiōnem; nec materializatio vnit formam materiæ, tamen materiæ formæ. Contra primò, quia etiam dici posset terminum non denominari à passione magis, quam ab actione: nam passio est causalitas materiæ, sicut actio efficientis; quo ergo priuilegio passio denominet terminum, & non actio? & sicut per te terminus non agitur per actionem, per quam illum agit efficiens, ita nec recipitur per receptionem, per quam illum recipit materia; nam in te retorquebo argumentum, & respondebo quæ ratione tu. Contra secundò, omnis alius modus denominat terminum: nam vnio eo præcisè, quod vt terminum aliquid attingit, illud facit vnium vt vnio hypostatica Verbum Dei; passio suum terminum denominat receptum, cognitio cognitum, & amor amatum, solane actio exorbitet ab hac orbita?

Ratio à priori, quia terminus in ratione termini constituitur formaliter per formam quam terminat: ergo in ratione termini illam includit formaliter, sicut cognitum in ratione cogniti cognitionem includit, ergo includit effectum formalem talis formæ. Item forma, aut modus versatur circa suam rem, illi tribuendo formalem aliquem effectum: nam ea ratione circa eam versatur, vt habeat vt quod effectum, quem modus, aut forma habet vt quod, sicut visio versatur circa potentiam, vt videat; circa obiectum, vt videatur: item receptio circa subiectum vt fit recipiens; circa terminum vt fit receptus: alioquin quorsum immediatè circa res versaretur? quod luce pellucidius apparet.

Quæ afferuntur §. 24. de vnione, sunt æquè falsa: ostendi namque disput. 5. Physic. materializatione vniri formam vt terminum, & materiæ vt subiectum; est enim vnio compositio, atque coniunctio duorum extremorum. De relatione est negotium sine negotio. Nam per filiatiōnem filius respicit patrem, & pater respicitur à filio; sicut visio oculus videt lucem, & lux videtur ab oculo: habet ergo filiatio duas denominationes; alteram intrinsecam subiecto, quæ est *filium*, siue *respiciens intrinsecè patrem*; alteram extrinsecam, nempe *esse respectum à filio*, cui denominationi non est impositum simplex nomen, sed vocetur *filiatum*: ergo subiectum filiatiōnis est filius, & terminus est filiatum; nec propterea pater est pater filiatiōne: quia esse patrem est intrinseca denominatio à paternitate, & terminus illius potest etiam dici, *paternatus*. Obiectis, esse patrem est terminare filiatiōnem. Iam ostendi disputatione 15. filiatiōnem non terminari ad paternitatem, sed ad substantiam absolutam; sed & si terminetur, non constituitur pater, quia formaliter terminet filiatiōnem, sed quia est materialiter id, ad quod terminatur filiatio: sicut non constituitur homo pater, licet filiatio terminetur ad absolutum, sed quia ipse alia intrinseca relatione terminetur ad filium.

Dices secundò, negari non posse omni termino tribui denominationem: at actione non denominari actum, sed esse terminum actionis. Contra; esse terminum actionis, & esse actum sunt fortè

maliter idem, ergo: patet antecedens, tum percurrendo terminos omnes: ab vnione terminus denominatur vnitus, vt Verbum Dei; à receptione receptus: ab amore amatus: à cognitione cognitum: à relatione respectus: ergo ab actione actus, & productione productus: tum à priori, denominatio formæ est ipsa forma vnita, vel quasi vnita subiecto, vel termino: ergo ab ipsa sumitur formalis effectus: ergo terminus habet vt quod effectum formalem modi vel formæ: ergo actio denominabit actum, & agens. Aduerte terminos modorum & formarum ab illis denominari passiuè, vt amatum, vnitum, receptum: ergo etiam actum, atque productum: quod inde patet: quia productio constituit rem extra causas: ergo per illam fit, pater, quia per illam existit ab alio, quod est fieri. Nou te diuini morabor, quia arbitror hæc esse fati.

Quod autem §. 22. obicitur de Trinitate, posset primò responderi in illo mysterio deludi rationes, quæ in creaturis intenta demonstrant, vt quæ sunt eadem vni terio, esse idem inter se. An rectè quis argumentaretur, in diuinis: Pater, & Filius non sunt idem inter se, cum sint idem cum natura: ergo etiam in humanis? item, persona patris in suo esse substantiali constituitur per actualem generationem, & paternitatem; ergo similiter, Petrus est homo per generationem actualem? Ita meum argumentum euincit intentum in obiectis creatis; quid si deludatur in Trinitate, sicut infinitæ aliarum demonstrationes? quo enim fato non erit argumentum, nisi quod tam Trinitatem, quam materiam primam eadem mensura premat? atque hoc est satis, superque: nec enim opus est oculorum aciem illuc conari defigere, ne præstringatur & opprimatur à gloria. Eaque propter omitto: Vtrum Generatio ipsa qua Pater generat, & Filius generatur sit intrinsecè in solo Patre? an verò in solo Filio? Hæc (inquam) omitto, quia non sunt necessaria ad physicas quæstiones de distinctione actionis à passione: nec enim vtrobius erit eadem ratio hac in parte: sicut actio creata non constituit personaliter Petrum, quamuis constituit personaliter Patrem æternum.

§. 28. *Ad exemplū de Trinitate. In Trinitate argumētū in naturalibus euidentia.*

Omittitur quæst. Vtrum generatione ipsa actiua Patri, Filio sit passiuè, & intrinsecè productus.

§. 29. *Actio educitiua nec ratione distinguitur à passione.*

Confirmatur.

Imo verò hinc apertè probo actionem educitiuam, neque ratione distingui à passione: nam eadem est ratio formalis, per quam ignis calefacit lignum, & per quam lignum calefit ab igne: sed per passiōnem formaliter lignum calefit, & ignis calefacit formaliter per actionem: ergo actio, & passio sunt formaliter idem. Probat maior: nam quando ignis apprehenditur calefacere, alterare, aut mouere, intelligitur aliquid calefieri, alterari, aut moueri: neque censeo hoc posse ratione præscindi magis quam oculos videre, quin apprehendatur aliquid videri. Hinc autem sumenda est confirmatio argumenti: nam eodem modo comparatur potentia actiua ad subiectum, quo cognoscitiua ad obiectum: ergo sicut per eandem rationem formalem oculus videt, & paries videtur, ita per eandem ignis calefacit, & lignum calefit. Ratio à priori, quia actio educitiua ex suo conceptu est productio rei ex subiecto: ergo ad illam concurrat subiectum, vt ad conceptum educitum vt quo, quia quum ipsa sit ratio educendi terminum ex subiecto, ita est ratio educendi se ipsam ex eodem: ergo est passio, quia passio est ratio formalis, per quam aliquid educitur ex subiecto.

§. 30. Animaduersio.

Actio educiua est passio connotata eadem eodem modo.

Quia verò hæc sententia nonnullis accidit mira, recognosce d.6. sectio. 5. vbi probaui, omnia, quæ ratione distinguuntur, habere diuersa connotata, vel idem connotatum diuerso modo sub utroque conceptu: sed actio educiua in ratione actionis educiua hæbet eadem connotata, & eodem modo, quo sub ratione passionis: ergo actio educiua nec ratione distinguitur à passione: probatur minor; quia actio educiua respicit terminum intrinsecè in ratione termini, & subiectum patiens intrinsecè in ratione subiecti, & agens non intrinsecè; terminum quidem, quia est essentialis determinatio agentis ad illum, & factio illius, & propter easdem rationes respicit agens; subiectum autem, quia in ratione actionis est actio educiua, id est productiua concurrente subiecto; sed passio, vt passio, respicit etiam terminum intrinsecè, quia est determinatio subiecti ad illum, & propter eandem causam respicit subiectum, quia est educiua ex subiecto; item respicit agens non intrinsecè, tum quia quod mouetur, formaliter mouetur ab aliquo, sicut quod videtur, ab aliquo videtur, & non potest concipi aliquid videri, quin concipiatur videri ab aliquo; tum etiam, quia passio vt passio est ens reale, ergo vt concipitur vt tale, ergo concipitur vt ens ab alio; ergo vt oritur à principio actiuo: sed non est ab illo per aliam actionem: ergo per se: ergo actio educiua, & passio sub vtraque denominatione habet eadem connotata, & eodem modo.

§. 31. Alia ratio.

Tandem passio vt passio est id per quod aliquid fit ex subiecto, ergo intelligitur fieri ab aliquo, quia fieri est ab agente: vnde necessariò concipitur actio vt est actus, quo aliquid fit; factio autem vt factio quantumuis passiuè sumatur, respicit potentiam effectricem. Itaque sicut visio concipitur vt denominat videns, & visum, ita actio educiua vt denominat educens, & ex quo educitur, & idem est educi ex aliquo, & fieri ex illo. Itaque actio vt sic diuiditur in creationem & educationem: educiua autem vt educiua dicit actionem dependentem à subiecto.

§. 32. Prima obiectio. Respondetur.

Secunda obiectio.

Respondetur.

S. Thom. Actio non infert passionem nisi logicè.

§. 33. Tertia obiectio. Aristot. Respondetur.

Dices primò, actionem educiua iam includere passionem. Contra: quia actio educiua in quantum educiua, differt à creatione in ratione talis actionis, quia non solum distinguitur ab illa ratione passionis, sed ratione actionis habet aliquam differentiam ab illa: hæc autem differentia est educiua, per quam connotat subiectum: differt autem à creatione, quia creatio est productio ex suo conceptu differentiali excludens subiectum, educiua verò ex sua differentia illud connotat. Obiectis secundò commune verbum, Passio infert actionem. Distinguo; de illatione ph ylica, vel causali nego, vt expressè dixit B. Thomas opuscul. 48. tractat. 5. cap. 3. de passione: de illatione consequentia, concedo, est enim bona consequentia à passione ad actionem, vt est passio: ergo est actio, quia passio est formaliter actio; at non valet consequentia ab actione ad passionem, vt in creatione.

Dices terriò, Aristotelem 3. Physic. multum propendere in hanc sententiam, ratione enim distinxisse videtur actionem à passione. Verùm Aristot. tantum dixit eas distingui sicut accliuæ, & decliuæ, in quo non sunt duo conceptus viæ, sed vnus cum duplici denominatione; nam incipiendo à radice via dicitur accliuæ, si verò incipias à iugo, dicitur decliuæ; de qua via iidem sunt termini eodem modo connotati; ita incipiendo ab agente motus dicitur actio, incipiendo autem à patiente

passio: & sicut non potest concipi decliuæ à iugo ad radicem, quin simul intelligatur accliuæ à radice ad iugum: ita non potest concipi actio educiua ab agente, quin simul intelligatur in passio. Agens quidem & patiens sæpè distinguuntur realiter, sicut videns & visum; quia agens dicit in recto principium quasi extrinsecum actionis eam connotans in obliquo; patiens verò dicit in recto principium intrinsecum actionis: at verò actio & passio idem dicunt in recto & eadem connotant in obliquo eodem modo.

SECTIO V.

Aliqua difficultates expeditæ.

PRIMA est, vtum ad actionem detur actio? Ex natura rei non dari patet, quia actio est ratio formalis se ipsam producendi, ergo non indiget alia actione vt producat: nam si indigeret, etiam illa secunda actio indigeret tertia, & sic in infinitum. Confirmatur ex vniõne, quæ ex natura rei non vnitur per aliam vniõnem, neque albedo albescit per aliam, aut nigrescit nigredo. Ratio à priori, quia forma in eo genere in quo est forma, non accipit denominationem ab alia ex natura rei; ad quod non requiritur nisi inspersisse naturam, & conditionem modorum. De potentia absoluta potest controuertiri; nam sicut idem effectus de potentia absoluta potest per duas actiones adæquatas causari, ita & vna actio à duobus agentibus adæquatis, ab vno quidem per se ipsam, ab altero verò per aliam actionem. Non acquiesco; nam si qua actio terminaretur ad actionem, haberet actionem pro termino suo in qua sisteret, ita vt per illam non causaret alium terminum formaliter, est enim de ratione actionis, & termini, vt in illo sistatur tamquam in termino; alioquin nõ tam esset terminus, quàm via ad terminum: & quamuis vna actio possit habere duos terminos adæquatos, tamen vnus non causatur per alium ex vi suæ actionis; sed vterque immediatè, sicut qui aiunt formam materialem, & vniõnem eadem actione produci.

§. 34. Ad actionem non datur actio naturaliter. Confirmatur.

Nec diuinitus.

§. 35. Terminus actionis non est via ad alium.

Itaque terminus alicuius actionis, vt est terminus illius, habet negationem viæ ad producendum alium terminum: sed actio producens aliam actionem non sisteret in illa tamquam in termino, sed per illam formaliter produceret alium terminum, ergo repugnat actionem produci per aliam. Probo minorem, quia actio producens aliam actionem illam attingeret in genere causæ efficientis, vt quò, ergo etiam attingeret terminum productum per illam actionem, quam ipsa producit. Consequentia patet; quia causa alicuius causalitatis in eodem genere in quo causat causalitatem, causat terminum illius; quia terminus non alia ratione causatur, nisi sub qua causalitas eius causatur, quia causalitas est ratio formalis illum causandi, & non potest attingi forma modalis, quin in eodem genere attingatur effectus, sicut non potest fieri vniõ, quin per eam actionem fiat vniõ: antecedens autem probo, quia productio tendens in actionem, illam producit secundum suam essentiam; sed essentia actionis est esse viam ad terminum, ergo illam attinget in quantum est via ad terminum.

Dices primò, secundum agens attingere primam actionem per aliam; primum autem agens per se ipsam. Contra, eo quod secundum agens eam attingat per illam, non tollitur quia eam attingat vt

§. 36. Prima obiectio. Respondetur.

Obiectio secunda.

Respondetur.

vt viam, & ea ratione agens connaturale illam attingit vt viam, quia illa est ratio causandi efficienter terminum; & eadem ratione non indiget alia actione; ergo similiter agens non connaturale eam attingit vt viam, quia eam attingit vt causalitatem alterius. Dices secundò, vbiocationem afficere actiones in quantum sunt productiones terminorum, & tamen per illam vbiocationem non vbiocantur termini: ergo idem erit in productione productionis. Nego consequentiam, quia licet vbiocatio afficiat essentiam actionis, in quantum est actio; tamen eam afficit in diuerso genere forme quo ipsa est; vnde & potest esse extremum denominatum ab illa, quia ipsa non habet per essentiam denominationem vbiocationis: at verò agens attingit actionem in eodem genere, in quo ipsa est per essentiam; & sic idem est eam attingere, & attingere terminum. Quod si hoc argumentum probat quid, probaret quidem, vel vbiocationem actionis, & termini non distingui, vel dari ex natura rei modum ad alium modum eiusdem rationis.

§. 37. Secunda quaestio. Idem terminus non potest simul generari & creari ex natura rei, potest diuinitus.

Secunda, vtum idem terminus possit simul generari, & creari: Ex natura rei non potest, quia creatio ex natura rei est rerum subsistentium, generatio verò dependentium à subiecto. Diuinitus potest, quia non inuoluit repugnantiam magis quàm eundem effectum terminare simul duas actiones adæquatas. Dependere autem à subiecto per vnam actionem, & non dependere per aliam, non opponuntur contradictoriè. Neque ille terminus potest dici independens à subiecto, nisi cum addito, quia propositio negatiua æquiualeat vniuersali, & faceret sensum, nullo modo dependere terminum.

§. 38. Tertia quaestio. Actio vt sic est analogæ.

Tertia difficultas, vtum actio vt sic sit analogæ, vel vniuersalis? Quæstio magni momenti! opinor esse analogam, quia imbibitur in differentiis; nam actionem educiua formaliter dicere dependentiam actiuam à subiecto, est certum: creatio verò licet explicetur per negationem, tamen eius differentia propria est positiua, id est, productio termini subsistentis ab agente, vnde consequitur negatio subiecti.

§. 39. Quarta quaestio. Discrimen actionis transcurrentis & immanentis.

Quarta difficultas, quo differant actiones transcurrentes ab immanentibus? Respondeo, actionem transcurrentem ex suo conceptu essentialiter esse conceptum potentem recipi in subiectum distinctum ab agente; immanentem autem ex suo conceptu essentialiter petere pro subiecto suum principium agens. Vno verbo, actio immanens est vitalis, transiens verò non vitalis. Dixi ex conceptu specifico, nam aliquæ actiones transcurrentes sunt in eodem principio, à quo fiunt; id tamen non oritur ex conceptu specifico, quia terminus est transiens, sed oritur ex conceptu individuali modi (vt sæpè dixi.)

§. 40. Quinta quaestio. Actio vt sic abstrahit à subiecto. Actio educiua formaliter habet subiectum. Confirmatur.

Quinta difficultas: vtum actio vt actio habeat subiectum? Actio vt sic abstrahit à dependentia à subiecto propter creationem illo carentem. Actio verò educiua formaliter vt actio, habet subiectum. Probatur: passio vt passio habet subiectum; sed constat educationem esse formaliter passionem: ergo vt actio habet subiectum. Confirmatur: visio, vt denominat colorem visum, habet subiectum; quia illum denominat, dum potentiam reddit videntem, sub quo conceptu est in eadem potentia. Eadem ratione actio vt actio educiua, est forma intrinseca subiecto; extrinseca verò agenti.

§. 41. Quid in alia opinione.

In sententia distinguente ratione actionem à passione; dico eam à parte rei habere subiectum. Philosophia Petr. Huri. de Adendoræ.

At ratione nostra ab illo præscinditur: quia vt actio, solum refertur ad agens & terminum: at in neutrum recipitur; ergo non concipitur in subiecto. Dices; actio vt actio est accidens; ergo habet subiectum. Distinguo antecedens: est accidens extrinsecum, concedo; intrinsecum, nego antecedens, & distingo consequens: ergo habet subiectum à parte rei, concedo consequentiam; in illo conceptu præciso, nego consequentiam.

Obiectio. Respondetur.

§. 42. Secunda obiectio. Respondetur.

Accidens esse est inesse quo patto.

Dices; de conceptu accidentis est inesse; ergo non potest concipi sine subiecto. Iam dixi non esse de conceptu omnis accidentis inharere physice: quia creatio quantitatis non ita inhareret, sed est extra conceptum adæquatum rei. Sic actio inhareret; id est, extra totam substantiam rei intelligitur, illam efficiens. Deinde de conceptu adæquato accidentis est inesse: non verò de inadæquato: quia inadæquate concipi potest vt extrinseca ratio.

DISPUTATIO XVII.

De duratione.

SEPTIMUM prædicamentum ab Aristotele vocatur quando, id est, quo tempore res fit, de quo nec verbum aliud fecit, nisi explicare differentiam temporis, quo res fit. Disputandum autem est de duratione in communi.

SECTIO I.

Quid sit duratio?

Nonnulli volunt, durationem esse quamcumque existentiam in tempore; etiam si sit per solum instans: primum quia existentia in solo puncto imaginario est vera præsentia localis; ergo licet res existat in solo instanti, erit vera duratio: patet consequentia, quia sicut existentia in puncto fundat distantiam, & propinquitatem ab aliis rebus: ita existentia in instanti fundat relationes præsentis, præteriti, & futuri: in quo consistit formalis ratio durandi. Secundò, quia generatio instantanea dicitur durare per instans, licet statim euanescat. Alij opinantur, existentiam instantaneam non esse proprie durationem: nam de eius ratione est permanentia in esse; res autem per instans licet existit, non permanet.

§. 1. Aliquam opinio. Prima ratio.

Secunda ratio. Duratio est permanentia, nec in instanti.

§. 2.

Quæstio est parui momenti, non tam de re, quàm de voce: placet tamen secunda sententia, & quia communis, & quia vtriusque voce in significatione propriori: durare enim significat perseverare. Virgilius. Durate, & vosmet rebus seruate secundis; id est, perseverare in labore; at verò perseverare est acceptam iam existentiam retinere, sic dicuntur res plus minusve durare, quia longiori, aut breuiori tempore retinent esse. Ad primum argumentum negatur consequentia; ad probationem respondetur præter fundamentum relationis præteriti, præsentis, & futuri: requiri perseverantiam in illa ratione fundandi; argumentum quidem probat rem existere, sicut dicitur esse alicubi; non tamen durare. Ad secundum illa est phrasis impropria, non enim durat, sed est.

Durare est perseverare. Virgilius. Perseuerantia est permanentia in esse accepto. Ad primum.

Ad secundum.

§. 3. Obiectio.

Obiectis; Deus æternum duravit, prius quàm tempus apprehendatur esse possibile; & tamen non per se.

Respondetur. perseverat: quia perseverantia est cum successione, quæ non potuit esse æterna. Distinguo antecedens: duravit nostra ratione durandi, nego antecedens: alia nobiliori, concedo. Nam sine vlla successione in se, ita necessariò existit sua æternitate, vt necessariò coexistat omni tempore imaginario; & existere, cum repugnat existere tempus, in qua æternitate est necessariò fundamentum, vt nullum tempus sit possibile, cui Deus non respondeat, in quo est perseverantia eminentior nostra, & eminentior duratio.

§. 4. Secunda obiectio. Dices; etiam lapis est in Deo eminentius quàm in se: estque Deus virtualiter lapis, & eminenter; absolutè autem Deus non est lapis: ergo nec durat, licet eminenter contineat nostram durationem. Aduerte; nostram durationem contineri in Deo virtualiter; sicut & lapis; ac propterea Deus non durat formaliter per illam, sicut nec est lapis. At Deus habet formaliter in se rationem permanenti necessariò cum omni tempore possibili, & illud præuertit necessariò: sicut in Deo est formaliter potentia faciendi lapidem. Hæc æternitas Dei, si non coexistit tempore imaginario, non fuit ex defectu sui; sed temporis, quod ab æterno non potuit esse. Quod si esset, Deus illi coexistere. Nego igitur consequentiam: quia Deus non durat duratione, quam virtualiter, sed formaliter continet: quia per illam existit necessariò cum tempore, & ante illud.

§. 5. Opinio Thomistarum. Fundamentum. Thomistæ nonnulli apud P. Suar. disp. 50. Metaphys. sect. 2. num. 7. opinantur durationem consistere in ratione mensuræ. Huius sententiæ nullum est fundamentum præter quæ adduxi disput. 13. sect. 4. ad probandum essentiam quantitatis consistere in ratione mensuræ. Quæ ibi aperte conuulsi, quia ratio mensuræ est extrinseca denominationi mensuræ actiue, & passivæ à cognitione personæ ea ventis ad dignoscendam extensionem alicuius rei: durare autem non est huiusmodi. Deinde, mensura si est homogenea, & propria mensura, habet aliquam extensionem, duratio autem rerum permanentium extensione caret intrinseca. Ochamus & Nominales apud eundem num. 1. opinantur, durationem esse existentiam connotantem tempus reale, vel imaginarium, cui coexistat. Alij dicunt durationem esse existentiam connotantem immediatè ante rem non fuisse corruptam. Has duas sententias amplectitur P. Suar. num. 9. quia potius differunt nomine, quàm re: nam ipse ait durationem esse permanentiam in re; res enim præcisè dicitur durare, quia in suo esse permanet.

§. 6. Duratio est existentia connotans tempus. Vera est hæc sententia P. Suar. quia perseverare est permanere in esse, quod est durare: nam perseverantes vocamus homines diu retinentes susceptum propositum; & res diu perseverantes. Hispani vocant, *de mucha dura*. Verùm non potest intelligi res perseverare, neque durare nisi connotando tempus reale, vel imaginarium, cui coexistat: nam illa permanentia in esse ratione distinguitur ab existentia: ergo in duratione debet concipi aliquod connotatum, quod non concipiatur in existentia (vt patet ex disput. 6. sect. 5.) sed illud connotatum debet esse tempus, ergo duratio connotat tempus; probo minorem, quia permanere in esse est habere existentiam, quam res habuit immediatè ante, sed immediatè ante, & post sunt denominationes temporis: ergo duratio connotat tempus; quo enim pacto intelligitur res perseverare in esse, nisi intelligantur diuersa tempora, quibus perseverat? Separa enim ratione tempus ab existentia, in illa non concipietur permanentia: nam

tantum concipitur ratio existendi; non autem perseverantia.

§. 7. Animaduersio. Neque verò potest intelligi secunda sententia sine temporis connotatione: nam rem esse connotando immediatè ante eandem non fuisse corruptam, includunt denominationes ante, & post, quæ non possunt intelligi sine tempore. Item aduerte, rem, postquam producta est, non esse corruptam immediatè ante, esse idem, quod permanere; quia non corrumpi rem existentem, est existere, sicut corrumpi est amittere existentiam. Neque verò opus est ad concipiendam durationem concipere formaliter rem non esse corruptam; nam ad concipiendam existentiam diuersis temporibus non est opus concipere eius corruptionem, & carentiam; ita ad perseverantiam sufficit concipere existentiam temporis coexistentem, itaque hæc coexistentia potest explicari per illam non corruptionem, sicut lux per non tenebras. Ille autem conceptus non corruptionis est attributum durationis, durationem formaliter includens, sicut non tenebræ est attributum lucis, lucem formaliter includens. Et sicut vnitas compositi est attributum vnionis, vt ostendi disput. 4. sect. 2.

§. 8. Obiectio. Huic doctrinæ obijci potest; res durare independentem ab omni tempore: licet enim omne tempus esset impossibile, adhuc res durarent: ergo. Probo antecedens; quia Deus posset hominem producere, & deinde corrumpere. Respondet in sententia constituenta durationem denominationem extrinsecam à tempore, negandum esse antecedens; vt non potest esse visum sine visione. Ad probationem, implicantur termini; quia sine tempore possibili, non est deinde: significat enim post: at verò ante & post sunt denominationes à tempore. Ac propterea, si tempus esset impossibile, omnia essent more æternorum: quia nulla esset successio, nec denominatio præteriti, & futuri: immò ne præsentis propriè. & quod Deus semel produceret, non posset corrumpere: immo si quid produceret, esset necessariò ab æterno; quia non posset post æternitatem: quia non esset post, vt nunc Deus non posset corrumpere nisi in tempore quæ creasset ab æterno: quia in æternitate non est formaliter post: quia nec successio. Igitur & ipsa æternitas est duratio per connotationem temporis: quia anteverit possibile tempus, & non potest illi non respondere: deficiente ergo tempore possibili, nullus esset conceptus durationis.

§. 9. In sententia opposita est idem. In sententia constituenta durationem, rem intrinsecam successiuam, realiter ab existentia distinctam, termini implicantur in obiectione: quia ipsa duratio est formalissimè tempus: ergo si omne tempus est impossibile, est impossibilis duratio. Probo antecedens: quia tempus est numerus secundum prius & posterius. Quæ definitio in eam durationem quadrat. Habet enim partes numerabiles, & essentialiter vniam post aliam, & priorem, & posteriorem. Motus calorum dicitur tempus, quia est omnibus notissimus; & cæli circuitio metimur cæteros motus: item quia ipsa disparantur dies à noctibus propter vicissitudines lucis & tenebrarum. Si autem hic motus esset impossibilis; adhuc esset possibile aliud tempus; nempe successionem illam durationum.

§. 10. Duratio non esse relatio ad tempus. Hæc successio non est relatio ad tempus possibile cæli; nec ad aliud ab ipsa distinctum: quemadmodum *ubi* non est propriè relatio ad spatium imaginarium: sed vt apprehendimus vbicationes fundantes immobiliter distantias mutuas & instantias: ita tempus imaginarium sunt ipsi motus instantias.

Ad argum. Deus cur non coexistit tempori ab æterno? *Ad argum.* Thomistæ nonnulli apud P. Suar. disp. 50. Metaphys. sect. 2. num. 7. opinantur durationem consistere in ratione mensuræ. Huius sententiæ nullum est fundamentum præter quæ adduxi disput. 13. sect. 4. ad probandum essentiam quantitatis consistere in ratione mensuræ. Quæ ibi aperte conuulsi, quia ratio mensuræ est extrinseca denominationi mensuræ actiue, & passivæ à cognitione personæ ea ventis ad dignoscendam extensionem alicuius rei: durare autem non est huiusmodi. Deinde, mensura si est homogenea, & propria mensura, habet aliquam extensionem, duratio autem rerum permanentium extensione caret intrinseca. Ochamus & Nominales apud eundem num. 1. opinantur, durationem esse existentiam connotantem tempus reale, vel imaginarium, cui coexistat. Alij dicunt durationem esse existentiam connotantem immediatè ante rem non fuisse corruptam. Has duas sententias amplectitur P. Suar. num. 9. quia potius differunt nomine, quàm re: nam ipse ait durationem esse permanentiam in re; res enim præcisè dicitur durare, quia in suo esse permanet.

§. 11. Duratio est existentia connotans tempus. Vera est hæc sententia P. Suar. quia perseverare est permanere in esse, quod est durare: nam perseverantes vocamus homines diu retinentes susceptum propositum; & res diu perseverantes. Hispani vocant, *de mucha dura*. Verùm non potest intelligi res perseverare, neque durare nisi connotando tempus reale, vel imaginarium, cui coexistat: nam illa permanentia in esse ratione distinguitur ab existentia: ergo in duratione debet concipi aliquod connotatum, quod non concipiatur in existentia (vt patet ex disput. 6. sect. 5.) sed illud connotatum debet esse tempus, ergo duratio connotat tempus; probo minorem, quia permanere in esse est habere existentiam, quam res habuit immediatè ante, sed immediatè ante, & post sunt denominationes temporis: ergo duratio connotat tempus; quo enim pacto intelligitur res perseverare in esse, nisi intelligantur diuersa tempora, quibus perseverat? Separa enim ratione tempus ab existentia, in illa non concipietur permanentia: nam

successu durationum; fundantes mutuas præsentias, absentias, & futuritiones. Et determinari ad tempus; est respondere actui, vel potentia aliis durationibus: sicut determinari ad spatium imaginarium est determinari ad distantias, & indistantias ab aliis vbicationibus: & esse prius est inter existentiam huius rei & posterioris posse esse tot partes durationis quot respondent motui vnus anni; sicut distare leucam est inter vnum *ubi* & aliud posse interici terram vnus leucæ. Nec est alia relatio ad tempus. Et ob hanc successionem est in duratione prius & posterius. ergo omnis duratio pendet à tempore.

stiruntur *ubi*, & duratio indifferentes ad plura subiecta: ergo. Probo antecedens: quia rectè possunt illi conceptus apprehendi vt fixi, & determinati ad hæc subiecta: vt intelliguntur vniones ipsorum: & vt sunt determinatio actualis ad distantiam, sunt etiam ad subiectum. Exemplum de actu vitali est absumile: tum quia actus vitales sunt perfectiones propria perfectissimi generis entis; nempe cognoscentis: quæ perfectio conuenit cum perfectione non viuentium in ratione entis absoluti: tum quia actus producunt speciem impressam, & habitum; suntque principia plurium actionum exterarum. Nihil simile est in *ubi*, & duratione.

SECTIO II.

Duratio non distinguitur ab existentia vt res absoluta.

§. 11. Distinctio modalis sufficit. Ntequam examinem distinctionem durationis ab existentia; probandum est eas non distingui vt duas res absolutas; sed satis esse distinctionem modalem. Primum; quia argumenta distinctionis realis, non probant nisi modalem. Secundò, quia duratio est essentialiter determinatio huius existentie ad hoc tempus; nempe ad hanc præsentiam, vel absentiam ab aliis: vt *ubi* est essentialis determinatio huius mobilis ad hoc spatium; id est, ad tantam distantiam, & indistantiam: ergo est modus & non res absoluta. Consequentia patet ex disput. 2. sect. 5. Antecedens probo; quia hoc mobile, & hæc existentia habent indifferentiam ad has distantias, & has præsentias; quæ indifferentia auferunt per hanc durationem, & hoc *ubi*: ergo hæc sunt essentialiter determinationes horum subiectorum ad has distantias, & absentias.

§. 12. Obiectio. Dices; *ubi*, & durationem non esse modos; quia licet sunt per suas essentias determinatio ad hanc distantiam, vel absentiam; tamen non sunt determinatio huius numero subiecti: sed possunt esse indifferentes in pluribus successiue, quod repugnat modis. Exemplo sit cognitio; quæ essentialiter est representatio huius obiecti; indifferens tamen ad subiecta plura. Fateor posse concipi rem aliquam determinatam essentialiter ad vnum extremum, cum indifferentiam ad aliud: & in *ubi* melius constituitur indifferentiam ad subiectum quàm ad distantiam: quia subiectis potest vniri per vniones distinctas, quas non potest habere cum aliis *ubi*: idemque dixerim de duratione, vt cognitio ponitur indifferens ad subiecta, quibus potest intrinsecè vniri per diuersas vniones: ad obiecta autem non tendit nisi per se.

§. 13. Impugnatio prima. Impugnatur autem; primùm, quia eadem ratione actio, & passio, non essent modi. Quia actio potest esse determinata ad hoc numero agens; & indifferens ad diuersos terminos, & subiecta: quibus posset intrinsecè vniri per alium modum distinctum. Dices passionem se ipsa esse dependentiam termini à subiecto. Respondet esse dependentiam indifferenter ad subiecta diuersa; non verò ad hoc in singulari; ex quo educitur se ipsa vt ratione educendi; addita verò vnione vt conditione, qua determinetur ad hoc subiectum, vt *ubi* & duratio sunt per se ratio, qua existentia est in loco, & tempore; agent autem vnione. Item nullus fere modus admittitur, de quo non possit dici doctrina eadem; vt de vnione, actione, passione, & aliis.

§. 14. Secunda impugnatio. Secundò impugnatur; quia sine necessitate con-

SECTIO III.

Vtrum existentia distinguitur modaliter à duratione, vt est intrinseca: aut duratio sit ea ex parte successiua.

S V B S E C T I O I.

Primum affirmantium argumentum.

§. 15. Prima opinio. Sanct. Bonaventura, & alij apud P. Suar. disp. 50. opinantur durationem esse realiter distinctam à re durante, eamque illi esse intrinsecam & successiuam. Quæ sententia adeo percerebit apud recentes Philosophos, vt eam euidentem arbitrentur. Primum fundamentum. Petrus potest absolute existere; item & instans A, potest existere, quin Petrus existat in instanti A, ergo Petrum existere in eo instanti, est realiter distinctum à Petro & instanti. Consequentia patet; quia realis separatio est signum realis distinctionis. Antecedens probo: Deus ante illud instans produxit, & destruxit Petrum; quo demortuo existit instans A, quin cum illo Petrus existat: ergo Petrus & instans possunt existere absolute quin coexistant. Probo consequentiam; quia Petrus est absolute existens, si existit in aliquo instanti; nec enim opus est, vt existat in omnibus. ergo existit absolute.

Mitto solutiones complures, nempe eam de connotatione ostendam enim à §. .... durationem non posse in ea connotatione constitui. Item voluntas Dei non potest esse ratio formalis vt Petrus existat in instanti: illa enim potest velle Petrum absolute existere; item & instans; quin velit Petrum coexistere instanti: ergo quando Deus vult Petrum existere in eo instanti, aliquid vult distinctum à Petro & instanti. Item si dicas non posse Petrum existere simul cum instanti quin in illo existat: petis principium alius vocibus. Etenim Petrus & instans possunt absolute existere quin simul existant: ergo existere simul distinguitur realiter à Petro & instanti. Hoc est valens pro ea sententia argumentum; nisi æquiuocationi niteretur. Placet tamen ad hominem illud retorquere.

Etenim, si eius auctores tenerent consequentiam suæ opinionis de connotatis; non videretur illis argumentum tam robustum. Distingueret enim antecedens; Petrus & instans possunt absolute existere quin coexistere quantū ad entitatem, nego antecedens: quin coexistere quantū ad denominationem, concedo antecedens: & nego consequentiam. Ad eius probationem dico, realem separationem duorum conceptuum quo ad entitatem esse signum distinctionis realis: at separatio realis in denominatione non arguit realem distinctionem, vt

Ad exemplum.

§. 15. Prima opinio. S. Bonauent.

Primum fundamentum.

§. 16. Multa solutiones omisso.

§. 17. Ad hominem retorquatur.

patet in relatione, & sexcentis illorum connotatis. Ad probationem antecedentis dico; posse omnia illa ita cecurre sine reali distinctione. Nam si existente entitate Petri existeret instans A, tunc haberet denominationem intrinsecam durantis; quia hæc est relatiua, vt denominatio similis: quæ penderet à positione termini. Durare enim est esse in instanti: si ergo veniret instans, esset denominatio durantis; quæ tota erat quoad entitatem ante existentiam instantis: ex cuius defectu non erat duratio in illo quo ad denominationem.

§. 18. Obiectio. Respond.

Dices, durare in instanti non esse relationem: ergo non penderet à termino quo ad denominationem. Antecedens est falsum: quia durare penderet à coexistentia Petri & instantis, non minus quàm similitudo. Consequencia item est mala: quia si relatio semel penderet à termino in denominatione; alij etiam conceptus habentes terminum extrinsecum poterunt ab eo penderet. Ex qua ratione hic debent hi philosophari de duratione, vt pluribus in locis de relatione.

§. 19. Obiectio secundæ. Respond.

Inquies: hic teneri non posse doctrinam de connotatis: quia non sunt diuersa connotata ad diuersas denominationes. Nego: quia sunt duo extrema, vt in similitudine: & ex defectu vnus extremi, non oritur denominatio; vt non oritur in similitudine: at vtroque extremo posito, non potest non oriri.

§. 20. Secundum argumentum ab instantia.

Secundò contra omnes sectantes hanc opinionem arguo: Duo corpora se tangunt per duas vibrationes contiguas, & immediatas sine vilo modo ab vtraque distincto: & tamen possunt absolute existere quin se tangant; ergo existere Petrum & instans quin se tangant & coexistant, non est argumentum distinctionis. Probo minorem; quia vnum corpus potest existere successiuè post aliud in eodem loco contiguitatis; tunc autem non se tangunt, nec sunt contigua. Nec recurrendum ad durationem simultaneam; quia hæc non est ratio contiguitatis; sunt enim corpora contigua seipsis. Vnde arguo: corpora successiuè ibi posita non habent rationem formalem contiguitatis; duratio simultanea, vt distinguitur ab vtroque ubi, non est ratio contiguitatis: ergo eam habent de nouo distinctam ab vtroque ubi, vt ergo hæc consequentia est mala; ita & illorum. Idem patet in coexistentia. Possunt enim duo absolute existere successiuè, & non coexistere: nec tamen coexistentia dicit formaliter durationem, nec aliam rationem formalem coexistendi distinctam. Vnde autem hæc mala consequentia sequatur, explaio.

SVBSECTIO II.

Respondetur ad argumentum.

§. 21. Existens in instanti habet inuisibilem duo.

Solutioni præmitto; existente Petro in aliquo instanti, esse in illo realem existentiam, per quam est extra causas & ens in actu: item in horum opinione, esse Petro accidens intrinsecum, quo determinatur ad hoc instans; vt habet accidens intrinsecum, quo determinatur ad hunc locum. Hæc accidentia non faciunt hominem simpliciter, nec illum reddunt existentem; sed sunt natura posteriora ipsa existentia, & enitate essentiali Petri. Item; quando Petrus definit existere in instanti sequenti, perit realiter & intrinsecè existentia Petri; ita vt non solum desinat respondere instanti B, sed absolute desinat esse, vt non solum desinat esse in loco; sed absolute & substantialiter destruitur.

Item destruitur duratio cum existentia.

Secundò præmitto; Petrum existentem distinguere realiter in adæquate à se ipso non existente: siue illos duos status esse diuersos. Itaque Petrus existens instanti B, distinguitur à Petro non existente instanti C, non solum ratione accidentium determinantium ad ea duo instantia; sed etiam ob rationem substantialem existentia & eius carentia; siue diuersorum statuum existendi & non existendi. Quod ante oculos tibi obuertetur.

§. 22. Obiectio. Apprimè necessaria.

Tertiò præmitto; id quod existit in aliquo instanti, esse absolute existens pro illo instanti dumtaxat: in cæteris autem non esse nisi absolute non existens; & absolute futurum, aut præteritum. Etenim omnia instantia fundant denominationes præsentis, præteriti, & futuri. Quando loquimur de vno instanti, non possumus dicere rem existere absolute, nisi in illo existat: alioquin futura vt futura, & præterita vt præterita, dicentur existere absolute. Ratio est; quia cum loquimur de instantibus, loquimur de ratione formalis præsentis, præteriti, & futuri.

§. 23. Existens in vno instanti in illo solum est absolute existens.

Ad argumentum ex §. 15. facile respondetur: distinguo antecedens: potest Petrus absolute existere existente absolute instanti A, quin Petrus existat in eo instanti, nego antecedens. Potest existere secundum quid, existente absolute instanti, quin in illo existat, concedo antecedens. Distinguo item consequens: ergo Petrum existere absolute existente absolute instanti, est realiter ab vtroque distinctum, nego consequentiam, quia illa distinctio non est subiecti ab accidente; sed eiusdem rei existentis à se ipsa non existente: ergo Petro existente secundum quid, existente absolute instanti est aliquid distinctum realiter ab vtroque; concedo consequentiam. Quia existentia Petri secundum quid, dicit absolute carentiam existentia; & dicit existentiam præteritam & futuram: quæ distinguuntur ab existentia absolute vt non ens ab ente: vt dixi §. 22. Itaque existentia Petri non distinguitur à coexistentia in instanti sequenti, per aliquod accidens: nec est separabilis ab illa vt subiectum ab accidente; sed vt ens à se ipso non ente. Probatio antecedentis nihil virget: Petrus enim existente absolute instanti A, est iam non existens: ratione cuius non existentia desinat durare, & esse cum instanti: non verò ob defectum alicuius accidentis.

§. 24. Respondetur ad argumentum ex §. 15.

Hæc autem æquiuocatio tam ingens, originem ducit: quod eius authores non considerarunt, defectum existentia intrinsecæ, quem habet Petrus instanti sequenti, nec existentiam ipsam quam habuit in præcedenti. Si Petrus esset substantialiter existens, quando existit instans sequens; & non acciperet denominationem durantis, recte arguerent: quia si Petrus & instans sunt entia absolute, & non habent coexistentiam: hæc ab vtroque distinguitur. At argumentum efformant à Petro ente absolute ad Petrum non ens absolute: deberentque deducere esse distinctionem inter eos duos status essentielles Petri; non verò inter durationes.

§. 25. Origo eius æquiuocationis.

Quod apertè confirmo: Petrus existente instanti sequenti, non accipit intrinsecam & accidentariam denominationem durantis in illo instanti, non aliam ob causam, nisi, quia corruptus est Petrus: & non existit simpliciter; ita vt possit esse subiectum accidentis intrinseci: ergo ob eandem causam non accipit denominationem extrinsecam durandi. Et quemadmodum prius natura quàm esset accepturus accidens intrinsecum, erat exiturus in illo instanti reali pro priori signo rationis: ita erat exiturus ad denominationem extrinsecam. Et vt non ideo fuit corruptus, quia amisit durationem intrinsecam;

§. 26. Probatur æquiuocatio.

Corruptio existentia est causa ne sit duratio.

Sec. III. Vtrum existentia distinguatur modaliter à duratione, &c. 933

fecam: sed ideo eam amisit, quia fuit corruptus: ita eandem ob causam caruit denominatione extrinsecæ. Ibi autem authores arbitrati sunt ob defectum accidentis intrinseci non esse durantem Petrum instanti sequenti: cum prima causa defectus fuerit ipsa existentia destructio.

§. 27. Obiectio. Respond. Existentia à quo determinatur vt sit.

Confirmatur exemplo.

Obiectis; existentia Petri est indifferens vt sit & non sit instanti sequenti; ergo ad illud determinatur per aliquid à se distinctum. Distinguo antecedens; est indifferens vt sit tamquam subiectum ad diuersa accidentia, nego antecedens: tamquam existentia contingens ad duos status contradictorios existendi simpliciter & non existendi, concedo antecedens: & nego consequentiam, quia creatura determinatur efficienter à voluntate Dei vt existat; & à se ipsa determinatur formaliter. Quod probo; quia ipsa duratio tua accidentaria est indifferens vt sit, & non sit hoc instanti A, & determinatur à voluntate Dei efficienter; & à se formaliter. ergo voluntas Dei dat existentiam simpliciter Petro instanti A, & eandem negat instanti B, quod si veller Petrum conseruare instanti B, nihil illi daret intrinsecum distinctum à priori; sed idem omnino; volens illud, quod prius dederat, non corrumpere. quæ voluntas non habet alium terminum à priori: vt in tua sententia habet duas voluntates, alteram circa existentiam Petri, alteram circa durationem accidentariam. Primæ responderet existentia Petri; secundæ duratio. Volens autem Petrum corrumpere, illi adimeret per se primò existentiam; secundariò verò durationem. ego dico ablata existentia nihil superesse auferendum.

§. 28. Quæstio. Soluitur.

Deus vult vt existere pluribus instantibus absque mutatione.

Rogas, quid Deus appingat existentia Petri, cum vult illum existere hoc instanti? Equidem nihil distinctum à Petro, nam instans accipi potest pro imaginario, vel pro reali actuali: si pro imaginario; voluit Deus Petrum existere fundantem relationem prioris, posterioris, & præsentis aliis rebus, & temporibus: hæc autem præter existentiam Petri sunt denominationes extrinsecæ ab hoc instanti imaginario. Voluit ergo Deus Petro dare esse, quando illud instans existit imaginariè: nam cum hoc tempus sit successiuum, producit Deus Petrum adueniente hac temporis parte, & non alia. Quod explicamus per propositiones ablatiuu absolute: Produciatur Petro existente hoc instanti. Si autem sumatur instans pro reali temporis, vult Deus vtrumque existere in eodem imaginario: & vt existente vno alterum etiam existat. Nam singulæ partes temporis sunt re ipsa indifferentes vt sunt ordine inuerso: quæ enim est prior, potuit esse posterior. vnde fixa regula est tempus imaginariu.

§. 29. Ea argumenta melius probent existentia successiuam.

Animaduerte, hoc argumento, cui respondeo, & aliis quæ ego adhuc obieci: melius probari existentiam ipsam esse successiuam, quàm eam à duratione distingui. Quia existentia Petri est diuersa in hoc instanti, quàm in alio. Quia Petrus in sequenti non modò amittit omnia accidentia, sed etiam existentiam: & dum durat, habet Deus voluntatem nouam non solum de nouo accidente, sed etiam de ipsa existentia. Hæc est noua voluntas, quia adhuc ex suppositione primæ voluntatis de existentia Petri in alio instanti, potuit Deus non velle eam existentiam in alio: & ex defectu huius voluntatis vt primæ radice oritur negatio aliorum accidentium. Rogo, illa voluntas vt distinguitur à voluntate de accidentibus quem terminum habeat? qui est natura prior ipsis accidentibus; & prior ratione voluntate Dei de iisdem accidentibus: illum terminum esse successiuum melius probatur iis argumentis; quàm esse distinctum ab existentia.

Vt ergo sit firmum argumentum de separatione reali ad probandam realem distinctionem, debet fieri inter duas res existentes absolute; ita vt cum de vna dicitur, absolute est; idem dicatur de alia: Sic probatur distinctio inter vnionem & extremum; quia cum de illis dicitur verè, sunt absolute; dicitur de vnione, non est absolute. At verò ab existentia successiuè exercitis est hallucinans argumentum: quia negatio correspondentia (vt ita dicam) oritur ex negatione absolute entitatis alterius extremi; non verò ex solo defectu accidentis. Vnde Petrus existens instanti B, est secundum se & absolute existens: & non existens instanti C, est absolute & secundum se non existens; ex cuius defectu non existunt simul Petrus & instans C. Et fimitur ab his argumentum à Petro existente ad ipsum non existentem; & distinctionem inter Petrum existentem & non existentem, appingunt durationi. Petrus ergo existens instanti B, habet aliquid distinctum à non existente Petro in instanti C, distinctum quidem substantialiter, non accidentaliter: quia in primo est Petrus; in secundo est non Petrus. Si autem Deus perseveraret in voluntate prima circa existentiam Petri; sine vilo alio coexistere instanti. Illam autem conseruationem explicauit §. 5.6. & 7. per voluntatem non corrumpendi id quod prius fuerat factum, & hac ratione videtur à Deo vt ens simpliciter in primo instanti; & in secundo vt non ens simpliciter: ad quod fuit indifferens per essentiam, non per aliud.

§. 30. Argumentum separationis debet esse inter duas res absolute existentes in eodem tempore extrinseci instanti.

Æquiuocatio monstratur.

In forma responsio.

SVBSECTIO III.

Argumenta cætera.

Secundum argumentum aduersariorum est: quia determinatio ad locum est realiter distincta ab existentia Petri; ergo & determinatio ad tempus. Probat consequentiam; quia vt locus fundat distantias, & indistantias, ita tempus absentias, & præsentias, & vt mobile est indifferens ad eas distantias; ita & durans ad absentias; ergo ad vtrumque exigitur modus ab existentia distinctus. Nego consequentiam. Quia Petrus est indifferens ad plures distantias, & absentias: indifferencia ad distantias non potest tolli per spatium imaginariu, nec per mutationem vnus præsentia; omnes enim sunt fixæ; & ideo locus apprehenditur vt immobile: præsentia verò indifferencia tollitur ipsa temporis successiuæ circumectione: tempus autem ipsum est ipsa ratio præsentis, præteriti, & futuri: sicut ubi est ratio formalis distandi & non distandi: quia tempus est numerus secundum prius & posterius. cum autem tempus ipsum suis motibus adueniat; ipsum à Petro existente tollit eam indifferenciam, de quo sermo redibit à §. 38. ad 48.

§. 31. Secundum argumentum.

Respondetur. Discrimen durationis est ubi.

Duratio, qua Petrus heri durauit, non est realiter qua durat hodie: ergo realiter distinguitur existentia à duratione. Antecedens patet; quia illa durationes sunt separabiles à Petro: qui etiam ex suppositione durationis hesternæ potest carere hodierna: quia corrumpi potest. Consequentia probatur: quia existentia hesternæ & hodierna est eadem; quia non distinguitur ab essentia.

§. 32. Tertium argumentum.

Retorquetur.

Respondeo iisdem verbis probari existentiam esse successiuam: & distinctam ab essentia. Quia existentia hesternæ est separabilis ab hodierna; ergo sunt distinctæ inter se, & ab essentia. Probo antecedens; quia etiam ex suppositione existentia hesternæ potest Petrus carere hodierna; quia potest corrumpi à Deo. Et qua ratione ipsi impugnant mea

§. 33.

SUBSECTIO IV.

Duratio non distinguitur ab existentia.

mea responsa; eisdem ego impugno. Vnde qui ea argumenta callent, aut eis respondent ad negandam distinctionem durationis ab existentia; vel eis vruntur ad probandam distinctionem essentia ab existentia.

§. 34. Respondeo, ex parte recti, seu rei durantis esse idem durationem hesternam, & hodiernam; non tamen ex parte temporis connotati in obliquo: quod esse de intrinseco conceptu durationis nostrae, infra probabo. Vnde negatur consequentia. Ad probationem antecedentis respondeo, durationem hodiernam posse deficere manente existentia hesternam, esse falsum; potest autem deficere, quia potest corrumpi existentia, quae heri duravit. Itaque non ex defectu alicuius accidentis intrinseci potest deficere duratio crastina, etiam ex suppositione hesternae; sed ex intrinseca & substantiali corruptione durationis hesternae, in recto significata; quia illa corrumpi potuit, etiam ex ea suppositione. Hi autem auctores non advertunt, quod hodie totam entitatem heri durantem; & omnia accidentia intrinseca, & extrinseca denominationes coexistendi perire ob interitum existentiae. Deberent autem probare, manente eadem existentia & non corrupta, corrumpi durationem, ut se sunt intrinsece ex parte existentiae. Nec in hoc argumento minori aequiuocatione laborant quam in primo.

Eadem aequiuocatio quae in primo argumento.

§. 35. Obicitur.

Respondetur ad hominem.

§. 36. Tempus est de ratione durationis. Illud tempus est imaginarium per se primo.

Obiciunt, tempus non esse de conceptu durationis; ergo duratio hesternam & crastinam non sunt idem, etiam ex parte recti. Probant antecedens, quia sine existentia reali temporis potest esse duratio: tum, quia tempus imaginarium nihil est: tandem, quia si omne tempus esset impossibile, res durarent. Respondeo probari existentiam non esse eandem. Quia existentia hesternam est separabilis a crastina; non solum ratione durationis intrinsecae; haec enim non est de conceptu existentiae; sicut nec per se tempus de ratione durationis. Vnde cras possunt realiter duo separari a duobus hesternis: nam existentia ipsa, prior natura est quam omnia accidentia; & accidens respondens temporis. Vnde & accidens hodiernum & hesternum distinguuntur inter se; item & existentiae; quia ex suppositione primae existentiae potuit non esse secunda. Et quemadmodum ipsi distinguunt durationes, quia ex suppositione quod Petrus responderit diei hesterni, potuit non respondere hodierno, ita ipsi debent distinguere existentias: quia ex suppositione quod existentia acceperit accidens intrinsecum hesternum, potuit non accipere crastinum, vel ut ipsi concipiunt eandem existentiam successiuè permanere in illis accidentibus intrinsecis per illorum intrinsecum defluxum; ita concipio ego eandem durationem in recto manere successiuè in diuersis accidentibus extrinsecis per illorum extrinsecum defluxum.

Secundo probatur. Quando vna res est successiva, potest seipsa tollere ab alia permanente indifferentiam ad coexistendum pluribus partibus, quin in re permanenti sit aliqua intrinseca mutatio: ergo indifferentiam existentiae permanentis ad respondendum diuersis partibus potest auferri per solam temporis successionem sine intrinseca mutatione existentiae. Consequentia est clara: quia tempus est successiuum; & se ipso, quin intrinsece mutetur Petrus existens, habet mutationem, per quam continuè existunt diuersae temporis partes. Antecedens probatur: tum a priori; quia res successiva continua circuitione habet nunc vnam partem distinctam a prioribus: tum exemplo; arbori in motu prope flumen respondent successiuè plures partes aquae defluentis: itaque pars A, ante defluxum distabat ab arbore; per defluxum autem iam non distat: quia ipsa suo motu accedit ad arborem immoram.

Nego igitur antecedens: Ad probationem respondeo, durationem per se primo considerari per tempus imaginarium; ut distantia per spatium. Licet enim inter Salmanticam & Medinam nulla corpora essent actu interiecta; adhuc distarent quantum nunc: quia inter vtriusque vbicationes interiecti potest corpus huius extensionis. Ad secundam probationem; tempus imaginarium nihil est reale actu, est tamen in potentia: quod sufficere constat ex adductis exemplis de spatio. Ad tertiam probationem; tempus imaginarium nihil est reale actu, est tamen in potentia: quod sufficere constat ex adductis exemplis de spatio. Ad tertiam probationem; tempus imaginarium nihil est reale actu, est tamen in potentia: quod sufficere constat ex adductis exemplis de spatio.

Ceneco durationem non distingui realiter ab existentia rei durantis; ut se tenet ex parte recti intrinsece significati in ipsa re durante. Quam sententiam cum S. Thoma, & omnibus fere Theologis antiquis tuetur P. Suarez illa disputat. 30. Mer. sect. 1. P. Vazq. 1 p. disput. 33. cap. 3. P. Molina 1. p. 1. quaest. 3. art. 4. disput. 2. P. Valentia 1. 1. disp. 1. quaest. 10. puncto 3. & alij. Quam probatur primum. Si qua ratione esset distinguenda, praecipue quod per eandem rationem indiuisibilem non potest respondere diuersis partibus temporis, nec fundare diuersas absentias, vel praesentias; & quia existentia recipiens heri denominationem durantis, potest eam hodie non recipere: sed haec omnia componuntur cum identitate durationis permanentis cum existentia ipsa; ergo non distinguuntur. Probo minorem. Primum, quia similes denominationes potest habere eadem indiuisibilis existentia sine reali distinctione: quia eadem omnino est successiuè cum diuersis accidentibus intrinsecis in tua sententia; ut ergo est cum diuersis partibus temporis intrinsecis, cur non erit in extrinsecis; & ut intrinsece fundat praesentias & absentias per tempus & durationem intrinsecam; quia intrinsece habet partes natura sua antecedentes & sequentes, cur eadem non fundabit extrinsece per tempus constans iisdem partibus sequentibus & praeventibus, & ut potest intrinsece esse cum hoc accidenti intrinseco, respondentem heri, & facta ea suppositione potest non esse intrinsece cum accidente crastino; cur non poterit esse cum extrinseco tempore? & sicut non arguis distinctionem in ipsa existentia, licet ipsa intrinsece designat esse hodie, quamuis intrinsece fuerit heri: cur eam arguis in duratione quod heri cum extiterit, potest cras non esse? Propterea dixi eo argumenti filo deduci distinctionem realem existentiae ab essentia: immo ipsius existentiae a se ipsa.

Secundo probatur. Quando vna res est successiva, potest seipsa tollere ab alia permanente indifferentiam ad coexistendum pluribus partibus, quin in re permanenti sit aliqua intrinseca mutatio: ergo indifferentiam existentiae permanentis ad respondendum diuersis partibus potest auferri per solam temporis successionem sine intrinseca mutatione existentiae. Consequentia est clara: quia tempus est successiuum; & se ipso, quin intrinsece mutetur Petrus existens, habet mutationem, per quam continuè existunt diuersae temporis partes. Antecedens probatur: tum a priori; quia res successiva continua circuitione habet nunc vnam partem distinctam a prioribus: tum exemplo; arbori in motu prope flumen respondent successiuè plures partes aquae defluentis: itaque pars A, ante defluxum distabat ab arbore; per defluxum autem iam non distat: quia ipsa suo motu accedit ad arborem immoram.

Dicent primum, aquam & arborem habere vbicationes distinctas, per quas mutuo respondent; quia vtraque existente caret coexistentia in loco: at Petrus & tempus existunt absolute sine coexistentia; ergo debent habere coexistentiam distinctam. Contra: primum ergo etiam ad coexistentiam in loco egent arbor & aqua aliis vbicationibus distinctis ab illis duabus per quas coexistunt. Probo consequentiam; quia sicut Petrus & instans possunt successiuè existere quin coexistant; ita arbor & aqua possunt successiuè esse in illis locis quin coexistant, & se

§. 37. Conclusio.

P. Suarez.

Primum argumentum.

Prima probatio minoris.

Collatio argumentorum aduersantium.

§. 38. Secunda probatio minoris.

§. 39. Prima obiectio.

Respondetur ad hominem.

& se tangant; quia aqua potuit ibi adesse antequam arbor, & delabi quin coexistere arbori: ergo ut propterea duratio est distincta a Petro & instanti, ita & coexistentia. Recognosce §. 20.

§. 40. Impugnatio secunda.

Contra secundò, aqua & arbor habent vbicationes distinctas; non quia vtrumque existunt absolute vbicatione: sed quia simul existunt absque coexistentia: at verò tempus & Petrus nunquam existunt absolute; ita vt vno existente sic aliud existat, vt nunc non sit carentia illius; tunc autem si non durat Petrus est ob carentiam existentiae, & non ob carentiam modi, vt dixi §. 21. & 25. item haec ratio probat existentias ipsas esse distinctas; quia existentia secundum se fuit heri; & illa secundum se non est hodie, cum sit hodie existentia temporis realis; ergo illam existentia est distincta. Recognosce §. 29.

§. 41. Impugnatio tertia.

Tandem eam solutionem impugna; quia sicut arbori immotae respondent multae aquae per distinctas praesentias successiuas; ita Petro immoto respondent diuersa tempora realia; quae sunt distinctae rationes praesentiae: ergo vt aquae potuerunt respondere arbori immotae; ita & tempora Petro. Quia tanta distinctio est in ipso tempore, quanta in successiuo motu aquae: ergo vt Petrus denominetur a diuersis temporis partibus, satis est si Petro existenti, & carenti corruptione substanciali, respondeant multae temporis partes. Quod si post existentiam in primo instanti sequitur in secundo carentia illius existentiae, iam non deficit correspondens, & denominatio ob defectum alicuius accidentis; sed ob defectum rei. Vt autem eorum ratio aliquid probaret, opus erat vt existentia Petri exercitae instanti B, non succederet in instanti C, carentia illius existentiae; vt dixi §. 25.

§. 42. Solutio facta ad eiusdem argumenti.

Respondetur primo.

Secundò.

Argumento facto §. 37. & 38. respondent secundò, aquas decurrentes habere similes vbicationes, quibus fundant eandem distantiam; at verò tempus non habere partes fundantes eandem praesentiam. Contra: eadem pars aquae habet vbicationes diuersas; per quas habet abstrahiles distantias & indistantias: quibus abest & adest arbori immotae: sed tempus habet eandem, per quas Petrus est praesens, praeteritus, & futurus comparatione diuersi temporis: ergo Petrus immotus potest eas denominationes habere. Adde: Petrus, dum existit, semper est praesens instanti sibi respondentem: & singulari instantia existentia, sunt distinctae praesentiae: quas Petrus potest habere. exemplum arboris adductae ad probandum eidem rei permanenti posse conuenire diuersas denominationes a diuersis formis extrinsecis successiuis.

SUBSECTIO V.

Aliae probationes.

§. 43. Explicatio argumenti.

Quod ita explico: pone existente Petro existere tempus vnius horae; ita vt per possibile, vel impossibile Petrus concipiatur sine vilo modo intrinseco distincto ab ipso & tempore; Petrus intelligitur durare vnam horam: ergo ad durandum formaliter non exigitur aliud distinctum. Probo consequentiam, quia praecise exiguntur ad durandum formaliter quibus conceptis concipitur duratio, & sine quibus non concipitur. Caetera autem, quae durationi necessuntur necessarii, non sunt de illius formali conceptu. Antecedens probatur: Petrus intelligitur sua existentia existisse per horam; & intelligitur tota illa conseruatus: existere autem & conseruari per horam est durare. Si enim natus fuisset

ea hora, & coexistisset viginti annis; natus, & conseruatus fuisset toto eo tempore.

§. 44. Obiectio.

Confirmatur.

Respondetur primo.

§. 45. Respondetur secundò ab exemplo aeternitatis Dei.

Ad confirm.

§. 46. Obiectio secunda.

Confirm.

§. 47. Respond.

Dices, casu terminos implicari: Petrus enim duraret & non duraret horam; duraret, vt argumentum probat; non duraret, quia caret ratione formali, qua responderet horae, & fundaret rationes praesentes, praeteriti, & futuri. Confirmatur; si quis per suam existentiam concipiatur existere Madridi & Salmanticae sine modo distincto conciperet duo contradictoria. Contra: hi auctores dicunt durationem esse independentem a tempore; & per illud a nobis explicari: ergo concipere Petrum cum tempore sine modo distincto non implicat terminos. Probo consequentiam, quia non concipitur effectus formalis absque forma: quia Petrus nullam habet rationem formalem intrinsecam in tua sententia, qua tempori respondeat.

Secundò respondeo, posse concipi rem existentem sine modo distincto; & coexistentem tempori. Deus enim illi responderet absque modo distincto; & quidem Deus fuit illi tempori praesens; quod nunc est iam praeteritum Deo, non minus quam mihi dies hesternam. Ratio a priori; quia tempus ipsum est ratio praeteriti, & praesentis: quia enim vna pars est prior, alia posterior; prior est praeterita, posterior verò futura. Vnde dies crastinus aequè est futurus mihi ac Deo; & hesternus est aequè praeteritus: hodiernus autem aequè praesens. ergo haec denominationes extrinsece tribuuntur a tempore vni rei indiuisibili eidem respondentem. Confirmatio non vrget: quia locus non mouetur successiuè, tempus autem mouetur; vnde indifferentia ad existendum in diuersis locis tollitur intrinsece per mobile; & extrinsece per spatium: è contra verò indifferentia temporis tollitur intrinsece per tempus; extrinsece verò per existentiam Petri. Vnde contra eos arguo: do ex parte temporis distinctionem durationis; & non ex parte loci.

Dices secundò, Deum existere necessarii; nec eius existentiam separari posse ab existentia in tempore existente: at existentia Petri separari potest ab existentia simul cum tempore: vt autem cum tempore existat, opus est vt habeat aliquid ab existentia & tempore distinctum: Quod confirmatur exemplo loci: Deus enim sola sua existentia est in omni loco.

Respondeo, totum illud discrimen Dei a Petro concipi posse sine modo distincto realiter durandi; ergo sine modo distincto potest concipi ratio coexistendi tempori successiuè. Probo antecedens; totum illud concipitur versari inter solas existentias Dei & Petri; tamen nullus modus apprehendatur distinctus a Petro: ergo, Probo antecedens: quia conceptus quidditatiuus existentiae Dei est esse a se & necessarii: existentia autem Petri est per se sine modo durationis distincto, ens ab alio & contingens; ita vt se sola considerata sit apta ad existendum & non existendum, non minus quam quouis alius modus: ergo contingentia Petri vt existat tempore sequenti, etiam ex suppositione quod extiterit in antecedenti, oritur formaliter ab ipsa existentia: ergo quod haec sit separabilis a tempore futuro, non oritur a duratione distincta, quia illa separabilitas est ipsa existentia. Recognosce §. 21. Si ergo Deus velit ipsam existentiam conseruare, illa voluit primum producere: ipsa coexistit tempori futuro. Deus ergo existit necessarii; & responderet omni tempori: Petrus autem existit contingentem, & potest coexistere tempori, potest item & non coexistere. Et vt est indifferens vt absolute existat & non existat absolute; determinatur autem a Deo

à Deo sine existentia distincta; sic determinatur ad tempus ad quod est indifferens sine modo distincto à Petro & tempore.

§. 48. Confirmatio est iam impugnata, quia tempus successione sua fit præsens & abfens; non verò locus. Quod parer; quia Deus est vnico instanti præsens omni loco: alioquin esset latrone mutandus; at vnico instanti non est præsens toti tempori; quia totum tempus non existit simul: at existit successiue Deus tempori; quia immoto Deo tempus mouetur. Solum ergo est discrimen; quod Deus necessariò existit, Petrus verò contingenter. Hæc ergo exempla nos confirmant.

SVBSECTIO VI.

Argumentum à priori.

§. 49. Secundum argumentum est à priori: cui præmitto doctrinam de §. 21. Sic arguo. Existentia durat per se ipsam formaliter, & efficienter per voluntatem Dei: ergo ad durandum non eget alio modo distincto. Probo antecedens; existentia se ipsa permanet prior natura omni suo accidenti intrinseco permanenti, & successiuo; ergo ante omne accidens intelligitur durare. Probo consequentiam; quia permanentia in esse est duratio. Etenim comparatione vnus instantis præcisè non intelligitur permanentia. Etenim in vnico instanti non potest esse res & non esse: at verò si permanet, ita est, vt postquam semel est, possit non esse. Antecedens probo. Voluntas Dei de conferuando Petro ultra instans, terminatur formaliter ad eandem existentiam conferuandam intrinsecè; ita vt etiam ex suppositione existentia in primo instanti, possit habere voluntatem non solum destruendi accidentia, sed ipsam substantiam Petri. Itaque Petrus secundum suam existentiam terminat voluntatem efficacem nouam formaliter, aut virtualiter; quia potuit Deus separare voluntatem dandi existentiam deinceps à voluntate illam primum donandi, ergo existentia antecedenter ad omne accidens intrinsecum est in suo esse perseverans. Probo consequentiam; quia in suo esse perseverat res, quæ toto decursu perseverantia ita est, vt postquam primum fuit, possit non esse.

§. 50. Dices, terminos à me ipsa probatione implicari. Etenim esse permanentem includit durationem per quam permanet; sicut esse in hoc & illo loco. Contra; in primo instanti accipit Petrus existentiam per actum Dei; & durationem in illo instanti, accipit per te; ita tamen vt prius natura existat quàm habeat illud accidens: per quod Petrus non existit absolute; vt non existit absolute per vbi. ergo in secundo instanti terminat etiam per se primò voluntatem Dei de ipsa existentia; quæ voluntas prius natura est de existentia quàm de noua parte durationis: ergo illa existentia antecedenter ad durationem est de nouo, ita vt poruerit non esse. ergo in ipsa existentia antecedenter ad illud accidens ita existit, vt illo non eget ad habendam indifferentiam ad non existendum etiam ex suppositione quod terminauerit aliam voluntatem Dei.

§. 51. Quod explicio primò, quia accidens illud non est id per quod res existit etiam ex suppositione quod terminauerit aliam voluntatem Dei, & existerit. Nec carentia illius accidentis est ratio formalis ob quam desinat existere; sed prius ratione quàm ea accidentis carentia intelligatur, intelligitur destructa existentia; ergo antecedenter ad omne accidens intrinsecum; ita substantialiter fuit Petrus

vt substantialiter potuerit non esse, ergo quando non corrumpitur, ita substantialiter est, vt antecedenter ad omne accidens sit substantialiter. Quod aperte probo: quia illud accidens sequitur Petrum, quia Petrus ita est post terminationem prioris voluntatis, vt de nouo terminet aliam. ergo antecedenter ad illud accidens est terminus duarum voluntatum, quarum posterior poruit à priori separari. Colligitur ergo clarè, omnia ea accidentia non esse vt Petrus existat intrinsece, & perseveret.

§. 52. Explicatio secunda. Existentiæ in quouis instanti reali est prior natura omni accidente intrinseco successiuo, aut permanente: sed prioritas in sola prima productione, qua per te accepit primam durationis partem, non sufficit ad accipiendam secundam; ergo est noua prioritas natura antecedenter ad secundum accidens. Probo minorem; tum quia prima prioritas est solum temporis; quæ non est prioritas natura: hæc enim est simul tempore cum effectu: tum; quia post exercitam illam prioritatem, potuit non exerceri secunda; quia post primam exercitam potest non exerceri secunda: ergo est opus noua prioritate: ergo antecedenter ad accidentia successiuam intelligitur alia perseverantia substantialis, in qua destrui potest existentia postquam producta fuit.

§. 53. Dices, prioritatem naturæ esse substantiã ipsius Petri, quæ eadem est vtrique. Respondeo, à me non probari eas duas prioritates esse realiter distinctas; sed esse eandem substantiam, consideratam prius ratione quàm accidentia successiuam, ita vt potuerit substantia mutari intrinsecè, & non exercere prioritatem secundam, etiam post primam exercitam. Hæc autem aprupto includit potentiam ad non esse, & permanentiam priorem natura accidente intrinseco. Quod si substantia præcisè sufficit, non posset non sequi duratio craftina, & æterna. Quapropter eius sententiæ instaurator magis consequenter negauit distinctionem existentia à duratione; & vtramque constituit successiuam: quia alioquin res essent æternæ: quia existentia exercita secundum se esset fundamentum æternè durandi; quia secundum se non posset esse & non esse.

§. 54. Equibus constat solutio obiectionis de §. 50. Nam effectus formalis intrinsecæ permanentiæ non est ab accidentibus successiuus natura posterioribus ipsa permanentia: sed est ipsamet existentia semel producta, & non corrupta, vt terminat diuersas voluntates efficaces Dei. Quod si hanc substantialem permanentiam sequuntur accidentia intrinseca successiuam, est alias ob causas; non verò formaliter ad permanendum, nec durandum. Immo, etsi illa accidentia permitramus, non est ad coexistendum tempori formaliter: quia coexistentia cum tempore est simultanea natura; quia nec Petrus pendet à tempore; nec hic ab illo, at existentia accidentis intrinseco successiuo est natura posterior Petro; qui non potuit per illud coexistere. Illa ergo permanentia substantialis Petri, & terminatio plurium voluntatum Dei; & prioritas naturæ plurium accidentium successiuorum; non potest concipi nisi cum tempore extrinseco: quia posse corrumpi post semel productam existentiam, est in diuersa temporis parte. Cui ergo muneri seruit illa accidentium successio?

§. 55. Animaduerte; existentiam & durationem rerum non metimur per locum, sed per tempus extrinsecum. Hoc enim consideramus vt lineã quamdam successiuam; indiuisibilem vndique nisi ex longitudine. Quod existente vno puncto eius lineæ non

§. 51. Explicatio prima.

§. 50. Obiectio. Respondetur. Existentiæ secundum se est indifferens ad esse & non esse.

§. 52. Explicatio secunda. Existentiæ est prior natura omni accidente.

§. 53. Obiectio. Respondetur.

§. 54. Respondetur ad argumentum ex §. 50.

§. 55. Metimur tempore & non loco rerum durationem.

non existit; tunc non existit absolute: quia tunc non est in rerum natura (vt aiunt). At quæ non sunt in hoc loco, possunt existere in alio. Præsens item, præteritum & futurum sumuntur à loco; & non à tempore.

§. 56. Alij vtuntur hoc argumento: Carentia mundi fuit ab æterno durans, & absque successione: ergo. Respondent in æternitate fuisse meram negationem illam carentiam; quia in æternitate non potuit esse successio. At post æternitatem, eam negationem mutatã non in vnã priuationem; sed in tam multas quàm fuerunt possibiles partes durationis successiuæ. Quibus hæc in parte non refragor. Miror tamen, cur negauerint potuisse creaturam permanentem esse ab æterno: quia dum existit illa ipsorum pura negatio sine successione, potuit existere Petrus per durationem respondetem illi negationi rei successiuæ; & quando illa negatio transit in priuationem successiuam, posset transire mundi duratio permanens in successiuam. Vt dixi disp. 18. Physic.

§. 57. Duratio non includit successionem intrinsecam.

§. 58. Testimonium Boëtij.

Explicatur.

§. August. Veraque explicatio est ipsius Boëtij.

SECTIO IV.

Utrum duratio includat successionem?

SVBSECTIO I.

Non includit successionem intrinsecam.

§. 57. EX tota sect. 3. liquidd constat durationem non esse successiuam. Primum, quia Petri existentia non est successiuam, quia est idem cū essentia; vtrumque enim probaui disput. 8. Met. §. ... sed duratio est idem in recto cum existentia: ergo. Item ostendi sect. 3. rem indiuisibilem posse successiuè sine sui mutatione respondere diuersis temporis partibus. Denique ego non egego probatione noua: est tamen opus aliqua aduertantium argumenta refellere.

§. 58. Ac primum se armant autoritate Patrum, Boëtij enim lib. 1. de Trin. c. 9. asserit aperte nunc nostrum non esse permanentem; sed in eo esse præsens, præteritum, & futurum iis verbis: Semper enim est, quoniam semper præsens est in eo tempus. Tantumq; inter nostrarum rerum præsens, quod est nunc, interest ac diuinarum; quod nostrum nunc quasi currens tempus facit sempiternitatem: diuinum verò nunc permanentem, nec mouens sese atque consistens, æternitatem facit. Respondeo ex §. 3. & 4. æternitatem Dei concipi esse absque omni tempore; eaque propter non concipitur vt semper tempori coexistens, sed ante tempus. Vnde non tam dicitur esse in tempore, quàm tempus in illa esse. Vt de existentia in loco dixerat ipse Boët. eo cap. 9. Significat ergo Deum nec tempore concludi, nec loco, vt nos; sed tempora, & loca ab ipso compleri. At duratio nostra non anteuertit de facto tempus, nec præsentiã complet omnia loca: nec necessariò præcurrimus tempora. Quod aperte ipse dixit exemplo: nam de homine dicitur heri venisti: quod non dicitur de Deo: homo enim non venerat ante: venerat autem Deus; vel potius erat. Secundò, constat ex disp. 8. §. ... Patres per existentiam Dei intelligere omnes eius perfectiones; ita per æternitatem intelligunt omnem immutabilitatem actuum interiorum; vt constat ex definitione Boëtij; interminabilis vita tota simul & perfecta possessio. Quod ex S. August. constat §. 60. Quod etiam explicuit Boët. eo c. 9. ait enim de Deo iis verbis: Quod verò de Deo dicitur, semper est; vnum quidem significat quasi omni præterito fuerit, omni quoque modo sit præsens, omni futuro erit. Quibus confirmo explanationem vtramque. Nos enim non fuimus omni præterito: nam ante temporis realis exordium non fuimus. Quamuis

Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

Philosophi cœserint corpora incorruptibilia fuisse in omni præterito. En primam ab ipso explanationem. Secunda verò liquet; quia admittes disputandi gratia eam Philosophorum sententiam de æternitate corporum incorruptibilium, subicit. At de Deo non ita, id est, licet substantiæ semper fuissent; non tamen omnino; quia actiones intrinsecæ non fuerunt semper, sed ipsæ venerunt ad tempus: at verò tempus præsens in Deo est semper: quia nihil diuinum cum tempore volat; sed ad diuina immota venit tempus.

§. 59. Adducunt secundò testimonium S. Anselmi in Profol. cap. 20. iis verbis: An hoc quoque modo transis omnia etiam æterna: quia tu & illorum æternitas tota tibi præsens est, cum illa nondum habeant de sua æternitate quod venturum est, sicut iam non habent quod præteritum est: sic quippe semper es ultra illa, cum semper tibi sis præsens, seu cum illud semper sit tibi præsens, ad quod illa nondum peruenierunt. Respondeo ab Anselmo non cogitari de hac sententiã. Nam non solum in duratione, sed etiam in substantia deberet esse successio: quia vltimis verbis dicit Deum semper esse: at licet duratio Petri esset successiuam, esset quidem cum illa venit, habet ergo S. Anselm. explicatus eodem, quos Boët. Primum, quod significat Deum non tam esse in tempore, & loco; quàm locū & tempus in Deo. Quod patet ex c. 19. his verbis: Non ergo fuisti heri, aut eris cras; sed heri, & hodie, & cras es. immo nec heri, nec hodie, nec cras es: sed simpliciter es extra omne tempus. Nam nihil est heri, & hodie, & cras quàm in tempore: tu autem licet nihil sis sine te; non es tamen in loco, aut tempore: sed omnia sunt in te. Nihil enim te continet, sed tu contines omnia. Itaque incircumscriptionem Dei in loco & tempore constituit pro discrimine. Quod confirmo ex eod. c. 20. vbi ait Deum esse ultra æterna: quia Deus esset necessariò, licet illa non essent: vt constat legèti. Secundum explicatum idem ipse dat cap. 18. recensens enim Dei perfectionibus ait: Quomodo nec tu habes partes, nec tua æternitas que tu es: nunquam & nunquam est pars tua: aut æternitas tua: sed vbiq; totus es, & æternitas tua tota est semper. Itaque vult Anselmus in Deo nullam esse distinctionem, nec in sapietia, nec in potentia, nec in immensitate, nec in æternitate; quia omnia sunt Deus. immò c. 22. ait ipsum solum esse quod est. non quod distinguat existentiam ab essentia; sed quia eius essentia & existentia sunt omnia quæ sunt in Deo: quod non euenit nobis, in quibus multa sunt quæ nos non sunt. Tu (inquit) solus ergo Domine es; & tu es qui es. Nam quod aliud est in toto, & aliud in partibus, & in quo aliquid est mutabile, non omnino est quod est. Et quod incipit à non esse, & potest cogitari non esse, & nisi per aliud subsistat, redit in non esse: & quod habet fuisse quod iam non est, & futurum esse quod nondum est, id non est propriè & absolute. Vt ergo existentiam accipit pro idemtitate cum omni perfectione, sic & æternitatem. Quid te moror? Anselmus in c. 1. epist. ad Titum, ait æuum esse inuariabile; tempus autem variabile: æuum autem est duratio creaturæ immortalis. Verba Anselm. Nam inter æuum & tempus hoc distat: quod æuum quiddè stabile est, tempus verò mutabile.

§. 60. Afferunt S. Augustin. t. 1. lib. de vera relig. c. 49. prope finem. Mensis (inquit) aspectu omnem mutabilem aternitatem ab æternitate sciungo, & in ipsa æternitate nulla spatia temporis cerno: quia spatia temporis præteritis, & futuris rerum motibus constant. Nihil autem præterit in æterno, & nihil futurum est: quia & quod præterit, esse desinit, & quod futurum est, nondum esse coepit. Æternitas autem tantummodo est; nec fuit quasi iam non sit, nec erit quasi adhuc non sit. Quare sola ipsa verissime dicere possit humane menti. Ego sum qui sum. Hoc testimo

§. 59. Testimonium S. Anselmi.

Respondetur.

§. 60. Testimonium S. August.

S. Thom.

Duratio interdum est in predicamento ad aliquid.

§. 78. Relatio ut sit non est ad aliquid.

S. Thom. Quæstio. Cur de duratione agitur in predicamento Quando?

rei, est categoriæ Quando: quod accurate tradit S. Thomas, opusc. 48. post tract. 5. cap. 2. de Quando, ubi docet, hoc predicamentum esse extrinsecam denominationem à motu successivo primi mobilis, quo mensurantur omnia temporalia. Itaque hoc predicamentum non includit intrinsecam denominationem rei mensurata, & existentis, sed tantum extrinsecam à tempore, & motu cæli mensurantis omnia temporalia. Durationem verò, ut etiam includit denominationem intrinsecam existentia, & coexistentiam temporis esse in predicamento ad aliquid, non est absurdum: nam coexistentia temporis cum homine relationem dicit, sicut tactus, & alia.

Adde, durationem ut sic non esse relationem, quia ostendi, §. 75. durationem non requirere actualem existentiam termini, id est temporis, sed possibilem: relatio verò predicamentalis requirit actualem existentiam termini: & quamvis dixerim §. 18. eam durationem posse dici non esse formalem actualiter, sed tantum sufficienter: dico in hoc predicamento constitui durationem sufficientem: nam ærum duratio sufficienter colligitur ex tempore imaginario, quod quando actu existit, in ratione coexistentis pertinet ad predicamentum ad aliquid: hæ sunt nugæ; placet opinio S. Thom. Rogas, cur hic de duratione agatur? Equidem commode: agitur enim de Quando, quod duratio connotat, ubi locum habet exacta distinctio durationis, ut sic: quod recentiores Metaphysici politè fecerunt, erudiètes ruditer, qua nata sunt predicamenta ex primis suis parentibus qua, sicut cætera philosophiæ partes, ab ingenis sequentium Philosophorum lucem accepere. Sar primi fecere, quia cœpente: inuentis autem additur facilis.

SECTIO V.

Aeternitas, eum, tempus.

§. 79. Principua species durationis est aeternitas, cuius explanatio est Metaphysici propriissima, quia est attributum eius obiecti adæquati. Aeternitas improprie sumitur pro longa duratione, & moleste multa verba facientes vocamus Hispanè æternos: sicut incorruptibile lignum vocatur quod diu retinet suam formam: item aeternitas vocatur à parte post, duratio initium habens, sed non habitura finem, ut Angelorum, & animorum rationalium: vocati item potest aeternitas à parte ante, sicut à parte post: ut si Deus hominem ab æterno creasset, & illum annihilaret modò: item aeternitas sumi potest pro duratione sine principio, & fine, ut si Deus ab æterno Angelum creasset, eum perpetuò conservaturus, hæc proprie esset aeternitas: propriissime sumitur aeternitas pro duratione rei necessariò existentis sine principio, & fine: quod genus durationis Deo conveniret, & fides sancit, & Metaphysica ostendit.

§. 80. Quæstio.

Primum potest inquiri, utrum aeternitas sit duratio: Fortè alicui videbitur non esse; quia durare est retinere esse in primo instanti, quod habuit in præcedenti: sed in aeternitate non est tempus: ergo neque illa denominatio durandi. Contra videtur, quia Deus hodie perseverat in esse, quod habuit heri: ergo modò durat; sed durat intrinsecè per aeternitatem, ergo aeternitas est duratio. Ad argumentum responderi posse videtur, in aeternitate intrinseca Dei non esse tempus: illi tamen

posse coexistere tempora sine fine, & quocumque instanti illorum Deus durat, & retinet esse, quod habuit in alio instanti priori, vel imaginario, vel reali, quia nulla assignabitur pars temporis, quin possit assignari alia prior in qua Deus fuerit.

Quamvis hoc ita fiet, nempe Deum in quocumque instanti retinere esse, quod habuit in prioribus, tamen ille modus durandi non convenit aeternitati Dei, qua ante omne instans imaginarium durauerat æternum; nam aeternitas antecedit tempora omnia etiam imaginaria: nam hoc tempus est imaginaria quadam circumuolutio successivi motus, qua explicamus possibilitatem temporis realis: sicut per imaginaria spatia explicamus reales corporum præsentias: & sicut non est spatium imaginarium; ubi non est capacitas corporis, ita nec tempus ubi repugnat motus successivus: cum ergo hunc ab æterno repugnare in physicis ostenderim, efficitur nec aeternitati respondere hanc imaginariam successionem; & possibilitatem motus successivi.

Vnde aeternitas est eminentes perseverantia in esse. Eminentem dixi, non formalem, quia sua indivisibili existentia, necessariò exercita ambit, & superat omnia tempora, in quibus formaliter reperitur prius, & posterius, necessariò requisita ad formalem perseverantiam. Vnde Deus non est dicendus plus durasse hodie, quam heri: quia eius duratio non mensuratur tempore, nec illud connotat, ut coexistens, sed ut quid à se ipsa infinities nullies excessum: sed dicendum plus temporis hodie durasse cum Deo, quam heri: sic enim sentitur dignius de Deo. Quem loquendi modum grauitè docet grauisimus Franciscus Suarez, disputatione 50. Metaphysica, sectione 5. num. 29. & 30. ubi ait denominationem temporis conuenientem, impropriissime in Deum translaram, ut ex S. Seuerino, Boëtio, & S. Anselmo ostendi §. 58 & 59.

Quod si Deus ab æterno hominem creasset, non durasset in aeternitate per connotationem ad tempus: at verò in quocumque instanti poterat dici durare connotando tempus: quia eius existentia, cum libera sit Deo, est mensurabilis tempore. Sic autem dici potest plus durasse hodie, quam heri: at non in Deo, quia ille modus videtur quadrare in res liberè, & non necessariò durantes. Video, quæstionem esse de nomine. Verum de homine loquere ut libuerit, de Deo autem quam potueris dignissime atque castissime. Explosa ergo quæstione de voce; & retenta de re ipsa, Deum coexistere hodie, & heri, & esse plus, aut minus coexistentem sumitur à Deo, & tempore: ergo eadem prædicata fumentur etiam à Petro existente, & Deo, cum hoc discrimine: quod Deus ita illa sumit, ut existente tempore, ab illo dicatur necessario coexistens: quia Deus necessariò est: at Petrus potest non denominari coexistens: quia existente tempore potest non existere. Hoc autem tantum probat necessitatem Dei, & contingentiam Petri: at coexistere maiori tempore actuali, vel imaginario eodem modo convenit utrique: hoc autem voco ego durare in creaturis: quamvis non in Deo: ut explicem discrimen illud de necessitate durationis diuinæ, & de contingentia humana.

Secundò inquiritur, quid sit formalis aeternitatis conceptus? Ac primum à parte rei aeternitas est existentia Dei à se, & semper necessariò exercitata: inquirimus autem formalem illius conceptum: primum

§. 81. Aeternitas non est proprie duratio. Aeternitas antecedit omne tempus.

§. 82. Aeternitas est eminentes perseverantia in esse.

Deus non durat plus quam heri.

§. 83. Creatura ab æterno durasset æternam, non tamen aeternitate.

Dei esse coexistentem sumitur à Deo & tempore.

Discrimen durationis diuinæ & nostræ.

§. 84. Secunda quæstio.

Capreol. veij. citur. Aeternitas non est mensura.

primumque reiicio Capreolum opinantem, aeternitatem esse mensuram, est enim immensus in assignandis mensuris. Impugnatur primò: quia ratio mensuræ est extrinseca denominatio ab intellectu, aeternitas autem est Deo intrinseca: ergo. Secundò, quia mensura est certa, & determinata, cuius replicatione cognoscitur alia res, ut cubitus replicatis palmis, & stadia replicatis pedibus: sed aeternitas non est certa magnitudo, quia est infinita: ergo ea non possumus tempus metiri, neque eam tempore, quia non potest aeternitas replicari, sicut metimur diem horis replicatis.

§. 85. Nec ens rationis.

§. 86. Opinio Scoti, & Caiet. P. Suarez.

S. Thom.

§. 87. Aeternitas quiddam est expers initij & finis. Aeternitas non connotat negationem.

Alij volunt, aeternitatem includere aliquid ens, aut respectum rationis. Quod est planè falsum, si intelligatur de ente rationis proprie, quia Deus sine vlla fictione est æternus: immò & sine vlla actuali nostra consideratione: nam aeternitas Dei est obiectum nostræ cognitionis, & prius natura quam illa, neque aeternitas includit in primo suo conceptu immensurabilitatem, sed illi est extrinseca denominatio, sicut palmo esse mensurabilem, ut disp. 12. dixi.

Caieranus, & Scotus quos sequitur Pater Suarez, disputat. 50. section. 4. numer. 12. opinantur, aeternitatem compleri intrinsecè per negationem, non modò actualem, verum etiam possibilem initij, & finis. Nam Deus est expers initij, & finis: ergo per aliquem conceptum; hic conceptus est aeternitas: ergo. Quod probat ex S. Thoma, asserente, aeternitatem consistere in apprehensione vniformitatis, id est, in vniformitate, quæ apprehenditur, qua negatione explanatur necessitas existentia diuinæ, & ipse Pater Suarez, numer. 7. acriter reprehendit Gabrielem, quod dixerit aeternitatem dicere conceptum coexistentia, infinitæ successioni veræ, vel imaginaria.

Libenter admitto, aeternitatem esse quiddam, ut expertem initij, & finis, at non arbitror hoc esse negationem: sed conceptum positium. Quia habere principium & finem est conceptus priuatiuus, additus rei incipienti, & desinenti: ergo carere principio, & fine non erit negatio, sed positius conceptus. Consequentia est clara, quia sæpe ostendi negatiui conceptui opponi immediate conceptum positium; ut lucem tenebris: at carere initio, & fine contradicit rei initium habenti, & finem: antecedens autem probatur, quia habere initium potest esse intrinsecè incipere, hoc pacto: nunc est res, & immediatè ante non fuit: ubi connotat carentiam existentia tempore immediatè præcedenti: perseverare autem est, nunc habere esse, & illud immediatè ante habuisse: vnde inceptio hæc, & perseverantia opponuntur per carentiam existentia, & existentiam. Si autem inceptio est extrinseca, est clarior differentia: quia nunc non est, sed immediatè post erit, perseverantia autem eam negationem excludit, quia nunc est, & immediatè post erit. Igitur aeternitas excludit carentiam existendi, quam dicit initium: idem patet de definitione: ergo habere principium, & finem connotat carentiam existentia. E contra verò carere initio, & fine erit perpetuò durare in quavis temporis differentia.

§. 88. Defenditur Gabriel. Infinita duratio explicari non potest nisi per tempus infinitum.

Vnde miror, Patrem Suarez tam acrem esse in Gabrielem: nam carentia initij, & finis non potest explicari, nisi connotando infinitum tempus, illud enim caret initio, quod signato quocumque instanti reali, vel imaginario, in illo est: nam quæ initium habent, non sunt in instanti præcedente tempus; quo cœperunt: & carere sine esse existentia. Philosophia Petr. Hurt. de Mendocæ.

re in quouis instanti subsecuto differentiam temporis; qua deficit res: ergo carere initio, & fine est coexistere cuilibet parti temporis possibili, vel potius omnibus temporibus coexistere. Simili argumento probavi, §. 14. vnitatem non esse negationem, sed conceptum positium negatiuis terminis explicatum, idemque dixerim de aeternitate.

Confirmatur: immensitas Dei est eiusdem existentia explicata per connotationem ad omnia spatia imaginaria, ita ut per eam Deus non possit ab vlla creatura vbiuis existente distare: ergo aeternitas est eiusdem existentia explicata per connotationem ad tempora imaginaria, ita ut per eam non possit non esse præsens cuius creaturæ quouis tempore existenti: (immò existere Deum ante omne tempus imaginarium ostendi: si ante illud; dici potest, ante.) Probo consequentiam, quia sicut esse in loco explicatur per spatia imaginaria, ita durare per tempus. Igitur sicut nullum potest apprehendi spatium absens, aut distans à Deo, ita nec tempus vllum. Neque propterea aliqua successio est de intrinseco conceptu Dei, sed intrinseca Dei permanentia explicatur à nobis connotando eum esse ante successionem: hæc autem connotatio tantum est rationis, quia iste conceptus aeternitatis explanari non potest nisi comparatione ante tempora imaginaria.

Dices, ab æterno non potuisse esse tempus infinitum, quia non potuisset successiue transiri, (ut ostendi disputatione 10. Physicor. sectione 1.) ergo non potest aeternitas explicari per infinitam successionem. Distinguo antecedens, tempus infinitum actu, & categoricè, concedo; in potentia, & syncategoricè, nego. Nullum enim tempus tam longum assignabitur, quin aliud longius potuerit ante produci, siue apprehendi: hoc autem sufficit ad aeternitatem cognoscendam; quia existentia respondens necessariò cuius temporis imaginabili est æterna, cui non potest coæquari actu duratio aliqua successiua, quia eam infinitis intervallis excedit, sicut non possumus infinitam quantitatem metiri; & distinguo consequens, non potest explicari per tempora illi ab æterno coexistentia actu, aut potentia, concedo consequentiam, (ut patet ex §. 81.) non potest explicari per tempora, ut quid aeternitate inferius & ab ea ambitum, connotata; nego consequentiam: licet enim tempus imaginarium non respondeat aeternitati, tamen aeternitas respondet toti tempori, & quod toti responder, est æternum: quia ante omnia instantia, iam extitit.

Æuum, significat longam aliquam durationem, ita senes decrepitam artingentes vocatur, longæui. Sumitur pro aeternitate. Tullius enim ait, beatos frui æuo perpetuo, siue in cælis æuum degere: à Philosophis autem vsurparur pro duratione rei natura sua incorruptibilis. Vnde æuo non repugnat esse ab æterno, quia nullam successionem includit. Nec differt ab aeternitate, quod sit duratio finitis temporibus actu coexistens, id enim ei conuenit per accidens, sed quia est duratio existens non necessariò: aeternitas autem necessariò existens. Quapropter, licet Angelus fuisset ab æterno creatus, tamen non existeret aeternitate, quia hæc absolutam existendi necessitatem includit.

Aduerte aeternitatem à S. Thoma constitui in omnimoda vniformitate, & immutabilitate; non modò in existendo, verum etiam in operatione, cui

§. 89. Confirmatur.

§. 90. Obiectio.

Ab æterno potuit esse tempus infinitum syncategoricè.

Aeternitas explicatur per tempus ut inferius.

§. 91. Æuum longa duratio. Aeternitas.

Æuū est duratio incorruptibilis. Potuit esse ab æterno. Eius discrimen ab aeternitate.

§. 92.

Aeternitas quo pacto accipitur à S. Th. & Boëtio.

Tempus quid est.

Alia duratio distincta à ceteris.

§. 93. P. Suarez. P. Vazquez. P. Molina. P. Valent.

cui alludit Boëtius sua definitione, tota simul, & perfecta possessio, id est, possessio existentia, & intrinsecarum affectionum. Ly, perfecta, eam discernit ab æuo, quod est imperfectum per suam contingentiam: conueniunt autem aeternitas & æuum in prima particula, tota simul, intellecta de sola intrinseca ratione durandi in recto significata: non verò de possessione omnium perfectionum, quas æuum non habet simul totas, sed successiuas. Sanctus autem Thomas complectitur totam rationem immutabilitatis diuinæ. *Tempus* est duratio motus successiuus: de quo disputat. 1. 5. Physic. sect. 6. & 7. duratio rerum permanentium corruptibilium, est species durationis distincta ab aeternitate: æuo, & tempore.

De aeternitate differunt Pat. Suar. 2. tom. metaphysic. disput. 50. sect. 3. & 4. P. Vazquez tom. 1. in 1. part. disput. 31. Pat. Molin. Valent. & alij 1. part. quaest. 10.

DISPUTATIO XVIII.

De ceteris prædicamentis.

§. 1.

RI A nobis prædicamenta supersunt præstringenda. Octauum vocatur *vbi*, seu *locus*, de quo satis dixi disputatione 14. Physic. Nona categoria est *strum*, de qua Suar. d. 52. ego verò disput. 14. Physic. sect. 4. vbi promisi, me hic de eo nec verbum facturum, non possum autem non stare promissis.

§. 2.

Vltimum prædicamentum est *habitus*, non qualitas, vbi tantum collocantur extrinsecæ denominationes vestiti, & armati. Velim mihi dicant diuiores prædicamentorum, hoc quo pacto sit accidens physicum, cum vestis, & arma sint substantia, & homo sit vestitus præcisè per vbiationem, qua vestes circa corpus aptantur? Vnde patet Aristotelem noluisse, nisi modos concipiendi res, & de eisdem loquendi explanare. Est ergo forma huius prædicamenti vestis, aut arma hominem circumdantia, è quibus nihil intrinsecum in homine resultat magis, quàm ex alterius rei iuxta illum positione.

§. 3.

D. Thomas opusc. 48. in opere de prædicamentis, ait ab autore sex principiorum, (quæ sunt hæc vltima sex prædicamenta,) nonnulla dici, & falsò, & sine autoritate.

DISPUTATIO XIX.

De ente rationis.

§. 1.

Æ T ostendi ex Aristotele, & ratione, contrariorum eandem esse disciplinam; quapropter disput. 1. ostendi ens rationis spectare ad Metaphysicum, quia opponitur enti reali, cum quo habet veram oppositionem, & fictam aliquam affinitatem, de quo latè disputat Pater Suarez disput. 54. Metaphysicæ, in cuius initio ait esse dialecticum errorem opinari illius considerationem ad Dialecticam pertinere. Vnaquæque facultas materialiter considerat entia rationis in particulari, suis obiectis in particulari opposita: at verò considerare naturam, & essentialitatem entis rationis proprium est Metaphysici instituti.

Recognosce quatuor significationes entis rationis quas explicui disput. 1. Logicæ §. 42. 43. & 44. Est enim ens rationis effectiue & subiectiue, pro actu intellectus, quem ratio producit in se. *Denominatiue* pro passiuâ denominatione per quam obiecta dicuntur cognita. *Fundamentaliter* pro denominatione extrinsecâ præbente fundamentum vt à nobis concipiatur vt intrinseca. *Propriissimè* pro ente quod non est à parte rei, fingitur tamen esse. E quibus constat ens rationis esse nomen æquiuocum: significat enim plura vt plura, quæ vt significata per vocem in nullo conueniunt: ens enim fictum in nullo conuenit cum vero: actus autem intellectus quid habent commune cum ente ficto?

Præfens disputatio non est instituta ad explicandum ens rationis in prima significatione: nam de actibus rationis secundum se, agit animasticus; de iisdem autem vt sunt dirigibiles, logicus disputat. Neque agimus de ente rationis in secunda significatione: illa enim spectat ad logicum: tertia autem significatio ex parte spectat ad metaphysicum. Quarta autem propriissimè: agimus enim de ente rationis vt opponitur enti reali vt sic. In tribus autem primis significationibus non distinguitur ens rationis ab ente reali vt sic.

SECTIO I.

Vtrum denominationes extrinsecæ sint ens rationis?

SUBSECTIO I.

Sententiæ affirmantis fundamenta conuello.

COMMUNIS est inter Thomistas opinio, omnem extrinsecam denominationem esse ens rationis: quos reruli disput. 1. Logicæ §. 45. quibus præiuit Durand. in 1. d. 19. quaest. 3. num. 7. & q. 6. num. 10. & 11. & d. 33. quaest. 1. num. 10. Ostendi tamen ibidem à §. 46. eos non esse locutos de ente rationis vt opponitur enti reali vt sic: sed de vno ente extrinseco alicui obiecto, intrinseco tamen aliis. Exempli gratia obiectum esse cognitum dicunt esse ens rationis, quia esse cognitum non est intrinsecum obiecto cognito, neque illi aliquid appingit: at verò cognitio quæ obiectum dicitur cognitum, quamuis non est intrinseca obiecto, est tamen intrinseca intellectui. Quapropter Tolerus adductus disput. 1. Logicæ §. 46. rectè dixit has denominationes esse entia realia extrinseca obiectis: cui opinioni consensisse Mastum ibidem ostendi §. 50. Definiunt autem hi auctores ens rationis, quod nihil intrinsecum ponit in rebus. Quæ definitio si intelligatur de omnibus rebus est vera: quia omne ens reale intrinsecum est alicui rei: si autem intelligatur de aliquibus rebus solum, est falsa: quia ens intrinsecum alicui rei potest esse aliis extrinsecum. Et quamuis cum his autoribus sic explicatis sola superest quaestio de voce, liber eos confutare ex ipsorum definitione, ne (vt saepe contingit) ex impropria vocis usurpatione, de rebus quoque contendatur.

Primò igitur moueri possunt autoritate S. Thomæ pluribus in locis, indicatis à me disput. 1. Logicæ §. 54. Item ab eo §. ad 58. Verum iam ibi probaui maximè §. 58. S. Thom. accepisse ens rationis non vt opponitur enti reali vt sic, sed denominationiue, vt explicui hanc significationem disput. 1. Logicæ §. 43. cum autem S. Thom. dicat ens rationis esse

§. 2.

§. 3.

§. 4.

§. 5.

esse obiectum logicæ; dicat item propriam materiam logicæ, circa quam versatur esse actus rationis & intellectus, vt ostendi ea disput. 1. Logicæ §. 58. constat aperit hoc genere entis rationis non exclusisse S. Thomam omne ens reale: quia actus intellectus, in quibus constituit hoc ens rationis, reales sunt. Sicubi autem alias denominationes extrinsecas appellat ens rationis, vt quando actus liber Dei dicitur addere aliquid rationis super naturam diuinam, accipit ens rationis in tertia significatione præmissa disput. 1. Logicæ §. 44. quemadmodum in eodem sensu saepe loquitur P. Vazquez.

§. 6.

Secundò illi argumentantur auctores cum Durando: quia animal esse genus non habet à parte rei: ergo habet præcisè per intellectum: ergo est ens rationis: probo consequentiam primò, quia quod aliquo modo est & non à parte rei, est ens rationis: secundò, quia animal esse genus nihil ponit in ipso animali: ergo est ens rationis. Respondeo distinctione antecedentis; animal non habet à parte rei intrinsecè esse genus, concedo antecedens: non habet à parte rei extrinsecè, nego antecedens. Non enim dantur vniuersalia formaliter à parte rei, id est, res ipsæ in se non habent vniuersalitatem intrinsecam: in quo sensu queritur vtrum deur vniuersale à parte rei: id est, vtrum independenter ab intellectu sit animal vniuersale: at verò per extrinsecam denominationem ab actu intellectus animal est genus. Inde nego secundam consequentiam: quia animal habet genericitatem à parte rei, extrinsecè tamen: esse enim genus nihil est quàm esse cognitum confusè tali genere cognitionis: esse autem cognitum confusè habet animal à parte rei à forma reali, ipsi animali extrinseca, intrinseca verò intellectui. Ad primam probationem respondeo quod aliquo modo est, & nullo à parte rei, est ens rationis: at verò quod est à parte rei intrinsecum intellectui, quamuis extrinsecum obiecto, non est ens rationis sed reale. Nec enim opus est, vt aliquid sit reale, vt sit omnibus intrinsecum: alioquin Deus esset ens rationis. Ad secundam probationem respondeo vt aliquid sit ens reale, satis esse inesse intrinsecè alicui rei, quamuis non omnibus. Conuenit ergo generis ratio animali, vt est obiectiue in intellectu: at animal est à parte rei independenter à cognosci: item genericitas est à parte rei. Quia est actus intellectus: animal autem est genus vt est obiectiue in intellectu, sicut etiam est cognitum: ens autem rationis in se est dependens à cognosci, vt constat tota sect. 3.

§. 7.

Tertium argumentum: quia hominem esse cognitum tantum habet esse obiectiue in intellectu: ergo est ens rationis & non reale: consequentia patet à definitione entis rationis. Antecedens probatur, quia esse cognitum & esse obiectum sunt idem: sed esse obiectum tantum est esse obiectiue in intellectu: ergo esse cognitum tantum est esse obiectiue in intellectu. Hoc argumentum vritur P. Rubius in logica q. 6. proccemialij, vt & superiori. Est tamen æquiuocum: etenim ens rationis quod tantum habet esse obiectiue in intellectu, vsurparur pro ipso obiecto cognito: nam in obiecto cognito duo sunt, & cognitio & obiectum: cognitio semper est ens reale; obiectum autem secundò se consideratum est reale si potest existere: vt homo existens, & possibilis: si verò obiectum illud secundum se consideratum repugnat esse, est ens rationis: quia obiectum illud nullibi potest esse nisi in fictione intellectus. Quod sectione 3. patebit.

§. 8.

Quapropter distinguo antecedens: homo qui est cognitus non habet esse nisi obiectiue in intel-

lectu nego antecedens: homo vt cognitus reduplicatiue non habet nisi esse obiectiue in intellectu, concedo antecedens: quia esse cognitum idem est ac representari, & terminare actualiter cognitionem: nego autem consequentiam: quia ens rationis non debet accipi reduplicatiue sub ratione cogniti, sed specificatiue. Reduplicatio illa vt cognitum reduplicat formaliter cognitionem: quod significatur in antecedenti per illam vocem *hominem esse cognitum*: at verò homo cognitus vt cognitus reduplicat ens reale extrinsecum quidem ipsi homini, intrinsecum autem intellectui, cuius æquiuocationis initium dedit Durandus in 1. & 3. n. 10. accipiens esse obiectum non pro obiecto materiali; sed pro formalitate & reduplicacione *cogniti*. Aduerte ergo vt aliquid prædicatum sit rationis & non reale, opus esse vt forma illud constituens sit rationis & non realis: vt prædicatum accidentale pendet ab aliqua parte accidentali: si autem vtraque pars sit realis, non potest prædicatum esse rationis: cognitum autem vt cognitum includit tam pro obiecto quàm pro forma ens reale: obiectum enim est homo; forma verò cognitio.

§. 9.

Ex his concludo cognitum esse hominem esse ens reale: quia ex parte obiecti quidquid respondet est reale: item & ex parte cognitionis. Quæ est ratio formalis qua obiectum est cognitum. Vnde obiectum esse cognitum est prædicatum reale extrinsecum obiecto, quia dicit de significato formalis cognitionem ipsam: sicut hominem esse album est prædicatum accidentarium: quia reduplicat albedinem intrinsecam homini. Hinc negandum est absolute *hominem esse cognitum* esse obiectiue tantum in intellectu: illud enim prædicatum includit cognitionem: quæ non solum obiectiue, sed etiam efficienter & subiectiue est in intellectu. Si autem vrgeas *hominem esse cognitum* non esse nisi esse obiectiue in intellectu. Respondeo distinctione: si consideres illud prædicatum vt ex parte obiecti, nihil esse ex parte ipsius præterquam esse obiectiue in intellectu: tunc autem homo & cognitum accipiuntur materialiter: sic autem non est obiectiue tantum in intellectu, sed etiam extra illum. At verò *esse cognitum* includit etiam cognitionem de significato formalis: tunc autem *esse cognitum* quamuis in obiecto est extrinsecè, quia cognitio est illi extrinseca; tamen in intellectu est intrinsecum: quia denominatio constituens esse cognitum, quæ est formaliter cognitio, intellectui hæret intrinsecè. Quapropter absolute nego *hominem esse cognitum* esse tantum obiectiue in intellectu, propter reduplicacionem cognitionis.

§. 10.

P. Rubius in tractatu de ente rationis planè fatetur esse plures denominationes extrinsecas reales vt columnam esse dexteram, obiectum esse visum & alias: affirmat tamen *esse cognitum* formaliter esse ens rationis, quia sic habet præcisè esse obiectiue in intellectu. In explicando hoc *esse obiectiue* ille mihi videtur tam obscure versari vt à me quoque percipiatur obscure. Iam enim admittere videtur aliquid resultans ex cognitione intellectus, quo constituitur esse obiectiue, quod infra ex instituto impugandum: iam verò videtur nihil admittere ex cognitione deriuatum obiecto, sed ait intellectum actibus reflexis posse cognoscere denominationes subiecti, prædicati, cæteraque secundarum intentionum, quas intellectus ipse directis actibus dedit obiectis. Eaque propter censer à solo intellectu humano entia compingi rationis, quia ille reflectitur in secundas suas intentiones. Itaque ex sententia P. Rubij ille reflexus actus fa-

cit ens rationis, quod est quædam relatio actus directi ad obiectum secundò intentionem denominatum.

§. 11. Contra hic author censet extrinsecas denominationes captas à forma reali esse ens reale: sed totum id quod constituit in hoc genere actuum reflexorum est denominatio extrinseca à forma reali, ergo est ens reale. Minor probatur, quia denominatio cogniti per actum directum est denominatio extrinseca à cognitione directa, per quam res dicitur subiectum, prædicatum, &c. esse autem reflexè cognitum est etiam extrinseca denominatio ab actu reflexo referente secundam intentionem directam ad rem quam in ratione obiecti denominat subiectum, prædicatum, &c. Ex hac autem reflexa cognitione nihil resultat in obiectum magis quàm ex directa. Unde concludo denominationem extrinsecam obiecti cogniti, & obiectum esse cognitum, & illud esse obiectivè in intellectu, esse formaliter idè. Quia quidquid cognoscitur, per id per quod cognoscitur, est cognitum: hæc enim propositiones *Deus nunc cognoscitur à me, & Deus est cognitum nunc à me*, distinguuntur in grammatica, nedum in metaphysica. Igitur ratio essendi obiectivè in intellectu est formaliter cognitio: quæ ut extrinseca est obiecto ita & esse obiectivè: at verò & id quod obiectivè est & ratio per quam est, habent esse à parte rei. Quod si actus ille reflexus aliquid fingit in obiecto, iam ens rationis non constitueretur in extrinseca denominatione, sed in fitione, quod ego libenter admitto.

§. 12. Quartum argumentum est, quia omnis denominatio est opus rationis: ergo non est ens reale. Probo antecedens, quia denominatio est nominis impositio: sed impositio nominis est opus rationis: ergo. Respondeo & antecedens esse falsum, nec consequentiam bonam. Quia denominatio non usurpatur pro nominis impositione, sed pro effectu formali præstito ab aliqua forma aut quasi forma: quemadmodum dicimus album esse denominationem intrinsecam ab albedine: id est, esse effectum formalem intrinsecum: item dicimus columnam esse dextram per extrinsecam denominationem à manu hominis dextra, id est, esse formalem effectum extrinsecum præstitum ab hominis dextra ut est affecta hoc *vbi*. Consequentia autem malitia inde patet, quod nominum impositio & significatio est extrinseca denominatio realis ab actu voluntatis, quo hominibus libuit hac voce hoc obiectum significari: ut ostendi disp. 8. logica.

SUBSECTIO II.

Impugnatur hæc sententia.

§. 13. Hæc sententia à multis authoribus docetur non de ente rationis formaliter sed fundamentaliter: in tertia significatione præmissa disp. logica §. 44. estque in eo sensu vera. Tamen absolute censendum eiusmodi denominationes à formis realibus non esse absolute entia rationis, sed realia. Quam sententiam aperte docent omnes auctores qui negant ens rationis esse logicæ obiectum, quos ibidem recensui disp. 1. §. .... eamque docet P. Suarez in metaphysica disput. 54. sect. 2. num. 10. & P. Rubius tract. de ente rationis.

§. 14. Probatur primum à priori: quia ens rationis est formaliter extra totum conceptum entis realis: sed hæc denominationes extrinsecas non sunt extra totum conceptum entis realis: ergo hæc denominationes non sunt ens rationis. Nisi maior conceda-

tur, reditur ad quæstionem de nomine: & probatur, quia hic agimus de ente rationis ut opponitur enti reali: sic enim dicimus ens rationis non habere esse nisi per imitationem entis realis, illudque fieri à solo intellectu humano: at quod includitur in conceptu entis realis ut sic, non opponitur conceptui entis realis ut sic: Item de omni ente reali tam intrinseco quàm extrinseco actum est iam in toto Philosophiæ decursu: cum enim ageretur de actione, non verlabamur in explicando attributo entis rationis, sed realis. Produci enim à parte rei, atque producere, in sola quadrant entia realia, non rationis. Liqueat ergo ens rationis absolute usurpatum esse extra conceptum entis realis ut sic.

§. 15. Extrinsecas autem denominationes non esse extra conceptum entis realis ut sic probatur primum, quia omnis denominatio sequitur qualiteram formæ denominantis: denominatio enim à forma substantiali est substantialis; accidentalis verò à forma accidentali; à forma autem intrinseca denominatio est intrinseca; extrinseca verò ab extrinseca. Præsto est ratio, quia denominatio consistit formaliter in forma denominante, ac propterea qualis est forma denominans, talis est denominatio. Sed istæ denominationes sunt à forma ente reali & non rationis: sunt enim ab intellectu, ab actione, & aliis realibus formis: ergo ea denominatio est realis & non rationis. Differt autem à denominatione intrinseca per præcisum conceptum formæ intrinsecæ & extrinsecæ: actio enim & cognitio sunt intrinsecæ subiecto & cognoscenti; extrinsecæ autem agenti & cognito: propter quem modum diversimodè denominant: actio enim per extrinsecam sui denominationem reddit causam agentem *agens*; subiectum autem *patis*: cognitio item facit intrinsecè *cognoscentem*; cognitum autem extrinsecè. Hoc autem discrimen non oritur ex diversitate formæ denominantis; est enim eadem quæ utriusque rei præstat denominationes diversas: sed oritur ex diverso modo, quo illas physicè attingit: ut ergo denominatio *cogniti & patiens* est intrinseca realis propter formam realem intrinsecam; ita denominatio *agens & cogniti* est realis extrinseca denominatio propter formam realem extrinsecam. Et quemadmodum ista diversitas modorum est intra conceptum entis realis, quia omnes illos effectus realiter præstat, & independenter à nostro intellectu, sic illa diversitas denominationum in concreto est intra conceptum entis denominationisque realis.

§. 16. Confirmatur primò, quia ut aliquid sit ens rationis, debet includere aliquem conceptum rationis, & exclusum ab ente reali ut sic: sed in his denominationibus extrinsecis nullus concluditur conceptus exul ab ente reali ut sic: ergo huiusmodi denominationes non sunt rationis entia sed realia. Maior patet, quia ens rationis vel in parte vel in toto includit prædicatum aliquod alienum ab ente reali ut sic: quemadmodum ens accidentarium includit conceptum aliquem alienum à substantia ut sic. Minor autem patet in hominè cognoscente lapidem, & mundum producente Deo. Lapis enim cognitum non dicit nisi in recto propriam suam substantiam quæ non est ens rationis: in obliquo autem solam connotat cognitionem unitam potentie cognoscenti, quæ est etiam ens reale: præter hæc nihil dicit *lapis cognitum*: unionem enim nullam habet cum cognitione nisi intentionalem, qua obiectum dicitur unitum potentie: hæc autem unio est ipsa cognitio ut unita po

ta potentie: ergo cognitum lapis nullum conceptum includit non realem. In actione res est non magis obscura: mundus enim productus & Deus productus actioque ipsa reales sunt: inter Deum autem & actionem non intericitur unio.

§. 17. Confirmatur secundò: quia Deus à parte rei ante nostram cogitationem est physicè agens; & obiectum physicè cognitum, ut abunde probabo à §. 39. ergo à parte rei & physicè Deus & obiectum habent eas denominationes: ergo sunt denominationes realiter rebus ipsis convenientes & non ratione nostra: ergo sunt denominationes reales & non rationis. Probo consequentiam evidenter, quia ens reale ut sic est quod à parte rei existit: ita denominatio realis est quæ existit à parte rei: quæ si existit intrinsecè, est denominatio realis intrinseca: ergo eadem ratione denominatio quæ existit à parte rei extrinsecè, erit realis extrinseca.

§. 18. Secundò argumentor ab absurdo: quia denominationes physicæ reales essent entia rationis: quales sunt, denominatio agentis: Deus enim est realiter agens per actionem illi extrinsecam: & color est realiter visus per visionem ipsi extrinsecam: bonum realiter amatur per extrinsecum amorem: hæc autem sunt absurda: ergo. Probo minorem, quia esset ens reale physicum aliqua species entis rationis: item esset aliud ens voluntatis, quia quemadmodum extrinseca denominatio ab intellectu est per te ens rationis, ita extrinseca denominatio à voluntate erit ens voluntatis; denominatio autem extrinseca visus erit ens visus: nec verò solum homo sed & Deus & bruta efficerent entia rationis. Et quamvis hæc quæstio reuocatur ad nomen, tamen quia ens rationis absolute solet usurpari pro ente habente esse obiectivè tantum in intellectu, ideo hæc proposui, ut animadvertatur, vocem *ens rationis* absolute prolatam non quadrare in omnes denominationes extrinsecas.

SECTIO II.

Vtrum ens rationis sit aliquid derivatum ex denominatione extrinseca reali.

§. 19. Primum argumentum & duæ confirmationes, quibus nunc probavi denominationes extrinsecas esse reales, evincunt aperte ens rationis absolute non posse in illis consistere: nunc autem disquiri vtrum ex his denominationibus extrinsecis aliquid deriveretur in obiecta, quod verè sit ens rationis nullum habens esse à parte rei, sed obiectivè tantum in intellectu.

SUBSECTIO I.

Sententia prima.

§. 20. Nonnulli sunt opinati nihil derivari ex actibus voluntatis, aut aliarum potentialium in obiecta, quod verè sit ens rationis: derivari autem ex actibus intellectus. Hi auctores sunt bipartiti: alteri existimant ens rationis non derivari ex actibus intellectus claris & evidentibus; sed tantum ex actibus confusis: alteri verò censent id derivari ex omni actu intellectus. Huic parti fauent Magister Sotus, P. Rubius, & alij quos adduxi disputat. 1. logica à §. 45. item P. Rubius tractatu de ente rationis, ubi asserit ex solis actibus intellectus entia rationis oriri, non verò ex actibus aliarum facultatum. Ingenue fateor aut mei parvitatem ingenij,

aut horum authorum obscuritatem. Sotus enim & Rubius in constituendo ente rationis non videntur gradi pedibus aequalibus: iam enim videntur constituere ens rationis in sola extrinseca denominatione intellectus; iam in aliquo ab ea denominatione distincto. Cum autem existimavi me percepisse doctrinam P. Rubij, visi constituere ens rationis in esse obiectivè in intellectu distincto à reali denominatione cognitionis ut dixi §. 10. cum hæc (inquam) existimavi, video ab eodem acceptum auctore ens rationis fieri ab intellectu, quia ipse solus se flectit in actiones suas: ubi constituere videtur ens rationis in cognitione reflexa considerante denominationes subiecti & prædicati, quas actus directus dedit obiectis. Sit autem illorum sensus, aliquid ex actibus resultare, aut non resultare. Si secundum, iam sunt impugnati sect. superiori: si primum, impugnandi sunt: nec quidem hac subiectione difficultatem totam ad vivum refecabo; sed tantum ostendam nullum esse discrimen inter actus intellectus & aliarum potentialium; neque intra intellectiones claras & obscuras.

§. 21. Dico igitur primò, eandem esse rationem actus clari & obscuri cur ex eis resultet ens rationis distinctum ab actu & obiecto. Probatur, quia vis illa quasi efficiendi ens rationis aut oritur ex actu perfectione, aut imperfectione: non ex perfectione: quia actus clarus perfectior est obscuro in idem obiectum; item actus angelici & divini sunt perfectiores, qui tamen per te non quasi efficiunt hæc entia rationis: ergo hæc vis illorum quasi factiva non oritur ex perfectione. Neque item oritur ex imperfectione, quia sensationes externæ imperfectiores sunt intellectione obscura: nec tamen per te habent illam vim quasi effectivam entium rationis: ergo hæc non innititur actu imperfectioni.

§. 22. Respondeat fortassis aliquis, eam vim oriri ex obscuritate actuum intellectus. Contra, nihil habet actus obscurus ob quod hæc vis illi possit adscribi quod non habeat claris. Rem enim obscure cognosci quid habet ad fundandum ens rationis quod non habeat rem eandem clarè cognosci? Deinde pone actum fidei obscure terminatum ad existentiam revelationis de Trinitate: pone item actum clarum scientiæ infusa, cognoscentem clarè eandem revelationem per speciem immediatam, vel mediatam, nempe cognoscendo evidenter actum fidei circa eandem revelationem: inter hos duos actus alterum clarum & alterum obscurum quod potest esse discrimen quo alterum fundet ens rationis altero non fundante? Vterque enim concipit rem singularem in singulari; vterque per speciem alienam, per quam cognoscimus Deum etiam evidenter, quin fundetur hoc ens rationis. Tandem multa sensationes externæ sunt obscuræ: ut cum quis vesperascente die cognoscit confusè colorem illum, nec valet illum discernere à fusco: tunc formatur obscura cognitio de tali obiecto: obscuritas autem intellectionis oritur ab obscuritate sensationis. Si enim visus attingeret distinctè nigrorem, distinctè etiam apprehenderetur intellectus; ut sæpius ostendi: nec tamen sensio per te producit illud ens rationis: ergo obscuritas cognitionis non est fundamentum entis rationis.

§. 23. Respondebit aliquis secundò, non quamcumque obscuritatem actuum esse principium entis rationis, sed illam qua constituitur obiectum univiale; verbi gratia, cognitio qua constituitur genus, species, &c. quia denominatio generis aut speciei

speciei est denominatio rationis, & non realis: ergo oritur ab aliquo ente rationis, quod non potuit fieri nisi per actum constituentem genus, speciem, &c. Respondeo multa falsa hic implicari: iam enim ostendi disput. 5. à §. ... rationem formalem generis & speciei non distingui ab actibus intellectus. Admissa tamè ea sententia probo eandem esse rationem de intellectibus claris, & sensibus visus. Quia sicut à parte rei nulla est denominatio generis, aut speciei, ita nec est denominatio syllogismi expositori, neque subiecti, neque prædicati: sed omnes istæ sunt rationis denominationes: ergo sicut ratio generis est denominatio rationis, ita denominatio subiecti, prædicati, & in syllogismo constituti erit denominatio rationis. Et quemadmodum ex cognitione rei ut est, nullum sequitur per te ens rationis: cur sequatur ex cognitione præcisiva rei aliter ac est? cum totum discrimen harum cognitionum, & denominationum quas tribuunt obiectis, sit penes actus ipsos clarè & obscurè attingentes obiecta.

§. 24. Adde sæpe obiectum oculis videri aliter ac est: quamvis enim sensus externus non facit vniuersale logicum, negari tamen non potest sæpe ab illo obiecta representari valde diuersè ac sunt. Ut enim intellectus apprehensio coloris representat clarè rationem communem coloris ut sic non penetratis albedine & nigredine; sic visus representat interdum tam obscurè colorem aliquem, ut non penetrat propriam eius differentiam: ergo representat colorem illum aliter ac est: quia cum ipse sit à parte rei, & in particulari candor, visione non exprimitur candor in particulari. Neque nunc disputo an sensus verè efficiant vniuersalia, aut habeant vim præcisivam: dixi enim disput. 5. à §. ... quæ sensus, sed tantum volo sæpe cognitione externa obiectum representari ut est; sæpe etiam aliter ac est: cur ergo ex hac secunda cognitione non sequatur aliud ens quod non sit à parte rei, sed tantum obiectivè in visu ad eum, modum quo ex intellectu sequitur denominatio generis?

§. 25. Sententia P. Rubij eadem ratione impugnatur: quia sicut rem esse intellectam est eam esse obiectivè tantum in intellectu, ita eam esse amatam, visam & auditam est esse obiectivè tantum in voluntate, auditu, & visu. Quia intelligi & esse obiectivè in intellectu, & esse intellectus obiectum sunt synonyma: ergo esse obiectivè in voluntate, auditu, & visu, & esse earum facultatum obiectum, & esse obiectivè in illis sunt etiam synonyma: ergo ex illarum actibus resultat esse amatum, auditum & visum sicut ex intellectu esse cognitum: ergo sicut esse cognitum interijicitur inter cognitionem & obiectum, estque per te distinctum à denominatione cogniti, idem etiam erit in esse amato, auditu, & visu.

§. 26. Responderi potest ex doctrina P. Rubij solum intellectum habere vim reflexivam in esse: ens autem rationis ab hac reflexione pendere. Contra primò, quia etiam voluntas potitur eadem vi reflexiva: ergo sicut intellectus reflexè cognoscit esse obiectivum quod sui actus directi obiecto dederunt: ita voluntas amabit reflexè esse obiectivum sui obiecti. Deus item dat obiectis à se cognitis esse obiectivum, & in illud reflectere potest, efficiet ergo ens rationis.

§. 27. Terriò impugnatur à priori, quia ante actum reflexum erat aliquid distinctum ab actu & obiecto: nam illud esse obiectivum quod tu constituis, est distinctum ab actu denominante & obiecto denominato: quia per te si non esset distinctum, non esset ens rationis, sed denominatio extrin-

seca realis: sed esse amatum & esse visum est obiectivè tantum in potentia, ergo est aliquid distinctum ab actibus denominantibus, & ab obiectis denominatis: vel ergo est ens reale vel rationis: nullum enim est ens nisi reale aut rationis: sed non est ens reale: ergo est ens rationis: ergo ab alio quàm ab intellectu fit ens rationis: ergo per cognitionem intellectus terminatam ad illud esse visum, complebitur ens rationis: quia cognoscetur sicuti est, sicut cognoscitur per actum reflexum ens factum per actum directum. Quod si esse cognitum nihil ponit distinctum à cognitione & obiecto, actus reflexus non faciet ens rationis, quia reflexus actus tantum habet pro obiecto denominationem extrinsecam datam obiectis ab actu directo: at intellectu cognoscit etiam denominationem visus visionis coloribus datam: ergo eadem est ratio in intellectu & cæteris potentiis. Quod si refugis appellare ens rationis id quod fit ab aliis potentiis, erunt quidem multa entia, alia realia, rationis alia, alia voluntatis, visus, &c.

Arguunt: ens prius habet esse quàm cognoscatur: ergo ens rationis prius fit quàm cognoscatur: ergo per actum directum habet esse antequam reflexè noscatur. Respondeo constituitur ex §. 22. ens rationis prius habere esse quàm cognoscatur reflexè sub conceptu entis rationis, non verò prius quàm directè noscatur: quia in ente rationis idem est formaliter esse & cognosci directè. Eo tamen prætermisso eandem esse rationem de actu claro & confuso: ut enim per te prius fit per actum obscurum quàm cognoscatur, ita fiet per actum clarum. Est item eadem ratio de actibus intellectus & aliarum facultatum: quæ prius faciunt suum ens rationis, vel suum ens voluntatis aut visus, deinde verò cognoscatur ab intellectu. Iam autem monui scopum huius subsecutionis esse ostendere nullum esse discrimen inter intellectus actus claros & obscuros; neque inter hos & aliarum potentiarum.

SVBSECTIO II.

Proponitur sententia, derivari ens rationis ex omni denominatione extrinseca.

§. 29. It secunda sententia, ex omni denominatione extrinseca derivari quoddam ens, medium inter formam denominantem & subiectum denominatum. Hæc sententia non quia nova displicet, nec quod sit sine authore vllò, sed quod sine vllò fundamento asseritur. Quam libet ex instituto proponere, & argumentorum inanitatem ostendere. Primùm ergo præmittitur, ens rationis esse quod non habet esse nisi obiectivè in intellectu: siue, ens totum esse in cognosci consistit. Quo ens rationis discriminatur à reali: hoc enim esse habet præter quam cognosci: id est, habet aliud esse obiectivum ab esse distinctum: quamvis enim habet esse obiectivè in intellectu, habet etiam à parte rei esse actuale vel possibile: ob quod non degenerat à conceptu entis realis.

§. 30. Secundò asseritur ens rationis esse distinctum à denominationibus extrinsecis. Probatum primò, quia experientia constat multas denominationes extrinsecas novè advenire subiecto, & adimi absque subiecti mutatione: sed nihil reale advenit aut adimitur subiecto absque ipsius mutatione: ergo illæ varæ denominationes sunt ens rationis. Maior patet, quia Deus immutatus ex non Domino & non creante, & non vnito humanitati, redditur in tempore creans, Dominus, & vnitus. Item homini accidit denominatio Prætoris, & voci significatio libera,

libera. Respondeo primùm hanc probationem cum conclusione pugnare, qua dicitur hæc entia rationis differre à denominationibus extrinsecis; in consequenti autem inferitur, ergo ille denominationes sunt aliquid rationis. Sunt ergo aliquid rationis in consequenti; & non sunt aliquid rationis in conclusione.

§. 31. Respondeo secundò, eas denominationes non esse ens rationis, quia existunt reliter à parte rei independentes à nostra cognitione, ut dicam à §. ... Ad argumentum ergo in forma distinguo minorem: nihil intrinsecum potest addi aut detrahi subiecto absque ipsius mutatione, concedo minorem; nihil extrinsecum, nego minorem: iam enim ostendi §. 7. & 15. ens reale non indigere intrinseca inhaerentia omni subiecto; sed sufficere ut sit alicubi intrinsecum. Probatum maioris in parte est falsa, & vniuersim non è re. Deus enim est physicè creans & vnitus humanitati; non verò ratione nostra. Consequentiam autem esse malam patet, quia denominatio visus est denominatio realis extrinseca à visione, denominatio prætoris à voluntate Principis: denominatio signi in voce à voluntate imponentis: ac propterea non sunt entia rationis sed realia.

§. 32. Huic tam apertè responsio fiet aliquis obuius: istæ denominationes in subiectis denominatis habent aliquod esse: sed non esse reale, ergo rationis. Maior patet: quia subiectis communicant suos formales effectus. Respondeo, hoc quoque argumentum cum conclusione pugnare: nam si istæ denominationes distinguuntur ab ente rationis, ergo istæ formaliter non communicant suos effectus, sed illos comunicabit ens rationis ab ipsis derivatum. In forma distinguo maiorem, habent aliquod esse intrinsecum subiecto denominato extrinsecè, nego maiorem: habent aliquod extrinsecè, concedo maiorem. Si enim extrinsecè sunt, quid intrinsecum subiecto appingeret extrinsecò: ecqua est hæc terminorum implicatio? Eadem ratione distinguo minorem: communicant enim extrinsecò subiecto suos effectus extrinsecè; non verò intrinsecè. Distinguo item minorem: hoc esse communicatum non est reale intrinsecum subiecto intrinsecò, concedo minorem; non est reale extrinsecum subiecto extrinsecò, nego minorem & consequentiam.

§. 33. Rursus obijcies: quando subiectum denominatum non habet realem habitudinem effectus aut causæ, aut aliam huiusmodi, ad formam extrinsecam, non accipit denominationem immediatè ab illa, sed ab aliqua forma rationis ex illa pullulante: sed Deus, & alia eiusmodi subiecta extrinseca non dicuntur habitudinem effectus, aut causæ, aut aliam huiusmodi ad formas extrinsecas actionis, visionis, visionis, præturæ, & signi; ergo non denominantur immediatè ab illis formis, sed ab ente rationis pullulante. Maior patet, quia medicina ea ratione dicitur realiter sana à sanitate extrinseca animalis; quia dicitur habitudinem causæ ad illam: & lotium est sanum, quia est realiter signum sanitatis: quia quod facit realis & intima cõiunctio in formis intrinsecis ut nomen intrinsecè sua subiecta, hoc facit intrinseca habitudo per quam causa quodammodo vnitur effectui. Secundò probatur eadem maior: quia quando subiectum denominatum non dicitur eam realem habitudinem ad formam extrinsecam, ab illa non accipit denominationem extrinsecam proximè & formaliter sed remotè & casualiter: sicut esse vestitum non tribuitur immediatè à veste adiaceente, sed ab alia forma intrinseca: sic Deum esse visum non oritur immediatè à visione, sed à quadam relatione rationis: quia homo aut

Deus nullam dicuntur habitudinem ad has formas extrinsecas, ut ab illis denominentur.

§. 34. Multa hoc argumentum peccat: primum enim pugnat cum argumento proposito §. 32. vbi probatur contentitur has formas extrinsecas communicare extrinsecis subiectis suos formales effectus: hoc autem argumentum probat rem esse visam non esse effectum formalem visionis, sed cuiusdam entis rationis; à visione autem esse effectivè & remotè: ut calor ignis communicat manui suam formalem effectum improprie quidem dum in manu producit alium colorem: ergo visio non denominat proprie obiectum visum, neque ille proprie communicat suum formalem effectum, neque ad hoc indiget ente rationis, quæ omnia pugnant cum dictis §. 2.

§. 35. Deinde argumentum propositum §. 33. vniuersam habet vtramque præmissam. Maior enim est falsa: licet enim subiectum nullam habeat habitudinem ad formam extrinsecam, tamen ab illa denominatur immediatè & formaliter extrinsecè, quamvis non intrinsecè. Quod probo primùm ad hominem evidentè ut arbitror: quia Deus nullam dicitur habitudinem causæ ad ens rationis quo à te fingitur denominari visus, magis quàm ad visionem ipsam: imo multo minus, quia entis rationis Deus non est causa, est autem visionis: & tamen per te Deus dicitur immediatè visus eo ente rationis tanquam à forma: ergo eadem ratione denominabitur immediatè à forma extrinseca ad quam non dicitur habitudine causæ. Secundò probatur à priori: quia quamvis subiectum non dicat habitudinem ad formam extrinsecam, hæc tamen potest dicere immediatam habitudinem & essentialem ad subiectum: ergo hæc poterit denominare subiectum. Probo consequentiam, tum quia per te subiectum denominaretur si diceret habitudinem ad formam: vnde concluditur & formam denominare; quia dicitur ordinem illum: tum etiam, quia forma immediatè respiciens subiectum illud facit ut quod, qualis ipsa est ut quo, ut patebit inferius.

§. 36. Ad primam probationem maioris respondeo primùm, medicinam non esse formaliter sanam à sanitate animalis nisi per metaphoram: est enim medicina formaliter sanativa per intrinsecam suam virtutem: lotium etiam est intrinsecè & formaliter effectus sanitatis, aut ægritudinis: eaque propter dicuntur metaphoricè sana aut ægra à sanitate animalis. Nec enim species impressa dicitur videns à visione; quamvis est principium illius: dicitur tamen visiva, id est, habens vim ad visionem: quod est illi formaliter intrinsecum. Secundò respondeo, nihil inde probari; quia & subiecta quæ dicuntur habitudinem ad formas extrinsecas, & quæ non dicuntur, denominantur immediatè ab his formis: quia quod per te facit intrinseca habitudo subiecti ad formam, facit non repugnantia eiusdem subiecti ad talem formam. Quod patet ad hominem; quia non repugnantia subiecti ad ens rationis facit ut illo denominetur: quo ergo privilegio gaudet ens rationis ut possit denominare subiectum quod ad ipsum nullam dicitur habitudinem, hoc autem privilegio careat forma extrinseca?

§. 37. Ad secundam probationem eiusdem maioris eodem §. 33. respondeo, forma immediatè versante circa subiectum extrinsecum, hoc denominari sine vllò ente rationis. Est enim ex terminis notum Deum non dici visum nisi à sola visione, ut ostendam à §. ... Quod autem asseritur de vestibus frigidum est; quia hominem esse vestitum est denominatio extrinseca à vestibus. Deinde sit intrinseca: quid inde? vestes enim nec sunt corporis forma, neque ad illud dicuntur

dicunt vllam habitudinem intrinsecā: visio autem est forma extrinseca obiecti, & est essentialis habitudo ad illud: ergo non arguitur apte: quia ad negandam communicationem effectus formalis arguitur à non forma ad formam, & à carentia habitudinis ad subiectum ad habitudinem ipsam. Hac de maiori propositione.

§. 38. Minor autem eiusdem §. 33. est etiam falsa: Deus enim per suam omnipotentiam est causa omnium creaturarum siue sint termini absoluti, siue sit actio qua producitur: omnis enim actio Dei habet esse ab ipso Deo per immediatam & essentialem dependentiam ab eodem: ergo Deus denominabitur immediate agens ab actione; quia per se sufficit in subiecto denominato habitudo causa ad formam dominantem. Creatura autem non solum sunt causa suarum actionum connaturalium, sed etiam dicunt ordinem transcendentalem ad illas. Item color tam est causa visionis quam aqua frigiditatis. Quemadmodum enim aqua per suum frigus manum infrigidat, sic color per speciem impressam efficit visionem: & Deus immediate producit in Beato visionem sui supplete diuina essentia speciei impressae concursuum actuum: ergo Deus dicitur immediate agens & visus, item & color visus ab actione & visione, idem dico de agente creato.

SUBSECTIO III.

Impugnatio prima eius sententia.

§. 39. Constat eam sententiam nulla ratione vel leuiter probari: nunc impugnanda est à priori, & ostendendum id quod fingitur ex denominatione extrinseca deriuari, non esse ens rationis sed reale. Quod ita probatur: primum, quia illud ens est à parte rei ante operationem intellectus: ergo est ens reale. Consequentia patet à definitione entis realis, quod à parte rei habet esse actu vel potentia: quæ definitio opponitur definitioni entis rationis quod non habet esse nisi dependenter ab operatione intellectus: quam definitionem ostendit §. 29. ex auctore oppositæ sententiæ. Antecedens probatur: primum in Deo, qui antequam existat intellectus creatus, erat agens saltem in aliquo priori natura: quidquid autem de facto sit, potuit Deus ante omnem intellectum creatum producere solem: tunc Deus esset agens formaliter: & nullus esset intellectus à cuius operatione dependeret ens rationis: ergo illa ratio per quam Deus esset agens, non dependeret ab intellectu. Deum tunc futurum agentem, probatur: quia tunc à parte rei esset actio per quam terminus esset actus: sed nihil potest esse actum nisi fiat ab aliquo: ergo esset aliquod agens: quia omne id à quo aliquid fit est agens. ut enim nihil potest esse productum nisi ab aliquo producente, ita neque actum nisi ab aliquo agente.

§. 40. Respondebis primò, Deum tunc non esse formaliter agentem sed fundamentaliter. Contra, tunc materia solis esset formaliter creata: ergo & Deus formaliter creans, quod est species agentis. Consequentia patet, quia quidquid est formaliter creatum, est à parte rei ab aliquo create formaliter: quia nulla denominatio passiva producti potest esse à parte rei sine denominatione actiua: est enim in veteri proverbio *passio sequitur actionem*. Antecedens probatur, quia tunc sol secundum suas partes esset iam formaliter existens. ergo eius materia esset formaliter creata: probatur consequentiam, quia omnis creatura formaliter existens est formaliter dependens à Deo: quia existentia creata non potest

exerceri sine actuali dependentia à Deo. Equidem mirum esset, sole iam creato & existente, dicere Deum nihil creasse. Præterea rogo, utrum creatio fundamentalis sit absolute creatio & dependentia creatura à Deo. Si non est, ergo Deus absolute non est creans ante actualem operationem intellectus: & hæc propositio esset falsa *In principio creauit Deus caelum & terram*: tam ridicula sunt hæc, ut hominem pudeat ea probare, aut improbare opposita.

Obiicies secundò ab æterno existere intellectum diuinum quo facta fuit denominatio agentis. Contra, intellectus diuinus nullum facit ens rationis præter priuationem & negationem: quia cætera rationis entia pendunt ab imperfecta cognitione. Deinde intellectus diuinus tantum repræsentat rem ut est, non verò aliter ac est. Cum Deus cognoscit se esse creatum, quid respondet ex parte obiecti distinctum à cognitione Dei? responderet quidem creatura cum productione per quam facta est dependentia à Deo: ergo cognitio diuina terminatur ad formalem dependentiam creatura: ab ipso: ergo per talem dependentiam sic à cognitione distinctam est creatura producta à Deo: ergo etiam ex parte obiecti respondet Deus ut producat absolute: ergo hæc denominatio absolute producentis non dependet ab intellectu diuino, sed ab eius omnipotentia & actione.

Confirmatur, quia creatura ab æterno cognoscuntur & amantur à Deo realiter: ergo denominatio cogniti & amari conuenit obiecto creato à parte rei. De antecedenti dubitari non potest, homines enim sunt ab æterno prædestinati: & cum Deus sit ab æterno cognoscens, etiam creatura sunt ab æterno cognita: quia à parte rei creatura Deus non potest cognoscere, quin creatura sint cognita à Deo: pueri enim primam orationem actiuam vertunt per passiuam: *ego amo Deum, Deus amat me*: suntque istæ propositiones de eodem obiecto & synonymæ. ergo ab æterno existit denominatio, qua creatura cognita sunt. Probo consequentiam, quia nihil potest esse ab æterno denominatum quin sit ab æterno ratio denominandi: sicut neque album sine albedine. Sed ab æterno nihil est absolute existens præter entitatem diuinam: ergo ab æterno nihil est distinctum à cognitione diuina, quo creatura sint absolute cognita, vel illud erit existens realiter ab æterno.

Respondebit aliquis, creaturas esse ab æterno absolute cognititas, non tamen esse siue existere ab æterno rationem per quam proximè sunt cognita: quia ut sint absolute cognita, sufficit ut sit denominatio cogniti eo modo quo potest esse: cumque hæc absolute non possit existere, non est opus ut existat absolute. Quemadmodum qui caret visu, est absolute cæcus, non quod cæcitas sit absolute, quia cum nihil sit, non potest absolute esse. Contra: homo à parte rei est cognitus à Deo ab æterno: ergo à parte rei est ab æterno ratio per quam est cognitus: ergo hæc ratio est ens reale: prima consequentia iam est probata: probatur secunda, quia quidquid est à parte rei, est reale. Ad argumentum respondeo nullum effectum formalem posse esse à parte rei quin forma sit etiam à parte rei. Ad exemplum respondeo hominem esse absolute cæcum perinde esse ac absolute non habere visum: propterea non est absolute visus: in quo sensu dicimus esse priuationem & esse cæcum. Itaque eo modo quo est cæcus, est priuatio: id est, non est visus neque videns: quod per abusum dicimus esse cæcum, & esse priuationem visus.

SUBSECT

SUBSECTIO IV.

Impugnatio secunda.

§. 44. Secundæ probationi præmitto doctrinam aduersariorum distinguendum ens rationis secundum esse actuale & formale ab eodem ente secundum quasi proximam causam veluti materialem. In primo sensu à solo intellectu efficitur ens rationis, quando illud actu considerat: in secundo verò non solum fit ab intellectu, sed etiam à visu cæterisque potentis: imo dextera animalis causat relationem dexteritatis in columna secundum esse fundamentale entis rationis; necnon actio efficit fundamentum idem.

§. 45. His constitutis sic argumentor: illud esse fundamentale entis rationis est aliquid distinctum à cognitione, actione, & dextera, antecedens cognitionem per quam fit formaliter & actualiter ens rationis: sed quidquid eiusmodi est, est ens reale: ergo illud ens rationis fundamentale est ens reale. Maior datur ab aduersariis ut constat ex §. 30. quia nolunt actionem, aut visionem communicare immediate effectum formalem agentis & visi: alioquin agens & visum essent denominationes reales extrinsecæ quod contendimus. Minor probatur, quia illud fundamentum relationis est à parte rei ante actualem nostram considerationem per quam constituitur in esse actuali & formali entis rationis: sed quidquid existit independentem ab operatione intellectus, est ens reale: ergo id fundamentum est ens reale. Maior est ipsa sententia aduersariorum, constituentium in actione & visione fundamentum entis rationis actualis distinctum ab actione & visione. Hoc autem esse existere à parte rei probatur: quia illud fundamentum est in ratione fundamenti distincti à visione & actione: & non est per intellectum, neque consistit in cognosci: ergo est à parte rei. Consequentia patet, quia quidquid est, aut est à parte rei, aut per intellectum. Maior est aduersariorum, constituentium hoc fundamentum sic distinctum ut actio & passio constituent agens & visum minor est eorundem: quia dexteritas columnæ nihil facit per intellectum nostrum, sed à parte rei.

§. 46. Obijciat aliquis illud fundamentum formaliter nec esse ens reale nec rationis, fundamentaliter autem esse ens rationis. Contra, illud fundamentum in esse fundamenti est, & est distinctum à subiecto denominato & forma dominante: ergo est ens reale. Probo consequentiam, quia quidquid est, eo modo quo est, est à parte rei. Imo priuatio ipsa, qua ratione dicitur esse, est à parte rei, id est non est forma qua priuat à parte rei. Cum igitur hoc fundamentum sit & non sit per operationem intellectus, est quidem à parte rei. Quod ipsi dant: prius enim quam noster intellectus apprehendar fundamentum illud, iam supponitur factum à dextera, & actione, & visione externa: intellectus autem terminatur ad illud iam factum in ratione fundamenti independentis ab ipsa: ergo in ratione fundamenti iam existens & distincti ab illis formis extrinsecis. Illud autem vocari ens rationis fundamentale nihil obest: albedo enim est fundamentaliter relatio prædicamentalis; est ramen formaliter ens absolutum: Sic id ens est fundamentaliter ens rationis, formaliter autem ens reale. Si non constitueretur illud fundamentum distinctum à forma extrinseca, non vrgeret hoc argumentum: quia forma ipsa esset fundamentaliter ens rationis ut dixi disp. 1. logicæ §. 44.

Philosophia Petr. Hurri. de Adandor. a.

constituere autem independentem ab intellectu aliud fundamentum, est constituere aliud ens reale.

Confirmatur: consideremus aliquam intellectum creatam aut incretam terminari ad hoc fundamentum ut distinctum ab actione: eiusmodi cognitio repræsentat aliquid distinctum ab ipsa, item ab agente & actione: & id quod repræsentat, non fingit, sed est ut per ipsam repræsentatur: quod de cognitione diuina certius est certo: ergo hæc cognitio terminatur ad obiectum habens aliud esse distinctum ab obiectiuo in intellectu. Probo consequentiam, quia prius natura ut ratione quam illud obiectum cognosceretur, & esset obiectiuè in intellectu, iam habebat esse: ergo habet esse distinctum ab obiectiuo, & non dependens ab actuali cognosci. Ideo enim actus intellectus verè repræsentat fundamentum illud tribuens denominationem agentis, & ab actione distinctum, quia ex parte obiecti respondet effectus formalis agentis præstitus ab eo fundamento immediate & non immediate ab actione. Sed quidquid habet esse distinctum ab obiectiuo & independentem à cognosci non est ens rationis, ut ex eius definitione constat: ergo est ens reale.

Respondebis primùm illud fundamentum esse quidem independentem ab intellectu non tamen esse physicè sed medio quodam modo: qui nec est realis neque rationis actualiter. Cuius non deest exemplum in priuatione, quæ præit cognitioni, & tamen est ens rationis Respondeo priuationem secundum se non esse absolute ens rationis sed fundamentaliter, in sensu explicato disp. 1. logicæ §. 44. eo autem modo quo priuatio dicitur esse, est etiam à parte rei: visum enim non esse realiter, est esse cæcitate realiter: & sicut à parte rei non est realiter visus, ita est realiter cæcitas. Absolute autem respondeo tertium illum modum habendi esse, esse chimericum & inexplicabilem: quia cum proprius character entis realis sit existentia independentem ab operatione intellectus; & hoc fundamentum entis rationis habeat existentiam independentem ab operatione intellectus; habet existentiam realem & physicam.

Quod explico exemplis: existat albedo vna non existente alia, tunc existit fundamentum relationis: deinde existat nouè alia albedo, tunc ab utraque pullulat realis & prædicamentalis relatio: quæ in mea sententia est denominatio extrinseca vnius albedinis, & intrinseca alterius ut abunde constat ex disput. 1. 5. in sententia autem aduersariorum est hæc relatio modus realis, physicus, distinctus realiter modaliter à fundamento & termino: qui modus tam necessariò oritur ex fundamento & termino existentibus, ut non possit nec diuinitus non resultare aliquis. Similiter posito calore sine actuali calefactione oritur fundamentum actionis: deinde posita actione, sequitur ex illa & calore ut ex fundamento adæquato denominatio agentis, distincta per te à calore & actione: quid habet hæc denominatio potius potius quam relatio illa ob quod altera sit ens rationis, altera ens reale: quia vtriusque fundamentum est reale, vtriusque terminus realis, vtraque est intrinseca vni & intrinseca alteri: vel si hoc negatur, debet etià ostendi discrimen. Dicam enim ego relationem similitudinis non esse magis intrinsecam subiecto & termino quam denominationem agentis actioni & calori. O quoties latebras vocum perunt nonnulli auctores ut verbis in volutis delitecant!

L III

Aliud

§. 50. Aliud exemplum sit dextera atque columna: vt enim ex duabus albedinibus germinatur relatio realis; vel vtraque est similis per denominationem alterius ab altera; quidni dicatur dextera columna per vocationem vtriusque: vel cur ex vocatione dextræ, & vbi columnæ non pullulabit modus aliquis realis quemadmodum est similitudo realis: Si autem dicas relationem similitudinis esse realem, quia duæ albedines sunt realiter similes. Respondeo esse idem per idem: quia extrema esse realiter similia & similitudinem esse realem, idem sunt: cur ergo sunt magis realiter similes, quam columna est realiter dextera: cum dextera atque columna habeant etiam duas vocationes, quibus nititur dexteritas? Secundo respondeo etiam columnam esse à parte rei dexteram, quia eius vbi est à parte rei in ea proportione qua possit dextera denominari. Hæc videntur physice demonstrationes: possuntque applicari cæteris denominationibus extrinsecis, è quibus fingitur eiusmodi ens rationis pullulare.

SVBSECTIO V.

Duo argumenta soluntur.

§. 51. **S**Vperest vt hi auctores cõfugiant ad entia moralia, quæ nec sunt realia nec rationis formaliter: vt dominium, significatio vocum, valor operum & similia. Quibus vno verbo respondeo, omnia entia moralia esse denominationes intrinsecas aut extrinsecas ab aliquo ente reali: vt dominium diuinum est idem cum diuinitate, si intelligatur dominium radicale: formale verò est actus voluntatis liber, qui quoad terminationem potest esse & non esse in Deo, quo actu Deus potest prohibito vti creaturis citra iniustitiam. Dominium autem creatum est denominatio extrinseca à voluntate transferentis ius, qua voluntate rem accipiens potest citra iniustitiam vti pro suo libito ea re: significatio vocum est denominatio extrinseca à voluntate eas imponentis: sicut valor monetæ à voluntate Principis. Valor autem bonorum operum nihil est præter extrinsecam denominationem à gratia. Actuum autem moralitas aut est illorum substantia, aut denominatio extrinseca physica à physica indifferentia voluntatis & aliis: nullum ergo est ens morale, quod non sit reale, si tale ens morale est independenter ab intellectu. Adde ijs entibus nihil iuari hanc sententiam: quia entia moralia sunt in ordine ad prudentem vsum & æstimationem, sunt fundamentum ab actibus liberis, qui sunt, in genere moris: at verò entia de quibus agimus non sunt in ordine ad prudentem æstimationem, nec in genere moris, vt sit accipiendum fundamentum ab actibus liberis etiam non existentibus: quid ergo habent simile?

§. 52. Tandem obiiciunt auctores eius sententiæ: prius est rem esse quam cognosci: ergo prius est esse ens rationis quam cognosci: ergo per aliquem actum habet esse priusquam cognoscatur per alium: & quia habet esse per intellectionem præcedentem, ideo non est ens reale sed rationis. Confirmatur, entitas est prior veritate, vnitæ & bonitate: ergo prius est ens quam cognoscatur. Respondeo ens resultans independenter à cognosci sui, sed resultans ex cognitione tantum sui fundamenti, esse etiam ens reale: quia habet esse independenter à cognitione sui, vt dixi de cæteris entibus ortis ex alijs denominationibus. Nam sententia externæ producunt quidem species impressas physicas: quas

possemus dicere non esse ens reale sed rationis: intellectiones item producunt habitum distinctum aut non distinctum à specie impressa, & ex premittis deriuatur conclusio; cur igitur illud ens quod à te fingitur deriuari, non erit eadem ratione ens reale, qua conclusio, species, & habitus, cum tam sit independenter in suo esse à cognitione sui quam conclusio & species: hæc tam sunt dependentes à cognitione sui obiecti, quam ens rationis à cognitione sui fundamenti.

Responso præmitto, bipartitam esse cognitionem entis rationis: alteram directam & in actu exercito, quæ terminatur ad obiectum fingens quod non est: alteram reflexam & in actu signato, qua reflexè cognoscitur fictum esse in obiecto quod non est. Ad argumentum in §. 2. distinguo antecedens: res independenter in suo esse à cognosci prius est quam cognoscatur, concedo antecedens: quæ verò dependet in suo esse, prius est quam directè cognoscatur & in actu exercito, nego antecedens: quia cum totum eius esse sit fictum, non potest prius esse quam fingatur: est tamen prius quam reflexè & in actu signato cognoscatur.

Ad confirmationem respondetur, ens rationis vt directè cognoscitur; non habere veritatem obiectiuam sed falsitatem: quia habet esse fictum. At verò reflexè cognitum habet veritatem obiectiuam, quia est verè cognoscibile sicuti est: id est, cognoscitur esse fictum: quæ cognitio vera est. Vt cum quis mentitur, & ego id cognosco, mea cognitio vera est, quia repræsentat mendacium alterius sicuti est. Potest quidem ens rationis amari, & est vnum ante reflexam cognitionem: quia per cognitionem directam constituitur indiuisum à quolibet alio; & potest apparere sub aliqua ratione bonum: itaque vt terminet amorem, sufficit cognitio directæ, quia potest repræsentare apparentem bonitatem: at verò licet est directè cognoscibile, non tamen verè, quia tunc est cognoscibile falsò, id est actu falso: veritas autem transcendentalis est fundamentum cognitionis de se veræ: id est, est veritate transcendentali cognoscibile obiectum sicuti est: cognitione autem directæ ens rationis non est cognoscibile vt est, sed aliter atque est, quia est obiectum fictum.

Huic doctrinæ videtur obesse quod bonitas est posterior veritate: prius enim res est cognoscibilis; quam amabilis. Respondeo id esse verum in entibus veris per se, non verò in falsis per se: ad probationem respondeo, ens rationis prius esse cognoscibile quam amabile, non tamen per cognitionem veram, quæ fundatur attributo veritatis obiectiuæ: illa enim cognitio præcurrens a priori dat esse enti rationis, quia illud fingit: quia verò fingitur cum apparenti veritate, potest amor consequi fictionem illam.

SVBSECTIO VI.

Impugnatio tertia eiusdem sententiæ.

§. 56. **T**ertium fundamentum ad impugnandam sententiam propositam §. 29. sumitur contra doctrinam propositam §. 33. & ostendo actionem, cognitionem, & amorem, aliasque eiusmodi formas extrinsecas ad communicandos suos formales effectus subiectis extrinsecis, non indigere alio ente ab eis distincto, sed agens actione ipsa esse agens, & subiectum ipsa cognitione & amore esse cognitum & amatum. Ac primum agens est prædicatum physicum: ergo non includit ens rationis:

tionis: Probo consequentiam, quia prædicatum physicum constat ex solis physicis prædicatis, sicut prædicatum substantiale ex solis substantijs: & quemadmodum à sola forma accidentaria & ex subiecto substantiali est prædicatum accidentale; ita à forma rationis & non physica, & subiecto physico, est prædicatum rationis & non physicum. Antecedens probo, quia agens est idem ac creans, educens, generans, & alia, quæ physica sunt: quis enim dicat calorem non habere vim ad calefaciendum physicè, neque Deum ad creandum physicè? Alioquin etiam ego dicam denominationem inhaerentis, vnitæ, recipientis, & alias, non esse physicas, sed rationis: vt enim id asseritur de agente pro solo libito, poterit etiam asseri de recipiente, & dici ex receptione & vnione pullulare denominationem intrinsecam rationis recipientis & vnitæ, sicut tu ais pullulare denominationem extrinsecam agentis: cruntque entia rationis subiectis intrinseca non per inhaerentiam physicam, sed per inhaerentiam rationis.

§. 57. Secundo idem probatur, quia per productionem angeli, aut caloris, angelus & calor sunt producti, & acti immediate ab aliquo distincto realiter ab ipsis: ergo immediate per productionem illam aliquid distinctum ab angelo & calore illos produxit, & egit. Hæc consequentia probari non potest, quia est ex terminis nota: & qui eius probatione indiguerit, est de quo dixit Aristoteles 2. physic. cap. 1. esse nonnullos, qui non capiunt terminos per se notos nisi per alios qui non sunt per se noti. Si enim per creationem angelus est immediate creatus à Deo, qui potest intelligi Deum non creasse immediate angelum per creationem: Si enim per creationem creatus est immediate à Deo, ergo Deus immediate creauit: quod si Deus non creauit immediate angelum, hic à quo fuit creatus immediate: Etenim angelus qui est immediate creatus, ab aliquo est immediate creatus: illum enim effectum nõ habet à se, ergo ab alio à quo immediate creatus est: ergo Deus immediate creauit angelum per creationem, per quam angelus immediate est creatus ab aliquo. Ergo Deus per creationem fuit immediate creans angelum: quia qui immediate creauit, fuit immediate creans: sicut qui immediate creat, est immediate creans: quia vt constat ex grammatica, & summalis, idem sunt aliquem currere & esse currentem: imo vt clariores efficiantur syllogismi, illos cõficiamus participijs potius quam præsentibus. Deus ergo creauit & fuit creans angelum immediate per creationem: idem dico de calore, qui produxit & fuit producens alium calorem immediate per calefactionem: ergo Deus & calor sunt agentes immediate per creationem & calefactionem: quia calefactio & creatio sunt species actionis; calefaciens autem & creans sunt species agentis.

§. 58. Confirmatur, Deus per denominationem agentis producit aliquid immediate: ergo per illam denominationem aliquid est immediate productum: Implicat enim Deum physicè aliquid producere immediate quin aliquid sit immediate productum à Deo physicè. Oratio enim actiua & passiuæ tam æquiuales sunt vt sint synonymæ. Quis enim inuenit discrimen inter ego immediate diligo Deum: &, Deus immediate diligitur à me: inter quas orationes solum est grammaticum discrimen terminationis verbi actiua & passiuæ. Vnde liquet Deum per formalem rationem & denominationem producentis produxisse aliquid immediate, & aliquid esse immediate ab ipso productum: sed omne pro-

Philosophia Petr. Hurr. de Mendoz. a.

ductum est immediate productum per productionem passiuam sine alio distincto ente communicante immediate denominationem producti: ergo Deus per ipsam productionem actiuam est immediate producens sine alio ente distincto communicante immediate denominationem producti.

Obijcies hoc argumento probari actionem & passionem nec ratione distingui: quia per actionem Deus aliquid formaliter producit: ergo est aliquid per illam formaliter productum. Respondeo id non esse absurdum vt constat ex disput. 16. §. 1. Ne verò aduersarij se arment autoritate communi distinguente ratione actionem à passione, respondeo eo argumento probari non posse à parte rei esse distinctam actionem à passione: ac propterea denominationem agentis & patientis esse immediate ab eadem entitate actionis & passionis quæ est eadem; ac propterea ad eos effectus formales non exigitur ens rationis. Quod autè actio & passio distinguantur in solo modo concipiendi propter diuersitatem qua respicit eadem entitas subiectum & terminum, nihil refert: quia id non est nisi concipere passionem præcipue vt in subiecto, ab agente verò magis in obliquo: at verò vt passio concipitur præcipue ab agente, in subiecto verò minus præcipue. Hinc autem non potest inferri actionem ad effectum formalem agentis egerente ente rationis à se distincto; vt non eget ad effectum formalem patientis: alioquin etiam posset inferri, distingui realiter actionem à passione.

§. 60. Secundo probo, actionem seipsa cõstituere agens: quia prius natura aut ratione quam ex illa deriuari intelligatur ens rationis, concipitur existens: sed in illo priori intelligitur agens formaliter: ergo agens constituitur immediate sola actione independenter ab ente rationis. Minor probatur, quia in illo priori est illa actio existens ab aliquo vt ratio formalis per quam angelus creatur, verbi gratia: ergo in illo priori concipitur Deus vt creans. Probo consequentiam, quia non potest intelligi creatio vt existens, quin intelligatur vt ratio formalis extrahens actu terminum ex nihilo: licet enim aliqua prioritate imperfecta actio sit prior termino, non tamen prioritate existendi: vt ostendi disput. 8. physicorū §. 1. At verò comparatione entis rationis resultantis ex actione perfectam rationem prioritatis habet actio; ergo in illo priori intelliguntur existere actio & terminus productus & Deus producens.

Confirmatur: consideremus, si placet, solam actionem vt existentem à solo Deo: tunc existit aliquid ens creatum, quia productio est ens reale & non à se sed ab alio: ergo tum intelligitur aliquid producens. Probo consequentiam, tum quia implicat concipi aliquid realiter productum sine principio essentiali eius productionis: quia de ratione effectus est vt sit ab alio: tum etiam quia ab effectu ad causam est consequentia formalis: non enim potest intelligi effectus formaliter sine causa: sicut causa non potest intelligi in ratione causæ sine ordine ad effectum. Cum discrimine tamen: quod existentia causæ potest ratione præcendi ab existentia effectus: existentia autem effectus non potest ab existentia causæ. Tertio probatur eadem consequentia: quia productio est modus & non res absoluta: modus autem non potest concipi sine re cuius est modus: quia eius essentia est communicatio actualis sui effectus: sed actio in ratione actionis est modus agentis: ergo non potest concipi agente non concepto. Sed in illo priori Deus est agens, quia in illo in ratione

causæ efficientis dedit existentiam actioni : ergo in illo priori habuit denominationem agentis. Sed eam denominationem non habuit per ens rationis quod non intelligitur in illo priori : ergo denominatione agentis est independens ab ente rationis.

§. 62.

Quæ dixi de passionis & actionis denominatione, dico de denominatione cognoscentis & cogniti. Etenim cognitio representat aliquid immediatè, verbi gratia, visio præsentat colorem, & reddit visum videntem per seipsam : ergo per seipsam facit colorem visum: probo consequentiam, quia per eam rationem per quam homo est videns colorem, color videtur : per illam enim aliquid videt : ergo per illam aliquid videtur : nisi enim per illam aliquid videatur ab homine, quomodo homo per illam aliquid videt? Sume visionem ut facit hominem videntem colorem; sume item denominationem immediatam coloris visi: hæc denominatio visi est ne formaliter visio, an aliquid diuersum? Si primum, haberet intentum; si verò secundum : ergo aliquid quod non est visio reddit formaliter visum : si ergo ipsa non est ratio videndi ut quo; qua ratione constituit formaliter visum ut quod? aut à non visione, quo pacto est aliquid formaliter visum? Si autem dicas visum constitui formaliter visione, ente autem rationis non ut ratione formali visi, sed ut visione extrinseca visionis cum colore. Respondet ergo visio non remotè, sed proximè & formaliter constituit visum : quia unio inter subiectum & formam non impedit immediatam communicationem effectus formalis à forma : sicut actio non impedit immediatam emanationem effectus à causa : ut ostendi disput. 5. physicorum §. 3. Hæc autem consequentia est contra hos auctores ut constat ex §. 33.

§. 63.

Ratio autem à priori huius doctrina est, quia actio, visio, & alia dicunt essentialem habitudinem ad agens & obiectum : quapropter sunt quedam quasi formæ extrinsece obiecti & agentis. Cum ergo respiciant illos terminos per suas essentias, non indigent alio ente à se distincto ad illis communicandas suas denominationes & formales effectus. Respektus autem visionis ad obiectum est respektus representationis extrinsece, intrinsece autem ad potentiam : vnde constituit potentiam intrinsecè representantem, & obiectum representatum extrinsecè. Idem dico de actione: cuius respektus ad agens est respektus ad principium extrinsecum, ad terminum verò est intrinsecus respektus : sic constituit agens intrinsecè producens, terminum autem intrinsecè productum. Vnde argumentor à priori : eadem forma per suam entitatem respicit intrinsecè unam rem & extrinsecè aliam : ergo per suam entitatem potest alteri communicare effectum formalem intrinsecum, & extrinsecum alteri : probo consequentiam, quia ex parte formæ effectus formalis est ipsa forma : ergo ut eadem est intrinseca & extrinseca, eadem præstabit effectum vtrumque. Imo id præstabit multo melius quam ens rationis : hoc enim tam extrinsecum est agenti & obiecto, quam visio & actio : aliunde verò non habet ordinem transcendentalem ad ea subiecta : quia ens rationis nullus est ordo : quod si metaphoricè dicitur ordo, est per metaphoram & æquiuocationem : visio autem & actio habent propriè ordinem transcendentalem & essentialem ad obiectum & agens.

SECTIO III.

Quid sit ens rationis.

NON potest commodè disputari an sit possibile ens rationis nisi eius definitionem explanemus. S. Thom. opusc. 42. cap. 1. asserit ens rationis fieri, quando intellectus fingit aliquid ens, & illud apprehendit ac si esset: cuius hæc sunt verba: *Vide ne: oppositum eius (scilicet entis realis) intelligere potest intellectus: non ens scilicet nisi fingendo ipsum ens aliquo modo. Quod cum intellectus apprehendere nititur, efficitur ens rationis. De quo modo entis dicitur in quinto metaphysica, quod ens vno modo dicitur, de quo possunt propositiones formari, etiam si essentiam non habeat.* Igitur S. Thom. admittit fieri ens rationis, & ex illo Aristotelis testimonio docet nonnulla dici ens, non quòd essentiam habeant, sed quòd terminent propositiones. Adsonat sibi in primum dist. 2. quæst. 1. art. 3. versu, *Et ex hoc patet: vbi docet aliquando id quod significatur per nomen, non habere fundamentum in re: neque proximum neque remotum: sicut conceptio chymæra (inquit) quia nec est similitudo alicuius rei extra animam: neque consequitur ex modo intelligendi rem aliquam naturam: & ideo ista conceptio est falsa.*

§. 64.

Ex quo doctrina Aristotelis & S. Thom. Philosophi atque Theologi asseruerunt ens rationis distinctum ab omni esse reali tam actuali quam possibili, positivo & negatiuo. Eius autem definitionem adstruxerunt: *Ens rationis est cuius totum esse consistit in cognosci: siue, quod non habet esse nisi obiectiue tantum in intellectu.* Quam definitionem communem proponit P. Suarez disp. 54. metaph. sect. 1. num. 6. quam sic explico: *habere se obiectiue in intellectu est cognosci per intellectum: in quo obiecta dicuntur esse, quia in illo sunt cognitiones imagines obiectorum: res autem representata per imaginem est intentionaliter in imagine ipsa: imago solet dici esse res quam representat: ut cum videmus Cæsaris effigiem, dicimus, hic est Cæsar: est Cæsar intentionaliter siue representatiue: igitur res est in sui cognitione ut in imagine; & propterea res cognita sunt in intellectu. Quæ existentia in intellectu est physica ipsius imaginis, quæ physice est in intellectu: comparata verò ea existentia ad rem cognitam non est existentia realis sed intentionalis & metaphorica: obiectum enim non est propriè in sua imagine, sed per metaphoram, dum imago est representatio rei. Vnde concludo omnia obiecta quæ cognoscuntur habere in intellectu esse obiectiue, id est, representari ut obiecta suarum imaginum.*

§. 65.

Est tamen hoc discrimen: multa obiecta habent in se aliud esse distinctum ab esse intentionali, id est; distinctum ab intentione & representatione sui: huic autem esse obiectorum conformis est representatio & cognitio: exempli gratia dico ego, *Petrus est homo*: hoc obiectum & habet esse intentionaliter & obiectiue in meo intellectu, & præterquam representari habet etià in se id quod dicitur in intellectu: Petrus enim homo est intra & extra meum intellectum: ac propterea est ens reale, quia nec totum eius esse consistit in cognosci, neque habet obiectiue tantum esse in intellectu. Quapropter ea propositio, *Petrus est homo*, ideo est vera, quia Petrus est homo. Idè dixerim de priuatione, & negatione. Hæc enim obiecta *Antonius est cæcus, lapis non est videns*, non solum sunt obiectiue intra intel-

§. 66.

intellectum, sed etià extra illum: Petrus enim in se est cæcus: & cognitio representans cæcitatem ideo est vera, quia obiectum in se est sicut representatur in intellectu. Vnde priuatio dici solet ens priuatiuum: ens quidem reale, quia non consistit in solo cognosci, neque fingitur sed independenter ab operatione intellectus est in rebus: priuatiuum autem ut ostendatur eam non esse simpliciter ens; sed carentiam entis: hominem autem realiter non posse videre explicamus improprie per verbum substantiuum & cæcitatem: perinde enim est *Petrus est cæcus ac non potest videre*: quæ quidem contingunt independenter à nostro intellectu.

§. 67.

Alia verò obiecta non sunt extra illam propositionem per quam affirmantur aut negantur, exempli gratia, *Deus non est trinus, homo est brutum*: hæc obiecta non sunt in se sicut intellectu concipiuntur. Carentia enim Trinitatis non est in Deo, quia in ipso est Trinitas: nec irrationalitas est in homine, in quo est rationalitas. Ecce hæc obiecta habent esse obiectiue in intellectu per illas propositiones; ac nullibi habent aliud esse: habent ergo esse obiectiue tantum in intellectu. Neque verò illæ propositiones representant solum extrema realia quæ habent esse extra intellectum: sed etià representant aliquid esse in rebus quod non potest esse. Qui enim dicit, *homo est brutum* non solum concipit hominem & brutum, sed etià vtriuque identitatem realem: quæ nullibi est nisi in illa representatione. Quæ ideo est falsa, quia representat in obiecto esse quod verè non est: ac obiectum verè est brutum & verè est homo: ergo non est falsa, quia id representat. In obiecto autem non est verè identitas hominis & bruti; propterea propositio affirmans eam identitatem, est falsa: ergo ea propositio aliquid attingit præter hominem & brutum. Id autem quod sic attingit non reperitur in obiecto.

§. 68.

Vnde concludo identitatem illam hominis & bruti non habere esse nisi obiectiue in intellectu: totumque eius esse consistere in cognosci. Quo differt ab homine: & priuatione: qui extrinsecam denominationem cogniti accipit in alio esse distincto ab ipsa cognitione: quod esse est independens ab ea cognitione. Idem dixerim de priuatione quæ suo modo existens extra intellectum accipit in de denominationem illam extrinsecam cogniti. At verò identitas inter hominem & brutum in nullo esse accipit denominationem extrinsecam cogniti: sed hæc denominatio nihil afficit extra intellectum actu existens aut potentia: sed potius afficit meram repugnantiam ad existendum. Quia verò de non entibus nõ possumus agere nisi per verbum substantiuum, ideo abusu dicimus esse ens rationis. Quæ duæ voces si propriè expendantur, sunt omnino mutuo pugnant. *Ens enim dicit aptitudinem ad existendum: rationis autem dicit repugnantiam ad existendum.* Accipiuntur igitur *ens* & *est* metaphoricè. Nam obiectum aliquod fingi dicimus esse ens rationis.

§. 69.

Hinc etiam deduces quanto iure S. Thom. adductus §. 64. dixerit cognitionem qua fit ens rationis, nullum habere fundamentum in rebus neque remotum neque proximum. Fundamentum enim cognitionis est esse sui obiecti: sed hæc obiecta nullum habent esse: ergo cognitioni sui nullum præbent fundamentum: sed intellectus ob suam imperfectionem delusus asserit quod nõ est, aut negat quod est. Item eadem ratione dixit S. Thom. eiusmodi obiectum esse chymæra: quia est

Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

obiectum cui repugnat esse: sed omne id cui repugnat esse est chymæra: hæc enim est vno rerum impossibile vni: ergo huiusmodi obiectum est chymæra. Dixit item verissime, eiusmodi obiectum esse fictum, & fieri dum intellectus apprehendere nititur id quod non est ac si esset. Itaque hoc esse non est prius quam ipsius cognosci. Eiusmodi ergo obiecta ficta, atque chymærica vocantur entia rationis: in quibus idem est formalissime habere esse per solam apprehensionem intellectus: eorum esse consistere in solo cognosci: habere esse obiectiue tantum in intellectu: esse ficta: & esse entia rationis. quæ omnia iam explicui.

SECTIO IV.

Nonnulla corollaria.

EX hac doctrina hæc deducuntur corollaria. §. 70. Primum, non rectè diuidi ens rationis in formale actuale & in fundamentale. Nam ens fundamentale non est chymæra, neque fingitur; sed in sententia suorum auctorum pullulat ex denominationibus extrinsecis independenter ab operatione intellectus. Quæ pugnant cum doctrina S. Thomæ adducti §. 64. & 69. & cum communi definitione entis rationis. Ago autem de fundamentali ente rationis proposito & impugnato à §. 29. præsertim autem §. 44. Ens autem rationis secundum esse actuale dicunt esse idemmet ens fundamentale ut intellectu refertur ad sua extrema: quod quidem est falsum, quia ens rationis formaliter est aliquid fictum, & chymæricum ex parte obiecti: cuiusque cognitio dat illi esse formaliter ut constat ex tota sect. 3. & S. Thom. §. 64. & 69. Eadem ratione constat non posse ens rationis præire actu, quo primum cognoscitur: quia nulla res fingitur antequam cognoscatur, sicut non cognoscitur antequam cognoscatur: quia cognitio & fictio sunt formæ constituentes fictum & cognituum: sed omne ens rationis est fictum: ergo nullum ens rationis præit cognitioni quæ primum cognoscitur.

§. 70.

Secundò deduces contra Dur. adductum, denominationes extrinsecas à forma reali extrinseca nõ esse ens rationis: quia illæ nihil sunt fictum, sed existunt à parte rei, tribuuntque suos formales effectus intrinsecos & extrinsecos independenter à cognosci sui: neque illi effectus habent præcisè esse obiectiue in intellectu, sed extra illum fundant cognitionem veram: ideo enim iudicium affirmans illas denominationes extrinsecas est verum, quia illæ denominationes sunt sicut affirmatur: quæ omnia aliena sunt ab ente rationis: quod est chymæra reddens actum falsum, & sine vilo fundamento in rebus. Hæc constat ex sect. 3. & S. Thom. §. 64. & 69.

§. 71.

Tertiò deduces, priuationem & negationem non esse propriè species entis rationis. Quia omne ens rationis est fictum sine fundamento in rebus proximo vel remoto: ut constat ex S. Thom. §. 64. & 69. & ex tota sectione 3. sed priuationes & negationes non sunt aliquid fictum, quia cæcus à natiuitate sine vlla fictione fuit cæcus: nec eius cæcitas fuit chymæra: & cognitio eã representans habet fundamentum in rebus ipsis carentibus forma: quæ carentia explicatur his vocibus *Petrus est cæcus*: ergo illæ priuationes non sunt entia rationis propriè. Conueniunt item cum ente reali positio in independentia à cognosci, & in non habere esse obiectiue tantum in intellectu, & in fundamenta propositione vera, eius veritati præbito fundamento:

§. 72.

LIII 3 que

quæ sunt propria nota entis distincti ab ente rationis: ergo priuationes & negationes non sunt propria entia rationis. Recognosce §. 66.

§. 73. Rogas, cur eiusmodi carentiæ dicantur à multis entia rationis. Respondeo ens rationis accipi fundamentaliter & non formaliter, in tertia significatione explicata disp. 1. logicæ §. 44. Cum enim priuatio absolute nihil sit, præbet fundamentum ut à nobis apprehendatur ac si esset: quod illi conuenit magis præcipue quam formis extrinsecis reabilibus. Hæc enim dant propriam speciem sui qua cognoscantur: carentiæ verò non cognoscuntur per propriam speciem, sed per speciem entis realis. Eaque propter earum cognitio affinis est fictioni, quamuis enim non sit necesse affirmare priuationem habere existentiam absolute, tamen eam concipimus per speciem absolute existentia.

§. 74. Quartò deduces, non effici ens rationis per omnem actum ad illum terminatum, sed præcisè per fingentem: exempli gratia, fingitur directe chymæra: possum ego habere duos alios actus reflexos: alterum quo reflexè cognosco à me iudicari hominem esse brutum, præciscendo à veritate & falsitate illius iudicij directi. Iste actus reflexus non facit ens rationis: quia licet terminatur ad chymæram, non tamen illam affirmando: iudicium enim reflexum verum est affirmans rem sicuti est: ego enim iudicavi hominem esse brutum, ergo actus quo reflexè cognosco me iudicasse, verus est. Cum autem dicitur ens rationis esse quod consistit in cognosci, intelligitur de cognitione factiua illius, siue illud fingente: iudicium autem reflexum nihil fingit. Secundus actus reflexus potest esse quò affirmetur fictam esse chymæram per actum directum: hunc actum non dare esse, sed potius adimere, ostendam sect. 6.

§. 75. Quintò deduces contra Durandum, Valesium & alios non paucos dari entia rationis. Etenim negari non potest posse à nobis affirmari aliquid impossibile: verbi gratia, quantitatem non distingui à quanto, vel distingui: alterum enim impossibile est. Ponamus impossibile esse identitatem quantitatis & substantiæ: ex ea hypothese identitas illorum extremorum nihil est ex parte obiecti, estque ficta: & tota denominatio cogniti, & ficti cadit supra nihil, & supra essentialem repugnantiam ad existendum: actus verò asserens distinctionem eorum extremorum cadit supra aliquid. Hoc vltimum vocamus ens reale: ens autem rationis primum illud, quod nihil habet nisi affirmationem & negationem. Dicunt repugnare ens rationis; quia si est ens, habet esse. Respondeo ex §. 68. *ly est & ens accipi improprie, sicut dicimus, tenebre sunt in aere, nullus est in hoc gymnasio.* In ente autem rationis hac voce, ens rationis, tantum significamus obiectum esse cognitum contrario modo quo est.

§. 76. Præterea dices non respondere in obiecto præter ens reale. Respondeo ex §. 67. respondere etiam aliquid quod non est in obiecto: alioquin iudicium non esset falsum. Neque absurdum est actum realem esse ordinem transcendentalem ad nõ ens, sicut est ad priuationem: quia ea non est dependentia physica, sed metaphorica & impropria.

§. 77. Tandem deduco, ens esse nomen purè æquiuocum: quia aptitudo ad existendum & repugnantia ad existendum sunt primò diuersa, neque conueniunt in vilo prædicato ex parte obiecti: cum autem ens rationis non habet nisi esse fictum, non potest conuenire cum esse vero. Imo neque habet vllam analogiam etiam impropria qualem in ri-

tu habent pratum & homo: pratum enim intrinsecam habet viriditatem, per quam hilarefcere & ridere videtur: ens autem rationis nihil habet ex parte obiecti quo realia imitetur. Apprehenditur quidem à nobis ac si esset, non tamen propterea est.

SECTIO V.

De causis entis rationis, & diuisione.

§. 78. Causas physicas nullas habet, quia cum nihil physicum sit, nullam habet physicam dependentiam. Causam materialem fictam potest habere, ut cum apprehenditur habere subiectum aliquod prædicatum accidentarium, quod illi repugnat: tunc illud prædicatum dicitur inherere subiecto. Potest item habere causam formale fictam, ut si concipiamus effectum aliquem formalem impossibilem ortum ex aliqua forma. Efficientem habet intellectum ut quod, ut quo verò actum fingentem: hæc efficientia est intentionalis & non physica, quia dum cognitio repræsentat quod non est, dicitur facere ens rationis. Causam finalem habet non quidem directam: nec enim natura per se inclinat ad actum falsum: neque aliquis potest assentiri obiecto nisi appareat esse verum: habet ergo eam causam finalem quam habet actus falsus. Hac de re consule P. Suarez disp. 54. metaphys. sect. 2.

§. 79. De actibus, quibus fit ens rationis, maior est controuersia. Dico primò, ens rationis fieri per actum falsum, quo indicamus existere aut existere posse id quod reipsa repugnat esse: ut hominem esse brutum. Item cum diximus esse aliquid impossibile, quod re ipsa possibile est. Hac conclusio manifestè liquet ex S. Thom. §. 64. & 69. & P. Suarez ea disp. 54. sect. 2. num. 15. estque hæc manifestè probata tota sect. 3. quia ens rationis non habet aliud esse nisi cognosci, & obiectiuum in intellectu: quapropter nihil illi responderet ex parte obiecti Recognosce præsertim §. 66. etenim si obiectum esset ex parte sui sicut repræsentatur per intellectum, non consisteret in solo cognosci: & actus ad illud terminatus esset de obiecto sicuti est. Fit ergo ens rationis per iudicium falsum.

§. 80. Dubium potest esse, vtrum per iudicium falsum repræsentans rem possibilem ut existentem, fiat ens rationis quando talis res non existit. Exempli gratia, non corrente Petro dicat aliquis. *Petrus currit:* an ille cursus Petri sit ens rationis vel reale: Respondeo quætionem esse de nomine. Illud non esse ens rationis videtur ostendi inde, quòd ille cursus habet esse possibile: ergo non est ens rationis: quia hoc est chymæra; existentia autem cursus Petri non est chymæra. Contra verò illud esse ens rationis suaderetur, quia illa existentia ut exercita nullibi habet esse nisi obiectiuè in intellectu: at verò de ea in esse possibili nihil affirmatur vel negatur. Ad argumentum pro prima sententia responderetur, frequentiora entia rationis esse chymæras: quo non tollitur fieri alia entia rationis, quando non habent illud esse quod de illis prædicatur, licet illud possint habere. In qua sententia ens rationis ut sic est quod ut affirmatur vel negatur, non habet esse nisi obiectiuè in intellectu. Ad argumentum pro secunda sententia responderetur, per accidens esse obiectis carere statu existentia exercita: nec enim ex hac suppositione expendentia sunt entia rationis, sed præcisè ex absolute repugnantia ad existendum.

Dico

§. 81. Dico secundò. *Intellectio præcisua non efficit ens rationis.* Exempli gratia, concipio ego rationale non concepto animali: illa conceptio non efficit ens rationis: quia nihil fingit, animal enim quod repræsentat, à parte rei est. Dices primùm non esse rationale sine animali: ergo rationale sine animali est chymæra. Distinguo antecedens; non est à parte rei rationale sine animali, concedo antecedens; non est in præcisione, nego antecedens. Distinguo item consequens, concedens existentiam realem rationalis sine animali esse chymæram; non verò existentiam in præcisione. Quapropter præcisio non est fictio, sicut esset iudicium asserens rationale realiter sine animali. Obijcies secundò præcisione repræsentari obiectum aliter atque est: ergo præcisio est fictio. Distinguo antecedens; aliter atque est contrariè, id est affirmando vel negando quod habet, nego antecedens: aliter atque est non penetrando totum quòd est sicuti est, concedo antecedens, & nego consequentiam.

§. 82. Dico tertio, per simplicem apprehensionem subiecti & prædicati non fieri ens rationis. Probat per apertè, quia in illa apprehensione nullam reperiri falsitatem ostendit disp. 1. 1. de anima sect. 2. Dices, quando apprehenditur chymæra ut subiectum huius propositionis, *chymæra est ens rationis*: tunc fit ens rationis, quia chymæra non habet nisi esse obiectiuè in intellectu. Respondeo ibi nullum fieri ens rationis, sicut nec iudicio illius propositionis; quia obiectum illius actus non habet esse obiectiuè tantum in intellectu per illum; sed potius habet aliud esse, cui conformatur actus: nec tunc chymæra tribuitur esse, sed potius negatur: idem est enim dicere; *chymæra est ens rationis*; ac *chymæra est aliquid fictum*, cui quia negatur esse, actus est verus. Est ergo illa propositio de obiecto sicuti est, *ly sentit est* sumpro non pro esse reali sed pro esse ficto, quod verè conuenit chymæra.

§. 83. Dico quartò. *Apprehensione vnionis potest fieri ens rationis incomplexum, sicuti falsitas incomplexa.* Si enim apprehenditur identitas quantitatis & substantiæ, illa tantum habet esse obiectiuè in intellectu per illam apprehensionem. Quæ intellige de apprehensione non iudicatiua, iudicatiua enim si affirmet identitatem illam, facit quidem ens rationis complexum. Si autem negatur illa identitas, non fit sed destruitur ens rationis ut dixi §. 82. quia iste secundus actus est verus destruens falsitatem prioris. Aduerte item per apprehensionem non iudicatiuam non debere dici fieri absolute ens rationis, quia licet absolute sit obiectiuè in intellectu tantum, quia absolute cognoscitur & non est alibi, *ly est* videtur significare affirmationem, aut negationem; nam sicut esse à parte rei significat habere determinatam existentiam, sublata indifferentia ad illam, ita esse in intellectu significat esse determinatè in alterutra parte contradictionis, sublata indifferentia ad illam; quod fit per iudicium: apprehensio autem neutram partem determinat. Ita non dicimur scire, aut errare, nisi quod affirmamus, aut negamus; quando verò iudicamus, tunc dicimur rem in mente habere; apud nostrates, *para mi esto es asi.* ad hoc moueor, quia rationis ens nescio quo pacto ens reale imitatur.

§. 84. Dico quinto. *Neque sensus externi neque interni efficiunt ens rationis etiam incomplexum.* Prima pars est P. Suarez disp. 54. sect. 2. num. 17. Secunda verò est contra ipsum num. 18. Probat, quia sensus interni, aut externi neque affirmant aliquid, neque negant, nec apprehendunt vnionem duorum conceptuum se inuicem destruentium; sed tantum ap-

prehendunt accidentia sensilia, quorum apprehensione saepe terrentur, mulcentur saepe. Dicimus autem bruta decipi non proprie, quia ipsa efformant actus obiectis non conformes, sed quia multa accidentia sunt similia, & illorum affinitas mouetur; ut canis hominem è longe apprehendit ut herum propter aliqua accidentia quæ in hero conspiceret consuevit; dominus autem alia accidentia intuitus, eundem fugit; sensus autem humani dicuntur falli, quia propter affinitatem accidentium, quæ præstant, vel propter imperfectum præstanti modum, occasionem præbent intellectui, ut decipiatur: voluntas non efficit entia rationis, sed efficit amar, aut odit.

§. 85. Obijcit P. Suarez facultatem imaginatricè habere vim componendi species obiectorum incompossibilem: quod est facere entia rationis: quia concipiuntur obiecta aliter atque sunt. Respondeo etiam externis sensibus habere vim componendi eas species: ut cum simul videmus colores diuersos, quos videre videmur esse vnum, ut cum per vitrum philosophale videmus arbuta, quæ nobis discolora videntur, tunc componuntur species rerum impossibilium: quia illa compositio nihil est præter varias specierum excitationes simul concurrentes: de vnione autem obiectorum nihil cogitat sensus internus. Ad argumentum ergo respondeo imaginationem non habere vim ad percipiendâ vnionem obiectorum impossibilium; ac propterea nec facit ens rationis incomplexum. Ad probationem respondeo imaginatione non concipi obiectum contrario modo atque est: concipitur autem aliter atque est ex parte modi non attingentis perfecte quod in obiecto est: ut in simili dixi §. 74.

§. 86. P. Vazquez tom. 1. 1. p. disp. 76. num. 6. ait omnia entia rationis fieri posse per apprehensionem, excepta relatione; quia hæc fit comparatiua iudicio. Verum etiam simplex apprehensio potest facere relationem rationis: quia apprehensio præcedit iudicium de eodem obiecto; atque hic desiderare videtur consequentiam P. Vazquez: quia opinatur ens rationis esse figmentum: vnde debet fieri per actum falsum: at in eiusdem sententia non datur falsitas in apprehensione simplici: ergo nec ens rationis. Responderi tamen potest, à P. Vazquez primùm vsurpari ens rationis fundamentaliter, pro priuatione, negatione, & relatione: secundò autem accipi ens rationis proprie pro figmento.

§. 87. Ens rationis frequenter diuiditur in priuationem, negationem, & relationem hæc relatio vsurpatur pro denominatione extrinseca secundæ intentionis: ab alijs forte vsurpabitur pro omni denominatione extrinseca. Hæc autem diuisio non est entis rationis formaliter, sed fundamentaliter tantum ut dixi §. 70. Ens autem rationis proprie vsurpatum diuiditur in omnia figmenta, quæ intellectus creatus potest moliri.

SECTIO VI.

Vtrum Deus cognoscat ens rationis.

§. 88. Primùm opinor, fide & ratione sanctum, Deum non efficere entia rationis à me explicata; repugnat enim Deo actus falsus, quia perfectissimè penetrat rerum omnium conceptus, ut sunt, & non alio modo. Si quis autem asseruit à Deo fieri entia rationis, aut ens rationis in alia significa-

tione usurpat; aut loquitur in sensu, quem iam examino.

§. 89. Difficilius sanè est dignoscere, nouerit ne Deus entia rationis à nobis effecta? Quia in re magnum est dissidium inter P. Franciscum Suarez, & Gabrielem Vazquez, quod fateor à me non posse sine difficultate componi P. Suarez disp. 54. Metaphys. sect. 2. num. 23. affirmat, dubitari non posse entia rationis à Deo cognosci. Primum, quia Deus comprehendit actus humanos, chymaricè diuagantes, ergo cognoscit eorumdem obiecta. Patet consequentia, quia actus non potest comprehendi, quin cognoscatur de quo obiecto sit; sed obiectum earum fictionum est ens rationis; ergo Deus cognoscit nostrum ens rationis.

§. 90. Respondet P. Vazquez: Deum cognoscere extrema realia, quæ sunt obiectum illius actus: non tamen vnionem fictam: quia actus non dicit ordinem transcendentem ad eam vnionem, sed ad extrema realia. Hæc solutio mihi non placet: nam fictio non solum repræsentat extrema realia huius chymaræ, exempli gratia, *homo est irrationalis*; sed etiam repræsentat identitatem inter hæc extrema: immo ea ratione propositio est falsa; quia intentionaliter vnit alterum extremum alteri, ergo etiam vnio attingitur intentionaliter per illum actum, ergo etiam vnio est obiectum illius actus: ad quam ille dicit tam intrinsecum ordinem, quam ad extrema realia.

§. 91. Confirmatur, si propositio repræsentaret solam quantitatem, & substantiam, & non earum vnionem, non esset chymaræ: nam in sola apprehensione illorum extremorum, quæ potest esse chymaræ, ergo ea ratione est chymaræ, quia affirmatiuè repræsentat vnionem: sed Deus videt eam propositionem esse chymaricam, ergo videt, in quo consistat ea imperfectio: alioquin qui posset discerni propositio falsa affirmatiua à simplici apprehensione? Confirmatur secundò, Deus scit à nobis modò agi de chymaris, quia scit de eis à nobis disputari; hoc enim negare esset sacrilegum; ergo aliquo modo apprehendit chymaras: nam si eas non apprehendit, neque de illis conceptum vllum efformat; qui scit de illis nunc à nobis disputari; quod me adeò vrget, vt arbitrer terminis implicari, cognosci à Deo me disputare de chymaræ, quin apprehendat chymaræ: Immo videtur per se notum, à Deo cognosci comprehensiuè chymaræ, non directè in illa, sed in nostris actibus fingentibus, & in nostris de illa definitionibus, vel si vis negare Deo scientiam à posteriori, illam apprehendit cognoscendo impossibilitatem rerum, quam videt à nostro affirmari intellectu.

§. 92. Secundò probatur; quia licet sit imperfectio fingere chymaræ, quia apprehenditur res diuerso modo, ac est; tamen cognoscere, ens ab alio malè cognosci, non est imperfectio, sed perfectio; sicut est magna perfectio cognoscere aliorum errores: sed Deus hoc modo entia rationis cognoscens, tantum cognoscit nostros errores, & à nobis ens malè concipi, ergo Deus in ea cognitione nullam habet imperfectionem. Maior est ex terminis clara, tum quia est perfectio discernere inter actum verum, & falsum, tum quia est cognoscere res, sicuti sunt: minor patet, quia Deus nō fingit, neque mentitur, sed videt nos fingere, atque mentiri: sicut nō fingit, neque mentitur homo deprehendens mendacium alterius, sicut nec item Deus discurrit dignoscendo nostros discursus. Vnde non possunt dici entia rationis fieri à Deo, quia illud ens rationis non habet esse obiectiuè tantum in intellectu

Dei; sed potius extra intellectum Dei habet idem esse, quod in intellectu Dei repræsentatur. Quapropter ille actus est conformis obiecto. Porro ens rationis non habere esse obiectiuè tantum in intellectu Dei, patet; quia Deus cognoscit ens rationis nihil esse ex parte obiecti, sed illud esse fictum, aut fingibile ab humano intellectu, ergo extra intellectum Dei est ens rationis eo modo, quo cognoscitur à Deo; nam tota illa ratio fictionis, & repugnantia obiecti est à parte rei (qua ratione potest esse repugnantia.) vide sect. 5. & §. 74.

§. 93. Vnde patet apertum discrimen: noster intellectus fingit obiectum, & non intelligit se fingere; & obiectum apprehendit esse, quod tamen non est: Deus autem non fingit, cognoscit tamen hominem fingere; obiectum autem fictum cognoscit nihil esse, & non esse quomodo ab homine iudicatur. Vnde Deus negat chymaræ, quam homo affirmat.

§. 94. Confirmatur, post quã quis cognouit suum errorem, potest actu reflexo cognoscere, se errasse, & obiectum à se fuisse confectum. Hic reflexus actus esset verus, vt patet, ergo conformatur obiecto, ergo illud repræsentat sicuti est, ergo obiectum illud non habet esse obiectiuè tantum in illo actu reflexo: idem dico de Deo. Aduerte, posse duos homines decipi circa idem obiectum, quod habet esse obiectiuè tantum ab illorū intellectibus, neuter tamen actus est verus, quia neuter conformis obiecto. Nec propterea tollitur ens rationis, nihil enim prohibet, duos homines simul decipi circa idem obiectum. Igitur vt secundus actus sit verus, debet illius obiectum esse sicut repræsentatur per illum.

§. 95. P. Vazquez tom. 2. r. p. disp. 118. num. 12. hanc opinionem mordet acerrimè: nam quomodocumque Deus cognoscit entia rationis, sequitur eum ea fingere, ergo ea non cognoscit: probat antecedens, quia si Deus mente sua retineret id quod non est, licet non primariò, sed secundariò, quia prius fictum est ab intellectu humano, re vera format in mente sua figmentum & monstrum illud; quod ab alio factum, virtute sui intellectus conseruatur; ergo illud fingit. Probo antecedens; nam illud esse obiectiuum, quod habet à mente Dei, habet adæquatione à sola mente Dei, & non ab intellectu creato; hoc autem non est minus absurdum, quam si primariò illud Deus efformet.

§. 96. Confirmatur primò, si Deus nunc cognoscit ens rationis ab homine factum, ergo illud cognouit ab aeterno; antequam realiter effingeretur ab intellectu creato; ergo habet ab aeterno aliquod esse obiectiuum pendens à solo Deo; ergo sit à Deo ens rationis; probo consequentiam, quia illud obiectum non habet esse in se, neque potest habere; solum ergo habet esse obiectiuè in Deo. Dices, ens rationis cognosci ab aeterno vt fingibile ab homine, vel vt fingendum tali tempore. Contra: quia illud esse obiectiuum aeternum, tantum habet à Deo. Confirmatur secundò, facere, & cognoscere ens rationis sunt formaliter idem, sed per te Deus illud cognoscit, ergo & facit.

§. 97. Priorem sententiã eligo: nam hæc secunda plurimum peccat æquiuocatione. Prioris explanationem potes deducere tum ex eiusdem propositione sectione 3. Ad argumentum in §. 95. nego sequentiam. Ad probationem, Deus nec retinet, neque conseruat monstrum ab homine fictum, sed potius illud verissimis suis actibus destruit. Nam retinere aliquid, aut conseruare, est esse prius collarum tribuere denuò, vt homo nunc conseruatur, quia illi

tribui

tribuitur esse, quod habuit heri: at quando destruitur, non conseruatur: ita Deus non tribuit figmento esse, quod illi tribuit humanus intellectus, sed potius illud destruit, cognoscendo hominem esse deceptum, adstruentem pro ente non ens: esset quidem illud conseruare; si Deus illud cognosceret, vt ab intellectu humano cognitum erat; secus autem contingit: quare Deus non format figmentum, quia formare illud, est illud cognoscere diuerso modo, quo est; sed videt illud ab homine formatum; quæ visio verissima est, quia exprimit obiectum sicuti est: à cognitione verò figmentum formante non tenditur in obiectum sicuti est.

§. 98. Ad probationem responderetur; denominationem cogniti, & existendi obiectiuè in mente Dei, formaliter prouenire à sola cognitione Dei; at verò ex parte hominis illi offerri obiectum repræsentabile à Deo sicuti est; vt patet in cæteris cognitionibus diuinis. Nam in illo obiecto diuinæ cognitionis reperitur, & extrema realia, & illorum impossibilitas; item & actus fingens, & obiectum denominatum fictum: hæc autem omnia sunt ex parte obiecti; sicut per cognitionem diuinam exprimuntur; quapropter non habent esse obiectiuè tantum in mente Dei, sed extra illam habent esse, sicut in illa repræsentantur, quod repugnat actui efficienti ens rationis. Quod confirmatur ex vera cognitione de mendacio: quæ non conseruat, sed destruit mendacium.

§. 99. Ad primam confirmationem concedo, primam, & secundam consequentiam, sicut cætera entia habent ab aeterno esse obiectiuè in mente Dei: vt patet ex disp. 8 sect. 1. & 2. nego tamen consequentiam tertiam; quia licet habeat illud esse obiectiuè in Deo, tamen non habet esse obiectiuè tantum in Deo: nam etiam ex parte obiecti est, sicuti est in Deo obiectiuè, & non in Deo obiectiuè diuerso modo quo in se: ens autem rationis licet nullum habeat in se esse reale actuale, nec possibile, habet tamen in se esse fictum in aliqua differentia temporis, vel saltem esse fingibile, & vt tale cognoscitur à Deo: nam vt obiectum possit à Deo cognosci, sufficit, si cognitio Dei possit illi conformari, illud exprimens sicuti est possibile, vel futurum reale, vel fictum. Quæ ibi obijciuntur sunt vera; & malè diluuntur, quia licet esse obiectiuè habeat formaliter à Deo, tamen non habet esse obiectiuè tantum in Deo: sed ex parte obiecti est, sicut est obiectiuè in Deo, quod non contingit in cognitione fingente.

§. 100. Ad secundam confirmationem distingo maiorem; fieri ens rationis est cognosci diuerso modo, quo est, concedo maiorem, sic enim est tantum obiectiuè in intellectu; est cognosci eo modo quo est in se, nego maiorem, quia sic non habet esse obiectiuè tantum in illa cognitione: item distingo minorem; Deus cognoscit ens rationis diuerso modo, quo est, nego minorem, eodem modo, quo est, concedo minorem, & nego consequentiam. Sicut ergo affirmare, quod non est, est mentiri, quia cognoscitur obiectum diuerso modo, quo est: cognoscere autem mendacium tam formale, quam obiectiuum, non est mentiri; sed actum esse veracem, ita cognoscere quantitatem esse substantiam, est mentiri, & chymaræ facere: & cognoscere hoc esse falsum, & chymaricū, est chymaræ destruire, & cognoscere rem sicuti est; quia obiectum est chymaræ, & cognoscitur esse chymaræ, quod non facit, qui eam effingit.

DISPUTATIO XX.

De Deo Optimo Maximo.

Ecce est nostræ Metaphysicæ meta, quin non solum humanarum actionum, verum & rerum omnium, quia illius imperio parent: quam vnam è nostris carceribus egredientes, attingamus. Deum intellego cum Aristotele libello de mundo ad Alexandrum, intellectualem naturam, omnium optimam, quas noster intellectus potest apprehendere, cuius arbitrio constituta sunt vniuersa.

SECTIO I.

Esse Deum, unum, simplicem, immensum, aeternum, causam ceterorum quæ infra eum.

§. 1. Heu pudor nominis humani! quot hominum exordium millia per impietatem, sacrilegium, blasphemiam: per insensibilem stuporem, & stoliditatem, Deum suis linguis abnegarunt, earumdem mororem, artificem, autorem: qui referunt in vnum casum pulcherrimam hanc, & admirandam vniuersitatem, tam multarum rerum alternis iurgantium dissidijs consensione compactâ: Contra quos copias educam agmine tripartito. Primò pugnando, homines non casu, sed consilio moueri. Secundò, vniuersum terrarum orbem his repugnare iumentis. Tertio, aperta demonstratione expugnabo castra. Quæ copias si suis locis aptè pugnent, atque repugnent, non audebunt obstitere dæmoniaci ista castra, hac tempestate conferto agmine ex inferno producta.

§. 2. Quæro abs te, O Atheista. Vtrum hanc propositionem non est Deum casu effurias? sine consilio? sine ratione? sine commentatione, & studio: an vero eam prudens, consilio capto, rebus consultis emitas? Inquis: sine consilio: iurarem ego tam stolidum errorem à te vomitum sine consilio: ergo casu eam pronuntiaasti. Bono animo me iubes esse; mox te vertes in contrariam, vt ostendas te vno casu moueri impotem consilij, & prudentiæ. Quæ enim casu geruntur, non seruant æquabilem tenorem, sed inconstanti, & permixta confusione contingunt. Iacta in cælum multa grana frumenti: dispersa recident; iterum iacta: vix in tanta multitudine reperies vnum seruans locum & stationem priorem. Quid causa? casus, quo vtraque vice recidere. Hoc relo traiectus dabis manus. Parui faciam, quia non consilio, sed casu moueris, neque arbitror vllum tibi fidere debere, non enim fides sine consilio, neque negotia sine prudentia, neque vrbantitas sine ratione. Denique non magis tibi fidendum, quam iumento ad stabulum alligato: quod sine consilio morsus, & calces impingit domino, à quo alitur. Miseri huius ætatis Politici; qui dum suæ reipublicæ statum conseruare nituntur, Deo è medio sublatò, illum labefactant, & demoliuntur, sublatò è medio consilio & prudentia, sine qua quis status stabit?

§. 3. At (inquis) non casu, sed consilio, & studio id affirmo, sciens linguam cieo, & teneo: labia premo, laxo; manni impero motum; quietem; pedibus cursum, stationem. Sculte, mundulum istum tuum vis prudentia administratam, nihil in eo casu gestum,

gestum, neque fortuna: maxima hæc mundialis machina te tanto illustrior, admirabilior, quanto maior; casu constituitur: sine consilio administratur? gubernatur absque prudentia? Voces à te misse tuum animum suum vociferantur factorem, cuius consilio, & virtute mittuntur: animus tuus nullum recognoscet authorem, cuius virtute sit in tuum corpus infusus: velox tuus cursus, aut tardus: leuis, aut inuoluntarius inaccessus aperto clamore testatur, tibi inesse consilium, & mentem manus moderantem, & pedes: celerimus ille astrorum cursus, leues aëris excursions, tardæ calorum in latera conuersiones, aut trepidationes, non clamant? vociferantur? iurant huic vniuersitati mentem adesse, cuius consilio, nатуque geratur? finge tibi hanc speciem descripti palatii.

§. 4. Mille stadiorum solam, auro pauimentatum, lectissimum ac semper florentibus herbis, arte distinctum, naturam ad viuam referentem; erecti vndique parietes, cælo altitudine minitantes; quadratis è cristallo lapidibus, quorum tectorium laqueatum margaritis; tectum argenteum, carbunculis, adamantibus, omnique ornatu gemmarum illustre, pellucidum flammeo splendore tenebras depellens, continentem diem efficiens. Hic officina instructa ad ciborum condimenta: illic triclinia Regio apparatus: isthic tori aurei feris, culcitra, & carbalinis sindonibus, ceruicalibus, reticulatis, rosa sarris: alibi armamentarium in Vulcania confectum, cum stabulo pernicum, & elegantium equorum, alibi nemora plena feris, & bestiolis ad venandum, hic pensiles horti floribus olfactum, visum, gustumque pascentibus, illic stagna, pisces cum aqua euomentia, aureis sedilibus circumfusa, ad ebibendos suspensa aure passerulorum cantus: tandem omnia ea arte connexa, vt irrequieta vertigine circumacta singula suum teneant locum, neque eius palatii inhabitatores motum sentiant, nisi diligenter attendant, & intendant animum, haurientem cum admiratione voluptatem ex accordi concordia motuum. Si ego tibi suaderem, domum hanc casu confectam proiecto à puero lapide, an persuaderem? fidem facerem? An verò arbitrare te à me illudi atque deludi? Prudens casus, qui homini cibos parat, paratis mensas apparat; lectum molle sternit, equos, & arma tribuit ad venandum bestias, sedilia prouidit: ne musica ad stagna cum stationis fatigatione audiretur. Si arte, & consilio voluisses, aur tibi, aut filio voluptatem prouidere, an ne imprudentem huic casum prudentia, consilio, arte superares?

§. 5. Eia igitur, erige animum, & oculos in cælum attolle: circumspice hoc magnum magni Principis palatium: oculis iustra illustrem illustri machinam Architecti. Ecce terreum pauimentum floribus, frutibus, arboribus, herbisque distinctum; quorum contuitu delectaris, gustu pasceris, odore reficaris: quibus numquam caret, nisi brumali die, qua Zephyris aridi veniunt flores, vt nouis alijs erumpentibus ac lasciuientibus reforescat. Hinc eriguntur parietes aërei, ignei, calis artigui, continentem vertigine firmi, perpetua latrone fortes, pellucidi, nitidi, foris, intusque conspicui luce, quam etiaculantur astra. His impositus pulcherrimus ille cælestis fornix, cui lucetia astra, incisa: quæ suo lumine complent vniuersa, virtute fouent, pulchritudine ad se oculos, animosque conuertunt. Inter hos parietes, & tectum quas delicias desiderat humanus animus: quam voluptatem non prouidit prudens Architectus? hæc quos mo-

tus efficiunt? Sol quanta pernicitate? ne qua pars pars mandati oculis diu priueretur. Luna, quam lento gradu? ne imbecilla eius virtus rapido cursu minus proficit. Hæc omnia casu, forte, sine consilio arbitraris esse perfecta? Equidem si quid casu eueniret, is tu vnus es: mentem enim tam belluinam, quæ mens efformaret? sed te nec casus constituit, sed Mens, quæ te ad tuam reuocare conatur. Parua Respublica nec diem conseruatur absque prudentia: cibaria nec semel casu reperiuntur in foro: lucernæ numquam sine manibus nocte accenduntur; nec natura pluit calceos, mechanicae artis opus. Magna hæc reluctantium inuicem partium Respublica tot annorum millibus sine prudentia conseruata floret? Cibi tam abunde hominibus, animantibus, aëribus, piscibus suppetunt absque consilio? Cælestes ignes terras illustrantes, casu sunt semper accensi? Homines, egregium opus, sine arte sunt? O artificiosus casus! O fortuna prudens! Te oro vt ista prudentia mihi prouideas, te iterum oro, & supplex adoro.

Ad hæc, quæ cæco casu sunt, & volubilitate fortunæ, incertos habent euentus, dubios exitus, sæpè contrarios, eisdem raro. Si ergo hæc vniuersitas casu constituta, vbi exitus inopinati? quis arbitratur solem cras, non orturum? eius cursum frangendum? defatigandos equos? ab ortu in occasum reflectendos? aut per immensam calorum planitiem hæc, illac erraturos sine habenis? Ignis, si casu comburit, cur perpetuo, & nunquam refrigerat? cur aqua friget vltro, & non incalescit? terra aliquando cur sponte non reperit cælum? aër deprimitur ad terram? Hæc quæ perpetuo eadem ratione contingunt, casu eueniunt? Cum nihil sit proprius fortunæ, & casu volubilitate, incertitudine, contrarietate euentuum. Inquis; ista non casu contingunt, sed certis agibus administrantur. Gaudeo, primum meorum copiatum agmen parua victoria agere triumphum ex debellato & expugnato casu; qui in totum orbem iam non dominatur, sed certæ leges.

§. 6. Agedum, ad impetum agminis secundi te compara, quod iam educ, volens has leges ab vno Principe latas. Propugnant veritatem hanc densis, & confertis agminibus vniuersi ferè mortales: docti, & indocti: literati, & idiotæ: rudes, & eruditi: Græcus, & Barbarus, scæminæ, & viri, tam constanter, vt vnus religionis, & cultus in Deum causa sapius terrarum orbis Manerio conflagrarit incendio; nullaque bella tam belluina feritate, immanitate, rabie suscepta, quam quæ religionis ergo. Hæc non modo, à Principe Principi indicuntur, ab Hispano Anglo, ab Anglo Gallo, à Turca Christiano, à Catholico Hæretico: verum à sorore fratri, ab vxore viro, à matre filio, & filio à parente: tam altè retinent mortales Dei sui cultum, vt amoris igniculi in eis ardentes depopulentur, & redigant in cineres chara pignora, pro quibus ipsis petire sibi iucundum, & honestum putarent. Nulla gens (inquit Tullius de legibus) est tam fera, quæ non, etiam si ignoret qualem Deum habere deceat, tamen habendum sciat. Multas prouincias sine gymnasijs reperies, sine literis non paucas, nonnullas inermes, plures sine emporio mercatorum, sine vrbem complures: sine Deo neque vnam neque vrbem vnam, neque villam vnam, sine altari, neque domum, neque lar vnum. Rusticus filio Deum ostendit in agris, pueri cum lacte Deum sugunt à matre; filiam docet mater, & digitos in fufum, & labia

& labia in Deum mouere. Hæc doctrina non eget gymnasijs, non Doctoribus, hæc docetur in rusticorum casis; hæc gymnasia sibi fecit ex Regum turribus, pauperumque caueinis.

§. 8. Quid te moror? Hanc ex ipsa natura ebimus, haufimus, arripimus: in hanc nos ipsa natura vel ignaros, & inuitos impellit. Quis subito labore pressus cælum non suspexit? Quis nauta intenta præsentem morte, Notis effusus, non terendit supplices ad sydera palmas? Quis ex equo decidens nullum numen implorat? Quis Marti aut morti vicimus vota non fecit? Hæc omnia, quotidie præstatum etiam incauti, improvidi, rapti vi legis innata, quæ nos vni subiecit Principi. Quæ sunt clara, & contenta voces, quibus muta natura tot linguis vociferata præmonstrat, esse Principem, cuius nutu geruntur omnia, prouidentia administrantur, virtute constituuntur. Cælum suspicimus numen implorantes: arbitramur ergo nos ab eo & videri, & posse iuuari. Cum capiti aut lapis, aut vulnus imminer, illud propulsamus ex ipsius naturæ impulsu, obiecto brachio; iaculum pectus petens manu declinamus, eam aperto periculo exponentes, ne cor vel leuiter lædatur. Cur ita? quia nos ipsa natura monet eas esse principes partes, vitæque fontes. Subira autem ista, & incauta nostra Numinis implorationes nõ moment esse principem opitulatorem? Quid huic mortalium omnium voci respondes? An tubei isti clamores aures tuas non penetrabant? Inquis, etiam gentes multitudinem deorum errantes adorant. Equidem vt te à Deo malus Demon auertit, ita & gentes à vero Deo, tibi, & illis admotis accensis cupidinum, & flagitiorum facibus: quas tu ne restinguas concepto numinis timore, illud negas vt totus laxis habenis calcariibus adhibitis in omne flagitium præceps percurras. Quid? multæ nationes vnum tantum colere Deum, & docti quique Philosophi multitudinem deorum anuum delyrantium fabulis inuictam irrisere: quin ipsi Poætæ flagitiorum magistri, Iouem censuere deorum Principem. Ergo te ab omnium mortalium mente alienum non immeritò vocarem amentem, inhumanum, cum nihil humani sapias: brutum, cum te ab omnibus hominibus belluina opinione seingas.

§. 9. Ecce ingruit tertium agmen: ac primum terreus orbis, quia grauitate superat aqueum, petit sub illo esse, & aqua petit enatare terræ, quod vtriusque grauitate firmatur. Grauiora enim corpora sibi vèdicant locum angustiorum, sicut ampliorum leuia, vt ignis, aqua, aërque testantur: namque ignis subterraneis carceribus vincus eos effringit horrifono fragore, tantarum angustiarum impatiens; euolans ad ampliorum regionem, per cuius planitiem liberè diuagatur effusus. Aër quos efficit motus terræ? quam concurit deiectis superbis Regum ædificijs, Babylonicis muris labefactatis; adæquatis solo pyramidibus Ægyptiorum: flumina præcipitantia frangi non possunt, nec diu cohiberi repagulis obiectis, quæ rapiunt, & ad ripas alidunt, vt regionem aëri inferiorem reperant, quò innata grauitate pelluntur: terra elementorum grauissimum, & humillimum, quam ægrè attollitur in aëra? qua violentia tenetur? quæ sulcris sustentatur? quibus fundamentis domus innixa, ne habitatores subito viuos conspeliat certa ruina?

§. 10. Hæc loca ex sua natura sibi vindicare elementa ipsa faciunt testantur: ediffere mihi obsecro te, cuius virtute aquæ in alueos confluxere; ac deserta

sublimi sede, ex extrema terræ superficie se depressere ad imas terrarum cauitates? seque terræ inuitæ subiecere? Terra, quæ aqueo iure illi subiugatur, caput extulit vndis? Quis conclusit ostijs mare? quis carceres statuit nullo pariete, nisi exiguus arenulis: quis domuit aquam? quis terram extulit? aqua vltro non se subiecit, neque extulit se terra: nam illarum particula, cum digladiantur, propria loca capeffunt, superiorem aqua, terra inferiorem: tota igitur elementaris machina, cum alia comparata, cur non vincit hostem debiliorem? cur non subiugatur? ergo aqua alias recognoscit vires, quibus comprimitur, & è propria sede detruditur. Cuius hæc virtus? astrorum inquis: at astra cur inuenterent naturæ leges? cur eadem virtute astrorum globulus terreus non enatat aquis, sed mergitur? Tam minutula corpora non possunt astra è loco mouere, & possunt tam ingentium machinarum? Quis violat vires infringere? naturalem ordinem diuertere? ò demens, qui non vides Numinis imperio terram ab aquis immunitatem, vt homo inhabitaret, eamque coleret; & administraret, vt Dei administer & seruus, cui pareret, & cultum deferret. Ecce quam aptè omnia vnus Principis catena illigata: ita non habent lationes innatas, (ostendi id alibi latè) circumaguntur Principis imperio: lucis beneficio quam partitim eiaculantur astra in regiones omnes, humani illuminantur oculi: fructus producantur, quibus viuientia nutriantur, quæ prata virefiant, vt olfactus oblectetur; quatuor humores aptè dispensentur, vt animantia animentur. Aures auiditate tenentur sui obiecti, musicam docuit homines Deus, nares effecit natura, vt per illas caput reficiatur; præsto sunt odores vltro in illas tendentes: alger homo brumali die, superat frigus igni applicatus, æstuat æstare. Scaruriunt præfrigidis fontes è pedibus. Hæc sibi tam artificiosè respondent casu? sine arte? sine autore? qui vt singulos sensus, atque hominis partes effecit, ita illis singulari sapientia prouiderit? ò demens! ò brutum!

§. 11. Moralem philosophiam adeo, vt tecum etiam manus conserat. Quid bene constituta ciuitati est proprius, & honestus, vtilius, & magis necessarium, quam decreta præmia, & supplicia, probis, & prauis? Nusquam vnquam etiam barbarorum Remp. audisti sine legibus administratam; si desint præmia, quis se pro patria, & publico bono, vitæ periculo exponet? Si non sint supplicia, quis erit securus ab improborum rapinis, & furore? sunt enim præmia calcaria, quibus admotis animi eriguntur, accenduntur ad virtutem: supplicia verò fræni, quibus flagitiosi comprimuntur, quibus ipumant, eisdemque cum sanguine saepe mandentes, hæc illuc fleuntur, & restinguntur æstus libidine, & immoderatis affectibus excitati: sine quibus non aliter Princeps Remp. moderabitur, quam equos effrenatos, aut tardos equos sine calcariibus, & habenis. Nulla vel parua Resp. est ita manca; ingens hæc vtriusque orbis Resp. manca erit? sine præmio? sine supplicio? nam si non est Deus, per quem iudicandi Reges? quis flagitiosum Imperatorem puniet? quis frænabit homines effrenatos? arrogantes? superbos? tyrannos? equidem te in mea Respublica neque horam paterer: nam si posses, eam occupares; virgines immiueres, ciuium bona diriperes, bona publica depopulareris, abuterere omnibus ad tuam libidinem, quid ni? quia Deum vindicem non times, quo igitur pacto te continebis in officio nisi, ipsa

ipsa virtus, & honesta operatio est primum, flagitia ipsa supplicium: Sicut, tibi imprudenti excidit ista ratio; non enim est virtus, aut honestas sublati Deo; quia nec finis ultimus. Denique non vides honestam operationem esse meritum, cui, quod primum? flagitia sunt demeritum, & turpitudine ipsa: quibus, quod supplicium? an tyrannus excedit viuis satis punitus, eo solum quod fuerit tyrannus? tyrannus est crimen: bene punitur, & bone senator? homo moritur, ne deserat honestatem, accepit, inquis, primum, mortem ipsam. O bone Princeps tuos milites si isto donares premio; satis donasses, & satis digne, si tibi essent similes. Cur in Rep. alia supplicia, & premia decreta? iam teneo, ignosce meam tarditatem: ideo negas Deum, vt eius timore depulso in flagitia, & terribia crimina te totum effundas, nam turpido criminum te non deterreret, nec supplicia times. Paucis ab hinc annis ita probrum, vt possis in Republica stipendio publico publicus esse flagitiorum magister. O quam bene bonus ille Rex: *Dixit insipiens in corde suo, non est Deus.* Ecce impiorum insipientium insipientia dicta: quae facta secuta: *Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in iniquitatibus, non est qui faciat bonum.* Ergo Atheista? est republica, more pestis, sunt succensis ignibus abigendi: illam enim flagitij corrumpunt, & inficiunt omnium contagione vitiorum, demoliuntur, & ab ipso fundamento conuellunt. Recognosce disp. decimam phys. & 18. de Anima.

§. 12.

Ergo est Deus. O insignem nostrarum concertationum trophaum! Nunc copias contra Aristotelem ducamus, opinantem caelos, & elementa, materiam primam, & intelligentias à Deo non creati, sed moueri. A nullo pendere est omnium maxima perfectionum, pendere autem ab aliquo est imperfectio; nam qui sibi sufficit, neque alio eget, est quam simillimus Deo; qui nulli cogitur supplicare, alterius autem opem implorare miserimum. Mortales immortale numen censentur adepti, cum Reip. gubernacula tractant suo arbitratu, prouincias partiuntur administris, vectigalia imponunt; nobiles autem indignam seruitutem censent, parere alterius imperio: neque est apud homines calamitosior fortuna seruitute: qua alijs subijcitur; nec regno honestior, quo in ceteros dominamur. Hac politica immunitas, & subiectio tantum habetur, vt pro ea passim veniatur ad arma: immunitas, & subiectio non in politica, & accidentali actione, sed in ipsa natura, & substantia, non erit censenda perfectionum omnium maxima? Ab alio pendere, aut non pendere in hoc aut illo munere exercendo tantum ponderis est; pendere autem aut non pendere in vita, in spiritu hauriendo, in ipsa essentia. Quanto maioris momenti est qui caeli, & prima materia non sunt tantae perfectionis: ergo minor propositio liquet, quia caeli sunt animo rationali imperfectiores, in eo, & leuere, & equo, materia autem est despiciatissima substantia. Confirm. operatio congruentem ordinem perfectionis seruat cum substantia: nam substantia à materia pendens in suo esse, nihil operatur nisi in materiam, spiritualis autem animus multa agit à materia abstractus, sed caeli, & materia prima habent suas actiones ab alio pendentes, vt indicant caelorum conuersiones, ergo & in substantia ab alio dependent. Quae rationes perfectae concludunt propositum vel sola terminorum explanatione. De Aristotele verum censo Pflatus iudicium, *male locuti sunt de Deo,* cui imperium derulit Aristoteles humano simile, non in

substantias rerum, sed in actiones. Verum sicuti in politica magni huius orbis administratione vnū supremum Principem constituit, cuius arbitrio administratur; ita in substantiali, & naturali vita est constituenda vna suprema substantia, cuius arbitrio ceterae omnes constitutur.

§. 13.

Ad haec: si orbes illi, & haec materia nullam habent causam, à qua pendeant; cur non sunt plures caeli? cur hic orbis non est maior? cur non ingentior materia? quis finem indiuiduis praescripsit? aut magnitudini terminos? Inquis, repugnant alia: cur ita? sicut homines sine numero sunt multi, & haec materia centum habet cubitos, cur caeli non possunt esse plures? aut non potest esse alius cubitus materiae? huius nullum reddes argumentum, ergo sunt haec possibilia, ergo sunt simpliciter, & existunt; nam sunt entia à te, in tua sententia necessaria, summe, ac semper actualia; ergo sunt infiniti caeli, & terrae infinitae, & infinita magnitudo materiae. Adde, hominem caelo nobiliorem ab alio produci, natura enim non pluit hominibus à caelo emissis, aut ex aqua ebullientibus. Recognosce ergo vnum authorem ceterorum, ea suo arbitratu, & infinita virtute à nihilo producentem, & conseruantem. Obijcis, caelos esse immortales, mortali homine ignobiliores, ergo & possunt esse à se, & si non homo: nego consequentiam: nam esse à se est perfectio in ipsa substantia, & nobilior actualitas: at verò corruptio non tollit immunitatem, & dependentiam: sed indicat contrarium carentiam, & impotentiam in agentibus creatis ad debellandam existentiam, quae perfectio plurimum humanis superatur.

§. 14.

Vnum tantum esse Deum agnouit Aristoteles, Tullius asseruit, monstrauit Seneca, & plerique Philosophi sunt assecuti. Nam intelligentias omnes vni Principi subiecte, quod ita monstratur. Deus est perfectissima natura, quam possumus excogitare; nam si quid perfectius in nostram cogitationem cadit, illud erit Deus, & non aliud; alioquin & Deus esset inferior alio, & illi posset inuidere: sed in humanam cogitationem cadit singularitas Deorum vt perfectior pluralitate, est ergo Deus singularis, & non plures. Confirmatur propositio minor: quia perfectius est virtute, nobilitate, potestate, & imperio ceteris praecellere, quam vlli esse aequalem, vt hominum consensus testatur. Noluit Alexander mundum duorum regum capacem; nec passus Caesar vllum sibi aequalem; nec Reges in rep. deferunt potestatem suam aequalem; homunciones his spiritibus, & animis attolluntur, eorumque imperium est societatis impatiens: supremus ille Princeps, qui cuncta gubernat; Diuinitatis societatem admittit?

§. 15.

Quod si Deus non est vnus, ergo erunt plures dii; rogo eiusdem speciei? an diuersarum? si eiusdem, ergo sunt infiniti dii; si enim duo non repugnant, cur repugnabunt tres? cur sex? cur duodecim? & quiuis alius numerus? si verò sunt speciei diuersi, vnus erit perfectior alio; hic autem non erit Deus, quia non est perfectissimum obiectum, quod nos possumus cogitare. Ecquis est ille Deus, qui superiorem habeat, cui pareat? item poterunt esse infiniti, cur enim repugnabunt potius tres, quam duo, aut duo potius, quam viginti? quam mille? quam infiniti? Personae autem diuinae sunt tres cum eadem numero natura, intellectu, voluntate: & potentia, quia altera terminat ad aequalem virtutem productiuam per intellectum, altera per voluntatem.

§. 16.

Fulcio hanc argumentationem: demus duos Deos,

Deos, vnusquisque est voluntate liber nullusque determinatur ab intrinseca natura ad mundi productionem, sed ipsi se liberè inflectunt, v.g. Iupiter vult creare mundum, Saturnus non vult; hoc quid repugnat admissio deorum vulgo? nam sicut Deus vult producere mundum, & potuit nolle, ita & illi dii ob intrinsecam libertatem: tunc quis vinceret? Iupiter nean Saturnus, an neuter? ergo neuter est omnipotens, quia neuter potest, quod vult: vterque autem vincere non potest; quia mundus nequit simul esse, & non esse: vincat Iupiter; ergo Saturnus non est Deus, quia non potuit, quod vult. Inter Deos, inquis non potest esse dissidium. Quid ni? oritur enim ex pluralitate arbitrium, singuli enim flexuntur liberè, quod volunt. Quod si voluntas Iouis franat voluntatem Saturni, ergo ei admittit libertatem. Equum est haec demonstratio solaribus radiis illustrior.

§. 16.

Deum esse simplicem inde monstratur; quia natura simplex à compositione immunis, nobilior est suo conceptu quam compositioni concreta: ergo Deus est à compositione immunis. *Immensitas* non potest sine crimine in dubio reuocari: nam rebus omnibus esse praesentem perfectius est, quam abesse. Deinde si Deus est in solo caelo, (vt illum ibi ligauit Aristoteles) aut potest inde auelli, aut non? si potest, ergo est ipsam ostendit; est enim Deus à se, ex nullius voluntate, aut potentia pendens: semper actualis. Cetera infra eum à Deo facta probauit.

SECTIO II.

Quis sit conceptus quidditarius Dei?

§. 17.

*D*uplicem significatum habet quaestio; alterum de quidditate, & natura à parte rei; sic omnia attributa sunt de natura & quidditate Dei; quia cum illa sunt idem realiter; quod voluit D. Thom. 1. part. quaest. 14. artic. 4. & quaest. 19. artic. 1. Nonnulli enim inde volunt probare quidditarium conceptum Dei includere formaliter intellectiōnem; D. igitur Thomas tantum loquitur in sensu reali, & idem dico: nam etiam ait velle diuinum esse ipsum esse Dei, sicut intelligere. Alterum significatum habet in sensu formali; quis sit logicè loquendo quidditarius conceptus Dei, quodve attributum? Ac primum existentiam actualem esse de primo conceptu Dei ita monstratur: in Deo non reperitur fundamentum ad distinguendum ratione essentiam ab existentia, sed essentia est de primo conceptu Dei, ergo & existentia. Probatur maior: tum quia in creaturis fundamentum est in differentia, quam habent ad existendum; & non existendum; & conceptus quidditarius potest intelligi abstractus ab vtroque statu (vt probauit disput. 2. & disput. 8. sect. 4.) quod fundamentum non reperitur in Deo: tum etiam quia Deus est ens à se, id est in nullius potentia continetur, ergo eius propria differentia est actualitas; quae includitur formaliter in ente à se, hoc enim excludit omne genus potentialitatis, quae excluditur per actualitatem formaliter.

§. 18.

Dices hoc esse à parte rei. Contra: definitio quidditaria entis à se est *quod habet esse sine dependentia ab alio*, ergo formaliter dicit actualitatem *Philosophia Petr. Hurri. de Mendoza.*

excludentem omne genus potentialitatis; parer consequentia, quia habere esse est actualitas: negatio verò dependentiae ab alio includit necessitatem actualitatis; nam si illa est actualitas, & non dependet ab vlla causa, ergo concipitur vt necessario existens; quia concipitur repugnata, vt possit destrui; non enim potest destrui, nisi, quod in alicuius virtute continetur; immò negatio existendi ab alio oritur ex existentia actuali, & à se. Confirmatur Deus in primo suo conceptu differt à creatura in proprio illius, & primo conceptu, quia creatura est ens contingens, Deus autem necessarium: nisi enim formaliter hi conceptus apprehendantur, non conformamus proprium conceptum Dei, neque creatura; ergo qui proprie concipit differentiam Dei, concipit formaliter necessitatem existendi: sed necessitas existendi est actualitas necessaria existentia; ergo differentia propria Dei est existentia actualis, ergo existentia actualis est de primo conceptu Dei. Hinc colligo, enti in potentia formaliter, & Deo nullum esse conceptum commune: nam ens in potentia nihil est simpliciter, sed simpliciter est non ens (vt clarè probauit disputatione 8. sectione 2.) Deus autem est simpliciter ens: sed enti, & non enti nullus est conceptus communis, ergo nec Deo, & enti in potentia. De quo egi disp. 8. §. 65.

§. 19.

Vltimus disquirendus est quidditarius Dei conceptus qui non videtur adaequatè consistere in conceptu entis à se: nam licet iste conceptus sit proprius solius Dei, & per illum possit à creaturis distinguui; non tamen sufficit, quia opus est, vt eum concipiamus quidditarius in aliqua differentia, quasi completa, quae sit radix, & origo attributorum: non enim sufficit quiuis conceptus proprius ad constituendam naturam, sed ille, qui non attribuitur alijs, neque ab eis oritur ratione nostra, sed à quo ceteri: vt patet tum in homine, cuius rationalitas non est quidditarius illius conceptus, quia oritur ex rationalitate, tum in Deo, cuius relationes, & iustitia non sunt quidditarius illius conceptus. Recurrendum ergo ad primam vnā radicem ceterorum: nam conceptus secundarij sunt attributa, quia attribuntur primario, attribui autem est eos adscribi primario, illum reddendo pro prima radice ceterorum: vt *quare Deus se amat? quia se cognoscit*, ecce amor attribuitur cognitioni tamquam rationi in propositione causali; cognitio autem non attribuitur amori tamquam rationi, est enim haec mala causalis, *ideo Deus se cognoscit, quia se amat*: ergo cognitio non est attributum amoris: sicut amor cognitionis. Vbi aduerte, actualem nostram considerationem nihil interesse conceptus primarij, aut secundarij: nisi in quantum ex parte ipsorum praebet fundamentum: quo per virtutalem distinctionem intellectus ita est ratio amoris, ac si physicè esset illius principium, si realiter distingueretur. Queritur ergo conceptus ille, à quo orientur ceteri absoluti tamquam à vera causa, si essent realiter distincti: ille enim erit ratioe nostra radix ceterorum. Igitur ens à se non esse conceptum, cui ceteri attribuantur, patet: quia relatio formaliter vt relatio, est ens à se, & tamen vt relatio formaliter non est ratio, cui attribuat amor, scientia visionis, prouidentia, & cetera: ergo ens à se non est cui attribuantur ceteri conceptus; patet consequentia, quia si illi tribuerentur, vbicumque esset, attribuerentur, cui enim magis hic, quam alibi? Antecedens patet, quia relatio vt relatio tantum seruit oppositioni relatiuae, & constituit originem actiuam, aut passiuam. Nam filiaro, v.g. non est ratio formalis,

malis, cui attribuatur iustitia, sicut nec ceteris relationibus: ergo natura Dei in ratione naturæ aliquid addit supra ens à se, cui ceteri conceptus attribuantur.

§. 20. Hanc rationem non consistere in conceptu substantiæ, neque spiritus, eadem ratione probatur: quia hi conceptus in suo genere sunt vniuersalissimi, item & sunt transcendentis in omnibus conceptibus diuinis. Confirmatur, quia illi conceptus præsupponuntur ad conceptum à se (vt probauit disput. 10.) Sicut ergo in homine, & Angelo non sistimus in conceptu entis, substantiæ, & spiritus; quia sunt vniuersalissimi; sed venitur ad aliquem conceptum illis proprium, ex quo, & ex aliis vniuersalioribus ceteri conceptus oriuntur tamquam attributa; ita veniendum in Deo ad rationem propriam illius, quæ non sit transcendens, neque relationes, neque attributa: & sicut esse finitum, mensum, & alia attributa creatæ, non oriuntur ex conceptu proprio hominis, aut proprio Angeli; sed ex communi conceptu entis ab alio: ita attributa transcendentalia Dei non oriuntur ex vltima ratione complete quidditatiuè naturam: sed ex communi ratione illorum entis à se; nam relationes sunt substantiæ spirituales, infinitæ, & cetera. Inquirimus ergo vltimam rationem magis particularem, complementem naturam Dei cum conceptibus quasi vniuersalibus, sicut rationalitas complet naturam hominis cum conceptibus communibus entis per se, animalis, &c.

§. 21. In hoc conceptu includi rationem vitæ nulli potest esse dubium, quia Deum necessariò apprehendimus in aliqua specie perfecta: viuens autem est omnium perfectissima, immò & necessariò intelligimus Deum actualè vitam. Difficultas, *utrum in Deo ratione distinguatur intellectrix facultas, & actus intelligendi?* Nonnullus affirmat, quia diuerso modo concipimus in Deo virtutem intelligendi, & formalem intellectiōnem: ergo ratione distinguuntur. Secundò, quia alioquin ridiculæ efficiuntur propositiones nonnullæ, v. g. *intellectio formaliter est intelligens; item, obiectum formaliter est intellectio; item, intellectio intelligit per obiectum, & per intellectum.* Has autem esse ridiculas patet à priori, quia obiectum ratione nostra non est ratio intelligendi, sed intellecta; nam intellectio non est formaliter obiectum, quia intellectio alicuius est intellectio, & de aliquo. Confirmatur, quia obiectum est ratione prius, quàm cognitio: hæc autem sequi, patet: nam si cognitio est de primo conceptu Dei, ergo illa nihil est prius in Deo, ergo eius obiectum non potest esse prius; neque item cognoscens est prius cognitione, alioquin cognitio oritur à cognoscente tanquam à radice, & non esset differentia propria naturæ, in quantum naturæ: ergo idem sunt ratione obiectum, cognitio, & potentia.

§. 22. Non acquiesco: quia distinctio rationis cū fundamento in re, est vel circa diuersa connotata, vel circa eadem diuerso modo: sed in Deo non reperiuntur diuersa connotata inter intellectum, & intellectiōnem: neque diuersus modus tendendi in obiecta, ergo in Deo non distinguuntur ratione intellectus, & intellectio. Maiorem ostendi disp. 5. sect. 4. Minor patet, quia intellectus non habet modum tendendi in obiectum distinctum ab intellectiōne: nam neque intellectus creatus tendit in obiectum per se, sed per suam cognitionem à se realiter distinctam, quæ est ipse modus, & tendentia intellectus in obiectum, ergo intellectus diuinus non habet distinctum modum tendendi in obiectum à cognitione. Dices, intellectum tendere vt

quod, cognitionem autem vt quo; sicque poterunt ratione distingui. Contra, quia potius ex distinctione rationis inter intellectum, & intellectiōnem colligimus alterum tendere vt quod, alterum vt quo: vnde ergo colligis hanc distinctionem? Deinde in Deo non reperitur fundamentum ad distinguendum quod, & quo, ergo non distinguuntur ratione. Probo antecedens, quia noster intellectus tendit vt quod, quia est principium producens intellectiōnem, & illam sibi vniens, à qua denominatur vt subiectum, & principium actuum; sed intellectus Dei non potest comparari ad intellectiōnem vt principium actuum, & passiuum illius: ergo non habet fundamentum distinguendi per intellectum vt quod, & vt quo: probo minorem; quia intellectio diuina communis, & absoluta non est producta, neque habet principium: ergo in Deo non datur fundamentum ad concipiendum intellectum, vt principium intellectiōnis.

Dices secundò, intellectum Dei non concipi vt virtutem actiuam aut passiuam intellectiōnis, sed concipi vt virtutem intelligendi, cui postea coniungitur intellectiuum in quantum est virtus intellectiōnis, quo modo intelligitur distinctio, vt quod, & vt quo. Deinde si intellectus non concipitur vt principium intellectiōnis, neque intellectio, vt ab illo procedens; quo pacto intelligitur virtus intellectiua, cum non habeamus fundamentum ad concipiendam virtutem intellectiuam distinctam ab intellectiōne, nisi in quantum est principium illius? nam virtus intellectiua distincta ab intellectiōne, est id in cuius virtute continetur intellectio; res autem continens aliam est principium illius. Confirmatur, virtus intellectiua vt sic, abstrahitur à creatæ & increatæ; contrahitur autem ad creatam, quia est verè principium productiuum intellectiōnis à se distinctæ; increatæ verò contrahitur per differentiam, qua non distinguuntur à sua intellectiōne; hoc enim differt intellectus Dei à creatæ; quia increatus non distinguuntur à sua intellectiōne, ergo in propria differentia illius est concipienda idemitas intellectiōnis cum illo, quia non potest concipi aliqua species virtutis intellectiue sine propria differentia contractiua generis; sed esse virtutem intellectiuam ratione præcisam ab actuali intellectiōne est conceptus genericus virtutis intellectiue vt sic; ergo differentia propria Dei debet aliquid addere supra illi conceptum: nempe idemtitatem intellectiōnis cum intellectu, quæ debet esse propria illius differentia constitutiua, sicut rationale est differentia constitutiua hominis. Igitur non distinguuntur in Deo intellectus, & intellectio; neque ex modo tendendi, neque ex principio productiuo.

Dices tertio, amorem in Deo oriri ex intellectiōne, etiam si amor non intelligatur productus. Contra: quia propriè non intelligitur oriri, sed tantum intelligitur cognitio vt ratio amoris, non vt ratio influens in amorem; neque vt virtus illius, sed vt ratio reddita in causali propositione, vt *ideo Deus amat, quia intelligit*: hæc autem est mala causalis, *ideo Deus intelligit, quia amat*: nam sicut in creatis obiectum prius debet intentionaliter esse præsens, quàm amari, ita in diuinis contingit ratione nostra cum fundamento in re; quia distinctio virtualis in Deo præstat quod realis in duobus, scilicet imperfectiōnis distinctiōnis, & compositionis; oritur autem ex ipsa natura obiecti, quod vt ametur indiget representatione sui. At verò intellectus Dei non potest esse ratio intellectiōnis; quia intellectus cum intellectiōne debet comparari, vt potest

potentia cum actu, ad quod non reperitur fundamentum in Deo: nam vbi non est actus, nec ratione producibilis, non potest concipi virtus, aut potentia productiua; quod si non concipitur virtus productiua, quomodo potest referri ad intellectiōnem tamquam virtus? Dices, actum posse concipi vt producibilem. Contra, quia licet obiectum possit præcindi ab eo, quod habet, tamen non potest illi per intellectum tribui, quod nõ habet: sed actus diuinus non habet esse producibilem, ergo non potest concipi vt producibilis; nec intellectus Dei vt productiuus intellectiōnis.

§. 25. Ad primum argumentum, in §. 20. nego antecedens: nam cum fundamento in re non concipimus in Deo diuerso modo intellectum, & intellectiōnem: nam licet conceptus quasi genericus intelligendi distinguatur à differentia Dei, tamen hæc non potest præcindi ab intellectiōne, magis quàm rationalitas ab homine. Ad secundum respondetur, duas priores propositiones esse verissimas; & longè abesse ab irrisione: nam licet primo pulsu absont auribus, assuetis intellectiōni creatæ, quæ, quia est physicè producibilis tam à potentia, quàm ab obiecto, necessariò debet ab vtroque distingui. At verò Deus summa sua simplicitate habet intellectiōnem improductam actualissimam, & independentem ab alio. Quare ab ea debent expungi omnes istæ imperfectiōnes, oræ ex hæc potentialitatis creatæ. Vnde verissimum est, in Deo idem esse intellectiōnem, intellectum, & obiectum; & non posse ea neque ratione distingui. Tertia autem propositio est falsa, quia non potest dici, *intellectio intelligit per intellectum*, immò neque intellectus intelligit per intellectiōnem: quia *ly per* insinuat distinctiōnem, qua admissa ridiculæ sunt illæ propositiones, sicut non est dicendum, *intellectio est ratio intelligendi per intellectiōnem*, nisi in hoc sensu, intellectio se ipsa est ratio intelligendi; item in rebus creatis simile reperimus, nam materia prima est potentia ad formas, item est potens, & non distinguimus in illa potentiam & potentem, neque dicimus, potentia est potens per potentem, sed tantum dicimus, ea non distingui.

§. 26. Dices, natura Dei dicitur amans, ergo cognitio dicitur amans formaliter, quod repugnat. Respondetur, cognitionem creatam non posse dici amantem, quia est accidens alteri muneris seruiens; nec est subiectum amoris; secus increatam, quia illa denominatio est eadem entitatis naturæ Dei à nobis *Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.*

diuerso modo concepta; & denomiata; hoc autem quid repugnat? Aduerte primò, amorem Dei ratione distingui à cognitione, & sub illo conceptu amoris in illo non includi cognitionem formaliter; at verò amans includit cognitionem Dei tamquam radicem, cui attribuitur amor, ad eum modum, quo in rebus creatis amans potentiam includit. Aduerte secundò, à nobis sæpe concipi diuina instar humanorum; tunc autem corrigenda est apprehensio, quando adscribitur aliquam imperfectiōnem creatam, vt cognitionem aliquam accidentalem, vel distinctiōnem in absolutis. Neque est admittenda aliqua distinctio in Deo cuius in ipso non sit aliquod fundamentum.

Dico secundò, *Amor non est ratio de primo, & quidditatiuus conceptus Dei.* Probatur, quia amor habet ratione nostra radicem, seu rationem sui, ex qua intelligitur oriri, sicut attributa alia, ergo non est essentia. Consequentiam probauit sæpe, quia essentia non oritur ab alia radice, cum ipsa sit ceterorum radix. Confirmatur, qui concipit Deum cum necessaria existentia actualiter intelligentem, concipit illum vt adæquatè distinctum tam ab aliis, quàm à suis aliis perfectiōnibus, & in specie perfecta, item ibi concipit fundamentum, & quo attributa intelligantur enasci: ergo. Secundò probatur, quia intellectio virtualiter distinguitur à volitione ad modum & imitationem, suo more, qua essentia distinguuntur in nobis à proprietatibus: quia intellectio cum Paternitate complet Verbum vt simile in natura, similitudine imaginis sufficiente ad generationem; amor verò non constituit cum spiratione actiua principium generandi, quia Spiritus sanctus non est filius. Similiter sæpe dixi, principium intelligendi esse de essentia creaturæ rationalis, radicem autem volendi esse attributum. Hæc breuiter de Deo, quæ vberius disputanda Theologis omitto parte prima.

Hæc sunt spolia, o Summe Deus, quæ te aurore, & socio ad tua altaria detracta ex deuictis inanis Philosophiæ Magistris appendo. Hæc de tuo numine tora intelligentia sentio, in hac scientia, & fide Romanæ Ecclesiæ de tua Trinitate, quæ est vita, qua te cognoscimus, & quem misisti Iesum Christum, gratis pro tanto munere actis, lubens, ac serio moriar, con- quiescam.

* *

F I N I S.

M m m m 2 INDEX

INDEX RERVM ET VERBORVM QVÆ IN SVMMVLIS ET LOGICA CONTINENTVR.

A

ABSOLVTE & simpliciter, respectiue & comparatiue, res esse quando dicatur. fol. 45. §. 8

Abstrahens est concipere vnum sine alio. f. 76. §. 4
Abstrahentium non est mendacium. f. 76. §. 5
Abstrahio est duplex, alia præcisua, alia negatiua. ibidem.

Abstractionum fundamentum quod sit. f. 95. §. 61

Accidens transcendit nouem prædicamenta, non autem substantiam. f. 10. §. 68
Accidens differt à substantia per conceptum obiectuum aut formalitatem entis, & non per aliquid ab ipso distinctum. f. 121. §. 85

Accidens prædicabile quintum quomodo à Porphyrio definiatur. f. 103. §. 34. vera definitio. §. 39
Accidens & proprium logicè considerata pertinet ad eandem speciem. f. 103. p. 39

cur Accidens in duo prædicabilia diuidatur. f. 103. §. 30

Accidentia plura quinti prædicabilis subiectum perficiunt. f. 103. §. 36

Accidentia supernaturalia ad quintum prædicabile spectant. f. 103. §. 37

Accidentia plura quarti prædicabilis subiectum non perficiunt, & plura afferunt imperfectiorem. f. 103. §. 37

Actus est qui distinguit. f. 82. §. 20
Actus practicus potest cognosci speculatiue. f. 72. §. 12

Actus reflexus accidentaliter conuenit prædicabili ut sic. f. 105. §. 10

Actus confusus non minorem similitudinem in obiecto requirit ac præciscens. f. 82. §. 16

Actus vitalis prius contrahitur ad intellectionem quam ad amorem. f. 118. §. 67

an Actus Fidei sit discursiuus. f. 153. §. 45

an Actus quo creditur & reuelatio & mysterium, sit idem. f. 153. §. 44

idem Actus qui constituit superius prædicabile, constituit inferiora subiicibilia. f. 87. §. 3

eundem Actum esse speculatiuum & practicum an repugnet. f. 72. §. 11

res *Actu & potentia*, esse quando dicatur. f. 45. §. 7

Actus non sunt propter obiecta tanquam propter finem. f. 63. §. 115

an Actus sint quedam via & tendentiæ ad obiectum tanquam ad terminum. f. 62. §. 111. & f. 63. §. 115

an Actus mentales supponantur pro rebus. f. 16. §. 9

Actus possunt esse inæqualiter boni & mali, non tamen inæqualiter veri aut falsi. f. 151. §. 30

Actuum intellectus substantia an & quomodo sit obiectum Logicæ. f. 62. §. 108

Aduerbiu. sub Aduerbio continentur præpositio, coniunctio, & interiectio. f. 24. §. 5

Equipollentia. *Equipollentia*. Equipollentia simplicium propositionum quid sit & quomodo fiat. f. 29. §. 13

Equiocatio. *Equiuocatio, Equiuocum*. Equiuocatio sive in mente? f. 111. §. 1. & 2.

Equiuocatio vniuersim oritur ex coniunctione duorum adiectiuorum. f. 23. §. 52

an Equiuocationes lateant sub genere. f. 111. §. 4

an Equiuocum sub vno nomine possit esse vniuersum sub alio. f. 111. §. 73

Equiuoca quid sint secundum Aristot. f. 111. §. 1

Affirmare. *Affirmare, Affirmatio*. Affirmare & negare sunt actus intellectricis potentia. f. 16. §. 6

an Affirmatio & negatio rectè dicantur qualitas propositionis. f. 27. §. 5

Affirmatio non sequitur ex veritate. f. 110. §. 34

Affirmatio est genus respectu diuersarum affirmationum de obiectis specie diuersis, etsi sint sub vna ratione formali. f. 110. §. 35

an per Affirmationem & negationem melius definiatur propositio quam per veritatem & falsitatem. f. 27. §. 1

Album. *Album*. an *Album* substantiue sumptum sit terminus absolutus. f. 11. §. 80

Album adiectiue & substantiue sumptum an differant specie. f. 25. §. 11

Alienatio. *Alienatio, Alienum*. Alienatio censetur quoddam restrictionis genus, & quid sit. f. 23. §. 49

Alienum potest esse commune & particulare. f. 156. §. 79

Ampliatio. *Ampliatio*. Ampliatio quo sensu à Summulistis accipiatur. f. 22. §. 45

Analogia. *Analogia, Analogum*. Analogia non consistit in dependentia vnius analogi ab alio. f. 117. §. 57

Analogia consistit in transcendentia. f. 119. §. 76

an Actus & potentia conueniant vniuersè. f. 118. §. 64

sintne correlatiua, & mutuo in conceptu pendean. f. 65

Analogum per se sumptum stat pro famosiori significato. f. 10. §. 72

Analogum à ratione prædicabilis excluditur. f. 80. §. 6

Analogum per se sumptum stat pro famosiori significato. f. 112. §. 12

Analogia que dicantur, in quo cū vniuersis & æquiuocis vel conueniant vel differant. f. 112. §. 10

Analogia communiter Philosophi bipartiantur in impropria, & propria. §. 11

Analogia

Rerum & Verborum.

Analogia attributionis cur sic dicta. f. 112. §. 12
Analogia proportionis que vocentur. §. 13
Analogia proportionis vel attributionis quandoque est analogia, quandoque vniuersa. ibid.
an dentur Analogia propria? *Lege* sect. IV. à f. 112. ad 124

Angelus. *Angelus*. Angeli in prædicamento constituuntur. f. 89. §. 23
Angeli vnico simplici actu plura vt dissimilia cognoscunt. f. 111. §. 2
Angeli possunt manifestare sua sensa sine externis signis. f. 16. §. 6
Angelorum essentia an distinguatur ab indiuiduatione. f. 86. §. 48
Vide Indices Physicum & Metaphysicum.

Animal. *Animal*. Animal à sensatione dicitur, & rationale à discursu. f. 82. §. 20
Animal est homo, sive vera propositio. f. 78. §. 22
Appellare, Appellatio. Appellare est vocare seu nomen imponere. f. 23. §. 50

de Appellatione quid senserint veteres Summulistæ. ibidem.

Appellationum iudicium magna ex parte pendet ex idiomatis linguarum. f. 23. §. 52

Apprehensio. *Apprehensio*. Apprehensio simplex excluditur ab obiecto Logicæ, etiam partiali. f. 70. §. 167

Arguendi ratio. *Arguere, Argumentatio, Argumentum*. Arguendi ratio. *Lege* proœmium. fol. 1

Argumenta proponuntur aut enthymemate, aut syllogismo. f. 1. §. 5

Argumentatio quid & quomodo sit. f. 40. §. 13. & 14

Argumentatio est dua aut plures propositiones quarum vna ex aliis sequi denotatur. f. 13. §. 56. quomodo diuidatur. ibid. sive bona hæc diuisio. §. 57

Argumentationis rationem sola demonstratio sibi vindicare videtur. f. 132. §. 67

Argumentum cornutum sive bicornem aut bimbrem. f. 131. §. 56

Artis. *Artes*. Artes intellectuales quo pacto dicantur Aristoteli *artes rationis*. f. 51. §. 42

Artificium. *Artificium*. Artificium in efficiente est notitia practica dirigens artificem ad opus. f. 75. §. 35

Artificium quod à Logico consideratur in modo sciendi formali quid sit. f. 60. à §. 99

Ascensus. *Ascensus*. Ascensus quomodo sit. f. 22. §. 42

Ascensus est consequentia à singularibus sufficienter enumeratis ad vniuersale. f. 20. §. 33. eius diuisio. §. 35

Atributa. *Atributa*. Atributa Dei an collocentur in prædicamento. f. 124. §. 108

Vide Indices Physicum & Metaphysicum.

B

Bamalipion. *Bamalipion*. *Bamalipion* reducitur ad *Baralipion*. f. 144. §. 153. & f. 145. §. 161

Baralipion. *Baralipion*. *Baralipion* quomodo reducatur ad *Celarè*. f. 146. §. 176

Barbara. *Barbara*. *Barbara* est modus vniuersalis primæ figuræ. f. 136. §. 95

Barmaba. *Barmaba*. *Barmaba* quomodo reducatur ad *Barbara*. fol. 144. §. 152. & f. 145. §. 160

Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

Bormaco. *Bormaco*. *Bormaco* in quo differat à *Baroco*. f. 142. §. 142. f. 143. §. 138

Baroco. *Baroco*. *Baroco* secundæ figuræ modus, eiusque exemplum. f. 142. §. 138

Bonum. *Bonum*. Boni diuisio in honestum, vtile, & delectabile. f. 130. §. 48

Vide Indices Physicum & Metaphysicum.

C

Calamos. *Calamos*. *Calamos* an reducatur ad *Celantes*. f. 144. §. 153

Calereu. *Calereu*. *Calereu* reducitur ad *Celarè*. f. 144. §. 153. & f. 145. §. 165

Camestres. *Camestres*. *Camestres* in quo differat à *Cæsare*. f. 142. §. 137. quomodo conuertatur. f. 145. §. 164

Canis. *Canis*. an vox *Canis*, vt est æquiuoca, sit communis, & vniuersalis. f. 8. §. 51. & 52

Causa. *Causa*. Causæ malæ peius patrocinium. f. 99. §. 6

Causæ particulares communiter requiruntur ad effectus particulares. f. 97. §. 98

Vide Indices Physicum & Metaphysicum.

Celantes. *Celantes*. *Celantes* exemplum. f. 141. §. 132

Celarent. *Celarent*. in *Celarent* quomodo concludatur. f. 137. §. 105

Certitudo. *Certitudo*. Certitudo præmissarum. f. 52. à §. 51

Certitudo duplex, substantialis & gradualis. f. 152. §. 34

Vide Indices Physicum & Metaphysicum.

Cesare. *Cesare*. *Cesare* qui modus concludendi, & eius exemplum. f. 142. §. 136. quomodo conuertatur. f. 145. §. 163

Circulus. *Circulus*. Circulus duplex committi potest in definitione speciei & generis. f. 87. §. 4. & 5

Cognitio. *Cognitio*. Cognitio rerum omnium pendet à definitione, secundum Aristotelem. f. 39. §. 5

Cognitio intellectualis humana genus est respectu omnium cognitionum humanarum intellectuum. f. 81. §. 10

Cognitio modi sciendi est regula qua ratione fieri debeat. f. 73. §. 19

Cognitio practica qua opus efficitur, & regula, secundum quam fieri debet, sunt idem. f. 73. §. 21

Cognitio reflexa est de cognitione eiusdem potentia. f. 7. §. 40

Cognitio de homine est compositio hominis ex genere & differentia. f. 82. §. 18

Cognitio qua intellectus se cognoscit non est reflexa. f. 7. §. 41

in Cognitione confusa superioris potestate continentur inferiora. f. 83. §. 24

Cognitiones dialecticæ dirigentes potentiam ad efficiendum obiectum quod repræsentant, sunt practica. f. 74. §. 29

quot & quæ Cognitiones inueniantur in concipienda specie hominis. f. 82. §. 17

Vide Indices Physicum & Metaphysicum.

Comune. *Comune*. Comune an possit esse particulare. f. 156. §. 79

Compositio. *Compositio*. Compositio est duarum partium simultanea positio. f. 101. §. 21

M m m m 3 Compositio

Index Logicus

Compositio rationis est cognitio coniungens duo obiecta sola ratione distincta. f.82. §.18
 Compositio ex genere & differentia non includit genus abstractum sed contractum à differentia. f.82. §.19
Conceptus.
 Conceptus formalis quomodo explicet naturam rei. f.50. §.32
 Conceptus realis cur sit iam analogus, iam vniuocus. f.124. §.110
 an Conceptus vltimatus de signo secundum se, & non vltimatus de re significata possit ab aliquo formari. f.7. §.39
 Conceptus entis non est extra conceptum substantia. f.119. §.75
 Conceptus obiectiuus semper est idem quando refertur ad easdem operationes, accidentia, aut alias proprietates, licet conceptus formales sint distincti. f.120. §.80
 Conceptus obiectiuus entis semper est idem abstractus & contractus. f.120. §.81. & f.124. §.111
 Conceptus transcendentis & non transcendentis discrimen. f.120. §.83
 an detur Conceptus entis abstractus à substantia & accidenti, Deo & creaturis. f.116. §.41
 aliqui Conceptus attributorum Dei cōueniunt cum creaturis. f.123. §.104
Conclusio.
 Conclusio directa & indirecta quæ dicantur, & quomodo fiant. f.136. §.94. & 95
 an Conclusio fieri possit ex affirmatiuis singularibus. f.136. §.97. 98. & 99
 Conclusio non per accidens sed per se dicit ordinem transcendentalem ad demonstrationem. fol. 68. §.149
 Conclusio sola sitne syllogismus. lege sectio. XII. f.134
 Conclusio Theologica tam certa est quàm principium naturale. f.153. §.41
 Conclusio deducta ex duobus principiis reuelatis an æquè certa ac ipsa principia. f.153. §.42
 an aliqua Conclusio sit certior suo principio. f.152. §.34
 an Conclusio semper sequatur debiliorem partem. f.153. §.47
 an Conclusio vera sequatur ex præmissa falsa. f.150. §.11. & 11.
 Conclusionis & præmissarum an idem obiectum. f.159. §.105. ad 109
 an Conclusiones sint veriores præmissa. f.150. §.112
Vide Indices Physicum & Metaphysicum.
Connotare. Connotatiuum.
 Connotare quid sit. f.12. §.84
 Connotatiui definitio competit formæ vt quo, materiali, vt quod. f.80. §.4
Vide Indices Physicum & Metaphysicum.
Consequentia.
 Consequentia quid & quoruplex sit. f.44. §.49. valet negatiuè à superiori ad inferius. §.50
 Consequentia à diuiso ad vnumquodque extremum diuidens non valet. f.129. §.46
 an valeat ab vnoquoque diuidente ad diuisiui. non valet ab vno diuidenti ad aliud. ibid.
 valet à diuiso ad vnum extremum diuidens ceteris expunctis. ibid.
 de Consequentia non pauca. lege lect. XXV. f.148. à §.187
Conuersio.
 Conuersio simplicis propositionis quid sit, & quomodo fiat. f.29. à §.17

D

Dabit.
 Dabit exemplum. f.141. §.133
Darapti.
 Darapti quid sit, & eius exemplum. f.143. §.143
Darij.
 in Darij quomodo concludatur. f.136. §.96
Darisi.
 Darisi in quo differat à Disamis. f.143. §.145
Definire. Definitio. Definitum.
 Definire est potentia intellecticis. f.16. §.6
 Definitio est oratio significans, quod quid est rei. f.3. §.3. cur sic dicta. §.4
 Definitio constat genere & differentia. §.5. quæ definiiri possint. ibid.
 Definitionis leges. f.40. §.6
 Definitio est oratio quod quid erat esse significans. f.124. §.5
 Definitio vt est iudicium non spectat ad logicum. f.48. §.17
 Definitio diuiditur in definitionem quid nominis, & definitionem quid rei. f.126. §.15
 Definitio & eius partes nõ sunt mediæ inter definitum & rem sub definitione contentam; neque è contra definitum inter definitionem & eadem res. f.99. §.10
 Definitio physica, & metaphysica quid sint. f.125. §.9
 cur Definitio necessariò ferèda sit in genus. f.125. §.8
 Definitio potest ferri in partes physicas obiecti. f.125. §.7
 Definitio exigit tantum attingere quidditatem definiti. f.125. §.9
 Definitio simpliciter solis conuenit substantiis, accidentibus autem secundum quid. f.125. §.10
 Definitio vniuoca conuenit his quæ vniuocè conueniunt, analogæ his quæ analogicè. f.81. §.12
 Definitio supremorum generum non potest constare genere proprio. f.81. §.13
 Definitio non distinguitur realiter à suo definito, est ne cognitio practica an speculatiua? f.73. §.24
 si quaratur, quæ est hæc Definitio, aut, qualis est hæc Definitio? quomodo respondendum. f.40. §.6
 Definitio non alto modo explicat naturam rei quàm illam significando ad placitum. f.50. §.32
 Definitio, diuisio & argumentatio an sint adæquatum Logicæ obiectum. f.65. à §.135
 Definitio non refertur ad conclusionem tanquam ad finem, sed ad demonstrationem totam ex omnibus actibus compositam. f.69. §.156
 Definitionis leges. lege lect. IV. f.127. §.28. & 29
 Definitionem à definito non differre quomodo probetur. f.126. §.17
 Definiti cognitio sitne communis an particularis. f.126. §.20. & 21. & f.127. §.26
Demonstratio.
 Demonstratio qualibet, differat ab aliis specie pro differentia rationis formalis. f.157. §.84
 Demonstratio sola sibi vendicat rationem argumentationis. f.132. §.67
 sola Demonstratio vt amplectitur omnes demonstrationum species, sitne adæquatum attributionis Logicæ obiectum. f.67. §.147
 an Demonstratio constet propositionibus immediatis. f.155. §.64. & seqq.
 an Demonstratio constet principiis propriis, prædicato de omni, vniuersali & secundum quod ipsum. lege lect. VII. f.156. §.79
 Demonstratio nulla constat vtraque præmissa euidentiore, aut certiore conclusione. f.152. §.35
 an Demonstratio vno simplici actu constare possit. f.62. §.110
 Demon

Rerum & Verborum.

Demonstrationis præmissæ an possint esse de contingentibus singularibus & corruptibilibus. lege lect. VI. f.156
 ad Demonstrationem propriæ passionis de subiecto non possumus vt principii in actu signato sed exercito. f.156. §.70
 Demonstrationes multæ à priori non constant formaliter ex immediatis. f.155. §.68
Denominatio. Denominatiuum.
 Denominatio aliquando sumitur non pro formali nominis impositione, sed pro ipso effectu formali orto ab aliqua forma, à qua etiam sumitur. f.11. §.7
 Aliquando sumitur (& quidem maxime propriè) pro ipsa nominis impositione. ibid.
 Denominatio primi generis alia extrinseca, alia intrinseca, alia partim intrinseca & partim extrinseca. f.112. §.8
 Denominatio cogniti formaliter consistit in ipsa cognitione. f.54. §.63
 Denominatio generis, speciei, vel indiuidui, vnde sumatur. f.85. §.38
 Denominatiua quid sint. f.111. §.6
 Denominatiua recidunt in vniuoca aut æquiuoca. f.112. §.9
Descensus.
 Descensus propositionis confusæ est disunctus secundum Fonseca. f.20. §.30
 Descensus est consequentia ab vniuersali ad singularia. f.20. §.34
 eius diuisio. §.35. eiusdem à disunctio disinctio impugnatur. §.36
 in Descensu copulatio an sumatur propositionis veritas ab vno indiuiduo determinato, sistendo in illo. f.21. §.37
 Descensus seruant significationem propositionis vniuersalis ex qua deriuantur, alioquin nulla foret consequentia. f.21. §.38
 Descensu disuncto & disunctio quid significant Summulista. f.21. §.39
 Descensus re ipsa triplex. f.21. §.41
 Descensus per inferiora sub eadem voce locum habet in suppositione personali vniuersali, secus autem in suppositione simplici. f.18. §.17
 an Descensus fieri possit per inferiora retinendo proprietatem, qua cognoscitur ratio communis. f.18. §.18
Deitas. Deus.
 Deitas non est vniuersale. f.88. §.15
 an Deus possit definiti. f.39. §.4
 an Deus & visio beata sint vltimus hominis finis. f.63. §.111. & 116
 Deus quocunque actu penetrat vltimas rerum differentias. f.111. §.2
 Deus nequit vagè velle media ab ipso solo exequenda. f.97. §.96
 an nomen, Deus, sit re ipsa incommunicabile. f.89. §.22
 an Deus sit terminus singularis. f.9. §.57
 an Deus sit terminus communis. f.90. §.26. & 29
 sit ne Deus terminus inferior. f.9. §.66
 Deus homines beat vt obiectum beatitudinis, & visio beat vt beatitudo, & tanquam ratio formalis beandi. f.63. §.116
 an Deus velit à nobis res vagè. f.96. §.75
 an Deus sit Metaphysicæ obiectum attributionis. f.69. §.162
 an Deus sit adæquatum Theologiæ obiectum. f.47. §.13
Dialectica. Dialecticus. Vide Logica, Logicus.
 Dialectica est peritia disputandi, ac proinde disputa-

toria debet appellari, secundum S. August. contra Cresconium. f.54. §.64. & f.57. §.77
 Dialecticæ cognitiones an sint reflexæ. f.70. §.168
 Dialecticum pugno, Oratorem verò manus palmæ comparauit Aristoteles, & cur. f.40. §.6
 Dialecticorum & Rhetorum in concedendis aut negandis propositionibus discrimen. f.2. §.8
Dictum.
 Dictum potest esse singulare, vel vniuersale, vel confulum. f.36. §.59
Differentia.
 quid Differentia, quid Genus ostenditur. f.101. §.22
 Differentia contrahit genus ad aliquam speciem. f.98. §.1
 Differentia metaphoricè dicitur actus. ibid.
 Differentiæ triplex consideratio. f.98. §.1
 Differentiæ tertij prædicabilis à genere & specie discrimen. ibidem
 Differentia quantum ad modum prædicatur in quales; quantum ad rem, in quid. f.98. §.2
 Differentia generis formaliter est per ordinem ad operationes contentas sub operationibus generis. f.101. §.19
 Differentia infima si contineret formaliter subalternam, etiam contineret genus. f.101. §.20
 Differentiâ infimâ conceptâ, genus & subalternam concipiuntur non tanquam rationes formales illius, sed tanquam ab illa suppositæ, & in obliquo connotatæ. f.101. §.23
 Differentia est vniuersalis respectu speciei virtualiter, & remotè. f.100. §.11
 Differentia non continetur formaliter in genere, f.100. §.12.
 Differentia addit inæqualitatem, distinctio meram indicat pluralitatem. f.98. §.1
 Differentia infima & subalternam nec accidentaliter differunt. f.102. §.28
 Differentiæ definitio à Porphyrio tradita impugnatur contra Caietanum & Sorum. f.99. §.5. & 6
 Differentia non est vniuersalis comparatione speciei. f.99. §.7
 Differentia prædicatur de specie vt vniuersale materialiter. §.8
 Differentiæ tot sunt quot rationes inæqualitatis. f.98. §.1
 Differentiæ omnes sunt conceptus incompleti. fol. 102. §.28.
 ab vltimis Differentiis clarè cognitris vt vltimis ratio communis abstrahi non potest; potest tamen si differentiæ obscure cognoscantur. f.95. §.65
 an Differentiæ subalternæ conceptus contineatur in conceptu formali differentiæ vltimæ. lege lect. III. f.10. §.13
 Differentiæ quædam vltra operationes formaliter contentas sub genere addunt alias quæ omnino sunt supra genus, nec continentur sub ratione communi illarum differentiarum. f.101. §.19
Dilemma.
 Dilemma est argumentum cornutum, & cur sic vocetur. f.131. §.56
 Dilemma est argumentatio bicornis cornuta, in qua duæ partes ponuntur tam efficaciter vt capiatur respondens. f.41. §.16
Dimari.
 Dimari reducitur ad Darij. f.144. §.153. & f.145. §.167
Dimatis.
 Dimatis reducitur ad Dabit. f.144. §.153
Directio.
 Directio actuum intellectus secundum Logicum nihil est præter ipsos actus logicos, quibus docemur
 M m m 4

Index Logicus

mur naturam modi sciendi: ex parte verò obiecti
 est ipse modus sciendi quem docemur. f.70. §.166
Difamias.
 Difamias & Davisi in quo differant. f.143. §.145
Discursus.
 per Discursum intellectiones loquentis cognosci
 possunt non pro libito sed naturaliter. f.110. §.31
Disputare.
 Disputare est actus intellectus. f.116. §.6
Dissertatio.
 Dissertatio scholastica inter tres initur. f.1. §.2
Distinctio.
 Distinctio rationis neque tollit identitatem obiecti,
 neque veritatem propositionis. f.78. §.26
 Distinctionis & differentia discrimen. f.98. §.1
Dividere.
 Dividere pertinet ad actum intellectus potentia.
 f.16. §.6
 Divisio est secundus sciendi modus. f.40. §.7. & 8
 Divisio physica est abiunctio & separatio duarum
 partium. ibid.
 Divisio Logica quid sit. ibid.
 in quo conveniat & differat à definitione. ibid.
 Divisionis leges tres numerantur. §.9
 Divisio suis legibus constituta dicitur bona, destituta
 mala. §.12
 Divisio quid nominis, & quid rei. ibid.
 Divisio essentialis non est modus sciendi à defini-
 tione distinctus. f.128. §.39
 quid si considerentur circa diuisum, aut circa ex-
 tremam diuidentia? f.129. §.45
 Divisio essentialis non eget notitia aliarum rerum à
 diuiso distinctarum magis quam definitio. f.129.
 §.42
 Divisionis leges. *Lege sect. VII.* f.129
 Divisio dicitur bona, si suis legibus constituitur, si
 secus, dicitur mala. f.130. §.49
 interroganti, *Que est hæc Divisio?* quomodo respon-
 dendum. ibidem
 Divisio totius actualis fit in partes è quibus compo-
 nitur. f.130. §.50
 Divisio quomodo bona vel mala dicatur. f.130.
 §.49
 Divisio in qua fiat. *Lege sect. VIII.* f.130
 ut Divisio logica percipiatur, quid observandum.
 f.128. §.30
 Divisio communiter definitur, *conceptus manifestans*
obiecti essentiam per partes. f.128. §.33
 Divisio est modus sciendi, & ignoti manifestatiua.
 f.128. §.37
 Divisiones tot sunt quot sunt compositiones. f.128.
 §.38
 Diuisum & membra diuidentia quid sint. f.129. §.46
 omne Diuisum est totum, membra diuidentia sunt
 partes. f.128. §.38
 Diuisum continet in se omnia extrema diuidentia.
 f.129. §.46
 Diuisum non est conuertibile cum singulis diuident-
 iibus. ibidem
 à Diuiso ad vnumquodque extremum diuidentis non
 valet consequentia, f.129. §.46
 valet ab vnoquoque diuidente ad diuisum, ibid.

E

Effectus.
Effectus particulares producunt cause particu-
 lares. f.97. §.98.
Eminenter.
 voces *Eminenter, virtualiter & formaliter* quid notent,
 f.44. §.6

Ens.

Ens distinguitur à substantia, non substantia ab
 ente. f.121. §.88. *vide etiam §.37. f.115. & §.73.*
 f.118
 Ens reale & rationis conueniunt in ratione mate-
 rialiter generis. f.71. §.9
 Ens reale & rationis in nulla ratione primò inten-
 tionaliter conueniunt; secus secundò intention-
 aliter. f.81. §.11
 Ens reale & rationis conuenire in denominationi-
 bus Logicis & in prædicato reali, non idem est.
 f.92. §.38
 Ens à ratione generis & quoduis analogum à ra-
 tione prædicabilis excluditur. f.80. §.6
 Ens & Accidens non esse duos conceptus sed vnum
 magis aut minus confusè cognitum, explicatur.
 f.119. §.73
 cognitiones à quibus Ens reale & rationis denomi-
 nantur genus, quomodo conueniant in ratione
 generis. f.81. §.10
 Ens rationis multipliciter vsurpatur. fol. 51. §.42. 43.
 & 44
 Ens rationis à quibus constituitur logica obiectum.
 f.52. à §.45. ad 52
 confutatur eorum opinio. f.53. à §.53. ad 70. in-
 clusè.
 asserere Ens rationis esse obiectum adæquatum Lo-
 gicæ, dialecticus error. f.51. §.41
 Ens rationis sitne Metaphysicæ obiectum. f.57. §.8
 Entis per accidens definitio non explicat quiddita-
 tem partium, sed rationem in qua conueniant.
 f.80. §.5
 Enti reali, & rationis, substantiæ & accidenti datur
 ratio vniocè communis non primò sed secundò
 intentionaliter. f.104. §.2
 Entia rationis an spectent ad obiectum logicæ. f.6. §.98
Enthymema.
 Enthymema quid sit, & in quo differat à syllogismo.
 f.41. §.15
 Enthymema duas continet propositiones, quarum
 secunda deducitur ex prima. f.1. §.5
 Enthymema est argumentario in qua ex vna sola
 propositione denotatur sequi altera. f.131. §.56
Euidencia.
 Euidencia præmissarum. f.152. §.31
 an Euidencia requiratur ad scientiam. f.152. §.33
Exemplum.
 Exemplum est argumentum desumptum ab alterius
 exemplo. f.131. §.56
 Exemplum est argumentum petitur ab aliorum fa-
 ctis. f.41. §.17
Extremitas.
 Extremitas maior & minor syllogismi quæ dicantur.
 f.134. §.78

F

Facilitas.
Facilitas Logici in differendo prouenit ex actu
 directione. f.75. §.34
Fapesmo.
 Fapesmo in quo differat à Fapesmo. f.143. §.150
Fapesmo.
 Fapesmo exemplum. f.141. §.134
Felapton.
 Felapton modus est tertie figuræ. f.143. §.144. exem-
 plum. ibidem
Ferio.
 in Ferio quomodo concludi possit. f.137. §.106
Ferison.
 Ferison & Felapton discrimen. f.143. §.146
 Fesapo.

Rerum & Verborum.

Fesapo.
 Fesapo an idem quod Fapesmo. f.144. §.153
Festino.
 Festino tertium secundæ figuræ locum obtinet. f.142.
 §.138. quomodo conuertatur. f.145. §.169
Fides.
 Fidei actus non est discursiuus. f.153. §.45
Figura.
 quid sit Figura prima, secunda & tertia. f.41. §.20.
 modi earum. à §.21. quid de quarta figura Gale-
 ni. f.42. §.27
 Figura sumitur ex modo quo medium subiicitur aut
 prædicatur in vtraque præmissa. f.41. §.19. & 20
 Figura syllogismorum triplex. f.135. §.88
 Figura secunda quæ dicitur. f.142. §.136. eius modi.
 ibidem.
 Figura tertia syllogismorum, eiusque modi. *lege sect.*
 XIX. f.143
 Figura quarta Galeno adscripta an admittenda, fol.
 144. §.152
 Figurarum modi. f.135. §.91. & seqq.
Finis.
 Finis quaruncunque facultatum est tota obiecta ad-
 æquate cognoscere. f.68. §.153
 Finis habituum Logicæ est eius actus. f.75. §.42
 Finis qui & quo. f.63. §.113
 Finis est obiectum formale voluntatis. f.46. §.2
Firemo.
 Firemo quartæ figuræ modus reducitur ad Ferio. fol.
 144. §.153. f.146. §.171
Fisemo.
 Fisemo exemplum. f.143. §.149
 quomodo differat à Ferison. f.151. & 170
Fitesmo.
 Fitesmo in quo differat à Festino. f.142. §.142
Formaliter.
 vox Formaliter, quid significet. f.44. §.2
 voces Formaliter, virtualiter & eminenter, termini sunt
 ad expressionem causarum & effectuum. f.44. §.6
Fresisonorum.
 Fresisonorum an reducatur ad Frisefisonorum. fol.
 144. §.153. f.146. §.172
Frisefisonorum.
 Frisefisonorum exemplum & in quo differat à Fapesmo.
 fol. 141. §.135

G

Genus.
Genus definiti non posse arbitratur Sotus, &
 probat. f.80. §.4
 quid Genus, quid differentia explicatur. f.101. §.22
 Genus prædicatur in quid incompletè, species in
 quid completè. f.80. §.3
 Genus quoad fundamentum vniuersalitatatis tam per-
 fectè reperitur in vno inferiori quàm in pluribus.
 f.93. §.47
 Genus est id quod de pluribus differentibus specie in
 quid aptum est prædicari. f.80. §.1
 Genus non est totum potentiale physicè, sed tantum
 Logicè. f.83. §.21
 Genus non est simpliciter totum sed secundum quid,
 ibidem
 Genus contrahitur ad speciem per differentias. fol.
 130. §.55
 Genus est pars actualis speciei & totum potestati-
 uum respectu eiusdem. f.82. §.17
 Genus latius patet suis differentiis, estne cognitio spe-
 culatiua? f.73. §.24
 Genus immediatè de indiuiduis incompletè cognitum
 prædicari docet S. Thomas. f.85. §.37

Genus & species differunt quod illud incompletè,
 hæc completè prædicatur. f.88. §.13
 Genus sumitur à materia, differentia verò à forma.
 f.82. §.20
 Genus poscit differentias in quibus includatur. fol.
 80. §.6
 Genus non est totum potestatiuum ex eo quod dif-
 ferentia includantur confusa in eius conceptu.
 f.83. §.22
 Genus est totum potestatiuum sub ratione prædica-
 bilis de specie. §.23
 Genus non aliter est totum ac est pars in potentia
 respectu speciei. f.83. §.25
 Genus diuiditur immediatè in species. f.130. §.52
 Genus est principium definitionis. f.39. §.5
 Genus est pars speciei per prædicationem, totum
 per prædicabilitatem. f.84. §.26
 an prædicetur immediatè de indiuiduis. §.27
 Genus sunt plura indiuidua incompletè cognita,
 completè cognita, species. f.84. §.28
 an Genus in vna specie & hæc in vno indiuiduo re-
 periri possit. f.92. §.42
 an detur vltimum Genus. f.102. §.28
 an Genus & differentia subalterna sint de conceptu
 formali differentia vltimæ. f.100. à §.13. per to-
 tum sect.
 cur Genus sit pars speciei. f.82. §.18
 cur Genus non constituat duas species prædicabiles.
 fol. 86. §.48
 cur Genus non prædicatur de specie, & de suo in-
 diuiduo incompleto, vt animal de hoc animali.
 f.88. §.14.
 si Genus sit perfectius in vna specie quàm in alia, &
 species in vno quàm alio indiuiduo, nec genus
 in vna specie, nec species in vno indiuiduo con-
 tinetur. f.93. §.45
 Genus duplex consideratio, vt est genus & vt est
 species. f.104. §.5
 Genus definitio competit omnibus generibus rea-
 libus & rationis. f.81. §.7
 Genus à proprio, accidenti, & differentia discrim-
 en. f.80. §.3
 Genus definitio an rectè dicatur à Porphyrio de-
 scriptiua. fol. 78. §.19
 correlatiuum Genus immediatum & adæquatum
 non est species, sed subiicibile in quid incomple-
 tè. f.88. §.9
 materiale Genus sitne commune omnibus inferiori-
 bus. f.80. §.7
 denominatio Genus, speciei, vel indiuidui non su-
 mitur à formalitate quæ confusè tantum cogno-
 scitur, sed ab ea quæ clarè. f.85. §.38
 Genus subiici quid sit in sententia Nominalium.
 f.87. §.2
 quid in sententia Thomistarum. ibid.
 ad prædicationem Genus an requiratur cognitio
 totius essentia. f.86. §.460
 Genera sunt definitionis principia. f.125. §.8
 omnia Genera vniocè conueniunt in ratione gene-
 ris. f.81. §.9
 omnia Genera constituunt vnam infimam speciem
 generis. f.106. §.19
 an Genera definiti possint. f.125. §.12
 Generum supremorum definitio non potest constare
 genere proprio. f.81. §.13
Gradus.
 an inter Gradum supremum & infimum necessariò
 interponatur medius. f.84. §.34. & fol. 85. §.35
Grammaticus.
 ad Grammaticum spectat omnis libera vocum si-
 gnificatio. f.50. §.2. 3. & 34
 Gramma

Index Logicus

Grammatici quidam satis incaute admittunt nomina inflexilia per casus. f.24. §.7

H

Habitus.

Habitus naturalis quilibet differt specie ab aliis pro differentia rationis formalis. f.157. §.84

Habitus practicus tollit difficultatem qua est in cognitione obiecti ad quam ipse inclinatur potentiam. f.73. §.20.

Habitus concurret efficienter ad suos actus proprios. f.74. §.30

Habitus logica non tendit immediate in obiecta, sed mediis actibus. f.74. §.33

Habitus supernaturales a ratione proprii excluduntur. f.102. §.31

Habitus partiales Logicae uniantur per aggregationem & collectionem. f.75. §.40

Habituum acquiritorum & supernaturalium differentia. f.75. §.36

Homo, Humanitas, Humanus.

Homo bifariam cognosci potest. f.127. §.24

Homo in ratione generis an similis bruto. f.82. §.20. sub finem.

fitne Homo terminus absolutus. f.111. §.74. & 77

ut Homo componitur ex animali & rationali, ita hic homo ex hoc animali, & hoc rationali. f.86. §.47

Hominis propria & quidditatiua differentia & perfectio, est, esse cognoscituum per discursum. fol. 68. §.151

in concipienda Hominis specie quot & quae cognitiones reperiantur. f.82. §.17. ad 20

ultimus Hominis finis an sit Deus & non visio beata. f.63. §.111. 112. 113. 114. 115. & 116

Hominis proprietates non prius cognoscuntur quam de Petro praedicatur animal. f.84. §.30

Humanitas est animalitas, fitne vera propositio. f.28. §.24

Humanus est terminus connotatiuus & non absolutus. f.111. §.75

I

Ignorans.

Ignoranti suae linguae prolatio verborum non est proprie locutio. f.109. §.23

Illatio.

Illatio nihil est in obiecto. f.159. §.109

Imperium.

Imperium est aggregatum ex Prouinciis. f.75. §.41

Imponens.

Imponens voluntas, vide voluntas.

Impossibilia.

Impossibilia cum possibilibus uniuocè conuenite nequeunt, quantacunque fingantur hypothefes. fol.92. §.40

vide Indices Physic. & Metaphysic.

Individuatio, Individuum.

Individuatio sumitur per ordinem ad accidentia propria & negationem identitatis. f.95. §.63

Individuatio est extra rei essentiam. f.88. §.12

Individuum est ratio conueniendi & disconueniendi: huius, in ratione talis individui; illius, in ratione individui. f.95. §.66

Individuum in uniuocatione aut analogia entis rationem imitatur. f.96. §.72

Individuum vagum opponitur individuo determinato, & quid utrumque sit. f.96. §.73

Individuum vagum solum dicitur a potentia vitali confusè in illud tendente. f.96. §.73

Individuum vagum formaliter non existit a parte rei. f.96. §.74

Individuum cur a Porphyrio definiatur per accidentia. f.93. §.49

Individuum subiicitur speciei completè: incompletè, generi & differentia. f.93. §.51

Individuum primae intentionis quo pacto definitum sit a Porphyrio. f.93. §.49

Individuum secundae intentionis est quod subiicitur speciei. f.93. §.50

Individuum non potest perfectè cognosci, quin expressè cognoscatur ratio specifica. f.85. §.36

cum Individuum vagum ad aliquam rem exigitur, communitè res illa significatur vagè, vniuersaliter, & indeterminatè. f.97. §.98

Individuum vagum determinatur ad vnum exclusione ceterorum. f.97. §.100

Individuum vagum ut significat vnitatem, vel quidditatem singularem rei, quomodo praedicatur. fol. 97. §.100

Individuum vagum bifariam concipitur, & quomodo conceptum sit vniuersale, quomodo non. f.98. §.103

Individuum vagum pertinet ad idem praedicabile, ad quod pertinet terminus quem afficit nomen. f.98. §.105

quando Individuum vagum ad aliquid requiritur; id, ad quod requiritur a parte rei non potest exerceri nisi in individuo determinato. f.97. §.97

Individuum & species qua ratione differant. f.87. §.8

Individui definitio directè & formaliter de illo praedicatur. f.94. §.55

Individui primae intentionis definitio non est quidditatiua. f.93. §.49

Individui vagè sumpti datur ratio communis. f.95. §.62

Individui denominatio a qua formalitate sumatur. f.85. §.38

de Individuo praedicantur formaliter omnes rationes singulares quas habet. f.94. §.52

in Individuo quolibet debet poni tota perfectio generis & speciei. f.92. §.43

Individua immediata generi dantur a Sancto Thoma. f.85. §.37

Individua completa quando ponantur immediata generi. f.89. §.23

Individua incompleta dari euidentia est. f.94. §.54

an Individua definiiri possint. f.125. §.14

Individua plura incompletè cognita sunt genus; completè cognita, species. f.84. §.28

rationes Individuae de Individuis eodem proportionali modo quo communes de communibus praedicantur. f.94. §.58

Individuorum multiplicitas nulli speciei repugnat. f.90. §.30

Individuis datur ratio communis. f.94. §.59

ea ratio triplex est. f.94. §.59

Inductio.

Inductio quid sit, & quomodo fiat. f.41. §.18

Inferiora.

Inferiora pendunt in sui cognitione a cognitione superiorum ex quibus componuntur. f.86. §.42

Intellectio, Intellectus.

Intellectio, discursus, &c. sunt nomina primae intentionis vel secundae. f.15. §.110

Intellectus cur vagè concipiat. f.96. §.75

prima Intellectus operatio ad obiectum Logicae non pertinet. f.48. §.16

cognitio, qua Intellectus se cognoscit, an sit reflexa. f.7. §.41

ad Intellectum pertinet disputare, affirmare, negare, definire,

Rerum & Verborum.

definire, diuidere & ratiocinari. f.16. §.6

Vide Indices Physic. & Metaph. Intentio.

Intentio secunda praedicatur aliquando de ente reali. f.23. §.51

Intentio sumitur pro fine siue scopo sibi aliquo proposito: & quid sint prima & secunda intentio. f.14. §.109

Irrationale.

Irrationale quomodo praedicatur. f.99. §.3

Irrationale est differentia animalis ut significat rem positiuam connotantem in obliquo negationem. f.99. §.4

Iudicium.

Iudicium aliud affirmatiuum, aliud negatiuum, & quid utrumque sit. f.27. §.2

L

Logica, Logicus.

Logica unde dicta. f.49. §.24

Logica quomodo profit aliis scientis. fol. 70. §.168

Logicae cognitiones sunt reflexae. ibid.

Logica quo pacto vocetur scientia rationis. fol. 54. §.64

Logica quomodo diuagetur per omnia praedicamenta. f.55. §.69. & 70

Logica est practica. f.73. §.23. & speculatiua. §.24

Logica est scientia vna, specie completa. f.75. §.37

Logica tendit mediis actibus in obiecta. fol. 74. §.33

Logica docens est verè ac proprie scientia. fol. 71. §.5

Logica vtens ut vtens neque est scientia nec opinio. f.71. §.8

variae de vtraque opinioniones. ibid.

Logica quomodo consideret modum sciendi formalem & obiectiuum. Lege Sublect. II. fol. 59. & 60. à §. 89. ad 97

Logicum artificium quid sit. f.60. §.99

Logicae obiectum an sit ens reale. f.56. §.71

Logicae obiectum adaequatum non sunt voces. fol. 48. §.22

Logicae obiectum est directio actuum intellectus ex S. Thoma. f.53. §.58

an Logicae obiectum sit ipsa substantia actuum intellectus. f.62. §.108

Logicae obiectum adaequatum sitne materia adaequata? f.47. §.14

Logicae obiectum in modo sciendi formali constitit. f.59. §.89. & 90

Logicae obiectum attributionis adaequatum. Lege Sect. VIII. cum quatuor sublectionibus. f.63

Logicae vtilitas. f.75. §.36

Logicae finis quis sit. f.75. §.42

Logicae finis vltimus per se vltimè experibilis, est sola demonstratio. f.68. §.150

Logicam esse speculatiuam communis est Thomistarum opinio. f.72. §.10

an denur Logicae plures? f.75. §.38

Logicae partiales habitus quomodo uniantur. fol. 75. §.40

Logicus ob quam rationem facilius differat. fol. 75. §.34

Logicus de syllogismo fallaci agit per attributionem ad demonstrationem. f.48. §.20

an Logicus agat de actibus intellectus secundum se. f.62. §.109

Logici officium est dirigere actus intellectus. fol. 70. §.166

ad Logicum non spectant voces etiam inadaequate. f.49. §.27

ad Logicum non spectat definitio ut est iudicium. f.48. §.17

an ad Logicum spectent praedicamenta. f.48. §.19

ad Logicum non pertinet prima intellectus operatio. f.48. §.16

Vide Indices Physic. & Metaph.

M

Maius & minus.

Maius & minus comparatè dicuntur. f.133. §.72

Materia, Materialiter.

Materia syllogismi siue proxima siue remota. Lege sect. XI. f.132. & 133

vox Materialiter quid significet. f.44. §.1

Vide Indices Physic. & Metaph. Medium.

Medium syllogismi est terminus qui repetitur in vtraque praemissa. f.134. §.78

Medium in duabus propositionibus potest quadrupliciter constitui. f.135. §.90

de Medio inueniendo quid sentiat author. f.148. §.186

an Media vagè velle Deus possit ab ipso solo exequenda. f.97. §.6

Mens.

Mentem diuinam vagè concipere repugnat. f.96. §.75

Modus.

Modus sciendi quid sit & quotuplex. f.124. §.12. 3. & 4

Modus sciendi vocalis & scriptus quomodo spectet ad Logicum. f.51. §.40

Modus sciendi quomodo sit ignoti manifestatiuus. f.49. §.25

Modus sciendi variè vsurpatur. f.39. §.1

quomodo diuidatur. §.2

Modus praedicandi non sequitur modum essendi realem, sed intentionalem. f.104. §.4

Modus propositionis solet interponi, vel praeponi, vel postponi, eundem tamen sensum reddit, qui duplex est. f.32. §.36

Modus sciendi obiectiuus est obiectum modi sciendi formalis. f.58. §.84

dupliciter consideratur. §.85

per quid constituatur. §.86

est concretum ex obiecto cognito & cognitione, siue ex modo sciendi obiectiuo & formali. f.59. §.88

Modus sciendi formalis est Logicae obiectum. fol. 59. §.89

Modus sciendi perfectissimus omnium est argumentatio. f.41. §.14

Modus sciendi non raro constat vno solo actu. fol. 61. §.105

an Modus sciendi formalis referatur ad obiectiuum tanquam ad finem, an verò obiectiuus ad formalem. f.62. §.111

Modus sciendi obiectiuus, ut distinguitur a formali, est dialectica obiectum. f.60. §.93

non consideratur a Logico nisi ut affectus extrinseca denominatione a modo sciendi formali. f.60. §.95

Modus sciendi formalis non consideratur a dialectico nisi comparatione & cum ordine ad obiectiuum. f.60. §.96

Modus in propositione late sumptus quid sit. fol. 32. §.35

Modus

Index Logicus

Modus sciendi formalis quid sit. f. 58. §. 82. quomodo consideretur. §. 83
Modi sciendi cognitio est regula, qua ratione fieri debeat. f. 73. §. 19
circa Modum sciendi dupliciter errari potest. fol. 70. §. 167
quid sit in Modo sciendi id quod dialecticus immediate considerat. f. 60 §. 99
Modi cuiuscunque figuræ. f. 135. §. 91. & seqq.
Modi communiter sunt quatuor. f. 33. §. 38
Modi primæ figuræ directæ & vtiliter concludentes quot & qui sint. f. 136. §. 94
Modi per se quatuor ab Aristotele assignantur, & quid sint. f. 158. à §. 95. ad 104
Modi indirectæ concludentes in prima figura. fol. 141. §. 130. & seqq.
Modi syllogismorum quatuor carminibus continentur. f. 41. §. 11
Vide Indices Physic. & Metaph.
Multiplicatio numerica sumitur à materia. fol. 91. §. 91
Mundus est aggregatum ex orbe cælesti atque terrestri. f. 75. §. 41
Vide Indices Physic. & Metaph.
N
Natura sit prædicabilis, quid requiratur. fol. 91. §. 35
Natura materialis separata à singularitate est communis. f. 90. §. 27
Naturam secundum se quæ nec sit vniuersalis nec singularis, admittunt Caietanus & Thomista. f. 90. §. 25
Vide Indices Physic. & Metaph.
Negatiue.
esse Negatiue dicitur quando res caret forma contrariam denominationem tribuente. fol. 45. §. 11
Nomen.
an Nomen infinitans sit propriè nomen. fol. 110. §. 32
Nomen adiectiuum (quod est causa æquiuocationis) positum ex parte subiecti appellat subiectum ipsum materialiter, & illi applicat suam significationem, non autem ratione alterius adiectiui. f. 23. §. 1. & §. 24. §. 4
Nomen quid sit. f. 23. §. 1. & §. 24. §. 4
Nomen substantiuum & adiectiuum quomodo ab Auctoribus artis regiæ definiuntur, & an rectè. f. 12. §. 88. sub finem.
Nomen complexum & incomplexum, copulatiuum & non copulatiuum, quid sint. Lege sect. XI. f. 13. à §. 97
Nomen commune seu vniuersale quod dicatur. f. 7. §. 45
Nomen aut verbum an & quomodo infinitentur. f. 26. §. 16
Nomen appellans, positum ex parte prædicati, appellat aliud prædicatum, subiectumque appellat non ratione sui, sed ratione alterius prædicati. f. 23. §. 52
Nominis à Verbo discrimen vnde pensetur f. 25. §. 14
sub Nomine comprehenduntur pronomen participium & gerundium passiuum in dno. fol. 24. §. 5
Nomine indeclinabili vtimur in oratione non se-

cus ac si declinaretur, eique appingimus adiectiua, tribuimusque casus. f. 24. §. 8
Nomina indeclinabilia cur sic vocentur. f. 24. §. 7
Nomina substantiua sunt termini absoluti. fol. 11. §. 80. & categorematici. §. 88
Nomina hæc Dominus, Pater, & similia an sint commemoratiua. f. 12. §. 87
Nomina primæ intentionis quæ dicantur fol. 14. §. 109
Nomina concreta & abstracta quot & quibus modis considerari possint. f. 13. §. 94. 95. & 96
Nomina significantia res indiuiduas sunt incommunicabilia re & ratione. f. 89. §. 22
Nomina infinita seu infinitantia non videntur iure exulare è nominum classe. f. 24. §. 3
Nomina adiectiua & substantiua vtrum differant specie. f. 25. §. 10
Nomina adiectiua omnia sunt termini connotatiui. fol. 12. §. 86. & symatgorematici. §. 88

O

Obiectum.
Obiectum vnde dicitur. f. 46
Obiectum formale est quod primò attingitur, & propter illud cætera. f. 46. §. 2
Obiectum formale voluntatis est finis. ibid.
Obiectum materiale est quod attingitur ratione alterius. ibid.
Obiectum formale est causa vt ametur materiale. §. 3
idem Obiectum diuersis comparatum est formale & materiale. §. 4
Obiectum formale absolutè & secundum quid. §. 4
Obiectum formale primum in intentione & vltimum in resolutione. §. 5
Obiectum formale & materiale vnde dicantur. §. 6
Obiectum formale quo & quod. §. 7
Obiectum mediatum vnde dicatur. f. 47. §. 8
Obiectum materiale diuiditur in proximum & remotum. f. 47. §. 9
Obiectum partiale & totale quid sint. §. 11
Obiectum adæquatum habitus & potentie est obiectum omnium actuum. ibid.
Obiectum attributionis quid sit. §. 12
Obiectum adæquatum Logicæ. f. 47. §. 14
Obiectum propriè siue commune est quod obicitur omnibus. f. 47. §. 12
Obiectum potest attingi vltimatè dupliciter. fol. 7. §. 37
Obiectum Logicæ est ens reale non rationis. f. 56. à §. 71. ad 80
Obiectum adæquatum attributionis Dialecticæ. Lege Sect. VIII. à f. 63. ad 69. inclusiuè.
an Obiectum vtriusque præmissæ simul sumptæ sit idem cum obiecto conclusionis. fol. 159. §. 105. & seqq.
Obiectum Logicæ an sit modus sciendi formalis. f. 59. §. 89
Obiectum adæquatum & immediatum Logicæ sunt modus sciendi formalis & obiectiuus f. 60. §. 97
ab Obiecto Logicæ etiam partiali cur excludatur simplex apprehensio? f. 70. §. 167
cur etiam entia rationis? ibid.
Vide Indices Physic. & Metaphysic.

Operatio.

Operatio prima intellectus an spectet ad Logicum, f. 48. §. 16
Oppositio.

Rerum & Verborum.

Oppositio.
Oppositio simplicis propositionis quid sit & quomodo fiat. f. 30. à §. 22. ad 24
Oppositio cuiusque figuræ cum aliis. fol. 35. §. 51
Oppositio qualibet propositionum in qualitate est formalissimè propter duas propositiones singulares mutuo contradicentes, quæ continentur in oppositis. f. 31. §. 25
Oppositio propositionum modalium quomodo dignoscatur. Lege sect. II. f. 34
ad veram Oppositionem secundum qualitatem opus est vt negatio neget copulam propositionis. f. 32. §. 32
Oratio.
Oratio quid sit. f. 26. §. 19. Grammatici eam quinquepartiuuntur. §. 21
omnis Oratio constat nomine & verbo. f. 23. §. 1
in Orationibus quomodo vtamur nomine indeclinabili. f. 24. §. 8
Orbis.
Orbis est aggregatum ex imperiis. f. 75. §. 41
Ordo.
Ordo rerum quadruplex ex S. Thoma. f. 53. §. 56

P

Participium.
an Participia significant cum tempore. fol. 24. §. 6
an Participia infinitentur. f. 26. §. 17
Perfectiones supernaturales ad quintum prædicabile pertinent. f. 103. §. 37
Vide Indicem Physicum.
Per se.
vox Per se & per accidens quid sit. f. 45. §. 9
Persona.
Persona diuina vt sic nec est species propriè, nec genus. f. 88. §. 16
ratio Personæ vt sic habet aliquid de specie vltima & genere supremo. f. 88. §. 61
Vide Indices Physicum & Metaphysicum.
Philosophia.
an Philosophia moralis referat sua obiecta ad aliquod vnum. f. 70. §. 163
Positiue.
esse Positiue & negatiue quid sit. f. 45. §. 11
Potentia.
esse Potentia & actu quid sit. f. 45. §. 7
Potentia physicè est independens ab actuali existentia actus, magis quàm substantia ab accidente. f. 118. §. 66
Vide Indices Physicum & Metaphysicum.
Præcognitio. Præcognitum.
Præcognitio quid sit. f. 149. §. 2
Præcognita duo requirit Aristoteles. f. 149. §. 5
an ab eodem diminutè numerentur. §. 6
Prædicabile.
Prædicabile commode in quinque species diuiditur. f. 106. §. 17
Prædicabile quodlibet essentialiter est tale, & accidentaliter est species subiicibilis. fol. 104. §. 6
Prædicabile vt sic habet pro ratione quidditatiua esse vnum de multis prædicabile in quo continentur ea quæ denominantur vniuersalia. f. 104. §. 9
an Prædicabile sit genus ad quinque prædicabilia. Lege sect. I. f. 104. §. 1. & seqq.
Prædicabile secundum quod dicitur rationem præ-

dicabilis, continet sub se omnia prædicabilia. f. 105. §. 13
Prædicabile superius constituitur ab eodem actu qui constituit inferiora subiicibilia. fol. 87. §. 3
Prædicabile quartum non semper physicè pender ab aliis. f. 104. §. 3
Prædicabile omne potest ad actum secundum deduci per actuales prædicationes vniocas de suis inferioribus. f. 92. §. 39
Prædicabile primum sub diuersis considerationibus potest esse genus & species. f. 80. §. 2
ad faciendum Prædicabile de subiicibili idem fundamentum requiritur. f. 87. §. 3
Prædicabilis quarti & quinti discrimen. fol. 103. §. 31
Prædicabili vt sic accidentaliter conuenit actus reflexus. f. 105. §. 10
à Prædicabili vt sic possint abstrahi alia ratio prædicabilis. f. 105. §. 13
Prædicabilia vltima dici possunt priora primis, & quomodo. f. 104. §. 3
Prædicabilia duo vltima physicè pendent à substantia, non tamen in ratione prædicabilis. f. 104. §. 3
Prædicabilia essent sex, si differentia infima specie differret à subalterna. f. 102. §. 27. & 28
Prædicabilitas.
Prædicabilitas duplex esse potest. f. 78. §. 20
an Prædicabilitas sit de essentia vniuersalis. f. 77. §. 9. 10. 11. 12
Prædicamentum.
Prædicamentum est prædicabilium coordinatio. f. 89. §. 23
Prædicamenta non spectant ad Logicum. fol. 48. §. 19
Vide Indices Physicum & Metaphysicum.
Prædicare. Prædicatio. Prædicatum.
Prædicandi modus an sequatur modum essendi. f. 104. §. 4
Prædicationis formalis & directæ exemplum. f. 94. §. 53
Prædicatio idemtica est qua vtrumque extremum eodem modo concipitur. f. 93. §. 51
Prædicatum quid sit. f. 3. §. 2
Prædicatum vt quod, & prædicatum vt quo quid sint. f. 3. §. 3
Prædicatum vniuersale quod dicatur Aristoteli. f. 157. §. 89
Prædicatum de omni in quo differat à prædicato secundum quod ipsum. f. 157. §. 90
Prædicati de omni posterioristico, & prædicati de omni prioristico discrimen. f. 157. §. 91
Prædicatum vniuersale an idem quod de omni. f. 157. §. 94
Præmissa.
Præmissa vtraque sitne syllogismus. Lege sect. XII. f. 134
ex Præmissa falsa an sequatur conclusio vera. f. 150. §. 10. & 11
Præmissæ veræ in demonstratione. fol. 149. à §. 7
an Præmissæ demonstrationis possint esse de contingentibus singularibus & corruptibilibus. f. 156. à §. 72
Præmissæ ante conclusionem præcognoscendæ. f. 149. §. 3. & 4
an Præmissæ sint veriores conclusione. fol. 150. §. 12
Præmissæ formales sunt causa conclusionis. f. 159. §. 112

Index Logicus

an Præmissæ necessitent ad conclusionem. f.160.
§.114.&115
Præmissarum euidentiæ & certitudo. f.152.à §.31.
ad 55.includit.
Præmissarum vniõ ratione differt ab vniõne extre-
morum. f.152. §.36
Præmissarum & conclusionis an eadem obiecta.
f.159.à §.105.ad 109
Vide Indicem Physicum.
Praxis.
Praxis & speculatio an opponantur. fol.72. §.11.
12.&13
an Praxis necessariò sit opus dirigibile à ratione.
f.72. §.16
Practica cognitio quæ opus efficitur, & regula se-
cundum quam debet fieri, an sint idem. fol.73.
§.21
Practicus habitus tollit difficultatem remanentem
in cognitione obiecti ad quam ipse inclinat po-
tentiam & faciliat. f.73. §.20
Vide Indicem Physicum.
Prioritas.
omnis Prioritas (exclusa prioritate temporis) inni-
titur alicui dependentiæ. f.86. §.42
Vide Indicem Physicum.
Pronomen.
Pronomen est nomen vsurpatum pro proprio no-
mine. f.24. §.5
Propositio.
Propositio est, qua aliquid affirmamus vel nega-
mus. f.110. §.34
Propositio vt sic est genus respectu affirmatiuæ &
negatiuæ. §.35
Propositio abstrahens ab hypothetica & cathegori-
ca est genus respectu cathegoricæ propriæ.
ibidem.
Propositio determinata an habeat descensum dis-
iunctiuum. f.20. §.30
Propositio per veritatem & falsitatem an rectè de-
finiatur. f.27. §.1
sive actus intellectus iudicariuus. f.2. & 3
Propositio, *Petrus est homo*, an differat ab hac, *Petrus*
est aliquis homo. f.98. §.102
an aliqua Propositio sit aliis magis falsa. fol.151.
§.26
Propositio maior à Rhetoribus vocatur simplici-
ter propositio, minor verò, assumptio. f.133.
§.74
Propositio quo pacto vocetur maior & minor, &
an maior possit dici minor & contra. fol.133.
à §.69.ad 74
Propositio simplex quo pacto conuertatur. f.29.à
§.15. vsque ad 20
Propositio exponibilis, & exponens quæ dicantur.
f.37. §.61
earum resolutio quomodo fiat. §.65
an eis assignandæ sint contradictoriæ. fol.39.
§.74
Propositio exclusiua quid & quotuplex sit. fol.37.
§.62. & 63
Propositio exclusiua quomodo resoluatur. fol.38.
§.73
Propositio exceptiua quid sit & quomodo expo-
natur. f.39. §.75
Propositio reduplicatiua habet aliquod signum
appellans supra aliquem terminum. ibid.
Propositio cathegorica siue absoluta quæ sit. f.27.
§.7. an conuertatur cum simplici enunciatione.
ibidem.
Propositio syncathegorematica, vel hypothetica.
f.27. §.1. & f.28. §.8

Propositio conditionalis alia est in materia neces-
saria, alia in contingenti. f.28. §.9
Propositio complexa cur sic appelletur. fol.28.
§.12
Propositio modalis fit dupliciter. f.32. §.35
Propositio modalis melius à Petro Hispano quam
ab Aristotele tradita. f.32. §.34
Propositionis modalis sensus duplex, compositus
& diuisus; & quid vterque sint. f.32. §.36
Propositiones modales suam habent veritatem vel
falsitatem. f.33. §.37
quomodo explicentur ac describantur. fol.eod.
§.38.39.40. & 41
Propositiones modales conuertuntur ex parte di-
cti, non autem ex parte modi. f.36. §.60
modales exclusiue quæ vocentur. ibid.
Propositionum modalium quantitas & qualitas.
f.34. §.47
Propositionis identicæ exemplum. f.94. §.56
formalis. §.58
Propositionis materia, quæ & quoruplex sit.
f.27. §.4
Qualitas. §.5. Quantitas. §.6
Propositionis immediatæ diuisio. fol.165. §.60.
& 62
Propositionis confusæ descensus an sit disiunctus.
f.20. §.30
Propositionis simplicis oppositio quid sit. fol.30.
§.22
Propositionem vnam alia esse veriore an repu-
gnet. f.150. §.13
de Propositione per se nota, vel per aliud. *Lege* se-
ctionem IV. f.154. & 155
in qualibet Propositione vocali aut scripta quot
voces siue dictiones reperiantur. f.2. §.1
Propositiones falsificantes dicuntur, quæ seipsas
destruunt. f.32. §.33
duæ Propositiones contrariæ an possint esse falsæ.
f.31. à §.26. ad 31
Propositiones veræ & falsæ. fol.78. §.22. 23. 24.
& 25
Propositiones contradictoriæ non possunt admit-
ti simul propter adagium metaphysicum, *Im-
possibile est idem simul esse & non esse*. fol.139.
§.119
Propositiones cuiusque figuræ quare sint mutuo
æquipollentes. f.33. §.42
Propositiones affirmatiuæ possunt esse ab similibus
quantitatis. f.136. §.96
Propositionibus affirmatiuis multipliciter possu-
mus vri. f.136. §.96
in Propositionibus modalibus an reperiantur con-
tradictio. f.36. §.58
Propositionum contrariarum, contradictoriarum,
subcontrariarum, subalternarum affirmatiua-
rum, & subalternarum negatiuarum exempla.
f.32. §.33
Propositionum simplicium æquipollentia quæ di-
catur. f.29. §.13
Vide Indices Physicum & Metaphysicum.
Proprietas.
Proprietas non est de essentia rei, & cur. fol.77.
§.9
Proprietas dupliciter sumi potest. ibid.
Proprietatis cognitio est speculatiua. f.74. §.29
Proprietates hominis non prius cognosci debent
quàm animal prædicetur de Petro. fol.84.
§.30
Proprium.
Proprium quadrupliciter accipitur. fol.102.
§.29

ad

Rerum & Verborum.

ad Proprij prædicabile spectat omnis conceptus
qui de re constituta in suo esse metaphysicè es-
sentiali formatur. f.102. §.30
omnes quatuor modi Proprij ad quatuor prædi-
cabile spectant. §.31
à ratione Proprij excluduntur habitus supernatu-
rales. ibid.
Proprium & accidens logicè considerata ad ean-
dem pertinent speciem. f.103. §.39
Proprium quartum prædicabile nõ semper ab aliis
physicè pender. f.104. §.3
Proprium quo pacto definiatur & in quo à cæteris
prædicabilibus differat. f.103. §.33
Proprium quarto modo ad quatuor prædicabile
solum pertinere, quinam & quare velint. f.103.
§.32
Proprium opponitur & alieno & communi. f.156.
§.79
Prouincia.
Prouincia est aggregatum ex Regnis. f.75. §.41
Q
Quidditas.
Quidditas apud Philosophos idem est ac es-
sencia rei. f.124. §.5
R
Ratio.
Ratio formalis sub qua, alia obiectiua, alia ex
parte potentia. f.47. §.10
Ratio communis vt cognoscatur non requiritur
nisi cognoscere aliquid in quo plura sunt simi-
lia. f.105. §.11
Ratio communis an abstrahi possit ab vltimis dif-
ferentiis. f.95. §.65
Ratio communis triplex indiuiduis assignatur.
f.94. §.59
Ratio specifica hominis vt sic habet aliquam vni-
tatem abstractam ab vnitatibus singularibus.
f.94. §.60
Ratio vniuocè communis an detur enti reali & ra-
tionis, substantiæ & accidenti. f.104. §.2
an aliqua Ratio vniuocè communis conueniat
substantiæ & accidenti, Deo & creaturis. f.123.
§.104. & 106
quid sit illa ratio communis. f.124. §.109
Ratio inferior non potest concipi sine superiori.
f.127. §.23
Ratio analoga. *Vide Analogum.*
Ratio signi. *Vide Signum.*
Ratiocinari. Rationale.
Ratiocinari pertinet ad intellectum. f.16. §.6
Rationale ad hoc rationale comparatur vt species
ad indiuidua. f.88. §.13
Rationale dicitur à discursu, & animal à sensatio-
ne. f.82. §.20
an Rationale sit terminus communis respectu ho-
minis. f.9. §.65
Rectus.
Rectus & obliquus an differant specie. fol.25.
§.9
voces in Recto & in obliquo explicantur. fol.45.
§.12
Reduplicatiue.
voces Reduplicatiue, & specificatiue, siue idemice quid
significent. f.44. §.3
Regnum.
Regnum est aggregatum ex Urbibus. fol.75.
§.41
Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

Regula.
Regulae communes sufficiunt ad dirigendâ quam-
cumque potentiam. f.70. §.168
Relatiua.
Relatiua omnia se connotant. f.12. §.84
Vide Indices Physicum & Metaphysicum.
Res.
Res est prius, quàm sit prædicabilis. f.78. §.16
Res bifariam potest esse prædicabilis. §.20
cum Rem superioris ordinis cognoscimus per spe-
cies inferioris, non illi debemus eius tribuere
imperfectiones. f.91. §.36
Res omnes à parte rei sunt determinatæ, in intelle-
ctu sunt, prædicantur confusè. fol.97. §.97. &
f.104. §.4
Rerum ordinem quadruplicem posuit S. Thomas.
f.53. §.56
duabus Rebus potest vna ratio esse analoga, alia
vniuoca. f.81. §.10
Vide Indices Physicum & Metaphysicum.
Resolutio.
Resolutio propositionum non tam enucleatè,
quàm aristino more videtur inuecta. fol.38.
§.67
Restrictio.
Restrictio est termini contractio à maiori signifi-
catione ad minorem. f.22. §.48
Restrictio opponitur Ampliationi iuxta Summu-
listas, sed melius diceretur opponi Alienationi.
f.23. §.48
Reubau.
voce Reubau sex nomina significantur. fol.10.
§.67
Rugibile.
an Rugibile formaliter concipi possit quin for-
maliter concipi possit sensibile? f.100. §.15. &
f.102. §.24.25. & 26
S
Scientia. Scire.
Scientia & demonstratio quomodo diffiniantur,
& diuidantur. f.160. §.116. & 117
Scientia propriè sumpta quid sit. §.118
Scientia est nomen collectiuum. f.75. §.37
ad Scientiam requiritur euidentiæ, tam in vitro-
que principio, quàm in conclusione. fol.152.
§.33
Scientiæ particulares tot sunt, quot particulares ra-
tiones formales spectantes ad idem obiectum.
f.157. §.84
Sciendi modus variis modis accipitur. f.39. §.1
eius definitio. §.2
Vide Indices Physicum & Metaphysicum.
Significatio. Signum.
Significatio à suppositione in quo differat. fol.15.
§.1
Signum quid sit. f.6. §.28
Signum formale est ratio formalis cognoscendi.
f.6. §.29
Signum instrumentale quod dicatur & in quo dif-
ferat à formali. §.30
Signum instrumentale duplex est. §.31. & 32
Signum, quod per cognitionem sui facit vt cogno-
scamus rem per illud significatam, aliud est pu-
rè intellectuale, aliud sensibile. f.6. §.34
diuiditur in significatum ad placitum, & signi-
ficatum purè naturaliter & non ad placitum,
& quid vtrumque sit. §.35
Signum est quod aliquid significat, vel repræsen-
tat. f.106. §.2
N n n n 2 Signum

Index Logicus

Signum materiale est quod prius cognitum ducit in cognitionem alterius. f.106.§.3
 Signum aliud est naturale, aliud ad placitum. f.107.§.4
 Signum naturale materiale in eo consistit quod prius cognitum ducat natura sua in cognitione alterius rei. f.107.§.7
 Signum dicit relationem ad intellectum à quo imponitur, ad personam cui significat, ad rem ad quam imponitur. f.107.§.10
 Signum ad placitum non est ens morale medium inter physicum & rationis. f.108.§.15
 ratio formalis signi ad placitum quid sit. fol.108. §.16
 Signum formaliter ut signum non potest significare perfectius rem quam ab imponente percipitur. f.109.§.24
 Signum materialiter significat rem perfectius quam ab imponente percipitur, excitando speciem, quæ aliunde erat acquisita. fol.109. §.24
 ratio Signi actualis consistit in actuali expressione & perceptione rei significatae per illud. f.109. §.21
 ratio Signi in imagine est relatio realis prædicamentalis similitudinis inter imaginem & Cæsaris accidentia. f.109.§.25
 ratio Signi ad placitum in actu primo non est relatio realis prædicamentalis. f.107.§.11
 relatio Signi ad placitum non est realis. §.12 non est ens rationis fictum, nec quoddam ens ab actibus derivatum. f.108.§.14
 Signa quibus animos nostros pandimus, sunt multiplicia. f.16.§.6
Similitudo.
 Similitudo est fundamentum abstractionum. f.95. §.61
Singularia. vide Individuum.
 Singularia confusè cognosci solent, ratione cuius confusionis formatur vniuersale. fol.95. §.64
Species.
 Species apud Logicos quid significet. fol.86. §.1
 Species subiectibilis diuiditur in atomam & subalternam. f.87.§.1
 quomodo definiatur à Porphyrio. §.2
 Species subalterna, infima & individuum solum accidentaliter distinguuntur in ratione subiectibilis. f.87.§.8
 an Species tota in vno individuo reperiri possit. f.92.§.42.43.& 44
 Species prædicabilis an requirat plura individua possibilis. *Lege sect. III. à f.89. ad 92*
 Species tam perfectè reperitur in vno inferiori, quam in pluribus, quoad fundamentum vniuersalitatis. f.93.§.47
 Species prædicabilis est, quæ de pluribus numero differentibus in eo quod quid est prædicatur. f.88.§.12
 Species explicitè cognoscenda ut possit individuum perfectè & completè cognosci. fol.85. §.36
 nulla Species est subiectum totale generis. fol.83. §.23
 Species est pars obiectiua generis. f.83.§.24
 an Species sint atomæ, vel subalternæ, quomodo cognoscendum. f.106.§.18
 Species habens vnum solum individuum ponitur in prædicamento, non in prædicabili. f.89. §.23
 Species vnius individui est subiectibilis, non prædicabilis. f.89.§.24
 Speciei definitio directè de ea prædicatur. fol.94. §.55
 in definitione Speciei & generis committitur circulus, & quomodo. f.87.§.4. & 5
 nulli Speciei repugnat multiplicitas individuum. f.90.§.30
 in Specie reperitur conceptus genericus, ratione cuius genus dicitur de specie directè. fol.130. §.55
 Species subiectibiles dantur in rebus fundamentaliter tantum, non formaliter. f.87.§.3
 Species sunt plura individua completè cognita, incompletè cognita, genus. f.84.§.28
 omnes Species simul sumptæ sunt genus. fol.83. §.24
Vide Indices Physicum & Metaphysicum.
Speculario.
 Speculatio an opponatur praxi. fol.72. §.11. 12. & 13
Spiritualia.
 Spiritualia per materialia cognoscimus, id est, per species ipsorum, non tamen illis tribuendo horum proprietates. f.90.§.27
Subiectum.
 Subiectum quid sit. f.3. §.2
 vnde dicatur. ibid.
 Subiectum, aut vniorem esse primam vocem propositionis, vel secundam an referat. f.3. §.4
 Subiectum ut quod, & subiectum ut quo, quid sint. f.3
Subiicibile.
 Subiicibile in quid incompletè, est immediatum correlatiuum generis. f.88.§.9
 Subiicibile ut sic non est vniuersale. fol.88. §.10
 Subiicibile & prædicabile per eundem actum constituuntur. f.87.f.3
Substantia.
 Substantia transcendit omnia genera substantiarum, non tamen omne genus entis. fol.10. §.68
 Substantiæ & accidenti datur ratio communis vniocè non primò sed secundò intentionaliter. f.104.§.2
 Substantiæ & accidenti datur aliquis conceptus vniocè communis. f.123.§.106
 Substantiæ & accidentis discrimen. f.121.§.85
 Substantiæ & entis distinctio est inadæquata. f.121.§.88. *vide etiam §.37. & 73*
 Substantiæ non cognoscuntur à nobis immediate per se, sed per accidentia. f.93.§.49
Vide Indices Physicum & Metaphysicum.
Summula.
 Summula quid sit. f.1. §.1
 qui Summulas rectè tradiderint. f.2. §.11
Suppositio.
 Suppositio quid sit. *Lege sect. I. f.15. & 16*
 Suppositio formalis quid sit, & cur sic dicta. f.17. §.11
 Suppositio materialis quæ dicatur. ibid.
 quandoque est intrinseca, quandoque extrinseca. §.12
 Suppositio simplex & personalis quid sint. fol.17. §.13
 in Suppositione personali vniuersali locum habet descensus per inferiora sub eadem voce, non verò in suppositione simplici. f.18.§.17
 Suppositio confusa an sit particularis. fol.19. §.29
 Suppo

Rerum & Verborum.

Suppositio naturalis est qua supponitur terminus in materia omnino necessaria. f.20. §.31. potest esse discreta. ibid.
 Suppositio accidentalis est, qua supponitur terminus pro differentia temporis importata in propositione. f.20. §.31. potest etiam esse discreta. §.32
 an sit Suppositio simplex, *Omnis homo est species.* f.18. §.20
 Suppositio simplex potest constitui loco termini reflexi. ibid.
 Suppositio singularis est substitutio termini ad significandam vnam rem singularem in singulari. f.18. §.21
 Suppositio absoluta, quam inuenit P. Fonseca, vocaturque mixta ex simplici & personali, admittenda. f.18. §.23
 Suppositio distributiva est qua supponitur terminus communis resolutibilis per descensum affectum coniunctione & aut disjunctione nec. fol. 19. §.24
 Suppositio copulatiua est subrogatio termini sensibilibus loco termini mentalis copulatiui. f.19. §.25
 Suppositio communis aut particularis est qua subrogatur terminus loco rei, aut termini communis & particularis. f.19. §.26
 Suppositio determinata an rectè à Villapando & Tolero definita. f.19. §.27
 an Suppositio communis sit vsus termini pro suis inferioribus, ut ait Tolerus. f.18. §.22
Syllogismus.
 Syllogismus quomodo ab Aristotele definitus. f.41. §.14
 Syllogismus ex quot propositionibus conficitur, & qui vocentur. f.1. §.5
 Syllogismus tribus tantum terminis constare potest. f.133. §.75.76. & 77
 an Syllogismus sit vtraque præmissa, an sola conclusio, an verò vtrumque? *Lege sectio. XII. f.134*
 Syllogismus est argumentatio in qua ex duabus propositionibus tertia sequi denotatur. f.131. §.56
 est perfectissimus modus sciendi. §.58
 vnde dicatur. ibid.
 explicatur alia eius definitio. à §.58. ad 63. in clusiuè.
 Syllogismus modalis. f.148. §.185
 Syllogismus infinitans quibus terminis constet. f.148. §.186
 Syllogismi expositoriij medium est singulare in singulari. f.147. §.184
 Syllogismus expositorius potest confici in tertia figura. ibid.
 Syllogismi vis cui principio innitur. fol.134. §.77
 Syllogismi forma est dispositio præmissarum apta ad concludendum. f.134. §.79
 Syllogismi materia & forma. *Lege sect. XI. f.132. & 133*
 Syllogismi modus & figura. *Lege sectio. IV. f.41*
 ab essentia Syllogismi aliqua emanare attributa necesse est. f.74. §.26
 de Syllogismo fallaci an & quomodo agat Logicus. f.48. §.20
 Syllogismi obiectiui & formales an habeant figuram? f.135. §.88
 Syllogismi imperfecti qui sint & quomodo deducuntur. *Philosophia Petr. Huri. de Mendoz. a.*

cantur ad perfectos. *Lege sect. XXI. f.144. & sect. XII. f.145*
 Syllogismorum figura quatuorplex. f.135. §.88.89. & 90
 Syllogismorum ostensua deductio. f.42. à §.28. ad 36. exclusiuè.
 Syllogismorum ad impossibile deductio. *Lege sectio. VI. f.43*
 Syllogismorum figura prima, cuiusque modi. *Lege sect. XV. f.136. & seqq.*
 secunda figura. f.142. §.136
 tertia figura. f.143. §.143
 sine quarta figura. f.144. §.152
 Syllogismorum ad impossibile deductio quomodo fiat. *Lege sect. XIII. fol.146.*

T

Terminus.

Terminus significatum habet sine termino, & quomodo vsurperetur à Logicis. p.3. §.5
 Termini variaz definitiones. ibidem. per totam sectionem.
 Terminus est extremum propositionis. f.4. §.17
 Terminus mentalis est extremum propositionis mentalis. f.5. §.21
 Terminus scriptus & vocalis quid sint. ibid.
 Terminus & propositio formaliter & proprie sunt in solo intellectu, in voce autem & scripto non reperiuntur proprie, sed improprie, analogicè, & per extrinsecam denominationem. f.5. §.22
 Terminus potest diuidi per varia genera signorum, quibus loquimur. f.5. §.26
 Terminus determinatus est qui adstringitur ad significandam vnam rem in singulari, & cur sic dictus. f.9. §.59
 Terminus confusus quid sit. §.61
 Terminus communis est etiam terminus superior: particularis verò seu singularis communiter solet esse inferior: & quid vterque sint. f.9. §.62.63. & 64
 an omnis Terminus singularis aut determinatus sit inferior. f.9. §.64
 Terminus transcendens & non transcendens qui dicantur. f.10. §.67
 Terminus transcendens alius simpliciter & absolute transcendens; alius transcendens secundum quid. f.10. §.68
 Terminus vniocuos quo pacto definiatur. fol.10. §.70
 Terminus æquiocuos. §.71
 Terminus analogus. §.72
 Termini transcendentis clauduntur voce *Reuban.* §.67
 Terminus non vltimatus opponitur vltimato. f.7. §.38
 Terminus amplus est, qui significatur pro tempore distincto ab eo quod verbum significat. f.22. §.47
 Terminus concretus & abstractus, complexus & incomplexus, copulatiuus & non copulatiuus. *Lege sect. XI. f.13. & 14*
 Terminus negatiuus dupliciter vsurpatur. fol.14. §.104
 Terminus contrarius & contradictorius quomodo definiantur & diuidantur. fol.14. §.107. & 108
 Terminus significatiuus & non significatiuus. *Lege sect. IV. f.6*
 Terminus cathegorematicus & synecathegorematicus

Index Logicus

ticus quid sint. *Lege* sect. X. f. 12. & 13
 Terminus connotatiuus variè à variis definitur. f. 11. à §. 81. vsque ad 87
 Terminus singularis determinatus & particularis sunt idem. f. 19. §. 28. *Vide* præterea disp. 1. §. 47
 Terminus absolutus significat rem per se stantem. fol. 11. §. 74. Multa de eo per totam sectionem.
 Terminus subrogatus pro cognitione rei singularis in singulari dicitur, discretè supponi: & quid hoc sit. f. 18. §. 21
 Terminus communis seu vniuersalis quo pacto definiatur. f. 7. §. 44. & 45
 Terminus superior & inferior qui dicantur. f. 133. §. 72
 Terminus singularis significat vnam tantum rem in singulari. f. 8. §. 54
 Terminus primæ & secundæ intentionis. *Lege* sectio. XIII. f. 14. & 15
 nullus Terminus est connotatiuus nisi sit adiectiuus. f. 12. §. 87
 Terminum supponere quid sit. f. 15. §. 3
 Terminum debere supponere, vel debere supponi, vtrum melius dicatur. f. 15. §. 2
 Termini mentalis diuisiones variæ. *Lege* sect. V. f. 7. à §. 37
 ex vno Termino simplici an possit rectè inferri alius simplex in diuerso genere. f. 18. §. 19
 Termini primæ & secundæ intentionis quid significant. f. 78. §. 21
 Termini syllogismi sua habent nomina. fol. 134. §. 78
 Termini pertinentes & impertinentes qui dicantur. f. 15. §. 111
 Termini secundæ intentionis prædicantur de terminis primæ. f. 79. §. 30
 Termini secundæ intentionis in abstracto non prædicantur de terminis primæ. ibid.
 prædicantur de aliis etiam secundæ. ibid.
 Termini abstracti non prædicantur de concretis, neque concreti directi de abstractis directis. f. 79. §. 30
 Terminorum proprietates. *Lege* disput. II. à f. 15. ad 23
 Terminos adiectiuos non supponi malè aiunt veteres nonnulli Summulistæ. f. 17. §. 10
Theologia.
 Theologia specie totali differt à Philosophia. f. 157. §. 84
Transcendentia.
 Transcendentia est quando vnus conceptus communis imbibitur in omnibus differentiis, ita vt nulla sit quin talem conceptum includat. f. 119. §. 69. & f. 120. §. 83. & 84
Trinitas.
 Trinitatis mysterium an possit demonstratione cognosci ex reuelatione euidenter cognita. f. 136. §. 100
Tyro.
 Tyronis institutio de arguendi ratione. *Lege* proœmium. f. 1. & 2

V

Vagè.
V Agè velle media nequit Deus ab ipso solo exequenda. f. 97. §. 96
Vbicatio.
 Vbicatio est terminus absolutus. f. 11. §. 75
Vide Indices Physicum & Metaphysicum.

Verbum.

Verbum quid sit. f. 25. §. 12. & 13
 Verbum non infinitatur. f. 110. §. 33
 vtrum Verbum infinitetur in propositione. f. 26. §. 16. & 17
 Verbum cur dicatur copula in propositione. f. 27. §. 2
 Verba adiectiua explicantur per participium & verbum substantiuum. f. 27. §. 2
 Verborum prolatio apud ignorantem suæ linguæ non est propriè locutio. f. 109. §. 23
Veritas.
 Veritas est confirmatio actus cum obiecto. f. 149. §. 3
 Veritas formaliter consistit in actu intellectus. f. 150. §. 2
 per Veritatem & falsitatem an bene definiatur propositio. f. 27. §. 1
Vide Indices Physicum & Metaphysicum.
Virtualiter.
 vox *Virtualiter* significat effectus in sua causa, quando non est secundum suam esse in illa, sed illa potest produci. f. 44. §. 6
Visio.
 Visio beata quomodo beet. f. 63. §. 116
Vnio.
 Vnio cur sic dicatur. f. 3. §. 2
 in propositione negatiua abiungit. ibid.
 Vnio præmissarum an ratione differat ab vnione extremorum. f. 152. §. 36
 Vnionem esse primam vocem propositionis, vel secundam, an referat. f. 3. §. 4
Vide Indices Physicum & Metaphysicum.

Vniuocis, Vniuocatio.

Vniuoca requirunt conuenientiam non solum ex parte modi concipiendi, sed etiam ex parte obiecti. f. 91. §. 37
 Vniuoca quo pacto ab Aristotele definita. f. 111. §. 1
 Vniuocorum diuisio in Logica & Physica non admittitur, & cur? f. 111. §. 5
 ad Vniuocationem an requiratur vt conceptus obiectiuus sit omnino similis & quidditatiuè. f. 111. §. 3

Vniuersale.

Vniuersale est vnum in multis & de multis. f. 76. §. 2
 Vniuersale in essendo à parte rei non darur. f. 76. §. 4
 Vniuersale quomodo fiat. ibid.
 omne Vniuersale dicit immediatè omnia inferiora. f. 83. §. 24
 Vniuersale est compositum ex materia & forma. f. 76. §. 6
 Vniuersalis forma est actus intellectus abstrahens rationem communem ab inferiori. ibid.
 de materia Vniuersalis quid sentiant Thomistæ & Nominales. f. 76. §. 7. & f. 77. §. 8
 Vniuersalia abstrahuntur etiam ab vno indiuiduo confusè cognito. f. 94. §. 48
 Vniuersalia quomodo prædicentur. *Lege* sect. I II. f. 78. & 79
 Vniuersalia sunt priora in subsistendi consequentia, non in cognitione. f. 86. §. 42
 Vniuersalitas constituitur per ordinem ad inferiora. f. 100. §. 11

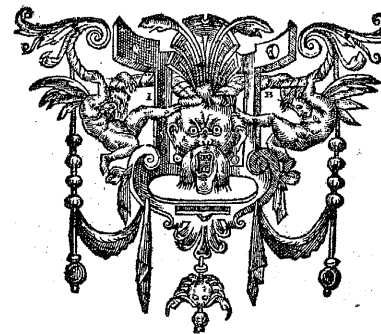
Voluntas.

Voluntas imponentis voci significationem habet pro obiecto cognitionem audientis de obiecto quod audit. f. 108. §. 17
 Voluntas imponentis, dum non abrogatur, est ratio

Rerum & Verborum.

ratio formalis qua voces & signa possunt in actu primo proximo significare obiecta fol. 108. §. 18
 Voluntas sine vlla imperfectione ob suam libertatem potest in res vagè tendere. f. 96. §. 75
 Voluntatis obiectum formale est finis. 46. §. 2
Vide Indices Physic. & Metaphysic.
Vox.
 Vox articulata ex natura sua indicat esse apprehensum id quod profertur. f. 110. §. 31
 Vox omnis & scriptura est signum naturale scribentis & vocem emittentis. f. 6. §. 35
 Vox æquiuoca potest significare plura quorum neutrum sit commune, sed omnia singularia. f. 8. §. 53
 Voces non possunt significare res nisi vt conceptas, ita vt conceptio sit conditio sine qua significant. f. 109. & 110. §. 27
 Voces formaliter repræsentant res ipsas & non conceptus. f. 110. §. 28
 Voces significant aliquando ipsos animi conceptus. f. 110. §. 30
 Voces, *in communi & vt sic*, quid significant. fol. 44. §. 4
 Voces, *formaliter & efficienter*, quid significant. fol. 44. §. 5
 Voces & scriptura sunt signa rerum, vt mente apprehendantur. f. 5. §. 23
 Voces & scripta non supponuntur ratione sui, sed ratione propositionis mentalis. f. 19. §. 25
 an Voces sint adæquatum Logicæ obiectum. *Lege* Subsect. I. f. 48. à §. 22
 Voces non sunt formalis sed instrumentalis modus sciendi. f. 51. §. 39
 Voces præcisè habent significationem, syntaxim & ornatum. f. 49. §. 29
 Vocum libera significatio ad Grammaticum spectat. f. 50. §. 32
 Vocum aliquarum explicatio. f. 44. à §. 1. vsque ad 12. inclusiue.
 Vocibus & de Vocibus disputare an idem. fol. 49. §. 28
 Vocibus vtimur vt nummis ad reipublicæ libitum. f. 7. §. 41
 an Vocibus & scripturis conueniat reflexio. fol. 7. §. 42. & 43
Vrbs.
 Vrbs est aggregatum ex domibus. f. 75. §. 41
Vt quo, & vt quod.
 voces, *Vt quo & vt quod*, quid significant. fol. 45. §. 10

FINIS INDICIS LOGICI.

INDEX RERVM ET VERBORVM, QVÆ IN SECVNDO TOMO DE PHILOSOPHIA NATVRALI CONTINENTVR.

A

Abyssus.
Byssvs coniuncta cælo Empyreo cur tenebrescebat? f. 378. §. 24

Accidens.
Accidens educi simpliciter, est fieri simpliciter. f. 450. §. 50
Accidens non potest esse subiectum formæ substantialis. f. 171. §. 46
Accidens non cognosci prius quàm substantiam, neque singulare prius quàm vniuersale, quo pacto intelligat Aristoteles. f. 533. §. 59
Accidens & substantia non disparantur per dependentiam à subiecto. f. 308. §. 81
Accidentis essentia quo pacto sit *in esse*. f. 308. §. 82
Accidentia sunt *entis ens*. f. 227. §. 25
Accidentia quæ præparant subiectum ad generationem, sunt dispositiones antecedentes generationem in eo instanti quo fit. f. 408. §. 5
Accidentia respicientia locum determinatum non possunt eidem corpori simul conuenire in locis diuersis. f. 329. §. 64
Accidentia cur per accidens moueantur. fol. 325. §. 32
Accidentia panis & vini in Eucharistia vocantur Species. f. 553. §. 155
an Accidentia in Eucharistia per se subsistant. fol. 182. §. 128.
Accidentia quædam non possunt variari licet cause secundæ inter se alterentur. f. 496. §. 131
Accidentia quæ sunt in agente, concurrunt immediate ad generationem, non verò quæ sunt in materia. f. 412. §. 30
an Accidentia corrupti mancant in generatione. *Lege Sect. V.* f. 394. & 395
cur Accidentia non concurrant immediate ad substantiæ productionem. fol. 255. §. 50. & f. 256. §. 63
Accidentium materialium subiectum. *Lege Sect. VI.* f. 217. 218. & seqq.
Vide Indices Logicum & Metaphyl.

Accretio.
Accretio est motus à minori ad maiorem quantitatem. f. 437. §. 54
Accretio an differat ab augmentatione. *ibidem.*

Actio.
Actio non sumit speciem à termino à quo. fol. 295. §. 69
Actio non est absolute prior termino. fol. 244. §. 150
Actio est distincta ab agente & termino. f. 287. §. 7
Actio est modus. f. 288. §. 9

Actio vitalis quomodo immutet agens. fol. 250. §. 4. & 5
Actio vera reperitur in potentia vitali se exercente. f. 536. §. 2
Actio ex se non est relatio inter agens & patientem sed inter hæc & effectum. f. 208. §. 126
an Actio sit propriè relatio agentis & patientis quando realiter distinguuntur. f. 208. §. 127
Actio & passio non inhaerent termino. fol. 294. §. 57
Actio nulla potest ex natura sua creaturæ conuenire quæ non sit proportionata modo essendi illius. f. 312. §. 117
Actio est libera eodem instanti quo exercetur & agens liberum liberè agit eodem instanti. f. 642. §. 19
Actio non tollit immediatam dependentiam. fol. 300. §. 16
Actio & passio sunt de conceptu essentiali motus. f. 289. §. 23
Actio & passio sunt actiones & motus. f. 297. §. 81
Actio & passio sunt idem realiter: differunt autem ratione sicut via accliuus & decliuus, & via Thebis Athenas, & Athenis Thebas. fol. 290. §. 28
Actio physica attingit rationes communes vt contractas. f. 311. §. 108
Actio est motus per extrinsecam denominationem. f. 292. §. 41
Actio est entitas agentium subiecti & termini, variis conceptibus significatorum, & accipientium denominationes diuersas pro diuersis connotatis. f. 289. §. 19
eadem Actio non potest esse generatio & creatio. f. 190. §. 19
Actionis denominatio duplex. f. 219. §. 63
Actiones sunt suppositorum. f. 245. §. 160
Actiones & generationes omnes circa singulare sunt. f. 232. §. 58
Actiones, quibus ex vno viuente producitur aliud sine vilo concursu actiuo, à generatione viuentium excluduntur. f. 390. §. 10
Actiones duæ specie distinctæ possunt esse ab eodem agente, & in eundem terminum, sed modo diuerso. f. 295. §. 63
in Actionibus consistit differentia inhaerendi & in dependendi à subiecto. f. 305. §. 61

Actiuitas.
Actiuitatis sphaera. *Lege Sect. VII.* f. 260

Actus.
Actus separat & distinguit. f. 173. §. 50
Actus omnis an proueniat à forma. f. 183. §. 146
Actus qua ratione possit esse certus & obscurus. f. 572. §. 44

Actus

Rerum & Verborum.

Actus primus constituitur ante actum secundum. f. 228. §. 33
Actus primus voluntatis est simplex complacentia. f. 621. §. 4
Actus abstractius & intuitiuus quid sint & an opponuntur? *Lege sect. II.* f. 596. & 597
Actus primus est potentia actiuæ actus secundi. fol. 642. §. 13
Actus idem potest esse simul verus & falsus. f. 534. §. 66
nullus Actus potest mutari de vero in falsum, aut è conuerso. f. 580. §. 59
an Actus mutetur, mutato obiecto. f. 584. §. 78
Actus assistens & informans qui dicantur. f. 476. §. 12
Actus vitalis creatus formaliter consistit in actione, passione & illarum termino. fol. 536. §. 4
Actus vitalis materialis non recipitur etiam partialiter in animum rationale. f. 523. §. 44
Actus vitalis diuinitus potest produci sine concursu potentie vitalis. f. 546. §. 99
Actus vitalis sine relatione ad potentiam vitalem concipi non potest. f. 566. §. 65
an Actus vitalis possit diuinitus in alieno subiecto constitui. f. 549. & 550. §. 123
Actus secundus est ea forma per quam causa denominatur agens. f. 228. §. 32
an Actus, quo Deus videt Petrum existentem, sit practicus. f. 610. §. 38
Actus vnus voluntatis potest habere pro obiecto adæquato duo partialia. f. 627. §. 38
Actus voluntatis variij. f. 627. §. 1. & seqq.
Actus practicus in communi est cognitio intellectus dirigens potentiam ad efficiendum obiectum. f. 607. §. 15. *vide Scientia, Cognitio.*
Actus duos habere non potest idem homo circa idem obiectum. f. 607. §. 16
Actus charitatis in iusto oritur ab habitu charitatis. f. 445. §. 11
Actus certus est exercitium principiorum non forte sed necessariò veritatem attingentium. fol. 571. §. 34
Actus vnus potest esse simpliciter euidetior alio. f. 572. §. 45
potest etiam esse certior alio. §. 48
Actus præmissarum in actum conclusionis non influit efficienter. f. 256. §. 62
Actus fidei sine certior quàm quoduis principium naturale? f. 573. §. 54
Actus non specificatur ab obiecto materiali remoto. f. 531. §. 34
Actus specie distincti specificari possunt ab obiecto formali. f. 531. §. 36
Actu naturali potest cognosci obiectum super naturale, vt supernaturale reduplicat obiectum. f. 531. §. 37
Actus omnis intellectus est apprehensio. f. 559. §. 1
an idem Actus possit esse simplex apprehensio, & iudicium. f. 559. §. 4
idem Actus respectu eiusdem subiecti potest successiue esse practicus & speculatiuus diuinitus. fol. 608. §. 26
Actus diuisio in informantem & subsistentem. f. 170. §. 50
Actus euidetis, & obscuri quænam sit differentia essentialis f. 568. §. 6
idem Actus eiusdem obiecti an possit esse clarus & obscurus. f. 568. §. 9. & seqq.
an Actui libero libertas sit extrinseca denominatio, an verò essentialis. fol. 646. & seqq. præcipue. §. 67

Actum vitalem in sola actione & passione absque termino, qui constituant. *Lege sublect. I.* fol. 542. & 543
Actum vitalem consistere in sola qualitate, & verbo mentali, affirmat P. Vazquez. fol. 543. §. 73. & seqq.
ab Actu nec realiter nec ex natura rei distinguitur euidetia. f. 567. §. 3
in Actu procedere modo compositiuo & resolutiuo quid sit. f. 605. §. 1. & seqq.
Actus voluntatis variè oppositi. f. 630. §. 8
Actus efficaces cur ita dicuntur? f. 629. §. 3
Actus efficaces volendi rem simul & non volendi apertè repugnant. f. 630. §. 13
Actus intellectus plures, sunt clari & euidetes. f. 567. §. 1
Actus practici causalitas an obiectum. f. 609. §. 30. & seqq.
ad Actus efficaces finis insufficientes est simplex apprehensio. f. 637. §. 54
an Actus supernaturales efficiant in potentia habitus etiam supernaturales inclinantes potentiam ad similes actus. f. 673. §. 74
Actus logici dirigentes intellectum in constructione modi sciendi non sunt speculatiui sed practici. f. 606. §. 4
Actus speculatiui communiter sunt perfectiores practici. f. 608. §. 29
Actus naturæ suæ practici non possunt reddi speculatiui. f. 608. §. 28
Actus liberi possunt efficaciter intendi directè & vt quo. f. 649. §. 63
Actuum tres differentie. f. 608. §. 25
Vide Indices Logicum & Metaph.

Acus.
Acus quæ semel tetigit magnetem, perpetua vertigine circumagitur, donec fixa se polo sistat. f. 375. §. 65

Adamus.
cur Adamus nõ fuit filius naturalis Dei. f. 391. §. 18

Adolescentes.
cur Adolescentes ferueant. f. 621. §. 85

Aër.
Aër est vitæ minister. f. 469. §. 35
Aër sibi vendicat summam humiditatem. fol. 468. §. 26
Aëris tripartitio. f. 368. §. 10

Aequale, Aequalitas.
Aequale quid sit. f. 502. §. 176. & 178
Aequalitas & similitudo non sunt reciproca. f. 501. §. 173
Aequalitas & inæqualitas vnus rei cum alia opponuntur priuatiue. f. 502. §. 177

Aequiuocatio.
an Aequiuocatio possit esse in mente. f. 534. §. 62
Vide Indices Logicum & Metaphyl.

Æstimatiua.
an Æstimatiua facultas cognoscat obiecta insensata, sitque distincta à sensu communi. fol. 682. §. 46. & seqq.

Ætas.
Ætas omnium præstantissima quæ sit. f. 621. §. 85

Æternitas.
in Æternitate quomodo res præsentis Deo. f. 589. §. 115. & seqq.
in Æternitate videntur à Deo infinita actu existentia. f. 320. §. 57
Vide Indicem Metaphysicum.

Affectum.
Affectuum varietas an ex varietate cognitionum deprehendatur. f. 635. §. 44
Affirma

Index Physicus

Affirmare, Affirmatio.
 Affirmare est cognoscere subiectum & predicatum esse idem. f. 60. §. 13
 Affirmatio & negatio quo repugnent. f. 603. §. 63
Vide Indices Logicum & Metaphys.
Agere, Agens.
 an Agere immediatè conueniat substantiæ creatæ. *Lege sectionem III.* f. 251. & seqq.
 Agens dicitur agens intrinsecè per suam entitatem cum connotatione. f. 289. §. 17
 Agens non est causa materialis actionis suæ. fol. 293. §. 53
 Agens creatum non potest immediatè agere in distans quin agar aliquid in medium. f. 257. §. 70
 Agens creatum agendo per medium potest etiam agere indistans per se ipsum, ita ut actio oriatur immediatè ab illo, & non ab aliquo agente, vel saltem simul ab utroque. f. 258. §. 76
 Agens creatum potest agere in distans actione dissimili ab intermedia; sed ab illa dependente. f. 260. §. 91
 Agens naturale propter limitationem suæ virtutis non potest actionem protendere ultra diffinitos limites. f. 260. §. 94
 Agens non contiguum materiæ, illi coniungi mediis dispositionibus per aërem traiectis, à nonnullis dicitur. f. 414. §. 36
 Agens & passum post actionem similia sunt. f. 262. §. 110.
 Agens liberum in actu primo reduci potest in actum securidum, & esse liberè operans. fol. 642. §. 18
 an Agens, quod in primo instanti suæ applicationis ad passum nihil in illud producit propter passum resistentiam, si post illud instans nihil virtutis agens acquisiuit, nec passum resistentiæ; possit post aliquod tempus agere. fol. 263. §. 123. & seqq.
 Agentis à passio distinctio & dissimilitudo. f. 262. §. 109
 Agentia sola per intellectum operantur propter finem. f. 623. §. 19
Aggeneratio.
 Aggeneratio & augmentatio an differant. f. 428. §. 4
 Aggeneratio rerum inanimatarum est eiusdem omnino rationis cum prima generatione. f. 436. §. 46
Albedo.
 Albedo visum disgregat dissipando in oculis spiritus sensorios. f. 678. §. 18
Alteratio.
 Alteratio est motus ad qualitatem. f. 444. §. 1
 Alteratio connotat in subiecto priuationem formæ inductæ. ibidem
 Alteratio conuenit in ratione motus cum cæteris: differt autem per qualitatem. ibidem
Amari.
 Amari propter se quid sit. f. 622. §. 11
Amantes.
 Amantes cur vocentur lunatici. f. 375. §. 68
Amor.
 Amor sine cognitione non reddit amantem. f. 552. §. 147
 an Amor in sola qualitate consistat, an etiam in actione. f. 552. §. 142. & 144
 an Amor possit sine cognitione vniri voluntati. f. 549. §. 116
 Amor Dei tendit in Deum propter seipsum. fol. 622. §. 5
 Amor boni conuenientis ex quo actu oriatur. fol. 622. §. 6

Amor nõ producitur ab actu intellectus. f. 634. §. 36
 Amor amicitia est voluntatum vnio. f. 192. §. 1
 Amicitia actus tendit in personam ut bonam aut pulchram, non ut conuenientem sibi. f. 622. §. 5
Angelus.
 Angelus se ipso est independens à subiecto. f. 304. §. 51
 Angelus habet in se formalem creationis effectum. f. 304. §. 51
 Angelus non habet indifferentiam ad plures causas ut eam habet forma. f. 304. §. 53
 Angelus non potest seipsum, aut alium Angelum, aut animum comprehendere comprehensione vulgari etiam si possit cognoscere actu infinita. f. 602. §. 48
 Angelus comprehendit creaturas naturales irracionales comprehensione actuali vulgari, non tamen exacta. f. 602. §. 51
 Angelus non se comprehendit comprehensione actuali, etiam vulgari naturali, sed habituali etiam naturali. f. 602. §. 52
 Angelus actu supernaturali se potest actualiter & perfectè comprehendere. f. 602. §. 56
 Angelus non est modus. f. 304. §. 54
 an Angelus possit continuè moueri. f. 491. §. 81. & f. 492. §. 84. & 85
 idem Angelus potest diuersis creationibus à Deo pendere. f. 299. §. 13
 Angeli loquuntur quid sit. f. 258. §. 75
 Angeli in cognitione sui verbum efformant. f. 556. §. 171
 Angeli non possunt vacuum. f. 331. §. 80
 Angeli generari non possunt. f. 310. §. 98
 duo Angeli immediatè producti vnus post alium non sunt tempus. f. 340. §. 77
Vide Indices Logicum & Metaphysic.
Anima, Animus.
 Anima rationalis quando infundatur. f. 427. §. 110
 Anima rationalis immediatè concurret in genere causæ materialis ad actus intelligendi & amandi. f. 520. §. 17
 Anima rationalis est spiritualis & simplex. *Lege sect. I.* f. 482. 483. & 484
 Anima rationalis sitne terminus formalis generationis. f. 393. §. 31
 Animæ rationalis specificatiuum. f. 527. §. 75
 Anima ut informat testes est principium generationis. f. 436. §. 45
 an Anima immediatè efficiat, & recipiat actus materiales vitales. f. 522. §. 37. & seqq.
 Anima vegetatiua, sensitiua, & rationalis, an realiter distinguantur. f. 477. §. 23. & seqq.
 Anima omnis carnis (ut dicitur Leuit. 17.) in sanguine est. f. 480. §. 40
 Anima immediatè concurret in genere causæ efficientis ad intellectionem & amorem. fol. 522. §. 35
 Anima separata exercet cognitiones similes iis quas sic exercet. f. 690. §. 23
 Anima se ipsa immediatè cognoscit. f. 690. §. 26
 Anima sensitiua memoriam habet. f. 535. §. 74
 Animæ definitioni consentaneum videtur, eam induci in corpus proximè aptum ad fungendam vitam. f. 427. §. 109
 Animam rationalem generari non posse monstratur. f. 310. §. 106
 an Animæ materiales omnes componantur ex partibus integrantes. *Lege sect. IV.* fol. 492. 493. & 494
 Animas hominum esse æquales qui sentiant, & an hoc verum, f. 501. §. 170. & 171
 Animus

Rerum & Verborum.

Animus definitur. *Lege sect. I.* f. 474. & 475
 Animus rationalis ut rationalis an corpus informet. *Lege sect. V.* f. 478
 Animus quas partes actuet. f. 479. §. 33. & seqq.
 an Animus producatur antequam corpus informet. f. 481. §. 52. & seqq.
 an Animus omnis sit actus informans. f. 476. §. 12. & seqq.
 Animus rationalis sitne sensitiuus & vegetatiuus formaliter, an eminenter. f. 477. §. 28
 an Animus rationalis secundum se sit perfectio materiæ & recipiatur in materia tanquam in subiecto. f. 200. §. 62
 Animi rationalis vnio quomodo fiat. *Lege sect. III.* f. 414
 Animus rationalis an & quomodo sit perfectio corporis. f. 200. §. 63
 an Animus rationalis fiat & quomodo. f. 165. §. 8. & f. 166. §. 13
 Animus rationalis & quævis Angelica substantia est propriè in loco per veram præsentiam intrinsecam, quam ratione mutare possunt. fol. 326. §. 42
 Animus rationalis & formæ cælestes sunt natura sua mortis expertes, sed diuersimodè. f. 474. §. 7
 Animus rationalis est simplex, carens compositione essentiali, ac solum ipse est sui suppositi, vnionis & accidentium subiectum. f. 484. §. 16
 Animus non potest essentialiter concipi adæquatè nisi sub ratione intellectus. f. 526. §. 74
 in Animi rationalis vnione sitne inæqualitas. fol. 507. §. 218
 Animi humani immortalitas. f. 686. §. 1.2. & seqq.
 an Animo sit violenta separatio. f. 689. §. 12
 an Animo rationali insit potentia obedientialis actiua atque passiuua. fol. 269. §. 163. & seqq.
 Animo rationali inesse adæquatè non possunt sensus materiales. f. 522. §. 40
 Animum rationalem fuisse productum, antequam corpori vniretur, censuit Origenes. f. 481. §. 53
 Animum rationalem esse spiritum & spiritualem, fide credendum est. f. 482. §. 2
 Animorum partes sunt diuersæ speciei. fol. 506. §. 205
Vide Indices Logicum & Metaphysic.
Animal, Animantia.
 Animal ægrotare quando dicatur. f. 472. §. 53
 Animalium nex à principio extrinsecò oritur. fol. 404. §. 127. & seqq.
 Animantia ex putri materia genita num fiant à Sole? f. 375. §. 68
Annihilatio.
 Annihilatio & creatio opponuntur. f. 399. §. 84
Appetitio, Appetitus.
 Appetitio & cognitio in quo conueniant, vel differant. f. 535. §. 1
 Appetitus sensitiuus, irascibilis & concupiscibilis. *Lege sect. X.* f. 684. & 685
 Appetitus alij præter internum an dentur. fol. 685. §. 62. & 63
 Appetitus est in cerebro sicut & sensus. f. 685. §. 67
 Appetitus diuisio, & Appetitus materiæ ad formas. *Lege sect. III.* f. 170. & 171
 Appetitum desiderij non habemus ad id quod possidemus, sed habemus appetitum complacentiæ. f. 170. §. 34
Apprehensio.
 Apprehensio in iudicium non efficienter influit. f. 256. §. 62
 Apprehensio simplex cur ita dicta. f. 559. §. 1
 Apprehensio in nobis quomodo oriatur. f. 559. §. 2

Apprehensio simplex an terminetur ad vnionem extremorum. f. 559. §. 5
 Apprehensio simplex non semper iudicium præcedit. f. 559. §. 7
 Apprehensio simplex non cadit in Deum. f. 559. §. 8
 Apprehensionem sequitur iudicium. f. 559. §. 9
 Apprehensio simplex non sufficit ad actus efficaces finis. f. 637. §. 54
 Apprehensio simplex & iudicium ab illa dependens possunt esse simul. f. 596. §. 2
 Apprehensio simplex sufficit ad mouendam nostram voluntatem. f. 636. §. 53
 Apprehensioni simplici an subit falsitas. f. 574. §. 9
 in Apprehensione totius propositionis reperitur falsitas incomplexa. f. 574. §. 8
 in Apprehensione subiecti vel prædicati solius nulla potest esse falsitas. f. 574. §. 6
 in Apprehensione reperitur veritas incomplexa. f. 574. §. 7
Aqua.
 Aqua primo die creata. f. 378. §. 22
 Aqua est in summo frigida. f. 468. §. 26. & 30
 Aqua intra æreum vas frigidior quàm gelu. f. 469. §. 34
 Aqua humiditate flaccida, inepta nutritioni animalium. f. 405. §. 129
 Aqua & aër habent grauitatem & leuitatem prope summam. f. 383. §. 59
 cum Aqua petat esse super terram, cur non est? fol. 387. §. 89
 Aquas esse supra cælos, an verum. f. 381. §. 46. 47. & 48. cui fini ibi obseruiant. f. 382. §. 50
 Aquarum congregatio tertia die facta est & à Deo vocata est maria. f. 386. §. 84. & 85
Arbitrium.
 an liberum Arbitrium possit aliquid facere per impulsum Astrorum. f. 375. §. 68
Argumentum.
 Argumentum vocatum Achilles. f. 341. §. 84
Aristoteles.
 Aristoteles de Deo & mundi creatione errauit turpiter. f. 376. §. 2
Assensus.
 Assensus & dissensus idem sunt quod affirmatio & negatio. f. 559. §. 9
Vide Indicem Logicum.
Astra, Astrologi.
 Astra medica quæ dicantur Gallilæo. f. 368. §. 11
 Astra tam fixa quàm errantia differunt specie à suis orbibus. f. 365. §. 35
 Astra fixa inter se specie differunt. f. 366. §. 39
 Astra quo pacto sint in suis orbibus. f. 366. §. 40
 Astrorum magnitudo & numerus. *Lege sect. II.* f. 370. & 371
 Astrorum inclementia tanta esse potest ut aërem inficiant peste, & soluant necessariam homini temperaturam. f. 402. §. 109
 Astrologi sibi videntur monstrare octo cælos propter octo diuersos motus. f. 368. §. 7. & seqq.
 illorum opinioni refragantur nonnulli Ecclesiæ Patres. § 4
 Astrologi possunt ex varia astrorum coniugatione bellum mortalibus exitiale inferentium coniecere hominem in tali coniugio nauum necessarium interituum certa die. f. 376. §. 70
 Astrologos posse certò scire diem ultra quem aliquis viuere non possit, probat exemplum cuiusdam Astrologi celeberrimi. f. 376. §. 70
 Astrologos, afferentes quotquot nascuntur sub Aquario fore piscatores, acriter insectatur Gregorius. f. 376. §. 69
 Astrolo

Index Physicus

Astrologorum temeraria locutio. f.375. §.68
Audius. Auris.
Auditus est potentia sensitiva solum percipiens sonum. f.678. §.21
ibidem.
Auditus est discipline mater. f.678. §.22
Auditus continetur post aures. f.611. §.7
Auditus habet species. f.527. §.75
Auditus sumit speciem à sonoro. f.679. §.28
Auditus obiectum præstantissimum est vox. fol. 679. §.28
Aurium egregia descriptio. f.678. §.22
Augmentatio.
Augmentatio est motus à minori ad maiorem substantiam. f.428. §.1
Augmentatio in quo differat à diminutione & generatione. f.428. §.1.2. & 3
Augmentatio an differat ab aggeneratione. fol. 428. §.4
Augmentationis terminus & conditiones. f.429. §.5.6. & 7
an Augmentatio fiat tota simul, an successivè. *Lege* sect. III. f.429. §.430. & seqq.
in Augmentatione duo reperiuntur. f.337. §.45

B

Baculus.
Baculus Iacob an sit verum metiendi instrumentum. f.371. §.31
Beati. Beatitudo.
Beati etiam habitualiter Deum comprehendere non possunt. f.602. §.54
qui Beatitudinem habet intensiorem, perfectius videt Deum. f.461. §.128
Bona.
Bona quæ Deus communicat, absunt ab invidia. f.355. §.9
Bona convenientia diversimodè amantur. fol. 622. §.8
Vide Indices Logicum & Metaphysicum.
Brutum.
in Bruto imperfecto manere partes formæ, incertum est. f.494. §.109. quid in perfecto Bruto? §.110
an Bruta reminiscantur, & percipiant obiecta insensata. f.682. §.48.49. & 50
an Bruta operentur propriè propter finem. fol. 623. §.18. & 20

C

Calor.
Calor est, quod congregat ea quæ sunt eiusdem generis. f.467. §.21
Calor & humiditas sunt principia corruptionis. f.405. §.129
Calor non producit substantiam. f.255. §.50
Calor naturalis & præternaturalis. f.404. §.127
Calor ignis, & aeris sunt eiusdem speciei. fol. 471. §.48
Calor vitalis an differat specie ab elementari. fol. 471. §.49
Calor gallinæ & furni sunt eiusdem speciei. f.471. §.50. sub finem.
Calorem non esse per se causam mortis, sed per accidens, probatur à Vallesio. f.403. §.118
Capilli.
Capilli non informantur animo. f.481. §.50
Causa.
Causa quid sit, & in quo differat à principio. fol. 164. §.1. & f.165. §.2

Causa potest simul esse & operari. f.352. §.2
Causæ triplex definitio. f.224. §.1.2. & seqq.
de ratione Causæ est ut influat in aliud. f.224. §.4
Causæ definitio an conveniat causæ remotæ. *Lege* sect. IV. f.236
Causa proxima est quæ immediatè per suam entitatem ad effectum concurrat. f.236. §.86
Causa remota est quæ non per se sed per sua accidentia, aut quovis medio principio operatur. ibidem. cur vocetur mediata causa. ibid.
Causa remota, simpliciter est vocanda causa. §.87
Causa denominatur agens per actum secundum, & quid hic actus sit. f.228. §.32
Causa physice influens. f.247. §.173
Causa intentionalis. ibidem.
Causa moralis quæ & quortuplex. ibidem.
Causa per se & per accidens. §.175
Causa totalis seu adæquata & completa. §.176
Causa partialis, seu inadæquata vel incompleta. §.176. & 177
Connotat ex natura sua aliam partem per quam compleatur, ac simul cum ea concurrat ad effectus productionem. §.175
Causa totalis dicitur ex natura sua totam virtutem influendi in effectum in suo genere. fol. 247. §.178
in Causa partiali duo reperiuntur. f.248. §.182
Causa in ratione causæ per quid constituatur. fol. 226. §.17. & seqq.
Causa creata an vere aliquid efficiat. fol. 250. §.6. & seqq.
Causa efficiens creata, alia uniuoca, alia æquiuvoca, & quid sint. f.265. §.135
Alia virtualis, quæ habet virtutem productivam effectus, sed illo imperfectiorem. ibidem.
Alia principalis & instrumentalis. f.266. §.136. 137. & seqq.
Causa æquiuvoca & uniuoca an sit etiam partialis. f.265. §.135
Causa in actu non est relativa secundum esse sed constituitur sua entitate absoluta. f.230. §.45
Causa uniuoca & æquiuvoca potest esse principalis. f.266. §.136
Causa prima est primum omnium rerum creaturarum principium quod à nullo alio trahit originem. f.276. §.1
An influat immediatè in omnes creaturas. *Lege* sect. II. f.277. & seqq.
an Causa prima determinet individuationem, effectuum. *Lege* sect. IV. f.283
Causa materialis est passiva. f.293. §.52
Causa formalis interdum habet duos formales effectus. f.400. §.90
Causa formalis & ratio formalis qui differant. fol. 400. §.89
Causa partialis quomodo respiciat totalem. fol. 212. §.13
Causa adæquata in actu primo quomodo explicetur. *Lege* subsect. I. f.255
Causa adæquata non potest extra suam virtutem causare. f.253. §.32
an cum una Causa adæquata possit concurrere alia in eodem genere. *Lege* sect. X. f.248
Causa libera & necessaria quid sint. f.228. §.31
Causa efficiens quo pacto diffiniatur. fol. 249. §.1. & 2
An eius diffinitio conveniat omni efficienti. fol. 250. §.3. & 4
nulla Causa se sola potest operari supra suam naturam, secus verò coniuncta causæ supernaturali. f.1.273. §.193

Causa

Rerum & Verborum.

Causa immediata denominat remotam per unionem ad illam. f.172. §.42
an Causa prima & secunda eadem actione concurrant. *Lege* sect. III. f.281
Causa libera & necessaria possunt æquè simul esse & operari. f.352. §.4
Causa necis humanæ. f.404. §.127
Causa exemplaris. *Lege* sect. V. f.609. & 610
Causa finalis, & exemplar obiectivum quo differant. f.609. §.34
Causa physica respicit terminum ut producibilem à parte rei. f.232. §.58
Causa physica periret nisi essent possibiles termini singulares. f.235. §.80
Causa exemplaris & finalis non sunt in rigore causæ. f.226. §.16
Causa dicitur transcendentem relationem ad suos effectus. f.227. §.25
Causa producit totam effectus entitatem. fol. 256. §.64
Causa est activa in actu primo & potentia physica per suam entitatem, agens actu per actionem actualem, agens in potentia logica per actionem in potentia physica. f.229. §.37
Causa prius, saltem ratione, aut natura ponitur ad causalitatem per quam causat. f.245. §.160
an Causa ut actu causans sit prior natura quàm effectus. f.244. §.149
an Causa requirat existentiam & quo pacto. *Lege* sect. V. f.238. & 239
an Causa finalis sit realis, & quæ eius causalitas. f.625. §.30. & seqq.
an moueat secundum esse reale. f.626. §.40
an Causa sit in ordine ad effectum in communi, an etiam in particulari. f.230. §.46. & seqq.
Causa activa duobus modis dicitur activa in potentia. f.229. §.38
quælibet Causa est naturæ prior effectu suo. f.244. §.152
Causæ nomen an conveniat divinis. *Lege* sect. I. f.224. & 225
à Causa ad effectum simpliciter non est convertibilis consequentia. f.240. §.128
Causæ efficienti proxime necessariò responderet in effectu aliqua formalis ratio quæ non responderet alij causæ proxime efficienti. f.255. §.50
Causam primam (Deum scilicet) initio condidisse creaturas, quæque permisit generationes mortifque omnes, cessantem ab omni actione, asserens est plenè & planè hæreticus. f.279. §.28
Causæ activæ principales specierum sensuum externorum non sunt substantiæ. f.621. §.82
Causæ partiales connaturales sunt ex natura sua dicendæ partes simpliciter. f.248. §.183
Causæ partiales non sunt multiplicandæ positivè iam omnibus causis, quibus potest effectus attribui. f.255. §.54
Causæ duæ potentia Dei absoluta possunt simul ad eundem effectum concurrere. f.249. §.191
an Causæ in esse possibili sint inuicem causæ. f.244. §.154
an duæ Causæ secundum eandem existentiam realem possint inuicem esse causæ. fol. 244. §.156. & seqq.
Causarum particularium defectus quomodo suppleatur. f.254. §.42
mutua Causarum dependentia negatur. fol. 240. §.128
Causarum & effectuum incipientium simul exemplarum. f.352. §.2
Causarum prioritas. *Lege* sect. V I. f.239. & 240
Philosophia Petr. Hurri. de Mendoza.

Causalitas.

Causalitas non potest esse posterior quàm forma. f.215. §.33
Causalitas mutua inter accidentia & formam impugnatur. f.410. §.20
Causalitas actus practici in obiectum. f.609. §.30. & seqq.
Calum.
Calum non est animatum. f.366. §.41. & 42
Calum ultra diem iudicij potest moveri absque fine. f.314. §.11
Calum esse corpus simplex multi auctores censent. f.362. §.1. & seqq. probabilius est non esse corpus simplex. f.363. §.7. & 8
Calum non differre specie ab elementis sed esse unum ex illis censuere plerique philosophi ex præcis illis rudioribusque sæculis. fol. 364. §.17
Calum esse aërem astronomi huius temporis censent. f.364. §.19
Calum primo die creatum. f.378. §.22
Calum stellatum secunda die productum & quomodo. f.381. §.46
an Calum simul moueatur ab ortu in occasum & ab occasu in ortum. fol. 371. per totam sectionem tertiam.
an verum sit Calum esse respectum quasi seminaria virtute gignendi quædam animalia. fol. 375. §.67
Calum non posse esse excavatum probatur. f.369. §.20
Calum empyreum est sedes Domini. fol. 369. §.17
Calum empyreum primo die creatum. fol. 381. §.46
Calum empyreum inter cælos lucidissimum. f.374. §.60
Calum empyreum est quadam quasi cortina opaca contextum. f.375. §.63
Calum sydereum nullam aut exiguam habet naturam lucem. f.375. §.64
Calum in hæc inferiora physice influere experientia testatur. f.375. §.65
Calum empyreum an influat in cælestes orbes. f.375. §.66
deseruit in Sanctorum civium curiam. ibid.
Cæli motu cessante an cessarent omnes motus sublunares. f.374. §.53
an Cæli materia sit eiusdem speciei cum sublunari. f.364. §.20. & 21
an Cæli motus sit naturalis. f.373. §.4
Cæli motus velocitas vix explicari potest. f.374. §.58
Cæli nomine quid intelligatur, cum dicitur: *In principio creavit Dominus cælum & terram.* f.378. §.23
an Cæli sint corrumpendi. *Lege* sect. V II. f.388
Cæli sunt natura sua incorruptibiles. fol. 367. §.48
an Cæli divinitus sint dissoluendi necne. fol. 367. §.49
Cæli sunt solidissimi, nec possunt penetrari. f.369. §.18. & 19
Cæli omnes sunt specie diversi. f.365. §.33
an Cæli moueantur ab aliquo principio intrinseco, an verò ab extrinseco motore. fol. 373. §.51
Calorum & mundi productio. *Lege* disp. f.376. & seqq.
Calorum figura. f.371. §.32
Calorum numerus. *Lege* sect. I. f.367. 368. & 369
O o o o *Cerr*

Index Physicus

Cerebrum. an Cerebrum sit sedes appetitus & sensus, an verò cor. Lege sect. XII. f. 685. & 686
Certitudo. Certitudo & infallibilitas sunt proprietates actû intellectus. f. 570. §. 27
Certitudo triplex. f. 570. §. 28
Certitudo est determinatio intellectus ad verum vt verum. f. 570. §. 29
Certitudo adhesionis siue subiecti, & certitudo ipsius actus quæ dicantur. f. 571. §. 37
Certitudo non distinguitur realiter ab euidencia in actu euidenti. f. 572. §. 38
Certitudo non distinguitur realiter, neque ex natura rei ab actu fidei Diuinæ. f. 572. §. 40
Certitudo ratione distinguitur ab euidencia. §. 42
latius patet quàm euidencia. ibid.
Certitudo vnius actus potest esse maior alia. f. 572. §. 48.
Certitudinis gradus à ratione formali obiectiua est ratione nostra distinctus à gradu proveniente à supernaturalitate. f. 573. §. 50
Vide Indices Logicum & Metaphysicum.
Charitas. Charitas, ex Durando, conseruatur secundum gradus intensiõis diuersos. f. 445. §. 8
Charitatis actus oritur in iusto ab habitu charitatis. f. 445. §. 11
Charitatis actus non est ratio iustificandi. f. 673. §. 69
Christus. Christus quot diebus in vtero Virginis fuit. f. 428. §. 174
an Christus Dominus verè assumpserit sanguinem. f. 480. §. 43. & seqq.
Christus in celo non mouetur naturaliter etiamsi eius vbi Eucharisticum sit supernaturale. f. 328. §. 59
Christi conceptio. Lege subsect. III. f. 419
Christi generatio vniuocè fuit generatio etiam in ratione generationis viuètiũ. f. 391. §. 19. & 20
corpus Christi, ex sententia Scoti, sub omni parte quantitatis est. f. 438. §. 6

omnis Cognitio creata potest constitui aut in lapide aut in alieno subiecto. f. 550. §. 123. & seqq.
Cognitio quæ immediatè intrat in obiectum per propriam speciem, vt existens, est intuitiua. f. 596. §. 4
Cognitio futurorum siue intuitiua. f. 597. §. 11
Cognitio in singulari perfectior est cognitione vniuersali (si cetera sunt paria.) f. 533. §. 60
Cognitio non potest dici finalizare. f. 626. §. 47
Cognitio beata voluntati repræsentat obiectum. f. 555. §. 168
Cognitio de obiecto spirituali repugnat cuius potentia materiali. f. 675. §. 5
an Cognitio sit modus. f. 551. §. 133. 134. & seqq.
an Cognitio reflexa de bonitate illationis requiratur ad assensum conclusionis. Lege sectio. V. f. 564
an Cognitio pertineat ad rationem formalem finis. f. 626. §. 40. & seqq.
Cognitionis & appetitionis conuenientia & discrimen. f. 535. §. 1
Cognitionis aliqua principia sunt adeo certa vt illis repugnet saltem ex natura sua errare. f. 571. §. 32
ad exactissimam causã Cognitionem non opus est cognoscere actualem existentiam effectus. f. 601. §. 43
Cognitione auscultatiua, siue doctrinali, prius cognoscimus substantiam quàm accidens, & vniuersalia quàm singularia. f. 533. §. 59
siue vlla Cognitione creata potest volitio à solo Deo vniui voluntati. f. 552. §. 141
Cognitiones duæ rendentes in duo obiecta materialia specie distincta, sunt distinctæ specie, etiamsi sint sub ratione formali. f. 531. §. 41
quæ Cognitiones ad quos effectus requirantur. f. 636. §. 53
ex varietate Cognitionum infertur varietas specifica qualitatũ & actionis. f. 635. §. 46. & 47
in ratione Cognoscibilis an omnia conueniant. f. 232. §. 56
Collectio. Collectio tota potest esse ens reale non vt existat simul tota, sed successiue. f. 319. §. 51
Color. Color variè definitus. f. 677. §. 14
Color non videtur sine luce. §. 15
Color non potest producere speciem. §. 16
an essentialiter distinctus sit à luce. §. 17
Colores variantur ex ignis aut solis ardore. f. 466. §. 20
Comparatio. Comparatio fieri nequit inter prius & posterius nisi inter causam & effectum. f. 242. §. 136
Complacentia. Complacentia simplex & displicentia de eodem obiecto sub eadem ratione formali ita opponuntur vt nec diuinitus coniungi queant. f. 630. §. 8
Complacentia in obiecto secundum se & displicentia comparatione alterius non opponuntur. f. 630. §. 9
Complacentia simplex in obiecto possidendo, & actus efficax illius abiciendi non opponuntur. f. 631. §. 14
Complacentia simplex est actus primus voluntatis. f. 621. §. 4
quinam actus ab ea oriuntur. f. 622. §. 5. 6. 7. 8. & 9
Complacentia simplex realiter distinguitur ab intentione. f. 631. §. 17
Compositio. Compositio & compositum quid sint. f. 210. §. 1

Rerum & Verborum.

Compositio & diuisio pertinent ad iudicium. f. 559. §. 9. & 16
essentialis Compositio rei spiritualis ex potentia passiuã & forma spiritualibus, repugnat. f. 484. §. 18
Compositionem partium in vbi Angelico à P. Suarez admitti, miratur P. Gabriel Vazquez. f. 490. §. 75
Compositum. Compositum dupliciter accipitur. f. 217. §. 48
Compositum necessariò mutatur, mutata materia aut forma. f. 217. §. 49
Compositum quam formam habeat, animum ne an vnionem. f. 217. §. 51
Compositum denominatur productum aut genitum per solam generationem vnionis. fol. 292. §. 46
Compositum non creatur. f. 309. §. 90
Compositum in ratione compositi creati non potest. f. 215. §. 36
quid de potentia absoluta. f. 216. §. 45
Compositum ne ratione quidem distinguitur à partibus vnitis. f. 212. §. 16
an Compositum habeat aliquid præter materiam, formam & vnionem. f. 213. §. 19. & seqq.
Compositum perire quo pacto dixerit Aristoteles. f. 217. §. 50
an in totum Compositum recipiatur quantitas. f. 217. §. 52
in Composito corrupto an maneat aliquod sensibile ex præcedentibus. ibid.
cur non sit Compositum natura completa, vt est substantia completa. f. 222. §. 7
Compositi materialis substantia. Lege sect. VII. f. 177. & seqq.
an in Composito sint duæ vniones substantiales. Lege sect. VII. à f. 205. ad 210
Composita dicunt essentialiter subiectum, formam, & vnionem. f. 550. §. 126
Composita sublunaria quomodo distinguantur essentialiter, cum omnium materia sit eiusdem speciei. f. 173. §. 50
Comprehensio. Comprehensio actualis & habitualis. f. 602. §. 50. & seqq.
Comprehensio non repugnat cum incomprehensione. f. 601. §. 46
Comprehensio est distincta cognitio omnium quæ formaliter & eminenter in obiecto continentur. f. 600. §. 34
Comprehensionis variæ acceptiones. f. 600. §. 35
an ad veram Comprehensionem requiratur exacta cognitio omnium effectuum in particulari, an verò sufficiat cognitio effectuum in specie. f. 601. §. 37. & seqq.
Comprehensione rei cognoscitur existentia effectuum necessariorum, si res sit existens. f. 601. §. 45
Conceptio. Conceptio celerius & perfectius fit si semina simul ab vtroque parente fundantur. f. 421. §. 81
Conceptus. Conceptus quidditatiuus est primus propriusque conceptus rei. f. 223. §. 20
Conceptus causæ est ad aliud. f. 269. §. 159
Conceptus rei corporeæ non sumitur per dependentiam à quantitate. f. 486. §. 38
Conceptus rei corporeæ non explicatur adæquatè per dependentiam à materia prima. f. 487. §. 39
Conceptus adæquatus rei corporeæ non est impenetrabilis naturalis. f. 487. §. 41
Philosophia Petr. Hurt. de Mendoc.

Conceptus de animali à conceptu de rationali in quo differat. f. 230. §. 39
Conceptus essentialis causæ in quo consistat. f. 226. §. 17. & seqq.
Conclusio. Conclusio non potest esse perfectior vtraque præmissa. f. 567. §. 63
Conclusio semel deducta ex præmissis essentialiter ab illis pender. f. 566. §. 56
Conclusionis obiecto potest intellectus assentiri sine actualibus præmissis, sed non per actum conclusionis. f. 566. §. 57
Conclusionis causa sintne præmissæ. fol. 566. §. 58
ad assensum Conclusionis non requiritur cognitio reflexa. f. 564. §. 43
Conclusionem perfectior est vtraque præmissa. f. 567. §. 63
ad Conclusionem quoad speciem actus necessitatur intellectus, positis præmissis in modo & figura & cognita illarum dispositione. f. 562. §. 30
Conclusiones diuersorum obiectorum ex diuersa ratione formali differunt specie. f. 532. §. 49
Concupiscentia. Concupiscentia infatiabilis. f. 418. §. 60. & 61
Concursum. Concursum actuum animi in actus intellectus, qui negent. f. 518. §. 1. 2. & seqq.
de Concursum viri & foeminae ad prolis formationem. Lege sect. VI. f. 420. & 421
Conditio. Conditio pura non immutat operandi modum. f. 636. §. 52
Conformitas. Conformitas consistit in repræsentatione obiecti sicuti est. f. 578. §. 36
Connotatio. Connotatio causæ totalis & partialis quid sit. f. 247. §. 180. & seqq.
Connotatio bifariam sumitur. f. 229. §. 39
de Connotatis multa. f. 188. à §. 111
Conseruatio. Conseruatio est idem realiter cum prima productione. f. 398. §. 73
Consuetudo. Consuetudo est altera natura. f. 663. §. 1
Contiguitas. Contiguitas non est vnio. f. 335. §. 31
Continere. Continere æquiuocè vel eminenter quid sit. f. 265. §. 135
Continuitas. Continuitas. Continuitas est terminus nutritionis. fol. 335. §. 33
Continuum est actu compositum. f. 332. §. 2
Continuum est diuisibile in partes quas actu habet. f. 332. §. 3
Continuum habet partes actu distinctas. fol. 332. §. 4
Continuum est vnium per se. f. 332. §. 7
Continuum componitur ex punctis & partibus. f. 342. §. 8
Continuum potest diuidi in omnes partes determinatas. ibid.
Continuum secari potest actu in omnes partes determinatas, non verò proportionales. f. 339. §. 66
Continuum à contiguo distinctum. f. 335. §. 32
Continui vnio est infectilis. f. 335. §. 34
Continui definitio. f. 335
Continui cognitio opprimit ingenia. f. 332. §. 1
Continui maioris aut minoris discrimen oritur

Index Physicus

ex discrimine formarum. f. 333. §. 9
 Continui, & compositi essentialis discrimen. f. 216. §. 41
 Continui partes vniuntur modo à se distincto. f. 335. §. 30
 Continui vno distincta. §. 31
 quælibet pars Continui petit per se alias. f. 333. §. 8
 in Continuo puncta, lineas & superficies in suo genere indiuisibilia, & realiter distincta à partibus admittit opinio communior. fol. 334. §. 24
Contraria.
 Contraria quomodo pertineant ad eandem potentiam. f. 231. §. 54
Conuersio.
 Conuersio est transitus vnius rei in alteram. f. 392. §. 24
 Conuersio in compositis merè materialibus duplex sicut & generatio. f. 392. §. 26. & 28
 Conuersio substantialis est vera productio. f. 393. §. 33
 ad veram Conuersionem quid requiratur. fol. 393. §. 36
Cor.
 Cor primum in conceptione animalis efformari, qui censuerint. f. 424. §. 96. & seqq.
 Cor mundum crea in me Deus explicatur. f. 216. §. 38
Corruptibile. Corruptio.
 Corruptibile & generabile conuertuntur. fol. 398. §. 79
 Corruptio propriè sumpta, est formaliter suspensio generationis. f. 399. §. 81
 Corruptio rerum sublunarium quo pacto sit necessaria. *Lege* sect. X. à f. 401. ad 407
 Corruptio per se à natura non intenditur. f. 399. §. 85
 Corruptio sitne naturalis. f. 399. §. 86
 Corruptionis causa. f. 399. §. 87. & seqq.
 Corruptis nobis, corrumpi omnia quæ sunt in nobis, quo pacto intelligendum. f. 397. §. 63
Corporeum. Corpus.
 Corporeum & spiritale quid sit. *Lege* subsect. V. f. 490. & 491
 Corpus Mathematicum est quantitas. f. 487. §. 48
 Corpus Physicum quid & quotuplex sit. *ibid.*
 Corpus simplex completum an possit diuinitus esse. f. 487. §. 49
 Corpus substantiale est sola materia prima. f. 488. §. 55
 an Corpus mobile sit obiectum Physicæ. *Lege* Proæmium. f. 163
 Corpus animatum, vt aggregat omnia corpora viuentia, est subiectum adæquatam attributionis facultatis de Anima. f. 473. §. 1
 Corpus organicum sitne proprium viuentium. f. 476. §. 9. & seqq.
 Corpus vnde diuidatur in *simplex* & *mixtum*. f. 465. §. 9
 Corpus infinitum. *Vide* Infinitum.
 Corpus simplex repugnare probabilius est. f. 363. §. 8. & seqq.
 qui illud admittunt, an teneantur admittere illud esse extensum quantitate à nostra specie distincta. f. 364. §. 16
 omne Corpus censet esse continuum, id est, compositum ex partibus integrantibus, S. Thomas. f. 488. §. 52
 Corpus duobus in locis non potest habere plura accidentia absoluta quàm in vno. f. 329. §. 64
 nec potest in illis habere quantitates secundum se contrarias. §. 65

Corpus existens duobus in locis nullibi moueri potest naturaliter. f. 328. §. 56
 Corpus in duobus locis potest habere calorem in vno quin in alio. f. 330. §. 68
 Corpus idem posse esse viuum in vno loco, & mortuum in alio, affirmant aliqui. f. 330. §. 70
 potest habere vitam Romæ & non Pompelonæ: non tamen potest esse viuum Romæ & mortuum Pompelonæ. f. 330. §. 71
 idem Corpus potest diuinitus esse circumscriptiue pluribus in locis. f. 327. §. 46
 Corpus habere vitam corpoream & corruptibilem quomodo intelligendum. f. 214. §. 27
 Corporis conceptum quo pacto excludat à Deo S. Thomas. f. 488. §. 52. & 53
 Corporis perfectio quomodo sit ex animo rationali. f. 200. §. 63
 Corporis motus necessariò successiue à creatura etiam habente potentiam infinitè intensam. f. 317. §. 39
 Corpora humida putrescunt, non sicca. fol. 405. §. 129
 Corpora omnia non immediatè soluuntur in elementa. f. 465. §. 11
 Corpora duo penetrata moueri simul non possunt naturaliter. f. 328. §. 56
 duo Corpora in vno loco aequè pugnant, ac vnum corpus in duobus locis. f. 327. §. 50
 licet Corpora creata, & ea quæ ex illis oriuntur possunt, non possunt habere calorem aut lucem intensiorem ea quam habent ignis aut sol: possunt tamen à Deo creari alia corpora, quæ habeant intensiores istas qualitates. f. 463. §. 139
Creabile. Creari. Creatio.
 Creabile & generabile æqualiter distant à non esse. f. 311. §. 110
 Creari non semper sumitur in scriptura philosophico rigore. f. 216. §. 38
 Creari potest multipliciter corpus infinitum. f. 316. §. 32
 Creari quæ res naturaliter & diuinitus possunt. f. 309. per totam sect. V.
 Creari & cognosci non idem, sicut non idem est habere creationem & cognitionem. f. 306. §. 66
 Creatio est productio entis ex nihilo. fol. 179. §. 101
 Creatio definita explicatur. fol. 297. §. 1. & f. 183. §. 134
 Creatio differt à generatione. f. 297. §. 1
 Creatio probatur à S. Thoma. §. 2
 Creatio distinguitur à termino secundum Caietanum & Ferrar. 298. §. 3
 Creatio non est relatio prædicamentalis. *ibid.*
 Creatio non est relatio. §. 5
 Creatio non distinguitur ab agente & termino secundum opinionem Ferrar. & aliorum. f. 298. §. 7
 Creatio est actio solius agentis & in se habet negationem subiecti *vt quo*. f. 305. §. 61
 Creatio non dicitur *ex nihilo* tanquam ex termino à quo, sed tanquam ex subiecto. f. 189. §. 14
 Creatio est rerum subsistentium. f. 177. §. 90
 Creatio & volitio an dicant eundem respectum. f. 301. §. 26
 Creatio & annihilatio opponuntur. f. 399. §. 84
 Creatio tendit in ens simpliciter. f. 166. §. 11
 Creatio non est aggregatio Dei & termini. f. 306. §. 64
 Creatio realiter distinguitur à Dep & termino creato. f. 306. §. 67
 Creatio quantitatis est, modus ab ipsa & Deo distinctus. f. 307. §. 73
 Creatio

Rerum & Verborum.

Creatio non est res absoluta in quantitate. f. 307. §. 78
 Creatio est substantia vt significat independentiam à subiecto. *ibid.*
 Creatio non habet subiectum. f. 308. §. 83
 Creatio distinguitur à quantitate. f. 305. §. 56
 Creatio quantitatis est accidens. f. 308. §. 82
 Creatio est dependens *vt quo* à subiecto. fol. 308. §. 85
 si Creatio inhareret, non faceret terminum non inharerentem. f. 308. §. 87
 Creatio nullam facit compositionem. fol. 312. §. 117
 Creatio tribuit duas denominationes. f. 306. §. 64
 Creatio non usurpatur propriè pro actione. f. 298. §. 7
 Creatio est accidens in termino receptum. f. 300. §. 20
 Creatio non est voluntas Dei. f. 300. §. 21
 Creatio est realiter separabilis à voluntate diuina creandi. f. 300. §. 22
 nulla creatio est connaturalis agenti creato. f. 312. §. 117.
 Creatio Angeli & animi non distinguitur à termino. f. 304. §. 51
 Creationis Angelicæ à quantitatis creatione discrimen. f. 305. §. 57
 Creationis & inharentiæ comparatio. f. 309. §. 88
 Creationem esse productionem rei independentis à priori ab aliqua causa intrinseca tam materiali quàm formali docet P. Vazquez. fol. 183. §. 134
 Creationem esse volitionem non est opus, sed esse terminum. f. 302. §. 34
 ad Creationem assumi potest instrumentum de potentia absoluta. f. 312. §. 118
 an Creatione produci possit compositum. f. 215. §. 36
 à Creatione separatur quantitas. f. 299. §. 11
 Creationibus diuersis idem Angelus à Deo pendere potest. f. 299. §. 13
Creatura.
 Creatura non potest esse infinita per essentiam. f. 314. §. 18
 Creatura ex suo conceptu est finita in essentia. f. 320. §. 61
 an Creatura possit creare. *Lege* sect. VII. f. 311
 omnis Creatura producta fuit in tempore. f. 355. §. 10. 11. & 12
 omnis Creatura excedit infinitas & ab infinitis exceditur. f. 315. §. 21
 Creatura eleuari ad productionem sui non potest per secundam actionem instrumentalem. f. 268. §. 154
 Creatura permanens potuit esse ab æterno. f. 352. §. 1
 Creatura non est immensa quia est in spatio imaginario finita. f. 324. §. 22
 an Creatura possit esse absque aliqua dependentia. f. 299. §. 10
 Creatura ob suam imperfectionem multis indigent. f. 455. §. 80
Vide Agens. Causa.
 D
Demon.
 Demon incubus excluditur à ratione generantis. f. 390. §. 12
 Demones plenilunio magis vexant arreptitios & qui se lunæ exponunt. f. 375. §. 65
 Philosophia Petr. Huri. de Mendoza.

Dæmones succubi simulatis amplexibus deludere nonnullos adolescentes. f. 392. §. 22
 ex congressu Dæmonum ortum Merlinum, Nigromantium, Anglorum nonnulli opinari sunt, vt refert Abulensis. f. 392. §. 23
Decreto.
 Decreto est motus à maiori ad minorem quantitatem. f. 437. §. 54
Defectus.
 Defectus causarum particularium quo pacto suppleatur pluribus in casibus. f. 254. §. 42
 Defectum volutaris an antecedit in intellectu defectus. f. 638. §. 65. & seqq.
Delirium.
 Delirium vnde oriatur. f. 621. §. 85
Denominatio.
 Denominatio duplex. f. 169. §. 16
Densum.
 Densum definit Aristoteles quod sub paruis dimensionibus multum habet materię. f. 437. §. 1
Dentes.
 Dentes hominis verè informantur animo rationali. f. 481. §. 47
Desitio.
 Desitio extrinseca per primum non esse. fol. 351. §. 153
Determinatio.
 Determinatio indiuiduationis. *Lege* sect. IV. f. 283. 284. 285. & 286
Dependere. Dependens.
 Dependere essentialiter, & per essentiam quid sit. f. 300. §. 17
 Dependens à posteriori quæ dicatur. fol. 182. §. 132
 Dependens à priori. *ibid.*
 Dependens causarum mutua an detur. fol. 240. §. 128
 Dependens à materia duplex. f. 188. §. 8
 Dependens causarum sitne mutua. *Lege* sect. VIII. f. 244. & 245
 Negatio dependentiæ à subiecto oritur ex perfecto modo existendi. f. 304. §. 46
 per Dependensiam vel independentiam à subiecto substantia & accidens non distinguuntur. f. 308. §. 81
 Dependens duas habet modus. f. 310. §. 96
Deus.
 Deus est infinitè participabilis. f. 315. §. 22
 Deus in æternitate videt infinita actu existentia. f. 320. §. 57
 Deus cognoscendo se intuitiue, & cum repugnantia speciei impressæ producit verbum. fol. 556. §. 173
 Deus per verbum an immediatè videatur. fol. 557. §. 178
 Deus videtur perfectius ab eo, qui intensiorem habet beatitudinem. f. 461. §. 128
 Deus talis est in se qualis representatur per intuitionem sui. f. 555. §. 169
 Deus efformat propositiones veras. f. 560. §. 15
 Deus non cognoscit numerum determinatum sed infinita. f. 314. §. 14
 Deus non cognoscit infinitum syncategorematicè sed categorematicè. f. 314. §. 16
 Deus nihil de nouo cognoscit. *ibid.*
 Deus cognoscit infinitas rerum species. fol. 314. §. 17
 Deus non comprehenditur visione infinitè intenti. f. 317. §. 40
 vnde
 O o o o 3

Index Physicus

vnde Deus dicatur omnium rerum perfectissimus. f.364. §.15
Deus est in spatiis imaginariis. f.323. §.21
Deus esset loco mutabilis nisi esset in spatio imaginario. f.320. §.21
Deus rebus adest triplici ratione. ibid.
Deus sibi complacet magis in homine iusto intensè, quàm in ipso remissè iusto. f.448. §.34
Deus nostra bona opera donat præmio cumulatiore, quàm ipsis condignè debeatur. fol. 456. §.88
Deus non potest comprehendi à creatura. f.602. §.53
Deus non potest comprehendi à Beatis etiam habitualiter. §.54
Deus operatur propter finem. f.623. §.21
Deus iudicat de obiectis, non tamen illa componit. f.559. §.9
Deus non potest diuidi. f.490. §.75
Deus caret compositione integrali & est simplex. f.488. §.53
Deus non habet memoriam propriè. fol. 535. §.73
Deus est ab æterno volens & cognoscens. f.301. §.25
Deus nec per accidens moueri potest. fol. 324. §.25
Deus successiue mundum produxit sex diebus naturalibus. f.377. §.12
Deus ex aliis rebus non perficitur. f.455. §.80
Deus immediato concursu actiuo attingit omnia entia creata. f.277. §.9
Deus & creatura vnica indiuisibili actione concurrunt ad effectum. f.282. §.50
Deus creat, & Angelus creatur eadem ratione & non diuersa. f.306. §.64
Deus non est corpus. f.488. §.52. & 53
an Deus possit dici operans per exemplar. f.609. §.33
an Deus videat Petrum existentem actu pratico. f.610. §.38
an Deus habeat speciem impressam. f.612. §.23. & seqq.
de concursu Dei ad actum peccati. Lege sublect. III. f.280
Deo sunt presentes omnes euentus, & quomodo. f.589. §.115
Deum habere scientiam simul practicam & speculatiuam, an verum. f.608. §.20
Deum esse velut Beatorum verbum, an verum. f.558. §.189
Deum esse causam adequatam omnium effectuum, quia continet eos eminenter, an verum. f.255. §.52
Deum nobiscum esse presentem probantia quedam Scripturæ loca explicantur. f.259. §.86. ad 90. inclusiue.
negare Deum posse cum creatura efficere creatos effectus, est temerarium. f.279. §.32
posse Deum cum creaturis concurrere ad earum effectus, & posse arbitrari suo non concurrere, an verum. f.279. §.33
in Deo continentur infinita indiuidua cognita distinctè. f.313. §.10
Vide Indices Logicum & Metaphysicum.

Diameter.

Diameter diuidit circulum in duas partes aequales. f.347. §.123

Diaphanum.

Diaphanum est corpus secundum se totum luce persusum. f.677. §.12

Dicere. Dicere intra se & cogitare idem sunt. f.541. §.52
Dies. Dies pro tempore. f.378. §.20
Diei duplex vsurpatio. f.380. §.36

Diminutio.

Diminutio est à maiori ad minorem substantiam. f.428. §.1
Diminutio & nutritio fiunt circa omnes partes viuentis. f.436. §.50

Discursus.

Discursus quid sit. f.561. §.21
habet terminos à quo & ad quem. ibid.
in eo reperiuntur actus realiter distincti. ibid.
Discursus est motus naturalis. f.224. §.24
Discursus vel syllogismus, secundum Aristotem, est in quo quibusdam positis aliud sequi necesse est. f.561. §.22
hæc definitio explicatur. ibid. & §.23
Discursus oritur in nobis ex imperfectione specierum impressarum. f.561. & 562. §.24

Dispositio.

Dispositio vltima existens in materia habet naturalem connexionem cum forma. f.410. §.18
Dispositio debet esse in eodem subiecto quod disponit ad formam, & in quo est ipsa forma. f.220. §.77

Dissimilitudo.

Dissimilitudo agentis à passio. f.262. §.109
Dissimilitudo est eorum quorum substantia sunt plures. f.503. §.183
Dissimilitudo consistit in eo quod duæ res non habeant prædicatum idem, sed diuersa non gaudentia eodem conceptu communi, siue ut alterum non sit tale. f.503. §.184
Dissimilitudine non negatur similitudo eiusdem rei. f.503. §.191
Dissimilitudo & similitudo quomodo distinguantur. f.504. §.192
Dissimilitudo intentionalis pendet essentialiter à termino opposito contradictoriè eius quod representat. f.580. §.56

Distans. Distantia.

in Distans agere sine medio. Vide Agens creatum.
Distantia sumitur ex vna vbicatione ad alias. f.324. §.28

Distinctio.

Distinctio agentis à passio. f.261. §.104
Distinctio realis quoruplex. f.192. §.3
Vide Indicem Metaphysicum.

Diuisio.

Diuisio & contrarietas sunt rerum creaturarum affectiones. f.596. §.160

Dubium.

Dubium & hæsitatio est actus intellectus iudicans neutram partem contradictionis satis euidenter, & neutri esse assentiendum. f.605. §.78

Duratio.

Duratio motus extrinseca potest esse maior aut minor. f.350. §.148
Vide Indicem Metaphysicum.

E

Ebrj.

Ebrj cur aut omnino non vident, aut aliquando sibi videntur omnia videre circumuolui. f.676. §.11

Eductio.

Eductio actiua & passiuæ quid sint. fol. 302. §.33

Efficere.

Rerum & Verborum.

Efficere. Effectus.

Efficere est communicare esse quod habet causa. f.253. §.32
Effectus causæ formalis potest esse duplex. fol. 400. §.90
Effectus formalis est idem, nisi forma aut subiectum sint diuersa. f.301. §.23
Effectus formalis non prouenit à sola forma; & qui prouenit ab illa sola, non potest ab illa separari. f.550. §.125
Effectus formalis quem subiectum habet ab vna forma, non præstat alij formæ eiusdem subiecti. f.325. §.37
Effectus & causa se mutuo respiciunt. fol. 235. §.84
Effectus supernaturalis dependet interdum ex se à naturali causa cum vero ad illum ordine. fol. 235. §.84
Effectus formalitas duo dicit. f.257. §.67
Effectus formalis intellectionis à Deo productæ. f.548. §.109. & seqq.
Effectum aliquem oriri à causis infinitis per se ordinatis repugnat. f.357. §.11. & 12
ad Effectum formalem quid exigatur. fol. 302. §.29
Effectus supernaturales esse possunt quin sint vitales. f.257. §.68
Effectus finis qui dicantur. f.624. §.23. & 25
Effectuum actualis existentia an requiratur ad cognitionem exactissimam causæ. f.601. §.43

Elementum.

Elementum pro primis cuiusque rei principiis accipitur. f.464. §.1
Elementum dupliciter ab Aristotele definitum. ibidem. & §.2
an Elementum quodlibet ex quouis gignatur elemento. f.472. §.51
cuius Elemento inest qualitas vna in summo. fol. 467. §.26
Elementa præter qualitates in gradu summo habent alias prope summam. f.469. §.35
Elementa symbola & dissymbola cur ita dicantur. f.468. §.26
Elementa symbola facilius se mutuo transmutant quàm assymbola. f.472. §.51
Elementa in congressu nec vincuntur, nec vincunt. f.465. §.9
Elementa sunt naturæ suæ rotunda & spherica. fol. 384. §.63
an Elementa in propria regione leuarent aut grauerent. f.384. §.64
Elementa carere forma substantiali, tantumque gaudere accidentibus opinari sunt nonnulli. fol. 464. §.3
Elementa quatuor esse, probatur. f.464. §.4
an Elementa maneat formaliter in mixto. f.464. §.5. ad 17. inclusiue.
Elementa cur dicantur simplicia. f.465. §.9
an Elementa symbola potiantur binis qualitatibus summis. f.469. §.38. & seqq.
an Elementorum qualitates symbolicæ inter se & à qualitatibus mixti differant specie. Lege sect. VI. f.470. & 471
Elementorum formæ non manent formaliter in mixto. f.191. §.34
Elementorum situs, figura, grauitas & leuitas. Lege sect. V. f.383

Embryo.

ex Embryone fiatne homo? f.426. §.102. & seqq.

Eminenter.

Eminenter continere quid sit. f.265. §.135

Ens.

Ens mobile sitne obiectum Physicæ. Lege proemium. f.163
Ens simpliciter imperfectius alio, est illo perfectius secundum quid. f.183. §.135
Ens incompletum petit ex natura sua complementum. f.228. §.28
omne Ens intrinsecè spectans ad compositionem integrantem substantiæ aut quantitatis, est intrinsecè corporeum. f.490. §.67
omne Ens pendens à materia subiectiue proxime, aut remote, est materiale. f.990. §.69
omne Ens quod adæquatè est modus rei corporeæ est corporeum. f.490. §.71
Ens successiuum an potuerit esse ab æterno? Lege disput. XVIII. f.356
ratio Entis vt sit non creatur. f.311. §.108
Entia nonnulla essentialia habent ordinem transcendentem ad alia. f.204. §.93
Entia omnia particularia an sint terminus omnipotentia. fol. 232. §.59
ex duobus Entibus completis non fit vnum per se essentialia, secus integrale. fol. 333. §.8
Vide Indices Logicum & Metaphysic.

Equa.

Equa nobilior est mulo. f.421. §.75

Errones.

Errones cur ita dicti. f.370. §.22
Errones quo pacto per cælum moueantur. f.369. §.18
Errones quos effectus causent. f.366. §.36

Esse. Essentia.

an Esse prius sit quàm operari. f.251. §.16
Essentia metaphysicè & physicè sumpta quid sit. f.173. §.54
Essentia & prima passio possunt abiungi. f.299. §.9
Essentia, substantia, & natura rei sunt idem. fol. 188. §.4
an Essentia in actu primo sufficienti ad agendum agat. f.252. §.24
Essentiam esse indiuisibilem, aliud est, aliud consistere in indiuisibili. f.449. §.39
Vide Indices Logicum & Metaphysic.

Eua.

an Eua filia sit Adæ. f.387. §.98
Eua productio non fuit generatio ab Adamo. fol. 390. §.10. & f.391. §.18

Eucharistia.

de mutatione accidentium in Eucharistia, animaduertso. f.208. §.133

Euidencia.

Euidencia nec realiter, nec ex natura rei distinguitur ab actu. f.567. §.3
Euidencia est differentia essentialis actus euidens, & obscuritas obscuri. f.568. §.6
Euidencia vnde oritur? f.568. §.8
Euidencia est quasi speciei certitudinis. f.572. §.42
Euidencia vnus actus potest esse maior aliâ. fol. 572. §.45
Euidencia physica est cognitio euidens ex physicis principiis. f.569. §.16
an ei possit subesse falsitas. §.17. & seqq.
Euidencia metaphysica dicitur quando obiectum tam clarè conspicitur, vt omnino repugnet aliter fieri. f.570. §.22
Euidencia in attestante ad quam speciem reduciatur? f.570. §.23
Euidencia, quæ credo esse Romam, ob testimonium tot hominum id attestantium, qualis. fol. 570. §.24

Euidencia moralis est quando in genere moris

Index Physicus

iuxta regulas prudentiæ non potest quis obiecto non adlentiri. f. 569. §. 14
Evidentiæ morali ex suo genere potest subesse falsum. f. 569. §. 15
Eunuchi.
Eunuchi sunt ardentissimi veneris amatores. fol. 417. §. 55
Excellentia.
Excellentia quæcunque potest vocari eminentia. fol. 265. §. 135
Existens. Existentiæ.
Existens vt existens est singulare. f. 232. §. 61
Existentiæ quo pacto requiratur ad causam. f. 238. §. 105
Existentiæ singularis sine conditio vt exerceatur existentiæ communis. f. 235. §. 81
an Existentiæ formæ vniatur materiæ immediatè. f. 176. §. 83
Existentiæ quid sit. f. 173. §. 54. an differat ab essentiæ. *Lege sectio.*
Existentiæ materiæ an pendeat ab existentiæ formæ, & contrà. *ibidem.*
Vide Indicem Metaphysicum.
Exemplar.
Exemplar est necessarium agentibus imperfectis. f. 609. §. 31
in operante per Exemplar quatuor reperiuntur. fol. 609. §. 30
Experientia.
Experientia est Philosophiæ mater. f. 395. §. 52
Extensio.
Extensio est qualitatis affectio, & fit quando qualitas extenditur per subiectum. f. 444. §. 2
Extensio virtualis rei materiali repugnat. fol. 343. §. 98
Extensionis & intensionis termini explicantur. fol. 462. §. 137. & seqq.
Extensionem maiorem non faciunt puncta infinita. f. 343. §. 93
sive Extensione virtuali concipitur spatium imaginariū. f. 344. §. 99
Vide Quantitas.
Extremum.
Extremum vtrumque est subiectum receptiuum vniōis. f. 200. §. 60

F

Falsitas.
Falsitas incomplexa reperitur in apprehensione totius compositionis. f. 574. §. 8
nulla Falsitas esse potest in apprehensione subiecti vel prædicati solius. f. 574. §. 6
an Falsitas subesse possit evidentiæ morali, physicæ & metaphysicæ. *Lege sect. III.* f. 569
Vide Indicem Metaphysicum.
Fides.
an Fides possit esse simul cum scientia. *Lege sect. V.* f. 603. & 604
Fides humana est assensus aut dissensus alicuius rei ob testimonium humanum: est quædam species opinionis. f. 605. §. 77
Fides habitualis & lumen gloriæ quomodo repugnent. f. 604. §. 73
Fidei & scientiæ habitus non sunt oppositi. f. 604. §. 72
Fidei actus secundum se consideratus est certior, reddique intellectum certiore quam quoduis principium naturale. fol. 573. §. 54
Fidei nostræ mysteriis tenentur omnes homines assentiri. f. 569. §. 14

Figura.
Figura & situs mutantur cum *vbi* mutatur. f. 327. §. 45
Figura vulgo dicitur non mutari. *ibidem.*
Figura non distinguitur ab vbiatione circumscripta. f. 326. §. 44

Filius.

Filius oritur à patre vt à principio coniuncto. fol. 423. §. 90

Finis.

Finis quid & quotuplex sit. f. 622. §. 10. & seqq.
Finis non potest mouere voluntatem nisi vt cognitus. f. 626. §. 40. & seqq.
Finis finalizat terminando. f. 626. §. 47
Finis voluntate cessante an cesset amor mediorum. f. 625. §. 29
an Finis sit realis & quæ eius causalitas. fol. 625. §. 30. & seqq.
Finis non est causa secundum se, sed vt apprehensus. f. 240. §. 131
Finis cui per se primò amatur, & ratione eius amatur finis qui. f. 622. §. 14
Finis qui nonnunquam habet qui & quo. fol. 623. §. 16
propter Finem operari quid sit. f. 623. §. 17
Finis effectus qui sint. *Lege sect. IV.* f. 623. & 624
Finis intentio & electio mediorum an distinguantur. f. 631. §. 16. & seqq.
Finem aliquem intendere non potest homo prudens sine scientia media, qua cognoscat finem illum obtineri posse si hoc aut illud medium adhibeatur. f. 637. §. 55
an duo Fines adæquati possint simul concurrere ad eundem effectum. f. 627. §. 48. & seqq.
Vide Causa.

Firmamentum.

Firmamentum dupliciter sumitur in scriptura. fol. 381. §. 47
Firmamentum an secunda die factum, & quid sit. f. 380. à §. 39. ad 45. inclusiuè.
Firmamentum visibile factum fuisse à Deo vt occultaret cælum empyreum, Simoni mago dixit S. Petrus. f. 375. §. 63

Flumina.

an Flumina formaliter exeant è mari. f. 386. §. 85. & 86

Fœmina.

Fœmina sola concurrir actiuè immediatè ad generationem actualem filij. f. 420. §. 72
à Fœmina procedunt viuientia perfecta. f. 254. §. 47
Fœminam concepisse attracto semine ex aqua balnei in quam diffusum fuerat à viro, prodidit Auerroes. f. 392. §. 23
Fœminæ semen emittunt. f. 416. §. 49. & seqq.
Fœminæ humidiores maribus. f. 418. §. 60
Fœminæ cur magis libidinose quàm mares: fol. 416. §. 52
an Fœminæ cum sentiunt se non seminasse in coitu maritali, reneantur se prouocare ad seminandum extra coitum. f. 422. §. 84

Fœtus.

Fœtus formatio atque gestatio. *Lege sect. IX.* fol. 427

Forma.

Forma informatione perficitur. f. 199. §. 54. & 55
Forma indiuisibilis sua intrinseca essentia est determinatus ordo ad oculos, carnem, ossa, &c. f. 497. §. 158
Forma substantialis vna in vna parte materiæ. fol. 191. §. 37
Forma substantialis vegetatiua, sensitiua, & rationalis

Rerum & Verborum.

nalis, sunt viuientes in actu primo. f. 177. §. 71
Forma substantialis quomodo incipiat & desinat. f. 350. §. 149
Forma est comes indiuiduus subiecti. f. 329. §. 67
an Forma sit magis natura quàm materia. fol. 223. §. 15
Forma quando coniungatur perfectibili. fol. 408. §. 3
Forma materialis non potest ex natura sua coherere & existere sine materia. f. 190. §. 26
Forma compositi quæ sit. f. 217. §. 51
an Forma per informationem sit in materia tanquam actus in potentia. f. 205. §. 104
omnis Forma absoluta potest diuinitus creari. fol. 309. §. 91
nulla Forma distincta à rationali creatur. fol. 309. §. 89
Forma est indifferens ex se ad hanc numero materiam & illam: determinatur autem actionibus diuersis. f. 304. §. 53
Forma accidentalis est, qua ablata, res non auferitur, nec posita ponitur. f. 188. §. 1
an Forma possit dici *purus actus physicus* sicut materia dicitur *purus potentia*. f. 170. §. 29
an Forma corrupta sit naturaliter impossibilis. fol. 170. §. 35. & seqq.
Formæ definitio ex P. Suarez. f. 190. §. 21
Formæ inductio est causa expellendi contrariam. f. 351. §. 152
Formæ substantialis & habitus discrimen. f. 517. §. 79
Formæ & materiæ intrinseca perfectio est vniō. f. 200. §. 59
Formæ rationalis vniō ex natura rei distinguitur ab actione qua producitur: non autem vniō formæ materialis. f. 197. §. 34. & 35
Formam substantialem esse eiusdem rationis & omnino similem in omnibus partibus, sicut forma ignis est eiusdem rationis in qualibet parte, plurium Thomistarum est sententia. f. 495. §. 113
inter Formam supernaturalem & naturalem potest esse connaturalis oppositio. f. 329. §. 60
Formæ omnes (rationali excepta) sunt verè & propriè generatæ, & educatæ de potentia materiæ. f. 189. §. 15
Formæ substantiales an sint. f. 188. §. 5
an Formæ substantiales sint in materia ante earum generationem. f. 189. §. 10
Formæ dissimiles præstant ab similes effectus formales mutuo compossibiles. f. 455. §. 82
Formæ partiales an differant specie. f. 500. §. 166
Formæ duæ substantiales non subordinatæ an de potentia absoluta possint esse simul in eadem materia. f. 191. §. 39
Formæ elementorum an maneant formaliter in mixto. f. 191. §. 34
Formæ imperfectorum animantium sunt diuisibiles. f. 494. §. 106
Formæ perfectorum viuientium, si diuidantur, cur non conferuantur, sicut forma brutorum imperfectorum? f. 494. §. 107. & seqq.
Formas cælestes & animum rationalem esse natura sua mortis expertes, sed diuersimodè, ostendit Physicus. f. 474. §. 7

Formalitates.

Formalitates attributio. *Lege subsect. III.* f. 256

Formice.

Formice materia non differt specie à materia camelis, &c. f. 173. §. 49

Formido.

Formido est actus reflexus per quem iudicamus

opinionem, cui assentimur, posse falsam. f. 604. §. 79

Frigidum.

Frigidum est quod congregat ea quæ sunt diuersi generis. f. 467. §. 23

Fundamentum.

Fundamentum ad positiuum exercetur actu positiuo: secus ad negatiuum. f. 304. §. 52

Futurum.

Futurum est, ex mente Augusti, & re ipsa, existentiæ rei in instanti sequenti connotando carentiam sui in instanti præsentis. f. 585. §. 88
multa de Futuro. *Lege lect. VI.* cum subsecutionibus. *ibidem.*

Futura absoluta & conditiōnata quæ dicantur. fol. 593. §. 143. & seqq.

an Futurorum cognitio sit intuitiua. f. 597. §. 11

Futurorum coexistentia in æternitate impugnatur. f. 589. §. 113. & seqq.

Vide Tempus.

G

Galaxia.

Galaxia sive circulus lacteus conspicitur propter infinitudinem stellarum. f. 370. §. 25

Generabile. Generari.

Generabile à non esse tantum distat, quantum creabile. f. 311. §. 110

Generabile & corruptibile conuertuntur. f. 398. §. 79

an Generari diuinitus possit res quæ naturaliter est terminus creationis. *Lege lect. VI.* f. 310

Generatio.

Generatio substantialis variè definitur. f. 389. §. 1. & seqq.

Generatio viuientium explicatur. *Lege lect. II.* fol. 390. & 391

Generatio per resurrectionem sine vera generatio. f. 392. §. 21

an Generatio fieri possit à demonibus sive incubis sive succubis. f. 392. §. 22

Generatio quo differat à creatione. f. 389. §. 2

Generatio Christi vniocè fuit generatio etiam in ratione generationis viuientium. f. 391. §. 19

Generatio non potest diuinitus creari, modus potest. f. 309. §. 92

Generatio vniū & corruptio alterius quò pacto se habeant. f. 400. §. 92. & seqq.

Generatio non potest esse etiam diuinitus sine termino actuali. f. 401. §. 97

an Generatio sit educio formæ dependentis à materia per generationem, vel per vniōnem. f. 198. §. 49

Generatio equi an terminetur ad formam equi. f. 197. §. 43

Generatio est motus distinctus ab alternatione. f. 397. §. 68

Generatio formaliter ab Aristotele definita, est actio per quam forma vnitur materiæ. fol. 398. §. 74

an Generatio compositi sit mutatio instantanea, an verò motus successiuus. f. 398. §. 75. & 76

an Generatio sit conuersio. *Lege lect. IV.* fol. 392. & 393

an Generatio fiat quin maneant vilium accidens compositi corrupti. f. 393. §. 37

Generationis causæ & ordo. *Lege disp. II.* fol. 407. 408. & seqq.

Generationis definitio, origo viuientis à viuente in similitudine nature, explicatur. f. 502. §. 178 in Genera

Index Physicus

in Generationem actualem filij sola femina concurrunt actuè immediatè. f.420. §.72
 Generationes analogæ & anomalæ quæ vocentur. f.391. §.18
 an Generationes potuerint esse ab æteruo. f.356. §.1.2. & seqq.
Vide Indices Logicum & Metaph.
Genus.
 Genere differre quid sit. f.507. §.2.15
Gestatio.
 Gestatio fœtus atque formatio, vide Fœtus.
Gloria.
 Gloriæ lumen & Fides habitualis repugnant ex natura rei. f.604. §.73
Gradus.
 Gradus intensiōne additi sunt ab similes prioribus. f.457. §.28
 Gradus qualitatis suntne inter se similes. *Lege sect. VI.* f.453. & seqq.
Gratia.
 Gratia qua ratione possit physicè sacramento produci. f.352. §.161
 Gratia non augetur physicè per bona opera, sed moraliter. f.456. §.88
 Gratia, habitus & actus supernaturales Christi sunt infinitè intensi. f.320. §.62
Gravia. Gravititas.
 Gravia & leuia perficiuntur per motum. fol.373. §.49
 Gravititas quid sit. f.383. §.58. cur vocetur summa, ibidem.
 Gravititas simpliciter, appellatur ab Aristotele secundum quid. f.383. §.61
Gustus.
 Gustus est sensus, solos percipiens sapores. f.680. §.35. plura de gustu. ibidem.

H

Habere.
Habere resultat ex motu locali vestis. fol.297. §.81
Habitus.
 Habitus quid sit. f.663. §.1
 Habitus est permanens. ibidem.
 Habitus faciliat potentiam ad opus. ibidem.
 Habitus præsupponit totam virtutem in potentia. ibidem.
 Habitus quo differt ab habitu supernaturali per se infuso. f.663. §.1
 Habitus omnis vocatur ab Arist. dispositio. f.664. §.2
 Habitus per se infusus non faciliat potentiam ad operandum. f.673. §.70
 Habitus per se infusus est simplex qualitas. fol.673. §.73
 Habitus supernaturalis non est vitalis in actu primo. f.518. §.82
 Habitus naturalis non concurrunt effectiuè ad suos actus. f.256. §.61
 an Habitus efficienter concurrat ad actum. f.671. §.57. §.8. & seqq.
 Habitus scientificus non est vna simplex qualitas circa omnes conclusiones eiusdem scientiæ. fol.666. §.20
 Habitus augmentum reale non potest intelligi, quin ei addatur aliquid reale distinctum realiter ab habitu præcedenti. f.666. §.22
 quod Habitus acquirit per augmentum vel extensionem non vnitur illi continuatiua vnione. fol.667. §.24
 Habitus augmentum esse modum qui vnitur habi-

tui præexistenti, censet P. Vazquez. f.667. §.27
 Habitus tot sunt quot actus. f.667. §.32
 Habitus quomodo producantur aut corrumpantur. f.669. §.45.46. & seqq.
 Habitus augentur realiter. f.666. §.19
 Habitus cui possunt esse multi simul. f.329. §.61
 Habitus etiam naturales possunt simul esse, & supernaturales interdum non possunt. f.329. §.61
 Habitus actiuus & factiuus qui dicantur. f.672. §.63
 Habitus naturales non sunt vitales in actu primo. f.517. §.78
 Habitus scientiæ & fidei non sunt oppositi. f.604. §.72
 Habitus erronei non manent in beatis: nec probabiles. f.690. §.28
 Habituum munus quodnam sit. f.672. §.62. & 63
 Habituum naturalium & supernaturalium collatio & discrimen. f.672. §.65.66. & seqq.
 Habituum causæ quæ sunt. f.671. §.52.53. & seqq.
 Habituum capax non est intellectus. f.664. §.3
 sed voluntas. f.665. §.10
Vide Indices Logicum & Metaphysic.
Hæresis.
 Hæresis est asserere Deum initio condidisse creaturas, eisque permisisse generationes motusque omnes, cessantem ab omni actione. f.279. §.28
 Hæresi proxima est illa sententia quæ asserit esse aliquem effectum, qui à Deo fieri non possit immediatè. f.279. §.30
Heretici.
 Hæretici negant libertatem. f.641. §.9. & 10
Hæsitatio.
 Hæsitatio est actus intellectus iudicans neutram partem contradictionis satis ostendi. f.605. §.78
Hepar.
 Hepar primum gigni in conceptione animalis, qui senferint. f.423. §.92. & seqq.
Historia.
 Historiarum defectus leue est argumentum ad negandam æternitatem mundi. f.355. §.10
Homerus.
 Homerus ex congressu dæmonum ortum, ex Aristotele refert Plutarchus. f.392. §.23
Homo.
 Homo qua ratione mixtum dicatur. f.465. §.9
 Homo est rationalis & materialis. f.497. §.135
 Homo cur dicatur corporeus non spiritualis. fol.214. §.26
 Homo est naturâ suâ mortalis. f.401. §.104
 Homo potest ex se obire diem naturalem absque morbo. f.407. §.142
 Homo componitur ex qualitibus contrarium habentibus ex naturâ suâ. f.402. §.110
 Homo nulla naturali substantia potest ali, quin ab ipsa paulatim necetur. f.406. §.139
 an Homo fiat ex embryone. *Lege sect. VII.* fol.426
 de morte Hominis ab intrinseco principio, nonnulla impugnata. *Lege subsect. III.* fol.402. & 403
 Hominem sexta die fecit Deus ex limo terra, illumque produxit virum annorum quasi triginta, plenum scientiæ & sanctitatis. f.387. §.97
 Homines possunt esse infiniti. f.314. §.13
Vide Indices Logicum & Metaphysic.
Honestum.
 Honestum propter se amatur. f.622. §.8
Vide Indicem metaphysicum.
Humanitas.
 Humanitas & natura creata non pendunt à priori à suppositis, f.224. §.2
Humiditas.

Rerum & Verborum.

Humiditas.
 Humiditas duplex. f.405. §.129
 Humiditas crassa, pinguis, substantialis, cum calore corpora fouet ac nutrit. f.405. §.129
Humidum.
 Humidum radicale cur ita dictum. f.405. §.128
 Humidum propriis terminis continetur difficilè: alienis verò facilè. f.403. §.115. & f.467. §.24
Humor.
 Humor crystallinus. f.676. §.11
I
Idea.
 Idea tendens in exemplar an dirigat potentiam ad opus. f.609. §.32
 an Idea concurrat efficienter ad opus. f.609. §.36
Idem.
 Idem potest agere in se ipso actione diuersæ rationis à principio per quod agit. f.423. §.91
Ignis.
 Ignis est calidus in summo. f.467. §.26
 Ignis secundum Pythagoricos est in terra medullio. f.382. §.51
 An habeat propriam sedem. f.382. §.50. & seqq. est in concauo Lunæ. §.55
 Ignis non extinguitur ex defectu pabuli, sed ex vi contrarij ambientis. f.404. §.123
 Ignem habere sex gradus siccitatis, duos verò humoris, opinantur Pat. Conimbr. f.470. §.43
Imaginatio.
 Imaginatio nihil efficit in partes distantes. fol.258. §.74
 Imaginatio est sensus internus conseruans phantasmatata seu imagines rerum perceptibilium sensu externo. f.681. §.41
Imago.
 Imaginis & similitudinis differentia. f.391. §.15
 Imaginis & mediorum discrimen. f.624. §.28
Immensitas.
 Immensitas quid sit. f.322. §.13
 Immensitas qui differat ab aliis ubi. f.332. §.14
Vide Indicem Metaphysicum.
Immortalitas.
 Immortalitas animi humani. f.686. §.1.2. & seqq.
Impenetratio.
 Impenetratio non distinguitur ab ubi circumscriptiuo, nisi ratione carentiæ alius ubi in eodem loco. 328. §.52
Imperfectio.
 ex Imperfectione specierum impressarum oritur discursus in nobis. f.561. §.24
Imperium.
 Imperium formaliter est actus intellectus. fol.637. §.56. & seqq.
Incarnatio.
 Incarnationis mysterium ex B. Virgine. *Lege subsect. III.* f.419
Inceptio.
 Inceptio extrinseca per vltimum non esse. fol.351. §.153
 Inceptio intrinseca & extrinseca in quo differant. f.351. §.159
Incomprehensio.
 Incomprehensio & comprehensio non repugnant. f.601. §.46
Incontinens.
 Incontinens (secundum Aristor.) cogitat vt somnians & temulentus. f.640. §.74
Incorruptibile.
 Incorruptibile & corruptibile quid sint. f.401. §.99

Incubus.
 Incubus & succubus. vide Dæmon.
Independencia.
 Independencia à subiecto oritur ex perfecto modo existendi. f.304. §.46
 Independencia à subiecto sequitur perfectum existendi modum. f.304. §.49
Indistantia.
 Indistantia potest amitti mutatione vnus corporis. f.322. §.11
Individuatio. Individuum.
 Individuatio & conceptus specificus sunt à parte rei idem. f.504. §.194
 Individuatio effectuum an determinetur à causa prima. f.283. §.59. & seqq.
 Individua substantialiter similia ita habent dispositiones & accidentia, vt quantum est ex se, possunt habere dispositiones & accidentia alterius individui substantialiter similis. f.496. §.130
 Individua duo non possunt esse æqualia in conceptu specifico, & inæqualia in individuo. f.504. §.194
Vide Indices Logicum & Metaphysicum.
Indiuisibile.
 Indiuisibile triplex. f.333. §.10
 Indiuisibilia negantur à Nominalibus. f.333. §.11
 Indiuisibile additum alteri non facit maius. f.342. §.90
 an Indiuisibile distinguatur ab vnione. *Lege sect. III.* f.336
 Indiuisibile penetratur cum tangente. f.343. §.91
 Indiuisibilia qualitatum contrariarum non habent effectus formales oppositos. f.334. §.22
 Indiuisibilia temporis sunt instantia, momenta, mutata esse. f.349. §.138
 Indiuisibilia motus non sunt ad continuandas partes materia. f.337. §.45
 Indiuisibilia materiæ non sunt illius species. §.46
 Indiuisibilia cur dicantur species quantitatis. ibid.
 Indiuisibilia sunt vniones actuales. §.47
 Indiuisibilia multiplicantur & confunduntur. §.48
 Indiuisibilia materiæ non creantur sed educuntur ex ipsa. f.337. §.50
 an Indiuisibilia sint infinita simpliciter, an verò finita simpliciter? f.338. §.57
 si duo Indiuisibilia non faciunt extensionem, nec infinita: aut eam faciunt infinitam. fol.338. §.58
Indiuisibilitas.
 Indiuisibilitas est argumentum magnæ perfectionis. f.494. §.106
Inesse.
 Inesse significat existentiam in alio tertio. f.222. §.5
Inæquale. Inæqualitas.
 Inæquale quid sit. f.502. §.176
 Inæqualitas & æqualitas quomodo opponantur. f.502. §.177
Infinitum.
 Infinitum quid sit. f.312. §.1. f.358. §.14. & 16
 Infinitum in essentia. f.313. §.2
 Infinitum simpliciter & secundum quid. f.313. §.4
 Infinitum quomodo ab Aristotele definitum. fol.320. §.58
 Infinitum in actu est argumentum potentiæ infinitæ. f.315. §.25
 Infinitum qua ratione maius aut minus alio. fol.316. §.29
 Infinito non competunt maius & minus formaliter sed materialiter. f.316. §.30
 Infinitum non continet omnia possibilia in suo genere. f.318. §.43
 Infinitum

Index Physicus

Infinitum caret principio & fine. f. 318. §. 44
Infinitum quas habeat affectiones. f. 318. §. 45
Infinitum in actu non repugnat. fol. 318. §. 46. & seqq.
Infinitum syncategorematicum conflat ex duobus. f. 320. §. 56
Infinitum non finitur ablatione finita, secus infinita. f. 316. §. 31
Infinitum corpus creari potest multipliciter. f. 316. §. 32
Infinitum corpus est loco immobile nisi per partes. f. 316. §. 33
Infinitum non habet propriè terminos. fol. 316. §. 36
Infinitum categorematicum & syncategorematicum. f. 313. §. 6
Infinitum syncategorematicum est finitum in actu, ut infinitum in potentia. f. 313. §. 6
Infinitum simpliciter non potest successiue transiri secus infinitum secundum quid. f. 339. §. 69
Infinitum syncategorematicè non est in rebus possibiliibus, sed in actualibus. f. 314. §. 15
Infinitum qua ratione cadit in certam rationem agentis. f. 315. §. 27
in Infinito tot sunt quaternaria finita quot binaria. f. 315. §. 28
Infinita actu existentia videntur in aternitate à Deo. f. 320. §. 57
Infinita à Deo cognosci negant aliqui. f. 313. §. 7
Infinita indiuidua cognita distinctè in omnipotentia Dei continentur. f. 313. §. 10
Infinitudo punctorum & partium. *Lege* sect. IV. f. 337. & 338
Influere. Influxus.
Influere significat dare esse cum dependentia à principio causante. f. 224. §. 1
Influxus cœlorum in hæc inferiora. fol. 375. §. 65. & seqq.
Informatio.
Informatio & materializatio essentialiter includuntur in vnione materiz & formæ. f. 199. §. 58
Informatio est modus ex natura rei distinctus ab ipsa forma. f. 199. §. 54
Informatio se tenet ex parte formæ. *ibid.* & §. 55
Informatio & materializatio sunt duo modi realiter distincti. f. 207. §. 120
Informatio minimum ratione distinguitur à materializatione. f. 202. §. 81
plura de Informatione, in subsect. III. f. 205
Ingenium.
Ingenij subtilitatem influit Mercurius. f. 366. §. 36
Inherere. Inherentia.
Inherendi & independendi à subiecto differentiz consistunt in ipsis actionibus. f. 305. §. 61
Inherentiz & creationis comparatio. f. 309. §. 88
Initium.
Initium quid significet. f. 165. §. 3
à diuinis personis remouetur. *ibid.*
Initium iustificationis vnum est tantum, principia multa. *ibidem.*
Instans.
Instans & instantanea qua ratione simul incipiunt & desinunt. f. 333. §. 15
Instantia realia sunt in tempore. f. 336. §. 37
Instantia non possunt cogitatione sumi extra partes. f. 341. §. 81
Instantia plura non sunt simul. f. 341. §. 82
Instrumentum.
Instrumentum assumi potest ad creandum. f. 312. §. 118
Instrumentum (seu causa instrumentalis) est à quo

dependet effectus, sed ei nulla formalitas attribuitur ex modo concurrenti. f. 267. §. 142
Instrumentum ut sic, non est actiuum. §. 144
Instrumentum aliud coniunctum, aliud separatum, & quid vtrumque sit. §. 146
Instrumentum non potest assumi ad primam productionem sui quando productio est vna sola. f. 267. §. 148
per Instrumentum non potest agens creatum eleuari ad productionem sui. f. 268. §. 154
Intellectio.
Intellectio est spiritalis cognitio obiecti. f. 535. §. 1
Intellectio conuenit cum sensone in ratione cognitionis, & differt spiritalitate. *ibidem.*
Intellectio à sola anima & suis potentiis pender, non autem ab vtraque parte compositi. f. 522. §. 36
Intellectio in quo constituatur. f. 536. §. 4. & seqq.
Intellectio non est in toto corpore, sed habet eam animus in solo cerebro. f. 528. §. 13
Intellectio non potest produci, quin in esse intellectiois producat. f. 546. §. 93
an Intellectio sit modus. f. 551. §. 133. & seqq.
Intellectio creata non reperitur sine verbo. f. 554. §. 160. & f. 557. §. 281. & seqq.
Intellectio adæquatè consistit in sola qualitate. fol. 548. §. 110. *Lege* item sect. I. fol. 535. §. 36. & seqq.
Intellectionem in sola qualitate & verbo mentali constituit P. Vazquez. f. 543. §. 73
ad Intellectionem & amorem anima immediatè concurrunt in genere causæ efficientis. fol. 522. §. 35
in Intellectione perfectà tria reperiuntur. f. 567. §. 2
Intellectiones specificantur ab obiecto formali diuerso. f. 531. §. 35
Intellectum.
Intellectum in intelligente est intellectio intellecta & verbum. f. 557. §. 182
Intellectus.
Intellectus agens quid sit. f. 527. §. 1. & seqq.
Intellectus possibilis cur ita dicitur. f. 528. §. 8
Intellectus ut sic est virtus cognoscitiua spiritalis. f. 528. §. 9
Intellectus humanus est virtus cognoscitiua spiritalis per discursum. f. 528. §. 9
Intellectus non est idem numero in omnibus hominibus, sed singuli singulos habent intellectus. f. 528. §. 10
Intellectus noster existit in toto corpore cum animo. f. 528. §. 12
Intellectus habet species spirituales. f. 611. §. 14
Intellectus possibilis est memoria. f. 535. §. 69
Intellectus etiam est memoria, ut hæc sumitur pro principio recordandi eorum quæ prius gesta fuere in singulari. f. 535. §. 70
Intellectus ut est viuens intentionale in actu primo, constituitur in ordine ad qualitatem cognitionis, ad eius actionem & passionem. fol. 536. §. 7. & f. 538. §. 19. & f. 539. §. 35
Intellectus non est capax habitum. f. 664. §. 3
Intellectus quæ prius & perfectius cognoscat obiecta. f. 532. §. 50. & seqq.
Intellectus vnde sumat speciem. f. 527. §. 75. & fol. 530. §. 26
Intellectus postis præmissis in modo & figura & cognita illarum dispositione necessitatur ad conclusionem quoad speciem actus. f. 562. §. 20
Intellectus non habet pro obiecto adæquato vniam rationem entis abstractam ab inferioribus, nec omnia

Rerum & Verborum.

omnia entia vt conueniunt in ratione entis. f. 231. §. 55
idem Intellectus numero est practicus & speculatiuus. f. 608. §. 24
Intellectus tendit sub ratione veri. f. 621. §. 2
Intellectus cum qualitate & vnione vitalibus, productus à solo Deo, an esset intelligens. fol. 548. §. 111
Intellectus necessitatur quoad exercitium per præmissas. f. 563. §. 33
Intellectus non respicit obiecta nisi per actus. f. 273. §. 190
an Intellectus saltem ratione distinguatur ab anima. f. 526. §. 74
an Intellectus, informatus specie impressa, egeat phantasmate ad illius vsum. f. 620. §. 81
an Intellectus simul possit cognoscere plura vt plura vnico actu. f. 534. §. 62. & seqq.
Intellectus obiectum adæquatum. fol. 529. §. 15. & seqq.
Intellectus & potentiz physicz discrimen. f. 233. §. 63
Intellectus determinatio dicit duas determinationes. f. 551. §. 136
Intellectus plures actus sunt clari & euidentes. f. 567. §. 1
ad actus Intellectus anima immediatè concurrunt. f. 520. §. 17
in Intellectu semper præcedit defectus alicuius considerationis, quæ si adesset, voluntatem in officio contineret. f. 639. §. 68
in Intellectu dantur species propriæ rei singularis in singulari. f. 612. §. 17
Intelligere.
Intelligere creatum est dicere. f. 541. §. 52
Intelligere in nobis propriè loquendo est dicere. f. 558. §. 187
Intensio.
Intensio naturalis infinita repugnat. f. 320. §. 62
Intensio non fit per maiorem radicationem ad subiectum sine additione alterius partis qualitatis: contra opinionem Thomistarum. f. 447. à §. 26. ad 40. includiue.
Intensio fit per additionem gradus ad gradum. f. 449. §. 41
Intensio non potest sortiri rationem modi. f. 448. §. 35
Intensio & extensio sunt affectiones qualitatis. f. 444. §. 2. quando fiunt. *ibid.*
Intensio est actio per quam perficitur qualitas circa idem indiuisibiliter subiectum. *ibid.*
Intensio non fit per nouam existentiam, aut vnionem præcedentis qualitatis. *Lege* sect. I. f. 445. & 446
Intensionis compositio. *Lege* subsect. V. f. 462
Intensionis & extensionis termini. f. 462. §. 137
Intensionem maiorem fieri additione qualitatis minus perfectæ, censent aliqui. f. 461. §. 132
Intentio.
Intentio intellecta quomodo cognoscatur. f. 557. §. 184
Intentio finis & electio mediorum an differant. f. 631. §. 16. & seqq.
Intentio & simplex complacentia realiter distinguuntur. *ibid.*
Vide Indices Logicum & Metaphysicum.
Inpiter.
Iouis influxus qualis. f. 366. §. 36
sub Ioue nati, sunt alacres. f. 375. §. 68
Iudicium.
Iudicium includere tres actus realiter distinctos, *Philosophia Petr. Hurri de Mendoza.*

rationemque iudicij consistere in cognitione vnionis extremorum, censet P. Molina, sed impugnatur. f. 559. & 560. §. 10. & seqq.
Iudicium seu compositionem in duabus apprehensionibus constituit P. Vazquez, sed impugnatur. f. 560. §. 16. & 17
Iudicium non influit efficienter in appetitum voluntatis. f. 256. §. 62
Iudicium & simplex apprehensio an possint esse simul. f. 596. §. 2
in Iudicium apprehensio non efficienter influit. f. 256. §. 62
Iudicium non semper præcedit simplex apprehensio. f. 559. §. 7
Iudicij essentia est *affirmare aliquid aut negare.* fol. 559. §. 9
extremo Iudicij die cæli corrumpendi, sol obsecrandus, &c. f. 367. §. 49
in Iudicio est veritas simpliciter aut falsitas. f. 574. §. 10
vltra diem Iudicij potest moueri cælum absque fine. f. 314. §. 11
Iustificatio.
Iustificationis principia multa, sed initium vnum tantum. f. 165. §. 3
Iustum.
Iustum est quod cum altero comparatum nec est maius nec minus, nec habet plus nec minus in ea ratione. f. 502. §. 176
Iuuenula.
Iuuenulam vitare quid sit. f. 412. §. 52
L
Lapis.
an **L**apis intelligeret, si poneretur diuinitus in eo intellectio. f. 550. §. 123. 124. & seqq.
Lapides nimio calore soluntur in calcem, aut nimio humore contabescunt in aquam. f. 464. §. 4
Leuitas.
Leuitas quid sit. f. 383. §. 58. cur dicatur summa. *ibidem.*
Leuitas simpliciter quomodo vocetur ab Aristotele. f. 383. §. 61
Libertas.
Libertas quid sit. f. 640. §. 1. 2. 3. & seqq.
Libertas in quibus agentibus reperitur. f. 641. §. 7. & seqq.
cur negetur ab hæreticis. §. 9
Libertas in voluntate residet. f. 642. §. 12
Libertas in actu primo quid sit. §. 13
est idem cum voluntate. §. 14
Libertas actualis siue in actu secundo est actio que ita est, vt possit non esse. f. 644. §. 32
Libertas in actu secundo non est modus distinctus ab actione. f. 645. §. 40
Libertas non est relatio distincta ab actione. f. 646. §. 42
an Libertas sit extrinseca denominatio actui libero, an verò essentialis. *Lege* sect. V I. f. 646. 647. & seqq.
Libertas non tollit necessitatem ex suppositione. f. 340. §. 71
Libertas contrarietatis & contradictionis quid sint. f. 562. §. 29
Libertas in physicam & moralem subdiuisa. f. 662. §. 155. & seqq.
Libertatis in speciem & exercitium diuisio. f. 659. §. 139. & seqq.
Libertatem esse de essentia actus liberi, præferunt opinio. f. 649. §. 67. & seqq.
P p p *Libidi*

Index Physicus

Libidinosi.
 Libidinosi in stupiditatem aguntur. f.415. §.47
Libido.
 Libidinis humor in lumbis continetur. fol. 415. §.47
Lignum.
 cur Lignum centum librarum adnater vndis, lapis vero vnius libra demergatur in aquam. f. 383. §.59. & 60
 Ligna plus participant ex aqua, quam ex terra. f.383. §.60
 Ligna excisa plenilunio carie corroduntur. f.375. §.65
Linea.
 Linea ducitur à puncto in punctum, secundum Euclidem. f.347. §.122
 Linea & puncta æqualem habent rotunditatem. f.335. §.26
 Lineæ terminus quid sit. f.316. §.36
 duabus Lineis rectis nullum segmentum est commune præter vnum punctum. f.347. §.122
Locus.
 Locus extrinsecus quid sit. f.321. §.2
 Locus non constatur ex vbi & superficie. f.321. §.6
 Locus quo pacto vim habeat trahendi. fol. 323. §.18
 Locum maiorem non faciunt duo loci indiuisibiles. f.343. §.92
Loqui. Loquutio.
 Loqui est manifestare rem. f.558. §.188
 Loquutio interna an consistat in solo verbo. f.541. §.53. & 54
 Loquutio Angeli ad Angelum distantem quomodo fiat. f.258. §.75
Lumbi.
 Lumbi continent humorem, libidinem lacessentem. f.415. §.47
Lumen.
 Lumen, quod est visus obiectum, est præstantissima qualitas inter omnes materiales non vitales, cui comparatur ipse Deus. f.677. §.12
Luna.
 Luna dominatur aquæ, & aëri ratione humiditatis. f.468. §.32
 Luna cerebro dominatur. f.375. §.65
 Luna quoad substantiam (vt existimat P. Pererius) quarra die non fuit producta sed illi lux distributa. f.387. §.92
Lux.
 Lux non est substantia. f.374. §.59
 Lux opponitur immediatè tenebris. f.186. §.6
 Lux nõ habet rationem aliquam communem cum colore, quam non habeat cum sapore & sono. f.231. §.49
 an Lux requiratur ex parte obiecti, an verò ex parte medij. f.677. §.15
 an Lux intermedia producat ab agente principali, an verò ab alia luce. f.261. §.102
 de Luce, multa. f.379. §.30. 31. & seqq.
Vide Indicem Metaphysicum.

M
Magnes.
 Magnes trahitur à polo Arctico. fol. 375. §.65
 Magnetis attractio luci non adscribitur. fol. 375. §.65
 in Magnetem insluit Vrsa minor. f.366. §.36
Magnitudo.
 Magnitudinis aut paritatis termini quatuor ab

Authoribus assignantur. f.462. §.137
Mainus.
 Maius aut minus non est vbi nihil determinatum. f.443. §.41
Malleatores.
 Malleatores quodammodo imitari visus est Deus in conficiendis corporibus: exceptis cælo empyreo, terra & aquis. f.381. §.47
Mare.
 cur Mare non redundat fluminum confluxu. f.387. §.87
 an Mare sit altius terra. f.387. §.88
Mars.
 Mars cur ferox dicatur, & bellorum Deus. f.336. §.36
 sub Marte nati, sunt habiles ferro, armisque tractandis. f.375. §.68
Mares.
 Mares naturâ sua sicciores fœminis, fœminæ autem maribus humidiores. f.418. §.60
Materia.
 Materia prima non est corpus completum & perfectè subsistens. f.168. §.8
 Materia cur vocetur mater, adultera, sylua. fol. 168. §.9
 Materia bifariam ab Aristotele definita, negatiuè scilicet, & positiuè. f.168. §.10. & 11
 Materia prima rectè ne à Thomistis appelletur pura potentia. f.169. §.24
 cur appelletur pura potentia. f.170. §.28
 Materia prima an verè pendeat à forma, & forma à materia. fol. 175. §.74. Lege etiam sect. V III. f.182. & 183
 Materia prima quomodo potentia passiuâ formarum. f.168. §.13
 Materia prima est simpliciter corpus. f.487. §.48. & f.488. §.55
 Materia prima propriam habet existentiam distinctam ab existentia formæ. f.174. §.63
 Materia prima non potest ex natura rei existere sine forma. f.183. §.141
 quid de potentia absolutâ. f.142. & seqq.
 Materia prima est verè ac propriè natura. fol. 222. §.13
 an Materia prima ad recipiendam v. g. formam leonis eget aliqua potentia passiuâ substantiali ab ea realiter distincta. f.172. §.42. & 43
 quid de potentia passiuâ accidentali. §.44
 Materiæ primæ essentia est vera causa materialis formæ materialis. f.175. §.73
 Materiæ primæ quo pacto conueniat ratio potentia. f.168. §.12
 Materiæ primæ nomine quid intelligendum. fol. 167. §.1
 an Materia sit perfectio formæ. f.200. §.61
 an Materia sit essentialiter potentia. fol. 169. §.19
 Materia prima dicit non modò relationem secundum dici ad formas, sed etiam transcendentalem. f.169. §.20
 Materia esset impossibilis, si formæ essent impossibiles. f.169. §.21
 Materia & forma diuerso modo sunt principia generationis quàm constitutionis. f.166. §.18
 Materia & forma opponuntur relatiuè transcendentallyter. f.167. §.22
 Materia omnium rerum corruptibilium creatarum de facto est in omnibus eadem specie. f.172. §.48
 an Materia formicæ specie differat à materia Cameli. f.173. §.49
 an

Rerum & Verborum.

an ex eo, quod Materia sit pura potentia, sequatur, formam posse dici purum actum physicum. f.170. §.29
 an Materia sit actus. f.170. §.50
 Materia habet distinctum vbi. f.325. §.32
 Materia cæli empyrei & sublunaris an sint eiusdem speciei. f.365. §.26
 Materia dicit essentialiter conceptum potentia passiuæ. f.227. §.26
 Materia rerum corruptibilium, distincta specie à nostra, de potentia Dei absolutâ potest esse. f.173. §.52
 an effect perfectior hac nostra. §.53
 Materia quam vitam habet? substantialem ne an accidentalem? f.475. §.4
 Materia vno solo mouetur motu. f.325. §.32
 Materiæ & formæ perfectio intrinseca ab vnione dependet. f.220. §.59
 de essentia Materiæ primæ est natura. f.223. §.22
 Materiæ appetitus ad formas. Lege sect. I II. f.170. & 171
 Materiæ passiones. Lege sect. X. f.185
 Materiæ subsistentia. Lege sect. V I I. fol. 177. & seqq.
 Materiæ aut formæ productio an dicatur productio rotius. f.213. §.18
 Materiæ indiuisibilia non sunt illius speciei. f.337. §.46
 in compositione Materiæ & formæ reperitur informatio & receptio seu materializatio. f.199. §.54
 eandem numero Materiam recipere formas corruptibiliter, & incorruptibiliter non repugnat. f.364. §.21
 Materiam primam verè & propriè creati quomodo intelligat P. Vazquez. f.216. §.40. & 41
 in Materia est vna potentia ad quantitatem, alia verò distincta ad qualitatem. f.220. §.75
 in Materia sola recipitur quantitas. f.218. §.58
 à Materia dependentia duplex. f.188. §.8
 ex Materia & forma cur non fiat vnum per se. f.333. §.9
 an in Materia possint esse plures formæ substantiales. f.190. §.27. & seqq.
 Materiæ non differunt specie ex eo quod formæ differant. f.173. §.49
 duæ Materiæ specie diuersæ non repugnant. f.364. §.20
Materializatio.
 Materializatio quid & quocumque sit. fol. 199. §.56. & 57
 Materializatio & informatio an & quomodo distinguantur. f.202. §.81
 Materializatio formaliter solam perficit materiam. f.203. §.85
 Materializatio & informatio sunt duo modi realiter distincti. f.207. §.120
 Materializationem & informationem essentialiter includit vnio materiæ & formæ. f.199. §.58
Medici.
 Medici nonnulli arguuntur, eo quod non inuenientes rationem à priori, cur homo intereat, recurrerint ad vnam experientiam. f.402. §.111
Medium.
 Medium vnum potest esse finis proximus alterius. f.622. §.12
 Media quâ ratione amentur à voluntate. fol. 624. §.26
 Media quâ differant ab imagine. f.624. §.28
 Mediorum electio & intentio finis an distinguantur. f.631. §.16. & seqq.
Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

an Mediorum amor cesset, cessante voluntate finis. f.625. §.29
Memoria.
 Memoria spiritalis est ipsa anima substantia. f.534. §.67
 Memoria est intellectus vt est principium repetendi quæ semel percepit per speciem priorem. f.534. §.68
 Memoriam thesaurus misabilis. f.535. §.71
 Memoriam habet anima sensitua. f.535. §.72
 Memoriam Deus propriè non habet. fol. 535. §.73
Mens.
 Mentis verbum. Lege sect. V. f.553. & 554
 in Mente possint esse æquiuocatio. f.534. §.62
Mensis.
 Mensis octauus partuum est criticus. fol. 427. §.113
 Menses quomodo supputentur. f.428. §.114
Mercurius.
 Mercurius censetur mercatorum & scholarum Deus, & cur. f.366. §.36
Meritum.
 Merito in tempore proportionali respondet præmium proportionale. f.342. §.87
 an Merita crescant ex maiori gratia. fol. 456. §.90. & 91
Mineralia.
 Mineralia producuntur à sole. f.375. §.67
Mixtio.
 Mixtio variè sumitur. f.464. §.5
 Mixtionis definitio duplex. f.464. §.6
 an in Mixtis elementa (quæ sunt mixtilia) maneat formaliter, an verò virtute. f.465. §.7
Modus.
 Modus potest diuinitus creati, generatio non potest. f.309. §.92
 Modus se ipso afficit, sed causatur alio modo. ibidem.
 Modus ideo est modus, quia inseparabilis à creatura, non quia inseparabilis à Deo. fol. 305. §.54
 Modus spiritalis cur non subiectari possit in re materiali. f.209. §.134
 Modus omnis habet proprium vbi. fol. 326. §.40
 Modus perfectitatis patitur easdem difficultates quas creatio. f.305. §.59
 Modi rationem non sortitur intensio. fol. 448. §.35
 Modo compositiuo & resolutiuo in actu procedere, quid sit. Lege sect. I. f.605. & 606
 Modi aliqui imperfectè concludentes interdum egent actu reflexo. f.565. §.48
 Modi dependentiæ duo. f.310. §.96
 Modorum vbi non distinguitur ab vbi rerum absolutarum. f.326. §.41
Vide Indicem Logicum & Metaphysicum.
Morbus.
 Morbus est à principio extrinseco disponente materiam ad corruptionem. f.407. §.143
 an Morbus oriatur ex insita animalis natura. f.424. §.99
Mors.
 Mors quæuis est violenta animali. f.407. §.141
 Mors naturalis distinguitur à violenta. ibid.
 Mors est obeunda potius quàm Deus negandus. f.634. §.37
 Mors dicit carentiam formæ cum corpore secundum se: non verò carentiam vbiationis in hoc loco. f.330. §.71
 Mors

Index Physicus

Mors non est Romæ quamvis vita non sit Romæ, quomodo intelligatur id. f.330. §.74
 Mors & mortalitas non idem. f.402. §.105
 Mors hominis ab intrinseco principio impugnatur. f.402. §.112. & seqq.
 an Mors naturalis sit absq; morbo. *Lege subsect. V.* fol.407
 Mortis humanæ causa. f.404. §.127. & seqq.
 Mortem à nullo principio intrinseco oriri, ostenditur. f.403. §.119
 Procli opinio de Morre hominum. f.402. §.112
Motus.
 Motus vnus tantum reperitur inter terminos priuatiuè oppositos. f.296. §.71
 Motus omnis habet mutationem contradiçtorie oppositam. f.296. §.72
 Motus & quies an opponantur. f.296. §.74
 Motus diuiditur in instantaneum & successiuum; & quid vterque sit. f.296. §.76
 Motus successiuus potest accipi per morulas interiectas. *ibid.*
 Motus successiuus nulla ratione fieri potest in instanti successiuè. f.297. §.79
 Motus specie diuiditur pro diuersitate terminorum. f.297. §.81
 Motus ad substantiam continet duos. §.82
 Motus ad quantitatem totidem continet. *ibid.*
 Motus ad qualitatem vocatur alteratio. *ibid.*
 Motus non est de conceptu actionis & passionis. f.289. §.20
 Motus includit in suo conceptu formali actionem & passionem, sicut homo animal rationale. f.289. §.23
 Motus est extrinsecus mobili: superficies verò extrinseca. f.321. §.3
 Motus corporis necessariò sit successiuè à creatura etiam habente potentiam infinitè intensam. f.317. §.39
 Motus & actionis essentia non variatur pro sola varietate agentium. f.295. §.65
 Motus distinguitur numero pro varietate vel agentis, vel patientis vel termini. fol.295. §.68
 an Motus distinguatur specie pro sola distinctione essentiali termini? an etiam pro distinctione agentis, patientis & modi tendendi? f.295. §.62. & seqq.
 Motus localis non habet distinctum vbi à se ipso. f.324. §.29
 Motus localis est essentialiter huic loco fixus. f.324. §.30
 Motus instantaneus in vacuo non potest esse. f.331. §.82
 ad Motum cuiusque corporis non mouetur totus orbis. f.331. §.84
 Motus est subiectiuè in subiecto sui termini. f.294. §.60.
 nullus Motus successiuus potuit esse ab æterno. f.359. §.21. & f.361. §.35
 Motus celi sine naturalis. f.373. §.48
 Motus variæ definitiones. f.287. §.1.2. & 3
 an Motus distinguatur ab agente, subiecto & termino. f.287. §.5. & seqq.
 Motus non habet pro termino à quo id quod non destruit. f.292. §.41
 Motus per accidens vnde sit. f.325. §.32
 an Motus sit naturalis cuiuslibet corpori. fol.373. §.50
 Motus indiuisibilia (si admittantur) an dicantur *mutata* esse. f.349. §.140
 Motus subiectum. *Lege sect. VII.* f.293

Motui est denominatio extrinseca carentia termini. f.292. §.41
 in Motu à contrario in contrarium positiuè reperiuntur duæ mutationes, altera positiua, altera priuatiua. f.296. §.70
 Motus *primò primi* qui dicantur. f.629. §.2
Mouere.
 Mouere significat rem aliò impellere. fol.626. §.44
Multitudo.
 infinita Multitudo non est in specie numeri. f.315. §.28
 nulla est Multitudo finita tam magna vt non sint infinitæ maiores. f.315. §.21
Mulus.
 Muli generatio est vera generatio. f.391. §.13
Mundus.
 Mundus totus est sphericus, & qualibet eius pars. f.384. §.63
 Mundus potest moueri extra suum locum. f.324. §.23
 Mundus productus fuit in tempore. fol.355. §.10
 Mundus à Deo successiuè productus fuit sex diebus naturalibus. f.377. §.12
 Mundus potuit non esse æternus. f.354. §.1
 Mundus à Deo creatus est verno æquinoctio, id est 20. Martij, ab eoque absolutus est die veneris, qui erat 25. quo die Deus crucem subiit. f.387. §.99
 Mundi perpetuitas vnde pateat. f.388. §.102
 Mundi creationem Deo negauit Aristoteles. f.356. §.3
Musca.
 cur Musca minus currat Achille. f.341. §.84
Musculi.
 Musculi motores septem in oculis. f.676. §.10
Mutatio.
 Mutatio instantanea habet continuationem quando eius terminus est diuisibilis. f.297. §.77
 Mutatio instantanea quando fiat. f.297. §.78

N

Nasus.
 Nasus & nares. f.679. §.30
Natura. Naturale.
 Natura quot & quas habeat significationes. f.221. §.1
 Natura communiùs vsurpatur pro essentia cuiusque substantiæ. f.221. §.3
 Natura quo pacto ab Aristotele diffinita. fol.221. §.4. f.222. §.13
 Natura tota non mouetur ad motum cuiusque corpusculi. f.331. §.84
 Natura inclinatur in rem sibi aliquo modo vtilem. f.373. §.49
 Natura est *opus intelligentiæ*. f.623. §.20
 cur Natura completa non sit compositum. f.222. §.7
 Natura per se generationem intendit, corruptionem verò per accidens. f.183. §.141
 Natura, essentia, & substantia sunt idem. fol.188. §.4
 Natura est de essentia materiæ primæ. fol.223. §.22
 Natura aliqua in particulari rectè potest inadquate concipi. f.224. §.24
 de essentia Naturæ quæ ratio principij motus sit. f.223. §.20. & seqq.
 Naturæ prioritas cur ita dicatur. f.241. §.132
 Naturæ

Rerum & Verborum.

Naturæ prioritas & similtas enucleatur. *Lege sectionem VII.* f.241
 Naturæ prioritas non est durationis. f.352. §.3
 Naturæ prioritas, & quid ad eam requiratur. f.240. §.127. & 129
 à Naturæ ratione Angeli & corpus simplex excluduntur. f.222. §.6
 ad Naturæ rationem sufficit esse principium in aliquo genere. f.222. §.8
 Naturarum distinctio non est in diuinis. fol.226. §.15
 Naturale totidem modis dicitur quot natura. fol.221. §.2
Vide Indicem Metaphysicum.
Necessitas.
 Necessitas duplex. f.562. §.29
Negatio.
 Negatio & priuatio in quo differant. fol.185. §.1
Nemo.
 Nemo dat quod non habet. f.253. §.32
Nerui.
 Nerui in oculis duo. f.676. §.10. & 11
Nex.
 Nex animalium vnde oriatur. f.405. §.130
Nix.
 Nix & grando enecant hominem qui eis vescitur. f.469. §.34
Nigredo.
 Nigredo congregat visum. f.676. §.18
Notitia.
 Notitia abstractiua. *Vide Cognitio.*
Numerus.
 Numerus qua ratione pars multitudinis infinitæ. f.317. §.42
Nunc.
 Nunc significat instans determinatum. fol.351. §.157
Nutritio.
 Nutritio est substantiæ mortuæ in substantiam viuentem conuersio. f.479. §.33
 Nutritio essentialiter differt à prima generatione. f.436. §.48
 Nutritio & diminutio fiunt circa omnes partes viuentis. f.436. §.50
 Nutritio qualibet partialis fit momento, nulla autem successiuè. f.433. §.28
 Nutritionis causa quæ sit. f.436. §.52
 Nutritionis terminus est continuitas. f.335. §.33

O

Obiectum.
 Obiectum adæquatum Philosophiæ naturalis. *Lege Proemium.* f.163
 Obiectum intellectus non vnus. f.231. §.55
 Obiectum primarium & secundarium in quo conueniant. f.232. §.56
 Obiectum supernaturale, vt supernaturale reduplicat obiectum, actu naturali cognosci potest. f.531. §.37
 Obiectum spirituale percipi per nostros sensus etiam diuinitus repugnat. f.675. §.3
 Obiecti insensibilis prima cognitio intellectualis non habet speciem propriam. f.612. §.19
 ab Obiecto formali remoto non specificatur actus. f.531. §.34
 ab Obiecto formali diuerso specificantur intellectiones. f.531. §.35
 ab eodè Obiecto formali possunt specificari actus specie distincti. f.531. §.36
Philosophia Petr. Hurri. de Mendoza.

Obiecto mutato an mutetur actus. f.584. §.78
 Obiecta sunt quasi formæ extrinseca. fol.273. §.192
 Obiecta sunt vnus ab vnitate intellectus. fol.232. §.56
 quorum Obiectorum sint, vel esse possint species impressæ. f.612. §.16. & seqq.
 Obiecta insensata nullus sensus materialis percipit. f.682. §.47
 Obiecta eiusdem speciei videntur per vnū actum. f.620. §.77
 Obiecta volunt esse verba Nominales. fol.558. §.192
 Obiecta non sunt certa propriè & infallibilia, sed contingentia aut necessaria: vulgo tamen certa dicuntur, & cur. f.570. §.27
Vide Indices Logicum & Metaphysicum.
Oculi.
 Oculi quot habent musculos, tunicas & neruos. f.676. §.10. & 11
 Oculi caligant immoderata venere. f.415. §.47
Odor.
 Odor est qualitas ex temperatione primarum orta in humido, siccitate & calore dominante. f.680. §.32. plura de eo. *ibid.* & §.33
Olfactus.
 Olfactus est sensus percipiens solū odorem. f.679. §.29. plura de eodem. *ibid.*
 Olfactus non habet species. f.611. §.9
Omissio.
 Omissio pura est possibilis. f.653. §.100
 Omissio pura potest esse libera. f.657. §.125
Omnipotens. Omnipotentia.
 Omnipotens est qui potest facere omnia possibilis. f.279. §.30
 an Omnipotentia respiciat omnia entia in particulari. f.232. §.59
 Omnipotentiam Dei defuturam si qua creatura possibilis, esset impossibilis, multi Theologi recentiores, maxime Salmaticenses, arbitrantur. f.234. §.73
Operari. Operatio. Opus.
 Operari propter finem quid sit & quibus propriè conueniat. f.623. §.17. & seqq.
 Operatio intellectus triplex. *Lege disp. VII.* f.559. & seqq.
 Opus sex dierum. *Lege disput. III.* fol.376. & seqq.
 Opera omnia fieri à Deo, quomodo intelligatur. f.277. §.12
 Opera honesta moraliter oriuntur à Deo consulente & inuitante: si autem sint supernaturalia, etiam physicè auxiliante per gratiam congruam & physicum influxum supernaturalium habituum. f.277. §.13
 Opera maxima, licet aliqua pars temporis intericiatur, simul dicuntur fieri. f.378. §.19
Opinio.
 Opinio est actus intellectus deductus ex principiis quæ rei veritatem aut falsitatem non ostendunt euidenter. fol.605. §.76. differt à Fide diuina. *ibidem.*
 Opinio sine formidine potest esse cum scientia & fide. f.603. §.61
Orbis.
 Orbis totus non mouetur ad motum cuiusque corporis. f.331. §.84
Ordo.
 Ordo essentialis transcendentalis nonnullorum entium ad alia. f.204. §.93. appellatur *via, respectus, & tendentia.* §.94
 Pppp 3 Ordi

Index Physicus

ficandum vnam personam esse principium & originem alterius, non contrā. f.226. §.13
Prioritas naturæ non est in diuinis. f.226. §.15
Prioritas causarum. Lege sect. V I. f.239
Prioritas durationis & temporis. ibidem. 122
Prioritas originis. ibidem. §.123
Prioritas naturæ. f.240. §.127
Prioritas vniuersalis respectu singularis. fol. 240. §.125
Prioritas naturæ non est durationis. f.352. §.3
Prioritas accidentium-ad generationem ostenditur. Lege sublect. I. & II. f.408. & 409
Prioritas naturæ cur ita vocetur. f.241. §.132
Prioritatem naturæ esse priuā à quo non in quo, quomodo explicetur. f.241. §.33
inter Prius & Posterius non potest fieri comparatio, nisi inter causam & effectum. f.242. §.136
Producere rem quid sit. f.174. §.66
Productiones.
Productiones omnes, quæ non sunt media aliqua virtute intrinseca quæ coniungatur cum termino genito, vel per semen, vel per aliquam aliam rationem, excluduntur à generatione viuentium. f.390. §.12
Propositio hypothetica propria sitne vnus simplex actus. f.561. §.19
Propositio complexa est idem actus. f.561. §.20
Propositio obiectiua sitne composita. f.560. §.15
Propositio mentalis an habeat propriè subiectum & prædicatum. ibidem.
Propositio maior & minor, minor item & conclusio, sitne actus distincti. f.562. §.27
Propositio dicitur vera, vel falsa, ab eo quod res est, vel non est. f.574. §.3
Propositio omnis de futuro est determinatè vera, aut falsa determinatè. f.589. §.113
Propositio de futuro libero hypothetico seu conditionato est determinatè vera, vel determinatè falsa. f.594. §.150
an Propositio mutetur mutato obiecto. f.584. §.78
nulla Propositio potest mutari de vera in falsam, aut è conuerso. f.580. §.59
Propositionem esse compositam, an verum. f.560. §.15
Propositiones aliquas per se notas cur dicamus haberi. f.562. §.25
Vide Indicem metaphysicum.
Processio.
Processio Verbi diuini est propriè generatio. f.391. §.16
Processio Spiritus sancti cur non sit generatio? fol. 391. §.17
Pueri.
Pueri valde calidi & humidissimi. f.405. §.128
Pulli.
Pulli excutuntur ex cineribus calidis vel clibano temperato. f.471. §.59
Punctum.
Punctum non est vnio nisi sit modus. f.336. §.38
Punctum est negatiuè idem cum parte. f.336. §.40
Punctum terminatum distinguitur à continuantè. f.336. §.42
Punctum tangit lineam in parte indeterminate. f.334. §.19
Punctum est in parte proportionali. f.342. §.91
Puncti subiectum est pars proportionalis. f.337. §.49
cum Puncto existit simul pars temporis proportionalis. fol. 336. §.43

à Puncto in punctum ducitur linea ex Euclide. fol. 347. §.122
Puncta figi non possunt nisi in spatio imaginario. f.324. §.26
Puncta infinita simpliciter, ex iisque solis componi continuum, non potest dici. f.338. §.57
Puncta sunt infinita simpliciter. §.60
Puncta sunt etiam proportionalia & communitantia. ibidem.
Puncta proportionalia quæ dicantur. f.339. §.61
in Punctis datur primum & vltimum. f.339. §.64
Puncta determinata sunt simpliciter finita. f.340. §.72
omnia Puncta non possunt absque partibus conseruari: nec è contra partes absque punctis. fol. 340. §.73
Puncta millia non faciunt extensionem. f.343. §.91
Puncta infinita non faciunt maiorem extensionem. f.343. §.93
Puncta infinita non ponantur vt ipsa crescat extensio, sed vt partes vniant. f.343. §.93
Puncta tumentia non fugiunt mathematicas demonstrationes. f.343. §.97
Puncta virtualiter extensa non bene explicantur per puncta Zenonis. f.344. §.101
Punctorum extensio virtualis expenditur. Lege sublect. IV. f.343. & 344
Punctorum loci non possunt intelligi sine loco imaginario. f.344. §.102
Punctorum immutatione sphericum sit planum. fol. 336. §.44

Putredo.
Putredinis mater est humiditas. f.405. §.129

Q

Qualitas.
Qualitas simplex à primis distincta non est admittenda. f.472. §.52
Qualitas in summo, & qualitas propè summa quæ dicantur. f.467. §.26
Qualitas intensa perfectior simpliciter quàm extensa. f.457. §.101
Qualitas potest à Deo conseruari in loco absque quantitate. f.326. §.39
si Qualitas loco mouetur per extrinsecam denominationem, Deus diceretur moueri. f.326. §.39
Qualitas remissa per intensiorem non corrumpitur. f.444. §.2
Qualitas intensa manet intensiõe perfecta. fol. 445. §.10
Qualitas potius conseruat formam à qua naturaliter dimanat, quàm destruit. f.403. §.119
Qualitas, à qua disponente dependet forma, habet determinatum gradum remissionis, ita vt in alio remissiori non possit talem formam conseruare. f.463. §.141
Qualitas propter sui remissionem impotens conseruare vnam formam, potest esse capax ad conseruandam aliam. f.463. §.143
Qualitas versùs extensionem tantum potest proterendi, quantum eius subiectum: secus in paruitate. f.463. §.144
Qualitas habet terminos intensiõnis. f.462. §.137
an Qualitatis intensio componatur ex indiuisibilibus, & partibus infinitis syncategorematicè. f.462. §.136
Qualitatis naturalis intensio infinita repugnat. fol. 320. §.62
Qualitatis affectiones sunt intensio & extensio. fol. 444. §.2

Qualitatis

Rerum & Verborum.

Qualitatis gradus an sint similes. f.453. §.65
an in Qualitate sola consistat intellectio. fol. 335. §.1. & seqq.
Qualitatem intendi per partes proportionales, quantum est ex parte qualitatis secundum se consideratæ, non repugnat. f.463. §.146
Qualitates primæ vocantur, quæ per se primò in sunt corporibus sublunaribus, suntque radices ceterarum qualitatum materialium. fol. 466. §.18.
Qualitates secundæ supponunt primas. ibid.
Qualitates contrario carentes quomodo incipiant & desinant. f.350. §.149
Qualitates corruptiuæ incipiunt successiuè. f.350. §.150
Qualitates intensibiles successiuè intenduntur. ibidem.
Qualitates contrariæ desinunt intrinsecè: quia oppositæ incipiunt extrinsecè. f.351. §.154
Qualitates materiales penetrabiles per se: per aliud impenetrabiles. f.322. §.14
Qualitates primas in ordine ad aliquam actionem definire necesse est. f.467. §.21
an Qualitates recipiantur in materia. f.220. §.71
Qualitates quatuor interitum & ortum corporum moluntur vt radices primæ. f.464. §.4
Qualitates actiuæ minus habent resistentiæ quò plus habent actiuitatis. f.223. §.120
Qualitates habent distinctum vbi. f.325. §.33
Qualitates symbolice dicuntur quæ conueniunt nomine. f.470. §.45
Qualitatum per singula elementa partitio. f.467. §.26
Quantitas.
Quantitas inuat materiam ad receptionem. f.220. §.71. & 73
Quantitas existit sine respectu ad Deum vt creatorem. f.307. §.69
Quantitas sine nouo ente non potest Deum respicere vt creatorem sui. f.307. §.70
Quantitas sine nouo modo nequit existere. f.307. §.71
Quantitas eget modo distincto. f.307. §.76
Quantitas est indifferens ad plures causas. fol. 307. §.77
Quantitas nequit existere sine modo intrinsecò. f.304. §.49
Quantitas in materia tantum recipitur. f.218. §.58
cur Quantitas non recipiat qualitates & ipsæ qualitates producant alias. f.221. §.8
Quantitas secundum se est dependens à subiecto. f.303. §.46
Quantitas se sola non fundat independentiam à subiecto. f.303. §.43
Quantitas est naturâ prior generatione. fol. 409. §.11
Quantitas existit sine creatione sui. f.305. §.56
Quantitas separatur à creatione. f.299. §.11
augmentum Quantitatis molis & augmentum quantitatis virtutis quomodo fiant. f.450. §.48. & 49
Quantitatis creatio, & cuiusvis rei, natura sua à subiecto pendens, distinguitur realiter à quantitate. f.305. §.56
Quantitatis creatio est accidens. f.308. §.82
Quantitatis & Angeli creatio distinguitur. f.305. §.57
Quantitatis productio distinguitur ab ipsa quantitate. f.288. §.10
Quantitatis creatio est modus ab ipsa & Deo distinctus. f.307. §.73

ad Quantitatem non esse per se motum, an verum. f.437. §.54
in Quantitate creatio est modus, non res absoluta. f.307. §.78
Quies.
Quies sumi potest & pro carentia motus in termino à quo, & ad quem: & an & quomodo motui opponatur. f.296. §.74
Quies in termino à quo etiam opponitur quieti in termino ad quem. f.296. §.75

R

Ravescatio. Raritas. Rarum.
Rarificationis radix. Lege sect. V. f.443
an Raritas sit motus ad nouam quantitatem. Lege sect. II. f.437
in Raritate neque acquiritur maior quantitas, neque in densitate deperditur, nec etiam noua corpora attrahuntur, aut depelluntur. fol. 441. §.29
Rarum respectu vnus est densum respectu alterius. f.444. §.47
Rarum est (ex Aristotele) quod sub magnis dimensionibus parum habet materiæ. f.437. §.1
Rari ratio formalis in quo consistat. f.443. §.43
Ratio.
Ratio formalis & causa formalis quo pacto differant. f.400. §.89
Rationis vsus quomodo impediatur. fol. 621. §.85
Rationem communem æqualiter reperiri in singularibus, & æqualem reperiri, non idem. f.504. §.195
Vide Indices Logicum & Metaphysic.
Reactio.
Reactio est mutua seu reciproca actio. fol. 264. §.128
non conuenit rebus materia diuersis. ibid.
fit dupliciter. f.129
Receptio.
Receptio materiæ duplex. f.199. §.56. & 57
Relatio. Relatiua.
Relatio non distinguitur à qualitate in qua fundatur. f.297. §.84
de Relatione causæ ad effectum Lege sublect. II. f.227
Relationes prædicamentales an ex eo distinguantur, quod possint esse in diuersis locis. fol. 207. §.124
Relationes prædicamentales an sint distinctæ ab extremis. f.207. §.125
Relatiua simul sunt natura & cognitione. fol. 239. §.123
Vide Indices Logicum & Metaphysic.
Repassio.
Repassio est recipere ex subiecto in quo agit aliquam qualitatem: vel, est mutua passio. fol. 264. f.128. fit duobus modis. ibidem.
Res.
Res materialis quid sit. f.333. §.12
Res omnes quomodo præsententur Deo in æternitate. f.589. §.115
Rei materiali repugnat extensio virtualis. fol. 343. §.98
Res dupliciter intrinseca. f.351. §.159
Res indiuisibilis penetratur cum tangente. f.343. §.91
Res spiritalis habet virtuales extensionem. fol. 345. §.111

Res

Index Physicus

Res omnis spiritualis sic ne indiuisibilis. fol. 485. §. 19. & seqq.
Rei corporeæ conceptus non potest sumi per dependentiam à quantitate. f. 486. §. 38
Res omnis intrinsecè spectans ad compositionem integrantem substantiæ, aut quantitatis, est intrinsecè corporea. f. 490. §. 67
Res non potest simul incipere & desinere extrinsecè, sicut intrinsecè. f. 333. §. 17
Res omnis corporea aut est composita partibus integrantes, aut pertinet intrinsecè ad eam compositionem. f. 490. §. 72
Res spiritualis ut sic, est quæ caret compositione integranti. f. 490. §. 74
Rem specificari quid sit. f. 526. §. 75
Rem absolutè esse futuram quid sit. f. 584. §. 82
Res duæ possunt esse mutuo similes & dissimiles. f. 503. §. 187
Res vniuersales quo pacto cognoscantur in singularibus. f. 534. §. 61
Res dupliciter incipiunt & desinunt. f. 350. §. 149
Res indiuisibilis incipit secundum se totam, ibid.
Res quæ desinunt totaliter, intrinsecè desinunt. f. 351. §. 155
Res possunt desinere intrinsecè vel totæ vel per partes. ibidem.
cum Res desinit intrinsecè, eius contraria incipit extrinsecè, & e contra. f. 351. §. 156
Res diuersarum specierum completarum non possunt continuari. f. 456. §. 93
Rerum gradus quatuor. f. 516. §. 70
Resistentia passi quid & quoruplex sit. Lege sect. X. f. 263.
an Resolutio fiat vsque ad materiam primam. fol. 393. §. 37. & seqq.
Respectus mutuus est inter effectum & causam. f. 235. §. 84
Reuelatio quæ euidenter cognoscitur, non potest fide credi. f. 605. §. 75
Rheumata non purgata mentem heberant. f. 679. §. 30
Rotunditas aequalis lineis & punctis. f. 335. §. 26
Rotundum & planum tanguntur in parte proportionali. f. 335. §. 27
Rusticatio quid sit, an creetur vel generetur. fol. 216. §. 38
S
Sanguis humanus informatur animo rationali. fol. 480. §. 40
Sapor est qualitas ex primarij temperamento orta ex mixtione partium sicca & terrena. f. 680. §. 35

Saturnus frigiditatem influit & melancholiam. f. 366. §. 36
Saturnus & vltima sphaera eodem tempore conuolunt spatium inæquale. f. 348. §. 131
sub Saturno nati, sunt melancholici. f. 375. §. 68
Scholastici assiduo studio, stomacho deficiente, fiunt phlegmatici. f. 376. §. 69
Scientia ex Arist. est cognitio rei per causam f. 564. §. 40
Scientia & naturalis fides, vel opinio cum formali formidine aut dubio, non possunt esse simul. f. 603. §. 59
Scientia deducta ex medio euidenti cum fide, vel opinione deducta ex medio falso, possunt esse simul. f. 603. §. 60
Scientia & fides, vel opinio sine formidine, rectè possunt esse simul. f. 603. §. 61
Scientia est infinita, quia terminatur ad omne scibile. f. 315. §. 25
Scientia practica dirigit potentiam ad obiectum efficiendum. f. 605. §. 2. & f. 607. §. 15.
Scientia speculatiua sistit in sola contemplatione obiecti. f. 605. §. 2
an Scientia nostra destruat in Patria. f. 690. §. 24
an Scientia practica sit circa opus liberum. fol. 606. §. 8. & seqq.
Scientia & fidei habitus an oppositi. f. 604. §. 72
in Scientiis vnitatem obiecti non exigit Aureolus, nisi ex modo tendendi circa illud. f. 231. §. 47
Scripta verba vocantur ab Augustino. f. 554. §. 156
Semen variè à variis definitur. f. 414. §. 41
Semen rubrum emittunt homines frequenter habenas veneri laxantes. f. 415. §. 44
Semen fieri ex oberrantibus spiritibus, probant medici. f. 415. §. 45
Semen est substantia humida & calida. f. 402. §. 114
Semen an magis siccum quàm humidum. fol. 403. §. 115
Semen iam elaboratè perfectum non animatur. f. 481. §. 48
Semen facilè continetur terminis alienis, difficilè propriis. f. 403. §. 115
Semen nullum verum effici à foeminis, sentiunt multi ac graues authores: sed impugnantur. f. 417. §. 57.
Semen habet partem aliam spumofam & albam, aliam spirituofam. f. 403. §. 116
Semen foeminæ potius requiritur ad exactam mixtionem, quàm ad concursum actiuum in foetum. f. 422. §. 83
Semen viri est necessarium ex natura rei ad generationem. f. 422. §. 85
Semen vtrumque concurrit actiuè ad efformanda organa. f. 422. §. 86
Semen virile passiuè concurrit ad foetum, ita vt in eius materiam inducatur rationalis animus. fol. 422. §. 87
Semen calidum viraginis, traiectum in vterum temperatæ, prænantem hanc efficit. fol. 421. §. 80
Semen emittunt foemina. f. 416. §. 49
Semen nec pueris, nec senibus est. f. 415. §. 44
Seminis materiam bipartuntur medici. fol. 414. §. 48
Senectus ipse est morbus. f. 407. §. 142. & 143
Senes

Rerum & Verborum.

Senes cur delirent. f. 621. §. 85
Sensibile commune quid sit, & an propriam gignat speciem. f. 620. §. 78
Sensibile postquam supra sensum non posse sentiri, an dici possit de omni sensu. f. 680. §. 37
Sensio ab anima pendet efficienter, & passiuè à materia. f. 522. §. 36
an Sensio recipiatur in animam. f. 523. §. 45. & 46
Sensus materialis non percipit obiecta insensata. f. 682. §. 47
Sensus externus & internus habet species imprecisas suorum obiectorum. f. 612. §. 16
Sensus communis an distinguatur à phantasia. fol. 681. §. 41. 42. & seqq.
Sensus communis vnde specificetur. f. 527. §. 75
Sensus communis cum sit vnus numero multipliciter nominari & concipi potest propter mueria multiplicia quibus fungitur. f. 683. §. 52
Sensus communis an sit in cerebro. Lege sect. IX. f. 683
Sensus internus & eius obiectum monstrantur. Lege sect. VI. f. 680. & 681. §. 40. & 41.
Sensus decipi non potest circa sensibile in genere. f. 680. §. 39
Sensus quo pacto corrigendus. f. 395. §. 52
Sensus nostri percipere non possunt obiecta spiritalia etiam diuinitus. f. 675. §. 3
an Sensus forment verba. f. 558. §. 191
Sensus materiales non possunt adæquarè inesse animæ rationali. f. 522. §. 40
Sensus externi ex natura sua feruntur in obiectum præsens existens. f. 680. §. 38
Sensibus familiaria difficiliter definiuntur. f. 467. §. 21
Separatio est violenta toti composito. f. 689. §. 12
Separatio est in fieri violenta animo. f. 689. §. 13
Separatio in facto esse, siue status separationis non est violentus animo. f. 689. §. 14
Separationis status nec est præter nec supernaturalis. f. 690. §. 19
Siccum
Siccum est quod facilè propriis continetur terminis, alienis verò difficilè. fol. 403. §. 15. & 464. §. 25
Simile
Simile non agere in simile, quo pacto explicetur. f. 460. à §. 121. ad 127. inclusiuè.
Similium & eorundem an eadem definitio. f. 502. §. 179
Similitudo & imago differunt. f. 391. §. 15
Similitudo capitur ab Aristotele pro conuenientia duarum rerum in aliqua qualitate. f. 502. §. 178
Similitudo formaliter est in eo quod duæ res habeant vel vnum prædicatum realiter, vel duo, quorum alterum sit tale quale est aliud. f. 502. §. 182. & f. 503. §. 184
Similitudo & dissimilitudo an opponantur. f. 506. §. 206
Similitudo & dissimilitudo duarum rerum an possint esse reciproca. f. 503. §. 187. & seqq.
Similitudo eiusdem rei non negatur dissimilitudine. f. 503. §. 191
Similitudo & dissimilitudo sola ratione distinguuntur. f. 504. §. 192
Similitudinis ab æqualitate discrimen. Lege subsect. I. f. 501. & 502

Simul. Simulitas.
Simul aliqua fieri quomodo intelligatur. fol. 378. §. 19
Simulitas tot modis dicitur quot prioritas. f. 243. §. 148
Singulari.
Singulari accidentale prius cognoscitur quàm substantiale. f. 533. §. 58
Singularia prius aliquando cognoscuntur quàm vniuersalia. f. 533. §. 55
Vnde Individuum & Indices Logicum & Metaphysicum.
Sitis vera expletur necessitati potu: non naturalis augetur ipsa aqua & in hypodrem vergit. fol. 417. §. 55
Situs non distinguitur ab vbi circumscriptiuo. f. 297. §. 81
Situs non distinguitur ab vbi circumscriptione. f. 326. §. 44
Situs & figura mutantur, cum vbi mutatur. f. 327. §. 45
Sol.
Sol multum excedit terram. f. 370. §. 29
Sol natura sua desiderat à cæteris orbibus vt illius lumine perfundatur, & decorentur. fol. 365. §. 33
Sol in existentia an pendeat à luce. f. 228. §. 30
Sol obscurandus est extremo iudicij die. fol. 367. §. 49. cur occidere dicatur. ibid.
Solem propriè non videmus. f. 413. §. 34
Solem septuplo lucidiorem nostro creabit Deus post vltimum iudicij diem. f. 463. §. 139
Solem quarta die non productum fuisse, quoad substantiam, sed illi fuisse distributam lucem, existimat P. Pererius. f. 387. §. 92
Solem & stellas Deus fecit ex aqua, quæ erat in eodem loco in quo productæ fuerunt stellæ. fol. 387. §. 94
vnde oritur Solem respectu nostri, modò altiore, modò maiorem, modò minorem arcum perficere: siue magis in meridie cleuari? f. 373. §. 47
Somnus verus & naturalis cessat coctione iam effecta. f. 417. §. 55
Sonus.
Sonus cur non auditur cum primum fit, vt lux. f. 679. §. 27
Sonus est qualitas producta consequenter ad motum quo aer corpore duro verberatur & cum ipso motu fluit. f. 678. §. 23
Spadones.
in Spadonibus est rabies non luxuria. f. 416. §. 52. & f. 417. §. 55
Spatium.
Spatium imaginarium explicatur, f. 322. §. 15
impugnatur. f. 323. §. 16
Spatium imaginarium concipitur absque extensione virtuali. f. 344. §. 99
in Spatiis imaginariis Deus & creatura sunt. fol. 323. §. 20. & seqq.
Species.
Species in diuersa significatione sumitur ab Aristotico ac à Logico. f. 553. §. 155
Species alia impressa, alia expressa, & quid sint. f. 553. & 554. §. 155
Species ab Aristotico quomodo sumatur. fol. 610. §. 1
Species impressa est qualitas quæ loco obiecti præbetur potentie cognoscitiuæ, vt simul cum illa con

Index Physicus

concurrat ad actum. fol. 610. §. 1
 datur Species impressa potentia visuam quam vo-
 cant virtuali sive visuam. f. 610. §. 2
 Species impressa Dei possit dari. fol. 612. §. 23.
 & seqq.
 Species quomodo concurrat ad actum. fol. 617.
 §. 56
 Species quomodo corrumpatur? f. 621. §. 83
 Species sensibilis communis obiecti non est distin-
 cta ab speciebus sensibilis proprii. f. 620. §. 80
 Species auditivae an dentur. f. 611. §. 7
 dantur olfactivae. §. 9
 Species impressae quorum obiectorum sint vel esse
 possint. f. 612. §. 16. & seqq.
 Specie differre quid sit. f. 597. §. 215
 Speciei, quando excitatur ad operandum, quid ad-
 datur. f. 621. §. 84
 Species spirituales dantur in intellectu. f. 611. §. 14
 Species duae intentionales solo numero distinctae,
 & duae cognitiones de duobus individuis eius-
 dem speciei a, n possint esse simul in eadem po-
 tentia. f. 622. §. 111. & 112
 Species omnes eiusdem obiecti, & diversorum
 obiectorum eiusdem speciei sunt continuae du-
 plici continuatione. f. 620. §. 75
 causa actiuae principales Specierum sensuum ex-
 ternorum non sunt substantiae. f. 621. §. 82
 Specierum indivisibilitas. *Lege* sect. V. f. 619
Vide Indicem Logicum.
Spectra.
 Spectra phantasma vocantur. f. 681. §. 41
Sphaera. Sphaericum.
 Sphaera actiuitatis *vide* actiuitas, agens.
 an Sphaericum fiat planum sine punctorum muta-
 tione. f. 336. §. 44
Spiritus.
 Spiritus multifariam capitur in scriptura. fol. 482
 §. 1
 Spiritus est substantia subsistens perfecte carens
 partibus integrantes. f. 489. §. 61
 an Spiritus sancti processio sit generatio. fol. 391.
 §. 17
 Spiritus Domini ferebatur super aquas, quomodo id
 explicetur. f. 379. §. 28. & 29
 Spiritus vitales & animales. f. 436. §. 52
Stella.
 de Stella Cassiopea visa anno 1572. *Lege* §§. 44.
 45. & 46. f. 367
 Stellae quoad substantiam non productae fuerunt
 quarta die, sed illis fuit distributa lux, secundum
 P. Pererium: sed hoc impugnat. fol. 387. §. 92.
 93. & 94
 Stellae errantes *vide* Errones.
 Stellarum numerus. *Lege* sect. II. f. 370. & 371
 Stellarum globi vocantur metaphoricè caelestes
 ignes. f. 364. §. 18
Suaueolentia.
 Suaueolentia est maximum integritatis & salubri-
 tatis signum. f. 680. §. 32
Subiectum.
 Subiectum nunquam caret omni forma, nec haber
 duas oppositas. f. 350. §. 151
 Subiectum agendi potest duobus modis applicari.
 f. 409. §. 12
 Subiectum vnionis. *Lege* sect. V. f. 200
 Subiectum & terminus qui differant. f. 203. §. 86
 Subiectum creationis multos diuisit. f. 308. §. 79
 à Subiecto dependet creatio *vi quo.* f. 308. §. 85
Substantia.
 Substantia vnde dicatur. f. 172. §. 46
 Substantia alicuius rei est eius essentia. f. 188. §. 1

cur dicatur primus conceptus physicus rei. §. 3
 Substantia & accidens non dispartantur per depen-
 dentiam à subiecto. f. 308. §. 81
 Substantia quilibet metaphoricè dicitur natura
 ab Aristotele. f. 223. §. 15
 Substantia, essentia, & natura rei an idem. f. 188. §. 4
 an Substantia possit esse supernaturalis & esse na-
 tura. f. 221. §. 3
 Substantia creata non efficit immediatè accidentia
 in subiecto à se distincto. f. 251. §. 22
 Substantia quavis (excipe materiam primam) effi-
 cit in se suas naturales proprietates. f. 262. §. 23
 Substantia immediatè producit aliam substantiam
 f. 252. §. 28
 Substantia in praedicamento accidentis quo pacto
 constituatur. f. 550. §. 32
 an Substantia aliqua composita integraliter carens
 compositione essentiali, sit possibilis. fol. 488.
 §. 55. & seqq.
 Substantia operantur mediis instrumentis vitali-
 bus. f. 524. §. 36
 Substantiae nihil contrarium propriè. f. 479. §. 35
 an ex Substantia & accidenti fiat vnum per acci-
 dens. f. 174. §. 58
 in Substantiam immediatè non insunt acciden-
 tia. f. 256. §. 63
Subsistere. Subsistentia.
 Subsistere est ulterius non progredi. f. 177. §. 88
 Subsistentia quid sit, & quocumque sit. f. 177. à §. 84.
 ad 89
 Subsistentia materiae & compositi materialis. ibid.
 per totam sect.
 Subsistentia an idem quod suppositum, hypostasis,
 vel personalitas. f. 178. §. 94. & 95
 Subsistentia animi insinuatur. f. 306. §. 62
Superficies.
 Superficies non est locus. f. 321. §. 3
 Superficies est in loco. f. 321. §. 5
Supernaturalitas.
 Supernaturalitas an possit esse sine vitalitate. f. 257.
 §. 68. abstrahitur ratione à vitalitate. ibidem.
Suspicio.
 Suspicio est actus intellectus, quo coniectura proba-
 bili opinamur hoc aut illud fieri. f. 605. §. 80
Sydera.
 Sydera non tam nativo lumine quam à sole mu-
 tuatiuo splendescunt. f. 375. §. 64
Syllogismus.
 Syllogismus obiectiuum representare eodem actu
 formaliter, an quis possit. f. 567. §. 64
Vide Indices Logicum & Metaphysic.

T

Tactus.

Tactus vnde specificetur. f. 527. §. 75
 Tactus est sensus, per totum corpus diffusus,
 varia sentiens obiecta. f. 680. §. 36.
 de tactu non potest dici, *sensibile positum supra sen-
 sum non potest sensiri, & cur.* f. 680. §. 37
 Tactus ex vno latere sufficit ad penetrationem.
 f. 346. §. 116
Temperamentum.
 Temperamentum est status cuiusque rei, siue com-
 plexio. f. 472. §. 52
 Temperamentum *ad pondus* dicitur, quando qua-
 tuor qualitates aequalibus ponderibus libratur.
 f. 472. §. 53
 Temperamentum *ad insitiam* est, quod datur vni-
 cuique corpori iuxta suam exigentiam. fol. 472.
 ibidem.
 §. 53. duplex est.
Tempus.

Rerum & Verborum.

Tempus.

Tempus est continuum successiuum, constans
 punctis & partibus diuisibilibus. f. 349. §. 136
 Tempus definiuit Aristoteles, esse numerum mo-
 tus secundum prius & posterius. fol. 349. §.
 136
 Tempus quid dicatur communiter. f. 349. §. 141
 Tempus praeteritum, praesens & futurum. *Lege* se-
 ctio. VI. cum subfectionibus. f. 584. §. 85. & seqq.
 Tempus habet realem compositionem, & vnio-
 nem partium. f. 340. §. 76. & f. 342. §. 89
 Tempus non dicitur velocius aut tardius. fol. 350.
 §. 142
 an Tempus sint quatuor Angeli immediatè pro-
 ducti. f. 340. §. 77
 Tempus existit per partes proportionales. fol. 341.
 §. 79
 nulla pars Temporis determinata est tota praesens.
 f. 341. §. 80
 Temporis diuisibilia vocantur *instantia, momen-
 ta, mutata esse.* f. 349. §. 138
 in Tempore esse quae dicantur. f. 349. §. 141
 in Tempore sunt instantia realia. f. 336. §. 37
Vide Indicem Metaphysicum.
Tenebra.
 Tenebrae erant super faciem abyssi, quo pacto id intelli-
 gendum. f. 379. §. 27
Terminus.
 Terminus *ad quem* motus, est ille ad quem acqui-
 rendum mouemur, vel, est finis ad quem dirigi-
 tur motus. f. 292. §. 43
 Terminus *quo* & formalis est forma ad quam mo-
 tus dirigitur. f. 292. §. 44
 Terminus *à quo* motus est id quo destructo fit ter-
 minus *ad quem.* f. 291. §. 39
 Terminus *à quo* solet esse positius & priuatiuus,
 & an uterque requiratur ad motum. fol. 292.
 §. 42
 Terminus sub ratione termini non est potentia,
 f. 208. §. 132
 Terminus potentiae physicae est existens vt exi-
 stens. f. 232. §. 60
 Terminus in ratione termini non perficitur re-
 quam terminat. fol. 203. §. 85. & f. 205. §. 100. &
 f. 208. §. 132
 an Terminus motus intrinsecè denominetur à mo-
 tu, an verò extrinsecè solum. f. 293. §. 50
 Termini variae acceptiones. f. 204. §. 93
 Termini magnitudinis aut paruitatis quatuor.
 f. 462. §. 137
 Termini intrinseci, & subiecti differentia. *Lege*
 subsect. II. f. 203. & 204
 Termino neque actio neque passio inhærent. fol.
 294. §. 57
 Termino mutato vel in toto, vel in parte, mutatur
 essentialis ordo ad illum. f. 233. §. 67
 à Termino in singulari aequè ac in communi pen-
 det potentia physica. f. 232. §. 66
Vide Indicem Logicum.
Terra.
 Terra primo die producta. fol. 378. §. 22. & f. 381.
 §. 46
 an Terra grauietur. f. 384. §. 64. & 66
 cur Terra non prolatur, aut quibus columnis
 fulciatur. f. 384. §. 67
 an Terra trepidet motu aliarum rerum. *Lege* sub-
 sect. II. f. 384. §. 85. & 386. praecipuè §. 76
 an Terra quoad substantiam immutanda sit. f. 388.
 §. 105
 Terra summam habet siccitatem. f. 467. §. 26
 arida per antonomasiam dicitur. ibid.
Philosophia Petr. Hurt. de Mendoza.

Terra & mare vnum faciunt globum, licet non
 perfectè sphaericum. f. 387. §. 90
 Terrae nomine quid intelligendum, cum dicitur:
In principio creauit Deus caelum & terram. f. 379.
 §. 26
 Terram esse maiorem Luna vnde ostendant Astro-
 logi. f. 370. §. 28
 Terram multum excedit Sol. f. 370. §. 296
Timor.
 Timor in ariete cur excitetur viso lupo. fol. 682.
 §. 49
Totum.
 Totum à partibus quomodo distinguat Aristote-
 les. f. 212. §. 15
 Totum non componitur ex causis adaequatis. fol.
 212. §. 12
 Totum quomodo fiat. f. 212. §. 17
Transitus.
 Transitus est desinitio vnus rei in aliam. f. 393. §. 30
Trinitas.
 à Trinitate ad nos malum est argumentum. f. 300.
 §. 15
Tunica.
 Tunicae oculorum quinque. f. 676. §. 10
Tussive.
 Tussive hominem vnde oriatur. f. 679. §. 28

V

Vacuum.

Vacuum communiter est locus vacans corpore,
apius illo repleti. f. 331. §. 78
 Vacuum propriè quid sit. ibid.
 Vacuum repugnare naturaliter, quò probetur. ibid.
 & §. 79
 Vacuum Angelica virtute fieri non potest. f. 331.
 §. 80
 in Vacuo non potest esse motus instantaneus.
 f. 331. §. 82

Vapores.

Vapores ab Aristotele vocantur *fomes*, f. 380. §. 40.
 sub finem.

Vbi. Vbicatio.

Vbi circumscriptiuum quid sit. f. 322. §. 13
Vbi definitiuum quid sit. ibid.
Vbi animi extenditur ad locum corporis. fol. 344.
 §. 103
Vbi est forma qualitatum. f. 326. §. 38
Vbi quantitatis partibus constat. f. 326. §. 43
Vbi Eucharisticum Christi quale. ibid.
Vbi penetrationis non constituit figuram. f. 326.
 §. 44
Vbi circumscriptiuum non negat aliud in alio lo-
 co, sed aliud corpus in ipso loco. f. 327. §. 47
Vbi definitiuum & circumscriptiuum aequalem di-
 cunt negationem aliorum. f. 327. §. 49
Vbi modorum an distinctum ab *vbi* rerum absolu-
 tarum. f. 326. §. 41
Vbi singula an sint rebus singulis. ibid.
Vbi non potest existere nisi actu constituendo in
 loco. f. 325. §. 34
Vbi quantitatis non attingit immediatè qualitates.
 f. 325. §. 36
 Vbicatio quid sit. f. 321. §. 7
 Vbicatio est intrinseca mobili. §. 8
 Vbicatio non est praesentia ad superficiem. §. 9
 Vbicatio explicatur per distantiam & indistin-
 tiam. f. 322. §. 10
 Vbicatio definitiua cur ita dicta. f. 322. §. 13
 Vbicatio non pendet realiter ab spatio. fol. 323.
 §. 17

Index Physicus

Vbicationes duæ tantum opponuntur contrariè, vel quasi contrariè. f.330. §.76
Vegetabile.
an Vegetabile sit viuens. Lege sect. I. f. 508. & seqq.
Velocitas.
Velocitas non est modus distinctus à motu. f. 350. §.144
nec est de essentia motus. §.145
Velocitas est entitas motus connotans brevius aut longius spatium temporis. f. 350. §.146
Velocitas est extrinseca. §.147
Venus.
Venus quid significet & unde dicatur. f.415. §.47
Venus cur impudica censeatur. f.366. §.36
Verbum.
Verbum à Grammaticis & Philosophis qua ratione sumatur. f.554. §.156. & seqq.
Verbum non est perfectibile per vnionem creaturam. f.205. §.102
Verbum ab intellectu efformatum est idem cum specie expressa producta per actionem intelligendi. f.554. §.157
Verbum ab Angelis efformatur in cognitione sui. f.556. §.171
Verbum communiter sumitur pro termino realiter distincto à loquente. f.558. §.190
Verbum formaliter est cognitio. f.557. §.181
Verbum quomodo à Scripturis sanctis definitum. ibidem.
Verbum est imago Patris. f.391. §.17
Verbum & Spiritus sanctus sunt æquales in perfectione relatiua. f.502. §.177
cur Verbum dicatur intrinsecè vniri & denominari humanitate, non verò mutari aut affici intrinsecè. f.204. §.99
cur processio Verbi Diuini sit propriè generatio. f.391. §.16
à Verbo pendere humanitatem & non causari, an verum. f.224. §.2
sine Verbo nulla reperitur intellectio creata. f.554. §.160. & seqq.
an in Verbo materia existat per formam. fol.184. §.47
Verba sed imperfecta formantur à sensibus suo modo. f.558. §.191
Vide Indicem Logicum.
Veritas.
Veritas aut falsitas sunt attributa actuum veri, & falsi. f.579. §.49
Veritas aut falsitas simpliciter non sunt nisi in iudicio. f.574. §.10
an Veritas distinguatur ab actu vero. Lege sect. III. f.574. §.75. §.76. & seqq.
Veritas formaliter ex natura rei est idem cum actu intellectus. f.578. §.36
an Veritas sit in simplici apprehensione. Lege sectio. II. f.574. §.5. & seqq.
an Veritas sit immutabilis. f.583. §.78
Veritas propositionis de futuro. Lege sect. VI. f.584. §.85. & seqq.
an Veritas consistat in conformitate actus cum obiecto. f.573. §.1. & 2. f.574. §.3. & 4
Veritatem & conformitatem cum obiecto variari posse dupliciter ostendit S. Thomas. f.583. §.78
Vide Indices Logicum, & Metaphysicum.
Verum.
Verum est in intellectu, secundum quod conformatur rei intellectæ. f.556. §.170
Verum est idem realiter cum ente. f.232. §.56
Virago.
Viraginis semen calidum si à dæmone in vterum

temperata traiciatur, hæc prægnabit & pariet. f.421. §.80
Virga.
Virga infinita potest reuniri. f.316. §.35
Virga infinita potest moueri deferendo terminum à quo infinitum. f.316. §.36
Virga obliqua cognoscitur vt ratione distincta à se ipsa directæ. f.533. §.54
cur Virga in aqua semidemersa representatur vt inflexa, cum sit recta. f.678. §.20
Virginitas.
Virginitas in conceptione (ait Scorus) non violatur nisi per actionem viri rumpentis genitalia. f.419. §.67
Virginatatem amitti feminis effusione, licet non sit cum viro vel fœmina, an verum sit. fol.419. §.65. & 67
Virgo.
Virgo integerrima semper fuit. f.419. §.67
Virginem esse integriorem, si absque proprio semine conciperet, nonnulli arbitrati, asseruerunt mulieres quidem semen efficere, idque non esse necessarium; ac proinde absque illius concursu B. Virginem potuisse esse Matrem Christi: sed impugnantur. f.419. §.68
Virilitas.
Virilitas atatum perfectissima. f.621. §.85
Videre.
Videre aliquid quid sit. f.676. §.8
Visibilia interminata quæ dicantur. f.677. §.13
Visio infinitè intentæ Deum non comprehendit. f.317. §.40
Visionem fieri per extramissionem, quid sit, & an verum. f.678. §.19
cur Visus dicatur tendere in albedinem. f.231. §.53
Visus habet speciem, quæ visualis siue visua appellatur. f.610. §.2
Visus est potentia vitalis, materialis, percipiens solum colorem & lucem. f.676. §.8
Visus principem locum tenet in homine, & cur. ibidem.
Visus obiectum est lumen, & quid hoc sit. f.677. §.12
Visum disgregat albedo, dissipando in oculis spiritus sensorios. f.678. §.18
ad Visum, tanquam ad lydium lapidem, reuocantur quæ non possumus tactu aut gustu discernere. f.676. §.8
Vita.
Vita intentionalis creata, vt est intentionalis creata, est formaliter vita physica. f.537. §.16
Vita physica intellectus in actu secundo est etiam vita intentionalis. f.537. §.17
Vita materiæ substantialis siue, an accidentalis. f.475. §.4
Vitalitas.
Vitalitas ratione abstrahitur à supernaturalitate, & è contra. f.257. §.68
Vitalitas vnionis. Lege subsect. III. f.545
Vitalitas actionis illi est essentialis. f.546. §.94
Vitalitas qualitatis productæ per actionem vitalem illi est intrinseca & essentialis: distincta quidem à vitalitate actionis. f.546. §.95
Vitalitatem formaliter oriri à potentia, & non ab habitu, quo pacto intelligendum. f.257. §.67
Vitalitates in actu vitali reperiuntur, quot partes requisitæ ad rationem intellectiois & intelligentis. f.546. §.97
Viuentia.
Viuentia perfecta à quo principio procedant. f.254. §.47
Viuentia

Rerum & Verborum.

Viuentia in actu primo quæ sint. f.517. §.71. & seqq.
an Viuentium sit proprium corpus habere organicum. Lege sect. II. f.476
Viuentia per nutritionem nouas partes acquirunt & deperdunt per diminutionem. fol.217. §.48
Viuentium partes sunt substantialiter ab similes. f.496. §.127. & 161
Viuentium perfectorum formæ cur non conseruantur diuisæ, sicut formæ brutorum imperfectorum. f.494. §.107. & seqq.
Vngues.
Vngues animantur. f.481. §.51
Vnio.
Vnio latè sumpta est quæcumque coniunctio ex qua fit vnum quauis ratione. f.192. §.1
quid presè sumpta. ibidem.
Vnio propriissime sumpta est coniunctio duarum rerum ex quibus compositum vnum efficitur. ibidem.
Vnio est indiuisio duarum rerum. f.205. §.110
Vnio perficit extrema. f.200. §.60
Vnio supponit partes. f.332. §.5
Vnio est intrinseca perfectio materiæ & formæ. f.200. §.59
Vnio est ratio formalis per quam obiectum & forma exercent suas causalitates in compositum. f.545. §.89
Vnio est de essentia compositi. f.214. §.29
Vnio est ratio formalis qua partes causant compositum. f.215. §.34
Vnio exigitur ad duo. f.460. §.122
Vnio est terminus formalis generationis compositi. f.292. §.47
Vnio adæquatè consistit in perfectione materiæ & formæ. f.205. §.10
Vnio non potest esse prior composito. f.215. §.33
Vnio extremorum formaliter est idem cum ipsis extremis. f.560. §.12
Vnio animi rationalis non oritur ab ipso, naturali emanatione, nec libera actione. f.414. §.37
Vnio animæ non fit à solo Deo. f.414. §.39
Vnio qualitatæ ad intellectum non spectat ad conceptum formalem intellectiois, sed ad conceptum intelligentis. f.543. §.89
Vnio se tenens ex parte animi est spiritalis. f.491. §.76
Vnio animi rationalis ex natura rei distincta est ab ipsius animi productione. f.197. §.34
Vnio formæ materialis & eius productio sunt idem ex natura rei. f.197. §.35
Vnio non est causalitas materiæ in formam. f.198. §.46
Vnio materiæ & formæ essentialiter includit informationem & materializationem. f.199. §.58
Vnio hominis in quo differat à cæteris. f.202. §.78
an Vnio in homine sequatur debiliorem partem sicut conclusio in syllogismo, & vnio accidentis cum substantia accidentaria. f.202. §.80
an Vnio sit modus ex natura rei distinctus ab extremis. f.196. §.31. & 32
an Vnio habeat propriam subsistentiam. fol.181. §.115
si Vnio crearetur, esset in homine tota eius perfectio. f.310. §.97
Vnio physica est præcisua vnus gradus ab alio. f.478. §.29
Vnio non distinguitur realiter absolute ab extremis vnitis. f.192. §.4
Vnio distinguitur modaliter realiter ab extremis vnitis. f.193. §.5
Philosophia Petr. Hwrt. de Mendoza.

an Vnio addat supra materiam, formam & dispositiones, propinquitatem localem. f.193. §.8
An habeat aliquam distinctionem à materia & forma, vbicatione & dispositionibus. §.9
An distinguatur ab extremis per solam extrinsecam denominationem. f.193. §.10
Vnio duorum extremorum nulla potentia esse potest vnio aliorum. f.194. §.17
Vnio Verbi diuini quomodo respiciat Verbum. f.203. §.83
Vnio hypostatica non pendet à Verbo vt à causa materiali. f.204. §.97
de Vnione hypostatica, multa in disput. de Vnione sparsim à fol.193. ad 210
Vnionis vitalitas. Lege subsect. III. f.545
Vnionis essentia. Lege sect. IV. f.199
inter Vnionis & formæ productionem non videtur admittere distinctionem P. Suarez. fol.199. §.51
Vnionis subiectum receptium, est vtrumque extremum. f.200. §.60
Vnionem in homine subiectari in sola materia, & attingere animum tanquam terminum extrinsecum, & hoc sufficere vt per illum animus perficiatur, an verum. f.202. §.77
Vnionem habent res successiuæ. f.341. §.78
ad Vnionem efficiendam apta est causa secunda. f.414. §.40
in Vnione distinguuntur realiter vnire & fieri. f.309. §.95
Vniones humanæ partium dissimilium sunt æquales inter se. f.507. §.219
Vniones partiales quæ sint. f.215. §.33
an Vniones duæ substantiales sint in composito. f.205. §.105. & seqq.
Vide Indices Logicum & Metaphysicum.
Vniuersale.
Vniuersale cur dicatur ab Aristotele prius particulari. f.240. §.125
Vniuersale & singulare sunt obiectum intellectus. f.533. §.54
Vniuersale cognoscitur aliquando prius quàm singulare. f.533. §.54 §.55. §.56. & §.57
Vniuersalia quomodo cognoscantur in singularibus. f.534. §.61
Vide Indices Logicum & Metaphysicum.
Vnum.
Vnum per se essentialiter non fit ex duobus entibus completis, fit tamen integrale. f.333. §.8
Vnum per se cur ex materia & forma non fiat. f.333. §.3
Vide Indicem Metaphysicum.
Volitio.
Volitio potest à solo Deo vniti voluntati sine vlla cognitione creata. f.552. §.141
Voluntarium.
Voluntarium.
Voluntarium est à principio intrinseco cognoscente singula. f.632. §.25
Voluntas in sui exercitio ab intellectu pendet. f.632. §.25
an Voluntas moueatur per imperium intellectus. f.637. §.56. & seqq.
Voluntas potest peccare sine defectu in intellectu. f.639. §.69
Voluntas nostra simplici apprehensione mouetur. f.636. §.53
Voluntas qua ratione amat media? f.624. §.26
Voluntas ab appetitu sensitiuo distinguitur. f.526. §.71
Voluntas exercet odium & amorem. f.621. §.1
eius obiectum adæquatam quod sit. ibid.
primus

Index Physicus Rerum & Verborum.

primus eius actus est simplex complacentia. f.621. §.4
 varij eius actus. f.629. §.1.2. & seqq.
 Voluntas tendit sub ratione boni. f.621. §.2
 Voluntas qui terminetur ad terminum creatum. f.303. §.45
 Voluntas creatiua terminatur ad rem vt independentem. f.303. §.43
 Voluntas est capax habituum. f.665. §.10
 Voluntas creatiua habet pro obiecto fundamentum independentiæ à subiecto f.304. §.47
 an Voluntas creatiua posset habere duos terminos. f.304. §.48
 Voluntas Dei non tollit indifferentiam nisi faciendo modum. f.307. §.77
 Voluntas directa Dei habet pro obiecto terminum vt independentiam. f.304. §.50
 an Voluntas actus dependant à cognitione efficienter. f.634. §.35. & seqq.
 Voluntatis actus variè opponuntur. f.630. §.8
 Voluntatis potentia producit appetitionem liberam. f.524. §.54
 Voluntatis actus est quidam in bonum impulsus, & à malo retractio. f.627. §.1
 Voluntatis & creationis comparatio. f.303. §.44
 an Voluntas possit amor absque cognitione vniri. f.549. §.116

Voluntatem non posse peccare quin in intellectu præcedat aliquis defectus, affirmat P. Vazquez. f.638. §.65
 Voluntatem indifferentem, aut determinatam quæ cognitio relinquat. f.662. §.162
 Voluntate finis cessante, an cesset amor mediorum. f.625. §.29
 à Voluntate diuina creandi separabilis est realiter creatio. f.300. §.22
 Voluntates hominum an influxu cœlesti moueantur in hæc, aut in illa obiecta. f.375. §.68
Vide Indices Logicum & Metaphysicum.

Vox.

Vox humana sentitur eo tempore quo profertur. f.679. §.26
 Vox per quam verbum in medium profertur, est verbum. f.557. §.181
 Vox inter sonos, est præstantissimum obiectum auditus. f.679. §.28
 Vox quomodo definiatur. ibidem.

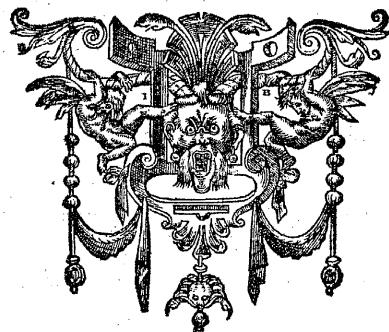
Vrsa.

Vrsa minor habet peculiarem influxum in magnetem. f.366. §.36

Vter.

an Vter inflatus plus habeat ponderis, quàm cum est vacuus. f.384. §.64. & 66

FINIS INDICIS PHYSICI.

INDEX

**INDEX RERVM
 ET VERBORVM, QVÆ
 IN METAPHYSICA
 ENVCLEANTVR.**

A

Abstrahi. Abstractio.
ABSTRAHI potest res à rebus contradictorijs. fol. 838. §.71
 Abstrahi ab existentia & eius carentia est conceptus quidditarius creaturæ. ibidem.
 Abstractio à materia quotuplex assignetur communiter. f.712. §.123
 In ea reperiuntur tria. f.713. §.131
 Abstractio formalis. ibidem.
 Abstractio obiectiua, & secunda intentio. ibidem.
 Abstractio formalis non est ratio per quam obiectum scientias distinguat. f.714. §.137
 Abstractio tantum pendet à phantasia, quantum scientia ab abstractione. f.714. §.140
 Abstractio formalis, & secunda intentio entis rationis non pertinent ad rationem formalem obiectiuam. f.721. §.174
 Abstractio formalis est conditio sine qua non esset scientia. ibidem.
 Abstractio obiecti formalis est etiam formalis. f.720. §.172
 Abstractio obiectiua dat speciem actibus & habitibus circa illos versantibus. f.721. §.174
 Abstractio à materia præcipuè est consideranda secundum esse. f.718. §.161
 Abstractio à materia secundum esse est duplex. f.718. §.162
 Abstractio rationis generica & specifica differunt specie. f.719. §.163
 Abstractio rationis non adimit materialitatem obiecto. f.718. §.159
 Abstractio & intuitio conferuntur. f.815. §.197
 Abstractio naturæ à singularibus est cognitio. f.769. §.80
 Abstractionis à materia sunt plures gradus intra eandem abstractionem. f.721. §.173
 Abstractionem eandem habent diuersæ scientiæ. ibidem.
 per Abstractionem realem Aristoteles distinxit Metaphysicam. f.716. §.202
 ab Abstractione obiectiua qua ratione scientiæ sumant speciem. f.716. §.201
 Abstractiones diuersorum generum sunt diuersæ. f.716. §.199
 Abstractiones à materia physica & metaphysica differunt. f.718. §.162
 Abstractiones à materia nihil interfunt diuisioni scientiarum. f.719. §.166
 Abstractiones à materia plures attingit metaphysica. f.720. §.167
Vide Indicem Logicum.
Accidens.
 Accidens est conceptus, rem in esse substantiali *Philosophia Petr. Hur. de Mendoza.*

supponens illamque perficiens. f.883. §.1. supponit substantiam. ibidem.
 qua ratione ei præcat substantia. ibidem.
 Accidens logicum & physicum. f.883. §.2
 Accidens pendet à substantia. §.3
 aliquod Accidens non potest inharere propriè. f.883. §.3
 Accidens vt sic non petit influxum subiecti sed connexionem cum alio. f.851. §.30
 Accidens se ipso est indiuiduum. f.758. §.100
 Accidens non indiuiduatur per ordinem ad hoc numero subiectum. f.758. §.101
 Accidens ponitur in abstracto vel in concreto vt libuerit. f.845. §.37
 Accidens esse est inesse quo pacto. fol. 3. §.883. & f.929. §.42
 Accidens vt sic conceptus tam clarus est quàm substantiæ vt sic. f.732. §.24
 de conceptu Accidens vt sic est inharere minus propriè. f.883. §.3
 Accidentia separata à subiecto, sunt distincta. f.874. §.16
Vide Indices Logicum & Physicum.

Actio.

Actio quid sit. f.923. §.1. & 2
 Actio & passio non sunt relatio prædicamentalis. f.923. §.3
 Actio est relatio transcendentalis. ibid.
 Actio physica & cognitio differunt in efficiendo vniuersale, non verò in tribuendis prædicatis contradictorijs. f.805. §.121
 Actio physica non est præcisua, nisi in diuinis. f.792. §.37
 quo differat ab intentionali. §.38
 Actio physica & intuitio quo conueniant. f.815. §.194
 Actio & intuitio sunt ad terminum vt existentem. f.815. §.19
 Actio est magis intuitiua quàm cognitio. fol. 815. §.199
 Actio & passio sunt accidentia. f.844. §.32
 Actio & passio in vno prædicamento. fol. 842. §.18
 Actio & passio distinguuntur ab agente & termino. f.924. §.5
 Actio non est in agens recepta sed in subiectum termini. f.924. §.6
 Actio denominat agens extrinsecè, subiectum intrinsecè. f.924. §.8
 denominat rem productam vt purè terminum, non vt subiectum. ibidem.
 Actio habere potest vnum terminum intrinsecum, alium extrinsecum. f.925. §.11
 Actio & potentia habent eundem terminum & obiectum. f.925. §.13
 nulla

Index Metaphysicus

Nulla Actio est substantia. f. 850. §. 27
 cur Actio non fiat per aliam, & relatio possit per aliam referri. f. 902. §. 27
 Actio in actu primo logico & physico. f. 827. §. 4
 Actio est modus & determinatio huius agentis ad hunc effectum. f. 924. §. 5
 Actio educiua nec ratione distinguitur à passione. f. 927. §. 29
 Actio educiua & passio connotant eadem eodem modo. f. 928. §. 30
 Actio non infert passionem nisi logicè. fol. 928. §. 32
 Actio non darur ad actionem. f. 928. §. 34
 Actio vt sic distinguitur à passione. f. 926. §. 21
 Actio vt sic est analogà. f. 929. §. 38
 Actio vt sic abstrahit à subiecto. f. 929. §. 40
 Actio educiua formaliter habet subiectum. ibid.
 Actionis transeuntis & immanentis discrimen. f. 929. §. 39
 Actionis ad intra ac ad extra discrimen. fol. 809. §. 154
 Actionis terminus non est via ad alium. fol. 928. §. 35
 Actiones sunt suppositorum, & cur. f. 869. §. 110. & 112
 quibus accidentibus tribuantur. §. 114
 Actiones cur formaliter non tribuantur Trinitati. f. 809. §. 155
Vide Indicem Physicum.
Actus.
 Actus abstrahens non est ratio formalis distinguendi scientias. f. 714. §. 137
 Actus abstrahens vnum ab alio est formaliter distinctio rationis. f. 797. §. 75
 Actus vniuersalis est vnitas obiecti. fol. 778. §. 144
 Actus vniuersalis representat plura indistinctè. f. 776. §. 132
 Actus vniuersalis cognoscit obiectum aliter ac est à parte rei. f. 778. §. 145
 Actus omnis pender ab obiecto formali intrinseco vel extrinseco. f. 696. §. 25
 Actus representat obiectum vt quo, potentia vt quod. f. 698. §. 36
 Actus & habitus habent idem obiectum. fol. 699. §. 37
 Actus seipso denominat obiectum vniuersale. f. 769. §. 84
 Actus & obiectum qua ratione mutuo accipiant vnitatem. f. 768. §. 75
 Actus confusus est indiuisio & vnitas obiecti. f. 770. §. 90
 Actus confusus habet descensum distinctiuum. f. 772. §. 105
 Actus confusus est vniuersalis. f. 777. §. 138
 Actus confusus producit ab vno indiuiduo, & representat plura. f. 786. §. 201
 Actus intuitiuus & confusus possunt differre sine pluralitate formalitatum. f. 808. §. 141
 Actus clarus de differentiis impedit vniuersalitatem. f. 731. §. 14
 Actus & terminus sunt possibiles formaliter ab omnipotentia. f. 827. §. 4
 Actus primus logicus actionis est absolutè actus secundus physicus. ibid.
 Actus liber non tribuitur Deo vt creati. fol. 878. §. 37
 Actus liber & essentia sunt distinctæ formalitates. f. 813. §. 182
 Actus non est propriè in prima specie qualitatis. f. 893. §. 8
 Actus est qui distinguit. f. 874. §. 14
 Actus vitalis essentialiter connotat potentiam actiuam & passiuam. f. 910. §. 82
 Actus vitalis sine modus. f. 741. §. 91
 Actus vitalis cum vnione determinat potentiam ad obiectum. f. 741. §. 92
 Actus vitales sintne contrarij. f. 895. §. 22
 Actus vitales habent actiones ab eis distinctas. *Lege subsect. II.* f. 925. & 926
 Actus & habitus non sunt propriè contrarij. f. 894. §. 18
 Actus & obiecti prædicata non sunt confundenda. f. 780. §. 16
 cur Actus ex natura sua referantur ad aliorum obiecta, an possit reddi ratio. fol. 698. §. 32. & seqq.
 Actus aliqui ex natura sua connectuntur in vnam scientiam. f. 723. §. 186
 Actuum diuinorum perfectio pender ex ipsorum formali conceptu. f. 817. §. 210
 Actuum distinctio non exigitur ad obiectum formale & materiale. f. 696. §. 26
 per Actus intuitiuos non comprehensiuos fit distinctio rationis. f. 812. §. 174. & 176
Vide Indices Logicum & Physicum
Aeternitas.
 Aeternitas est duratio connotando tempus. f. 930. §. 8
 Aeternitas est præcipua species durationis. f. 940. §. 79
 Aeternitas impropiè pro longa duratione. f. 940. §. 79
 Aeternitas à parte post est duratio cum initio & sine fine. ibidem.
 Aeternitas à parte ante sine initio & cum fine. ibidem.
 Aeternitas propriè sine initio & fine. ibid.
 Aeternitas propriissimè est existentia necessaria solius Dei. f. 940. §. 79
 Aeternitas non est propriè duratio. fol. 940. §. 81
 Aeternitas anteuertit omne tempus. ibid.
 Aeternitas est eminens perseverantia in esse. f. 940. §. 82
 Aeternitas formaliter concepta quid sit. fol. 940. §. 84
 Aeternitas non est mensura. f. 941. §. 84
 nec ens rationis. §. 85
 Aeternitas quidditatiuè est expers initij & finis. f. 941. §. 87
 Aeternitas non connotat negationem. ibid.
 Aeternitas explicatur per tempus vt inferius. f. 941. §. 90
 Aeternitas quo pacto accepta à S. Thoma & Boëtio. f. 941. & 942. §. 92
Vide Indicem Physicum.
Aeuum.
 Aeuum significat longam durationem. f. 941. §. 91
 sumitur pro aeternitate. ibid.
 Aeuum est duratio incorruptibilis. ibid.
 potuit esse ab æterno. ibid.
 in quo differat ab aeternitate. ibid.
Afficere.
 Afficere & dependere in modis distinguuntur realiter. f. 739. §. 73
 Afficere est de essentia modi, non tamen dependere. f. 739. §. 75
Affirmare.
 Affirmare & negare simul aliquid est difficilius quàm solum affirmare. f. 808. §. 146
Vide Indicem Logicum.
Agens.

Rerum & Verborum.

Agens.
 Agens est ad aliud. f. 925. §. 16
Vide Indicem Physicum.
Amabile, Amor.
 Amabile fundamentaliter & formaliter. fol. 825. §. 48
 Amor & vnio, antequam fiant, habent duas priuationes. f. 833. §. 37
 Amor non est ratione de primo & quidditatiuè conceptu Dei. f. 963. §. 27
Vide Indicem Physicum.
Analogia.
 Analogia non obest prædicamento. f. 846. §. 51
Vide Indicem Logicum.
Angelus.
 Angelus vnde dictus, & quid sit. f. 872. §. 5. & 6
 Angelus est possibilis. ibidem.
 Angelus multis obnoxius imperfectionibus. fol. 873. §. 6
 Angelus comprehendit causas materiales. fol. 876. §. 27. vtrum discurrat. ibidem.
 Angelus ex se Deum cognoscit. f. 876. §. 30
 non cognoscit futura libera. ibidem.
 secreta cordis non cognoscit. f. 877. §. 31
 eius locutio est actus voluntatis. ibidem.
 voluntas est eius lingua. ibidem.
 cognoscit intellectionem aliorum. ibidem.
 eius species impressa est nobilior nostris. §. 32
 vna specie non cognoscit omnia animalia. ibid.
 Angelus habet species inditas. f. 877. §. 33
 habet omnes species ab initio. ibid.
 eo præsentè concurrunt species. ibid.
 eius actus sunt à substantia distincti. §. 34
 Angelus est liber. f. 877. §. 34
 Angelus mouet voluntate. f. 680. §. 48
 an Angelus semel volens aliquod obiectum possit ab eo amore in odium conuerti. f. 878. & 879. §. 41
 Angelus flecti potest arbitrio. f. 879. §. 43
 Angelus in celo Empyreo non agit in corpus. fol. 881. §. 54
 Angelus prius est præsens quàm moueat. fol. 881. §. 55
 Angelus est in loco instar nostri. f. 882. §. 57
 Angelus non potest simul esse in duobus locis adæquatis, nec inadæquatis distantibus. fol. 882. §. 59
 potest moueri discretè de extremo in extremum sine medio. f. 882. §. 61
 non potest moueri nisi per medium. §. 62
 Angeli natura se ipsa est immediatum fundamentum independentiæ. f. 862. §. 69
 Angelum successiua duratione carere censet S. Augustinus. f. 938. §. 60
 Angelum in loco non constituit operatio. f. 881. §. 52
 duo Angeli possunt esse adæquatè in eodem loco. f. 882. §. 58
 duo Angeli possunt esse substantialiter æquales. f. 875. §. 17
 plures Angeli actu distinguuntur specie. fol. 875. §. 21
 plures Angeli sunt actu eiusdem speciei infimæ. f. 875. §. 22
 Angeli multi possunt esse intra eandem speciem infimam, de potentia absoluta. f. 874. §. 12
 Angeli incorporei sunt. f. 874. §. 11
 Angeli diuinitus possunt solo numero differre. fol. 874. §. 12
 Angeli potuerunt non creari à Deo. f. 873. §. 9
 naturali ratione non probantur. ibidem.
 probantur ex autoritate. §. 11
 Angeli sunt pars obiecti communissimi metaphysicæ. f. 703. §. 67
 Angeli duo cur æquè perfecti, non verò duo homines. f. 875. §. 16. & 17
 Angeli natura considerata sine suo supposito non habet naturalem indifferentiam ad suppositum diuinum. f. 864. §. 76
 an Angeli in primo instanti, quo fuerunt creati, potuerint esse mali. f. 878. §. 35
 Angelos admittit Aristoteles ob errorem. fol. 873. §. 8
Vide Indices Logicum & Physicum.
Anima, Animus.
 Anima separata habet alias species. f. 874. §. 11
 Anima producit substantiam & non vnionem. f. 870. §. 118
 Animus est intelligentia incompleta. f. 872. §. 5
 Animus separatus non potest mouere corpus. fol. 773. §. 11
Vide Indicem Physicum.
Animal.
 Animal vt animal non est formaliter rationale. fol. 775. §. 129
 Animal non cognoscitur sine rationali. fol. 803. §. 109. & f. 810. §. 158
Vide Indices Logicum & Physicum.
Apprehensio.
 Apprehensio reflexa non est necessaria ad vniuersale. f. 771. §. 98
 Apprehensio eo quod sit abstractio non potest distinguere scientias. f. 714. §. 139
 Apprehensio datur speciem iudicii, non quia est abstractio à materia, sed propter communem ordinem iudicij ad apprehensionem. f. 715. §. 143
 Apprehensio simplex subiecti & prædicati non facit ens rationis. f. 955. §. 82
 Apprehensione vnionis potest fieri ens rationis incomplexum, sicuti falsitas incompleta. fol. 955. §. 83
Vide Indices Logicum & Physicum.
Aptitudo.
 Aptitudo ad cognitionem est extrinseca obiecto. f. 819. §. 11
 non est alia intrinseca obiectis. §. 12
Aqua.
 Aqua sine quantitate moueretur grauitate. fol. 890. §. 49
Vide Indicem Physicum.
Architectura.
 Architectura subalternatur Physicæ. f. 726. §. 203
Argumentum.
 Argumentum ab impossibili per locum intrinsecum quid sit. f. 915. §. 114
 Argumentum separationis. *vide Separatio.*
Aristoteles.
 Aristotelis errores. *Lege sect. I.* f. 871. & 872
Arithmetica.
 Arithmetica sola subalternatur propriè Metaphysicæ. f. 726. §. 202
Attributum.
 Attributum quid sit. f. 742. §. 1
 Attributum vnde dicatur. f. 743. §. 10
 Attributum reale includit formaliter conceptum entis. f. 743. §. 11
 Attributum sola ratione distinguitur ab essentia. f. 742. §. 2
 vnum Attributum est attributum alterius. fol. 744. §. 16
 Attributi formale distinguitur ratione ab essentia. f. 742. §. 2

Index Metaphysicus

Attributa, secundum Scotum, ex natura rei distinguuntur ab essentia. f.742. §.3
 Attributa negatiua non sunt proprie attributa. fol. 742. §.5
 Attributa negatiua qua ratione sint propria Deo. f.742. §.5
 Attributa inter se non habent virtutalem distinctionem. f.790. §.23
 Attributa quomodo distinguuntur circa idem obiectum. f.800. §.89
 Attributa intrinseca entis qua sint. f.818. §.4
 Attributa & essentia quid habeant in sententia negante praecisiones obiectiuas. f.743. §.8
 Attributa realiter inter se non distinguuntur, sed ratione. f.744. §.17
 Attributorum entis numerus. f.744. §.18
 de Attributis entis sentiendum vt de substantia & ente. f.744. §.14
Vide Indicem Logicum.

B

Beati.

Beati de facto non praecindunt, diuinitus poscent. f.812. §.185
 Beati distinguuntur ratione. f.813. §.130
 in Beatis tam certa est nostra distinctio rationis quam in nobis. f.812. §.184

Bonitas. Bonum.

Bonitas Dei est quasi ordo transcendentalis. fol. 823. §.38
 Bonum quotupliciter sumatur. f.822. §.27. & 28
 Bonum perfectum sumitur dupliciter. ibid.
 Bonum intrinsecum & extrinsecum. f.825. §.50
 Bonum honestum quod. fol.826. §.51. duplex est. §.54
 Bonum pro conuenientia. f.823. §.34
 tripliciter diuiditur. ibidem.
 Bonum conueniens morale, aliud physicum. fol. 823. §.35
 Boni variae diuisiones. ibidem. & fol.825. §.50
 Bonum amabile quid sit. f.823. §.36
 Bonum perfectum absolute soli Deo conuenit per identitatem. f.823. §.37
 Bonum non est relatio praedicamentalis. §.38
 Bonum non addit ex parte entis aliquid ratione distinctum. f.824. §.40
 Bonum sic acceptum, non est attributum entis. f.824. §.42
 Bonum in suo genere perfectum est attributum entis. f.824. §.46
 Bonum fundamentaliter non includit amorem vt formam. f.825. §.48
 Bonum delectabile quid proprie significet. f.826. §.3. duplex est. §.56
 Bonum vtile praesens & late sumptum quid significet. f.826. §.52
 dicit entitatem cuiusque rei connotantem aliam ad quam est vtilis. f.826. §.51
 Boni & veri differentia & conuenientia. fol. 825. §.48. & 49
 Boni diuisio non est realis. f.826. §.57

C

Caelum.

Caelum est indiuisibile. f.885. §.16
 Caelum in physica non semper abstrahitur a materia. f.716. §.198
 Caelum mouetur ab alio. f.873. §.7
 Caelum moueri a creatura non probatur. f.873. §.8

Caelum fuisse absque principio sensit Aristoteles. f.871. §.1
 Cali empyrei materia est indifferens ad plures formas. f.741. §.86
 Cali facilius quam palea mouentur. f.873. §.7
Vide Indicem Physicum.

Calor.

Calor est malus aquae positiuus. f.826. §.60
 Calor est in secunda specie qualitatis. f.893. §.10
 Caloris terminus est specie distinctus. §.11
Vide Indicem Physicum.

Carentia.

Carentia & forma sunt aequae absolute. f.790. §.26

Causalitas.

Causalitas omnis est modus. f.741. §.87

Certitudo.

Certitudo maior qua sit. f.728. §.216

Vide Indicem Physicum.

Christus.

Christus absolute est filius Dei & hominis. f.866. §.93
 In eo quibus rationibus non sint duo supposita. ibidem.

Christus in recto dicit suppositum, in obliquo naturam. f.871. §.127

Christus pati dicitur non humanitas. f.865. §.81

Christus in Eucharistia habet extensionem proximam, non formaliter. f.887. §.26

Christus in Eucharistia non habet figuram. fol. 893. §.8

in Christo non est humanitas violenta. f.858. §.33.
 in Christo quo sensu sint duae substantiae, & an absolute. f.862. §.65

Vide Indicem Physicum.

Chymara.

Chymara nihil est. f.755. §.69
 Chymara non potest esse similis enti reali. f.785. §.192

Circulus.

Circulus an omnino fugiendus. f.910. §.83
 Circulus quando vitiosus. ibidem.

Vide Indicem Logicum.

Cognitio.

Cognitio singularium duplex. f.765. §.53
 Cognitio rei singularis in singulari. ibidem.
 Cognitio non terminatur ad obiectum vt cognitum. f.803. §.108
 Cognitio intuitiua & abstractiua formalitates habent vnde distinguantur, etiam si vtraque sit praecisua formalitatum. f.814. §.193
 Cognitio intuitiua potest representare rem vt est inadaequate. f.814. §.189
 Cognitio intuitiua de albedine est abstractiua formalitatum. f.812. §.177
 Cognitionis intuitiuae & abstractiuae discrimen. f.814. §.187
 Cognitio praecindens non est adaequata suo obiecto. f.816. §.208
 Cognitio distincta ab Angelo. f.876. §.26
 Cognitio animalis non est formaliter de animali. f.775. §.128
 Cognitio clara & confusa quid sint. f.764. §.50
 Cognitio clara concipit quid sit obiectum. f.799. §.85
 Cognitio comprehensua attingit omnia praedicata intrinseca. f.817. §.212
 Cognitio est intrinsece singularis respectu sui, extrinsece vniuersalis respectu obiecti, & qua ratione. f.768. §.74
 Cognitio vniuersalis terminatur immediate ad omnia indiuidua. f.778. §.143
 Cognitio

Rerum & Verborum.

Cognitio vniuersalis immediate terminatur ad plura vt similia. f.781. §.163
 Cognitio totius & partis est eiusdem scientiae. fol. 724. §.188
 Cognitio partialis qua. f.810. §.160
 definitio Cognitionis rei sicut est, est proprie quidditatiua. f.814. §.191
 Cognitionem immediatam rerum Deo negavit Aristoteles. f.872. §.2
 Cognitiones vniuersales differunt physice non logicè. f.767. §.70
Vide Indices Logicum & Physicum.
Cognoscibile. Cognoscibilitas.
 Cognoscibile quo pacto attributum. f.819. §.26
 Cognoscibile est concretum a cognitione vt forma. f.818. §.9
 est extrinseca denominatio. §.10
 Cognoscibilitas est attributum, & quod sit. fol. 743. §.9

Color.

Color habet vnitatem a visu. f.786. §.199
Vide Indicem Physicum.

Commune.

Commune & praedicabile sunt idem. f.780. §.153

Compositio. Compositum.

Compositio rationis dicit imperfectionem in solo intellectu. f.845. §.41
 Compositio rationis in Deo, non in creaturis admittitur a Caietano. f.801. & 802. §.104
 Compositi vnitas est duplex. f.752. §.50
 Compositi vnitas est vnio partium. f.748. §.23
 Composita cum vnione efficiunt vnum simpliciter, secus absque illa. f.752. §.55
Vide Indices Logicum & Physicum.

Concipere. Conceptio. Conceptus.

Concipere vnum sine alio non est concipere nouas formalitates. f.775. §.125
 Conceptio inferiorum ac superiorum an eadem. f.810. §.263
 Conceptus primarius vocatur essentialis, & vnde. f.743. §.10
 Conceptus secundarius potest significari termino abstracto. f.742. §.2
 Conceptus transcendens & non transcendens qui dicantur. f.737. §.51
 Conceptus potest esse dupliciter completus & incompletus. f.843. §.29
 Conceptus entis clauditur formaliter attributo reali. f.743. §.11
 Conceptus entis quis sit. f.729. §.1
 Conceptus formalis & obiectiuus. f.730. §.9
 Conceptus formalis de ente est vnus etiam ratione. f.732. §.18
 Conceptus entis representans elare substantiam; accidentium autem summa genera, nullus datur. f.732. §.21
 Conceptus accidentis vt sic tam clarus est quam substantiae etiam vt sic. f.732. §.24
 Conceptus de genere est imperfectior quam de specie. f.845. §.45
 Conceptus genericus simpliciter est inaequalis in diuersis speciebus. f.846. §.49
 Conceptum entis non posse praecindere a suis inferioribus, an verum. f.734. §.33. & seqq.
 Conceptus communes rerum infinitarum possunt esse. f.845. §.44
 Conceptus non constituentes per se rem dicuntur accidentia, & vnde. f.849. §.19
 Conceptuum pluralitas ibi est, vbi est distinctio conceptuum. f.804. §.114
Vide Indices Logicum & Physicum.

Conclusio.

Conclusio & principia sunt eiusdem facultatis. f.725. §.195
 Conclusio physica debet oriri ex vtroque principio. ibidem.
Vide Indices Logicum & Physicum.

Concurfus.

Concurfus immediatum Deo negavit Aristoteles. f.872. §.4
Vide Indicem Physicum.

Connotatiua. Connotata.

Connotatiua significant in recto subiectum & formam in obliquo. f.844. §.33
 Connotatiua sunt frequenter adiectiua. f.844. §.35
 Connotata requiruntur ad distinctionem actuum. f.800. §.88
 Connotata causant actuum diuersitatem. fol. 800. §.90
 per Connotata distinctio perfecta est. f.811. §.170
 in Connotata non fertur sensus externus. fol. 811. §.167
 quando Connotata eodem modo noscuntur, non fundant distinctionem rationis. f.812. §.172
 Connotatorum duplex attingentia. f.811. §.171
 de Connotatis animaduersio. f.812. §.173
 ex Connotatis diuersis non oritur distinctio in obiecto. f.800. §.88
Vide Indices Logicum & Physicum.

Contineri.

Contineri potestate & confuse cognosci sunt idem. f.779. §.152

Contractio.

Contractio rationum communium quando spectet ad eandem scientiam ac abstractio. fol. 705. §.78

Contrarietas. Contraria.

Contrarietas reperitur in praedicamento qualitatis, & actionis & passionis. f.895. §.24
 Contraria formaliter non componuntur. fol. 895. §.21
 possunt componi diuinitus. f.896. §.24
 Contrariorum definitio. fol. 894. §.18. explicatur. f.895. §.19. & 20
Vide Indicem Physicum.

Conueniens.

Conueniens non est attributum entis. f.824. §.45
 Conueniens non est relatio rationis, sed transcendentalis. f.824. §.42

Corpus.

Corpus non distinguitur a suis differentiis. f.762. §.34
 Corpora sunt bona. f.822. §.30
Vide Indicem Physicum.

Corrumpi.

Corrumpi in ratione denominationis est corrumpi in ratione entis. f.793. §.48
Vide Indicem Physicum.

Creatio. Creatura.

Creatio non est passio. f.926. §.21
 Creatio est immediatum fundamentum independentiae a subiecto. f.861. §.60. & 63
 eiusdem a generatione discrimen. ibidem.
 Creatio est formalis independentia a subiecto. f.870. §.116
 Creatio terminatur formaliter ad existentiam. fol. 835. §.51
 Creatura cur non sit suum esse. f.836. §.60
 Creatura ab aeterno durasset aeternum non tamen aeternitate. f.940. §.83
 Creaturae ad solam omnipotentiam dicunt ordinem transcendentalem. f.819. §.14
 Creaturas

Index Metaphysicus

Creaturas esse posibles quid sit. f.827. §.2
 Creaturas posse cognosci à Deo est intrinsecum. f.819. §.14
Vide Indicem Physicum.

D

Demon.
 Dæmon peccavit in primo instanti suæ creationis. f.878. §.35
 cur Dæmon nunquam efficiat actum vndequaque honestum. f.879. §.45
Vide Indicem Physicum.

Damnati.
 Damnati vnde nunquam bene operentur. fol. 879. §. 45

Defectus.
 Defectus vnus rei suppletur per meliorem. f.857. §.32
Vide Indicem Physicum.

Definire. Definitio.
 Definire non spectat ad Logicum sed docere definitionem in commune. f.841. §.10
 Definitio & definitum cognoscuntur eodem modo. f.810. §.162
 Definitionis & scibilitatis eadem est ratio. fol. 694. §. 6
Vide Indicem Logicum.

Delectabile.
 Delectabile quid significet & quotupliciter sumatur. f.826. §.53. & §.56

Denominatio.
 Denominatio passiva est absque passione. fol. 923. §. 4
 Denominatio est à forma. f.818. §.10
 Denominatio *possibilis* sumitur formaliter ab omnipotentia Dei. f.627. §.3
 Denominatio extrinsecæ à formis realibus non sunt absolute entia rationis sed realia. fol. 944. §.130. & f.953. §.71
Vide Indices Logicum & Physicum.

Densitas.
 Densitas & raritas non sunt modi. f.860. §.53

Dependere. Dependencia.
 Dependere & afficere in modis realiter distinguuntur. f.739. §.73
 Dependere non est de essentia modi. §.75
 Dependencia à priori & à posteriori. f.861. §.57
Vide Indices Logicum & Physicum.

Determinatio.
 Determinatio connaturalis est indifferentiæ connaturalis. f.863. §.75

Deus.
 Deus est adæquatum obiectum attributionis Metaphysicæ. f.708. §.100
 Deus solus est necessariò bonus in omni genere. f.822. §.28. *vide bonum.*
 Deus vnde cognitu difficilis. f.728. §.217
 Deus cur cognoscatur multipliciter. f.814. §.187
 Deus habet conceptus communes nobiscum. fol. 846. §.46
 Deus est individuum reale. f.846. §.47
 Deus non potest collocari in prædicamento imperfectionem includente. f.845. §.39
 negat ei S. Augustinus substantiam prædicamentalem. f.845. §.40
 Deus non ponitur in prædicamento substantiæ vt nunc dispositio. f.845. §.40
 Deus non est excludendus à prædicamento si metaphysicè agatur. f.846. §.54
 Deus volens essentias reru vult res ipsas. f.738. §.61

Deus in recto dicit naturam, suppositum in obliquo. f.871. §.126
 Deus est homo, quid sit. f.871. §.126
 Deus solus mouet primam spheram. f.873. §.8
 potuit non creare Angelos. f.873. §.9
 Deus videri potest absque villa creatura. fol. 915. §.112
 Deus esset, etsi omnis creatura repugnaret. fol. 913. §.104
 Deus non cognoscit diuersas in se formalitates. f.807. §.140
 Deus non attingit vnam formalitatem sine alia. f.816. §.206
 Deus non duravit hodie plus quam heri. fol. 940. §.82
 Deus ante creaturas nec erat idem, nec distinctus absolute. f.787. §.1
 Deus durat nobiliori ratione. f.930. §.3
 Deus cur non coexistit tempori ab æterno. fol. 930. §.4
 Deus vult rem existere pluribus instantibus absque mutatione. f.933. §.28
 Deus habet relationem quam antea non habebat. f.900. §.18
 Deus non dicit relationem transcendentalem ad creaturas. f.915. §.111
 Deus & Angelus diuersas habent abstractiones à materia. f.720. §.168
 Deus & Angeli pertinent ad obiectum proprium Metaphysicæ. f.703. §.67. & f.706. §.82
 an Deus efficiat & cognoscat ens rationis. *Lege sect. VI.* f.955. & 956
 An Deus vno actu præscindat. f.815. §.200
 an vni actui Dei respondeant plures formalitates Dei immediate. f.815. §.201
 Dei voluntas & intellectus quo pacto distinguuntur. f.800. §.89
 Dei scientia in sua entitate non pender à creatura. f.914. §.109
 à conceptu intrinsecò Dei ad nos non est consequentia, est tamen ab extrinsecò. f.901. §.23
 quidditatius Dei conceptus quis sit. *Lege sect. II.* f.961. & 962
 Deo & creaturis aliqua vniuocè conueniunt. fol. 846. §.51
 quæ Deo negauit Aristoteles. *Lege sect. I.* fol. 871. & 872
 Deum esse improprie substantiam censent multi. f.845. §.40
 Deum esse coexistentem sumitur à Deo & tempore. f.940. §.83
 Deum videntes possunt cognoscere quæ non repugnant tanquam in obiecto formali, secus non videntes. f.705. §.79
 esse Deum, vnum, simplicem, immensum, æternum, causam cæterorum quæ infra eum. *Lege sect. I.* f.957. 958. 959. & seqq.
 in Deo non sunt plures formalitates. f.807. §.138
 in Deo est virtualis distinctio. f.774. §.121
 in Deo rationis compositionem admittit Caietanus, non in creaturis. f.801. & 802. §.104
Vide Indicem Logicum & Physicum.

Differentia.
 Differentia & genus aequè completa & incompleta. f.844. §.30
 Differentia & genus cur partes speciei. fol. 810. §.159
 Differentia cur collocantur in prædicamenti lateribus. f.844. §.31
 collocantur & directe. ibidem.
Vide Indicem Logicum.

Diffinitiones.

Rerum & Verborum.

Diffinitiones.
 Diffinitiones distinctæ eidem rei conueniunt. fol. 759. §.9

Dignitas.
 Dignitas ad amorem est bonum. f.825. §.49

Disconueniens.
 Disconueniens posituum & priuatiuum. fol. 826. §.60

Dispositio.
 Dispositio significat rerum ordinem. f.892. §.6
 est habitus imperfectus. f.893. §.6
Vide Indicem Physicum.

Distingui. Distinctio. Distinctum.
 Distingui ratione quid sit. fol. 796. §.67. & fol. 797. §.60

Distinctio quid sit. f.786. §.1. & f.787. §.3
 Distinctio absolute est inter existentia. f.787. §.1
 Distinctio negatiua. ibidem.
 Distinctio in potentia. ibidem.
 Distinctio non est modus. f.787. §.2
 Distinctio est relatio. ibidem.
 Distinctio est propria entitas. f.787. §.3
 Distinctio non est negatio sed negatione explicatur. f.787. §.4
 Distinctio sunt duæ entitates. ibidem.
 Distinctio est in duobus. f.787. §.5
 Distinctio sunt duo entia. f.787. §.6
 Distinctio & vnitas quo differant. f.787. §.6. & fol. 788. §.7. item & simplicitas. ibidem.
 Distinctio entis à non ente non est vnitate posterior. f.788. §.8
 Distinctio est positua, & non negatio. f.788. §.10
 Distinctio an sit attributum. ibidem.
 Distinctio realis quid sit. f.787. §.3. & f.788. §.11
 Distinctio realis est fundamentum extrinsecum distinctionis rationis. f.797. §.69
 Distinctio realis & ex natura rei sunt synonyma. f.794. §.55
 Distinctio ex natura rei habet negationem identitatis. f.794. §.56
 Distinctio formalis est tam mala quam ex natura rei. f.794. §.56
 nulla Distinctio (ex S. Thoma) est in Deo præter rationis nisi inter relatiuas oppositiones. f.795. §.89
 Distinctio virtualis quid sit. f.795. §.61
 non semper continet prædicata contradicentia. ibidem.
 Distinctio virtualis altior & nobilior conuenit Deo. f.795. §.62
 Distinctio virtualis non est absolute distinctio. ibidem.
 Distinctio virtualis sine reali nullibi est. f.790. §.22
 Distinctio virtualis est ex natura rei. f.806. §.130
 quid de ea sentiat Aureolus. ibidem.
 Distinctio virtualis in vna formalitate constituitur. f.808. §.143
 Distinctio virtualis non fundat diuersas formalitates. f.807. §.140
 Distinctio virtualis duplex. f.774. §.120
 in Deo est altioris ordinis. ibidem.
 Distinctio formalis siue ex natura rei, & idemitas sunt reales. f.762. §.29
 Distinctio formalis & ex natura rei quid sit & quotuplex. f.793. §.51
 Distinctio modalis quid apud P. Fonseca. f.793. §.52
 eam non explicat. f.53. & seqq.
 Distinctio modalis est absolute realis. f.788. §.13
 duobus signis discernitur. f.789. §.17. & 18
 Distinctio vt sic non est communis reali & rationis. f.788. §.11

Distinctio rationis non est simpliciter distinctio. ibidem.
 Distinctio rationis est realis extrinsecæ. §.12
 Distinctio rationis est actus intellectus quo vnium cognoscitur sine alio identificato realiter cum illo. f.797. §.75
 Distinctio rationis quid sit formaliter. fol. 798. §.76. & 81
 Distinctio rationis est realis extrinsecæ obiecto. f.797. §.67. & 68
 Distinctio rationis non est proprie ens rationis sed reale. f.797. §.68
 Distinctio rationis non dicitur absolute realis, quia non ponit negationem realem inter extrema. f.797. §.68
 Distinctio rationis est actus ipse, ex S. Thoma. fol. 800. §.95
 Distinctio rationis duplex. fol. 797. §. 74. & fol. 810. §.165
 Distinctio rationis propria. f.797. §.74
 Distinctio rationis est in intellectu subiectiue ex S. Thoma. f.801. §.96. vel vt in subiecto. §.97
 Distinctio rationis eadem ratione negatur, qua realis. f.838. §.73
 Distinctio rationis non negatur à Nominalibus. f.776. §.131. nec vniuersalia negantur. ibidem.
 Distinctio rationis fit per intuitionem non comprehensiuam. f.812. §.174
 Distinctio rationis in Deo negatur à S. Anselmo. f.805. §.126
 Distinctio nostra rationis tam certa in beatis quam in nobis. f.812. §.184
 Distinctio rationis ratiocinatæ & ratiocinantis quæ sit. f.810. §.165
 Distinctio rationis ratiocinantis est sine fundamento in re, sola geminatione eiusdem conceptus. f.811. §.166
 non est proprie distinctio. ibidem.
 Distinctio rationis ratiocinatæ fundatur in obiecto. f.811. §.167
 eius fundamentum sunt frequenter connotata. ibidem.
 potest esse sine connotatis. ibidem.
 Distinctio nobilior circa sensibilia. f.811. §.170
 Distinctio per connotata. f.802. §.104
 Distinctio perfecta est per connotata. f.811. §.170
 Distinctio nulla sequitur in obiecto ex diuersis connotatis. f.800. §.88
 Distinctio vnionis & cognitionis ad Verbum. fol. 809. §.155
 Distinctio non se tenet ex parte obiecti. fol. 782. §.173
 Distinctio formalitatum arguit imperfectionem in cognoscente. f.816. §.208
 Distinctio formalitatum explicatur per prædicata contradictoria. f.802. §.105
 Distinctio numerica non est à materia. fol. 756. §.82
 Distinctio numerica est sine materia physica. fol. 874. §.14. & f.875. §.17
 Distinctio specifica sumi potest à materia. ibidem.
 Distinctio & vnitas non idem sunt. f.750. §.39
 Distinctio dicit negationem, vnitas non dicit. §.40
 Distinctio est pluralitas ac propterea non sunt in obiecto plures formalitates. f.803. §.107
 Distinctio videtur esse relatio. f.918. §.131
 Distinctione conceptuum posita, ponitur pluralitas conceptuum. f.804. §.114
 Distinctum esse non se tenet ex parte obiecti. f.803. §.108

Distincta

Index Metaphysicus

Distincta semel non possunt fieri vnum. f. 789. §. 14
Vide Indices Logicum & physicum.
Diuina.
 Diuina quomodo distinguimus. 811. §. 170
Diuisibilitas. Diuisio. Diuisum.
 Diuisibilitas physica non est effectus formalis
 quantitatis. f. 886. §. 22
 Diuisio est conceptus priuatiuus, indiuisio posi-
 tiuus. f. 748. §. 21
 quae Diuisio oriatur à quantitate. f. 757. §. 91
 Diuisio & indiuisio rationis versantur circa idem.
 f. 779. §. 148
 Diuisio per intellectum est clara cognitio partium.
 f. 770. §. 88
 Diuisio & vnitas obiectorum. f. 770. §. 93
 Diuisiois causa. f. 750. §. 34
 Diuisiois proprietas. f. 744. §. 13
 Diuisum omne, nihil est præter partes. f. 779. §. 149
 Diuisum & non vnitum sunt idem. f. 748. §. 17
 Diuisum non est superius omnibus diuisiuitibus.
 f. 783. §. 181
 Diuisum & partes diuisentes sunt æqualia. f. 779.
 §. 151
Vide Indicem Logicum.
Durare. Duratio.
 Durare est perseuerare. f. 929. §. 2
 Durandi discrimen inter Deum & creaturam ver-
 satur sine modo distincto à creatura. f. 935. §. 47
 Duratio est permanentia, nec in instanti. f. 929. §. 1
 Duratio virtualis quo pacto sit in Deo. f. 930. §. 4
 Duratio est existentia connotans tempus. f. 930. §. 6
 Duratio non est sine tempore. f. 930. §. 8
 Duratio non distinguitur ab existentia vt res abso-
 luta. f. 931. §. 11
 Duratio & vbi sunt modus. ibid. quid differant.
 f. 933. §. 31
 Duratio destruitur cum existentia. f. 932. §. 21
 Duratio non distinguitur realiter ab existentia rei
 durantis vt se tenet ex parte recti, intrinsicè si-
 gnificati in ipsa re durante. f. 934. §. 37
 Duratio creata est intrinseca & extrinseca. fol. 939.
 §. 72
 Duratio est vt relatio. f. 939. §. 74
 Duratio includit tempus possibile. §. 75
 Duratio non spectat proprie ad prædicamentum
 quando. f. 939. §. 77
 cur de ea in eo agatur. f. 940. §. 78
 Duratio infinita non potest explicari nisi per tem-
 pus infinitum. f. 941. §. 88
 Duratio interduum est in prædicamento ad aliquid.
 f. 940. §. 77
 Duratio non includit successionem intrinsecam.
 f. 937. §. 57
 Duratio esset modus si distingueretur ab existen-
 tia. f. 741. §. 88
 Duratio non est per connotata. f. 938. §. 65
 Durationis diuinæ & nostræ discrimen. f. 940. §. 83
 Durationem rerum metimur tempore & non loco.
 f. 936. §. 55
 Durationem successiuam Angelo negat S. Augu-
 stinus. f. 938. §. 60

E

Effectus.

Effectus prout in causa est causa. f. 817. §. 6
 Effectus formalis qualitatis est considerandus.
 fol. 895. §. 19
 Effectus est verus ex eo quod fundet cognitionem
 veram, non ex eo quod sit conformis actui pra-
 ctico. f. 820. §. 19

Effectus formalis primarius quantitatis est exten-
 sio in ordine ad locum. f. 888. §. 39
 secundarius est occupatio loci. f. 889. §. 39
 Effectus suppositi non est reddere naturam incom-
 municabilem. f. 864. §. 78
 multi Effectus formales primarij possunt esse diui-
 nitus sine secundariis, & contra. f. 886. §. 21
 ad Effectus positivos dari potest fundamentum
 proximum, & remotum, non verò ad negativos.
 f. 862. §. 64
 ad Effectus reales plura requiruntur quàm ad ne-
 gationes. f. 863. §. 70
Vide Indicem Physicum.
Energumeni.
 Energumenorum robur. f. 873. §. 11
Enti.
 Ens vnde dicitur. f. 729. §. 1
 Accipitur in vi participij pro re existente. ibid.
 Accipitur in vi nominis pro non repugnantia.
 ibidem.
 Ens in vi nominis amplectitur existentia & possi-
 bilita. f. 729. §. 2
 Ens non posse præcindi à suis inferioribus qui
 doceant. f. 734. §. 33
 Ens per se est substantia. f. 848. §. 8
 Ens per se non est esse independens à subiecto. fol.
 852. §. 37
 Ens & vnum conuertuntur. f. 754. §. 68
 Ens reale qua ratione per singularitatem consti-
 tuatur. f. 764. §. 51
 Ens reale & rationis sunt absimiliter vnum. f. 753.
 §. 58
 Ens à se est quod habet esse sine dependentia ab
 alio. f. 961. §. 18
 an in eo consistat quidditatiuus Dei conceptus.
 f. 961. §. 10
 Ens non consideratur à metaphysico nisi abstractum
 à materia. f. 711. §. 114
 Ens vt contractum ad corpus non considerat me-
 taphysicus. f. 711. §. 117
 Ens esse malum non est absolute dicendum. f. 824.
 §. 45
 omne Ens est aliquo modo disconueniens alijs vt
 causa, vel alia ratione. f. 824. §. 45
 omne Ens est alicui bonum. f. 824. §. 43
 omne Ens est à parte rei singulare. f. 763. §. 42
 Ens in potentia non est simpliciter ens. f. 829. §. 16
 Ens secundum quid opponitur Chymaræ. fol. 830.
 §. 18
 Ens in actu & in potentia sunt analogi. f. 830. §. 19
 Ens transcendit modos. f. 741. §. 94
 Ens non esse transcendens censent nonnulli. fol.
 742. §. 95
 Ens esse cognoscibile, est concretum ex obiecto
 significato in recto, & ex cognitione in obli-
 quo connotata tanquam forma, à qua denomi-
 natur obiectum. f. 818. §. 9
 Ens per accidens est pars obiecti metaphysicæ. fol.
 704. §. 68
 an de eo detur Scientia. §. 69
 Ens per accidens qua ratione definiatur vt termi-
 net scientiam. f. 704. §. 70
 Entia per accidens pertinent ad prædicamentum
 habitus. f. 843. §. 24
 Ens & non ens in nullo conueniunt. f. 840. §. 86
 Ens & eius differentia non sunt partes duæ, nec
 proprie sunt partes. f. 737. §. 54
 Ens transcendit vltimas differentias, & ab eis po-
 test abstrahi. f. 737. §. 55
 Ens prædicatur quidditatiuè de suis differentijs.
 f. 737. §. 57

Ens

Rerum & Verborum.

Ens prius diuiditur per conceptus quidditatiuos
 quàm per secundarios. f. 755. §. 70
 Ens non abstrahitur ab vno & multis, nec contra-
 hitur. f. 755. §. 77
 Ens & non ens maximè distinguuntur. fol. 787.
 §. 1
 Ens formaliter clauditur attributo reali. fol. 743.
 §. 11
 Ens secundum se est vniuersale comparatum duo-
 bus entibus. f. 730. §. 7
 Ens rationis quid sit. fol. 946. §. 29. & f. 952. §. 64.
 & 65
 Ens rationis non rectè diuiditur in formale actuale
 & fundamentale. f. 953. §. 70
 Ens rationis non efficitur per omnem actum ad
 illum determinatum sed præcisè per fingentem.
 f. 954. §. 74
 Ens rationis datur contra Durandum, Valesium, &
 alios. f. 954. §. 75
 Ens est nomen purè æquiuocum. f. 954. §. 77
 Ens rationis sit per actum falsum quo iudicamus
 existere aut existere posse id quod re ipsa repu-
 gnat esse. f. 954. §. 79
 Ens rationis non efficitur per intellectionem præ-
 cisiuam. f. 955. §. 81
 nec per simplicem apprehensionem subiecti &
 prædicati. §. 82
 Ens rationis incomplezum fieri potest apprehen-
 sione vnionis. f. 955. §. 83
 fieri nequit per sensus tam externos quàm inter-
 nos. §. 84
 omne Ens rationis fieri posse per apprehensionem,
 excepta relatione, censet Pat. Vazquez. fol. 955.
 §. 86
 Ens rationis quomodo diuidatur. f. 955. §. 87
 an Ens rationis fiat & cognoscatur à Deo. *Lege* le-
 ctionem V. I. f. 955. & 956
 vt aliquid sit Ens rationis quid requiratur. f. 944.
 §. 16
 an Ens rationis sit aliquid deriuatum ex denomi-
 natione extrinseca reali. *Lege* lect. II. cum sub-
 sectionibus. f. 945. 946. & seqq.
 Ens rationis est proprie obiectum intellectus. fol.
 703. §. 65
 Ens rationis habet suo more abstractionem à ma-
 teria. f. 703. §. 66
 Ens rationis vt sic abstractum ab ente rationis con-
 cernente materiam primam est obiectum par-
 tiale proprium Metaphysicæ. f. 701. §. 51
 Ens rationis non excludit Aristoteles ab obiecto
 Metaphysicæ. f. 702. §. 55
 Ens rationis est suo more vnum, verum, bonum.
 f. 702. §. 57
 Ens rationis est directè cognoscibile. fol. 702.
 §. 58
 Ens rationis supponit distinctionem. f. 798. §. 79
 Ens rationis aut per accidens non est obiectum
 attributionis. f. 705. §. 81
 Ens rationis resultans ex actu iam supponit natu-
 ram vniuersalem. f. 769. §. 82
 Ens rationis non est forma vniuersalitatjs. f. 768.
 §. 77
 Ens rationis est ens nomine tenus. f. 905. §. 50
 Ens rationis non est absolute verum. fol. 821.
 §. 27
 Ens rationis more applicationis non dat scientijs
 speciem. f. 713. §. 134
 Ens rationis est per accidens ad existentiam scienti-
 arum. f. 714. §. 134
 Ens non habet attributa, in sententia admittente
 præcisiones obiectiuas. f. 742. §. 6
Philosophia Petr. Hurr. de Mendocæ.

Ens vt sic habet attributa realia. f. 743. §. 8
 Ens vt sic terminat ad se conceptum formalem.
 f. 730. §. 10
 Ens vt sic ex parte obiecti gaudet conceptu obie-
 ctiuè vno. f. 732. §. 26
 Ens vt sic consideratum à Metaphysico est com-
 mune enti supernaturali. f. 705. §. 77
 Ens vt sic est obiectum partiale Metaphysicæ. fol.
 700. §. 49
 Ens vt sic non est vniuersale Logicæ enti actuali, &
 in potentia. f. 730. §. 3
 an Ens sit vniuersale enti in actu & enti in poten-
 tia. ibid.
 Ens est quod non repugnat existere. §. 8
 Entis vt sic diuisio non pertinet ad solam Meta-
 physicam. f. 704. §. 74
 Entis vt sic diuisio in supernaturale & naturale
 spectat ad Theologum non ad Metaphysicum.
 704. §. 75
 Entis attributa quæ sint. f. 818. §. 4
 Entis proprietates, quæ formaliter dicunt aut ne-
 gationem, aut priuationem, non sunt propria
 illius attributa. f. 742. §. 5
 Entis ratio non potest ex natura rei à substantia
 distingui. f. 762. §. 30
 Entis immediatior & aptior diuisio. *Lege* lect. I.
 f. 847
 Entis prima diuisio non est in vnum & plura. fol.
 755. §. 77
 Entis diuisiones sunt oppositæ. f. 842. §. 20
 conceptus Entis & substantiæ completæ vt sic,
 præcisus ab omnibus inferioribus non conside-
 ratur per se à Metaphysico tanquam propter fi-
 nem: sed cum ordine ad substantiam angelicam
 & diuinam. f. 706. §. 82
 Enti reali & rationis non datur ratio communis.
 f. 905. §. 50
 Enti in potentia & actu non est ratio communis.
 f. 840. §. 86
 Entis in vnum & multa, diuisio est valde fusa &
 impropria. f. 755. §. 73
 Entium duo genera. f. 945. 946. & seqq.
 Entia multa sunt indifferentia ad multos effectus.
 f. 738. §. 59
 eam indifferentiam tollit modus. ibidem.
 Entia rationis non sunt in prædicamento. fol. 843.
 §. 24
Vide Indices Logicum & Physicum.
Esse. Essentia.
 Esse possibile & actuale. f. 837. §. 65
 quomodo idem. f. 838. §. 70
 Essendi modi sunt perfectas & inhærentia. fol. 847.
 §. 5
 Essentia est quidditatiuus conceptus. f. 826. §. 1
 Essentia non oritur ab alia radice. fol. 963.
 §. 27
 Essentia & indiuiduatio sunt idem. fol. 758.
 §. 100
 Essentia & existentia cum proportionem nec intelle-
 ctu distinguuntur. f. 838. §. 72
 Essentia & existentia ratione quo pacto distinctæ.
 f. 838. §. 71
 Essentia & existentia mutantur quidditatiuè ex
 non ente simpliciter in ens simpliciter, in crea-
 tura existente. f. 833. §. 34
 Essentia & existentia an distinguantur. fol. 833.
 §. 38
 Essentia & existentia prout in potentia distin-
 guuntur à se ipsis vt in actu. f. 838. §. 69
 Essentia non est subiectum physicum. fol. 837.
 §. 66

R III

Essentia

Index Metaphysicus

Essentia non est simpliciter ab aeterno. fol. 837. §.66
 Essentia tota rei materialiter sumpta non cognoscitur adaequate per diffinitionem. f.743. §.9
 Essentia & attributa quid habeant in sententia negante praecisiones obiectiuas. f.743. §.8
 Essentia & actus liber sunt distinctae formalitates. f.813. §.182
 Essentia non est subiectum existentiae. fol. 835. §.54
 Essentia existens est suum esse. f.836. §.60
 Essentia existentia fit. f.828. §.8
 Essentia non est ratione prior quam possibilitas. f.828. §.12
 Essentia Petri & Pauli sunt tam distinctae quam ipsi. f.760. §.11
 Essentia ab existentia distinctio quo testimonio magis probetur. f.937. & 938. §.60
 Essentiam ratione distinguentes ab existentia in quo sensu. f.838. §.71
 Essentia rerum sunt producibiles. f.828. §.7
 Essentia cur inuariabiles. f.828. §.8
 Est & possibile est abusus vocum. f.838. §.70
Eucharistia.
 Eucharistiae quantitas non est quanta. f.885. §.19
 in Eucharistia Christus habet extensionem proximam non formaliter. f.887. §.26
 in Eucharistia omnes quantitates sunt ex se penetrabiles apud Nominales. f.884. §.9
 in Eucharistia omnis qualitas creatur. fol. 884. §.11
Exercitus.
 Exercitus est ens aggregatione, similiter & vnum aggregatione. f.755. §.73
Existo. Existens. Existentia.
 Existo & sum sunt synonyma. f.834. §.43
 Existens in instanti habet intrinsecum duo. fol. 932. §.21
 Existens in vno instanti, in illo solum est absolute existens. f.932. §.23
 Existens ratio, est ratio entis. f.833. §.39
 Existens est ratio essendi extra causas. f.826. §.1. & f.834. §.44
 Existens non est suum esse. f.836. §.60
 Existens est substantia vel accidens. fol. 839. §.81
 Existens a quo determinetur ut sit. fol. 933. §.27
 Existens actualis responderet aptitudinali. fol. 766. §.63
 Existens est prior natura omni accidente. f.936. §.52
 Existens durat formaliter per se, efficiet ad Deo. f.936. §.49
 Existens secundum se est indifferens ad esse & non esse. f.936. §.50
 Existens in potentia est secundum quid existentia. f.830. §.20
 Existens concipi potest in potentia tantum. fol. 831. §.22
 Existens Dei sola fuit ante exordium mundi. f.831. §.23
 Existens esset modus si distingueretur ab essentia. f.741. §.88
 Existens concipitur eo modo quo concipitur essentia. f.837. §.63
 non distinguitur ab essentia ratione. ibid.
 Existens substantiae non est accidens. fol. 839. §.82
 Existens accidentis est accidens contra Bagnes. f.840. §.82

Existens est prior natura quam substantia. fol. 840. §.83
 Existens non efficit rem indiuiduam. fol. 765. §.55
 Existens actualis est de primo conceptu Dei. fol. 961. §.17
 Existens corruptio est causa ne sit duratio. f.932. §.26
 Existens successiuam nullus adstruxit. fol. 839. §.80
 sine Existens nihil est nisi in potentia. fol. 832. §.33
Extensio. Extensum.
 Extensio omnis improprie vocatur quantitas. fol. 889. §.40
 Extensum omne est diuisibile per intellectum. f.885. §.16
Extrema.
 Extrema refertur non potest relatio si sit ab eis distincta. f.901. §.24

F

Falsitas. Falsum.
 Falsitas in rebus secundum se non est. fol. 821. §.22
 Falsitas duplex. §.23
 Falsitas vnde oritur. §.27
 Falsitas an possit esse vera. ibidem.
 Falsum est quod apparet id quod non est, & fundat falsam cognitionem sui. f.821. §.23
 Falsum est comparatione intellectus humani. §.24
 Falsum non est quod fiat contra artem. §.25
Vide Indicem Physicum.
Fatigatio.
 Fatigatio non ab intellectione oritur sed a sensu. f.721. §.173
Fides.
 Fides & Theologia habent eandem abstractionem obiectiuam. f.721. §.173
Vide Indices Logicum & Physicum.
Figmentum.
 Figmentum non potest esse vniuersale. fol. 785. §.191
Figura.
 Figura est modus resultans ex magnitudine terminata. f.893. §.7. eam non habet Christus in Eucharistia. ibidem.
Vide Indices Logicum & Physicum.
Filiatio. Filiatum.
 Filiatio duas habet denominationes. fol. 926. §.26
 Filiatum est denominatio extrinseca. ibid.
P. Fonseca.
 P. Fonseca nobilis Philosophus. f.765. §.54
 eius sententia de vniuersalibus. ibid.
 explicatur dupliciter. ibid.
Forma.
 Forma quid sit. f.893. §.7
 Forma vnitur materializatione. f.926. §.26
 Forma materialis est substantia. f.849. §.21
 Forma pendet ab vnione ut agat in suo subiecto. f.870. §.119
 Forma habet ut quo effectum quem dat. fol. 901. §.24
 Formae absolutae a relatiua discrimen. fol. 903. §.34
 Formae essentia sumitur a materia extrinseca. fol. 874. §.15

Formae

Rerum & Verborum.

Formae multae sunt indiuiduae ad eandem materia partem. f.874. §.15
 Formae a se sunt intrinsecae indiuiduae. ibidem.
 duae Formae substantiales non sunt contrariae. fol. 895. §.23
Vide Indicem Physicum.
Formalitas.
 Formalitas vna sine alia non attingitur a Deo. fol. 816. §.206
 Formalitates plures obiectiuas. f.802. §.104
 an sint plures in obiecto. f.802. §.105. & f.803. §.107
 Formalitates omnes obiectiuas terminant eundem actum. f.799. §.86
 Formalitates plures obiectiuas in Deo constituens sententia male audiuit. f.801. §.98
 an plures Formalitates Dei immediate respondeant vni actui Dei. f.815. §.201
 Formalitates plures interdum non cognoscit scientia abstractiua. f.814. §.192
 Formalitates obiectiuas distinguens opinio explicatur. f.774. §.121
 Formalitatum distinctio fuit olim in Deo suspecta. f.807. §.137. & 138
 Formalitatum distinctio arguit imperfectionem in cognoscente. f.816. §.208
Fundamentum.
 Fundamentum quid sit. f.906. §.53
 Fundamentum relationis. *Lege scilicet V.* f.906
 Fundamentum vniuersalitatibus immediatum sunt plura. f.778. §.146. & 147
 Fundamentum negans rem, negat omnia ab illa dependentia. f.863. §.69

G

Genus.
 Genus est imperfectius specie. f.845. §.45
 Genus & species quomodo componantur ratione. f.810. §.159
 Genus & differentia cur sint partes speciei. ibid.
 Genus nihil est factum. f.785. §.195
 Genus est inaequale in speciebus. f.846. §.49
 Genus refertur ad speciem in esse scibilis. fol. 698. §.33
 Genus & differentia aequae completa & incompleta. f.844. §.30
 Genera in praedicamento collocantur directe. fol. 843. §.27
Vide Indices Logicum & Physicum.
Geometria.
 Geometria subalternatur Arithmeticae. fol. 726. §.200
Gradus.
 Gradus superiores & inferiores distinguuntur sola ratione. f.761. §.28. & f.762. §.35
Vide Indices Logicum & Physicum.

H

Habitus.
 Habitus quid significet. f.892. §.6
 Habitus supernaturalis infusus non opponitur habitui vitioso. f.895. §.20
 Habitus sumit speciem ab omnibus actibus, & eorum obiectis singularibus. f.715. §.147
 Habitus & actus non sunt proprie contrarij. f.894. §.18
 Habitus aliqui habent inter se naturale aliquod vinculum quo neantur & coalescant in vnam scientiam. f.723. §.186
Philosophia Petr. Huri. de Mendocia.

Habitus circa rationes communes constant eandem scientiam cum habitibus circa rationes particulares. f.723. §.188
 Habitus infusi ponuntur in secunda specie qualitatis. f.893. §.12
 Habitus omnes non afficiunt vnam scientiam. f.724. §.189
 Habitus de transcendentibus pertinent ad physiceam. f.724. §.191
 cur dicantur metaphysici. f.725. §.198
 per Habitus cognoscitur omne obiectum formale. f.694. §.10
 Habitu simpliciter non requiritur ad vnitatem scientiarum. f.722. §.182
 Habitu vnitatis difficilis visa est Pat. Francisco Suarez. f.722. §.181
 Habitus de transcendentibus omnes scientiae subalternantur secundo genere subalternationis. f.727. §.112
Vide Indices Logicum & Physicum.
Heretici.
 Heretici multi frantur argumento ab Energenorum robore, ne Deum negent. fol. 873. §.11
Homo.
 Homo est indifferens ut cognoscatur clare & confuse. f.772. §.108
 Homo non est intelligentia. f.872. §.5
 Homo pura creatura dicitur in recto naturam, & in obliquo suppositum: contra Christus. f.871. §.127
 Homo & Angelus mali per accidens. fol. 822. §.30
 Homo abstrahitur ab indiuiduis. f.764. §.48
 Homo sine quantitate non posset stare pedibus. f.890. §.50
 ageret tunc & pateretur. ibid.
 Homo indiuisus ratione sunt eius singularia. f.778. §.144
 Homo & Petrus non sunt synonyma. fol. 776. §.33
 Homo quamuis distinguatur realiter a Petro, non est vniuersalis. f.760. §.10
 Hominis perfectio quid sit. f.823. §.39
 cur Homines duo non sint aequae perfecti, sicut sunt duo Angeli. f.875. §.16. & 17
Vide Indices Logicum & Physicum.
Honestum.
 Honestum quid & quotuplex sit. fol. 826. §.51. & 54
Vide Indicem Physicum.
Humanitas.
 Humanitas non dicitur absolute pati, sed Christus. f.865. §.81
 Humanitas non est violenta in Christo. fol. 858. §.33
 Humanitatis cum Verbo & proprio supposito comparatio. f.866. §.90
 Humanitate praecisa a petreitate an vniuersale includat immediate plura. f.782. §.170
 Humanitas praecisa a petreitate manet in se singularis. f.782. §.171
 Humanitas distincta a singularitate est singularis. f.761. §.20
 Humanitas non fit singularis Petreitate. fol. 761. §.24
 Humanitas reperta in pluribus realiter an vniuersalis. f.759. §.3
 Humanitas terminata proprio supposito potest diuinitus alieno terminari. f.866. §.94

Rerum 2

Idem

Index Metaphysicus

I
Idemitas.
 Idemitas & distinctio formalis siue ex natura rei, sunt reales. f.762. §.29
 Idemitas & distinctio realis ab vno extremo differunt specie. f.784. §.184
Idolum.
 Idolum non est imago. f.785. §.193
Ignis.
 Ignis non eget calore ad operandum. fol. 894. §.14
Vide Indicem Physicum.
Immaterialitas.
 Immaterialitas ex parte obiecti non est necessaria intellectui: est autem necessaria immaterialitas in modo. f.717. §.156
Immensitas.
 Immensitas Dei. f.961. §.16
 Immensitatem Deo negauit Aristoteles. fol. 872. §.4
Impenetrabilitas.
 Impenetrabilitas ex sola oritur materia apud Nominales. f.884. §.9
 Impenetrabilitatem non habet omnis forma. fol. 884. §.10
 Impenetrabilitas non sumitur pro negatione. fol. 889. §.39
 Impenetrabilitas consistit in sola quantitate. f.889. §.40
 quantitati non aufertur, sed aufertur impenetratio. f.889. §.42
 Impenetratio non est modus sed negatio. f.889. §.46
Imperfectio.
 Imperfectio potest esse positua & priuatiua. f.826. §.59
Impotentia.
 Impotentia quid sit. f.893. §.7
Incarnatio.
 Incarnatio ad Theologum directe & non indirecte pertinet. f.726. §.204
Indifferentia.
 Indifferentia & potentia naturalis est ad possibile naturaliter. f.863
Indistinctio.
 Indistinctio rationis est actus clarus. fol. 798. §.77
Individuatio. Individuum.
 Individuatio & essentia sunt idem. f.758. §.100
 Individuum in prædicamento collocatur, quin illi conueniant omnes rationes communes. f.846. §.46
 Individuum vnum producit actum confusum. f.786. §.201
 in vnoquoque Individuo duplex vnitas. fol. 772. §.110
 Individua omnia repræsentantur specie confusâ, non verò clarâ. f.786. §.200
 Individua de nullo prædicantur directe. fol. 853. §.6
 Individua cur primæ substantiæ. f.854. §.8
 Individua omnia vagè cognita sunt obiectu actus vniuersalis. f.780. §.157
 Individua omnia collectiue an prædicentur. f.783. §.177
 an prædicentur disunctiue. §.179
 de Individuis est scientia physica. f.715. §.145
 ab Individuis confusè, non clarè cognitis potest abstrahi ratio communis. f.737. §.53
Vide Indices Logicum & Physicum

Indiuisio.
 Indiuisio radicalis est actualis. f.746. §.5
 Indiuisio est ens posituum, explicatum negatione. f.747. §.19
 Indiuisio rei simplicis est pura negatio. f.753. §.59
 Indiuisio est conceptus posituus, diuisio priuatiuus. f.748. §.21
Inæqualitas.
 Inæqualitas extensua petit extensionem. fol. 938. §.67
Inferiora.
 Inferiora contineri potestate in superioribus ac confusè cognosci sunt idem. f.779. §.152
Vide Indicem Logicum.
Inherere. Inherentia.
 Inherere minus proprie est de conceptu accidentis vt sic. f.883. §.3
 Inherentia & perfectas sunt modi essendi. fol. 847. §.5
Vide Indicem Physicum.
Intellectus.
 Intellectus de obiecto sensili duplex. fol. 811. §.168
 Intellectus respondens sensationi est vniuersalis absque connotatis. f.811. §.168
 Intellectus præcisus non efficit ens rationis. f.955. §.81
 Intellectus immediatè deducta ex sensibus externis est intuitiua. f.812. §.175
 Intellectioni repugnat materialitas in modo. f.718. §.159
 Intellectioni non obest motus obiectiuus. f.718. §.160
Vide Indicem Physicum.
Intellectus.
 Intellectus agens quomodo abstrahat. fol. 767. §.67
 Intellectus qua ratione faciat vnum ex pluribus. f.770. §.88
 Intellectus attingit obiecta aliter ac sunt. fol. 765. §.52
 Intellectus & voluntas pares in attingendo obiecto. f.695. §.12
 Intellectus & voluntas Dei quomodo distinguantur. f.800. §.89
 Intellectus Angeli non est discursiuus, nec distinctus à substantia. f.876. §.26
 Intellectus habet terminum productum. fol. 925. §.12
 in Intellectus actu consistit vnitas vniuersalis. fol. 768. §.79
 Intellectui an & quomodo necessaria immaterialitas obiecti. f.717. §.156
 an ei officiat materialitas. f.718. §.158. & 159
 Intelligendi virtus & formalis intellectio an in Deo ratione distinguantur. f.962. §.21
Vide Indices Logicum & Physicum.
Intelligentia.
 Intelligentia quid sit. f.872. §.5
 Intelligentias non esse factas sensu Aristoteles. f.872. §.1. & esse infinitæ virtutis. §.4
Vide Angelus.
Intensio.
 Intensionis quæ res sunt capaces. *Lege sect. IV.* f.896
Intentio.
 Intentio secunda abstractionis non est principium distinguendi scientias reales sed præcisè logicam. f.713. §.133
 Intentio secunda est per accidens ad existentiam scientiarum. f.714. §.134
 ab

Rerum et Verborum.

ab ea est independens scientia de Deo & Angelis. f.714. §.135
Intuitio.
 Intuitio & actio sunt ad terminum vt existentem. f.815. §.195
 Intuitionis & abstractionis collatio. fol. 815. §.197
 Intuitionis & actionis physica conuenientia. fol. 815. §.194
 inter Intuitionem & abstractionem formalitarum non est oppositio. f.814. §.192
Vide Cognitionem.

L
Laurentius Valla.
 Laurentij Vallæ impudens ignoratio quoad significatum personæ. f.853. §.4
Libertas.
 Libertatem Deo negauit Aristoteles. fol. 872. §.3
Vide Indicem Physicum.
Linea.
 Linea & superficies non sunt species quantitatis completa. f.891. §.52
Lipsius.
 Lipsius reprehenditur. f.872. §.4
Locus.
 Locus non est proprie species quantitatis. f.890. §.51
Vide Indicem Physicum.
Logica.
 Logica subalternatur Metaphysicæ. f.726. §.200
 Logica subalternatur scientiæ reali vt sic. fol. 727. §.209
 proprie subalternatur Animasticæ. ibidem.
 Item & Metaphysicæ secundo genere subalternationis. §.210
 Logica inter subalternas nobilissima. fol. 729. §.22
 Logica & scientiæ reales quo differant. fol. 707. §.90
 ad Logicam non spectat vniuersale secundum se. f.771. §.101
 ad Logicam quæ prædicabilitas spectat? fol. 772. §.102
Vide Logica in indice Logico.
Loquutio.
 Loquutio Angelica est actus voluntatis. fol. 877. §.31
Lux.
 Lux non est absolutè obiectum formale visus. fol. 696. §.20
 Lux & forma positua possunt concipi absque priuatione. f.751. §.45
Vide Indicem Physicum.

M
Malum.
 Malum totidem modis quot bonum dicitur. f.826. §.59
 Malum simpliciter pro malo culpæ vsurpatur. fol. 826. §.61
Materia.
 Materia prima est substantia. f.849. §.20
 Materia prima est bona. f.822. §.32
 Materia prima sua entitate est indiuidua. fol. 758. §.99
 Materia prima non est primum subiectum logicè, sed physicè. f.756. §.85
Philosophia Petr. Hurri. de Mendoza.

Materia prima habet indiuiduationem substantialem & non à quantitate. f.756. §.87
 Materia prima vt sic est indifferens ad hanc numero. f.756. §.86
 Materia prima non eget quantitate vt distinguatur. f.757. §.90
 Materia non est indiuidua in ordine ad hanc quantitatem. f.757. §.95
 Materia sola non est directè in prædicamento substantiæ. f.843. §.26
 Materia potest esse absque quantitate. fol. 890. §.47
 Materia sine quantitate non flueret ad punctum. f.890. §.48
 posset tunc moueri ab Angelo non à corpore. ibidem.
 Materia sine quantitate non esset in duobus locis. f.890. §.49
 Materia physica & metaphysica quæ dicantur. f.718. §.162
 Materia physica & metaphysica secundum esse. f.719. §.162
 earum abstractiones an differant. ibidem.
 Materia cæli empyrei indifferens ad plures formas. f.741. §.86
 Materiæ partes an distinguantur. f.887. §.30
Materiale. Materialitas.
 Materiale vniuersalis sunt plura vt similia. f.783. §.176
 Materialitas in modo repugnat intellectioni. fol. 718. §.156
 Materialitas obiectorum non officit intellectioni, contra Thomistas. f.718. §.158
Mathematica.
 an Mathematicæ sint vna scientia. f.724. §.190
Medicina.
 Medicina subalternatur Physicæ. f.726. §.200
Mendacium.
 Mendacium verum. f.821. §.27
Mensura.
 Mensura est extrinseca. f.930. §.5
 Mensura quantitatis est homogenea, non verò virtutis mensura. 887. §.27
Metaphysica. Metaphysicus.
 Metaphysica quæ probet sua principia. fol. 744. §.20
 Metaphysica considerat ens reale atque rationis. f.700. §.49. §.51. & seqq.
 Metaphysica plures attingit abstractiones à materia. f.720. §.167
 Metaphysica omnium difficillima. f.728. §.218
 Metaphysica vera sapientia. f.728. §.219
 Metaphysica nobilissima inter scientias naturales. f.729. §.220
 Metaphysica ab omnibus appetitur. fol. 729. §.221
 Metaphysica qua ratione erat docenda ante cæteras. f.729. §.222
 Metaphysica est omnino speculatiua. f.728. §.215
 est euidentior & certior omni scientia naturali. §.216
 Metaphysica est vna specie infima. fol. 722. §.182
 Metaphysicæ nulla scientia subalternatur primo genere subalternationis. f.727. §.211
 Metaphysicæ, vt præcisè agit de intelligentiis, nulla scientia (præter Arithmeticam) subalternatur. f.726. §.202
 Metaphysicæ obiectum proprium esse substantiam separatam sensu Aristoteles. fol. 717. §.154

Index Metaphysicus

Metaphysicam distinguit Aristoteles per abstractionem realem. fol. 716. §. 202. & f. 718. §. 161
 Metaphysicus non considerat rationes entis præter abstractas à materia. f. 711. §. 114
 Metaphysicus non considerat ens ut contractum ad corpus. f. 711. §. 117
Modus.
 Modus tripliciter vsurpatur à Pat. Fonseca. f. 793. §. 52
 Modus est determinatio indifferentia. fol. 738. §. 62
 Modus duo distincta connotat. f. 860. §. 53
 Modus & res quo differant. fol. 739. §. 71. & f. 926. §. 19
 Modus in suo genere non eget alio modo. fol. 738. §. 64
 eget tamen in alio genere. ibidem.
 Modus non potest successiue denominare rem aliam. f. 738. §. 65
 Modus vitalis & non vitalis an differant. fol. 739. §. 68
 an Modus sit operatiuus. f. 739. §. 72
 Modus non eget vnione distincta. f. 739. §. 74
 Modus essentialiter afficit non tamen dependet. f. 739. §. 75
 Modus quid sit. f. 739. §. 71
 Modus & res cur distincta realiter. f. 738. §. 60
 Modus non potest diuinitus vniri per alium. f. 867. §. 100
 Modus diuersus prædicandi causar diuersa prædicabilia, sed non prædicamenta. fol. 844. §. 32
 Modus indiuiduatur per ordinem ad hoc numero subiectum. f. 758. §. 102
 Modorum duo genera. f. 867. §. 99
 in Modis afficere & dependere distinguuntur realiter. f. 739. §. 73
Vide Indices Logicum & Physicum.
Motus.
 Moror finitus moueri potest tempore infinito. f. 873. §. 7
 Motus obiectiuus non obest intellectioni. f. 718. §. 160
 à quo Motu abstrahendum sit in scientia. f. 718. §. 160
Vide Indicem Physicum.
Multitudo.
 Multitudo est ens reale. f. 755. §. 69
 Multitudo non est ens, sed entia. f. 755. §. 74
 est vnum quo pacto est ens. ibidem.
 Multitudo includit formaliter carentiam vnionis. f. 751. §. 42
 Multitudo ob suam priuationem opponitur vnitati contradictoriè. f. 751. §. 42
 Multitudo & vnitas qui ab aliquibus constituuntur. f. 750. §. 37
 Quomodo opponantur. fol. 750. à §. 3. ad 4
 ad Multitudinem non exigitur in rigore carentia vnionis. f. 891. §. 55
Vide Indicem Physicum.
Mysteria.
 Mysteria non pendent à distinctione rationis sed à distinctione virtuali. f. 807. §. 134

N
Natura.
 Natura est singularis per suam entitatem, est vniuersalis extrinsecè. f. 766. §. 58
 essentialiter nec est singularis nec vniuersalis. ibidem.
 Natura quælibet substantialis creata vel creabilis realiter distinguitur à supposito. fol. 852. §. 39
 Natura abstracta ab vno, est abstracta ab omnibus. f. 773. §. 116
 Natura Angelica abstracta ab indiuiduo non est vniuersalis. f. 774. §. 118
 Natura secundum se extra intellectum est intrinsecè singularis. f. 767. §. 64
 Natura non est indifferens ad varia supposita: nec hæc sunt determinatio. f. 860. §. 52
 Natura quo pacto prædicetur de relationibus. f. 809. §. 150
 Natura quæ prædicata contradictoria terminet, & quæ non. f. 809. §. 151
 Natura cum proprio supposito potest diuinitus alieno terminari vno & multis. fol. 866. §. 94
 Natura potest vniri non vnito supposito. fol. 865. §. 87
 an Natura diuinitus possit esse sine omni supposito. f. 870. §. 122. & f. 871. §. 123
 Natura Dei præcisa à relationibus nullam dicit dependentiam. f. 855. §. 19
 Natura humana vt vnita est independens contra Scorum. f. 856. §. 27
 Natura diuina præcisa suppositis non est formaliter completa. f. 854. §. 10
 Natura & attributa sunt synonyma. f. 816. §. 205
 non relationes. ibidem.
 Natura quomodo sumatur à Metaphysicis. f. 853. §. 1. quid sit. ibidem.
 est primus conceptus substantiæ. ibidem.
 dicitur *vsq* Græcè. ibidem.
 Natura vt est extra intellectum est singularis. fol. 766. §. 62
 Natura existit prius personalitate. f. 840. §. 3
 Naturam incommunicabilem reddere non est effectus suppositi. f. 864. §. 78
 Naturam esse cognoscibilem nullam addit vnitatem. f. 766. §. 60
 Naturæ indifferentiam ad alia supposita non tollit suppositum. f. 863. §. 72. & 76
 Naturæ irrationales distinguuntur à suppositis. f. 858. §. 34
 Naturalia respiciunt naturæ leges. f. 864. §. 77
Vide Indices Logicum & Physicum.
Negatio.
 Negatio non est positua. f. 788. §. 10
 Negatio negationis non datur à parte rei. fol. 749. §. 29
 Negatio & priuatio suntne propriè species entis rationis. f. 953. §. 72. & 73
 Negatio oritur ex distinctione. f. 787. §. 4
 Negationis fundamentum est alietas. f. 5
 Negatione prius est subiectum. ibid.
Nomina.
 sola Nominum diuersitas non significat distinctionem. f. 855. §. 16
Vide Indicem Logicum.
Nominales.
 Nominales vnde sic appellari. f. 763. §. 38
 Nominalium laus. f. 763. §. 39
Notitia.
 Notitia abstractiua disponit obiectum prædicabile. f. 771. §. 97
Notitas.
 Nouitas omnis non est nouella vanitas. fol. 793. §. 63
Numerus.
 Numerus non constituitur actu intellectus formaliter. f. 891. §. 54
 Numerus

Rerum & Verborum.

Numerus addit extrinsecam denominationem à duabus vnitatibus. f. 891. §. 54
 Numerus rerum spiritalium non est quantitas secreta. f. 891. §. 55
Vide Indicem Physicum.

O
Obiectum.
 O Biectum vnde dictum, & quid sit. fol. 693. §. 1
 O Biectum & subiectum qua ratione differant & conueniant. ibidem.
 O Biectum per quid constituatur proximè scibile. f. 717. §. 157
 O Biectum diuiditur per cognitionem claram. fol. 779. §. 150
 O Biectum definiri potest licet à parte rei sit infinitum. f. 845. §. 44
 O Biectum cognitionis est prius illa ratione. f. 829. §. 13
 O Biectum & facit & terminat actum. fol. 819. §. 12
 O Biectum supernaturale potest terminare naturalem actum confusum sub ratione communi entis. f. 705. §. 77
 O Biectum actus vniuersalis sunt omnia singularia vagè cognita. f. 780. §. 157
 O Biectum considerari potest specificatiuè & reduplicatiuè. f. 781. §. 161
 O Biectum specificatiuè & reduplicatiuè sumptum quid sit. f. 802. §. 105
 specificatiuè non includit cognitionem, reduplicatiuè inuoluit. ibid.
 O Biectum in ratione obiecti est cognitum formaliter. f. 802. §. 105
 O Biectum & cognitio non attingunt plures formalitates. f. 803. §. 107
 O Biectum & actus qua ratione mutuo accipiant vnitatem. f. 768. §. 75
 O Biectum non distinguitur per connotata. f. 800. §. 90
 O Biectum partiale est pars ipsius obiecti. fol. 700. §. 47
 O Biectum metaphysicè proprium seu communissimum. *Lege* sectionem II. fol. 700. 701. & seqq.
 omne O Biectum abstractum à materia est obiectum metaphysicè. f. 704. §. 71
 O Biectum non habet alietatem ex parte sui. f. 803. §. 111
 omne O Biectum formale cognoscitur suo habitu. f. 694. §. 10
 ad O Biectum formale & materiale non exigitur actuum distinctio. f. 696. §. 26
 O Biectum formale obiectiuè tantum causat. f. 697. §. 26
 O Biectum proprium & attributionis quid sint. f. 697. §. 27. & 28
 O Biectum formale propter se attingitur: materiale verò propter aliud. f. 695. §. 15
 O Biectum materiale & formale cur ita dicatur. f. 695. §. 16
 O Biectum materiale est in causa cur attingatur materiale. f. 695. §. 17
 idem O Biectum potest esse materiale simpliciter & formale secundum quid. f. 695. §. 18
 O Biectum cognitum ratione sui sine formale. f. 696. §. 19
 O Biectum formale vltimum est in resolutione. f. 696. §. 21
Philosophia Petr. Hurt. de Mendozæ.
 O Biectum materiale quid sit. f. 690. §. 22
 non cognoscitur propriè. ibid.
 non dat speciem actibus. ibid.
 O Biectum materiale remorum verè cognoscitur. f. 696. §. 23
 confert ad distinctionem actuum. ibid.
 O Biectum totale alicuius potentia est omnino idem cum obiecto totali omnium: habituum & actuum eiusdem potentia. f. 698. §. 35
 O Biectum totale actus est partiale potentia & scientia totalis. f. 699. §. 37
 O Biecti totalis conditiones. ibid.
 O Biectum attributionis non est prædicatum commune etiam in obliquo omnium actuum. fol. 699. §. 39
 O Biectum quo pacto ratione distinguatur. f. 804. §. 115
 O Biectum immediatum actus vniuersalis est fundamentum quod includit plura. f. 778. §. 147
 O Biectum per speciem impressam est cognoscibile in actu primo. f. 797. §. 70
 O Biectum vniuersale est vnum extrinsecè. f. 783. §. 180
 O Biectum vniuersale in ratione vnus cognitionem inuoluit. f. 782. §. 167
 O Biectum actus vniuersalis nihil est fictum. f. 784. §. 185. & seqq.
 O Biectum attributionis est in eadem abstractione cum cæteris: quo non eget obiectum proprium. f. 703. §. 66
 O Biectum adæquatum attributionis metaphysicè est solus Deus Optimus Maximus. fol. 708. §. 100
 O Biectum adæquatum non est opus vt sit prædicatum vniuersale. f. 699. §. 40
 ei non assignat S. Thomas conditiones, quas Thomistæ. f. 699. §. 41
 O Biectum adæquatum proprium est quod repræsentatur omnibus actibus, estque collectio omnium obiectorum. f. 699. §. 42
 Quas conditiones requirat. f. 700. §. 43
 Ab scientia sumit speciem. f. 44
 Secundum omnes suas partes dat speciem omnibus actibus. f. 45
 O Biectum adæquatum attributionis quid sit. fol. 700. §. 46
 ex parte O Biecti quædam se tenent, quædam ex parte actus, alia verò ex parte vtriusque. f. 802. §. 105
 O Biecti materialis & formalis distinctio vnde vestiganda. f. 693. §. 2
 O Biecti materialitas an obstit intelligibilitati. fol. 718. §. 158
 O Biecto materialitatem non adimit abstractio rationis. f. 718. §. 159
 ab O Biecto formali intrinsecò vel extrinsecò pendet omnis actus. f. 696. §. 25
 ab O Biecto actuum communium materialiter non ab ipsis actibus communibus distinguuntur scientia reales. f. 717. §. 156
 ab O Biecto vt subest actui abstracti non sumitur scientiarum species. f. 714. §. 137
 in O Biecto non est absolutè veritas. f. 820. §. 21
 O Biecta diuersa diuersam habent scibilitatem. f. 693. §. 4
 O Biecta scientiarum an cognoscat & præscribat metaphysicus. f. 710. & 711. §. 113. & seqq.
 O Biectorum vnitas est confusa cognitio. fol. 770. §. 89
 O Biectorum diuisio & vnitas. f. 770. §. 93
Vide Indices Logicum & Physicum.
 Rrrr 4 Odium.

Index Metaphysicus

O
Odiū.
 Odiū Dei bonū physicè, moraliter malū. f. 822. §. 31
Omnipotētia.
 Omnipotentia ducit in creaturas propter connexionem. f. 915. §. 112
 Omnipotentiam Deo negauit Aristoteles. f. 872. §. 3
Operatio.
 Operatio non constituit Angelum in loco. f. 881. §. 52
Oppositio.
 Oppositio actu non est secundum essentias. f. 832. §. 27
 Oppositio logica est inter propositiones, physica inter entia. f. 894. §. 16
 Oppositionum genera. ibidem.
Vide Indicem Logicum.
Ordo.
 Ordo transcendentalis non potest esse sine aliqua dependentia à termino. f. 913. §. 101
P
Partes.
 Partes sine punctis qua ratione sunt vnum. f. 752. §. 51
 Partes materia distinguuntur substantialiter numericè. f. 887. §. 30
 Partium extensio est effectus formalis quantitatis, non verò habere partes. f. 887. §. 29
Vide Indicem Physicum.
Passio.
 Passio quid sit. f. 893. §. 7
 est qualitas resultans ex motibus animi. ibid.
 Passio est modus & determinatio huius patientis ad hunc effectum. f. 924. §. 5
 Passio & actio distinguuntur ab agente & termino. ibidem.
 Passio est ratio patientis formaliter. f. 923. §. 4
 est dependentia à subiecto. ibid.
 absque Passione est denominatio passiuā. ibid.
 Passio distinguitur realiter ab essentia. fol. 742. §. 2
 Passio est idem cum actione. f. 926. §. 21
 quæ Passio sit in prædicamento. f. 842. §. 12
 Passibilis qualitas est passio diuturna. f. 893. §. 7
Pater, Paternitas.
 Pater est intrinseca denominatio. f. 926. §. 26
 Pater constituitur paternitate in ratione personæ. f. 924. §. 7
 Pater in humanis differt ac in diuinis. fol. 904. §. 41
 Paternitas & maternitas solo numero distinguuntur. f. 919. §. 135
 Paternitatis immediatum fundamentum. fol. 918. §. 133
Perfectio, Perfectum.
 Perfectio humana quid sit. f. 823. §. 39
 Perfectio in vno genere. f. 822. §. 29
 Perfectio actuum Dei ex ipsorum formali conceptu pender. f. 817. §. 210
 Perfectionem suam habent res singulæ. fol. 822. §. 29
 Perfectionem æqualem habere possunt duo Angeli, non verò duo homines. f. 875. §. 16
 Perfectum simpliciter. f. 822. §. 28
Vide Indicem Logicum.
Perseuerantia.
 Perseuerantia est permanentia in esse accepto. f. 929. §. 2
Persona.
 Persona & prima substantia vt sic non sunt idem. f. 854. §. 8
 in diuinis sunt idem. §. 10
 Persona est indiuidua substantia, completa, intellectualis. f. 853. §. 3
 non significat larvas sed hominem. §. 4
 in diuinis Persona dicit in recto suppositum: in obliquo naturam: Deus contra. f. 871. §. 126
 Personæ diuinæ vocantur *homouerson.* f. 853. §. 1
Physica.
 Physica est vna scientia genere continens plures species nullo vinculo nexas. f. 724. §. 190
 in Physica sunt plures abstractiones diuersæ. f. 716. §. 199
Portentum.
 Portentum in Iaponiorum salutem. f. 874. §. 11
Possibile, Possibilitas, Potentia.
 Possibile est distinctum à Deo. f. 827. §. 5
 Possibiles esse creaturas quid sit. f. 827. §. 2
 Possibilitas formaliter est à potentia Dei. f. 827. §. 3
 est realiter distincta à Deo. §. 5
 Possibilitas non est negatio. f. 828. §. 11
 posse existere & esse in Potentia differunt. f. 729. §. 2
 in Potentia & in actu opponuntur contradictoriè. ibidem.
 Potentia est facultas ad agendum, vel patiendum, vel vtrumque. f. 895. §. 7
 Potentia & omnes eius actus idem habent obiectum. f. 698. §. 35
 Potentia repræsentat obiectum vt *quod*, actus autem vt *quo*. f. 698. §. 36
 habere Potentiam & esse in potentia, non idem. f. 829. §. 15
Vide Indices Logicum & Physicum
Prædicamentum.
 Prædicamentum substantiæ videtur esse curum. f. 842. §. 15
 Prædicamentum relationis non est accidentis transcendentaliter ad aliud. f. 846. §. 53
 in Prædicamento quæ & qua ratione collocata. *Lege* sect. III. f. 843. & 844
 Prædicamenta nihil continent magnum. fol. 840. §. 1
 Prædicamenta quid sint. fol. 841. §. 1. & seqq.
 dicunt in recto entitatem, in obliquo actum. §. 2
 Prædicamenta sunt primæ intentionis. f. 841. §. 5
 non connotant logicam, sed scientias alias. ibid.
 non spectant ad logicam, sed ad eam spectant actus quibus cognoscuntur. f. 841. §. 8
 Prædicamenta cur in logicam inuenerit Aristoteles. f. 841. §. 10
 Prædicamenta decem statuuntur. f. 841. §. 11
 Prædicamenta nouem sunt accidentia realiter. f. 844. §. 32
 Prædicamenta possent esse tria tantum. f. 843. §. 21
 possunt esse duo. §. 22
 sunt absolutè decem. §. 23
 Prædicamenta realiter debent inter se distingui. fol. 842. §. 20
 Prædicamentorum distinctio vnde oriatur. f. 846. §. 52
Prædicari, Prædicatio, Prædicatum.
 nihil verè Prædicatur de aliquo nisi sit ipsum. f. 780. §. 153
 Prædicatio vniuersalis habet sensum distinctiuum. f. 783. §. 178. explicatur. §. 179
 Prædicata

Rerum & Verborum.

Prædicata omnia realia sunt ens simpliciter ex non ente simpliciter, in creatura existente. fol. 832. §. 34. & seqq.
 quæ Prædicata contradictoria terminet natura: quæ non. f. 809. §. 151
 Prædicata contradictoria intrinseca & extrinseca quo differant. f. 809. §. 152. & 154
 Prædicata contradictoria non conueniunt rei creaturæ. f. 804. §. 116
 Prædicata contradictoria extrinseca repugnant eidem rei. f. 804. §. 118. & 119
 Prædicata actus & obiecti non sunt confundenda. f. 780. §. 160
 an Prædicatorum contradictorium conuenientia arguat distinctionem realem. f. 789. §. 19. & 20. & seqq.
 in Prædicatis per participationem venit ad vnum tale per essentiam. f. 738. §. 63
Vide Indicem Logicum.
Principia.
 Principia prima duo, & quæ. f. 744. §. 21. & f. 745. §. 21. & 22
 Contra negantes ea non est arguendum nisi fuisse. f. 745. §. 23
 Principia & conclusio sunt eiusdem facultatis. fol. 725. §. 195
 Principia communia non sunt in demonstratione particulari. f. 744. §. 20
Vide Indicem Physicum.
Prinatio.
 Prinatio est bona. f. 824. §. 44
 Prinatio non potest concipi sine forma. fol. 751. §. 45
 Prinatio duo habet extrema, quia & duos terminos. f. 748. §. 26
 Prinatio & negatio non sunt propriè species entis rationis. f. 953. §. 72. & 73
Vide Indicem Physicum.
Propositio.
 Propositio clara & confusa non differunt in fundamento vnitatis. f. 783. §. 177
 Propositio sempiternæ veritatis quæ. f. 837. §. 68
 Propositiones formales quo pacto negandæ in mysterio Trinitatis. f. 809. §. 156
Vide Indices Logicum & Physicum.
Prouidentia.
 Prouidentiam Deo negauit Aristoteles. f. 872. §. 2
Punctum.
 an in Puncto possit retineri figura. f. 893. §. 7
 Punctum non est quantitas. f. 891. §. 52
Vide Indicem Physicum.
Q
Qualitas.
 Qualitas est analogæ ex S. Thoma. fol. 842. §. 19
 Qualitatis definitio & diuisio. *Lege* sect. I. & II. f. 892. & 893
 Qualitas propriè contraria non potest esse cum opposita in eodem subiecto simul in vno gradu contrario. f. 895. §. 21
 Qualitates omnes possunt intrinsece. f. 896. §. 26
 esse Qualitates contrarias & repugnantes experientia probat. f. 894. §. 17
 Qualitates per se actiuæ ponuntur in secunda specie qualitatis. f. 893. §. 9
 Qualitates sunt impenetrabiles comitanter. fol. 884. §. 9
 non inhaerent quantitati. §. 11
Vide Indicem Physicum.
Quando.
 Quando est circumstantia temporis. f. 939. §. 77
Quantitas.
 Quantitas non est substantia. f. 849. §. 15
 Quantitas est indifferens ad indiuiduationem. fol. 757. §. 92
 Quantitas est extensio impenetrabilis. f. 883. §. 5
 Quantitas non est modus. ibid. & f. 889. §. 46
 quomodo diuidatur à Nominalibus. f. 884. §. 9
 Quantitas est accidens distinctum à qualitatibus. f. 884. §. 12
 Quantitas & Qualitas ad vnum prædicamentum spectant. f. 842. §. 16
 Quantitas potest esse absque figura. f. 871. §. 123
 Quantitas non est determinata ad spatium, sed est determinatiua. f. 889. §. 46
 Quantitas discreta non est species quantitatis. fol. 755. §. 71
 Quantitas continua & discreta non differunt specie. f. 891. §. 53. quid sint. §. 56. & 57
 Quantitas discreta est numerus. ibidem.
 Quantitas non consistit in mensura. f. 886. §. 23
 Quantitas se sola non est fundamentum mensuræ. f. 886. §. 25
 Quantitas Eucharistiæ non est quanta. f. 885. §. 19
 Quantitatis definitio & explicatio. *Lege* sect. III. f. 885
 Quantitatis species. *Lege* sect. VI. f. 690. & 691
 Quantitatis effectus formalis primarius & secundarius. *Lege* sect. IV. f. 886. præsertim §. 39
 Quantitati non inhaerent qualitates. f. 884. §. 11
 Quantitati auferitur impenetratio, non impenetrabilitas. f. 889. §. 42
 sine Quantitate homo non posset stare pedibus. f. 890. §. 50
 an sine Quantitate materia prima posset diuinitus conseruari. f. 890. §. 47
 sine Quantitate non esset materia in duobus locis. f. 890. §. 49
 in Quantitate non est intensio. f. 896. §. 28
 Quantitates omnes in Eucharistia sunt ex se penetrabiles apud Nominales. f. 884. §. 9
 Quantum propriè quid sit. f. 889. §. 40
Vide Indicem Physicum.
R
Raritas.
 Raritas & densitas non sunt modi. fol. 860. §. 53
Vide Indicem Physicum.
Ratio, Rationale.
 Ratio in & ad quid sit. *Lege* sect. IV. f. 905
 Ratio communis non datur enti reali & rationis. f. 905. §. 50
 Ratio communis abstrahi potest ab indiuiduis confusè, non clarè cognitis. f. 737. §. 53
 Rationis indistinctio est actus clarus. f. 798. §. 77
 Rationis compositionem in Deo, non in creaturis admittit Caietanus. f. 801. & 802. §. 104
 Ratione distingui est inadæquatè cognosci. fol. 797. §. 69. *vide* Distinctio.
 Rationale cognosci formaliter quid sit. fol. 810. §. 158
Vide Indices Logicum & Physicum.
Reclus.
 in Recto esse idem quid sit. f. 817. §. 212
Vide Indicem Logicum.
Relatio.
 Relatio est ad aliud. f. 897. §. 2
 Relatio significat narrationem. ibidem
 Relatio

Index Metaphysicus

Relatio est comparatio, & directio. *ibidem.*
 Relatio est respectus. f. 897. §. 2
 Relatio non distinguitur à fundamento & termino. f. 898. §. 8
 cur cam S. Thomas à Deo reiciat. fol. 899. §. 12
 Relatio est inseparabilis à fundamento, & termino. f. 899. §. 13
 Relatio duos habet conceptus, nempe *in & ad.* f. 905. §. 48. & seqq.
 Relatio patris plus dicit quàm fundamentum & terminum. f. 906. §. 57
 Relatio manet mutata ratione fundandi. fol. 906. §. 58
 Relatio magistri pendet à doctrina discipuli. f. 907. §. 58
 Relatio prædicamentalis est denominatio partium intrinseca, partim extrinseca. f. 903. §. 30
 Relatio prædicamentalis sunt duo conceptus absoluti. f. 804. §. 39
 Relatio prædicamentalis abstrahitur ab omnibus inferioribus. f. 920. §. 152
 Relatio ut sic abstrahitur à mutuis & non mutuis. f. 922. §. 157
 Relatio non definitur per oppositam. f. 908. §. 71
 Relatio ratione oritur ex fundamento & termino. f. 909. §. 72
 Relatio in relatis non mutuis terminatur ad absolutum. f. 909. §. 73
 Relatio mutua ad absolutum terminatur. fol. 910. §. 77
 Relatio transcendentalis non mutua terminatur ad absolutum. f. 910. §. 80
 Relatio transcendentalis mutua ad relatum terminatur. f. 910. §. 81
 Relatio transcendentalis quæ dicatur, & an distinguatur à fundamento. f. 897. §. 4
 sine eâ non potest esse res. *ibidem.*
 Relatio transcendentalis & prædicamentalis quid sint, & in quo differant. *Lege* sect. VIII. f. 911. & 912
 Relatio transcendentalis vagatur per omnia prædicamenta. f. 912. §. 94
 Relatio transcendentalis Dei ad creaturas. *Lege* sect. IX. f. 912. & 913
 Relatio transcendentalis non est ad aliud absolute. f. 907. §. 61
 Relatio transcendentalis est secundum esse. fol. 916. §. 117
 Relatio secundum dici non est rationis. *ibidem.*
 Relatio transcendentalis est entitas rei pendens ab alia. f. 917. §. 125
 non potest concipi sine termini conceptione. *ibidem.*
 potest cognosci cum termino & sine illo. *ibid.*
 Relatio rationis propria est ficta. f. 917. §. 124
 Relatio secundum dici non est realis in obiecto. *ibidem.*
 potest vocari relatio rationis. *ibidem.*
 Relatio secundum dici dicitur improprie relatio. f. 897. §. 3
 distinguitur à relatione rationis. *ibidem.*
 Relatio secundum dici quid sit. f. 916. §. 116
 Relatio secundum dici in obiecto est secundum esse. f. 916. §. 120
 Relatio primi generis. f. 917. §. 126
 Relatio in unitate quid petat. *ibidem.*
 Relatio identitatis, æqualitatis, similitudinis. fol. 917. §. 126
 Relatio diversitatis. f. eod. §. 128
 Relatio numeri. f. 918. §. 128

Relatio multitudinis est realis in parte. fol. 919. §. 129
 Relatio secundi generis in actione fundatur. fol. 918. §. 132
 Relatio agentis intrinseca & extrinseca. fol. 918. §. 134
 Relatio manet mutata actione. f. 919. §. 138
 Relatio terrij generis non mutua. f. 919. §. 141
 Relatio terrij generis non est prædicamentalis. fol. 920. §. 143
 Relatio primi generis est mutua. f. 920. §. 144
 Relatio intrinsecus & extrinsecus adueniens. fol. 920. §. 147
 Relatio directe posita in prædicamento est accidens. f. 904. §. 42
 Relatio substantialis non est directe in prædicamento. *ibidem.*
 Relatio cur à S. Thoma negetur Deo. f. 905. §. 44
 Relatio est accidens, sit ne vera propositio. f. 905. §. 45
 Relatio est idem cum utroque extremo. fol. 903. §. 31
 Relatio ad relationem quomodo detur & non detur. f. 902. §. 26
 Relatio creaturæ est immediate ad Trinitatem. f. 809. §. 154
 Relatio distincta ab extremis non potest ea referre. f. 901. §. 24
 Relatio diuina non est accidens & inclinatur in transcendentem. f. 846. §. 53
 Relatio esset modus si distingueretur. f. 741. §. 90
 Relationis fundamentum. *Lege* sect. V. f. 906
 Relationis terminus. *Lege* sect. VI. fol. 907
 Relationem ab utroque extremo distinguentes eam tenentur ablegare à Deo. f. 900. §. 18
 fecus qui eam dicunt esse extrinsecam. *ibid.*
 Relationem distingui realiter à fundamento vnde probetur. f. 903. §. 35
 ad Relationem cur non detur per se motus. f. 905. §. 96
 Relationes disqui-parantæ sunt in secundo genere. f. 920. §. 144
 Relationes nonnullæ transcendentales sunt non mutua. *ibidem.*
 Relationes & natura non sunt synonyma. fol. 816. §. 205
 Relationes Deo qui tribuunt. f. 900. §. 19
 an Deus eas habeat. f. 901. §. 20
 aliquæ Relationes carent subiecto. f. 906. §. 55
 aliquæ Relationes non egent ratione fundandi. f. 906. §. 57
Vide Indicem Physicum.

Res.
 Res ens extra causas non est in potentia alicuius causæ. f. 835. §. 47
 Res simplex est formaliter positiua. f. 748. §. 20
 Res potest abstrahi à rebus contradictoriis. f. 838. §. 71
 Res singularis, quæ dicatur. f. 756. §. 78
 Res potest esse determinata ad vnum, & indifferens ad aliud. f. 931. §. 12
 an Res in potentia sit simpliciter ens. fol. 829. §. 15. & seqq.
 Res constituitur & distinguitur eodem conceptu. f. 787. §. 3
 Res non potest concipi sine eo quod non est de eius essentia. f. 730. §. 6
 Res prius est impenetrabilis quam diuidatur. fol. 886. §. 22
 Res eadem non potest diuidi in alias quæ sunt idem cum illa. f. 758. §. 2
Res

Rerum & Verborum.

Res & modus quo differant, & utrum transcendantur ab ente. *Lege* sect. V. f. 737. 738. & 739
 Rem esse cognoscibilem est pura denominatio extrinseca. f. 766. §. 61
 Rem esse vnam, quid significet. f. 752. §. 48
 Rem esse diuisam est formalis effectus carentiæ vnionis & non termini positiui. f. 749. §. 31
 Res cur sint possibiles. f. 914. §. 107
 Res possunt existere & non existere. f. 827. §. 2
 Res sunt veræ non solum comparatione intellectus diuini sed etiam creati. f. 820. §. 18
 Res dupliciter completa. f. 843. §. 29
 Res sunt æquæ cognoscibiles & non amabiles æquæ. f. 825. §. 49
 Res duæ possunt esse similes & dissimiles abique distinctione in ipsis. f. 760. §. 10
Vide Indicem Physicum.
Respectus.
 Respectus transcendentalis non potest esse nisi sit possibilis illius terminus. f. 913. §. 101
Vide Relatio. Ordo.

S

Sancti.
 Sanctorum testimonia truncare perinde est ac fingere. f. 703. §. 62

Sapientia.
 Sapientia quid sit. f. 728. §. 219

Scibilitas. Scientia.
 Scibilitas duplex: altera intrinseca, altera extrinseca. f. 695. §. 14
 Scibilitatis & definitionis eadem est ratio. fol. 694. §. 6
 Scibilitatem diuersam an habeant obiecta diuersa. f. 693. §. 4
 Scientia de ente per accidens an detur. fol. 704. §. 69
 Scientia nulla speciem accipit ab obiecto nisi qua ratione cognoscitur per actum. f. 721. §. 174
 Scientia totalis & partialis quomodo attingant obiecta. f. 694. §. 5
 quilibet Scientia totalis ostendit suum subiectum, non quilibet partialis. f. 744. §. 20
 Scientia Dei in sua entitate non pendet à creatura. f. 914. §. 109
 Scientia abstractiua non cognoscit interdum plures formalitates. f. 814. §. 192
 Scientia subalternata inadæquate distinguitur à subalternante, & non è conuerso. f. 726. §. 205
 Scientia actualis de cælo specie distinguitur à scientia actuali de homine. f. 715. §. 146
 Scientia de Deo & Angelis est independens à secunda intentione. f. 714. §. 135
 Scientia per abstractionem distingui in quo sensu non possit. f. 714. §. 138
 in Scientia à quo motu abstrahendum. fol. 718. §. 160
 Scientia qua ratione sumant speciem ab abstractione obiectiua. f. 716. §. 201
 Scientia totales, genere diuersæ, sunt plures in philosophia naturali. f. 716. §. 199
 Scientia omnes secundo genere subalternationis subalternantur mediata vel immediate illis habitibus qui abstrahunt à materia & spiritu. fol. 727. §. 212
 Scientia humanæ quo pacto subalternentur Physicæ. f. 727. §. 213
 Scientiæ reales distinguuntur ab obiecto actu communi materialiter, non ab ipsis actibus communibus. f. 717. §. 156

Scientiæ actuales specie distinguuntur, non habituales. f. 715. §. 147
 Scientiæ diuersæ habent eandem abstractionem. f. 721. §. 173
 Scientiarum vnitas. *Lege* sect. VII. fol. 721. 722. & seqq.
 Scientiarum diuisio non est propter diuersas abstractiones à materia, sed propter diuersitatem obiectorum formalium, vel modum illa attingendi. f. 719. §. 166
 Scientiarum distinctio, orta ex abstractione formalis, non oritur formaliter ab obiecto. f. 714. §. 140
 Scientiarum obiecta an à Metaphysica cognoscantur, & præscribantur. f. 710. §. 113. & seqq.
 Scientiarum partitio communis per abstractionem à materia. f. 712. §. 126
 Scientiis speciem non dat secunda intentio, nisi Logicæ. f. 713. §. 133. & §. 134
Vide Indices Logicum & Metaphysicum.

Secretum.

Secretum cordis non cognoscitur ab Angelo. fol. 877. §. 31
 Secretum cordis est voluntas libera. *ibidem.*

Sensio. Sensus.

Sensio qua ratione vniuersalis. f. 811. §. 168
 Sensus externi faciunt aliquo modo vniuersales. f. 786. §. 199
 Sensus externus non fertur in connotata. fol. 811. §. 167
 Sensus externi & interni non faciunt ens rationis etiam incomplexum. f. 955. §. 84
Vide Indicem Physicum.

Separatio.

Separationis argumentum debet esse inter duas res absolute existentes in eodem temporis extrinseci instanti. f. 933. §. 30

Similis. Similia.

Simile esse Petri Petrum, & Paulum esse similem Petro, an idem. f. 904. §. 40
 duo Similia in vna albedine non sunt prædicamentallyter. f. 917. §. 127

Similitudo.

Similitudo quomodo prædicetur de subiecto simili. f. 905. §. 47
 Similitudo accidentalis est in prædicamento. fol. 844. §. 32
 Similitudo formaliter est idem cum fundamento & termino. f. 903. §. 31
 Similitudo est denominatio partim intrinseca, partim extrinseca. f. 903. §. 30

Simplicitas.

Simplicitas & vnitas differunt ex parte negationis connotatæ. f. 748. §. 21
 SimPLICITAS, vnitas & distinctio quo differant. f. 788. §. 7

Singulare. Singularitas.

Singulare quid sit. f. 756. §. 78. f. 758. §. 1. f. 759. §. 6
 si Singulare aliquod esset impossibile, ratio communis non esset eadem. f. 784. §. 184
 Singularia dupliciter cognoscuntur. f. 765. §. 53
 omnia Singularia prædicantur dilunctiue. f. 783. §. 179
 Singularia in modo prædicantur vagè de vno, in re vnum tantum. f. 780. §. 157
 Singularia sunt immediatum obiectum actus vniuersalis. f. 780. §. 154. & 159
 Singularitas non est accidens physicum. fol. 763. §. 41
 Singularitas non est de hominis essentia. fol. 763. §. 43

Singulari

Index Metaphysicus

Singularitas non concipitur necessario. f.764. §.44
per Singularitatem qua ratione constituitur ens reale. f.764. §.51

Spatium.
Spatium non est species quantitatis. f.890. & 891. §.51

Species.
Species prædicatur de multis. f.760. §.13
Species determinat ad totum obiectum. f.877. §.32
Species confusa repræsentat omnia indiuidua, non verò clara. f.786. §.200
Species & genus quo pacto componantur ratione. f.810. §.159
eius partes cur sint genus & differentia. ibidem.
Species in actu primo continet quod cognitio in actu secundo. f.797. §.71
Species impressa non est actualis distinctio rationis. f.797. §.72
Species impressa est distinctio rationis virtualiter non formaliter. f.797. §.73
Species impressa, nec ens rationis non sunt vnitas vniuersalis. f.770. §.92
Species impressa non est formalis sed virtualis repræsentatio obiecti. f.767. §.66
Species est vniuersalis in repræsentando virtualiter. f.767. §.67
an Species diuersæ sint Petrus actualis & Paulus possibilis. f.840. §.87
Species impressæ ad quam speciem qualitatis reducuntur. f.893. §.8. & 12
Species fictas quas dicat Gregorius de Arimino. f.784. §.186
Species à parte rei non sunt genere perfectiores. f.845. §.45

Status.
Status cognoscitur esse ens secundum quid. f.848. §.12

Subalternatio.
Subalternationis species tres proponit P. Fonseca. f.725. §.199. 200. & 201

Subiectum.
Subiectum & obiectum qua ratione differant & conueniant. f.693. §.1
Subiectum est prius negatione. f.781. §.5
Subiectum per accidens quid sit. f.726. §.202

Subsistentia.
Subsistentia quid sit. f.853. §.2
ei respondet hypostasis Græcè. ibidem.
differt à substantia. ibidem.
Subsistentia est complementum rei independentis secundum rectum, non obliquum. f.862. §.68
Subsistentia est substantia. f.850. §.24
Subsistentia creata & diuina conueniunt in effectu formali. f.864. §.79
Subsistentia creatiua opponitur inhærentiæ immediatè, non verò terminatiua, & illa est modus. f.859. §.44
Subsistentia recipitur in natura. f.870. §.121
Subsistentia quæuis potest terminare quamuis naturam creatam. f.868. §.104
Subsistentia non est modus. f.741. §.90
Subsistentia ab anima producitur, non autem vnio. f.870. §.118
Subsistentia quæ sit causa effectiua. f.869. §.115
Subsistentiæ duæ quo sensu in Christo. f.862. §.65

Substantia.
Substantia est essentia cuiusque rei improprie. fol. 848. §.6
Substantia vnde dicta. ibidem. & §.7
negatur Deo ab aliquibus. ibidem.
Substantia est conceptus quidditatiuus, quo durante res durat. f.848. §.8
Substantia dupliciter ponitur in prædicamento. f.845. §.39
Substantia cur sit ens per se. f.849. §.18
Substantia non intenditur. f.896. §.25
Substantia completa physice ponitur in prædicamento. f.843. §.29
Substantia completa est etiam prima. f.833. §.6
Substantia completa vt sic, præcisa ab omnibus inferioribus, non consideratur per se à Metaphysico tanquam propter finem sed cum ordine ad substantiam Angelicam & diuinam. f.706. §.82
Substantia potest operari in primo instanti. f.878. §.35
Substantia spiritalis completa in genere & in specie, nempe Deus & Angeli, est pars obiecti communissimi Metaphysicæ. f.703. §.67
Substantia prima & persona an idem. fol. 854. §.8. & 10
Substantia non diuiditur in primam & secundam, id est, in singularem & vniuersalem. f.852. §.41
Substantia non colligitur ex physica prioritate. f.851. §.30
Substantia non distinguitur à differentia hominis. f.762. §.32
Substantia materialis non pertinet ad metaphysicam. f.704. §.72
Substantiam separatam esse obiectum Metaphysicæ sentit Aristoteles. f.717. §.154
Substantiæ quoad nos indiuiduantur per accidentia vel effectus. f.758. §.102

Superficies.
Superficies non est species quantitatis. f.891. §.1
Superficies est extrinseca ratio loci. ibidem.

Supernaturalitas.
Supernaturalitas & vitalitas non sunt modus actuum. f.741. §.89

Suppositum.
Suppositum quid sit. f.853. §.5. 6. & 11
Suppositum plus est quàm negatio. f.855. §.19
Suppositum non est de natura hominis. f.857. §.33. f.868. §.107
non est de hominis essentia. ibidem.
Suppositum non est pars integralis. f.869. §.108
Suppositum non inluit immediatè in actiones. f.869. §.111
non est per accidens actionibus. §.113
Suppositum oritur à natura. f.870. §.120
Suppositum humanum non potest denominari homo. f.71. §.127
Suppositum est perfectio substantialis. fol. 865. §.82
Suppositum in omni sententia dat eundem effectum. f.860. §.48
non est modus sed ens absolutè. §.50
Suppositum distinctum à natura cognoscimus ex fide. f.854. §.12
Suppositum non dat independentiam à posteriori. f.862. §.69
Suppositum non tollit naturæ indifferentiam ad alia supposita. f.863. §.72. & 76
Suppositum non tollit indifferentiam ad independentium ab alio. f.861. §.59
Suppositum creatum vniri potest naturæ alienæ. f.868. §.102
Suppositum non addit condiciones indiuiduas. fol. 859. §.41. non est accidens. ibidem.
Suppositum non est extrinsecum. §.42
non est existentia naturæ. ibidem.
an Suppositum Angelicum distinguatur à natura. f.858. §.8
Legge sect. 1.V. Suppositi

Rerum & Verborum.

Suppositi formalis effectus. *Legge sect. VI.* f.861. & seqq.
Suppositi formalis effectus est obscurus. f.864. §.80
esse in proprio & alieno Supposito non opponuntur. f.866. §.9
Supposita duo non sunt in Christo. f.866. §.93
Supposita diuina formaliter non constituuntur negatione. f.856. §.21

Syllogismus.
Syllogismus expositorius specie differt à syllogismo de obiecto communi. f.715. §.146

Synonyma.
Synonyma significant res eodem modo conceptas. f.776. §.133

T

Tempus.
Tempus non est proprie species quantitatis. f.690. §.51
Tempus cum Deo plus aut minus durat. fol. 940. §.82
Tempus est duratio motus successiui. f.942. §.92
Tempus est de ratione durationis. f.934. §.36
Tempus imaginarium quid. f.930. §.10
Tempus infinitum syncategorematicè potuit esse ab æterno. f.941. §.90
sine Tempore omnia essent more æternorum. fol. 930. §.8
sine Tempore non est duratio. f.930. §.8

Theologia. Theologus.
Theologia nostra non subalternatur beatæ. f.727. §.214
Theologia & Fides gaudent eadem abstractione. f.721. §.173
Theologia num subalternatur Metaphysicæ. f.726. §.206. negatur. §.207
Theologus qua ratione attingat Deum reuelantem. f.727. §.208

Terminus.
Terminus quid sit. f.907. §.59
Terminus relationis. ibidem.
Terminus materialiter est prior relatione. fol. 908. §.69
Terminus existit prius accidente. f.835. §.51
Terminus actionis non est via ad alium. f.928. §.35
idem Terminus non potest simul generari & creari ex natura rei, potest diuinitus. f.929. §.37

Trinitas.
Trinitas non cognoscitur à non præcendente. fol. 809. §.155
cur actiones formaliter ei non tribuantur. ibid.
Trinitatem non cognoscit Philosophus. fol. 775. §.130
in Trinitate infringuntur argumenta in naturalibus euidentia. f.927. §.26
in mysterio Trinitatis quo pacto neganda propositiones formales. f.809. §.156

Totum.
Totius & partis cognitio est eiusdem scientiæ. fol. 724. §.188

V

Vbi. Vbicatio.
Vbi est modus. f.740. §.80. & seqq.
Vbi spirituale & materiale in communi non differunt. f.880. §.48
Vbi Angelicum non sumitur per puncta fixa. ibid.
Nec est modus definitiuus. f.882. §.57. & indiuisibilis. ibidem.

Vbicatio non est species quantitatis. f.891. §.51
Vide Indicem Physicum.
Verbum.
Verbum Dei non potest supplere modum. fol. 860. §.54
Verbum melius comparatur ad substantiam non modalem. f.860. §.54
Verbum vnitum non patitur humanitatem. f.923. §.4
Verbum cur non sit subiectum sed terminus vnionis. f.924. §.8
Verbum non est modus. f.867. §.101
generatio Verbi & cognitio quo differant. fol. 816. §.209

Veritas. Verum.
Veritas non est ens rationis. f.818. §.6
Veritas non est relatio realis. f.818. §.7
non est distincta ab ente. §.8
Veritas est denominatio extrinseca obiecto. fol. 820. §.17
Veritas est in ordine etiam ad nos. §.18
Veritas non est in ordine ad actum practicum. fol. 820. §.19
Veritas in ordine ad quem actum sit. §.20
non est absolutè in obiecto. f.820. §.21
Veritas non est attributum sed verum. f.820. §.21
Veritas actui & obiecto æquè primò conuenit. ibidem.
Veritatem attingendi difficultas vnde oriatur. fol. 821. §.27
Verum & bonum respiciunt extrinseca. f.817. §.1
Verum & ens differunt. f.819. §.16
Verum, est res cognoscibilis vt est. f.819. §.17
Verum distinguitur à bono. f.744. §.16

Virtus.
Virtus factiua Dei est independens à termino. fol. 915. §.112

Vita. Vitalitas.
Vitæ ratio in conceptu quidditatiuo Dei includitur. f.962. §.21
Vitalitas & supernaturalitas non sunt modus actuum. f.741. §.89. & 91

Vnio.
Vnio est modus. f.741. §.86
Vnio est inter duas res. ibidem.
Vnio cæli Empyreici determinat materiam ad hanc numero formam. f.741. §.806
Vnio & alij modi ineunt compositionem. fol. 795. §.60
Vnio materiæ & formæ est substantia. f.850. §.23
omnis Vnio ad accidens est accidens. f.850. §.23
Vnio substantiæ est substantia. f.850. §.25
Vnio ad Verbum non est accidens Physicè sed Logicè. f.850. §.26
Vnio hypostatica potuit non esse. f.873. §.10
Vnio hypostatica, nec cognitio non habent diuersos conceptus. f.812. §.172
ab Vnionem pendet forma vt agat in suo subiecto. f.870. §.119

Vnitas.
Vnitas quomodo sit attributum entis. f.751. §.46
Vnitas est idem cum essentia in rebus simplicibus. f.751. §.47
Vnitas simplicium est proprie vnitas. f.751. §.47
Vnitas in vnoquoque indiuiduo duplex. fol. 772. §.110
Vnitas & multitudo qui ab aliquibus constituantur. f.750. §.37
Vnitas non est distinctio rei in se. f.752. §.52
Vnitas non est diuisio rei ab alia, sed diuisio in se. f.752. §.53
Vnitas

Index Metaphysicus Rerum et Verborum.

Vnitus compositi quoruplex.	f.752. §.50	Vniuersale non fit fictione.	f.768. §.77
Vnitus rotius.	f.751. §.43	Vniuersale fieri potest dupliciter.	f.768. §.80
Vnitus est prior distinctione ab alio.	f.788. §.8	Vniuersale logicum fit solo intellectu.	f.786. §.197
Vnitus & distinctio non sunt idem.	f.750. §.39	non fit per alias facultates.	ibidem.
Vnitus non dicit negationem, distinctio dicit.	f.40	Vniuersale absolute est Logicum.	ibidem.
Vnitus compositi est vnio partium.	f.748. §.23	Vniuersale fit aliquo modo per sensus externos.	f.786. §.199
Vnitus ratione tantum distinguitur ab ente.	f.747. §.16	Vniuersale facit aliquo modo voluntas.	fol. 786. §.202
Vnitus non consistit formaliter in priuatione vel negatione.	f.747. §.17	Vniuersale quo pacto ens rationis.	f.767. §.68
Vnitus est indiuisio rei in se.	f.747. §.18	Vniuersale vtrum sit à parte rei.	ibidem.
Vnitus & simplicitas differunt ex parte negationis connotatae.	f.748. §.21	Vniuersale est concretum.	f.778. §.142
Vnitus omnis aut est singularis aut vniuersalis.	f.773. §.114	eius cognitio terminatur immediate ad omnia indiuidua.	f.778. §.143
Vnitus vniuersalis & distinctio rationis quo differant.	f.783. §.174	Vniuersalis definitione comprehenduntur materiale & formale.	f.783. §.180
Vnitus transcendentalis quo differat à numerali.	f.753. §.60	ad Vniuersale non requiritur vt natura videatur in pluribus.	f.773. §.115
Vnitus obiectorum est confusa cognitio.	f.770. §.89	Vniuersalia qua ratione cognitu difficiliora, & faciliora.	f.728. §.217
Vnitus non dicit absolute negationem, nec priuationem.	f.753. §.56	Vniuersalitas negatiua impugnatur.	f.774. §.119
Vnitus non distinguitur ab ente ex natura rei.	fol. 745. §.2	Vniuersalitas Scoti impugnatur. <i>Lege</i> lect. II. fol. 759. & 760	
Vnitatum maxima, est indiuisio siue singularitas.	f.756. §.78	Vniuersalitas formaliter in intellectu actu consistit, non in specie impressa, aut ente rationis.	f.767. §.65. & seqq.
nulla Vnitus nisi singularis est possibilis.	f.765. §.55	Vniuersalitatatis fundamentum vt tale, cognoscitur immediate per actum vniuersalem.	f.778. §.147
Vnitus formalis abstracta ab vno singulari est vniuersalis.	f.773. §.111	Vniuersalitatem impedit actus clarus de differentiis.	f.731. §.14
Vnitus indiuidualis vnde sumatur? <i>Lege</i> lect. V. f.756			
Vnitus vniuersalis habet esse formaliter in intellectu; item effectiue & materialiter.	f.768. §.76	<i>Vniuoce.</i> Vniuoce conueniunt aliqua Deo & creaturis.	fol. 846. §.51
Vnitus vniuersalis est actus intellectus.	f.768. §.79		
Vnitus vniuersalis non constituit obiectum intrinsecè, sed extrinsecè vnum.	f.768. §.74	<i>Vnum.</i> Vnum per se quid sit.	f.753. §.61
Vnitus vniuersalis est dependenter à cognitione.	f.781. §.164. & 165	Vnum per accidens quid sit.	ibid. & f.754. §.65
Vnitus non se tenet ex parte obiecti.	ibidem.	Vnum per se absolute.	f.753. §.62
Vnitus vniuersalis est actus confusus.	f.777. §.138	Vnum per se in vno genere est res indiuisa in se & in suo genere completa.	f.754. §.63
Vnitus vniuersalis est de essentia actus, non verò vnitus singularis.	f.769. §.87	Vnum per accidens improprium.	f.754. §.66
Vnitus singularis est prior vniuersali.	f.766. §.6	Vnum est prius multitudine.	f.755. §.76
Vnitus singularis & vniuersalis in ipso actu sunt idem realiter.	f.769. §.86	Vnum semper est idem cum suo ente.	f.752. §.50
Vnitatis & distinctionis discrimen.	fol. 787. §.6. & f.788. §.7	Vnum est attributum entis.	f.751. §.44. & quomodo. §.46
Vnitatem esse negationem vnionis in se, communis est sensus.	f.751. §.43	Vnum est prius quàm simile.	f.788. §.9
<i>Vniuersale. Vniuersalitas.</i> Vniuersale quo pacto vnum in multis.	f.776. §.131	Vnum cognosci sine alio in quo sensu admittendum.	f.800. §.92
Vniuersale cur non fiat à Deo.	f.731. §.14	Vnum ex pluribus quo pacto fiat ab intellectu.	fol. 770. §.88
Vniuersale fit per notitiam abstractiuam.	fol. 771. §.95	Vnum & multa opponuntur inadæquatè.	fol. 750. §.41. & f.753. §.57
Vniuersale dicit relationem quasi transcendentalem.	f.771. §.100	<i>Volitio. Voluntas.</i> Volitio est distincta ab Angelo.	f.877. §.34
Vniuersale secundum se non spectat ad Logicam.	f.771. §.101	Voluntas Dei & intellectus qua ratione distinguantur.	f.800. §.89
Vniuersale fit etiam notitia comparatiua.	fol. 772. §.103	Voluntas est lingua Angelorum.	f.877. §.31
Vniuersale non fit per actualem prædicationem de inferiori.	f.772. §.106	Voluntas facit vniuersale.	f.786. §.202
Vniuersale fit per omnem intellectiorem confusam.	f.772. §.107	Voluntas & intellectus pares in attingendo obiecto.	f.695. §.12
		<i>Vsa.</i> Vsa quid sit.	f.853. §.1
		sumitur pro substantia, natura & essentia Dei.	ib.
		<i>Vtile.</i> Vtile quid sit & quid dicat.	f.826. §.52. & 55

FINIS INDICIS METAPHYSICI.

ADAGIORVM

ADAGIORVM SIVE AXIOMATVM,
quæ sparsim in hoc Opere citantur,
aut explicantur, Collectio
alphabetica.

A B eo quod res est, vel non est, propositio dicitur vera vel falsa.	f.574. §.3	Idem semper idem natum est facere semper idem.	f.264. §.125
Abstractiuentium non est mendacium.	fol. 76. §.5	Impossibile est, vt idem de eodem simul affirmetur, aut negetur.	f.711. §.120. f.745. §.21
Accidentia esse est inesse.	fol. 291. §.36. fol. 883. §.3	Impossibile est idem esse simul & non esse.	fol. 139. §.118. & 119. f.711. §.120. f.744. §.21
Accidentia non migrant de subiecto in subiectum.	f.394. §.39	Intellectus tendit sub ratione veri.	f.621. §.2
Accidentia duo solo numero distincta non possunt simul eidem inesse subiecto.	f.262. §.110	Motis nobis, mouentur omnia quæ sunt in nobis.	f.372. §.41
Actiones sunt suppositorum.	f.245. §.160. & f.869. §.110. 111. & 112	Nemo dat quod non habet.	f.253. §.32
Actus est qui distinguit.	fol. 82. §.20. f.756. §.81. & f.874. §.14	Nihil volitum quid præcognitum.	f.632. §.25
Agens conatur facere sibi simile.	fol. 262. §.110. f.461. §.125	Non potest idem simul affirmari & negari de eodem.	f.727. §.210. f.745. §.21
Analogum per se sumptum stat pro famosiori significato.	f.112. §.12	Omne quod recipitur, per modum recipientis recipitur.	fol. 209. §.134. f.476. §.13. f.477. §.22. f.490. §.69. f.523. §.49
Bonum ex integra causa, malum verò ex defectu cuiusque.	f.822. §.28	Omne quod est, dum est, necesse est esse.	fol. 570. §.27. f.581. §.59
Causæ sunt inuicem causæ in diuerso genere causæ.	f.244. §.157	Omne agens agendo reparatur.	f.264. §.128
Cognitum est in cognoscente, & amans in amato.	f.629. §.1	Operatio sequitur esse.	f.278. §.15
Consuetudo est altera natura.	663. §.1	Passio sequitur actionem.	f.948. §.40
Corruptis nobis, corrumpuntur omnia quæ sunt in nobis.	f.397. §.63	Principium arte facti est in efficiente artificium.	f.75. §.35
Definitio constat genere & differentia.	f.39. §.5	à Potentia ad actum affirmatiue non valet consequentia.	f.363. §.7
Dici de omni, Dici de nullo.	f.42. §.4. 26. f.61. §.104. fol. 138. §.115. 118. & 121. f.711. §.120. f.727. §.210	Propter quod vnumquodque tale, & illud magis.	f.150. §.18. f.153. §.45. & 46
Essentia est primus & proprius conceptus rei.	fol. 727. §.210	Quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se.	f.42. §.26. f.138. §.116. f.152. §.35. f.711. §.120. f.727. §.210
Ex nihilo nihil fit.	f.189. §.14	Qui dat formam, dat consequentia ad formam.	fol. 185. §.156. f.191. §.31. f.878. §.37
Fundamentum alterius relationis est terminus oppositæ.	f.910. §.79	Qui attingit formæ dispositionem vltimam, attingit formam ipsam.	f.410. §.18
Generatio vnus est corruptio alterius.	fol. 292. §.40. f.400. §.91. 92. & seqq.	Quodlibet est vel non est.	f.139. §.118. f.570. §.22. f.572. §.45. f.744. §.21
Genus & differentia sunt de essentia rei.	fol. 727. §.210	Sicut se habet simpliciter ad simpliciter, ita se habet magis ad magis.	f.938. §.69
Genus sumitur à materia, differentia verò à forma.	f.822. 20	Simile non agit in sibi simile.	fol. 262. §.110. 459. §.113. f.461. §.125. & 127
Habitus non dat posse sed facile posse.	f.663. §.1	Substantiæ non recipiunt magis & minus.	f.896. §.25
Habitus per se infusi non dant facile, sed simpliciter posse.	f.673. §.72	Vniuersalia aut nihil sunt, aut posterius sunt.	fol. 854. §.8
		Voluntas tendit sub ratione boni.	f.621. §.2

FINIS.